מסכת

גיטין

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפסו מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

שנת תרפ"ז לפ"ק

MADE IH POLEND
PUBLISHED BY ROMM A/S.
WILNO.

TAŁMUD

Sp. Akc. Wydawniczo-Druk. „Rom"

Wilno, 1927

מסכת

גיטין

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור. כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפ"ד בשנת תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע:

עליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.

ב) חדושי הלכות | ג) חדושי אגדות (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.

ה) מעדני יום טוב (בתחלה נקרא מעדני מלך) | ו) דברי חמודות (בתחלה נקרא לחם חמודות) על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספת יום טוב)

ז) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין להנ"ל.

ח) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק).

ט) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.

י) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יא) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וניסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יב) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).

יג) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).

יד) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').

טו) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס תורת נבר)

טז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.

יז) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן

יח) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.

יט) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אב"ד בראדי (בעהמ"ס יד המלך).

☜ וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה ☞

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה.

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראם"

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה:

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות:

אלה מהם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף:

א) מסכת כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ובנוסחאות ישרנות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. (נמלאת בכ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי ז"ל בעל המנהיג, עם הגהות רבות והרבה מקומות, ויללה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות: מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמלאו בכ"י ונדפסו בספר"מ בשנת תרי"א).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא.

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רביה דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסום לו רושמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בשני מקומות מוכח בהן ספר התרומה ומחברו אלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדוייק וההוספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. וכלשון הספר כתוב בכתב וכה"י כרחיד"א ז"ל שכ"ל: „חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבת, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט"עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקד הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל התוס עליו בעלם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ כהדפס בספס כה' נפרלג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות.

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמלא בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירו לשנת בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל.

ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעודם בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרי"ף למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והנ"י וכו' שעל הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת שפ"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות.

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קדש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות:

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת:

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם „פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס ווינילאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג)

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס וויניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר ירידם ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, וחלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (מעלם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לגאון חכם לבי ז"ל).

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ ש"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעהמ"ס ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ ש"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ ש"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ ש"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקטות הגהות מהג"מ יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, ותדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ ש"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק דעסוי (בנו של הג"מ צבי חריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס לפנת פנינה).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ ש"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונא (בעה"מ ש"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מו"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"ם והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב).

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה:

עם הוספנו בו: א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים „ע' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות. ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) שני נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי. ה) ציוני המסכתות בתוספות.

על כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא גיה"ש ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

המביא

*גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר ר' אליעזר אומר אפילו מכפר לודים ללוד והחכ"א *אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינת הים והמוליך והמביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם רשב"ג אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא ר' יהודה אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון *ר"מ אומר עכו כארץ ישראל לגיטין [ג]המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו: **גמ'** מ"ט רבה אמר לפי

המביא גט ממדינת הים. כל חו"ל קרי ליה מדינת הים בר מבבל כדאמר לקמן (דף ו.): צריך. השליח המביאו לומר כו' וטעמא מפרש בגמ' ושליח זה הבעל עשאו שליח להולכה: רקם וחגר. תרגום של בין קדש ובין ברד מתרגמינן בין רקם לחגר (בראשית טז): אפילו מכפר לודים. שהיא מחוצה לארץ: ללוד. שהיא סמוכה לה והיא מארץ ישראל ובגמ' מפרש פלוגתייהו: וחכמים אומרים. בגמרא מפרש מאי מוספי אתנא קמא דרישא: והמוליך. מארץ ישראל למדינת הים: מהגמוניא להגמוניא. בגמרא מפרש עיר אחת שהיו בה שני הגמונים ומקפידין זה על זה שלא יהו בני הגמוניא זו נכנסים לחברתה: ר' יהודה אומר מרקם למזרח. מרקם עד סוף העולם למזרחו הוי מדינת הים: ורקם. עצמה נדונית כמזרח העולם ולא כא"י והמביא מרקם צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכן כולם רקם למזרחו של ארץ ישראל וחוצה לה ואשקלון לדרומה ועכו לצפונה אבל מערב של ארץ ישראל אין צריך גבול שהים הגדול גבולה כדכתיב (במדבר לד) וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגו': אם יש עליו עוררים. שהבעל מערער שהוא מזוייף: יתקיים בחותמיו. ואם יעידו העדים על חתימת ידיהם או עדים אחרים יכירו חתימתם כשר ואם אין עליו עוררים מסתמא כשר דהא בקיאין לשמה ועדים מצויין תמיד לקיימו כדאמרינן בגמ' בתי דינין קבועין: **גמ'** לפי

לקמן טו.

[לקמן ז:]

המביא גט. אע"ג דלשאר שטרות פעמים נמי קרי גט כדתנן בהשולח (לקמן דף לד:) אין עדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ואיירי בכל שטרות ובפרק התקבל (לקמן דף סד.) נמי תניא וכן לגיטין ומפרש התם גיטי ממון מ"מ לא הוצרך לפרש כאן גט אשה משום דברוב מקומות היכא דקתני גט כתם איירי בגט אשה ומה שנוהגים לכתוב י"ב שורות בגט אומר ר"ת משום דגט גימטריא י"ב ור"י שמע בשם רב האי גאון ובשם רבינו סעדיה משום דכתיב ספר כריתות כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ארבעה חומשי ספר תורה כדאמר בבבא בתרא (דף יג:) שצריך להניח ארבעה שיטין בין כל ספר וספר והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה:

ממדינת הים. הא דלא נקט המביא גט מחוץ לארץ כדקתני בגמ' (לקמן דף ז:) המביא גט בספינה כמביא בחוצה לארץ משום דבחוצה לארץ הוה משמע כל חוצה לארץ אפילו רקם וחגר להכי נקט ממדינת הים דמשמע רחוק כמו (יבמות דף פז:) האשה שהלך בעלה למדינת הים וכמו (שבועות דף מא:) פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים לאפוקי רקם וחגר דפליג בהו רבן גמליאל:

אף המביא מרקם. משמע דברקם דרין בה ישראל והא דתנן בפ' דם הנדה (נדה דף נו:) כל הכתמים הבאין מרקם טהורין ור' יהודה מטמא מפני שהן גרים וטועין היינו משום דכתמים הנמצאין שם דעובדי כוכבים הם דישראל מלניעין כתמיהן ור' יהודה מטמא נראה לו דאותם שנוהגין תורת עובדי כוכבים הם גרים וטועין ולעולם ישראל נמי דרים בה: **מכפר** לודים ללוד. אומר ר"י שהזכיר לוד לאשמועינן אע"פ שהיתה נקראת כפר לודים על שם בני לודים שהיו מצויים בה תמיד אפילו הכי צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ולא חשיב כלוד עצמה ורבינו מאיר פירש דרבי אליעזר הזכיר שם עירו כדאמרינן (סנהדרין דף לב:) אחר ר' אליעזר ללוד ואין נראה לר"י דכ"ש שלא היה צריך להזכיר כי היכי דלא נקט תנא קמא ממדינת הים לארץ ישראל דפשיטא היא דבארץ ישראל קאי: **ואשקלון** כדרום. הקשה ר"ת דאשקלון מארץ ישראל היא דכתיב ביהושע (יג) זאת הארץ הנשארת וגו' האשדודי והאשקלוני וכתיב הפילה לישראל לנחלה כאשר צויתיך ואחר כך לכדוה כדכתיב בשופטים (א) וילכוד יהודה את עזה ואת אשקלון ואת גבולה ואר"ת דעולי בבל לא כבשוה כדאמר בפ"ק דחולין (דף ז.) גבי בית שאן הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ולכך אין תלמידי חכמים מצויין שם ואין בתי דינין קבועין שם אבל קשה דרקם וחגר משמע הכא דהוו חוצה לארץ וכתיב ביהושע (כ) ויקדשו את קדש בהר נפתלי וליכא למימר דלא כבשוה עולי בבל דבספרי בפרשת והיה עקב חשיב רקם וחגר בהדי כרכים שכבשו עולי בבל וי"ל דתרי רקם וחגר הוו ואותו רקם וחגר דכתיב גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור (בראשית כ) מתרגמינן בין רקם ובין חגרא בארצו של אבימלך מלך פלשתים ואותו היה בארץ ישראל דמסתמא דאברהם ויצחק היו דרין בארץ ישראל וביהושע נמי משמע דפלשתים מארץ ישראל ואותו רקם וחגר היה במערבה של ארץ ישראל דפלשתים במערבו דים פלשתים הוא גבול מערב של ארץ ישראל ורקם וחגר דמתני' היה במזרח כדאמרינן רקם כמזרח ועכו אע"ג דכבשוהו עולי בבל כדאמר בסוף כתובות (דף קיב.) רבי אבא הוה מנשק כיפי דעכו ובפרק מי שאחזו (לקמן דף עו:) פריך למימרא דעכו לאו מארץ ישראל הוה הא כי הוו מפטרי רבנן מהדדי בעכו הוו מפטרי מהדדי לפי שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ אמר ר"ת דלא קשה מידי דעכו היתה חציה בארץ וחציה בחו"ל כדמוכח בירושלמי והכא מיירי באותו צד שבחוצה לארץ והא דלא משני נמי במי שאחזו (שם) מתני' דאם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והגיעו לעכו וחזר ביטל תנאו היינו לאותו צד שבחוצה לארץ היינו משום דבזולא מארץ ישראל פוגע תחילה באותו צד של ארץ ישראל והגיע לעכו משמע לתחילת עכו. אך קשה לר"י דאמר לקמן (דף ו:) נכנס לפניו ר' חלפתא אמר ליה הלא כפר סיסאי מובלע בתחום ארץ ישראל וקרובה לציפורי יותר מעכו ומה בכך מכל מקום עכו עדיפא אע"פ שהיא רחוקה מציפורי שהיא עצמה חציה מארץ ישראל ועוד היכי דייק לקמן (דף ח.) דמוכר עבדו לסוריא יצא לחירות מדתנן עכו כארץ ישראל לגיטין אין לעבדים לא כל שכן סוריא דמרחקא טובא אדרבה סוריא עדיפא כיון דמתני' איירי בצד של חוצה לארץ דקסבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש והויא היא עצמה ארץ ישראל דלהכי מיבעיא ליה אי הוי כמוכר עבדו לארץ ישראל כיון דשמיה כיבוש או דלמא כיון דעפרה טמא כחוצה לארץ דמי ואמר ר"י דאפילו בצד של ארץ ישראל צ"ל בפני נכתב וכו' לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב ארץ ישראל ומופלג מן הישיבות ובתי דינים וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגר והשתא פריך שפיר כפר סיסאי דקרוב לציפורי שהיתה עיקר ישוב א"י טפי מעכו דרחוק מעיקר ישוב א"י אע"ג דעכו היא עצמה בארץ ישראל וכפר סיסאי הוא חוצה לארץ מכל מקום פשיט שפיר כיון דקים ליה דמובלעת מהני כאילו היא ממש מארץ ישראל כר"ג דאמר מובלעות שכיחי וגמירי ות"ת דאמר בירושלמי המוכר עבדו לעכו יצא לחירות ר"ש אביו דרבי יודן אומר אפילו מעכו לעכו וכיון דאפילו באותו צד שבארץ ישראל יצא לחירות אם כן מעכו לעכו אמאי יצא לחירות כיון דחשיב כחוצה לארץ וי"ל דנהי דחשיב כחוצה לארץ לגבי עיקר ישוב ארץ ישראל לגבי חוצה לארץ מיהא חשיב כארץ ישראל: **ואם** יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו. אבל כל זמן דלא אתי בעל ומערער נישאת על פי הגט ולא טענינן מזוייף דמשום עיגונא אקילו בה רבנן אבל בממון טענינן מזוייף לנפרע שלא בפניו ומיתומים ומלקוחות דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה שיוכל כל אדם לכתוב שטר מלוה ולהחתים עדים מעלמו ולטרוף שלא בפניו מיתומים ומלקוחות ומיהו מזה אין להוכיח דאפילו לא טענינן להו מזוייף טענינן להו פרוע כיון דהוא עצמו הוי מהימן לומר פרוע מיגו דאי בעי אמר מזוייף דקי"ל כמ"ד בפרק המוכר את הבית (ב"ב דף ע:) גבי שטר כיס היוצא על היתומים דנשבע וגובה מחלה אבל פלגא דפקדון טענינן להו פרוע הוא לך אע"ג דלא טענינן להו נאנסו משום דאביהם היה נאמן לומר החזרתיו לך במיגו דנאנסו אבל יש להוכיח דטענינן להו מזוייף דאל"כ כל אחד יכתוב שטר מכר או שטר מתנה ויחתום עדים ויגבה שלא בפניו מיתומים ומלקוחות דהשתא אין שייך לומר פרעתי ועוד יש לדקדק מסוף פ' גט פשוט (שם דף קעד:) דטענינן ליתמי מזוייף דאמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ופריך וכי אדם עושה קנוניא על בניו לרב ושמואל דאמרי תרווייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומסיק דרב הונא איירי בשטר מקויים ורב ושמואל בדנקיט שטר שאינו מקויים אמר תנו קיימיה לשטרא לא אמר תנו לא קיימיה לשטרא פירוש דשמא שלא להשביע את בניו אמר כן ואי לא טענינן מזוייף ליתומים מכל מקום יגבה דהא נקיט שטרא ואין לומר דטענינן פרוע דהא רב היא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ז מהל' גירושין הלכה ט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעיף ה:

ב ב מיי' שם הלכה א ב וסמג שם טוש"ע שם:

תוספות רי"ד

המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. ר"ג אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר. ר' אליעזר אומר אפילו מכפר לודים ללוד: והחכ"א אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינת הים והמוליך והמביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם; רשבג"א אפי' מהגמוניא להגמוניא: רבי יהודה אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון רבי מאיר אומר עכו כא"י לגיטין: פי' כל חו"ל קרוי מדינת הים בר מבבל כדאמרינן התם: צריך שיאמר השליח המביא. בגמ' מפרש: ושליח זה הבעל עשאו שליח להולכה: רקם וחגר תרגומא בין קדש ובין ברד בין רקם ובין חגרא. אף מכפר לודין שהיא מחו"ל ללוד שהיא סמוכה לה והיא מא"י ובגמ' מפרש פלוגתייהו. והכ"א וכו' בגמ' מפרש מאי קמוסיף את"ק דרישא: המוליך. מא"י למדינת הים: מהגמוניא להגמוניא. פי' עיר א' שהיו בה ב' הגמוניא ומקפידים זה על זה שלא יהו בני הגמוניא זו נכנסים לחברתה: ר' יהודה אומר מרקם עד סוף העולם למזרחו הוי מדינת הים ורקם עצמה נדונית כמזרח העולם ולא כא"י והמביא מרקם צריך שיאמר וכן כולן רקם למזרח א"י וחוצה לה ואשקלון לדרומה ועכו לצפונה. אבל מערב של א"י אין צריך גבול שהים גבולה כדכתיב בגבול ים והיה לכם הים[הגדול] וגבול: מאי טעמא. רבה אמר

ג א מיי' פ"ז מהל' גירושין ה"ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמב סעיף א:
ד ב מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יח:
ה ג מיי' פי"א מהל' עדות הלכה ז טוש"ע י"ד סימן קכז סעיף ג ובהג"ה:
ו ד שם בהג"ה:
ז ה מיי' פכ"ד מהל' איסורי ביאה הלכה יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן יא סעיף א וסימן קעח סעיף ט:

*לפי שאין בקיאין לשמה רבא אמר *לפי שאין עדים מצויין לקיימו מאי בינייהו איכא בינייהו [ב]דאתיוהו בי תרי אי נמי ממדינה למדינה בארץ ישראל אי נמי באותה מדינה במדינת הים ולרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה ליבעי תרי מידי דהוה אכל עדיות שבתורה *[ג]עד אחד נאמן באיסורין [ד]אימור דאמרינן עד אחד נאמן באיסורין כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן דלא איתחזק איסורא אבל הכא דאיתחזק איסורא דאשת איש *הוי דבר שבערוה *[ה]ואין דבר שבערוה פחות משנים רוב בקיאין הן ואפילו לר"מ *דחייש למיעוטא סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי ורבנן הוא דאצרוך והכא משום

לפי שאין בקיאין לשמה. אין בני מדינת הים בני תורה ואין יודעין שצריך לכתוב הגט לשם האשה וקרא כתיב וכתב לה ספר כריתות (דברים כד) לה דהיינו לשמה הילכך אומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה והוא אומר אין ולקמיה מפרש מאי טעמא לא אצרכוהו נמי למימר לשמה: לפי שאין עדים מצויין לקיימו. אין שיירות מצויות משם לכאן שאם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו שיהו עדים מצויין להכיר חתימת העדים והאמינוהו לשליח ולקמן פריך בין לרבא בין לרבה ליבעי תרי: דאתיוהו בי תרי. ששניהם נעשו שלוחים לגרשה והגט יוצא מתחת ידי שניהם לרבה בעי למימר לרבא לא בעי למימר שהרי שנים הם ואם יערער בעל הרי הם מצויין לקיימו: אי נמי ממדינה למדינה בארץ ישראל. כגון יהודה וגליל דבלקא דעתא השתא דלא שכיחי שיירתא לרבה דלא חייש לעירעורא דנימא מזויף הוא לא בעי למימר הואיל ובקיאין כל בני ארץ ישראל לשמה לרבא בעי למימר דהא אין שיירות מצויות: אי נמי באותה מדינה. כגון מעיר לעיר במדינה אחת מדינה רונטריד"א בלע"ז ובמדינת הים לרבה בעי למימר דהא אין בקיאין לשמה לרבא דאמר לפי שאין וכו' ומתניתין משום ערעורא דזיוף הוא הכא לא צריך דהא שכיחי שיירתא: מידי דהוה אכל עדיות שבתורה. קושיא הוא: ומשני עד אחד נאמן באיסורין. שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב: דלא איתחזק איסורא. דחלב בהך חתיכה איסורא גופא: הכא איתחזק. בהך איתתא איסור אשת איש ומטבל ושחיטה לא גמרינן לה כדאמרינן ביבמות (דף פח·) דהתם בידו לתקן לפיכך נאמן להעיד עליהן: ואין דבר ערוה. ראוי להתירו בפחות משנים דיליף דבר דבר ממון כתיב הכא כי מצא בה ערות דבר (דברים כד) וכתיב התם על פי שנים עדים יקום דבר (שם יט) במס' סוטה (דף ג:): רוב ישראל בקיאין הם. ואין להוסדן: ואפילו לר' מאיר דחייש למיעוטא. גבי קטן וקטנה אין חולצין ולא מייבמין קטן שמא ימצא סרים קטנה שמא תמצא איילונית כו' במס' יבמות (דף קיט.): סתם ספרי דדייני. סופרי הדיינים שרגילין לכתוב כל שטרי גיטין: מיגמר גמירי. דגט אשה בעי לשמה: ורבנן הוא דאצריכו. למיחש למלתא משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד כגון שנכתב לשם א' מבני עירו ששמו כשמו ושמה כשמה ונמלך מלגרש:

אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו וא"ת בפ"ק דבבא מציעא (דף יג·) פליגי ר"מ ורבנן במלא שטר שאין בו אחריות דרבנן אמרי לא יחזיר ור"מ סבר יחזיר ומוקי לה שמואל כשאין חייב מודה ויחזיר לר"מ לגור ע"פ ללותיתו והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר הא ליכא למיחש למידי דאי מקיים ליה הדין עמו ואם לא מקיים ליה אם כן מה מפסיד אי מהדר ליה אלא ודאי חיישינן שמא יוציא שלא בפניו ולא נטעון מזוייף הוא ויש לומר דעל כרחך אין הטעם בשביל כך דאכתי נטעון להו פרוע הוא דהא שמואל סבירא ליה בפ' מי שמת (ב"ב דף קנד:) בהדיא אליבא דר' מאיר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והיה נאמן לומר אביהן דפרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזוייף הוא אע"ג דלדידהו לא טענינן מזוייף וליכא מיגו מ"מ כיון דלאביהן יש מיגו טענינן להו שפיר פרוע הוא דקי"ל כמ"ד בסוף פ' המוכר את הבית (שם דף ע:) דנשבע וגובה מחלה גבי שטר כיס אלא היינו טעמא דלא יחזיר כיון דאיתרע בנפילתו ולוה טוען מזוייף הוא אין לגבות מן הדין אפילו ימלא עדי קיום דחיישינן שמא זיופי זייף וחתים כי ההיא דגט פשוט (שם דף קסז.) דאנח ידיה אזרנוקא וכן משמע התם לשון הקונטרס אבל אי ליכא לוה קמן והמלוה מלא עדי קיום מחזירים לו ואי הדר אתי לוה וטעין מזוייף הוא נראה דתו לא מהימן כיון דהוחזק בהיתר: לפי שאין בקיאין לשמה. וא"ת מאי שנא לשמה דאין בקיאין משאר הלכות גיטין כגון מחובר ושינה שמו ושמה ונכתב ביום ונחתם בלילה ואין לומר דנקט לשמה דשכיח טפי דמשכח גט ששמו כשמו ושמה כשמה ומשדר לה וגם הסופר שרגיל לכתוב טופסי גיטין אגב שיטפיה מישתלי וכתב שמו ושמה וה"ה שאר הלכות גיטין זה אינו דהא אמר לקמן (דף מ:) בג' דרכים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ופריך והא איכא לשמה בשלמא לרבה הייתו מוליך ומביא אלא לרבא קשיא ותו בין לרבה בין לרבא הא איכא מחובר אלמא לרבה דוקא נקט לשמה בכלל מוליך ומביא ולא נקט מחובר ומפרש ר"ת דבכל הלכות גיטין בקיאין אלא דהך דרשה דוכתב לה לשמה אינה נראית להם עיקר דרשה ואין בקיאין פירוש אין חוששין לדרשה דלשמה ולאחר שלמדו דלקמן פירוש לאחר שקיבלוה והא דפ"ה דממילא שיילינן ליה אי הוה לשמה ואמר אין אין נראה דלא משתמע בשום דוכתא שיהא צריך לישאל ועוד דאם כן לימא איכא בינייהו אם צריך לישאל ואומר ר"י דסתמא לשמה קא מסהיד כדפירש בקונטרס נמי בסמוך*) והא דאמר לקמן מי קתני בפני נכתב ובפני נחתם לשמה נהי דסתמא לשמה משמע מכל מקום כיון דעיקר תקנה משום לשמה הוא הוה ליה למימר בהדיא: לפי שאין בקיאין לשמה. קשה דלקמן (דף ה·) תניא הוא עצמו שהביא גיטו אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם מאי שנא הוא משלוחו אי חיישינן שמא לא נעשה לשמה וטעמא דאמר לקמן מינקט נקט ליה בידיה ואיהו מערער עלויה למה לא יערער אם מתחילה לא ידע דבעי לשמה והשתא ידע ואומר ר"י דמסקינן בסמוך דרוב בקיאין הן וסתם ספרי גמירי וליכא אלא לעז בעלמא דמסתמא שלא כדין יערער והכא שמביאו הבעל בעצמו ליכא למיחש אפילו ללעז דתו לא מערער כדאמר בסמוך מנקט נקיט בידיה וכו': מאי בינייהו. לא מצי למימר מוליך איכא בינייהו דלרבה נמי לרבנן בתרתי במוליך צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם דגזרינן מוליך אטו מביא ולת"ק נמי הוי בכלל הא דאמר איכא בינייהו ממדינה למדינה בארץ ישראל והא דלא קאמר גט מקוים איכא בינייהו משום דהוי בכלל דאתיוה בי תרי דדמי למקויים: דאתיוהו בי תרי. פ"ה למ"ד לפי שאין עדים מצויין לקיימו אלו יקיימוהו וקשה דאטו בכיפה תלו להו שיהו מזומנין לקיימו כשיבא הבעל ויערער ועוד דלמה לי דאתיוה בי תרי כך שוים שנים מן השוק שמכירין חתימת העדים ומפרש ריב"א דאתיוה בי תרי ואמרי שהבעל שלחם דתו לא מהימן לומר לא שלחתים דהכי אמר לקמן (דף ה·) שנים אין צריכין לומר בפני נכתב וכו' ומה אילו יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני ולהאי לא חיישינן שמא החתים במזיד עדים פסולין דמסתמא כיון דשלח לה גט כדין עשאו דאינו חשוד להכשילה: ליבעי תרי. אכתי לא ידע הא דפרישית דלא הוי טעמא אלא משום לעז עד לבסוף: מידי דהוה אכל עדיות שבתורה. בדל"ת גרסינן כגון עדות דיני ממונות ודיני נפשות ואית דגרים עריות ברי"ש ולא נהירא דאם כן מאי משני עד אחד נאמן באיסורין מה לו להזכיר איסורין והא ערוה נמי איסור הוא והכי הוה ליה למימר לא דמי לשאר עריות והוה ליה ליתן טעם ומיהו יש לומר דה"ק עד אחד נאמן באיסורין להתיר והא דבעי תרי הני מילי לאסור דחד לאו כל כמיניה אבל הא דקאמר כל עריות לא אתי שפיר דמאי כל עיקר דבר שבערוה אין פחות משנים זהו באשת איש בגיטין ובקידושין וזנות דאשת איש לאוסרה על בעלה: עד אחד נאמן באיסורין. פי' הקונטרס שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד על הפרשת תרומה ושחיטה וניקור הגיד וחלב ולא היה לו להזכיר הפרשת תרומה ושחיטה דבהנהו נאמן אע"ג דאיתחזק איסורא משום דבידו לתקנם כמו שפ"ה בסמוך והכי אמר בהאשה רבה (יבמות דף פח·) ושחיטה אע"ג דהשתא אין בידו לתקנו מעיקרא היה בידו לשחוט דאם לא כן אמאי מהימן כיון דאיתחזק איסורא דלא מליגו בשום מקום שילמדך בגדול אחד עומד על גביו ומעשים בכל יום דמהימן אע"ג דלא שייך רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כגון שנתחך כל הראש ואין בית השחיטה ניכר ומה שאנו סומכין על הנכנסים בשחיטה אע"פ שאין יודעות הלכות שחיטה כיון שבידה ללמוד לשחוט או להשכיר אחרים שישחטו לה כבידה דמי וא"ת ומנא לן דעד אחד נאמן באיסורין וי"ל דילפינן מנדה דדרשינן בפרק המדיר (כתובות דף עב.) וספרה לה לעצמה וא"ת אם כן אפילו איתחזק איסורא וי"ל דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה וכשעברו שבעה טהורה ממילא ולא איתחזק איסורא וגם בידה לטבול: עד אחד נאמן באיסורין. הקשה ר"ת מה תשובה היא זאת עיקר הגט יוכיח שצריך לחותמו בשנים ותי' דה"ק דעד אחד נאמן באיסורין בכה"ג שעיקר הגט נעשה כבר ושוב אין צריך אלא גילוי מילתא לידע אם לשמה נכתב: הוי דבר שבערוה. האי דנקט דבר שבערוה אומר ר"י משום דבהאשה רבה (יבמות דף פח·) בשאר איסורי כגון טבל והקדש וקונמות מספקא לן אי מהימן אפילו איתחזק איסורא ולאו בידו או לא וא"ת אי עד אחד נאמן בשאר איסורין אפילו איתחזק איסורא ולאו בידו אמאי איצטריך וספרה לה לעצמה ויש לומר דס"ד *דחשיב כמו דבר שבערוה: סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי. והוי כמו מיעוטא דמיעוטא דלא חיישינן אפילו לרבי מאיר: ורבנן הוא דאצרוך. פירש בקונטרס משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד כגון שנכתב לשם א' מבני עירו ששמו כשמו ושמה כשמה ונמלך מלגרש וקשה דבהוחזק שני יוסף בן שמעון אפילו

[לקמן סה:]
[לקמן ג. חולין יג:]
יבמות פח. [קדושין סו. לקמן ג. כד.]
[יבמות פח: קיט. ע"ז לד: מ: בכורות יט: מב: חולין ו. יא: פו. נדה נא: מח.]

גליון הש"ס
תוס' ד"ה הוי דבר שבערוהוכו' דחשיב כמו דבר שבערוה. עי' מהרי"ק שורש פ"ג:

ג"י כ"ג והוי

תוספות רי"ד
לפי שאין בקיאין לשמה. פי' בעבור זה הצריכוהו לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום דכתיב וכתב לה לשמה ובחו"ל אין בקיאים לשמה מפני שאינן בני תורה כלומר שאינן יודעין שצריך שיכתב הגט לשמה ויש להוש שמא נכתב זה לאחד מבני עירו ששמו כשמו ושם אשתו כשם אשתו ונמלך מלגרש את אשתו ושלחו זה לאשתו מש"ה צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם לשם אשה זו: ורבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. פי' שממדינת הים לא"י לא שכיחי שיירתא ואם יבא הבעל היום ומחר ויערער ויאמר לאשה כי זה הגט לא כתבתיו אני אלא ... ישת והחתמת בו עדים ואין זו כתיבת ידי העדים לא נוכל למצוא עדים אחרים שיכירו חתימת אלו העדים שיקיימו אותה ותהא האשה צריכה להביא ראיה שבעלה כתבו לה. לפיכך התקינו שיהא זה מקיימו באומרו בפני נכתב ובפני נחתם ואם יבא הבעל ומערער לא משגחי' ביה אבל לאין בקיאים הן לשמה לא חייש רבא דסתם סופרים דכתבי גיטא בקיאין הן לשמה ולא נתקן לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא לפי שאין עדים מצויין לקיימו: א"ב דאתיוה בי תרי. פי' שנעשו שנים שלוחים לרביא הגט לרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו אין צריכים לומר דבשנים אין הבעל יכול לערער ולרבה דאמר לפי שאין בקיאים לשמה צריכים לומר: א"נ איכא בינייהו [דאתייה] חד ממדינה למדינה בא"י כגון יהודה וגליל דס"ד השתא דלא שכיחי שיירתא. לרבא דחייש לערעורא דבעל צ"ל. ולרבה לא צריך הואיל ובני א"י בקיאים לשמה: אי נמי א"ב דאתייה הד מעיר לעיר בחו"ל באותה מדינה דשכיחי שיירתא מעיר לעיר לרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו הכא שכיחי שיירתא ואינו צ"ל. ולרבה דאמר לפי שאין בקיאים לשמה [צריך] שיאמר שגם מעיד לעיר אין בקיאים לשמה. והלכתא כרבא דהוא בתרא. ותו' דר"י סיניא דשבעת... עולא

*משום עיגונא אקילו בה רבנן האי קולא הוא חומרא הוא דאי מצרכת ליה תרי לא אתי בעל מערער ופסיל ליה חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה כיון דאמר מר *בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ור' חנינא חד אמר בפני ב' וחד אמר בפני ג' מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ליבעי תרי מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא *עד א' נאמן באיסורין אימר דאמרינן עד אחד נאמן באיסורין כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן דלא איתחזק איסורא אבל הכא איתחזק איסורא דאשת איש הוי דבר שבערוה *ואין דבר שבערוה פחות מב' בדין הוא דבקיום שטרות נמי לא ליבעי כדר"ל דאמר ר"ל **עדים החתומים על השטר *נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן האי קולא הוא חומרא הוא דאי מצרכת ליה תרי לא אתי בעל מערער ופסיל ליה חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ורבי חנינא חד אמר בפני שנים וחד אמר בפני ג' מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה ורבא מאי טעמא לא אמר כרבה אמר לך מי קתני בפני נכתב לשמה בפני נחתם לשמה ורבה בדין הוא דליתני הכי אלא דאי מפשת ליה דיבורא אתי למגזייה השתא נמי אתי למגזייה חדא מתלת גאיז חדא מתרתי לא גאיז ורבה מ"ט לא אמר כרבא אמר לך א"כ ניתני בפני נחתם ותו לא בפני נכתב ל"ל ש"מ בעינן לשמה ורבא בדין הוא דליתני הכי אלא דא"כ *אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד ורבה מי דמי התם ידעינן הכא בפני התם אשה לא מהימנא הכא אשה מהימנא התם בעל דבר לא מהימן הכא בעל דבר מהימן ורבא אמר לך אטו הכא כי אמרי ידעינן מי לא מהימני וכיון דכי אמרי ידעינן מהימני אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד ולרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה ובעי חתימה

משום עיגונא אקילו בה. להימניה לשליח: האי קולא היא. בתמיה: דאי מצרכת תרי. למימר לשמה תו לא מצי בעל לערער השתא אתי ומערער ואוקי חד לגבהי חד: כיון דאמר מר. לקמן (דף ה:): בפני כמה נותנו. שליח זה לאשתו ואומר בפניהם בפני נכתב בפני שנים וכו': מעיקרא מידק דייק. השליח כשמקבלו מיד הבעל ויודע בו שברצון מגרשה ולא יבא ויערער עוד ואי נמי עורר אינו נאמן דודאי דק במילתא שפיר: נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד. דלא חייש איניש לזיופי: אתי למיגזייה. דלא יאמר כולהו ואמרינן לקמן (שם) כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר: חדא מתלת. תיבות כגון בפני נכתב לשמה: גייז. דזימנין דלא אמר אלא בפני נכתב: חדא מתרתי. כגון בפני נכתב: לא גייז. וממילא שיילינן ליה אי נכתב לשמה ואמר אין אי נמי סתמא (לשמה) קא מסהיד ומיהו בפ"נ ובפני נחתם אצרכוה דכתיבה וחתימה בעינן לשמה וכיון דכל חדא מילתא באפי נפשה היא לא גייז: א"כ. דטעמא משום קיום הוא בפני נכתב למה לי: ורבא בדין הוא. דלא בעי למימר נכתב: אלא. משום הכי אצרכוה: דא"כ. דלא אמר נכתב: אתי לאיחלופי כו'. דמוכחא מילתא דלקיומי אתי ומאן דחזי סבר כל שטרות נמי בחד מיקיימי אי אתי חד סהדא ואמר מכיר אני כתב ידי העדים: התם. גבי קיום שטרות יודעים אנו שזה כתב העדים הוא דקאמרי: הכא בפני קאמר. *ולא קא מוכחא מילתא: הכא אשה מהימנא. אם הביאה גט להבירתה ואמרה בפ"נ מהימנא כדתנן בפ"ב (לקמן דף כג:) אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעליהן כו': בעל דבר. אותו שמוציא השטר והשטר שלו: הכא בעל דבר מהימן. האשה עצמה מביאה את גיטה ממדה"י בתורת שליחות כגון דאמר לה בעלה אל תתגרשי בו אלא בב"ד ובלבד שתהא צריכה לומר בפ"נ ובפני נחתם וכו' בפ"ב (שם): אטו הכא כי אמר יודע אני מי לא מהימן. הואיל ולדידיה טעמא משום קיומא הוא אי אמר יודע אני בחתימת ידי העדים מי לא מהימן דמה לי בפני מה לי יודע אני וכיון דהכי הוא אי לאו דמצרכינן נמי אכתיבה דתיהוי היכר בין גיטין לשטרות אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא לקיימינהו בעד אחד: מאן האי תנא. דמתניתין:
אי

אפילו נכתב לשמו פסול לגרש בו לר' מאיר כדאמרינן בריש כל הגט (לקמן דף כד:) כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה וקאמר בגמ' קטנה הוא דלא מצי מגרש הא גדולה מגרש מוקי לה כר' אלעזר ולא כר"מ משום דבעינן שיהא מוכיח מתוך עדי החתימה הי מינייהו מגרשה ובסמוך בעי לאוקומי מתני' כר"מ ואפילו לרבי אלעזר צריך עדי מסירה שידעו שעשאו הבעל שליח וליכא ואור"י דהא דאצרוך רבנן הכא היינו כדי שלא יערער הבעל ויאמר שכתבו הסופר כדי להתלמד והוא החתים עליו עדים שהוא לא היה בקי לשמה: **האי** קולא הוא חומרא הוא. בריש האשה רבה (יבמות דף פח.) גבי מתוך חומרא שהחמרת עליה בסופה דפריך לא לחמיר ולא ליקל ומשני משום עיגונא אקילו בה רבנן *לא שייך למיפרך האי קולא הוא חומרא הוא דלאי מצרכת לה תרי וכא בעלה מותרת לחזור כדאמרינן התם והשתא בחד תנא מזה ומזה דהתם זימנין דלא אפשר לתקן כשלא ראה אלא אחד שהיה מכיר שהוא בעלה ואפילו היו שם הרבה מי יביאם בכאן להעיד אבל כאן יכול לשלחו בשנים: **חד** אתי בעל מערער ופסיל ליה. יש לפרש דפסיל ליה ממש אע"ג דלא מהימן וליכא אלא לעז בעלמא מיפסל וא"ת א"כ מאי ס"ד דמהני בפני נכתב כיון דאכתי איכא לעז וי"ל דס"ד דמהני דרוב פעמים לא יוציא שיסבור שלא יאמינוהו ומיהו אי מפיק ליה מיפסל ולמאי דס"ד הא דקתני אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו קאי נמי אהמביא גט ממדה"י ומשני מידק דייק ולא אתי בעל לערער ואפי' אם יערער לא יאמינוהו וליכא לעז כלל ומיהו אין נראה לר"י לפרש כן שיהא פסול משום לעז בעלמא כיון דקים לן שהוא כשר ועוד מדלא תנן ברישא המביא גט ממדה"י אם יש עליו עוררין וכו' כדקתני בסיפא ונראה לפרש ופסיל ליה היינו שיאמינוהו ללעז אבל מ"מ הגט כשר: **אתי** לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא. וא"ת כיון דאין צריך לומר בפני נכתב אלא משום איחלופי אמאי פסיל בריש פ"ב (לקמן דף טו:) בפני נכתב חליו אחרון טפי מחליו ראשון וי"ל דבחליו ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן שהוא עיקר הגט מינכר מילתא ולא אתי לאיחלופי: **הבא** בפני. אבל ידעתי אין מועיל וטעמא דכשאמר בפ"נ ונחתם דייק טפי דמרע אנפשיה טובא כשאמר בפני נעשה הכל והוא לא ראה מכשיאמר ידעתי *וא"ת ואמאי לא מהני ידעתי לרבה כמו לרבא על כרחך משום דלרבה הוי טעמא משום לשמה והכי תיקשי רבה מ"ט לא אמר כרבא דמפ' טעמא משום קיום ויועיל ידעתי וצריך בפני נכתב דלא אתי לאיחלופי ואור"י דמכח מתני' דברים פ"ב (לקמן דף טו:) דקתני אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר משמע ליה לרבה דידעתו לא מהני: **אטו** כי אמרי ידעתו מי לא מהימני. פי' בקונטרס הואיל ולדידיה טעמא משום קיומא מה לי בפני ומה לי יודע אני משמע שרוצה לומר דשליח מהימן כי אמר יודע אני והא דנקט כי אמרי ידעתו לשון רבים ולא אמר כי אמר ידעתי משום דאשלוחין דעלמא קאי ולעיל לא בעי למימר ידעתי איכא בינייהו דלא בעי למינקט אלא הנהו דלמר צריך ולמר לא צריך אבל תימה הוא דבכל דוכתי נקט לרבא בפני נחתם ולאו דוקא ועוד אי בחד נמי מהני ידעתי היכי קאמר רבא ברפ"ב (לקמן דף טו:) אפילו הוא ואחר מעידין על חתימת עד שני פסול דאי לא הוה אלא האי שליח למכיר שתי החתימות הוה כשר והשתא משום דבא אחד מהשוק לסייעו בחתימת שני יפסל אע"ג דבקונטרס פי' התם דהיינו הא דפריך ליה רב אשי מי איכא מידי דאילו מסיק איהו לכולי דיבורא כשר וכו' מ"מ אין סברא כלל שהיה רבא טועה בכך ונראה דידעתי לא מהני אפילו לרבא עד שיאמר בפ"נ ונחתם משום דדייק טפי כדפירשנו והכי מפרש ר' משולם אטו כי אמרי ידעתו שנים מעלמא שקיימו גט זה מי לא מהימני והואיל ומהני בזה קיום דמהני בשאר שטרות אתי לאיחלופי: **כיון** דאילו אמרי ידעתו כו'. וקושיא דאשה ובעל דבר לא חש לתרץ דלא שכיח דמייתי גיטא וכי מייתי עד כשר אתי לאיחלופי:

כאן שאי תנא דבעי כתיבה לשמה ובעי חתימה לשמה. וא"ת למאי דמסקינן דרבה אית ליה דרבא נוקי מתני' כרבי אלעזר והוי בפני נכתב משום לשמה ובפני נחתם משום שאין עדים מצויין לקיימו ודוחק לומר דכולה הך סוגיא וגם רב אשי דאמר לקמן ר' יהודה היא איירי למאי דס"ד מעיקרא וי"ל דרבה אף לפי המסקנא בעי חתימה לשמה כיון דידעתו לא מהני דאי מהני נפי המסקנא תיקשי רבה מ"ט לא אמר כרבא וליכא למימר הא דלא מהני ידעתו היינו משום איחלופי דהא כיון דצריך לומר בפני נכתב משום לשמה לא אתי לאיחלופי:
דתנן

מסורת הש"ס

[יבמות פח.]

[לקמן ה:]

[לעיל ב: וש"נ]

ס"א אינו [שם וש"נ]

כתובות יח:

[עי' תוס' כתובות כח. ד"ה קיום]

ס"א וקא מוכחא מילתא

[לקמן טז:]

עי' מהר"ס

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מה' עדות הל' ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן מו סעיף ג בהגה"ה :

תוספות רי"ד

אולא כותיה: ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ליבעי תרי מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא: ע"א נאמן באיסורין. פי' שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד על הפרשת תרומה ועל השחיטה וניקור הגיד והחלב: אימור דאמרינן ע"א נאמן באיסורין כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן דלא איתחזק איסורא. פי' איסורא דחלב בתוך חתיכה גופה הכא איתחזק איסורא פי' איסורא דא"א והוידבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים. פי' דיליף דבר דבר מממון הכא כתיב כי מצא בה ערות דבר וכתיב התם על פי שנים עדים יקום דבר ומטבל ושחיטה לא גמרינן לה דהתם בידו לתקנם לפי' נאמן עליהן ע"א: ומהדר בדין הוא דקיום שטרות נמי לא ליבעי תרי כר"ל דאר"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד פי' ולזיופא לא חיישינן דלא חציף איניש לזייפו ורבנן הוא דאצרכוה פי' למיחש למילתא משום א) דאיכא דמשכח לזה כתוב כגון שנכתב לשם בני עירו כו' כדאמרן לעיל: ומשום עיגונא אקילו בה רבנן. הקילו להאמין ע"א לבדו: האי קולא הוא האי חומרא הוא. פי' דאי מצרכת לה תרי למימר בפני נכתב לא אתי בעל ומערער חד אתי בעל ומערער ופסול ליה ואוקי חד להדי חד ואוקי איתתא אחזקתה: כיון דאמר מר לקמן בשמעתין בפני כמה ינתנו לה ר' יוחנן ור' חנינא חד אמר בפני ב' וחד אמר בפני ג' מעיקרא מדקדק ולא אתי לאורועי אנפשיה פי' מתחלה הוא מדקדק לקבלו מיד הבעל ונודע שברצונו מגרשה ובכשרות נכתב ונחתם הילכך הימניה רבנן כבי תרי וכיון דאמר בפני נכתב איקיים גיטא ואי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה: ולרבא דלא חייש לאין בקיאים לשמה וטעמא הוא לפי שאין עדים מצויין לקיימו לימא בפני נחתם ותו לא בפני נכתב למה לי . פירוש שמאחר שהצריכוהו לומר בפני נכתב ש"מ דטעמא הוא לפי שאין בקיאים לשמה כרבה: ומהדר דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות בעלמא בע"א פי' אי הוה אמר בפני נחתם ותו לא הוה מוכחא מילתא דלקיומי שטרות קאתי ומאן דחזי סבר כל שטרות נמי מיקיימו בחד דאמר אני מכיר חתימתו מש"ה אצרכוה דלימא נמי בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי בקיום שטרות דלימא דהתם לא מסהדי אכתיבה דשטרא כ"א על החתימה:
ר"נ

גליון הש"ס

תו' ד"ה האי כו' לא שייך למפרך. לא זכיתי להבין דבריהם הקדושים כיון דסמכינן על סברא דדייקא דבעלה מת ממילא לא שייך שיבוא ולא אתי לידי חומרא ושאני הכא דאף דסמכינן דהשליח אומר אמת מ"מ שמא יבוא בעל ויערער בשקר וס' יאיר עיני :

א) לכאורה זה יתכן לעיל גבי מימרא דרבה אבל הכא הכוונה דרבנן מ"מ חששו לזיופא וצ"ע .

חתימה לשמה אי רבי מאיר חתימה בעי כתיבה לא בעי דתנן אין כותבין במחובר לקרקע כתבו על המחובר לקרקע תלשו התמו ונתנו לה כשר אי רבי אלעזר כתיבה בעי חתימה לא בעי וכי תימא לעולם רבי אלעזר היא וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי והא שלשה גיטין פסולין דרבנן ולא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה דתנן ג' גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם ואלא רבי מאיר היא וכי לא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי והא אמר רב נחמן אומר היה רבי מאיר אפילו מצאו באשפה והתמו

אי רבי מאיר. דאמר עיקר הסטר זו היא חתימתו : חתימה. לשמה בעי דכי כתיב וכתב לה אחתימה כתיב כדקתני לקמן (דף כא:) כתב גט על המחובר כשר ואע"ג דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שהוא מחוסר כתיבה קלילה ונתינה אפ"ה כיון דחתמו בתלוש מכשר ליה ר"מ אלמא וכתב דקרא אחתימה הוא : אין כותבין. לכתחילה על המחובר שמא יחתום במחובר ומפסיל כדפרישי' והכי מפ' בפ"ב (דף כא:): ואי ר' אלעזר. דאמר מדאורייתא גט שאין עדיו חתומין עליו כשר אלמא וכתב כתיבה היא דמשמע : כתיבה בעי. לשמה ולא חתימה: והא שלשה גיטין פסולין. דקא חשיב בפ' בתרא (לקמן פו.) וחד מינייהו אין עליו עדים: דרבנן כלומר פסולייהו אפי' לת"ק לא הוי אלא מדרבנן מדקתני אם ניסת הולד כשר : ולא בעי רבי אלעזר חתימה. ופליג עלה ר"א דאפילו לכתחילה תנשא אלמא פסולא דרבנן נמי לית ליה : שלשה גיטין פסולין. לכתחילה : כתב בכתב ידו. ידי הבעל : ואין בו זמן. באיזה זמן נכתב : ואין בו אלא עד אחד. וכתב ידי סופר : ואם ניסת הולד כשר. אלמא ת"ק גופיה לא פסיל אלא מדרבנן ומדפליג ר"א עליה שמע מינה אפילו לכתחילה מכשיר : וגובה מנכסים משועבדים. גובה כתובתה בגט זה מנכסים משועבדים דתנן בכתובות (דף פט.) הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה ליסנא אחרינא גובה מנכסים משועבדים אם שטר מלוה הוא גובה מנכסים משועבדים שט"ח נמי קרי גט כדאמר בעלמא (ב"ק ד' נה.) וגט חוב שאין בו אחריות: אלא מפני תיקון העולם. שמא ימותו עדים ושוב אין לו עדות לפיכך נהגו לחתום דאם ימותו תראה חתימתם לעדים אחרים ויכירוהו: וכי

דתנן אין כותבין במחובר וכו'. הך סוגיא ובסמוך נמי דמוקי ר"ב אשי מתני' כר' יהודה אתיא כריש לקיש דפ"ב (לקמן דף כא:) דמוקי מתניתין כר"מ דחתמו בניינו דמשמע חתימה ממש אבל רבי יוחנן ושמואל מוקי התם מתניתין כרבי אלעזר ושתמו אתורף קאי כלומר סיימו כמו תורה חתומה ניתנה דס"פ הניזקין (לקמן דף ס.) ולשמואל ורבי יוחנן נמי יש להוכיח דר"מ לא בעי כתיבה לשמה כדמסיק בסמוך מדרב נחמן דאמר אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה כו' ואת"ת והיכי מוכח מהכא דלא בעי כתיבה לשמה דילמא לכתחילה בעי כתיבה לשמה כדבעי לכתחלה בתלוש וי"ל דאפילו אי לכתחילה בעי כתיבה לשמה לא מיתוקמא מתני' כוותיה כיון דדיעבד כשר לא היו מתקנין לומר בפ"נ ועוד דתנן בריש פ"ב (לקמן דף טו.) דאי לא אמר בפני נכתב פסול ותימה לר"י דהכא משמע דלא מיתוקמא מתני' כר"מ משום דר"מ לא בעי כתיבה לשמה ולקמן (דף ה:) תניא בהדיא המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ ולרבא ניחא דבעי בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי והא דאמר רב נחמן בסמוך דלר"מ מצאו באשפה כשר היינו כשהבעל עצמו נתנו לה או בא"י אבל שולח גט ממדינת הים צריך שיראה השליח כתיבת הגט שיוכל לומר בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי אבל לרבה קשה דלית ליה טעמא דאיחלופי אף לפי המסקנא דרבה אית ליה דרבא כדפירשנו : שלשה גיטין פסולים. היכא דמוקי בפ' בתרא (לקמן דף פו.) הך מתני' כר"מ אע"ג דאית ליה לר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אור"ת דהכא היינו טעמא דהולד כשר דקדיה המטבע שלא יפסל הולד בהנך שלשה ואע"ג דר"מ סבר וכתב היינו וחתם מ"מ כשר הולד בכתב ידו ואין עליו עדים דכיון שהבעל עצמו כתב אין לך חתימה גדולה מזו ואין בו אלא עד אחד למ"ד בפ' בתרא (ג"ז שם) כתב ידו ועד בניטו שפיר אלא למ"ד כתב סופר ועד קשה ניחוש דשמא סופר כתבו להתלמד וזרקו לאשפה ובאתה האשה והחתימה עליו עד אחד ואין כאן שנים וי"ל שהסופרים חוששים למכשול ונזהרין בכך ומיהו אין רגילות להזהר לגמרי שתחשב כתיבת סופר כעד אחד : כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. טעמא דפסול משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירצה והוי כאין בו זמן וא"ת בשלמא למ"ד בפ"ב (לקמן דף יז.) דתקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו הכא בכתב ידו נמי איכא למיחש שמא יחפה אבל למאן דמפרש התם דתקינו זמן משום פירי קשה לר"י מה חשש יש בכתב ידו ואם יש לחוש שיקדים זמן לטובת האשה אע"פ שבא לגרשה ולעשות עמה קנוניא שתגבה מלקוחות במכר להם פירות בינתים מאותו הזמן הכתוב בגט עד עכשיו כמו שאנו חושדין את האשה גבי שובר כתובה בסוף שנים אוחזין (ב"מ דף יט.) א"כ לא נסמוך עליו לטרוף לקוחות מזמן הכתוב בו וי"ל דודאי אינו נאמן ולכך פסלוהו דלפעמים תפסיד האשה שלא כדין כשיכתוב הבעל יום שעומד בו ולא יקדים הזמן ואז היה לה לטרוף לקוחות מזמן הכתוב והיא לא תוכל לטרוף לפי שאנו חושדין אותו שהקדים הזמן ולכך פסלוהו דהשתא בדין לא תטרוף האשה מזמן הכתוב כיון שהגט פסול דדוקא בגט כשר גובה מיום הכתיבה וצ"ל דחיישינן דאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות ותאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו : יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד. למ"ד כתב ידו ועד בניטו תנא כתב בכתב ידו ואין עליו עדים לאשמועינן דאפ"ה הולד כשר וסיפא דאין בו אלא עד אחד איצטריך דאפ"ה לא תנשא לכתחילה : יש בו זמן. נראה ה"ה דאין בו זמן אלא לאשמועינן אע"ג דיש בו זמן לא תינשא לכתחילה : רבי אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים כו'. וא"ת דילמא דוקא כתב בכתב ידו או בעד אחד דאיירי ת"ק מכשיר ר"א וי"ל דהלשון אפילו אין עליו עדים משמע דאין עליו עדים כלל ועוד דקתני דאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם משמע דבעדי מסירה לחוד סגי ונראה לר"י דאף לכתחילה מכשיר ר' אלעזר בעדי מסירה כדפירש בקונטרס מדקתני לקמן בפ"ב (דף כא:) אין כותבין על הנייר מחוק וחכמים מכשירין ואמר מאן חכמים ר"א דאמר עדי מסירה כרתי ומשמע מכשירין וכותבין והדתנן בהשולח (לקמן דף לו:) התקין ר"ג שיהו העדים חותמין על הגט לא שצריך לעשות כן אלא תיקון שילמד להם לעשות כן שלא יצטרכו לעדי מסירה כשירצו להראות גרושה הבעל והגט אבל אם באים לסמוך לכתחילה אעדי מסירה סומכין : וגובה מנכסים משועבדים. לשון שני פי' בקונטרס אם שטר מלוה הוא גובה מנכסים משועבדים וכן נראה לר"ת עיקר דאפילו בשאר שטרות גובה בעדי מסירה מנכסים משועבדים כדמשמע בפ' בתרא (לקמן דף פו:) דאמר רב הלכה כר"א בגיטין ובשאר שטרות לא והא קתני וגובה מנכסים משועבדים אלמא דר"א איירי נמי בשאר שטרות וקשה דאמר בגט פשוט (ב"ב דף קעו.) הוחזק כתב ידו בב"ד מהו פי' מהו שיגבה ממשעבדי ומייתי מהך דגיטין דקתני וגובה מנכסים משועבדים ומשני שאני התם דאיכא כתובה משמע דדוקא בגט איירי ולא בשאר שטרות ורשב"ם גרס התם שאני התם דמעת כתיבה מיעבד נפשיה פירוש כשנכתב השטר נכתב כדי למוסרו בפני עדים שיהו עדי מסירה במקום עדי חתימה והוי קול כאילו עדים חתומים אבל לעיל איבעיא לן הוחזק כתב ידו בב"ד ומסר בינו לבין עצמו ולא נתכוין אלא להודאה ולא לעשות שטר שיהיה לו קול והתם לא יועיל אפילו איתחזק בב"ד ורבינו חננאל פי' דההיא דגט פשוט (שם דף קעו.) פליגא אההיא דהמגרש (לקמן דף פו:) ופסק רבינו חננאל שיש לסמוך אההיא דגט פשוט ולא מגבינן בעדי מסירה אלא מבני חרי והא דפריך בתמא דהכ"ם בפירקין (דף יא.) גבי שטר פרכאה דמסרי באפי סהדי ישראל אי הכי ממשעבדי נמי ליגבי לא קשה לפסק רבינו חננאל דמיירי בחתימו עליה סהדי עובדי כוכבים הדיוטות כדפי' בקונטרס ומשום הכי פ"ד דגבי ממשעבדי כיון דמסרי באפי סהדי ישראל אביבי הנך הדיוטות כערכאות וגם מלשון הקונטרס מוכיח לקמן דלא גבי ממשעבדי אלא בעדי חתימה : וכי לא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה מדאורייתא אבל מדרבנן בעי ופסול בדיעבד דבענין אחר לא מתוקמא מתניתין כוותיה כדפירש לעיל ואם תאמר ומאי שנא ממחובר דאמר לעיל אין כותבין לכתחילה אבל בדיעבד כשר אפילו מדרבנן דמדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד ויש לומר דהשתא מוקי ההיא מתניתין דמחובר כרבי אלעזר והתמו אתורף קאי :

והתמו

לקמן יח:
ג"כ קטו. לקמן יז: פ
ל.מן כג. סוכ"ב:וס שם

גליון הש"ס

ברש"י ד"ה ולא בעי ר"א חתימה ופליג עלה ר"א וכו'. ק"ל הא י"ל כפשוטו על כת"ק במ: דהולד דווקא שהוא כתב ידו אבל דכתב סופר ואין עליו עד ם אפי' בדיעבד פסול בזה מוסיף ר"א דא"פ שאינו כתב ידו ואין עליו עדים כשר בנתן לה בפני עדים. והילולי דברי רש"י היה אפשר לפרש דכיון דת"ק קורא שם פסול במה דפסיל לכתחילה לא ה.י ליה לר"א למינקט כשר במה דפסול לכתחילה והו"ל דהולד כשר. א"כ כתב לי נכדי הרב מהו' שמואל בנימין נ"י שכבר עמד בזה הגאון נס"ז בס.רו תפא"ת בשואל למהרש"ק :

וחתמו ונתנו לה כשר וכ"ת אנן מדאורייתא קא מתנינן לה אי הכי אומר היה ר"מ דבר תורה מיבעי ליה אלא לעולם רבי אלעזר היא וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי *דאמר רבי אבא *מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול רב אשי אמר הא מני ר' יהודה היא *דתנן ר' יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ומעיקרא מאי טעמא לא מוקמינן לה כר' יהודה מהדרינן אר"מ *דסתם מתני' ר"מ מהדרינן אר' אלעזר *דקי"ל הילכתא כוותיה בגיטין תנן רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר רבי אליעזר אומר אפילו מכפר לודים ללוד ואמר אביי בעיירות הסמוכות לארץ ישראל ומובלעות בתחום א"י עסקינן ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא והוי כמבי כובי לפומבדיתא מכלל דת"ק סבר הני לא צריך מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר לפי שאין בקיאין לשמה והני גמירי ומר סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו והני נמי לא שכיחי לא רבה מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה רבה מתרץ לטעמיה דכולי עלמא לפי שאין בקיאין לשמה והכא בהא קמיפלגי ת"ק סבר הני כיון דסמוכות מיגמר גמירי ואתא רבן גמליאל למימר מובלעות גמירי סמוכות לא גמירי ואתא רבי אליעזר למימר מובלעות נמי לא שלא תחלוק במדינת הים רבא מתרץ לטעמיה דכולי עלמא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ותנא קמא סבר הני כיון דסמוכות מישכח שכיחי ואתא רבן גמליאל למימר מובלעות שכיחי סמוכות לא שכיחי ואתא רבי אליעזר למימר מובלעות נמי לא שלא תחלוק במדינת הים תנן וחכמים אומרים אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינת הים והמוליך מכלל דתנא קמא סבר מוליך לא צריך מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר לפי שאין בקיאין לשמה והני

רש"י

וכי תימא אנן מדאורייתא מתנינן לה. אהא דרב נחמן: אי הכי אימור היה ר' מאיר דבר תורה מיבעי ליה. למימר דהוה ליה לרב נחמן דאמורא הוא לפרושא למילתא דלא תיפוק חורבא מיניה ולמיתני הכי אומר היה ר' מאיר דבר תורה אפילו מלאו בחספה וכו': יש ה"ג וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה היכא דליכא עדים כלל. כלומר כי לא חתימי סהדי עליה כלל שפיר טפי מהשתא דחתימי עליה ושלא לשמה דהוה ליה מזוייף מתוכו: במזוייף מתוכו. שחתם עליו קרוב או פסול או שלא לשמה: ומעיקרא אמאי לא מוקמינן לה כרבי יהודה. דטרחינן ומהדרינן וכי תימא כמה ליסני לאוקמיה כר' מאיר או כר' אלעזר: הילכתא כרבי אלעזר בגיטין. בהא מילתא דבלא עדים חתומים כשר והכי מוקמינן בפרק בתרא (לקמן דף פו:): ואמר אביי עיירות הללו. שהוא סמוכות לארץ ישראל הנך רקם וחגר דרבן גמליאל והנך דרבי אליעזר הוי סמוכות ועפי שאף מובלעות הן בתחומה אלא שאינן מארץ ישראל דת"ק סבר הני לא צריכי משום דסמוכות ואתא רבן גמליאל לאוסופי סמוכות ומודי במובלעות ורבי אליעזר הוסיף את המובלעות והיכי דמי מובלעות כגון עיירות שמנה הכתוב במזרחה של ארץ ישראל להיות לגבול כדכתיב (במדבר לד) והתאויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן וגו' ומוכה על הגבול עיירות רבות ומהן ולהלן חוצה לארץ ישראל ויש מהם שבולטות מחברותיהן לצד המזרח ארבע וחמש פרסאות ומסילה ההולכת מזו לזו הוא הגבול ועיירות העומדות חוץ למסילה לפנים מבליעת העיר הבולטת קרי לה מובלעת בתוך התחום ואפילו הכי אינה מארץ ישראל: ההוא אתרא. שבין כפר לודים ללוד: והוי. רחוק כמבי כובי לפומבדיתא: מאי לאו בהא קמיפלגי כו'. ודרבה ורבא תנאי היא: לא שכיחי. דיש חירום ביניהם: מתרץ לטעמיה. מתרץ לכולהו תנאי כוותיה: ואתא רבי אליעזר למימר דמובלעות נמי לא. כלומר אף על גב דגמירי לא נפקי מכלל מדינת הים: שלא תחלוק במדינת הים. מאחר שגזרו במדינת הים לא נתנו חלוק בדבר:
והני

תוספות

וחתמו ונתנו לה כשר. לכתחילה נמי כשר לחתום וליתן דבפרק כל הגט (לקמן דף כו:) ובהכותב (כתובות דף פה:) מוכיח מדרב נחמן דהכא דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן ועוד תנן בפרק כל הגט (לקמן דף כו.) הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש והאשה וקאמר בגמ' משום קטטה ור' מאיר היא או משום תקנת עגונות משמע במלאו בחספה דלא שייכי הני טעמי שרי אפילו לכתחילה ומאן דמפרש נמי התם משום תקנת סופר ורבי אלעזר היא משמע דלר"מ אין צריך להניח כלום ושרי לכתוב הכל והא דלא קאמר הכא חתמו ונתנו לה אומר ר"ת משום דהוה משמע דלא סגי דלא עביד הכי וא"ת ומאי שנא דבעי לר"מ לכתחילה כתיבה בתלוש למאן דמוקי מתניתין דמחובר כר' מאיר ושלא לשמה שרי אפילו לכתחילה ואומר ר"ת דלגבי לשמה לא חיישינן אי מייתי גט לעדים שאינו כתוב לשמה שיחתמו גם הם שלא לשמה דכיון דידעי דצריך לשמה לא אתו למיטעי אבל במחובר אי כתב לה במחובר זימנין דמישתלי ואין נזכרין לתלוש ותתמי: מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו. תימה לר"י מה ענין שלא לשמה למזוייף מתוכו שחתומים בו קרובין או פסולים דהתם בדין מיפסיל משום דלמא אתי למיסמך עילוייהו להשיאה או להוציא ממון על פיהם אע"פ שהדבר אמת אין לעשות אלא בעדות כשר כדאמר בפ' ארבעה אחין (יבמות דף לא:) גבי עדים זימנין דחזו בכתבא ומסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם אבל הכא שהעדים כשרים אלא שחתמו שלא לשמה מה תקלה יש בכך אם נסמוך עליהן וליכא למימר דאי שרינן בחתמו שלא לשמה יבא להכשיר זימנין דיחתמו תחלה ויכתבו גט על גבי חתימתן והתם ליכא עדות כלל דאם כן מטעם זה גם בשאר שטרות היה לנו להצריך חתימה לשמה ויש לומר דמ"מ איכא למיגזר חתימה אטו כתיבה דאם אין עושין חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה: הא מני ר' יהודה היא. אע"ג דבריש פ"ב (לקמן דף טו.) תנא קמא דר' יהודה מצריך בפני נכתב ובפני נחתם בהא סבר לה כר"י: עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש. וא"ת ולמה ליה למינקט וחתימתו כיון שהיתה כתיבה בתלוש אי אפשר לחתימתו שתהא במחובר וי"ל דמשכחת לה שכתבו על אילן תלוש ואח"כ נטעו והשריש וחתמו: דקיימא לן הלכה כר"א בגיטין. משום דמיירי הכא בגיטין נקט גיטין אבל הלכה כמותו אף בשאר שטרות אע"ג דכל אמוראי דלקמן (דף פו:) סברי כר' אלעזר דוקא בגיטין קיימא לן כשמואל בדיני דפליג לקמן (שם) אדרב וקאמר אף בשאר שטרות ועוד בפ' זה בורר (סנהדרין דף כח:) גבי מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי קאמר רב יוסף זיל אקנייה בעדי מסירה כר' אלעזר ופריך ליה אביי והאמר ר' אבא מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול משמע דרב יוסף ואביי דהוו בתראי סברי כר' אלעזר ובפירקין נמי *אמר ר' אבא האי שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי ולפיכך צריך ליזהר שיהו עדי מסירה בשעת נתינת הגט דאינהו כרתי דאי ליכא שם עדי מסירה אינה מגורשת אע"ג דאיכא עדי חתימה אלא שאם ימותו עדי מסירה או ילכו להם למדינת הים שתינשא ע"י עדי חתימה דמסתמא בהכשר נעשה כדאמרינן בהשולח (לקמן דף לו.) לא נריכא אלא לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דזימנין דמייתי סהדי אי נמי דאזלי למדינת הים וכן משמע בפ' בתרא (לקמן דף פו:) גבי שנים ששלחו שני גיטין שוין [ונתערבו] נותן שתיהן לזו ושתיהן לזו וקאמר בגמ' דלא כר' אלעזר משום דלא ידעי עדי מסירה בהי מינייהו מיגרשא אבל לר"מ ניחא וצריך לומר דבמשולשין איירי דבעי לר"מ שיהא מוכח מתוכו כדאמרינן בריש כל הגט (לקמן דף כד:) גבי כתב לגרש את הגדולה ואי לר' אלעזר סגי בעדי חתימה אמאי לא אתיא כר' אלעזר דל עדי מסירה מהכא בעדי חתימה סגי אלא משמע דלעולם בעי ר' אלעזר עדי מסירה ועוד דרגיל ר"ת לומר דאפילו לר"מ בעי עדים בשעת נתינת הגט דאין דבר שבערוה פחות משנים וכן שטר מתנת קרקע או שטר מכר שהוא לקנין קרקע ואינו נראה אין מועיל כלום לר' אלעזר אם ידוע שלא נתנו בפני עדים *מיהו יש לחלק דלענין ממון דמהניא הודאת בעל דין כמאה עדים סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין אבל בקידושין וגרושין לא מהניא הודאת בעל דין משום דמחייב לאחרים דבקידושין אסר לה אקרובים ובגרושין אסר לה אכהן: ומר סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו והני נמי לא שכיחי. וטעמא דרבי אליעזר לא משום דקסבר דמובלעות נמי לא שכיחי אלא שלא תחלוק במדינת הים *כדמשמע בסמוך:
תנן

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה יז ופ"ד הלכה י סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף ז וטוש"ע ח"מ סי' נח סעיף ג וסעיף ז:

תוספות רי"ד

ר"ג אומר אף המביא מרקם ומן החגר רבי אליעזר אומר אפילו מכפר לודים ללוד: אמר אביי בעיירות הסמוכות לא"י ומובלעין בתחום א"י עסקינן. פי' רקם וחגר הם עיירות הסמוכות לא"י אלא שעומדים (תוך) [חוץ] לגבול א"י וכפר לודים גם הוא מחוצה לארץ וסמוך לא"י אלא שהוא מובלע בתוך התחום שהגבול מתעקם ונכנס לתוך א"י ובאותה העקמומית יושב כפר לודים ולוד הוא יושב תוך הגבול בא"י ובהא פליגי דת"ק סבר דוקא ממדינת הים צריך שיאמר אבל הני כיון דסמוכין ומובלעין אינו צ"ל דשכיחי בהו שיירתא ואתא ר"ג למימר סמוכין נמי כגון רקם וחגר לא שכיחי בהו שיירתא אבל מובלעין כגון מכפר לודים ללוד שכיחי בהו שיירתא. ור"א אומר אע"ג דשכיחי שיירתא צריך שיאמר שלא תחלוק במדינת הים פי' אחרי שגזרו במדינת הים לא נתנו חילוק בדבר: וחכ"א אינו צריך שיאמר וכו'. פי' אינו צריך לומר המביא מן הסמוכין ומן המובלעין דשכיחי שיירתא אלא המביא גט ממדינת הים לא"י והמוליך מא"י למדינת הים. ואתא לפרושי טעמא דת"ק (כגון) [דאמר] המביא גט ממדינת הים דה"ה המוליך מארץ ישראל למדינת הים דטעמא הוא מפני שאין עדים מצויין לקיימו ולא שנא מוליך ממביא והמביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר דלא שכיחי שיירתא:

מסורת הש"ס

ב"ב קט. [לקמן י. סנהדרין כח:]
לקמן כח:
[עירובין לז: סנהדרין פו.]
[לקמן פו:]
[לקמן יח. ושם איתא רבה]
גי' מגדל דוד כדמכי

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דקי"ל וכו' מיהו יש לחלק. עי' לקמן דף י ע"ב תד"ה הספא בעלמא. ועי' בכרא"ש ב"ב פרק גט פשוט סימן ז:

והני גמירי ומר סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו והני נמי לא שכיחי רבה מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה רבה מתרץ לטעמיה דכולי עלמא לפי שאין בקיאין לשמה והכא בגזירת מוליך אטו מביא קמיפלגי תנא קמא סבר לא גזרינן מוליך אטו מביא ורבנן בתראי סברי גזרינן מוליך אטו מביא ורבא מתרץ לטעמיה דכולי עלמא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ורבנן בתראי לפרושי טעמיה דתנא קמא הוא דאתו תנן המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם הא באותה מדינה במדינת הים לא צריך לרבא ניחא לרבה קשיא לא תימא הא באותה מדינה במדינת הים לא צריך אלא אימא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך הא בהדיא קתני לה המביא גט בארץ ישראל אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אי מההיא הוה אמינא הני מילי דיעבד אבל לכתחילה לא קא משמע לן ואיכא דמותיב לה הכי הא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך לרבה ניחא לרבא קשיא לא תימא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך אלא אימא הא באותה מדינה במדינת הים לא צריך אבל ממדינה למדינה בארץ ישראל מאי צריך ליתני המביא ממדינה למדינה סתם לעולם ממדינה למדינה בארץ ישראל נמי לא צריך דכיון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מאי איכא למימר כיון דאיכא בתי דינין דקביעי מישכח שכיחי תנן רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא ואמר רבי יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל ועססיות שמה והיו בה ב' הגמוניות שהיו מקפידין זה על זה לפיכך הוצרכו לומר מהגמוניא להגמוניא לרבא ניהא לרבה קשיא רבה אית ליה דרבא אלא מאי בינייהו איכא בינייהו דאתיוה בי תרי אי נמי באותה מדינה במדינת הים *תנן המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו והוינן בה *מאי ואינו יכול לומר

אילימא

והני גמירי. דארץ ישראל: לפרושי טעמא דתנא קמא. דאיהו נמי מוליך ומביא ס"ל אלא חד מינייהו נקט: הא באותה מדינה. ומעיר לעיר: לא צריך. ואע"ג דאין בקיאין לשמה הואיל ועדים מצויין לקיימו לא צריך: אי מההיא. מדוקיא דרישא: הוה אמינא הני מילי דיעבד. דאי מייתי ממדינה למדינה בא"י ולא נכתב לפניו אין צריך ליפסול שליחותו על כך: אבל לכתחילה. אי הוה מימליך הוה מורינן ליה דליקו עליה: קמ"ל. משנה יתירא דסיפא דלא צריך: ואיכא דמותיב הכי כו'. וניחא ליה למידק מרישא ולאותובי ולאו לאותובי מסיפא דקתני בהדיא המביא גט בארץ ישראל אינו צריך אלמא טעמא משום לשמה הוא דמשוי דברישא תני בהדיא ממדינה למדינה וסיפא לא תנא ממדינה למדינה ואי הוה מותיב ליה מיניה הוה משני ליה דבאותה מדינה עצמה קאי ואע"ג דהוה מותבינן ליה מכלל דמדינת הים באותה מדינה נמי א] לא צריך סוף סוף הדר הוה ליה דוקיא: לעולם ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך. כדקא דייקת ולא תיקשי לרבא: כיון דאיכא עולי רגלים. שכיחי עדים לקיימו והא דאמרן לעיל ברים שמעתין ממדינה למדינה בא"י איכא בינייהו ליתא וסמי ליה מהכא: בתי דינין דקבועין. בעיירות כתקנת עזרא בשני ובה' ומגויות עיירות שהולכות לדון במקום הוועד: מקפידין זה על זה. שלא ילך בן הגמוניא זו להגמוניא זו: לרבה קשיא. דהא ארץ ישראל הואי ובקיאין לשמה ומשום דלא שכיחי לקיימו אצרכוה: רבה אית ליה דרבא. דממדינה למדינה בארץ ישראל היכא דקפדי ולא שכיחי עדים צריך למימר אבל רבא לית ליה דרבה דאי שכיחי עדים לא חיישינן לאין בקיאין דכולהו בקיאין: אלא מאי בינייהו. אתרוייהו שינויי מהדר אשינויא קמא דשנינן כיון דאיכא עולי רגלים כו' והו ליכא למימר ממדינה למדינה מצריך רבא בין אשינויא דאמרינן דרבה היכא דקפדי מודי בה דבעינן נמי לקיימו ומהשתא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא איפליגו בה דאי קפדי מודה בה רבה דהא אית ליה דרבא ואי לא קפדי מודי בה רבא דהא שכיחי לקיימו משום קביעותא דבתי דינין ומאי בינייהו כלומר חסרו להו הנך טעמי דאוקימנא פלוגתייהו לעיל ומשני ודאי חסרי להו וסמי חד מינייהו ופשו להו תרי טעמי באותה מדינה במדינת הים והיכא דאתיוה בי תרי ממדינת הים רבה מצריך רבא לא מצריך: ואינו יכול. מפרש ואזיל מאי היא: יתקיים בחותמיו. יבאו המכירים החתימה וכשר:

חוץ

תנן המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים. ומרישא דמתניתין המביא גט ממדינת הים דמשמע דוקא ממדה"י לא"י לא מצי למיפרך דלעולם באותה מדינה במדינת הים נמי צריך ונקט הכי לאפוקי רקם וחגר: אלא אימא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך. וא"ת ואמאי נקט ממדינה למדינה ניתני המביא גט באותה מדינה במדינת הים צריך כו' הא בארץ ישראל אין צריך באותה מדינה וה"ה ממדינה למדינה דלרבה אין חילוק בין אותה מדינה ובין ממדינה למדינה וי"ל דנקט הכי לאשמועינן דלא נימא דממדינה למדינה בארץ ישראל צריך נמי משום קיום כרבא קמ"ל דאין צריך דטעמא לאו משום קיום אי נמי משום דשכיחי עולי רגלים כדמסיק: אי מההיא הוה אמינא הני מילי דיעבד. פירש בקונטרס °אי מדוקיא דרישא ופי' כן משום דאסיפא לא הוי מצי למימר הני מילי דיעבד דהא בהדיא קתני אין צריך דמשמע לכתחילה ומיהו לשון אי מההיא לא משמע הכי ונראה דיש לייشב דהכא שייך למיתני א"צ בדיעבד כלומר אין צריך ליטלו הימנה כשלא אמר בפני נכתב ובפ"ג דאמר לקמן כילד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתן לה בפני שנים ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם אבל קשה דאמרינן ברים פ"ב (לקמן דף טו:) המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם כו' פסול ופריך בגמ' תנינא חדא זימנא המביא כו' ומשני אי מההיא הוה אמינא צריך ואי לא אמר כשר והיכי הוה מצי למימר הכי הא אמרינן הכא דאי לא תנא אלא חד בבא הוה אמינא בא"י לכתחילה צריך מכלל דבמדינת הים אפילו בדיעבד נמי צריך וי"ל דמאחר דתנא הכא תרי בבי לאשמועינן דארץ ישראל אפילו לכתחילה אין צריך אם כן מהשתא מצינן למימר דהא דצריך במדינת הים היינו לכתחילה אבל בדיעבד כשר להכי איצטריך מתניתין דפ"ב ועוד נראה לר"י דהכי פירושא הני מילי דיעבד שלא ראה כתיבת הגט וחתימתו דיכול ליתנו לה בא"י אבל לכתחילה צריך שיראה כתיבת הגט וחתימתו כדי שיוכל לומר בפני נכתב קמ"ל דלא צריך ובמדינת הים אם לא ראה כתיבת הגט וחתימתו אין יכול להביאו וליתנו לה ואם הביא ונתנו ה"א דכשר אי לא מתניתין דפ"ב והשתא מיתרצה נמי פירכא קמייתא*:

כיון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי. ואע"ג דלענין מחאה שלא בפניו אמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף לח:) סתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי ולא הוי מחאה היינו משום שאין המחזיק דרכו לחזור אם עשו מחאה אבל הכא שמחזרת אחר עדים המכירים חתימת העדים מצויין לקיימו *ואם תאמר דלקמן (דף ו.) משמע איפכא גבי בני מחוזא דניידי ומצרכי בפני נכתב משכונה לשכונה אטו במחוזא מי לא הוה מחאה וי"ל דהתם אפילו ימחה בפני בני אדם שהולכין להם שלא יאמרו למחזיק מכל מקום דרך הליכתם יאמרו לאחרים וחברך חברא אית ליה כדאמרינן התם אבל לענין קיום כיון דניידי לא ימצא קיום כשיצטרך להם: ואמר ר' יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל כו'. בלא ר' יצחק נמי יש להוכיח דבארץ ישראל היתה דבחוצה לארץ באותה הגמוניא נמי צריך לרבה כיון דאין בקיאין לשמה: שהיו מקפידין זה על זה. וחירום דידהו הוי טפי מחירום דיהודה וגליל: רבה אית ליה דרבא. וא"ת אמאי צריך לרבה בפני נכתב מהגמוניא להגמוניא והא רבה לא חיים לאיחלופי כיון דידעו לא מהני וי"ל דמתחילה לא היו מתקנין בפני נכתב משום איחלופי אבל כיון דתקינו משום לשמה במדינת הים תקנו שיאמר בכל מקום אף בארץ ישראל: אלא מאי בינייהו. לעיל כי משני כיון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי לא הוה מצי למיבעי מאי בינייהו דהכי איכא בינייהו מקומות דלא קביעי בתי דינין או שמקפידין זה על זה:

אלימא

ודוקא ממדינה למדינה במדינת הים אבל ממדינה למדינה בא"י א) לא דשכיחי שיירתא ואע"ג דאיכא בתי דינין דקביעי ובאותה המדינה נמי דהיינו מעיר לעיר במדינת הים לא צריך שיאמר דשכיחי שיירתא ולא חיישינן לאין בקיאין לשמה: רשב"א אפילו מהגמוניא להגמוניא אמר ר' יצחק עיר אחת היתה בא"י ועססיות שמה והיו בה שני הגמונים שהיו מקפידים זה על זה. לפי' הוצרכו לומר אפילו מהגמוניא להגמוניא. ואע"ג דבא"י בקיאין לשמה כיון דמקפידים זה על זה שלא יעברו אלו על אלו ולא שכיחי שיירתא צריך הוא לומר:

א) נראה דצ"ל אבל ממדינה למדינה בא"י כיון דאיכא עולי רגלים דשכיחי שיירתא ובזמן שאין בהמ"ק קיים נמי האיכא בתי דינים וכו'.

גליון הש"ס
תוס' ד"ה אי וכו' אי מדוקיא דרישא. עי' חולין דף ג ע"א תוד"ה אין:

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] רש"י ד"ה ואיכא דמותיב וכו' מכלל דמדינת הים באותה מדינה נמי לא צריך וכו'. נמחק מלת לא:

[תו"ס תוס' חולין ג. ד"ה אין השומר]

לקמן ט.

כט

[וע"ע תוס' כתובות יח. ד"ה דהתם ותוס' ב"ב נט. ד"ה דהתם]

אילימא חרש חרש בר איתויי גיטא הוא והתנן *הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן *ואמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש לרבא ניחא לרבה קשיא הכא במאי עסקינן *לאחר שלמדו אי הכי יכול נמי °גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו אי הכי אינו יכול נמי פקח ונתחרש מילתא דלא שכיחא *ומילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן והא אשה דלא שכיחא *ותנן האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שצריכה לומר בפ"נ ובפ"נ שלא תחלוק בשליחות אי הכי בעל נמי אלמה תניא °הוא עצמו שהביא גיטו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם טעמא מאי אמור רבנן צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה השתא מינקט נקיט ליה בידיה וערעורי קא מערער עליה *תא שמע דבעא מיניה שמואל מרב הונא שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכין אמר ליה °אין צריכין ומה אילו יאמרו בפנינו גרשה מי לא מהימני לרבא ניחא לרבה קשיא הכא במאי עסקינן לאחר שלמדו אי הכי חד נמי גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו אי הכי בי תרי נמי בי תרי דמייתו גיטא מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן והא אשה דלא שכיחא ותנן האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שהיא עצמה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם שלא תחלוק בשליחות אי הכי בעל נמי אלמה תניא הוא עצמו שהביא גיטו אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם טעמא מאי אמור רבנן צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה השתא מינקט נקיט ליה בידיה וערעורי קא מערער עליה ת"ש °המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ אם נתקיים בחותמיו כשר ואם לאו פסול הוי לא הוצרכו לומר בפ"נ ובפ"נ להחמיר עליה אלא להקל עליה לרבא ניחא לרבה קשיא הכא במאי עסקינן לאחר שלמדו והאמרת גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו כשניסת אי הכי הוי לא הוצרכו לומר בפ"נ ובפני נחתם להחמיר עליה אלא להקל עליה משום דניסת הוא הכי קאמר וכי תימא להחמיר עלה ולפקה הוי לא הוצרכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם להחמיר עליה אלא להקל עליה טעמא

רש"י

חוץ מחרש שוטה וקטן. דלאו בני דעה נינהו ואין יכולין לעשות שליח לגרשה כדאמרינן בקידושין (דף מב.) דאין קטן נעשה שליח והוא הדין להנך: לרבא ניחא לרבה קשיא. דקתני יתקיים בחותמיו והלא אין בקיאין לשמה: לאחר שלמדו. דבעי לשמה: אי הכי. דלמדו: יכול נמי. לא ניצרכוה אם אפשר לקיימו בעדים לא יצטרך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ומשני אע"ג דלמדו לא עקרו רבנן תקנתייהו גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו וישכחו הלכך השתא נמי צריך השליח לבדוק שהוא לשמה: והא אשה דלא שכיחא. שתהא היא עצמה מביאה את גיטה בתורת שליחות שלא תתגרש בו עד שתגיע לבית דין פלוני: ובלבד שתהא צריכה כו'. בפ"ב (לקמן דף כד.) מותבינן מכי מטא גיטא לידה איגרשה ומשנינן דאייתיתיה עד ב"ד פלוני בתורת שליחות: שלא תחלוק בשליחות. שיוויה הוא לא חלקו חכמים בין שליח לשליח אבל הא דאינו יכול לאו חילוק הוא שהרי הוצרך לומר אלא שאי אפשר: שהביא את גיטו. שכתבו במדינת הים ובא כאן לגרשה: טעמא מאי כו'. שינויא הוא כלומר טעמא מאי אצרכוה רבנן לכל שליח לומר כך משום חששא דילמא אתי בעל וכו': שנים שהביאו גט. שניהם נעשו שלוחים: ומה אילו יאמרו כו'. כלומר אם רצו הן אומרים אנו מעידים שגרשה ונתן לה גט או לשלוחה גט: לרבה קשיא. דאמר כי מייתי בי תרי צריכין לומר: אי הכי. דלמדו: חד נמי. כי מייתי ליה חד נמי לא ניצרכוה: הוי לא הוצרכו כו'. כלומר אמור מעתה לא הצריכו לומר בפני נכתב להחמיר דכי מקויים ניצרכיה: אלא להקל. דלא מצרכינן ליה לתרי סהדי אחרינא: כשניסת. כבר ומשום הא גזירה לא מפקינן מיניה: משום דניסת הוא. ואם לא ניסת לא מפקינן לה לאיכשורי ואע"ג דאיקיים הייתו חומרא: הכי קאמר. לעולם בניסת קאמר דלא מפקינן לה וה"ק הוי לא הוצרכו לומר בפני נכתב להחמיר עליה ולהוציאה אחר שניסת דלא תינשא להחמיר עליה ולהוציאה: אלא להקל עליה. מתחילה שלא תיזקק לעדים:

תוספות

אילימא חרש. ולא בעי למימר כגון אלם או שלא ראה כתיבת הגט דא"כ הוה ליה למימר ולא אמר: אי הכי יכול נמי. פי' יכול נמי סגי בקיום חותמיו וא"ת מאי קשיא ליה לרבה כי היכי דלרבא ניחא ליה דמפרש אינו יכול צריך קיום חותמיו אבל יכול סגי באומר בפני נכתב ונחתם ואין צריך שניהם הכי נמי יפרש לרבה דלאחר שלמדו רבה ורבא שוים ואומר ר"ת דלרבא ניחא דתנא אינו יכול לאשמועי' דבעי קיום חותמיו אבל ביכול סגי באומר בפני נכתב אע"ג דלא חשיב לרבא כמו קיום חותמיו אבל לרבה בפני נכתב עדיף מקיום חותמיו שמעיד שנעשה לשמה ע"כ תנא אתא לאשמועינן דאינו יכול סגי בקיום חותמיו כיון דאוקמינן לאחר שלמדו יכול נמי תיסגי ליה בקיום חותמיו ולקמן מפרש אי הכי חד נמי ליבעי שמואל מרב הונא אי סגי בקיום חותמיו כיון דליכא למיחש למידי או דילמא לא פלוג בין למדו ללא למדו ומשני בחד פשיטא ליה דצריך גזירה משום שמא יחזור הדבר לקלקולו ור"י מפרש דהכי פריך אי הכי יכול נמי היכא דאין צריך קיום לא יצטרך לומר לרבה בפני נכתב ונחתם כיון דלמדו ולעיל אמרינן באתיוה בי תרי ובאותה מדינה במדינת הים דלרבה בהכי נמי קתני מתניתין דצריך דכולה מתני' אית לן לאוקמא בלמדו מדפריך ממתני' דהאשה עצמה מביאה גיטה וא"כ רישא נמי איירי בלמדו ובענין זה יש לפרש אי הכי חד נמי ומתחילה כתב רש"י בפירוש כתב ידו דהך קושיא דאי הכי יכול נמי ואי הכי חד נמי איירי למאי דסלקא דעתא מעיקרא דרבה לית ליה דרבא דכן דרך הש"ס דבתר דאיתותב מהדר הדר מותיב ליה מאידך ושוב מחקו רש"י ואין לפרש יכול נמי לא יצטרך לרבה בפני נכתב כיון דלמדו בשלמא לרבה דחייש לאיחלופי ניחא אבל לרבה דידעינן לא מהני א"כ לא אתי לאיחלופי מה צריך בפני נכתב דהא לקמן בריש פרק שני (דף טז:) משמע דכיון דאיתקן בפני נכתב לרבה משום לשמה מודה רבה דצריך לאומרו אפילו אחר שלמדו משום איחלופי: שלא תחלוק בשליחות. פירוש בשליחות דיכול: אי הכי בעל נמי. לרבא ניחא דכי מייתי ליה בעל ליכא למיחש לזיוף דאינו חשוד להכשילה במתכוין אלא לרבה בבעל נמי ליחוש שלא יערער דמתחילה לא היה יודע שצריך לשמה ומשני מינקט נקיט בידיה כיון דערעור זה אינו אלא לגז ליכא למיחש שיערער כיון דנקיט ליה: בי תרי דמייתו גיטא כו'. לפי זה ליכא בינייהו לאחר שלמדו דאתיוה בי תרי אבל איכא בינייהו מקויים ולקמן בר"פ שני (דף טז:) איכא למ"ד דשנים צריכין לומר אפילו אחר שלמדו דלא חשיב ליה מילתא דלא שכיחא ולמאי דחשיב ליה מילתא דלא שכיחא הא דקתני בפ"ב (לקמן דף טו.) וב' אומרים בפנינו (א) דדייק מינה רבה דידעו לא מהני אע"ג דמסתמא איירי אחר שלמדו °מ"מ נקט בפנינו משום דקודם שלמדו הוה בפנינו דוקא: שלא תחלוק בשליחות. פי' בשליחות דחד דגזרינן חד דלא שכיח אטו חד דשכיח אבל בי תרי אטו חד לא גזרינן:

כשניסת. והא דתניא לקמן לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם הולד ממזר היינו כשלא נתקיים בחותמיו וא"ת וליתביה (לקמן דף פו:) בהדי ג' גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר ויש לומר דקסבר רבה דבג' גיטין תנא והכא לא תנא ואם תאמר להאי לישנא דבפ"ב (לקמן דף יז.) דאית ליה לר' יוחנן שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין לומר בפנינו נכתב כו' משמע דקסבר לפי שאין בקיאין לשמה היכי משני הך ברייתא דהכא דאי משני לה כשניסת א"כ ליתביה (לקמן דף פו:) בהדי ג' גיטין פסולין דהא ר' יוחנן אית ליה בפ"ט (שם) דג' גיטין נמי לא תנא °ואין לומר דלא חשיב אלא פסול התלוי בגט עצמו דהא אמרינן בפ"ט מניינא דסיפא למעוטי כתבו לה ולא אמר בפני נכתב יוציא והולד ממזר ואומר ר"י דההוא מילתא דר' יוחנן דסבר לא תנא קאי כלישנא קמא דבפ"ב (לקמן דף טז:) דאית ליה לר' יוחנן לפי שאין עדים מצויין לקיימו וכמסקנא דמתניתין °אי נמי יאמר דהך דרבה ורבא תנאי היא כדבעינן נמי למימר בפרק שני (ג"ז שם) לרבי יוחנן:
אי

עין משפט נר מצוה

י א ש"ע אה"ע סי' קמב סעיף יד בהג"ה:
יא ב מיי' פ"ז מהל' גירושין הל' י"ד סמג עשין נ טוש"ע שם סעיף יח:
יב ג מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ח:

תוספות רי"ד

בעא מיניה שמואל מרב הונא שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכים אמר ליה אין צריכים ומה אילו יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני. פי' אע"פ שהביאו ואינן מכירין החתימה נותנין אותו לאשה ונשאת בו ואין הבעל יכול לערער היום ומחר שאם יבא ויאמר לאשה את זייפת הגט תאמר לו הרי עדים שאתה מסרתו בידם כתוב וחתום פיך כך' עדים שהוא מקויים והילכך אע"פ שאין השלוחין מכירים החתימות כיון שמעידים כי הבעל נתנו להן אינו צריך שום קיום בעולם. ודכותה נמי גבי שטרות הלוה יכול לומר למלוה אתה זייפת זה השטר וצריך המלוה לקיימו ואילו מביא המלוה עדים כי הלוה מסרו בידו כתוב וחתום כי ההיא דתנן כותבים שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו שוב אינו צריך לקיימו שהרי לוה הודה בפיו כי היה מקויים כשמסרו לו אבל אם היה השליח אחד אע"פ שאומר כי הבעל מסרו לו אינו נאמן להכחיש הבעל היום ומחר אם לא יאמר בפני נכתב ובפני נחתם דהימנוהו רבנן כבי תרי וזה סובר כרבא ולא חיישינן לאין בקיאין לשמה דאילו חיישינן מה לי הביאו חד מה לי הביאו תרי ומכאן מוכיח שהלכה כרבא. תניא המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אם נתקיים בחותמיו כשר ואם לאו פסול הוי אומר לא הוצרכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם להחמיר עליה אלא להקל עליה. פי' אע"פ שאין עליו עוררים צריך שיתקיים בחותמיו ולא יהבינן לה לאשה להנשא בו בלא עדים דדוקא בא"י דשכיחי שיירתא שאם יבא הבעל לערער יהיו עדים מצויים לקיימו אז יהבינן לה בלא קיום ונשאת בו אבל ממדינת הים דלא שכיחי שיירתא לא יהבינן ליה לאשה עד שיתקיים שאם תנשא בלא קיום ויבא הבעל ויערער ולא נמצא עדים לקיימו יהיה הגט בטל ובניה ממזרים: הוי אומר מה שהצריכו חכמים לומר לשליח בפני נכתב ובפני נחתם לא להחמיר על האשה ולומר אע"פ פירוש מקויים יהא צ"ל שמא לא נכתב לשמה אלא להקל עליה שאע"פ שאין עדים מצויין לקיימו הוא נאמן בשנים לקיימו כשנים באומרו בפני נכתב ובפני נחתם והיום ומחר אם יבא הבעל ומערער לא משגחינן ביה שכבר

מסורת הש"ס

לקמן כג. · לקמן ט. · לקמן טז: · [עירובין סג: וש"נ] · לקמן כג: סב: · לקמן טז: ע"ש

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בי תרי וכו' בפנינו נחתם דדייק מינה רבה וכו' בפנינו נחתם משום דקודם:

גליון הש"ס

גמ' גזירה שמא. עירובין ד' סא ע"א: תוס' ד"ה בי תרי וכו' מ"מ נקט בפנינו משום דקודם שלמדו. לא זכיתי להבין דהא צ"ל לומר כ"ז ואיך שייך וב' אומרים וב' מה הא מבואר בסוגיא דשם דל"ק סבר דמתני' מיירי דוקא בלא אתיוה בי תרי דבאתיוה בי תרי נ"ל לאמירה כלל דאי כרבה אי כרבה דבי תרי נ"ש ואידך לישנא מוקי ביולא מבי תרי דס"ל דלרבה גם בכה"ג צ"ל כפ"כ וא"כ למ"ד במתניתין דאתיוה בי תרי נ"ל לומר ע"כ דמתני' דהתם מיירי בלא אתיוה בי תרי וכל"ק דשם וממילא בפנינו דוקא וצלע"ג: תוס' ד"ה כשניסת וכו' ואין לומר דלא חשיב וכו' דהא אמרינן בפ"ט. יסוד זה דמה דאינו ראוי להשבו לא שייך לומר דממעט אותו כתבו ג"כ בתוס' נדה דף יט ע"ב ד"ה הא אר"י. ועי' יבמות דף ג ע"ב ול"ע: בא"ד אי נמי יאמר דהך דרבה ורבא תנאי היא. תמוה לי הא גם למסקנא דשם דפליגי ביחזור הדבר לקלקולו ניחא די"ל דר"י לא ס"ל לאוקימתא דכשניסת ומוקי לברייתא דהכא כר"י דלא חייש ליחזור לקלקולו וצע"ג:

טעמא מאי דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה השתא בעל לא קא מערער אנן ניקום ונערער עלה בפלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר לפי שאין בקיאין לשמה והד אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו תסתיים דר"י בן לוי הוא דאמר לפי שאין בקיאין לשמה דר' שמעון בר אבא אייתי גיטא לקמיה דר' יהושע בן לוי וא"ל צריכנא למימר בפני נכתב ובפני נחתם או לא א"ל לא צריכת לא אמרו אלא בדורות הראשונים שאין בקיאין לשמה אבל בדורות האחרונים דבקיאין לשמה לא תסתיים ותסברא והא רבה אית ליה דרבא ועוד הא אמרינן שמא יחזור דבר לקלקולו אלא ר"ש בר אבא *איניש אחרינא הוה בהדיה והא דלא חשיב ליה משום כבודו דר"ש: איתמר בפני כמה *נותנו לה רבי יוחנן ור' חנינא חד אמר *בפני שנים וחד אמר בפני שלשה תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר בפני שנים דרבין בר רב חסדא אייתי גיטא לקמיה דר' יוחנן ואמר ליה זיל הב לה באפי תרי ואימא להו בפ"נ ובפני נחתם תסתיים לימא בהא קמיפלגי דמאן דאמר בפני שנים קסבר לפי שאין בקיאין לשמה ומאן דאמר בפני שלשה קסבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ותסברא הא מדר' יהושע בן לוי אמר לפי שאין בקיאין לשמה רבי יוחנן אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו והכא היכי קאמר ר' יוחנן בפני שנים ועוד הא רבה אית ליה דרבא אלא דכ"ע בעינן עדים מצויין לקיימו והכא בשליח נעשה עד ועד נעשה דיין קמיפלגי מ"ד בפני שנים קסבר *שליח נעשה עד *ועד נעשה דיין ומאן דאמר בפני ג' קסבר שליח נעשה עד ואין עד נעשה דיין והא קיימא לן בדרבנן דעד נעשה דיין אלא הכא בהא קמיפלגי דמר סבר כיון דאשה כשירה להביא את הגט זמנין דמייתא ליה איתתא וסמכי עלה ואידך אשה מידע ידעי ולא סמכי עלה תניא כוותיה דרבי יוחנן *המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר לה *בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי רבי מאיר וחכ"א אין הולד ממזר *כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם ור"מ משום דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר אין ר"מ לטעמיה *דאמר רב המנונא משמיה דעולא אומר היה ר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר בר הדיא בעי לאתויי גיטא אתא לקמיה דרבי אחי דהוה ממונה אגיטי א"ל צריך אתה לעמוד על כל אות ואות אתא לקמיה דרבי אמי ור' אסי אמרי ליה לא צריכת וכי תימא אעביד לחומרא *נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים רבה בר בר חנה אייתי גיטא פלגא איכתב קמיה ופלגא לא איכתב קמיה אתא לקמיה דרבי אלעזר אמר ליה *אפילו לא *כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך רב אשי אמר אפילו

*) [ע"ש דליתא הכי וכוב מצאתי הערה במהרש"א]

רש"י

טעמא מאי כו' דילמא אתי בעל מערער: דטעמא מאי אמור רבנן דבעי למימר דילמא אתי בעל ומערער הילכך אם לא ניסת לא תינשא אבל השתא דניסת אמאי לפקה אכתי לא אתי בעל ומערער אנן ניקום ונערער: ואיבעית אימא לא גרסינן אלא הכי גרסינן אלא להקל עליה טעמא מאי וכו': בפלוגתא. כי הך פלוגתא דרבה ורבא איפליגו נמי אמוראי קמאי: אייתי גיטא. ממדינת הים: ותסברא. לא גרסינן ואי נמי גרסינן ליה לאו לאותובי תסתיים קאתי דשפיר תסתיים דרבי יהושע הוא דאמר לפי שאין בקיאין אלא הכי פריך ותסברא הא דאמר דיחידי הוא: והא רבה אית ליה דרבא. ובעינן לקיימו: הוה בהדיה. ואמרינן לעיל בי תרי דמייתו גיטא מילתא דלא שכיחא: בפני כמה נותנו לה. השליח: לפי שאין בקיאין. הלכך בתרי סגי דלהוו סהדי דאמר שליח בפני נכתב ואי אתי בעל תו ומערער לא משגחינן ביה: לפי שאין עדים כו'. וכיון דלקיומי הוא בעינן תלתא כדאמרינן בכתובות בפ' שני (דף כא:) דקיום שטרות בשלשה: ותסברא. דהכי הוא: והא. מדסיימינן לעיל דריב"ל הוא דאמר לפי שאין בקיאין מכלל דרבי יוחנן בר פלוגתיה דלעיל אמר משום לקיימו והכא סיימינן דר' יוחנן הוא דאמר בפני שנים: ועוד הא רבה אית ליה דרבא. ואפילו למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה אית ליה נמי לקיימו וניבעי תלתא: בשליח נעשה עד ועד נעשה דיין קמיפלגי. כלומר אי אמרינן כי היכי דשליח נעשה עד הכי נמי עד נעשה דיין קמיפלגי: מ"ד בפני שנים קסבר. כי היכי דשליח נעשה עד ה"נ עד נעשה דיין הלכך מצטרף בהדייהו והוו תלתא: ומ"ד בפני שלשה קסבר. אף שליח נעשה עד אין עד נעשה דיין: הכי גרסינן והא קיימא לן בדרבנן דעד נעשה דיין. כגון גבי קיום שטרות אמרינן בכתובות (שם) שלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערעור על אחד מהם כו' והוינן בה למימרא דעד נעשה דיין כו' ומותבינן ומשנינן ה"מ בעדות החדש דאורייתא אבל בדרבנן עד נעשה דיין: כיון דאשה כשירה כו'. אי מכשרת בשנים זמנין דמייתא ליה אשה וסמכינן עלה לאכשורי נמי בשנים ואשה לא חזיא לאצטרופי בהדייהו לתלתא: יוציא. מי שנשאה בגט זה: משום דלא אמר (לה) יוציא. בתמיה והא גט כשר הוא ובפניו נכתב ומשום דלא אמר הוי ולד ממזר: אתא לקמיה דרבי אחי. באותה העיר שהיו כותבין אותו: ממונה אגיטי. דקי"ל (קידושין דף ו:) כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן והוו ממנו גברא רבה לאורויי היכי נעביד: לא צריכת. אלא בשיטה אחת: אפילו

תוספות

אי בעית אימא טעמא מאי כו'. רש"י לא גרים איבעית אימא דסיומא דמילתא הוא ולר"י נראה דשפיר גרים ליה ומוקי לה בשפחה קודם שלמדו. דכיון דניסת לא תנא כיון דלזיוף ליכא למיחש דנתקיים בחותמיו וליכא אלא לעז בעלמא דשלא לשמה אפי' אי אתי בעל ומערער כדפרישית לעיל (ע"א ד"ה א"ה בעל):

ותסברא והא רבה אית ליה דרבא. לא גרסינן ותסברא כדפירש בקונטרס ובסמוך דקאמר אלא ר' שמעון בר אבא איניש אחרינא הוה בהדיה לא גרסינן אלא דליתו בא לסתור תסתיים ובסמוך נמי קאמר הא מדריב"ל סבר לפי שאין בקיאין לשמה כו': הא מדר' יהושע כו' רבי יוחנן סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. לא בעי לשנויי דסבר כאידך לישנא דפ"ב (לקמן דף יז:) דההוא לישנא דהתם דקאמר שנים אין צריכין לומר בפני נכתב הוא עיקר דקאמר עלה יתד הוא שלא תמוט ועוד דבההיא שינויא לא הוה משני הא דפריך והא רבה אית ליה דרבא:

והא קיימא לן דאין עד נעשה דיין ה"מ בדאורייתא כו'. רש"י לא גרים ליה והדין עמו דכיון דפשיטא דבדרבנן עד נעשה דיין כדפריך לבסוף היכי פריך מעיקרא הא קיימא לן דאין עד נעשה דיין דהא פשיטא דלא ס"ד דהכא הוי דאורייתא ומיהו בפרק קמא דכתובות (דף יא.) *) יש קצת כעניין זה גבי גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד ופריך מאי קמ"ל תנינא זכין לאדם שלא בפניו כו' והדר פריך והא קי"ל דודאי עבד בהפקירא ניחא ליה: הכי גרים ר"ת כיון דאשה כשירה להביא את הגט זמנין דמייתי ליה איתתא וכן פירש רבינו חננאל וה"ה דהוה מצי למימר זמנין דמייתי ליה קרוב: כיצד יעשה. פי' כיצד יעשה לרבנן שתינשא לכתחילה או אם ניסאת שלא תצא אבל לולד אין צריך תקנה דבלא תקנה לא הוי ממזר דלית להו כל המשנה כו' ולר"מ כיצד יעשה קודם נישואין אבל לאחר נישואין מסתבר דלר"מ אין תקנה דכיון דהולד ממזר א"כ כל הדרכים הללו בה ותלא מזה ומזה וכל הנהו דתנן לקמן בהזורק (דף פ:): יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר כו'. מכאן משמע דצריך לומר בשעת נתינה בפני נכתב מדקאמר יטלנו הימנה וה"ה לאחר נתינה תוך כדי דיבור דמהני מדקאמר לעיל שנתנו לה כשהיה פיקח ולא הספיק לומר בפני נכתב עד שנתחרש אבל לאחר כדי דיבור מספקא לר"י אי מהני כל זמן שעסוקים באותו ענין או לאו וקודם נתינה מספקא לר"י נמי אי מהני ומדתנן בפרק כל הגט (לקמן דף כט:) המביא גט ממדינת הים וחלה עושה בבית דין שליח ואומר בו' אין ראיה דהרי אומר כשהגט יוצא מתחת ידו: אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת כו'. פירוש שלא ראה אלא שיטה ראשונה דמסתמא סיימו לשמה:
אפילו

תוספות רי"ד

שכבר מקויים הוא: איתמר בפני כמה נותנו לה ר' יוחנן ור' חנינא חד אמר בפני שנים וח"א בפני ג' ואסיקנא דמשום הכי צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם כדי לקיימו דכ"ע בעינן לקיימו דר' יוחנן הוא דאמר בפני שנים (ומשניהם) צריך שיאמר בפני נכתב כדי לקיימו שאם יבא הבעל היום ומחר ומערער לא משגחינן ביה וקיום שטרות לכ"ע בעי שלשה מפני שהוא מעשה ב"ד כדאמרן בפ"ב דכתובות והכא בשליח נעשה עד ועד נעשה דיין קמיפלגי מ"ד בפני שנים קסבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין. ומ"ד בפני ג' קסבר שליח נעשה עד ואין עד נעשה דיין. פי' בריש פ' האיש מקדש אמרינן אמר רבא אמר רב נחמן האומר לשנים צאו וקדשו לי אשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן בגירושין וכן בריני ממונות ומסקנא התם והלכתא שליח נעשה עד והכא בהא קמיפלגי מאן דאמר בפני שנים קסבר כי היכי דשליח נעשה עד הכי נמי עד נעשה דיין והלכך מצטרף זה עם השנים וה"ל קיום הגט בג'. ומ"ד בפני ג' קסבר דוקא שליח נעשה עד ואין עד נעשה דיין ומקשינן והא קי"ל בדרבנן דעד נעשה דיין פי' כגון גבי קיום שטרות אמרינן בפ"ב דכתובות ג' שישבו לקיים את השטר וכו' והוינן בה לימר דעד נעשה דיין וכו' ומשנינן ה"מ בעדות החדש דאורייתא וכו' אבל בדרבנן עד נעשה דיין ומהדר אלא הכא בהא קמיפלגי מר סבר כיון דאשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שיהא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם זמנין דמתיא לה איהי וסמכינן עלה פי' אם תכשיר עתה בשנים יכשירו גם באשה בשנים ואשה לא חזיא לאצטרופי מ"ה תקנו בג' ואידך אשה מידע ידיע ולא סמכי עלוהי פי' להכשיר בשנים: תניא כותיה דר' יוחנן המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר' מאיר וחכ"א אין הולד ממזר אלא כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם פי' זה שהצריכו ליטלו ממנה ולתתו לה פעם אחרת כדי שיראה שהוא שליח בלבד דדוקא לשליח המנוה רבנן כבי תרי אבל לא לאינש אחרינא ור' מאיר סבר כיון שכבר נתנו לה יצא מתורת שליח ותו לא מהימן הילכך לא סגי ליה בהך תקנתא וכיון דתניא כותיה דר' יוחנן הלכתא כותיה. ולר' מאיר משום דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר פי' כיון דקאי השתא ואמר הכי משום דלא אמר לה בההיא שעתא ואמר הכי יוציא והולד ממזר אי נמי [לא] אתי בעל (לא קאי) ומערער ואמאי יוציא והולד ממזר אין ר' מאיר לטעמיה דאמר רב המנונא משמיה דעולא אומר היה ר' מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ואין הלכה כרבי מאיר דיחיד ורבים הלכה כרבים. תניא בפ"ק דתוספתא גיטין המביא גט ממדינת הים ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם הרי זה נוטלו ממנו אפילו לאחר ג' שנים ונותנו לה ואומר לה בפני נכתב ובפני נחתם: בר הדיא בעא לאתויי גיטא אתא לקמיה דר' אחאי דהוה ממונה אגיטין פי' דאמרן כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק בהן והיו ממנים אדם גדול עליהן להורות להן היאך יעשום א"ל צריך אתה לעמוד על כל אות ואות אתא לקמיה דר' אמי ור' אסי א"ל לא צריכית וכ"ת איעביד לחומרא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים רבה בר בר חנה איתי גיטא פלגיה איכתיב קמיה ופלגיה לא איכתיב קמיה אתא לקמיה

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ז מהל' גירושין הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמב סעיף א:
יד ב מיי' שם טוש"ע ח"מ סימן קכא סעיף ט וטוש"ע אה"ע סימן לה סעיף ג:
טו ג מיי' פ"ה מהל' עדות הלכה ט סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ז סעיף ה בהג"ה:
טז ד מיי' פ"ז מהל' גירושין הלכה יז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמב סעי' ז:
יז ה ו מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף טו:

מסורת הש"ס

[דוגמתו ר"ה כב:]
לעיל
קידושין מג.
כתובות כא: סנהדרין לגו ר"ה כו. ב"ק צ ב"ב קיד
ב"מ נה: לקמן פ.
[עי' תוס' ב"מ נה: ד"ה ועל פתק]
לקמן פ. ב"מ נה:
לקמן טו.[ע"ש פרש"י ד"ה שיטה אחת וכו']

גליון הש"ס

גמ' כיצד יעשה. עי' לקמן פ"ד ע"ב תד"ה אמר חוקים:

[ע' תוס' קן וכן כה"ד וכ"א בגה"ש]

אפילו שמע קן קולמוסא וקן מגילתא. תיקון הקולמוס והקלף שמע כשתיקנו לשמה כשחותכין אותו ומחליקין אותו ולי נראה קן קולמוסא קול הקולמוס כשהוא כותב וקול היריעה שהוא נשמע כמי שאומר קן קן ואית דגרסי קל קולמוסא : דנפק לשוקא. סופר יצא לשוק למקום שיש שם בני אדם הרבה : מהו דתימא אינש אחרינא אשכחיה ששמו כשמו של זה וא"ל. לכתוב לו גט: הא רבה אית ליה דרבא. והני נמי דגמירי הא כיון דממדינה למדינה הוא בעינן לקיימו : מתיבתא. ישיבות קבועות אחת בסורא ואחת בנהרדעא והולכין תלמידים מזו לזו ומשאר עיירות להן ללמוד תורה: בגירסייהו טרידין. ואין מכירין החתימות : איתמר נמי. דטעמא משום דשכיחי מתיבתא היא: מכי אתא רב לבבל. וקבע ישיבה בסורא ושמואל הואי בנהרדעא אבל מעיקרא לא ואע"ג דגמירי דמשגלה יכניה לבבל (מלכים ב כד) והחרש והמסגר עמו לא פסקה תורה מהם : מרקם. למזרחו של עולם בסופו הוי מדינת הים במזרחה של א"י: ורקם. עצמה: כמזרח. כמזרח העולם דהוא מדינת הים : מעכו לצפונו. של עולם ובבל התם קיימא בין עכו לצפון : לבר מבבל. דאיכא טעמא להתירה : כמחלוקת ליוחסין. בפ' עשרה יוחסין (קדושין ד' עא.) דקי"ל כל הארצות עיסה לא"י וא"י עיסה לבבל ואפליגו התם עד היכן הוא: ארבא תניינא. ערבה שניה הסמוכה לגשר: והני גמירי. דבי ארדשיר : והא רבה אית ליה דרבא. וכיון דממדינה למדינה הוא בעינן לקיימו : והני. דבי ארדשיר : אזלי לשוקא. לאקטיספון ומוסרין להן שם עדות וחותמין (א) שם בשטרות והשטרות ביד בני אקטיספון עד זמן שניגבים לפיכך בני אקטיספון מכירין חתימת בני ארדשיר הלכך גט שנחתם בארדשיר ונשתלח לאקטיספון עדים מצויין לקיימו ואף בני ארדשיר כשהולכין שם לשוק יקיימוהו אבל בני ארדשיר אינן מכירין חתימת בני אקטיספון ואע"פ שהולכין שם תמיד לסחורה דכל יום השוק בשוקייהו טרידין ואינן נותנין לב להסתכל ולהכיר חתימת בני העיר : מערסא לערסא. משורת הבתים שבצד רה"ר לשורה שכנגדה: משכונה לשכונה. שהם שכונה שלשה בתים במסכת ע"ז (דף כא.): דניידי. אינן משתהין בבתיהן שטרודין בסחורה ואין מכירין חתימות שביניהם : לא צריכת. דבבל כארץ ישראל : דאי

תורה אור

*אפי' *קן קולמוסא וקן מגילתא תניא כוותיה דרב אשי המביא גט ממדינת הים אפי' הוא בבית וסופר בעלייה הוא בעלייה וסופר בבית אפי' נכנס ויוצא כל היום כולו כשר הוא בבית וסופר בעלייה הא לא קא חזי ליה אלא לאו כגון דשמע קן קולמוסא וקן מגילתא אמר מר אפי' נכנס ויוצא כל היום כולו כשר מאן אילימא שליח השתא הוא בבית וסופר בעלייה דלא חזי ליה אמרת כשר נכנס ויוצא מיבעיא אלא סופר פשיטא משום דנכנס ויוצא נפסליניה [ג]לא צריכא דנפק לשוקא ואתא מהו דתימא איניש אחרינא אשכחיה ואמר ליה קמ"ל : איתמר בבבל רב אמר [ג]כא"י לגיטין ושמואל אמר כחו"ל לימא בהא קא מיפלגי דמר סבר לפי שאין בקיאין לשמה והני גמירי ומ"ס לפי שאין עדים מצויין לקיימו והני נמי לא שכיחי ותסברא הא רבה אית ליה דרבא אלא דכ"ע בעינן לקיימו רב סבר כיון דאיכא מתיבתא מישכח שכיחי ושמואל סבר מתיבתא בגירסייהו טרידי איתמר נמי אמר ר' אבא אמר רב הונא *עשינו עצמינו בבבל כא"י לגיטין מכי אתא רב לבבל מתיב ר' ירמיה ר' יהודה אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון והא בבל *לצפונה דא"י קיימא דכתיב °ויאמר ה' אלי מצפון תפתח הרעה ותנן ר"מ אומר עכו כא"י לגיטין ואפי' ר"מ לא קאמר אלא בעכו דמקרבא אבל בבל דמרחקא לא הוא מותיב לה והוא מפרק לה °לבר מבבל [ד]עד היכן היא בבל אמר *רב פפא כמחלוקת ליוחסין כך מחלוקת לגיטין ורב יוסף אמר מחלוקת ליוחסין אבל לגיטין דברי הכל עד ארבא תניינא דגישרא רב חסדא מצריך מאקטיספון לבי ארדשיר ומבי ארדשיר לאקטיספון לא מצריך לימא קסבר לפי שאין בקיאין לשמה והני גמירי ותסברא והא רבה אית ליה דרבא אלא דכ"ע בעינן לקיימו והני כיון דאזלי לשוקא להתם הנך ידעי בחתימות ידא דהני והני בדהנך לא ידעי מ"ט בשוקייהו טרידי רבה בר אבוה מצריך מערסא לערסא רב ששת מצריך משכונה לשכונה ורבא מצריך באותה שכונה והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו [ה]שאני *בני מחוזא דניידי רב חנין מישתעי רב כהנא אייתי גיטא ולא ידענא אי מסורא לנהרדעא אי מנהרדעא לסורא אתא לקמיה דרב א"ל צריכנא למימר בפני נכתב ובפני נחתם או לא צריכנא אמר ליה לא צריכת ואי

ירמיה א

[ב"ק פ.]

[ב"ב פה:]

קידושין עב.

אפילו קן קולמוסא. לא דמי לסומא דפסול להביא גט בפרק שני (לקמן דף כג.) *: השתא הוא בבית ט'. לא בעי למימר דאפי' נכנס ויוצא בבית קאמר דיוצא ונכנס משמע למקום שהסופר כותב : בבבל רב אמר כא"י. ממדינה למדינה בבבל פליגי דבאותה מדינה מודה שמואל דאין צריך דאף ע"ג דאמר בגירסייהו טרידי היינו לומר דלא חשיבי יותר משאר חולה לארץ ומבבל לא"י נמי לא איירי דהיינו פלוגתא דר' אביתר ורב יוסף בסמוך : מכי אתא רב לבבל. פ"ה והרבה ישיבות וקשה דא"כ מאי פריך ממתני' דמעכו לצפון שניסנית קודם שבא רב לבבל ומפרש ר"ת מכי אתא רב לבבל והורה לנו שמימות יכניה שגלו עמו לבבל החרש והמסגר דינה להיות כא"י לגיטין וכן מפרש בריש בכל מערבין (עירובין דף כח.) ובסוף מרובה (ב"ק דף פ.) ולא גרס אמר רב הונא אמר רב שרב עצמו לא היה אומר מכי אתא רב לבבל ויש מפרשים מכי אתא רב לא רב ממש אלא כלומר רבנים ובעלי תורה : ומבי ארדשיר לאקטיספון לא מצריך. וא"ת מארדשיר לאקטיספון נמי לגזור מוליך אטו מביא כדאמרינן לעיל וי"ל דלמסקנא דרבה אית ליה דרבא לכ"ע לא גזרינן מוליך אטו מביא ונראה דארדשיר בבבל דאי בשאר חו"ל היכי בעי למימר נימא קסבר לפי שאין בקיאין לשמה והני גמירי מה מועיל דגמירי הא חיישינן שמא יחזור דבר לקלקולו ואקטיספון על כרחי' לאו מבבל דאי מבבל אקטיספון נמי גמירי ומאי קאמר הני לא גמירי ועוד דבלא אזלי לשוקא נמי אמרינן לעיל לרב דקיי"ל כוותיה באיסורא דשכיחי מתיבתא אלא ודאי ארדשיר בבבל ואקטיספון לאו מבבל והוי ממדינה למדינה ואין עדים מצויין לקיימו אי לאו דאזלי לשוקא והשתא פריך שפיר והא רבה אית ליה דרבא ואמאי לא מצריך מארדשיר לאקטיספון כיון דאין עדים מצויין לקיימו ואע"פ שהיו סמוכות זו לזו ולא היה אלא דגלת מפסיק ביניהם כדאמרינן בפ' כילד מעברין (עירובין דף נז:) מ"מ חשיבי כשתי מדינות כמו עבר הירדן שחלוק מא"י לענין חזקה לפי שירדן מפסיק (ואין זה אקטיספון דאמרינן בפ"ק דיומא (דף י.) רסן זה אקטיספון דההוא *מא"י הוה כדכתיב רישיה דקרא מן הארץ ההיא יצא אשור ויבן את נינוה כו' (בראשית י) (ובפי' רש"י כתב התם רסן זה אקטיספון) : הני ידעי בחתימות ידייהו דהני. וא"ת לעיל דאמר בגירסייהו טרידי אמאי לא אמרינן דבני המקום מכירין חתימתן כדאמר הכא דבני אקטיספון מכירין חתימות בני ארדשיר אע"ג דבני ארדשיר טרידי בשוקא וי"ל דהנהו דבגירסייהו טרידי טרידי טפי ואין להם פנאי לחתום כלל : והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. קשה דמשמע דאי הוה סבר רבא לפי שאין בקיאין לשמה הוה ניחא ליה ואמאי והא מחוזא מבבל היא דבקיאין לשמה וי"ל דשמא לגיטין וליוחסין לא חשיבי מבבל דשכיחי בה גרים כדמשמע פ' בתרא דקידושין (דף עג.) גבי רבי זירא דדריש במחוזא גר מותר בממזרת משמע דאין זה עיקר יחס של בבל וה"ה דהוה מצי למיפרך לרבה בר אבוה ורב ששת דע"כ סבירא להו נמי כרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו דאי משום דאין בקיאין לשמה והני לא גמירי אפי' באותה שכונה נמי יצריכו אלא דניחא ליה למיפרך מרבא דאית ליה בהדיא הכי ומשני שאני בני מחוזא דניידי לכך מצריך רבה בר אבוה מערסא לערסא שהולכין להם מכירי החתימות קודם שתודע הליכתן לבני ערסא אחרת ומתוך כך אין נזהרין לקיים שטרם קודם הליכתן אבל משכונה לשכונה לא הוה מצריך דקסבר דכולה ערסא יודעין כל אחד בהליכת חבירו ומבקשת האשה קיום קודם הליכתן ורב ששת חושש אפילו באותה ערסא ורבא אפילו באותה שכונה : שאני בני מחוזא דניידי. מכאן פוסק רבינו תם דהשתא בזמן הזה צריך לומר בכל מקום בפני נכתב אע"ג דקיימא לן כרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ולא משום לשמה מכל מקום צריך דהשתא בכל מקומות ניידי כבני מחוזא :

ואי

עין משפט נר מצוה

פי' תירוצו בברא"ש סי' ג:

יח א ב מיי' פ"ז מהלכות גירושין הלכה יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמב סעיף טו :
יט ג ד מיי' שם הל"י :
כ ה מיי' שם הלכה ח וסמג שם טוש"ע שם סעי' א וע"ש :

תוספות רי"ד

לקמיה דר' אלעזר א"ל אפילו לא כתב ביה אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך רב אשי אמר אפילו לא שמע אלא קל קולמסא וקל מגילתא פי' הברת הקולמוס והקלף שמשמיעי' קול בשעת הכתיבה והלכתא כותיה דרב אשי דתניא כותיה דתניא המביא גם ממדינת הים אפי' הוא בבית וסופר בעליית הוא בעלייה וסופר בבית ואפי' נכנס ויוצא כל היום כשר בשלמא הוא בעליית וסופר בבית הא קא חזי ליה אלא היא בבית וסופר בעליית הא לא קא חזי לית מאי לאו דשמע קל קולמוסא וקל מגילתא. אפי' נכנס ויוצא כשר מאן סופר פשיטא דכשר לא צריכא דנפק לשוקא ואתא מהו דתימא איניש אחרינא אשכחית בשוקא וא"ל כתוב לי גיטא קמ"ל ר' חנן מישתעי רב כהנא איתי גיטא ולא ידענא אי מסורא לנהרדעא אי מנהרדעא לסורא אתא לקמיה דרב א"ל צריכנא למימר בפני נכתב ובפני נחתם אי לא צריכנא א"ל לא צריכית פי' דבבל הרי היא כא"י לגיטין שיש שם ישיבות ושכיחי שיירתא ועדים מצויין לקיימו :

גליון מגדל עוז

מא"ז אשר כנ"ל

ס"ד ס"ו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אזלי לשוקא וכו' וחותמין שמם בשטרות :

גליון הש"ס

גמ' לבר מבבל עי' יבמות דף טז ע"ב תד"ה קפסיק :

[נראה שהוא מוכן עפמ"ש רש"י פסחים ה: ד"ה מחוזא עירו של רבא וכ"כ רש"י עוד בב"מ נט. ד"ה מחוזא עיר שהיה רבא דר בתוכה כך שמה עכ"ל וכ"כ רש"י עירובין סג. ד"ה מחוזא אתריה דרבא וכ"כ רש"י עוד ב"מ דף עו. ד"ה אוכלוסי דמחוזא שהיה עירו של רבא וכ"כ רש"י עוד בתובות קס. ד"ה בני]

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ז מהלכות גירושין הלכה ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קנב סעיף א:
כב ב מיי' פ"ז מהל' ספר תורה הלט"ז וס"ד מהל' יסוס הלכה לד סמג עשין כב טוש"ע יו"ד סי' רפד סעי' ב:
כג ג מיי' פט"ו מהל' אישות הלי"ט:

נ"ל ועוד מפרש ר"ת או ר"י או שצריך למחוק אלא כדאמר. [מהר"ס]

כד ד מיי' פ"ה מהל' שבת הל"ג סמג עשין יא טוש"ע א"ח סי' רס סעי' ב:

[נ"ל פ"ג שהוא פרק בני העיר שהפרק בתרא בירושלמי הוא הקורא עומד]

ואי עבדת אהנית מאי אי עבדת אהנית א דאי אתי בעל מערער לא משגחינן ביה כדתניא *מעשה באדם אחד שהביא גט לפני רבי ישמעאל אמר לו צריך אני לומר בפני נכתב ובפני נחתם או איני צריך אמר לו בני מהיכן אתה אמר לו רבי מכפר סיסאי אני אמר לו צריך אתה לומר בפני נכתב ובפני נחתם שלא תיזקק לעדים לאחר שיצא נכנס לפניו רבי אלעאי אמר לו רבי והלא כפר סיסאי מובלעת בתחום ארץ ישראל וקרובה לציפורי יותר מעכו *ותנן רבי מאיר אומר עכו כארץ ישראל לגיטין ואפי' רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בעכו דמרחקא אבל כפר סיסאי דמקרבא לא אמר לו שתוק בני שתוק הואיל ויצא הדבר בהיתר יצא הא איהו נמי שלא תיזקק לעדים קאמר ליה לא סיימוה קמיה שלח ליה ר' אביתר לרב חסדא גיטין הבאים משם לכאן אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם לימא קסבר לפי שאין בקיאין לשמה והני גמירי ותסברא והא רבה אית ליה דרבא אלא דכ"ע בעינן לקיימו וכיון דאיכא רבים דסלקי ונחתי מישכח שכיחי אמר רב יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא הוא *ועוד הא איהו דשלח ליה לרב יהודה בני אדם העולין משם לכאן הן קיימו בעצמן °ויתנו (את) הילד בזונה והילדה מכרו ביין וישתו וכתב ליה בלא שירטוט וא"ר יצחק ב שתים כותבין שלש אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין ארבע אין כותבין א"ל אביי אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא בשלמא מילתא דתליא בסברא לחיי הא גמרא היא וגמרא לא שמיע ליה ועוד הא ר' אביתר הוא דאסכים מריה על ידיה דכתיב °ותזנה עליו פילגשו רבי אביתר אמר זבוב מצא לה ר' יונתן אמר נימא מצא לה ואשכחיה ר' אביתר לאליהו א"ל מאי קא עביד הקב"ה א"ל עסיק בפילגש בגבעה ומאי קאמר אמר ליה אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר א"ל ח"ו *ומי איכא ספיקא קמי שמיא א"ל אלו ואלו *דברי אלהים חיים הן זבוב מצא ולא הקפיד נימא מצא והקפיד אמר רב יהודה זבוב בקערה ונימא באותו מקום זבוב מאיסותא ונימא סכנתא איכא דאמרי אידי ואידי בקערה זבוב אונסא ונימא פשיעותא אמר רב חסדא ג לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה והפילה כמה רבבות מישראל אמר רב יהודה אמר רב כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו סוף הוא בא לידי שלש עבירות גילוי עריות ושפיכות דמים וחילול שבת *אמר רבה בר בר חנה הא דאמרי רבנן ד שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר צריך למימרינהו

רש"י

דאי אתי בעל כו'. אבל אי לא אמרת ואתי בעל ומערער מיפסיל: כדתניא. דאף מי שאינו צריך לומר אם אמר מהני: כפר סיסאי. שם מקום: שלא תיזקק. האשה לעדים אם יקרא עליו ערער: והא איהו נמי כו'. ולאו משום דצריך ומאי קשיא ליה לר' אלעאי: לא סיימוה קמיה. דר' אלעאי לסיומא דמילתיה דר' ישמעאל: משם לכאן. מבבל לא"י: דסמכא הוא. ראוי לסמוך עליו: ויתנו (את) הילד כו'. שהיו משהין בא"י ומניחין נשותיהן עגונות ובטלים מפריה ורביה שנקל בעיניהם ילדים וילדות: שתים. שתי תיבות כותבין מן המקרא בלא שרטוט: בשלמא מילתא דתליא בסברא. אי לא הוה סבר לה מדעתו: לחיי. כלומר שפיר מלית למימר דלאו גברא רבה הוא: וגמרא לא שמיע ליה. הא גמרא דר' יצחק: דאסכים מריה על ידיה. נגלות לו סוד לכוין דברים הסתומים על אמיתתם: ותזנה עליו פילגשו בפילגש בגבעה כתיב ותזנה סרחה עליו: זבוב מצא לה. בקערה: נימא מצא לה. לקמיה מפרש: ואשכחיה גרסי': נימא מצא והקפיד. כדמפרש טעמא ואזיל: נימא באותו מקום. ודרכן היה להסיר את השער ולא ליסכן בועלה ליעשות כרות שפכה ומשום דסכנתא הוא הקפיד עליה וברחה מפני אימתו: גילוי עריות. כשמגיע זמן טבילתה בעת צינה והיא יראה לומר לא טבלתי ומשמשתו נדה: שפיכות דמים. כי הכא או פעמים שבורחת מפניו ונופלת באחת הפחתים או א) בגשר: וחילול שבת. פעמים שמדלקת נר או מבשלת משחשיכה מפני אימתו והוא אינו יודע: עשרתם. פירות שנאכל למחר: ערבתם. עירובי חצירות:

א) [נ"ל מגשר]

בהמתן

תוספות

ואי עבדת אהנית. משמע דבפני נכתב מועיל בא"י והא דאמר בספ"ב (לקמן דף כג:) בארץ דלאו אדיבורה (א) סמכינן מהימנא היינו משום דאיירי בלא אמר בפני נכתב כשהם מביאי גט בארץ ישראל אבל אי אמר סמכינן אדבוריה כדאמרינן הכא:

ויתנו (את) הילד בזונה. לפי שהן משהין בארץ ישראל היו בניהם ובנותיהם משתעבדים בשביל מזונות והיינו בזונה בשביל מזונות *ועוד מפ' כדאמר בירושלמי עובדא הוה בחד שמכר בתו ללמוד תורה והלך ולמד:

א"ר יצחק שתים כותבין. בה"ג פוסק כר' יצחק ואע"ג דפליג אמתניתא דיודע היה שאינה עיקר ואומר ר"ת וכן פי' ריב"א בשם רבינו אליהו דדוקא שמתכוין לכתוב הפסוק לדרשה כי הכא אבל כשאדם שולח איגרת לחבירו מותר שיכתוב לשון המקרא כדי לכתוב לשון נח בלא שירטוט מיהו בירושלמי *פ' בתרא דמגילה משמע קצת דאסור דקאמר התם מהו לכתוב תרתין תלת מילין מן פסוקא ומייתי ר' מונא שלח כתב לר' אושעיא בר שימי ראשיתך מצער היה מאד ישגא אחריתך משמע שלא היה כותב אלא לשם איגרת שלומים ולא לדרשה ואעפ"כ היה מקפיד שלא לכותבו כסדר ומיהו הרבה מביא שם שנראה שהיו כותבין לדרשה דקאמר מר עוקבא שלח כתב לריש גלותא דהוה קאי ודמיך בזמרא פירוש כשהיה שוכב וקם היו מזמרין לפניו ישראל °אל תשמח אל גיל בעמים וכן הרבה מביא שם וא"ת דאמר בהקומץ רבה (מנחות דף לב:) ובפ"ב דמגילה (ד' יח:) דתפילין אין צריכין שירטוט והלא אפי' שלש או ארבע תיבות צריכין שרטוט ואור"ת דתפילין לא בעי שרטוט על כל שיטה ושיטה אבל עושה שרטוט אחת למעלה וכותב תחתיו כמה שיטין ואור"ת °דאין לשרטט תפילין על כל שיטה ושיטה כדאמר עלה בירושלמי בפ' במה מדליקין* כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט וכן משמע בהקומץ רבה (שם דף לב:) דקאמר התם תפילין אין צריכין שרטוט ופריך מהא דתניא ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזות לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה הא מורידין עושין והא מזוזה בעי שרטוט ומשני תנאי היא ומדלא משני הכא בנאי עסקינן במשורטטין משמע דאין רגילות לשרטט כלל לא ס"ת ולא תפילין והיינו משום דנקרא הדיוט ומיהו אם אין הסופר יכול לכתוב יפה בלא שרטוט צריך לשרטט על כל שיטה ושיטה משום זה אלי ואנוהו והא דאמר בפ"ק דמגילה (דף טז:) דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה אור"ת דלאו היינו ס"ת דהא לא בעי שרטוט אלא היינו מזוזה וקרי ליה אמיתה של תורה על שם שיש בו שם יחוד מלכות שמים וכן פירש ר"ח וכן נראה דאי בס"ת כדפי' שם בקונטרס הא דפסלינן התם בפ"ב דמגילה (דף יט.) אדיפתרא ושלא בדיו דאתיא כתיבה כתיבה מדכתיב (ירמיה לו) ואני כותב על הספר בדיו ואמאי לא ילפי מאמיתה של תורה ואי במזוזה מיירי ניחא דאם כן הייתי מצריך דוכסוסטוס כמו במזוזה והא דאמר במסכת סופרים (פ"א הל' א') אינו רשאי לכתוב אא"כ סירגל ויריעה שאינה מסורגלת פסולה היינו ד' שרטוטין מלמעלה ולמטה ומצדדין ודוקא*:

זבוב מצא לה נימא מצא לה. מותזנה עליו דריש לשון זנות ולשון מזון וא"ת ומנלן דלא הוי זנות ממש ואמר ר"ח מדרצה להחזירה כדמוכח קרא דאפי' פילגשים לא היה דרכם להחזיר אחר זנותם כדכתיב *בא אל פילגשי אביך וכתיב* ותהיינה צרורות עד יום מותן אלמנות חיות:

נימא מצא לה וא"ת והא אמר בסנהדרין בפ' כ"ג (דף כא.) שאין להם לבנות ישראל שער לא בית השחי ולא בית הערוה וי"ל דבת יפת תואר היתה כדמשני התם גבי תמר:

שלש עבירות. בסדר עולם אמר דאותו יום דפילגש בגבעה *שבת היה ור"ח כתב ג' עבירות גילוי עריות ושפיכות דמים וחילול השם וג' היו בפילגש בגבעה ולהכי לא חשיב אבר מן החי:

ערבתם. פי' בקונטרס עירובי חצירות ואין נראה אלא כמו שפי' בקונט' בבמה מדליקין (שבת דף לד.) דפריך התם הא גופה קשיא אמרת עם חשיכה ערבתם הא ספק חשיכה לא והדר תני ספק חשיכה מערבין ומשני כאן בעירובי תחומין פי' בקונט' דרישא בעירובי תחומין דבספק חשיכה אין מערבין וכן פר"ח והיינו משום דבעירובי תחומין מחמירין טפי שיש לה סמך מן הפסוק וכן משמע בפ' מי שהוציאוהו (עירובין דף מו:) גבי הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר אצטריך סד"א ה"מ בעירובי חצירות אבל בעירובי התחומין אימא לא*:

השתא

תוספות רי"ד

ואי עבדת א) מהימנין מאי אי עבדת מהימנין דאי אתי בעל ומערער ופסיל ליה לא משגחינן ביה שכבר מקויים הוא: אמר רב חסדא לעולם אל יטיל אימה יתירה בתוך ביתו שהרי פלגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה והפילה כמה רבבות מישראל. אמר רב יהודה אמר רב כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו בא לידי ג' עבירות גילוי עריות ושפיכות דמים וחילול שבת. פי' שמשמשתו נדה בימי הצינה ואומרת טבלתי מפני אימתו או תברח מלפניו למקום המסוכן ותפול בא' מן הפחתים או מגשר או שמא תדליק לו הנר ותבשל לו בשבת:

א) נ"ל אהנית מאי אי עבדת אהנית וכו' או דנ"ל אי עבדת מהימנית כו'

[נ"ל בפ"ק דשבת הלכה ג וכ"א בתוס' מנחות לב:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואי עבדת וכו' דלאו אדיבורה רידה סמכינן:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמר ר"י וכו' אל תשמח אל גיל בעמים. בעמים אל גיל כצ"ל וכן הוא בירושלמי: בא"ד דאין לשרטט. עי' סוטה יז ע"ב תוד"ה כתבה:

[תורה אור / מסורת הש"ס]

[תוספתא פ"א]

[מכאן עד כפר סיסאי דמקרבא לא. ליתא בתוספתא]

[בע"י הגירסא דהא שלח לו רבי אביתר לרב יהודה ט"ו]

יואל ד

שופטים יט

[ברכות נ:] [עירובין

שבת לד. ע"ש

[וע' תוס' מנחות לב: ד"ה נ"א ובסוטה יז: ד"ה כתבה]

[שמואל ב טו] : [שם כ]

[וע' גרי"ס פ"ב דשבת סוף גמ' לתשא ג' דברים]

[וע' תוס' שבת לד. ד"ה לא קשיא]

למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה אמר ר' אשי אנא לא שמיעא לי הא דרבה בר בר חנה וקיימתיה מסברא א"ר אבהו לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי אדם גדול הטיל אימה יתירה בתוך ביתו והאכילוהו דבר גדול ומנו' חנינא בן גמליאל האכילוהו ס"ד *השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים עצמן לא כ"ש אלא בקשו להאכילו דבר גדול ומאי ניהו אבר מן החי שלח ליה מר עוקבא לר' אלעזר בני אדם העומדים עלי ובידי למסרם (תהלים לט) למלכות מהו שרטט וכתב ליה °אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי אע"פ שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום שלח ליה קא מצערי לי טובא ולא מצינא דאיקום בהו שלח (שם לז) ליה °דום לה' והתחולל לו דום לה' והוא יפילם לך חללים השכם והערב עליהן *לבהמ"ד והן כלין מאליהן הדבר יצא מפי ר"א ונתנוהו לגניבא בקולר שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסיר שרטט וכתב (הושע ט) להו °אל תשמח ישראל אל גיל בעמים (ישעיה כד) ולישלח להו מהכא °בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו °אי מההוא ה"א ה"מ זמרא דמנא אבל דפומא שרי קמ"ל א"ל רב הונא (יהושע טו) בר נתן לרב אשי מאי דכתיב °קינה ודימונה ועדעדה א"ל °מתוותא דארץ ישראל קחשיב א"ל אטו אנא לא ידענא דמתוותא דא"י קא חשיב אלא רב גביהא מארגיזא אמר בה טעמא כל שיש לו קנאה על חבירו ודומם שוכן עדי עד עושה לו דין א"ל אלא מעתה °צקלג ומדמנה וסנסנה הכי נמי א"ל אי הוה רב גביהא מבי ארגיזא הכא הוה אמר בה טעמא רב אחא מבי חוזאה אמר בה הכי כל מי שיש לו צעקת לגימא על חבירו ודומם שוכן בסנה עושה לו דין א"ל ריש גלותא לרב הונא כלילא מנא לן דאסור א"ל מדרבנן *דתנן בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס אדהכי קם רב הונא (יחזקאל כא) לאפנויי א"ל רב חסדא קרא כתיב °כה אמר ה' אלהים הסר המצנפת והרם העטרה זאת לא זאת השפלה הגבה והגבוה השפיל וכי מה ענין מצנפת אצל עטרה אלא לומר לך בזמן שמצנפת בראש כ"ג עטרה בראש כל אדם נסתלקה מצנפת מראש כ"ג נסתלקה עטרה מראש כל אדם אדהכי אתא רב הונא אשכחינהו דהוי יתבי א"ל האלהים מדרבנן אלא חסדא שמך וחסדאין מילך רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דהוה גדיל כלילא לברתיה א"ל לא סבר לה מר הסר המצנפת והרם העטרה א"ל דומיא דכ"ג בגברי אבל בנשי לא מאי זאת לא זאת דרש ר' עוירא זימנין א"ל משמיה דרב אמי וזימנין א"ל משמיה דרב אסי בשעה שאמר הקב"ה לישראל הסר המצנפת והרם העטרה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע זאת להן לישראל שהקדימו לפניך בסיני נעשה לנשמע אמר להן לא זאת להן לישראל שהשפילו את הגבוה והגביהו את השפל והעמידו צלם בהיכל דרש רב עוירא זימנין א"ל משמיה דרב אמי וזימנין (נחום א) אמר לה משמיה דרב אסי מאי דכתיב °כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים וכן נגוזו ועבר וגו' אם רואה אדם שמזונותיו מצומצמין יעשה מהן צדקה וכ"ש כשהן מרובין מאי וכן נגוזו ועבר תנא דבי ר' ישמעאל כל הגוזז מנכסיו ועושה מהן צדקה ניצל מדינה של גיהנם משל לשתי רחילות שהיו עוברות במים אחת גזוזה ואחת אינה גזוזה גזוזה עברה ושאינה גזוזה לא עברה

ועניתיך

רש"י

בהמתן של צדיקים. בהכל שוחטין (חולין דף ה:): אבר מן החי. שנאבד מהם אבר מן השחוטה ומפני אימתו חתכו עבדיו אבר מן החי והביאו תחתיו שלא יבין: העומדים עלי. לחרף ולגדף: ובידי למוסרן. כח בידי להלשין עליהן: לנגדי. מריבני ומקניטני: גניבא. היה חולק עליו: קולר. שלשלת של ברזל שנותנין שם המוכתבים למלכות להריגה: זמרא. לשורר בבית המשתאות: ימר שכר. יהא מר: דמנא. כנור: מארגיזא. שם מקום: קנאה. כעס מחמת צער שלערו: קנאה הוא לשון שאדם מתעבר על ריבו או על ריב אחרים כמו קנא קנאתי (מלכים א יט) וכמו בקנאו את קנאתי (במדבר כה): צעקת לגימא. שגוזל ממנו ויורד לחייו לשערי מזונותיו: כלילא. היו עושין עטרות לחתנים יש של זהב וכסף צבועות ומצוירות בגפרית ומלח שקורין ניי"ל ויש של וורד והדס: בפולמוס. חיל שהעלה אספסיינוס קודם שבא טיטוס עליהם: ועל האירוס. מפרש בפרק בתרא דסוטה (ד' מט:) טבלא דחד פומא והוא זוג המקשקש: רב חסדא. תלמידו של רב הונא הוה ולא היה משיב בפניו וכי קם רב הונא אמר ליה רב חסדא לריש גלותא קרא כתיב: מה ענין כו'. והלא מצנפת מבגדי כהונה הוא: האלהים מדרבנן. איסור אלא מדרבנן וקרא בעטרה של מלך מיירי שהיה מתנבא שתבטל הכהונה ויגלה צדקיהו בגולה: וחסדאין מילך. חסודים ונאים דבריך: שלמים. מצומצמים והכי קאמר קרא אם שלמים מזונותיך וכל שכן אם רבים: וכן נגוזו ועבר. הרי הן משולים לעוברים בנהר על ידי גזיזה שהגזוזה עוברת כך גוזז מהן לצדקה וירדו:

תוספות

השתא בהמתן של צדיקים כו'. אמר ר"ת דלא פריך אלא גבי מידי דאכילה °דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור ולהכי לא פריך גבי ר' ישמעאל שקרא והטה בפרק קמא דשבת (דף יב:) וגבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם (חגיגה דף טז:) ובההיא דפ"ב דכתובות (דף כח:) דהעלו עבד לכהונה על פיו לא גרים ליה ר"ת אע"פ שיש שם אכילת איסור תרומה לאשתו ולבניו שהן אסורין בתרומה מ"מ כיון שהכהן עצמו אין נכשל באכילת איסור אין סברא להקשות ורב ירמיה בר אבא דאישתלי וטעים קודם הבדלה (פסחים דף קו:) אע"ג דאמר התם (דף קה.) דמיתתו באסכרה ובראש השנה (דף כא.) בכיס תבשילא דבבלאי בגומא רבא דמערבא אין דבר מגונה כל כך אכילה של היתרא בשעת האיסור*: **והוא** יפילם חללים. בפ' בתרא דזבחים (דף קטו:) דרשי' דום בענין אחר גבי וידום אהרן (ויקרא י) אע"פ שהפיל לך חללים אתה דום: **והשכם** והערב עליהן. דריש דום כמו דמדומי חמה (שבת דף קיח:) אע"ג דאמר בבבא קמא (דף נג.) המוסר דינו לשמים הוא נענש תחילה הא אמר ה"מ דאית ליה דינא בארעא אי נמי השכם עליהם לבית המדרש קאמר לעסוק בתורה: **זמרא** מנא לן דאסור. פי' בקונטרס לשורר בבית המשתאות וכן משמע מדקאמר ולישלח ליה מהכא בשיר לא ישתו יין ובפרק בתרא דסוטה (דף מח.) תנן משבטלה סנהדרין בטל שיר בבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין וראוי להחמיר בכיוצא דההוא בירושלמי דהוה קאים ודמיך בזמרא שמתענג ביותר ושיר של מצוה שרי כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה: **עטרות** חתנים. פירש בקונטרס עטרה ממש ואין נראה דאמר עלה בפ"ב דסוטה (דף מט:) לא שנו אלא של ורד ושל הדס אבל של קנים ושל חילת מותר ואין דרך לעשות עטרה משל קנים אלא עטרות שעושים כעין כיפה ובראש כל אדם דקאמר לאו דווקא בראש ממש אלא למעלה מראש וכמס' מדות (ספ"ג דף לו.) דתנן העטרות שבחלונות פירשו נמי הגאונים כעין כיפות מוזהבות שעושין בחלונות ולא הויא כלילא דדהבא כההיא דבמה אשה (שבת דף נט:) דקאמר נפוק כמה כלילי בנהרדעא ודווקא לחתנים אסרו דומיא דעטרות כלות דמפרש בסוטה (דף מט:) דהיא עיר של זהב ובפרק במה אשה (דף נז.) אמר לא תצא אשה בעיר של זהב מכלל דבחול שרי אלא דוקא חתנים וכלות אסרו משום שמחה יתירה כדאמרי' התם נמי (ב"ב ס:) זה אפר מקלה שבראש חתנים: **בזמן** שמצנפת בראש כהן גדול. דאותה של כהן הדיוט קרויה מגבעת כדכתיב (שמות כח) ועשית להם אבנטים ומגבעות ומפרש ריב"א משום דלכהן הדיוט לא היה ציץ והיתה גדולה קרויה מגבעת אבל של כ"ג היתה קטנה קרויה מצנפת מיהו אומר ר"י דאשכחן בלשון הגמרא דקרי נמי מצנפת לשל הדיוט בפרק בראשונה ביומא (דף כה.) דאמר נוטל מצנפת של אחד מהן ואפילו היו שוות נקט הכא בראש כ"ג לפי שאין אסור אלא לחתנים כדמפרש כעין כ"ג שהוא ראש ושר בישראל*: הכי

תוספות רי"ד

שלח מר עוקבא לר' אלעזר בני אדם העומדי' עלי ויש כח בידי למוסרן למלכות מהו. שרטט וכתב לו אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי אע"פ שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום שלח ליה קמצערן לי טובא ולא מצינא למיקם בהו שלח ליה דום לה' והתחולל לו דום לה' והוא יפילם חללים חללים השכם והערב לבית המדרש והן כלין מאליהן א"ר יצחק שתים כותבי' ג' אין כותבי' במתניתא תנא ג' כותבי' ד' אין כותבי'. פי' ג' תיבות [כותבין] בלא שרטוט ארבע [אין] כותבין שלח ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסור פי' לשורר ולזמר בבית המשתאות שרטט וכתב אל תשמח ישראל אל' גיל בעמים פי' לא שנא בפה לא שנא ביד א"ל ריש גלותא לרב הונא כלילא מנא לן דאסור פי' היו עושים לחתנים עטרות של זהב ושל כסף צבועות ומצויירין בגפרית ומלח שקורי' ניי"ל א"ל רב חסדא קרא כתיב כה אמר ה' הסר המצנפת והרם העטרה וגו' מה ענין מצנפת אצל עטרה אלא לומר לך בזמן שהמצנפת בראש כהן גדול עטרה בראש כל אדם נסתלקה מצנפת מראש כ"ג נסתלקה עטרה מראש כל אדם: רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא גדיל כלילא לברתיה א"ל לא סבר מר הסר המצנפת והרם העטרה א"ל דומיא דכ"ג בגברי ואי ק' והא תנן בשלהי פרק בתרא דסוטה בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות של כלה אלמא שתי גזירות היו בפולמוס הראשון של אספסינוס גזרו על עטרו' של חתנים ובפולמוס אחרון של טיטוס גזרו גם על עטרות הכלה י"ל שאין פתרון עטרות הכלה בעטרות חתנים דהכי אמרינן גבי עטרות חתנים לא שנו אלא של מלח וגפרית אבל של ורד ושל הדס מותר ושמואל אמר אף של ורד ושל הדס אסור אבל עושה הוא של קנים ושל חלף ולוי אמר אף של קנים ושל חלף אסור וגבי עטרות הכלה אמרינן אמר רבה בר ב"ח עיר של זהב תניא נמי הכי איזהו עטרות הכלה עיר של זהב אבל עושה היא כיפה של מלח אלמא דוקא עיר של זהב נאסר לכלה אבל שאר עטרות מותר ולחתנים נאסרו

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הל"ט טוש"ע חו"מ סי' שפח סעי' ה:

כו ב ג מיי' פ"ה מהל' תעניות הל' יד סמג עשין מד"ס ג טוש"ע או"ח סי' תקס סעיף ג [וברב אלפס ברכות פ"ה דף כד: ובה"ש שם סימן א]:

כז ד מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ד:

[וע"ע תוס' שבת יב: ד"ה ר' נתן ותוס' חולין ס: ד"ה לדיקים ותוס' פסחים קו: ד"ה איסתלי ותוס' יבמות נט: ד"ה ס"ד ספתת]

גליון הש"ס

גמ' אי מההוא הוה אמינא הנ"מ זמרא דמנא. עי' חגיגה דף טו ע"ב ברש"י ד"ה זמרא: שם מתוותא דא"י. עי' ערובין דף כא ע"א תד"ה אתוי ליה: תוס' ד"ה השתא בהמתן יכו' דגנאי הוא לצדיק. עי' מהרי"ק בשנהותיו ריש סוי"ד:

מסורת הש"ס

[לעיל ו. [ס"ו. יבמות נב: כתובות כח:]

[פ' מהרש"א בחדושי אגדות מ"ש בתוס' ד"ה השתא]

סוטה מט.

[וע"ע תוס' יומא כה. ד"ה נוטל ותוס' סוכה ה. ד"ה ולא יוכיח]

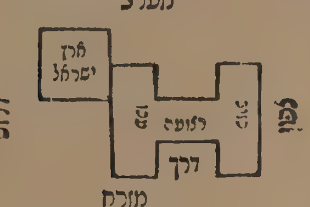
°ועניתיך אמר מר זוטרא ^א^אפי' עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה לא אענך עוד תני רב יוסף שוב אין מראין לו סימני עניות: רבי יהודה אומר מרקם למזרח כו': למימרא דעכו לצפונה דא"י קיימא ורמינהו *^ב^היה מהלך מעכו לכזיב [א] מימינו למזרח הדרך טמאה משום ארץ העמים ופטורה מן המעשר ומן השביעית עד שיודע לך שהיא חייבת משמאלו למערב הדרך טהורה משום ארץ העמים וחייבת במעשר ובשביעית עד שיודע לך שהיא פטורה עד היכן עד ^ג^כזיב רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו עד לבלבו אמר אביי *רצועה נפקא ויהיב תנא סימנא הכי אין קרא נמי יהיב סימנא דכתיב °ויאמרו הנה חג ה' בשילו מימים ימימה אשר מצפונה לבית אל מזרחה השמש למסלה העולה מבית אל שכמה ומנגב ללבונה ואמר רב פפא למזרחה של מסלה תנא חדא המביא גט בספינה כמביא בא"י ותניא אידך כמביא בחו"ל א"ר ירמיה לא קשיא הא ר' יהודה הא רבנן *דתנן *^ד^עפר חו"ל הבא בספינה לארץ חייב במעשר ובשביעית א"ר יהודה ^ה^אימתי בזמן שהספינה גוששת אבל אין הספינה גוששת פטור אביי אמר הא והא ר' יהודה היא ול"ק כאן בזמן שאין הספינה גוששת כאן בזמן שהספינה גוששת א"ר זירא עציץ נקוב המונח על גבי יתדות באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן אמר רבא דילמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' יהודה התם אלא בספינה העשויה

תורה אור

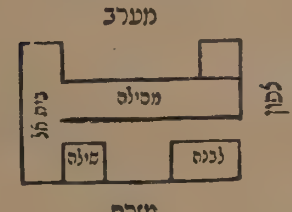
ישעיה ס — שופטים כא

רש"י

ועניתיך לא אענך עוד. סיפיה דההוא קרא הוא: למימרא דעכו לצפונה דארץ ישראל קיימא. בסוף הצפון: מימינו למזרח הדרך השתא משמע לן דעכו קיימא בגבול מזרחה של ארץ ישראל מסוך ממקצוע צפונית יוס או יומים לצד הדרום וכזיב במקצוע מזרחית צפונית ודרך המהלכת מעכו לכזיב היא בגבול מזרח לא"י הילכך כשמהלך מעכו לכזיב דהיינו מדרום לצפון הוי ימינו למזרחית הדרך: טמאה. הארץ שהיא לימין המסילה: משום ארץ העמים. דגזרו טומאה על ארץ העמים: ופטורה כו'. כדין חוצה לארץ: עד שיודע לך כו'. כלומר לעולם חזקת ימין הדרך מעכו ועד כזיב ארץ העמים אלא א"כ תבא למקום שיאמר לך בקי כאן הדרך מתעקם ונכנס לתוך א"י קצת וימין הדרך הוי ארץ ישראל: למערב. הדרך: לבלבו. שם מקום אלמא עכו משוכה לצד דרום וכזיב במקצוע: רצועה נפקא. לעולם עכו בצפון ריבועא דא"י היא אלא שרצועה קצרה יוצאת עוד מעכו לצד צפון והיא מא"י:

ויהיב תנא סימנא. אתמוהי מתמה מי חביבא חדא רצועה לאתנוחי תנא סימנא עלה: קרא נמי יהיב סימנא. רצועה כגון מסילה: ואמר רב פפא למזרחה של מסילה. קאמר קרא דקיימא שילה דהא מצפונה לבית אל כתיב ועל כרחך מזרחה השמש אמסילה קאי שילה מצפון לבית אל ובמזרחה של מסילה ובדרומה של לבונה

המביא גט בספינה. שנכתב בספינה וקא ס"ד דבנהרות דארץ ישראל קאמר: כמביא בארץ ישראל. כאילו מביאה דרך יבשה ואין צריך לומר בפני נכתב: ותניא אידך כמביא בחוצה לארץ. שהנהר אין לו תורת יבשה לכל תורת הארץ: עפר חוצה לארץ הבא בספינה לארץ. וזרעו בספינה וצמחו והספינה של חרס היא ואינה צריכה ליקב אם היתה מונחת בקרקע כדאמר במנחות (דף פד:): חייבת במעשר ובשביעית. שהנהרות שבארץ ישראל הרי הם כארץ ישראל: גוששת. מגששת בקרקע שאין המים עמוקים: עציץ. של עץ נקוב המונח על גבי יתדות: באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן. לרבנן אוירא כמאן דמנחא דמי ולרבי יהודה לא מיחייב במעשר מדאורייתא עד דמנחא אארעא:

העשויה

תוספות

הכי גרסי' בתוספתא מימינו למזרח הדרך. ולא גרסי' וימינו דכיון שהולך מעכו לכזיב לעולם ימינו הוי למזרח הדרך ומיהו י"ל דפעמים הדרך מתעקם ואין ימינו למזרח: ויהיב תנא סימנא הכי. פי' בקונטרס ומי חביבא חדא רצועה לאתנועי בה סימנא וקשה וכי אין לתנא לציין גבולי ארץ ישראל ועוד מאי ראיה מייתי מרב פפא דאמר למזרחה של מסילה התם יהיב קרא סימנא לשילה אנה היא על ידי מסילה ומפרש רבינו שמואל דלאו אסיגויא פריך אלא אברייתא דקתני למזרח הדרך ולמערב הדרך וכי דבר מועט כמו דרך שייך למימר בו מזרחו או מערבו דהוה ליה למימר מימינו למזרח סתם ומייתי מדרב פפא דאמר למזרחה של מסילה דמזכיר מזרח אמסילה: הא רבי יהודה הא רבנן. אע"ג דקרקעית המים הויא כארץ ישראל גרע הכא ממובלעת דלעיל ואם תאמר ומה ענין גט אצל מעשר אטו המביא גט בעלייה בארץ ישראל יחשב כמביא בחוצה לארץ משום דעפר הבא שם מחוצה לארץ פטור ממעשר ואומר ר"י דלא דמי דעלייה קרקע שתחתיה בר זריעה היא וראוי להתחייב במעשר ושביעית מה שאין כן בספינה: אמר ר' יהודה אימתי. משמע דאימתי דר' יהודה בא לחלוק ואם תאמר בפרק חלון (עירובין דף פא:) ובזה בורר (סנהדרין דף כד:) אמר ר' יהושע בן לוי כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרש ור' יוחנן אמר אימתי לפרש ובמה לחלוק אלמא לכ"ע אימתי לפרש וי"ל דר' ירמיה דהכא סבר כרמי בר חמא דאית ליה בפרק זה בורר (שם דף כה.) דאפי' אימתי לחלוק ולפי זה לא גרסי' בשמעתין אמר ר' יוחנן עציץ נקוב המונח על גבי יתדות באנו למחלוקת ר"י ורבנן כמו שכתוב במקצת ספרים דר' יוחנן אית ליה אימתי לפרש אלא אמר רב הונא ואית דגרסי ר' זירא כדאיתא ברוב ספרים ועוד י"ל דנראה כספרים דגרסי בס"פ חלון (עירובין ד' פא:) כל מקום שאמר רבי יהודה במשנתנו אימתי ובמה כו' דדוקא במשנה אימתי לפרש אבל בברייתא לא ותרי תנאי אליבא דר' יהודה והכא ברייתא היא דהא במשנה במסכת חלה (פ"ב מ"ב) לא נסיים בה אבל אין הספינה גוששת פטורה כדמסיים הכא וגהי דבמתני' דחלה בא לפרש בברייתא בא לחלוק אבל קשה דבפ' חלון ובפרק זה בורר פריך מהא ברייתא דקתני וחכ"א ומוקי מברייתא ובמתני' נמי אתא לחלוק וי"ל דהוה מצי לשנויי ההוא תנא אחרינא הוא דבמתני' לעולם בא לפרש אלא משום דמשכח תנא בהדיא קא משני ההיא ר' יהודה משום ר' טרפון היא דתניא כו' וכן נ"ל דדוקא במשנה אימתי לפרש דבפ' כסוי הדם (חולין דף פח.) תניא וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות מכאן אמרו דם הניתז כו' אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא וטעמא דר' יהודה מפרש התם דקסבר דמו מקצת דמו וע"כ ופליג את"ק דבהדיא קתני תנא קמא כל דמו ופוסק התם ר"ת כר' יהודה דבמתניתין דהתם בא לפרש ומיהו שמא רבנן דברייתא עיקר והוי ר' יהודה דמתניתין יחיד במקום רבים דברייתא וכהאי גוונא איכא בפרק קמא דסוכה (דף יד*): עציץ נקוב. פירש בקונטרס דספינה דלעיל של חרס ואינה צריכה ליקב אם היתה מונחת בקרקע כדאמרי' במנחות אבל עציץ של עץ בעי נקיבה ונראה דראייתו *מסוף פרק כל הקרבנות (מנחות דף פד:) דאמר תנא חדא שבגג ושבחורבה שבספינה ושבעציץ מביא וקורא ותניא אידך מביא ואינו קורא ומשני עציץ אעציץ לא קשיא כאן בנקוב כאן בשאינו נקוב ספינה אספינה נמי לא קשיא כאן בשל עץ וכאן בשל חרס ומדלא משני בספינה כאן בנקובה ט' מכלל דשל חרס אפי' אינה נקובה הויא כנקובה ואתא לאשמועינן חדוש אחר בספינה שאינו בעציץ וקשה לפירושו דאמר לקמן בפ"ב (דף כא:) כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר משמע דחרס בעי נקיבה ואי נאו הכי מאי רבותא הוא בנקוב טפי מבשאינו נקוב ומשמע נמי דעציץ של חרס הוא ורבינו שמואל ב"מ הביא מתוספתא דשביעית *דתניא הטומן את הלוף בשביעית ר"מ אומר דרך ארץ טומנו בעציץ שלא יצמח ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר ונתתם בכלי חרש וגו' אלמא סתם עציץ של חרס הוא ונראה לר"ת להפך דשל חרס בעי נקיבה ושל עץ לא בעי נקיבה שהוא מתלהלא יותר מן החרס ואתי שפיר דהתם ספינה היא של עץ ובמנחות (דף פד:) נמי מוכח דקאמר כאן בשל עץ כאן בשל חרס שמזכיר תחילה אותו שמביא וקורא כמו שמזכיר כי משני התם אגג וחורבה ועציץ והכא לא מצי לשנויי כאן בשל חרס כאן בשל עץ א"כ כאן בנקובה כאן בשאינה נקובה כדמשני התם דנהי דהיכא דאינה גוששת לר' יהודה מודהויא חו"ל לענין מעשר חשיבא נמי חו"ל לענין גט היינו משום כיון דשם חו"ל על המקום נ"ל בפני נכתב ואע"ג דשכיחי וגמירי כדי שלא תחלוק במדינת הים אבל בגוששת לר' יהודה ולרבנן ואפי' בשאינה גוששת כיון דשם א"י על המקום אע"פ שמחמת הכלי אינו חייב במעשר בשביל כך לא יחשב כחוצה לארץ לענין גט*: דילמא לא היא עד כאן לא קאמר רבי יהודה. כן הוא האמת דעציץ כמחובר דבפ' השולח (לקמן דף לו.) אמרי' אין כותבין פרוזבול אלא על עציץ נקוב ומוקי לה דמנחא אסיכי והא דקאמר הכא עד כאן לא קאמרי רבנן אלא בספינה משמע דבעציץ לכ"ע לא הוי כמחובר דיחויא בעלמא הוא והא דאמר בשבת בפרק המוציא יין (דף פא:) גבי פרפיסא דמנחא אארעא ואנחה אסיכי חייב משום תולש הייט מדרבנן כדפי' התם בקונטרס*:

בח א מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל"ה סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד סי' רמח סעי' א:

בט ב מיי' פ"א מהל' תרומות הלכה ז:

ל ג מיי' שם הל"ח:

לא ד ה מיי' שם הלכ"ט:

[לשי' התוס' ד"ה אמר ר' יהודה צ"ל דתניא]

תוספות רי"ד

נאסרו הכל: ר' יהודה אומר מרקם למזרח. פי' בא לסמן גבול א"י שאינו צ"ל [בפני נכתב ובפני נחתם] ומשם ולהוציא ח"ל וצ"ל [בפני נכתב ובפני נחתם] רקם עומדת במזרח א"י והיא ח"ל ואשקלון בדרומה של א"י והיא ח"ל ועכו בצפונה של א"י והיא ח"ל ולמערב לא הוצרכו ליתן גבול שהים מגבול מערבת כדכתיב וגבול ים והיה לכם הים [הגדול] וגבול וכו' כדפי' המורה ואי ק' היכי אמרי' דאשקלון היא ח"ל לכ"ע ועכו היא ח"ל לר' יהודה והכתיב בתחלת ספר שופטים וילכד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה וכתיב אשר לא הוריש את יושבי עכו אלמא א) י"ל הרבה כיבים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל כדאמרי' בפ"ק דחולין ומתני' בבית שני מיירי:

א) נראה יחסר כאן וצ"ל אלמא דהם מא"י וי"ל דהנה כו'. יעי' תוס' לעיל ב' ד"ה ואשקלון

נ"ל מרים

הגהות הגר"א

[א] גמ' מימינו למזרח הדרך טהורה כו' למערב הדרך טמאה כו' כצ"ל. וכ"ה כן הוא ג"י תוספתא וירושלמי וע"ב ס"ג גם' כי עכו וכו' נגמרם כן.

[תוספתא דאהלות פי"ח]

[קידושין סב.]

[נגעים פ"ב מ"ג]

[עיין לא מצאתי [illegible]]

[פ"ד מ"ש]

[וע' תוס' מנחות סה. ד"ה כאן וכו' שכתבו בזה]

[ע' תוס' שבת פח. ד"ה וכיתתו]

העשויה לברות אבל עציץ שאינו עשוי לברות לא אי נמי עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא בספינה דלא מפסיק אוירא דמיא כי ארעא סמיכתא דמיא אבל עציץ דמפסיק אוירא לא רב נחמן בר יצחק אמר א בנהרות דארץ ישראל דכולי עלמא לא פליגי אלא כי פליגי בים הגדול דתניא *ב איזהו ארץ ואיזהו חוצה לארץ כל ששופע ויורד מטורי אמנון ולפנים ארץ ישראל מטורי אמנון ולחוץ חוצה לארץ הנסין שבים רואין אותן כאילו חוט מתוח עליהם מטורי אמנון עד נחל מצרים מן החוט ולפנים א"י מן החוט ולחוץ חו"ל רבי יהודה אומר כל שכנגד ארץ ישראל הרי הוא כא"י שנאמר °וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול ים והנסין שבצדדין רואין אותן כאילו חוט מתוח עליהן מקפלוריא ועד ים אוקיינוס ומנחל מצרים ועד ים אוקיינוס מן החוט ולפנים א"י מן החוט ולחוץ חו"ל ורבנן האי וגבול מאי עבדי ליה מיבעי ליה לנסין ורבי יהודה נסין לא צריכי קרא : ר"מ אומר עכו כא"י וכו' : בעו מיניה מרבי חייא בר אבא המוכר עבדו לסוריא כמוכר בחו"ל דמי או לא אמר להו ג תניתוה ר"מ אומר עכו כארץ ישראל לגיטין לגיטין אין לעבדים לא וכ"ש סוריא דמרחקא טובא : ת"ר *ד בשלשה דרכים שוותה סוריא לארץ ישראל ובשלשה לחו"ל : סימן ע"ב ב"ר ר"ק : ה עפרה טמא כחו"ל והמוכר עבדו לסוריא כמוכר בחו"ל ו והמביא גט מסוריא כמביא מחו"ל ובשלשה לא"י ז חייבת במעשר ובשביעי' כא"י ח והרוצה ליכנס לה בטהרה נכנס *והקונה שדה בסוריא כקונה

(במדבר לד: °וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול)

תורה אור

העשויה לברות. כלומר מפני שהיא מהלכת כל שעה : דלא מפסיק אוירא. בין ספינה לארץ אין שום אויר ומיא כארעא סמיכתא דמו : רב נחמן בר יצחק אמר. הנך מתנייתא דהמביא גט אי בנהרות דא"י : כולי עלמא לא פליגי. דכארץ ישראל נינהו ואע"ג דאין ספינה גוששת דטעמא דגט לא משום יניקה מן הקרקע הוא כמעשר ושביעית הילכך לא שנא נהר ולא שנא יבשה : כי פליגי בים הגדול. שהוא תחום מערבו של ארץ ישראל ופליגי תנאי איכא למאן דאמר שפת הים הוא גבול וים גופיה לאו א"י הוא ואיכא למאן דאמר ים גופיה מארץ ישראל: איזוהי ארץ. מקצוע צפונית מערבית של ארץ ישראל הר ההר ובתרגום ירושלמי מתרגם הר ההר טורי אמנון וכתיב (במדבר לד) זה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר ש"מ הר ההר תקוע בים וההר גבול צפוני לארץ ישראל הוא ושתם הרים משופעים הם ויש ששיפועו רחב כמהלך יום או יומים וקאמר תנא מהיכן יהא הארץ מרגל ההר או מראשו : כל ששופע ויורד מטורי אמנון ולפנים. לצד ארץ ישראל דהיינו לצד דרום הוי ארץ ישראל דגובה ההר הוא הגבול : מטורי אמנון ולחוץ. לצד צפון חוצה לארץ : והנסין שבים. אי' הים שבמערב רואין אותן כו': נחל מצרים. הוא תחום ארץ ישראל במקצוע מערבית דרומית ומחובר לים הגדול דכתיב בגבול נגב (שם) ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה נמצאת ארץ ישראל בין הר ההר לנחל מצרים זה ממערבית לפונית וזה מדרומית מערבית והים במערב ויש מקום שהים נכנס לתוך ארץ ישראל מהלך ימים רבים בין הר ההר לנחל מצרים ובאותה כניסה יש נסין והן מתפשטין למערב לתוך הים חוץ מבין מקצועות תחומי ארץ ישראל שהן הר ההר ונחל מצרים הלכך רואין כאילו חוט נתוח מסוף הר ההר במערבו עד נחל מצרים שהרי כל מה שבתוך מקצועות הללו ארץ ישראל היא ומן החוט ולפנים כו' : ר' יהודה אומר. כל הים שכנגד אויר של ארץ ישראל ואפי' עד אוקיינוס למערב שהוא בסוף העולם הרי הוא כא"י שנאמר (שם) ים הגדול וגבול האי וגבול קרא יתירא הוא למימר דאף רוחב הים בכלל התחום : והנסין שבצדדין כו'. כלומר ואם יש לנו לחלק בנסין לא לצד מערב יש חלוק אלא לצד צפון ולצד דרום שיש נסין בים מתפשטין לאורך הים לצפון ולדרום עד שמגיעין ומושכין חוץ מכנגד א"י ושם ראוי למתוח החוט ממזרח למערב ולהבדיל מה שכנגד אויר א"י ומה שכנגד אויר חוצה לארץ : ורואין כאילו חוט מתוח מקפלוריא. עיר היושבת בחודו של הר ההר בראש גבהו שהוא תחום לפוני : ועד ים אוקיינוס. שהוא בסוף העולם למערב ומנחל מצרים עד ים אוקיינוס : מן החוט ולפנים. לצד חבירו דהיינו לפנים. כלומר בין שני החוטין הוו הנסין ארץ ישראל והוא הדין למים ונסין דנקט משום דחורשין וזורעין בהם וחייבין במעשר ובשביעית והנך תרתי מתנייתא דלעיל פליגי שנכתב הגט בים הגדול להלן מחוט המתוח מטורי אמנון עד נחל מצרים מאן דאמר כמביא בארץ ישראל רבי יהודה היא דאמר כל שכנגד ארץ ישראל הרי הוא כארץ ישראל ואידך כרבנן : מיבעי להו לנסין. דמן החוט ולפנים לצד מזרחי (א) דלא תימא שפת הים הוא הגבול ואפי' במקום שהוא מתפשט ונכנס לתוך בין שני מקצועות התחומין : לא צריכי קרא. כיון שבתוך התחומין הם : סוריא. היא ארם צובה וכבשה דוד והוסיפה על ארץ ישראל : כמוכר בחוצה לארץ. ותנן לקמן (דף מג:) המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא לחירות דקנסינן ללוקח משום דעבד שייך במצות ואסור לצאת מארץ לחוצה לארץ : סוריא לצפונה של ארץ ישראל להלן מעט : לגיטין אין. משום דבקיאין לשמה או שכיחי לקיימו : לעבדים לא. דלאו מארץ ישראל היא : עפרה טמא. שגזרו עליה ואף על גב דסבירא ליה להאי תנא כיבוש יחיד שמיה כיבוש כדקתני חייבת במעשר אפילו הכי גזור עליה : והמביא גט מסוריא. לארץ ישראל כמביא (ב) בחוצה לארץ דלא שכיחי שיירתא : והרוצה ליכנס לה בטהרה נכנס. מה שאין כן בארץ העמים ולקמיה מפרש מאי היא:

כל ששופע ויורד מטורי אמנון. פי' בקונטרס מטורי אמנון ולפנים דהיינו לצד דרום ארץ ישראל ולחוץ לצד צפון חוצה לארץ וקשה לר"י דא"כ אמאי נקט רבי יהודה קפלוריא הוה ליה למימר רואין כאילו חוט מתוח מטורי אמנון עד אוקיינוס כיון דתנא קמא נמי לציין גבול לפוני של ארץ ישראל קאתי ונראה לר"י דטורי אמנון משתפע ויורד לצד מזרח ולצד מערב וחודו של הר הוא הגבול מערבי של ארץ ישראל והנסין שבים רואין כאילו חוט מתוח מטורי אמנון כלומר מחודו של הר עד נחל מצרים וקפלוריא לרבי יהודה אתי לציין נסין שבצפון א"י ונראה שהכתוב דוחקו לרש"י לפרש כן דכתיב וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר *ומתרגמינן הר ההר טורי אמנון אלמא הכתוב בא לציין גבול לפוני ומיהו יכול להיות שההר תקוע בקרן צפונית מערבית אבל משפע ויורד לצד מזרח : רבי יהודה אומר כל שכנגד ארץ ישראל כו'. שאל רבינו פטר לר"ת דבזמן הזה היה להתחייב לר' יהודה במעשר שאנו במערבה של ארץ ישראל והשיב דלא קיימא לן כרבי יהודה אבל קשה וכי ר' יהודה היה מכיר בכל ארץ ישראל שעד אוקיינוס שכולם היו בקיאין לשמה או שעדים מצויין לקיימם שאין צריך לומר בפני נכתב לכך י"ל דלא כבשו הכל עולי בבל אי נמי כדפירש בקונטרס דכל שכנגד ארץ ישראל היינו כל הים שכנגד ארץ ישראל דלא איירי ביבשה שעד אוקיינוס אלא בנסין שבים הגדול דווקא כדכתיב (יהושע א) עד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם וכתיב (שמות כג) ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר פירוש ים סוף לצד דרום ים פלשתים לצד מערב מדבר למזרח נהר פרת לצד צפון ועוד י"ל שהיה יודע שהיו כולם בקיאין לשמה לפי שהיה ידוע להם עד היכן ישראל עומדין ומשם ואילך לא היו ישראל עד סוף העולם כדאמרינן בסוף מנחות (דף קי.) מצור כלפי מערב ומקרטיגני כלפי מזרח אין מכירין לא ישראל ולא אביהם שבשמים : המוכר עבדו לסוריא מהו. אין לומר דבגט פשיטא להו דהוי כחוצה לארץ כדתניא בסמוך ובעבד מיבעיא להו דאם כן הוי סברתם איפכא ממה דפשיטא ליה לר' חייא בר אבא : בשלשה דרכים שוותה סוריא כו'. *נקט [סלקא ד] לשון זכר אע"ג דסוריא לשון נקבה משום דעבד וגט הוי לשון זכר : *כיבוש יחיד. פי' בקונט' שלא היו לשם כל ישראל ביחד כמו בכיבוש יהושע וכבשוה לצורך כולם אבל דוד לא כבש אלא לצורכו אבל בספרי מפרש טעם אחר בסוף פרשת והיה עקב דמשמע לפי שלא היתה עדיין כל א"י כבושה כדאמר התם סמוך לפלטורא שלך לא הורשת פירוש יבוסי שהיה סמוך לירושלים ואתה הולך וכובש ארם נהרים וארם צובה אבל אחר שכל א"י כבשוהו דריש התם מדכתיב (דברים יא) כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם וגו' שכל מה שהיו כובשים מחו"ל היה קדוש ואפילו יחיד* :

בשידה

בקונה

עין משפט
נר מצוה

לב א מיי' פ"ז מהל' גירושין הלכה י :
לג ב מיי' פ"א מהל' תרומות הלכה ז :
לד ג מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' ו סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פג :
לה ד מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל' ו
לו ה מיי' פ"ז מהל' גירושין הלכה י ופ"א מהלכות תרומות הל' ז ח :
לז ו מיי' פ"א מהל' תרומות הל' ד והל' טו :
לח ז מיי' פי"א מהל' טומאת מת הל' ו

[באונקלוס ליתא כך וגם בתרגום יונתן וירושלמי ליתא כך ע"ש וע' גירסת הערוך בערך סמנים]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה מיבעי להו לנסין וכו' לצד מזרחי ארץ ישראל הוא דלא תימא : (ב) ד"ה והמביא וכו' כמביא מחוצה לארץ:

דברי התוס' תמוה עיין ריש קדושין

שייך לע"ב

[וע"ע תוספת ע"ז כא ד"ה כיבוש]

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ב דתרומות ותוספתא חלה פ"ב]

[תוספתא כלים ב"ק פ"א]

[חלה פ"ד מי"א]

גליון הש"ס
גמ' ת"ר בשלשה. ע' ע"ז דף כא ע"א תוס' ד"ה קסבר :

לט א מיי' פ"ח מהל' טומאת מת הל"ז :
מ ב מיי' שם הל"ט :
מא ג מיי' פ"ו מהל' שבת הל' יא :
מב ד ה מיי' פ"ו מהל' עבדים הל"ב סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף עו :
מג ו מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף עז :

כקונה בפרוארי ירושלים חייבת במעשר ובשביעית כא"י קסבר *כיבוש יחיד שמיה כיבוש והרוצה ליכנס לה בטהרה נכנס והאמרת עפרה טמא ^א^בשידה תיבה ומגדל *דתניא ^ב^הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל רבי מטמא רבי יוסי ברבי יהודה מטהר ואפי' רבי לא קא מטמא אלא בארץ העמים דגזרו על גושה ועל אוירה אבל סוריא על גושה גזרו על אוירה לא גזרו והקונה שדה בסוריא בקונה בפרוארי ירושלי' למאי הילכתא אמר רב ששת לומר *שכותבין עליו אונו ואפילו בשבת בשבת ס"ד כדאמר רבא אומר לעובד כוכבים ועושה ^ג^ה"נ אומר לעובד כוכבים ועושה ואע"ג *דאמירה לעובד כוכבים שבות משום ישוב א"י לא גזור רבנן : ת"ר ^ד^עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסיי קנויין לך עצמו קנה נכסים לא קנה : איבעיא ^ה^להו כל נכסיי קנויין לך מהו אמר אביי מתוך שקנה עצמו קנה נכסים א"ל רבא בשלמא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה אלא נכסים לא ליקני מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא הדר אמר אביי מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו א"ל רבא בשלמא נכסים לא ליקני מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא אלא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה אלא אמר רבא ^ו^אחד זה ואחד זה עצמו קנה נכסים לא קנה א"ל רב אדא בר מתנה לרבא כמאן כר"ש דאמר פלגינן דיבורא *דתנן ^ז^הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ר"ש אומר

לעולם

רש"י

כקונה בפרוארי ירושלים. לקמיה מפרש לה : בפרוורי . בהפרכיא רוקריי"ש בלע"ז : כיבוש יחיד. דדוד שלא היו כל ישראל ביחד כדרך שהיו בכבוש יהושע שהיו כולם וכבשוה לצורך כל ישראל קודם חלוקה אבל דוד לא כבש אלא לצורכו : בשידה תיבה ומגדל. ונושאים אותה באויר ומשא"כ בארץ העמים ורבי היא : רבי מטמא. קסבר אהל זרוק לא שמיה אהל הכי מפרש בערובין (א) אהל המטלטל אינו אהל בשעת טלטולו הילכך חלילה דקא מפסיק האי אהל בינו לאויר ארץ העמים לאו חלילה היא ואשמעינן האי תנא דסוריא דלעיל דאפי' רבי לא קא מטמא אלא בארץ העמים : דגזרו על גושה. מגע ומשא ולא אהל כגון אם האהיל עליו כדאמרי' בפ' ב' דאהלות (מ"ג) : ועל אוירה. שיהא הנכנס לאוירה טמא ואפי' לא נגע ולא הסיט את גושה אבל סוריא על גושה גזרו מגע והיסט אבל על אוירה לא גזרו והאי לא נגע ולא הסיט: בפרוורי. בפילכי רוקריי"ש בלע"ז : אונו. שטר מכירה כמו והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו (ב"ב דף נג.) : אפי' בשבת. אם לקחה מן העובד כוכבים ורוצה לילך לדרכו בשבת : כדאמר רבא. במסכת שבת (דף קכט.) : משום ישוב ארץ ישראל . לגרש עובדי כוכבים ולישב ישראל בה : עבד שהביא גיטו. ממדינת הים וצריך לומר בפני נכתב כאשה המביאה גיטה דאמרינן במתני' (לקמן דף ט.) אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למוליך ומביא : עצמו קנה . דנאמן הוא על שחרורו לומר בפני נכתב ואין צריך עדים לקיימו : נכסים לא קנה. דבעי עדים כשאר קיום שטרות : כל נכסיי מהו . מי אמרינן עצמך ונכסיי תרי דבורי נינהו אבל כל נכסיי כיון דבחד דיבורא אתו ליה שחרור עצמו ומתנת נכסים כדקיימא לן לקמן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שהוא בכלל נכסים הילכך אי מהימן אהאי מהימן אהאי דלא פלגינן דיבורא או דלמא פלגינן : מידי דהוה אגט אשה. שנאמנת להביא את גיטה ולומר בפני נכתב : אחד זה ואחד זה. בין עצמך ונכסי בין כל נכסיי : הכותב כל נכסיו לעבדו . כגון כל נכסיי נתונין לך : יצא בן חורין . שאף הוא בכלל נכסים וכל שאר נכסים נמי קנה : שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין . קרקע לאו דוקא כדאמר בבבא בתרא בפ' מי שמת (דף קנ.): לא יצא בן חורין. דבשלמא רישא דלא גלי דעתיה דנחית לשיורא לא אמרינן דשייר אבל הכא דנחית לשיורא אמרינן לדידיה נמי שייר וכי אמר כל נכסיי (ב) לך אשאר נכסים קאמר ולאטופי ליה קאתי ולא שחרריה כיון דלא אמר ליה עצמך ונכסיי :

תוספות

בשידה תיבה ומגדל . פירש בקונט' מה שאין כן בארץ העמים ורבי היא ונראה שרוצה לפרש שידה תיבה ומגדל דוקא ולהכי לא מצי לאוקומי כר' יוסי בר רבי יהודה דהא הוא מטהר אפי' בארץ העמים ובתוס' פי' כן דהא על כרחך שידה תיבה ומגדל לאו דווקא נקט אלא משום דנקט בברייתא אלא הוא הדין אפי' רוכב על הסוס כיון דסבר רבי אהל זרוק לא שמיה אהל כדפירש בקונטרס וכדמוכח דמסיק דבסוריא על אוירה לא גזרו ואם כן כר' יוסי נמי אתיא והרוצה ליכנס לה בטהרה היינו בקרון או רוכב על הסוס מה שאין כן בארץ העמים דטמא וכן משמע הלשון קצת דקאמר ואפי' רבי לא קא מטמא כו' ומשמע כרבי יוסי אתיא בפשיטות טפי ומיהו על כרחך כר' יוסי נמי לא אתיא אלא מטעם דמסיק אליבא דרבי דדוקא ארץ העמים משום דגזרו על אוירה ועל גושה כו' : אלא בארץ העמים דגזרו על גושה ועל אוירה. והא דמיבעי לן בנזיר בפרק כ"ג (דף נד:) ארץ העמים משום גושה גזרו עליה או משום אוירה גזרו הכי פירושו משום גושה משום דמאהיל על הגוש הוא ועשאוהו חכמים כמאהיל על המת ויכול להכנס שם בשידה תיבה ומגדל או דילמא על האויר עצמו ולא יוכל להכנס שם בשום ענין והכא בשמעתא על גושה היינו על מגע גושה ועל אוירה או משום מאהיל על הגוש או משום אוירה ממש : דגזרו על גושה ועל אוירה. הקשה הרב ר' יעקב דאורלינ"ש דבמסכת אהלות (פ"ב משנה ג) תנן ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל עלם כשעורה וארץ העמים ותירץ דמיירי בעפר הבא מחוצה לארץ לארץ והמאהיל עליו דלא מטמא דמשום אויר עצמו גזרו ולא משום מאהיל על הגוש ואין לשון ארץ העמים משמע כן אך יש לומר דאיירי כגון שיש דף או גשר שראשו אחד בארץ וראשו השני בחוצה לארץ ומונחים כלים תחת ראשו שבארץ דאין מביא טומאה עליהן וטהורין אי נמי אי משום מאהיל על הגוש גזרו עליה איכא לאוקמי כר' שמעון דאמר ^ח^קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל ולא החמירו על ארץ העמים יותר מקברי עובדי כוכבים עצמו ועוד תירץ רבינו תם דהיא משנה קודם שגזרו על אוירה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף טו:) דמעיקרא גזרו אגושו והדר גזרו אגושו ואוירו *) : אע"ג דאמירה לעובד כוכבים שבות משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן . אבל משום מצוה אחרת לא הוה מתירין אמירה לעובד כוכבים במלאכה דאורייתא כדמוכח בפרק הדר (עירובין דף סח.) ההוא ינוקא דאשתפיך חמימיה אתו לקמיה דרבא אמר להו נשיילו לאימיה אי צריכה ניחיימו ליה אגב אימיה ולכאורה משמע דביום המילה היה שהיו צריכין לחממו כדי למולו וקודם המילה היה דאי לאחר המילה מסוכן הוא ובלא אימיה מחללין עליו שבת וע"י עובד כוכבים איירי התם כדפי' שם בקונט' וכן פי' ר"ת כדאמרינן בפרק מפנין (שבת דף קכט.) דחיה משבעה עד שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת והא דאמר בסוף מפנין עד מתי פתיחת הקבר אביי (^ט^משמיה דרב יהודה) אמר שלשה ורבא משמיה דרב יהודה אמר ז' ואמרי לה ל' לא לחלל עליה שבת קאמרי ופליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכולהו ס"ל כנהרדעי דאמרי היה ג' שבעה שלשים ודוחק לומר דמעת לעת בעינן והא עובדא הוה תוך ז' של מעת לעת והא דאמר התם לעיל בההוא ינוקא דאישתפיך חמימיה ואמר להו רבה נייתו ליה חמימי מגו (ג) ביתיה ומוקי לה על ידי עובד כוכבים ודאי איסורא דרבנן שרי בחצר שלא עירבו משום מצות מילה אבל איסורא דאורייתא כגון לחמם לו חמין אסור ואין ללמוד מכאן היתר לומר לעובד כוכבים להביא ספר בשבת דרך כרמלית דלא דמי דדוקא משום מילה דהיא גופה דחיא שבת התירו ומיהו בהלכות גדולות משמע דאפי' איסורא דאורייתא שרי על ידי עובד כוכבים לצורך מילה שפירש דליתו מתוך ביתא דרך רה"ר לפי זה הא דקאמר נחים ליה אגב אימיה טוקמה תוך ז' ואמרה צריכה אני שמחללין עליה שבת *ונראה דלא יתכן לומר דנחים ליה ע"י ישראל דע"י ישראל היה אסור להרבות בשביל קטן כדאמר בפ"ק דחולין (ד' טו:) המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו אבל ע"י עובד כוכבים ניחא דשרי להרבות ושמא דוקא לצורך המילה הוא דשרי אבל לצורך דבר אחר אפילו ע"י עובד כוכבים אסור להרבות והא דתנן בפ"ב דביצה (דף כא:) לא יחם אדם חמין לרגליו אלא א"כ ראויין לשתיה ואמרי' נמי בגמרא דביצה (ד' יז.) ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא להתיכה אחת וכן ממלא נחתום הבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד משום שמחת יום טוב התירו חכמים להרבות* : הדר אמר אביי. פי' לא משום קושיא דרבא חזר בו דאביי לא חשיב ליה פירכא דסבר לא פלגינן דיבורא דאקושיא דרבא לא משני מידי אלא נראה ט סברא לומר טפי דבתרווייהו לא קנה דיד בעל השטר על התחתונה :

לעולם

*) [וע"ע תוס' שבת טו: ד"ה והאוירה]

תוספות רי"ד

ת"ר הקונה שדה בסוריא כקונה בפרורי ירושלים למאי הלכתא אמר רב ששת לומר שכותבין עליו אונו אפילו בשבת פי' נשר מכירה [כמו] והיו אונות ושטרות יוצאים על שמו : משום ישוב א"י פי' לגרש כנענים ולישב בה ישראל מותר : בשבת ס"ד א"א כדאמר רבא אומר לכנעני ועושה הכא נמי אומר לכנעני ועושה ואע"ג דאמירה לא"י שבות משום ישוב א"י לא גזור רבנן ואע"ג דחכמים העמידו דבריהם במקום עשה ה"מ שבות הנעשה ע"י ישראל כגון הזאה שבות שאינה נדחית מפני הפסח כדאמרי' באלו דברים בפסחים וכגון הבאת איזמל ע"י ישראל במבוי שלא ערבו אבל אמירה לא"י שבות שאין ישראל עושה שום מעשה אלא דבור בעלמא דוחי' שבות זה אצל מצוה כדאמרי' גבי מילה בהדר עם הנכרי בההוא ינוקא דאישתפיך חמימיה והיה מבוי שלא נשתתפו בו והתיר רבה (שיתיהו) [שיביאו] ע"י נכרי ורצה אביי להקשות לו הזאה שבות ואינה דוחה הזאה מפני הפסח אף אמירה לנכרי שבות נמי ולא תדחה מפני מילה וא"ל רב יוסף ולא שנא לך בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה פי' שבות הנעשה ע"י מעשה ישראל כגון הזאה וכיוצא בה העמידו דכמים דבריהם במקום כרת אבל אמירה לנכרי שאין שם מעשה ע"י ישראל אלא אמירה בלחוד לא העמידו דבריהם במקום מצוה (עיי' בע' יו בס' המכריע) : ת"ר עבד שהביא גיטו ממדינת הים צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם כאשה המביאה גיטה . פי' דאמרי' במתני' א' גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוין למוליך ולמביא וכתיב בו עצמך ונכסיי קנויין לך עצמו קנה . פי' הטורה דנאמן היא על שחרורו לומר בפני נכתב ואין צריך עדים לקיימו נכסים לא קנה דבעי עדים לקיים כשאר קיום שטרות ואינו [נ"ל] (צ"ל) דאשה המביאה [את] גיטה שהיא צ"ל בפני נחתם טוקמינן לקמן בשלהי פרקין כגון דאמר לה את תהוי עליה להולכה עד דמטית לב"ד פלוני וכדי שלא תחלוק בשליחות כדאמרן

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה רבי מטמא וכו' מפ' בעירובין כ"ב סוף ד' ל : (ב) ד"ה לא יצא וכו' כל נכסיי נתונין לך אשאר : (ג) ת ב' ד"ה אע"ג וכו' חמימי מגו ביתאי ומוקי לה וכו' דרבנן בחצר שלא עירבו שרי משום :

לעיל הצריכוה לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם הביאה גיטה ואמרה כי בעלה נתנו לי לצמיתות אינה צריכה לומר כלום והיא נאמנת לומר כי בעלי נתנו לי ולא חיישינן לזיופא פי' שמא היא זייפתו
אשה כי מפי גיטה לידה אינרשא לה פי' למה היא צריכה לומר בפני נכתב ובפ"נ אלמא כל זמן שמוציאה גיטה ואומרת כי בעלי גירשני בזה אינה צריכה לומר כלום וב"ד מאמינין לה ומשיאין אותה וה"ה נמי
ואמר כי רבי נתנו לי ושהררני נאמן הוא ומתירים אותו בישראלית ואינו צ"ל כלום ולא חיישינן שמא הוא זייפו אלא נאמן לומר רבי נתנו לי כמו שהאשה נאמנת בגיטה אבל בנכסים אינו נאמן עד שיקיים
לזיופא דדוקא בגט אשה הקלו חכמים ולא חשו לזיופא דידה משום עיגונה ועבד נמי איתקש לאשה אבל בנכסים חיישינן לזיופא ועד שלא קיים שטרו אינו זוכה בנכסים ואינו נאמן הוא עצמו לקיים
האשה כשמביאה גיטה דהתם משום עיגונת הימנוה רבנן לחד כבי תרי והימנוה לאשה עצמה מה שאין כן בקיום שטרות : איבעיא להו כל נכסי קנויים לך מהו. פי' כשאמר (ס"א כשהיה כתוב בשטר) עצמך ונכסיי תרי
דברים וכל א' וא' נידון בדינו אבל כשאמר כל נכסיי קנויין לך כלל העבד עם שאר כל הנכסים על עצמו אינו צריך לקיימו דומיא דגט אשה שקבלתו לחלופין ועל הנכסים צריך לקיימו דומיא כשטר בעלמא ויהיה
לקמן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין הילכך אי מהימן אהאי מהימן נמי אהאי ולא פלגינן דבורא או דלמא פלגינן מידי דהוה אגט אשה שנאמנת להביא גיטה ולומר בפני נכתב היאך אנו דנין אותם אמר אביי
עצמו לא קנה נכסי' ולא פלגינן דבורא א"ל רבא בשלמא נכסים לא קנה מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא אלא עצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה אלא אמר רבא א' זה וא' זה עצמו קנה נכסים לא קנה דפלגי' דבורא

(ט) מלת דנ"ל מוחק שלא קנה נכסים לא קנה עצמו ולא פלגינן .

לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסיי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שקילס רבי יוסי את רבי שמעון הלכה כר' מאיר דתניא *כשנאמרו דברים לפני ר' יוסי קרא עליו המקרא הזה °שפתים ישק משיב דברים נכוחים ומי אמר רב נחמן הכי והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אשכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד חוזר בנכסים מתנת שכיב מרע הוא ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין אלא אמר רב אשי התם היינו טעמא משום דלאו כרות גיטא הוא: אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו: ערער כמה אילימא ערער *חד והאמר ר' יוחנן דברי הכל אין ערער פחות משנים ואלא ערער תרי ותרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני באלא ערער דבעל: מתני' *גהמביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא וזו *אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים: גמ' *מאי אינו יכול לומר אילימא חרש חרש בר אתויי גיטא הוא והתנן *הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן *אמר רב יוסף דהכא במאי עסקינן כגון שנתנו לה כשהוא פיקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש: אחד גיטי נשים ואחד שיחרורי עבדים: תנו רבנן בשלשה דרכים שוו גיטי נשים לשיחרורי עבדים השוו למוליך ולמביא *וכל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים *זוכל השטרות העולים

(°תהלים כד)

רש"י

לעולם הוא בן חורין. דמאי דגלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי: עד שיאמר. שהם חוץ מדבר מועט ולא יפרש מה הוא משייר דהתם אמרינן דאחד מריבוא דקאמר היינו עבד והיכו לא חשיב ליה אלא כאחד מריבוא בנכסים אע"ג דשוי טפי ומדקאמר ר"ש לעולם הוא בן חורין אשמעינן לא שנא היכא דקנה שאר נכסים עמו כגון שפירש השיור ששייר חוץ מקרקע פלוני דהשתא קנה עצמו ושאר נכסים חוץ מן השיור ולא שנא היכא דלא קנה שאר נכסים כגון שלא הזכיר שם הקרקע ששייר דכתב ליה חוץ מבית כור קרקע דהשתא לא קנה שום קרקע דבכל חד וחד איכא למימר היינו ההוא דשייר אפ"ה הוא בן חורין דהוא לאו קרקע הוא ולא שייריה אלמא פלגינן דיבורא דהא כל נכסי קאמר ליה ולא קנה אלא את עצמו ואת נמי דקאמרת עצמו קנה נכסים לא קנה כר' שמעון סבירא לך: והאמר רב נחמן הלכה כר' מאיר. דלא יצא לחירות: שקילס ר' יוסי. כדמפרש ואזיל: שפתים ישק.. ראוי הוא לנשק: ומי אמר רב נחמן הכי. דלא פלגינן דיבורא: שכיב מרע. חוזר בכל מתנותיו כבבא בתרא (דף קמו:): שהרי יצא עליו שם חירות. ואסור להשתעבד בו אלמא פלגינן דיבורא: התם. דאמר ר"נ הלכה כר"מ טעמא לאו משום דלא פלגינן דיבורא הוא דהא כי נמי הזכיר שם שיור קרקע פלוני דליכא פלוגתא דדיבורא קאמר ר"מ דלא יצא לחירות אלא טעמא משום דלאו כרות גיטא הוא דגבי אשה כתיב ספר כריתות (דברים כד) ושחרורי עבדים גמרי לה לה מאשה דכתיב חופשה לא נתן לה (ויקרא יט) וכתיב וכתב לה ובעינן בהו כריתות וכיון דאיכא למימר דשייריה דהא נחת לשיורא והוא לא הוזכר בתוך המתנה דלא כתב ליה עצמך ונכסי קנויין לך לאו כריתות גמור הוא אבל היכא דלא שייר כי הכא הוי כריתות ולאת וכשתחרר שעה אחת כל זמן שלא חזר ושוב אינו יכול לחזור שקדשו השם וגבי מילתיה דרבא בעבד שהביא גיטו כרות גיטא הוא והני דנכסים לא קנה דבעי' קיום אבל עצמו קנה דפלגינן דיבורא: *אם יש עליו עוררין. לפוסלו: יתקיים בחותמיו. או העדים עצמן יעידו שחתמוהו או עדים אחרים יכירוהו ושוב אין בו פסול דבני ארץ ישראל ודאי בקיאין לשמה: דרבי יוחנן. לא איתפרש היכא: דבעל. הבעל ערער עליו לפוסלו: מתני' ואינו יכול. מפרש בגמרא: שוו למוליך ולמביא. לומר בפני נכתב: גמ' חוץ מחרש שוטה וקטן. שאין בהם דעת ואין שליחותן שליחות לגרש: כל גט. כלומר כל שטר: חוץ מגיטי נשים. לקמן בפירקין מפרש טעמא:

העולים

תוספות

לעולם הוא בן חורין. פי' בקונטרס מדקאמר ר' שמעון לעולם משמע דל"ש היכא דקנה שאר נכסים כגון שפירש השיור ול"ש היכא דלא קנה כגון שלא הזכיר קרקע ששייר דכתב ליה חוץ מבית כור קרקע דהשתא לא קנה שום קרקע דבכל חד וחד איכא למימר דהיינו הוא ששייר ואפ"ה הוא בן חורין אלמא פלגינן דיבורא דהא כל נכסי קא"ל ולא קנה אלא את עצמו וקשיא אע"ג דלא הזכיר שם קרקע מ"מ קנה כל קרקע דאית ליה אלא שיד העבד על התחתונה ויקח האדון לעצמו בית כור מעידית שבנכסים כדתנן בפרק בית כור (ב"ב דף קז:) אני שדה אני מוכר לך יניח לו אני שדהו ומפרש התם דלוקח נוטל כחוש דיד בעל השטר על התחתונה ואר"י דלעולם דר' שמעון בא להוסיף אפילו אין לו אלא אותה העיר או אותה שדה כדקתני סיפא בתוספתא דבבא בתרא ובפ"ק דפאה ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן אמר חוץ מעיר פלוני חוץ משדה פלוני אפי' אין שם אלא אותה העיר או אותה שדה זכה עבד בנכסים וקנה עצמו בן חורין ואין מתקיים דבור כל נכסי אלא בעבד לבדו וה"א כשאמר חוץ מבטל דבורו מה שאמר כל נכסי קמ"ל דאפ"ה יצא לחירות דפלגינן דיבורא: הלכה כר"מ. ולר"מ ס"ד דסבר דלא פלגינן דיבורא דמדקאמר ר' שמעון לעולם משמע אפילו באותו ענין דלדידך לא יצא לחירות דלא פלגינן דיבורא כשאין לו אלא אותה העיר אפ"ה יצא לחירות ומסיק דטעמא דר"מ לאו משום דלא פלגינן דיבורא אלא משום דלאו כרות גיטא הוא פירוש דאין זה כריתות כיון שיש שיור בדיבור שהוא משתחרר בו דאמר כל נכסיי ואינו מתקיים כולו אבל בעבד שהביא גיטו וכתוב בו כל נכסיי קנויין לך פלגינן דיבורא שפיר דכרות גיטא הוא ורש"י פירש דלאו כרות גיטא הוא משום דאיכא למימר מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד ולפי זה כשאין לו אלא אותה העיר דלא שייך למימר מדנחית לשיורא שייר נמי עבד מודה ר"מ דיצא לחירות דפלגינן דיבורא ואין משמע כן בתוספתא כדפירש' ולשון אפי' אינו מיושב דאפילו אין לו אלא אותה העיר משמע דכ"ש יש לו שאר נכסים דיצא לחירות ולדרבה ר"מ לא פליג אלא בים לו שאר נכסים: שפתים ישק משיב דברים נכוחים. כשאדם אומר דברים נכוחים אותם שסביבותיו משיקין שפתותיהם זו לזו שותקין ואין יודעים מה להשיב: ואינו חוזר בעבד. וא"ת ואמאי יצא בן חורין [ומותר בבת חורין] הא מתנת שכיב מרע הוא ולא קנה אלא לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה וי"ל בדכתב ליה מהיום אי נמי אפילו סתמא דכיון דדעת שכיב מרע לשחררו דעתו שיקנה בשעה שראויה לשחרר דהיינו מחיים וא"ת כיון דסתמא דדעת של שכיב מרע לחזור בו אם יעמוד אמאי אינו חוזר בעבד וי"ל דהכל תקנת חכמים היא גם מה שחוזר בנכסים גם מה שאינו חוזר בעבד דמסתמא דעתו כמו שיאמרו לו חכמים ומיהו אם כתב בהדיא מהיום אם ימות [מהיום אם לא ימות] אין נראה שיועיל לענין זה יצא עליו שם בן חורין לומר שאינו חוזר בעבד מאחר שהתנה בפירוש: התם משום דלאו כרות גיטא הוא. וא"ת דבפ' מי שמת (ב"ב דף *) [בעי למימר] עבדא כמקרקעי דמי ופריך עליה מהך דשייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין וקאמר עלה רב דימי עשו מטלטלין שיור אצל עבד וא"ל רבא לרב נחמן מ"ט וא"ל משום דעבדא כמטלטלי דמי ומטלטלי הוי שיור אצל עבד ומשני רב אשי אנן משום דלאו כרות גיטא הוא מתנינן לה משמע דרב נחמן דפי' טעמא משום דעבדא כמטלטלי דמי לית ליה טעמא דלאו כרות גיטא הוא ואור"ת דהתם ה"פ אנן משום דלאו כרות גיטא הוא מתנינן שכך השיב ר"נ לרבא ולא משום דעבדא כמטלטלי הוא שלא השיב כן רב נחמן מעולם והשתא רב אשי דהתם לטעמא דפירש הכא טעמא דר"נ הוי משום דלאו כרות גיטא הוא כמו שהוא מפרש שם: והאמר ר"י דה"ה כו'. אר"ת דעיקר מילתא דר"י איתמר בפ"ב דכתובות (דף כג:) גבי פלוגתא דמעלין לכהונה ע"פ עד א' ואע"ג דהתם נמי מייתי ליה כליבנא דמייתי לה הכא:

[וע"ע תוס' כתובות כו. ותוס' ב"ב לג. ד"ה והאמר כתבו הכי בשם ר"י]:

סמוך אהני. שפוסלין החתימה ולוקמה בחזקת אשת איש: אלא ערער דבעל. וה"ה ערער דלקוחות שבלה אשה לטרוף מהן כדאמרינן בירושלמי: שוו למוליך ולמביא. וא"ת בשלמא באשה הוי משום עיגונא אבל בעבד מה עיגון יש דאי משום דאסור בבת חורין ובשפחה לא ליתביה האי שליח לעבד גט זה שהביא ממד"ה ולא יאסר בשפחה וי"ל דחשוב עיגון הא דאסור בבת חורין ומה שאינו מתחייב במצות: ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים. איפכא הוה ליה למימר ששוו שחרורי עבדים לגיטי נשים דעיקר דין מוליך ומביא הוי באשה אלא אגב דעד השתא איירי בגיטין נקטיה ברישא:

אע"פ

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ז מהלכות עבדים הלכה ט טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' ט:

מה ב מיי' פ"ז מהל' גירושין הל"ב סמג עשין נ:

מו ג ד מיי' שם הל' יח סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' ו:

מז ה מיי' פ"ו מהל' עבדים הל"ז סמג עשין עו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מה וסעי' נא:

מח ו מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' מז:

מט ז מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעיף מו:

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"א דפאה]

ב"ב לג. כתובות כו. קדושין עג:

לעיל ה

קדושין ו. [לעיל ד:]

בפ"ק ס. לקמן כג. [לעיל ה.]

[לקמן י.]

[ב"ב:]

[עי' בפירוש רש"י בכוף שבת לעיל ג. ד"ה אם וד"ה יתקיים]

ני' נ"ב

[ב"ב. וכס: ד"ה אמר ליה]

תוספות רי"ד

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ש"מ שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד חוזר בנכסים מתנת ש"מ [הוא] וקי"ל שש"מ כל זמן שלא מת חוזר במתנתו ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין ואסור עוד להשתעבד בו. ופלגי' דבורא שבעבד דבריו קיימין ובנכסים אין דבריו קיימין וחוזר בהן:

מתני' המביא גט מא"י אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו. פי' המורה שהבעל מערער שהוא מזוייף יתקיים בחותמיו פי' אם יעידו העדים על חתימת ידיהן או עדים אחרים יכירו החתימה כשר. ואם אין עליו עוררים מסתמא כשר דהא בקיאין לשמה ועדים מצויין תמיד לקיימו כדאמרי' בתי דינים קבועי. והגאון פי' המביא גט מא"י וכו' כיון דבא"י שכיחי שיירתא מפני שבתי דינים קבוין שם בשני ובחמישי כתקן עזרא אינו צריך שיאמר השליח כלום אלא ינתנו ונשאת בו ולא חיישינן לערעור הבעל שאם יבא ויערער שכיחי שיירתא אבל במדינת הים דלא שכיחי שיירתא אל יתנוהו לאשה עד שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם או עד שיתקיים בחותמיו דחיישינן שמא יבא הבעל ויערער ואין עדים מצויין לקיימו ונמצא גט בטל ובניה ממזרים. המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עוררים. ערער כמה אילימא חד והא א"ר יוחנן דברי הכל אין [ערעור]פחות משנים פי' שאין משגיחין בדבר המערער א' אלא ערער תרי תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני פי' שאם יבואו שנים ויאמרו מזוייף הוא ולא כתבו הבעל גם אם יבואו שנים ויקיימוהו מה מועיל תרי ותרי נינהו אלא בעל פי' שאם יבא בעל ויערער כי אני לא כתבתיו ומזוייף הוא צריך להתקיים בחותמיו ולערעור דבעל ודאי אשגחי' וי"ל דוקא בחותמיו אבל שליח כיון שיצא הגט מידו שוב

אינו נאמן ר"ח קא א אמר מקמי הכי שוב אינו יכול הבעל לערער כדאמרן אי עבדת מחנית אבל כיון שיצא השליחות מידו שוב אינו נאמן ויע"פ שיש לדקדק ממאי דאמרי' לקמן ולא הספיק לומר עד שנתחרש טעמא דנתחרש הא לא נתחרש אע"פ שלא אמר בשעת נתינה עדיין הוא יכול לומר וגם ממאי דאמרן כיצד יעשה יטלנו ממנו ויחזור ויתן אלמא אע"פ שיצא השליחות מידו נאמן התם היכא דלא אתא בעל ומערער אבל הכא דקא אתי בעל ומערער אי אמר מקמי הכי נאמן ואי לא לא. המביא גט ממדינת הים וכו' מאי אינו יכול אילימא חרש שאינו לא שומע ולא מדבר וחרש בר אתויי גיטא הוא והתנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן פי' מפני שאין בהן דעת ואין שליחותם שליחות: אמר רב יוסף הכי במאי עסקינן כגון שנתנו לו כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש. והאידנא שווהה א"י למדינת הים דלא שכיחי בה שיירתא שאין שם עולי רגלים ולא בתי דינים קבועין ואין עדים מצויין לקיימו הילכך צריך השליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם כדי שיקיימנו ולא יוכל עוד הבעל לערער ואם לא אמר אין האשה מותרת להנשא עד שיתקיים הגט בחותמיו: מתני' אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוים למוליך והמביא וזו א' מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים: כל

העולים בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשירין חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים וכדברי ר"מ בארבעה *האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי רצה לחזור בשניהם יחזור דברי ר"מ בשלמא לרבנן מנינא למעוטי הא דרבי מאיר אלא לר' מאיר מנינא למעוטי מאי למעוטי הא *דתניא אעדים שאין יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו אמר רשב"ג בבמה דברים אמורים בגיטי נשים אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין קרייה מאן דכר שמיה חסורי מחסרא והכי קתני עדים שאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמין ושאין יודעין לחתום מקרעין להם: ותו ליכא והאיכא *גהאומר תנו גט זה לאשתי דושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה התנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה כי קתני מילתא דליתיה בשטרות מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני דשלח רבין משמיה דר' אבהו הוו יודעין ששלח ר"א לגולה משום רבינו *שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת ואין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה זוהאיכא לשמה בשלמא לרבה היינו מוליך ומביא אלא לרבא קשיא ותו בין לרבה בין לרבא חהאיכא מחובר כי קתני פסולא דרבנן דאורייתא לא קתני והא ערכאות של עובדי כוכבים דפסולא דאורייתא הוא וקתני בעדי מסירה וכרבי אלעזר דאמר *עדי מסירה כרתי והא מדקתני *סיפא ר' שמעון אומר אף אלו כשירין וא"ר זירא ירד רבי שמעון לשיטתו של ר"א דאמר עדי מסירה כרתי מכלל דתנא קמא סבר לא

איכא

רש"י

העולים בערכאות של עובדי כוכבים. שנעשו השטרות ע"י ב"ד של עובדי כוכבים: שחותמיהן. חותמין שבתוכו: כשרין. דדינא דמלכותא דינא ואע"פ שהנותן והמקבל ישראלים הם: חוץ מגיטי נשים. דלאו בני כריתות נינהו הואיל ולא שייכי בתורת גיטין וקידושין אבל על הדינין נצטוו בני נח* וכן שיחרורי עבדים דבכל פסולא דאורייתא שוה שחרור לגט אשה דגמרינן לה לה: רלה. הבעל: לחזור בשניהם. קודם שנתנו השליח: יחזור. דקסבר ר' מאיר הפסד וחוב הן לאותן שנשלחו לכן ואין חבין לאדם אלא בפניו כלומר אין אדם נעשה שליח לאדם להיות נפסד על ידו אא"כ עשאו הוא שליח דהייט כבפניו ורבנן פליגי עליה דר"מ במתני' ואמרי דבשחרור אינו יכול לחזור משנמסר ליד זה ואף ע"פ שלא עשאו העבד שליח משום דקסברי זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות וזכין לו לאדם שלא בפניו דהנך סהדי דניחא ליה דניהוי האי שלוחו להכי: מנינא. דקתני בשלשה: מקרעין להם נייר חלק. משרטין ורושמין בסכין על הנייר את שמות העדים ובאין העדים וממלאין את הקרעים דיו: בגיטי נשים. משום תקנת עגונות שמא ירצה זה המגרש לפרש בים או מסוכן שרוצה שלא תזקק ליבם: לא יתנו לאחר מיתה. ואפי' רבנן דאמרי שיחרורי עבדים זכות הוא וזכין לאדם שלא בפניו נהי דלהכי זכה ביה דלא מצי למיהדר מיהו מודו רבנן דכל כמה דלא מטא גיטא לידיה לא הוי משוחרר וכיון דמית קדים תו לא הוי שיחרוריה שחרור דנפקא ליה רשותיה מיניה וחייל עליה רשות יורשין: תנו מנה לפלוני כו'. דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו דתקון רבנן שמא תטרף דעתו עליו בחליו אם לא היה מובטח שיקיימו דבריו: כי קתני. בהנך ד' דברים: מילתא דליתיה. בשאר שטרות והא מילתא איתא בשאר שטרות שאם מסר שטר מתנה לשלוחו ליתנו לאחר (מיתה) ומת לא יתן לאחר מיתה דהא לא אקני ליה ארעא עד דלימטיא שטרא לידיה והשתא שעתא פקע ליה רשותיה: שמא לא גמר להקנותו לו. ע"פ צוואתו בתקנה דתקון רבנן לשכיב מרע: אלא בשטר. לכי מטא שטרא לידיה ליקניניה בשטרא: ואין שטר. מקנה לאחר מיתה דהא פקעה ליה רשותיה דנותן: והאיכא לשמה. דשוו גיטי נשים ושחרורי עבדים: בשלמא לרבה. דאמר תקנתא דמוליך ומביא לפי שאין בקיאין לשמה היא היינו מוליך ומביא: האיכא מחובר. דפסול בתרוייהו דכתיב (דברים כד) וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר קצירה ושחרור גמר לה לה: פסולא דרבנן. מוליך ומביא רבנן הוא דאצרכוהו למימר בפני נכתב עד כותי פסול מדרבנן בשאר שטרות דאחזקינהו כתמייהו לפסולא ערכאות לקמיה פריך והא ערכאות פסולא דאורייתא שאין עדותן כשר לפי שאינן בתורת גיטין וקידושין ורחמנא אמר וכתב ונתן מי שישנו בכלל נתינה ישנו בכלל כתיבה והכי מפרש בפרק שני (לקמן ד' כג:): בעדי מסירה. מתני' דמכשיר בשאר שטרות ופסל בהני כגון דאיכא עדי מסירה: ור"א היא דאמר עדי מסירה כרתי. ואין צריך לחתום בגט וכי כתב קרא וכתב אכתיבת הגט כתיב ולא אחתימת ידי עדים ומתניתין בשכתבו סופר ישראל ואשמעינן מתניתין דמודה ר"א במזוייף מתוכו בחתימת עדים פסולין שהוא פסול ואע"ג דאיכא הכשר עדי מסירה והאי פסולא מדרבנן גזירה דילמא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה וכי אכשר ר"א היכא דלא חתימו עליה סהדי כלל: אף אלו. גיטי נשים כשרים בחותמין עובדי כוכבים: ואמר רבי זירא ירד ר"ש ס'. ואכשר להו בעדי מסירה וכשכתבו סופר ישראל: מכלל דת"ק סבר לא. כרתי עדי מסירה אלא עדי חתימה ופסולא דאורייתא היא:

איכא

תוספות

אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים חוץ מגיטי נשים. ואור"י דחותמיהן עובדי כוכבים יש לפסול אף ע"פ שכתבו ישראל דלאו בני כריתות נינהו כדאמרינן לקמן ועוד דבעינן לשמה ועובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד כדאמרינן בספ"ב (לקמן דף כג.) ועוד דלאו בני שליחות נינהו דאין שליחות לעובד כוכבים ומדבעינן שיאמר לסופר לכתוב ולעדים חתומו משמע דבעי שליחות ועוד דפסולין לעדות ואפי' לרבי מאיר* דלא הוה בעי למיפסל עבד לעדות משום דכתיב (דברים יט) שקר ענה באחיו ועבד אחיו הוא במצות אבל עובד כוכבים דלאו אחיו הוא פשיטא דפסול וכיון דלאו בני עדות נינהו היה ראוי אפילו כל שטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים לפסול מן התורה אפי' אותם העומדים לראיה אלא תקנתא דרבנן הוא היכא דקים לן בסהדותייהו שהוא אמת דלא מרעי נפשייהו ומ"מ שטר מתנה קאמר לקמן (דף י:) דחספא בעלמא הוא אע"ג דקים לן דקושטא קאמר משום דהרי אין כאן שטר ולמאי דמוקמינן לה בעדי מסירה ורבי אלעזר היכא דכתבו ישראל לא מיפסל אלא מטעם מזוייף מתוכו:

מקרעין להם נייר חלק. פי' בקונט' משרטין אע"ג דחקיקה חשיבה כתיבה כמו כתב ע"ג טבלא ופינקס הכא לא חשיב כתב ע"ג כתב דפסלינן בפ"ב (לקמן דף יט.) דאין כאן כתיבה גמורה אלא שרושמין קצת כדי לחתום עליו עדים ועוד דאפי' דיו על גבי סיקרא חשיבא לקמן בפ"ב (גז"ש) כתב לענין שבת אע"פ שהסיקרא לבדה היא כתב אבל לשון מקרעין לא משמע כפי' הקונט' דהוה ליה למימר משרטין ור"ח פי' שלוקחין נייר חלק ומקרעין עליו שמות העדים מעבר לעבר ומשימין אותו על קלף שהגט כתוב בו ובאין העדים וממלאים את הקרעים דיו ונכרת הכתיבה ע"ג הגט בירושלמי פריך והלא כתב ראשונה הוא פירוש ואין הגט יכול להתקיים בחותמיו ומשני כשהרחיב להם את הקרעים והעדים אין ממלאין לגמרי כל רחב הקרע:

קורין לפניהם וחותמים. ולא הוי עד מפי עד שאין צריכין להעיד על עיקר המעשה אלא שאומר שכך כתוב בשטר ובעי שנים קורין או אפילו יחיד כגון רב נחמן וספרי דדייני דאית להו אימתא כדלקמן בפ"ב (דף יט:):

לא יתנו לאחר מיתה. פי' בקונטרס ואפילו רבנן דאמרי זכות הוא לעבד וזכין לאדם שלא בפניו נהי דלהכי זכה דלא מצי מיהדר ביה מודו רבנן דכל כמה דלא אתא גיטא לידיה לא הוי משוחרר ודבר תימה פירושו כיון דזכות הוא פשיטא דזוכה לאלתר כיון דאמרי' גבי שחרור תן כזכי כדאמר לקמן ורש"י בעצמו חזר בו שפי' לקמן (דף יג.) על משנה זו דהאומר תנו גרסינן ול"ג תן גט זה שלא מסר ליד השליח בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר שמשעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר:

מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני. וא"ת והא פסולא דערכאות איתא בשטר מתנה כדמפרש לקמן (דף י:) חוץ מכגיטי נשים וי"ל דהשתא סבר כאידך שינויא דלקמן:

כי קתני פסולא דרבנן. אע"ג דאיכא נמי מחובר דרבנן כגון אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף (לקמן דף כא:) מ"מ עיקר מחובר דאורייתא אבל עיקר מוליך ומביא דרבנן אע"פ שנרבה ניתקן משום לשמה דאורייתא:

בעדי מסירה ור"א היא. אע"ג דקתני וכדברי ר"מ בארבעה ה"ק למאן דסבר כר"מ בארבעה והא דקאמר הש"ס נמי אלא לר"מ מנינא למעוטי מאי למאן דסבר כר"מ קאמר:

כי

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"א מהל' גירושין הל' כג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' טז:

נא ב מיי' שם ופכ"ד מהל' מלוה הל"ו סמג עשין קד טוש"ע חו"מ סי' מה סעי' ד:

נב ג מיי' פ"ו מהלכות גירושין הל' כט ופ"ט שם הל' יב יד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נח:

נג ד מיי' פ"ו מהל' עבדים הלכה א סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עו:

נד ה מיי' פ"י מהל' זכייה הל"א סמג עשין פט טוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' יח:

נה ו מיי' שם פ"ח הל' יב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' יח:

נו ז מיי' פ"ו מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' מח:

ח מיי' שם טוש"ע שם סעי' מט:

מסורת הש"ס

[סנהדרין ס.] [ב"ק פח.] לקמן יא: לקמן יג: [לקמן יט. ב"ב קלא:] ב"ב קנב. ודף קנג. ג"א ב' ודף פ"ד ב"ב [לקמן י: כ: כא. כב: כג. כד: כו: לו. כה. פו: בכורות לב: קדושין מח. ב"ב קעג. קעב:]

גמרא

איכא בינייהו שמות מובהקין והא חזרה דאורייתא וקתני אלא כי קתני מילתא דליתא בקידושין מילתא דאיתא בקידושין לא קתני והא חזרה גופה איתא בקידושין בשליחות בעל כורחה דבגירושין איתא ובקידושין ליתא: **מתני'** *כל גט שיש עליו עד כותי פסול °חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים מעשה שהביאו לפני ר"ג לכפר עותנאי גט אשה והיו עדיו עדי כותים והכשיר: **גמ'** מני מתני' לא ת"ק ולא ר"א ולא רבן שמעון בן גמליאל דתניא *מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח רבי אלעזר אוסר לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות רשב"ג אומר *כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל מני אי ת"ק אפילו שאר שטרות נמי אי רבי אלעזר אפילו גט אשה נמי לא ואי רבן שמעון בן גמליאל אי דאחזוק אפי' שאר שטרות נמי אי דלא אחזוק אפילו גט אשה נמי לא וכי תימא רבן שמעון בן גמליאל היא ודאחזוק בהא ולא אחזוק בהא אי הכי מאי איריא חד אפילו תרי נמי אלמה אמר רבי אלעזר לא הכשירו בו אלא עד אחד כותי בלבד [ג]לעולם רבי אלעזר וכגון דחתים ישראל לבסוף דאי

רש"י

איכא בינייהו שמות מובהקין. כלומר ת"ק בשיטתיה דרבי אלעזר קאי ומדרבנן הוא דפסלי' דילמא אתי למיסמך אחתומין ולמוסרו בפניהם ואתא ר' שמעון למימר אם שמות מובהקים דעובדי כוכבים הן שאין ישראל נקראין באותן שמות לאו היינו מזוייף מתוכו דמודה ר"א דכולי עלמא ידעי דעובדי כוכבים הם ולא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה: חזרה. רצה לחזור בשניהם לר"מ פסולא דאורייתא הוא דהא כיון דבטיל משלא לשליחותיה דשליח נמצא שאינו שלוחו ואין כאן גירושין כלל והיינו דאורייתא דרחמנא אמר ונתן בידה וזה לא נתן לא הוא ולא שלוחו: הכי גרסינן אלא כי קתני מילתא דליתא בקדושי'. כלומר כי פרכינן לעיל האיכא מחובר ולשמה לא תשני פסולא דאורייתא לא קתני אלא אימא מילתא דאיתא בקידושין לא קתני כגון לשמה ומחובר איתא נמי בשטרי קידושין כדכתיב (דברים כד) ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר איתקוש הוויה ליציאה אבל בפני נכתב ליתיה בקידושין דתקנתא דרבנן בעלמא היא בגיטין דילמא אתי בעל מערער ופסיל ליה ועד כותי נמי איתו כשר בקידושין דהאי דאכשרו בגיטין היינו טעמא כדלקמן (ע"ב) דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה מה שאין כן בשאר שטרות וערכאות נמי ליתא בקידושין היכא דאיכא עדי מסירה ישראל דבגט ושחרור הוא דגזרי דילמא אתי למיסמך עלייהו ומצרכינן ליה גיטא אחרינא אבל בקדושין כיון דמדאורייתא מקודשת משום עדי מסירה אי אמרת אינה מקודשת שרית אשת איש לעלמא: ופרכינן חזרה גופה איתא בקידושין. שאם מסר שטר קידושין לשלוחו ורצה לחזור חוזר דאין כאן זכות הוא לה דאסר לה אכולי עלמא ומשום האי שטרא איתו מתחייב במזונותיה: בשליחות בעל כורחה כו'. כלומר דומיא דגיטין לא משכחת לה בקידושין דהא שליח זה משתלא אצלה לגרשה בעל כרחה וכן לעבד לשחררו על כרחו אבל בקידושין לא היה נעשה שליח אצלה על כרחה הילכך הכי קתני בזו שוו גיטי נשים ושחרורי עבדים שאם היה נעשה שליח אצלן על כרחן ואם רצה הבעל חוזר מה שאין כן בקידושין דאע"ג דחוזר לא דומיא דהכי הוא: **מתני'** עד כותי פסול. דחשידי אעדות שקר: חוץ מגיטי נשים. כדמפרש בגמרא: לכפר עותנאי: **גמ'** מצת כותי מותרת. בפסח לאכילה ולא חיישינן שמא החמיצה: ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח מסום חובת לילה הראשון שהוא חייב לאכול מצה המשתמרת כדכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות ואפי' ידעינן בה דלא החמיצה לא נפיק בה אלא אם כן עבד לה שימור לשם חובת מצה דכתיב (שם) ושמרתם את המצות וכותים בקיאין הן שצריכה להשתמר לשמה ועושין לה שימור: ר"א אוסר. אף באכילה כל ימות הפסח דחשדינן להו שמא מחמיצין: כל מצוה שהחזיקו בה כו'. ובהכל שוחטין מפרש דאתי ר"ש לאוסופי אתנא קמא אף מצוה שהיא מדברי סופרים ואינה כתובה בתורה אם החזיקו בה סמכינן עלייהו: אפי' שאר שטרות נמי. דהא לא חשידי: אי דאחזוק. בהלכות גיטין ושטרות: וכגון דלאחזוק בהא. בגיטין ושחרורין: ולא אחזוק בהא. בשאר שטרות: אי הכי מאי איריא. דלא אכשרינן בגיטין אלא חד כותי כדקתני מתני' עד כותי דחד כותי וחד ישראל הוא דמכשר אבל תרוייהו כותים לא: לא הכשירו בו. בגט אשה: לעולם כר' אלעזר. דאמר חשידי וגיטין מאי טעמא הוכשר עד כותי: כגון דחתים ישראל. עד השני: לבסוף. תחת כותי: דאי

תוספות

כי קתני מילתא דליתא בקדושין כו'. כל הני ליתנהו בקדושין דמוליך ומביא בגט משום עיגונא אבל כאן אם תרצה לא תקבל הגך קדושין ועד כותי לא שייך בקדושין דבגט הוא דמכשירינן כדלקמן משום דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה (א) דאי לאו דכותי חבר הוא לא הוה מחתים ליה מקמיה אבל בקדושין חותמין זה בלא זה דלא שייך למיגזר משום כולכם דגבי גט גזרינן שמא יאמר כולכם חתומו ואם יחתמו זה בלא זה לאחר שחתמו בו שנים ויתנוהו לאשה ותסבור שהיא מגורשת ותלך ותנשא ובעל קפיד אבל בקידושין אין לחוש אם תסבור שהיא מקודשת והא לא שכיחא שתקבל קדושין מאחר כיון שסבורה להיות מקודשת וכן ערכאות כיון דאיכא עדי מסירה ישראל כשר בקדושין אע"פ שחותמין עובדי כוכבים דליכא למיחש דילמא אתי למיסמך עלייהו דלא אתי לידי תקלה במה שסבורה להיות מקודשת כדפירשנו וה"ת והאיכא זמן ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים כדאמרי' בפרק ד' אחין (יבמות דף לא:) והא עבדא איכא דקני בכספא ואיכא דקני בשטרא ותקון רבנן זמן ובשחרורי עבדים איירי ולא כמו שפירש בקונטרס שטר מכירת עבד דא"כ הוה מצי למפרך מקרקעות וכל שטרות ועוד דאותו אינו נפסל כשאין בו זמן אלא בשטר שחרור איירי שנפסל בלא זמן כמו גיטי נשים וי"ל דכיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות לא תניא הכא*: **בשליחות** בעל כורחה כו' פי' בקונטרס והכי קתני בזו שוו גיטי נשים ושחרורי עבדים ששליח זה נעשה שליח אצלו בע"כ ואם רצה הבעל חוזר מה שאין כן בקידושין דאע"ג דחוזר לאו דומיא דהכי הוא ואין נראה דאי מיירי בשליחות בעל כורחייהו רבנן נמי מודו דחוזר בעבד ואין זכין לו בעל כורחו ונראה כפר"ח דכיון דבעבד ואשה איכא שליחות בעל כורחייהו הוה אמינא דאין יכול לחזור דכיון דבא ליד השליח כאילו בא לידה דמי כיון שאין יכולים לעכב אבל קידושין דאין בע"כ פשיטא דחוזר ומילתא דליתא בקידושין היינו דליתא מידי בקידושין וקשה ליתני דשוו לבע"כ והוו ארבע אפי' לרבנן: **מצת** כותי מותרת. ואם תאמר הלא גזרו על פתן כדאמרינן בפירקין דרבי אליעזר (פ' לח) לפי שהיו מבטלין בנין בית המקדש בימי עזרא וקתני התם מכאן אמר רבי אליעזר כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר ותניא נמי בפ"ק דחולין (דף יג.) גבי מין פתו פת כותי ואור"ת דמיירי בעיסת ישראל שעשה כותי מצה ממנה וא"ת אמאי יוצא בה ידי חובה דילמא לא שמרה לשם מצה דחשידי אלפני עור וגו' וי"ל כגון דקים לן דאין לכותי מצה אחרת שיוכל לצאת בה ידי חובתו כדמשמע בריש חולין (דף ד.) קוטע ראשו של אחד מהן ונותנו לו אכלו מותר לאכול משחיטתו: **ואדם** יוצא בה ידי חובתו. צ אף ז קתני ואשמעינן דבקיאין בשימור לשם מצה: **אי** תנא קמא אף אפי' שאר שטרות נמי. אור"י דמשמע דלת"ק מהניא כתיבה לחודיה אע"ג דלא אחזוק מדלא קאמר את"ק אי דאחזוק כו' כדקאמר ארשב"ג וא"כ פשיטא ליה לש"ס דמלה לא אחזוק פירוש אין ידוע אי אחזוק דאי מלה כתיבה ואחזוק מנא ליה לש"ס דכתיבה לחודיה מהניא לתנא קמא וכן משמע בפרק קמא דחולין (דף ד.) דמעיקרא מוקי פלוגתייהו בכתיבה ולא אחזוק דלת"ק מהניא ולרשב"ג לא מהניא ופריך האי כל מצוה שהחזיקו בה אם החזיקו בה מיבעי ליה משמע דלא ידיע לן אי אחזוק בה מדקאמר אם אחזוק בה מיבעי ליה וקשה דלמאי דמסיק התם דאחזוק בלא כתיבה איכא בינייהו דלתנא קמא לא מהני ורשב"ג לטפויי אתא למימר דמהני מנא ליה דלא מהני לת"ק כיון דכתיבה לחודיה מהני אע"ג דלא מהני לרשב"ג כדמשמע הכא כ"ש דמהני חזקה לחודה דעדיפא דמהני אף לרשב"ג ודוחק לומר אע"ג דממילתא דתנא קמא אין להוכיח דלא מהני חזקה לחודיה מכל מקום יש לדקדק מרשב"ג דאתא לטפויי חזקה לחודה מכלל דלתנא קמא לא מהני ונראה לר"י דלמסקנא דהתם מלה כתיבה והחזיקו בה והשתא יש להוכיח מתנא קמא טפיה דחזקה לחודה לא מהניא מדנקט מלה דכתיבה ואחזוק דאי חזקה לחודה מהניא הוה ליה למינקט שחיטה דליכא אלא חזקה לחודה ואם תאמר אם כן מנא ליה דכתיבה לחודה מהגי לתנא קמא כיון דמלה כתיבה ואחזוק ויש לומר מדלא מפרש בהדיא מלת כותי מותרת הואיל והחזיקו בה משמע דלא הוי טעמא אלא משום דכתיבה שהוא טעם הידוע לכל בלא שום פירוש ואם תאמר כיון דלתנא קמא חזקה לחודה לא מהניא מנא לן דכתיבה לחודיה לא מהניא לרבן שמעון בן גמליאל דפריך אי אחזוק כו' דילמא כתיבה עדיפא דמהני אפי' לתנא קמא וכל שכן דמהני לרבן שמעון בן גמליאל ועוד במסקנא דחולין הוה ליה למימר אחזוק בדלא כתיבה נמי איכא בינייהו מדלא קאמר

א) זה שייך למשנה דלעיל (דף ט') וזו אחת מן הדרכים שבו וע"ז אמר פי' וכו'

עין משפט נר מצוה

נח א ב מיי' פ"ז מהל' עבדים הל"ז סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עז:

מסורת הש"ס

לעיל ט.

קידושין מ. חולין ד. [תוספתא פסחים פ"ב]

[ברכות מז: חולין שם]

[ועי' ביצה טז: לג: ד"ה ופא]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כי וכו' ואי לאו דכותי וכו' עבדה דאיכא דקני:

גליון הש"ס

מתני' חוץ מגיטי נשים. ע' ב"ב דף קס ע"ב בד"ה שלא תתלוק:

תוספות רי"ד

כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ומעשה שהביאו לפני ר"ג לכפר עותני גט אשה והכשירו אע"פ שהיו עדיו עדי כותים פי' כל שטר שחתום בו עד כותי פסול שהכותים הם חשודים להעיד עדות שקר חוץ מגיטי וכו' לקמן מפרש טעמא פי' א)לענין זה שוין גיטי נשים ושחרורי עבדים שהשליח נאמן לקיימו דשויוה רבנן כבי תרי מה שאין כן בשאר שטרות שצריכין שני עדים לקיים את השטר ואין השליח נאמן כשני' שאם שלח הלוה שטרו למלוה ע"י שליח אין השליח נאמן לקיימו: כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים רבי שמעון אומר כלן כשרים לא הוזכרו אלא [בזמן] שנעשו בהדיוט פי' כל השטרות שנעשו ע"י ב"ד אומות העולם אע"פ שחותמיהן החתום בתוכן נכרים כשרים דדינא דמלכותא דינא אע"פ שהנותן והמקבל ישראל חוץ מגיטי נשים דלאו בני כריתות נינהו הואיל ולא שייכי בתורת גיטין

דאי לאו דכותי חבר הוה לא מחתים ליה מקמיה אי הכי אפילו שאר שטרות נמי אלא אמרינן רווחא שבק למאן דקשיש מיניה הכא נמי רווחא שבק למאן דקשיש מיניה א"ר פפא זאת אומרת °עדי הגט אין חותמין זה בלא זה מאי טעמא אמר רב אשי *גזירה משום כולכם גופא אמר רבי אלעזר לא הכשירו בו אלא עד אחד כותי בלבד מאי קמ"ל תנינא כל גט שיש עליו עד כותי פסול כו' אי ממתניתין הוה אמינא אפי' תרי נמי והאי דקתני חד משום דבשטרות אפי' חד נמי לא קמ"ל ותרי לא והא קתני מעשה והביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותנאי גט אשה והיו עדיו עדי כותים והכשיר אמר אביי תני °עדו רבא אמר לעולם תרי ורבן גמליאל מיפלג פליג וחסורי מיחסרא והכי קתני ורבן גמליאל מכשיר בשנים ומעשה נמי שהביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותנאי גט אשה והיו עדיו עדי כותים והכשיר: **מתני'** * °כל השטרות *העולים בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהם עובדי כוכבים כשירים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים *ר"ש אומר אף אלו כשירין לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט: **גמ'** קא פסיק ותני לא שנא מכר ל"ש מתנה בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטרא ראיה בעלמא הוא דאי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו וכתבין ליה שטרא אלא מתנה במאי קא קני לאו בהאי שטרא והאי שטרא חספא בעלמא הוא אמר שמואל *דינא דמלכותא דינא ואב"א °תני חוץ מכגיטי נשים: רבי שמעון אומר אף אלו כשירין כו': והא לאו בני כריתות נינהו אמר רבי זירא °ירד ר' שמעון לשיטתו *של רבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי *והאמר ר' אבא מודה ר' אלעזר במזויף מתוכו שפסול הכא במאי עסקינן

בשמות

רש"י

דאי לאו דכותי חבר הוה. לא הוה האי ישראל מחתים ליה לכותי מקמיה: אי הכי שאר שטרות נמי. כי חתם ישראל לבסוף ניכשריה: אלא. על כרחיך טעמא מאי לא הוי בשאר שטרות בחזקת חבר ע"י הקדמה זו דאמרינן האי ישראל רווחא שבק למאן דקשיש מיניה שראו את העדות עם ישראל זה החתום ישראלים זקנים ממנו והכותי ושחתם ישראל זה תחלה היה סבור שיחתום בעל השטר עמו אחד מישראל הזקנים לפיכך חתם בתחתית השטר והמלוה בא והחתים אחריו את הכותי למעלה הימנו: הכא נמי. בגט אשה נימא רווחא שבק: זאת אומרת. מתניתין דמכשר בגט ופסיל בשאר שטרות אשמעינן דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה הילכך על כרחך ישראל זה ראה את הכותי חותם למעלה והוא חתם למטה ואי לאו דחבר הוא לא אחתמיה מקמיה אבל עדי שאר שטרות חותמין זה שלא בפני זה הילכך איכא למימר ישראל זה חתם ראשון בתחתית השטר ושבק רווחא למאן דקשיש ולא ידע שיחתמו את הכותי למעלה הימנו: מאי טעמא. אמרו רבנן שלא יחתמו זה שלא בפני זה: גזירה משום כולכם. דתנן בפירקין דלקמן (דף סו:) אמר לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולם חותמין ואי לא הוו חתמי כולהו הוי פסול דבקפידא תליא דלא שוויה גיטא אלא בהכי לפיכך תקנו אפילו היכא דלא אמר כולכם שיהיו כל העדים נקבצים בשעת החתימה: תנינא כל גט שיש עליו עד כותי פסול. ועלה קאמר חוץ מגיטי נשים: הוה אמינא דאפילו תרי. כשרין בגט והא דתני חד לאשמועינן חומרא דשאר שטרות דחד נמי פסול בהו קא משמע לן: רבא אמר לעולם תרי. כותים הוו בההוא גיטא דרבן גמליאל: ורבן גמליאל מיפלג פליג. ואי אמרת מעשה לסתור חסורי מיחסרא כו': **מתני'** בערכאות. מקום בית וועד דיינים קבועין שלהן: לא הוזכרו. בבית המדרש לפסול: אלא בזמן שנעשו בהדיוט. ע"י עובדי כוכבים הדיוטות שאינן דיינים ובגמרא מפרש לה: **גמ'** קא פסיק ותני. כל השטרות כשרין בחותמי עובדי כוכבים לא שנא שטרי מכר ול"ש שטרי מתנה: בשלמא. שטרי מכר דארעא לא בהאי שטרא מיקניא אלא בזוזי: מכי יהיב. האי גברא זוזי. לישראל חבריה: קמייהו. דדיינין עובדי כוכבים: הוא דקנה. לארעא דקרקע נקנה בכסף או בשטר והאי שטרא ראיה בעלמא הוא שלא יאמר (לא) מכרתיה ולא קבלתי מעות ובהא מילתא אינהו מהימני: דאי לאו דיהב זוזי קמייהו. כיון דדיינין קבועין נינהו לא הוו מרעי נפשייהו וכתבי ליה שטרא: אלא מתנה. דעל ידי השטר הוא קנה אותה במסירת השטר היכי מקניא האי שטרא חספא בעלמא הוא: דינא דמלכותא. של עובדי כוכבים: תני חוץ מכגיטי נשים. כל שטרות שהן כגיטי נשים שעל ידי השטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה וה"ה נמי דמצי לשנויי בעדי מסירה ישראל דאינהו משוו ליה שטרא אלא שיטה דחיקא הוא דשנינן לעיל הכי דהא פרכינן עלה מדקתני סיפא רבי שמעון כו' ואיצטריכא ליה לשנויי שמות מובהקין איכא בינייהו *) (אע"ג דאוקימנא לעיל בעדי מסירה ה"מ לת"ק דברייתא דנחית למניינא ופרכינן עלה והא איכא לשמה ואיכא מחובר וליכא לתרוצי אלא בהכי אבל תנא קמא דמתניתין דלא נחית למניינא ותנא לשמה (א) לא מוקמינן ליה כרבי אלעזר דמדרבי שמעון סבר לה כר' אלעזר תנא קמא לא סבירא ליה): כריתה. הבדלה לשון ספר כריתות (דברים כד) דכיון דלא שייכי בתורת גטין וקדושין אין נעשין עדים בדבר דכתיב וכתב ונתן מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה: ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אלעזר. דאמר עדי מסירת הגט הוא דכרתי כדאמר בפרק בתרא (לקמן דף פו.) אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כו' ורבי שמעון נמי בהכי מכשר שימסרנו לה בפני עדים ישראל: מודה ר' אלעזר במזויף מתוכו. דאע"ג דאמר ר' אלעזר גט שאין עליו עדים כשר דוקא אין עליו עדים אבל יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן א] דילמא קאתי למימסריה באפייהו ומיסמך עלייהו:

*) רש"ל מ"ז

בשמות

תוספות

קאמר נמי משמע כתיבא לחודה מהניא לכולי עלמא ויש לומר דמספקא ליה להש"ס אי פליג רשב"ג אתנא קמא בכתיבה ולא אחזוק מדלא קאמר כל מלוה שכתובה או שהוחזקו בה אע"ג דאיכא למימר דמכל שכן שמעינן ליה דהא לתנא קמא כתיבה מהניא ולא חזקה אפ"ה מספקא ליה להש"ס דילמא לרבן שמעון בן גמליאל גריעא כתיבה מחזקה מדלא פירש בהדיא ולהכי לא קאמר התם אחזוק בדלא כתיבה נמי איכא בינייהו משום דכתיבה ולא אחזוק מספקא ליה אי פליג רבן שמעון בן גמליאל כדפירשנו: **אי** לאו דכותי חבר הוה לא הוה מחתים ליה מקמיה. תימה אם כן כוליה שטרא מתקיים אפומא דחד ישראל דחתים לבסוף ויש לומר דאין לחוש כיון דהאי כותי כשר מדאורייתא דגרי אמת הן: **רבא** אמר לעולם תרי כו'. ולא דאחזוק בהא ולא אחזוק בהא: **חספא** בעלמא הוא. פירש בקונטרס דהוה מצי לשנויי בעדי מסירה ור' אלעזר היא אלא דשינויא דחיקא הוא דהא לעיל פרכינן עלה מדסיפא רבי שמעון בשיטתו דרבי אלעזר מכלל דרישא לאו רבי אלעזר וקשה דאדרבה תירוץ דבעדי מסירה ור' אלעזר נאה לפי המסקנא דמשני כי קתני מילתא דליתא בקדושין דאי בלא עדי מסירה וכרבי מאיר אפילו בקדושין פסלינן ערכאות מדאורייתא ואור"י דכי היכי דפסלי' בגט אף בעדי מסירה ושמות מובהקים משום דלמא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה ישראל הכי נמי פסלינן בשטר מתנה ולא תיקנו חכמים להאמינם אלא בשטרי מלוה ומכר שהן לראיה ואין נעשה על פי עדותן שום קנין אבל שטר מתנה אין כשר לקנות בו מדאורייתא אלא א"כ יש עדים כשרים בשעת מסירה ואפילו °אם נאמר ששטר מתנה שחתמו בו ישראל כשר לקנות בו בלא עדי מסירה היינו משום שידוע ע"י עדי חתימה שהן כשרים מן התורה שבא השטר מיד הנותן ליד המקבל וכן כשר בהודאת נותן שהודה בפני ב' עדים אבל בשטר שחותמין בו עובדי כוכבים שאין בו לא עדי מסירה ולא עדי חתימה שכשרים להעיד ולא הודאת בע"ד לא חשוב שטר לקנות על ידו ולא הוי אלא חספא בעלמא אבל אין לומר דלהכי חשיב ליה חספא בעלמא משום דמתניתין כיילא שטר מתנה בהדי שאר שטרות דכשרים אפילו כתיבתן והתימתן עובדי כוכבים דהשתא לא מהני עדי מסירה מידי דהא בברייתא דבסמוך כולל יחד כל השטרות דכשרים בערכאות ואפילו גיטי נשים ואפי' הכי לא מכשרינן בגיטין אלא בכתיבת ישראל ובעדי מסירה ובשאר שטרות כשר בכל ענין. ר"י: **והא** לאו בני כריתה נינהו. ה"מ למיפרך הא לאו בני עדות נינהו:

הורמין

רבינו חננאל

ר ולא שנא שטר מתנה בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו קנה ושטרא לראייה בעלמא הוא דאי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו וכתבי ליה שטרא אלא מתנה במאי לי...
א] הספא בעלמא הוא פי' שטר מתנה הוא שכותב לו שדי נקנה לך ואין שם קנין אלא בגוף הי שטר קנה אותה כדתנן נכסים שיש להן אחריות נקנים בכסף בשטר ובחזקה והאי שטרא...
לקנות בו קרקע אלא בעדות קיימת ועדות העובדי כוכבים אינם כלום ואע"ג דקי"ל דלא מרעי נפשייהו מ"מ אינה עדות מן התורה ונהי דמהימנינן להו במלתא דלא איברו שהדי אלא לש...
...) [אבל] בדבר שהקנין תלוי בעדותם שאף אם שניהם מודים לא קנה הקרקע בשטר אם אין שם עדים אותה העדות של עובדי כוכבים אינה כלום שהרי אינן ראויין להעיד אבל אם היה כתוב ב...
...נאו ושטרא לראייה בעלמא והיכא דאין בו קנין אע"פ שהחזיק לאחר מכאן בקרקע אינו כלום שהחזקה מכח השטר אתיא ולא החזיק ע"מ לקנות בחזקה: אמר שמואל דינא דמלכותא דינ...
...כבים חשוב שטר מפני שאין כשרים להעיד מן התורה כיון שהמלך גזר שיהיו שטריהן קיימי' ויהיו נאמנים בעדותן שטר כשר הוי וקונה אף במתנה ואי בעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים.
...ר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה: ר"ש אומר אף אלו כשרים והא לאו בני כריתה נינהו. פי' לשון ספר כריתות וכיון דלא שייכי בתורת גיטין וקידושין אין נעשים שלוחים ועדים בדבר...
...דינא כדאמרי' גבי ממונא: א"ר זירא ירד ר"ש לשיטתו של ר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי. פי' ר' אלעזר אינו חושש לעדי החתימה דהאי דכתיב וכתב לה על כתיבת הגט מיירי ול...
...לאשה בפניהן כדתנן ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כ"ז דים ור"ש נמי בהכי מכשר שימסרנו לה בעדים ישראלים וק"ל דר' אלעזר מפרש האי וכ...
...יהן [עובדי כוכבים קתני] שמסרו לה בפני ישראל היכי מכשר ר"ש ואומר גיטין שנכתבו ג' ערכאות של עובדי כוכבים והכתיב וכתב ונתן וכל שאיני בנתינה אינו בכתיבה וי"ל דל...
...אבל כתיבת הגט על יד ישראל נכתב ופליג על ת"ק דפסיל חותמיהן עובדי כוכבים דסבר כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי ולא סגי בעדי מסירה ואתא ר"ש לאכשורי חותמיהן עובדי כוכבים א...
א[אמר] ר' אבא מודה ר"ש במזויף מתוכו שהוא פסול פי' אע"ג דא"ר אלעזר גט שאין עליו עדים כשר דוקא אם אין עליו עדים בכלל אבל יש עליו עדים פסולים פסול מדרבנן דילמא אתי למ...

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עדי הגט וכו' והנח לגמרי ומתוכנו לא מוקמינן ליה כר"א:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חספא וכו' אם נאמר ששטר מתנה. ע' לעיל דף ד ע"א תוס' ד"ה דקי"ל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] ברש"י ד"ה מודה ר' אלעזר וכו' אבל יש בו עדים פסולין פסול מדרבנן. נ"ב עיין ב"ק דף פח ע"א תוס' ד"ה והא עבד כשר לעדות וכו' ודו"ק:

[לקמן סו.] [לעיל ט.] [ע' תוס' לקמן סז. ד"ה וכותב] [לעיל ט:] ב"ק קיג. ב"ב נד: נדרים כח. [לעיל ד. וש"נ] ב"ב קנד. [לעיל ד. סנהדרין כח.]

סב א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע חו"מ סי' סח סעי' א:
סג ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

בשמות מובהקין היכי דמי שמות מובהקין אמר רב פפא כגון הורמיז ואבודינא בר שיבתאי ובר קידרי ובאטי ונקים אונא אבל שמות שאין מובהקים מאי לא אי הכי אדתני סיפא לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט לפלוג וליתני בדידה בד"א בשמות מובהקין אבל שמות שאין מובהקין לא הכי נמי קאמר בד"א בשמות מובהקין אבל בשמות שאין מובהקין נעשה כמי שנעשו בהדיוט ופסולין ואיבעית אימא סיפא אתאן לגיטי ממון והכי קאמר לא הוזכרו גיטי ממון דפסולים אלא בזמן שנעשו בהדיוט תניא *אמר ר' אלעזר בר' יוסי כך אמר ר"ש לחכמים בצידן לא נחלקו ר"ע וחכמים על כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבי' שאע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים ואפי' גיטי נשים ושחרורי עבדים לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט שר"ע מכשיר וחכמים פוסלים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים רשב"ג אומר אף אלו כשירין במקום שאין ישראל חותמין אבל במקום שישראל חותמין לא מקום שאין ישראל חותמין נמי ליגזור אטו מקום שישראל חותמין שמא בשמא מחליף אתרא באתרא לא מחליף רבינא סבר לאכשורי בכנופיאתה דארמאי א"ל רפרם "ערכאות תנן אמר רבא "האי שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי *והא לא ידעי למיקרא בדידעי והא בעינא כתב שאינו יכול לזייף וליכא בדאפיצן *והא בעינא צריך שיחזיר מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר א"ה ממשעבדי נמי לית ליה קלא בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן עדים

רש"י

בשמות מובהקין. דעובדי כוכבים דלא שכיחי ישראל דמסקי בהנהו שמהתן דהו לא אתי למיסמך עלייהו דמידע ידיע דעובדי כוכבים הם: הורמיז ואבודינא בר שיבתאי ובר קידרי בטי ונקים אונא. כולם שמות דייני עובדי כוכבים הם: ליפלוג בדידה. בערכאות גופייהו: אבל שמות שאין מובהקין. נעשו כשאר שטרות של מכר שנעשו בהדיוטות בלא ערכאות דהנהו ודאי פסילי דלא קפדי אאורועי נפשייהו וחתמי שיקרא ועל כרחיך האי נעשו בהדיוט אשאר שטרות קאמר העומדים לראיה דהתם איכא לפלוגי בין הדיוט לערכאות דאילו בגט אשה לענין כריתות הדיוט וערכאות שוין והכי קאמר לא הוזכרו גיטי אשה ליפסל אלא בשמות שאין מובהקין דנעשו כשאר שטרות הנעשים בהדיוט: ואיבעית אימא סיפא. לא הוזכרו דקתני: אתאן לגיטי ממון. ורבנן קאמרי ליה ואריש' קאי כל השטרות של ממון העולין בערכאות של עובדי כוכבים כשירין כגון שטרי מכר וכדפרישית טעמא לעיל דזוזי קנו ליה ושטרא לסהדותא בעלמא ואי לא דיהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו למיכתב שטרא ולא הוזכרו ליפסל אלא בזמן שנעשו בהדיוט דלא קפדי אאורועי נפשייהו: א"ר ש לחכמים. סמך לדבריו דאף אלו כשרים: לא נחלקו ר' עקיבא וחכמים. שהן דור שהיה לפניו: על שטרות העולים כו'. שהן כשרין ואפילו גיטי נשים ושחרורי עבדים: חוץ מגיטי נשים ל"ג ברישא דמילתיה דר' שמעון בתוספתא אלא בסיפא דמילתייהו דרבנן גרס לה וה"ג לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט שרבי עקיבא מכשיר וחכמים פוסלים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. דכיון שנעשו בהדיוט שטרי מכר דקיימי לראי' ועליהן דסהדי עובדי כוכבים סמכינן פסול דאימר שקרא חתום אבל גיטי נשים לאו עליהם סמכינן אלא אעדי מסירה ובשמות מובהקין קמיירי: רבן שמעון בן גמליאל אומר אף אלו. גיטי נשים: כשרים במקום שאין ישראל חותמין. כלומר אף אלו גיטי נשים שאתם מכשירין אימתי הן כשרים במקום שאין ישראל חותמין בעיר שאין העובדי כוכבים מניחין את ישראל לחתום דכיון שאין ישראל חותמין באותה העיר הכל יודעין שהם עובדי כוכבים ואין סומכין עליהם ומסר ליה ניהליה בעדים ישראל: אבל במקום שישראל חותמין. אע"פ שהשמות הללו מובהקין דעובדי כוכבים הן פסולין דאי מכשרת בהני אתי לאכשורי בשמות שאין מובהקין: לגזור מקום שאין ישראל חותמין. כי היכי דגזר שמות מובהקין אטו שמות שאין מובהקין: סבר לאכשורי. שאר שטרות: בכינופיא דארמאי. שאינן ערכאות: שטרא פרסאה. שעשאוהו בלשון פרסי וחתמו פרסיים הדיוטות עליו: והא לא ידעי. העדים שמסרו בפניהם: למיקרי. ולא ידעי מאי ניהו והיכי מסהדי לאחר זמן עלה דמילתא: שאינו יכול לזייף. שיהא הקלף מתוקן בעפצים בשעת עיבודו שעושים אותו שחור ושוב אין אדם עושה בה מחק ותוזר וכותב עליו מפני שהוא ניכר וקלפי פרסיים אינם מעובדים בעפצין שקורין גל"ש והאדם יכול למחוק כתבו ומניח חתימת העדים וכותב למעלה ממון הרבה מענינו של שטר בשיטה אחרונה. כדאמרי' בגט פשוט (ב"ב דף קסא:) וקנינא מן פלוני אבל מה דכתוב ומפורש לעיל: בדמהדר. שמוחזר בשיטה אחרונה: לית ליה קלא. לפי שאין חותמין ישראל דסהדי דחתימי אשטרא איתן מפקי לקלא ולפיכך אין הלוקח נפסד דאמר ליה לא הוה ידענא דמשתעבד לך ובפ"ב (לקמן דף יט:) אמרי' דאי חתימי עליה ישראל טריף ממשעבדי:

תוספות

הורמין. בנו"ן גר"ת דלא מסקי ישראל הכי דהורמין הוא שם שטן ושד אבל הורמיז בזיי"ן הוא לשנה בפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לט.) מפלגא דידך ולעיל דהורמיז ולאחת דהורנין הראשון בזיי"ן והשני בנו"ן ורש"י גריס תרוייהו בזיי"ן אלא שבשני גריס דאהורמיז ואיפרא הורמיז (ב"ב דף ח.) מפרש ר"ת חן מאת המקום דאיפרא לשון חן כמו אפריון נמטייה כו' (ב"מ דף קיט. ושם) ולא כרש"י דפירש בפרק שני דנדה (דף כ:) דיופי של שדים היו לה*:

אבודיינא. הכל שם אחד דאבו שם ישראל בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פג:*) אבו אפקיד כיתנא בי רוניא:

שבתאי. גרסי' דשבתי שם ישראל הוא בכמה מקומות אבל שבתאי הוא רוח רעה כדאמר בפרק כל הבשר (חולין דף קז:*):

בטאי. גרסינן דבטי שם ישראל כדאמר בקידושין (דף ע:) בטי ברמות רוחיה לא קביל גיטא דחירותא שהיה עבד והיה מחזיק עצמו כישראל:

לפלוג וליתני בדידה. ואם תאמר אדרבה תיקשי ליה גופא דמתני' למה פסלו בהדיוט כיון דאיכא עדי מסירה ושמות מובהקין וי"ל דגזרינן בהדיוט גיטי נשים אטו שאר שטרות דפסלי בהדיוט אף בעדי מסירה דלמא אתי להכשיר בלא עדי מסירה כמו בערכאות אע"ג דבסמוך אפילו רבנן דפסלי שאר שטרות בהדיוט בעדי מסירה מכשירין בגיטי נשים ולא גזרינן אטו שטרות מ"מ לא היה יכול הגמרא לעשות קושיא מזה דילמא תנא דמתניתין גזר:

נעשה כמי שנעשו בהדיוט ופסולים. פירוש בשאר שטרות שנעשו בהדיוט דפסילי אפי' בשמות מובהקין ועדי מסירה שלא יבא להכשיר בלא עדי מסירה כמו בערכאות דאי חזו שום הכשר בהדיוט אפילו בעדי מסירה יבא לטעות ולומר דאין חילוק בין ערכאות להדיוט וכשר בכל מקום בלא עדי מסירה:

לא נחלקו ר"ע וחכמים על כל השטרות כו'. פירוש כל השטרות העולים בערכאות אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים האי כי דיניה והאי כי דיניה שאר שטרות בכל ענין גיטי נשים ושחרורי עבדים בעדי מסירה ושמות מובהקין לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט פירוש בשמות מובהקין ובעדי מסירה דר' עקיבא מכשיר ולא גזר שיבא להכשיר אף בלא עדי מסירה אטו ערכאות וחכמים פוסלין בשאר שטרות דגזרינן חוץ מגיטי נשים דבשאר שטרות דכשירין בערכאות בלא עדי מסירה איכא למיגזר אבל גיטי נשים אפי' בערכאות לא מתכשרי אלא בעדי מסירה ליכא למיגזר מידי רשב"ג אומר אף אלו כשירין כו' כלומר אף גיטי נשים אין כשירין אלא במקום שאין ישראל חותמין פירוש שאין מניחין ישראל לחתום דלא יבא לטעות לומר שהן ישראל ופריך מקום שאין ישראל חותמין נמי ליגזור פירוש כיון דבמקום שישראל חותמין גזרת שמות מובהקין אטו שמות שאין מובהקין אם כן מקום שאין ישראל חותמין נמי ליגזור אטו מקום שחותמין אע"פ דהוי כעין גזירה לגזירה מ"מ מיסתבר למקשה כיון דחיישינן כולי האי להא נמי הוה לן למיחש כן נראה לר"י לפרש סוגיא זו:

רשב"ג אומר כו'. משמע הכא דסבר כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי והק' ה"ר אפרים דבפרק גט פשוט (ב"ב ד' קסט:) גבי הבא לידון בשטר ובחזקה משמע דסבירא ליה דעדי חתימה כרתי ואור"י דדוקא בגיטין סבר כרבי אלעזר ולא בשאר שטרות כההיא אמוראי דפרק בתרא (לקמן דף פו:):

והא בעינן כתב שאינו יכול לזייף. לר' אלעזר פריך דאמר בפ"ב (לקמן דף כב:) דלא הכשיר ר' אלעזר דבר שיכול להזדייף אלא בגיטין דוקא ולא בשאר שטרות:

בדאפיצן. משמע דבלא אפילא יכול להזדייף וא"ת והיאך אנו כותבין בקלפים שלנו דלא אפיצן (שטרות) וספר תורה תפילין ומזוזות ודיפתרא פסול בכולהו כדמוכח בכמה דוכתי ואור"ת דעיבוד סיד שלנו כעיבוד עפצים שלהם דהא קלפים שלנו אין יכולין להזדייף ועוד דבהקומץ רבה (מנחות לה:) גבי ס"ת קאמר הא דלא אפיצן הא דאפיצן הרי שכותבין ס"ת בדלא אפיצן והיינו כעיבוד שלנו*:

תוספות רי"ד

ליה לנימא קמייהו ומהו"ר הכא במאי עסקינן בשמות מובהקים פי' שמות ידועים שהם של עובדי כוכבים דלא שכיחי ישראל דמסקי בהני שמהתא דהו לא אתי למיסמך עלייהו ומידע ידיע דעובדי כוכבים נינהו: אבל שמות שאינן מובהקין ל"א. אדתני לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט לפלוג בדידה וליתני בד"א בשמות מובהקין אבל [בשמות] שאין מובהקין לא ה"ק בד"א בשמות מובהקין אבל שמות שאין מובהקין נעשו כמו שנעשו בהדיוט ופסולין ואי ק' כיון דסופרי ישראל כתבו ובעדי מסירה של ישראל מסרו מ"ש הדיוטות מערכאות של עובדי כוכבים י"ל משום גט מעושה הוא דתנן בשלהי מסכתין גט מעושה בעובדי כוכבים פסול ובישראל כשר והעובדי כוכבים חובטים אותו ואומר' לו עשה מה שישראל אומר לך הילכך בערכאות של עובדי כוכבים דלא חשידי לקבול שוחדא ולא עבדי אלא דינא ולא מעשי אגיטא בלא דייני הדין שידונו חכמי ישראל כשרים וליכא למיחש לגט מעושה אבל הדיוטות דחשידי לקבל שוחדא ולא עבדי דינא וכופים לגרש בלא הסכמת חכמי ישראל פסול דלמא מעושה הוא ומשום גזירה זו הן פסולין כל גיטין הנעשין בפניהן איבעי' תימא סיפא אתאן לגיטי ממון. וה"ק לא הוזכרו גיטי ממון דפסולין אלא בזמן שנעשו בהדיוט פי' דמקבלי שוחדא ומשהדי שקרא ולאו ר"ש קאמר אלא ארישא קאי ות"ק קא"ל דדוקא שטרות העולין בערכאות של עובד כוכבים כשרים אבל לפני הדיוטות של עובדי כוכבים פסול וכיון דאוקימנן ר"ש כר' אלעזר הלכתא כוותיה דהא קי"ל כר' אלעזר בגיטין: רבינא סבר לאכשורי שטרא

[תוספתא פ"א ע"ש]
[לקמן יט:]
[שם]
[וע"ע תוס' ב"ב ח. ד"ה איפרא]
[גם איתא מינו]
[שם וכן ביומא עז. איתא משום שיבתא ע"ש בתו' ד"ה שיבתא]
ע"ד מ"ז
[ע"ע תוס' שבת עט: ד"ה קלף]

רבינו חננאל

בכנופיא דארמאי א"ל רפרם ערכאות תנן דלא מרעי נפשייהו. אמר רבא האי שטרא פרסאה דמסריה ביה לוה באפי סהדי מגבינן ביה מבני חרי פי' כתוב היה בלשון פרס וחתום בעדים פרסיים ומסרו הלוה למלוה בפני עדי ישרא' כיון דאיכא עדי מסירה מגבינן ביה למלוה מבני חרי דלוה ולא ממשעבדי והא לא ידעי למיקרי פי' עדי מסירה ומה יעידו בדידעי:והא בעינא כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדעפיץ:והא בעינא שיחזור מענייננו של שטר בשיטה אחרונה בדמהדר אי הכי אפילו ממשעבדי נמי לית ליה קלא פי' שעדים החתומים על השטר מפקי ליה לקלא ואיבעי להו ללקוחות לאיזדהורי אבל הכא דלית ליה קלא לא ידעי לאיזדהורי ומש"ה לא גבי ממשעבדי דאי התמי ביה ישראל אמרינן לקמן דגבי ממשעבדי ואי ק' כיון דידעי עדי מסירה הרי הודה לפניהם ובלא האי שטרא נמי גבי בפני עדים. תשובה הני מילי מלוה על פה ואי מעי' למחר וליומא אהדרא פרעתיך נאמן אבל עכשיו כל זמן שהשטר בידו אינו נאמן לומר פרעתי ואע"פ שאינו גובה אלא מבני חרי אינו נאמן לומר פרעתיך משום דאף א) שטרך בידי מאי בעי ומכאן סיוע למה שכתבתי בגט פשוט גבי הוצ"א עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין דאי פעין ואמר פרעתיך דלא מהימן משום דאף ב) שטרך בידי מאי בעי ודלא כר"י ז"ל דאמר אתם כיון דמלוה על פה אי טעין ואמר פרעתי נאמן והא הכא דאע"ג דלא גבי אלא מבני חרי אינו נאמן לומר פרעתיך תניא גיטין הבאין ממדינת הים ועדים חתומים עליהן אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבים כשרים שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים: מתני'

א) נראה דצ"ל דאף בשטר כזה דאינו גובה ממשעבדי יכול לטעון שטרך בידי כו'. ב) דאף בשטר כזה יכול לטעון שטרך וכו'.

עין משפט נר מצוה

סד א טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יב:

סה ב מיי' פ"ז מהל' גירושין הלט ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' א:

סו ג מיי' פ"ו מהל' עבדים הל"א סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עו:

סז ד מיי' פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל"ב ופ"ה מה' עבדים הל' ג ופ"ו שם הל"א טוש"ע חו"מ סי' רמג סעיף א:

סח ה מיי' פ"כ מהל' מלוה ולוה הל"ב סמג עשין צד טוש"ע חו"מ סי' קה סעי' ד:

סט ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' א:

ע ז מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הל"ט:

גמרא

עדים החתומין על הגט ושמותן כשמות עובדי כוכבים מהו אמר ליה לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנו [א]ודוקא לוקוס ולוס דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו אבל שמהתא אחריני דשכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו לא [א] איתיביה *גיטין הבאים ממדינת הים ועדים חתומים עליהם אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבים כשירין מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים התם כדקתני טעמא מפני שרוב ישראל שבחוץ לארץ שמותיהן כשמות עובדי כוכבים ואיכא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה ופשט ליה ממתניתא: **מתני'** *האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהם יחזור דברי ר"מ וחכ"א [ב]בגיטי נשים [ג]אבל לא בשחרורי עבדים [ד]לפי *שזוכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להם והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו אמרו לו מפני שהוא קניינו: **גמ'** יתיב רב הונא ורב יצחק בר יוסף קמיה דר' ירמיה ויתיב ר' ירמיה וקא מנמנם ויתיב רב הונא וקאמר ש"מ מדרבנן [ה]התופס לבעל חוב קנה א"ל רב יצחק בר יוסף ואפי' במקום שחב לאחרים א"ל אין אדהכי איתער בהו ר' ירמיה אמר להו דרדקי הכי *א"ר יוחנן [ו]התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתינו כל האומר תנו כאומר זכו דמי אמר רב חסדא התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים באנו למחלוקת רבי אליעזר ורבנן *דתנן מי שליקט את הפאה ואמר הרי זו לפלוני עני ר' אליעזר אמר זכה לו וחכ"א [ז]יתננו לעני הנמצא ראשון אמר אמימר ואיתימא רב פפא

דילמא

רש"י

עדים החתומין על הגט. ומא"י בא דהא לא קאמר ממדינת הים: ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים. ולא ידעינן אי עובדי כוכבים ניהו או ישראל: מהו. לאכשורי בעדי מסירה: לא בא לידינו. גט ששמות עובדי כוכבים חתומין בו: אלא. אותו שהיו חתומין בו לוקוס ולוס: והכשרנו. בעדי מסירה ודוקא לוקוס ולוס. ששמות מובהקין הן ולא אתי למיסמך עלייהו: אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבי' כשרים. ואפי' בלא עדי מסירה וכל שכן בעדי מסירה דלא מחזקינן להו אלא בישראל לפי שרוב ישראל שבחו"ל כו' ולא אמרת לוקוס ולוס דוקא: התם כדקתני טעמא. וכי א"ר יוחנן בא"י דאין רוב שמותיהן כשמות עובדי כוכבים הילכך מספקינן דילמא עובדי כוכבים ניהו ופסולין ואפילו בעדי מסירה כרבנן דמתני': ואיכא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה. גיטין הבאין ממדינת הים ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים מהו: ופשט ליה. ר' יוחנן ממתנית' דכשירין דבחזקת ישראל ניהו מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים: **מתני'** רצה לחזור בשניהם. קודם שהגיע ליד האשה והעבד: יחזור. ואין השליח יכול לזכות בהן לצרכו דחוב הוא להן כדמפרש לקמיה: וחכמים אומרים בגיטי נשים. יכול לחזור אבל לא בשחרור: שזכין לו כו'. וזכה בהן השליח לצרכו: שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי. הילכך כי משחרר ליה לא מפסיד ליה מזונות דבלאו הכי נמי אי בעי לא זיין ליה אבל שלא לזון את אשתו אינו רשאי הלכך כי מגרש לה מפסיד לה מזוני: והלא הוא פוסל את עבדו. בגט זה: מן התרומה. אלמא חוב הוא לו: אמרו לו מפני שהוא קניינו. האי דמיפסל בגיטא מן התרומה מפני שהוא קניינו דכהן עד עכשיו וכי משחרר ליה לאו קניינו הוא ובגמרא מפרש מאי קאמר: **גמ'** ש"מ מדרבנן. דאמרי שהשליח יתפוס השטר לצורך העבד ואע"ג דבעל קמהדר ביה ואינו עוד שלוחו ותפיסה בעלמא הוא בע"כ: התופס לב"ח. אדם מן השוק שתופס מטלטלי בנכסי ראובן לצורך שמעון שהוא בעל חוב קונה: ואפי' במקום שחב לאחרים. לשון שאלה הוא (א) ונשמע מיניה נמי דאפי' במקום שחב התופס הזה בתפיסתו זאת ללוי דהוה ליה נמי בעל חוב דראובן ותופס זה שקדם ותפס לצורך שמעון מפסיד את לוי ותימא נמי קנה דהא מתני' נמי שליח זה תופס לעבד וחב לבעלים: ואם תאמר משנתינו. הא שמעינן ממתני' דקנה: כאומר זכו דמי. ואין זה כשאר תופס אלא בעל עשאו שליח לזכות בו ואע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו: מי שליקט. ב"ה עשיר שליקט את הפיאה כו' והיינו מקום שחב לעניים:

לא

תוספות

עדים החתומים על הגט ושמותיהן כו'. פי' מי אמרי' דישראל ניניהו וכשר לר"מ או בעדי מסירה לרבי אלעזר דלא תלינן להו בעובדי כוכבים אלא א"כ ידוע בודאי שהן עובדי כוכבים דלא שכיחי מלתא שיחתמו עובדי כוכבים בגיטין או דלמא כיון דשמותיהן כשמות עובדי כוכבים חיישינן שמא עובדי כוכבים ניהו ולא מתכשרי אפי' בעדי מסירה לרבי אלעזר ואפי' לר"ש דהא לא מכשיר אלא בשמות מובהקין והכא הם שמות שאין מובהקין דהא מספקינן אי עובדי כוכבים הם אי לאו ובשמות מובהקין ליכא לספוקי דפשיטא דעובדי כוכבים הן דהא בכל דוכתי לא חיישי' דלמא אתו למיסמך עלייהו וקאמר לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנו משום דהוו שמות מובהקין ולא אתו ולמיסמך עלייהו כר"ש אבל בשמות שאין מובהקין דלאו ודאי עובדי כוכבים ניהו חיישינן וקא פריך מגיטין הבאין ממה"י כו' וקס"ד דהא דקתני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים לא להכשיר דוקא במדינת הים קאתי אלא ליתן טעם לדבר דרגילות הוא דמסקי ישראל בשמות עובדי כוכבים שהרי בח"ל רובן בשמות עובדי כוכבים הילכך בא"י נמי אין לחוש שמא עובדי כוכבים הן דאין רגילות לחתום עובדי כוכבים בגיטין ומשני דוקא בבאין מחו"ל קמכשרי. כן נראה לר"י:

בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים. בירושלמי בעי הגע עצמך היה עבדו של קנין הרי חובה הוא לעבד הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין הרי זכות הוא לה לית לך אלא כהדא אילו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור אילו המגרש אשה שלא מדעתה שמא מגורשת היא פירוש על ידי אחר העבד נמכר על כרחו ואין האשה מתגרשת על ידי אחר בעל כרחה:

יתיב רב הונא ורב יצחק קמיה דר' ירמיה. אר"ת דאין זה רב הונא שמזכיר סתם בכל הש"ס דאותו היה גדול הרבה מר' ירמיה ולא הוה יתיב קמיה ועוד דקרי להו דרדקי ור' ירמיה חבירו של ר' זירא וקטן ממנו כדאמר בנדה (דף כג.) בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא כו' עד כאן הביאו רבי ירמיה לר' זירא לידי גיחוך ולא גחך ור' זירא תלמידו של רב יהודה כדאמרינן דהוה מישתמיט מרב יהודה משום דבעי למיסק לארץ ישראל ושמואל שהיה רבו של רב יהודה היה צריך לו לרב הונא כדאמר בריש פירקין (דף ה.) בעא מיניה שמואל מרב הונא ב' שהביאו גט כו' ובחולין פ"ק (דף יג.) בעא מיניה שמואל מרב הונא מניין למתעסק בקדשים כו'*):

שמע מינה התופס לבעל חוב קנה. תימה לר"י אפילו אי תופס לבעל חוב קנה היינו משום שהוא שליח וקונה אפילו בע"כ לפי שהוא חייב כאילו תפס הוא עצמו אבל כאן אפי' העבד עצמו אינו יכול לעכב את האדון מלחזור בו אם היה נותן גט שחרור לדעת כן שלא ישתחרר בקבלה זו כי אינו חייב לשחררו אם כן למה יעכב המקבל את האדון מלחזור כיון דהשתא ס"ד דהאומר תנו לאו כזכי דמי ועוד מה חייב האדון לעבד דחשיב ליה תופס לב"ח ואי חשיב משום דעבד ליה נייח נפשיה כמו שפר"ת לקמן על מילתא אחריתא אם כן היכי חשיב ליה חב לאחרים ונראה לר"י דחשיב קלת חוב משום דעבד ליה נייח נפשיה ומ"מ חשיב ליה חב לאחרים שהרי אינו חייב לו האדון כלום והכי פירושו בשלמא אי תופס לבע"ח קנה אין תימה אם גם כאן קנה בקבלה זו לענין שלא יוכל לחזור דמשום דעבד ליה נייח נפשיה רוצה הוא שיהיה בעל חוב בכך שיוכל לעכבו מלחזור ואע"פ שלא נתכוון לכך המקבל דעתו הוא לקבל כמו שרוצה האדון אבל אם התופס לבעל חוב לא קנה כל שכן זה שאינו ב"ח אלא דעבד ליה נייח נפשיה שיוכל האדון לחזור בו:

התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה. אפילו עשאו שליח כדמוכח בפ' הכותב (כתובות דף פד:) גבי ייזמר בר חשו דאמר ליה לשלוחיה כו' ולא כפירוש רש"י דפי' בפ"ק דב"מ (דף י.) דבעשאו שליח לכ"ע קנה דאין חילוק דאפילו לא עשאו שליח שלוחו הוא דזכייה מטעם שליחות כדמוכח בפ"ק דב"ק (דף יב:) ובפ' אין בין המודר (נדרים דף לג:) וא"ת דהכא קאמר ר"י התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ובפרק קמא דב"מ (דף י.) קסבר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והא בהא תליא כדאמר התם רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרווייהו לא קנה מ"ט הוי תופס לב"ח במקום שחב לאחרים וי"ל דר' יוחנן מחלק בין מציאה לב"ח דשאני מציאה דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה:

כל האומר תנו כאומר זכו דמי. וא"ת והא ר' יוחנן לית ליה תן כזכי דקאמר בפ"ק דב"מ (דף י.) המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וא"ת מתניתו דקאמר תנה לי ולא אמר זכה לי ותירץ ר"ת דדוקא היכא דדעת אחרת מקנה אותו אמרינן תן כזכי ולא במציאה וא"ת למ"ד (לקמן דף יג:) דלא תקון מעמד שלשתן אלא בפקדון מה הוצרכו לתקן מעמד שלשתן דאמר בפירקין דהוי הלכתא בלא טעמא תיפוק ליה משום דתן כזכי ויש לומר דהוצרכו לתקן במעמד שלשתן דקני אפילו אין הפקדון ביד הנפקד שהניח הפקדון ביד אחרים או שיקנה אפי' בע"כ של נפקד כמו שאפרש לקמן בע"ה (שם ד"ה גופא) דקנה נמי בע"כ ואם תאמר ומתני' דלקמן (שם.) תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ומוקי לה רב זביד במעמד ג' ואמאי לא מפרש טעמא דמתני' משום דתן כזכי ואור"ת דתן לא הוי כזכי אלא כשמוסר לו הדבר מיד ליד ומתני' לא משמע דמיירי בהכי וניחא השתא ההוא דבבא מציעא גבי מציאה והוכרחו נמי לתקן מעמד שלשתן דקנה אע"פ שמופקד בידו מקודם לכן אף ע"ג

דהתם

*) [וע' תוס' חולין יב. ד"ה כגון]

תוספות רי"ד

מתני' האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהם יחזור דברי ר"מ וחכ"א בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזוכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להן והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו אמרו לו מפני שהוא קניינו פי' אם רצה הבעל לחזור בשניהם קודם שיתנו השליח ליד האשה וליד העבד יחזור דקסבר ר"מ הפסד וחוב הוא להן לאותן שישתלחו ואין חבין לאדם אלא בפניו כלומר אין אדם נעשה שליח לאדם להיות נפסד על ידו אא"כ עשאו הוא שליח דהיינו בפניו וחכמים פליגי עלית דר"מ במתנית' ואמרי דבשחרור אינו יכול לחזור משנמסר ליד שליח זה ואע"פ שלא עשאו העבד שליח דקסבר זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו להיות [illegible] וזכין לאדם שלא בפניו דאנן סהדי דניחא ליה דניהוי האי שלוחיה להכי שאם ירצה וכו' הילכך כי משחרר לזה לא מפסיד לזה מזונות דבלאו הכי נמי אי בעי לא זיין ליה אבל אם רצה שלא לזון את אשתו אינו רשאי הילכך כי מגרש לה מפסיד לה מזונות. והרי הוא פוסל את עבדו בגט זה מן התרומה פי' אם כהן הוא (הבעל) [הארון] אלמא חוב הוא לו. א"ל מפני שהוא קניינו הא דמפסיל גיטו מן התרומה בפני שהוא קניינו דכהן עד עכשיו היה אוכל וכי משחרר לזה לאו קניינו [הוא] ולקמן מפרש מאי מהדרי ליה. יתיב רב הונא ורב יצחק בר יוסף קמיה דר' ירמיה ויתיב ר' ירמיה וקא מנמנם ויתיב רב הונא וקאמר ש"מ מדרבנן התופש לב"ח קנה פי' ש"מ מדרבנן דאמרי שהשליח יתפוש את השטר לצורך העבד ואע"פ שרבו רוצה לחזור בו ואינו עוד שלוחו וכתפישה בעלמא היא בעל כרחיה התופש לב"ח אדם מן השוק שתפש מטלטלי ראובן לצורך שמעון שהוא ב"ח קנה: א"ל רב יצחק בר יוסף אפילו במקום שחב לאחרים א"ל אין פי' וש"מ דאפילו במקום שחב התופש הזה בתפישתו זאת ללוי דהוי נמי ב"ח דראובן וזה שקדם ותפש לצורך שמעון מפסיד את לוי תימא נמי דקנה דהא מתני' נמי שליח זה תופש לעבד וחב לבעלים שרוצה לחזור ואינן יכולים לרבנן אדהכי איתער ר' ירמיה אמר להו דרדקי הכי אמר ר' יוחנן התופש לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתנו כל האומר תן כאומר זכה דמי פי' ואין זה כשאר תופש שהוא תפש מאליו ולא זכתו הלוה אבל הכא הרב זכהו ונתנו לו אע"פ שהעבד לא ידע וזכין לאדם שלא בפניו ולגבי עבד דזכות הוא לצאת וזכה בעבורו ואינו יכול לחזור בו אבל גבי אשה דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו ויכול לחזור בו וכן הלכה שהתופש לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אבל במקום שאינו חב לאחרים קנה וי"ל דאי מעי' לוה ואמר מסתפינא דלמא שמטת ואכלת להו מעותיה מענה ואי אינש מהימנא הוא שבקי' להו לגביה בשהדי עד דמטו ליד המלוה ואי לא א) להימניה ויהיבנא להו ביד איניש דמהימן עד דמטו ליד המלוה. וי"ל דלא אמרינן הכי אלא דוקא היכא דלית ליה קרקע ואית ליה מטלטלי דמצי לזבוניהו או למיטמרינהו פ"ת אמרינן שהתופש לב"ח קנה אבל היכי דאית ליה מקרקעי ומטלטלי לא כל הימנו לתפוש מטלטליו של זה שהרי המלוה אינו יכול להפסיד מעותיו וקי"ל כרבנן דאמרי זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו להיות דיחיד ורבים הלכה כרבים דזכין לו לאדם שלא בפניו הילכך מכי יהיב [illegible] ואמ"ל תן שטר שחרור זה לעבדי אישתחרר עבדא כל היכא דאיתיה ואע"ג דלא ממיא גיטא דחירותא לידיה עיין בערך י"ג בס"פ

שאם

א) צ"ל דל"ל ואי לא מהימן יהיבנא להו

מסורת הש"ס

[ר"ה פ"ו]

[גי' ט]

עירובין מו. קידושין כג. ושם נסמן

כתובות פד: ב"מ י.

ב"מ ט: פאה פ"ד מ"ט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואפי' במקום וכו' הוא כלומר ונשמע מיניה:

גליון הש"ס

גמ' קמיה דר' ירמיה. שבת דף סג. ע"ב נדרים דף כט ע"ב: שם א"ל דרדקי כו' פסחים לה ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' איתיביה גיטין הבאים ממדינת הים ועדים חתומים עליהן אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבים כשרין. נ"ב מיי' פ"ז מהל' גירושין הל"ט ויעו"ש בכס"מ ובלח"מ:

תורה אור

דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא דמיגו *דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה ומיגו דזכי ליה לנפשיה זכי לחבריה אבל הכא לא ועד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דכתיב °לא תלקט לעני לא תלקט לו לעני אבל הכא לא ור"א האי לא תלקט מאי עביד ליה מיבעי ליה *להזהיר לעני על שלו: **שאם ירצה שלא לזון כו':** שמעת מינה *יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן דא"ל צא מעשה ידיך למזונותיך דכוותה גבי אשה דאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אשה אמאי לא אשה בדלא ספקה עבד נמי בדלא ספיק *עבדא דנהום כרסיה לא שויא למריה ולמרתיה למאי מיתבעי תא שמע עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזונו ולא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך אי הכי מעשה ידיו אמאי לרבו להעדפה העדפה פשיטא מהו דתימא כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי לא לישקול מיניה קמ"ל ומ"ש לערי מקלט סד"א °וחי עביד ליה חיותא טפי קמ"ל והא מדקתני סיפא אבל אשה שגלתה לערי מקלט בעלה חייב במזונותיה מכלל דלא אמר לה דאי אמר לה בעלה אמאי חייב ומדסיפא דלא אמר לה רישא נמי דלא אמר ליה לעולם דאמר ליה ואשה בדלא ספקה והא מדקתני סיפא ואם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מכלל דרישא דלא אמר לה ה"ק ואם מספקת ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מספקת מאי למימרא מהו דתימא °כל כבודה בת מלך פנימה קמ"ל לימא כתנאי רבן שמעון בן גמליאל אומר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות וחכמים אומרים הרשות ביד רבו מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר יכול ומר סבר אינו יכול ותיסברא האי או פרנסני או הוציאני לחירות או פרנסני או תן לי מעשה ידי בפרנסתי מיבעי ליה ועוד מאי שנא בשני בצורת אלא הכא במאי עסקינן דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך ובשני בצורת לא ספק רשב"ג סבר או פרנסני או הוציאני לחירות °כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין עלי ורבנן סברי מאן דמרחם אבני הרי אעבד נמי רחומי מרחם ת"ש דאמר רב המקדיש ידי עבדו אותו העבד לוה ואוכל ועושה ופורע ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן במעלה לו מזונות א"ה למאי לוה

רש"י

לא תלקט לעני · סמכינהו רחמנא לא תלקט לעני ולגר והדביקן סמוכין לא תלקט אתה לצורך העני: להזהיר עני על שלו · עני הראוי ליטול פאה ויש לו שדה הזהירו הכתוב להניח בה פאה: לעבד · כנעני: עשה עמי · מלאכה ואיני זנך אלא חזור על הפתחים: בדלא ספקא · לזון במעשה ידיה וצריך להוסיף משלו: ופרכינן עבד נמי לא ספק ומשני עבדא דנהום כרסיה לא שויא · עבד שאינו שוה לחם אכלו: למריה למאי מהבעי · הלכך אינו מוסיף משלו אלא יחזור על הפתחים כי מי יכופנו לזונו ולהפסיד שלו אבל אשה כך התנה עמה בכתובתה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי: שגלה לערי מקלט · שהרג בשוגג וגלה: להעדפה · שמעשה ידיו עודפים על מזונותיו: לא ליסקל מיניה · ויהא ביד העבד שמא יש יום שלא ימצא להשתכר: וחי · וגם אל אחת הערים האל וחי: כבודה בת מלך · כל ישראל בני מלכים: פנימה · לנועה ואין דרכה לצאת ולסבב בעיר שאינה משם ואין מכירין אותה להביא לה מלאכה בביתה אלא אם כן מסבבת בעיר למצוא מלאכה להשתכר: ותסברא · דבדאמר ליה עשה עמי קא מיירי: ועוד מאי שנא שני בצורת · אפילו בשני שובע כיון דא"ל עשה עמי הרי הן לו שני בצורת: לא ספק · אינו מספיק: מאן דמרחם אבני הרי אעבדא נמי מרחם · דשייך במצות כאשה:

תוספות

דהתם לא הוי תן כזכי ועוד פי' ר"ת דשיחרור עבד הוי כעין מלוה דאמרי' בה תן והולך כזכי אע"ג דבמתנה לא הוי כזכי דשחרור אי לאו דעבד ליה נייח נפשיה לא הוה משחרר ליה משום הכי חשיב כחוב דאמרינן ביה תן כזכי ומדקדק ר"ת דיש חילוק בין מתנה למלוה דתנינן לקמן (דף יד.) הולך מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו וכן בפקדון חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר אלמא בחוב הוי הולך כזכי וגבי מתנה פסקינן בהדיא בסוף פירקין כר"ש הגמיא דהולך לאו כזכי וכן ברים השולח (לקמן לג:) אמר שליח מתנה כשליח הגט(א) והולך לאו כזכי וכיון דהולך לאו כזכי תן נמי לאו כזכי דאי הוי כזכי במתנה כמו גבי מלוה ופקדון אמאי תנן תן דכיון דככר אשמועינן דאפילו הולך כזכי כ"ש תן כזכי דאפי' במתנה הוי כזכי ור"י הביא ראיה מתוספתא דקתני בהדיא תן מנה לפלוני שאני חייב לו או פקדון שיש לו בידי וכן הולך כו' אינו חוזר וחייב באחריותן תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זו לפלוני או הולך כו' רצה לחזור יחזור זכה מנה זו לפלוני התקבל מנה זו לפלוני רצה לחזור לא יחזור אלמא תניא בהדיא דבמתנה לא הוי תן כזכי:

דלמא לא היא · דיחויא בעלמא היא דרב פפא אית ליה בהדיא תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה (כתובות דף פד:):

אלא דכתיב לא תלקט לעני · וא"ת למ"ד בפ"ק דתמורה (דף ד:) כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני א"כ קנה העני וי"ל דהכא בתר לא תלקט כתיב לעני ולגר תעזוב אותם משמע דלא קני וא"ת ונילף מהכא בעלמא דהמגביה מציאה לחבירו דלא קנה חבירו וי"ל דהכא סברא הוא שלא זכתה תורה לעני אלא מה שכל אחד מלקט לצורך עצמו ולרב חסדא דמפרש הכא דטעמייהו דרבנן משום דתופס לב"ח לא קני איכא למימר דמהכא יליף:

עבד נמי בדלא ספיק · וא"ת אטו משום דלא ספיק יהא רבו חייב לזונו ולא יוכל לומר לו לא מעשה ידיך במזונותיך ועוד קשה הלשון דקאמר עבדא דנהום כריסיה לא שוי הוה ליה למימר בהדיא דלא מחייב לזונו כיון דאמר ליה לא מעשה ידיך במזונותיך ואור"י דס"ד דרגילות הוא שעבד עצמו הולך ועובד את רבו אפילו כשאמר ליה לא מעשה ידיך במזונותיך משום הכי בעי למימר (אע"ג) דלא ספיק שיתחייב במזונות כיון שמ"מ עובדו משום הכי מהדר ליה בלשון זה עבדא דנהום כריסיה לא שוי כו' והכי קאמר לעיל ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך דאפי' מיירי דא"ל לא מעשה ידיך במזונותיך מ"מ כיון שעובדו היה לו להתחייב במזונותיו אי לאו משום דיכול ועוד דסלקא דעתיה דמיירי בלא אמר ליה דומיא דאשה דבדלא ספיק לא שכיח:

מאי שנא לערי מקלט · פי' אי אמרת בשלמא יכול אשמועינן ערי מקלט דאע"ג דאמר רחמנא וחי עביד ליה חיותא טפי אפי' הכי יכול הרב לומר כו' אבל לענין העדפה לא משמע ליה דמשום וחי תיהוי העדפה דידיה:

מספקת מאי למימרא כו' · אי אמרת בשלמא כולה בדספקא תנא סיפא דאמר לה לגלויי ארישא דאיירי בלא אמר לה אבל השתא דמוקמת רישא בדלא ספקא ולא תנא הך סיפא אלא לאשמועינן דבמספקת יכול לומר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך מאי למימרא דזה אינו שום חידוש:

ומר סבר אינו יכול · והא דקתני או הוציאני לחירות לאו דוקא אלא כלומר שיהיה מעשה ידי לעצמי כמו לבן חורין:

כי היכי דחזו אינשי ומרחמי · הקשה ה"ר יצחק בן הר"מ דבפרק השולח (לקמן דף לז:) גבי עבד שנשבה ופדאו ישראל אחר שמעינן להו איפכא דקא אמרי רבנן לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשם בן חורין פרקיה לרבו ראשון לא דלמא מימנעי ולא פרקי ורשב"ג סבר כשם שמצוה לפדות בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים ואומר ר"י דרבן שמעון ב"ג סבר דלענין פדיון פרקי ליה טפי שלא יטמע בין העובדי כוכבים ורבנן סברי דלענין מזונות מרחמי עליה טפי שלא ימות ברעב וגם כל א' יתן לו מעט לחם אבל בפדיון צריך הרבה ביחד:

אמר רב המקדיש ידי עבדו · גרסינן ולא גרסינן המקדיש עבדו דהתם יצא לחירות כדאמר רב בהשולח (לקמן דף לח:) דליהוי עם קדוש קאמר וא"ת וכי היכי דמקדיש ידי עבדו אמרינן דהן קדושים למלאכתן הכי נמי כשהקדיש כל עבדו הוה לן למימר שהקדישו למלאכתו פיו לדבורו ידיו למעשהו רגליו להילוכו דבענין זה חשיב הקדש כדאמרינן בסוף פ"ק דנדרים (דף יג:) ואומר רבי' יצחק דסברא הוא דלא נתכוין להקדישו למלאכתו לפי שיש חילוק במלאכתו שאין פיו ידיו ורגליו שוין במלאכתן הלכך אית לן למימר דלשחררו נתכוין דהוי הכל בענין אחד אי נמי י"ל התם כשמקדיש עבדו סתם משמע יותר למיהוי עם קדוש דהא למלאכתו לא קאמר אבל מקדיש ידי עבדו הקדיש מלאכת ידיו דלא שייך למימר בענין אחר:

ולימא

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ וסעיף כא:

עב ב ג ד ה מיי' פ"ז מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ג סמג עשין פה:

עג ו ז מיי' שם טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ בהגה"ה:

עד ח מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' יט:

תוספות רי"ד

שאם ירצה שלא לזון וכו' ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך פי' אלא חזור על הפתחים ואסיקנא בההיא פלוגתא דרב ור' יוחנן דרב סבר אינו יכול ור' יוחנן סבר יכול וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (אף) מפני שהוא קניינו:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל האומר (בעמוד הקודם)· כשליח הגט כ"מ להולך לאו כזכי:

מסורת הש"ס

[ברכ . . "ג]

חולין קלא:

ב"ק פו: כתובות נ: נח:

[ב"ק לז: ע"ש ב"מ סד: ע"ש]

תורה אור

ויקרא כג

דברים ד

תהלים מה

גליון הש"ס

גמ' כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין · ע' ב"ק ד' פח ע"א תד"ה דכתיב:

מ"ד היכא

לוה ואוכל להעדפה ולימא ליה הקדש עד השתא סגי לך בלא העדפה והשתא נמי תיסגי לך בלא העדפה הקדש גופיה ניחא לי' כי היכי דלשבח עבדיה עושה ופורע קמא קמא קדיש ליה [א]בפחות פחות משוה פרוטה הכי נמי מסתברא דאמר רב המקדיש ידי עבדו אותו העבד עושה ואוכל דאי לא עבדא מאן פלח ליה אי אמרת בשלמא הך במעלה ואינו יכול והא בשאינו מעלה שפיר אלא אי אמרת הך בשאינו מעלה ויכול דאי לא עבדא מאן פלח ליה מאן דבעי ניפלחיה אלא לאו ש"מ אינו יכול שמע מינה ת"ש דאמר ר' יוחנן [ב]הקוטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפואתו לרבו ואותו העבד ניזון מן הצדקה ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקי' במעלה לו מזונות אי הכי אמאי ניזון מן הצדקה להעדפה אי הכי ניזון מתפרנס מיבעי ליה אלא לאו ש"מ יכול ש"מ אמר מר נותן שבתו ורפואתו לרבו שבתו פשיטא רפואתו איצטריכא ליה רפואתו דידיה היא דבעי איתסויי ביה [ג]לא צריכא דאמדוה לחמשא יומי ועבדו ליה סמא חריפא ואתסי בתלתא יומי מהו דתימא צערא דידיה הוא קמ"ל תניא *א"ר אליעזר אמרנו לו למאיר והלא *זכות הוא לעבד שיוצא מתחת ידי רבו לחירות אמר לנו חוב הוא לו שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה אמרנו לו והלא מה אם ירצה שלא לזונו ושלא לפרנסו רשאי אמר לנו ומה [ד]אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלין בתרומה וזה אינו אוכל אבל אשה חוב הוא לה שכן פסלה מן התרומה ומפסידה מן המזונות מאי קאמרו ליה ומאי קא מהדר להו ה"ק להו השבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה וכי תימרו אי בעי זריק ליה גיטא ופסיל ליה שביק ליה ועריק ואזיל לעלמא ומה

רש"י

*לוה ואוכל עושה ופורע. לא יעשה תחילה דפרוטה קמייתא קדשה לה וסוב הפסוי שו הלא עושה תחילה ואוכל ועושה פחות פחות משוה פרוטה ופורע כדמפרש לקמיה וקס"ד בשאין מעלה לו מזונות וקאמר דיכול להקדיש אלמא יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך: להעדפה· מזונות מרווחין יותר מה שאין דרך בעלים להאכילו: דלשבח עבדיה· בגוף בריה: בפחות פחות משוה פרוטה· עד שלא תצטרף הפרוטה יפרענה דלא חייל הקדש אפחות משוה פרוטה: ה"נ מסתברא· דבמעלה לו מזונות קאמר: דאי לא עבד מאן פלח ליה· שמאחר שאין עושין לו מאכל מה יאכל העבד הזה מי יעבדנו ומי יזמין לו מזונות: אי אמרת בשלמא· הך דלעיל דקאמר רב דחל הקדש: במעלה לו מזונות· קאמר ואין יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך: והא· דקאמר לא חייל הקדש בשאינו מעלה שפיר: אלא אי אמרת· קמייתא בשאינו מעלה ואפילו הכי חייל הקדש דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך: דאי לא עבד מאן פלח ליה· בתמיה מאן דבעי ניפלחיה: ת"ש דאיכא אמורא אחרינא דפליג עליה דרב: נותן שבתו ורפואתו לרבו· שבתו שכר בטלתו בחליו ואע"פ שנותן לו דמי ידו רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין דעדיין הוא ראוי לכך כשיעמוד מחליו: ורפואתו· לקמיה פריך הא בעי למיתבא לרופא הוא הדין לנזקו ולצערו אלא נזקו לא איצטריך דהיינו דמי ידו ופשיטא דלרביה הוא דאפחתיה מכספיה ולצערו נמי בכלל רפואתו דהכא הוא כדמפרש לקמיה דהאי רפואתו לצערא דסמא חריפא הוא וה"ה נמי לצער המכה ומדקאמר שבתו לרבו והוא ניזון מן הצדקה ש"מ יכול הרב כו': להעדפה· שהוא צריך מפני חליו להוסיף על מזונותיו: ניזון· משמע מזונות כדי חייו: פרנסה· היינו כל שאר צרכיו בלשון לעז קונרי"ר: פשיטא· דלרבו הוא אלא למאן ליהוי הרי מעשה ידיו לרבו ואי נאשמועינן אע"פ שאינו זנו ולמימרא דיכול הרב כו' נימא אותו העבד ניזון מן הצדקה ותו לא: דאמדוה לחמשא יומי· ליתן לרופא שכר חמשת הימים: צערא דידיה· וסד"א צערא לא זכי ליה רחמנא: קמ"ל· דכל שבח הבא לידו זוכה בו רבו כשורו וחמורו: אמרנו לו למאיר גרסינן· מפני שחבירו הוא אינו קורהו רבי: ומה והלא אם ירצה שלא לזונו רשאי· כמלא שאינו מפסידו בשחרורו כלום: אבל אשה חוב הוא לה· רבנן קאמרי לה כלומר בההיא ודאי מודינא: מאי קאמרי ליה ומאי קמהדר להו· כלומר תשובה שהשיבם ומה עבד כהן שברח מה תשובה היא למה שאמרו לו על המזונות: השבתוני על המזונות· שאינו זנו משלו: מה תשיבוני על התרומה· שהרי כל זמן שלא שחררו הוא הולך ואוכל תרומה בכל מקום בשביל רבו: וכי תימא· ודאי קבלת שליח זו איכא חוב דאי בעי מריה זריק ליה גיטא ברשות הרבים בתוך ד' אמות: ופסיל ליה· שהרי משוחרר הוא זו איכא ראיה דאיהו שביק ליה מיד ולא ימציא עצמו למקום שיוכל לפוסלו בזריקת גט: ואזיל לעלמא· ואכיל תרומה:

וזה

תוספות

ולימא ליה הקדש עד האידנא כו'· לענין עשה עמי ואיני זנך ניחא דלא אמר ליה הקדש הכי אע"ג דרבו מלי אמר ליה משום דפשיטא דהקדש ניחא ליה שלא ימות עבדו ברעב:

פחות משוה פרוטה· פי' בקונטרס דאין הקדש חל על פחות משוה פרוטה והקשה רבינו יצחק דתנן בהזהב (ב"מ דף נה:) חמש פרוטות הן ליתני שש פרוטות הן דאין הקדש חל על פחות משוה פרוטה ואומר ר"י דהכא היינו טעמא שאין בדעתו של מקדיש שיחול על פחות משוה פרוטה:

שבתו ורפואתו לרבו· שבתו היינו שבת קטנה וגדולה דהיינו נזק וה"ה לצער ובושת לרבו לרבנן דר' יהודה דאמרי בהחובל (ב"ק דף פז:) דיש לעבד בושת ולא נקט להו משום דאין חידוש שהן לרבו אבל בשבתו קמ"ל דאע"ג דשקיל הרב שבת דידיה לא מיחייב במזונותיו דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך והא דפריך בסמוך שבתו פשיטא ה"פ פשיטא דשבתו לרבו אף ע"פ שלא יזונהו כיון דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי כו' ולא הוה לי' לר' יוחנן למינקט קוטע יד עבדו של חבירו אלא הוה ליה למימר בהדיא יכול הרב לומר לעבד כו' אם לא בא להשמיענו דבר אחר ומשני דנקט קוטע יד עבדו לאשמעינן חידוש שני דרפואתו לרבו דהיינו לער דסמא חריפא כדמסיק דה"א שיהא לעצמו כמו רפואתו שהיא לעצמו גם כשיסבול לער כדי להרויח שכר רפואתו יהא לעצמו אבל לער קטיעת היד פשיטא דלרבו והכי לא תני וכן לבושת ר"י:

שמע מינה יכול ש"מ וא"ת ר' יוחנן היכי מוקי פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן דלעיל דלא מלי למימר דפליגי דמר סבר יכול ומ"ס אינו יכול כדפריך לעיל ואי כדמסיקן לעיל דאמר לא מעשה ידיך במזונותיך ובשני בצורת לא ספיק כו' א"כ לכ"ע אינו יכול וי"ל דאע"ג דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול דבשאר שנים ימצא מרחמים יותר כשיחזור על הפתחים מבשני בצורת:

רפואתו דידיה הוא· והא דתנן בפרק החובל (ב"ק פז·) (א)בעבד כנעני שלו פטור מכולן במאי יש לחלק דאע"ג דכשחבל בו אחר נתן רפואתו לעבד הוא שחבל בעבדו לא מיחייב אי נמי דאי עביד ליה סמא חריפא דפטור מן המותר כדאמרת הכא*):

שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה· ואם תאמר טפי הוה ליה למינקט לפי שאוסרו בשפחה דשייך אף בעבד ישראל וי"ל דלדבריהם קאמר להו דסברי אדרבה הרי מתירו בבת חורין:

השבתוני על המזונות· רבנן שהשיבו לו ומה אם ירצה שלא לזונו רשאי היו סבורין הא דקאמר ר"מ שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה הוי חוב לו לפי שנותן לו הרב מזונות בריות בשביל שיש תרומה הרבה לכהנים או משום שיש מצוה באכילת תרומה ומשום הכי מהדרי ליה ומה אם ירצה שלא לזונו וקאמר להו ר"מ השבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה שאפילו לא ירצה הרב לזונו יש חובה דמכל מקום מוצא העבד לקנות תרומה בזול יותר מן החולין וגם חולקין לו על הגורן לר"י דאמר (כתובות דף כח:) חולקין תרומה לעבד אע"פ שאין רבו עמו:

וכי תימא אי בעי זריק ליה גיטא· וא"ת מה בכך מ"מ חוב הוא לו זה השחרור שפוסלו מתרומה וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חובה מה שמקבלו זה כיון דאפילו אם לא יקבלנו יכול רבו לפוסלו מתרומה בענין אחר אי נמי ה"פ אי בעי זריק ליה האדון גיטא ספק קרוב לו וספק קרוב לעבד ויאסר בתרומה ובשפחה ובבת חורין וטוב לו להיות משוחרר וכן אי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל ופסיל ליה מתרומה ועדיין הוא עבד:

שביק ליה ועריק ואזיל לעלמא· משמע דאי עריק אוכל בתרומה וא"ת [ה]ליתוש שמא מכרו לישראל ומיתסר בתרומה וי"ל דלא שכיח שיקנהו ישראל מאחר שברח:

*) [וע' תוס' ב"ק פז· ד"ה בעבד]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה יא:

ב ג מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הל' י סמג עשין ע טוש"ע י"ד סימן רסז סעי' כא וטוש"ע ח"מ סי' תכד סעי' ג:

ד מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' א טוי"ד סימן שלא:

תוספות רי"ד

תניא א"ר אלעזר אמרנו למאיר והלא זכות הוא לעבד לצאת מתחת ידי רבו לחירות ואמר לנו חוב הוא לו שאם יהיה עבד כהן פוסלו מן התרומה אמרנו לו והלא מה אם ירצה שלא לזונו ושלא לפרנסו רשאי אמר לנו ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא הן אוכלין בתרומה וזה אינו אוכל אבל אשה חוב הוא לה שכן פסלה מן התרומה ומפסידה מן המזונות מאי קא"ל ומאי קמהדר להו פי' הוא אומר חוב הוא לו שאם היה העבד כהן פוסלו מן התרומה וגם נוטלו (ס"א והטענו לו) מן המזונות וגם הוא חוזר ואמר להן מן התרומה עבד כהן שברח וכו' ומהדר הכי קא"ל שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה פי' אע"פ שזכות הוא לו שיצא לחירות מ"מ יש בו צד חובה לענין תרומה וכיון שיש בו צד חובה אין חבין לו לאדם אלא בפניו אמרנו לו והלא אם ירצה וכו' פי' יכול למונעו ממנו מיעות בין חולין ובין תרומה א"כ נמצא שהשליח הזה שום זכות אינו עושה לו אמר להן השבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה פי' במזונותיו יכול למונעו בין מחולין בין מתרומה אבל מתרומה בעלמא לא מצי מנע ליה והשליח הזה פוסלו אפי' מתרומה בעלמא א"כ נמצא שחוב הוא לו וכ"ת זריק ליה גיטא ופסיל ליה פי' והרי נמצא שבלא השליח נמי יכול לפוסלו מתרומה בעלמא שביק ליה ועריק ואזיל לעלמא ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אין אוכלין וזה שהשליח קיבל לו גיטו אינו אוכל פי' לא מצי למפסליה בגיטא דעריק ואזיל לעלמא אבל ע"י שליח מצי למפסליה בכל היכא דאיתיה דמשעה דמטי גיטא לידיה דשליח זכה לו ויצא ב"ח ומכאן מוכיח רבינו שהגיע הגט ליד השליח אע"פ שלא הגיע ליד העבד הרי משוחרר שאם צריך שיגיע ליד העבד שביק ליה נמי ועריק אלא ודאי ע"י זכוי השליח יכול לשחררו בכל מקום שהוא אע"פ שלא הגיע לידו עדיין

מסורת הש"ס

ע"ז ע"ש

[תוספתא פ"א]

[ב"מ יט·]

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה רפואתו כו' כשחובל בעבד כו':

גליון הש"ס

תוד"ה שביק ליה וכו ליחוש שמא מכרו· עי' בכר"ן קידושין ס"ב דף רכב ע"א:

ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלים בתרומה וזה אינו אוכל שפיר קאמר להו אמר רבא היינו דקא מהדרי ליה במתני' מפני שהוא קנינו דאי בעי שקיל *ארבעה זוזי מישראל ופסיל ליה כל היכא דאיתיה ולרבי מאיר תינח עבד כהן עבד ישראל מאי איכא למימר אמר רבי שמואל בר רב יצחק מפני שמפסידו משפחה כנענית אדרבה הרי הוא מתירו בבת חורין *עבדא בהפקירא ניחא ליה זילא ליה שביחא ליה פריצה ליה: מתני' **האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה: גמ' אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב והוא שצבורין ומונחין בקרן זוית במאי עסקינן אילימא בבריא כי צבורין מאי הוי הא לא משך ואלא בשכיב מרע מאי איריא צבורין כי אין צבורין נמי דהא קיי"ל *דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו א"ר זביד לעולם בבריא וכדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב *מנה לי בידך תנהו לו לפלוני במעמד שלשתן קנה רב פפא אמר לעולם בשכ"מ וכאידך דרב דאמר רב שכ"מ שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנין חיישינן שמא מנה קבור קאמר והלכתא לקבורה לא חיישינן רב פפא מאי טעמא לא אמר כרב זביד קסבר

רש"י

חה אינו אוכל · משוחרר אינו אוכל: מפני שהוא קנינו · טעמא מאי עבד כהן שברח אוכל בתרומה מפני שהוא קנינו דכהן הלכך אי בעי ההוא כהן כשיברח עבדו שקיל ארבעה זוזי מישראל ומקני ליה ניהליה כל היכא דאיתיה ושוב אינו קנינו ומיפסיל: זילא ליה · זוללה היא בעיניו לזלזל בה לכל תאותו: ופריצה ליה · מתנהגת עמו בפריצות: מתני' האומר תנו גט (א) זה לאשתי · גרסינן במתני' ולא גרסי' תן שלא מסרם ליד שליח בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר שמשעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר: לא יתנו לאחר מיתה · דגיטא לא הוי עד דמטי לידיה וכי מטי לידיה הא מית ליה משחרר ופקעה ליה רשותיה: גמ' והוא שצבורים · מנה דקתני מתני' בצבורין ומונחין המעות עסקינן ואמר מנה זה תנו לפלוני: בבריא · מתנות בריא במטלטלין יכול לחזור בו עד שימשוך ויורשו נמי מצי למיהדר ביה אליבא דמאן דלית ליה מצוה לקיים דברי המת: במעמד שלשתן קנה · ולקמן מפרש טעמא וצבורין בעינן דסבר רב זביד לא אמר רב קנה אלא בפקדון דקני ליה כל היכא דאיתיה: שמא מנה קבור · יש לו בקרקע וההוא הוא דיהב ליה: לא

תוספות

ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה כו' · לכך מזכיר אשת כהן כלומר כמו שאתם מודים לי באשה שהוא חוב אודו לי נמי בעבד והא דמסיים נמי אבל באשה חוב הוא לה הכל מדברי ר' מאיר מדלא קאמר אמרתו לו: עבדא בהפקירא ניחא ליה · וא"ת עבד קטן ישראל דלא ניחא ליה בהפקירא כדאמרי' בפ"ק דכתובו' (דף יא·) משום דלא טעים טעמא דאיסורא מאי איכא למימר וי"ל דמוד' ר"מ בעבד קטן ישראל וא"ת והא דקאמר התם והא קי"ל ודאי דעבדא בהפקירא ניחא ליה מכלן והא רבנן פליגי אר"מ ולית להו בהפקירא ניחא ליה וי"ל דמודו רבנן (ג) דניחא ליה בהפקירא אלא הכא גבי עבד לית להו לפי שהוא משועבד ורשות אחרים עליו וגדול הוא לו זכות של שיחרור משל הפקירא אבל גר שאין רשות אחרים עליו לא*: האומר תנו גט · אי גרסי' תן גט זה אתיא מתני' כר"מ דוקא אי נמי אפי' כרבנן וכגון שאינו מוסרו מיד ליד אלא מראהו לו ומלוה ליתנו והוא לא נטלו עד אחר מיתה אי נמי נטלו לאלתר ואפ"ה לא זכה העבד וכאמר דלא אמרי' תן כזכי אלא כשמוסר לשליח מיד ליד ואשמעינן במאי דנקט זה דאע"ג שהגט בעין וראוי ליכתן בשעה שעושהו שליח והותחל כל כך מחיים אפ"ה לא יגמרו הדבר לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה אבל אור"ת דל"ג כלל זה דע"כ לא תנא זה במתני' לשום חידוש מדדייק בגמרא דמתני' בבריא דאי בשכ"מ מאי איריא תנו אפילו כתבו נמי ואי תנא זה לאשמועינן שום חידוש אפילו מיירי בשכיב מרע לא ה"ל למימר כתבו ואין נראה לומר דהכי דייק אי בשכיב מרע הוה ליה למיתני כתבו גט לאשתי ותנו שחרור זה לעבדי דהא כיון דלריך לשנות תנו שחרור זה אין לו לתנא לשנות כתבו גט לאשתי ולהאריך בלשון*: לא יתנו לאחר מיתה · וקמ"ל דאין גט לאחר מיתה אע"ג דבהדיא תנן בפרק מי שאחזו (לקמן ד' עב·) דאין גט לאחר מיתה הכא איצטריך לאשמועינן (בגט שחרור שגם אחר שכתבוהו לא זכה בו העבד ואפי' בגט אשה נמי אשמועינן) דאע"ג שמינה המגרש בחייו השליח לא חשיב להיות כמותו אחר מותו כאילו הוא עצמו קיים אלא חשיב גט לאחר מיתה והתם אשמועינן דאע"ג שבא הגט ליד האשה מחיים הוי גט אחר מיתה ואשמועינן נמי לישני דתני התם הי משמע מחיים והי משמע אחר מיתה*: תנן מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה · למאן דמוקי לה בבריא ובמעמד שלשתן א"ל לומר דלדידיה רישא נמי איירי במעמד שלשתן ומיירי שהגט כבר בעין דאם איטו בעין אפי' בממון לא שייך מעמד ג' ואיירי שהאשה רולה בכך ואשמעי' דלא תקון מעמד ג' בשטר אלא בממון דאין נראה שיחלקו האמוראים ברישא דמתני' דמר מוקי לה במעמד שלשתן ומר בכתבו ותנו אלא בסיפא דוקא פליגי ומיירי רישא לכולהו בכתבו ותנו אפי' למאן דמוקי לה בבריא דלא שייך מעמד שלשתן ואע"ג דלא הוי רישא דומיא דסיפא אין לחוש דה"נ למאן דמוקי לה בשכיב מרע לא הוי רישא דומיא דסיפא מכל וכל שהשטר אינו בעולם כשמלוה ליתן והמנה הוא כבר בעולם אע"ג דבגמ' מוכח מרישא דסיפא איירי בבריא אלמא בעי דלהוי סיפא דומיא דרישא היינו משום דאית לן לאוקמי כולהו בחד גברא אבל מ"מ לא בעי לאשויינהו לגמרי: והא לא משך · תימה מאי פריך הא קי"ל (לקמן דף טו·) מלוה לקיים דברי המת אם כן לוקי מתניתין בבריא משום מלוה לקיים דברי המת וי"ל כיון דחכמים פליגי אר"מ ולית להו מלוה לקיים דברי המת אע"ג דקי"ל כר"מ לא בעי לאוקמי מתני' כיחידאה כדאשכחן בפ' כל הגט (לקמן ל·) דלא מוקי שמואל מתניתין כיחידאה כר' יוסי דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה *אע"ג דבפ"ק דבבא מליעא (דף יב·) סבר שמואל כוותיה ועוד י"ל דלא מצי לאוקמי מתני' משום דמלוה לקיים דברי המת דאם כן מאי איריא לבורין אפי' אין לבורין נמי דסבר הגמרא מלוה לקיים סו' שייך אפילו במלוה דבבריא לא חיישינן למנה קבור מדלא פירש וא"ת ולרב גופיה תיקשי דלוקמא משום דמלוה לקיים דברי המת אפילו אין לבורין ויש לומר דרב לא סבר לה כרבי מאיר אלא כר' יוסי כדפסיק שמואל בפרק מליאת האשה (כתובות דף סט:) כמי כר' יוסי ועוד מפרש ר"ת דלא אמרי' מלוה לקיים דברי המת אלא בדבר שהושלש מתחלה לכך ביד שליש דומיא דהמשליש מעות לבתו (שם דף סט:) ותנא שקל לבני (שם) ובמתני' משמע שלא הושלש לכך מתחלה מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני ולא דמי להולך מנה לפלוני דלקמן דאמרי' עלה מלוה לקיים דברי המת ואע"ג דלא תנא זה דהולך מנה לפלוני משמע שפיר. בלא זה שמוסר לו באותה שעה להוליך יותר מבתנו מנה לפלוני וכן משמע בפרק מי שמת (ב"ב דף קמט·) גבי איסור גיורא דלא הוי מהני ביה טעמא דמלוה לקיים דברי המת בתריסר אלפי זוזי שהפקיד לרבא לפי שלא הופקדו מתחלה לתתם לרב מרי ויש לדחוק דשמא לא אמרי' מלוה לקיים דברי המת אלא כשהשלים מתרלה ורבא לא היה חפץ להיות שליש לכך ועוד אומר ר"ת דבגר לא אמרי' מלוה לקיים דברי המת דלכל דאיתיה בירושה מלוה לקיים דבריו הואיל ולא פסק כחו מאותו הממון דמכחו יורשין אבל גר דליתיה בירושה ופסק כחו ממונו אין מלוה לקיים דבריו וכי האי גוונא אמרינן התם דלכל דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כו'*: אית ספרים דגרסי שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי נותנין מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנין דלמא מנה קבור קאמר ומפרש ר"י דה"פ דכשאמר מנכסי נותנין אפי' אמר מנה סתם ולא חיישינן למנה קבור כיון שמלוה לתת לו משלו רולה שיתנו מ"מ והא דקתני מנה זה נותנין כשאינו מלוה לתת לו משלו אלא שמודה ואומר תנו מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי. ולכך במנה סתם אין נותנין דלמא מנה קבור קאמר שמודה שהוא של פלוני ומתני' איירי בפקדון ולהכי בעינן לבורין דבלא לבורין חיישינן למנה קבור וא"ת ואמאי אוקי רב בפקדון לוקמי במתנה כדמשמע לשון תנו ואפי' באין לבורין וי"ל דהא כבר אשמעי' בבבא בתרא (דף קנא·) דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אבל בפקדון אשמועי' דלא חיישינן שמא שלא להשביע את בניו אומר כן דכיון שאומר תנו הודאה גמורה היא אכן קשה לר"י על זה דא"כ אמאי מוקי לה בשכיב מרע בבריא נמי מצי לאוקמי בכה"ג וכ"ת דלא חיישינן למנה קבור אלא בשכ"מ לפי שלא היה יכול לפרש מנה קבור מטורד חליו אבל בבריא מדלא פירש איט מקפיד מאיזה יתנו לו א"כ לוקמא בבריא ואפי' באין לבורין לכן נראה דלא גרסי' מנכסי נותנין אלא אפי' במתנה חיישי' למנה קבור אלא גרסינן מנכסי מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנין:

מסורת הש"ס

[ע' תוס' מנחות קו: ד"ה כבש]
[כתובות יא·]
ב"ב קנא: לעיל ט:
[לקמן ·טו· ב"ב קנא· קמט·]
[קדושין מח· ב"ב קמד· קמח· לקמן יד·]
[ויתר כלגיכות וביאור· סמגא בתוס' ב"ב קנא: ד"ה תנן]
[ע' תוס' כתובות כ: ד"ה כרי זה]
[וע' תוס' ב"ב קמט· ד"ה דקא וכו' כאריכו סוגא]

עין משפט נר מצוה

עח א מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' כח וס"ט ס"ב יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמא סעי' נח:

עט ב מיי' פ"ו מהל' עבדים הל' א סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף עו:

פ ג מיי' פ"ד מהל' זכיה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רנג סעיף יח:

פא ד מיי' שם וס"ח שם הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

פב ה מיי' שם ס"י הל' א סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סימן רנג סעיף יח:

[וע"ע תוס' כתובות יא· ד"ה מהו דתימא]

מ"ד מ"ז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה האומר תנו גט זה לאשתי גרסינן במתני' ולא גרסינן תן שלא מסר ליד כ"ב עיין בדברי הרא"ש: (ג) תוס' ד"ה עבדא וכו' דמודו רבנן בעובד כוכבים דניחא ליה וכו' אבל עובד כוכבים באין רבות

גליון הש"ס

תד"ה והא לא משך וכו' אע"ג דבפ"ק דב"מ סברי וע' בתוס' שם שכתבו בדרך אחר וע' בכר"ן נדרים ד' ה ע"ב ד"ה ריא:

תוספות רי"ד

קא"ל אמר רבא היינו דקאמרי ליה במתני' מפני שהוא קנינו דאיבעי שקיל ליה ד' זוזי מישראל ופסיל ליה כל היכא דאיתיה' פי' מוכרו לישראל ומקנהו לו בכל מקום שהוא ושוב אינו קנינו וכיון שיכול לפוסלו זולתי השליח נמצא שלא עשה לו השליח שום הובה: גרסי' בירושלמי ר' יוחנן בעי הגע עצמך שהיה עבדו של קצין הרי הוא חוב לעבד הגע עצמך שהייתה אשתו של מוכה שחין הרי זה זכות לאשה אין לך אלא כהדה (אלא) אילו המוכר את עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור והמגרש את אשתו שלא מדעתו א) שמא מגורשת היא ' ור"מ תינח עבד כהן שברח עבד ישראל מאי איכא למימר א"ר שמואל בר יצחק מפני שמפסידו משפחה כנענית אדרבת הוא מתירו בבת חורין עבדא ניחא ליה בהפקירא דזילא ליה שביחא ליה פריצה ליה: מתני' האומר תנו גט לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר

מתני' תנו גם גרסי' ולא תן שלא מסרם ליד שליח בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר שמשעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר·לא יתנו לאחר מיתה דגיטא לא הוי עד דמטי גיטא לידיה וכי דיה הא מית ליה משחרר ופקע ליה רשותיה אבל תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה אעפ"י שלא משך ולא מצו יורשין‌הדרי בהו דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו פי"ג) כשאומר תנו מנה לפלוני מנכסי מנה סתם אין נותנין חיישינן‌שמא מנה קבור קאמר ומסיק תלמודא והלכתא למנה קבור לא חיישינן:אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן‌קנה אמר רבה מסתברא מילתא דרב בפקדון לא פי' פקדון דאיתיה בעיניה מצי לאקנויי לחבריה במעמד שלשתן ואע"ג דלא משך המקבל אבל מלוה דליתא בעין דלהוצאה ניתנה לא קנה במעמד שלשתן עד שימשוך המקבל:והאלקי' אמר רב אפילו במלוה פי' כיון דליתא בעין מ"ש דקנייא מקבל בלא משיכה ומעמד שלשתן מה מהני ומסיק מר זוטרא תני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא אידך דאמר רב יהודה אמר שמואל תכותב כל נכסיו נשאה אלא אפטרופוס פי' להכניס ולהוציא ואעפ"י שכתבן לה בלשון‌מתנה לא קנאתן ואין‌טעם בדבר דהלכה למשה מסיני שאין בה טעם אלא כך תקנו חכמים והפקר ב"ד היה הפקר אידך דאמר ר' חנינא המשיא יול בבית קנאו פי' בית חתנות אעפ"י שלא כתב לו מתנה עליו מסתמא קנאו ודוקא מנה לי בידך שכבר נתנו לו ולא אמר לו כלום בשעת הנתינה והשתא קא"ל הכי צריך ן אבל אם א"ל בשעה שנתנו לו תנהו לו זכה דהא אמרן כל האומר תנו כאומר זכו דמי ואין צריך מעמד שלשתן ולקמן נמי בעי' למימר הולך מנה זה לפלוני שאני חייב לו או תן מנה זה לפלוני שאני חייב בא לחזור אינו חוזר דהולך ותן זכה וכל שכן אם אמר לו זכה בעבור פלוני בפי' דזכין לאדם שלא בפניו ואין צריך מעמד שלשתן אבל הכא דלא יהיב ליה מידי אלא על מנה דאית גביה או בפקדון או בהלואה ו לפלוני צריך מעמד שלשתן ואפי' אם אמר לו בפי' זכה לי בעבור פלוני לא זכה אם לא היה מעמד שלשתן דדוקא מאי דאמרי' וזכין לאדם שלא בפניו בדמסר בידיה מידי אבל במידי דאיתיה ברשותיה לא מצי זכה בעבור פלוני עד שימשוך או עד שיהיה במעמד שלשתן דרשותו של אדם זוכה לו לעצמו שאם אמר לו מה שיש לי ברשותך יהא שלך קנה דרשותו של אדם קניא לו אבל כשאומר לו מה שיש לי ברשותי א קנה שאין רשותו קנה לאחרים וצריך שימשוך המקבל או שיאמר לו במעמד שלשתן ואפי' אם אמר לו בשעת המסירה תן מנה זה לפלוני דאמרי' כל האומר תנו כאומר זכו דמי ואינו יכול לחזור בו בעי' למימר אם היה חייב ראובן לשמעון מנה שהלוהו או שהפקיד בידו שמעון ואם אמר ללוי תן מנה זו לשמעון זכה ואינו יכול לחזור בו אבל אם רוצה ראובן ליתן לשמעון אותו מנה במתנה ואמר ללוי תן מנה זה לשמעון אובן לחזור בו יכול ולא אמרינן גבי מתנה כל האומר תנו כאומר וכו דמי כ"א גבי חוב ופקדון · אבל אם היה במעמד שלשתן אפילו גבי מתנה נמי קנה המקבל ואע"ג דאמר לו תן ולא אמר לו זכה׳ אמר

א) בירושלמי לפנינו הגירסא בלא מדעתה וע"ש במפרשים . ג) נראה דזה ליון על מימרא דרב בגמ' שכ"מ שאמר וכו' מנה זה נותנין .

קסבר רב פפא כי אמר רב לא שנא במלוה ולא שנא בפקדון רב זביד מ"ט לא אמר כרב פפא לא מיתוקמא מתני' בשכיב מרע ממאי מדקתני האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה טעמא דמת הא מחיים נותנין טעמא דאמר תנו הא לא אמר תנו אין נותנין ושכיב מרע אע"ג דלא אמר תנו נותנין *דתנן בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשיירא רבי שמעון שזורי אומר *אף המסוכן מתקיף לה רב אשי ומאן נימא לן דמתני' רבי שמעון שזורי היא דלמא רבנן היא גופא אמר רב הונא אמר רב **מנה לי בידך תנהו לו לפלוני במעמד שלשתן קנה °אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בפקדון אבל במלוה לא והאלקים אמר רב [ג]אפילו במלוה אתמר נמי אמר שמואל משמיה דלוי מלוה לי בידך תנהו לו לפלוני במעמד שלשתן קנה וטעמא מאי אמר אמימר נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות שעבדנא לך לדידך ולכל דאתו מחמתך א"ל רב אשי לאמימר אלא מעתה הקנה לנולדים דלא הוו בשעת מתן מעות הכי נמי דלא קנו דאפילו לר"מ דאמר *אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ לדבר שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא אלא א"ר אשי בההיא

רש"י

לא שנא במלוה · ואע"ג דלהוצאה ניתנה ואינה בעין הלכך לא בעינן נבורין אי במעמד שלשתן קמיירי מתני' : טעמא דמת · הוא דלא יתנו דאין גט לאחר מיתה : הא מחיים נותנין · ולא צריך תו לאימלוכי ביה : וטעמא דאמר תנו · כלומר והא דדייקינן הא מחיים נותנין טעמא דאמר מעיקרא תנו כדקתני תנו גט לאשתי : הא לא אמר תנו' אלא כתבו לא הוי תלי תנא דמתניו טעמא דלא יתנו משום מיתה דאפיל מחיים נמי אין נותנין עד דלימא תנו מדלא קתני האומר כתבו גט (זה) לאשתי ומת לא יתנו לאחר מיתה ש"מ דאי אמר הכי אפילו מחיים נמי לא יהבינן ואי בשכיב מרע אע"ג דלא אמר תנו אלא כתבו יהבינן כרבי שמעון שזורי : היוצא בקולר · ליהרג : ואמר כתבו גט לאשתי · כדי שלא תזקק ליבם: הרי אלו יכתבו ויתנו · דמתוך שהוא בהול על נפשו לא גמר למילתי' ומיהו כתבו ותנו הוה דעתיה : המפרש · בים : והיוצא בשיירא · למדבר : אף המסוכן · שכיב מרע : במילתי' דשמואל גרסי' מלוה לי בידך: מאי טעמא · במלוה קנה הא ליתא בעינא דלקנייה : נעשה כאומר לו. לוה למלוה : בשעת מתן מעות • דהלואה : משעבדנא · מהשתא לכל מאן דאתי מחמתך הלכך כי א"ל תנהו לפלוני איגלאי מילתא דמשעת מתן מעות אשתעבד ליה: הקנה מלוה זו : לנולדים · שזה המקבל נולד לאחר אותה הלואה: הכי נמי דלא קנו · דכיון דטעמא משום שעבודא דקביל עליה לוה בשעת הלואה לאישתעבודי להאי דאתי מחמתיה הוא ואיהו לא היה בעולם בההיא שעתא לא קני : ואפי' לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם · כגון מוכר פירות דקל או מה שתעלה מצודתי : הני מילי . כי מקנה לאדם שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא . בההיא

תוספות

קסבר רב פפא כי אמר רב לא שנא מלוה לא שנא פקדון · וא"ת ולרב פפא *ורב גופיה אמאי לא אוקי מתני' במעמד שלשתן ואפי' אין נבורין וכי תימא משום דלא משמע ליה ליתנא דמתני' במעמד שלשתן אם כן מהאי טעמא הוה ליה למימר דרב פפא לא אמר כרב זביד וי"ל אע"ג דמתני' לא משמע ליה לרב במעמד ג' מ"מ מדאתא רב פפא לאיפלוגי ארב זביד משמע שיש לו כח וטעם דבשום ענין לא מפרשא מילתא דרב משום מעמד שלשתן : ממאי מדקתני תנו ולא קתני כתבו · וא"ת הא דקתני תנו אשמעי' דאפי' הכי אין כופין את היורשים לשחרר כרבי דפליג בירושלמי אדרבנן ואמר דתנו לא הוי כשיחררו אלא ככתבו ואין כופין וי"ל דמתני' לא אתא לאשמועינן בדין מצוה לקיים דברי המת אם כופין היורשים לקיים אם לאו אלא לאשמועי' דאין גט לאחר מיתה ועוד דמסתמא כרבנן אתיא : גופא אמר רב הונא אמר רב כו' תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה · *אוריב"א וכן ר"ת דבמעמד ג' קנה בעל כרחו של לוה או של נפקד דאי לא קני אלא מרצונו למאן דאמר דוקא בפקדון קנה למה הוצרכו לתקן מעמד ג' יאמר לו זכי ואין נראה לומר דהוצרכו לתקן למקום שאין הפקדון ביד הנפקד אלא ביד אחרים דלא יועיל אם *יאמר זכי ועוד אף כשאין הפקדון ביד הנפקד יקנה באודיתא כדאמר התם (ב"ב דף קמט.) אדהכי נפקא אודיתא מבי איסור גיורא אלא נראה להם דאפי' בעל כרחו של נפקד קני וכן גבי איסור גיורא דקאמר רבא היכי ליקנינהו רב מרי להני זוזי אי במעמד ג' לא אזילנא משמע דאם היה הולך היה קונה בע"כ ואין לומר אם היה הולך שם היה מתרצה לפי שהיה מתבייש בפני איסור לומר אין רצוני דהא כן בלא מעמד שלשתן הוה לי' למימר לא אזילנא שלא יאמר לו זכה כי מסתמא היה הפקדון ביד רבא ומיהו להאוה טעמא דמפרש בסמוך בההיא הנאה דקא משעבד ליה ממלוה כו' משמע דלא קני אלא מדעתו אלא דבלאו הכי מפיק ליה מההוא טעמא : תנהו לפלוני במעמד ג' קנה · אומר ר"ת דאע"ג דהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול מכר או נתן במתנה במעמד שלשתן אינו יכול למחול וכן משמע בפ"ב דקדושין (דף מח.) דקאמר במלוה בשטר פליגי בדשמואל דמ"ד מקודשת לית ליה דשמואל ומר אית ליה דשמואל ואיבעית אימא כולי עלמא אית להו דשמואל ובהא סמכה דעתה קמיפלגי מ"ד מקודשת סבר דסמכה דעתה דלא שביק לדידה ומחיל לאחריני וכי קאמר במלוה על פה פליגי בדרב הונא אי קנה במעמד ג' במלוה משמע דאי אית להו דרב הונא אף במלוה לכולי עלמא מקודשת ואי יכול למחול אמאי מקודשת למאן דלית ליה גבי מלוה בשטר דלא סמכה דעתה ואמאי לא מסיק ואיבעית אימא כולי עלמא קנה במלוה אפילו מלוה על פה ובהא סמכה דעתה פליגי כדמסיק אדשמואל אמלוה בשטר אלא משמע דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול וא"ת בפ' החובל (ב"ק דף פט.) גבי היא מחבלה באחרים דפריך ותזבין כתובתה בטובת הנאה ומשני כל נגבי בעלה ודאי מחלה והשתא אכתי תמכור במעמד שלשתן דאז לא תוכל למחול דאע"ג דהבעל ודאי לא יתרצה הא פרישית דאפי' בעל כרחו קני · ועוד גבי שחבלה בבעלה תמכור במעמד ג' דהשם יתרצה הבעל כדי לגבות חבלתו וכן בספ"ק דב"מ (דף יט.) גבי מצא שובר דפריך בזמן שהאשה מודה אמאי יחזיר לבעל ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי כו' ומשני ש"מ איתא לדשמואל והשתא ניחוש דלמא מכרה במעמד ג' דאינה יכולה למחול וי"ל דלא תקינו מעמד ג' בכתובה דאפשר שלא תבא לידי גבייה לעולם ועי"ל דהתם גבי שובר אין לחוש כלל דשמא מכרה במעמד שלשתן דאם אין עדים שמכרה א"כ הבעל והאשה יכפרו המכירה ואם יש עדים ואומרים שהבעל נתרצה או אפילו שתק ודאי השובר שקר ואם מיחה אז מוכח שהשובר אמת וליכא למיחש דלמא כתבה ליתן בניסן כו' : במעמד שלשתן קנה · אומר ר"ת דלא תקינו מעמד שלשתן בעובד כוכבים אם הנפקד או הלוה עובד כוכבים ואמר ליה ישראל תנהו לישראל אחר לא קנה כיון דאפילו אמר לו זכי לא קנה כיון דאין זכיה לעובד כוכבים ה"ה במעמד ג' לא קנה ואם המקבל עובד כוכבים ואמר ישראל לישראל תנהו לפלוני עובד כוכבים כל זמן שאינו חוזר בו יתן אפי' אמר ליה בלא מעמד ג' אבל אם חוזר בו לא יתן לעובד כוכבים אפי' אם אמר לו במעמד ג' אם לא שאינו יכול להשמט מן העובד כוכבים ואם הנותן עובד כוכבים נראה דקנה דאם ממונו של ישראל הפקידו על ידי מעמד ג' דהוי הלכתא בלא טעמא כל שכן ממון העובד כוכבים ועוד דבדיניהם דיינינן ליה שאמרינן לו לעובד כוכבים כך דיניכם כדאמרי' בהגוזל בתרא (ב"ק קיג.):

הקנה לנולדים הכי נמי דלא קנו · פי' הקנה לנולדים במעמד שלשה שלא נולדו עדיין בשעת מתן מעות הכי נמי דלא קנו ובספרים דגרסי הכי נמי דקנו הכי פי' הקנה לנולדים בקנין בעלמא בלא מעמד שלשה דלא הוו בשעת קנין שלא נולדו עדיין ה"נ דקנו דהא מעמד שלשתן קנו אפי' נולדו אחרי כן : לדבר שאינו בעולם מי אמר · הך סוגיא אליבא דרב הונא קיימא דאית ליה אדם מקנה דשלב"ל ולא לדבר שלא בא לעולם דבהאשה רבה (יבמות צג.) אית ליה גבי פירות דקל משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו ובפרק מי שמת (ב"ב דף קמב:) קאמר רב הונא דהמזכה לעובר אף כשנולד לא קנה ורב נחמן הוי איפכא מדרב הונא דאית ליה התם לכשתלד קנה ובהאשה רבה (יבמות צג.) קאמר רב נחמן אף משבאו לעולם יכול לחזור בו *וא"ת מהיכא שמעינן ליה לר' מאיר דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם הייט מההיא דקתני (שם צג:) לאחר שתתגיירי ושתשתחררי מקודשת מההיא גופא שמעינן נמי דאדם מקנה לדבר שלא בא לעולם דהא קתני לאחר שתתגייר לאחר שתשתחרר דמקודשת ויש לומר דעובד כוכבים ועבד איתנהו בעולם אלא שמחוסרים גירות ושחרור ולא דמו לנולדים דליתנהו בעולם כלל ואע"ג דילפינן מינה דאדם מקנה לר"מ פירות דקל ולא מפלגינן הייט משום דאית לן למימר דקאי בשיטתיה דרבי אליעזר בן יעקב דאמר (קידושין סב:) האומר פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו התלושין לכשיבאו שליש ויתלשו דבריו קיימין :

אם

מסורת הש"ס

נקמן סח: ב"ב קמח: חולין עה: מנחות ל. טבול יום פ"ד מ"ס

[כתובות נה:]

קדושין מח: ב"ב קמח קמח [לקמן יד:]

יבמות צג· קדושין סב· [לקמן מב: ב"מ לג: ב"ב עט: קכז: קלא: קמח:]

[ותוס' כתובות יט: ד"ה מנוכה]

עין משפט נר מצוה

[נ"ל רב]

נב א ב מיי' פ"ו מהל' מכירה הלכה ז' ופ"ג מהלכות זכיה הל' ג' סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קכ"ו סעי' ח וסי' מו סעיף יט :

*אמר זכי דאף כשאין

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא מסתברא · כעין זה כתובות דף קב ע"ב ב"ק דף קו ע"א ב"מ דף פו ע"ב סנהדרין דף עב ע"א : תוס' ד"ה גופא וכו' אוריב"א וכו' ע' ב"ב ד' סה ע"א תד"ה פ"ג .

בההיא הנאה דקא משתניא · האי מלוה לגבי האי ממלוה ישנה למלוה חדשה ונוח לו לדחות הפרעון זמן ארוך : גמר · השתא בשעת אמירה : ומשעביד נפשיה · בלא שלם להאי ומיגתיק מקמא : כגון הני דבי בר אלישיב · אם היה מקבל זה אדם חזק שאינו ממתין : כגון הני דבי בר אלישיב כו' : תורה אור

בההיא הנאה דקא משתניא ליה בין מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעביד נפשיה א"ל הונא מר בריה דרב נחמיה לרב אשי אלא מעתה *כגון הני דבי בר אלישיב דכפתי ושקלי לאלתר ה"נ דלא קנו וכי תימא ה"נ *א"כ נתת דבריך לשיעורין אלא אמר מר זוטרא *הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא *ואידך דאמר רב יהודה אמר שמואל *הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפיטרופיא ואידך *דאמר רב חנינא [ב]המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו א"ל רב לרב אחא ברדלא קבא דמוריקא אית לי גבך יהביה לפלוני באפיה קאמינא לך דלא הדרנא בי מכלל דאי בעי הדר ביה מצי הדר ביה ה"ק דברים הללו לא ניתנו לחזרה הא אמר רב חדא זימנא *דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לו לפלוני במעמד שלשתן קנה אי מההיא הוה אמינא הני מילי מתנה מרובה אבל מתנה מועטת לא ליבעי בפניו קמ"ל : הנהו גינאי דעביד חושבנא בהדי הדדי פש חמש איסתרי זוזי גבי חד מנייהו אמרי ליה יהבינהו ניהליה למרי ארעא (א) באפי מרי ארעא וקנה מיניה לסוף אזל עבד חושבנא בין דיליה לנפשיה לא פש גביה ולא מידי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל מאי איעביד לך חדא דאמר רב הונא אמר רב ועוד הא קנו מינך א"ל רבא אטו האי מי קאמר לא יהבינא דליכא גבאי קאמר א"ל א"כ קנין בטעות הוא [ג]וכל קנין בטעות חוזר *איתמר [ד]הולך מנה לפלוני שאני חייב לו °אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר ושמואל אמר מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר לימא בהא קמיפלגי דמר סבר *הולך כזכי דמי ומר סבר *הולך לאו כזכי דמי לא דכ"ע [ה]הולך כזכי דמי והכא בהא קמיפלגי מ"ס לא אמרינן מיגו ומ"ס אמרינן מיגו תניא כוותיה דרב *הולך מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו [ו]הולך מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי תן מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר פקדון· לימא ליה *אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר א"ר זירא [ז]כשהוחזק כפרן רב ששת הוה ליה אשרתא דסרבלי במחוזא א"ל לרב יוסף בר חמא בהדי דאתית אייתינהו מהלי אזל יהבינהו ליה אמרי ליה ניקני מינך אמר להו אין לסוף אישתמיט להו כי אתא לגביה אמר ליה שפיר עבדת דלא שוית נפשך °עבד לוה לאיש מלוה לישנא אחרינא שפיר עבדת עבד לוה לאיש מלוה ר' אחי בר' יאשיה הוה ליה איספקא דכספא בנהרדעא אמר

משלי כב

רש"י

כהלכתא בלא טעמא · כאילו קבלה משה הלכה מסיני שאין צריך לתת בה טעם : אפיטרופיא · להכניס ולהוציא ואע"פ שכתבו לה בלשון מתנה לא קנאתן ואין טעם בדבר אלא כך תקנו והפקר ב"ד היה הפקר: בבית · בית מיוחד שאינו דר בה אלא עשאו לו לבית חתנות : באפיה קאמינא לך דלא הדרנא בי · השתא ס"ד דהכי אמר ליה בפני: אני מבטיחך שלא אחזור בי : ופרכינן מכלל דאי בעי למהדר מצי מיהדר בתמיה : ה"ק דברים הללו כו' · כיון דבאפיה קאמינא לך דתיתביה ניהליה תו לא מצי הדרנא בי : הא אמרה רב חדא זימנא · ולמה ליה למימר דלא מצינא הדרנא : הני מילי · דבעינן בפניו : מתנה מרובה · כגון מנה : קמ"ל · להכי איצטריך למימר באפיה קאמינא לך לאשמועינן דקבא דמוריקא דמתנה מועטת היא בעינא נמי באפיה : גינאי · בעלי גינה מוכרי ירק : איסתירי זוזי · סילעי מדינה סתם איסתירי סלע צורי איסתרי זוזי סלע מדינה שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר: באפי מרי · אמרו ליה קאי כלומר אמרו ליה באפי מרי ארעא יהבינהו ניהלי' למרי ארעא : חייב · המשלח הזה: באחריותו · אם יאנסו מיד שליח זה : ואם בא לחזור · ולומר החזירם לי שמא יאנסו ממך בדרך אינו חוזר : רב סבר הולך כזכי דמי · הלכך אינו חוזר ומיהו חייב באחריותו שהמלוה לא צוהו למוסרם לזה : ה"ג דכ"ע הולך כזכי דמי · כלומר בעלמא הולך כזכי דמי ואם היו במתנה דליכא אחריות מודה שמואל דאינו חוזר : שמואל סבר אמרינן מגו · מתוך שחייב באחריות אם בא לחזור חוזר : הולך הן · כלומר אחד מכל לשונות הללו : לימא ליה · האי משלח : אין רצונו · של מפקיד : שיהא פקדונו ביד אחר. דהכי קי"ל לקמן בפרק שלישי (דף כט·) וכיון דאין רצונו אשתכח דחוב הוא לו ואין חבין לו לאדם אלא בפניו ואמאי אינו חוזר האי לאו זכי הוא : כשהוחזק · משלח זה : כפרן · בפקדון דהכן סהדי דניחא ליה לבעליו שיצא מתחת ידו : סרבלי · קו"ט בלע"ז : אשרתא · הקפה שנתן סרבלים באשראי לתת לו המעות לזמן קבוע : נקני מינך · הוכחה דהורחא דאי מיתנסי מינך לא ליהדר לתובען : אמר להו אין · כן אעשה : שפיר עבדת · שלא שיעבדת עצמך על אנס ותהיה עבד ולהך לישנא גרס שפיר עבדת דלא שוית נפשך עביד לוה לאיש מלוה : ל"א גרים שפיר עבדת עבד לוה לאיש מלוה כלומר שפיר עבדת דאשתמטת לפי שהן לווים ועבדים לי להביאו לי באחריותן : איספקא · כלי :

תוספות

אם כן נתת דבריך לשיעורין · מה שקשה ע"פ הקונטרס בפ"ק דקידושין (דף יא·) גבי בנתיה דר' ינאי דקפדן אתרקבא דדיכרי מפורש בקידושין : כהלכתא בלא טעם · פי' מה שמועיל לקנות אבל טעם יש למה תקנו חכמים מעמד שלשתן תקנו שלא יצטרך לטרוח ולעשות קניינים והכותב נכסיו לאשתו משום דלא שביק לבריה ויהיב לאחריני ואין דרך לעשות כן אלא לחלק לה כבוד ולמנותה אפיטרופיא ומשיא אשה לבנו כשהאב מסיר כל מה שיש לו מן הבית סמכא עליה דעתא דבן כדמפרש בפ' מי שמת (ב"ב ד' קמד·) : אבל מתנה מועטת כו' · וא"ת הא נמי שמעי' לה דאמר רב בפרק הזהב (ב"מ מט·) דברים אין בהן משום חיסור אמנה ומדמי התם מתנה מועטת למכר דליכא מעות בהדי דברים וי"ל דהכא שאומר לנפקד או לבעל חוב שיתן לו סלקא דעתין דקני טפי מכשאמר מתנה אני נותן לך : ולא פש גביה ולא מידי · פר"ח וכן ר"ת שהיו בעלי דינין מודים לו או היה הדבר ידוע בעדות ברורה דלא פש גביה מידי ומשמע מדבריהם °דמגפשיה אין נאמן לומר טעיתי במה שהודיתי אע"ג דאית ליה מיגו דאי בעי אמר חזרתי ופרעתי וכן משמע מהא דתנן בשבועות (דף לח:) מנה לי בידך אמר ליה הן למחר אמר ליה תנהו לי אם אמר נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב ומפרש טעמא בפ"ק דבבא בתרא (דף ו·) משום דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואמאי לא מהימן לומר לו אין לך בידי שטעיתי שהייתי סבור להיות חייב ואיני חייב כלום מיגו דאי בעי אמר פרעתי אח"כ אלא משמע דבמגו לא מהימן לומר שטעה : חדא דאמר רב הונא כו' · ר"ג סלקא דעתיה שהיה חוזר בו ולא משום דלא פש גביה מידי : ומר סבר הולך לאו כזכי דמי · והשתא סבור שאותו טעם שאומר שמואל מתוך שחייב באחריותו חוזר לא עיקר טעם הוא וכה"ג אשכחן (לקמן דף כה·) בההיא דהלוקח יין מבין הכותים דמעיקרא בעי למימר דטעמא דרבי יהודה משום דלית ליה ברירה אע"ג דקתני (שם טו·) אמרו לו לר' מאיר אי אתה מודה שמא יבקע הנוד כו' וכהנה רבות* : לא דכ"ע הולך כזכי · פי' בקונטרס ואם היו במתנה דליכא אחריות מודה שמואל דאינו חוזר ואין נראה דבמתנה אין הולך כזכי כדפרישית לעיל (דף יג·) אלא י"ל דכשפטרו מלוה מן האחריות או בגט שחרור מודה שמואל דאינו חוזר : לסוף אישתמיט להו · משמע דבדין לא היו יכולין לכופו להחזיר אע"ג דלא הוחזקו כפרנים היינו משום דאמת היה שהוא שלוחו ולא מצי אמר אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר : הא

[ב"מ לח·]

[וע' תוס' יומא נו: ד"ה ר' יהודה וע' היטב תוס' יומא מ: סוף ד"ה ועשהו ותוס' שבועות כט· ד"ה ושמואל]

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"ו מהל' זכייה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רמו סעיף יז וטוש"ע אה"ע סימן קה סעיף א :

פה ב מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע אה"ע סי' נח סעיף א :

פו ג מיי' פט"ו מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רלב סעיף א

פז ד ה מיי' פט"ז מהל' מלוה הל' ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קכה סעיף א ·

פח ו מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ו סמג עשין פט טוש"ע שם

פט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג :

תוספות רי"ד

אמר ליה רב לרב אחא ברדלא קבא דמוריקא אית לי גבך יהביה לפלוני באפיה קאמינא לך דלא הדרנא בי מכלל דאי בעי מצי הדר ביה פי' דקס"ד שהיה מבטיחו שלא יחזור בו להכי מתמה מכלל דאי בעי מצי הדר ביה ה"ק ליה דברים הללו לא נתנו לחזרה פי' שאינו יכול לחזור בו כיון שאמר לו במעמד שלשתן ואתא לאשמועי' אפי' במתנה מועטת אי אמר במעמד שלשתן קנה ואי לא לא קנה: הנהו גינאי דעבדי חושבנא בהדי הדדי פש חמש איסתרי גבי חד מינייהו אמרי ליה יהבינהו למריה דארעא בסבקא באפיה מריה ארעא וקנו מיניה לסוף אזל ועבד חושבנא בין דידיה לנפשיה לא פש גבייהו ולא מידי פי' ונודע הדבר שטעו בחשבונם שהם היו מודים לו אתא וקא הדר ביה אתי לקמיה דרב נחמן וא"ל מאי אעביד לך הדא דאמר רב הונא אמר רב ועוד הא קנו מינך א"ל רבא אטו האי מי קאמר לא יהיבנא דליכא גבאי קאמר א"ל א"כ קנין בטעות הוא וכל קנין בטעות חוזר:איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו רב אמר חייב באחריותו פי' חייב המשלח הזה באחריות אם יאנסו מיד שליח זה שהרי לא צוהו המלוה שישלחנו לו ע"י זה ואם בא לחזור ולומר החזירם לי שלא יאנסו ממך בדרך אינו חוזר ואע"ג דאמר משתפינא דלמא מיתנס באורחא אי נמי לא מהמנינא לך ומשתפינא לך דלמא שמטת ואכלת להו אפ"ה אינו יכול לחזור בו דכיון דיהיב ליה אדעתא לאמטוייה ניהליה והימניה תו לא מצי למיהדר ביה ושמואל אמר מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר לימא בהא קמיפלגי דמר סבר הולך כזכי דמי ומר סבר לא כזכי דמי פי' לימא בהולך פליגי אי דמי כזכי אי לא כי בתן אשכחן במתני' דכזכי דמי לימא בהולך פליגי אי דמי כזכי כי היכי דאמרי' בתן או לא' ואי ק' ואפי' אי סבר שמואל דהולך לאו כזכי דמי אמאי יכול לחזור בו לא יהא אלא הוא בעצמו תופש בשביל המלוה הא קי"ל התופש לב"ח קנה:תשובה הא אמרן לעיל גבי תופש לבעל חוב דאי אמר מסתפינא דילמא מתנסי באורחא אי נמי דלמא שמטת ואכלת להו טענתיה טענה והכא אי אמרי' כזכי דמי אין טענתו טענה לא דכ"ע הולך כזכי דמי והכא בהא קמיפלגי דמר סבר אמרינן מגו ומר סבר לא אמרינן מגו פי' בלישנא דהולך כ"ע לא פליגי דהכי משמע הולך כמו תן ואילו אמר גבי עבד נמי הולך גט שחרור זה לעבדי כיון דליכא מיגו אינו יכול לחזור בו והכא משום מגו אמר שמואל דיכול לחזור ופי' המורה דכ"ע הולך כזכי דמי ואם היה במתנה דליכא אחריות מודה שמואל דאינו חוזר ואינו נ"ל דהא לקמן אמרינן דלגבי מתנה לא אמרינן הולך כזכי דמי ואע"ג דקי"ל הלכה כשמואל בדיני הכא הלכה כרב דאמרינן תניא כותיה דרב הולך מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו והולך מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר · פי' לא דמי חייב באחריותו דפקדון לחייב באחריותו דמליה דאילו גבי מלוה אי מתנים ההיא מנה באורחא חייב הלוה באחריותו עד דמטי ליד המלוה וכ"ש אי כפר ביה שליח ואילו פקדון דוקא אי כפר ביה שליח אי נמי שמטיה ואכליה חייב (השליח)[המשלח] באחריותו אבל (פקדון) אילו איתנים באורחא פטור אם יש עדים בדבר כדקיימא לן בפ' המפקיד דאע"ג דקי"ל שומר שמסר לשומר חייב משום דא"ל אנת מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה · ה"מ היכא דליכא עדים שנאנס וצריך שבועתו של זה אבל היכא דאיכא עדים שנאנס מיד שומר שני פטור שומר ראשון כדתנן בפ' המפקיד השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר מה שישבע השוכר כגון שראה בעיניו שמתה כדרכה וה"ה אם יש עדים בדבר אבל ודאי אם אין עדים בדבר חייב השולח ואינו נפטר בשבועה של שליח משום דא"ל בעל הפקדון את מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה אי נמי י"ל גם במנה של פקדון חייב באחריותן ואעפ"י שיש עדים שנאנס בדרך משום דא"ל בעל הפקדון מי הרשך לשלחו לי בדרך הלכך פשיעה היא אצלו שבודאי אילו נאנס בעיר ביד שומר שני פטור אבל בדרך חייב מפני שלא היה לו לשלחו אלא לעכבו בידו עד שיבא הלוה ויטלנו או שישלח שליח שישלחהו לו ויקבל עליו אחריות הדרך ואפ"ה אם בא לחזור אינו חוזר שכבר זכה השליח בעבור בעל הפקדון בענין זה שיהיה אחריותו עליו והא פשע לעצמו שמסרו לו ושוב אינו יכול לחזור בו · ומקשה פקדון לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר פי' כדקי"ל לקמן בפ' ג' ואע"ג דקי"ל שומר שמסר לשומר חייב ולא מפסיד בעל הפקדון בידיה אפ"ה כיון דהוא נאמן אצלו ופקדון כל היכא דקאי ברשותיה דמריה קאי א)מפקיד כופר הוא אם ישלחני לו ביד אחר ולא דמי למלוה דלהוצאה נתנה שהוא שמח אם ישלחנה לו ובהא דאחריות על המשלח אבל בפקדון קפיד וכיון דקפיד נמצא שחוב הוא לו ואין חבין לאדם אלא בפניו ואמאי אינו חוזר הא לאו זכות הוא אמר ר' זירא כשהוחזק ב) כפרן פי' שהוחזק המשלח זה כפרן בפקדון

א) נ"ל מיקפד קפיד הוא . ב) נ"ל כשהוחזק כפרן פי' שהוחזק המשלח זה כפרן בפקדון

[ב"ב כט·]
הכתובים: מגילה יח: חולין ט· [נב·]
ב"ב קמד·
שם קלא:
[שם קמד·]
[לעיל יג· וש"נ]
לקמן סג:
[לקמן סב: סג:]
[שם נב: וסב:]
תוספתא פ"א
[לקמן כט· ב"מ לו·]

הגהות הב"ח

(א) גמ' למרי ארעא נ"ב באפי מרי ארעא:

גליון הש"ס

גמ' א"ר חייב באחריותו· ע' בריטב"א קידושין דף מג ע"ב ד"ה מאי קסבר: תוס' ד"ה ולא פש גביה כו' דמנפשיה אין נאמן · ע' ב"ב דף קעה ע"א תד"ה חוזר ואמר ·

אמר להו לר' דוסתאי ב"ר ינאי ולר' יוסי בר כיפר בהדי דאתיתו אתיוה ניהלי אזול יהביה ניהליה אמרי להו נקני מינייכו אמרי להו לא אמרי להו אהדריה ניהלן ר' דוסתאי ברבי ינאי אמר להו אין ר' יוסי בר כיפר אמר להו לא הוו קא מצערו ליה א"ל חזי מר היכי קא עביד אמר להו טב רמו ליה כי אתו לגביה א"ל חזי מר לא מיסתייה דלא סייען אלא אמר להו נמי טב רמו ליה א"ל אמאי תיעבד הכי א"ל אותן בני אדם *הן אמה וכובען אמה ומדברין מחצייהן ושמותיהן מבוהלין ארדא וארטא ופילי בריש אומרין כפותו כופתין אומרין הרוגו הורגין אילו הרגו את דוסתאי מי נתן לינאי אבא בר כמותי א"ל בני אדם הללו קרובים למלכות הן א"ל הן יש להן סוסים ופרדים שרצים אחריהן א"ל הן א"ל °אי הכי שפיר עבדת: הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו תני חדא יחזרו למשלח ותניא אידך ליורשי מי שנשתלחו לו לימא בהא קמיפלגי דמר סבר הולך כזכי ומ"ס הולך לאו כזכי אמר ר' אבא בר ממל דכ"ע הולך לאו כזכי ולא קשיא הא בבריא הא בשכיב מרע רב זביד אמר הא והא בשכיב מרע "הא דאיתיה למקבל בשעת מתן מעות הא דליתיה למקבל בשעת מתן מעות רב פפא אמר "הא והא בבריא' הא דמית מקבל בחיי נותן הא דמית נותן בחיי מקבל לימא הולך כזכי תנאי היא דתניא הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו יחזרו למשלח מת משלח ר' נתן ור' יעקב אמרו יחזרו ליורשי משלח *ויש אומרים ליורשי מי שנשתלחו לו ר' יהודה הנשיא אמר משום ר' יעקב שאמר משום ר"מ *"מצוה לקיים דברי המת וחכ"א יחלוקו וכאן *אמרו (א) כל מה שירצה שליח יעשה א"ר שמעון הנשיא על ידי היה מעשה ואמרו יחזרו ליורשי משלח מאי לאו בהא קמיפלגי דת"ק סבר "הולך לאו כזכי ור' נתן ור' יעקב נמי הולך לאו כזכי ואע"ג דמית לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ויש אומרים הולך כזכי ר' יהודה הנשיא אמר משום ר' יעקב שאמר משום ר' מאיר הולך לאו כזכי מיהו היכא דמית אמרינן מצוה לקיים דברי המת וחכמים אומרים יחלוקו מספקא להו וכאן אמרו שודא עדיף ורבי שמעון הנשיא מעשה אתא לאשמועי' לא בבריא דכולי עלמא לא פליגי והכא במאי עסקינן בשכיב מרע ובפלוגתא דר' אלעזר ורבנן קמיפלגי דתנן *המחלק נכסיו על פיו ר' אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה וחכמים אומרים "אלו ואלו נקנין באמירה אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה תינתן כבינתי

אמר להו אין · מהדרנא : אמר להו לא · כדאמרי' לעיל אם בא לחזור אינו חוזר : אמרו לו · לר' דוסתאי : חזי מר מאי קעביד · דלא קמהדר לן : טב רמו ליה · הרבה הכוהו לשון מורי ל"א טב רמו ליה יפה ראויות המכות הללו : אמאי תעביד הכי · שנתרצית להחזיר מיד : הן אמה · אנשי מדות גבוהים בקומה : וכובען אמה · אף מלבושיהן מאויימים משאר בני אדם : ומדברין מחצייהן · כלומר קולן עבה ונראה הדיבור יוצא מטיבורן : ארדא וארטא ופילי בריש : ולא מצאו · שמת : כזכי דמי · וכיון שזכה בהן בחייו ינתנו ליורשיו : דכ"ע הולך לאו כזכי דמי גרסי': בשכיב מרע · שכל זמן שלא חזר בו דבריו ככתובים וכמסורים והולך דידיה זכי הוא ויתנם ליורשי מי שנשתלחו לו שהרי זכה אביהן בחייו : בבריא · יחזרו למשלח דהולך לאו כזכי דמי וזה לא שלחו אלא למקבל ולא ליורשיו : הא והא בשכיב מרע · דהולך דידיה זכי הוא : הא דאיתיה למקבל · בעולם : בשעת מתן מעות · ושליח זכה בהן מיד וכשמת זכו יורשיו מכחו : הא דליתיה למקבל · שכבר מת וזה לא היה יודע נמצאת זכיה בטעות ולא קנו יורשין : הא והא בבריא · והולך דידיה לאו כזכי דמי : הא דמית מקבל בחיי נותן · יחזרו למשלח דלא זכה בהן מקבל ואפילו מת הנותן בחזירת השליח אין כאן משום מצוה לקיים דברי המת שקודם מיתתו בטלו דבריו משעת מיתת המקבל : והא · דקתני ליורשי מי שנשתלחו לו : דמית נותן · לאחר שמסרן לשליח מת ועדיין מקבל חי הלכך משעת מיתת הנותן זכה בהם המקבל משום דמצוה לקיים דברי המת ואפילו היה בריא : ר' יהודה הנשיא כו' · לקמן מפרש מאי פליג איש אומרים : וכאן אמרו · בבבל : מה שירצה שליח יעשה · לפי מה שראה בדעתו של משלח אם היתה עינו יפה במתנה זו ואוהב את המקבל ואת בניו : ת"ק · דלא איירי במת משלח ואמר יחזרו למשלח: סבר הולך לאו כזכי דמי · אבל אם מת משלח לא ידעינן מאי קאמר בה : ור' נתן ור' יעקב · הוסיפו על דבריו ואמרו דאפי' מת משלח לית לן בבריא דמצוה לקיים דברי המת : וי"א הולך כזכי דמי · ופליגי אפילו לא מת משלח ואמילתיה דת"ק [קאי] ותדע דמדקאמר רבי יהודה הנשיא מצוה לקיים דברי המת ש"מ שמעינהו ליש אומרים דתלו טעמייהו בהולך כזכי דמי ואפי' לא מת משלח ואמר איהו דוקא מת דמצוה לקיים דבריו אבל לא מת לא דהולך לאו כזכי דמי : מספקא להו · °אי כזכי דמי אי לא ואי מצוה לקיים אי לא : שודא · ראות עיניו של שליח : עדיף · מחלוקה במילתא דמספקא : בבריא כולי עלמא לא פליגי · דלאו כזכי דמי : ובפלוגתא דרבי אלעזר · דמשוי ליה לשכיב מרע כבריא : על פיו · על פי צואתו מחלק נכסיו לבניו ולא כשאר המורישים שחולקים היורשים בשוה : בכסף בשטר ובחזקה · שבכך הן נקנים מן הבריא וש"מ נמי לרבי אלעזר אי לאו אקנינהו בהכי לא מיקנו
כבינתי

הא בשכיב מרע · אור"י אע"ג דמת מקבל בחיי נותן ולא קני אלא אחר מיתת נותן אפ"ה קנו יורשין דדעת נותן הוא דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות שיזכה המקבל אחר מיתתו או הוא או יורשיו ואפי' לא נולדו יורשי מקבל עד אחר מיתת נותן קנו אפי' למ"ד המזכה לעובר לא קנה דדברי שכיב מרע כשמת כמסורים למקבל משעת נתינת שכיב מרע או אמירתו : ור' יהודה הנשיא בשם רבי יעקב אומר הולך לאו כזכי · ואע"ג דרבי אית ליה בפרק התקבל (לקמן סג·) הולך ותן לה זכה לה התקבל לה רצה לחזור לא יחזור דהולך ותן כזכי התם משום שאמר השליח אשתך אמרה התקבל לי גטי דמסתמא על דעת כן נותן לו כל זמן שאינו אומר בהדיא אי אפשי שתקבל לה : והחכמים אומרים יחלוקו · כל תיקו שבש"ס מפרש בשערים דרבינו האי דחולקים ואין נראה לר"י אלא היכא דאשכחן בהדיא יחלוקו דאדרבה אומרים אוקי ממונא בחזקת מריה : וכאן אמרו שודא עדיף · מכאן מדקדק ר"ת דאין לפרש שודא כמו שפי' בקונטרס בפ' הכותב (כתובות פה:) גבי שניהם קרובים שניהם שכנים שניהם תלמידי חכמים שודא דדייני דהיינו שידקדק הדיין את מי היה אוהב יותר ולמי היה בדעתו ליתן וכאן נמי פירש בקונטרס כמו התם אלא יתן הדיין למי שירצה כי הכא דקאמר מה שירצה שליח יעשה וקרי ליה שודא: ר' אליעזר אומר אחד בריא ואחד כו' · אור"ת דר' אלעזר גרס דבסיפא פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע רא"א בשבת דבריו קיימין אבל לא בחול ורבי יהושע כו' אבל ברישא פליגי בין בחול בין בשבת מדלא ערבינהו ועוד מדפרכי רבנן לרבי אלעזר מאימן של בני רוכל דלמא בשבת היה דמודה בה ר"א ועוד דקאמר התם קונים משכיב מרע ואפי' בשבת ולא לחוש לדברי ר"א ואי אדר"א קאי הא מודה הוא בשבת דדבריו קיימים ואע"ג דר"מ קאמר התם דלר"א בחול דבריו קיימים ולא בשבת התם לא קאי אר"מ אלא אמתני' ועוד דקאמר הכא דר"מ כר"א והולך מנה משמע דבחול מיירי ור"מ אית ליה התם דלר"א בחול דבריו קיימים אלא ודאי ג' מחלוקת בדבר*): ורבי
*)[וע"ע תוס' ב"ב קנו· ד"ה ר"א]

צ א מיי' פ"י מהל' זכיה הל' יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קכה סעיף ט :
צא ב ג ד מיי' פ"ד מהל' זכיה הל' ד ה סמג עשין פ"ב טוש"ע ח"מ סי' קכה סעיף ה :
צב ה מיי' פ"ח מהל' זכיה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רנ סעיף א :

[ע' ערוך ערך דנר ג']

הגהות הב"ח
(א) גמ' וכאן אמרו מה שירצה כצ"ל ותיבת כל נמחק :

גליון הש"ס
גמ' אי הכי · ע' בחדושי בכור שור גיטין מז ע"ב : רש"י ד"ה מספקא להו אי כזכי · ע' מ"ל פ"ד מהל' מלוה הל' ו ד"ה ולענין הלכה :

[עי' תוס' ב"ב מז: ד"ה וי"א וכן נ"ל נמי הכא]
[לקמן עו· מי' כתובות ע·]
כתובות נה:
ב"ב קנו:

תוספות רי"ד
בפקדונזה דהשתא אנן שהדי דניחא ליה לבעליו שיצא מידו: ר' אחא בר יאשיה ה"ל איספקא דכספא בנהרדעא א"ל לר' דוסתאי בר' ינאי לר' יוסי בן כפר בהדי דקאתית אתיוה ניהליה אזיל יהבוה ניהליהו אמרי להו ניקני מינייכו א"ל לא אהדריה ניהלן ר' יוסי בן כפר אמר להו לא פירוש אע"ג דהאי איספקא שהוא כלי של זהב היה פקדון ואמרן שאין רצונו שיהא פקדון ביד אחר ולאו כזכי דמי אפ"ה לא היה רוצה להחזיר לו דהא ר' אחא גלי דעתיה דניחא ליה שיתנוהו להם ויביאוהו לו ואונסא דאורחא א)לא קביל עליה מ"ה לא היה רוצה ר' יוסי להחזיר לו כי היה באחריות על המשלח שכבר זכה לר' אחא בענין זה משעה שמסרו לו: הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו פי' מדלא קאמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו או פקדון שיש לו בידי ש"מ דהאי מנה לאו מנה של הלוואה או של פקדון הוא אלא של מתנה הוא כלו' דהוה בעי למיתן מנה מתנה לחבירו ואמר ראובן לשמעון הולך מנה זה ללוי שאני נותנו במתנה והלך שמעון ולא מצא ללוי שכבר מת תני חדא יחזרו למשלח ותניא אידך יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו לימא בהא קמיפלגי דמר סבר הולך כזכי דמי ומר סבר לאו כזכי דמי פי' יחזרו למשלח דהיינו ראובן קסבר הולך במתנה לאו כזכי דמי וכיון דלא זכה לוי בחייו לא ינתנו ליורשיו אלא יחזרו לראובן המשלח ומאן דתני ליורשי מי שנשתלחו לו קסבר הולך כזכי דמי ומשעה שמסר ראובן לשמעון קנאם לוי אותם המעות דזכין לאדם שלא בפניו והילכך יחזרו ליורשי לוי · א"ר אבא בר ממל לא דכ"ע הולך לאו כזכי דמי ולא ק' האי בבריא האי בש"מ פי' דכ"ע במתנה(מתנה)הולך לא כזכי דמי דדוקא במנה של הלוואה או במנה של פקדון תניא לעיל דהולך יתן כזכי דמי אבל במנה דקבעי למיתן ליה מתנה לא מיחייב ליה מידי הולך לאו כזכי דמי והאי דתני יחזרו למשלח מיירי בבריא דכיון דהולך לאו כזכי דמי ולא זכה בו לוי מיד בקבלת שמעון כיון שלא מצאו חי יחזיר המנה לראובן המשלח שהוא לא היה נותן מתנה אלא ללוי שהיה אוהבו ומכירו ולא ליורשיו הילכך מסתמא יחזיר המנה לראובן ואח"כ יעשה ראובן מה שירצה ובשליחותו [illegible]
שלא חזר בו הולך דידיה כזכה [illegible]
מתן מעות פי' הא והא בש"מ [illegible]
לשמעון לא קנה כלום שאילו(לא [illegible]
הא והא בבריא ולא ק' הא דמי [illegible]
בחיי לוי אע"ג דהולך לאו כזכי [illegible]
וסלקי שמעתתא בהכי דהולך [illegible]
מתנה דלא מיחייב ליה מידי [illegible]
בתוספתא תן מנה זה לפלוני [illegible] תן שטר מתנה זה לפלוני אם רצה להחזיר יחזיר והכי
והלכתא כר' אבא דאמר שאם [illegible] אמרינן ביה הולך כזכי דמי דדברי ש"מ ככתובין וכמסו[illegible]
המעות מיד ראובן ליד שמעון אבל אם לא היה חי לא קנאם ויחזרו למשלח והלכתא נמי כרב פפא דאע[illegible]
ינתנו ליורשיו ואי ק' היכי אמרינן גבי מתנה דהולך ותן לאו כזכי דמי והא עד כאן לא פליגי ר"מ ורבנן [illegible]
מנה זה לפלוני דהוא זכות אפי' ר"מ מודה שאם רצה להחזיר לא יחזיר ומ"ש מנה מתנה משטר שחרור [illegible]
עלים בנויה משום הכי אמרינן הולך כזכי דמי אבל מנה מתנה דלא שייך מקבל בנויה אמרינן הולך [illegible]
מחזיק בגופו אלא משועבד לרבו היכא דאמר רבו תן ספר שחרור זה לעבדי או הולך [illegible]

ט) נראה דר"ל דאפי' לשמואל לא היה צריך לכתוב [illegible]

כבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו חכמים את דבריה אמר להם בני רוכל תקברם אמם ת"ק כר"א ור' נתן ור' יעקב נמי כר"א אע"ג דמית לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ויש אומרים כרבנן ור' יהודה הנשיא שאמר משום ר"מ כר"א מיהו היכא דמית אמרינן מצוה לקיים דברי המת וחכמים אומרי' יחלוקו מספקא להו וכאן אמרו שודא עדיף ור"ש הנשיא מעשה אתא לאשמועינן° אבעיא להו ר"ש הנשיא נשיא הוא או משמיה דנשיא קאמר ת"ש דאמר רב יוסף הלכה כר"ש הנשיא ועדיין תיבעי לך נשיא הוא או דקאמר משמיה דנשיא תיקו גופא אמר רב יוסף הלכה כר"ש הנשיא והא *קיי"ל דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו רב יוסף מוקי לה בבריא והא ליורשי משלח קאמר *וקיי"ל *מצוה לקיים דברי המת תני יחזרו למשלח:

הדרן עלך המביא קמא

המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם בפני נחתם אבל לא בפני נכתב *בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ור' יהודה מכשיר *אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר: **גמ'** הא תו ל"ל הא תנא ליה חדא זימנא *המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אי מההיא הוה אמינא *צריך ואי לא אמר כשר קמ"ל: בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול: הי חציו אילימא חציו ראשון *והאמר ר"א אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך אלא אמר רב אשי חציו אחרון: בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול: אמר רב חסדא ואפילו שנים מעידים על חתימת יד שני פסול מאי טעמא או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים מתקיף לה רבא מי איכא מידי דאילו אמר חד כשר השתא דאיכא תרי פסול אלא אמר רבא אפי' הוא

כבינתי · טסק"א בלע"ז: והיא בי"ב מנה · כך היתה שוה: תקברם אמם · קללה היא כלומר לא יעלו על לב ולא יזכרו בבית המדרש לראיה לפי שרשעים היו שהיו מקיימין קולים בכרם ולר"א כלאים נינהו ולא נלמד מהן ראיה לפי שלא דקדקו בהן איך היתה אותה נוטה שמתוך שהיו רשעים לא הוזכרו בבהמ"ד: תנא קמא כר"א · דאמר שכיב מרע ובריא שוים הלכך הולך דידיה לאו כזכי דמי: ויש אומרים כרבנן · דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי ואפי' לא מת משלח נמי יתנו ליורשי מקבל כל זמן שלא חזר משלח מדבריו: כר"א · מדתלו טעמא במיתה הא אם לא מת יחזרו: מספקא להו · אי כר"א אי כרבנן והיכא דמית נמי מספקא להו אי מצוה לקיים דברי המת או לא: תני · במילתיה דר"ש יחזרו למשלח ולא תתני ליורשי משלח דבלא מת עסקינן:

הדרן עלך המביא קמא

המביא · בפני נחתם חציו · אחד מן העדים: א' אומר בפני נכתב ואחד אומר כו' פסול · אי כשהגט יוצא מתחת ידי האחד שהוא מביאו ואין חבירו שליח בהבאתו משום הכי פסול דלשליח אצרכוה רבנן למימרינהו לתרוייהו ולמאן דמוקי לה נמי בגמ' בששניהם שלוחים אפ"ה פסול כיון דחד הוא דאיכא אחתימה ואיהו לא מסהיד אכתיבה אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד כדאמרי' בפ"ק (לעיל דף ג·): שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד · שלישי אומר כו' נמי פסול משום האי טעמא: ור' יהודה מכשיר · דכיון דמצרכינן לאסהודי נמי אכתיבה או הוא או אחר תו לא אתי לאיחלופי ובגמ' אמרינן דחלוק היה ר' יהודה אף בראשונה אאחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם: א' אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר בגמ' מפרש לה: **גמ'** שיטה אחת · שיטה ראשונה שבה שם האיש והאשה והזמן: אמר רב חסדא כו' · לאו לפרושי מתני' אתא ולאוקומי מתני' בהכי אלא סברא דידיה מוסיף ואמר רבותא דאפי' שנים מן השוק מעידין שהן מכירין יד עד חתימת השני שלא העיד השליח עליו פסול: קיום הגט · היינו עדים המעידין על חותם העדים: תקנת חכמים · עדות השליח שהאמינוהו חכמים כשנים: מי איכא מידי דאילו אמר חד כשר · אם היה אומר השליח אני מכירם כשר ואפילו לא אמר בפני נחתם דהכי אמרינן בפ"ק (לעיל דף ג·) דכי אמר יודע אני נמי מהימן בשמעתא קמייתא: הוא

ורבי יהודה הנשיא סו' כר"א והיכא דמת אמרינן מצוה לקיים כו' · פירוש היכא דמת נתן קודם שמת המקבל אבל דברי שכיב מרע כמסורין דמו אפילו מת מקבל ברישא כדפירשנו לעיל: **או** דקאמר משמיה דנשיא · לפי שלא מצינו שהיה נשיא קבעי שמא חיסר התנא מדבריו והיה לו לשנות אמר ר"ש הנשיא אומר ופשיט מרב יוסף ודחי עדיין תבעי הנשיא אומר או דקאמר משמיה דנשיא דשמא לישנא דברייתא נקט רב יוסף ומליט שהתנא שונה כענין זה בב"ק (דף לט:) ר' יעקב משלם חצי נזק ופריך ר' יעקב מאי עבידתיה:

הדרן עלך המביא קמא

המביא · בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו · בגמ' משמע דגרסי' ברישא בפני נחתם כולו בפני נכתב חציו ותימה למ"ד לפי שאין עדים מצויין לקיימו כיון דתנא בפני נכתב חציו ונחתם כולו פסול כ"ש בפני נחתם חציו ואומר ר"י דאיצטריך דסד"א ליתכשר דחשיב טפי מכתב סופר ועד דאיכא שני עדים חתומין אלא דליכא קיום אלא אכתיבה וחתימת עד אחד ועדיף מבפני נחתם כולו ונכתב חציו דבעינן שיעיד על עיקר כתיבה כדאמרי' בריש מכילתא (דף ג·) דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא: **או** כולו בקיום הגט כו' · לפי מה דבעי למימר בפ"ק (לעיל דף ו·) גבי רב חסדא מצריך מאקטיספון לארדשיר דקסבר לפי שאין בקיאין לשמה איכא למימר דהכא איירי בשנים מעידים על חתימת השני דנעשה לשמה: **או** כולו בתקנת חכמים · קסבר דלא דייק השליח כל כך כשאין כל העדות מתקיימת על ידו ורבא סבר דמ"מ דייק שפיר: *מי איכא מידי דאילו מסיק לכוליה דיבורא כשר · מה שפי' בקונטרס דלרבא חד כי אמר ידעתי כשר תימה מה עלה על דעתו של רבא לפסול כשמסייעו אחר כיון דלא חיים לאיחלופי כי ליכא אחר בהדיה כשר לפי שמעיד גם על הכתיבה וכ"ש כי איכא אחר בהדיה לכך נראה כדפירשתי לעיל דידעתי בחד לא מהני אע"ג דמעיד על הכתיבה והשתא אתי שפיר דבעי רבא לפסול בהוא ואחר מעידין שמכירין חתימת השני משום איחלופי כמו שפסול כי ליכא חד בהדיה ורב אשי פריך מי איכא מידי דאילו מסיק איהו לכוליה דיבורא ואומר גם בפני נחתם כשר וכי איכא אחר בהדיה ומעידין שמכירין החתימה נמי אין לפוסלו דלא גרע אותו עדות משאם היה אומר בעצמו בפני נחתם: אני

תוספות רי"ד

המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם בפני נחתם אבל לא בפני נכתב בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול א' אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול שנים אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול ור' יהודה מכשיר א' אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר כו'' א' מן העדים אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול או כשהגט יוצא מתחת ידי האחד שהוא מביאו ואין חבירו שליח בהבאתו מ"ה פסול דלשליח מצריכים רבנן למימר לתרוייהו ולמאן דמוקי לה בגמ' כששניהם שלוחים אפ"ה פסול דכיון דחד הוא דאיכא אחתימ' ואיהו לא קמסהיד אכתיבה אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בע"א כדאמרן בשמעתא קמא דפ"ק·שנים אומרי' בפנינו נכתב ושלישי אומר בפני נחתם נמי פסול משום האי טעמא גופיה ור' יהודה מכשיר דכיון דמצרכינהו נמי אכתיבה או הוא או אחר תו לא אתי לאיחלופי · ובגמ' אמרינן דחלוק היה ר' יהודה אף בראשונה פי' הא' אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם כשר ובגמ' מפרש הא תו למה לי הא תנא ליה חדא זמנא המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אי מההיא הוה אמינא צריך לכתחלה ואי לא אמר כשר קמ"ל דצריך ופסול: פי' אע"ג דקי"ל לפי שאין עדים מצויין לקיימו ולשמה לא חיישינן ולכך תקנו שיאמר בפני נחתם כדי לקיום החתימה דאי אתי בעל לבסוף ומערער שלא כתבתיו אני ומזוייף הוא לא משגחינן ביה הא זמרן לעיל דצריך שיאמר גם בפני נכתב ומעיד על כל הכתיבה שנכתב לשמה גזירה דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות בעלמא דכל קיום שטרות הוא בשני עדים והכא משום עיגונא דאיתתא הימנוה רבנן לחד כבי תרי ודוקא היכא דהעיד גם על הכתיבה דלא אתי לאיחלופי בקיום שטרות בעלמא הימנוה רבנן כבי תרי אבל היכא דלא העיד גם על הכתיבה לא הימנוה רבנן כבי תרי ומ"ה פסול אם לא העיד בין על הכתיבה בין על החתימה: בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו בפני נכתב חציו וכו' הי חציו אילימא חציו ראשון והא א"ר אלעזר אפילו לא כתב בו אלא שיטה א' לשמה שוב אינו צריך פי' שיטה ראשונה שיש שם האיש והאשה והזמן אלא אמר רב אסי חציו אחרון:בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול פי' ע"א וכיון שלא קיים כל החתימה פסול דכיון דלא שכיחי שיירתא חיישינן דלמא אתי בעל ומערער ונמצא גט בטל ובניה ממזרים הלכך לא תינשא בו: אמר רב חסדא ואפי' שנים מעידים על חתימת יד שני פסול מ"ט או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים פי' הא' נתקיים בשני עדים כדרך קיום שטרות והעד האחד נתקיים בעדות השליח שהוא תקון חכמים דהימנוה כבי תרי ובעינן או כולו כתקון חכמים או כולו כקיום שטרות:מתקיף[לה] רבא ומי איכא מידי דאילו אמר חד כשר והשתא דאיכא

צג א מיי' פ"ד מהל' זכייה הל' ה טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף ג:

א ב מיי' פ"ז מהלכות גירושין הל' יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' טו:

ב ג מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' טז:

ג ד ה מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעי' טו·

ד ו מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף טז:

עיל יג· [ב"ב קנא·קמה·]

[לעיל יה: וש"נ]

[גירסת הרא"ש כמו שהיא בפיסקא עי' תוס']

[עי' תוס' לקמן יז· ד"ה אחד אומר וכו']

לעיל ב·

[ברכות מו: וש"נ]

לעיל ה·

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו ר"ש הנשיא · ע' בתוס' שבע פ"ג דהוריות דף יא ע"ב ד"ה כגון אני:

עין משפט
נר מצוה

ה א ב מיי' פ"ז מהל' גירושין הל' יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעיף יז :
ו ג מיי' פט"ז מהל' שבת הל' טו טוש"ע א"ח סי' שסג סעי' ב וסי' שעב סעי' ו :
ז ד מיי' פי"א מהלכות מקואות הלכה ח סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קס סעיף יג :
ח ה (מיי' שם סמג שם) טוש"ע א"ח סי' קנט סעיף יח :
ט ו מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סימן קסב סעיף ג :

מסורת הש"ס

הוא ואחר מעידין על חתימת יד שני פסול מאי טעמא אתו לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא וקא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא מתקיף לה רב אשי מי איכא מידי דאילו מסיק ליה איהו לכוליה דיבורא כשר השתא דאיכא חד בהדיה פסול אלא אמר רב אשי אפילו אומר אני הוא עד שני פסול מאי טעמא או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים תנן בפני נכתב כולו בפני נחתם חציו פסול אידך חציו היכי דמי אילימא דליכא דקא מסהיד עליה כלל השתא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם דהאי קמסהיד אכולה כתיבה והאי קמסהיד אכולה חתימה פסול חציו מיבעיא אלא או כדרבא או כדרב אשי ולאפוקי מדרב חסדא אמר לך רב חסדא ולטעמיך בפני נכתב אבל לא בפני נחתם ל"ל אלא לא זו אף זו קתני הכא נמי *לא זו אף זו קתני אמר רב חסדא *גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין עד שיהא או כולו במחיצ' או כולו בגידוד דרש מרימר *גידוד חמשה ומחיצה ה' מצטרפין והלכתא מצטרפין בעי אילפא ידים טהורות לחצאין או אין טהורות לחצאין היכי דמי אילימא דקא משו בי תרי מרביעית והא *תנן מרביעית נוטלין לידים לאחד ואפי' לשנים ואלא דקא משי חדא חדא ידיה *והתנן *הנוטל ידו אחת בנטילה ואחת בשטיפה ידיו טהורות ואלא דקא משי פלגא פלגא דידיה והאמרי דבי ר' ינאי ידים אין טהורות לחצאין לא צריכא דאיכא משקה טופח וכי איכא משקה טופח מאי הוי והתנן
הנצוק

הוא ואחר · השליח ואחר מן השוק עמו ואם לא היה מעיד עליה אלא השליח לבדו ואפי' אמר יודע אני היה כשר אבל עכשיו שהיה אחר עמו פסול : אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא · כגון שנים החתומים על השטר ומת אחד מהם ובא זה ואמר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חברי ונצטרף אחד מן השוק עמו להעיד על כתב יד המת אמרינן בפרק ב' דכתובות (דף כא:) דאינו קיום עד שיהו ב' מן השוק מעידין על חותם המת דא"כ נפיק תלתא ריבעי דממונא אפומא דחד דקי"ל (שם) נאמן אדם לומר זה כתב ידי הרי אני עדות ואם בא להצטרף להעיד על חותם חבירו עם אחר הרי ג' רביעית העדות על פיו ורחמנא אמר (דברים יז) על פי שנים דמשמע פלגא אפומא דהאי ופלגא אפומא דהאי וגבי גט נמי אי אמר בפ"נ אליו מהימן כתרי דשליח הוא ובאליו השני הוא מצטרף עם אחר לקיימו בתורת שאר קיומי שטרות והכא גבי גט לא חיישינן לה דהא בלאו אחר הוי מהכשר אפומיה דהימנוה רבנן כתרי אלא משום גזירת שאר שטרות הוא : נכי ריבעא דממונא · כל הממון יוצא על פיו חסר רביע : אני הוא עד שני · היינו קיום הגט כשאר שטרות דאדם מעיד זה כתב ידי : אלא · לאו על כרחיך משנה יתירה דנקט רבותא אתא לאשמעינן מאי דלא אשמעינן באחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם והיכי דמי כגון דבחציו השני יש עדות כדרבא או כדרב אשי ולאפוקי מדרב חסדא דכיון דמתני' משום רבותא אתא ולא פירש מאי רבותא אתא לאשמעינן על כרחיך אי אתה רשאי לתפוס המרובה כגון דרב חסדא אלא רבותא זוטרתי כגון דרבא ורב אשי דהא לא שמעת מינה רבותא אלא משום דמשנה יתירה היא וכי משמע לן אפי' רבותא זוטרתי או לאו משנה יתירה היא ואי הא דרב חסדא הוה משמע לן פרושי קמפרש לה וא"ת לאפוקי נמי מדרבא ולא אשמעינן אלא הא דרב אשי דהיא זוטא דרבא נמי לא עדיפא מינה דהא בשאר שטרות נמי פסול כי נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד הילכך בגט נמי שייך למפסל משום שאר שטרות דלא ליחליף והא דלא גזרי' בשליח לחודיה כי אמר בפני נכתב ונחתם הא עביד רבנן היכירא דאצרכוה לאסהודי אכתיבה משום דלא ליתי לאיחלופי וכדאמרינן בפירקא קמא (לעיל דף ג:) : אמר לך רב חסדא ולטעמיך · דבעית למימר דמתני' לאשמעינן רבותא אתא ומדלא פריש דידיה ש"מ לא סבר לה : בפני נכתב אבל לא בפני נחתם · מאי אשמעינן השתא בפני נכתב כולו בפני נחתם חליו פסול הכא דלא מסהיד כלל מיבעי' אלא על כרחיך תשני דמתני' כל חדא לא אשמועינן אלא היא גופה מאי דתני בה ודקשיא לך ליתני בתרייתא וכ"ש קמייתא לא זו אף זו קתני והורחא דתנא לנקוט ברישא מילתא דפשיטא והדר מוסיף עלה מילתא דרבותא וקאמר הכי לא זו בלבד דלא אסהיד כלל אלא אף זו בפני נחתם חליו פסול : ה"ג · לדידי לעולם בפני נחתם חליו דמתני' לא איירי לאשמעינן שום רבותא ואי הוה נחית לרבותא הוי תני לה לדידי אלא היא גופה הוא דאשמעינן כדקתני דלא קמסהיד איניש באידך חליו מידי ודקשיא לך אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם מינה שמעינן דכ"ש הא ודאי אי תנייה ברישא תו לא איצטריך למיתני הא אבל השתא דתנא הא ברישא תוסיף ואומר ולא זו בלבד דליכא סהדותא להידך חליו אלא אף זו דהאי קא מסהיד אכולה כתיבה והאי קמסהיד אכולה חתימה פסול : גידוד חמשה · לענין שבת דבעינן מחילה גבוהה עשרה או עמוק עשרה לרה"י ואם היה חריץ עמוק חמשה והיקיפו מחילה חמשה אין מצטרפין · להיות בתוכו רה"י ואיידי דאיירי לעיל בלאו כולו בקיום הגט כו' נקט נמי הא : דקא משו בי תרי מרביעית · והיינו נהלאין דלכל חד פלגא ביעורא : מרביעית · כלי מחזיק רביעית מלא מים : ואפי' לשנים · כיון דמעיקרא הוה שיעורא וקאתו משירי טהרה הכי מפרש בכל הבשר (חולין קז:) : דמשי חדא ידיה · והדר משי לאידך : הנוטל ידו אחת · מן הכלי בזריקה על ידיו כתיקון חכמים : ואחת בשטיפה · בנהר במ' סאה : פלגא פלגא דידיה · עד הפרק הוי מלות נטילה ונטל חצי השיעור תחילה ונגבה וחזר ונטל חצי האחר : דאיכא משקה טופח · כשחזר ונטל חליו השני לא ניגב הראשון לגמרי דעדיין משקה טופח :
הנצוק

אני הוא עד שני פסול · וא"ת ומי איכא מידי דאילו אמר בפני נחתם כשר ומשום דאמר אני הוא עד שני פסול ונראה לר"י כמו שאומר בירושלמי דכי אמר אני הוא עד שני נעשה כנוגע בעדותו דנראה דלכך בא להעיד על חתימת השני כדי שתתקיים עדות חתימתו וא"ה וכיון דטעמא משום הוא למה ליה למימר משום או כולו בקיום הגט כו' וי"ל משום דלאו טעמא גמור הוא זה אי לאו טעמא דאו כולו בקיום הגט דאין זה נוגע בעדות ממש :

גידוד חמשה ומחילה חמשה כו' · פי' בקונטרס (א) אם היה חריץ עמוק חמשה והקיפו מחילה חמשה אין מצטרפין להיות תוכו רשות היחיד וקשה לר"ת דאמר בשבת בפרק הזורק (דף לט·) ובפ' בתרא דעירובין (דף נט:) דבור וחולייתו מצטרפין לעשרה ואע"פ שזה בגובה וזה בעומק ועוד דאמר פרק כל גגות (שם דף צג:) בהדיא גבי שתי חצרות זו למעלה מזו ויש גידוד חמשה ומחילה חמשה דמודה רב חסדא בתחתונה הואיל והויא פני עשרה דמערבת שניס ולא אחד וי"ל דלענין ב' חצרות זו למעלה מזו איירי הכא ולגבי עליונה לענין עירוב כדמוכח פ' כל גגות (שם צג:) א"נ לענין תל ברה"ר גבוה חמשה והקיף על גביו מחילה חמשה דלא חשיב רה"י לענין שבת וא"ת ויחשב רה"י מטעם דאי בעי מנח עליה ומשתמש כדאמר בפרק חלון (שם עח·) גבי מילאו כולו ביתדות וי"ל דמיירי ברחב הרבה דלא שייך מנח עליה מידי אלא בדבר לר :

הנוטל ידו אחת בנטילה ואחת בשטיפה כו' · פי' בקונט' נטל ידו אחת מן הכלי כתיקון חכמים ואחת בשטיפה בנהר במ' סאה וא"ת והיכי פשיט מהכא כי משי חדא ידא והדר משי לאידך דלמא הכא מיירי שעשה בבת אחת שטיפה לזו ונטילה לזו וי"ל דקסבר הש"ס דאין חילוק דמסתברא דאי בזו אחר זו לא מהני ה"ה דבבת אחת נמי לא מהני אפילו שתיהן בנטילה יד זו מכלי זה ויד זו מכלי אחר ורבינו תם גרס על פי המשניות נטל ידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה וקפשיט מדקתני ידו טהורה ש"מ דחדא חדא מהניא וה"פ משטיפה אחת שצריך לשפוך מן הכלי על ידיו ב' פעמים כדמוכח בכמה דוכתי במסכת ידים דצריך מים ראשונים ושניים ועל זה קאמר ואם נטל ידו אחת משטיפה אחת גדולה שהיא כשתים ידו טהורה כיון שיש בשטיפה זו כשיעור מים ראשונים ושניים וקא מסיים בסיפא שתי ידיו בשטיפה אחת ר"מ מטמא עד שיטול מרביעית אע"ג דכשנוטל בשתי שטיפות לא בעי רביעית השתא דליכא אלא שטיפה אחת צריך רביעית בשטיפה זו אבל ידו אחת אין צריך רביעית כי אתו משירי טהרה אלא שתהא אותה שטיפה מרובה כשתים :
הנצוק

תוספות רי"ד

דאיכא תרי פסול ונדחו דברי רב חסדא דאע"ג דהוה חציו בתקון חכמים חציו בקיום שטרות כשר הוא אלא אמר רב אשי אפי' הוא ואחר מעידים על החתימת ידי שני פסול מ"ט דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות בעלמא וקנפיק נכי רבעא דממונא אפומא דחד שהדא פי' שנים חתומים על השטר ומת א' מהן ובא זה ואמר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי ואמרינן התם בפ"ב דכתובות דנאמן אדם לומר זה כתב ידי אבל אינו נאמן לומר זה כתב ידו של חבירי אלא צריכים שנים להעיד על כתב ידו של חבירו ועכשיו אם נצטרף א' מן השוק עמו להעיד על כתב ידו של חבירו אע"פ שיש עליה שני עדים פסול משום דנפיק כולה ממונא נכי ריבעא אפומא דחד סהדא שכשאומר זה כתב ידי נאמן וקיים חצי המנה שבשטר וכשמצטרף עם א' מן השוק להעיד על כתב ידו של עד שני נמצא שאותו חצי המנה התלוי על עד שני של שטר יוצא חציו על פיו וחציו על פי עד של שוק ורחמנא אמרה ע"פ שנים עדים יקים דבר דמשמע חצי דבר על פי עד זה וחצי דבר על פי זה הלכך פסול ואין לו תקנה עד שיעידו שנים מן השוק על כתב ידי שני ולא יצטרף הוא עם אחר והכא נמי גבי גט כשאומר בפני נחתם חציו קיים העד א' שבגט ונכשר הגט על פיו דהימנוה רבנן כבי תרי וכשמצטרף עם אחר להעיד על חתימת השני אע"פ שאותו העד אינו צריך לו דהשליח נאמן אלא כיון שמצטרף עמו אי מכשירי' ליה אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא דלאו מהימן איהו (שליחות) בלהודיה עד שיצטרף אחר עמו כדאמר' מתקיף לה רב אשי ומי איכא מידי דאילו מסיק איהו בכוליה דבוריה כשר והשתא דאיכא א' בהדיה פסול פי' התם בקיום שטרות לא היה כשר הוא לבדו והוה צריך להצטרף אותו של שוק מ"ה פסול אבל הכא דהוא השליח נאמן על שני העדים מה יעשה לו אם ניצטרף עם אחד מן השוק עמו להעיד על א' מן העדים לא מעלה ולא מוריד ולא גזרו האי אטו שטרות דעלמא דלא מהימן בלחודיה ונדחו גם דברי רבא אלא אמר רב אשי אפי' אמר אני עד שני פסול מ"ט אי כולו בקיום שטרות או כולו כתקון חכמים פי' כיון שאין כאן ע"א אלא השליח לבדו אימתי חימנות רבנן כבי תרי בשמעיד על כל החתימה אבל השתא דאמר אני הוא עד שני נתקיימה התימתו על פיו מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא וכיון דחתימתו נתקיימה בקיום שטרות דעלמא צריך שתתקיים גם החימת השני בקיום שטרות דעלמא בשני עדים ולא על פיו כתקון חכמים דאו כולו בקיום שטרות או כולו בתקון חכמים אלא תקנו חכמים לחצאין וקי"ל כרב אשי שלא נדחו דבריו: אמר רב חסדא גירוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפת עד שיהו או כולו בגירוד או כולו במחיצה פי' לעניין שבת בעי' מחיצה גבוהה עשרה או עמוקה עשרה לרה"י ואם היה חריץ עמק חמשה והיקפו מחיצה גבוהה חמשה אין מצטרפת להיות בתוכו רה"י אלא כרמלית הוה ואין מטלטלין בו אלא בארבע: דרש מרימר גירוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפת וב"ק תלמודא והלכתא מצטרפת והכי נמי אמר בפרק הזורק אמר ר' יוחנן בור וחולייתו מצטרפת: בעי אילפא ידים טהורות לחצאין או אין טהורות לחצאין ה"ד אילימא דקמשו בי תרי מרביעית (נפקית) [והא תנן] מי רביעית נוטלין מהן לידים לאחד ואפי' לשנים פי' פחות מרביעית הלוג אין נוטלין מהן לידים שאין בהן שיעור אבל אם היו רביעית ונטל מהן א' ונשתיירו מהן נוטל מהן גם השני כדמפרש טעמא בפ' כל הבשר דמשירי טהרה קאתו אלא דקמשי חדא [חדא] ידיה והתנן הנוטל ידו א' יא' בשטיפה ידיו טהורות פי' אחד נוטל בזריקת כולו כתיקון הכמים וא' בשטיפה במ' סאה ידיו טהורות דכל חדא וחדא חשיבא באנפי נפשיה וה"ה נטל ידו אחד ונגבה וחזר ונטל ידו אהרת טהורות אלא דקמשי פלגא פלגא ידיה (על) מצות נטילה עד הפרק (א) ונטל חצי הפרק (ס"א איננו) ונטל חצי הפרק תחילה וניגב (ס"א איננו) חזור ונטל חצי האחר הא אמרי דבי ר' ינאי אין ידים טהורות לחצאין · לא צריכא דאיכא משקה טופח וכי איכא

(א) נראה דצ"ל ונטל חצי הפרק וניגב וחזר ונטל חצי האחר וכו' ·

[עי' תוספ' ר"י ז"ל והתניא אבל לגי' ר"ח ספיר גרסינן והתנן הכך דנטל ידו אחת משטיפה אחת פי' בית מאחה א' פ"ב דידים]

[סאר"ז כ' וכ"ג]
[עירובין נג:]
שם
מיר נח: ידים פ"א חולין קז: ע"ש
ידים פ"ב מ"א

הגהות הב"ח
(א) תו"ה גידוד כו' היה חריץ כ"ב ...

הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה לא צריכא דאיכא טופח להטפיח הא נמי תנינא טופח להטפיח חיבור דלמא לענין מקואות ורבי יהודה היא *דתנן מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו (*שניהם בבת אחת טהורים) בזה אחר זה ראשון טהור והשני טמא רבי יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור אמר רבי ירמיה הרי *אמרו הבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין טמא בעי ר' ירמיה חציו בביאה וחציו בנפילה מאי תיקו אמר רב פפא הרי אמרו *בעל קרי חולה שנתנו עליו תשעה קבין מים טהור בעי רב פפא חציו בטבילה וחציו בנתינה מאי תיקו: אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר כו': אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל גט יוצא מתחת ידי שניהם כשר

רש"י

הגלוק · קילוח: והקטפרס · הר משופע שמדרונו מחודד הרבה: אינו חיבור · לטומאה כגון המערה מכלי טהור לכלי טמא וגלוק הקלוח מחבר משקה שני הכלים אינו חיבור לטמא משקין העליונים וכן הקטפרס אם העבירו דרך דף הנתונים במדרון והתחתונים מחוברים לטומאה אין העליונים טמאים וכן אם היתה עריבה ארוכה ובשני ראשיה משקין אחד טמא ואחד טהור ומשקה טופח מחברן אינו חיבור לטמא הטהורים וכן לטהרה לענין מקוואות (א) שני מקוואות שאין באחד מהן ארבעים סאה וגלוק וקטפרס ומשקה טופח מחברן אינו חיבור: טופח להטפיח · שיש משקה הרבה שאם טפח בו יכול להטפיח במקום אחר: חיבור · לטומאה ולטהרה וקס"ד דהוא הדין לנטילה דחשיב כמאן דעביד בהדי הדדי: דלמא · הא דקתני חיבור: לענין מקוואות · קאמר ור' יהודה היא משום גוד אחית (כדתני') כו' ומיהו לענין נטילה מבעיין אי הויא נטילה כתיקונה להכשיר או לא ואין ראיית חיבור מקוואות ראיה לכאן דהכא לאו משום חיבור מבעי לן: מכוונות · לא פחות ולא יותר: השני טמא · שחסר המקוה על ידי הראשון: נוגעות במים · בשעת טבילת השני: אף השני טהור · דכמאן דמחברי מים שעל הראשון למי המקוה דמו: הבא ראשו ורובו · כשהוא טהור במים שאובים בתוך הכלי: טמא · לתרומה עד שיטבול ומגזירת שמונה עשר דבר היא ובפ"ק דמסכת שבת *מפרש מ"ט גזור עליה לפי שהיה להם מערות סרוחים לטבילה ולאחר טבילה היו רוחצין בשאובין והתחילו לומר לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין וגזרו עליהן ושוב גזרו על טהור שנפלו עליו שלשה לוגין מים שאובין דאי לא הא לא קיימא הא: חציו בביאה · בתוך הכלי וחציו בנפילה שנפלו על חצי גופו שלשה לוגין: בעל קרי חולה כו' טהור · לדברי תורה דעזרא תיקן טבילה לבעלי קריין קודם שיעסקו בתורה והקלו על החולה בנתינת תשע קבין אפי' שאובין במסכת ברכות* אבל לטהרו ליכנס במקדש בעינן ארבעים סאה: וחציו בטבילה · שנכנס חציו לתוך המקוה ועל חציו נתן ט' קבין שאובין: שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם · שאין שניהם שלוחין בהבאתו דלא הוו שנים שהביאו גט אלא אחד הביאו צריך המביא לומר בפני נכתב ובפני נחתם וזה לא אמר: אבל הגט יוצא · בב"ד: מתחת ידי שניהם · ששניהם אדוקין בו ושניהם שלוחין:

תוספות

הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה · פי' בקונטרס אינו חיבור לטהרה לענין שתי מקוואות שאין באחד מהן מ' סאה וגלוק וקטפרס ומשקה טופח מחברן אינו חיבור וקשה לר"ת דעד כאן לא נחלקו ר' מאיר ורבי יהודה בפרק אין דורשין (חגיגה יט·) גבי ג' גוממיות העליונה עשרים והתחתונה עשרים ובאמצעית ארבעים ואחדלית של גשמים עוברת ביניהם אלא בטובל בעליונה אי אמרינן גוד אסיק אבל בתחתונה כולהו מודו דעלתה לו טבילה דאמרינן גוד אחית אלמא קטפרס חיבור והכא משמע דאינו חיבור כלל ואומר ר"ת דהכא מיירי דוקא בשתי גוממיות שבזו עשרים ובזו עשרים דליכא מקוה שלם באחד בפני עצמה דלא הוו חיבור ואין מטבילין אפילו בתחתונה אבל התם דאיכא באמצעית מקוה שלם לכ"ע מטבילין בתחתונה ובעליונה פליגי ודוקא נקט אמצעית אבל שתי גוממיות שאין בשום אחת מקוה שלם לכ"ע אין מטבילין אף בתחתונה עוד הקשה דהכא קאמר דקטפרס לא הוי חיבור ובסמוך קאמר רבי יהודה אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור והך דגלוק ר' יהודה היא דהא מסקינן לענין מקוואות ורבי יהודה היא ואומר ר"ת דכיון שהמים שעל הראשון סופן ליפול ולירד למקוה הוי קטפרס חבור ומיהו גלוק גרוע מקטפרס לפי שהקילוח של הגלוק עומד באויר ולא הוי חבור אפי' סופו ליפול כדמשמע בפרק בתרא דע"ז (דף עב:) והא דדייק התם גבי כותי דאנח ידיה אבת גישתא ואסריה רבא לכולי חמרא שמע מינה גלוק חיבור אע"ג דהתם הוי קטפרס דייק שפיר דגלוק הוי חיבור דכיון דמה שנגע בו הכותי דהיינו בקנה העליון דאין סופו ליפול בתוך חבית כיון שראשו אחד מונח על גישתא ולהכי לא עדיף מגלוק עוד הקשה דהכא משמע דטופח להטפיח הוי חיבור ובפ"ו דמקוואות (משנה ז) תנן ומייתי לה בפ"ק דיבמות (טו·) ובפרק שלישי דחגיגה (דף כב·) עירוב מקוואות כשפופרת הנוד בעוביה ובחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן ואור"ת דנקב בעינן כשפופרת הנוד אבל מים סגי בטופח להטפיח ואין נראה לר"י דתנן במסכת מקוואות פ"ו (משנה ט) כותל שבין שתי מקוואות שנסדק לשתי מצטרף לערב אין מצטרף עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד ר' יהודה אומר חילוף הדברים נפרצו מלמעלה זה לתוך זה על רום כקליפת השום על רוחב כשפופרת הנוד היינו שתי אצבעות אם כן הא דקאמר עירוב מקוואות כשפופרת הנוד מלא נקב מים בעינן ובנפין מלמעלה אין צריך אלא כקליפת השום ברוחב כשפופרת ואי במים סגי בטופח להטפיח אלא דנקב הוא דבעי' כשפופרת כדפירש ר"ת א"כ אין רוחב המים כשפופרת שתי אצבעות שהנקב עגול והוא צר מלמטה כדאמר בשתי אצבעות חוזרות למקומן ונראה דדוקא לר"י סגי בטופח להטפיח אבל לרבנן צריך כקליפת השום ברוחב שתי אצבעות ובכותל מפסיק צריך כשפופרת הנוד שיהא הנקב מלא והאי דגלוק לפי מאי דמסיק לענין מקוואות ור"י היא מגי אתיא כרבנן דדוקא הא דטופח להטפיח חיבור אתיא כר"י אבל הא דגלוק וקטפרס דקתני בה דמשקה טופח אינו חיבור היינו אפי' טופח להטפיח ועוד אומר ר"י דאפילו ר' יהודה לית ליה טופח להטפיח חיבור ברגליו נוגעות במים אלא מכח גוד אחית אבל בקרקע שוה דלא שייך גוד אחית בעי קליפת השום ואתיא ההיא דנפרצו זה לתוך זה אפי' כר' יהודה דאיירי התם ברישא ור"י אומר דההיא דהגלוק וקטפרס לא לענין חיבור מקוואות איירי אלא לענין השקה והשתא הוי לטהרה דומיא דלטומאה וכן משמע מדקאמר דלמא לענין מקוואות ור' יהודה היא משמע דעד השתא לא הוה מוקי במקוואות ופשיט דמשקה טופח אינו חיבור לענין השקה ה"ה לענין נטילה וקאמר לא צריכא דאיכא טופח להטפיח ובעי הא דקתני דמשקה טופח אינו חבור לענין השקה אי מיירי בטופח שלא להטפיח או אפי' בטופח להטפיח וקאמר הא נמי תנינא דהוי חיבור ודחי הא דתנינא דטופח להטפיח דלמא לענין מקוואות ור' יהודה היא מטעם גוד אחית אבל לענין השקה אימא דלא הוי חיבור אפי' לר' יהודה כמו במקוה בקרקע שוה דליכא גוד אחית והשתא ההיא דחגיגה לא קשה מידי ומצינו למימר לכ"ע מטבילין בתחתונה אפי' ליכא באמצעית מ' ונקיט באמצעית מ' לאשמועינן דאפ"ה קתני בסיפא בתוספתא וחכמים אומרים אין מטבילין אלא באמצעית ואע"פ שיש מ' באמצעית אפ"ה אין מטבילין בתחתונה וכל שכן בעליונה אי נמי קא משמע לן דלא גזרינן אמצעית אטו אחריני אבל קשה למאי דס"ד דטופח להטפיח הוי חבור לענין השקה אלמא בטופח להטפיח אנו מקילין יותר לענין השקה מלענין מקוואות דבמקוה לא הוי חיבור וגלוק וקטפרס הוי איפכא דבהשקה לא הוי חבור ולענין מקוה הוי חיבור: **הבא** ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו כו' · הכי גרסינן בפרק קמא דשבת (דף יג:) דעל טבול יום דוקא גזרו בביאה וכל שכן בנפילה אבל טהור דוקא בנפילה וטעמא אר"י דהחמירו בנפילה משום שמעשה כך היה כדאמר התם והיו *(מעבירים על גביהן) שלשה לוגין מים שאובין: (ועי' תוס' שבת יג: ד"ה ופסול) **אבל** גט יוצא מתחת ידי שניהם כשר · מה שפירש בקונטרס ששניהן אדוקין בו לאו דוקא שאין צריך שיהיו ממש שניהם אדוקים ואוחזים בגט אלא ששניהם אומרים שהבעל עשה שניהן שלוחין על כך ואמר להם שניכם הוליכו גט לאשתי ונתנו האחד במעמד חבירו כדאמרינן בסוף התקבל (לקמן דף סו:) כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם ואם האחד שליח והשני מעיד שבפניו נתן הבעל את הגט לחבירו להוליך לאשתו לרבה כשר דמה אם יאמרו בפנינו גירשה אבל לרבה אפי' לאחר שלמדו אין להכשיר כיון שאין שניהם שלוחים דדוקא בשניהן שלוחים אמרינן בפרק קמא (לעיל דף ה·) דכשר לרבה משום דבי תרי דמייתי גיטא טילתא דלא שכיחא היא אבל כה"ג לא · אלמא

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ז מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ס:

יא ב מיי' פ"ח מהלכות מקוואות הלכה י סמג עשין טו טוש"ע א"ח סימן קסב סעיף ג:

יב ג מיי' שם פ"ח הל' יב סמג שם טוש"ע י"ד סימן רא סעיף סב:

יג ד מיי' פ"ט מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה א:

יד ה מיי' שם הלכה ג

טו ו מיי' פ"ז מהלכות גירושין הלכה יד טו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמב סעיף יט:

תוספות רי"ד

איכא משקה טופח מאי הוי והתנן הנצוק והקטפרס ומשקה טיפח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה: לא צריכא דאיכא טופח ע"מ להטפיח ולא איפשיט: א' אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול פי' שהרי לא קיים כל החתימה: אמר [רב] שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן ל"ש אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל אם הגט יוצא מתחת ידי שניהם

מסורת הש"ס

טהרות פ"ח מ"ט פ"ו מב

חגיגה יט. מקואות פ"ז מ"ו

מ"ד מ"ז

שבת יג: יז. זבין פ"ה מי"ב

[צ"ל כדתנן]

ברכות כב: ע"ש [מקואות פ"ג מ"ד]

[דף יד.]

[דף כב:]

[צ"ל נותנים עליהם]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אינו חיבור וכו' לענין מקוואות כגון שני:

עין משפט
נר מצוה

טז א מיי' פ"ז מהל' גירושין הלכה יד טו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמב סעיף יט:

כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם אמר ליה *אביי אלא מעתה סיפא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ורבי יהודה מכשיר טעמא דאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם הא גט יוצא מתחת ידי שניהם מכשרי רבנן אמר ליה *אין וכי אין גט יוצא מתחת ידי שניהם במאי פליגי מר סבר גזרינן דלמא *אתיא לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד ומר סבר לא גזרינן לישנא אחרינא אמרי לה אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן אפי' גט יוצא מתחת ידי שניהם פסול אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם אמר ליה *אביי אלא מעתה סיפא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ור' יהודה מכשיר אפילו גט יוצא מתחת ידי שניהם פסלי רבנן אמר ליה אין במאי קא מיפלגי מר סבר *לפי שאין בקיאין לשמה ומר סבר לפי *שאין עדים מצויין לקיימו לימא דרבה ורבא תנאי היא לא רבא מתרץ כלישנא קמא ורבה אמר לך דכולי עלמא בעינן לשמה והכא במאי עסקינן *לאחר שלמדו ובגזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו קמיפלגי דמר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן וליפלוג נמי רבי יהודה ברישא הא אתמר עלה אמר עולא חלוק היה רבי יהודה אף בראשונה מתיב רב אושעיא לעולא רבי יהודה מכשיר בזו ולא באחרת מאי לאו למעוטי אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם לא למעוטי בפני נחתם אבל לא בפני נכתב סלקא דעתך אמינא הואיל ולא גזר רבי יהודה גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו דלמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד נמי לא גזר קא משמע לן אתמר נמי אמר רב יהודה שנים שהביאו גט ממדינת הים באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן רבה בר בר חנה חלש עול לגביה רב יהודה *ורבה לשיולי ביה בעו מיניה *שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכין אמר להם אין צריכין מה אילו יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני אדהבי אתא ההוא

חברא

אלמא קסבר שנים שהביאו גט אין צריכין כו' · פי' בקונטרס דטעמא משום דאין עדים מצויין לקיימו ונראה דאפילו למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה איירי שפיר הכא דלאחר שלמדו בבי תרי דלא שכיח לא גזרינן שמא יחזור לקלקולו אבל מאן דסבר שנים שהביאו גט צריכין ע"כ סבר לפי שאין בקיאין לשמה כרבה דלרבא אפילו לא אמר זה בפני נכתב וזה בפני נחתם כשר כיון שאומרים שהבעל שלחם דמה אילו יאמרו בפנינו גירשה וא"ת ולרבא נמי דלמא בעלמא צריכין והכא דכשר משום דחד מינייהו מסהיד אכתיבה וחד אחתימה ואין לומר דכיון דלא מסהיד אכולה מילתא לא דייק דהא תנן אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר אלמא מהימן חד אע"ג דלא מסהיד אלא אכתיבה לחודא ולא אמרינן דלא דייק וי"ל דאם איתא דצריכין בעלמא גם כאן לא היה מועיל דכיון שאין כאן אלא אחד שמעיד על החתימה לבד אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא אע"ג דאידך מעיד על הכתיבה מאחר דהאי דמסהיד אחתימה לא מסהיד אכתיבה דרבה נמי אית ליה טעמא דאיחלופי דכיון דכבר תקנו בפני נכתב משום לשמה תקנו נמי דצריך לומר משום איחלופי כדפרישי' לעיל בפ"ק (דף ה:) אע"פ שכיון שהם שנים אין צריכין להעיד משום קיום אלא משום לשמה מ"מ כיון דצריך מיהא עדות משום לשמה יסברו העולם דעדות זה משום קיום הוא ואתי לאיחלופי משום קיום שטרות דעלמא: הא גט יוצא מתחת ידי שניהם מכשרי רבנן · מדקדק כן לפי שרוצה לישאל וכי אין גט יוצא כו' במאי פליגי דבגט יוצא מתחת ידי שניהם ניחא ליה דפליגי כמו שמפרש בלשון שני ובלשון שני איפכא ומתא ליה טפי דפליגי באין גט יוצא כו' כמו שמפרש כאן בלשון ראשון וכעין סוגי' זו איכא באלו טרפות (חולין דף נח:) גבי ולד טרפה: אלמא קסבר צריכין כו' · היינו כרבה כדפירשנו: במאי פליגי · וא"ת ולימא דפליגי באיחלופי כמו ללשון ראשון ואומר ר"י דבשלמא ללישנא קמא איכא למימר דטעמא דרבי יהודה משום דלא חיים לאיחלופי (א) כיון דאין גט יוצא אלא מתחת יד עד החתימה מוכחא מילתא משום דעד חתימה נאמן ביחידי לפי שהוא שליח הגט מדמצרכינן אכתיבה תרי משום דלא הוו שלוחים אבל להאי לישנא דמוקי לה בגט יוצא מתחת יד שניהם איכא למיחש לאיחלופי דהשתא אין כאן הוכחה כיון דעד המעיד על הכתיבה ישנו נמי שליח הגט: ומר סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו · הכא הוה מצי לאקשויי ולפלוג רבי יהודה ברישא: ורבה אמר לך דכולי עלמא כו' · הוא הדין דמצי לשנויי דרבה כלישנא קמא דלדידיה נמי בי תרי דמייתי גיטא אין צריכין משום דלא שכיחא כדאמרן בפ"ק (לעיל ה:): ומר סבר לא גזרינן · פי' בקונטרס דלא גזר רבי יהודה שמא יחזור דבר לקלקולו דבי תרי דמייתי גיטא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו ביה רבנן ובחנם פירש כן דהא פי' בחד נמי לא גזור דהא מסיק למעוטי בפני נחתם אבל לא בפני נכתב ומפרש טעמא משום איחלופי ולא קאמר טעמא שמא יחזור דבר לקלקולו והיינו טעמא דנראה לו לגמרא כיון דרבנן לא מפלגי וגזרו בין בחד בין בתרי לרבי יהודה נמי לא מסתבר לחלק כיון דלא גזר בתרי הוא הדין בחד:

הא

כשר · ואע"ג דלא כלום קאמרי דלחד אצרכוה למימר תרוייהו דלא ליחלפו בקיום שטרות דעלמא אפ"ה כשר דקסבר שנים שהביאו גט אין צריכין לומר כו' דטעמא משום שאין עדים מצויין לקיימו והרי עדים מצויין לקיימו ואי קשיא כיון דסוף סוף שנים הן מה לי שניהם שלוחים מה לי אחד מהם הרי עדים מצויין לקיימו לא פלוג רבנן בין בא עם חבורת אנשים לבא יחידי דאין מבחין ובודק באלה דלא מוכחא מלתא ואם באת להכשיר את זה יכשירו את זה אבל כשנים הביאוהו מלתא דמוכחא ולא שכיחא היא ולא אחמור בה רבנן: סיפא דקתני · פלוגתא דר' יהודה ורבנן על כרחיך בשאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם הוא דאי שניהם שלוחין מכשרי רבנן ואע"ג דאמירה דידהו לא כלום היא דהא שנים שהביאו גט אין צריכין לומר: במאי פליגי · הואיל ואחד מביאו והוא לא אמר כתיקון חכמים אמאי קמכשר ר' יהודה: ה"ק סבר · אף על פי שהגט יוצא מתחת עד החתימה והשליח הימנוהו רבנן כתרי אפילו הכי כיון דלא אמר נמי בפני נכתב פסול גזירה דלמא אתי לאיחלופי כו': ורבי יהודה סבר · כיון דאצרכינהו תרי אחריני במקומו לאסהודי אכתיבה תו לא אתי לאיחלופי: צריכין · ואלו לא אמרו כתיקון חכמים דכיון דחד הוא דאסהיד אחתימה אתי לאיחלופי הואיל ואיהו לא אמר אכתיבה: סיפא דקתני · פלוגתא נימא דומיא דרישא דאפילו גט יוצא מתחת ידי שניהם פסלי דהא צריכין לומר והני לא כלום קאמרי דאי גט יוצא מתחת ידי עדי הכתיבה הא דהחתימה לאו כלום הוא שאינו שליח בדבר ואי מתחת יד אחד מאלו ועד החתימה או שלשתן שלוחין בו כיון דאחתימה חד הוא דאסהיד ואיהו לא אמר אכתיבה אתי לאיחלופי בעלמא: במאי פליגי · כלומר ר' יהודה אמאי אכשר: תנא קמא סבר לפי שאין בקיאין לשמה · הלכך שנים שהביאו גט צריכין לומר והני לא כלום אמרו כדאמרן: ורבי יהודה סבר לפי שאין מצויין לקיימו · הלכך שנים שהביאו גט אין צריכין לומר ולא איכפת לן: רבא מתרץ כלישנא קמא · דאין גט יוצא מתחת ידי שניהם דאי שנים הביאוהו דכולי עלמא כשר דאין צריכין לטעם לפי שאין עדים מצויין והכא כשהביאו א' הוא שהעיד על החתימה וטעמא דר' יהודה כדאמרן לעיל דכיון דאיכא תרי אחריני אכתיבה לא אתי לאיחלופי: ורבה · מוקי לה כלישנא בתרא ואמר לך הכא דמכשיר רבי יהודה לאו משום דשנים המביאין גט אין צריכין אלא לאחר שלמדו עסקינן דלמאי ניחוש לה אי לשמה הא איכא אי לקיימו הא איכא דשנים הם ורבנן דפסלי גזרי שמא יחזור דבר לקלקולו ורבי יהודה סבר לא גזרינן דתרי דמייתי גיטא לא שכיחא ולא גזרו בה רבנן: ולפלוג נמי רבי יהודה ברישא · באחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם כיון דיוצא מתחת ידי שניהם דלקיימו ליכא למיחש ולשמה נמי הא למדו ולקלקול לא חיים: לא למעוטי בפני נחתם אבל לא בפני נכתב · דחד הוא ופסולי' משום גזירה דלמא אתי לאיחלופי הוא: אתמר נמי · כלישנא בתרא דרבי יוחנן דבגט יוצא מתחת ידי שניהם מחלוקת:

חברא

[גי' רב אשי] [לעיל ט׳] [גי' רב אשי] [לעיל כ׳] [שם] [שם ס.]

ס"א ורבנן וכ"נ בפירוש לעיל ט.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה במאי וכו' דכיון דאין גט וכו' מוכחא מילתא דהא דעד:

תוספות רי"ד

כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם פי' דוקא אם לא היו שניהן שלוחים בהבאתו אלא א' דאמר נחתם אז הוא פסול דאע"ג דהימנוה רבנן כבי תרי כיון דלא מסהיד נמי אכתיבה אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא ואף על גב דאחד אומר בפני נכתב כיון דלא הוה אידו שליח בגט כמאן דליתיה דמי ואין כאן עדות אלא אחתימה בלחוד ואתי לאכשורי נמי קיום שטרות בע"א ומש"ה פסול אבל אם היו שניהם שלוחי' בהבאתו ששניהם אומרים כי הבעל נתנו לה כשר שאע"פ שלא אמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם כשר [שכיון] שהם מעידים כי הבעל נתנו להם אין צריך שום קיום שפי הבעל כק' עדים וכיון שהוא מסרו להם הרי הודה שהוא כשר ושוב אינו יכול לערער כדכתבי' לעיל בפ"ק ולשמה לא חיישי' כדרבא א"ל אביי אלא מעתה סיפא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול ור' יהודה מכשיר טעמא דאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם [הא גט יוצא מתחת ידי שניהם] מכשרי רבנן א"ל אין וכי אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם במאי פליגי מר סבר גזרינן דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא ומר סבר לא גזרינן פי' רבנן סברי כיון דחד הוא דמסהיד אחתימה אע"פ שהוא שליח הגט דהימנוה רבנן כבי תרי כיון דלא מסהיד נמי אכתיבה אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא ור' יהודה סבר כיון דאיכא שני עדים דמסהדי נמי אכתיבה לא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא אבל ברישא דליכא אלא חד אכתיבה דחד כמאן דליתיה דמי מכשרת להאי המעיד על החתימה כבי תרי מפני ששליח הגט הוא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא׃ רבה בר בר חנה חלש על גביה רב יהודה ורבנן לשיולי ביה בעו מיניה שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכין אמר להן אין צריכין וכו' אילו יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני פי' גם כן כשאומרים שהבעל נתנו להן לאשתו יהיו נאמנים וכיון שהבעל נתנו להם לגרשה כך עדים שהוא כתבו והחתימו ואין לך קיום גדול מזה ושוב אינו יכול לבוא ולערער והכי הלכתא:

חברא שקלה לשרגא מקמיידהו אמר רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו למימרא דארומאי מעלו מפרסאי והתני *רבי חייא מאי דכתיב °אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה יודע הקב"ה בישראל שאין יכולין לקבל גזירת ארומיים עמד והגלה אותם לבבל לא קשיא הא מקמי דניתו חברי לבבל הא לבתר דאתו חברי לבבל: אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר: אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שהגט יוצא מתחת יד עד כתיבה דנעשו כשנים על זה וכשנים על זה אבל מתחת ידי עדי חתימה פסול אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם אמר ליה רבי אסי אלא מעתה רישא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ור' יהודה מכשיר ואפילו גט יוצא מתחת ידי שניהם פסלי רבנן אמר ליה אין זימנין אשכחיה דיתיב וקאמר דאפילו גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממ"ה אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם אמר ליה רבי אסי אלא מעתה רישא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ורבי יהודה מכשיר טעמא דאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם הא גט יוצא מתחת ידי שניהם מכשרי רבנן אמר ליה אין והא זמנין לא אמרת לן הכי אמר ליה °יתד היא שלא תמוט:

איוב כח

מתני' נכתב ביום ונחתם ביום בלילה ונחתם בלילה ונחתם ביום כשר ביום ונחתם בלילה פסול רבי שמעון מכשיר שהיה רבי שמעון אומר כל הגיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין חוץ מגיטי נשים:

גמ' איתמר °מפני מה תיקנו זמן בגיטין רבי יוחנן אמר *משום בת אחותו ריש לקיש אמר משום פירות ריש לקיש מ"ט לא אמר כרבי יוחנן אמר לך זנות

[לקמן כו: יבמות לה:]

רש"י

חברא · פרסאי : שקלה לשרגא · שיש לפרסיים יום אחד שאין מדליקין אור בתוכו יום אלא בבית ע"ז שלהן : אמר · רבה בר בר חנה : רחמנא או בטולך · או תביאנו בצילך או הגלנו בצל בני עשו שהן מכבדין אותנו : הבין דרכה · של תורה ולומדיה היכן היא ראויה להתיישב : גזירות · שגוזרין שמד תורה אור שלא יתעסקו בתורה ולא יקיימו מצות : והגלה אותן לבבל · בחורבן הבית : הא מקמי דניתו · חברי לבבל · בימי כשדים נבוכדנצר ואויל מרודך ובלשצר : לבתר דאתו חברי · משכבש כורש את המלכות ומלך בבבל : מתחת יד עד כתיבה · דהשליח נאמן כשנים : פסול · ואע"פ ששניהם הביאוהו : זימנין · פעם אחרת : אשכחיה · ר' אסי לר' אמי : יתד היא · לשון אחרון זה אמת ·

[פסחים פז:]

מתני' נכתב בלילה ונחתם ביום · היינו חד יומא ואין כאן גט מוקדם : ביום ונחתם בלילה מוקדם הוא דמשמע דמההוא יומא איגרשה ולא איגרשה עד למחר ובגמרא מפרש מאי פסוליה : כל הגיטין · של מכר ומתנה והלואה : פסולין · דאתי למטרף לקוחות מיומא דכתיבה ושלא כדין: חוץ מגיטי נשים · דלאו לגוביינא עבידא ובגמרא מפרש לה : **גמ'** מפני מה תיקנו זמן בגיטין · כיון דלאו שטרא דגוביינא הוא : משום בת אחותו · והיא אשתו ושמא תזנה תחתיו וחס עליה שלא תחנק וכותב לה גט בלא זמן ונותן לה וכשמעידין עליה בבית דין מוציאה גיטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותה שעה : משום פירות · שמזמן הגט ואילך אם ימכור הבעל בפירות נכסי מלוג שלה תגבם ואם לא היה בו זמן יהיה מוכר והולך וכשתתבע לדין הויא ידה על התחתונה שיאמר לה קודם גירושין מכרתי :

תוספות

הא מקמי דאתו חברי לבבל · פי' בקונט' חברי היינו פרסיים ומקמי דאתו חברי לבבל היינו בימי כשדים נבוכדנצר ואויל מרודך ובלשצר ובתר דאתו היינו כשכבש כורש את המלכות ומלך בבבל וקשה לר"ת דעל כרחך חברים לאו היינו פרסיים דאמר בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עב.) הראני פרסיים דומין לחיילות של בית דוד. הראני חברים דומין למלאכי חבלה ועוד דבפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סג:) משמע דבימי ר' יוחנן אתו חברי לבבל דאמרו ליה לר' יוחנן אתו חברי לבבל שגא נפל ואומר ר"י דחברים הם אומה אחת שבאה בימי רבי יוחנן וכשבאה לבבל הרשיעה את הפרסיים שהיו בבבל ואתקלקלו טפי מארומאי וא"ת למאי דפי' בקונט' דמימי כורש באו פרסיים לבבל ובהגוזל בתרא (ב"ק קיז.) אמרינן דאמר ליה רב לרב כהנא עד האידנא הוה מלכותא דיווני דלא קפדי אשפיכות דמים השתא פרסיים נינהו וקפדי אשפיכות דמים משמע דבימי רב אתו פרסיים לבבל ואומר ר"י דהתם הכי פירושא עד האידנא הוה מלכותא דיווני שמושלים של בבל היו מיוונים ועכשיו המושלים הם פרסיים אבל לעולם פרסיים היו שם מימות כורש : *__אחד__ אומר בפני נכתב וב' אומרים בפנינו נחתם כשר · לרבא אפי' ליכא מעיד על הכתיבה כשר ולא נקט אחד אומר בפני נכתב אלא אגב רישא דתני אחד : **אמר** ליה ר' אסי אלא מעתה רישא דקתני · קושיא דרבי אסי איננה אלא במאי פליגי כדפרישי' לעיל אלא שלא חש להאריך : **נכתב** ביום ונחתם בלילה פסול · לרבי יוחנן משום שמא יחפה על בת אחותו ולריש לקיש משום פירי דסבורין הדיינים שביום הכתיבה נחתם ותטרוף האשה מלקוחות שלא כדין פירות שמשעת כתיבה עד שעת חתימה : **ור"ש** מכשיר דלית ליה שמא יחפה כדאמר בגמרא ומשום פירי נמי ליכא דקסבר משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות דהיינו משעת כתיבה וא"ת וניחוש שמא נכתב בלילה והקדימו הבעל והאשה וכתבו זמן של יום לעשות קנוניא על הלקוחות ואע"פ שבא לגרשה כדאיתא בסוף פ"ק דב"מ (דף יט:) גבי שובר וי"ל דלעולם אין חותמין העדים כשרואין הזמן מוקדם אא"כ יודעים שביום הזמן נכתב : **מפני** מה תיקנו זמן בגיטין · לא מצי למימר דתקינו זמן כדי שתוכל להוציא האשה מן הבעל מזונות שלוותה ואכלה קודם זמן הכתוב בגט שלא יוכל לומר לה גירשתיך מקודם לכן דבלאו הכי נאמנת אשה על כך מיגו דאי בעי תטמין את גיטה ולא ידעו שהיא גרושה ולא תראהו עד שתרצה להנשא ואם יביא הבעל עדי מסירה אז לא תפסיד האשה שידעו העדים מתי נמסר אע"ג דבעל שאומר גירשתי את אשתי נאמן היינו דווקא מכאן ולהבא כדאמרינן בית נוחלין (ב"ב דף קלג:) ואפילו מכאן ולהבא לא מגינו שיהא נאמן כשאשתו מכחישתו ועוד דמשום מזונות לא היו צריכין לתקן זמן כמו שאפרש על רבי יוחנן בסמוך דאפילו אין בו זמן יכולה האשה לבקש עדי מסירה שיעידו בפני ב"ד או עדים שהיום נתגרשה ויכתבו לה שטר אחר (ומיהו שמא לא יתרצו עדי מסירה לבא עמה לב"ד או לומר לעדים ויכתבו לה שטר אחר שמאותו יום נתגרשה ואדרבה ע"י הזמן פעמים היא תפסיד מזונות שלא כדין כשלא גרשה בשעת הכתיבה) וא"ת וגט שיחרור למה תיקנו בו זמן דאי משום מעשה ידיו בלא זמן נמי יוכל לבא לב"ד ויכתבו לו שמאותו יום נשתחרר ואפי' למ"ד עדיו בחתומיו זכין לו אינו זוכה במעשה ידיו מיום הכתיבה כיון שאין בו זמן ואין מוכיח מתוכו מתי נכתב כמו *בשני שטרות היוצאין ביום אחד דאפילו לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו זה שמסר לו תחילה קנה דבפרק זה בורר (סנהדרין דף כח:) משמע דאביי סבר כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ולרבי אלעזר על כרחך זה שמסר לו תחילה קנה כדמוכח בפרק מי שהיה נשוי (כתובות צד:) והיינו משום דלא אמרינן עדיו בחתומיו זכין לו אלא היכא דמוכח מתוכו והוא הדין הכא באין בו זמן כלל ואומר ר"י דתקנו זמן דאי לא הוי ביה זמן פעמים שהיה אדם מוכר עבדו ואח"כ כותב לו גט שיחרור בלא זמן והיה אומר העבד לרבו שני אייתי ראיה שטר מכר שלך קדם לשחרור שהעבד הוא מוחזק בעצמו והלוקח בא להוציא ממנו השעבוד אבל הכא הבעל מוחזק ולא האשה : **משום** בת אחותו · שלא יחפה עליה כשאין בו זמן דלא אמרינן אוקמה אחזקת אשת איש והשתא הוא דאיגרשה כיון שהיא גרושה לפנינו ועוד אדרבה אוקמה בחזקת כשרה שלא נבעלה כשהיא אשת איש : **ריש** לקיש אמר משום פירות · כדי שתדע האשה מתי נכתב ונחתם ולא תפסיד פירות עד שעת נתינה וא"ת גט מאוחר יפסל מהאי טעמא °ובפ' גט פשוט (ב"ב קס.) מוכח דכשר דאמר גט מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואז יהיה מאוחר דמקושר אמרי' התם *מלך שנה מונין לו שתים. ועכשיו ימנו מזמן הכתוב בו כדין פשוט שלא ידעו. דתחילתו מקושר היה ואומר ר"י דבמאוחר אין הבעל מפסיד פירות משעת חתימה אלא משעת הזמן דאין ראוי לגרש בו אפילו נתנו לה לאלתר ואין הגירושין חלים עד הזמן אבל נכתב ביום לרבי שמעון ראוי לגרש בו מיד אע"פ שלא נחתם ע"י עדי מסירה דר"ש סבר כר' אלעזר דעדי מסירה כרתי כדאמרינן בפ"ק (לעיל ט:) ולרבנן אע"ג דראוי לגרש בו כיון דליכא נמי קול אין הבעל מפסיד פירות אבל כשעסוקים באותו ענין דיש קול וראוי לגרש בו מפסיד הבעל פירות משעת כתיבה כדאמר לקמן וקשה לר"י דאמרי' לקמן (דף יח.) אמר לעשרה כתבו גט לאשתי והתימו בו בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן עד עשרה יומי דר"ל אמר כולם משום עדים ופסול ואמאי והרי יש לו קול והרי ראוי לגרש בו דאם היה רוצה הבעל לא היה מקפיד על העשרה ויפסיד פירות משחתמו ב' הראשונים ויהא כשר לגרש בו וי"ל כל זמן שהבעל מקפיד ולא החתימו כולם אין קול עד שיחתמו כולם או שיהו עסוקין לחתום ·

זנות

[ביד לעיל במשנה טו:]

[ב"ב מ"ז]

[כתובות צד.]

[דף קכג:]

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ז מהלכות גירושין הלכה טו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמב סימן יט

יח ב טוש"ע ח"מ סימן מג סעיף נו :

יט ג מיי' פ"א מהלכות גירושין הלכה כה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכז סעיף ג :

כ ד מיי' שם הלכה כד :

גליון הש"ס

גמ' מפני מה תקנו זמן בגיטין · עיין בב"ב קעב ע"ב תוד"ה עדי : תוס' ד"ה ריש לקיש וכו' ובפ' גט פשוט · עיין לקמן דף פ ע"א תד"ה כי יתביתו :

תוספות רי"ד

א' אומ' בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר : אמר ר' אמי אמר ר' יוחנן אפילו גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה ולא מתחת ידי עדי כתיבה כשר: אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם פי' אע"פ שעד הכתיבה אינו שליח ולא מהימן כבי תרי ובמאן דליתיה דמי ונמצא שאין לנו עדים על הכתיבה כשר כיון דסיקים ניטא בחותמיו אין אנו צריכין לעדות הכתיבה דלשמה לא חיישי' כרבא : מתני' נכתב ביום ונחתם ביום נכתב בלילה ונחתם בלילה בלילה ונחתם ביים כשר ביום ונחתם בלילה פסול ור"ש מכשיר שר"ש אומר כל הגיטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין חוץ מגיטי נשים' פי' היכא דנכתב ביים ונחתם בלילה קדם זמן הכתיבה לזמן החתימה יום אחד וה"ל שטר מוקדם וחכמים פוסלין במוקדם ור"ש מכשיר כדמפרש טעמייהו לקמן שר"ש אומר כל הגיטין כגון שטרי הלואות ושטרי מקח וממכר דלגוביינא עבידי אם נכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולים דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין אבל גט דלא עביד לגוביינא כשר : גמ' איתמר מפני מה תקני זמן בגיטין פי' כיון דלאו לגוביינא עביד לא אתי למיטרף ביה לקוחות דאע"ג דתנן הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובת' לאו מזמן הגט טרפא אלא מזמן כתובה וגיטא הוי ראיה שגירשה ונתחייב כתובתה ומה

יעשה לו אם הוא מוקדם : ר' יוחנן אמר משום בת אחותו פי' שמא ישא בת אחותו ותזנה תחתיו וחס עליה שלא תחנק וכותב לה גט בלא זמן ונותנו לה וכשמעידין עליה בב"ד שזינתה תוציא הגט ואומרת גרושה הייתי באותה שעה משום האי טעמא פסול המוקדם דאי אמרת המוקדם כשר פעמים שזינתה בניסן ומקדים וכתיב לה גיטא מאדר ואומר עכשיו לעדים הגט הזה כבר כתבתיו מאדר ולא היה בדעתי ליתנו לה ועכשיו נמלכתי ליתנו לה והם יחתמו בו עכשיו בניסן אע"פ שהוא מוקדם לפי' פסלוהו שלא יחתמוהו העדים ולא יוכל לחפות עליה: ור"ל אמר משום פירות פי' שמזמן הגט אם ימכור הבעל פירות נכסי מלוג שלה היא הנכנס ואם לא יהיה בו זמן הוה מוכר והולך וכשתתבע לדין הויא ירדה על התחתונה שיאמר לה קודם גירושין מכרתי ... פסול שלא הפסידה פירות אלא משעת חתימה ... שלא כדין משעת כתיבה ועד שעת חתימה

בא א מיי' פ"א מהלכות גירושין הלכה כו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכז סעיף א: ול"א מלשון התוס'

כב ב מיי' שם הלכה כו סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

כג ג ד מיי' שם טוש"ע אה"ע שם סעיף ,

גמהרש"ל יש כאן טעות שכתב דאיכא בהקוס דלית

זנות לא שכיחא · פירוש זנות בעדים ובהתראה לא שכיח אבל לא בעי למימר דשום זנות לא שכיח דהא ברים כתובות (דף ב:) תקנו שתהא בתולה ניסאת ביום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכים לבית דין דחיישינן להיקרורי דעתא *ומסתברא רעפי חיכא למיחש נשמא תוז: מלבמא זנתה ועוד דהתם אע"ג דלא שכיח עשו תקנה וחשו שלא תאסר עליו עולמית ויתפסנה באיסור אבל ---י לא חשו אי מחייבת מיתה ולא מיקטלה כיון דלא שכיח: **עד** שעת נתינה · פי' בקונט' הלכך זמן כתיבת הגט לא מהני (א) דכי בעיא למיטרף בעיא לאיתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה אע"ג דבכל שטרות אין צריך להביא עדים אימת מטא השטר לידיה אפי' למאן *דלית ליה עדיו בחתומיו זכין לו היינו משום דלדידיה אין כותבין שטר ללוה אלא א"כ מלוה עמו בר משטרי אקנייתא כדאמרי' בפ"ק דב"מ (דף יג.) הלכך כיון שהיה מלוה שם אמרי' שמיד מסר לו אבל גט אשה כותבין לאיש אע"פ שאין אשתו עמו משום עיגונא כמו כל גיטין הבאין ממדינת הים אבל קשה לר"י מהא דאמר בסוף פ"ק דב"מ (דף יט.) מלא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ופריך ניחוש דלמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזל וזבן פירי מניסן עד תשרי ומפקא ליה לגיטא דכתב בניסן ואתיא למטרף לקוחות שלא כדין ומשני כי אתיא למטרף אמרי' לה אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך ואמאי קשה ליה טפי ההיא ברייתא מבכל גיטין שבעולם אלא משמע דוקא בגט הנמצא דאיתרע בנפילה הוא דאמר אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך אבל בכל גיטין אמרינן מסתמא ביום שנכתב ונחתם נמסר ואומר ר"י דהכי פירושו עד שעת נתינה דכיון דיש לבעל פירות עד שעת נתינה לא הוצרכו לתקן זמן בגט משום פירות דבאין בו זמן נמי תביא גיטה לב"ד או לעדים ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה וא"ת ולר' יוחנן היאך כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ניחוש שמא יכתוב בניסן ולא יתן עד תשרי כדפרי' בפ"ק דב"מ (דף יב:) גבי כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו וי"ל דגבי כותבין שטר ללוה פריך משום דמאן דזייף בגנבה יזיף ויש לחוש שאחר זמן ימסור לו בגנבה ויסברו לקוחות שנמסר לו משעת כתיבה אבל גט צריך עדי מסירה ואפי' לר' מאיר [דאמר עדי חתימה כרתי] אומר ר"ת דבעינן עדי מסירה דאין דבר שבערוה פחות משנים וגם מפרסמין להוציא קול שהיא פנויה וידעו לקוחות שלא נתגרשה מיום הכתיבה ויאמרו לה אייתי ראיה אימת כו' ומיהו במשלים גט לאשתו דשמעתין ליכא למיחש לרבי יוחנן למידי לא משום פירות ולא משום שמא יחפה דכיון שרואים זמן הכתיבה קודם המסירה קלא אית ליה כדאמר בסמוך לגיטין הבאין ממדינת הים וא"ת נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי פסול הא אית ליה קלא וי"ל דלא שייך למימר קלא אית ליה אלא כשמגרש ע"י שליח אבל נכתב ביום ונחתם בלילה יש לחוש שימסור לה בעצמו בגנבה לחפות עליה ולהכי לא מצי לשנויי גבי כתביה ואותביה בכיסתיה דקלא אית ליה כדמשני אגיטין הבאין ממדינת הים וא"ת ואמאי כותבין גט לאיש ליחוש שמא תזנה ויתן לה בגנבה כדי לחפות עליה וי"ל דמסתמא מיד אחר הכתיבה יתן לה דלא מקדים פורענותא לנפשיה כדמשני בסמוך גבי כתביה ואותביה בכיסתיה: **איפוך** · ריש לקיש אמר משעת כתיבה פירוש *משעת חתימה: **גזייה** לזמן ויהביה ניהלה מאי כו' · והא דאמר בפרק ד' אחין (יבמות לא:) גבי מפני מה לא תיקנו זמן בקידושין משום דהיכי נעביד ניכתביה גבי דידה מחקה ליה ופריך אי הכי גירושין נמי נימא הכי ומשני התם להצלה דידה קאתי קאתי לא כמו שפירש שם בקונט' דאי מחקה ליה קטלינן לה דמוקמינן לה בחזקת אשת איש אע"ג דאי לא תיקון זמן מצי לחפויי עלה דמספיקא לא קטלינן לה השתא דתיקון זמן אי מחקה ליה מוקמינן לה בחזקת אשת איש וקטלינן לה דהא הכא משמע דאי גזייה לזמן לא קטלינן לה דקאמר מה הועילו חכמים בתקנתם ודוחק לומר דלא פריך הכא אלא למאן דאמר משום פירי אלא אומר ר"י דהכי פירושו התם להצלה דידה קאתי הגט בא להצילה ולהעיד עליה שהיא מגורשת ולכך יראה למחוק הזמן כי סבורה שיפסלו בכך אבל האמת דאי מחקה ליה לא קטלינן לה הכא לחובה דידה קאתי כלומר הקידושין באין לחייבה ולהעיד שהיא מקודשת ומחקה ליה לזמן: **כתביה** ואנחיה כו' · הכא לא בעי לשנויי דאהני לקמיה כדאמרינן לעיל דגבי כתב חדש שבת כיון דאהני לקמיה לא חיישי' לחפויי שהכתיבה והנתינה כי הדדי נינהו כמו ביומא גופא כדאמרינן לעיל אבל גבי כתב ואנחיה בכיסתיה וגיטין הבאין ממ"ה שהנתינה היא אחר הכתיבה חיישי' שמא יחפה ויאמר שקר שמקודם לכן נתגרשה וכן נכתב ביום ונחתם בלילה פסול אע"ג דאהני לקמיה:

זנות לא שכיחא א) ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה °בשלמא לריש לקיש משום הכי קא מכשיר ר"ש אלא לרבי יוחנן מאי טעמא דר"ש דמכשיר אמר לך רבי יוחנן אליבא דר"ש לא קאמינא כי קאמינא אליבא דרבנן בשלמא לרבי יוחנן היינו דאיכא בין רבי שמעון לרבנן אלא לריש לקיש מאי איכא בין רבי שמעון לרבנן פירי דמשעת כתיבה ועד שעת חתימה איכא בינייהו והא איפכא שמעינן להו דאתמר מאימתי מוציאין לפירות רבי יוחנן אמר משעת כתיבה וריש לקיש אמר משעת נתינה איפוך אמר ליה אביי לרב יוסף *ג' גיטין פסולים ואם ניסת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתן אהנו "דלכתחילה לא תינשא "גזייה לזמן דידיה ויהביה ניהלה מאי אמר ליה לרמאי לא חיישינן כתוב בו שבוע שנה חדש שבת מאי אמר ליה "כשר ומה הועילו חכמים בתקנתן אהנו לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה דאי לא תימא הכי יומא גופיה מי ידעי' אי מצפרא אי מפניא אלא ליומא "דקמיה וליומא דבתריה הכא נמי אהני לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה אמר ליה רבינא לרבא כתביה ואותביה

לא שכיח · ולא חשו בה רבנן: **עד שעת נתינה** · הלכך זמן כתיבת גט לא מהני מידי דכי אתיא למיטרף בעיא לאתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה: **משום הכי מכשר ר' שמעון** · בגט מוקדם כדאמר לקמן קסבר ר' שמעון כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות הלכך הא אתיא ומיטרף לקוחות דפירות מיום כתיבה שפיר עבדא וטעמא דרבנן לקמיה מפרש: **אלא לרבי יוחנן** · דאמר זמן משום בת אחותו איתקן: **מאי טעמא דרבי שמעון דמכשיר** · הא זמנין דזנאי בתוך *יום ועודנה אשת איש דכל זמן שלא נחתם לא ניתן לה וכשמעידין על זנותה מוציאה גיטה וכתוב בו *מאותו יום ואומרת גרושה הייתי: **אליבא דר' שמעון לא קאמינא** · דלר"ש ודאי זמן לאו משום בת אחותו איתקן אלא משום פירות: **אליבא דרבנן** · דמשום הכי פסלי רבנן דקא סברי זמן משום בת אחותו: **בשלמא לר' יוחנן** · דאמר לרבנן משום בת אחותו ולר' שמעון משום פירות: **היינו דאיכא בין ר' שמעון לרבנן** · טעמא דפלוגתייהו בהכי לרבנן פסול גט מוקדם משום בת אחותו ולר"ש כשר דקסבר זמן משום פירות איתקן והלכך גט מוקדם כשר דאי טרפא משעת כתיבה שפיר טרפא דהא נתן עיניו לגרשה: **מאי איכא** · במאי פליגי ואמאי פסלי רבנן הא שפיר טרפא דהא להכי איתקן זמן: **עד שעת חתימה** · דלרבנן לא בעיא למיטרף אלא מחתימה ואילך הלכך מוקדם פסול דכי מפקא ליה אתיא למיטרף מיום כתיבה דסברי בו ביום נחתם: **שמעינן להו** · לרבי יוחנן וריש לקיש: **ג' גיטין פסולין** · ואחד מהם יש עליו עדים ואין בו זמן ותנן דאם ניסת הולד כשר כיון דאי עבד שפיר דמי: **מה הועילו חכמים בתקנתם** · משום בת אחותו ומשום פירות: **אהנו דלכתחילה לא תינשא** · וכיון דהכי הוא אי בעי לכתוב גט בלא זמן לחפות על בת אחותו או למכור בפירות לא כתבו ליה סופרי הדיינים ולא חתמי עליה סהדי: **גזייה לזמן ויהביה ניהלה** · לאחר שכתב בו זמן חתכו כדי לחפות על בת אחותו או למכור בפירות ויהביה ניהלה ואמרי' דגט שאין בו זמן אם ניסת הולד כשר וכשמוציאתו הרי היא בחזקת מגורשת ולא מיקטלה מה הועילו חכמים בתקנתן: **לרמאי לא חיישינן** · לרמאות כזה שהוא ניכר ונגלה לא עבידי אינשי דעבדי ולא חשו רבנן להכי: **כתוב בו** · זמנו בשבוע פלונית של יובל ולא כתב איזו שנה או כתב שנה ולא כתב חדש או כתב חדש ולא כתב שבת או כתב שבת ולא כתב יום מאי: **א"ל כשר** · לכתחילה: **מה הועילו חכמים בתקנתם** · הא לא ממנעי מלמכתביה נהליה: **לשבוע דקמיה** · שאם זינתה תיהרג: **ולשבוע דבתריה** · לפירות שאם ימכור בהם הוציא גיטה ותגבם ואי אפשר לפרש דלשבוע דקמיה אהני לפירות שלא תטרפם מלקוחות דבלאו זמן נמי לא טרפה דידה על התחתונה עד דמייתה ראיה דבתר גירושין זבין ולשבוע דבתרא לא מהני לזנות דלא תיקטול דבלאו זמן נמי לא מיקטלה דספק נפשות להקל:

והוהביה

תוספות רי"ד

חתימה: ר"ל מ"ט לא אמר כר' יוחנן אמר לך זנות לא שכיחא ור' יוחנן מ"ט לא אמר כר"ל קסבר ר' יוחנן יש לבעל פירות עד שעת (כתיבה) [נתינה] פי' והלכך זמן כתיבת הגט לא מהני דכי אתיא למיטרף לקוחות בעיא לאיתויי שהדי אימת מטא גיטה לידה' ור"ל סבר משעת חתימה אבדם דקסבר אע"פ שאיחר לתתו לה עדיו בחתומיו וזכין לה בפירות כשניתן לה וזכות לה למפרע משעת חתימה כדאמרינן בשטרי הלואות ומקח וממכר שעדיו בחתומיו זכין לו הכי נמי אמרינן גבי גט אשה לגבי פירות והלכך הזמן מודיע ואם קדמה כתיבה לחתימה ה"ל מוקדם ופסול: והא איפכא שמעינן להו דאתמר מאימתי מוציאין לפירות ר' יוחנן אמר משעת כתיבה ור"ל אמר משעת נתינה: איפוך ואימא ר' יוחנן אמר משעת נתינה וכו' וקי"ל ר"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן: א"ל אביי לרב יוסף ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר מה הועילו תקון חכמים בתקנתם: אהני דלכתחילה לא תנשא פי' אחד מהן יש עליו עדים ואין בו זמן וכיון שאם נשאת הולד כשר מה הועילה תקון חכמים שתקנו משום בת אחותו או משום פירות ימהדר ליה אהני דלכתחילה לא תנשא וכיון שלכתחילה לא תנשא בו לא חתמי סהדי ואין לחוש שמא יכתוב בכתב ידו בלא עדים ויקדים הזמן ויחפה עליה דהיכא דזינתה ובא להוציא גם זה בכתב ידו לא מסגהי' ביה דאמרי' לחפות עליה כתבו: גזייה לזמן דידיה ויהביה ניהליה מאי א"ל לרמאי לא חיישינן פי' יכתוב בו זמן כדי שיחתמו בו עדים ואח"כ כדי לחפות עליה יחתכנו וכיון שאם נשאת הולד כשר א"כ גם כשר הוא ויחפה על בת אחותו: ואהדר לרמאי לא חיישינן מפני שהוא כבר ידוע וניכר כי נחתך הזמן כדי לחפות עליה ויראה לרבים דלכתחילה עשה כדי לחפות עליה ואין אדם עושה עצמו רשע ולא חיישינן להכי: כתיב בו שבוע שנה חדש שבת מאי א"ל כשר פי' כתוב בו שבוע פלונית של יובל ולא פירש באיזה שנה אי נמי בשנה פלונית של שבוע ולא פירש באיזה חדש אי נמי בחדש פלוני ולא פירש באיזה שבוע בחדש אי נמי בשבוע פלונית ולא פירש באיזה יום א"ל כשר דדוקא שאין בו זמן כלל תנן דפסול אבל האי דאיכא זמן כל שהוא כשר ומה הועילו חכמים בתקנתם כיון שאינו מכוונים תימים ומהדר אהני לשבוע דלקמית ולשבוע דבתריה דאי לא תימא הכי יומא גופיה מי ידעי' אי מצפרא אי מפניא אלא ארגי ליומא דקמיה וליומא דבתריה הכי נמי אהני לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה פי' לשבוע דקמיה שאם זנתה תיהרג ולשבוע דבתריה לפירות שאם ימכרם תגב:

[illegible]

[illegible]

לקמן פו. ופ"ט

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד וכו' לא מהני מידי דכי:

גליון הש"ס

גמ' בשלמא לר"ל· עי' זה כ"מ ד' מז ע"ב ובכיסוף: תוס' ד"ה איפוך וכו' משעת חתימה· עיין כ"ב דף קמו ע"ב ובתוס' שם ד"ה נכנס:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ור' יוחנן מ"ט לא אמר כריש לקיש קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה · עי' ב"ב דף קמו ע"ב תוד"ה נכנס אחריס וכו':

ואותביה בכיסתיה דאי מפייסה תיפיים מיני אמר ליה *לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה אמר ליה רבינא לרב אשי גיטין הבאים ממדינת הים דמיכתבי בניסן ולא מטו עד תשרי מה הועילו חכמים בתקנתם אמר ליה הנהו קלא אית להו *איתמר מאימתי מונין לגט רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה מתקיף לה רב נתן בר הושעיא לשמואל יאמרו שתי נשים בחצר אחת זו אסורה וזו מותרת אמר ליה אביי זו זמן גיטה מוכיח עליה וזו זמן גיטה מוכיח עליה תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דשמואל תניא כוותיה דרב השולח גט לאשתו ונשתהה שליח בדרך ג' חדשים כשהגיע גט לידה צריכה להמתין ג' חדשים *ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה תניא כוותיה דשמואל המשליש גט לאשתו ואמר לו אל תתנהו לה אלא לאחר ג' חדשים משנתנו לה מותרת לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה רב כהנא ורב פפי ורב אשי עבדי משעת כתיבה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי משעת נתינה והלכתא משעת כתיבה איתמר מאימתי כתובה משמטת רב אמר משתפגום ותזקוף ושמואל אמר פגמה אע"פ שלא זקפה זקפה אע"פ שלא פגמה תניא כוות'ה דרב תניא כוותיה דשמואל תניא כוות'ה דרב מאימתי כתובה משמטת משתפגום ותזקוף פגמה ולא זקפה זקפה ולא פגמה אינה משמטת עד שתפגום ותזקוף תניא כוותיה דשמואל אונס וקנס ופיתוי וכתובת אשה שזקפן במלוה משמטין ואם לאו אין משמטין מאימתי נזקפים במלוה משעת העמדה בדין אמר שמואל כתובה כמעשה ב"ד דמיא מה מעשה ב"ד נכתבין ביום ונחתמין בלילה אף כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה כתובתיה דרבי חייא בר רב איכתוב ביום ואיחתום בלילה הוה רב התם ולא אמר להו ולא מידי לימא כשמואל סבירא ליה עסוקין באותו ענין הוו דתניא אמר רבי אלעזר בר רבי צדוק לא שנו אלא כשאין עסוקין באותו ענין אבל עסוקין באותו ענין כשר: ר"ש מכשיר: אמר רבא מאי טעמא דר"ש קסבר *כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות אמר ריש לקיש לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא חיישינן

רש"י

ואותביה בכיסתיה · ימים רבים: דאי מפייסה · בהדיה בקטטות שביניהם: תיפיים · ולא יגרשנה ולא איפייסה וגרשה ומכי מטא גיטה לידה הוא דאגרשה: לא מקדים כו' · לא רגילי למיעבד הכי לאנוחי בכיסתיה דכיון דלא ניחא ליה בגירושין פורענות הוא לגביה ולא מקדים ליה: מה הועילו חכמים בתקנתן · בין לענין (א) פירות בין לענין זנות דטרפה לקוחות מיום הכתיבה: קלא אית להו · ובין לענין זנות ובין לענין פירות בעיא לאתויי ראיה אימת מטא גיטה לידה: מאימתי מונין לגט · ג' חדשים שהאשה צריכה להמתין: ב' נשים בחצר אחת · של אדם א' שפירש לים ומסר שני גיטין לשתי נשיו בו ביום אלא שזה קדם לזה כתיבתו חדש ולשמואל זו תינשא לסוף ב' חדשים וזו לסוף ג' יתמהו בני אדם שראו שנתגרשו ביום א': גט ישן · לקמן (דף עט:) תנינא דאין אדם מגרש בגט ישן ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה וטעמא שמא יאמרו גיטה קודם לבנה (ב) שמא תתעבר ותלד בין כתיבתו לנתינתו ולאחר זמן יאמרו הגט קדם ובזנות נתעברה: המשליש · מסר הגט לשליש כדי לגרשה בו לסוף ג' חדשים והוא הלך לדרכו: מותרת לינשא מיד · דמשעת כתיבה מנינן: מאימתי (ג) כתובה · כשאר שטר חוב ומשמטתה שביעית: משתפגום · שתפרע קצת דגלי דעתה דעומדת ליגוש וליפרע: ותזקוף · עליו המותר במלוה דנעשה לו: משום כתובה ומעשה ב"ד שאינו משמט ואל עלה שם שטר חוב: פגמה · כיון דגלי דעתיה בפרעון קרינא ביה לא יגוש: זקפה · במלוה: אונס · את הבתולה חייב חמשים כסף: וקנס דמוציא שם רע: מאימתי נזקפין · כלומר מאימתי הוו כזקיפה: העמדה · הרי היא כזקיפה: כמעשה ב"ד דמיא · דתנאי ב"ד היא: מה מעשה ב"ד · חוביה משום פסק דין הוא ואע"ג דלא איחתים הלכך אין שם הקדמה ונכתבים ביום ונחתמין בלילה: אף כתובה · משעת כתיבה דנכנסה לחופה דקירוב חתנות הוא חייל שעבודה ואע"ג דלא אחתים: עסוקים באותו ענין הוו · מכתיבה עד חתימה ואפי' בשאר שטרות כשר: לא שנו · דשטרות הנכתבים ביום ונחתמים בלילה פסולים: אבל עסוקים באותו ענין · כיון שהעדים מזומנים לחתום אלא שבעל כרחם צריכים להמתין עד שיסיים הסופר את השטר אע"ג דאיתרמי ליה חתימה לאורתא: כשר · שהרי משעת כתיבה נמי אית ליה קלא: אין לו פירות · וכי טרפה מזמן כתיבה בדין טרפה שמא

תוספות

ואנחיה בכיסתיה מאי · פירש הקונטרס מה הועילו חכמים בתקנתם בין לענין זנות בין לענין פירות דטורפה לקוחות מיום הכתיבה אע"ג דלעיל אמר ר"ל לקיש דיש לבעל פירות עד שעת חתימה הכא מודה דיש לבעל פירות עד שעת נתינה כיון דאי מפייסה תיפייס ומיהו ההוא דגיטין הבאין ממדינת הים דפירש בקונטרס לתרווייהו פריך קצת קשה דלמה לא יפסיד משעת חתימה לריש לקיש כיון שאם היתה אצלו היה מגרשה לאלתר ועוד קשה לר"י דמה הועילו חכמים בתקנתם משמע דהשתא איכא למיחש כאילו לא היה בו זמן וזה אינו דהאין בו זמן חיישינן שלא תפסיד האשה והשתא דהכא לא משום אשה אלא משום לקוחות ונראה לר"י דהנך תרי פירכי למאן דאמר שמא יחפה אבל למאן דאמר משום פירי ניחא דבדין מפסידין הלקוחות משעת חתימה: הנהו קלא אית להו · פירש בקונטרס דבעיא לאיתויי ראיה אימת מטא גיטה לידה תימה דלענין זנות דנהי דידוע שלא בא לידה ביום הכתוב בו מ"מ יכול לחפות ולומר שנתן לה קודם שזינתה כמו קודם שתיקנו זמן ואור"י קלא אית להו כשרואין בזמן שזמן הכתיבה היא קודם המסירה אית ליה קלא למילתא ומסקי אדעתייהו לידע יום המסירה וא"ת ובההוא למה תיקנו זמן וי"ל ע"י הזמן יש לו קול לפי שרואים ע"י הזמן שבו שהנתינה אינה ביום הכתיבה וא"ת ומאן דאמר משום בת אחותו בזמן הזה למה כותבין זמן בגיטין דאפי' בזמן הזה משמע דבעי זמן כדתנן (לקמן דף פו:) ג' גיטין פסולים וי"ל גזירה שמא יחפה על בניה ממזרים אי נמי מהרה יבנה בית המקדש א"נ שלא יאמרו זינתה אחר גירושין ויחזירנה דגרושה שזינתה מותרת לחזור כדאמרינן בפ"ב דכתובות (דף יח:) : השולח גט לאשתו כו' ולגט ישן אין חוששין · פירוש אע"פ שצריכה להמתין שלשה חדשים לאו משום דחיישינן שמא בתוך כך יבא עליה דהא לגט ישן אין חוששין אלא כדאמרינן לעיל שמא יאמרו שתי נשים בחצר כו': המשליש גט לאשתו · פירש בקונטרס והוא הלך לדרכו ובחנם פירש כן אלא מיירי אפילו הוא בעיר ונקט הך ברייתא המשליש לרבותא דאע"פ שהוא בעיר מותרת לינשא מיד ואין חוששים לגט ישן ולעיל נקט השולח לרבותא דאע"פ שאינו בעיר צריכה להמתין שלשה חדשים: מאימתי כתובה משמטת · הא דאמר בריש פ' אע"פ (כתובות נה·) תנאי כתובה ככתובה דמי לשביעית קשה לר"י מאי איריא דאין תוספת כתובה משמטת משום דתנאי כתובה ככתובה דמי ואי כמעשה ב"ד תיפוק ליה דלא משמט כתובה ותוספת מידי דהוה אשכר שכיר והקפת החנות דאיכא מ"ד במסכת שביעית (פ"י מ"א) דלא משמט אלא מלוה וכ"ש כתובה ותוספת ודוחק לומר דאתיא כרבי יוסי דפליג התם ואמר דמשמט ונראה לר"י דהא דקאמר לשביעית היינו שפגמה וזקפה כתובה לרב או פגמה או זקפה לשמואל דמשמטת נמי תוספת: אונס קנס ופתוי · קנס הוא מוציא שם רע ומשום דלית ביה אלא קנס קרי ליה קנס אבל באונס יש בו בושת ופגם: מה מעשה בית דין נכתב ביום כו' · דמשעת פסק דין איכא קלא כמו בשטר כדאמרינן בכל דוכתא כשעמד בדין דגבי ממשעבדי: אף כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה · יש מקומות שנוהגין לכתוב הכתובה בע"ש ולחותמה במוצאי שבת ואין נכון לעשות כן משום תוספת דדלמא לית ליה קלא ומיהו היכא דקנו מיניה ליכא למיחש מידי כדאמרינן בב"ב (דף קעו·) אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה: אבל עסוקין באותו ענין כשר · דאית ליה קלא כאילו חתמו כיון שהם מזומנים לחתום כדפרישית לעיל: חיישינן

לפתחלה): תניא כותיה דרב השולח גט לאשתו ונשתהה שליח בדרך ג' חדשים משהגיע. גט לידה צריכה להמתין ג' חדשים ולגט ישן אין חוששים שהרי לא נתייחד עמה מיכן מוכיח שאם היו בעיר א' ורוצה לגרש את אשתו בגט שנכתב זה כמה ימים אע"פ שהוא אומר לא נתיחדתי עמה אין מניחים אותו לגרש בו דחיישינן שמא נתייחד עמה: תניא כותיה דשמואל המשליש גט לאשתו ואמר לו אל תתנו לה אלא לאחר ג' חדשים · פי' והוא הלך לדרכו משנתנו לה מותרת להנשא מיד ולגט ישן אין חוששים שהרי לא נתיחד עמה: רב כהנא ורב אשי עבדי משעת נתינה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי משעת כתיבה והלכתא משעת כתיבה: איתמר מאימתי כתובה משמטת רב אמר משתפגום ותזקוף ושמואל אמר פגמה אע"פ שלא זקפה זקפה אע"פ שלא פגמה ומאימתי נזקפי' במלות משעת העמדה בדין א) על כתובה לא קיימא לגוביינא מיד אלא למזונות והלכך […] אינה תובעת כתובה לא קרינא בה לא יגוש ומ"ה אינה מעממת ורב סבר משתפגום · תפרע מקצתה והשאר תתבעם בדין אז קרינן בה לא יגוש ומשמטת אבל בפגימה לחוד לא' שי"ל לא בעיא למיגבי מזונות היא רוצה כרבנן דאמרי בפ' אלמנה ניזונית שאע"פ שנפרעה קצת מכתובתה עדיין יש לה מזונות הלכך אם לא תתבעם בדין על השאר לא קרינא ביה לא יגוש ואם לא פגמה אע"פ שתבעתם […] עדיין דשמא נתפשרו ולא תגבה עכשיו כתובתה ותהיה ניזונית מהן כ"ה בעי תרווייהו פגימה וזקיפה ושמואל סבר בין פגימה בלחוד בין בזקיפה בלחוד גליא דעתה דבעיא לגבות כתובתה וקרינא […]ת ותניא כותיה דרב ותניא כותיה דשמואל וכיון דתניא כתרווייהו הדרינן לכלל דרב ושמואל הלכה כשמואל בדיני: אמר שמואל כתובה כמעשה ב"ד דמיא מה מעשה ב"ד נכתבים ביום ונחתמים […]תבת ביום ונחתמת בלילה · פי' הכתובה תנאי ב"ד היא ואע"ג דלא כתב לה כתובה (ככתובתה) [ככתב] דמיא דכל מעשה ב"ד אעפ"י שקדמה כתיבה לחתימה אין בכך כלום דחוביה משעת פסק דין ב"ד הוא […] הלכך אין שם הקדמה ונכתבים ביום ונחתמים בלילה וכתובה נמי משעת כניסה לחופה ב) חייב זוז בו מאתים שעבורא עליה ואע"ג דלא איחתם שטרא דהעיקר זמן [השעבוד] כניסתה לחופה ה"א ואם תקדים […] בכך כלום וה"ה נמי לשטרי אקנייתא שנכתב ביום ונחתמים בלילה מפני שאין שעבודם תלוי בחתימת העדים אלא משעת הקנין שאם הקנה ראובן נכסיו לשמעון ע"י סודר בניסן ולא נכתב השטר עד אייר […] הנכסים ואם מכרן ראובן ללוי קודם שיגיע שטר ליד שמעון אין מכירתו מכירה שאין קנין הנכסים תלוי בהגעת השטר ליד שמעון אלא משעת קנין הסודר קנאם והשטר אינו אלא לראיה בעלמא […]ייר כתבי' אלא מניסן הלכך אם קדמת כתיבתו לחתימה אין בכך כלום שהרי מניסן צריך לכתוב · והאי דתנן כל השטרות שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין לא מיירי אלא באותן השטרות שאין […]יינם תלוי בחתימתן כגון שטר מכר או שטר מתנה שרוצה להקנות לו שדהו ע"י הגעת השטר ליד המקבל כדקי"ל דקרקע נקנית בשטר ואעפ"י שאיחרה מסירת השטר ליד המקבל לזמן חתימתו אמרי' […] לו וכן נמי בשטרי הודאית והלואות שאין בהן קנין שאע"פ שראו העדים ההלואה שהיתה בניסן או הודה בפניהם בניסן ואמר להם אתם עדי הוה לה מלוה על פה ולא טרפא ממשעבדי ואם אמר לעדים […]לוה וגם ראו ההלואה בעיניהם והם אחרו לכותבו עד אייר אין כותבים מניסן אלא מאייר שאין הנכסים משתעבדים לטרוף הלקוחות בדבור פיו או בנתינת המעות כ"א בחתימת העדים בשטר דמפקי לית [illegible] לקלא

א) נראה דצ"ל פי' כתובה לא קיימא וכו' · ב) אולי צ"ל משעת כניסה לחופה [illegible]

תוספות רי"ד

גיטה ותגנב: א"ל רבינא לרבא כתביה ואותביה בכיסיה דאי מיפייסה ניפיים מאי · פי' כתבו וחתמו ליתנו לה ואחר לתתו לה שמא תתפייס עמו מן הקטטות שביניהן ולא נתפייסו ונתנו לה ואינה מגורשת אלא משעה שיתננו לה מה הועילו חכמים בתקנתם' פי' לר' יוחנן מקשת דאמר משום בת אהותו דאי לר"ל האמר דמשעת החתימה יש לה פירות ואע"פ שאיחר נתינת הגט דעדיו בחותמיו זכין לו: אמר ליה לא מקדם [איניש] פורענותא לנפשיה' פי' אין לחוש לכך שאין אדם מקדים לכתוב גט שפורענות הוא לו ואינו כותבו אלא בשעה שרוצה ליתנו: א"ל רבינא לרב אשי גיטין הבאים ממדינת הים דמיכתבי בניסן ולא מטו עד תשרי מה הועילו חכמים בתקנתם: א"ל הנהו קלא אית להו · פי' ובעיא לאתויי עדים אימתי מטא גיטה לידה: איתמר מאימתי מונין לגט · פי' ג' חדשים שהיא צריכה להמתין עד שלא תנשא רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה פי' שמשעת כתיבתו אין לו להתיחד עמה וזהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה ואמרו חכמים אין אדם פוטר את אשתו בגט ישן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה שמא תתעבר בין כתיבתו לנתינתו ולאחר זמן יאמרו הגט קודם ובזנות נתעברה וכיון שאין מתגרשת בגט ישן לא חיישינן שמא בא עליה והלכך מונין משעת כתיבה (וכ"כ חייש שמא בא עליה ואינו חושש לגרשה בו דהא אמרי' אם נתגרשה בו תנשא

עין משפט נר מצוה

כד א טור שו"ע אה"ע סי' קכו סעיף ד :

כה ב מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה יט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יג סעיף א :

כו ג מיי' פ"ט מהלכות שמיטה הלכה יב סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף יז :

כז ד מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף טו :

כח ה מיי' פכ"ג מהל' מלוה הלכה ג סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן מג סעיף טו :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מה הועילו וכו' בין לענין זנות בין לענין פירות דטרפה: (ב) ד"ה גט ישן וכו' קודם לבנה כלומר שמא: (ג) ד"ה מאימתי וכו' כתובה כבאר

[לקמן פח:] · יבמות מב. · [לקמן עו:] · [ב"מ ט.]

כט א ב ג ד מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה כו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ט :

חיישינן שמא פייס · ואין להקשות בגיטין הבאים ממדינת הים ובמשליש גט לאשתו אמאי לא חיישינן שמא פייס דהכא הוא דחיישינן טפי לפי שעדיין לא נחתם וכי מתפייס נמי ליכא קלא וכן כי אמר לעשרה חתומו ותנום בי תרי ביומיה דבשמן רגיל להתפייס כיון דלא חתמו כל הצריכים לחתום וכי מפייס נמי ליכא קלא אבל כשכבר חתמו כל העדים בגט ומזומן ליתן אין רגיל להתפייס וכשחוזר ומתפייס הכל מרגישין אבל קשה דבפ' כל הגט (לקמן דף כט:) גבי ההוא דשדר גיטא לדביתהו ואמר ליה לשליח לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין פריך עלה וניחוש שמא פייס וכן אההיא אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ובקונט' פי' שם דבשולח גט ממדינת הים ליכא למיחש שמא פייס דמימר אמר הבעל השליח קדמני וכבר הגיע גט לידה ולא עקר נפשיה מספיקא אבל מהמשליש גט לאשתו קשה וגם לר' יוחנן דהכא ונראה לר"ת דבהמשליש שהוא עמה בעיר ואינו הולך משם מסתמא מחמת קטטה מגרש ומה שקובע זמן בנתינת הגט לטובתה קא מכוין ולא להתפייס אבל בהנך דלקמן שהולך משם ואינו אלא בעיר מסתמא לטובתה נתכוין שלא תתעגן וקובע זמן חיישינן שמא יבא בתוך כך ויתפייס וכי יתפייס נמי ליכא קלא כיון שאינו מגרשה בשביל קטטה אפי' רבי יוחנן מודה התם :

שמא פייס· פירש בקונטרס שמא נתייחד עמה והוי גט ישן ואין נראה לר"ת דהא בסוף פרק מי שאחזו (לקמן דף עו:) קאמר ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה ופריך עלה וליחוש שמא פייס משמע דתרי מילי נינהו ועוד דלמה ליה למיפרך שמא פייס ומשום גט ישן התם דקאי אההיא דהרי זה גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום ואם לא באתי מכאן עד י"ב חדש כיון דאם בא בלא שום ייחוד בטל הגט ואומר ר"ת דשמא פייס דהכא וריש פרק כל הגט (לקמן דף כח:) רוצה לומר שמא פייס וביטל ואמר גט שנתתי בטל הוא ומיירי הכא כשאמר להם לחתום מכאן עד עשרה ימים או לאלתר והם לא חתמו עד עשרה ימים ובשעת החתימה לא היה הבעל שם ולהכי חיישינן שמא פייס וביטל שליחותם ושלא מדעתו חתמו אבל אם אחר עשרה ימים צוה להם לחתום כשר דאפילו בטל הגט קודם הא קיימא לן כרב נחמן דאמר בריש השולח (לקמן דף לב:) דחוזר ומגרש בו ומיהו אההיא דאם לא באתי אינו רוצה לומר שמא פייס ובטל את הגט בדיבור דכיון דאמר מעכשיו אם לא באתי ולא בא הוי גט מעכשיו אע"ג דבטלו אח"כ אלא נתפייס ובא קאמר ומתוך כך בטל הגט ואין מזכיר הפיוס אלא משום שע"י שנתפייס חוזר לו ובא ומשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי שאפילו באתי אם היא האמר שלא באתי יהא גט ועל פי' הקונטרס קשה דמאי משני דאע"ג דאמר נאמנת עלי לומר שלא באתי אכתי אנן חיישינן ולא מהימנינן ליה ומיהו גם על פי' ר"ת קשה אההיא דכל זמן שאעבור (א) נגד פניך ל' יום דמשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי מ"מ ניחוש שמא בטל את הגט דכיון דלא אמר מעכשיו ואין הגט חל עד שיעבור מנגד פניה ל' יום ואם בתוך כך בטלו לא הוי גט ונראה לר"י דלא חיישינן לשמא פייס אלא חיישינן משום לעז בעלמא שיוציא הבעל לעז שבטל את הגט והשתא משני שפיר באומר נאמנת כו' דכיון שהאמינה עליו שוב לא יוציא לעז דכסיפא ליה מלתא והשתא משני שפיר גם לפי' הקונטרס וכן משמע התם מתוך פירושו דלא הוי אלא לעז שהזכיר בדברי המקשה ערעורו של בעל : **ואינך** מכאן עד עשרה ימים · ובמעמד כולן כדאמרינן בפ' קמא (לעיל י:) דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה : **אי** נמי כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול · דאע"ג דאמרי' (מכות דף ו·) דשיילינן להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו הכא לא שייך דפשיטא דחתמו לדעת הבעלים : **אמרי** לה פסול דאתי לאיחלופי (ב) בקיום שטרות דעלמא · וא"ת מאי שנא מגט מקושר דאמר לקמן בסוף הזורק (דף פב·) אי בעי חתים קרוב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף וי"ל דשאני גט מקושר דעדיו שלשה ושנים מהן הכשרין חותמין עליו לשם עדות הלכך לא אתי לאיחלופי אבל הכא שאין צריך כי אם שנים משום עדות יאמרו דשנים הראשונים ודאי הם לשם עדות ואתי לאיחלופי אבל קשה דאמר חזקיה מלאוהו בקרובים כשר ומשמע בהדיא בפ' המגרש (לקמן פז:) דמילתיה דחזקיה גבי מילוי שני שיטין שהרחיק מן הכתב איתמר ואומר ר"ת כיון דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה סברי שהראשונים הם עיקר עדות לפי שחתמו הראשונים לפני כל העדים אבל התם בשאר שטרות כשרואים שקרובים חותמין תחילה יאמרו אותם שמלאו תחילה החתימו תחילה או אחרי כן חתמו למילוי ואור"ת דאפילו מאן דפסיל הכא לא פסיל אלא בתחילה אבל באמצע וסוף כשר דכיון דלא הוי בתחילה לא אתי לאיחלופי והא דתניא בתוספתא ומייתי לה בריש גט פשוט (ב"ב דף קסב:) היו לו ארבעה וחמשה עדים חתומים על השטר ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר כך היא הגירסא בתוספתא אומר ר"ת דנקט שנים הראשונים לרבותא דאע"פ שנראה יותר שהם עיקר העדות וכ"ש אם נמצאו האמצעיים או אחרונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר ואין נראה לר"י דאי כשר בשטרות שנים קרובים בין בתחלה בין באמצע בין בסוף ניחוש דלמא אתי לקיומיה בשנים קרובים או בחד קרוב וחד כשר וליכא למימר דלעולם לא מקיים עד שיכירו כל החתימות שבשטר ואע"ג דבגט מקושר מקיימינן מכל תלתא דאית ביה התם משום דאטרחוה רבנן להחתים על כל קשר לא אטרחוה לקיים כולם אבל הכא ובמה דבעי מחתים בעי קיום בכולהו דהא אמרינן בג"פ *לא שנו אלא בין העדים לכתב אבל בין העדים לאשרתא אפי' הרחיק שיטה אחת פסול ופריך בין העדים לכתב נמי ליחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר לרבות בעדים הוא דעבדי ומשני כל כי ה"ג אין מקיימין אותו מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה משמע דבעלמא מכל תרי דאית ביה מקיימין ואי הוה צריך לקיים כל החתימות לא הוה פריך מידי וחזר בו ר"ת ומפרש כמו שמפרש בהלכות גדולות דדוקא נקט בברייתא שנים הראשונים קרובים כו' דתלינן דחתמו לכבוד או למילוי לכך תתקיים העדות בשאר אבל נמצא מן האמצעיים או מן האחרונים קרוב או פסול עדותו בטלה דודאי לשם עדות חתמו והכי קאמר בגט פשוט (ב"ב דף קסג:) כל כי האי גוונא אין מקיימים מעדים של מטה אלא מעדים של מעלה אבל בעלמא אדרבה הוי איפכא דאין מקיימין מעדים שלמעלה אלא מעדים של מטה ומאן דמכשיר הכא לא מכשיר אלא בתחילה אבל בסוף פסול לכולי עלמא וא"ת למאן דאמר משום עדים דדעת בעל השטר להחתים משום עדים והם חותמים לפי דעתו אמאי תלינן בשאר שטרות שחתמו למילוי ליפלינהו כי היכי דשיילינן התם למיחזי אתיתו כו' ואמר רבינו תם דשאני שטר דעדים החתומים נעשה כמו שנחקרה עדותם בב"ד :

דיו

חיישי' שמא פייס ורבי יוחנן אמר אפי' מכאן ועד עשרה ימים אם איתא דפיים קלא אית ליה למילתא איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אמר ר' יוחנן ^א^שנים משום עדים וכולם משום תנאי וריש לקיש אמר כולם משום עדים היכי דמי אילימא דלא אמר להו כולכם *והא תנן אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין אלא דאמר להו כולכם מאי בינייהו איכא בינייהו ^ב^דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים מאן דאמר משום תנאי כשר ומאן דאמר משום עדים פסול ^ג^אי נמי כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול למאן דאמר משום תנאי כשר למאן דאמר משום עדים פסול אי חתום בתחילה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה ^ד^פסול אמרי לה כשר תנאי הוא אמרי לה פסול אתי לאיחלופי בשטרות דעלמא ההוא דאמר להו לעשרה כתבו גט לאשתי חתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים אתא לקמיה דרבי יהושע בן לוי אמר ליה כדאי

שמא פייס · את אשתו בתוך כך ובא עליה והוי גט ישן : **קלא** אית ליה למילתא· שהשכנים והשכנות שומעין תגר וקטטה שבין איש לאשתו וכאשר ישקוט את ריבם הכל מרגישים : **אמר ר' יוחנן** שנים· נתכוין לחתום בו לשם עדים : **וכולם** · לא החתים בו אלא לביישה ברבים ותנאי גמור הטיל בגט זה דלא ליהוי גיטא אלא א"כ חותמין בו כולן : **כולם משום עדים** · נתכוון להחתימם: ושנים חותמין· וקא"ל לתרווייהו דאמרי כולם צריכים לחתום : **אלא דאמר** כולכם · דלא שווית גיטא עד דחתימי כולהו : **מאי בינייהו** · בין משום תנאי בין משום עדים כולם צריכים לחתום דה"נ תנן בסיפא דההיא כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולם חותמין : **ועד עשרה ימים** · וקודם שנתנו לה חתמו כולן : **ומ"ד משום עדים פסול** · דלא הוי עדות שלימה עד שיחתמו כולם וכיון דכולם לא חתמו ביום כתיבתו הוי ליה מוקדם : **נמצא א'** מהן קרוב או פסול · וקי"ל בסנהדרין (דף ט·) אפילו מאה עדים ונמצא אחד קרוב או פסול עדותן בטלה : **אי חתים בתחילה קרוב או פסול** · בשנים הראשונים חתום הקרוב וכולן חתמו בו ביום : **אמרי לה כשר** · למאן דאמר משום תנאי דאע"ג דאיחתים ברישא קרוב או פסול העדות תתקיים ברא ויים לעדות והוא יחשב לתנאי דמסתמא את הכשרים מינה לשם עדות והקרוב לתנאי : **אתי לאיחלופי** בשטרות דעלמא · דכיון דחתם ברישא אתי למימר זה ודאי לשם עדות חתם ויכשירו קרוב בכל השטרות : **ההוא דאמר לעשרה** · כולכם כתבו גט לאשתי :

כדאי

[לקמן סו:]

[ב"ב קסג.]

תוספות רי"ד

קלא והלכך אין כותבין לו אלא מאייר בשעה שחותמין ואם קדמה כתיבתו לחתימתו פסול מפני שהוא מוקדם וטורף שלא כדין · כתובתיה דרבי חייא בר · רב איכתיבא ביממא ואיחתמא בליליא הוה רב התם ולא אמר להו ולא מידי לימא כשמואל סבירא ליה לא עסוקין באותו ענין היו דתניא א"ר אלעזר בר צדוק ל"ש אלא שאין עסוקים באותו ענין אבל עסוקים באותו ענין אפילו בשאר שטרות נמי כשר והלכתא כשמואל דכתובה כמעשה ב"ד דמיא ואע"ג שקדמה כתיבתה להתימת' כשרה: ור"ש מכשיר מ"ט דר"ש קסבר כיון דנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות · פי' והלכך המוקדם כשר דמשעת כתיבת הגט אע"פ שלא התמו הפסיד הפירות ואי טרפא משעת כתיבה בדין טרפא : אר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מיכן ועד י' ימים לא חיישינן שמא פייס' פי' שמא יתפייס עמה ואינו רוצה לגרשה ולא הפסיד הפירות דאימתי אמרינן משעה שנתן עיניו לגרשה אין לו פירות כשאינו מתהרם וגמר ומגרש אבל אם מתהרס ואינו רוצה לגרש לא הפסיד הפירות ואם נמלך עוד וגירשה בגט זה לא הפסיד הפירות אלא משעת נתינה והלכך זה הגט פסול דאתיא למיטרף ביה לקוחות שלא כדין ולקוחות. לא ידעו שנתפיים עמה וחזרו הפירות לבעל ור' יוחנן אמר אפילו מיכן ועד י' ימים [אם] איתא דפיים קלא אית לה למילתא' פי' שהשכנים יודעים התגר והקטטה שבין איש לאשתו וכשמתפייסים הכל יודעים והלכך ליכא למיחש דאי ידעי שנתפייסו ואח"כ גירשה בגט זה ואתיא למיטרף לקוחות מזמן כתיבת הגט אמרי' לה הבא ראיה אימת מטא גיטה לידך ואע"פ שר' יוחנן ור"ל פרשו דברי ר"ש אין הלכה כמותו דיחיד ורבים הלכה כרבים ולא הפסיד בעל הפירות עד שעת נתינה דהא אינהו דפרשי מילתיה דר"ש לא סברי כוותיה דר"ל אמר משעת כתיבה ור' יוחנן אמר משעת חתימה ולא משעת נתינה: איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי ר' יוחנן אמר שנים [illegible]

לעשרה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שמא וכו' שאעבור מנגד פניך : (ב) ד"ה אמרי לה פסול דאתי לאיחלופי בשטרות כצ"ל ותיבת בקיום נמחק :

*כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק והאמר ריש לקיש לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא בההיא כרבי יוחנן סבירא ליה והאמר ר' יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההיא כריש לקיש סבירא ליה: **מתני'** [א]בכל כותבים בדיו בסם בסיקרא ובקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא של *קיימא אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו מתקיים [ב]על הכל כותבין *על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד רבי יוסי הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלים: **גמ'** *דיו דיותא סם סמא סיקרא אמר רבה בר בר חנה סקרתא שמה קומוס קומא קנקנתום אמר רבה בר [בר חנה אמר] שמואל חרתא דאושכפי: ובכל דבר שהוא מתקיים וכו': לאתויי מאי לאתויי הא דתני ר' חנינא [ג]כתבו במי טריא ואפצא כשר *תני ר' חייא [ד]כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר איתמר המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו [ה]חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק דיו ע"ג דיו סיקרא על גבי סיקרא [ו]פטור סיקרא ע"ג דיו אמרי לה חייב ואמרי לה [ז]פטור אמרי לה חייב מוחק הוא אמרי לה פטור מקלקל הוא בעא מיניה *ריש לקיש מר' יוחנן עדים שאין יודעים לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ל אינו כתב א"ל והלא לימדתנו רבינו כתב עליון כתב לענין שבת א"ל *וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה איתמר עדים שאין יודעים לחתום רב אמר מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ושמואל אמר באבר סלקא דעתך והתני רבי חייא כתבו באבר בשחור בשיחור כשר לא קשיא [ח]הא באברא הא במיא דאברא רבי אבהו אמר במי מילין והתני רבי חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר ל"ק [ט]הא דאפיץ הא [ט]דלא אפיץ שאין מי מילין ע"ג מי מילין רב פפא אמר [י]ברוקובן אורי ליה רב פפא לפפא תוראה ברוק וה"מ בגיטין [כ]אבל בשטרות לא דההוא דעבד עובדא בשאר שטרות [ל]ונגדיה רב כהנא

תניא

רש"י

כדאי הוא רבי שמעון · דמתניתין דאמר נכתב ביום ונחתם בלילה כשר: לסמוך עליו בשעת הדחק · שהלך זה לדרכו או נישא כבר בגט זה: סבירא ליה · לרבי יהושע בן לוי: וכולן משום תנאי · ואין כאן הקדמה דתנאי ניהו ואפילו לרבנן כשר: **מתני'** על העלה של זית · תלושה: ונותן לה את הפרה · בגמרא מפרש טעמא: **גמ'** סמא · אורפימנ"ט: סקרתא · לבע אדום שקורין מיניא"ו: קומא · שרף האילן: חרתא דאושכפי · אדרמנ"ט: במי טריא · מי גשמים לשון מורי מי טריא מים ששורים בו פרי שהוא כעין עפצים גל"ש בלע"ז: באבר · ששף העופרת במים ומשחירים: בשחור · פחמין: ובשיחור · חרתא דאושכפי: על גבי סיקרא · שתי אותיות של סיקרא והעביר עליהם דיו בשבת: מוחק · ע"מ לכתוב שתי אותיות בשבת חייב וזה מוחק התחתונות סיקרא וכתב העליונות דיו: פטור · שהרי הוא (א) בתחילה לא כתב ולא מחק: מוחק הוא · ולא כותב שמתחילה היה כתוב הגון מעתה מקלקל הוא · והוה ליה כמוחק ע"מ שלא לכתוב ולמאן דמיחייב לא הוה מקלקל כל כך שהרי כתבו ניכר: כתב עליון כתב לענין שבת · דהא אמרת לעיל חייב שתים: וכי מפני שאנו מדמין · שאנו אומדים וסבורים ואומדין מאומד לבנו להחמיר: נעשה מעשה להקל אפי' לענין שבת אם בא מעשה לידינו בזמן בית המקדש לא הייתי סומך על דברי להביא חולין לעזרה: מדמין · שופלי"ר כמו כמדומים: מקרעין · משרטין: והתני רבי חייא כתבו באבר כשר · וכיון דכתב גמור הוא הוה ליה כדיו על גבי סיקרא דקאסרינן לעיל: באבר · לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחירו אינו כתב: במיא דאברא · מים ששרה בהן שחיקת אבר: במי מילין · מים ששרה בהן עפצים שחוקים: הא דאפילא · הקלפים מעובדים בעפצים רושמין עליהן את העדים במי מילין דלא הוי כתב שהרי מראה הקלפים כמראה הכתב ואינו ניכר הלכך אין מי מילין על גבי* מילין ומתני' בדלא אפילן: ברוק · רושמין להם ברוק: (ב) תוראה *ספסר של שוורים: בגיטין · משום עיגונא כדלקמן דלא משכחי' סהדי בקיאי ובתוך כך יפרש זה לים או ימות ותיזקק ליבם: אבל בשאר שטרות · יחזיר אחר העדים בקיאים לחתום כוותיה

תוספות

דיו דיותא · אומר ר"ת דדיו שלנו הוא קרוי דיו ולא אותו שעושין מעפצים דההוא לא מיקרי דיו מדתני רבי חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר משמע דלאו היינו דיו דלא תני אלא הנך דלא תני במתני' וכסמוך דפריך ארבי אבהו דאמר במי מילין מרבי חנינא אמאי לא פריך מדיו דמתניתין ועוד דספר תורה בעי דיו כדאמרינן בהבונה (שבת דף קג:) כתבה שלא בדיו יגנז ואספר תורה קאי כדמשמע בהקומץ רבה (מנחות דף לא:) והיכי כתבינן בדיו של עפצים על קלף של ספר תורה שהוא מעופץ והא אין מי מילין על גבי מי מילין ועוד מדקדק ר"ת מהא דאמרי' בפ"ב דנדה (דף כ:) רבי אמי פלי קורטא דדיותא ובדיק והיינו דיו שלנו שהוא יבש ושייך לומר בו פלי קורטא והא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת דף כג:) כל השרפים יפים לדיו ושרף קטף יפה מכולן ההוא שרף נאו היינו גומי דאין דרך לתת גומי אלא בדיו של עפצים אלא אומר ר"ת דשרף הוא לחלוחית קליפת העץ שעושין ממנו דיו שלנו כמו זו שירפה מגוי דפ"ק דנדה (דף י:) דהיינו לחלוחית דמים שבאשה ובפ' כל שעה (פסחים דף לט:) ירק מר יש לו שרף וירק אין לו גומי אלא לחלוחית ומתוך כך אוסר ר"ת לכתוב ספר תורה בדיו של עפצים ומה שמשמע בפרק כל כתבי (שבת דף קטו:) דכל ספרים לא בעו דיו חוץ ממגילה פירשתי בפ' כל כתבי*: קנקנתום חרתא דאושכפי · פי' בקונט' אדרמנ"ט ובשיחור דקתני בברייתא פירש נמי בקונט' דהוא אדרמנ"ט ואין נראה דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני במתניתין ואומר ר"י דשיחור הוא אדרמנ"ט וקנקנתום הוא כמו שפירש רבינו שמואל בעירובין (דף יג:) דהיא קרקע ירוקה שקורין וידרוי"ל בלע"ז ובערוך לועזו ויטריאול"ו ור"ת נמי פירש בתיקון ספר תורה שעשה אדרמנ"ט מותר לתת לתוך הדיו לכולי עלמא דלאו היינו קנקנתום דאיכא למאן דאסר בפ"ק דעירובין (דף יג:) ואם תאמר דבמסכת נדה (דף כ:) תנן שחור כחרת' *ומפרש דהיינו חרת' דאושכפי ואילו וידריאול"ו ירוקה היא כזכוכית ועל שם כך נקרא וידריאול"ו וי"ל כשמתקנין אותה לתת לתוך הדיו אז היא משחרת: דיו על גבי דיו פטור · תימה דהכא משמע דדיו על גבי דיו לא כלום הוא לענין שבת וה"ה לענין גט דמדמי בסמוך לשבת ומשמע דליכא מאן דפליג ולקמן (דף כ:) אמרינן כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן דלר' יהודה הוי כתב ועוד דרב אחא מסיק לקמן דאפילו רבנן מודו גבי גט דהוי כשר ואומר רבינו יצחק דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לרבי יהודה ולרב אחא אפילו לרבנן חשיב כתב גבי גט אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כלום אפילו רבי יהודה מודה דלא חשיב כתב ובפרק הבונה (שבת דף קד:) דתנן כתב על גבי כתב פטור ואמר רב חסדא מתניתין דלא כר' יהודה לא בעי לאוקמי כשאין כתב השני מתקן כלום דאפילו רבי יהודה מודה דאינו כתב משום דמתניתין משמע ליה דבכל ענין פטור אפי' כתב גט או ספר תורה שלא לשמה והעביר עליו בשבת קולמוס לשמה להכי מוקי כרבנן אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ לא מיתוקמא מתני' בכל ענין דהא בגט אפילו רבנן מודו דהוי כתב ולדידיה אתיא מתניתין נמי כר' יהודה וכגון שאינו מתקן בכתב השני כלום: מוחק הוא · וחשיב ליה מוחק על מנת לכתוב דמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו בדיו ומקלקל לא הוי דעל הכתיבה זאת תהא כתיבה העליונה רשומה ניכר טפי משאם היתה התחתונה לבדה: טעמא

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף א:

לא ב מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכד סעי' ה:

לב ג מיי' וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ג:

לג ד מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ב:

לד ה ו ז מיי' פי"א מהלכות שבת הלכ' טו סמג לאוין סה:

לה ח מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ב בהגה"ה:

לו ט מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:

לז י מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה כג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף טו:

לח כ ל מיי' שם ופכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג שם וסי' נד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ד:

[ד"ס מגילה]

[וכ"ה תוספות בעירובין יג: ואולי דבגרס' בנדה היה כתוב כך אבל לפנינו לא נמצא]:

תוספות רי"ד

לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי חתום בי תרי מינייהו ביומית ואינך מכאן ועד' ימים אתא לקמיה דריב"ל אמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק פי' לאחר שנשאת והאר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מיכן ועד עשרה ימים לא בההוא כר' יוחנן ס"ל דאמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים והא"ר יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההוא כר"ל ס"ל ואפ"ה הלכה כר' יוחנן כדקי"ל בכל רוכתא ותו דבעיא לעיל אתיא כר' יוחנן: **מתני'** בכל כותבים בדיו בסם בסיקרא בקומוס בקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם ומתקיים אין כותבים לא במשקים ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא · פי' המורה ואפילו על איסורי הנאה ועל הכל כותבין על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד ר' יוסי הגלילי אומר אין כותבים לא על דבר שיש בו רוח חיים ואף לא על האוכלין: ובכל דבר שהוא מתקיים לאתויי מאי לאתויי הא דא"ר חנינא כתבו במי טרייא ואפצא כשר · פי' מין פרי הוא ששמו טריא ממיני העפצים: תני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר · פי' שפשף האבר על הנייר והשחירו והשחור הוא הפחם כדתנן בפ' ג' דפרה שחור שיש בו אפר כותשים אותו ושיחור הוא מין צבע שחור: איתמר המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו חייב שתים א' משום כותב וא' משום מוחק· דיו על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא פטור בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן עדים שאין יודעין לחתום מהו שיכתבו להם בסקרא ויחתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ל אינו כתב והלא למדתנו רבינו כתב עליון כתב הוא לענין שבת א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה פי' אם אנו מדמין סברא להחמיר לענין שבת נסמוך עליה להקל ולהכשיר החתימה: איתמר עדים שאין יודעין לחתום רב אמר מקרעין להן נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו ושמואל אמר באבר באבר ס"ד והתני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר לא ק' הא באברא הא במיא דאברא · פי' המורה מקרעין להן נייר חלק ומשרטי' ואינו נ"ל שהרי שריטת הסכין דבר המתקיים הוא ולקמן בעי' למימר שאם חקק על גבי טבלא (סקרא) כתב הוא ומה לי חקיקה מה לי שריטה גם לשרט ולחרוק מלמטה מלמעלה שיראה בולט אמרינן לקמן דהוא כתיבה והיכי מכשרינן בגט בענין זה ודברי שמואל שאמר באבר פי' לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחיר ואינו כתב ואינו נ"ל דכיון דהוא דבר המתקיים למה אינו כתב וכל סברת המורה (הלכך) [בכאן משמע] שלא יקרא כתב כ"א הוא כענין דיו שמסדר האותיות על הקלף אבל שריטת הסכין ורושם האבר לא יקרא כתב ולא הוא משום דק' חקיקת הטבלא ורושם הציץ דבעי לקמן למימר דהוי כתב וי"ל לפרש מקרעין להן נייר חלק לא שיהו נוגעים בנייר שהגט כתוב בו אלא נייר אחר חלק שאין בו כלום מקרעים שם בסכין שמות העדים שנמצא הנייר שלם ושמות העדים הוא החלל ואח"כ משכיבים אותו הנייר על הנייר שהגט כתוב בו ואומרים להדיוטות מלאו אלה הקרעים דיו וישארו האותיות של דיו על נייר הגט ובכי האי גוונא כשר שלא נגעו אנחנו במקום החתימת העדים כלל והכי נמי מסתברא מדקאמר נייר חלק ושמואל נמי לא הכשיר אלא במיא דאברא מפני שאינו דבר המתקיים והרי הוא כדיו בעלמא אבל באבר עצמו לא שדבר המתקיים הוא וכדברי מצאתי שפי' בשניהם גם ר"ח ז"ל: ר' אבהו אומר במי מילין · פי' ממים ששרה בהן עפצים כתושים והתני ר' חייא כתבו במי טרייא ועפצא כשר לא ק' הא דעפיצן הא דלא עפיצן שאין מי מילין על גבי מילין רב פפא אמר ברוק · והני מילי בגיטין אבל בשאר שטרות לא ההוא דעביד עובדא בשאר שטרות נגדיה רב פפא

תניא

מסורת הש"ס

ברכות ט. שבת מה. נדה ו: ע:

ס"א רושם

[עי' תוס' לקמן כה: ד"ה על עלה]

שבת קד: מגילה יח:

שבת שם

[עי' תוספות חולין קכב: ד"ה עור שלהם וכו' ותבין כבה]

[לקמן נו:]

[נ"ל מי מילין]

פי' סרסר

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פטור שהרי הוא כבתחלה: (ב) ד"ה תוראה ספסר:

גליון הש"ס

מתני' בסם כו' · עי' מנחות דף לד ע"א תד"ס כמו שנאמר: גמ' הא דלא אפיץ · עי' מנחות דף לא ע"ב תוד"ה הא דאפיץ:

לט א מיי' פכ"ד מהל' מלוה הלכה ז סמג עשין צד טוש"ע חו"מ סימן מה סעי' ב:

ם ב מיי' שם טוש"ע שם:

מא ג מיי' פכ"ז מהל' מלוה הלכה א סמג עשין כד טוש"ע ח"מ סי' סח סעיף ג:

מב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

מג ה ו טוש"ע אה"ע סימן קלה סעיף ד:

[ב"ב קלה:]

מד ז מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה יט סמג עשין נ טור ש"ע שם סעיף א:

מה ח מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ב:

מו ט מיי' שם טוש"ע שם:

מז י מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעי' ה:

[נדה נה א' ע"ש]

טעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא. וא"ת הא דבעי' דאיכא כתב משום דחזר ואמר שטר פסים הוא וכי האי גוונא הכא גבי נייר חלק אם חזר ואמר נייר חלק הוא היה נאמן אבל לעולם כ"ז שאמר גט הוא מגורשת ולא קשה מידי לשמואל וי"ל [דכיון] דס"ד השתא דמגורשת ודאי קאמר שמואל א"כ לא חשיב ריעותא במאי שהוא נייר חלק וא"כ כשחזר ואמר נמי נייר חלק הוא אית לן למימר דלאו כל הימנו לאוסרה כמו היכא דאיכא כתב וא"ת והיכי ס"ד דמגורשת ודאי קאמר כיון דנראה שהוא נייר חלק וי"ל כיון דאמר ה"ז גיטך בדבר מועט מהימנינן לבעל כדאמרינן *בעל שאמר גירשתי אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה א"נ דאיירי דקריוה בי תרי מעיקרא ועיילי לבי ידיה ואפקיה דלא חיישינן דלמא חלפיה ונייר חלק דקאמר שמואל לא בשעת נתינה ראו שהוא נייר חלק דא"כ אפילו היה ודאי כתוב במי מילין איגו גט כיון דבשעת נתינה כבר נבלעו האותיות כדאמר בסמוך כי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט אלא שעה אחת אחר נתינה כשיעור שהאותיות יכולות להבלע ראו שהיה נייר חלק ועוד י"ל דבשעת נתינה ראו מרחוק ודומה להם נייר חלק ושמא אם היו מעיינין היו האותיות ניכרים: **מיא** דגרא. פי' ר"ח מי קליפת רימון וכן בערוך*: **ושמואל** נמי חיישינן קאמר. השתא לא צריכי לאוקמי דבדקיניה דכי לא בדקיניה נמי איכא למיחש ומיהו ודאי אי בדקיניה ולא פליט לאו כלום הוא: **צריכי** למיקרייה. קודם נתינה איירי מדמשני בסמוך לא צריכא דלבתר דקריוה עייליה כו' ואי לא קרייה נראה דלא הוי גט מדלא משני הב"ע דלא קרייה משמע דאי לא קרייה אינה מגורשת וא"ת דתנן לקמן בהזורק (דף פ') כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן כו' ולאחר זמן גט יוצא מתחת ידי האיש ושובר מיד האשה תצא מזה ומזה ודייק עלה בהאשה רבה (יבמות דף צא:) מאי הוה לה למעבד ומשני איבעי לה לאקרויי גיטא והשתא אי לא קרייה אפי' לא הוחלפה להם אינה מגורשת וי"ל דנהי דאסורה ליגשא בדלא קרייה מ"מ אם נשאת לא תצא אי נמי התם בעייליה לבי ידיה וקנסינן לה דאיבעי (א) למיהדר מיד לאקרויי או לאחר נתיגה מאחר שבאה לידי קלקול ומיהו אינה אסורה ליגשא אי לא קראה שנית כדאמר הכא לאו כל הימנו לאוסרה אע"ג דעל כרחך לא קראה בתר הכי והיה רגיל ר"י לקרות קודם הנתינה ולאחר הנתינה ומיהו פשיטא דאי לא קראה קודם הנתינה וקראה לאחר הנתינה דבר פשוט הוא דמגורשת: אי

טוטיה דרב. דאמר מקרעין להן נייר: כרבנן. דמכשירי למולין: תרגמא. להא דרב גמדא: אקריאה. שאם יודעין לחתום אע"פ שאין יודעין לקרות שפיר דמי וקרו קמייהו אחריני כרבנן ודרב כהנא בשאין יודעין לחתום וגבי חתימה אמרן לדרב כהנא לעיל: רב יהודה. זקן היה ועיניו כהות וכשהיה צריך לחתום בעד או בדיין מצטער בקריאת שטר וקורהו וחותם: מרא דארעא דישראל. בקי מכל חביריו ובמס' נדה מפרש אמאי קרי ליה מרא דארעא דישראל בפרק שני (דף כ:): רב נחמן. דיין היה ממונה מפי ריש גלותא ותתנא דבי נשיאה כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכד:) וסופרי הדיינים יראים ממנו ולא משקרי: דעביד בערכאות. ונותמיהם עובדי כוכבים דאכשרנא להו לעיל (י:): ממשעבדי. והא דאמרינן בפ' קמא* מבני חורי ולא ממשעבדי בנעשה בהדיוט דלית ליה קלא: דחתימו עליה סהדי ישראל. וישראל עשאוהו אלא שכתבוהו לשון פרסי: שכתבו. כתב שלו: בגיטין. משום תקנת עגונות: שמא במי מילין כתבוהו. ונבלעו ואמרן לעיל כתבו במי טריא ואפצא כשר: נייר. סתם נייר של עשבים הוא ולא קלף מעובד עפצים דאי עפיץ הא אמרן אין מי מילין על גבי מי מילין: שטר פסים. שטר פיוסים שאומר לחבירו אוהבו ומאמינו שיכתוב לו על עצמו שטר חוב כדי שיראה עשיר: שטר אמנה. שכתב ללות ולא לוה והאמינו לוה למלוה שלא יתבעט אלא אם כן ילוהו ומסר לו את השטר: לאוסרה. משום אשתו: הא ליכא כתב לא. דאי בנייר חלק נמי אמרינן מגורשת מכדי תנא אתא לאשמועינן דאע"ג דלא אקרינא אי גיטא הוי אי לא כיון דאמר לה גיטא הוא לא הדר ביה תו ומחזקינן דגיטא הוא ואי בנייר חלק נמי סבירא ליה הכי לאשמועינן רבותא יתירתא דנייר חלק: כי אמר שמואל. נמי שמגורשת לא בכתמא אלא בדקינא ליה לנייר: במיא דגרא. גבע שקורין פויל"ש ומעבירים מי הגבע עליו ופולט אותיות שבלע ונראות: השתא הוא דפלט. וכשהיו בלועות לא היה כתב: חיישינן. שמא לא נבלעו יפה ואם מת אסורה לכהן וחוגלת ולא מתייבמת דספק גרושה היא: הני בי תרי. עדי מסירה: לבי ידיה. תחת כנפיו: לא שכיח. וזו היא שזרק זה ואין לחוש שמא גט זרק לה ואבד: אבל תרתי תלת. ואנו ראינו שזה לא זרק אלא כתב אחד: מדהא הואי. על כרחך חדא הויא התם מעיקרא ומדהא הואי חברתה נמי אמרינן הואי התם וזה גט זרק ואימא עכברים שקלוה: משום מי מילין. שמא כתב לה גט מבחוץ ואינו ניכר: אין מי מילין כו'. וכל גוילים של ס"ת שלהם עבודים בעפצים: כריתות

*תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להן נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין קרייה מאן דכר שמה חסורי מיחסרא והכי קתני עדים שאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמים ושאין יודעין לחתום כו' אמר ר"ש בן גמליאל במה דברים אמורים בגיטי נשים אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין א"ר אלעזר מ"ט דרבן שמעון בן גמליאל שלא יהו בנות ישראל עגונות אמר רבא הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה ואלא כמאן כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות נגדיה רב כהנא תרגמא אקריאה רב יהודה מיצטער קרי וחתים א"ל עולא לא צריכת דהא *ר' אלעזר מרא דארץ ישראל קרו קמיה וחתים ורב נחמן קרו קמיה ספרי דייני וחתים ודווקא רב נחמן וספרי דייני דאית להו אימתא אבל רב נחמן וספרי אחריני ספרי דייני ואיניש אחרינא לא רב פפא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של כותים מקרי להו לשני כותים זה שלא בפני זה *במסיח לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי אמר רב אשי אמר לי רב הונא בר נתן הכי אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי *והא לא ידעי למיקרי בדידעי והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדאפיצן והא בעינן צריך לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר ואלא מאי קמ"ל דכל לשון כשר *תנינא גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית כשר אי מהתיא הוה אמינא הני מילי בגיטין אבל בשאר שטרות לא קמ"ל אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה ה"ז גיטך מגורשת *חיישינן שמא במי מילין כתבו מיתיבי *הרי זה גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה טעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא כי קאמר שמואל דבדקינן ליה במיא דגרא אי פליט פליט ואי לא פליט לאו כלום הוא וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט *שמואל נמי חיישינן קאמר אמר רבינא אמר לי אמימר הכי אמר מרימר משמיה דרב דימי הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למיקרייה מיתיבי ה"ז גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למיקרייה בתר דקריוה מי מצי אמר לה הכי לא צריכא דבתר דקריוה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא חלופי חלפיה קמ"ל ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו לביני דני אשתכח מזוזתא אמר רב נחמן מזוזתא ביני דני לא שכיחא וה"מ דאשתכח חדא אבל ב' ג' מדהא הואי הא נמי הואי וגיטא אימור עכברים שקלוה ההוא גברא דעל לבי כנישתא שקל ספר תורה יהיב לה לדביתהו ואמר לה הא גיטך אמר רב יוסף למאי ליחוש לה אי משום מי מילין אין מי מילין על גבי מי מילין אי

[גיטין יט:] [לקמן מט.] [יומא עג: ושם ר"ל] [לקמן פח. ושם] [לעיל י:] [לקמן פו:] [פי' תוספות קדושין ג. ד"ה סמקדשי ות' ותוס' לקמן מ: ד"ה חיישינן] [תוס' פ"ין פ"ב]

תוספות רי"ד

תניא כותיה דרב עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים הקרעים דיו אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר שטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין קרייה מאן דכר שמיה חסורי מחסרא והכי קתני ושאין יודעין לקרות קורין לפניהם והן חותמין אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים וכו' כדלעיל. א"ר אלעזר מ"ט דרשב"ג שלא יהו בנות ישראל עגונות אמר רבא הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה כרשב"ג ואלא כמאן כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשא' שטרות ונגדיה רב פפא תרגמא אקריאה. פי' רב גמדא דאמר הלכה כרבנן אקריאה שאם העדים לחתום ואף ע"פ שאין יודעים לקרות שפיר דמי וקרו קמייהו אחריני והחתמי כרבנן ורב פפא בשאין יודעין לחתום ודרב יהודה קרי וחתים. פי' זקן היה ועיניו כהות וכשהיה צריך לחתום עד או דיין היה מצטער בקריאה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה צריכי וכו' דאיבעי לה למיהדר:

גליון הש"ס

גמ' שמואל נמי חיישינן קאמר. עי' לקמן דף פ ע"ב תוס' ד"ה חיישינן:

[illegible]

אי משום כריתות דאית בה הא בעינא וכתב לה* [א]לשמה וליכא וכי תימא ליחוש דילמא אקדים ויהב ליה זוזא לספרא מעיקרא הא בעינן[א] שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה וליכא ורב יוסף מאי קמ"ל שאין מי מילין על גבי מי מילין אמר רב חסדא [ג]גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן דתניא *הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי רבי יהודה וחכמים אומרים [ז]אין השם מן המובחר אמר רב אחא בר יעקב דילמא לא היא עד כאן לא קאמרי רבנן התם (א) דבעינא זה אלי ואנוהו וליכא אבל הכא לא אמר רב חסדא יכילנא למיפסלינהו לכולי גיטי דעלמא אמר ליה רבא מאי טעמא *אילימא משום דכתיב וכתב והכא איהו קא כתבה ליה ודילמא אקנויי אקנו ליה רבנן ואלא משום דכתיב ונתן והכא לא יהיב לה מידי דלמא נתינת גט היא תדע דשלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר: גופא שלחו מתם [ח]כתבו על איסורי הנאה כשר אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא על העלה של זית דילמא שאני עלה של זית דחזי לאיצטרופי תניא רבי אומר כתבו על איסורי הנאה כשר נפק לוי *דרשה משמיה דרבי ולא קלסוה משמיה דרבים וקלסוה אלמא הלכתא כוותיה תנו רבנן וכתב ולא חקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהו עבד שיצא בכתב שעל גבי טבלא ופינקס יצא לחירות אבל לא בכתב שעל גבי *כיפא *ואנדוכתרי אמר עולא אמר רבי אלעזר לא קשיא [י]הא דחקק תוכות הא דחקק יריכות ותוכות לא ורמינהו [ל]לא היה כתבו שוקע אלא בולט כדינרי זהב והא דינרי זהב תוכות הן כדינרי זהב ולא כדינרי זהב כדינרי זהב דבולט ולא כדינרי זהב דאילו התם תוכות הכא יריכות אמר ליה רבינא לרב אשי רושמא מיחרץ חריץ או כנופי מכניף אמר ליה [מ]מיחרץ חריץ איתיביה לא היה כתבו שוקע אלא בולט כדינרי זהב ואי סלקא דעתך מיחרץ חריץ הא

רש"י

כריתות דאית בה · שכתובה בה פרשת וכתב לה ספר כריתות: לה לשמה: יהב זוזא לספרא · לכתוב אותה פרשה לשם גירושיה: הא בעינן שינה שמו ושמה · דתנן לקמן (דף פ·) דפסול אלמא צריך לכתוב שמו ושמה ואית דלא גרסי שינה ומאן דגריס ליה משום מתני' דלקמן ואגב גררא גריס ליה: מאי קמ"ל · כל הני פשיטא לן דפרשה שבתורה אינה גט: עליו קולמוס · על כל אות ואות: ונתכוין לכתוב יהודה · שהיה טועה וסבור שהוא צריך לכתוב יהודה: וטעה ולא הטיל בו דלת · הרי השם כתוב אלא שהוא שלא לשמו: ואנוהו · התנאה לפניו במצות: איהי כתבה ליה · נותנת שכר הסופר כדאמרינן בגמרא דגט פשוט (ב"ב דף קסח·) משום תקנת עגונות: אקנויי אקנו ליה רבנן · ההוא זוזא מדידה והוי כמאן דיהיב ליה איהו דהפקר ב"ד היה הפקר: ונתן. בר נתינה שיהא שוה פרוטה: העלה של זית · שאינו שוה כלום: דחזי לאיצטרופי · עם עלין הרבה לשכוב עליהן או למיכל בהמה ואע"ג דלא שוה פרוטה אבל איסורי הנאה לא: ולא קלסוה · משום דאמר לה משמא דיחידאה: דרשה · זימנא אחריתי משמיה דרבים כי היכי דליקבלוה מיניה: אלמא מדטרח כולי האי דליקבלוה אלמא הלכתא כוותיה: חקק · בטבלא בסכין: עבד שיצא · לחירות: בכתב שחקק על גבי טבלא · דף: ופינקס · כעין אותן של סוחרים שחוקקים עליהן בעט: ולא בכתב שעל גבי כיפה · כעין כובע של צמר ועושות הנשים תחת צעיף קישוריהן כדאמרי' במה אשה יוצאה (שבת דף נז:): אנדוכתרי · תכשיט ורוקמין עליו צורות במחט כעין ברושדי"ר בלע"ז ואם רקמו עליהן אותיות הגט אינו כתב לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד וכו' ראשיו תחובים: הא דחקק תוכות · של אותיות וצידיהן והאותיות בולטות אינו כתב לפי שלא צייר את האותיות אלא חקק סביבותיהם והעץ נשאר כמו שהיה בדפוס האותיות מאליה: הא דחקק ירכותיהן · של אותיות דהיינו הן ממש שיושקע הכתב זו היא כתיבה: לא היה כתבו. של ציץ שוקע אלא בולט כצורות של דינרי זהב: והא דינרי זהב תוכות הוא · דקא סלקא דעתיה כשהוא מכה בקורנס חותם המטבע על הדינר תוכות וסביבות צורת החותם שהיא שוקעת והם מלאים דוחקין את תוכו וסביבות צורת הדינר וכנגד שקיעת רושם החותם אין הדינר של זהב נדחק ומאליה הצורה עומדת במקומה וגבי ציץ כתיב (שמות לט) מכתב פתוחי חותם אלמא כתיבה היא: ואילו הכא יריכות · שהיה הציץ דק כעין טס וצר האותיות מעבר האחד ודוחק ירכותיהן והן בולטות מעבר השני כמו שמציירים כסף וזהב העשוי ליקבע בכלי עץ ששותים בהם יין: רושמא · חותם המטבע שקורין קויי"ן: מיחרץ חריץ: התוכות והסביבות של צורתו שהיא שוקעת חורצין ודוחקין תוכות וסביבות של צורת הדינר עד שעומדת צורת הדינר בולטת כמו שהיתה ונפקא מינה שאם חקק את הגט בחותם וכתבו על גבי טס לא הוי כתב דתוכות הוא: או כנופי מיכנף · צורת החות' שהיא שוקעת כשתוכותיה דוחקים את תוכות של דינר ונכנס הזהב קצת בדוחק בתוך שקיעת הצורה ונמתח מתוך דוחקו ונכנס לתוך הצורה ולאו ממילא הן אלא ע"י מכת הקורנס הצורה עצמה נמתחת לתוך הרושם והרי כתבה בידים: הא

תוספות

אי משום כריתות דאית בה הא בעינן וכתב לה לשמה וליכא · תימה דלענין מגילת סוטה משמע בפ"ק דעירובין (דף יג.) דמוחקין לה מן התורה אפי' למאן דבעי כתיבה לשמה דקאמר רב פפא דלמ"ד אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת תורה דסתמא כתיבה ה"נ דמחקינן וי"ל דרב יוסף דשמעתין לא סבר לה כוותיה א"נ סבר כאידך הגא דסבר אין מוחקין לה מן התורה וכמתני' דבפ' כל הגט (לקמן דף כו·) דתנן הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ט' ודייק מהתם ברים מס' זבחים (דף ב:) דסתמא פסול וכ"ש ספר תורה דלא איכתוב לשם גירושין כלל ועוד נראה דאפי' מאן דמכשיר במגילת סוטה למחוק מן התורה אע"ג דבעי לשמה מודה לענין גט דפסול דבעירובין בפ"ק (דף יג·) משמע דכולהו תנאי מודו בהנך דפרק כל הגט דחשיבי שלא לשמה מדפריך התם ולית ליה לרב אחא בר יאשיה כתב לגרש את אשתו ונמלך כו' ובמגילת סוטה בתמא כשר משום דמסתמא שאין הכהן שעליו לכתוב מקפיד ומסתמא ניחא ליה אבל גבי גט בעל סתמא לא ניחא ליה אע"ג דפריך ממתני' דגט ארבי אחא בר יאשיה דאיירי במגילת סוטה לענין שלא לשמה לא משמע ליה לחלק: הא בעינן שמו ושמה · אע"ג דמתני' דפרק הזורק (לקמן דף פ·) דשינה שמו ושמה מוקמינן לה דהאי הולד ממזר כרבי מאיר משמע דלרבנן לא הוי בשינה שמו אלא פסולא דרבנן ומדנקט שינה ולא נקט לא כתבו כלל משמע דבלא כתבו כלל כשר אפי' מדרבנן הא ניחא דעל כרחך לא כתבו כלל לר"מ פסול מה"ת דהא בעינן שיהא מוכיח מתוכו שהוא מגרש את אשתו ובלא כתבו כלל אין מוכיח אלא אומר ר"י דלא מיירי בשינה שמו ממש דא"כ הוה ליה למינקט לא כתבו כלל דפסול לרבי מאיר דמתני' ר' מאיר כדאמרי' התם דהוי רבותא טפי אלא שינה שמו היינו שכתב שם דגליל ביהודה והשתא קאמר הכא שפיר הא בעינן שמו ושמה וליכא [וכ"ש] דבלא כתבו כלל הוא דפסול:

דילמא נתינת גט הוא · וכן שלף איש נעלו ונתן לרעהו (רות ד) לא בעינן שוה פרוטה אע"ג דכתיב ונתן *וכן גבי תרומה *חטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב (דברים יח) תתן לו ובמתנות דם חטאת ובמתנות בהונות אין בו שיעור והא דאמר אבא שאול בפ' כל שעה (פסחים דף לג:) דזר שאכל תרומה לא מיחייב בפחות משוה פרוטה משום דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן וגו' ואין נתינה בפחות משוה פרוטה היינו משום דתשלומי תרומה ילפינן מתשלומי מעילה דתרוייהו תשלומי קדש מיקרו וגמרי חטא חטא מהדדי ולמאן דבעי בכריתות (דף ז·) ואשר יתן ממנו על זר שתהא נתינה בכזית היינו משום דסיכה היא ואפקה בלשון נתינה לאפוקי ממשמעות דסיכה קאתי דמשמע כל שהוא וצריך נתינה חשובה כמו ונתן לכהן את הקדש (ויקרא כב) דהוי בכזית *לרבנן דאבא שאול וכן לא יתן עליה לבונה דבפרק כל המנחות (דף ס·) מצריך כזית היינו משום דשני מלשון שימה דאתחיל בה לא ישים עליה שמן או משום דומיא דהקטרת לבונה בחוץ דהויא נמי הקטרת איסור דהוי בכזית *):

משמיה דרבים וקלסוה אלמא הילכתא כוותיה · פי' בקונטרס מדטרח עלה דלקלסוה ובפ' מי שאחזו (לקמן דף עז·) לא יתכן לפרש כן דקאמר נפק רבי חייא דרשה משמיה דרבי וקלסוה משמיה דרבים ולא קלסוה אלמא לית הלכתא כוותיה ואומר ר"ת דהכא דייק מדקלסוה כי אמר משמיה דרבים ולפיכך נמי לא קלסוה כי אמר משמיה דיחיד מעיקרא ולקמן איפכא:

למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא · הוה מצי לאקשויי מלוחות דכתיב בהו כתיבה בכמה קראי והיה כתבם חקוק כדכתיב (שמות לב) חרות על הלוחות אלא דניחא ליה למיפרך מגט אגט:

*) [וע"ע תוס' פסחים לב: ד"ס ואין ותוס' מנחות ס. ד"ס מי בעינן ותוס' ב"מ מז. ד"ס קונים]

מסורת הש"ס

[לקמן כג. כה: כט. מ. סוטה כ]

[דברים כד]

[שמות טו]

[דברים כד]

שבת קד: לקמן נד: [מסכ' סופרים פ"ב ה"ג]

[קדושין נח:]

לקמן עז.

[פי' כיפה של צמר ארוגה אם רקם בארוגה גט אבה או גט חירות אינו גט · ערוך ערך כפה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם אלא דבעינא זה אלי

הגהות הגר"א

[א] גמ' הא בעינן שמו ושמה וליכא כו' כנ"ל:

גליון הש"ס

גמ' אילימא משום דכתי' וכתב · עי' לקמן דף כב ע"ב תד"ה והא לאו: תוס' ד"ה דילמא וכו' וכן גבי תרומה · עיין שבת דף כה ע"ב תוד"ה תתן לו:

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"א מהלכות גירושין הל' ג ופ"ג שם הלכה א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלא סעיף א:

מט ב מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סעיף ס:

נ ג מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה טו סמג לאוין נ טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף ג:

נא ד מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף א:

נב ה ו מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קכה סעי' ד:

נג ז מיי' פ"ט מהלכו כלי המקדש הלכה ג סמג עשין קעג:

נד ח מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' ו סמג עשין נ טוש"ע שם:

[פירוש מניחין הזהב ולוכעין אותו ומציירין בהן כתב כמו שעושין היכמעתלים במחלאות כותבין אותיות ונקראות · ערוך]

תוספות רי"ד

שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר פי' דהא כתיב ונתן בידה על נתינת הגט מיירי ולא דליתיב לה מידי דשוה הוא: ת"ר ונתן ולא וחקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהו עבד שיצא בכתב שע"ג טבלא ופנקס יצא לחירות אבל לא בכתב שע"ג כיפה ואנדרכתן פי' שחקק בסכין הגט ע"ג טבלא או ע"ג פנקס שהם מלאים שעוה וחוקקין עליהם בעט ברזל זו היא חשובה כתיבה אבל מה שרוקמין במחט ע"ג כיפה שהיא כמין כובע של צמר על ראש הנשים ואנדרכותי מין תכשיט הוא ורוקמין אותו במחט ורקמה המחט לא חשיבא כתיבה לפי שאין האותיות קבועות אלא תחובות ובעי' כתב קבוע על הדבר שהוא מגרש בו אמר עולא אמר ר' אלעזר לא קשיא הא דחקק קורות הא דחקק ירידות פי' הא דחקק קורות של אותיות וצידיהן והאותיו' בולטות אינו כתב לפי שלא צייר את האותיות ולא חקק [אלא] סביבותיו והעץ נשאר כמות שהיה ונמצאו אותיות בולטות מאיליהן; והא דחקק ירידותיהן שהאותיות שוקעין בטבלא והוי חשובה כתב ונוטי האותיות קורא ירידות:

התקבלי

עין משפט
נר מצוה

נה א מיי' פ"ט מהל' כלי המקדש הלכה ג סמג עשין קעג:
נו ב מיי' פ"ח מהלכות גירושין הל' טו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ח:
נז ג מיי' שם טוש"ע אה"ע שם סעיף ח בהג"ה:
נח ד מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף יח:
נט ה טואה"ע סי' קמג:
ו ז ח מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' ד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ו:
בא ט מיי' שם ופ"י מהל' טוען ונטען הל' א ה ג עשין צה טוש"ע שם וש"ע ח"מ סי' קלה סעיף א:

הא בעינא מכתב וליכא כדינרי זהב ולא כדינרי זהב כדינרי זהב דבולט ולא כדינרי זהב דאילו התם מגואי [א]והכא מאבראי בעא מיניה רבא מרב נחמן כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך מהו אמר ליה [ב]נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה איתיביה התקבלי גיטך והשאר לכתובתך נתקבלה גיטה והשאר לכתובתה טעמא דאיכא שאר הא ליכא שאר לא הוא הדין אע"ג דליכא שאר והא קמ"ל דאע"ג דאיכא שאר [ג]אי אמר לה אין אי לא לא מאי טעמא אוירא דמגילתא הוא *ת"ר [ד]הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שתחזירי לי את הנייר הרי זו מגורשת [ה]בעי רב פפא °בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מאי תיקו ותיפוק ליה *°דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים לא צריכא דמעורה [ו]בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידה מהו מי אמרינן אקנויי אקני לה או דלמא הוא מנפשיה עייל אמר רבא ותיפוק ליה דכתב שיכול להודייף הוא ולרבא קשיא מתניתין על היד של עבד בשלמא מתני' לרבא לא קשיא *בעדי מסירה ורבי אלעזר היא אלא [ז]לרמי בר חמא קשיא לרמי בר חמא נמי לא קשיא [ז]בכתובת קעקע השתא דאתית להכי מתניתין (לרבא) נמי לא תיקשי [ח]בכתובת קעקע מאי הוי עלה תא שמע *דאמר ריש לקיש [ט]הגודרות אין להן חזקה בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו מהו מי אמרינן אקנויי אקניתא ליה או דלמא (אשה) לא ידעה לאקנויי אמר אביי *ת"ש אף הוא העיד על כפר קטן שהיה בצד ירושלים והיה בו זקן אחד והיה מלוה [י]לכל בני הכפר וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים ובא מעשה לפני חכמים והכשירוהו ואמאי הא בעינא °ספר מקנה וליכא אלא לאו משום דאמרינן אקנויי מקנה להו אמר רבא ומאי קושיא דילמא זקן

תורה אור: דברים כד

הא בעינא מכתב · פתוחי חותם: מגואי · מכה הרושם בתוכו לד שהצורה בולטת בו אבל לין דוחק מאבראי והיא בולטת מגואי: הא ליכא שאר לא · דמקום גט בעי למיהב לה מתנה גמורה משום גירושין ולא לשם פרעון דכתיב ונתן: אי אמר לה · לכתובתיך: אוירא · גליון: והנייר · כל הנייר אני מעכב לעצמי: אינה מגורשת · דכיון דהנייר שלו לא נתן לה כלום דנמצאו אותיות פורחות באויר: הרי זו מגורשת · ותחזיר דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה: נייר שבין שיטה לשיטה · שלי מהו: דמעורה · מעורה במקצת שהיו בו אותיות ארוכין המגיעין משיטה לשיטה בראשי כל תיבה ותיבה: והרי הוא · העבד: יוצא מתחת ידה · שהביאתו לפנינו ואמרה בעלי נתן לי העבד הזה וגירשני בו כדתנן במתני' וטתן לה העבד: מהו · מי מהימנה בלא עדי מסירה הואיל ועכשיו הוא ברשותה או דילמא הוא מנפשיה אזל: להודייף הוא · דילמא תגלה הוה בגיטא ומחקתיה והדר כתביה: בעדי מסירה · שקראוהו: ור' אלעזר היא · דאמר אי אפשר לגט בלא עדי מסירה: אלא לרמי בר חמא קשיא · דבעיא לדידיה בדליכא עדי מסירה היא: כתובת קעקע · אינה נמחקת עולמית: הגודרות · בהמות על שם גדרות צאן (במדבר לב): אין להן חזקה · אדם שתפסן אינו יכול לטעון לבעליהם מכרתם לי דאיכא למימר מעצמן הלכו אצלו: והרי היא יוצאה מתחת ידו · שהוא בא לגרשה: לא ידעה לאקנויי · לא גמרה ומקנייה דבר שאין בלבה לתת מתנה גמורה ולא גירשה אלא בשלה ואנן בעינן ונתן: אף הוא העיד · רבי יהודה בן בבא במס' עדיות: ה"ג והא בעינא ספר מקנה וליכא · שהמקנה צריך לכתוב את השטר שדי מכורה לך דמההוא קרא נפקא לן בפ"ק דקידושין (דף כו.): אלא לאו · ש"מ כי מקני ליה שפיר דמי ואף על גב דאין בדעתו של טוען שיעכבנו המקבל אצלו

התקבלי גיטך והתקבלי כתובתיך מהו · אע"ג דכתבו על איסורי הנאה כשר היינו משום דיהיב לה מיהא כל הגט אבל הכא לא יהיב לה אלא בתורת פרעון: על מנת שתחזירי לי הנייר מגורשת · בפרק מי שאחזו (לקמן דף עה.) קבעי מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומפרש לשון אחד משום דסיפא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד והוי תנאי בטל ומעשה קיים דקסבר ההוא לישנא דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ואין גט יכול לחול עד שתחזירהו ולא א"א להתגרש שאין הגט בידה הילכך אע"פ שלא החזירתו מגורשת ורבא דקאמר בפ"ק דקידושין (דף ו:) הילך אתרוג זה במתנה ע"מ שתחזירהו לי החזירו יצא כו' לא סבר כההוא לישנא אלא רבא לטעמיה דמפרש בפ' מי שאחזו משום דהוי מעשה קודם לתנאי ואע"ג דבההיא דאתרוג נמי מעשה קודם לתנאי לא דק רבא במילתיה למינקט התנאי כמו שצריך להתנות ולההוא לישנא דמפרש במי שאחזו (לקמן עד.) משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי לא הוי גט אלא אם כן החזירתו לבסוף שנתקיים התנאי ואז הוי גט משעה שבא לידה: ספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים · אע"ג דלקמן (דף כא:) דרשי רבנן ספר לספירת דברים מכל מקום דרשי' נמי הך דרשה דהכא וא"ת היכי מכשירין בפ' בתרא (לקמן דף פז:) שייר מקלת הגט וכתבו בדף השני הוה לן למיפסל בשני דפין משום ספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים כדאמרי' בפ"ב דסוטה (דף יח.) כתבה בשני דפין פסולה ספר אחד אמר רחמנא כו' ואור"י דשני דפים דסוטה איירי בשתי חתיכות ולקמן איירי בקלף אחד בשני עמודים: לא צריכא דמעורה · מכאן מדקדק ר' יצחק בר מרדכי דאין צריך בגט שתהא כל אות ואות מוקפת גויל מארבע רוחותיה כדאמר הכא דמעורה ור"י אומר דאין מכאן ראיה דהא דקאמר דמעורה היינו רגל ד' של שיטה עליונה בט' של שיטה שתחתיה או ראש ל' בה' או בח' שלמעלה הימנה ומ"מ נראה לר"י דאין צריך ראיה להכשיר דדוקא בס"ת תפילין ומזוזות בעינן שיהו האותיות מוקפות גויל כדאמר בפרק הקומץ (מנחות דף לד.) משום דכתיב בהו וכתבתם כתיבה תמה אבל בגט ליכא קפידא דאפי' ספר ודיו לא בעינן בגט דספר דכתב בגט לספירת דברים הוא דאתא (לקמן כא:): בכתובת קעקע · מדאורייתא ליכא איסורא עד שיכתוב ויקעקע בדיו ובכחול כדתנן בפ"ג דמכות (דף כא.) ולר' שמעון אינו חייב אפי' כתב וקעקע עד שיכתוב את השם פי' שם דע"ז כדמפרש התם בגמרא ומיהו איסורא דרבנן איכא הכא דאפי' אפר מקלה אסור ליתן על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע ואפי' הויא הכא איסורא דאורייתא מ"מ הוי גט כדאמרי' לעיל כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דאסור לכתוב דהא מיתהני באיסורי הנאה: ת"ש דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה · פי' לאלתר אלא עד ג' שנים יש להם חזקה כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף לו:) וא"ת מתני' הוה ליה לאתויי דתנן התם (דף כח.) העבדים חזקתן ג' שנים מיום ליום אבל לאלתר לא ועוד מאי קמ"ל ריש לקיש מתני' היא ודוחק לומר כמו שפי' הרב ר' יהודה מקורביי"ל דריש לקיש אתא לאשמועינן אפי' בכה"ג דאיירי הכא שהגט כתוב על ידו או על קרן של פרה דאיכא הוכחה קצת דיהביה לאשה אפ"ה אין לה חזקה ולהכי מייתי מר"ל דא"כ הוה ליה לפרושי בהדיא כיון דלא איצטריך לאשמועינן אלא בכי האי גוונא אלא י"ל דממתני' לא שמעינן גודרות דה"א דוקא עבדים דבני דעת ועיילי מנפשייהו אבל גודרות אין דרכם לילך לבית איש נכרי ולהכי ה"א הכא שהגט כתוב על ידו ומוכח קצת שהוא שלה יש לה חזקה להכי מייתי מגודרות דאין להם חזקה אע"פ שיש הוכחה דלא עיילי מנפשייהו כמו עבדים: אשה לא ידעה לאקנויי · פירוש בדבר שהוא מחזיר לה ולא גמרה ומיקניא ליה אלא בתורת שאילה משאילתו לו אע"ג דאמרי' לעיל דדמי כתיבת סופר תקנו ליה רבנן מדידה מ"מ טבלא דידה לא מקנו ליה וא"ת וכי לא ידע מתני' [דכותבת] דפשיט מינה בסמוך דהאשה כותבת את גיטה וי"ל דמצי לדחויי דכותבת על קלף דבעל אלא שעושה שכר הכתיבה ורב אשי דפשיט מינה משמע ליה דאיירי בקלף שלה: וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים · ואם תאמר מה ענין שטרי הלואה לגט דאיכא אלא לראיה ואפי' במלוה על פה היה גובה ממשעבדי אי לא משום דאין לה קול כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב מב.) דמאן דזייף בלגטה יזיף ומכר שיש לו קול אמרינן (שם מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים ונראה לפרש דנראה לגמרא דמסתמא כיון שהיה מלוה לכל בני העיר גם הם היו עושים לו טובה ונותנים לו במתנה או מוכרים לו שדות דפעמים שלא היו קוניין לו אלא בשטר כגון שדי נתונה לך או מכורה לך וגם השטרות האלו היה כותב אותם ואחרים חותמים:

תוספות רי"ד

ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת פי' דכיון שהנייר שלו לא יתן לה כלום ונמצאו אותיות פורחות באויר ע"מ שתחזירי לי את הכתב מגורשת פי' והיא תחזור לו את הנייר כדי לקיים תנאו ותקרא נתינה דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה: בעי רמי בר חמא היו מוחזקים במבלה שהיא שלה וגם כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו מהו פי' והוא רוצה ליתנה לאשה ולגרשה בגט הכתוב עלי' והתורה אמרה וכתב ונתן על הבעל מוטל לכתוב וליתן ובעי' שיהא הנייר או כל הפץ הכתוב עליו הגט שלו מי אמרינן אקנויי אקניתיה ניהליה או דלמא אשה לא ידעה לאקנויי פי' לא ידעת לאקנויי דבר שאין בלבה לתת מתנה גמורה כזה שעתיד לחזור לה ולא גמרה ואקנויי' לית אלא כעין שאלה נתנה לו והוא פסול דבעי ליתן בידה שיהא החפץ של בעל וליכא ת"ש אף הוא העיד על כפר קטן שהיה בירושלים והיה שם זקן אחד והיה מלוה לכל בני כפר וכותב בכתב ידו ואחרים חותמים ובא מעשה לפני חכמים והכשירו ואמאי הא בעי' ספר מקנה וליכא פי' בעי' שהלוה יקנה לו קרקעותיו וישעבדם לו בספר וימסור לו למלוה הספר כתוב וליכא אלא לאו משום דההוא זקן הוה מקנה להו א) ויהיב להו מקנה והם הכי נמי האשה ודילמא זקן שאני דידע לאקנויי אבל אשה לא:

א) אולי צ"ל ויהיב לו ובפיר הוי ספר מקנה וא"כ בכי נמי:

[תוספתא פ"ב] [קמי' סה.]

[סוטה יח.]

[לעיל כ: וש"נ]

כתובות סה: ב"ב ש.

עדיות פ"ב מ"ג

ירמיה לב

ר"מ מ"ז

רמב"ם מ"ז

גליון הש"ס

גמ' בין שיטה לשיטה · עי' לקמן דף כא ע"ב תוס' ד"ה יצא זה:

גי' מגדל דוד

זקן שאני דידע לאקנויי אלא אמר רבא מהכא *ערב [א]היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין אמר רב אשי מאי קושיא דלמא גברא שאני דידע לאקנויי אלא אמר רב אשי [ב]מהכא *אשה [ג]כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום [ד]הגט אלא בחותמיו אמר רבא [ה]כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתהו ומתגרשת בו ואמאי *חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא בעומד *והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה [ו]והלכתא בכפות ואמר רבא [ז]כתב לה גט ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתהו ומתגרשת בו וצריכא דאי אשמעינן עבד הוה אמינא דוקא עבד אבל חצר ליגזור *משום חצרה הבאה לאחר מכאן ואי אשמעינן חצר ה"א דוקא חצר אבל עבד ליגזור כפות אטו שאינו כפות קמ"ל אמר אביי מכדי חצר מהיכא איתרבי *מידה מה ידה דאיתא בין מדעתה ובין בעל כורחה אף חצרה דאיתא בין מדעתה ובין בעל כורחה והא מתנה [ט]מדעתה איתא בעל כורחה ליתא מתקיף לה רב שימי בר אשי והא שליחות לקבלה דמדעתה איתא בעל כורחה ליתא וקא הוי שליח לקבלה ואביי אטו שליחות מידה איתרבי *מושלח° ושלחה איתרבי ואב"א שליחות לקבלה נמי אשכחן בעל כורחה שכן [ח]אב מקבל גט לבתו קטנה בעל כורחה: על העלה של זית וכו': בשלמא יד דעבד

לא

רש"י

זקן שאני דידע לאקנויי · שהוא חכם וידע שאינו שטר אלא אם כן מקנהו לו לגמרי וגמר דעתיה ומקני אבל אשה לא ידעה כולי האי ולא גמרה לאקנויי בדעתה אלא בשאלה בעלמא: לאחר חיתום שטרות · לאחר שנחתם השטר כתב הערב כתב ידו ואני ערב: גובה · המלוה ממנו: מנכסים בני חורין · אבל לא ממשעבדי כיון דליכא שטר בעדים לית ליה קלא והוה ליה כמלוה על פה אלמא כל אדם נמי מקנה דהא האי שטרא כשחתם בו הערב לאחר זמן כבר היה מסור למלוה והילך נכסי הערב הזה משתעבדים בו והא בעינן ספר מקנה אי לאו דאקנייה ניהליה מלוה לערב וחתם והדר מסריה ניהליה: כותבת את גיטה · ומקניא ליה לבעל ויהיב לה ניהלה: והאיש כותב את שוברו · פרעון הכתובה שפרע ומקנהו לאשה והיא מחתמת עדים ומוסרתו לו נראה בידו: עליו · על העבד: קנאתהו · לעבד בשטר מתנה זה והגט שבידו דהוה ליה האי עבד כחצרה וגיטה וחצירה באו לה כאחד: וחצר מהלכת לא קנה · דכי אמור רבנן חצרו של אדם קונה לו לאו בחצר מהלכת אמור דשאני מקרקעי דניידי ממקרקעי דלא ניידי ורבא גופיה אמרה דלא קני בספינה אוחזין (ב"מ דף ט:): בכפות · דאינו ראוי להלך: חצרה הבאה לאחר מכאן · כגון נתן לה גט בחצר חבירו והלך בעל חצר ומכר לה את החצר או נתן לה במתנה והא ודאי אינה מגורשת דמאן מגרש לה דכשנתן הבעל הגט בחצר לא שלה היתה דתקני לה חצרה כאילו נותנו בידה וכי אתא האי חצר לידה לאו מכח הבעל אתיא לה דניהוי נותן לה החצר והגט ביחד: מה ידה דאיתא · בגירושין על כרחה: אף חצרה · בעינן נמי דלהוי בין מדעתה בין בעל כרחה כגון חצר שהיתה שלה קודם שזרק הגט לתוכה: בעל כרחה ליתא · דאי אמרה אי אפשי לקבל מתנה ממנו לא קניא לה להא חצר ולא מיגרשה ביה דהא אמרה לא ניחא לי למיקני: [והא שליחות] · אשה עושה שליח לקבלה מדעתה אבל בעל כרחה אינו נעשה שלוחה שתתגרש בקבלתו אבל הבעל עושה שליח להולכה ונותן לה על כרחה: וקמשוי שליח לקבלה · בפרקין דלקמן (דף סב:) דגמרא ל' מושלח ושלחה קרי ביה ושלחה בלא מפיק ה"א: קטנה · אביה מקבל גיטה כדנפקא לן בכתובות בפרק נערה (דף מז:) מנעוריה והיתה:

לא

תוספות

אלא מהכא ערב היוצא כו' · קשה לר"י דבריש הנושא (כתובות דף קב.*) פליג ר' יוחנן וריש לקיש בחייב אני לך מנה בשטר וקאמר התם כתנאי מהך דערב ופי' בקונט' דפליגי אי חשיבא הודאה א"כ משמע דערב מחייב ליה משום הודאה שמודה דנעשה ערב בשעת מתן מעות מדמייתי לה עלה והכא משמע בההיא שטרא הוא משעבד נפשיה להתחייב מעתה ולפי' ר"ת דהתם דלא מפרש משום הודאה ניחא וי"ל דבתרתי פליגי בן ננס ור' ישמעאל בין שכתב בשטר ואני מודה שאני ערב בין שכתב בו ואני נעשה ערב מעכשיו דרישא דקתני ערב היוצא אחר חיתום שטרות משמע דפליגי בהודאה מדלא נקט בהאי לישנא ערב שלא בשעת מתן מעות חייב ומדמהדר ליה בסיפא הרי שהיה חונק חבירו משמע דפליגי נמי בחנוק ומייתי הכא מחנוק דמשתעבד אע"פ שלא היה השטר שלו ולפי' הקונטרס דפליגי בהודאה אע"ג דתנן הוציא עליו כתב ידו גובה כו' התם בכתב וחתם תחתיו ופלוגתייהו שלא חתם וערב נמי איירי כשלא חתם אלא שכתב אני ערב [ומסר לו השטר בפני עדים]:

והילכתא בכפות · כפות וישן בעינן כדמשמע לקמן בהזורק (דף עח.) דאמר (א) כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו הרי זה גט ניעור אינו גט דהויא חצר המשתמרת שלא לדעתה ופריך בישן אמאי הוי גט חצר מהלכת היא וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והילכתא בכפות ופי' בקונטרס בההיא קאמר רבא דניעור אינו גט וכן פסקו הלכות גדולות דכפות וישן בעינן וליכא למימר דהכי פירושו והילכתא בכפות לא חשיב חצר מהלכת דלא דמי לעומד ויושב וכיון דכפות מועיל ישן לחוד נמי מועיל ולעולם רבא לא איירי בכפות דא"כ אמאי קאמר רבא ניעור אינו גט דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה אפילו הוי משתמר לדעתה כגון שידיו כפותות בחבל ואוחזתו בידה לא הוי גט דחצר מהלכת היא דומיא דקלתה דאי לאו. דקאמר התם בפ"ק דב"מ (דף ט:) דמינח נייח ואיהי דקא מסגיא תותה לא הוי גט אע"ג דמשתמרת לדעתה אלא ודאי רבא בכפות איירי וכי לא ידע אכתי דאיירי בכפות הוה מצי למיפרך מאי איריא דניעור אינו גט משום דמשתמרת שלא לדעתה אפי' משתמרת לדעתה נמי דחצר מהלכת היא אלא דעדיפא מינה פריך:

אבל בחצר לגזור משום חצרה הבאה לאחר מכאן · וא"ת והא שמעינן שפיר מעבד דלא גזרינן משום חצרה הבאה לאחר מכאן וי"ל דבעבד ודאי לא גזרינן דאיירי בכפות ומילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן:

אטו שליחות מידה איתרבאי כו'. וא"ת דבפ"ק דב"מ (דף י:) אמרי' דחצר משום ידה אתרבאי ולא גרע משליחות ובמציאה דזכות הוא קני אע"פ שאינו עומד בצד חצירו ולא הוי דומיא דיד דקני מכח שליחות דזכין לאדם שלא בפניו א"כ הכא דכתב לה שטר מתנה עליו אע"ג דלא הויא דומיא דידה דמתנה ליתא בעל כרחה תתגרש מכח שליחות וי"ל דדוקא לענין שלא בפניו אמרינן דלא גרע משליחות לקנות במידי דזכות הוא לו אבל בשאר דברים בעינן דומיא דידה דאל"כ חצר מהלכת אמאי לא קנה תקנה מטעם שליחות כמו שליח מהלך אע"ג דמטעם יד לא קני וא"ת רב שימי מאי קשיא ליה אטו לא ידע דשליחות מושלח ושלחה איתרבאי הא ברייתא היא בפ"ב דקידושין (דף מא:) ומילתא דפשיטא היא לכ"ע וי"ל דרב שימי סבר כיון דאשכחן בשליחות דמתגרשת בלא הגעת גט לידה אע"ג דליתא בעל כרחה לענין חצר נמי דאיתרבאי משום יד לא מיסתבר ליה למימר דקפיד קרא אהכי דליהוי דומיא דיד ואביי מהדר ליה דאין להביא ראיה משליחות לחצר כיון דשליחות איתרבאי מושלח וחצר איתרבאי משום יד:

ואיבעית אימא שליחות לקבלה נמי אשכחן בעל כרחה · משמע שרוצה לומר דאפי' איתרבאי שליחות מידה ניחא כיון דאשכחן שליחות בע"כ ע"י אב אע"ג דשאר שליח לא הוי אלא מדעתיה חשיב שפיר דומיא דידה ותימה דחצר מתנה נמי אע"ג דליתא בעל כרחה ניהוי דומיא דידה כיון דאשכחן חצר בעל כרחה כגון חצר שהיה לה קודם לכן דתנן בהזורק (לקמן עז:) דמגורשת ואומר רבינו יצחק דחצרה דמקודם לכן לא הוי בעל כרחה כמו שליחות דאב *דיכולה להפקירו ולא תתגרש עוד על ידו אבל שליחות דאב אי אפשר לה לעכב בשום ענין שלא יקבל גט בעל כרחה · ודוחק:

שכן אב מקבל גט לבתו קטנה בעל כרחה · ואפי' בעל כרחו של אב מתגרשת כשנותן לו בעל כרחו כדמוכח בפ"ב דקידושין (דף מד:) דאמר קדושין דמדעת אביה ולא היא גירושין דבע"כ · בין היא בין אביה פירוש כיון דבעל כרחו של אב מתגרשת יכולה היא לקבל כמוהו וכן פירש שם בקונט' ועוד אמרינן התם נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה כיד אביה דמיא או כחצר אביה דמיא משמע דע"י חצר אביה מתגרשת שלא מדעתו כמו שהיא מקבלת שלא מדעתו אפילו אם כחצר אביה דמיא:

על

מסורת הש"ס

ב"ב קעה: כתובות קא.

לקמן כב: ע"ש [עדיות פ"ב מ"ג]

[לקמן עח. ב"ק יא: ב"מ ט:]

ב"ק יב. ב"מ ט: לקמן עח.

[לקמן כד. סג:]

[לקמן עז: ב"מ י:]

[פסחים מח.]

עין משפט נר מצוה

[ועם ד"ה כתנאי]

סב א מיי' פכ"ו מהל' מלוה הלכה א סמג עשין צג טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ד:

סג ב ג מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ז:

סד ד ה ו מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' יא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף יח:

סה ז מיי' פ"ד מהלכות זכיה הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמה סעיף י:

סו ח מיי' פ"ב מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף ד:

תוספות רי"ד

ת"ש האשה כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו. פי' אלמא האשה כותבת גיטה בנייר שלה ונותנו לבעל והבעל מחתימתו ונותנו לה ומגרשה בו וש"מ שגם האשה יודעת להקנות· ומהכא מוכיח שצריך הסופר להקנות הנייר והדיו והקולמוס לבעל כדי שיהא הכל שלו: ועל היד של עבד ונותן לה את העבד ותיפוק דכתב שיכול להזדייף הוא בעדי מסירה ור' אלעזר היא אי בעית אימא אפילו תימא ר' מאיר ובכתובת קעקע:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והילכתא כו' דאמר רבא כו' וכו' דהויא ליה חצר:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואב"א וכו' דיכולה להפקירו · קשה לי הא מ"מ מבכחת בחצר דקטנה בהוא בע"כ דא"י להפקיר:

עין משפט
נר מצוה

[עיין לעיל במשנה יט.]

סו א מיי' פ"א מהל' גירושין הל' ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף א:
סח ב מיי' פ"א מהל' גירושין הל' א והל' ג סמג שם:
סט ג ד מיי' שם ופ"ח שם הלכה י סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף כ:
ע ה מיי' פ"א שם הלכה ו סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכד סעיף ד:
עא ו מיי' שם פ"ד הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
עב ז מיי' שם פ"א הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
עג ח ט מיי' שם הל' ח טוש"ע אה"ע שם סעיף ד:

לא אפשר למקצייה אלא קרן של פרה ליקצייה וליתביה לה אמר קרא °וכתב ונתן לה *מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה: רבי יוסי הגלילי אומר וכו': מ"ט דרבי יוסי הגלילי *דתניא ספר אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת"ל וכתב לה מכל מקום אם כן מה ת"ל ספר מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל °ורבנן אי כתיב בספר כדקאמרת השתא דכתיב ספר לספירת דברים הוא דאתא ורבנן האי וכתב מאי עבדי ליה מיבעי להו [ב]בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף ס"ד אמינא *אקיש יציאה להוייה מה הוייה בכסף אף יציאה נמי בכסף קמ"ל ואידך נפקא ליה °מספר כריתות *ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה ואידך מיבעי ליה [ג]דבר הכורת בינו לבינה *כדתניא [ד]הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות עד שלשים יום הרי זה כריתות ואידך מכרת כריתות ואידך כרת כריתות לא דרשי:

מתני' *[ה]אין כותבין במחובר לקרקע כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר *רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ר' יהודה בן בתירא אומר אין כותבין *לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וחכמים [ו]מכשירין:

גמ' כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר ר' אלעזר א"ר אושעיא והוא ששייר מקום התורף וכן *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא ששייר מקום התורף ור' אלעזר היא *דאמר עדי מסירה כרתי וה"ק אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף כתבו [ז]לטופס ותלשו כתבו לתורף ונתנו לה כשר וריש לקיש אמר חתמו שנינו ורבי מאיר היא *דאמר עדי חתימה כרתי והכי קאמר [ח]אין כותבין תורף גזירה שמא יחתום כתבו לתורף תלשו חתמו ונתנו לה כשר *[ט]כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר ורבא אמר °פסול אביי אמר כשר דשקיל

רש"י

לא אפשר למקצייה · דשייך במלות ואינו ראוי לאכל בו ואם אכל בו יוצא לחירות כרבותי אבריס אלמא אינו ראוי לאכל בו: ספר · משמע קלף: וכתב לה מכל מקום · מדלא כתב ונתן ספר כריתות בידה: אי כתב בספר · משמע יכתוב בקלף ומצית למימר דכי רבי מכתב לה דומיא דקלף הוא דרבי: השתא דכתיב ספר · אין זו אלא וכתב ספירת דברי כריתות ועל כל מה דבעי לכתוב: וכתב לה מאי עבדי ליה · לדידהו לא איצטריך לרבות כל דבר שהרי לא קבע הכתוב דבר לכתיבתו ומוכתן ספר כריתות שמעינן: ואינה מתגרשת בכסף · אם אמר לה הילך פרוטה והתגרשי לי בה: אקיש יציאה להוייה · כדכתיב ויצאה והיתה לאיש אחר*: הוייה · קידושין שמהוה בהן עצמה לבעל: מספר כריתות. מדסמך כריתות לספר: דבר הכורת · שלא יהא בו תנאי המקשרן יחד אלא תנאי הכורת ומבדיל ביניהם: לעולם אין זה כריתות · שהרי כל ימיה קשורה בו: מכרת כריתות · דמצי למיכתב ספר כרת: **מתני'** אין כותבין במחובר · דכתיב וכתב ונתן שאינו מחוסר קציצה: כתב על המחובר כו' · בגמ' פריך הא אמרת אין כותבין: נייר המחוק · יכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכותבו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא דהא עדים נמי על המחק חתומים וכן דיפתרא אין מחק שלו ניכר ובגמ' מפרש מאי דיפתרא: וחכמים מכשירין · בגמ' מפרש לה: **גמ'** והוא ששייר · סיפא דקתני כשר והוא ששייר מקום התורף וכתבו לאחר תלישה: תורף · גלויו של שטר מקום האיש והאשה והזמן: ור' אלעזר היא · מתני' דבעי כתיבה בתלוש דדרים וכתב דקרא אכתב הגט ולא אחתימת עדים רבי אלעזר היא דאמר חתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם הילכך וכתב דקרא אכתב הגט קאי: חתמו שנינו · בסיפא דמתני' תלשו חתמו ונתנו לה כשר ואע"פ שנכתב כולו במחובר דכי כתיב וכתב דקרא אחתימת עדים שהיא עיקר ור' מאיר היא: דשקיל ליה · לכוליה עציץ ואין כאן מחוסר קציצה ואין לחוש שמא ישבר החרס ויתן לה החתיכה והויא ליה קציצה דלא מפסיד ליה לעציץ:

תוספות

*על עלה של זית · דוקא עלה של זית וכיוצא בו דמתקיים כדתניא בתוספתא על עלה של זית וחרוב ולעת וכל דבר שהוא קיימא כשר אבל עלה של כרישין ובצלים ועלה ורדים ועלה ירקות וכל דבר שאינו של קיימא פסול: **יצא** זה שמחוסר כתיבה קצירה כו' · פי' רבינו שמואל דוקא בבעלי חיים או במחובר לקרקע שעוקר דבר מגידולו חשיב מחוסר קצירה ותדע דבסמוך איפליגו אביי ורבא כשכתבו על עלה של עציץ נקוב דרבא גזר שמא יקטוס אבל כשאינו נקוב משמע אפי' יקטוס כשר וכן פירש הרב רבי שמעיה בפירושו ואם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתכו לפי זה כשר ומעשה היה בימי ה"ר יצחק ברבי מנחם ופסלו ונחלקו עליו גדולי הדור ובה"ג פוסל וכן ר"ת היה מחמיר מדקאמר בסמוך כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהליה והא דלא פליג עלה רבא משום דליכא למיגזר שמא ישבר העציץ דאין דרך לשוברו כמו בקרן של פרה דלא גזרי' שמא יקצץ דאין דרך ליקצץ ודוקא בעלה גזרי' שמא יקטוס ולאו דוקא נקט עלה של עציץ נקוב דהוא הדין כשאינו נקוב אלא משום רבותא דאביי נקטיה דאפילו בנקוב מכשיר ועוד אור"י דמסתבר דאין האשה קונה את הגט שכתוב על עלה של עציץ נקוב במשיכת העציץ או בהגבהתו כל זמן שלא פסקה יניקת העלה כדאמרינן בסמוך מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים אבל במשיכת העציץ לא קנה דאכתי חשיבי מחוברין בשעת משיכה והא דמכשיר אביי משום דשקיל ליה ויהיב לה היינו דהניחתו במקום שפוסקת יניקת העציץ דהשתא הוי רבותא טפי דמכשיר אביי בעציץ נקוב דלא גזרי' דיהיב לה בפסיקת היניקה אטו בלא פסיקת היניקה וקמ"ל נמי אע"פ שצריך ליתן לה בפסיקת היניקה לא חשיב בהכי מחוסר קצירה ור"י מייתי ראיה לפי' ר"ת דחשיב בפ' כסוי הדם (חולין דף פט:) עפר עיר הנדחת מחוסר תלישה קצירה ושריפה ויותר נחשב מחובר גט בקלף גדול מחיבור עפר עיר הנדחת והא דלא חשיב לקורה הנטועה בארץ מחוסר תלישה בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מו:) משום דלא חשיב חיבור לקרקע טולי האי ולר"ת דוקא נחתך מקלף גדול חשיב מחוסר קצירה אבל חותך מן הגט דבר מועט כמו שעושין לייפותו לא חשיב בהכי מחוסר קצירה כדאמרי' לעיל גזייה לזמן ויהבי' ניהלה כו' בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו גבי והגייר שלי משמע דדבר מועט לא חשיב מחוסר קצירה: **תלמוד** לומר וכתב לה מ"מ · וא"ת ואימא וכתב כלל ספר פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל ונתן חזר וכלל אע"ג דלא מייתי אלא כללא קמא הכי נמי אשכחן בפ"ק דקידושין (דף כא:) מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול וכו' ת"ל ולקחת כל דבר הניקח ביד ולא מייתי בברייתא כללא בתרא· ובסוגיא דהתם מוכח דכלל ופרט וכלל קא דריש ונתת באזנו חזר וכלל: **מה** ספר דבר שאין בו רוח חיים · לא בעי למימר מה ספר דבר הבא מב"ח כו' לאפוקי עלה וטבלא ופינקס אף ע"ג דבפ"ק דקידושין (דף יז.) גבי הענקה אמרי' דאי כתיב צאן ה"א דוקא ב"ח אין אבל גדולי קרקע לא שמא לא חשיב כל כך לך חשוב דבר הבא מב"ח כמו לך של בעלי חיים עצמו ועוד דהכל כפי מה שדומה לחכמים נקיט בכל א' ענין הראוי לו דבפ' בכל מערבין (עירובין דף כז:) נקט פירי מפרי וגידולי קרקע ובסוכה (דף יא:) מה חגיגה דבר שאינו מקבל טומאה [וגידולו מן הארץ] (ואינו אוכל): **בכתיבה** מתגרשת · פרי וכתב לה כתיב אחד דרשינן וכתב לה לשמה ומוכתב אחרינא בכתיבה מתגרשת ומלה לה ולא לה ולחברתה א): **ואינה** מתגרשת בכסף · קך דרשה לרבא ב) אבל לאביי נפקא ליה דאינה מתגרשת בכסף מסברא דיאמרו כסף מכניס כו' ומ"מ איצטריך לדידיה נמי וכתב למעוטי חליצה והתם ג) ממעט חליצה מספר כורתה היינו דרשה דר' יוסי הגלילי ונקט לה לפי שהיא פשוטה וכן רגיל בכמה דוכתיד): **שלא** תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות · תימה הא אם מת אביה או אם מכר לא חשיב תו בית אביה כדתנן בהשותפין (נדרים דף מו:) קונם לביתך שאיני נכנס שדך שאיני לוקח מת או מכר לאחר מותר ויש לומר דכל יומאי חלציו קרויים בית אביו ואפילו שמת כדכתיב (בראשית לח) שבי אלמנה בית אביך גבי תמר וכבר מת אביה כדמוכחי קראי ה)·

ורבי יוסי הגלילי מכרת כריתות כו' · קשה לרבינו הם דבפ' המגרש (לקמן פג:) קאמר על רבנן דרבי אלעזר בן עזריה דכרת כריתות לא דרשי ור' יוסי הגלילי הוא בכלל רבנן דהתם ויש לומר דלא דרשי כרת כריתות להאי דרשה דהתם ולא בעי למימר דלא דרשי כלל·

עציץ

תוספות רי"ד

ועל הקרן של פרה וכו' בשלמא יד עבד אי אפשר למקצייה אלא קרן של פרה נקצייה וליתביה (וניכתביה ניהלי') [לה] אמר קרא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה: ר' יוסי הגלילי אומר וכו' מ"ט דר' יוסי הגלילי דתניא ספר אין לי אלא ספר מניין לרבות כל דבר ת"ל וכתב מ"מ א"כ מה ת"ל ספר מה ספר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל אף כל שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. פי' ונתן בידה קסמיך דה"ל כלל ופרט א) ורבנן אי כתב בספר כדקאמרת השתא דכתיב ספר לספירת דברים בעלמא הוא דאתא פי' אי כתב בספר הוה משמע יכתוב בקלף ומצית למימר דכי נמי מרבית מוכתב לה דומיא דקלף הוא דרבי השתא דכתב ספר אין זה אלא וכתב ספר כריתות ספירת דברי כריתות על כל מה דבעי לכתוב וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים: **מתני'** אין כותבין במחובר לקרקע כתבו על המחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר ור' יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ר' יהודה בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וחכמים מכשירין. פי' אין כותבין במחובר לקרקע משום דבעי' וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיב' ונתינה יצא מחובר שמחוסר קציצה והילכך אי כתביה במחובר פסול הוא. כתבו על המחובר וכו' ופריך והאמרת אין כותבין וכו' פי' דמשמע דהמחובר פסול והדר מכשיר ליה אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רב הושעיא והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רבה בר בר חנה והוא ששייר מקום התורף ור' אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי וה"ק אין כותבין תופס גזירה שמא יכתוב תורף כתבו לתופס תלשו וכתבו לתורף ונתנו לה כשר פי' ר' אלעזר סבר עידי מסירה כרתי והם הם העיקר שמוסר בפניהם הגט ועידי החתימה בלא עידי מסירה לא יועילו כלום שיתן לה גט חתום בלא עידי מסירה והיכא דאיכא עידי מסירה אע"ג דליכא עידי חתימה כשר שהעיקר עידי מסירה הן והכריתות נגמר עליהם וקרא דכתיב וכתב לה ספר כריתות לאו על חתימת העדים קאמר אלא על כתב הגט ונותו של גט הוא שמו ושמה שם עירו ושם עירה והזמן והרי את מותרת לכל אדם יקרא תורף והשאר תופס וה"ק אין כותבין התופס במחובר גזירה שמא יכתוב גם התורף הילכך אסרו חכמים לכתוב התופס במחובר לכתחילה ואם כתבו לתופס על המחובר ותלשו ואח"כ סיימו וכתב התורף בתלוש כשר והאי דקתני חתמו לאו דוקא חתימת עדים אלא כמו סיימו שסיים (חתמו שזייף) התורף בתלוש ור' יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו של תופס וסיימו של תורף בתלוש דגזר תופס אטו תורף ופסל אפילו בדיעבד: ור"ל אמר חתמו שנינו ור"מ (אמר) היא דאמר עידי חתימה כרתי וה"ק אין כותבין תורף גזירה שמא יחתום כתבו לתורף תלשו חתמו ונתנו לה כשר · פי' ר"מ סבר עידי חתימה כרתי הם הם העיקר וגם שיש עדים חתומים בו אע"פ שנתנו ביני לבינה כשר ונשאת בו אחרי שהגט יוצא התים מתחת ידה ומקויים בהותמיו ולא בעי' עידי מסירה והאי וכתב לה על דחתימת עדים קאי שהיא העיקר והלכך אם כתבו כולו ואפילו התורף במחובר ותלשו והתמו ונתנו לה כשר ור' יהודה פוסל דבעי' כתיבת הגט וגם התימתו בכשרות כדאמרן בשמעתא קמייתא בפ"ק דמסכתין מאן האי תנא דבעי כתיבה וחתימה לשמה ר' יהודה הוא וקי"ל הלכה כרבי אלעזר בגיטין כדאמרינן לקמן הלכה כרבי אלעזר · כתבו על חרס של עציץ נקוב [כשר] דשקיל ליה וייהיב ליה ניהלה · על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה: ורבא

א) אולי צ"ל דהו"ל כלל ופרט וכלל ורבנן וכו' · ועי' בתוס' ד"ה תלמוד לומר:

עירובין כח. סוטה ט:
דברים כד
קידושין ס.
[סוטה כה וש"נ]
יומא יב. קידושין ס. וש"נ לקמן סו:
לעיל כב:
לעיל יד ד.
[עי' לקמן עב. תוס' ד"ה לא שלו]
[לקמן פג.]
[לעיל כו: וש"נ]
[לקמן כג. הו. כו: קידושין מח. כתובות לד. בבא קמא קס.]

גליון הש"ס

גמ' מי שאינו מחוסר · כעין זה חולין דף קלח ע"א וכם נסמן: שם ורבנן אי כתיב בספר · עי' סוטה דף טז ע"א: שם כתבו על חרס של עציץ נקוב · עי' לעיל דף ז ע"ב תוד"ה עציץ נקוב:

א) [לקמן פג.] ב) [קדושין ס.] ג) [קדושין נג:] ד) [עי' תוס' עירובין טו: ד"ה בכתיבה ותוס' מ"ק ח. ד"ה נפקא ותוס' מגילה כ. ותוס' סנהדרין לד: ד"ה דכתיב ותוס' זבחים קיג. ד"ה וכתובה ותוס' כריתות טו. ד"ה ערות] ה) [עי' תוס' עירובין טו: ד"ה ע"מ ותוס' סוכה כד: ד"ה ע"מ]

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ג מהלכות מכירה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רב סעיף י :
עה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא :
עו ג מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף יב:
עז ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' א :
עח ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' יב :
עט ו ז מיי' פ"א מהל' תרומות הלכה כה :
פ ח ט מיי' שם הל' כד :
פא י מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה טו :

דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה רבא אמר פסול גזרה שמא יקטום : "עציץ של אחד וזרעים של אחר מכר בעל עציץ לבעל זרעים כיון שמשך קנה "מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים "עציץ וזרעים של אחד ומכרן לאחר החזיק בזרעים קנה עציץ וזו היא ששנינו *נכסים "שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה "החזיק בעציץ אף עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים נקבו בארץ ונופו בחוצה לארץ אביי אמר בתר נקבו אזלינן רבא אמר בתר "נופו אזלינן בדאשרוש כ"ע לא פליגי כי פליגי "בדלא אשרוש ובדאשרוש לא פליגי והתנן *שתי גנות זו על גב זו וירק בינתים ר"מ אומר של עליון ר' יהודה אומר של תחתון התם כדקתני טעמא א"ר מאיר מה אם ירצה עליון ליטול את עפרו אין כאן ירק אמר רבי יהודה מה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו עפר אין כאן ירק ואכתי בדאשרוש לא פליגי והא תניא *"אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחוצה לארץ טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי *רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור מאי לאו מקצת נופו בארץ ומקצת נופו בחוצה לארץ לא "מקצת שרשין בארץ ומקצת שרשין בחוצה לארץ ומאי טעמא דרשב"ג דמפסיק צונמא מאי טעמא דרבי דהדרי ערבי במאי קמיפלגי מר סבר אוירא מבלבל ומ"ס האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי : ר' יהודה בן בתירא אומר כו' : א"ר חייא בר אסי משמיה דעולא 'ג' עורות הן *מצה חיפה ודיפתרא מצה כמשמעו דלא מליח ודלא קמיח ודלא אפיץ למאי הלכתא להוצאת שבת וכמה שיעורו כדקתני רב שמואל בר יהודה כדי לצור משקל קטנה וכמה אמר אביי כי ריבעא דריבעא דפומבדיתא חיפה דמליח ולא קמיח ולא אפיץ למאי הילכתא להוצאת שבת וכמה שיעורו כדתנן *עור כדי לעשות קמיע דיפתרא דמליח וקמיח ולא אפיץ למאי הילכתא להוצאת שבת וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט : וחכמים מכשירין : *מאן חכמים אמר *) רבי אלעזר רבי

רש"י

דשקיל ליה · לעציץ ויהיב ניהלה : שמא יקטום · העלה והויא קצירה מן המחובר : עד שיחזיק בזרעים · עציץ הוי תלוש ומיקני במשיכה זרעים הוי מחוברין ודינן כקרקע ונקנים בכסף בשטר ובחזקה ועד שיחזיק כגון דניכש או עידר דהויא חזקה ובלא יהיב מעות קמיירי דאי יהיב זוזי מיקנו בכסף : החזיק בעציץ · ולא משכו לקנות אלא עשה בו שום מלאכה במקומו : אף עציץ לא קנה · דמטלטלין לא מיקנו בחזקה : נקבו בארץ ונופו בחוצה לארץ · שהיה מונח על הגבול ונוף הזרעים נוטה חוץ לעציץ חוץ לגבול : בתר נקבו אזלינן · שמשם הוא יונק וחייב במעשר : בתר נופו אזלינן · ופטור מן המעשר מן התורה בחוצה לארץ : בדאשרוש · חוץ לנקב בתוך קרקע ארץ ישראל : כולי עלמא לא פליגי · דלא אזלי' אנקב אלא בתר נוף דהא אשריש ומחובר ממש בארץ : ובדאשרוש לא פליגי · ליכא למאן דאזיל בתר נוף : שתי גנות זו על גב זו · וזו אצל זו וקרקעית האחת גבוה מחברתה וגידור שלה זקוף והירק בינתים בגידור הגבוהה דעכשיו הוא נשרש בקרקעו של עליון ונופו באוירו של תחתון : של תחתון · אזלי' בתר נוף : כדקתני טעמא · שאם ירצה תחתון למלאות גנתו כו' והואיל ובידו למחות וגורם לירק הזה זוכה בה ולאו משום הטיית נוף : טבל וחולין מעורבין זה בזה · אין לך פירי באילן הזה שאין מקצתו מן הארץ שהוא טבל ומקצתו מחוצה לארץ שהוא חולין לפי שהיניקה מתערבת ונפקא מינה שאין מעשרין מטבל ודאי עליו דהוי מן החיוב על הפטור ולא ממנו על טבל ודאי : הגדל בחיוב · מה שבתוך ארץ ישראל : מקצת נופו כו' · ואע"פ שכל שרשיו בארץ או בחו"ל אלמא אזלינן בתר נוף : מ"ט דרבן שמעון · מהו הגדל בחיוב חייב והלא היניקה של שרשין מעלה שרף בכל הפרי ושרשי עבר זה מעלים שרף לפרי שבעבר זה : דמפסיק צונמא · שן סלע מבדיל באמצע השרשים ומפסיקין עד הגזע הלכך לרבן שמעון לא ינקי מהדדי : דהדרי ערבי · שהעץ מן הגזע ולמעלה שלם : מר סבר אוירא מבלבל · אע"פ שכל מה שיש מן השרשין בקרקע הוי מובדל הואיל ובשילא לאויר הוא מעורב ומבלבל וינקי מהדדי : ומ"ס · אוירא לא מבלבל הואיל ובתוך הקרקע מובדל בסלע שאינו מצמיח ומיהו היכא דכל שרשיו בא"י ליכא מאן דאזיל בתר נוף : שלש עורות הן · חלוקין בשמותיהן ובשיעוריהן : כמשמעו · כמצה זו שלא נתקנה בחימוץ כדת הלחם : קמיח · מעובד בקמח : למאי הלכתא · שיעוריהן חלוקין : משקולת · של עופרת עשויה להיות פוחתת ומחפין אותה בעור שלא תהא נשופת ופוחתת : רבעא דרבעא · משקל קטן שלהן היה : חיפה · מתוקן קצת וראוי לחפות בו קמיעין : לכתוב עליו את הגט · כרבנן דמכשרי ומיהו קלף גמור דמליח וקמיח ואפיץ לא שמיה עור משום הכי לא מני בהדייהו ושיעוריה תנן בהמוציא יין (שבת דף עט:) קלף כדי לכתוב בו פרשה קטנה שבתפילין אבל דיפתרא איגו כשר לתפילין הילכך שיעורו בגט : מאן חכמים · כלומר מאן ניהו ומאי טעמייהו דמכשרי : רבי

תוספות

עציץ של אחד וזרעים של אחר · ה"ה דהוה מצי לאשמועי' הכל בעציץ וזרעים של אחד אלא לרבותא נקט הכי דאע"ג דבעל עציץ קונה זרעים לא קנה אע"פ שהם בתוך העציץ שלו : החזיק בזרעים קנה עציץ · צריך עיון אם צריך לומר אגב וקני כמו בעלמא כדאמרי' בפ"ק דקידושין (דף כז·) או שמא הכא לא צריך דכיון דצריך עציץ לזרעים בטל אגב זרעים וכן גבי שטר כיון שהחזיק בקרקע נקנה השטר בכל מקום שהוא ושמא התם לא בעינן אגב משום דשטר אפסרא דארעא הוא :

בתר נקבו אזלינן · *למאן דאמר בהטור והרוטב (חולין קכח·) (א) בדלעת הנטוע בעציץ שאינו נקוב ויצאה חוץ לעציץ הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו ה"ה אם עציץ בחוצה לארץ ונופו נוטה לארץ דמהני יניקת הנוף לענין טף גופיה וחייב במעשר מכל מקום לא חשיבא יניקת הנוף כיניקת שורש דהא לא מטהרה יניקת הנוף מה שבתוך העציץ והכא מחייב טף מחמת יניקת העיקר :

ובדאשרוש לא פליגי והתנן שתי גנות כו' · קס"ד דהא דקתני סיפא א"ר מאיר ומה אם ירצה העליון כו' שאין זה עיקר הטעם מדקתני נמי התם א"ר מאיר מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה רואין מהיכן ירק זה חי משמע דבסברא פליגי אי זה מקן עיקר ואמרי' נמי התם בגמרא בפ' הבית והעלייה (ב"מ דף קיח:) ואזדו לטעמייהו אילן היוצא מן הגזע כו' ותנן נמי גבי ערלה כי האי גוונא ותימה דלא מייתי הכא מערלה :

לא על נייר מחוק · שהכתב על הנייר שאינו מחוק ועדיו על המחק אבל שניהם על המחק כשר כדאמרי' בריש גט פשוט (ב"ב קסד.) דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים : שלש עורות הן · פי' בקונטרס דקלף גמור לא חשיב בהדייהו דלא שמיה עור ועוד אומר ר"י דלא מני בהדייהו קלף משום דבהדיא תנן ששיעורו כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין ואף על גב דשיעור חיפה דהוי כדי לעשות קמיע שנוי במשנה מ"מ לא הזכיר חיפה בהדיא במתני' :

כדי לכתוב עליו את הגט · היינו כרבנן דמכשרי אדיפתרא ולהכי מייתי לה הכא ואלו השיעורין אינן לפי חשיבות העור דיש שהוא חשוב ושיעורו גדול מן הגרוע ממנו אלא כל א' שיעורו במה שרגילין לעשות ממנו :

מאן חכמים ר' אלעזר · פי' בקונטרס דאמר עדי מסירה עיקר והבאה להגשא צריכה להביא עדי מסירה ודוקא הכא על דבר שיכול להזדייף אומר ר"י דצריכה עדי מסירה בשעה שבאת להנשא אבל בגיטין הכתובים בדבר שאינו יכול להזדייף יכולה להנשא ע"י עדי חתימה ואפילו לר' אלעזר כדתנן בפ' בתרא (לקמן פו.) ומייתי ליה בריש מכילתין שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם אבל מה שפי' בקונטרס דלר' מאיר אשה הבאה לינשא בגט הכתוב על דבר שיכול להזדייף אינה צריכה עדי מסירה ועדים החתומים בו אינה מביאה לפנינו אם יש מכירין חתימתן ואי הוה ביה תנאה וזייפתיה ליכא דידע משמע דאי הוי סהדי קמן הוה כשר ואי אפשר לומר כן דלר' מאיר בעינן שיהא מוכח מתוכו כדמשמע בריש כל הגט (לקמן כד:) ובדבר שיכול להזדייף אין מוכיח מתוכו כלום : אבל

תוספות רי"ד

ורבא אמר פסול גזירה שמא יקטום ודוקא בעציץ נקוב דחשיב כמחובר פסלי קטימת והמורה כתב״א) כתבו על החרס עד דיהיב לכולי עציץ ואין לחוש שמא ישבר החרס ויתן לה החתיכה והויא ליה קציצה דלא מפסיד ליה לעציץ ואינו נ"ל שאפי' אם ישבר החרס כשר שאעפ"י שהוא נקוב הזרעים חשובים מחוברים ולא נוף העציץ ולא חשיבא קציצה אלא כשיקצץ מן המחובר ולא מן התלוש דאם איתא אמאי נקט עציץ נקוב אפילו כשאינו נקוב נמי יפסול רבא אלא לאו ש"מ לא פסלה קטימה אלא במחובר ולא בתלוש והאי דקאמר גבי עציץ דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה לאו למימרא דלא מיתכשר אלא בהכי דאפילו אם ישברנו נמי כשר ולהכי נקט האי לישנא כלומר דלא מיחסר מידי דשקיל ליה אי נמי אידי דאמר אביי גבי עלה נקט האי לישנא נמי גבי חרס ואם כתב הגט בראש המגילה ואח"כ חתכו והפסיקו ממנה כשר וכ"כ גם ר"ח ז"ל ודייקי' מינה מדגזרינן בעלה של עציץ נקוב ש"מ בנייר כי האי גוונא אפילו קצץ כשר אבל בעל ה"ג כתב מאן דכתיב גיטא ליפסוק מגילתא שיעור גט והדר ליכתביה ואי כתב מקמיה דליפסוק מגילתא ופסיק ליה בתר דכתב גיטא (מינה) מיפסל גיטא דכתיב ותנן מה שאינו וכו' ואינו נ"ל דהא לא פסק במתני' אלא מחובר לקרקע ובעלי חיים אבל מחובר בתלוש לא : רבי יהודה בן בתירא אומר וכו' פי' המורה מפני שיכול לחזור ולמחוק על העדים ויכתבו ויעביר תנאי שהית בו ולא מוכחא מילתא דהא עדים נמי על המחק התומים ואינו נ"ל מדאמרי' בגם פשוט אמר רב שמר הבא הוא ועידיו על המחק כשר וא"ת מוחק והחזר וכותב אינו דומה מי שנמחק פעם אחד למי שנמחק שני פעמים ואינו פוסל שם אלא שמר הבא על המחק ועידיו על הנייר דמחיק ליה לשטרא וכתיב מאי דבעי והכי נמי דפסיל נייר מחוק לא פסיל ליה אלא גם הבא על המחק ועידיו על הנייר : עורות הן מצה והיפה ודפתרא מצה כמשמעו דלא מליח ולא קמיח ולא עפיץ והיפה דמליח ולא קמיח ולא עפיץ דפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ ומתוך כך אין המחק ניכר בו והקלפים שלנו המעובדים בסיד כך הם כמו המעופצים שבבבל לא היו רגילים אלא בעפץ וכך הוא הסיד לנו כמו העפץ להן ואינו יכול להזדייף : והחכמים מכשירין מאן חכמים

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בתר וכו' בהטור והרוטב בקערות הנטועה :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בתר נקבו אזלינן למ"ד. ע' תוספות ובגיטין רינות פי' כג :

[נזיר נו. ושם נסמן]
ב"מ קיח:
ב"ב כז:
נ"ש מריס נג:
שבת עט. ע"ש
[שם עט:]
[עירובין פג. ושם נסמן] *)[ע' פרש"י לקמן לב: ד"ה ר"א]

(א) נראה דנ"ל וכמורה כתב בכתב על החרס דכשר משום דשקיל ויהיב לה לכולי עציץ ואין לחוש וכו' ·

*[א]ר' אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי ואמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן עד עשרה ימים לא חיישי' דילמא הוה ביה תנאה וזייפתיה ור' יוחנן אמר [ב]אפי' מכאן עד עשרה ימים דאם איתא דהוה ביה תנאי מידכר דכירי ואמר ר"א [ג]לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא דכתי' °ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים ורבי יוחנן אמר אפי' בשטרות והכתיב למען יעמדו ימים רבים התם *עצה טובה קמ"ל: **מתני'** [ד]הכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חרש שוטה וקטן *האשה [ה]כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו: **גמ'** והא לאו בני דיעה נינהו אמר רב הונא

והוא

תורה אור

ירמיה לב

ר' אלעזר היא · דאמר חתימת הגט אינה מן התורה ולא סגי למיתבה בלא עדי מסירה דאינהו הוא דעבדי כריתות דעל כרחיך בעינן עדים דילפינן (לקמן דף ס:) ערוה מדבר דבר ממון והלכך לא חיישינן לדלמא מזייפא דהא אמרן צריכי למיקרייה ואי הוה ביה תנאה אינהו ידעי ומ"ד עדי מסירה עיקר הבאה ליגשא צריכה להביא עדים שנמסר לפניהם אבל לר' מאיר דאמר לא בעינן עדי מסירה איכא למיחש לזיופא דמאן דסמיך אעדי חתימה אשה הבאה ליגשא בגט אינה מביאה לפניו עדים החתומים בו אם יש מכירים בחתימתן ואם יש תנאה וזייפתיה ליכא דידע : אלא לאלתר · שהביאתו לב"ד ביום שנמסר לה להודיע שהיא גרושה ויתירוה ליגשא דכיון דהאידנא הוא ובעידי מסירה לא חיישינן לזיופא : וזייפתיה · וכבר שכחו העדים : אלא בגיטין · דאינן עשויין אלא להתירה ויכולה להביאו לב"ד לאלתר ויתירוה ושוב אינה צריכה לגט דכיון שהותרה בב"ד יש זכרון וקול לדבר : אבל בשטרות · דקיימי לגובייננא ודילמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך וישכחו עדי מסירה את הדבר וסמכי' אעדי חתימה והוא מזייף כתב העליון וחותם העדים עומד במקומו : ימים רבים · אלמא בעינן דבר הראוי לעמוד ולהתקיים והאי קרא בירמיה בשטרי מכר : **מתני'** ואפי' חרש שוטה וקטן. בגמ' מפרש לה: כותבת את גיטה · ומקנתו לבעל וחוזר ומוסרו לה לגירושין : שוברו · שובר פרעון כתובה שהאשה היה לה לכותבו ולמוסרו לו להיות לו לראיה : **גמ'** והא לאו בני דיעה נינהו · ולא ידעו לכתוב לשמה :

והוא

אבל בשטרות לא · פי' בקונטרס דקיימי לגובייינא ודילמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך וישכחו עדי מסירה את הדבר וסמכינן אעדי חתימה והוא מזייף כתב העליון וחותם העדים עומד במקומו ופירושו דחוק דלמה יש לנו לטעות ולסמוך על עדי חתימה בדבר שיכול לזייף ונראה לרבינו יצחק דטעמא משום דגזירת הכתוב הוא דלא מכשרי בשטרות אפילו לאלתר דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים ורבי יוחנן אמר אפילו בשטרות דר' יוחנן לטעמיה דאפילו עד עשרה ימים מידכר דכירי והא דפריך והא כתיב למען יעמדו ימים רבים היינו משום דסלקא דעתין דקרא למעוטי שטרות קאתי דאי לאו הכי למאי אתא ומשני לעצה טובה אתא ועוד י"ל דדוקא בגיטין קאמר רבי יוחנן דעד עשרה ימים דכירי אבל בשטרות שיש רוב תנאים לא דכירי ודוקא לאלתר מכשיר והשתא פריך שפיר והא בעינן ראוי לעמוד ימים רבים ואפילו לאלתר אין להכשיר וא"ת לר' אלעזר דאמר אבל בשטרות לא מאי שנא מאין עליו עדים דתנן בפ' בתרא (לקמן פו.) דלר' אלעזר גובה מנכסים משועבדים והיינו בשטרות כדפי' בקונטרס וי"ל דשאני אין עליו עדים כיון דכתוב על דבר שאינו יכול לזייף והעדים מכירין לעולם שטר המכור לפניהם ואם היו מזייפין שום דבר היה ניכר הזיוף אבל עוד קשה דבהדיא תניא בפ"ק דקדושין (דף כו.) כתב לו על הנייר או על החרס שדי מכורה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה אלמא מכשיר ר' אלעזר אף בשטרות דבר שיכול להזדייף וי"ל דהא דקאמר הכא אבל בשטרות לא ה"מ בשטרות העומדים לראייה אבל שטר מכר ומתנה שעשוי לקנות בו לפי שעה הוי כמו גיטא וי"מ דאין חילוק בין דבר שיכול להזדייף לאין יכול בעדי מסירה לר"א והכא הכי פירושו לא הכשיר ר"א כו' כלומר ר"א איירי ודאי בכל שטרות ולא הכשיר היינו דלא ס"ל כוותיה אלא בגיטין ולא בשטרות כדאמר רב בפ' בתרא (לקמן פו:)· הלכה כר' אלעזר בגיטין ומפרש התם דר"א איירי אף בשטרות ורב סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ואין נראה דא"כ הוה ליה למינקט הכא כלישנא דנקט ר"א גופיה בפרק בתרא (גז"ש) הלכה כר"א בגיטין כיון דהך שמעתין ודפ' בתרא ענין אחד ועוד דהוה ליה לאיתויי התם פלוגתייהו דרבי יוחנן ור"א דהכא ועוד מאי פריך אר' יוחנן טפי והכתיב למען יעמדו ימים רבים לכ"ע הוה ליה למיפרך דכולהו מודו דר"א לא פליג בין גיטין לשטרות:

והא לאו בני דיעה נינהו · לר' אלעזר פריך דר' מאיר לא חייש בכתיבה לשמה ומשני כשגדול עומד על גביו והא דתנן בפ"ק דחולין וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן כו' ואמרי' בגמ' (שם יב:) מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה כו' התם מיירי כשאינו מלמדו לכוין לשחוט אלא ראיה בעלמא אבל הכא מיירי שגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה ולהכי נמי בפ' מצות חליצה (יבמות קד:) ממעט מחליצה חרש וחרשת לפי שאינן בני קריאה וקטן משום דאיש כתוב בפרשה אבל מטעם דלאו בני כוונה נינהו לא פסיל להו אע"ג דאמר התם דחליצתו פסולה עד שיתכוונו שניהם משום דב"ד מזהירין אותן לעשות לשמה והוי כגדול עומד על גביו ומיהו הכא בגדול עומד על גביו כשר אפי' בשוטה משום דמוכחא מילתא דקא עביד לשמה שכותב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה אבל לענין חליצה אמרו בתוספתא דיבמות (פי"א) דשוטה לאו בר חליצה הוא אע"פ שב"ד מלמדין אותו דלא מינכרא מילתא דעביד לשמה כמו גבי גט וא"ת ואכתי הא לאו בני שליחות נינהו מאי מהני דגדול עומד על גביו וי"ל דלא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר והא דאמרינן לקמן (דף עא:) צריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו לאו משום שליחות אלא משום דכשלא לוה הבעל לא חשיב לשמה אלא חשיב סתמא ופסול דאשה לאו לגירושין קיימא כדאמרינן בריש זבחים (דף ב:) והא דאמר ברים כל הגט (לקמן כד:) ואי כתב רחמנא וכתב הוה אמינא למעוטי האי פירוש כתב לגרש את אשתו ונמלך דלאו איהו קא כתיב לה לא משום דהבעל צריך לכתוב אלא לפי שלא נכתב לגירושי דידהו אלא לאחר והא דאמר לעיל (דף כ:) יכילנא למיפסל לכולהו גיטא מ"ט אילימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה ליה התם אוכחן סמיך דבעינן שיכתוב בגוויו ויתן והכא אפילו נכתב בגוויו לא יהיב לה מידי דסלה הוא וא"ת והא לאו בני כריתות נינהו וי"ל דחשיבי בני כריתות הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה השוטה הוו בני כריתות אבל קשה דמשמע דלא פסיל עובד כוכבים אלא משום דלדעתא דנפשיה קא עביד ותיפוק ליה דלאו בני כריתות נינהו ומה צריך נמי לאיתויי ברייתא דעובד כוכבים פסול ונראה דלא שייך למיפסל משום דלאו בני כריתות נינהו במידי דלא בעי שליחות ולא לשם עדות דבמידי דשליחות הוא דאמרי' לקמן הכי דאין העבד נעשה שליח כו' או חתימה לר' מאיר שהיא לשם עדות פריך לעיל בפ"ק (ד' י:) גבי גיטין שחותמיהן עובדי כוכבים והא לאו בני כריתות נינהו אבל כתיבה לר"א דלא לשום עדות ולא לשם שליחות הוא אין לפסול משום דלאו בני כריתות נינהו דהא לא פסלי בפ"ב דע"ז (ד' כז.) מילה בעובד כוכבים משום דלאו בני מילה נינהו ועוד אומר רבינו יצחק דמצינן למימר דסוגיא זו אליבא דר"מ וס"ד דלר"מ נמי בעינן כתיבה לשמה מדרבנן דגזרי' כתיבה אטו חתימה ומוקי לה רב הונא בגדול עומד על גביו ומהני אפילו בשוטה טפי מבחליצה כיון דלא הוה אלא מדרבנן אבל לר' אלעזר דבעי כתיבה מדאורייתא לשמה לא מהני בשוטה גדול עומד על גביו כמו בחליצה ופריך רב נחמן מברייתא דקתני עובד כוכבים פסול ומשמע ליה דאתא כר' מאיר מדלא נקט לפסול אלא עובד כוכבים ומשני דעובד כוכבים לדעתיה דנפשיה הוא דקא עביד ופסול אפי' גדול עומד על גביו אפילו לרבי מאיר הדר אמר רב נחמן כו' וברייתא דקתני עובד כוכבים פסול רבי אלעזר היא ונקט עובד כוכבים לרבותא דאע"פ שהוא בן דעת יותר וה"ה דחרש שוטה וקטן דפסולין אי בעינן שליחות ואי לא בעינן שליחות נקט עובד כוכבים דפסול בכל ענין דאילו חרש שוטה וקטן כשרים בגדול עומד על גביו ומיהו שוטה ודאי פסול כמו בחליצה וכן משמע דאפילו לר' מאיר ס"ד דבעי כתיבה לשמה מדרבנן דהא לבתר דאוקי נמי מתניתין כר' מאיר פריך והא ודאי עובד כוכבים לדעתא דנפשיה קא עביד ועוד נראה דהשתא ס"ד דאפי' ר' מאיר בעי כתיבה לשמה מדאורייתא ובחתימה הוא דפליגי רבי מאיר סבר דוכתב דקרא קאי אחתימה נמי ור' אלעזר סבר דאכתיבה לחודה קאי מדפריך רבא לרב נחמן וכתב לה לשמה מאי לאו כתיבת הגט כו' משמע דרבא היה בא להעמיד דברי רב הונא דאפילו כתיבה בעי ר' מאיר מוכתב ולפי זה פסול נמי כתיבה במחובר והא דתנן לעיל תלשו וחתמו ונתנו לה כשר מיירי כששייר מקום התורף והשתא פריך והא לאו בני דעה נינהו לכו"ע ומסיק רב נחמן דברייתא דקתני עובד כוכבים פסול כר' אלעזר ומתניתין רבי מאיר דלא בעי כתיבה לשמה ונקט חרש שוטה וקטן והוא הדין עובד כוכבים אי נמי לא נקט עובד כוכבים משום דרישא אתיא נמי כר' אלעזר ולדידיה דוקא חש"ו כשרין בגדול עומד על גביו אבל סיפא דדייקינן מדפסיל עובד כוכבים לענין הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר אתיא כרבי מאיר ואתי שפיר דלא תיקשי אדדייק מדפסיל לעובד כוכבים לענין כו' אדרבה נידוק מדלא תני ליה ברישא דפסול אלא משום דרישא אתיא נמי לר' אלעזר כמו לרבי מאיר ופריך והא ודאי עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד והוה ליה ליפסל לרבי מאיר לכל הפחות מדרבנן בגדול עומד על גביו :

אלא

עין משפט נר מצוה

פב א ב מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ג :

פג ג מיי' פכ"ג מהל' מלוה הל' א טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף א :

פד ד מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה טו ·יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכג סעיף א :

פה ה מיי' שם הל' טו ופ"ד שם הלכה ה סמג שם טוש"ע שם וסי' קכד סעיף ו :

מסורת הש"ס

[לעיל ט: וש"נ]

[עירובין לט. וש"נ]

לעיל כה. [עדיות פ"ק מ"ג]

תוספות רי"ד

רבי אלעזר הוא דאמר עדי מסירה כרתי · פי' אע"פ שיש עדי חתימה לא סגי בלא עדי מסירה וכיון דצריכי למיקרייה ליכא למיחש למידי · ואמר רבי אלעזר לא הכשיר [ר"א] אלא לאלתר אבל מכאן ועד י' ימים לא דלמא הוה ביה תנאה וזייפתיה פי' ואע"פ שבאין עדי מסירה לב"ד ומעידים שבפניהם מסרו לה חיישינן שמא שכחו העדים התנאי ואינן זוכרים אותו ורבי יוחנן אמר אפילו מכאן ועד י' ימים דאם איתא דהוה ביה תנאה מידכר דכירי ולא חיישינן לשכחה וקי"ל כר' אלעזר ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן דהיה רבו : מתני' הכל כשרים לכתוב את הגט אפילו חרש שוטה וקטן. גמ' פריך והא לאו בני דעה נינהו : האשה כותבת את גיטה פי' ומקנתו לבעל וחוזר ומוסרו לה לשם גירושין והאיש כותב את שוברו פי' שובר פירעון כתובה שהאשה היה לה לכותבו ולמוסרו לו להיות לו לראיה: שאין קיום הגט אלא בחותמיו : הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן סומא ונכרי פי' דבעי שליחות איש (בעל) [כתיב] ולא קטן ובשליחות נפקא לן בפ"ב בקידושין בשמעתא קמייתא מוקרא איש שה לבית אבות דאחד לוקח לכולן. נכרי נמי לאו בר התירא נינהו דאין להן תורת גיטין וקדושין ובמידי דלא שייך לא הוי לא מצי שליחותא לאחריני. קבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח סומא ונתפתח שוטה ונשתפה נכרי ונתגייר פסול אבל פקח

נתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח צפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחילתו וסופו לדעת כשר : והא לאו בני דעה נינהו פי' ורחמנא אמר וכתב לה לשמה והני לית להו כונה אמר רב יהודא

והוא

תורה אור

*והוא שהיה גדול עומד על גביו א"ל רב נחמן אלא מעתה עובד כוכבים וישראל עומד על גביו הכי נמי דכשר וכי תימא ה"נ והתניא עובד כוכבים פסול עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה עבד הדר אמר רב נחמן לאו מילתא היא דאמרי דמדקא פסיל ליה לעובד כוכבים לענין הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר והתניא עובד כוכבים פסול ההיא *ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ובעינן כתיבה לשמה והא ודאי עובד כוכבים אדעתיה דנפשיה קעביד אמר רב נחמן אומר היה ר"מ *אפי' מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר איתיביה רבא לרב נחמן °*וכתב לה לשמה מאי לאו כתיבת הגט לא חתימת עדים איתיביה רבא *כל גט שנכתב שלא לשום אשה פסול אימא שנחתם שלא לשום אשה פסול איתיביה כשהוא כותבו כאילו כותבו לשמה מאי לאו כשהוא כותבו לתורף לשמה כאילו כותבו לטופס לשמה לא כשהוא חותמו לשמה כאילו כותבו לשמה ואיבעית אימא הני מתני' מני ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ורב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן א"ר חגא משמיה דעולא והוא ששייר מקום התורף ור"א היא ורבי זריקא אמר רבי יוחנן אינה תורה מאי אינה תורה אמר רבי אבא כאן הודיעך שאין כח לשמה *ור"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי והאמר *רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ר"א היא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן: **מתני'** *הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ועובד כוכבים קיבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח סומא ונתפתח שוטה ונשתפה עובד כוכבים ונתגייר פסול אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחילתו וסופו בדעת כשר: **גמ'** בשלמא *חרש שוטה וקטן דלאו בני דיעה נינהו עובד כוכבים נמי דלאו בר היתירא הוא אלא סומא אמאי לא אמר רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו מתקיף לה רב יוסף היאך *סומא מותר באשתו היאך בני אדם מותרים בנשותיהם בלילה אלא בטביעות עינא דקלא הכא נמי בטביעות עינא דקלא אלא א"ר יוסף הכא בחוצה לארץ עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי למימר א"ל אביי אלא מעתה פתוח ונסתמא דמצי אמר הכי נמי דכשר והא קתני פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח כשר חזר ונתפתח אין לא חזר ונתפתח לא ה"ה דאף על גב דלא חזר ונתפתח ואיידי דקתני שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה טעמא דחזר ונשתפה הא לא חזר ונשתפה לא תנא נמי פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח אמר רב אשי דיקא נמי דקתני זה הכלל כל שתחילתו וסופו בדעת כשר ולא קתני כל שתחילתו וסופו בכשרות כשר ש"מ בעו מיניה מרבי אמי *עבד מהו שיעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה אמר להו מדקא פסיל ליה לעובד כוכבים מכלל

רש"י

והא שהיה גדול עומד על גביו · ואומר לו כתוב לגורך פלוני דקסבר ר"ה מתני' ר"א היא דבעי כתיבה לשמה וסיפא דקאמר שאין קיום הגט אלא בחותמיו היינו עדי מסירה דרוב גיטין נמסרין בפני החותמים ואמליעתא קאי ולא ארישא לאכשורי כתיבת חרש בלא גדול על גביו: לדעתיה דנפשיה עבד. דהא גדול הוא ויש בו דעת ואע"פ שזה אומר לו כן שמא הוא גמר בלבו לשם אחר אבל קטן אין בו דעת אלא למה שזה מלמדהו: לאו מילתא היא דאמרי · אלא מעתה עובד כוכבים וישראל עומד כו' דהוה ס"ל דפסול ודאי כשר הוא ואפילו אין ישראל עומד על גביו וגבי חרש שוטה וקטן נמי ליתא לדרב הונא דאע"ג דאין גדול עומד על גביו נמי כשר דמתני' ר"מ היא דלא בעי כתיבה לשמה דדריש וכתב דקרא אחתימת עדים: דמדקפסיל ליה לעובד כוכבים · בסיפא דמתני': לענין הבאה · לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין ואין אדם נעשה שליח לדבר שאינו שייך בו וגבי כתיבה שייריה ש"מ דוקא קתני בהבאה ובכתיבה כשר כדקתני טעמא שאין קיום הגט אלא בחותמיו ולא איכפת לן אם נכתב שלא לשמה דאי תנא ושייר הוי ליה נמי לשיורי בסיפא: ההיא · דתניא פסול: ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי. וחתימת עדים איננה מן התורה הילכך וכתב לה אכתב הגט ובעינן כתיבה לשמה: והא ודאי · כי כתביה עובד כוכבים לאו לשמה הוא דעובד כוכבים אדעתא דנפשיה · קעביד ומשום הכי תניא פסול: אמר רב נחמן אומר היה כו' · אתחלתא דמילתא היא וכן מסתבר דהא כבר מוקמיה רב נחמן כר"מ ואית דגרסי והא ודאי עובד כוכבים כו' בלשון קושיא ופרכינן אהא דאמר רב נחמן עובד כוכבים כשר אמר רב נחמן כו' תירוצא הוא: כשהוא כותבו כאילו כותבו לשמה · הכי משמע כשהוא כותב קלתו לשמה כאילו כותבו כולו לשמה אלמא לשמה בעינן: מאי לאו כשהוא כותב לתורף לשמה כאילו כותבו לטופס לשמה · דתורף הוא עיקר: והוא ששייר · חרש שוטה וקטן: מקום התורף · וכתב בן דעת את התורף ולא בעי לאוקמא בשגדול עומד על גביו ולא לאוקמא כר"מ: אינה תורה · אין שומעין לך: כאן הודיעך · במשנתינו שזלזלו בכתיבת גיטין הודיעך שאין שום כח לשמה בכתיבה אלא בחתימה: והאמר רבה בר בר חנה · לעיל (דף כא:) גבי אין כותבין במחובר ר' אלעזר היא: אמוראי · רבה בר בר חנה ורבי זריקא: **מתני'** חוץ מחרש שוטה וקטן כו' · בגמ' מפרש לכולהו: קיבל הקטן · מיד הבעל להוליכו: והגדיל · קודם שמסרו לה: **גמ'** דלאו בני דעה נינהו · וגבי שליחות איש בעינן ולא קטן דשליחות נפקא לן (בקדושין ד' מג.) מויקחו להם איש שה לבית אבות אחד לוקח לכולן: לאו בר היתירא הוא · דאין להן קידושין ואין גיטין נוהגין בהם ובמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד שליחותא לאחריני: הא לא חזר ונשתפה לא · דטעמא משום דעה הוא וצריך להיות בן דעת לעשות שליחותו: דיקא נמי · דלגבי פתוח ונסתמא לא תנא דוקא חזר ונתפתח: מדקתני סיפא כו' · אלמא היכא דטעמא משום דעה הוא בעינן תחלה וסוף אבל סומא לא הוי טעמא משום דעה ולא בעינן תחילה וסוף אלא תחילה לחודיה (א) דלא מצי למימר בפני נכתב דאי בסומא נמי דוקא ניתני כל שתחילתו וסופו בכשרות: מהו שיעשה שליח · לאשה עבד של כל אדם מהו שיעשה שליח לאשה בעלמא: לקבל גט מיד בעלה · ותהא מגורשת בקבלתו וה"ה נמי להולכה דכולה חדא טעמא היא אלא כך היתה השאלה בבית המדרש: מדקפסיל לעובד כוכבים · במתני' בהבאה ולא תנא עבד: מכלל

תוספות

אלא מעתה עובד כוכבים וישראל עומד כו' · פי' בשלמא בלא עומד על גביו ניחא דקסבר רב נחמן דאיכא היכרא דכותבין לשמה ע"פ הבעל אבל בעובד כוכבים ליכא היכרא דלשמה בהכי אבל למאי דאוקמא בגדול עומד על גביו אפי' עובד כוכבים נמי אלא ודאי בלא גדול עומד על גביו מיירי וא"כ הדרא קושיא לדוכתין דהא לאו בני דעה נינהו:

עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה קעביד · תימה לר"י דבפ' אין מעמידין (ע"ז דף כז.) בעי רבי יהודה מילה לשמה ואפ"ה קתני ימול ארמאי ולא אמר דלדעתיה דנפשיה קא עביד ואומר ר"י דהא דאמר דלדעתיה דנפשיה עביד היינו שעושה סתם וגבי גט סתם לאו לשמה קאי כדאמר בריש זבחים (דף ב:) משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת אבל מילה סתמא לשמה קיימא כדאמר בזבחים סתמן לשמן קיימי:

אימא שנחתם שלא לשם אשה · אע"ג דסיפא קתני יתר על כן כו' ומוקי לה בגמרא כר"א מ"מ מה שיכול לדחוק ולהעמיד כר"מ מעמיד משום דקי"ל דסתם מתני' ר"מ היא וא"ת והיכי קאמר שנחתם והא קתני כיצד שמע קול סופרים מקרין ובגמ' מפרש בסופרים העשויין להתלמד וי"ל דדרך סופרים לכתוב ולחתום גט כדי להתלמד ·

והוא ששייר מקום התורף · אמאי אקשי לעיל והא לאו בני דעה נינהו אתא לשנויי:

עובד כוכבים נמי דלאו בר היתרא הוא · הוה מצי למימר משום דבעינן שנוהגים בני ברית אלא ניחא ליה למימר האי טעמא דשייך אף בעבד:

ממי נטלו ולמי נתנו · מכאן משמע דצריך שיכיר השליח שזהו הבעל וזו היא אשתו ושמא יש לחלק דדוקא סומא שיכול להטעותו ויש לחוש יותר שמא יטעוהו:

הוא הדין אע"ג דלא חזר ונתפתח כו' · והא דאמר ביש נוחלין (ב"ב דף קכח:) היה יודע לו עדות עד שלא נסתמא ונסתמא פסול לעדות שאני הכא דגבי גט אפי' אשה נאמנת *תדע דאפילו סומא מעיקרא קאמר הכא אלא סומא אמאי לא: אין

עין משפט נר מצוה

פו א ב ג מיי' פ"ג מהל' גירושין הל' טז יז יח סמג עשין נ טור ש"ע אה"ע סי' קכג סעיף ג ד וע"ש בכ"מ ובמ"מ:

פז ד מיי' פ"ו מהלכות גירושין הל' ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף לא:

פח ה מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף לב:

פט ו ז מיי' שם פ"ו הלכה יט סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף יא:

תוספות רי"ד

והוא שיהא גדול עומד על גביו · פי' ור' אלעזר הוא דאמר עדי מסירת כרתי והאי וכתב לה על כתיבת הגט קאמר ובעי' דליהוי לשמה וכיון דגדול עומד על גביו ואומר להן כתבוהו לשם פלוני ופלונית כשר א"לרב נחמן אלא מעתה נכרי וישראל עומד על גביו הכי נמי דכשר וכ"ת הכי נמי והתניא נכרי פסול נכרי אדעתא דנפשיה קעביד פי' ולא מהני ביה ישראל עומד על גביו ורב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף ור' אלעזר הוא וסיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו היינו עדי מסירה דרוב גיטין נמסרין בפני החותמין: הכל כשרים וכו' בשלמא חרש שוטה וקטן לאו בני דעה נינהו ובעינן שיהא השליח בר דעת דומיא דשולחו וכמו שאין הקטן עושה שליח לעצמו כך אינו נעשה שליח לאחרים ואפילו למ"ד לקמן בפ' התקבל דקטן זוכה לעצמו התם הוא משום דזכיית קטן מדרבנן אבל לאחרים אינו זוכה עד שיביא שתי שערות נכרי נמי לאו בר כריתה הוא ובמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד לאחריני אלא סומא מ"ט לא ואסיק רב יוסף הכא בחוצה. לארץ עסקינן ומשום דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי. א"ל אביי אלא מעתה פקח ונסתמא דמצי אמר הכי נמי דכשר וכ"ת הכי נמי והא קתני פקח ונסתמא וחזר ונתפתח חזר ונתפתח אין לא חזר ונתפתח לא · ה"ה דאע"ג דלא חזר ונתפתח ואיידי דקתני שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה דטעמא דחזר ונשתפה הא לא חזר ונשתפה לא תנא נמי פקח ונסתמא וחזר ונתפתח אמר רב אשי דייקא נמי דקא תני כל שתחלתו וסופו בדעת ולא קתני כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר ש"מ פי' סומא בר דעת הוא ואינו נכלל בכלל וה ש"מ לא קאי האי כללא אלא אשארא בלא סומא: אמר

מסורת הש"ס

[לעיל ט: וש"נ]

ב"מ ג: לקמן כו: מכות פה.

[לעיל כ. וש"נ]

לקמן כו. [זבחים ב:]

[לעיל כא: וש"נ]

[שם]

לעיל כ. [ט.]

[ח"ג כ: יבמות לט: ערכין ה: מנחות נג.]

חולין נו.

קדושין מא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מדקתני סיפא וכו' תחילה לחודיה תא"מ ונ"ב ותיבת דלא נמחק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ס"ס וכו' תדע וכו' · עי' תשובת מהרי"ל מ"ג סי' עס:

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פ"ו מהל' גירושין הלכה י סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף לה:
צא ב מיי' פ"ד מהלכות תרומות הל' טו:
צב ג מיי' שם הל' כ:
צג ד מיי' שם ופ"ב מהל' שלוחין הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפח סעיף א:
צד ה מיי' פ"ו מהל' עבדים הלכה ח טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף נה:
צה ו מיי' פ"ו מהלכות גירושין הלכה ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעיף א:
צו ז מיי' שם הל' כג טור ש"ע שם סעיף יג:
צז ח מיי' שם הל' כ:
צח ט מיי' שם והלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

תורה אור

מכלל דעבד כשר *אמר רב אסי אמר רבי יוחנן [א]אין העבד נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין מתקיף לה ר' אלעזר טעמא במילתא דליתיה הא במילתא דאיתיה כשר והא עובד כוכבים והא כותי דאיתנהו בתורת תרומה דנפשייהו דתנן * [ב]העובד כוכבים והכותי שתרמו משלהם תרומתם תרומה ותנן *[ג]עובד כוכבים שתרם של ישראל אפי' ברשות אין תרומתו תרומה מאי טעמא לאו משום דכתיב *(אתם) °גם אתם מה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל *אמרי דבי ר' ינאי לא [ד]מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין ואע"פ ששנינו *הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו מאי אם היתה עוברה זכתה לו כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר ר' יוחנן תרתי אמר [ה]נראים דברים *שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו אבל לא מיד רבו שלו ואם לחשך אדם לומר זו הלכה שנויה אם היתה עוברה זכתה לו אמור לו שני גדולי הדור פירשו את הדבר ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק חד אמר הא מני רבי היא דאמר *המשחרר חצי עבדו קנה וחד אמר מאי טעמא דרבי בהא קסבר *עובר ירך אמו הוא ונעשה כמי שהקנה לה אחד מאבריה: **מתני'** *[ו]אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה *מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח *האשה [ז]עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם: **גמ'** והתניא [ח]כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא גיטה אמר רב יוסף לא קשיא כאן בארץ כאן בחו"ל בארץ דלאו אדיבורה דידה קא סמכינן מהימנא בחו"ל דאדיבורה דידה קא סמכינן לא מהימנא א"ל אביי אדרבה [ט]איפכא מסתברא בארץ אי אתי בעל מערער משגחינן ביה דאי בא למימר לקלקולא קא מיכוונה לא מהימנא בחוצה לארץ דאי אתי בעל מערער לא משגחינן ביה מהימנא תניא כוותיה דאביי ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"ע *אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה היא שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא גיטה

וממקום

במדבר יח

מכלל דעבד כשר · וכי היכי דכשר להבאה להיות שליח להתגרש כך כשר לקבלה להיות שליח להתגרש שאין חילוק טעם ביניהם: הא במילתא דאיתיה · כגון תרומה שאסור לעבד לאכול טבל ואם יש לו טבל שניתן לו ע"מ שאין לרבו רשות בו מפריש תרומה הימנו ותרומתו תרומה דעבד כאשה בכל מצות ותימא נמי דכשר להיות שליח לתרום: שתרמו את שלהן תרומתן תרומה · ואסורה לזרים דסבר אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מקדושת מעשר והקדש העובד כוכבים הקדש כדילפי' (חולין דף יג:) מאיש איש לרבות את העובדי כוכבי' שנודרים נדרים ונדבות כישראל: אפילו ברשותו · של ישראל שעשאו שליח אין תרומתו תרומה: מאי טעמא · איכה תרומה: לאו משום · דשליחות דתרומה דכתיב כן תרימו גם אתם ודרשינן מדמלי למכתב אתם וכתב גם אתם לרבות שלוחכם ואיתקש שליח לשולחו בהאי קרא למימר דמה אתם בני ישראל אף שלוחכם ישראל ומהאי מיעוטא איכא למעוטי נמי לעבד שתרם את של ישראל ברשות: לא מה אתם בני ברית · מהולים ובאו בברית מצות: אף שלוחכם בני ברית · לאפוקי עובד כוכבים אבל עבד בן ברית הוא דכתיב (דברים כט) מחוטב עציך וגו': ואף ע"פ ששנינו · בברייתא במס' תמורה האומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו לעובר בקבלת גט זה להיות משוחרר: מאי אם היתה עוברה · מה ענין שחרור אצל גט אשה דקאמר אע"פ ששנינו הא ודאי בתורת שחרור איתיה: ר' יוחנן תרתי אמר · חדא הא דגט אשה ועוד אחריתי ואמילתא אחריתי קאמר אע"פ והיינו מילתא אחריתי נראין דברים שהעבד מקבל גט שחרור לחבירו: מיד רבו של חבירו · שאין רבו שלו דכיון דעבד איתיה בתורת שחרור שליח נמי מצי מיהוי: אבל לא מיד רבו שלו · אם שניהם של איש אחד דיד עבד כיד רבו דמי וכשמסרו גט בידו לא יצא גט מרשותו ואע"ג דעבד מקבל גט לעצמו התם הוא דגיטו וידו באים כאחד דשיחרורא דידיה הוא אבל לאחריני לא: ואם לחשך אדם · באזנך להקשות ולומר הרי שנויה היא שאף מיד רבו שלו מקבלו לחבירו ששנינו אם היתה עוברה זכתה לו אלמא שפחה · זו מקבלתו לצורך עוברה מיד רבה: המשחרר חצי עבדו קנה · העבד אותו חצי: וחד אמר · מוסיף ומסיים פירוש הדבר: מאי טעמא דרבי בהא · הא לא חצי עבדו הוא דתרי גופי נינהו: קסבר עובר ירך אמו הוא · והוה ליה כחצי גופה: מתני' חמותה ובת חמותה כו' · בכולהו מפרש ביבמות דסניין לה ומכוונות לקלקלה ואין נאמנות להעידה שמת בעלה: יבמתה · אשת אחי בעלה שונאה אותה ויראה ממנה שמא ימות אחד משני בעליהן בלא בנים ויהו צרות זו לזו: ומה בין גט למיתה · דאמיתה לא מהימנין ולגט מהימנין: גמ' בארץ · שאינה צריכה לומר בפני נכתב: דאי אתי בעל מערער · ואמר לא כתבתיו: והא משגחינן ביה · שהרי לא נתקיים בבית דין ואיכא למימר שזו מתכוונת לכך שתתקלקל: בחוצה לארץ · שהצריכה לומר בפני נכתב וזהו קיומו ותו לא חיישינן לערעור ואי מערער לא מהימן:

וממקום

אין העבד נעשה שליח כו' · וא"ת ומתניתין ליתני עבד וכל שכן עובד כוכבים ולישנא דאמר ר' יוחנן לעיל זו אין תורה ניחא דנקט עובד כוכבים למידק דלענין כתיבה אפילו עובד כוכבים כשר אבל להך לישנא דמוקי ר' יוחנן כר"א קשה מהך דר' יוחנן דהכא ואור"ת דנקט עובד כוכבים לאשמועי' עובד כוכבים ונתגייר פסול אע"פ שבאותה שעה היתה דעתו להתגייר דהוי בעובד כוכבים רבותא טפי מבעבד שאין בידו להשתחרר:

לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין · והא דמתגרשת בעבד שלה היינו מטעם חצר:

העובד כוכבים והכותי שתרמו כו' · פי' בקונט' דקסבר אין קנין לעובד כוכבים ונראה לר"י דאפילו למ"ד יש קנין משכחת לה כשגדלה שליש ביד ישראל וקנה ממנו עובד כוכבים ולא מיפטר מטעם לוקח דתבואת זרעך קרינא ביה כיון שגדלה הרבה ביד עובד כוכבים אי נמי כשזרעה העובד כוכבים ומכרה לישראל וגדלה שליש וחזר וקנאה ממנו ועוד דפי' ר"ת בספ"ק דבכורות (דף יא: ד"ה פטלים) דלא מיפטר לוקח היכא דלקח קודם שנתמרח אי נמי בחכר שדה מישראל חייב הגדל בו בתרומה ואפי' יש קנין לעובד כוכבי':

תרומתו תרומה · והא דאמרי' בזבחים בפ' ב"ש (דף מה·) ופ"ק דתמורה (דף ג:) דקדשי עובדי כוכבים אין בהן משום מעילה ומפרש טעמא משום דילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב בני ישראל אתיא כר' שמעון דפליג הכא בסיפא וברים פרק שני דקידושין (דף מא:) מייתי לה:

ותנן עובד כוכבים שתרם את של ישראל כו' · הוה מצי לשנויי דאתיא כרבי שמעון · דסבר דליתא בתרומה דנפשיה בפרק שני דקידושין (דף מא:) אלא דעדיפא מיניה משני:

מה אתם בני ברית · וא"ת דבפ"ב דקידושין (גז"ש) משמע דלרבי שמעון לא איצטריך ליה למידרש מה אתם בני ברית ומוקי לה לדרשא אחריתי וא"כ לדידיה מנא לן הא דקי"ל בכל דוכתי דעובד כוכבים לאו בר שליחות הוא לענין זכיה ורבית בפ' איזהו נשך (ב"מ דף עא:) וי"ל דמ"מ כיון דדרשי' שליחות מתרומה מגם אתם ומינה ילפינן בעלמא מסתמא דלא מרבינן בעלמא אלא דומיא דהתם:

מאי טעמא דרבי גרסי'. ולא גרסי' דר' יוחנן דבהערל (יבמות דף עח·) סבר ר' יוחנן דעובר לאו ירך אמו הוא וכן מוכח סוגיא התם:

ונעשה כמי שהקנה לה אחד מאבריה · תימה לר"י היתה עוברה היאך זכתה לו אע"ג דירך אמו הוא כיון דידה היא כיד רבה שלא שיחרר אלא העובר ואפילו שיחרר כולה חוץ מידה לא הוה לה לזכות לו דכשמשחרר כולה יש לה כח לזכות משום דגיטה וידה באין כאחד כדאמרינן בפרק קמא דקידושין (דף כג.):

אדרבה איפכא מיסתברא · ורב יוסף סבר דמ"מ *) יכולה לקלקלה בחו"ל ע"י עדים ולאיה שלא שלח לה הגט:

*) [נ"ל יכולים]

תוספות רי"ד

אמר רב אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לא שליח להולכה ו'א שליח לקבלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין ומתני' דקתני נכרי לאו למעוטי עבד דעבד ונכרי לענין גיטין וקידושין שוין הם ח'איתי כתוב במקצת ספרים עבד דעלמא דלאו דידיה ולאו דידה ולכאורה נ"ל דהיא גירסא יפה דדוקא עבד דעלמא לא חוי למיהוי שליח לא לקבלה ולא להולכה אבל עבד דאשה הוי שליח לקבלה דיד עבד כיד אשה דמיא וכשקבלו העבד כאילו קבלתו האשה ועבד דאיש נמי הוי שליח להולכה דידו כיד רבו דמי וכשנותנו לאשה כאילו רבו נתנו לה אבל לאו מילתא היא דאע"ג דאמרי' דעבד כיד רבו דמיא לא שיהא שלוחו אלא כחצירו דומה ואילו שם הבעל הגט בחצירו ואמר לאשה טלי גיטך מחצרי כלום היא מגורשת גם מיד עבדו נמי אינה מגורשת.ועבד דאשה כחצרה דמי וקי"ל חצר מהלכת לא קנה אך אם היה כפות ואשה עומדת בצדו דומיא דחצרה דבעי' והיא שעומדת בצד חצרה כדאמרי' לקמן בפרק הזורק הא דהויא מגורשת אבל שתאמר לו האשה קבל לי גיטי בלא כפות ובלא שתעמוד בצדו בתורת שליח אינה מגורשת הלכך גירסא משבשתא היא דבכל עבד אמרי' דאינו נעשה שליח לא לקבלה ולא להולכה ואפילו בעבד דידהו. א"ר יורנן נראין הדברים שהעבד מקבל גט שחרור לחבירו מיד רבו של חבירו שאינו רבו שלו שלא היו שניהם עבדים לרב אחד דכיון דעבד איתיה בתורת שחרור שלוחא נמי מצי אבל לא מיד רבו שלו אם שניהם של איש אחד דיד עבד כיד רבו דמיא וכשמסרו בידו לא יצא גט מרשותו דדמי כאילו מונח בתיבתו ואע"ג דעבד מקבל גט לעצמו התם הוא דגיטו וידו באין כא' דשחרורא דידיה הוא אבל לא־רים לא: מתני' אף הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה מה בין גט למיתה שהגט כתב מוכיח:האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם:פי' ביבמות בהאשה שלום מפרש למה אלו הנשים שונאות אותה ומתכוונות לקלקלה ובעבור זה אינן נאמנות לומר מת בעלה אבל לגבי גט שכתבו מוכיח והוא ראיה בידם שהבעל נתנו להן הן נאמנות ולכולי האי לא חיישינן שמא הם זייפוהו וכתבוהו שאפילו אם הם זייפוה הרי הן מתקיימות אותו ואי אתי בעל ומערער לא משגחי' ביה כדאמרינן א"כ לא יוכלו לקלקלה ומ"ה הן נאמנות: והתניא כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא גיטה ואסיק אביי בארץ שאינן צריכין לומר כלום ואי אתי בעל ומערער משגחי' ביה איכא למימר לקלקולה מכווני ולא מהימני ושמא הם זייפוהו וכתבו אותו כדי לקלקלה אבל בחו"ל שהן צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ואי אתי בעל ומערער לא משגחי' ביה שכבר נתקיים הגט על פיהן נאמנות שהרי אינן יכולות לקלקלה וכל זמן שאינן יכולות לקלקלה הרי הן נאמנות ככל הנשים והימנות רבנן כבי תרי כדין כל שליח:תניא כותיה דאביי דמוקי מתני' בחו"ל · ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' עקיבא אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה זו שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא גיטה:

וממקום

מסורת הש"ס

קדושין מא:
שם מה: תרומות פרק ג משנה ט
שם פ"א מ"א
[גרסא כמיותר]
קדושין מא:
תמורה כה.
שם כה: ע"ש קדושין סט:
תמורה כה: ע"ש לקמן מב:
[חולין נח.
[לקמן כג.]
יבמות כה. קיז.
[עי' ב. לקמן סב:
[תוספ' פ"ב] יבמות קיז.

ומְמקום שבאת מה להלן צריכות שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם אף היא צריכה שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא דקתני האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר כו' ש"מ ורב יוסף רישא וסיפא בחוצה לארץ מציעתא בארץ אין רישא וסיפא בחו"ל מציעתא בארץ ממאי מדקתני *מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח ולא קתני שהכתב ופה מוכיח: האשה עצמה מביאה וכו': אשה מכי מטי גיטה לידה איגרשה לה אמר רב הונא באומר לא תתגרשי בו אלא בפני ב"ד פלוני סוף סוף כי מטיא התם איגרשה בה אלא אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא דאמר לה כי מטית התם אתנחיה ארעא ושקליה אי הכי הוה ליה טלי *גיטך מעל גבי קרקע ואמר רבא טלי גיטך מעל גבי קרקע לא אמר כלום אלא דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם הוי שליח לקבלה וקבלי את גיטך והא *לא חזרה שליחות אצל הבעל דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם שוי שליח לקבלה הניחא למ"ד *אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה אלא למ"ד אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה מאי איכא למימר טעמא מאי משום דאיכא *בזיון דבעל והכא בעל לא קפיד הניחא למ"ד משום בזיון דבעל אלא למ"ד *משום חצרה הבאה לאחר מיכן מאי איכא למימר דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם שוי שליח להולכה וקבלי את גיטך מיניה ואיבעית אימא דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם אימר קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם ומשוי בי דינא שליח וליתבוה ניהליך:

הדרן עלך המביא גט

כל *גט שנכתב שלא לשום אשה פסול כיצד *היה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקרין איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו יתר מיכן *כתב לגרש את אשתו ונמלך מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו יתר

וממקום שבאת. כלומר הואיל ומינייהו גמרינן נגמור נמי להא דמה הן צריכות. לומר כו' ומדקתני בברייתא מה להלן צריכות שיאמרו כו' שמע מינה בחוצה לארץ עסקינן כאביי: ורב יוסף. מאי דעתיה: רישא וסיפא בחוצה לארץ. הכל כשרין להביא את הגט אוקימנא בחוצה לארץ מדקתני סומא וסיפא האשה עצמה כו' בחוצה לארץ דקתני ובלבד שתהא צריכה לומר: ומציעתא. אף הגוסס כו' מוקי רב יוסף בארץ: כתב ופה. צריכה לומר בפני נכתב ולאביי לא איצטריך למיתני כתב ופה דהכי משמע מה בין פה דגט לפה דמיתה אלא שהכתב מוכיח עמו: מכי מטא גט לידה. במקום שקבלתו במדינת הים: איגרשה לה. ולא בעיא למיקליה לגט מגורשת היא ואינה צריכה להביאו בפנינו אלא לראיה בעלמא ולמה לה לומר בפני נכתב הא לאו שליח היא: סוף סוף כי מטיא להתם איגרשה לה. ע"י קבלה ראשונה דתנאה בעלמא הוה דלא תתגרש עד אותו מקום והרי נתקיים התנאי ולאו שליח היא: אתנחיה אארעא. דהויא שליח להולכה עד התם ובמאי דשקלא ליה מן ארעא הוא דמגרשה: הא דרבא. לקמן (עח.): לא אמר כלום. דבעינן ונתן: וכי מטית התם הוי. את גופיך שליח דידך לקבלה וקבלי מידך: והא לא חזרה שליחות אצל הבעל. שליח לא מיקרי אלא המשתלח מזה לזה שראוי לחזור. אצל שולחו ולומר עשיתי שליחותך לחברך וזו אינה ראויה לחזור שהרי לא נשתלחה אלא לעצמה ואח"כ נעשית היא בעל המעשה ובטל השליחות קודם שתחזור: שוי. איניש אחרינא שליח לקבלה דהשתא לא פסק שליחותה מינה וראויה לחזור: הניחא למ"ד כו'. לקמן בפרק התקבל (סג:) וטעמייהו מפרשי הכא בסמוך: טעמא מאי. תירוצא הוא טעמא מאי אמרי' אין אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה: משום בזיון דבעל. דסבור מבזה אותי שאין היא עצמה מקבלתו הלכך לא ניחא ליה שיהא שלוחו מוסר לשלוחה ואי מסר לא הוי גיטא דלאו להכי שדרוהו ולאו דבשלמא מיד הבעל עצמו כיון דאיהו גופיה מסר לשליח אשתו הא קא חזינן דלא קפיד אבל כל כמה דלא חזינן אמרי' קפיד: הכא בעל לא קפיד. שהרי כן נוח לה: ומשום חצרה הבאה לאחר מכאן. דדמיין להדדי שכשזרק גט לחצר חבירו ואחר כך קנתה היא החצר הרי הוא עושה את החצר שליח להוליך והיא כשקנאתו עשאתו שליח לקבלה ואתי לאכשורי מההיא טעמא ושלא כדין הוא דחצר לאו משום שליחות אתרבי אלא משום ידה והאי שעתא דנתינה לאו ידה הוא: שוי שליח. אחרינא להולכה כדי שתהא שליחותה חוזרת אצל הבעל ולאחר זמן קבלי גיטיך מיניה ושליח שעשה שליח אמרינן בכל הגט (לקמן דף כט:) שהשליח הראשון עושה את השני בבית דין ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם:

הדרן עלך המביא שני

כל הגט: קולו סופרים. כותבי גיטין: יתר מיכן. בגמרא מפרש מאי יתרא דכולהו: ונמלך. חזר בו מלגרש:

גדולה

והא לא חזרה שליחות כו'. שליח לא מיקרי אלא המשתלח מזה לזה שראוי לחזור לשולחו לומר עשיתי שליחותך קודם שיעשה שליח לאחרים ובקונט"ס לא פירש כן: **חצרה** הבאה לאחר מכאן. פירש בקונט' שנתן הגט בחצר חברו ואין נראה דחצר חברו לא דמי לשליח להולכה אלא אומר ר"י שנתנו הבעל בחצר של עצמו ומכרו לאחרים והאשה קנאתו מאותו אחר וא"ת למה לי למינקט משום חצרה הבאה לאחר מכאן הוה ליה למימר משום שליחות עצמה שהבעל עשה שליח להולכה והאשה תעשה אותו שליח עצמו שליח לקבלה וכי האי גוונא לא מהני משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל ואומר ר"י משום דאותו טעם שלא חזרה שליחות אצל הבעל אינו ברור כל כך דאיכא דמספקא ליה לקמן בפרק התקבל (דף סג:) וצ"ע דאמאי לא משני הכא כגון דשוייה איהי שליח מעיקרא והדר שוי איהו שליח דליכא למיגזר משום חצרה הבאה לאחר מיכן כדאמר בפרק התקבל (שם): **וכי** מטית התם שוי שליח להולכה. °וא"ת שליח שלא ניתן לגירושין הוא ולא מצי משוי שליח כדאמר בפ' כל הגט (לקמן דף כט:) גבי ההוא דשדר גיטא לדביתהו ואמר ליה יהביה לאבא בר מניומי אתא ולא אשכחיה יתיב רבי יצחק ור' חנינא ור' אבהו אמרו ליה מסור מילך קמן אמר להו *רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא וי"ל דהתם פריך שפיר דכיון שלא ניתן לגירושין אין לו לעשות אלא כמו שאמר לו הבעל ליתנו לאבא בר מניומי אבל הכא הרי הבעל נוח לה לעשות שליח להולכה: **אימר** קמי בי דינא בפני נכתב. קצת תימה מה לי היא ומה לי בית דין ואמאי קאמר ואב"א ושמא לשון זה חלוק מלשון ראשון דבלישנא קמא אינה אומרת בפני נכתב אלא בשעה שקבלתו אע"ג דבפ' כל הגט (לקמן דף כט.) ובכל דוכתא משמע שצריך לומר בשעה שהגט יוצא מיד השליח שמא הכא שיכולה לומר בשעת גירושין עדיף טפי:

הדרן עלך המביא שני

כל הגט. ושמע קול סופרים מקרין כו'. בסופרים העשויים להתלמד עסקינן כדאמרינן בגמרא ואפי' למ"ד בפרק קמא דעירובין (דף יג.) דמגילת סוטה מוחקין לה מן התורה אע"ג דבעינן לשמה ותורה להתלמד עבידא כדאמר התם לענין גט מודה כדפרשינן בפ' שני (לעיל דף כ.) וספר תורה נמי פסלינן בפ' שני: **יתר** מיכן כתב לגרש את אשתו כו'. בגמ' מפרש לא זה שנכתב שלא לשם גירושין אלא אף זה שנכתב לשם גירושין להכי תנא יתר מיכן וא"ת והיכי שייך למיתני הכא יתר מיכן כיון דמהאי נמי לא הוה שמעינן בקנייתא

תוספות רי"ד

וממקום שבאת מה הן צריכות לומר בפני נכתב ובפני נחתם אף היא צריכה שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם: האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם: ומתמה מכי מטי גיטא לידה מיגרשה לה פי' הלא אתה מאמין את האשה בגיטה מק"ו שהיא נאמנת לומר מת בעלי א"כ כשאומרת נמי האשה בעלי גירשני בגט זה תאמן מק"ו שהרי כשאומרת בפני נכתב ובפני נחתם למה אתה מאמינה ואינך מצריכה לעדים שיקיימוהו [וע"כ] מחמת ק"ו זה א"כ הנאמנות עליה היא ומה צורך להטעינה שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם וכי שליח היא [הא] משעה שנתן לה גיטה נתגרשה והיא נאמנת בדבר זה לומר בעלי נתנו לי מק"ו ומה צורך שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם אם אינך מאמינה לומר בעלי נתנו לי אלא קמהימנא לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכיון שחכמים האמינוה בק"ו א"כ נאמנת לומר בעלי נתנו לי והיום ומחר אי אתי בעל ומערער לא משגחי' ביה שכך היא נאמנת בעצמה כאילו היו שנים שהביאו גיטה

אמרו שהבעל נתנו לנו שהן נאמנים ושוב אין הבעל יכול לערער כדאמרי' לעיל גם האשה היא נאמנת בק"ו לומר בעלי גרשני בזה ומה צורך שתאמר בפני נכתב ובפני וחתם. ואסיקנא כגון דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית לב"ד של פלוני וכי מטית להתם שוי שליח להולכה בפני אותו ב"ד וקבלי גיטיך מיניה אי נמי כי מטית להתם אימא קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם ולישוי שליח וליתביה ניהליך ומכאן מוכח כי כל אשה הבאה ומביאה גיטה בידה ואומרת בעלי גירשני ביה שהיא נאמנת אע"פ שידענו שהיתה א"א ואין אנו צריכין שתביא ראיה בפנינו בפני מי נתנו לה או לקיים עידי הגט אלא היא נאמנת לומר נתנו לי בפני עדי מסירה אבל אמרה בעלי נתנו לי ביני לבינו אינו כלום דהלכה כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ואם היו עדיה בעיר כגון שנתגרשה כאן בודאי שהיינו מצריכים אותה להביאה בפנינו אבל אחרי שהיא באה ממדינת הים ואומרת בעלי גירשני בגט זה בפני עדי מסירה נאמנת מק"ו שנאמנת לומר מת בעלי כדאמרן לעיל אבל אם היא אומרת גירשני בעלי ואינה מראה גיטה בפניה בודאי אינה נאמנת שהרי ק"ו מחמש נשים למדנו והתם בלא גט בידם אינן נאמנות אף היא נמי בלא גיטה בידה אינה נאמנת עיין לקמן בפרק המגרש: סליק פרקא

כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול הסופרים מקרין איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו יתר מיכן כתב לגרש את אשתו ונמלך מצאו

עין משפט נר מצוה

צט א מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' ח:

ק ב מיי' שם פ"ו הלכה ט סמג שם טוש"ע שם סימן קמא סעיף א:

קא ג מיי' שם פ"ו הלכ"ג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קמב סעיף יג:

א ד מיי' שם פ"ג הל"א סמג שם טוש"ע שם סימן קלא סעיף א:

ב ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:

רב ספרא ור' חנינא כצ"ל רש"ל

מסורת הש"ס

יבמות כה. קיז.

לקמן עח.

[לקמן סג:]

כ"ם

שם

[לעיל יא. לקמן סג:]

לעיל כג. זבחים ב:

זבחים שם

עירובין יג. סוטה כ: זבחים ג.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכי מטית כו' וא"ת שליח. עיין שו"ת התשב"ץ ח"א סימן כה בהגהות:

תורה אור

*[א]יתר מיכן היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה [ב]יתר מיכן אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו: **גמ'** כתב לגרש את אשתו ונמלך וכו' ואלא רישא במאי אמר רב פפא *[ג]בסופרין העשויין להתלמד עסקינן אמר רב אשי דיקא נמי דקתני סופרין מקרין ולא קתני סופרין קוראין ש"מ מאי יתר מיכן תנא דבי ר' ישמעאל לא זה שנכתב שלא לשום גירושין אלא אף זה שנכתב לשום גירושין פסול ולא זה שנכתב שלא לשום גירושין דידיה אלא אף זה שנכתב לשום גירושין דידיה פסול ולא זה שלא נכתב לשום גירושין הא אלא אף זה שנכתב לשום גירושין הא פסול מאי טעמא אי כתב ונתן ספר כריתות בידה הוה אמינא למעוטי האיך קמא דלא עביד לשום כריתות אבל כתב לגרש את אשתו ונמלך דעביד לשום כריתות אימא כשר כתב רחמנא °וכתב אי כתב רחמנא וכתב הוה אמינא למעוטי האי דלא איהו קא כתיב לה אבל יש לו שתי נשים דאיהו קא כתיב לה אימא כשר כתב רחמנא °לה *לשמה וסיפא למה לי הא קא משמע לן *דאין ברירה: כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה: קטנה הוא דלא מצי מגרש ביה הא גדולה מצי מגרש ביה אמר *רבא זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת [ד]מוציאין שטר חוב על אחרים א"ל אביי אלא מעתה רישא דקתני שמי כשמך פסול לגרש בו שני הוא דלא מצי מגרש ביה הא ראשון מצי מגרש ביה והא אמרינן *[ה]ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב אלא מאי אית לך למימר בעדי מסירה ור' אלעזר היא הכא נמי בעדי מסירה *ור' אלעזר היא אמר רב כולן פוסלין בכהונה חוץ מן הראשון ושמואל אמר אף ראשון נמי פוסל ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל כל מקום ששנו חכמים גט פסול פסול ופוסל חליצה פסולה ופוסלתה מן האחין במערבא אמרי משמיה דר' אלעזר [ו]שמאל ולילה פסולות ופוסלות

דברים כד | שם

רש"י

גדולה וקטנה לאו דוקא: לאיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו. דאי ברירה דלא אמרינן הוברר הדבר דבשעת כתיבה היה דעתו לו והרי נכתב לשמה: **גמ'** אלא רישא. דתני איש פלוני גירש פלונית כו': במאי. אי לאו הכי דאותו פלוני כתב לגרש את אשתו ונמלך: להתלמד לכתוב גיטין: מקרין. הגדולים מקרים לתלמידיהם כך וכך כשיבא גט לפניך כתבהו והזכירו שם איגש בעלמא אלמא בתלמידים עסקינן: לא זה שלא נכתב לשם שום גירושין. אלא להתלמד: אלא אף זה שנכתב לשם גירושין. גמורין ונמלך פסול: ולא זה בלבד שנכתב שלא לשם גירושין. של אדם זה פסול אלא אף זה דהיו לו שתי נשים שנכתב לשם גירושין דהאי גברא פסול הואיל ונכתב שלא לשם גירושין של זו: וסיפא. מאי קמ"ל הא אשמעינן כבר דגירושין דידיה ודידה בעינן: דאין ברירה. דלא תימא הוברר דבשעת כתיבה נמי דעתיה אהא והיכא גירושין דידיה ודידה: הא גדולה מצי מגרש. וכי מפקא ליה לא חיישינן לאיסור אשת איש למימר שמא לא לזו ניתן אלא לחברתה ונפל מידה ומלאתו זו דהואיל ונקיטא ליה לגיטא בידה בדידה מחזקינן לה: מוציאין שטר חוב. אחד מהן שהוציא שטר חוב על אחרים אין הלוה יכול לומר לא ממך לויתי אלא מפלוני ששמו כשמך וממנו נפל ולאו בעל דברים דידי את אלא כיון דהאי תפים לשטרא גבי ביה: רישא דקתני כתב לגרש כו'. שאף שמות הבעלים שוין תידוק נמי הא ראשון שנכתב לשמו מגרש ביה וכי מפקא ליה לא אמרינן משום חומרא דאשת איש שמא לא בעלה של זו כתבו אלא האחר: הא אמרינן. במתני' דגט פשוט בב"ב (דף קעב.) שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב דאמר ליה לא אני לויתי ממך אלא חברי לוה ממך ומסר לך שטר זה דאע"ג דפליגי תנאי התם במוציאין שטר חוב על אחרים ולא חיישינן *לנפילה מודו דאין אחרים מוציאין עליהן כדפרישית הכא נמי לימא לא בעלה כתבו אלא יוסף בן שמעון אחר כתבו לאשתו ונמלך ולא גירשה והשליטו לאיבוד מדעת ולקחתו זו שהיא רוצה להתגרש: בעדי מסירה. שמכירים את שניהם ומעידין שראו שזה מסר לזו אבל בעדי חתימה לא כדאמרינן שמא נמלך זה שכתבו וחתמו ולא גרש את אשתו ומסרו לזו אשת חבירו: הכא נמי בעדי מסירה. וליכא למיחש שמא לחברתה נמסר אבל בעדי חתימה לעולם אימא לך דחיישינן שמא את חברתה גירש וחיישינן לנפילה וגבי שטרי חוב נמי אין יכולין להוציא שטר חוב על אחרים דחיישינן לנפילה: כולן. כל הגיטין השנויין במסכתא אע"פ שפסולין לגרש להתירן לינשא: פוסלין. הן אותה מן הכהונה אם בעלה כהן נפסלה עליו משום גרושה: חוץ מן הראשון. שלא נכתב לשם גירושין כלל אבל הנך בתראי פסלי דריח הגט פוסל בכהונה דתניא בפרק בתרא (לקמן דף פב:) האומר לאשתו הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם פסולה מן הכהונה שנאמר ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולאחרים לא הותרה פסולה לכהונה: אפילו ראשון. דריח גט הוה: חליצה פסולה ופוסלתה. כל מקום ששנינו ביבמות חליצה פסולה פסולה להתירה לשוק אבל פוסלת היא אותה מן האחין שלא תתייבם עוד דקמו עלה בכיון שלא בנה שוב לא יבנה דלא כתיב אשר לא בנה את בית אחיו אלא אשר לא יבנה (דברים כה) כיון שחלץ שוב לא יבנה: שמאל. חלצה בשמאל אמרינן ביבמות (דף קד.) פסולה וכן חלצה בלילה פסולה: ופוסלת. דשם חליצה עלה אלא שלא נעשית בהכשירה דיליף רגל רגל ממצורע דכתיב ימנית ולילה נמי נפקא לן התם:

תוספות

בקמייתא דפסול דהוה אמינא דהאי הוא דכי איכתיב לשם רחל לא הדר איכתיב לשם לאה אבל סופרים להתלמד עשויים הכי נמי דכשר דהכי אמרינן בפ"ק דעירובין (דף יג.) דאע"ג דאין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת תורה אע"ג דלהתלמד עבידא הכי נמי דמותקין וי"ל דלהתלמד דהכא לא חשיב לשמה כמו להתלמד דספר תורה דסופרים העשויים להתלמד אין כותבין כלל לשם הכשר דגט אבל ס"ת כותב בסתם לכל מה שצריך לעשות בו ומיהו אפ"ה כריתות של ס"ת אין כשר לגרש בו כדפירשנו לעיל (דף כ.) אי נמי י"ל דמ"מ שייך למתני יתר מיכן כיון שיש סברא אחת בסופרים מקרין לפסול שפי מבנמלך וא"ת בהכותב טופסי גיטין* ה"ל נמי למיתני יתר על כן דהא מכל הגי לא מצי למידק ברים זבחים (דף ב:) דסתמא פסול דלאו לשמה קאי אלא מהיא דהכותב טופסי גיטין לחודא וי"ל דהיא בבא דטופסי גיטין לא תנא כלל לאשמועינן דסתמא פסול אלא אשמועינן דשרו רבנן לסופר לכתוב הטופס מפני התקנה: **לאיזו** שארצה אגרש בו פסול. בגמרא מפרש משום דאין ברירה ואומר ר"י דאפי' מאן דסבר בעלמא יש ברירה הכא מודה משום דוכתב לה לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה וכן משמע בגמרא דקאמר אי איתמר בהא בהא קאמר ר' יוחנן דאין ברירה משום דבעינן לה לשמה משמע אע"ג דבעלמא יש ברירה הכא פסול משום דכתיב וכתב לה: **בעדי** מסירה ור' אלעזר היא. אבל לר' מאיר בעינן שיהא מוכח מתוך החתימה שנכתב לשם זה האיש ואשה זו ולא מהני עדי מסירה והיא דהמגרש (לקמן פו:) שנים שסלחו ... גיטין ושמותיהן שוין (א) טתן שניהם לזו ושניהם לזו וקאמר ר' ירמיה בגמרא הא דלא כר' אלעזר משמע דכר' מאיר ניחא התם מיירי כדפרשי' לעיל כשכתבו דורות או סימן או כהן שניכר מתוך החתימה ועדי מסירה אין מכירין באבותיהן או בסימן הכתוב וא"ת למאן דחיים לקמן בפרקין (דף כז.) לשני סוירי ולשני יוסף בן שמעון אע"ג דלא הוחזקו א"כ לר"מ יפסלו כל הגיטין דלא משכחת תו שום גט שיהא מוכח מתוכו ואומר ר"י דדוקא בגט הנמצא הוא דחיים שמא מאחר נפל אבל חשיב שפיר מוכח מתוכו כיון דלא הוחזקו אלא סוירי א' ויוסף בן שמעון אחד ואם תאמר דתנן בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסז:) כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ופריך בגמרא וליחוש לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת דלמא ממטי לה גיטא לאיתתיה דהאיך ומשני הכי אמר רב שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין אלא זה בפני זה והשתא היכי מיירי אי בלא הוחזקו הא מסקינן לקמן דלא חיישינן ואי בהוחזקו א"כ לר"מ אפי' זה בפני זה אין מגרשין עד שיכתבו כהן או דורות או שום סימן ואז ליכא למיחש למידי ואי לר' אלעזר הא עדי מסירה ידעי שפיר אם זו היא אשתו או לאו כדאמר הכא ואומר ר"י דאין עדי מסירה מדקדקים לראות אם זו אשתו כיון שמכירים שמו ושמה וכתוב בגט שמו ושמה ולא חיישי' שמא יתנגו לאשת חבירו ששמו כשמו ושמה כשמה וגם לא מסקי אדעתייהו להבחין אם יש יוסף בן שמעון אחר בעיר וכשבאה לב"ד להתירה להנשא מעידים עדי מסירה בפני ב"ד שראו שבעלה נתן לה גט אע"פ שלא דקדקו אם היא היתה אשתו ולהכי פריך ניחוש דלמא ממטי לה גיטא לאיתתיה דהאי דאפילו אין יודעין הכותבין אם הוחזקו אין להם לכתוב דזימנין דהוחזקו ולא ידעי ומשני שני יוסף כו' אין מגרשין אלא זה בפני זה וכשבאה לבית דין להתירה שיילי ב"ד לעדי מסירה אם היו שם שני יוסף בן שמעון ולא רצה לתרץ דאין מגרשין אלא א"כ מכירין עדים שזו היא אשתו דאין זו תקנה טובה דאם כן בטורח ימצאו עדי מסירה:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ג מהלכות גירושין הלכה ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלא סעיף ג:

ד ב מיי' שם הלכה ד טור ש"ע שם סעיף ד:

ה ג מיי' שם הלכה א טור ש"ע שם סעיף א:

ו ד ה מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ז:

ז ו מיי' פ"ד מהל' יבום הל' טו יט סמג עשין כב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף כט:

תוספות רי"ד

מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול מלגרש בו: יתר מיכן היו לו שתי נשים ושמותיהן שוין כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה יתר מיכן אמר ללבלר כתוב איזה שארצה אגרש פסול מלגר' בו. קול סופרים פי' כותבי גיטין. יותר מיכן בגמ' מפרש מאי יתרא דכולהו: ונמלך. חזר מלגרש בו גדולה וקטנה לאו דוקא לאיזו שארצה אגרש פסול מלגרש בו דאין ברירה דלא אמרי' הוברר הדבר שמשעת כתיבה היה דעתו לזו והרי דעתו לשמה: ואלא רישא במאי אמר רב פפא בסופרים העומדים להתלמד עסקינן דיקא נמי דקתני סופרים מקרין ולא קתני סופרים קורין ש"מ: מאי יותר על כן תנא דבי ר' ישמעאל לא זה שלא נכתב לשם גירושין אלא אפילו נכתב לשם גירושין. ולא זה שנכתב שלא לשם גירושין דידיה אלא אפילו זה שנכתב לשם גירושין דידיה פסול ולא זה שלא נכתב לשם גירושין הא אלא אף זה שנכתב לשם גירושין הא פסול וסיפא הא קמ"ל דאין ברירה: אמר רב כולן פוסלין בכהונה חוץ מן הראשון ושמואל אמר אף הראשון נמי פוסל:

מסורת הש"ס

[זבחים ב.]

[שם ב:]

[לעיל כ: וש"נ]

[עירובין לו: וש"נ]

[יתכן להיות רבה עי' תוס' יבמות קטז. ד"ה מאי אמרת]

[ב"ב קעב.]

[לעיל ס: וש"נ]

לנפילה מיד מודו ב"ל רש"ל

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בעדי וכו' ושמותיהן שוין ונתערבו טתן:

קטן ואנפיליא פסולות ואין פוסלות זעירי אמר כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון וכן אמר רב אסי כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון ור' יוחנן אמר אף אחרון נמי אינו פוסל ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דא"ר אסי א"ר יוחנן *האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל וצריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רבי יוחנן דאין ברירה משום דבעינן *לה לשמה אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל אבל ירושה ומתנה לא ואי אשמעינן שדה משום דלחומרא אי נמי כתחילה אבל הבא אימא לא צריכא: בעא מיניה רב הושעיא מרב יהודה אמר ללבלר כתוב לאיזו שתצא בפתח תחילה מהו אמר ליה תניתוה יתר מיכן אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו אלמא אין ברירה איתיביה *האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כיון שנכנס ראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו אמר ליה הושעיא ברי מה ענין פסחים אצל גיטין הא אתמר עלה א"ר יוחנן כדי לזרזן במצות דיקא נמי דקתני כיון שנכנס ראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו אי אמרת בשלמא דאמנינהו מעיקרא שפיר אלא אי אמרת דלא אמנינהו לאחר שחיטה מי קמיתמנו והתנן *נמנין ומושכין ידיהן ממנו עד שישחט *תניא נמי הכי מעשה וקדמו בנות לבנים ונמצאו בנות זריזות ובנים שפלים אמר אביי קא בעי מיניה תולה בדעת אחרים וקא פשיט ליה תולה בדעת עצמו והדר מותיב ליה תולה בדעת אחרים אמר רבא מאי קושיא דלמא דמאן דאית ליה ברירה לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה ומאן דלית ליה ברירה לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים לית ליה ברירה א"ל רב משרשיא לרבא והא רבי יהודה דתולה בדעת עצמו לית ליה ברירה ותולה בדעת אחרים אית ליה ברירה תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה דתניא *הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני ומיחל

רש"י

קטן ואנפיליא. קילו"ן של בגד לאו חליצה כלל דאיש ונעל כתובים בפרשה ואם לא יחפוץ האיש וגו': חוץ מן האחרון. דלחומרא אמרינן יש ברירה ופסולה לכהונה אבל איך כולהו אפי' ריח הגט אין בהם ולא דמו למגורשת מאישה ולא התירה לכל אדם דההיא להוות מילתא מיהא לשמו ולשמה נכתב: אפילו אחרון אינו פוסל. דאין ברירה: לקוחות הן. דאין ברירה דאיכא למימר חלק שנטל זה היה ראוי לאחיו והחליפו והיינו לקיחה וחוזר ביובל לתחילתו משום מצות יובל והדר שקליה כדמעיקרא: לחומרא. מחזירין חומרא היא ואי נמי הוה מספקא ליה אזיל לחומרא אבל אינו פוסל קולא הוא ואי לאו דפשיטא דאין ברירה לא אזיל לקולא: אי נמי כתחילה. כשם שמתחילה היתה בלא חלוקה לאיש אחד כך יחזור ביובל לאיש אחד וטעמא לאו משום דאין ברירה הוא: לאיזו שתצא בפתח תחילה. יהא הגט לשמה ושמותיהם היו שוין: מהו. יש ברירה או אין ברירה: על מי שיעלה מכם. יהא נמנה עליו ואני מקנה לו חלקו בשעת שחיטה: כיון שנכנס ראשון. לאחר שחיטה ראשו ורובו: זכה בחלקו. דאמרינן יש ברירה דמשעת שחיטה היה זה ראוי לכך ונשחט פסח זה עליו ומזכה את אחיו עמו לימנות בחלקו ולקמיה מוקי לה שפיר: אמר רבי יוחנן כדי לזרזן במצות. אביהן המנה את כולן עליו משעת שחיטה והא דקאמר על מי שיעלה ראשון לזרזינהו אתא כלומר נראה איזה הוא ראשון ולא הודיעם מה בלבו: שפיר. משום הכי מזכה את אחיו עמו: נמנין. הרוצה לימנות: ומושכין את ידיהן. מי שהיה נמנה ורוצה לימשך ולהמנות על אחר מושך ידיו הימנו: עד שישחט. אבל לאחר שחיטה לא נמנין ולא נמשכין דכתיב ואם ימעט הבית אם בלו להמעט ולהמשך ממנו מהיות משה בחיותו של שה יתמעטו: תניא נמי הכי. דלא נתכוון אלא לזרזן ומיהו כולהו אמנינהו: ובנים שפלים. ולא קתני ונמצאו בנות זוכות בפסח ובנים לא זכו: אמר אביי קבעי מיניה. אתמוהי מתמה אביי ברב יהודה ורב הושעיא קבעי מיניה לאיזו שתצא בפתח תחילה דתלה (זה) המתנה בדעת אחרים וקפשיט ליה לאיזו שארצה דהיינו תולה בדעת עצמו דילמא תולה בדעת עצמו לית לן ברירה דמדאתני ברישא גילה בדעתו שהיה פוסח על שתי סעיפים וליכא למימר הוברר דמעיקרא דעתיה להאי אבל זה שתלה באחרים גמר בדעתיה מעיקרא לאיזו שתצא: מבין הכותים. קודם גזירה ואין לו כלי להפריש תרומות ומעשרות בהן והוא צריך לשתות וכותים גירי אמת חשיב לה: ואין ארץ ישראל נפקעת מקדושתה על ידיהם והן חשודין על המעשרות ועל התרומה ולא כעמי הארץ שרובן מעשרין וכולן מפרישין תרומה אבל כותים חשודין על הכל והלוקח מהן צריך לעשר ודאי: שני לוגין. מתוך מאה: הרי הן תרומה. בתוכו: ומיחל

תוספות

קטן ואנפיליא פסולות ואין פוסלות. וא"ת שמואל ובני מערבא במאי פליגי בקטן הא פלוגתא דר"מ ורבנן בסוף האשה רבה (יבמות דף צו.) דתניא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול ור"מ אומר עשו חליצת בן ט' כגט בגדול אבל לרבנן ביאה אין חליצה לא ובפרק מצות חליצה (שם דף קה:) אמתניתין דהחולצת מן הקטן חליצתה פסולה אמר *שמואל זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום ואומר ר"י דהכא פליגי בלשון המשנה דשמואל משמע ליה הלשון חליצתה פסולה ופוסלת ואתיא מתניתין כרבי מאיר ולא משום דס"ל כר"מ ובני מערבא משמע להו שפיר פסולה ואינה פוסלת ואתיא כרבנן: **ואי** אשמעינן שדה משום דלחומרא. ואם תאמר לקולא נמי שמעינן ליה דאין ברירה בפרק בתרא דבכורות (דף נו:) גבי מעשר בהמה דקאמר אפילו חלקו היורשין תשעה כנגד תשעה עשרה כנגד עשרה אין אומרים זהו חלקו המגיע וי"ל דמ"מ לא שמעינן גט מינה כדאמר התם דאי אתמר בהא בהא קאמר רבי יוחנן דומיא דבנך מה בנך ברור לך אף נאנך ברור לך: **אי** אמרת בשלמא דאמנינהו מעיקרא שפיר. תימה דבנדרים משמע דאיירי בלא אמנינהו דשה לבית אבות לאו דאורייתא ואין צריך שום מינוי דקאמר בפ' אין בין המודר (נדרים דף לו.) ואי אמרת שה לבית אבות דאורייתא אבישרא קאי ומזכה להון ואלא למה אמר להון אבוהון כדי לזרזן במצות וי"ל דסוגיא דהכא איירי אי אמרינן שה לבית אבות דאורייתא: **והדר** מותיב ליה תולה בדעת אחרים. על זה אינה תמיהה דשפיר מותיב למאי דפשיט ליה: **הלוקח** יין מבין הכותים. ברייתא היא דבמשנה דפ"ז דדמאי (מ"ד) לא תני אלא מילתא דר"מ לחודה ואע"ג דר"מ גזר על יינן בפ"ק דחולין (דף ו.) זאת נשנית קודם גזירה ורבי יוסי ורבי שמעון אף ע"ג דסבירא להו במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף סו:) דכותים גרי אריות הן דאמר תורמין משל עובדי כוכבים על של כותים מ"מ כיון שפורשים מע"ז יותר משאר עובדי כוכבים ומחזיקין בתורה שבכתב וגם אלהיהם אינם עובדים כמו שהיו עושים בבית ראשון להכי כשגזרו על יינן של עובדי כוכבים לא גזרו על של כותים אע"פ שגזרו על פיתם על יינם לא גזרו אי נמי הכא במטהר יינם: **עשרה** מעשר ראשון כו'. לאו דוקא עשרה ותשעה דכשהסיר שני לוגין לתרומה גדולה פשו לה מאה נכי תרתי ויש מפרשים דאין המעשר מתמעט משום תרומה גדולה כיון דחטה אחת פוטרת את הכרי: **שני** לוגין שאני עתיד להפריש. כותים אפילו תרומה גדולה לא מפרשי דאף ע"ג דבפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מז:) אמר הני כותאי עשורי מעשרי כראוי דבמאי דכתיב באורייתא מיזהר זהירי ה"מ כשעושין לאכול לעצמן ואפי' מעשר ראשון מפרישין אבל למכור אין מפרישין כלל דלא קפדי אלפני עור אע"ג דאין חשודין על גזל לא חשיב להו גזל דהוי ממון שאין לו תובעים דהא עמי הארץ נמי לא נחשדו על הגזל ונחשדו על המעשר ועוד דכל זמן שלא אפרש אינו דומה להו גזל שעדיין לא נתחייב ליתן לכהן וללוי ועוד סומכין כותים אהא דדרשינן בב"מ (דף פח:) ואכלת ולא מוכר: ומיחל

תוספות רי"ד

וזעירי אמר כולן אינן פוסלין חוץ מן האחרון ור' יוחנן אמר אפילו אחרון נמי אינו פוסל אישתכח השתא דבראשון כ"ע לא פליגי דלא פוסל חוץ משמואל דאמר ראשון נמי פוסל ובטל במיעוטו והלכה כרבים וכ"ש דרב פליג עילויה וקי"ל הלכה כרב באיסורי ובאחרון כ"ע לא פליגי דפוסל חוץ מר' יוחנן דאמר אינו פוסל ובטל במיעוטו דהיכי אמרינן אין ברירה הני מילי לקולא להתירה לעולם אבל לחומרא לאוסרה לכהונה אמרינן יש ברירה. ובאמצעיתא רב ושמואל אמרי פוסלין וזעירי ורב אסי ור' יוחנן אמרי דאין פוסלין וקי"ל כל רב ושמואל ור' יוחנן הלכ' כר' יוחנן וכ"ש הכא דקיימי זעירי ור' אסי כותיה נמצא שכולן אינן פוסלים בכהונה חוץ מן האחרון. ומתני' ר' אלעזר היא דבעיא כתיבה לשמה:

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהלכות גירושין הל' א ב ג ד וס"י שם ה"א סמג עשין נ וג"א ין קכג טור ש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ג:

ט ב מיי' פי"א מהלכות שמטה ויובל הל' כ:

[לפנינו הגי' אמר רב יהודה אמר רב]

י ג מיי' פ"ג מהלכות גירושין הל' ד טוש"ע אה"ע סי' קלח סעי' ד:

יא ד מיי' פ"ב מהלכות קרבן פסח הל' יד:

מסורת הש"ס

[קדושין נח. ב"ק סט: ב"מ לז: בכורות נב: נז.

[לעיל כ. וש"נ]

פסחים פט. נדרים לו.

דמאי מ"ז: פסחים [ס:] פט.

[קדושין נח.] חולין יד. ב"ק סט: סוכה כג: דמאי פ"ז מ"ד יומא נה: עירובין לז: מעילה כב. [תוספתא דמאי פ"ח]

[עי' פסחים פט. נדרים לו.]

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ז מהלכות מעשר הל' א סמג עשין קלה:

[מהרש"ל מוחק זה וא"ל ועדיין לא קי"ם]

יג ב מיי' פ"ז מהלכות אישות הלכה א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לא סעיף ט:

ומיחל ושותה מיד דברי ר"מ רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אאוסרין תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה *דתנן מה היא באותן הימים ר' יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה ולכי מיית הוי גיטא אמר ליה *רב משרשיא לרבא הא ר"ש דתולה בדעת עצמו לית ליה ברירה ותולה בדעת אחרים אית ליה ברירה תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה הא דאמרן תולה בדעת אחרים אית ליה בטירה *דתניא הריני בועליך על מנת שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת ר' שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון גרצה האב מקודשת

לא

רש"י

ומיחל. מעשר שני מחלל בדיבורא בעלמא על מעות שיש לו בבית דמה שאפשר לו לתקן לגמרי יתקן: ושותה מיד. דמאחר שקרא שם יצא לו מידי טבל וכשהוא מוציא יין לשתייתו הוא הנברר לחולין ולכשיהיו לו כלים ויוציא מן הנוד לתרומה הוא הנברר לתרומה ויש ברירה: ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין. דלית להו ברירה בתולה בדעת עצמו שהוא עצמו מוציא את היין: מה היא באותן הימים. לקמן במי שאחזו (עג.) זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה הרי זה גט אם מת מאותו חולי מה היא כל ימי החולי: כאשת איש. אם כהן הוא אוכלת בתרומה ואם זינתה בחנק: ולכי מיית הוי גיטא. דקתני רישא הרי זה גט ואיירי ר' יהודה במה היא באותן הימים אלמא לא פליג ברישא ולא אמרינן גט לאחר מיתה הוא כיון דאמר מעכשיו ואע"ג דכשנתן הגט הוא מספקא ליה אם יחיה אם ימות ותלה התנאי בדעת מי שמתו וחייו תלוים בידו וכשמת אמרינן הוברר הדבר דמשעת נתינה היה ראוי למות מחולי זה וה"ל גט מההיא שעתא שע"מ כן מסרו ואין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט שבידו לקיימם ודעתו לקיימם כשמתנה עליהם ולכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו טעמא משום ברירה הוא אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט מחיים: הא דאמרן. בהלוקח יין: הריני בועליך. לשם קידושין דאשה נקנית בביאה: אף על פי שלא רצה האב מקודשת. דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וגמר בלבו לקידושין גמורים ואפי' לא ירצה אביו:

לא

תוספות

ומיחל. פי' בקונטרס מחלל בדבורא בעלמא על המעות ושותה בלא הפרשה ואין נראה דדוקא גבי דמאי קתני בהך משנה בסיפא ומחלל על המעות לפי שקבע לו מקום דקתני התם מעשר שני בצפונו או בדרומו דהוי כמו הפרשה לבע"ש בהש"מ איירי כדאמרי' בתוספתא (דדמאי פ"ח) (*דקתני וקדש עליו היום) ולכך בדמאי יכול לקבוע לו מקום דספק חשכה מעשרים את הדמאי אבל בכותים הוי ודאי ולכך לא קתני גבי כותים מעשר שני בצפונו או בדרומו ולא קתני נמי ומחלל על המעות כדקתני גבי דמאי אלא מיחל פי' מתחיל או כמו שפי' ר"ת דמיחל כמו מיהל בה"א פירוש מערב במים ומוזג כמו סבאך מהול במים (ישעיה א) ואחר שבת יפרישו מעשר ראשון ושני כדקתני בתוספתא עשרה הבאים אחריהם תשעה הבאים אחריהם דכיון שאינו יכול לקבוע לו מקום אם היה שותה בלא הפרשה הוה שותה טבל למפרע: דברי ר"מ. משמע דאית ליה לר' מאיר ברירה ולרבי יהודה נמי קאמר רבא במסקנא דאית ליה ברירה והכא אסר משום דחיים לבקיעת הנוד ואילו בפרק יש בכור (בכורות דף מח.) גבי נתנו עד שלא חלקו מוקי רבא דר"מ ורבי יהודה כרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות אלמא מספקא להו ויש לחלק בין הכא שמברר דבריו ומתנה בפירוש ואומר שאני עתיד להפריש להיא דאחין שחלקו שאינו מברר כלום ובמרובה (ב"ק דף סט:) דפריך דרבי יוחנן אדר' יוחנן דבההיא דכל המתלקט אית ליה ברירה וגבי אחין שחלקו שמעינן דלית ליה ברירה וחוזר בו הש"ס מתוך קושיא זו הוה מצי לחלק כדפירשנו אלא דניחא ליה למימר לעולם כל הנלקט כדקתני במתני' וניחא ליה למימר לעולם לא תיפוך ועוד דאי הוה משני הכי אכתי הוה קשיא ליה אידך דרבי יוחנן דאמר לעיל אף אחרון אינו פוסל ולעיל ודאי כי מגריך תרי מילי דרבי יוחנן הוה מצי למימר דצריכי דמההיא דלקוחות הן לא הוה שמעינן דאף אחרון אינו פוסל מטעם דפריסית ובהא טעמא מיתרלה נמי שמואל אדשמואל דבפרק מי שאחזו (לקמן דף עה:) אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם *מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט ולכי מיית הוי גיטא אלמא סבר דיש ברירה ובסוף בילה (דף לז:) גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות אמר שמואל לחבית נמי אסורה: רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין. משמע דרבי יוסי לית ליה ברירה וכן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז:) גבי מעשר שני שיש לי בביתי יהא מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס דא"ר יוסי לא חילל וקשה דתנן במי שאחזו (לקמן דף עג.) גבי מה היא באותן הימים רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה כדדייק בסמוך ולמאן דמחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים ניחא אבל למאן דלא מחלק קשיא וי"ל דהתם בגיטין עומד הדבר להתברר בודאי בהכי או יחיה או ימות אבל הכא יכול להיות שלא יבא לידי הפרשה לעולם או לא יעלה סלע מן הכיס והשתא נמי אתי שפיר דשמואל אדשמואל תימה למאי דס"ד דרבי יהודה לית ליה ברירה א"כ סבר כרבי יוחנן דאמר האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל א"כ לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון דאין להן אלא קנין פירות ור' יהודה אית ליה בהחובל (ב"ק דף צ.) לאו כקנין הגוף דמי גבי דין יום או יומים ולרבי יוסי נמי קשיא דהכא סבר דאין ברירה ובהחובל מספקא ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי או לאו גבי דין יום או יומים וכה"ג דייק הש"ס בסוף השולח (לקמן דף מח.) ותירץ רבינו יצחק דמדין יום או יומים אין ללמוד בעלמא דשאני התם דכתיבי קראי כספו ותחתיו ולהכי לא מייתי לה בהשולח כי מייתי ההיא דשדה אחוזה ועוד אומר רבינו יצחק דדוקא ר' יוחנן אית ליה דמחזירין זה לזה ביובל אבל שאר אמוראי סברי אע"ג דלקוחות הן אין מחזירין דגזירת הכתוב היא דאין מחזירין דלענין זה אינם לקוחות ור' יוחנן דסבר מחזירין יפרש טעמו [דרבי יהודה] משום בקיעת הנוד כדמסיק במרובה (ב"ק דף סט.) דלר' יוחנן אית ליה לרבי יהודה ברירה ומתוך ההיא גופא דאחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל חוזר בו מסברא ראשונה: מה היא באותן הימים. פי' בקונטרס דקאי ארישא דתנן במי שאחזו (לקמן דף עג.) הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה הרי זה גט אם מת וקאמר מה היא כל ימי החולי וקשה דהתם (דף עג:) פריך עלה בגמ' ולכי מיית הוי גיטא והא אין גט לאחר מיתה ומאי קושיא אי קאי אמהיום א"כ חל גט מחיים ושם פי' בקונטרס דלא קאי אמהיום אלא מילתא באפיה נפשה היא וי"ל דלעולם קאי אמהיום והכי פריך כיון דאמר שהיא כאשת איש אם כן לא חל הגט מחיים אלא לאחר מיתה אם כן לכי מיית היכי הוי גט הא אין גט לאחר מיתה ומשני באומר מעת שאני בעולם פי' מה שאמר מהיום *היינו שיחול הגט שעה אחת קודם מיתתו ולאו דוקא מהיום ממש קאמר אלא כלומר מהיום שאני בעולם דכיון שתולה הדבר במיתתו אינו חושש רק שיחול הגט מחיים וכן משמע בתוספתא דקתני זה גיטך מהיום הימים שבינתים זכאי במציאתה ובמעשה ידיה כו' משמע אע"ג דאמר מהיום לא מהיום ממש קאמר: ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה. פי' בקונטרס אע"ג דתנאי הוא צריך ברירה כיון דאין בידו ובשעת התנאי ספק הוא והתנאי מתקיים מאליו ואי לאו משום ברירה לא הוי גט ולא דמי לשאר תנאים שבידו לקיימם ודעתו לקיימם ומיהו הכא על כרחך אי אפשר אלא מטעם ברירה כיון דמוקי לה במי שאחזו (לקמן דף עג:) באומר מעת שאני בעולם פי' שעה אחת קודם מיתתו ואותה שעה שהגט חל אינה מבוררת וידוע וצריך ברירה ומ"מ כדברי רש"י כן הוא אפי' בתנאי צריך ברירה דהריני בועליך על מנת שירצה אבא חשיב לקמן ברירה והא דאמר בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז:) הרי זו תרומה על זו אם ירדו גשמים היום כו' הכי נמי דלא הוי תרומה היינו למאן דאית ליה ברירה קאמר תימה דבפרק בכל מערבין (שם דף לו:) אמר רב ליתא למתני' מקמי איו ופריך אדרבה ליתא לאיו מקמי מתני' ומשני לא סלקא דעתך דשמעינן ליה לר' יהודה דלית ליה ברירה דתנן הלוקח כו' והשתא אכתי ליתא לדאיו ולההיא דהלוקח מקמי מתני' דעירובין ומתני' דמי שאחזו דמייתי הכא ומקמי ברייתא דמרובה (ב"ק דף סט.) דקאמר ר' יהודה שחרית אומר בעל הבית כל מה שילקטו כו' דבכל הני אית ליה לר' יהודה ברירה וי"ל דרב מחלק בין תולה בדעתו ובין תולה בדעת אחרים וההיא דהכא ודמרובה הוי תולה בדעת אחרים והתם אית ליה ברירה אבל תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה והכי פירושו התם ליתא למתני' דקתני דאית ליה לרבי יהודה ברירה אפי' תולה בדעת עצמו מקמי איו וההיא דהלוקח והא דפריך אההיא דאיו מ"ש לכאן ולכאן דאין ברירה כו' לא לרב פריך דלדידיה דמחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים אתי שפיר הלא למי שאינו מחלק פריך ורבי יוחנן נמי דמשני וכבר בא חכם אינו מחלק דלדידיה ודאי ליתא לדאיו מקמי כל הנהו ומיהו קשה דבסוף ביצה (דף לז:) גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות מדקדק דרבי יוחנן לית ליה ברירה מדמפרש מילתא דאיו והא על כרחך ליתא לדאיו כדפירשנו וי"ל דהוה מצי לשטויי הכי אלא דניחא ליה למימר לעולם לא תיפוך אי נמי נהי דלרבי יוחנן ליתא לדאיו דאמר לר' יהודה אין ברירה מ"מ מוכח שפיר דר' יוחנן לית ליה ברירה מדמשני לה אבל קשה דאפילו בתולה בדעת אחרים שמעי' לר' יהודה דלית ליה ברירה דתנן בשקלים (דף ט:) ומייתי לה בפרק הוציאו לו (יומא דף נה.) דקאמר רבי יהודה לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות ומפרש התם טעמא משום חטאת שמתו בעליה ומשום דלית ליה ברירה כדמוכח ההיא דאיו והשתא הא לרב בתולה בדעת אחרים אית ליה ברירה לרבי יהודה ולר' יוחנן ליתא לדאיו ואפי' בתולה בדעת עצמו יש לו ברירה:

בן

מסורת הש"ס

לקמן עג.

רבינא כצ"ל מרש"ל

כתובות עג:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה היא באותן הימים וכו' היינו שיחול הגט שעה א'. עי' בקדושין דף סד ע"ב תד"ה רבי סבר:

[צ"ל אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ולכי כו']

תורה אור

לא רצה האב אינה מקודשת אמר ליה בין לר' יהודה בין לר"ש לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים אית להו ברירה והתם כדקתני טעמא *אמרו לו לר"מ אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע אמר להם לכשיבקע:

מתני' *[א]הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן שטרי מלוה צריך שיניח מקום המלוה מקום הלוה מקום המעות מקום הזמן שטרי מקח צריך שיניח מקום הלוקח ומקום המוכר מקום המעות מקום השדה ומקום הזמן מפני התקנה ר' יהודה פוסל בכולן ר' אלעזר [ב]מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים שנאמר °וכתב לה *לשמה:

דברים כד

גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל *[ג]צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם ור' אלעזר היא *דאמר עדי מסירה כרתי ובעינן כתיבה לשמה וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא בההיא הוא דאיכא לאוקמה כר"א דקתני אין כותבין וקתני כתבו אבל סיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו אימא *ר"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי ואי אשמעי' בההיא ההיא נמי איכא לאוקמה כר"א אבל הא אימא מדסיפא ר"א הוי רישא לאו ר"א צריכא: מפני התקנה: מאי תקנה אמר ר' יונתן מפני תקנת סופר ור"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ובדין הוא דאפי' טופס נמי לא לכתוב [ד]ומשום תקנת סופרים שרו רבנן ר' יהודה פוסל בכולן גזר טופס אטו תורף גזר שטרות אטו גיטין ור"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים טופס אטו תורף גזר שטרות אטו גיטין לא גזר: שנאמר וכתב לה: והא כי כתיב לה אתורף הוא דכתיב אלא אימא משום שנאמר וכתב לה לשמה

קשיא

רש"י

לא רצה אינה מקודשת. דלא בטל אלא על תנאו ולא נתקיים וכי רצה מיהא מקודשת ואע"ג דמשעת בעילה ספק רוצה ספק אינו רוצה אמרינן הוברר דמשעת בעילה הוו קידושין: טבלים למפרע. שהרי לא הוברר התרומה מעולם: לכשיבקע. כשיבא לידי כך ודאי טבלים שתה אבל אין לחוש לכך דלא שכיח ליבקע.

מתני' הכותב טופסי גיטין. שסופר הוא ונוטל שכר ורוצה שיהו מזומנין לו פעמים שאדם בא לשוכרו והוא טרוד בשטרות אחרים: צריך שיניח מקום האיש וכו'. שאם רואה תגר ביניהם לא יאמר הריני כותב כל הגט ובגמרא מפרש טעמא: צריך שיניח מקום כו'. ואם שמע שהיה אחד רודף אחר חבירו להלוותו מנה לא יאמר הריני כותב מיד ואניח מקום הזמן לבדו שלא יהא שטר מוקדם אלא צריך שיניח מקום הלוה והמלוה והמעות אע"ג דליכא למיחש למידי גזירה שטרות אטו גיטין: מפני התקנה. בגמ' מפרש היכא קאי: פוסל בכולן. ואפילו הניח מקומות הללו וטעמא מפרש בגמ': ר' אלעזר מכשיר בכולן. ובלבד שיניח מקומות הללו: חוץ מגיטי נשים. דגזרינן בהן טופס אטו תורף: שנאמר וכתב לה. בגמרא פריך האי אתורף הוא דכתיב:

גמ' אף מקום הרי את מותרת. שגם זה עיקרו של גט: עדי מסירה כרתי. הלכך וכתב לה לאו אחתימה קאי דחתימת עדים אינה אלא מדברי סופרים מפני תיקון העולם וכי כתיב וכתב לה משמע אעיקר כריתות קאי דהיינו כל הני דאמרן: וצריכא. לשמואל לאוקמי להני תלת סתמי כר"א ולמימרא בכולהו והוא שסייר מקום התורף אין כותבין על המחובר (לעיל דף כא:) והכל כשרין לכתוב (לעיל כב:) והכותב טופסי גיטין כולהו אוקמינהו שמואל כר"א: דקתני אין כותבין. והדר תנא כתבו על המחובר כשר ומדקשיא רישא לסיפא אוקימנא דהכי קאמר אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף כו': אבל סיפא. הכל כשרין לכתוב דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו: אימא ר' מאיר היא. ואינו צריך לשייר מקום התורף ואשמעינן שמואל דצריך ורבי אלעזר היא וסיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו לאו לאכשורי תורף דחרש שוטה וקטן דשלא לשמה קאי אלא אמציעתא קאי האשה כותבת את גיטה לשמה והאיש שוכרו שאין קיום הגט אלא במסירתו ולא בחתימתו והא דנקט חותמיו משום דרוב עדי מסירה הם החתומים בו *ורוב גיטין חתומים הם אפי' לר"א מפני תיקון העולם: איכא לאוקמא כר' אלעזר. ולא קשיא מידי כדפרישית: אבל הא מדסיפא. פליג ר' אלעזר ארישא דקתני רבי אלעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים ורישא מכשיר אף בגיטי נשים: אימא רישא לאו רבי אלעזר היא. וא"נ לשייר מקום הרי את מותרת אלא מקום השמות לבדן משום קטטה כדלקמן: קמ"ל. שמואל דרישא נמי כר"א ותרי תנאי ואליבא דר' אלעזר כדלקמיה: מפני תקנת סופר. התירו לכתוב טופס שלא לשמה: ור"א היא. הא דקתני מפני התקנה התירו לכתוב טופס הא לאו הכי הוה אסיר רבי אלעזר היא דבעי לשמה בכתיבה מדאורייתא: לא לכתוב. דלמא אתי למכתב תורף אלא משום תקנת סופר שיהו מזומנין לו שרו ליה ובלבד שישייר תורף לכתוב לשמה ותורף דשאר שטרות נמי גזר משום תורף דגיטין: ורבי יהודה כו'. וגזר שטרות אפי' טופס אטו גיטין: שטרות אטו גיטין. בטופס לא גזר דגזירה לגזירה היא: והא כי כתיב לה אתורף כתיב. דבקרא כריתות כתיב דהיינו תורף והיכי יליף ר"א מיניה למיסר טופס: אלא. לא תימא שנאמר דמשמע מיניה יליף אלא משום כלומר משום שנאמר בתורף וכתב לה לשמה גזרינן טופס אטו תורף דאורייתא:

קשיא

תוספות

בין לרבי יהודה בין לר"ש לא שנא וכו'. ורב יוסף דמסיק בפ' בכל מערבין (עירובין דף לז:) דלר"ש לית ליה ברירה גבי הריני מערב לשבתות של כל השנה כולה רציתי אלך רציתי לא אלך דמסיק רב יוסף איפוך ולר"ש רצה מבטל יום עירובו עירוב כו' רב יוסף יחלק בין בתולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים:

התם כדקתני טעמא כו'. בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז:) מפרש רבא טעמא משום דבעינן ראשית ששיריה ניכרין ונראה דהתם גרים רבה מדאיירי אביי בתריה ועוד דהתם נמי מסיק טעמא כי הכא:

רבי אלעזר מכשיר בכולן. פירש בקונטרס ובלבד שיניח מקומות הללו וקשה לר"י דבגמרא פסיק רב כר' אלעזר וקאמר אפי' בשטרות והאמר רב פפי כו' אלמא מחזי כשיקרא ה"נ מחזי כשיקרא ואי לא מכשיר ר"א אלא בטופס דשטרות מה מחזי כשיקרא איכא מאחר שהניח מקום המלוה והלוה והמעות ועוד משמע דלא פריך מדרב פפי אלא משום דפסיק כר' אלעזר אבל אי הוה סבר כרבנן הוה ניחא ליה ואי שייך בטופס מחזי כשיקרא אפי' סבר כרבנן תקשי לרב פפי ונראה לר"י דר"א מכשיר בשטרות אפי' תורף והשתא מיחזי כשיקרא שכותב פלוני לוה מפלוני ועדיין לא לוה חוץ מגיטי נשים דפסיל אפילו טופס מדקתני משום שנאמר וכתב לה משמע דפסיל בגיטי נשים טפי מת"ק וה"ת ומנא ליה לגמרא דר"א מכשיר בשטרות אפי' תורף דפריך מדרב פפי דלמא בטופס דשטרות דווקא מכשיר וי"ל דאם איתא דלא מכשיר אלא בטופס היה לו לקבוע דברי ר"א אחר ת"ק והיה לו לקצר ולשנות ר' אלעזר פוסל בגיטי נשים ור' יהודה פוסל בכולן וגם היה ראוי לשנות בסדר זה שכל אחד מחמיר משלפניו אבל אי רבי אלעזר אתא לאכשורי בשטרות אפי' תורף ניחא דתנא דברי רבי יהודה קודם משום דקאי את"ק דאיירי בטופס ור"א בשטרות מכשיר טפי מתנא קמא

חוץ מגיטי נשים. ואין לומר בשחרורי עבדים נמי פסיל דאם כן בפ"ק (לעיל ט.) גבי שלשה דברים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ליתני וכדברי ר"א בארבע כדקתני וכדברי ר"מ בארבע:

וצריך שיניח מקום הרי את מותרת לכל אדם. בכל דוכתי משמע שכותבין לשון זה בגט ובפ' בתרא (לקמן פה.) נמי תניא גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם והנהיג ר"ת לכתוב לשון זה בגט אבל בטופסי גיטין לא היה כתוב ומ"מ אין להוציא לעז על גיטין הראשונים שהרי מאריכין לכתוב כמה לשונות בגט דחשיב כמו הרי את מותרת לכל אדם:

אבל סיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו אימא ר"מ היא. תימה דבסוף פרק שני לעיל (דף כג.) מוקי לה ר' זריקא א"ר יוחנן כר"מ ופריך עלה מההיא דמחובר דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ר"א היא ודחק לשנויי אמוראי ניהו אליבא דר' יוחנן ומאי קושיא הא משמע הכא דאע"ג דמוקמינן ההיא דמחובר כר"א מ"מ מוקמינן שפיר ההיא דהכל כשרים כר"מ ואור"י דאע"פ שעושה צריכותא בזה מ"מ מיסתבר דאתיא כחד תנא אבל הך דפירקין ודאי ר' יוחנן מוקי לה כר"מ משום טעמא דמסיק מדסיפא ר"א רישא לאו ר"א דמטעם זה קאמר ר"י בפרק ד' אחין (יבמות דף כז:) אחיות איני יודע מי שנאן ועוד דבתרתי קמייתא דמתניין בחדא פירקא איכא קפידא טפי לאוקמינהו כחד תנא:

מפני התקנה מאי מפני התקנה. מקום הזמן דתנא ברישא דקבע בגמרא אחר כך היינו משום דאתא לפרושי מפני התקנה אליבא דמאן דמוקי לה כר"א דאין פירושו כמו למאן דמוקי לה כר"מ:

קא

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה ז סמג עשין נ:

טו ב מיי' שם טוש"ע ח"מ סימן מח סעיף א:

טז ג ד מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה ו סמג שם:

תוספות רי"ד

מתני' הכותב תופסי גיטין צריך שינות מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן שטרי מלוה צריך שיניח מקום המלוה ומקום הלוה ומקום הזמן ומקום המעות שטרי מקח צריך שיניח מקום הלוקח ומקום המוכר ומקום המעות ומקום השדה ומקום הזמן מפני התקנה ר' יהודה פוסל בכולן ור' אלעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים שנאמר וכתב לה לשמה פי' אבל שם העיר כותב ולא יועיל אותו הגט אלא לבני אותה העיר ולבנות אותה העיר וכן נמי בשטרי הלוואה ובשטרי מקח וממכר וסתמא דמילתא אין הסופר מזמין תופסין אלא לבני עירו ואינו משים אל לבו שמא יבא לידו מעיר אחרת: אמר רב יהודה אמר שמואל וצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם ור"א הוא דאמר עידי מסירה כרתי ובעיא כתיבה לשמה: מאי מפני התקנה מפני תקון סופרים ובדין הוא דאפילו תופס נמי לא לכתוב ומשום תקון סופר שרו ליה רבנן ור' יהודה פוסל בכולן גזר תופס אטו תורף וגזר שטרות אטו גיטין ור"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים תופס אטו תורף גזר שאר שטרות אטו גיטין לא גזר א)תופס אטו תורף:

א) נראה מזה דרבינו סובר כדעת רש"י דבתורף גם בשטרות גזר אטו גיטין ועי' בתוס' ד"ה ר"א

מסורת הש"ס

[עירובין לז: וש"נ]

זבחים ג. ע"ש

[לעיל כ: וש"נ]

[זבחים ג.]

[לעיל ט: וש"נ]

[לעיל כא: וש"נ]

ורוב גיטין חתומים הם הסהות סוף דיבור ואח"כ מתחיל הדיבור הא נמי איכא לאוקמי אפי' לר"א. רש"ל

קשיא דר' אלעזר אדר' אלעזר תרי תנאי ואליבא דר"א ר' שבתי אמר חזקיה משום קטטה *ור"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי ובדין הוא דאפי' תורף נמי לכתוב וזמנין דשמעה ליה לסופר דקא כתיב וסברה איהו קאמר ליה והוה לה קטטה בהדיה רב חסדא אמר אבימי משום תקנת עגונות אמרי לה ר"מ ואמרי לה ר"א אמרי לה ר"מ דאמר עדי חתימה כרתי ובדין הוא דאפי' תורף נמי לכתוב וזמנין דהוה ליה קטטה בהדה ורתח עלה וזריק ליה ניהלה ומעגן ומותיב לה אמרי לה *ר"א דאמר עידי מסירה כרתי ובדין הוא דאפי' טופס נמי לא לכתוב וזמנין דבעי למיזל למדינת הים ולא אשכח ספרא ושביק לה °ואזיל ומעגן ומותיב לה: ומקום הזמן: קפסיק ותני לא שנא מן הנישואין ולא שנא מן האירוסין בשלמא מן הנישואין בין למ"ד *משום בת אחותו איכא בין למ"ד משום פירי איכא אלא מן האירוסין בשלמא למ"ד משום בת אחותו איכא אלא למ"ד משום פירי ארוסה מי אית לה פירי אמר רב עמרם הא מילתא שמעית מיניה דעולא דאמר משום תקנת ולד ולא ידענא מאי ניהו כיון דשמעיתא להא דתניא *האומר כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט ואמר עולא מה טעם גזירה *שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ה"נ גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה א"ר זירא °אמר ר' אבא בר שילא אמר רב המנונא סבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב הלכה כר"א קרי רב עליה *דר"א טובינא דחכימי ואפי' בשאר שטרות נמי והאמר רב פפי משמיה *דרבא האי *אשרתא דדייני דמיכתבה מקמי דליסהדי סהדי אחתימת ידייהו פסולה אלמא מיחזי כשיקרא ה"נ מיחזי כשיקרא וליתא מדרב נחמן דאמר רב נחמן אומר היה ר"מ אפילו מצאו *באשפה חתמו ונתנו לה כשר ואפילו רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בגיטי נשים דבעינן כתיבה לשמה אבל בשאר שטרות לא *דא"ר אסי א"ר יוחנן שטר [א]שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו טעמא דנמחל שעבודו [ג]אבל משום שיקרא לא חיישינן:

מתני'

רש"י

קשיא דר' אלעזר כו'. רישא אוקמת כר"א ומכשיר לכתוב טופסי גיטין וסיפא פליג ואמר תוך מגיטי נשים: משום קטטה. מפני התקנה דקתני לאו אהיתרא דטופסי קאי אלא אצריך שיניח קאי מפני תקנת קטטה: ור"מ היא. דלא בעי כתיבה לשמה ולא צריך שיניח מקום הרי את מותרת אלא מקום השמות לבדן משום קטטה ומקום הזמן משום מוקדם: דאפי' תורף. עם השמות לכתוב דכי כתיב וכתב לה אחתימת עדים קאי שהיא עיקר כתיבתו: דקא כתיב. ומזכיר שמו ושמה: ורתח עלה. וכי משכח לגט מזומן יהיב ליה ניהלה: ומעגן ומותיב לה. כשהיא מגורשת: דאפי' טופס לא לכתוב. גזירה משום תורף דאורייתא: ל"ש מן האירוסין. המגרש לארוסתו צריך לכתוב זמן כשר ולא מוקדם: למ"ד משום פירי איכא. שאם יכתוב זמן לבו ביום והוא יגרשנה לאחר זמן והיא טורפת מיום הכתיבה: ארוסה מי אית לה פירי. מי אית לה דין פירי הלא אינו אוכל פירות אלא מטעת תנאי כתובה ואילך שהוא מתחייב בפרקונה כדאמרי' בנערה שנתפתתה (כתובות דף מז:): משום תקנת ולד. הצריכו להניח מקום זמן לגט ארוסה: ולא הוה ידענא מאי היא. דמאי ולד יש לארוסה: כיון דשמעיתא להא דתניא כתבו גט לארוסתי. עכשיו ולא אתנגו לה עד לאחר שאכנסנה: אינו גט. דגט ישן הוא שמא תתעבר כשיכנסנה ויאמרו גיטה קודם לבנה שיהיו סבורים שנתנו לה ביום שנכתב: הכא נמי. במתני' משום הכי צריך להניח מקום זמן אף לטופס הארוסה שמא יכתוב זמן לבו ביום והוא לא יגרשנה עד לאחר נישואין ויאמרו בלא קידושין וכתובה נתעברה לאחר גירושין ופגם הוא למשפחה: הלכתא כר' אלעזר. שפוסל בטופסי גיטין גזירה משום תורף: טובינא דחכימי. מאושר שבחכמים: ואפילו בשאר שטרות. במאי דפליג ר' אלעזר אדר' יהודה ואכשר בטופסי שטרות אמר רב נמי הלכה כר"א בתמיה: אשרתא. קיום השטר שהעדים מעידין על כתב ידיהם בב"ד וב"ד כותבין בו במותב תלתא הוינא ואתו פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידייהו ואשרנוהי וקיימנוהי כדחזי וחותמין: מצאו באשפה. ולא נכתב לשם אשה כלל אלמא לא חיישינן למיחזי כשקרא כיון דנחתם בעתו וזמנו: בו. ביום של חתימה: ופרעו. בו ביום: אינו חוזר ולוה בו. ואפי' ביום מלוה ראשונה לאחר פרעון דליכא למיחש למוקדם והכי מפרשינן לה בשנים אוחזין (ב"מ יז.): שכבר נמחל שעבודו. כשפרעו ובטל השטר ואין הקרקעות משועבדות שוב למלוה השניה שלא עליה נחתם שטר זה והויא לה מלוה על פה: אבל לשיקרא. אם היה נחתם על מלוה זו אע"פ שנכתב קודם הלואה כשר אם בו ביום נכתב:

מתני'

תוספות

קא פסיק ותני ט'. הא דלא דייק לעיל בפרק ב' (דף יז.) גבי נכתב ביום ונחתם בלילה משום דהכא נמי לא דייק אלא משום דכיון דככר אשמועינן דמוקדם פסול ממילא ידעי' דצריך שיניח מקום הזמן אפילו לא הוי תני ליה דהכי נמי לא תנא צריך שיניח מקום הרי את מותרת לכל אדם:

לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט. פירש בקונטרס משום דהוי גט ישן וקשה דאינו גט משמע דאינו גט כלל ובגט ישן אם נתגרשה תינשא לכתחלה כדאמר לקמן בהזורק (דף עט:) ואומר ר"ת דבגט ישן ליכא אלא ייחוד בעלמא והכא דכנסה גרע טפי דודאי איכא ביאה וא"ת דביבמות פ"ה (דף נב.) גרסינן אהך מילתא לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה ולפי' הקונטרס ניחא דפי' שם דגט ישן מיהא הוי °ור"ת מפרש דהתם איירי כשכתב בו זמן הנתינה דאפי' גט ישן לא הוי והכא כשכתב זמן קודם נישואין*:

הכא נמי גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. וא"ת מה קפידא הוא שיכתוב הסופר זמן והא ליכא למיחש שיבא לגרש בגט זה אחר נישואין שהרי עדים לא יחתמו לו דחזו שהוא מוקדם ואיכא למיחש בנישואין משום פירי ואומר ר"ת דכיון שרואין העדים שכתב בגט ארוסתי יחתמו אחר הנשואין כי יסברו דעודה ארוסה וא"ת כשיניח מקום הזמן נמי ויכתבו זמן ביום גרושין איכא למיחש שיאמרו גיטה קודם לבנה כיון שרואין שכתוב בגט ארוסתי וסבורין שלא ניסת לו מעולם וגם יפסידו הלקוחות פירות שמכר להם הבעל שלא כדין דיאמרו ארוסה היתה ואין לו פירות וי"ל דלקוחות לא יקט פירות אם לא שידעו שנשואה היתה ויביאו עדים על כך וגם על בנה ידקדקו ויראו שנתעברה לפני הזמן הכתוב בגט ויתברר הדבר שניסת א"נ יש לדבר קול שניסאת אלא שאין זמן הנישואין ידוע כל כך וידעו דמה שכתוב בגט ארוסתי לפי שנכתב קודם נישואין אבל אם נכתב זמן של קודם נישואין יאמרו כל שעה דגיטה קודם לבנה אבל קשה דלמה לן טעמא דגיטה קודם לבנה כיון שהיא נשואה וכתוב בו זמן של אירוסין יפסל למ"ד משום פירי כמו גט שאין בו זמן כלל שאין שום הוכחה מתוך זמן הכתוב בגט זה: הכא נמי מיחזי כשיקרא. וא"ת ורב פפי מ"ש דנקט אשרתא טפי מכל שטרות ואומר ר"י דרבותא היא באשרתא אע"פ שיודעין שחתימת העדים אמת ומזומנים העדים לפניהם לקיימה: וליתא לדרב פפי. תימה דמסיק דליתא ורב נמי לא סבר לה ובפרק ב' דכתובות (דף כא:) פריך מינה לרב גבי ג' שישבו לקיים את השטר ומגיה מתוך כך דברי רב אימא עד שלא כתבו כו' וי"ל דודאי אליבא דרב ליתא והתם פריך לגירסא דקאמר משמיה דרב הונא ולא מסיים בה אמר רב ואית דלא גריס הכא לדרב פפי אלא וליתא ופי' וליתא לקושיא דבשטרות לא חיישינן למיחזי כשיקרא דאמר רב נחמן וכו' ודוקא באשרתא חיישי' למיחזי כשיקרא שהוא קיום השטר וכפ"ב דכתובות (דף כא:) דאיירי בקיום השטר פריך שפיר מינה וכפ' הכותב (שם פה.) דמייתי לה אפסק דין דרב ביבי קאמר נמי וליתא יש לפרש כמו הכא וליכא כולי האי מיחזי כשיקרא שכותבין שנשבעה כמו שפסקו לה ב"ד:

הא

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פי"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן מח סעיף א:

יח ב מיי' פ"ו מהלכות עדות הל' ח סמג עשין קמה טוש"ע ח"מ סימן מו סעיף כד:

[וע"ע תוס' יבמות נב. ד"ה לכשאכנסנה ותוס' ב"ב קלו: ד"ה כגן]

כתובות כא: פה. [ועי' בטוש"ע ח"מ סימן מו סעיף כד ובסמ"ע ובש"ך]

תוספות רי"ד

קשיא דר' אלעזר אדר' אלעזר. פי' ברישא תני דכותב תופסי גיטין ולא גזר תופס אטו תורף: תרי תנאי אליבא דר"א: ומקום הזמן. קפסיק ותני לא שנא מן הנישואין לא שנא מן האירוסין צריך שיכתוב זמן בגט. א"ר זירא אמר רבא בר שילא אמר רב המנונא סבא אמר רב אדא בר אהבה הלכתא כר"א פי' אמרי' עידי מסירה כרתי (והרב פי' הלכה כר"א דגזר תופס אטו תורף וצריך שיכתב כולו לשמה) קרו עליה דר"א טובינא דחכימיא אמר רב פפא משמיה דרבא האי אשרתא

מסורת הש"ס

[לעיל כו: וש"נ]

[לעיל ס: וש"נ]

[לעיל יח.]

יבמות נב

[לקמן עט:]

כתובות מ. כריתות יג.

[אשרתא לשון חיזוק כמו אשרו חמון כך כתב רש"י לקמן לד. ד"ה אשור]

כתובות פה. לעיל ג: כב.

ב"מ יז. כתובות פה.

גליון הש"ס

גמ' ואזיל ומעגן. עי' לקמן לג ע"א תד"ס ובמעט: שם א"ר אבא בר שילא. בסדר הדורות בהגהת הש"ס כתב דצ"ל רבה: תוס' ד"ה לכשאכנסנה וכו' ור"ת מפרש דהתם. עי' ב"ב דף קלו ע"ב תד"ס כל. קדושין דף סד ע"ב תד"ס רבי סבר:

מתני' *[א]המביא גט ואבד הימנו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול *מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר: **גמ'** ורמינהו *מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנות ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן הא אמר תנו נותנין ואפי' לזמן מרובה אמר רבה לא קשיא [ב]כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת דאי לא תימא הכי קשיא דרבה אדרבה *דההוא גיטא דאישתכח בי דינא דרב הונא והוה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכים נהרא ואמר רב הונא *חוששין לשני שוירי ואמר ליה רב חסדא לרבה פוק ועיין בה דלאורתא בעי לה מינך רב הונא נפק דק ואשכח דתנן *[ג]כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר והא בי דינא דרב הונא דכמקום שהשיירו' מצויות דמי וקא פשיט יחזיר אלמא אי הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת אין ואי לא לא עבד רבה עובדא בההוא גיטא דאישתכח בי כיתנא בפומבדיתא כשמעתיה איכא דאמרי בדוכתא היכא דתרו כיתנא ואף על גב דהוחזקו דלא שכיחן שיירתא ואיכא דאמרי בדוכתא דמזבני כיתנא והוא שלא הוחזקו ושכיחן שיירות רבי זירא רמי מתני' אברייתא ומשני תנן המביא גט ואבד הימנו אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול *ורמינהו [ד]מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה הא בזמן

רש"י

מתני' ואם לאו פסול. שמא מאחר נפל ואין זה שלו: מצאו בחפיסה. כלי ויש סימן בכלי שהוא שלו: אם מכירו כשר. מילתא באנפי נפשיה והאו או קתני או שמכירו ואפי' מצאו בכל מקום כשר: **גמ'** דייתיקי. צוואת שכ"מ דא תהא למיקם ולהיות: מתנות. מתנת בריא: לא יחזיר. לא לבעל ולא לאשה וכן שחרור וכן כולם ומדתלי טעמא בשאני אומר שמעינן מינה דאם אמר הבעל תנו לה שאני כתבתיו לה נותנין ולא חיישינן לשמא אינו זה: במקום שהשיירות מצויות. פסול שמא מעוברים ושנים אחרים נפל: ואפילו במקום שהשיירות מצויות כו'. לאו רבה קאמר לה אלא הש"ס הוא דמסדר ואמר' דהא דאוקי רבה במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני אנשים בשם זה באותה העיר אבל אם לא הוחזקו מספיקא לא אמרינן דילמא איתנהו ולא ידעינן או דילמא יש עיר אחרת ששמה כזו ויש בה אדם אחר ששמו ושם אשתו כזה שתובעו: דאי לא תימא הכי. דלא פסיל רבה אלא במצויות והוחזקו קשיא דרבה אדרבה: בי דינא דרב הונא. שהובא שם לקיימו בב"ד וכתוב בו הנפק ונפל מזה והוא תובעו ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה העיר: חיישינן לשני שוירי. ושמא לא זה הוא שנפל מזה: דתנן. בב"מ (כ.): כל מעשה ב"ד. המוצא שטר מקויים בב"ד דליכא למיחש לכתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם דלא עביד לקיומיה שטרא אלא מלוה לאחר שנמסר לידו דחייש שמא ימותו עדים: הרי זה יחזיר. ולא חיישינן לשמא אינו זה: בי דינא דרב הונא. היו צריכין לו לדין ולהוראה ובאים שם וקפשיט רבה דיחזיר ש"מ משום דלא הוחזקו שני יוסף הוא דלשני שוירי לא חיישינן: כשמעתיה. דאמר תרתי בעינן והכא לא הוה אלא חדא והחזירו לתובע: איכא דאמרי. האי בי כיתנא היכא דתרו כיתנא בבית מי המשרה ששורין שם פשתן ואין שיירות מצויות שם והחזירו ואע"פ שהוחזקו שנים באותה העיר באותו השם: ואיכא דאמרי היכא דמזבני כיתנא בשוק ששיירות מצויות והחזירו לפי שלא הוחזקו: מודה. שאומר ליתנו לה: לא לזה ולא לזה. לבעל לא יחזיר שמא כבר נתנו לה וממנה נפל וכשיבא לידו יחזור אחר עדי מסירה ויעידו שגירשה וכשתתבע כתובתה יאמר פרעתיך שהוצאת הגט בבית דין ותנן הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה וחייבוני לפרוע ונתנו לי את הגט כדי שלא תחזור ותגבה ולאשה לא יחזיר שמא תינשא בו: היכא

תוספות

הא אמר תנו נותנים (כו') ואפילו לזמן מרובה. תימה מנא ליה למידק הא אמר תנו נותנין דלמא אפילו אמר תנו אין נותנין משום דחיישינן דאין זה הגט שנכתב לו אלא נפל מאחר ששמו כשמו והכי פירושו נמלך עלייהו ועדיין לא נתנו הא אי לא הוה חיישינן לנמלך היו מחזירים לה את הגט אפי' אינו שלה כיון דאינה צריכה אלא לראיה ואור"י דדייק מדקתני ונמלך ולא קתני שאני אומר כתובין היו ולא נתנן משמע דנמלך וחזר בו ואינו רוצה לגרשה עוד אבל אם היה רוצה היה מגרשה בגט זה ולא חיישינן שמא מאחר נפל ובהדיא גרסינן בפ"ק דב"מ (דף יח.) בכל הספרים טעמא דנמלך כו' וא"ת ומנא ליה אפילו לזמן מרובה דלמא לאלתר דוקא כדפריך ר' זירא לקמן ור' זירא נמי אמאי פשוט לו מברייתא דיחזיר לאשה אפי' לזמן מרובה טפי ממתני' ואומר ר"י דדייק מדאיצטריך ונמלך לאשמועינן דאם אמר תנו נותנין ולא חיישינן לגט אחר היינו אפילו לזמן מרובה דאי לאלתר פשיטא דאין חוששין לגט אחר ור' זירא סבר דהא דקתני ונמלך אורחא דמילתא נקט דלפי שנמלך לא נתנו ולא לדקדק הא אמר תנו נותנין אבל מברייתא דייק שפיר דיחזיר אפי' לזמן מרובה דאי לאלתר פשיטא ועוד אור"י דדייק אפי' לזמן מרובה דמשמע ליה דומיא דשטרי חליצה ומיאונין (שם דף כ.) דמיירי לזמן מרובה דעל כרחך התם לא איצטריך לאשמועינן דיחזיר אלא כשאינו ידוע אם חליצה או מיאונה דבידוע שחליצה או מיאונה פשיטא דיחזיר אפי' אינו שלה כיון דאין צריכה אלא לראיה וכיון דבאינו ידוע מיירי ע"י מה שנמצא לאלתר לא ידעינן כלל שהוא שלה כיון דאינו ידוע שנכתב לה שטר חליצה מעולם ור' זירא לא מוקי לה דומיא דסיפא ומברייתא דייק שפיר דאפי' לזמן מרובה דבזמן שהבעל מודה דמשמע דמודה שממנה נפל וכבר גירשה בו ואי לאלתר דוקא א"כ ראינו גט בידה דבלא ראינו גט בידה אין נפקותא במה שנמצא לאלתר כדפירשנו וכיון שראינו בידה פשיטא דיחזיר אפילו אינו שלה ואפי' אין הבעל מודה אלא ודאי בשלא ראינו הגט בידה וא"כ אפי' לזמן מרובה: **הא** אמר תנו נותנין. וא"ת ואמאי לא פריך אהך מתני' ליחוש שמא כתב ליתן בניסן כו' כדפריך אברייתא דלקמן בפ"ק דב"מ (דף יט.) ואור"י דהא אמר תנו נותנין משמע שבא עכשיו לגרשה בגט זה לפיכך ליכא למיחש ידי כדפירשתי לעיל דבכל גיטין שאין נותנין ביום הכתיבה קלא אית להו ומסקי לקוחות אדעתייהו. שפיר נומר לאשה אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך אבל בברייתא דקתני בזמן שהבעל מודה פירוש שממנה נפל סבורים לקוחות שב"ד מאמינים לו שמשנכתב בא לידה וטעו טפי ולא יאמרו אייתי ראיה וא"ת והיכי רמי ר' זירא מברייתא אפי' לזמן מרובה לפי' קמא הא לאלתר נמי איצטריך לאשמועינן דיחזיר למ"ד דיש לבעל פירות עד שעת נתינה דלא חיישינן לשמא כתב בניסן כו' וי"ל דבנמצא לאלתר לא שייך לאקשויי הכי דדלמא ביום שנכתב איירי אבל אי איירי לזמן מרובה אע"ג דכשתעבור שיירא ותשרה קרוי זמן מרובה מ"מ זמן מרובה משמע בכל ענין לא שנא בתוך יום לא שנא אחר כמה ימים וכי פריך לקמן אר' ירמיה מאי למימרא הוה מצי לשנויי דלא חיישינן לשמא כתב בניסן כו' אלא דעדיפא משני אפילו למאן דאמר אין לבעל פירות משעת חתימה: **כאן** במקום שאין השיירות מצויות. וא"ת ואמאי לא משני איפכא אידי ואידי במקום שהשיירות מצויות כאן שהוחזקו וכאן שלא הוחזקו והוה ניחא דהוה מוקמינן ההיא דמלא גיטי נשים בשיירות מצויות דומיא דמעשה ב"ד דאיירי בשהשיירות מצויות ולא הוחזקו כדמוכח בסמוך וי"ל דההיא עובדא דבסמוך הוה בריסא ואשמועינן בלא הוחזקו יחזיר אפי' שיירות מצויות והכא אשמעינן דאם הוחזקו נמי יחזיר אם אין השיירות מצויות וא"ת היכא דהוחזקו אע"ג דאין השיירות מצויות היכי מהדרי' מנא ידעינן דשל זה הוא וי"ל כגון דידעי' דמזה יוסף בן שמעון נפל ולא חיישינן שמא זהו של יוסף בן שמעון אחר דאין לחוש שגם אחר אבד כאן כיון דאין השיירות מצויות ושמעתין אתיא כר"א דלר"מ כיון דהוחזקו אין יכול לגרש בו אפילו הוא שלו כיון דאין מוכיח מתוכו כדפירשתי לעיל (דף כד: ד"ה בעדי): **בבי** דינא דרב הונא. פירש בקונטרס שהובא שם לקיימו בב"ד והשתא פשיט שפיר מכל מעשה ב"ד דלא חיישינן שמא של אחר הוא אע"ג דשיירות מצויות כיון דלא הוחזקו אי נמי כשאינו מקויים ושנפל מיד השליח דלא חיישינן לנמלך דאין הבעל יכול לבטל שלא בפני השליח כדאמר בהשולח (לקמן לג.) ואי במקויים איירי אפי' לא ידעי' ממי נפל יחזיר לאשה כדאמרינן דלוה לא מקיים שטריה אבל בפ"ק דב"מ (דף כ. ד"ה דאשתכח) פירש בקונטרס שמיד השליח נפל ופירש שם נמי גבי הא דפשיט ממעשה ב"ד דמקויים היה וקשה דאם יש לחוש לנמלך כשנפל מיד השליח מה מועיל מה שהיה מקויים דלא ניחוש לנמלך הא ממה נפשך לא הגיע ליד האשה ועוד דאין רגילות שהבעל יקיים את הגט כדפירש כאן בקונטרס וכדאמר בספ"ק דבבא מציעא (דף כ:) דלוה לא מקיים שטריה: **חיישינן** לשני שוירי. הא דלא נקט חיישינן לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת שמא ידוע היה להם דבאותה שוירי לא היה כי אם אחד: **כל** מעשה ב"ד הרי זה יחזיר. וא"ת מהך משנה תקשי לר' זירא דאמר בסמוך לחד לישנא דהיכא דשיירות מצויות חיישינן אע"ג דלא הוחזקו וכן לרב הונא דהכא ולאביי דקיים להרי ינאי בפרק האשה שהלכה (יבמות דף קטו:) ואומר ר"י דמוקמינן לה דאשתכח חוץ לב"ד שאין השיירות מצויות שם והכי איתא בהדיא בפ"ק דב"מ (דף יח:) ורבי זירא מי קתני כל מעשה ב"ד שנמצאו בב"ד כל מעשה ב"ד יחזיר קתני ולעולם דאשתכח אברא: **אין** הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ואינה נאמנת לומר גירשתני דכיון דאיכא גט דמסייע לה מעיזה ומעיזה

בזמן

עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה ט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלב סעיף ד:
כ ג מיי' פי"ח מהלכות אבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע חו"מ סימן סה סעיף יב:
כא ד מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קנג:

תוספות רי"ד

שהרי כבר נמחל שעבודו מטעמא דנמחל שעבודו אבל לשיקרא לא חיישינן עיין בפרק האשה שנתאלמנה: מתני' המביא גט ואבד ממנו אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול מצאו בחפיסה או בדלוסקמא כשר. פי' השליח שהיה מביא הגט נאבד ממנו אם מצאו בארץ לאלתר כשר ולא חיישינן שמא מאחר נפל ואין זה שלו דכיון שלאלתר מצאו ליכא למיחש ולקמן מפר' כיצד הוי[לאלתר]: שלא לאלתר פסול דאיכא למימר מאחר נפל וגם אחר הוא זה ואיקרי מילתא שהיו שמותיהן שוים והשליח אין לו בו טביעות עין. ואם מצאו בחפישה או בדלוסקמא שהן כליו ומכירן בטביעות עין אע"פ שאינו מכיר הגט כשר שמי היה משים הגט הזה בין כליו ובודאי שלו הוא. או אם מכירו כשר ואו או קתני שאע"פ שמצאו בארץ אם מכירו שיש לו טביעות עין כשר אי נמי יש לומר האי פשיטא שאם מכיר הגט בטביעות עין שכשר הוא ומאי אתא לאשמעי' אלא אם מכירן גרסי' ואחפישה ודלוסקמא קאי וה"ק אם מכירן שהוא שלו אז כשר ואם לאו פסול דשמא של אחר הן ואע"פ שיש לו בהן סימנין אמצעיין לא סמכינן אלא בטביעות עין. ורמינהו מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנה ושוברים הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהן שלא ליתנן הא אמר תנו נותנים ואפי' לזמן מרובה. פי' דייתיקי היא מתנת ש"מ ומתנה היא מתנת בריא ואין חושש התנא אלא שמא נמלך עליהן שלא ליתנן הא אמר תנו וכו' ולא אמרי' שמא אינו זה ומאחר נפל ויתנו' אמאי חיישינן: אמר רבה לא ק' כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות פי' מתני' מיירי במקום שהשיירות מצויות ומש"ה איכא למיחש שמא מאחר נפל ומתני' דהתם מיירי במקום שאין השיירות מצויות ומשום הכי ליכא למיחש שמא מאחר נפל. ואפי' במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת התם חיישינן שמא מאחר נפל ולשם שהוא יוסף בן שמעון איכתיב וגם שמות נשותיהן נמי בחזקת שהן שוין אבל מסתמא לא חיישינן דלמא איקרי שמותיהן שוין ואע"פ שהוא במקום שהשיירות מצויות כשר (והרב) אומר אע"פ שלא בחזקת שמות נשותיהן שוין הואיל והוחזקו שני יוסף בן שמעון פסול)

מסורת הש"ס

ב"מ יח.
[פי' תוס' לקמן כח. ד"ה מלאו]
שם כ.
[לעיל שאילה הוא ע"י תוס' ב"ב קעג: ד"ה מיק]
שם
ב"מ יח: [כל הענין עד סופו]

גליון הש"ס

גמ' וא"ל ר"ח לרבה. יבמות דף סא ע"ב: שם נפק דק ואשכח. ע' תוס' פ"ב דאבות מ"ט ד"ה נאו:

בזמן שהבעל מודה מיהת יחזיר לאשה ואפי' לזמן מרובה ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות איכא דאמרי והוא שהוחזקו הוא דלא ליהדר והיינו דרבה ואיכא דאמרי *אע"ג דלא הוחזקו לא ליהדר ופליגא דרבה בשלמא דרבה לא אמר כר' זירא מתני' אלימא ליה לאקשויי אלא רבי זירא מאי טעמא לא אמר כרבה אמר לך מי קתני אם אמר תנו נותנין ואפילו לזמן מרובה דלמא אם אמר תנו נותנין כדקי"ל לאלתר רבי ירמיה אמר בכגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון אי הכי מאי למימרא מהו דתימא ליחוש דלמא איתרמי שמא כשמא ועדים כעדים קמ"ל רב אשי אמר גכגון דקאמר נקב יש בו בצד אות פלונית דהוה ליה סימן מובהק ודוקא בצד אות פלונית דהוה ליה סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא מספקא ליה *סימנין אי דאורייתא אי דרבנן רבה בר בר חנה אירכס ליה גיטא בי מדרשא אמר אי סימנא אית לי בגויה אי טביעות עינא אית לי בגויה אהדרוה ניהליה אמר לא ידענא אי משום סימנא אהדרוה וקסברי סימנים דאורייתא אי משום טביעות עינא ודוקא צורבא מדרבנן אבל אינש בעלמא לא: ואם לאו פסול: ת"ר איזהו שלא לאלתר רבי נתן אומר ששהה כדי שתעבור שיירא ותשרה ר"ש בן אלעזר אומר כדי שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר שם אדם *ויש אומרים שלא שהה אדם שם רבי אומר כדי לכתוב את הגט רבי יצחק אומר כדי לקרותו אחרים אומרים כדי לכותבו ולקרותו ואפי' שהה ויש בו סימנין מעידים עליו דדאמרי נקב יש בו בצד אות פלונית ואין מעידין על סימני הגוף דאמרי ארוך וגוץ *המצאו קשור בכיס בארנקי ובטבעת או

רש"י

היכא דאמרי. הא דשני ר' זירא במקום שהשיירות מצויות פסול והוא דהוחזקו דבעינן תרתי כרבה: בשלמא דרבה. דשני לעיל שנויא דידיה אתרתי מתני' חדא דגיטין וחדא דב"מ: מתני' אלימא ליה לאקשויי. *דקא ס"ד דאינהו רמינהו אהדדי ומתני' עיקר מברייתא: אלא ר' זירא. דרמי מתניתין אברייתא מאי טעמא לא אמר שינויא וידיה אתרתי מתני' כרבה: אמר לך. ר' זירא מתניתין לא קשיין אהדדי: מי קתני. בבבא מציעא הא אמר תנו נותנין ואפילו לזמן מרובה: דלמא אם אמר תנו נותנין ולעולם כדקי"ל. כלומר והאי על כרחין הא אמר תנו נותנין דייקי' מינה מדתלה טעמא בנמלך עליהן אלא לזמן מרובה מהיכא דייקת דילמא לעולם כדקי"ל בהכשירא דגיטין מלאו לאלתר כשר אבל ברייתא ודאי קשיא דקתני יחזיר לאשה ואי לאלתר והבעל מודה פשיטא למאי ניחוש לה אי לאו לאשמועינן אפילו לזמן מרובה לא איצטריך למיתנייה דבשלמא מתני' לא תנא בה בהדיא האמר תנו נותנין ואיצטריך למתנייה משום היא גופא לאשמועינן דלא יחזיר שאני אומר כו': ר' ירמיה אמר. לא מתניתין קשיא ולא ברייתא קשיא דכל הני דאמרינן יחזיר לזמן מרובה: כגון דקאמרי עדים. החתומים בו: מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של שם זה. ואותו חתמנו לאיש זה התובעו: כגון דקאמר. האי שליח שאבדו נקב יש בצד אות פלונית: ודווקא. נקט רב אשי בצד אות פלונית דהוי סימן מובהק דאין עדות ברורה מזו: מספקא ליה סימנים דאורייתא או דרבנן. הא דאמרי' באלו מציאות (ב"מ דף כז.) שמחזירין אבדה בסימנין ואיבעיא לן התם דאורייתא או דרבנן לרב אשי נמי מספקא ליה הילכך באיסור אשת איש לא סמכינן אסימנין בעלמא דלמא סימנין דרבנן ובממונא הוא דמצו רבנן להפקיע דהפקר ב"ד היה הפקר וטעמא דתקנתא התם מפרש אבל למישרי איסורא לא מצו רבנן לעקור דבר מן התורה *והאי דלא אמר קסבר סימנין דרבנן משום דההם מיבעיא לן ומהכא לא מצינן למיפשט דהא אי נמי מספקא ליה קאסר מספיקא: אירכס ליה. שליח היה: אי סימנא אית לי בגויה את טביעות עינא אית לי בגויה. אי סימנא בעיתו דאיתיהב לכו אית לי בגויה סימנא ואי בטביעות עינא בעיתו להדורי ניהלי אית לי טביעות עינא בגויה שנתתי עיני בו עד שאני מכירו יפה בלא שום סימן: סימנים דאורייתא. שלא נתן בו סימן מובהק אלא סימנא בעלמא ומדאהדרוה אסימנא באיסורא קסברי סימנין להדורי אבדה דאורייתא מוכן מעשה לשמלתו כדאמרינן באלו מציאות (שם): לצורבא מדרבנן. דידע בטביעות עינא ולא משני בדיבוריה: כדי שתעבור שיירא ותשרה. שיעור שתוכל לעבור שיירא שם ולחנות: כדי שיהא אדם כו'. כלומר אין הדבר תלוי בשיעור אלא צריך שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם משעה שעבר השליח הזה שם עד שעת מציאת הגט: כדי שיכתוב את הגט. שיעורא בעלמא נתנו בו: ואפילו שהה ויש בו סימנים. מובהקים: מעידים עליו. סימנים אלו להכשירו: על סימני גופו. של גט כגון ארוך או גוץ שאין אלו כלום שיש כאלה הרבה: מצאו קשור בכיס או בארנקי. ומכיר את הכיס ואת הארנקי:

בין

תוספות

בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ואפי' לזמן מרובה. וא"ת כיון דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן* והוא מודה שגירשה אפי' אין הגט שלה ניתן לה לראיה בעלמא ומאי פריך ויש לומר דלא מהימן אלא מכאן ולהבא מיגו שיכול עכשיו לגרשה ולא תטרוף פירות אלא מכאן ואילך אבל למפרע לא כשאומר גירשתיה מזמן הכתוב בגט כדאמרי' בי"ש נוחלין (ב"ב קלד:) והכא שידוע לנו שלא בא לידה עכשיו זה הגט בתורת גירושין אינו נאמן מכאן ולהבא יותר מלמפרע ויחזיר לאשה דקתני היינו בעדים ותתגרש בחזרה זו אפי' לא נתגרשה עדיין ולא חיישינן שמא מאחר נפל אפי' לזמן מרובה: מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף ב"ש. מתוך הלשון משמע שיודעין שלא חתמו אלא על א' אבל אין מכירים מי הוא אותו יוסף ב"ש ותימה דא"כ אמאי מהימנין ליה לומר שהוא שלו יותר משלא היו אומרים העדים כלום שלא היה נאמן לומר שהוא שלו ולא מהדרינן ליה בטביעות עין דחיישינן שמא הוא משקר ואומר ר"י דלעולם לא חשדינן ליה שישקר במזיד לומר שהוא שלו לקלקלה דמשום להרויח פשיטי דספרא לא היה מקלקלה דהא בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן ולא חיישינן להכי ולהכי כשאומרים העדים שלא חתמו אלא על גט אחד והוא אומר שעל שלו חתמו נאמן אבל כשאין העדים אומרים כלום חיישינן שמא הוא סבור שהוא שלו לפי שאין יודע שיש יוסף בן שמעון אחר או יודע ואין נראה לו לחוש שגם הוא אבד גט ולכך אומר שהוא מכיר אע"פ שאינו מכיר ובקונטרס פי' כגון דקאמרי עדים החתומים בו מעולם לא חתמנו אלא על גט א' של שם זה ואותו חתמנו לאיש זה התובעו ולפ"ז צריך לומר שלא ראו עדים חתימת הגט שאם ראו ואומרים שהוא כתב ידם ולזה חתמו פשיטא שיחזיר ולא היה צריך להשמיענו דהא ודאי לא חיישי' דלמא איתרמי שמא כשמא ועדים כעדים וחתימה כחתימה ובשינויא נמי אינו מזכיר חתימה כחתימה: כגון דקאמר נקב יש בצד אות פלונית. פי' בקונטרס דקאמר השליח ואית ספרים דגרסי דקאמרי עדים וי"ל דעדים מהימני אפילו כשראוהו כבר ושליח לא מהימן אלא כשאומר כן קודם שראהו: סימנין דאורייתא או דרבנן. אי סימנין דרבנן הא דמהדרינן אבדה מן התורה היינו בעדים ורבנן הוא דעבוד במציאה תקנתא להחזיר בסימנין וא"ת והא דתנן בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כז.) דדבר שיש בו סימן חייב להכריז ושאין בו סימן הרי אלו שלו *ואפי' מדרבנן למה הוא שלו יכריז וזה יביא עדים דמן התורה מה לי זה ומה לי זה כיון דבעי עדים כך ימצא עדים בזה כמו בזה וי"ל דע"י סימן מכירים העדים בטביעות עין ועוד דע"י סימן שואלים אם יש שמכיר אותו דבר שיש בו סימן כך וכך דע"י כך ימצא עדים אבל כשאין בו סימן אין יודע היאך ישאל ומתייאש: ודוקא צורבא מדרבנן. אומר רבינו תם דעם הארץ נמי ידע בטביעות עינא כדאמרינן בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסח.) האי צורבא מדרבנן דאזיל לקודשי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה ובפרק גיד הנשה (חולין דף צו.) נמי מוכח דכ"ע אית להו טביעות עינא והא דלא מהדרינן לעם הארץ בטביעות עינא משום דלא מהימן: איזהו שלא לאלתר. ואית דגרסי איזהו לאלתר ויש לייסב דברי התנאים לשתי הגרסות: שתעבור שיירא ותשרה. מפרש רבינו תם ותשרה לשון סעודה כמו שירותא (תענית דף יא:) דמתוך שמוליאים כליהם כדי לסעוד חיישינן שמא נפל מהם. מצאו קשור בכיס או בארנקי כו'. בפרק בתרא דיבמות (דף קכ.) מדקדק מכאן דסימנין דאורייתא ותימה דבפרק אלו מציאות (בבא מציעא דף כז.) איבעיא לן אי סימנין דאורייתא או דרבנן ולא מייתי לה ואומר ר"י דבמסקנא דיבמות דמייתי תנאי ומסיק דכולהו סברי דסימנים דרבנן איכא לפרושי להך ברייתא נמי סברא הכי וכגון שיש עדים שהכיס והטבעת שלו או שמצאו בעצמו ומכיר שהן שלו ונאמן במיגו דאי בעי אמר לא אבדתי ומעיקרא דהוה בעי למידק מינה דסימנין דאורייתא הוה משמע ליה דאיירי כשמצאו אחר ומהדרינן ליה ע"י סימן זה:

או

עין משפט נר מצוה

[לקמן סד.]

בב א ב ג ד ה מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה ט יא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלב סעיף ד וע"ש:

תוספות רי"ד

ר' ירמיה אמר כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו (אלא) על גט אחד של יוסף בן שמעון כ"א על זה ומכירין שלזה יוסף בן שמעון חתמו פי' מתני' דהתם (בדייתקי) [דדייקי] מינה הא אמר תנו ינתנו בכה"ג מיירי ואע"פ שהשיירות מצויות והוחזקו כשר דתו ליכא למיחש ליוסף בן שמעון אחר שהרי אלו העדים מעידים שלא חתמו על אחר: רב אשי אמר דקא אמרי עדים נקב יש בו בצד אות פלונית כך כתוב בספרים והג"ר ח ור"י ז"ל אבל המורה גרים דקאמר פי' דאמר האי שליח שאבדו נקב יש בו בצד אות פלונית ואמת ודאי שכך הדין נותן שאם נפל מיד השליח ומצאו אדם אחר ואומר השליח נקב יש בו בצד אות פלונית סימן מובהק הוא ומהימנינן ליה אי נמי אם מצאו השליח לאחר זמן ואין לו בו טביעות עין אלא שהיה לו בו זה הסימן סומך עליו וכשר ולא אמרינן דלמא אהרינא הוא אלא רב אשי לא קאי אמתני' דמתני' קתני לאלתר כשר ואם לאו פסול ורב אשי אתא לתרוצי ההיא מתני' דפ' שנים אוחזין דדייקי' מינה הא אמר תנו נותנים דליכא התם שליח. דקאמרי עדים גרסינן דסמכינן אסימן מובהק ואי אמרי עדים שאנו מכירין אותו בטביעות עין בלא שום סימן כשר שכל עדות העדים בעלמא בטביעות עין [הוא]כגון הא דאמרי כלי זה שביד ראובן של שמעון הוא או פלוני הרג את הנפש וכל כיוצא בזה היאך מעידין כ"א בטביעות עין והרי הכי נמי הכא והאי דבעי' סימן מובהק משום דלא הוה לדו טביעות עין בגויה ובאו להכירו ע"י סימן זה ואם תימצי לומר דגרסי' דקאמר אין פירושו על השליח דלא קאי שליח התם אלא על הבעל דאמר תנו דאי אמר בעל נקב יש בו בצד אות פלונית סמכי' אההוא סימן ולא חיישינן דלמא אחרינא הוא ואע"פ שהשיירות מצויות והוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת ואי אמר בעל נמי אית לי טביעות עינא בגויה אע"ג דלא יהיב שום סימן נאמן מינו דאי בעי מצי מיפטרא בגיטא אחריתא. ודוקא בצד אות פלונית דהוי ליה סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא. מספקא ליה סימן אי דאורייתא אי דרבנן פי' מה שאנו מחזירים אבדה בסימנין אם הוא מדאורייתא כדילפי' משמלה (לה) כדאמרי' באלו מציאות ילפי' נמי גבי גם לאיסורא מהתם או דלמא אינו מן התורה אלא מדרבנן ולא ילפי' איסורא מממונא דלגבי ממונא עביד תקנתא דהפקר ב"ד היה הפקר אבל גבי איסורא לא מצי למיעבד תקנה מ"ה בעינן סימן מובהק ומצאו בחפישה ובדלוסקמא דתנן כשר לא שמכירן ע"י סימנין אלא בטב"ע דאית ליה בגוייהו: רבה בר בר חנה אירכס ליה גיטא בי מדרשא פי' שליח היה באותו גט ונפל ממנו ומצאו אדם אחר אמר אם [סימנא] אית לי סימן בגויה או טביעות עינא [אית לי בגוה] אהדרוה ניהליה אמר לא ידענא אם משום סימנא אהדרוה לי וקסברי סימנין דאורייתא אי משום טביעות עינא ודוקא לצורבא מרבנן אבל איניש בעלמא לא פי' והוא סימנא דהוה יהיב לא הוה סימן מובהק ואי ק' מהכא מוכח דלא מהדרינן גט לשליח בטביעות עינא כ"א לצורבא

מסורת הש"ס

[ב"מ יח. כז. חולין צו:]

[מ"ש תוס' ב"ק מו: ד"ה ויש אומרים ע"ש ז"ל ומי שכח]

[יבמות קכ. ב"ר כו:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מספקא ליה סימנין וכו' והאי דלא אמר קסבר. עי' פ"ק דבבא מציעא דף ד ע"א ד"ה למימרא דספיקא ליה לרבה:

תוספות רי"ד

לצורבא מרבנן דלא משני בדיבוריה והתנן אם מכירו כשר דלמא בטביעות עינא הוא כשר לכל אדם תשובה מתני' השליח מצאו ולא בא בידי אדם אחר והגט יוצא מתחת ידו והוא אומר שיש לו בו טביעות עין וזהו הגט שנפל ממני ומצאתיו הלכך כשר אבל רבה בר בר חנה אמר שמצאו אחר ואין הגט יוצא מתחת ידו אינו נאמן לומר טביעות עין יש לי עליו ולא סמכינן עליה אך אם הוא צורבא מרבנן דלא משני בדיבוריה דכיון דלא נפיק גיטא מתחת ידיה לא מהימן: אם מצא' לאלתר כשר: ת"ר איזו לאלתר ר' נתן אומר כל שתעבור שיירא ותשרה פי' אם שהה כשיעור זה הוא אחר וזמן ופסול ואם לא שהה כל כך זהו לאלתר וכשר ר"ש בן אלעזר אומר כדי שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם פי' אין הדבר תלוי בשיעור אלא כדי שיהא אדם שומר ורואה שלא עבר אדם שם משעה שעבר השליח הזה שם עד מציאת הגט וי"א שלא שהה אדם שם רבי אומר כדי לכתוב את הגט ר"י אומר כדי לקרותו אחרים אומרים כדי לכותבו ולקרותו פי' בשיעור השהייה פליגי כמה ישהא ויהיה פסול: ואפי' (א קרא וכתב ויש בו סימנים מעידים עליו דאמר נקב יש בו בצד אות פלונית ואין מעידים על סימני גופו פי' אע"פ ששהה כדי לכתוב ולקרוא שהוא פסול אם יש בגט סי' מובהק דהיינו נקב יש בו בצד אות פלונית מעיד השליח עליו ונותנים לו אבל בשאר סימני גופו של גט שאינן מובהקין אין סומכין עליהם: מצאו קשור בכיס או בארנקי או בטבעת וכו'

א) אולי צ"ל ואפי' שהה כדי לכותבו ולקרותו ויש בו סימן מובהק וכו'.

לצורבא

או שמצאו בין כליו אפילו לזמן מרובה כשר איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה שלא שהה אדם שם רבה בר בר חנה אמר רב יצחק בר שמואל הלכה שלא עבר אדם שם לימא *מר הלכה כמר ומר הלכה כמר משום *דאפכי להו: מצאו בחפיסה או בדלוסקמא: מאי חפיסה אמר רבה בר בר חנה חמת קטנה מאי דלוסקמא טליקא דסבי: **מתני'** המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים *בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים *השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים: **גמ'** אמר רבא לא *שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות וחולה *שרוב חולים לחיים אבל זקן שהגיע לגבורות וגוסס *שרוב גוססין למיתה לא איתיביה אביי המביא גט והניחו זקן אפי' בן מאה שנה נותן לה בחזקת שהוא קיים תיובתא *ואי בעית אימא כיון דאיפליג איפליג רמי ליה אביי לרבה תנן המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים *ורמינהו הרי זה גיטך שעה אחת קודם למיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד א"ל תרומה אגיטין קא רמית תרומה אפשר גט לא אפשר ורמי תרומה אתרומה תנן *בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ורמינהו הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד אמר רב אדא בריה דרב יצחק שאני התם שהרי אסרה עליו שעה אחת קודם מיתתו מתקיף לה רב פפא ממאי דאיהו מיית ברישא דלמא איהי מייתא ברישא אלא אמר אביי *לא קשיא הא רבי מאיר דלא חייש למיתה הא רבי יהודה דחייש למיתה*) דתנן *הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני ומיחל ושותה מיד דברי רבי מאיר רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין רבא אמר שמא

*) [נ"ל דתניא]

רש"י

בן כליו. בביתו: לימא. רב יהודה הלכה כיש אומרים ולימא רבה הלכה כר"ש למה חזרו להזכיר את הדברים ולפרשן: ומשני משום דאפכינהו. אית תנאי דמפכי דרבי שמעון ליש אומרים ויש אומרים לרבי שמעון הלכך אם לא הזכירו אלא שם החכמים לא הוי ידעי אהייא מתרי ליבני קיימי: המת. בולזול"א בלע"ז והיא של עור: טליקא. טסק"א בלע"ז: מתני' נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא חיישינן שמא מת ובטל שליחותו ומדאורייתא נפקא לן בהכל שוחטין (חולין דף י:) העמד דבר על חזקתו: מקריבין אותה. ולא חיישינן שמא מתו בעליה ולמיתה אזלא. גמ' לגבורות. שמונים שנה כדכתיב (תהלים צ) וחולה. או חולה דמתני' דוקא חולה ולא גוסס: כיון דאיפליג מאחר דרך כל הארץ שהאריך ימים עד מאה שנה: איפליג. ואינו כשאר האדם להיות קרוב למות אבל בן שמונים ואחת או יותר עד תשעים קרוב למות הוא: אסורה לאכול. בת ישראל הנשואה לכהן שאוכלת בשבילו אסורה מיד דכל שעתא חיישינן עכשיו ימות אלמא חיישינן למיתה: תרומה אפשר. להיות ניזונת בחולין: גט לא אפשר. למיחש למיתה דאי חיישת אין לך שולח גט לאשתו והן עגונות: שאני התם שהרי אסרה שעה אחת קודם למתתו. לעולם לא חיישינן למיתה ושאני הכא שהרי אסרה מהיום שעה אחת קודם מיתתו וכל שעתא איכא לספוקי בההיא שעתא שעתידה ליאסר ושיכויא דהיקא הוא והיינו דפריך ליה ואי לאו דחיישינן למיתה ממאי דהוי גיטא דלעולם הוא מיית ברישא ונאסרה מחיים דלמא היא מייתא ברישא ולא יבא לכלל גט לעולם: אלא אמר אביי. האי תנא ודאי חייש למיתה ולא קשיא מתניתין דהכא ר' מאיר היא דלא חייש לבקיעת הנוד: אוסרין. שמא יבקע הנוד: שמא

תוספות

אף שמצאו בין כליו. פי' בביתו אע"ג דרבים מצויין בביתו ואם היה נמצאת בקרקע היה לחוש ליוסף בן שמעון אחר אבל בין כליו ליכא למיחש שמא הביאו אחר אלא הוא: **מצאן** בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו כשר. כשמצאו הוא עצמו איירי מדסמכינן אהכרתו ואע"ג דלאו לורבא מדרבנן הוא נאמן במיגו דאי בעי אמר לא אבדתי דכ"ע אית להו טביעות עינא כדפירשנו לעיל ומכירו אחפיסה ואדלוסקמא קאי ואע"פ שאינו מכיר את הגט דאי מכיר את הגט למה לי שמצאו בחפיסה וא"ת וניחוש לשאלה כדאמרינן בפרק בתרא דיבמות (דף קכ:) וי"ל דקים ליה בנפשיה שלא השאילה לשום אדם אי נמי ביודע שבחפיסה או בדלוסקמא איבדו ומכל מקום צריך שיהא מכיר חפיסה או דלוסקמא בטביעות עינא דמה שיודע שבחפיסה או בדלוסקמא איבדו אין זה סימן והא דתנן בפ"ק דב"מ (דף כ.) מצא בחפיסה או בדלוסקמא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות כו' התם מיירי שנותן סימן בחפיסה או בדלוסקמא עצמו ועל ידו מחזיר לו מה שבתוכו ולא חיישינן לשאלה לענין ממון אבל מה שאומר שאבדה בדלוסקמא לא הוי סימן דדרך להניח שטרות בדלוסקמא כדתניא בתוספת' עשר דלוסקמאות שטרות מסרתי לך ואפילו הוי סימן סימן מובהק להחזיר הגט לא הוי והא דאמר באלו מציאות (ב"מ דף כח.) הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה ינתן לו דמידע ידעה דכל דאית ליה בחפיסה מנח ליה אפילו תימא לומר דינתן לו לגרש בו קאמר לא משום דחשיב סימן מובהק דהתם מיירי בשלא הוחזק יוסף בן שמעון אחר ואותו הגט ודאי נכתב לשמו אלא שאין ידוע אם נפל מן הבעל או מן האשה אי נמי ומכירו פירוש או מכירו ויש ספרים דגרסי בהדיא או מכירו והכי פירושו מצאו בחפיסה או בדלוסקמא וידוע שהוא שלו וגם שבתוכה איבדו אע"פ שאינו מכיר הגט או מכירו שמכיר הגט אפילו בלא חפיסה ויש ספרים דגרסי אם מכירו הכי פירושו מצאו בחפיסה ויודע שלא בתוכה איבדו ואינו שלו ואפילו הכי אם מכירו כשר ולרבותא נקט מצאו בחפיסה אי נמי דווקא אם מכירו כשר אבל מה שהוא יודע שבחפיסה או בדלוסקמא איבדו אינו מועיל ולספרים דגרסי ומכירו מצי לפרש כמו אם מכירו: **והניחו** זקן או חולה כו'. תימה דבפרק המפקיד (ב"מ דף לט:) גבי ההיא סבתא דאישתבאי איהי ותלת ברתא אמרינן דלמא בכיב ז סבתא דלמא שכיבא ברתא ואומר ר"י דלענין יתמי החמירו טפי למיחש כדקאמר נמי התם לא שנא עבוד עיטרא לא שנא לא עבוד חיישינן ובחזקת הבתים (ב"ב דף כ"ט:) מפלגינן בין עבוד עיטרא ללא עבוד דאמר עיטרא קלא אית לה ועוד דבשבוות חיישינן טפי למיתה: **תרומה** אפשר. תימה וכי לא היה יודע המתרץ מתניתין דתרומה והיכא לאקשויי תרומה אתרומה כדבסמוך וי"ל דכן דרך הש"ס שאינו חושש אלא מתרץ קושיא שמקשה לו: **שאני** התם שהרי אסרה' עליו שעה אחת מחיים. פירוש הלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה דהעמד בעלה בחזקת חי אבל הכא אפילו נעמידנו בחזקת חי נאסרה מחיים ופריך דלמא איהי מייתא ברישא ולא תאסר מחיים: **הא** רבי מאיר דלא חייש למיתה כו'. הטתא דמדמה שמא מת לשמא ימות לא נגמרי מדמה דהא ר' מאיר דמוקי מתניתין כותיה ולא חייש לשמא מת אפילו לזמן מרובה חייש לשמא ימות לזמן מרובה דתנן בפרק ד' אחין (יבמות דף כו.) ארבעה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתיבמות ומפרש בגמ' משום דקסבר אסור לבטל מצות יבמין ודלמא אדמייבם חד מיית אידך וקא מבטל מצות יבמין והתם משנה מוקי לה כר"מ בפ"ב דיבמות (דף יח.) ולקמן בפרק בתרא (דף סה.) נמי אמר לכולי עלמא גירות לא שכיחא מיתה שכיחא ולרבי יהודה נמי דחייש לשמא ימות לאלתר לא חייש לשמא מת לאלתר דאם לא כן אשת כהן שילא בעלה מפתח ביתו לא תאכל בתרומה ולא תאכל כי אם בשעה שרואה בעלה בפניה אלא ודאי לא מדמה] אלא שמא מת לזמן מרובה לשמא ימות לאלתר: והא

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ג מהלכות גירושין הלכה י סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלב סעיף ד וע"ש: *[עיין למשנה לעיל כז.]

כד ב מיי' פ"ו שם הלכה כח סמג שם טוש"ע שם סימן קמא סעיף סח.

כה ג מיי' פ"ט מהלכות תרומות הלכה ג:

כו ד מיי' פ"ד מהלכות פסולי מוקדשין ה"ד.

כז ה מיי' פ"ו מהלכות גירושין הלכה כח ופ"ט מהלכות תרומות הלכה ג סמג שם טוש"ע שם:

כח ו מיי' פ"ט מהל' תרומות הלכה א:

[קדושין עח: ב"ב קנג.]

תוספות רי"ד

אי שמצאו בין כליו ואפילו לזמן מרובה כשר פי' אם מצא הגט קשור בכליו בארץ ומכירם בטביעות עין שהן שלו אע"פ שאין מכיר הגט כשר ואין לחוש לאדם אחר כיון שמצאו קשור בכליו. אי שמצאו בתוך כליו שבביתו כשר שבודאי זהו שנפל ממנו שלא בא אדם אחר והניחו שם בתוך כליו שבביתו: איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כל שלא שהה אדם שם ורבב"ח אמר ר' יוחנן הלכה כל שלא עבר אדם שם יקי"ל דשמואל ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן אבל מיהו כל זה במקום שהשיירות מצויות והוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר א' התם בעי' (שוכר) שלא עבר אדם שם אבל אם היה מקום שאין השיירות מצויות אפילו לזמן מרובה כשר ואף על פי שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעי' א' אי נמי אם לא הוחזקו אע"פ שהשיירות מצויות כשר אפילו לזמן מרובה ולא חיישינן משתמא לשני יוסף בן שמעון דהלכתא כרבה דבעי תרתי שיירות מצויות יחוקה יאעי"ג דאמרינן בגמ' ר' זירא רמי מתני' אבריי' תנן המביא גט ואבד ממנו אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול ורמינהו מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה בזמן שהבעל מודה מיהא יחזיר לאשה ואפילו לזמן מרובה ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום

מסורת הש"ס

[עיין תוספות מנחות ל: ד"ה ולימא]

[חגיגה לג. מנחות ל: ועיין קדושין יט:]

[סוכה כג.]

יומא נס

[עיין תוספות יומא נס: ד"ה והכהן]

[קדושין עה: שבועות לג. לו: ערכין ח:]

[שנה כ: ונזיר פה:]

יבמות סט: נזיר ג: [סוכה כג: תוספתא פס"ד פ"ס]

סוכה כג.

[שם כג:]

לעיל כה: חולין יד. ב"ק כט: סוכה כג: דמאי פ"ז מ"ד יומא נה: [עירובין לו:] מגילה כב. [תוספתא דמאי פ"ח]

גליון הש"ס

מתני' בחזקת שהוא קיים. עיין סנהדרין דף מו ע"א תד"ה אימא כיון נמ' וגוסס. עיין קדושין עח ע"ב תד"ה לא.

וכו' א"ר אפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו וכו'. והיינו דרבה וא"ד אע"פ שלא הוחזקו ופליגי דרבה יאע"ה הלכתא כרבה וכן היה פוסק גם רבי ז"ל שלא עבר אדם שם אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר א' חיישינן שמא ממנו נפל אבל בפרק שנים אוחזין כתיב הא מילתא וכתב מיהן דלא איפסקא בה הלכתא בהדיא עבדינן בה לחומרא ולא מהדרינן גט לזמן מרובה אלא במקום שאין השיירות מצויות אבל במקום שהשיירות מצויות לא מהדרינן ואע"פ שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר א' כלישנא בתרא דר' זירא אי נמי כר' ירמיה אי נמי כר' (יוסי) [אשי] ואיני ז"ל לרבינו דברי רבה שנאמרו בבירור והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר א' ולמיפסק הלכה כר' זירא שנאמר בספק שלא ידעני אם חולק על רבה אם לאו ואפילו אם תמצא לומר שחולק עליו הא איפליגו ברא מילתא אביי ורבא בפ' האשה שלום ביבמות דאביי אמר חיישינן ורבא אמר לא חיישינן אף אם הוחזקו וקי"ל כל היכא דפליגי אביי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם ור' ירמיה ורב אשי דהכא לאו לאיפלוגי עליה דרבא אתו אלא סבירא בעלמא אמרי דאיכא לתרוצי מדתני שנים אוחזין בהכי שאע"פ שהשיירות מצויות והוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר א' אי אמרו עדים מעולם לא חתמנו על גט אחר אלא על זה ששמו יוסף בן שמעון אי נמי נקב יש בצד אות פלונית נותנין ואפילו לזמן מרובה והלכתא כרבה והלכתא כרב ירמיה והלכתא כרב אשי: מאי חפיסה אמר רבה בר בר חנה חמת קטנה מאי דלוסקמא אמר רבב"ח טליקא דסבי פי' כיס גדול של עור: מתני' המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים בת ישראל שנשאת לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בהחזקת שהוא קיים פירוש נותן לה בחזקת שהוא קיים ולא אמרינן דלמא מית ואין גט לאחר מיתה וכן מי שהלך בעלה למדינת הים לא חיישינן דלמא מיית ולא אמרינן דלמא מית והויא לה זרה וכן שאין לה זרע ממנו ולגבי חטאת נמי לא אמרינן דלמא מית והויא לה חטאת שמתו בעליה ולמיתה אזלא: אמר רבא ל"ש אלא זקן שלא הגיע לגבורות פי' שמונים שנה כדכתיב ואם בגבורות שמונים וחולה שרוב חולים לחיים אבל זקן שהגיע לגבורות וגוסס שרוב גוססין למיתה לא אלא חיישינן דלמא מית ולא תנשא בגט זה עד שיתברר אם היה חי בעת שנתן לה האשה: איתיביה המביא גט והניחו זקן בן ק' שנה נותנו לה בחזקת שהוא קיים תיובתא ואיבעית אימא כיון דאפלוג איפלוג פי' כיון דאפלג מדרך שאר בני אדם שהאריך עד ק' שנה איפליג ואינו נחשב כל כך זקן שהוא קרוב למיתה אבל בן פ"א או יותר עד צ' קרוב למות: ורמינהו הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד אלמא חיישינן למיתה היא אוכלת בתרומה בחזקת וכו': אמר רבא שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן פירוש לשמא מת לא חיישינן דאוקמי ליה אחזקיה שהניחו חי אבל זה שנתן לה גט על מנת שיחול שעה א' קודם למיתתו לשמא ימות ודאי חיישינן דלא

שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן אמר ליה רב אדא בר מתנה לרבא והא נוד דכשמא ימות הוא ופליגי אמר רב יהודה מדסקרתא שאני נוד דאפשר דמסר ליה לשומר *מתקיף לה רב משרשיא ערבך ערבא צריך א"א אמר רבא שמא מת לא חיישינן שמא ימות תנאי היא: השולח חטאתו ממדינת הים וכו': והא בעינא סמיכה אמר רב יוסף בקרבן נשים רב פפא אמר בחטאת העוף וצריכא דאי אשמועינן גט משום דלא אפשר אבל תרומה דאפשר אימא לא ואי אשמועינן תרומה דזמנין דלא אפשר אבל חטאת *העוף מספיקא לא ליעול חולין לעזרה צריכא: **מתני'** שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפה כרקום ועל הספינה המטורפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין אבל עיר שכבשה כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה: **גמ'** אמר רב יוסף לא שנו אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של עובדי כוכבים כיון דגמיר ליה דינא לקטלא מיקטל קטלי ליה אמר ליה אביי בית דין של עובדי כוכבים נמי דמקבלי שוחדא אמר ליה כי שקלי מקמי דלהתום פורסי שנמג לבתר דמיחתם פורסי שנמג לא שקלי מיתיבי *כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דינו של פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג דלמא בורח שאני ת"ש שמע מב"ד של ישראל שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו מקומנטריסין של עובדי כוכבים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו מאי מת ומאי נהרג אילימא מת מת ממש ונהרג נהרג ממש דכוותיה גבי עובדי כוכבים אמאי אל ישיאו את אשתו והא קיימא לן *דכל מסיח לפי תומו הימוני מהימני ליה אלא לאו מת יוצא למות נהרג יוצא ליהרג וקתני בב"ד ישראל ישיאו את אשתו לעולם מת ממש ונהרג ממש ודקאמרת דכוותיה גבי עובדי כוכבים אמאי לא והא קי"ל דכל מסיח לפי תומו הימוני מהימני ה"מ במילתא דלא שייכי בה אבל במילתא דשייכי בה עבדי לאחזוקי שיקרייהו א"ד א"ר יוסף ל"ש אלא בב"ד של עובדי כוכבים אבל

במאי מת לא חיישינן · דאוקמינן אחזקה שהניחו חי וגבי כהן שהלך למדינת הים כיון שלא גירשה אינה נאסרת אא"כ מת אבל זו שנתן לה גט על מנת שיחול שעה א' קודם למיתתו לשמא ימות מיד ודאי חיישינן דלא מרע לה לחזקה בהכי: והא נוד · לדידך דבעית לאוקמי לדברי הכל והא נוד דהאי דאסרי ליה לשתות משום שמא ימות הוא ופליג ר"מ ואמר לא חיישינן: ערבך ערבא צריך · שמא השומר עצמו יפשע: שמא מת לא חיישינן · ומתני' דברי הכל וברייתא דהרי זה גיטך תנאי היא פלוגתא דר"מ וחבריו: והא בעינא סמיכה · ותניא בת"כ ידו ולא יד בנו ולא יד שלוחו: בקרבן נשים · אשה ששגגה בכרת ושלחה חטאתה דגבי סמיכה תניא (קדושין דף לו.) דבר אל בני ישראל וסמך בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות: וצריכא · למיתני תלתא בבי במתניתין בחזקת שהוא קיים: דזימנין דלא אפשרי שהיא עניה וצריכה פרנסה והטול תרומה בבית הגרנות: **מתני'** כרקום · מצור מתרגמינן כרקומין (דברים כ): המוטרפת · ועדיין לא טבעה: לידון · בדיני נפשות: חומרי חיים כו' · כדמפרש ואזיל: בת ישראל לכהן · חומרי מתים: בת כהן לישראל · חומרי חיים ולא תאכל בתרומת אביה: **גמ'** לא שנו · דיוצא ליהרג נותנין עליו חומרי חיים: אלא בבית דין של ישראל · שלאחר גמר דין זימנין דהוו ליה זכותא ומחזירין אותו כדאמרינן בנגמר הדין (סנהדרין דף מב:) השום רץ ומעמידו: פורסי שנמג · לשון פרסי הוא פסק דין: כל מקום כו' · רישא הכי איתא מי שנגמר דינו וברח כו' בפ"ק דמכות (דף ז.): הרי זה יהרג · אלמא לא אמרינן שמא מצאו לו זכות אחרי כן ש"מ לא שכיחא ולא מספקינן בהכי: איש פלוני מת · בבית דין ניתת עצמו כגון מי שלקה ושנה בב"ד סוכנין אותו לכיפה: נהרג · א' מארבע מיתות וגבי עובדי כוכבים מת כמו לקמיה אלילא דקטיעא בר שלום במס' ע"ז (דף י:): קומנטריסין · ממונין ליהרג: אמאי אל ישיאו אשתו · הא קי"ל בפ' בתרא דיבמות (דף קכא:) עובד כוכבים מסיח לפי תומו כשר לעדות אשה: וקתני · גבי ישראל ישיאו וקשיא לרב יוסף: דלא שייכי בהי שאינה תפארת להם: דשייכי בה · כי הכא שמתפארים שהרגו בדין: עבידי לשקר · ולומר נהרג ואף על פי שלא ראוהו אלא יוצא לידון: לא שנוי דנותנין עליו חומרי חיים אלא בדיני עובדי כוכבים דשקלי שוחדא:

הו

והא בעי סמיכה · אע"ג דסמיכה לא מעכבא מ"מ אין לעשות בלא סמיכה לכתחלה וכן פריך בפ' התערובות (זבחים דף עד:) אהא דתנן התם קדשים בקדשים יקרב לשם מי שהוא והא בעינא סמיכה ומשני בקרבן נשים וכן בפסחים פרק האשה (דף פט.) גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהן דפטורין מלעשות פסח שני אף על פי שיכולים להביא ולהתנות במותר הפסח אפ"ה פטורין משום דפסח לא בעי סמיכה ומותר פסח בעי סמיכה ולא אמרינן יעשו בלא סמיכה דלכתחלה אין לעשות בלא סמיכה כדפריקית וקשה דבפרק תמיד נשחט (שם דף סב.) אמרינן דכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם ולא קפיד אסמיכה וליכא למימר דסמיך אהנ"א דבפ' כל הפסולין (זבחים דף לג.) מוקמינן דהכא לסמיכה שתיטה דאורייתא ואפילו למ"ד ביאה במקצת לא שמיה ביאה ליכא למימר אפשר דמעייל ידיה ושמיך דהא בפרק כל הפסולין (גז"ש) אמרינן כל הסומך ראשו ורובו הוא מכניס דכל כתו בעינן וליכא לאוקמי בעוף דעוף לאו זבח הוא ובבכור ומעשר נמי ליכא לאוקמי דהא כל הזבחים קאמר ולא בקרבן נשים משום ערל ויש לומר דהכא כיון שיכול לקיים מצות סמיכה שיביאנו הוא עצמו אין לו לעשות בלא סמיכה וכן בפרק התערובות (שם דף עד:) יש לו תקנה ברעייה דהכי נמי מפליג התם גבי אשם משום דאית ליה תקנה ברעייה ובפרק האשה נמי כיון שהוא ספק דמאי פטור הוא לא עשו חכמים תקנה דאי אפשר לתקן אם לא יעבור מצות סמיכה אבל ערל וטמא מיירי כגון שאין לו תקנה להמתין כגון שמתו אחיו מחמת מילה דאי אפשר לימול בשום ענין וטמא כגון זב ומצורע שאין רפואתו תלויה בעצמו אי נמי כגון שהיה עובר בבל תאחר אם היה ממתין וכהסיא דתק בשקלים (פ"ז מ"ד) ומייתי לה בפ"ב דקדושין (דף נה.) בהמה שנמצאת בין ירושלים למגדל עדר זכרים עולות נקבות זבחי שלמים התם נמי אין תקנה אחרת לאותם קרבנות אלא שיקריב בלא סמיכה וכן יורש שמביא קרבן אביו אע"פ שאינו סומך ות"ת והא דתנן בפ' דם שחיטה (כריתות כג.) ושניהם מביאים חטאת אחת ובפרק שני נזירים (נזיר דף נז.) שמביאים קרבן אחד בהנהו אלמא מייתי קרבן בלא סמיכה כדי לפטור עצמו מאי שנא מההיא דפרק האשה וים לומר דודאי תקנו חכמים שמביאים קרבן אחד מספק בלא סמיכה כדי לפטור עצמו אבל להביא קרבן ודאי כגון מותר הפסח לא התירו חכמים להביאו בלא סמיכה כדי לפטור את עצמו וא"ת בפ' כל המנחות באות מצה (מנחות דף סב:) אמרינן הבעלה קרבנותיו ממדינת הים כהן מניף על ידו והיכי עביד הכי והא בעי סמיכה דמדקתני מניף משמע דאיירי בשלמים ובקרבן נשים ליכא לאוקמי דהא תנא ליה רישא והאשה כהן מניף על ידה ודוחק לאוקמי בערל וטמא וי"ל דמיירי ביורש וכרבי יהודה דאמר יורש אינו סומך והכא דלא משני ביורש משום דחטאת תנן ובהתערובות (זבחים ע:) הכן כל הזבחים דמשמע אפילו חטאת וא"ת ערל וטמא וכל הנהו דאין ראויין לסמוך נהי דסמיכה לא מעכבא נימא כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו וים לומר מדדרשינן בתורת כהנים (ויקרא טו) וכי יטהר הזב מזובו *ולא מנגעו שמע מינה דטמא משלח קרבנותיו *דבהבאת קרבן איירי ועוד מדממעטינן בפרק קמא דחגיגה (דף ד:) טמא מראיה מובאת שמה והבאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה ש"מ דשאר קרבנות משלח ולא חיישינן שיהא ראוי לסמיכה: **אבל** חטאת לא ליעול חולין לעזרה · וא"ת והלא חטאת העוף באה על הספק כדאמרינן בפרק בתרא דנדה (דף ע.) וים לומר דאדם עצמו בדין הוא שמביא על הספק כדי לפטור עצמו אבל הכא לשליח אין להביא חולין לעזרה מספק: **פורסי** שנמג · פירש ר"ח דיין גדול שלהם: **וקתני** ישיאו את אשתו · מהא דקתני קומנטריסין של עובדי כוכבים אל ישיאו את אשתו ורב יוסף קאמר דמיקטל קטלי ליה לא מצי לאקשויי דאיכא לאוקמי לברייתא מיקמי דליחתם פורסי שנמג ועוד אומר ר"י דלמא הא דעובד כוכבים מסיח לפי תומו כשר לעדות אשה הייט כשמעיד שכבר מת דלא טעי בין מת ללא מת אבל יוצא ליהרג לא ניהרג לא מהימן:

אבג

עין משפט נר מצוה

בט א ב מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה יד:

ל ג מיי' פ"ז מהלכות גירושין הלכה כה כס ופ"ט מהלכות תרומות הלכה כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמא סעיף סט:

לא ד מיי' פי"ג מהל' סנהדרין הלכה ו סמג לאוין רל:

לב ה מיי' פי"ג מהלכות גירושין הלכה יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף י:

לג ו מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

לד ז מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף יד:

לה ח מיי' שם ופ"ט מהלכות תרומות הלכה ג סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף כט:

תוספות רי"ד

דלא מרע לחזקה דהכי: השולח חטאתו כו' והא בעינא סמיכה ותניא בת"כ וסמך ידו ולא יד בנו ולא יד שלוחו ואע"ג דקי"ל דסמיכה לא מעכבא ה"מ דחזי לסמיכה אבל האי דלא חזי לסמיכה מעכבא כדאמרינן גבי בילה דכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו פי' בקדושין בפ"ק: אמר רב יוסף בחטאת נשים עסקינן דלאו בני סמיכה נינהו דהכי תניא התם דבר אל בני ישראל וסמך בני ישראל סומכין ולא בנות ישראל סומכות רב פפא אמר בחטאת העוף עסקינן דלא בעי סמיכה: מתני' ג' דברים א"ר אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפה כרקום ועל ספינה המטורפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין אבל עיר שכבשה כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא לידון נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה: תניא שמע מב"ד של ישראל שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו שמע מבית דין (ס"א מקומונטריסין) של אומות העולם איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו פי' ממונים להרוג מת הוא שמת מאליו בכיפה ששם הכניסוהו נהרג ע"י אחר ואע"ג דקי"ל מסיח לפי תומו הימוני מהימן הרי זה במילתא דלא שייכי בה אבל במילתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שיקרייהו:

[סוטה ט.]

[ועי' מנחות לג:]

[מלת העוף מיותר עי' תוספות נדה ע. ד"ס ומביא]

[עי' רש"י פרוטה פג. וגע"ע]

סנהדרין מה: מכות ז.

[סנהדרין כה:]

[יבמות קכא: ב"ק קיד. לעיל יט:]

[ועי' תוס' יבמות קיז: ד"ה דאמר ומה שגרסם שם נגדו]

אבל בב"ד של ישראל כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה א"ל אביי ב"ד של ישראל נמי אפשר דחזו ליה זכותא כי חזו ליה זכותא מקמי דליגמר דינא בתר גמר דינא תו לא חזו ליה זכותא לימא מסייעא ליה *כ"מ שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דינו של פלוני ופלוני ופלוני עדיו ה"ז יהרג דלמא בורח שאני ת"ש שמע מב"ד של ישראל שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו מקומנטריסים של עובדי כוכבים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו מאי מת ומאי נהרג אילימא מת ממש ונהרג ממש דכוותיה גבי עובדי כוכבים אמאי אל ישיאו את אשתו הא קיי"ל כל מסיח לפי תומו הימוני מהימני ליה אלא לאו מת יוצא למות ונהרג יוצא ליהרג וקתני בב"ד של ישראל ישיאו את אשתו לעולם מת ממש ונהרג ממש דכוותיה גבי עובדי כוכבים אמאי לא והא קיי"ל דכל מסיח לפי תומו הימוני מהימני הני מילי במילתא דלא שייכי בה אבל במילתא דשייכי בה עבדי לאחזוקי שקרייהו: **מתני'** [א]המביא גט בא"י וחלה הרי זה משלחו ביד אחר [ב]ואם אמר לו טול לי הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר *שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר: **גמ'** אמר רב כהנא חלה תנן פשיטא חלה קתני מהו דתימא ה"ה אע"ג דלא חלה והאי דקתני חלה אורחא דמילתא קתני קמ"ל היכי דמי אי דא"ל הולך אע"ג דלא חלה נמי ואי דא"ל את הולך אפי' חלה נמי לא ואי רשב"ג אפילו חלה נמי לא דתניא הולך גט זה לאשתי ה"ז משלחו ביד אחר את הולך גט זה לאשתי הרי זה לא ישלחנו ביד אחר רשב"ג אומר [ג]בין כך ובין כך אין השליח עושה שליח איבעית אימא הולך והוא דחלה ואי בעית אימא את הולך וחלה שאני ואי בעית אימא [ד]רשב"ג היא וחלה שאני תנן המביא גט בא"י וחלה הרי זה משלחו ביד אחר ורמינהו *אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אינהו אין אבל שליח לא אמר אביי התם טעמא מאי משום בזיון דבעל הכא בעל לא קפיד רבא אמר משום דמילי נינהו *ומילי לא מימסרן לשליח מאי בינייהו איכא בינייהו שליח מתנה ובפלוגתא דרב ושמואל רב אמר מתנה אינה כגט ושמואל אמר [ה]מתנה הרי היא כגט: ואם אמר לו טול לי הימנה חפץ פלוני: אמר ריש לקיש כאן שנה רבי *[ו]אין השואל רשאי להשאיל [ז]ואין השוכר רשאי להשכיר אמר לו רבי יוחנן [ח]זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותה אלא זימנין דגיטא נמי לא הוי דנעשה כמי שאמר לו [ט]אל תגרשה אלא בבית וגירשה בעלייה אל תגרשה אלא בימין [י]גירשה בשמאל [כ]דכולי עלמא היכא דנפקה לאפיה ויהבה ליה חפץ והדר שקלה מיניה גיטא כולי עלמא לא פליגי דגיטא מעליא הוי כי פליגי היכא דא"ל שקול

רש"י

הא לא חזו ליה זכותא · כלומר לא שכיח הלכך לא מספקינן בהכי: **מתני'** המביא גט בא"י · שאין צריך לומר בפני נכתב ונחתם: משלחו ביד אחר · ועושה שליח מאליו ושלא בב"ד: ואם אמר לו · בעל לשליח: טול לי הימנה חפץ פלוני · כשתתן לה את הגט לא ישלחנו ביד אחר: **גמ'** חלה תנן · דאנים וה"ה לכל אונסין אבל אי לא אנים לא ישלחנו ביד אחר: אי דאמר ליה הולך · ולא אמר ליה אתה בעצמך הולך: ואי · מתני' ר"ש: אפילו · לא אמר ליה אתה הולך כי חלה נמי לא: ה"ז משלחו כו' · ולא מפליג בין חלה ללא חלה ועושה שליח אחר דהולך לא משמע אלא טרח שיבא גט זה לידה: איבעית אימא · מתני' דאמר ליה הולך ואפ"ה בעינן חלה דברייתא דקתני ה"ז משלחו והוא דחלה: ואיבעית אימא · מתני' דאמר ליה את הולך וחלה שאני ובריית' דקתני לא ישלחנו בדלא חלה וכן נמי כי תוקמא כרבן שמעון חלה שאני ור"ש בשלא חלה: אמר לשנים תנו גט לאשתי · ולא נתן להם גט עשאן עדים ואע"פ שלא אמר להם אתם עצמכם כתבוהו הרי אלו יכתבו ויתנו ולא יאמרו לסופר ויכתוב כדמפרש לקמן: או לשלשה כתבו גט כו' יכתבו · הם עצמם שהרי אמר להם כתבו אבל אמר לשלשה תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו מפני שעשאן ב"ד ורשאין לעשות שליח אלמא אין היחיד עושה שליח: בזיון דבעל · שעליו לכתוב את הגט ואינו רוצה שידעו בו רבים שאינו יודע לכתבו: הכא · גבי הולכה: לא קפידי · דמאי קפידא איכא: רבא אמר · התם היינו טעמא דלא משוו שליח שלא מסר להם אלא דברים ואין בדברים כח להיות חוזרים ונמסרים לאחר אבל גט דאית ביה ממשא חוזר ונמסר: שליח מתנה · שאמר בעל הבית לב' עדים כתבו שטר מתנה לפלוני אי טעמא דגט משום בזיון הוא הכא ליכא למימר הכי שהרי אין עליו לכותבו דתנן (ב"ב דף קסז:) והמקבל נותן את השכר הלכך אם ירצו יאמרו לאחרים ויכתבו ולמ"ד מילי לא מימסרן הני נמי לא מימסרן: אמר ריש לקיש כאן שנה רבי · במשנה זו שנה לנו רבי: אין השואל כו' · דהא דתנן לא ישלחנו ביד אחר לא משום בטולי שליחות דגיטא נקט לה דאם שילח ביד אחר הגט גט דאע"ג דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שליח לגרם מיהא הוי אלא האי דתנן לא ישלחנו לאשמועינן דאין השואל רשאי להשאיל: זו אפי' תינוקות יודעין אותה · דאם השאילה לו לא לצורך אחרים השאילה לו דאין השואל רשאי להשאיל וגמלא זה עובר על דעתו ומקניטו: אלא · משום שליחות דגט גופיה תנא לא ישלחנו דאם שלחו ביד אחר זימנין דגיטא נמי לא הוי גיטא ולקמן מפרש מאי זימנין: אל תגרשה אלא בימין וגרשה בשמאל · דלא שויה שליח להכי הכי נמי פעמים ששליחות הגט תלוי בחפץ ואיכא קפידא לבעל: דכולי עלמא כו' · דמדאמר ר' יוחנן זימנין דגיטא נמי לא הוי משמע דרוב פעמים הוי גיטא ואפי' שלחו ביד אחר: ויהבה ליה חפץ · להוות שליח שני: דכ"ע לא פליגי דהוי גיטא · דאע"ג דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שליחות דגיטא לא בטיל ככל שלוחי גיטא שיכולין לעשות שליח דהגט לא קפיד בעל לדבר זה דגט אינו תלוי בחפץ דאפשר שילך ויטול החפץ וישלח הגט ביד אחר הלכך אפי' שינה בחפץ אין זה שינוי בגט שהרי קיבל החפץ ואח"כ נתן: ואזל

תוספות

אבל בב"ד של ישראל כיון דנגמר דיניה לקטלא מיקטל קטלי ליה · אע"ג דאמר בסנהדרין (דף מב:) שהיה אחד רוכב על סוס וסודרין בידו מגלה לו זכות היה הלה מניף בסודרין מכל מקום לא שכיח: **רשב"ג** אומר בין כך ובין כך לא ישלחנו ביד אחר · והא דדרשינן (קדושין דף מא.) ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח היינו היכא דאין הבעל מקפיד: **משום** בזיון דבעל · פירש בקונטרס שעליו לכתוב את הגט ואינו רוצה שידעו רבים שאינו יודע לכותבו והא דקאמר יכתבו ויתנו אגב יכתבו נקט יתנו אי נמי על ידי שיאמרו לאחר שיתן ירגיש בדבר שהבעל לא כתבו ומקפיד גם על הנתינה וא"ת מאי בזיון איכא והא תנן (לעיל דף כב:) האשה כותבת את גיטה אלמא אין על הבעל לכתוב וי"ל דלעולם על הבעל לכתוב אלא הא קא משמע לן דאפילו אשה כותבת כשר דידעת לאקנויי: **ומילי** לא מימסרן לשליח · ר"מ ור' יוסי פליגי לקמן בפ' התקבל (דף סו:) באומר לשלשה תנו דקסבר ר"מ דעשאן ב"ד ור' יוסי פליג דאפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים ילמדו ויכתבו ויתנו לה אבל באומר לשנים תנו או לשלשה כתבו ותנו אפילו ר"מ מודה דיכתבו ויתנו ולא מימסרי לשליח כדמוכח מתניתין דהתם והא דקאמר בגמ' שלחו ליה מבי רב לשמואל אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו שלח להו תלא והדבר צריך תלמוד ופריך מהא דאמר שמואל הלכה כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח הוה מצי למיפרך דבשנים אפילו ר"מ מודה דלא מימסרן אלא ניחא ליה לאקשויי שמואל אדשמואל ועוד דהוה מצי למימר דטעמיה דר"מ משום בזיון דבעל וקסבר שמואל דבכתיבה ליכא בזיון אבל בחתימה כשיחתמו אחרים הוא דאיכא בזיון דמיפרסמא מילתא בחתימה טפי ומיהו הוה מצי למיפרך מדשמואל דהכא דקסבר טעמא משום מילי דאמר מתנה הרי היא כגט אלא כיון שהיה צריך להביא משמואל דהכא ה"נ פריך מאידך דשמואל דהתם:

כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל · אפילו למאן דאמר בהמפקיד (ב"מ דף לו.) שומר שמסר לשומר פטור שהרי מסרו לבן דעת דאין יכול לומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר הני דלא מיחייב מ"מ לכתחלה אין לו לעשות:

היכא דנפקה לאפיה · נקט הכי משום דמתניתין איירי בחלה השליח הראשון ולא הגיע לעיר שהאשה שם:

שקול

סנהדרין מב: מכות ז.
לעיל יד [ב"מ לו:]
לקמן סו
[לקמן סו: עה: עז:]
ב"מ כט:
[ברכות ס. וש"נ]

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ז מהל' גירושין ה"ד ופ"ט הל' לה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' לח:

לז ב מיי' פ"ט שם סמג שם טוש"ע שם סעיף מא:

לח ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף לח:

לט ה מיי' פ"ד מהל' זכייה הלכה י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רמד:

מ ו מיי' פ"א מהלכות שכירות הלכה ד סמג עשין פד טוש"ע ח"מ סימן שמב [וברב אלפס ב"מ פ"ג עה: ועוד שם פ"ג דף פ ע"א וברא"ש שם פ"ב סימן יט]:

מא ז מיי' פ"א מהלכות שכירות שם סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שז סעיף ד:

מב ח מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה לג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמא סעיף מה:

מג ט מיי' שם הלכה לה טוש"ע שם סעיף נא:

תוספות רי"ד

מתני' המביא גט בא"י וחלה הרי זה משלחו ביד אחר ואם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר' פי' בא"י שאינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם משלחו ביד אחר ועושה שליח מאליו שלא בב"ד' אמר רב כהנא חלה תנן' פי' דוקא אם חלה שהוא אנוס וה"ה נמי לכל האונסים אז משלחו ביד אחר אבל אם אין לו שום אונס לא ישלחנו ביד אחר' פשיטא חלה קתני מהו דתימא ה"ה אע"ג דלא חלה והאי דקתני חלה אורחא דמילתא קתני קמ"ל תנן אמר לשנים תנו גט לאשתי או לג' כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אינהו אין שליח לא' פי' אם אמר לשנים תנו גט לאשתי ולא נתן להם גט עשאם עדים לכתוב גט וליתנו לאשתו ואע"פ שלא אמר להם אתם עצמכם כתבוהו הרי אלו יכתבו ויתנו ולא יאמרו לסופר ויכתוב או אם אמר לג' כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו הם בעצמם ולא יאמרו לאחרים לכתוב שהרי אמר להן כתבו אבל אם אמר לג' תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו מפני שעשאן ב"ד ורשאין לעשות שליח אבל אין השליח יחיד עושה שליח ובמתני' הכי תנן הרי זה משלחו ביד אחר אמר אביי התם משום בזיונא דבעל הכא בעל לא קפיד פי' התם שמינהו שליח לכתוב הגט מ"ה אינו רשאי לומר לאחר שיכתוב שהוא בזוי לבעל שעליו מוטל לכתוב גט לאשתו דכתיב וכתב ונתן ואינו רוצ. שידעו בו שאינו יודע לכתוב אבל הכא גבי הולכת גט ליכא משום בזיונא דבעל ולא קפידי רבא אמר מילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח פי' התם היינו טעמא דלאו משוי שליח שלא מסר להם אלא דברים ואין בדברים כח להיותם חוזרים ונמסרים לאחר אבל גט דאית ביה ממשא חוזר ונמסר ולקמן בפרק האומר התקבל אמרינן כיון דמילי לא מימסרן לשליח אפילו אמר לג' תנו שעשאן ב"ד ואפילו אמר לב"ד הגדול שבירושלים אין רשאים לומר לאחרים לכתוב דמילי לא מימסרן לשליח: מאי בינייהו איכא בינייהו שליח מתנה פי' שאמר בעל הבית לשני בני אדם כתבו שטר מתנה לפלוני על שדה זו לאביי דאמר משום בזיון דבעל הכי ליכא למימר הכי שהרי אין עליו לכותבו דתנן והמקבל נותן שכר הלכך אם ירצו יאמרו לאחרים ויכתבו ולרבא דאמר משום דמילי נינהו מתנה נמי מילי נינהו שהרי לא מסר להם כלום ואל יאמרו לאחרים לכתוב ואותן אחרים אינן רשאין לכתוב שהרי לא הרשם בעל הבית: כפלוגתא רב אמר מתנה אינה כגט ושמואל אמר הרי היא כגט וקמו להו רבא ושמואל (אמרה) [תרווייהו] בחדא שיטתא והלכתא כוותייהו והכי נמי אמרינן בפרק התקבל אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח · ואם אמר לו טול לי ממנה חפץ וכו': אר"ל כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר פי' שלא תאמר כבר קנאה בתוך ימי שאלתה או בתוך ימי שכירותה ורשאי להשאיל ולהשכיר לכל מי שירצה דלגבי דידיה השאיל והשכיר ולא לאחרים וה"ה נמי לשומר חנם אינו רשאי למסור לשומר אחד ומ"ה תני לא ישלחנו ביד אחר ולא משום ביטולי גיטא אתני דאע"ג דשלחו ביד אחר גיטא לא בטיל כל היכא דמטי חפציו לידיה דבעל בין ע"י שליח קמא בין ע"י שליח בתרא: א"ל ר' יוחנן זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותה שאין לו לאדם לעבור על דעתו של בעל למסור פקדונו ביד אחר אלא זמנין דגיטא נמי לא הוי נעשה כאומר לו אל תגרשה אלא בבית וגירשה בעליה אל תגרשה אלא בימין וגירשה בשמאל פי' קסבר ר' יוחנן האי דתני לא ישלחנו ביד אחר משום ביטולי גיטא תניא דזימנין דגיטא בטיל אם שנה כדבעינן לפרושי ואע"ג שהגיע חפצו לידו ולא הפסיד כלום בטל גיטא דעבר על דעתו וקפיד דומיא דבית ועלייה דלא מפסיד בעל מידי ואפ"ה בטל גיטא וה"ה הכי נמי הכא והשתא אזיל ומפרש אימת הוי קפידא ובטל גיטא דמדקאמרינן זמנין דגיטא לא הוי משמע דלפעמים הוי גיטא ואפילו שלחו ביד אחר: היכא דנפקא לאפיה ויהבא ליה חפץ והדר שקלא גיטא מיניה רב"ש לא פליגי דגיטא מעליא הוי: פי' כשאמר הבעל לשליח ראשון טול לי ממנה חפץ פלוני אע"פ שאמר לו טול חפץ ברישא והדר תן לה גט ואזל שליח ראשון ומינה שליח שני כיון דלא שינה שליח שני מדעתו

שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא ואזל איהו ויהיב לה גיטא והדר שקל מינה חפץ רבי יוחנן פוסל בו וכ"ש בשלוחו ור"ש לקיש מכשיר בשלוחו וכ"ש בו: **מתני'** המביא גט ממדינת הים וחלה עושה *שליח בב"ד ומשלחו ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם ואין שליח אחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני: **גמ'** אמרו ליה רבנן לאבימי בריה דר' אבהו בעי מיניה מרבי אבהו שליח דשליח משוי שליח או לא אמר להו הא לא תיבעי לכו מדקתני אין השליח האחרון מכלל דמשוי שליח אלא כי תיבעי לכו כי משוי שליח בב"ד או אפילו שלא בב"ד אמרו ליה הא לא מבעיא לן מדקתני אלא אומר שליח ב"ד אני רב נחמן בר יצחק מתני הכי אמרו ליה רבנן לאבימי בריה דר' אבהו בעי מיניה מר' אבהו שליח דשליח כי משוי שליח בב"ד או שלא בב"ד אמר להו ותיבעי לכו אי משוי שליח בעלמא אמרו ליה הא לא קא מיבעיא לן דתנן אין השליח האחרון מכלל דשליח משוי שליח אלא כי קא מיבעיא לן בב"ד או שלא בבית דין אמר להו הא נמי לא תיבעי לכו דקתני אלא אומר שליח ב"ד אני אמר רבה שליח בא"י עושה כמה שלוחין ואמר רב אשי אם מת ראשון בטלו כולן אמר מר בר רב אשי הא דאבא דקטנותא היא אילו מת בעל מידי משא אית בהו כולהו מכח מאן קאתו מכח דבעל קאתו איתיה לבעל איתנהו לכולהו ליתיה לבעל ליתנהו לכולהו ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו אמר שליח לא ידענא לה אמר ליה זיל יהביה לאבא בר מניומי דאיהו ידע לה וליזיל וליתביה ניהלה אתא ולא אשכח לאבא בר מניומי אשכחיה לרבי אבהו ורבי חנינא בר פפא ור' יצחק נפחא ויתיב רב ספרא גבייהו אמרו ליה מסור מילך קמי דידן דכי ייתי אבא בר מניומי ניתביניה ליה וליזיל וליתביניה לה אמר להו רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא איכסופו אמר רבא קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן סמוכי א"ר אשי במאי קפחינהו מי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את איכא דאמרי אמר רבא קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן סמוכי בטעותא א"ר אשי מאי טעותא מאי קא אמר ליה אבא בר מניומי ולא את ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו א"ל לשליח לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין אתניס בגו תלתין יומין אתא לקמיה דרבא אמר רבא חלה טעמא מאי משום דאנוס האי נמי אנוס הוא אמר ליה מסור מילך קמי דידן דלבתר תלתין יומין משוינן שליח ויהיב ליה ניהלה א"ל רבנן לרבא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא אמר להו כיון דלבתר תלתין יומין מצי מגרש כשליח שניתן לגירושין הוא וליחוש שמא פייס מי לא תנן *מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד יב"ח ומת בתוך יב"ח הרי זה גט והיינן בה וניחוש שמא פייס ואמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי איכסיף לסוף איגלאי מילתא דארוסה הואי אמר רבא *אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה אמר רבא הא ודאי קא מיבעיא לן

כי

שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא · משמע דוקא שהקפיד על לקיחת החפץ תחלה פליגי אבל הב לה גיטא ושקול מינה חפץ לא ותימה דבפרק הכותב (כתובות דף פה.) אמרי' דלא שנא א"ל שקול שטרא והב ליה זוזי ולא שנא אמר ליה הב ליה זוזי ושקול שטרא משלם יאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כיון שהזכיר לקיחת השטר אע"פ שהזכיר לבסוף ויש לומר דשאני התם שפרעון המעות תלוין בשטר ובהזכרת לקיחת השטר גלי דעתיה שירא שלא יאמרו שיטראי ניהו :

רבי יוחנן פוסל בו וכ"ש בשלוחו · פי' בקונט' דקפידת הבעל איננו אלא שלא ישאר החפץ ביד האשה אבל במה שאמר ליה שיטול הימנה חפץ והוא משלח ביד אחר אין הגט נפסל ולא ישלחנו ביד אחר דקתני במתניתין היינו טעמא שמא לא ימסור לשני דברים כהוייתן או השני לא ידקדק בהן ויפסול הגט ולפי זה הא דקתני שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר היינו ביד אשתו וזה נראה דוחק וגם זה דוחק דלא ישלחנו ביד אחר שלא ישכח לומר כאשר אמר הבעל ונראה לריב"א דכשאמר שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא שתולה שליחות הגט בחפץ פוסל ר' יוחנן נמי כשמשלח ביד אחר אפי' לא שינה שליח השני מדעת הבעל ונטל ממנה החפץ קודם נתינת הגט דכיון שתולה שליחות הגט בחפץ כל מה שמשנה מדעת הבעל בחפץ נפסל הגט והכי פי' רבי יוחנן פוסל בו בשליח ראשון כששינה וכ"ש בשלוחו ואפי' בלא שינוי ולא ישלחנו ביד אחר אפי' לא ישנה דקפיד הבעל שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר פי' ביד השליח השני ול"ל כו' כדפי' בקונט':

הכי גר' ר"ת א"ר אשי מאי טעותא מי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את · וקאתי רב אשי לפרש מאי טעותא ולב' הלשונות רב אשי מכוונים ולא קאי א"ד אלא אמילתא דרבא :

מי

ואזל איהו ויהיב לה גיטא · ברישא דכי אמר ליה שקול חפץ ברישא קפיד איהו שהיה בדעתו לעכב הגט אם לא תתן לו החפץ ולרדותה בעיגונא עד שתתן הלכך הגט תלה בחפץ בדבר זה וזה אם שינה נעשה כמי שאמר לו אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעלייה הלכך ר' יוחנן פוסל בו בשליח ראשון וכ"ש בשלוחו והייט דקאמר זימנין דגיטא נמי לא הוי הלכך תנא במתני' לא ישלחנו ביד אחר שמא כשימסור ראשון שליחות לשני לא ימסור לו דברים כהוייתן או השני לא ידקדק בהן ויהא משנה ומיפסיל גיטא וריש לקיש מכשר כו' קסבר לאו קפידא הוא אלא אורחא דמילתא קאמר ליה : **מתני'** עושה בב"ד שליח ומשלחו· שצריך הראשון לומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם לפי שהאחרון לא יוכל לומר : שליח ב"ד אני · ומכאמא ב"ד עשו הדבר בהכשירו : **גמ'** שליח דשליח· השליח השני שנעשה בב"ד: האחרון· ולא תנן השני: ה"ג אלא כי תבעי לכו בב"ד או אפי' שלא בב"ד: עושה כמה שלוחין · ראשון לשני ושני לשלישי וכן לעולם ואין צריך ב"ד הואיל ואין הראשון צריך לומר בפני נכתב האחרון נמי א"צ לומר שליח ב"ד אני : אם מת ראשון · עד שלא הגיע הגט לידה : בטלו כולן · קסבר מכחו באו: דקטנותא היא· בקטנותו אמר אבי שמועה זו שיש להשיב עליה : לא ידענא לה · איני מכירה: מסור מילך קמן· אמור דברי שליחותך בפנינו ותן לנו הגט ואמור בפני נכתב ובפני נחתם ואנו נמסרנו לו ויהיה שליח ב"ד : והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא · השליח הזה לא נעשה שליח לגרשה אלא למוסרו לאבא בר מניומי הלכך לאו במקום בעל קאי למוסרו ליד אחר : קפחינהו · קטע רגליהם שלא ימצאו רגלים לדבריהם: מאי קפחותא· הלא אינה תשובה דמי אמר ליה בעל אבא בר מניומי יגרשנה ולא אתה אי הוה האי ידע לה הרי נוהו תחלה לגרשה לשון קיפוח דטרונקיי"ר שמקצרו מלמטה : איכא דאמרי · דרבא אמר שאינה תשובה אלא בטעות קפחם ואמר(ליה) רב אשי מאי טעותא שפיר קפחינהו : מאי קאמר ליה · בעל : אבא בר מניומי יגרשנה ולא אתה · מאחר שאינך מכירה הוא יהא שליח מעתה ולאו את בלישנא קמא גרסינן מי אמר ליה בלישנא בתרא גרסי' מאי קאמר ליה: איתניס· שליח: בגו תלתין · שלא יוכל לילך אחר שלשים : שליח שלא ניתן לגירושין הוא· בתוך שלשים : וליחוש· שמא בא בעל אצלה בתוך שלשים ונתייחד עמה ופייסה ובעל והוי גט ישן : ליחוש שמא פייס· בתוך י"ב חדש שיש שהות הרבה לבא ואין זה דומה לשולח גט ממדינת הים ואינו קובע זמן לשהותו בידו דהתם ליכא למיחש שמא פייס דמימר אמר הבעל השליח קדמני וכבר הגיע גט לידה ולא עקר נפשיה מספיקא : הכי גרסינן ואמר רבה כו' באומר בפני בית דין בשעה שמסרו לשליח הרי היא נאמנת עלי כמאה עדים לעולם אם אערער לומר גט ישן הוא הריני מאמינה לאמר שלא באתי בתוך הזמן אללה וכיון דמעיקרא הימנה תו לא מהימן לערער וכל שכן דאכן לא ליקו ולערער אלמא טעמא דאמר הכי אבל הא דלא אמר הכי ליחוש : אם אמרו בנשואה· שחביבה עליו ומחזר לפייסה :

כי

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה לה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמא סעיף נא :

מה ב מיי' שם פ"ז הל' כ סמג שם טוש"ע שם סעיף מ וסימן קמב סימן ט :

מו ג ד ה מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קמא סעי' מג:

מז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף מא :

מח ז מיי' פ"ט מהלכות גירושין הלכה לט סמג עשין נ טוש"ע שם סעיף נו :

מט ח ט י מיי' שם הלכה מ טוש"ע שם סעיף לג

תוספות רי"ד

של בעל הבית אלא תחלה קבל החפץ ואחר נתן לה הגט גט מעליא הוי אלא כי פליגי היכא דא"ל שקיל מינה חפץ והדר הב לה גיטא וזה פינה שליח שני ואזל שליח שני ויהב לה גיטא והדר שקיל מינה חפץ ר' יוחנן פוסל בו וכ"ש בשלוחו דקפידא הוי ומעביר על דעתו הוי שהוא סבר לעכבה בענין הגט עד שתתן לו החפץ ודוקא קא"ל הכי שלא יעבור על דבריו הלכך היכא דשינה אע"ג שהגיע חפצו לידו קפידא הוי ולא הוי גיטא מפני שעבר על דעתו ומ"ה קתני לא ישלחנו ביד אחר שמא ישנה שליח שני מדברי הבעל הבית ור"ל מכשיר בשלוחו וכ"ש בו דקסבר ר"ל אין דעתו של בעל אלא שיגיע חפץ לידו ולא תעכבנו האשה וכיון שהגיע חפצו לידו אע"ג דיהב לה גיטא ברישא לא הוי שינוי ומעביר על דעתו וקי"ל דכל ר"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן : מתני' המביא גט ממדינת הים וחלה עושה ב"ד ומשלחו ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם ואין השליח האחר צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני· פי' אם חלה או נאנס ואינו יכול ללכת ורוצה למנות שליח צריך למנותו לפני ב"ד מפני שצריך לומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם ולקיימו וזה השליח האחרון אינו יכול לאומרו וכבר איפלגו ר' יוחנן ורבי חנינא לעיל ואמרינן התם דכ"ע שלשה מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא ובצירוף השליח עם שנים אמרינן פליגי והכא נמי מ"ד בפני שלשה מפרש מתני' ב"ד עמו שיהו שנים והוא הרי שלשה: אמרי ליה רבנן לאבימי בריה דר' אבהו בעי מיניה מר' אבהו שליח [דשליח] משוי שליח או לא א"ל הא לא תיבעי לכו מדקתני אין השליח האחרון מכלל דמשוי

שליח פי' מדלא תני שליח שני והני שליח האחרון ש"מ דמצי משוי · כי תיבעי לך בב"ד או שלא בב"ד · ה"ג מי אמרינן כיון שאין צריך השני לומר בפני נכתב ובפני נחתם אינו צריך ב"ד או דלמא כיון דהוא צ"ל שליח ב"ד אני שוה דבור זה כמו בפני נכתב ובפני נחתם · אמרו ליה הא נמי לא תיבעי (לכו) [לך] דקתני אלא אומר שליח ב"ד אני (כר"ש) אלמא צריך האחרון שבהם לומר שליח ב"ד אני וש"מ שאינו עושהו אלא בב"ד : אמר רבא שליח בא"י עושה כמה שלוחים פי' ראשון לשני ושני לשלישי עד לעולם ואין צריך ב"ד הואיל ואין הראשון צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם [אין] האחרון צ"ל שליח ב"ד אני ובמדינת הים תנן במתני' דעושה כמה שלוחים מדתני אין שליח האחרון אבל בא"י לא תנן דשליח שני עושה שליח שלישי והוה אמינא דוקא במדינת הים שנתמנה שליח שני בפני ב"ד אלים לשוויי שליח שלישי אבל בא"י שלא נתמנה אלא בינו לבינו הוה אמינא דלא [יכול] למיעבד שליח שלישי קמ"ל רבא דעושה כמה שלוחים: אמר רב אשי ואם מת ראשון בטלו כולם פי' אם מת שליח ראשון קודם שיגיע הגט ליד האשה בטלו כולם דמכח קמא קאתו : אמר מר בר רב אשי הא דאבא דקטנותא הוא אילו מית בעל מידי אית בהו משא כולהו מכח בעל קאתו איתיה לבעל איתנהו לכולהו ליתנהו לבעל ליתנהו לכולהו וכן הלכה: ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו א"ל זיל יהביה לאבא בר מניומי דהוא ידע בה וליתביה ניהלה אתא ולא אשכחיה לאבא בר מניומי יתיב ר' אבהו ור' חנינא ור' יצחק נפחא ויתיב רב ספרא גבייהו אמרי ליה מסור מילך קמן דכי אתי אבא בר מניומי ניתביה ניהלה פירוש השליח היה אנוס לילך לדרכו ולא היה יכול להמתין עד שימצא אבא בר מניומי ואמרי ליה מסור דברי שליחותך בפנינו ואמור בפני נכתב ובפני נחתם ואע"פ שאיננו כאן כדאמרינן לקמן שיכול ב"ד למנותו בין בפני שליח ראשון בין שלא בפניו תן לנו הגט (שיתנהו לו) ואנו ניתן לו והוא ימסרנו לאשה ויהיה שליח ב"ד אמר להו רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא איכסופו פי' זה השליח לא נעשה שליח לגרשה אלא למוסרו לאבא בר מניומי והלכך לאו במקום בעל קאי שיהא רשאי למוסרו אלא על יד אבא בר מניומי יכול למוסרו שכך הרשהו הבעל אבל אינו רשאי שיתנהו לאדם אחר שיתנהו לאבא בר מניומי ולא דמי לשליח שניתן לגירושין שידו כיד הבעל ומסתמא עושה כמה שלוחים אבל זה שלא ניתן לגירושין ואין ידו כיד הבעל מסתמא אין לו למנות שליח אחר להגיעו ליד אבא בר מניומי אך אם הרשהו הבעל בפירוש שיהא רשאי למנות שליח אחר עד שיגיעו ליד אבא בר מניומי · אמר רבא קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן: סמיכי ואסיקנא דהכי א"ל אבא בר מניומי ולא את והוה ליה שליח שלא ניתן לגירושין פי' שאמר לבעל לא ידענא לה לא עשאו שליח אלא לתתו ליד אבא בר מניומי וה"ל שליח שלא ניתן לגירושין דסתמא אין לו כח למנות שליח אחר להגיעו ליד אבא בר מניומי רק אם היה הבעל מרשהו בפירוש: ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו א"ל לשליח לא תיתביה ניהלה אלא לבתר תלתין יומין איתנים בגו תלתין יומין פי' אירע לו אונס שלא היה יכול להמתין שם ל' יום ולמוסרו ביד האשה אתא לקמיה דרבא אמר רבא חלה מ"מ משום דאנוס הכי נמי הא אניס א"ל מסור מילך קמן ולבתר תלתין יומין משוינן שליח וממטי ליה ניהליה ומכאן מוכיח שב"ד ממנין השליח השני ולא שליח ראשון וה"ה תנן שליח ב"ד אני אמרי ליה רבנן לרבא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא פי' בתוך ל' יום אמר להו רבא כיון דלבתר תלתין יומין מגרש שליח שניתן לגירושין הוא : וליחוש שמא פייס פי' שמא בא הבעל אצלה בתוך ל' יום ונתייחד עמה ופייס ובעל ואם בעל בתוך ל' יום בטלה שליחותו של שליח אחרי שנתפייס עמה ובא עליה ושוב אין שליח זה יכול לגרשה בו דדוקא שליחות השליח בטלה אבל גם כדקאי קאי וכיון דיהביה ניהלית בתר דבא עליה מפקיע קרושיה אבל מיהו גם ישן הוי דאיכא למיחש שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אבל אם נירשה בו תינשא לכתחלה' מי לא תנן מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט והיינן בה וליחוש שמא בא עליה פי' אחרי שיש שהות הרבה לבא ליחוש שמא בא ובטל תנאו ולא דמי לשולח גט ממדינת הים ואינו קובע זמן לשהותו בידם דהתם ליכא למיחש שמא בא ופייס דמימר אמר השליח קודמני וכבר הגיע הגט לידה ולא עקר נפשיה מספיקא : ואמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי פי' באומר בפני ב"ד בשעה שמסרו לשליח הרי היא נאמנת עלי כק' עדים אם ערער לבס־

איפרו'

מסורת הש"ס

ס"א עושה ב"ד ומשלחו

גליון הש"ס

גמ' והא שליח שלא ניתן לגירושין. עיין לעיל דף כד ע"א תד"ה וכי מטייס שם איכסיף. לקמן עז ע"ב ב"מ נו ע"ה ע"ז דף כב ע"ב:

[נדרים כז. ע"ז נז.] לקמן עו: כתובות כב

לקמן עז:

כי משוו ב"ד שליח בפניו או שלא בפניו הדר פשטה בין בפניו בין שלא בפניו שלחו מתם בין בפניו בין שלא בפניו: *ההוא דאמר אי לא אתינא עד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא ופסקיה מברא אמר להו חזו דאתאי חזו דאתאי אמר שמואל לא שמיה מתיא ההוא דאמר להו אי לא פייסנא לה עד תלתין יומין ליהוי גיטא אזל פייסה ולא איפייסא אמר רב יוסף מי יהיב לה תרקבא דדינרי ולא איפייסא איכא דאמרי אמר רב יוסף מידי תרקבא דדינרי בעי למיתב לה הא פייסה ולא איפייסא הא כמאן דאמר יש אונס בגיטין הא כמאן דאמר *אין אונס בגיטין: **מתני'** המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי או העשיר העני מתו צריך ליטול רשות מן היורשים אם הלוון בפני ב"ד אינו צריך ליטול רשות מהיורשין: **גמ'** ואף על גב דלא אתו לידיה אמר רב במכרי כהונה ולויה ושמואל אמר במזכה להם ע"י אחרים עולא אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר *עשו את שאינו זוכה כזוכה כולהו כרב לא אמרי במכרי לא קתני כשמואל לא קאמרי במזכה לא קתני כעולא נמי לא אמרי ביחידאה לא מוקמינן ת"ר *המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ופוסק עמהן כשער הזול ואין בו משום רבית ואין שביעית משמטתו ואם בא לחזור אינו חוזר נתייאשו הבעלים אין מפריש עליהם לפי שאין מפרישין על האבוד אמר מר פוסק עמהם כשער הזול פשיטא הא קא משמע לן אף על פי שלא פסק כמי שפסק דמי ואין בו משום רבית מאי טעמא כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי אין בו משום רבית ואין שביעית משמטתו דלא קרינא ביה לא יגוש ואם בא לחזור אינו חוזר אמר רב פפא לא שנו אלא בעל הבית בכהן אבל כהן בבעל הבית אם בא לחזור חוזר דתנן *נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו: נתייאשו הבעלים אין מפריש עליהן לפי שאין מפרישין על האבוד: פשיטא לא צריכא *דאקון מהו דתימא אקנתא מילתא היא קמ"ל: תניא ר' אליעזר בן יעקב אומר *המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בב"ד ומתו מפריש עליהן בחזקת אותו השבט ואת העני בבית דין ומת מפריש עליו בחזקת עניי ישראל ר' אחי אומר בחזקת עניי עולם מאי בינייהו

איכא

רש"י

כי משוו ב"ד שליח · מי בעי בפניו דשליח קמא או אפילו שלא בפניו כגון זה שהוא אנוס ואינו יכול לעכב כאן וילך לדרכו: מברא · מעבר המים שלא מצא את המעבורת: לא שמיה מתיא · דלא מטי עד הכא ואין טענת אונס בתנאי גיטין למימר אניסנא א"כ יש אונס בגיטין הא הוקימנא בשמעתא קמייתא דכתובות דהאי הו סא דשכיח הוא ואיבעי ליה לאתנויי: ליהוי גיטא · מעכשיו *אמסור לה גט על תנאי זה אי לא אפיים לה: פייסה · בדברים והרבה שליה ריעים ולא נתרצתה להשלים אתו: מי יהב לה תרקבא דדינרי ולא איפייסא · וכיון שלא עשה כן נמצא שלא פייסה ואע"פ שאין לו לא אמרינן אנים דאין אדם יכול לטעון אונס בתנאי של גט והוי גיטא: אטו תרקבא דדינרי בעי למיתב להיזהרי אין לו ואנוס הוא דהא פייסה במה שבידו לעשות ולא איפייסא ולא הוי גיטא דיש אונס בגיטין: הא כמאן דאמר כו' · פלוגתא דתרי לישני ואליבא דרבא היא במסכת כתובות בשמעתא קמייתא: **מתני'** להיות מפריש עליהן מחלקן · המלוה הזה כשיפריש תרומותיו ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפרעון החוב זה בשביל הכהן וכן המעשר ראשון בשביל לוי ומעשר עני בשביל עני והמעשרות יעכב ויאכל אלא שמפריש מעשר מן המעשר לכהן שהן מותרין לזרים מכיון שאין כאן גזל מתנות שכבר נתן דמיהם לכהן זה ובשעת ההלואה פסק להם דמים: ליטול רשות מן היורשין · מפני שאין חוב זה מוטל עליהן לפרוע יטול מהם רשות אם רוצים שיתקבל חובו בשבילם יעכבם ממעשרות עצמו: אינו צריך ליטול רשות · דיש כח לב"ד להטיל חוב זה על כל הכהונה והלויה לפי שתקנתם הוא שימצאו מעות להלואה: **גמ'** ואע"ג דלא אתו לידיה · בתמיה אע"פ שאינו נותנן לכהן ויחזירם לו קתני מתני' דיפריש עליהן וכיון דלא מטו לידיה מאן זכי ליה להאי כהן הך תרומה שיקבלנה זה בחובו והיאך יצא ידי נתינה: במכרי כהונה · כמו איש מאת מכרו (מ"ב יב) שהם מכיריו ואוהביו דאינו רגיל לתת תרומות ומעשרות אלא לכהן זה הלכך כיון דמלתא דפשיטא היא דלדידהו יהיב להו אסחי להו שאר כהני דעתייהו והוה כמאן דמטו לידייהו דהני: במזכה להן ע"י אחרים · כשהוא מפריש מוסרו למעשרות ביד אוהבו ואומר זכי במעשר זה לפלוני לוי והוה ליה כמאן דמטא לידיה וחוזר ומחזירן לו: עשו את שאינו זוכה כזוכה · במקומות הרבה מפני תקנה עשו כן לרבי יוסי בהניזקין (לקמן דף נט:) עני המנקף בראש הזית ומצודות חיות ועופות ומציאת חרש ובבכורות (דף יח:) כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ובגמרא דשנים אוחזין (ב"מ דף יב:) השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו דאף על פי שאין זכיה לקטן עשאוהו כזוכה ובכולן י"ל מפני תקנה עשו: כשער הזול · שאם יוזלו חיטין בשעת הפרשת תרומות אקבלם באותו השער של שעת הפרשה: ואין בו משום רבית · בשאר פוסקין בעינן עד שיצא השער וכאן פוסק בשעת הלואה בכך וכך אף על פי שלא יצא השער: ואם בא לחזור · לקמן מפרש: נתייאשו הבעלים · כגון שהלוהו כדי שיעור תרומות שנה זו ועל מנת לקבלם בשנה זו וראה שנשתדפו שדותיו ונתייאש מאותה הלואה ואמר ווי לחסרון כיס ואחר כך חזרו ונתקנו אין מפריש עליהם דיאוש דבר האבד הוא: פוסק עמהם כשער הזול · בכל תנאי נמי אם בא לפסוק כשער הזול מי ימחה בידו גבי שאר פוסקין על הפירות נמי הכי תניא באיזהו נשך (ב"מ דף עב:): כמי שפסק דמי · וה"ק הפיסוק שהוא פוסק עמהן כשער הזול הוא שאם יוזלו מדמים הללו שהוא פוסק בשעת הלוואה יקבלם כשער הזול: דכי לית ליה · כגון אם נשתדפו שדותיו: לא קרינא ביה לא יגוש · שאינו יכול לתובעו כלום: בעל הבית · אם בא לחזור בכהן אין יכול שהרי כספו בידו וזה לא היה לו למשוך ממנו כלום דנימא ליה לא משכתי: אבל כהן חוזר בו · דכיון דעשאוהו כזוכה יכול לטעון לא משכת ממני פירות: לא צריכא דאקון · בשעה שייבשו ונתייאש כבר עלו בקנה: מהו דתימא אקנתא מילתא היא · דמשעלו בקנה אם מתייבשים חוזרים ומתקנים ומלתא דלא שכיחא הוא שיהו מתקלקלין לגמרי ולא הוי יאוש מעליא קמ"ל: אותו השבט · שהקרוב להם באותו השבט ראוי ליורשם וכל לויים זוכין במעשרות לפיכך יעכב זה את המעשרות בשביל הקרוב להם בלוייה: בחזקת עניי ישראל · הכא ליכא למימר בחזקת יורשין שמא יורשים עשירים הם אבל בחזקת שאר עניים יפריש ויעכבם דהואיל ותקנת עניים הוא ניחא להו לכל עניי ישראל שתהא דת זו נוהגת בישראל כדי שימצאו מלוים להם כשיצטרכו הלכך כי גבי מאשר עניים לאו גזל את העניים הוא:

עניי

תוספות

מי יהיב לה תרקבא דדינרי ולא איפייסא · אע"ג דלית ליה אין טענת אונס בגיטין והוי גט וא"ת וכי יהב לה נמי תרקבא דדינרי אמאי לא הוי גיטא הא לא איפייסא ואור"י דאי לא פייסנא לה משמע אם לא אטרח לפייסה בדבר גדול ואי יהב לה הרי טרח לפייסה וקיים תנאו אע"פ שלא נתפייסה: במכרי לא קתני · אע"ג דמזכה נמי לא קתני מ"מ ניחא ליה לאוקמי במזכה דאיירי בכל כהנים ומאן דמוקי לה במכרי משום דמזכה לא קתני אע"ג דמכרי נמי לא קתני משמע ליה מפרישין עליהן סתם בלא ש"ס זיכוי: ביחידאה לא מוקמינן · אע"ג דשמואל פסיק בפ"ק דב"מ (דף יב.) כרבי יוסי דעשו את שאינו זוכה כזוכה מכל מקום מסתבר ליה לאוקמי מתניתין °אפילו כרבנן*: ופוסק עמהן כשער הזול · כדמפ' דאע"ג דלא פסק כמי שפסק דמי ואין בו משום רבית אפילו פוסק הרבה פחות משער הזול: הא קמ"ל אע"ג דלא פסק כו' · וא"ת הא נמי פשיטא דבפרק איזהו נשך (שם דף עב:) אמר ר' יהודה שיכול לומר לו תן לי כזה או תן לי מעותי וי"ל דהתם שאומר לו בשעת הזול אבל הכא אפילו שתק עד שהוקר השער: כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כו' · והא דאסר רב בפרדיסא באיזהו נשך (שם דף עג.) אע"ג דאית ביה תיובתא הכא התירו משום תקנת כהן: לא שנו אלא בעל הבית בכהן · אפילו לרבנן דפליגי ארבי שמעון בפ' הזהב (שם דף מד.) ולית להו כל שהכסף בידו ידו על העליונה הכא לא גרע מכי לית ליה לא יהיב אי נמי כדפירש בקונטרס דהכא דאין לו למשוך ממנו כלום לא מצי הדר ביה:

איכא

תוספות רי"ד

פייסתי' הריני מאמינה לומר שלא באתי בתוך זה הזמן אצלה וכיון דמעיקרא הימנה תו לא מהימן לערער וכ"ש דאנן לא ניקום ונערער אלמא טעמא דאמר הכי אבל האי דלא אמר הכי ליחוש איכסיף לסוף איגלי מילתא דארוסה הות אמר רבא אם אמרו בנשואה דחביבה עליו ומחזר לפיים יאמרו בארוסה שאינה חביבה עליו כ"ש אמר רבא אי ק' לי הא ק"ל כי משוו ב"ד שליח שני בפניו או דלמא שלא בפניו פי' כי משוו ב"ד שליח שני בפניו של השליח ראשון משוו ליה או דלמא שלא בפניו נמי מצי משוו ליה כגון זה שאינו יכול להתעכב וילך לדרכו בתר דבעיא הדר פשטה בין בפניו בין שלא בפניו שלחו מתם בין בפניו בין שלא בפניו: ההוא דאמר להו אי דלא אתינא עד לתלתין יומין ליהוי גיטא אתא ופסקיה מעברא אמר להו חזו דאתאי חזו דאתאי אמר שמואל לא שמיה מתיא פי' לא מצא המעבורת לעבור והיה אנוס וקי"ל אין אונס בגיטין כדאמרינן לקמן מ"ה אמר שמואל לא שמיה מתיא והגט גם ולא מצי למימר אנוס אני: ההוא דאמר לה אי לא מיפייסנא לה עד תלתין יום ליהוי גיטא מעכשיו פייסה ולא איפייסה פי' התנה עמו שאם לא יפיים אותה עד ל' יום שיהא גט מעכשיו והזר אחריה והרבה עליה ריעים כדי שתתפיים עמו · לא נתרצת והיה טוען ואומר בכל כחי פייסתיה וכל מה שהיה לי לעשות עשיתי והגט הוא בטל שהרי כך אמרתי אם לא אפייסנה יהא גט והרי פייסתיה והיא לא נתרצית אמר רב יוסף מי יהב לה תרקבא דדינרי ולא איפייסה פי' כיון שאמר אם לא אפייסנה יש לו לפייסה עד שתתפייס והיא לא נתפייסה בדברים אם הוי יהיב לה תרקבא דדינרי הות מיפייסה א"כ נמצא שלא פייסה והגט גט הוא ואי אמרת אונס הוא שהרי אין לו תרקבא דדינרי אין טענת אונס בגיטין הלכך כיון שלא פייסה עד שתתרצה ותתפייס עמו (אינו) [הוי] גט ואינו יכול לטעון בכל כחי פייסתיה ואנוס אני: **מתני'** המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין אין חוששין שמא מת כהן או לוי או שמא העשיר העני ואם מתו צריך ליטול רשות מן היורשין ואם הלוה לפני ב"ד אין צריך ליטול רשות מן היורשין פי' הלוה מעות לכהן ע"מ להפריש תרומותיו ולהפרע מהן חוב זה שיפרישם כדי לתקן פירותיו וימכרם לכהנים והדמים יעכב לעצמו בשביל חוב זה וכן הלוה ללוי להפריש מעשר ראשון ולעכבו לעצמו בפרעון חוב זה ויפריש ממנו תרומת מעשר שטובלת ומטריה ויתביה לכהנים ושאר המעשר יאכל הוא [בעצמו] וכן הלוה מעות לעני אחד להיות מפריש עליו מעשר עני ויפרישנו ויתקן פירותיו שגם מעשר עני טובל ויעכבנו לעצמו בפרעון חובו ואין כאן גזל מתנות שכבר הקדים ונתן להם דמיהן ופסק עמהן בשעת ההלואה שיפרע ממתנות [שלהם] ואם אין לפניו מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מתו ושוב אינו יכול להפרע מהן וחייב לאחרים או שמא העשיר העני ואינו ראוי ליטול (מיורשיהן) מעשר עני וחייב ליתנו לאחרים: ואם מתו צריך וכו' אם רוצים לפרוע חוב אביהן כענין זה מפני שאין חוב זה מוטל עליהן לפורעו הלכך אם יתרצו יפרעו חוב זה בענין זה יעכב אלו המתנות לעצמו ואם לא יתרצו חייב ליתנם לכהן ולוי ועני אחרים: ואם הלוה אותם בפני ב"ד וכו' שכח יש לב"ד להטיל חוב זה על יורשיהן לפי שתקנתם היא זו שימצאו מעות להלואה בשעת דוחקם ומקשי ואע"ג דלא אתו לידיה פי' אע"פ שלא באו התרומות והמעשרות ליד כהן מעכבן לעצמו בתמיה כיון דלא אתו לידיה מאן זכי ליה להאי כהן שיהא שלו ויתפשם זה בחובו ונמצא שלא קיים מצות נתינה אמר רב במכירי כהונה ולויה פי' כמו איש מאת מכרו שהם מכיריו ואוהביו ואינו רגיל ליתן תרומותיו ומעשרותיו אלא להם הלכך כיון דמילתא פשיטא היא דלדידהו יהיב להו אם הלוהו שאר כהנים ולוים אסחו דעתא עלייהו והוי כמאן דמטו לידייהו דהני אבל לשאר כהנים ולויים שאינן מכיריו אסור לעשות כן ושמואל אמר במזכה להן. ע"י אחר פי' מפרישם ומזכה להן על ידי אוהביו ואומר להן זכה בעבורם וכן לאדם שלא בפניו וקיים בה מצות נתינה וחוזר ונוטל בעבור חובו: תניא ר' אליעזר בן יעקב אומר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בפני ב"ד ומתו מפרישין עליהן בחזקת אותו השבט ואת העני בפני ב"ד ומתו מפרישין עליהן בחזקת עניי ישראל

העשיר

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ז מהלכות גירושין הלכה ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף י:

נא ב ג מיי' פ"ט שם הלכה ח סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קמד סעיף א:

נב ד מיי' פ"ז מהל' מעשר הלכה ה סמג עשין קלה:

נג ה מיי' שם הל' ז:

נד ו ז מיי' שם הל' ו:

נה ח ט י מיי' שם הלכה ז·

[ועיין היטב תוספות ב"מ יב. ד"ה ואמר שמואל ותוספות בכורות יח. ד"ה עשו]

נו כ מיי' פ"ג מהלכות מכירה הלכה ד ופ"ז הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קנח סעיף א וסי' כד סע"א:

מסורת הש"ס

ונסר לה רש"ל

כתובות ב: לקמן ל"ד: נדרים כז:

[כתובות ב: לקמן לד.]

בכורות יח. ב"מ יב

[תוספתא פ"ג]

ב"מ מד.

ותענית יט. ע"ש בתוס' ופרש"י ז"ע [תוספתא ריש פ"ג ע"ש]

גליון הש"ס

גמ' ביחידאה לא מוקמינן · עי' פאה פ"ה מ"ב ובר"ש: שם: שם ואין שביעית משמטתו · עי' ברמב"ם פ"ק דמכות סימן ג: תום' ד"ה ביחידאה וכו' אפי' כרבנן · עיין לעיל דף יג ע"א תוס' ד"ה והא:

איכא בינייהו עניי כותיים *העשיר העני אין מפריש עליו וזכה הלה במה שבידו ורבנן מאי שנא למיתה דעבוד תקנתא ומאי שנא לעשירות דלא עבוד תקנתא *מיתה שכיחא עשירות לא שכיחא אמר רב *פפא היינו דאמרי אינשי חברך מית אשר איתעשר לא תאשר: מת צריך ליטול רשות וכו': תניא *רבי אומר יורשין שירשו ומי איכא יורשין דלא ירתי אלא אמר ר' יוחנן שירשו קרקע ולא שירשו כספים א"ר יונתן הניח מלא מחט גובה מלא מחט מלא קרדום גובה מלא קרדום ור' יוחנן אמר אפילו הניח מלא מחט גובה מלא קרדום וכמעשה דקטינא דאביי: ת"ר ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו מאי קאמר אמר אביי ה"ק ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי והילך דמיו אין חוששין שמא עשאו תרומת מעשר על מקום אחר כור מעשר יש לך בידי והילך דמיו חוששין שמא עשאו תרומת מעשר על מקום אחר *אטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ומשוו ליה תרומת מעשר אלא אמר רב משרשיא בריה דרב אידי הכי קאמר ישראל שאמר לבן לוי מעשר לאביך בידי הילך דמיו אין חוששין שמא עשאו אביו תרומת מעשר על מקום אחר כור מעשר לאביך בידי והילך דמיו חוששין שמא עשאו אביו תרומת מעשר על מקום אחר וכי *נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף אלא אמר רב אשי ה"ק בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא מעשר לך בידי או *מעשר לאביך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דלא קייץ לא הוה מתקן ליה בעל הבית כור מעשר לך בידי או כור מעשר לאביך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דקייץ תקוני תקניה בעל הבית וכי יש לו רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר אין אבא אלעזר בן גמלא היא דתניא אבא אלעזר בן גמלא *אומר °ונחשב לכם תרומתכם בשתי

תורה אור · במדבר יח

רש"י

עניי כותיים · שאם אין עניי ישראל בעיר ויש עניי כותיים מפריש לצורכם ויעכבם לעצמו שאף הם זוכים בהן דכותיים גרי אמת הם ולתנא קמא גרי אריות הם ולא יפריש בשבילם אלא בשביל עניי ישראל יפריש בכל מקום שהם: וזכה הלה במה שבידו · הלוה הזה אינו חייב *לפרוע משלו שהרי הלוהו ע"מ שלא ליפרע הימנו: דעבוד תקנתא · דקאמר מפריש עליו בחזקת עניי ישראל ובהעשיר קתני אין מפרישין עליו: לא שכיחא · הלכך לא חשו לה: אשר · האמן והחזק הדבר לשון שריר וקיים: לא תאשר · לא תאמן: שירשו קרקע · שעליהם מוטל המלוה לפרוע חובת אביהן: מלא מחט · כלומר הניח קרקע מועט אין זה מפריש בחזקת יורשין אלא כשיעור דמי הקרקע: מלא קרדום · כלומר קרקע הרבה: אפי' הניח מלא מחט גובה מלא קרדום · כלומר כל חובו לפי שהוא יכול לטרוף ולחזור ולטרוף כל שעה שיפדוהו ממנו: כי ההוא מעשה דקטינא דאביי · במי שהיה נשוי בכתובות (דף נא:) דההוא דהוו מסקי ביה מאה זוזי ושכיב ושביק קטינא שוי חמשים אתא בעל חוב טרפוה אתו יתמי יהבו ליה חמשין וסלקוהו הדר אתא טרפה כו': ישראל שאמר ללוי · כולה מפרש ואזיל לה: מעשר יש לך בידי · שהפרשתי מתבואתי לצורכך: והילך דמיו · ומוכרהו לי ונטל זה את דמיו: אין חושש · ישראל זה שמא לאחר שמכרו לוי עשאו לוי זה תרומת מעשר על מעשר אחר שהיה לו בביתו דכיון דלא ידע כמה יש לו בידו לא עביד ליה תרומת מעשר אבל אמר כור מעשר יש לך בידי ונתן לו הדמים אסור ישראל זה לאכול הימנו ואפי' הפרים תרומת מעשר לכהן לפי חשבונו חיישינן שמא לאחר שקיבל הדמים עשאו לכולן תרומת מעשר על תשעה כורין שיש לו בביתו מעשר הטבול לתרומת מעשר דכיון דלא משך יכול לחזור הלוי ואע"פ שהוא ברשותו של ישראל לא קנו לו מעותיו דאימת קנייה האי לוי דלקנייה לישראל בקבלת מעות הלכך כי חזר בו ועשאהו תרומת מעשר חל עליו השם: מעשר לאביך בידי · בחיי אביך הודעתיו שהיה לו מעשר בידי: מוקף · סמוך כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לב:) אסור לחבר לומר תבואה שיש לי במקום פלוני תהא תרומה על זו שמא אותה שעה אינה בעין ואם עשה עשוי: כך אמר לי אבא · לפני מותו מעשר לך בידי: חוששין הלוי הזה: לתרומת מעשר · הראויה ליטול הימנו ואע"פ שחזקה על חבר שאינו נפטר מן העולם עד שיתקן כל פירות טבלים שבידו הכא איכא למיחש דכיון שלא הזכיר בצואתו סכום מדה שמא לא היה יודע כמה יש: אין חוששין · שמוחזק ישראל זה שתיקנו קודם שמת ואע"פ שאין מוטל עליו: לתרום תרומת מעשר · הלא אין המעשר שלו אלא של לוי והוה ליה תורם שלא מדעת:
בבתי

תוספות

איכא ביניהו עניי כותיים. אומר ר"י דלא פקיע אלא בחזקת עניי העיר ולא כמו שפירש הקונטרס דלתנא קמא גרי אריות הם ולא יפריש בשבילם אלא בשביל עניי ישראל מפריש בכל מקום שהם דא"כ לא נפקא מינה מידי מאי ביניהו: **תניא** רבי אומר יורשין שירשו · מפריש עליהם אבל לא ירשו לא מפריש עליהן ואסיפא קאי ואם הלוה בפני ב"ד אין צריך ליטול רשות מן היורשים אבל אריישא דקתני מת צריך ליטול רשות מן היורשים לא מצי קאי דכ"ש אם לא ירשו שצריך ליטול רשות יותר שאין עליהן מוטל לפרוע חוב אביהן:

וכמעשה דקטינא דאביי ואע"ג דאמר התם במי שהיה נשוי (כתובות דף נא:) דאי אמרו ליה הני חמשין דמי קטינא סלוקי סלקוהו הכא תקנתא דרבנן היא:

הילך דמיו חוששין שמא עשאו כו' · פירש בקונט' לאחר שקיבל המעות עשאו תרומת מעשר וקשה לר"י דלאחר שמכרו איך יכול לעשותו הא לא מיחסר משיכה שהרי ברשות ישראל קאי אלא י"ל דשמא עשאו קודם קבלת הדמים קאמר ופריך אטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ומשוו ליה תרומת מעשר פירוש ומשוו ליה כבר תרומת מעשר מעיקרא:

מעשר לאביך בידי הילך דמיו · תימה אמאי נקט השתא הילך דמיו ועוד אמאי חוששין כלל שעשאו אביו תרומת מעשר והא אדרבה חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו כדאמרי' (פסחים דף ט.) בחבר שמת והניח מגורה מליאה פירות וי"ל בדוחק דקסבר דמסתמא אביו אמר לו אם הוא מתוקן או אינו מתוקן ואם לא נטל דמיו רמי אנפשיה לצורך עצמו ומדכר שאמר לו אביו ואם לא מדכר חשבינן ליה בחזקת מתוקן אבל כשנוטל דמיו לצורך אחרים לא רמי אנפשיה ומדכר:

וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף · תימה דתנן במסכת ביכורים (פ"ב מ"ה) תרומת מעשר שוה לביכורים בשני דרכים ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף ואמר נמי בירושלמי בפ' ב' דתרומות דכל התורה כולה למידה ומלמדה חוץ מתרומת מעשר שמלמדה ואינה למידה דבתרומת מעשר כתיב (במדבר יח) ממנו מן המוקף ומוקמי' ליה בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר ובפ' הזהב (ב"מ דף מט.) אמרינן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר והכא פריך אתרומת מעשר וכי נחשדו כו' וי"ל מדרבנן אף תרומת מעשר בעי מוקף והא דקאמר רשאי בן לוי היינו בשבתות ויו"ט דשרי כדאמרי' בהאשה רבה (יבמות דף צג.) וקשה דבפ' המפקיד (ב"מ דף לח.) תנן המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן ומפרש רב נחמן בר יצחק בגמרא דחיישינן שמא עשאו תרומת מעשר על מקום אחר ואמאי וכי נחשדו לתרום שלא מן המוקף ואומר ר"ת דגבי פקדון חיישינן טפי ובחששא מועטת תולין הדבר להחמיר שלא ליגע בו וחיישינן שמא בשבתות ויו"ט עשאו דשרי שלא מן המוקף כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף צג.) אבל בשאר מקומות לא חיישינן דלא שכיחא שיהא לו פירות בביתו ולא יהא לו די לשבת אם לא יעשרו ממקום אחר וי"מ דדוקא חברים לא נחשדו לתרום שלא מן המוקף דהכא איירי בבן לוי שניתן לו מעשר ואין נותנין אלא לחבר כדאיתא בהזרוע (חולין דף קל:) אין נותנין מתנות לכהן עם הארץ אבל המפקיד כל אדם מפקיד אף שאינן בקיאין בהלכות מוקף וא"ת הא דביכורים דנטילתה שלא מן המוקף היכי מצי למימר דמדאורייתא איירי הא קתני וצריכה שיעור כתרומה ומדאורייתא לתרומה גדולה אין לה שיעור דחטה אחת פוטרת את הכרי וי"ל דאין לה שיעור למטה אבל יש לה שיעור למעלה דאין יכול לעשות כל גורנו תרומה דבעינן ראשית ששיריה ניכרים וכי האי גוונא איכא בריש מסכת פאה (פ"א מ"א) גבי אלו דברים שאין להם שיעור:

לתרום שלא מן המוקף. פי' בקונטרס דשמא באותה שעה אינה בעין ואין נראה דתרומה גדולה מדאורייתא בעי מוקף וא"כ אפילו שתיקן לפניו ובתרומת מעשר נמי דלא בעינן מוקף אלא מדרבנן נראה דהיינו משום גזירה אטו תרומה גדולה ובעינן מוקף אפילו שתיקן לפניו כמו בתרומה גדולה וגבי חלה נמי תנן מוקף אפילו שתיקן לפניו: **כיון** דלא קייץ כו'. וא"ת והא מוקי לה כאבא אלעזר בן גמלא דאמר ניטלת מאומד וא"כ כי לא קייץ נמי ליחוש דלמא תקוניה תקניה בעה"ב מאומד וי"ל דאינו תורם מאומד דבר שאינו שלו שאינו רוצה להפסיד לא ללוי ולא לכהן: **אין** אבא אלעזר בן גמלא היא. וא"ת נהי שיש לו רשות לתרום שמא לא חשש לתרום מעשר שעתיד ליתן ללוי והילך נמי מספק וי"ל דכיון שהרשות בידו ושהה זמן גדול בביתו ומלוה עליה רמיא סתמא דמילתא דתקוניה תקניה:

עין משפט נר מצוה

נז א ב ג מיי' פ"י מהל' מעשר הלכה:

נח ד מיי' פ"ג מהל' תרומות הלכה טו וע"ש ובכ"מ ·

נט ה מיי' שם הל' יג

[נ"ל רבא וכן איתא בערוך ערך אשר ג']

תוספות רי"ד

העשיר העני אין מפרישין עליו וזכה הלה במה שבידו: מ"ט דלמיתה עבוד רבנן תקנתא ומ"ט דלעשירות לא עבוד תקנתא: מיתה שכיחא עשירות לא שכיחא אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי מית חברך אשר איעתר לא אשר

מסורת הש"ס

[נ"ל לפרוע]

[לקמן סה. כתובות סג:]

[תוספתא רפ"ג]

[יומא ו. וש"נ]

[ערובין לב: וש"נ]

במיי' פ"ג מהלכות תרומות משמע דלא גרס בזה מעשר לאביך כו'

ביצה יג: ע"ש בכורות נח: ע"ש מנחות כה:

עין משפט נר מצוה

סא מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה ד:

סא ב מיי' פ"ז מהל' מעשר הלכה ד סמג עשין קלה:

בשתי תרומות הכתוב מדבר 'אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר כשם שתרומה גדולה "ניטלת באומר ובמחשבה כך תרומת מעשר ניטלת באומר ובמחשבה וכשם שיש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומה גדולה כך יש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומת מעשר: **מתני'** [ב]המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר' *אלעזר רבי יהודה אומר בשלשה פרקים בודקין את היין בקידום של מוצאי החג ובהוצאת סמדר ובשעת כניסת מים *בבוסר: **גמ'** מאי מעת לעת ר' יוחנן אמר מעת לעת של בדיקה רבי אלעזר בן אנטיגנוס אומר משום רבי אלעזר בר' ינאי מעת

רש"י

בשתי תרומות · דהאי קרא בלוים כתיב תרומתכם היינו תרומת מעשר כדגן מן הגורן היינו תרומה גדולה ראשית דגן שישראל מפריש מגורנו והקיש הכתוב תרומת מעשר לתרומה גדולה: באומד · אחד מהמשים שאמרו חכמים מפריש באומד דאם טעה אין כאן איסור דמדאורייתא חטה אחת פוטרת הכרי דלא נתנה בה תורה שיעור אלא ראשית דגנך: אף תרומת מעשר · אע"פ ששיעורה קצוב מן התורה מעשר מן המעשר ניטלת באומד: ובמחשבה · נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה ואע"פ שלא הפריש ותרוייהו נפקי מונחשב והאי דיליף תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד הוא דיליף: **מתני'** המניח פירות להיות מפריש עליהן ס' · סומך על אלו ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומר הרי תרומתן באותן פירות שהקציתי לכך וכן עושה תמיד: ואם אבדו · הלך לבדקן ומצאן שאבדו: הרי זה חושש · לאותן טבלים שתיקן בהבטחתן של אלו ואם לא אכלן צריך להפריש מהם דשמא כשאמר הרי תרומתן בפירות שהקציתי כבר היו אבודין: מעת לעת · בגמ' מפרש: בודקין את היין · שהניחו להיות מפריש עליו צריך לבודקו שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין: בקידום של מוצאי החג · כשמנשבת רוח קדים במוצאי החג: הוצאת סמדר · כתוס פרח וענביו נראין באשכול כסדרן: ובשעת כניסת מים לבוסר · כשהן כפול הלבן נקראין בוסר וכשלחלוחית נכנסת וגדילה בתוכו שיכול לעצור מהן כל שהוא היינו כניסת מים ל"א היו כותשין הענבים כשהן בוסר ונותנין להוכן מים ונעשין חומץ לטיבול: **גמ'** מעת לעת של בדיקה · כשבדקן מצאן אבודין חושש שמא מאתמול בעת הזאת אבדו ואם עשאן מעשר תוך מעת לעת זה על פירות אחרים צריך להפריש עליהם מספק וטפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא סמכי' אחזקה של

תוספות

כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד · ומיהו אין להקיש תרומת מעשר לתרומה גדולה שיועיל במתכוין חיטה אחת לפטור הכרי דהא מעשר אמר רחמנא ומיהו אם במתכוין מוסיף נראה דמועיל דמקשינן נהכי לתרומה גדולה כדמוכח בפרק כל המנחות באות מלה (מנחות דף נה·) דקתני תורמין תאנים על הגרוגרות במנין ופריך דהוי מרבה במעשרות ומיירי במרבה בתרומת מעשר כדמוכח סיפא ומוקי לה לרישא כאבא אלעזר בן גמלא והתם מרבה במתכוין ונראה דלית ליה כלל לאבא אלעזר בן גמלא מרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין דבמעשר [ראשון] נמי שרי מאומד כדאמרי' בסוף בכורות יכול היה לו מאה טלאים ונטל עשרה או עשרה ונטל אחד יהיו מעושרים ת"ל עשירי ואין זה עשירי ר' יוסי בר' יהודה אומר מעשר ומפרש התם דטעמא דר' יוסי בר' יהודה דסבר כאבא אלעזר בן גמלא ומעשר קרייה רחמנא תרומה דכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן כדאמר התם בריש פירקין מה מעשר דגן ניטל מאומד ובמחשבה כו' ובמעשר ראשון איירי דכתיב בסיפא דקרא נתתי ללוים לנחלה וא"ת ואמאי אצטריך התם לאוקמי כאבא אלעזר לא הוה ליה למימר אלא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ניטל אחד מעשרה אף מעשר בהמה כן אפי' בלא העברת שבט וי"ל דמשמע ליה דלרבי יוסי ברבי יהודה בנטל אחד מעשרה הוי מעשר אפי' אינם שוים כמו במכניס לדיר להתעשר דמסתמא אין דרכן להיות שוין הלכך צריך לאוקמי כאבא אלעזר בן גמלא דאי לאו דהבא אלעזר ה"א דבנטל אחד מי' בעינן שוין כמו במעשר דגן אע"ג דבמכניס לא בעינן שוין וקשה כיון דסברי אפי' מעשר מאומד אמאי איצטריך במנחות לאוקמי בתרומת מעשר הא דאמר ר' אלעזר ברבי יוסי אבא היה נוטל עשר גרוגרות שבמקלוע על תשעים שבכלכלה לוקמה במעשר גופיה וי"ל דנהי דרבי יוסי ברבי יהודה סבר דאפילו מעשר ניטל מאומד דלמא אבא אלעזר לית ליה הך סברא ועוד דניחא ליה לאוקמיה בתרומת מעשר משום דברישא קתני תורמין: **ניטלת** מאומד · מצוה לתרום מאומד דמתוך שירא לנמנם שלא יטול פחות נוטל בעין יפה כדתנן בפ' קמא דתרומות אין תורמין לא במדה לא במשקל ולא במנין וכן תרומת מעשר ובתוספתא גרסינן מה תרומה גדולה אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה אף תרומת מעשר אינה ניטלת אלא באומד כו' ואם תאמר *דבפ"ק דתרומות תנן המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן בירושלמי מקשה לה בפ"ק דתרומות ומשני כאן בתרומה גדולה וכאן בתרומת מעשר דתניא אלעזר בן גמלא אומר מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין תלמוד לומר ונחשב לכם תרומתכם במחשבה אתה תורם ולא אתה תורם במדה במשקל במנין פירוש ההיא דאין תורמין בתרומה גדולה דלכולי עלמא מצותה מאומד וההיא דהמונה משובח בתרומת מעשר וכרבנן והא דמייתי ברייתא דאבא אלעזר בן גמלא לאשמועי' דפליגי בתרומת מעשר וא"ת דבירושלמי אההיא דהמונה משובח ממאי הוא משובח אמר רב הונא מן התורם מאומד משמע דמאומד הוי תרומה אלא דמונה משובח וקאמר נמי התם אמר רבי הלל מתני' אמרה כן השוקל משובח משלשתן פירוש מכלל דאיכא שלשה בר ממשקל ובתר הכי קאמר אמר ר' חנינא תיפתר בשלשתן ולית את שמע מינה כלום ואי לרבנן לדידהו אין תרומת מעשר מאומד ולאבא אלעזר בן גמלא מצותה לעשות מאומד דקתני בתוספתא אף תרומת מעשר אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה ויש לומר דרבנן מודו דמאומד הוי תרומה אבל אין מצוה לעשות מאומד ולא חשיב מרבה במעשרות במתכוין לאמוד יפה אלא במתכוין להרבות ומרבה במתכוין וההיא דבכורות דמוקי לה ר' יוסי כאבא אלעזר בן גמלא ולא כרבנן שמא התם מרבה במתכוין: **כך** תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה · פירש בקונטרס דלענין אומד הוא דיליף אבל מחשבה בתרווייהו נפקא מונחשב אי נמי מחשבה נמי יליף אף על גב דכתב ביה משום דכתיב ביה כדגן מן הגורן דהיינו תרומה גדולה ראשית דגן שישראל מפריש מגורנו דקרא גופיה מקיש ליה לתרומה גדולה לענין מחשבה ונראה דלא פליגי רבנן עליה דאבא אלעזר בן גמלא אלא לענין מאומד אבל במחשבה לא פליגי דהא קרא כתיב ובריש האיש מקדש (קדושין דף מא:) נמי פריך מה לתרומה שכן ניטלת במחשבה משמע דלכ"ע פריך והיינו תרומת מעשר דכתיב בה אתם גם אתם ודלא כפי הקונטרס דפי' בבכורות דמשום מחשבה מוקי ר' יוסי בר' יהודה כאבא אלעזר בן גמלא ואין פשט הסוגיא מתיישבת כפירושו דמה לנו להזכיר מחשבה בדברי ר' יוסי בר' יהודה: **במחשבה** · פי' בקונטרס שנותן עיניו בצד בזה לשם תרומה ואוכל מצד זה ואע"פ שלא הפריש משמע שרוצה לומר משום דכתיב ונחשב שרי לאכול בלא הפרשה ושרינן נמי בשתיקה ע"י שנותן עיניו בצד זה וכל זה נפקא מונחשב וכן ודאי דבלא דיבור נמי הוי תרומה מדתנן במס' תרומות (פ"א מ"ו) חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה וקא חשיב אלם ומפרש בירושלמי טעמא משום ברכה ובפרק ג' דשבועות (דף כו:) נמי אמרי' גבי כל נדיב לב דהוו תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד לענין גמר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו ולא ילפינן מנייהו שבועה ולענין לאכול בלא הפרשה אין קפידא לכ"ע אפילו בכל המעשרות דלא כתיב בהו ונחשב דשרי בכל מקום אע"פ שעתה אין מפרים כלום כדמוכח ההיא דהלוקח יין מבין הכותים (לעיל דף כה·) דשרי לכ"ע או לאו משום ברירה או בקיעת הטד ובמעשר שני שרינן כשאומר בלפונו או בדרומו וא"ת כיון דשרי תרומה כשנותן עיניו בצד זה אמאי אין מגביהין תרומות בשבת דהא תנן במס' שבת בפרק נוטל (דף קמא:) ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע בא' ומאה פריך בגמ' *והא קמתקן ומשני דסבר כר"ש בן אלעזר דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה ולהכילא חשיב מתקן בשבת כשמעלהו כיון דאפשר במחשבה והכא נמי אפשר במחשבה וי"ל דשאני מדומע שכבר הוא מתוקן אבל תחלת תיקונו של טבל לא שרינן משום דאפשר במחשבה ואפי' דמאי אסור לתקן בשבת כדמוכח בפ' במה מדליקין (שם דף לד·) אע"ג דשרי ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר כדאמרי' בפ"ק דחולין (דף ו:) גבי ר' מאיר שאכל עלה של ירק*: **המניח** פירות להיות מפריש עליהן כו' · בערבי שבתות וי"מ איירי דשרי שלא מן המוקף*: **מעת** לעת · בנדה (דף ד:) דייק מאי טעמא שנתנו רבנן שיעור בנדה מעת לעת ותימה דהכא (נמי) מ"ט וי"ל דדוקא התם דייק משום דאשה מרגשת בעצמה ובדין הוא דדיה שעתה כשמאי ואי בעו רבנן למיקנסה לקנסה מפקידה לפקידה כהלל: **בשעת** כניסת מים לבוסר · נראה לר"י כלשון ראשון שפירש בקונטרס כשנכנסה בו לחלוחית שיכול לעצור מהן כל שהוא היינו כניסת מים מדתנן במס' שביעית בפ"ד (מ"ח) הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדה הבאים כונס לתוך ביתו כו' ויש שאין מהרין בו על מגע לפי שאינו קרוי יין אלא מים ור"ת אומר שאין להקל לפי שאין אנו בקיאין עד מתי קרוי מים ולא יין וכתב ר"ת שבשנה אחת לא נתבשלו הייטב יפה והיו בוסר וכי בלתותה שנה לא נהגו יין נסך · [ועיין תוס' ע"ז כט: ד"ה אי]

בקידוס

תוספות רי"ד

מתני' המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשר מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר' אלעזר ר' יהודה אומר בג' פרקים בודקין את היין בקידום של מוצאי החג ובהוצאת סמדר ובשעת כניסת המים בבוסר · פי' הניח פירות של טבל להיות סומך עליהן ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומר הרי תרומתן ומעשר שלהן באותן פירות שהקציתי לכך שמשער כמה קבין צריך להפריש מאלה תרומה וכמה קבין מעשר ואומר מאותן הטבלים שהקצתי במקום פלוני שלא אקחם וכן הוא עושה תמיד ומפריש עליהן בחזקת שהן קיימין אותן פירות שהקצה ואוכל את אלו ואין חוששין שמא אבודים הן בשעה שהוא מפריש עליהן ואומר תרומתן של אלו באותן הפירות ונמצא שאין בדבריו כלום ואוכל טבלים אלו בחזקת שהן קיימים ומפריש עליהן ואף על פי שאינו רואה אותן: ואם הלך לבודקן ומצאן שאבדן הרי זה חושש לאותן טבלים שתקן בהבטחתן של אלו מעת לעת ואם לא אכלן צריך להפריש מהם דשמא כי אמר הרי תרומתם על אותם שהקצתי כבר היו אבודין · אבל אותן שתקן קודם מעת לעת כתקון מתוקנת ואע"פ שהן בעולם שלא אכלן אוכלן בחזקת מתוקנות ואינו מפריש עליהן כלום: ואמרינן מאי מעת לעת אמר ר' יוחנן מעת לעת של בדיקה פי' אם בדקם היום בשחרית ומצאם אבודים חושש שמא מאתמול בשחרית אבדו ואם עשאן מעשר תוך מעת לעת זה על פירות אחרים צריך להפריש עליהם מספק וטפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ז מהל' מעשר הלכה ד:

סג ב מיי' פ"י מהל' מקואות הל' ו טור וש"ע י"ד סימן רא סעיף עא:

סד ג מיי' פי"ד מהל' שותפין הלכה ד סמג עשין פב טור וש"ע ח"מ סימן קעו סעיף יד

מעת לעת של הנחה תנן אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת בשלמא למ"ד מעת לעת של בדיקה שפיר אלא למ"ד מעת לעת של הנחה האי מעת לעת עד מעת לעת מיבעי ליה קשיא: דברי ר' אלעזר: אמר ר' אלעזר אחלוקין עליו חביריו על רבי אלעזר דתנן *במקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברה"ר טמאות פשיטא דחלוקין מהו דתימא מאי למפרע מעת לעת קמ"ל: רבי יהודה אומר בג' פרקים כו': תנא בקידום של מוצאי החג של תקופה תניא ר' יהודה אומר בג' פרקים מוכרין את התבואה לפני הזרע ובשעת הזרע *ובפרוס הפסח ובשלשה פרקים מוכרין את היין בפרוס הפסח ובפרוס עצרת ובפרוס החג ושמן מעצרת ואילך למאי הלכתא אמר רבא ואיתימא רב פפא גלשותפין מכאן ואילך מאי אמר רבא כל יומא פירקיה הוא °ויהי כזרוח השמש וימן אלהים רוח קדים חרישית מאי חרישית אמר רב יהודה בשעה שמנשבת עושה תלמים תלמים בים א"ל רבה אי הכי היינו דכתיב °ותך השמש על ראש יונה ויתעלף אלא אמר רבה בשעה שמנשבת משתקת כל הרוחות מפניה והיינו דכתיב °אשר בגדיך חמים בהשקט ארץ מדרום (א) א"ר תחליפא בר רב חסדא א"ר חסדא אימתי בגדיך חמים בשעה שהשקיט ארץ מדרום שבשעה שמנשבת משתקת כל הרוחות מפניה רב הונא ורב חסדא* הוו יתבי חליף ואזיל גניבא עלייהו אמר חד לחבריה ניקום מקמיה *דבר אוריין הוא א"ל אידך מקמי פלגאה ניקום אדהכי אתא איהו לגבייהו אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה ברוחות אמר להו הכי אמר רב חנן בר רבא אמר רב *ד' רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית מנשבת עם כולן שאלמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת ורוח דרומית קשה מכולן ואלמלא בן נץ מעמידה מחרבת כל העולם כולו מפניה שנאמר °המבינתך יאבר נץ יפרש כנפיו לתימן רבא ורב נחמן בר יצחק הוו יתבי הוה חליף ואזיל *רב נחמן בר יעקב דיתיב בגוהרקא דדהבא ופרים עליה סרבלא דכרתי רבא אזל לגביה רב נחמן בר יצחק לא אזל לגביה אמר דלמא מאינשי דבי ריש גלותא נינהו רבא צריך להו אנא לא צריכנא להו כדחזא דרב נחמן בר יעקב הוה אזיל לגביה גלי לדרעיה אמר שדיא נשיב אמר רבא הכי אמר רב אשה מפלת בו ושמואל אמר אפילו מרגלית שבים מרקבת בו ר' יוחנן אמר אפי' שכבת זרע שבמעי אשה מסרחת בו *אמר רב נחמן [בר יצחק] ושלשתן מקרא אחד דרשו °כי הוא בין אחים יפריא יבוא קדים רוח ה' ממדבר עולה ויבוש מקורו וגו' יבוש מקורו זו מקורו של אשה ויחרב מעיינו זה שכבת זרע שבמעי אשה הוא ישסה אוצר כל כלי חמדה זו מרגלית שבים אמר רבא *עדי סוראה הוא דדייקי קראי מאי כי הוא בין אחים יפריא אמר רבא אפילו שופתא

תוספות

בקידום של מוצאי החג של תקופה. של תקופת תשרי אבל משכה תקופת תמוז עד כאן לא וא"ת והא אי אפשר שתמשוך עד כאן כדאמרי' בפרק קמא דסנהדרין (דף יג.) דבעינן מקצת החג בתקופה חדשה וי"ל דאמר התם דעל תקופה לבדה אין מעברין:

לפני הזרע ובשעת הזרע. תימה דכל זה הוא פרק א' דאין הפסק בין לפני הזרע לשעת הזרע וי"ל דבשעת הזרע הוא סוף הזרע שכבר זרעו כל מה שהי' להם ונתחסר להם שלא היה להם כל הצורך:

לשותפין. פירש ר"ח ור"ת כי הא דאמר בריש המקבל (ב"מ דף קה.) הני בי תרי דעבוד עיסקא בהדי הדדי [ורווח] וה"ל חד לחבריה תא ונפלוג ואמר ליה אידך נרויח טפי דיכא הוא דמעכב והשתא עד זה הזמן יכולין לעכב ואז ימכרו ויחלוקו וכן לכל דבר יש זמן:

אי הכי היינו דכתיב ותך השמש. אהאי קרא קאמר שלא בא לספר בכח גבורת סערה שהיתה עושה תלמים בים אלא להעיד בהשתיקה באר כל הרוחות ונתחמם העולם ומכל מקום אמת הוא בהוא רוח חזק מאד כדכתיב (שמות יד) ברוח קדים עזה כל הלילה וברוח קדים תשבר אניות תרשיש (תהלים מח) דלפעמים שולחה הקב"ה לעולם עזה וקשה:

אנא לא צריכנא להו. פירש בקונטרס דרב נחמן בר יצחק הקניה דבי נשיאה הוה כדאמר בהעור והרוטב (חולין קכד.) ולפירושו רב נחמן סתם שבגמ' °הוא רב נחמן בר יצחק דבהעור והרוטב משמע דסתם רב נחמן הוא אקניה דבי ריש גלותא ואין נראה דבפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג:) אמרי' יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן וכן בפ' עושין פסין (שם דף יח:) *גבי מגוח עם האדן היה משמע דרב נחמן סתם °לאו היינו רב נחמן בר יצחק וכן בפ' השולח (לקמן לט.) גבי אשכחיה רב נחמן בר יצחק לרבה בר שילא דהוה קאי אפיתחא דבי תפלה וכן בכמה דוכתי אלא רב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יעקב דהא רב נחמן סתם הוא חברו של רב ששת ובירושלמי מוכח בדוכתי טובא דרב נחמן בר יעקב הוא חברו של רב ששת וגם בש"ס שלנו אינו מזכיר בשום מקום רב נחמן בר יעקב אלא בשמזכיר אצלו רב נחמן אחר רב נחמן בר יצחק או רב נחמן בר רב חסדא והא דקאמר הכא רב נחמן בר יצחק לא צריכנא להו שפיר היה ולא היה צריך להם*):

שדיא נשיב. ארוח מזרחית קאמר כדמוכח סוגיא ולא שבמה שדיא אלא לפי שהיתה קשה קראה כך ורוח דרומית במה שדיא כדאמר בערוך בערך אסתנא וזהו לשונו לד' רוחות יש לכן שמות רוח מזרחית שותא רוח מערבית אוריא רוח צפונית אסתנא רוח דרומית שדיא:

הדרן עלך כל הגט

רש"י

כל הנחה. הרי זה חושש למפרע כל הימים עד מעת לעת של הנחה ראשונה יום אחד שלם מחזיקין להו בחזקת קיימין בידוע ומשם עד כאן ספק ויחזור ויתרום: חושש מעת לעת. משמע יום אחד הוא דקאי בחששא היינו כמ"ד מעת לעת של בדיקה: אלא למ"ד. כולהו יומא קאי בחששא בר מיומא קמא חושש למפרע עד מעת לעת מיבעי ליה: ר"א בן פדת דגמרא ור"א בן שמוע דמתניתין ובריית': חלוקין. ואמרי דלעולם הייטן הואיל ונמצאו אבודין וכל פירות שתקנו ע"י אותן פירות צריך לחזור ולהפרים: מקוה. שהיה בחזקת שלם ונמדד לאחר זמן ונמצא חסר: כל טהרות שנעשו על גביו. כל תרומות וטהרות שנשתמשו בהן בכלים ואנשים שטבלו מטומאתן באותו מקוה מעולם: בין שהמקוה ברשות היחיד. דקי"ל ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא: בין ברה"ר. דקי"ל ספיקו טהור הכא טמא דכי אמרי' ספק טומאה ברה"ר טהור היינו ספק נגע ספק לא נגע דאיכא למימר לא נגע אבל זה בודאי טמא ודאי ואתא בא לטהרו בטבילת ספק אל תטהרו מספק: פשיטא דחלוקין. מהא מתני' ור"א בן פדת מאי אשמעינן הא מתני' בהדיא תנן טמאות: של תקופה. אם כבר נכנסה תקופת תשרי אבל אם משכה תקופת תמוז עד כאן לא: לשותפין. שאין האחד יכול למכור שלא מדעת חבירו חוץ לפרקים הללו אבל בפרקים הללו אין צריך לימלך ואם מכר ונתקיים השער לאחר זמן אין עליו כלום: פירקים. זמנו למכור: בשעה שמנשבת עושה תלמים בים. כתלם של מענית המחרישה דהיינו חרישית לשון חרישה לפי שחזקה היא: היינו דכתיב. בתמיה: ותך השמש. הכתוב בא להעיד שנתחמם העולם ואתה אומר שסיפר הכתוב בכח גבורת ספרותיה ולכך בינה בלשונו: משתקת כל הרוחות מפניה. כשהיא מנשבת בשעת החום היא חמה מאוד ומבטלת ניכת כל הרוחות ולכך בינה הכתוב לקרותה חרישית: כשמשקיט הארץ מדרום. כשניכת רוח דרומית שוקטת ומי הוא המשקיטה רוח מזרחית משתיקתה שבשעה שמנשבת רוח מזרחית משתקת כל הרוחות: פלגאה. בעל מריבה שהיתה לו מריבה עם מר עוקבא שהיה אב ב"ד כדאמרי' בפ"ק (לעיל דף ז.) בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם למלכות והוא היה גניבא כדמפרש התם: רוח צפונית. נוחה היא לא חמה ולא צוננת וממתקת את שאר הרוחות: בן נץ. מלאך העשוי כנץ: מעמידה. בכנפיו: יאבר. לשון אברתו יגדיל כנף: גוהרקא. עגלה עשויה כבידה ומנהיגים בה שרים: סרבלא דכרתי. צבע תכלת דומה לכרתי: אנא לא צריכנא להו. דרב נחמן (ג) חתניה דנשיאה הוה בהעור והרוטב (חולין ד' קכד.): גלייה. רב נחמן בר יעקב לדרעיה שהיתה רוח מזרחית מנשבת והוחם לו: שדיא נשיב. השידה מנשבת: שכבת זרע. תוך ג' ימים: מקורה של אשה. עובר שבמעיה: עדי סוראה הוא. הדבר הזה מבני סורא הוא דדייקי קראי: שופתא

תוספות רי"ד

שמכינן אחזקה: א"ר אלעזר בן פדת חולקין עליו חביריו על רבי אלעזר בן שמוע דהנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמאות פי' מקוה שנמדד בא' בניסן והיה שלם ועומד בחזקת שלם ולאחר זמן בא' באייר נמדד ונמצא חסר כל תרומות וטהרו' שנתעסקו בכלים ואנשי' שטבלו מטומאתו באותו מקוה מא' בניסן שהיה שלם ועד א' באייר ונמצ' חסר הן טמאות דחיישי' שמא בא' בניסן לאחר בדיקתו חסר מיד ואע"ג דהוא ברשות הרבים דקיימא לן ספק טומאה [ברה"ר טהור] היינו דאיכא למימר לא נגע אבל זה שהוא טמא ודאי ואתה בא לטהרו בטביל' ספק אל תטהרנו מספק אלמא מעת בדיק' הראשונה אנו חוששין ולא מעת לעת בלבד כמו שאמר ר' אלעזר ומאי דאמרי' (בפסחים) (בקידושין דף עט.) תניא המפריש חבית להיות מפריש עליה תרומה ומעשר על ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק דמשמע שכל למפרע אנו חוששין רבנן הוא דפליגי על ר' אלעזר: ר' יהודה אומר בג' זמנים צריך לבדוק את היין (אבל) [ואם] הניחו להיות מפריש עליו חיישינן שמא החמיץ ואין תורמין מחומץ על יין מפני א) [שאינו מינו] ואם תרם אין תרומתו תרומה: ברוח קדים המנשבת במוצאי הג הסוכות ובהוצאת סמדר כשיפול הפרח והענבים נראים מסודרים באשכול יקראו סמדר. ובעת כניסת מים לבוסר אחד שגדלו הענבים ונעשו כפול הלבן נקראים בוסר וכשתכנס בתוכן לחלוחית שאם תעצרם תוציא מהם משקה נקרא כניסת מים לבוסר ובאלו ג' פרקים רגיל להיות מתקלקל היין שסופו להחמיץ: תנא בקדים של מוצאי החג של תקופה אם כבר נכנסה תשרי. אבל אם משכה תקופת תמוז עד מוצאי החג אין זמן היין להתקלקל עד שתכנס תקופת תשרי:

סליק פרקא

א) עיין תוס' נדה דף ג ע"ב ד"ה היה בודק דאף נראה דס"ל דיין וחומץ מין אחד הוא מ"מ בכאן אין תרומתו תרומה ע"ש:

מסורת הש"ס

קדושין עט. נדה ב: [מקואות פ"ב מ"ב]

פי' ט"ו ימים לפני הרגל קרוי פרוס

לקמן סג.

[פי' בן תורים כ"כ רש"י] לקמן סג.

ב"ב כה.

[נ"ל רב אחא בר יעקב ערוך ערך גהרק]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואמר רב תחליפא: (ב) רש"י ד"ה אנא וכו' דרב נחמן בר יצחק חתניה:

*) [ועיין תוס' עירובין יח: ד"ה מתקיף עוד שם מ"ג: ד"ה יתיב וב"ב מו: ד"ה בלא]

גליון הש"ס תוס' ד"ה אנא וכו' הוא ר"נ בר יצחק. וכן מבואר ברש"י מגילה דף כח ע"ב ד"ה ר"נ: באיד וכו' לאו היינו ר"נ. בעירובין יב ע"א:

מסורת הש"ס

[פי' רש"י שבת קב: ד"ה בזהא ובע"ז כח: ד"ה שופתא]
*) [עי' רש"י ב"ק כו: ד"ה קופינא]
קדושין נט.
(ב"ב קלז:) כריתות כד. [וע' תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמרי כתבו דהם מסוגיות הפוכות]
[וע' תוס' ב"ב קלז. ד"ה כאן בנווה כו' גם סוף דכריתם]

שופתא בקופינא דמרא רפיא רב יוסף אמר אפילו סיכתא בדפנא רפיא רב אחא בר יעקב אמר אפילו קניא בכופתא רפיא:

הדרן עלך כל הגט

השולח *גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל קידם אצל אשתו או ששלח אצלה שליח ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא הרי זה בטל אם משהגיע גט לידה שוב אינו יכול לבטלו בראשונה היה עושה ב"ד (א) ממקום אחר ומבטלו התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהו עושין כן מפני תיקון העולם: **גמ'** הגיעו לא קתני אלא הגיע ואפי' ממילא ולא אמרינן לצעורה הוא דקא מיכוין או ששלח אחריו שליח ל"ל מהו דתימא לא אלימא שליחותיה דבתרא משליחותיה דקמא דלבטליה קמ"ל קדם הוא אצל אשתו למה לי מהו דתימא כי לא אמרינן לצעורה קא מיכוין ה"מ לשליח אבל לדידה ודאי לצעורה קא מיכוין קמ"ל או ששלח אצלה שליח למה לי מהו דתימא איהו הוא דלא טרח אדעתא לצעורה אבל שליח דלא איכפת ליה כי טרח ודאי לצעורה קא מיכוין קמ"ל אם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו פשיטא לא צריכא דמהדר עליה מעיקרא לבטולי מהו דתימא איגלאי מלתא למפרע דבטולי בטליה קמ"ל: ת"ר בטל הוא אי איפשי בו דבריו קיימין פסול הוא אינו גט לא אמר כלום למימרא דבטל לישנא דלבטיל משמע *והאמר רבה בר איבו אמר רב ששת ואמרי לה אמר רבה בר אבוה מקבל מתנה שאמר לאחר שבאתה מתנה לידו מתנה זו מבוטלת (ב) תיבטל אי איפשי בה לא אמר כלום בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין אלמא בטל מעיקרא משמע אמר אביי בטל

שתי

רש"י

שופתא. *בית יד: קופינא. *) חור שבראש המרא שקורין פוסוי"ר ועל שם שדחוק בין שני לדי החור קרי ליה בין אחים שמדובקין: סיכתא בדפנא. יתד שבדופן: רפיא. שמתייבש מחמת החום ורפה: קניא בכופתא. קנה הארוג בכפיפה: רפיא. כמו יפריא:

הדרן עלך כל הגט

השולח. והגיע. והשיג: אינו יכול לבטלו. בגמרא פריך פשיטא: בראשונה. לא היה מבטלו בפני השליח ולא בפני האשה אלא במקום שהיה עומד היה מבטלו בפני שלשה: מפני תיקון העולם. שהשליח אינו יודע בדבר מוליכו לה והיא ניסת בו: **גמ'** הגיעו. הוי משמע שרדף אחריו והשיגו: ואפילו ממילא. שנזדמנו שליח בדרך והיה לו לזה דרך לשם וראהו ואפ"ה בטל: ולא אמרינן. אין בדעתו לבטלו אלא לצעורה בעלמא חדש או חדשים שאם היה בדעתו לבטלו היה רודף אחריו לבטולי: שליחותא דקמא. דאמרינן ליה לא עדיפת מיניה: איהו הוא דלא טרח. כי בטליה הוא בעצמו בטל וליכא למימר לצעורה מיכוין דלא הוה מטרח נפשיה משום לצערה: אבל שליח. כי שלח שליח לבטל אמרינן לצעורה מיכוין ומשום טירחא דשליח אחרון לא איכפת ליה: בטל הוא. משמע בטל יהא וכן אי אפשי בו: פסול הוא. לא משמע דאיהו מבטל ליה אלא מוציא עליו שם פסול והא ליכא: לא אמר כלום. וזכה בה על כרחו ואם יש לו בעל חוב גובה אותה בשבילו לפי שכל הלשונות הללו לשון עתיד הן והואיל וקבלה אינו יכול לחזור בו: בטלה היא. משמע בטלה היתה מקודם שקיבלתי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והרי אומר שלא זכה בה וחוזרת לנותן והכי נמי תניא לקמן בפירקין (דף מ:) כתבתי ונתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא כתב ונתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים והאי נמי דאמר בטלה היתה מקודם לכן נאמן:

שתי

תוספות

השולח. גט שנתתי לך בטל הוא. לרבי דאמר בטלו מבוטל נקט הגיע, בשליח אורחא דמלתא דאז מותר לבטלו ורגיל הוא לבטלו אבל בפני ב"ד שלא בפני השליח אסור לבטלו מדרבנן משום תקנת ר"ג ועוד נקט הגיע בשליח דהשתא אין צריך בית דין אי נמי היא גופה אתא לאשמועי' דלא אמרינן לצעורה קא מיכוין כדאמרינן בגמרא ולא נומר דדוקא בכי האי גוונא בטל: **ולא** אמרינן לצעורה קא מיכוין. וא"ת פשיטא שהוא בטל היאך היה לנו לומר שאינו בטל והוא עומד וצווח וי"ל דהוה אמינא כיון שאינו מביא עדים על כך א"כ אינו רוצה לבטלו א"כ הוה חיישינן להחמיר משום דלמא לצעורה קא מיכוין קמ"ל דלא חיישינן: **איהו** דלא טרח אדעתא לצעורה. משמע דקידם אצל אשתו לא הוי ממילא אלא בטירחא ותימה דאמאי לא נקט רבותא טפי נזדמן אצל אשתו ממילא או שלוחו דלא אמרינן לצעורה קא מיכוין דתימה הוא לומר שאז אין מועיל ביטול: **מהו** דתימא איגלאי מילתא למפרע דבטולי בטליה קמ"ל. ורבא דאמר לקמן (דף לד.) דגלוי דעתא בגיטא מלתא היא היינו שנודע קודם שהגיע גט לידה אבל אם לא נודע אותו גילוי דעתא עד אחר שהגיע לידה לאו כלום הוא כגון דהוה רהיט בתר שליח לבטוליה וסבר שליח דהא דרהיט בתריה דבעי למימר אשור סב לה כדאמר לקמן (שם) וכי מבטל ליה אחר שבא לידה לפי שסבור שעדיין הוא ביד השליח ולא בא לידה אגלאי מילתא למפרע דלבטולי הוה, רהיט קמ"ל מתני' דלאו כלום הוא וטעמא משום דבאותה שעה שהוא רץ לא נודע דעתו לא לשליח ולא לאשה ולא לב"ד והוו להו דברים שבלב דאינן דברים אע"פ שנאמן לומר כך היה בלבי ואף ע"ג דבעלמא גבי ההוא דזבין אדעתא למיסק לארץ ישראל (קדושין דף מט:) בדין הוא דלא הוו דברים כיון שלא חשש לפרש רוצה הוא שיתקיים הדבר בכל ענין אבל כאן עושה כל מה שיכול לעשות מ"מ עשאוס כדברים שבלב ואין להקשות דמי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי גט ומדרבנן הוה גט דכיון שקלא דומה לדברים שבלב לא חשיבא עקירת דבר מן התורה ועדיפא מינה אמרינן בבטול שלא בב"ד בלא ידיעת שליח ואשה דמשמע פשט הלכה דלא הוי בטול ול"ע כי שמא בטול שלא בב"ד אינו מועיל להקל אבל יועיל להחמיר ועוד נראה לר"י כי דברים שבלב אינן דברים אפי' היכא דקי"ל שנהגם מלפרסם כמו שרוצה להוכיח בפ"ב קדושין (דף נ.) דדברים שבלב אינן דברים וכופין אותו עד שיאמר רוצה אני דגט ודכפרה ולא מהני דברים שבלב להיות דברים אלא היכא שבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת דעתו מעצמנו: **והאמר** רבה בר איבו א"ר ששת ואמרי לה רבה בר אבוה כו'. ול"ג רבה בר אבוה א"ר ששת דרבה בר אבוה היה רבו של רב נחמן ורב נחמן חבירו של רב ששת: **מבוטלת** היא תיבטל אי אפשי בה לא אמר כלום. תימה דבפרק בתרא דכריתות (דף כד.) גרסי' איפכא מבוטלת היא תיבטל אי אפשי בה דבריו קיימים בטלה היא אינה מתנה לא אמר כלום *ואי אפשר למיגרס התם כדהכא דהתם פריך מינה אדריש לקיש דאמר הנותן מתנה לחברו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם בה זכה ורב ששת קאמר דאי אפשי בה דבריו קיימים מאי לאו דבריו קיימים והדרה למרה ומיהו לספרים דגרסי התם והכא אי אפשי בה בטלה היא. אינה מתנה דבריו קיימים אתי שפיר והא דלא מקשה מאי אפשי בה כמו שמקשה אבטלה משום שפשוט לו דהאי דדבריו קיימים באי אפשי בה היינו משום דהוי לשון הפקר כדמתרץ בכריתות לריש לקיש ומיהו גירסא זו אינה ברוב ספרים ור"י אומר שיש ליישב כאן גירסא דכריתות ודייק דבטל מעיקרא משמע מדקתני בטלה היא אינה מתנה לא אמר כלום דאי ליבטל משמע להבא א"כ היו דבריו קיימין והוי הפקר וכל המחזיק בה זכה אבל השתא דמעיקרא משמע הרי הוא כאומר על כל מתנות שאדם נותן לחברו וזוכה בהן שאינן מתנות דכאן נמי זוכה בהו ולכך לא אמר כלום והאי דקאמר שתי לשונות משמע ולישנא דמהני בה קאמר לאו דמהני דבריו במתנות קאמר אלא דמהני היינו לשון הטוב לו דטוב לו שיתבטל הגט וטוב לו שלא יתבטל המתנה והא דמשמע בריש פ' האומנים (ב"מ דף עו:) דחשיב עילוי לבעל מה שממהר הגט לחול דאמרינן בשלמא אי איתמר איפכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי

והוא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' טז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נט:
ב ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' ס:
ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' כב:
ד ד מיי' שם הלכ"ב טוש"ע שם סעי' סג:
ה ה מיי' פ"ד מהל' זכייה הל' א סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמה סעי' י בהג"ה וע"ב:

תוספות רי"ד

השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל קדם אצל אשתו או ששלח אצלה [שליח] ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא הרי זה בטל אם משיגיע גט לידה אינו יכול לבטלו: ת"ר בטל הוא אי איפשי בו דבריו קיימין. פי' שמשמע לשונות אלו לשון ביטול. פסול הוא אינו גט לא אמר כלום פי' שמשמע שמוציא עליו לעז שהוא גט פסול והרי אנו רואים שהוא כשר מ"ה לא אמר כלום אבל אם אמר פסול יהיה לא יהיה גט הרי הכי נמי דהוי לשון ביטול והגט בטל:

הגהות הב"ח

(א) משנה ב"ד במקום אחר: (ב) גמ' מבוטלת היא תיבטל

שתי לשונות משמע דבטל ומשמע דליבטיל גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר גבי מתנה לישנא דמהני בה קאמר אמר אביי **[א]נקיטינן שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט נפקא מינה *[ב]להולך לאו כזוכי דמי רבינא אשכחיה לרב נחמן בר יצחק דתלי וקאי בעיברא דדשא וקא מיבעיא ליה בטל מהו [ג]תיקו אמר רב ששת ואמרי לה במתניתא תנא [ד]גט זה לא יועיל לא יתיר לא יעזיב לא ישלח ולא יגרש יהא חרס יהא כחרס דבריו קיימין אינו מועיל אינו מתיר אינו מעזיב אינו משלח אינו מגרש חרס הוא כחרס הוא לא אמר כלום איבעיא להו הרי הוא חרס מהו א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי [ה]מאי שנא מהרי הוא הקדש הרי הוא הפקר חוזר ומגרש בו או אינו חוזר ומגרש בו *רב נחמן אמר חוזר ומגרש בו ורב ששת אמר אינו חוזר ומגרש בו [ו]והלכתא כוותיה דרב נחמן איני והא קי"ל [ז]הלכתא כוותיה דר' יוחנן *דאמר חוזרת הכי השתא התם דיבור ודיבור הוא אתי דיבור ומבטל דיבור והכא נהי דבטליה לשליחותא דשליח [ח]גיטא גופיה מי קא בטיל: בראשונה היה עושה: איתמר בפני כמה הוא מבטלו רב נחמן אמר [ט]בפני ב' רב ששת אמר בפני ג' רב ששת אמר בפני ג' ב"ד קתני ורב נחמן אמר בפני ב' לבי תרי נמי ב"ד קרי להו אמר רב נחמן מנא אמינא לה *דתנן [י]מוסרני לפניכם פלוני

שתי לשונות משמע. וכיון דהכי הוא סתמא דמילתא כי טעין איניש מילתא דמהניא במילתיה קא טעין: הרי הוא כשליח הגט. ואם ביטלה הנותן קודם שתגיע ליד המקבל הרי היא בטלה: ה"ג נפקא מינה להולך לאו כזוכי דמי. ואע"ג דמתנה זכות הוא מאי למימר דהולך לאו כזוכי דמי: דתלי. כשען: בטל מהו. אם אמר בטל ולא אמר הוא מהו לשעבר משמע ואין בדבריו כלום כיון דלא אמר הוא או דילמא כלא הוא נמי ב' לשונות משמע ולישנא דאהני ביה קאמר: אינו מועיל. משמע דהוא אינו מבטלו אלא מעיד בו שהוא פסול והא לא חזינן ביה פסול ויתקיים בחותמיו: חרס הוא כחרס הוא לא אמר כלום. דכל לשונות הללו לשעבר הוא: הרי הוא חרס מהו. להבא משמע או לשעבר משמע: מאי שנא מהרי הוא הקדש. דקי"ל דהוי הקדש בכמה דוכתי דתנן בנדרים (דף מח.) אם שלי הן הרי הן מוקדשים לשמים ובהפקר נמי תנן בה הרי הוא מופקר לכל מי שאחפוץ אלמא להבא משמע: חוזר ומגרש בו. אם נמלך הבעל לחזור ולגרש בגט שביטלו: או אינו חוזר ומגרש. מי אמרינן בטל גיטא והוה ליה כחספא או דילמא שליחותא דשליח הוא דבטיל ליה עד דהדר ומשוי ליה שליח אבל גיטא לא בטיל: כר' יוחנן דאמר חוזרת. בקדושין בפרק האומר לחברו אמר לאשה התקדשי לי במעות אלו לאחר שלשים וחזרה בה בתוך שלשים בטלו הקדושין הואיל ובשעתן קודם שיהו חלין ה"נ ליבטיל גיטא: דיבור ודיבור הוא. מתחילה היתה מתקדשת על ידי הדיבור שנתרצתה בקדושין אתי דיבור של חזרה ומבטל דיבור ומיהו המעות לא בטלו שאם חזר וקדשה בהן מדעתה מקודשת: והכא נהי. האי דאמר בטל הוא לשליח הוא דבטליה שלא יהא שלוחו לגרשה בגט זה דאתי דיבור ומבטל דיבור אבל גט שהוא בעין אינו נפסל: בפני כמה הוא מבטלו. קודם תקנת רבן גמליאל: בפני שנים. דבשלמא גבי דינא דממונא בעי' שלשה אבל הכא אודועי בעלמא הוא ובתרי סגי: מוסרני לכם. לקמן (דף לו.) הוא בפרקין גבי פרוזבול שהוא מוסר שטרותיו לב"ד דאיהו לא תבע ליה לב"ח אלא הב"ד והן יורדין לנכסיו ולא קרינא ביה לא יגוש:

והוא אומר הילך כמה שאמרה ואמר רב נחמן כיון שהגיע גט לידו מגורשת אלמא אעילויא דידיה סמיך התם ודאי ברוצה לגרשה חשוב ליה עילויא אבל כאן שמגלה דעתו שחפץ בביטולו הייתו עילויא דידיה ורש"י פי' בכריתות (דף כד.) דגרסינן התם כמו בשמעתין ולא פריך מאי אפסי דלא אמר כלום דכי אמר ר"ל במתנת מטלטלין דכיון דאתו לידיה הוי אי אפסי לשון הפקר ומפקירם אבל זה לא הפקיר את השדה אלא אומר איני חפץ שתהא המתנה קיימת אלא מסיפא פריך דקתני בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימים דלשעבר משמע ומודה שלא קיבלה נשם מתנה והודאת בעל דין כמאה עדים דמי מאי לאו דבריו קיימים והדרה למרה אלמא היכא דאהני דבריו הדרה למרה ומשני לא דבריו קיימים ולא הדרה למרה והוא הדין דהוה מצי לתרוצי דההיא דריש לקיש כיון שכבר זכה הוי הפקר אבל בההיא דרב ששת דמודה שלא זכה בה מעולם הוי דמרה דכי יהיב איניש אדעתא דמקבלי לה מיניה ואי לא לא הוה מתנה דהכי משני התם אקושיא אחריתי ומיהו השתא משני שפיר בלאו הכי ובתר הכי פריך מאומר לחברו דין ודברים אין לי על שדה זו וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום פריך שפיר משדה אמטלטלין דבשדה שהיא שלו איירי כדפי' בקונט' האומר לחברו שהוא שותף עמו דלא שייך למימר דעתו שלא תהא המתנה קיימת כמו בההיא דרב ששת ואי לשון אי אפסי הוי הפקר במטלטלים א"כ ידי מסולקת הימנה בשדה שלו הוי נמי הפקר שאי אפשר לומר שרוצה לומר בענין אחר ואמאי לא אמר כלום:

להולך לאו כזוכי דמי. בגט לא שייך לומר הולך לאו כזוכי דאפילו זכי נמי לא מהני ולא נקטיה אלא לסימנא בעלמא לומר כי היכי דלא מהניא הולך בגט לא מהני נמי במתנה:

מאי שנא מהרי הוא הקדש. תימה דבריש אין בין המודר (נדרים דף לה:) משמע דככר זה הקדש מועיל וגט זה חרס ודאי לא אמר כלום דגרע מגט זה חרס הוא דאמר דלא אמר כלום דהא בטל הוא דבריו קיימין וכי אמר גט זה בטל ולא אמר הוא מיבעיא לן ועמד בתיקו:

רב ששת אמר אינו חוזר ומגרש בו. תימה והא ריש לקיש ור' יוחנן דפליגי בריש האומר בקידושין (דף נט.) משמע דמודו דלא אתי דיבור ומבטל מעשה כמו שמוכיח שם ממתני' דכל הכלים יורדים לידי טומאתם במחשבה כו' וכתיבת גט לשמה הוי מעשה דאם כתב אדם ס"ת לשמה אינו יכול לחזור ולבטל וי"ל דכל זמן שלא הגיע ליד האשה לא חשיב גמר מעשה:

התם דיבור ודיבור הוא. מתוך הלשון משמע דאפי' ביטלו בפירוש אינו מבוטל מדקאמר התם דיבור ודיבור הוא משמע דהכא לאו דיבור ודיבור הוא אלא דיבור ומעשה וגם מדקאמר גט גופיה מי קא בטיל משמע דאין לו כח לבטל אבל בקידושין בריש האומר (דף נט.) אין שם כל זה האריכות וכתוב בכל הספרים נהי דבטליה מתורת שליחות מתורת גט לא בטליה משמע *דאם ביטלו בפירוש מודה רב נחמן דבטל וכן צריך לומר דגט לא חשיב מעשה כל זמן שלא הגיע ליד האשה דאי לאו הכי תקשי לרב ששת כדפירשנו לעיל ומדקאמר בפ"ב (לעיל דף יח.) גבי נכתב ביום ונחתם בלילה דלא הכשיר ר"ש מיכן עד עשרה ימים דחיישינן שמא פייס פי' שמא ביטל את הגט כדפי' ר"ת אין ראיה כדפרי' בפ"ב* ועוד דשמא התם לא נחתם *לא חשיב גמר מעשה:

ורב נחמן אמר בפני שנים דלתרי נמי ב"ד קרי להו. אין לומר דרב נחמן לטעמיה דאמר בפ"ק דסנהדרין (דף ה:) משמיה דשמואל שנים שדנו דיניהם דין דהא רבא לית ליה התם (דף ג.) דשמואל ועל כרחך רבא אית ליה הכא כרב נחמן דאמר בפני שנים דהא פליגי ר' יוחנן ור"ל בסמוך בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת ורבא פסיק בריש החולץ (יבמות דף לו.) בכולי הש"ס כר' יוחנן לגבי דר"ל לבר מתלת ור' יוחנן קאי כרב נחמן ועוד אמר בירושלמי דסנהדרין רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו שנים שדנו אין דיניהם דין ובהחולץ (שם דף מו:) נמי א"ר יוחנן גר צריך שלשה משפט כתיב ביה וע"כ צריך לומר אף ע"ג דתרי אין דיניהם דין כיון דפרוזבול סגי בתרי קרי להו בית דין ואם תאמר בפ' זה בורר (סנהדרין דף ל.) דפריך גבי אודיתא דילמא ב"ד חצוף כדשמואל דאמר שנים שדנו כו' בלאו שמואל נמי איכא למיפרך דהא ר' יוחנן ורבא לית להו דשמואל וקא סברי דלתרי בית דין קרי להו וכי האי גוונא נמי פריך גבי קיום שטרות בפ"ב דכתובות (דף כב.) וי"ל דהתם כיון דבעינן שלשה באודיתא וקיום שטרות אין שייך לגבי ההוא מילתא לקרות לתרי ב"ד מש"ה קאמר דלמא לא בעי התם ג' כדשמואל* ואם תאמר ומאי נפקא מינה השתא בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת בפני כמה מבטלו הא תיקן רבן גמליאל שלא יהו עושין כן ואומר ר"י דנ"מ לרבי דאמר לקמן אם ביטלו מבוטל ופסק לקמן רב נחמן כוותיה ומודה רבי דאם ביטלו בפני ב' לרב ששת או בפני אחד אפי' לרב נחמן דאינו מבוטל דאפילו קודם תקנת רבן גמליאל לא היה מבוטל דדוקא בפני ג' לרב ששת מבוטל דליכא למיחש לממזרות אבל בפני שנים דאיכא למיחש לממזרות לא ולרב נחמן אע"ג דבפני שנים איכא למיחש לממזרות כדאמרינן בסמוך ואפ"ה הוי מבוטל מ"מ בפחות משנים דאיכא למיחש טפי אינו מבוטל והא אפילו רבי מודה דאמרינן מה כח ב"ד יפה:

לתרי נמי ב"ד קרי להו. וא"ת דבספ"ב דיבמות (דף כה:) גבי מיאנה או חלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד ודייק טעמא דב"ד הוא הא בי תרי לא והא אמר הכא דלתרי נמי ב"ד קרי להו ואור"י דהתם דייק מדלא קאמר מפני ששם שנים אלא תלי טעמא בב"ד ש"מ דלא סגי התם בתרי א"כ מיאון דומיא דחליצה וב"ד דחליצה הייט ג' ולא אתי כמאן דמכשיר חליצה ביחיד דחד לא מקרי ב"ד ואיכא נמי רננה.

לא

ו א ב מיי' פ"ד מהל' זכייה הל"ד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמג סעי' ג [וברב אלפס פ"ו דמכילתין דף קעב. וברא"ש דמכילתין פרק האומר סימן ד':

ז ג ד ה מיי' פ"ו מהל' גירושין הלכ"ב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סג:

ח ו מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעי' סו:

ט ז מיי' פ"ז מהל' אישות הל' יד סמג עשין מח טוש"ע שם סי' מ סעי' א:

י ח מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' כא סמג עשין נ טוש"ע שם סי' קמא סעי' סו:

יא ט מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעי' ס:

יב י מיי' פ"ט מהל' שמיטה הל"ח סמג לאוין רעא:

תוספות רי"ד

אמר רב ששת ואמרי לה במתניתא תנא גט זה לא יועיל לא יתיר לא יעזיב לא ישלח לא יגרש יהי חרש יהי כחרש דבריו קיימין אינו מועיל אינו מתיר אינו מעזיב אינו משלח אינו מגרש חרש הוא כחרש הוא לא אמר כלום. פי' אותן שהן לשון בימול הן לעתיד ואלה שאינן לשון בימול אינן לעתיד אלא כמוציא עליו לעז שאינו כשר והרי אנו רואים שהוא כשר הילכך לא אמר כלום איבעיא להו הרי הוא כחרש מהו פי' האי לישנא להבא משמע או לשעבר א"ל רבינא לרב אחא מ"ש מהרי הוא הקדש הרי הוא הפקר פי' דמשמע להבא כאילו אמר יהא הקדש יהא הפקר ודבריו קיימין וה"ה הכא נמי הרי הוא כחרש להבא משמע ודבריו קיימין: אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה זו לידי מתנה זו מבוטלת תבטל לא אמר כלום פי' דהני לישני להבא משמע וכיון שכבר זכה בה שלו היא ואינו יכול להוציאה מרשותו עד שיקננה לאחר ואם יש לו בעל חוב גובה ממנה בטלה היא אינה מתנה אי אפשי בה דבריו קיימין פי' שלשונות לשעבר משמע שהיא בטלה מקודם לכן משעה שקבלת' אינה מתנה ואי (אתנהו) אפשי לקבלה וכגון שהיה צווח מעיקרו אבל אם שתק ולבסוף צווח נמלך הוא וכבר קנה המקבל ואינו יכול להוציאה מרשותו כ"א שיקננה לאחרים בקנין גמור וב"ח גובה ממנה אמר אביי נקיטי' שליח מתנה כשליח הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכה דמי פי' והנותן מתנה יכול לבטלה עד שלא תגיע ליד המקבל דאע"ג במתנה זכות היא לו וזכין לו לאדם שלא בפניו הולך לאו כזכה דמי דדוקא במנה שהייב לחבירו או שהיה פקדון בידו אמרי' בפ"ק דהולך או תן כזכה דמי אבל במנה מתנה הלך לאו כזכה דמי ועד שלא בא ליד המקבל יכול לבטל מתנתו כמו שיכול לבטל הגט עד שיגיע ליד אשתו: איבעיא להו חוזר ומגרש בו או אינו חוזר ומגרש בו. פי' השולח גט לאשתו ובטלו קודם שיגיע לידה ועכשיו נמלך ורוצה לגרשה באותו גט עצמו חוזר ומגרש או לא מי אמרי' בטל גיטא וה"ל כחספא בעלמא או דלמא שליחותא דשליח הוא דבטל עד דהדר ומשוי שליחא אחרינא אבל גיטא לא בטיל רב נחמן אמר חוזר ומגרש בו רב ששת אמר אינו חוזר ומגרש בו והלכתא דחוזר ומגרש בו דנהי דבטליה לשליחותיה דשליח גט גופיה מי קבטיל פי' שליחות השליח בטל דאתי דבור ומבטל דבור אבל הגט שהוא בעין וכשר אינו מתבטל ועי' בפ' האומר בקידושין: מתני' בראשונה היה עושה ב"ד במקום אחר ומבטלו התקין ר"ג הזקן שלא יהא עושה כן מפני תיקון העולם: איתמר בפני כמה מבטלו. פי' השולח גט לאשתו ומבטלו שלא בפני השליח קודם תקנת ר"ג בפני

כמה

[פי' פרש"י עירובין ס.]

[לעיל יד. לקמן סג:]

קדושין נט:

שם נט.

שביעית פ"י מ"ד [לקמן לו.]

[בב ע"ב ד"ה במה]

[וע"ע תוס' ב"ב מ. ד"ה קיום]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה התם דיבור ודיבור וכו' דאם ביטלו בפירוש. וכן נראה דעת הרמב"ם פ"ב מ"ע ד"ה גילוי מלתא בסוף הדיבור: בא"ד נמסו לא חשיב גמר מעשה. ועי' לקמן פג ע"א תד"ה לא והכלום וד' פח ע"א תוס' ד"ה ולמאי אמלוכי:

פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני ורב ששת אמר *תנא כי רוכלא ליחשיב וליזיל אמר רב נחמן מנא אמינא לה דתנן *א*הדיינים חותמין למטה או העדים מאי לאו דיינים דומיא דעדים מה עדים שנים אף דיינים נמי שנים ורב ששת מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ל"ל למיתנא דיינים ל"ל למיתנא עדים הא קמ"ל ב*לא שנא כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים ולא שנא כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים: מפני תיקון העולם: מאי מפני תיקון העולם ר' יוחנן אמר מפני תקנת ממזרים ריש לקיש אמר מפני תקנת עגונות ר' יוחנן אמר מפני תקנת ממזרים סבר לה כרב נחמן דאמר בפני שנים ובי תרי לית להו קלא והיא לא שמעה ולא ידעה ואזלה ומינסבא ואיכא ממזרים וריש לקיש אמר מפני תקנת עגונות סבר לה כרב ששת דאמר בפני ג' ובי תלתא אית להו קלא ושמעה וידעה ולא מינסבא ותקנת עגונות הוא דאיכא ת"ר *בטלו ג*מבוטל דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לא לבטלו ולא להוסיף על תנאו שא"כ *מה כח ב"ד יפה ומי איכא מידי דמדאורייתא בטל גיטא ומשום מה כח ב"ד יפה שרינן אשת איש לעלמא אין *כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה אמר ליה רבינא לרב אשי תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות: ת"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי ד*יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה במאי קמיפלגי בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה קמיפלגי רבי סבר ה*עדות שבטלה מקצתה

לא

רש"י

פלוני ופלוני. הרי משמע וקרי להו דיינים: רוכל. מוכר צרורות של בשמים: חותמין למטה. גבי פרוזבול תנן לה במסכת שביעית (פ"י מ"ד): למה לי למיתני דיינים או עדים. פשיטא דסגי בהני או בהני וליתני עדים והוא הדין אי חתמי דיינין: בלשון דיינים. כגון בי דינא הוינא ואתא פלוני ואמר לנא מוסרני לכם פלוני ופלוני כו': וחתמי עדים. בלשון עדות כגון אנו פלוני עד: ול"ש כתוב בלשון עדות. כגון דוכרן סהדותא דהוה באנפנא כו' וחתמי למטה אני פלוני דיין: ה"ג ל"ש כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים ול"ש כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים: תקנת ממזרים. כלומר שלא יהו ממזרים בישראל: בפני שנים. היה מבטלו קודם תקנה: ה"ג ובי תרי לית להו קלא ולא ידעה דבטליה ואזלה ומינסבא: תקנת עגונות הוא דאיכא. דאצריכיה לילך אחריו או לשלוח שליח והוא לא יטרח בכל אלה בשביל נעגנה: בטלו. לאחר תקנת ר"ג בפני ב"ד: מבוטל. דאף ע"ג דעבר אתקנתא בטל שליחותא: להוסיף על תנאו. אם היה בו שום תנאי: מה כח ב"ד. של תקנת ר"ג יפה אם דבריהן בטלים ע"י זה: דמדאורייתא בטל גיטא שהרי לא בא לידה וזה ביטל את השליח מהיות שלוחו לגירושין: אדעתא דרבנן מקדש. להיות קדושין חלין כדת משה וישראל שהנהיגו חכמי ישראל והרי הם אמרו שיפקיעו כל קדושין שבישראל על ידי גט כזה הילכך פקעי שעל מנת כן קידשה: תינח דקדיש בכספא. איכא למימר אפקעינהו לקידושין בגט דדבריהן ואמרו ליהוי מעות למפרע מתנה וממילא פקעו שהרי כשקידש ע"מ כן קידש: קדיש בביאה. דקיימא לן בקידושין (דף ד:) מכי יקח איש אשה ובעלה דאשה מתקדשת נמי בביאה: מאי. אפקעתא איכא למימר בהא ביאה: שויוה רבנן. להאי ביאה למפרע ע"י גט זה: בעילת זנות. דאפקעו שם קידושין מינה ויש בהן כח לכך שהרי כשקידש על מנהג חוק דתם קידש כך אני מפרש בכל מקום מלבי ומרבותי קבלתי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דקדושי כסף דרבנן דלא כתיב בהדיא אלא גמרינן קיחה קיחה משדה עפרון והיינו דקפריך תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה דכתיב בהדיא (דברים כד) כי יקח איש אשה ובעלה מאי איכא למימר היאך יכלו לעקור דבר מן התורה ומשני שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות של כל מקדש בביאה כדאמר התם (קידושין דף יב:) רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה משום פריצותא ותשובות קשות יש בדבר חדא דגזירה שוה גופה תורה היא שהרי לא למדו נסקלין* אלא בגזירה שוה ועתר שהוא בכרת מגזירה שוה למדו ונערה המאורסה נהרגת בקדושי כסף ואי דרבנן מי מיקטלא ועוד דקמשני שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות היכי מצי לשויה בעילת זנות הא דאורייתא היא וכי אמרן רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה קידושין מיהא לא בטלי אלא הא והא דאורייתא והא דאית ברבנן כח לבטל מפני שבשעת קידושין תלה בדעתם לקדש כדת שהנהיגו חכמים בישראל: אמר לעשרה כתבו גט לאשתי. וקיימא לן (לקמן דף סו:) כל כמה דלא אמר כולכם אחד כותב ושנים חותמין: יכול לבטל. מותר לבטל ולומר לשנים מהם אל תכתבוהו ואין זה לעקור תקנת רבן גמליאל: אינו יכול. שאף זו מן התקנה ואם בטלו אינו מבוטל דאם כן מה כח בית דין יפה:

לא

תוספות

לא שנא כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים. כמו שכתוב בפרוזבול בי דינא הוינא אנא פלוני בר פלוני וזכרין שם הדיינים בתוך התורף ולמטה חותמים עדים להעיד על הפרוזבול שהוא אמת וקמשמע לן דחשיב פרוזבול אע"פ שלא חתמו בו הדיינים עצמם לא שנא כתוב בלשון עדים שאין דיינין נזכרים בתוך התורף של פרוזבול דכתיב ביה הכי בי דינא הוינא ואתא פלוני ואמר לנא מוסרני לכם כל חוב שיש לי ביד פלוני ופלוני עדיא חתומים למטה הדיינים ובקונטרס פי' בענין אחר: **ובי** תרי לית להו קלא. וא"ת ולתקנו שיבטל בפני ג' וי"ל מפני תקנת עגונות: **ובי** תלתא אית להו קלא ואע"ג דמלוה על פה לא גבי ממשעבדי אפילו הלווהו בפני כמה עדים היינו משום דמאן דיזיף בצנעא יזיף כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף מב.) ואין רגילות להודות לבני אדם אלא כופר לכל השואלים ממנו והא דאמר הכא דבי תרי לית להו קלא וגבי מוכר שדהו בעדים* אמרינן בחזקת הבתים (שם דף מא:) דגובה מנכסים משועבדים הכא בעינן גילוי מילתא טפי: **ושמעה** וידעה ולא מינסבא ותקנת עגונות הוא דאיכא. אע"ג דבדין לא מינסבא חשיב עגון דהכי נמי אמרינן בפ' כל הגט (לעיל דף כו:) ובדין הוא אפי' טופס לא לכתוב אלא זימנין דבעי למיזל למדינת הים ולא משכח ספרא שביק לה ואזיל ומיעגנה ויתבה:

כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. ולכך אומר בשעת קידושין כדת משה וישראל:

ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה. הקשה ה"ר שמואל אם כן יחפה על בת אחותו וכשיבואו עדים שזינתה ישלח לה גט ויבטל שלא בפני שליח ופקעי קידושין ונמצא שהיא פנויה ואומר ר"י דלא קשה דאין לחוש אלא כשמחפה עליה שלא כדין אבל הכא כדין מחפה ומן התורה פטורה ועוד הקשה רבי' שמואל דהיכי מחייבינן לעולם מיתה אשת איש שזינתה והא התראת ספק היא דשמא ישלח לה גט ויבטלנו ועוד יכולין ממזרים ליטהר ואומר ר"ת דכי האי גוונא לא הוי התראת ספק דאזלינן בתר רובא ורוב אין מגרשין נשותיהן וכשמשלחין גט אין מבטלין ועוד דאוקמינן אחזקתה שהיא עכשיו נשואה *דאם לא כן נזיר שהיה שותה יין או מטמא למתים אמאי לוקה דאם אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחת ואחת (נזיר דף מב.) והא התראת ספק היא שמא ישאל על נזירותו ומה שהקשה אם כן יחפה על בת אחותו ויכולין ממזרין ליטהר אי ידעינן שלכך מתכוין לא מפקעינן קדושין מיניה דלתקנה עשו חכמים ולא לתקלה שמתוך כך יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות אבל אם ברור לנו שלא נתכוין לכך לא חיישינן אם יכולים ליטהר:

רבי סבר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה. וא"ת מנא ליה להש"ס דסבר לא בטלה כולה ויכול לבטל היינו אפי' לכתחילה דלמא סבר בטלה כולה ואפילו הכי יכול לבטל בדיעבד דהא לעיל אית ליה בטלו מבוטל דמלשון יכול לא מצי למידק שיהא מותר לבטל לכתחילה כדמוכח בפרק הזהב (ב"מ דף מט.) דאמר האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו ופריך יכול פשיטא אלא אימא מותר לחזור בו וי"ל דמשמע ליה מילתא דרבי דיכול לבטל אפי' בפני אחד אע"ג דאין דבר שבערוה פחות משנים כיון שלשליח עצמו אומר שהוא מבטלו הוא מבוטל א"כ אפי' לא מהני בלא שנים מ"מ יכול לבטל בפני ב' זה שלא בפני זה ואי בטלה כולה אפילו רבי מודה דאינו מבוטל אפילו בדיעבד כדפרישי' לעיל דדוקא בפני ג' לרב ששת או בפני שנים ביחד לרב נחמן הוא דמבוטל א"נ אע"ג דביטלו בב"ד אומר [רבי] דמבוטל היינו משום דהתם ליכא למיחש כולי האי לממזרות שאם יודע לשליח קודם הנתינה לא יתנגו לה או לאשה קודם שתנשא לא תנשא אבל כאן אפי' כשידעו כולם וגם האשה שביטל הבעל מקצת מן העשרה פעמים יטעו ויהיו סבורים שאחרים לא נתבטלו ותנשא ע"י גיטה ולכך אם היה סובר בטלה כולה היה מודה דאינו מבוטל ולפ"ז אתי שפיר מה שמסתפק הש"ס אי כרבי ואי כרשב"ג אפילו למאי דמוקמינן פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה דאפי' קי"ל כרבי בביטלו מבוטל בזה שלא בפני זה מצי שפיר לפסוק כרשב"ג דאינו מבוטל דאפילו רבי אי הוה סבר בטלה כולה הוה מודה באומר לעשרה שאינו מבוטל אבל מתוך פירוש הקונטרס משמע דלרשב"ג דבטלה כולה אף זה מתקנת רבן גמליאל ועל כרחך למ"ד

מפני

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ט מהלכות שמיטה הלכה יח סמג לאוין רעא:

יד ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הלכ"ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ס:

טו ג ד מיי' שם הל"ח טוש"ע שם סעי' סא:

תוספות רי"ד

כמה מבטלו רב ששת אמר בפני ג' ורב נחמן אמר בפני שנים רב ששת אמר בפני ג' ב"ד קתני ורב נחמן אמר בפני ב' בי תרי נמי ב"ד קרי להו: מאי מפני תקון העולם ר' יוחנן אמר מפני תקון ממזרים וסבר לית כרב נחמן דאמר בפני שנים מבטלו ובי תרי לית להו קלא ולא שמעה ואזלה ומינסבא ואיכא תקון ממזרים. ור"ל אמר מפני תקון עגונות סבר לה כרב ששת דאמר בפני ג' ובג' אית להו קלא ושמעת וידעה ולא מינסבא ומיעגנה ויתבה. וקי"ל ר"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן: ת"ר בטלו מבוטל דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטלו ולא להוסיף על תנאו א"כ מה כח ב"ד יפה פי' אם בטלו לאחר תקון ר"ג בפני עדים שלא בפני השליח מבוטל הוא דאע"ג דעבר אתקנתא בטל שליחות השליח ורשב"ג אומר אינו יכול לבטלו שלא בפני השליח ולא להוסיף על תנאו אם יש בו שום תנאי: ת"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה במאי קמיפלגי בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דרבי סבר עדות שבטלה מקצתה לא

מסורת הש"ס

(מיר כא. ב"ק נו: ערכין כג:)

שביעית פ"י מ"ד

יבמות צ:

[שם וקדושין מג.]

כתובות ג. קי. לקמן פג. ב"ב מח: כתובות ג.

[כריתות ט.]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואפקעינהו וכו' דאל"כ נזיר. ע' בבה"מ ד' ב"ח תוס' ד"ה קדיש ומכות דף ט: [illegible] וכו' ד"ה [illegible] קמיפלגי

טז א ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' סא:

לא בטלה כולה ואי אזלי הנך כתבי ויהבי ליכתבו וליתבו רשב"ג סבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והנך לא ידעי ואזלי וכתבי ויהבי ושרו אשת איש לעלמא ואב"א דכולי עלמא עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה והכא היינו טעמא דרשב"ג קסבר מלתא דמתעבדא באפי עשרה צריכא בי עשרה למישלפה איבעיא להו כולכם מהו טעמא דרשב"ג משום דקסבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והני כיון דאמר להו כולכם לא מצו כתבי ויהבי או דלמא טעמא דרשב"ג משום דקסבר כל מלתא דמתעבדא באפי בי עשרה צריכא בי עשרה למישלפה והילכך אפילו כולכם נמי ת"ש **אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה והא שנים דכי כולכם דמו ופליגי אמר רב אשי אי בעדי כתיבה הכי נמי הכא במאי עסקינן בעדי הולכה הכי נמי מסתברא דקתני סיפא *אמר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו יכול לבטל זה שלא בפני זה אי אמרת בשלמא בעדי הולכה שפיר אלא אי אמרת בעדי כתיבה מי מצטרפי הא אמר מר *אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד דלמא כר' יהושע בן קרחה סבירא ליה אמר רב שמואל בר יהודה שמעית מיניה דר' אבא תרתי חדא כרבי וחדא כרשב"ג ולא ידענא הי כרבי והי כרשב"ג אמר רב יוסף ניחזי אנן דכי אתא רב דימי אמר מעשה ועשה רבי כדברי חכמים אמר לפניו רבי *פרטא בנו של רבי אלעזר בן פרטא בן בנו של ר' פרטא הגדול אם כן מה כח בית דין יפה וחזר רבי ועשה כרבן שמעון בן גמליאל ומדהא כרבן שמעון בן גמליאל הך כרבי ואף ר' יאשיה דמן אושא סבר חדא כרבי וחדא כרשב"ג דאמר רבה בר בר חנה חמשה סבי הוינן קמיה דר' יאשיה דמן אושא אתא ההוא גברא קמיה ואשקליה גיטא על כורחיה אמר (א) לן זילו אטמורו וכתבו לה ואי ס"ד כרבי כי מיטמרי מאי הוי אלא שמע מינה כרשב"ג סבירא ליה ואי סלקא דעתך אידך נמי כרבן שמעון בן גמליאל למה להו אטמורי ליבדרו איבדורי אלא שמע מינה חדא כרבי וחדא כרבן שמעון בן גמליאל ורבא אמר רב נחמן [ג]הלכה כרבי בשתיהן ולית ליה לרב נחמן מה כח בית דין יפה והאמר רב נחמן אמר שמואל יתומין

מפני תקנת עגונות לא דמו אהדדי ולפירושו שמשוה אותם מה שמסתפק הש"ס הי כרבי והי כרשב"ג הייני דוקא לפי מה דמוקי פלוגתייהו בצריכי בי עשרה למשלפה אבל למאי דמוקי פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה אין להסתפק דאי קי"ל בביטלו מבוטל כרבי תו לא מצי למיפסק באומר לעשרה לגמרי כרבן שמעון בן גמליאל דאפי' קי"ל כוותיה דבטלה כולה במאי דקאמר שאין הביטול מועיל אפי' דיעבד לא קי"ל כוותיה ומיהו אם משמעות דאינו יכול דקאמר רשב"ג לא משמע דיעבד אלא דאתא לאפוקי מדרבי דשרי אפי' לכתחילה אתי שפיר דמסתפק אפי' ללישנא דפליגי בעדות שבטלה מקצתה ומ"מ לרשב"ג אפי' בדיעבד אינו מבוטל כדפירש בקונטרס מכח היא דלעיל דקאמר א"כ מה כח ב"ד יפה: **צריכי** בי עשרה למשלפה. ואפי' אותם שנים שביטל יכולין לכתוב ותימה כיון דמדאורייתא יכול לבטל אפי' שלא בפניהם אמאי תקנו חכמים שלא יועיל ביטול לגבי אותם שנים עצמם וי"ל כיון שהוצרכו לתקן שאין ביטול מועיל לגבי אחרים תיקנו נמי שלא יהא לו כח לבטל בזה הגט כלל: **אמר** רב יוסף ניחזי אנן. אע"ג דרב יוסף אית ליה הכא דביטלו אינו מבוטל קאמר רב יוסף בפ"ק דקידושין (דף יב:) דרב מנגיד אמאן דמבטל גיטא אע"ג דאינו מבוטל דמ"מ הרי מוציא לעז על הגט כי היכי דמנגיד אמאן דמקדש בשוקא או בביאה אע"ג דליכא איסורא: **וחזר** רבי ועשה כרשב"ג. וא"ת מנא ליה משום דחזר בו התם דחזר בו נמי ממאי דאמר ביטלו מבוטל דלמא ההיא דשום הדיינים דמי טפי לביטלו שלא בב"ד דהתם מודה רבי דאינו מבוטל דאמרי' מה כח ב"ד יפה (ב) כדפרישית לעיל וי"ל דרב יוסף מדמה להו משום דלא איפלגו רבי ורשב"ג אלא בהני תרי מילי במה כח ב"ד יפה בשום הדיינין ובביטול הגט בב"ד ולכך מדמה להו אהדדי ומסתמא כשחזר מזה חזר נמי מזה: **ליבדרו** איבדורי. אפי' למאן דמוקי פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה דייק שפיר דהא קי"ל כרבי דלדידיה ליכא למימר דלבדורי איבדור דכיון שיכול לבטל זה שלא בפני זה לא יועיל פיזור דיבטל כל אחד שימצא בפני עצמו עד שיבטל כולן אבל לרשב"ג דאין יכול לבטל זה שלא בפני זה אין בביטולו כלום אפי' מבטל כולם כל אחד בפני עצמו אע"ג דהשתא ליכא למיחש דלמא אזלי הנך דלא ידעי וכתבי ויהבי לה לא הוי ביטול עד שיבטל כולם יחד זה בפני זה:

יתומין

לא בטלה כולה. הלכך לא חש רבן גמליאל להושיב ב"ד ולימנות על כך שאין בזו מפני תיקון העולם דאי אזלי הנך דלא בטיל קמייהו וכתבי ויהבי לה ואזלא ומינסבא שפיר קא מינסבא: בטלה כולה. ואפי' נשתיירו שנים שעדיין עדות וזה לא בטל בפניהם בטלו אף הן: והנך לא ידעי. דבטל ואזלי וכתבי ויהבי לה ומינסבא בגט פסול: ואי בעית אימא לא בטלה כולה. ואין כאן גזירה אלא טעמא דרשב"ג לא משום תקנה הוא אלא קסבר אין ביטולו ביטול עד שיבטל בפני כולן והאי אינו יכול דקאמר לאו איסורא הוא משום עובר על תקנה אלא הכי קאמר אין בו כח לבטל אלא בפני כולן: למישלפה. לחלצה ולהסירה: כולכם. חתומו דקי"ל דאינו גט עד שיחתמו כולן: מהו. מי אמר רבן שמעון [ב"ג] שלא יבטל את אחד או את שנים שלא בפני חבריהם: טעמא דרשב"ג. היכא דלא אמר כולכם: משום דקסבר בטלה כולה. וחייש דלמא אזלי הני דלא ידעי בביטולא ויהבי לה והכא ליכא למיחש להכי דמידע ידעי דכולן צריכין לחתום וכל כמה דלא חתימו כולהו לא יהבי לה: או דלמא משום דקסבר כו'. והלכך לאו בטל הוא לגמרי וחתמי ביה אפי' הני דבטיל קמייהו עם חבריהם ויהבי לה: יכול לבטל. והוי ביטול ואין זה כשר להיות עוד עד בדבר עד שילוהו: אינו יכול לבטל. והלה עצמו כשר לחתום: והא שנים. דכולם צריכין לחתום וליכא למיחש דלמא אזיל חד וחתים בלא חבריה וקאמר אינו יכול לבטל אלמא רבן שמעון לאו איסורא קאמר אלא אינו ביטול קאמר: אמר רב אשי אי. הני שנים עדי כתיבה וחתימה הם הכי נמי דמודה רבן שמעון [ב"ג] דיכול לבטל וביטולו ביטול דטעמא משום גזירה היא והכא ליכא למיגזר מידי: בעדי הולכה. דהאי תנו דקאמר הכא לשנים הגט ניתן להם להיות שלוחים ולמוסרו לה דהכא כי קאמר לחד אזיל אידך דלא ידע ומסר לה לפי שאין זה עדות שיהו שניהם צריכין להיות שם אלא שליחות ולא ידע דבטלה שליחותא דשליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה דכי היכי דבטליה להאי בטליה להאי ה"נ מסתברא. דבעדי הולכה קאמר וטעמא משום חששא דלמא אזל האי דלא ידע ויהיב לה: אמר לזה בפני עצמו כו'. אי מתחלה כשעשאן שלוחים לא אמר לשניהם יחד אלא לאחד מהן וחזר ואמר לחבירו הגט מסרתי גט לפלוני לתתו לאשתי ואם תרצה גם אתה הוי שליח לגרשה: יכול לבטל. ובטל זה מתורת השליחות שאם גרשה זה אינה מגורשת אבל השני יכול לגרש דכיון דמתחלה לא בבת אחת הוי אין כאן לומר שליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואי אזיל האי דלא ידע בביטולא ויהיב לה שפיר קיהיב לה: שפיר. איכא למימר אמר לזה בפני עצמו שאין זה עדות שילטרכו לראות או לשמוע העדות תחילה כאחד: אלא אי אמרת עדי חתימה. הא עדות גמורה בעינן ומי מצטרפי כי אמר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו: עד שיראו שניהם כאחד. את העדות: כר' יהושע בן קרחה. דפליג עלה בפרק שני דכתובות (דף כו:) ובסנהדרין (דף ל.) ואמר אפי' בזה אחר זה: שמעית מיניה דר' אבא תרתי. כלומר בהנך תרתי פלוגתא דרבי ורשב"ג בביטלו מבוטל וביכול לבטל זה שלא בפני זה שמעית מיניה דרבי אבא דקבע הלכתא בתרווייהו חדא כרבי וחדא כרבן שמעון [ב"ג]: מעשה ועשה רבי. בכתובות בפרק אלמנה ניזונית: כדברי חכמים. שהיו אומרים שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל: והחזיר רבי את המעשה. אלמא הדר ביה וקם בשיטתיה דרבן שמעון [ב"ג] דיפות כח בית דין אלמא בהא הלכה כרבן שמעון [ב"ג]: ואשקליה גיטא על כרחיה. השיאו בעל כרחיה לגרש את אשתו כגון בהנך דאמרינן בהו יוציא ויתן כתובה: ואמר להו. רבי יאשיה לסהדי: זילו איטמורו. לאחר שכפאוהו עד שיאמר רוצה אני הסתירו עצמכם כדי שלא יבטל אתכם מן העדות: ואי ס"ד. בקמייתא הלכתא כרבי באם ביטלו בפני שנים אחרים מבוטל כי מיטמרי הני מאי הוי: ליבדרו איבדורי. שלא ימצאם ביחד ואינו יכול לבטל זה שלא בפני זה:

יתומין

תוספות רי"ד

בטלה כולה והנך לא ידעי ואי אזלי הנך וכתבי ליכתבי וליתנו א) על כשאמר לעשרה כתבו גט לאשתי כיון שלא אמר כולכם אחד כותב וב' חותמים כל שנים מהם שרוצים יכולים ליכתב וליתן וכשביטל מקצת מהן לא בטל כולם והילכך אם לא ידעו ביטולו והולכים וכותבים ונותנים הגט לאשה כשר הוא ולא נפיק מיניה חורבא ורשב"ג סבר עדות שבטל' מקצתה בטלה כולה (ואתם) [והנך] דלא ידעי אי אזלי וכתבי ויהבי שרו א"א לעלמא הילכך אין מבטל אלא זה בפני זה: אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כר' בשתיהן ולית ליה לרב נחמן מה כח ב"ד יפה והאמר רב נחמן אמר א) נ"לה תי"ל דקי"ל דאם אמר לעשרה וכו'.

[תוספתא פ"ג]

[כתובות מה: ר"ה לא קסב: סנהד' דף ל. תוספתא דסנהדרין פ"ה]

כתובות

[נג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר לנו זילו אטמורו: (ב) תוס' ד"ה וחזר וכו' כדפי' לעיל. נ"ב בדף ל"ב בסוף ד"ה ורב נחמן:

יח א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ נחלות הל״ד סמג עשין צו טוש״ע חו״מ סי׳ רפט ספי׳ א:
יח ג ד מיי׳ פ״ו מהל׳ גירושין הל׳ כט סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קמא סעי׳ סב:
יט ה מיי׳ פ״ט מהל׳ גירושין הל״ח סמג שם טוש״ע אה״ע סי׳ קמד סעי׳ א:

*יתומין *שבאו לחלוק בנכסי אביהן בית דין מעמידין להן אפוטרופוס *ובוררים להן חלק יפה הגדילו יכולין למחות ורב נחמן דידיה אמר הגדילו אין יכולין למחות דאם כן מה כח בית דין יפה התם ממונא הכא איסורא גידול בר רעילאי שדר לה גיטא לדביתהו אזל שליחא אשכחה דהוה יתבה ונוולה אמר לה הא גיטיך אמרה ליה זיל השתא *מיהא ותא למחר אזל לגביה וא״ל פתח ואמר ברוך הטוב והמטיב אביי אמר ברוך הטוב והמטיב ולא בטל גיטא רבא אמר ברוך הטוב והמטיב ובטל גיטא במאי קמיפלגי בגלוי דעתא בגיטא קמיפלגי דאביי סבר גלוי דעתא בגיטא לאו מלתא היא ורבא סבר גלוי דעתא בגיטא מילתא היא אמר רבא מנא אמינא לה דרב ששת אשקליה גיטא לההוא גברא בעל כרחיה ואמר להו לסהדי הכי אמר לכו רב ששת לבטל גיטא ואצרכיה רב ששת גיטא אחרינא ואביי אטו רב ששת מבטל גיטא דאינשי הוה איהו בטלה והאי דקאמר להו הכי משום דפנוי ואמר אביי מנא אמינא לה דרב יהודה אשקליה גיטא לחתניה דר׳ ירמיה ביראה ובטליה תנא אשקליה ובטליה הדר תנא ואשקליה על כרחיה ואמר להו לסהדי אותיבו קרי (א) באוניכו וכתובו ליה ואי סלקא דעתך גלוי דעתא בגיטא מילתא היא הא חזו ליה דקא רהיט בתרייהו ורבא האי דקא רהיט בתרייהו דאמר להו אשור הבו לה היא כי היכא דמשלם צערא דההוא גברא *ואמר אביי מנא אמינא לה דההוא דאמר להו אי לא אתינא עד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא ופסקיה מברא אמר להו הזו דאתאי חזו דאתאי ואמר שמואל לא שמיה מתיא ורבא אטו התם לבטולי גיטא בעי התם לקיומי תנאיה קא בעי והא לא איקיים תנאיה ההוא דאמר להו אי לא נסיבנא עד תלתין יומין ליהוי גיטא כי מטו תלתין יומין אמר להו הא טרחנא למאי ניחוש לה אי משום אונסא *אין אונס בגיטין אי משום גלויי דעתא בגיטא פלוגתא דאביי ורבא הוא ההוא דאמר להו אי לא נסיבנא לריש ירחא דאדר ליהוי גיטא כי מטא ריש ירחא דאדר אמר להו אנא לריש ירחא דניסן אמרי למאי ניחוש לה אי משום אונס אין אונס בגיטין אי משום גלויי דעתא פלוגתא דאביי ורבא והלכתא כנחמן והלכתא

יתומין. קטנים: אפוטרופוס. לכל אחד: ובוררין להן. כל אפוטרופוס יברור חלק יפה שלו שמתוך כך יהיו החלקים שוים: כח ב״ד. שמינו להם האפוטרופוס: התם ממונא. והפקר ב״ד היה הפקר: הכא איסורא. דא״א ומשום מה כח ב״ד יפה לא אפקעו רבנן קידושין: גידול בר ריעלאי: ונוולה. אורגת: הא גיטך. הראהו לה ולא מסרו לה: ברוך הטוב והמטיב. שלא מסרה לה: ולא בטל גיטא. ואם בא שליח זה ומסרו לה למחר מגורשת: גלוי דעתא. שאינו חפץ עוד בשליחות זה: אמר לכו רב ששת. רב ששת אמר לכם ואני שמעתי דלבטיל גיטא: ואצרכיה רב ששת גיטא אחרינא. אלמא משום דגליא דעתיה בביטולא: אטו רב ששת מבטל גיטא דאינשי הוה. אפילו גלוי דעתא ליכא דהא לא אמר אנא בטלתיה אלא רב ששת והכא ליכא גלוי דעתא דידיה: איהו בטליה. ואמר בהדיא ליבטיל: משום דפנוי. בני אדם המכין וחובטין אותו במלות רב ששת ואומר לו למה אתה מבטלו אמר להו הכי רב ששת צוה כן: ירמיה ביראה. כך שמו: תנא אשקליה. שנה שנית וכפהו לצוות לכתוב אחר: אותיבו קרי באודנייכו. שימו קניבת ירק דק של דלועין באזניכם שלא תשמעו ביטולו: אשור הבו לה הייא. התחזקו לתתו מהר: אשור. כמו אשרתא דדייני (לעיל דף כו.) וכמו אשרו חמוץ (ישעיה א) לשון חיזוק: אטו לבטולי גיטא בעי. זה שגילה בדעתו שאינו חפץ בגירושין הללו כלום גילה שהוא בא להפקיען על ידי ביטול גט: לקיומי תנאה בעי. על ידי קיום תנאי הוא בא להפקיע לומר התניתי לבא עד שלשים ואם לאו יהא גט והרי באתי וקיימתי תנאי: אי לא נסיבנא. כתב גט ונתן לאהובתו ע״מ שאם לא יכנס עד שלשים יום יהא גט: קטרחנא. בצרכי הופה ואנוס אני: אין טענת אונס. והוי גיטא: והלכתא כנחמן. דאמר לעיל ביטול בפני שנים: והלכתא כנחמן. כמי בהא דאמר הלכה כרבי בשתיהן:

יתומין שבאו לחלוק כו׳. אומר ר״ת דוקא שניהם רוצים אבל אחד רוצה ואחד אינו רוצה לא והיכא שלא באו שניהם אלא אחד והשני אינו בפניו אמר ר״י דחולקין דהא ברים פרק ב׳ דקידושין (דף מב.) מייתי לה אחלוקת הארץ שהיו שם כמה יונקי שדים ומיהו אין ראיה גמורה משם דלאו לגמרי מדמי לה דחלוקת הארץ היתה על פי הדיבור והיו שם אורים ותומים [משום הכי] הגדילו אין יכולין למחות ובפרק אלמנה ביבמות (דף סז:) דאמר (כולם) זכרים יאכלו אע״ג דשמא ימלא עובר זכר דעבדינן תקנתא כדרב נחמן נמי אין ראיה דהתם שאני דאע״פ שלא בא כי אם האחד עבדינן להו תקנתא לפי שיש תקנה גם לעובר (ב) ומתעלה חלקו בכך במה שיאכלו עבדים של אלו בתרומה שלא ימותו ברעב:

בית דין מעמידין להם אפוטרופוס ובוררים להם כו׳. אר״ת וכן ר״ח דבוררים להם ב״ד דצריך שומת ב״ד ואפוטרופוס מעמידין להן לשמור לכל אחד חלקו בפני עצמו דעד עתה היה שומר הכל ביחד ובוררין ע״י גורל דאין טריחותא להטיל גורלות ואפילו בגורל שייך לברור חלק יפה כגון אם יש שלש שדות דטוב שיטול כל אחד ואחד שדה אחת ויהיה חלקו בבת אחת ממה שיחלוקו כל שדה לג׳ חלקים וכמה ענייני ברירות יש בו בחלוקות ובסולמות ודרך ודוקא בדבר שאין שייך בו גוד או איגוד חולקין ומדקדק ר״ת דאי חולקין אפילו בדבר ששייך בו גוד או איגוד אמאי דחיק ברים האיש מקדש (קידושין דף מב:*) יכולין למחות ברוחות הוה ליה למימר דיכולין למחות בגוד או איגוד והא דלא קאמר יכולין למחות אם טעו בפחות משתות דמכרן קיים משום דלא מסתבר שיאמר שמואל אם הגדילו יכולין למחות בשביל טעות דפחות משתות דמודה שמואל ויש ליפות בכך כח ב״ד דהוי כמאן דלא טעו כלל אע״ג שיכולין למחות ברוחות בזה אין ליפות כח ב״ד דאין זה תלוי בשומא וכ״ש דאם נפרש דמכרן קיים ומחזיר האונאה דאתי שפיר ומיהו יש לדחות דחדא מינייהו נקט ומההיא דיבמות דפרק אלמנה (דף סז:) דמשמע שעושים תקנה לכל העבדים שיאכלו בתרומה שנותנין לבנים כל העבדים וחלק אחד נותנים לעובר כנגדן אין להוכיח דחולקין אפילו בדבר ששייך בו גוד או איגוד כגון העבדים דשאני התם דמתעלה חלק העובר בכך במה שעבדים אוכלים בתרומה ויש לעובר בכך חלק יפה יותר ועוד לא לכל העבדים באנו לעשות תקנה אלא לחלק הבנים שנולדו ועוד [ה״מ] שיש שדות שיכולין ליתן לעובר כנגד העבדים שיש כח לב״ד לעשות כן כדאמרי׳ בהניזקין (לקמן דף נג.) ושותף הבא לחלוק שלא בדעת חברו מספקא לר״י אם יכול לחלוק הקרקעות שייכא קפידא ברוחות ואין לדקדק מהא דאמר בפ׳ בית כור (ב״ב דף קו:) אלא מעתה הני בי תלתא אחי דקיימי ואזול תרי מינייהו ופלוג הכי נמי דבטלה מחלוקת דמשמע שהחלוקה קיימת אע״ג דבקרקע מיירי שהחלוקה שבקרקע קיימת איכא למימר היינו כשחזר וחלקו עמו כפל לו בגורל אותו חלק עצמו שנפל לו בתחילה כשחלקו השנים בלעדיו דאז קיימת חלוקתם אבל מ״מ חוזר ומטיל גורל עם שניהם כאילו באים לחלק בתחילה*: **התם** ממונא הכא איסורא. וא״ת א״כ היכי דייק לעיל ממה שחזר רבי ועשה כרשב״ג בההיא דכתובות (דף ק.) דחזר בו נמי ממאי דאמר ביטלו מבוטל הא איכא לחלק בין איסורא לממונא וי״ל דרב נחמן דאמר הלכה כרבי בשתיהן הוא דמפליג בין איסורא לממונא אע״ג *דרבי גופיה לא מפליג בין איסורא לממונא היכא דטעו מ״מ רב נחמן מפליג אליבא דרבי אפי׳ בממונא דטעו דהא רבי גופיה חזר בו בכתובות והכא פסיק רב נחמן כוותיה אבל הנהו דלעיל לא מפליג וכי פריך הכא דרב נחמן אדרב נחמן היה יכול להקשות והא רבי גופיה הדר ביה מביטלו מבוטל כדמוכח ההיא דכתובות אלא דניחא ליה לאקשויי דרב נחמן אדרב נחמן גופיה ועי״ל דהכא מחלק בין איסורא לממונא דלא טעו אבל לעיל מדמה ממונא דטעו לאיסורא ובפ״ב דקדושין (ד׳ מב.) ובכתובות בפ׳ אלמנה (דף ק.) פריך אדרב נחמן דפסיק התם הלכה כחכמים מההיא דיתומים שבאו לחלוק דלית ליה לרב נחמן מה כח ב״ד יפה ומשני הא דטעו הא דלא טעו ורבי ודאי כשחזר בו מההיא דכתובות חזר בו גם מביטלו מבוטל והא דפסיק רב נחמן כרבי בביטלו מבוטל משום דאיהו פוסק בההיא דכתובות כחכמים: **ואי** משום גלויי דעתא פלוגתא דאביי ורבא. הייעו לפי סברת אביי אבל רבא קאמר לעיל אטו לבטולי גיטא קבעי לקיומי תנאי קא בעי ולא פליג רבא הכא: וכל

תוספות רי״ד

שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב״ד מעמידין להן אפוטרופוס ובוררין להן חלק יפה ואם הגדילו יכולים למחות ורב נחמן דידיה אמר אם הגדילו אין יכולין למחות א״כ מה כח ב״ד יפה: התם ממונא הכא איסורא פי׳ בממונא הפקר ב״ד היה הפקר אבל איסור א״א משום מה כח ב״ד יפה לא אפקעו קידושיה. גידול בר עילאי שדר לה גיטא לדביתהו אתא שליח אשכחה דקיתבה ונוולה. פי׳ היתה אורגת והראה לה גיטא ולא נתנו לה ואמר לה הא גיטך אמרה ליה זיל השתא (ברי) [מיהא] אתא לגביה בעל א״ל ברוך הטוב והמטיב אביי אמר ברוך הטוב והמטיב ולא בטיל גיטא ורבא אמר ברוך הטוב והמטיב ובטיל גיטא במאי קמיפלגי בגלויי דעתא בגיטא קמיפלגי אביי סבר גלויי דעתא בגיטא לאו מילתא הוא ורבא סבר גלויי דעתא בגיטא מילתא היא פי׳ המבטל שליחות הגט צריך שיבטל בפיו ואם היה לבו שלם לבטל ולא הוציא מפיו אינו כלום דברים שבלב אינן דברים הילכך כל זמן שלא הוציא מפיו הביטול אע״ג שגילה דעתו לא הוי כלום ורבא סבר אע״ג דקי״ל דברים שבלב אינן דברים היכא דאיכא גלויי דעתא כאילו גילה בפיו דמי אמר רבא מנא אמינא לה דרב ששת אשקליה גיטא לההוא גברא בעל כרחיה אמר להו לשהדי אמר לכו רב ששת ליבטיל גיטא ואצרכיה רב ששת גיטא אחרינא: ואביי אטו רב ששת מבטל גיטא דאינשי הוא ההוא איהו בטליה וההוא דאמר להו הכי משום דמחמת דפנוי הוא דקמירתת. אמר אביי מנא אמינא לה דרב יהודה אשקליה גיטא לחתניה דרב ירמיה ביראה. פי׳ בעל כרחיה. ובטליה. הדר אשקליה ובטליה וגמר להו לשהדי איתיבו קירי באודנייכו כי היכי דלא תשמעון מיליה וכתבו ליה ואי ס״ד גלויי דעתא בגיטא מילתא היא הא קא חזו ליה דקא רהיט בתרייהו וק׳ לי טובא דאפילו לאביי דאמר גלויי דעתא בגיטא לאו מילתא היא היכא דבטלו מפיו מי לא בטיל והיכי אמר

גמ׳ כו: כתובות ק. קדושין מב. ב״ק ובורר
[פי׳ מן כבא]
לעיל ג. נדרים כז:
[כתובות ג: לעיל ג.]
[וע״ש תוס׳ כתובות ק. ד״ה טעו ותוס׳ קדושין מב. ד״ה ובוררין ותוס׳ ב״ב קו: ד״ה והלכתא כרב נחמן עי׳ רש״ל]

הגהות הב״ח
(א) גמ׳ קרי באודנייכו: (ב) תוס׳ ד״ה יתומין וכו׳ לעובר ומתעלה פי׳:

דליתבי קירא באונייהו (דלא לאשמועי׳) [שלא ישמעו ביטולו] אמו בשמיעת העדים תליא מילתא אי בטליה מי לא בטיל ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ועדים אינן אלא לברר העדות שבטלו אבל שלא יתקיים הבטול בלא עדים שאלו שניהם מודים הבעל והאשה מי לא בטיל וי״ל לפי הדחק שהביטול בלי עדים אינו מועיל ואע״פ ששניהם מודים. ומתני׳ דתנן הגיע השליח וקדם אצל אשתו כולה בעדים קמיירי ומ״ה אמר להם שיסתמו אזניהם שלא ישמעו בטולו ויהיה בטול בלא עדים ולא יועיל כלום ואע״פ שרואים גילוי דעתו שרץ אחריהם כדי לבטלו גלויי דעתא לאו מילתא הוא והנכון בעיני לומר דרב יהודה ס״ל דהלכה כרשב״ג ולית ליה דרב נחמן ומסיק תלמודא יהלכתא כרב נחמן דאמר לעיל בטול הגט בשני עדים והלכתא כרב נחמן דאמר הלכה כר׳ בשתיהן והלכתא כבהמני הוא אביי דאמר גלויי דעתא בגיטא לאו מילתא הוא וזו היא א׳ מיע״ל קג״ם שהלכה כאביי: ההוא דאמר להו אי לא נסיבנא מכאן ועד תלתין יומין ליהוי גיטא פי׳ ארוסתו היתה וכך לה גט והתנה עמה שאם לא יכנסנה לרפפה עד ל׳ יום יהא גט כי מטו יום תלתין אמר להו רמ חנא פי׳ בצרכי חסעודה אני טורח ומכין אמרי למאי נירוש לה אי משום אונסא שיאמר אנוס אני ואיני מוצא צרכי סעודה קי״ל בשמעתא קמייתא בכתובות אין אונס בגיטין ואי משום גלויי דעתא פלוגתא דאביי ורבא הוא וקי״ל כאביי: ההוא דאמר להו אי לא [יהיבנא] [נסיבנא] מהכא לריש ירחא דאדר ליהוי גיטא כי מטא רישא ירחא דאדר אמר אנא ריש ירחא דניסן אמרי למאי ניחוש לה אי משום אונס אין אונס בגיטין אי משום גלויי דעתא הלכה כאביי מהבא מוכח דקים ליה לתלמודא דאין טענת אונס בגיטין:
מתני׳

כ א ב ג מיי' פ"ג מהל' גירושין הל' יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכט סעי' א:
כא ד מיי' פט"ז מהל' אישות הל"ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נז סעי' א:
כב ה מיי' שם הלי"א טוש"ע שם סעי' יט:
כג ו מיי' פ"א מהל' גירושין הל' טו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנג סעי' א:
[לקמן לה.]
כד ז מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' טז:
כה ח מיי' פי"ד מהלכות מלוה הל' ה ופי"ז שם הלכה ב סמג עשין פד טוש"ע חו"מ סי' קח סעי' ג:

והלכתא כנחמני: **מתני'** בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה התקין ר"ג הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שום שיש לו אשה פלונית וכל שום שיש לה מפני תיקון העולם: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל שלחו ליה בני מדינת הים לרבן גמליאל בני אדם הבאים משם לכאן שמו יוסף וקוראין לו יוחנן יוחנן וקוראין לו יוסף היאך מגרשין נשותיהן עמד ר"ג והתקין שיהו כותבין איש פלוני וכל שום שיש לו אשה פלונית וכל שום שיש לה מפני תיקון העולם אמר רב אשי והוא דאתחזק בתרי שמי אמר ליה רבי אבא לרב אשי רבי מרי ורבי אלעזר קיימי כוותך תניא כוותיה דרב אשי *היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל וגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל אינה מגורשת עד שיגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו יצא למקום אחר וגרש באחד מהן מגורשת והאמרת שם דגליל עמו אלא שמע מינה הא דאתחזק הא דלא אתחזק שמע מינה ההיא דהוו קרו לה מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה ולא שרה וכל שום שיש לה: **מתני'** אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה *העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם הלל התקין פרוזבול מפני תיקון העולם: **גמ'** מאי איריא אלמנה אפילו כולי עלמא נמי דהא *קיימא לן הבא ליפרע מנכסי יתומין *לא יפרע אלא בשבועה אלמנה אצטריכא ליה סד"א משום

רש"י

והלכתא כנחמני. אביי דאמר גלוי דעתיה בגיטא לאו מלתא היא וזו היא אחת מהלכות של סימן יע"ל קג"ם *דהלכתא כאביי ונראה בעיני *דעל שם שרבה בר נחמני גידל אביי בביתו ולמדו תורה שהיה יתום הסיאו את שם אביו נחמני רבה שהוא רבה בר נחמני: **מתני'** בראשונה היה משנה שמו ושמה. כשהיו לו שני שמות אחד כאן ואחד במדינת הים היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט ולא היה מקפיד לכתוב שניהם: מפני תיקון העולם. שלא יוציאו לעז על בניה מן השני לאמר לא גירשה בעלה שאין זה שמו: **גמ'** והוא דאתחזק. אבל לא אתחזק כאן שיש לו שני שמות אין צריך לכתוב וכל שום שיש לו ואפי' נודע לאחר זמן שיש לו שם אחר הוי הגט כשר שאין לנו אלא שם שקרא הוא לעצמו בפנינו והוחזק בו: יצא למקום אחר. שאינו ביהודה וגליל: מגורשת. משום דבאותו מקום לא היו מוחזקין שיהיו לו שני שמות אבל ביהודה היו יודעים שיש לו שם אחר לפיכך הוצרכו כל שמותיו שהחזיק עצמו בהם לפניהם דבתר חזקה אזלינן: ופורתא שרה. מיעוט בני עירה היו קוראין את שמה שרה: מרים. צריך לכתוב בגט שהוא עיקר והדר וכל שום דאית לה: **מתני'** אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים. את כתובתה: אלא בשבועה. שלא נתקבלה כלום: נמנעו מלהשביעה. והיתה מפסדת כתובתה ובגמרא מפרש מאי טעמא: שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו. יבחרו להם דבר קשה להדירה בו כגון קונם מיני מזונות עלי אם נהניתי מכתובתי: וגובה כתובתה. ואם נתקבלה תחילה הרי היא נאסרת בכל מזון הילכך לא הוה הדרה ושקלה דלא חשידא לעבור על נדרה: העדים חותמין על הגט. כל אלו מתקנות רבן גמליאל הזקן: מפני תיקון העולם. אכולהו קאי גבי אלמנה שיהו נשים נכאות לבעלים ולא תדאגנה להפסיד כתובתן וגבי חותמין מפרש בגמרא מאי תיקון איכא:

גמ'

תוספות

וכל שום שיש לו. בטופסי גיטין של ה"ג כתוב שצריך לכתוב בגט וכל שום וחניכה דאית לי ולאתראי משמע שלשון זה היו כותבין בגט ואין נראה לר"ת דזימנין דאתי לידי תקלה כשאין לו אלא אותו שם הכתוב בגט ואין לו חניכה וכשכותב בגט וכל שום וחניכה נראה זה הגט של אדם אחר שיש לו שם וחניכה לכך נראה לר"ת וכל שום שיש לו דקתני במתני' היינו כל שמותיו בפירוש א] ותיקן ר"ת לכתוב בגט אני פלוני דמיתקרי כך וכך כדאמרי' בגמרא שרה דמיתקריא מרים אחא בר הדיא דמיתקרי אבא מרי* והא דקתני בגמ' בשמו שביהודה ושם דגליל עמו משמע קצת כפי' ר"ת: **והוא** דאתחזק בתרי שמי. שאלו לר"ת על מומר לעבודת כוכבים שגירש את אשתו ולא נכתב בגט אלא שם של יהודות ולא שם של עובד כוכבים והשיב ר"ת חלילה להזכיר שם עובד כוכבים בתורת משה וישראל והביא ראיה מדאמר בתוספתא (פ"ו) גר שהיה שמו לשם עובדי כוכבים וגרש בו כשר וה"ה במומר דשם יהודות כשר אף לכתחלה וכתב חניכתו וחניכתה אמרי' לקמן* דכשר ופי' בערוך* אע"פ שלא נכתב שם מובהק *וכה"ג מפרש מתני' דפרק בתרא (לקמן דף פז:) וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושים כן היינו שהיו כותבין חניכתו וחניכתה והא דקתני בברייתא דבסמוך דאינה מגורשת עד שיכתוב שם דיהודה ושם דגליל עמו היינו דוקא דאיתחזק בשני שמות בב' המקומות חד במקום הכתיבה וחד במקום הנתינה דהא לא קתני היו לו שני שמות ביהודה או שני שמות שהם שיגרש בשני שמותיו אלא כשיש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל דאז צריך לכתוב שניהם מקום הכתיבה ומקום הנתינה דאותן שבגליל לא יכירו שם דיהודה ויאמרו שלא גירש ויוציאו לעז על בניה מן השני אבל בהוחזק בשני שמות במקום אחד כשר בדיעבד אפי' באחד מהן ואפי' בחניכה ומיהו לכתחילה צריך לכתוב שניהם אפילו כתיבה ונתינה במקום אחד כדאמר בסמוך רובא מרים ומיעוט שרה מרים וכל שום שיש לה משמע דבחד מקום קרו לה הכי והכי וכן משמע בירושלמי על הך ברייתא דהכא מתני' כשהיה ביהודה וכתב לגרש את אשתו שבגליל או שהיה בגליל וכתב לגרש את אשתו שביהודה אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש את אשתו שביהודה כו' הרי זו מגורשת אמר רבי יוסי הדא דתימא בדיעבד אבל לכתחלה צריך לכתוב שניהם והכא עושה שם מקום הנתינה עיקר ושל מקום הכתיבה טפל כדקתני עד שיגרש אשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו כו' אבל בתוספתא* עושה מקום כתיבת הגט עיקר וכן איתא התם יש לו ב' נשים אחת בגליל ואחת ביהודה גירש אשתו שביהודה בשם שבגליל ואשתו שבגליל בשם שביהודה פסול ואם אמר אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל או שהיה במקום אחר וכתב אחד מהן כשר רשב"ג אומר אפי' כתב שם דיהודה בגליל ושם דגליל ביהודה כשר ומהתם נמי משמע דבמגרש בגליל אותה שביהודה מיירי והשתא בראשונה היה משנה שמו ושמה קורא שינוי מה שאינו כותב אלא שם אחד משני המקומות לפי שאין מכירין בו במקום אחר ודומה להם שינוי שמו ושמה וכן יש לפרש שם עירו ושם עירה והא דקאמר בהמגרש (לקמן דף פז:) כתב חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושים כן משמע אפילו לכתחלה אין צריך לכתוב שניהם אע"ג דגבי מרים שבסמוך ובירושלמי אמרינן דדוקא בדיעבד כשר נ"ל דנקיי הדעת שבירושלים היו שמותיהן ידועים וליכא לעז אי נמי בההשמות דומין זה לזה שהכנוי דומה לשם לכתחילה כשר אף בכינוי: **אין** אלמנה נפרעת מנכסי יתומין אלא בשבועה. וא"ת והא לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים *ואמר ריש לקיש בפ"ק דבבא בתרא (דף ה.) חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו ואמרינן התם הלכתא כוותיה ואפילו מיתמי ליפרע בלא שבועה וי"ל דהני מילי ב"ח אבל אלמנה דאית לה בתנאי בית דין מתפיס לה נררי אפי' בתוך זמנה כדאשכחן בפרק הנושא (כתובות דף קג:) דחיישינן בבנותיו טפי לנררי מבנות אשתו משום דכיון דאיתנהו בתנאי ב"ד אתפסינהו נררי וא"ת הא דפריך בגמרא מאי איריא אלמנה כו' לימא דנקט אלמנה אע"פ שהוא תוך זמנה וי"ל דעפי ה"ל לאשמועינן בדבר שאינו תנאי ב"ד כגון בבעל חוב לאחר זמנו מבאלמנה אע"ג שהיא תוך זמנה כיון דאית לה בתנאי בית דין: **מאי** איריא אלמנה אפי' כ"ע נמי. ואי משום דבעי למיתני סיפא דנמנעו מלהשביעה הוה ליה למיתני אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה ונמנעו מלהשביע את אלמנה ומשני אלמנה איצטריכא ליה והוי חידוש באלמנה טפי מבבעל חוב ולכך נקט ריבא נמי באלמנה: **אלמנה** איצטריכא ליה. וא"ת אלמנה נמי תנינא בהכותב (כתובות דף פז.) הנפרעת מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה וי"ל דאיכא לאוקמא בגרושה אע"ג דבכתובות פ' אלמנה (דף נד:) אמרינן דגרושה נמי בעי הן מ"מ לא שמעינן מינה אלמנה דגרושה נהי דאיכא היא הויא אחר זמנה אבל אלמנה איכא בה תרתי דתוך זמנה ואיכא נמי חינא ועוד דדרך תנא להשמיענו כשאין צריך להאריך בשביל כך יותר אע"פ שכבר השמיענו במקום אחר כדאשכחן בריש ברכות (דף ב.) ובאחר דוכתי:

לא

מסורת הש"ס

[קידושין לג.]

[תוספתא פ"ו ע"ש]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה והלכתא כנחמני כו' דעל שם שרבה. ועירובין ערך אביי כתב בשם הגאונים דנחמני שמו והיה בר אחוה דרבה בר נחמני ותלמידיה וכיון דהוה שמיה נחמני בשם אבוה דרבה בר נחמני לא הוה קרי ליה בשם נחמני (עיין ברמב"ם פרק ו' מהל' ממרים) והי' קורא לו אביי שהוא בלשון ארמית כלשון שקורא אבי ופליג ליה אביי:

[עיין תוס' לקמן לו. ד"ה והעדים]

[וע' תוס' ב"ב ה: ד"ה אע"ג]

[כתובות פז. ב"ב ה: נג.]

[פ"ו ע"ש בפנים איתא קלת בסיגנון אחר]

[כתובות פז.]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה וכל שום שיש לו וכו' ותיקן ר"ת לכתוב בגט אני פלוני דמיתקרי כך וכך כדאמרינן בגמרא עי' יש"ש סי' טו מה שהעתיקו לשון ר"ת זה:

[דף פז:]

נ"ל וכה"ג . רש"א

תוספות רי"ד

מתני' בראשונה היה משנה שמו ושמה התקין ר"ג הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה כו' ולא שהיה מתכוין לשנות שמו בעת כתיבת הגט שאם לא יכירו שמו אין רשאים לכתוב לו גט כדתנן בגט פשוט כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ושובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה ובלבד שיהא מכירן פי' שיכיר שם האיש ושם האשה וההכרה היא כדאמרי' התם כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו אלא כגון שנסע מא"י והלך למדינת הים ובא"י היו קורין אותו יוחנן ובמדינת הים החזיק שמו יוסף וכמו שהיה הוחזק כך כתבוהו ואע"פ שבא"י היו קורין לו יוחנן לא היו חוששים לכתוב יוסף הנקרא יוחנן אלא יוסף לבדו וכיון שהוא החזיק שמו במדינת הים יוסף ל' יום אין כאן משום שינה שמו ושמה שהרי שם זה היה החזיק לעצמו וכשהיה שולח גט זה לאשתו בא"י שהיו קורין אותו יוחנן היו צריכים עדים להעיד שאני מכירין יוחנן בעלה של אשה זו והוא כתב זה הגט ונתנו לנו וזה שכתב יוסף מפני שבמדינת הים החזיק שמו יוסף והאשה נתרת בגט זה: התקין ר"ג וכו' פי' כשהיו כותבים יוסף בלבד ושולחי' בא"י היו צריכים עדים להעיד שזהו יוחנן כמו שפירשנו ויש לחוש שמא ימותו העדים או ילכו להם למדינת הים ואח"כ יבא הבעל ממדינת הים ויערער ויאמר לא גרשתיה אני שהרי שמי יוחנן והם לא ידעו שבמדינת הים היו קורין לו יוסף ויוציא לעז על בניה מן השני לפיכך התקינו שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו . ונ"ל שאין זה פתרון כמו שאנו עושים וכותבים בגט וכל שום וחניכה דאית לי שאם כך התקין לכתוב שאם כתב במדינת הים יוסף וחניכה דאית לי עדיין יכול לערער אם אין עדים שיכירוהו שיכול לומר אני לא כתבתי זה הגט שמה מועיל וכל שום דאית לי להוכיח כי זה כתבו שהרי שמו יוחנן ובגט כתוב יוסף לפי' נ"ל לפרש שכך התקין שיהו כותבים איש פלוני וכל שם שיש לו כלומר שיכתבו שני שמותיו ויכתבו כך יוסף הנקרא יוחנן ואם לא כתבו שני שמותיו אלא יוסף בלבד כאשר היו קורין אותו במדינת הים ה"ל שינה שמו ופסול . ואע"פ שהעדים מעידים עליו ומכירין אותו הוא פסול מפני שיש בו שינוי השם שקורין לו בא"י ולא תקן שיכתבו בגט וכל שום שיש לו אלא שיכתבו כל שמותיו בפירוש פלוני הנקרא פלוני ואם היו לו שני שמות צריך להזכיר את כולן בפירוש ומסתייע פתרון זה ממאי דאמרי' היו לו שתי נשים א' ביהודה וא' בגליל וגירש את אשתו [ביהודה] בשמו שביהודה ואת אשתו בגליל בשמו שבגליל אינה מגורשת עד שיגרש את אשתו שביהודה ושם הגליל עמו ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם שביהודה עמו אלמא שצריך לכתוב שני שמות פי' פלוני הנקרא פלוני ואע"פ שביהודה מגרש את אשתו צריך לכתוב שם דבגליל כי יש לחוש שמא תלך אשתו ותגרש בגליל והוא ילך שם ויערער עליה ויאמר להם זה שמי ולא כתבתי לה אני זה הגט לכך צריך לכתוב שני השמות ואם לא כתב את שניהם אינה מגורשת ואע"פ שידענו בבירור כי הוא הוא שכתב לה מפני שהוא דומה לשינה שמו ופסול כיון שחסר אחד מן השמות שכך התקין ר"ג הזקן ולקמן נמי אמרי' שלחו מתם איך פלונית בת פלונית קבילת גיטא מיד רב אחא בר היורא דמיתקרי אבא מרי אלמא בפירוש צריך לכתוב פלוני הנקרא פלוני ולא שיכתוב פלוני וכל שום דאית ליה. אמר רב [אשי] והוא דאיתחזק בתרי שמי פי' אם ידעו במדינת הים שיש לו שני שמות א' כאן וא' בא"י צריך לכתוב יוסף הנקרא יוחנן ואם לא כתב אלא יוסף פסול דה"ל שינה שמו אבל אם לא הוחזק לכן ולא ידעו לו שם אחר אלא יוסף וכתבו יוסף ושלחו בארץ שהיו קורים לו יוחנן הגט כשר ע"י עדים המכירים כי הוא יוחנן כפי מה שפי' לעיל אין כאן משום שינה שמו אחרי שלא ידעו לו זה השם שלא התקין ר"ג אלא בשידעו בבירור שיש לו שני שמות אבל אם לא ידעו ואיגלי מילתא שיש לו אינו נפסל בכך תניא כותיה דרב אשי היו לו שתי נשים א' ביהודה וא' בגליל וגירש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל אינה מגורשת עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו ואם יצא למקום אחר וגירש בא' מהן מגורשת והאמרת עד שיגרש בשמו שביהודה ושם דגליל עמו אלא לאו ש"מ הא דאיתחזק הא דלא אתחזק ש"מ : ההוא דהוו קרי לה רובא מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעי מרים וכל שם שיש לה ולא שרה וכל שם שיש לה פי' כיון שהיו קורין לה בשני שמות צריך לכתוב את שניהם

גמ' *משום חינא אקילו רבנן גבה קא משמע לן: נמנעו מלהשביעה: מ"ט אילימא משום דרב כהנא דאמר רב כהנא ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד בשני בצורת שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה והניחתו בכד של קמח ואפאתו בפת ונתנתו לעני לימים בא בעל הדינר ואמר לה הבי לי דינרי אמרה ליה יהנה סם המות באחד מבניה של אותה אשה אם נהניתי מדינרך כלום אמרו לא היו ימים מועטין עד שמת אחד מבניה וכששמעו חכמים בדבר אמרו מה מי שנשבע באמת כך הנשבע על שקר על אחת כמה וכמה מאי טעמא איענשה דאישתרשי לה מקום דינר ומאי מי שנשבע באמת כמי שנשבע באמת אי משום הא מאי איריא אלמנה אפילו גרושה נמי אלמה א"ר זירא אמר שמואל לא שנו אלא [א]אלמנה אבל גרושה משביעין אותה אלמנה שאני דבההיא הנאה °דקא טרחה קמי דיתמי אתיא לאורויי היתרא אמר רב יהודה אמר ר' ירמיה בר אבא רב ושמואל דאמרי תרווייהו [ב]לא שנו אלא בב"ד אבל חוץ לבית דין משביעין אותה איני והא רב לא מגבי כתובה לארמלתא קשיא בסורא מתנו הכי בנהרדעא מתנו הכי אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בבית דין אבל חוץ לב"ד משביעין אותה ורב אמר אפי' חוץ לב"ד נמי אין משביעין אותה רב לטעמיה דרב לא מגבי כתובה לארמלתא וליאדרה וליגבייה בשני דרב קילי נדרי ההיא דאתאי לקמיה דרב הונא אמר לה מה אעביד ליך דרב לא מגבי כתובה לארמלתא אמרה ליה מידי הוא טעמא אלא דלמא נקיטנא מידי מכתובתי חי ה' צבאות אם נהניתי מכתובתי כלום אמר רב הונא מודה רב בקופצת ההיא דאתאי לקמיה דרבה בר רב הונא אמר לה מאי אעביד ליך דרב לא מגבי כתובה לארמלתא ואבא מרי לא מגבי כתובה לארמלתא אמרה ליה הב לי מזוני אמר לה מזוני נמי לית ליך דאמר רב יהודה אמר שמואל *[ג]התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות אמרה ליה אפכוה לכורסיה כבי תרי עבדא לי הפכוה לכורסיה ותרצוה ואפילו הכי לא איפרק מחולשא אמר ליה רב יהודה לרב ירמיה ביראה אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד וליתי קלא וליפול (א) באודני דבעינא כי היכי דאעביד בה מעשה גופא אמר רבי זירא אמר שמואל לא שנו אלא אלמנה אבל גרושה משביעין אותה וגרושה דאדרה לא והא שלחו מתם איך פלוניתא בת פלוני קבילת גיטא מן ידא דאחא בר הידיא דמתקרי איה מרי ונדרת ואסרת פירות שבעולם עלה דלא קבילת מכתובתה אלא *גלופקרא אחד וספר תהלים אחד וספר איוב וממשלות בלואים ושמנום

[פי' גלופקרא עיין ערוך ערך גלופקרא]

רש"י

גמ' משום חינא. שיהא חן האנשים בעיני הנשים לינשא להם: יגעה. יועיל להמיתו: דאשתרשי לה מקום דינר. נשתכרה בו עיסה כשווי הדינר שאם לא היה הדינר היתה עתנת עוד עיסה בככר: ומאי מי שנשבע באמת. האי לאו אמת הוא: כמי שנשבע באמת. דהא שוגגת היא ומפני שעונש שבועה מרובה נמנעו מלהשביעה: אתיא לאורויי היתירא. בדבר מועט וסבורה שאין פרעון לה שבשכר טורחה נטלתו: חוץ לב"ד משביעין אותה. שבועת הדיינין של תורה היא ונקט ס"ת בידיה או תפילין ומשביע לה בשם או בכינוי כדאשכחן באברהם שים נא ידך וגו' ואשביעך בה' (בראשית כד) ועונשה מרובה וחוץ לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיט מידי ואין עונשה כל כך: לא מגבי כתובה. משום דנמנעו מלהשביעה ואם איתא לישבעה חוץ לבית דין ולגבייה כתובתה: וליאדרה. כדתנן נודרת ליתומים כל מה שירצו: קילי נדרי. קלים היו נדרים בעיניהם לעבור עליהם הלכך לא סמכינן אנדרה לאגבוייה: בקופצת. הואיל וקפצה ונשבעה הרי נשבעה וגובה: אין לה מזונות. מעתה דגליא דעתה דבעי לאינסובי ואיהו לא אתני בהדה אלא כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי שהיא אלמנה בשביל כבודו: הפכו לכורסי' ותרצוה. הפכו כסאו וזקפוהו כדי שתתקיים הקללה בכך פי' את הפכו לכורסייה תשפל גדולתו: כבי תרי דיינת לי. כרב דלא מגבי כתובה וכשמואל להפסיד מזונות. ע"כ: לא איפרק מחולשא. לא נצול מלבא לידי חולי: אדרה בב"ד. כל מה שירצו יתומים: וליפול באודני. חפץ אני שישמע הקול באזני שהוגבה כתובה בימי: דבעינן דאיעביד בה מעשה. כשמואל רבי להוציא מלבן של תלמידיו של רב כגון רב הונא ובית דינו שלא היו מגבין כתובות אלמנה: אבל גרושה משביעין. דלא טרחא קמייהו ולא מוריא היתירא: וגרושה. לא סגי בהדרה בתמיה: והא שלחו מתם. האשה מבבל היתה והלכה היא ובעלה לארץ ישראל וגרשה שם ותבעתו כתובתה ועשו לה פסק דין על נכסיו שבבבל: דמתקרי איה מרי. כך היתה חניכתו: ונודרת ואוסרת כל פירות שבעולם עלה אם קבלה מכתובתה: אלא גלופקרא. קוטא: וממשלות. ספר משלי: ושמנום

תוספות

לא היו ימים מועטים. וא"ת ומאי טעמא איענש הא אמרינן בפ"ג דשבועות (דף כו.) האדם בשבועה פרט לאנוס כדרב כהנא ורב אסי דמר משתבע הכי אמר רב ומר משתבע הכי אמר רב וכי אתו לקמיה דרב ואמר כחד מינייהו אמר ליה אידך ואנא בשקרא אישתבעי ואמר ליה את לבך אנסך וליכא למימר דלא ממעט קרא התם אלא למפטר מקרבן אבל עונש איכא כדאשכחן בפ"ב דנדרים (דף יז.) גבי נשבע לבטל את המצוה דמיבעי לן תרי קראי חד למיפטריה מקרבן וחד למיפטריה מלאו [והכא דליכא אלא חד קרא למיפטריה מקרבן] אבל עונש דשבועת שוא איכא דהא לבך אנסך משמע ולא נשבעת לשקר ועוד דבפ"ג דנדרים (דף כה:) מייתי דרב כהנא ורב אסי אשבועות שגגות דתניא בגמרא כשם שנדרי שגגות מותרות כך שבועות שגגות מותרות ומפ' שבועות שגגות כדרב כהנא ורב אסי דמשמע דמותרות ואפי' עונש ליכא ולא דמי לנשבע לבטל את המצוה דאיכא עונש שבועת שוא דהתם מיבעי לן ב' קראי אחד למיפטר שוגג מקרבן ואחד למיפטר מזיד ממלקות וכשפטר שוגג לגמרי פטרו מעונש ומקרבן וה"ה גבי האדם בשבועה פרט לאנוס דפטור לגמרי וי"ל דהכא גבי פקדון הוה לה להזהר יותר לשמרו היטב והוה לה לאסוקי אדעתא שתבא לידי שבועה:

דמוריא היתרא. ולכך נמנעו מלהשביעה שעונש שבועה מרובה אלא בהדרה דלא חמיר כולי האי והשתא בזמן הזה תקנו לקבל חרם במקום שבועה שלא יהא העונש גדול כל כך:

לא שנו אלא בב"ד. פי' בקונטרס דחמירא משום דהויא באנקוטי חפצא ואיכא עונש טפי והא דאמר בהכותב (כתובות דף פז.) אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא לא כמו שפי' בקונט' (שם) דנפקא מינה בין דאורייתא לדרבנן לענין אנקוטי חפצא דאפי' שבועה דרבנן הויא באנקוטי חפצא כדפי' הקונט' בעצמו כאן אלא יש לחלק בין דאורייתא לדרבנן כמו שמפרש בערוך* דשבועה דאורייתא הויא בכנוי גרות ועוד ברים שבועת הדיינים (שבועות דף מא.) מפרש חילוק בין דאורייתא לדרבנן (ובההיא פירקא מפרש מאי איכא בין שבועה דאורייתא לדרבנן (ב) והתם לא מידכר חילוק דכנוי ולאנקוטי חפצא):

ונודרת ואוסרת פירות שבעולם עליה שלא קיבלה מכתובתה כו'. ל"ג כל פירות דאע"ג דנדר חייל אף על דבר שאינו יכול לקיים כדאמר בפרק שני דנדרים (דף טו.) גבי קונם עיני בשינה דפריך ואי לא יהיב שיעורא למילתיה מי שבקינן ליה עד דעבר באיסור בל יחל והא"ר יוחנן שבועה שלא אישן ג' ימים מכין אותו וישן לאלתר והא דנדרי הבאי מותרים כדאמר בפרק ג' דנדרים (דף כד:) לאו משום דאסר עצמו במה שאינו יכול לקיים כגון דאמר יאסרו כל הפירות שבעולם עלי אם לא ראיתי גמל פורח באויר ונחש כקורת בית הבד אלא לפי שאין דעתו לומר ממש גמל ולא ממש כקורת בית הבד אלא מה שהוא טרוף בגבו מאד ומשוגה מאד ונחש קורא כקורת בית הבד ואיל גדול מאד שראה קורא כעולי מצרים ואינו אומר כן אלא להחזיק דבריו ודוקא שבועות הבאי אסור מדרבנן דהחמירו משום דכתיב בה לא ינקה אבל נדרי הבאי ואפילו לא אמר כל הפירות אלא אסר עליה חד פירא שרי בנדר ואין חילוק בין כל פירות ובין חד פירא מ"מ הכא ל"ג כל פירות דאע"פ שעוברת לאלתר בבל יחל אם קבלה מכתובתה כיון דמשם ואילך לא מיתסרא כדאמר מכין אותו וישן לאלתר אינה חוששת הואיל ואינה עומדת באיסור כל ימיה כדמפרש בסמוך וא"ת בפ' בתרא דנדרים (דף פט:) דאמר ההוא גברא דאמר איתם הנאות דעלמא עלי אי נסיבנא איתתא עד דלא תנינא הלכתא כו' ואתא רב אחא ושבשיה ואנסביה איתתא ושרקיה טינא כדי שלא יהנו מן העולם מה מועיל מאי דשרקיה דכי אנסביה מיד עבר כיון שאין יכול בסוף לקיים וי"ל דדוקא בשעה שנודר אם אי אפשר לו לקיים עובר לאלתר אבל התם בשעה שנדר היה יכול לקיים דאפשר לו שלא ישא אע"ג דכי אנסביה אין יכול לקיים אינו עובר לאלתר עד שיהנה:

גמ

תוספות רי"ד

שניהם פלונית הנקראת פלונית שאם לא יכתבו אלא האחד הנ"ל שינה שמו ושמה כפי מה שהתקין ר"ג וכיון דרובא קרי לה מרים צריך לכתוב כך מרים הנקראת שרה ולא יכתוב שרה הנקראת מרים וגם זה כך צריך לפרש כאשר פירשנו במשנתינו ולא שיכתבו בגט וכל שם שיש לה אלא שיכתבו שני השמות כך נראה פתרון שיטה זו שאין צריך לכתוב בגט וכל שום וחניכה דאית ליה שזה הלשון לא מעלה ולא מוריד שאם הוחזק בשני שמות או שבעיר א' קורין לו שניהם או בשני עיירות ובמקום כתיבת הגט יודעים שהוחזק בשניהם צריך לכתוב בפירוש פלוני הנקרא פלוני ואם כתב פלוני וכל שום וחניכה דאית ליה ולא הזכיר השם השני בפירוש הגט פסול ולא הועיל לו זה הלשון כלום כי יכול הבעל לערער כאשר פירשתי ואם לא הוחזק אלא בשם אחד אע"פ שיודע לאחר מכאן שהי' לו שם אחר ובגט לא כתבו אלא בשם האחד שידעו וגם לא כתבו בו וכל שום וחניכה דאית ליה כשר כדאמר רב אשי. א"כ נמצא שזה שאנו כותבין וכל שום וחניכה דאית לי לא מעלה ולא מוריד אלא אם יודעים לו (או) שם אחר או כנוי צריך לכתוב בפירוש פלוני הנקרא פלוני ואם אינן יודעים לו אלא שם אחד כותבין אותו ואין צריך לכתוב וכל שום וחניכה דאית לי ולא גרסי' במתני' שם עירו ושם עירה א)אלא הרגל ליכתו' גם היה וטעות הוא שלא היתה התקנה אלא לשמו ולשמה כדמוכח בשמעתא. מתני' אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה מהן והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם הלל התקין פרוזבול מפני תקון העולם פי' נמנעו מלהשביעה והיתה מפסדת כתובה ולקמן מפרש טעמא התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת וכו' ובחרו להם דבר קשה להדירה כגון קונם פירות שבעולם עלי אם נהניתי מכתובה וגובה כתובתה שאם נתקבלה היתה נאסרת בפירות וקיימי עלה בבל יחל ולא חשידה לעבור על נדרה: מאי איריא אלמנה כ"ע נמי דהא קי"ל הבא ליפרע מנכסי יתומים

לא יפרע אלא בשבועה אלמנה איצטריכא ליה דס"ד אמינא משום חינא אקילו בה רבנן קמ"ל: נמנעו מלהשביעה מ"ט אילימא כדרב כהנא דאמר רב כהנא מעשה באדם אחד שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה בשני בצורת והניחתו בכד של קמח ואפאתו בפת ונתנתו לעני לימים בא בעל דינר ואמר לה תני לי דינרי זה שהפקדתי אצלך אמרה לו יהנה סם המות לאחד מבניה אם נהנתי מדינרך כלום פי' נשבעה באלה יהזכירה בשם או א' מן הכינויין אלא שקצר לשונו אמרו לא היו ימים מועטים עד שמת א' מבניה וכששמעו חכמים בדבר אמרו ומה הנשבע באמת כך הנשבע לשקר עאכ"ו אי משום הא מאי איריא אלמנה אפילו גירשה נמי אם גירשה בעלה ולא הספיק לפורעה עד שמת ובאה לגבות כתובתה מן היתומים אלמה א"ר זירא אמר שמואל לא שנו אלא אלמנה אבל גרושה משביעין אותה. אלמנה היינו טעמא דבההיא הנאה דקטרדא קמי יתמי אתיא לאורויי היתירא: אמר רב יהודה אמר רב ירמיה בר אבא רב ושמואל דאמרי תרווייהו ל"ש אלא בב"ד אבל חוץ לב"ד משביעין אותה פי' שבועת הדיינין היא המורה שהיא בהזכרת השם ובנקיטת חפץ אבל חוץ לב"ד אינה בנקיטת חפץ ולא בהזכרת השם אלא באלה ובארור, התקין

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פט"ז מהל' אישות הל' נח טוש"ע אה"ע סי' נו סעי' כ:
כז ב מיי' פט"ז מהל' אישות הל"ח סמג עשין מח טוש"ע שם סעי' יט:
כח ג מיי' פי"ח מהל' אישות הל"א סמג לאוין פא ועשין מח טוש"ע אה"ע סי' צג סעי' ג:

מסורת הש"ס

לקמן מט: [כתובות פח. וע' תוס' לקמן מט: ד"ה משום]

שבועות כו. [גיטין כב.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' וליפול באודנאי:
(ב) תוס' ד"ה לא שנו וכו' לדרבנן ולא מידכר בנ"ל ותיבת והתם נמחק:

גליון הש"ס

גמ' דקא טרחה קמי דיתמי. עיין ב"ב ד' נב ע"ב תד"ה דטרחא:

א) נ"ל דל"ל אלא שרגיל שלשון דמתכין בגט הוא וטעות הוא וכו'

ושמנום בחמשה מנה לכשתבא לידכם הגבוה את השאר אמר רב אשי ההוא גט יבמין הוה: התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת כו': אמר רב הונא לא שנו אלא בשלא ניסת אבל ניסת אין מדירין אותה ניסת מאי טעמא (א) דמיפר לה בעל כי לא ניסת נמי לבי מנסבא מיפר לה בעל *אין הבעל מיפר בקודמין וניחוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה קסבר צריך לפרט את הנדר רב נחמן אמר אפי' ניסת ניסת ודאי מיפר לה בעל דמדרינן לה ברבים מיתיבי ניסת גובה כתובתה אם נדרה מאי לאו נדרה השתא לא דנדרה מעיקרא והתניא יסת נודרת וגובה כתובתה *תנאי היא דאיכא למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ואיכא למאן דאמר אין לו הפרה איבעיא להו צריך לפרט את הנדר או אינו צריך רב נחמן אמר אינו צריך *רב פפא אמר צריך רב נחמן אמר אינו צריך דאי אמרת צריך זימנין דגייז ליה לדיבוריה וחכם מאי דשמע מיפר רב פפא אמר צריך משום מילתא דאיסורא *תנן הנושא נשים בעבירה פסול עד שידור הנאה ותני עלה נודר ועובד יורד ומגרש ואי אמרת אינו צריך לפרט את הנדר ליחוש דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה דמדרינן

רש"י

ושמנום בחמשה מנה. הביאתם לפניו ושמנו דמיהן חמשה מנה: גט יבמין הוה. יבמה היה זה שנתן לה גט לפוסלה על האחין והיא באה לגבות כתובה מנכסי בעלה הראשון שנתארמלה הימנו: לא שנו. דגביא בהדרה: אלא בשלא ניסת. לאחר בשעת גביית כתובה: דמיפר לה בעל. והיא סומכת על כך ונודרת וגובה על שקר: בקודמין. בנדרים שקדמו לנשואין: צריך לפרט את הנדר. הנשאל לחכם על נדרו צריך לפרש היאך נדר הנדר הזה וכי מפרטה קמיה דליתומים נדרה וכך נדרה אם נהניתי מכתובתי כלום לא שרו לה: ברבים. נודרת בפני עשרה וקסבר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה: מאי לאו נדרה השתא. בשעת גבייה לאחר נשואין וקשיא לרב הונא: מעיקרא. נדרה קודם נשואין גובה אף אחר נשואין דאינו מיפר בקודמים דכתיב ואם בית אישה נדרה (במדבר ל): נודרת וגובה. משמע נודרת השתא: תנאי היא. לקמן פליגי בה בפרקין (דף מה:) איכא למ"ד יש לו הפרה ואליביה לא גביא משום דמיפר לה: ואיכא למ"ד אין לו הפרה. ואליביה מדרינן לה ברבים וגביא: דגאיז ליה לדיבוריה. ואינו מפרש הכל: וחכם. אינו מיפר אלא לדעת מה שישמע הילכך לא יפרט על מה נדר אלא יאמר כך נדרתי ואסרתי עלי פירות מין פלוני: משום איסורא. שמא על דבר איסור נדרה כגון על גיבוי כתובה וכגון יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם אעבור עבירה פלוני ובא להתיר את נדרו סתם ורוצה לעבור העבירה: הנושא נשים בעבירה. כהן הנושא נשים פסולות לכהונה פסול לעבודה: עד שידור הנאה. ממנה לגרשה ומשנה היא בבכורות (דף מה:): נודר. הנאה: ועובד. עבודה ואע"פ שעדיין לא גרשה: יורד. מן העבודה לאחר שסיים ומגרשה:

על

תוספות

גט יבמין הוה. פי' בקונטרס שנתן לה גט לפוסלה על האחין וכתובתה על נכסי בעלה הראשון וקשה דלא היה להם להזכיר גט דלא ניתנה כתובה ליגבות עד שתחלץ והיה להם לכתוב שחלצה ואמר ר"י גט יבמין הוה דלאחר שנתייבמה גרשה היבם וכתובתה על נכסי בעלה הראשון ומוריא היתירא משום דקא טרחה קמי אחיו: אבל נשאת אין מדירין אותה. וא"ת וידירוה א] שלא תהנה ככר זה אם נהנית משל בעלה ותאכל לאלתר בפניו וכן קשה בסמוך דפריך וליחוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה ולרבי אליעזר דאמר בפרק נערה המאורסה (נדרים דף עה. ודף עו.) שיכול להפר כל נדרים שעתידה לידור אתי שפיר דאיכא למיחש שמא כבר הפר לה כל מה שעתידה לידור אבל לשאר תנאי קשה וי"ל שאינה חוששת אלא בנדר שעל ידה היא עומדת באיסור כל ימיה וא"ת ונדירה בפני בעלה ויאמר לה קיים ליכי דאז אין יכול להפר כדאמר בפ' נערה המאורסה (שם דף עט.) וי"ל דחיישינן שמא יפר לה בלאש קודם שיאמר קיים ליכי וא"ת וידירוה על דעת רבים דאין לו הפרה כדאמר אמימר לקמן וי"ל דלענין נדרי אשתו אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים וכיון דלרב הונא ברבים יש לה הפרה ה"ה על דעת רבים דכיון שאינה תלויה בדעתה דיכול להפר אפילו בלא חרטה כך יכול להפר בלא דעת רבים וכי פריך ודלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה הוה מצי לשנויי דמדרינן לה על דעת רבים אלא דבלאו הכי משני שפיר ועי"ל דרב הונא לית ליה דאמימר והא דאמר אמימר אפי' למאן דאמר יש לו הפרה לא קאי אדרב הונא אלא אדרבנן דרבי יהודה דמתניתין דתנן (לקמן דף מה:) ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר משום פריצותא שנדרה נדר שאין לו הפרה ובלא ידעו בו רבים יחזיר דלא חיים לקלקולא ורבנן פליגי ואמרי לא יחזיר משום קלקולא ולא מפלגי בין ידעו רבים ללא ידעו בו רבים אלמא יש לו הפרה וכן משמע התם דקאמר לרבנן אטו התם מי הייל עלייהו שבועה כלל משמע דלרבנן יש לו הפרה וא"ת לאמימר והא על דעת רבים אין לו הפרה א"כ ע"כ לא בכל ענין אמרי רבנן דלא יחזיר דבעל דעת רבים ליכא קלקולא א"כ ברבים נמי מנא ליה דכברי דיש לו הפרה וי"ל דברבים שהזכיר רבי יהודה אם איתא דלרבנן אין לו הפרה הוו להו לרבנן לפרושי ולחלק ולומר איפכא מדר' יהודה אבל בעל דעת רבים אין לחוש דלא איירי בה רבנן דר' יהודה נמי לא הזכיר על דעת רבים ועוד דבעל דעת רבים לא פסיקא להו לרבנן למתני דיחזיר דלפעמים יש היתר בעל דעת רבים כגון מדעתם של אותם רבים או לדבר מצוה ואיכא קלקולא אבל ברבים אם איתא דאין לו הפרה הוי להו למתני דיחזיר דמילתא דפסיקא היא דבשום ענין אין לו הפרה למ"ד אין לו הפרה לא שנא לדבר מצוה ולא שנא לדבר הרשות תדע דמעשה גבעונים לדבר מצוה היה: ליחוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה. משמע דאדרב הונא פריך אבל אי לאו דרב הונא לא הוה קשיא ליה אמתני' ולמאי דפרישית דרב הונא פליג אאמימר אתי שפיר דאמתני' ליכא למיפרך דהא איכא למימר דמדרינן לה על דעת רבים אבל לרב הונא לא מצי לשנויי הכי אבל למאי דפי' דגבי חכם מודה רב הונא דאין לו הפרה בלא רב הונא הוה מצי למיפרך אמתני' וי"ל דלא מצי למיפרך אמתני' בלא רב הונא דאיכא למימר שנדיר אותה על זה הככר ותאכל לאלתר בפניו אבל לרב הונא דקאמר ניסת אין מדירין אותה ואין מועיל להדירה על הככר שאינה חוששת כיון דאינה באיסור כל ימיה כי לא ניסת נמי ניחוש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה וא"ת בין חכם בין בעל היאך יכולין להפר שלא בפני היתומים הא אמרי' בנדרים בפ' ר"א (דף סה.) דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו ויליף ממשה ולדקיהו במדין לך והתיר נדרך וי"ל דבדיעבד אם הפר מופר תדע מדסמיך לדקיהו שהיה חסיד גמור על מה שהתירו לו סנהדרין שלא בפני נבוכדנצר ועוד דטעם דאין מתירין לו אלא בפניו מפרש בירושלמי דנדרים דאמר התם בפ' השותפין המודר הנאה מחבירו בפניו אין נשאל אלא בפניו שלא בפניו נשאל בין בפניו בין שלא בפניו ר' יוחנן אמר מפני הבושה ור' יהושע בן לוי אמר מפני החשד ואתא הדא פלוגתא כהלין פלוגתא דתניא יום הכפורים צריך לפרט את מעשיו דברי ר' יהודה בן בתירא ר"ע אומר אין צריך לפרט את מעשיו פי' מפני הבושה שנתביים לפניו במה שנדר הנאה ממנו וכן מפרט מעשיו כדי שיתביים מחטאיו ומ"ד מפני החשד פי' שלא יחשדוהו שעבר על נדרו ולכך נמי לא יפרט מעשיו שלא יחשדוהו בשאר עבירות והשתא ניחא הכא דלא שייך לא בושה ולא חשד דלא ידעי אם קבלה כלום מכתובתה והא דיליף ממשה ולדקיהו הייט כר' יהושע בן לוי דהתם מפני החשד איכא מפני בושה ליכא:

קסבר צריך לפרט את הנדר. בירושלמי מבמע דהכי קיימא לן דההוא דאתא קמיה דר' בון אמר ליה התיר לי נדרי אמר ליה מאי נדרת א"ל נדרית דלא מרווחנא אמר ליה וכי עבדין כדין אמר ליה לנחק בקוביא קאמינא אמר ליה ברוך שבחר בדברי חכמים שאמרו צריך לפרט את הנדר דאי לאו דפרטת לנדר התרתיהו לך וא"ת בפ' שום היתומין (ערכין דף כג.) גבי מקדיש נכסיו והי' עליו כתובה (ובעל חוב) דקאמר ר' אליעזר כשהוא מגרשה ידור הנאה ור' יהושע אומר אינו צריך ומפרש דפליגי בנדר שהודר ברבים דרבי אליעזר סבר דאין לו הפרה ור' יהושע סבר יש לו הפרה ואינו צריך דקאמר הייט דאינו מועיל וא"כ תקשי כדפריך התם לעיל לימא רב הונא כתנאי אמר לשמעתיה דכיון דרב הונא סבר צריך לפרט אמאי אינו מועיל וא"כ הא דרב הונא דצריך לפרט הויא כתנאי ומיהו לא קיימא התם מסקנא הכי: תנן הנושא נשים כו'. ה"ה דמצי למיפרך ממתניתין דהכא:

ותני עלה נודר ועובד יורד ומגרש. קשה לר"י דאמאי הולרך לאתויי ותני עלה לפרוך ממתניתין גופיה דקתני פסול עד שידור הנאה ואי אמרת אין צריך לפרט הנדר ליחוש דלמא כו' ונראה לי דאמתניתין הוה מצי למימר דפסול מלעבוד אפי' גרשה עד שידור הנאה שלא יקח לעולם נשים פסולות יותר *ולכך לא שייך למיפרך ליחוש דלמא כו' כיון דככר גירש תו ליכא למיחש דלמא ישאל על נדרו כדי ליקח נשים פסולות אבל הא דתני ונודר ועובד ומגרש פריך שפיר כיון דעדיין לא גרשה יש לחוש דלמא אזל לגבי חכם ושרי ליה ולא יגרש:

אמר

תוספות רי"ד

התקין ר"ג הזקן וכו' אמר רב הונא ל"ש אלא בשלא נשאת אבל נשאת אין מדירין אותה נישאת מ"ט לא דמיפר לה בעל כי לא נשאת נמי לבי מינסבא מיפר לה בעל אין הבעל מיפר בקודמין: וליחוש דלמא אזלא לגבי הכם ושרי לה קסבר לפרוש את הנדר הוא צריך פי' הנשאל לחכם על נדרו צריך לפרוש לו למה נדר הנדר הזה ואם לא יפרוש לו הכל אינו מתיר יאם תפרש לו הענין למה נדרה לא יתיר לה:

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פס"ז מהל' אישות הל' יב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נו סעי' יט:
לב ב מיי' פי"א מהל' נדרים הל' כב סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' לה:
לא ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הל"ס ופ"ד מהל' נדרים הל"ס סמג לאוין רמה טוש"ע יו"ד סי' רכח סעי' יד:
לב ד ה מיי' פ"ו מהל' ביאת מקדש הל"ט:

מסורת הש"ס

[נדרים פז. עג. פח.]
מכות יח.
[עי' תוס' כתובות נב: ד"ה סבירא]
בכורות מה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי טעמא לא דמיפר:

גליון הש"ס

גמ' ניסת אין מדירין אותה. עיין מגנה למלך פ"ג מהל' אישות הל' יט:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אבל נשאת אין מדירין אותה וא"ת וידירוה וכו' וכן קשה בסמוך. עיין שו"ת שער אפרים סי' ע"ג דף נא ע"א וע"ב כי יוה"ד דינר ט:

[גליון הדפוס]
[גי' וגו' ציין רש"ל]

פי' דעת רבים · כך יאמרו לו הרי אנו מדירין אותך על דעתינו : וה"מ · דאין לו הפרה : לדבר הרשות · שאין צריכים להפרתו לצורך דבר מצוה : דאדריה · שלא ילמד עוד תינוקות : דהוה פשע בינוקי · מובטן יותר מדאי: לר"א דאמרי' בפ' בתרא (לקמן פו:) עדי מסירה כרתי דקתני ר' אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר והאי קרא עצה טובה קמ"ל מפני תיקון העולם · דלמא מייתי עדי מסירה ומערער בעל לומר לא גירשתיה : מפרשי שמותיהן · ראובן או שמעון מעיקרא לא היו חותמים אלא אני פלוני חתמתי עד ולא היה נוקב שמו : כדתניא ט' אם היה כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר · דמתוך שלא היה מפרש שמו לא היו יודעין לבקש עדים מכירים ויודעים שיעידו על כתב ידו והיו צריכין לחזור אחר שטרות אחרים שחתימתם דומה לזו ונתקיימו בב"ד על ידי העדאת החתומים עצמן כדקי"ל בכתובות (דף כ:) אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד : מפני תיקון העולם · שמאחר שיתפרשו שמותם יחזרו אחר יודעיהם ומכיריהם להעיד על כתב ידם : צייר כורא · ולא היה חותם שמו : חרותא · ענף של דקל : מכותא · וילון ספינה : מעיקרא במאי אפקעינהו · במה הודיעו לבריות שאלה חותמיהן בשטרות ליכא למימר מעיקרא דהא אמרת התקינו : בדיסקי · שטרי שאלות ותשובות ושלומות : אינו משמט · מאחר שכתב פרוסבול אינו משמט חובו בשביעית : מוסרני לכם · את שטרותי שאתם תהיו נוגשים ואני לא אגוש ולקמן מוקי דיש כח בידם להפקיע ממונו של זה וליתן לזה במקום שיש סייג ותקנה : והתקין הלל · דלא תשמט ועקר דבר מן התורה : בשביעית בזמן הזה · והלל כרבי סבירא ליה דאמר שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דרבנן הוא ואע"ג דהלל בבית שני הוה סבירא ליה לאביי דבבית שני הואיל ולא היה יובל נוהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא ודאמרינן בערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר ומצאתי בתלמידי רבינו יצחק הלוי שכתב במסכת גיטין בירושלמי מנין שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן שיובל נוהג שנאמר וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית אבל בת"כ ראיתי דשביעית נוהג בזמן שאין יובל נוהג ואומר אני שהוא מחלוקת : בזמן שאי אתה משמט קרקע · כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ : אי אתה משמט כספים · ואף על פי שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ ילפינן בהיקשא דלא נהגא :

תורה אור

דמדרינן ליה ברבים הניחא למאן דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למאן דאמר יש לו הפרה מאי איכא למימר דמדרינן ליה על דעת רבים דאמר *אמימר הלכתא אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה *והני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא על דעת רבים דהוה פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אישתכח דדייק כוותיה : והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם : מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב °וכתוב בספר וחתום ירמיה לב אמר רבה לא צריכא *לרבי אלעזר דאמר * עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון העולם דזימנין דמייתי סהדי אי נמי זימנין דאזלי למדינת הים רב יוסף אמר אפי' תימא לר' מאיר התקינו שיהא עדים מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם כדתניא *בראשונה היה כותב אני פלוני חתמתי עד אם כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול אמר רבן גמליאל °תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם ובסימנא לא והא *רב צייר כורא ורבי חנינא צייר חרותא רב חסדא סמך ורב הושעיא עין רבה בר רב הונא צייר מכותא שאני רבנן דבקיאין סימנייהו מעיקרא במאי אפקעינהו בדיסקי : הלל התקין פרוסבול וכו' : *תנן התם פרוסבול אינו משמט זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה °השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' דברים טו עמד והתקין פרוסבול *וזה הוא גופו של פרוסבול *מוסרני לכם פלוני *דיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים חותמים למטה או העדים ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטא אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא *רבי אומר °וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים

ותקינו

אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד כו' · במכות (דף טז:) גרסי' ברוב ספרים אמר אמימר הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ולפי גירסא זו משמע דקי הלכה דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה ולמאי דגרס נמי אפי' למ"ד כו' שלא בא לפסוק בנודר ברבים מ"מ מדפסק בעל דעת רבים דאין לו הפרה מכלל שסובר דברבים יש לו הפרה דאי אין לו כ"ש על דעת רבים ומה הוצרך לפסוק הלכתא בעל דעת רבים כיון דאפילו ברבים אין לו הפרה ושלא בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד ברבים יש לו הפרה ס' אע"ג דקאמר לעיל דמדרינן ליה ברבים הניחא דרב נחמן דקי"ל כוותיה בדיני ולענין דינא איתסיל לענין פרעון כתובה הא פריך בתר הכי הניחא למ"ד ואיכא למימר דאדרב נחמן נמי קאי ומדאדרי' רב אחא נמי להוא מקרי דרדקי על דעת רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה ורב יוסף דאמר בערבי פסחים (פסחים קז.) אדור ברבים דלא אישתי שיכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא קי"ל הכי : אבל לדבר מצוה יש לו הפרה · אומר ר"ת משום דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה ועוד אומר ר"ת דעל דעת היינו כשאומר על דעת פלוני ופלוני אפי' שלא בפניהם אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד אע"פ שפירש על דעתו יכול חכם להתיר : *והעדים חותמין על הגט כו' · ר"ת מחק מספרו וי"ו מוהעדים ושמא משום דהוה משמע דר"ג תיקן ובגמרא אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו משמע דמקודם נתקנה : מי איכא מידי דמדאורייתא משמט שביעית ותיקן הלל דלא משמט · השתא לא בעי רבא לשנויי אהך קושיא דהפקר ב"ד היה הפקר כדמשני בתר הכי משום דקשיא ליה דלא היה לו להלל לעקור שביעית שהיא דאורייתא ואע"ג דדרשינן בספרי ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך (דברים טו) ולא של אחיך בידך מכאן אמרו המלוה חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין מ"מ לא היה לו לעשות תקנה ללמד לעשות כן שביטל בכך השמטת כספים שלותה תורה ובקונט' פירש דרבא קאי נמי לשנויי פרכא דהכא ודרשא דספרי עיקרה אמלוה על המשכון דמוסר שטרותיו הוי מטעם דהפקר ב"ד היה הפקר אלא דאקרא קסמיך לה : בזמן שאתה משמט כו' · פירש בקונט' דהשמטת קרקע לא נהגא בבית שני כדאמרי' בירושלמי בפרקין מנין שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית כו' ובבית שני הואיל ולא נהג יובל שלא היו כל יושביה עליה לא נהגא שמיטה מדאורייתא והא דאמרי' בערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין היינו מדרבנן וקשה לר"ת דהיה לו להביא ההיא דירושלמי ואפי' נאמר דסמיך אההיא וכך דהכא מייתי משום כספים אכתי קשה ברים מועד קטן (דף ג:) דפריך חרישה וזריעה בשביעית מי שרי ומייתי הך דהכא והתם לא שייך כלל לאתויי אלא ההיא דירושלמי ונראה לר"ת דהשמטת קרקע דהכא ודהתם לא איירי בחרישה וזריעה אלא בשדות החוזרות לבעלים ביובל והשמטת קרקע קרי ליובל ולשביעית השמטת כספים*] דשמיטה משמטת כספים ולא יובל כדאמרינן בהדיא בפרשת ראה אנכי ודריש לה מדבר השמיטה שמוט וה"ק בזמן שאתה משמט יובל אתה משמט שביעית כי ההיא דירושלמי ואר"ת דבבית שני נהג יובל דאמרינן בפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) והשמים איל נאן על אשמתם מלמד שכולן ספחות חרופות בעלו ושפחה חרופה היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי ועבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמר בס"פ המקדיש שדהו (ערכין דף כט.) ולא מסתבר לומר שהביאו על שבעלו שפחות חרופות בבית ראשון כדאשכחן בספ"ק דהוריות (דף ו:) שהביאו על ע"ז שעבדו בימי צדקיהו דבע"ז אשכחן דנחשדו אבל על שפחה חרופה לא אשכחן דנחשדו ועוד דהא נהג בתי ערי חומה בבית שני כדתנן במסכת ערכין (דף לא:) ומייתי לה לקמן במי שאחזו (דף עד:) בראשונה היה נטמן התקינו כו' ואמרינן נמי בסוף המקדיש שדהו (ערכין כט.) דבתי ערי חומה אין נוהגין אלא בזמן שיובל נוהג ולא תיקן הלל פרוסבול לדורו שהרי היה בזמן הבית והלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית ק' שנה (שבת טו.) אלא לאחר חורבן דהוו

*)[כספי]

לג א מיי' פ"ו מהלכות שבועות הל' ח סמג לאוין רמא טוש"ע יו"ד סימן רכח סעי' כג :
לד ב מיי' פ"ו מהל' ביאת מקדש הל' ט:
לה ג ד מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' ח סמג לאוין רמא טוש"ע יו"ד סימן רכח סעי' כא :
לו ה ו מיי' פ"א מהל' גירושין הל' טו כד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף יט:
לז ז מיי' פ"ט מהל' שמיטה הלכה טו טוש"ע ח"מ סימן סז סעיף יח :
לח ח מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעיף יט :
לט ט מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף יז :

[כתובות פה: ערכין כג:]
מכות טז:
[ב"ב לא. ע"ש כו' ועי' תוס' ב"ב קסז: דקיימא ...]
[לעיל עי' וש"נ]
[תוספתא פ"ז]
ב"ב קסז: לקמן פו:
[שייך לעיל במשנה לג:]
שביעית פ"י מ"ג
[עי' מ"ד] [לעיל לג:]
[נ"ל ופלוני הדיינין]
מ"ק ב: קידושין לח:

גליון הש"ס

גמ' תקנה גדולה התקינו. עיין שבועות מה ע"א תד"ה כגדולה: תד"ה בזמן וכו' כדאמרי' בהדיא · עיין ר"ה כט ע"א תד"ה קמ"ל :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה בזמן וכו' דשמיטה משמטת וכו' · נ"ב עי' ב"ק דף כט ע"א בתוס' ד"ה קמ"ל וכו' ...

תוספות רי"ד

אמר אמימר אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ע"ד רבים אין לו הפרה פי' שאמרו לו תדור על דעתינו וה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו התרה דההוא מקרי דרדקי דאדריה ר' אבא דהוה פשע בינוקי פי' היה מייסרן יותר מדאי ואהדריה רבינא דלא אשכח דדייק כותיה' והסכימו כל גאוני הישיבות שאין סומכין על זו המשנה ועל זו ההלכה ואין אלמנה נפרעת כתובתה אלא בשבועה בפני כ"ד וכך הלכה רווחת בישראל: העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם מפני תקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים אמר רבא לא צריכא[אלא]לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ותקני רבנן עדי החתימה דזימנין דמייתי סהדי · אי נמי דזמנין דאזלי למדינת הים פי' והכי תנן לקמן בשלהי מסכתין ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם פי' ר' אלעזר לא בעי עדי חתימה כלל אלא עדי מסירה ואם אין שם עדי מסירה כגון שנתנו לה בינו לבינה אע"פ שיש שם עדי החתימה אינו כלום דעדי מסירה כרתי ולמה נהגו העולם לחתום עדים בגט מפני תיקון העולם שמא האשה לא תינשא עכשיו ועדי מסירה ימותו או ילכו למדינת הים וכשתבא האשה לינשא בגט זה שאינו חתום לא

הבעל כתבו ונתנו לה דדילמא איהי כתבת ליה אבל אם הגט חתום עדי הגט מוכיחים שהבעל כתבו וחתמו שבלא רשותו לא היו חותמים העדים ובודאי ברשות הבעל חתמוהו וכיון שעכשיו יוצא מתחת יד האשה [...]ל נתנו לה ולא חיישינן כל שטר מלוה או שטר מכר דנפיק מתותיה מלוה לוקח שמא מיד הלוה או מיד(הלוקח)[המוכר]נפל ומצאוהו המלוה והלוקח וה"ה הכא נמי לא חיישינן אלא ודאי הבעל נתנו לה בכשרות נתנו לה בפני עדי מסירה והלכך נאמנת האשה לומר בפני פלוני ופלוני נתנו לי והלכו להם למדינת הים אבל אם מכיון שנתן לה בעלה הגט אינה מוציאה עידי מסירה אינה מגורשת דאמרינן בינו לה ובלא עדי מסירה לא מיגרשה כלל ור"י ז"ל כתב שמעי' מידא דלא צריכים לעדי מסירה אלא היכא דליכא עדי חתימה אבל היכא דאיכא עדי חתימה סגי בלא עדי מסירה ואינו נ"ל רב יוסף אמר אפילו [...]דאמר עדי חתימה כרתי התקינו שיהיו מפרשים שמותיהן בגט מפני תקון העולם כדתניא בראשונה היו כותבין אני פלוני חתמתי עד אם היה כתב ידן יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול התקינו שיהו [...]תיהן מפני תיקון העולם ובסימנא לא והא רב צייר כוורא ור' חנינא צייר הרותא פי' כענף של דקל רבה בר רב הונא צייר מכותא שאני רבנן דבקיעי בסימנייהו ומעיקרא במאי אפקעינהו בדיסקי של שאלות שלום שהיו שולחים זה לזה : הלל התקין פרוזבול וכו' תנן התם פרוזבול אינו משמט וזה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן כשראה שנמנעו העם מלהלוות זה את זה ועוברים על מה שכתוב בתורה [...]ן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר התקין הלל פרוזבול וזה גופו של פרוזבול מוסרני לפניכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה והדיינין חותמין מלמטה או העדים:

אמר

עין משפט
נר מצוה

כ א מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ו סמג לאוין רח טוש"ע ח"מ סי' ב :

כא ב מיי' פ"ב מהל' ממרים הל' ב סמג לאוין רי"ג ועשין קי"א :

כב ג מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' יח סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סי' סז סעי' יח :

כג ד מיי' פ"ס מהלכות דעות הל' יא :

תורה אור

ותקינו רבנן דתשמט זכר לשביעית ראה הלל שנמנעו העם מלהלוות זה את זה עמד והתקין פרוסבול ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקינו רבנן דתשמט אמר אביי שב ואל תעשה הוא רבא אמר הפקר ב"ד היה הפקר דאמר ר' יצחק מנין שהפקר ב"ד היה הפקר שנאמ' וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה ר' אליעזר אמר מהכא אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וגו' וכי מה ענין ראשים אצל אבות לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין העם כל מה שירצו איבעיא להו כי התקין הלל פרוסבול לדריה הוא דתקין או דלמא לדרי עלמא נמי תקין למאי נפקא מינה לבטוליה אי אמרת לדריה הוא דתקין מבטלינן ליה אלא אי אמרת לדרי עלמא נמי תקין הא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין מאי ת"ש דאמר שמואל לא כתבינן פרוסבול אלא אי בבי דינא דסורא אי בבי דינא דנהרדעא ואי סלקא דעתך לדרי עלמא נמי תקין בשאר בי דינא נמי לכתבו דלמא כי תקין הלל לדרי עלמא כגון בי דינא דידיה וכרב אמי ורב אסי דאלימי לאפקועי ממונא אבל לכולי עלמא לא ת"ש דאמר שמואל הא פרוסבלא עולבנא דדייני הוא אי איישר חיל אבטלינ' אבטלינ' והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין הכי קאמר אם איישר חיל יותר מהלל אבטלינה ורב נחמן אמר אקיימנה אקיימנה הא מיקיים וקאי הכי קאמר אימא ביה מילתא דאע"ג דלא כתוב ככתוב דמי איבעיא להו האי עולבנא לישנא דחוצפא הוא או לישנא דניחותא הוא ת"ש דאמר עולא עלובה כלה שזינתה בקרב חופתה אמר רב מרי בר' דבת שמואל מאי קרא עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו אמר רבא עדיין חביבותא הוא גבן דכתיב נתן ולא כתיב הסריח תנו רבנן הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו מאי פרוסבול אמר רב חסדא פרוס בולי ובוטי בולי

רש"י

ואמור רבנן דתשמט · בזמן הזה: זכר לשביעית · שלא תשכח תורת שביעית : ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית · בזמן הזה כרבי : ואמור רבנן דתשמט · ונמצא הלוה גוזל על פיהם : שב ואל תעשה · והטעה הזה שב ובטל ואינו עושה המלוה לפרוע את חובו ולא עקר ליה בידים וכי האי גוונא מותר לעקור דבר מן התורה כגון שופר ולולב ודומיהן ביבמות בהאשה רבה (דף צ:) דלא עקירה בידים היא : רבא אמר · לעולם בין לרבנן דפליגי אדרבי ואמרי שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דאורייתא ותקין הלל דלא תשמט בין לרבי דאמר לאו דאורייתא ואמור רבנן דתשמט לא תיקשי דבר דבדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מן התורה במקום סייג וגדר דהפקר ב"ד בממון היה הפקר: יחרם כל רכושו · באנשי כנסת הגדולה כתיב : מה ענין ראשים אצל אבות · הוה ליה למכתב וראשי המטות : כל מה שירצו · מחלק נכסיו על פיו : לבטולי · להושיב ב"ד אי אכשור דרי שלא יהו מונעין מלהלוות לבטל את תקנת הלל שאפילו כתב פרוזבול ישמט : לא כתבינן פרוסבול · דלא אלים לאפקועי ממונא : אלא בי דינא דסורא · רב : בי דינא דנהרדעא · שמואל דכי אמרה שמואל להך מילתא וכי איתשיל הך שאלתא בבי מדרשא הוה בי דינא דרב אמי ורב אסי והייט דמשני דלמא כי תקין הלל נמי לדרי עלמא לא תקין אלא כגון בי דינא דרב אמי ורב אסי: עולבנא דדייני הוא · לקמן מפרש לשון חולפא שנוטלים ממון שלא כדין בחזקה : אם איישר חיל · אם אחזיק כח : אבטלינה · אלמא לאו לדרי עלמא תקין דא"כ היכי מצי שמואל למימר אבטלינה : אימא ביה מילתא · אושיב בית דין ואתקין דסתם מלוין יהו כמוסרין שטרותיהן לבית דין ואע"ג דלא כתב ניהוי כמו שכתב : לישנא דניחותא · לא עשאוהו אלא לנחת הדיינים שלא יטריחו להגבות מלוותיהם לפני שביעית שלא תבא שביעית ותשמיטיה הלכך אי איישר חיל אבטליניה : עלובה · חצופה : שזינתה בקרב חופתה · בעוד שכינה וישראל בסיני עשו את העגל שהרי לא נסעו מסיני עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה כדכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו' ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני (במדבר י) : מאי קרא · דיש לדרוש עליהם כלה מזנה בחופתה : במסבו · בחופתו : נרדי נתן ריחו · בושמי עזב ריחו הטוב כמו ולא נתן סיחון את ישראל וגו' (שם כא): עדיין חביבותא הוא גבן · אע"פ שהזכיר קלקוליהן לא הזכיר אלא במראית חיבה דלא כתיב הסריח : הנעלבים · גרסי' אותן שנעלבים מיד אחרים: ואין עולבים את אחרים: עושין · מצות מאהבת המקום ולא ליטול שכר ולא מיראת פורענות : פרוז · תקנה : בולי

תוספות

דהוו ידעי לחרוב ביתא כדאמרינן בנזיר בפ' ב"ש (דף נג:) והא דבעי בסמוך לדריה תקין לאו לדריה ממש אלא לדור הסמוך אחר חורבן אי נמי ההיא בעיא אליבא דרבא דמשני הפקר ב"ד היה הפקר והא דאמר בסוף ערכין (דף לב:) מט יובלות לקדש שמיטין דמשמע דיובל לא נהג הייטו לאתי דס"ד התם מעיקרא דלא חזרו עשרת השבטים שגלו ולא היו בגלות בבל אלא ב' שבטים וכשעלו בבית שני לא היו כל יושביה עליה אבל במסקנא דאמרי' דירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהן נמצאו דהיו שם מי"ב שבטים ואע"ג שלא עלו כולם חשיב כל יושביה ומיהו קשה דזיל קרי בי רב הוא דבעזרא מני לכל י"ב שבטים :

ותקון רבנן דתשמט זכר לשביעית · והא דלא תקון נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה ליאסר בעבודת קרקע שתי שנים רצופות :

אלא אם כן גדול הימנו כו' · וא"ת היכי דמי אי דפשט ברוב ישראל אפי' גדול הימנו אין יכול לבטל כדאמרי' בפרק אין מעמידין (ע"ז לו.) גבי י"ח דבר שאפי' יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו ואי דלא פשט ברוב ישראל אפי' קטן יכול לבטל כדאמרינן נמי התם גבי שמן דרבי יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו משום דלא פשט איסורו ברוב ישראל וי"ל דהא קאמר התם וסמכו רבותינו על דברי רבן שמעון בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק שהיו אומרים אין גוזרין גזירה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולים לעמוד בה משמע משום דהוה תרתי היה להם כח להתיר דלא פשט וגם לא היו יכולים לעמוד בה אבל הכא או פשט ולא היו יכולים לעמוד או היו יכולים לעמוד ולא פשט ואין משמע כן בירושלמי בפ"ק דשבת דאמר התם ר"י בעי ולא כן תנינן שאין ב"ד יכולין לבטל דברי ב"ד חברו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין ור' יהודה הנשיא ובית דינו מתירין מה שאסר דניאל וחבורתו אלא רבי יוחנן כדעתיה דא"ר יוחנן בשם רבי אלעזר בר צדוק מקובלני שכל גזירה שב"ד גוזרין על הצבור ולא קיבלו רוב צבור עליהן אינה גזירה ובדקו ומצאו בגזירתו של שמן ולא קבלו רוב צבור עליהן אלמא משמע דבהאי טעמא לחודיה סגי ועוד דבריש מגילה (דף ב:) פריך ואי ס"ד אנשי כנסת הגדולה י"ד וט"ו הוא דתקון אתו רבנן ועקרו תקנתא דתקינו אנשי כנסת הגדולה והתנן אין ב"ד כו' והתם מסתמא פשט ויכולין לעמוד וי"ל דדוקא בי"ח דבר אפי' גדול אין יכול לבטל כדאשכחן בירושלמי מפני שעמדו להם בנפשותיהם כדאיתא הכא דתלמידי ב"ש היו הורגין בתלמידי ב"ה ובכל דבר גדול יכול לבטל חוץ מי"ח דבר והיכא דלא פשט כגון שמן אע"ג דעמדו עליהן בנפשותיהן אפי' קטן יכול להתיר והא דקאמר וסמכו רבותינו אהא דאין גוזרים גזירה על הצבור לא מייתי הך טעמא אלא משום דלגו' תימה הואיל והראשונים נמנו עליו לאוסרו למה נמנה הוא עליו להתירו אדרבה היה לו להמנות לאסור דאשכחן בכמה דוכתי דראשונים גזרו ולא קיבלו מנייהו ובתראי גזור וקבלו מנייהו בפ"ק דשבת (דף יד:) ובפ"ק דחולין (דף ו:) להכי קאמר דלא רצה להמנות לאסור משום דחזה דאין רוב צבור יכולין לעמוד בו ומיהו בדבר שלא תקנו שיתפשט האיסור בכל ישראל אלא במקום אחד דוקא כההיא דבפרק כל הבשר (חולין קי.) דרב איקלע לטטרופוס דאמר בקעה מנא וגדר בה גדר ואסר להו כחל וכן כל הנך דפרק תולין (שבת קלט.) דבעו ליה בני בשכר ואסר להם לפי שאין בני תורה גדול יכול להתיר ולא קטן :

דאלימי לאפקועי ממונא · ר"ת כתב פרוסבול כי היה אומר דלא בעינן אלא ב"ד חשוב שבדור ואשכחנא (לקמן לז.) שהיו מקילין רבנן דבי רב אשי דמשרי מילייהו אהדדי יתנן במסכת שביעית (פ"י מ"ה) פרוסבול המוקדם כשר והמאוחר פסול ומפ' בירושלמי משום דפרוסבול אינו משמיט מה שמלוה אחר כתיבת פרוסבול אלא למה שהלוה קודם זמן הכתוב בפרוסבול ולכך מאוחר פסול דמרויח שלא כדין כל מה שהלוה אחר כתיבת פרוסבול עד זמן הכתוב בו : **דכתיב** נתן ולא כתיב הסריח · אע"ג דלית ליה למכתב ליכא מעלית מ"מ הוה מצי למכתב עזב :

אלא

גליון הש"ס

גמ' הא אין ב"ד יכול' עי' יבמות ד' עט ע"ב פד"ה בימי רבי :

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ר"א אמר מהכא. ר"ב עי' לבוש עיר שושן סי' סו ס"א וסי"ו דלר"א הפקר ב"ד היה הפקר מן התורה הוא דקרא דאלה הנחלות בתורה כתיב

ויקרא כו · בולי אלו עשירים דכתיב ושברתי את גאון עוזכם ותני רב יוסף אלו בולאות שביהודה דברים טו · בוטי אלו העניים דכתיב העבט תעביטנו אמר ליה רבא ללעוזא מאי פרוסבול א"ל פורסא דמילתא *אמר רב יהודה אמר שמואל יתומין אין צריכין פרוסבול *וכן תני רמי בר חמא יתומין אין צריכין פרוסבול דר"ג ובית דינו אביהן של יתומין *תנן התם אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע אם אין לו מזכהו בתוך שדהו כל שהו וכמה כל שהו אמר רב חייא בר אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב אמר רב יהודה אפי' השאילו מקום לתנור ולכירים כותבין עליו פרוסבול איני והתני הלל אין כותבין פרוסבול אלא על עציץ נקוב בלבד נקוב אין שאינו נקוב לא אמאי והא איכא מקומו לא צריכא דמנח אסיכי רב אשי מקני ליה גידמא דדיקלא וכתב עליה פרוסבול רבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו להדדי רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא אמר ליה צריכנא מידי אחרינא אמר ליה לא צריכת ת"ר אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוסבול לו ולערב אין להן קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוסבול מדרבי נתן *דתניא רבי נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה במדבר ה · ת"ל ונתן לאשר אשם לו *תנן התם השביעית משמטת את המלוה בין בשטר בין שלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרוייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים שלא בשטר שאין בו אחריות נכסים כל שכן מלוה על פה רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים שלא בשטר *מלוה על פה אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא כותיה דר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש שטר חוב משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא אידך סיים לו שדה אחת בהלוואתו אינו משמט ולא עוד אלא אפילו כתב כל נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט קריביה דר' אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה כתיב ביה אחריות נכסים אתא לקמיה דר' אסי אמר ליה משמט או אינו משמט א"ל אינו משמט שבקיה ואתא לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט אתא ר' אסי לקמיה דר' יוחנן א"ל משמט או אינו משמט אמר ליה משמט והא מר הוא דאמר אינו משמט א"ל *וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והתניא כוותיה דמר א"ל דלמא ההיא בית שמאי היא *דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי *תנן התם המלוה את חבירו מעות על המשכון והמוסר שטרותיו לבית דין אין משמטין בשלמא מוסר שטרותיו לב"ד דתפסי להו בי דינא אלא מלוה על המשכון מאי טעמא אמר רבא משום דתפס ליה אמר ליה אביי אלא מעתה הלוהו ודר בחצרו דתפיס ליה הכי נמי דלא משמט אמר ליה שאני משכון דקני ליה מדרבי יצחק *דאמר רבי יצחק מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר ולך תהיה צדקה אם אינו קונה צדקה מנין מכאן לבעל חוב שקונה משכון תנן התם המחזיר

רש"י

בולי ובוטי · עשירים ועניים עשירים שלא יפסידו ועניים שלא ינעלו דלת בפניהם: בולאות · עשירים: העבט · ומי הן הלווים עניים: ללעוזא · שאינו מדבר בלשון עברי הוא לעוזא ואותו ששאל רבא הימנו זאת היה מדבר בלשון פרוזבול ופי' לו שבלשונו פרוז פורסא תקנה: אין צריכין פרוסבול · שאין שביעית משמטת חוב של אביהן המת: ר"ג ובית דינו · כלומר נשיאי ישראל שבכל דור ודור: אביהן של יתומין הן · וממונים עליהן ועל ממונם והיו שטרותיהן כמסורים לב"ד הא דנקט רבן גמליאל שהיה בית דינו קיים ונוהג כשנשיאות. משנה זו והא דרמי בר חמא ברייתא היא: אלא על הקרקע · אם יש קרקע ללוה דלא תקנו אלא בזמן שהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע דהוי מלתא דשכיחא כדאמרינן בכמה דוכתי דמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא ואע"פ שאינו שוה כל החוב כדקתני לקמיה קרקע כל שהוא האמרן אפילו מלא מחט גובה מלא קרדום כמעשה דקטינא דאביי (כתובות דף נא:): ואם אין לו · קרקע ללוה: מזכהו · המלוה קרקע כל שהוא בתוך שדהו: לתנור · להניח בו תנור או כירים המטלטלין: הא תני הלל · אמורא הוא: אלא על עציץ נקוב · שהוא מחובר וכל שכן על קרקע עצמו אם שלו היא: האיכא מקומו · דהא מקומו או שלו הוא או השאילוהו לו הואיל ועציץ שלו הוא: דמנח אסיכי · על גבי יתדות ואין הקרקע שלו הלכך נקוב הוי כמחובר ושאינו נקוב אין כאן קרקע: גידמא · גזע דקל קצוץ והגזע מחובר בארץ: מסרי מילייהו · בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אמר לחברים הרי אתם בית דין וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שארצה: ולחייב לו יש לו · לאדם אחר שחייב ללוה זה מנה: מדרבי נתן · הוי קרקע לוי החייב לשמעון משועבד לפרוזבול של ראובן המלוה את שמעון: שיש בו אחריות נכסים · שיעבד לו קרקעותיו: אינו משמט · דכגבוי דמי וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן וגבויות ממש ואין כאן חוב: סיים לו · הלוה למלוה: שדה אחת בהלואתו · יחדה לו לגבות הימנה: סיים · הראה בסימניה ובמצריה דכגבוי ממש דמי: אפילו כתב כל נכסיי אחראין · דלא דמי לגבוי כל כך כסיים אפ"ה אינו משמט: קריביה דרבי אסי · הוא היה המלוה: מדמין · נראה בעינינו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרבותינו: נעשה מעשה · להוציא ממונו בידים: דבית שמאי · במסכת סוטה (דף כה·) מתו בעליהן עד שלא שתו בית שמאי אומרים נוטלות כתובתן ולא שותות כו': העומד לגבות · מאחר ששטר כשר הוא והקרקע משועבד בו: דתפסי להו בי דינא · והפקר בית דין הפקר וגבי מלוה לא קרינן ביה לא יגוש: דתפיס ליה · ואינו נוגשו ותובעו כלום: שאני משכון · דמטלטלי: דקני ליה · למלוה ואם אבד חייב באחריותו הלכך כגבוי נמי דמי לענין שביעית: המחזיר

תוספות

אלא על הקרקע · משום דמלתא דשכיחא היא שמלוה למי שיש לו קרקע לפי שאין יכול לכלותו ועומדת בפניו ואע"ג דעציץ נקוב יכול לכלותו לא פלוג רבנן במקרקעי והא דכתבינן אקרקע כל שהוא פי' בקונטרס משום דראוי לגבות בו כל החוב כמעשה דקטינא דאביי ורבינו שמואל פי' משום דקרקע כל שהוא שוה כל החוב דאין אונאה לקרקעות וקשה דהא אמרי' (כתובות דף צט:) דביטול מקח יש להם עד פלגא: מדרבי נתן · הלכה כר' נתן דרבא בפרק כל שעה (פסחים לא·) לא מתוקמא מלתיה אלא כרבי נתן גבי פלוגתא דלמפרע הוא גובה דאביי ורבא וקיימא לן כרבא בר מיע"ל קג"ס ור"ת בתחלה ר"ל דאין הלכה כרבי נתן ושוב חזר בו ואין להאריך כאן:

שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט · הא דאמרינן לעיל בפ"ב (דף יח·) דאונס קנס ופיתוי שזקפן במלוה משמטין ומפרש דהיינו משעת העמדה בדין אע"ג דמשעמד בדין גבי ממשעבדי כדמוכח בכמה דוכתי וכן כתובה משתפגום ותזקוף משמטת אע"ג דגבי ממשעבדי מ"מ אלים טפי כשמפורש שיעבוד בשטר:

דתפים ליה · פי' בתורת משכון ודרשי' בספרי ולא של אחיך בידך:

אלא מעתה הלוהו ודר בחצרו · אין לפרש דפריך מהלוהו שלא על חצרו מדלא נקט הלוהו ויש לו משכון בידו אלא פריך הלוהו על חצרו ודר בחצירו דאפ"ה משמט כדמוכח בפ' איזהו נשך (ב"מ דף סז:) דאמרינן האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטת:

שאני משכון דקני ליה מדרבי יצחק · ואם תאמר והא דר' יצחק שלא בשעת הלואתו כדאמרינן בהאומנים (ב"מ פב·) ובשלהי פרק הדיינין (שבועות מד·) והכא המלוה על המשכון קתני דמשמע בשעת הלואתו כדאמרי' התם והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני ואין סברא לחלק בין המלוה להלוהו ועוד בפרק הזהב (ב"מ דף מח:) ובפ' הדיינין (שבועות מד:) משמע נמי דאפי' בשעת הלואתו אינו משמט גבי מלוה על המשכון ואינו שוה אלא פלגא דקאמר רשב"ג דאינו משמט פי' מה שכנגד המשכון ורבי יהודה הנשיא סבר דמשמט משום דלא תפיס ליה אלא לזכרון דברים בעלמא והיינו ע"כ במשכון בשעת הלוואתו דשלא בשעת הלוואתו מאי דמשכן שקיל לגוביינא ואפילו הכי אם היה שוה המשכון כנגד ההלואה אינו משמט וי"ל דמסתבר ליה להש"ס מאחר דקני ליה מדרבי יצחק שלא בשעת הלוואתו אלים נמי שיעבודיה בשעת הלואה דלא משמט דקרינן ביה ולא של אחיך בידך וכן צריך לפרש בפרק כל שעה (פסחים לא:) דמייתי דר' יצחק גבי ישראל שהלוה לעובד כוכבים על חמצו דאלים שיעבודיה אפילו בשעת הלוואתו דמיקרי שלך לעבור בבל יראה הואיל שלא בשעת הלוואה קני לגמרי דאפילו מקבל פקדון מעובד

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' כד סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סימן סז סעיף כח:
מה ב ג מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף כב:
מו ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' כ ג:
[עי' תוס' ב"מ מו: ד"ה אמר ר"נ]
מז ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' כב:
מח ו מיי' שם הל' כו טוש"ע שם סעי' כ:
מט ז מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעי' כב:
נ ח מיי' פ"ב מהל' מלוה הל' ו סמג עשין לד טור ש"ע ח"מ סימן פו סעי' א:
נא ט י כ מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' ו סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סימן סז סעיף ג:
נב ל מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעי' יב:
נג מ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' יא:
נד נ מיי' פ"י מהלכות שכירות הל' א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' עב סעיף כ:

תוספות רי"ד.

אמר רב יהודה אמר רב יתומים אין צריכין פרוזבול וכן תני רמי בר חמא יתומים אין צריכין פרוזבולא) אלא על הקרקע ואם אין לו קרקע מזכהו בתוך שדהו כל שהוא פי' אם אין לו קרקע ללוה מזכהו המלוה בתוך שדהו מתנה כל שהוא וסומכין עליו לכתוב לו פרוזבול וכמה כל שהוא אמר חייא בר רב אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב: אמר רב יהודה השאילו מקום לתנור או לכירה . כותבין עליו פרוזבול: רב אשי מקני ליה גידמא דדיקלא פי' דקל קצוץ מחובר לקרקע ׀ וכתב עליה פרוזבול: רבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו להדדי פי' כל א' אומר לחבירו הריני מוסר לכם שטרותיי דהיו גובים אותם בשביעית ואע"ג דרב אשי הוה בבבל ואין שביעית נוהגת בחוצה לארץ ואפילו מדרבנן כדאמרי' הרבה ברכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית דאלמא אין שביעית נוהגת בח"ל אפ"ה השמטת כספים נוהגת שהיא חובת הגוף ב)דלא ס"ל כר' דמקיש השמטת כספים להשמט' קרקעותג) ואפילו בזמן שאתה משמט כספים אתה משמט קרקע אלא נדרבנן דלא מקשי: ר' יוחנן מסר מיליה לר' חייא בר אבא א"ל מי צריכנא מידי אחרינא א"ל לא · פי' צריך אני לכתוב פרוזבול וא"ל אינך צריך די לך שמסרת שטרותיך לפנינו בדברים בעלמא : ת"ר אין לו קרקע ללוה ולערב יש לו קרקעד) כותבין עליו פרוזבול מדר' נתן דתניא ר' נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאים מזה ונותנים לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו ותנן התם שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרוייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים ושלא בשטר שאין בו אחריות נכסים ה)ושלא בשטר מלוה על פה אבל יש בו אחריות נכסים אינו משמט פי' דכמאן דגבוי דמי.תניא כותיה דר' יוחנן ור"ל ש"ח משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט:תניא אידך סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט ולא עוד אפי' כתב לו כל נכסיי אחראין וערבאין לך אינו משמט . קריביה דר' אסי הוה ליה ההוא שטרא דהוה ביה אחריות נכסים אתא לקמיה דר' אסי א"ל אינו משמט ו)א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והתניא כותיה דמר אמר דלמא ב"ש התם דאמרי

א) חסר כאן וצ"ל תנן התם אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע וכו': ב) עי' קדושין דף לח ע"ב ובע"ג : ג) צ"ל דבזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים אלא כרבנן דלא מקשי: ד) חסר כאן וצ"ל כותבי עליו פרוזבול לו ולערב אין להן קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו וכו' : ה) חסר וצ"ל ר"י ור"ל דאמרי תרוייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים ושלא בשטר וכו' : ו) חסר כאן שורה אחת וצ"ל אתא רב אסי לקמיה דר' י"ל משמט והא מר הוא דאמר אינו משמט א"ל וכו':

מסורת הש"ס

ב"ק לו:
שם לו: ע"ש בתוס' ד"ה אין צריכין]
שביעית פ"י מ"ו

גליון הש"ס

גמ' דמנח אסיכי עיין לעיל דף ז ע"ב תד"ה דלמא : שם וכי מפני שאנו מדמין · לעיל יט ע"א: תוס' ד"ה שטר שיש בו וכו' מ"מ אלים טפי · עיין שבועות דף לז ע"ב בר"ה ואין מביאין :

פסחים לא· קדושין טו· כתובות יט· פב· ב"ק ט:
שבועות פ"י מ"א
[עי' תוס' שבועות לז: ד"ה ואין]
[ולעיל יט·]
יבמות לז: כתובות פט: סוטה כה: שבועות מח:
שביעית פ"י מ"ב מכות ג:
פסחים לא: ב"מ פב: שבועות מד: קדושין ח: דברים כד

*המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר לו משמט אני ואם אמר לו אע"פ כן יקבל הימנו שנאמר °וזה דבר השמטה אמר *רבה ותלי לי' עד דאמר הכי איתיביה אביי כשהוא נותן לו אל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך אמר ליה תלי ליה נמי עד דאמר הכי אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסיק ביה רבה זוזי אייתינהו ניהליה בשביעית אמר ליה משמט אני שקלינהו ואזל אתא אביי אשכחיה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציב מר אמר ליה הכי הוה מעשה אזל לגביה אמר ליה אמטת ליה זוזי למר אמר ליה אין אמר ליה ומאי אמר לך אמר ליה משמט אני אמר ליה ואמרת ליה אף על פי כן אמר ליה לא אמר ליה ואי אמרת ליה אף על פי כן הוה שקלינהו מינך השתא מיהת אמטינהו ניהליה ואימא ליה אע"פ כן אזל אמטינהו ניהליה ואמר ליה אף על פי כן שקלינהו מיניה אמר לא הוה ביה דעתא בהאי צורבא מרבנן מעיקרא אמר רב יהודה אמר רב *נחמן נאמן אדם לומר פרוסבול היה בידי ואבד ממני מאי טעמא כיון דתקינו רבנן פרוסבול *לא שביק היתירא ואכיל איסורא כי אתו לקמיה דרב אמר ליה מידי פרוסבול היה לך ואבד *כגון זה פתח פיך לאלם הוא תנן *וכן בעל חוב שמוציא שטר חוב ואין עמו פרוסבול הרי אלו לא יפרעו תנאי היא דתניא המוציא שטר חוב צריך שיהא עמו פרוסבול וחכמים אומרים אינו צריך: **מתני'** עבד שנשבה ופדאוהו אם לשום עבד ישתעבד אם לשום בן חורין לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד: **גמ'** במאי עסקינן אילימא לפני יאוש לשום בן חורין אמאי לא ישתעבד אלא לאחר יאוש לשום עבד אמאי ישתעבד אמר אביי לעולם לפני יאוש ולשום עבד ישתעבד לרבו ראשון לשום בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה לרבו ראשון נמי לא דילמא ממנעי ולא פרקי רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד קסבר *כשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים רבא אמר לעולם לאחר יאוש ולשום עבד ישתעבד לרבו שני לשום בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה לרבו ראשון נמי לא דהא לאחר יאוש הוה רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו מיתיבי אמר להן רשב"ג [י]כשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים בשלמא לאביי דאמר לפני יאוש היינו דקאמר כשם אלא לרבא דאמר לאחר יאוש האי כשם משום דחזקיה הוא אמר לך רבא רשב"ג *לא הוי ידע מאי קאמרי רבנן והכי קאמר להו אי לפני יאוש קאמריתו היינו כשם אי לאחר יאוש קאמריתו כדחזקיה ולרבא דאמר לאחר יאוש ולרבו שני ממאן קני ליה משבאי שבאי גופיה מי קני ליה אין קני ליה למעשה ידיו דאמר ריש לקיש [ד]מנין לעובד כוכבים שקנה את העובד כוכבים למעשה ידיו שנאמר °וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו *אתם קונים מהם ולא

דברים טו
ויקרא כה
[יבמות מז:]

רש"י

המחזיר חוב לחבירו בשביעית · בו מן שהשביעית נוהגת ועברה פלי' שביעית ואח"כ החזירו ולא שהחזירו בשביעית עלמה דא"כ לא הוה נריך למימר משמט אני דקי"ל אין שביעית משמטת אלא בסופה: נריך · המלוה שיאמר לו משמט אני: ואם אמר לו אע"פ כן · אני תורה אור רולה להחזירו לך: שנאמר וזה דבר השמטה · נריך לומר דיבור של שמיטה: ותלי ליה · אם היה רולה לחזור בו יתלנו על ען אם גברה ידו עד דאמר ליה אע"פ כן: עד דאמר הכי · במתנה אני נותן לך ואין כאן משום לא יגוש דלא בבי דינא קתבע ליה ולאו משום חוב: הוה מסיק ביה רבה זוזי · היה נושה בו מעות רבה היה המלוה: אזל לגביה · אביי אתא לגבי אבא בר מרתא: אמר · רבה לא הוה ביה דעתא בהאי(א) מדרבנן מעיקרא דהוה ליה למימר אע"פ כן: כיון דתקון רבנן פרוזבול · ומלי למיגבי בהיתרא: לא שביק היתירא · דמלוה בלא פרוזבול למימר הוה לי ואבד ואכיל איסורא: הרי אלו לא יפרעו · בכתובות בפרק הכותב אלמא לא מהימן לומר היה לי ואבד דעל כרחיך בדטעין היה לי ואבד עסקינן דאי לאו הכי נריכא למימר דשביעית משמטת: אינו נריך · דנאמן לומר אבד: **מתני'** עבד · כנעני: שנשבה ופדאוהו · ישראלים אחרים: ישתעבד · בגמ' מפרש: **גמ'** אי לפני יאוש · של בעלים הראשונים פדאוהו מן העובד כוכבים: לשום עבד אמאי ישתעבד · וקס"ד לרבו ראשון ואמאי הרי נתייאש: ולשום עבד · על מנת להחזירו לרבו ראשון או אפי' על מנת להשתעבד בו: ישתעבד לרבו ראשון · דשני לא קנה דמידע ידע דלא פקע שם מריה מיניה לפני יאוש והרי הוא כגוזלו ממנו: כך מלוה לפדות את העבדים · וליכא למיחש למימנעי ולא פרקי: לרבו שני: ולקמן פריך ממאן קנייה: בין כך ובין כך ישתעבד · לרבו ראשון כדחזקיה: בשלמא לאביי · דמוקי בלפני יאוש וטעמא דת"ק משום מימנעי ולא פרקי: היינו דקאמר כשם · דאיהו לא חייש למימנעי ולא פרקי משום דמלוה לפדותו: אלא לרבא · דמוקי בלאחר יאוש וטעמא דת"ק משום אפקעתא דיאוש הוא מאי כשם דקאמר הא טעמא דרשב"ג משום דחזקיה שלא יפיל עלמו לגייסות הוא: למעשה ידיו · וישראל קני ליה מידו למעשה ידיו בכספא ולגופיה בטבילה לשם עבדות כדאמרינן ביבמות בהחולץ (דף מז:) ואפילו מל וטבל גבי רבו ראשון קייה שבאי ביאוש למעשה ידיו דהא אפי' ישראל נמי מיקני ליה לעובד כוכבים למעשה ידיו ונהי דישראל נפיק מיניה ביובל אבל עבד משתעבד לעולם: מהם תקנו · רבוי' הוא דהא כתיב לעיל מיניה מהם תקנו עבד ואמה וכתיב בתרי' וגם מבני התושבים הגרים עמכם וליקנו: ולא

תוספות

מעובדי כוכבים אם מקבל עליה אחריות מחייב עליה בבל יראה ועובד כוכבים שהלוה לישראל על חמצו אי הוה קני עובד כוכבים מישראל לא מחייב ישראל אפי' משכנו בשעת הלואה משום דאלים שיעבודיה דלא חשיב מלוי ביד ישראל דדרשינן לא ימלא מי שמלוי בידו למעוטי ייחד לו בית אפי' קיבל עליו אחריות כדאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ו·) ומיהו בפ"ק דקידושין (דף ח:) גבי קדשה במשכון אחרים דמקודשת ומייתי מדר' ילחק לריך לומר דדוקא במשכנו שלא בשעת הלוואתו מקודשת דבפרק האומנין (ב"מ פב·) משמע דלא מהני דר' ילחק להתחייב באונסין ולא חשיב אלא כשומר שכר אלמא לא חשיב כשלו לגמרי א"כ מאיזה טעם נחשב כשומר שכר אם לא משום דהנאה דקני ליה לקנות בו את האשה וקרקעות או בחליפין וא"כ בשעת הלוואתו אינו יכול לקדש בו את האשה:

לא שביק היתירא ואכיל איסורא · אומר ר"ת דמהאי טעמא נאמן אפי' בלא שבועה:

לעולם לפני יאוש כו' · לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה ה"ה דמלי למימר לרבו שני לא דהא לפני יאוש הוא:

דלמא מימנעי ולא פרקי ליה · וא"ת מהאי טעמא כשפדאו לשום עבד ישתעבד לרבו שני וי"ל דמטעם זה אין ראוי לגזול לזה את עבדו וליתנו לחבירו ולא שייך האי טעמא אלא כשפודהו לשם מלוה לשם בן חורין:

בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקיה · פירש בקונטרס לרבו ראשון וכן מגיה ר"ת דאי כשפדאו לשם עבד ישתעבד לשני יפיל עלמו לגייסו' כדי שירויח לענין מליאה ומתנה דלא קני ליה שני אלא למעשה ידיו ופעמים נמי שהוא שונא לרבו ראשון מתמול שלשום ומפקיע עלמו ממנו ומיהו נוכל לומר דלא פליג ר' שמעון בן גמליאל אתנא קמא אלא בפדאו לשום בן חורין דמשום דבר מועט לא יפיל עלמו לגייסות: **אי** לפני יאוש קאמריתו · אע"פ שמסתפק ר' שמעון בן גמליאל בדברי רבנן מ"מ לא מסתבר ליה לרבא כלל לומר דפליג לפני יאוש: אבל

עין משפט נר מצוה

נה א ב ג מיי' פ"ט מהל' שמטה הל' כח סמג לאוין רעא טוש"ע ח"מ סימן סז סעי' לו:

נו ד ה מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעי' לג:

נז ו ז מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' טו סמג לאוין קמ טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף סו:

[ז] מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים דין יד טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ז:

נח ח מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ה:

[בהרא"ש איתא אמר ר"י אמר רב נחמן וכו' אבל בטור וב"י ח"מ סי' סז משמע דהיה גרסתם אמר רב נחמן נאמן וכו' ולא היה לפניהם אמר רב יהודה]

תוספות רי"ד

דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי: תנן התם המחזיר חוב לחבירו בשביעית יאמר לו משמט אני אם אמר לו אע"פ כן יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמטה · פי' בדבור בעלמא שאמר משמיט אני קיים המצוה ואח"כ מותר לגבות חובו אמר רבא ותלי ליה עד דאמר הכי · פי' כיון שקיים המצוה ואמר משמט אני אבל אם לא הביאם לו כלל אינו יכול לכופו שיביאם אליו שהרי לא קיים שום מצוה: איתיביה אביי כשהוא נותן לו אל יאמר לו מחוייבני ונותנם לך אלא יאמר שלי הם ובמתנה אני נותנם לך א"ל ותלי ליה עד דאמר לו הכי: אבא בר מרתא הוה מסיק בי רבא זוזי אייתינהו ניהליה בשביעית א"ל משמט אני שקלינהו ואזל אתא אביי אשכחיה דהוה עציב א"ל אמאי עציב מר א"ל הכי הוה מעשה אזל לגביה א"ל אמטית לי' זוזי למר א"ל ומאי אמר לך א"ל משמט אני א"ל ולא אמרת ליה אעפ"כ א"ל לא א"ל אי אמרת ליה אעפ"כ הוה שקלינהו מינך השתא נמי אמטינהו ניהליה ואימא ליה אעפ"כ אמטינהו ניהליה וא"ל אעפ"כ וקבלינהו מיניה אמר לא הוה ביה דעתא להאי צורבא דרבנן מעיקרא. אמר רב יהודה אמר רב נחמן נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ממני מ"מ כיון דתקינו ליה רבנן לא שביק היתירא ואכיל איסורא כי הוה אתי לקמיה דרב א"ל מידי פרוזבול היה לך ואבד כגנוזה פתח פיך לאלם הוא: תנן וכו' ב"ח שמוציא ש"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו תנאי היא דתניא המוציא ש"ח על דבירו צריך שיהא עמו פרוזבול וחכ"א אינו צריך: **מתני'** עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד לשם ב"ח אל ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד: במאי עסקי' אילימא לפני יאוש לשם ב"ח אמאי לא ישתעבד פי' הרי של רבו ראשון הוא ומה כח יש ביד הפודהו לשם ב"ח להפקיעו מתחת יד רבו הראשון שלא נתייאש ממנו (יצא) א"א לאחר יאוש לשם עבד אמאי ישתעבד פי' דקס"ד לרבי הראשון קאמר וכיון שרבו הראשון נתייאש הימנו ה"ל כאילו הפקירו וקי"ל המפקיר עבדו יצא לחירות: אמר אביי לעולם לפני יאוש ולשם עבד ישתעבד לרבו ראשון לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לא דהא לשם ב"ח פרקיה לרבו ראשון נמי לא דילמא מימנעי ולא פרקי פי' אע"פ שמן הדין הוא לחזור לרבו ראשון שהרי לא נתייאש ממנו מ"מ מפני תיקון העולם כדי שיפדוהו ולא ישתקע ביד הגוים אמרו שאם פדאוהו לשם ב"ח שיהא ב"ח וכופין את רבו ראשון לשחררו שאם אתה אומר ישתעבד לרבו ראשון(א) קסבר כשם שמצוה לפדות בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים: רבא אמר לעולם לאחר יאוש לשם עבד ישתעבד לרבו שני שרבו ראשון כבר נתייאש ולקמן אמרי' ממאן קנייה רבו שני לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לא דהא לשם ב"ח פרקיה לרבי ראשון נמי לא דהא לאחר יאוש הוא רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו ישתעבד לרבו ראשון שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו פי' אם ידע דביאוש כזה דאתי בעל כרחו יוצא מיד רבו ראשון יפיל עצמו לגייסות של גוים עד שיתייאש ממנו רבו ואח"כ יברח מהם ויהיה ב"ח מ"ה תקון רבנן שביאוש כזה שהוא בעל כרחו לא יצא ב"ח אך המפקיר עבדו מרצונו ג)וקי"ל אביי ורבא הלכה כרבא ואקשי' ולרבא דאמר לשם עבד ישתעבד לרבו שני ממאן קנייה משבאי ושבאי גופיה מיקני ליה אין למעשה ידיו כדריש לקיש דאר"ל מנין לגוי שקנה

א) נ"ל ממנעי ולא פרקי: רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד קסבר כשם כו' ג) נ"א דנ"ל בוודאי יצא ב"ת וקיי"ל כו':

מסורת הש"ס

שביעית פ"י משנה ב [ערכין] [גי' הע"ג: בערך פת רבא וע"ש וכ"מ פ"ט מהל' שמיטה הלכה כ"ה]

[ע"ז לט: חולין ד· תמורה כז·]

[כתובות לג· ב"ב מא·]

כתובות פט·

[תוספתא פ"ג]

[יומא מי וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמר כו' בהאי צורבא מרבנן:

ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה מזה
יכול לא יקנו זה את זה יכול לא יקנו זה
את זה האמרת לא הם קונים זה מזה ה"ק
ולא הם קונים זה מזה לגופו יכול לא יקנו זה
את זה למעשה ידיו אמרת ק"ו "עובד כוכבים
ישראל קונה עובד כוכבים עובד כוכבים לא
כ"ש ואימא הני מילי בכספא אבל בחזקה לא
*אמר רב פפא עמון ומואב טהרו בסיחון
אשכחן עובד כוכבים עובד כוכבים עובד
כוכבים ישראל מנלן דכתיב °וישב ממנו שבי (במדבר כא)
אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן עבד שברח
מבית האסורים יצא לחירות ולא עוד אלא
שכופין את רבו וכותב לו גט שיחרור תנן
רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ואמר
רבה בר בר חנה א"ר יוחנן *כל מקום ששנה
רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב
וצידן וראיה אחרונה בשלמא לאביי מוקי
לה להאי לפני יאוש והאי לאחר יאוש אלא
לרבא דאמר לאחר יאוש קשיא דרבי יוחנן
אדרבי יוחנן אמר לך רבא טעמא מאי משום
דחזקיה בורח שאני השתא לקטלא מסר
נפשיה אפולי אפיל נפשיה לגייסות אמתיה
דמר שמואל אשתבאי פרקוה לשום אמהתא
ושדרוה ליה שלחו ליה אנן כרשב"ג סבירא
לן את אי נמי כרבנן סבירא לך אנן לשום
אמהתא פרקינן לה ניהלה ואינהו סבור
לפני יאוש הוה ולא היא לאחר יאוש הוה
ושמואל לא מיבעי' דאשתעבודי לא משתעבד
בה אלא גיטא דחירותא נמי לא אצרכה
שמואל לטעמיה *דאמר שמואל המפקיר
עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שיחרור
(שמות יב) שנאמר °וכל עבד איש מקנת כסף עבד
איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות
לרבו עליו קרוי עבד שאין לו רשות לרבו
עליו אין קרוי עבד אמתיה דרבי אבא בר
זוטרא אישתבאי פרקה ההוא תרמודאה לשום
איתתא שלחו ליה לדידיה אי יאות עבדת
°שדר לה גיטא דחירותא היכי דמי אי דמצו
פרקי לה למה לי גיטא דחירותא אי דלא מצו
פרקי לה כי שדר לה גיטא דחירותא מאי הוי
לעולם דמצו פרקי לה וכיון דמשדר לה
גיטא דחירותא חבורי מחברי אהדדי ופרקי
לה ואב"א לעולם דלא מצו פרקי לה
וכיון דמשדר לה גיטא דחירותא מיתזלא
באפיה ומפריק לה והאמר מר *חביבה להן
בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן הני מילי
בצינעא אבל בפרהסיא זילא בהו מילתא
ההיא אמתא דהות בפומבדיתא דהוו קא
מעבדי בה אינשי איסורא אמר אביי אי לאו
דאמר *רב יהודה אמר שמואל °כל המשחרר
עבדו עובר בעשה הוה כייפנא ליה
למרה וכתיב לה גיטא דחירותא רבינא
אמר כי הא מודה רב יהודה משום
מילתא דאיסורא ואביי משום איסורא לא האמר רב חנינא בר רב קטינא
אמר ר' יצחק *מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין
וכפו

רש"י

ולא הם קונים · את אחד מכם: לגופו · שיהא צריך הימנו גט או אם יברח ממנו ויתגייר מותר בבת ישראל שאין גופו קנוי לחברו : עובד כוכבים קונה ישראל · למעשה ידיו שנאמר וכי תשיג יד גר וגו' או לעקר משפחת גר (ויקרא כה): ה"מ · דעובד כוכבים קונה חברו : בכספא · דומיא דעובד כוכבים קונה ישראל בכסף דכתיב מכסף מקנתו בעברי הנמכר לעובד כוכבים וקניית עובד כוכבים בעובד כוכבים הא ילפת ליה מקניית עובד כוכבים בישראל : בחזקה · כגון שבאי שהחזיק בו וקנאו בחזקת יאוש כשהפקירו רבו כשנתייאש הימנו (ולא בכסף) (א) חזקה שעבד כנעני נקנה בו היינו חזקה של עבדות הלבישו הנעילו הרחיצו לרבו כדתני' בהאשה נקנית(קדושין כב:)והיכי דישראל קני ליה לעובד כוכבים בחזקה דאיתקוש עבדים לקרקעות אבל עובד כוכבים לא קני קרקע בחזקה כישראל אלא כל קנייתו בכסף : עמון ומואב טהרו בסיחון · אלמא עובד כוכבים קונה מחבירו קרקע בחזקה והאי עבד נמי כיון דהפקריה ישראל ביאוש קנה ליה עובד כוכבים בחזקה : טהרו בסיחון· דכתיב (דברים ב) אל תצר את מואב וכן בבני עמון אל תגרם (שם) וכתיב (במדבר כא)כי חשבון עיר סיחון וגו' אלמא טהר מואב בסיחון ובני עמון אשכחן ביפתח(שופטים יא)שאמרו לו מלאכי בני עמון כי לקח ישראל את ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד היבוק ואשכחן כשכבשו את ארץ סיחון ויירש את ארצו מארנון עד יבוק וגו' אלמא מבני עמון כבשה והדור ישראל וכבשו מיניה וטהרה להם על ידו אלמא קנייה בחזקה : עובד כוכבים מישראל מנלן · כגון עבד זה דשייך במצות : וישב ממנו שבי · מדקרי ליה שבי דידיה ש"מ קנייה בחזקה:מן האסורין· עבד כנעני של ישראל שנשבה וברח מן האסורין של עובדי כוכבים : יצא לחירות· מלהשתעבד לרבו עוד: וכותב לו גט · להתירו בבת ישראל : א"ר יוחנן כל מקום כו' · וקשיא דר' יוחנן אדר"י : לקטלא מסר נפשיה · כדי לצאת מידי גייסות שהרי בורח מן האסורין ויודע שאם ישיגוהו יהרג : ואינהו·דפרקוה לשום אמהתא: סבור · דלא נתייאש מר שמואל הימנה : יאוש· הוי הפקר : איש · יתירא הוא : תרמודאה·עובד כוכבים היה מתרמוד: שלחו ליה לדידיה · לר' אבא : אי דמצו פרקי לה · שהעובד כוכבים רוצה לתתה בדמים: למה לי גיטא דחירותא· יפדוה לו לשם עבדות : מאי הוי · הרי כבושה היא ביד העובד כוכבים : חבורי מחברי · בני העיר אהדדי ופרקי לה אבל לשם עבדות לא היו רוצין לפדותה לו דלית להו דר"ש [ב"ג]: מיתזלא באפיה · מפני שיגלה לכל ששפחת ישראל היתה : ומפריק לה · נותנה בכדי פריונה : והאמר מר · במס' ע"ז(ד' כב:):בעשה· לעולם בהם תעבודו (ויקרא כה) : וכתב לה גיטא דחירות'· ונסיב לה ישראל ומינטר לה:

וכפו

תוספות

אבל בחזקה לא · פי' בקונטרס חזקה של עבדות כגון הלבישו הנעילו והרחיצו לרבו כדתניא בפ"ק דקדושין (דף כב:) וקשה דאפילו ישראל מישראל לא קני עבד עברי אלא בכסף ושטר כדאמר בפ"ק דקדושין(דף יד:) כ"ש עובד כוכבים ועוד דאמר התם אשכחן עברי הנמכר לעובד כוכבים הוא"ל וכל קניינו של עובד כוכבים בכסף ופר"ת הוא"ל וכל קניינו של עובד כוכבים בע"ע אבל בעלמא קניינו של עובד כוכבים במשיכה לר' יוחנן דקיי"ל כוותיה לגבי ריש לקיש וכיון דאמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות א"כ לעובד כוכבים במשיכה כדמוכח בפ"ב דבכורות (דף יג·) אלא צריך לפרש דהכא בחזקה של כבוש מלחמה איירי וכן פר"ת :

עמון ומואב טהרו בסיחון · ופי' היכי דקנו ארצם בחזקה קנו נמי גופם בחזקה :

דכתיב וישב ממנו שבי · וא"ת למה לי השתא הא דעמון ומואב טהרו בסיחון השתא עובד כוכבים ישראל קני עובד כוכבים לעוב' כוכבים לא כל שכן וי"ל דמוישב ממנו שבי לא הוה ילפינן מיניה שום קנין אי לאו דאשכחן דטיהרו ולהכי מייתי לעיל מדרים לקיש דמוישב ממנו שבי לחודיה לא הוה ידעינן ומיהו איצטריך לאתויי לאשמועינן דלא קנוי גופו :

ואינהו סבור לפני יאוש הוה · תימה דלמא ידעי שפיר דלאחר יאוש הוה וסברי כרבא דלעיל ולמאי דפריסנא דלרבא מודה רשב"ג לרבנן דלשם עבד ישתעבד לרבו שני ניחא דא"כ היתה שלהם ולא מסתבר שהיו באים לתתה לו במתנה :

אלא אפי' גיטא דחירותא נמי לא אצרכה · אתביי ס"ל דלרבא כיון דאמר ישתעבד בעי' גט שיחרור:

המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור · אין להקשות א"כ לשמואל למה לי שטרא בעבד כנעני לימא ליה באפי תרי זיל כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף טז· ושם) גבי עבד עברי ומאי משני כמי התם דעבד עברי גופו קנוי אכתי יפקירנו דאפי' מאן דצריך בעבד כנעני גט שיחרור היינו כדי להתירו בבת חורין אבל בעבד עברי בלאו הכי מותר בה דהתם בקדושין (ג"ז שם) לא קאמר אלא משום דס"ד דעבד עברי אין גופו קנוי ולהכי פריך למה לי שטר דאותו לשון עצמו שכותב בשטר כגון הרי את בן חורין הרי את לעצמך יאמר לו בעל פה ומשני דגופו קנוי ולא מהני הרי את לעצמך שהוא לשון קנין או לשון מחילה בלא שטר ולאותן לשונות צריך שטר אבל הפקר שמסלק רשותו מעליו מהני לשמואל אפי' בלא שטר :

כל המשחרר עבדו עובר בעשה · והא דאמר לקמן (דף מ·) במי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה ומסקינן דאי אמר לשון שיחרור כופין את היורשין לכתוב לה גט שיחרור וכן בירושלמי אמרי' בהדיא דאי אמר שחררו משחררין °התם כיון דאין היורשין רשאין להשתעבד בה משום מצוה לקיים דברי המת לא קרינן בה לעולם בהם תעבודו ומשום נתינת גט לחודיה ליכא איסור עשה וחציו בן חורין (לקמן מא:) דכופין את רבו התם משום דאיכא מצוה רבה דלשבת יצרה כדדרשינן הכא משום מצוה דרבים :

גופיה

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ג :
ס ב ג מיי' פ"ח שם הל' יד טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סו :
סא ד מיי' שם פ"ט הל' ו סמג עשין פב טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף עט :

תוספות רי"ד

שקנה את הכנעני למעש' ידיו שנאמר וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה את זה לגופיה יכול כשם שלא יקנו זה את זה לגופיה כך לא יקנו זה את זה למעשה ידיו אמרת כנעני ישראל קונה למעשה ידיו כדכתיב ונמכר לגר תושב או לעקר משפחת גר גר זה הכנעני כנעני לא כ"ש : ואימא ה"מ דקני ליה בכספא אבל בחזקה לא פי' בכנעני דקני ישראל דילפת מיניה ק"ו לכנעני בכספא מיירי' אבל בחזקה שגוזלו בכח מחבירו מי[יימר]לןדקני לי' כגון זה עבד שנשבה שלקחו השבאי בכח ובחזקה מישראל מנלן דקני ליה למעשה ידיו אמר רב פפא עמון ומואב טהרו בסיחון פי' עמון ומואב היתה ארצם אסורה לישראל ובעבור שבא סיחון ונטלה מהם הותרה לישראל שקנאה סיחון בכח ובחזקה שנתייאשו עמון ומואב ממנה וחזרו ישראל ולקחוה מסיחון אלמא כנעני קונה מחבירו בחזקה : אשכחן כנעני כנעני כנעני ישראל מנין שנאמר וישב ממנו שבי פי' מדקרי' ליה שבי ש"מ קנייה ומכאן מוכיח שנכסי ישראל שאנסום כנענים ונתייאשו הבעלים וקנאם ישראל אחר הרי הם שלו ואין הראשון יכול להוציאם מיד השני ואפי' בדמים וע"כ לא פליגי רשב"ג אלא בעבדים ובחזקית אבל בשאר נכסים מודה ואי ק' מאי קסבר רבא דאמר ישתעבד לרבו שני אע"פ שהוא לאחר יאוש והא כיון דייאש מיניה מריה ה"ל כאילו הפקירו ואי קסבר המפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גם שחרור א"כ משעה שנתייאש נשתחרר והרי הוא בן חורין והיאך רשאי השני לשעבדו ואיאם רי' דקסבר דצרי' גם שחרור א"כ כיון שרבו [ראשון] אדוק בו היאך יכול רבו [שני] לשעבדו והרי רבו ראשון יכול לכתוב לו גם שחרור להפקיעו מידו תשובה בודאי המפקיר עבדו ואינו עומד תחת שום אדם יצא לחירות אבל זה שעומד ביד השבאי שקנאו בחזקה כדאמרן אין כח בידינו לשחררו ולא מיבעיא בהפקר בלחוד אלא אע"ג דכתב ליה גיטא דחירותא אינו יכול להוציאו מתחת רשות אחרים ונהי שהועילו הפקירו ושחרורו שאם יברח מיד השבאי שאין רבו הראשון יכול להחזיק בו

אלא הרי הוא משוחרר אבל אם מכרו שבאי לישראל קנאו מיד השבאי למעשה ידיו ואין כח לרבו ראשון להפקיעו מתחת ידו לא בהפקר ולא בשחרור וה"ה אם מכר ראובן עבדו לשמעון למעשה ידיו שלא מכר לו אלא קנין דמים וקנין האסור שייר לעצמו אינו יכול ראובן לשחררו ולהפקיעו מתחת רשותו של שמעון והילכך ישתעבד לרבו שני ומיהו אע"ג דאמר רבא ישתעבד לרבו שני אין רבו שני יכול לשחררו ולהתירו בבת ישראל עד שיתפק רבו ראשון שהרי השבאי לא קנאו אלא למעשה ידיו שהוא קנין דמים אבל קנין האסור שהוא קנין הגוף שצריך גם נשאר אצל רבו ראשון ומה שיש לשבאי מכר לישראל ולא יכול למכור לו כ"א קנין דמים אבל קנין האסור אצל רבו ראשון נשאר הילכך אין כח לרבו שני לשחררו ולהתירו בבת ישראל כ"א רבו ראשון ורבו ראשון נמי בלא רבו שני אינו מועיל שהרי קנין דמים אינו שלו אלא משחרר ראשון ושני אם רוצה שהייאש ממנו ומפקירו והוא מותר בבת ישראל' וכן נמי המוכר עבדו לכנעני וחזר הכנעני ומכרו לישראל קנין האסור אצל רבו הראשון נשאר שהכנעני לא קנה קנין האסור כי אם קנין דמים ומה שקנה הוא יכול להקנות לישראל ולא יותר והלכך רבו ראשון צריך לשחררו ולהתירו בבת ישראל ולא רבו שני ורבו שני מתייאש ממעשה ידיו' וכן נמי אם מכרו רבו ראשון לישראל למעשה ידיו שקנין האסור נשאר אצלו שיחרור ראשון מתירו בבת ישראל ולא שיחרור השני אלא משחרר ראשון ומפקיר שני ואז הוא ב"ח גמור: אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן עבד שברח מבית האסורים יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גם חירות ופריך תנן רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה בשלמא לאביי דמוקי לה לפני יאוש הא לאחר יאוש אלא לרבא דמוקי לה לאחר יאוש ואפ"ה ישתעבד לרבו ראשון ק' דר' יוחנן אדר' יוחנן' ומהדר אמר לך רבא טעמא מאי משום דחזקיה בורח שאני השתא לקטלא מסר נפשיה אפולי אפיל נפשיה לגייסות : א) אמר אביי אי לאי דאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוה כייפנא ליה למרה וכתיב לה גיטא דחירותא רבינא אמר כי הא מודה רב יהודה משום איסורא :

א) פסקא אמתא דהותי בפומבדיתא דהוו קמעבדי בה אינשי איסורא · אמר אביי כצ"ל .

אמר

מסורת הש"ס

[חולין ס: סנהדרין נה:]

ב"ק סוף ב"ב קמד· כתובות עז· סנהדרין לא· לקמן עה· ב"מ לח: [בכורות כד·]

קדושין עב· מיר סב: יבמות מח·

ע"ז כב:

ברכות מז: ע"ש

יבמות סוי' לקמן מג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בחזקה וכו' ולא בכסף (חזקה) תז"מ ונ"ב לשון הר"ן ולא בכסף ולא בחזקה :

גליון הש"ס

גמ' שדר לה גיטא דחירותא · קשה לי הא כיון דלא היה כח ביד ב"ד להוציאו מעובד כוכבים אין כח ביד הבעלים להקדישו ולהפקירו דאף אם עבדא כמקרקעי הא בגזל קרקע אם אינו יכול להוציאו בדיינים א"י להקדיש כדאיתא בפ"ק דמציעא גבי מסותא וא"כ היאך יכול לשחררו ועי' : תד"ה כל המשחרר וכו' התם כיון דאין היורשין · עי' בתשובת מהרי"ט בית ד סי' רס :

עין משפט
נר מצוה

סב א ב מיי' (ס"ו) פ"ט מהל' עבדים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' עט: [ב] מיי' פ"ט מהל' עבדים דין ו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף עט :

סג ג ד מיי' שם פ"ח הל' יג סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סד :

סד ה מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' יח :

סה ו מיי' שם הל' יז סמג עשין קל"ג :

תוספות רי"ד

אמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו כתנאי לעולם בהם תעבודו רשות דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אמר חובה · אמר רבה בהני תלת מילי נחתו בעלי בתים מנכסייהו · דמפקי עבדייהו לחירות ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בעידן מדרשא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים א' קבעה סעודתא בערב שבת וא' קבעה סעודתא בשבת ושתיהן נעקרו: (ההוא אמתא דהואי בפומבדיתא דהות קמעבדא אינשי איסורא) אמר רב יוסף אמר רב המפקיר עבדו יצא לחירות · וצריך גט שחרור פי' יצא לחירות דקנין דמים שהיה לו עליו והפקירו הוא העבד קודם לכל אדם · וזוכה לעצמו קודם לכל אדם אבל קנין האסור אינו דבר דמטיל עליה שם הפקר הלכך לא פקע מיניה עד דכתיב ליה · גיטא דחירותא :

תוספות

גופיה לא קדיש פי' בקונט' שאינו ראוי למזבח ולא לבד"ה לדמי לא קאמר דהיה לו לומר דמי עבדי עלי ולא דמי למקדיש בהמה טמאה דהתם כיון דליכא למימר למיהוי עם קדוש קאמר ע"כ לדמי קאמר אע"ג דלא אמר דמיה עלי הרי היא קדושה לימכר קאמר אבל הכא דשייכא בגופיה לשון קדושה לא אמרינן דלדמי קאמר ואם תאמר ואמאי לא קאמר נמי קדוש לימכר לא קאמר כיון דמילתא אחריתא היא וי"ל כדפירש בקונטרס בסמוך דאפי' אמר כן בהדיא שיהא קדוש לימכר יצא לחירות מידי דהוה אמתפיס תמימים לבדק הבית דאין יוצאין מידי מזבח לעולם ולהכי לא מוקי ההיא דאין הגזברין כגון דאמר שיהו קדושין לדמיהן ומיהו קשה דאי מדמינן למתפיס תמימים נימא דאף על פי שהעבד יצא לחירות צריך לפדייה ויפלו דמיו לבדק הבית כמו במתפיס תמימים שתימכר לצורכי מזבח כדאמרי' בהמנחות והנסכים (מנחות קא·) כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח והדמים הם לבדק הבית כדאמר בפרק קמא דתמורה (דף ו·) דאף על פי שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי ולכאורה משמע דליהוי עם קדוש קאמר ואינו נותן שום דמים להקדש ועוד מאי קפריך מאך כל חרם דהתם דאמר בלשון חרם לא שייך לומר דלמיהוי עם קדוש קאמר ועוד כי משני דאמר לדמי והיינו לפירוש הקונטרס דאמר דמי עבדי ושפחתי עלי דאם הקדישם לדמים יצאו לחירות ואם כן מאי איריא עבדיו ושפחותיו אפילו דחברו נמי ועוד מאי שנא כנענים אפילו עבדיו ושפחותיו העברים נמי ונראה לפרש גופיה לא קדיש פי' ליאסר בהנאה כמו בהמה טמאה שמועלין בה וכן בקרקע אם עקר ממנו חולית ואפילו במחובר איסורא מיהא איכא לדמי לא קאמר שיהא גופיה קדוש לימכר והשתא פריך שפיר מכל חרם דמיתפסא בהון קדושה ליאסר בהנאה כמו מחרים שאר נכסים ומשני דאמר לדמי שיהיו לימכר ולא מיירי במקדיש בלשון חרם והשתא ניחא דדוקא עבדיו ושפחותיו הכנענים ופריך אידך נמי דאמר לדמי ומשני אי הכי גזברין מאי עבידתייהו דאותו שהקדישו לדמיו הוא יפדנו ויהיה שלו :

אין הגזברין רשאין להוציא אותן לחירות ·: וכן אמר בפרק הנזקין (לקמן נב·) גבי יתומין דאין האפוטרופסין רשאין להוציא אותן לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים כו' ונראה דהיינו טעמא דאסור דרך שיחרור דסברי דקא מזלזלי בנכסי יתומים והקדש אבל דרך מכירה ידעי כולי עלמא שמוכרין אותן בשוין :

רש"י

וכפו את רבה · מפני שלא היתה ראויה לא לעבד ולא לבן חורין : ואמר רב נחמן · לאו משום דאיתתא מיפקדא אפריה ורביה אלא מתוך שלא היתה ראויה לא היתה מיוחדת לאיש והיו נוהגין בה הפקר בזנות : רשות · משום דכתיב (דברים כ) בשבעה אומות לא תחיה כל נשמה אילטריך למיכתב מבני התושבים לעולם בהם תעבודו להתיר אחד משאר אומות הבא על הכנענית שהיא משבעה אומות והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד והכי מפרש לה בהמקנא*: ודלמא ר' אליעזר סבר לה כר' ישמעאל ומאי דוחקיה לשטויי לעיל מצוה שאני : דמפקי עבדייהו לחירות · ועברי בעשה : מסיירי נכסייהו : שדותיהם מסתכלין בשבת לידע מה הן צריכין : בעידן בי מדרשא · כשהחכם דורש דרשות לרבים בשבת והם יושבין בסעודה והיה להם להקדים או לאחר : בערב שבת · בלילי שבת ואין כאן כבוד שבת דקיימא לן* כבוד יום קודם לכבוד לילה והם היו מתכוונים בשביל ביטול בית המדרש ואיכא דמפרשי בערב שבת ממש וכן בכל יום מרוב עושר אבל בהא מיהא איכא איסורא שיכנס לשבת כשהוא שבע בלא תאוה : גופיה לא קדיש · שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית : לדמי לא קאמר · היה לו לומר דמי עבדי עלי : דליהוי עם קדוש ישראל גמור דכתיב בהו כי עם קדוש אתה (דברים יד) ולא דמי למקדיש בהמה טמאה דהתם כיון דליכא למימר בה דתיהוי עם קדוש קאמר על כרחך לדמי קאמר ואע"ג דלא קאמר דמיה עלי הכי קאמר הרי היא קדושה לימכר אבל הכא דשייכא בגופיה לשון קדושה לא אמרינן לדמי קאמר : צריך גט שיחרור · מקדיש ומפקיר : אחד זה ואחד זה · מקדיש ומפקיר : ומותבינן אשמעתין · אשמועת עצמו : אין הגזברין רשאין להוציאן לחירות · ואפי' לקבל מיד העבד פדיונו דקיימא לן (קידושין כג:) עבד קונה את עצמו בכסף אם נתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו פודה בו את עצמו מיד בעליו והני גזברין אין רשאין לכך שאין גופן קנוי להקדש שלא הקדישן אלא לדמן וזו דרך שחרור הוא ולא דרך מכירה אבל מוכרין אותן לאחרים והדמים להקדש ואותן אחרים מוציאין אותם לחירות אם ירצו : אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא · אם ימצא אדם שיהא נותן לו כסף על מנת שאין לבעליו רשות בו : מפני שהוא כמוכרו · הגזבר לו לעצמו כשם שהוא יכול למכור לאחרים ובלבד שיתנם דרך מקח וממכר ולא דרך פדיון אלמא המקדיש עבד קדוש לדמיו : אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו מאדם וגו' אלו הא עבדיו ושפחותיו הכנענים · שאם הקדישן מקודשים לבדק הבית וכיון דיליף טעמא מקרא קשיא לרב: דאמר לדמי · דמיו עלי להקדש ולא הזכיר עליו שם קדושה : אי הכי אידך נמי · אמאי אוקמת דפליג אדרב תרלה נמי דאמר לדמי: גזברין מאי עבידתייהו · מה רשות יש להן בעבד הלא אין להן על הבעלים אלא מעות ואי קשיא לוקמה כגון דאמר הרי הוא קדוש לדמיו דעכשיו הוא קדוש לימכר ורשותו עליו למסור וכמקדיש קרקע ובהמה טמאה תריץ דכיון דשייך בגופו לשון קדושה דעם קדוש כי אמר הרי הוא קדוש לדמיו חיילא אגופו למיהוי בן חורין כדקיי"ל במתפיס תמימים לבדק הבית דאין יוצאין מידי מזבח *בכריתות ובתמורה (דף לג:) הלכך על כרחך מתני' פליגא למימר דכי אמר הרי הוא קדוש לא לשון עם קדוש הוי אלא לשון הקדש לימכר בדמיו : עושה · העבד : ואוכל · ואין מעשה ידיו הקדש : שלא הקדיש אלא דמיו · ולא אמר אלא הרי הוא הקדש לדמיו והוי כקרקע ובהמה טמאה :

גמרא

תורה אור

וכפו את רבה ועשאה בת חורין *ואמר רב נחמן בר יצחק [א]מנהג הפקר נהגו בה הכי השתא התם לא לעבד חזיא ולא לבן חורין חזיא הכא אפשר דמיחד לה לעבדיה ומנטר לה גופא אמר רב יהודה אמר שמואל *כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר °לעולם בהם תעבודו (ויקרא כה) מיתיבי מעשה בר' אליעזר שנכנס בבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה [ב]מצוה שאני : ת"ר לעולם *בהם תעבודו רשות דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר [ג] חובה ודילמא ר"א סבר לה כמאן דאמר רשות לא סלקא דעתך דתניא בהדיא רבי אליעזר אומר חובה אמר רבה בהני *תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהון דמפקי עבדייהו לחירותא *ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתא בשבתא ואחת קבעה סעודתא בערב שבת ושתיהן נעקרו אמר רבה אמר רב *המקדיש עבדו יצא לחירות מאי טעמא גופיה לא קדיש לדמי לא קאמר דליהוי °עם קדוש קאמר (דברים יד) ורב יוסף אמר רב *[ג]המפקיר עבדו יצא לחירות מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר מאן דאמר מפקיר אבל מקדיש לא דלמא לדמי קאמר איבעיא להו צריך גט שיחרור או לא צריך ת"ש דאמר *רב חייא בר אבין אמר רב אחד זה ואחד זה יצא לחירות [ד]וצריך גט שחרור אמר רבה *ומותבינן אשמעתין המקדיש נכסיו והיו בהן עבדים [ה]אין הגזברין רשאין להוציאן לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות רבי אומר אומר אני *אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו מתני' קא רמית עליה דרב *רב תנא הוא ופליג [ו]ת"ש °אך כל חרם וגו' מאדם אלו (ויקרא כז) [ז]עבדיו ושפחותיו הכנענים הכא במאי עסקינן דאמר לדמי אי הכי אידך נמי דאמר לדמי א"ה אין הגזברים רשאין להוציאן לחירות גזברים מאי עבידתייהו ותו אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות אחרים מאי עבידתייהו ותו רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו ואי לדמי מאי מפני שהוא כמוכרו לו תא שמע המקדיש עבדו עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו

מסורת הש"ס

[יבמות סו: לקמן מג:]
[סוטה דף ג.]
כרתות מז: ע"ש
סוטה ג·
[פסחים קס·]
(סוכה כט:)
[עי' פרש"י תענית כ ד"ה וסייר]
[ע' תוס' לעיל יב. ד"ה אמר רב]
יבמות מח· נזיר סב: קדושין עב:
[לקמן מ·]
[קדושין כ: ופ"ג]
לקמן [לט:] נב·
[ערכין כ: כתובות מ· ב"ב מב· סנהדרין סב· חולין קכב:]

גליון הש"ס

גמ' מנהג הפקר נהגו בה · עי' שבת דף ד ע"א תד"ה וכי אמרינן : שם מצוה שאני · ע' פסחים דף נט ע"א תוס' ד"ה אתי עשה דפסח : שם ת"ש אך כל חרם · עי' ערכין דף כח ע"א תד"ה דפ"ל :

פל'

תורה אור

הא מני ר"מ היא *דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ה"נ מסתברא דקתני סיפא וכן הוא שהקדיש עצמו עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו אי אמרת בשלמא ר"מ היא שפיר אלא אי אמרת רבנן היא בשלמא עבדו לדמי קאי אלא איהו לדמי קאי לימא כתנאי *המקדיש עבדו אין מועלין בו רבן שמעון בן גמליאל אומר מועלין בשערו מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר קדוש ומר סבר לא קדוש ותסברא האי מועלין בו ואין מועלין בו האי קדוש ואינו קדוש מיבעי ליה אלא דכולי עלמא קדוש והכא בהא קמיפלגי דמר סבר עבדא כמקרקעי דמי ומר סבר כמטלטלי דמי אי הכי אדמיפלגי בשערו ליפלגו בגופו אלא דכולי עלמא *עבדא כמקרקעי דמי והכא בשערו העומד ליגזז קמיפלגי מ"ס כגזוז דמי ומר סבר לאו כגזוז דמי לימא הני תנאי כהני תנאי *דתנן ר"מ אומר יש דברים שהם כקרקע ואינן כקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש ר"מ מחייב וחכמים אומרים כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וא"ר יוסי בר' חנינא ענבים העומדות ליבצר איכא בינייהו דרבי מאיר סבר כבצורות דמיין ורבנן סברי לאו כבצורות דמיין אפי' תימא רבי מאיר עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא בענבים דכמה דקיימין מיכחש כחישי אבל הכא כמה דקאי אשבוחי משבח כי סליק ר' חייא בר יוסף אמר להאי שמעתא דרב קמיה דר' יוחנן א"ל אמר רב הכי והוא לא אמר הכי *והאמר עולא אמר ר' יוחנן *המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור הכי קאמר ליה אמר רב כוותי ואיכא דאמרי לא סיימוה קמיה א"ל ולא אמר רב צריך גט שחרור ור' יוחנן לטעמיה דאמר עולא א"ר יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור גופא אמר עולא אמר ר' יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שיחרור איתיביה ר' אבא לעולא *גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים ובין קטנים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן וכי מי כתב גט שחרור לאלו אמר *דמי האי מדרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא וטעמא מאי אמר רב נחמן קסבר עולא עבדו דגר כי אשתו מה אשתו משתלחה בלא גט אף עבדיו משתלחים בלא גט אי הכי אפי' ישראל נמי אמר קרא והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה אי הכי המפקיר עבדו ומת נמי אלמה *אמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה דאמימר קשיא אמר רבי יעקב בר אידי א"ר יהושע בן לוי הלכה כאבא שאול אמר ליה רבי זירא לרבי יעקב בר אידי

בפירוש

רש"י

הא מני ר"מ היא דאמר אין אדם מוציא דבריו · להקדש לבטלה דתניא (ערכין דף כ:) המעריך פחות מבן חדש ר"מ אומר נותן דמיו דאדם יודע שאינו נערך לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים הכא נמי יודע שאין עבד ראוי לא להקרבה ולא לבנין וכיון דבלשון הקדש אקדשיה גמר בדעתו להקדיש דמיו ולומר דמיו עלי: אי אמרת בשלמא ר"מ היא · וטעמא לאו משום מקדיש סתם שיקדיש לימכר אלא משום דאין מוציא דבריו לבטלה הוא וכמו שאמר דמיו עלי ויש להן עליו מעות היינו דחייב לתת דמים דאדם יודע שאין גופו קדוש ואמר לשם דמים: אלא אי אמרת רבנן · וטעמא משום דמקדיש סתם דבר שאין ראוי לגופו הקדישו לדמיו לימכר: בשלמא · בעבד איכא למימר שהמיה לדמים קאי וה"ק הרי הוא קדוש לימכר אבל בעצמו מי איכא למימר שיהא קדוש לימכר וכי יש דמים לבן חורין ומה מכירה יש בו אלא ר"מ היא ולאו דמשמע מלתא לדמי אלא מתוך שאינו מוציא דבריו לבטלה גמר בלבו ואמר דמי עצמי עלי והיינו דאמר הריני הקדש שמין אותו כעבד ולא שימכר וגבי עבד נמי אין רשות הגזברין עליו אלא מעות יש להן על הבעלים: לימא כתנאי · מקדיש עבדו קדוש או לא קדוש: מועלין בשערו · דוקא נקט ולקמיה מפרש לה: אלא דכולי עלמא קדוש · לימכר לדמיו: אין מעילה בקרקעות · דגמרינן מעילה חטא חטא מתרומה מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש במס' מעילה (דף יח:) ובת"כ: כגזוז דמי · ואינו כמחובר לקרקע: יש דברים שהם כקרקע · מחוברין לקרקע: ואינן כקרקע · דקי"ל אין נשבעין על הקרקעות ועל גפנים הללו נשבעין בהודאת מקצת הטענה: מסרתי לך · לשמור בקרקעי: אפילו תימא · הא דקתני הכא אין מועלין בשערו כר"מ היא: אשבוחי משבח · הלכך לאו כגזוז דמי דעדיין צריך לחיבורו: להא שמעתא דרב · המפקיר עבדו יצא לחירות: אמר רב הכי · בתמיהה ופריך הש"ס ואיהו רבי יוחנן מי לא אמר הכי ומאי מתמה אדרב: לא סיימוה קמיה · למילתיה דרב כולה אלא כרב יוסף אמרו קמיה דלא סיים בה משמיה דרב וצריך גט שחרור ולא פירשו לפניו הא דאמרי' לעיל *דרב חייא בר אבין סיים בה משמיה דרב וצריך גט שחרור: גר שמת · ואין לו יורשין וכל נכסיו הפקר: קנו עצמן · הן קודמין לכל אדם להחזיק בעצמן מן ההפקר: אבא שאול אומר · קטנים אין להן יד לזכות בעצמן: מי כותב גט שחרור לאלו · מעתה להתירן בישראלית הרי מתו בעלים: עבדו דגר כאשתו · כלומר אין הפקר זה דומה להפקר מחיים דעבד גמר לה לה מאשה וכתב לה ספר (דברים כד) או חופשה לא נתן לה (ויקרא יט) הלכך מחיים אין לו תקנה בלא גט כאשה אבל הפקר שלאחר מיתה כי היכי דאשתו משולחת בלא גט עבדו נמי לא בעי גט: א"ה · ישראל שמת נמי לא יזכו בניו בעבדיו דהא כאשתו הם: המפקיר עבדו · דתו ליכא נחלה לבניו: ומת · לא ליבעי גט שחרור להפקיע איסורו דהא מית ליה ובניו לא זכו בהן מעולם: אין לו תקנה · כדמפרש לקמן *דכיון דהפקירו פקע ממוניה מיניה ואיסורא הוא דפש לבעלים עליהן וכי מיית אין זו ירושה להורים לבניו הלכך אין לו מי שיתירנו בגט:

תוספות

הא מני ר"מ היא · הכא משמע דרב דלא כר"מ והא דאמ' בפ"ק דערכין (דף ה:) האומר ערך כלי עלי נותן דמיו כר"מ וכן בפ' האומר משקלי עלי (שם כ:) דתנן ערך ידי ורגלי עלי לא אמר כלום ואמר רב עלה נותן דמיה ומפרש לר"מ אליבא דר"מ קאמר וליה לא סבירא ליה ואע"ג דבסוף פ"ק דסנהדרין (דף טו:) גבי הערכין המטלטלין מפרש רב באומר ערך כלי עלי כר"מ לא סבירא ליה הכי וכי האי גוונא אשכחן בריש אלמנה ניזונית (כתובות דף צו:) דבעי למימר שמואל דהניזונת תנן וכאנשי יהודה אע"ג דבסוף נערה שנתפתתה (שם נד:) אמר שמואל הלכה כאנשי גליל: עבדא כמקרקעי דמי · ולכך אין מועלים בו דאין מעילה במחובר דבפ' הנהנה (מעילה יח:) ילפינן מעילה חטא חטא מתרומה והא דאמרי' בפ' המוכר את הספינה (ב"ב עט:) הקדיש בור מלא מים מועלין בו ובמה שבתוכו לא כמו שפי' שם רבינו שמואל שהגביה תפליו בבור דהא אין מעילה במחובר אלא כשעקר מן הבור חוליא והגביה ממנה: קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן · דאין להן יד לזכות בעצמן וכן בפרק מי שמת (ב"ב קנו:) גבי פלוגתא דזכין לקטן ואין זכין לגדול ואע"ג דאית ליה זכיה במציאה כדאמרינן בהניזקין (לקמן נט:) היינו מדרבנן מפני דרכי שלום והכא לא שייך ההוא טעמא וא"ת בפרק לולב וערבה (סוכה מו:) אמר לא ליקני איניש לולבא לינוקא בי"ט ראשון דינוקא מקני קני אקנויי לא מקני וליכא למימר דהתם בפיקח כגון נרור וזרקו אגוז ונטלו דהא בפ"ק דקדושין (דף כב:) בההוא עובדא דא"ל שלוף לי מסנאי משמע דהוה בו דעת וקאמר התם איכא דאמרי קטן הוה וי"ל דדעת אחרת מקנה אותן שאני*: וכי מי כתב גט שחרור לאלו · אלמא לא בעי גט להתירו בבת חורין והיינו כשמואל דאמר מי שאין לו רשות רבו עליו אינו קרוי עבד וטעמא דאבא שאול בקטנים דחשיב רשות רבן עליהן כיון שאין להן יד בעצמן: אלמה אמר אמימר כו' וא"ת מאי אי הכי כ"ש דלשמואל תקשי דאמימר וי"ל דהא לא קשיא ליה משום דשמואל תנאי היא בפרק החולץ (יבמות מח.) ובפרק בתרא דנזיר (דף סב:) אבל הא קשיא ליה אי אתיא דאמימר דלא כר' יוחנן רביה ולהכי נמי לא מצי למיפרך לאמימר מדרבנן *דאבא שאול דאיהו מוקי להו כההוא תנא דאית ליה דשמואל אבל איהו סבר כההוא תנא דפליג עלייהו וסבר דלדידיה צריך גט שחרור ואין לו תקנה: הלכה כאבא שאול · אומר ר"ת דהלכה כריב"ל לגבי רבי יוחנן כדמוכח בפרק בתרא דמגילה (דף כז:) דאמר כוותיה דרב פפי מסתברא דאמר ריב"ל בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש ואע"ג דר' יוחנן פליג עליה התם דייק מדר' יהושע בן לוי דהלכה כרב פפי*):

*) [וע' היטב תוס' חולין נו: ד"ה אמר רבא ותו' קדושין כג: ד"ה ות"ה] מה

בפירוש

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"ו מהלכות ערכין הל' כ סמ"ג עשין קלב:

סז ב מיי' פ"ה מהלכו' מעילה הל' י:

סח ג מיי' פ"ה מהל' טוען הל' ד סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סימן צה סעיף ב:

סט ד מיי' פ"ה מהל' מעילה הל' י:

ע ה מיי' פ"ב מהל' זכייה הלכה יז סמג עשין פב טור ש"ע י"ד סי' רסז סעיף סה וטוש"ע ח"מ סי' ער"ב סעיף כט:

[ערכין כ: וש"נ]

[סנהדרין טו:]

[יבמות לג: ב"ק יב: ב"ב קנ:]

ב"מ ק: סנהדרין טו: שבועות מב:

גליון הש"ס גמ' מר סבר כגזוז דמי. ע' נדרים ד' כה ע"ב ונזיר דף נא ע"א:

[לקמן מ:]

קדושין כג:

[דף לח.]

[עירובין סו: וש"נ]

[לקמן מ:]

[דף מ.]

(כתובות כד:)

[וע' תוס' סנהדרין סח. ד"ה קטן:]

ס"א ולהא

תוספות רי"ד

וכן אמר עולא א"ר יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור איתיביה ר' אבא לעילא גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן ב"ח קטנים כל המחזיק בהן זכה ותני מי כתב גט חירות לאלו: אמר רב נחמן קסבר עולא עבדו דגר כאשתו מה אשתו נשתלחת בלא גט אף עבדיו משתלחים בטיה הבלא גט פי' אין הפקר דלאחר מיתה דומה להפקר דמחיים דעבד איתקש לאשה דגמר לה לה דכתיב או חופשה לא נתן לה וכתיב וכתב לה ספר כריתות מה אשה אינה יוצאה מחיים בלא גט ולאחר מיתה יוצאה ה"ה הכי נמי עבד: אי הכי ישראל נמי אמר קרא והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אבל גר שאין לו יורשים יוצא במיתת רבו א"ר יעקב בר אידי אריב"ל הלכה כאבא שאול דאמר קטנים כל הקודם בהן זכה שאין להן יד לזכות בעצמן: ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן אין הלכה כאבא שאול והלכתא כאבא שאול דהכי אמרי' בפ"ק דקידושין רב יהודה הנדואה גר שאין לו יורשים הוה חלש על מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקיף ליה עלמא טובא אמר ליה לעבדיה שלוף לי מסנאי ואמטינהו לגו ביתאי איכא דאמרי גדול הוה וזה פירש למיתה וזה פירש לעבדות ואיכא דאמרי קטן הוה וכאבא שאול דאמר קטנים כל המחזיק בהן זכה:

עא א ב מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' א סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף מג :
עב ג טוש"ע שם סעיף כו :
עג ד שם בהג"ה וע"ש בב"י :

תורה אור

*בפירוש שמיע לך או מכללא שמיע לך מאי כללא דאמר ר' יהושע בן לוי °אמרו לפני רבי אמר נתייאשתי מפלוני עבדי מהו אמר להם אומר אני אין לו תקנה *אלא בשטר ואמר רבי יוחנן מאי טעמא דרבי גמר *לה לה מאשה מה אשה בשטר אף עבד נמי בשטר וקא דייקת מינה כאשה מה אשה איסורא ולא ממונא אף עבד נמי איסורא ולא ממונא ואי מכללא מאי א"ל אדרב' דוק מינה לאידך גיסא מה אשה בין גדולה בין קטנה אף עבד נמי בין גדול בין קטן אמר ליה בפירוש שמיע לי ורבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אין הלכה כאבא שאול אמר ליה ר' זירא לר' חייא בר אבא בפירוש שמיע לך או מכללא שמיע לך מאי כללא דאמר ר' יהושע בן לוי אמרו לפני רבי נתייאשתי מפלוני עבדי מהו אמר להם אומר אני אין לו תקנה אלא בשטר ואמר ר' יוחנן מאי טעמא דרבי גמר לה לה מאשה מה אשה בשטר אף עבד נמי בשטר וקא דייקת מינה כאשה מה אשה בין גדולה בין קטנה אף עבד נמי בין גדול בין קטן ואי מכללא מאי אדרבה דוק מינה להך גיסא מה אשה איסורא ולא ממונא אף עבד נמי איסור' ולא ממונא אמר ליה בפירוש שמיע לי אמר מר אמר להם אומר אני אין לו תקנה אלא בשטר והתניא *רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו הכי קאמר [ג]או בכסף או בשטר והאי פקע ליה כספיה ולאפוקי מהאי תנא דתניא ר' שמעון אומר משום רבי עקיבא יכול יהא כסף גומר בה כדרך ששטר גומר בה ת"ל °והפדה לא נפדתה אורעה כל הפרשה כולה ללא חופשה לומר לך שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה אמר רמי בר חמא א"ר נחמן הלכה כר' שמעון ורב יוסף בר חמא א"ר יוחנן [ג]אין הלכה כר' שמעון אשכחיה רב נחמן בר יצחק (א) לרבא בר שאילתא דהוה קאי אפיתחא דבי תפלה א"ל הלכה או אין הלכה א"ל אני אומר אין הלכה ורבנן דאתו ממחוזא אמרי אמר רבי זירא משמיה דרב נחמן הלכה וכי אתאי לסורא אשכחתיה לר' חייא בר אבין אמרי לי' אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר לי דההיא אמתא דהוה מרה שכיב מרע אתיא בכיא קמיה אמרה ליה עד אימת תשתעביד ותיזיל ההיא איתתא שקל כומתיה שדא בה אמר לה זיל קני הא וקני נפשיך אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו לא עשה ולא כלום מאן דחזא סבר משום דהלכה כר' שמעון [ד]ולא היא אלא משום דהוה ליה כליו של מקנה אמר רב שמואל בר אחיתאי אמר רב המנונא סבא אמר ר' יצחק בר אשיאן אמר רב הונא אמר רב המנונא הלכה כר' שמעון ולא היא אין הלכה כר' שמעון אמר ר' זירא אמר ר' תנינא אמר רב אשי אמר רבי עבד שנשא את בת חורין בפני רבו יצא

מה אשה איסורא ולא ממונא · וא"ת היאך עבד משתחרר בשטר לאבא שאול אם לא יפקירנו תחלה דמה אשה איסורא ולא ממונא אף כו' וכי תימא דלשון הכתוב בשטר כגון הרי את בן חורין הרי את לעצמך הוי לשון הפקר אם כן לשמואל למה לי שטרא יפקירנו ועוד דאפי' על ידי הפקר היאך משתחרר קטן לאבא שאול ואור"י דדוקא בקנין דמיתה דילפינן מאשה אמרי' איסורא ולא ממונא דומיא דאשה אבל שטר שכתוב בהדיא בקרא או חופשה לא ניתן לה (ויקרא יט) משוחררת בשטר לחודיה דמקרא מלא דיבר הכתוב ועוד דאיתקש שטר לקנין כסף דכתיב (שם) והפדה לא נפדתה ועיקר קנין כסף מפקיע ממון כדאמר הכא נתייאשתי מפלוני עבדי אין לו תקנה אלא בשטר אבל בכסף לא דפקע ליה כספיה מכי אפקריה :

אמר להן לא עשה ולא כלום · פירש בקונט' משום דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ליכא שהרי לא נוה כמוסר לבניו להקנותה לעצמה אלא בקנין זה נתכוון לשחררה והרי הוא טעות ולא שייך להזכיר כאן מתנת שכיב מרע דהויא ליה במקלא ולמנוה לקיים דברי המת איכא לדמויי אם היה כמוסר לבניו :

משום דהוה ליה כליו של מקנה · אבל אם היה כליו של קונה היתה זוכה עצמה בחליפין דתני' בהדיא בפ"ק דקידושין (דף כב:) דעבד כנעני נקנה בחליפין משום דחליפין דמו לכסף וכל היכא דכסף קני חליפין נמי קני לבר מאשה משום דבפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה כדאמר בריש קדושין (דף ג.) ומכאן יש להוכיח דהלכה כרב דאמר בכליו של קונה בפרק הזהב (ב"מ מז:) ועוד אמרינן התם במנא דכשר למקנייה ביה לאפוקי מדלוי ולא דמי להא דאמר בפרק המגרש (לקמן פה:) דאתקין *רבא מיומא דנן ולעלם לאפוקי

בפירוש שמיע לך · מרבי יהושע בן לוי : מאי כללא · מאיזה כלל יש לי ללמוד דקבעית מינאי מכללא שמיע לך: נתייאשתי · לשון הפקר הוא: אין לו תקנה · בבת ישראל ולא בשפחה שהרי משוחרר הוא קלא ואינו גמור : מה אשה · אם הפקירה בעלה לא התירה ליכנס לאחר בכך עד שיתן גט : וקא דייקת מינה · כיון דרבי מאשה יליף לא איירי רבי אלא במפקיר עבד גדול שיש לו יד לקנות עצמו ומשהפקירו אין לו עליו אלא איסור אבל לא ממון כאשה זו שגט שלה אינו בא להפקיע ממון שיש לו עליה אלא איסור אבל בעבד קטן לא איירי רבי דלאו דומיא דאשה הוא דאיכא דררא דממונא עליה ובדידיה סבירא ליה דיש לו תקנה בשפחה דלא קנה עצמו בהפקר: ואי מכללא · ילפינא מאי קשיא לך בגוה דאצטריך לך למיבעי בפירוש או מכללא : אמר ליה · אי מכללא שמיע לך לאו שפיר דייקת : דוק מינה להאי גיסא מה אשה בין גדולה בין קטנה · התרתה בגט אף מפקיר עבדו דאיירי ביה רבי בין גדול בין קטן קאמר ודומיא דאשה הוא להך גיסא : אין לו תקנה אלא בשטר · כאשה השתא משמע דעבד אינו ניתר אפי' בפדיון : או בכסף או בשטר · תקנתו של עבד דהא איתקוש פדיון כסף לשטר דכתיב והפדה לא נפדתה או חופשה וגו' : והאי · דאפקריה : פקע ליה כספיה · ומעתה אין לו תקנה אלא בשטר : ולאפוקי מהאי תנא · הא דאמרינן עבד ניתר בכסף לאפוקי מהאי תנא : יכול יהא כסף גומר · שחרורה אף להפקיע מידי איסור : אורעה כל הפרשה · כל מקרא הפרשה אורעה וסויימ' ללא חופשה מדלא כתי' בסיפא לא יומתו כי לא נפדתה או חופשה אלא כי לא חופשה ש"מ כי נפדתה נמי לא יומתו דאין בקידושין משום אשת איש הואיל ולא נכתב לה גט שחרור וה"ק קרא והפדה לא נפדתה פדויה ואינה פדויה הנחרפת לאיש כגון שפחה כנענית חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי שהוא מותר בשפחה ובבת חורין הבא עליה באשם דאי לא נפדתה כלל אין כאן אשם ולכך הוזכרה פדיה ולא משום דאי נפדתה לגמרי יהו קידושיה קדושין והבא עליה במיתה דמדכתב סיפא לא יומתו כי לא חופשה משמע אורעה דין מיתתה בחיפוש השטר ואפילו נפדתה כולה בלא שטר אין בה מיתה והא דכתיב לא נפדתה רבותא אשמעינן דאע"ג דלא נפדתה כולה אלא חציה איכא אשם : גומר בה · מוציאה לגמרי בין משעבוד בין מאיסור : ואין כסף גומר בה · דאינו מוציא אלא מידי שעבוד אבל לא מידי איסור שפחה שיהו קדושין תופסין בה : דבי תפלה · בית הכנסת : אמר לו אני הייתי אומר אין הלכה ורבנן דאתו כו' · נחלקו עלי ואמרו דר' זירא משמיה דרב נחמן אמר הלכה : וכי אתאי · אנא לסורא אשכחתיה כו' : אימא לי איזי גופא דעובדא · לרב נחמן דשמעינן מינה דאמר הלכה היכי הוה : שקל כומתיה · טבעו : מאן דחזא · סבר משום דהלכה כרבי שמעון שהיו סבורין שאלו חליפין הן בקנין סודר דקונה ככסף דכתיב שלף איש נעלו (רות ד) ולא אמר כלום דרב נחמן להתירה לישראל קאמר כר' שמעון אבל מידי שעבוד יצאת : ולא היא · האי דאמר לי דרב נחמן אמר הלכה אלא אין הלכה קאמר כדאמינא מדעתאי אף מידי שעבוד לא יצאת : דהוה ליה כליו של מקנה · וקי"ל בפרק הזהב (ב"מ מז:) דהלכתא כרב דאמר בכליו של קונה ומשום דברי שכיב מרע ליכא שהרי לא צוה כמוסר לבניו להקנותה לעצמה במתנת שכיב מרע אלא בקנין זה נתכוין לשחררה והרי הוא טעות :

תוספות רי"ד

תניא ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' עקיבא יכול יהא כסף גומר בה כשם שהשטר גומר בה ת"ל והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה בקורת תהיה לא יומתו כי לא חופשה אורעה כל הפרשה כולה ללא חופשה לומר לך שטר גומר בה ואין כסף גומר בה פי' שהפודה את עבדו של חבירו ע"מ להוציאו ב"ח אין כסף גומר בו פי' שחרורו להתירו בבת ישראל אלא הכסף מפקיע מעליו קנין הדמים שהיה לו עליו ואסור להשתעבד בו אבל אינו מותר בבת ישראל עד שיכתוב לו שטר שחרור : איתמר אמר רמי בר חמא אמר רב נחמן הלכה כר"ש ור' זירא אמר רב נחמן אין הלכה כר' שמעון ומסיק תלמודא ואין הלכה כר' שמעון הלכך גם השני (ס"א הכסף) גומר בעבד ואינו צריך גם שחרור :

[רש"ל ל"ג רבא ועי' לקמן פה: מ"ש עכ"ג]

מסורת הש"ס

[שבת לט: ועי' בכורות ט: וש"נ]

[לקמן מח: חגיגה ד: קדושין כג.]

[לעיל לח: לקמן מב.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אשכחיה רב נחמן בר יצחק לרבה בר שילא דהוה קאי :

גליון הש"ס

גמ' אמרו לפני רבי אמר נתייאשתי · עי' ב"ק דף סו ע"א תוס' ד"ה כיון דבאיסורא :

יצא לחירות* א"ל רבי יוחנן כל כך יש בידך ואני שונה הכותב שטר אירוסין לשפחתו ר"מ אומר מקודשת וחכ"א [א]אינה מקודשת כדאמר רבה בר רב שילא כשרבו הניח לו תפילין הכא נמי [ב]כשרבו השיאו אשה ומי איכא מידי דלעבדיה לא מעבד ליה איסורא ואיהו עבד איסורא אמר ר"נ בר יצחק הכא במאי עסקינן דאמר לה צאי בו והתקדשי בו רבי מאיר סבר [ג]יש בלשון הזה לשון שחרור ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון שחרור א"ר יהושע בן לוי עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות *מיתיבי [ד]לוה הימנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבהכ"נ בפני רבו ה"ז לא יצא לחירות אמר רבה בר רב שילא [ה]כשרבו הניח לו תפילין כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה לאחר מותי כופין את היורשים וכותבין לה גט שחרור [ו]אמרו לפניו רבי אמי ורבי אסי רבי אי אתה מודה שבניה עבדים כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן [ז]מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי קורת רוח עשתה לי יעשה לה קורת רוח כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח מ"ט *מצוה לקיים דברי המת [ח]אמר אמימר המפקיר עבדו אותו עבד אין לו תקנה מ"ט גופיה לא קני ליה איסורא הוא דאיכא גביה ואיסורא לא מצי מקני ליה א"ל רב אשי לאמימר *והאמר עולא אמר רבי יוחנן *ורב חייא בר אבין אמר רב אחד זה ואחד זה יצא לחירות וצריך גט שחרור א"ל *צריך ואין לו תקנה איכא דאמרי אמר אמימר *המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה מאי טעמא גופיה לא קני ליה איסורא הוא דאיכא גביה ואיסורא לבריה לא מורית א"ל רב אשי לאמימר והא כי אתא רב דימי א"ר יוחנן דרב דימי טעותא היא א"ל מאי טעותא דלא אמרה בלשון שחרור הא אמרה בלשון שחרור הכי נמי א"ל אנא כדרב שמואל בר יהודה סבירא לי ההוא דסקרתא דעבדי דאזדבן לעובד כוכבים כלו מרוותא בתראי אתו לקמיה דרבינא אמר להו זילו אהדרו אבני מרוותא קמאי ויכתבו לכו גיטא דחרותא אמרו ליה רבנן לרבינא והאמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה אמר להו אנא כרב דימי סבירא לי אמרו ליה דרב דימי טעותא היא אמר להו מאי טעותא דלא אמרה בלשון שחרור הא אמרה בלשון שחרור הכי נמי [ט]והלכתא כרבינא ההוא עבדא דבי תרי קם חד מינייהו ושחרריה לפלגיה אמר אידך השתא שמעי בי רבנן ומפסדו ליה מינאי *אזל אקנייה לבנו קטן שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא שלח ליה *כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישיב לו בראשו אנן קים לן בינוקא דמקרבא דעתיה לגבי זוזי [י]מוקמינן ליה אפוטרופוס ומקרקיש

רש"י

יצא לחירות · דאי לאו דשחרריה לא הוה שביק ליה למנסב בת חורין: כל כך יש בידך · מתמיה דרבי ואני שונה וחכ"א אינה מקודשת: שטר אירוסין · הרי את מקודשת לי וקדשה בו: דרבה בר רב שילא · לקמן: השיאו אשה · דאי לאו דשחרריה לא הוה מיעבד איסורא על ידו: ואיהו עביד איסורא · שנושא את שפחתו: צאי בו והתקדשי בו · כלומר אי דאמר התקדשי בו גרידא ודאי שחררה מעיקרא אבל השתא דאמר לה צאי בו והתקדשי בו וזה יהיה לך שטר שחרור ושטר ארוסין גלי מילתיה דלא שחררה אלא בהאי: ר"מ סבר יש בלשון · הרי את מקודשת לי לשון שחרור וה"ק הוי ראויה להתקדש לי בו והתקדשי בו: שהניח תפילין בפני רבו · אין דרך עבד להניח תפילין דמ"ע שהזמן גרמא היא דלילה לאו זמן תפילין הוא: אפוטרופוס · על נכסיו דאי לאו דשחרריה לא הוה חשיב ליה: הרי זה לא יצא לחירות · גרסינן: אמרו לפניו · לפני ר' יוחנן: אי אתה מודה · דאל ישתעבדו איכו לשון שחרור ולא לשון הפקר אלא לא יטריחוה בעבודתה אבל וולדות היוצאין ממנה מנכסיו עבדים הם ואמאי כופין לשחררה ויפסידו ולדות מכאן ולהבא שלא נוח אביהם כן: ה"ג כי אתא רב שמואל כו' ולא גרסי' אלא ופליג אדרב דימי ואמר לא כך אמר רבי יוחנן אלא כך אמר: ועושין לה קורת רוח · ואם אין רוחה נתקררה בלא שחרור ישחררוה: אין לו תקנה · ואפי' בשטר: לא מורית · שאין ירושה אלא בדבר שיש בו ממון: והא כי אתא רב דימי כו' · וכיון דאמר אל ישתעבדו בה פקע ליה ממונא מינה וקאמר יורשין כותבין לה גט שחרור: טעותא היא · כדאמרן לעיל דהוא לא נוח לשחררה: ופרכינן מאי טעותא · דרב דימי דלא אמר הא בלשון שחרור: הא אמר · הרי את בת חורין לא הוו קפדי רבי אמי ורבי אסי עלה: כרב שמואל בר יהודה סבירא לי · דאמר לא א"ר יוחנן כן ולא אמרו לו רבי אמי ורבי אסי כן וכיון דקאמר יעשה לה קורת רוח לא מנע כח היורשין ממנה אלא בהן תלה: דיסקרתא · קריה: דעבדי · עבדים של ישראל היו ומכרום לעובד כוכבים ותנן (לקמן דף מג:) המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות: כלו מרוותא בתראי · כלו אדוניהם האחרונים עובדי כוכבים: אתו · העבדים: לקמיה דרבינא · להתירן בבנות ישראל: אהדרו אבני מרוותייכו קמאי · חזרו על בני אדוניכם הראשונים ובקשו מהם לכתוב לכם גט חירות: אין לו תקנה · דאיסורא לבניו לא מורית והא נמי כי זבניה פקע כספיה מיניה ואיסורא הוא דהוה ליה גביה ואיסורא לאו ירושה היא להורישה לבניו: כרב דימי סבירא לי · דאמר אל ישתעבדו בה ופקע להו ממונא מינה וקאמר כותבים לה גט שחרור: הא אמרה בלשון שחרור · כגון הרי את בת חורין: ה"ג · דלא טעותא היא וכופין דירושה היא להורישה לבניו: ומפסדי ליה מינאי · כדאמרינן במתני'* כופין את רבו ועושה אותו בן חורין: אקנייה לבנו קטן · שאין ראוי לכופו בבית דין: מוקמינן אפוטרופוס · לינוקא לברור לו דמים יפין כמה שהוא נישום בשוק שהרי צריך העבד לכתוב שטר על חצי דמיו:

תוספות

לאפוקי מר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אע"ג דרב גופיה פסיק כוותיה בההיא פרקא דהתם לסופרא דשטרא אתקין *אבל הכא למאן דאמר בכליו של מקנה לא מהני בכליו של קונה ובקונטרס פירש בהזהב (ב"מ מז:) דלוי דאמר בכליו של מקנה כ"ש בכליו של קונה ואין נראה כיון דאמר דגואל נתן לבעז לא מהני אלא בענין זה כמו לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין משום דבעינן דומיא דנעלו ולא אמרינן דהואיל דכלי שוה פרוטה קני כל שכן פירות שוים אלף זוז דאיכא הנאה טפי דגמר ומקני ועוד אמרינן בנדרים בהשותפין (דף מח:) דסודרא קני על מנת להקנות הוא*:

כשרבו הניח לו תפילין · ולא משום דלא מיעביד ליה איסורא למברך עליהן ואיכא ברכה לבטלה דהא סוכה לולב ושופר וכמה מצות עשה שהנשים מברכות אלא משום דאין עבדים רגילים בתפילין ואי לאו דשחרריה לא הוה מנח ליה:

אותו העבד אין לו תקנה · פירוש לא בבת חורין ולא בשפחה כדפירש בקונטרס לעיל *ואין נראה מדאמר לעיל (דף לח.) עבד שברח מבית האסורין כו' ולא עוד אלא שכופין את רבו ועושה אותו בן חורין ומאי קא משמע לן פשיטא דכופין אותו כיון דאסור בשפחה ובבת חורין כמו חציו עבד וחציו בן חורין וכן הא דאמר בירושלמי דהיכא דאמר שחררו כופין את היורשים משום מצוה לקיים דברי המת תיפוק ליה משום דאסור בשפחה ובבת חורין ובפ' בתרא דכריתות (דף כד:) אמרינן דסבר *רשב"ג המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור ומעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ומסתברא כיון דאוכל בתרומה דשרי נמי בשפחה ולכך נראה דאין לו תקנה בבת חורין קאמר אבל בשפחה שרי:

צריך ואין לו תקנה · תימה דתיקשי ליה מאידך דרבי יוחנן דאמר לעיל (לח.) עבד שברח מבית האסורין כו' ולא עוד אלא כופין את רבו אלמא יש לו תקנה:

הא אמרה בלשון שחרור הכי נמי · תימה דלעיל קאמר אדרבי יוחנן אי הכי המפקיר עבדו ומת נמי יהא משתלח בלא גט דעבדו כאשתו והכא משמע דבעי גט ושמא לעיל אתיא כרב שמואל בר רב יהודה דהכא אי נמי הכא בעי גט מדרבנן שלא יאמר לו עבדי אתה כדאמר לקמן לחד תנא ביוצא בראשי אברים:

וכתב

עין משפט נר מצוה

[עי' תוס' לקמן מב: ד"ה סכי]

עד א מיי' פ"ז מהלכ' עבדים הלכה ח טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סט וסעיף נח:

עה ב ג ד מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכ' יז סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף ע וטוש"ע אה"ע סי' ד סעיף יב:

[ועי' היטב תוס' ב"מ מז: ד"ה בכליו]

עו ה מיי' שם פ"ז הל' ד סמג שם טוש"ע י"ד שם סעיף עז:

עז ו מיי' שם ופ"ט מהל' זכייה הלכה יב סמג שם טוש"ע שם סעיף עו:

עח ז מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה יג סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סד:

[דף לט: ד"ה אין לו תקנה]

עט ח מיי' שם פ"ז הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף סג:

נ"ל ת"ק דרשב"ג

[לעיל לח:]

מסורת הש"ס

פ"א ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו רבו שטר שחרור

כתובות כח:

[לעיל יג: סוף: [כתובות פ']

[לעיל נט']

[ברכות טו: וש"נ]

[לעיל נט:]

ב"מ קא:

לקמן דף מא:

גליון הש"ס

גמ' יש בלשון הזה לשון שחרור · ע' יבמות דף מז ע"ב תד"ה שם גר: שם אמר אמימר המפקיר עבדו · ע' לקמן דף מג ע"ב תד"ה אבל: שם אזל אקנייה לבנו קטן · ע' לקמן דף מב ע"א תד"ה יוס של רבו:

תוספות רי"ד

אריב"ל עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות · פי' עבד לאו בר תפילין הוא דתפילין מצות עשה שהזמן גרמא הםוליל הלאו זמן [תפילין] הוא ושבת נמי לאו זמן תפילין הוא ועבד איתקש לאשה איתיביה לוה ממנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא ג' פסוקים בבה"כ בפני רבו הרי זה לא יצא לחירות אמר רבה בר שילא כשרבו הניח לו תפילין וכן נמי אם השיאו רבו אשה יצא לחירות וכופין אותו לכתוב לו גט שחרור: אמר אמימר המפקיר את עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה מ"ט גופא לא קני ליה איסורא הוא דאיכא גביה ואיסורא לבריה לא מורית · פי' שאין קנין האסור ממון להורישו לבניו · וליתא לדבר' אמימר דאמ' ההוא כסקרתא דעבדי ואיזדבן לגוים · פי' עיר של עבדים כדאמרן בפ' כיצד מעברין גבי עיר של יחיד כם הקרתא דריש גלותא כלו מרוותייהו בתראי · פי' הגוים שקנאום אתו לקמיה דרבינא אמר להו זיל אהדרו אבני מרוותא קמאי ולכתבו לכו גיטא דחירותא כו' ותנן לקמן המוכר עבדו לגוים יצא לחירות אבל צריך גם שחרור להתירו בבת ישראל והלכתא כרבינא שגם היורש יכול לשחרר ואע"ג דליכא עליה אלא קנין אסור בלחודי' ההוא עבדא דהוה לבי תרי קם חד מינייהו ושחרריה לפלגא דידיה אמר אידך השתא שמעי רבנן ומפסדי ליה מינאי כי אמרי' לקמן מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותב לו שטר על חצי דמיו אזל אקנייה לבנו קטן שלחה רב יוסף בריה דרבא קמיה דרב פפא שלח ליה כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישיב בראשו אנן קים לן בינוקא דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי

פ א ב ג מיי' פ"ז מהל' עבדים הלכה ב טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף עד:

פא ד ה ו מיי' פ"ד מהל' זכייה ומתנה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמה סעיף א:

פב ז מיי' פ"ז מהל' עבדים הלכ' ג טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף עה:

פג ח מיי' פ"ד מהל' זכיה ומתנה הלכה יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ד:

פד ט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

פה כ ל מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה טז ופי"ח מהל' מלוה הלכה ו סמג לאוין קי טוש"ע י"ד סי' ריא סעיף סח וטוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ו:

פו מ מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה יד ופי"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ו:

פז נ מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה טו סמג עשין פו טוש"ע שם סעיף ו וטוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סח:

ומקרקיש ליה זוזי וכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה ת"ר האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין עשוי בן חורין הרי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין אעשנו בן חורין רבי אומר קנה וחכ"א לא קנה א"ר יוחנן וכולן בשטר: ת"ר האומר נתתי שדה פלונית לפלוני נתונה לפלוני הרי היא שלו הרי היא שלו אתננה לפלוני (א) ר"מ אומר קנה וחכ"א לא קנה א"ר יוחנן וכולן בשטר ת"ר האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב לי ולא נתן לי *הודאת בעל דין כמאה עדים דמי האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי מי אוכל פירות רב חסדא אמר נותן אוכל פירות ורבה אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא באבא הא בברא:

מתני' עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושיחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על דמיו רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו כותב אלא משחרר: גמ' עבד שעשאו רבו אפותיקי ושיחררו: מי שחררו אמר רב רבו ראשון שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני כדרבא דאמר רבא *הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד אלא מפני תיקון העולם שמא ימצאנו בשוק ויאמר

ומקרקיש ליה · עבדא: זוזי דבר מועט לינוקא ולא ילטרטו ב"ד לכופו שהוא ישחררוהו מדעתו בשביל זוזי ובלאו קרקושי זוזי לא אפשר דינוקא לאו בר כפייה הוא ואפוטרופסין אין רשאין להוציא עבדים לחירות ולא לחוב ליתומים כדאמרינן בהנזקין (לקמן דף נב·) ותינוק זה מקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין כדתנן (לקמן דף נט·) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלים ואפוטרופוס מוקמינן לעיין בתקנתו לשומו בדמים מעולים: ה"ג האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין עשוי בן חורין הרי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין· כלומר בא' מן הלשונות הללו הרי הוא בן חורין: אעשנו בן חורין רבי אומר קנה· דהכי משמע אעשנו בן חורין בשחרור זה שאני מוסר לו עכשיו והכי מוקמינן לה בדכתב ליה הני לישני בשטרא ומסר ליה: וחכמים אומרים לא קנה· שאין זו אלא הבטחה שיעשנו בן חורין לאחר זמן ובשטר אחר ועדיין לא עשה: אמר רבי יוחנן וכולן בשטר· האי האומר דקתני כותב הוא שכתב לו אחד מן הלשונות הללו ומסר לו אבל באמירה בעלמא לא הוי בן חורין ולא פקע ממוניה מיניה ומצי למיהדר ביה אם לא קנו מידו על ידי חליפין דהוי כקונה עצמו מידו בכסף כדאמרינן לעיל *גבי ההוא דשקיל כומתיה שלא כה אי נמי שכיב מרע משום דדבריו ככתובים וכמסורים דמי וכולן בשטר נמי דשדה הכי מפרשינן דאילו בדיבורא לא מיקניא ארעא ואכי שמעתי· וכולן בשטר צריך לכתוב גט שחרור וכן גבי שדה צריך לכתוב לו שטר מתנה והאומר דקתני אמירה בעלמא היא ויש להקשות בשלמא גבי עבד איכא למימר בלשון חירות· פקע כספיה וקנה העבד עצמו בן חורין אבל גבי שדה מי איכא למימר הכי והיכי נימא קנה נהי דגבי נתתי ונתתיה נימא הרי הודה שסבר נתן על ידי שטר או בקנין מתנה גמורה אבל אתננה היכי נימא דקנה: שמא זיכה לו· גט חירות: על ידי אחר· ואמר לו זכי בו לפלוני וזכות הוא לו וזכין לו שלא בפניו: הודאת בעל דין· עבד וכן מקבל מתנה כיון דאמר לא קבלתי נאמן ויכול זה לחזור ולזכות בו אם ירצה דאמרינן טעה כסבור שקבלה זה מידו: משלשין· ביד שליש נאמן עד שיבא אליהו: הא באבא הא בברא· אם מקבל מתנה עצמו בחיים ואמר לא נתן לי נאמן ואוכל הנותן את הפירות אבל אם מת ובנו אמר לא נתן שדה זו לאבא משלשין דשמא יבואו עדים *שמכרה לאביו וזה לא ידע: מתני' אפותיקי· אם לא אפרע לך תגבה ממקום אחר הרי זה לפניך לגבותה: ושחררו· בגמרא מפרש לה כולה: גמ' שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני· שלא היה גופו קנוי לו אלא משועבד ואתי שחרור ומפקיע שעבוד כדרבא: הקדש· עשה שורו אפותיקי והקדישו קדושת הגוף למזבח ודוקא קדושת הגוף דקדושת דמים לא מפקעה שעבוד כדתנן (ערכין דף כג:) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו: חמץ· עובד כוכבים שהלוה את ישראל ושעבד לו חמצו ולא הרהינו אצלו אתי איסור חמץ ומפקע לשעבודיה דעובד כוכבים והוה ליה חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח ואסור בהנאה: ויאמר

וכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה · לא נהירא לרבינו שמואל פי' הקונטרס דמפרש על שמיה דקטן שאין מעשה קטן כלום להתירו בבת חורין כמו קטן שקנה יבמתו מן התורה דאינו טתן גט עד שיגדיל ואע"ג דפעוטות ככר שית ככר שבע ממכרן ממכר במטלטלים (לקמן נט·) הייט בממון דוקא דהפקר ב"ד היה הפקר אלא נראה לו לפרש דכתב ליה גיטא על שמיה דאפוטרופוס ואע"ג דבעלמא אין האפוטרופסין רשאין להוציאן לחירות הכא כיון דעשה שלא כהוגן להקטתו לבע קטן הפקירוהו ב"ד ונתטהו לאפוטרופוס לשחררו כדאמרינן דאפוטרופסין תורמין ומעשרין לאכול ואע"ג דדרשינן (לקמן דף נב·) אתם ולא אפוטרופסי' אלא הפקר ב"ד הפקר והפקירו ב"ד התבואה של תיטק ונתנוה לאפוטרופ' שיוכל לתרום ואינו אוכל טבלים ובלא קרקושי זוזי לא רצו בית דין להפקירו ליתן לאפטרופא לשחררו דאינו נכון לעבור על דעתו של תיטק ור"ת מפרש דהכא לאו קנסא הוא מדלא קאמר הוא עשה שלא כהוגן לפיכך נעשה לו שלא כהוגן כדקאמר ביבמות בפ' ב"ש (דף קי·) אבל כאשר עשה כן יעשה לו הוי· דינא כדאשכחן בס"פ השואל (ב"מ דף קא:) ובדין יכול האפוטרופוס לשחררו דרך מכירה כדאמרינן (ב) ומוכרין אותן לאחרים ולרבי טתן דמי עצמו ויוצא ואפילו בלא קרקושי זוזי אלא משום דמי חזי כחוכא ואיטלולא שהתיטק עומד וצווח שלא למכור לפי שאביו מלמדו לצווח ואיכא לזות שפתים אבל כי מקרקש ליה זוזי לא יחוש לדברי אביו וגיטא דחירותא נמי לא הוה צריך דכסף גומר בלא שטר דדוקא ביוצא בראשי אברים איכא דמצריך שטר משום דכתיב ישלחנו כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף כד:) אלא לפי שנעשה על כרחו של אב צריך מדרבנן לגיטא דחירותא שלא יאמר לו עבדי אתה: חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר· האי חיישי' הוי ודאי כמו חיישינן שמא במי מילין כתבו (לעיל דף יט:): הודאת בעל דין כו'· בטתן לא אמרינן הכי דפעמים סבר שמקבל מידו וזכה בה והוא לא קבל והא דבעי מי אוכל פירות פי' בעלמא הוא כדמסיק ולא פליגי: הקדש חמץ ושחרור כו'· פי' בקונטרס דוקא קדושת הגוף מפקיע מידי שעבוד אבל קדושת דמים לא כדמשמע בערכין (דף כג:) ובפ' אע"פ (כתובות דף נט:) נמי אמרינן שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו כדרבא כו' משמע דווקא קדושת הגוף מפקיע מידי שעבוד וקשה לר"ת דאי חשיב ברשותו של לוה כל זמן שלא הגיע הזמן אפי' קדושת דמים נמי תפקיע מיד שעבוד ואי לא חשיבי ברשותו אפי' קדושת הגוף נמי לא דכי יקדיש את ביתו כתיב מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו ואור"י דרבא לטעמיה דאמר בפ' כל שעה (פסחים דף לא·) דבעל חוב נכאן ולהבא הוא גובה וחשיב ברשותו ודוקא קדושת הגוף שאין לו פדיון מפקיע מידי שעבוד כגון שור תם למזבח או קונמות דפ' אע"פ (כתובות דף נט:) ואלטלא דפרסוה אמיתנא ביבמות בפרק אלמנה (דף סו:) דכיון שאל שעה אחת תו לא פקע דלא עדיף שעבוד מנכיסת דמים וכן חמץ וכן שחרור ומפרש בירושלמי טעמא משום דלא מליט עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד והייט כדפריסית דקדושת הגוף כיון דחיילא תו לא פקע אבל קדושת דמים לא אלים כח הקדש מכח מקדיש כיון דיש לה פדיון וראויה לפקוע כדאשכחן בשדה מקנה כשהקדיב לוקח דחוזרת לבעלים ביובל והא דלא חשיב רבא מת כגון ההיא דאלטלא וע"ז כגון שעשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו דמפקיעין מידי ביעבוד משום דהוו בכלל הקדש והא דלא חשיב מכר דעשה שורו אפותיקי ומכרו (ב"ק יא:) דאין בעל חוב גובה ממנו התם תקנתא דרבנן היא משום פסידא דלקוחות דלית ליה קלא דהא בעשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה הימנו (שם) כיון דאית ליה קלא ונזהרים הלקוחות ועוד יש לומר דלא חשיב אלא הנך תלתא שהם מפניות או ברייתות ושחרור שמעינן ממתניתין דהכא וחמץ בפרק כל שעה (פסחים דף לא·) וקונמות בפ' אע"פ (כתובות דף נט:) אבל מת וע"ז ומכר דלא שמעינן להו ממשנה או מברייתא לא חשיב ובפרק המניח (ב"ק דף לג:) דאמר הקדישו מוקדש משום דרבי אבהו אבל קדושה גמורה לא איכא לאוקמי אפילו בראוי למזבח אפילו הכי אין מפקיע מידי שיעבוד דניזק דכיון דאיט יכול לסלקו בזוזי אפילו לר' ישמעאל כדמפרש בפרק המניח (שם) מודה רבא דלמפרע הוא גובה ואם תאמר כיון דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד כהקדש א"כ כל לוה יפקיע נכסיו מן המלוה שיאסר עליו בקונמות וי"ל דאלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל חוב כדאמר בפ' אע"פ דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל דעל כרחיך לאו דווקא דבעל דהא ברים המדיר (כתובות דף ע·) פריך וכיון דמשעבד לה כל כמיניה דמפקיע ליה לשיעבודה אלמא דאלמוה נמי לשיעבודה דאשה והא דאמרינן בפרק אלמנה (יבמות דף סו:) דקגייס מיתנא ומפקע ליה לשעבודה דאשה יש לחלק דלא תמרין אלמוה אלא בקונמות דלא מיתסרי אלא אבעל חוב דאילו

[לקמן סה. קידושין סט. ע"ש]
[דף לט:]
ב"ק ל: יבמות מו: וש"נ כתובות נט: ערכין כג:
[צ"ל שמכרה]
[גי' ופקדש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' (ר"מ אומר) קנה וכו' [illegible]: (ב) תוס' ד"ה וכתב וכו' ד"ה מכירה כדאמרינן · נ"ב לעיל דף לח ע"ב:

תוספות רי"ד

זוזי סוקמי ליה אפוטרופא ומקרקש ליה בזוזי וכתיב ליה גיטא דחירותא על שמיה · פי' אקנייה לבני קטן שאין ראוי לכופו בב"ד ומוקמי אפוטרופיא לינוקא לברור לו דמים יפין כמה שהוא נמכר בשוק שהרי צריך העבד לכתוב לו שטר על חצי דמיו ומקרקש ליה עבדא מעט זוזי לינוקא כדי שלא יצטרכו ב"ד לכופו אלא הוא ישחררנו (הוא) מדעתו בשביל זוזי ובלא קרקוש זוזי א"א דינוקא לאו בר כפייה הוא ואפוטרופוס אינם רשאין להוציא עבדים לחירות ולא לחוב ליתומים כדאמרינן לקמן בפ' הניזקין ותינוק זה מקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין מרבנן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ואפוטרופוס מוקמי' לעיין בתקנתו ולשומו בדמים מעולין ואי ק' וכי שחרורו של קטן שחרור הוא והרי אין קידושיו קידושין ואין מכירתו מכירה בקרקעו' ואין מעשיו כלום ובמטלטלין וביד רבנן תקנתא משום כדי חייו אבל היאך יתיר העבד בשחרורו בבת ישראל· תשובה בו' הניזקין אני עתיד להוכיח שאין זכייה לקטן מדאורייתא כלל כ"א מדרבנן וכל מה שנותני' לו מתנה מדאורייתא אינה מתנה ולא קנאו אלא מדרבנן ודאי ראיקניה לבנו קטן מן התורה אין קנינו כלום כ"א מדרבנן ועדיין עבד אביו הוא והאי דמצרכי' לקמן לכתוב לו גם על שמו כדי להפקיע קנין דרבנן שיש לו עליו אבל מיהו לאביו ודאי היו כופין לכתוב שחרור קניינו גמור הוא ולא נסתלק מעליו והוא הרשיע להקנותו לבנו קטן שאמר בלבו אע"פ שיכופו אותו לכתוב לו גם חירות לבנו שהוא קטן לא יכופו ולא יתירוהו בבת ישראל מפני קנין בנו שהקנו לו חכמים [illegible] הלכך לא יהו חכמים נזקקים בשחרורו של זה ולפי' קרקש לזה בזוזי שיתרצה מאליו לשחררו בלא כפייה ויפקע קנין דרבנן שיש לו עליו ואביו שהוא גדול בודאי שיכפוהו לכתוב לו גם שחרור להפקיע קנין [illegible] שיש לו עליו: ת"ר האומר עשיתי עבדי פלוני ב"ח נעשה ב"ח הרי הוא ב"ח אעשנו ב"ח ר"ם אומר קנה וחכ"א לא קנה א"ר [יוחנן] וכולן בשטר · פי' צריך שיכתוב לו הלשונות בשטר אבל אם אמר לו בדבור בעלמא אינו [illegible] האומר נתתי שדה פלונית לפלוני נתונה לפלוני הרי היא שלו· אתננה לו הרי היא שלו ר"ם אומר קנה וחכ"א לא קנה א"ר יוחנן וכולן בשטר: האומר עשיתי פלוני עבדי ב"ח והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת ב"ד כק' עדים ומכאן מוכיח שהמזכה גם שחרור לעבד ע"י אחר אע"פ שלא הגיע הגט לידו של עבד נשתחרר כדכתיבנא בפ"ק: האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן חיישינן שמא זכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת ב"ד כק' עדים: מי אוכל פירות רב חסדא אמר נותן אוכל פירות ורבא אמר משלשים את הפירות ולא פליגי הא באבא הא בברא · פי' אם היה מקבל מתנה עצמו בחיים ואמר לא נתן לי נאמן ואוכל הנותן את הפירות ואע"פ שאמר נתתי לו שסבור היה שקיבלה והרי המקבל מודה שלא קבלה: והאי דאמר משלשין בברא שאמר לא נתן שדה זו לאבא משלשים הפירות ביד שליש עד שיתרצו בין שניהם דשמא יבואו עדים שמסרה לאביו ובנו אינו יודע: מתני' עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושחררו משורת הדין אין

ויאמר לו עבדי אתה כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין וכותב עבד שטר על דמיו רשב"ג אומר אין העבד כותב *אלא משחרר כותב במאי קא מיפלגי *במזיק שיעבודו של חבירו קא מיפלגי דמר סבר חייב ומ"ס פטור איתמר נמי המזיק שיעבודו של חבירו באנו למחלוקת רבן שמעון ב"ג ורבנן עולא אמר מי שיחררו רבו שני שורת הדין אין העבד חייב כלום במצות אלא מפני תיקון העולם שהרי יצא עליו שם בן חורין כופין את רבו ראשון ועושה אותו בן חורין וכותב (א) שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר כותב במאי קמיפלגי *בהיזק שאינו ניכר קמיפלגי מ"ס שמיה היזק ומר סבר לא שמיה היזק עולא מ"ט לא אמר כרב אמר לך שני רבו קרית ליה ורב מ"ט לא אמר כעולא אמר לך שני משחרר קרית ליה *איתמר העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר אמי שפיר נאה א"ר יוחנן אינו גובה משאר נכסים ואבוה דשמואל אמר גובה משאר נכסים אמר רב נחמן בר יצחק משום דאמי שפיר נאה הוא אומר שמעתא דלא שפירן תתרגם שמעתיה דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו תניא נמי הכי העושה שדהו אפותיקי לאחר ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבע"ח ולכתובת אשה גובין משאר נכסים רשב"ג אומר בעל חוב גובה משאר נכסים אשה אינה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין:

מתני' *מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין בת

רש"י

ויאמר לו עבדי אתה · ויוציא לעז על בניו: אלא המשחרר כותב · שטר לבעל חובו על דמיו הואיל והזיק שעבודו ישלם לו: אין העבד חייב כלום במצות · הנוהגות בבני חורין יותר מבעבדים שלא היה קנוי לו ולא יכול לשחררו: על דמיו · השוים על החוב: אינו כותב · אין עבד כותב לו שום שטר דמאי עבד ליה איהו לא גרם ליה ולא מידי: אלא משחרר כותב · לו שטר על העודף: היזק שאינו ניכר שמיה היזק · ולתנא קמא לא שמיה היזק לפיכך אין לנו לחייב את המשחרר אלא העבד לפי הנאתו מן השחרור: שני רבו קרית ליה · תנא דמתני' בתמיה דקתני כופין את רבו ומוקמת לה ברבו שני: משחרר קרית ליה · מי האי שיגורו שחרור: ושטפה נהר · ושוב כל השדה וגוף הקרקע מקולקל שהמים לפין עוד לעולם עליה: שפיר נאה · כך כינויו: לא יהא לך פרעון כו' · אבל אמר לו אם לא פרעתיך גבה מזו לא קמה ליה ברשותיה ולאו אדעתא דידה לחודה אוזפיה ואינו חייב באחריותה וגובה משאר נכסים: גובין משאר נכסים · כלומר אם ירצה מוכר את אלו והן גובין מן השאר: אינה גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין · כלומר דווקא הטילה אחריות כתובתה על שדה זו וע"מ כן נשאת ולא שיהיו כל נכסיו אחראין לה ולא תדע על איזה לחזר מי קנה ראשון ומי אחרון ותצטרך לדון עם כל אחד ואחד: **מתני'** מי שחציו עבד כו' · כגון שהיו ב' אחין או ב' שותפין ושחרר א' את חלקו: תקנתם את רבו · שאינו חסר כלום: לישא שפחה אינו יכול · מפני צד חירות שבו: בת

תוספות

דאילו לדידיה שרי כיון דאין מתכוין אלא להפקיע שיעבודא אבל היכא דמיתסר אטולי עלמא כגון מיגנא והקדש דקדושת הגוף לא אלימא לשיעבודיה וא"ת ולאביי דאמר בפ' כל שעה (פסחים דף לא.) דלמפרע הוא גובה היכי מפני למתני' דהכא דכ"ע לא מלי לשנויי דאביי אית ליה דמפקיע מידי שיעבוד כיון דסבר דלמפרע הוא גובה וכעולא נמי לא מלי לשנויי דקאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום במצות ולאביי דאמר למפרע הוא גובה אמרינן דשפיר אקדים ושפיר זבין ואפי' העבד שוה יותר מן החוב לכל הפחות חלקו משוחרר וי"ל דאביי מפרש כעולא וכגון דרוצה המלוה לסלקו בזוזי וא"ת ואלטולא דפרסוה אמיתנא אמאי קנייה מיתנא הא אין יכולין לסלקה בזוזי דהדין עמה א"כ מודה רבא התם דלמפרע הוא גובה דבפ' כל שעה (שם דף לא.) מפרש טעמא דרבא כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסליק ליה בזוזי אשתכח דהשתא הוא דקא קני וי"ל דמכל מקום כיון דמשתמשין באלטולא לעשות בו כל חפצם ואם מכרוה לא טרפה מלקוחות ומסלקין לה בזוזי אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה: **במזיק** שעבודו של חבירו קמיפלגי · וכגון דא"ל אין לך פרעון אלא מזה דלא גבי משאר נכסים דאי לאו הכי אמאי פטור הרי עדיין חייב לו חובו והא דלא מוקי פלוגתייהו בדינא דגרמי משום דאפי' מאן דפטר בדינא דגרמי אפשר דמחייב במזיק שעבוד חברו כדמוכח בפ' המניח (ב"ק דף לג:): **בהיזק** שאינו ניכר קמיפלגי · לרב דמוקי לה בשחררו רבו ראשון חשיב שפיר היזק ניכר אבל שחרור דרבו שני דלא הוי אלא מדרבנן חשיב היזק שאינו ניכר וצ"ל דהאי היזק שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מההוא דפ' הניזקין (לקמן דף נג.) דהתם קי"ל דלא שמיה היזק והכא קיי"ל כרשב"ג דמשנתנו דשמיה היזק: **גובין** משאר נכסים · כלומר אם רצה מוכר את אלו והן גובין מן השאר: **אשה** אינה גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה לחזר אחר בתי דינין · פי' בקונט' דווקא הטילה אחריות על שדה זו וע"מ כן נשאת ולא שיהיו כל נכסיו אחראין לה ולא תדע על איזה לחזור מי קנה ראשון ומי אחרון ותצטרך לדון עם כל אחד ואחד ונראה דאם מכר מכרו בטל לגמרי דאפילו בעל עצמו שמכר יכול לחזור ולבטל המכירה דהכי אמרינן ביבמות בפ' אלמנה (דף סו:) גבי מכנסת שום לבעלה דתניא מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות ופי' שם בקונט' מכרו שניהם או זה או זה דאם מכר הבעל האשה מוציאה ואם מכרה האשה הבעל מוציא *) ור"ת פי' דאפילו אם מוכר הבעל הוא עצמו מוציא דתקון רבנן שלא יתקיים המקח כלל ובטל לאלתר שלא תטרח האשה לטרוף מהם דרשב"ג לטעמיה דאמר הכא שאין דרכה של אשה לחזור אחר בתי דינים ולא דמי לשאר נכסים של בעל שהמקח קיים עד שתבא האשה ותטרוף דהתם אין כתובתה מיוחדת עליהן יותר משאר נכסים ואי איכא בני חרי לא גביא ממשעבדי אבל הכא אפילו איכא בני חרי יכולה היא לומר לא שקילנא אלא הני שנתייחדו לי על כן הפקיעו חכמים כח המוכר לאלתר שלא תהא צריכה לחזור אחר בתי דינין וכן מוכח בירושלמי דפליג ר' יוחנן ור"א בנכסי צאן ברזל ר' יוחנן אמר מכרו אינן מכורין א"ל ר"א אוכלין בתרומה מכחו ולא אמרת אינן מכורין והדר קאמר במאי פליגין במכרן לשעה אבל במכרן לעולם או במכרן לשעה ומסיק דאתיא דר"א כרבנן דאמרי הכא גובין משאר נכסים ור' יוחנן כרשב"ג הוי כשמכרן לשעה אינן קיימין אבל מכרן לעולם דברי הכל אינן *קיימין ומתיישב בכך פי' הקונטרס דהאשה שנפלו (כתובות דף פא:*): **לישא** שפחה אינו יכול · וא"ת אפי' יכול לישא שפחה הא אינו מקיים בכך פריה ורביה כדמוכח בפ' הבא על יבמתו (יבמות סב.) גבי היו לו בנים קודם שנתגייר ונתגייר דאמר הכל מודין בעבד שאין לו חייס וי"ל דאם היה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פרו ורבו לחודיה לא הוה כפינן לרבו דלא מיחייב בה כיון דאנוס הוא וא"ת וליתי עשה דפרו ורבו ולידחי לאו דלא יהיה קדש (דברים כג) וי"ל דהכא אפשר לקיים שניהם על ידי כפייה ועוד דכי מיעקרא לאו לא מקיים עשה אלא בגמר ביאה דחזיא להתעבר ועוד דבדידה ליכא עשה דאפי' מיפקדא אפשר לה בכוותה בה וא"ת וימכור עצמו בעבד עברי דע"ע שרי בשפחה ואפי' אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד *דרבו מוסר לו שפחה כנענית וי"ל דאמר באיזהו נשך (ב"מ עא. ע"ש) גר ומשוחרר אין נמכרין בע"ע משום דבעינן ושב אל משפחתו וא"ת וישא אליה שפחה ותליה בת חורין כדאמרינן בפ' אותו ואת בנו (חולין דף עט.) דפרדה שתבעה אין מרביעין עליה אלא מינה וי"ל דגבי כלאים לא אסר אלא תרי מיני והנהו הוו חד מינא אבל הכא אתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות וא"ת וישא ממזרת דצד עבדות שרי בה כדתנן בפרק האומר (קידושין סט.) יכולין ממזרים ליטהר כיצד ממזר נושא שפחה וצד חירות נמי שרי בה כדתנן פרק י' יוחסין (שם עד.) חרורי וממזרי מותרין לבא זה בזה וכ"ת דאתי צד עבדות ומשתמש בא"א ישראלית באיסור בלא קדושין כמו שממזר נושא שפחה וכמו לישא שפחה אינו יכול ואומר ר"ת דאין זו תקנה להרבות ממזרים בישראל וא"ת וישא נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה בפרק י' יוחסין (שם) ועבד נמי מותר בה דאמרי' בפ' יש מותרות (יבמות פה.) ממזרת ונתינה לישראל איכא בינייהו למ"ד מפני שהיא מרגילתו וזו היא מרגילתו פי' שיוכל בנה ליטהר על ידי שישא שפחה וי"ל דלת"ק דאסור בנה בשפחה אינה תופשת רק שיש לו טהרה

*) נ"א ור"ת

תוספות רי"ד

אין העבד חייב כלום אלא מפני תקון העולם כופין את רבו ועושה אותו ב"ח וכותב לו שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר: מי שחררו רב אומר רבו ראשון · פי' ראובן לוה משמעון ועשה לו עבדו אפותיקי ואח"כ שחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין עצמן מידי שעבוד פי' אע"פ שעשה עבדו אפותיקי להלואת המלוה והוא משועבד לו בחובו אתי שחרור ומפקיעו וחייל עילויה ואין המלוה יכול לעכב שחרורו וכן אם עשה שורו אפותיקי ואח"כ הקדישו למזבח וכן אם עשה חמצו אפותיקי לנכרי ועבר עליו הפסח אתי איסור המץ וחייל עילויה ולא יקרא חמצו של נכרי אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו שני ועושה אותו ב"ח שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה ומוציא לעז על בניו שהן עבדים וכותב לו העבד שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב העבד אלא המשחרר כותב: במאי קמיפלגי במזיק שעבודו של חבירו מר סבר חייב ומר סבר פטור · פי' וכגון דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה דאי לאו הכי לא הויקו שגובה משאר נכסיו כדאמרן לקמן: איתמר העושה שדהו אפותיקי ושטפה נהר אמי שפיר נאה (אמר) פי' כינויו היה אמר ר' יוחנן אינו גובה משאר נכסים אבוה דשמואל אמר גובה משאר נכסים אמר רב נחמן משום דאמי שפיר נאה אמר שמעתתא דלא שפירן תתרגם שמעתיה כגון דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מיה תניא נמי הכי העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזה אינו גובה משאר נכסים · תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבעל חובו ולכתובת אשתו גובים משאר נכסים רשב"ג אומר בעל חובו גובה משאר נכסים כתובת אשתו אינה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין · פי' אם רצה אפותיקי והן גובים משאר נכסים (ואי קשיא כיון דאם שטפה נהר הוא גובה משאר נכסים וגם הלוה יכול למוכרה והוא גובה משאר נכסים היכי שאומר לו מקום הנחתי לך לגבות ממנו א"כ מה תועלת יש בו) שהלוקח יכול לומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו א"כ מה תועלת יש באפותיקי יותר מסתם שעבוד נכסים וי"ל דלהכי אהני אפותיקי שאם לא מכרה וגם לא שטפה נהר ובא לגבות חובו מן הקרקע גובה ממנה ואע"פ שהיא עידית ואינו יכול לדחותו אצל הבינונית אי נמי אם מת גובה ממנה ואין היורשים דוחים אותו אצל הזיבורית אלא זה נפרע מן האפותיקי שלו ואף על פי שהיא עידית: מתני' מי שחציו עבד וחציו ב"ח עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום א' כדברי ב"ה אמרו להם בית שמאי תקנתם את רבו את עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול בת

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכ' יא סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף סח:

פט ב מיי' שם סמג עשין טו טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף ג:

צ ג ד מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף א:

צא ה מיי' פ"ז מהל' עבדים הלכה ז טוש"ע י"ד סי' רס סעיף סב:

מסורת הש"ס

[ב"ק נג:]

לקמן נג: וש"נ

[ב"ק יא: לג: ב"ב מה:]

פסחים פח. חגיגה ב: ב"ב יג: עדיות פ"א מי"ג ערכין ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' עולא אמר יכופו וכותב עבד שטר:

גליון הש"ס

גמ' אמי שפיר נאה. נדה דף יט ע"ב קרי ליה אמי וורדינאה עי' ברש"י שם: רש"י ד"ה ויאמר לו כו' על בניו · קשה לי הא קי"ל דעבד הבא על בת ישראל הולד כשר אלא דלהרבה פוסקים פגום לכהונה ולמאי נקט רש"י בניו ולא כפשוטו דיוציא לעז עליו שפסול לבא בקהל דהוא עבד ואולי אולמא בניו ממש:

ס"א מסורין

בת חורין אי אפשר שכבר חציו עבד יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר °לא תוהו בראה לשבת יצרה אלא (ישעיה מה) מפני תיקון העולם (א) כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש: **גמ'** *ת"ר המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה וחכ"א א לא קנה אמר רבה ב מחלוקת בשטר דרבי סבר °והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה (ויקרא יט) מקיש שטר לכסף מה כסף בין כולו בין חציו אף שטר נמי בין כולו בין חציו ורבנן *גמרי לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד נמי חציו לא ג אבל בכסף דברי הכל קנה פדויה ואינה פדויה לימא בהא קמיפלגי *דמר סבר הקישא עדיפא ומר סבר גז"ש עדיפא לא דכולי עלמא גזירה שוה עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה יוצאה בכסף תאמר בעבד שיוצא בכסף ורב יוסף אמר מחלוקת בכסף דרבי סבר והפדה לא נפדתה פדויה ואינה פדויה ורבנן סברי *דברה תורה כלשון בני אדם אבל בשטר דברי הכל לא קנה מיתיבי המשחרר חצי עבדו בשטר רבי אומר קנה וחכ"א לא קנה תיובתא דרב יוסף תיובתא (נימא) בשטר הוא דפליגי אבל בכסף לא פליגי °לימא תיהוי תיובתא דרב יוסף בתרתי אמר לך רב יוסף פליגי בשטר וה"ה בכסף והא דקא מיפלגי בשטר להודיעך כחו דרבי וליפלגי בכסף ולהודיעך כחן דרבנן *כח דהיתירא עדיף ליה ת"ש *והפדה יכול *לכל ת"ל לא נפדתה אי לא נפדתה יכול לכל ת"ל והפדה ד הא כיצד פדויה ואינה פדויה בכסף ובשוה כסף ואין לי אלא בכסף בשטר מנין ת"ל והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה ולהלן הוא אומר °וכתב (דברים כד) לה ספר כריתות מה להלן בשטר אף כאן בשטר אין לי אלא חציו בכסף או כולו בשטר חציו בשטר מנין ת"ל והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה מקיש שטר לכסף מה כסף בין כולו בין חציו אף שטר נמי בין כולו בין חציו בשלמא לרב יוסף בתר דאיתותב הא מני רבי היא אלא לרבה רישא דברי הכל וסיפא רבי אמר לך רבה אין רישא דברי הכל וסיפא רבי רב אשי אמר רבי היא אלא מתניתין דקתני מי שחציו עבד וחציו בן חורין בשלמא לרבה מוקים לה בכסף ודברי הכל אלא לרב יוסף לימא רבי היא ולא רבנן אמר רבינא

בעבד

רש"י

בת חורין אינו יכול· ליסא. מפני צד עבדות שבו: לא תוהו בראה. יוצר הארץ לא על תוהו להיות ריקנית בראה אותה כי אם לשבת להיות בה יישוב יצרה: **גמ'** קנה· והוי חציו בן חורין: והפדה לא נפדתה· דגבי שפחה חרופה איכא דדריש ליה בפדויה ואינה פדויה תורה ואור לקמן ובמסכת כריתות (דף יא.) חציה שפחה וחציה בת חורין וסתם פדייה בכסף ובשוה כסף: חופשה לא נתן לה· היינו שטר דגמר לה לה מאשה: מה כסף בין כולו בין חציו· כדיליף מוהפדה לא נפדתה: מה אשה לחציה לא· אין אשה מתגרשת מבעלה לחצאין: רבנן סברי ג"ש עדיף· דלא שבקינן ג"ש וילפינן מהיקש ורבי סבר היקש עדיף דכי איכא למילף מהיקש ומג"ש שבקינן ג"ש וילפינן בהיקש: דכולי עלמא גזירה שוה עדיפא· דכיון דמופנה לדרוש הוי ליה כמאן דכתיבה בגופיה דקרא דהא קרא יתירא הוא וכי לאו מופנה נמי ואין להשיב עליה כיון דמסיני גמרינן לה דאין אדם דן ג"ש מעצמו איהי עדיפא מהיקש: שכן אינה יוצאה בכסף· לפיכך אינה מתגרשת לחצאין: תאמר בשפחה שיוצאה בכסף הלכך כי נפקא בשטר נמי אף לחצאין: דברה תורה כו'· ולעולם בשפחה גמורה משתעי: לא קנה· דגמר לה לה מאשה: בשטר הוא דפליגי· הדר פריך נימא בהך מתניתא שטר נקט דוקא דאילו בכסף דברי הכל קנה: נימא תיהוי תיובתא דרב יוסף בתרתי· חדא דאמר בשטר רבי מודה והכא תניא דפליג ועוד דאמר רב יוסף דבכסף פליגי וברייתא דיקא דבכסף מודו רבנן דקנה: להודיעך כחו דרבי· דאפי' בשטר דאיכא למגמר לה לה מאשה דלא תיפוק לחצאין פליג: להודיעך כחן דרבנן· דאפי' בכסף דאיכא למדרש והפדה לא נפדתה פליגי: יכול לכל· שכולה פדויה ונתארסה לעבד עברי קרא משתעי וקאמר דלא יומתו מחמת ניאוף תלמוד לומר לא נפדתה: אי לא נפדתה יכול לכל· דלא נפדתה כלל ואפ"ה מיחייב אשם אביאה דידה הואיל ונתייחדה לעבד עברי שמותר בשפחה: אין לי אלא בכסף· דאמרי' ביה דנפקא לחירות: בשטר מנין· שיוצאה לחירות: אין לי אלא חציו בכסף· וכ"ש כולו: או כולו בשטר· אבל חציו בשטר עדיין לא למדנו שאם שיחרר חציו יהא חציו בן חורין: בשלמא לרב יוסף לבתר דאיתותב· ואוקימנא על כרחין דבתרוייהו פליגי: הא מני· דאמר דבתרוייהו נפקא לחצאין רבי היא: אלא לרבה· דאמר בשטר פליגי אבל בכסף דברי הכל קנה: רישא· דקתני בכסף לחצאין דברי הכל: וסיפא· דקתני אף בשטר לחצאין רבי היא ולא רבנן: רב אשי אמר רבי היא· רבי אמרה לכולה דאית ליה בתרוייהו קנה ורבנן איפלוג עליה בעלמא אשטר ולא אכסף והא מתניתא מיהא איהו אמרה ול"ג ונסיב לה אליבא דתנאי: מוקים לה· למסכתא חציו עבד וחציו בן חורין בכסף ודברי הכל:

של

תוספות

שפחה דסבורה שלא יחשב איסור כמו שהיא אינה חוששת דהא מיכשרא לישראל והא דאסור נתין בשפחה טפי מממזר אע"ג דשניהם פסולי קהל דנתין אית ביה לאו דלא תתחתן אור"ת משום דבממזר לא שייך לא יהיה קדש דכולי מקדשות קאתי. מאיסור דלא תפסי קדושין ואף על גב דאסור בזכר ובבהמה דנפקי נמי מלא יהיה קדש ובפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) לא שרינן אלא קדשות דאתי מיניה והא דשרי חרורי בנתיני ואסירי בשפחה אע"ג דבתרווייהו איכא לאו אור"ת דנתיני ילפינן מאחר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי ומצרי ואדומי דשרו בקהל גרים דלא אקרי קהל אבל עבדות דלאו בני קדושין נינהו לא ילפינן מינייהו: **לא** תוהו בראה לשבת יצרה· הא דלא נקט קרא דפרו ורבו משום דאי הוה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פרו ורבו לא הוה כפינן ליה והכא כפינן ליה כדפירשנו אי נמי נקט האי קרא משום דמוכחא דמצוה רבה היא וכן בפ' בתרא דמגילה (דף כז·) מייתי לה גבי מוכר ספר תורה ללמוד תורה ולישא אשה דקאמר שאני תלמוד תורה דאמר מר גדול תלמוד תורה כו' אשה נמי לא תוהו בראה וה"ר יצחק ברבי מרדכי מפרש דנקט לשבת יצרה משום דשייך אף בצד עבדות אבל פרו ורבו לא שייך אלא בצד חירות וכן משמע קצת בירושל' דפרקין ודפ"ק דמ"ק דאמר תמן תנן אין נושאין נשים במועד שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אומר מפני ביטול פריה ורביה פירוש שלא ימתין מלישא עד המועד שהוא זמן שמחה ופנוי מכלום בעון קומי רבי אסי העבד מהו שישא במועד אמר להון נשמענה מן הדא יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה ואמר שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן כל שהוא מצווה על פריה ורביה אסור לו לישא במועד פירוש כל שהוא מצווה על פריה ורביה משום לשבת יצרה כגון עבד אבל אפרו ורבו ודאי לא מיחייב א) ולפי זה בשפחה נמי שייך בה שבת והא דלא כפינן בחציה שפחה וחציה בת חורין אלא היכא דנהגו בה מנהג הפקר ב) היינו משום כיון דלא מיפקדא אפרו ורבו שמא גם לאחר שתשתחרר לא תקיים: **כופין** את רבו ועושה אותו בן חורין· וא"ת וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך דהכי אמר בפ"ק דשבת (דף ד·) גבי הדביק פת בתנור וי"ל דדוקא התם אמרינן הכי משום דפשע שהדביק סמוך לחשיכה אבל הכא דלא פשע לא וכן בפ' בתרא דערובין (דף קג:) אמר כהן שעלתה לו יבלת חברו חותכה לו בשיניו דקעביד שבות כדי שיזכה חברו בעבודה וכן ברים תמיד נשחט (פסחים דף נט·) אמר מחוסר כפרה בערבי פסחים שמביא כפרתו אחר תמיד של בין הערבים דעשה דפסח שיש בו כרת דחי עשה דהשלמה אלמא קא עברי כהני בעשה דהשלמה כדי שיזכה זה בפסח וחציה שפחה וחציה בת חורין דכפו את רבה (לעיל לח:) משום דנהגו בה מנהג הפקר אע"ג דהם פושעים כיון שהיתה מחזרת אחריהם ומשדלתן לזנות חשיבי כאונסים ועוד דמצוה דרבים שאני*: **דכ"ע** גזירה שוה עדיפא· ברים איזהו מקומן (זבחים דף מח·) ובפ' דם שחיטה (כריתות דף כב:) פליגי ר"ע ורבנן בספק מעילות ומשמע דלכ"ע היקשא עדיפא הכא שאני משום דעיקר שטר מג"ש נפקא לן*: **מה** לאשה כו'· אע"ג דג"ש מופנה היא דילפינן מינה מילי טובא מ"מ כיון דאיכא למיפרך שבקינן לה משום היקשא:

בעבד

א) [ועי' היטיב תוס' חגיגה ב: ד"ה לא תוהו] ב) [לעיל לח: לקמן מג:]

עין משפט נר מצוה

גב א ב ג מיי' פ"ז מהל' עבדים הלכה ד סמג עשין פז טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף ס:

גד ד מיי' פ"ג מהלכ' איסורי ביאה הלכה ... סמג לאוין קטז:

תוספות רי"ד

בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפרית ולרביה שנאמר לא תהו בראה לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושהו ב"ח וכותב לו שטר על חצי דמיו חוזר ב"ה להורות כדברי ב"ש · פי' כגון עבד של שני שותפים ושחרר אחד את חלקו ולמה אין חולקין מלאכת ידו ביניהם בכל יום ויום ותקנו שיום אחד יעבוד רבו ויום אחד עצמו· מפני שאומר רבו הוא עבדי ואתם עושים אותו שותף לי מ"ה תקנו שיהא עובד יום אחד לרבו ויום א' הוא חפשי לעצמו ואם מצא מציאה ביום של רבו הכל של רבו ואם מצא מציאה ביום של עצמו הכל לעצמו לא שיחלקו המציאה ביניהם וזהו שאומ' תקנתם את רבו שלא תהא מלאכת ידיו בשותפות שאין רבו מתרצה בכך להיות שותפו אלא עובד את רבו יום א' כמו עבד שכופהו בעל כרחו למלאכתו וכל המציאה של אותו היום שלו כן פחת הנגיחה נמי שלו וכמו דאמרי' בגמ' נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו ולא אמרי' שיחלקו ביניהם דמי פחת הנגיחה: לישא שפחה אינו יכול מפני שחציו בן חורין בת חורין אינו יכול מפני שחציו עבד ואע"פ דעבד מותר בממזרת כדאמרינן בקידושין בסוף פ' האומר דרבי טרפון אמר עבד נושא ממזרת וממזר נושא שפחה ופסקינן התם הלכה כר' טרפון אפ"ה גיורת ומשוחררת אינו יכול לישא דדוקא ממזרת האסורה לישראל יכול לישא אבל גיורת או משוחררת המותרת לישראל אינו יכול לישא העבד שלא יהא שוה לישראל ואע"ג דממזר מותר בגיורת

כדאמרי' התם דקהל גרים לא איקרי קהל דוקא ממזר שיש בו קדושת ישראל מותר בגיורת אבל עבד שאין בו קדושת ישראל אסור בגיורת המותרת לישראל הלכך מי שחציו עבד וחציו בן חורין הוא אסור בין בשפחה בין [illegible]

[illegible]

מסורת הש"ס

[לעיל כג: תמורה כט.]

[לעיל לט: וש"נ]

[זבחים מח.]

[קדושין יז: וש"נ]

רש"ל מ"ז

כריתות יא.

[נ"ל כולהו]

[ברכות מז:]

[וע"ע תוס' זבחים מח: ד"ה דכ"ע ותוס' יבמות נט: ד"ה דומיא]

הגהות הב"ח

(א) במשנה כופין את רבו נ"ב ע"ע מגן' דנדרים דף מו ע"ב:

גליון הש"ס

גמ' לימא תהוי תיובתא. כעין זה סוכה דף ד ע"ב וש"נ:

*בעבד של שני שותפין ודברי הכל אמר רבה מחלוקת בששיחרר חציו והניח חציו אבל שיחרר חציו ומכר חציו או נתן במתנה חציו כיון דקנפיק מיניה כוליה דברי הכל קנה אמר ליה אביי ובכולו לא פליגי והתני חדא *הכותב נכסיו לשני עבדיו קנו ומשחררין זה את זה ותניא אידך האומר כל נכסי נתונין לפלוני ופלוני עבדיי אף עצמם לא קנו מאי לאו הא רבי והא רבנן לא אידי ואידי רבנן הא דאמר כולו הא דאמר חצי חצי והא מדקתני סיפא ואם אמר חצי חצי לא קנו מכלל דרישא דאמר כולו *פרושי קא מפרש אף עצמן לא קנו כיצד כגון דאמר חצי חצי הכי נמי מסתברא דאי ס"ד רישא דאמר כולו השתא אמר כולו לא קנו אמר חצי חצי מיבעיא אי משום הא לא איריא תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא דאמר חצי חצי אבל אמר כולו קנו תנא סיפא דאמר חצי חצי מכלל דרישא דאמר כולו ואפ"ה לא קנו ואיבעית אימא לא קשיא כאן בשטר אחד כאן בשני שטרות בשטר אחד מאי איריא חצי חצי אפי' אמר כולו נמי לא קנו ה"נ קאמר אף עצמן לא קנו בד"א בשטר אחד אבל בשני שטרות קנו ואם אמר חצי חצי אף בשני שטרות נמי לא קנו ואיבעית אימא ל"ק כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה בשלמא בתרא לא קני דהא קני ליה קמא אלא קמא ליקני נפשיה ולקנייה לחבריה אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא רב אשי אמר שאני התם דקא קרי להו עבדיי א"ל רפרם לרב אשי ודלמא עבדיי שהיו כבר מי לא *תנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן טעמא דאמר* [חוץ מאחד מרבוא שבהן] הא לא אמר הכי קני אמאי והא עבד קא קרי ליה אלא עבדי שהיה כבר הכא נמי עבדיי שהיו כבר נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו אלא מעתה יום של רבו ישא שפחה יום של עצמו ישא בת חורין איסורא לא קאמרינן ת"ש המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס לרבו וחצי

רש"י

של שני שותפין · דכיון דאין לו בו אלא חציו אפי' רבנן מודו דקנה כי שחרריה לפלגיה דהא לא שייר מידי והוי כאשה דנפקא מיניה לגמרי : מחלוקת · דרבי ורבנן : והניח חציו · דבעינן דניפוק כוליה מיניה כי אשה : אבל שיחרר חציו · ומכר תחלה חציו או בבת אחת : הכותב נכסיו לשני עבדיו · שכתב שני שטרות כל נכסיו לזה וכל נכסיו לזה וזיכה לשליח אחד בבת אחת לשניהם דפלגי דלא קדם אחד לחבירו : והן משחררין זה את זה · לפי שכל אחד זכה בחצי חבירו : הא דאמר כולו · קמייתא כגון שכתב שני שטרות כדפרישית ובכל אחד כתב כל נכסיי לפלוני עבדי ומודו רבנן דכיון דזיכה להם בבת אחת ונפקי כולהו מיניה קנו ובתרייתא דאמר חצי חצי בשטר האחד כתב חצי נכסי לך וכן בשני לחבירו לפיכך לא קנו דהוה ליה בכל אחד שחרר חציו והניח חציו ולא מיבעיא כתב ומסר לזה והדר מסר לזה דלא קנו דכי מסר לקמא שייר פלגיה ולא קנה וכן לשני אלא אפילו מסר לשניהם כאחת לא קנו דכיון דחצי נכסיי כתב בכל חד דלמא חד פלגא כתב לתרווייהו ואיכא שיור : מדקתני סיפא · *דברייתא : ואם אמר חצי חצי לא קנו · וסלקא דעתין דהכי קאמר ואם אמר חצי חצי נמי לא קנו : מכלל דרישא דאמר כולו · ואפ"ה לא קנו : בשטר אחד · לא קנה כגון כל נכסי לפלוני ופלוני עבדיי דכתיב* לה ולא לה ולחברתה אין שתי נשים מתגרשות בגט אחד ואין שני עבדים משתחררים בגט אחד : מאי איריא · דפריש סיפא לרישא דאמר חצי חצי כדאמרן : ה"ק · כלומר לאו פרושי קמפרש : אף בשני שטרות נמי לא קנו · משום דשייר : כאן בבת אחת · ותרווייהו בדאמר כולו והא דקתני קנו שמסר שני השטרות בבת אחת והא דתני לא קנו בזה אחר זה : כדשנינן מעיקרא · בהנך לישני כולהו : דקרי להו עבדיי · בשטר גופיה דקתני כל נכסיי לפלוני ופלוני עבדיי שמע מינה לא שחררינהו לדידהו וטועה דסבר יכול הוא לתת להם שאר נכסים בלא שחרור : שייר קרקע כל שהוא · דכתב חוץ מן הקרקע כל שהוא : לא יצא בן חורין · דלא ידעינן הי קרקע שייר ובכל כל שהוא אמרי' האי שייר וכיון דקרקעות לא קנה לגופיה נמי לא קנה דלא פלגינן דיבורא הואיל ובחד דיבורא אקני ליה גופיה ונכסים ופלגא דיבורא לא איתקיים אידך פלגא נמי לא מיקיים : ור"ש · סבר פלגינן הואיל והזכיר קרקע בשיורא קרקעות הוא דלא קנה אבל הוא עצמו דליכא לספוקי בשיורא קנה : חוץ מאחד מרבוא · דכיון דלא פירש שיורא אמרינן היינו איהו דשייריה ולדידיה לא חשיב ליה אלא אחד מרבוא : נגחו שור · אמתני' קאי מי שחציו עבד כו' ומימרא בעלמא הוא : יום של רבו לרבו · אם ביום של רבו נגחו וחבל בו פחת דמיו לרבו שור משלם נזק דהיינו פחת דמים : איסורא לא קאמרינן · דתיהוי להלאין אבל כל זכיית ממון כי היכי דמלאכתו תלויה בימים כן כל שבח ממון : המית · בשור המועד קאי דגבי עבד נותן שלשים כסף דהיינו קנס דאפילו אינו שוה דינר נותן שלשים סלע וגבי בן חורין נותן כופר דהיינו דמי ההרוג :

וחצי

תוספות

בעבד של שני שותפין ודברי הכל · וא"ת והא לר' אליעזר דפ' החובל (ב"ק דף צ:) אינו יכול לשחרר חלקו כמו שאינו יוצא בשן ועין דבעינן עבדו המיוחד לו *ומוקי התם אליביה הא דאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום וקאמר התם חציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של שני שותפין [*פי' אליביה דר"א] אין יוצאין בראשי איברים וי"ל דשותפין דהתם היינו לזה גוף ולזה פירות כמו מוכר עבדו לאחר ופסק עמו ע"מ שישמשנו ל' יום דהוי דומיא דאיש ואשה אבל כשיש לו גוף ופירות יכול לשחרר חציו והא דקאמר התם חציו עבד וחציו בן חורין היינו למשנה אחרונה וא"ת והא אמימר גופיה אית ליה לעיל לחד לישנא דמפקיר עבדו יש לו תקנה בשטר וי"ל דשטר ודאי מפקיע האיסור כדאמרינן לעיל מה אשה איסורא ולא ממונא : הא דאמר חצי חצי · פי' בקונטרס שכתב בשטר אחד חצי נכסיי לך וכן בשני לחברו ואפי' מסר בבת אחת לא קנו דדלמא חד פלגא הוא דכתב לתרוייהו ואיכא שיור וקשה לרבינו שמואל דהא מדקאמר כל נכסיי משמע שמפרש בשטר שחציו שנתן לזה לא נתן לזה אלא הכל נתן לשניהם ועוד מדמפליג בין אמר כולו לאמר חצי משמע דוקא אמר כולו קנו אבל חצי אפי' פירש שלא חצי אחד נותן לשניהם אלא הכל אפ"ה לא קנה ונראה לרבינו שמואל דרבה לטעמיה דאית ליה בפ' שני דקידושין (דף נ:) ובמי שהוציאוהו (עירובין נ.) כל שאין בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו ובזה אחר זה לא קנה כיון דשייר ולא דמי לשיחרר חציו ומכר חציו דהתם הוי בזה אחר זה אם מכר חציו תחילה וקלא קשה לפירושו דאם כן כי אמר כולו נמי לא ליקני בבת אחת כיון דבזה אחר זה שני לא קני כמו במקדש שתי אחיות דאינן מקודשות כיון דבזה אחר זה לא תפסי קדושין בשניה אלא ודאי לא שייך כל שאינו בזה אחר זה אלא היכא שהראשון מונע את השני מלחול כמו בשתי אחיות שמונעים קידושי הראשונה מלחול קידושי שניה אבל הכא הא דלא קני שני בזה אחר זה לאו משום דלא חזי לקנות אלא משום דכבר נסתלק הנותן ואין לו בהן כלום מידי דהוה אנותן כל נכסיו לשנים וכתב לכל א' נכסיי נתונין לך במתנה וזיכה להן בבת אחת דקנו כל הנכסים ואין לדמות ממון הראוי לחלק ואיתיה לחלאין כדאמר התם אמעשר*: מאי איריא חצי אפי' כולו נמי · הכא ליכא לשנויי תנא סיפא לגלויי ארישא דפשיטא דבשטר אחד אין חילוק בין אמר חצי חצי לאמר כולו: יום של רבו לרבו · היינו למשנה ראשונה דלמשנה אחרונה מעשה ידיו שלו דבסמוך מדמי ליה למעוכב גט שחרור ומיהו נ"מ אף למשנה אחרונה כגון בשל יתומים קטנים דלאו בני כפייה נינהו או בחליה שפחה וחליה בת חורין ולא נהגו בה מנהג הפקר וקצת תימה כיון דלפי משנה אחרונה מעשה ידיו שלו מה הרויח לעיל ההוא גברא דאקני לבנו קטן והא מכי משחרריה חבריה לפלגיה מיד זכה העבד בעצמו והוה ליה מעוכב גט שחרור ואין יכול להקנות לבנו אלא מה שיש לעצמו בו אבל טפי לא ושמא הקנה לבנו קודם שחררו חבירו לפי שהיה יודע שחברו היה רוצה לשחרר חלקו :

ושור

עין משפט נר מצוה

[נ"ל דמוקי מהר"ם]

צד א ב מיי' פ"ז מהל' עבדים הלכ' ד סמג עשין פז טור ש"ע י"ד סי' רסז סעיף ס : מהרש"ל

צה ג ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף נט :

צו ה מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכ' יב סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכד סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סב :

צז ו מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכ' ב סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סב :

תוספות רי"ד

דברי הכל אף בשטר קנה שכל אחד משחרר כל חלקו ולא שייר בו כלום ולא דמי למשחרר חצי עבדו · ואין שני עבדים משתחררים בשטר א' כמו שאין שתי נשים מתגרשות בגט א"

מסורת הש"ס

לקמן מו.

[עי' תוס' כתובות לג. ד"ה א"כ]

[נ"ל דבתרייתא]

דברים כב

ב"ק קמו: פאה פ"ג מ"ח לעיל ת:

גי' רש"ל דאמר הכי הא

[ות"ט תוס' זבחים לג: ד"ה דנכיון]

וחצי כופר ליורשיו אמאי הכי נמי לימא יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו שאני הכא דקא כליא קרנא ואלא ה"ד דלא קא כליא קרנא כגון *שהכהו על ידו וצמתה ידו וסופה לחזור הניחא לאביי דאמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה שפיר אלא לרבא *דאמר אינו נותן לו אלא שבתו שבכל יום ויום האי שור הוא ושור אינו משלם אלא נזק אב"א *כשהכהו אדם ואי בעית אימא *מימרא היא ומימרא לרבא לא סבירא ליה *איבעיא להו מעוכב גט שחרור יש לו קנס או אין לו קנס °כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו אמר רחמנא והאי לאו אדון הוא או דלמא כיון דמחוסר גט שחרור °אדון קרינא ביה ת"ש המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו מאי לאו כמשנה אחרונה לא כמשנה ראשונה ת"ש *הפיל את שינו וסימא את עינו יוצא בשינו ונותן דמי עינו ואי אמרת יש לו קנס וקנס לרבו השתא חבלי ביה אחריני יהבי ליה לרביה חבל ביה רביה גופיה יהיב ליה לדידיה *דלמא כמ"ד אינו צריך דתניא* בכולן עבד יוצא בהן לחירות *וצריך גט שחרור מרבו דברי ר' *ישמעאל ר"מ אומר אינו צריך ר"א אומר צריך רבי טרפון אומר אינו צריך ר"ע אומר צריך המכריעין לפני חכמים אומרים נראים דברי ר' טרפון בשן ועין הואיל ותורה זכתה לו ודברי ר"ע בשאר אברים הואיל וקנס חכמים הוא קנס הא קראי קא דרשינן אלא אימא הואיל ומדרש חכמים הוא *איבעיא להו מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה או אינו אוכל °קנין כספו אמר רחמנא והאי לאו קנין כספו הוא או דלמא כיון דמחוסר גט שחרור קנין כספו קרינא ביה ת"ש *דאמר רב משרשיא *כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אלו אוכלין בתרומה וחולקין חלק אחד על הגורן הגדילו התערובות משחררין זה את זה הכי השתא התם אם יבא אליהו ויאמר בחד מינייהו דעבד הוא קנין כספו קרינא ביה הכא לאו קנין כספו הוא כלל *איבעיא להו עבד שמכרו רבו לקנס מכור או אינו מכור תיבעי לר"מ תיבעי לרבנן תיבעי לר"מ עד כאן לא קאמר *ר"מ אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא כגון פירות דקל דעבידי דאתו אבל הכא מי יימר דמינגח ואם תמצא לומר דמינגח ממאי דמשלם דלמא

וחצי כופר · דלד חירות : ליורשיו · ולקמן פריך ירשין מנא ליה ולמתה · יבשה : וסופה לחזור · ושיימינן ליה כמה דמיו פחותים בכך למכור עבדיו בשוק ואם יום של רבו היה יתן הכל לרבו ואם יום של עצמו היה הכל לעצמו : הניחא לאביי · דאמר בב"ק (דף פו·) תורה אור באדם שחבל בחברו בענין זה : נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה · שבת גדולה הן פחת דמיו לימכר עבדיו בשוק והוא נזק ולהכי קרי ליה שבת שפחת דמיו של עבדיו אינו אלא משום שבת שאינו ראוי לעשות מלאכה בשתי ידיו עד זמן שתחזור ידו אלא לשמור קישואים יהא ראוי לאחר שיקל ממנו כאב המכה קצת ושבת קטנה הייט כאילו הוא שומר קישואין שנותן לו כל ימי חליו שישכב במטה מחמת חולי זה שאינו יכול לשמור קישואים : שפיר · דכיון דשייך דין נזק במכה זו מיחייב שור עלה וכיון דלא כליא קרנא לגמרי יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו : שבתו של כל יום ויום · ואין כאן פחת דמים הואיל וסופו לחזור אלא לפי שבת של כל יום יתן לו כל ימי נפילתו למטה יתן שכר אדם שלם לפי מלאכה שהיה רגיל בה וכשיעמוד ויהא ראוי לשמור קישואין ישמור קישואין וזה יתן לו פחת השכר: האי שור הוא · כלומר הואיל ואדם החובל כך אינו משלם נזק אלא שבת שור פטור לגמרי דה' דברים גבי אדם כתיב ולא גבי שור דכתיב (ויקרא כד) איש כי יתן מום בעמיתו ולא שור בעמיתו : איבעית אימא · הא דאמרן לעיל יום של רבו לרבו כשהכהו אדם : ואיבעית אימא · לעולם בשור וכאביי דאמר שייך בה דין נזק ודקמקשית מינה לרבא : הך מימרא · בעלמא היא ואינה לא משנה ולא ברייתא : ומימרא · רבא אמר לך דהא מימרא לא ס"ל : מעוכב גט שחרור · מחוסר גט שחרור כל הכך דאמרי' בהו דיצאו לחירות ואין לרבו עליהם אלא שצריכין גט שחרור כגון מקדיש ומפקיר ומי שחציו בן חורין דתנן כופין את רבו : יש לו קנס · שלשים כסף לרבו אם נגחו שור : מאי לאו כמשנה אחרונה · לאחר שחזרו בית הלל להורות דכופין את רבו ואפי' הכי שקיל קנס דלד עבדות כל זמן שלא נכתב הגט : כמשנה ראשונה · דלית ליה כופין ואדון גמור הוא : הפיל · רבו שינו של עבד כנעני ואח"כ סימא את עינו : יוצא בשינו · לחירות וקס"ד צריך גט שחרור וכי סימא עינו קודם גט נותן לו דמי עינו כבן חורין : בכולן · עשרים וארבעה ראשי אברים האמורין במס' נגעים (פ"ו מ"ז) לענין שאינן מטמאין משום מחיה ראשי אצבעות של ידים ורגלים וראש החוטם וראשי האזנים וראש הגוויה שהן משופעין לכאן ולכאן ואין נגען נראה לכהן בבת אחת ולא קרינא ביה לכל מראה עיני הכהן (ויקרא יג) : עבד יוצא בהן לחירות · דמומין שבגלוי הן ואינן חוזרין כשן ועין ואתרבו בכלל ופרט וכלל בפ"ק דקדושין (דף כד:) : המכריעין · דעת חכמים איזו נראה ולא אתפרש מאן נינהו : והא קראי דרשינן · בקידושין (שם) : אוכל בתרומה · אם עבד כהן הוא : קנין כספו אמר רחמנא · לענין תרומה : אוכלין בתרומה · שניהם ממה נפשך דחד כהן וחד עבד כהן : וחולקין חלק א' · ביבמות (דף לט:) מפרשים חלק כאחד שאין נותנין להם תרומה בגורן לזה בלא זה דקסבר אין חולקין תרומה לעבד כנעני בגורן אלא א"כ רבו עמו דלמא אתי למימר כהן הוא ומסקו ליה ליוחסין והשתא לא אתי לאסוקינהו והאי מעוכב גט שחרור הוא ואין לרבו רשות עליו דלא ידע הי מינייהו עבד וצריכין שישחררו זה את זה וקתני סיפא הגדילו התערובות משחררין זה את זה וקתני אוכלין בתרומה : שמכרו רבו · לאחר : לקנס · שאם יגחנו שור יהא קנסו שלו אבל לשאר דברים לא מכרו : מכור · לקנס מיהא : או לא מכור · ואם נגח קנסו לרבו ראשון דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם : תיבעי לר"מ · דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם · האומר לאשה הרי את מקודשת לי לכשאתגייר כו' (קדושין דף סג·) : פירות דקל · המוכר פירות דקל עד שלא חנטו דפליגי בה *רב הונא ורב נחמן אליבא דר' מאיר :

דילמא

ושור אינו משלם אלא נזק · יש רוצים לפטור את השוכר או שואל שום מחבירו אפי' הוזק בפשיעה ונתבטל הרבה ממלאכתו כיון דסופו לחזור להתרפאות דכי היכי דדרשינן *איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ה"נ דרשינן איש בעמיתו ולא איש בשור ואין לחלק בין שומרים לאדם המזיק מדפריך בב"ק (דף ד:) *ותו שומר חנם והשואל כו' אדם דאזיק שור הוא והא דפריך בריש הנחנקין (סנהדרין פד:) הכחישה באבנים ה"נ דלא מיחייב היינו בהכחשה דלא הדרא ור"ח אומר דלא שייך שבת אלא באדם דשבתו לא הוי בכלל נזק דמשום שבת לא פחתי דמיו כל כך אבל שור פשיטא דשבתו בכלל נזק הוא דפחתי דמיו ומתחלה כשהוזק שמין אותו כמה דמיו פחותים לימכר : מאי לאו כמשנה אחרונה · ולעיל לא בעי לאוקומי הא דנותן חצי קנס לרבו למשנה אחרונה דקנסא לרבו מעשה ידיו לעצמו והא דנגחו שור יום של רבו לרבו הוי למשנה ראשונה כדפרישית לעיל כי היכי דלא לפשוט בעיא דהכא : חבלי ביה אחריני יהבי ליה לרביה · אע"ג דמעשה ידיו לעצמו כיון דקנסא לרבו חבלה נמי לרבו דמה לי קטליה כולו ומה לי קטליה פלגא : הואיל ומדרש חכמים הוא · אומר ר"ת דחיישי' שמא ימנאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה אבל בשן ועין לא חיישי' דזיל קרי בי רב הוא : °מעוכב גט שחרור אוכל כו' · הך בעיא לא אתיא אליבא דר"ל דריש פרק בתרא דכריתות (כד:) (א) דמסקינן אליבא א) דרשב"ג דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה אי נמי יש לחלק דהתם במעוכב גט שחרור ע"י הפקר אוכל בתרומה כמו שמותר בשפחה כדפרישית לעיל (ב) והכא איירי בחציו עבד וחציו בן חורין: הרי אלו אוכלים בתרומה · והא דאמרינן בפ"ק דכתובות (דף יג:) גבי עשרה כהנים ופי' אחד מהם ובעל הולד שתוקי שמשתיקין אותו מדין כהונה מדכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו שיהא זרעו מיוחס אחריו הא אמרינן בפ' נושאין על האנוסה (יבמות דף ק:) דזרעו מיוחס אחריו דרבנן וכי גזור רבנן בזנות בנישואין לא גזרו אי נמי הכא לאחר שנולדו נתערבו : עבד שמכרו רבו לקנס כו' · מכר קנס של עבד לא מיבעיא ליה דאפי' לר"מ לא קני דהא לא עבידי דאתי כדקאמרי' וכ"ש לרבנן אלא במכרו רבו לקנס מיבעיא ליה דדילמא אפי' לרבנן קני להו כמו דקל לפירותיו כדאמרי' הא קאי שור והא קאי עבד או דלמא אפי' לר"מ לא קני דלא דמי [*לפירות דקל] שהפירות יוצאים מגוף הדקל °ועבידי דאתו אבל קנסא מעלמא אתי ולא עבידי דאתי :

א) [צ"ל דת"ק דרשב"ג]

עין משפט נר מצוה

[ב"ק פו.]

[צ"ל והא]

צח א מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעי' יז :

צט ב מיי' שם פ"ד הל' יב סמג עשין ע טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סב :

ק ג מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סז :

קא ד ה מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה יד ופ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה יא טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' לט ועי' בכ"מ:

קב ו מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' ד טור ש"ע שם סעי' כז :

קג ז מיי' פ"ט מהלכות תרומות הלכה ה :

קד ח מיי' פכ"ג מהל' מכירה הלכ' ג טור י"ד סי' רסז :

תוספות רי"ד

תניא כל כ"ד ראשי אברים עבד יוצא בהן לחירות וצריך גט ש חרור דברי ר"ש ר"מ אומר אינו צריך ר' אלעזר אומר צריך ר' טרפון אומר אינו צריך רבי עקיבא אומר צריך המכריעים לפני חכמים אומרים נראים דברי ר' טרפון בשן ועין הואיל והתורה זיכתה לו ודברי ר' עקיבא בשאר איברים הואיל וקנס חכמים הוא קנס הא קראי קדרשי' אלא הואיל והוא מדרש חכמים · פי' בפ"ק דקידושין ילפינן כלל ופרט וכלל כי יכה כלל שן ועין פרט לחפשי ישלחנו חזר וכלל · כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרין אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין ורבה כל כ"ד ראשי אברים והם כ' אצבעות ידיו ורגליו שתי אזנים וראש החוטם וראש הגוייה וראשי דדים באשה :

נ"י לדקל לפירותיו

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה מעוכב וכו' דמסיק אליבא דרשב"ג וכו' :(ב) בא"ד כדפרישי' לעיל ל"ב בדף מ ע"א בד"ה אותו העבד :

מסורת הש"ס

קידושין כה [ב"ק פו:]

[ב"מ מח.]

[קידושין כד:]

[נ"ל שמשון בן איתא בקדושין וכן מוכח מתוס' ב"מ מח: ד"ה תשמות] וכן מתוס' כתובות פג. ד"ה ספלת

יבמות לט. [וע"ש תוספות ח']

[כך הכהנת שנתערב וכו' מתני' פ"ה ביבמות לט. וע"ש התוספ' ה' וכבן פליאה דמייתי לה מפשיה דרב משרשיא ה"ש כהנת שנתערב וכו']

[לעיל יג: וש"נ]

[יבמות צג.]

גליון הש"ס

גמ' אדון קרינא ביה · עי' חגיגה ד' ע"א תד"ה לא נצרכה : תד"ה מעוכב וכו' עי' ברמב"ן במלחמות פ"ג דברכות בהיכא דשים בבהמה דאורייתא : ד"ה עבד וכו' ועבידי דאתו · עי' ב"מ ד' לג ע"ב תד"ה כגון :

דלמא מודה ומיפטר ותבעי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן ^א^אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא כגון פירות דקל דהשתא מיהא ליתנהו אבל הכא הא קאי שור והא קאי עבד מאי אמר ר' אבא ת"ש °ויליד בית מה תלמוד לומר אם קנין כסף אוכל יליד בית לא כ"ש אילו כן הייתי אומר מה קנין כסף שיש בו שוה כסף אוכל אף יליד בית שיש בו שוה כסף אוכל ומנין שאע"פ שאינו שוה כלום ת"ל יליד בית מכל מקום ועדיין אני אומר יליד בית בין שיש בו שוה כסף בין שאין בו שוה כסף אוכל קנין כסף יש בו שוה כסף אוכל אין בו שוה כסף אינו אוכל ת"ל °קנין כספו ויליד ביתו ^ב^מה יליד בית אע"פ שאינו שוה כלום אוכל אף קנין כספו אע"פ שאינו שוה כלום אוכל ואי סלקא דעתך עבד שמכרו רבו לקנס מכור °מי איכא עבדא דלא מזדבין לקנסא אין איכא עבד טרפה והא חזי למיקם קמיה במנוול ומוכה שחין ^ג^איבעיא להו °מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין מהו אם תמצא לומר ^ד^בן ישראל שאמר לבת ישראל *התקדשי לחציי מקודשת דחזיא לכוליה הא לא חזיא לכוליה ואם תמצא לומר ^ה^בן ישראל המקדש חצי אשה *אינה מקודשת דשייר בקנינו והא עבד לא שייר בקנינו מאי ת"ש ^ו^המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו ואי אמרת קידושיו לאו קידושין יורשין מנא ליה אמר רב אדא בר אהבה כשעשאו טרפה °ומאי יורשיו נפשיה °אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דיורשיו קתני ועוד כופר הוא °ואמר ריש לקיש כופר אין משתלם אלא לאחר מיתה אלא אמר רבא ^ז^ראוי ליטול ואין לו אמר רבא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קדושיה קדושין דרש רבה בר רב הונא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אינה מקודשת א"ל רב חסדא מי דמי התם שייר בקנינו הכא לא שייר בקנינו הדר אוקים רבה בר רב הונא אמורא עליה ודרש *°והמכשלה הזאת ^ח^תחת ידיך אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן אע"פ שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת ^ה^אבל חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה קדושיה קדושין מ"ט התם שייר בקנינו הכא לא שייר בקנינו אמר רב ששת כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קידושיה קידושין ואם לחשך אדם לומר *^ט^איזו היא שפחה חרופה זו שחציה שפחה וחציה בת חורין *המאורסה לעבד עברי אלמא בת איתרוסי היא אמור לו כלך אצל ר' ישמעאל *שהוא אומר בשפחה כנענית המאורסה לעבד עברי ושפחה כנענית בת איתרוסי היא אלא מאי אית לך למימר מאי מאורסת מיוחדת הכא נמי מאי מאורסת מיוחדת אמר רב חסדא ^י^חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון ומתו שניהם מתייבמת ללוי ואין

רש"י

דלמא מודה· בב"ד קודם העדאת עדים ומודה בקנס פטור: ויליד בית מה ת"ל· לענין אכילת תרומה ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו יליד בית בן שפחתו: אילו כן· דלא כתיב אלא קנין כספו הוא יאכל בו: אף קנין כסף אע"פ שאינו שוה כלום· כגון שנעשה מוכה שחין: מי איכא עבדא דלא מזדבן· בפרוטה: לקנסא· שאם יגחנו שור יטול שלשים כסף: בטרפה· שאין משלמין עליו קנס דגברא קטילא הוא: והא חזי למיקם קמיה· לשרתו אע"פ שנחתכה רגלו למעלה מן הארכובה או ניקב קרום המוח ראוי לשירות קל: במנוול· דמאיס והוי נמי טרפה דלאו בר קנסא הוא: בקדושין אמרינן התקדשי לחציי מקודשת הלייך מקודשת לי אינה מקודשת הכא מי הוי קדושין או לא: אם תמצא לומר· כלומר אי בעית למפשט מדקיימא לן התקדשי לחציי מקודשת לא דמי דהתם בר חורין הוא וחזיא לכוליה והכי קאמר לה אי בעינא נסיבנא אחריתי בהדיך אבל הא לא חזיא לפלגא דעבדות דידיה: ואם תמצא לומר חלייך מקודשת לי אינה מקודשת· ובעית למפשט הא מינה דכי היכי דמקדש חצי אשה אינה מקודשת הואיל דלא מצינן למימר דהכי קאמר לה דתנסיב אחרינא בהדי דאיתתא לא חזיא לתרי ואשתכח דפלגא הוא דקדיש הכא נמי חצי איש שקידש לא הוו קידושין לא דמי דהתם שייר בקניינו דהוה ליה לקדשה לכולה אבל האי לא שייר מידי דכל מה דחזי למעבד עבד: כשעשאו טריפה· דהוה ליה כמאן דקטליה ויהב ליה לנפשיה: ועוד כופר הוא כו'· דבשלמא קנס דלא כתיב ביה מיתה אלא נגיחה שנאמר אם עבד יגח השור וגו' (שמות כא) איכא לאוקמיה כשעשאו טריפה אבל בכופר של בן חורין כתיב והמית איש או אשה: ראוי ליטול· דפלגא לאו בר קנסא הוא אלא בר כופר: ואין לו· שהרי מת ויורשים אין לו שיגבו וזה המזיק זכה במה שבידו ולעולם בשמת וה"ק נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ראוי ליתן ליורשיו אם היו לו יורשין: אוקי אמורא עליה· העמיד מתורגמן לפניו לחזור ולדרוש: והמכשלה הזאת· כלומר כך התחיל בדרשא מקרא כתוב והמכשלה הזאת תחת ידיך באנשי ירושלים שפסקה תורה מהם והיו שואלין לחבריהם שמלה לך קצין תהיה לנו והמכשלה הזאת תחת ידיך כלומר דברים שמכוסין כשמלה שלך הן שאתה בקי בהן אמור לנו ותהיה קצין והמכשלה הזאת דברי תורה שאין אדם עומד על אמיתתן עד שיכשל בהן להורות טעות ויכלימוהו והוא נותן לב ומבין תחת ידיך הן אף אני נכשלתי בהוראתי וחוזרני בי: ואם לחשך אדם לומר· תשובה לדבר זה מאותה ששנינו במס' כריתות (יא.) והפדה לא נפדתה דשפחה חרופה איזו זו פדויה ואינה פדויה חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסה לעבד עברי והוא הדין לכל ישראל אלא אורחא דמלתא נקט משום דעבד עברי מותר בשפחה: אלמא בת אתרוסי היא· מדקתני מאורסה: אמור לו· וכי סבור אתה שהן אירוסין ממש: כלך אצל רבי ישמעאל· דאמר התם דברה תורה כלשון בני אדם ובשפחה כנענית שלא נפדית כלל קמשתעי קרא: המאורסה לעבד עברי· וכי שפחה כנענית גמורה בת קדושין היא הא אמורה בעלמא היא עם הדומה לחמור: מיוחדת· וגזירת הכתוב היא דמחייב עלה אשם הואיל ויחדוה לעבד עברי המותר בה: וחזרה ונתקדשה לשמעון· אחיו ובחיי ראובן וראובן לא גירשה:

תוספות

מי איכא עבדא דלא מזדבן לקנסא· וא"ת כי אמר נמי דאינו מכור תקשי ליה מי איכא עבדא דלא מזדבן לקנסא שיוכל למכרו כולו לגמרי וי"ל דלא ימלא קונים שיקנוהו לגמרי אפי' לא יצטרכו לפרנסו שיוכל לומר עשה עמי ואיני זנך מ"מ מימנעי אינשי לקנותו שלא יהא רגיל אצלם אבל אם מכרו לקנס מכור זמנין דזבני ליה ועי"ל דאפי' מוכרו כולו לגמרי אינו מכור דהא אינו שוה כלום ואינו מוכרו אלא לקנס ולקנס אינו מכור:

אם תמצא לומר התקדשי לחציי מקודשת· וגבי אשה קאמר אם תמצא לומר חלייך מקודשת לי אינה מקודשת והוי מצי למימר איפכא אלא האמת נקט דהכי מסיק בפ"ק דקידושין (דף ז:): ואי אמרת קדושיו לאו קדושין יורשין מנא ליה· תימה דמה תולה יורשין בקידושין והלא בנו מן הפנויה יורשו כדאמר (יבמות דף קב:) גבי עשרה כהנים שפירש אחד מהן ובעל דהולד שתוקי שמשתקין אותו מנכסי אביו משום דלא ידעי' אבוה מנו ואפי' בנו ממזר מערוה דלא תפסי בה קידושין תנן בפרק שני דיבמות (דף כב.) דהוי בנו לכל דבר והיינו ליורשו והכא אי תפסי בה קידושין גרע טפי דאתי לד עבדות ומשתמש בא"א כדאמרינן [בהחולץ] (שם דף מה.) וי"ל דסבר הש"ס דאם איתא דלאו בר קדושין הוא אין בנו מתייחס אחריו ולא דמי לעריות דתפסי בה קדושין לעלמא אבל האי דלאו בר קדושין הוא בשום מקום אין הבן מתייחס אחריו:

ואין

עין משפט נר מצוה

קה א מיי' פכ"ב מהל' מכירה הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רע סעי' ד:

קו ב מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה א סמג לאוין רכד רכה טור י"ד סי' שלא:

קז ג מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה יז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מד סעי' יא:

קח ד ה מיי' שם פ"ג הלכה ט סמג שם טוש"ע אה"ע סי' לא סעי' ח:

קט ו ז מיי' פי"א מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סז טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סב:

קי ח מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה טז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מד סעי' יב:

קיא ט מיי' שם הלכה יז ופ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכ' יג סמג לאוין קכה:

קיב י מיי' פ"ז מהל' יבום הלכה לא סמג עשין נא נב טוש"ע אה"ע סי' קעד ס"ג:

תוספות רי"ד

מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת חורין· מקודשת היא משום צד חירות שבו ואפילו אם תמצא לומר המקדש אשה לחציו אינה מקודשת התם משום דשייר בקנינו הכא לא שייר בקניינו וכן נמי שפחה שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה מישראל קדושיה קדושין משום צד חירות שבה· ואפילו אם תמצא לומר המקדש חצי אשה אינה מקודשת התם שייר בקנינה הכא לא שייר בקנינה

גליון הש"ס

גמ' מי איכא עבדא כו'· עי' ערכין ד' כ ע"א תד"ה לאתויי מנוול: שם מי שחציו עבד וחציו בן חורין· עי' ירושלמי פ"ח דפסחים הלכה א: שם ומאי יורשיו נפשיה· עי' פר"ח בספרו מים חיים בתשובותיו סימן ג: שם אמר רבא שתי תשובות· עי' פסחים ד' עא ע"א וש"נ: שם ואמר ר"ל כופר· עי' ב"ק ד' מג ע"ב:

מסורת הש"ס

ויקרא כב | שם | ישעיה ג

קידושין ז. | ג"ז שם | [ב"ב קיט. חגיגה יד:] | [כריתות יא.] | [ג"ז ומאורסה כך איתא בכריתות] | [כריתות שם]

תורה אור

*ואין אני קורא בה אשת שני מתים מה נפשך אי קדושי דראובן קדושין קדושי דשמעון לאו קדושין ואי קדושי דשמעון קדושין קדושי דראובן לאו קדושין *איתמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא אמר ר"נ פקעו קדושי ראשון ר' זירא אמר רב נחמן גמרו קדושי ראשון א"ר זירא כוותיה דידי מסתברא דכתיב °לא יומתו כי לא חופשה [ויקרא יט] הא חופשה יומתו א"ל אביי ולתנא דבי ר' ישמעאל דאמר בשפחה כנענית המאורסת לעבד עברי הכי נמי דכי חופשה יומתו אלא מאי אית לך למימר שחופשה וחזרה ונתקדשה הכא נמי שחופשה וחזרה ונתקדשה *אמר רב הונא בר קטינא א"ר יצחק מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשאה בת חורין (א)כמאן כר' יוחנן בן ברוקה *דאמר על שניהם הוא אומר °ויברך אותם אלהים ויאמר וגו' פרו ורבו [בראשית א] ומלאו וגו' *אמר רב נחמן בר יצחק לא מנהג הפקר נהגו בה: **מתני'** *המוכר עבדו לעובדי כוכבים או *לחוצה לארץ יצא בן חורין: **גמ'** *ת"ר המוכר עבדו לעובדי כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו מאי אונו אמר רב ששת *דכתב ליה הכי לכשתברח ממנו אין לי עסק בך: ת"ר ילוה עליו מן העובד כוכבים כיון שעשה לו עובד כוכבים נמוסו יצא להירות מאי נמוסו אמר רב הונא בר יהודה נשקי מתיב רב ששת האריסין והחכירות ואריסי בתי אבות ועובד כוכבים שמשכן שדהו לישראל אע"פ שעשה לו נמוסו פטורה מן המעשר ואי ס"ד נשקי שדה בת נשקי היא אלא א"ר ששת זמן קשיא זמן אזמן ל"ק הא דמטא זמניה הא דלא מטא זמניה אלא גבי עבד דמטא זמניה צריכא למימר אלא אידי ואידי דלא מטא זמניה ול"ק הא לגופא והא לפירא*

ואיבעית

ואין אני קורא בה אשת שני מתים. לומר חליה היתה לזה וחליה לזה ומכח שניהם היא באה ואמרי' ביבמות (דף לא:) ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה השני מאמר ומת חוללת ולא מתיבמת שנאמר ומת אחד מהם וגו' (דברים כה) מי שעליה זיקת יבם א' ולא בעליה זיקת שני יבמין וזו ע"י מאמר לא יצתה מזיקת יבום הראשון כולה ובמקצתה חל עליה זיקת יבום השני אבל הכא לא זיקת שנים עלה דחד מנייהו קדושין גמורים ודאידך לאו כלום ומיהו משום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא לן הי מנייהו הוו קדושין והשתא דמתו לאו מתיבמת ללוי ממה נפשך כו': וחזרה ונתקדשה לשמעון · ולאו משום אחיו נקט ליה: פקעו קדושי ראשון · אפי' למ"ד מקודשת בלא השחרור והפקיעה ומקודשת לשני שהרי נשתנה גופה והויא לה כקטן שנולד: גמרו קדושי ראשון · ע"י השחרור גמרו דעד עכשיו הבא עליה באשם ומלקות היה אפילו מזיד ומכאן ואילך הבא עליה במיתה: לא יומתו כי לא וגו' · ומוקמינן לה בחליה שפחה וחליה בת חורין וס"ל דה"ק אינן חייבין מיתה משום א"א כי לא חופשה לאחר קידושין הא חופשה לבתר הכי יומתו דהוי לה אשת איש גמורה: ה"ג · הא חופשה בתר אירוסין יומתו וכי קידושין הראשונים כלום היו: אלא מאי אית לך למימר · דוקיא דקרא הכי משמע: הא חופשה וחזרה ונתקדשה · יומתו אם ניאפה עם אחר: כר' יוחנן בן ברוקה · במס' יבמות: על שניהם הוא אומר כו' · דאשה נמי מיפקדה אפריה ורביה: מנהג הפקר היו נוהגין בה · בזנות דלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה: **מתני'** יצא לחירות · אם ברח מן העובד כוכבים או שקנסוהו ב"ד לפדותו כדאמר לקמן דקונסים אותו לפדותו וכשיפדו לא ישתעבד לו וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המצות וכן לח"ל יצא לחירות מפני שהוציאו מארץ לחוצה לארץ ובגמרא מפרש את מי קנסו אם את הלוקח או את המוכר: **גמ'** אונו · שטר: לכשתברח · מן העובד כוכבים אין לי עסק בך: נמוסו · לקמן מפרש: יצא לחירות · דהויא כמכירה וקנסוהו רבנן: נשקי · חותם וסי' עבדות שתולין לעבדים בצואריהם: האריסין · ישראל שנעשה אריס לעובד כוכבים בקרקע העובד כוכבים וקסבר יש קנין לעובד כוכבים בארץ להפקיע מיד מעשר: אריס · למחצה לשליש ולרביע: חכירות · שקבלה מן העובד כוכבים בכך וכך חטין לשנה: ואריסי בתי אבות · כלומר אריסות קבועה ועומדת מאבות שהיו אבותיו של ישראל אריסין בקרקע זה לאבותיו של עובד כוכבים זה אפ"ה לא הוי קנוי לישראל אלא של עובד כוכבים הוא ופטור מן המעשר ישראל זה בחלקו: אף על פי שעשה לו · לישראל נמוסו: זמן · אם לא פרעתיך לזמן פלוני יהא הלוט לך: קשיא זמן אזמן · דגבי עבד חשיב לה מכירה וגבי שדה לאו מכירה היא: הא דמטא זימניה · הך דגבי עבד: אלא גבי עבד דמטא זימניה · בלשון קשיא הוא: הא לגופא · גבי עבד דקבע בו זמן לגופו שאם לא יתן לו עד אותו זמן יהא גופו חלוט לעובד כוכבים ומעכשיו היה משתעבד בו וכיון דחלזל בתקנתא דרבנן דאסרו למסור עבד לעובד כוכבים קנסוהו ואע"ג דלא מטא זימניה וגבי שדה דקבע לו זמן לפירות עכשיו לא תאכל הפירות יאם לא אפרע לך ליום פלוני אכול פירות עד שאפרע מעותיך הלכך אפי' מטא זימניה לאו מכירה היא וכ"ש בדלא מטא זימניה:

ואין אני קורא בה אשת שני מתים · וא"ת והכא מאי נפקא מינה אם היא אשת שני מתים הא אמרינן בפ' ד' אחין (יבמות דף לא:) דזיקת שני יבמין דרבנן גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות וזה לא שייך הכא וי"ל דהתם במאמר דרבנן הויא זיקת ב' יבמין דרבנן אבל בעלמא הוי דאורייתא: **מה** נפשך אי קידושי ראובן כו' · פי' בקונטרס דמשום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא ליה הי מינייהו הוו קידושין וקשה דרב חסדא גופיה פשיטא ליה דהוו קידושין ורבה בר רב הונא נמי חזר בו מכח דברי רב חסדא ונראה דמספקא ליה אי גמרי קדושי ראשון אי פקעי: **גמרו** קידושי ראשון · והא דאמרי' בפ"ק דקידושין (דף ז:) בהמה של שני שותפין הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדיש חציה כו' הא לא הקדישה לא גמרי שאני התם דאפשר שתרעה ויהיו חציה דמיה הקדש וחציה חולין אבל הכא דאי אפשר שתהא חציה מקודשת דכי יקח איש אשה כתיב לא חצי אשה מסתבר למימר או גמרי או פקעי ואע"ג דהתם מדמי למקדש חצי אשה לא קשה מידי דמייתי שפיר דהיכא דאיכא דעת אחרת לא פשטי בכולה אי נמי איכא למימר דבהמה של שני שותפין שייר בקנייתו קצת שהרי בהמה היתה בת הקדש לפיכך לא גמרי אבל הכא חציה שפחה לא היתה בכלל קידושין: **אבל** אם כתב עליו אונו זהו שחרורו · וא"ת הא דאמר אמימר לעיל (דף מ:) המפקיר עבדו אין לו תקנה דאיסורא דאיכא גביה לא מצי מקני ליה וכאן משמע דיש לו תקנה בשטר ועל כרחך לא משחרר ליה עד שיברח דאי לאלתר חייל השחרור היכי מזבין ליה ומסר ליה לעובד כוכבים להשתעבד בו וי"ל דלא דמי למפקיר דעובד כוכבים לא קני ליה אלא למעשה ידיו ואכתי פש ליה גבי ישראל ממונא דקני ליה לקנס ולוולדות ולא הפקיעו ממנו חכמים עד אחר שיכתוב לו גט שחרור: **הא** לגופא · פי' בקונט' גבי עבד קבע לו זמן שאם לא יפדהו יהא גופו חלוט לעובד כוכבים ומעכשיו נשתעבד בו וכיון דמזלזל בתקנתא דרבנן קנסוה אע"ג דלא מטא זימניה וגבי שדה איירי דקבע ליה זמן לפירי שאם לא יפדהו עד הזמן יאכל הפירות משם ואילך עד שיפרע הלכך אפי' מטא זימניה אין לו אלא פירות ותימה כיון דעד דלא מטא זימניה אין לו פירות מה שייך לומר פטור מן המעשר ועוד דהוה ליה למימר אידי ואידי בין מטא זימניה בין לא מטא זמניה ומדנקט לא מטא זמניה משמע דלא מתוקמא ההיא דמעשר אלא בלא מטא זימניה ונראה לפרש הא לגופא הא לפירא כמו הא גופא והא פירא דגבי עבד אע"ג דלא מטא זמניה הגוף בבית העובד כוכבים ומפקיעו מן המצות ומש"ה יוצא לחירות אבל בשדה אין לו לישראל אלא פירות והשדה ברשות העובד כוכבים ופטור:

גבי

עין משפט נר מצוה

קיג א מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה טז סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סי' מד סעי' יב וע"ש:

קיד ב מיי' פ"ג מהלכ' איסורי ביאה הלכ' יג סמג לאוין קכס

קטו ג מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה א סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פ:

קטז ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם בהג"ה:

קיז ה מיי' פ"א מהל' תרומות הלכה יז:

קיח ו מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ב סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' פ בהגה"ה:

מסורת הש"ס

לקמן פ"ב

יבמות סו' לעיל לח

שבת קיא: יבמות סה: [קדושין לה:]

[לעיל לג: יבמות סו:] [ערכין כט:]

[עי' תוס' לקמן מד ע"ב ד"ה לא"ל]

לקמן סה: קדושין ז' [תוס' ע"ז פ"ד]

[עי' תוס' ב"ב מג: ד"ה אין לי]

והדר משכן דלעיל: וזמן לגופיה הכא במאי עסקי' בשלוה"ח מג"ד

תוספות רי"ד

אמר רב (חנה) [הונא] בר קטינא אמר רב יצחק מעשה בשפחה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשו אותה בת חורין כמאן כר' יוחנן בן ברוקה דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו אמר רב נחמן בר יצחק לא התם מנהג הפקר נהגו בה: מתני' המוכר את עבדו לכנענים או לח"ל יצא ב"ח · אין פודים את השבויים יתר על דמיהם מפני תקון העולם · אין מבריחים את השבויים מפני תקון העולם רשב"ג אומר מפני תקון שבויים · אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן עובדי כוכבים יתר על דמיהן מפני תקון העולם · פי' כשמכרום אותו לכנענים הפקיעוהו מן המצות אי נמי כשמכרוהו לח"ל הפקיעו מצות הנוהגות בא"י לפיכך קונסים אותו שיצא לחירות: ת"ר המוכר עבדו לכנעני יצא לחירות וצריך גם שחרור מרבו ראשון

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמאן כר"י בן ברוקה · נ"ב עיין תוס' לעיל ד' מא ע"ב דמשחררין אותה משום שהיא מצוה רבה וכן בברכות ד' מז ע"ב שיחרר ר"א עבדו להשלים לעשרה ופריך מצוה הבאה בעבירה היא ומשני מצוה דרבים שאני וכ"כ התוס' שבת ד' ד [והבאר חסר]:

ואי בעית אימא בשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו: ת"ר "גבאו בחובו או שלקחו סיקריקון לא יצא לחירות ובחובו לא ורמינהי *הרי שאנסו בית המלך גורנו אם בחובו חייב לעשר אם *באנפרות פטור מלעשר שאני התם דקא משתרשי ליה תא שמע דאמר רב "המוכר עבדו לפרהגג עובד כוכבים יצא לחירות "התם הוה ליה לפייס ולא פייס גופא אמר רב המוכר עבדו לפרהגג עובד כוכבים יצא לחירות מאי הוה ליה למעבד הוה ליה לפייס ולא פייס "בעי ר' ירמיה מכרו לשלשים יום מהו תא שמע דאמר רב המוכר עבדו לפרהגג עובד כוכבים יצא לחירות התם בפרהגג עובד כוכבים שאינה חוזרת מכרו חוץ ממלאכתו מהו חוץ מן המצות מהו חוץ משבתות וימים טובים מהו לגר תושב לישראל מומר מהו לכותי מהו פשוט מיהא חדא "גר תושב הרי הוא כעובד כוכבים כותי וישראל מומר אמרי לה כעובד כוכבים ואמרי לה כישראל: בעו מיניה מרבי אמי עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מהו שיטול את דמיו א"ל ר' ירמיה לרבי זריקא פוק עיין במכילתיך נפק דק ואשכח דתניא "המוכר ביתו לעובד כוכבים דמיו אסורין ועובד כוכבים שאנס ביתו של ישראל ואין בעליו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול את דמיו וכותב ומעלה בערכאות שלהן מפני שהוא כמציל מידם ודילמא ה"מ בית דכיון דלא סגי ליה בלא בית לא אתי לזבוניה אבל עבדא דסגי ליה בלא עבדא אתי לזבוניה או לא שלח להו ר' אמי מיני אמי בר נתן תורה יוצאה לכל ישראל עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים [ו] מותר ליטול את דמיו וכותב ומעלה בערכאות של עובדי כוכבים מפני שהוא כמציל מידם *א"ר יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסים אותו עד מאה בדמיו דוקא או לאו דוקא ת"ש *דאמר ריש לקיש "המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסים אותו עד עשר' בדמיה ודלמא שאני עבד דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות ואיכא דאמרי אמר רבי יהושע בן לוי "המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו דוקא או לאו דוקא תא שמע *דאמר ריש לקיש המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיה שאני עבד דלא הדר ליה אלא בהמה טעמא מאי משום דהדרא ליה לקנסיה טפי חד אלא עבד מילתא דלא שכיחא *ומלתא דלא שכיחא לא גזרי בה רבנן בעא מיניה רבי ירמיה *מרבי אסי °מכר עבדו ומת מהו שיקנסו את בנו אחריו אם תימצי לומר *צרם °אוזן בכור ומת קנסו. בנו אחריו משום דאיסורא דאורייתא היא אבל הבא איסורא דרבנן ואם

רש"י

הכי גרסינן ואיבעית אימא בשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו · הא דשדה כגון שלוה העובד כוכבים מישראל על מנת שאם לא אפרע לזמן פלוני בא ומשכני מקרקע זו ותהא שלך והא דקתני פטורה מן המעשר כל זמן שלא בא ישראל ומשכנו דאע"ג דמטא זמניה הויא בחזקת העובד כוכבים ואם היה ישראל נוטל חלק בפירות פטורה מן המעשר וגבי עבד כי האי גוונא קנסוה רבנן לישראל ואע"פ שלא משכנו העובד כוכבים עדיין בעבד זה קנסוהו הואיל ועבר זמנו ולא פרע: גבאו · העובד כוכבים לעבד: בחובו · שהיה לו על ישראל והוא לא מכרו לו ולא לוה עליו: סיקריקון · בשעה שישראל מופקרין להריגה ואמר לעובד כוכבים שא קרקע זו או עבד זה והניחני: לא יצא לחירות · דאונס הוא וליכא למקנסיה: חייב לעשר · עליה דהוי כמוכר: באנפרות · הפסד: דקא משתרשי ליה · הרי נהנה מהם שפורע חובו הילכך לענין איסור חייב במעשר ומיהו גבי עבד קנסא משום מכירה היא וזה לא מכר מדעתו אלא שלא לרצונו גבאו ואמאי נקנסיה: פרהגג · מליק ושם עלילות ומכרו לו בדמי אנפרותו שהעליל עליו: היה לו לפייס · בדבר אחר: ולא פייס · ומסרו לו מדעתו: לשלשים יום · ולאחר שלשים יחזור אליו: לפרהגג עובד כוכבים · וקס"ד לעבוד עבודת המלך עד זמן פלוני ולשוב: חוץ ממלאכתו · גופו קני לך ובלבד שלא תשתעבד בו שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו לולדות דהשתא לא מפקע ממצות לחלל שבתות א"נ מכרו למלאכתו חוץ משבתות וימים טובים מהו: לגר תושב · שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבילות: פשוט מיהא · מתניתא: חדא · מהנך בעיא: עיין במכילתיך · במשנה הסדורה לך לידע מה כתיב: המוכר ביתו לעובד כוכבים · בארץ ישראל דאמר קרא לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע (ע"ז דף כ.): וכותב · לו שטר: ומעלהו בערכאות שלהן · לאוחזו אף על פי שחשיבות הוא להם: ודילמא · הא דלא גזור רבנן בהך דילמא אתי לזבוני מדעתו: הני מילי בית · דלא סגי ליה לאינש בלא בית ולא עבידי אינשי דמזבני: אתי לזבוני · וגזרינן בהא אטו מכירה דעלמא ולא תפשוט: שלח להו רבי אמי · להנך דבעו מיניה: מיני אמי בר נתן תלא הורה · הוראה זו לישראל: קונסים אותו · לפדות מיד העובד כוכבים: דוקא או לאו דוקא · דלא קנסינן ליה כולי האי וגוזמא קאמר: עד עשרה · אלמא בהנך דקנסו רבנן במכירה דידהו לא קנסו כולי האי: אין מוכרין בהמה גסה גזירה משום שאלה ושכירות ונסיוני במסכת ע"ז (דף טו.): שאני עבד · כלומר לעולם אימא לך דעבד דוקא ושאני עבד כו': או לאו דוקא · דאי בעו מיניה טפי קנסינן ליה עד דפריק ואורחא דמלתא הוא דנקט: עד מאה · וקס"ד ה"ה לעבד: שאני עבד דלא הדר ליה · כלומר דילמא תרוייהו דוקא ועבד היינו טעמא דלא קנסוהו כולי האי דלא הדר למריה בתר דפריק ליה דהא תנן יצא לחירות: ופרכינן אלא בהמה מ"ט קנסינן ליה כולי האי משום דהדרא ליה ליקנסיה טפי חד · מכדי דמיה היה לך לקונסו יותר מן העבד ותו לא הואיל וטעמא משום דהדרא ליה הוא אין כאן אלא כדי דמיה ואתה קונסו מי' עד ק' אוי לו בחזרה זו: מילתא דלא שכיחא היא · שימכרוהו לעובד כוכבים: מהו שיקנסו את בנו · לפדותו: אם תימצי לומר · הך דמבעיא לן בבכורות כהן הצורם אוזן הבכור ועבר משום כל מום לא יהיה בו דאמרי' התם לא ישחט עולמית ומבעיא לן צרם ומת מהו שיקנסו בנו אחריו ואם תימצי לומר בההיא דקנסוהו הא דהכא לא מיפשט לן מינה דהתם קא עבד אבוה איסורא דאורייתא אבל מוכר עבדו לעובד כוכבים איסורא דרבנן הוא דעבד:

ואם

תוספות

בשלוה על מנת למשכנו כו' · פירש בקונטרס שאם לא אפרע עד זמן פלוני בא ומשכני מקרקע זו ותהא שלך וכל זמן שלא בא ישראל ומשכנו הוי בחזקת עובד כוכבים וגבי עבד כי האי גוונא קנסוה רבנן לישראל הואיל ועבר הזמן ולא פרע ואע"פ שלא משכנו עדיין וקשה דהוה ליה למימר אידי ואידי דמטא זמניה לכך נראה דאתא לשנויי שנויא קמא הא דמטא זמניה והא דלא מטא זמניה והא דאקשינן גבי עבד דמטא זמניה אריכא למימר בשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו דס"ד כיון דלא משכנו עדיין לא יצא לחירות קא משמע לן דהואיל וביד למשכנו דיוצא לחירות:

המוכר עבדו לפרהגג · עובד כוכבים · פי' בקונטרס מליק ושם עלילות ומכרו לו באותן דמים שהעליל וקשה דלא שייך על זה לשון מכירה ולישנא שהיה לו לפייס ולא פייס לא משמע הכי ועוד דמדמי למוכרו לשלשים יום ונראה דהפרהגג נוטל עבדו על כורחו אלא שנותן לו דמים לכך פריך דאמאי יצא לחירות כיון דהוי בעל כורחו כמו גבאו בחובו ומשני דהיה לו לפייס דכיון דנותן דמים ודאי היה מתפייס בדבר מועט ומדמי לו נמי למוכרו לשלשים יום דאחר שגומר מלאכתו דרכו להחזירו לישראל וישראל מחזיר לו הדמים:

וכותב ומעלה בערכאות שלהם · פירש בקונטרס אף על פי דחשיבות הוא להן וקשה דשטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים מכשרינן *ולא מפלגינן בין לכתחילה בין לדיעבד ומפרש רבינו תם דאע"ג דנראה כמקיים המקח שרי הכא וההיא דפרק קמא דע"ז (דף יג.) הולכין ליריד של עובדי כוכבים ולוקחים מהן בהמה ועבדים מפני שהוא כמציל מידם ומעלה בערכאות של עובדי כוכבים התם נמי מקיים המקח ומתפרסם הדבר שמהנה לעבודת כוכבי' ואפי' הכי שרי:

או לאו דוקא · פירש בקונטרס דלא קנסינן ליה כולי האי וגוזמא קאמר וקשה דאם כן איזה שיעור יהיב דאכתי לא ידע היא דקונסין אותו עד עשרה דנימא ביה הוא שיעורא ונראה לפרש או לאו דוקא אלא אפילו ביותר ממאה קנסינן ליה עד דפריק כענין שפי' בקונטרס בהיכא דאמרי ומייתי מבהמה דקונסין אותו עד עשרה בדמיה אלמא לאו דוקא דהוא הדין טפי כדקאמר הכא עד מאה גבי עבדים והוא הדין דהכא לאו דוקא:

התם דאיסורא דאורייתא · ובפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות לד:) גבי צרם אוזן הבכור קאמר דליכא למיפשט מהכא דשאני עבד דמפקע ליה ממצות אם כן הוה מצי למימר הכא אם תימצי לומר דהתם לא קנסו הכא קנסו משום דמפקע ליה ממצות וכן התם הוה מצי למימר איפכא כי הכא:

נטייבה

עין משפט נר מצוה

קיט א ב ג ד ה מיי' פרק ח מהל' עבדים הלכה ב עד הלכה ג סמג עשין פו טור ש"ע י"ד סימן רסז סעיף פ בהג"ה וע"ש:

קכ ו מיי' פ"ט מהל' ע"ז הלכה יג סמג לאוין מח: [ו] מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה יג טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פא:

קכא ז מיי' פרק כ מהל' שבת הל' ג סמג לאוין סה טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף ד:

קכב ח מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה א סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פ:

קכג ט מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה ז טוש"ע י"ד סי' שיג סעיף א:

תוספות רי"ד

שלח ר' אמי מיני אמי בר נתן תורה תצא לישראל עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני אומות העולם מותר ליטול דמיו וכותב ומעלה בערכאות שלהם מפני שהוא כמציל מידם: אריב"ל המוכר עבדו לכנעני קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמיו ולשהררו: דוקא אי לאו דוקא ולא איפשיט · אר"ל המוכר בהמה גסה לכנעני קונסין אותו לפדותה עד מאה בדמיה בעא מיניה ר' ירמיה מרב אמי מכר עבדו לכנעני ומת מהו שיקנסו בנו אחריו לדידיה קנסיהו רבנן והא ליתיה או דלמא לממוניה קנסוה והא איתיה ופשט ליה לדידיה קנסוה לבריה לא קנסוה

גליון הש"ס

גמ' מכר עבדו ומת עיין תבואות שור סימן נט סק"ז:

מסורת הש"ס

[חולין קלא.]

[פי' שלקח אנס עובד כוכבים באונס שלא כדין. ערוך ועי' פרש"י לקמן ... ד"ה או מחמת אנפרות]

[לעיל יג:]

[בכורות ג.]

[ע"ז כס]

עי' תוספות בכורות לד: ד"ה בעא]

[עירובין סג: וש"נ]

ב"ק יג. בכורות לה:

קכד א מיי' פ"ז מהל' י"ט הל' ד סמג לאוין פה טוש"ע א"ח סימן תקלא סעיף ו :
קכה ב מיי' פ"א מהל' שמטה הל' יד סמג לאוין רסז :
קכו ג ד מיי' שם הל' יג:
קכז ה ו מיי' פרק ז מהל' חובל ומזיק הלכה ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפה סעיף א :
קכח ז מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ו סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פג :
[עי' פרש"י עירובין ה.]
קכט ח מיי' שם הל' ז סמג שם :
[ב"ק לג:]
קל ט מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף פג :
קלא כ ל מיי' פרק יא מהל' שמטה הלכה יא סמג לאוין ערב :

ואם תימצי לומר כוון מלאכתו במועד ומת [א]לא קנסו בנו אחריו משום דלא עבד איסורא הכא מאי לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה או דילמא לממוניה קנסו רבנן והא איתיה אמר ליה תניתוה *[ב]שדה שנתקווצה בשביעי' תזרע למוצאי שביעית [ג]נטייבה או נדיירה לא תזרע למוצאי שביעית וא"ר יוסי בר' חנינא *[ד]נקטינן הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידי' קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן *אמר אביי [ה]נקטינן טימא טהרות של חבירו ומת לא קנסו רבנן בנו אחריו מ"ט *[ו]היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקנסא דרבנן היא לדידיה קנסוהו רבנן לבריה לא קא קנסו רבנן : או לחוצה לארץ : תנו רבנן *[ז]המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני רבן שמעון בן גמליאל אומר פעמי' יצא ופעמים לא יצא כיצד אמר פלוני עבדי מכרתיהו לפלוני אנטוכי לא יצא לאנטוכי שבאנטוכיא יצא והא תניא מכרתיהו לאנטוכי יצא לאנטוכי השרוי בלוד לא יצא לא קשיא הא דאית ליה ביתא בארץ ישראל הא דאית ליה אושפיזא בארץ ישראל [ח]בעי רבי ירמיה בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל והכניסה לו עבדים ושפחות ודעתו לחזור מהו תיבעי למ"ד *הדין עמה תיבעי למ"ד הדין עמו תיבעי למאן דאמר הדין עמה כיון דהדין עמה כדידה דמו או דילמא כיון דמשעבדי ליה לפירא כדידיה דמו ותיבעי למאן דאמר הדין עמו כיון דהדין עמו כדידיה דמו או דלמא כיון דלא קני ליה לגופיה כדידה דמו תיקו : אמר ר' אבהו שנה לי רבי יוחנן [ט]עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם רבו יצא לחירות והתני ר' חייא איבד את זכותו לא קשיא [י]כאן שדעת רבו לחזור כאן שאין דעת רבו לחזור והתניא יוצא העבד אחר רבו לסוריא יוצא לא סגי דלא נפיק והתנן *ואין הכל מוציאין אלא יצא העבד אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם אם דעת רבו לחזור כופין אותו ואם אין דעת רבו לחזור אין כופין אותו אמר רב ענן שמעית מיניה דמר שמואל תרתי חדא הך ואידך דאיתמר *המוכר שדהו בשנת היובל עצמה רב אמר מכורה [כ]ויוצאה ושמואל אמר [כ]אינה מכורה כל עיקר בחדא הדרי זביני ובחדא לא הדרי זביני ולא ידענא הי מינייהו אמר רב יוסף ניחזי אנן מדתני בברייתא המוכר עבדו לחו"ל יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני שמע מינה קנייה רבו שני ולא הדרי זביני וכי אמר שמואל התם אינה מכורה [ל]ומעות חוזרי' ורב

ואם תימצי לומר • גבי מכוון מלאכתו במועד שיכול לעשות קודם המועד או להניחה מלהתחיל בה עד לאחר המועד וכיון דנמלא להתחיל בה סמוך למועד שאם לא יגמרנה במועד יהא דבר האבד ויהיה מותר לגומרה ותנן התם (מו"ק דף יג.) וכולן אם כוונו מלאכתן במועד יאבדו ואיבעיא לן כוון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו ואם תמצא לומר בההיא תפשוט לן דקנסוהו ואע"ג דלא עבד איסורא כ"ש הא דעבד איסורא אבל אם תמצא לומר בההיא דלא קנסוה הכתי הא מבעיא לן דהתם הוא דלא עבד אבוה איסורא שהרי מת קודם המועד ולא בא לידי איסור : לממוניה • לפדותו מנכסיו : והא איתיה • ביד בנו : שנתקווצה • ניטלו ממנו הקוצים וברקונין ליפותה ואין זו עבודת קרקע מן התורה לא קנסוהו ותזרע למוצאי שביעית : נטייבה • מזבלה והוליך לה זבל בעגלות ומשאות : נדיירה • על ידי דיר בהמה לזבלה עבודת קרקע היא וקונסין אותו : לא קנסו בנו אחריו • לשלם ואע"ג שהוא חייב לשלם כדתנן בהניזקין (לקמן דף נב:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומזיד חייב : שאינו ניכר • הטומאה אינה ניכרת בפירות : לא שמיה היזק • לחייב נכסיו מן התורה : לחוצה לארץ • אפילו לישראל : לפלוני אנטוכי • משמע שנולד באנטוכיא ולא משמע שנולד ודר באנטוכיא ואיכא למימר לא לקחו על מנת להוליכו שם הלכך לא יצא לחירות ואפילו הוליכו יש לומר דעתו לחזור : שבאנטוכיא • משמע שדירתו שם ועל מנת כן לקחו : לוד • בא"י הא • דקתני לפלוני אנטוכי לא יצא עד דאמר שבאנטוכיא : דאית ליה • להאי אנטוכי בית בא"י : והא • דקתני לאנטוכי יצא דלית ליה בית אבל אושפיזא אית ליה : ודעתו לחזור. לבבל : מהו • מי הויא הך איתתא כמוכרת עבד זה לחוצה לארץ בנישואין הללו דקיימא לן (כתובות דף נה:) בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ויצאו לחירות או לא : תבעי למ"ד • (יבמות דף סו:) במכנסת שום לבעלה וגירשה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן כמו ששמאום לי באחריותי בנכסי צאן ברזל הנישומין בכתובה ואיכא למ"ד הדין עמו הואיל ומאותה שעה הם באחריותו ואיכא למ"ד הדין עמה משום שבח בית אביה : כי דידה דמו • ולאו מכירה היא דהא אם נתארמלה או נתגרשה דידה נינהו : לפירא • שהוא משעבד בהן למלאכתו : דלא קנו ליה לגופיה • דאי מיית או מגרש לה הדרי לה : לסוריא • ארם צובה וכחוצה לארץ היא למכירת עבדים כדתניא בפ"ק (לעיל ח.) המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחוצה לארץ : יצא לחירות • ואע"פ שילא מתחלה לדעת ואי הוה מחי העבד לא הוה רבו מצי כייף ליה כדתנן הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין בשני דייני גזירות (כתובות קי:) : כאן שדעת רבו לחזור • כשילא על מנת כן ילא וכיון דמכרו הוי כמוכר מארץ לחוצה לארץ : והתניא • בניחותא : יוצא עבד אחר רבו לסוריא • משמע דין על העבד ללאת אחר רבו לסוריא ופריך לא סגי דלא נפיק בתמיה והתנן אין הכל מוציאין (לישנא אחרינא) גרסינן ילא עבד כו' עבד שילא אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם ומקמי הך תרלתא הוה גרסינן הכי יוצא עבד אחר רבו לסוריא מכרו רבו שם כו' ולא שבקיה לאסוקי לכולה מתניתא עד דפרכיה : אם דעת רבו לחזור • אם כשילא על מנת לחזור ילא : כופין אותו • להוליאו לחירות : תרתי • בשני דברים הללו שמעתי שפסק דין : חדא הא • מכירת עבד לחוצה לארץ : ויוצאה • לבעלים מיד וזה הפסיד מעותיו : אינה מכורה כל עיקר • מקל וחומר ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר וקאמר רב ענן בשני דברים הללו שמעתי ממנו מה תהא על המעות : בחדא אמר דהדרי זביני • וחוזרות המעות ללוקח : ובחדא לא הדרי • אלא איבד הלוקח מעותיו : ולא ידענא הי מנייהו • וא"ת אי לשמואל במוכר שדהו לא הדרי זביני ואיבד מעותיו במאי פליג עליה דרב דהא לרב נמי לא הדרה דקאמר מכורה ויוצאה ודאי פליגי דאילו לרב המכר מכר ואם קנו עמה נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ולשמואל אינו מכר והמעות מתנה נינהו ואין נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ויכולין לחזור בהן ומעות המטלטלין חוזרין ומעות הקרקע מתנה דאדם יודע שאין מכר שדה בשנת היובל וגמר ונתן מעות לשם מתנה : מדקתני בברייתא • לעיל ברישא דשמעתין : קנייה רבו שני • ואיבד מעותיו דאי הדר זביני ורבו ראשון קנייה למה ליה לשני לשחררו היה לנו לכוף את הראשון שאיסורו עליו אלמא לא הדרי זביני וכיון דשמע רב ענן בחדא מנייהו אמר שמואל [•]דהדרי זביני ודאי גבי שדה אמר שמואל דהדרי ולא הפסיד הלוקח :

ורב

נטייבה • פי' בקונטרס מזבלה וקשה דהא איסורא דרבנן הוא והיכי פשיט מינה בבכורות בפ' פסולי המוקדשין (דף לד:) אגרם אזן דהוי איסורא דאורייתא וכן הכא מפקע ליה ממלות היכי פשיט מינה ומפרש ר"ת נטייבה חרש בה חרישה יתירה דהוי דאורייתא ונדיירה כפירוש הקונטרס ואף על פי שהוא דרבנן חשיב טפי מנתקוולה ומייתי ראיה מנטייבה ומיהו אכתי קשה הכא היכי פשיט דילמא עבד שאני דמפקע ליה ממלות חמיר טפי מאיסורא דאורייתא כדאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (שם דף לד:) ואומר ר"ת דגבי שביעית אית לן להחמיר טפי מבשום מקום לפי שהיו מזלזלין בה כדאמרינן בסוף הניזקין (לקמן נד:) שהיו חשודין על השביעית לכך מייתי שפיר מינה דלא קנסו בנו אחריו ובשטר שיש בו רבית שקונסים אותו * דמשמע לעולם אפילו בנו כיון דקנסו זכה בו הלוה ובשנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים דאמר ר' יוסי הכל יהא מונח עד שיבא אליהו (ב"מ דף לז:) התם קנסינן להו כי היכי דלודי ואם היה מחזיר לבנו לא היה מודה:

שנתקווצה • פי' ר"ח קולין התלושים בה וכן מפרש בירושלמי אבל מחוברים הן אסורין מדאורייתא כדאמרינן בפרק הבונה (שבת דף קג:) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות הקרקע כל שהוא אע"פ דפטר התם בארעא דחבריה הכא ליכא לאוקמי בהכי דשביעית לא מיפטר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה :

[*]לחוצה לארץ יצא לחירות • ואם תאמר היכי דמי אי אזיל מנפשיה איבד את זכותו כדאמר בשמעתין דבעל כרחו אינו יכול להוליאו כדאמרינן בשלהי כתובות (דף קי:) דאין הכל מוליאין ויש לומר דמיד כשמכרו קנסינן ליה פן ישתדלנו לוקח בדברים לילך אחריו :

מידי

תוספות רי"ד

או לחוץ לארץ ת"ר המוכר עבדו לחוץ לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני ימפסיד לוקח את דמיו • פי' אע"פ שאין הלוקח רשאי להוציאו מא"י בעל כרחו של עבד כדתנן הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין אחד נשים וא' עבדים ואפ"ה כיון שקנאו ע"ד להוציאו קנסי' ליה שיוציאנו לחירות שמא יתפתה וילך אחריו ואע"פ שחוזר הלוקח ואומר כשרואה שב"ד כופין אותו לשהררו אני אדור בא"י אין שומעין לו אלא אמרי' כיון שקנאו ע"ד להוליכו לחו"ל קנה עצמו ב"ח • ודוקא המוכר עבדו לחו"ל קנסו אבל המוציא עצמו לחו"ל לא קנסו שהרי אם רוצה העבד למאן ולסרב בו שלא יוציאנו יכול. ולא עוד אלא אי (לא) מכרו שם אחר שיצא אבד העבד זכותו כדאמרינן בגמ' מפני שהיה לו לסרב ולא סירב וצריך גט שחרור מרבו שני שהמוכר עבדו לכנענים צריך גם שחרור מרבו ראשון דכנעני לא קני ליה אלא למעשה ידיו וקנין האסור עדיין נשאר אצל רבו ראשון אבל כשמכרו ישראל לחו"ל קנה הלוקח שני הקניינים ונסתלק רבו ראשון מעליו סילוק גמור הילכך צריך גם שחרור מרבו שני :

[מ"ק יג.] שביעית פ"ד משנה ב
[מ"ס יג. בכורות לד:]
ולקמן נד. ושם נסמן]
[תוספתא פ"ז פ"ד]
[יבמות סו:]
[כתובות קי:]
ערכין כט:
רש"ל מ"ז ועיין פ"ד
[ושייך לעיל במשנה ד' מג:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה קנייה רבו שני וכו' דהדרי • נ"ל דלא הדרי :

עין משפט
נר מצוה

קלב א מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' ב טוש"ע אה"ע סימן ... סעיף א ב:
קלג ב מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ו:
קלד ג מיי' פ"י מהל' עבודה כוכבים הל' ו סמג לאוין מז מט:
קלה ד מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה יא סמג עשין פז טור שו"ע י"ד סימן רסז סעיף פה:

[ועי' תוס' לקמן מח. ד"ה כל ממון]

קלו ה מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' יב סמג עשין קסב טור ש"ע י"ד סימן רנב סעיף ד:
קלז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
קלח ז מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעי"ד:
קלט ח טוש"ע שם סעיף ה:
קמ ט מיי' פ"א מהל' תפילין הל' יג סמג עשין כב טוש"ע י"ד סי' רפא סעיף א וטוש"ע או"ח סי' לט סעיף ו:

ורב ענן *ברייתא לא שמיע ליה ואי מדשמואל ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דילמא אינה מכורה ומעות מתנה נינהו מידי דהוה אמקדש את אחותו דאיתמר *המקדש את אחותו רב אמר מעות חוזרין ושמואל אמר מעות מתנה *אמר ליה אביי לרב יוסף מאי חזית דקנסינן ללוקח נקנסיה למוכר א"ל לאו עכברא גנב אלא חורא גנב א"ל אי לאו עכברא חורא מנא ליה מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסינן: ההוא עבדא דערק מחוצה לארץ לארץ אזל מריה אבתריה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה *נכתוב לך שטרא אדמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקנא ליה מינך מדרבי אחי ברבי יאשיה דתניא °לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי וגו' יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים הכתוב מדבר ת"ל °לא תסגיר עבד אל אדוניו אשר ינצל אליך מעם אדוניו מאי תקנתו עמך ישב בקרבך וגו' וקשיא ליה לר' יאשיה האי מעם אדוניו *אביו מיבעי ליה אלא אמר רבי יאשיה במוכר עבדו לחוצה לארץ הכתוב מדבר וקשיא ליה לרבי אחי ברבי יאשיה האי אשר ינצל אליך אשר ינצל מעמך מיבעי ליה אלא אמר רבי אחי בר' יאשיה בעבד שברח מחו"ל לארץ הכתוב מדבר תניא אידך *לא תסגיר עבד אל אדוניו רבי אומר בלוקח עבד ע"מ לשחררו הכתוב מדבר היכי דמי אמר רב נחמן בר יצחק דכתב ליה הכי לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו רב חסדא ערק ליה עבדא לבי כותאי שלח להו הדרוה ניהלי שלחו ליה לא תסגיר עבד אל אדוניו (שלח להו °וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיך שלחו ליה והכתיב לא תסגיר עבד אל אדוניו) שלח להו ההוא בעבד שברח מחו"ל לארץ וכדרבי אחי ברבי יאשיה °ומאי שנא דשלח להו כדר' אחי בר' יאשיה משום דמשמע להו קראי אביי אירכס ליה חמרא בי כותאי שלח להו שדרוה לי שלחו ליה שלח סימנא שלח להו דחוורא כריסיה שלחו ליה אי לאו *דנחמני את לא הוה משדרנא ליה ניהלך אטו כולי חמרי לאו כריסייהו חיוורין נינהו: מתני' *אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם ואין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם רשב"ג אומר *מפני תקנת השבויין: גמ' איבעיא להו האי מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא הוא או דילמא משום דלא לגרבו ולייתו טפי ת"ש דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב אמר אביי ומאן לימא לן דברצון חכמים עבד דילמא שלא ברצון חכמים עבד: ואין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם רשב"ג אומר מפני תקנת שבויין: מאי בינייהו איכא בינייהו דליכא אלא חד: בנתיה דרב נחמן בחשן קדרא בידייהו קשיא ליה לרב עיליש כתיב °אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי הא איכא בנתיה דרב נחמן גרמא להו מילתא ואשתביין ואישתבאי איהו נמי בהדייהו יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי אתא עורבא וקא קרי ליה אמר ליה מאי קאמר אמר ליה עיליש ברח עיליש ברח אמר עורבא שיקרא הוא ולא סמיכנא עליה אדהכי אתא יונה וקא קריא אמר ליה מאי קאמרה א"ל עיליש ברח עיליש ברח אמר *כנסת ישראל כיונה מתילא ש"מ מתרחיש לי ניסא אמר איזיל אחזי בנתיה דרב נחמן אי קיימן בהימנותייהו אהדרינהו אמר נשי כל מילי דאית להו סדרן להדדי בבית הכסא שמעינהו דקאמרן עדי גוברין ונהרדעי גוברין לימא להו לשבוייהו דלירחקינהו מהכא דלא ליתו אינשין ולישמעי ולפרקינן קם ערק אתא איהו וההוא גברא לדידיה איתרחיש ליה ניסא עבר במברא וההוא גברא אשכחוה וקטלוה כי הדרן ואתן אמר הוו קא בחשן קידרא בכשפים: מתני' °ואין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן העובדי כוכבים יותר על כדי דמיהן מפני

רש"י

ורב ענן · דלא ידע בהי מינייהו אמר ברייתא דלעיל לא הוה שמיע ליה דלפשוט מינה: ואי מדשמואל · וא"ת לפשוט מדשמואל דאמר אינה מכורה כל עיקר אלמא כיון דלאו מכר הוא מעות חוזרין: ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דילמא אינה מכורה · לענין דפרישית לעיל ומעות מתנה: רב אמר מעות · של קידושין חוזרין דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון: מאי חזית · במכירת העבד דקנסת ללוקח: חורא · חור הכותל שהעכבר נכנס לתוכו וגילול מפני רודפיו: חורא מנא ליה · הגניבה: היכא דאיכא איסורא · והנה העבד ביד הלוקח: אבתריה · להשיבו בחזקה: ה"ג מפקענא ליה מינך מדרבי אחי ברבי יאשיה: לא ישבו בארצך · בשבעה אומות כתיב: אל אדוניו · אל תוציאוהו מביניכם להשיבו לעבודת כוכבים שלו: הכי גרסינן וקשיא ליה לרבי יאשיה: במוכר עבדו לחוצה לארץ · כאן הזהיר הכתוב לבית דין שאם מכרו לא יסגירנו ללוקח אלא יצא לחירות: הכי גרסינן קשיא ליה לרבי אחי ברבי יאשיה: מעמך מיבעי ליה · אשר יתפרש מעמך מן ארץ ישראל להוציאו לחו"ל כמו אשר הציל אלהים מאבינו (בראשית לא): שברח מחו"ל לארץ · דהיינו אשר ינצל אליך לארץ: ע"מ לשחררו · והזהיר הכתוב לבית דין שיכפוהו שלא להשתעבד בו: הרי עצמך קנוי לך מעכשיו · לכשאקחך וכי זבין ליה הו"ל משוחרר למפרע ומהכא אמרי' ביבמות (דף צג:) דרבי כרבי מאיר סבירא ליה דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: לבי כותאי · חו"ל היא ורב חסדא נמי בבבל הוה: שלח להו כן תעשה לכל אבידת אחיך: דמשמע להו קראי · פשטיה דקרא הכי משמע להו טפי והן אינן שומעין לדברי חכמים להכי לא שלח להו כרבי: דנחמני את · כלומר מכירין אנו בך שחסיד אתה ולא תשקר: מתני' מפני תקנת שבויין · בגמ' מפרש לה: גמ' מפני דוחקא דציבורא הוא · אין לנו לדחוק הצבור ולהביאו לידי עניות בשביל אלו: או דילמא · דלא ימסרו עובדי כוכבים נפשייהו וליגרבו ולייתו טפי מפני שמוכרין אותן ביוקר ונפקא מינה אם יש לו אב עשיר או קרוב שרוצה לפדותו בדמים הרבה ולא יפילהו על הצבור: בתליסר אלפי דינרי · אלמא משום דוחקא דציבורא הוא: דליכא אלא חד · שבוי ת"ק חייש לתיקון העולם כולו שמא יקלפו על השבויים העתידים לבא ויתנום בשלשלאות ובהרילים ורבי שמעון לא חייש אלא אם כן יש שבויין אחרים עמו שמא יקלפו השבאין לייסרן ביסורין: בחשן קידרא בידייהו · מגיסות הקדרה בידיהן כשהיא רותחת והרואה סבור שאין האור שולטת בהן שצדקניות הן: אחד מאלף מצאתי · שהוא צדיק: אמר ליה · רב עיליש להאוא גברא: מאי קאמרה · ההיא עורבא: כיונה מתילא · כיונה נמשלה דכתיב יונתי תמתי (שיר השירים ה): סדרן להדדי · נופלות יחד בבית הכסא: עדי גוברין · אלו השבאין בעלינו הן: ונהרדעי גוברין · ישראלים אנשיו שבנהרדעא בעלינו היו כלומר כשם שהם היו בעלינו כך אלו בעלינו אין אנו צריכין עוד להם: עדי · אלו כמו עדה אמרה זאת אומרת (פסחים דף נג:): לרחקינהו מהכא · שירחיקו מכאן: איהו וההוא גברא · רב עיליש ואותו האיש המובין בלשון העופות: עבר מברא · מעבר המים ולא יכלו להשיגו עוד:

תוספות

מידי דהוה אמקדש אחותו · ולפי האמת יש נחלק דלא שייך התם למימר אדם יודע כמו במקדש אחותו דהא רב קאמר דמכורה ויוצאה: דלא ליגרבו ולייתו · °והא דתניא בפ' נערה (כתובות נב.) נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשון פודה שאני אשתו דהויא כגופו יותר מבתו דהכא ועל עצמו לא תיקנו שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו ור' יהושע בן חנניא דפרקיה להאוא תינוק בממון הרבה בהניזקין (לקמן דף נח.) לפי שהיה מופלג בחכמה אי נמי בשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליגרבו*: אמרי

תוספות רי"ד

א"ל אביי לרב יוסף מאי חזית דקנסית ליה ללוקח להפסיד דמיו ליקנסיה למוכר שיחזיר לו מעיקרו א"ל מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסי' א"ר אבהו שנה לי ר' יוחנן עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם יצא לחירות פי' דהכי אמרן בפ"ק המוכר עבדו בסוריא כמוכר בחו"ל וסוריא נקרא ארם צובה דמשק ודמשק בכלל והתני ר' חייא אבד את זכותו מפני שהיה לו שלא לצאת לא קשיא כאן שדעת רבו לחזור פי' לא אבד את זכותו וכאן שאין דעת רבו לחזור איבד זכותו: ההוא עבדא דערק מחו"ל לארץ אתא מריה ואשכחיה אתא לקמיה דר' אמי א"ל ליכתוב לך שטרא ארמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקענא ליה מינך מדר' אחי בר' יאשיה דאמר לא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחו"ל הכתוב מדבר ואי קשה ליפקעיה לגמרי כר' אחי ואמאי כתיב ליה שטר אדמיה משום דמצי אמר ליה רביה אנא דדיירנא הכא בא"י ומישתעבדת לי אי נמי מצי אמר ליה מזבננא לך לאחריני דקיימי הכא מ"מ עבד ניהא ליה בהכי לכתוב ליה שטרא אדמיה וליפוק לחירותא לגמרי: אין פודים את השבויים וכו' מפני תיקון העולם · פי' כדי שלא יתנו לבם לתופשם וגם מפני טורח הצבור ואין מבריחין תיקון העולם פי' שלא ישימו האחרים בכבלי ברזל אם יתפשום היום [או] למחר רבי שמעון בן גמליאל אומר מפני תיקון השבויים מאי בינייהו איכא בינייהו דליכא אלא חד לרבי שמעון בן גמליאל דאמר מפני תיקון השבויים טעמא דאיכא שבויים אחריני דאיכא למיחש שמא ישימו אותם בכבלי ברזל אבל היכא דליכא אלא חד מותר להבריחו ות"ק חייש לשבויים דעלמא לפיכך אין מבריחין אפי' חד: אין לוקחין ספרים וכו' אמר

גליון הש"ס

גמ' ורב ענן ברייתא לא שמיע ליה · עיין עירובין דף יט ע"ב: שם ומ"ש דשלח · קשה לי מה ייל דה"ל כפי ההלכה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"א לפרש סברא לכדרבי רבי: שם אתא עורבא וקא קרי · בערוך ערך מל א' הביא מסוגיא זו דרב עיליש ידע שיחת השופות וכבר השיגו כסדר הדורות דלאו מכאן מבואר כאשר: תוד"ה דלא ליגרבו וכו' · עיין במלחמות פ"ג דהלכות כאוכאית דמשם בכאבת"ה דלהייתא.

גמרא

מתני' ... מפני תיקון העולם: **גמ'** אמר ליה רב בודיא לרב אשי יתר על כדי דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין שמע מינה ס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורין בו דילמא לגנוז אמר רב נחמן *נקטינן °ספר תורה שכתבו מין ישרף כתבו עובד כוכבים יגנז נמצא ביד מין יגנז נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו ספר תורה שכתבו עובד כוכבים תני חדא ישרף ותניא אידך יגנז ותניא אידך קורין בו לא קשיא הא דתניא ישרף ר"א היא דאמר *סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים והא דתניא יגנז האי תנא הוא *דתני רב המנונא בריה דרבא מפשרוניא ס"ת תפלין ומזוזות שכתבן (מין) ומסור עובד כוכבים ועבד אשה וקטן וכותי וישראל מומר פסולין שנאמר °וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה והא דתניא קורין בו האי תנא הוא דתניא *לוקחין ספרים מן העובדי כוכבים בכל מקום ובלבד שיהו כתובין כהלכתן ומעשה בעובד כוכבים אחד בצידן שהיה כותב ספרים והתיר רשב"ג ליקח ממנו ורשב"ג עיבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי *דתניא ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשרות ואע"פ שלא עיבדן לשמן רבי שמעון בן גמליאל אומר אפילו עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן אמר רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו לסורו כ"ש דהוי ליה מין אמר רב אשי שחוזר לסורו משום יראה תנו רבנן מעלין בדמיהן עד כדי טרפעיק *מאי טרפעיק אמר רב ששת איסתירא ההיא טייעתא דאייתי חייתא דתפילי לקמיה דאביי אמר לה יהבת לי ריש ריש בתמרי אימליא זיהרא שקלא שדתינהו בנהרא אמר לא אבעי לי לזולינהו באפה כולי האי: **מתני'** *המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א"ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה אמר ר' יוסי בר' יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם: **גמ'** א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך משום

רש"י

מתני' מפני תיקון העולם דלא ליגרבו ולייתו טפי: **גמ'** קורין בו · ולא חיישינן שמא הוא כתבו לשם עבודת כוכבים ופלוגתא היא לקמיה: דילמא · הך דדייקא מתני' הא בכדי דמיהן לוקחין ליגנז קאמר ולאו מניחין אותו בידו שמא כשר הוא וגונזין אותו מספיקא: מין · האדוק בעבודת כוכבים כגון כומר: ישרף · דודאי לשם עבודת כוכבים כתבו: כתבו עובד כוכבים יגנז · כדלקמן: נמצא ביד מין יגנז · ספק כתבו ספק מצאו וכשר הוא: נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז · מספיקא שמא הוא כתבו: ואמרי לה קורין בו · דספק ספיקא הוא שמא ישראל כתבו ואם תמצא לומר הוא כתבו שמא למכור לישראל כתבו ולא לשם עבודת כוכבים: דר"א · בשחיטת חולין בפ' שני (דף לח:): מפשרוניא · שם מקום: מסור · מלשין: עבד ואשה אינן בקשירה · דמ"ע שהזמן גרמא היא דלילה ושבת לאו זמן תפילין הוא: כותי · גירי אריות הן: מומר ומסור · הרי פרקו מעליהן עול: כתיבה לשמן לא בעי · בתמיה: ציפן · לתפילין זהב: שטלה · לשון טלאי כלומר עשה חיפוי כיס שלהן בעור בהמה טמאה: פסולות · דכתיב (שמות יג) בפיך מן המותר בפיך: °בגר שחזר לסורו · רע וההוא דנידון גר הוה וחזר לסורו ויודע דבעי לשמן: מחמת יראה · וירא לנפשו שלא יהרגוהו הכותים: ת"ר מעלין בדמיהן. אע"פ ששנינו אין לוקחין אותן ביותר מדמיהן טעמא שלא יתשו לב ויטריחו לשלול ספרים אבל בדבר מועט להעלות בדמיהן טרפעיק לא מוכחא מילתא כולי האי: איסתירא · סלע מדינה שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר והכי מפרש בכתובות פרק אע"פ (דף סד.): טייעתא · ישמעאלית: חייתא · שק קטן: ריש ריש · זוג זוג של ראש ושל זרוע: אימליא זיהרא · נתמלאת ארס מרוב כעס: **מתני'** משום ש"ר · שיצא עליה לעז זנות: משום נדר · שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרנית: לא יחזיר. ואפי' נמצאו דברים בדאים או הנדר התירו חכם וטעמא פליגי בה אמוראי איכא למ"ד משום קלקולא ואיכא למ"ד קנס הוא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים: שידעו בו רבים · שנדרתו ברבים: לא יחזיר · דאין לו הפרה ורבי יהודה לא חייש לקלקולא אלא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בנדרים הלכך אי נדרה נדר ברבים פריצות הוא בנדרים וקנסוה: ושלא ידעו בו רבים · דיש לו הפרה לא קנסוה: כל נדר שצריך חקירת חכם · לילך לפני חכם ולבקש פתח וחרטה ואין הבעל יכול להפר: לא יחזיר · דר"מ סבר טעמא משום קלקולא הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר יכול הוא לקלקל את הגט לאחר שתנשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה: שאינו צריך חקירת חכם. אלא הוא יכול להפר לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע כו' שהרי נדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא היפר: לא אסרו זה · שצריך חקירת חכם להחזיר: אלא מפני זה · שאינו צריך דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקול לפי שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יש להתירו לא הייתי מגרשיך דהכן סהדי דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין בפני חכם לילך לבית דין ולישאל על נדרה אלא מפני נדר שאינו צריך הכם ובעל יכול להפר אסרו את כולן שלא יאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשיך: מעשה בצידן כו' · בגמ' מפרש מאי קאמר ומה אשמועינן: מפני תיקון העולם · בגמ' מפרש: **גמ'** והוא שאמר לה · בשעת גירושין: משום

תוספות

אמרי לה קורין בו · פי' בקונטרס דהוה ליה ספק ספיקא דשמא ישראל כתבו ואפילו כתבו עובד כוכבים שמא כתבו למכור לישראל ולא לשם עבודת כוכבים ואין נראה דרב נחמן קאמר כתבו עובד כוכבים יגנז והיינו אפילו כתבו למכור לישראל דלקמן מפרש טעמא משום כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה אלא טעמא דאמרי לה קורין בו משום דאיכא למתלי טפי שישראל כתבו דאין דרך עובד כוכבים לכתוב. **והא** דתניא יגנז האי תנא הוא · הוה מצי למימר דרשב"ג הוא דבעי כתיבה לשמה כדאמר בסמוך אלא מייתי תנא דאיירי בה בהדיא: **כל** שישנו בקשירה ישנו בכתיבה · מכאן אומר ר"ת דאין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא מיפקדה ואין נראה דהא מדפסלינן בריש התכלת (מנחות דף מב.) ציצית בעובד כוכבים דדרים בני ישראל ועשו ולא בעובדי כוכבים מכלל דאשה כשרה ואמרינן נמי סוכת גנב"ך כשרה בפ"ק דסוכה (דף ח:) ודוקא בס"ת ותפילין ומזוזות דכתיב וקשרתם וכתבתם דרשינן הכי: **עד** שיעבדם לשמן · כרשב"ג קיי"ל דבעי עיבוד לשמה כדמוכח בהנזקין (לקמן דף נד:) דההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו א"ל ס"ת שכתבתי גוילין שלו לא עבדתים לשמן ומסיק דנאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת והא דאיפליגו אביי ורבא בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מח:) בהזמנה אי מילתא היא ומוקי התם פלוגתייהו בפלוגתא דרשב"ג ורבנן לא כמו שפי' שם בקונטרס דאביי דאמר מילתא היא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמן דאם כן קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם אלא מפרש ר"ת דאביי כרבנן דלא בעי עיבוד לשמן דסגי בשאר הזמנות שמתקנין הקלפים ומשרטטין אותם לשמן כיון דהזמנה מילתא היא ורבא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמן ולא הזמנה מועטת ואע"ג דאמרינן בהתכלת (מנחות דף מב:) דרב כרבנן ושמואל כרשב"ג והלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל ואף ע"ג דאמר ליה התם אביי לרב שמואל בר יהודה האי תכלתא היכי צבעיתו לה א"ל מייתי לן דם חלזון וסמנים ורמינן לה ביורה ושקלינן פורתא בביעתא וטעמינן לה באודרא ושדינן להיא ביעתא וקלינן להאי אודרא בנורא משמע דבעינן צביעה לשמן נ"ל דאביי לא קיבלה דאיהו לא בעי לא עיבוד ולא טוייה ולא צביעה לשמן*: **מעלין** בדמיהן עד כדי טרפעיק · מתוך פי' הקונט' משמע דקאי גם אספרים וקשה תימה דאיך משוה הש"ס ספרים שדמיהן יקרים להעלות כדי טרפעיק כמו בתפילין ומזוזות לכך נראה דקאי אתפילין ומזוזות: **עיבוד** לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי · קשה דלמא כתיבה לשמן ודאי לא בעי דמסתמא לשמן קאי אבל סתם עיבוד עורות לאו לתפילין קיימי ולא מסתבר דפריך מעיבוד לעיבוד דמדקאמר כתיבה לשמן לא בעי משמע דמכתיבה פריך: אי

(ע"ע תוס' סנהדרין מח: ד"ה אע"פ ותוס' מנחות מב: ד"ה עד) שייך לעיל

עין משפט נר מצוה

קמא א מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יג סמג עשין כב טוש"ע י"ד סי' רפא סעיף א וטוש"ע א"ח סימן לט סעיף ו:

קמב ב מיי' וסמג שם טוש"ע י"ד שם וטוש"ע א"ח שם סעיף ד [וברב אלפס עוד בהל' ס"ת דף כח. ע"ב]:

קמג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

קמד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

קמה ה מיי' שם פ"ג הל' טו סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לב סעיף מח [וברב אלפס הל' תפילין דף עה: ע"ב]

קמו ו (מיי' שם פ"א הל' יג) סמג שם טוש"פ א"ח סימן לט סעיף ג [עי' מ"א שם ס"ק ו] וטוש"ע י"ד סי' רפא סעיף ב:

קמז ז ח מיי' פרק י מהל' גירושין הל' ב סמג עשין נח טוש"ע א"ע סי' י סעיף ג:

תוספות רי"ד

אמר רב בודיא לרב אשי יותר על דמיהם הוא דאין לוקחים. פי' מפני טורח הצבור אי נמי שלא יתגרו לשלול אותו הא בכדי דמיהן לוקחין ש"מ ס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים קורים בו דילמא ליגנז · אמר רב נחמן נקטי' ס"ת שכתבו אפיקורוס ישרף. פי' שהוא אדוק לע"ז וכל מחשבתו הוא לה וכותב האזכרות לשם ע"ז שלו · כתבו עובד כוכבים יגנז פי' דלא אמרי' סתם מחשבת עובד כוכבים לע"ז אלא הדבר ספק הילכך אין שורפין אותו ואין קורין בו אלא טעון גניזה נמצא ביד אפיקורוס יגנז פי' שאין ידוע מי כתבו נמצא ביד עובד כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו פ"ד קורין בו דאמרי' מישראל זבניה או שקליה ואתם כדי למוכרו לישראל ומ"ד יגנז שמא הוא כתבו ופסול · תני חנינא בריה דרבא מפשרוניא ס"ת ותפילין ומזוזות שכתבן אפיקורוס ועובד כוכבים ועבד ואשה וקטן וכותי וישראל משומד פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה · ואשה אינה בקשירה דה"ל מצות עשה שהזמן גרמא דלילה ושבת לאו זמן תפילין נינהו ומסור וישראל אפיקורוס פרקו מעליהן עול שמים ואע"ג דאשה מחייבא במזוזה כדתנן בברכות (דף כ) וחייבים במזוזה כיון דאינה ראשית לכתוב תורה ותפילין אינה ראשית לכתוב מזוזה דלא נגרעה כתיבת מזוזה מכתיבת ס"ת ותפילין וכל שפסול בזה פסול בזה: ת"ר מעלין על דמיהן עד כדי טרפעיק מאי טרפעיק אמר רב ששת איסתירא פי' סלע מדינה שהיא שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר צורי ודשאין לקנות התפילין מן המוצאם כל זוג בחצי דינר ואין זה עילוי הניכר שיתנו לבם לשלול מהן · ההיא טייעתא דאתייה חייתא דתפילי לקמיה דאביי א"ל אביי יהבתינהו ריש ריש בתמרי אימלי זיהרא שקלא שדהנהו בנהרא אמר אביי לא איבעי לי לזולינהו באפה כולי האי: **מתני'** המוציא את אשתו משום ש"ר כלומר שיצא עליה לעז של זנות לא יחזיר · משום נדר לא יחזיר ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר א"ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם שאני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם · אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והוא שאמר

עין משפט נר מצוה

קמח א מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה יג סמג עשין מח:

[ב] טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף כח:

משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הלכך צריך למימר לה הכי תניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא א"ר מאיר *מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר תניא כלישנא בתרא *אמר רבי אלעזר ברבי יוסי מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך *אומרים לו אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך: רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר: *אמר רבי יהושע בן לוי מ"ט דר' יהודה דכתיב °ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה ורבנן התם מי חלה שבועה עילוייהו כלל כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילה שבועה עילוייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם *וכמה רבים רב נחמן אמר [ב] ג' ר' יצחק אמר עשרה רב נחמן אמר ג' ימים ב' רבים ג' רבי יצחק אמר עשרה דכתיב עדה: רבי מאיר אומר כל נדר שצריך וכו': תניא רבי אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי *ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור"א סבר *אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד: א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן וכו': מאי תנא דקתני מעשה חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כשנדרה היא אבל נדר איהו יחזיר ואמר רבי יוסי ברבי יהודה מעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם

מאי

רש"י

משום נדר אני מוליכך · בההוא אסרו רבנן להחזיר ואי לא אמר מותר להחזיר: קסבר · רב נחמן: טעמא · דמתני' משום קלקולא שלא יקלקלנה על בעלה לאחר שתנשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שהדברים בדאין או שהנדר יש לו הפרה אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשיך וכן אמרתי בשעת גירושין שמפני כך אני מוליכך וכשגרשתיך היה בדעתי להחזירך אם ימצאו דברים בדאים ונמצא גט בטל ובניה מן השני ממזרין לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שלא תחזירנה עולמית ושוב אינו נאמן לומר כן שכיון שידע שאסור לו להחזירה אפילו לא הנשא לאחר ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו: ואי לא לא מצי מקלקל לה · שהרי לא אמר שמוליכה משום שם רע וכיון דלא מצי לקלקלה משניכת לא אסרו לו להחזירה עד שלא ניסת: וצריך שיאמר כו' · תקנו חכמים למוליכה שיאמר לה כן ומיהו בין אמר בין לא אמר לא יחזיר: קסבר טעמא · דלא יחזיר משום קנס הוא שלא יהו בנות ישראל כו': ונמצאו דברים בדאין · של שם רע וה"ה לענין נדר דהותר: אומרים לו · קודם גירושין וכיון דלא חש וגרשה תו לא מצי לקלקלה דגלי דעתיה דלא חביבה עליו כולי האי: מ"ט דרבי יהודה · דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה: ולא הכום · בגבעונים כתיב: נשבעו להם · והוה להו לאתשולי אשבועתייהו אי לאו משום דהודר ברבים: ורבנן · דאמרי יש לו הפרה: התם · לאו משום דאין לו הפרה הוא דאפילו הפרה לא צריך דמי חיילה שבועה עלייהו כלל הלא בטעות היתה: משום קדושת השם · שלא יאמרו העובדי כוכבים עברו על שבועתן: ימים שנים רבים ג' · גבי זבה דרשינן הכי בשילהי נדה: עדה · עשרה דכתיב גבי מרגלים (במדבר יד) לעדה הרעה יצאו יהושע וכלב: אדם רוצה שתתבזה · כלומר אינו מקפיד בכך הלכך צריך חקירת חכם מצי לקלקלה: מאי תנא · לעיל מיניה בנדרים שנדר הוא: דקתני מעשה · הלא אין אנו עסוקין אלא בנדרים שנדרה היא: אבל נדר הוא · שיגרשנה: יחזיר. אם ירצה דליכא למיחש לקלקולא:

מאי

תוספות

אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה · נראה דחששא זו איכה כי אם לעז בעלמא ולא שיהיה ממש גט בטל ובניה ממזרים דהא לא אמר ע"מ דאע"ג דבכמה דוכתי מהני גילוי דעת כמו שטר מברחת דהאשה שכפלו (כתובות דף עט·) וזבין ולא אילטריכו ליה זוזי דפרק אלמנה ניזונת (שם דף נז·) הכא ליכא למימר הכי מדבעי לר"מ תנאי כפול לכך נראה דלא אתי אלא ללעז בעלמא שיוליא עליה לעז כדי להחזירה אע"ג דכבר ניסאת לאחר שריא ליה דזנות דשוגג הוא לכך אמרו חכמים דלא יחזיר דהשתא שוב לא יוליא לעז ורש"י פי' דאפילו יאמר אילו הייתי יודע ס' אינו נאמן דכיון דיודע שאסור להחזירה ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו ולר"מ דבעי תנאי כפול כי לא כפליה למילתיה אפילו לעז ליכא והא דקאמר ר"מ כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר היינו בדכפליה למילתיה ולא כפליה לתנאיה דאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר דלעולם איכא קלקולא: שלא יהו בנות ישראל פרוצות כו' · הני תרי לישני דרב יוסף אליבא דת"ק פליגי דלישנא קמא סבר כיון דקתני במתניתין נמי משום שם רע והתם אין שייך פריצות דמה לה לעשות אם מוציאין ש"ר עליה אלא טעמא משום קלקולא הוא ולישנא בתרא סבר דבמוציא ש"ר לא מצי מקלקל לה דכיון דמשום ש"ר מגרשה דעתו בכל ענין לגרשה אפי' יהא בטל וכן בנדרים דמסתברא לחד טעמא הוי בתרווייהו והשתא אתי שפיר דמייתי תניא כלישנא קמא מדר"מ את"ק דלא מייתי אלא דשייך במוציא ש"ר משום קלקולא והוא הדין לת"ק וא"ת ללישנא בתרא דרב יוסף דטעמא משום פריצותא מנא לן דפליגי רבנן עליה דר' יהודה וסברי דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה דקאמר ורבנן מי חיילא כו' וי"ל דהך סוגיא אתיא כלישנא קמא דטעמייהו משום קלקול א"נ הא דקאמר ורבנן היינו ר"מ ור"א דאמרי לא אסרו צריך כו' דקסברי טעמא משום קלקולא ואפילו בהודר ברבים קאמר דלא אסרו אלא מפני שאינו צריך דאי ברבים אסור משום פריצותא הו"ל למימר לא ידעו בו רבים אטו מפני דידעו בו רבים ולא מפני שאין צריך:

כיון דאמרו מארץ רחוקה וכו' · וא"ת בלא"ה מי חיילא שבועה והא הוי נשבע לבטל את המצוה דכתיב (דברים כ) לא תחיה כל נשמה ואע"ג דאמרי' בירושלמי דשביעית פרק ששי אמר רבי שמואל בר נחמני שלש פרוזדוגמאות שלח יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ מי שהוא רוצה לפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמה יעשה מלחמה גרגשי פינה והלך לאפריקא גבעונים השלימו שנא' (יהושע י) וכי השלימו יושבי גבעון את ישראל שלשים ואחד מלכים עשו מלחמה ונפלו היינו קודם שעברו את הירדן כדקאמר עד שלא יכנסו לארץ אבל משנכנסו משמע שלא היו יכולין להשלים ולכך הוצרכו להערים ולומר מארץ רחוקה באנו וי"ל דעל כרחך באין רוצים להשלים כתיב לא תחיה כל נשמה כדמוכחי קראי (דברים כ) וקראת אליה לשלום וגו' ואם לא תשלים עמך וגו' רק מערי העמים וגו' לא תחיה כל נשמה וא"ת מ"ט דרבי יהודה הא ודאי שבועה בטעות הואי ועוד לר' יהודה איך הניחום בארץ הכתיב (שמות כג) לא ישבו בארצך וגו' והוה ליה נשבע לבטל את המצוה וע"כ משום חילול השם הוא כדאמרי רבנן וי"ל דקסבר ר' יהודה דאי איתא דיש לו הפרה לא היה בדבר חילול השם וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר כדאמרינן לעיל (דף מה.) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כו' ואמרינן נמי בפרק אלו נאמרין (סוטה דף לה:) וכתבו לכן מלמטה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות וגו' הא למדת שאם חוזרין בתשובה שמקבלין אותן וההוא קרא בז' אומות כתיב וי"ל דאי לאו חילול השם נהי שלא היו יכולין להרגן היו יכולין לגרשן מעריהם ועוד דבאותה שעה לא באו להתגייר כי אם אחרי כן: רב נחמן בר יצחק אמר שלשה · נראה דעל דעת רבים לא בעי אלא שנים דבפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט·) כשאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני

משביע

תוספות רי"ד

שאמר לה משום ש"ר אני מוציאך משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא א"י אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא פי' אמר לה בעת הגירושין משום ש"ר אני מו"אך כבר גילת דעתו שאינו מגרשה אלא בעבור הלעז שיצא עליה ואילולי הלעז לא היה מגרשה ועצב הוא בגירושי' וכל מה שעושה אינו עושה אלא בעבור הלעז ואם יתברר לו היום ומחר שהיה שקר עתיד היה להחזירה הלכך אע"פ שנותן לה גט סתם בלי שום תנאי שבעולם אנו שהרי שכל לבו אינו אלא שאם ימצא הלעז שקר שלא יהא גט ואף ע"פ שלא פירש בתר דעתיה אזלי' שאין הגט נומר אלא כפי מחשבת לבו ואילו היה מתנה עמה בפירוש הרי זה גיטיך ע"מ שהשם רע היא אמת בודאי כי האשה לא היתה נישאת עד שהיה מתברר אם היה אמת ככל תנאי' דעלמא שהבעל מתנה בגט ואין האשה נישאת עד שיתקיים התנאי שהתנה בעלה עמה אלא מפני שנתנו לה סתם בלי תנאי אנו חוששין שמא תלך האשה ותנשא בגט זה ואחר שיתברר שהש"ר אינו שם רע נמצא שהיה גט בטל ובניה ממזרים ואע"פ שאין הבעל טוען שאינו כאן או שמת אחר שהולידה הבנים אנו טוענים כך וזה א) שבהתנ ויאמר אילו הייתי יודע וכו' לאו דוקא שיאמר הבעל אלא יכול לומר כך וכיון שיכול לומר כך אע"פ שלא אמר אנו אומרים כך דס"ל לרבנן אע"פ שהגט בסתם הוא נותנו לה ואינו מטיל בו שום תנאי' כיון שגילה דעתו שמשום שם רע הוא מוציאה אנן סהדי שאם ימצא ש"ר שאינו ש"ר אין רצונו שיהא גט ואע"פ שלא פירש דבר זה בפיו כך הוא כאילו פירש והתנה בפיו דבתר מחשבת לבו אזלי' וכך הוא שוה גילוי דעתו כתנאי גמור ואנו חוששין שמא תנשא האשה בגט זה בעבור שנתנו לה סתם ונמצא הלעז שקר ונמצא הגט בטל הלכך אומרים לו הוי יודע שאתה מגרשה בעבור ש"ר ולעולם היא אסורה לך ואפילו אם ימצא הלעז שקר כדי לשבר ולבטל מחשבתו שחושב בלבו שאם ימצא שקר אחזירנה ואז ימלך ולא יתן לה הגט ואם יתנהו לה בודאי פי גמר ומגרשת בכל לב ואין בלבו עוד להחזירה אפי' אם ימצא שקר שהרי כך הודענו לו וע"ד כן נתנו לה ושוב אינו יכול לטעון עליה כלום ודוקא כשא"ל משום ש"ר אני מגרשך אז אנו הולכים אחר מחשבת לבו מפני שהוא גילה מחשבתו בפירוש אבל אם לא אמר שום דבר בעת הגירושין אע"פ שידענו שהיתה ביניהם קטטה בעבור הלעז שיצא עליה כיון שנתן לה גיטא בסתם ולא אמר לה דבר בודאי דגמר ויהיב בכל לב ולא אמרי' שמא מחשבתו לא היתה אלא ע"ד שהלעז הוא אמת שכיון שלא גילה מחשבתו בעת הגירושין לכולי האי לא חיישינן · ואי קשה היכי אמרינן דמשום גלויי דעתא בלא תנאי מפורש מצי לבטולי גיטא והא קי"ל כאביי דאמר גילוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ה"מ בדאיתי הכי מעיקרא ובתר הכי בעי לבטולי ע"י גילוי דעתא כדאמרי' לעיל גבי גידול בר ליואי דשדר לה גיטא לדביתהו ובתר הכי אמר לשליח ברוך הטוב והמטיב וכל מה דשקלי' וטרי' התם הכי הוא דמעיקרא יהיב גיטא בדעת ברורה ובתר הכי מגלה בדעתיה דבעי לבטולי התם אמרינן דגלויי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ולא בטיל אבל הכא דמעיקרא מכי יהביה ניהליה גלי אדעתיה דע"מ כן יהביה ניהליה משום ש"ר או משום נדר אפילו אביי מודה דמילתא הוי ומצי למיטען היום ומחר דהכי הות דעתא ולבטולי גיטא ובהא פליגי רבנן ור' יהודה דבעי' למימר לקמן דלא חייש לקלקולא דרבנן דחיישי לקלקולא משום דסברי אע"פ שהגט נתן בסתם בתר גילוי דעתו אזלי' אך שה מחשבת לבו כתנאי גמור שמתנה בפיו ור' יהודה לא חייש לקלקולא דקסבר כיון שהגט ניתן לה בסתם ולא פירש לה שאם ימצא הלעז שקר שלא יהא גט הרי הוא גט גמור ואע"פ שהיה הלעז שקר ואינו יכול לומר שלא גמרתי בלבי ליתן אלא ע"ד שהיה הלעז אמת שהדברים שבלב אין דברים והיה לו לפרש בפיו וכיון שלא פירש בפיו לצמיתות נתנו לה בלי שום תנאי ומחשבת לבו לא חשיבא תנאי · א"ד אמר רב יוסף אמר רב נחמן וצריך שיאמר לה משום נדר אני מוציאך משום ש"ר אני מוציאך קסבר טעמא מאי לא יחזיר משום קנסא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים והילכך צ"ל לה כי האי לישנא כדי שתתסרנה כל הנשים תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא א"ר מאיר מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאים ויאמר אילו הייתי יודע שכך אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה · תניא כלישנא בתרא א"ר אלעזר בר יוסי מפני מה אמרו המוציא אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך אומר לה הוי יודעת שמשום ש"ר אני מוציאך ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר פי' ר' יהודה לא חייש לקלקולא כדאמרן וקסבר טעמא משום קנסא הוא הלכך אם נדרה ברבים שהוא נדר חמור שאין לו הפרה קנסי' לה אבל אם לא ידעו בו רבים שיש לו הפרה לא קנסי' לה אמר ריב"ל מ"ט דר' יהודה דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה דכתיב (בגבעונים כתיב) ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה וגו' והוה להו לאתשולי אשבועתייהו אי לאו משום שנדרו ברבים ורבנן התם מי חיילא שבועה עלייהו כלל ולאו משום דאין לו הפרה הוא דאפילו הפרה לא צריך דלא חיילא שבועה עלייהו כלל דהלא בטעות היתה (הכא) כיון דאמרו מארץ רחוקה באנו ולא באו מארץ רחוקה לא חלה שבועה עלייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קידוש השם שלא יאמרו הגוים עברו על שבועתם: וכמה רבים רב נחמן אמר ג' ר' יצחק אומר י' רב נחמן אמר ג' ימים שנים רבים ג' ר' יצחק אמר עשרה דכתיב עדה · ר' מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר · פי' ר' מאיר סבר טעמא משום קלקולא הוא הלכך נדר שאין הבעל יכול להפר וצריך

שאלה

א) נראה דצ"ל וזה דתני בברייתא ויאמר כו'·

מאי קונם אמר רב הונא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשך: והתירו לו שיחזירנה: פשיטא מהו דתימא ליגזור משום דר' נתן *דתניא ר' נתן אומר הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן קמ"ל: מפני תיקון העולם: מאי תיקון העולם איכא אמר רב ששת ארישא רבינא אמר לעולם אסיפא והכי קתני אין בזו מפני תיקון העולם: **מתני'** המוציא את אשתו משום אילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכמים אומרים יחזיר *נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה אמר רבי יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך: **גמ'** למימרא דרבי יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמעינן להו דתנן *המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר, ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא [רבנן חיישי לקלקולא] ורבי יהודה לא חייש לקלקולא אמר שמואל איפוך והא מדקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה אמר ר' יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך מכלל דרבי יהודה חייש לקלקולא הא נמי איפוך אביי אמר לעולם לא תיפוך ור' יהודה בההיא סבר לה כר' מאיר וסבר לה כרבי אלעזר. בצריך סבר לה כרבי אלעזר בשאינו צריך סבר לה כר' מאיר אמר רבא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן לא קשיא *מאן חכמים ר' מאיר דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאיה: **מתני'** המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן: **גמ'** אמר רב אסי והוא שמכר ושנה ושילש הנהו בני בי מיכסי דיזפי זוזי מעובדי כוכבים ולא הוה להו למפרעינהו אתו וקא גרבי להו אתו לקמיה דרב הונא אמר להו מאי איעביד לכו דתנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אמר ליה רבי אבא לימדתני רבינו והוא שמכר ושנה ושילש אמר ליה הני מרגל רגילי דעבדי הכי ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה

פירקן

מאי קונם · הלא קונם לשון הקדש הוא שאוסר הדבר עליו כהקדש ומה אסר זה עליו: באומר יאסרו כו' · והכי קאמר קונם פירות עלי אם איני מגרשך: פשיטא · מאי ניחוש לה: במה · בשעת איסור הבמות: והמקיימו · ולא נשאל עליו לחכם להתירו: כאילו הקריב קרבן · על הבמה וגמר עונו שלם לפי שע"י כן הוא מרגיל עצמו בנדרים והאי כיון דקיים נדרו ניקנסיה מלהחזיר קמ"ל: ארישא · קאי דקאמר לעיל לא יחזיר ומסיק הכא מפני תיקון העולם אי משום קלקולא אי משום שלא יהו פרוצות: אין בזו וכו' · הכי קאמר והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם שלא נמצא כאן לאסור: מתני' המוציא את אשתו · בגט: משום אילונית · שלא הכיר בה כשכנסה ומכל מקום צריכה גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין: ר' יהודה אומר לא יחזיר · שמא תנשא ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפילו נותנין לי ק' מנה לא הייתי מגרשיך ולדעת כן גרשתיך שאם יבאו לך סימנים שאחזירך ואם ידעתי שלא תשובי אלי ואת ראויה לילד לא גרשתיך לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוציא את אשתו משום אילונית לא יחזירנה עולמית: וחכמים אומרים יחזיר · דלא חיישינן לקלקולא: והיא תובעת כתובתה · מן הראשון שהוציאה בלא כתובה משום מקח טעות ועכשיו נודע שלא הטעתו: שתיקותיך יפה ליך · שיאמר אילו ידעתי בסופי ליתן ליך כתובה לא גירשתיך: גמ' מכלל דרבי יהודה חייש לקלקולא · שמדבריו למדנו שאם ירצה לומר על מנת אילונית גירשתיך היה מקלקלה: לא תיפוך · ור' יהודה ודאי חייש לקלקולא וגבי נדר היינו טעמא דלא חייש דקסבר ליכא קלקולא דבנדר הצריך חקירת חכם סבר לה כר' אלעזר דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הילכך לא מצי למימר אילו הייתי יודע כו' ובשאינו צריך סבר לה כרבי מאיר דאמר אין הבעל טועה בנדר שבידו להפר ואינו יכול לומר לאחר זמן אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא גירשתיך: מאן חכמים · דאמרי הכא יחזיר: רבי מאיר היא · דאמר במסכת קידושין (דף סא·) כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו אם לא יעברו אינו תנאי: והכא בדלא כפליה · שלא אמר בשעת גירושין אלא הוי יודעת שמשום אילונית אני מוציאך ולא אמר לה ואם אי את אילונית לא יהא גט דהשתא הוי גט אפילו אינה אילונית ולא מצי לקלקלה: מתני' אין פודין · הואיל ורגיל בכך כדמוקי בגמרא והוא שמכר ושנה ושילש: גמ' בני בי מיכסי · מקום: גרבי להו · היו סובין אותם לעבדים: ללודאי · אומה שאוכלין בני אדם:

משביע אתכם וכו' ופירש שם בקונטרס דהיינו על דעת רבים ומיהו לפ"ז לא היה היתר לחרמות בזמן הזה ונראה דלא אמר משה כן אלא שלא יערימו כדמפרש התם* משום קניא דרבא וכן עתה אין עושין אלא בשביל כך וא"ת על דעת יחיד נמי לא יהא לו הפרה כיון דתלה בו נדרו וי"ל דמבטל דעתו משום רבים ולא משום יחיד:

הנודר כאילו בנה במה · מפרש רבינו אליהו משום דאתיא בגזירה שוה דחדלה כתיב הכא (דברים כג) כי תחדל לנדור וכתי' התם (ישעיה ב) חדלו לכם מן האדם וגו' כי במה נחשב הוא ודרשינן* אל תיקרי במה אלא במה ובריש פרק ארבעה נדרים (נדרים כב.) יליף בהאי גזירה שוה דנקרא רשע דכתיב שם רשעים חדלו רוגז (איוב ג): **המוציא** אשתו משום אילונית · משמע הכא דאילונית בעיא גט ותימה דבריש יבמות (דף ב:) משמע דלא בעיא גט דהוו קדושי טעות דתנן וכולן שמתו או שמיאנו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות ויש לומר דהכא מיירי בספק אילונית ומוציאה משום חשש אילונית תדע מדקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים ואילו ודאי אילונית אין לה רפואה מדפליגי רבי יהושע ורבי עקיבא בהערל (שם דף עט:) בסריס חמה דיש לו רפואה וחולץ וחולצין לאשתו ובאילונית לא פליגי ודרשינן בפ"ק דיבמות (דף יב·) אשר תלד פרט לאילונית והא דאמר (שם דף סד:) שרה אמנו אילונית היתה אין מזכירין מעשה נסים כדאמרינן גבי איוב בריש אלו טריפות (חולין דף מג·) והא דפליגי בהמדיר (כתובות דף עג·) בקדשה על תנאי וכנסה סתם דבעי' גט משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות היינו בשאר מומין דמחיל אבל באילונית לא מחיל ועוד דמומין מסיק אדעתיה שמא לא יתקיים התנאי דשכיחי ובועל לשם קדושין אבל אילונית דלא שכיח לא מסיק לבעול לשם קדושין והא דתנן פרק אלמנה ניזונת (שם ק:) הממאנת והשניה והאילונית אין להן כתובה דמשמע אבל גיטא בעי דהכי דייק בהמדיר (שם דף עג.) גבי כנסה סתם ונמצאו כו' משום שניה נקט הכי דעל כרחך ממאנת לא בעיא גט אי נמי בהמדיר לא דייק אלא משום דתני ברישא אינה מקודשת ובסיפא תנא שלא בכתובה והא דאמרינן (יבמות סא:) קטן וקטנה לא חולצין כו' קטנה שמא תמצא אילונית ולא אמרינן תתייבם ממה נפשך דאי אילונית היא הרי הן קדושי טעות ושריא לשני אומר ר"ת דהתם בדקבלה עילויה וכה"ג משני בפ' בן סורר (סנהדרין דף סט:): **אומר** לה שתיקותיך יפה מדבוריך · ואם תאמר ואם היא שתקה אנן מי שתקינן דהכי פריך רב פפא בס"פ הבא על יבמתו (יבמות דף סה:) גבי נשאת לרביעי והיו לה בנים ויש לומר דהתם נמי לא הוי אלא לעז דהא התם גירשה · ולא התנה כדפרישית הכא ופריך רב פפא דהוה לן לתקן נמי התם דלא יחזור שלא יהא לעז כדלתקן הכא ומשני אלא ודאי בלאו הכי אפילו לעז ליכא דהשתא הוא דבריח ומהאי טעמא לא מצי למתבע כתובה אבל הכא אם היא שתקה אנן נמי שתקינן דליכא לעז כיון דתקון דלא יחזור ואי אתיא למתבע כתובה מצי אמר לה דלמהדה דיהיבנא כתובה לא גירשתיך והתם דאיירי בעקרה דוקא שייך השתא הוא דבריח אבל הכא דאיירי בספק אילונית כדפרישית לא שייך לומר השתא הוא דבריח ואפילו לרבנן דלא חיישי הכא לקלקולא פריך התם שפיר אמאי לא מתקינן דמוזו רבנן התם משום דאין לה בנים והוסיף סבר נשאת לשנים ולא היו לה בנים ואם תאמר בסוף פרק קמא דנדה (דף יב:) גבי אשה שאין לה וסת פריך פשיטא דלא יחזור ומשני מהו דלא ליכא לדבר תיקנו מהו דתימא ליהדרה קמ"ל וזמנין דאזלה ומינסבא כו' ואמאי לא אמרינן התם השתא הוא דבריח וי"ל דהתם כיון שנתרפאת הרי היא טובל לה שם רפואה ולכי מצי מקלקל לה לומר אילו הייתי יודע שיש רפואה לזו הייתי מבקש לה שם לרפואה · ר"ל

[שבועות יח. נט"]

קכט א מיי' פ"ג מהל' נדרים הלכה כה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רג סעיף ג:

קל ב ג מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' י סעיף ג:

[ברכות יד.]

קלא ד ה מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הלכה יג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ו:

תוספות רי"ד

שאלה לחכם יכול הוא לקלקלה שאם יזקק לה חכם להתיר לה נדרה יאמר הוא אילו הייתי יודע שיזקק לה חכם אם היו נותנים לי אפי' ק' מנה לא הייתי מגרשך ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ושאינו צריך חקירת חכם אלא הוא יכול להפר כגון שהיה מנדרי עינוי נפש לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע וכו' שהרי הוא יכול להפר ולמה לא הפר אלא ודאי גמר בלבו לגרשה ר' אלעזר אומר לא אסרו זה אלא מפני זה · תניא ר' אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור' אלעזר סבר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד · פי' ר' מאיר סבר בנדר שצריך חקירת חכם ואינו מנדרי עינוי נפש שיכול הבעל להפר איכא למיחש לקלקולא כדאמרן שיכול לומר אילו הייתי יודע שהכם יכול להתירה לא הייתי מגרש דניחא לי שתתבזה אשתי בב"ד ולהשאל על נדרה ואע"פ שמחזקת עצמה נדרנית בפניהם והוא זילותא לה. אבל אם אינו צריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל ולומר אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשך שדבר זה ידוע הוא לכל שהבעל מפר[נדרי] עינוי נפש של אשתו · ור' אלעזר סבר איפכא בנדר שצריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל דאנן סהדי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד אבל בנדר שאינו צריך חקירת חכם יכול לקלקל ולומר שאין כל אדם בקי ביכול להפר נדרי אשתו [illegible] · ר' יוסי ב"ר יהודה מעשה בצידון וכו' כאן תנא דקתני מעשה · פי' דרך התנא כשאומר מעשה מביא ראיה לדברי הראשונים וזה אינו כך דברייתא מיירי בנדרה איהו ומעשה בנדרה [illegible]

יבמות קיב: נדרים כ ע. פ. ע"ש

[תוספתא פ"ג ע"ש]

[לעיל מה: וש"נ]

[עירובין פ. וש"נ]

גליון הש"ס

גמ' כאומר יאסרו כל פירות · עי' לעיל דף לה ע"א תוס' ד"ה ונודרת:

[illegible]

פירקן אמר (א) ליה תנן המוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים (ב) משום קלקולא *וכ"ש הכא דאיכא קטלא אמרו ליה רבנן לר' אמי האי ישראל מומר הוא דקא חזו ליה דקאכיל נבילות וטריפות אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל אמרו ליה והא זמנין דאיכא היתירא ואיסורא קמיה ושביק היתירא ואכיל איסורא א"ל זיל לא קא שבקי לי דאפרקינך: ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי שקל בהדיה *חייתא וגלגלתא אמר גמירי דיומא בתרא כל דבעי מינייהו עבדי ליה כי היכי *דליחול אדמיה יומא בתרא אמרו ליה מאי ניחא לך אמר להו בעינא אכמטינכו ואותבינכו וכל חד מינייכו אמחי' חייתא ופלגא כמטינהו ואותבינהו כל חד מינייהו כד מחייה חד חייתא נפק נשמתיה חרקיניה לשיניה א"ל אחוכי קא מחייכת בי אכתי פש לך גבי פלגא דחייתא קטלינהו כולהו נפק ואתא יתיב קאכיל ושתי אמרה ליה ברתיה לא בעית מידי למזגא עליה אמר לה בתי כריסי כרי כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא קרא אנפשיה °ועזבו לאחרים חילם: מתני' [ב]המוכר את שדהו לעובד כוכבים *לוקח ומביא ממנו בכורים מפני תיקון העולם: גמ' אמר רבה אע"פ *[ג]שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר שנאמר °כי לי הארץ לי קדושת הארץ אבל *יש קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר °השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ור"א אומר אע"פ *שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר שנאמר דגנך ולא דגן עובד כוכבים אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר לה' הארץ במאי קמיפלגי מ"ס דגנך ולא דגן עובד כוכבים ומר סבר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אמר רבה מנא אמינא לה *דתנן [ד]הלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבים חייבין במעשר אלא א"כ הפקיר היכי דמי אילימא דישראל וליקטינהו עובד כוכבים אלא א"כ הפקיר הא מפקרי וקיימי אלא לאו דעובד כוכבים וליקטינהו ישראל טעמא דהפקיר הא לא הפקיר חייב לא לעולם דישראל וליקטינהו עובד כוכבים ודקא אמרת הא מפקרי וקיימי נהי דמפקרי אדעתא דישראל אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי ת"ש [ה]ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא הכא במאי עסקינן [ו]בסוריא וקסבר *[ז]כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש תא שמע *ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות

טבל

פירקן · פדני: משום קלקולא · שלא יוטמעו בעובדי כוכבים וילמדו ממעשיהם ובחיי אביהן ליכא למיחש להכי דמנטר להון אבוהון: אימא לתיאבון הוא דקאכיל · ולא הוי מין אלא מומר ובמינים הוא דאמרינן *מורידים אבל לא מעלין אבל מומר אמרי' התם כמי נכתן מומר ואכ"ל איסורא. עדים העידו עליו כן והוי אוכל נבילות להכעיס: חייתא וגלגלתא · שק קמור ופקיע ועיגול של אבן או של עופרת בתוכו: דיומא בתרא. כשהורגין אותו: דליחול אדמיה · שימחול על דמו: איקמטינכו ואותבינכו · לקשור אתכם ולהושיבכם: חייתא ופלגא · כלומר מכה וחצי מכה: יתיב קאכיל ושתי · כל ימיו כל מה שהיה משתכר לא היה מגמגם להגניע ליום מחר: למזגא עליה · כר או כסת לישן עליו: כריסי כרי · בטני ושומן שבמעי הוא לי כר וכסת: מוריקא · כרכום: מתני' הכי גרסינן לוקח ומביא בכורים. בכל שנה צריך ליקח מן העובד כוכבים ביכורי פירותיה בדמים יקרים ומביאם לירושלים: מפני תיקון העולם · שלא יהא רגיל למכור קרקע בא"י לעובד כוכבים וגם אם מכר יטריח לחזור אחריה ולפדות: גמ' שאין קנין כו'. אם קנה עובד כוכבים קרקע בארץ אין קניינו קנוי להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר: לבני אדם · לכל צרכיהן: דיגונך ולא דיגון של עובד כוכבים · שאם מירחן עובד כוכבים והן שלו בשעת מירוח שהוא גמר מלאכתן למעשר מירוח העובד כוכבים פוטרן ואפי' לקחן מישראל בשבולין אבל אם הגדילו בקרקע העובד כוכבים ולקחן ישראל בשבולין ומירחן חייבין במעשר דקרקע א"י ביד עובד כוכבים לא הופקעה קדושתה: לקט שכחה ופאה · סתמן הפקר ופטורין מן המעשר שנאמר ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך (דברים יד) במי שאין לו חלק ונחלה עמך יצאו אלו שיש לו בהן חלק ונחלה עמך שהרי אף לו הן מופקרין והלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבי' חייבין במעשר כו' והשתא מפרש לה ואזיל: ה"ד אילימא דישראל · שהניחן ישראל בשדהו ולקטינהו עובד כוכבים וקאמר דאם חזר עובד כוכבים ומכרן לישראל חייב לעשרן אלא א"כ הפקירן ישראל ראשון בשדהו: הא מיפקרי וקיימי · דכל לקט ושכחה ופאה הפקר הן: אלא דעובד כוכבים · שהיו משדה העובד כוכבים והניחן כישראל: וליקטינהו. עניי ישראל וכיון דעובד כוכבים לא מיפקד להניח פאה ולקט לא חייל עלייהו שמא אא"כ הפקירן עובד כוכבים ממש לשם הפקר ולא לשם פאה להניח סתם: הא לא הפקיר חייב · במעשר אלמא שדה העובד כוכבים חייבת במעשר: ישראל שלקח שדה · זרועה מן העובד כוכבים והשהה אצלו עד שהביאה שליש וחזר ומכרה לעובד כוכבים: חייבת במעשר · אם בא ישראל ולקח מן העובד כוכבים מאותן הפירות ומירחן: שכבר נתחייב · כשהביאה שליש ביד ישראל דקי"ל לענין מעשר במסכת ר"ה (דף יב:) תבואה וזיתים אחר שליש: לא נתחייבה לא · אם הביאה שליש ביד עובד כוכבים פטורה: בסוריא · למעשר דידה מדרבנן ושם יש קנין ביד עובד כוכבים להפקיע: כיבוש יחיד · דוד כיבשה ולא היו כל ישראל שם והיא ארם צובה:

לכל מילי: אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי · והא דפליגי ר' יוחנן וריש לקיש בירושלמי דפ"ו דמסכת פאה בהפקיר לישראל ולא לעובדי כוכבים דרבי יוחנן אמר הפקר הני מילי כי שקיל ליה ישראל אבל כי שקיל ליה עובד כוכבים הפקר בטעות הוא ואינו הפקר:

טבל

ר"ל זבין נפשיה ללודאי · קודם שחזר למוטב דמבהמא לא היה מזלזל בעצמו כל כך: בריסי כרי · דרכן היה לשכב על בטנם כדאמרי' בזבחים (דף ה.) ריש לקיש רמי אמטוהי ומקשה: לוקח ומביא בכורים · זו גירסת הקונט' דקנסינן ליה לחזור וליקח ממנו אבל כולי האי לא קנסינן ליקח ממנו להפריש תרומות ומעשרות ומיהו קשה לר"ת דבגמ' מייתי ראיה מהא דיש קנין לעובד כוכבים דמפני תיקון העולם אין דאורייתא לא מנא ליה דילמא תיקון העולם קאי אהא דחייבוהו ליקח ואומר ר"ת דברוב ספרים לא גרסינן ומביא בו"ו והכי קאמר כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים לא שנא מוכר לא שנא אחר ורבינו חננאל גרס הלוקח מביא כו' וכן בירושלמי: אמר רבה אע"פ שאין קנין כו' · והא דתניא לעיל (דף מג:) אע"פ שעשה ישראל נימוסו פטורה מן המעשר אלמא יש קנין איכא לאוקמא בסוריא כדמשני לקמיה והיא דהשואל (ב"מ דף קא·) דהמקבל שדה אבותיו מן העובד כוכבים דמעשר ונותן לו ודחי לה התם דלעולם יש קנין אע"פ שהדיחוי אמת כדדייק מדנקט מליק מ"מ ראיה גמורה ליכא ולעולם מצי למימר רבה דסבר אין קנין מיהו אשכחן ר"מ דסבר יש קנין בספ"ק דע"ז (דף כא·) דאמר אין משכירין להן שדות משום דמפקע להו ממעשרות דכל זמן שהיא של ישראל כל מי שזורעה חייב במעשר וכי זכנה לעובד כוכבים הזורעה פטור דיש קנין דאי אין קנין אין זו הפקעה מה שאין עובד כוכבים מעשר קרקע החייבת דהתם פריך בית נמי מפקיע ממזוזה ומשני מזוזה חובת הדר היא ואין זה הפקעה והא דאמר ר' מאיר בפרק רבי ישמעאל (מנחות דף סו:) תורמין משל עובד כוכבים על של ישראל התם איירי כשגדלו ביד ישראל ולהכי מוקי פלוגתייהו במירוח העובד כוכבים ולא ביש קנין וכי פריך הכא לרבי אלעזר הוה מצי למימר אנא דאמרי כר"מ אלא דמשני שפיר: מר סבר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים · מתוך פי' הקונטרס משמע דהא בהא תליא דלרבה דאמר אין קנין ודריש דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אית ליה מירוח העובד כוכבים פוטר ולר"א דאמר יש קנין ודריש דגנך ולא דגן עובד כוכבים אית ליה דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר וקשה דכמה תנאים נחלקו במירוח העובד כוכבים ואם כן כל אותם תנאים נמי נחלקו ביש קנין ואין קנין וזהו דוחק דרבה ור' אלעזר נחלקו בפלוגתא דכל הנהו תנאי ועוד דמשמע במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סז.) דכולהו תנאי דרשי דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים ואפילו מאן דמחייב מירוח העובד כוכבים אלא דדריש מיעוט אחר מיעוט דתרי דגנך כתיבי לכך נראה דרבה ורבי אלעזר אתו ככולי עלמא ודריש נמי ר' אלעזר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים מדכתיב דגנך ולא כתיב תבואתך דאי הוה כתיב תבואתך הוה דרשינן שפיר נמי תבואתך ולא תבואת עובד כוכבים ומ"מ דריש נמי דגנך ולא דגן עובד כוכבים מדלא כתיב דיגונך בהדיא ול"ת כי היכי דדרשי' גבי דיגונך למאן דמחייב מירוח העובד כוכבים אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות הכי נמי נדרוש גבי דגנך וי"ל דלא מיסתבר לאוקמי מיעוט אחר מיעוט

טבל

עין משפט נר מצוה

קנב א מיי' פ"ח מהל' מ"ע הל' יג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ו:

קנג ב מיי' פ"ב מהל' בכורים הלכה טו סמג עשין קלס:

קנד ג מיי' שם ופ"א מהל' תרומות הל' י:

קנה ד מיי' פ"ב מהל' תרומות הלכה י:

קנו ה ו מיי' שם פ"א הלכה יט:

קנז ז מיי' שם הל' ג והלכה ג:

תוספות רי"ד

שיחזירנה שאין לאוסרה מפני תיקון העולם ולקונסו כדרך שאסרנו אותה עליו כשנדרה היא מפני תיקון העולם הכא לא שייך שום תיקון העולם לאוסרה עליו: מתני' המוציא את אשתו משום אילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר נישאת לאחר והיו לה בנים ממנה והיא תובעת כתובתה ר' יהודה אומר אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך פי' מתני' מיירי בספק אילונית ולא באילונית ודאית דאילוני' ודאית לא ילדה והיכי תני בסיפא נישאת לאחר והיו לה בנים אלא ודאי בספק אילונית מיירי וזהו משום אילונית משום חשש אילונית שהוא ירא שמא תהיה אילונית ודומיא דש"ר קתני שאינו ברור לעולם שזינתה אלא הוא מסופק שמא זינתה וכן משום נדר שאינו ידוע שיזקק לה חכם או לא יזקק והוא מסופק שמא לא יזקק ומ"ה מגרש לה והכא נמי הוא מסופק שמא תהיה אילונית ומ"ה מגרש לה והיכי דמיא ודאי אילונית והיכי דמיא ספק אילונית כדתנן בסוף פרק יוצא דופן בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסריס לא חולץ ולא מייבם ואקשי' בגמ' [והתניא] א' בן ט' שנה ויום א' וא' בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות. פי' אלמא אע"פ שהוא בן כ' ולא הביא שתי שערות כקטן חשבינן ליה ומחמת קטנות הוא שלא הביא שתי שערות והיאך אתה מהשבתו סרים והוא גדול ומחמת שהוא סרים לא הביאם אמר רב שמואל בר רב יצחק והוא שנולדו בו סימני סרים פי' מאי דתנן בפרק יוצא דופן דחשבינן ליה סרים ויצא מכלל קטנות כגון שנולדו בו סימני סרים וסימני הסרים הם מפורשים ביבמות בפרק הערל אמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסרים ש"מ וכי לא נולדו בו סימני סרים עד כמה תני ר' חייא עד רוב שנותיו וכי היכי דמתרצינן גבי סרים ה"ה נמי גבי אילונית אע"ג דהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות אינה אילונית גמורה שפטורה מן החליצה ומן הייבום עד שיולדו בה סימני אילונית או עד רוב שנותיה שהם ל"ו שנה וסימני אילונית הם מפורשים ביבמות בפ' הערל דאמרי' התם ת"ר איזו היא אילונית כל שהיא בת כ' ולא הביאה

שתי שערות ואפילו הביאה לאחר מיכן הרי היא כאילונית לכל דבריה ואלו הן סימניה כל שאין לה דדים ומתקשה בשעת תשמיש רשב"ג אומר כל שאין לה שפולי מעים כנשים ר"ש בן אלעזר אומר כל שקולה עבה ואינה ניכרת בין איש לאשה ואמרי' נמי התם א"ר אבהו סימני סרים ואילונית אין עושים בהם מעשה עד שיהו בן כ' ותברר לנו שאינה אילונית בוודאי אלא א"כ הגיעה לכ' שנה ונולדו בה סימני אילונית ולא הביאה שתי שערות ואפילו אם תביאם לאחר מיכן כיון שנולדו בה סימני אילונית ועברו כ' שנה אינן כלום ואם הגיעה לכ' שנה ולא הביאה שתי שערות ולא נולדו בה סימני אילונית היא בספק עד ל"ו שנה שהיא רוב שנותיה אם תביא שתי שערות הרי היא ככל הנשים ואם יולדו בה סימני אילונית או תשהה עד רוב שנותיה ולא תביא שתי שערות היא אילונית גמורה ומתני' בפ"ק ביבמות דתנן וצרתה מותרת כגון שנמצאת אילונית גמורה שהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות ונולדו בה סימני אילונית או שהיא בת ל"ו שנה ולא הביאה שתי שערות זו היא אילונית גמורה שקדושיה קדושי טעות וצרתה מותרת ומתני' דהכא בספק אילונית כגון שהיא בת כ' ולא הביא' שתי שערות ועדיין לא נולדו בה סימני אילונית ובעלה חושש שמא תהיה אילונית ומוציאה בגט מפני שעדיין לא הוחזקה אילונית גמורה או בסימנין או ברוב שנים שיהו קידושיה קידושי טעות לצאת בלי גט ר' יהודה אומר לא יחזיר פי' שמא תנשא לאחר ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפילו נותנים לי ק' מנה לא הייתי מגרשך לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוציא את אשתו משום אילונית לעולם הוא אסור להחזירה ואע"פ שמתברר שאינה אילונית כדי שלא יבוא לקלקלה והכ"א יחזיר ולא חיישי' לקלקולא וכשמגרשה אינו נותן לה כתובה מפני שהיא בספק אילונית והמע"ה הילכך אם נישאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה מן הראשון מפני

[מכ' פ"ז דף כג:]

[גי' סדור ערך גלג' חייתא תללא פי' נוד ונתונו אבן גלל]

[פי' כיון שעושין לו רצונו מתחרט דמו ויש לכן בו שום · ערוך ערך תל ד]

[פ"א חוזר ולוקח ממנו ישראל]

[ג"ש לק. מנחות לא. בכורות יא.]

[תוס' יבמות פא. ד"ה אין]

[ב"מ שם מנחות שם]

[עי' ה"ו מ"ס]

[לעיל ב פ"ח כח.]

[עירובין מ] [תוספתא תרומות פ"ב]

תהלים מט

ויקרא כה

תהלים קטו

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה תנן כנ"ל ותיבת ליה נמחק: (ב) שם אבל פודין את הבנים לאחר מיתה אביהן משום קלקולא:

קנח א מיי' פ"ג מהל' תרומות הלכה כ וש"ע נכ"מ :

קנט ב ג ד ה מיי' פ"ד מהל' ביכורים הל' ז: עשין קלג קמ :

קס ו מיי' שם פל"ה :

[לעיל מז ודף]

ב"מ נו. ב"ב קנח.

[שבועות מב: יבמות לג: ב"ק פח: ב"ב כ"ב ערכין כט.]

ב"ב צב.

[פי' פ' כ"ב בנב"ש בנ"ע]

[נזירים פ"א מ"ט]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה מתה אין לא מתה לא וכו' וי"ל וכו' כדאמרינן במסכת ביכורים · בירושלמי כל"ל ועי' רמב"ם פ"ג מהל' ביכורים הלכה יד ובכס"מ שם ושם הועיל דמביא ולא נזכר דקורא וצ"ע :

תורה אור

*טבל והולין מעורבין זה בזה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר של עובד כוכבים פטור ושל ישראל חייב עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר יש ברירה ומר סבר אין ברירה אבל דכולי עלמא יש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר הכא נמי בסוריא וקסבר *כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש אמר רב חייא בר אבין ת"ש המוכר שדהו לעובד כוכבים לוקח ומביא ביכורים מפני תיקון העולם מפני תיקון העולם אין מדאורייתא לא אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא הוו מייתי מדאורייתא כיון דחזו דקא מקרי ומזבני דסברי בקדושתייהו קיימן תקינו להו דלא ליתו כיון דחזו דמאן דלא סגי ליה מזבן וקא משתקען ביד עובדי כוכבים הדר תקינו להו דליתו איתמר *המוכר שדהו לפירות ר' יוחנן אמר מביא וקורא ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא רבי יוחנן אמר מביא וקורא *קנין פירות כקנין הגוף דמי ר"ל אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי איתיביה ר' יוחנן לר"ל °ולביתך מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו וקורא א"ל שאני התם דכתיב ולביתך ואיכא דאמרי איתיביה ר"ש בן לקיש לר' יוחנן ולביתך מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו וקורא התם הוא דכתיב ולביתך אבל בעלמא לא אמר ליה טעמא דידי נמי מהכא קאמינא איתיביה היה בא בדרך וביכורי אשתו בידו ושמע שמתה אשתו מביא וקורא מתה אין לא מתה לא ה"ה דאע"ג דלא מתה ומתה אצטריכא ליה סד"א ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא *דאמר ר' יוסי בר חנינא בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא שנאמר °ולקחת *והבאת עד שתהא לקיחה והבאה באחד קמ"ל ואזדו לטעמייהו דאיתמר המוכר שדהו

בזמן

טבל וחולין מעורבין · אין לך כל חטה וחטה שאין חציה טבל וחציה חולין שחלק העובד כוכבים פטור ואף לאחר שחלקו התבואה הנוקח מן העובד כוכבים צריך לעשר וישראל צריך לעשר את שלו מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפרים מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור אבל כי מעשר מיניה וביה מעשר בכל נמלא מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו : של ישראל חייב · לאחר שחלקו הוי של ישראל טבל גמור ומעשר ממנו על אחר ומאחר עליו דיש ברירה ושל עובד כוכבים פטור לגמרי ולת"ק אין ברירה ואפילו חלקו בספיקא הן עומדין : מדאורייתא לא · ואי אין קנין לעובד כוכבים להפקיעה מקדושתה הויא לה לענין קדושתה ברשות ישראל כאילו משכנה וכיון דביכורים מצוה דרמיא עליה היא ולא טבלי לאסור פירות באכילה מיחייב ליקח ולהביא ולא דמי למעשר דאפילו למאן דאמר אין קנין לא מיחייב לעשר על חלקו של עובד כוכבים דמעשר טביל ואסר ליה באכילה ולאו מצוה דרמיא עליה היא אלא אם כן אוכלן או מוכרן דקא מפרשי ליה אבל ביכורים מצוה דרמיא עליה היא : שתי תקנות הוו · כלומר לעולם מדאורייתא מיחייב והא דקתני מפני תיקון העולם משום דמעיקרא משום כייג תקנו שלא ליקח ולהביא כדמפרש והדר לפיכך הוצרכו לחזור ולתקן ולהעמידה כדין תורה : וסברי בקדושתייהו קיימין · אין אנו נכנסין בדבר : משתקען ביד עובדי כוכבים · שלא היה חוזר ופודה אותה : תקינו דלייתו · כדי שיטרח ויפדה : המוכר שדהו לפירות · שיאכל הלוקח פירות עד עשר שנים ותחזור הקרקע לבעלים ובזמן שאין היובל נוהג קאמר דהיינו משגלו שבט ראובן ושבט גד שגלו תחילה מעבר הירדן ע"י סנחריב עד חרבות ירושלים דאי בזמן שיובל נוהג כתם מכירה לפירות היא שהרי סופה לחזור ביובל : כקנין הגוף דמי · ויכול לומר מראשית פרי האדמה אשר נתתה לי : ולביתך · גבי ביכורים כתיב ושמחת בכל הטוב וגו' : ביכורי אשתו · שגדלו בקרקע מלוג שהכניסה לו אשתו לפירות : שאני התם דכתיב ולביתך · ומדאיצטריך לרבויי ש"מ קנין פירות לאו כקנין הגוף : מהכא · דכי היכי דאשמועינן דהכא כקנין הגוף דמי הוא הדין בעלמא : ושמע שמתה אשתו · וירשה הוא וקנה גוף הקרקע : ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא · דאמר בעינן לקיחה והבאה באחד וה"נ לבעי לקיחה והבאה באחד קמ"ל : ומת שליח בדרך · וחזר והביאן הוא בעצמו : מביא ואינו קורא. וה"ה נמי שהביאו שליח אחר דאפי' לא מת שליח ראשון אינו קורא דתנן* האשה וטומטום ואנדרוגינוס והשליח מביאין ולא קורין שאין יכולין לומר אשר נתתה לי:

בזמן

טבל וחולין מעורבין זה בזה · פי' בקונטרס אין לך כל חטה וחטה שאין חציה טבל וחציה חולין וצריך לעשר מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפרים מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב אבל כי מפרים מיניה וביה מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו ואפילו חלקו בספקן הן עומדים דאין ברירה וקשה דאמר לקמן דאי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והאחים שחלקו לקוחות הן לא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד הא אפילו למ"ד אין ברירה יש לו בודאי חלק בו דמחייב בבכורים והמותר שהוא חולין מאי מקדים ליה כדאמרינן בפרק הספינה (ב"ב דף פא:) ודוחק לומר דלא משכחת דמייתי בכורים כהלכתן שלא יצטרך להקדים קאמר דלישנא משמע דלא מייתי כלל קאמר. ועוד בפ' יש בכור (בכורות דף מח:) גבי חמש סלעים ולא חלי חמש קאמר דכו"ע אית להו דרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות משמע אבל אי לקוחות הן פטורין אפי' למ"ד חמש ואפילו חלי חמש דאפי' חלי חמש ליכא לכך נראה דאין תקנה לטבל זה דכיון דאין ברירה שמא הגיע לו כל חלקו של עובד כוכבים או חליו ולא ידעי' כמה ואי מעשר מיניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו של עובד כוכבים או איפכא או מקצתו ומיהו יכול לתקן שיפרים עליו ממקום אחר ויפרים גם עליו ממקום אחר ואחרון אחרון מקולקל עד שלא ישאר כי אם מעט וכל המעשרות והתרומות יתנם לכהן וללוי: ולביתך מלמד שאדם מביא בכורי אשתו · וא"ת והא מן התורה אין לבעל פירות בנכסי אשתו אלא תקנתא דרבנן בעלמא היא א"כ ע"כ גזירת הכתוב הוא ויש לומר דלך נשים שנותנות פירות לבעליהן וכי האי גוונא איירי קרא וכענין זה אמרינן בריש קידושין (דף ז.) אי כתב רחמנא מעשה ידיה לאביה דקא מיתזנא מיניה והא"נ דמדאורייתא אינו חייב במזונות בתו אלא דאורחא דמילתא הוא שהוא זן אותה: מתה אין לא מתה לא · וא"ת מאי קושיא דרבי יוחנן דאמר כתנא דלביתך דמה נפסך פליג וי"ל דאיכא לאוקמה במתה כי הך וא"ת וליסני דהך דמתה בשלא זכתה האשה פירות נכסיה לבעל וי"ל דברייתא קתני אף בתר דתקון רבנן פירות לבעל ועוד דהוה ליה כקונה פירות בשוק וא"כ קנה שדה דאינו קורא כדאמרי' א] במסכת בכורים (פ"א) אבל לר"ש לקיש שהיו לו פירות תחילה אתי שפיר דבמתה מביא וקורא כיון דמעיקרא אגיד בה לפירות: בצרן ושגרן ביד שליח · פי' רבינו שמואל בהספינה (ב"ב פא:) בצרן הבעל ושגרן ביד שליח דאם בצרן שליח והביאן השליח בירושלים שליח ודאי אין יכול לקרות כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ה) אבל הבעלים קורין דיכולין לומר הנה הבאתי דשלוחו של אדם כמותו וקשה לרבינו תם למאי דחשיב לבצירה לקיחה למה ליה למימר ומת שליח הוה ליה למתני בצרן הוא ושגרן ביד השליח או שבצרן שליח והביאן הוא וי"ל דאשמועינן רבותא דאע"ג דמת שליח וגמרו הבעלים הבאה דאיכא לקיחה ומקצת הבאה בבעלים אפי' הכי אינו קורא דבעינן לקיחה וכל הבאה באחד ואי גרסינן או מת אתי נמי שפיר וזו אף זו קתני ור"ת מפרש דבצירה לאו היינו לקיחה ובצרן אורחא דמילתא נקט שבעלים בוצרים כדי לעשות בענין יפה לפי שאין שיעור לבכורים ולקיחה היינו לקיחה מתוך הבית והדא קתני בצרן ושגרן ביד השליח ומת שליח בדרך דאז הוא רגילות שמביאן אחר ולא הוי לקיחה והבאה באחד : מביא ואינו קורא · וא"ת ונימא ירקבו כדאמרינן בפרק בתרא דמכות (דף יח:) הפריש בכורים קודם החג ועבר עליהן החג ירקבו משום דנראו לקריאה ונדחו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו והכא נמי כשבצרן נראו לקריאה וכששיגרן נדחו ויש לומר דהאמר בירושלמי דמסכת בכורים רבי אסי אמר ריש לקיש בשם רבי הושעיא כשליקטן לשלחן ביד אחר אבל אם לקטן להביאן הוא לא ישלחם ביד אחר שכל הבכורים שנראו לקריאה אין ניתרין אלא בקריאה ואמרינן התם מתניתין פליגא הפריש בכורים ומכר שדהו מביא ואינו קורא קיימתה כשנתן דעתו למכור מטעה ראשונה ולפי זה אם הפריש בכורים קודם החג על מנת להביאן אחר החג לא ירקבו אלא אחר החג מביא ואינו קורא:

לא

הוספות רי"ד

שכבר נתברר שאינה אילונית א"ר יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך שלא יקלקלך שאע"פ שהודעני לו שאף אם לא תמצא אילונית לא יחזיר יכול לומר מפני הספק גרשתיה ולא חשתי בהחזרתה ונתתי לה גט בכל לב אבל לא ידעתי שתלד ואתחייב בכתובת' שאילולי כן לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים · עיין בערך ל"ד בס' המסקנות למימרא(מאי) דר' יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמענא להו דתנן המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא דר' יהודה לא חייש לקלקולא ורבנן חיישי לקלקולא ואסיק רבא דר' יהודה חייש לקלקולא והתם בנדר אם לא הודר ברבים ה) הוא דאמרינן שאם הוא צריך חקירת חכם להתירו ואין הבעל יכול להפר ס"ל כר' אלעזר דאמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד והלכך לא מצי מקלקל לה ובאינו צריך שהבעל יכול להפר ס"ל כר' מאיר דאמר יחזיר דכיון דהוא יכול להפר למה לא הפר ולא מהימן לומר לא ידעתי שהייתי יכול להפר: מאן חכמים דאמרי יחזיר ר' מאיר היא דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאה פי' שלא אמר לה אלא משום אילונית אני מוציאך ולא אמר לה אילולי כן לא הייתי מוציאך דכמאן דלא אמר לה מידי דמי אבל בתנאי כפול אני כלום דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו ואם אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז עד ל' יום אע"פ שלא נתנה לו היא מגורשת מפני שלא כפל ואמר ואם לא תתני לי לא יהא גט ולא אמרי' מכלל לאו אתה שומע הן והכי נמי בגילוי דעתיה אע"פ שאמר לה משום אילונית א' מוציאך כיון שלא אמר לה ואילולי כן לא הייתי מוציאך כמאן דלא אמר לה מידי דמי: מתני' המוכר עצמו ובניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן הגוי בני מכסי ריזפי וזי מעובדי כוכבים ולא הוה להו למיפרעינהו אתו וקא נרבי להו פי' חיו שובים אותם לעבדים בעבור חובם אתו לקמיה דרב הונא אמר להו הא תנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותם א"ל ר' אבא למדתנו רבינו והיא שכבר ושנה ושלש א"ל הני מרגל רגילי דעבדי הכי · ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי אתא לקמיה דר' אמי א"ל (ע"כ שייך לדף מו ע"ב) פירקן אמר להו תנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותם אבל פודין את הבנים משום קלקולא וכ"ש הכא דאיכא קטלא אמרי ליה רבנן לר' אמי האי ישראל מומר דקא חזי ליה דאכיל נבילות אמר להו אימור לתיאבון הוא דאכליה והא זמנין דאיכא איסורא והתירא קמיה ושביק התירא ואכיל איסורא אמר ליה זיל לא שבקי לי דאפרקינך פי' וס"ל כמאן דאמר בריש פרק אין מעמידין מומר לאכול נבלה לתיאבון מחזירין לו אבידה : מתני' המוכר שדהו לעובד כוכבים וחזר ולקחה ממנו ישראל הלוקח מביא בכורים מפני תיקון העולם · פי' כגון שחזר ישראל ולקחה ממנו מליאה פירות ופשטה דמתני' משמע דמדאורייתא לא מיחייב האי לוקח להביא ממנו בכורים שכיון שהנטו הפירות ברשות עובד כוכבים כאילו חנטו בח"ל דמי דיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר אבל מפני תיקון העולם שלא ילמדו ממנו וימנעו מלהביא בכורים כי יאמרו כיון שהשדה היתה תחלה של ישראל והיא עכשיו ביד ישראל היאך אינו מביא בכורים ולא ידעו כי מפני שהיתה יד עובד כוכבים באמצע והנטו ברשותו אינו מביא · לפיכך חייבוהו להביא ודוקא בבכורים חייבוהו מפני שצריכים הבאת מקום ואם יראו שלא יביא נפיק מיניה חורבא אבל תרומות ומעשרות שאדם מפריש ונותן בתוך ביתו לא חייבוהו דלא נפיק מיניה חורבא שמי ידע מה שעשה זה האיש בתוך ביתו הלכך אוקימנא אדאורייתא ודוקא כשהיתה התחלה של ישראל ומכרה לעובד כוכבים וחזר ישראל ולקחה ממנו מליאה פירות לא גזרו עליו שיביא דלא נפיק מיניה חורבא דמידע ידעי דההך שדה של עובד כוכבים היתה ולא תימא דוקא אם חזר ולקחה ממנו מי שמכרה לו הוא דחייבות רבנן אבל ישראל אחרינא לא דמדתני וחזר ולקחה ממנו ישראל (תני) ותו תני הלוקח מביא בכורים ש"מ דבכל אדם קאמר דאילו כן הוי ליה למתני הכי וחזר ולקחה ממנו מביא בכורים מפני תיקון העולם אלא לאו ש"מ בכל אדם קאמר ואפ"ה תני וחזר כלומר תחלה היתה של ישראל ומכרה לעובד כוכבים ועוד חזר ישראל ולקחה ממנו אמר רבה אין קנין לכנעני בא"י להפקיע מיד מעשר שנא' כי לי הארץ לי קדושת הארץ ור' אלעזר אמר יש קנין לכנעני בא"י להפקיע מיד מעשר שנא' דגנך ולא דגן כנעני במאי קמיפלגי מר סבר דגנך ולא דגן כנעני ומר סבר דיגונך ולא דיגון כנעני פי' שאם מירח הכנעני כריו של ישראל פטור מן המעשרות עיין כל אלו הדינין בהלכות י"ב בספר הלקט

(*) תני' נ"ל ההמר דיתור כולה דהמריש ·

אמר

תורה אור

בזמן שהיובל נוהג ר' יוחנן אמר מביא וקורא ר"ל אמר *מביא ואינו קורא רבי יוחנן אמר מביא וקורא קנין פירות כקנין הגוף דמי ר"ל אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וצריכא דאי איתמר בההיא קאמר ר"ש לקיש דכי קא נחית אדעתא דפירא קא נחית אבל בהך דאדעתא דגופיה קא נחית אימא מודי ליה לר' יוחנן ואי איתמר בהא בהא קאמר רבי יוחנן אבל בהך אימא מודי ליה לר"ש לקיש צריכא ת"ש *הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא הכא במאי עסקינן בזמן שאין היובל נוהג ת"ש *הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חבירו מביא ואינו קורא הא שלשה מביא וקורא ה"נ בזמן שאין היובל נוהג והשתא דאמר רב חסדא מחלוקת ביובל שני אבל ביובל ראשון דברי הכל מביא וקורא דאכתי לא סמך דעתייהו *ל"ק הא ביובל ראשון הא ביובל שני לימא כתנאי *מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל °אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה דברי ר' יהודה ור"ש ר"מ אומר מניין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה שדה אחוזה יצתה זו שהיא שדה אחוזה ואילו לרבי יהודה ור"ש מת אביו ואח"כ הקדישה לא צריכא קרא מאי לאו בהא קמיפלגי דר"מ סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ובהא במיתת אביו הוא דלא ירית ולא מידי והלכך מת אביו ואח"כ הקדישה צריך קרא רבי יהודה ור"ש סברי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ובהא במיתת אביו השתא הוא דקא ירית והלכך מת אביו ואח"כ הקדישה לא צריכא קרא וכי איצטריך קרא להקדישה ואח"כ מת אביו הוא דאיצטריך אמר רב נחמן בר יצחק לעולם אימא לך *בעלמא קסברי ר' יהודה ור"ש קנין פירות כקנין הגוף דמי והכא רבי יהודה ור"ש קרא אשכחו ודרוש לכתוב רחמנא אם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו מאי משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה א"ר יוסף אי לאו דא"ר יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי *לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש *דא"ר אסי א"ר יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל ואי ס"ד לאו כקנין הגוף דמי לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון אמר רבא קרא ומתניתא מסייעי ליה לר"ל קרא במספר

הדרן עלך השולח

בזמן שהיובל נוהג. כל מכירת קרקע לפירות שהרי חוזר הגוף ביובל: אדעתא דפירא נחית. ולאו אדעתא למקנייה לארעא אפילו שעה אחת: הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חבירו. דקי"ל בבבא בתרא (דף פא.) דלא קנה קרקע הלכך אינו קורא דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתת לי: הא שלשה. דקיימא לן דקנה קרקע תחתיהן וביניהן כמלא אורה וסלו: מביא וקורא. ואע"ג דהדרא ביובל: מחלוקת. דר"ש לקיש ורבי יוחנן: ביובל שני. שמנו ישראל שכבר הורגלו להחזיר קרקעות בההיא קאמר ר"ש לקיש מביא ואינו קורא דסמכא דעתיה דמוכר דודאי הדרא ליה וזה בטוח שיחזירנה: [ביובל ראשון]. כל הני מתנייתא ביובל ראשון: כתנאי. קנין פירות אי כקנין הגוף דמי אי לא: שדה אחוזה. אם הקדישה ולא גאלה קודם היובל ומכרה גיזבר לאחר אינה נגאלת עוד וכשהיא יוצאה ביובל מיד הלוקחה מן הגזבר מתחלקת לכהנים שנא' (ויקרא כז) ואם לא יגאל את השדה וגו' והיה השדה בצאתו וגו' ושדה מקנה כשהקדישה ולא גאלה ומכרה הגזבר כשהיא יוצאה ביובל חוזרת לבעלים הראשונים שמכרוה למקדיש שנאמר בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו וגו': מניין ללוקח שדה מאביו והקדישה. בחיי אביו בעודה בידו שדה מקנה: ואחר כך מת אביו. ונעשית לו אחוזה: מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה. אם לא גאלה ומכרה הגזבר שיוצאה לכהנים ביובל: אשר לא משדה אחוזתו. קרא יתירא הוא: שדה שאינה ראויה. בשעה שהקדישה להיות לו שדה אחוזה לעולם: יצתה זו כו'. וכל שכן מת אביו ואחר כך הקדישה דבשעת הקדש כבר היתה אחוזה: ר' מאיר אומר. זו אינה שדה אחוזה וחוזרת לו מתנות אביו שמכרה לו וקרא כי אתא למת אביו ואחר כך הקדישה אתא: הכי גרסינן ואילו לר' יהודה ור' שמעון מת אביו ואח"כ הקדישה לא צריך קרא מאי לאו בהא קמיפלגי כו'. ולא גרסינן הכא אלא לאו דאזלי בתר פדיון ובמס' ערכין (דף יד:) גרסינן לה: לא צריכא קרא. דאי צריכא קרא הקדישה ואח"כ מת אביו מנא להו: קנין פירות. שהיתה קנויה לו מאביו בשעה שמת אביו וקנין פירות הוא שהרי היובל נוהג: כקנין הגוף דמי. וכי מיית אביו לא ירית מידי ולא הויא ליה אחוזה הלכך אי לאו דרבייה קרא לא הוה אמינא דתיהוי כשדה אחוזה ואצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה: לאו כקנין הגוף דמי. וכי מית אביו ירית גופא הלכך מת אביו ואחר כך כו': כקנין הגוף דמי. ומודו דמת אביו ואחר כך הקדישה צריכא קרא: והכא קרא אשכחו ודרוש. לרבויי מינה אף הקדישה ואחר כך מת אביו דאם כן דלא מרבי אלא מת אביו ואחר כך הקדישה: לכתוב קרא אשר לא אחוזתו. ולא לכתוב משדה: לקוחות הן. דאין ברירה והוי כמו שהחליפו חלקיהן: ומחזירין ביובל. משום מצות יובל: לא קרינן בה שדה מקנה אלא שדה אחוזה: וכיון דאמר ירושה המתחלקת הויא לקיחה אם אית ליה קנין פירות דהיינו כל לקיחה שבשעת יובל לאו כקנין הגוף דמי ואין מביא וקורא: לא משכחת. מביא וקורא אלא בירושה שלא נחלקה מבכפלה בימי יהושע דהייט חד בר חד שלא היו לו ולאביו ולכל הדורות למפרע עד יהושע שני בנים לאיש אחד שיחלקו ירושה: במספר

לא דכ"ע קנין פירות כקנין הגוף דמי. דיחויא בעלמא הוא דרבי יהודה אית ליה בהחובל (ב"ק דף צ.) גבי דין יום או יומים דלאו כקנין הגוף דמי*: אי לאו דאמר ר' יוחנן קנין פירות כו'. הקשה רבינו תם ואנו איך מצאנו ידינו ורגלינו דקיימא לן כר"ש לקיש דלאו כקנין הגוף דמי כדאמרינן בר"ש החולץ (יבמות דף לו:) וקיימא לן נמי דבדאורייתא אין ברירה דבסוף מסכת ביצה (דף לח.) פסקינן כרבי אושעיא ורב נחמן דקיימא לן (כתובות יג.) כוותיה בדיני *ואמרינן בר"ש פרק ב' דקדושין (דף מב:) האחים שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח ופסקינן נמי בהמוכר את הבית (ב"ב דף סה:) דאין להן דרך זה על זה המוכר בעין *רעה מוכר אלמא לקוחות הן והא דפסקינן בפ' בית כור (שם דף קז.) כרב דאמר בטלה מחלוקת לאו משום דיורשין הוו אלא משום דהוו כלקוחות באחריות ויורשין דקאמר רב לאו יורשין ממש אלא כלומר כיורשין וברוב ספרים גרסינן הכי בפרק קמא דבבא קמא (דף ט.) ומיהו רב אסי דאמר יחלוקו ומספקא ליה אי יורשין הוו היינו יורשין ממש כדמוכח בפרק יש בכור (בכורות דף מח.) גבי חמש ולא חצי חמש ורבי אסי אמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן לאו היינו רב אסי אי נמי הא דידיה הא דרביה והא דפסקינן בנדרים בפרק השותפין (דף מו:) כר"א בן יעקב בשותפין שנדרו הנאה זה מזה דמותר ליכנס לחצר לאו מטעמיה דטעמיה משום ברירה כדמוכח בפרק הפרה (ב"ק דף נא:) אלא משום דויתור הוא כרבינא בחזקת הבתים (ב"ב דף נז:) ומותר במודר הנאה וי"ל דדוקא בההיא לחודה בהכותב לבנו מהיום ולאחר מיתה קיימא לן כר"ש לקיש דלאו כקנין הגוף דמי משום דאבא לגבי ברא אחולי מחיל דהכי מצריך להו בפרק יש נוחלין (שם דף קלו:) לתרי מילי דר"ש לקיש דהכא ודהתם אבל בעלמא קיימא לן דכקנין הגוף דמי ואף על גב דקאמר הכא רבא קרא ומתניתא מסייעי ליה לר"ש לקיש לרבא לא סבירא ליה הכי דאם לא כן לא מצא ידיו ורגליו דרבא סבר לקוחות הן בפרק ב' דקדושין (דף מב:) ובפרק הזהב (ב"מ דף מח.) קאמר רבא נמי גבי משיכה מפורשת מן התורה קרא ומתניתא מסייעי ליה לר"ש לקיש אף על גב דרבא קאי כר' יוחנן בר מתלת (יבמות דף לו.) ועי"ל דדוקא רבי יוחנן אית ליה דמחזירין זה לזה ביובל אבל שאר אמוראים סברי אע"ג דלקוחות הן אין מחזירין דמכר הוא דאמר רחמנא דליהדר ירושה ומתנה לא והשתא אתי שפיר *וא"ת לרבי יוחנן דמחזירין זה לזה ביובל תו לא משכחת שדה אחוזה דכולהו הוו שדה מקנה ולא תתחלק לכהנים וגם יפדוה בשויה ולא בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף וי"ל כיון דתחת זו תחזור לו אחרת

[ופ"ש תוס' ב"ב נ: ד"ה קנין]
קסא א מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה ו סמג עשין קלט קמ:
קסב ב מיי' שם פ"ג הלכה יג:
נ"ל אמר
קסג ג מיי' שם פ"ד הלכה ד
יפה . רש"
קסד ד מיי' שם פ"ג הלכה יג:
קסה ה מיי' שם פ"ד הלכה ז:
קסו ו ז מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה כח:
[וע"ש תוס' סוכה ד"ה ר' יהודה ותוס' ב"ק פח: ד"ה הכי ותוס' בכורות נב: ד"ה אמר ר' יוסי]

בכורים פ"א מ"א
ב"ב [כז.] פא. בכורים פ"א מ"ו
נ"א אפילו תימא בזמן שהיובל נוהג ול"ק
ב"מ עב: ערכין יד [טו:]
[ערכין כה:]
[יבמות עח:]
כתובות נב: ב"ק סט: בכורות נב: לעיל כה.
ויקרא כז

°במספר שני תבואות ימכר לך מתניתא דתניא בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל אמר אביי *נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא דלא נחית אפירי אבל נחית אפירי מיגו דמשתעי דינא אפירי משתעי דינא אגופא:

הדרן עלך השולח

הניזקין שמין להן בעידית *ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ר"מ אומר אף כתובת אשה בבינונית *אין נפרעין מנכסים משועבדים *במקום שיש נכסי' בני חורין ואפילו הן זיבורית *אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית *אין מוציאין *לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדין מפני תיקון העולם *והמוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם: **גמ'** מפני תיקון העולם דאורייתא היא דכתיב °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם אמר אביי לא צריכא אלא לרבי ישמעאל *דאמר מדאורייתא בדניזק שיימינן קמ"ל מפני תיקון העולם שיימינן בדמזיק מאי רבי ישמעאל *דתניא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל רע"א לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש ולר' ישמעאל אכל שמנה משלם שמנה אכל כחושה משלם שמנה אמר רב אידי בר אבין הכא במאי עסקינן כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות ולא ידעינן אי כחושה אכל אי שמנה אכל דמשלם ליה ממיטב אמר רבא אילו ידעינן דכחושה אכל משלם כחושה השתא דלא ידעינן משלם שמנה המוציא מחברו עליו הראיה אלא אמר רב אחא בר יעקב

הכא

תורה אור: ויקרא כה; שמות כב

רש"י

במספר שני תבואות. ובשעת היובל משתעי כדכתיב במספר שנים אחר היובל וגו' אלמא אין גוף הקרקע מכור אלא תבואות של כל שנה: בכור נוטל כו' בשדה החוזרת לאביו ביובל. כלומר בשדה החוזרת לאחים מחמת שמכרה אביהן דאי דחזרה בחיי האב פשיטא ואשמועינן דגוף הקרקע לא היה קנוי ללוקח והוה ליה מוחזק לאביו לפני מותו דאי כקנין הגוף דמי הוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי דכתיב (דברים כא) בכל אשר ימצא לו במוחזק בידו: צריך הרשאה. מאשתו אם בא לדון עם שום אדם בגוף הקרקע דאי ליכא הרשאה מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את דקנין פירות לאו כקנין הגוף הוא: דלא נחית. לדון לפירא שאין לו לדון עמו כלום בפירות שאין לו טענה עם אותו האיש בפירות כלל:

הדרן עלך השולח

הניזקין שמין להן. ניזקין וגובין דמי ניזקן: בעידית. שבנכסי המזיק שטוב לו לאדם לגבות מועט מקרקע עידית ולא לגבות הרבה מזיבורית וכולהו מפני תיקון העולם כדמפרש בגמ': אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות. הגוזל שדה ומכרה לאחר וזרעה ולמחר ועשתה פירות ובא נגזל וגבאה עם פירותיה מן הלוקח ואינו משלם ללוקח כי אם גזילה חוזר הלוקח על המוכר וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שמכרה לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי היא מלוה בשטר ואת הפירות מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים ובגמ' מפרש טעמא וכן לשבח קרקעות אם השביחה הלוקח בנטיעת אילנות או טייבה בזבל ודיירה: והמוצא מציאה. ומחזירה ובעלים אומרים שלא החזיר כולה לא ישבע: מפני תיקון העולם. *אכולהו קאי: **גמ'** בדניזק שיימינן. מדאורייתא שאם היתה זיבורית של מזיק כעידית של ניזק אינו מגבהו אלא מזיבורית שלו: קמשמע לן. מדרבנן מפני תיקון העולם שיהו נזהרין מלהזיק דבמזיק שיימינן: מיטב שדהו. של ניזק השתא משמע שאם שילח בעירו ואכלה ערוגה של בית סאה בשדה חבירו שמין ערוגה יפה שבכל שדה הניזק ונותן לו דמיה ואפילו היתה זו כחושה ולקמן פריך אכל כחושה משלם שמנה: לא בא הכתוב. להחמיר עליו לשלם יותר ממה שהזיק: אלא לגבות לנזקין. שיעור דמי נזקו כמות שהוא: מן העידית. שאם אין לו מעות ורוצה לפרוע לו קרקע בשומא צריך ליתן לו מקרקע מעולה שלו: וקל וחומר להקדש. לקמן מפרש: אכל כחושה משלם שמנה. בתמיה: ערוגה בין הערוגות. והיו בהן כחושות ושמנות מעורבות זו אצל זו: ולא ידעינן. איזו: המוציא מחברו עליו הראיה. עליו להביא עדים לברר את הספק ודאורייתא היא בבבא קמא (דף מו:) מי בעל דברים יגש אליהם (שמות כד) יגיש ראיה אליהם:

הכא

תוספות

הניזקין שמין להן בעידית. אין ענין נזקין אצל גיטין אלא משום דתנא לעיל בהשולח מילי דתיקון העולם תנא ליה הכא וגט פשוט דתנא בבבא בתרא ולא תנאה הכא במכילתין משום דאיירי התם במילי שטרות כיצד נעשין תנא התם: **וכתובת** אשה בזיבורית. בגמ' מפרש טעמא משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא *וקשה דלמאן דאמר כתובה דאורייתא דיליף לה בפ' קמא דכתובות (דף י.) מכמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה מדאורייתא דינה בעידית ואמאי הפקיעו חכמים דינה מהאי טעמא ור"מ נמי דאמר דינה בבינונית קסבר כתובה דאורייתא בפ' אע"פ (כתובות דף נו:) וי"ל דטעמא דהפקיעו חכמים דינה כדאמר בגמ' (לקמן מט:) גבי בעל חוב שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ויאמר אקפוץ ואלוונו הכי נמי חשו חכמים באשה שמא תקניטנו כדי שיגרשנה ותגבה כתובה וטעמא דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא לא הוי אלא משום דלא תימא כמו שבעל חוב בבינונית משום נעילת דלת אשה נמי משום חינא תהא בבינונית:

אין נפרעין מנכסים משועבדין כו'. ואע"ג דלמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא מדאורייתא נמי בלא תיקון העולם לא גבי ממשעבדי ואפילו למ"ד שעבודא דאורייתא מכל מקום בע"ח דינו בזיבורית מן התורה מ"מ אי לאו משום תיקון העולם היה גובה אפילו ממשעבדי בבינונית משום נעילת דלת להכי קאמר שפיר משום תיקון העולם: **אין** נפרעין מנכסי יתומים כו'. בבעל חוב ניחא דלא חיישינן לנעילת דלת כדאמרינן בגמרא (לקמן דף נ:) דלא מסיק מלוה אדעתיה דמית לוה אבל ניזקין דדינן מדאורייתא בעידית איך הפקיעו חכמים דינן משום יתומים ובגמרא אמר דמיתמי בזיבורית אפילו הן ניזקין ולרבא ניחא דמוקי לה כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק כו' ולאביי ולמר זוטרא דפליגי עליה איכא למימר דסברי שעבודא לאו דאורייתא אי נמי לא פלוג רבנן בין בעל חוב לנזקין:

אמר אביי לא צריכא אלא לר' ישמעאל דאמר מדאורייתא בדניזק כו'. הקשה ר"ת דהכא משמע לאביי דפליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא אי שיימינן בדניזק או בדמזיק וכן תנא בהדיא לקמן ובפ' הכונס (ב"ק דף נט.) מוקי אביי פלוגתייהו בנידון במשוייר שבו ונראה לפרש דאע"ג דפליגי אי שיימינן בדניזק או בדמזיק מ"מ משמע ליה לאביי דבנידון במשוייר שבו נמי פליגי מדקאמר ר"ע לא בא הכתוב משמע מתוך תשובתו שכך ר"ל לא בא הכתוב להחמיר על המזיק כמו שאמרת אלא לענין עידית לבד בא הכתוב ואי לא פליגי בנידון במשוייר שבו אלא בעידית לחודיה לא היה מחמיר ר' ישמעאל על המזיק בשום דבר טפי מר' עקיבא אלא אדרבה ר"ע דאמר בדמזיק שיימינן מחמיר טפי כמו שאפרש בסמוך ולהכי טעי טפי במילתיה דר' ישמעאל מדברי רבי עקיבא דקאמר ולר' ישמעאל אכל כחושה משלם שמנה דמתוך תשובתו של ר"ע משמע ששמע מרבי ישמעאל שבא הכתוב להחמיר על המזיק יותר ממה שהזיק כדפירשנו: **ורבי** ישמעאל אכל שמנה כו'. פירוש בשלמא אכל שמנה משלם שמנה אלא אכל כחושה אמאי משלם שמנה א"כ הכי פירושו כיון דבאכל שמנה אינו משלם אלא שמנה כמו שהזיקה ולא קנסינן ליה לשלם יותר ממה שהזיק אם כן כשאכל כחושה נמי לא נקנסיה לשלם שמנה:

כגון

עין משפט נר מצוה

קסז א מיי' פ"ג מהל' שלוחין הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קכב סעיף ח [וכרב אלפס ב"ק פ"ט דף מ. וברא"ש שם סימן כג]:

א ב מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה ז ופ"ח הלכה י סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף ב וסי' תיט סעי' א:

ב ג מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף א:

ג ד מיי' שם הלכה ד ופט"ז מהל' אישות הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן ק סעיף ב:

ד ה מיי' פי"ח מהל' מלוה הלכה א ופי"ט הלכה ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קיח סעיף ה:

ה ו מיי' שם פי"ט ה"א ופ"ח מה' נזקי ממון הל' יח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף כא וסעיף יח וסי' תיט סעיף ג:

ו ז מיי' פכ"א מהל' מלוה הל' א ופ"ט מהל' גזילה הל' ה ז סמג שם וסי' עג טוש"ע ח"מ סימן קטו סעי' א וסי' שעג סעי' א:

ז ח מיי' פכ"א מהל' מלוה הל' א ופי"ח מהל' אישות הל' יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צג סעי' כא וסי' קיב סעי' ז:

ח ט מיי' פי"ג מהל' אבידה הלכה כ סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סימן רסז סעיף כו:

תוספות רי"ד

אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כר"ל ולא אמרן אלא דליכא פירא אבל איכא פירא מיגו דמשתעי דינא אפירא משתעי נמי דינא אגופא:

סליק פירקא

הניזקין שמין להן בעידית וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית רבי מאיר אומר אף כתובת אשה בבינונית אין נפרעין מנכסים משועבדים מקום שיש נכסים ב"ח אפילו הן זיבורית אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית. פי' אם אינו רוצה המזיק להגבותו מטלטלים דמי נזקו אלא קרקע מגבהו כשומת נזקו מן העידית שבנכסיו כדכתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם ועידית היא הנאה שבכל קרקעותיו את כל נאות יעקב תרגומא ית כל עידית יעקב וכל מה שגובה בשומא גובה אלא שיותר אדם רוצה מעט עידית מהרבה זיבורית אבל אם רוצה להגבותו מטלטלין מגבהו ממה שהוא רוצה ואפילו סובין כדאמרינן בפ' ארבעה אבות נזקין כסף ישיב ואפילו שוה כסף ואפילו סובין וזהו במטלטלין אבל בקרקע נותן לו מן העידית והרשות ביד המזיק ליתן לו או קרקע או מטלטלין: וב"ח בבינונית פי' בדלית ליה זוזי אבל אי אית ליה זוזי לא מצי פטר נפשיה לא בקרקע ולא במטלטלין אלא בזוזי דדוקא גבי מזיק הוא דאקיל רחמנא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין אבל גבי ב"ח עבד לוה לאיש מלוה כדכתבינן בכתובות בפ' הכותב ובבבא בתרא בפ' המוכר בית כור עפר ואי לית ליה זוזי ואית ליה מטלטלין ה"נ דלא מצי מגבי ליה קרקע אבל (אית) [אי לית] ליה זוזי ולא מטלטלין מגבהו מן הקרקע ומן הבינונית: וכתובת אשה בזיבורית. פי' כתובת אשה לא גביא אלא מן הקרקע ואי לא משכחא קרקע מפסדא ואפילו מיניה ולא אמרינן מיניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה אלא גבי ב"ח אבל אשה אין דינה אלא מן הקרקע ואפילו מיניה כדכתבינן בפ' הכותב וזיבורית

היא

מסורת הש"ס

[עי' פרש"י עירובין פ.]

ב"מ עג.

כתובות נה. ב"ק ח:

[עי' פרש"י על זה לקמן נ:]

ערכין כב. [לקמן מט: כתובות קי.]

[עי' תוספות לקמן נ: ד"ה אין מוציאין]

[לקמן נח.]

[לקמן נ.]

ב"ק ו: נט. [כל הסוגיא עד תכליתו]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכתובת אשה כו'. וקשה דלמ"ד. עי' כתובות דף י ע"א תד"ה הואיל: [עי' רש"ל]

הכא במאי עסקינן *כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ור"ע סבר בדמזיק שיימינן מ"ט דרבי ישמעאל נאמרה °שדה למטה ונאמרה °שדה למעלה מה שדה האמורה למעלה דניזק אף שדה האמורה למטה דניזק ור"ע סבר מיטב שדהו ישלם דהאיך דקא משלם ור' ישמעאל אהני גז"ש ואהני קרא אהני גז"ש לכדאמרן אהני קרא דאי אית ליה למזיק עידית וזיבורית וזיבורית דידיה לא שויא כעידית דניזק דמשלם ליה ממיטב רע"א לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש מאי ק"ו להקדש אילימא דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש °°שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי מנה לבדק הבית דאתי גזבר ושקיל מעידית לא יהא אלא בעל חוב ובעל חוב דינו בבינונית וכ"ת קסבר ר"ע בעל חוב שקיל בעידית כניזקין איכא למיפרך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בניזקין תאמר בהקדש שכן הורע כחו בניזקין לעולם דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש ור"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא *דתניא ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח לשור של הדיוט פטור ושל הדיוט שנגח לשור של הקדש בין תם ובין מועד משלם נזק שלם אי הכי ממאי דבעידית דניזק כזיבורית דמזיק פליגי דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמיפלגי דר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר לה כרבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי
תניא

שמות כב | שם | שם כא | ב"ק לז:

רש"י

הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ולרבי ישמעאל נמי אין שמין אכילת ערוגה אלא לפי מה שהיתה אם שמינה שמינה אם כחושה כחושה ולאחר שנישומה בבית דין ואמר אין לי מעות לפורעו יטול קרקע בדמי מעות נזקו ובא להגבותו מזיבורית שלו והיא טובה כעידית של ניזק והלה אומר מעידית שלך הגביני לפי דמי נזקי. שכן אמרה תורה מיטב שדהו וגו': רבי ישמעאל סבר בניזק שיימינן. ומיטב שאמרה תורה שאם בא להגבותו קרקע גרוע מעידיתו של ניזק ויש לו להגבותו ערוגה במיטב של ניזק על כרחו יגבהו ממיטב אבל טובה מעידיתו של ניזק אין לנו לכוף את המזיק לפרוע ואפילו יש לו: בדמזיק שיימינן. ממיטב שדותיו אמרה תורה שיגבנו: נאמרה שדה למעלה. לענין נזק ובער בשדה אחר: ונאמרה שדה למטה. לענין תשלומין מיטב שדהו וגו': ורבי עקיבא. שדהו ישלם כתיב במשלם הכתוב מדבר דהיינו מזיק והכי קאמר ר"ע לא בא הכתוב להקל על המזיק להפטר בזיבורית שלו אם היא כעידית של ניזק אלא להגבות לניזקין מן העידית של מזיק: ורבי ישמעאל. אמר לך: אהני גזירה שוה. דשדה שדה דבניזק שיימינן: ואהני קרא. דשדהו ישלם דמשמע דבמזיק שיימינן: וזיבורית דידיה לא שויא כעידית דניזק. אהני קרא לשלומי מעידית דידיה דאי לאו קרא הוה אמינא לא חייביה רחמנא טפי ממיטב דניזק ולא רמי דיניה דניזק אעידית דמזיק ולישקול מאי דמשכח גביה כאילו לא הוה ליה עידית: וק"ו להקדש. וקא סלקא דעתך בניזקין נמי קאי: לא יהא אלא בעל חוב. כדבורה בעלמא דקביל עליה מי עדיף מחוב דתנן בבינונית דאם הגזירה תורה בניזקין לא ילפינן חוב מיניה: איכא למיפרך. כלומר אפילו סבירא ליה הכי לא ילפינן הקדש מיניה דאיכא למיפרך מה לבעל חוב שהוא הדיוט דינא הוא לישקול בעידית: שכן יפה הכתוב כחו בניזקין. שחברו חייב בנזקו: משלם נזק שלם. ודריש רעהו הכי רעהו הוא דמשלם חצי נזק אבל להקדש נזק שלם ולגבי הזיק הקדש דריש הכי לרעהו הוא דמחייב אבל הקדש שהזיקה פטור: אי הכי. דר"ע כר"ש אוקמת ליה מאי דוחקיך דאוקמת פלוגתא דרישא בשומא דניזק ומזיק דלמא לגבות מן העידית דקאמר ר"ע נמי מעידית דניזק קאמר דהיא זיבורית דמזיק כר' ישמעאל ואמינא לא פליג עליה אלא בק"ו להקדש דר' ישמעאל לא סבירא ליה דר"ש בן מנסיא: אם כן. דלא פליג עליה דרישא מאי לא בא הכתוב דקאמר דמשמע לא בא לכך אלא לכך: ועוד. אי ר"ע קולא קאמר לגבי מזיק כר' ישמעאל: מאי קל וחומר להקדש. דקאמר האיל וקולא היא היכי מצי למימר וק"ו דמקילינן נמי גבי הקדש:
תניא

תוספות

כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי למימר דכ"ע מודו דאינו נותן אלא מעידית שיש לו ואינו חייב לקנות כדאמרינן בפ"ק דבבא קמא (דף ז:) אין לו אלא זיבורית כולן נגבין מן הזיבורית ומיהו אי בכל עולם הן שמין לר"ע הוה מצי למימר כגון דאית ליה למזיק עידית בינונית וזיבורית וזיבורית דידיה כעידית דעלמא ועידית דידיה כעידית דניזק ואפילו למאן דאמר בשלו הן שמין הוה מצי למימר דאיכא בינייהו כגון דעידית דמזיק כזיבורית דניזק דלמ"ד או כסף או מיטב משלם כסף לר' ישמעאל ולר"ע משלם מיטב שלו: **שור** רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש. תימה אמאי לא מוקי לה בשן ורגל שהזיק את ההקדש דהתם לא כתיב רעהו ומקרן ליכא למילף שכן אינה מועדת מתחילתה וגזירה שוה דתחת תחת נתינה ישלם כסף לא נתקבלה אלא לענין מיטב דוקא ולא לענין תשלומין דאי לכל מילי א"כ נפטרו כולהו ברשות הרבים וכלים ושור פסולי המוקדשים וטמון וי"ל כיון דכתיב רעהו תו ליכא למילף מיטב בשן ורגל שהזיק את ההקדש מק"ו דהדיוט דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו לענין קרן וכה"ג פריך בסמוך שכן יפה כחו בניזקין וכי קאמר אלא כאומר הרי עלי מנה וכו' לא בעי לאוקמא בשן ורגל משום דמנזקין אנזקין אסיק אדעתיה שפיר דאיכא למיפרך שכן יפה כחו אבל מנזקין אמלוה לא הוה סלקא דעתיה למיפרך דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא לא פרכינן מה להדיוט שכן יפה כחו לענין ריבית ואונאה אנזקין ועוד יש לומר דכולהו נזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי בריש פרקא דאמר במה אנן קיימין אי בהכשר נזקין הא תנינא שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקי גופו הא תני רבי חייא נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלא כאומר הרי עלי מנה כו' משמע דלא משכח נזקין להקדש לא בשן ורגל ולא באדם המזיק ובפ"ק דבבא קמא (דף ט:) נמי תנן נכסים שאין בהן מעילה ואכולהו ד' אבות קאי ואפילו אנזקי אדם למ"ד מבעה זה אדם והא דמשמע בפרק השואל (ב"מ דף צט:) דאדם המזיק את ההקדש חייב לשלם קרן היינו מדרבנן וא"ת והא הקדש יליף מתרומה דכתיב בה (ויקרא כב) כי יאכל פרט למזיק והתם בתרומה חייב לשלם קרן דמזיק ממון כהן הוא וי"ל דאע"ג דבתרומה חייב לשלם מ"מ לא מהאי קרא מפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגוזל חבירו ומזיק והשתא כולהו נזקין דפטירי בו בהקדש ילפינן מאדם דיותר ראוי לחייב אדם המזיק בידים ממזיק ע"י כריית בור או שולח בעירו וא"ת א"כ רעהו דכתב רחמנא למה לי וי"ל דאי לאו דאשכחן בחד דוכתא דפטר רחמנא להדיוט בהקדש לגמרי לא הוה דרשינן כי יאכל פרט למזיק אלא לפטור מחומש לחודיה: **ורבי** עקיבא סבר לה כר"ש בן מנסיא. ואם תאמר בפ"ק דבבא קמא (דף ה:) דפרכינן וליתני תרי גווני שור ומשני הא תבריה ר"ע לגזיזיה אכתי תיקשי לו דליתני שור דאזיק הדיוט ושור דאזיק הקדש דדינייהו חלוקין אליביה וי"ל דבהקדש לא קמיירי וא"ת אכתי איכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור תאמר בהקדש שהורע כחו באדם המזיק דכי יאכל פרט למזיק ובור דכתיב (שמות כא) והמת יהיה לו שהמת שלו וי"ל דאיכא למיעבד ק"ו הכי מה קרן הדיוט דקיל דתם אינו משלם אלא ח"נ גובה במועד מן העידית קרן הקדש דחמיר לא כ"ש: **ועוד** מאי ק"ו להקדש. פי' בקונטרס הואיל ומן העידית דקאמר ר"ע אניזק קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית אם כן מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא וקשה דמ"מ איצטריך ק"ו דמשלם ממיטב דניזק ולא מזיבורית דניזק ונראה דה"פ מאי קל וחומר להקדש דלענין לחויבי מזיק בהקדש לא קאמר דהא מרעהו נפקא כדדריש ר"ש בן מנסיא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה ליה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו כיון שר' ישמעאל עצמו היה מודה בכך אי לאו משום דפטר ליה לגמרי וה"ר שלמה מדרוש תירץ דה"פ מאי ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק מי ידעינן עידית דהקדש שמא יש להקדש עידית בסוף העולם טובה שאין כמוה ועל כרחיך בדמזיק שיימינן דלא שייך שלא למשם בדניזק:
ורבי

עין משפט נר מצוה

ש א ב טוש"ע ח"מ סי' תיט סעיף א

י ב מיי' פ"ח מהל' נזק ממון הלכה א [סמג] עשין סו:

גליון הש"ס

ש שור רעהו אמר רחמנא. עי' תשובה הרש"ס חלק י"ד סימן רמט:

*תניא בהדיא °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל רע"א [א]מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק *רבינא אמר לעולם מתני' ר"ע היא דאמר מדאורייתא בדמזיק שיימינן ור"ש היא *דדריש טעמא דקרא ומה טעם קאמר מה טעם הניזקין שמין להן בעידית מפני תיקון העולם דתניא אמר *ר"ש מפני מה אמרו הניזקין שמין להן בעידית מפני הגזלנים ומפני החמסנין כדי שיאמר אדם למה אני גוזל ולמה אני חומס למחר ב"ד יורדין לנכסי ונוטלין שדה נאה שלי וסומכים על מה שכתוב בתורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם לפיכך אמרו הניזקין שמין להן בעידית מפני מה אמרו בעל חוב בבינונית כדי שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ודירה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנו בחובי לפיכך אמרו בע"ח בבינונית אלא מעתה יהא בזיבורית א"כ אתה נועל דלת בפני לווין כתובת אשה בזיבורית דברי ר' יהודה ר"מ אומר בבינונית אמר ר"ש מפני מה אמרו כתובת אשה בזיבורית *שיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא *דבר אחר [ב]אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציאה אלא לרצונו מאי דבר אחר וכ"ת כי היכי דכי מפיק לה איהו תקינו לה רבנן כתובה מיניה כי נפקא איהי נמי ליתקני ליה רבנן כתובה מינה ת"ש אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו אפשר דמשהי לה בגיטא: כתובת אשה בזיבורית: אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לא אמרן אלא מיתמי אבל מיניה דידיה בבינונית מיתמי מאי איריא כתובת אשה אפילו כל מילי נמי דהא *תנן אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית אלא לאו מיניה לעולם מיתמי וכתובת אשה איצטריכא ליה ס"ד אמינא *משום חינא אקילו רבנן גבה קמ"ל אמר רבא ת"ש ר"מ אומר כתובת אשה בבינונית ממאן אילימא מיתמי לית ליה לר"מ הא דתנן אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית אלא לאו מיניה מכלל דרבנן סברי בזיבורית לא לעולם מיתמי ושאני כתובת אשה משום חינא אמר אביי ת"ש הניזקין שמין להן בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ממאן אילימא מיתמי מאי איריא כתובת אשה אפילו כל הני נמי אלא לאו מיניה אמר רב אחא בר יעקב הכא במאי עסקינן כגון שנעשה ערב לנזקי בנו לבעל חוב בנו ולכתובת כלתו והאי כי דיניה והאי כי דיניה ניזקין ובעל חוב דמחיים גבו איהו נמי כי מגבי כמחיים מגבי כתובת אשה דלאחר מיתה גביא ולאחר מיתה ממאן גביא מיתמי איהו נמי כי מגבי כלאחר מיתה מגבי ותיפוק ליה דערב דכתובה לא משתעבד בקבלן הניחא למאן דאמר קבלן אף על גב דלית ליה נכסי ללוה משתעבד שפיר אלא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר איבעית אימא בדהוו ליה ואישתדוף ואיבעית אימא כל לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה *איתמר ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד קבלן ב"ב קעד: ערכין כג:

תורה אור: שמות כב

רש"י

תניא בהדיא. דלרבי עקיבא בדמזיק שיימינן: ורבי שמעון היא. מתני' דקתני במידי דאורייתא מפני תיקון העולם רבי שמעון שהיה תלמיד של רבי עקיבא אמרה: דדריש. נמי בעלמא טעמא דקרא בבבא מציעא (דף קטו.) גבי לא תחבול בגד אלמנה (דברים כד) דקאמר עשירה ממשכנין אותה: מפני תיקון העולם. כדקתני בברייתא שיאמר אדם למה אני גוזל כו': גזלן לא יהיב דמי חמסן יהיב דמי: יוצאה לרצונה כו'. על כרחה בעל מגרשה: מאי דבר אחר. היכי הויא טעמא לכתובה למישקל בזיבורית: וכ"ת. כלומר מילתא אחריתי קאמר ולא טעמא לזיבורית הוא: אפשר דמשהי לה. ולא יהיב לה גיטא וכיון דלא אשהי מדעתיה גירשה: אלא מיתמי. כגון כתובת אלמנה: משום חינא. שיהו אנשים נושאין חן בעיני הנשים וינשאו להם: ממאן. קאמר כל הני דמתני': אילימא מיתמי. נזקין היכא דמית מזיק וגבי מיתמי מי גבי מעידית הא תנן אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מזיבורית: כגון שנעשה ערב כו'. לעולם כתובה מיניה דידיה בבינונית וכולה מתני' בערב קמיירי שנעשה ערב לבנו לנזקו ולהלואתו ולכתובת אשתו לפורעה בשבילו אם לא יפרעה ולא פרעה ומת ואתו וגבו מן הערב והכא ודאי אע"ג דלאו מיתמי גביא לא מגבינן לה אלא מזיבורית דהאי כי דיניה והאי כי דיניה: נזקין וחוב. דדינייהו ליפרע נמי מחיים של בן תביעתן אינה באה כנוטקים על היתומים לפיכך כשנפרעים מן הערב נפרעים ממנו כדין שהיו נפרעים מן הבן אם היה בחיים והיו לו נכסים: ממאן גביא. אם היו לו לבן נכסים: איהו נמי. ערב: לא משתעבד. לפרוע דהכי פסקינן הלכתא לקמן בסמוך: בקבלן. שנעשה עליה קבלן שהתפיסה בנו מטלטלין לכתובתה והיא מסרתן לידו בתורת קבלנות והחזירתן לבנו: הניחא למ"ד. בב"ב בגט פשוט*: אית ליה נכסי ללוה. בשעת הלואה דאיכא למימר עלייהו סמיך הערב הזה וגמר ושעבד נפשיה: משתעבד. ואם שטפו נהר אחרי כן נפרעין מן הערב: מאי איכא למימר. הא ודאי לית ליה נכסים לאותו הבן דאי הוו ליה נכסים לא היו פורעים מן הערב דתנן *המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב (תחילה) ומוקמינן לא יתבע מן הערב תחילה: בדהוו. נכסים לבן בשעת מלוה: ואשתדוף. השתא: לגבי בריה. בשביל בנו: דברי הכל לא משתעבד. חדא דערב בעלמא הוא ועוד לאו מידי חסרה שלא הוציאה כלום משלה: קבלן

תוספות

ורבי שמעון היא לדריש טעמא דקרא. לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא כגון גבי חובל (א) בגד אלמנה וגבי לא ירבה לו נשים וה"נ משום האי טעמא שיימינן בדמזיק: ורבי תימא כי היכי דכי מפיק כו'. פי' בקונטרס משום מילתא אחריתי קאמר ולא טעמא לזיבורית הוא ונראה לפרש דה"ק דלא תימא על כרחך טעמא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא ליתא דחיישינן לחינא מדלא תקינו ליה רבנן כתובה מינה אם הקניטתו עד שגירשה: משום חינא. פירש בקונטרס שיהיו האנשים נושאים חן בעיני הנשים וינשאו להם וקשה דבפרק הכותב (כתובות דף פד.) תנן ר' עקיבא אומר ינתנו לכושל שבהם ואיכא דמפרש בגמ' לכתובת אשה משום חינא ולפירוש הקונטרס לא הוה ליה למיקריה כושל דאדרבה האיש כושל שצריך למצוא חן בעיני האשה ובפרק נערה (שם דף נג:) ובפ"ק דקדושין (דף ל:) קחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תתנו לאנשים בשלמא בנו בידו אלא בתו מאי עביד לה אלמא יותר הבעל מוצא לישא אשה ממה שהאשה תמצא בעל ולעיל נמי יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ונראה כפר"ח דפירש משום חינא שיהו הכל קופצין עליה לישאנה והכי איתא בהדיא בירושל' דפירקין*: ממאן אילימא מיתמי מאי איריא כו'. הכא לא שייך לשנויי כדלעיל כתובת אשה איצטריכא ליה והוא הדין כל מילי דהא קתני נזקין בעידית ואית ספרים דגרסי הכי אילימא מיתמי והתנן אין נפרעין כו' ופריך אנזקין ובעל חוב: בקבלן. פי' בקונטרס שהתפיסה בנו מטלטלין בכתובתה והיא מסרתן לידו בתורת קבלנות והחזירתן לבנו וקשה דאמרינן בגט פשוט (ב"ב דף קעד.) דהיכא דנשא ונתן ביד אין לו למלוה על הלוה כלום ושמא היינו שלקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה אף על גב דמשמע התם דבלשון תליא מילתא שמא תרוייהו בעינן: אלא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד כו'. והכא מיירי בדלית ליה דאי אית ליה נזקין אמאי בעידית כיון שיש ממון ליתומין דאפילו מיירי בקטנים דלא מצי ערב לאישתעויי דינא בהדייהו מ"מ לא היה להם לגבות כי אם מן הזיבורית כיון דאית ליה נכסי ליתמי ובקונטרס פי' דהכא בדלית ליה דאי אית ליה הא קי"ל בגט פשוט (שם דף קעג.) המלוה חבירו על ידי ערב אין נפרעים מן הערב תחילה וקשה דהכא איירי בקבלן: מלוה

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הל' א ופ"ח הלכה י סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שפט סעי' ב וסי' תיט סעי' א:

יב ב מיי' פ"א מהל' גירושין הל' א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קיט סעיף ו:

[גי' הרי"ף והרא"ש ר"ש בן אלעזר אבל בשאלתות פ' משפטים סימן סב איתא א"ר שמעון מפני וכו' וכצ"ל]

[ועיין תוס' כתובות פד. ד"ה לכתובת]

מסורת הש"ס

ב"ק ז. נב:

[מתחילת הסוגיא עד כאן היא כולו בב"ק ו: ז.]

[קדושין סח: וש"נ]

[יבמות קיג. כתובות פו.]

יבמות קיב

[דף קעד.]

[לעיל מח: וש"נ]

[ב"ב לה. וש"נ]

ב"ב קעג.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ור' שמעון וכו' גבי חובל נ"ב ר"ת דף קטו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא למ"ד כו' אמאי בעידית כיון כו'. ע' ב"ב דף מז ע"א תד"ה קבלן:

תוספות רי"ד

היא הגרועה שבקרקעות כמו זו בורית: תניא א"ר שמעון בן אלעזר מפני מה אמרה תורה הניזקין שמין להן בעידית מפני הגזלנין והחמסנין כדי שיאמר אדם למה אני גוזל וחומס ולמחר ב"ד יורדים לנכסיי ונוטלים שדה נאה שלי וסומכין על מה שכתוב בתורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: ומפני מה אמרו חכמים ב"ח בבינונית כדי שלא יראה אדם דירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנה בחובי: אלא מעתה יהא בזיבורית א"כ אתה נועל דלת בפני לוין: ומפני מה אמרו כתובת אשה בזיבורית דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא: כתובת אשה בזיבורית אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לא שנו אלא מיתמי אבל מיניה דידיה בבינונית: אמר רבינא ת"ש מעיקרא דתקנתין יתור' ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא ואי ס"ד מיתמי האי משום דיתמי הוא תיובתא: איתמר ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד: קבלן

קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד ערב דבעל חוב וקבלן דכתובה פליגי איכא למ"ד אע"ג דלית ליה נכסי ללוה משתעבד ואיכא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד והילכתא בכולהו אע"ג דלית ליה משתעבד בר מערב דכתובה דאע"ג דאית ליה לא משתעבד מאי טעמא מצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה אמר רבינא ת"ש מעיקרא דתקנתין יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ואי ס"ד מיתמי האי משום דיתמי הוא תיובתא דמר זוטרא תיובתא: אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן משמיה דרב נחמן שט"ח היוצא על היתומין אע"פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית אמר אביי תדע דבע"ח דיניה בבינונית ומיתמי בזיבורית א"ל רבא הכי השתא בעל חוב דיניה מדאורייתא בזיבורית כדעולא *דאמר עולא דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנאמר °בחוץ תעמוד והאיש וגו' מה דרכו של איש להוציא פחות שבכלים ומה טעם אמרו בע"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא אלא הכא כיון דדיניה מדאורייתא בעידית אפילו מיתמי נמי בעידית ולרבא והתני אברם חוזאה אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית ואפילו הן ניזקין והא ניזקין דינן מדאורייתא בעידית הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק ורבי ישמעאל היא דאמר *מדאורייתא בדניזק שיימינן ומפני תיקון העולם תקינו רבנן בדמזיק וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא איני והתני רבי אליעזר ניותאה אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ואפילו הן עידית מאי אפילו הן עידית לאו אע"ג דכתיב עידית בשטרא לא מאי עידית שפאי עידית כדרבא דאמר רבא הזיק זיבורית גובה מן העידית שפאי עידית גובה מן הבינונית וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא: אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית: בעי רב אחדבוי בר אמי יתומים שאמרו קטנים או אפילו גדולים תקנתא היא דעבוד רבנן גבי יתמי לקטנים עבוד רבנן לגדולים לא עבוד רבנן או דלמא משום דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית לוה ונפלי נכסי קמי יתמי דהוה ליה נועל דלת הלכך אפילו גדולים נמי ת"ש *דתני אביי קשישא יתומין שאמרו גדולים וא"צ לומר קטנים ודלמא הני מילי לענין שבועה דגדול במילי דאבוה כקטן דמי אבל לענין זיבורית לא והלכתא

יתומין

רש"י

קבלן דבעל חוב. תרתי לחובא איכא חדא דקבלן הוא ועוד דחסריה ממונא: מעיקרא דתקנתא. מפורש טעם התקנה דקתני מפני מה כתובה בזיבורית יותר משהאיש כו': היוצא על היתומים. שלוה אביהם: שכתוב בו שבח. שהתנה עמו כמלוה לגבות מעידית: תדע. דלא מהני תנאה לגבי יתומים דהא תורה אור סתם בעל חוב בבינונית ולגבי יתמי משתנה דינו: מה דרכו של לוה להוציא. לפרוע: פחות שבכלים שברשותו לא יפרע עידית: כיון דדיניה מדאורייתא בעידית. שהרי שיעבדה לו ונעשה קרקע זו ערב למלוה וערב משתעבד מה"ת דכתיב אנכי אערבנו (בראשית מג): כגון שהיתה זיבורית זו של מזיק כעידית של ניזק. דמדאורייתא מיהא גבי: ור' ישמעאל היא. דאמר מדאורייתא בדניזק שיימינן ומפני תיקון העולם אמור רבנן בדמזיק שיימינן כדתנן במתני' וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא: לאו אף על גב דכתיב עידית בשטרא. ותיובתא דרבא: מאי עידית. דקתני הכא דאע"ג דכתבה בשטר הלוה אינו גובה ממנה כגון דשפאי עידית לאחר הלוה קפלה מלפניו שאינו יכול לגבות הימנה כגון שנטלוה מסיקין או נשדפה או שטפה נהר דבטיל ליה תנאיה דמהשתא הו"ל להאי בעל חוב לגבויי זיבורית מדאורייתא ומשום שלא תנעול דלת אמור רבנן בינונית וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא: וכדרבא. דאמר דהיכא דשפאי עידית אזל ליה דיניה: הזיק זיבורית גובה. דמי נזקו מן העידית של מזיק ואפילו עידי עידית לר"ע מדאורייתא ולרבי ישמעאל מדרבנן: שפאי עידית. לאחר היזק ועדיין יש לו עידית ובינונית וזיבורית אלא שזו היתה יפה מאוד: גובה מן הבינונית. דאזל ליה דיניה דא"ל היאך נסתחפה שדך ומזלך גרם ובדין הוא דנדחייה אזל זיבורית אלא מפני תיקון העולם הוא: וגבי יתמי אוקמוה כו'. לאו אדרבא קאי אלא אדתנא ר"א ניותאה: תקנתא הוא דעבוד רבנן. לחוס על היתומים להעמיד' על דין תורה שיהא זה טורח ומוכר את הזיבורית שאין להם מי יטרח בשבילם: או דילמא. לאו תקנתא הוא אלא דינא הוא' לאוקמינהו אדאורייתא שדינו בזיבורית דטעמא מאי אמרי דיניה בביטנית משום נעילת דלת הלכך אי נמי לא מיתקני רבנן למיגבי מיתמי בינונית אין כאן נעילת דלת דלא מסיק אדעתיה האי מלוה לנעול דלת וליחוש דילמא מיית לוה ונפלי קמי יתמי ומגבו ליה זיבורית ואי טעמא הכי הוא אפילו גדולים נמי דינן כן: לשבועה. לענין שאמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואפילו הוציא שטר דאי הוה אבוהון דיתמי קיים דלמא הוה טעין ואמר אשתבע לי דלא פרעתיך ומשבעינן ליה כדאמרינן בשבועות (דף מא.) והשתא אנן טענינן בשביל יתמי ולהא מילתא אפילו גדולים נמי: דגדול לגבי מילי דאביו כקטן הוא. ולא ידע אי פרעיה אבוה אי לא אבל לענין זיבורית אימא לך דטעמא משום דחסו רבנן עלייהו להעמידם על דין תורה הוא וקטנים ולא גדולים:

במקום

תוספות

מצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה. תרתי בעינן אבל היכא דלאו מצוה עבד ולא חסרה כגון שנעשה ערב אחר הנישואין או עבד מצוה וחסרה משתעבד: פחות שבכלים. וה"ה כשבא ליתן לו קרקע נותן לו פחות שבקרקעותיו דהייט זיבורית אבל פחות שבכלים הייט מיטב כדאמרינן בפ"ק דב"ק (דף ז:) דכל מילי מיטב הוא: כיון דדיניה מדאורייתא בעידית. נראה *דסבר שעבודא דאורייתא דאי דרבנן אע"ג דמיניה דידיה דיניה מדאורייתא בעידית מיתמי יהא בזיבורית כיון דמדאורייתא לא גבי כלל ומר זוטרא ואביי דסברי מיתמי מזיבורית צריך לומר דקסברי שעבודא לאו דאורייתא כדפרשינן במתניתין דאי לאו הכי מאי טעמא אפקעוה רבנן אי נמי לא פלוג רבנן ביתמי: מאי עידית שפאי עידית. פירש בקונטרס מאי עידית דקתני הכא דאע"פ שכתבה בשטר הלוה אינו גובה ממנה כגון דשפאי עידית אחר הלוה קפלה מלפניו שאינו יכול לגבות הימנה כגון שנטלוה מסיקין או נשדפה או שטפה נהר דבטל ליה תנאיה ומהשתא הוה ליה להאי בעל חוב לאגבויי זיבורית מדאורייתא ומשום נעילת דלת אמרו בבינונית וגבי יתמי אוקמוה אדאורייתא וכדרבא דאמר היכא דשפאי עידית לאחר היזק ועדיין יש לו עידית בינונית וזיבורית אלא שזו היתה יפה מאד גובה מבינונית דאזל ליה דיניה דאמר ליה האיך נסתחפה שדך ומזלך גרם וקשה לר"ת דמאי עידית שפאי עידית משמע שסותר הא דקא אמר מאי לאו דכתב עידית בשטר ולפי' הקונטרס הוה ליה למימר הכא במאי עסקינן בשפאי עידית ועוד עידי עידית מאן דכר שמיה ועוד דפירש הקונטרס שאם נתקלקל עידי עידית לא יגבה מן העידית הנשארת אם כן הורעת כחן של ניזקין אלא בינונית דכי האי גוונא פריך בפ"ק דב"ק (דף ח.) ועוד דרבא משמע התם (דף ח:) דאית ליה בשל עולם הן שמין גבי ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון ואם כן מאי עידי עידית שייך הכא דמעידי עידית דעלמא לא גבי מיניה ומפרש רביט תם מאי עידית שפאי עידית כמו ובכל שפיים מרעיתם (ישעיה מט) דדרך שדות הטובות שאצל הנהר שסוף השדה שעל שפת הנהר ממש עומד למרעה בהמות וגריע מזיבורית מפני שהנהר שוטף תמיד מה שזורעים שם ואפילו הן עידית דקתני בברייתא היינו אפילו הן שפאי עידית אותה קרקע שמגבין יתומין אף על גב דגריעי מזיבורית וכדרבא דאמר הזיק זיבורית גובה מן העידית אבל הזיק שפאי עידית שהעמיד שם בהמותיו לרעות גובה מן הבינונית דלא חשיב נזקין דלהכי קיימי אלא הוה ליה כבעל חוב אע"ג דהעמיד שלא מדעת הבעלים:

יתומין

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הל' ג ד ופי"ז מהל' אישות הל' ט סמג עשין צד ומח טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף א ב וטוש"ע אה"ע סימן קב סעיף ז:

יד ב מיי' שם סמג עשין מח טוש"ע אה"ע שם:

טו ג טוש"ע ח"מ סימן קח סעיף יח:

טז ד מיי' פ"ח מהל' נזקי ממון הל' יא סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף כא וסימן פט סעיף ג:

תוספות רי"ד

קבלן(דמלו' היה)[דבעל] חוב דברי הכל משתעבד קבלן דכתובה וערב דמלוה אתפליגו איכא למ"ד אע"ג דלית ליה נכסים ללות משתעבד איכא למאן דאמר אי אית ליה נכסים ללות משתעבד ואי לית ליה לא משתעבד והלכתא בכלהו משתעבד אע"ג דלית ליה לבר מערב דכתובה דאע"ג דאית ליה לא משתעבד מ"ט מצוה הוא דעביד ולאו מידי חסרית: אמר מר זוטרא בר רב נחמן משמיה דרב נחמן שטר חוב היוצא על היתומים אע"ג שכתיב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית והכי נמי סבר אביי ורבא פליג עליה ואמר גובה מן השבח כפי תנאו ועי"כ לא פליגי אלא כשהתנה זה התנאי על עצמו בחייו דרב נחמן סבר על עצמו הועיל תנאו אבל מיתמי לא גבי אלא בדינייהו מן הזיבורית ורבא סבר כיון דמיניה גבי עידית מדאורייתא כפי תנאו ה"ה הכי נמי גבה מן היתומים אבל אם כתב לו שיגבה ממנו מן העידית בחייו ובמותו הכל לפי תנאו וליכא מאן דפליג בהא שכיון ששיעבד לו העידית בפירוש בין בחייו בין במותו היאך מפקע עכשיו אחרי מותו: והדין זה משנת הרב שיטתו. והלכתא כרבא דקי"ל כל אביי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם: אין נפרעין מן היתומים וכו' בעי רבי איבו בר אמי יתומים שאמרו קטנים או אפילו גדולים ואסיק תלמודא והלכתא

ב"ק ח. [ב"ב קעה:]

[לעיל מח:]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כיון וכו' דסבר שעבודא דאורייתא. עי' פסחים דף לא ע"א תוס' ד"ה ויעט:

יבמות מג. כתובות מב:

דברים כד

יז א מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קח סעיף ג וסעיף יז וטוש"ע אה"ע סימן צו סעיף מז :
יח ב מיי' פי"ט שם הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף יח וסימן תיט סעיף ג :
יט ג מיי' פי"י מהל' זכייה ומתנה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קיא סעי' ח וסי' רנג סעי' ט :
כ ד מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קיא סעי' ח :
כא ה מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' א :

יתומין שאמרו גדולים וא"צ לומר קטנים *בין לשבועה בין לזיבורית : אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין : בעי רב אחדבוי בר אמי °במתנה היאך תקנתא הוא דעבוד רבנן משום פסידא דלקוחות אבל מתנה דליכא פסידא דלקוחות לא או דלמא מתנה נמי אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה והלכך כי פסידא דלקוחות דמי א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ת"ש *שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני אין אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מכולן אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית מזיבורית גבי מבינונית לא גבי ש"מ במתנה נמי עבוד רבנן תקנתא הכא במאי עסקינן בבעל חוב והא תנו קאמר תנו בחובי וליחזי שטרא דמאן קדים דליכא שטרא והא כל הקודם בשטר קאמר בשטר פקדתא ואב"א אפילו מתנה נמי ולא קשיא מאי גובה מן האחרון אין נפסד אלא אחרון ואב"א דשוו כולהו להדדי : אין מוציאין לאכילת פירות : מאי טעמא אמר עולא אמר ריש לקיש לפי שאין כתובין אמר ליה רבי אבא לעולא והא מזון האשה והבנות דכמאן דכתיבי דמו וקתני אין מוציאין א"ל התם מעיקרא הכי אתקון כתובין הן אצל בני חורין ואין כתובין הן אצל משועבדין וכן אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן לפי שאין כתובין אמר ליה רבי זירא לרב אסי והא מזון האשה והבנות דכמאן דכתיבי דמו וקתני אין מוציאין א"ל מעיקרא הכי אתקון כתובין הן אצל בני חורין ואין כתובין הן אצל משועבדין ר' חנינא אמר לפי שאין קצובין איבעיא להו לרבי חנינא קצובין וכתובין בעי או

במקום שיש בני חורין. דאתו לקוחות לאיגלויי ולמימר מיניה גבי שהרי יש לך מקום : במתנה היאך. אם שיעבוד של משועבדים הללו אינו מחמת מכר אלא שנתנם במתנה לאחר שלוה מזה ושייר זיבורית לפניו היאך מיגבי מזיבורית בני חורין או מבינונית משועבדים : אין אומרים כל הקודם בשטר. לוקח זכה ליקדם שלא יטלו אחרונים אלא מה ששייר הראשון שאם יחסר שלא ימצאו שם כל כך לא יהיה נפסד הראשון הא לא אמרינן דכיון דלא אמר אחריו לפלוני לאו דוקא אקדמיה אלא שאי אפשר להוציא שני דברים כאחד : יצא עליו שטר חוב. על המת לאחר שגבו אלו : גובה מכולם. כלומר כולן נפסדים בדבר איש איש לפי חלקו בעל ארבע מאות נפסד יותר מכולן שהדין לחזור ולחלק לאחר שיפרעו לזה מחלקו של אחד מהם שאם יצא עליהם חוב של מנה חולקין אותו לתשעה חלקים וישלם זה ב' חלקים וזה שלשה וזה ד' : גובה מן האחרון. שאפילו יצא שט"ח קודם שגבו הן וגבה בעל חוב את חובו הוה הראשון ללוקח קודם לגבות את המנאה עד שיגבה כל חובו ואחריו יטול שני והשלישי יפסיד והשתא נמי לא שנא : אין לו. אין בשל אחרון כדי חיוב השטר : מזיבורית גבי. מבתרא כדאמרן דקמא קדים ואמר ליה כשנשתעבדו לי תחילה קודם שאמר ואחריו לפלוני היו שלי משועבדים והשאר בני חורין והוטל דינך עליהן הלכך בתרא שקל דינך אלמא במתנה נמי אמרינן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש ב"ח : בבעל חוב. אותן שאמר עליהם תנו להם כך וכך מלוים היו : וליחזי שטרא. דהלואה דמאן קדים אמאי אזלינן בתר דקדים ומאוחר דלוה אי נמי ברישא כי לא אמר ואחריו אמאי גובה מכולם : דליכא שטרא. דהלואה דמלוה על פה הואי : פקדתא. צוואה : ואי בעית אימא. לעולם אי קמא בינונית ובתרא זיבורית מקמא גבי דשקיל דידיה ולא אמר במתנה אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ומאי גובה מן האחרון אינו נפסד אלא אחרון דכי נמי גבי מקמא חוזר על האחרון וגובה ממנו דאמר ליה לית לך למשקל מקמאי : ואי בעית אימא. דוקא גובה מן האחרון קאמר ואפילו הכי לא תפשוט מינה דאין נפרעין כו' והכא במאי עסקינן דשוו כולהו קרקעות או כולן בינונית או כולן זיבורית או כולן עידית : לפי שאין כתובין. הפירות הללו כשנכתב שטר מכירת הקרקע הגזולה עדיין לא היו ולא כתב בשטר אלא פלוני מכר קרקע פלוני לפלוני באחריות הלכך דמי הקרקע הוו כמלוה בשטר להחזיר אחריותו עליו אבל דמי הפירות הוי כמלוה על פה ולא טרפי ממשעבדי ואף על גב דכתב ליה אנא איקום ואשפי זבינא אלין אינון ועמליהון ושבחיהון ופירי דידהון אהני לאחייביה באחריות' וליגבי מבני חרי אבל ממשעבדי לא דטעמא דמלוה בשטר טרפא ממשעבדי משום דאית ליה קלא ולהך כתיבה לית לה קלא דבשלמא על הקרקע נפיק קלא פלוני מכר לפלוני וקיבל עליו אחריות אבל על הפירות שאינן עדיין בשעת מכירה אין קול יוצא : כמאן דכתיבי דמי. דתנאי בית דין הוא ומכניסת לו קול יוצא שהוא משועבד לה דתנן לא כתב לה בנן נוקבין דיהוו ליכי מינאי כו' ואת תהא יתבא בביתי כו' חייב שהוא תנאי ב"ד בכתובות בפרק נערה (דף נב:) : מעיקרא להכי איתקן. תנאי ב"ד כך היה שיהו כתובים אצל בני חורין ולא יהו חשובים ככתובים אצל משועבדים לפי שאין לך אדם רוצה ליקח שדה מחבירו אם מזון אשתו ובניו חוזרים עליו עולמית :

יתומין שאמרו כו' בין לשבועה בין לזיבורית. וא"ת לשבועה היכי משכחת לה בקטנים לרב אסי דאמר בפרק שום היתומים (ערכין דף כב.) אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהם ובשלמא זיבורית משכחת לה כשהודה ומת ולרב הונא דאמר דמשום צררי אבל שבועה ליכא ולר"ת דמפרש דדוקא שותפות אמרו חכמים (סנהדרין דף סג:) דאסור לעשות עם העובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה אבל אם כבר נתחייב מותר לקבל הימנו כדי להציל מידו וקרא דמייתי לא ישמע על פיך (שמות כג) אסמכתא בעלמא דקרא בישראל איירי אתי שפיר דאיכא לאוקמי בשטר שיש בו רבית ובעובד כוכבים שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אבל לפי מה שפי' רבינו שמואל דאסור לקבל הימנו שבועה מק"ו דשותפות קשה וי"ל דמיירי בגר תושב שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים אי נמי כדמוקי לה בירושלמי בהכותב תיפתר כשערב לו מן העובד כוכבים וקיבל העובד כוכבים להפרע מן החייב תחילה דאי לאו הכי העובד כוכבים בתר ערבא אזיל ואסור כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עא:) אי נמי כר' יוחנן דאמר נזקקין לכתובה : תנן מאתים זוז כו'. דוקא בכי האי גוונא שאינו נותן להם בשוה אבל אם היה נותן להם בשוה אפילו בלא אחריות נמי כל הקודם בשטר זכה מדלא אמר תנו שש מאות לפלוני ופלוני ופלוני ש"מ דלהקדימם נתכוון : גובה מכולם. נראה דכל אחד יתן לפי חלקו כדאשכחן גבי בכור דנוטל פי שנים ורבינו חננאל דימה למתניתין דפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צג.) ונראה שיש לחלק : אע"ג דקמא בינונית. קשה קצת דמאי קא סלקא דעתין דמקשה דלא מפרש דאין נפסד אלא אחרון והא ריבא דקתני גובה מכולם על כרחך צריך לפרש דנפסדים כולם דהתם פשיטא דשקיל בינונית : שמע מינה במתנה נמי עבוד רבנן תקנתא. ואע"ג דיש לחלק בין מתנת שכיב מרע לשאר מתנות דלא מסיק אדעתיה דמית ויהיב כל נכסיו כדאמרינן לעיל דלא מסיק אדעתיה מלוה דמית לוה ואין כאן נעילת דלת לא מסתבר ליה לחלק אי נמי הכא במתנה במקצת דהויא כמתנת בריא : הכא במאי עסקינן בבע"ח. ומהכא משמע דבע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה דקתני יצא עליו שטר חוב כו' וכן הלכה במקרקעי : והא כל הקודם בשטר קאמר. אי במתנה איירי ניחא דפשיטא דאיירי בשטר פקדתא דליכא לספוקי בשטרא אחרינא : א) אין מוציאין לאכילת פירות. בפרק נערה (כתובות דף נא:) תניא חמשה גובין מן המשוחררין ותנא ושייר הכא והתם ואע"ג דהתם תני חמשה ב) : לפי שאין כתובין. פי' בקונטרס אע"ג דבפ"ק דבבא מציעא (דף טו.) אמרינן שכן כותב ללוקח אנא איקום ואשפי זבינא אלין אינון ועמליהון ושבחיהון ג) ופירי דידהו מ"מ כיון דבשעת כתיבה לא הוי עדיין שום שבח אין קול לאותה כתיבה לפי זה הא דפריך והא מזון האשה והבנות כמאן דכתיבי דמי לאו מבנות פריך אלא מאשה שהיא בעולם אי נמי דבנות נמי מי לא עסקינן דהוו בעולם כגון דגירשה והחזירה : כתובין הן אצל בני חורין. וא"ת אמאי לא משני אימור נכרי אתפסה כדאמרינן לקמן ויש לומר דהשתא לית ליה האי סיועא אי נמי לקמן דמוקי לה בקטן מידו איכא למיחש לנכרי והכא לא מיירי בקטן מידו וליכא למיחש לנכרי רבי חנינא קצובין וכתובין בעי. אריש לקיש לא מיבעיא ליה אי קצובין וכתובין בעי או לאו .

א) [עיין לעיל במשנה מח:] ב) [וע"ע תוס' כתובות נא: ד"ה חמשה וכו' ביתר ביאור] ג) [לפנינו שם ליתא וכן מוכח מתוס' שם ד"ה תדע שכך כותב וכו' הו"ל למכתב נמי ופירהון וכו' ע"ש וקצ"ע]

תוספות רי"ד

יתומין שאמרו גדולים ואין צ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית. ואי ק' והא אמרינן בערכין בפרק שום היתומים הלכה כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר חיישינן דלמא צררי אתפשה והילכך אין נזקקין לנכסי יתומים ואפילו בשבועה עד דגדלי והכא אמרינן דבשבועה מיהת נפרעין וא"ת כגון שחייב מודה אי הכי שבועה מאי עבידתיה י"ל מאי דאמרינן הכא דנפרעין בשבועה מן היתומים מיתוקמא בכתובת אשה דנזקקין מנכסי יתומים משום חינא אבל לשאר חוב אין נזקקין ואפילו בשבועה עד דגדלי : ירושלמי אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשטר שהרבית אוכלת בו וי"א אף לכתובת אשה מפני מזונות וי"א אף לגזילה ולניזקין א"ר יוסי אף אנן תנן תרויהון לגזילה מן הדא דתניא בהגוזל ומאכיל אם היה דבר שיש בו אחריות חייבים להחזיר ולניזקין מהדא אין נפרעים מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית כך היא מתני' אין נפרעין מנכסי יתומים לניזקין אלא מן הזיבורית והתניא עמד הבן תחת האב הניזקין שמין להן בעידית וכו' א"ר יוסי לא קשיא כאן ביתום גדול כאן ביתום קטן ובהא פליג עם תלמודא דידן דאמרינן יתומים שאמרו גדולים ואין צ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית : מתני' אין [נפרעין] מנכסי משועבדי' [במקום] שיש נכסים ב"ח ואפי' הן זיבורית אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם בעי רב אחדבוי בר אמי במתנה היאך תקנתא הוא דעביד רבנן משום פסידא דלקוחות אבל מתנה דליכא פסידא לא או דלמא מתנה נמי אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה והילכך כלקוחות דמיא ופשט מר קשישא לרב אשי דמתנה נמי עביד רבנן תקנתא בה כלקוחות ובפ' מי שהיה נשוי איפסיקא הלכתא אישהדוק בני חירי טריף ממשעבדי : מתני' אין מוציאין לאכילת פירות. פי' אכילת פירות תמצא אצל נגזל דאתי ושקיל לה לארעא ומשלם ליה כל פירי דשמם ואכיל מינה דהדרא ארעא והדרי פירי אבל ב"ח נהי דגובה שבח המגיע לכתפים מפני שהוא מחובר לקרקע אבל פירי דשמים לוקח שהוא שדה לית ליה ושבח נמצא בין בנגזל בין בבעל חוב אלא זה שבניהן שב"ח טורף את השבח ואינו נותן הוצאתו של לוקח שהוא אומר לו אילולי אתה שקנית שעבודי היה (לו) הלוה מוציא (ליה) הוצאות ומשביחה והייתי טורפה ממנו ולא הייתי נותן לו מהוצאתו כלום וכל דיני שהיה על הלוה יש לי עליך שקנית שעבודי אבל הנגזל טורף השבח ומחזיר לו הוצאתו אם השבח מרובה על ההוצאה שאף אם מצאה ביד הנגזל היה דינו כך שאין לו לטרוף אלא את שלו ולא היתר ולמה ירויח הוצאתו של זה לא יהא אלא היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות שיש לו הוצאתו אבל בע"ח בחובו הוא טורף הכל ואינו מחזיר כלום ואם מכר ראובן לשמעון שדה ובא הנגזל וטרפה ממנו עם הפירות שאכל ממנה או שבא בע"ח דראובן וטרפה ממנו עם השבח שהשביחה וחוזר שמעון על ראובן מפני שמכרה לו באחריות הקרן של שדה גובה מנכסים משועבדים אם אין לו בני חורין והפירות והשבח שהפסיד אינו גובה אלא מבני חרי וכן מזון האשה דכתב לה ואת תהא יתבת בביתי וכו' וכן מזון הבנות דכתב לה בנן נוקבין דיהוין ליכי מינאי וכו' אינן ניזונות אלא מנכסים בנ"ח מפני תיקון העולם פי' מפני תיקון הלקוחות ואמרינן מ"ט אמר עולא אר"ל לפי שאין כתיבין פי' מוקי למתני' כגון א) דכתב ליה אחריות על השבח ועל הפירות אלא כתב לו אני מוכר לך שדה זו באחריות ולא כתב לו אנא אקום ואשפי זבינייא אילין ועמליהון ושבחיהון ופירי דידהון וקסבר עולא כיון שמכר לו השדה באחריות דיו היא שישלם לו הפירות והשבח אבל מידו ב) מבני הרי ולא ממשעבדי דכיון שלא כתב לו אחריות השבח והפירות בפירוש יכולים הלקוחות לטעון לא סברנו שקבל עליו באחריות א"א גוף השדה ולא הפירות והשבח אבל אם כתב לו בפירוש אנא אקים וכו' הכי נמי דגבי הכל ממשעבדי : א"ל רבי אבא לעולא והא מזון האשה והבנות כמאן דכתיבי דמי וקתני אין מוציאין פי' שהן תנאי ב"ד הנכתבים בכתובה ואע"ג דלא כתב לה ככתובים דמי כדתנן בפ' נערה שנתפתתה א"ל התם מעיקרא הכי איתקן כתובים הם אצל נכסים בני חורין ואין כתובים אצל משועבדים על כך היתה תיקון ב"ד מעיקרא שלא יהו ניזונות אלא מנכסים בני חרי ולא ממשעבדי שא"כ אין לך אדם שיקנה שדה מחבירו אם מזון אשתו ובניו עולמית חוזרין עליו . ורבי חנינא אמר לפי שאין קצובים . פי' פליג אדעולא ואמר אע"ג דכתב ליה הכי כיון שאינן קצובים לא גבו ממשועבדים

א) נ"ל כגון דלא כתב ליה וכו' ודלא כפרש"י . ב) נ"ל לא גבי אלא מבני חרי וכו'

מסורת הש"ס

[עיין לעיל במשנה מח:]

ב"ב קלח.

גליון הש"ס
גמ' במתנה היאך. עי' ב"ב קנה ע"א תד"ה כל דמקיים :

או דלמא קצובין ואע"פ שאינן כתובים ת"ש *דאיתמר מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן א"ר יוחנן [א]שניה ויתרה (א) וא"ל ר' חנינא גדולה מזו אמרו [ב]מוציאין לפרנסה [ג]ואין מוציאין למזונות ואת אמרת שניה ויתרה והא פרנסה דמיקץ קייצא מיכתב לא כתיבא וקא מוציאה שאני פרנסה כיון דאית לה קלא כמאן דכתיבא דמי מתיב רב הונא בר מנוח *מתו בנותיהן נזונות מנכסים בני חורין והיא נזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב הכא במאי עסקינן [ד]בשקנו מידו אי הכי בנות נמי בשקנו לזו ולא קנו לזו מאי פסקא בת אשתו דהואי בשעת קנין מהני לה קנין בתו דלא הואי בשעת קנין לא מהני לה קנין מי לא עסקינן דהוו תרוייהו בשעת קנין והיכי דמי דגרשה ואהדרה אלא בתו דבתנאי בית דין קאכלה לא מהני לה קנין בת אשתו דלאו בתנאי בית דין קאכלה מהני לה קנין וכי מיגרע גרעה אלא בתו כיון דבתנאי בית דין קאכלה אימר צררי אתפסה ת"ש א"ר נתן אימתי בזמן שקדם מקחו של שני לשבחו של ראשון אבל קדם שבחו של ראשון למקחו של שני גובה מנכסים משועבדים אלמא משום דלא קדים הוא תנאי היא דתניא אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון אשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם לפי שאין כתובין אמר ר' יוסי וכי מה תיקון העולם יש בזו והלא אין קצובין: והמוצא מציאה לא ישבע: אמר ר' יצחק שני כיסין קשורין מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד נשבע שני שוורים קשורין מצאת לי והלה אומר לא היה אלא אחד אינו נשבע מ"ט שוורין מנתחי מהדדי *כיסין לא מנתחי מהדדי שני שוורין קשורין מצאת והלה אומר מצאתי והחזרתי לך אחד מהן הרי זה נשבע ור' יצחק לית ליה *המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם

הוא

רש"י

קצובין ואע"פ שאין כתובין. ואית ליה דמלוה על פה שהיא קצובה טרפה ממשעבדי: ונטלה עישור נכסים. שזה משפט הבנות *בשעת בגרות או נישואין ליטול עישור נכסים בהכנסת פרנסת נדונייתן לבד מה שניזונו מזונות עד אותה שעה: ולא הספיקה שניה לגבות. פרנסתה שלא ניסת: עד שמת הבן. ונפלה כל הירושה לפני שתיהן: שניה ויתרה. איבדה עישור נכסים שלה ולא אמרינן תיגבי עישור נכסים ברישא והשאר יחלקו בשוה דטעמא דתקינו עישור נכסים כדי שתהא לבנות פרנסת נישואין והא איכא טפי: ואמר לו ר' חנינא. וכי מפני שקדמה זו איבדה זו: גדולה מזו אמרו. שאפילו מכר האח את הנכסים: מוציאין. מיד הלקוחות העישור לפרנסה ואע"פ שאין מוציאין למזונות ממשעבדי: ואת אמרת שניה ויתרה. מפני שלא הספיקה והנה בשעבוד של אחרים שהיא גדולה מזו לא אמרו שתפסיד ועכשיו שהן בפניו תפסיד אלמא שמעינן לר' חנינא קצובים טרפי ממשעבדי אף על פי שאין כתובין כגון זו: מיקץ קייצא. עישור: דאית לה קלא. משעה שמת האב הכל יודעין שהבת נוטלת עישור נכסים: מתו בנותיהן ניזונות כו'. הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים וגירשה בתוך חמש שנים ונשאת לאחר ופסקה עמו כמו כן חייב לזונה חמש שנים אחד זנה וא' נותן לה דמי מזונות מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין כדקתני מתניתין אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים: והיא. אותה בת אשתו: ניזונת מנכסים משועבדים כו'. אלמא כיון דקייצי חמש שנים אע"ג דלא כתיבא גביא ממשעבדי כר' חנינא וקשיא לעולא: בשקנו מידו. וכתם קנין לכתיבה עומד: אי הכי בנות נמי. דהויא לה מיניה ליתזנו ממשעבדי הואיל ובקנו מידו קא מיירי: מאי פסקא. מאי דעתיה דתנא וכי פסקא למילתיה דסתם מאן דפסיק הכי קנו מידו לבת אשתו ולא קנו לבתו: דלא הואי. שעדיין לא נולדה: מי לא עסקינן כו'. כלומר ומי לא משמע נמי ממתני' כגון דהוו בנתיה בשעת קנין: והיכי דמי. כגון דגירשה לאחר שנולדו לו ממנה בנות: ואהדרה. ופסקה עמו תנאים הללו דהא מתני' סתמא תנן: וכי מגרע גרעה. בתמיה: כיון דבתנאי ב"ד קאכלה. והוא נמי קנו מידו נותן לב להשלים חוקה: אימא צררי. של מעות התפיסה במותו להיות בידה לזון מהם: אימתי. אמרו אין מוציאין לאכילת פירות מנכסים משועבדים: בזמן שקדם מקחו. של לוקח שני זה שהראשון שלקח שדה הגזולה בא לחזור עליו: לשבחו של לוקח ראשון. שכשלקח זה השני מן המוכר עדיין לא השביח הלוקח הראשון את הקרקע הגזולה: אבל קדם שבחו של ראשון כו'. דמשהשביחה והכל יודעים שבאחריות מכרה לו יצא כל אחריות הקרקע עם שבחו ופירותיה על נכסי הגזלן: אלמא משום דלא קדים הוא. ולאו משום קצובין וכתובין: מפני תיקון העולם לפי שאין כתובין. ואם באת לטרוף לקוחות אף במלוה על פה אין לך אדם לוקח שדה מחבירו לפי שירא שמא יש עליו מלוה: והלא אין קצובין. ובמה יש ללקוחות להזהר ובלאו תיקון העולם נמי אין הדין לטרוף: והלה אומר לא מצאתי אלא אחד נשבע. כדמפרש טעמא דלא מנתחי מהדדי והוה ליה טענתו של זה טענת ברי אחרי שאחד מהם ביד זה והרי הודה לו במקצת: שוורין מנתחי מהדדי. וטענת שמא הוא: שני שוורים קשורים מצאת לי והלה אומר מצאתי והחזרתי לך אחד מהן הרי זה נשבע. שכן הוא שהחזיר לו האחד דהויא ליה נמי טענה ודאית ואף על פי שלא ראה כשמצאם שהרי גם זה אומר כן והוה ליה הילך מודה במקצת טענה ברורה והך סיפא נמי ר' יצחק אמרה ולא גרסינן בה תניא נמי הכי:

הוא

תוספות

או דלמא קצובין אע"פ שאין כתובין. פי' בקונטרס ולית ליה דמלוה על פה גובה ממשעבדי ואין נראה דבהדיא תנן בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעה.) דגובה מנכסים בני חורין ומפרש ר"ת דהכא לא איירי במלוה אלא בשאר מילי דקצבה כגון פסק לזון את בתה חמש שנים דדוקא במלוה על פה לא גבי ממשעבדי משום דמאן דיזיף בצנעא יזיף אבל שאר מילי הוו כמכר דאמרי' (ב"ב דף מא:) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים דמאן דמזבן בפרהסיא מזבן: אמר ר' חנינא גדולה מזו כו'. למאי דמסיק בפרק מציאת האשה (כתובות דף סט.) דרבי יוחנן קיבלה מרבי (חנינא) הוה מצי למיפרך השתא דבעי למידק דקצובין להודיה מהני ארבי יוחנן דאמר לעיל לפי שאין כתובין ומיהו התם דחויא בעלמא הוא ובמסקנא דהכא ניחא: בשקנו מידו. פי' בקונטרס דהוו ככתובין דסתם קנין לכתיבה עומד וקשה דא"כ אמאי פריך אי הכי בנות נמי הא לא מהני כתיבה דבנות כדאמר לעיל לכך נראה דקנין אלים טפי מכתיבה לכך פריך בנות נמי נהי דכתיבה לא מהני קנין ליתהני: אימא צררי אתפסה. דוקא לגבי משועבדים חיישינן אבל גבי בני חרי לא דאמרינן בפרק שני דייני גזירות (כתובות קז:) צררי לקטנה לא מתפיס וצריך עיון דלענין משעבדי חיישינן במזונות טפי לצררי מבכתובה דכתובה נפרעת בשבועה מנכסים משועבדים ומזונות לא גבי כלל אפילו בשבועה ולענין בני חרי הוי איפכא דלענין מזונות גבי בלא שבועה ולכתובה בעי שבועה כדתנן בפ' שני דייני גזירות (שם דף קד:) מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחילה: אלמא משום דלא קדים הוא. פי' בקונטרס ולאו משום דקצובין וכתובין וק' דא"כ כי משני תנאי היא לא הוי רבי נתן לא כמר ולא כמר ונראה דלעולא פריך דוקא ולמפשט נמי דרבי חנינא קצובין אע"פ שאין כתובין דבזמן שקדם שבחו של ראשון היינו קצובין ואין כתובין דכתיבה לא מהניא אע"ג שכבר בא השבח כיון דבשעת הכתיבה אכתי לא הוה: וכי מה תקון העולם יש בזה והלא אין קצובין. פי' בקונטרס ומן הדין בלא תיקון העולם אין לגבות ממשעבדי כיון דאין קצובין וקשה דהא ר' חנינא דאמר לפי שאין קצובין קאי לפרושי מפני תיקון העולם דמתני' לכך נראה דה"פ קא תלית טעמא מפני תיקון העולם בכתיבה מה תיקון העולם יש בזה דאפילו הוו כתובין לא גבי ממשעבדי דאין תיקון העולם תלוי בכתיבה אלא בקציבה: כיסין לא מינתחי מהדדי. ואפילו רבי (*מאיר) בפ"ק דבילה (דף י:) דאמר גבי כיסין זימנין דמיתעכל קיטרייהו היינו משום דאיכא הוכחה שהניח מאתים ולא מצא אלא מנה אבל הכא מי יימר דלא מצא אלא אחד: תניא נמי הכי. פי' בקונטרס דל"ג תנ"ה והך סיפא נמי ר' יצחק אמרה וגרס בסיפא דהך שני שוורים קשורים מצאת לי והלה אומר מצאתי והחזרתי לך אחד מהם הרי זה נשבע וקשה דליהמניה במגו דאי בעי אמר לא מצאתי אלא אחד ועוד לפי המסקנא ר' יצחק דאמר כמאן אלא הכי גרסינן תניא נמי הכי שני שוורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד איגו נשבע שני כיסין קשורין מצאת לי

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"כ מה' אישות הלכה ו סמג לאוין סא טוש"ע אה"ע סי' קיג סעי' ח:

כג ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' ה:

כד ג טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף ז:

כה ד מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה יח טוש"ע אה"ע סימן קיד סעיף ד:

תוספות רי"ד

ממשועבדים ואין הלקוחות יכולין להזהר ולהניח לו מקום לגבות ממנו ומסתברא דהלכה כר' חנינא דאע"ג דכתב ליה אחריות בפירוש אפירות ואשבח אינם גובים ממשועבדים: כתני' המוצא מציאה וכו' אמר ר' יצחק שני כיסים קשורים מצאת לי והוא אומר לא מצאתי אלא אחד ישבע מפני שהוא טוענו טענת ודאי (בזה שפירש הרב הגדול חולק עליו שאדרבה אם החזיר הכיס האחד פטור לגמרי לישבע) וכגון שטענו אחר שהחזיר לו הכיס האחד ואמר שנים היו קשורים וכיון שמצאת האחד גם השני אתה מצאתה ששניהם היו קשורים ביחד זו היא טענת ודאי שנשבע עליה אבל אם היתה הטענה קודם שיחזיר לו האבידה ואמר לו שני כיסים קשורים מצאת לי והוא אומר אחד מצאתי ולא יותר פטור מלהשבע ע"י מיגו מיגו דאי בעי אמר לא מצאתי כלום אבל אחרי שהחזיר לו תחילה הכיס האחד ועכשיו טוענו טענת ברי כי שנים היו חייב לישבע ומפני שכבר החזיר לו מקודם לכן אינו נפטר שעכשיו בעת הטענה אין לו שום מיגו שיפטרנו. שני שורים קשורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד אינו נשבע פי' ואע"פ שהחזיר לו תחלה האחד ואח"כ טען לו זה כי שנים היו קשורים: מאי טעמא שוורים מינתחי אהדדי ואין זו טענת ודאית כיסים לא מינתחי אהדדי והויא לה טענת ודאית. תניא נמי הכי שני שורים קשורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד פטור ואינו נשבע. שני שוורים קשורים מצאתי לך והחזרתי לך אחד מהן והלה אומר לא החזרת לי כל עיקר הרי זה נשבע פי' או לא היתה הטענה על המציאה כגון שנתברר בעדים שמצא שניהם אלא הם טוענים על החזרה שזה אומר החזרתי לך אחד מהן ואיני חייב אלא אחד וזה אומר לא החזרת לי כלום מחזיר לו הא' שמודה שלא החזיר ועל האחד שאומר כי החזירו נשבע לו מפני שהוא מודה במקצת והוא טוענו טענה ודאית שאומר לא החזרת לי כלום ואילו היה וזה כופר בכל שהיה אומר החזרתי לך את שניהם היה פטור משבועה כדין כל האומר פרעתי אבל עכשיו שמודה במקצת ואינו כופר אלא במקצת חייב לישבע במה שכופר. ומקשה ולית ליה לר' יצחק המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם פי' מדקתני מפני תיקון העולם ש"מ הא לאו הכי הוה מן דינא לאשבועיה וה"ד אי דקא טעין טענת ספק כגון שמצא חמורו והחזירו לו ואמר דיסקיא מליאה דינרים הייתה לי עליו ושמא אתה שבאתה והא אין נשבעין על הספק כדתנן בשבועות ואלו נשבעין על הספק שלא בטענה השותפין והאריסין והאפיטרופוס וכו' ומפרש בגמ' שלא בטענת ודאי אלא בטענת ספק ודוקא אותם נשבעי' בטענת ספק מפני תיקון העולם אבל מידי אחרינא לא והכא ספק הוא לו דשמא אדם אחר לקח הדיסקיא והניח החמור אלא ודאי דקא טעין ליה טענת ודאי כגון שמצא כיסו קשור והחזירו לו והוא טוענו כ' דינרים היו לי שם והוא אומר לא מצאתי

אלא

מסורת הש"ס / הגהות

כתובות סט.

כתובות סח: קב:

[גיטין יג:]

[לעיל מח.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שניה ויתרה א"ר כצ"ל ואות ו נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ונטלה וכו' בשעת בגרות. זה נ"ע מהר.

הוא דאמר כרבי אליעזר בן יעקב *דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו כיצד מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס הרי זה נשבע וזה הוא שנשבע על טענת עצמו וחכ"א [א]אינו אלא כמשיב אבידה ופטור ורבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור אמר רב בטוענו קטן קטן מידי משמשא אית ביה *והתנן [ב]אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן מאי קטן גדול ואמאי קרי ליה קטן דלגבי מילי דאביו קטן הוא אי הכי טענת עצמו טענת אחרים הוא טענת אחרים והודאת עצמו כולהו טענתא נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו אלא בדרבה קמיפלגי *דאמר רבה מפני מה אמרה תורה [ג]מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכוליה בעי למכפריה ליה והאי דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ובכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה אישתמוטי הוא דקא משתמיט ליה סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה ואמר רחמנא רמי שבועה עילויה כי היכי דלודי ליה בכוליה ר' אליעזר בן יעקב סבר ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז והילכך לאו משיב אבידה הוא ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומדלא מעיז משיב אבידה הוא:

מתני'

רש"י

הוא דאמר כר"א בן יעקב. דהיכא דקא תבעי ליה בטענת ברי לא חשיב ליה משיב אבידה: על טענת עצמו. השתא משמע שאין אדם תובעו ולקמן מפרש לה בטוטע זה בן המת דדמיא לדרבי יצחק: והאכלתיו פרס. והחזרתי לו חציו: ורבי אליעזר לית ליה כו'. כמו והוינן בה ור"א לית ליה תקנה דתיקון העולם דמשיב אבידה פטור משבועה דא"כ שביק לה ואזיל והאי נמי כיון דלא תבעו כמשיב אבידה הוא: אי הכי. דטוען גדול טענת עצמו קרי לה טענת אחרים היא: והודאת עצמו. על שהודה לו שאמת כדבריו ומודה שעדיין חייב לו פרס הוא נשבע: כולהו טענתא נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו. ולכך נשבעין עליה ובכי האי גוונא מי פליגי רבנן עליה ומי הוה קאמר פעמים שאדם נשבע כל שעתא כי האי גוונא משתבע: אלא. לא תימא בטוען גדול אלא בטוענו קטן ודקשיא לך אין נשבעין על טענת קטן הני מילי בשטוענו הפקדתי לך דגבי שבועה כתיב (שמות כב) כי יתן איש ולא קטן אבל בא בטענת אביו נשבעין אפילו לקטן ולרבנן אפילו לגדול אין נשבעין כדתנן בשבועות* מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים דינר פטור ובדרבה פליגי: חזקה אין אדם מעיז פניו. לכפור את הכל הלכך בשביל הודאת המקצת אינו נאמן על השאר דהאי בכוליה בעי דלכפריה כו' וכי תימא לא נשבעיה אשארא דמיגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא אממונא לא חשוד מדלא כפריה בכוליה דהאי כי אודי בפלגא בכוליה נמי בעי דלודי והאי דלא אודי ליה לאו דדעתו למיגזליה אלא אישתמוטי אישתמיט לדחויי השתא:

תוספות

ת והלה אומר מצאתי לך והחזרתי לך אחד מהן הרי זה נשבע וה"ה דאם אמר לא מצאתי אלא אחד דנשבע מדלא מיפטר כי אמר החזרתי לך אחד מהן במיגו והייט כר' יצחק והא דנקט החזרתי לך אחד מהן בברייתא ולא נקט ולא מצאתי אלא אחד לרבותא נקט דלא מפטר במיגו דאי בעי הוה טעין טענה מעלייתא לא מצאתי אלא אחד קמ"ל דאערומי קא מערים דסבר אי אמינא לא מצאתי אלא אחד בעינן אישתבועי אימא החזרתי ולא בעינא אישתבועי דכי האי גוונא אמרינן בפ"ק דבבא מציעא (דף ד:) דאע"ג דמסייעא ליה ברייתא פריך ליה ממתני' דהיכי שביק מתני' מקמי ברייתא ומשני הוא דאמר כר"א בן יעקב שהוא קב ונקי *ולבסוף דלא קאי יאמר על כרחו אנא דאמרי כברייתא לפיכך לא קאמר תיובתא: ורבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור. פירש בקונטרס דמכח מתני' פריך וקשה דלא נקט לישנא דלעיל ולית ליה המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם ועוד דאין הכי נמי דלית ליה מתני' דהא הכי שני ליה הוא דאמר כר' אליעזר בן יעקב דפליג אמתני' לכך נראה דפריך אמאי לא מהימן במיגו דאי בעי שתיק דמיגו הוי מן התורה*: מאי קטן גדול. הא דלא אמר אלא גדול משום דבעי לשנויי דלא תקשי לרב ומי לא ידע מתני' ועוד משום מתני' דשבועת הדיינין (שבועות דף לח:) דקתני אבל נשבעין לקטן: אלא בדרבה קא מיפלגי. פי' בקונטרס לעולם בטוענו קטן ודקא קשיא לך דאין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן היינו כשבא מכח עצמו דכתיב כי יתן איש ואין נתינת קטן כלום אבל בא בטענת אביו טענה חשובה היא וטעמא דרבנן כדרבה משום דבבנו מעיז וקשה דעיקר התירוץ חסר מן הספר ועוד דבהגוזל קמא (ב"ק דף קו:) ממעט נתנו כשהוא קטן וטענו כשהוא גדול משום דבעינן תביעה ונתינה כאחת שוין וא"כ מהאי טעמא נמי נמעט נתנו כשהוא גדול ותבעו כשהוא קטן דהייט בבא בטענת אביו לכך נראה לפרש דקאי אמאי דקאמר טענת עצמו טענת אחרים הוא הא דקרי לה טענת עצמו משום דבבנו מעיז ומעיז וכדרבנן אע"ג דראב"י סבר דבבנו נמי אינו מעיז הכי קאמר להו לרבנן פעמים שאדם נשבע על מה שאתם מחייבין טענת עצמו: מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע. פי' למה לא יהא נאמן במיגו דאי בעי כופר הכל או נילף מהכא דלא אמרינן מיגו ומשני דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו וליכא מיגו דאין לו פנים לכפור הכל אע"ג דבכופר הכל אמרינן נמי בפ' הדיינין (שבועות דף מ:) דאשתמוטי קא משתמיט דלכך נתקנה שבועת היסת בכופר הכל מ"מ יותר יש לו פנים לכפור מקצת מלכפור הכל וליכא מיגו אבל אין לפרש שבא ליתן טעם אמאי כופר הכל פטור וקאמר לפי שאין אדם מעיז דהא כופר הכל פטור אפילו במקום שיכול להעיז דהרי בבנו דמעיז פטרוהו רבנן אפילו מודה מקצת במיגו דאי בעי כופר הכל וכן בפ"ק דב"מ (דף ד:) גבי סילעין דינרין פטר [ר"ע] בלוה אומר ג' משום דמשיב אבידה דאי בעי אמר ב' והוי כופר הכל דהא דכתיב בשטר כהילך דמי ופריך נמי מינה התם למאן דאמר הילך חייב אלמא כופר הכל פטור ואע"ג דיכול להעיז משום דמסייע ליה שטרא דהא פטור במודה במקצת במיגו דאי בעי כפר הכל וכופר הכל דפטור גזירת הכתוב דכתיב כי הוא זה משמע דוקא במודה במקצת ולא כופר הכל כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ה.) דתרי קראי כתיבי כתיב הוא וכתיב זה אבל מדחייביה רחמנא שבועה בעד אחד אין להוכיח דכופר הכל פטור דאי חייב מאי נפקא מינה מעד אחד כיון דבלאו הכי חייב שבועה דאיצטריך להיכא שאין הבעלים יודעין והעד מעיד שגנב לו או שהיה חייב לאביו: אין אדם מעיז. אין לפרש לפי שעשה לו טובה כדפי' בקונטרס בהגוזל קמא (ב"ק דף קז.) דאם כן בפקדון שלא עשה לו טובה יפטר במודה במקצת במיגו דאי בעי כפר הכל ובכמה דוכתי מחייבינן מודה במקצת בפקדון אלא אין אדם מעיז כל מקום שאותו שכנגדו יודע שהוא משקר כדפי' ריב"א ואין להאריך כאן: ובכולי בעי דלודי ליה. פי' בקונטרס וכי תימא דלא נשבעיה אשארא דמיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אממונא לא חשיד מדלא כפריה כוליה וכי היכי דמודה בפלגא בכוליה נמי בעי דלודי ליה וקשה דבפ"ק דב"מ (דף ו.) מסקינן דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא וליכא למימר דהתם מדרבנן הוא דלא חשיד לפי שראו דפריש משבועתא טפי מממונא דהא משמע בחזקת הבתים (ב"ב דף לג:) גבי נסכא דרבי אבא דאי הוה אמר לא חטפי הוה נשבע להכחיש את העד אלמא לא אמרינן מיגו דחשוד אממונא חשוד נמי אשבועתא והיא שבועה דאורייתא דשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם דתקנתא לתקנתא לא עבדינן כדאמרינן גבי ההוא רעיא בבבא מציעא בפ"ק (דף ה.) לכן נראה דאתא לפרש דלא תימא כיון דאין אדם מעיז פניו אם כן קושטא קאמר ויפטר משבועה מאותו מקצת שכופר מטעם חזקה דאין אדם מעיז והכי קאמר ובכולי הוא דבעי דלודי ליה דאינו ברצון מעיז אלא אישתמוטי קא מישתמיט ואם תאמר גזלן אמאי פסול לשבועה כיון דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא וי"ל דמדרבנן פסול משום דפסלתו תורה לעדות דכתיב להיות עד חמס ולא גזרו רבנן אלא היכא דטודע פסולו דגנאי הוא להשביעו ואם תאמר מדאורייתא מאי שנא לגבי עדות מלגבי שבועה וי"ל דחמירא ליה שבועה לפי שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לא תשא כדאמרינן בריש פרק הדיינין (שבועות דף לט.) ועוד יש לחלק דעל אותו ממון דחשדינן ליה לא חשיד אשבועתא דעל ידי שבועה יפרוש אבל גזלן אממון אחר חשוד כמו שממון אחר לא פירש כמו כן לא יפרוש משבועה ולא קשה מההוא רעיא דאסהידו ביה דאכל תרי מנייהו אמאי פסול דהנך תרי צריך לשלם ומן השאר יפרוש על ידי שבועה דהא מה שמשלם ע"י עדים אין זה הסבה מעליא דעל כרחו הוא משלם:

יהבי

תוספות רי"ד

אלא עשרה ואפ"ה פטרינן ליה מפני תיקון העולם דאי רמיית עליה שבועה אתי לאימנועי ולא מיהדר ליה מידי והיאך ר' יצחק מחייבו שבועה בטוענו טענת [ודאי] ומהדר הוא דאמר כר' אליעזר בן יעקב פי' ר' יצחק לא סבר כמתני' אלא כר' אליעזר בן יעקב דפליג אמתני' ומחייב ליה בכל היכא דטעין ליה טענת ברי ולית ליה תקנה דילמא אתי לאימנועי דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו כיצד מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס הרי זה נשבע זהו שנשבע על טענת עצמו וחכ"א אינו אלא כמשיב אבידה ופטור ואוקימנא דבטוען גדול ואומר לו בפני הלות לך אבי מנה ובדרבה קמיפלגי דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ובכולהו בעי דליכפריה והאי דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ובכולהו בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה אישתמוטי הוא דמישתמיט מיניה סבר עד דהוה לי זוזי ופרענא ליה ואמר רחמנא רמי שבועה עילויה כי היכי דלודי בכולהו ר' אליעזר בן יעקב סבר ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז והילכך לאו משיב אבידה הוא. ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומעיז ומדלא העיז משיב אבידה הוא ומ"ה קרי ליה טענת עצמו שהיה יכול להעיז ולא העיז והוה לרבנן כאילו הודה מעצמו והוא משיב אבידה וראב"י מחייב ליה שבועה כיון דקא טעין טענת ודאי וקי"ל משנת ראב"י קב ונקי והלכה כמיתו בכל מקום וגם הלכה כר"י דקאי כותיה (ותניא) וליכא שום אמורא דפליג עליה ולית הלכתא כמתני' (והרב משנה שימתו ופוסק במתני') דפטר ליה מפני תיקון העולם דלמא מימנע מלמיעבד מצוה אבל ודאי היכא דלא טעין לה טענת ודאי אלא טענת ספק כ"ע לא פליגי דפטור מפני שהוא משיב אבידה ואע"פ שמודה לו במקצת: מתני'

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ד מהלכות טוען ונטען הל' ס סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סימן עה סעיף ג:

כז ב מיי' פ"ה שם ה"ס סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ע סעיף א:

כח ג מיי' פ"א מהל' שבועות הל' ס סמג עשין קה טוש"ע ח"מ סי' פו סעיף א:

[וע"ע תוס' כתובות יח. ד"ה וכ"א]

מסורת הש"ס

כתובות יח. [שבועות מב.]

שבועות לח:

כתובות יח: ב"ק קז. שבועות מב: ב"מ ג.

[דף לח]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה (בפ"א) הניא בפס"ד ולבסוף דלא קאי יאמר. ועיין בזה ב"ב דף ק ע"א ועי"ש בתוס' כגון:

מתני' יתומין שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להן אביהן אפוטרופוס חייב לעשר פירותיהם *אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו ב"ד לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים: גמ' ורמינהו °אתם *ולא שותפין אתם ולא אריסין אתם ולא אפוטרופין *ולא התורם את שאינו שלו אמר רב חסדא לא °קשיא כאן להאכיל °כאן להניח והתניא *האפוטרופין תורמין ומעשרין להאכיל ולא להניח ומוכרי' להן בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ומוכרין להן פירות יינות שמנים וסלתות להאכיל אבל לא להניח ועושין להן לולב וערבה וסוכה וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאתויי שופר ולוקחין להם ספר תורה תפילין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאתויי מגילה ואין פוסקין עליהם צדקה ואין פודין עליהן את השבויין ולא כל דבר שאין לו קצבה לאתויי תנחומי אבלים ואין אפוטרופין רשאין לדון לחוב ולזכות בנכסי יתומים לזכות אמאי לא °אלא לחוב על מנת לזכות בנכסי יתומים ואין אפוטרופין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברעה ולגאול ביפה מ"ט דדלמא משתדפין ואין אפוטרופין רשאין למכור שדות וליקח עבדים אבל מוכרין עבדים ולוקחין בהן שדות רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא למכור עבדים וליקח שדות מ"ט דלמא לא משפיין °ואין אפוטרופין רשאין *להוציא עבדים לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות *רבי אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו וצריך לחשב עמהן באחרונה ר"ש בן גמליאל אומר אינו צריך °אין עושין אפוטרופין נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומין הרשות בידו ההוא אפוטרופוס דהוה בשבבותיה דר' מאיר דהוה קא מזבין ארעתא *וזבין עבדי ולא שבקיה ר' מאיר אחוו ליה בחלמיה *אני להרוס ואתה לבנות אפילו הכי לא אשגח אמר *דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן דכל בי שמשי הוו קא מינצו בהדי הדדי איקלע רבי מאיר להתם עכבינהו תלתא בי שמשי עד דעבד להו שלמא שמעיה דקאמר ווי דאפקיה ר' מאיר להההוא גברא מביתיה: ההוא אפוטרופוס דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי דהוה קא מזבין ארעא וזבין תורי ולא אמר ליה ולא מידי סבר לה כר' יוסי *דתניא א"ר יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא הוה להו תורתא שקלה וזבינתה ניהלייהו אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרו ליה מאי עבידתה דזבנא אמר להו יתומים שסמכו אצל בעל הבית תנן והא אייקר ברשותא דלוקח אייקר והא לא נקיטי דמי אמר להו א"כ היינו דרב חנילאי בר אידי אמר שמואל דאמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל °נכסי יתומין הרי הן כהקדש ולא מקני אלא בכספא חמריה דרבנא עוקבא יתמא משכוה בארבעה ארבעה ואייקר וקם בשיתא שיתא אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו היינו דרב חנילאי בר אידי (א) דאמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומין הרי הן כהקדש ולא מקני אלא בכספא: משוך פירי מיתמי [כס"ף]אייקור היינו דרב חנילאי בר אידי זול *לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש אמשיכו להו פירי ליתמי אייקר לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי א"ל רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא לדידהו דזמנין דמצטרכי לפירי וליכא דיהיב להו עד דיהבי זוזי °יהבי יתמי זוזי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מן הקדש אייקר סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא לדידהו

דאתו

רש"י

מתני' שסמכו אצל בעל הבית. לעשות על פיו ולא נתמנה לכך אפוטרופוס לא מאביהן ולא מב"ד אפילו הכי כאפוטרופוס הוא: ישבע. כשיגדלו היתומין ישבע להן שאין לו בידו כלום משלהן: לא ישבע. טעמא דהך פלוגתא מפרש בגמרא ובין למר ובין למר מפני תיקון העולם הוא: גמ' ולא שותפין. אין יכול לתרום על חלק חברו שלא מדעתו: ולא אריסין. על חלקו של בעל הבית: אתם ולא התורם את שאינו שלו. הך סיפא טעמא דרישא כלומר אתם ממעט התורם שאינו שלו והני כולהו שאינו שלו נינהו אי נמי זו ואין צריך לומר זו קתני: להאכיל. יתומים לאלתר חייבים לעשר: להניח. התבואה באוצר עד שיגדלו למה ליה עשורי לכשיגדלו יעשרום הם: והתניא. בניחותא: ומוכרין להם. כלומר לצרכם מנכסיהם: להאכיל. המעות: אבל לא להניח. שמא יגנבו אי נמי משום שבח בית אביהן טי וכבוד הוא להם: צדקה. אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמלאו נכסיהם כלים: לדון. עם בעל דין של יתומים הבא לעורר על נכסיהם שמא יתחייבו בטענותיהם ולכשיגדלו היתומין ידונו עמו: לזכות אמאי לא. ידונו עמו אם דנו ונזדכו היתומים אמאי לא הוי דינא: אלא. ה"ק אין רשאין לדון לחוב על מנת לזכות אם דנו כדי לזכות ונתחייבו אין היתומין נפסדין: דלמא לא משפיין. לא יהו מסוקסות אלא שמא ילא עליו ערעור: להוציאן לחרות. אפילו אין היתומין נפסדין שהעבדים באין לפדות עצמן בכסף שנותנין להם אחרים על מנת שאין ליתומין רשות בו אפי' הכי אין רשאין שהרי אין גופן קני להן לשחררן: אבל מוכרין אותם לאחרים. לתקנת היתומין כגון להאכיל או ליקח שדות: ואחרים מוציאין אותם כו'. ואותם אחרים שהיו רוצין לתת להם הכסף לפדות עצמן הן יקחום ויהיו קנוים להן ואח"כ ישחררום: אומר אני. כשם שרשאין למוכרן לאחרים כך הם רשאים לקבל הכסף מיד העבד עצמו בתורת מכירה: מפני שהוא. האפוטרופוס: כמוכרו לעצמו. לעבד עצמו: באחרונה. כשיגדלו יחשב עמהן וישבע שלא נשאר בידו כלום: נשים. אין דרכן לצאת ולבא ולטרוח: עבדים. אין נאמנין: קטנים. אינם בני דעת: דכל בי שמשי. של ערב שבת: שמעיה. לשטן דקאמר ווי דאפקיה מביתיה: לאשתי ביתי. שכל צרכי הבית על ידה נעשים והיא עיקר הבית וכן שור עיקרו של שדה: מאי עבידתה דזבנא. מי מינה אפוטרופוס: יתומין שסמכו תנן. ואף ע"פ שלא נתמנה חשיב ליה כאפוטרופוס: הרי הן כהקדש. דכתיב (ויקרא כז) ונתן הכסף וקם לו ולא שייכא בהו משיכה: משכו. לקוחות מאפוטרופסים: בארבעה ארבעה. החבית: לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. כל הדיוט המוכר יכול לחזור בו כל זמן שלא משכו הלקוחות אבל אם משך לא יכול לחזור וכל שכן אלו שהן כהקדש דליפוי כח עשאום כהקדש ולא להרעת כח: המשיכו. מוכרים: פירי ליתמי. שהיתומים משכו פירות מאחרים ולא נתנו דמים: אייקר. ורוצין המוכרים לחזור משום דקנין יתומים בכסף: לא יהא כח הדיוט כו'. וכיון דאי אמשיכו להדיוט לא הדרי השתא כל שכן דלא הדרי: היינו דרב חנילאי. ויהדרו בהו יתמי: אייקר. ורוצים המוכרים לחזור: היינו דרב חנילאי. ולא יחזרו: נשרפו

תוספות רי"ד

מתני' יתומים שסמכו אצל ב"ה חייב לעשר פירותיהן מפני תיקון העולם אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו ב"ד לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים הממאא והמדמע והמנסך בש"ג: פטור במזיד חייב הכהנים שפיגלו במקדש מזידים חייבים פי' יתומים שסמכו מאליהן אצל ב"ה ולא נתמנה אפוטרופוס עליהן לא מפי ב"ד ולא מפי אביהם חייב אותו ב"ה לעשר פירותיהן מפני תיקון העולם שדין אפוטרופוס יש לו כיון שהן סמוכין עליו: ורמינהו אתם ולא שותפים אתם ולא אריסים אתם ולא אפוטרופין אתם ולא התורם את שאינו שלו פי' כן תרימו גם אתם אתם ולא שותפים שאם היו שניהם שותפים בשדה אין האחד רשאי לתרום חלק חבירו בלא רשות חבירו וכן הארים לא יתרום חלק ב"ה בלא רשותו וכן האפוטרופוס אינו רשאי לתרום פירות של יתומים · כל אלו מפני שאינן שלהן ואין אדם תורם דבר שאינו שלו ואי ק' והתנן בפ"ג דתרומות השותפין שתרמו בזה אחר זה ר' עקיבא אומר תרומת שניהם תרומה וחכ"א תרומת הראשון תרומה ר' יוסי אומר אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרומת השני תרומה. בד"א בשלא דבר אבל אם הרשה את בן בתו או עבדו או שפחתו לתרום תרומתו תרומה וכו' דאלמא השותף שתרם אפילו שלא ברשות תרומתו תרומה י"ל כגון שהיו שותפין בפירות דמסתמא ניחא ליה לשותף במאי דעביד חבריה ומאי דאמרי' הכא אתם ולא שותפין כגון שהיו שותפין בשדה ולא בפירות שהיו מחלקין הפירות וכל אחד היה מוליך את חלקו בביתו · אמר רב חסדא לא ק' כאן להאכיל כאן להניח פי' מה שצריכים היתומים לאכול מעשר ותורם להם מפני שהם קטנים ותרומת הקטן אינה תרומה כדתנן בריש תרומות חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו ועובד כוכבים שתרם את של ישראל אפילו ברשות אין תרומתן תרומה אבל להניח את התבואה מעושרת באוצר עד שיגדילו אינן רשאין לעשר לכשיגדילו יעשרו הם ואי ק' כיון שאין האפוטרופסים רשאין מן התורה לתרום ולעשר היאך תורמין כדי להאכיל והלא תרומתן היא טבל והיאך יאכלו אותה הכהנים י"ל דב"ד הפקירו נכסי היתומים שיהו האפוטרופסין תורמים את שאינו שלהם ודוקא להאכיל זיכוהו ב"ד אבל להניח לא וכך י"ל במכירת העבדים דאמרי' לקמן שהאפוטרופסים מוכרין אותן לאחרים ואותן האחרים יכולין לשחררן ולהתירן בבת ישראל ולא אמרינן כיון שהאפוטרופסים אינן בעלים נמצא שקנין הלוקח אינו כלום ואינו יכול לשחררו אלא ב"ד הפקירום שיהו האפוטרופוסים זוכים בהן ומכירתן מכירה גמורה היא אבל לשחררם לא זיכום ב"ד שכל מה שעשו לא עשו אלא לתיקון היתומים ואם יעשו ע"ד ב"ד הרי הן בעלים ואם לאו הרי הן כנכרים: והתניא · סיועא אפוטרופסין תורמין ומעשרין להאכיל אבל לא להניח ומוכרין בהמה עבדים ושפחות שדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ועושים להן סוכה ולולב וציצית וכל דבר שיש להן קצבה לאתויי שופר ולוקחים להן ס"ת תפילין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאתויי מגילה ואין פוסקין עליהן צדקה ואין פודין עליהן את השבויין וכל דבר שאין לו קצבה לאתויי תנחומי אבלים ואין האפוטרופסין רשאין לדון בנכסי יתומים ע"מ לזכות פי' אם באו לדין ולטעון על נכסי יתומים אין האפוטרופסין רשאין לדון עמהן ואם נתחייבו אין חיובן חיוב ואע"ג שכונתם כדי לזכותם אלא ממתינין להן עד שיגדילו שאין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו ואע"פ שיש להן אפוטרופוס ואין האפוטרופין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב למכור ברע ולגאול ביפה מ"ם דילמא מישתדפי: ואין האפוטרופין רשאין למכור שדות וליקח עבדים אבל מוכרין עבדים ולוקחין בהן שדות רשב"ג אומר אף אין מוכרין עבדים ולוקחין שדות מ"ם דילמא לא מישפיין ואין אפוטרופין רשאים להוציא עבדים לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות וצריך לחשוב עמהן באחרונה דברי ר' רשב"ג אומר אינו צריך פי' צריך לחשב עמהן ולהשבע להן שלא נשאר בידו משלהן כלום ואין עושין אפוטרופוס נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי היתומים הרשות בידו וש"מ דבאפוטרופוס שמינוהו ב"ד מיירי ואתי ר' כאבא שאול ורשב"ג

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה י ופי"א מהלכות נחלות הלכה ט סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רצ סעיף יד:
ל ב מיי' פי"א מהלכות נחלות הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף טז:
לא ג מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה ח וע"ש בכ"מ:
לב ד מיי' שם הלכה י וע"ש בכ"מ:
לג ה מיי' שם הל' ג:
לד ו מיי' פי"א מהל' נחלות הל' ט סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רצ סעיף יד:
לה ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם:
לו ח מיי' שם הלכה י טור ש"ע שם סעי' טו:
לז ט מיי' שם הלכה ז טור ש"ע שם סעי' יב:
לח י כ ל מיי' שם הלכה ו ז טוש"ע שם סעיף יא:
לט מ מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' יג:
מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
מא ס טוש"ע שם סעי' ב:
מב ע טוש"ע שם סעי' א:
מג פ מיי' פ"ט מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצט סעיף ד:
מד צ מיי' שם:
מה ק ר מיי' שם הל"ה:
מו ש ת מיי' שם הל' ו:

[נע"י אנו]

מסורת הש"ס

תמורות פט: [תוס' ב"ב פ"ח ע"ש]
קדושין מא:
[עי' תוס' כתובות כ: ד"ה הרי זה]
[תוספ' תרומות פ"א ותוס' ב"ב פ"ח]
[הטעם נתבאר בתוס' לעיל לח. בד"ה אין]
לעיל לח. לט:
[צ"ל וזבן]
[סנהדרין ל. הוריות יג:]
שבת קיח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בר אידי אמר שמואל דאמר כו':

גליון הש"ס

גמ' כאן להאכיל. עי' לעיל דף מ ע"ב תד"ס וכתב: שם כאן להניח. עי' שבת דף נד ע"ב תד"ה סוף מעשר: שם אלא לחוב וכו'. עי' קדושין דף מב ע"א תד"ה אלא לחוב: שם ואין אפוטרופין וכו'. עיין לעיל דף לח ע"ב תוד"ה אין:

דאתו למימר להו נשרפו חיטכם בעלייה *יהבי להו זוזי ליתמי אפירי אייקר לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה הוא לדידהו דזמנין דמצטרכי לזוזי וליכא דיהיב להו עד דיהבי להו פירי אמר רב אשי אנא ורב כהנא חתמינן אשטרא דאימיה דזעירא יתמא דמזבנא ארעא לכרגא בלא אכרזתא *דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא: עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרי ליה קא לביש ומכסי מיתמי אמר להו כי היכי דלישתמען מיליה קאכיל ושתי מדידהו ולא אמוד אימור מציאה אשכח והא קא מפסיד אמר להו אייתו לי סהדי דמפסיד ואיסלקיניה דאמר רב הונא חברין משמיה דרב אפוטרופוס דמפסיד מסלקינן ליה דאיתמר אפוטרופא דמפסיד רב הונא אמר רב מסלקינן ליה דבי רבי שילא אמרי לא מסלקינן ליה והלכתא מסלקינן ליה: אפוטרופים שמינהו אבי יתומים ישבע: מאי טעמא אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה ליה אפוטרופוס ומשום שבועה לא אתי לאמנועי: מינוהו ב"ד לא ישבע: מלתא בעלמא הוא דעביד לבי דינא ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי: אבא שאול אומר חילוף הדברים: מ"ט מינוהו ב"ד ישבע בההיא הנאה דקא נפיק עליה קלא דאיניש מהימנא הוא דהא סמיך עליה בי דינא משום שבועה לא אתי לאמנועי מינהו אבי יתומים לא ישבע מילתא בעלמא הוא דעבדי להדדי ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכתא כאבא שאול: תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר זה וזה ישבע והלכה כדבריו תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו אפוטרופים שמינהו אבי יתומים ישבע מפני שהוא נושא שכר אמר ליה את אייתת קבא וכיילת ליה אלא אימא מפני שהוא כנושא שכר: **מתני'** *המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב: **גמ'** איתמר מנסך רב אמר מנסך ממש ושמואל אמר מערב מ"ד מערב מ"ט לא אמר מנסך אמר לך מנסך קם ליה בדרבה מיניה ואידך כדרבי ירמיה *דא"ר ירמיה משעת הגבהה הוא דקנה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך ולמאן דאמר מנסך מ"ט לא אמר מערב אמר לך מערב היינו

רש"י

שהרי קניתם במעות וכי תימא לא מצו למימר דיתמי אמרינן לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש לאו מילתא הוא דכיון דלענין חזרה לאו ברשות מוכר הוא לענין דליקה נמי לאו ברשותיה קיימא דהאי דגבי הדיוט מוקמינן לה ברשות מוכר לדליקה היינו טעמא בההיא הנאה דקיימא ברשותיה לחזרה: אכרזתא. שמכריזין שלשים יום קרקע פלוני יוצא לימכר בב"ד: דמזבנא ארעא. דיתמי לפיוסי כרגא דיתמי וזבנה בלא אכרזתא מפני שגבאי המלך נחוץ: מזבנינן בלא אכרזתא. לפי שאין פנאי: אמר להו. רב נחמן: כי היכי דלשתמען מיליה. וצורך היתומים הוא שיהא נראה כאדם חשוב: ולא אמיד. אינו עשיר לעשות יציאות הללו משלו ומשל יתומים הוא עושה וסתם עשיר אומדים אותו בני אדם זה ככה וזה ככה אבל עני אין אדם אומדו א"כ דלא אמיד לבני אדם שיהא עושרו ראוי ליציאות הללו: והא קמפסיד. נכסי היתומים שאינו מפרנס הקרקעות כראוי להם וקוצץ אילנות: ומשום שבועה. דרמית עליה לבסוף לא ממנע מתחלה שהרי ההנאו זה: מלתא בעלמא הוא דעבד. גבי ב"ד טובת חנם היא שזה עושה לב"ד לקבל דבריהן ולטרוח לפני יתומין ואתי לאמנועי מעיקרא מלקבל עליו: מלתא בעלמא הוא דעבוד להדדי. דברי אהבה וריעות היה ביניהם ולא הנאת ממון כל כך: **מתני'** המטמא. טהרותיו של חברו כגון תרומה: והמדמע. תרומה בחולין של חברו ומפסידו שאוסרו לזרים וצריך למוכרו לכהנים בזול: והמנסך. יין חברו בגמרא מפרש לה: בשוגג פטור כו'. בגמרא אמר טעמא: פטור. מתשלומין: **גמ'** מנסך ממש. שנסך בידו לתוכו לשם ע"ז וכך היתה עבודתן: מערב. יין נסך ביין כשר של חבירו ואסרו בהנאה: קם ליה בדרבה מיניה. לא מצי למיתני במתניתין אמזיד חייב בתשלומין דהא עובד עבודת כוכבים הוא ונסקל: דאגבהה. ע"מ לנוטו: הייט

תוספות

דאתו למימר להו נשרפו חיטכם בעלייה. הקשה בקונטרס וכי נשרפו יחזרו בהן כמו בזול וי"ל כיון דברשות יתמי אייקור ומסתברא דברשותם נמי נשרפו וא"ת לעיל דאמר מסוך פירי מיתמי אייקר היינו דרב חנילאי והדרי בהו יתמי הא רעה הוא לגבייהו דיאמרו להן הלוקחין נשרפו חיטכם בעלייה וי"ל דנעשים הלוקחים שומרי שכר כיון דיכולים לאוכלם ולעשות בהם כל חפלה כדאמרינן בהאומנין (ב"מ דף פא.) הלוקח כלי מבית האומן לשגרו לבית חמיו ונאנס בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר אלמא בחזרה הוי כנושא שכר דהואיל ונהנה מהנה: **לכרגא.** פירש בקונטרס לפיוסי כרגא דיתמי כו' משמע דלצורך צורכי היתומים בעי הכרזה וקשה דבפ' שום היתומים (ערכין דף כב.) כי פריך לרב אסי דאמר אין נזקקין לנכסי יתומין אלא א"כ רבית כו' ממתני' דשום היתומין נוקמה לצורך יתומים בר מבעל חוב לכך נראה דהכא בכרגא ומזונות וקבורה דאשה ובנות: **ולקבורה.** הא פשיטא דאין ממתינים לקבור את המת עד דמשלמי יומי הכרזה אלא הא קא משמע לן דאם לוו לצורך קבורה מוכרין בלא הכרזה ופורעין: **הלכה** כאבא שאול. אומר ר"ת דכן הלכה אע"ג דקיימא לן (עירובין סב:) דמשנת ראב"י קב ונקי ובברייתא קתני נמי וכן הלכה כדבריו *אין למידין הלכה מפי תלמוד וכן מוכיח בהכותב (כתובות דף פח:) דמוקי פלוגתייהו דר"ש ורבנן בפלוגתא דאבא שאול ורבנן ורבי שמעון כאבא שאול ובכולהו ליסני דהתם רבי שמעון כהלכתא ואומר רבינו חיים דלא מחייבינן אפוטרופא לישבע אלא דלא עיפב כלום משלהם אבל לא משתבע שלא פשע דאפי' ואי פשע פטור כדאמרינן בפרק ד' וה' (ב"ק דף לט.) גבי שור של יתומים שנגח דגבי מעלייתא דיתמי דאי אמרת מעלייתא דאפוטרופא ממנעי ולא עבדי ולר' יוסי בר' חנינא נמי דאמר מעלייתא דאפוטרופוס חוזרין ונפרעין מיתומין לכי גדלי והרב רבי שלמה בר יוסף מוורדון הביא ראיה דאפשיעה חייב דאמר בהמפקיד (ב"מ דף מב:) גבי תורא דלא הוה ליה ככי ושיני ומת נימא ליה לאפוטרופוס זיל שלים אמר אלא לבקרא מסרתי משמע הא לאו הכי חייב ולא שייך ממנעי ולא עבדי אלא דוקא התם שלא נתמנו כל עיקר אלא כדי שישלמו ולא בשביל ריוח היתומין אלא לתקנתא דשאר אינשי דלא ליתזקי אבל אפוטרופא שנתמנה לצורך היתומים לא ממנע בשביל מה שמשלם כשפשע לכ"ע אי משום דעבד ליה דניחא נפשיה אי משום דנפיק עליה קלא דאיניש מהימנא הוא וגבי שבועה דווקא פליגי ומיהו נראה דודאי אי פשע חייב נשלם לכ"ע אבל כל כמה דלא ידעי' אי נאבד כלום אין ראוי להשביעו על דבר זה בלא טענה כדאמרינן בירושלמי דפירקין קאתיא דרבי יוחנן דאמר משל יתומים כרבנן ודרבי יוסי בר' חנינא דאמר מעליית אפוטרופא כאבא שאול אתיא דרבי יוחנן כרבנן בהמיה אפילו יסבור כאבא שאול בעי אינים מיתן זוזי בגין דמיתקרי מהימן אבל גבי שור יתומין דלא הועמד אפוטרופא לנאמנות אלא לשמור שלא יגח ודרבי יוסי ברבי חנינא כאבא שאול אפילו יסבור כרבנן אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין מבריח עצמו מן התשלומין פי' רוצה לשלם כשיפשע ואינו רוצה שישביעוהו בחנם: **מנסך** קם ליה בדרבה מיניה. ומטעם שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרות של חבירו אין לחייבו דמהאי טעמא לא מחייבינן ליה טפי אלא כאינו הוא היזק ניכר וא"ת ולשמואל מ"ש מדאמרי' בריש אלו נערות (כתובות דף ל:) ומודה ר' נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חברו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגנבה קודם שיבא לידי איסור חלב וי"ל דסבר שמואל דהגבהה לצורך ניסוך היא טפי דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה אבל התם אפשר לאכילה בלא הגבהה דאי בעי גחין ואכיל והכי מפליג התם בין ההיא להא דאמר רבי אבין גבי שבת זרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראים בהליכתו פטור דעקירה לצורך הנחה היא משום דאי אפשר להנחה בלא עקירה וקסבר שמואל דניסוך נמי דומה לדר' אבין ור' ירמיה ורב דהכא סברי כאידך שינויא דהתם דמחלק בין זורק חץ לגונב חלבו משום דזורק חץ לא בעי להדורי לא מצי מהדר הכא מצי מהדר וגבי ניסוך נמי כיון דמצי מהדר

היינו מדמע ואידך קנסא הוא ומקנסא לא ילפינן ולמאן דיליף קנסא מקנסא כל הני למה לי צריכא דאי תנא מטמא אי תרומה הוה אמינא משום דקא מפסיד לה לגמרי ואי מטמא חולין *משום *דאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל אבל מדמע אימא לא ואי אשמעינן מדמע משום דשכיח אבל מטמא דלא שכיח אימא לא ואי אשמעינן מטמא ומדמע משום דלא קים ליה בדרבה מיניה אבל מנסך דקים ליה בדרבה מיניה אימא לא קא משמע לן כדרבי ירמיה ולהא *דתני אבוה דר' אבין בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע כל הני למה לי צריכא דאי אשמעינן מטמא משום דלא קים ליה בדרבה מיניה אבל מנסך דקים ליה בדרבה מיניה אימא לא ואי אשמעינן מנסך משום דקא מפסיד ליה לגמרי אבל מטמא דלא מפסיד ליה לגמרי אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי משום דהפסד מרובה אבל מדמע דהפסד מועט אימא לא צריכא אמר חזקיה דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב מאי טעמא *היזק שאינו ניכר שמיה היזק ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיעו אי הכי אפילו במזיד נמי השתא לאזוקי קא מכוין אודועי לא מודע ליה ור' יוחנן אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור מאי טעמא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ומה טעם אמרו במזיד חייב שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני תנן* הכהנים שפגלו במקדש מזידים חייבין ותני עלה *מפני תיקון העולם ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק האי שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעי ליה הכי נמי קאמר מזידין חייבין הא שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מתיב רבי אלעזר *העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק בדיני אדם נמי לחייב הוא מותיב לה והוא מפרק לה פרה שהכניסה לרבקה על מנת שתינק ותדוש מי חטאת ששקל בהן משקלות והאמר רבא מי חטאת

ששקל

רש"י

היינו מדמע. שמערב בהיתר דבר האוסרו וכיון דשמעינן דקנסוהו רבנן ה"ה דילפי' מיניה למנסך ולא אצטריך למתנייה אבל השתא דמנסך ממש איצטריך למתניי' דלא תימא קם ליה בדרבה מיניה ופטור: [קנסא הוא]. מטמא ומדמע דבמזיד חייב קנסא הוא דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק: וקנסא מקנסא לא ילפינן. דהא לאו דינא הוא והיכא דקנוס קנוס והיכא דלא קנוס לא קנוס ולהכי אצטריך מנסך: ולמאן דיליף קנסא מקנסא. היינו רב דאמר מנסך ממש דאילו מערב לא אצטריך דילפינן ממדמע אע"ג דקנסא הוא: כל הני. דמתני' למה לי ליתני חדא ונילפא אידך מינה: משום דקא מפסיד לה לגמרי. דלא חזיא תו לאכילה: דאסור לגרום טומאה. מפני פרושים שאוכלין חוליהן בטהרה ומשום דעבד איסורא קנסוהו: מדמע. לא מפסיד לגמרי דהא חזי לכהנים וזבני מיניה בזול: משום דשכיח. דעביד ובמילתא דשכיח עבדי רבנן תקנתא כי היכי דלא נעביד: כר' ירמיה. דמדאגבהה קנייה: למה לי. כיון דתנן מנסך בתרתי דרישא כ"ש מדמע דליכא למימר דקם ליה בדרבה מיניה: מנסך. מפסיד לגמרי שאוסרו בהנאה אבל מטמא אע"ג דמפסיד ליה לגמרי לענין שהוא עצמו אינו יכול לאכול אבל חזי הוא עדיין להסקה או למאכל בהמה דאפי' מטמא תרומה חזי להסקה או לבהמת כהן: מטמא איכא הפסד מרובה דלא חזיא תו לאכילה: שמיה היזק. ובהיזק לא חילקה תורה כשהוא בא בידי אדם עצמו בין שוגג למזיד כדאמרינן בהחובל (ב"ק דף פה:) פלע תחת פלע לחייב על השוגג כמזיד: היזק שאינו ניכר. כגון הני דמתניתין שלא נשתנו מכמות שהיו: כדי שיודיעו. שטימא או דימע דאי מחייבת ליה לא אתי מודע להו לבעלים ואכלי איסורא: לאזוקיה קא מכוין. דאי לאו להקניטו בא ונהודיעו למה לו דעבד: הכהנים שפגלו. קרבנות שחטום וזרקום לאכול מהם חוץ לזמנם ולא הורעו לבעלים: מזידין. שידעו שפסולים בכך: חייבין. לשלם דמיהם לבעלים שהרי צריכין להביא אחרים ואי נמי נדבה היא קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש: מפני תקון העולם. קס"ד דה"ק חייבין מפני תקון העולם שלא ירגילו בכך: שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעיא ליה. דהא חייבין דמזיד דינא דאורייתא הוא ותיקון העולם אפטורין הוא דשייך למיתני כדי שיודיעו: הא שוגגין פטורין. דמתני' לא תני שוגגין פטורין בהדיא ברישא ואי נמי תני תיקון העולם לא ארישא קאי: מי חטאת. דפרה אדומה וכן פרה עצמה נפסלין במלאכה דכתיב (במדבר יט) אשר לא עלה עליה עול ובמי חטאת כתיב למשמרת למי נדה ותניא בספרי מה ת"ל שיכול אין לי שתהא מלאכה פוסלת אלא בפרה ומנין אף במים ת"ל למשמרת למי נדה כלומר שיהיו משומרות לכך ולא לדבר אחר: פטור מדיני אדם. לשלם: וחייב בדיני שמים. פורענות לשלם לרשעים שנתכוין להפסיד את ישראל: לרבקה. למקום אסיפת הבהמות וקיבורן כמו כעגלי מרבק (מלאכי ג'): כדי שתינק. את אמה: ותדוש. בתבואה עם השאר דתשלומין ליכא אמעשה ידיו דאמר לטובה הכנסתיה שתינק ופסולה לא הוי אלא מחמת מחשבתו שנתכוין אף שתדוש וגרמא בניזקין פטור דאמחשבה לא מחייבינן ליה דפסולה מחמת מחשבה הוא כדאמר (פסחים כו:) עובד דומיא דעבד דניחא ליה:

ששקל

תוספות

מהדר חייב א"נ קסבר דאפשר לנסך בלא הגבהה ולא דמי לעקירה והנחה דשבת א"נ אפשר, דרבי ירמיה פליג אדרבי אבין וכן משמע דאמר במרובה (ב"ק דף ע:) דאמר ליה זרוק גניבותיך לחצרי ותקני לי גניבותיך ופריך מדמטי לאויר חצרו קנה ומתחייב בנפשו לא הוי עד דנייח ומשני באומר לא תקני לגניבותיך עד שתנוח והיינו דלא כרבי אבין דלרבי אבין לא צריך לאוקומי הכי דעקירה צורך הנחה היא וכן משמע בהגוזל בתרא (שם דף קיז.) דקאמר בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע חזרו לומר אף המנסך ומפרש מעיקרא סבור כרבי אבין ולבסוף כרבי ירמיה ועוד י"ל דטעמא דשמואל אף ע"ג דהגבהה לאו צורך ניסוך הוא אפי' הכי פטור כיון דבשעת ניסוך לא מחייב דקים ליה בדרבה מיניה אשעת הגבהה נמי מיפטר דאמר לו הרי שלך לפניך כמו תרומה ונטמאת דכמו דאם נסכו אחר אומר לו הרי שלך לפניך הכי נמי כי ניסך ליה איהו אע"ג דמנסך ליה בידים כיון דקים ליה בדרבה מיניה ורב סבר כיון דבשעת הגבהה לא שייך למימר דקים ליה בדרבה מיניה יש לחייב מחמת הגבהה אבל מה שיעשה בידים אחרי כן אע"ג דההיא שעתא קים ליה בדרבה מיניה: **משום** דקא מפסיד ליה לגמרי. הך סוגיא כר' יוחנן דאמר היזק שאינו ניכר אינו היזק דלחזקיה הוה ליה לאצרוכיה לפטורא: **בראשונה** היו אומרים המטמא והמנסך. בהגוזל בתרא (שם קיז.) כתובה אפכא וזו אחת מסוגיות הפוכות א): **שלא** יהא כל אחד ואחד כו'. הקשה ה"ר אפרים הא דתנן בפרק עד כמה (בכורות דף כח:) דן את הדין טימא את הטהור מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואמאי והא שוגג הוא ומאן דמוקי לה כר"מ דדאין דינא דגרמי ניחא דלקמן קניס ר"מ שוגג אטו מזיד אבל למאן דמוקי אפילו כרבנן (א) ובנגע בהו שרץ קשה לר' יוחנן אמאי חייב ומיהו לחזקיה אתי שפיר דלא שייך למיפטריה כדי שיודיעו ותירץ דהתם פשע דמה היה לו לעמחותה כדי להחזיק דבריו והוי כמו מזיד דהכא וא"ת בטיהר את הטמא שעירבו עם פירותיו לפטור לחזקיה כדי שיודיעו ויש לומר דאין רגילות שיחזור מהוראתו אלא ע"י אחרים הלכך לא חיישינן ב): **ותני** עלה מפני תיקון העולם. ברוב ספרים גרסינן במתניתין הכהנים שפיגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין ופריך משום דמשמע ליה דמפני תיקון העולם דקתני בברייתא קאי אמזידין חייבין דקתני לבסוף והכי איתא בתוספתא [פ"ג] בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע בשוגג פטור מזיד חייב מפני תיקון העולם הכהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין מפני תיקון העולם וקשה דמרישא דהמטמא והמדמע והמנסך דקיימי בהו הוה ליה למיפרך לכך נראה דלא גרסינן במתני' שוגגין פטורין וברייתא דהכא לאו היינו דתוספתא דהתם שהבאתי ומפני תיקון העולם אדיוקא קאי וכה"ג משני לקמן (דף נה:) אחטאת גזולה שלא נודעה לרבים: **העושה** מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת. מעובד דומיא דעבד דרשינן דעלה עליה זכר פסולה אע"ג דממילא כיון דניחא להו לבעלים וה"ה דכי עביד חבירו בידים וניחא ליה לאותו שעושה דמיתרבי נמי מעובד מ"מ: **בדיני** אדם נמי ליחייב. וא"ת והרי נורס אוזן פרתו של חבירו דפטור כדאמר בפ"ב דזבחים* (כה:) ובהגוזל קמא (ב"ק נח.) משום דכולהו שורין לאו לגבי מזבח קיימי ופריך התם מהך דהעושה מלאכה משמע דוקא מלאכה דלא מינכר היזקא ומשני דנקט מלאכה לרבותא דאע"ג דלא מינכר מיחייב בדיני שמים ונראה דהאי דשתם שורים לאו לגבי מזבח קיימי לא עביד ליה אלא כהיזק שאינו ניכר:

הא

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלין הלכה ט:

נה ב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה א ג טוש"ע ח"מ סימן שפה סעיף א [וברב אלפס ב"ק פ"א דף ג ע"ב ובהרא"ש שם סימן א]:

נו ג מיי' שם הל' ד:

נז ד מיי' שם הלכה ה וע"ש בכ"מ:

תוספות רי"ד

נפסל בכך חייבין ואם היו שוגגין פטורים מלשלם הקרבן לבעלים אמר חזקיה דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד חייב מ"ט היזק שאינו ניכר שמיה היזק וקי"ל אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיענו שטימא או דמע דאי מחייבין ליה לא מודע ליה ואכיל איסורא. ור' יוחנן אמר דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטור היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ומה טעם אמרו במזיד חייב שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר פטור אני. פי' אע"ג דלאו שמיה היזק גדול הוא מגרמא דניזקין דאפילו מאן דאמר גרמא בניזקין פטור הכא מיחייב מפני שעושה מעשה בידים אבל בגרמא ליכא מעשה בידים וכל הני דמתני' מטמא ומדמע ומנסך ומפגל אית בהו מעשה מה שאין כן בגרמא דמפגל נמי אע"פ שבדבור בעלמא הוא מעשה גמור יש שם שהוא שוחט וזורק באותו הדיבור ופוסלו בידים: ובפרקין דלעיל אמרן אמר אביי נקיטינן טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו מאי טעמא היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק וקנסא דרבנן הוא לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן ויש ללמוד מכאן דאע"ג דדנינן דינא דגרמי כדאמרינן בפ' הגוזל ומאכיל אם מת קודם ששילם בני פטור מלשלם א) שהרי היזק שאינו ניכר הוא גדול מגרמא ואפילו הכי בנו פטור:

א) נראה דר"ל שסברי אפי' לר"מ דס"ל לקמן דקנסו שוגג אטו מזיד מ"מ בגרמי ס"ל דבשוגג פטור וכמו שכתב רבינו לקמן ע"ב.

[לא נמצא מזה כלום בכל מסכת זבחים]

[סוטה לג. מ"ס ו:]

ב"ק קח. ע"ש

[לעיל מא. מד: מ"ק יג. בכורות לה. ב"ק ה.]

לקמן נה: וש"נ

[תוס' פ"ג]

ב"ק ע. ולח.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שלא וכו' אפי' כרבנן ובנגע בהו שרץ:

[ושמואל א כח]

א) [עי' תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמרי ודע דבתוספתא דגיטין פ"ג תניא כמו דאיתא בב"ק] ב) [וע"ע תוס' סנהדרין לג: ד"ה שמערבן].

עין משפט
נר מצוה

נה א מיי' פ"י מהל' פרה אדומה הל' ה ופ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה ה:
נט ב מיי' פ"ג מהל' גזילה הלכה ד סמג עשין עג ולאוין קג טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף א:
ס ג ד מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיח סעיף א:
סא ה מיי' פ"א מהל' שמטה ויובל הל' יב סמג לאוין רסו:

ששקל בהן משקלות כשרה לא קשיא הא בגופן הא בכנגדן בגופן מעשה קא עביד בהו ואי היזק שאינו ניכר שמיה היזק בדיני אדם נמי לחייב [א]אלא אידי ואידי בכנגדן ולא קשיא הא דאסח דעתיה הא דלא אסח דעתיה: מתיב רב פפא *[ב]גזל מטבע ונפסל תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק האי גזלן הוא ממונא מעליא בעי שלומי תיובתא לימא כתנאי המטמא והמדמע והמנסך אחד שוגג ואחד מזיד חייב דברי ר"מ רבי יהודה אומר בשוגג פטור במזיד חייב מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר היזק שאינו ניכר שמיה היזק ומר סבר לא שמיה היזק אמר רב נחמן בר יצחק דכולי עלמא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק והכא *בקנסו שוגג אטו מזיד קא מיפלגי דמר סבר קנסו שוגג אטו מזיד ומר סבר לא קנסו שוגג אטו מזיד ורמי דרבי מאיר אדרבי מאיר ורמי דרבי יהודה אדרבי יהודה *דתניא *המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר [ג]בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה דר"מ אדרבי מאיר לא קשיא כי קניס בדרבנן בדאורייתא לא קניס והא מנסך דאורייתא הוא וקא קניס משום חומרא דעבודת כוכבים קנס ליה דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא כי לא קניס בדרבנן בדאורייתא קניס והא מנסך דאורייתא ולא קניס משום חומרא דעבודת כוכבים מיבדל בדילי מיניה ורמי דרבי מאיר אדר"מ בדאורייתא *דתניא *[ד]הנוטע בשבת בשוגג יקיים במזיד יעקר [ה]ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר דברי ר"מ רבי יהודה אומר בשביעית בשוגג יקיים במזיד יעקר ובשבת בין בשוגג בין במזיד יעקר ולטעמיך תקשה לך היא גופה מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מאי שנא שבת ומאי שנא שביעית אלא התם כדקתני טעמא א"ר מאיר מפני מה אני אומר בשבת בשוגג יקיים במזיד יעקר ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר מפני שישראל מונין לשביעית ואין

רש"י

ששקל בהן משקלות. שהיו תלויות בכף מאזנים והיה יודע משקלם ונתן בשר לשקלו בכף שניה דלא עבד בהן מעשה בידיו אלא במחשבה מיפסל: דרבא בכנגדן. כדפרישית ומתניתא דמשמע פסולות ששקל בגופן כדרך הטבחים לשקול בשר במים שיש להם כלי שיש בו שנתות ונותנים מים ברחשונה ונותנים בשר במים עד שהמים עולים לרושם השני וכוונהו כבר שבמשקל ליטרא או ב' ליטראות המים עולים ומגיעין לאותו הרושם: מתני' דאסח דעתיה. משמירתן ע"י המשקל ששקל בהם ונפסלו בהיסח הדעת דלמשמרת למי נדה כתיב שצריכה שימור תמיד ומיהו בדיני אדם לא מיחייב דגרמא בעלמא הוא והא דרבא בדלא אסח: ונפסל. שפסלתו מלכות: נטמאת. מאליה: הרי שלך לפניך. ובלבד שישלם לו אותו עצמו וקרינא ביה והשיב את הגזלה אשר גזל (ויקרא ה) שהרי לא נשתנה: ואי שמיה היזק. מכדי מיגזל גזליה מדמשכיה וקם ליה ברשותיה וכי קמשלם ליה דבר הניזק משלם ליה ולא כמה שגזל: ר"מ סבר שמיה היזק. הלכך אף בשוגג חייב דאתרבי (ב"ק כו:) מפלע תחת פלע: לא שמיה היזק. ובמזיד הוא דמחייב משום קנסא: ר"מ קניס שוגג אטו מזיד. ואע"ג דמזיד גופיה קנסא הוא: בשוגג יאכל. הוא עצמו ואף בשבת: בשוגג יאכל. הוא עצמו: למוצאי שבת. לאחר שהמתין בכדי שיעשו אבל בשבת לא דקניס שוגג אטו מזיד: בדרבי יוחנן הסנדלר גרס יאכל דר' יוחנן סבר מעשה שבת אסורין באכילה ויליף לה מקראי בב"ק (דף עא.) ובכתובות (דף לד.): מטמא ומדמע. איסורא דרבנן הוא כיון דלא שמיה היזק אין כאן איסורא דאורייתא ודברי סופרים צריכין חיזוק הלכך קניס אף השוגג אבל בישול בשבת איסורא דאורייתא הוא ולא שכיח דעברי עלה הלכך לא קניס: משום חומרא דע"ז. להרחיקו מן האיסור קניס ועבד ליה חיזוק: ור' יהודה. באיסור דאורייתא משום דעבד איסור חמור קניס להרחיקו אבל בדרבנן דקיל לא קניס את השוגג: משום חומרא דע"ז בדילי מיניה. ולא צריך למיקנסיה: ורמי. דאורייתא אדאורייתא הכא תני בשבת דאורייתא דלא קניס וגבי שביעית קתני בין בשוגג בין במזיד יעקר וה"ה נמי דלר' יהודה קשיא אלא משום דתנא קמא ר"מ הוא נקט ליה ומסקנא אליבא דתרווייהו מתרצינן לה: מונין ישראל לשביעית. ישראל מונין שנות נטיעותיהן לשביעית לפי שצריכין למנות שנות הנטיעה לערלה ולרבעי כשיוצא מאיסור ערלה ומחללין אותו ברביעית הרואה מונה השנים למפרע ויודע שנטעה בשביעית ואתי למשרי נטיעה בשביעית:
ואין

תוספות

הא דאסח דעתיה. ומלאכה דנקט משום פרה אי נמי אע"פ שפשע להסיח דעתו מחמת מלאכה אפילו הכי פטור מדיני אדם: גזלן הוא וממון מעליא בעי לשלומי. תימה דהיכי מדמי הכא דממילא למטמא בידים דנהי דמטמא בידים חייב היכא דנטמאת מאליה אומר לו הרי שלך לפניך דהא המכחיש בהמת חבירו באבנים או במלאכה חייב ובהכחשה ממילא או פירות שהרקיבו מקלתם אומר לו הרי שלך לפניך הואיל ועדיין הם בעין ולא קנאם בשינוי וי"ל דכיון דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק א"כ חשיב ליה כאילו הוא ניכר ואם כן אין לך שינוי גדול מזה וקנאם הגזלן בשינוי וצריך לשלם בממון מעליא ושמין כעין שגזל ולא מצי אמר ליה הרי שלך לפניך וא"ת בהגוזל קמא (ב"ק דף נח:) דבעי לאוקמי הך משנה דגזל מטבע ונפסל כר' יעקב דאמר החזירו שומר אחר שנגמר דינו מוחזר ודחי רבה דכ"ע אמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך דא"כ לפלגו בחמץ בפסח אלא הכא בגומרין דינו של שור שלא בפניו קמיפלגי רבנן סברי אין גומרין דינו של שור אלא בפניו דאמר ליה אי אייתיתיה ניהלי הוה מעריקנא ליה לאגמא השתא אתפסתיה לתוראי ביד מאן דלא מצינא לאישתעויי דינא בהדייהו משמע דחייב משום דאתפסיה בידים וכן פירש בקונטרס בס"פ ד' וה' (שם דף מה.) והשתא אי חשיב ליה היזק שאינו ניכר אפי' אתפסיה בידים פטור כדמוכח הכא ואי חשיב היזק ניכר אפילו תפסוהו ב"ד מאליהן ולא אתפסיה בידים למה יפטר וכי לא היה לו לשומרו שלא יבא לידי כך ועוד אם כשתפסוהו מאליהן פטור גם כי מתפיסו בידים יהא פטור דסוף סוף אפילו לא היה מתפיסו היו תופסים אותו מאליהם ולא הפסידו הבעלים כלום בתפיסתו ונראה דאתפסתיה לתוראי אפי' לא אתפסיה בידים אלא כלומר אתפסתיך גרמה להתפיס שלא שמרתו מתפיסת ב"ד ולרבנן כיון דאין גומרין דינו של שור אלא בפניו מה שנופל ביד ב"ד חשיב היזק ניכר לפי שהיזק ניכר זה בא בפשיעת שומר חייב ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך אבל לרבי יעקב לא חשיב מה שנופל ליד ב"ד היזק ניכר כיון דאין נפסל ע"י שנפל בידיהם דאפילו לא נפל בידם היו גומרין דינו שלא בפניו וכיון דחשיב היזק שאינו ניכר יכול לומר לו הרי שלך לפניך כמו בחמץ שעבר עליו הפסח:

תיובתא. *אע"ג דמייתי אחרי כן תנאי קאמר תיובתא משום דכן הלכה דלא שמיה היזק [א]: המבשל בשבת בשוגג יאכל. פי' אפילו הוא עצמו ואפי' בו ביום דמהכא מוכיח דלא קניס שוגג אטו מזיד וכן משמע בריש כירה (שבת דף לח.) גבי בעו מיניה מרבי חייא בר אבא שכח קדרה על גבי כירה בשבת ובישלה במזיד לא יאכל פירוש בו ביום בין הוא בין אחרים ובמוצאי שבת שרי אפילו לדידיה וכן נמי שוגג דרבי יהודה דהא מתניתין בפ"ק דחולין היא (דף יד.) דתנן השוחט בשבת וביום הכפורים אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשירה ומוקי לה כרבי יהודה ופריך ונוקמה במזיד וכר' מאיר כו' וקתני שבת דומיא דיום הכפורים דאסור בו ביום בין לו בין לאחרים ותני נמי ושחיטתו כשרה לא שנא לו לא שנא לאחרים כדאמרי' התם על ר' יוחנן הסנדלר ובמזיד קאמר ר' יהודה לא יאכל עולמית היינו הוא אבל אחרים יאכלו במוצאי שבת דאי בין הוא בין אחרים קאמר כר' יוחנן הסנדלר אם כן במרובה (ב"ק דף עא.) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לד.) דפטרי רבנן טבח בשבת מתשלומי ארבעה וחמשה ומפרש דסברי לה כר' יוחנן הסנדלר דאמר מעשה שבת אסורין והוית שחיטה שאינה ראויה אמאי מוקי לה כר' יוחנן הסנדלר טפי מרבי יהודה דלדידיה נמי מעשה שבת אסורים ועוד דבעי מאי טעמא דר' יוחנן הסנדלר ולא בעי מאי טעמא דר' יהודה כללא דמילתא מזיד דרבי מאיר שוגג דר' יהודה מזיד דר' יהודה שוגג דרבי יוחנן הסנדלר: בדאורייתא קניס. ואם תאמר והא מתניתין ר' יהודה היא וקתני כהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין ויש לומר דלאו קנסינן להו שוגגין ממנעו ולא עבדי:
וקמשלם

א) [יתר באור כתבו תוס' סנהדרין פ: ד"ה שבר ותוס' ב"ק מג. ד"ה מ"ש גופא ועי' תוס' זבחים קיח. ד"ה וקסבר].

תוספות רי"ד

מתיב רב פפא גזל מטבע ונפסל תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך ואי ס"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק האי גזלן הוא וממונא מעליא בעי שלומי פי' אלא ודאי לאו שמיה היזק ומפני שלא נשתנה קרינן ביה והשיב את הגזילה אשר גזל ודוקא גבי מזיק קנסו חכמים במזיד אבל גבי גזלן לא קנסו ואדרבה הרבה תקנות עשו חכמים לגזלן כדי שיעשה תשובה כדאמרינן בהגוזל תיובתא דחזקיה תיובתא וכיון דאיתותב חזקיה הלכה כר' יוחנן: נימא כתנאי המטמא והמדמע והמנסך אחד שוגג ואחד מזיד חייב דברי ר"מ ר' יהודה אומר בשוגג פטור במזיד חייב מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר היזק שאינו ניכר שמיה היזק ומר סבר לא שמיה היזק אמר רב נחמן בר יצחק [א] דכ"ע היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קמיפלגי דר"מ סבר קנסו שוגג אטו מזיד ור' יהודה סבר לא קנסו שוגג אטו מזיד ואע"ג דקניס ר"מ שוגג אטו מזיד לא קניס אלא בטמא ומדמע ומנסך דאית בהו מעשה אבל בגרמא דניזקין אע"ג דמיחייב ר"מ כדאמרן בהגוזל עצים [א] בהלכות נתן לאומנים לתקן ה"מ במזיד שעשה הגרמא בכונה אבל אם באה לו בשגגה ובאונס בלי כונה ולא מצאנו שחייב ר"מ תרי דברי

א) אולי צ"ל בשתן לאומנים לתקן וכו' ור"ל כנותן לצבע לצבוע שחור וצבעו אדום וע"ש דף ק ע"א וצ"ע.

מסורת הש"ס

ב"ק ט:

[שבת ג: עירובין סח: ק.]

ב"ק עא. חולין טו. ב"מ פט. יז: תרומות פ"ב מ"ג. שבת לח. כתובות לד. [תוספתא דשבת פ"ג]

[משום פלוגתא דר"י ור"י הסנדלר דליתא במשנה דתרומות פ"ב מ"ג שפיר גרסינן דתניא]

[משום פלוגתא דר"י דליתא בתרומות פ"ב מ"ג שפיר גרסינן דתניא]

תרומות פ"ב מ"ג [תוספתא דשבת פ"ג]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תיובתא. עי' ב"ק דף מג ע"א תד"ה מ"ש גופא ומלוין ג"כ תיובתא וכתב ספי אמרינן ולא"כ שבת דף כ ע"ב:

ואין מונין לשבתות דבר אחר *נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות מאי דבר אחר ה"ק וכי תימא שבת נמי זימנין דמיקלע יום ל' בשבת דאי נטע ההוא יומא הוא דסלקא ליה שתא ואי לא לא סלקא ליה שתא ת"ש דבר אחר נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא *באתריה דרבי יהודה המירא להו שביעית *דההוא דאמר ליה לחבירו דייר בר דיירתא אמר ליה אנא לא אכלי פירי דשביעית כוותך תא שמע *אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין שילם חולין טמאים מהו אמר סומכוס משום ר"מ בשוגג תשלומיו תשלומין במזיד אין תשלומיו תשלומין וחכ"א אחד זה ואחד זה תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורים והוינן בה במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין תבא עליו ברכה דאכיל מיניה מידי דלא חזי ליה בימי טומאתו וקא משלם ליה מידי דחזי ליה בימי טומאתו ואמר רבא ואמרי לה כדי חסורי מחסרא והכי קתני *אכל תרומה טמאה משלם כל דהו *אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורים שילם חולין טמאין מהו סומכוס אומר משום ר"מ בשוגג תשלומיו תשלומין במזיד אין תשלומיו תשלומין וחכ"א *אחד זה ואחד זה תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורין ואמר רב אחא בריה דרב איקא הכא בקנסו שוגג אטו מזיד איכא בינייהו (דר"מ סבר לא קנסו שוגג אטו מזיד וחכ"א קנסו) הכי השתא התם גברא לשלומי קא מיכוין אנן ניקום וליקנסיה ת"ש *דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה אמר לך ר"מ הכי השתא התם גברא לכפורי קא מכוין אנן ניקום ונקנסיה תא שמע *המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל הכי השתא התם גברא לתקוני קא מיכוין אנן ליקום וליקנסיה תא שמע *המטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן במזיד לא ישתמש בהן הכי השתא התם גברא לטהורי מאני קא מיכוין אנן ליקום וליקנסיה ורמי דר' יהודה אדרבי יהודה בדרבנן דתניא נפלו

רש"י

ואין מונין. נטיעותיהן לשבתות שאין מונין ימים לנטיעה אלא שנים לפיכך אין הדבר ידוע לזמן מרובה שנטע בשבת: מאי דבר אחר. למה ליה לאתויי טעמא אחרינא: הכי קאמר וכי תימא שבתות נמי. זימנין דצריך למימני דתניא הנוטע ערב שביעית ל' יום לפני ראש השנה עלתה לו שנה לשני ערלה דשלשים יום בשנה חשובין שנה ומותר לקיימן בשביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית הלכך זמנין דשבת זו שנטע זה הויא יום שלשים לפני ר"ה ומונין אותו שנה ואי הוה בציר ההוא יומא לא הוה סליק ליה שתא ולאחר זמן כשאוכלין מן הפירות לסוף שתי שנים ואומרים למה הותרו פירות הללו לשתי שנים ואומר להם השלשים שלפני ר"ה חשובין שנה ומזכירים שנטע בשבת וליקנסוה: תא שמע דבר אחר נחשדו ישראל על שביעית. ואיכא למיחש מתוך שהדבר ניכר אתי למישרי נטיעה בשביעית: ולא נחשדו על שבתות. ואפילו יזכר ויודע הדבר לא אתי למישרי נטיעתא בשבת: דיירא בר דיירתא. גר בן גיורת: ת"ש. דרבי מאיר בדרבנן לא קניס שוגג: אכל תרומה. בשוגג ואפי' טמאה: משלם חולין טהורין. ולקמן פריך אמאי משלם טהורין האוכל תרומה שוגג אינו משלם מעות אלא תבואה ואינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנין ועל ידי תשלומין הן נעשין תרומה שנאמר ונתן לכהן את הקדש (ויקרא כב) על ידי נתינתו נעשו קודש אלמא דבר הראוי לחול עליו שם תרומה בעינן ולא מעות אבל האוכלה מזיד משלם מעות: בשוגג. אם בשוגג שילם שלא היה יודע שהן טמאין: תשלומיו תשלומין. ופטור באלו והן נעשין תרומה טמאה כמה שאכל: במזיד אין תשלומיו תשלומין. ולקמיה פריך אמאי: אחד זה ואחד זה. שוגג ומזיד: תשלומיו תשלומין. והן נעשין תרומה וממון כהן ואם קידש בהן אשה מקודשת: וחוזר ומשלם חולין טהורים. משום קנס ואינן נעשין תרומה: והוינן בה במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין. אמאי קנסת ליה אמזיד דהני תשלומין הא לא הזיד בתשלומין גרועין: דאכל מיניה. תרומה טמאה דלא מצי למיכל בימי טומאה °דהאוכל תרומה בטומאת הגוף במיתה א] ואפילו היא טמאה: וקמשלם ליה. חולין טמאים דחזו ליה בימי טומאה ואע"ג דסוף סוף הן נעשין תרומה ולא חזו ליה דהא טמאה היא מיהו חולין טמאין מיכוין לשלומי ולא ידע דהם נעשין תרומה: משלם כל דהו. כל שהוא חולין בין טהורין בין טמאין: בשוגג תשלומיו תשלומין. דהא אוכל תרומה שוגג לפי מדה משלם ולא לפי דמים ואע"ג דהך *טומאה גריעא מההיא דאכל תשלומין הן מדאורייתא ורבנן נמי לא קנסוהו הואיל ושגג בתשלומין: במזיד. שידע שטמאין הן: אין תשלומיו תשלומין. דקנסוהו רבנן שמתכוין להפסיד כהן: ואמר רב אחא בריה דרב איקא. ביבמות בהאשה רבה (דף צ.) דמזיד נמי דקאמר ר' מאיר אין תשלומיו תשלומין להפטר לגמרי קאמר כלומר שצריך לחזור ולשלם חולין טהורין כרבנן ובשוגג הוא דפליג אדרבנן דלרבי מאיר לא קנסו שוגג אטו מזיד ורבנן קנסו והא הכא איסורא דרבנן היא דמדאורייתא תשלומין מעליא נינהו דלפי מדה משלם וכי משלם טמאין אפי' במזיד איסורא דרבנן הוא דעבד ולא קניס רבי מאיר שוגג: לשלומי מיכוין. ואדם כשר הוא: ואנן ניקום ונקנסיה. על שגגתו אבל מטמא ומדמע שוגג אינו מתעסק בטובה: בשוגג הורצה. דהציץ מרצה ומותר בשר באכילה: במזיד לא הורצה. מדרבנן וקנסא הוא לאסור בשר באכילה אבל בעלים נתכפרו והך זריקת מזיד איסורא דרבנן היא דמדאורייתא זורק לכתחילה דהציץ מרצה: ואנן ניקום ונקנסיה. על שגגתו וה"ה דמצי לשנויי הא מני רבי יהודה היא דלא קניס בדרבנן דהא לאו סתם משנה היא אלא ברייתא היא במנחות בהקומץ רבה (דף כה.) מיהו ניחא ליה לשנויי דאפי' תימא רבי מאיר היא: המעשר בשבת. איסור שבות דרבנן היא כדתנן במשילין (ביצה דף לו.) אלו הן משום שבות של מצוה אין מגביהין תרומות ומעשרות דמיחזי כמתקן והך המעשר בשבת סתם משנה היא במסכת תרומות (פ"ב מ"ג) וכן המטביל כליו מטביל נמי איסורא דרבנן היא במסכת ביצה בפרק י"ט (דף יח.) מפני שנראה כמתקן כלי וכל הני רמינן דרבי מאיר אדרבי מאיר דקניס לעיל בדרבנן: נפלו

תוספות

וקמשלם מידי דחזי ליה בימי טומאתו. פירוש קודם שישלם אבל לאחר ששילם נעשה תרומה ולא חזי ליה: אבל תרומה טהורה ושילם חולין טמאין מהו כו' בשוגג תשלומיו תשלומין. לא כמו שפירש בקונטרס דקסבר דלפי מדה משלם דאפי' את"ל דלפי מדה משלם לא מיפטר אלא אם כן ישלם שיהא שוין להסיקה כשיעור תרומה טהורה שאכל דלא גרע מגזלן כדאמר התם כל היכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא לא תבעי לך דלפי דמים משלם כי תיבעי לך דמעיקרא לא שויא אלא זוזא ולבסוף שויא ד' מ"מ במזיד אין תשלומיו תשלומין דאכל מידי דקפלי עליה זבינא ומשלם מידי דלא קפלי עליה זביני: הבא בקנסו שוגג אטו מזיד כו'. בהאשה רבה (יבמות דף צ.) מעיקרא ס"ד דאין תשלומיו תשלומין כלל קא"ר מאיר ופריך מינה למאן דאמר אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה ומסיק דאין תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורים כדרבנן ולא פליגי אלא בקנסו שוגג אטו מזיד כו': דם שנטמא וזרקו. וא"ת מאי קפריך ליה לר"מ והא לאו סתם מתני' היא דברייתא היא בהקומץ רבה (מנחות דף כה.) וי"ל דסמיך אסתם מתני' דכיצד צולין (פסחים דף פ:) דתנן הפסח שנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא הציץ מרצה ודייק בגמ' טעמא דאח"כ נודע הא נודע ואח"כ נזרק לא ומייתי ברייתא דמפרשא בהדיא והך קושיא לרבינא דמפרש [בפ' כיצד צולין] (שם) דשוגג קאי אזריקה דלרב שילא דמפרש דקאי אטומאה לא קשה מידי דטומאה דאורייתא: המעשר בשבת. משנה היא בפרק שני דתרומות (משנה ג) וכן ההיא דהמטביל כלים ופריך מינייהו משום דסתם משנה ר"מ היא ותימה דפריך ברישא מההיא דמעשר והיא שנויה שם בסוף: נפלו ונתפלעו. תימה דתניא בירושלמי בפרק בתרא דערלה נפלו ואח"כ נתפלעו בין בשוגג בין במזיד לא יטלו דברי ר"מ ורבי יהודה אומר בין בשוגג בין במזיד יטלו ורבי יוסי אומר שוגג יטלו מזיד לא יטלו טעמא דר"מ דקניס שוגג אטו מזיד טעמא דרבי יוסי כדאמר רבי אבהו בשם ר' יוחנן כל האיסורין שריבה עליהם שוגג מותר מזיד אסור טעמא דרבי יהודה מפרש משום דכבר קנסו בידו פירוש כבר נתקלקלו פירותיו בשעת פליעה: אמר

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"א מהל' שמיטה ויובל הלכה יג סמג לאוין רסו:

סג ב ג מיי' פ"י מהל' תרומות הלכה כ:

סד ד מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלט סעיף ד:

סה ה מיי' שם הל' ט סמג שם:

תוספות רי"ד

דהכי הוא דתנא ממחיצת הכרם שנפרצה דא"ר מאיר דקדש וחייב באחריות ילפינן דסבר ר"מ גרמא בניזקין חייב והתם במזיד הוא כדקתני אומרים לו גדור נתיאש הימנה ולא גדרה הרי זה קדש וחייב באחריותו דמשמע טעמא דהודיעוהו מיחייב הא לאו הכי לא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה דאכל מיניה וכו' ואפי' היא טמאה. נ"ב ל"ע דתרומה טמאה בטומאת הגוף אינה במיתה כדאי' בחולין קיג ע"ב וכ"פ הר"מ פ"ז מהל' תרומות הלכה א' וכן ראיתי לבעל בני יעקב בהגהות רמב"ם שם תמה על רש"י בזה וצ"ע ועי' בספר מים חיים לפר"ח בהל' תרומות פ"ז הלכה א' ובמחנה ראובן ביבמות דף צ ע"א ודו"ק:

מסורת הש"ס

ובכורות נ.]

שם ע"ש

יבמות צ.

פסחים פ: יומא ז. מנחות כה. יבמות צ. זבחים מה.

תרומות פ"ב מ"ג ביצה יז:

ב"ק שם

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דאכל מיניה וכו' דהאוכל תרומה בטומאת הגוף במיתה ואפילו היא טמאה. עי' חולין דף קיג ע"ב וצ"ע:

*נפלו נתפצעו אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו דברי ר"מ ורבי יהודה רבי יוסי ור' שמעון אומרים *בשוגג יעלו במזיד לא יעלו והא הכא דמדאורייתא חד בתרי במי"ל ורבנן הוא דגזור וקא קניס ר' יהודה התם היינו טעמא דר' יהודה משום דאתי לאיערומי ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי דתנן *נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבו בנטיעות אחרות הרי זה לא ילקט ואם ליקט יעלו באחד ומאתים ובלבד שלא יתכוין ללקט ר' יוסי אומר אף המתכוין ללקט יעלו באחד ומאתים הא אתמר עלה אמר רבא חזקה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן חזקה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת: **מתני'** *הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין: **גמ'** ת"ר *היה עושה עמו בטהרות ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו היה עושה עמו בזבחים וא"ל זבחים שעשיתי עמך נתפגלו נאמן אבל אמר לו טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו וזבחים שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו אינו נאמן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי כל שבידו נאמן רבא אמר כגון דאשכחיה ולא אמר ליה ולא מידי ולבתר הכי אשכחיה ואמר ליה ההוא דאמר ליה לחבריה טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה שורת הדין אינו נאמן אמר לפניו רבי אסי רבי אתה אומר כן הכי אמר ר' יוחנן משום רבי יוסי מה אעשה שהתורה האמינתו היכן האמינתו א"ר יצחק בר ביסנא °כהן גדול ביוה"כ יוכיח דכי אמר פגול מהימן ומנא ידעינן והכתיב °וכל אדם לא יהיה באהל מועד אלא לאו משום דמהימן ודלמא דשמעניה דפגיל אי לאו דמהימן אע"ג דשמעניה נמי לא מהימן דדלמא לבתר הכי קאמר °ודלמא דחזיניה בפישפש קשיא ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה ספר תורה שכתבתי לפלוני אזכרות שלו °לא כתבתים לשמן אמר ליה ספר תורה ביד מי אמר ליה ביד לוקח אמר ליה *נאמן אתה להפסיד שכרך ואי אתה נאמן להפסיד ספר תורה אמר ליה רבי ירמיה יהי דהפסיד שכר אזכרות שכר דספר תורה כוליה מי הפסיד אמר ליה אין שכל ספר תורה שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום וליעבר עלייהו קולמוס וליקדשיה כמאן נימא דלא כרבי יהודה *דתנן *הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי רבי יהודה וחכמים אומרים אין השם מן המובחר אפילו תימא רבי יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה אלא בחדא אזכרה אבל דכולי ספר תורה לא משום דמיחזי כמנומר ההוא דאתא לקמיה דר' אבהו א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני גוילין שלו לא עיבדתים לשמן א"ל ספר תורה ביד מי א"ל ביד לוקח אמר לו מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ספר תורה

ומאי

אמר אביי כל שבידו נאמן. הקשה ר"ת דהכא אפי' לרבא לא מהימן אלא משום שהיה בידו תחילה ובפ' האומר (קידושין דף סו.) פליגי אביי ורבא באשתו זינתה בעד אחד והלה שותק ומשמע התם דתרוייהו מודו בא"ל עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן וכן א"ל עד אחד אכלת חלב ואע"ג דאין בידו ואומר ר"ת דהכא במכחישו או אומר איני יודע אבל התם דשותק הוי כהודאה וכן משמע בהאשה רבה (יבמות דף פח:) דבעי למיפשט מיניה דעד אחד נאמן באיסורין ודחי דלמא שאני הכא משום דאשתיק ושתיקה כהודאה דמיא וגבי אשתו זינתה פליגי נמי בשותק ומהני לאביי בעד אחד כשר דלאו גזלנא אף ע"ג דאין דבר שבערוה פחות משנים או בקינוי וסתירה בעד אחד הכא דשותק שאני אי נמי מדרבנן ורבא אפי' שותק לא אסר אלא אם כן מהימן עליה כבי תרי ומתוך כך אומר ר"ת דאדם המטהר יין לחברו אי אשכחיה ואמר ליה בזימנא קמייתא מהימן כרבא ואפילו מכחישו כיון דהיה בידו אבל אחר לא מהימן אי מכחישו או אומר איני יודע ואי שתיק מהימן וכן פסק רבינו משולם בן רבינו קלונימוס ואי מהימן עליה כבי תרי אסור כדאשכחן בהוא סמיא (קדושין דף סו.) לרבא ואפי' היכא דלא מהימן מכל מקום לדידיה אסור דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא ונראה דאם שותק מחמת שאינו יודע דלא הויא שתיקה כהודאה וכל הסוגיא דקידושין °יש לפרש באומר לו נטמאו טהרותיך בפניך או ידעת תדע דקתני דומיא דאכלת חלב והתם דוקא הויא שתיקה כהודאה: **דכי** אמר פיגול מהימן. ותימה הא רבי יוסי גופיה בזבחים פרק בית שמאי (דף מד:) אית ליה דאין פיגול בדבר הנעשה בפנים דיליף משלמים וי"ל נהי דפיגול לא הוי פסול מיהא הוי ופיגול דהכא לאו דוקא כדאשכחן בסוף פ"ק דזבחים (דף יד.) לרבי [שמעון] דאמר כל שאינו על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פיגול ואמר רבי יוסי בר' חנינא מודה רבי [שמעון] דפסול מקל וחומר א) ואין לתמוה מנא ליה דמהימן דפשיטא דבכל הקרבנות שייך פיגול בכל ד' עבודות:

ועל

א) [ועי' תוספת זבחים יד. ד"ה מודה ותוס' מנחות יח. ד"ה פיגול]

נפלו ונתפלטו. אגוזי פרך אין בטלין אפילו באלף מפני חשיבותן נתפלטו האגוזים של ערלה ואח"כ נפלו לתוך של היתר יעלו נפלו תחלה ואח"כ נתפלטו: אחד. שפלטן שוגג שלא נתכוין כדי לבטל חשיבותן ולהעלותן באחד ומאתים כדין ערלה בין שפלטן מזיד שנתכוין לכך: לא יעלו. אפילו באלף דקנים ר"מ ורבי יהודה שוגג אטו מזיד אע"ג דהך עלייה שהוא מעלה ומבטל אגוזי פרך איסורא דרבנן בעלמא הוא ואפילו בשמים דמדאורייתא אין חילוק בין חשוב לשאינו חשוב דהכל בטל דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות ורבנן הוא דגזור: דאתי לאיערומי. ולהתכוין ויאמר שוגג הייתי ולא נתכוונתי כדי להעלותן: הרי זה לא ילקט. דכל זמן שהיא במקומה כמחובר חשיבא ולא בטלה וכי לקיט לפירות ומבטל להו במאתים הוי מבטל איסור לכתחילה: ואם ליקט. ולא נמלך: יעלו. דה"ל שוגג דלא נתכוין ללקט ע"מ לבטל דסבור שכבר בטלו במחובר: ובלבד שלא יתכוון ללקט. בכוונת ביטול: אף המתכוין כו'. אלמא במזיד נמי בטיל: אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת. אין לך אדם נוטע ערלה בין שאר נטיעות בלא סימן ואוסר כרמו בשביל נטיעה אחת וכיון דלא שכיחא לא אחמור בה רבנן אבל נפילת איסור בהיתר שכיחא: כל שבידו. לעשות בשעה שמודיעו: נאמן. ורישא כגון שעודן בידו לטמאן ולפגלן וגבי קרבנות בכהן העובד קמיירי כגון שהודיעו בין שחיטה לזריקה ואמר פיגלתיה בשחיטה שעדיין בידו לפגלו בשאר עבודות אבל ביום פלוני שכבר יצאו מידו לאו כל כמיניה: רבא אמר. אע"פ שאין בידו נאמן וסיפא כגון דאשכחיה מקמי האידנא ולא אמר ליה והשתא א"ל: שורת הדין. כלומר הדין טוען: אתה אומר כן. שאינו נאמן אבל רבי יוחנן אמר משום רבי יוסי כו': האמינתו. ואפי' לאחר זמן כדמפרש: כהן גדול ביוה"כ. בפר ושעיר שלפני ולפנים שהוא שם יחיד ואין רואהו ואם אמר פגול מהימן דהא כתיב המקריב אותו לא יחשב (ויקרא ז) וקרי לא יחשב מחשבת פיגול ואם חשב פיגול יהיה: ומנא ידעינן. ביוה"כ דפגיל אי לאו דמהימן: ודלמא. כי אמר קרא פיגול יהיה דשמעינן דפגיל בקול רם דאמר הריני מזה על מנת להקטיר אימורין חוץ לזמנו: ומשני אי לאו דמהימן. לומר בשעת עבודה פיגלתי אע"ג דשמעניה דפגיל נמי דלמא לבתר עבודה קאמר: הכי גרסינן דלמא דחזיניה בפישפש. ודלמא בכה"ג מהימן דחזינן בפישפש דבשעת אמירה היה מזה. פישפש פתח קטן שהיה בבית החליפות פתוח להיכל ושנים היו אחד בצפון ואחד בדרום כדתניא בזבחים באיזהו מקומן (דף נה:) שני פישפשין היו בבית החליפות אחד בצפון ואחד בדרום כדי להכשיר את כל העזרה לשחיטת קדשים קלים שנאכלים קורין בכל הרוחות ושחטו פתח אהל מועד (ויקרא א) וגם לול קטן היה פתוח לבית הכפורת והאי דמקשי הכא דלמא דחזיניה בפישפש אהזאות דעל הפרוכת בהיכל קאי וגבי עבודות דלפני ולפנים נמי איכא לאקשויי דחזיניה דרך לול: ואין אתה נאמן כו'. הואיל ואין בידך: ולעבר עלייהו קולמוס. לשמן כתב על גבי כתב ולקדשינהו: ולא הטיל בו דלת. ונמצא שם כתוב כדרכו אבל שלא לשמו הוא: מעביר עליו קולמוס. לשמו: כוליה ס"ת. כל אזכרות שבו: גווילים. קלפים:

ומאי

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה יא יב:

סז ב מיי' שם הלכה כה:

סח ג מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכה ד:

סט ד ה מיי' פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הל' טו ופי"ג מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ח וע"ש בכ"מ:

ע ו ז מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יח סמג עשין כה טור ש"ע י"ד סימן רפא סעיף ס:

תוספות רי"ד

ת"ר היה עושה עמו בטהרות ואומר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו היה עושה עמו בזבחים ואומר לו זבחים שעשיתי עמך נתפגלו נאמן אמר לו טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו וזבחים שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו אינו נאמן מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי כל שבידו נאמן פי' מדלא קאמר כל שהן בידו אלא כל שבידו ש"מ ה"ק כל שבידו לטמאות ולהתפגל שאע"פ א) שהן תחת רשותו אם יש בידו לפסול נאמן ואם לאו אינו נאמן שכשאמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו אם יכול לטמאן מכאן ולהבא נאמן ואם לאו אינו נאמן ואע"פ שהם ברשותו כגון שלא היו קרובים לו וזה רוצה לילך עמו וללוקחם כיון שאינו יכול לטמאן עכשיו אם אמר לו נטמאו אינו נאמן והוא ביום פלוני שגמר מלאכתו ואינו עסוק בהן ואע"פ שעדיין לא החזירן לו: ורבא אמר כגון דאשכחיה (והוא שלא יצאו מתחת ידו) ולא א"ל ולא מידי ולבתר הכי אשכחיה וא"ל • פי' רבא פליג עליה דאע"ג דאין בידו לטמאן נאמן הוא אם א"ל בזמנא קמא דאשכחיה והוא שלא יצאו מתחת ידו דומיא דס"ת דר' אמי ור' אבהו לקמן נאמן. וסיפא כגון דאשכחיה ולא א"ל ולבתר הכי אשכחיה וא"ל. וזבחים ב) נמי כל זמן שבידו לפגלם דהיינו בין שחיטה לזריקה אם אמר כי נתפגלו בשחיטה או בקבלה או בהולכה נאמן שהרי עדיין יכול לפגל בזריקה אבל אם גמר כל העבודות שכבר זרק ואומר נתפגלו אינו נאמן ואע"פ שעדין הוא עסוק בקרבן להפשיט ולנתח ולהקטיר והאי דקאמר ביום פלוני לאו דוקא דמה לי ביום פלוני ומה לי בשעה פלונית. ורבא פליג עליה ואמר אע"ג דאין בידו לפגל אי אמר ליה בזמנא קמא דאשכחיה נאמן אבל מידו בענין שיהא הקרבן עדין ברשותו שלא גמר כל עבודותיו להקטיר איבריו או אימוריו וה"ה דפליגי גם בס"ת שאם לא גמר כל הספר אז נאמן לומר אליבא דאביי לא כתבתי האזכרות לשמן לא עבדתי הגוילין לשמן שעדיין יכול לפוסלו במה שיש לו כתוב אבל אם גמר הספר שהרי אינו יכול לפוסלו אינו נאמן ולרבא נאמן כל זמן שהוא תחת ידו כר' אמי ור' אבהו והוא דא"ל בזמנא ההוא דאתא לקמיה דר' אמי א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני אזכרות שבו לא כתבתים לשמן א"ל ספר תורה ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל נאמן אתה להפסיד שכרך ואי אתה נאמן לפסול ס"ת פי' אבל אם בידו היה נאמן כדרבא: ההוא דאתא לקמיה דר' אבהו א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני גוילין שבו לא עבדתים לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ס"ת ביד לוקח א"ל מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך נאמן אתה להפ

א) נראה דצ"ל שאע"פ שכבר יצאו מ"מ דוקא אם יש בידו וכו'. ב) ר"ל ובזבחים נמי יש חילוק בין אביי לרבא דלאביי כל זמן שבידו וכו'.

מסורת הש"ס

(ערלה פ"א מ"ו)

ערלה פ"א מ"ו

[לעיל נד. מנחות ס"ו, מעילה מט.]

[תוספתא פרק ט' דתרומות ע"ש]

(ויקרא טז)

[עי' תוס' ב"ב קג. סד"ה לסוף]

[נ"ל דתניא]

[מסכת סופרים פ"ה לעיל כ. שבת קד:]

גליון הש"ס

גמ' כה"ג ביוה"כ יוכיח. עי' זבחים דף מד ע"ב תד"ה בדבר הנעשה: שם ודלמא דחזיניה. עי' זבחים דף נה ע"ב תד"ה ב' פשפשים: שם לא כתבתים לשמן. עיין מנחות דף מב ע"א תד"ה ואל ימול: תוד"ה אמר וכו' יש לפרש באומר. עי' סוטה ד' ג ע"ב תוד"ה על:

ומאי שנא מדרבי אמי התם איכא למימר מעי בדר' ירמיה הכא כיון דקא מפסיד כוליה אגריה ואתא ואמר אימור קושטא קאמר: מתני' *העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה *ועל המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול את דמיו מפני תקנת השבים ועל חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח: גמ' *אמר רבא מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא אמר לעדים *ראו גט זה שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה הרי זו מגורשת מי לא אמר ר' יוחנן בן גודגדא לא בעינן דעתה °ה"נ לא בעינן דעתה פשיטא מהו דתימא כיון דאמר כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה קמ"ל אם איתא דבטליה לעדים הוה אמר להו והאי דקאמר הכי משום כיסופא: ועל קטנה בת ישראל: ואילו *חרשת לא אכלה מ"ט גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת וליכול *קטן אוכל נבלות הוא גזרה שמא יאכיל חרש בפיקחת ולאכול בתרומה דרבנן גזירה שמא אתי לאכולי בתרומה דאורייתא: ועל המריש הגזול שבנאו: תנו רבנן גזל מריש ובנאו בבירה ב"ש אומרים מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו וב"ה אומרים אין לו אלא דמי מריש בלבד משום תקנת השבין: ועל חטאת הגזולה כו': אמר עולא דבר תורה בין נודעה ובין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט °יאוש כדי לא קני ומה טעם אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהו כהנים עצבין אמרי ליה רבנן לעולא והאנן מפני תיקון המזבח תנן אמר להם כיון דכהנים עצבין נמצא מזבח בטל ורב יהודה אמר דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה מכפרת מאי טעמא יאוש כדי קני

ומה

רש"י

ומאי שנא מדרבי אמי. דאמר ליה אין אתה נאמן להפסיד ספר תורה: התם איכא למימר. דמשקר ונתכוון להקניט וסבור שלא יפסיד אלא שכר אזכרות כר' ירמיה אבל הכא גבי קלפים דיודע הוא שיפסיד כל שכרו ואתי ואמר אימר קושטא קאמר: מתני' שהשיאה אביה. רבותא נקט דאע"ג דקביל אביה קידושין דידה כשהיא קטנה והויא לה אשת איש גמורה אפי' הכי יוצאה בגט ומקבלת את גיטה ואע"ג דלית בה דעתא דאשה כי נפקא בע"כ נפקא ואין מתרצה בגירושין ואפ"ה נפקא הלכך לא בעינן דעתה: ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן. והיא יתומה דלא הוו נישואין אלא מדרבנן: שאוכלת בתרומה. דרבנן בהני נישואין ולא גזרינן מידי: מריש. קורה: בירה. בית גדול: מפני תקנת השבים. שאם אתה מצריכו לקעקע בירתו ולהחזיר מריש עצמו ימנע מלעשות תשובה: שלא נודעה לרבים. שהיא גזולה: שהיא מכפרת. ואין צריך להביא אחרת: מפני תקנת המזבח. בגמרא מפרש ומשום הנך תרתי בתרייתא דמשום תקנה נינהו תנא ליה הכא: גמ' מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא. אנו למדין: אמר לעדים. שלא בפניה ראו גט זה כו' וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה ולא הודיעה שהוא גט: לא בעינן דעתה. דאשה דהא חרשת לית לה דעתא: ואילו חרשת. שלא השיאה אביה והיא נישאת מעצמה לכהן משגדלה: לא אכלה. בתרומה מדשני תנא במילתיה דאיירי בחרשת ושבקה ונקט קטנה שמע מינה חרשת גדולה דנשואיה דרבנן דכוותה נינהו לא אכלה ע"י קידושין דידה: מ"ט. הא נישואי חרש וחרשת נמי רבנן תקינו ביבמות בחרש שנשא (קיב:): שמא יאכיל. כהן חרש בחרשת אי שרית להאכיל פקח בחרשת אתא לאכולי חרש בחרשת ופריך וליכול קטן אוכל נבלות הוא הך חרשת כיון דלית בה דעתא הרי היא כקטן האוכל נבילות ואיכא למ"ד ביבמות (קיד.) דאין ב"ד מצווין עליו להפרישו ואפילו בתרומה דאורייתא תיכול: גזירה שמא יאכיל חרש. כהן שאין קנייט קנין: בפקחת. שמוזהרת על האיסור הלכך גזור פקח בחרשת משום חרש בפקחת אבל גדול בקטנה ליכא למיגזר משום קטן בגדולה דקטן לית ליה נישואין אפילו מדרבנן כדאמר ביבמות (דף קיב:) סוטה וקטן שנשאו נשים נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום: וליכול. חרש בפקחת בתרומה דרבנן דאתו נשואין דרבנן ומהני לתרומה דרבנן: יאוש כדי. יאוש לבדו בלא שינוי רשות אחר היאוש: לא קני. לענין הקרבה ואפי' שמעינן שנתייאשו הבעלים לא קרינן ביה קרבנו: שלא יהו כהנים עצבים. שאכלו חולין שנשחטו בעזרה שאסורין: נמצא מזבח בטל. שנמנעין מלעבוד עבודה ואי קשיא היאך התנו ב"ד לעקור דבר מן התורה ולפטור את זה מחטאת שהוא חייב הא אמרינן ביבמות (א) (דף צ:) שב ואל תעשה שאני דלאו מיעקר הוא: בין נודעה בין לא נודעה מכפרת. אם נתייאשו הבעלים:

ומה

תוספות

ועל הקטנה בת ישראל כו'. בתרומה דרבנן איירי למ"ד אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאמרינן בריש האשה רבה (יבמות צ.) דמפרש ואוכלת בגיטו תרומה בתרומה דרבנן וא"ת ולוקמה אפילו בתרומה דאורייתא דקטן אוכל נבלות הוא וי"ל דקטן אוכל נבלות בעיא היא בפרק חרש (שם קיד.) ולא איפשיטא אי ב"ד מצווין להפרישו או לאו ועוד דאוכלת בגיטו משמע דאפי' מאכילה בידים ועוד משמע דאפי' לכי גדלה אוכלת מכח זה אע"פ שעדיין לא בעל והכא לא גזרינן תרומה דרבנן אטו דאורייתא כדגזרינן בסמוך גבי חרש בפקחת דאפי' תאכל תרומה דאורייתא הא קטנה היא (ב): מאי טעמא יאוש כדי לא קני. הכא סבר עולא דיאוש לא קני ובמרובה (ב"ק סו:) נמי אמר עולא מנין ליאוש שאינו קונה כו' והקשה ר"ת דבהגוזל בתרא (שם קיד.) גבי פלוגתא דר"ש ורבנן דגנב וגזלן אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קונה ואומר ר"ת דבכל מקום יאוש קונה לעולא רק לענין קרבן שיהא כשר להקרבה קאמר הכא ובמרובה דלא קני משום דמלוה הבאה בעבירה היא ותדע דבסמוך פריך לעולא מגנב והקדיש ואח"כ מכר וטבח כו' ולא פריך מגופה אמאי פטור מד' וה' והא לאו דהקדש קטבח אי יאוש לא קני אלא ודאי יאוש לכל מילי קני רק לענין הקרבה ולהכי פריך מדתניא עלה דבחוץ חייב כרת אלמא ראוי לפתח אהל מועד הוא ואפי' לענין הקרבה קני יאוש וקשה לרבינו יצחק בסמוך דמסיק רבא דוולדות אינן שלו רק משעת הקדש ואליבא דעולא קאמר כדמוכח הסוגיא ואי לעולא יאוש קני הא על כרחך משעת יאוש דהייט משעת גניבה גיזותיה וולדותיה דידיה הוו ועוד קשה דמשמע דאי יאוש קני אתי שפיר והא במרובה (ב"ק סח:) פריך אפכא ר' יוחנן לריש לקיש דאמר חיוביה לפני יאוש אבל לאחר יאוש שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר מגנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר כו' אימת אילימא לפני יאוש מי קדוש אלא פשיטא לאחר יאוש ואי יאוש קני מאי איריא הקדיש כי לא הקדיש נמי פטור מד' וה' דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר וליכא לשנויי כדמשני התם לר"ל כגון שהקדישוהו בעלים בבית גנב דא"כ מאי קפריך לעולא כרת מאי עבידתיה הא מתחייב כרת שפיר דהא ראוי לפתח אהל מועד כיון שהקדישו בעלים ונראה לרבינו יצחק דבכל מקום לעולא יאוש לא קני והאי דהגוזל בתרא (שם דף קיד.) הוי יאוש ושינוי השם דמעיקרא מיקרא מסכא והשתא א) אברזא כדאמר במרובה (שם דף סה: ושם) ואע"ג דגבי קרבן נמי הוי יאוש ושינוי השם כדאמרינן נמי התם (דף סז.) מעיקרא חולין והשתא הקדש מ"מ כיון דלאו קנוי אלא מחמת שהקדיש ולא היה קנוי לו קודם פסליה רחמנא להקרבה משום מלוה הבאה בעבירה ומיהו אם היה קנוי לו קודם ההקדש לא הוה חשיב מלוה הבאה בעבירה כדמוכח בסוכה (דף ל.) דאמר להו רב הונא להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מן העובדי כוכבים ליגזוז אינהו כו' ופריך וליקנינהו בשינוי השם משמע דאי קנו ליה תו לא הוה מלוה הבאה בעבירה ודוחק לומר דסבר כר' יצחק בר נחמני דלא חייש למלוה הבאה בעבירה ועוד אמרינן התם האי כשורא דמטללתא עבדו בה רבנן תקנתא מפני השבים ובסוכה לא בעינן משלכם ולא מיפסלא אלא משום מלוה הבאה בעבירה וכי קנייה בתקנתא דרבנן לא חשיב מלוה הבאה בעבירה כל שכן אי קנו קנין גמור והא דאמר בריש הגוזל קמא (ב"ק צד.) הרי שגזל סאה של חיטין טחנה לשה ואפאה והרים ממנה חלה כיצד יברך אין זה מברך אלא מנאץ ואע"ג דקנה קודם לכן דשינוי קונה לענין ברכה ראוי להחמיר יותר וחשיב מלוה הבאה בעבירה אע"ג דבכך קנה אין להזכיר שם שמים עליו והשתא בשמעתין אי לאו ההיא דתני עלה אתי שפיר לעולא הא דפטור מד' וה' דהוי יאוש ושינוי השם דליכא למיפרך נמי אי יאוש קני כי לא הקדיש נמי דלרב יהודה נמי יאוש גרידא לא קני אלא יאוש ושינוי השם ולא חייש לטעם דמלוה הבאה בעבירה:

שלא

א) פי' עילגא והיינו דולבקי.

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה ט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קיט סעיף ו [וכו'. אלפס עוד ביבמות פ"ג דף מב וברא"ש בפירקין סימן יד]:

עב ב מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ג:

עג ג מיי' פכ"ב מהל' איסות הל' ד סמג עשין מח ולאוין כא טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ג:

עד ד מיי' פ"א מהל' גזילה הלכה ה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שם סעיף א:

עה ה מיי' פ"ה מהל' איסורי מזבח הל' ו סמג לאוין שיח שיט:

עו ו מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה י סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קלו סעיף ב:

עז ז ח מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ד ועי' בכ"מ:

עח ט מיי' פ"ה מהל' גניבה הלכה ג ופ"ב מהל' גזילה הלכה א ב סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שנג סעיף ב וסימן שסא סעי' א:

עט י מיי' פ"ה מהל' איסורי מזבח הל' ו סמג לאוין שיח שיט ועי' בכ"מ:

מסורת הש"ס

יבמות קיב: [עדיות פ"ז מ"ט ושם איתא רבי נחניא בן גודגדא]

ב"ק סו: סח. [עדיות שם]

כתובות קיג: [ועי' תוס' ב"ק נה. ד"ה אמר ר"ל]

[עי' תוס' לקמן מח. ד"ה אינו]

יבמות קיג:

שבת קמח. יבמות קיד. נדה מו:

גליון הש"ס

גמ' ה"נ לא בעינן דעתה פשיטא. עיין בר"ש ריש מסכת תרומות:

תוספות רי"ד

מדר' אמי התם איכא למימר מעי דסבר אינו מפסיד כ"א שכר אזכרות אבל הכא כיון דקא מפסיד כוליה אגריה אימא קושטא קאמר. ואי ק' ואמאי בטהרות שעשיתי עמך ביום פלוני וכן בזבחים וכן בס"ת דר' אמי ור' אבהו כשיצא מידו אינו נאמן והא קי"ל דעד א' נאמן באיסורין בין להתיר בין לאסור שהרי האמינה תורה כל אדם על שבלו לומר מתוקן הוא וכן אשה לבעלה כדאמרינן בפ' המדיר מנין לנדה שסופרת לעצמה שנא' וספרה לה לעצמה וכדאמרי' גבי בדיקת סכין בהלכה קמייתא דחולין דע"א נאמן באיסורין וכמו שהוא נאמן להתיר את האסור כך הוא נאמן לאסור את המותר וכדאמרינן הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה והיאך הוחזקה ע"א על פיה וכדאמרן נמי לעיל בהלכתין ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיענו אלמא כי מודיע ליה דטמאתי טהרותיך ודמעתי הוליך נאמן והכי נמי אמרי' בקידושין בפרק האומר אמר אביי אמר לו ע"א נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן ואין לפרש אלא שותק דשתיקה כהודאה ומ"ה נאמן אלא והלה שותק שאינו יודע להכחישו ולאפוקי אם מכחישו כדפרשי' התם והוכחתי ממעשה דהאי סמיא ומעשה דינאי המלך דע"א נאמן היכא דלא ידע והכא היכי אמרינן דלא מהימן. תשובה בודאי דע"א נאמן בכל האיסורין בין להתיר את האסור בין לאסור את המותר חוץ מדבר שבערוה שאין פחות משנים והכא אילו אחר אמר לו נטמאו טהרותיך הכי נמי דמהימן אלא הא דתניא אינו נאמן מפני שהיה הוא פועל בדבר ושמירת הטהרות היתה מוטל עליו ומפני זה נתן לו שכרם שיעשה בטהרה וכשאומר לו כי טהרות שעשיתי עמך נטמאתי נראה כי הוא משים עצמו רשע שלא עשה פעולתו שהיתה מוטלת עליו לעשותה באמונה ומשום הכי אמר אביי כל זמן שיש בידו לטמאות נאמן ולאח"כ אינו נאמן דדמי קצת לאין אדם משים עצמו רשע ורבא פליג עליה ואמר שבכל עת שיאמר לו בפעם הראשונה נאמן אבל אדם אחר שאין שמירת הטהרות מוטלת עליו הכי נמי דמהימן כדאמרינן בקידושין וכדאמרן לעיל כדי שיודיענו תדע דהכי הוא דהא לא מייתי ראיה אלא מכ"ג ביוה"כ שהקרבן מוטל עליו לעשותו בהכשר וכשאמר פיגלתי עושה עצמו קצת רשע ור' אמי ור' אבהו נמי דמייתי הכא הכי הוא שהפועל שהיה לו לעשות הספר באמנות ובכשרון אומר שעשיתי בפסלות ומשים עצמו רשע ומ"ה אמרי' שאם יצא הספר מתחת ידו אינו נאמן אבל לעולם אחר שאין הדבר מוטל עליו נאמן לאסור את המותר דע"א נאמן באיסורין בין לאסור בין להתיר ומאי דא"ר אבהו הכא גוילין שלו לא עבדתים לשמן היה מוטל הספר בכך משום

דס"ל

תוספות רי"ד

דס"ל כו' שנ"ה דפליג עם רבנן ואמר תפילין צריכין עיבוד לשמן וה"ה לגוילין דס"ת כדאמרן בפרקין דלעיל בגמ' אבל בשלהי פ' נגמר הדין אמרי' דהויא פלוגתא דאביי ורבא דאביי סבר כרשב"ג ורבא סבר כרבנן דאמרי אינן צריכין עיבוד לשמן ופסיק תלמודא כרבא עיין מה שכתבתי שם: מתני' העיד ר' יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה ועל המריש הגזול שבנאו בבירה שיתן את דמיו ועל החטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח. פי' אע"פ שהשיאה אביה בקטנותה שהן קידושי תורה אפ"ה מתגרשת בקבלת גיטה שאע"פ שאין לה דעת וכקטנה דמיא מ"מ יש לה יד ויודעת לשמור גיטה ימשמשה ואינה חוזרת קרינא בה והרי היא כקטנה שנותנין לה אגוז ונוטלה צרור וזורקו המתגרשת בקידושי אביה מפני שיש לה יד לשמור גיטה כדאמרי' [בפרק שאחר זה] (בפירקין שלפני) ומשום האי טעמא נקט חרשת ולא נקט קטנה משום דבעי לפלוגי בין חרשת לקטנה לענין תרומה כדאמרי' לקמן ומשום האי טעמא נמי לא נקט פקחת ונתחרשה שאע"פ שהיו קידושיה קידושי תורה בעודה פקחית אפ"ה עכשיו שנתחרשה יוציאה בגט כדאמרן ביבמות בפ' חרש ומשום דבעי לפלוגי בין קידושי חרשת לקידושי קטנה נקט חרשת: אמר רבא מעדות של ר' יוחנן בן גודגודא אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחזר ואמר כנסי שט"ח זה מגורשת לאו מי א"ר יוחנן בן גודגודא דלא בעי' בגיטא דעתה הכא נמי לא בעי' דעתה בגיטא פשיטא מהו דתימא כיון דאמר לה כנסי שט"ח זה בטולי בטליה קמ"ל אי איתא דבטליה לעדים הוה אמר להו והאי דאמר לה הכי משום כיסופא ודוקא דאמר לעדים תחילה אבל אי לא אמר לעדים הא תנן לקמן בפ' הזורק אמר לה כנסי שט"ח זה או שמצאתו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הרי זה גיטך: ועל קטנה בת ישראל וכו' פי' יתומה קטנה שאין קידושיה אלא מדרבנן אם נשאת לכהן אוכלת בתרומה ובפ' האשה רבה מוקמי' לה בתרומה דרבנן ואם מתה בעלה יורשה דהפקר ב"ד היה הפקר והם תקנו שירשנה בתנאי נישואין דרבנן. ודייקי' ואילו חרשת לא אכלה והרי בחרשת קא נקיט ואמאי שבקה ונקט קטנה ש"מ דוקא קטנה שנישאת לכהן אוכלת בתרומה דרבנן אבל חרשת בת ישראל שנישאת לכהן לא אכלה בתרומה דרבנן ואע"פ שקידושיה קידושין מדרבנן כמו הקטנה כדאמרן בפ' חרש דרבנן תיקנו קידושין בין לחרשת בין לקטנה: מ"ט לא אכלה גזירה שמא יאכל חרש בפקחת שגם הם קידושין דרבנן והפקחת היא בת עונשין: ויאכיל. תרומה דרבנן היא גזירה דלמא אתי להאכילה בתרומה דאורייתא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאמרו וכו' ביבמות כ"ב גם לעיל דף ל' ע"ב: (ב) תוס' ד"ה ועל וכו' קטנה היא [illegible] פ"ב ביבמות [illegible]:

מיי' פ"ה מהלכ' איסורי מזבח הל' : לאוין ש"ח :

פא ב מיי' פ"ב מהלכ' גניבה הל' ו סמג עשין עא :

פב ג ד ה מיי' פ"ח מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד :

פג ו מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' יז ופ"ל מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' צ סעיף יז וסימן ק סעיף ג :

פד ז ח מיי' פ"י מהל' גזילה הלכה ג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן רלו סעיף א :

ומה טעם אמרו נודעה אינה מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת אלא לרב יהודה מאי איריא חטאת אפי' עולה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא אלא אפי' חטאת נמי דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה אפי' הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות תנן על חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח בשלמא לעולא ניחא אלא לרב יהודה איפכא מיבעי ליה הכי נמי קאמר לא נודעה מכפרת נודעה אינה מכפרת מפני תיקון המזבח מתיב רבא *גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ותני עלה בחוץ כי הא גוונא ענוש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה אמר רב שיזבי כרת מדבריהם אחיכו עליה כרת מדבריהם מי איכא אמר להו רבא *גברא רבה אמר מילתא לא תחוכו עלה כרת שעל ידי דבריהן באתה לו אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה אמר רבא הא וודאי קא מיבעיא לי כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה למאי נפקא מינה לגיזותיה וולדותיה מאי הדר אמר רבא מסתברא משעת הקדישה *שלא יהא חוטא נשכר: מתני' א לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה ואילך יש בה סיקריקון כיצד *לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים *לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דין ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זכה אבל נותן לבעלים רביע: גמ' השתא בהרוגי המלחמה לא היה בה סיקריקון מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סיקריקון אמר רב יהודה לא דנו בה דין סיקריקון קאמר דאמר רבי אסי ג' גזירות גזרו גזרתא קמייתא כל דלא קטיל ליקטלוהו מציעתא כל דקטיל לייתי ארבע זוזי בתרייתא כל דקטיל ליקטלוהו הלכך קמייתא ומציעתא כיון דקטלי אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא לישקול למחר תבענא ליה בדינא: אמר רבי יוחנן מאי דכתיב *אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא אשקא *דריספק חרוב ביתר אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים דההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא עבד סעודתא אמר ליה לשמעיה זיל אייתי לי קמצא אזל אייתי ליה בר קמצא אתא אשכחיה דהוה יתיב אמר ליה מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא קום פוק אמר ליה הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא

תורה אור: משלי כח

רש"י

ומה טעם אמרו נודעה אינה מכפרת. דקתני מתניתין שלא נודעה מכפרת הא נודעה אינה מכפרת כלומר אינה קריבה: היינו דקתני חטאת. דאיכא אכילת כהנים: דכליל היא. ואמרי מזבח אוכל גזילות: איפכא מיבעי ליה. ועל חטאת הגזולה שנודעה לרבים שאינה מכפרת מפני תקנת המזבח: משלם תשלומי כפל. דכשגנבה חולין הואי: ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. דכי טבח ומכר הקדש הואי ואין תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה נוהגין בהקדש כדילפינן בהזהב (ב"מ דף נז:): בחוץ. אי שחט בחוץ ענוש כרת: כרת מאי עבידתיה. דבשלמא לענין תשלומי ארבעה וחמשה לא קשיא לן דאיכא למימר דכי אמר יאוש כדי לא קני לענין הקרבה קאמר ולא לענין הקדש קאמר אלא כרת אי מדאורייתא לא חזיא להקרבה הא קיימא לן (זבחים דף קיג.) הראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ מידי אחרינא לא: כרת שע"י דבריהם באת לו. כרת דאורייתא כדמפרש ואזיל: אוקמוה רבנן. ברשות גנב אם הקדישה שיחול עליה הקדש גמור ושיתחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דאוקמוה ברשותיה לענין כפרה וקנס היא דקנסוהו והפקר ב"ד הפקר הוא וקדשה: לגיזותיה וולדותיה. דלפני הקדש אי אמרת משעת גנבה קיימא ברשותיה גיזותיה דידיה הוא ואינו משלם אלא דמי פרה העומדת לילד ולא דמי פרה וולדה: מתני' לא היה סיקריקון ביהודה. סיקריקון עובד כוכבים רוצח שנותן לו ישראל קרקע בפדיון נפשו ואומר לו שא קרקע זו ואל תמיתני: בהרוגי המלחמה. מלחמת טיטוס שהיתה בירושלים וביהודה ובגמ' פריך מאי קאמר: מקחו בטל. דאמרי' מירתת עבד אי נמי השני נוח לי והראשון קשה הימנו ובגמרא מוקי לה דלא כתב ליה שטרא: לקח מן האיש. קרקע המיוחדת לכתובת אשתו או שכתוב בכתובתה או הכניסתו לו שום בכתובתה וכל שכן שאר נכסים דאי לא עבדה ליה אמר לה עיניך נתת בגרושין ובמיתה הכי מוקמינן ליה בב"ב (נ.): מקחו בטל. דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: נותן לבעלים רביע. שיערו דסיקריקון מוזיל גבי' ריבעא: גמ' לא דנו דין סיקריקון. בהרוגי המלחמה דקני לגמרי והלוקח ממנו מקחו קיים אבל מהרוגי המלחמה ואילך הלוקח ממנו יש לו דין המפורש במשנתנו: דאמר רבי אסי שלש גזרות גזר. טיטוס בפולמוס שלו: כל דלא קטיל. ישראל כל היכא דמשכח ליה: לקטלוהו. הלכך אגב אונסיה כי א"ל שא קרקע זו והניחני אקנייה ניהליה בלב שלם וקיימא לן תלאו וזבין זביניה זביני (ב"ב דף מז:): מפחד. דואג לראות הנולד שלא תארע תקלה בכך אם אעשה זאת: שקא דריספק. דופן של מרכבת נשים שקורין ריטוג"א בלשון אשכנז והיא כעין עגלה דאמרינן באותו ואת בנו (חולין דף עט.) כי מטיילות לי כודנייתא בריספק: קמצא ובר קמצא. שם שני יהודים: דרחמיה קמצא. אוהבו היה שמו קמצא:

א"ע

תוספות

שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות. וא"ת וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה דמן התורה אין צריך להביא קרבן אחר וי"ל דדווקא נודעה קודם זריקה אינה מכפרת אבל לאחר זריקה שכבר נתכפר לא הצריכוהו להביא אחרת: כי היכי דליחייב עלה. פירש בקונטרס דקנסוהו רבנן וקשה דמי לא עסקינן דאפילו שחטה אחר בחוץ דחייב אלא כיון דלא נודעה לרבים אוקמוה ברשותיה שלא יהו כהנים עצבים וממילא מחייב השוחט בחוץ: לגיזותיה וולדותיה. וא"ת אפי' קודם הקדש הן שלו דהא תנן (ב"ק דף צג:) גזל פרה מעוברת וילדה ורחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז ואם נתעברה אצלו משלם כשעת הגזלה וי"ל דנפקא מינה לר"מ דאמר התם בגמרא משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה משום דקנסו גזלן ואע"ג דשינוי קונה הכא מ"מ בשעת הקדש אוקמוה ברשותיה ולא קנסו ולרבי יהודה דאמר גזילה חוזרת בעיניה לרב זביד דאמר אליביה שבח שעל גבי הגזילה דנגזל הוי הכא דאוקמוה ברשותיה דגזלן הוי אבל לרב פפא דאמר אליביה דהוי דגזלן לא נפקא מינה מידי ולרבי שמעון דאמר התם למחצה ולשליש ולרביע הכא הוי הכל שלו אבל לרב זביד דאמר דלר"ש כוליה דגזלן לא נפקא מינה מידי הכא במאי דאוקמוה ברשותיה: ביהודה בהרוגי המלחמה. בירושלמי בראשונה גזרו גזרה על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו דכתיב (בראשית מט) ידך בעורף אויביך ותניא נמי בספרי ידיו רב לו בשעה שהרג את עשו ובסוף פ"ק דסוטה (דף יג.) דאמר חושים בן דן שקל קולפא ומחייה ארישיה דעשו ונתרו עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב שמא לא מת באותה הכאה עד שעמד עליו יהודה והרגו: אשרי אדם מפחד תמיד. בפ' הרואה (ברכות ס.) אמרינן חזייה להוא גברא דהוה מפחד א"ל חטאה את דכתיב פחדו בציון חטאים ופריך מקרא דהכא ומוקי לה בדברי תורה שדואג שלא ישכח תלמודו וחוזר על משנתו תמיד והכא נמי מייתי ליה אהני עובדי שבטחו על רוב טובתם ושלוותם לבייש את בר קמצא ולעמוד על בת קיסר והיה להם לפחד ולדאג מן הפורענות ולא דמי לאדם המתפחד בהגס:

עג"א

תוספות רי"ד

דאורייתא פי' אבל בקטנה לא גזרי' דאפי' אי אכלה קטן אוכל נבילות היא ובקטנה נמי ליכא למיגזר שמא יאכיל קטן בגדולה דקידושי קטן אינן כלום שלא תקנו חכמים קדושין לקטן אבל קידושי חרש הן קדושין מדרבנן כדאמרן בפרק חרש: ועל המריש וכו' פי' קורה גדולה וכגון שלא עשה בה שום שינוי מעשה אלא בנאה בבירתו כאשר היא שלא קנאה בשינוי מעשה שאילו עשה בה שינוי מעשה מדאורייתא קנאה ואין לו עליו אלא דמים: ת"ר גזל מריש ובנאו בבירה בש"א מקעקע את כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו ובה"א אין לו אלא דמי מריש מפני תקון השבים: ועל חטאת הגזולה וכו' אמר עולא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני וקרבן פסול הוא דלא קרינא ביה קרבנו וחולין בעזרה הוא ומפני מה אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהו כהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה וימנעו מעשות עבודה ונמצא מזבח בטל ואי ק' היאך התנו ב"ד לעקור דבר תורה לפטור את זה מחטאת שהוא מחויב בה מן התורה. האמרן באשה דבה שב ואל תעשה שאני ולא מיעקר הוא. רב יהודה אמר דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה מכפרת מ"ט יאוש כדי קני ומפני מה אמרו נודעה אינה מכפרת גזירה שמא יאמרו מזבח אוכל גזילות פי' רב יהודה מפרש מריש דמתני' דקתני מפני תיקון השבים כגון שלא נתייאשו הבעלים ואפ"ה מפני תיקון השבים שלא יקעקע בירתו תקנו שיתן דמיו משא"כ בכל גזילה: מתני' לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי מלחמה ואילך יש סקריקון כיצד לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מן ב"ה מקחו בטל מב"ה וחזר ולקח מן הסקריקון מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה אבל ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מן הסקריקון נותן לבעלים רביעי אימתי בזמן שאין בידם ליקח אבל יש בידם ליקח הם קודמין לכל אדם ר' הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתה לפני סקריקון י"ב חודש כל הקודם ליקח [זכה] ונותן לבעלים רביע פי' סקריקון רומי אנס שאונס שדות ישראל וישראל אומר לו שא קרקע והניחני מפני שהוא ירא שלא יהרגנו ובהרוגי מלחמת טיטוס שהיתה בארץ יהודה לא היתה סקריקון אבל מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סקריקון. ומקשה מאי קאמר השתא בהרוגי מלחמה לא היה סקריקון ומהרוגי מלחמה ואילך יש בה סקריקון והרי יותר גדול היה בעת הרוגי מלחמה ממה שהיה לאחר מיכן אמר רב יהודה שלא דנו בה דין סקריקון דאמר רב יוסף שלש גזירות גזרו גזירתא קמייתא כל דלא קטיל ניקטליה אמציעתא כל דקטיל ניתיב ליה ד' זוזי בתרייתא כל דקטיל ליקטליה הלכך קמייתא ומציעתא כיון דקטליה מירתת אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא מימר אמר האידנא לישקול ולמחר תבענא ליה לדינא פי' דין סקריקון תנא שאם קנה ישראל מיד א"י האנס שהוא הסקריקון

אין

אין מקחו קיים שבכל שעה יכול לבוא ישראל בעל השדה ומוציאה מידו ואומר לו למה קנית השדה שלי שאני הייתי עומד לתבוע את הא"י בדין אבל בהרוגי מלחמה לא היה זה הדין נוהג דאגב אונסיה דמיסתפי דלא ליקטליה גמר ומקני ליה בכל לב והלכך ישראל שקנה ממנו קנייתו קנין אבל מהרוגי מלחמה ואילך אינו מקנה לו בכל לב וישראל הקונה ממנו יש לו דין סקריקון שיבוא הבעלים ויוציאוה מידו ואם לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מב"ה מקחו בטל שהוא אומר לו מחמת פחד העובד כוכבים הקניתי לך ולא בכל לב אבל אם לקח תחילה מב"ה וחזר ולקח מן הסקריקון מקחו קיים. כי כשהקנה לו הוא תחילה בכל לב הקנה לו וכן נמי אם קנה מן האיש וחזר ולקח מן האשה כדי שלא תבא ותטרוף ממנו בכתובתה מקחו בטל שתוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ולא הקניתי לך בכל לב אבל אם לקח תחילה מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים. זו היתה משנה ראשונה דתני מקחו בטל והבעלים מוציאין השדה מידו אבל ב"ד של אחריהם תקנו ואמרו שהלוקח מן הסקריקון נותן לבעלים רביע ומקחו קיים דק"ל דסקריקון רבעא מוזיל גביה ויהיב ההוא רבעא לבעלים ומקחו קיים וקי"ל אימתי הוא זה כשאין ביד הבעלים מעות ליקח וליתן דמי השדה שיתן הלוקח לסקריקון אבל אם יש בידן מעות ליקח הם קודמין לכל אדם אבל מידו בחנם אינן יכולין להוציא מידן כמו שהיו עושין תחילה כ"א שיתנו להם הדמים שנתנו לסקריקון ור' הושיב ב"ד ונמנו וגמרו שאם שהתה שדה לפני הסקריקון י"ב חודש כל הקודם ליקח מהסקריקון זכה ונותן לבעלים הרביע שוזל לו ואינו יכול להוציא השדה מידו אפילו בדמים שלקח מסקריקון וכו':

אמר

מסורת הש"ס

ב"ק סח [עד:]

[ברכות יט: נדה כ]

[יבמות לב: וש"נ]

ב"ב מז: מח.

שם מט: כתובות צה.

הגהות מהר"ב רנשבורג

מתני' א] לא הי' סיקריקון וכו' אבל יש בידן ליקח כו' פי' תוס' ע"ש:

גליון הש"ס

גמ' אקמצא ובר קמצא. המסכים אגדת השאלו' מין מפסק שהיה את"כ וכן סנהדרין דף נד ע"ב מלאכים ס' נביא רמז זו פסקא בן רמליהו וכו' ועיין לקמן דף סח ע"א ותוס' ד"ה וכתיב:

אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתיך אמר ליה לא אמר ליה יהיבנא לך דמי כולה סעודתיך א"ל לא נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה אמר הואיל והוו יתבי רבנן ולא מחו ביה ש"מ קא ניחא להו איזיל איכול בהו קורצא בי מלכא אזל אמר ליה לקיסר מרדו בך יהודאי א"ל מי יימר א"ל שדר להו קורבנא חזית אי מקרבין ליה אזל שדר בידיה עגלא תלתא בהדי דקאתי שדא ביה מומא *בניב שפתים ואמרי לה בדוקין *שבעין דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות אמר להו רבי זכריה בן אבקולס יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו רבי זכריה יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו שדר עלוייהו לנירון קיסר כי קאתי שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות השמים אתא נפל בירושלים א"ל לינוקא פסוק לי פסוקיך אמר ליה °ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו' אמר קודשא בריך הוא *בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא ערק ואזל ואיגייר ונפק מיניה ר"מ שדריה עילוייהו לאספסיינוס קיסר אתא צר עלה תלת שני הוו בה הנהו תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא שבוע ובן ציצית הכסת נקדימון בן גוריון שנקדה לו חמה בעבורו בן כלבא שבוע שכל הנכנס לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע בן ציצית הכסת שהיתה ציצתו נגררת על גבי *כסתות איכא דאמרי שהיתה כסתו מוטלת בין גדולי רומי חד אמר להו אנא זיינא להו בחיטי ושערי וחד אמר להו בדחמרא ובדמלחא ומשחא וחד אמר להו בדציבי ושבחו רבנן לדציבי דרב חסדא כל *אקלידי הוה מסר לשמעיה בר מדציבי דאמר רב חסדא *אכלבא דחיטי בעי שיתין אכלבי דציבי הוה להו למיזן עשרים וחד שתא הוו בהו הנהו בריוני אמרו להו רבנן ניפוק ונעביד שלמא בהדייהו לא שבקינהו אמרו להו ניפוק ונעביד קרבא בהדייהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא קמו קלנהו להנהו אמברי דחיטי ושערי והוה כפנא מרתא בת בייתוס עתירתא דירושלים הויא שדרתה לשלוחה ואמרה ליה זיל אייתי לי סמידא אדאזל איזדבן אתא אמר לה סמידא ליכא חיורתא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן אתא ואמר לה חיורתא ליכא גושקרא איכא א"ל זיל אייתי לי אדאזל אזדבן אתא ואמר לה גושקרא ליכא קימחא דשערי איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן הוה שליפא מסאנא אמרה איפוק ואחזי אי משכחנא מידי למיכל איתיב לה פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבן יוחנן בן זכאי °הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה איכא דאמרי גרוגרות דר' צדוק אכלה ואיתניסא ומתה דר' צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרב ירושלים כי הוה אכיל מידי הוה מיתחזי מאבראי וכי הוה בריא מייתי ליה גרוגרות מייץ מייהו ושדי להו כי הוה קא ניחא נפשה אפיקתה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא אמרה האי למאי מיבעי לי והיינו דכתיב °כספם בחוצות ישליכו אבא סקרא ריש בריוני דירושלים בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה שלח ליה תא בצינעא לגבאי אתא א"ל עד אימת עבדיתו הכי וקטליתו ליה לעלמא בכפנא א"ל מאי איעביד דאי אמינא להו מידי קטלו לי א"ל חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק אפשר דהוי הצלה פורתא א"ל נקוט נפשך בקצירי וליתי כולי עלמא ולישיילו בך ואייתי מידי סריא ואגני גבך ולימרו דנח נפשך וליעיילו בך תלמידך ולא ליעול בך איניש אחרינא דלא לרגשן בך דקליל את דאינהו דעי דחייא קליל ממיתא עביד הכי נכנס בו רבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר כי מטו לפיתחא בעו למדקריה אמר להו יאמרו רבן דקרו בעו למדחפיה אמר להו יאמרו רבן דחפו פתחו ליה בבא נפק כי מטא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא א"ל מיחייבת תרי קטלא חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי א"ל דקאמרת לאו מלכא אנא

איברא

רש"י

א"ל לא · שבקינא לך: א"ל · אנא יהיבנא לך דמי פלגא סעודתא: איטל קולא · מלשינות: קורבנא · קרבן להקריב על גבי המזבח דקיימא לן אנשי אנשים לרבות את עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל (חולין דף יג:): בניב שפתים · שפה העליונה: לדידהו לא הוי מומא · להקריב לגבוה בבמה דידהו אלא מחוסר אברי דוקין טיל"ה כמו הנוטה כדוק (ישעיה מ): יאמרו המטיל מום בקדשים יהרג · שיהו סבורין שבשביל שהטיל מום בקדשים ועבר על מום לא יהיה בו (ויקרא כב) נהרג: ענותנותו · סבלנותו שסבל את זה ולא הרגו: שדא גירא למזרח · לקסום קסם כשהיה תורה אור סמוך לירושלים: ההוא ינוקא · הוה מגמגם בלישניה לא גרסינן: ביד עמי ישראל · על ידי עמי ישראל: ולכפורי ידיה · לקנח ידיו*: נקדה · נקבה לשון מקדרין בהרים (עירובין דף מח.) נקדה לו חמה זרחה בשבילו במסכת תענית (דף כ.): ציצתו · ציצית של טליתו: נגררת על גבי כרים וכסתות · שלא היה מהלך אלא על גבי מילת: ואיכא דאמרי · בן ציצית שמו ולמה נקרא שמו הכסת שהיתה כסתו כסא שלו מוטלת בין גדולי רומי כשהי' הולך ברומי להקביל פני קיסר: הוו להו · להנך תלתא עתירי חיטי ושערי וחמרא וציבי למיזכל בני העיר עשרים וחד שתא: בריוני · אנשים ריקים ופוחזים למלחמה: אמרו להו רבנן · להנך בריוני: לא מסתייעא מילתא · נצחא: קמו · בריוני: קלינהו להנך אמברי · לאוצרות התבואה ועצים כדי שילחמו: סמידא · סלת: חיורתא · פת נקייה: גושקרא · *פת קיבר שאונדיי"ר: פרתא · פרש של גללי בהמה: ומתה · מחמת איסטניסותה: גרוגרות · מאותם שנשארו לרבי צדוק שמצץ את מימיה ומאותה היא ואכלת' לרעבונה ומריח החולי של רבי צדוק שנכנס בגרוגרת טעמה ומתה באסטניסו': הוה מתחזי · בגרונו: מאבראי · מחמת שהיה כחוש: כי הוה בריא · כשגמר תעניותיו ורצה להברות עצמו: הוו מייתי ליה גרוגרות · אנשים יבשין מפני שלא היה יכול לבלוע דבר עבה והיה מוצץ את מימיהן ומשליך הגרוגרות: אבא סיקרא · כך שמו: שלח ליה · רבן יוחנן בן זכאי תא לגבאי בצנעה: אמר ליה · רבן יוחנן בן זכאי: עד אימתי עבדיתו הכי · דלא שבקיתון לאשלומי: חזי לי תקנתא לדידי · שיניחוני לצאת מן העיר: נקוט נפשך בקצירי · החזק עצמך כחולה הולית קול שאתה חולה: לישיילו בך · כמו שאתה גוסס: ואייתי מידי סריא · דבר מסריח כגון נבילה: ואגני גבך · והשכב במטתך עמך שיאמרו מת הוא ומסריח כבר: וליעיילו בך תלמידך · יכנסו תחת רגלי מטתך לשאת ולא יניחו אחרים לשאת דאינון ידעין דחייא קליל ממיתה: בעו · הנך בריוני למדקריה · ברמחים שמא מערים הוא: אמר להו · אבא סקרא: יאמרו · הרומיים עליכם שאפילו רבן דקרו: למידחפיה · אולי יצעק: ילאו מלכא אנא · והתעללת בי: איברא

תוספות

עגלא תילתא · כמו ושלישים על כולו (שמות יד) וכמו עגלה משולשת ואיל משולש (בראשית טו) פי' בריא וטוב ויש מפרשים שלישי לבטן ולא יתכן דאמרינן בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סה:) דהוו מברו להו עיגלא תלתא ולא כמו שמפרש שגדל שליש דהא בסוף פרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלו.) אמר עבד להו עגלא תילתא ביומא דשבעא פירוש יום שביעי ללידתו*:

אי

[וע"ע תוספות בכורות יט. ד"ה דסך שלא וכו']

ס"א של עץ

ס"א ניחא ליה

[גי' הערוך ערך גן · כרים וכסתות]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה גושקרא · פת קיבר · עיין דף כ ע"ב ברש"י ד"ה גושקרא:

ג' רש"י זבחים כה. ד"ה כפורי זהב

[פי' תוס' זבחים טז: ד"ה בבא בדוקין]

פי' מפרהות

פי' או..

ישעיה מ · יחזקאל כה · דברים כח · יחזקאל ז

אי לאו דמלכא את לא מימסרא ירושלים בידך · אע"ג דאכתי לא מימסרא בידו עד שבא טיטוס מ"מ כיון דכבר צר עליה שלש שנים והוה כפנא הוי כאילו כבר נמסרה :
ונעשה נס והיה דם סי' · להודיע דקשה לפני המקום חורבן בית המקדש :
וניקר במוחו ז' שנים · לא נעשה טרפה בכך דדרך חוטמו נכנס ולא ניקב הקרום ועוד יש חילוק בין טריפות דאדם לבהמה כדפרישית בפרק קמא דערכין (דף ז.) * :

[נפס"ז מ"ד דיבמות כתב התוי"ט על מ"ש תוס' דהכא כדפרישית בפ"ק דעירובין אבל לא מצאתי שם כלום עכ"ל נראה שלא היה לפניו מה שנדפס שם בתוספות דעירובין ז. ד"ה כגון בדרה וכו' בשם תוס' כ"י ומיהו כמה בני אדם וכו' ע"ש ועי' תוס' ב"ק נא. ד"ה נעביד והוס' זבחים קטז. ד"ה ודלמא ותוס' חולין מבג ד"ה וה"ר [illegible] ותוספות בכורות לג. ד"ה כדי]

איברא מלכא את דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך דכתיב °והלבנון באדיר יפול ואין אדיר אלא מלך דכתי' °והיה אדירו ממנו וגו' ואין לבנון אלא ביהמ"ק שנאמר °ההר הטוב הזה והלבנון ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא בריוני דאית בן לא שבקינן אמר ליה אילו חבית של דבש ודרקון כרוך עליה לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון אישתיק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא °משיב חכמים אחור ודעתם יסכל איבעי ליה למימר ליה שקלינן צבתא ושקלינן ליה לדרקון וקטלינן ליה וחביתא שבקינן לה אדהכי אתי פריסתקא עליה מרומי אמר ליה קום דמית ליה קיסר ואמרי הנהו חשיבי דרומי לאותיבך ברישא הוה סיים חד מסאני בעא למסיימא לאחרינא לא עייל בעא למשלפא לאידך לא נפק אמר מאי האי אמר ליה לא תצטער שמועה טובה אתיא לך דכתיב °שמועה טובה תדשן עצם אלא מאי תקנתיה ליתי איניש דלא מיתבא דעתך מיניה ולחליף קמך דכתיב °ורוח נכאה תיבש גרם עבד הכי עייל אמר ליה ומאחר דחכמיתו כולי האי עד האידנא אמאי לא אתיתו לגבאי אמר ליה ולא אמרי לך אמר ליה אנא נמי אמרי לך אמר ליה מיזל אזילנא ואינש אחרינא משדרנא אלא בעי מינאי מידי דאתן לך אמר ליה תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל ואסוותא דמסיין ליה לרבי צדוק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא °משיב חכמים אחור ודעתם יסכל איבעי למימר ליה לשבקינהו הדא זימנא והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד והצלה פורתא נמי לא הוי אסוותא דמסיין ליה לרבי צדוק מאי היא יומא קמא אשקיוה מיא דפארי למחר מיא הסיפוקא למחר מיא דקימחא עד דרווח מיעיה פורתא פורתא אזל שדריה לטיטוס ואמר °אי אלהימו צור חסיו בו זה טיטוס הרשע שחירף וגידף כלפי מעלה מה עשה תפש זונה בידו ונכנס לבית קדשי הקדשים והציע ספר תורה ועבר עליה עבירה ונטל סייף וגידר את הפרוכת ונעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא וכסבור הרג את עצמו שנאמר °שאגו צורריך בקרב מועדיך שמו אותותם אותות אבא חנן אומר °מי כמוך חסין יה מי כמוך חסין וקשה שאתה שומע ניאוצו וגידופו של אותו רשע ושותק דבי רבי ישמעאל תנא °מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה באלמים מה עשה נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרגותני והביא כל כלים שבמקדש והניחן בהן והושיבן בספינה לילך להשתבח בעירו שנאמר °ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש יהלכו וישתכחו בעיר אשר כן עשו אל תיקרי קבורים אלא קבוצים אל תיקרי וישתכחו אלא וישתבחו איכא דאמרי קבורים ממש דאפילו מילי דמטמרן איגלייא להון עמד עליו נחשול שבים לטובעו אמר כמדומה אני שאלהיהם של אלו אין גבורתו אלא במים בא פרעה טבעו במים בא סיסרא טבעו במים אף הוא עומד עלי לטובעני במים אם גבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה יצתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה אמאי קרי לה בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה עלה ליבשה בא יתוש ונכנס בחוטמו ונקר במוחו שבע שנים יומא חד הוה קא חליף אבבא דבי נפחא שמע קל ארזפתא אישתיק אמר איכא תקנתא כל יומא מייתו נפחא ומחו קמיה לנכרי יהיב ליה ארבע זוזי לישראל אמר ליה מיסתייך דקא חזית בסנאך עד תלתין יומין עבד הכי מכאן ואילך כיון דדש דש תניא אמר רבי פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי וכשמת פצעו את מוחו ומצאו בו כצפור דרור משקל שני סלעים במתניתא תנא *כגוזל בן שנה משקל שני ליטרין אמר אביי נקטינן פיו של נחושת וצפורניו של ברזל כי הוה קא מיית אמר להו ליקליוה להוא גברא ולבדרי לקיטמיה אשב ימי דלא לשכחיה אלהא דיהודאי ולוקמיה בדינא[א] אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס הוה בעי לאיגיורי אזל אסקיה לטיטוס *בנגידא אמר ליה מאן חשיב בההוא עלמא אמר ליה ישראל מהו לאידבוקי בהו אמר ליה מילייהו נפישין ולא מצית לקיומינהו זיל איגרי בהו בההוא עלמא והוית רישא דכתיב °היו צריה לראש וגו' * כל המיצר לישראל *)נעשה ראש אמר ליה דיניה דההוא גברא במאי א"ל

*) [כלומר קודם במיצר לכם נעשה ראש שלא יאמרו ביד אומה שפלה מסר את בניו · כ"כ תוספות חגיגה יג: ד"ה שלא]

במאי

איברא מלכא את · מלך אתה עתיד להיות : והיה אדירו ממנו ומושלו מקרבו יצא · אלמא אדיר הוא מושל : לבנון זה בית המקדש · שמלבין עונותיהן של ישראל : כרוך עליה · דבוק ולהוט אחריה : אין שוברין את החבית · כדי שילך לו הדרקון כך היה לכם להשחית חומת העיר ולשורפה באש כדי להשליך אותן בריוני מתוכה : וחביתא שבקינן לה : כך הייתו מלפיס אולי טכל להם ולהוליאם ממנה ותהיה העיר קיימת ושלים עמך : פריסתקא · שליח : לא נפיק · שנתדשט אבריו משמחת השמועה : ורוח נכאה תיבש גרם · וכאשר תכאה רוחך מחמת השונא תייבש העלם שלך : תן לי יבנה · שלא תחריבנה ולא תהרוג חכמיה : ושושילתא דרבן גמליאל · משפחת הנשיא שלא תהרגם שלא תכלה שולטנות בית דוד : ואסוותא · רופאים תן לי מאגסיך שירפאו את רבי לדוק שלא היה יכול לבלוע אוכל לפי שנתקלרו מעיו בתעניותיו : והוא סבר · רבן יוחנן סבר : כולי האי · דלישבק לירושלים לא עביד ליה ואשתכח דאפי' הצלה פורתא לא עבדי הלכך בעינא מיניה הא דתיהוי הצלה פורתא : מיא דפארי · מים שנישורו בהם סובין : מיא דסיפוקא · סובין גסין וקמח מעורב בהן : שאגו צורריך בקרב מועדיך · בבית שאתה מתוועד בו : שמו אותותם אותות · אמרו שסימניאן סימן דם זה של מי הוא אם לא שהרגט את עלמו : עלמו · כיטי כלפי מעלה : חסין · מתאפק : כמין גרגותני · סל גדול ששופים בו יין מגת לבור וקורין קולדוי"ר : וישתכחו בעיר אשר כן עשו · הגבורה הזאת שאתם רואין : מילי דמיטמרן · מטמון ממונם של ישראל : נחשול · רוח סערה : סיסרא · נחל קישון גרפם : מעלנא · פה להכנים מאכל : מפקנא · מולא לרך בית הרעי : ארזפתא · קורנס : אישתיק · אותו יתוש מלנקר מפני קול הקורנס : כיון דדש דש · משהרגיל היתוש ולמד בקול הקורנס הכיר בו ולא הניח ניקורו : לפור דרור · רונדיל"א : בנגידא · אוב :
בנגיאי

תורה אור
ישעיה י
ירמיה ל
דברים ג
ישעיה מד
משלי טו
שם יז
ישעיה מד
דברים לב
תהלים עד
שם פט
שמות טו
קהלת ח

[נפי שהגלה את ישראל שמשלו ליונה טעם זה כתב בספר חסידים סי' תתסג"א]

[בערוך ערך נגד ד' איתא בנגירא פי' בכישוף]

סנהדרין קד: ע"ש

הגהות הגר"א

[א] גמ' אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה דטיטוס ובג"רייטם סוס ט' בנ"ע ·

במאי דפסיק אנפשיה כל יומא מכנשי ליה לקיטמיה ודייני ליה וקלו ליה ומבדרו אשב ימי אזל אסקיה לבלעם בנגידא אמר ליה מאן חשיב בההוא עלמא א"ל ישראל מהו לאידבוקי בהו א"ל °לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים א"ל דיניה דההוא גברא במאי א"ל בשכבת זרע רותחת*) אזל אסקיה בנגידא לפושעי ישראל א"ל מאן חשיב בההוא עלמא א"ל ישראל מהו לארבוקי בהו א"ל טובתם דרוש רעתם לא תדרוש כל הנוגע בהן כאילו נוגע בבבת עינו א"ל דיניה דההוא גברא **) במאי א"ל בצואה

[עירובין כא:] רותחת דאמר מר *כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם עובדי ע"ז תניא אמר רבי אלעזר בא וראה כמה גדולה כחה של בושה שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו: אתרנגולא ואתרנגולתא חריב טור מלכא דהוו נהיגי כי הוו מפקי חתנא וכלתא מפקי קמייהו תרנגולא ותרנגולתא כלומר פרו ורבו כתרנגולים יומא חד הוה קא חליף גונדא דרומאי שקלינהו מינייהו נפלו עלייהו מחונהו אתו אמרו ליה לקיסר מרדו בך יהודאי אתא עלייהו הוה בהו ההוא בר דרומא דהוה קפיץ מילא וקטיל בהו שקליה קיסר לתאגיה ואותביה אארעא אמר ריבוניה דעלמא כוליה אי ניחא לך לא תמסריה להההוא גברא לדידיה ולמלכותיה בידיה דחד גברא אכשליה פומיה

[תהלים ס] לבר דרומא ואמר °הלא אתה אלהים זנחתנו ולא תצא אלהים בצבאותינו דוד נמי אמר הכי דוד אתמוהי קא מתמה על לבית הכסא אתא דרקונא שמטיה לכרכשיה וגח נפשיה אמר הואיל ואיתרחיש לי ניסא הא זימנא אישבקינהו שבקינהו ואזל איזדקור ואכלו ושתו ואדליקו שרגי עד דאיתחזי בליונא דגושפנקא. ברחוק מילא אמר מיהדא קא חדו בי יהודאי הדר אתא עלייהו א"ר אסי תלת מאה אלפי שליפי סייפא עיילו לטור מלכא וקטלו

[איכה ב] בה תלתא יומי ותלתא לילוותא ובהך גיסא הלולי וחנגי ולא הוו ידעי הני בהני °בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אלו ששים רבוא עיירות שהיו לו לינאי המלך בהר המלך דאמר רב יהודה אמר רב אסי ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים חוץ משליש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים אלו הן כפר ביש כפר שיחליים כפר דכריא כפר ביש דלא יהבי ביתא לאושפיזא כפר שיחליים שהיתה פרנסתן מן שחליים כפר דכריא אמר רבי יוחנן שהיו נשותיהן יולדות זכרים תחלה ויולדות נקבה באחרונה ופוסקות אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא ואפילו שיתין ריבוותא

[כתובות קיב. וש"נ ועי' ר"ס יג.] [ירמיה ג] קני לא מחזיק אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא שקורי משקריתו אמר ליה *°ארץ צבי כתיב בה מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא ובזמן שאין יושבין עליה גמרא רב מניומי בר חלקיה ורב חלקיה בר טוביה ורב הונא בר חייא הוו יתבי גבי הדדי אמרי אי איכא דשמיע ליה מילתא מכפר סכניא של מצרים לימא פתח חד מינייהו ואמר מעשה בארוס וארוסתו שנשבו לבין העובדי כוכבים והשיאום זה לזה אמרה לו בבקשה ממך אל תגע בי שאין לי כתובה ממך ולא נגע בה עד יום מותו וכשמת אמרה להן סיפדו לזה שפטפט ביצרו יותר מיוסף דאילו ביוסף לא הוה אלא חדא שעתא והאי כל יומא ויומא ואילו יוסף לאו בחדא מטה והאי בחדא מטה ואילו יוסף לאו אשתו והא אשתו פתח אידך ואמר מעשה ועמדו ארבעים מודיות בדינר נחסר השער מודיא אחת ובדקו ומצאו אב ובנו שבאו על נערה מאורסה ביום הכפורים והביאום לבית דין וסקלום וחזר השער למקומו פתח אידך ואמר מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשתו לגרשה והיתה כתובתה מרובה מה עשה הלך וזימן את שושביניו והאכילן והשקן שיכרן והשכיבן על מיטה אחת והביא לובן ביצה והטיל ביניהן והעמיד להן עדים ובא לבית דין היה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן ובבא בן בוטא שמו אמר להן כך מקובלני משמאי הזקן לובן ביצה סולד מן האור ושכבת זרע דוחה מן האור בדקו ומצאו כדבריו והביאוהו לב"ד והלקוהו והגבוהו כתובתה ממנו א"ל אביי

[תענית ל:] [ישעיה סו] לרב יוסף ומאחר דהוו צדיקים כולי האי מאי טעמא איענוש א"ל *משום דלא איאבול על ירושלים דכתיב °שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: אשקא דריספק חריב ביתר דהוו נהיגי כי הוה מתיליד ינוקא שתלי ארזא ינוקתא שתלי תורניתא וכי הוו מינסבי קייצי להו ועבדו גננא יומא חד הוה קא חלפא ברתיה דקיסר אתבר שקא דריספק קצו ארזא ועיילו לה אתו נפול עלייהו מחונהו

[איכה ב] אתו אמרו ליה לקיסר מרדו בך יהודאי אתא עלייהו: °גדע בחרי אף כל קרן ישראל א"ר זירא א"ר אבהו א"ר יוחנן אלו שמונים [אלף] קרני מלחמה שנכנסו לכרך ביתר בשעה שלכדוה והרגו בה אנשים ונשים וטף עד שהלך דמן ונפל לים הגדול שמא תאמר קרובה היתה רחוקה היתה מיל תניא רבי אליעזר הגדול אומר שני נחלים יש בבקעת ידים אחד מושך אילך ואחד מושך אילך ושיערו חכמים שני חלקים מים ואחד דם במתניתא תנא שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל

אמר

במאי דפסיק אנפשיה · מיקלי ובדורי קיטמא: בשכבת זרע רותחת · מדה כנגד מדה שבעלתו התחיל העם לזנות אל בנות מואב: דאמר מר · בעירובין (דף כא:) ויליף לה מולהג הרבה יגיעת בשר המלעיג הרבה נידון ביגיעת בשר וקרא בדברי סופרים כתיב ויותר מהמה בני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה אור תורה: נביאי האומות עובדי ע"ז · בלעם שהשכינה נגלית עליו והרשיע לדבר: טור מלכא · מדינה שסמה הר המלך: נפלו · בני המדינה היהודים עלייהו דרומאי ומחונהו: גונדא · גדוד: הוה בהו · ביהודים: איזדקור · לשמוח: עד דאתחזי · לבני החיל: בליונא דגושפנקא · מי שהיתה לו טורה בטבעתו היה מכירה רחוק מיל מן העיר למראה הנרות: שחליים · מין מאכל הוא במסכת [וכן ברכות נז:] ע"ז (דף כט.*): ההוא אתרא · הר המלך: משקריתו דאמריתו ששים רבוא עיירות היו בהר המלך והוא אינו מחזיק אפילו ששים רבוא קנים: גמדא · דיטריי"ש בלע"ז כמו גמוד מסאני (פסחים דף קיא.): אין עורו מחזיק בשרו · משהופשט הוא כווץ ואין יכול לחזור ולכסותו בו: דשמיע ליה · מה מעשיהם אם צדיקים אם רשעים: בארוס וארוסתו · מאותה העיר: שפטפט · זלזל ביצרו ולא חשבו אלא נתגבר עליו: וחסר השער · נתייקר התבואה: לובן ביצה · שהוא דומה לשכבת זרע להוציא קול שבאו על אשתו: סולד · דיטריי"ש מתייבש ומגליד: שכבת זרע דוחה מן האור · נכנס ונבלע בבגד ואינו מגליד: תורניתא · פי"ן: גננא · חופה: קרני מלחמה · ראשי גייסות תוקעי קרן ומתאספים עליהם בני לבאם: ושמא תאמר קרובה היתה · לים: בבקעת ידים · שם מקום: ואחד דם · מהרוגי ביתר: של

*) כלומר אכבת נשים לו יותר מדי וזה מכלה גופו ונשמתו. **) בלעם. ודינו בצואה רותחת כלומר מצואתו לא רוחץ ומטומאתו לא נטהר גם לעולם הבא

של זכריה · בן יהוידע הכהן שהרגוהו שרי יהודה במצות יואש כשהשתחוו לו ליואש ועשאוהו אלוה והרגוהו בעזרה (דה"ב כד): שטר פירקתא · שטר צוואה שפרע מה תהא על נכסיו : °גר תושב היה · שלא קיבל עליו שאר מצות אלא ע"ז שנאמר כי לא יעשה עוד עבדך וגו' (מ"ב ה): היינו דכתיב · אדמיה דזכריה : על צחיח סלע · על חלקת אבן חלקה שלא יבלע בארץ כך היה דמו של זכריה על הרצפה ולא נבלע : צחיח · שעיעות כתרגומו : הקול קול · צוחה ובכי עולה מיעקב ראה יצחק בנבואה מפלה זו של ביתר : והיינו דאמר רבי אלעזר · הא דאמרינן לעיל שטל ידי לשון הרע חרב הבית

תורה אור

זה אדרייאנוס קיסר שהרג באלכסנדריא · והא דאמרי' בהחליל (סוכה נא:) דאלכסנדרוס מוקדון הרגם והחריבה שמא פעמים נתיישבה : **קפצו** כולן ונפלו לתוך הים · והא דאמר בנוס' ע"ז (דף יח.) מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל בעצמו הכא יראים היו מיסורין כדאמרינן (כתובות דף לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ועוד דע"כ היו מענין אותן ולא היו הורגים אותן* :

אתיוהו לקמיה · *שיתא קראי מייתי ובשביעי לא מייתי ובמדרש אמר דקמא אמר אנכי והשני לא יהיה לך :

אמר רבי ח"א בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה סח לי זקן אחד מאנשי ירושלים בבקעה זו הרג נבוזראדן רב טבחים מאתים ואחת עשרה רבוא ובירושלים הרג תשעים וארבע רבוא על אבן אחת עד שהלך דמן ונגע בדמו של זכריה לקיים מה שנאמר °ודמים בדמים נגעו *אשכחיה לדמיה דזכריה דהוה קא מרתח וסליק אמר מאי האי אמרו ליה דם זבחים דאשתפיך אייתי דמי ולא אידמו אמר להו אי אמריתו לי מוטב ואי לאו מסריקנא לבשרייכו במסרקי דפרזלי אמרי ליה מאי נימא לך נבייא הוה בן דהוה קא מוכח לן במילי דשמיא קמינן עילויה וקטלינן ליה והא כמה שנין דלא קא נייח דמיה אמר להו אנא מפייסנא ליה אייתי סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה קטל עילויה ולא נח בחורים ובתולות קטל עילויה ולא נח אייתי תינוקות של בית רבן קטל עילויה ולא נח א"ל זכריה זכריה טובים שבהן איבדתים ניחא לך דאבדינהו לכולהו כדאמר ליה הכי נח בההיא שעתא הרהר תשובה בדעתיה אמר ומה אם על נפש אחת כך ההוא גברא דקטל כל הני נשמתא על אחת כמה וכמה ערק אזל שדר שטר פרטתא בביתיה ואגייר תנא *נעמן גר תושב היה נבוזראדן גר צדק היה מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים מאן אינון שמעיה ואבטליון היינו דכתיב °נתתי את דמה על צחיח סלע לבלתי הכסות °הקול קול יעקב והידים ידי עשו הקול זה אדריינוס קיסר שהרג באלכסנדריא של מצרים ששים רבוא על ששים רבוא כפלים כיוצאי מצרים קול יעקב זה אספסיינוס קיסר שהרג בכרך ביתר ארבע מאות רבוא ואמרי לה ארבעת אלפים רבוא והידים ידי עשו זו מלכות הרשעה שהחריבה את בתינו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו דבר אחר הקול קול יעקב אין לך תפלה שמועלת שאין בה מזרעו של יעקב והידים ידי עשו אין לך מלחמה שנוצחת שאין בה מזרעו של עשו והיינו דא"ר אלעזר °בשוט לשון תחבא בחירחורי לשון תחבא אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב °על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון מלמד שהראהו הקב"ה לדוד חורבן בית ראשון וחורבן בית שני חורבן בית ראשון שנאמר על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בית שני דכתיב °זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים האומרים ערו ערו עד היסוד בה אמר רב יהודה אמר שמואל ואיתימא רבי אמי ואמרי לה במתניתא תנא מעשה בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון הרגישו בעצמן למה הן מתבקשים אמרו אם אנו טובעין בים אנו באין לחיי העולם הבא דרש להן הגדול שבהן °אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצולות ים מבשן אשיב מבין שיני אריה אשיב ממצולות ים אלו שטובעין בים כיון ששמעו ילדות כך קפצו כולן ונפלו לתוך הים נשאו ילדים ק"ו בעצמן ואמרו מה הללו שדרכן לכך כך אנו שאין דרכנו לכך על אחת כמה וכמה אף הם קפצו לתוך הים ועליהם הכתוב אומר °כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה ורב יהודה אמר זו אשה ושבעה בניה אתיוהו קמא לקמיה דקיסר אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה °אנכי ה' אלהיך אפקוהו וקטלוהו ואתיוהו לאידך לקמיה דקיסר אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה °לא יהיה לך אלהים אחרים על פני אפקוהו וקטלוהו אתיוהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה °זובח לאלהים יחרם אפקוהו וקטלוהו אתיוהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה °לא תשתחוה לאל אחר אפקוהו וקטלוהו אתיוהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה °שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אפקוהו וקטלוהו אתיוהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה °וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד אפקוהו וקטלוהו אתיוהו לאידך אמרו ליה פלח לעבודת כוכבים אמר להו כתוב בתורה °את ה' האמרת וגו' וה' האמירך היום כבר נשבענו להקדוש ברוך הוא שאין אנו מעבירין אותו באל אחר ואף הוא נשבע לנו שאין מעביר אותנו באומה אחרת א"ל קיסר אישדי לך גושפנקא וגחין ושקליה כי היכי דלימרו קביל עליה הרמנא דמלכא א"ל חבל עלך קיסר חבל עלך קיסר על כבוד עצמך כך על כבוד הקב"ה על אחת כמה וכמה אפקוהו למיקטליה אמרה להו אימיה יהבוהו ניהלי ואינשקיה פורתא אמרה לו בניי לכו ואמרו לאברהם אביכם אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות אף היא עלתה לגג ונפלה ומתה יצתה בת קול ואמרה °אם הבנים שמחה ר' יהושע בן לוי אמר זו מילה שניתנה בשמיני ר' שמעון בן לקיש אמר אלו ת"ח שמראין הלכות שחיטה בעצמן דאמר רבא כל מילי ליחזי איניש בנפשיה בר משחיטה ודבר אחר רב נחמן בר יצחק אמר אלו תלמידי חכמים שממיתין עצמן על דברי תורה כדר' שמעון בן לקיש *דאמר ר"ש בן לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם שנאמר °זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ארבעים סאה

קצוצי

והרגנו כמה רבבות : בחירחורי לשון · במריבת לשון כמו אל תתחר (תהלים לז) : שוט לשון · שבט מכה : לקלון · ילדים למשכב זכור וילדות לפלגשים : כבן · בין בן טמריקון : שדרכן לכך · לתשמיש ואין קלון מרובה כקלון שלנו : אשה · זו אשה · הורגנו כל היום : האמרת · ייחדת : גושפנקא · חותמי שטורתי טבועה בו כדי שתהא נראה משתחוה לה : הרמנא דמלכא · שולטנות המלך קבל עליו לעשות : זו מילה · הורגנו כל היום דזימנין דמיית : בר משחיטה · שמא יתחבט בגרונו : דבר אחר · לרעתו ומראות נגעים מפני שמסוק לקפוץ עליו :

[ועי' תוס' ע"ז יח. ד"ה ואל]

בספרים שלהם חשב אנכי ולא יהיה בהדא ובבתרא לא היה מביא קרא אלא א"ל אפדי לך גושפנקי מהרש"ל

גליון הש"ס

רש"י ד"ה גר תושב היה · עיין ע"ז דף סה ע"ב ·

סנהדרין צו: ע"ש · יחזקאל כד · בראשית כז · תהלים קמ · איוב ס · שם · שם סח · שם מד · שמות כ · שם · שם כב · שם לד · דברים ו · שם ד · שם כו · תהלים קיג · ברכות סג: שבת פג: · במדבר יט

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ב ופי' כמ"ת סמג עשין צה טוש"ע חו"מ סימן רל סעיף ד ופי' קנא סעי' ג:

*[ועי' תוספות נזיר נא. ד"ה דלא וכו']

בספר מכירת כתובת שבית מוכרת כנ"ל

כל ממון שפוסקין עליו · כי איכא סכנת נפשות פודין שבויין יותר על כדי דמיהן כדאמרינן בפ"ק השולח (לעיל דף מד.) גבי מוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים, כ"ש הכא דאיכא קטלא אי נמי משום דמופלג בחכמה הוה*: **אבל** בשטר קנה · אשה נמי קאי כדמוכח בסמוך והא דאמר בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף נה.) כתב לראשון ולא חתמה לו ולשני וחתמה לו איבדה כתובתה משמע דבחד לוקח יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי התם כשחתמה על שטר של בעלה והכא כשכתבה שטר בפני עצמה ועוד דחתמה דהתם שנתרצית במכירת הבעל או שמחלה לו השעבוד אבל הכא כשכתבה *שטר מכירה שהיא מוכרת לו ולמאי דמפרש ה"ר אליעזר משנז"א דרב ושמואל פליגי הכא באחריות טעות סופר הוא דשמואל לטעמיה דאמר בפ"ק דב"מ (דף יד.) דאחריות לאו טעות סופר הוא בשטרי מקח וממכר ורב סבר אחריות ט"ס הוא ובסתם שטר כשכתבה לו אחריות דמי והיא דכתובה כשפירשה דלא קבלה אחריות (א) מידי: כגון

קלוטי תפילין · דפוסי תפילין חוץ מן הרצועה קרוי קציצה כדאמרי' במסכת סוכה (דף כו:) אוחז ברצועה ואינו אוחז בקציצה: דדרעא · מ' סאה ודרישא שהם גדולים ד' בתים בכל קציצה הוו ג' זימני מ' סאה וא"ת ד' לא היה שבית אחד של זרוע גדול מאחד מבתי הראש לפי שכאן כל ארבע פרשיות בבית אחד ובשל ראש פרשה אחת בבית אחד ומ"מ דפוס של ראש מתוך שצריך לחלק הבתים ולהיות ריוח ביניהן וקבועין על מושב אחד הולך המושב להיות רחב והוי על אחד שלשה שבזרוע: ארבעה קבין · בחורבן בית ראשון: איסתרי · סלעים: שהיו מגנין את הפז ביופיין · והיינו מסולאים לשון סולו לרוכב (תהלים סח) לא תסולה בכתם אופיר* מבוכחין היו ביופיין מן הפז: בליוני דגושפנקי · טורות נאות שבחותמיהן כדי שתתעברנה כנגדן: כמה מרחיקנא מההוא דוכתא · שלא הגעתי ללמוד אותו פסוק: איגד · מעט: פוסתא ופלגא · דף וחצי: על כבוד שמך הגבור · והיכן גבורתך: עלי ועליך · שמי נתחלל בכך: שוליא דנגרי הוה · לא היה רבו לתורה אלא רבו לאומנות של נגרים: שוליא · אינדרי"ן: הוצרך ללוות · הרב: קידש השכים: שתי פתילות בנר אחד · אשת איש: לא שנו · דמקחו בטל: אלא דאמרו ליה · בעלים לזה שלקח מסיקריקון: לך חזק וקני · בחזקה דכיון דדיבורא בעלמא הוא איכא למימר הסני נוח לי: אבל · אי כתב ליה שטרא בשניה: קני · דכולי האי לא הוה ליה למיעבד אי לאו דזבנה ליה מכר גמור ומדעת: אחריות · דאי טרפו לה מיניה לגבייה דמי ארעא ה"ג

קצוצי תפילין נמצאו בראשי הרוגי ביתר רבי ינאי ברבי ישמעאל אמר שלש קופות של ארבעים ארבעים סאה א] במתניתא תנא ארבעים קופות של שלש שלש סאין ולא פליגי הא דרישא הא דדרעא אמר רבי אסי ארבעה קבין מוח נמצאו על אבן אחת עולא אמר תשעת קבין אמר רב כהנא ואיתימא שילא בר מרי מאי קראה °בת בבל השדודה אשרי שישלם לך וגו' אשרי שיאחז ונפץ את עולליך אל הסלע: °בני ציון היקרים המסולאים בפז מאי מסולאים בפז אילימא דהוו מחפי בפיזא והאמרי דבי רבי שילא *תרתי מתקלי איסתירי פיזא נחות בעלמא חדא ברומי וחדא בכולי עלמא אלא שהיו מגנין את הפז ביופיין מעיקרא חשיבי דרומאי הוו נקטי בליונא דגושפנקא ומשמשי ערסייהו מכאן ואילך מייתו בני ישראל ואסרי בכרעי דפורייהו ומשמשי אמר ליה חד לחבריה הא היכא כתיבא אמר ליה °גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת אמר כמה מרחיקנא מדוכתא פלן אמר ליה אינגד פוסתא ופלגא אמר ליה אי מטאי לגביה לא איצטריכי לך *אמר רב יהודה אמר שמואל משום *רבן שמעון בן גמליאל מאי דכתיב °עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי ארבע מאות בתי כנסיות היו בכרך ביתר ובכל אחת ואחת היו בה ארבע מאות מלמדי תינוקות וכל אחד ואחד היו לפניו ארבע מאות תינוקות של בית רבן וכשהיה אויב נכנס לשם היו דוקרין אותן בחוטריהן וכשגבר אויב ולכדום כרכום בספריהם והציתום באש: ת"ר *מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים הלך ועמד על פתח בית האסורים אמר °מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים ענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו אמר מובטחני בו שמורה הוראה בישראל העבודה שאיני זז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו אמרו לא זז משם עד שפדאו בממון הרבה ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל ומנו רבי ישמעאל בן אלישע אמר רב יהודה אמר רב מעשה בבנו ובבתו של ר' ישמעאל בן אלישע שנשבו לשני אדונים לימים נזדווגו שניהם במקום אחד זה אומר יש לי עבד שאין כיופיו בכל העולם וזה אומר יש לי שפחה שאין בכל העולם כולו כיופיה אמרו בוא ונשיאם זה לזה ונחלק בוולדות הכניסום לחדר זה ישב בקרן זוית זה וזו ישבה בקרן זוית זה זה אומר אני כהן בן כהנים גדולים אשא שפחה וזאת אומרת אני כהנת בת כהנים גדולים אנשא לעבד ובכו כל הלילה כיון שעלה עמוד השחר הכירו זה את זה ונפלו זה על זה וגעו בבכיה עד שיצאה נשמתן ועליהן קונן ירמיה °על אלה אני בוכיה עיני עיני יורדה מים אמר ריש לקיש מעשה באשה אחת וצפנת בת פניאל שמה צפנת שהכל צופין ביופיה בת פניאל בתו של כהן גדול ששימש לפני ולפנים שנתעלל בה שבאי כל הלילה למחר הלבישה שבעה חלוקים והוציאה למוכרה בא אדם אחד שהיה מכוער ביותר אמר לו הראני את יופיה אמר לו ריקא אם אתה רוצה ליקח קח שאין כיופיה בכל העולם כולו אמר לו אף על פי כן הפשיטה ששה חלוקים ושביעי קרעתה ונתפלשה באפר אמרה לפניו רבונו של עולם אם עלינו לא חסת על קדושת שמך הגבור למה לא תחוס ועליה קונן ירמיה °בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים כי פתאום יבא השודד עלינו עליך לא נאמר אלא עלינו כביכול עלי ועליך בא שודד אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב °ועשקו גבר וביתו ואיש ונחלתו מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשת רבו ושוליא דנגרי הוה פעם אחת הוצרך (רבו) ללות אמר לו שגר אשתך אצלי ואלונה שיגר אשתו אצלו שהה עמה שלשה ימים קדם ובא אצלו אמר לו אשתי ששיגרתי לך היכן היא אמר לו אני פטרתיה לאלתר ושמעתי שהתינוקות נתעללו בה בדרך אמר לו מה אעשה אמר לו אם אתה שומע לעצתי גרשה אמר לו כתובתה מרובה אמר לו אני אלווך ותן לה כתובתה עמד זה וגרשה הלך הוא ונשאה כיון שהגיע זמנו ולא היה לו לפורעו אמר לו בא ועשה עמי בחובך והיו הם יושבים ואוכלים ושותין והוא היה עומד ומשקה עליהן והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן ועל אותה שעה נתחתם גזר דין ואמרי לה על שתי פתילות בנר אחד: לקח מן הסיקריקון וכו': **אמר רב לא שנו אלא דאמר לו לך חזק וקני אבל בשטר קנה ושמואל אמר ב]אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב לו אחריות תניא

תוספות רי"ד

אמר רב ל"ש אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה ושמואל אמר אף בשטר לא קנה עד שיכתוב לו אחריות וקי"ל הלכת כשמואל בדיני ועוד דאמרינן בחזקת הבתים אמר רב הונא אמר לי רב נחמן כולן שהביאו ראיה ראייתן ראית ומעמידין שדה בידם גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה ואין מעמידין שדה בידו מאי קמ"ל תנינא לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבה"ה מקחו בטל לאפוקי מדרב דאמר רב ל"ש אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה קא משמע לן כדשמואל דאמר שמואל אף בשטר לא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אבל וכו' אחריות מיירי כצ"ל:

רנשבורג א] גמ' במתניתא תנא ארבעים קופות של שלש שלש סאין ולא פליגי · ר"ל ר' ינאי דאמר ג' קופות של מ' סאה ומתניתא דתנא ארבעים קופות של ג' [illegible] הם לא פליגי על רבנ"א [illegible] מ' סאה דרבנ"א מיירי בדרעא ואינהו בדרישא וכ"כ מהרמ"ש:

עין משפט
נר מצוה

פו א מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה יז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן ל סעיף עז:

נ"א מיתיבי רשב"א

פז ב ג טוש"ע ח"מ סימן רלו סעיף ה וסעיף ז:

פח ד ה מיי' פ"י מהל' גזילה הלכה א סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן רלו סעיף ז וסעיף ח וע"ש:

פט ו ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף א:

[ב"ב כג.]

*תניא כוותיה דשמואל *ר' שמעון בן אלעזר אומר *לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שתכתוב לו אחריות נימא תיהוי תיובתא דרב אמר לך רב מאי אחריות נמי שטר *ת"ר לקח מן הסיקריקון ואכלה שלש שנים בפני בעלים וחזר ומכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום ה"ד אי דקא טעין ואמר מינך זבנה אפילו ראשון נמי אי דלא קא טעין ואמר מינך זבנה אפילו שני נמי לא אמר רב ששת לעולם דלא קא טעין ליה וכגון זה *טוענין ליורש וטוענין ללוקח ואידך אי טעין אין ואי לא טעין לא: ת"ר הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון ואנפרות עצמה צריכה שתשהה שנים עשר חדש והאמרת אין בה משום סיקריקון ה"ק סיקריקון עצמה צריכה שתשהה י"ב חדש אמר רב יוסף נקטינן אין אנפרות בבבל והא קחזינן דאיכא אלא אימא אין דין אנפרות בבבל מ"ט כיון דאיכא בי דוואר ולא אזיל קביל אימא אחולי אחיל גידל בר רעילאי קביל ארעא בטסקא מבני באגא אקדים ויהיב זוזי דתלת שנין לסוף אתא מרוותא קמאי אמרו ליה שתא קמייתא דיהבת אכלת השתא אנן יהבינן אנן אכלינן אתו לקמיה דרב פפא סבר למיכתב ליה טירפא אבני באגא א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא א"כ עשית סיקריקון אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע הניח מעותיו על קרן הצבי: זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהן אמרו הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים רביע: אמר רב *רביע בקרקע או רביע במעות ושמואל אמר רביע בקרקע שהן שליש במעות במאי קמיפלגי מר סבר נכי רביע זבין ומ"ס נכי חומשא זבין מיתיבי זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהן אמרו הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים רביע ויד בעלים על העליונה רצו בקרקע נוטלין רצו במעות נוטלין אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חודש כל הקודם ליקח זכה אבל נותן לבעלים רביע בקרקע או רביע במעות אמר רב אשי כי תניא ההיא לאחר שבאו מעות לידו *אמר רב אנא

ה"ג תניא כוותיה דשמואל: מאי אחריות · דקתני: שטר · ולא אחריות נכסים אלא עד שתכתוב לו שטר והוא לו לאחריות שאינה יכולה לחזור עליו עוד: אי דקא טעין · ליה האי לוקח שני: מינך זבנה · לוקח ראשון שנתן לך רביע כתקנת בית דין והדר אכלה שני חזקה ותו לא מצי אמר ליה האי אחזי שטרא דטפי מתלתא שנין לא מזדהר איניש בשטריה מאי איריא חזר ומכרה לאחר אפילו לוקח ראשון נמי בתר דאכלה שני חזקה אי הוה טעין ליה חזרתיה ולקחתיה ממך כתקנת חכמים זה שלש שנים טענתיה טענה: לעולם דלא טעין וכגון זה דסיקריקון: טוענין ליורש וטוענין ללוקח · הלוקח מסיקריקון והורישה לבניו ואכלה ג' שנים או מכרה לאחר ואכלה ג' שנים ובאו בעלים להוציא ממנו ואינו יודע לטעון ולומר לו הראשון קנאה ממך בית דין טוענין בשביל היורש ובשביל הלוקח ואפילו למ"ד בבא בתרא* אין טוענין ליורש ואין טוענין ללוקח טענה זו הראשון לקחה ממך הכא מודי דטענינן ליה דהתם מאן דזבין מסיקריקון מידע ידע ולא שדי זוזי בכדי ללוקח אם לא על פי בעלים: ואידך אי טעין אין · אבל לוקח ראשון אי טעין אין אי לא טעין אנן לא טענינן ליה דהא ידע אי זבנה אי לא ואי איתא דזבנה הוה טעין: הבא מחמת חוב · עובד כוכבים הבא מחמת חוב על ישראל: או מחמת אנפרות · גזל בעלמא ואינו מסור בידו להרוג ואנס העובד כוכבים קרקעו בחובו או באנפרות: אין בו משום סיקריקון · אם שהה בידו שנים עשר חדש לתת רביע לבעלים כתקון חכמים ויחזיק בקרקעו אלא מחזיר לו הקרקע בחנם דגבי סיקריקון הוא דחזרו ונמנו דכיון דגמר ואקני אגב אונס מיתה ואפילו בתר דגזור כל דקטיל לקטלוה מסתפי ליה מקמא דקמיה דאקטול וסופו הוכיח שהניחה בידו שנים עשר חדש ולא נטק עליו והלכך נותן לבעלים רביע דקים להו לרבנן דעובד כוכבים אוזיל גבי לוקח רביע לפי שבחנם באה לו אבל האי לא גמר ואקני מידי ואע"ג דשהתה שנים עשר חדש לא באת לו שעה לכופו הלכך אין מכירתו מכירה כלל*: צריכה שתשהה · ביד העובד כוכבים שנים עשר חדש דאי לא הדרא למרה ויהיב דמי כדקתני מתניתין שאם יש בידם ליקח הם קודמין לכל אדם: והאמרת אין בו משום סיקריקון · ושנים עשר חדש לא הוזכרו אלא בו דאילו אנפרות הדרא בלא דמי ולעולם: הכי קאמר אנפרות אין בו משום סיקריקון · דאילו מסיקריקון מוקמינן לה ביד לוקח ונותן רביע אבל אנפרות בלא דמי הדרא ולעולם: וסיקריקון עצמה · דאמרינן דקיימא ליה ביד לוקח והוא ששהתה שנים עשר חדש ביד סיקריקון: אין אנפרות בבבל · משמע אין עובד כוכבים אונס קרקע מישראל בבבל באנפרות ואם בא ישראל ונרעש על חבירו ואומר קרקע זו שלקחת מן העובד כוכבים שלי היתה וגזלה ממני אינו נאמן: אין דין אנפרות בבבל · לאפסודיה ללוקח: רעילאי · כך שמו: טסקא · מס קרקע: מבני באגא · בני הבקעה כך היה מנהגם פוסקים מס על כל הבקעה לתת כך וכך לשנה למלך והם מחלקין השדות ביניהם ונותן כ"א מס לפי חלקו המגיעו ונותנין לאחד והוא נותנו לגבאי המלך ואם הלך אחד מבני השדות לדרכו גבאי המלך תובע מבני הבקעה כל המס שלם והבעלים של קרקע זו הלכו לדרכן ובני באגא שהיה כל המס מוטל עליהם נתנוה לגידול לפרוע המס בשביל הבעלים ולאוכלה: קדים ויהיב · למלך טסקא דתלת שנין: טירפא · שטר מבית דין לטרוף מקרקעות שלהם מה שנתן שאילו לא באו הבעלים לטרוף ממנו לא היה מפסיד כלום ומעתה שיאכלוה אחרים יטול המלך מנתו מהם ולא יעלו אלה בחשבון ונמצא זה מפסיד מה שנתן: אם כן עשית · הדבר כדין סיקריקון דאמרינן במשנה אחרונה שאינו מפסיד כלום דקתני קנה ונותן לבעלים מאי דאוזיל עובד כוכבים גביה או אם יש בידם ליקח יחזירו לו מעותיו והאי נמי לא יפסיד מה שנתן למלך וגבי כולה והכא לאו סיקריקון הוא המלך אין לו עליהם כי אם המס ומפני אותו החוב נמכרה לזה ולא היה לו להקדים וליתן של שלש שנים: אמר רב רביע בקרקע או רביע במעות · או יתן לבעלים רביע מעות שנתן לעובד כוכבים או יתן לו קרקע שוה רביע המעות אם לקחה במנה נותן לו רביע מנה או מן הקרקע עצמו שוה רביע מנה דהיינו חמישית שבקרקע אם הבעלים חפצים בקרקע דקסבר רב נכי חומשא זבן מן העובד כוכבים שוה חמש בארבעה הלכך יהיב ליה רביע מנה או חמישית הקרקע דהיינו רביע מנה שהקרקע הנקנית מסיקריקון במנה שוה חמשת רביעים ושמואל אמר רביע הקרקע עצמו נותן לו או שליש מנה דסבר שמואל נכי ריבעא זבן שוה ארבע לקח בשלש הלכך שדה זו שלקח במנה שוה ארבע שלישי מנה: זו משנה ראשונה · רישא דמתניתין דקתני מקחו בטל: או רביע במעות · וקשיא לשמואל: כי תניא · רביע במעות לאחר שבאו שליש המעות ליד הבעלים כשמואל קרי להו רביע דהא שלשה שלישי נתן לעובד כוכבים ולזה שליש הרי ארבעה והכי קאמר נותן לבעלים רביעית הקרקע או מעות שיעור שיהו רביע כשתצטרף של עובד כוכבים ושל בעלים יהו של בעלים רביע בכולן: תנא

כגון זה טוענין ליורש וללוקח · פירש בקונטרס אפילו למ"ד בב"ב דאין טוענין הכא מודה ולא מליט שם פלוגתא אלא אמרי' בפרק לא יחפור (ב"ב דף כג.) טוענין ליורש תנינא טוענין ללוקח תנינא וכגון זה דאמר ה"פ אפילו כגון זה דסלקא דעתך דהדין עם הבעלים דמה שלא מיחו מפני יראת הסיקריקון: אנן יהבינן אנן אכלינן · והא דאמרינן בפ' חזקת הבתים (ב"ב דף נד:) גבי דורא דרעוותא דבני באגי דמטמרי הוו ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא והפסידו הקרקע לגמרי התם היו נשמטים מלפרוע אבל כאן שהבעלים הלכו ולא נשמטו דין הוא דכל הנהו שני מאן דיהיב טסקא אכיל וכי הדרי אהדרי ארעא למרא: למכתב ליה טירפא אבני באגא · לא אבני באגי דקביל מינהון דמה להן לפרוע מה שהקדים זה אלא אמרוותא קמאי: רביע בקרקע או רביע במעות · פירוש רביע במעות שנתן יתן לו ואותו רביע בקרקע או במעות יתן לו דהיינו חמישית בקרקע כדמפר' דנכי חומשא זבין ותימה דמאי פריך מברייתא דקתני רביע בקרקע או רביע במעות לשמואל דאמר רביע בקרקע שהוא שליש במעות דנכי ריבעא זבין הא איכא לפרושי נמי איפכא דרביע הקרקע יטלו או בקרקע או במעות דהיינו שליש מעות ואית ספרים דגרסי בדרב ובברייתא רביע בקרקע שהוא רביע במעות וכן ר"ח ומפרש רביע בקרקע שנתן דמים עליה דהיינו חומש דעל ארבע חומשים נתן דמים דנכי חומשא זבין: דכולהו

תוספות רי"ד

קנה: ת"ר הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון פי' אם העובד כוכבים לקח שדה מישראל בחובו ואחר כך מכרם לישראל אחר אין הבעלים יכולין לטורפה ממנו דה"ל למיפרעיה לעובד כוכבים ומיסבה מיניה דהא אין רצונו של עובד כוכבים להחמיסו ומדלא יהיב ליה דמיה ושקליה מיניה ש"מ אחולי אחיל ואין לו דין עם הלוקח וכן אם לקחה העובד כוכבים מישראל באנפרות שהיא גוילה שאין לו אונס מיתה שהיה לו לקבול עליו אצל המושל ולמה הניחה בידו אלא ודאי אחולי אחיל כדאמר רב יוסף לקמן (וגבי) [דכי] האי גוונא קתני דאין בו משום סיקריקון כגון דקביעי בי דואר במתא וקעביד דינא דכיון דלא אזיל ותבעיה אחולי אחיל ואין לו דין גזלן פי' אין דין אנפרות שאם לקח ישראל מיד האנפרות יהיה מקחו בטל אלא מקחו קיים ואין בעלים הראשונים יכולים להוציאה מיד עובד כוכבים כגזלן ישראל דאילו ישראל שגזל שדה מחבירו אע"פ ששהתה בידו כמה זמן לא נתייאש דאמר כל זמן דתבענא לית בדינא שקילנא מיניה אבל בעובד כוכבים אם תשתקע בידו בודאי מייאש הלכך מדלא תבעיה אחולי אחיל ואין לו דין עם הלוקח: אמר רב יוסף נקטינן אין אנפרות בבבל והא קחזינן דאיכא אלא אימא אין דין אנפרות בבבל מ"ט כיון דאיכא בי דואר ולא אזיל אימור אחיל: זו משנה ראשונה היתה כך שמהרוגי מלחמה ואילך יש בהן דין סיקריקון והיו באין הבעלים וטורפין אותן בחנם ראו ב"ד של אחריהן שהשדות משתקעות ביד הסיקריקון ואין קונה מהם התקינו שלא יטרפום בחנם אלא נותן מעות ולוקח שדהו או יקח ממנו רביע ומהליפו לאותו לוקח שקנה מסיקריקון א) עוד דאפילו שהו נמנעין מליקח מן הסיקריקון שמא יבואו הבעלים ויתנו מעות ויקחו שדותיהן התקינו שעד י"ב חדש יכולים הבעלים ליתן מעות ולטרוף אבל מכאן ואילך כל הקודם ליקח [זכה] ואינו נותן לבעלים אלא רביע שוזלזל לו הסיקריקון · אמר רב רביע בקרקע שהוא רביע במעות ושמואל אמר רביע בקרקע שהוא שליש במעות במאי קמיפלגי מר סבר נכי רבעא זבין ומר סבר נכי חומשא זבין פי' רב סבר הא רובע דקתני במתני' דאוזיל גביה הסקריקון אמעות דיהיב ליה קאי שאם קנה ממנו השדה במנה נותן לו לבעלים רביע מנה שהשדה שמכר לו במנה שוה דמיה רבעי מנה דנכי חומשא זבין ליה ואם רוצה שיתן לו הקרקע [כל כך] יתן לו עד שמגיע לרביע מנה שעושין מן השדה חמשה חלקים כל חלק שוה רביע מנה וידו של בעל [קרקע] על העליונה כדקתני בברייתא או יקח רובע מנה מעות או יקח שוה רובע מנה שהוא חמישית שדה וזהו רביע בקרקע שהוא רביע במעות כלומר מאי דקתני במתניתין נותן לבעלים רביע אמעות דיהב לסקריקון קאי ואם רוצה בו בעל השדה קרקע כל כך קרקע יתן לו שיהא רביע במעות דהיינו חמישית השדה ושמואל סבר האי דקתני נותן לבעלים רביע אשדה קאי שממנה שנתן לו אינו מגיע אלא לג' חלקי השדה דנכי רבעא זבין ליה וכל השדה שוה מנה ושליש ורובע השדה מגיע שליש מנה והו"ל הל:

א) נראה דצ"ל עוד ראו דאפילו שכן עדיין סי' נמנעיו וכו'.

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ג]

ב"ב מב:

[מא: וע"ש לג:]

[גי' הערוך בערך רבע א' א"ר הונא רביע בקרקע שהוא רביע במעות וע"ש פי' ארוך ונעים]

[ועמ"ש תוס' בזה בב"ק נח. ד"ה אי נמי]

אנא הואי במניינא דבי רבי ומינאי דידי מנו ברישא והאנן תנן *דיני ממונות והטהרות והטומאות מתחילין מן הגדול ודיני נפשות מתחילין מן הצד אמר רבה בריה דרבא ואיתימא ר' הילל בריה דר' וולס שאני מנינא דבי רבי דכולהו מניינייהו מן הצד הוו מתחילין *ואמר רבה בריה דרבא ואיתימא רבי הילל בריה דרבי וולס מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד ולא הא הוה יהושע הוה אלעזר(א) האהוה אלעזר הוה פנחס והא הוה פנחס הוו זקנים הא הוה שאול הוה שמואל והא נח נפשיה כולהו שני קאמרינן והא הוה דוד הוה עירא היאירי והא נח נפשיה כולהו שני בעינן הא הוה שלמה הוה שמעי בן גרא והא קטליה כולהו שני קאמרינן הא הוה חזקיה הוה שבנא הא איקטיל כולהו שני קאמרינן והא הוה עזרא הוה נחמיה בן חכליה *אמר רב אחא בריה דרבא אף אני אומר מימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד ולא והא הוה הונא בר נתן שאני הונא בר נתן דמיכף הוה כייף ליה לרב אשי: **מתני'** חרש רומז ונרמז ובן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין *הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין: **גמ'** א"ר נחמן מחלוקת במטלטלין אבל בגיטין דברי הכל ברמיזה פשיטא במטלטלין תנן מהו דתימא אף במטלטלין קמ"ל איכא דאמרי א"ר נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין והאנן במטלטלין תנן אימא אף במטלטלין: הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין: ועד כמה מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית כבר שב רב כהנא אמר כבר שב כבר תמני במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ולא פליגי *כל חד וחד לפי חורפיה וטעמא מאי א"ר אבא בר יעקב א"ר יוחנן משום כדי חייו ויאמר לאשר על המלתחה הוצא לבוש לכל עובדי הבעל מאי מלתחה א"ר אבא בר יעקב א"ר יוחנן דבר הנמלל ונמתח כי אתא רב דימי א"ר יוחנן שיגר לו *בוניים בן נוניים לרבי סיבני וחומס סלסלה ומלמלא סיבני וחומס כאמגוזא ופלגיה דאמגוזא סלסלה ומלמלא כפיסתקא ופלגי דפיסתקא מאי מלמלא דבר הנמלל ונמתח וטעותן עד כמה א"ר יונה א"ר זירא עד שתות כגדול בעי אביי מתנתו מאי רב יימר אמר אין מתנתו מתנה מר בר רב אשי אמר מתנתו מתנה *אפכוה ושדרוה לקמיה דרב מרדכי א"ל זילו אמרו לבר מר לאו הכי הוה עובדא כי הוה קאי מר חד כרעיה אארעא וחד כרעיה אדרגא ואמרנא ליה מתנתו מאי ואמר לן מתנתו מתנה אחת מתנת שכיב מרע ואחת מתנת בריא אחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטת: **מתני'** אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום

בור

תורה אור

רש"י

אנא הואי במניינא דרבי · באותו מנין שתקנו שכל הקודם ליקח זכה: ומינאי דידי מנו ברישא · זמני שאלו תחלה בהורה כשהיו יושבין מה דעתי נוטה והוא היה בינוני לא מן הגדולים ולא מן הקטנים ואני שמעתי שקטן שבהם היה: מתחילין מן הגדול · כשעומדין למנין לראות אם רוב מטמאין או רוב מטהרין: מן הצד · מן הקטנים ולא מן הגדול שלא ילמד חובה והשאר נכנעין מפניו שלא לחלוק עליו משום לא תענה על רב (שמות כג) ובדיני נפשות מוקמינן להאי קרא בפ"ק דסנהדרין (דף ג.) לא כהטייתך לטובה כו' ולא ילמדו זכות: דכולהו מנייניהו מן הצד מתחילין · משום לא תענה על ריב וכתיב חסר בלא יו"ד ודרשינן לא תענה על רב לא תחלוק על מופלא שבבית דין ולא מוקמי ליה לרישא דקרא בדיני נפשות ואע"ג דסיפיה דקרא לא מיתוקם אלא בדיני נפשות וולס: במקום אחד · שתהא תורתן וגדולתן של ישראל במקום אחד שאין בישראל גדול בתורה ובעושר כמותו: והא הוה אלעזר · יחיד לאחר שנפטר יהושע: והא הוה פנחס · לאחר אלעזר תורה וגדולה שהיה כהן גדול אחר אביו: הוו זקנים · שקבלו מיהושע והאריכו ימים אחריו כדכתיב (יהושע כד) אשר האריכו ימים אחרי יהושע: שאול · גדול בתורה היה אלא שלא לימד לאחרים כדאמרי' בעירובין (דף נג.) שאול לא גלי מסכתא להכי כתיב ביה בכל אשר יפנה ירשיע: והא נח נפשיה · דשמואל קודם שאול: כולהו שני · משעמד בגדולה תהא תורה וגדולה במקום אחד וזה בתחילת גדולתו לא יחיד היה בתורה: עירא היאירי · גדול בתורה היה כדאמרינן במו"ק (דף טז:) דהוה מתני להו לרבנן על גבי כרים וכסתות: חזקיה · מלך יהודה גדול בתורה היה כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף צד:): שבנא · גדול בתורה היה כדאמרינן בסנהדרין (כו.) שבנא הוה דריש בתליסר ריבוותא וחזקיה בחד סרי ריבוותא: והא איקטיל · סנחריב הרגו כדאמרינן בזה בורר (שם): **מתני'** רומז ונרמז · מה שהוא רומז קיים ומה שרומזין לו והוא מתרצה קיים: רמיזה · בידיו ובראשו: קפיצה · עקימת שפתים שנא' קפצה פיה (איוב ה) ואינו סימן ניכר כרמיזה: במטלטלין · אם מכר מטלטלין: **גמ'** אבל בגיטין · דקיי"ל חרש שנשא משנתחרש אם רצה להוציא יוציא כשם שכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה (יבמות דף קיב:): פשיטא במטלטלין תנן · במילתיה דבן בתירא: מהו דתימא אף במטלטלין קאמר וכ"ש בגיטין דלא תימא גיטין הוא דקילי משום דבקפילה כנס בקפילה יוציא אבל מטלטלין שנפלו בירושה לא מש"ה תנן מטלטלין: קמ"ל · רב נחמן מטלטלין דוקא נקט בן בתירא ולא בגיטין ובקרקעות לא ברמיזה ולא בקפילה דהכא הוא משום כדי חייו תקון רבנן כדלקמן: משום כדי חייו · דאי לאו זביניה זבינא לא מזבני ליה מזוני ולא זבני מיניה: ויאמר לאשר על המלתחה · ביהוא כתיב ומשום רבי אבא בר יעקב משום ר' יוחנן נקט לה: דבר הנמלל ונמתח · בגדי פשתן הן שחוטן נמתח ע"י מלילה שמולל באצבעותיו כשהוא טווה: בוניים בן נוניים · *ישראל עשיר הוה: סיבני וחומס סלסלה ומלמלא · ארבע מינין של בגדי פשתן דק וטוב: כי אמגוזא ופלגי אמגוזא · טלית גדולה למידתו וכשהוא מקפלה לא היתה יותר מאגוז ואלו: פיסתקא · גלנ"ט שאוכלים חזירים*: וטעותן · של פעוטות: עד כמה · הדרא: עד שתות כגדול · עד שתות קנה הקונה ומחזיר אונאה יותר משתות בטל מקח: מתנתו מאי · במטלטלין משום כדי חייו הוא זביני אין מתנה לא או דלמא מתנתו נמי מתנה דעבדו ליה נייח נפשיה: אפכוה · *בני הישיבה עמו והפכו דברים דמר לדמר: ושדרו לקמיה דרב מרדכי · כמאן ס"ל: זילו אמרו ליה לבר מר · לבנו של רבי דרב מרדכי תלמידו של רב אשי היה בכמה מקומות ובמס' סוטה (דף מו:) אמרי' גבי לויה תלמיד לרב אין לו שיעור רב מרדכי אלויה לרב אשי כו': כי קאי מר · רב אשי: אדרגא · סולם של עליית בהמ"ד: **מתני'** כהן קורא ראשון כו' · כי היכי דלא ליתו לאינצויי תקינו להו רבנן האי סידרא דכיון דתקנתא דרבנן היא תו לא מצינן לשנויי ולמימר אנא קרינא ברישא: מערבין בבית ישן · בני חצר שרגילין ליתן עירוב החצר בבית אחד אין משנין את מקומו ליתנו בבית אחר מפני דרכי שלום ובגמ' מפרש לה:

בור

תוספות

דכולהו מנייהו מן הצד הוו מתחלי · פי' בקונט' דמוקי לה לא תענה על ריב בכל דבר ואין נראה דלא מיסתבר דפליג אמתניתין דסנהדרין (דף לב.) דאייתי אלא · משום ענוה שלא להראות עצמו גדול היה עושה: **והא** הוה הונא בר נתן · תורה וגדולה היתה לו כדאמרינן במו"ק (דף כח.) דקא דחקא רגלי דהונא בר נתן ואמרי' בפ' ב' דזבחים (דף יט.) דאיקיים ביה והיו מלכים אומניך:

אחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטת · ומדלא קאמר נמי אחת מתנת מטלטלין ואחת קרקעות נראה דוקא במטלטלין דאיירי בהו קאמר והא דאמרי' במי שמת (ב"ב דף קנה:) גבי פחות מבן כ' דאין מוכר בנכסי אביו ומתנתו מתנה במקרקעי התם בגדול שהוא בן י"ג שנים ויום אחד אלא דלא היה בן עשרים:

תוספות רי"ד

הלכה כשמואל בדיני: מתני' חרש רומז ונרמז בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין פי' רומז כל מה שהוא רומז קיים ונרמז מה שאחרים רומזין לו והוא מתרצה קיים ובן בתירא אומר קופץ ונקפץ פי' הרמיזה הוא בידיו ובראשו והקפיצה היא עקימת שפתים כמו קפצה פיה ואינו סימן ניכר כמו הרמיזה וכל זה במטלטלין ומפני תיקון העולם משום כדי חייו אבל במקרקעי לא· אמר רב נחמן מחלוקת במטלטלין אבל בגיטין דברי הכל ברמיזה· פי' מאי דתנן בפרק חרש דחרש שנשא אשה אחר שנתחרש שיכול להוציא בגט דכשם דכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה דוקא ברמיזה יכול להוציא אבל בקפיצה לא פשיטא ממטלטלים תנן מהו דתימא (מהו)במטלטלים אף במטלטלים קמ"ל· פי' דלא תימא גיטין הוא דקילי משום דברמיזה כנס וברמיזות יוציא אבל במטלטלין שנפלו לו בירושה לא מ"ה תני מטלטלין קמ"ל

רבינו חננאל

רב נחמן דדוקא מטלטלין א"ד אמר רב נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין והאנן במטלטלין תנן אימא אף במטלטלין ואע"ג דפריש רב נחמן למילתיה דבן בתירא לא פסיק הלכתא כוותיה בפירוש הלכך ליתא הלכתא כוותיה דה"ל יחיד אלא הלכה כת"ק דדוקא רמיזה הוא דמהניא גבי חרש אבל קפיצה לא: הפעוטות מקחן וכו' פי' מדין תורה אין מעשה קטן כלום אבל מפני תיקון העולם משום כדי חייו אמור רבנן שיהא מקחו מקח וממכרו ממכר ועד כמה מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית כבר שבע ורב כהנא אמר כבר שבע כבר תמני כבר תמני במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ולא פליגי כל חד וחד לפום חורפיה וטעמא מאי אמר רבא בר יעקב א"ר יוחנן משום כדי חייו ודוקא במטלטלין אבל בקרקעות לא עשה כלום · וטעותו עד כמה א"ר יוסי א"ר זירא עד שתות כגדול מתנתו מאי אמר רב יימר אין מתנתו מתנה ומר בר רב אשי אמר מתנתו מתנה והכי אמר רב אשי אחד מתנת בריא ואחד מתנת ש"מ אחד מתנה מרובה ואחד מתנה מועטת ובשלהי פרק מציאת האשה אמרינן אמר רפרם ל"ש אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר ושם כתבתי שגם מתנתו אינה מתנה אם יש שם אפוטרופוס עיין בערוך נ"ד בס"ה: מתני' אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום ומערבי

בביח

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פי"א מהלכות סנהדרין הלכה · סמג עשין נא:

צא ב ג מיי' פכ"ט מהלכות מכירה הל' ג סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סימן רלה סעיף יז [וברב אלפס עוד בפ"ק דמגילתין דף קעח.]:

צב ד מיי' שם הל' א טוש"ע שם סע"א ·

צג ה מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' טז סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' קכא סעיף ו:

צד ו ז ח מיי' פכ"ט מהלכות מכירה הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רלה סעיף א

צה ט מיי' שם הלכה ח טור ש"ע שם סעיף ג ·

צו י מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סע"א:

צז כ מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה יח סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן קלה סעיף ג:

צח ל מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה טז סמג עשין מד"ס א טוש"ע א"ח סי' שסו סעיף ג:

מסורת הש"ס

סנהדרין לג.

שם לו.

[שם ע"ש]

[לקמן סה. כתובות ע.]

[כתובות ס.]

[פי' בן נגס ערוך בערך סבן ע"ש שהאריך בפי' סיבני ירושס וכו']

[קדושין מד: ע"ש פרש"י]

[עירובין סה. ושם איתא בוניים בן נוניים]

[ועי' פרש"י בקדושין מד. ד"ה כהלין]

מ"ב

הגהות הב"ח (א) גמ' והא הוה אלעזר וכו' והא הוה שאול וכו' והא הוה שלמה וכו' והא הוה חזקיה:

גליון הש"ס רש"י ד"ה אפכוה וכו' בני הישיבה עמו · עיין קדושין דף מד ע"ב רש"י ד"ה ואפכוה ונ"ע · אח"כ ראיתי שעמד בזה בתשובת באר שבע סי' יא:

צט א מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' י טוש"ע ח"מ סימן קע סעיף ד
[ועי' פי"ב תוספות מו"ק כח:]
ק ב מיי' פ"ו מהלכות גזילה הלכה ז ופ"ח מהלכות זכייה ומתנה הל' ג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שע סעיף ד:
קא ג מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן ער סעיף א:
קב ד מיי' פ"ו מהלכות גזילה הלכה יג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שע סעיף ה:
קג ה מיי' פ"א מהלכות מתנות עניים הל' ט ומיי' פ"י מהלכות ע"ז הלכה ה סמג לאוין רפד [וטוש"ע י"ד סימן קנא סעיף יג]:
קד ו מיי' פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ב:
קה ז מיי' פ"ז מהלכות ברכות הלכה ו סמג עשין כז טוש"ע א"ח סימן קע סעיף ג:
קו ח מיי' שם ה"ב סמג שם טוש"ע א"ח סי' קסז סעיף יח:
קז ט מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה יט סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן קלה סעיף ו
קח י טור ש"ע שם סעיף ח:

בור שהוא קרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום מצודות חיה ועופות ודגים יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור *מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור אין ממחין ביד עניי עובדי כוכבים בלקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום: **גמ'** מנה"מ אמר רב מתנה דאמר קרא ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי אטו אנא לא ידענא דכהנים בני לוי נינהו אלא *כהן ברישא והדר לוי רבי יצחק נפחא אמר מהכא ונגשו הכהנים בני לוי אטו אנן לא ידעינן דכהנים בני לוי נינהו אלא *כהן ברישא והדר לוי רב אשי אמר מהכא בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים ר' חייא בר אבא אמר מהכא וקדשתו לכל דבר שבקדושה *תנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו *לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון א"ל אביי לרב יוסף מפני דרכי שלום דאורייתא היא א"ל דאורייתא ומפני דרכי שלום כל התורה כולה נמי מפני דרכי שלום היא דכתי' דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום אלא אמר אביי לכדמר *דתניא שנים ממתינין זה לזה בקערה שלשה אין ממתינין הבוצע הוא פושט ידו תחלה ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו ואמר מר עלה לא שנו אלא בסעודה אבל בבהכ"נ לא דאתו לאינצויי אמר רב מתנה הא דאמרת בבהכ"נ לא לא אמרן אלא בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים אבל בשני ובחמישי לא אינצו והא רב הונא קרי בכהני בשבתות ויו"ט *שאני רב הונא דאפילו רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דא"י מיכף הוו כייפי ליה אמר אביי *נקטינן אין שם כהן נתפרדה חבילה ואמר אביי נקטינן אין שם לוי קורא כהן איני והאמר רבי יוחנן כהן אחר כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון לוי אחר לוי לא יקרא משום פגם שניהם כי קאמרינן באותו כהן מ"ש לוי אחר לוי דאיכא פגם שניהם דאמרי חד מינייהו לאו לוי הוא כהן אחר כהן נמי אמרי חד מינייהו לאו כהן הוא כגון דמוחזק לן באבוה דהאי שני דכהן הוא ה"נ דמוחזק לן באבוה דהאי שני דלוי הוא אלא אמרי ממזרת או נתינה נסיב ופסליה לזרעיה הכא נמי אמרי גרושה או חלוצה נסיב ואחליה לזרעיה סוף סוף לוי מי קא הוי ולמאן אי ליושבין הא קא חזו ליה אלא ליוצאין שלחו ליה בני גלילא לרבי חלבו אחריהן מי

רש"י

בור שקרוב לאמה · אמת המים המביאה מים מן הנהר לשדות ורגילין לעשות בורות שאם תיבש האמה ימלאו מן הבור וישקו השדות ומרגילין מי האמה לבור עד שיתמלא ותקנו חכמים שיתמלאו בורות שבשדות העליונות שהן קרובין למוצא האמה ואח"כ ימלאו התחתונים וכשהוא ממלאו סוכר את האמה עד שיתמלא: מפני דרכי שלום · שלא תהא מחלוקת ביניהם אני אסמור ראשון דהא תקנתא דרבנן הכי ואע"פ שאינו דין: מצודות חיה ס"ד מדאורייתא כל כמה דלא מטא לידיה לאו גזל הוא ובגמ' מפרש ליה במצודות שאין להן תוך דליקני ליה כליו: גזל גמור · בגמרא מפרש גזל גמור מדבריהם וטעמא דרבי יוסי בכולהו דקסבר עשו מפני דרכי שלום את שאינו זוכה לקנות קנין גמור כזוכה: המנקף · חותך כמו ונקף סבכי היער (ישעיה י) וכמו ונשאר בו עוללות כנוקף זית (שם יז): **גמ'** ויתנה · שקראו בה כהנים והדר בני לוי: וקדשתו · כי את וגו': לפתוח ראשון · בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש: ולברך ראשון בסעודה: וליטול מנה יפה ראשון · אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שיחלקו בשוה אומר לו ברור וטול איזה שתרצה: א"ל דאורייתא היא · ותורה אמרה כן מפני דרכי שלום: אלא אמר אביי · דרכי שלום דקתני מתני': לכדמר · אתא רבה בר נחמני שהיה רבו: אין ממתינין · אין צריכין להמתין: הבוצע · כגון בעה"ב שהוא מברך המוציא ואפי' הוא קטן: הוא פושט ידו בקערה תחלה ללפת בו את פרוסת המוציא: לא שנו · דחולק כבוד לרבו: אלא בסעודה · כדאמרן: אבל לענין לקרות בתורה בבית הכנסת אין כהן חולק כבוד ללוי ולוי לישראל דלא ליתו שאלה לאנצויי ולמימר אנא נמי קרינא ברישא והיינו דקתני מתניתין כהן קורא ראשון כו' כמה שכתוב בתורה ואינו רשאי לחלוק כבוד בדבר ולשנותו מפני דרכי שלום: רב הונא · ישראל הוה: נקטינן · מסורת מאבותינו: נתפרדה חבילה · נפסק הקשר איבד הלוי את כבודו בשביל חבילתו הנפרדת ואינו קורא כלל כך אמר מורי הזקן ומורי ר' יצחק בן יהודה וכן סידר רב עמרם אבל מתלמידי מורי רבי יצחק הלוי שמעתי מפיו שאין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים: קורא כהן · במקום לוי: מפני פגמו של ראשון · שלא יאמרו הראשון אינו כהן ולקמיה פריך והא קא חזו דסליק ממנינא: משום פגם שניהם · לא ידעי אינשי פגמא בהי מינייהו ויאמרו ראשון אינו לוי לפיכך חזר וקרא לוי אי נמי שני אינו לוי אלא ישראל ולקמיה פריך גבי כהן נמי אמאי ליכא נמי פגם שניהם דאתו למימר שני לאו כהן הוא אלא לוי: באותו כהן · עצמו יחזור ויקרא במקום לוי: דמוחזק לן באבוה דהאי שני דכהן הוא · ולא מצי למימר לוי הוא הלכך לראשון הוא דאיכא פגמא: ופרכינן דכוותיה על כרחך גבי לוי דמוחזק לן באבוה דהאי שני דלוי הוא · ומאי פגמא איכא אלא על כרחך היינו פגמא דאמרי אבוה ממזרת נסיב או נתינה (או) מן הגבעונים שגזר דוד עליהם ואחליה מקדושת לוייה והוי ישראל פסול ובמקום ישראל קורא הכא נמי כהן שני אתו למימר כו': ואחליה · מקדושת כהונה והרי הוא כישראל: ומשני הואיל ובלוי קרא ליכא פגמא דאי ס"ד חלל הוא סוף סוף לוי מי הוי שיקרא במקום לוי הלכך על כרחך כיון דאבוה כהן אין זה חלל ואין כאן פגם אלא לראשון: ולמאן יש פגמו: איל ימא היושבין · עד שיגלל ס"ת: הא קא חזו ליה · להאי כהן ראשון דסליק למנין שבעה: ליוצאין · שלא ימתינו ויצאו: אחריהן · דכהן ולוי מי:

תוספות

וליטול מנה יפה ראשון · כגון כשמשגר עני או כלדקה אם הוא עני או בחברים המסובין בסעודה אבל במידי דשותפות לא דאמרינן בפ' מקום שנהגו (פסחים דף נ:) דהנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם*: **אבל** בשני ובחמישי לא · אומר ר"ת הני מילי לדידהו דבתול הוו טרידי במלאכתן ולא שכיחי אבל לדידן שכיחי בשני ובחמישי כמו ביו"ט:

דאפי' רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי כו' · משמע דאי לאו הכי אסור אפי' הוא גדול מכל בני עירו והא דאמר בסוף מגילה (דף כח.) א"ר פרידא מימי לא ברכתי לפני כהן ופריך הש"ס מחכם הקורא אחר כהן עם הארץ דחייב מיתה ומוקי לה בשוין ועל כרחך לאו שוין ממש דא"כ מאי רבותיה אלא אתא לאפוקי כהן ע"ה וצריך למימר נמי דכולהו הוו כפופין לרבי פרידא דאי לאו הכי מאי רבותיה אי נמי הא דבעי הכא כייפי היינו בשבתות ויו"ט ור' פרידא אפילו בשני ובחמישי לא קרא: **נתפרדה** החבילה · ה"ר יצחק ברבי יהודה מפרש דקורא לוי במקום הראוי לו והא דאמר בכתובות (דף כה:) מוחזקני בזה שהוא כהן שקרא אחריו לוי צריך לומר דקים ליה דלא קרא במקום הראוי דגדול היה משלפניו או קטן משל אחריו: **כי** קאמרינן באותו כהן · למאי דתקון בהקורא את המגילה (דף כא:) שכל אחד מברך לפניה ולאחריה ניחא ואפילו לפי מאי דתנן (שם) הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה צריך לומר באותו כהן שקורא פעמים שהולך ויושב בינתים דאי בע"א במאי הוי מינכרא שתי קריאות כי ההיא דתניא בתוספתא דמגילה אם לא היה שם אלא אחד דידע לקרות קורא ויושב ועומד וקורא וזה היה נמי קודם התקנה דלאחר התקנה שכל אחד מברך לפניה ולאחריה לא צריך ומשם רבינו יהודה כתבו דאם אין בבית הכנסת רק כהנים אחד קורא במקום שבעה ועל כל פרשה יברך לפניה ולאחריה: אם

תוספות רי"ד

בבית ישן מפני דרכי שלום · בור שהוא קרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום מצודות חיה ועופות ודגים יש בהן גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור הוא מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור אין ממחי' ביד עניים עובדי כוכבים בלקט שכחה ופיאה מפני דרכי שלום: כהן קורא ראשון מנא ה"מ תנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון: פי' לפתוח ראשון בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש ולברך ראשון בסעודה וליטול מנה יפה ראשון · אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שיעשו החלקים בשוה אומר לו ברור וטול איזו חלק שתרצה בלא גורל אבל ליטול בלא אמירת חבירו לא דהא אמרינן בעלמא כל הנוטל חלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם: א"ל אביי לרב יוסף מפני דרכי שלום דאורייתא היא אלא אמר אביי לכדמר דתניא שנים ממתינין זה לזה בקערה שלשה אין ממתינין · פי' אין השנים צריכין להמתין להוהיד ו[...] ידו תחלה כגון בעל הבית שהוא מברך ברכת המוציא ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו בחכמה הרשות בידו ואמר מר עלה לא שנו אלא בסעודה אבל בבית הכנסת לא דאתו לאנצויי פי' [...] אדם רשאי לחלוק כבוד למי שגדול ממנו או ללוי או לישראל (דלמא) [דהא] ליתא שארא לאינצויי ולמימר אנא נמי קרינא ברישא אבל בבית הכנסת דאתי לאנצויי ולמימר אנא קרינא ברישא אינו רשאי [...] לרבו או למי שגדול ממנו והיינו דקתני מתניתין כהן קורא ראשון שאינו רשאי לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו וכ"ש שאין הגדול רשאי ליטול שררה לעצמו לקרוא קודם הכהן(א) וקרא דכתיב וקדשת[ו] [...] לחלוק כבוד למי שגדול ממנו רשאי אי נמי קרא דכתיב. בשוין כדתנן בשלהי הוריות כהן קודם ללוי לוי קודם לישראל וכו' עד אימתי בזמן ששניהם שוין אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול [...] תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ ואמרינן בגמרא מנא הני מילי אמר רבי ארא בר חנינא דאמר קרא יקרה היא מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים אבל בקריאת התורה תיק[...] לחלוק כבוד למי שגדול ממנו כל שכן שאין הגדול רשאי ליטול שררה לעצמו: אמר רב מתנה הא דאמרת בבה"כ לא יחלוק כבוד למי שגדול ממנו לא אמרו אלא בשבתות וימים טובים דשכ[...] לאינצויי אבל בשני ובחמישי דלא שכיחי רבים ולא אתו לאינצויי אם בא לחלוק [כבוד] לרבו הולך איני והא רב הונא קרי בכהני בשבתות ובימים טובים שאני רב הונא דאפילו רבי אמי ורבי [...] דבארעא דישראל מיכף הוו כייפין ליה פי' ודוקא גדול הדור שאין בכל המקומות כמותו וכולם כפופין תחתיו ואין מי שיתקנא בו אבל אם היה גדול בעירו בלבד אינו רשאי לחלו[ק] [...] אתו לאנצויי שדרי בני אדם מתקנאים ותופשין עצמן כגדולים: אמר אביי נקטינן אם אין שם כהן נתפרדה החבילה · פירוש לא אמרינן יקדים הלוי לישראל אלא קורין לפי מעלתן: ואמר אביי [...] לוי קורא כהן והאמר רבי יוחנן כהן אחר כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון וכן לוי אחר לוי לא יקרא כי קאמרינן באותו כהן שקרא שחוזר וקורא במקום לוי: שלחו ליה בני גלילא לר[...]

א) נראה דנ"ל קודם הכהן דהא כתיב קרא וקדשתו ודוקא אם רוצה וכו'·

ב"מ יב. כתובות יח
[הוריות יג.]
שם
נדרים סב. מו"ק כח: סוריות יב:
[עיין תוספות חולין פז סד"ה וחייטן]
ברכות מז: [תוספתא שם פ"ה]
[מגילה כב.]
[פי' פרש"י בעירובין פ. ד"ה והאמר]
דברים לא | נחמיה | דה"א כג | ויקרא כא | משלי ג

גליון הש"ס

תוס' ד"ה נתפרדה החבילה ה"ר יצחק בר' יהודה · בתשובת מהרי"ט לבית לוי כלל ד סימן ג כתב דט"ס כוא ונ"ל ר' יצחק הלוי:

מי קוראין לא הוה בידיה אתא ושייליה לרבי יצחק נפחא א"ל אחריהן קוראין ת"ח הממונין פרנסים על הצבור ואחריהן ת"ח הראויין למנותם פרנסים על הציבור ואחריהן בני ת"ח שאבותיהן ממונים פרנסים על הצבור ואחריהן ראשי כנסיות וכל אדם שלחו ליה בני גליל לר' חלבו מהו לקרות בחומשים בבהכ"נ בציבור. לא הוה בידיה אתא שייליה לר' יצחק נפחא לא הוה בידיה אתא שאיל בי מדרשא ופשטוה מהא דא"ר שמואל בר נחמני א"ר *יוחנן ס"ת שחסר יריעה אחת אין קורין בו ולא היא התם מחסר במילתיה הכא לא מחסר במילתיה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין קוראין בחומשין בבית הכנסת משום כבוד צבור (א) ורבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו האי ספר אפטרתא אסור למקרי ביה בשבת מאי טעמא דלא ניתן ליכתב מר בר רב אשי אמר לטלטולי נמי אסור מ"ט דהא לא חזי למיקרי ביה ולא היא שרי לטלטולי ושרי למיקרי ביה *דר' יוחנן ור"ש בן לקיש מעייני בספרא דאגדתא בשבתא והא לא ניתן ליכתב אלא *כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך ה"נ כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך בעא מיניה אביי מרבה *מהו לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה תיבעי למאן דאמר תורה מגילה מגילה ניתנה תיבעי למאן דאמר תורה חתומה ניתנה תיבעי למ"ד תורה מגילה מגילה ניתנה כיון דמגילה מגילה ניתנה כותבין או דילמא כיון דאידבק אידבק תיבעי למ"ד תורה חתומה ניתנה כיון דחתומה ניתנה אין כותבין או דילמא כיון דלא אפשר כתבינן א"ל אין כותבין ומה טעם *לפי שאין כותבין איתיביה *אף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה *א"ר שמעון בן לקיש משום ר' ינאי באל"ף בי"ת איתיביה כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא אימא כמה שכתוב בטבלא איתיביה כשהוא כותב רואה בטבלא וכותב מה שכתוב בטבלא מה הוא כתוב בטבלא אם שכב אם לא שכב *הכא במאי עסקינן בסירוגין כתנאי *אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואם דעתו להשלים מותר ר' יהודה אומר בבראשית עד דור המבול בתורת כהנים עד ויהי ביום השמיני א"ר יוחנן משום רבי בנאה תורה מגילה מגילה ניתנה שנא' אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי ר"ש בן לקיש אומר תורה חתומה ניתנה שנאמר לקוח את ספר התורה הזאת ואידך נמי הכתיב לקוח ההוא לבתר דאידבק ואידך נמי הכתיב במגילת ספר כתוב עלי ההיא דכל התורה כולה איקרי מגילה דכתיב ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר אני רואה מגילה עפה אי נמי לכדרבי לוי דאמר רבי לוי שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן אלו הן פרשת כהנים ופרשת לוים ופרשת טמאים ופרשת שילוח טמאים ופרשת אחרי מות ופרשת

רש"י

מי קוראין. *כלומר תיקנו שום סדר לישראל בשבתות משום דרכי שלום: הראויין למנות כו'. דאמרינן במסכת שבת [באלו קשרים] (דף קיד.) איזהו תלמיד חכם שראוי למנותו פרנס על הצבור כל ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה: בחומשין. שיש שכותבין להן חמשה חומשין כל חומש אחד שלם לעצמו וכל ספריהם היו *במגילה כס"ת שלנו: מחסר במילתיה. שקורין בו ס"ת וחסר הוא: דלא ניתן ליכתב. פתוח מספר אחד שלם לעצמו: והא לא ניתן ליכתב. שום דבר גמרא והלכה ואגדה כדאמרינן לקמן אלה אתה כותב כו': כיון דלא אפשר. מליכתב שנתמעט הלב והתורה משתכחת: עת לעשות לה'. ואם בא עת לעשות תקנה לשם שמים הפרו דברי תורה לשעה הצריכה: ה"ג כיון דלא אפשר. שאין לכל צבור וצבור יכולת לכתוב נביאים שלם: מגילה. פרשה לבדה של תורה או שתים: למ"ד. לקמן בשמעתין: מגילה מגילה ניתנה. כשנאמרה פרשה למשה היה כותבה ולבסוף מ' שנה כשנגמרו כל הפרשיות חיברן בגידין ותפרן: חתומה ניתנה. לא נכתבה עד סוף מ' לאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן והנאמרות לו בשנה ראשונה ושניה היו סדורות לו על פה עד שכתבן: לפי שאין כותבין. ואפי' למ"ד מגילה ניתנה כיון דאידבק אידבק: אף היא. הילני המלכה במסכת יומא (ד' לז.): פרשת סוטה. לכתוב משם פרשיות לסוטות הבאות: באל"ף בי"ת. כלומר ראשי התיבות: כשהוא כותב. כהן הכותב פרשת סוטה: כמה שכתוב. לפי הסימנים היה מבין וכותב: אם שכב. כלומר ואת כי שטית וגו': בסירוגין. תחילת המקרא היה כתוב תיבה שלימה ולבסוף ראשי תיבות: עד ויהי ביום השמיני. שהוא גמר לווי הקרבנות: אז אמרתי. כך אמר דוד אז אמרתי כשערערו עלי שאול ודואג לפוסלני מלבא בקהל והועד בבית המדרש עמוני ולא עמונית כדאמרינן ביבמות (דף עז.): הנה באתי. עכשיו באתי לכלל: כתוב עלי. מאז ניתנה התורה הוזכרתי בה ואת שתי בנותיך הנמצאות (בראשית יט) בזכות דוד שעתיד לצאת מרות המואביה ונעמה העמונית אמו של רחבעם כתיב הכא הנמצאות וכתיב התם (תהלים פט) מצאתי דוד עבדי אלמא מגילה איקרי משום דמתחילה נכתבה מגילת בראשית והדר מגילת נח והדר מגילת אברהם והיינו דקאמר במגילת אברהם כתוב עלי: חתומה. גמורה ומסויימת ושלימה: א"נ לכדרבי לוי. איקראי מגילה אותן ח' פרשיות שהוצרכו ליום נאמרו ונכתבו ונמסרו בו ביום ונכתבו כל אחת במגילה לבדה לפי שמובדלות ורחוקות זו מזו הלכך קרי לשאר נמי מגילה משום דכשחזר והשלימה הוצרך לכתוב מבראשית עד פרשת כהנים לבד ודילג פרשת כהנים הכתובה כבר וכתב מפרשת כהנים עד פרשת שילוח טמאים וכן כולם: פרשת כהנים. אמור אל הכהנים שהלכות כהנים כתובות בה לא יטמא לא יקח מום בו לא יגש ומפני שבו ביום הוזקק לעבודה הוצרכה קדושתן להודיעם: פרשת לוים. קח (נא) את הלוים דבהעלותך שבה הלכות לוים וי"א ואל הלוים תדבר ואינו כן כי מה ענייניהם אצל הקמת המשכן מעשר ראשון לא נהגה עד סוף חמשים וארבעה שנה *ועוד פרשת מעשר מיקריה: פרשת לוים. הוצרכה לבו ביום שנזקקו לשיר: פרשת טמאים. ויהי אנשים וגו' משום הלכות הפסח והמשכן הוקם באחד בניסן והוזהרו להם פרשת שילוח טמאים וישלחו מן המחנה שבו ביום הוקבעו שלש מחנות מחנה שכינה ומחנה לויה ומחנה ישראל והוזקקו להשתלח ומתוך כך הוזקקו טמאים לישאל הואיל וצריכין שילוח ולא יוכלו ליכנס למשכן היאך יעשו פסחיהם ולרבי לוי יכולים היו ליטהר עד ט"ו ולא נזקקו לפסח שני אלא א"כ לא יטהרו: ופרשת שילוח טמאים. וישלחו מן המחנה שבאותו היום הוקבעו המחנות וכשנגללים הפרוכת בכל סילוק מסעות הותרו זבין ומצורעים ליכנס לשם*: ופרשת אחרי מות. אע"פ שהיא של יום הכפורים בו ביום נאמרה כדכתיב אחרי מות ומפני שמתו בני אהרן בשביל ביאה שלא לצורך נאמרה אותה אזהרה לאהרן אל יבא בכל עת: ופרשת

תוספות

אם שכב אם לא שכב. אם שכב לא כתיב כלל אלא אם לא שכב כתיב אלא דבתר הכי כתיב ואת כי שטית: תורה חתומה ניתנה. תימה דכתיב (שמות כד) ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ופרש"י בפי' חומש דהיינו מבראשית ועד כאן ונראה לפרש דלא קאמר חתומה ניתנה שלא נכתבה עד לבסוף אלא שעל הסדר נכתבה דיש פרשיות שנאמרו תחילה לפני אותם הכתובים לפניהם ולא נכתבה עד שנאמר לו אותה שכתובה לפניה וכותב זאת אחריה ועל זה מייתי מדרבי לוי שאותם לא נאמרו על הסדר והיה יכול להוכיח זה מכמה מקראות דאין מוקדם ומאוחר בתורה אלא הואיל ומשכח דרבי לוי מייתי לה ור"ת גרים א"ר לוי מילתא באפי נפשה: פרשת טמאים. פי' בקונטרס ויהי אנשים וקשה לפירושו דאמר בפ"ק דפסחים (דף ו.) שואלים בהלכות פסח קודם הפסח ל' יום שהרי נביא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני ולפ"ז איכא חדש ואלי כיון שנאמר בראש חדש ניסן ועוד דלא יתכן לרבי יוסי הגלילי דאמר *נושאי ארונו של יוסף היו ולרבי יצחק דאמר למת נלוה נטמאו ואל שביעי שלהם בערב פסח ונראה דפרשת טמאים היינו פרשת וינזרו (ויקרא כב) דכתיב ביה טומאת שרץ ונבילה וכל הצריך לטומאת מקדש וקדשיו*: ופרשת אחרי מות. בבראשית רבה* איכא פלוגתא גבי אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם (בראשית טו) דאיכא למ"ד אחר סמוך ואחרי מופלג ואיכא למ"ד איפכא וקשה מאחרי מות דבו ביום היה ושמא נאמר אחר כל הפרשיות לכך חשיב מופלג:

עין משפט נר מצוה

קט א מיי' פי"ב מהל' תפלה הל' יח סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קלו:

קי ב מיי' שם הל' כג סמג שם טוש"ע א"ח סי' קמג סעי' ב וטוש"ע י"ד סי' רפג סעי' ב [וכרב אלפס עוד כפ' הקורא את המגילה ד' כו:]:

קיא ג מיי' פ"ז מהל' ס"ת הל' יד סמג עשין כד טוש"ע י"ד סי' רפג סעי' ג:

קיב ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבה כצ"ל ואות ו' נמחק:

תוספות רי"ד

מי קורא לא הוה בידיה אתא ושייליה לר' יצחק נפחא א"ל אחריהן קורין ת"ח הממונים פרנסים על הצבור ואחריהן ת"ח שאבותיהן ממונים פרנסים על הצבור כדאמרי' בפ' כל כתבי הקדש איזהו ת"ח שראוי למנותו פרנס על הצבור כל ששואלין אותו הלכה ואומרה (ואחריהן ת"ח שאבותיהן ממונים פרנסין על הצבור) ואחריהן ראשי כנסיות וכל אדם: שלחו ליה בני גלילא לר' חלבו מהו לקרות בחומשין בב"ה פי' כל ספר וספר כתוב לעצמו כעין ס"ת ואסיקנא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין קורין בחומשין בב"ה מפני כבוד הצבור: רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו האי ספר אפטרתא אסור למקרא ביה בשבת' מ"מ לא ניתן ליכתב שאין כותבים אלא כל הנביאים ביחד ולא מגילה מגילה כמו שכתובים בספר ההפטרות. מר בר רב אשי אמר אפילו לטלטולה נמי אסור דהא לא חזי למיקרי ביה ולא היא שרי למיקרי ביה ושרי לטלטולי דר' יוחנן ור"ל מעייני בספרא דאגדתא בשבתא והא לא ניתן ליכתב דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבן בספר אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך שהתורה משתכחת ואם לא נכתבו תורה שבע"פ תשתכח לגמרי הילכך מותר להפר ד"ת מפני תיקון שמים הכא נמי כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך שאין כל צבור וצבור יכולין ליכתוב כל הנביאים הילכך מותר ללקט כל ההפטרות ולכתבן בספר א': בעא מיניה אביי מרבה מהו לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה א"ל אין כותבין ומיתוקמא כתנאי וי"ל דגם זה עת לעשות לה' וכותבין: דרש רב יהודה בר נחמני מתורגמניה דר"ל כתוב א' אומר כי על פי הדברים האלה וכתוב א' אומר כתב לך הדברים האלה הא כיצד אמר הקב"ה למשה דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה ועל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב דבי ר' ישמעאל תנא כתוב לך את הדברים האלה אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות פי' אבל משום עת לעשות לה' התירו חכמים לכתוב ובזה סמך ר' שכתב המשנה ואה"ריו כתבו

גליון הש"ס

גמ' ס"ת שחסר יריעה אחת. ע' מגילה דף ט ע"א תד"ה בלשון תורה: שם משום כבוד צבור. ע' מגילה ד' כד יומא דף ע ע"א סוטה דף לט ע"ב: שם א"ל אין כותבין ומה טעם לפי שאין כותבין. כעין זה שבת דף כ"א ע"א וש"נ:

קיג א מיי' פ"ג מהל' שכנים הל"י טוש"ע ח"מ סי' קנ סעי' ז ובס"ס קנט :
קיד ב מיי' פ"א מהל' זכייה ומתנה הל"ג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רע סעי' ד בהג"ה :

ופרשת שתויי יין ופרשת נרות ופרשת פרה אדומה א"ר אלעזר תורה רוב בכתב ומיעוט על פה שנא' אכתוב לו רובי תורתי כמו זר נחשבו ור' יוחנן אמר רוב על פה ומיעוט בכתב שנא' כי על פי הדברים האלה ואידך נמי הכתיב אכתוב לו רובי תורתי ההוא אתמוהי קא מתמה אכתוב לו רובי תורתי הלא כמו זר נחשבו ואידך נמי הכתיב כי על פי הדברים האלה ההוא משום דתקיפי למיגמרינהו *דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש כתיב כתוב לך את הדברים האלה וכתיב כי ע"פ הדברים האלה הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב דבי רבי ישמעאל תנא אלה אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות א"ר יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל: מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום: מאי טעמא אילימא משום כבוד והא ההוא שיפורא דהוה מעיקרא בי רב יהודה ולבסוף בי רבה ולבסוף בי רב יוסף ולבסוף בי אביי ולבסוף בי רבא אלא משום חשדא: בור שהוא קרוב לאמה וכו': איתמר בני נהרא רב אמר תתאי שתו מיא ברישא ושמואל אמר עילאי שתו מיא ברישא בדמיזל כולי עלמא לא פליגי כי פליגי במיסכר ואשקויי שמואל אמר עילאי שתו מיא ברישא דאמרי אנן מקרבינן טפי ורב אמר תתאי שתו מיא ברישא דאמרי נהרא כפשטיה ליזיל תנן בור הקרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום תרגמה שמואל אליבא דרב באמה המתהלכת ע"פ בורו אי הכי מאי למימרא מהו דתימא מצי אמרי ליה סכר מיסכר ואשקי בהגדזא קמ"ל אמר רב הונא בר תחליפא השתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר *כל דאלים גבר רב שימי בר אשי אתא לקמיה דאביי אמר ליה לותבן מר בעידנא אמר ליה אית לי עידנא לדידי ולותבן מר בליליא א"ל אית לי מיא לאשקויי א"ל אנא משקינא ליה למר מיא בימכא ולותבן מר בליליא א"ל לחיי אזל לעילאי אמר להו תתאי שתו מיא ברישא אזל לתתאי אמר להו עילאי שתו מיא ברישא אדהכי סכר מיסכר ואשקי כי אתא לקמיה דאביי אמר ליה כבי תרי עבדת לי ולא טעמינהו אביי לפירי דההיא שתא הנהו בני בי חרמך דאזול כרו ברישא *דשנוותא ואהדרוה ושדיוה בשילהי נהרא אתו עילאי לקמיה דאביי אמרו ליה קא מתקיל לנהרין אמר להו כרו בהדייהו טפי פורתא אמרו ליה קא יבשי פירין אמר להו זילו סליקו נפשייכו *מהתם: מצודות חיה ועופות ודגי' יש בהן וכו': באוזלי ואוהרי כולי

ופרשת שתויי יין. לפי שמאותו היום ואילך נאסרו דהא בביאת אהל מועד תלה רחמנא: ופרשת נרות. בהעלותך לפי שבו ביום התחילו להדליק: ופרשת פרה אדומה. לפי שביום המחרת נשרפה הפרה להיות נטהרין לפסחיהן וקודם לכן לא יכלו לעשותה דבעינן והזה אל נכח פני אהל מועד (במדבר יט) והכי אמרינן במסכת מגילה ירושלמי באחד בניסן הוקם המשכן ובשני לו נשרפה הפרה: רוב בכתב. רוב התורה תלויה במדרש שכתובה למידרש בכלל ופרט וגזירה שוה ושאר מדות שהתורה נדרשת בהן: ומיעוטה על פה. שאין רמז ללמוד לה בתורה אלא למשה נאמר על פה: כי על פי וגו'. על שבעל פה נכרת ברית אלמא איהי הואי רובא: אתמוהי מתמה. וכי רובי תורתי היה לי לכתוב להם והלא באותה שכתבתי להם כמו זר נחשבו: כתיב כתוב לך. אלמא נכתבה: וכתיב ע"פ. אלמא לא נכתבה: דברים. שאמרתי לך בכתב אי אתה רשאי למוסרם לישראל על פה: ודברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבן. מכאן אתה למד שהתלמוד לא ניתן לכתוב אלא זפני שהתורה משתכחת: אילימא משום כבוד. של בעל הבית. והא שופר. של תקיעת ע"ש דמעיקרא הוי בי רב יהודה שהיה ראש ישיבה בפומבדיתא ולבסוף כשנפטר ומלך רבה נתנוהו בביתו ובתר רבה מלך רב יוסף והדר מלך אביי והדר מלך רבא ורב שרירא גאון פירש בכתב תשובתו שיפורא שופר של נדבה שהיו טתנין לתוכו נדבה השלוחה לבני הישיבה כמו י"ג שופרות היו במקדש (שקלים דף ח): משום חשדא. הואיל והורגל העירוב בתוך אותו הבית אם באת לשנות את מקומו הנכנסין לאותו הבית ולא יראו שם את העירוב יחשדו את בני החצר שמטלטלין בלא עירוב: בני נהרא. שדות שעל שפת הנהר: במיזל כ"ע לא פליגי. אם אינן סוכרים את הנהר אלא דולין והולכים והנהר מושך כפשטו כ"ע לא פליגי שכל הרוצה לדלות ידלה: כי פליגי במיסכר ואשקויי. שאין בו כדי לדלות כולן יחד ורוצין העליונים לסוכרו שלא ירדו המים למטה ולהמשיך הנהר דרך נגרים קטנים עד שישתו כל שדותיהן והתחתונים מעכבין עליהם אלא א"כ נשקה אנחנו תחילה: הקרוב לאמה. הייני עילאי: באמה המתהלכת ע"פ בורו. שמתמלא מאיליו כדרך הילוכו ואין צריך לסכור הנהר: סכר מיסכר. פי' בורך שלא ירדו המים לתוכו שממעט משיכת הנהר: ואשקי בהגדזא. אוינטור"א כפי מה שיעלה לך לדלות מן משיכת הנהר כמוטו כמו דמהגדזי להדדי בשחיטת חולין (דף מג.): כל דאלים גבר. ולית ליה דהלכתא כשמואל בדיני: לותבן מר בעידנא. יושיבני אדוני ללמוד בעת קבוע: לדידי. לגירסא: תתאי שתו ברישא. ואין אתם רשאין לסוכרו: כבי תרי. רב ושמואל: חרמך. שם העיר: שנוותא. שם הנהר: כרו ברישא דשנוותא ואהדרוה בשלהי נהרא. רצו להקיף את שדותיהן במי הנהר וכרו מלמטלה לשדותיהן לצד ראש העליון של הנהר והסיבו מקצתן סביב שדותיהן ובסוף שדותיהן הסיבוהו עד שחזר ונפל לתוך הנהר (כזה): קא מתקיל לנהרין. נהר שלנו נתקלל מפני שהסיבוהו ואינו נמשך מהר ולפין המים דרך *שדותינו שכן דרך הנהר המיסב אין מימיו קלין לרוץ מפני העקמומית: כרו בהדייהו טפי פורתא. העמיקו המים אצלכם בראש המסיבה כדי שישטפו המים במרוצה: קא יבשי פירין. אם נעמיק ייבשו חרילין שלנו כשלא יתברכו מימי הנהר יעמיקו המים ויחזל הלחלוחית ולא יגבעו המים לחרילין שיש לנו: פירין. כמו *פירא דכוורי (כתובות דף עט.): אמר להו. אביי לבני חרמך: סליקו נפשייכ. וסתמו את מסיבתכם: אוזלי. רשתות של חוטין שיש להם תוך: אוהרי. של גמי יונקייר"ש בלע"ז
כ"ע

אתמוהי קא מתמה. במדרש (שמות רבה פ' תשא) אמרינן כמו זר נחשבו שעובדי כוכבים כתבו את התורה ואם היה נכתב הכל לישראל היו עובדי כוכבים הכל כותבין והכי קאמר רחמנא אכתוב לו רובי תורה והלא מה שכתבתי להם כמו זר נחשבו שהעתיקו זרים ובקונטרס פירש בענין אחר:

שיפורא. לפי מה שפי' בקונט' שתוקעין בע"ש קשה דבסוף פ' במה מדליקין (שבת דף לה:) משמע דחזן הכנסת היה מניחו בראש הגג ועוד דרב יהודה היה בפומבדיתא ורבא במחוזא אלא נראה כלשון אחר שפירש שופר שבו נותנין נדבה לתלמידים:

אלא משום חשדא. פירש ר"ת שלא יאמרו מפני החשד שחושדים אותו לגנוב פת של עירוב אין מניחים אותו שם אבל בשיפורא ליכא חשדא שיודעין שמניחים אצל ריש מתיבתא לחלק לתלמידים:

במיזל כולי עלמא לא פליגי. אפילו נהר קטן שמימיו פוסקין כל הרוצה לדלות ידלה כיון שמושך הנהר כפשטו:

והשתא דלא איתמר כו'. לית ליה הא דאמר בפ' יש בכור (בכורות דף מט:) הלכתא כשמואל בדיני וכרב באיסורי א"נ הכא מסתבר טעמא דרב אע"ג דדחקינן מתניתין אליביה:

כבי תרי עבדת לי. והוא סבר כיון דאמר כל דאלים גבר יכול להעריט עליהם ולא דמי דמה נפסק מינעי לא שתו ואעילאי ותתאי הוא דשייך כל דאלים גבר:

לא טעמינהו להודיע שלא על פיו עשה ושמא מכרם דאין כאן גזל אלא מפני דרכי שלום בעלמא:

סליקו נפשייכו מהכא. פי' ר"ח דלעילאי אמר דאין יכול למחות בהן משום דכל דאלים גבר וקצת משמע כן שהרי להן היה מדבר ומ"מ נראה כפירוש הקונטרס דלבני חרמך היה מדבר שיסתמו את מסיבתם ולא דמי לדרב ושמואל כלל:

מצודות חיות ועופות כו': ולא דמי למרחיקין מצודות הדג מן הדג דפרק לא יחפור (ב"ב דף כא:) דהתם אומנתו בכך ומן הדין הוא שירחיק משם דא"ל קא פסקת להיותי אבל הכא דאין אומנתו בכך לא הוי גזל אלא מפני דרכי שלום:

כתבו הברייתות ורבינא ורב אשי כתבו התלמוד וכן כל חכמי הדורות כותבין פירושיהן: ומערבין בבית ישן וכו' פי' בני החצר שהיו מערבין ביניהן והיו רגילין לתת עירובן בבית אחד אל ישנו ויתנוהו בבית אדרים אלא בבית ישן שהורגלו לשומו. ומפרש בגמ' משום חשדא שבני אדם הנכנסים שם באותו חצר ואין רואין עירובן בבית הרגיל להן יחשדום שהן מטלטלים בחצר בלא עירוב ואתי לאינצויי בהדייהו: בור הקרוב לאמה וכו'. פי' אמת המים המביאה מים מן הנהר לשדות והיו עושין בירות שאם תיבש האמה ימלאו מן הבור וישקו השדות ותקנו חכמים שימלאו הבורות שבשדות העליונות הקרובות למוצא המים ואח"כ ימלאו התחתונות מפני דרכי שלום שלא יעשו מריבה: איתמר בני נהרא רב אמר תתאי שתו מיא ברישא ושמואל אמר עילאי שתו מיא ברישא פי' שדות העומדות על שפת הנהר ומסתפקין ממימיו רב סבר התחתונים ישקו תחילה ושמואל סבר העליונים ישקו תחילה במיזל כ"ע לא פליגי פי' אם אינן סוכרים את הנהר אלא הנהר הולך כפשוטו והן דולין ומשקין והנהר מושך כדרכו כ"ע לא פליגי שכל הרוצה לדלות ידלה כי פליגי במיסכר ואשקויי פי' שאין מי הנהר מספיקין לכולן אם יניחוהו ללכת כדרכו ורוצים העליונים לסוכרו שלא ירדו המים למטה ולהמשיך מי הנהר על ידי נגרים קטנים לתוך שדותיהן והתחתונים מעכבין עליהם לומר אל תסכרהו עד שנשקה אנחנו תחילה שמואל אמר [עילאי] שתו מיא ברישא דאמרי אנן קדמי' טפי ורב אמר תתאי שתו מיא דאמרי נהרא כפשטי' ליזיל. תנן בור הקרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום ק' לרב תרגמה שמואל אליבא דרב באמה המהלכת ע"פ בורו מים שמתמלא מאליו בדרך הילוכו ואין צריך לסכור הנהר אי הכי מאי למימרא פשיטא מ"ד מצי אמרי ליה מיסכר ואשקיה בהגריזא קמ"ל פי' הייתי אומר שיאמרו לו התחתונים הסכיר פי בורך ומלא מן הנהר כמונו כפי מה שיעלה לך במולך: אמר רב הונא בר תחליפא השתא דלא איתמר הלכתא לא כרב ולא כשמואל כל דאלים גבר: מצודות חיות ועופות ודגים יש בהם גזל מפני דרכי שלום פי' מדאורייתא עד דלא אתי לידיה לא קנייה הילכך כל הקודם זכה ואע"פ שהוא בתוך מצודתו אבל מפני דרכי שלום דלא ליתו לאינצויי תקנו חכמים שיהיה בהן

גליון הש"ס

כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בלחי וקוקרי: מציאת חרש שוטה וכו' ר' יוסי אומר גזל גמור: *אמר רב חסדא גזל גמור מדבריהם למאי נפקא מינה להוציאו בדיינין: עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו וכו': תנא אם ליקט ונתן ביד ה"ז גזל גמור רב כהנא הוה קאזיל להוצל חזייה לההוא גברא דהוה שדי אופיי וקא נתרן תמרי אזל קא מנקיט ואכיל א"ל חזי מר דבידאי שדיתינהו א"ל מאתריה דר' יאשיה אתה קרי עליה °וצדיק יסוד עולם: אין ממחין ביד עניי נכרים בלקט בשכחה ובפאה מפני דרכי שלום: ת"ר *מפרנסים עניי נכרים *עם עניי ישראל ומבקרין חולי נכרים עם חולי ישראל וקוברין מתי נכרים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום:

מתני' *משאלת אשה לחבירתה החשודה על השביעית נפה וכברה וריחים ותנור אבל לא תבור ולא תטחן עמה אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת °וטוחנת ומרקדת עמה אבל משתטיל את המים לא תגע עמה לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום *ומחזיקין ידי נכרים בשביעית °אבל לא ידי ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום: גמ' מאי שנא רישא ומ"ש סיפא אמר אביי *רוב עמי הארץ מעשרין הן רבא אמר הכא בעם הארץ דר"מ וטומאה וטהרה דרבנן דתניא *איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ וחכ"א כל שאינו מעשר פירותיו והא מדקתני סיפא משתטיל את המים לא תגע עמה מכלל דרישא לאו בטומאה וטהרה עסקינן רישא וסיפא בטומאה וטהרה ורישא בטומאת חולין וסיפא בטומאת חלה ורמינהו

טוחנין

רש"י

כ"ע לא פליגי. דכיון דיש להם תוך קנה לו כליו והוי גזל גמור: לחי. חכה אי"ס בלע"ז: קוקרי. שאר מצודות ומכמורים שמותחים חוט ארוך בנהר ותולין בו מחטים על פני כולה: מדבריהם. אפי' לר' יוסי לאו גזל דאורייתא הוא: נפקא מינה. מדר' יוסי: להוציאו בדיינים. דלרבנן לא נפיק בדיינים ומיהו לר' יוסי גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות ולעבור עליו בלאו: אם ליקט ונתן. על גבי קרקע ביד הואיל ומטו לידיה גזל גמור הוא: אופיי. מקלות: רבי יאשיה מן הוצל הוה: מאתריה דר' יאשיה אתה. לפיכך אתה בקי בדינין לפי שהוא דורש לרבים ומודיען: עם מתי ישראל. לא בקברי ישראל אלא מתעסקין בהם אם מצאום הרוגים עם ישראל: מתני' על השביעית. לשמור פירות שביעית ולהכניסם מן הביעור ואילך: לא תבור ולא תטחון עמה. לסייעה מפני שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת העבירה: ובוררת וטוחנת כו'. בגמרא פריך אמאי הרי חשודה על המעשרות: בזמן שהיא טמאה כו' לא גרסינן ובברייתא גרסינן לה בגמ': אבל משתטיל את המים לא תגע. לפי שמשנגלגלה הוטבלה לחלה וקא מיטמאה מחמת כלים טמאים וזו מסייעתה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה: וכולן לא אמרו. שהתירו להשאילם כלים ולסייעם בלא שעת עבירה עצמה אלא מפני דרכי שלום: ומחזיקין ידי נכרים. הכא משמע מסייעין ממש: ושואלין בשלומם. כל הימים ואע"פ שמטיל על הנכרי שם שמים שהשלום שמו של הקב"ה: גמ' מאי שנא רישא. דקתני לא תבור שמסייעת ידי עוברי עבירה שביעית: ומאי שנא סיפא. דקתני ובוררת וטוחנת והלא מסייעת ידי עוברי עבירה טבל: רוב עמי הארץ מעשרין הן. הלכך חששא דרבנן בעלמא היא ומפני דרכי שלום מותר לסייען אבל חשודה על השביעית משמע דמוחזק לן בה שחשודה: רבא אמר. לעולם כמחלה על מחלה (דמי) מספקינן להו ואסור לסייען הואיל ועבירה דאורייתא היא ומתני' במוחזק לעשר קאמר ועם הארץ דר"מ הוא שחשוד לאכול פירות בטומאה והך טומאה וטהרה דחולין דרבנן היא דתורה לא הזהירה לאכול בטהרה אלא תרומה וקדשים בלבד הלכך לאו איסורא דאורייתא היא ומפני דרכי שלום מותר לסייען: והא מדקתני סיפא כו'. ס"ל להאי דפריך דטעם דמשתטיל את המים אסור משום דהוכשרו עכשיו הוא ועד עכשיו לא הוכשרו: מכלל דרישא לאו בטומאה וטהרה. שיהא שום נדנוד עבירה דטומאה דהא לא הוכשרו ואי בנאמן על המעשרות קמיירי אמאי קתני וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום: רישא וסיפא בטומאה וטהרה. ובפירות מוכשרין ורישא כל זמן שלא גילגלה אינה אלא טומאת חולין דרבנן ולא גזור בה משום מסייע במקום דרכי שלום ובלבד שלא תאכל: וסיפא בטומאת חלה. דאורייתא שאסור לטמאה ביד דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומותי עביד לה שימור:

טוחנין

תוספות

ליקט ונתן ביד ה"ז גזל גמור. נראה דאצטריך לאשמועינן בתלשן בידו ומפילן אע"פ שלא נתעכבו בידו ולא אחז בהן אלא להפילם: שדי אופיי מדקלא. פירש בקונטרס אופיי מקלות וקשה דרב כהנא היכי הוה מנקיט ואכיל ומי לא הוה חייש לדרכי שלום ונראה כרבינו חננאל שפירש אופיי חריות של דקל הוה שדי מן הדקל ונתרי תמרי ורב כהנא היה סבור שלא היה חושש מן הפירות אלא מן החריות ואמר לו אנא בידאי שדיתינהו וגזל נמי איכא: משאלת אשה לחברתה כו'. בסיפא מפרש *דקתני מתני' מפני דרכי שלום וקשה לר"ת ותיפוק ליה דהוה שרי משום דאיכא למיתלי בתבואה של היתר כדאשכחן במסכת שביעית בפ"ה (מ"ח) ב"ש אומרים לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית וב"ה מתירין מפני שיכול לשוחטה עוד תנן התם (גז"ש מ"ו) אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרם בשביעית מחרישה וכלי העול כו' זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאיסור ולהיתר מותר וליכא למימר דהתם נמי לא שרי אלא מפני דרכי שלום דבמכר לא שייך דרכי שלום ועוד דקא דייק בפ"ק דמסכת ע"ז (דף טו:) מינה מבית הלל דשרי למכור פרה לעובד כוכבים דאימר לשחיטה זבנה ואפילו שייך דרכי שלום במוכר לישראל משום דנראה כחושדו כשאינו רוצה למכור לו במוכר לעובד כוכבים לא שייך כלל דרכי שלום ועוד דעל כרחך התם לאו משום דרכי שלום הוא מדלא תני להו הכא ואומר ר"ת דהכא בידוע שאין לה אלא פירות שביעית הלכך אי לאו משום דרכי שלום הוה אסור ובמכר דלא שייך דרכי שלום אסור היכא דליכא למיתלי וכן משמע בירושלמי דקאמר אני אומר נפה לספור בה מעו' כברה לכבר בו חול ריחים לטחון בו סמנין תנור לטמון בו אונין של פשתן משמע דמיירי דאין לו תבואה של היתר למיתלי בה והיא דירושלמי לא הוה תלייה גמורה כפרה לשחיטה דא"כ בלא דרכי שלום נמי הוה שרי כמו במוכר וא"ת לפירוש ר"ת מאי פריך בגמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא כיון דבודאי בפירות שביעית איירי וי"ל דקסבר הש"ס דאחמור רבנן בתבואת החשודים כאילו הוא בודאי טבל דאוקמיה אחזקה: ריחים ותנור. ובאשת עם הארץ לא תנא תנור וריחים משום דתנא נפה וכברה והוא הדין ריחים ותנור דיגיד עליו ריעו א"נ משום דתנור אין דרך להשאילו דמיטמא וטעון שבירה ואיידי דלא תנא תנור לא תנא ריחים אבל בחשודה אשביעית לא מטמא דלא חשודה אטומאה ומיהו קשה דבפרק עד כמה (בכורות דף ל.) תנן החשוד על זה ועל זה פירוש אשביעית ואמעשרות חשוד על הטהרות ושמא התם בטומאת פירות אבל אטומאת הגוף לא חשוד: רבא אמר בע"ה כו'. אביי מיקל טפי לסייע במעשר מבטומאה וטהרה דרבנן כדמוכח בסמוך ורבא איפכא ורבא נמי אית ליה רוב עם הארץ מעשרין הן והקילו בדמאי בפרק אע"פ (כתובות דף נג:) ובפרק במה מדליקין (שבת דף כג.) אבל כבר הכא אע"ג דרוב עמי הארץ מעשרין הן מ"מ איסור דמאי איכא ואסור לסייעם ואביי בפ"ק דשבת (דף יג.) גבי לא יאכל זב פרוש עם זב ע"ה חייש טפי שמא יאכילנו דברים שאינן מתוקנים אע"ג דרוב מעשרין ורבא לא חייש: איזהו ע"ה כל שאינו אוכל כו'. בע"ז בתוספתא (פ"ג) מיתניא לענין שנותנים לע"ה בנות חבירים גדולות ופוסקין עמו שלא תעשה על גביו טהרות ורשב"ג אומר אינו צריך לפסוק וקתני בתריה איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ דכיון דמעשר אין להחמיר עליו שלא להשיאו בת חבר וחכמים שרו אפילו אינו מעשר ותנהוג תחתיו דברי חברות ואם תאמר בפרק היה נוטל (סוטה דף כב.) קאמר ר"מ איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש ערבית ושחרית בברכותיה וחכ"א כל שאינו מניח תפילין בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית ונראה דהתם אתי לפרושי איזהו ע"ה שאין מזמנין עליו כדאמרינן בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מז:) ושאין מכריזין על אבדתו כדאמרינן בפ' אלו עוברין (פסחים דף מט:): רישא טומאת חולין וסיפא טומאת חלה. ואם תאמר משום חלה ליתסרו מעשה ברירה טחינה והרקדה כדאשכחן בעבודה זרה פרק ר' ישמעאל (דף נו.) דאין בוצרים עם ישראל העושה פירותיו בטומאה אע"ג דשרי התם עם עובד כוכבים עם ישראל אסור משום דטבלא לתרומה אע"ג דעד שירד לבור או יקפה לא נגמרה מלאכתו

עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"ח מהל' גזילה הל"ג סמג עשין עג טוש"ע חו"מ סי' שע סעי' ס:
קטז ב מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל"ח ומיי' פ"י מהל' ע"ז הל"ה ופ"י מהל' מלכים הל' י"ב סמג לאוין מח [טוש"ע יו"ד סי' קנא סעי' יב וסי' רנא סעי' א]:
קיז ג מיי' פ"י מהל' מלכים שם ופ"ז מהל' אבל הל"ב סמג עשין ב טוש"ע יו"ד סי' שלה סעי' ט:
דתקנו מפני כו' כל"ג
קיח ד מיי' וסמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' שסז סעי' א:
קיט ה מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל"ז סמג עשין קמח:
קכ ו מיי' פ"ח מהל' בכורים הל"ג:
קכא ז מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל"ח סמג עשין קמח:

תוספות רי"ד

בהן גזל וקנאתם בעל המצודה ור' יוסי אומר גזל גמור יש בהן ואוזלי ואיהרי כ"ע לא פליגי כי פליגי בלוחי וקוקרי. פי' איזלי ואיהרי הן מצודות שיש להן תוך והלכך מודה ת"ק דקנה כליו שכל שבכליו של אדם קינה לו וגזל גמור הוא אבל לוחי וקוקרי הם מצודות שאין להן תוך שאין לומר שם כליו קנה: מציאת חרש שוטה וקטן וכו'. פי' מדאורייתא אע"פ שהגביהו המציאה אין בהן דעת לקנות וכל הקודם וטורף מידם זכה אבל מפני דרכי שלום דלא ליתו לאינצויי עם קרוביהם אמרו חכמים שיהא גזל בידו. ר' יוסי אומר גזל גמור אמר רב חסדא גזל גמור מדבריהם פי' מדאורייתא לא הוי גזל אלא מדבריהם למאי נפקא מינה להוציאו בדיינין [פי'] כיון דמדבריהם הוא מאי נפקא מינה לקרותו גזל גמור ואהדר להוציאו בדיינין דת"ק דקרי ליה גזל זהו לכתחלה שאסור ליקח מהן אבל אם עבר ולקח ותובעו בדין אין כח בדיינים להוציאו מידו ור' יוסי דקרי ליה גזל גמור מוציאין בדיינין מידו ואין הלכה כר' יוסי א"א כת"ק דאע"ג דאמר ר' יוסי נמוקו עמו הני מילי בשחולק עם יחיד אבל עם רבים לא: עני המנקף וכו'. פי' עומד בראש הזית וחובט הזית ואיכא הזיתים של פאה שהניח שם בעל הבית והזיתים נופלים לארץ מן התורה אין בהן גזל לפי שעדיין לא באו בידו אלא מפני דרכי שלום: תאנא אם לקט ונתן בידו הרי זה גזל פי' אם לקט הזיתים בידו והשליכם לארץ זהו גזל גמור שכבר קנאם בידו. אין ממחין ביד עניי גוים וכו'. ת"ר מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום ומבקרים חולי עובדי כוכבים עם חולי ישראל מפני דרכי שלום וקוברין מתי עובדי כוכבים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום. פי' מתעסקין בקבורתם לא יקברום ביחד:

מתני' משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה רחיים ותנור אבל לא תבור ולא תטחן עמה. אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה בזמן שהיא טמאה אבל לא בזמן שהיא טהורה אבל משתטיל את המים לא תגע עמה לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום: ומחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית אבל לא ידי ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום. פי' אשה החשודה על השביעית לזרוע ולאכול מה שזורעו בשביעית ולשמור את הפירות והפירות שנזרעו או שנטעו בשביעית הם אסורים באכילה. אבל לא תבור ולא תטחן עמה שאסור לסייע עוברי עבירה בידים. אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ פי' סתם עם הארץ חשוד על המעשרות אבל לא על השביעית ומ"ה תנא ברישא החשודה על השביעית דמסתמא אין עם הארץ חשוד על השביעית עד שיוחזק לכך ולא אמרי' מנו דהחשוד על המעשרות חשוד נמי על השביעית כדתנן בבכורות בפ' עד כמה החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית. ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה. מ"ש רישא ומ"ש סיפא פי' הרי גם איסור טבל הוא מדאורייתא כמו איסור השביעית. אמר אביי רוב עמי הארץ מעשרין הן ומפני זה לא החמירו חכמים במעשרות כאשר החמירו בחשוד על השביעית שהוחזק להיות חשוד בה. אבל עם הארץ לא הוחזק חשוד על המעשרות אלא מספי' ישדינן להו וכיון דרובם מעשרין הקלו בהן חכמים אבל משתטיל מים בעיסה לא תגע עמה מפני שכבר הוטבלה העיסה לחלה ואסור לגרום טומאה לחלה לפי שאין מסייעין ידי עוברי עבירה: סליק פירקא

משלי י. כ"ה
[תוספתא פ"ג ע"ש] [פי' תוס' ע"ז דף כ. ד"ה ר"י]

גליון הש"ס
מתני' וטוחנת. עי' כתובות ד' נט ע"ב תוס' ד"ה טוחנת: שם אבל לא ידי ישראל. עי' מג"א סי' תמ"ס ס"ק ד: תוס' ד"ה ליקט ונתן. עי' ב"ב ...

עין משפט
נר מצוה

קבב א ב ג מיי' פי"ב מהל' תרומות הל"ח ע"ש כל"מ:
קבג ד ה מיי' פ"ח מהל' מעשר הל"ג:

טוחנין ומפקידין אצל אוכלי שביעית ואצ׳ אוכלי פירותיהן בטומאה אבל לא לאוכלי שביעית ולא לאוכלי פירותיהן בטומאה אמר אביי התם בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה עסקינן דהוה ליה טומאה דאורייתא אי הכי מפקידין ורמינהו *מפקידין תרומה אצל ישראל עם הארץ ולא אצל כהן ע"ה מפני שלבו גס בה א"ר אילעא הכא במאי עסקינן בבבלי חרש המוקף צמיד פתיל וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה אלא א"ר ירמיה לא קשיא כאן בפירות שהוכשרו כאן בפירות שלא הוכשרו ורמינהו *המוליך חטין לטוחן כותי או לטוחן ע"ה הרי אלו בחזקתן *למעשר ולשביעית אבל לא לטומאה האי מאי רומיא לאו אוקימנא בפירות שלא הוכשרו ודקארי לה מאי קארי לה משום דקא בעי למירמי אחריתי עלה הרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית ולחלופי לא חיישינן ורמינהו *הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל הימנה מפני שחשודה מחלפת המתקלקל התם כדקתני טעמא אמר רבי יהודה רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה ולעלמא לא חיישינן והתנן הנותן לפונדקית מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל הימנה מפני שמחלפת התם מוריא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא ואבתי לעלמא לא חיישינן *והתניא אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ בזמן שהיא טמאה אבל לא בזמן שהיא טהורה ר"ש בן אלעזר אומר אף בזמן שהיא טמאה לא תטחון מפני שחברתה נותנת

טוחנין. תבואה מתוקנת: ומפקידין. אותה אצל אוכלי שביעית שאין חשודים לא להחליף ולא ליגע: אבל לא לאוכלי שביעית. תבואה של עוברי עבירה אין טוחנין אותה להם שאסור לסייען בעבירתם ומתני' קתני טוחנת עמה ומוקמת לה באוכל חולין בטומאה: אמר אביי האי בכהן כו'. דאיסורא דאורייתא הוא כדפרישית: אי הכי מפקידין. אי בכהן קאי מי מצי מפקידין אצלו ולא חייש שמא יגע: אצל ישראל עם הארץ. דמתוך שאינו רגיל בה לא יגע בה: גס בה. רגיל בה פריוו"ן: נדה. מטמאה את משאה ואע"פ שאין נוגעת: כאן. הא דתני אין מפקידין בשהוכשרו והא דתני מפקידין בשלא הוכשרו ותרווייהו בתרומה ובשלהן אסור לסייען דחבר לא ידע אי הוכשרו אי לא: לטוחן. זה שם האומן בלשון המשנה: בחזקתן. שאין חשוד להחליף בשאינו מעושר ובפירות שביעית: אבל לא לטומאה. חיישינן שמא נגע ולעיל קתני מפקידין אצלם: מאי קארי לה. הא איתרצא לה הכי: למירמא אחריתי עלה. על הדא דקתני בחזקתן למעשרות ולכך קבעה בגמ' הכא למירמא עלה ולפרושה דלא תקשי לן: הנותן לחמותו. עיסה לתקנה לו והוא חבר והיא אשת עם הארץ והטבילה לכך: שהיא חשודה מחלפת המתקלקל. ונותנת לו היפה שלה הלכך מעשר את שהוא נותן לה שאם תחליפנו נמצא מאכילה שאינו מעושר ואת שהוא נוטל הימנה שאם החליפתו נמצא אוכל שאינו מעושר: רוצה היא כו'. ולא לרעה היא מחלפת: לפונדקית. תלמיד היושב לפני רבו ונתאכסן אצל עם הארץ פונדקית אופה לו את עיסתו: שחשודה מחלפת. לא גרסינן הכא המתקלקל: התם נמי לטובה היא מתכוונת. ומוריא לעצמה הוראת מצוה בחלוף זה: בר בי רב ס'. חמימא וקרירא לאחר ב' ימים או ג' היא מחליפה: טוחנת. מסייעתה: בזמן שהיא טמאה. אשת חבר דכיון דבימי טומאה אינה רגילה ליגע בטהרות לא חיישינן שמא תטול ותתן לתוך פיה:
טוחנת

מלאכתו לתרומה וי"ל דלא דמי דהכא אם מפריש קודם גלגול אין שם חלה עליה כלל אבל התם חל שם תרומה קודם גמר מלאכתו כגון מעשר שהקדימו בשיבולין וגם אסור באכילת קבע ומ"מ אסור הכא מסתטיל למים אע"ג דלא מחייבא בחלה עד שתגלגל ומיהו קשה דתנן נמי התם בפרק ר' ישמעאל (ע"ז דף נה:) נחתום שהיה עושה בטומאה לא לשין ולא עורכים עמו ותני עלה לא בוררין עמו ובירושלמי פריך ומשני כאן בלותת כאן בשאינו לותת ומיהו האי שינויא לא יתיישב אלא לאביי דמחמיר לענין טומאה טפי מלענין דמאי אבל לרבא שרי אפי' בהוכשרו כיון דטומאת חולין הוא ולא אסר אלא מסתטיל למים ור"ת תירץ דהתם העושה פירות בטומאה קתני משמע דודאי בטומאה קא עביד וכן נחתום העושה בטומאה להכי החמירו משעת בלילה וברירה אבל הכא לא איירי אלא בחשוד בעלמא והא דפריך הכא מאין טוחנין לאוכלי פירות בטומאה לאוכלי לא משמע אלא חשדא בעלמא וחשוד קרי ליה בתר הכי וא"ת דבפ"ק דנדה (דף ו:) אמרינן תנן התם עלד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה משגלגלה תעשה בטהרה והכא אסרינן מסתטיל למים ר"ל דשאני התם דכבר נולד לה ספק טומאה לא חיישינן כל כמה דלא איחייבה בחלה ואין הפסד לכהן דבלאו הכי לא יאכל הכהן את החלה אבל הכא בטהורה אסור מסתטיל למים: **אמר** אביי בכהן חשוד. אליבא דרבא מסי דלדידיה לא קשיא מידי וכן מצינו בכמה מקומות בפרק כילד מעברין (עירובין דף נו:) בשמעתא דטבלא מרובעת ובפרק חלון (שם דף עו:): **וליחוש** שמא תסיטנו אשתו נדה. אבל להיסט עם הארץ גופיה לא חיישינן וכן לקמן ובא עם הארץ ונוטל את שתיהן ואינו חושש היינו משום דלא גזרו עליו חומרא יתירה כגון משכב ומושב והיסט דאין לבור יכולין לעמוד בה וכן מוכח במסכת טהרות בפ"ז (משנה ו) דתנן הגנבים שנכנסו לבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים ומה הן מטמאין אוכלין ומשקין וכלי חרס הפתוחים אבל משכבות ומושבות וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורין ואם יש עמהן עובד כוכבים או אשה הכל טמא משמע בהדיא דאין עם הארץ עושה משכב ומושב והשתא הא דתנן בגדי ע"ה מדרס לפרושים מדרס כו' ומפרש רבא בפ' שני דחולין (דף לה:) שמא ישבה עליהם אשתו נדה קאי נמי אבגדי ע"ה והא דאמר בפרק בנות כותים (נדה דף לג:) כותי שטבל ועלה ודרס על בגדי חבר הא דנקט ודרס ולא נקט ונגע לאו משום דאי לא טבל יש לו טומאת מדרס אלא נקט ודרס משום דבעי דליתי בגד חבר תחת לרגלו של כותי דהכי קתני התם במתני' ומטמא משכב תחתון כעליון אבל בניטורא שלו שאפשר ליזהר ולעמוד בה גזרו כדמוכח בחומר בקודש (חגיגה דף כג.) ובפרק בנות כותים (נדה דף לג:) והרב ר' משה מפונטיז"א היה מפרש דלשום דבר לא עשו עם הארץ כזב ואינו מטמא אלא מטעם בגדים שמא ישבה עליהם אשתו נדה והרי הוא נושא את המדרס דניטורא שלו טמא לפי שנגע בשפתיו ולא מטעם מעיין ואין נראה דא"כ בפרק בנות כותים (שם דף לג:) דקאמר אי משום טומאת ע"ה הא טביל ליה למה ליה למימר הא טביל ליה כי לא טביל נמי לא מטמא כיון שהוא ערום דאין נושא מדרס מטמא כלי (א) חרס אחר שפירש מן המדרס כדתנן במסכת זבים (פ"ה מ"א) ועוד גבי לדוקי דפריך התם מה הועיל כ"ג במה שקדם אצל אשתו תיפוק ליה משום ניטרא דע"ה הרבה הועיל דאם בועל נדה היה נטמא הוא ובגדיו כנושא רוקו של זב ואי משום ניטורא דע"ה בגד לחודיה הוא דנטמא משום משקה דמטמא כלי מדרבנן וא"ת דמשמע הכא דאפילו לתרומה אין היסט לע"ה ובתוספתא דחגיגה תניא ספק רשות ע"ה מדרסו הילוכו והסיטו טהורין לחולין וטמאין לתרומה וי"ל דהתם חיישינן משום אשתו אבל לחולין לא חיישינן לאשה לא למדרס ולא להיסט והיא דגנבים שנכנסו לבית מיירי נמי לתרומה: **משום** דקא בעי למירמא אחריתי. ואע"ג דאקמייתא נמי מצי לאקשויי דקתני טוחנין ומפקידין ולא חיישינן לאיחלופי מ"מ מייתי לה נמי משום דבעי למירמא מע"ה אעם הארץ: **התם** נמי מוריא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא. פי' בקונטרס לטובה אני מכוונת דמוריא הוראת מצוה ולשון מוריא לא משמע כן אלא לשון הוראת היתר כמו מוריא ואמרה תורה מדיביה קא אכיל (חולין דף ו:*) ועוד דבמשנה קאמר *ר"מ עלה אין אנו אחראין לרמאין ומפרש ה"ר מנחם דבתמי' קאמרה דבר בי רב ליכול חמימא כו' והלא טרחתי בשבילו והא דלא חיישינן לאיחלופי בפ"ק דחולין (ד' ו.) גבי טחן עיסתו לשכנתו לאפות וקדרה לבשל אע"פ שטורחת בשבילו משום דדרך שכנים לטרוח זה בשביל זה: **אשת** חבר טוחנת עם אשת ע"ה. פ' בקונטרס אשת חבר מסייעה לאשת ע"ה בזמן שהיא טמאה דאז לא חיישינן שמא תיטול ותתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר אבל לא בזמן שהיא טהורה דכיון שהיא נוגעת באוכלין חיישינן שמא תתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר וקאמר השתא מגנב גנבה פירות שטוחנת בלא רשות בעלה לאשת חבר ובפ"ק דחולין (שם*) פירש אע"ג דאשת חבר אינה חשודה לא לאכול גזל ולא לאכול דבר שאינו מעושר חיישינן לשכחה דעביד איניש דמינסי' ואכיל מאי דיהיב ליה אבל לתת לאחרים אי לאו דחשודה על הגזל לא מינסיא וזה החילוק דחוק ועוד דאין זה גזילה דמקבלין דבר מועט מן הנשים כדאמרינן בסוף הגוזל בתרא (ב"ק דף קיט.) ועוד הרי היא מסייעת ידי עוברי עבירה ואסור לרבא ולאביי [illegible]:

דמאי פ"ג מ"ג

[עי' תוספות בכורות ל. ד"ה מעשרות]

דמאי פ"ג מ"ו חולין ו. [illegible]

תוספתא דטהרות פ"ח

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה וליחוש וכו' מטמא כלי [illegible] ותיבת חרס נמחק:

נותנת לה ואוכלת השתא מיגנב גנבא חלופי לא מיחלפא אמר רב יוסף התם נמי מוריא ואמרה תורא מדישיה קאכיל *העיד ר' יוסי בן המשולם משום ר' יוחנן אחיו שאמר משום ר"א בן חסמא [א]אין עושין חלת עם הארץ בטהרה אבל עושין עיסת חוליו בטהרה ונוטל הימנה כדי חלה ומניחה בכפישא או באנחותא וכשבא ע"ה ליטול נוטל את שתיהן ואינו חושש [ב]ואין עושין תרומת זיתיו בטהרה אבל עושין זיתים חוליו בטהרה ונוטל הימנה כדי תרומה ומניחה בכליו של חבר וכשבא עם הארץ ליטול נוטל את שתיהן ואינו חושש וטעמא מאי א"ר יוחנן [ג]משום כדי חייו דגבל ומשום כדי חייו דבדד וצריכא דאי אשמועינן גבל משום דלא נפיש אגריה אבל בדד דנפיש אגריה אימא לא ואי אשמועינן בדד משום דלא שכיח ליה אבל גבל דשכיח ליה אימא לא צריכא אמר מר נוטל הימנה כדי חלה ומניחה בכפישא או באנחותא וכשבא ע"ה ליטול נוטל את שתיהן ואינו חושש וליחוש דילמא נגע בה [ד]דאמרי' ליה חזי אי נגעת בה הדרא לטיבלא וליחוש דילמא לא איכפת ליה השתא לתקוני קא מיכוין מיכפת לא איכפת ליה אמר מר נוטל הימנה כדי תרומה ומניחה בכליו של חבר וכשבא ע"ה ליטול נוטל את שתיהן ואינו חושש וליחוש דילמא נגע בה בשלמא התם אית ליה היכרא הכא מאי היכרא אית ליה [ה]דמנח ליה בכלי גללים בכלי אבנים בכלי אדמה א"ה מאי איריא דחבר אפי' דעם הארץ נמי ה"נ קאמר בכלים של עם הארץ הראויין [ו]להשתמש בהן חבר: מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית: מחזיקין והאמר רב דימי בר ששנא משמיה דרב [ז]אין עודרין עם העכו"ם בשביעית [ז]ואין כופלין שלום לעובד כוכבים [ח]לא צריכא למימרא להו אחזוקו בעלמא כי הא דרב יהודה אמר להו אחזוקו רב ששת אמר להו אשרתא: ואין כופלין שלום לעובד כוכבים: °רב חסדא מקדים ויהיב להו שלמא רב כהנא א"ל שלמא למר: ושואלין בשלומן: השתא אחזוקי מחזקינן שואלין בשלומן מיבעיא אמר רב ייבא [ט]לא נצרכא אלא ליום חגם דתניא לא יכנס אדם לביתו של עובד כוכבים ביום חגו ויתן לו שלום [י]מצאו בשוק נותן לו בשפה רפה ובכובד ראש *רב הונא ורב חסדא הוו יתבי חליף ואזיל גניבא א"ל חד להבריה ניקום מקמיה *דבר אוריין הוא אמר לו ומקמי פלגאה ניקום אדהכי אתא איהו לגבייהו אמר להו שלמא עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי אמרו ליה מנא לך דרבנן איקרו [מש"י ח] מלכים אמר להו דכתיב °בי מלכים ימלוכו וגו' אמרו ליה ומנא לך דכפלינן שלמא למלכי אמר להו דאמר רב יהודה אמר רב מנין שכופלין שלום למלך שנאמר °ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים *וגו' אמרי ליה ליטעום מר מידי אמר להו הכי אמר *רב יהודה אמר רב [כ]אסור לו לאדם *שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו שנאמר °ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת:

[ברכות מ. / גיטין יח.]

הדרן עלך הניזקין

רש"י

טוחנת לה. אלמא חשודה אשת עם הארץ לגנוב משל בעלה וליתן לחברתה: מוריא. מורה הוראת היתר לעצמה: העיד ר' יוסי כו'. ברייתא היא: אין עושין חלת עם הארץ בטהרה. עם הארץ שאמר לגבל חבר הפרש חלה מעיסתי ועשה אותה בטהרה לא ישמע לו שהרי כבר נטמאה כל העיסה ביד עם הארץ והכהן יסמוך על הגבל שהוא חבר ויהא סבור שהחלה טהורה: אבל עושין. תחילת העיסה בטהרה: בכפישא או באנחותא. כלים של בלאי חמתות ואין רגילים ליתן בהם עיסה וטומאה. אין מקבלין: ואינו חושש. הגבל שמא יגע עם הארץ בחלה ויטמאנה ולקמיה מפרש טעמא: ואין עושין תרומת זיתיו בטהרה. לאחר שהפך זיתים לתתן לבית הבד אין מפרישים בדדים חבירים תרומה מהן לעשותן בטהרה לפי שכבר הוכשרו *במעטן ונטמאו והכהן סומך עליהם ומוכר שהן טהורים: וטעמא מאי. שרו רבנן לאקולי בתרומה כי האי קולא דאיכא למיחש דלמא הדר נגע: דלא נפיש אגריה. שסכרו מועט לפיכך הוא עני וצריך למזונות: דלא שכיח. להשתכר כי אם משנה לשנה להכי צריך למזונות: דאמרינן. לאיים עליו: אם נגעת בה. ותטמאנה: הדרא לטיבלא. והוא אינו חשוד לאכול טבל שבמיתה: לתקוני קמכוין. שהרי בא אצלו לתקנה לו: מיכפת לא איכפת ליה. בתמיה: בשלמא התם. גבי חלה: איכא היכרא. שהניחה בכלים שאין עשויין להניח בהן עיסה ונזכר על שאיימו עליו: מאי היכרא אית ליה. דלידכר: בכלי גללים. שאין מקבלים טומאה דאי נגע בכלי לא מקבל טומאה ובעיסה גופה אית ליה היכרא משום הני כלים שאינו רגיל להשתמש בהן ועם הארץ לא אחמור רבנן עליה כולי האי למוייה כזב גמור לטמא במשא: בכלים של עמי הארץ. שאין מקבלין טומאה הראויים להשתמש בהן חבר: עודרין. חופרין: ואין כופלין. דהא דעתנים שלום לעובד כוכבים מפני דרכי שלום הוא דשרי ומשום דרכי שלום בחדא זימנא סגי: למימרא להו אחזוקו. כאומרין לעושי מלאכה העובדים עליהם תחזקנה ידיכם: אשרתא. אף הוא לשון חיזוק כמו איאשרנוהי (כתובות דף כא.): שלמא למר. ולא היה מתכוין לברכו אלא לבו היה לרבו: השתא אחזוקי מחזקינן. ידיהם בדבורא בדבר האסור לישראל כגון עבודת שביעית: שואלים בשלומן. כל ימות השנה מיבעיא: ליום חגם. ולא חיישינן דלמא אזיל ומודה: לא יכנס כו'. דכיון דאחשביה כולי האי דלמא אזיל ומודי. בר אוריין. בן תורה: פלגאה. חולק על החכמים שהיה מלגלגו למר עוקבא שהיה אב בית דין כדאמרי' בפרק קמא (לעיל דף ז.):

הדרן עלך הניזקין

תוספות

דאמר רוב עמי הארץ מעשרין הן שרי לסייע' אף בזמן שהיא טהורה דהא בוררת קתני במתניתין ואי אפשר בלא תגע ומפ' ר"ת וכן ר"ח דאשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ איירי בתבואה של חבר ובתוספתא* דקתני אשתו של עם הארץ טוחנת עם אשתו של חבר בזמן שאשת עם הארץ מחזקת עצמה בטומאה שאז היא נזהרת מליגע בתבואה אבל לא בזמן שהיא מחזקת עצמה טהורה שאינה נזהרת מליגע ומטמאה ורשב"א אומר אף בזמן שמחזקת עצמה בטומאה לא תטחון מפני שחברתה אשת עם הארץ אחר שסבורה שהיא טהורה טוחנת לה ואוכלת והשתא פריך בפשיטות השתא מיגזל גזלה תבואה של אשת חבר בע"כ חלופי מיבעיא: **אין** עושין חלת עם הארץ בטהרה. פי' בקונטרס לפי שכבר נטמאה העיסה ביד ע"ה וכהן יסמוך על הגבל שהוא חבר ויהא סבור שהחלה טהורה ולפירושו אם יפריש ממקום אחר על אותה עיסה חלתו טהורה ונראה דבכל ענין אסור דכל עיקר לא התירו אלא כדי חייו ולא התירו אלא היכא שנוטל שכר מכל העיסה אבל משום שכר חלה גרידא משום ההיא פורתא לא התירו דחיישינן דלמא נגע:

ומניחה בכליו של חבר. נראה דלא נקט כפישא ואנחותא לפי שהן פשוטי כלי עץ ולא חזו לזיתים: **אין** עודרין עם העכו"ם בשביעית. והא דקאמר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כו.) גבי כהן וחורש יכול לומר לו אגיסטון אני בתוכה לא כמו שפי' בקונטרס שכיר לנכרי דהא משמע הכא דאסור ולא מסתבר לחלק בין אנס לבשכר אלא מפר"ת אגיסטון בקרקע שמקבלים מן המלך לפרוע כך וכך תבואה בשנה כדאמר התם לעיל מינה רבי ינאי מכריז פוקו וזרעו ארנונא בשביעית ושמא סכנת נפשות איכא אם לא יפרעו מס למלך אי נמי קסבר יש קנין לנכרי בארץ להפקיע משביעית אי נמי שביעית בזמן הזה דרבנן אע"ג דמדרבנן אסור לנכרי אחר גבי מלך התירו:

אשרתא. בירושלמי איכא למאן דאמר דהייט חרש בה טבאות ולבתי' שמיטה נסיבא לה מינך ולישראל אמרינן יישר ואיכא למ"ד דלעכו"ם אמר יישר ולישראל שלום עליכם משמע דלכ"ע לעכו"ם אסור לומר שלום עליך ודלא כש"ס שלנו הכא דלא אסרינן לעובד כוכבים אלא כפילת שלום ונראה דלפי' הירושלמי דמחזיקים ידי נכרים בשביעית ושואלים בשלומם חדא מילתא היא שאומר לו חרש בה טבאות: **שלמא** למר. פי' בקונטרס ולא היה מתכוין לברכו אלא לבו היה לרבו ול"ע שלא יהא בזה גונב דעת הבריות ועל אנס פי' כן דלא קאמר אלא דאין כופלין לו שלום:

הדרן עלך הניזקין

עין משפט נר מצוה

קכד א מיי' פ"ח מהל' בכורים הל"ב:
קכה ב מיי' פי"ב מהל' תרומות הל"ט:
[דמאי רפ"ח]
קכו ג מיי' שם ופ"ח מהל' בכורים הל"ב:
קכז ד מיי' פי"ב מהל' תרומות הל"ט:
קכח ה מיי' פ"ח מהל' בכורים הל"ב:
קכט ו מיי' פ"ח מהל' שמטה הל"ח:
קל ז מיי' פ"י מהל' ע"ז הל"ה ופ"י מהל' מלכים הל"ב טוש"ע יו"ד סי' קמח סעי' י:
קלא ח מיי' פ"ח מהל' שמטה הל"ח:
קלב ט י מיי' פ' מהל' ע"ז הל"ה טוש"ע יו"ד סי' קמח סעי' ט:
קלג כ מיי' פ"ט מהל' עבדים הל"ח סמג עשין עב:

מסורת הש"ס

תוספתא דמאי פ"ג
[ע' פרש"י שם] ...

נ"י סכלי שמשין בהן זיתים

גליון הש"ס

גמ' רב חסדא מקדים וכו'. עי' ברכות דף ו ע"ב ובמהרש"א ח"א שם:

[לעיל ז.]

[נראה דצ"ל ...]

דה"א יב

נ"ל השלישים לך דויד ועמך בן ישי שלום שלום לך אמרי כו'

ס"א שיאכל

[ועי' תוס' על הגליון בברכות מ.]

הדרן עלך הניזקין

האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור לפיכך אם אמר לו הבעל אי איפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור רשב"ג אומר אף האומרת טול לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור: **גמ'** א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי טעמא דלא שויתיה איהי שליח לקבלה הא שויתיה איהי שליח לקבלה רצה לחזור לא יחזור ש"מ *הולך כזכי דמי לא לעולם אימא לך הולך *לאו כזכי דמי והתקבל גט לאשתי איצטריכא ליה דס"ד אמינא הואיל ובעל לאו בר שויה שליח לקבלה הוא אע"ג דמטא גיטא לידה לא להוי גיטא קמ"ל דהתקבל והולך קאמר תנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור מאי לאו לא שנא אקבלה לא שנא אהולכה לא אקבלה ת"ש לפיכך אם אמר לו הבעל אי איפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור טעמא דאמר אי איפשי הא לא אמר אי איפשי אם רצה לחזור לא יחזור ש"מ הולך כזכי דמי דילמא בהילך פשיטא איש הוי שליח להולכה שכן בעל מוליך גט לאשתו ואשה הויא שליח לקבלה שכן אשה מקבלת גיטה מיד בעלה איש לקבלה והאשה להולכה מאי ת"ש האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור מאי לאו בחד שליח וש"מ כשר *לקבלה כשר להולכה לא בשני שלוחין תא שמע לפיכך אם אמר לו הבעל אי איפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור והא הכא דחד שליח הוא וש"מ כשר לקבלה כשר להולכה פשוט מינה איש הוי שליח לקבלה שכן אב מקבל גט לבתו קטנה אשה להולכה תיבעי לך מאי אמר רב מרי ת"ש *אף הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה והתם הולכה היא אמר רב אשי מסיפא נמי שמע מינה דקתני סיפא *האשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואוקימנא בהולכה ש"מ: איתמר *הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר הילך כמה שאמרה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת שמע מינה אדיבורא דידיה קא סמיך דאי אדיבורא דידה קא סמיך מכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש אמר רב אשי הכי השתא

בשלמא

רש"י

האומר התקבל: רצה לחזור. הבעל: יחזור. דגם חוב הוא לה ואין חבין לאדם אלא מדעתו ליעשות לו שליח לחובתו: לא יחזור. כיון דאיהי שויתיה שליח הרי הוא כידה ונתגרשה מיד בקבלתו של זה: לפיכך. כיון דאמרן אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אא"כ אמר לו הבעל לזה שעשתה אותו שליח לקבלה אי אפשי שתקבל לה להיות כידה אלא שליח שלי תהא להוליכו לידה: אם רצה לחזור. כל זמן שלא הגיע גט לידה: יחזור. שאינה מתגרשת אלא מדעת המגרש והרי אמר לא יהא גט עד שיגיע גט לידה: אף האומרת טול לי גיטי. לשון קבלה הוא: גמ' טעמא דלא שויתיה שליח לקבלה. אהולך גט זה לאשתי קאי דקתני מתני' יחזור ומיירי בדלא שויתיה איהי שליח לקבלה ובעל לאו בר שוייה שליח לקבלה הוא דהא חוב הוא לה והכא הוא דקאמרינן יחזור: הא שויתיה איהי שליח לקבלה. וקאמר איהו הולך: לא יחזור. דלא עקריה משליחותא דידה: אלמא הולך כזכי דמי. ופלוגתא היא בפ"ק (לעיל דף יד.): לא לעולם לאו כזכי דמי. ואפילו שויתיה איהי שליח לקבלה ואמר לו איהו הולך מיעקר עקריה משליחותא ושוייה איהו שליח להולכה והאי דנקט מתני' בדלא שויתיה שליח משום התקבל נקט לה דהתקבל איצטריכא ליה לאשמועי' דאע"ג דלא שויתיה היא שליח ובעל נמי לאו בר שוייה שליח לקבלה הוא אלא להולכה ואיהו לא אמר הולך אפ"ה כי מטא גט לידה מיהא מגורשת: לא ליהוי גיטא. דהא לאו להולכה שוייה שליח ולקבלה נמי לא בר שוייה שליח הוא: קמ"ל. דהתקבל דקאמר ליה התקבל והולך קאמר דאדם יודע שאין לו שליחות לקבלה ואיידי דתנא התקבל תנא הולך דהכי קאמר מתני' בין שאמר בעל בלשון קבלה בין שאמר בלשון הולכה הוי שליח להולכה: מאי לאו. אתרוייהו מילי דתנא לעיל מינה קאי לא שנא כי אמר הבעל קבלה ולא שנא הולכה אי שויתיה איהי שליח לקבלה מעיקרא לא יחזור ש"מ הולך כזכי דמי: דלמא בהילך. בהך סיפא לא תיתני הולך ותן לה אלא הילך ותן לה דהילך ודאי הילך כדקאמרה היא ואי לאו דאמר אי אפשי הוה ליה שליח לקבלה: פשיטא איש. זכר יכול ליעשות שליח לבעל להולכה כיון דאיתרבי שליחות מקרא מושלחה פשיטא דודאי זכר להולכה רבי: שכן בעל. עליו להוליך גט לאשתו ובמידי דאיהו כשר שלוחו נמי כשר: ואשה. אחרת פשיטא לן דהויא שליח לחברתה לקבלה מאחר דרבי קרא שליחות לקבלה מושלחה מביתו קרי ביה ושלחה: שכן. היא עצמה מקבלת גיטה: איפכא מאי. מי אמרי' כיון דהוא עצמו לאו בר קבלה הוא שאר זכרים נמי לאו בני קבלה נינהו וכן לענין הולכה באשה: בחד שליח. קאמר דבין א"ל בעל הולך בין א"ל התקבל הוי שליח להולכה ואי אמרה ליה איהי מעיקרא להוות התקבל הוי שליח לקבלה אלמא ההוא דאכשר להיות שליח לבעל להולכה מכשר להיות שליח לאשה לקבלה: לא בשני שלוחין. וה"ק הבעל שאמר לאיש בין התקבל בין הולך לשון הולכה היא והאשה שאמרה לחברתה התקבל ונתנו לה הבעל אם רצה לחזור לא יחזור ולאו אשליח דרישא קאי: והא הכא לחד שליח הוא. להוות דאמרה ליה איהי התקבל א"ל איהו אי איפשי שתקבל אלא הולך: פשוט מינה איש דהוי שליח לקבלה. כלומר מתרתי בעיין דבעינן לעיל חדא מצית למפשט מינה דאיכא למימר מתני' באיש קמיירי דכשר אף לקבלה ודין הוא שהרי מצינו שהוא ראוי לקבלה בגט של בתו קטנה שהתורה זכתה לו לקבל קידושיה כדילפינן בכתובות (דף מו:) מויצאה חנם אין כסף ולקבל את גיטה דכתיב ויצאה והיתה לאיש איתקש יציאה להויה הלכך בשליחות נמי כשר אבל אשה להולכה אכתי מיבעי לן: אף הנשים כו'. חמותה ובת חמותה צרתה ויבמתה ובת בעלה: והתם הולכה היא. דקתני להביא: ואוקימנא בהולכה. בפרק *קמא מדקתני צריכה לומר בפני נכתב והוינן בה מכי מטא גיטא לידה איגרשה לה ומתרצינן דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם: ה"ג הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי. האשה שאמרה לשלוחה הבא לי גיטי והוא אומר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי: והוא אומר. הבעל אמר לו הילך כמה שאמרה: אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת. כדמפרש ואזיל: ש"מ. דמאן דאמר לשליח הילך כמה שאמרה משלחך אדיבורא דידיה סמיך אדעתא דדיבורא דשליח קאמר ליה האי הילך כמה שאמרה דמהימנת לי דשליח לקבלה את הילכך אינה מגורשת דכי יהב בעל ניהליה אדעתא דשליחות קבלה יהיב ניהליה ולאו אדעתא דהולכה ושליח לקבלה לא הוי ותפשוט מינה בעיא דאיבעיא לן בב"מ בהשוכר את האומנין אדיבורא דשליח סמיך: דאי אדיבורא דידה סמיך. והכי קאמר ליה אנא לא ידענא אלא כדאמרה איהי מסרנא ליה ניהלך: כי מטא גט לידה מיהא תתגרש. דהא בעל נמי שליח להולכה שוייה:

הכי

תוספות

האומר התקבל. (א) בירושלמי תנא התקבל אחר הניזקין ואחריו מי שאחזו וכן נראה לר"ת דהניזקין תנא בתר השולח משום דאיירי במילי דהוא מפני תיקון העולם והשתא הדר למילתיה דאיירי בשליחות ואיידי דאיירי באומר לשנים תנו או לשלשה כתבו ותנו תנא בתריה מי שאחזו דאיירי נמי באומר כתבו ואיידי דתנא במי שאחזו במגורשת ואינה מגורשת תנא בתריה הזורק דקתני בה מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת*: הא שויתיה שליח. השתא סלקא דעתין דלא איצטריך למיתני התקבל אלא למידק דכי היכי דהתקבל דוקא בלא שויתיה שליח הולך נמי דוקא בלא שויתיה שליח: דילמא בהילך. אינו מגיה אלא כלומר דילמא איכא דתני הילך: איש לקבלה ואשה להולכה מאי. משום דבגט אשה בהולכה לא שייכא ואיש בקבלה משום הכי קבעי:

בשלמא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ו מהל' גירושין הל"י סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ סעיף ח וסי' קמא סעי' נט:
ב ב מיי' שם הל"א וסמג שם טוש"ע שם סי' קמ סעי' ג:
ג ג מיי' שם הל"י טוש"ע שם סעי' ו:
ד ד מיי' שם הל"ט טוש"ע שם סעי' ד: [ומפרש"י לקמן עא: ד"ה טעמא וכו' וד"ה הא אמר וכו' מוכח שסידורו היה מי שאחזו קודם התקבל]
ה ה ו מיי' שם הל"ו סמג שם טוש"ע שם סי' קמא סעי' לא:
ו ז ח מיי' שם הל"א סמג שם טוש"ע שם סי' קמ סעי' ה:

תוספות רי"ד

האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה (א) להחזיר יחזיר האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה להחזיר לא יחזיר לפיכך אם אמר לו אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה להחזיר יחזיר רשבג"א אף האומרת טול לי גיטי אם רצה להחזיר לא יחזיר. פי' בעל שאמר התקבל גט זה לאשתי כך הוא כאילו אומר הולך שאין הבעל ממנה שליח לקבלה כ"א להולכה הילכך בין אם אמר הולך בין אם אמר התקבל ורצה להחזיר ולבטל השליחות יכול לבטל אבל האשה שאמרה התקבל לי גיטי ומסרו הבעל לידו בתורת קבלה אינו יכול להחזירו שיד השליח כיד האשה דמיא אך אם יאמר הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה [אם רצה להחזיר יחזיר] רשבג"א אף האומרת לשליח טול לי גיטי כאומרת התקבל דמי ואם רצה להחזיר לא יחזיר. פשיטא לי איש הוי שליח להולכה שכן בעל מוליך גט לאשתו אשה הויא שליח לקבלה שכן אשה מקבלת גיטה מיד בעלה איש לקבלה וא"ה להולכה מאי ופשטי' דאיש נמי הוי שליח לקבלה שכן אב מקבל גט לבתו קטנה ואשה נמי הוי שליח להולכה שכן אשה עצמה מביאה גיטה ממדינת הים דתנן אשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם. איתמר הבא לי גיטי והלך השליח ואמר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר לו הולך כמו ג) שאמרת אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אפילו הגיע הגט לידה אינה מגורשת משום דעקריה שליח לשליחותיה דאמר שליח לקבלה הוינא (ולא) להולכה לא הוינא

מסורת הש"ס

[לעיל יד. לקמן סג:]
[לעיל יד. לג:]
כשר להולכה רש"י לקבלה כצ"ל
לעיל כג:
שם ודף ס.
ב"מ עו.
[לעיל דף כד.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה האומר התקבל כ"כ וכן כתבו התוס' דף סב. ד"ה ומשום כיסופא אבל הרא"ש סידר פ' התקבל אחר פ' מי שאחזו:

ג"ה נ"ב בסוגיא במשנה בירושלמי הב רצה לחזור יחזור וכו' בהולך ר"ל לפרש דרוצה לחזור ולבטל וכו'. ג) לכאורה הגירסא כמו שאמרה ואולי דרבינו היה גורס כמו שאמרה.

בשלמא אי איתמר איפכא "התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אמר הילך כמה שאמרה וא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב כיון שהגיע גט לידו מגורשת אלמא אדיבורא דידה הוא דקא סמיך [ג]א"נ לידה אדיבורא דידיה קא סמיך אלא הכא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי הוא דאמר שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא א"ר הונא בר חייא תא שמע האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי רצה לחזור יחזור טעמא דרצה הא לא רצה הוי גט ואמאי הא בעל לאו בר שויא שליח לקבלה הוא אלא אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש כל היכי דמגרשה הכא נמי כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש כל היכי דמגרשה הכי השתא התם [ג]אדם יודע שאין שליחות לקבלה וגמר ונתן לשם הולכה הכא טעי אמר רבא תא שמע *קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה כי מטי גיטא לידה מיהא מגרשה ואמאי *והא לאו שליח להולכה שוייה אלא אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש כל היכי דמגרשה ה"נ כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש כל היכי דמגרשה הכי השתא התם אדם יודע שאין שליחות לקטן וגמר ונתן לה לשום הולכה דידיה הכא טעי ת"ש *הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והיא אמר הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה לחזור יחזור [ד]משהגיע גט לידה מגורשת מאי לאו קבלה אקבלה והולכה אהולכה לא קבלה אהולכה והולכה אקבלה אי קבלה אהולכה מכי מטי גיטא לידיה לאלתר ליהוי גיטא שמעת מינה דאדיבורא דידיה קא סמיך הכי השתא התם קאמר ליה הילך כמה שאמרה הכא [ה]מי קאמר ליה הילך כמה שאמרה ת"ר *התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה לחזור לא יחזור ר' נתן אומר [ו]הולך ותן לה רצה לחזור יחזור זכי לה והתקבל לה רצה לחזור לא יחזור רבי אומר בכולן אם רצה לחזור לא יחזור אבל אם אמר לו אי איפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה רצה לחזור יחזור רבי היינו ת"ק איבעית אימא אי איפשי אתא לאשמועי' ואיבעית אימא הא קא משמע לן מאן ת"ק רבי איבעיא להו הילך לר' נתן כזכי דמי או לאו כזכי דמי ת"ש האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי רצה לחזור יחזור האשה שאמרה התקבל לי גיטי רצה לחזור לא יחזור

מאי

הכי השתא בשלמא אי אתמר איפכא התקבל לי גיטי . אמרה ליה היא והוא אמר לבעל אשתך אמרה הבא לי גיטי ובעל אמר ליה הילך כמה שאמרה איכא למיפשט בעיין מדרב נחמן דאי אמר רב נחמן עלה משיגיע גט לידו מגורשת איכא למיפשט דאדיבורא דידה סמיך ולא הימניה אלא תלה בדעתה ומסריה ניהליה בתורת קבלה : ואי נמי . הוה אמר רב נחמן עלה משיגיע גט לידה מגורשת פשטינן מינה דאדיבורא דידיה סמיך והימניה דהכי אמרה ומסריה לידיה בתורת הולכה : אלא . השתא דאמר רב נחמן אינה מגורשת ליכא למיפשט דטעמא משום דסמך אדיבוריה דשליח הוא דאי נמי אדיבורא דידה סמיך ושויה שליח להולכה אשמועי' רב נחמן דשליח גופיה לאו בתורת הכי קבליה דלא ניחא ליה בטירחא דהולכה ועקריה לשליחותיה ואמר שליח לקבלה אפשי להיות שליח להולכה אי אפשי להיות הלכך אי נמי אמליך ואמטייה ניהלה לאו גיטא הוא דמעיקרא לא קבל עליו להיות שליח לבעל להוליך : ת"ש . תיובתא לרב נחמן : טעמא דרצה לחזור הא לא רצה . ואמטייה לידה מגורשת אמאי והא בעל לאו בר שויא שליח לקבלה הוא . ואיהו בתורת קבלה יהביה : אלא . על כרחיך משום דאמרי' אע"ג דלא יהביה אלא בתורת קבלה כיון דאמטייה לידה מיגרשה משום דכיון שנתן עיניו לגרשה לכי מתיידע ליה דלא מצי לשוייה שליח לקבלה ניחא ליה דליהוי שליח להולכה : והכא . גבי מילתיה דרב נחמן נמי אע"ג דההיא שעתא לא נעשה שליח להולכה מיהו לכי מימליך ואמטייה מינח ניחא ליה לבעל והוי שלוחו להולכה : וגמר ונתן לשם הולכה . והתקבל דקאמר ליה התקבל והולך קאמר ולא טעמא כדקאמרת הוא דהיכא דשני ניהוי שליחות : אבל הכא טעי . בעל כסבור שהיא עשאתו שליח לקבלה דסמך אדיבוריה ולא יהביה ניהליה אלא לשם קבלה ולרב אשי נמי דאוקי טעמא דרב נחמן משום דמעיקרא עקריה שליח לשליחותיה שפיר מיתרצא בהכי כדתרצינן דטעמא דמתניתין משום דהתקבל והולך קאמר ומתחילה נעשה שלוחו ולא איצטריכא למינקט הכא טעי אלא אליבא דלישנא קמא דקא סלקא דעתין טעמא דרב משום דאדיבורא דידיה סמיך הוא : אינו גט עד שיגיע גט לידה . שאין הקטן עושה שליח הילכך לאו שלוחא דידה הוא אלא שלוחו דידיה הוא : ה"ג ואמאי הא לאו שליח להולכה שוייה : אדם יודע שאין שליחות לקטן . ואין זה שליח לקבלה וגמר ונתן לשום הולכה : ואשתך אמרה . גרסי' בכולהו : הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה . אחד מכל הלשונות הללו אמר לו : רצה לחזור יחזור . מפרשינן לה ואזלינן : מאי לאו קבלה אקבלה והולכה אהולכה . זכי והתקבל דקתני קאי אאשתך אמרה התקבל והולך ותן לה דקתני קאי אאשתך אמרה הבא וקתני בתרוייהו משיגיע גט לידה מגורשת ותיובתא דרב נחמן מקבלה אקבלה דקתני הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל והוא אומר התקבל דבהדיא יהביה ניהליה בתורת קבלה ובעל לאו בר הכי הוא ואיהי נמי לא שויתיה וקתני מיהא שליח להולכה דכיון שנתן עיניו לגרשה כו' כדלעיל וכ"ש היכא דאמר לו הילך כמה שאמרה דאיכא למימר לאו אדיבוריה סמך אלא בדעתה תלה ושוייה נמי שליח להולכה : לא קבלה . דקתני זכי לה והתקבל לה קאי אהולכה אאשתך אמרה הבא לי דאיהי נמי שליח לקבלה שויתיה שהרי אמרה לו התקבל ולקמיה פריך אם רצה לחזור אמאי יחזור : והולכה . דקתני הולך ותן לה אאשתך אמרה התקבל : מכי מטי גט לידיה . דשליח תיגרש דהא תרוייהו שליח לקבלה שוייה ואמאי אם רצה לחזור יחזור : ה"ג שמע מינה דאדיבורא דידיה . דשליח סמיך כלומר תיפשוט מדקתני יחזור דאדיבורא דידיה סמיך ואיהו א"ל אשתך אמרה הבא לי והא הימניה והתקבל דקאמר ליה התקבל והולך קאמר דהכי נמי אוקימנא לעיל דאי אתמר דרב נחמן איפכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא והוא אמר הילך כמה שאמרה ואמר רב נחמן משיגיע גט לידה מגורשת הוה פשטינן מיניה דאדיבורא דשליח סמיך : הכי השתא התם קאמר ליה הילך כמה שאמרה . הא דאמרן לעיל דאי אתמר דרב נחמן איפכא כי הא דהכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אמר הילך כמה שאמרה והוה אמר רב נחמן דכשיגיע גט לידה הוא דהויא מגורשת הוה פשטינן מיניה דאדיבורא דידיה סמיך דהא קאמר ליה הילך כמה שאמרה וכיון דלא מיגרשה בקבלה דהאי איכא למיפשט מינה בעיין דהשוכר דאיבעיא לן בכי האי גוונא דהאי כמה שאמרה דקאמר ה"ק לה מהימנת לי דהכי קאמרה ובתורת הולכה יהביה ניהליה : הכא . דקאמר ליה זכי והתקבל : מי קאמר ליה הילך כמה שאמרה . דתיפשוט בעיין דהשוכר מינה הא דקתני הכא יחזור משום דכיון דאמר ליה שליח להולכה עשאתני אשתך ואיהו א"ל התקבל אדם יודע שאין עושה שליח לקבלה והתקבל והולך קאמר אבל אי אמר לו הילך כמה שאמרה אימא לך דאדיבורא דידה סמיך ולא הימניה ובדעתה תלה ואם רצה לחזור לא יחזור דתרוייהו שליח לקבלה שוינהו : ת"ר כו' רצה לחזור לא יחזור . קסבר הולך כזכי דמי : אמר לו אי אפשי שתקבל . גלי דעתיה דהולך דקאמר ליה לאו זכי הוא : ה"ג הילך לרבי נתן כזכי דמי או לא : האשה שאמרה התקבל לי גיטי . כלומר ואם אמרה לו מתחלה האשה התקבל ונתנו ליה הבעל באחת משתי לשונות הללו רצה לחזור לא יחזור :

מאי

בשלמא אי איתמר איפכא . בלא איפכא הוי מצי למימר בשלמא אי אמר רב נחמן משהגיע גט לידה מגורשת הוה ש"מ דאדיבורא דידה סמיך אלא משום דבאיתמר איפכא איכא תרי גווני נקטיה : רבי אומר בכולן אם רצה לחזור לא יחזור . דהולך כזכי ואע"ג דבסוף פ"ק (לעיל דף יד:) סבר ר' יהודה הנשיא דהיינו רבי דהולך לאו כזכי גבי הולך מנה לפלוני שאני הכא כיון שאמר ליה שליח אשתך אמרה קבל לי גיטי סתמא דמילתא לאדעתא דהכי יהיב ליה :

דקדמה

ז א ב מיי' פ"ו מהלכות גירושין הל' ב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמ סעי' ס וע"ש :
ח ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ו :
ט ד ה מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעי' ו :
י ו מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ח :

תוספות רי"ד

אבל אם אמרה לו התקבל לי גיטי והוא אמר לבעל אשתך אמרת לי הבא לי גיטי והוא אומר לו א) הולך כמו שאמרת והגיע גט לידה מגורשת : ת"ר התקבל לי גיטי ואמר השליח לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר לו הולך ותן לה או זכה לה והתקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר ר' נתן אומר הולך ותן לה אם רצה להחזיר יחזיר זכה לה והתקבל לה אם רצה להחזיר לא יחזיר רבי אומר בכולן אם רצה להחזיר לא יחזיר . אבל אם אמר לו אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה להחזיר יחזיר רבי היינו ת"ק איבעית תימא אי אפשי אתא לאשמעי' ואיבעית תימא הא קמ"ל מאן ת"ק רבי איבעיא להו לר' נתן הילך כזכי דמי .
א) נ"ל הילך כמו שאמרה

לקמן סה.
נ"א הא אין קטן עושה שליח ורש"י ל"ג ליה
[תוספתא פ"ד ע"ש]
[שם ע"ש]

יא א מיי' פ"ו מהלכות גירושין הלכה י סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמ סעיף ח ועי' בב"י:
יב ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' ו בהג"ה ועי' במ"מ שם:
יג ג ד מיי' פ"ו מהל' גירושין הל"א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ח:
יד ה מיי' פ"ב מהל' גירושין הל"ח סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קכב סעי' א:
טו ו מיי' שם הל"ט טוש"ע שם סעי' ב:
טז ז מיי' שם פ"ו הל"ט סמג שם טוש"ע שם סי' קמ סעי' ד:
יז ח מיי' שם פ"ה הל"א סמג שם טוש"ע שם סי' קמא סעי' ח:

מאי לאו בהילך ור' נתן לא בהולך ורבי ת"ש לפיכך אם אמר לו הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה רצה לחזור יחזור טעמא דאמר אי אפשי הא לא אמר אי אפשי רצה לחזור לא יחזור מאי לאו בהילך ור' נתן לא בהולך ורבי ת"ש הולך גט זה לאשתי רצה לחזור יחזור הילך גט זה לאשתי רצה לחזור לא יחזור מאן שמעת ליה דאמר בהולך רצה לחזור יחזור ר' נתן וקאמר בהילך רצה לחזור לא יחזור ש"מ *הילך כזכי דמי ש"מ אתמר התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת למימרא דמספקא ליה לרב אי הולך כזכי דמי אי לאו כזכי דמי והא *אתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר התם *ספק ממונא לקולא הכא ספק איסורא לחומרא אמר רב *אין האשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה ור' חנינא אמר אשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה מ"ט דרב איבעית אימא משום בזיון דבעל אב"א *משום חצרה הבא לאחר מיכן מאי בינייהו איכא בינייהו דקדמה איהי ושויה שליח מעיקרא ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו אזל שליחא אשכחה כי יתבה וקא לישא אמר לה הילך גיטך אמרה ליה ליהוי בידך אמר רב נחמן אם איתא לדרבי חנינא עבדי בה עובדא אמר ליה רבא ואם איתא לדר' חנינא עבדת בה עובדא הא לא *חזרה שליחות אצל הבעל שלחוה לקמיה דר' אמי שלח להו לא חזרה שליחות אצל הבעל ור' חייא בר אבא אמר *נתיישב בדבר הדור שלחוה קמיה דר' חייא בר אבא אמר *כל הני שלחו לה ואזלי כי היכי דמספקא להו לדידהו הכי נמי מספקא לן לדידן הוי דבר שבערוה ודבר שבערוה חולצת הוה עובדא ואצרכה רב יצחק בר שמואל בר מרתא גט וחליצה תרתי גט מחיים וחליצה לאחר מיתה ההיא דהוו קרו לה נפאתה אזול סהדי כתוב תפאתה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב עשו עדים שליחותן מתקיף לה רבה מי קאמר להו כתובו חספא והבו לה אלא אמר רבה ודאי אי כתוב סהדי גיטא מעליא ואבד עשו עדים שליחותן מתקיף לה רב נחמן מי קאמר להו כתבו ואנחוה בכיסייכו אלא אמר רב נחמן כותבין ונותנין אפי' מאה פעמים: בעא מיניה רבא מרב נחמן כתבו ותנו לשליח מהו סליקו סליק להו או דילמא לטירחא דידהו חייש א"ל רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו תיקו: רשבג"א אף האומרת טול לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור: תנו רבנן טול לי *ושא לי ויהא לי בידך כולן לשון קבלה הן:

מתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים שנים שאומרי' בפנינו אמרה ושני' שאומרים בפנינו קבל וקרע אפי' הן הראשוני' והן האחרוני' או

מאי לאו בהילך. קתני בה ור' נתן היא דפליג בהולך ומודה בהילך: אם אמר לו הבעל כו'. משנתינו היא: מאי לאו בהילך. תנן במתני': נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת. אם מת הבעל קודם שהגיע גט לידה חולצת ולא מתייבמת: מספקא ליה אי הולך כזכי. ונתגרשה בקבלתו של זה אי לאו כזכי: חייב. המשלח באחריותו שהרי לא זכהו המלוה לשולחו: ואם בא לחזור אינו חוזר. אלמא כזכי דמי: ספק ממונא לקולא. והמוציא מחבירו ידו על התחתונה לפיכך אינו חוזר: משום בזיון דבעל. כסבור קלותי בעיניה שאינה מקבלתו בעצמה דאילו כי עבדא לקבל מיד הבעל אין כאן חשש בזיון דהא ידע ולא קפיד: משום חצרה הבאה לה לאחר מיכן. לאחר שנתן לה הבעל הגט בחצר של אחרים קנאתו דההוא לאו גיטא הוא דבעינן ונתן בידה או בחצרה דאיתרבאי מידה וזה בשעה שנתן לא היה החצר שלה וגזרינן שלא יקבל שליח האשה מיד שליח בעלה משום דדמי להא שקדם הבעל ומסרו ליד שליח ואחר כך עשתה היא שליח לקבלו ואתו נמי למימר חצר הוי שליח הבעל וכשקנאתו היא נעשה החצר עצמו שלוחה: מאי בינייהו. בין הני תרי לישני: דקדמה איהי ושויה שליח. דידה קודם שמסר הבעל ליד שלוחו דהשתא לא דמי לחצר הבא לאחר מיכן: ליהוי בידך. ותהיה אתה שלוחי לקבלה: אם איתא לדרבי חנינא. אם הייתי יודע שהלכה כמותו: עבידנא. בהא מילתא עובדא כוותיה ואמינא מגורשת ולא חיישינן לחצרה הבאה לאחר מיכן: לא חזרה שליחות אצל הבעל. שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו ניתק משליחות הראשון עד שלא היה לו שהות לחזור אצל שולחו ולומר עשיתי שליחותך ושליחות שאינה ראויה לחזור ולהגיד אינה שליחות: נתיישב בדבר. נעיין בה עד שיתיישב דעתו להשיב כהלכה: הדור שלחוה. לאחר ימים לדעת מה נתיישב בדבר: כל הני. כל אלו פעמים חוזרים ושולחים: הוי דבר שבערוה. שנולד בו ספק בבית המדרש: חולצת ולא מתייבמת. אם מת: הוה עובדא. כי האי גוונא: ואצרכה גט. אחר משום דלא חזרה שליחות: תרתי. בתמיה אם גט למה חליצה משמת: גט מחיים. אם באת לינשא מחיים צריכה גט שני: וחליצה לאחר מיתה. אם מת ולא נתן לה גט: נפאתה. כך שמה: אזול סהדי. שאמר להם בעל כתבו גט ותנו לה: וכתבו תפאתה. טעו בשמה: עשו עדים שליחותם. לגט אחד עשאם שלוחים ועדים והרי כתבו גט אחד ואינן שלוחים עוד לחזור ולכתוב גט כשר: ואבד. קודם שנתנוהו לה: עשו עדים שליחותם. ואינן רשאין לכתוב גט שני וליתן לה שהרי כבר כתבו גט כשר: כתבו ותנו לשליח. לשליח שלי שמיניתי וכן עשו ואבד בדרך מי אמרינן עשו כל שליחותם ונסתלקו: או דלמא. האי נמי עד שיבא גט לידה ותתגרש עשאן שלוחין לכתוב אלא לטירחא דידהו חש שלא להטריחם בהולכה: א"ל רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו. את"ל בכך דלא אמר אלא כתבו ותנו לשליח והם כתבו ונתנו לו ואבד דעשו שליחותם דהא כל מה שצום גמרו ועשו הכא מאי מי אמרינן כיון דאמר כתבו ותנו לשליח ויוליך לה עשאן שלוחים לחזור ולכתוב עד שיגיע לידה לכך פירש להם כל כך או דלמא לא שנא: ה"ג טול לי שא לי יהא לי בידך כו': **מתני'** האשה שאמרה התקבל לי גיטי. והוא חזר ואמר קבלתי: צריכה. להביא לפנינו ב' כיתי עדים: שנים שיאמרו בפנינו אמרה. לו לקבלו: ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע. ובגמרא פריך למה לו למיקרעיה: אפי' הן כו'. שהשנים שאמרה בפניהם הן עצמן ראו כשקבלו: או

דקדמה איהי ושויה שליח מעיקרא. הוה מצי למימר דאיכא בינייהו היכא דלא קפיד בעל:

כותבין ונותנין אפי' ק' פעמים. נראה לר"י היכא דלא נאבד הגט אלא שמסופקין בו אם נעשה כתיקון אם לאו דאין לעשות אחר שהרי עשו שליחותן אם הוא כשר לפיכך טוב ללמד את הבעל שיצוה לעשות כמו שירצו עד שיצאו מן הספק: **אפי'** הן הראשונים והן האחרונים. וא"ת מאי אפילו אדרבה הכי עדיף טפי דלא הוי חצי דבר וי"ל משום דבכת אחת דומה לשקר דהיכי מתרמי שנים בשעת אמירה ובשעת קבלה וגבי גט הוה לן למיחש שמא שכרתם האשה כדאשכחן בסוף פירקין באומר אמרו שמא תשכור עדים והדר קאמר או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהם אפילו לאותו יחידי לא חיישינן שמא שכרתו וא"ת לר' עקיבא דאמר במרובה (ב"ק דף ע.) ובחזקת הבתים (ב"ב דף נו:) דבר ולא חצי דבר היכי מכשרינן הכא שתי כיתי עדים וי"ל דלמ"ד בגמרא שליש נאמן לא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה וכוליה דבר הוא ואפילו למ"ד בעל נאמן ה"מ כשנשתן בעיר בעל שליש ואשה כמו שמפרש בגמ' הלכך כיון דאם אין שנשתן בעיר לא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה כוליה דבר הוא:

*) **בעל** אומר לפקדון. הא דלא נקט בעל אומר להולכה ושליח אומר לקבלה משום דלא שייך האי טעמא דקאמר דאם איתא דלגירושין לידה הוה יהיב לה אלא כשאומר הבעל לפקדון:

ושליש אומר לגירושין. פירוש שאומר שהיה שליח לקבלה ומיירי כשיש שנים שמעידין בפנינו אמרה דבויתיה האשה שליח לקבלה כדתנן במתני':

*)[ב' דבורים אלו שייכים לדף כה ע"א] בעל

תוספות רי"ד

ת"ש הולך גט זה לאשתי רצה להחזיר יחזיר הילך גט זה לאשתי רצה להחזיר לא יחזיר ש"מ: איתמר התקבל א) גט זה לאשתי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר הולך ותן לה א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת. פי' שליחות הבעל ביטל שליחות האשה שלא עשאו אלא שליח להולכה ואם מת קודם שיגיע גט לידה צריכא חליצה ויבומי לא מיבמי דשמא שליחות האשה עיקר והויא לה גרושת אחיו. למימרא דמספקא ליה הולך אי כזכי דמי והלכה כרבי בדלא אמר אי אפשי כדלעיל אי לאו כזכי דמי והלכתא כרבי נתן: אמר רב אין האשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה ור' חנינא אמר אשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה מ"ט דרב אי בעית תימא משום בזיון דבעל פי' שסבור הבעל נבזיתי בעיניה שאינה מקבלתו בעצמה דאילו כי עשתה שליח מיד הבעל אין כאן חשש בזיון דהא ידע ולא קפיד. ואיבעית תימא משום הצרה הבאה לאחר מכאן פי' לאחר שנתן לה הבעל הגט בחצר של אחרים קנאתו דההוא לאו גיטא דבעי' דנתן בידה או בחצרה דאיתרבי מידה וזה בשעה שנתן לא היה החצר שלה וגזרי' שלא יקבל שליח האשה מיד שליח הבעל משום דדמי להאי שקדם הבעל ומסרו ליד השליח ואח"כ עשתה היא שליח לקבל ואתי נמי ב)למיחש חצר הוה שליח הבעל וכשקנאתו היא נעשה החצר עצמו שלוחה מאי בינייהו בין הני תרי לישני איכא בינייהו דקדמה איהי ושויה שליחדידה קודם שמסר הבעל ליד שלוחו השתא לא דמי לחצרה הבאה לאחר מיכן: ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו אתא שליח אשכחה דיתבא וקא לישא אמר לה הי גיטיך אמרה ליה ליהוי בידיך פי' והית ידך כידי ותהיה שלוחי לקבלה אמר רב חסדא אי איתא לדר' חנינא עבידנא בה עובדא א"ל רבא ואי איתא לדר' חנינא עבדת בה עובדא והא לא חזרה שליחות אצל הבעל פי' שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו ונידח משליחות הראשון עד שלא היה לו שהות לחזור אצל שלוחו ולומר עשיתי שליחותך ושליחות שאינה ראויה לחזור ולהגיד אינה שליחות. שלחוה קמיה דר' אמי שלח להו לא חזרה שליחות אצל הבעל ור' חייא בר אבא אמר נתיישב בדבר הדור שלחוה קמיה ר' חייא בר אבא אמר כל הכי שלחו לי ואזלי כי היכי דמספקא להו לדידהו הכי מספקא לי לדידי הוי דבר שבערוה וחולצת הוי עובדא ואצרכה רב שמואל בר רב יצחק בר מרתא גט וחליצה גט מחיים וחליצה לאחר מיתה כל זו השטה מוכחא כר' חנינא דדוקא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל אבל אם היה שליח אחר שפיר דמי עיין בערך נ"ה בס"ה: ההיא דהוו קרו לה נפאתא אזול ספרי וסהדי [illegible] אמר רב יצחק בר שמעון בר מרתא משמיה דרב עשו עדים שליחותן פי' ואינן רשאין לכתוב לה גט אחר עד שירשה אותם הבעל פעם שנית דשליחות הראשונה בטלה כבר ובפ' גט פשוט אמר רב הכי גבי [illegible] חובו דב"ד מקרעין שטרו וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון ודוקא ב"ד דאלימו לאפקועי ממונא אבל עדים לא דעדים שעשו שליחותן אין חוזרין ועושין שליחותן ורב נחמן דשרי הכא לא פליג עליה דרב [illegible] שליחותן ונתנוהו למלוה אבל הכא לא גמרו שליחותן עד שיתנוהו לאשה וכי אמר תנו לשליח ג) איפשיטו לן דסליקי סלקינהו ואין חוזרין וכותבין משום דגמרו שליחותן: מתקיף לה רבא מי אמר להו כתובו חספא [illegible] חוזרין וכותבין עוד גט כשר אבל ודאי אי כתוב ספרי גיטא מעליא ואבד קודם שיתנוהו לאשה אין חוזרין וכותבין שהרי עשו שליחותן מתקיף לה רב נחמן מי קא"ל כתובו ואנחוה בכיסיכו אלא אמר רב נחמן [illegible] אפילו ק' פעמים. בעא מיניה רבא מרב נחמן אמר לשנים כתבו ותנו לשליח מהו כיון דאמר תנו לשליח איסתלקו להו מיניה או דלמא מישך שייכו בהדיה עד דממטי גיטא לידה ואיתוקם בתיקו וכל תיקו ד[illegible] ואין כותבין ונותנין עד שירשה אותם פעם שנית. רשבג"א וכו' ת"ר טול לי שא לי יהא לי בידך כולן לשון קבלה הם: מתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כתי עדים שנים שאמרו בפ[illegible] ושנים שאמרו

[לעיל יד. סה:]
לעיל יד.
[כתובות עג: וש"נ]
לעיל כה.
[לעיל כה.]
לעיל כה.
[ב"ק כ:]
[שם: שבועות מח.]
[רי"ף והרא"ש לא גרס ושא לי]

א) נ"ל התקבל לי גיטי ואשתך אמרה וכו'. ב) אולי צ"ל ואתי נמי למימר החצר הוי שליח וכו'. ג) לקמן בסמוך כתב בעצמו לדברי הסוגיא דנשאר בתיקו.

מתני׳ או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהן: **גמ׳** איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין מי נאמן רב הונא אמר בעל נאמן ורב חסדא אמר ״שליש נאמן רב הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב לה ניהלה ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה מתיב ר׳ אבא *ב הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ג ושליש נאמן משניהם כיצד זה אומר כך וזה אומר כך שליש נאמן שאני ממון דאיתיהיב למחילה והא תניא וכן לגיטין גיטי ממון והתניא וכן לשטרות *מידי גבי הדדי תניא תנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע ואמאי ליהמניה לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה תינח אמרה קיבל למה לי אמר רב׳ הא מני ר״א היא דאמר *עדי מסירה כרתי קרע למה לי אמר רב יהודה א״ר בשעת הגזירה שנו אמר רבה ומודה רב הונא דאי אמרה איהי לדידי אמר לי שליש דלגירושין יהביה ניהליה מהימנא מי איכא מידי דשליש גופיה לא מהימן ואיהי מהימנא אלא ד איאמרה קמאי דידי לגרושין יהביה ניהליה מהימנא מיגו דאי בעיא אמרה לדידה יהביה ניהליה בעל ה בעל אמר לגירושין ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתקלי ואבד אמר רבי יוחנן *הוה דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואמאי וליהימניה לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהימניה ולהימניה לבעל דאמר *רב חייא בר אבין א״ר יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן מי קאמר גירשתי ולימא חזקה שליח עושה שליחותו *דאמר רבי יצחק ו האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת שלוחו אסור בכל הנשים שבעולם חזקה שליח עושה שליחותו

הני

רש״י

או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד. שלישי שנעשה עד בזו ובזו מצטרף עמהם: **גמ׳** בעל אומר לפקדון. גט שנתון ביד שליש בעל אומר לפקדון נתתיו בידך ושליש אומר לגירושין נתת לי שהייתי שלוחה לקבלה ונתגרשה בקבלתי והאיש והאשה יחד בעיר: דהא הימניה. כשמסרו בידו: דאיתיהיב למחילה. שאם מחלו מחול הלכך שליש נאמן דכיון שהאמינו ומסר בידו נתרצה בהבטחתו עליו למחול על ממונו ולהאמין כל מה שיאמר אבל במילתא דאיסורא אין בידו להאמין: גיטי ממון. שאין גט אלא לשון שטר: מידי גבי הדדי תניא. וכן לגיטין וכן לשטרות דנימא מדהא לשטרות דממון קמייתא לגיטי נשים הני תרי תנאי נינהו ותרוייהו בממון איירי: ואמאי. בעי עדים כלל לא בקבלה ולא באמירה אלא באמירתו בלבד להימניה דהא הימניה בעל: מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה. בפניטו להראותו לנו דניהמניה הא קרעו ואע״פ שהקרעים בידו בפניטו אין שליש אא״כ השלישית בידו דמיגו דאי בעי הוה עביד ביה מאי דקאמר נאמן נמי על אמירתו אבל זה שקרעו אין בידו למוסרו בידה: תינח אמרה קיבל למה לי. לאתויי עדים שראוהו מקבלו מיד הבעל הרי הוא בידו בפנינו והא ודאי קבליה: רבי אלעזר היא. דאמר אין גט כשר בלא עדי מסירה: קרע למה לי. כלומר למה לי למקרעיה: שעת גזרת המלכות הוה. שגזרו על המצות: שליש גופיה לא מהימן. ואיהי כי אמרה משמיה מהימנא: בעל אומר לגירושין. נתתיו לשליש למוסרו לה: גירשתי את אשתי נאמן. דמה לו לשקר הרי בידו לגרשה: מי קאמר גירשתי. שליח להולכה הוא דעבד: ונימא דחזקה שליח כו׳. כיון דבעל נאמן דמסריה להאי על מנת לגרשה נימא שחזקה שהשליח עושה שליחותו: אסור בכל הנשים. שמא זו קרובת ארוסתו שקדש לו שלוחו היא אא״כ חזר שלוחו לומר לו פלונית קדשתי לך או לא קדשתי לך שום אשה:

לחומרא

תוספות

בעל נאמן דאם איתא דלגירושין כו׳. וא״ת א״כ מה הועילו חכמים דתקון לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום דלאי אתי בעל ומערער לא מסגיאינן ביה אכתי יערער שיאמר לפקדון נתתי ואי דאיכא עדים דיהבינהו לגירושין התם לא בעינן בפני נכתב וי״ל דלא מהימן אלא בשלשתן בעיר דשייך האי טעמא דלדידה הוה יהיב לה והא דפריך לרב חסדא ממתניתין משמע דלרב הונא ניחא היינו משום דלדידיה איכא לאוקמי בשלשתן בעיר וא״ת והנהו דמגרבי (לעיל דף ו.) מערסא לערסא ומשכונה לשכונה דבעיר אחת מה הועילו חכמים בתקנתן וי״ל דסברי כרב חסדא דאמר שליש נאמן אפי׳ בעיר אחת אי נמי התם איירי כשהבעל אומר כתבו ותנו והלך לדרכו דליכא למימר דלדידה הוה יהיב לה:

שליש נאמן דהא הימניה. אפי׳ אומר הבעל שנתן לו בפני עדים מ״מ סמך עליו דזימנין דמייתי עדים או אזלי למדינת הים דאין לפרש דנאמן השליש מטעם מיגו דאי בעי עביד ביה מאי דקאמר שיכול למוסרו לאשה כדפי׳ בקונטרס בסמוך חדא דבלא שום מיגו הימנוהו רבנן לשליש כדמשמע בסוף זה בורר (סנהדרין דף לא.) גבי ההיא סבתא דאפקידו גבה שטרא ואמרה דפריע הוא והימנה רב נחמן בלא שום מיגו דכיון דאיתחזק בב״ד אי בעי קלתיה לא אמרינן ועוד אי חשיב מיגו לא הוה פליג רב הונא דהיכא דאיכא מיגו מודה כדאמרינן בסמוך ומודה רב הונא דאי אמרה קמי דידי כו׳ אלא לא חשיב מיגו דהא אין ביד השליח למוסרו לאשה דשמא האשה לא תתרצה לקבל הגט כיון דבעלה אומר לפקדון לכך נראה לפרש דהא הימניה כיון שמסר בידו על דעת כן מסר לו שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין אע״פ שהוא משקר ולפי זה מהימנינן ליה לשליש אפילו בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר היכא דלא אמר בתורת שאילה אלא אומר בפקדון יהבי׳ ניהליה: **מתיב** ר׳ אבא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ושליש נאמן. משמע דנאמן אפילו כולן בעיר אחת אע״ג דאיכא למימר דאם איתא דלאו לפקדון יהביה הוה יהיב ליה: **שאני** ממון דאיתיהיב למחילה. כיון שהאמינו ומסר בידו נתרצה בהבטחתו עליו למחול על ממונו ולהאמין על כל מה שיאמר אפי׳ ישקר שהאמינו להפסידו ממונו אפילו שלא כדין אבל במילתא דאיסורא אין בידו להאמינו ורב חסדא סבר דבגט נמי שליש נאמן דעל כן נתן לו שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין כדפירשנו: **ולהימניה** לשליש. פי׳ אמאי צריך שנים שיאמרו בפנינו קיבל אבל צריך לעולם שנים שיאמרו בפנינו אמרה כדפירשנו לעיל ומשני מי נפיק גיטא מתותי ידיה דהנך קרעים שבידו שמא מצאו באשפה דדוקא היכא שהגט שלם בידו דהימניה הבעל ומסרו לו נאמן: **תינח** בפנינו אמרה. פירוש תינח דבדין צריך שנים שיאמרו בפנינו אמרה ומזה לא הוה קשה מעולם אלא בפנינו קיבל למה לי נהי דלא סגי בשנים אומרים בפנינו אמרה כיון דנקרע הגט ולא נפיק גיטא מתותי ידיה מ״מ למה לי בפנינו קיבל לא היה צריך אלא לעדים שראוהו בידו שלם: **רבי** אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי. ומיירי שאין העדים חתומין בו ולכך לא סגי במה שראוהו בידו שלם כיון שלא ראו הקבלה אבל אם עדים חתומין בו כשר אפי׳ אין כאן עדי מסירה לפניגו דמסתמא נמסר בפני עדים ונעשה כדין כדאמרי׳ בהשולח (לעיל דף ג.) אמר רבה לא צריכא אלא לר׳ אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תיקנו חכמים עדי חתימה דזימנין דמייתי סהדי או אזלי למדינת הים ולקמן בהמגרש (דף פו.) תנן במילתיה דרבי *אליעזר גופיה אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם: **אסור** בכל הנשים שבעולם. אבל לכל אדם אין לאסור לקדש ולחוש שמא זאת היא שקדש השליח דאם איתא דנתקדשה לא היתה חוזרת ומתקדשת אבל האי אסור לקדש שמא שלוחו קידש לו אחת מקרובותיה כגון אמה ואם אמה וכיוצא בהן ואפי׳ בתות כל הקרובות ואמרו שלא נתקדשו לא סמכינן אדיבורא בעלמא ואם תאמר יתומה קטנה תיאסר לכל אדם שמא אביה קדשה לזה השליח ונראה דקנסא בעלמא הוא דקנסינן ליה שלוה לקדש סתם ולא חשש על עצמו שלא יבא לידי תקלה אבל מן הדין מותר בכל הנשים °דאין זה חזקה גמורה דאינה בידו להתקדש שמא לא תתרצה ועוד דאזלינן בתר רובא ומ״מ מוכיח שפיר דחזקה שליח עושה שליחותו דאי לאו הכי לא הוה ראוי לקנוס כאן והא דפריך עלה בנזיר בפ״ב (דף יב.) מקן *סתומה שפרח אחד מהם לאויר העולם יקח זוג לשני ואילו שאר קינין בעלמא מיתקנן ואע״ג דהכא קנסא בעלמא מ״מ פריך שפיר דהתם נמי הוה לן למקנסיה על שלא נזהר שלא יפרח וממה דשאר קינין בעלמא מיתקנן לדידיה פריך והא דמשני אמינא לך הנא אשה דלא ניידא לאו משום דתיחשב כקבועה שלא תתבטל ברוב דבדבר המתערב ואינו ניכר לא אמרינן דליהוי קבוע דידיה כמחצה על מחצה אלא כלומר מחמת קביעותא קנסינן טפי מבגוזל. [וע״ע תוס׳ נזיר יב. ד״ה אסור]:

הני

תוספות רי״ד

שיאמרו בפנינו קבל וקרע ואפילו הם הראשונים והם האחרונים או א׳ מן הראשונים ואחד מן האחרונים וא׳ מצטרף עמהם פי׳ האשה שאמרה התקבל לי גיטי והוא חזר ואמר קבלתי צריכה להביא לפנינו שני כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה לו לקבלו ושנים שיאמרו קבלו וקרעו ולקמן מפרש למה לי לקורעו: ואפילו הם הראשונים שאמרה בפניהם לקבל לה הם עצמם מעידים שראו שקבלו או א׳ מן הראשונים ואחד מן האחרונים וא׳ שלישי שנעשה עד בזו ובזו מצטרף עמהם ואע״ג דשליח להולכה אינו צריך עדים שהבעל עשאו שליח אלא הוא נאמן מפני שהגט שבידו מוכיח אבל שליח לקבלה שאין דבר המוכיח בידו צריך עדים ואילו היו שנים אינן צריכין עדים אלא הם נאמנים לומר שהאשה עשאתנו שלוחים לקבלה שהשנים נאמנים לכל דבר ונ״ל שגם שליח של קידושין צריך עדים היאך מינהו הבעל שליח לקדש בפניהם שאע״פ שמוליך הקידושין בידו (מאלו) [מ״מ אינו] מוכיח שהבעל נתנם לו ולא דמי לגט שכתוב בו אנא פלוני בר פלוני מעיר פלוני פטרתי פלונית בת פלונית שזו ודאי היא הוכחה גדולה שהבעל מסרו ולא חיישי׳ שמא לפקדון נתנו לו או מצאו בשוק אלא כיון שהוא מוחזק בו ויוצא מידו נאמן הוא לומר שהבעל נתנו לו וה״ה בשליח קדושין אם היה מקדשה בשטר אבל בכסף צריך עדים שמינהו שליח בפניהם ומאי דאמרי׳ בריש פ׳ האיש מקדש שהשליח נעשה עד ובשליח וע״א מתקדשת האשה כגון שיש עדים שהוא שלוחו וה״ה הכי נמי שליח להולכה דגט כיון שהוא נאמן בלא עדים מצטרף הוא עם ע״א בנתינת הגט ליד האשה לר׳ אלעזר דבעי עידי מסירה ואם היו שני שלוחים בקדושין אינן צריכים מפני שהן שנים והם נאמנים וגם לא עידי מסירת אלא הן הן שלוחיו הן הן עידיו כדאמרי׳ התם: איתמר בעל אומר לפקדון ושליח אומר לגירושין מי נאמן רב נחמן אמר בעל נאמן ורב חסדא אמר שליח נאמן רב הונא [אמר] בעל נאמן אם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב לה ורב חסדא אמר שליח נאמן דהא הימניה פי׳ בשליח שמינתו האשה לקבלה מיירי והשליח והאשה יחד הם בעיר ומשום הכי פליג רב חסדא ואמר דשליח נאמן שאין ביד הבעל לבטל אותה השליחות וכיון שהגט יוצא מתחת ידו אמר רב חסדא דשליח נאמן אבל בשליח להולכה א״א לומר דשליח נאמן שהרי הבעל יכול לבטלו ואין לך בטול גדול מזה כשאומר לו לפקדון נתתיו לך. ואם תאמר אין זה בטול גמור אלא גלויי דעתא בעלמא וכבר קי״ל כאביי דאמר גלויי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ולא בטיל עד דמבטלי ליה בפירוש ויאמר לו אי אפשי בשליחות (והגט) [והכא] לא בטלו בפירוש אלא אמר בפקדון נתתיו לך לא בטיל והשליח נאמן ואם יתננו לאשה היא מגורשת זה לא יתכן דנהי דאין זה בטול גמור כיון שיכול לבטלו ביטול גמור יהא נאמן לומר לפקדון נתתיו לך ע״י מגו דאי בעי מבטל ליה ואמר ליה אי אפשי בשליחותך כי אמר נמי לפקדון יהבתיה ניהלך יהא נאמן ואין לומר דלית ליה לרב חסדא מיגו דהא קי״ל בפ׳ האשה שנתאלמנה [ד׳ כב.] דאמרי׳ מיגו מדאורייתא ומסברא הילכך אין לפרש מחלוקותם אלא בשליח לקבלה ואותיב עליה דרב חסדא ממאי דתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים שנים שיאמרו וכו׳ ואמאי ליהמניה לשליח. פי׳ צריכה עדים שיאמרו בפנינו אמרה לו לקבל גיטה אבל אם אין עדים בדבר אע״פ שהאשה מודה כי מינתו שליח והבעל מודה לו שנתנו לו והגט יוצא מתחת יד השליח שקבלו בעבור האשה אמרי׳ שאין האשה מגורשת דשמא האשה לא מינתו שליח ואמאי צריכה עדים בזה הדבר יהא השליח נאמן לומר שהאשה מינתו שליח כדאמר רב חסדא הכא דשליח נאמן באומרו לבעל כי לגירושין נתתו לי. ומתרץ מי כי נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה פי׳ כשבא השליח ואומר כי האשה מינתני שליח במה נאמן לו כלום יוצא מתחת ידו כמו שיוצא עכשיו כשאומר לבעל לגירושין נתתו לי. הילכך שליח להולכה נאמן בלא עדים אבל שליח לקבלה אינו נאמן בלא עדים: הדר מקשה ליה תינח אמרה קבל למה לי׳ פי׳ נהי דבעי׳ עדים שאמרה לו האשה ומינתו שליח עדים שקבל הגט למה לי כיון שהגט יוצא מתחת ידו יהא השליח נאמן כדאמר רב חסדא ומשני רבא ר׳ אלעזר היא דאמר עידי מסירה כרתי פי׳ ואפילו אם הגט יוצא מתחת יד האשה צריכה להביא עידי מסירה כ״ש מיד השליח וכי פליגי רב הונא ורב חסדא אליבא דר׳ מאיר דלא בעי עידי מסירה ואילו נפיק הגט מתחת יד האשה נאמנת לומר לגירושין ניתן לי ואינה צריכה עידי מסירה וכשיוצא מתחת יד השלי׳ פליגי

עין משפט נר מצוה

יח א מיי׳ פ״ב מהל׳ גירושין הלכה ה סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קמא סעי׳ נה:

יט ב מיי׳ פ״ז מהל׳ טוען הל״ח טוש״ע חו״מ סי׳ פא סעי׳ ח:

כ ג מיי׳ פע״ז מהל׳ מלוה הלכה ח סמג עשין לד טוש״ע חו״מ סי׳ נו סעיף א:

כא ד טוש״ע אה״ע סי׳ קמא סעי׳ נה:

כב ה מיי׳ פי״ב מה׳ גירושין הלכה יב סמג עשין נ טוש״ע שם סעי׳ נו:

כג ו מיי׳ פ״ט מהל׳ איסורי ביאה הל״ו סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לה סעי׳ יח:

מסורת הש״ס

תוספתא ב״מ פ״א [לעיל ע: קדושין סה: ב״מ ג:]

[שבת יח. ערכין כ: ב״מ לד.]

[לעיל ע: וש״נ]

[לעיל כב: ג. קדושין סו. יבמות פח.]

[ב״ב קלה.]

[חולין יב. ערכין לא: נזיר יב. ע״ש]

[צ״ל אלעזר]

פי׳ שעדיין לא פי׳ איזה לחטאת ואיזה לעולה

גליון הש״ס

תד״ה אסור בכל הנשים וכו׳ דאין זה חזקה גמורה. עי׳ לקמן סה ע״א תד״ה התקבל:

עין משפט
נר מצוה

כד א מיי' פ"ד מהל' תרומות הל"ז:
כה ב מיי' פי"ג מהל' גירושין הל"כ ד ופ"ד מהל' אישות הל"ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ג:
כו ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הל"ה סמג שם טוש"ע שם וסי' קמא סעי' ט וסי' קנב סעי' ב:
כז ד מיי' פ"ב מהל' גירושין הלי"ח סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ב:
כח ה ו מיי' שם הלי"ט טוש"ע שם סעי' ו:
כט ז מיי' פ"ד מהל' זכייה ומתנה הל"ז סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רמג סעי' טו:
ל ח מיי' פ"א מהל' עירובין הלי"ז סמג עשין מד"ס א טוש"ע או"ח סי' שסו סעי' ט:
לא ט מיי' שם הל"כ טוש"ע שם סעי' י:

מסורת הש"ס

כתובות כב: יבמות קיז נדרים לה. לקמן סד.

קידושין מג:

[תוספתא פ"ד ע"ש]

עירובין עג: עט: נדרים פח:

ב"מ יב:

[פסחים לג: וש"נ]

^א^הני מילי לחומרא אבל לקולא לא וליהמנה לדידה מדרב המנונא *דאמר רב המנונא ^ב^האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה ^ג^ה"מ היכא דליכא דקא מסייע לה אבל היכא דמסייע לה מעיזה ומעיזה: **מתני'** *^ד^נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה אמר רבי יהודה אין שתי ידים זוכות כאחת אלא אביה מקבל את גיטה בלבד וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש: **גמ'** במאי קמיפלגי רבנן סברי ידא יתירתא זכי לה רחמנא ורבי יהודה סבר במקום אביה יד דילה לאו כלום היא: וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה: ת"ר *^ה^קטנה היודעת לשמור את גיטה מתגרשת ושאינה יודעת לשמור את גיטה אינה מתגרשת ואיזו היא קטנה יודעת לשמור את גיטה כל שמשמרת גיטה ודבר אחר מאי קאמר א"ר יוחנן ה"ק כל שמשמרת דבר אחר מחמת גיטה מתקיף לה רב הונא בר מנוח הא שוטה בעלמא היא אלא אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא ^ו^כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר אמר רב יהודה אמר רבי אסי ^ז^צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה בין לעצמו ובין לאחרים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי דא ודא אחת היא מאי דא ודא אחת היא אמר רב חסדא אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים מתיב רב חיננא וורדאן *^ח^כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית ואומר הרי זו לכל בני המבוי ^ט^ומזכה להם ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים *האי שפחה היכי דמי אי דאתיא שתי שערות מאי בעיא גביה אלא לאו דלא אתיא שתי שערות וקתני זוכה לאחרים שאני שיתופי מבואות דרבנן אמר רב חסדא אישתיק וורדאן מאי הוה ליה למימר *כל דתקון רבנן

בעין

מתני' היא ואביה. או היא או אביה היא יש לה יד דהא גדולה היא ואביה נמי זכאי לקבלו ומ"מ יד דידה כדקיימא קיימא דהא גדולה היא ואם היתה יתומה *היא מהוה את עצמה והיא מקבלת את גיטה והשתא נמי לא שנא: **גמ'** יד דידה לאו כלום היא. דלגמרי אוקמה רחמנא ברשותיה כל ימי נערות אלא א"כ נישאת: אינה מתגרשת. דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת הכי דרשינן לה ביבמות בפרק חרש שכנסה (דף קיג:) הלכך אפילו בקבלת אביה אינה מתגרשת: כל שמשמרת דבר אחר מחמת גיטה. שאם אבדה גיטה משמרת דבר אחר שאינו דומה לו וכסבורה שהוא גיטה: הא שוטה בעלמא היא. ואין לך משלחת וחוזרת יותר ממנה דמדלא קתני שמשמרת שטר אחר מכלל דלאו שטר הוא אלא מידי דלא דמי ליה: [צרור וזורקו]. קטן שנותנין לו צרור וזורקו וכשנותנין לו אגוז נוטלו: זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים. אם זיכה אדם לחברו דבר ע"י אותו קטן שמסר בידו החפץ ואמר זכה בחפץ זה לפלוני לא זכה ואם בא הנותן לחזור חוזר: חפץ ומחזירו לאחר שעה. כשתובעין אותו ממנו: זוכה אף לאחרים. ומדרבנן: דא ודא. שתי תקנות אלו דינן שוה: מאי אחת היא. שניהם לזכות או שניהם שלא לזכות: וורדאן. מאנשי וורדניא מקום: משתתפין במבוי. להיות כל החצרות מוציאין לתוכו ויטלטלו בכולן: את החבית. שהיין בתוכה לשיתוף דסתם שיתוף ביין: מאי בעיא גביה. הרי היא יוצאת בסימנין: שיתוף מבואות דרבנן. דמדאורייתא אין אסור להכניס ולהוציא אלא מרשות היחיד לרשות הרבים: אשתיק וורדאן. כאלם שלא השיב תשובה על תירוץ זה:

מערימין

הני מילי לחומרא אבל לקולא לא. ואפי' לרב ששת דאמר בפרק בכל מערבין (עירובין דף לב.) דבשל תורה נמי חזקה שליח עושה שליחותו הני מילי במקום שאם לא יעשה שליחותו יבא המשלח לידי עבירה אם יסמוך על השליח אבל כאן אם לא יתן גט או לא יקדש שלא יבא המשלח לידי עבירה בשביל כך מודה רב ששת דאין חזקה שליח עושה שליחותו לקולא ושם הארכתי: **נערה** המאורסה היא ואביה כו'. פירש בקונטרס דוקא נערה אבל קטנה דוקא אביה ולא היא אם יש לה אב והא דאמר בגמרא רבנן סברי יד יתירא זכי לה רחמנא היינו יד עצמה שניתוסף לה כשהיא נערה דכשהיתה קטנה לא היה לה יד כי אם יד אב ושוב הגיה רש"י בפ"ב דקידושין (דף מג:) *דה"ה קטנה והא דנקט נערה להודיעך כח דרבי יהודה וכן עיקר והביא ראיה רבינו יצחק ב"ר מאיר דבפרק שני דקדושין (דף מד:) פריך לרב נחמן דאמר אין נערה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה מהא דתנן קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה הרי זה גט ומשני כשאין לה אב אבל מעיקרא סלקא דעתך דאיירי כשיש לה אב ואפילו הכי קתני עד שיגיע גט לידה ש"מ דאף אם יש לה אב אם הגיע גט לידה מגורשת והא דאמרי' בגמרא יד יתירא זכי לה רחמנא היינו יד האב דיד עצמה עיקר שיש לה בבגרות ולא ניתן לה יד האב לבטל כח ידה ור' יהודה סבר דבטל כח ידה וניתן לה יד האב: **וכל** שאינה יכולה לשמור את גיטה כו'. פי' בקונטרס אפילו על ידי אביה דהא שוטה היא וא"ר (א) יצחק ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת וכן בפרק חרש (יבמות דף קיג:) ור"ת מפרש דעל ידי אביה מתגרשת אע"ג שאינה יודעת לשמור את גיטה והורה כך הלכה למעשה דהא לר' ינאי דדריש התם מוכתן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה יצתה זו כו' לפי אותו טעם מגורשת על ידי אביה דהא אפילו פיקחת אביה מקבל את גיטה ותנא דבי ר' ישמעאל דמפיק מושלחה לא פליג עליה אלא בהא דמפיק מקרא אחרינא אבל משמע דליכא בינייהו מידי וטעמא כיון שיש לה אב הוא שומרה מלחזור ועוד דבירושלמי בהדיא קורא אותה שיש לה אב יכולה לשמור את גיטה א"כ מתגרשת על ידי אביה לכולי עלמא דהא לא מצרכי הכא אלא שתהא יכולה לשמור את גיטה וכן נראה דאי כשאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת אפי' ע"י אביה א"כ לענין קדושין נמי לא תתקדש דוילאה והיתה כתיב דאיתקש הויה ליציאה ולפי זה לא מיתוקמא הך סיפא דכל שאינה יודעת כו' בים לה אב כר"י אלא כרבנן דלר"י מאי איריא אינה יודעת לשמור את גיטה דאינה מתגרשת על ידי עצמה אפילו יודעת לשמור אינה מתגרשת על ידי עצמה אבל באין לה אב מיתוקמא שפיר כרבי יהודה (א): **כל** שמבחנת בין גיטה לדבר אחר. הייתו כפעוטות ופעוטות הייתו כבר (ב) שית וכבר עשר כל חד לפום חורפיה כדאמרי' לקמן וכנגדן בקטנה מתגרשת והשתא אי שיעורא דרב יהודה דאמר חפץ ומחזירו לאחר שעה קודם לשיעורא דפעוטות היה סברת רב יהודה אפכא לגמרי מדרב חסדא דלרב יהודה זוכה לאחרים קודם שיהא מקחו מקח וממכרו ממכר ולרב חסדא הוה אפכא דפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר ואין זוכים לאחרים עד שיביאו שתי שערות לרב חסדא מדפריך עליה משפחה שלא הביאה שתי שערות: **אלא** לאו דלא אתיא שתי שערות. וא"ת מאי שנא שפחה מבנו ובתו הקטנים דאין מזכה על ידם ואור"ת דלרבי יוחנן דאמר בפ"ק דב"מ (דף יב:) גבי מציאה לא גדול גדול ממש [כו'] אלא גדול הסמוך על שלחנו של אביו הוא קטן הוא הדין כאן אבל שפחה בשכר טורחה אוכלת ולשמואל דאמר התם קטן קטן ממש ומפרש טעמא התם בשעה שהוא מוצאה מריצה אצל אביו צריך לומר דמהאי טעמא לכל דבר ידו כיד אביו ועל חנם דחק לומר ר"ת דשפחה אוכלת בשכרה דנראה דלא חשבינן יהוש ידו כיד בעל הבית בשביל שהוא סמוך על שלחנו אלא דוקא בבנו דכל הסמוכין על שלחן בעל הבית אין מציאתם שלו ובתו נראה דאפי' אין סמוכה על שלחן אביה מציאתה שלו משום איבה דלמא מסר לה למנוול ומוכה שחין כדאיתא בפ' נערה (כתובות דף מז.) דטעמא משום איבה שייך אפי' אינה סמוכה על שלחנו ואף בנערה עד שתיבגר וצריך ליזהר שלא לזכות ערוב ע"י בנו אפי' גדול אם סמוך על שולחנו דקיי"ל כר' יוחנן לגבי שמואל דלאו גדול גדול ממש ואין להמוה דהכא אמר שפחה שהיא קטנה זוכה בעירוב ובפ' מי שהוליאוהו (עירובין דף מט:) אמרי' דלשמואל דאמר עירוב משום קנין קטן לא דהתם דלית ליה בית לקטן קאמר: **שאני** שתופי מבואות דרבנן. משמע דרב יהודה ורב חסדא פליגי אי זוכה לאחרים מדאורייתא או לא ואע"ג דמציאת חרש שוטה וקטן לא הוי גזל אפילו לרבי יוסי אלא מדבריהם הכא דדעת אחרת מקנה אותם שאני וא"ת והא זכיה היא מטעם שליחות ואין שליחות לקטן מאתם גם אתם (קידושין מא:) וי"ל דאין למעט קטן משליחות מקרא דתרומה אלא במילתא דליתיה בתרומה דנפשיה אבל בזכיה כמו שזוכה לעצמו זוכה נמי לאחרים וא"ת תקשי ליה לרב יהודה הא דאמרי' ברים האיש מקדש (שם דף מב.) איש זוכה ואין קטן זוכה וי"ל דהתם לא מיירי בדעת אחרת מקנה אותו אלא לאשמועינן דפסח שלו אינו יכול להמנות אחרים עליו דסלקא דעתין שיוכל להמנות משום דשה לבית אבות דאורייתא והוי לענין פסח כמו גדול אי נמי היא גופה קמ"ל דשה לבית אבות לאו דאורייתא ואין לו כח לזכות בו לא לאחרים ולא לעצמו:

א) [וע"ע תוס' יבמות קיג: ד"ה יצתה ותוס' קידושין מג: ד"ה וכל שאינה]. ב) פי' מבר שית עד בר עשר.

תוספות רי"ד

השמד שאני אבל שלא בשעת השמד לא היה צריך לשנות אלא שנים שיאמרו בפנינו קבל וכיון דקי"ל דהלכה כר' אלעזר אין הלכה כרב חסדא שגם רב חסדא לא אמר אלא אליבא דר' מאיר דאמר עדי חתימה כרתי ולא בעי עדי מסירה. ומהכא מוכח דבעי ר' אלעזר עידי מסירה אע"ג דאיכא עידי חתימה: איתמר בעל אומר לגירושין ושליח אומר לגירושין. פי' שליח להולכה הוא והיא אומרת נתן לי ואבד ממני א"ר יוחנן הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואינה מגורשת ואמאי וניהמניה לשלי' פי' דשליח להולכה נאמן ואינו צריך עידי מסירה כ"א האשה ושליח לקבלה מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דשליח דליהימניה וליהמניה לבעל דאמר ר' חייא בר אבין א"ר יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן מי קאמר גירשתי פי' אילו הוה אמר נתתי גט לאשתי הוה נאמן דמה לו לשקר הרי בידו לגרשה אלא הוא אומר שנתנו לשליח להולכה ולא ידענו אם נתני השליח לאשה ונימא חזקה שליח עושה שליחותו דאמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת שלוחו אסור בכל הנשים שבעולם חזקה שליח עושה שליחותו ה"מ לחומרא אבל לקולא לא וליהמנה לדידה מדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה הני מילי היכא דליכא איניש אחרינא דמסייע לה אבל הכא דאיכא איניש אחרינא דמסייע לה מעיזה ומעיזה עיין מילתיה דרב המנונא בפ' האשה שנתאלמנה ולקמן בסוף פ' המגרש

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכל שאינה וכו' וא"ר יצחק נ"ב ישמעאל:

גליון הש"ס

גמ' כל דתקון רבנן. פסחים דף לג ע"ב: ויומא דף לא. קטן: עי"ש דף לד. כתובות דף נד.: רש"י ד"ה היא ואביה וכו' היא מהוה את עצמה. לא זכיתי להבין מה דנקט רש"י היא מהוה עצמה דמוה לכאורה ליכא דוכתא כ"כ לגמרי דו"ל דהתם כיון דקדושין היו בקטנות בקטנות וכדאמרי' גבי חרש כשם שכנסה בקדשה אביה ונתייתמה מקבלת גיטה אביה א"כ לגמרי נקט רש"י היא עצמה. וכו' ויחזר עיי': תד"ה נערה המאורסה כו' דה"ה קטנה. ע' לקמן ד' סה ע"א תד"ה שניהם:

כתב ר"י ז"ל וכיון דאמרי' חזקה שליח עושה שליחותו לחומרא אי בעלה כהן היא איתסרא עליה. לעלמא לא שרייה עד דיהיב לה גיטא אחרינא ואי מיית ועדיין לא יהיב גיטא אחרינא אסירא לכהן ואי אית לה יבם חולצת ולא מתייבמת עיין פתרון משנה זו בפ' האיש מקדש: **מתני'** נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה ר' יהודה אומר אין שתי ידים זוכות כא' אלא אביה מקבל גיטה בלבד וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש פי' נערה תקרא מבת י"ב שנה ויום אחד אם הביאה שתי שערות אבל קודם י"ב שנה ויום אחד אין חשובין סימנין אלא כשומא בעלמא וקטנה היא ואם לא הביאה שתי שערות אע"פ שיש לה י"ב שנים קטנה היא עד שתביא שתי שערות בתרתי בני' לשוייה נערה שנים וסימנין ולאחר שבאה לכלל שנים והביאה שתי שערות אזי היא נערה וממתנת ו' חדשים והיא בוגרת שאין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד ודוקא נקט נערה ולא קטנה ולא בוגרת שאם היא נערה שהיא אשה גדולה ויש לה דעת שאפילו אם לא היה אב היתה היא מקדשת עצמה קדושי תורה או היא רשאית לקבל גיטה אע"פ שיש לה אב אבל קטנה אינה רשאית היא לקבל גיטה במקום אביה ואע"ג דלא בעי' דעת אשה בגט וקטנה נמי ראויה לקבל גיטה כדאמרי' לקמן דוקא אם אין לה אב כגון שמת אביה לאחר שקדשה שאע"פ שהיו קדושיה קדושין גמורים מן התורה היא מקבלת גיטה אע"פ שהיא קטנה אם יודעת להבחין בין אגוז לצרור כדאמרי' לקמן שתהא ידה חשובה יד אבל אם אביה קיים אביה מקבל גיטה ולא היא שאין כח לקטנה לקבל גיטה במקום אביה כ"א הנערה שהיא בת דעת ואם היתה בוגרת כבר יצאה מרשות אביה והיא מקבלת גיטה ולא אביה ולהכי תני נערה למעוטי בוגרת וקטנה ר' יהודה אומר וכו' במאי קמיפלגי רבנן סברי יד יתירא זכי לה רחמנא ור' יהודה סבר במקום אביה יד דידה ולא כלום היא. פי' מאי דילפי' מבנעוריה בית אביה שתנערה היא ברשות אביה עד שתנשא לא למעשי יד דידה אלא ריבה לה הכתוב גם יד האב וידה כדקיימא קיימא ור' יהודה סבר רחמנא אוקמה לנערה ברשות האב למימרא דידה במקום אביה ולא כלום הוא וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים: וכל שאינה יכולה לשמור גיטה אינה יכולה להתגרש פי' לאו ארישא קיימא דיש לה אב אלא מילתא באנפה נפשה היא שאע"פ שאין לה אב אם אינה יודעת לשמור גיטה אינה יכולה להתגרש ואע"ג דלא בעי' דעת אשה בגט יד מיהא בעי' ואם אינה יודעת לשמור את גיטה לא חשיבה ידה יד אבל משעה שהיא יודעת לשמור את גיטה שתהא ידה חשובה יד היא מתגרשת בקבלתה אם אין לה אב ואע"פ שקבל אביה קדושיה

שמ

כעין דאורייתא תקון ואידך כי אמרינן *כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון במילתא דאית לה עיקר מה"ת אבל מילתא דלית לה עיקר מן התורה לא מתיב רב אויא **מערימין על מעשר שני כיצד אומר אדם לבנו ובתו הגדולים לעבדו ושפחתו העברים הא לכם מעות הללו ופדו בהן מעשר שני זה (ואוכלו בלא חומש) האי שפחה ה"ד אי דאתיא ב' שערות מאי בעיא גביה אלא לאו דלא אתיא ב' שערות הבא במאי עסקינן במעשר בזמן הזה דרבנן ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא והתניא *אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא בעציץ שאינו נקוב דרבנן אמר רבא ג' מדות בקטן *צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון *הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה הגיעו לעונת נדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנה חולצת ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים:

מתני' *קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך אם רצה הבעל לחזור יחזור שאין קטן עושה שליח ואם אמר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה אם רצה לחזור לא יחזור *האומר *תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר *האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקיבלו לה במקום אחר פסול ר' *אלעזר מכשיר הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר:

גמ' *ורבי אלעזר מאי שנא רישא דלא פליג ומאי שנא סיפא דפליג איהו דמדעתיה מגרש קפיד איהי דבעל כרחה מתגרשת *מראה מקום היא לו:

מתני' הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד התקבל לי גיטי במקום פלוני *אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום ר"א אוסר מיד:

גמ' וגיטא מיהא הוי והאמרת רישא לא הוי גיטא לא צריכא דאמרה ליה התקבל לי גיטא במתא מחסיא וזימנין דמשכחת ליה בבבל וה"ק ליה משקל כל היכא דמשכחת ליה שקליה מיניה גיטא

מערימין. לפדותו בלא חומש שאדם מוסיף חומש כשפודה את מעשר שני שלו ואינו מוסיף חומש על של אחרים אם קונהו מחבירו: ופדו בהן מעשר שני. ממנו דהוו להו אחרים לגביה והם סמוכים על שולחנו ושלהם שלו שהם חוזרים ונותנים לו: אלא בזמן שהיובל נוהג. דבעינן ואיש אל משפחתו תשובו (ויקרא כה): שלש מדות. חלוקות בזכיית קטן: וכנגדן בקטנה. חשיב לה יודעת לשמור קידושיה ומתקדשת בקידושי אמה או אחיה לדעתה או בקבלת עצמה אם יתומה היא: למיאון. שצריכה למאן ואינה יוצאה בלא מיאון דתנן ביבמות (דף קז:) כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן וזו יודעת לשמור היא: הפעוטות. תנן בהניזקין (לעיל דף נט.) דמקחן מקח במטלטלין ופרשי' כבר שית כבר תמני: וכנגדן בקטנה. משהגיעה לימים הללו משלחה ואינה חוזרת קרינא בה ומתגרשת בקבלת עצמה אפי' קיבל בה אביה קידושין ומת ואע"פ שקידושיה קידושין מן התורה: הגיעו לעונת נדרים. שנה אחת לפני נערותה נדריה נבדקין כדתנן במס' נדה (דף מה:) בת אחת עשרה שנה ויום אחד נדריה נבדקין ואם ידעה לומר לשם מי נדרה לשם מי הקדישה נדרה נדר והקדישה הקדש: חולצת. אם הביאה סימנין ולא אמרי' שומא נינהו אבל קודם הזמן הזה קטנה היא ואין סימניה סימנין ואינה חולצת דאיש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש: למכור בנכסי אביו. קרקעות: עד שיהא בן עשרים. הוי קטן:

מתני' אם רצה הבעל לחזור. קודם שיגיע גט לידה: פסול. דאין רצונו שיעשו עליו שם וקפידא היא: הרי היא במקום פלוני. אינו אלא כמראה מקום שם תמצאנה: ור' אלעזר מכשיר. טעמא מפרש בגמ':

גמ' מאי שנא רישא דלא פליג רבי אלעזר. גבי תן גט זה לאשתי במקום פלוני וקתני פסול: מדעתיה מגרש. והדבר תלוי בו איכא למימר קפידא היא ודוקא קאמר ליה אבל איהי דבעל כרחה מיגרשה מנא ידעה דניחא ליה לבעל למיתבי' התם הלכך אינה אלא כמראה מקום שם תמצאנו:

מתני' הבא לי גיטי אוכלת בתרומה. אם אשת כהן היא עד שיגיע גט לידה: לאותו מקום. שכך אמרה לו לא תהא שלוחי לקבלה אלא שם ובגמרא פריך וגיטא היכי הוי הואיל וקיבלו במקום אחר ואפי' כשיגיע שם והא תנן לעיל פסול: אוסר מיד. משפירש מאצלה רבי אלעזר לטעמיה דמכשיר כשקיבלו במקום אחר דמראה מקום היא לו ומשעת קבלה איגרשא לה לפיכך משעה שפירש מלפניה אסורה שמא מצאו חוץ לעיר וקיבלו הימנו:

גמ' וזימנין דמשכחת ליה בבבל. כיון דהדר אמרה ליה הכי מכלל דלא קפדה אי מקבל ליה בדוכתא אחרינא והאי דקבעה ליה עיקר במתא מחסיא הכי קאמרה לא תהא שלוחי לקבלה להתגרש אני על ידך עד דמטית התם: דהא

כעין דאורייתא תקון. והא דסגי בהגבהת טפח *גבי חבית של שיתופי מבואות אפי' לפירוש הקונטרס דלא קניא הגבהה בעלמא אלא בג' טפחים חשיב ליה כעין דאורייתא כיון דמגביה בר זכייה ויש בה הגבהה קצת:

ופדו בהן מעשר שני. וא"ת ומאי מהני פדיית קטן והא אין מעשה קטן כלום ובת"כ (פרשת בחקותי) ממעט קטן שאינו פודה מעשר שני ותנן נמי (תרומות פ"א מ"א) חמשה לא יתרומו וקטן חד מנייהו ולעיל בהניזקין (דף נט.) תניא אפוטרופין תורמין ומעשרין משמע אבל קטן לא ומאי שנא פדיית מעשר מתרומה וי"ל דאתיא כמ"ד במס' תרומות (פ"א מ"ג) דהגיעו לעונת נדרים כשם שנדרן נדר כך תרומתן תרומה וכשם שחל שם תרומה על פיו ומשתרי טבל באכילה ה"נ מתחלל מעשר שני על ידו וא"ת היאך פודה לאחרים הא אפי' למ"ד זוכה לאחרים היינו כשדעת אחרת מקנה אותו לאחרים ופדיית מעשר נהי דחשבינן ליה כזוכה לאחרים מ"מ אין דעת אחרת מקנה אותו לאחרים ע"י זכיית קטן והוי כמו מציאה דלא זכי מדאורייתא וי"ל כיון דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא ותרומתו תרומה וחילולו חילול אם לגבי ממון זוכה לאחרים מן התורה כשדעת אחרת מקנה אותו א"כ לענין חילול מעשר יש לו להועיל אפי' בלא דעת אחרת אבל לרב חסדא דאינו זוכה לאחרים אע"פ שלעצמו זוכה גם בחילול מעשר לא יזכה לאחרים בחילול אע"פ שלעצמו מחלל:

ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא. ה"נ *הוה מצי למיפרך אי בזמן הזה למה לו להערים והלא יכול לחלל שוה מנה על שוה פרוטה וחומשה ולמאן דאמר בהזהב (ב"מ דף נג:) דבעינן [*אף] בחומשה שוה פרוטה יחלל שוה מנה על חמש פרוטות: לעיל

צרור וזורקו זוכה לעצמו. וא"ת והא דתנן במי שמת (ב"ב דף קנו:) זכין לקטן ואין זכין לגדול הא קטן גופיה אמר הכא דזכי וי"ל דהתם בפחות מכאן אי נמי בקנין חליפין דאין מבחין:

וכנגדן בקטנה חולצת. פירש בקונטרס שנה אחת לפני נערות כגון בת י"א שנה ויום אחד אם הביאה סימנין חולצת ולא אמרי' שומא נינהו וקשה דרבא גופיה פסיק בסוף פ' יוצא דופן (נדה דף מו.) הלכתא תוך הזמן כלפני הזמן ומפרש רבינו שמואל כנגדן בקטנה היינו לא הגיע לעונת נדרים קאמר אלא בת י"ב שנה ויום אחד דהא הגעת נדרים של קטן כנגדן באשה גדולה היא ואין הלשון משמע כן ואור"ת דאליבא דר' יוסי קאמר רבא הכא דאמרי' בפ' מצות חליצה (יבמות דף קה:) מדברי ר' יוסי נלמד דקטנה חולצת בפעוטות ורבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים ועוד מפרש דהא דמסיק התם והלכתא עד שתביא שתי שערות כל זה מדברי רבא כלומר לר' יוסי עד שתגיע לעונת נדרים אבל הלכה עד שתביא שתי שערות והא דנקט רבא למילתיה כר' יוסי כדי לעשות כלל שלו ולומר בכולן כנגדו בקטנה ועוד יש לומר דהכא גרסי' רבה דהא מסיק ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנה.) אמר רבא אמר ר"נ מבן י"ח שנה וליכא למימר דהתם משמיה דר"נ קאמר וליה לא ס"ל דהא מסיק התם דמכללא איתמר ומוכח מעובדא דאתא לקמיה דרבא דפחות מבן עשרים דזבין נכסי כו' דסבר רבא בן י"ח:

התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד. הוה לן למימר דלוקי אשה בחזקתה שלא נתגרשה אלא חומרא בעלמא היא שהחמירו חכמים משום דחזקה שליח עושה שליחותו ואע"ג דאין ביד השליח לעשות שמא לא יתן לו את הגט כמו שאסור בכל הגטים שבעולם *) אע"ג דכל אחת היא לו בחזקת היתר וגם אין ביד השליח לעשות שליחותו: גיטא

*) [לעיל סד.]

[עירובין עט:]

לב א מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל"ח:

לג ב מיי' פ"י מהל' שמיטה ויובל הל"ט ופ"א מהל' עבדים הל"י סמג עשין פג טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' יד:

לד ג מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל"ט:

לה ד מיי' פ"ד מהל' אישות הל"ז סמג עשין מ טוש"ע אה"ע סי' מג סעי' ב וסי' קנה סעי' ב:

לו ה מיי' פ"ב מהל' גירושין הל"ח סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ו:

לז ו מיי' פי"א מהל' נדרים הלכה א ופ"א מהל' ערכין הלט"ו סמג לאוין רמג טוש"ע יו"ד סי' רלג:

לח ז מיי' פ"ב מהל' אישות הל"ח ופ"א מהל' יבום הל"ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קסז סעיף ד וע"ש:

לט ח מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלי"ג סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רלה סעי' ט:

מ ט מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' ט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ג:

מא י מיי' פ"ב מהל' שלוחין הל"ב סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קפח סעי' ב:

מב כ מיי' פ"ב מהל' גירושין הלי"ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' ג:

מג ל מיי' שם פ"ט הל' לג סמג שם טוש"ע שם סעי' מה:

[ועי' תוספות ר"ה לא: ד"ה ובקש ר"א]

[גי' רש"ל. וכ"א אין יעוי' רש"א]

מד מ מיי' שם טוש"ע שם סעי' מז:

מה נ ס מיי' שם הל' לד טוש"ע שם סעי' מט:

מו ע מיי' פ"ט מהל' תרומות הל"א סמג לאוין רכח:

מז פ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' נ:

[פסחים ג: וש"נ]

מעשר שני פ"ד מ"ד

ב"מ נ"ג

[קדושין סט. ערכין כט.]

[סוכה מב:]

כתובות ע. לעיל נט. ב"ב קנה:

קידושין מד: לעיל סג.

קידושין ג.

[תוספתא פ"ד] ב"ב קסה. קדושין מט.

[כסת"מ איתא אליעזר וכן במשנה דלקמן]

ס"א פ"ש רישא דל"פ ר"א

קידושין מח. מט. ב"ב קסה.

יקבל במקום אחר ס"א מ"ד

גליון הש"ס

תד"ה ואמה העבריה וכו' הוה מצי למיפרך. ע' בכורות ד' ל ע"א תד"ה בתחלה:

[וע' תוס' נדה מו. ד"ה אבל וביאור יותר בתוס' ב"ב קנה. ד"ה איתמר]

[ז"ל תנן]

תוספות רי"ד

שהן קדושי תורה ואע"פ שאין לה דעת דלא בעי' דעת אשה בגט כ"א שתהא חשובה יד שתדע להבחין: ת"ר קטנה שיודעת לשמור גיטה מתגרשת ושאינה יודעת לשמור גיטה אינה מתגרשת ואיזו היא קטנה שיודעת לשמור את גיטה ואינה רב תנא בר מנות משמיה דרב אחא בי איקא כל שמשמרת בי גיטה לדבר אחר והיינו נותנים לה אגוז ונוטלתו צרור וזורקתו שיש לה דעת להבחין בין זה לזה פי' אם יודעת

לשמור את גיטה מתגרשת בקבלתה ואם לאו אינה מתגרשת בקבלתה עד שיקבלנו אביה ופי' המורה דכתיב ושלחה מביתו והלכת מי שמשלחת ואינה חוזרת יוצאת זו שמשלחת ואינה חוזרת והכי דרשי' ליה ביבמות פ' חרש והילך אפילו בקבלת אביה אינה מתגרשת ואינו נ"ל דדוקא גבי ידה הוא דדרשינן התם הכי דלא מהני לה יד לקבל גיטה ואע"ג דלא בעינן דעת אשה בגט מיהא בעינן והא לית לה יד אבל אביה אמאי נמי [illegible]

[illegible]

גיטא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא: ורבי אלעזר אוסר מיד: פשיטא דהא מראה מקום היא לו *לא צריכא דאמרה ליה זיל למזרח דאיתיה במזרח וקא אזיל למערב מהו דתימא במערב הא ליתיה קמ"ל דילמא בהדי דקאזיל מיגס גאיס ביה ויהב ליה גיטא האומר לשלוחו ערב לי בתמרים ועירב לו בגרוגרות בגרוגרות ועירב לו בתמרים תני חדא עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב אמר רבה ל"ק הא רבנן הא רבי אלעזר הא רבנן דאמרי קפידא הא רבי אלעזר דאמר *מראה מקום היא לו ורב יוסף אמר הא והא רבנן כאן בשלו כאן בשל חבירו א"ל אביי ואלא הא דתניא האומר לשלוחו ערב לי במגדל ועירב לו בשובך בשובך ועירב לו במגדל דתניא חדא עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב התם מאי שלו ושל חבירו איכא התם נמי איכא פירי דמגדל ופירי דשובך: מתני' האומר כתבו גט ותנו לאשתי גרשוה כתבו איגרת ותנו לה הרי אלו יכתבו ויתנו פטרוה פרנסוה עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום: גמ' ת"ר שלחוה שבקוה תרכוה הרי אלו יכתבו ויתנו פטרוה פרנסוה עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום תניא *רבי נתן אומר פטרוה דבריו קיימין פיטרוה לא אמר כלום *אמר רבא רבי נתן דבבלאה הוא ודייק בין פיטרוה לפטרוה תנא דידן *דבר א"י הוא לא דייק איבעיא להו הוציאוה מהו עזבוה מהו התירוה מהו הניחוה מהו הועילו לה מהו עשו לה כדת מהו פשוט מיהא חדא דתניא עשו לה כדת עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום: מתני' *בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשיירא *רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן: גמ' גניבא יוצא בקולר הוה כי הוה קא נפיק אמר הבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דנהר פניא אמר רבי זירא דרא

רש"י

דהא מראה מקום היא לו. דאמר רבי אלעזר לעיל אשה כיון דלאו בדידה תליא קביעות מקומה לא הויא קפידא אלא כמראה מקום: לא צריכא. הא דאיצטריך למיתני אוסר מיד אלא דאיתיה לבעל במזרח והאי שליח אזיל למערב: מהו דתימא. לא תיתסר מיד דהא למערב ליתיה לבעל דניחוש דלמא משכח ליה באורחיה בצאתו מן העיר: מיגס גייס ביה. פוגע בו: ערב לי בתמרים. לסוף אלפים של תחום: הא רבנן. דאמרי לעיל גבי דידה אע"ג דלא בדידה תליא ולא איכפת לה אמרי' כל מאי דאמר איניש לשלוחיה אי שני לאו שלוחיה הוא ה"נ אין עירובו עירוב: מראה מקום הוא לו. במידי דליכא פסידא ולא איכפת ליה: הא והא רבנן. ואינהו נמי לא אמור קפידא אלא גבי אשה דהתם ניחא ליה דתיתזל ולאו בדוכתא אחריגא והנך מתנייתא כאן בשלו עירובו עירוב דלא איכפת ליה והאי דקתני אינו עירוב כגון דיהב ליה חבריה רשות לערובי מתמרים דידיה ואמר לו האיך לשלוחיה ערב לי בתמרים דפלוני *דהכא ודאי קפידא הוא דבגרוגרות דחבריה לית ליה רשותא: במגדל. קא סלקא דעתין הנח לי עירובי במגדל שבסוף אלפים: מאי שלו ומאי של חבירו איכא. דמקפיד מי מקפיד ההוא חבריה אי מנח ליה בהאי או בהאי: פירי דמגדל. במגדל דקתני לאו לאתטוחיה הוא אלא ערב לי מפירות פלוני שיש לו במגדל: מתני' כתבו גט ותנו לאשתי. לשון בני אדם הוא כבר החזיקו בו לקרות לספר כריתות אשה גט: גרשוה. נמי כבר נהגו לקרות גירושין: כתבו איגרת ותנו לה. גם זה לשון הגט שכותבין בו ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואיגרת שבוקין: פטרוה לא אמר כלום. דדלמא לשון פטור וחובה להקל מעליה חובות שחייבת: פרנסוה. כל לשון פרנסה לשון עשיית צרכיה הוא קונדיי"ר בלע"ז כמו לפרנסה שמין באב (כתובות דף סח.) וכמו מוליאין לפרנסה ואין מוליאין למזונות (שם דף סט.) הלכך לא ידעינן אי צורכי גט הוא שלא תהא זקוקה ליבם או צורכי מלבוש וכסות הוא: כנימוס. כחוק לא ידעינן אי חק גט אי חק מזון וכסות וכן כראוי: גמ' שלחוה. לשון ושלחה מביתו (דברים כד) נקט האי גברא: שבקוה. לשון אגרת שבוקין: תרכוה. לשון תרוכין גירושין: ר' נתן אומר פיטרוה דבריו קיימין. לשון גט פטורין כך שמעתי ולי נראה הפוך פטרוה שעל כרחך בלשון נואה הוא כמו שלחוה וכמו דכרו *שכרו הוא לשון גט פטורין שהוא דגש פיטרוה שבלשון נוואה הוא רפי כמו אמרו שלחו מכס (בראשית מב) שמשו מלכים (שופטים ה) אף פיטרוה הוא לשון פטור וחובה דאי לשון פטורין היה לו להדגיש פטרוה: רבי נתן דבבלאה הוא. שבא מבבל כדאמרינן בבבא בתרא (דף קלא.) והעזתי פני בנתן הבבלי: ודייק בין פיטרוה לפטרוה. שמספרין פעמים בלשון ארמי ופעמים בלשון עברי הלכך כי אמר פטרוה לשון גט פטורין הוא שהדגיש וסיפר בלשון ארמי וכי אמר פיטרוה סיפר בלשון עברי ואמר לשון פטור וחובה: תנא דידן דבר ארעא דישראל הוא. וכל סיפורו לשון עברי לא דייק בין פטרוה ובין פיטרוה (א) ולאו לגט פיטורין. איכון דפיטורין לשון ארמי הוא תרגום של שילוח: הוציאוה מהו. מי אמרי' לישנא דקרא נקט ויצאה מביתו (דברים כד) או דילמא לאו לישנא דקרא הוא דלא כתיב והוציאה מביתו אלא ויצאה היא מעצמה: עזובה מהו. לשון איגרת שיבוקין הוא או דלמא כיון דלאו לשון עזיבה כתבינן בגט לאו לישנא דגיטא הוא: התירוה מהו. לשון מותרת לכל אדם הוא או לשון התרת נדרים או התרת תגורה: פשוט מיהא. מתניתא חדא מהני בעיין עשו לה כדת לא אמר כלום: מתני' היוצא בקולר. ליהרג למלכות: ואמר כתבו. אע"פ שלא אמר תנו: יכתבו ויתנו. דאגב פחדיה טריד ולא פריש: המפרש. לים: והיוצא בשיירא. למדברות: המסוכן. חולה: גמ' מחמרא. מיין שיש לי דרא

תוספות

גיטא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא. וא"ת ואם איכא רוצה שיהא גט עד מתא מחסיא גם כשיגיע למתא מחסיא לא יהא גט דהא אינו מקבלו שם מיד הבעל והוי כמו טלי גט מעל גבי קרקע ואי מיירי כשהבעל עושהו שליח להולכה עד מתא מחסיא ושם הוי שליח לקבלה והא לא חזרה שליחות אלא הבעל וי"ל דמיירי דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם שוי שליח להולכה ויקבליה כדאמרי' בפ' שני (לעיל דף כד.) א"נ מבבל ועד מתא מחסיא הוי הכל שליח לקבלה והוי כאומר לאשה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד לאחר ל' יום. רבינו יצחק ב"ר מאיר:

הא והא רבנן. פי' בקונטרס דלרבנן נמי לא הוי קפידא אלא גבי אשה משום דהתם ניחא ליה דתיתזל ולא בדוכתא אחריגא אבל גבי עירוב בשלו לא איכפת ליה והא דקתני אינו עירוב בשל חבירו כגון דיהיב ליה חבריה רשותא לערב בתמרים דידיה דהכא ודאי קפידא הויא דבגרוגרות דחבריה לית ליה רשותא וקשה דלא משמע כלל דפליג רב יוסף אסוגיא דלעיל דסבר דלרבנן הוי קפידא בעירוב שלו כמו באשה ולא בא רב יוסף לחדש אלא בשל חבירו ועוד דא"כ הל"ל הא והא ככולי עלמא דרבי אלעזר נמי מודה בשל חבירו דהויא קפידא כמו בבעל דמודה ר"א דהוי קפידא ולכך נראה לפרש דשלו הוי קפידא אבל בשל חבירו דהוי בשל שליח בכל מה שירצה השליח יערב לו כיון דמערב לו בפירותיו וא"ת השתא משמע דלרבנן בשלו הוי קפידא גם לרב יוסף כדפירשנו וכן בפ' (הנהנה) [השליח] (מעילה דף כא.) הבא לי מן החלון והביא לו מן הדלוסקמא שליח מעל משום דלא עשה שליח שליחותו דקפידא הוי ותימה דבסוף המפקיד (ב"מ דף מב:) גבי כשותא משמע דלא הוי קפידא משום דלא אמר לו מהאי רמי ומהאי לא רמי ואין נראה לומר דאתיא כרבי אלעזר דהכא א) דהילכתא כוותיה דקאי רשב"ג בשיטתיה - בפ' גט פשוט (ב"ב דף קסה.) מדלא מייתי לה התם בהמפקיד ונראה דהכא ודאי שהזכיר תמרים וגרוגרות והזכיר חלון ודלוסקמא לא היה מזכיר אם לא שהיה מקפיד אבל בהמפקיד דאחוי לסרסיה היכן כשות שלו מונח והוו התם תרי כריא דכשותא וגם אין רגילין להקפיד כיון שהכל מין אחד הא לא הוי ליה לאסוקי אדעתיה שיהא לאחרים כשות בביתו של זה*:

מאי שלו ושל חבירו איכא. לא בעי לשנויי הא דתניא עירובו עירוב בסמוכין זה לזה והא דתניא אין עירובו עירוב במרוחקין זה מזה דא"כ אפי' שובך ושובך נמי ועוד דניחא ליה לשנויי הכל בחד גוונא:

א) אע"ג דלית הלכתא כנ"ל. מ"ר. ב) [וע' תוס' ב"מ מב: ד"ה מי אמר] דמי

תוספות רי"ד

הילכך בכל דהו לבד שתדע להבחין בין גיטא לדבר אחר מתגרשת ומ"ה לא תניא גבי קידושין איגורי קטנה שיודעת לשמור קידושיה כדתניא גבי גט משום דשמירת הקידושין היא שמירה יפה ולא הבחנה בעלמא הילכך לא הוצרך לפרשה דמפורשת ועומדת היא מסתמא אבל שמירת הגט שאינה אלא הבחנה בעלמא הוצרך לפרש והכי גרסי' גבי צרור וזורקו אגוז ונוטלו מתגרשת בקידושי אביה תבי הפעוטות מתקדשת למיאון והכי גרים ר"ח ור"י ז"ל אבל בעל ה"ג גרים איפכא בהלכות מיאון שחיבר גבי צרור וזורקו אגוז ונוטלו מתקדשת למיאון וגבי הפעוטות מתגרשת בקידושי אביה והכי גרים גם המורה ואינו נ"ל זו הגירסא חדא דיותר דעת צריך בקידושין מבגירושין שהאשה יוצאה לרצונה אבל אינה מתקדשת אלא לרצונה ותו. דא"כ ק' ליה לרבא מן הברייתא דבברייתא מפרש כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר דהיינו צרור וזורקו אגוז ונוטלו ורבא אמר כפעוטות: הגיעו לעונת נדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנה חולצת פי' עונת נדרים היא שנה אחת לפני גדלתן דהיינו כל שנת י"ב לנקבה וכל שנת י"ג לזכר כדתנן בנדה שנדריהן נבדקין אם יודעין לשם מי נדרו ולשם מי הקדישו נדריהן נדר והקדשן הקדש והכא בזכרים מיירי דכל ג' מדות בקטנים מיירי ואמרי' בהו, וכנגדן בקטנה והכי נמי בקטנים מיירי דעונת נדרים דידהו בני י"ב שנה ויום א' כל שנת י"ג נדריהן נבדקין וכנגדן בקטנה כשהיא בת י"ב שנים ויום א' היא אשה גמורה וחולצת עיין בערך נ"ו בס"ה ולמכור בנכסי אביו דהיינו הקרקעות כקטן חשיב עד שיהא בן כ': מתני' קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה אם אין לה אב לידה ממש ואם יש לה אב ליד אביה כדפרשי' לעיל שאין יד לקטנה לקבל גיטה בחיי אביה בלא רשותו: האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול פי' דהוי קפידא כי הוא חפץ לבוותה באותו מקום וכיון ששינה דעתו בטל שליחותו: הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר פי' דלא הוי קפידא אלא מראה מקום הוא לו: האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר פסול פי' דהוי קפידא שלא רצת להתבזות כ"א באותו מקום וכיון ששינה על דעתה בטלה שליחותו ור' אלעזר מכשיר: ור' אלעזר מ"ש רישא דלא פליגי ומ"ש סיפא דפליגי איש דמרעתו הוא דמגרש הוי קפידא אבל אשה דבין מדעתה בין בעל כרחה מיגרשה מראה מקום היא לו והלכה כת"ק דיחיד ורבים הלכה כרבים ותו דמילתא דר' אלעזר איתוקמא בשיטה בפ' גט פשוט: הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר פי' דשליחות להולכה בעל קעביד ליה ולא אשה והילכך אע"ג דקאמרה אין בכך כלום שאין זה שליחותה אלא שליחות הבעל: הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. פי' שלא עשאתו שליח לקבלת שתהא מתגרשת בקבלתו אלא הזמנה בעלמא עשתה. לך במקום פלוני ואם בעלי רוצה לשלוח לי התקבל לי גיטי הביאותו לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד. פי' דשמא משעה שיצא פגע בבעלה ונתנו לו והיא מתגרשת בקבלתו. התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע לאותו מקום. פי' דכיון דקבעה לו מקום קפידא הוי ואם יקבלנו במקום אחר לא הוי גיטא הילכך אוכלת בתרומה עד שיגיע שליח לאותו מקום ור' אלעזר אומר ר' אלעזר לטעמיה דאמר מראה מקום היא לו ואם קבלו לה במקום אחר כשר הלכך יש לחוש שמא פגע בבעל וקבלו לה: מתני' האומר כתבו גט ותנו לאשתי גרשוה כתבו אגרת ותנו לה הרי אלו יכתבו ויתנו פי' שכל אלו לשון גירושין הן ונהגו העולם לקרוא לגט אגרת מפני שכתוב בו ואגרת שבוקים והלך אחר לשון בני אדם פטרוה פרנסוה עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום. פי' אע"פ שכתוב בגט גט פטורין י"ל לשון פטור חוב הוא להקל מעליה חובות שחייבת. פרנסוה נמי י"ל לשון פרנסת של מזון וכסות הוא. גם כנימוס וכראוי י"ל כחק הנשים וכראוי להם ממזונות וכסות: ת"ר שלחוה שבקוה תרכוה הרי אלו יכתבו ויתנו פטרוה פרנסוה עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום בראשונה היו אומרים היוצא בקולאר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו פי' לקמן תנן הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה מפני שלא אמר כתבו ותנו אבל היוצא בקולאר ליהרג ואמר כתבו מתוך שהוא בהול על מיתתו לא הספיק לגמור כל דבריו ואנן סהדי דכתבו ותנו רצה לומר אלא מתוך פחדו נקצרה לשונו ודוקא היוצא בקולר אבל איניש אחרינא לא עד שיאמר כתבו ותנו חזרו לומר אף המפרש בספינה (בפילנוס) לילך לארץ רחוקה והיוצא בשיירא לילך במדבר גם אלה בהולים הם ואינן יכולין לגמור כל דבריהם ובכתבו בלבד שאמרו הרי אלו יכתבו ויתנו ר' שמעון שזורי אומר אף המסוכן פי' אף החולה גם הוא טרוד בחליו וקשה לו להרבות דברים ואנן סהדי כשאמר כתבו גם תנו רצה לומר אלא מחמת חליו נקצרה לשונו והרי אלו יכתבו ויתנו והלכתא כר' שמעון שזורי דאמרינן בתקוטן בתרא הלכה כר' שמעון שזורי במסוכן ובתרומה

עין משפט נר מצוה

מח א ב ג מיי' פ"ז מהל' עירובין הל' כג סמג עשין מד"ס א טוש"ע או"ח סי' תט סעי' י:
מט ד ה ו ז מיי' פ"ב מהל' גירושין הל"י סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעי' טו:
נ ח ט מיי' שם הל"ב טוש"ע שם סעי' יז:

מסורת הש"ס

ל"צ דאיתיה במזרח וא"ל זיל למזרח וקאזיל למערב ס"א מ"ר ס"א דאמרה ליה לשלוחה

[קדושין מח: מט. ב"ב קסס.]

ג"א ועירב בגרוגרות

[ב"ב ט.]

והא אנן תנן פטרוה לא אמר כלום אמר רבא ס"א ולו כו' [שבת סג: וש"נ]

לעיל יג: ב"ב קמו: חולין עה: מנחות לג: [טבול יום פ"ד מ"ב]

[כתובות נג.]

כצרו כל"ג. מ"ר

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנא דידן וכו' ובין פיטרוה דבר וכו' ובין פיטרוה דלא עגין לאו לגט וכו':

עין משפט
נר מצוה

נא א מיי׳ פ״ח מהל׳ זכייה הל״ג סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ רנ סעי׳ ח:
נב ב מיי׳ שם סמג שם טוש״ע חו״מ סי׳ רנב סעי׳ א:
נג ג מיי׳ שם הלס״ו סמג שם טוש״ע חו״ע סי׳ רנ סעי׳ ד:
נד ד מיי׳ שם הל״ה טוש״ע שם סעי׳ ו וסי׳ רנג סעי׳ כ:
נה ה מיי׳ שם פ״ח הל׳ ח סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ רנג סעי׳ יג:
נו ו מיי׳ פ״ב מהל׳ גירושין הל׳ יג סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קמא סעי׳ יט:
נז ז טוש״ע שם:
נח ח מיי׳ שם הל״ב סמג שם טוש״ע שם וסי׳ קכ סעיף ג:
נט ט מיי׳ שם סמג שם טוש״ע אה״ע סי׳ קמא סעי׳ עז:
ס י מיי׳ שם הל״ג טוש״ע שם סעי׳ יז:
סא כ מיי׳ שם פ״ט הל׳ ל סמג שם טוש״ע שם סעי׳ כא וסעי׳ כב:

דרא רבי אבינא לסילתיה ואזל לגבי דרב הונא רביה *דאמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ומה גיטו אע״ג דלא פריש כיון דאמר כתבו אע״ג דלא אמר תנו אף מתנתו [א]כיון דאמר תנו אע״ג דלא קנו מיניה מתקיף לה רבי אבא אי מה מתנה [ב]ישנה לאחר מיתה אף גט ישנו לאחר מיתה הכי השתא בשלמא מתנה איתה לאחר מיתה אלא גט לאחר מיתה מי איכא אלא רבי אבא הכי קא קשיא ליה מתנת שכיב מרע במקצת היא *ומתנת שכ״מ במקצת בעיא קנין מכלל דרב הונא סבר לא בעיא קנין והא קי״ל [ג]דבעיא קנין שאני הכא דמצוה מחמת מיתה הוא מכלל דר׳ אבא סבר מצוה מחמת מיתה בעיא קנין והא קי״ל [ד]דלא בעי קנין אלא רבי אבא הכי קא קשיא ליה חמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמר מחמרא קאמר ואידך מחמרא כדי לייפות את כחו שלתי מתם [ה]מחמרא כדי לייפות את כחו: מתני׳ *[ו]מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו: גמ׳ *וליחוש שמא שד הוא א״ר יהודה כשראו לו דמות אדם אינהו נמי אידמויי אידמו דחזו ליה בבואה אינהו נמי אית להו בבואה [ז]דחזו ליה *בבואה דבבואה ודלמא אינהו נמי אית להו א״ר חנינא לימדני יונתן *בני בבואה אית להו בבואה דבבואה לית להו ודלמא צרה היא תנא דבי רבי ישמעאל [ח]בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע״פ שאין מכירין: מתני׳ *[ט]הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה מעשה בבריא אחד שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת אמר רשב״ג [י]אם מעצמו נפל הרי זה גט אם הרוח דחתו אינו גט: גמ׳ מעשה לסתור חסורי מיחסרא והכי קתני אם *הוכיח סופו על תחילתו הרי זה גט ומעשה נמי בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת ואמר רשב״ג אם מעצמו נפל הרי זה גט אם הרוח דחתו אינו גט [כ]ההוא גברא דעל לבי כנישתא אשכח מקרי ינוקא ובריה דיתבי ויתיב איניש אחרינא גבייהו אמר להו בי תרי מינייכו נכתבו גיטא לדביתהו לסוף שכיב מקריינוקא מי משוו אינשי ברא שליחא במקום אבא או לא רב נחמן אמר לא משוו אינשי ברא שליחא במקום אבא ורב פפי אמר משוו אינשי ברא שליחא במקום אבא אמר רבא [ל]הילכת׳ משוו אינשי ברא שליח׳ במקום אבא: מתני׳ *אמר לשנים תנו גט לאשתי או

רש״י

דרא רבי אבינא לסילתיה. יטעון רבי אבינא סלו על כתיפו למזונותיו להוגאת הדרך וילך נוהגל רב הונא רבו כי על פיו ושמועותיו יזכה במתנה בלא קנין: דאמר ר״ה. בפרק מי שאחזו (לקמן דף עב:): גיטו. דשכיב מרע: כמתנתו כו׳. ומינה ילפינן אנן נמי דמה גיטו אע״ג דלא פריש תנו נותנין כדתנן במתניתין ביוצא בקולר ובמסוכן אף מתנתו כו׳: לאחר מיתה מי איכא. לאחר שמת מי מגרשה ובשעת מיתה הוזקקה ליבם ולהא מילתא היכי נדמינהו: אלא ר׳ אבא. לאו הכי אתקיף אלא הא קשיא ליה אדר׳ זירא דאמר קנה רבי אבינא להא מתנה דגניבא: במקצת. ששייר לעצמו שלא נתן כל נכסיו ובעי קנין דהכי קיי״ל בב״ב בפרק מי שמת (דף קנא:) דכיון ששייר לגרמיה מידי אינו כמצוה מחמת מיתה הואיל וחס על פרנסת עצמו והרי היא כמתנת בריא: ופרכינן מכלל דרב הונא סבר דלא בעי קנין: דמצוה מחמת מיתה הוא. שהיה יודע שהיוצא בקולר אינו חוזר: הכי קשיא ליה. היכי נקני: חמרא לא אמר. הבו ליה חמרא בארבע מאה זוזי: דמי חמרא לא קאמר. הבו ליה ארבע מאה זוזי מדמי חמרא דנימא לזבוני חמרא ומיתב ליה: מחמרא קאמר. זוזי מחמרא קאמר דניתבו ליה וכי עושין מעות מיין: כדי לייפות את כחו. לכך לא פירש לא זו ולא זו כדי לייפות את כחו שיהא לו כל היין שלו אחריות שאם אמר תנו לו יין אם החמיץ מן היין מאה חביות היו היורשין אומרים לו שלך החמיץ ואי אמר דמי חמרא ומכרו ממנו קנא ואבדו המעות אומרים לו אבדו מעותיך הלכך אמר מחמרא דמשמע יין ודמיו שהכל אחריות לו: מתני׳ כל השומע קולו. ופירש שמו ושם עירו: גמ׳ אידמויי אידמו. פעמים שעושין עצמם בדמות אדם: בבואה. צל: צרה היא. שמתכוונת היא לקלקלה שתנשא בגט זה ותאסר על בעלה: בשעת הסכנה. כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי: שאין מכירין. אם זהו שפירש שמו: מתני׳ רצה לשחק בה. הואיל ולא אמר תנו: אם מעצמו נפל הרי זה גט. דדעתו מתחילה היתה לכך וסופו הוכיח והוה ליה כמפרש ומסוכן: גמ׳ מעשה לסתור. רישא תנא לא אמר כלום ואח״כ נתן חילוק בין מעצמו נפל ובין דחתו הרוח: מי משוי איניש ברא שליח במקום אבא. דלא מקפיד בהי מינייהו ומעיקרא להאי ברא נמי שווייה שליח ועכשיו שמת האב יתנו לה הבן הזה וחבירו שהרי הלך הבעל למדינת הים: מתני׳ אמר לשנים תנו גט לאשתי. אע״ג דלא אמר כתבו ותנו הרי אלו יחתמו בעצמן ולא יאמרו לעדים אחרים לחתום דלאו בית דין מניהו לצוות על אחרים אלא עדים שוויהו ובגמרא מפרש על כתב הגט אם יכולין לצוות לסופר אחר לכתוב או הם עצמם צריכין לכותבו: או *אמר לשנים כתבו ותנו גט כו׳ ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו. הוה מצי למיבעי באומר לשנים תנו בלא כתבו דתנו לשנים בלא כתבו ככתבו ותנו דמי ושמא נקט כתבו ותנו לרבותא: והאמר

תוספות

דמי חמרא לא קאמר. וא״ת כי אמר נמי דמי חמרא הוי דבר שלא בא לעולם כדאמרינן בפרק האומר משקלי (ערכין דף כ:) גבי דמי שור זה עלי עולה ומוקי לה באומר לכשיבואו דמיו יקדשו ופריך והא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וי״ל דהתם משום דאמר לכשיבואו אבל אמר דמי שור זה עלי עולה משמע התם דלא חשיב זה דבר שלא בא לעולם אלא הוי כמו דקל לפירותיו דבעי למימר יקדש השור לדמיו וה״נ כי אמר דמי חמרא בעי למימר שיהא היין קנוי לו לדמיו אי נמי כאן היה דמי יין שכבר נמכר ויין שלא נמכר והכי קאמר דמי חמרא שכבר נמכר לא קאמר וגם חמרא העומד למכור לא קאמר: כדי ליפות כחו. פירש בקונטרס שיהא כל היין שלו באחריות שאם אמר תנו לו יין אם החמילה חבית אחת מן היין היו יורשין אומרים לו שלך החמיץ ונראה שלא רצה לומר שיהא כל ההפסד שלו דמן הדין אין לו להפסיד אלא לפי החשבון והשתא דכולו אחריות אינו מפסיד כלל וא״ת ורב הונא מה הולרך להשמיענו כיון דאמר תנו ואע״ג דלא קנו מיניה הא פשיטא דמתנת שכיב מרע בכולה או מצוה מחמת מיתה דלא בעינן קנין ואומר ריב״ם דאיצטריך ליה לאשמועינן דאפי׳ יוצא בקולר כמו עובדא דגניבא דמייתי עלה יש לו דין שכיב מרע דכל היכא דמועיל כתבו כמו תנו יש לו דין זה: כל השומע קולו כו׳. אע״פ דאמרינן בפרק אין בין המודר (נדרים דף לו:) גבי מודר הנאה מחבירו דתורם לו תרומתו לדעתו ודייק בגמרא לדעתו דמאן אי לימא לדעתא דידיה מאן שוייה שליח אלא דבעל הכרי הא קא מהני ליה דעבד שליחותיה ומוקי לה באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום לאו משום דכי אמר הכי לאו שליחותיה עביד דבתרומה בעינן שליחות אלא לענין מודר הנאה דוקא לא חשיב שליחות שיחשב בכך כמהנה ליה כיון שלא נוה לו לעצמו או שמא יש לחלק דהכא לא קאמר כל הרוצה לכתוב אלא כל השומע דייחד יחדיה למי ששומע קולו: וליחוש שמא שד הוא. דוקא בבור או אותו שעומד על ראש ההר וראהו בפרק בתרא דיבמות (דף קכב.) ואסור לאדם שיתן שלום לחבירו בשדה דבמגילה (דף ג.) כעין עובדא דיהושע שראה אותו וחרבו שלופה בידו כל כי האי גוונא חיישינן שמא שד הוא אבל בעיר מותר ליתן שלום *לחבירו ומכירו בלילה או לעדים לומר בלילה כתבו גט לאשתי ולא חיישינן וכן משמע בירושלמי דפירקין דמייתי עלה ומשיאין על פי בת קול ומפרש והוא דחזו בבואה ומפרש הדא דתימא בשדות אבל בעיר אע״פ שלא ראה בבואה של אדם ופריך בבור כו׳ ומשני מצויין הן בבורות כדרך שמצויין בשדות:

תוספות רי״ד

ובתרומת מעשר של דמאי. גניבא יוצא בקולר הוה כי קנפיק אמר להו [הבו] ד׳ מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דנהר פקוד א״ר זירא דרא ר׳ אבינא לסלתית וליזיל לגבית דרב הונא רביה פי׳ ישים מזונותיו בסלו וילך אצל רב הונא רבו והוא יקיים מתנתו אע״פ שהיתה בדבור בעלמא בלא קנין דאמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר פי׳ שכיב מרע שנתן גט לאשתו סתם אע״פ שלא אמר אם מתי אם הבריא ועמד מחליו חוזר בו וגיטו בטל דאנן סהדי דלא יהיב לה גיטא אלא מחמת פחד מיתה ושלא תהא זקוקה ליבם כדאמרי׳ במתנתו שאם עמד חוזר בו הכי נמי אמרי׳ בגיטו: ומה גיטו אע״ג דלא פריש כיון דאמר כתבו אע״ג דלא אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע״ג דלא קנו מיניה. פי׳ מצינו בש״מ שכל דבריו ככתובין וכמסורין דמו אבל ביוצא בקולר לא מצינו [גבי מתנה דק גבי] גיטו תנן דסגי ליה באומר כתובו ומהקישא דרב הונא דמקיש להו ילפי׳ דכל מידי דבגט כשר בכתבו בלחוד במתנה נמי כשר בתנו בלחוד אע״ג דלא קנו מיניה ואע״ג דקי״ל מתנת ש״מ במקצה בעיא קנין האי הוי כמצווה מחמת מיתה דאפילו במקצת לא בעי קנין: מתני׳ מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה ומעשה בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל

גליון הש״ס
תוד״ה וליחוש כו׳ לחבירו ומכירו. אינו מובן לי דכיון דלא חיישינן בעיר לשד מה צריך להיות מכירו וכי אין נותנין שלום לאדם שאינו מכירו:

לקמן עב:
[ב״ב קנב:]
מנחות ע: יבמות קכב. ע״ש
יבמות קכב.
ברכות יב. כריתות ו.
[ביבמות שם איתא שידא ע״ש בה״ס]
[תוספתא פ״ד ע״ש]
[תוס׳ שם נדרים פח. זבחים כג:]
לעיל כט:
עיין שמות ג

אם מעצמו נפל הרי זה גט ואם הרוח דחפתו אינו גט. פי׳ היה מושלך בבור שאין אדם יכול לראותו ולהכירו מי הוא ואמר אני פלוני בן פלוני כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ודלמא שד הוה אי נמי צרה הות ותכוונה לקלקלה ואסיקנא תנא דבי ר׳ ישמעאל בשעת הסכנה כגון זה שמסוכן למות בבור ואם לא עכשיו אימתי סומכין על הקול וכותבין ונותנין אע״פ שאין מכירין אם הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה. כגון שלא אמר כתבו ותנו ומעשה בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת ואמרו חכמים אם מעצמו נפל הרי זה גט שידע בעצמו ואינגלאי מילתא שהרי נפל ומת ואם הרוח דחפתו אינו גט שלא מחמת חליו נפל: מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחילתו הרי זה גט ומעשה נמי בבריא וכו׳. ההוא גברא דעל מקרי ינוקי ובריה דיתבו ויתיב איניש אחרינא גבייהו אמר להו בי תרי מנייכו ליכתבו גיטא לדביתהו לסוף שכיב מקרי ינוקי מי משוי איניש שליחא ברא במקום אבא או לא רב נחמן אמר לא משוי במקום אבא ומעיקרא לא איכון אלא לאבוה ולהאי איניש אחרינא והכהא רמית אבוה בטלה השליחות. ורב פפא אמר משוי איניש שליחא ברא במקום אבא וכל תרי מינייהו כשרין לכותבו והלכתא משוי איניש שליחא

סב א ב מיי' פ"ב מהל' גירושין הל"ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ד:
סג ג מיי' פ"ט שם הל' כו סמג שם טוש"ע שם סעי' ח.
סד ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' ט:

או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אמר לשלשה תנו גט לאשתי הרי אלו יאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן ב"ד דברי ר"מ וזו הלכה העלה רבי חנינא איש אונו מבית האסורין מקובל אני באומר לשלשה תנו גט לאשתי שיאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן ב"ד אמר רבי יוסי נומינו לשליח אף אנו מקובלין שאפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו *אמר לעשרה כתבו ותנו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין כולכם כתובו אחד כותב וכולם חותמין לפיכך אם מת אחד מהן הרי זה גט בטל: **גמ'** א"ר ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו שלח להו תצא והדבר צריך תלמוד מאי הדבר צריך תלמוד אילימא משום דהוו להו מילי ומספקא ליה מילי אי מימסרן לשליח אי לא מימסרן לשליח והאמר שמואל אמר רבי הלכה כר' יוסי דאמר *מילי לא מימסרן לשליח אלא לשמואל הא קא מיבעיא ליה האי כתובו אי כתב ידן אי כתב הגט ותיפשוט ליה ממתני' אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו היא גופא קא מיבעיא ליה כתובו כתב ידן הוא או כתב הגט הוא פשיטא דכתב הגט הוא דקתני סיפא אמר רבי יוסי נומינו לשליח אף אנו מקובלין שאפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו לה אי אמרת בשלמא כתב הגט הוא שפיר אלא אי אמרת כתב ידן הוא מי איכא בי דינא דלא ידעי מחתם חתימת ידייהו אין איכא בי דינא חדתא ואי סבירא לן דהאי כתובו כתב ידן הוא הא כתב הגט כשר והאמר שמואל אמר רבי הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח אמרי אי סבירי לן דכתובו כתב ידן הוא כתב הגט נעשה כאומר אמרו *ומודה ר' יוסי באומר אמרו ומי מודה ר' יוסי באומר אמרו *והתנן כתב סופר ועד כשר *ואמר ר' ירמיה חתם סופר שנינו ואמר רב חסדא מתני' מני ר' יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח ואי סלקא דעתך מודה רבי יוסי באומר אמרו נפיק מינה חורבה דזימנין דאמר להו לשנים
אמרו

או לשלשה (נמי) כתבו ותנו גט לאשתי. אע"פ שהן ראויין ליעשות בית דין כיון דבהדיא אמר להו כתבו לא ב"ד שוינהו אלא עדים: אמר לשלשה תנו. ולא אמר כתבו: הרי אלו יאמרו. לעדים אחרים לכתוב ולחתום וליתן מפני שעשאן ב"ד: מבית האסורין. משמו של רבי עקיבא שנחבש בבית האסורין: נומינו לשליח. אמרנו לשליח לחנינא שנעשה שליח בהלכה זו לאומרה בבית המדרש: ילמדו. אם אינם יודעין לכתוב ילמדו לכתוב עד שיכתבוהו בעצמן: **גמ'** הכי גרסינן אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו. הא דקתני מתניתין לכתבו בעצמן אחתימה קאי והכא הרי חתמו הן או דילמא אכתב הגט קאי: שלח להו תצא. אם ניסת בגט זה תצא מספק דמספקא לן אי כשר או לא: והדבר צריך תלמוד. כלומר אין הדבר הזה ברור לנו וצריכין אנו ללמוד מן הגדולים ממנו אם כשר הוא או לא: מאי הדבר צריך תלמוד. מאי מספקא ליה לשמואל בגווה: אי נימא מילי אי מימסרן לשליח. וכשר ודברים שנאמר לשליח זה אם יכול למוסרן לשליח אחר: אי לא מימסרן. ופסול דהכא מילי בעלמא מסר לאו ואינן חוזרין ומוסרין לסופר ולא דמי למוסר גט לשלוחו שיכול לחזור ולעשות שליח אחר: הלכה כר' יוסי. דמתני': אלא. מספקא ליה אי האי כתבו דקאמר להו: אי כתב ידן הוא. חתימתן הוא דקאמר והרי חתמו הן: או כתב הגט הוא. והרי לא כתבוהו: אין איכא בי דינא חדתא. שלא למדו לחתום עדיין: ופרכינן ואי סבירא לן כתובו כתב ידן הוא דהוי. הא כתב הגט אם אמרו לסופר וכתב כשר בתמיה: והאמר שמואל כו' הלכה כר' יוסי. דמתני' וכיון דפריש שמואל טעמא דר"י משום דמילי לא מימסרן לשליח הוא היאך כשר הא מילי נינהו ומשני אי הוה סבירא לן ופשיטא לן דכתובו דקאמר לא הוי אלא כתב ידן איכא למימר דכתב הגט מדלא קפיד עליה נעשה כאומר אמרו לסופר ויכתוב וקס"ד דמודה רבי יוסי באומר אמרו: ומי מודה. והא אנן תנן כתב סופר את הגט וחתם עד אחר כשר: ואמר ר' ירמיה חתם סופר שנינו. האי כתב סופר דקתני חתם הוא שאם חתם הסופר בעד ועד אחר עמו כשר: מתני'. דמכשר חתימת סופר בגט רבי יוסי היא: דאמר מילי לא מימסרן לשליח. הלכך אין אדם חותם בגט אא"כ שמע מפי בעלה לפי שאין השליח רשאי לומר לעדים חתמו בגט פלוני ומשום הכי ליכא למיחש הכא שמא הבעל לא צוה שיחתום אלא לשלוחו לזה שיאמר לסופר זה לכתוב ולאחרים לחתום והשליח חשש שמא יתביים הסופר לומר אין מקבלין אותו בעד ומתוך חששא זו לזה לסופר לחתום ומהכא שמעינן דבאומר אמרו נמי פליג רבי יוסי דאי סלקא דעתין מודי ביה היכי מכשר חתימת סופר בגט נפיק מינה חורבא כו'
כיון

והאמר שמואל אמר רבי הלכה כרבי יוסי. והוא הדין דהוה מצי למיפרך מדשמואל דפרק כל הגט (לעיל דף כט.) דאמר מתנה הרי היא כגט דמילי לא מימסרן לשליח אבל ממתני' דאפי' רבי מאיר מודה באומר לשנים תנו או לשלשה אומר כתבו ותנו לא מצי למיפרך דה"א דטעמא משום בזיון דבעל כדאמר אביי בפרק כל הגט (גז"ש) והוה אמינא דבכתיבה ליכא בזיון אלא בחתימה דאיכא פרסום טפי: **כתב** ידן הוא או כתב הגט הוא. אע"ג דלא נפקא מינה מידי דאידי ואידי מילי נינהו ולא ממסרן לשליח הא מסיק דלשמואל אמר אמרו כשר וא"כ חתם סופר ועד פסול דהא בהא תליא כדאמרינן בסמוך וכשאומר לשנים כתבו ותנו הוי כאילו אמר להם בפירוש שישתפו אחר עמהם לכתוב או לחתום לכך בעי מה רוצה הבעל שיעשו הם ולקמן דאמר אי סבירא לן דכתבו כתב ידן הוא הא כתב הגט כו' הוא הדין דהוה מצי למימר אפכא אי סבירא לן דכתב הגט הוא כתב ידן כשר: **הא** כתב הגט כשר כו'. וא"ת ומאי קשיא ליה מהא דמילי לא מימסרן לשליח הא לר"מ א) אפי' מלאו באשפה כשר וי"ל דשמואל פוסק הלכה כר' אלעזר וצ"ל דר"מ ולפ"ז ר' יוסי דמתני' נמי כר"א א"כ נהי דמכשר ר"מ כשמלאו הבעל באשפה היכא שצוה לכתוב מודה ר"מ שצריך לעשות צווין ואפילו כתב ידן הוא הוי כאילו צוה להדיא שיאמר לסופר שיכתוב ולא סגי הכא במלאו באשפה אפילו לר"מ: **חתם** סופר שניט. וא"ת הא שמואל גופיה קאמר בפרק בתרא (לקמן דף פו:) דכתב סופר ועד שניט ואתיא מתניתין אפילו כר"מ דלא נפיק מיניה שום חורבא א"כ מאי פריך ליה הכא לשמואל וי"ל דנהי דפליג בפירוש דמתניתין דכתב סופר ועד במילתיה דר' יוסי לא אשכחן דפליג אדרב חסדא ורבי ירמיה אי מודה ר' יוסי באומר אמרו אי לאו ובפרק מי שאחזו (לקמן דף עב.) דייקינן מברייתא לאפוקי ממאן דאמר מודה רבי יוסי באומר אמרו: **מתניתין** מני רבי יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח. אפילו באומר לשלשה תנו הוא הדין באומר אמרו ולהכי לא נפקא מינה חורבא אבל לר"מ דאמר מילי מימסרן לשליח באומר לשלשה תנו כ"ש באומר אמרו דכשר ולהכי לדידיה חתם סופר ועד פסול דלא ליתי לידי חורבא ולמאי דמסיק נמי באומר אמרו כשר ולא תעשה ולא שכיחא מ"מ לא מתוקמא מתניתין דמכשיר חתם סופר ועד כרבי מאיר דחיישינן לדידיה לתקלה אחריתי דזימנין דאמר לשלשה תנו ונמלכו שלשתן לומר לסופר לכתוב ולפלוני ופלוני לחתום ואזלי תרתי מינייהו מדעת שלשתן ואמרו לסופר וכתב ומשום כיסופא דסופר מחתמי ליה בלא ידיעת שלישי והא שכיחא דכשאומר לשלשה תנו אומרים לאחרים שיכתבו ויתנו לכתחילה כדתנן במתני' ולא חיישינן שמא תסכור עדים כי אמר לג' תנו דכיון דאומר אמרו כשר ולא תעשה לא יחתום הסופר אם לא שידע בודאי שעשאן הבעל ב"ד ואם תאמר כיון דלר"מ חתם סופר ועד פסול היכי תנן אמר
לבנים

א) [לעיל ג: כג. כו:]

תוספות רי"ד

שליחא ברא במקום אבא: מתני' אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אמר לג' תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים כתובו מפני שעשאן ב"ד דברי ר' מאיר וזו הלכה שלח חנניא איש אונו מבית האסורים מקובלני באומר לג' תנו גט לאשתי שיאמרו לאחרים כתובו מפני שעשאן ב"ד א"ר יוסי נומינו לשליח אף אנו מקובלים שאפילו אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו לה. אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין. כולכם כתובו אחד כותב וכולן חותמין לפיכך אם מת א' מהן הרי הגט (השני) בטל. ר' אמר לשנים תנו גט לאשתי אע"ג דלא אמר כתבו ותנו הרי אלו יכתבו הן בעצמן ויתנו ולא יאמרו לאחרים לכתוב ולחתום דלאו ב"ד מנינהו שיוכלו לצוות לאחרים אלא עדים שוינהו ומיהו הם כותבים ונותנים אע"ג דלא אמר להו כתבו ותנו דדוקא כתבו בלא תנו אינו מועיל אבל תנו בלא כתבו מועיל שהיאך יכולין ליתן אם לא יכתבו. או אמר לג' כתבו ותנו שהם ראויין לעשות ב"ד כיון שבהדיא אמר להן כתבו לא ב"ד שוינהו אלא עדים. אבל אם אמר לג' (כתבו) [תנו] גט לאשתי ולא אמר להם כתבו הרי אלו יאמרו לאחרים לכתוב ולחתום וליתן מפני שעשאן ב"ד: וזו הלכה שלח חנניא איש אונו מבית האסירים ששמו של ר' עקיבא שנחבש בבית האסורים. א"ר יוסי נומינו לשליח אמרנו לר' חנינא שנעשה שליח בהלכה זו שאין הדבר כן ולא קבלנו שליחותו. אלא אפילו אם אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שהם ילמדו ויכתבו ויתנו לה ולא יאמרו לאחרים לכתוב: אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח. ולקמן אמרי' בפרקין דאפילו באומר אמרו לסופר ויכתוב לפלוני ולפלוני ויחתמו פוסל ר' יוסי עד שיאמר להם הבעל בפיו. ומיכן יש להוכיח שהאשה שהיא ממנה שליח לקבלה שאין השליח יכול למנות שליח אחר ואע"פ שאמרה לו האשה שיהיה רשאי לימנות שליח משום דמילי נינהו שלא מסרה שום חפץ בידו. ולא דמי לשליח להולכה שיש חפץ בידו ויכול למוסרו לאחר וכיון שהלכה כר' יוסי אפילו באומר אמרו כדאמרינן בפ' מי שאחזו אינו מועיל כלום כל מה שאומרת לו האשה ואינו גט עד שיגיע ליד שליח ראשון. ומ"ה לא אשכחן בשום דוכתא ששליח לקבלה ממנה שליח אחר כי היכי דמשכחינן בשליח להולכה:
אחר

אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ומשום כיסופא דסופר חיישי ומחתמי חד מהנך סהדי וסופר בהדייהו ובעל לא אמר הכי כיון דאמר מר כשר ולא תעשה כן בישראל לא שכיח וליחוש דילמא אמר להו לבי תרי אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו ואזלי הנך משום כיסופא דסופר ומחתמי ליה לסופר בהדי חד מינייהו ובעל לא אמר הכי אמרי הא נמי כשר ולא תעשה הוא הניחא למ"ד כשר ולא תעשה אלא למ"ד כשר ותעשה מאי איכא למימר אלא רבי יוסי "תרתי אמר ושמואל סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא גופא אמר שמואל אמר רבי הלכה כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח אמר לפניו *ר"ש ברבי מאחר שר"מ וחנינא איש אונו חולקין על רבי יוסי מה ראה רבי לומר הלכה כר' יוסי אמר לו שתוק בני שתוק לא ראית את ר' יוסי אילמלי ראיתו נמוקו עמו דתניא *איסי בן יהודה היה מונה שבחן של חכמים ר"מ חכם וסופר ר' יהודה *חכם לכשירצה ר' טרפון גל של אגוזין ר' ישמעאל *חנות מיוזנת ר"ע אוצר בלום ר' יוחנן בן נורי קופת הרוכלים רבי אלעזר בן עזריה קופה של בשמים *משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי *ר' יוסי נמוקו עמו רבי שמעון טוחן הרבה ומוציא קימעא תנא משכח קימעא ומה שמוציא אינו מוציא אלא סובין וכן אמר ר"ש לתלמידיו בניי שנו מדותי שמדותי תרומות מתרומות מידותיו של ר"ע גופא אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו אמר רב הונא אמר רב כשר "ולא תעשה זאת בישראל אמר ליה עולא לרב נחמן ואמרי לה רב נחמן לעולא מאחר דכשר אמאי לא תעשה זאת בישראל א"ל חיישינן שמא תשכור עדים ומי חיישינן *והתניא עדים ההתומין על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה מעשה לא עבדי דבורא קאמרי אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו רב חסדא אמר כשר "ולא תעשה רבה בר בר חנה אמר כשר ותעשה רב נחמן אמר כשר ולא תעשה רב ששת אמר כשר ותעשה רבה אמר כשר ולא תעשה רב יוסף אמר כשר ותעשה

ואיכא

כיון דאמר מר. לקמן במתניתין גבי אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו כשר הגט אבל לא תעשה: לא שכיחא. הלכך לא גזרינן ושמואל לית ליה דרבי ירמיה דאמר חתם סופר שניהו אלא כתב סופר וחתם עד כדאמרינן בהמגרש (לקמן דף פו:) ולא מוקי לה כר' יוסי ולא איירי מתני' בחתימת סופר כלל ובין לרבי יוסי ובין לר' מאיר כשרה החתימה ושמואל לית ליה דרב חסדא דאמר רבי יוסי היא וכתב סופר ודברי הכל היא: דלמא אמר להו. אתם חתומו ואמרו לפלוני ויכתוב דבהא אמרי' לקמן כשר ותעשה ואי מכשרת חתימת סופר בגט אזלי הני סהדי ומחתמי לסופר משום כיסופא: הניחא למ"ד כו'. פלוגתא היא לקמן במתניתין: אלא ר' יוסי תרתי אמר כו'. אלא ודאי רבי יוסי תרתי אמר לפסולא בין שאמר לשלשה תנו בין שאמר אמרו לפלוני ויכתוב ופלוני ופלוני ויחתמו פסול והנך אמוראי דאמרי לקמן תעשה ולא תעשה אליבא דרבי מאיר פליגי דלרבי יוסי פסול לגמרי ואיתא לדרב חסדא דהא דקתני חתם סופר כשר רבי יוסי היא דליכא למיחש שמא שליח לוה ולא בעל: ושמואל. דאמר לעיל הדבר צריך תלמוד דאי כתובו כתב (א) ידו הא כתב הגט נעשה כאומר אמרו וכשר: סבר לה כרבי יוסי בחדא. דאמר שמואל הלכה כרבי יוסי היכא דלא אמר אמרו: ופליג עליה. באומר אמרו: נמוקו עמו. *פירושו עמו לתת טעם לכל דבריו שהיה מיישב את דבריו: חכם וסופר. כדאמרינן במסכת סוטה (דף כ.) אמרתי לו לבלר אני: חכם לכשירצה. כשהיה רוצה להיות מתון ומתיישב בדבריו היה חכם: גל של אגוזים. מפרש באבות דר' נתן (פ' יח) מה גל של אגוזים אדם נוטל אחת מהן והם נקבלות וטפלות זו על זו כולן כך ר' טרפון בא תלמיד ושאלו דבר היה מביא לו ראיה מקרא מדרש משנה הלכה ואגדה הכל יחד: חנות מיוזנת. ייגה מוכן בה תמיד שאין החנוני צריך לומר ללוקחין המתינו ואביא לכם כך נצרך אדם ללמד מפיו מזומן לו ותלמודו ערוך בפיו: אוצר בלום. כך מפורש באבות דרבי נתן למה היה ר' עקיבא דומה לעני שנטל קופתו ויצא לשדה מצא שעורים קצר ונתן בה מצא חטין נתן בה וכן פולים וכן עדשים וכשבא לביתו בירר כל מין ומין לעצמו כך ר"ע כשלמד מרבותיו שמע דבר מקרא מרבותיו ואחריו הלכה ואחריו מדרש ואחריו אגדה נתן לבו לחזור עליהן ולגורסן עד שהיו סדורין בפיו ולא אמר תלמוד מקרא לעצמו מדרש לעצמו אבל כשנעשה חכם גדול עשה כל התורה מטבעות מטבעות סידר מדרש סיפרי וסיפרא לבדן ושנאן לעצמן לתלמידיו והלכות לעצמן ואגדות לעצמן ונראה בעיני אוצר בלום סגור מסגירות לבדן מחילות מחילות כמו שעושין בתיבות גדולות ליתן חטין מכאן שעורין מכאן עדשים מכאן כמו פיו בלום ורגליו מבולמות בבכורות (דף מ:) קלוסיי"א בלעז: קופת הרוכלים. מפרש התם מה רוכל זה שבא לעיר שואלין ממנו הפרסמון עמך אומר הין פלייטון עמך אומר הין קנמון עמך אומר הין כך נצרך אדם לשאול דבר במקרא משיבו וכן בגמרא וכן במדרש וכן באגדה ואין שבח זה דומה לשל ר"ע שנתן לבו תחילה ולמד הכל מבולבל ואח"כ סדרן: קופה של בשמים. דומה לקופת הרוכלין אלא שהרוכל מתוך שאומנתו לכך מרבה מינין יותר וקושר כל אחד בצרור לבדו להיות מזומן לשואלו: קב ונקי. לא לימד הרבה כשאר חבריו אלא מה שאומר בבית המדרש נקי הוא שהלכה כמותו לעולם: טוחן הרבה. שנה הרבה: מוציא קימעא. מפרש ליה: תנא משכח קימעא. מתלמודו: ומה שמוציא אינו מוציא אלא סובין. מה ששכח מתלמודו לא שכח אלא דברים שלא נראו שהלכה כמותן: שנו מדותי. למדו תורתי: שמדותי תרומות מתרומות מדותיו של ר"ע. בחרתים ותרמתים מתוך עקרי משניותיו של ר"ע והיינו ברירה אחר ברירה: שמא תשכור עדים. לכך שיאמרו בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום: לא חשו חכמים לדבר זה. מאחר שמכירין חתימתן לא חשו לומר שקר חתמו: מעשה לא עבדי. שיחתמו שקר או יעידו שקר: דיבורא עבדי. אומר לאחרים לעשות והאחרים סבורים שהבעל ציוה: ואתם חתומו. דליכא למיחש שמא תשכור כיון דאין חותמין אלא אם כן שמעו מפי הבעל עצמו: ולא תעשה. גזירה הא אטו הא:

ואיכא

לשנים תנו הרי אלו יכתבו ויתנו דברי ר' מאיר ויש לומר דלר' מאיר כיון דחתם סופר פסול הו"ל כאומר אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו והרי אלו יכתבו היינו יחתומו ואם תאמר אכתי היכי קתני הרי אלו יכתבו ויתנו לכתחלה למאי דאמר בסמוך הא נמי כשר ולא תעשה ותירץ רבינו תם דמשום דאמר לשלשה שהוא לכתחלה נקט האי לישנא דיכתבו ויתנו אי נמי הכי קאמר אם באו לקיים שליחותם יכתבו ויתנו בעלמן דאי אמרי לאחריני ועבדי אפי' דיעבד לא מהני אי נמי דזימנין דתעשה אפי' לכתחלה כגון בשעת הדחק: **אמרו** לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו. לא דמי לעד מפי עד דהכי מילי כששמעו מפי עדים שפלוני לוה מפלוני מנה שלא נמסרה עדות לאלו המעידים אלא בפני הראשונים אבל כאן עיקר עדות לא נמסרה אלא לאלו והראשונים הם שלוחי הבעל שמלוה לאלו לעשות לה גט: **לא** שכיחא. פירש בקונטרס לשמואל לית ליה בפ' בתרא (לקמן ד' פו:) דכתב סופר ועד שניהו ואתיא אפי' כרבי מאיר ומכל מקום צריך לומר נמי אליביה דלא שכיחא דמתחילה לא הקשה אלא מכח דלא מסתברא דפליג שמואל אדר' ירמיה ורב חסדא: **חכם** לכשירצה. יותר מר"מ ודילמא ר' מאיר חריף ומקשה ור' יהודה מתון ומסיק °ופי האי גוונא. אמרינן בסוף הוריות (דף יד.): **חנות** מיוזנת. לשון מזון ואית דגרסי מזוינת לשון זיון: **בלום**. בקונטרס גרים במ"ס כמו פיו בלום ורגליו מבולמות בבכורות (דף מ:) ואית*דגרסי בסמ"ך כמו בבראשית רבה (פ' כ"ח) משל למלך שהיו אוצרותיו בלוסים והתומין ומטורבין*: **דיבורא** אמרי מעשה לא עבדי. והא דאמרינן סוף פרק ב' דיבמות (דף כה:) גבי מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד ופריך בגמרא טעמא דב"ד הא בי תרי לא והתניא עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים כו' ומאי קושיא ליפרי דיבורא אמרי מעשה לא עבדי כדאמר הכא דהתם לא הוי אלא דיבורא שאומר שמיאנה או שחלצה ויש לומר כיון דהתם על ידי דיבורא נגמר הדבר שע"י כך ניסת לשוק מעשה גמור חשיב ליה אבל הכא אין נגמר על ידם ואינו אלא דיבור בעלמא:

הדרן עלך האומר התקבל

סה א ב ג מיי' פ"ב מהל' גירושין הל"ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ד וש"ש במ"מ ובכ"מ:

ב"ר' ישמעאל ב"ר יוסי

[אבות דר' נתן פי"ח ע"ש כמה שינויים]

[כשמפתח שפתיו הוא ראש המדברים. ערוך ערך חכם]

[פ' פירוש שערוך ערך חנות]

[בעירובין נג. פרש"י נימוקו דבר ישר כקו המשקולת]

יבמות כה:

[יבמות מט. ס: בכורות כג: עירובין סב:]

[עירובין נג. בכורות לז.]

[ע' תוספת ב"מ קג: ד"ה בלמא]

[וע' רשב"ם ב"ב נח. ד"ה לאוצר וכו']

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה ושמואל וכו' דאי כתובו כתב ידו הוא הא"ד:

גליון הש"ס
תום' ד"ה חכם כו' ופי האי גוונא אמרינן כו'. ע' תשובת רלב"ח סי' לב:

ואיכא דאפיך להו: אמר לעשרה כתבו גט: ת"ר *אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי אחד כותב על ידי כולם כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולם *הוליכו גט לאשתי אחד מוליך ע"י כולם כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם איבעיא להו מנה אותן מהו רב הונא אמר מנה אינו ככולכם ר' יוחנן משום ר' אלעזר דמן רומה אמר מנה הרי הוא ככולכם אמר רב פפא ולא פליגי הא דמנה כולהו והא דמנה מקצתייהו *אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אתקין רב יהודה בגיטא דכולכם כתובו או כולכון או כל חד וחד מינכון חתומו או כולכון או כל תרי מינכון אובילו או כולכון או כל חד וחד מינכון אמר רבא זימנין דגאיז ליה לדיבוריה ואמר כולכון ולא אמר כל חד מינכון ואתי לאיפסולי אלא אמר רבא כתובו כל חד מינכון חתומו כל תרי מינכון אובילו כל חד מינכון:

הדרן עלך האומר

מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר לא תכתבו אין דבריו האחרונים כלום נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו *בודקין אותו שלשה פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו:

גמ' מאי קורדייקוס אמר שמואל דנכתיה חמרא חדתא דמעצרתא וליתני מי שנשכו יין חדש הא קמ"ל דהא רוחא קורדייקוס שמה למאי נפקא מינה לקמיעא מאי אסותיה *בישרא סומקא אגומרי וחמרא מרקא אמר אביי *אמרה לי אם לשימשא בת יומא כוזא דמיא בת תרי יומי סיכורי בת תלתא יומי בשרא סומקא אגומרי וחמרא מרקא לשימשא עתיקתא ליתי תרנגולתא אוכמתי וליקרעה שתי וערב וליגלחיה למציעתא דרישיה ולותביה עילויה ונהחיה עילויה עד דמיסרך ולינחות וליקום במיא עד צואריה עד דחליש עלמא עילויה ולימוד ולסליק וליתיב ואי לא ליכול כרתי ולינחות וליקום במיא עד צואריה עד דחליש עלמא עילויה ולימוד ולסליק וליתיב לשימשא בישרא סומקא אגומרי וחמרא מרקא לתלגא בישרא שמינא אגומרי וחמרא חייא רב עמרם חסידא כי הוה מצערין ליה בי ריש גלותא הוו מגנו ליה *אתלגא למחר אמרו ליה מאי ניחא ליה למר דלייתו ליה אמר הני כל דאמינא להו מיפך אפכי אמר להו בישרא סומקא אגומרי וחמרא מרקא אייתו ליה אינהו בישרא שמינא אגומרי וחמרא חייא שמעה ילתא ומעיילה ליה לבי מסותא ומוקמי ליה במיא דבי מסותא עד דמהפכי מיא דבי מסותא והוו דמא וקאי בישריה פשיטי פשיטי רב יוסף איעסק בריחיא רב ששת איעסק בכשורי אמר גדולה מלאכה שמחממת את בעליה א"ל ריש גלותא לרב ששת מ"ט לא סעיד מר גבן א"ל דלא מעלו עבדי דחשידי אאבר מן החי א"ל מי יימר אמר ליה השתא מחוינא לך א"ל לשמעיה זיל גנוב אייתי לי חדא כרעא מחיותא אייתי ליה אמר להו אהדמו לי הדמי דחיותא אייתו תלת כרעי אותיבו קמיה אמר להו הא בעלת שלש רגלים הואי פסוק אייתו חדא מעלמא אותיבו קמיה אמר ליה לשמעיה אותביה נמי להך דידך אותבה אמר להו האי בת חמש רגלים הואי אמר ליה אי הכי ליעבדו קמיה (שמעיה) דמר וליכול א"ל לחיי קריבו תכא קמיהו ואייתו קמיה בישרא ואותיבו קמיה *ריסתנא דחנקא חמתא גששיה ושקלה כרכה בסודריה לבתר דאכיל אמרי ליה איגניב

מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום. ואפי' אמר כתבו ותנו:

ברכה בסודריה. משום דאסכת ביה טעמא דחיותא הוה דעבד הכי והגמרא לא פירשו עד לבסוף: דאמר

ואיכא דאפיך להו. לרבה ורב יוסף: ע"י כולן. בשביל כולן: מוליך במעמד כולן. כולן ילכו עמו: מנה מהו. אם לא אמר כולכם אבל מנאן א' ב' ג' ד' ואמר כתבו גט לאשתי מהו *מדמנינהו לכולהו הנך מניין איכוון או דלמא כיון דלא אמר להו כולכם המניין כתבו לא בעינן כולם: אמרי לה להאי גיסא. מנה כולהו אכולהו קפיד מנה מקצתייהו לא קפיד אלא אמניין הבנים מהני מניין התמו למעוטי השאר שלא נמנו אתא ולא לכל הני מניין איכוין שיחתמו כולם כיון דלא מנה לכולהו הוברר שמורת הדבר עליו וחדל לו מדעתו הראשונה ואפי' המניין אינם צריכין לחתום אלא מקצתן: ואמרי לה להאי גיסא. מנה מקצתן גלי דעתיה דלהני קפיד וצריכין כולן המניין לחתום מנה כולן כיון דלא אמר כולכם לא הקפיד אלא לומר בפני מנין זה ולא שיחתמו כולם: אתקין רב יהודה בגיטא דכולכם. בגט שאדם אומר במעמד רבים ויש לחוש שמא יאמר לכולכם איכוין ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל התקין שיהו כותבין בו כך אמר לנו פלוני כתבו או כולכון או כל חד מנכון כולכון אחד כותב במעמד כולם או כל חד מנכון אפי' אין חביריו עמו: אובילו. הוליכו: ואתי לאיפסולי. שמא לא יהא אחד מהן במעמד כתיבתו או לא יחתמו כולן: חתומו כל תרין מנכון. ולא לימא (אינם) כולכם:

הדרן עלך האומר

מי שאחזו קורדייקוס. שם שידה השולטת כששותה יין הרבה מגיתו: לא אמר כלום. שאין דעתו מיושבת: נשתתק. לאו אשאחזו קורדייקוס קאי אלא אדם שנעשה אלם מחמת חולי: הרכין. הטה ויש שמים מתרגמינן וארכין שמיא (תהלים יח): בודקין אותו. בדברים אחרים שואלין לו דברים שהוא ראוי להשיב עליהן(א) אם ראו דעתו מיושבת שמרמז על תשובת לאו הרכנה שדרך בני אדם להרכין על לאו ועל הין הרכנת הין שלשה פעמים לכל אחד כותבין ונותנין אם מרכין על הגט הרכנת הין: גמ' נכתיה. נשכו כלומר ששתה הימנו והרגיש בו: רוחא. שד האוחז על ידי כך: לקמיעא. שמשביעין בה את הרוח בשמו: סומקא. כחוש: מרקא. מזוג במים הרבה: לשמשא בת יומא. חולי שאחזו מחמת חום בו ביום: כוזא דמיא. ישתה: סיכורי. הקזת דם בקרן: סומקא. כחוש: עתיקתא. מימים רבים: למציעתא דרישיה. דחולה: דחליש ליה עלמא. פג לבו: ולימוד. ישוט כמו נחית בר *אמוראי (ב"ב דף עד:): לשמשא בשרא סומקא כו'. כדאמר: לתלגא. חולי שאחזו מחמת צינה: חייא. בלא מזיגת מים: הוו מצערי ליה. העבדים מפני שהיה חסיד ופרוש ומחמיר עליהן באיסורין: ילתא. אשת רב נחמן והיא בת הנשיא ואשת אב בית דין ותשובה כדאמרי' בהעור והרוטב (חולין דף קכד.) דרב נחמן חתנא דבי נשיאה הוה: מסותא. מרחץ: דמתהפכי. מחמת זיעה אדומה היוצאה ממנו ע"י בשרא שמינא וחמרא חייא: פשיטי פשיטי. בהרות עגולות: רב יוסף איעסק. לתלגא בריחיים כדי שיחמם ויזיע: בכשורי. לגבות קורות ומשאות: אהדמו לי הדמי דחיותא. סדרו לפני נתחי הבהמה לנתחיה: אהדמו. הנתיחו כלומר ערכו הנתחים: א"ל. ריש גלותא: אי הכי. דמשום דחשידי הוא: ליעבדו קמיה שמעיה דמר. כלומר קמיה שמעיה דמר יסדרו המאכל בהיתר: תכא. שולחן: ריסתנא דחנקא חמתא. אמגסטרייסו"ן עלם קטן שעל כף הירך שאדם בולעו ונחנק מגוס דרב ששת סגי נהור הוה ולא ירא[ו] ויאכל ויחנק: גששה. משמש והרגיש באותו עצם: שקל. כל החתיכה וכרכה בסודריה: איגניב

תוספות רי"ד

אמר לעשרה כתבו [ותנו] גט לאשתי א' כותב ושני' חותמין דכך אמר להם כל שנים מכם כתבו יתנו גט לאשתי. אבל אם אמר כולכם כתובו קפידא הוי שרצה לבזותה בפני כולן וא' כותב וכולן חותמין ואם מת אחד מהן הרי הגט בטל שלא נתקיים תנאו: ת"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב על ידי כולם. פי' לא צוה להם לחותמו אלא לכותבו בלבד כולכם כתבו א' כותב במעמד כולם פי' בהסכמת כולן שכולם ידעו כשיכתוב: הוליכו גט לאשתי אחד מוליך ע"י כולם כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם. פי' לא דמיא ברייתא למתני' דבמתני' צוה אותם בין על הכתיבה בין על ההתימה. משום הכי תנן אחד מהן כותב ושנים חותמין ואם אמר כולכם א' כותב (ושנים) [וכולם] חותמין אבל הברייתא מיירי כגון שלא צוה אותם אלא בכתיבת הגט והוא רוצה אח"כ להחתימו: איבעיא להו מנה אותן מהו רב הונא אמר מנה אותם אינו ככולכם ור' יוחנן משום ר' אלעזר אמר מנה אותם הרי הוא ככולכם אמר רב פפא ולא פליגי הא דמנה כולהו הא דמנה מקצתייהו אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא והילכך עבדינן לחומרא בין מנה כולם בין מנה מקצתם אותם שמנה ככולכם דמי: אתקין רב בגיטא כתובו כל חד מנכון(א) פי' כתובו חתומו כל תרי מנכון אובילו כל חד מנכון פי' כשמצוה הבעל במעמד אנשים כתבו גט לאשתי התקין שיאמר כך כתובו כל חד מנכון חתומו כל תרי מנכון אובילו כל חד מינכון גזירה שמא יאמר כולכם ויתבטל הגט משום הכי מלמדין אותו שיאמר כן:

סליק פירקא

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' כו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ז וסי' קמא סעי' כא כג:

סז ב מיי' שם הלכ"ז סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קכ סעי' ט:

סח ג מיי' שם הלכ"ה טוש"ע שם סעי' יא:

א ד מיי' שם פ"ב הלי"ד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קכא סעי' א:

ב ה מיי' שם הלט"ז טוש"ע שם סעיף ה:

ג ו מיי' פ"ד מהל' דעות הל"ב והל' יד טו:

מסורת הש"ס

מדלא מנגא, גי' רש"י

[תוספתא פס"ד]

[ע' מ"ש תוס' על זה לקמן עג: ד"ה בודקין]

[לקמן עג:]

[קדושין לא: וש"נ]

ס"א כולי ליליא

[נ"ל אמוראי וכ"ג בספרו' עי' ערך מד ב]

ס"א לא

[דסתנא גירסת ערוך]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בודקין וכו' להשיב עליהם לאו או הן ואם ראו דעתו:

גליון הש"ס

גמ' אמרי לה להאי גיסא. כעין זה ב"ב דף מג ע"ב וש"נ:

מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבוהו אין בדבריו האחרונים כלום: נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג' פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו. פי' קורדייקוס הוא רוח רעה השורה על האדם ששותה יין מגיתו ומפני זה לא אמר כלום שמשועמם הוא ואינו עומד על דעתו ואם מתחילה צוה ואמר כתבו גט לאשתי ואח"כ אחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבוהו אין בדבריו האחרונים כלום ולא בטלה שליחותו: נשתתק לאו אמי שאחזו קורדייקוס קאי אלא אדם שנאלם מחמת חולי ועומד על דעתו ואם אמרו לו נכתוב גט לאשתך והוא הרכין והטה להם בראשו סימן [הוא] שמתרצה בדבר בודקין אותו ג' פעמים בדברים אחרים אם משיב על לאו לאו ועל הין הין על דעתו הוא עומד וסומכין בהרכנת ראשו וכותבין גט לאשתו:

(א) נראה דצ"ל כתובו כל חד מנכון חתומו כל תרין מנכון כו'

איגניב לן כסא דכספא בהדי דקא מעייני ואתי אשכחוה דכרוכה בסודריה אמרי ליה חזי מר דלא מיכל קא בעי אלא לצעורן אמר להו אנא מיכל אכלי וטעמי ביה טעמא דחיורא אמרי ליה חיורא לא עביד לן האידנא אמר להו בדקו בדוכתיה *דאמר רב חסדא אוכמא בחיורא וחיורא באוכמתא לקותא היא בדוק אשכחוה כי קא נפיק כרו ליה בירא ושדו ליה ציפתא עילויה ואמרי ליה ליתי מר לינח נחר ליה רב חסדא מאחוריה אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקיך אמר ליה °נטה לך על ימינך או על שמאלך אמר ליה לשמעיה מאי קא חזית אמר ליה ציפיתא דשדיא אמר ליה הדר מינה לבתר דנפק אמר ליה רב חסדא מנא הוה ידע מר אמר ליה חדא דנחר לי מר ועוד דפסק לי ינוקא פסוקא ועוד דהשידי עבדי דלא מעלו °עשיתי לי שרים ושרות ותענוגות בני האדם שדה ושדות שרים ושרות אלו מיני זמר ותענוגות בני האדם אלו בריכות ומרחצאות שדה ושדות הכא תרגימו שידה ושידתין במערבא אמרי שידתא אמר רבי יוחנן שלש מאות מיני שדים היו בשיחין ושידה עצמה איני יודע מה היא אמר מר הכא תרגימו שידא ושידתין שידה ושידתין למאי איבעי ליה דכתיב °והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה וגו' אמר להו לרבנן היכי אעביד אמרו ליה איכא שמירא דאייתי משה לאבני אפוד אמר להו היכא אישתכח אמרו ליה אייתי שידה ושידתין כבשינהו אהדדי אפשר דידעי ומגלו לך אייתי שידה ושידתין כבשינהו אהדדי אמרי אנן לא ידעינן דילמא אשמדאי מלכא דשידי ידע אמר להו היכא איתיה אמרי ליה איתיה בטורא פ׳לן כריא ליה בירא ומליא ליה מיא ומיכסיא בטינרא ותתמיה בגושפנקיה וכל יומא סליק לרקיע וגמר מתיבתא דרקיעא ונחית לארעא וגמר מתיבתא דארעא ואתי סייר ליה לגושפנקיה ומגלי ליה ושתי ומכסי ליה וחתים ליה ואזיל שדריה לבניהו בן יהוידע יהב ליה שושילתא דחקיק עלה שם ועזקתא דחקיק עלה שם וגבבי דעמרא וזיקי דחמרא אזל כרא בירא מתתאי ושפינהו למיא וסתמינהו בגבבי דעמרא וכרא בירא מעילאי ושפכינהו לחמרא וטמינהו סליק יתיב באילנא כי אתא סייריה לגושפנקא גלייה אשכחיה חמרא אמר כתיב °לץ היין הומה שכר וכל שוגה בו לא יחכם וכתיב °זנות ויין ותירוש יקח לב לא אישתי כי צחי לא סגיא ליה *אישתי רוה וגנא נחית אתא שדא ביה שושילתא סתמיה כי אתער הוה קא מיפרזל א"ל שמא דמרך עלך שמא דמרך עלך כי נקיט ליה ואתי מטא דיקלא חף ביה שדייה מטא לביתא שדיי' מטא גבי כובא דההיא ארמלתא נפקא איתננא

רש"י

איגניב לן כסא דכספא. שהיו רואים אותו כרוך בסודריה ורוצין לבדוק מהו: אמרי ליה. נרים גלותא: דחיורא. בשר בעלת שחין: מיכל אכלי וטעמי. טעמיה: חיורא לא עביד לן האידנא. לא שחטו היום בהמה בעלת שחין: בדוכתא. בשער היו בודקין במקום ריסתנא זו בכף הירך ותמלאט בשער שהוא לבן: דאמר רב חסדא חיורא באוכמתא לקותא היא. טלאי לבן בעור שחור לקותא היא שם בבשר ונהפך העור ללבן: כרו ליה בירא. חפרו גומץ שיפול בו: ושדו ליה ציפתא. השליטו מחצלת על פי הבור כדי שלא יבין *מושבו: ליתי מר לינח. לשכב במשכבו: נחר ליה רב חסדא. עשה לו סימן כמו נחרת סוסיו (ירמיה ח): א"ל. רב ששת לינוקא פסוק לי פסוקיך: נטה לך. פסוק הוא בעשהאל: הדר מינה. חזור מעליה לימין או לשמאל: בריכות. לרחוץ בהן בטנן: הכא תרגימו. בבבל: שידה ושידתין. שד זכר ושד נקבה: שידתא. שידה עגלה למרכבת נשים ושרים: בי שיחין. באותו מקום: מה היא. מה דמותה ומה טיבה ויש אומרים שידה עצמה ראש כולן ואמן איני יודע מאי היא: היכי איעביד. בלי כלי ברזל: שמיר. בריה משטת ימי בראשית ואין כל דבר קשה יכול לעמוד מפניו: לאבני אפוד. דאמרינן במסכת סוטה (דף מח:) אבנים הללו אין כותבין עליהם בדיו שנאמר פתוחי חותם ואין מסרטין עליהם באיזמל שנאמר במלואתם שלא יהו חסרות כלום אלא כותב עליהם בדיו ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן: כבשינהו. כפאם ביסורין לומר לו היכן הוא: כבשינהו. לשון מכבש של בגדים (שבת דף קמא.): היכא איתיה. אשמדאי באוכל לכבשו: בטורא פלן. בהר פלוני: כריא ליה בירא. כרה לו שם בור: טינרא. אבן: ותתמיה בגושפנקיה בחותמו. סייר לגושפנקיה. בודקו שלא נגע אדם בו לגלות כורו: גבבי דעמרא. גיזות צמר: וזיקי דחמרא. נודות יין: בירא מתתאי. במורד ההר למטה מבורו של אשמדאי: ושפיכהו למיא. כגון השופה יין *לחמריה (ב"מ דף ס:) הריק מי בור העליון לתוך התחתון דרך נקב שנקב בשפה שבין שתי הבורות ומתוך שהראשון קרקעיתו גבוהה מקרקעית התחתון נרוקו המים לתוכו מאליהן: וסתמינהו. לנקבים שבין זה לזה כדי שכשישים יין בעליון לא יזוב ממנו לתחתון: וכרא בירא. אחרינא מעילאי לבורו של אשמדאי: וטמינהו. מילא אותן שתי בורות עפר כדי שלא יבין אשמדאי: טמינהו. סתמן כדמתרגמינן סתמום פלשתים (בראשית כו) טמונון פלשתאי: כי אתא. אשמדאי: סייריה לגושפנקיה. ומצאו שלם: לא סגי ליה. לא יכול להתאפק: רוה וגנא. נשתכר ונרדם: נחית אתא. בניהו מן האילן: סתמיה. סגר השלשלת סביב צוארו שלא יוכל ראשו לצאת: הוה קא מפרזל. משתגע ומתעסק לנתקה הימנו: דמרך. הקב"ה: חף ביה. נתחכך בו: *כובא. צריף קטן כמו כובא דליידי: דארמלתא. אלמנה היתה דרה ‑ איחננא

תוספות

דאמר רב חסדא אוכמא בחיורא וחיורא באוכמא לקותא היא. פירוש טלאי שחור בעור לבן או טלאי לבן בעור שחור אין זה אלא מחמת נגע שהיה שם הקשה רבינו תם דבגזיר בריש פרק בית שמאי (דף נג:) משמע דלא איירי רב חסדא אלא בשור שחור בין שוורים לבנים שהשחור מנגח כולם ומתקלקל מקחם על ידו ופריך התם ממתני' דהתם דמשמע שהלבן גרוע ומסיק דרב חסדא איירי בתורא דקרמנאי דהתם שחור גרוע טפי ואור"ת דתרי מילי נינהו ומילתיה דהכא איירי בטלאי שחור בעור לבן ולבן בעור שחור והתם מיירי בשור שחור בין שוורים לבנים ותדע דבכל הספרים ישנים לא גרסינן התם במילתיה דרב חסדא אלא אוכמא בחיורא לקותא ותו לא וכן נראה דאי גרסינן תרווייהו כמו הכא ונפרש חד לטלאי וחד לשור בין השוורים אם כן מאי פריך התם דמנא ליה דאוכמא בחיורא קאי אשור בין השוורים נימא איפכא ולא יקשה כלום. רבינו תם: איכא שמיר דאייתי משה לאבני אפוד. הכא משמע דלאבני אפוד בעי שמיר ובפ"ק דקידושין (דף לא.) גבי עובדא דדמא בן נתינה בקשו ממנו אבנים לאפוד וזה היה בבית שני מדקאמר לשנה נולדה לו פרה אדומה כו' דבבית ראשון לא עשו פרה כדאמר* שניה עשה עזרא ואם כן היה שמיר בבית שני ואין להקשות דבפרק בתרא דסוטה (דף מח.) תנן משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים ומשחרב בית המקדש בטל שמיר דהיינו בית המקדש שני מדנקט בית המקדש סתם והתם בגמרא נקט בית המקדש ראשון על מילי אחריני ועוד מדלא ערבינהו בהדי אורים ותומים והוי ליה למיתני משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים והשמיר דמשמתו נביאים הראשונים היינו משחרב בית המקדש ראשון בטלו אורים ותומים וצריך לומר שמצאוהו מימי שלמה עד חורבן בית שני הקשה ה"ר אלחנן במסכת ע"ז בפ' ר' ישמעאל (דף נב:) גבי אבני מזבח ששקצום אנשי יון ליתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא ליגסרינהו לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא וליגסרינהו ע"י שמיר ואומר ר"י דע"י שמיר אין נעשין חלקות דהגירת לפורן פוסלת במזבח* והך סוגיא אתיא כמ"ד בסוטה (דף מח:) דאיצטריך שמיר לאבני בית המקדש והא דכתיב מגוררות במגירה מוקי לה באבני ביתו*: זיל אייתי שידה כו'. כי לא רצו לשאול באורים ותומים כשיכולין לשאול על ידי דבר אחר:

וכתיב זנות ויין ותירוש. אף על פי שזה הפסוק לא נכתב עדיין היו יודעין כמו ארור עושה מלאכת ה' רמיה בפ' לא יחפור (ב"ב דף כא:) °גבי יואב: לברוקתי

חיר לה:
[גי' מרש"א]
ע"ב כ"ה
קהלת ב
מ"א ו
[ב"ס מ"ר ש"ם]
מבני ד
הושע ד
נ"א לחמריה
ב"א דלא אישתא אמר כתיב ויין ישמח לבב אנוש
[גי' הערוך ערך ככא ג' כובא ובזה עולה יפה פרש"י כובא צריף קטן כמו קובא דליידי תענית דף כג.]

גליון הש"ס
תוס' ד"ה וכתיב וכו' גבי יואב. ע' לעיל דף נה ע"ב ובמ"ש שם על הגליון:

[חולין יח.]
[וע"ע תוס' זבחים כד: ד"ה אבנים ותוס' חולין יח. ד"ה וכמה]

איתנגא ליה כפא לקומתיה מיניה איתבר ביה גרמא אמר היינו דכתיב °ולשון רכה תשבר גרם חזא סמיא דהוה קא טעי באורחא אסקיה לאורחיה חזא רויא דהוה קא טעי באורחא אסקיה לאורחיה חזא חדוותא דהוו קמחדי לה בכה שמעיה להחוא גברא דהוה קאמר לאושכפא עביד לי מסאני לשב שני אחיך חזא ההוא קסמא דהוה קסים אחיך כי מטא להתם לא עיילוה לגביה דשלמה עד תלתא יומי יומא קמא אמר להו אמאי לא קא בעי לי מלכא לגביה א"ל אנסיה מישתיא שקל לבינתא אותיב אחברתה אתו אמרו ליה לשלמה אמר להו הכי אמר לכו הדור אשקיוה למחר אמר להו ואמאי לא קא בעי לי מלכא לגביה אמרו ליה אנסיה מיכלא שקל לבינתא מחברתה אותבה אארעא אתו אמרו ליה לשלמה אמר להו הכי אמר לכו נגידו מיניה מיכליה [לסוף] תלתא יומי עייל לקמיה שקל קניא ומשח ארבעה גרמידי ושדא קמיה א"ל מכדי כי מיית ההוא גברא לית ליה בהדין עלמא אלא ד' גרמידי השתא כבשתיה לכולי עלמא ולא שבעת עד דכבשת נמי לדידי א"ל לא קא בעינא מינך מידי בעינא דאיבנייה לבית המקדש וקא מיבעי לי שמירא א"ל לדידי לא מסיר לי לשרא דימא מסיר ליה ולא יהיב ליה אלא לתרנגולא ברא דמהימן ליה אשבועתיה ומאי עביד ביה ממטי ליה לטורי דלית בהו ישוב ומנח לה אשינא דטורא ופקע טורא ומנקיט מייתי ביזרני מאילני ושדי התם והוי ישוב והיינו דמתרגמינן נגר טורא בדקו קינא דתרנגולא ברא דאית ליה בני וחפויה לקיניה זוגיתא חיורתי כי אתא בעי למיעל ולא מצי אזל אייתי שמירא ואותביה עלויה רמא ביה קלא שדייה שקליה אזל חנק נפשיה אשבועתיה אמר ליה בניהו מאי טעמא כי חזיתיה לההוא סמיא דהוה קא טעי באורחא אסיקתיה לאורחיה אמר ליה מכרזי עליה ברקיעא דצדיק גמור הוא ומאן דעבד ליה ניחא נפשיה זכי לעלמא דאתי ומאי טעמא כי חזיתיה לההוא רויא דקטעי באורחא אסיקתיה לאורחיה א"ל מכרזי עליה ברקיעא דרשע גמור הוא ועבדי ליה ניחא נפשיה כי היכי דליכליה לעלמא מאי טעמא כי חזיתיה לההוא חדוותא בבית אמר ליה בעי מימת גברא בגו תלתין יומין ובעיא מינטר ליבם קטן תליסרי שנין מאי טעמא כי שמעתיה להחוא גברא דאמר ליה לאושכפא עביד לי מסאני לשב שנין אחיכת אמר ליה ההוא שבעה יומי לית ליה מסאני לשב שנין בעי מ"ט כי חזיתיה להחוא קסמא דהוה קסים אחיכת אמר ליה דהוה יתיב אבי גזא דמלכא לקסום מאי דאיכא תותיה *תרחיה גביה עד דבנייה לבית המקדש יומא חד הוה קאי לחודיה אמר ליה כתיב °כתועפות ראם לו ואמרינן כתועפות אלו מלאכי השרת ראם אלו השדים מאי רבותייכו מינן א"ל שקול שושילתא מינאי והב לי עיזקתך ואחוי לך רבותאי שקליה לשושילתא מיניה ויהיב ליה עיזקתיה *בלעיה אותביה לחד גפיה ברקיעא ולחד גפיה בארעא פתקיה ארבע מאה פרסי על ההיא שעתא אמר שלמה °מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש *°וזה היה חלקי מכל עמלי *מאי וזה רב ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר גונדו היה מחזר על הפתחים כל היכא דמטא אמר °אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלים כי מטא גבי סנהדרין אמרו רבנן מכדי שוטה בחדא מילתא לא סריך מאי האי אמרו ליה לבניהו קא בעי לך מלכא לגביה אמר להו לא שלחו להו למלכוותא קאתי מלכא לגבייכו שלחו להו אין קאתי שלחו להו בידקו בכרעיה שלחו להו במוקי קאתי וקא תבע להו בנידותייהו וקא תבע לה נמי לבת שבע אימיה אתיוה לשלמה והבו ליה עזקתא ושושילתא דחקוק עליה שם כי עייל חזייה פרח ואפילו הכי הוה ליה ביעתותא מיניה והיינו דכתיב °הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות *רב ושמואל חד אמר מלך והדיוט וחד אמר מלך והדיוט ומלך לדמא דרישא ליתי שורבינא ובינא ואסא דרא וזיתא וחילפא *וחילפי דימא ויבלא ולישלוקינהו בהדי הדדי ולנטול תלת מאה כסי אהאי גיסא דרישא ותלת מאה כסי אהאי גיסא דרישא ואי לא ליתי ורדא חיורא דקאי בחד דרא ולישלקיה ולינטול שיתין כסי אהאי גי א דרישא ושיתין כסי אהאי גיסא דרישא לצליחתא ליתי תרנגולא ברא ולישחטיה בזוזא חיורא אההוא גיסא דכייב ליה ונזדהר מדמיה דלא לסמינהו לעיניה וליתלייה בסיפא דבבא דכי עייל חייף ביה וכי נפיק חייף ביה לברוקתי

איתנגא ליה. לימשך מעליו שלא יחוף בו: כפא לקומתיה. נגד אחר ואיסתלק עובי כתיפיו מן הבית: ולשון רכה תשבר גרם. על ידי לשון רכה שחננה מענה רך נשברה עלמי: אסקיה. העלהו להטותו אל הדרך: רויא. שיכור: אסקיה. אל הדרך: חזא חדוותא דהוו מחדי לה. ראה הכנסת כלה שהיו מרבין בשמחה מאד: אנסיה משתיא. שתה הרבה: נגידו מיכלא מיניה. משכו ידיכם מלהאכילו כי אם מעט: קניא. קנה: דמהימן ליה אשבועתיה. מאמינו בשבועתו כשנשבע לו להחזירו לו: דלית בהו ייסוב. של זרעים ואילנות להתפרנס שם: ופקע טורא. מתבקע מעט כמין חריץ עד שמשליך שם זרע האילנות וגדלים אילנות שם ומתפרנס מהם: בדקו קינא. בדקו עד שהיו בקיאין היכן יש קן של דוכיפת דהוא תרנגולא ברא: זוגיתא. זכוכית כדי שיראה את בניו ולא יוכל ליכנס אצלם ויהא צריך לשמיר לבקע הזכוכית: רמא ביה. שלוחו של שלמה קלא: חנק נפשיה. התרנגול: אסיקתיה. מה חששת לו: ובעיא מינטר ליבם קטן. עד שיביא שתי שערות ויהא ראוי לחליצה ויודע היה זה שעתידה להמתין שלש עשרה שנה: שבעה יומי לית ליה. אינו בטוח לחיות שבעה ימים שמא למחר ימות: אבי גזא. תחתיו היה אוצר גדול זהב וכסף טמון: תרחיה גביה. איחר אצלו שלמה לאשמדאי תרח בלשון ארמי איחור כדאמרינן בבבא קמא (דף פ:) מאן תנא ניתרא שמואל: הוה קאי לחודיה. שלמה אצל אשמדאי: כתועפות ראם לו. להקדוש ברוך הוא יש לו תועפות ראמים למשלחתו וליפרע פורענות בשליחותו: מאי רבותייכו. שנשתבח הקב"ה בכם: עזקתך טבעתו היה שם חקוק עליה: פתקיה. דחהו: גונדו. לבושו ובגדי תפארתו. וביאורי טהרות דרב האי ראיתי קודו מקידה של חרס לשתות מים (סוטה דף נב:): לא סריך. אינו נדבק לומר דבר אחד של שטות כל הימים שזה אומר הייתי מלך ואינו אומר דבר שטות אחרת: בדקו בכרעיה. שרגליו של שד דומות לשל תרנגולים: במוקי קאתי. אינו בא לשכב יחף אלא באנפילאות קאלצו"ש בלעז: מלך והדיוט. היה שלמה לא חזר שוב למלכותו*: לדמא דרישא. חולי כאב הראש הבא מחמת דם: שורבינא. מין ארז כדאמרינן בראש השנה (דף כג.) תאשור שורבינא: ובינא. ערבה: ואסא דרא. הדס לח: חילפא. לפלפה עץ ששמו פופליי"ר: וחילפי ימא. גירופלא*: °יבלא. מין עשב: ורדא רוס"א: דקאי בחד דרא. כל עלין שלו מגד אחד זה למעלה מזה: לצליחתא. כאב חצי הראש: בזוזא חיורא. בדינר של כסף לרוף ישחטנו: אההוא גיסא דכאיב ליה. שיזוב הדם על חצי הראש שיש הכאב: וליתלייה. לתרנגולא שחוט: בסיפי דבבו. במזוזות הפתח: לברוקתי

תורה אור

משלי כה

ר"ל כעין מלכות ראשונה שמלך על העליונים. רש"ל

נעגליך בל"א

במדבר כד

פי' בלע לשלמה ס"א בלעה ופי' בלע לעיזקא. מ"ד

סנהדרין כ:

שיר

מגילה יא:

[בערוך ערך חלף פי' רוזמרינ"ו]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה יבלא מין עשב. וכן בחולין דף קה ע"ב ברך ריפתא איבלא:

[גי' הערוך ערך תרס תרהייה]

קהלת א

ס"א וכתיב וזה שם ב שם א

לברוקתי ליתי עקרבא דשב חומרי ונייבשיה בטולא ונישחוק תרתי מנתא כוחלא וחדא מנתא מיניה ולימלי תלתא מכחלי בהאי עינא ותלתא מכחלי בהאי עינא טפי לא לימלי דאי לא פקע עיניה לשברירי דליליא ניתי שודרא ברקא וניסר חדא כרעא מיניה וחדא כרעא מכלבא ונטרפו ינוקי חספא אבתריה ולימרו ליה *אסא כלבא אכסא תרנגולא וליגבי שב אומצי משבעה בתי וליתבינהו ניהליה בצינורא דדשא וניכלינהו *בקלקולי דמתא בתר הכי לפשוט שודרא ברקא ונימרו הכי שברירי דפלוני בר פלוניתא שבקינהו לפלוני בר פלוניתא וליחרו לכלבא בבביתא דעיניה לשברירי דיממא ליתי שבעה סומקי מגווא דחיותא וניטווינהו אחספא דאומנא וליתיב איהו מגואי ואיניש אחרינא מאבראי ונימא ליה עוירא הב לי דאיכול ונימא ליה האיך פתיחא סב איכול ובתר דאכיל ליתבריה לחספא דאי לא הדרי עילויה לדמא דאתי מנחירא ליתי גברא כהן דשמיה לוי וליכתוב ליה לוי למפרע ואי לא ליתי איניש מעלמא וניכתוב ליה אנא פפי שילא בר סומקי למפרע ואי לא ניכתוב ליה הכי טעם דלי במי כסף טעם דלי במי פגם ואי לא ליתי עיקרא דאספסתא ואשלא דפורייא עתיקא וקורטסא ומוריקי וסומקא דלוליבא ונקלינהו בהדי הדדי וליתי גבבא דעמרא וניגדול תרתי פתילתא ולטמיש בחלא וניגדבל בקיטמא הדין וניתיב בנחיריה ואי לא ליחזי אמת המים דאזלת ממזרח כלפי מערב ונפסע וניקום חד כרעא להאי גיסא וחד כרעא להאי גיסא ונישקול טינא בידיה דימינא מתותי כרעא דשמאליה ובידיה דשמאלא מתותי כרעא דימיניה וניגדול תרתי פתילתא דעמרא וניטמיש בטינא וניתיב בנחיריה ואי לא ליתיב תותי מרזבא ונייתו מיא ולישדו עליה ולימרו כי היכי דפסקי הני מיא ליפסוק דמיה דפלניא בר פלניתא לדמא דאתי מפומא בדקינן ליה בגילא דחיטתא אי סריך מריאה קאתי ואית ליה תקנתא ואי לא מכבדא קאתי ולית ליה תקנתא אמר ליה רב אמי לרב אשי והאנן איפכא תנן *ניטל הכבד ולא נשתייר הימנה כלום הריאה שניקבה או שחסרה אמר ליה כיון דמפומיה קאתי אימר איתמוחי איתמח אמר מר אי מריאה קאתי אית ליה תקנתא מאי תקנתיה ליתי שבעה *כוני מפירמא דסילקא ושבעה כוני פירמא דכרתי וחמשה כוני פרידא ותלתא כוני דטלפחי וכונא דכמונא וכונא דחבלי וכנגדן כנתא פטירתא וליבשיל וליכול ולישתי אבתריה שיכרא חריפא דטבת לככא אמר רבה בר רב הונא ליתי תומא יחידאה ונימרסיה במישחא ומילחא ונתביה אטופראי דאליונא דההוא גיסא דכייב ליה ונהדר ליה גדנפא דלישא וניזדהר לבישריה דקשי לחורא לחינכי אמר רבי יוחנן *חומתי כי ממרו ועיקרא דחומתי עדיף ממרו ונינקוט בפומיה הני לאוקומי לבשולי לייתי פארי דריש נפייא וטלפחי בעפרייהו ושובלילתא והומרתא דכשותא ונינקוט כאמגוזא בפומיה לאיפתוחי לינפח ליה חבריה תחלי חיורתא בגילא דחיטתא לאסוקי ליתי עפרא מטולא דבית הכסא וניגבול בדובשא וניכול דמעלי ליה לברסם ליתי כי פיסתקא דנישדור וכי אמגוזא דחלבניתא דובשניתא ומלי תרוודא דובשא חיורא ומלי נטלא בת מחוזא חמרא נקידא ונישלוקינהו בהדי הדדי וכי בשיל נשדור בשיל כוליה ואי לא ליתי רביעתא דחלבא דעיזא חיוורתי וניטייפיה

לברוקתי. חולי שבעין שקורין טייל"א: דשב חומרי. מטומר בשבע גוונין מחמת זקנה: ונייבשיה בטולא. כלומר שלא מחמת שמש: תרתי מנתא כוחלא וחדא מנתא מיניה. שני חלקים כחול וחלק אחד ממנו: תלתא מכחלי. מכחול הוא כנף עוף או כף רחב דק של עץ שנוטל בו הכחול ונותן בעין: תלתא מכחלי. שלשה פעמים: לימלי. ישום בעינו: דאי לא. מיזדהר דלא לימלי טפי פקע עיניה: לשברירי דליליא. סנורים הבאות על האדם בלילה: שודרא ברקא. חבל של שיער בהמה ושל זנב סוס ופרה: וניסר חדא כרעא מיניה וחדא כרעא מכלבא. יקשור אחד מרגליו ורגל הכלב בשני ראשי החבל: ונטרפו ינוקא חספא אבתריה. יקשקשו תינוקות שברי חרסים אחריו: ויאמרו. לשון זה: אסא כלבא אכסא תרנגול. זקן כלב שוטה תרנגול: אומצי. חתיכות בשר: ונתבינהו ניהליה. בני הבתים להנך אומצי בצינורא דדשא: קלקלי. אשפות: ליפשוט. יתיר הקשר מרגלו: בבביתא דעיניה. בבבת עינו: סומקי. טחולים: אחספא דאומנא. כלי חרס מגולל שמקיזין לתוכו דם: ונימא ליה עוירא. לפתיחא הב לי ואיכול: פפי שילא כו'. לשון הוא: טעם דלי במי כסף. לשון הוא: אשלא דפוריא. חבל של מיטה: וקורטסא. נייר של מוכין: ומוריקא. קרוג: וסומקא דלולבא. דבר אדום הגדל בלולב: ונגדיל פתילתא. לשון גדילים יעשה פתילה מן הצמר: ולטמיש בחלא. ישרה בחומץ: וניגדביל. יגלגלנו באפר וידבק האפר בו. ונשדו עליה. דרך מרזב: סריך. נדבק הקש בדם: גילא. אסטריי"ם: כיון. דדמא דכבדא שהיא תלויה למטה מן הריאה עולה למעלה ונפיק דרך הפה: אימר אתמוחי אתמח. כולה כבדא ולא נשתייר הימנה כלום ונפל לריאה דרך קנה הכבד שמחובר לקנה של ריאה: כוני. מלא אגרוף: פירמא דסילקא. קניבת תרדים מלינדור"א: פרידא. מין עשב וי"א מדיירישר"ש: וכנגדן. כשיעור כל אלו: כנתא פטירתא. אנטריי"ל של בהמה שהיתה פטר רחם לאמה: לככא. חולי השינים הפנימים: תומא חידא. ראש שום שלא היה בו אלא גלע אחד: ונמרסיה. ישחקנו: אטופרא דאליונא. על צפורן של בוהן יד: ונזדהר לבשריה. שלא יגע אותו שום בבשרו: דקשי לחורא. לרעת. לחינכי. אבעבועות הגדולים בגרון כמין גלגט ובלשון רומי אשטרנגיילו"ן: חומתי כי ממרו. עלי של חומס פילטרו טוב לרפואה זו כמין עשב שקורין ממרו בלשון ארמי: ועיקרא דחומתי. שורש החימוס פילטרו: עדיף. לרפואה ממרו ממרו שבדמוני' לשון מורי: הני. חומתי וממרו: לאוקומי. החולי שלא יכפה יותר מדאי: לבשולי. האבעבועות שתקבץ לחה שלהן לתוכן שתהא יוצאה כשיבקעו אותו: פארי דריש נפיא. סובים גדולים שלפין למעלה בנפה כשמרקדין: וטלפחי בעפרייהו. עדשים עם עפר שנתלשו בהן: ושבלוליתא. תלתן פינוגר"י: והומרתא דכשותא. פרח שבכשות הומלו"ן: כאמגוזא. כשיעור אגוז: לפתוחי. האבעבועות של אשטרנגיילו"ן שיבקעו ותצא הליחה: לינפח ליה. בגרונו: בגילא דחיטתא. שהוא חלול ויכנים זרע השחלים לתוכו בראשו אחד ויכניסנו בתוך פיו של חולה עד הבליעה ויפח חבירו בראש האחר ויצאו השחלים ויפלו ויחנו על החולי: לאסוקי. להעלות בשר לרפואת הביקוע: מטולא דבית הכסא. מתחת צל אבנים המסודרות לבית הכסא בשדות ומתוקנות כעין מושב: לברסם. חולי שקורין נוריי"ר והוא בא מן הראש דרך החוטם: כי פיסתקא דנשדור. כשיעור גלגט של ארז מסס נשדור שקורין אמוניקא: חלבניתא דובשניתא. חלבנה מתוקה שקורין גלמא: תרוודא. כף: נטלא. כלי מחזיק רביעית: חמרא נקידא. יין צלול יפה שאינו אדום: וכי בשיל נשדור בשיל כוליה. זה סימן יהיה לך לכשיבשל הנשדור בידוע שאחר סמנין מבושלין לפי שהוא קשה: ונטייפיה

לברוקתי. הכא משמע דיש לה רפואה וכן בפ' המוציא יין (שבת דף עח.) נמי קאמר שכן כוחלין לברוקתי וקשה דבבכורות (דף לח:) חשיב ליה גבי מומין הקבועין ואומר רבינו יצחק דכל מה שאינו עובר מאליו או ע"י רפואה קלה חשיב מום קבוע אי נמי רפואה דהכא ודהמוציא היינו בתחילת החולי אבל בסוף החולי אין לו רפואה: לככא. שינים כדפי' בקונטרס כאן ולא כמו שפירש בעלמא (ע"ז דף כח.*) דהיינו חניכיים מדאמרינן בערבי פסחים (דף קיג.) לא תעקר ככא וכן בחולין (דף נט:) נתור ככי ושיני דגברי וזה לא שייך לומר בחניכיים: רב

[פירש' ערוך אשא]

חולין מג.

[בערוך ערך חמת איתא זיגתי וממרו פי' בלע"ז פילטרו"ן]

[ע' תוס' שם ד"ה ככי]

[ב"ק כא. ובע"ז כז. כתב רש"י תרגום מאשפות ירים אביון מקלקלתא מרים תשוכא]

[נ"א כוני אבל בגירסת ערוך ערך כן ג' איתא כוני ופירושו חופן ועי' בשבת קי: הגירסא שלפנינו כוני ופרש"י שם כוני מלא אגרוף ובעירובין כט: פרש"י כוני מדות ולקמן ע"ב ודף ע. כוני פרש"י מלא אגרוף וע"ע שבת סב. ד"ה ושבעה]

ונימייפיה אתלת קלחי כרבא וניבחשיה בגוזא דמרמהין וכי בשיל גוזא במרמהין בשיל ליה כוליה ואי לא ליתי נפקי דכלבא חיורא וניגבול בנטפא וכמה דאפשר נפקא לא ניכול דמפריק לגירא ליתי גירא דלילתא וניפכיה ונשדי מיא עלויה ונשתי ואי לא ליתי ממיא דאישתי מינייהו כלבא בליליא וניזדהר מגילויא לגילויא *אנפקא דחמרא חייא למורסא אנפקא דחמרא באהלא *תולאנא לפירחא דליבא ליתי תלת ברושייאתא דשערי ונשטרינהו בכמכא דלא עבר עילויה ארבעין יומין וניכול ונשתי אבתרייהו חמרא מרקא א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא וכל שכן דפרח ליביה אמר ליה אנא ליוקרא דליבא אמרי לפירחא דליבא ליתי תלת ברושייאתא דחיטי ונישטרינהו בדובשא וניכול ונישתי אבתרייהו חמרא חייא לצרחא דליבא *ליתי תלת *ביעי נינייא וביעתא דכמונא וביעתא דשומשימי וליכול לכאב מעי ליתי תלת מאה פלפלי אריכתא וכל יומי נשתי מאה מינייהו בחמרא רבין דמן נרש עבד לה לברתיה דרב אשי מאה וחמשין מהני דידן ואתסיא לכירצא אנפקא דחמרא באטרפא דעראה לכירצא חיורא ליתי ביזרא גלגילא וניצײרה בשיסתג וניתיירה במיא ונשתיה ונזדהר מבינתא דאי לא מנקבא לה למעייניה למיסר סיסין רטיבא במיא למישרא יבישתא במיא וסימנך איצא רטיבא דסכר נהרא לטחלא ליתי שב ביני דמיא ונייבשינהו בטולא וכל יומא נישתי תרתי ותלתא בחמרא ואי לא ליתי טחלא דציפרתא דלא איפתח ונטחיא בתנורא ונוקי להדיה ונימא כי היכי דיביש האי טחלא נייבש טחליא דפלוני בר פלוניתא ואי לא ניטחייה ביני אורבי דביתא חדתא ונימא הכי ואי לא *ליבקי שכבא דשכיב בשבתא ונישקליה לידיה ונותבה אטחליה ונימא כי היכי דיביש הא ידא נייבש טחליא דפלוני בר פלוניתא ואי לא ניתי ביניתא וניטווייה בי נפחא וניכליה במיא דבי נפחא ונישתי ממיא דבי נפחא ההיא עיזא דהות שתיא מיא דבי נפחא אישתחיט ולא אישתכח לה טחלא ואי לא ליפתח חביתא דחמרא לשמיה א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אית ליה חביתא דחמרא לא אתי לקמיה דמר אלא מרגל בפת שחרית דמעליא לכולי גופיה לרושחתא ליתי אקיקא ואילווא ואספירכא ומרתכא וחומרתא דפילון ושיאפא דחמימתא ונינקט בשחקי דכיתנא בקייטא ודעמר גופנא בסיתוא ואי לא לישתי שיכרא מרקא לשיגרונא ליתי פתיא דמוניני וניגנדריה שיתין זימני אהא מטחתיה ושיתין זימני אהא מטחתיה לצמירתא ניתי תלת ניטופייתא מישחא דכופרא ותלת ניטופייתא איצרא דכרתי ותלת ניטופייתא דחמרא נקידא ולישדי ליה לאיש באמה ולאשה באותו מקום ואי לא ליתי אונא דזיקא ולתלי ליה לאיש באמה ולאשה בדדין ואי לא ליתי חוטא דזהוריתא דשדרתיה דומה בת דומה וליתלי ליה לאיש באמה ולאשה בדדין ואי לא ליתי כינה *דזכר ונקבה *וליתליליה לאיש באמה ולאשה באותו מקום וכי משתין נשתין אסיסנא יבישתא בצינורא דדשא ונעיין בחומרתא דנפק' מיניה דמעליא לכולהו צימרא לצימרא ברא ליתי תלתא גריבי סופלי ותלתא גריבי אטרף אדרא ונישלוקינהו כל חד לחודיה וליתיב בינייהו ולתבינהו בתרתי משיכלי וניתי פתורא וננח עילויה וניקום מעילוי האי ולותיב עילוי האי ומעילוי האי ולותיב עילוי האי עד דניסק ביה הבלא ולסחי מינייהו וכי שתי ממיא דאדרא לישתי ממיא דסופלי לא לישתי משום דמעקרי לצימרא גוונא ליתי שבעה בוני דסילקא משב משארי ונישלוקינהו בעפרייהו וניכול ונישתי אטרף אדרא בשיכרא או ענבי

ונטייפיה אתלת קלחי דכרבא. יטיפנו על שלשה קלחי כרוב בכלי: ונבחשיה בגוזא דמרמהין. יגיס את הקדירה בקיסם של עץ ששמו מרמהין: נפקא דכלבא חיורא. צואה של כלב לבן: ונגבול בנטפא. צרי: וכמה דאפשר. לו ברפואה אחרת או להתאפק בחוליו: ניפקא לא ניכול. לא יאכל צואת הכלבים: דמפרק. מנתק אבריו: לגירא. חולי שקורין אספונט"א: גירא דלילתא. חץ של לילית אבן שעשויה כחץ ונופלת עם הברד: וניפכיה. העוקץ למטה ובית יד למעלה: וניזדהר מגילויא שיהו במקום שאין נחש מצוי: אנפקא. זהו רביעית וכן שם הכלי: למורסא. קלוג: אהלא תלאנא. *אהלות אדום כמין תולעת שני: לפירחא דליבא. שלבו פורח פמיי"ר בלע"ז: ברושייתא. חלות: ונשטרינהו בכמכא. ישרה אותם בכותח טרכנריי"ד בלע"ז: דלא עבר עליה ארבעין יומין. שנעשה הכותח: מרקא. מזוג במים הרבה: דפרח ליביה. שדברים חלשים הן כל אלו ומתישין כחו של אדם: ליוקרא דליבא. שלבו כבד עליו: לצרחא דליבא. כאב הלב ניניא. מינט"ה: מהני דידן. פילפלין שלנו: לכירצא. תולעים שבמעים: אטרפא דעראה. עלה של עץ ארע שקורין לוריי"ר ופריו קורין ביי"ש: ביזרא דגלגילא. זרע אורגא: וניציירה בשיסתג. יקשרנו בחתיכת בגד של צמר גפן: וניזדהר מבינתא. יזהר שלא יבלע את גרגיר הזרע: למעייניה. למיעיו: למיסר. לעצור את השלשול: סיסין. פוליאו"ל: למשרי. לשלשל אדם עצור: וסימנך. שלא תחליף לשתות לח לשלשל ויבש לעצור: איצא. שם עשב וכשהוא לח סוכרין בו נהרות כך הלא סותם: לטחלא. שטחול שלו נפוח וגדול מחמת חולי: שב ביני דמיא. שבע עלוקות של מים בלעז שנשוא"ש: ליפרתא דלא איפתח. עז שלא ילדה: וניקו להדיה. יעמוד כנגדו: ואי לא. אי ליכא תנורא: ניטחייה. להאי טחלא: ביני אורבי. יטיח אותו בכותל וידבק בין שורות הכותל וייבש שם: ולימא הכי. כי היכי דיביש האי טחלא כו': ליבקי שכבא. יטרח עד שידע היכן יש מת שמת בשבת: ליבקי. לשון בקיאות: ונשקליה לידיה. דשכבא: וניתיב להדיה טחלא. דחולה:

ביניתא. דג: ונטוייה בטרא דבי נפחא. יללנו בגחלים שלפני הנפח: מיא דבי נפחא. אותם שמכבה בהן את הברזל: ליפתח חביתא דחמרא לשמיה. יקנה חבית של יין לשתייתו כלומר ישתה יין טוב תמיד הרבה: לא אתי קמי דמר. לשאל רפואה שהיין רפואה לו: לרושחתא. תחתוניות: אקיקא. עשב ששמו קקול"י: אילוא. אלואיי"ן: אספרכא: כסף חי: מרתכא. קוגילו"ן והוא מפסולת הכסף מקום שחופרין כסף מן הקרקע ויולקים אותו ומעלה ריתחא והוא מרתכא: חומרתא דפילון. בוטון שהגשים תולות בצואריהן של זהב או של כסף ונותן בו סמן שמעורב בו מין בושם ששמו פילון ודומה לעלי גפנים כדתניא בת"כ שלא יערב קימוס במר מי גלובקיא בשמן עלי גפנים בפילון: ושייפא דחמימתא. צואת יונים ולשון מורי צואת תרנגולין: ונינקט. כל אלו: בשחקי דכתנא. שהם קרים בקייטא: ובדעמר גופנא. שהן חמים בסתוא ושים באותו מקום: לשגרונא. חולי הירכים והקלבוסת שקורין הנק"א: פתיא דמוניני. כלי מלא ציר דגים קטנים: וליגנדריה שתין זמני אהא מטחתא. יגלגלו ששים פעמים על ירך זה למעלה בקילבוסת שקורין הנק"א: לצמרתא. אבן הגדילה בגיד ועוצרת השתן: ניטופייתא. טיפות: משחא דכופרא. פסולת של זפת והוא עיטרן: איצרא דכרתי. סחיטת כרישין: חמרא נקידא. יין נקי: אונא דזיקא. אוזן של נוד: חוטא דזהוריתא דשדתי' דומה בת דומה. חוט של זהורית שטוואתו אשה חשודה בת חשודה: אסיסנא יבישתא. על סנה יבש: ונעיין בחומרתא דנפקא מיניה. יהא זהיר באבן היוצאת ממנו לשומרה: דמעלי לכולה צמרי. חולי שקורין *פיוור"י: גריבי. סאין: סופלי. גרעיני תמרים: אטרף אדרא. עלין של עץ ששמו אדר: משיכלי. עריבות: וכי שתי. דקיימא לן הרוחץ בחמין שותה מהם והם רפואה לו במסכת שבת (דף מא.): ממיא דאדרא. לישתי אבל ממיא דסופלי לא לישתי: דמעקרי. עושין אותו עקר מלהוליד: בוני. מלא יד: משב משארי. משבעת ערוגות: בעפרייהו. עפר העולה בשרשיהם:

[ב"ב נח: ב"מ פו.]

פי' כשיעור ביעי

פי' קדחת

ס"א ולישו

אלשון הבורית והאהל. רש"ל

[גי' הערוך ערך אהל א תולענא]

ב"א ליכול תלת ביעי ביעיתא בניניא וביעתא וכו'

ג"י עמן חיפוש. ערוך ערך בק ב]

פי' מאיס ומאסה

ענבי תאלא במים לחוזיתא ליתי שב חיטי
ארזנייתא וניקלינהו אמרא חדתא ונפיק
משחא מינייהו ונישוף רב שימי בר אשי
עבד ליה להוא עובד כוכבים לדבר אחר
ואיתסי אמר שמואל האי מאן דמתו ליה
*באלונכי דפרסאי מיחייא לא חיי אדהכי
והכי ניספו ליה בשרא שמינא אגומרי והמרא
חייא אפשר דחיי פורתא ומפקיד אביתיה
*אמר רב אידי בר אבין האי מאן דבלע
זיבורא מיחייא לא חיי אדהכי והכי נשקיה רביעתא דחלא *שמזג אפשר
דחיי פורתא ומפקיד לביתיה א"ר יהושע בן לוי אכל בשר שור בלפת
ולן בלבנה בלילי י"ד או ט"ו בתקופת תמוז אחזתו אחילו תנא והממלא
כריסו מכל דבר אחזתו אחילו אמר רב פפא אפי' מתמרי פשיטא סד"א
הואיל *ואמר מר תמרי משבען ומשחנן ומשלשלן ומאשרן ולא מפנקן
אימא לא קמ"ל *מאי אחילו א"ר אלעזר אש של עצמות מאי אש של
עצמות אמר אביי אש גרמי מאי אסותיה אמר אביי *אמרה לי אם
כולהו שקייני תלתא ושבעא ותריסר והאי עד דמתסי כולהו שקייני אליבא
ריקנא והאי בתר דאכל ושתי ועייל לבית הכסא ונפיק ומשי ידיה ומייתו
ליה בונא דשתיתא דטלפחי ובונא דחמרא עתיקא וניגבלינהו בהדי הדדי
וניכול וניכרוך בסדיניה וניגניה וליכא דנוקמיה עד דקאי מנפשיה וכי קאי
לישקליה לסדיניה מיניה ואי לא הדר עילויה אמר ליה אליהו לר' נתן
*אכול שליש ושתה שליש והנח שליש לכשתכעוס תעמוד על מילואך
תני ר' חייא הרוצה שלא יבא לידי חולי מעיים יהא רגיל בטיבול קיץ
וחורף *סעודתך שהנאתך ממנה משוך ידך הימנה ואל תשהה עצמך
בשעה שאתה צריך לנקביך אמר מר עוקבא האי מאן דשתי טיליא
חיורא אחזתו ויתק אמר רב חסדא שיתין מיני חמרא הוו מעליא דכולהו
סומקא ריחתנא גריעא דכולהו טיליא חיורא אמר רב יהודה האי מאן
דיתיב בצפרני ניסן גבי נורא ושייף משחא ונפיק ויתיב בשמשא אחזתו
ויתק תנו רבנן *הקיז דם ושימש מטתו הויין לו בנים ויתקין הקיזו שניהם
ושימשו הויין להן בנים בעלי ראתן אמר רב פפא לא אמרן אלא דלא
טעים מידי אבל טעים מידי לית לן בה אמר רבה בר רב הונא בא מן
מסכת כלה הדרך* ושימש מטתו הויין לו בנים ויתקין תנו רבנן *הבא מבית הכסא
אל ישמש מטתו עד שישהה שיעור חצי מיל מפני ששד בית הכסא
מלוה עמו ואם שימש הויין לו בנים נכפים תנו רבנן המשמש
מטתו מעומד אוחזתו עוית מיושב אוחזתו *דלריא היא מלמעלה והוא
מלמטה אוחזתו דלריא מאי דלריא אמר רבי יהושע בן לוי סם דלריא
דרדרא מאי דרדרא אמר אביי מוריקא דחוחי רב פפא אלים ובלע ליה
רב פפי אלים ושדי ליה אמר אביי מי שאינו בקי בדרך ארץ ליתי ג'
קפיזי קורטמי דחוחי ונידוקינהו ונישליקינהו בחמרא ונישתי *אמר רבי
יוחנן הן הן החזירוני לנערותי: שלשה דברים מכחישים כחו של אדם
תהלים לח ואלו הן פחד דרך ועון פחד דכתיב °לבי סחרחר עזבני כחי דרך
שם קב דכתיב °ענה בדרך כחי עון דכתיב °כשל בעוני כחי: שלשה דברים
*מתיזין גופו של אדם ואלו הן אכל מעומד ושתה מעומד ושימש מטתו
שבת קכט. מעומד *חמשה קרובין למיתה יותר מן החיים ואלו הן אכל ועמד שתה
ועמד הקיז דם ועמד ישן ועמד שימש מטתו ועמד: ששה העושה אותן
מיד מת ואלו הן הבא בדרך ונתייגע הקיז דם ונכנס לבית המרחץ
ושתה ונשתכר וישן על גבי קרקע ושימש מטתו אמר רבי יוחנן והוא
שעשאן כסידרן אמר אביי כסידרן מת שלא כסידרן חליש איני והא מעורת
עבדה ליה לעבדה תלת מינייהו ומית ההוא כחוש הוה: *שמונה
רובן קשה ומיעוטן יפה ואלו הן דרך ודרך ארץ עושר ומלאכה יין
ושינה חמין והקזת דם שמונה ממעטים את הזרע ואלו הן המלח
והרעב והנתק בבייה ושינה על גבי קרקע וגדגדניות וכשות שלא בזמנה
והקזת דם למטה כפלים תנא כשם שקשה למטה כפלים כך יפה למעלה כפלים אמר רב פפא
למטה

ענבי תאלא · ענבי גפן המודלת בדקל : לחוזיתא · ילפת : חיטי ארזנייתא · חטין גסים : אמרא חדתא · על ברזל של פוסוויי"ר חדש :
פי' רומח וניסוף · ימסח : לדבר אחר · לרעת : באלונכי פרסאי · *בטכליות של פרסיים שמצרפין אותן במי סם המות : דמפקיד אביתיה · עושה
נ"ל שמזג על נכסיו : חלא *שמזג · חומץ חזק : מכל דבר · שהוא טוב לו ומתוק לחיכו ואוכל ממנו כל תאוותו מביאו לידי חולי שמו אחילו : הואיל ואמר מר · שהתמרים יפין לגוף כל כך : משחנן · מחממות : משלשלן · משלשלות : ומאשרן · טעמת כח : ולא מפנקן · אינן מתענגות את הלב להיות איסטניס ואע"פ שהן מתוקות : כל שקייני · כל משקין שאדם שותה לרפואה יש להן מנין ימים לשתותם יש מהן ג' יש מהן ז' יש מהן י"ב : בונא דשתיתא דטלפחי · מלא אגרוף מן שתיתא שם מאכל העשוי מקמח עדשים ומלח : וניכרוך גופיה בסדינים · כדי שיתחמם גופו ויזיע : וליכא דנוקמיה ולא יהיה אדם שיקיצנו לפי שהזיעה יפה לו : אכול שליש · מלא מעיך שליש ושתה שליש והנח שליש בטנך ריקם : ולכשתכעוס · וימלא בטנך כעס תעמוד על מילואך אבל אם תמלא מעיך אכילה ושתיה לכשתכעוס תבקע : בטיבול · לטבול *בחומץ או פת ביין : שהנאתך · שערבה לך : משוך ידך הימנה · שלא תמלא את כריסך : טיליא · יין רע : ויתק · חלשות : ריחתנא · שיש לו ריח טוב מאד : בצפרני · לבקרים : הויין לו · אם נתעברה באותו תשמיש : בעלי ראתן · חלשים הרבה מחמת שיש להן שרץ במוח כדאמרינן בכתובות (דף עז:) : דלא טעים מידי · בין הקזה לתשמיש : נכפים · נופלין מאותו חולי : עוית · קרנפ"א : סם דלריא · סם רפואה של דלריא דרדרא שמה : קורטמי דחוחי · קרו"ג הגדל בקרקע מזובל בזבל הצאן : מוריקא דחוחי · קרו"ג הגדל בגדר של היזמי שקורין שבי"ל : אלים · לועס בשיניו : בדרך ארץ · שאין לו כח לשמש : קפיזא · כלי מחזיק ג' רביעיות : ונדוקינהו · יכתשם הדק : לנערותי · בתשמיש : פחד · דאגה שדואג על דבר העתיד כגון טירוד מזונות או פחד אויב וקורין סייגש"א : סחרחר · מוקף דאגה : אכל ועמד · מיד קודם ששהה מעט : העושה אותן · כולן כאחת : מעורת · שם אשה : ומיעוטן יפה · כשיש לאדם מעט מהם יפה לגופו לרפואה וטוב שיהא לו קצת משלא יהא לו כלום : אבל רובן קשה · כשיש לו הרבה : דרך · להלך בדרכים: ודרך ארץ · תשמיש : עושר · מיעוטו יפה ורובו קשה שמבטלו מת"ת ומגביה לבבו : חמין · לרחוץ ולשתות : נתק · לרעת : גדגדניות · איילנדר"א . שלא בזמנה · לקמיה מפרש : והקזת דם למטה · שלא ממעטת כפלים בכולן · למטה

[גי' הערוך ערך לנך בלונכי פי' המוסף שכן בלשון יוני קורין לרומח לונכי]
[ע"ז יב:]
[נ"ל שמגו]
כתובות י:
ברכות לב.
[קדושין לה: וש"נ]
[נ"ל פת בחומץ]
כתובות עז: נדה יז.
ס"א בזבלים
[נ"ל אלריא פי' מפסק ערוך ערך פסק]
שבת קיא.
[בתוספת אליהו רבה איתא מתישין וכ"א בערוך ובע"ין]
[פס' ד"א רבה פ"ו ברכות נז. ע"ש]

רב שימי בר אשי עבד ליה להוא עובד כוכבים כו' · הקשה ה"ר אלחנן אמאי לא אסור לרפאות העובד כוכבים כדאמרינן בפ' אין מעמידין (ע"ז דף כו·) גבי מילדת ומניקה אפילו בשכר לפי שמגדלו לעבודת כוכבים ואור"י דשמא כדי להתחכם ברפואה שרי כדי שידע לרפאות ישראל ע"י כן א"נ העובד כוכבים היה יודע שהיה בקי ברפואה זאת ושרי משום איבה או שמא לא שייך כאן מגדל בן לעבודת כוכבים כמו במילדת ומניקה*: דרך ועון · דאגת העון א"נ עונש העון : חמשה קרובין למיתה אכל ועמד כו' · משמע אפילו עושה אחד מהן בלבד מדלא קאמרינן עלה דבעינן כסדרן דקתני

ד א מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה טו :
ה ב מיי' שם הלכה א :
ו ג ד ה מיי' שם הלכ' יט טוש"ע א"ח סי' רמ סעיף טו :
ז ו מיי' שם הלכה ג :
ח ז מיי' שם הלכה יח :
[וע"ע תוס' ע"ז כז: ד"ה לאסוקי]
ט ח מיי' שם הלכה יט טוש"ע א"ח סי' רמ סעיף יד :
י ט מיי' שם הלכה יט :

גליון הש"ס
גמ' אכול שליש ושתה שליש וכו' · עי' נדה דף כד ע"ב תד"ה אכילתו :

למטה למטה מן הביצים למעלה למעלה מן הביצים וכשות שלא בזמנה תנא כשם שקשה שלא בזמנה כך יפה בזמנה אמר רב פפא זמנה תמוז שלא בזמנה טבת יומי ניסן ויומי תשרי לא מעלו ולא קשו : אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום : אר"ש בן לקיש כותבין ונותנין גט לאלתר ור' יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשישתפה מ"ט דר"ל דקתני אין בדבריו האחרונים כלום ור' יוחנן אמר לך אין בדבריו האחרונים כלום דלכי מתציל לא צריך למיהדר אימלוכי ביה ולעולם אין כותבין אלא לכשישתפה במאי קמיפלגי ר"ל מדמי ליה לישן ור' יוחנן מדמי ליה לשוטה ור' יוחנן נמי לידמיה לישן ישן לא מחוסר מעשה האי מחוסר מעשה ור"ל נמי נידמייה לשוטה שוטה לא סמיה בידן האי סמיה בידן *בישרא סומקא אגומרי וחמרא מרקא ומי אמר ר' יוחנן הכי *והאמר רב יהודה אמר שמואל ג שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ותניא *ד ראוהו מגויד או צלוב על הצליבה ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו הכי השתא התם דעתא צילותא היא וכחישותא הוא דאתחילה ביה הכא דעתא שגישתא היא ומי אמר שמואל הכי והאמר רב יהודה אמר שמואל ו שחט בו שנים או רוב שנים וברח מעידין עליו ואי ס"ד חי הוא אמאי מעידין עליו ה אמרי חי הוא וסופו למות אלא מעתה יהא גולה על ידו אלמה תניא ז שחט בו שנים או רוב שנים ה"ז אינו גולה הא איתמר עלה א"ר הושעיא ח חיישינן שמא הרוח בלבלתו אי נמי הוא קירב את מיתתו מאי בינייהו ח איכא בינייהו דשחטיה בביתא דשישא ופירכס אי נמי דשחטיה בברא ולא פירכס : נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך כו' : וליחוש דלמא שיחיא דלאו לאו נקטיה אי נמי שיחיא דהן הן נקטיה א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן דאמרינן ליה בסירוגין וליחוש דלמא שיחיא דסירוגין נקטיה ט דאמרינן ליה חד לאו ותרין הן ותרין לאו וחד הן דבי רבי ישמעאל תנא י אומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה מאי ניהו אילימא *גלופקרי וסדיני ליחוש דלמא קורא אחדיה א"נ חמה אחדיה אלא

למטה מן הבילים · כמו ברגליו ובשוקיו : למעלה מן הבלים · בכתפים ובצואר ובקילבוסת : כותבין ונותנין גט לאלתר · ואפילו בתוך חוליו הואיל ואמר קודם לכן ולא אמרינן שוטה הוא ואינו יכול לגרש : אמלוכי ביה · ליטול רשות : האי מחוסר מעשה · שצריך רפואה בשרא סומקא אגומרי : לאו סמיה בידן · אין סם רפואתו בידינו : מגויד · מחותך בחתיכות לשון גודו אילנא (דניאל ד) : צילותא היא · צלולה היה דעתו אלא שכחש כחו מלהוציא דבר בפיו : שגישתא · תרגום של מהומה כלומר דעת מבולבל : ומי אמר שמואל · שחט בו שנים כותבין גט לאשתו אלמא גט מחיים הוא : מעידין עליו · שמת להשיא את אשתו: חי הוא · וגיטו מחיים אבל סופו למות לכך מעידין עליו לאחר זמן להשיא את אשתו היכא דלא גירשה : אלא מעתה · הואיל וסופו למות : יהא גולה על ידו · השוחטו בשוגג : הרוח בלבלתו · ואלמלא הרוח לא מת : הוא קירב את מיתתו · על ידי שפירכס ונמלא שלא הרגו זה אבל מכל מקום סופו למות : שיחיא דלאו לאו נקטיה · חולי של שגעון המלמדו תמיד להרכין ראשו בהרכנת לאו או הין ואינו משיב על דברי שאלתם : שיחיא · השתויה : בסירוגין · ממתינין בין הרכנה לשאילה שעה וחוזרין ושואלין לו אותה שאילה עצמה: שיחיא דסירוגין · לשחות ולהרכין בענין זה לשעות : הכי גרסינן חד לאו ותרין הין ותרין לאו וחד הין · דכי הך שיחיא לא נקטיה : אומרים לו · כשבודקין אותו על לאו שואלין לו אם מבקש דברים הראוין לו בימות החמה ועכשיו ימות הגשמים : גלופקרין · קוט"א בלע"ז : וסדיני · אם יכסוהו בסדיני פשתן בימות הגשמים : דלמא קורא אחדיה · בימות החמה ואע"פ שמשיב הין על הגלופקרין לאו שוטה הוא :

בפירי

דקתני אין בדבריו האחרונים כלום · מייתור הלשון דייק דהוה ליה למימר הרי אלו יכתבו ויתנו אי נמי דייק מדלא תנא אין צריך לבודקו פעם שניה דהוה משמע שממתינים מיהא עד שישתפה: ומי אמר רבי יוחנן הכי והא אמר שמואל שחט בו שנים כו' · וא"ת השתא דמדמי ליה לאחוז קורדייקוס תקשי ליה מתני' דקתני מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום והכא בשחט בו שנים ואמר כתבו הרי אלו יכתבו ויתנו וי"ל דהא פשיטא דבשעה שאמר כתבו אכתי דעתא צילותא היא ולא דמי לאחוז קורדייקוס אבל קודם שיכתוב ויתן יתחלש ויתקלקל ועל שעת נתינה נראה לו לדמות לאחוז קורדייקוס וקשה לרבי יוחנן דאמר אין כותבין ונותנין עד שישתפה הקשה הרב רבי אלחנן דאמאי פריך לרבי יוחנן לריש לקיש נמי תיקשי דהא טעמא דריש לקיש באחוז קורדייקוס משום דסמיה (א) בידיה והכא דאין סמיה בידיה מודה ר"ל דאין כותבין ונותנין דמדמי ליה לשוטה ולספרים דלא גרסי ומי אמר רבי יוחנן הכי א"ש דפריך לתרווייהו אי נמי נקט רבי יוחנן משום דקאמר בהדיא אין כותבין : ורמז ואמר כתבו גט לאשתי · כגון שאמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו ושמא אין צריך לבודקו כמו במתניתין משום דאית ביה דעתא צילותא כדאמרינן בסמוך : התם דעתא צילותא היא · לא ידע רבינו יצחק עד מתי יחשב דעתא צילותא דליכא למימר דבדקוהו בשעת נתינת הגט דאם כן לא הוה פריך מידי לרבי יוחנן ושמא עד שיודע שנטרפה דעתו יחשב דעתא צילותא ובגט שכיב מרע אומר ר"י דצריך ליזהר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה דאם נתקלקל בינתיים אפילו נתפקח לבסוף אין מועיל אפי' לריש לקיש דהא לא סמיה בידיה ופעמים ששכיב מרע אינו בדעתו ומספקא אי חשבינן ליה כשוטה או שמא תונבא בעלמא הוא דנקטיה וכישן דמי : ואי סלקא דעתך חי הוא אמאי מעידין כו' · דסלקא דעתך דמעידין עליו שכבר מת קאמר ומשני חי וסופו למות לאלתר קודם שיתירוה ב"ד לינשא : אלא מעתה יהא גולה על ידו · לשמואל פריך דכיון דקאמר דמת לאלתר היה לו לגלות ולאו אסיפא דחי הוא וסופו למות פריך דכ"ש אי חשבת ליה כבר מת דקשה טפי דקס"ד דגלות תלי במת לאלתר ואם לא מת לאלתר אינו גולה דס"ד דבהכי תלי דלישנא דכתיב גבי גלות ויפל עליו וימות (במדבר לה) משמע ליה לאלתר אע"פ שבמזיד חייב אפילו לא מת לאלתר יש חילוק בין מיתה לגלות כדמפלגי בגלות בין דרך ירידה לדרך עליה ובמזיד אין שום חלוק ולית ליה השתא הא דפריך באלו נערות (כתובות דף לג:) מנא"י דבמזיד ונקה המכה מקטלא ודלמא בשוגג ומאי ונקה מגלות דמשמע דחייב גלות אפילו לא מת לאלתר*: חיישינן שמא הרוח בלבלתו · דווקא בגלות חיישינן להני טעמי אבל במזיד לעולם חייב ושמא יש שום דרשא גבי גלות כמו שיש חילוק בין גלות למיתה לענין דרך ירידה ועליה והא דמשמע באלו נערות (גם זה שם) כי מוקי ונקה המכה אשוגג דחייב גלות אפי' לא מת לאלתר מיירי בביתא דשישא וכגון דלא פירכס : בביתא דשישא או דלא פירכס · מר חשיב בלבול הרוח קירוב מיתה יותר מפרכוס ומר חשיב פרכוס קירוב מיתה יותר מבלבול הרוח ותרווייהו בעו שימות מחמת הרולא ולא מחמת דבר אחר אי נמי מר חשיב פירכוס מחמת רולא משום דכל אדם דרכו לפרכס מחמת שחיטה ומר חשיב בלבול רוח מחמת רולא משום דאתי ממילא אי נמי לא פליגי הני לישני ואינו חייב אלא בביתא דשישא ולא פרכס והש"ס מפרש נפקותא בין הנך טעמי : (סייך לעיל דף סז:) בודקין אותו שלש פעמים · פי' שלש פעמים על לאו ושלש פעמים על הן דהיינו ששה פעמים בין הכל ובגמרא דקאמר וניחוש דלמא שיחיא דלאו לאו נקטיה אי נמי שיחיא דהן הן לאו משום דלא ניבעי תרווייהו דתרווייהו בעינן כדפירשנו אלא כלומר ובחד מהן או בלאו או בהן אינו בדעתו וי"ס דל"ג אי נמי ובדיקה זו מפרש בירושלמי כילד בודקין לאו והן אומרים לו נכתוב גט לאשתך אומר הן לאמך אומר לאו (ב) *לאחותך אומר לאו לבתך אומר לאו כו' : דבי רבי ישמעאל תנא · אין נראה לומר דפליגי דבדיקה דמתני' למה לא תועיל אלא דקתני בדיקה עדיפא טפי הכי דליכא למימר ביה דשיחיא דלאו לאו או דהן הן נקטיה שהיא חכמה גדולה כיון שאינו טועה בין ימות החמה לימות הגשמים אפילו בעינן שלשה לאו ושלשה הן סירוגין לא בעי: וניחוש שמא הבירות אמדיה · ולענין לא לחושבו כשוטה ונאמר שאינו גט ונעגן אשתו אגב ·

אלא

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ב מהלכות גירושין הלכה טו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכא סעיף ב בהג"ה

יב ב ג טוש"ע שם סעיף ת :

יג ד ה מיי' שם פי"ג הלכה יז סמג שם טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף ל :

יד ו ז ח מיי' פ"ה מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ג :

טו ט י מיי' פ"ב מהל' גירושין הלכה יז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכא סעי' ה :

תוספות רי"ד

אמר כתבו גט לאשתי ואחזו וכו' ר"ל אמר כותבין ונותנין לאלתר ור' יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשישתפה מ"ט דר"ל דקתני אין דבריו האחרונים כלום ור' יוחנן אמר לך אין דבריו האחרונים כלום דלכי מיתציל לא צריך מיהדר ולאימלוכי ביה ולעולם אין כותבין אלא לכשישתפה במאי קמיפלגי ר"ל מדמה ליה לישן ור' יוחנן מדמה ליה לשוטה וקי"ל ר"ל ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן : איני והאמר רב יהודה אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים מעידים עליו [ומשני] חי הוא וסופו למות : נשתתק בודקין אותו ג' פעמים וניחוש דלמא שיחיא דלאו או דהין הין נקטיה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן דאמרין ליה בסירוגין חד לאו ותרי הין תרי לאו וחד הין דבי ר' ישמעאל תנא אומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה מאי [ניהו אילימא] גושפקי וסדיני וניחוש דלמא קררה אחדיה או חמה אחדיה אלא בפירי

[ועי' תוס' כתובות לג: ד"ה דלמא ותוס' יבמות קכ: ד"ה אלא מעתה וד"ה חיישינן ותוס' שבועות לד' ד"ה על פי]

פי' בין כל פעם ופעם אומרים לו לאשתך ואומר הן

יבמות קכ:

[תוספתא רפ"ט]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומי אמר וכו' משום דסמיה בידן והיכי דאין סמיה בידן מודה: (ב) ד"ה בודקין וכו' לאמך אומר לאו לאב"ך אומר הן לאחותך אומר לאו לאשתך או מי הן נ"ל :

ס"א גושפקר [בערוך ערך גשפק גורס גושפק פי' הן גלופקרין]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חיישינן · עי' שבועות ד' לד ע"א תוס' ד"ה על פי עד"ה

אלא בפירי : *אמר רב כהנא אמר רב °חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו אמר רב יוסף מאי קא משמע לן תנינא נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלשה פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו אמר ליה רבי זירא אלם קאמרת שאני אלם *דתניא °מדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם וזה וזה הרי הן כפקחין לכל דבריהם וממאי דמדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם דכתיב °ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו ואי בעית אימא כדאמרי אינשי אישתקיל מילוליה אמר ר' זירא אי קשיא לי הא קשיא לי דתניא °אם לא יגיד °פרט לאלם שאינו יכול להגיד אמאי הא יכול להגיד מתוך הכתב אמר ליה אביי °עדות קאמרת שאני עדות *דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם מיתיבי *°כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ולירושות קתני מיהת עדיות אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב ששת °בעדות אשה דאקילו בה רבנן והא קתני ירושות אמר רבי אבהו °ירושת בנו הבכור קתני מיהת למשאות ולמתנות מאי לאו לעלמא לא לדידיה מיתיבי °חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין °אבל לא לגיטין תנאי היא דתניא אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בחרש מעיקרו אבל פיקח ונתחרש הוא כותב והן חותמין וחרש מעיקרו לא *כשם °שכונסה ברמיזה כך מוציאה ברמיזה אי באשתו ה"נ הכא במאי עסקינן ביבמתו יבמתו ממאן אילימא דנפלה ליה מאחיו חרש °כשם שכניסתה ברמיזה כך יציאתה ברמיזה אלא °דנפלה ליה מאחיו פיקח ואיבעית אימא לעולם דנפלה ליה מאחיו חרש וגזירה אחיו חרש אטו אחיו פיקח אי הכי אשתו נמי יבמתו ביבמתו מיחלפא אשתו ביבמתו לא מיחלפא ומי גזרינן חרש אטו פיקח והתנן

תורה אור: ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו (תהלים לח) · אם לא יגיד (ויקרא ה)

רש"י: בפירי · שאינם מלוים באותה שעה כגון לריש"ש בימות הגשמים ובימות החמה ניספל"ה : חרש · שהיה פיקח כשכנסה וקדושיו קידושין גמורין ותנן ביבמות (דף קיב:) נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית לפי שאין כח בגירושי חרשות להפקיע קידושי חכמה וקאמר רב דאם יכול לדבר מתוך הכתב דיודע לכתוב על הקלף כתבו ותנו גט לאשתי אתם פלוני ופלוני ומסר להם פיקח גמור הוא וכותבין ונותנין : אלם קאמרת שאני אלם · דכיון דשומע הוא הרי הוא כפיקח לכל דבריו אבל חרש שאינו שומע ואינו מדבר אי לאו דיכול לדבר מתוך הכתב ברמיזה לא מפיק ואי לאו דאשמעינן רב לא הוה ידענא : חרש המדבר ואינו שומע זהו חרש · ולא זהו חרש שדברו בו חכמים בכל מקום והשווהו לשוטה דזהו כפיקח לכל דבריו כדקתני בהדיא אבל חרש דרב כהנא (אינו) לא שומע ולא מדבר : אישתקיל מילוליה · נוטריקון דאלם : אי קשיא לי · בהא דרב כהנא : פרט לאלם · שאינו חייב קרבן שבועה על שבועת העדות אם השביעו והרכין בראשו שאינו יודע : הרי יכול להגיד מתוך הכתב · ואם איתא לדרב כהנא ליחייב : מפיהם · על פי שנים עדים* : ולא מפי כתבם · יעידו בב"ד דלא דמי לשטר שחתמוהו ביומו דההוא אורחיה להכי : כשם שבודקים · אנשתתק והרכין בראשו קאי: למשאות ומתנות · למכור בנכסיו : לעדיות ולירושות · כולהו מפרש ואזיל : קתני מיהא לעדיות · שיעיד עדותו מפי הכתב והאמרת מפיהם וזה נאלם : בעדות אשה · להשיאה : דאקילו בה · בעד אחד קרוב ושפחה : ופרכינן קתני ירושות · וקא סלקא דעתך להעיד על ירושה שהורים אדם מעלמא : אמר רבי אבהו · מאי ירושות בנו דידיה אם רצה להשוות את הבכור כאחד מבניו ולהכי נקט ירושת בנו הבכור דאם לא לשנות על משפט הירושה של תורה הוא בא למה לנו לדבריו הירושה מאיליה תפול : מאי לאו דעלמא · דהיינו עדות : לא הלכו אחר רמיזותיו · לחשבו כפיקח: אבל לא לגיטין · היכא דקידושיו היו קידושין גמורין ותיובתא דרב כהנא : במה דברים אמורים · דלא הלכו בו בגיטין : בחרש מעיקרו · שאין לו כתב יד של דעת שלא היתה לו דעת גלולה מימיו ולקמיה פריך וכיון דחרש מעיקרו הוא הרי כנס ברמיזה ולא היו קידושין גמורין ומוקי לה ביבם : אבל פיקח · שלמד לכתוב מדעת גלולה : הוא כותב גט והאחרים חותמין והיינו כרב כהנא : כשם שכונס ברמיזה כו' · משנה היא ביבמות דחרש שנשא אשה אם רצה יוציא : ביבמתו · שקידושיה גמורין וזיקתה גמורה והוא אין יכול לחלוץ לפי שאינו בועמד ואמר לא חפלתי לקחתה (דברים כה) וכונס ואינו מוציא לעולם דגט דידיה לא מפקע זיקה דאורייתא : אשתו נמי · ניגזור אטו יבמתו שקידושיה גמורין : יבמתו ביבמתו · אשת אחיו פיקח באשת אחיו חרש : ומי גזרינן · אחיו חרש אטו פיקח :

תוספות: אלא בפירי · אין לפרש ששואלין לו אם רוצה פירי של ימות הגשמים בימות החמה או איפכא ואומר הן כי זה אפשר למלאת בכבושים בדבש או בענין אחר אלא ששואלין לו אם רוצה שילקטו לו מן האילן : אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק כו' · תימה לר"י אדרבה דתיקשי ליה מתני' כיון דאינו מחלק בין אלם לחרש דלמה לי יכול לדבר מתוך הכתב בהרכנה סגי ואומר ר"י דהא ודאי דבחרש לא סגי בהרכנה אע"פ שכותבין לו נכתוב גט לאשתך ומרכין בראשו ובודקין אותו ג"פ לאו והן אלא דמדמי רב יוסף הרכנה דאלם לכתיבה דחרש כמו שאלם ע"י הרכנה ניכר שמבין ומתרצה ועל ידי זה כותבים גט הוא הדין חרש ששאלוהו בכתב והשיב בכתב יש הוכחה שהוא מבין בטוב אע"פ שאם שאלוהו בכתב והרכין בראשו אינו מועיל כלום : אמר רבי זירא אי קשיא כו' · תימה לר"י דמשמע דפריך לרב כהנא מדקאמר והא יכול לדבר מתוך הכתב ואמאי לא פריך אמתניתי' דהרי יכול להגיד ע"י הרכנה ואור"י דמתניתין לא קשיא ליה דפשיטא ליה דגבי גט אין צריך הגדה בפה רק שמתרצה כמו שצריך גבי עדות דבור אבל לרב כהנא דחשיב יכול לדבר מתוך הכתב אפי' בחרש א"כ דבור מעליא הוא ויש לחושבה הגדה וי"מ דאמתניתין לא קשיא ליה דאיכא למימר דהא דאמר פרט לאלם שאינו יכול להגיד היינו אלם שאינו שומע °דהיינו חרש אבל אלם לא משמע הכי: והא יכול לדבר מתוך הכתב · דהגדה חשיבה ע"י הכתב כדפרישית אע"ג דממעט *חרש וחרשת מתרומה לפי שאינם באמר ואמרה אמורה ודאי לא הוי אלא בפה ועוד דהתם* ילפינן ועניתם מוענו הלוים שצריך בלשון הקדש ומינה נמי שמעינן דהויא בפה כמו בלוים : מפיהם ולא מפי כתבם · בפ' שני דכתובות (דף כ:*) הארכתי בה : קתני מיהת עדיות · אמאי דקתני °פרט לאלם שאינו יכול להגיד פריך ומיהו נר"י נראה דהאי פירכא נמי הויא לרב דהא תיובתא דבתר הכי הויא לדידיה והכי פירושו בשלמא אי לאו דרב אע"פ שלענין עדות חשיבה הגדה מה שמרכין בראשו כדקתני הכא דבודקין אותו לעדות מ"מ פטור קרא אלם שאינו יכול להגיד דלענין קרבן שבועה לא חשיבה הגדה אלא הגדה מעליא אלא לרב דחשיב דיכול לדבר מתוך הכתב עדות מעליא כיון דאפילו בחרש מהני אע"ג דהרכנה לא מהניא ביה כלל וא"כ צריך לומר הא דממעט קרא אלם שאינו יכול להגיד אע"פ שיכול לדבר מתוך הכתב משום דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם וא"כ איך בודקין אותו לעדות הא בעינן מפיהם ולא מפי כתבם ולמאי דפירשנו פרט לאלם שאינו יכול להגיד דהיינו חרש א"ש דאי לאו דרב בהאלם סגי בהרכנה בכל דבר אבל חרש לא סגי אפי' יכול לדבר מתוך הכתב לא לענין גט ולא לענין עדות אבל לרב אע"ג דפסול לענין עדות כשר גבי גט תקשי ליה דהא הכא מכשרינן עדות כמו גט : והא קתני ירושות · השתא דקסבר ירושות דעלמא ומשאות ומתנות דעלמא ולענין עדות קאמר נ"ל דסלקא דעתיה דפרושי קא מפרש למשאות ומתנות וירושות היינו עדות אי נמי הוי מצי למימר ולטעמיך הייני עדות : ירושת בנו הבכור · פרש"י שהשוה בכור לפשוט ואין נראה לר"י אם כן הוה ליה למימר שריבה לזה ומיעט לזה אלא אומר רבינו יצחק דהיינו שאומר על בן בין הבנים שהוא בכור וקא משמע לן דנאמן לכך על ידי הרכנה : תנאי היא דתניא אמר רשב"ג כו' · לא בעי לשנויי דרב מיירי בפיקח מעיקרו וברייתא בחרש מעיקרו כמו שמחלק רשב"ג משום דקים לן דרשב"ג פליג על הך ברייתא כדאמר רבי יוחנן בסמוך : אי

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז סמג עשין נ [עיין כ"מ]:

יז ב מיי' פ"ב מהלכות אישות הלכ' כו ופכ"ט מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יח :

יח ג מיי' פ"ט מהלכות עדות הלכה יא סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף יח :

יט ד מיי' שם ופ"ג שם הלכה ד סמג שם טוש"ע שם וסי' כח סעיף יא :

כ ה מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יח :

כא ו מיי' פ"ט מהל' עדות הלכה יא סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף יא :

כב ז מיי' פ"ד מהל' נחלות הלכה א סמג עשין צו טור ש"ע ח"מ סי' רעט סעיף א :

כג ח מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה ב ג סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סי' רלה סעיף יז :

כד ט י מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה יז סמג עשין נ טור ש"ע אה"ע סימן קכ סעיף ה :

כה כ ל מיי' פ"ו מהל' יבום הלכ' טז יז סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קעב סעיף יב וסי' קכא סעי' ו :

מסורת הש"ס: [לקמן עג.] · חגיגה ב: [תוס' תרומות פ"א] · יבמות קה: · דברים יז · יבמות קיב: · [תוספתא פ"ב] · יבמות קד: · [סוטה לב:] · [ד"ה ור"י]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה א"ר זירא כו' דהיינו חרש · קשה לי דא"כ למאי צריך לטעמא דאינו יכול להגיד הא בלאו הכי לאו בר עונשין הוא ועל כל חייבי כריתות אינו חייב והוא כשוטה לכל דבר :

תוספות רי"ד

אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבים וניתנין גט לאשתו · פי' אין לפרש דבחרש מעיקרא הוא דאמר רב דא"כ מאי אריא בכתיבה בכל רמזיו יכול להוציא כדאמרינן בפ' חרש כשם שכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה אלא בפקח ונתחרש קאמר שהיה פקח כשכנסה וקדושיו קדושין גמורין ותנן ביבמות נתחרש הוא או נשתטה אינו מוציא עולמית לפי שאין כח בגירושי חרשות להפקיע קדושי חכמה וקאמר רב שאם יכול לדבר מתוך הכתב ויודע לכתוב על הקלף כתבו גט ותנו לאשתי אתם פלוני ופלוני ומסר להם סומכין על כתיבתו וכותבין ונותנין אמר רב נחמן מאי קמ"ל תנינא נשתתק ואמרו לו נכתוב גם לאשתך וכו' כיון דקא מהוי כתבי' פי' סומכין ברמזיו וכותבין גט לאשתו ואין לך רמז גדול מכתיבת ידו א"ל רב זירא אלם קאמרת שאני אלם דתניא חרש המדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם וזה וזה הרי הם כפקחים לכל דבריהם · פי' ונשתתק במתני' פקח גמור הוא אלא שמתוך חליו נאלם ואינו מדבר אבל שפוי הוא בדעתו ולפיכך בודקים אותו אם לא נטרפה דעתו סומכין על רמזיו וכ"ש על כתב ידו אבל חרש גמור' שאינו שומע ואינו מדבר שאין סומכין על רמזיו להפקיע קדושיו שנתן בעודו פקח כדתנן נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית הוה אמינא שגם על כתבו לא נסמוך דכשאר רמזיו דמיא קמ"ל רב דסומכין על כתיבתו שהכתיבה אינה נעשית אלא בדעת ובכוונה: א"ר זירא אי ק' לי הא ק' לי דתניא אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול להגיד ואמאי והא יכול להגיד מתוך הכתב · פי' ממתני' דנשתתק לא ק' ליה מפני שהוא פקח ומחמת חליו נשתתק ואלם דממעט מלא יגיד י"ל דהוא חרש גמור שאינו בר דעת מ"ה ממעט ליה אלא דרב ק' דאמר סומכין על כתיבתו להפקיע קדושי פקחות שנעשו מדעת וא"כ אמאי ממעט ליה מאם לא יגיד הרי יכול להגיד מתוך הכתב ואע"פ שאין לסמוך על רמזיו על כתיבתו יש לסמוך: א"ל אביי עדות קאמרת שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם פי' האי אלם דקא ממעט מלא יגיד לא בחרש מיירי ומשום שאין בו דעת [אלא]באלם שהוא שומע ואינו מדבר שהוא כפקח לכל דבריו וטעמא דמילתא משום דלגבי עדות בעי' מפיהם ולא מפי כתבם אבל לענין ליתן גט לאשתו לא מיבעיא שריא פקח אלא אפילו חרש גמור ע"י כתיבתו כותבין ונותנין גט לאשתו להפקיע קרושי פקחותו שכתיבתו מדעת היא נעשית כדקאמר רב ואי ק' אלם שהוא פקח אמאי אינו יכול להעיד מפי הכתב ומ"ש מכל שטרי דעלמא שהן כשרים בדיני ממונות ואמרי' בהו עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד וגם הוא מקרא מלא שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום' תשובה כל שיכול להגיד על פה כשר בכתיבה ועשו חתימתו כמו שנחקרה בב"ד עדותו וכל שאינו יכול להגיד על פה אינו כשר בכתיבה ומשום הכי אלם פסול בכתיבה דליתיה על פה ומיהו אינו יכול העד כשיבא לב"ד לכתוב עדותו ולהגיד על ידי כתב אלא בפיו דבעי' מפיהם ולא מפי כתבם · ולא דמיא לחתימת השטר דהתם כיון דמסר החתימה להוא דמסהיד נעשה כמי שנחקרה עדותו בב"ד אבל אי בעי איהו לאסהודי גבי דינא לא מצי לאסהודי בכתב דאכתי לא מסר סהדותיה להוא דמסהיד ליה הלכך צריך להעיד על פה שלא נתקנה החתימה אלא למסור למי שהוא מעיד לו ומפני תיקון העולם שמא ימותו העדים או ילכו למדינת הים אבל לא למוסרה לב"ד כיון דאיהו קאי קמייהו ואלם אין חתימתו מועלת אפילו למוסרה למי שמעיד לו אחרי שאינו בר הגדה משום הכי פטור משבועת העדות שאינו בר דעת לא בפה ולא בחתימה:מיתיבי כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למתנות ולמשאות ולירושות ולעדיות קתני מיהת לעדיות מאי לאו לעדיות דעלמא · פי' אלמא שבודקין משנשתתק ומקבל עדותו בהרכנת ראשו וכ"ש בכתיבתו והיכי אמרת דאלם אינו יכול להעיד מתוך הכתב אמר ר' יוסף בר חמא אמר רב ששת בעדות אשה דאקילו בה רבנן להכשיר עד א' ואפילו עד מפי עד הכשירו נמי להעיד בכתיבה ובבדיקה ואפי' אינו מעיד בפה אבל בשאר עדיות לא [והא]ירושות קתני מיהת למאי לאו ירושות דעלמא אמר רב דימי ירושת בנו הבכור דנכסי דידיה נינהו ולכל מאן דבעי מוכה קתני מיהת למשאות ומתנות מאי לאו משאות דעלמא לא משאות ומתנות דידיה · מיתיבי חרש לא הלכו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין אבל לא בגיטין · פי' בפקח ולבסוף נתחרש מיירי שהיו קדושיו קדושי

כו א מיי' פ"ו מהל' יבום הלכה טו סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף יג:

כז ב ג מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה כג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכ סעי' ו:

כח ד מיי' שם פ"ב הלכה ה סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ד:

*והתנן [א]שני אחין חרשין נשואין שתי אחיות פיקחות או שתי אחיות חרשות או שתי אחיות אחת פיקחת ואחת חרשת וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחין פיקחין או לשני אחין חרשין או לשני אחין אחד פיקח ואחד חרש הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום ואם היו נכריות יכנסו ואם רצו להוציאן יוציאו *אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא אמר רבי יוחנן חלוקין עליו חביריו על רשב"ג אמר אביי אף אנן נמי תנינא *[ב]נישטת לא יוציא נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית מאי עולמית לאו אע"ג דיכול לדבר מתוך הכתב אמר רב פפא אי לאו דאשמועינן ר' יוחנן הוה אמינא רשב"ג לפרושי טעמא דת"ק הוא דאתא ומאי עולמית אע"ג דחזינא ליה דחריף אי נמי לכדרבי יצחק *דא"ר יצחק דבר תורה שוטה מתגרשת מידי דהוה אפיקחת בעל כרחה ומה טעם אמרו אינה מתגרשת [ג]שלא ינהגו בה מנהג הפקר: **מתני'** [ד]אמרו לו נכתוב גט לאשתך ואמר להן כתובו אמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו: **גמ'** טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין מני ר"מ היא דאמר מילי מימסרן לשליח אימא סיפא עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו אתאן לר' יוסי דאמר *מילי לא מימסרן לשליח רישא ר"מ וסיפא רבי יוסי *אין רישא ר"מ וסיפא רבי יוסי אביי אמר כולה רבי מאיר היא והכא במאי עסקינן דלא אמר תנו אי הכי עד שיאמר תנו מיבעי ליה אלא הכא במאי עסקינן דלא אמר לבי תלתא א"ה עד שיאמר לשלשה מיבעי ליה אלא כולה רבי יוסי היא והכא במאי עסקינן דלא אמר אמרו אי הכי עד שיאמר אמרו מיבעי ליה ועוד *מי מודה רבי יוסי באומר אמרו *והתנן כתב סופר ועד כשר *ואמר רבי ירמיה חתם סופר שנינו ואמר רב חסדא מתניתין מני ר'

אי נמי לכדרבי יצחק · אביי נמי דייק עולמית לכדרבי יצחק בפרק חרש (יבמות קיג:) דקאמר התם אף אנן נמי תנינא (ב) כדרבי יצחק ודייק מדקתני עולמית גבי נשתטה ולא תנא גבי נשטית היא אלא דהכא דייק מדקתני עולמית אתרוייהו אנתחרש ונשתטה הא דקתני ליה אחרש אשמועינן אפי' יכול לדבר ע"י כתב ואנשתטה לכדרבי יצחק ורב פפא דחי דמ"מ איכא למימר דלא אתא עולמית אלא לכדרבי יצחק גרידא: **הכא** במאי עסקינן דלא אמר תנו · וא"ת וכי לא ידע שיקשה לו עד שיאמר תנו מיבעי ליה דמכח זה דקדק תחלה דסיפא כרבי יוסי מדקתני עד שיאמר לסופר כתוב ולא קתני עד שיאמר תנו וי"ל דהמתרץ סבר דלהכי לא תנא עד שיאמר תנו משום דכבר שמעינן ליה מדיוקא דרישא דקתני כתבו משמע הא אמר תנו נותנין ולהכי אשמועינן בסיפא דבכתבו לא מהני עד שיאמר לסופר כתוב וטעמא דרישא קמפרש דלהכי לא מהני · מה שעשו אחרים בלשון כתובו משום דמילי לא מימסרן לשליח ולא מהני עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ופריך עד שיאמר תנו מיבעי ליה דכיון דלא שמעינן ליה אלא מדיוקא דרישא הוה ליה למיתני בסיפא בהדיא עד שיאמר תנו: **הכא** במאי עסקינן דלא אמר לתלתא · ה"נ תימה וכי לא ידע שיקשה לו עד שיאמר לג' מיבעי ליה ועוד דאי בדלא אמר לתלתא מאי איריא כתבו תנו נמי לא מהני וי"ל דהשתא מוקי רישא בכל ענין בין אמר לב' בין אמר לשלשה ומשום שלשה נקט כתבו דהא אם אמר תנו נותנין ולהכי לא מצי למיתני בסיפא עד שיאמר לשלשה דהא בשלשה נמי מיירי דכתבו לא מהני אפי' בשלשה ומ"מ פריך דה"ל למיתני בסיפא ולפרש בהדיא עד שיאמר לשלשה תנו: **הכא** במאי עסקינן דלא אמר אמרו · סלקא דעתא דלא שייך לאקשויי עד שיאמר אמרו מיבעי ליה דניחא ליה למינקט דומיא דרישא שהבעל מצוה לעדים עצמם לעשות אבל אומר אמרו אומר לאחרים שיאמרו לעדים לעשות וא"ת השתא דמוקי לה כרבי יוסי אמאי נקט כתבו הוה ליה למינקט תנו וכ"ש כתבו ועוד כיון דכתבו נקט דוקא והוא הדין תנו נימא דהוא הדין נמי אמרו ותיתי שפיר סיפא עד שיאמר לסופר כתוב כו' ויש לומר דלא חש למיתני תנו דמסיפא שמעינן דהוא הדין תנו מדלא תנא עד שיאמר תנו: ומשום

שני אחין חרשים · כיון דהם חרשים לא איכפת לן בנשואיהן אם הן (א) *אחת פקחות דמ"מ הם לא כנסו אלא ברמיזה: וכן שתי אחיות חרשות · לא איכפת לן בפקחות של בעלים דהן לא נכנסו אלא ברמיזה לפיכך פטורות מן החליצה דיוצאה משום אחות אשה דכל עריות פטורות מן החליצה: ואם היו נכריות · ומת אחד מהן השני אינו יכול לחלוץ מפני שהוא חרש או שהיא חרשת ואינה יכולה לומר מאן יבמי אלא יכנסו: ואם רצו להוציאן · אחרי כן יוציאו דאתי גט חרש ומפקע זיקת קידושי חרש אלמא היכא דנפלה ליה מאחיו חרש מפיק ולא גזרינן אטו אחיו פקח: כדשנין מעיקרא · דנפלה ליה מאחיו פקח: חלוקין עליו חביריו · דאפי' פקח ונתחרש אינו יכול לגרש ואפי' יודע לכתוב ולא תימא רשב"ג מפרש מילתיה דתנא קמא דהכי שמיע ליה לרבי יוחנן דמיפלג פליג: נשטית · היא משגעת: לא יוציא · אסור להוציאה ואע"פ שפקחת ונתחרשה יוציאה דאשה לא בעינן דעתה שהרי יוצאה לרצונה ושלא לרצונה היכא דנשטית אמור רבנן לא יוציא דכיון שאינה יודעת לשמור עצמה ינהגו בה הפקר בזנות וכן מפרש לקמן: ואע"ג דחרש · אבל מדבר מתוך הכתב לא ממעט: אי נמי · האי עולמית לכדרבי יצחק אתא למידק מינה מדקתני סיפא עולמית ורישא לא תנא עולמית משום דרישא דרבנן כדרבי יצחק וסיפא דאורייתא דגבי מגרש בעינן דעתו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו: אפיקחת בעל כרחה · מתגרשת ואע"פ שלא מדעתה: **מתני'** אמרו לו · לבריא או לשכיב מרע חכם: נכתוב גט לאשתך · שלא תיזקק ליבם: ואמר להם כתובו · והם אמרו לו לסופר כו': **גמ'** טעמא דלא אמר להם תנו · בלא כתבו דכיון דאמר להם כתבו מקפיד היה בדבר שלא יאמרו לאחר ויכתוב שבושת הוא לו לגלות שאינו יודע לכתוב גט ובהא אפי' ר"מ מודה *לקמן בפרק התקבל שאם אמר כתבו גט לאשתי אפילו אמר לב"ד לא עשאם ב"ד להרשות את אחרים על כך: הא אמר תנו · גט לאשתי ולא אמר כתבו אומרים לאחרים ויכתבו ויתנו דעשאן ב"ד ועל כרחין כגון שהיו שלשה דאילו לשנים אפי' ר"מ מודה שאפי' לא אמר כתבו אלא תנו צריכים הם עצמם לכתוב דהכי תנן לקמן *אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו ותנו גט לאשתי יכתבו הם עצמם ויתנו אבל אמר לשלשה תנו יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו מפני שעשאם ב"ד דברי ר"מ ופליג רבי יוסי עליה דאפילו לשלשה נמי אע"ג דלא אמר כתבו צריכין הם עצמם לכתוב ומתניתין דנקט כתבו משמע דאי לא אמר כתבו לא הוי פסיל האי גיטא וכגון שהיו שלשה ורבי מאיר היא: דאמר מילי מימסרן לשליח · דרך ארץ הוא לעשות שליח דברים והוי נמי בדברים שלוחו של אדם כמותו הלכך היכא דהוו ג' דאיכא למימר עשאן ב"ד לומר לאחרים אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתומו: עד שיאמר לסופר כתוב · משמע דאין לך צד היתר לומר לאחרים לכתוב אלא השומע מפיו הוא יכתוב ואפילו שלשה ואפי' לא אמר כתבו: הכא במאי עסקינן · הך סיפא דקתני עד שיאמר לסופר עצמו: דלא אמר תנו · בלא כתבו והכי קאמר האומר כתבו אינו כשר. אלא א"כ אמר לסופר עצמו: אי הכי · כיון דאיכא צד היתר לומר לאחרים הכי איבעי ליה למיתני אינו גט עד שיאמר תנו בלא כתבו וכל שכן פשיטא דכי אמר לסופר עצמו אלא ודאי דוקא קאמר סיפא באומר תנו: והכא במאי עסקינן דלא אמר לשלשה · ובשנים מודה ר"מ דאפילו אמר תנו כותבין הן עצמן דלא עשאם ב"ד: אלא כולה רבי יוסי היא · והא דנקט ברישא כתובו לאו למידק דאילו אמר תנו בלא כתבו אומרים לאחרים ויכתבו אלא היינו טעמא דפסול דלא אמר אמרו והכי דייקת מינה טעמא דלא אמר אמרו הא אמר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתומו ואמרו לאותו סופר וכתב ולאותן עדים וחתמו שפיר דמי דמודי רבי יוסי בהא שהרי עשאן שלוחין לכך: וא"ר ירמיה חתם סופר שנינו · לא תימא דמתכשר גט בחתימת עד אחד וכתב יד סופר שני אלא הכי קאמר חתם הסופר בגט עד ועד שני עמו כשר: ואמר רב חסדא · מתני' דמכשר להחתים סופר בגט:

[גי' אחות]
יבמות קי: קיג:
ס"א אלמא לא גזרינן חרש אטו פקח
שם
שם קיג:
[לעיל כט: ופ"ג]
אמר אביי אין רישא ר"מ וסיפא ר' רבא אמר כולה ר"מ ס"א ע"ד
[ולקמן סו. לעיל סו.] עי' תוס' לעיל ד"ה התקבל
[לעיל סו: לקמן עב.]
[לעיל סו: לקמן סו:]
[לעיל סו: לקמן פה.]
[ולקמן סו: לעיל סו:]

תוספות רי"ד

קדושי תורה ואין לו בהלכה פקיעם לא ברמיזה ולא בכתבו וכו' לרב כהנא אמר רב ומהדר תנאי הוא דתנאי ארשב"ג בד"א בחרש מעיקרו אבל פקח ונתחרש הוא כותב ואחרים חותמין [illegible]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שני אחין וכו' אם הן פקחות כצ"ל ותיבת אחת נמחק: (ב) תוס' ד"ה אי נמי וכו' נמי תנינא לכדרבי יצחק:

כתיבתו לאחר שנתחרש להפקיע קדושי פקחותו ואע"פ שרמזיו אין מועילין כתיבתו מועלת ורב כהנא אמר רב דאמרי כרשב"ג: א"ר יוחנן חלוקים עליו חביריו על רשב"ג · פי' [illegible] מעלה ואתא ר' יוחנן למימר דרשב"ג דאמר בד"א בחרש מעיקרו לאו לפרושי דת"ק קאמר ולא אתי לאיפלוגי עליה אלא קים ליה לר' יוחנן דמיפלג פליגי: אמר אביי אף אנן נמי תנינא נשתטת [illegible] שאין לה יד ואין לה דעת לשמור גיטה · נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית מאי עולמית לאו אע"ג שיכול לדבר מתוך הכתב שאין לחלק בין כתיבתו לשאר רמזיו וכיון דרבנן פליגי [illegible]

ר' יוסי היא דאמר *מילי לא מימסרן לשליח אי ס"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו נפיק מינה חורבא דזימנין דאמר להו לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ומשום כיסופא דסופר חיישי ומחתמי ליה ובעל לא אמר הכי אלא מחוורתא רישא ר"מ וסיפא ר' יוסי רב אשי אמר כולה ר' יוסי היא ולא מיבעיא קאמר לא מבעיא היכא דלא אמר תנו אלא אפי' אמר תנו לא ולא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא אלא אפי' אמר לבי תלתא לא ולא מיבעיא היכא דלא אמר אמרו אלא *אפילו אמר אמרו נמי לא תניא כוותיה דרב אשי כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה. אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ישמעו לאפוקי ממ"ד *מודה רבי יוסי באומר אמרו קולו לאפוקי *מדרב כהנא אמר רב: מתני' *זה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה זה גיטך לאחר מיתה *לא אמר כלום מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי ה"ז גט *מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט ואם לאו אינו גט: גמ' אלמא אם מתי כלאחר מיתה דמי והדר תני מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי אלמא אם מתי לאו כלאחר מיתה דמי אמר אביי אם מתי שתי לשונות משמע משמע כמעכשיו ומשמע כלאחר מיתה אמר לה מהיום כמאן דאמר לה מעכשיו דמי לא אמר לה מהיום כמאן דאמר לה לאחר מיתה דמי: זה גיטך אם מתי לא אמר כלום: אמר רב הונא וחולצת והא לא אמר כלום קתני לא אמר כלום דאסירא לעלמא וליבם נמי אסירא והא מדסיפא חולצת מכלל דרישא יבומי נמי מיבמה מתני' כרבנן ורב הונא (א)דאמר כר' יוסי *דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אי רבי יוסי חליצה נמי לא תיבעי וכ"ת מספקא ליה לרב הונא אי הלכתא כר' יוסי או אין הלכה כר' יוסי ומי מספקא ליה *והא רבה בר אבוה חלש עול לגביה רב הונא ורב נחמן א"ל רב הונא לר"נ בעי מיניה מרבה בר אבוה הלכה כרבי יוסי או אין הלכה א"ל טעמא דרבי יוסי לא ידענא הלכה איבעי מיניה א"ל את בעי מיניה הלכה וטעמיה דרבי יוסי אנא אמינא לך בעי מיניה א"ל הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי לבתר דנפק א"ל היינו טעמא דרבי יוסי דקסבר זמנו של שטר מוכיח עליו אלא מספקא ליה
אי

ר' יוסי היא · הלכך ליכא למיחש לחורבא דאילו לר"מ איכא למיחש דלמא זימנין דאמר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ואזלי הני שלוחי ואיישי לכיסופא דסופר ומחתמי ליה בלא דעת הבעל אבל לר' יוסי ליכא למיחש להכי שהרי לא יכתוב סופר גט אלא אם כן ישמע מפי הבעל עצמו: ואי ס"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו · הך חורבא גופה לר' יוסי איתא: כולה ר' יוסי היא · ורישא דאמר כתבו לאו דווקא דאפילו תנו נמי פסול כדקתני סיפא עד שיאמר לסופר ויכתוב ואורחא דתנא למיתני ולאוסופי ונקט למילתיה בלשון לא מבעיא הך אלא אפילו הא נמי פסיל עד שיאמר כו': תניא כוותיה דרב אשי · דבאומר אמרו נמי פסיל רבי יוסי: לאפוקי מדרב כהנא · דאמר לעיל (דף עא.) חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו: מתני' אם מתי לא אמר כלום · דמשמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה: זה גיטך מחולי זה · משמע מחולי זה ואילך וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר מיתה: מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט · מספקא לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו או חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר מהיום ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום דבשלמא גבי מתנה איכא למימר גופא מהיום ופירא לאחר מיתה אבל הכא ליכא למימר הכי ואי משום תנאה ה"ל למימר מהיום אם מתי ובגמרא פריך מ"ש מרישא: חולצת · שמא אינו גט: ולא מתייבמת · שמא גט הוה והויא לה גרושת אחיו וקיימא עליה בכרת הואיל ולא החזירה: גמ' והדר תני כו' אלמא לאו כלאחר מיתה דמי · דאילו במהיום ולאחר מיתה תני סיפא גט ואינו גט: משמע כמעכשיו אם יתקיים תנאי זה שאמות וכשמת הוה גט למפרע · אבל לאחר מיתה לא משמע תנאה וספוקי מספקא לן: וחולצת · כלומר אסורה להתייבם דמספקא ליה אי הוה גט אי לא ולקמיה מפרש ואזיל: והא מדסיפא · גבי מהיום ולאחר מיתה תנא חולצת וברישא לא תנא מכלל דדוקא קתני: מתני' · דבעי מהיום: כרבנן . דפליגי עליה דרבי יוסי בשם טחלין (ב"ב קלו.) דקא תני הכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ואי לא ה"ל מתנה לאחר מיתה וה"נ גט לאחר מיתה הוא: ורב הונא כר' יוסי דאמרי התם אינו צריך דקא סבר זמנו של שטר מוכיח עליו דמהיום נתן לו את גוף הקרקע והפירות יאכל הוא בחייו דאם לא נתן לו הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר המתנה: חליצה נמי לא ליבעי · דהא אמר אע"ג דלא כתב מהיום כמאן דכתב מהיום דמי ומהיום אם מתי תנן במתני' דכשר: טעמא דר' יוסי לא ידענא · אמאי קאמר ה"ל:
ע

משום כיסופא דסופר חיישי ומחתמי ליה · הוה מצי לשנויי כיון דאמר מר כשר ולא תעשה סו' ולאפוקי כדמסיק בהתקבל (לעיל סו:) אלא לפי שסבר דקדק *ולא חש לחזור ולהאריך ומכאן יש להוכיח דפרק מי שאחזו סדרו אחר התקבל*:

לא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא כו' · לא מיבעיא קמא אתי אפי' לר"מ דקאמר לא מיבעיא כתבו אלא אפי' תנו כיון דמיירי בב' כדקאמר בתר הכי לא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא אע"ג דקאי לרבי יוסי אין לחוש דמדקדק כל לא מיבעיא שיכול לומר ויש ספרים דגרסי לא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא תנו אלא אפילו אמר לבי תלתא תנו: תניא כוותיה דרב אשי · לכאורה משמע דלא מייתי מינה ראיה אלא דלא מודה ר' יוסי באומר אמרו אבל הרב רבי אלחנן פירש בשם ר' יצחק דמוכח מינה דלא מיבעיא קאמר כדמשני רב אשי דודאי אי הוי תני נכתוב גט לאשתך כו' הוה דייקינן הא אמר תנו נותנין כדדייק אמתני' והוי רישא ר"מ אבל השתא דנקט כתב הסופר לשמה דמשמע הא אם אמר לשום אדם מהני והא ליתא דאפילו לר"מ לא מהני אלא ודאי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לא אמר כתבו אלא אפי' אמר כתבו ולא מיבעיא דלא אמר תנו כו' כדדייק אמתני': קולו לאפוקי מדרב כהנא כו' וא"ת ואמאי נקט מדרב כהנא ממתני' נמי איתיה לאפוקי דמכשרה בהרכנת הראש בלא קול וי"ל דמסתברא דהרכנה דמתני' מהני כמו קול כיון דקים לן שמתרצה לא בעינן שמיעת הקול כמו תן גט זה לאשתי אם היה זכות לה לא היה יכול לחזור בו ואע"פ שהיא אינה אומרת כלום כיון שהיא מתרצה בלא שמיעת קולה הוי שלוחה ובברייתא' דנקט עד שישמעו קולו לא שנה אלא למעוטי חרש דרב כהנא דמסתבר למעוטי:

מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי הרי זה גט · כתב ר"ת מהיום אם מתי אם מת בו ביום לא ידענא מה אדון בה ולרבינו אלחנן נראה דמהיום הוי כמו מעכשיו ודעתו שיהא גט לאלתר דמסתמא דלכך נתן גט שירא למות וכי אין לו לירא שמא ימות בו ביום אלא ודאי לאלתר קאמר שיהא גט ומכל מקום נכון להחמיר: הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי · והא דאמרינן בפרק בתרא (לקמן פה:) התקין רב בגיטא מן יומא דנן ולעלם ולאפוקי מדרבי יוסי אין זה אלא לשופרא בעלמא דהא כרבי יוסי ס"ל כדאמר הכא ואית דגרים לקמן רמא לפי זה צריך לומר נמי דלשופרא דשטרא תקן דהא אמר בסמוך דלרבא פשיטא ליה דהלכה כרבי יוסי אפילו בעל פה וכן פירש בקונטרס · לקמן*):
*) [ועי' תוס' לעיל נט: ד"ה משום]
אי

[נ"ל לא]
[ועי' תוס' ריש מריש בשם ר"י וכ"כ יב. ד"ה אטו ועי' תוס' ביצה לב: ד"ה ורמינהי וקל"ע]

כט א מיי' פ"ב מהל' גירושין הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף ד:

ל ב מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה יב סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קמה סעיף א:

לא ג מיי' שם הלכ' יג טוש"ע שם סעיף ב:

לב ד מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ג:

לג ה מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ז:

לד ו ז מיי' פי"ב מהל' זכייה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רנח סעיף א·

[עי' מה שפי' תוספות כתובות ב: ד"ה הרי זה]

[עירו' כט. וש"נ]
[לעיל סו:]
[לעיל עא.]
ב"ב קלו:
קדושין ס: ב"ב קלו.
[לקמן פה: שם פו. ב"ב קלו: ע"ש לו' תוספתא דכתובות פ"ח]
ב"ב קלו.

הגהות הב"ח
(א) גמ' ורב הונא כר' יוסי כצ"ל ותיבת דאמר נמחק:

תוספות רי"ד

ואסקה רב אשי כולה ר' יוסי היא לא מבעיא קאמר לא מבעיא היכא דלא אמר תנו אלא אפי' אמר תנו נמי לא ולא מיבעיא היכא דלא אמר אמרו אלא אפילו אמר אמרו נמי לא: תניא כותיה דרב אשי כתב הסופר לשמה וחתמו עדים לשמה אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לי וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ישמעו לאפוקי ממ"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב [דאמר] חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבים ונותנין גט לאשתו: מתני' זה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה [זה] גיטך לאחר מיתתי לא אמר כלום: מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי הרי זה גט מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתיבמת · פי' זה גיטך אם מתי משמע שיהא גט לאחר שאמות ומשום הכי לא אמר כלום שאין גט לאחר מיתה דבעי' שיהא המגרש חי בשעת קנין הגט והגט הזה אינו קונה כ"א לאחר מיתה · זה גיטך מחולי זה צ"ל (הא') [על]אם מתי קאי בין אם אומר לה זה גיטך אם מתי בין אם אמר לה זה גיטך אם מתי מחולי [זה] ומת לא אמר כלום ומתיבמת (ולא אמרינן שמא נשתנה חליו ולא מת מאותו החולי) הכי משמע אם מתי מחולי או אם לא אעמוד מחולי והרי מת ולא עמד וכיון דאינו קונה אלא לאחר מיתה לא אמר כלום · אבל אם אמר מהיום אם מתי או מעכשיו אם מתי הרי זה גט דכיון דאמר מהיום או מעכשיו למפרע הוא קונה משעה שמסרו בידה ואין זה גט לאחר מיתה וכשאמר מהיום ולאחר מיתה מספקא לן אי תנאה הוי וכאילו אמר מהיום אם מתי דמי וקונה למפרע אי חזרה הוי שתחילה אמר מהיום ואח"כ חזר ואמר שלא יהא גט אלא לאחר מיתה ואינו כלום הלכך מספיקא חולצת דלמא חזרה הוי ולא הוי גיטא ואינה מתיבמת דלמא תנאה הוי והוי גיטא ולא דמי למתנה דכתב ביה מהיום ולאחר מיתה והיא קיימת דהתם אמרינן גופא מהיום ופירא לאחר מיתה אבל הכא ליכא למימר הכי: רבה בר אבוה חלש עייל לגביה רב הונא ורב נחמן ורבא א"ל רב הונא לרב נחמן בעי מיניה מרבה הלכה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ולא בעינן מהיום אי לא בעא מיניה א"ל הכי אמר רב הלכה כר' יוסי ולית הלכתא כר' יוסי מדאמרי' לקמן בפרקין ורבותינו התירוה לינשא וסברי לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ולא הודו לו כל סייעתו אלמא אין הלכה כמותו ובפרקין לקמן אמרינן מן יומא
דין

לה א מיי' פ"ח מהל' זכייה הלכה יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ב:

לו ב מיי' פ"ב מהל' גירושין הלכה יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעי' טו

לז ג מיי' פ"ח מהל' זכייה הלכה יז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעי' א:

אי א"ר יוסי בעל פה אי לא אמר ומי מספקא ליה והתנן *ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט ותני עלה *רבותינו התירוה להינשא ואמרי' מאן רבותינו אמר רב יהודה אמר שמואל בי דינא דשרו מישחא וסברי לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אלא מספקא ליה אי הלכה כר' יוסי בעל פה או אין הלכה ומי מספקא ליה והאמר רבא ה"ז גיטך אם מתי ושאני מת ה"ז גט כשאמות ולאחר מיתה אין זה גט היכי דמי אילימא דאמר לה מהיום ורבנן צריכא למימר והתנן מהיום אם מתי ה"ז גט ואלא לאו דלא אמר לה מהיום ור' יוסי ש"מ הלכה כר' יוסי לרבא פשיטא ליה לרב הונא מספקא ליה ואב"א לעולם דאמר לה מהיום ורבנן והני לישני איצטריכי ליה שאני מת כאם מתי דמי כשאמות כלאחר מיתה דמי ואיכא דמתני לה אסיפא זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום אמר רב הונא ולדברי ר' יוסי חולצת פשיטא מדסיפא לרבנן חולצת רישא נמי לר' יוסי חולצת מהו דתימא רבי יוסי בהא כרבי ס"ל דאמר גיטא מעליא הוי וחליצה נמי לא תיבעי קמ"ל דלא רבי סבר לה כר' יוסי ולא ר' יוסי סבר לה כרבי רבי לא סבר לה כרבי יוסי דקתני כזה גט למעוטי דרבי יוסי ור' יוסי לא סבר לה כרבי דקתני כזה גט למעוטי דרבי רבי מאי היא *דתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר כזה גט רבי יוסי מאי היא דתנן *כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מיכן ועד י"ב חדש כתבוהו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט ר' יוסי אומר כזה גט: זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק כו': *אמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו [א]אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ומה גיטו אע"ג דלא פריש [ב]כיון דאמר כתובו אע"ג דלא אמר תנו [ג]אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה תנן זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדים אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט אם לאו אינו גט וא"א אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא שניתק מחולי לחולי והא עמד קתני עמד מחולי זה ונפל לחולי אחר והא הלך בשוק קתני הלך על משענתו והא

בעל פה · כגון גבי גט שכתב כהלכתו וכשמוסרו לה אומר זה גיטיך אם מתי הלכך לא דמי לשטר שכיון שכתב התנאי אגל הזמן בשטר איכא למימר דזמן מוכיח דמהיום קאמר אבל על פה דלמא כי מסריה ניהלה הדר ביה מזמן דשטרא ומסריה ניהלה ע"מ לאחר מיתה הואיל ולא אמר מהיום · אינו גט · דהא לא שוייה גט עד י"ב חדש והו"ל גט לאחר מיתה: בי דינא דשרו משחא · ר' יהודה נשיאה שהתיר שמן של עובדי כוכבים במסכת ע"ז (דף לז·): אם מתי ושאני מת · איזה משתי לשונות הללו דלשון תנאי הם: שאמות · משמע לכשאמות יהא גט: צריכא למימר · הא בהדיא תנן לה במתני' מהיום אם מתי ה"ז גט: ור' יוסי · ואשמעינן רבא דבעל פה נמי אמרה ר' יוסי והלכתא כותיה: דמתני לה · לדרב הונא לעיל: ולדברי ר' יוסי · דאמר כי לא אמר מהיום כמאן דאמר מהיום דמי: חולצת · דזמן השטר הו"ל כמהיום וכי מסריה ניהליה ואמר זה גיטך לאחר מיתה מספקא לן אי תנאה הוא אי חזרה הוא: מדסיפא · כי אמר מהיום ולאחר מיתה תנא מתני' חולצת לרבנן מכלל דלאחר מיתה לר' יוסי נמי חולצת דהא לרבי יוסי כמהיום ולאחר מיתה דמי ור' יוסי ורבנן לא איפלוג אלא בהא לחודה דלר' יוסי בלאו מהיום כמהיום ולרבנן יש חילוק: כרבי ס"ל · דאמר לקמן גט הוא ופליג אדרבנן וקסבר תנאה הוא והואיל ואשכחן לרבי דפליג אימא ר' יוסי נמי פליג דהא שמעינן ליה דמיקל בתנאי: דקתני כזה גט · במילתיה דרבי: למעוטי דר' יוסי · היכא דלא אמר מהיום דכיון דקתני כזה משמע דכי האי גוונא הוא דמכשר אבל בלאו מהיום פסול: דקתני כזה גט · ר' יוסי גבי תנאי לקמן (עו:) ועל כרחיך למעוטי אתא ולא אשכחן דלמעטיה אי לאו הא דמהיום ולאחר מיתה ולאשמועינן דאע"ג דגבי מתנה כשר התם הוא דהכי קאמר ליה גופא מהיום ופירי לאחר מיתה אבל בגט כיון דלאו לשון תנאי הוא הויא ליה ספק תנאה ספק חזרה: *רבי יוסי מאי היא · היכא קתני כזה גט: ר' יוסי אומר כזה גט · מדהוה ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי ה"ק כתבו עכשיו ותנו אם לא באתי: *והלך גרסינן: גיטו · דשכ"מ כמתנתו: מה מתנתו · אמרינן בב"ב (דף קנא:) אם עמד חוזר: אף גיטו אם עמד חוזר · ולא מיבעיא היכא דאמר אם מתי דהא לא מת אלא אפילו לא אמר אם מתי אלא יהב לה גט סתמא אם עמד חוזר דמסתמא אדעתא דמיתה יהב לה והא לא מת: אע"ג דלא אמר תנו · כדתנן בהאומר התקבל (לעיל סה:) אף המסוכן כיון דאמר כתבו אף על גב דלא אמר תנו אדעתא למיתב קאמר: הרי עמד · ובטל הגט מאליו: שניתק מחולי לחולי · ואין זו עמידה אלא אם כן בא לכלל רפואה שעה אחת: על משענתו · כשען על מקלו ולעולם חולה הוא והא דנקט הלך לאו משום דעמידה היא דתילף מינה אם עמד אינו חוזר אלא הא קמשמע לן טעמא דהלך הוא דבעי אומדנא אם מחמת חולי הראשון מת דאיכא למיחש הואיל והלך כלל מאותו החולי ומת מחולי אחר והוא אמר [א] מחולי זה: *אידך · מי שלא הלך בשוק מכתמא אע"פ שניתק לחולי אחר יש בו מחולי הראשון ולא בעי אומדנא:

אי א"ר יוסי בעל פה · אם מבטל בדבורו הוכחת זמן השטר כיון שאין כתוב בו מהיום: לרבא פשיטא ליה · מכאן קשה על רשב"ם דפי' ביש נוחלין (ב"ב קלו·) גבי בעי מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו פי' אם מועיל הקנאה כמו מהיום א"נ בהקנאה אינו צריך ופי' רשב"ם היינו דלא כר' יוסי והכא משמע דסבר רבא כר' יוסי ואור"י דהתם מיירי באין כתוב זמן בשטר ומתוקם כר' יוסי:

אמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו כו' · פרש"י ור"ת מה מתנת שכיב מרע בלא שום תנאי חוזר אף גיטו נמי אם עמד חוזר ממילא בלא שום תנאי ומסיק דרבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא דכיון דאם עמד חוזר וכי מיית הוי גיטא אמרי יש גט לאחר מיתה כמו מתנה שאינה חלה עד לאחר מיתה כמו כן גט ואין להקשות לפירושו דכיון דבסתם אם עמד חוזר מה צריך במתני' למיתני מהיום אם מת מעכשיו אם מת בסתם נמי הוי כמהיום וכמעכשיו דאיצטריך לאשמועינן איזה לשון משמע מחיים ואיזה לאחר מיתה אבל קשה דאמאי הוצרך שמואל לתקן בגט דשכיב מרע לקמן בפרקין (דף עה:) אם ימות יהא גט ואם לאו לא יהא גט כיון דבסתם נמי חוזר אם עמד ומיהו י"ל דשמואל לא סבר כרב הונא אלא כרבה ורבא ומיהו קשה דהא אמרי' באיזהו נשך (ב"מ דף סו·) ההוא שכיב מרע דכתב גט לדביתהו איתנח אמרה ליה דביתהו אמאי קא מיתנחת אי קיימת דידך אנא וקאמר דפטומי מילי נינהו ופריך פשיטא ואמאי פשיטא והא רב הונא אית ליה דכא אם עמד חוזר ע"כ נראה לר"ת דכ"מ שנתן גט ולא התנה דאם עמד אינו חוזר ולא דמי למתנת שכ"מ דאם עמד חוזר דמתנה אינה חלה כלל אלא לאחר מיתה אבל גט חל מחיים דדעתו שיחול מיד הלכך אינו חוזר אם לא פירש וגיטו כמתנתו דקאמר רב הונא אומר ר"ת מדקאמר גיטו ולא קאמר גט שכ"מ משמע דקאי אמתני' דמהיום אם מת מחולי זה וקאמר מה מתנתו אפילו בלא תנאי אם עמד חוזר אף גיטו בתנאי אם עמד חוזר ממילא שאין כאן עוד תנאי כיון דעמד אע"פ ששוב חזר ונפל באותו חולי הראשון ומת רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא דאפי' עמד והלך בלא משענת כיון דשוב מת מאותו חולי אינו חוזר והוה גט דאי לא הוי גט אע"פ שמת מאותו חולי יאמרו שאין תנאי החולי הזה גורם אע"פ שהתנה שהרי מת זה מאותו חולי אלא מיתה גורמת ולכך לא הוי גט כשעמד ויש גט לאחר מיתה אבל השתא דעמד אינו חוזר כיון דמת מאותו החולי יאמרו שתנאי החולי גורם ולא מיתה ופריך אם אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא לפי' רש"י פריך מכ"ש דכיון דאמרת דאם עמד חוזר אף כשנתן גט סתם כ"ש דהיכי דפירש מהיום אם מת ולפי' ר"ת פריך בפשיטות: והא

תוספות רי"ד

דין לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו: מתני' הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט: אמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר · פי' מתנתו דש"מ אע"ג דסתמא קא יהיב ולא פירש אם מתי אם עמד מהליו מתנתו בטלה דאנן סהדי דלא נתן אלא מחמת מיתה לא אם יבריא אף גיטו נמי אע"ג דיהיב לה בסתמא ולא פי' אם מתי אם עמד חוזר שלא נתן לה אלא ע"ד מיתה לא ע"ד שיבריא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה על משענתו וכו' והוא אמר אם מתי מחולי זה:

כתובות כ: [לקמן עו: פ"ז לו']

כתובות כ: לקמן עו: [ע' לג. תוספתא פ"ו]

תוספתא פ"ג ע"ש קדושין נט: [לקמן עד:]

לקמן עו:

לעיל סו.

נ"א רבי מאי

שייך למתני'

שייך לדף עג.

מתנתו

והא קמ"ל דהלך על משענתו הוא דבעינן אומדנא *אידך אומדנא נמי לא בעינן [ב]שמעת מינה שכיב מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה אין דאמר רבי אלעזר משמיה דרב שכיב מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה רבה ורבא [ג]לא סבירא להו הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה ומי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי גיטא ומשום גזירה שרינן אשת איש לעלמא אין *כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה א"ל רבינא לרב אשי תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר א"ל שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות ת"ר *[ד]זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל הבית עליו או הכישו נחש אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או הכישו נחש ה"ז גט מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא *[ה]שלחו מתם אכלו ארי אין לנו ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה קביל עליה כל אונסא דמתיליד לסוף אפיקו בה נהרא אתא לקמיה דרבינא א"ל זיל שפי ליה דהא קבילת עלך כל אונסא דמתיליד א"ל רב אחא בר תחליפא לרבינא אונסא דלא שכיח הוא איגלגל מילתא ומטא לקמיה דרבא אמר להו אונסא דלא שכיח הוא איתיביה רבינא לרבא אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או הכישו נחש ה"ז גט אמר ליה רבא ואימא מרישא אינו גט א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ומשום דקשיא רישא אסיפא לא מותבינן תיובתא מינה אמר ליה אין כיון דקשיא רישא אסיפא לא איתמר בי מדרשא ומשבשתא היא זיל בתר סברא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבן שומשמי *אגידא דנהר מלכא אגור מלחי לעבורינהו קבילו עלייהו כל אונסא דמתיליד לסוף איסתכר נהר מלכא אמרו להו אגורו חמרי אפקעינהו ניהלן דהא קבילתו עלייכו כל אונסא דמיתליד אתו לקמיה דרבא *אמר להו קאקי חיורי משלחו גלימי דאינשי [י]אונסא דלא שכיח הוא:

מתני' *[י]לא תתייחד עמו אלא בפני עדים אפי' על פי עבד אפי' ע"פ שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה בשפחתה *מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר כאשת

רש"י

מתנתו מתנה · אם מת מחולי האחר דהא אמרת לאו עמידה היא וגבי גט דמתני' הוא דבעינן אומדנא משום דמחולי זה קאמר לה: לא סבירא להו הא דרב הונא · דהיכא דלא אמר לה אם מתי סבירא להו דאם עמד אינו חוזר: גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה · דאי עמד חוזר אתו למימר לא הוי גט עד דמיית וקא חזינן דלכי מיית הוי גיטא ש"מ יש גט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גיטיך לאחר מיתה ולא ידעו דכיון דלא פריש מידי להכי יהבינא ניהלה שיהא גט מעכשיו וע"מ שימות: לא הוי גיטא · דהא אדעתא דמיית יהב לה והא לא מת: איט גט · דאונסא דלא שכיח הוא ולא מסיק אדעתיה ולא אמר אלא דימות ע"י החולי: מאי שנא רישא כו' · אי אונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה רישא נמי ליהוי גיטא דהא מתוך אותו חולי מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה: שלחו מתם · על ידי מעשה שאירע באחד שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לארץ ישראל והשיבו אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה: קביל עליה · המוכר: כל אונסא דמתיליד בה · שיפלה את הלוקח: אפיקו בה נהרא · צוה המלך שיעבירו את הנהר דרך אותה שדה: שפי ליה · העמידה לפניו בשופי: ואימא מרישא · ארמותבת לי מסיפא תסייעי לי מרישא: לא איתמר בי מדרשא · במקום ישיבת תלמידי חכמים שיתרצוה: זיל בתר סברא · ומסתבר דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה: זבן שומשמין · לקחו שומשמין: אגור מלחי · שכרו להם ספנים להוליכם לביתם: קבילו עלייהו · המוכרים: כל אונסא דמתיליד עלייהו בדרך: אסתכר נהר מלכא · ולא יכלו ספינות לעבור שעשו בו סכר שקורין אישקלוס"א: אמרו להו · רב פפא ורב הונא למוכרים אגורו חמרי כו': קאקי חיורי · אווזים לבנים לפי שהיו זקנים: משלחי גלימי · מפשיטין בגדי אנשים כלומר פוסקים עליהם דין להנאתן: מתני' לא תתייחד עמו · זה שנתן גט ואמר לה מהיום אם מתי לא תתייחד עמו שמא יבא עליה, דאיכא למ"ד חיישינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט שני ולמאן דלא חייש נמי מ"מ פנויה היא ואסור להתייחד עם הפנויה*:

תוספות

והא קא משמע לן דהלך על משענתו · פי' בשלמא כדקס"ד דהלך ממש ואם עמד איט חוזר ניחא דנקט הלך לרבותא אע"ג דהלך ממש צריך אומדנא כיון דעמד איט חוזר אבל למאי דקאמר דהלך לאו ממש אלא על משענתו אם כן פשיטא דצריך אומדנא ולהכי קאמר קמ"ל דהלך על משענתו כו': מאי שנא רישא ומ"ש סיפא · בירושלמי מפרש טעמא רבה איכא דרישא הרי לא מת מחולי זה אבל בסיפא אם לא יעמוד קאמר והרי לא עמד דלא עמד משמע בין ע"י החולי בין ע"י דבר אחר אבל גמרא שלנו איט סובר חילוק זה אלא בכולם משמע ליה שימות מתוך חולי זה:

איתיביה רבינא לרבא אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו הבית · תימה מאי פריך ליה רבינא לרבא מגט הא אית ליה לרבא בפרק קמא דכתובות (דף ג:) ללישנא קמא שהוא עיקר כדמוכח בהשולח (לעיל דף לד·) דאין טענת אונס בגיטין כדמפרש התם משום לנועות ומשום פרוצות ומאי מהדר ליה רבא נמי ואימא מרישא דאיט גט והא סבר רבא התם דאין טענת אונס בגיטין ואפי' באונסא דלא שכיחא איירי התם דשכיח אמרינן התם דלכ"ע אין אונס דמייתי מהא דפסקיה מברא ודאי אונס דשכיח שאני דהוה ליה לאסוקי אדעתיה ואור"י דאיכא שלשה גווני אונס דאונס דשכיח לגמרי לכ"ע אין אונס ואונס דלא שכיח כלל כגון דמתניתין אפילו לרבא יש אונס אפילו בגיטין דליכא למיגזר משום לנועות דסברא דאנים כיון דלא שכיח כלל ומשום פרוצות נמי לא גזור רבנן כיון דלא שכיח כלל ופלוגתא דאין טענת אונס הייט בשכיח ולא שכיח ועוד אור"י דאפילו הוי הכא אונס שכיח כי ההוא דכתובות פריך שפיר רבינא דדוקא גבי אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש אמרינן אין טענת אונס בגיטין משום לנועות ומשום פרוצות אע"ג דלא אסיק אדעתיה אונס דלא שכיח מ"מ הוי בכלל משמעות לשונו דאם לא באתי משמע בכל ענין שלא יבא אבל אם מת מחולי זה או לא יעמוד מחולי זה משמע שרוצה לומר שאם ימות ע"י החולי יהא גט אבל אם ימות מחמת דבר אחר לא יהא גט ולהכי פריך רבינא דאם איתא דלא אסיק אדעתיה אונס דלא שכיח משום לנועות ופרוצות אין לנו לומר שיהא גט דדמי לחוכא ואיטלולא דכיון דבכלל משמעות לשונו נמי לא הוי נפילת בית או נשיכת נחש אלא ודאי כל אונס מסיק אדעתיה וכיון דאסיק אדעתיה דעתו לפוטרה בכל ענין שימות ומתוך חולי זה הוא קאמר ולא מחמת חולי זה ורבא מהדר ליה דמשובשת היא דהא קשיא רישא לסיפא ולא משום סייעתא דנפשיה קאמר: לא תתייחד עמו אלא בפני עדים · לפי' הקונט' ניחא דפירש מה היא באותן הימים מילתא באפי נפשה היא אבל בזה גיטיך מהיום אם מתי דרישא לכ"ע הוי גט משעת נתינה לפיכך אתי שפיר דתלי בגמרא טעמא דמתניתין דלא תתייחד משום חשש קדושין ולא משום גט ישן שהרי כבר היה גט משעת נתינה אבל לפי' ר"ת ור"ח דמפ' דמה היא באותן הימים קאי ארישא אמהיום אם מתי ואפילו הכי לרבי יהודה הרי היא כאשת איש לכל דבריה ואינה מגורשת עד שעה אחת סמוך למיתה וקשה לר"י דא"כ אמאי תלי טעמא בגמרא משום חששא דקידושין כיון דעדיין אינה מגורשת ואור"י דודאי לרבי יהודה הוי טעמא משום גט ישן אבל לרבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת ולרבי מאיר דאמר בגמרא דבעילתה תלויה איכא למיחש לקדושין*:

ראוה

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה יז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמה סעי' ו:

לט ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה כה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ב:

מ ג מיי' פ"ט מהלכות גירושין הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעיף ד:

מא ד ה מיי' שם הלכ' יז טוש"ע שם סעיף ו:

מב ו מיי' פי"ט מהל' מכירה הלכה ה סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכה סעי' ג וסעי' ד:

מג ז מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה ב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמח סעי' ב:

מסורת הש"ס

[סנהדרין יד: וש"נ]

[ע"ז אגודא פי' כמו על כל גדותיו וכן נפי' סנהדרות · ערוך]

כתובות פב.

[פ"ז נו:]

כתובות כז:

לעיל כח:

[וע"ע תוס' כתובות כו: ד"ה לא]

תוספות רי"ד

רבה ורבא לא ס"ל להא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה: פי' היכא דיהיב לה גט סתם הוי גט ואע"פ שעמד שאם אתה אומר שלא יהא גט אלא אם ימות יאמרו יש גט לאחר מיתה ויכשירו אע"ג דאמר לה זה גיטיך אם מתי ולא ידעו דכיון דלא פירש מידי להכי יהביה ניהלה שיהא גט מעכשיו אם ימות: ומי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי גיטא ומשום גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה שרינן אשת איש לעלמא אין מאן דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה והלכתא כרבה ורבא והכי אמרינן לקמן בפרקין אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי [לא] יהא גט למימרא שאם יתנו בסתם מיד הוי גט: א"ר אלעזר משמיה דרב ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה: ת"ר הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או אכלו ארי אינו גט פי' דאונסא דלא שכיחו א)אדעתיה לאקנויי עליה דלא להוי גיטא אם אנס ואדעתא דהכי לא גמר ומקניה · ההוא גברא דזבין ארעא להבריה קביל עליה כל אונסא דמתיליד לסוף אפיקו בה נהרא · פי' צוה המלך שיביאו הנהר דרך עליה. אתו לקמיה דרבינא א"ל זיל שפי ליה דהא קבילת עלך כל אונסא דמתיליד בה א"ל רב תחליפא לרבינא אונסא דלא שכיח הוא איגלגל מילתא ומטא לקמיה דרבא אמר להו אונסא דלא שכיח הוא: רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבין שומשמי אגודא דנהר מלכא אגירו מלחי למעברינהו וקבילו עלייהו כל אונסא דמתיליד ביה לסוף מסתכר נהר מלכא · פי' נסתם ולא היו הספינות יכולות לעבור אמרו להו אגירו חמרי ואפקינהו ניהלן דקא קבליתו עלייכו כל אונסא דמתיליד אתו לקמיה דרבא [א"ל] קאקי חיורי משלחי גלימא דאינשי אונסא דלא שכיח הוא והלכתא כרבא: מתני' לא תתיחד עמו אלא בפני עדים אפילו עבד אפילו שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בשפחתה ומה היא באותן הימי' רג'.

א) נראה דצ"ל דלא שכיח הוא ולאו אדעתיה לאקנויי עליה וכו'.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה יז ; עשין נ טור ש"ע אה"ע סימן קמה סעיף ח:

[יבמות נח.]

ראוה שנתייחדה עמו באפילה · בהזורק (לקמן דף פא·) תנן המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ובסמוך מייתי לה ה"ה נתייחדה עמו באפילה כדמשמע הכא: נתן לה כספים חוששין משום זנות · א] פי' אפילו ראוה שנבעלה כיון שנתן לה כספים פרש"י דבזנות אין שייך לשון חוששין דלכהונה כבר נפסלה שהרי היא גרושה ולתרומה לא מיפסלא בת כהן אלא בביאת עבירה שנבעלה לכותי חלל נתין ממזר ואגב קידושין נקט חוששין ומיהו לרבי אלעזר דאמר* פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות °עשאה זונה נקט נמי שפיר חוששין בזנות ומיהו סתמא דתלמודא ביבמות (דף סא:) לא אסכה משנה או ברייתא כרבי אלעזר: אם כן מאי אף · דהני תרי מילי סתרן אהדדי דאי חוששין לזנות אין חוששין לקדושין: תנא ובלבד שימות · פי' בקונטרס הא דקאמר רבי יוסי מגורשת ואינה מגורשת היינו אם מת לבסוף ובשעת מיתה הויא מגורשת גמורה כדאמרינן ולכי מיית הוי גיטא אבל אם לא מת איגלאי מילתא דלאו גיטא הוא וחייב חטאת וטעמא דרבי יוסי מפרש הקונטרס בסמוך משום דאין ברירה ולא אמרינן לכשמת הוברר הדבר שמתחלה היו אותן שעות רחוקות מן המיתה והיתה אשת איש בודאי אלא אין ברירה ונחשבה משעת נתינה ועד שעת מיתה ספק גרושה ואין נראה לרבינו יצחק דאי סבר אין ברירה א"כ כי היכי דעד שעת מיתה הויא ספק מגורשת אע"ג שהוברר הדבר לבסוף שאותן שעות היו רחוקות מן המיתה משעת מיתה ואילך נמי לא תהא מגורשת ודאי אע"פ שהוברר הדבר לבסוף שאותה שעה היתה סמוכה למיתה כיון דבשעה שהיה לגט לחול לא היה מבורר ולעיל בריש פרק כל הגט (דף כה:) דייקינן בהדיא דיש ברירה כיון דכי מיית הוי גט ואפילו לא מת מאותו חולי יהיה לנו לומר שתהא מגורשת מספק כל אותם הימים ולא נאמר הוברר הדבר שלא חלו כלל הגירושין ועוד דבפרק בכל מערבין (עירובין לז:) אמר דלמ"ד אין ברירה לא חייל עירוב כלל ואם כן הכא נמי לא היה להם לגירושין לחול כלל אע"ג דהוברר הדבר לבסוף על כן נראה לרבינו יצחק דטעמא דרבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת משום דמספקא לן אם חלין הגירושין משעת נתינה כר' מאיר או חלין שעה אחת קודם מיתה כר' יהודה וכן פירש ריב"ם: אמר רבה באומר מעת שאני בעולם · פי' בקונטרס שאמר בפירוש הרי זה גיטך מעת שאני בעולם ומילתא באפי נפשיה היא ולא קאי ארישא אהרי זה גיטך מהיום אם מתי דהתם לכולי עלמא מגורשת משעת נתינה ואין נראה לר"ת דלישנא דמה היא באותן הימים משמע דקאי אמאי דאיירי לעיל ועוד אומר רבינו יצחק דבתוספתא בהדיא משמע דקאי אמהיום אם מתי דקתני הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה הימים שבינתים בעלה זכאי במציאתה כו' ומייתי פלוגתא דהנך תנאי דבסמוך ונראה לר"ת כמו שכתב בפי' רבינו חננאל נעשה כאומר בכ"ף מעת שאני בעולם א) כלומר מהיום דקאמר הייט מחיים שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מחיים שעה אחת סמוך למיתתו ואע"ג דקאי ארישא אמהיום אם מתי פריך שפיר והא אין גט לאחר מיתה כיון דקתני הרי היא כאשת איש לכל דבריה א"כ אין גט חל משעת נתינה אלא לאחר מיתה אע"ג דאמר מהיום וכן ר' יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת ודאי אלא משעת מיתה ואילך והא אין גט לאחר מיתה וא"ת והא דאמר ב) כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו ופירש בקונטרס שהיה כותב גט על תנאי אם

א) [עי' תוס' יבמות כב: ד"ה באומר] ב) [שבת נו: וש"נ]

כאשת איש לכל דבריה רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת: **גמ'** ת"ר *ראוה שנתייחדה עמו באפילה או שישנה עמו תחת מרגלות המטה אין חוששין שמא נתעסקו בדבר אחר *וחוששין משום זנות ואין חוששין משום קדושין רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף (א) חוששין משום קידושין מאי קאמר אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ה"ק ראוה שנבעלה חוששין משום קידושין נתן לה כספים חוששין משום זנות דאמרי' באתננה נתן לה ואין חוששין משום קידושין רבי יוסי בר' יהודה אומר *אף בזו חוששין משום קידושין כמאן אזלא הא דאמר* רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מחלוקת כשראוה שנבעלה אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אין צריכה הימנו גט שני כמאן כדברי הכל מתקיף לה אביי מידי כספים קתני אלא אמר אביי ה"ק ראוה שנבעלה חוששין משום זנות ואין חוששין משום קידושין ר' יוסי ברבי יהודה אומר אף חוששין משום קידושין כמאן אזלא הא דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת כשראוה שנבעלה אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אין צריכה הימנו גט שני כמאן כר' יוסי בר' יהודה מתקיף לה רבא א"כ מאי אף אלא אמר רבא ה"ק *רבי יוסי בר רבי יהודה אומר אף לא ראוה שנבעלה חוששין משום קידושין כמאן אזלא הא דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת כשראוה שנבעלה אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אינה צריכה הימנו גט כמאן דלא כחד: מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר כאשת איש לכל דבריה ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת: תנא ובלבד שימות ולכי מיית הוי גיטא והא קיימא לן דאין גט לאחר מיתה אמר רבה באומר מעת שאני בעולם: תנו רבנן *ימים שבינתים בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה

ומטמא

כאשת איש · והבא עליה במזיד בחנק ובשוגג בחטאת ואע"ג דמת מאותו חולי לפי שלא גירשה אלא סמוך למיתה ובגמ' מוקי לה באומר לה במסירת הגט הרי זה גיטך והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתי הלכך רבי יהודה סבר סמוך למיתה הוא דהוי גט ומקמי הכי אשת איש היא ורבי יוסי סבר מכי יהב לה גיטא כל שעתא מספקא לן במעת שאני בעולם הלכך ספיקא היא והבא עליה באשם תלוי: **גמ'** בדבר אחר · בתשמיש: וחוששין משום זנות · שמא בא עליה ולקמן פריך מאי קאמר: ואין חוששין · שמא בעל לשם קידושין להצריכה גט שני: מאי קאמר · קתני אין חוששין שמא נתעסקו בדבר אחר והדר תני וחוששין משום זנות: חוששין משום קידושין · וצריכה גט שני משום קדושין ואין כאן טעם גט ישן (ב) שכבר מסרו לה קודם לכן אלא טעם קידושין הללו מצריכין אותה גט: נתן לה כספים · אחר בעילה: חוששין משום זנות כלומר תולין ביאה זו בזנות: ואין חוששין לקדושין · להצריכה גט דאי לשם קדושין בעל לא הוה יהיב לה אתנן והאי חוששין דזנות לאו דווקא דמאי חששא איכא אי משום כהונה הא גרושה היא ונפסלה ואי לתרומה בת כהן לא מיפסלא אלא בביאת עבירה כגון בתי חלל נתין וממזר והנך דמפרשי ביבמות ובקדושין אלא איידי דנקט אין חוששין בסיפא נקט לשון חוששין ברישא: אף בזו · שנתן לה כספים חוששין משום קידושין דלמא הני כספים לאו אתנן נינהו אלא מתנה: כמאן אזלא הא · דאוקי רבי יוחנן בהזורק (ג) מחלוקת ב"ש וב"ה במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי דמצרכי לה ב"ה גט שני בשראוה שנבעלה אבל לא ראוה לא חיישינן: כמאן כדברי הכל · דבין לת"ק בין לר' יוסי אמרינן היכא דלא ראוה לא חיישינן והיכא דראוה חיישינן אי לאו משום כספים: מידי כספים קתני · אי אתנייה לתנא כספים לא הוה טעי בגירסא למינסייה לגמרי: אף חוששין · לקמיה פריך מאי אף: כמאן אזלא הא · דאוקי ר' יוחנן אליבא דב"ה דהיכא דראוה צריכה גט: כרבי יוסי בר' יהודה · דאילו לת"ק לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה דלא שביק ב"ה וסתים כב"ש אבל רבי יוסי סבר לה כרבי יוחנן ולא כמאן דמוקי פלוגתייהו אף בשלא ראוה שנבעלה דהא הכא כי לא ראוה כולהו מודו דלא חיישינן: מאי אף · דהא חששא דזנות לאו דווקא חששא אלא קולא היא לומר תולין אותה בזנות ואין חוששין לקידושין ור' יוסי הוה ליה למימר חוששין לקידושין ואין תולין להקל בזנות: אף לא ראוה כו' · דכיון שראוה שנתיחדה עדי היחוד הן הן עדי ביאה דכיון דגייסי אהדדי חוששין לביאה: דלא כחד · דאי לת"ק אפי' ראוה נמי קאמר תולין בזנות ואינה צריכה גט ואי לרבי יוסי כי לא ראוה נמי קאמר חוששין וסבירא ליה כמאן דמוקי התם פלוגתייהו בשלא ראוה וקמצרכי לה ב"ה גט: תנא ובלבד שימות · אבל אי לא מת איגלאי מלתא דלאו גיטא הוא וחייב חטאת: ופרכינן בין לר' יוסי דמשוי לה אשת איש ספק בין לרבי יהודה דמשוי לה אשת איש ודאי ולכי מיית היכי הוי גיטא הא לדידהו לא הוי גט למפרע משעת מסירה אם כן לא הוי גט עד לאחר מיתה: ומשני אמר רבה · מתני' לאו באומר מהיום אם מתי דההיא ודאי לכי מיית איגלאי מילתא דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור אלא באומר מעת שאני בעולם להוי גט הלכך לרבי יהודה סמוך למיתה חייל גיטא ומעיקרא אשת איש היא ורבי יוסי סבר משעת נתינה מספקא לן דלמא זו היא שעה הסמוכה למיתה והוי גט ספק ואע"ג דהוי ספק אין ברירה: שבינתים · בין נתינה למיתה:

ומטמא

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ח]

[מצינו חוששין לקולא עמ"ש רש"י שבת קנא ד"ה ושמואל]

לקמן פא:

[תוספתא פ"ה ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' יוסי ברבי יהודה אומר אף בזו חוששין: (ב) רש"י ד"ה חוששין וכו' גט ישן נ"ב לקמן דף עט ע"ב: (ג) ד"ה כמאן וכו' בהזורק כ"ב דף פא:

ראוה שנבעלה חוששין משום זנות ואין חוששין משום קידושין ר"י ס"א מ"ד

גליון הש"ס

תוס' ד"ה נתן לה כספי' וכו' עשאה זונה נקט' ע' יבמות ד' סא ע"א תד"ה לא פוסלין:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה נתן לה כספים חוששין משום זנות פי' אפילו ראוה וכו' עד סופו · עיין סנהדרין ד' נ ע"ב תוס' ד"ה ת"ל ובת כהן וכו' ושוב ראיתי בספר מחנה לאוין ביבמות ד' סא ע"א עמד בזה:

תוספות רי"ד

ר' יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבר ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת · פי' לא תתייחד עמו אלא בעדים שמא יבא עליה ויתבטל הגט ותהא צריכה גט שני לבעילה א ולקמן בפ' הזורק פליגי ב"ש וב"ה במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ומצרכי לה ב"ה גט שני ואע"פ שהגט זה אינו גומר אלא לאחר מיתה כיון שאמר מהיום אם מתי למפרע הוא קונה ואינו פוטר הביאה שעשה בה לאחר מיכן הלכך אם יבא עליה צריכה ממנו גט שני: ומה היא באותן הימים · פי' בעל ברחיה פ"טא דמתני' הכי משמע דקאי אמתני' דלעיל דתנן מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי ועלה קאי מה היא באותן הימים שאם נתן ראובן גט לאשתו באחד בניסן ואמר לה מהיום אם מתי ולא מת אלא בא' באייר מה היא כל ימי ניסן ר' יהודה אומר כאשת איש לכל דבריה: פי' דקסבר ר' יהודה לא קנה הגט אלא בשעת המיתה אבל כל ימי ניסן היא אשתו גמורה והבא עליה בשגגה מביא חטאת קבועה · ר' יוסי אומר מגורשת וכו' · פי' גם ר"י סובר שאין הגט גט אלא בשעת מיתה מיהו כל ימי ניסן לא דיינינן לה כאשת איש גמורה לחייב הבא עליה בחטאת קבועה אלא ספק אשת איש והבא עליה מביא אשם תלוי: תנא ובלבד שימות · פי' התם פליג ר' יוסי על ר' יהודה אבל אם הבריא ולא מת אגלאי מילתא דכל אותן הימים אשת איש גמורה היא שהרי בטל הגט מעיקרו ומקשה ולכי מיית הוי גיטא והא קי"ל אין גט לאחר מיתה פי' היכי עבדי לה ר' יוסי ור' יהודה אשת איש כל ימי ניסן אסור כי מיית הוי גיטא והא אין גט לאחר מיתה אלא ודאי למפרע קונה הגט וכיון דלמפרע קתני הגט והוא אמר לה מהיום אינגלאי מלתא שכל ימי ניסן היתה מגורשת ולמה מחזיקה ר' יהודה אשת איש גמורה ור' יוסי מחזיקה בספק א) אמר רבא נעשה כאומר לה מעת שאני בעולם פי' אע"פ שאמר לה מהיום קסבר ר' יהודה ור' יוסי אנן סהדי שלא רצה לגרשה אלא לאחר מיתה כדי שלא תהיה זקוקה ליבם ומפני שאין גט לאחר מיתה אמר לה מהיום ודי לנו בשעה א' סמוך למיתה שיקנה הגט באותה שעה ולא יהא גט לאחר מיתה הלכך אע"ג דאמר לה מהיום לא נתכוון להקנותו לה אלא שעה א' סמוך למיתה ומפני שכל שעה ושעה היא בספק שמא עכשיו ימות ונמצא שזאת היא שעת קנין הגט נחלקו בדבר זה ר' יהודה ור' יוסי דר' יהודה סבר אע"פ שבעת הבעילה היא בספק כיון שלא מת מיד אלא חיה עד א' באייר הוברר הדבר שכל חדש ניסן היתה אשת איש גמורה ולא קנה הגט אלא באותה שעה שהיתה סמוכה למיתה וקסבר ר' יהודה יש ברירה ור' יוסי ג) בדאין ברירה אלא כיון שבשעת הבעילה היה הדבר בספק הבא עליה מביא אשם תלוי שכפי המעשה שבאותה שעה אנו דנין אותו ואע"פ שמתברר לאחר מיכן שאין זו שעת קנין הגט לא סמכינן אברירה אלא כשעת הבעילה אנו דנין אותו ואין זה דומה לספק חלב המתחייב אשם תלוי ואם מתברר לאחר מיכן מביא חטאת דהתם אם אצלו היה ספק היה יכול להתברר מאחרים אבל את הספק אין אדם בעולם שיכול לברור שמי יודע אם ימות מיד ותהיה זו השעה של קנין הגט או לא ימות מיד הלכך אע"פ שהוברר לאחר מיכן שלא מת מיד לא סמכינן אברירה אלא כעת הבעילה אנו דנין אותו והכי אמרי' לעיל בפ' כל גט בגמ' דבברירה פליגי רבי יוסי ורבי יהודה דלרבי יהודה יש ברירה ולרבי יוסי אין ברירה: ת"ר ימים שבינתיים בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה

ומטמא

א) גירסת רבינו כגי' כר"ת שכונה בתוס' כאן ד"ה אמר · ג) נ"ל ור' יוסי סבר דאין ברירה אלא כיון שבשעת הבעילה וכו'.

ומטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שאינה צריכה הימנו גט שני דברי ר' יהודה ר"מ אומר בעילתה תלויה ר' יוסי אומר בעילתה ספק וחכ"א [א]מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות מאי איכא בין ר"מ לרבי יוסי אמר רבי יוחנן אשם תלוי איכא בינייהו לר"מ לא מייתי אשם תלוי ולר' יוסי מייתי אשם תלוי וחכ"א מגורשת ואינה מגורשת חכמים היינו רבי יוסי איכא בינייהו דרבי זירא *דאמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל [ב]כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה: **מתני'** [ג]הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ותתן ע"מ שתתני לי מיכן ועד שלשים יום אם נתנה לו בתוך שלשים יום מגורשת ואם לאו אינה מגורשת אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה: **גמ'** מאי ותתן *רב הונא אמר והיא תתן רב יהודה אמר לכשתתן מאי בינייהו שנתקרע הגט או שאבד רב הונא אמר והיא תתן [ד]אינה צריכה הימנו גט שני רב יהודה אמר לכשתתן צריכה הימנו גט שני ותנן נמי גבי קידושין כי האי גוונא דתנן *[ה]האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זוז הרי היא מקודשת ויתן ואיתמר מאי ויתן רב הונא אמר והוא יתן רב יהודה אמר לכשיתן מאי בינייהו [ו]שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר רב הונא אמר והוא יתן [ז]תנאה בעלמא הוא מקיים תנאיה ואזיל רב יהודה אמר לכשיתן לכי יהיב לה הוא דהוו קידושין השתא לא הוו קידושין וצריכא דאי אשמעינן גבי קידושין בהא קאמר רב הונא והוא יתן משום דלקרובה קאתי אבל גבי גירושין דלרחוקה קאתי אימא מודה ליה לרב יהודה ואי אשמעינן גבי גירושין בהא קאמר רב הונא והיא תתן משום דלא כסיף למיתבעה אבל גבי קידושין דכסיפא למיתבעיה אימא מודי ליה לרב יהודה ואי אשמעינן גבי קידושין בהא קאמר רב יהודה לכשיתן משום דכסיפא למיתבעיה אבל גבי גירושין דלא כסיף למיתבעה אימא מודה ליה לרב הונא ואי אשמעינן גבי גירושין בהא קאמר רב יהודה לכשתתן משום דלרחוקה קאתי אבל גבי קידושין דלקרובה קאתי אימא מודה ליה לרב הונא צריכא מיתיבי *[ח]ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז אע"פ [ט]שנקרע הגט או שנאבד מגורשת [י]ולאחר לא תנשא עד שתתן ועוד תניא *[כ]ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ומת נתנה אינה זקוקה ליבם לא נתנה זקוקה ליבם רבן שמעון בן גמליאל אומר נותנת לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר לי ולא ליורשי ומר סבר לי ואפילו ליורשי וכ"ע מיהא תנאה הוי תיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה הא מני רבי היא *דאמר רב הונא אמר רבי [ל]כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ופליגי רבנן עליה ואנא דאמרי כרבנן *וא"ר זירא כי הוינן בבבל אמרינן הא דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי פליגי רבנן עליה כי סליקי אשכחתיה לרבי אסי דיתיב וקאמר משמיה דרבי יוחנן הבל מודים באומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא במהיום ולאחר מיתה והתניא

רש"י

ומטמא לה · אי כהן הוא: שאינה צריכה הימנו גט שני · אם מת דסמוך למיתה הוי גט: בעילתה תלויה · הדבר תלוי עד שימות או עד שיעמוד מחולי זה אם מת מן החולי הבא עליה פטור דלר' מאיר משמע ליה מעת שאני בעולם היינו משעת נתינה וה"ק לה ה"ז גיטך מעת שאני בעולם אם מתי הלכך כשמת איגלאי מילתא דגרושה הואי בשעת ביאה ואם לא מת הבא עליה בחטאת: רבי יוסי אומר בעילתה ספק · לכשימות דמשמע ליה מעת שאני בעולם ומיהו מספקא לן על שעת ביאה אי גרושה הואי אי לא שמא זו היא שעה הראויה ליסמך למיתה שמא אינה זו ואינה גרושה הילכך אם ימות מביא הבא עליה אשם תלוי ואם לא ימות בחטאת ודאי: מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות · והיינו נמי כרבי יוסי דמייתי אשם תלוי דספיקא משוו לה ולקמן מפרש מזוני איכא בינייהו: לא מייתי אשם תלוי · אם ימות אלא פטור לגמרי כדפרישית לעיל: ולר' יוסי · אם ימות מביא זה אשם תלוי: איכא בינייהו דר' זירא · כלומר איכא בינייהו מזוני וכדר' זירא ולא דפליגי בדר' זירא דתרוייהו אית להו דר' זירא ומשום הכי לא קרי לה רבי יוסי מגורשת ואינה מגורשת דקסבר לית לה מזוני ואע"ג דר' יוסי דמתני' תנא מגורשת ואינה מגורשת תרי תנאי ואליבא דרבי יוסי והיינו חכמים דברייתא: **מתני'** מעשה בצידן · בגמ' פריך מאי תנא דתנא מעשה: **גמ'** שנתקרע הגט · קודם מתן מעות: והיא תתן · תנאי בעלמא הוא וכי מקיימא ליה איגלאי מילתא דמשעת נתינה גיטא הוי דכל ע"מ מעכשיו הוא וע"מ כן דליקיים: צריכה גט שני · דלכשתתן כבר אזל ליה גיטא: שפשטה ידה כו' · קודם מתן מעות: מקיים תנאיה ואזיל · והוו קידושיו קידושין למפרע ושל שני אינו כלום: דלקרובה קאתי · הילכך מעכשיו קאמר לה משעה שחפץ בה: אבל גט דלרחוקה קאתי · ומסתמא בקושי הוא מגרשה הילכך לכשתתן קאמר וקסבר אדהכי והכי מפייסנא לה: לא כסיף למתבעה · מעותיו הילכך לא צריך ליה למתלי גיטא במתן מעות ומעכשיו קאמר לה: ולאחר לא תנשא עד שתתן · דדילמא לא יהבה ונמצא גט בטל: נתנה · לפני מותו אינה זקוקה ליבם: לא נתנה זקוקה ליבם · ולא סגי לה ליתן ליורשים: ומ"ס · ר"ש: לי · משמע אפילו ליורשים כשאיני: אבל דכו"ע תנאה הוי · ולא תלה הגט בשעת מתן מעות דאי לכשתתן קאמר · כי נמי דלי ואפילו ליורשי משמע מיהו הוה ליה גט לאחר מיתה: כאומר מעכשיו דמי · דה"ק מעכשיו יהא גט ע"מ שתקיימי התנאי: לא נחלקו · אלא במהיום ולאחר מיתה דרבנן מספקא להו אי תנאה הוי אי חזרה הוי ולרבי ודאי תנאה הוי:

תוספות

אם ימות במלחמה והא אמרי' הכא הרי היא כאשת איש לכל דבריה לפי' ר"ת דקאי אמהיום אם מתי ומיהו [לפי' הקונטרס] י"ל שהיו נופלין בהדיא [שמהיום] תהיה מגורשת אבל קשה דאפילו לפירוש הקונט' דהכא דבמהיום אם מתי הוית מגורשת לאחר משעת נתינה מ"מ קשה דהא אילו לא נהרג אוריה היתה בת שבע אשת איש ועוד קשה דאם לא היה נותן גט אלא על תנאי אם ימות א"כ מאי כל היוצא הלא לא היה צריך תנאי זה אלא למי שאין לו בנים ויש לו אח ומיהו זה י"ל דלאו דווקא נקט אם ימות אלא כלומר אם לא יבא בסוף המלחמה ומשום עיגונא ונראה לר"ת שהיו כותבין גט גמור בלא שום תנאי בלינעא וכשהיה חוזר מן המלחמה היה כונסה והיתה בת שבע פנויה והא דאמרי' בהזהב (ב"מ דף נט·) מוטב שיבעול אדם ספק אשת איש ולא ילבין פני חבירו ברבים מנא לן מדוד קרי לה ספק אשת איש אע"ג שהיתה פנויה גמורה לפי שגרשה בלינעא ולא היה ידוע לעולם אם היא מגורשת אם לאו: **אשם** תלוי איכא בינייהו · דלר"מ דאמר בעילתה תלויה לא מייתי אשם תלוי אלא הדבר תלוי ועומד אם מת מאותו חולי מגורשת משעת כתיבה ואם לא מת חייב חטאת[א] ובמא אי הוה מספקא לן אם מת מאותו חולי אם לאו היה לר"מ מייתי נמי אשם תלוי: **רבי** יוסי אומר בעילתה ספק · ומביא אשם תלוי ולא בעי ר' יוסי חתיכה משתי חתיכות וה"נ סבר בס"פ דם שחיטה (כריתות דף כג.): **רב** הונא אמר והיא תתן · וכן הלכה דקיי"ל כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי דבפ' קמא דקידושין (דף ח.) פסקינן הלכתא כר"א דאמר התקדשי לי במנה *ונתן לה מנה חסר דינר הרי זו מקודשת וישלים דכמאן דאמר ע"מ דמי כדרב הונא אמר *רב דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי: **איכא** בינייהו שפשטה ידה וקבלה כו' · ולעיל גבי גט הוה מצי למימר נמי שפשטה ידה כו' וה"נ הוה מצי למימר שנקרע שטר קידושין אבל לא מצי למימר שנתאכלו מעות של קדושין דאע"ג דנתאכלו מקודשת דברשות' דידה קא מתאכלי כדאמרינן ברים האומר (קדושין דף נט.): אדמיפלגי

[נ"א ונתן לה דינר ע' קדושין מז.]

[נ"א רבי]

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' יט וע"ש:
מו ב מיי' פרק יא מהל' איסור ביאה הלכה כס טוש"ע אה"ע סימן נג סעיף ב:
מז ג מיי' פ"ח מהלכות גירושין הל' א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף א:
מח ד מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף ב:
מט ה ו ז מיי' פ"ו מהל' אישות הלכה י יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ו:
נ ח ט מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמג סעיף ב:
נא י מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף ג:
נב כ מיי' פ"ו מהל' אישות הלכה יז ופ"ג מהל' זכייה הלכה ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ג:

תוספות רי"ד

ומטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שאינה צריכה ממנו גט שני דברי רבי יהודה ר"מ אומר בעילתה תלויה ר' יוסי אומר בעילתה ספק וחכ"א מגורשת ואינה מגורשת מאי איכא בין ר' מאיר לר' יוסי א"ר יוחנן אשם תלוי איכא בינייהו · פי' דקס"ד כך משמע בעילתה תלויה כמו בעילתה ספק ואמר ר' יוחנן אשם תלוי איכא בינייהו לר' מאיר דאמר בעילתה תלויה לא מייתי אשם תלוי לרבי יוסי דאמר בעילתה ספק מייתי אשם תלוי דר"מ סבר האי דקאמר מהיום דוקא קאמר מהיום ולכי מיית בא' באייר איגלי מילתא למפרע שמאחד בניסן קנה הגט וכל חודש ניסן היתה מגורשת הלכך בעילתה בכל חודש ניסן תלויה היא אם לא ימות ויבריא איגלי מילתא דאשת איש הוה ומייתי חטאת ואם ימות איגלי מילתא דמחד מניסן הוה

מיגרשא ופטורה לגמרי ור' יוסי [סבר] לא מיגרשא מת' בניסן אלא שעה א' קודם למיתתו וכיון שכל ימי ניסן היו ספק בעת הבעילה מביא אשם תלוי ור' יהודה סבר אע"פ שבעת הבעילה היה ספק כיון שראינו שחיה כל חודש ניסן הוברר הדבר שכל חודש ניסן היתה אשת איש גמורה ומביא חטאת קבועה דסמכינן אברירה נמצא שג' חלוקות בדבר ר' יהודה סבר אם מת בא' באייר כל חודש ניסן היא אשת איש גמורה והבא עליה מביא חטאת קבועה ור' יוסי סבר כל חודש ניסן הוא ספק והבא עליה מביא אשם תלוי ור' מאיר סבר כל חודש ניסן היא בחזקת מגורשת כיון שמת דאיגלי מילתא דמחד בניסן איגרשא אבל אם הבריא ולא מת כולן שוין בדבר שכל אותן הימים אשת איש היא שהרי הגט במל: וחכ"א מגורשת ואינה מגורשת חכמים היינו ר' יוסי דר' זירא איכא בינייהו רא"ר זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה לרבנן חייב לר' יוסי דאמר ספק המע"ה: מתני' הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ותתן ע"מ שתתני לי מכאן ועד ל' יום נתנה בתוך ל' יום מגורשת ואם לאו אינה מגורשת ארשב"ג מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטיך ע"מ שתתנו לי אצטליתי ואבדה אצטליתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה · איתמר רב הונא אמר והיא תתן ורב יהודה אמר לכשתתן פי' אין הגט קונה אלא לכשתתן לו הזוזים ולא למפרע משעת הגט מאי בינייהו שנקרע הגט או שאבד קו[illegible] תנאיה ואזיל שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אם תתני לי מאתים זוז והילכך כל זמן שהיא נותנת לו מתקיים הגט למפרע [illegible] גט שני דלכי תתן הוא דהוי גיטא אבל השתא לא הוי גיטא דלית ליה כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי והלכך אין הגט קונ[illegible] קודם שתתן לו מאתים זוז לרב הונא אינו מבוטל דלמפרע מקיים גיטא כי יהבה ליה זוזים והלכך משהגיע גט לידה אינו מבטלו [illegible] וכך חזרה דאשה לגבי קדושין כחזרה דבעל לגבי גט וכן ש"מ שאמר מעכשיו אם מתי משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו דלכ[illegible] ותניא כותיה הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז אע"פ שנקרע הגט או אבד הרי זו מגורשת ולאחר לא תנשא עד שתתן [illegible] ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת נתנה לו אינה זקוקה ליבם [לא] נתנה לו זקוקה ליבם רשב"ג אומר נותנת לאביו או לאחיו או לא[illegible] לכו"ע תנאה הוי ומיקיים תנאיה ואזיל והוי גיטא למפרע דאי לא הוי גיטא לאחר מיתה ואין הלכה כרשב"ג דאע"ג דא[illegible]

ב"ב מז: ב"מ יב: ע"ש כתובות נג:

קדושין ס.

שם ע"ש

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אשם תלוי איכא בינייהו דלר"מ וכו' ובמא אי הוה מספקא לן וכו'. עי' כוונתם במהרש"א דמספקא להו אי בעי ר"מ חתיכה אחת מב' חתיכות ונ"ע דתלמוד ערוך הוא במסכת כריתות דף י"ח ע"א דר"מ לא בעי חתיכה אחת מב' חתיכות ונע"ג:

[שם כל הסוגיא תוספתא פ"ה]

[תוספתא פ"ה]

קידושין ח. ע"ש ודף ס: ע"ז נז. ע"ש לקמן עה: עו. ע"ש

נ"א א"ר זירא

נג א מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה כא :
נד ב מיי' שם הל' כג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף ו :
נה ג מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ה :
נו ד מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה יד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף כ :
[ברכות ס. וש"נ]
נז ה מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ו סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סימן שלד סעיף ג ·
נח ו מיי' פי"ב מהל' שמיטה ויובל הל' ו :
נט ז מיי' פ"ח מהלכות גירושין הלכה כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף ד ·

והתניא *מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר כזה גט ולרב יהודה דאמר בעל מנת *פליגי אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ליפלגי בעל מנת להודיעך כחו דרבי וליפלגו בעל מנת ולהודיעך כחן דרבנן *כח דהיתירא עדיף ליה : "על מנת שתתני לי מכאן ועד שלשים יום וכו' : פשיטא מהו דתימא קפידיה לאו קפידא ולזרזה קאתי קא משמע לן : אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן כו' : מאי תנא דקתני מעשה חסורי מיחסרא והכי קתני אם אמר לה ע"מ שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו איצטליתי "דוקא קאמר לה רבן שמעון בן גמליאל אומר תתן לו את דמיה ואמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי אצטליתי ואבדה אצטליתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר לה מחולים לך מהו תיבעי לרבנן תיבעי לרשב"ג תיבעי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא אחלה גבה אבל הכא הא קאמר לה מחולי' לך או דלמא אפילו רשב"ג לא קאמר אלא דקא מפייסה ליה בדמי אבל לגמרי לא אמר ליה "אינה מגורשת איתיביה *האומר לחבירו קונם שאתה נהנה לי אם אי אתה נותן לבני כור אחד של חטין ושתי חביות של יין ר"מ אומר אסור עד שיתן וחכמים אומרים "אף זה יכול להתיר את נדרו שלא ע"פ חכם ואומר הריני כאילו התקבלתי הכי השתא *התם לצעורה קא מכוין ולא ציערה *הכא משום הרווחה הוא והא לא איצטריך ההוא גברא דאמר ליה לאריסיה כולי עלמא דלו תלת דלוותא ואכלי ריבעא את דלי ארבעה ואכול תילתא לסוף אתא מיטרא אמר רב יוסף הא לא דלה רבה אמר "הא לא איצטריכא לימא רב יוסף דאמר כרבנן ורבה דאמר כרבן שמעון בן גמליאל ותיסברא והא קיימא לן הילכתא כוותיה דרבה ובהא אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אלא לעולם כרבנן רב יוסף כרבנן ורבה אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלצעורה קא מיכוין אבל הכא משום הרווחה הוא והא לא איצטריך *תנן התם בראשונה היה נטמן יום שנים עשר חדש כדי שיהא חלוט לו "התקין הלל הזקן שיהא חולש את מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס ואימתי שירצה הלה יבוא ויטול את מעותיו ואמר רבא מתקנתו של הלל נשמע "הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת על כורחו אינה מגורשת מדאיצטריך ליה להלל לתקוני נתינה בעל כורחיה דהויא לה נתינה
מכלל

והתניא · בניחותא דשמעינן מינה מדאלטריכו לאיפלוגי בהא מכלל דבעל מנת מודו : ולרב יהודה · אדמיפלגי בהך מתניתא במהיום ולאחר מיתה לאשמועינן דבעל מנת פסלי רבנן וכ"ש הא : ומשני להכי איפליגו בהכי להודיעך כחו דרבי מיהו רבנן בעל מנת נמי פסלי : מאי תנא · לעיל מינה בדמים דקתני מעשה בצידן כו' מאי ראיה אין שונין מעשה במשנה אלא לראיה : תתן את דמיה · דלא איכוין אלא להרווחה דידיה : מהו · מי הויא הך מחילה קיום תנאי כאילו נתנתן לו או לא : תיבעי לרבנן · דאמרי דמים לאו במקום איצטלית קיימי ודמים לאו איצטלית הן אבל הכא הא אחליניהו והוי כאילו קבל מעות ממש דמחילה כקבלה : קונם שאתה נהנה לי · קונם תהא עליך כל הנאה שתהנה ממני : אף זה · אם רצה הנודר יכול להתירו מאליו בלא שאלת התרת חכם ואומר לו הריני כאילו התקבלתי אלמא מחילה כקבלה : משום הרווחה · שהיה צריך לצורך בנו : תלתא דלוותא · כל שאר האריסים שבמקום זה משקין התבואה שלש פעמים בשנה : ושקלי ריבעא · ומנהג האריסין ליטול רביע התבואה בשביל טורח חרישה וזריעה וניכוש והשקאה וכל צרכי השדה : את דלי ארבע · השקה את השדה ארבעה פעמים : אתא מטרא · בזמן השקאה רביעית : הא לא דלה · ולא שקיל אלא ריבעא כמנהג המקום : הא לא איצטריך · ומזלו גרם : כרבן שמעון · דדמים במקום אצטלית הכא נמי מטר במקום השקאה : הלכתא כרבה · בכל מקום שנחלק עם רב יוסף חוץ משדה ענין ומחצה* : אין הלכה כרבן שמעון · דאמר לקמן חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה : הכי גרסי' אלא לעולם כרבנן · כלומר תרוייהו אליבא דרבנן אמרי לה : דלצעורה איכוון · דשתם מגרש את אשתו מתוך איבה הוא מגרשה הלכך מספיקא אמרי' לצעורה איכוון ולא תלינן למימר להרווחה איכוון לקולא : תנן התם · במס' ערכין (דף לא:): היה נטמן. הקונה בית בעיר חומה היה נטמן יום שנים עשר חודש שלא ימצאנו המוכר לתת מעותיו כדי שיהא חלוט לו כדכתיב (ויקרא כה) ואם לא יגאל עד מלאת לו וגו' : חולש · זורק כמו חולש על גוים (ישעיה יד) מטיל גורל : ללשכה · מתוקנת לכך : ויהא שובר הדלת · של ביתו ונכנס : מתקנתו של הלל דאיצטריך לתקוני נתינה על כרחו תהא נתינה :
מכלל

אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ליפלגי בעל מנת · תימה דודאי אי הוה שמעינן מילתא דרבנן במהיום אי הוו פליגי בע"מ הוה פריך שפיר אבל אין ענין זה לזה כלום דאפילו הוו אמרי רבנן בעל מנת גט ואינו גט דלמא במהיום הוו מודו דהוי גט גמור דתנאה הוי או שמא לא הוי גט כלל דחזרה הוי ועוד דמשמע ליפלגו בעל מנת דבעל מנת יאמרו חכמים גט ואינו גט הא סבר רב יהודה דבעל מנת לא הוי גט כלל אלא לכשיתן ונראה לר"י דלרב יהודה לכשיתן הוי גט ודאי אבל עד שיתן הוי ספק והוי גט ואינו גט דמספקא ליה באומר על מנת אי כמעכשיו דמי ואין סברא לומר כלל דלרב יהודה עד שיתן ודאי לא הוי גט דפשיטא ליה דלרבנן דרבי ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי אע"ג דבמהיום ולאחר מיתה מספקא להו דא"כ הוה אפכא מר' יוחנן דלרבי יוחנן בע"מ מודו רבנן לרבי דהוי כאומר מעכשיו דמי ובמהיום ולאחר מיתה אין מעשה נגמר מיד לרבנן א"כ ע"מ הוי טפי כאומר מעכשיו ממהיום ולאחר מיתה ולהכי פריך וליפלגו בעל מנת וישמיענו דאפי' בעל מנת לרבנן גט ואינו גט כ"ש במהיום ולאחר מיתה וליכא למימר דאי הוו פליגי בע"מ הוה אמינא מהיום ולאחר מיתה לא הוי גט כלל לרבנן דא"כ מתני' דקתני מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט אמאן תרמייה ועוד יש לומר דהכי קאמר אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ולא השמיענו בהך ברייתא אלא מילתא דרבי דמילתייהו דרבנן דאמרי גט ואינו גט תנא לה במתני' לפלוג בע"מ ולאשמועינן מילתא דתרוייהו דאינה שנויה בשום דוכתא ועוד הארכתי בפרק האומר בקידושין (דף ס·) · חסורי מיחסרא וכו' · וא"ת למה הוצרך להגיה דפליגי רבנן אדרבן שמעון בן גמליאל מנא ליה דפליגי עליה ואומר ר"י דקבלה היתה בידו דפליגי רבנן (ושהלכה כמותו ולא כרשב"ג כדמיירי בסמוך) :

רבה אמר הא לא איצטריך · וא"ת דבפרק האומנין (ב"מ דף עז. ושם) אמרי' שכר את הפועלים ואתא מטרא הפסד דפועלים וי"ל דשאני התם שאינו אלא שכיר יום שלא שכרו בעל הבית אלא לדלות וכיון שלא הוצרך אינו שכירו אבל הכא שהוא אריס ועושה כל מלאכות שבשדה ויש לו חלק בקרקע כמו בעל השדה ומיד כשהתנה עמו לדלות ארבעה זכה בשלים שדה ואפי' אתא מטרא ולא איצטריך כמו שאר אריסים דמשמע דנטלי רבעא ואפילו לא יצטרכו לדלות ורב יוסף סבר כיון דמשנה עלגו משאר אריסות אמרינן הא לא דלה : הא קיי"ל הלכתא כרבה · *מכאן משמע דבכולי הש"ס הלכתא כרבה לגבי רב יוסף מדלא קאמר והא בהא קיי"ל כרבה כדקאמר ובהא לא קיי"ל כרשב"ג ולא כאומר הא דקאמר *) הילכתא כרבה לגבי רב יוסף בר משדה ענין ומחצה הייט דוקא במילי דאיפלגו בבבא בתרא והא דאיצטריך הש"ס לפסוק הלכה בקידושין בפרק קמא (דף ט.) כרבה גבי שירא' לא צריכי שומא פירשנו שם [ד"ה והילכתא **) :
מכלל

*) [ב"ב קיד: וקמג:] **) [ועי' תוס' ב"ב קיד: ותוס' מגילה בב: ותוס' מנחות לג. ד"ה מנעל ותוס' ב"מ כט. סד"ה וסוי ותוס' שבועות מה. ד"ס שומר]

תוספות רי"ד

מעשה בצידן וכו'. מאן תנא דקתני מעשה חסורי מחסרא והכי קתני אם אמר לה ע"מ שתתני לי אצטליתי ואבדה אצטליתו [אצטלתי] דוקא קא"ל רשב"ג אומר תתן את דמיה ומעשה בצידן וכו' אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כל מקום ששנה ר"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה (ערב בפ' גט פשוט צידן בפ' מי שאחזו וראיה אחרונה בפ' דיני ממונות) והלכך אי לא יהבה ליה אצטליתו דוקא לא הויא מגורשת: בעא מיניה ר' אמי מר' יוחנן הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר מחולין הן לך מהו א"ל אינה מגורשת דלצעורה איכוין והא לא ציערה : ההוא גברא דא"ל לאריסיה כ"ע דלו תלת דלוותא ואכלי רבעא את דלי ד' ואכיל תילתא לסוף אתא מיטרא ולא איצטריך אמר רב יוסף הא לא דלה רבה אמר הא לא איצטריך וקי"ל הלכה כרבה תנן התם בראשונ' היה נטמן יום י"ב חודש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולש את מעותיו ללשכה [ויהא] שובר את הדלת ונכנס ואימתי שירצה יבא הלה ויטול את מעותיו :

לעיל עב: וש"נ
[נ"ל נמי פליגי]
מדים כד. סג:
[ב"ב קיד: קמג:]
[נ"ל חבא]
[נ"ל התם]
ערכין לא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא קיי"ל כו' מכאן משמע · עיין במלחמות סוף פ"ט דשבת :

מכלל דבעלמא נתינה בעל כרחיה לא הויא נתינה מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא כי אצטריך ליה לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה ואיכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל. ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בין מדעתו ובין בעל כרחו הויא נתינה וכי איצטריך ליה להלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא אפילו בפניו נמי מדעתו אין על כרחו לא והלל מאי דאיצטריך ליה תקין *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה *ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שתחזירי לי את הנייר מגורשת מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב חסדא הא מני רשב"ג היא דאמר תתן לו את דמיה ה"נ אפשר דמפייסה ליה בדמי מתקיף לה אביי אימור דאמר רשב"ג היכא דליתיה בעיניה היכא דאיתיה בעיניה מי אמר אלא אמר אביי הא מני *ר"מ היא דאמר [א]בעינן תנאי כפול והכא הא לא כפליה לתנאיה מתקיף לה רבא טעמא דלא כפליה לתנאיה הא כפליה לתנאיה לא הוי גיטא מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם למעשה [ב]אף כל תנאי קודם למעשה לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי אלא אמר רבא משום דמעשה קודם לתנאי מתקיף לה רב אדא בר אהבה טעמא דמעשה קודם לתנאי הא תנאי קודם למעשה לא הוי גיטא מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר [ג]אף כל לאפוקי הכא דתנאי

רש"י

מכלל דבעלמא [נתינה בע"כ] לאו נתינה היא. וגבי גט דאיסורא הוא לא תקין הלל: שלא בפניו. כי הכא שאינו בלשכה: מאי דאיצטריך ליה תקין. ראה שהיה נטמן והתקין דבעל כרחו ושלא בפניו תהא נתינה ואי הוה נמי קאי קמן ואמר לא מקבילנא הוה איצטריך להלל נמי לתקוני דתיהוי נתינה אלא מה שלא הוצרך לא הוצרך וגבי גט דאיסורא הוא לא קיימא תקנתא דהלל: ערב. בשילהי גט פשוט: צידן. דמתני': ראיה אחרונה. באחד דיני ממונות (סנהדרין דף לא.) דאפליגי באמרו לו כל ראיות שיש לך הביא הבא עד שלשים ולא הביא עד לאחר שלשים ואמרו לו הבא ראיה ואמר אין לי ראיה בקמייתא הלכתא כוותיה ובבתרייתא לית הלכתא כוותיה: והנייר שלי. לא יהיב לה ולא מידי ורחמנא אמר ונתן בידה*: מאי שנא רישא כו'. קא סלקא דעתיה על מנת לאו מעכשיו הוא כרבנן דפליגי עליה דרבי והוי כמו לכשתחזירי לי הנייר ליהוי גט וא"כ אמאי מגורשת הא בשעת גירושין לאו מידי נקיטא: היכא דליתיה. לאגטלית: לא כפליה. ר"מ במסכת קידושין (דף סא.) כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן וכו' דנימא אם לא תחזירי לא יהא גט הלכך בטל תנאיה: הא כפליה לא הוי גיטא. לר"מ: מכדי. לר"מ כל תנאי מהיכא גמרינן לכופלו: מתנאי בני גד. שהיה כפול אם יעברו ואם לא יעברו (במדבר לב) וכיון דמיני' גמרי' בעינן כי התם תנאי שתלו בו המעשה הוזכר קודם למעשה אם יעברו זה התנאי ונתתם להם זה המעשה ה"נ בעינן דנימא אם תחזירי יהא גט: לאפוקי הכא. דאמר לה זה גיטך ברישא והדר ע"מ שתחזירי: משום דהוי ליה כו'. ובין לר"מ ובין לרבנן דלא אפליג אלא בכפילה כדמפרש טעמא התם(א)הוצרך הדבר לאומרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו: בדבר אחד. לעבור הירדן: ומעשה בדבר אחר. נחלת עבר הירדן מזרחה: בדבר

תוספות

מכלל דבעלמא נתינה בעל כרחו לא הויא נתינה. וא"ת דהשתא לא מפליג בין בפניו בין שלא בפניו דבכל ענין בעל כרחו לא הויא נתינה א"כ למה היה נטמן ברחשונה וי"ל דבפניו לא היה יכול להעיז מלוה מלקבלם כדי שיהיה הבית שלו וגם אם היה בפניו יעשוהו ב"ד לקבלם בעל כרחו וא"ת בבתי ערי חומה דהוי כפרעון החוב דעליו לקבלם פשיטא דהוי פרעון כדקאמרינן *הלוהו בישוב לא יחזיר לו במדבר משמע דבישוב יחזיר לו אפילו בעל כרחו וכן בהזהב (ב"מ דף מח.) כי אמר ליה שקול זוזך לא הוי אפילו כשומר חנם ומה איצטריך הלל הזקן לתקן וי"ל דוקא בעלמא פשיטא דהוי נתינה שאין המלוה מפסיד בקבלת הפרעון אבל הכא דע"י הפרעון צריך להחזיר הבית וכן ע"י קבלתו הוי הגט גט לא הויא נתינה וא"ת גבי גט פשיטא דלא הויא נתינה ומה צריך ללמוד מתקנתו של הלל וכי אם יתן מתנה לחבירו יקבלנה בעל כרחו ואור"י די"ל דכיון דאמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז תלה הדבר בדעתה ועליו לקבלם והוי כמו בבתי ערי חומה וקמ"ל דאפ"ה בע"כ לא הויא נתינה:

לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי. פי' בקונטרס דר' מאיר ור' חנינא לא פליגי אלא בכפלות כדקאמרינן התם טעמא דהוצרך לאומרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו וקשה דבפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד.) משמע בהדיא דפליגי רבנן נמי אר"מ במעשה קודם לתנאי גבי מתנה שומר חנם להיות כשואל וא"ת בשלמא תנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ילפינן שפיר מתנאי בני גד ובני ראובן מדכתבו בזה הענין שמע מינה בעינן כי האי גוונא אבל שלא יהא מתנה על מה שכתוב בתורה ואפשר לקיימו ע"י שליח היכי ילפינן מהתם כדאמרינן בכתובות (דף עד.) דלמא בלאו הכי נמי מועיל תנאי אלא דהכי הוה מעשה וי"ל *משום דכל התנאים הכתובים דמייתי בקידושין בפרק האומר (דף סא.) הוו בענין זה שמע מינה דבעינן ממש כי האי גוונא ואם בחקותי תלכו ואם תאבו ושמעתם נמי רוב מצות ע"י שליח ונראה דהלכה כר"מ דבעי' תנאי כפול כו' דשמואל ורבא בסמוך סברי כוותיה וכל הני דמתניתין איירי בתנאי כפול אע"ג דלא פירש דה"נ מוקי לה לקמן ברייתא בדכפליה לתנאיה אע"פ שלא פירש ובכל ע"מ שבש"ס כגון (סוכה מא:) ע"מ שתחזירהו לי דאתרוג וכיוצא בו בעי כפילות ובכל מקום בעינן תנאי כפול אלא דוקא בשתויי יין ופרועי ראש דהוי איסורי בפ' שבועת העדות (שבועות דף לו:) והא דבעינן כפילות בסוטה משום דהוי איסורא דאית ביה ממונא דאיכא שאר וכסות ועונה וכתובה והא דאמרינן בירושלמי בפרק האומר א"ר יוסי א"ר בון בכל אתר אית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן והכא לית ליה ונראה להרב ר' אלחנן דגרסינן בכל אתר לית ליה לר"מ וכו' והכא אית ליה ומשני ר' חנינא חומר הוא בערוה כלומר אע"ג דלא כפל תנאו ומן הדין התנאי בטל ומעשה קיים ומשום חומר אין הגט גט ולא הקידושין קידושין שאם קבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם ובהכי איירי התם לעיל הקשה הרב ר' אלחנן כיון דבעינן תנאי כפול באיזהו נשך (ב"מ דף סו.) גבי אי קיימת דידך אנא דקאמר פטומי מילי בעלמא הוא משמע שאם התנה הוא כמו שהיא אמרה היה מועיל ואמאי הא לא כפליה לתנאיה ואומר רבינו יצחק הא דנקט פטומי מילי משום דלא מהני אפי' לרבנן דר"מ וג' ענינים יש דיש מקומות דבעינן תנאי גמור ולר"מ תנאי כפול ויש מקומות דלא בעינן אלא גלוי דעת ויש מקומות דאפי' גלוי דעת לא בעינן ובפ' האיש מקדש (קדושין דף מט: ד"ה דברים) מפורש:

אלא אמר רבא משום דמעשה קודם לתנאי. לאו משום דלית ליה לרבא כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי דהא הכי הילכתא כדפרישית לעיל ועוד דבהדיא קאמר רבא *בהילך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי החזירו יצא ואם לאו כאומר מעכשיו דמי היכי יצא והא לא חלה המתנה אלא כשהחזירו ואז אינו בידו ואין נראה לומר דהתם מיירי כגון שאמר מעכשיו דא"כ היה לו לפרש בדבריו ואע"ג דלא פירש נמי כפילות הייתו משום דלא מפרש ליה במשנתינו אבל אי מיירי באומר מעכשיו היה לו לפרש אלא שרוצה רבא לייסב ברייתא זו אפילו כרבנן ורבי אבל לרבי אתיא שפיר כדמסיק רב אשי ואביי נמי משמע לקמן בסוף פירקין דסבר כרבי דקאמר הכל מודין בעל מנת שתלא חמה מגרתיקה דמעכשיו קאמר וכדרבי ט' ומיהו אין מכאן ראיה דלא מלי למימר איפכא הכל מודיז דעל מנת לאו כאומר דהא באם מעכשיו דמי תלא פליגי כ"ש בעל מנת דעדיף:

דתנאי

עין משפט נר מצוה

ס א ב מיי' פ"ז מהל' אישות הל' ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לח סעיף ב:

סא ג טוש"ע שם סעיף ד בהג"ה:

תוספות רי"ד

אמר רבא מתקנתו של הלל הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בין מדעתו בין בעל כרחו מגורשת דמתנה בעל כרחה שמה מתנה וכי איצטריך ליה להלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין שלא מדעתו הויא נתינה: ת"ר הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת ע"מ שתחזירי את הנייר הרי זו מגורשת מ"ש רישא ומ"ש סיפא פי' דקס"ד דלא קניא גיטא עד שתחזיר לו את הנייר ונמצא דבעת קניית הגט לא יהיב לה מידי ורחמנא אמר ונתן בידה

[ב"ק קיח.]

[בכורות כד. ב"מ נח: ב"ק סט. ב"ב קעד. כתובות עז. סנהדרין לא. לעיל לא.]

[כתובות עד ד"ה תנאי שאינו באופן אחר]

[סוכה מא:]

[גיטין מד]

[שבת כ] [תוספתא פ"ב]

[קידושין סא.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה משום וכו' התם דהוצרך:

דתנאי ומעשה בדבר אחד אלא אמר רב אדא בר אהבה משום דתנאי ומעשה בדבר אחד רב אשי אמר הא מני רבי היא דאמר* רב הונא אמר *רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ולימא אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט *לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה ולימא לא *יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה מתקיף לה רבא מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם הן קודם ללאו אף כל לאפוקי הכא דלאו קודם להן אלא אמר רבא *אם לא מתי לא יהא גט אם מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט אם לא מתי לא יהא גט לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה אם מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט בעינן הן קודם ללאו: **מתני'** הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא על מנת שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים *רבי יהודה אומר שמנה עשר חדש מת הבן או שמת האב הרי זה גט הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או *שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט רבן שמעון בן גמליאל אומר כזה גט כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט: **גמ'** ומי בעינן כולי האי ורמינהי *שמשתו יום אחד הניקתו יום אחד ה"ז גט אמר רב חסדא לא קשיא הא רבנן והא רבן שמעון בן גמליאל מתניתין רשב"ג ובריתא רבנן הא מדסיפא רבן שמעון בן גמליאל הוי מכלל דרישא לאו רשב"ג אלא ברייתא רשב"ג היא דמיקל בתנאי מתני' רבנן רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש רב אשי אמר כל סתם נמי כמפרש יום אחד דמי תנן כמה היא מניקתו שתי שנים רבי יהודה אומר שמנה עשר חדש בשלמא לרבא ניחא אלא לרב אשי למה לי שתי שנים למה לי שמנה עשר חדש ביום אחד סגי הכי קאמר יום אחד משתי שנים לאפוקי לאחר שתי שנים דלא יום אחד משמנה עשר חדש לאפוקי לאחר שמנה עשר חדש דלא מיתיבי הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים על מנת שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט בשלמא

בדבר אחד · בגט עצמו הוא התנאי להחזירו והוא המעשה להיות גט: רב אשי אמר הא מני · דקתני על מנת שתחזירי מגורשת: רבי היא דאמר וכו' כאומר מעכשיו דמי · ואשתכח דבשעת גירושין נקיטא לגט ולאחר זמן היא מחזרת ומתנה על מנת להחזיר שמה מתנה: אתקין שמואל כו'. כשמוסרו לה יאמר אם לא מתי לא יהא גט אם מתי יהא גט דבעי' תנאי כפול דאי לא כפליה הוי גיטא מיד ואי כהן הוא מפסלא עליה: ה"ג ולימא אם מתי · ברישא לא מקדים כו': הן קודם · אם יעברו ונתתם (במדבר לב): ה"ג אלא אמר רבא אם לא מתי לא יהא גט · לימא ברישא משום דלא מקדים כו' והדר לימא הן ולאו דבעינן הן קודם ללאו: **מתני'** כמה היא מניקתו ב' שנים · שיהא נולד שתי שנים שכך הוא זמן הנקתו ולענין לשמש את אביו כל ימי חייו: רבי יהודה אומר שמנה עשר חדש · לר' יהודה זמן הנקת תינוק עד שיהו לו י"ח חדשים בכתובות בפרק אע"פ (דף ס:): מת הבן · קודם הזמן או מת האב: ה"ז גט · דכיון דלא פריש מידי לא איכוון אלא להרווחה כל ימים שהוא צריך ומכאן ואילך אינו צריך: שלא בהקפדה · היא לא הכעיסתו ואפי' הכי שאין העכבה הימנה אינו גט וכ"ש אם בהקפדה: רשב"ג אומר כזה גט · הואיל ולא הקפידתו ואין העכבה הימנה: **גמ'** מתני' רשב"ג · דאמר לעיל (דף עד.) תתן דמיה אלמא להרווחה מיכוון ולאו דוקא קאמר הא נמי להרווחה איכוון וכל זמן שהוא צריך לינק קאמר: וברייתא רבנן · דאמרי (שם:) אצטלית דוקא הכא נמי שימוש והנקה דוקא וביום אחד סגי: דמיקל בתנאי · דאמר תתן דמיה וקאמר נמי כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט: כאן בסתם · מתני' דאמר שתי שנים תניקי בסתם וברייתא במפרש יום אחד: רב אשי אמר ברייתא בסתם דכל סתם כמפרש יום אחד דמי ומתני' רב אשי משני לה לקמיה ורב אשי לאו לשנויי מתניתין וברייתא אתא אלא לאפלוגי עליה דרבא דאמר סתם שתי שנים: יום אחד משתי שנים · של תינוק: לאפוקי. שאם הניקתו לאחר שעברו לו שתי שנים: דלא · שאין זה הנקה: בשלמא

דתנאי ומעשה בדבר אחד · פירוש שהתנאי סותר המעשה דאין הגט חל אלא אחר שנתקיים התנאי והוא אין הגט בידה אבל הילך אתרוג זה במתנה *על מנת שתחזירהו לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד דס"ל על מנת כאומר מעכשיו והמתנה חלה מיד ויצא בו מיד כשיבא לידו*: **מת** הבן או מת האב ה"ז גט · פי' בקונטרס מת הבן בתוך ב' שנים משמע שרוצה לומר דאם לא הניקה ושמשה כלל דלא הוי גט וכן משמע בפירושו בגמרא גבי בשלמא לרבא כו' אלא לרב אשי כו' ואין נראה דאם מת האב כששימשתו יום אחד פשיטא דהוי גט כיון ששימשתו עד שמת דמה יש לה לשמש יותר וליכא למימר דאשמועינן אע"פ שמת קודם הוי גט דלא בעינן שתשמשנו כל ימי חייה דהא ודאי לא בעינן דאי הוה בעינן לא הוה גט דאין זה כריתות כדאמרינן בפרק בתרא (לקמן דף פג:) כל ימי חייכי אין זה כריתות אלא נראה לרבינו יצחק לפרש דמת קודם שהניקה ושימשה כלל דלא איכוון אלא להרווחה ולא לצעורה והא לא איצטריך ואפי' לרב יוסף דאמר לעיל* והא לא דלה יש לחלק דהכא מסתמא אם היה יודע שימות אביו או בנו לא היה מקפיד בתנאו אבל התם אדרבה אם היה יודע דאתי מטרא לא היה מסכירו כלל: **כלל** אמר רשב"ג כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט · הקשה ה"ר אלחנן א"כ אמאי קאמר רבא לעיל* דנתינה בעל כרחו לא הויא נתינה ולא הוי גט והא עכבה אינה ממנה והלכה כרשב"ג במשנתנו ועוד מאי שנא מת האב או הבן ממחולין לך דבעי למימר * דאפילו לרשב"ג אינה מגורשת וי"ל דהכא ודאי להרווחה בעלמא עשה כן וכיון שמת ולא אצטריך הוי כאילו נתקיים התנאי אבל התם שתתני לי מאתים זוז בדעתו שיקבלם ולבסוף כשאינו רוצה לקבלם לא נתקיים התנאי והא דמספקא ליה לעיל במחולין לך דלמא אפי' לרבנן הוי גט ואע"ג דהכא לא הוי גט היינו משום דהתם בעצמו מחל לה אבל הכא לא מחל לה כלום: **ורמינהו** שימשתו יום אחד ה"ז גט · אין להקשות לפי' הקונטרס דמפרש דמת הבן או מת האב דמתני' אחר שהניקתו אמאי לא מוקי להך ברייתא דהכא שמת לאחר ששימשתו והניקתו יום אחד דא"כ הוה ליה למיתני בהדיא ומת אבל אין לתרץ דא"כ מאי איריא יום א' אפי' שעה אחת נמי דהא לרש"י שפירש בסמוך גבי אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ה"ל יום אחד לאו דוקא אלא אפילו שעה אחת דאי דוקא לא הוי פריך מידי: **מתניתין** רשב"ג · דאמר גבי איצטלית תתן לו את דמיה דלהרווחה קא מיכוין ומתניתין נמי להרווחה קא מכוין והנקה ושימוש כל הצורך קאמר וברייתא רבנן דאמרי לצעורה קא מיכוין וכיון דליצערה יום אחד סגי בהכי כיון דלא להרווחה קא מכוון ולפירוש זה אם מת קודם שהניקה ושימשה כלל אינו גט דהא לא ליצערה אי נמי הכא לא נתכוון לצעורה בחנם אלא לצורך בנו ואביו וכי מת הא לא אצטריך אבל גבי אצטלית לעולם הוא צריך לאצטלית ולא לדמי' ולכך כשאבדה יכול לומר איני חפץ בדמי אצטלית וכן צריך לפרש בסמוך דמוקי מתני' כרבנן: **ברייתא** רשב"ג היא דמיקל בתנאי · ובהרווחה פורתא סגי אבל רבנן דמחמרי אית לן למימר דכל הצורך קאמר: **כאן** במפרש · ברייתא במפרש יום אחד וקא משמע לן דוקא הניקתו ושימשתו יום אחד אבל מת ולא הניקתו ושמשתו כלל אינו גט דסלקא דעתין כיון שהיקל עליה כל כך שלא הצריכה אלא יום אחד אף על פי דפירש כי מת ולא הניקתו ושמשתו כלל ליהוי גט קא משמע לן דלא אמרינן הכי: בשלמא

[סוכה מא: קדושין ו: בבא בתרא קלז:]

[ועי' תוס' קדושין ו: ד"ה לא תחזירו ותוס' סוכה מא: ד"ה הילך ותוס' ב"ב קלז: ד"ה לא]

סב א מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמה סעיף ס:

סג ב ג ד ה מיי' פ"ח שם הלכה יט סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קמג סעיף ח:

[דף עד:]

[דף עד:]

[לעיל עד:]

תוספות רי"ד

דאפיק רב אשי הא מני ר' היא דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי · פי' והנם קנה לפסוק מעשה שמסרו בידה קודם שתחזיר לו העירו והחזרת הנייר הוי תנאה ובקיומה ליה לתנאה והוי גיטא למפרע ובהא שעתא הנייר שלה הוה ומתנה ע"מ להחזיר שמה [מתנה] אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט פי' הכי צריך למימר אם מתי יהא גט מהיום או מעכשיו דאי לא אמר הכי הוה ליה גט לאחר מיתה ומשום דתנינן ליה בפירוש במתני' לא איצטריך שמואל למימרי': ולימא אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה הלכך מתחיל באם לא מתי ומשום דבעי' תנאי כפול אומר שניהם שאם לא יכפול

[לף ג עד. וש"נ]

[ג"ז רבי]

[לעיל יח.]

[בשאלתות פ' מטות סי' קלח איתא וליבא לא יהא גט אם לא מתי יהא גט אם מתי בעינן תנאי וכו']

[כתובות ס:]

[גי' סדר המשנה וכן ברי"ף ורא"ש או שמת האב או שאמר כו']

[תוספתא פ"ה]

תנאו אין זה תנאי והוי גט מיד ואם הוא כהן מיפסלא עילויה מתקיף לה רבא מכדי כל תנאי מהיכא גמרי' ליה מבני גד ובני ראובן מה התם הן קודם ללאו אף וכו' לאפוקי הכא דלאו קודם להן אלא אמר רבא הכי לימא [illegible] אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט אם לא מתי לא יהא גט מ"ש לא מתי לא יהא גט דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט דבעי' תנאי כפול והן קודם ללאו · תניא אבא חלפתא איש כפר חנניה אומר משום ר' מאיר תנאי קודם למעשה הרי זה תנאי · מעשה קודם לתנאי אין זה תנאי · פי' כגון אם מתי יהא גט זהו תנאי קודם למעשה כמו אם יעברו ונתתם · יהא גט אם מתי זה מעשה קודם לתנאי שאין זה תנאי אלא מיד הוי גט · והלכתא כר' מאיר משום דתנן סתמא כותיה בפ' השוכר את הפועלים כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וכל תנאי שמעשה קודם מתחילתו תנאו בטל וכל תנאי שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים · ואי קשה והיכי תנן בפרקין זה גיטיך אם מתי זה גיטיך מחולי זה לא אמר כלום מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי הרי זה גט · והא הרי זה גיטיך הוי מעשה אם מתי הוי תנאה ואנן בעי' תנאי קודם למעשה י"ל התנא קיצר את לשונו · וה"ק זה גיטיך אם מתי יהא גט דהוי תנאי קודם למעשה עיין בשלהי פרקין שהוכחתי כרבנן ועי' בפ' האומר בקידושין: מתני' הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא ע"מ שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים ר' יהודה אומר י"ח חודש מת הבן או שמת האב הרי זה גט ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים וע"מ שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שמת האב או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט רשב"ג אומר הרי זה גט אמר רשב"ג כל עכבה שאינה ממנה הרי זה גט · פי' הרי היא מניקתו שתי שנים שיהו לולד כ"ד חודש שכך הוא זמן יניקתו ולענין לשמש את אביו כל ימי חייו מת הבן או וכו' פי' דוקא אם התחילה להניקה ואח"כ מת אבל אם לא הניקה כלל ומת הבן אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי של יניקה כלל ודמי לסיפא כשאמר שתי שנים ומת הבן בתוך שתי שנים שלא נתקיים התנאי של שתי שנים · או שאמר האב וכו' [illegible]

בשלמא לרבא רישא בדלא פריש סיפא דפריש אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא קשיא ת"ר *הרי זה גיטך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ועל מנת שתניקי את בני שתי שנים אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט לפי שלא אמר לה אם תשמשי אם לא תשמשי אם תניקי ואם לא תניקי דברי רבי מאיר וחכ"א נתקיים התנאי ה"ז גט ואם לאו אינו גט רשב"ג אומר אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול איכא דאמרי לר' מאיר קאמר ליה ואיכא דאמרי לרבנן קאמר להו איכא דאמרי לר' מאיר קאמר ליה והכי קאמר ליה אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול והוו להו שני כתובים הבאין כאחד *וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדין איכא דאמרי לרבנן קאמר להו והכי קאמר להו אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול וגמרינן מינייהו ורמינהו הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים על מנת שתניקי את בני שתי שנים מת האב או מת הבן אינו גט דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט יכולה היא שתאמר לו תן לי אביך ואשמשנו תן לי בנך ואניקנו קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר קשיא דרבנן אדרבנן דרבי מאיר אדרבי מאיר לא קשיא התם בדלא כפליה לתנאיה הכא בדכפליה לתנאיה ורבנן אדרבנן לא קשיא *מאן חכמים דהכא רבן שמעון בן גמליאל היא דאמר כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט תנו רבנן *[א]אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתשמשי את אבא ב' שנים וחזר ואמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז לא ביטל דברי האחרון את הראשון רצתה משמשתו רצתה נותנת לו מאתים זוז אבל אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתתני לי ג' מאות זוז ביטל דברי האחרון את הראשון ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין אהייא אילימא אסיפא הרי בטל [ב]אלא ארישא פשיטא מהו דתימא כל לקיומא תנאי מצטרפין קמ"ל: **מתני'** הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום והיה הולך מיהודה לגליל הגיע לאנטיפרס וחזר בטל תנאו הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום והיה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי וחזר בטל תנאו הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר בטל תנאו [ג]הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום היה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתיחד עמה הרי זה גט: **גמ'** למימרא דאנטיפרס בגליל הוה קיימא ורמינהי *אנטיפרס ביהודה וכפר עותנאי בגליל בינתים מטילין אותו לחומרא מגורשת ואינה

רש"י

בשלמא לרבא · דאוקי רישא דמתני' ב' שנים ממש ואע"ג דסתם: רישא · דקאמר מת הבן בתוך שתי שנים ה"ז גט: בדלא פריש · ב' שנים והרי הניקתו כל צרכו: סיפא דפריש · על כרחיך דוקא קאמר דהא לא איצטריך לפרושי ופריש: אלא לרב אשי · דאמר רישא דמתני' יום אחד קאמר על כרחך מת הבן או האב דקתני כגון שמת ולא הניקתו כלל ואמאי ה"ז גט הרי לא נתקיים כלום מן התנאי: לפי שלא אמר לה · אם תניקי יהא גט אם לא תניקי לא יהא גט דבעינן תנאי כפול כתנאי בני גד ובני ראובן: ר"ש כו' · מיפרשא בהדיא ואזלא: איכא דאמרי לר"מ קאמר ליה. אין לנו ללמוד מתנאי בני גד שאין לך תנאי בכל המקרא שאינו כפול כגון אז תנקה מאלתי (בראשית כד) וכגון אם שכב אם לא שכב (במדבר ה) אם תאבו ושמעתם אם תמאנו ומריתם (ישעיה א) הלכך הוי להו שני כתובין הבאים כאחד ואין מלמדין: ואיכא דאמרי לרבנן קאמר להו אין לך תנאי בכתובין שאינו כפול · ויש לנו ללמוד מהן דכולהו צריכי כדמתרצינן להו בקדושין בהאומר לחבירו (ד' סא:): מאן חכמים · בהך מתניתא בתרייתא ר"ש [ב"ג] היא: אמר לה בפני שנים ה"ז גיטך כו' · ולא מסרו לה בפניהם דאי מסרו לה איגרשה לה בהאי תנאי ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא אלא כך אמר בפניהם כשאמסרנו לה לא אמסרנו אלא על מנת כן: וחזר ואמר לה בפני שנים כו' · ומסרו לה: לא ביטל כו' · שלא בא זה להוסיף מדלא אמר לה שתתני מאתים זוז תוספת על תנאי הראשון ולעקור נמי לא בא מדלא ביטל דברו הראשון בפני אלו אלא הכי קאמר לה או תנאי ראשון או מאתים זוז: ג' מאות זוז. ודאי עקר ליה לתנאיה קמא: ואין אחד מן העדים הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפים · להעיד שהיה תנאי בגט זה כל זמן שלא יבואו שנים כאחד [ויעידו באחד] מן התנאים כשר ע"י עדי חתימה ולא כל כמינייהו דהנך לשוויי תנאה בגיטא: אילימא אסיפא · פשיטא דאין אחד מן הראשונים כלום שהרי אפילו באו שניהם אינן כלום דהא בטיל ליה ההוא תנאה: אלא ארישא · דקאמר או האי או האי: מהו דתימא · הואיל ומקיים גיטא בחד מהני תנאי הוו להו כחד תנאה וכל סהדי דמסהדי לקיומי תנאה דהאי גיטא ליצטרפו קא משמע לן: **מתני'** והגיע לאנטיפרס וחזר · מיד: תנאו בטל · כלומר ושוב אינו כשר לגרש בו ואפילו חזר והלך לגליל ונשתהה שלשים יום אינו גט דקא סלקא דעתך אנטיפרס בתחילת גליל היא והרי מתנאי הראשון הלך לגליל ולא שהה שלשים יום וביטל הגט שהרי בא אבל אם לא הגיע לאנטיפרס וחזר ולאחר ימים הלך לגליל ונשתהה שלשים יום הרי זו מגורשת שזמן השלשים לא נקבע אלא משילך לגליל והרי לא הלך עד עתה ונשתהה: לכפר עותנאי · קס"ד כפר עותנאי בריש יהודה בבואו מגליל ליהודה והרי הלך ליהודה ובא בתוך שלשים ואין כאן עוד לא תנאי ולא גט להתקיים עוד: לעכו · קא סלקא דעתיה עכו במדינת הים קיימא: כל זמן שאעבור מכנגד פניך · כשאשתהה שלשים יום עובר מכנגד פניך מיד יהא גט: והיה הולך ובא כו' · בגמרא פריך והא לא עבר שהיה הולך ובא בתוך שלשים: **גמ'** אנטיפרס ביהודה וכפר עותנאי בגליל · סמוכים זה לזה בספר זה בראש יהודה וזה בראש גליל הלכך היה הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר לא בטל תנאו דהאכתי לא אזיל לגליל וכי אזיל ומשתהי הוי גיטא לכך הזכיר לה בתנאי שאני הולך מיהודה לגליל דלא לימני תלתין יומין אלא מיום שיגיע לגליל היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי וחזר לא ביטל תנאו דהאכתי לא מטא ליהודה: בינתים · היה הולך מיהודה לגליל ועבר את אנטיפרס ולכפר עותנאי לא בא וחזר בתוך שלשים ולאחר זמן חזר והלך לגליל ממש ושהה: מטילין אותו לחומרא · ואמרינן מגורשת ליפסל לכהונה: ואינה

[תוספתא פ"ה] [קדושין סא. וש"נ] [עירובין עו. וש"נ] [תוספתא פ"ד] [שביעית פ"ו]

תוספות

בשלמא לרבא רישא בדלא פריש וסיפא בדפריש · פי' בקונט' כיון דלא אצטריך לפרושי ופירש אמרי' דאתיא למימר דאפילו מת לא הוי גט ואין נראה לר"י דהא גבי אביו אצטריך לפרושי וגבי בן אצטריך לפרושי לר' יהודה דאמר י"ח חודש ומה שפירש נמי אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא כיון דברישא כמפרש יום אחד דמי על כרחין מת האב או הבן דקתני כגון שמת ולא הניקתו כלל ואמאי ה"ז גט הא לא נתקיים כלום מן התנאי ואין נראה דלכ"ע מת הבן היינו שלא הניקתו כלל כדפירש במתני' ונראה לר"י לפרש בשלמא לרבא כו' וסיפא בדפריש דהואיל ופירש שתי שנים ודאי לנטורה קא מכוין ואפילו מת אינו גט אלא לרב אשי כיון דרישא נמי הוי במפרש יום א' הרי נמי נתכוין לנטורה כיון דפירש ואפילו מת לא ליהוי גט כמו בסיפא: **והוו** להו שני כתובין הבאין כאחד · הקשה ה"ר אלחנן בפרק האומר (קדושין דף סא:) דפריך מקראי טובא לר' חנינא בן גמליאל דלא בעי תנאי כפול נימא דהויא ב' כתובין הבאים כאחד וי"ל דהתם כאיכא דאמרי דהכא דלרבנן קאמר להו אי נמי אי הוה פריך ליה התם מכולהו בהדי הדדי הוי משני להו דהוו שני כתובין הבאין כאחד ועוד דשפיר מצריך להו רבי חנינא בן גמליאל התם: **וגמרינן** מינייהו · פי' בקונטרס ולא הוו שני כתובים הבאין כאחד דכולהו מצריך להו ר' חנינא בן גמליאל בקדושין (ג"ז שם) ואין נראה להרב רבי אלחנן דהתם לא מצריך להו אלא דמשני להו דאין משום אחד מהן ללמוד דניבעי תנאי כפול אבל לרבי מאיר דיליף מינייהו לא עביד שם צריכותא ויש לומר דיש בכן שום צריכותא: תניא

עין משפט נר מצוה

סד א ב מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף י:

סה מיי' שם פרק ט הלכה ט סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמד סעיף ז:

תוספות רי"ד

בשלמא לרבא רישא בדלא פריש סיפא בדפריש אלא לרב אשי מ"ש רישא ומ"ש סיפא · פי' בשלמא לרבא דאוקי רישא דמתני' שתי שנים ממש ואף על גב דסתם. רישא דקאמר מת הבן בתוך שתי שנים ה"ז [גט] בדלא פריש שתי שנים והרי הניקתו כל צרכו. סיפא בדפריש ע' כרחיך דוקא קאמר דהא לא איצטריך לפרושי ופירש · אלא לרב אשי דאמר רישא דמתני' יום א' קאמר על כרחיך מת הבן או מת האב דקתני כגון שמת ולא הניקתו כלל ואמאי הרי זה גט הרי לא נתקיים כלום מן התנאי: קשיא · וכיון דאיתוקם רב אשי בקושיא ש"מ כרבא הלכתא דאמר סתמא כל זמן היניקה א)משמע שתי שנים לולד: ת"ר הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים וע"מ שתניקי את בני שתי שנים אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט לפי שלא אמר לה אם תשמשי ואם לא תשמשי אם תניקי ואם לא תניקי דברי ר' מאיר וחכמים אומרים נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים · וכתב ר"י ז"ל והלכתא כרבנן · ואע"ג דקי"ל דבעי' תנאי כפול הני מילי באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו ואם לא יעברו וכדאתקין שמואל בגיטא דש"מ אבל בע"מ לא דקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי' ואינו נ"ל לחלק (ס"א דיש חילוק) בין ע"מ ובין אם דאדרבה כיון דע"מ כאומר מעכשיו דמי · כ"ש דלא מהני ביה תנאה לאודועי האי גיטא דהשתא באם לא מהני בע"מ לא כ"ש אבל נ"ל דשמואל דאתקין שמואל לא מצינו למפסק כר' מאיר דכיון דלא איפסיקא בהדיא הלכתא כר' מאיר לא מצינו למפסק דאתקנתא דשמואל דנ"ל שמואל לחומרא הוא דאתקין הכי בגיטא דש"מ שלא תפסל עליו מעכשיו אליבא דרבי מאיר אם הוא כהן אבל לעולם להתירה לעולם בגט זה אע"ג דלא איקיים תנאיה משום דלא כפליה לתנאיה לא מצינו בהדיא שפסק כר' מאיר ואילו כן אמאי לא פסק בהדיא הלכתא כר' מאיר ב) לא בגיטין ולא בקדושין דפליג נמי התם ר"מ עם רבנן והלכך יש להחמיר בדבר כרבנן שהם רבים שלא תנשא לעלמא עד שתקיים תנאו והכי נמי אמרינן לקמן בפרק המגרש אתקין רב בגיטין וכו' כן יומא דין לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והא' איהו הוא דאמר בפרק יש נוחלין הלכה כרבי יוסי · אלא ודאי חומרא בעלמא הוא דאתקין בגיטא לאפוקי נפשיה מפלוגתא וה"ה הכי אית למימר הכא דחומרא בעלמא הוא דאתקין שמואל שלא תפסל עליו מעכשיו אליבא דר' מאיר ולעולם הלכה כרבנן וכי היכי דפליגי רבנן עליה דר' מאיר בתנאי כפול הכי נמי פליגי עליה בהין קודם ללאו דהא לא בעי רבנן הין ולאו כלל והכי נמי פליגי עליה בתנאי קודם למעשה דהכי אמרי' בשלהי השוכר את הפועלים מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא דבעי' תנאי קודם למעשה ר' מאיר. דתניא אבא חלפתא אומר משום ר' מאיר וכו' ובשלהי פירקין מוכח בפירוש דרבנן פליגי עליה ולא בעי תנאי קודם למעשה: ת"ר אמר לה בפני שנים הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים וע"מ שתניקי את בני שתי שנים וחזר ואמר בפני שנים הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז לא בטלו דבריו הראשונים את האחרונים רצתה משמשתו רצתה ניתנת לו ר' זוז · פי' אמר בפני שנים וכו' ולא מסרו לה בפניהם שאם מסרו לה איגרשא לה בהאי תנאה ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא אלא כך אמר בפניהם כשאמסרנו לא אמסרנו אלא ע"מ כן וחזר ואמר לה בפני שנים וכו' ומסרו לה לא בטלו וכו' שלא בא זה להוסיף מדלא אמר לה שתתני לי מאתים זוז תוספת על תנאי הראשון ולעקיר נמי לא בא מדלא בטל תנאו הראשון בפני אלו אלא הכי קא"ל אי תנאי ראשון או מאתים זוז אבל אם אמר לה בפני שנים הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר לה בפני שנים אחרים ג' מאות זוז בטלו דבריו האחרונים את הראשונים ואין אחד מן הראשונים וא' מן האחרונים מצטרפין. אהייא אילימא אסיפא הרי ביטל אלא ארישא פשיטא שמה שמעיד זה אינו מעיד זה ולאו כל כמינייהו לשוויי תנאה בגיטא עד דמספרי חדא מילתא מהו דתימא כל קיומי תנאה מצטרפי קמ"ל · פי' מהו דתימא הואיל ושניהם מעידים שהיה תנאי בגט זה יהיו נאמנים שלא תנשא עד שלא תקיימנו קמ"ל כיון שאין עדותן מכוונת אינן נאמנים לשוויי תנאה בגיטא והואיל והגט יוצא מתחת ידי האשה נאמנת לומר בעלי נתנו לי בלי תנאי ותנשא בו: מתני' הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והיה הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר בטל התנאי · הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והיה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי וחזר בטל התנאי · הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר בטל התנאי · הרי זה גיטיך כל שאעבור מכנגד פניך שלשים יום היה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתיחד עמה הרי זה גט · אוקימנא בגמרא דאנטיפרס היא בסוף ארץ יהודה ושתי העיירות הללו הן עומדין בין גבול יהודה לגבול הגליל · ועותנאי ידוע ראש גליל ואנטיפרס ראש יהודה והדרך שיש בין אנטיפרס

א) נראה דצ"ל דולד קאמר דסיינו כתי שנים · ב) נראה דצ"ל דלא מצינו שפסק כר"מ לא בגיטין ולא בקדושין וכו'

בו א ב ג מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' ט ויא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמד סעיף ז:
בז ד (מיי' שם הל' יא) טוש"ע שם סעיף ג:
בח ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
בט ו ז מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף ה:
ל ח מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ג:

תניא כוותיה דרבי יוחנן · מייתי ראיה מדקאמר ולגט ישן אין חוששין משמע דאם נתיחד עמה לא הוי אלא גט ישן אבל לרב הונא אם נתיחד עמה בטל הגט לגמרי: **וניחוש** שמא פייס. מפורש לעיל (דף יח: ד"ה שמא): **ולא** הודו לו כל סיעתו כו'. אין להוכיח מכאן דאין הלכה כרבי יוסי אע"ג דרב פסק כוותיה משום דרבי יוחנן קאמר הכא לא הודו לו כל סיעתו ורב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן דהא ר' יוחנן גופיה יכול לסבור כרבי יוסי או שמא דוקא הכא דבעל פה לא סבר כרבי יוסי: **דהא** אקיים ליה תנאיה · וא"ת לאלתר מה יש לחוש דהא ודאי יתקיים התנאי דכיון דמת לא ישוב עוד לביתו וי"ל דאיכא למיגזר אטו לא מת כי אין העולם יודעין שמת ויתמהו על שמתירין לינשא אבל לאחר שנים עשר חדש הכל יודעין שנתקיים התנאי: **הכל** מודים לכשתצא לכי נפקא קאמר. ולרבי יוסי גט ואינו גט כדאמר לעיל באחר מיתה:
לאחר

ואינה מגורשת אמר אביי תרי תנאי קאמר לה אי מטינא לגליל לאלתר ליהוי גיטא ואי משתהינא באורחא תלתין יומין ולא אתינא ליהוי גיטא הגיע לאנטיפרס וחזר דלא לגליל מטא ולא אישתהויי נמי אשתהי תלתין יומין בטל תנאו: הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום כו': למימרא דעכו במדינת הים קיימא והא אמר רב ספרא כי הוו מיפטרי רבנן מהדדי *בעכו הוו מפטרי משום דאסור לצאת *מארץ לחוצה לארץ אמר אביי תרי תנאי קאמר לה אי מטינא למדינת הים לאלתר ליהוי גיטא אי משתהינא באורחא תלתין יומין ולא אתינא ליהוי גיטא הגיע לעכו וחזר דלא למדינת הים מטא ולא אישתהויי נמי אשתהי תלתין יומין בטל תנאו: ה"ז גיטך כל זמן שאעבור וכו': והא לא עבר אמר רב הונא מאי פניך תשמיש ואמאי קרי ליה פניך *לישנא מעליא נקט ורבי יוחנן אמר לעולם פניך ממש מי קתני הרי זו מגורשת ה"ז גט קתני דלא הוי גט ישן ולכי מלו תלתין יומי הוי גיטא תניא כוותיה דר' יוחנן *ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט *ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה וליחוש שמא פייס אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמי' דרב *באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי איכא דמתני לה אמתניתין מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש ה"ז גט וליחוש שמא פייס אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי מאן דמתני לה אמתני' כל שכן אברייתא מאן דמתני לה אברייתא אבל אמתני' הא לא אתא:

מתני' *ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט *ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש ה"ז גט אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו ותנו גט לאשתי כתבו גט בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט *כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט רבי יוסי אומר כזה גט כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש ומת אם הגט קודם למיתה ה"ז גט ואם מיתה קדמה לגט אינו גט ואם אין ידוע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת: **גמ'** *תנא רבותינו התירוה לינשא מאן רבותינו אמר רב יהודה אמר שמואל בי דינא דשרו מישחא סברי לה כרבי יוסי *דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו א"ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא א"ר יוחנן *ר' יהודה נשיאה בנו של ר"ג בר רבי הורה ולא הודו לו כל *סיעתו ואמרי לה כל *שעתו א"ל ר' אלעזר לההוא סבא כי שריתוה לאלתר שריתוה או לאחר שנים עשר חדש שריתוה לאלתר שריתוה דהא לא אתי או דלמא לאחר י"ב חדש שריתוה דהא איקיים ליה תנאו *ותיבעי ליה מתניתין מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט לאלתר הוי דהא לא אתי או דלמא לאחר י"ב חדש דהא איקיים ליה תנאיה אין הכי נמי ומשום דהוה בההוא מעשה *אמר אביי הכל מודים היכא דאמר לכשתצא חמה מנרתיקה
לכי

ואינה מגורשת · לינשא בגט זה ספק בטל במהלך הראשון דאזיל ועבר אנטיפרס הוה ליה ספק יהודה ספק גליל ובטל שהרי חזר בתוך שלשים או שמא ספק יהודה הוא ולא בטל תנאו ונתקיים במהלך השני והוי גט: אמר אביי · מתני' נמי אית לה דאנטיפרס ביהודה וכגון דאמר לה תרי תנאי: אי מטינא לגליל לאלתר ליהוי גיטא · ואפי' לא משתהינא: ואי משתהינא באורחא תלתין יומין ולא אתינא ליהוי גיטא · ואפי' לא מטינא לגליל הלכך הגיע לאנטיפרס וחזר לאלתר תנאו בטל ואין כאן עוד לקיימו שהרי לא לגליל בא ולא נשתהה ואפי' קיימ' לאחר זמן הרי לא התנה אלא על מהלך הראשון וכשהזכיר גליל לא הזכיר למנות השלשים משם והלאה אלא שיהא מיד גט כשיגיע שם והרי לא הגיע וגם לא נשתהה והכי משמע מתני' הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום מיום שאלא מכאן והיה הולך מיהודה לגליל ותלה הגט גם בביאתו לגליל: למימרא דעכו במדינת הים קיימא · אמאי דהוה סלקא דעתין מעיקרא קאי ולאו אתירוצא דאביי: כי הוו מיפטרי רבנן מהדדי · בני מדינת הים שהיו הולכין ללמוד תורה בארץ ישראל כשחוזרים לבתיהם היו חביריהם בני ארץ ישראל מלוים אותן עד עכו ומשם נפטרים מהם: שאסור · לבני ארץ ישראל לצאת לחוצה לארץ: והא לא עבר · שלשים יום רצופין: תשמיש · והרי שלשים יום רצופים בלא תשמיש כדקתני הואיל ולא נתיחד עמה: לישנא מעליא · פנים של מטה: הרי זה גט קתני · דאין הגט נפסל משום גט ישן הואיל ולא נתיחד עמה ולכי מקיים תנאיה ליהוי גיטא: גט ישן · כל שנתיחד עמה בין כתיבה לנתינה ופסלוהו רבנן משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה לקמן בהזורק (דף עט:): שמא פייס · כשהיה בא אצלה פייס קטטה שביניהם ונתיחד עמה ולאחר זמן אתי בעל מערער ואמר פייסתי: באומר · בשעת התנאי על מנת כן אני מוסר לה שתהא נאמנת עלי כמאה עדים כל זמן שתאמר שלא באתי ונתיחדתי ופייסתי: כל שכן אברייתא · דכיון דהיכא דלא בא חיישי' שמא פייס אי לאו דאתני ברישא נאמנת עלי כ"ש אברייתא שהיה הולך ובא: אבל אמתני' · דמת בתוך י"ב חדש ולא ראינו שבא בעיר משילא לא חיישינן שמא פייס ואפי' לא הימנה עליה מעיקרא הוי גט דהא לא אתא: **מתני'** אינו גט · דכיון דלא אמר מעכשיו משמע לאחר י"ב חדש יהא גט והרי מת בתוך הזמן וזקוקה ליבם: **גמ'** התירוה לינשא · דאף על גב דלא אמר מעכשיו כמאן דאמר מעכשיו דמיא דמסתמא מעכשיו קאמר לה: בי דינא דשרי מישחא · שמנן של עובדי כוכבים והיינו ר' יהודה נשיאה שהיה בימי האמוראים בן בנו של רבינו הקדוש כדאמרינן במסכת ע"ז (דף לז.) מסתמיך ואזיל ר' יהודה נשיאה אכתפיה דר' שמלאי כו': כרבי יוסי · בב"ב (דף קלו·) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה רבי יוסי אומר אינו צריך שזמנו של שטר מוכיח עליו דלהכי איכתיב זמן בשטרא לידע שמהיום נתן לו גוף הקרקע שלא יירשו אחיו עמו והפירות לאחר מותו: בנו של ר"ג בר רבי · בנו של רבינו הקדוש: הורה · שתהא מותרת: ולא הודו לו כל סיעתו · כל ימי חייו: לאלתר שריתוה · כששמעו בו שמת ואפילו קודם י"ב חדש: הא לא אתי · שהרי ודאי לא יבא עוד ויש כאן קיום תנאי: ותבעי ליה · נמי אמתני' היכא דלאמר מעכשיו ודברי הכל אמאי בעי לה אפלוגתא: אין ה"נ · דהיכא למבעי אמתני' ולהכי בעייה מההוא סבא ואליבא דרבותינו משום דהוה בההוא מעשה מעיינא דשריותא ויש לו להשיבו מפי השמועה ששמע וידע היאך התירו אבל אי הוה בעי מסתמא או מגברא אחרינא הוי בעי לה אמתני': הכל מודים · באומר לאשתו בלילה זה גיטך כשתצא חמה מנרתיקה:
לכי

[עי' תוס' לעיל ב. ד"ה ואשקלון] [קדושין לא:] [פסחים נ. וש"נ] ולא תינשא לאחר עד שיעברו ל' יום ס"א מ"ד וכ"ה בתוספתא · כתובות כב ע"ז נז. לעיל כט: נדרים כו. · ע"ז לז. [תוספתא פ"ה] לעיל עב: כתובות כב: · [פי' כל התנאים שמתנה שם באותה שעה: ערוך ערך בע בן] · [ע"ז לז.]

[תוספתא פ"ה] [לעיל כט:] [לעיל עב: ע"ז לז.] כתובות כב: [לעיל עב:] [לעיל עג. וש"נ] [ע"ז לז:] [פי' בני מדינה] ס"א א"ל

תוספות רי"ד

אנטיפרס לעותנאי היא מסופקת ספק שהיא נחשבת מארץ יהודה ספק אם היא נחשבת מארץ הגליל ותרי תנאי קאמר לה כשהיה הולך מיהודה לגליל התנה עמה אי מטינא לגליל לאלתר ליהוי גיטא אי משתהינא הכא ביהודה תלתין יומין ולא אתינא(לאלתר) נמי ליהוי גיטא ואע"ג דלא מטינא לגליל וזה האיש הלך כל ארץ יהודה והגיע לאנטיפרס שהיא עומדת בסוף יהודה סמוך לגליל וחזר לביתו קודם ל' בטל הגט דהא לא לגליל אזיל ולא אשתהויי אישתהי תלתין יומין ביהודה ובטל תנאו שעשה בנתינה ז: כשנתן גט לאשתו על תנאי זה ואע"פ שאח"כ הולך בגליל או שוהה ביהודה ל' יום אינו גט שכבר בטלה נתינה הראשונה אבל אם נוטלו ממנה וחוזר ונותנו לה פעם שניה יכול לגרש בו להתנות מה שרוצה דקי"ל גט שבטלו חוזר ומגרש בו · ואם היה הולך מגליל ליהודה והתנה עמה אלו שני התנאים דאי מטינא ליהודה לאלתר ליהוי גיטא ואי משתהינא הכא בגליל תלתין יומין ולא אתינא (לאלתר) ליהוי גיטא ואע"ג דלא מטינא ליהודה והיה מהלך כל ארץ הגליל והגיע לכפר עותנאי שעומדת בראש הגליל וחזר לביתו קודם ל' יום בטל התנאי דהא לא ליהודה אזל ולא אשתהויי אשתהי תלתין יומין בגליל ואם יצא חוץ מכפר עותנאי והגיע לדרך שבין עותנאי לאנטיפרס שהיא מסופקת מאיזו נחשבת היא מגורשת ואינה מגורשת ואם מת חולצת ולא מתיבמת וכן אם היה הולך מא"י למדינת הים והתנה לה אלו שני התנאים והגיע לעכו שהיא בקצה א"י עומדת ולא שהה שם ל' יום וחזר בטל התנאי דלאו למדינת הים אזל ולא אשתהויי אשתהי · ה"ז גיטך כל זמן וכו' והא לא עבר. פי' דהא הולך ובא קתני וכיון שלא עבר מכנגד עיניה ל' יום רצופים למה יהיה הגט גט: אמר רב הונא מאי פניך תשמיש ואמאי קרי ליה פניך (לימא מילתא)[לישנא מעליא] נקיט והלכך אע"פ שהיה הולך ובא הואיל ולא נתיחד עמה הוי גט: ור' יוחנן אמר לעולם פניך ממש והאי דקתני הרי זו מגורשת ה"ז גט דלא הוי גט ישן ולכי מלו תלתין יומין הוי גיטא. פי' לעולם פניך קאמר ממש שכל זמן שלא נעלם מעיניה ל' יום אינו גט ומאי דקשיא לך והא לא עבר והיכי תני הרי זה גט לא קתני הרי זה גט להיותה מגורשת אלא הכי קתני הרי זה גט כשר דלכי מלו תלתין יומין ונעלם ממנה ל' יום מגורשת היא ולא אמרי' כיון שהיה הולך ובא ניחוש לגט ישן אלא כיון שלא נתיחד עמה אין לחוש לגט ישן · תניא כותיה דר' יוחנן הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום והיה הולך ובא הואיל ולא נתיחד עמה הרי זה גט ולאחר ל' יום לא תנשא עד ל' יום ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתיחד עמה פי' הרי זה גט כשר שאם ישלים ל' יום לא יבא היא מגורשת ונשאת לאחר ולא חיישינן לגט ישן שהרי לא נתיחד עמה · ופי' המורה גט ישן כל שנתיחד עמה בין כתיבה לנתינה ופסלוהו רבנן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה לקמן בפרק הזורק וקשה לי בהאי פירושא חדא בגט ישן דלקמן אמרי' אם נתגרשה בו תנשא לכתחלה דאין בו שום איסור שבעולם וגרושה גמורה היא ולא אמרי' אלא שלא תתגרש בו לכתחלה (אלא) מפני לעז הולד וא"כ אמאי מקשי' וניחוש שמא פייס ואפילו אם פייס ובא עליה כיון שמותרת להנשא בו לכתחלה מאי איכפת לן ותו בגט ישן דהתם היחוד הוא קודם הנתינה והלכך הוא כשר שהגט בא ועוקר כל הקדושין שהיו לפניו אבל הכא היחוד הוא לאחר נתינת הגט וי"ל קדשה בביאה וצריכה גט אחר הלכך נ"ל לפרש בגט ישן דהכא חמור מגט ישן דהתם דהתם אמרי' אם נתגרשה בו תנשא לכתחלה אבל הכא אם נתיחד עמה לאחר שנתנו לה הגט בטל שאם אמר לה הרי זה גיטך מעכשיו כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום שאינו יכול לבטלו בנתיים אלא כל זמן שיעבור הגט קונה למפרע אבל היחוד שנתיחד עמה מבטל הגט דחיישינן שמא בא עליה וקדשה בביאה והגט לא עקר אלא קדושים הראשונים וצריכה גט אחר לביאה זו ואם לא אמר לה מעכשיו אלא כל זמן שאעבור שאין הגט מתקיים אלא לכשיעבור ולא למפרע ועד אז היא אשת איש גמורה שאין לומר קדשה בההוא יחוד מ"מ י"ל שבטל הגט באותה ביאה שעשה שהרי כיון שלא אמר מעכשיו יכול הוא לבטלו כל זמן שרוצה וכיון שבא עליה בתורת אישות ולא בתורת בעילת זנות אין לך בטול גדול מזה ואפילו עבר מכנגד פניה ל' יום לאחר מיכן אינה מגורשת בנתינה הראשונה כיון שיש יחוד אחריה וצריך ליטול הגט מידה ולחזור וליתנו לה ולהתנות עמה פעם אחרת שאע"פ שבטלו אם רוצה לחזור ולגרש בו יכול לגרש בו · וניחוש שמא פייס · פי' אמאי תני ולגט ישן אין חוששין ניחוש שמא כשהיה בא אצלה פייס קטטה שביניהם ונתיחד עמה ולאחר זמן אתי בעל ומערער ואומר פייסתי · אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי · פי' בשעת התנאי אמר ע"מ כן אני מוסר לה שתהא נאמנת עלי כמאה עדים כל זמן שתאמר שלא באתי ונתיחדתי עמה: ואיכא דמתני' להא אמתני' מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט וניחוש שמא פייס אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי · מאן דמתני לה אמתני' כ"ש אברייתא ומאן דמתני
לה

תורה אור

(א)לכי נפקא קאמר לה וכי מיית בליליא הוי גט לאחר מיתה (ב)על מנת שתצא חמה מנרתיקה מעכשיו קאמר לה *דאמר רב הונא אמר *רב [נ"ל רב] כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי (ג)לא נחלקו אלא באם תצא מר סבר לה כרבי יוסי דאמר *זמנו של שטר מוכיח עליו והוה ליה כמהיום אם מתי כמעכשיו אם מתי מר לא סבר כרבי יוסי והוה ליה כאם מתי גרידא: כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו כו': אמר ליה רב ייסר לרב אשי לימא קסבר ר' יוסי כתב גט על תנאי כשר לא לעולם אימא לך פסול ושאני הכא מדהוה ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי הכי קאמר כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי ורבנן לא שנא הכי ולא שנא הכי ת"ר (ד)לאחר שבוע שנה לאחר שנה חדש לאחר חדש שבת לאחר שבת מאי *יתיב ר' זירא קמיה דרבי אסי ואמרי לה רבי אסי קמיה דרבי יוחנן וקאמר (ה)חד בשבא ותרי ותלתא בתר שבתא ארבעה וחמשא ומעלי שבתא קמי שבתא תניא רבי אומר לאחר הרגל שלשים יום: נפק ר' חייא *דרשה משמיה דרבי וקלסוה משמיה דרבים ולא קלסוה (א) אלמא לית הילכתא כוותיה:

הדרן עלך מי שאחוז

הזורק (א)גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת (ב)זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצרו אפילו הוא עמה במטה אינה מגורשת *לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת: **גמ'** מנא הני מילי *דתנו רבנן °ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצרה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מכל מקום *ותניא נמי הכי גבי גנב ידו אין לי אלא ידו גגו חצרו וקרפיפו מנין ת"ל °המצא תמצא מכל מקום וצריכא דאי אשמועי' גט משום דבעל כרחה מגרשה אבל גנב דליתיה בעל כורחיה אימא לא ואי אשמועינן גנב משום דקנסיה רחמנא אבל גט אימא לא צריכא חצרה *מה שקנתה אשה (ח)קנה בעלה א"ר אלעזר בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיך וכי כתב לה הכי מאי הוי והתניא *האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום אמרי דבי ר' ינאי (ט)בכותב לה ועודה ארוסה וכדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא ירשנה וכדרבא *דאמר רבא האומר

אי

דברים כד

שמות כב

לכי נפקא קאמר לה · ואי מייה בלילה לא הוי גיטא וגבי מתני' נמי הרי זה גיטך לכשלא אבא לאחר שנים עשר חדש לאו גט הוא וליכא למיסמך אזמנו של שטר מוכיח עליו דהא בהדיא אמר לכשלא אבא יהא גט אבל לא מעכשיו: **באם תצא**. ודכוותה אם לא באתי ואמרי' לעיל בפירקין (דף עב.) גבי אם מתי אם שתי לשונות משמע משמע מעכשיו ומשמע לכשיגיע אמר מהיום הוי מעכשיו לא אמר מהיום הוי לכשיגיע הלכך רבותינו סברי לה כרבי יוסי כו': **כאם מתי גרידא** · ואמרן לעיל דלאחר מיתה הוא לכשאמות והכא נמי משמע לכשלא אבא לאחר שנים עשר חודש: **כתב גט על תנאי כשר** · ואפילו לא נתקיים התנאי דהא הכא הוה לו לכתוב לאחר י"ב חדש והם קדמו וכתבוהו ומכשר רבי יוסי ונימא נמי דארישא פליג: **מדהוה ליה למימר כו'** · אבל ברישא מודה: **ורבנן** · דפליגי עליה סברי ל"ש אמר כתבו אם לא באתי ל"ש אם לא באתי כתבו לא נוה לכותבו אלא לאחר י"ב חדש: **לאחר שבוע שנה** · זה גיטך אם לא אבא לאחר שבוע זו שמטה זו ממתינים לו שנה שמינית דכל שנה שמינית קרויה אחר שבוע: **חד בשבא תרי בשבא ותלת בשבא** · קרי בתר שבת שעברה אבל רביעי חמישי וששי נקראין על שם שבת הבאה: **קמי שבתא** · האי שבת דקאמר יום שבת ממש קאמר: **לאחר הרגל** · אם לא אבא לאחר הרגל צריך להמתין ל' יום: **וקלסוה** · יפה אמרת דודאי יחידאה אמרה: **ולא קלסוה** · לא הודו לו שנאמרה מפי רבים משום דלית הלכתא כוותיה:

הדרן עלך מי שאחוז

הזורק גט והיא בתוך ביתה · של נכסי מלוג וזרקו לה ע"ג קרקע: **הרי זו מגורשת** · דקנתה לה חצרה כאילו נתנו בידה כדמפרש בגמ': **לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת** · ואפילו היא בתוך ביתו וטעמא מפרש בגמ': **קלתה** · סל שהנשים טתנות לתוכו מחטין ולנוריות: **גמ'** ת"ל ונתן מ"מ · ודרשי' ליה באנפי נפשיה מדלא כתיב ובידה יתננו משמע לן נתינה כל דהוא וידה דכתב רחמנא דבעינן דומיא דידה משתמרת לדעתה כדמפרש לקמיה: **משום דבעל כרחה** · כלומר דכי יהיב ליה נמי בידה על כרחה היא ואפילו הכי אמר רחמנא דתתגרש הלכך חצרה נמי קני לה: **אבל גנב** · דלא מיחייב אי שדייה אינש על כרחיה: **אימא** · מדעתיה נמי לא תיקני ליה חצרו אם לא משך כגון נכנסה לחצרו ונעל בפניה: **קנה בעלה** · לפירות להשתמש בה ואכתי לא נפיק גט מידיה דבעל: **דכתב לה כו'** · השתא משמע דכתב לה כן לאחר שכנסה: **על שדה זו** · שהיתה לו עמו שותפות בה: **ואין לי עסק בה** · אחת מכל לשונות הללו: **לא אמר כלום** · דמאחר שהיא שלו צריך לכתוב לשון מתנה: **בכותב לה** · דין ודברים כו' בעודה ארוסה קודם שזכה בנכסים וא"ל לכתוב לשון מתנה דיכול להתנות כדרב כהנא: **ממקום אחר** · שאינה ירושת אבותיו מן התורה: **מתנה עליה** · קודם שזכה:

אי

ע"ז לג. [ע"ש] קידושין ח: [ע"ש]

[לעיל עב. וש"נ]

ב"ב פה:

[ב"מ נו:]

ב"ק עד: ב"מ י: נו:

[סנהדרין עא.]

כריתות כד: ב"ב מג. כתובות פג. לה.

לאחר שבוע שנה · נראה דאפילו עומד בסוף שבוע הוי שנה כיון שהזכיר לשון שבוע:

הדרן עלך מי שאחוז

הזורק · וא"ת ונימא ונתן כלל בידה פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל ושלחה חזר וכלל ודייניכן כעין הפרט וכן י"ל בסמוך גבי המצא תמצא דהוי כלל ופרט וכלל דשדי ידו בין המצא תמצא וא"ת א"כ היכי פריך ברים מרובה (ב"ק סד:) גבי שדי חמור בין המצא תמצא והא מיבעי ליה לכדתניא אין לי אלא ידו כו' ומאי פריך כיון דהכא נמי שדינן ידו בין המצא תמצא הכי נמי ניסדי חמור וי"ל כיון דשדינן ידו דאיירי ברשות ודמי להמצא תמצא תו לא ניסדי חמור דהוי דבר הנגנב:

בכותב לה דין ודברים כו' · וא"ת והא אכתי אית ליה לבעל פירי כדאמרינן בהכותב (כתובות פג.) שהבעל אוכל פירות בחייה וי"ל דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן דאז לית ליה כדאמרי' התם ולר"ת דמפרש בסמוך דלא תלי באכילת פירות אתי שפיר כמו שאפרש בסמוך:

והתניא האומר לחבירו כו' · הוה מצי לשנויי בשכותב לה בלשון טוב המועיל או שנתן לה הבעל במתנה דאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נא:) דקנתה ואין הבעל אוכל פירות אלא משום דבפרק הכותב (כתובות פג.) אצטריך לשנויי הכי משני נמי הכא: **וכדרב** כהנא דאמר רב כהנא נחלה כו' · אהא לא מייתי ראיה כיון דעדיין לא זכה בנכסים שיכול לסלק עצמו אפילו בלשון גרוע דהא בהנהו דמייתי לא איירי בלשון דין ודברים ועוד דאי אפשי דמייתי הוי לשון טוב טפי מדין ודברים כדמשמע בכריתות (דף כד:) אלא מייתי דלא תיקשי היכי יכול להתנות שלא יירשנה הואיל שלא בא לעולם עדיין כמו שאינו יכול להתנות על נחלת אביו ואפילו לר"מ דאמר בעל מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה תנאו בטל משום דמתנה על מה שכתוב בתורה הא בדרבנן תנאו קיים שאני התם שהוא עושה תנאי גמור אבל הכא אין עושה כל כך תנאי ועוד דאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף סו:) דבעינן שיעשה התנאי אותו שצריך לתנאי והכא עושהו הבעל שאינו צריך לתנאי ומביא שפיר מדרב כהנא דאדם מתנה עליה שלא יירשנה וכי תימא מאי שנא מנחלת אביו שאינו יכול להתנות לא דמי שהרי הכא תקנת חכמים היא וכדרבא דאמר האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו דכלום עשו אלא להנאתו אי אפשי לו בהאי הנאה ואע"ג דלרב אית ליה בהכותב (כתובות פג.) דאפילו בדאורייתא יכול להתנות הש"ס דהכא לא סבר הכי ועוד דמסקנא דהתם לא קאי הכי:

דין ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלום · כל הני ליסני לא מהני כלום משום דמדין ודברים ומעסק ידיו ורגליו סליק נפשיה ולא מגופה דשדה כדאמרינן בפ"ב דכריתות (דף כד:) והא דמהני גבי עבד אין לי עסק בך לא כמו שמפרש ר"ת דזכו ביה שמיא דא"כ היכי מייתי ראיה לקמן בפ"ב (דף פה:) דבאשה מהני הרי את לעצמך מק"ו מעבד אלא היינו טעמא דאין לי עסק בך משמע אלא תהא לעצמך וזה לא שייך בשדה:

ידה

עין משפט נר מצוה

עא א ב ג מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה טו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמד סעיף ד:

עב ד ה מיי' שם הלכה כג טוש"ע שם סעיף ו:

א ו מיי' פ"ה שם הלכה א סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף א:

ב ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף י:

ג ח מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ל סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן פה סעיף ז:

ד ט מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' א ב סמג שם טוש"ע אה"ע סי' צב סעיף א וסעיף ג וסעיף ז וסי' פט סעיף ז:

תוספות רי"ד

לה אברייתא אבל למתני' אם לא באתי קתני והרי לא בא פי' בברייתא דתני היה הולך ובא יש לחוש שמא פיים אבל מתני' דלא תני ובא לא חיישינן שמא בא: מתני' הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש ומת בתוך שנים עשר חודש אינו גט · מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט · תנא רבותינו התירוה לינשא פי' אע"ג דלא אמר לה מעכשיו · מאן רבותינו אמר רב יהודה אמר שמואל בי דינא דשרו משחא פי' הוא ר' יהודה נשיאה בן בנו של רבינו הקדוש דתנן בפ' אין מעמידין רבי יהודה הנשיא ובית דינו התירו השמן. וסבר לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו פי' דתנן בבבא בתרא הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה רבי יוסי אומר אינו צריך; אמר ר' אבא בריה דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ר' יהודה הנשיא בנו של ר"ג בר רבי התירה לינשא ולא הודו לו כל שעתו ואמרי לה כל סייעתו למימרא דלית הלכתא כותיה. א"ל רבי אלעזר לההוא סבא כי שריתוה לאלתר שריתוה או לאחר י"ב חדש שריתוה לאלת' שריתוה דהא לא אתי או דלמא לאחר י"ב חדש שריתוה דאיקיים לה תנאיה א"ל ותבעי לך מתני' מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט לאלתר הוי גט דהא לא אתי או דלמא לאחר י"ב חדש דאיקיים תנאה · א"ל אין הכי נמי דמתני' קא מיבעיא לי ודקא שאילנא לך בה משום דהוית בההוא מנינא ולא איפשטא ולחומרא עבדי' עד שישלימו י"ב חדש: אמר אביי הכל מודים היכא דאמר לה לכשתצא חמה מנרתקה לכי נפק קא"ל וכי מיית בליליא הוי גט לאחר מיתה פי' ודכוותא גבי מתני' נמי אם אמר לה הרי זה גיטך לכשלא אבא לאחר י"ב חדש לאו גיטא הוא וליכא למיסמך אזמנו של גט מוכיח עליו. על מנת שתצא חמה מנרתקה מעכשיו קא"ל דאמר רב הונא כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי · לא נחלקו אלא באם תצא חמה מנרתקה מר סבר לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוה ליה כמהיום אם מתי כמעכשיו אם מתי ומר לא סבר לה כר' יוסי והוה ליה כאם מתי גרידה: **מתני'** אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש כתבו גט ותנו לאשתי כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט פי' שהוא לא הרשה אותם לכתוב אלא אם לא יבא לאחר י"ב חדש ולא בתוך י"ב חריש כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי [מכאן] ועד י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט ר' יוסי אומר כזה גט פי' ת"ק סבר אע"פ שאמר תחילה כתבו ותנו גט לאשתי ה"ק כתבו ותנו אם לא באתי וכו' אבל קודם לכן לא הרשה אותם ואלה שכתבו בתוך י"ב חדש שלא ברשות עשו ואינו גט ור' יוסי סבר כזה גט דמדהוה ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי ה"ק כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי ורבנן סברי לא שנא הכי ול"ש הכי וקי"ל כרבנן ובעל כרחין דוקא קתני מרפליג ר' יוסי בסיפא ולא פליג ברישא וקשה לי ואמאי הוי תנאה כלל והא הוי מעשה קודם לתנאי שאמר כתבו ותנו שהוא מעשה קודם ואח"כ אמר אם לא באתי שהוא תנאי אלא ודאי מכאן מוכיח דלא בעי תנאי קודם למעשה אלא ר' מאיר מדליף מבני גד ובני ראובן אבל רבנן כי היכי דלא בעו תנאי כפול הכי נמי לא בעו תנאי קודם למעשה אלא אפילו מעשה קודם לתנאי נמי תנאו קיים · וסתמא זו דלא כר' מאיר וא"כ הלכה כרבנן ואע"ג דתנן סתמא כר' מאיר בשלהי פרק השוכר את הפועלים · כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש ומת אם גט קודם למיתה הרי זה גט ואם מיתה קדמה לגט אינו גט אין ידוע זהו שאמרו מגורשת ואינה מגורשת: ת"ר לאחר שבוע שנה לאחר שנה חדש לאחר חדש שבת. פי' זה גיטך אם לא אבא לאחר שבוע של שמיטה זו ממתינים לו שנה שמינית דכל שנה שמינית קרויה אחר שבוע · אבל אם אמר לה לאחר שבע שנים כיון שהזכיר המנין מיד משמע וכיון שהשלימו ז' שנים מיד הוי גט וכן אם אמר לה לאחר י"ב חדש וכן לאחר ז' ימים אבל כשאמר לאחר שבוע אנו דנין דבריו כאילו אמר מוצאי השבוע וכל שנה שמינית קרי מוצאי שביעית וכן לאחר השנה כל החדש יקרא לאחר שנה וכל לאחר חדש כל שבוע הבא יקרא לאחר חדש וכן לאחר השבת יקרא עד חצי השבוע אבל כשהזכיר המנין בין בשנים בין בחדשים בין בימים מיד הוא גט לאחר שבת מאי יתיב ר' זירא קמיה דרבי אסי ואמרי לה דר' אסי קמיה דר' יוחנן ויתיב וקאמר חד בשבא תרי ותלתא בתר שבתא ארבעה חמשה ומעלי שבתא קמי שבתא תניא רבי אומר לאחר הרגל ל' יום נפק ר' חייא דרשה משמי' דרבי' ולא קלסוה אלמא דלית הלכתא כותיה:

פ"ח הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצירה הרי זו מגורשת זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצרו אפילו עמו במטה אינה מגורשת לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת. פי' הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה של נכסי מלוג וזרקו לה ע"ג קרקע הרי זו מגורשת אבל בתוך ביתו או בתוך חצרו אפילו הוא עמה במטה וזרקו שם אינה מגורשת ואם זרקו לה בתוך חיקה או בתוך קלתה שהוא כל הנשים נותנות בתוכו מחטים וצנורות אפילו בתוך ביתו הרי זו מגורשת מנא ה"מ דת"ר ידה אין לי אלא ידה גגה חצרה וקרפיפה מניין ת"ל ונתן בידה מ"מ · פי' תרי ונתן בידה כתיב · וקשה חצרה מה שקנתה אשה

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלמא לית · נ"ב עי' לעיל פ"ב כדף כ ע"א:

אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא אמר רב *דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה רבא אמר אטו ידה מי לא קניא ליה לבעל אלא גיטה וידה באין כאחד הכא נמי גיטה וחצרה באין כאחד אמר ליה רבינא לרב אשי רבא יד דאשה קא קשיא ליה נהי דקני ליה למעשה ידיה ידה גופה מי קני ליה אמר לי' רבא יד העבד קא קשיא לי' למ"ד *בשטר על ידי עצמו יד עבד כיד רבו דמיא אלא גטו וידו באין כאחד ה"נ גיטה וחצירה באין כאחד ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו בהדי פניא דמעלי שבתא ולא הספיק למיתביה לה למחר תקף ליה עלמא אתו לקמיה דרבא אמר להו זילו אמרו ליה ליקניה ניהלה להההוא דוכתא דיתיב ביה גיטא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח ותחזיק ביה *דתנן נעל גדר פרץ כל שהוא הרי זו חזקה אמר ליה רב עיליש לרבא מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסיף לסוף איגלי מילתא דארוסה הואי *אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה הדר אמר רבא לא שנא ארוסה ולא שנא נשואה גיטה וחצירה באין כאחד והא אמרה רבא מעיקרא כי אמרה רבא אהאי מעשה אמרה: והיא בתוך ביתה: *אמר עולא והוא שעומדת בצד ביתה *ובצד חצרה ר' אושעיא אמר אפילו היא בטבריא וחצרה בציפורי היא בציפורי וחצרה בטבריא מגורש' והא היא בתוך ביתה ובתוך חצרה קתני ה"ק והיא כמי שבתוך ביתה והיא כמי שבתוך חצרה דכיון דחצר משתמרת לדעתה היא מתגרשת לימא בהא קמיפלגי דמר סבר *חצר משום ידה אתרבאי ומר סבר חצר משום שליחות אתרבאי לא דכולי עלמא חצר משום ידה איתרבאי מר סבר כידה מה ידה בסמוכה אף חצרה בסמוכה ואידך אי מה ידה בדבוקה אף חצרה בדבוקה אלא כידה מה ידה משתמרת לדעתה אף חצרה המשתמרת לדעתה לאפוקי חצר המשתמרת שלא לדעתה ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו הוה קיימא בחצר *אזל גיטא נפל בפיסלא אמר רב יוסף חזינן אי הויא ארבע אמות על ארבע אמות פ"ג ליה רשותא לנפשיה ואי לא הדא רשותא היא במאי עסקינן אילימא בחצר דידה כי הוי ד' אמות מאי הוי אלא בחצר דידיה כי לא הוי ארבע אמות מאי הוי לא צריכא *דאושלה מקום דחד מקום מושלי אינשי תרי מקומות לא מושלי אינשי ולא אמרן אלא דלא גבוה עשרה אבל גבוה עשרה אע"ג דלא הוי ארבע אמות ולא אמרן אלא דלית ליה

שם

תוספות

ידה גופיה מי קניא ליה · וא"ת חצרה נמי לא קניא ליה גופיה אלא פירי וי"ל כיון דקנוי לו לפירא הוי כאילו קנוי לו גוף החצר אבל מעשה ידיה מעלמא קאתו ועוד דחצר קנוי לו בעל כרחה של אשה אבל ידיה אינם קנויים לו על כרחה דיכולה היא לומר איני ניזונית ואיני עושה:

ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח · פירש רש"י לפי שהגט אסור לטלטל למוסרו לה אף על גב דבתוספתא* בפרק משילין תניא אין מגרשין בשבת בשכיב מרע הקילו דלא תפול קמי יבם להכי בפ' משילין (ביצה דף לו:) קתני אין מקדשין ולא קתני אין מגרשין כמו בתוספתא משום דבשכיב מרע שרי לגרש *ולא הוי כמו טול גיטיך מעל גבי קרקע* דכיון שהגט בא מרשות הבעל לרשותה הוי כאילו נתנו לה: **מה** שקנתה אשה קנה בעלה · וא"ת והא אמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נא:) במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ואור"י דהכא איירי בשאלה דלא אלימא כמו מתנה ובמתנה דוקא אמרי' קנתה ואין הבעל אוכל פירות ור"ת מפרש דאע"ג דבמתנה אין הבעל אוכל פירות כיון דאם מכרה ונתנה אינו קיים כדאמרי' בחזקת הבתים (שם) חשיב כאילו הוי דבעל ואינה יכולה לקנות על ידו מה שבתוכו ואין תלוי באכילת פירות ותדע דהא שני לעיל בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ואע"ג דאכתי הבעל אוכל פירות כדאמרי' בהכותב (כתובות דף פג.) אלא הואיל ואם מכרה ונתנה קיים כדתנן בהכותב חשיב ליה חצרה ואור"י דאין ראיה דאיכא לאוקומי בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן כדפי' לעיל וכן צריך לומר בחזקת הבתים (ב"ב מט.) גבי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו כגון שכתב לה ובפירותיהם ואע"ג דלא קאמר ליה גמרא הכי הכא נמי לעיל ועוד דבירושלמי משמע בהדיא דבפירות תליא מילתא דפריך התם גגה וחצרה אינן משועבדים לאיש לאכילת פירות ומשני רבי יוחנן בשם רבי ינאי עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן:

והוא שעומדת בצד ביתה · בפ"ק דבבא מציעא (דף יא:) אמרי' דוקא בגט דחוב הוא לה בעינן שתהא עומדת בצד ביתה ולא במציאה:

פליג רשותא לנפשיה · וקשה לר"י דבפ' המוציא יין (שבת דף פ.) ובחזקת הבתים (ב"ב מ.) גבי המוציא מרשות לרשות אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא רבא אמר אפי' פיסלא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשו' גיטין פירוש ובגיטין חשיב פיסלא רשות בפני עצמו כדאמרינן הכא והשתא דהא פיסלא הוי ממש כרמלית דלא גבוה עשרה ובגבוה שלשה איירי דאי לאו הכי הוי כלבוד וגם מסתמא הוי רחב ארבעה דאם לא כן לא היה דבר חשוב בפני עצמו אם כן מאי קאמר אביי אבל פיסלא לא ויש לומר דיש לחלק בין כרמלית גמור לכרמלית המיטלטלת:

רש"י

אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו · אמילתא אחריתי אמרה רבא: שומעין לו · הואיל והתקנה לצורכו נעשית יכול לומר כלום עשו אלא להנאתי אני אי אפשי בהנאה זו: מאי כגון זו · אהיית אמרה רבא: איני ניזונית · משל בעלי: ואיני עושה · לו מלאכה דכי תקון רבנן מזוני להנאתה תקון זמנין דלא ספקה במעשה ידיה ואחר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה הלכך יכולה לומר אי אפשי: רבא אמר. לעולם בדלא כתב לה דין ודברים ודקשיא לך מה שקנתה אשה קנה בעלה: אטו ידה מי לא קניא ליה לבעל כו' · ולקמיה פריך מאי היא: גיטה וידה באין כאחד · על ידי הגט באה ידה לה עם נתינתו: אמר ליה רבינא לרב אשי רבא · דקשיא ליה לעיל אטו ידה מי לא קניא ליה לבעל: יד אשה קשיא ליה · בתמיה: פהי דקניא ליה למעשה ידיה · אבל גופא מי קני ליה וכיון דגופא לא קני ליה מכי יהב גיטא לידה נפק לה גט מרשותיה ולא משום דגיטה וידה באין כאחד הלכך גבי חצר דקניא ליה היכי מיגרשא: יד דעבד קשיא ליה · שגופו קנוי ומקבל שחרורו בעצמו: למאן דאמר · בהאשה נקנית (קדושין דף כג:) שהעבד קונה עצמו בשטר שיחרור: על ידי עצמו · כלומר בקבלת עצמו: תקף ליה עלמא · והיה ירא פן ימות ותזקק ליבם ואסור לטלטל גט בשבת ולמוסרו לה: לקנייה · הבעל לדוכתא דמחית ביה גיטא לאשה בחזקה דקרקע נקנה בחזקה: ותיחוד ותפתח · תסגור דלת החדר שיקנה לה בשום חזקה: דתנן נעל · דלת או גדר פרצה או פרץ גדר כל שהוא: הרי זו חזקה · לקנות שאין המוכר יכול לחזור בו דהשתא קא יהיב לה חצר וגיטה בתוכו ותנן נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה: אם אמרו בנשואה · שהבעל יזכה בנכסים יאמרו בארוסה והך מילתא דרבא אתמר מקמי ההיא דאמר רבא לעיל גיטה וחצרה באין כאחד דבתר הכי הדר ביה רבא ואמר לא שנא ארוסה ולא שנא נשואה כו' כדמפרש ואזיל: והא אמרה רבא · לעיל ואמאי איכסיף כי פרכה רב עילים להא מילתא: ומשנינן מעיקרא נמי כי אמרה רבא · לההוא תירוצא דלעיל אהאי מעשה אמרה בתר דהדר סברה ואמר דגיטה וידה באין כאחד הכי גרסינן מעיקרא כי אמרה רבא אהאי מעשה אמרה: כמי שבתוך ביתה · כאילו היא בתוך ביתה ומאי היא דבעי' דתיהוי חצרה משתמרת לדעתה כלומר על פיה ועל צוויה לאפוקי הא דאמרי' בפרקין לקמן (דף עח.) נתן גט ביד עבדה ניעור אינו גט דהויא לה חצר המשתמרת שלא לדעתה שהוא משמר עצמו מדעתו: משום ידה אתרבאי · הלכך סמוכה לה בעינן דומיא דידה: נפל בפיסלא · על גבי אתיכת עץ: פליג רשותא לנפשיה · ואינו בטל לגבי חצר ואינה מגורשת ולקמיה פריך היכי דמי: אי · בחצר דידה · דאשה: כי הוי ארבע אמות מאי הוי · הרי שניהם שלה: דאושלה · השאילה המקום · בחצרו לקנות בו גט:

תוספות רי"ד

אשה קנה בעלה פי' שכל נכסי האשה קניין לו לבעל הפירות וכיון שפירות החצר הוא של בעל מה כח יש לאשה באותו חצר שיקנה לה הגט: אמר רב' אטו ידה מי לא קנייה ליה לבעל אלא גיטא וידה באין כאחד הכי נמי גיטא וחצרה באין כאחד א"ל רבינא לרב אשי רב' יד האשה קא קשה ליה נהי דקני ליה למעשה ידיה גופא מי קנייא ליה פי' דוקא מעשה ידיה הן שלו אבל גוף היד אינה שלו שיעשה הבעל בה כל תשמיש שהוא רוצה כ"א מעשה ידיה שהן קצובים כדתנן בכתובות ומה היא עושה לו משקל ה' סלעים וכו' אבל אינו יכול להכריחה לעשות לו יותר מן השיעור או אם רוצה שתעשה לו שמוש קשה בידה כגון להפור בשדהו וכיוצא בו אינו רשאי שאין כל שמוש היד קנוי לו לפיכך הוי גט אבל חצרה כל השמוש שלה הוא של בעל כל זמן שהיא תחתיו ואין האשה רשאית להשתמש בה כלל בלא רשותו והילכך לא יהא גט א"ל רבא יד דעבד קא קשה ליה למ"ד בשטר ע"י עצמו יד עבד כיד רבו דמ"א אלא גיטו וידו באין כא' הכא נמי גיטה וחצרה באין כאחד: (ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו הוה קיימא בחצר איגנדר ואזל גיטא נפל בפסלא פי' בפסל שלו א"ר יוסף חזינן אי הוי ד' אמות על ד' אמות מאי היה א) אלא בחצר דידיה כי לא הוי ד' אמות מאי הוי לא צריכא דאושלא מקום דחד מקום מושלי אינשי שני מקומות לא מושלי אינשי ולא אמרן דלא גבוה י' אבל גבוה י' אע"ג דלא הוי ד' אמות): ההוא ש"מ דכתב גיטא לדביתהו אפניא דמעלי שבתא ולא אספיק למיתביה ניהלה למחר תקף ליה עלמא. פי' והיה ירא פן ימות ותזקק ליבם ואסור לטלטל הגט בשבת ולמוסרו לה: אתי לקמיה דרבא אמר להו ליקנייה לה להאי דוכתא דיתיב בה גיטא ותיתי ותיהוד ותפתח באפיה כי היכי דתתחזיק ביה דתנן נעל גדר פרץ כל שהוא הרי זו חזקה פי' אמר רבא שיקנה הבעל לאשה אותו המקום שהגט מונח שם ע"י חזקה שבקנין אסור להקנות בשבת אלא יאמר לה מקום פלוני יהא שלך במתנה והחזיק בו ותקנה אותו והיא תחזיק ותקנה אותו המקום וכיון שהגט מונח שם הוה ליה כמקנה לה הגט והחצר ביחד ורבא לטעמיה דאמרי' לעיל בהמביא אמר רבא כתב לה גט ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליה קנאתו ומתגרשת בו דגיטו וחצירו באין כאחד · והוא בתוך ביתה אמר עולא והיא שעומדת בתוך ביתה או בתוך חצרה ור' הושעיא אמר אפילו היא בטבריה וחצרה בציפורי היא בציפורי וחצרה בטבריה והא היא בתוך חצרה קתני ה"ק והיא כמו שבתוך חצרה דהויא לה חצר המשתמרת לדעתה והלכתא כעולא דהכי אמר רב אשי בפ' שנים אוחזין האי חצר איתרבי משום יד ולא גריעא משליחות גבי גט דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו גבי מתנה דזכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו כ)

בתוך

א) חסר כאן איזה תיבות · ב) כאן נ"ל ד"ה ההוא גברא דזרק גיטא כו' עד אע"ג דלא הוי ד' אמות

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ט מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ז:

ב מיי' פי"ב מהלכות אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן סט סעיף ד וסימן פ סעיף טו בהג"ה וסי' פא סעיף א בהג"ה:

ג מיי' פ"ה מהלכות גירושין הלכה א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף א:

[ועי' תוס' עירובין עא. ד"ה ומקני ותוס' ב"ב קנז: ד"ה קונין ותוס' ביצה יז. ד"ה מאי טעמא]

ח ד מיי' פ"ה מהלכות עבדים הלכה ג סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף מא:

ט ה מיי' פ"א מהלכות מכירה הלכה ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצב סעיף א:

י ו מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן צב סעיף א וסעיף ג וסעיף ז וסימן סט סעיף ז:

יא ז מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' ב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלט סעיף א ב:

יב ח מיי' פי"ז מהל' אבידה הלכה י:

יג ט מיי' פ"ה מהלכות גירושין הלכה ב ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף א:

יד י כ ל מ מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יא:

גליון הש"ס

גמ' איכסיף לסוף איגלי. עי' לעיל דף כט ע"ב ב"מ דף נז ע"א וע"ז דף כב ע"א: שם והוא שעומדת בצד ביתה · עי' עירובין דף נב ע"ב תוד"ה אשה: תוד"ה ידה כו' וי"ל כיון דקנוי לו לפירי · עיין כתובות דף מז ע"ב תוד"ה זמנין בסה"ד:

שם לוי אבל אית ליה שם לווי אע"ג דלא גבוה עשרה ואע"ג דלא הוי ארבע אמות: אפילו הוא עמה במטה כו': אמר רבא [א]לא שנו אלא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת תניא נמי הכי רבי אליעזר אומר במטה שלו אינה מגורשת במטה שלה מגורשת ובמטה שלה מגורשת כליו של לוקח ברשות מוכר הוא שמעת מינה *כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח לא צריכא [ב]דגבוה עשרה והאיכא מקום כרעי אמקום כרעי לא קפדי אינשי: לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת: אמאי *כליו של לוקח ברשות מוכר הוא *אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שהיתה קלתה תלויה בה וכן אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא כגון שהיתה קלתה תלויה בה ור' שמעון בן לקיש אמר קשורה אע"פ שאינה תלויה רב אדא בר אהבה אמר כגון שהיתה קלתה מונחת לה בין ירכותיה רב משרשיא בר רב דימי אמר כגון שהיה בעלה מוכר קלתות ר' יוחנן אמר מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה אמר רבא מ"ט דר' יוחנן [ג]לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה תניא נמי הכי זרקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה או לתוך כל דבר שהוא כקלתה הרי זו מגורשת כל דבר שהוא כקלתה לאיתויי מאי לאיתויי טסקא דאכלה בה תמרי:

מתני' [ד]אמר לה כנסי שטר חוב זה או שמצאתו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך [ה]נתן בידה והיא ישנה ניעורה קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך:

גמ' כי אמר לה הא גיטיך מאי הוי הוה ליה טלי גיטיך מעל גבי קרקע ואמר רבא *[ו]טלי גיטיך מעל גבי קרקע לא אמר כלום אימא ששלפתו מאחוריו שלפתו נמי הא בעינא ונתן בידה [ז]וליכא לא צריכא *[ח]דערק לה חרציה ושלפתיה תניא נמי הכי אמר לה כנסי שטר חוב זה או ששלפתו מאחוריו קראתו והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך דברי רבי *רבי שמעון בן אלעזר אומר לעולם אינו גט עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך נתנו בידה והיא ישנה ניעורה וקוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך דברי רבי רבי שמעון בן אלעזר אומר עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך וצריכא דאי איתמר בהך קמייתא בההיא קאמר רבי משום דבת איגרושי היא אבל נתן בידה והיא ישנה דלאו בת איגרושי היא אימא מודי ליה לרבי שמעון בן אלעזר ואי איתמר בהא בהא קאמר ר' שמעון בן אלעזר אבל בהך אימא מודי ליה לרבי צריכא *אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו ה"ז גט ניעור אינו גט דהויא ליה חצר המשתמרת שלא לדעתה ישן ומשמרתו הרי זה גט אמאי *חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא ישן שאני *והא*) אמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה *(א)[ט]והלכתא בכפות:

מתני' **)[י]היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת [כ]וכן לענין קדושין [ל]וכן לענין החוב אמר לו בעל חובו זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה זכה *המלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה על מחצה שניהם יחלוקו:

גמ' היכי דמי קרוב לה והיכי דמי קרוב לו אמר רב ארבע אמות שלה זהו קרוב לה ארבע אמות שלו זהו קרוב לו היכי דמי מחצה על מחצה אמר ר' שמואל בר רב יצחק כגון שהיו שניהן עומדין בארבע אמות [מ]וליחזי הי מינייהו קדים וכי תימא דאתו תרווייהו בהדי הדדי *והא אי אפשר לצמצם אלא אמר רב כהנא הכא בח' אמות מצומצמות עסקינן

וגט

*) לעיל כח. ב"ק יב. ב"מ ט: **) יבמות לח.

רש"י

שם לוי · שלהו פיסלא מיקרו ולאו הוי להאי שם לעצמו הוה ליה חשוב ולא בטיל: אבל במטה שלה · אע"פ שבתוך ביתו מגורשת וקא סלקא דעתין טעמא משום דקסבר כליו של לוקח ברשות מוכר קונה חפץ הנתון לתוכו לבעליו ופלוגתא היא בב"ב (פה:): דגבוה י' · דהוי רשותא לנפשיה ולא חשיב ההוא אוירא רשות מוכר לבטל את רשות הכלי: והא איכא מקום כרעי · שמונחים לארץ: ה"ג אמקום כרעי לא קפדי אינשי · הואיל וגבוה מן הארץ עשרה שנוחה להשתמש תחתיה: קשורה אע"פ שאינה תלויה · אלא נגררת בקרקע וקשור בה ולא גרסי' תלויה אע"פ שאינה קשורה: בין ירכותיה · ואע"פ שמונח בקרקע אין אדם מקפיד על כל מקום מושב אשתו ועד עכשיו היה אותו מקום קנוי לה: מוכר קלתות · לכך אינו מקפיד על מקומה שיש לו בית לכך: תניא נמי הכי · דמשום דאינו מקפיד הוא מדקתני או בכל דבר שהוא כקלתה שמיוחד לתשמישה תמיד שהמכניס אשתו לתוך ביתו על מנת להיות כלי תשמישיה קטנים עמה הוא מכניסה: טסקא · טסק"א בלע"ז: **מתני'** עד שיאמר לה הא גיטיך · ואפי' לאחר שבא לידה אומר לה כן ודיו: קוראה והרי הוא גיטה · כשהיא קוראה בו רואה שהוא גיטה: **גמ'** טלי גיטיך מעל גבי קרקע לא אמר כלום · דבעינן ונתן: שלפתו · שהיה תחוב בין חגורו למתניו ושלפתו משם: דעריק לה חרציה · עקם למתניו להקריב לה הגט: שלפתו · גרס בברייתא: לעולם אינו גט · הואיל ובא לידה שלא בהכשר עד שיטלנו כו': דבת איגרושי היא · שהרי ניעורה ולא מיחסרא אלא אמירת הי גיטך הלכך כי אמר לה בתר הכי שפיר דמי · שקבלתה הוגנת: הרי זה גט · דהוי חצרה המשתמרת לדעתה הואיל והוא ישן אינו משתמר אלא על ידה: ניעור אינו גט · שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו והויא לה חצרה המשתמרת שלא לדעתה: חצר מהלכת לא קנה · רבא גופיה אמרה בשנים אוחזין בטלית*: כל שאילו מהלך כו' · רבא נמי אמרה התם היה מהלך בספינה וקפצו דגים לתוך הספינה כו': בכפות · שאינו ראוי להלך בההוא קאמר רבא דהוי גט: **מתני'** קרוב לה · מפרש בגמ': אמר לו · מלוה ללוה: זרוק לי חובי · ברה"ר: וזרקו לו · ואבד: **גמ'** ד' אמות שלו · שאין בית לגט ד' אמות דאמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף י.) דד' אמות של אדם קונות לו: כגון שהיו שניהם עומדים בד' אמות · לגט זו מכאן וזה מכאן שכל הגט מונח בתוך ארבע אמות שלו ובתוך ארבע אמות שלה ולא גרסינן מצומצמות: וליחזי הי מינייהו קדים · לבא במעמדו אם קדם הוא לבא זכה בכל ארבע אמות ואם קדמה היא לבא זכתה בכל ד' אמות הסמוכות לה ושוב לא נכנסה זכותו לתוכו: א"א לצמצם · שלא יקדים האחר: מצומצמות · שהיו שניהם עומדים בח' אמות מצומצמות לא פחות ולא יותר יש בין שניהם:

תוספות

אמקום כרעי לא קפדי אינשי · לכל הפחות באשתו וכן באויר המטה: כגון שקלתה תלויה בה · וא"ת ותיפשוט איפכא מדמתרצי כל הני אמוראי ובהמוכר את הספינה (ב"ב דף פה:) רוצה לפשוט מדברי אמוראי ואינו יכול ויש לומר דהכא לכולהו מספקא להו אלא דדחו למתני' דלא נפשוט מינה א"נ אפי' בעלמא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה הכא לענין גט דלרחוקה קאתי לא קנה: מקום חיקה קנוי לה · וא"ת פשיטא דהא חיקה הוי ממש בידה ואומר ר"י דר' יוחנן קשורה ותלויה בעי ומיירי כשבגדיה נגררין בארץ והשתא אי לאו טעמא דמקום חיקה קנוי לה לא הוי מהני מידי כיון דאינה קשורה ותלויה: אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך · ר"י היה מצריך לנותן גט לאשתו לומר הי גיטיך וגם הרי את מותרת לכל אדם כדמשמע בהמגרש (לקמן דף פה:) שהיו רגילים לומר ג"כ ודן ומיהו קשה דבהניזקין (לעיל דף נה.) משמע דאפילו לא אמר כשר גבי מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא דשמע אמר לעדים ראו גט זה וכו' וי"ל דהתם נמי אחר כך יגידו לה העדים שהיא מגורשת אף על פי דהאשה מתגרשת בעל כרחה מכל מקום צריך לומר לה הי גיטיך והרי את מותרת לכל אדם שתדע שהיא מגורשת ולא תהא חוזרת דבעינן שיהא משלחה ואינה חוזרת*:

רבי

עין משפט נר מצוה

טו א ב ג מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלט ספי' י:

טז ד מיי' פ"א שם הלכה ט סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קלו סעיף א וסימן קלח סעיף ד:

יז ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סימן קלח סעיף ג:

יח ו ז ח מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף א:

יט ט מיי' פ"ה שם הל' יז סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קלט סעיף טו וסעיף יז:

כ י טוש"ע שם סעיף יג:

כא כ מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה כב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן ל סעיף ה:

כב ל מיי' פט"ז מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קכ סעיף א:

[יבמות קיג:]

כג מ מיי' פ"ה מהל' גירושין הלכה יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלט סעיף יד ועיין במ"מ ובכ"מ:

תוספות רי"ד

בתוך ביתו או בתוך חצרו אפילו עמה במטה וכו' אמר רבא ל"ש אלא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת תניא נמי הכי ר' אליעזר אומר במטה שלה מגורשת ש"מ כלי של לוקח ברשות מוכר קני פי' ופלוגתא היא בפ' המוכר את הספינה וא"כ תקשה מהכא למ"ד לא קנה לא צריכא במטה דגבוהה עשרה פי' דהוי רשותא לנפשיה ולא חשיב ההוא אוירא רשות מוכר לבטל את הכלי: והא איכא מקום כרעיים פי' כרעי המטה שהן מונחים בבית הבעל אמקום כרעים לא קפדי אינשי שהואיל והיא גבוהה י' נוח להשתמש תחתיה: לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת קלתה כליו של לוקח ברשות מוכר הוא א"ר יוחנן מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה אמר רבא מ"ט דר' יוחנן לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה: מתני' אמר לה כנסי שט"ח זה או שמצאתו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הרי זה גיטך נתן בידה והיא ישנה ונתעוררה קוראה והרי היא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הרי זה גיטך: או שמצאתו מאחוריו וכי אמר לה הרי הוא גיטך מאי הוי טלי גיטך מעל גבי קרקע הוא ואמר רבא טלי גיטך מע"ג קרקע לא אמר כלום דבעינן ונתן בידה וליכא והכא נמי לא איתי יהיב לה אימא שלפתו מאחוריו ואכתי הא בעינן ונתן בידה וליכא לא צריכא דעייק לה חרציה ושלפתיה ועקימת מתניו שעיקם לה חשיבה נתינה תניא נמי הכי אמר לה כנסי ש"ח או ששלפתו מאחוריו קוראה והרי היא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הרי הוא גיטך דברי ר' ר"ש בן אלעזר אומר אינו גט עד שיטלנו ממנה ויחזיר ויתננו לה ויאמר לה הרי זה גיטך וקי"ל הלכה כרבי מחברו וכ"ש דהיא סתם מתני' ומחלוקת דברייתא דהלכה כסתם ודוקא בכנסי שט"ח זה ונתן בידתה) והיא ישנה שהבעל נותנו לה לשם גירושין והיא לא הרגישה בדבר ואילו היה מודיע לעדים קודם לכך שלשם גירושין הוא נותנו לה אע"פ שאמר לאשה כנסי שט"ח זה היתה מגורשת כדילפינן מעדותו של ר' יוחנן בן גודגודא דלא בעינן דעת אשה בגט אלא כיון שלא הודיע לעדים) אלא אמר לה עכשיו הרי זה גיטך וכן כשנתן בידה והיא ישנה יש כאן נתינה אלא מפני שאינה יכולה לשומרו אומר לה כשניעורה הרי זה גיטך ודי לו אבל אילו נתנו לה מתחלת לשם פקדון נתינה זו אינה כלום ולא די שיחזיר ויאמר לה הרי זה גיטך ומפני זה (עשה) [תנא] התנא זה (הסבוב) אמר לה כנסי שט"ח זה (ול"ש) [ולא תנא] הנותן גט לאשתו לשומרו ואח"כ אמר לה הרי זה גיטך מגורשת שאילו היה כן היה צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לשם גירושין: אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו ה"ז גט נעור ומשמרתו אינו גט דהוה לה חצר המשתמרת שלא לדעתה ישן ומשמרתו הרי זה גט אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכ"ת ישן שאני האמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות: מתני' היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת וכן לענין קדושין ולענין החוב אמר לו זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה זכה הלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה על מחצה שניהם יחלוקו היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נשרף או נמחק הרי זו מגורשת

היכי

א) נראה דצ"ל לא כשהיא ישנה . ב) נראה דצ"ל אלא כיון שלא הודיע לעדים לכן צריך שיאמר לה עכשיו הרי זה גיטך וכו'.

[לקמן עט:]

ב"ב פה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' והלכתא בכפות נ"ב עי' לעיל בפ' שני בדף כא.

[לעיל כד.]

[נ"ל דעייק ערוך ערך עלף ב ובערך עוק כתב בפי' ר"ח כתב דאדיק וכו' וכתב המוסיף דעדיק כתוב בנוסחא דידן עכ"ל ובכת"י איתא דעייק]

[ב"מ ט:]

קדושין מד:

[לעיל כא. וש"נ]

ש"א הא כל כו'

ש"א אלא בכפות

[במשנה שבמשניות אית' הלוה וכ"ה בר"ף ואלפס אבל בכה"ג איתא המלוה]

[בכורות יז. ופי' תוספות עירובין כ: ד"ה וספק ותוס' סוכה ט: ד"ה פרון ותוספות בכורות יז: ד"ה אפשר ותוספות חולין כח: ד"ה לפי]

תורה אור

וגט יוצא מארבע אמות שלו לד' אמות שלה והא אגיד גביה אלא *רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בשתי כיתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה רבי יוחנן אומר קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה וקרוב לו שנינו אפילו מאה אמה היכי דמי מחצה על מחצה אמר רב שמן בר אבא לדידי מיפרשא לה מיניה דרבי יוחנן הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב לו היא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו זהו קרוב לה שניהם יכולין לשומרו שניהם אין יכולין זהו מחצה על מחצה אמרוה רבנן קמיה דרבי יוחנן משמיה דרבי יונתן הכי אמר *ידעין חברין בבלאי לפרושי כי האי טעמא תניא נמי הכי רבי אליעזר אומר *כל שהוא קרוב לה מלו ובא כלב ונטלו אינה מגורשת כל היכי תינטריה ותיזיל אלא לאו ה"ק כל שקרוב לה מלו ואילו בא כלב ונטלו והוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו אינה מגורשת אמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא הכי ואצרכוה חליצה: וכן לענין קדושין: אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן לגיטין אמרו ולא לדבר אחר איתיביה רבי אבא לר' אסי וכן לענין קדושין שאני התם *דכתי' °ויצאה והיתה איתיביה וכן לענין החוב זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה זכה *הלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה על מחצה שניהם יחלוקו הכא במאי עסקינן דאמר ליה זרוק לי חובי ותיפטר אי הכי מאי למימרא לא צריכא דאמר ליה זרוק לי חובי בתורת גיטין ואכתי מאי למימרא מהו דתימא מצי אמר ליה משטה אני בך קמ"ל *אמר רב חסדא גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת מאי טעמא בעינן כריתות וליכא אמר רב יהודה היתה ידה עשויה כקטפרס וזרקו לה אף על פי שהגיע גט לידה אינה מגורשת אמאי הא כי נפיל בארבע אמות דידה קא נפיל בדלא נח ותיגרש מאוירא דארבע אמות תפשוט דבעי רבי אלעזר ארבע אמות שאמרו יש להן אויר או אין להן אויר תפשוט דאין להן אויר הכא במאי עסקינן בעומדת על גב הנהר דמעיקרא לאיבוד קאי:

מתני'

דברים כד

וגט יוצא · מאחר לאלו מקלתו בד' אמות שלה ומקלתו בד' אמות שלו: והא אגיד גביה · עדיין הגט ברשותו קלת ואכן ונתן בידה בעינן עד שיהא כולו ברשותה: אמרוה קמיה דר' יוחנן · להאי פירושא דמתני': משמיה דר' יונתן הכי · כדפרשה ר' יוחנן ביכולין לשומרו · רבי יונתן מבבל הוה ועלה לארץ ישראל: תניא נמי הכי · דקורבה דמתני' שמירה היא: כל שקרוב לה מלו · השתא משמע אע"פ שקרוב לה יותר ממנו ובא כלב ונטלו אינה מגורשת וקשיא לן בה אמאי אינה מגורשת מכי אתא לקורבה דידה איגרשה לה ומאי איכפת לן אם נטלו כלב: כל היכי תנטריה ותיזיל · וכי כל הימים צריכה לשומרו: אלא לאו הכי קאמר · אע"פ שקרוב לה מלו אם יש הפסק נהר או גבשושית בינה לגט שאילו היה בא כלב ונטלו אינה יכולה לשומרו הימנו אבל הוא יכול לשומרו אינה מגורשת: כדי שתשוח ותטלנו · הוא דהויא קורבה דמתני' ואפ"ה את לא תעביד עובדא להתירה לינשא: עד דמטי גט לידה · גזירה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב: הוה עובדא · שזרקו קרוב לה ומת ואצרכוה חליצה: לגיטין אמרו · דמשום קורבה מגורשת: ולא לדבר אחר · כגון אם זרק לו חוב קרוב לו ואבד דגט הוא דבעל כרחה קנויה לה הלכך לאתר הוי גיטא אבל בעלמא לא: ותיפטר · דהא פטריה אבל זרוק לי חובי סתמא זרוק ושומרו קאמר: ומשיחה · חוט שהגט קשור בו ליל"ל בלע"ז: גט בידה · שנתנו לה וראש המשיחה עדיין בידו: כקטפרס · מדרון ראשי אצבעותיה מטין לקרקע שלא פשטה ידה זקופה כדרך פושטי יד: ופרכינן והא כי נפיל לד' אמות דידה נפיל · ומה לי אי אוידה ראויה לקבל בפשיטתה: בדלא נח · לארץ אלא כשנפל מתוך ידה נשרף וקבלה שבא לידה לאו קבלה היא: ופריך וכי לא נח מאי הוי מכי מטא לתוך ארבע אמות שלה תיגרש מאויריהן ומדקאמר אינה מגורשת פשוט דאין להן אויר והיא בעיא דרבי אלעזר: על גב הנהר · דאויר שאינו ראוי לנוח לא קני:

רבי יוחנן אמר קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה · וקשה דבפ"ק דב"מ (דף י:) קא"ר יוחנן דקטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות וקאמר התם דיליף מציאה מגט משמע דבגט לרבי יוחנן אינה מגורשת אלא תוך ד' אמות והכא קאמר אפילו מאה אמה וי"ל דבד' אמות שלה אפילו יכול לשמור כמוה מגורשת וחוץ לארבע אמות צריך שתהא היא יכולה לשומרו ולא הוא ועוד קשה דרב אשי אית ליה התם דברה"ר לא תקנו ארבע אמות והכא תנן היתה עומדת ברה"ר קרוב לה מגורשת וי"ל דהתם באין יכול לשומרו והכא ביכולה לשומרו א"נ י"ל דהכא לאו דוקא נקט רה"ר אלא בסמטא או בצדי רה"ר:

*והא א"א לצמצם · וא"ת וליפני כגון דלא ידעינן הי מינייהו קדים ולכך הוי ספיקא וי"ל דלישנא דמחצה על מחצה לא משמע הכי ולכך מוקי לה בשתי כיתי עדים כו' וא"ת ונימא אוקי תרי בהדי תרי ואוקי איתתא בחזקת אשת איש ולא תהא מגורשת כלל וי"ל כיון דספיקא דרבנן היא כדאמרינן בפ' ארבעה אחין (יבמות דף לא.) נתנו לה דין מגורשת ואינה מגורשת:

*שניהם אין יכולים זה הוא מחצה על מחצה · פי' אין יכולין לשומרו כל אחד לבדו אלא שניהם יחד אבל אם אין יכולין לשומרו כלל פשיטא דאינה מגורשת כלל כל עיקר:

ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גט לידה · והיינו דוקא ברה"ר אבל בחצרה אין צריך שיגיע לידה כדאמר לעיל תיזיל איהי ותחוד ותפתח ומיהו בערוך בערך גט כתב קבלנו מרבותינו אפי' זרקו לה בתוך חצרה לא משתריא לעלמא עד דמטא גיטא לידה ומייתי מהא דאמר בירושלמי המחמיר שבכולן עד שיגענו לידה ואינה ראיה דהיכא למימר דמיירי ברה"ר דבהדיא מסיק לה *אקרוב לו וקרוב לה ומסתמא לא אתא לאפוקי חצרה:

לגיטין אמרו ולא לדבר אחר · פי' בקונטר' משום דבגט נתינה בעל כרחה הויא נתינה והקשה ר"י לר' יהודה דלדבר אחר נמי אמרו לעיל במי שאחזו (דף עה.) דנתינה בעל כרחו הויא נתינה והשיב דבדבר אחר אשכחן דוכתא דלא הויא נתינה כגון *הלוהו בישוב לא יחזיר לו במדבר אבל בגט בכל מקום הויא נתינה: אי הכי מאי למימרא · וא"ת אדרבה תקשי ליה אמאי קרוב ללוה חייב לוה כיון דאמר זרוק חובי ותפטר קרוב ללוה נמי ליפטר וי"ל דמיירי מסתמא דמפרש לו שיזרוק לו למקום שיוכל לשומרו הוא:

*מחצה על מחצה שניהם יחלוקו · הכא לא שייך לומר המוציא מחבירו עליו הראיה דאין כאן ספק: אם יכול לנתקו ולהביאו כו' · נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט בידה קפלה ידה דא"כ אפילו אין יכול להביאו אצלו אינה מגורשת כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו ומה שקופלת ידה אח"כ זה אינו עושה הבעל אלא היא והוה ליה כמו טלי גיטיך מעל גבי קרקע והוי גט אלא נראה לר"י דמיירי שכבר היתה ידה קפולה והוא תחב הגט לתוך ידה ואם תחב כל כך בחוזק עד שאינו יכול להביאו אצלו הויא מגורשת ור"ת מפרש דבידה פתוחה איירי שפיר ואם אינו יכול להביאו אצלו היינו כשהגט כבד ואם ימשוך אצלו תינתק המשיחה וצריך ליזהר שתהא יד האשה פתוחה עד שיגיע כל הגט בידה דאם תקפוץ ידה בעוד שהבעל אוחז בראש הגט בידו לא הוי גט דהוי כמו גט בידה ומשיחה בידו ונראה דכשר דלא גרע מערק לה חרליה ושלפתו דהוי גט אע"ג דביד הבעל להדק מתניו שלא תטול והמחמיר תבא עליו ברכה: והא בארבע אמות דידה קא נפיל · הוה מצי לשנויי דמיירי שהאשה עומדת בחצר דידיה דלית לה ארבע אמות או ברה"ר *לרב אשי דפ"ק דב"מ (דף י:):

ותתגרש מאוירא דארבע אמות · וא"ת והא לא מינטר כדאמרינן בסמוך באויר גג וי"ל דאויר ארבע אמות חשיב ליה מינטר ועומדת על ראש הגג מיירי אפילו חוץ לארבע אמות ולהכי פריך והא לא מינטר ור"י אומר דרבי אלעזר גופיה מספקא ליה אם מה שתיקנו חכמים ארבע אמות תיקנו גם באויר ואע"ג דלא מינטר עשאוהו כמינטר כמו שעשו ארבע אמות רשותו ואע"פ שאינה רשותו:

היתה

כד א מיי' פ"ה מהל' גירושין הלכה יד וכ"ד מהלכות זכיות הל' כב סמג עשין מט ג טור ש"ע אה"ע סימן ל סעיף ה וסימן קל"ט סעיף יג

כה ב מיי' פ"ה מהל' גירושין הלכה יג סמג עשין נ טור ש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יג:

כו ג ד ה מיי' פט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קכ סעיף א:

שייך לע"א

כז ו מיי' פ"ה מהלכות גירושין הלכה טז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף כ:

כח ז ח מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע שם סימן קלט סעיף טו:

עיין ברש"ל

[?] קרוב כג"נ

[יבמות נא.]

[פסחים פה: חולין מב. זבחים לו:]

[תוספתא פ"ז]

[ברכות לו. וש"נ ועיין פירושו של מלת שיננא בחגיגה טו: על גליון]

[קדושין ס. וש"נ]

[אולי צ"ל המלוה כדאי' במשנה עמוד א']

ב"מ י.

שייך לעיל ע"א במתני'

צ"ל לרב ששת [?]

תוספות רי"ד

היכי דמי קרוב לו והיכי דמי קרוב לה אמר רבא ד' אמות שלה הוא קרוב לה ד' אמות שלו הוא קרוב לו' היכי דמי מחצה על מחצה ואסיק הכא בשתי כתי עדים עסקינן אחת אומר' קרוב לה ואחת אומרת קרוב לו ור' יוחנן אמר קרוב לה שנינו אפילו ק' אמה קרוב לו שנינו אפי' ק' אמה ה"ד מחצה על מחצה הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זה הוא קרוב לו היא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו זהו קרוב לה שניהם יכולין לשמרו שניהם אינן יכולין לשמרו זהו מחצה על מחצה א"ל רב שמואל לרב יהודה שיננא איזהו קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואצרכוה חליצה פי' הוה עובדא שזרק הגט קרוב לה ולא מטיא גיטא לידה ומת וצריכוה חליצה' כתב ר"ח ז"ל ואנו קבלנו מרבותינו אפילו זרקו לה בחצרה לא משתריא לעלמא עד דמטי גיטא לידה דגרסי' בתלמוד א"י המחוור מכ"ן; עד שיתנו לה · ואינו נראה לי דהאי דאמר שמואל ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה דוקא כשזרקו לה ברה"ר שאין לאשה זכות בו אבל כשזרקו לה בתוך חצרה יש לגמגם בדבר שלא יהיה גט והלכך אע"ג דלא מטי גיטא לידה הויא מגורשת וחצרה קני לה: א"ר אסי א"ר יוחנן לגיטין אמרו ולא לדבר אחר פי' שאין ד' אמות קונות אלא לענין גיטין ולא לדבר אחר עד שיגיע לידו איתיביה ר' אבא לר' אסי וכן לענין קדושין שאני התם דכתיב ויצאה והיתה איתיביה וכן לענין החוב אמר לו (צריך) זרוק וכו' הכא במאי עסקינן דאמר לו זרוק לי חובי בתורת גיטין והפטר אי הכי מאי למימרא מהו דתימא מצי אמר משטה אני בך קמ"ל פי' קנין הגט אינו דומה לשאר הקנין דעלמא דקנין דעלמא אין אדם יכול להקנות לחבירו בעל כרחו והגט אדם מקנהו לאשתו בעל כרחה א"כ טעם החצר דרבי ליה רחמנא לא בעבור קנין הואא) אלא שהרי היא עצובה בו ואינה חפצה לקנותו וחצרה קונה לה ומתגרשת אלא טעם הדבר הוא מפני שהוא משתמר לדעתה א"כ בכל מקום שהוא משתמר לדעתה היא מגורשת משא"כ בשאר קנינים דעלמא מטעם הכי א"ר יוחנן לגיטין אמרו ולא לדבר אחר ובשנים אוחזין אמרינן דדוקא בסימטא שהוא רה"י ד' אמות של אדם קונות לו לענין מציאה כי הכי דלא ליתי לאינצויי אבל ברה"ר לא ודוקא מציאה אבל לענין מקח וממכר לא ודוקא משיכה קונה בסימטא ולא ד' אמות ולענין זריקת החוב נמי לא קנה שיפטר הלוה עד דמטי ליה לידיה דמלוה ולא ד' אמותיו · גרס' התם אמר ר"ל משום אבא כהן ברדלי ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום מ"ט תקינו ליה רבנן דלא ליתו לאינצויי וקפריש גאון בכל מקום דאמרינן לאו כל מקום ממש אלא בשדה בעלמא אי נמי בסימטא אי נמי בצידי רה"ר דלא דחיקו בהו רבים אבל ברה"ר דדחיקו רבים אי נמי בשדה חבירו לא קני ליה ד' אמות דידיה: אמר רב חסדא גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת מאי טעמא בעינן כריתות וליכא: אמר רבא היתה ידה עשויה כקטפרס וזרקו לה אינה מגורשת פי' היתה ידה משופעת שאינה יכולה לקבל גיטה: ולקנייה בד' אמות דידה' דלא נח כגון ששרפתו (כלתה) קודם

שנח

א) נראה דצ"ל לא בעבור קנין הוא בהרי היא עצובה וכו' ואין חצירה קונה לה ואעפ"כ היא מתגרשת וכו' .

מתני' *היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת ב הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת: גמ' והא לא מינטר אמר רב יהודה אמר שמואל ג בגג שיש לו מעקה עסקינן עולא בר מנשיא משמיה דאבימי אמר ד הכא בפחות משלשה סמוך לגג עסקינן דכל פחות משלשה סמוך לגג כגג דמי: הוא מלמעלה: והא לא מינטר א"ר יהודה אמר שמואל ה כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות וכן אמר רבי אלעזר א"ר אושעיא כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות וכן אמר עולא א"ר יוחנן כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות א"ל ר' אבא לעולא כמאן כרבי דאמר *קלוטה כמי שהונחה דמיא א"ל אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא קא מינטר וכן אמר ר' אסי א"ר יוחנן כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות א"ל רבי זירא לר' אסי כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא א"ל אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא קא מינטר: נמחק: א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו ו אלא שנמחק דרך ירידה אבל נמחק דרך עלייה לא מאי טעמא מעיקרא לא למינח קאי: נשרף: אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה לא שנו ז אלא שקדם גט לדליקה אבל קדמה דליקה לגט לא מ"ט מעיקרא לשריפה קאזיל אמר רב חסדא רשויות חלוקות בגיטין א"ל רמי בר חמא לרבא מנא ליה לסבא הא א"ל מתני' היא היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע גט לאויר הגג הרי זו מגורשת במאי עסקינן אילימא בגג דידה וחצר דידה למה לי אויר הגג אלא בגג דידיה וחצר דידיה כי הגיע לאויר הגג מאי הוי אלא פשיטא ח בגג דידה וחצר דידיה אימא סיפא הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת ואי בגג דידה וחצר דידיה אמאי מגורשת ט אלא בגג דידיה וחצר דידה רישא בגג דידה וחצר דידיה סיפא בגג דידיה וחצר דידה אלא לאו *דאושלה מקום דחד מקום מושלי אינשי תרי מקומות לא מושלי אינשי א"ל מידי איריא דלמא הא כדאיתא והא כדאיתא רישא בגג דידה וחצר דידיה סיפא בגג דידיה וחצר דידה אמר רבא שלש מדות בגיטין הא דאמר רבי קלוטה כמי שהונחה ופליגי רבנן עליה הני מילי לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא מינטר והא *דאמר רב חסדא י נעץ קנה ברשות היחיד ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב לפי שרשות היחיד עולה עד לרקיע הני מילי לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא ל והא לא מינטר

והא

*) [ועי' תוספות שבת ה. ד"ה לא וב"ק ע: ד"ה כמאן]

גמ' והא לא מינטר · אויר הגג דאתי זיקא ושדי ליה מקמי דלינח וכי לא שדיה זיקא ואירע לו דבר אחר שבא כלב וקלטו או גשמים מחקוהו אמאי קתני מגורשת מן האויר הא בעינן אויר שסופו לנוח: בפחות מג' ט' · אויר דמתני' בהכי עסקינן דהוי כמאן דנח והלכך קנאתו בהנחתו דכיון דהגג גבוה י' הוא הויא לה חצר המשתמרת לכל דנייח בגויה: והא לא מינטר · דקס"ד שהגג גבוה מחומת החצר והיכי קתני כיון שילא מרשות הגג מגורשת הא אין סופו לנוח אפילו לא באת דליקה דאתי זיקא ודחי ליה חוץ למחילות: שהיו מחילות התחתונות · של חצר: עודפות · על מעקה של גג דכי נפיק מגג מטא לאויר מחילות חצר ומשום הכי בעינן עודפות דהאי דקאי בתוך מחילות מעקת הגג וזרקו כלפי מעלה כדי שיעבור את המעקה יפול לחצר: קלוטה · בתוך האויר: כמי שהונחה · לארץ דתניא הזורק בשבת מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב וחכמים פוטרים: וא"ל רבי זירא לרבי אסי כו' · גרסי' בה כדשני עולא אפילו תימא רבנן כו': דרך ירידה · כשזרקו כלפי מעלה כדי להעבירו את המעקה לא נמחק עד שהגיע לחזור ולירד: אבל נמחק דרך עלייה · אע"פ שילא מאויר הגג לאויר חצר ומחילות התחתונות עודפות: אינה מגורשת · דדרך סילוקו לא מיקרי נתינה אלא דרך הנחתו לבא לרשותה: שקדם גט לדליקה · שקדמה זריקת הגט בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר: רשויות חלוקות לגיטין · אם השאילה הבעל מקום בחצירו לקבלת גיטה לא השאילה גגו או ביתו ולא אמרינן לא קפיד דהרי מקומות לא מושלי משום דמייתי עלה ראיה ממתני' נקט לה הכא: הא כדאיתא והא כדאיתא · רישא בגג דידה וחצר דידיה ובעינן אויר הגג: סיפא בגג דידיה וחצר דידה · מיגרשא באויר חצר אבל אי תרווייהו דידיה ואושלה מקום אימא נך דלא קפיד: שלש מדות בגיטין · חלוקות מדין שאר איסורין: הני מילי · דפליגי רבנן: והא דאמר רב חסדא נעץ קנה · בחצר גבוה ממחילות החצר: וזרק · מרה"ר: ונח על גביו חייב · דהויא לה הנחה ברה"י שאויר רה"י עולה עד לרקיע אע"ג דאויר רשות הרבים אינו למעלה מעשרה כדאמרי' במס' שבת (דף ז: ח.): הני מילי · דהוי כמונח לארץ לענין שבת: אבל · אם היה חצר של אשה וקנה נעוץ גבוה מן המחילות אינה מגורשת שאין סופו לנוח לארץ דרמי ליה זיקא חוץ למחילות וטעמא דגיטא משום חצר המשתמרת הוא דומיא דידה והא לא מינטר:

והא

היתה עומדת בראש הגג · לרבי אושעיא דאמר לעיל אפילו היא בטבריא וחצרה בציפורי האי עומדת הייט כמי שעומדת כלומר כגון שמשתמרת כדמשני לעיל שעומדת בתוך ביתה או בתוך חצרה אי נמי נקט עומדת לאשמועינן דבגג דידה מיירי שעומדת ברשותה כדמוקי לה בגמרא:

כגון שהיו מחילות התחתונות עודפו' על העליונות · דמיד שילא מרשות גג נכנס לרשות חצר וא"ת ומה מועיל דעודפות מ"מ כשזרקו מעל המעקה לא מנטר כנגד הגג וי"ל דכיון דשלש מחילות עודפות חשיב משתמר ואין לחוש למחילה רביעית אי נמי כשהגג קצר וחצר רחב הרבה ועודפות המחילות גם רביעית מצד זה ומצד זה וכנגד המעקה א"נ כי אם פתח בעלמא אי נמי כשהגג עומד באמצע החצר ולא מן הצד ומחילות החצר מוקפות לו מכל צד וא"ת דאמרינן במרובה (ב"ק דף ע:) באומר זרוק גניבתך לחצרי ותיקני לי חצרי גניבתך דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד והיכי באין כאחד והא לענין שבת מיחייב אפילו למעלה מן המחילות עד שלא נכנס עדיין תוך המחילות דרה"י עולה עד לרקיע ולענין קנין עד דמטי לתוך המחילות וי"ל דמיירי כשזורק דרך פתח ולא מעל המחילות: במאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא · תימה דנקט רבי דלא איירי אלא ברשות היחיד מקורה משום דביתא כמאן דמליא דמיא כדאמרינן בריש שבת (דף ה.) ודר"ע הוה ליה למינקט דאית ליה קלוטה כמי שהונחה דמיא אפילו ברה"ר ונראה דהשתא סלקא דעתין דטעמא דרבי לאו משום קירוי אלא משום מחילה אית ליה דכמאן דמליא דמיא והכי קאמר כמאן כרבי דכר"ע לא מיתוקמא מדמדכרת מחילות החיצונות עודפות ולר"ע אית ליה דכמי שהונחה דמיא אפילו ברה"ר אלא ודאי כרבי מוקמת לה ומשני אפילו תימא רבנן כו' ולפי זה יכול להיות טעמא דרבי משום קירוי כדאמרינן בשבת*):

דרך עלייה אינה מגורשת מ"ט מעיקרא לא למינח קאי · ולא דמי להא דבעי רבא בפ"ק דב"מ (דף יב.) זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחרת מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא הכא דבדרך עלייה אין דומה כל כך שיהא עומד לנוח אי נמי התם בבית מקורה דומה יותר עומד לנוח:

והא

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ה מהל' גירושין הל' ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלט סעיף ד:

ל ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ו:

לא ג ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' ד:

לב ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

לג ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

לד ט מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ו:

לה י מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה יז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שמה סעיף ס:

לו כ מיי' פ"ה מהלכות גירושין הלכה ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלט סעיף ז:

תוספות רי"ד

שנח בקרקע: היתה עומדת על ראש הגג וכו' והא לא מינטר פי' א)דאפילו דיקא ואפרת ליה לבראי ואמאי קתני כיון שהגיע לאויר הגג ואע"ג דלא נח אם נשרף או נמחק היא מגורשת אמר רב יהודה אמר שמואל בגג שיש לו מעקה עסקינן עולא בר מנשה משמיה דאבימי אמר הכא בפחות מג' סמוך לגג עסקינן וכל פחות מג' סמוך לגג כגג דמי: הוא מלמעלה כו' פי' רישא בגג דידה וחצר דידיה סיפא בגג דידיה וחצר דידה: והא לא מינטר פירוש דקס"ד שהגג גבוה מחומות החצר דאתי זיקא ושדי ליה לבראי והיכי תני כיון שיצא מרשות הגג ונמחק נשרף קודם שינוח באויר החצר הרי זו מגורשת אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות וכי נפיק מאויר הגג מיד מגיע לתוך מחיצות החצר:

א) נ"ל פי' דאתי זיקא ושדי ליה לבראי וכו'·

[ערובין ?. ג"ק ע:]

[גיטין פ:]

שבת ז. ע"ש

לז א מיי' פ"ה מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעי' יב:

לח ב ג מיי' שם הלכה ו ז טוש"ע שם סעיף ט:

לט ד ה ו מיי' שם פ"ג הלכה ה סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קמח סעיף א:

והא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגגו של חבירו שכשם שדיורין חלוקין מלמטה כך דיורין חלוקין מלמעלה הני מילי לענין שבת [א]אבל לענין גט משום קפידא הוא וכולי האי לא קפדי אינשי *אמר אביי [ב]שתי חצרות זו לפנים מזו פנימית שלה וחיצונה שלו ומחיצות החיצונות עודפות על הפנימיות וזרקו לה כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונה הרי זו מגורשת מאי טעמא פנימית גופה במחיצות החיצונה קא מינטרה מה שאין כן בקופות שתי קופות זו בתוך זו פנימית שלה וחיצונה שלו וזרקו לה אפילו הגיע לאויר פנימית אינה מגורשת מאי טעמא דהא לא נח [ג]וכי נח מאי הוי *כליו של לוקח ברשות מוכר הוא הכא במאי עסקינן בקופה שאין לה שוליים: **מתני'** *ב"ש אומרים פוטר אדם אשתו בגט ישן ובית הלל [ד]אוסרין ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה: **גמ'** במאי קמיפלגי ב"ש סברי לא אמרינן גזרה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וב"ה סברי אמרי[ה] גזרה *שמא יאמרו גיטה קודם לבנה א"ר אבא אמר שמואל אם נישאת לא תצא וא"ד א"ר אבא אמר שמואל [ו]אם נתגרשה תינשא לכתחלה: **מתני'** *כתב לשום מלכות שאינה הוגנת לשום מלכות מדי לשום מלכות יון לבנין הבית לחורבן הבית *היה במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות לא על זה ולא על זה אם נטלה מזה ומזה תחזיר והולד ממזר מזה ומזה ולא זה וזה מטמאין לה ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה היתה בת ישראל נפסלת מן הכהונה

רש"י

והא דאמר רב יהודה לא יעמוד אדם על גגו ויקלוט מי גשמים· הלפין על גגו של חבירו דהוי מוליא מרשות לרשות אם לא עירבו שאע"פ שאינם דריס על הגגות שייך נמי בהו איסור חילוק רשות: הני מילי· לחלוקת רשויות גגין כרשויות בתים לענין שבת: אבל בגיטין· היו לו שני גגין סמוכין זה לזה והשאילה מקום בזה לקבל את גיטה וקיבלתו בזה לא אמרינן הכא רשויות חלוקות דהא דאמרן לעיל תרי מקומות לא מושלי אינשי משום קפידא הוא יש משאיל חצרו ומקפיד על ביתו אבל כולי האי גגין סמוכין ואין תשמיש רגיל בהן לא קפדי אינשי: במחיצות החיצונה קא מינטרה· רגילה להשתמר הלכך משועבדות הן לה וקנו לה: דהא לא נח· ואין מחיצות כלי עשוין לאוירן לשמור דאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו: ה"ג וכי נח מאי הוי כו': שאין לה שוליים· פונ"ך דפנימית מונחת ע"ג קרקע: גיטה קודם לבנה· שמא ישהה את הגט שנתים ושלש בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ממנו בתוך הזמן ואחר כך יגרשנה בו ולימים כשישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהו סבורין שניתן לה משעת כתיבה ויאמרו מן הפנויה נולד משגרשה והוי פגם: אם נתגרשה· בגט ישן והלך בעלה למדה"י תינשא לכתחלה: **מתני'** כתב לשם מלכות שאינה הוגנת· מי שהיה בבבל וכתב בשנת כך וכך למלכות אחרת ובגמרא מפרש אמאי קרי לה שאינה הוגנת או שכתב לשם מדי כו' לפי שצריך לכתוב לשם מלכות שנכתב בה כדמפרש בגמ': או שכתבה לבנין הבית או לחורבנו פסול· מפני שלא כתב לשם המלכות: תצא מזה ומזה· אם ניסת בגט זה תצא מן הראשון ומן השני וצריכה גט שני מן הראשון וגט מן השני ואע"פ שקדושי שני לא הוו קדושין וביבמות (פח:) מפ' טעמא גזרה שמא יאמרו גירש ראשון גט גמור ונשא שני ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט: ולא פירות· דין פירות שתקנו לה לאשה פירקונה משביה תחת פירות ועל אלו אין לה כלום: ולא בלאות· הקיימים מבגדים שהכניסה לו וקנסא הוא דקנסוה כדמפ' ביבמות (צא:) דאיבעי לה אקרויה לגיטא: והולד ממזר מזה ומזה· אם החזירה הראשון וילדה לו בן הוי ממזר' מדרבנן וביבמות (פט:) אמרינן דאסור בממזרת הואיל וכשר מן התורה: מטמאין לה· אם כהנים הם: נפסלת מן הכהונה· דזונה היא דסתם זונה היינו אשת איש שמזנה תחת בעלה לאחרים דהיינו נפקת ברא:

בת

תוספות

והא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה כו' · וא"ת והא שמואל פסיק כר"ש דאמר גגין רשות אחד הן בפ' כל גגות (עירובין דף צא.) וי"ל דהכא להוליך מגג לבית קאמר וא"ת א"כ אמאי נקט מגגו של חבירו אפי' מגג של עצמו לא יקלוט להוליך לביתו לפי שגגו נפרץ לגג של חבירו שהוא אסור לו וי"ל דשמואל סבר התם דאפי' במחיצות שאינן ניכרות אמרינן גוד אסיק מחיצות הבית למעלה ומותר לטלטל מגג לבית ומיהו אנן כרב קי"ל דמצריך מחיצות ניכרות ומיהו ליכא דכשם שדיורין חלוקין למטה כו' משמע דמגג לגג קאמר ושמא שמואל נמי נקט מילתיה ככולי עלמא לרבנן מגג לגג לר"ש מגג לבית וא"ת מאי קמ"ל שמואל מתני' היא ברים פ' כל גגות (שם דף פט:) וי"ל קמ"ל אפילו קליטת גשמים שלא כחו בגגו של חבירו ואפ"ה דיורין חלוקין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה והכי הוה מצי לאיתויי מתני' אלא דניחא ליה לאיתויי מילתא דשמואל*: **פנימית** גופה במחיצות החיצונות מינטרה · מה שפירש בקונט' שמחיצות החיצונות משועבדות לפנימיות לאו דוקא משועבדות דא"כ אדמפליג בין חצרות לקופות ליפלוג בחצרות גופייהו בין משועבדות לשאינם משועבדות אלא טעמא כיון שהמחיצות החיצונות קבועות ועתידות לישאר שם חשיבא פנימית מינטרא בהו ומיירי כשמחיצות החיצונות מפסיקות בין חיצונה לפנימית דאי אין מפסיקות כשהגיע הגט לאויר פנימית ולא נכנס תוך מחיצות אמאי מגורשת הא אינו משתמר מפני בני חיצונה וא"כ לא חשיב חצר המשתמרת כדפריך גבי עובדא דר"ג וזקנים בב"מ (דף יא:) וכי בצד שדהו היו עומדין אע"פ שהתבואה היתה בביתו של ר"ג שהיה משתמר כדמוכח בירושלמי שכבר היה בבית מ"מ לא הויא משתמרת לגבי זקנים מפני בני ביתו של ר"ג ועוד י"ל דמיירי שפיר באין מחיצות החיצונות מפסיקות ומיירי שהאשה עומדת בצד חצרה הלכך הוי חצר המשתמרת ע"י מחיצות החיצונות דלא לישדיא זיקא לרה"ר אבל גבי זקנים לא היו מועילין מחיצות בית של ר"ג כיון שהזקנים לא היו עומדין בצד הבית והא דאמרינן בשלהי השואל (שם דף קב.) דהזבל של בעל הבית פי' של משכיר בתורי דאתו ליה מעלמא דקנתה לו חצרו אע"פ שאינה משתמרת מן *השוכר י"ל דמיירי שיש גם למשכיר בית בהותו חצר דהוי עומד בצד חצרו אי נמי שוכר הוי כמו שומר ושלוחו של משכיר*: **דהא** לא נח · פי' בקונטרס ואין מחיצות של כלי עשויות אלא להניח בתוכן משמע מפירושו דאויר כלי אינו קונה ואין נראה דבפרק בתרא דע"ז (דף עב:) אמר גבי יין נסך מכי מטא לאוירא דמנא קנייה יין נסך לא הוי עד דמטא לארעיה דמנא משמע דאויר כלי קונה אלא נראה דהכי פירושו דהא לא נח באויר כלי אבל גבי חצרות אע"ג דלא נח תוך מחיצות הפנימיות כיון שהוא תוך מחיצות החיצונה מגורשת כיון דמחיצות החיצונות הם קבועות כדפירשנו לעיל וגרסי' גבי חצרות כיון שהגיע לאויר מחיצות הפנימית פירוש כנגד הפנימי למעלה ממחיצותיה ותוך מחיצות חיצונה וגבי קופות גרסי' אפילו הגיע לאויר פנימית פירוש ולמעלה ממחיצותיה דאי הוה בתוך חלל קופה הפנימית הויא מגורשת כדפרישית ואית ספרים דגרסי גבי חצרות כיון שהגיע לאויר מחיצה חיצונה ולפי גירסא זו כיון דגבי קופות נקט פנימית הוי משמע אפילו מונח בחלל פנימית אינה מגורשת עד שינוח בשוליו כדפי' בקונט' ולא יתכן דאויר כלי קונה כדפרישית: **ב"ש** סברי לא אמרינן גזרה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה · בירושל' מפרש דאזלי לטעמייהו דב"ש אית להו בפ' המגרש (לקמן דף צ.) לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה הלכך מזוהמת היא בעיניו ואינו בא עליה וב"ה אית להו אפילו הקדיחתו תבשילו יכול לגרשה ואינה מזוהמת בעיניו ויאמרו כי בא עליה וכי האי גוונא פליגי לקמן (דף פא.) במגרש ולנה עמו בפונדקי למאן דמוקי לה בלא ראוה שנבעלה: **כתב** לשם מלכות שאינה הוגנת · אומר רבינו אלחנן דלהכי קרי לה שאינה הוגנת לאשמועינן דאע"פ שאין לה לא כתב ולא לשון אף על פי כן מתקנאין בה: **ולא** בלאות · פירש בקונטרס בלאותיה קיימים ואין נראה דבהדיא אמרינן בסוף פרק אלמנה ניזונית (כתובות דף קא.) זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין אלא בשאין קיימין איירי הכא: **וצריכה** גט מזה ומזה · פי' בקונטרס אע"פ שקדושי השני לא היו קדושין כדמפרש ביבמות (דף פח:) גזרה שמא יאמרו גירש ראשון גט גמור ונשא שני ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט ואינו נראה לה"ר יוסף דהתם ודאי היא אשת ראשון אינה מקודשת לשני אבל הכא מה"ת צריכה גט משני שהרי גט גמור היה אותו שגירש בו ראשון ואינו פסול אלא מדרבנן:

שינה

[ועיין היטב תוס' עירובין צא. ד"ה ושמואל]

[עי' תוספות יבמות לא: ד"ה היה במזרח וכו' ועוד בתוספות דלקמן פ. ד"ה כי]

[נ"ל המשכיר]

[ועיין תוספות ב"מ יא: ד"ה וכי בצד]

(עירובין צא.)

[לעיל עח.]

עדיות פ"ד מ"ז [לקמן פו.]

[לעיל כו:]

[לקמן פו.] יבמות לא:

גליון הש"ס

גמ' אם נתגרשה תינשא לכתחלה · עיין יבמות דף יד ע"ב תוספות ד"ה בגט ישן:

תוספות רי"ד

מתני' בש"א פוטר אדם את אשתו בגט ישן וב"ה אוסרים איזהו גט ישן כל שנתיחד עמה מאחר שכתבו לה: במאי קמיפלגי ב"ש סברי לא אמרינן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וב"ה סוברים אמרינן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה' פי' שנתיחד עמה לאחר שכתבו לה גזרינן שמא תתעבר ואם יגרשנה בגט זה שזמנו קודם לעיבורה יאמרו העולם בראותן זמן גיטה קודם כי מאז נתגרשה וכשבא עליה גרושתו היתה ובעילתו היתה בעילת זנות ומזונות נולד הבן הזה: אמר ר' אבא אמר שמואל ואם נשאת לא תצא איכא דאמרי אמר ר' אבא אמר שמואל אם נתגרשה בו תינשא לכתחלה פי' דגט כשר הוא שאפילו נתיחד עמה עכשיו כשמוסר לה הגט עוקר כל קדושין הראשונים ואינה צריכה גט אחר ומפני הששא זו אין מצריכין אותה גט אחר (דאפילו איתמר כדבריהם הולד כשר): מתני' כתב לשם מלכות שאינה הוגנת לשם מלכות מדי לשם מלכות יון לבנין הבית לחרבן הבית היה במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות על זה ועל זה ואם נטלה מזה ומזה תחזיר והולד ממזר מזה ומזה לא זה וזה מטמאין לה ולא זה וזה זכאין במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה בת לוי מן המעשר בת כהן מן התרומה אין יורשיו של זה ויורשיו של זה יורשין כתובתה מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה (א) אם היה בדרך וכתב הגט בשנת כך וכך למלכות פרס ולא שם המלך המולך: ואמאי קרי לה מלכות שאינה הוגנת שאין לה לא כתב ולא לשון אלא מאומה אחרת לקחו והיינו דכתיב בזוי אתה מאד

שאין

א) נראה דנ"ל כתב לשם מלכות כו' פי' אם היה בדרך.

בת לוי מן המעשר בת כהן מן התרומה ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשים כתובתה ואם מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין *שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה *כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו הצרות האלו ונישאו ונמצאו אלו איילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה *הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונישאת לאחר ונמצאת שהיתה איילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה *כתב *סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה ולאחר זמן הרי הגט יוצא מיד האיש ושובר מיד האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה רבי *אלעזר אומר אם לאלתר יצא אין זה גט אם לאחר זמן יצא הרי זה גט לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני:

גמ' מאי מלכות שאינה הוגנת מלכות הרומיים ואמאי קרי לה מלכות שאינה הוגנת משום דאין להם לא כתב ולא לשון אמר עולא מפני מה תקינו מלכות בגיטין משום שלום מלכות ומשום שלום מלכות תצא והולד ממזר אין ר"מ לטעמיה *דא"ר המנונא משמיה דעולא אומר היה ר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין *הולד ממזר: לשום מלכות יון: וצריכא דאי אשמועינן מלכות שאינה הוגנת משום דמליכא אבל מלכות מדי ומלכות יון מאי דהוה הוה ואי אשמעי' מלכות מדי ומלכות יון משום דמלכותא הוו אבל בנין הבית מאי דהוה הוה ואי אשמעינן בנין הבית דאמרי קמדכרי שבחייהו אבל חורבן הבית דצערא הוא אימא לא צריכא: היה במזרח וכתב במערב: מאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא *לאו סופר *כדאמר להו רב לספריה וכן אמר להו רב הונא לספריה כי יתביתו בשילי כתובו בשילי ואע"ג דמימסרן לכו מילי בהיני וכי יתביתו בהיני כתובו בהיני ואע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי אמר רב יהודה אמר שמואל

זו

[יבמות נח:] [שם] [שם] [שם] [פי' תוס' ע"ב ד"ה כתב] [בסדר המשנה ובר"ף וכמ"ס איתא אליעזר] [ב"מ נה:] [לעיל פ: ובב"מ נה: איתא יוצא והולד ממזר] [יבמות קטז.]

רש"י

בת לוי מן המעשר · קנסא הוא כדמפרש התם (יבמות נח.): מן התרומה · כדאמרי' בסוטה (דף כח.) מוכטמאה ונטמאה ג"פ אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה: ואין יורשין של זה · בנים שהיו לה ממנו: יורשין כתובתה · ביבמות (דף נח.) פרכינן כתובה מאי עבידתה הא קתני אין לה כתובה ומשני כתובת בנין דיכרין שתקנו חכמים שירשו בניה יתר על חולקיהון דעם אחוהון כשמתה בחיי בעלה ואע"פ שבעלה יורשה הכא לא שקלי דקנסא קנסו: אחיו · של שני חולץ מדרבנן כדפירשנו גבי גט שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ואחיו של ראשון צריך לחלוץ מן התורה: ולא מייבמין · משום קנסא: שינה שמו ושמה · בגט: וכל הדרכים · המפורשים למעלה במשנתינו: כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות · חמש עשרה עריות שאמרו חכמים שצרותיהן מותרות ליכנס לשוק בלא חליצה כשמתו בעליהן בלא בנים: הלכו הצרות · של עריות: וניסאו · לשוק: ונמצאו · העריות איילונית ואיגלאי מילתא שהיו קדושי המת בטעות ונמצאו שלא היו אלו צרותיהן ולא פטרום העריות האלו מן החליצה: תצא מזה · מבעל שניסאת לו: ומזה · מן היבם: וכל הדרכים האלו בה · וביבמות (דף נג.) מוקמינן לה כר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין: והלכה צרתה וניסאת לאחר · וקיי"ל ביאת האחת פוטרת צרתה: ונמצאת · שנתייבמה: איילונית · ואין לה יבומים שהרי לא אשת המת היתה ונמצא שלא נפטרה צרתה וניסאת לשוק בלא חליצה: תצא מזה ומזה · מבעל זה ומיבמה הראשון: כתב סופר · אחד גט לאיש לגרש בו אשתו: ושובר · לאשתו שתמכור לבעל כשיפרע לה כתובתה וטעה הסופר כשמסר להן השטרות ונתן גט לאשה ושובר לאיש והם מסרו זה לזה והלכה זו וניסאת כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה וזה סבור שמסרה לו אשתו שובר: יוצא מתחת ידי האיש · כשמוציאו לפנינו להראות שוברו והרי הוא גט: אם לאלתר · בגמ' מפרש: לא כל הימנו · אין הכל כדבריו להאמינו: לאבד זכותו של שני · שנשאה דאמרי' קנוניא היא ביניהם והחליפו השטרות לאחר שניסת: **גמ'** שאין להם לא כתב ולא לשון · אלא משל אומה אחרת: משום שלום מלכות · שיהא לנו שלום עמהם שיאמרו חשובים אנו בעיניהם שכותבים שטרותיהם בשמינו: יוצא והולד ממזר · בתמיה: ר"מ לטעמיה · סתם משנה ולקמן נמי אמרינן זו דברי ר"מ: משום דמליכא · עכשיו היא מולכת לפיכך יתקנא בה המלך של מלכות זו ויקפיד עמנו: מאי דהוה הוה · כבר עברו ואבדה קנאתם שאין מתקנא בהן דהא דקתני מתני' לשום מלכות מדי ויון שמונה למנין שהתחילה מדי למלוך בימי דריוש או למנין שהתחילה יון למלוך: דאיכא שם מלכות · הלכך חיישינן דלמא קפיד המלך הזה: כי יתביתו בהיני · לכתוב שטר: כתבו · בתוכו שבהיני נכתב ואף על גב דמימסרן ט'

תוספות

שינה שמו ושמה כו' · לא שינה ממש כדאמר בפ"ב (דף כ) וכן שם עירו ושם עירה לא ששינה ממש אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות: **ושם** עירו ושם עירה · אומר ר' יצחק דהיינו דווקא עיר שדרין בה אבל עיר שנולד בה אפי' שינה כשר כיון שא"צ לכותבו כלל שהקדמונים שהרגילו לכותבו משום שאם יארע שיש שם יוסף בן שמעון אחר יהיה בו סימן ע"י מקום לידה ותדע כי כמה פעמים כותבים מקום הלידה על פי הבעל או האשה ואם שינה פסול לא היה נכון לכותבו אלא ע"פ עדים ולא דמי לאשתמודעינהו דהתם אפי' מפי קרוב או אשה נאמן בהחולץ (יבמות דף לט:) דשם קל הדבר לברר ועביד לאיגלויי טובא ועוד דאשתמודעינהו צריכין להעיד כדי שלא תתעגן אבל כאן מה לנו לתקן לכתוב מקום הלידה בחנם כיון שע"י כך יכול לבא לידי פסול אם ישנה אלא ודאי אפי' שינה כשר ור"ת הביא ראיה שאין שטר נפסל כשנשתנה בו דבר שאין צריך מדאמר בפ"ב דכתובות (דף כד:) דאין מעלין משטרות ליוחסין דלאו אכולה מילתא קא מסהדי אלא אמנה שבשטר ולא על מה שכתוב שהוא כהן אלמא אפילו אינו כהן השטר כשר וסברא הוא דעדים לא קיימי אלא על עיקר מעשה ומעשה באחד ששינה בגט מקום לידתו והכשירו ר"י והרבה פעמים כשלא היה להם ברור מקום הלידה הי' אומר אל תכתבוהו כלל ומקום עמידה נמי א"צ לכתוב דהא כל גיטין הבאים ממדינת הים אין כותבין מקום עמידת האשה ולהכי לא מוקי ליה בבעל ובשינה מקום עמידתו כדמוקי אסופר משום דפשיטא דאין צריך לכתוב מקום עמידתו: **מפני** מה תקנו מלכות בגיטין · וא"ת והא אמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (דף י') ובגולה אין מונין אלא למלכות יון בלבד אלמא לא חיישינן לשלום מלכות ואור"י דדוקא בגיטין יש לחוש לשלום מלכות שמקפידין לפי שהוא דבר גדול שמפרידין איש מאשתו*): **כי** יתביתו בהיני כו' · ואור"י דאלו שתי מקומות סמוכין הן זה לזה כדאמרינן בפ"ג דבילה (דף כה:) רב הונא הוו מכתפי לי' משילי להיני ומהיני לשילי משמע דקרובות הן זו לזו ולרבותא נקטינהו הני דאע"פ שאין דומה כל כך לשיקרא כיון שיכול לבא מזה לזה ביום אחד יש להחמיר ואור"י דאע"ג דבגט פסלינן היה במזרח וכתב במערב *וה"ה עדים שלא יחתמו מ"מ בשאר שטרות אם כתב שילי בהיני כשר כדאמרי' באחד דיני ממונות (סנהדרין לב.) שטר שכתבו באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו בא' בניסן עמנו הייתם כשר דחיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו אלמא אע"פ שלא היה בעיר ביום הכתוב בשטר כשר מ"מ אור"י שאין עושין יפה אותם שרגילים לכתוב כתובה בעיר אחרת שאין מקום החופה אע"פ שלא יהיה הסופר שם ביום החופה דלכתחילה צריך ליזהר אף בשאר שטרות כדאמר ליה רב לספריה כי יתביתו בהיני וכו' אך קשה לר"י דבפ' גט פשוט (ב"ב דף קס.) משמע דגיטין מאוחרין כשרים דאמר גט מקושר שעדיו מתוכו כשר לפי שיכול לעשותו פשוט דאז הוה מאוחר דבמקושר מלך שנה מונין לו שנים (שם קסד:) וביבמות נמי בפרק ר"ג (דף נב.) אמר לכשאכנסנה אגרשנה ה"ז גט אע"פ שכתב מן האירוסין זמן של אחר נישואין א"כ אמאי פסלינן הכא היה במזרח וכתב במערב והלא אם ירצו שלא היה סופר בעיר ביום כתיבת הגט יאמרו שאחרוהו וכתבוהו ודוחק הוא לומר דגט מאוחר לעולם פסול והא דמקושר שכתב עדיו מתוכו לא איירי בגט אשה אלא מיירי בשטר והא דלכשאכנסנה אגרשנה שכתבו בו ביום של נישואין קודם הנישואין דלא משתמיט בשום מקום שיהא גט מאוחר פסול וי"ל שמא גט מאוחר אינו כשר אם לא יהיו לבסוף באותה העיר ביום שכתוב בגט הסופר והעדים ועוד י"ל דגט מאוחר ודאי כשר טפי שכתוב מקום שעומד בשעת כתיבה אע"פ שכשיבא הזמן הכתוב בו לא יעמדו שם הסופר והעדים יתלו שאיחרוהו וכתבוהו אבל היה במזרח וכתב במערב שאינו כותב מקום שעומד באותה שעה פסול משום מיחזי כשיקרא ועוד כי פעמים טועין שלא איחרוהו ויסברו העולם שהקדימוהו:

*) [עי' תוס' יבמות נח: ד"ה מלכות וכו' כתבו דבר זה בשם ר"ת]

עין משפט נר מצוה

[נ"ע בפרק רביעי לד:]

מ א מיי' פ"ג מהלכות גירושין הלכה יד ופ"י הלכה ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכט סעיף יג וסי' קג סעי' א:

מא ב מיי' שם פ"י הל' יא סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קלא:

מב ג מיי' שם פ"א הלכה כז סמג שם טור אה"ע סימן קכ:

מג ד ה מיי' שם פ"א הלכה כד סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף א:

מד ו מיי' שם ופכ"ג מהל' מלוה הל' ו סמג שם (וסימן לד) טוש"ע אה"ע סימן קכז סעיף ו וטוש"ע ח"מ סימן מג סעיף כ:

תוספות רי"ד

שאין להם לא כתב ולא לשון · או שכתבו לשם מלכות מדי או יון או שמנה לחרבן הבית או לבנינו ולא הזכירו בו שנת המלך המולך בבבל הוא פסול: אמר עולא מפני מה תקנו מלכות בגיטין משום שלום מלכות פי' שיאמרו כל כך חשובין אנו בעיניהם שכותבין זמן שטרותיהן על שמינו: ומשום שלום מלכות תצא והולד ממזר אין ר"מ לטעמיה דאמר רב המנונא משמיה דעולא אומר היה ר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר' גרסי' בפ"ק דע"ז אמר ליה רב נחמן בגולה אין מונין אלא למלכי יון הוא סבר דחויי קא מדחי ליה נפק דק ואשכח דתניא בגולה לא מונין אלא למלכי יון ומהכא מוכח דלא קפדרינן [בשטרות] בשלום מלכות ואף בגיטין נמי היו מונין למלכי יון ואע"ג דתנן כתב לשם מלכות שאינה הוגנת וכו' עד תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואפי' רבנן דפליגי עליה דר' מאיר ואמרי הולד כשר מודו דתצא כדאמרינן לקמן בפ' המגרש אפ"ה נהגו לכתוב למלכות יון ולא חיישינן לשלום מלכות משום דחזו דלא היו קפדי עלייהו ואין לומר דוקא לשטרות קאמר ולא לגיטין דכל טעמא דמילתא אינו אלא משום שלום מלכות ואם לא חשו בשטרות לא יחושו בגיטין אלא ודאי כל גט נהגו לכתוב למלכי יון וכיון דבמנהגא תליא מילתא ולא חיישינן למתני' וגם מה שאנו נוהגין למנות לבריאת העולם בין לגיטין בין לשטרות כשר הוא ואין לחוש לשלום מלכות: היה במזרח וכתב במערב וכו' מאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא לאו סופר וכדאמר להו רב לספריה כי יתביתו בשילה כתביתו בשילה ואע"ג דמסירי לכו מילי בהינו וכי יתביתו בהינו כתביתו בהינו ואע"ג דמסירי לכו מילי בשילה פי' אם נמסר להם לכתוב גט לאשה בהינו באחד בניסן ואחרו לכתבו עד שבאו לשילה בעשרה בניסן שהן צריכין לכתוב הזמן בעשרה בניסן שאם יכתבו בא' בניסן הוה ליה נכתב ביום ונחתם בלילה דפסול וצריך להשוות זמן כתיבתו עם חתימתו והלכך כותבין בעשרה בניסן בזמן שכותבין אותו והלכך הן צריכין לכתוב שבשילה נכתב הגט שהרי בעשרה בניסן בשילה הן עומדין ואע"פ שהדברים נמסרו להן בהינו אין כותבין אלא בשילה מפני שבזמן הכתוב בגט בשילה היו עומדים ואם שינו וכתבו שבהינו נכתב הוא פסול שלמה כותבין המקום בגטין או בשטרות כדי שתראה עדות שאתה יכול להזימה שההזמה היא תלויה בזמן ובמקום כדתנן בסנהדרין באיזה יום ובאיזה שעה באיזה מקום ואם יבא להזימן יאמרו להם והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני נמצא שעיקר ההזמה היא תלויה במקום ובזמן והלכך אם שינו המקום פסול הוא דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאי אתה יכול להזימה קי"ל דלא שמה עדות: [מתני'] תצא מזה ומזה פי' אם נשאת בגט זה תצא מן השני מפני שנשאת בגט פסול ואע"פ שחזר הראשון ונותן לה גט כשר אסורה היא לו מפני שנבעלה לו באיסור וכאשת איש המזנה תחת בעלה דיינינן לה שאסורה לבעל ואסורה לבועל ולראשון נמי אסורה לחזור מפני שזנתה תחתיו וצריכה גט מזה ומזה מן הראשון צריכה גט שהרי הראשון היה פסול ומן השני צריכה גט לא מיבעיא בשלום מלכות או היה במזרח וכתב במערב שפסולין מדרבנן וכשרין הן מדאורייתא ותפסי בה קדושי שני שהיא צריכה גט ממנו אלא אפילו בשינה שמו ושמה שהוא פסול מדאורייתא והיא אשת איש ולא תפסי בה קדושי [שני] צריכה גט ממנו שמא יאמרו העולם גירשה הראשון בגט כשר ומש"ה נשאה השני ועכשיו אשת איש יצאה בלא גט הלכך משום גזרה זו אצרכוה גם מן השני כדאמרן בהאשה רבה: אין לה כתובה וכו' דמאי טעמא תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא תהא קלה וקלה: ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות מ"מ תנאי כתובה ככתובה: ולא פירות פי' דין פירות שתקנו לאשה פדייה מן השביה תחת נכסי מלוג לא אית לה כלום: ולא מזונות אפילו לוותה ואכלה אינו משלם לה: ולא בלאות אפילו שהם בעין מנכסי נדונייתה קנסוה חכמים להפסידם מפני שנשאת בגט זה ולא הראתו לחכמים ואם נטלה מזה ומזה תחזיר ולא אמרינן מאי דתפס תפס והולד ממזר מזה ומזה מן השני הוי ממזר מדאורייתא היכא דהגט הוא פסול מדאורייתא כגון שינה שמו ושמה ובשלום מלכות והיה במזרח וכתב במערב שהוא פסול מדרבנן הוי ממזר מדרבנן ואסור בממזרת ואינו לוקח לו כשרה שהוא ממזר מדרבנן ולא ממזרת דמדאורייתא הוי כשר אלא לוקח גיורת דקהל גרים לא אקרי קהל וכן אם החזיר לה הראשון הוי ממזר מדרבנן לא זה ולא זה מטמאין לה דאמר מר מטמא הוא לאשתו כשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה ואפילו בגט פסול מדרבנן דמדאורייתא חזיא ליה ואמרינן לה יטמא מצוה ב"ד עוקרין דברי תורה בשב ואל תעשה: ולא זה ולא זה וכאן במציאתה מ"מ אמרו חכמים מציאת אשה לבעלה משום איבה הא תהוי לה איבה: ולא במעשה ידיה דטעמא דאמור רבנן מעשה ידיה לבעלה משום דקאכלה מזוני הכא כיון דמזוני לית לה מעשה ידיה לאו דידיה הוי: ולא בהפרת נדריה' טעמא מאי אמור רבנן בעל מיפר כדי שלא תתגנה על בעלה הכא תתגנה ותתגנה

חיתה

עין משפט
נר מצוה

מה א מיי' פ"ו מהל' יבום הלכה כג סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסג סעיף י:

מו ב מיי' שם פ"ב הל' כ סמג לאוין פג טוש"ע אה"ע סימן קנט סעיף :

מז ג מיי' פ"י מהלכות גירושין הלכה יא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קנא:

זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת ההוא גיטא דהוה כתיב ביה לשם איסטנדרא דבשכר שלחה רב נחמן בר רב חסדא לקמיה דרבה כי האי גוונא מאי שלח ליה בהא אפילו ר"מ מודי מאי טעמא מאותה מלכות הוא ומאי שנא מסנטר שבעיר התם לא להו מילתא הכא שביחא להו מילתא אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה הא מאן קתני לה אילימא ר"מ ליערבינהו וליתנינהו אלא ש"מ רבנן ש"מ: כל עריות שאמרו כו': נישאו אין זינו לא לימא תיהוי תיובתא דרב המנונא *דאמר רב המנונא שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה לא נישאו וה"ה לזינו והאי דקתני נישאו **לישנא מעליא נקט ואיכא דאמרי נישאו וה"ה לזינו לימא מסייע ליה לרב המנונא דא"ר המנונא שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה לא נישאו דווקא משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים: הכונס את יבמתו כו': וצריכא דאי אשמעינן בהך קמייתא משום דלא איקיים מצות יבום אבל הכא דאיקיים מצות יבום אימא לא ואי אשמעי' הכא משום דקא רמיא קמיה אבל התם דלא רמיא קמיה אימא לא צריכא: כתב הסופר וטעה ונתן גט לאשה ושובר וכו' ר"א אומר אם לאלתר יצא וכו': היכי דמי לאלתר והיכי דמי לאחר זמן אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שיושבין ועסוקין באותו ענין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ורב אדא בר אהבה אמר לא נישאת זהו לאלתר *נישאת זהו לאחר זמן תנלא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני בשלמא לרב אדא בר אהבה היינו דקתני שני אלא לשמואל מאי שני

זכות

רש"י

זו דברי ר"מ · דגם נכתב משום שלום מלכות: סנטר · מפרש בבבא בתרא (דף סח:) בר מחווניא זקן הממונה להיות בקי בגבולי שדה כל איש ואיש: איסטנדרא דבשכר · שלטון של בשכר עבדו של מלך: ומאי שנא מסנטר דעיר · דשמעינן לר"מ דפליג: זילא להו מילתא · שאין שולטנות גרועה מזו ובושת הוא למלך שנזכר זה והניחו כל שאר משרתיו: שביחא · לפי ששולטנותו חשובה: הולד כשר · אשלום מלכות קאי: ליערבינהו וליתנינהו · בהדי משנה שם מלכות דחד כפולא הוא: זינו לא · אינה אסורה להתייבם דניסאו חמור שמא יאמרו חלץ זה וניסת וחזר לכונסה משנתגרשה והוה ליה נושא את חלוצתו דקם ליה *בלא יבנה: דמחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים · ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת דאסרינן לה למיהדר ואע"פ שבאונס משום שמא יאמרו גירש הראשון ונשא זה וחזר הראשון והחזירה לאחר גירושי שני ונמצא מחזיר גרושתו משניסת הכי נמי אמרי' הכא שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה כו' אבל זנות לית ליה קלא כולי האי ונידע ידעי דפריצותא הואי ולא חשדי לה בחלוצה: דלא אקיים מצות יבום · שע"י הטעות ניסאת הצרה לשוק הילכך כי אגלאי דלאו צרת ערוה הואי קנסינן לה משום דלא המתינה ואסרינן לה איבם: אבל · היכא דאיקיים מצות יבום כשניסת זו לשוק ע"י שנתייבמה צרתה אימא תו לא הוה לה לאמתוני ולא נקנסה: ואי · תנא הכא משום דרמיא קמיה שתיהן נפלו תחילה להתייבם כאחת ומשנתייבמה האחת קודם שתבא אתי בערוה היה לה לצרתה להמתין עד שתראה שיהו יבומי חברתה כשרין דכיון דאתרמאי קמיה צריכה לצאת מידי זיקתו ביבומין ודאין: אבל · צרת ערוה מתחילת נפילתן סיתה הצרה הזו סבורה דלא רמיא קמיה ליבום שהרי הערוה מוציאתה מידי זיקתו הלכך לא הוה לה לאסוקי אדעתא ולאמתוני שמא תמצא הערוה איילונית הואיל ומסולקת היא ממנו לא מסקא אדעתא ולא ליקנסה מלהתייבם ומליטול כתובה דהא אנוסה היא קא משמע לן: בלוקו מנין · בדבר גירושיה:

תוספות

זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר · פי' בקונט' דאשלום מלכות קאי וקשה לר"ת דא"כ פליגי אדרב יהודה אמר שמואל דלעיל דאמר אבל חכמים אומרים אפי' לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת דמשמע מגורשת ותינשא לכתחילה אע"פ שלא נכתב לשם מלכות א"כ היאך אנו כותבין בגיטין לבריאת עולם הא קיי"ל כרב באיסורי ולדידיה אסור לגרש בו לכתחילה ולספרים דגרסי לעיל אמר רב יהודה אמר רב קשה דרב אדרב ונלע"ד לומר דאמוראי נינהו אליבא דרב ולומר הרב רבי אלחנן דלא קשה מידי דבשמר העיר כשר טפי לפי שהוא ממלכות העיר אבל לשם מלכות אחרת אסור לגרש בו ובדיעבד הולד כשר ומשום דר"מ בעי מלכות חשובה קאמר אבל חכמים אומרים אפילו סנטר דגרע הויא מגורשת כיון דהוא מאותה מלכות ועדיף ממלכות אחרת ומה שאנו כותבין לבריאת עולם משום דהשתא ליכא שלום מלכות בכך שאפי' עובדי כוכבים אינם מונין לשנות מלכים אבל בימי חכמים היו רגילין למנות לשנות מלכים כדאמרינן בגט פשוט (ב"ב דף קסד:) מנהגה של אומה זו מלך שנה מונין לו שתים פי' שהיו כותבין כן בשטרותיהן לכבוד המלך לומר מלך הרבה והרב ר' יוסף פי' דעכשיו אין המלכות מקפדת ולהכי לא כתבינן לשנות מלכים תדע דהא ר"מ מודה דכתבו לשם היסטנדרא כשר משום דאין מלכות מקפדת ור"ת מפרש דלאו אשלום מלכות קאי זו דברי ר"מ דלא אהיה במזרח וכתב במערב אבל לשום מלכות אחרת מותר לגרש בו לכתחילה לרבנן ולא פליג אדרב יהודה דלעיל ומגורשת היינו שתתגרש בו לכתחילה קאמר אפי' נכתב לשם סנטר דזילא בהו מילתא וכל שכן השתא שמותר לכתוב לבריאת עולם דלא זילא בהו מילתא כלל דלא מתקנאים בזה וקיי"ל כחכמים ואע"ג דהתם לן תנא כר' מאיר מ"מ מדקאמר לעיל ומשום שלום מלכות הולד ממזר אין ר"מ לטעמיה כו' וכן בפ"ק (לעיל ה:) משום דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר ומשני אין ר"מ לטעמיה כו' משמע דלית הלכתא כוותיה והשתא אתי שפיר דקאמר דיקא נמי דמודים חכמים לר"מ בשינה שמו ושמה מדלא ערבינהו בהדי היה במזרח כו' דדמיא ליה ומיהו קשה לפירוש רבינו תם דלקמן בפרק בתרא (דף פו:) פריך אההיא דשלשה גיטין פסולין ותו ליכא והא איכא שלום מלכות התם הולד ממזר הכא הולד כשר הניחא לר"מ אלא לרבנן דאמרי הולד כשר מאי איכא למימר אלמא משמע דשלום מלכות דווקא בדיעבד הולד כשר לרבנן אבל לכתחילה אסור לגרש בו °ורבינו תם גריס לקמן וכן נמצא בפי' רבינו חננאל והא איכא שלום מלכות וכו' ולא פריך משלום מלכות אלא מבבא שאחריה דהיה במזרח וכתב במערב: נישאו אין זינו לא לימא תיהוי תיובתא דרב המנונא · פירש בקונטרס דנישאו גזרינן שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה וגירש ונמצא זה מחזיר חלוצתו אבל זינו דפריצותא בעלמא הוא לא חשדי לה בחלוצה וקשה לר"י דמאי קאמר בסמוך דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים כיון דהך גזירה גופה שייכא בה דלשון מיחלפא משמע דהכא לא שייכא ההיא גזירה ועוד לאיכא דאמרי נישאו וה"ה לזינו מאי ס"ד כיון דההיא גזירה דמיחלפא באשה שהלך בעלה כו' לא שייכא אלא בנישאו ועוד אמאי לא דייק נמי הש"ס בהאשה רבה (יבמות דף צב:) גבי אמרו לה מת בעליך ונישאת נישאת אין זינתה לא כדדייק הכא ואור"י דאי שומרת יבם שזינתה מותרת לייבם דלא כרב המנונא בנישאת נמי לא גזרי' בה שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה ונמצא מחזיר חלוצתו כיון דזינתה במזיד לא מיתסרא דהכי אמרינן בהאשה רבה (שם דף צד:) גבי מי שהלך אשתו למדינת הים דאשה שהלך בעלה למדינת הים אסור להחזירה משום דבמזיד מיתסרא בשוגג נמי גזרו בה רבנן שמא יאמרו גירש זה ונשאה זה והכי פירושו נישאו אין מדלא נקט זינו דהוה משמע תרוייהו ונקט נישאו שמע מינה נישאו דוקא אבל זינו לא משום דמיחלפא באשה שהלך וכו' אבל בגופה לא שייכא הך גזירה כיון דבמזיד לא מיתסרא ומשני נישאו והוא הדין לזינו וכיון דזינתה אסורה ליבם כדרב המנונא בנישאת נמי גזרינן בה שמא יאמרו חלץ זה ונישאת איכא דאמרי נישאת והוא הדין לזינו השתא לא מסתבר טעמא דמיחלפא כו' ולהכי קאמר לימא מסייע ליה לרב המנונא דאי בזינו שריא בנישאת נמי ליכא למיגזר בה בגופה ודחי אף ע"ג דליכא למיגזר בה מכל מקום מיחלפא באשה שהלך כו' וה"ה דהוי מצי למידחי הא מני ר"ע היא דמשוי חייבי לאוין כערוה ורב המנונא אליבא דרבנן קאמר כדדחי ליה בסוטה בפ"ב (דף יח.) אלא עדיפא מיניה קא דחי שאין צריך להעמידה כר"ע ואפי' הכי ליכא סייעתא לרב המנונא מיהו מצא רבינו יהודה בתוספתא דקתני על מהגיתין דברי ר"מ שאמר משום ר' עקיבא דמשמע דכרבנן לא מתוקמא מתניתין לפי זה תולקת על הש"ס שלנו: *כתב גט לאיש ושובר לאשה · ליכא למידק מהכא דכותבין שובר דהיכא דלא אפשר ודאי כותבין כדאמר בהכותב (כתובות פט:) לא

תוספות רי"ד

היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה פי' דחשבינן לה זונה וכן בת כהן מן התרומה ובת לוי מן המעשרות משום קנסא: ... צרתה בביאתה כדאמרן בית א' הוא בונה ולא שתים ונמצאת זו שנתיבמה אילונית ואין יבומיה יבומין שהרי לא היתה אשת המת ונמצאת שלא נפטרה צרתה ותשאת לשוק בלא חליצה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: גרסי' בהאשה רבה ת"ר זו דברי ר' עקיבא

רבינו חננאל

דאמר יש ממזר מחייבי לאוין אבל חכ"א אין ממזר מיבמה: אמר רב המנונא שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה ואמרינן בשלהי פ"ב דסוטה אמרי במערבא אין הלכה כרב המנונא: מתני' כתב הסופר וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתני זה לזה ולאחר זמן הרי גט יוצא מיד האיש והשובר מיד האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ר' אלעזר אומר אם לאלתר יצא אינו גט ואם לאחר זמן יצא הרי זה גט ... מן הראשון לאבד זכותו של שני פי' אלה הם דברי הבעל המערער שאומר כי הסופר טעה ונתן הגט שהיה צריך לתת לאשה נתן לו וכשנתנו זה לזה נמצא השובר והיא נתנה לי הגט וסברתי לגרש את אשתי בגט וגרשתיה בשובר והרי רגלים לדבר שהשובר יוצא מתחת יד האשה והגט מתחת יד האיש ת"ק סבר חיישינן לדברי הבעל ואם נשאת תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: ור' אלעזר סבר אם לאלתר יצא זה הספק לפנינו חיישינן ואינו גט אבל אם לאחר זמן יצא הרי זה גט שלא כל הימנו מן בעל הראשון וכו' אלא אמרינן קנוניא עשה עם האשה נתן לה הגם כדי לאוסרה על השני הלכך לא מהימנינן ליה: היכי דמי לאלתר והיכי דמי לאחר זמן אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שיושבין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ורב אדא בר אהבה אומר אם לא נשאת זהו לאלתר:

גליון הש"ס

גמ' לישנא מעליא נקט · עי' כתובות דף יג ...

ד' רש"ל ורש"ש

[לעיל עז: וש"נ]

רש"ל וה"ה נתארמלה

[שייך לעיל ע"א גם כן]

זכות הראויה לשני : **מתני'** כתב לגרש את אשתו ונמלך ב"ש אומרים פסלה מן הכהונה וב"ה אומרים *אע"פ שנתנו לה על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה: **גמ'** שלח ליה רב יוסף בריה דרב מנשה מדויל לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליו קול איש פלוני כהן כתב גט לאשתו ויושבת תחתיו ומשמשתו מהו שלח ליה תצא והדבר צריך בדיקה מאי היא אילימא דאי מבטלינן קלא או לא מבטלינן *והא נהרדעא אתריה דשמואל היא *ובנהרדעא לא מבטלי קלא אלא דאי קרו לנתינה כתיבה וכי קרו לנתינה כתיבה לכתיבה גופה מי לא קרו לה כתיבה אין דאי מיגליא מילתא דקרו לנתינה כתיבה דלמא נתן קאמרי תצא *והא"ר אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה מאי תצא נמי תצא משני א"כ אתה מוציא לעז על בניו של ראשון כיון דמשני הוא דמפקינן לה ומראשון לא מפקינן לה אתי למימר סמוך למיתה גרשה אמר רבב"ח א"ר יוחנן משום רבי יהודה בר אילעי בא וראה שלא כדורות הראשונים (כתובות לו:) דורות האחרונים דורות הראשוני' ב"ש דורות האחרונים רבי דוסא *דתניא *שבוייה אוכלת [עדיות פ"ג מ"ו] בתרומה דברי ר' דוסא א"ר דוסא וכי מה עשה לה ערבי זה מפני שמיעך לה בין דדיה פסלה מן הכהונה *ואמר רבב"ח א"ר יוחנן משום ר' יהודה בר אילעי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות ודרך קרפיפות כדי לפוטרן מן המעשר *דאמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנאמר °בערתי (דברים כו) הקדש מן הבית ורבי יוחנן אמר אפילו חצר קובעת שנאמר °ואכלו בשעריך ושבעו : (שם)

מתני' *המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומרים אינה צריכה הימנו גט שני וב"ה אומרים צריכה הימנו גט שני אימתי בזמן שנתגרשה מן הנשואין ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה הימנו גט שני מפני שאין לבו גס בה : **גמ'** *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת בשראוה שנבעלה

דב"ש

רש"י

זכות הראויה · משיצאת מלפני העדים בחזקת מגורשת זכתה לינשא לשני : איש פלוני כהן · מעשה בא לפניו שכתב כהן לגרש את אשתו ויצא קול בעיר על כך שכתב לה גט : מהו · מי מפקינן לה מיניה משום קלא שלא יאמרו גירשה והחזירה ונמצא כהן מחזיר גרושתו : תצא · מפני הקול אבל הדבר צריך בדיקה

קודם שטליאנה ממנו : דאי מבטלינן קלא · אם יוכל לשתק בני העיר ולהוציאה מן הקול הזה לא תצא מבעלה : ובנהרדעא לא מבטלי קלא · לא היו נוהגין דייני העיר לשתקם מפני החשד שלא יוציאו קול שמחזיקים ידי עוברי עבירה דהכי אמרינן בהמגרש* בסורא מבטלי קלא בנהרדעא לא מבטלי קלא: דאי קרו לנתינה כתיבה · אם רגילין בני העיר לקרות לנתינה כתיבה הוי קול שהרי אומרי' שכתב לה והאי כתב נתן הוא דהא קרו לנתינה כתיבה ואי לא קרו לנתינה כתיבה אין זה קול ולא יחשדוהו במחזיר גרושתו שהרי לא יצא קול שנתן אלא שכתב ופרכינן כהי נמי דקרו לנתינה כתיבה אמאי מפקינן לה בהכי וכי לכתיבה גופה מי לא קרו לה כתיבה ומאן לימא לן דהאי כתב דקא אמרי נתן הוא דלמא כתיבה בעלמא הוא : ומשנינן אי מיגליא מילתא · שרגילין בני העיר לקרות לנתינה כתיבה אע"ג דלכתיבה לחודא נמי קרו כתיבה מחמרינן למיחש לקלא ואמרינן כתב ונתן קאמרי ותצא מפני חשד הקול: כל קלא דבתר נשואין כו' · אע"פ שנינו בהמגרש* דחיישינן לקלא דתנן יצא שמה בעיר מקודשת לפלוני מקודשת ואסורה לינשא לאחר עד שיתן לה אותו פלוני גט ה"מ כשיצא הקול קודם שתנשא לאחר אבל יצא לאחר נשואין לא חיישי' ליה וזו נשואה ועומדת לכהן זה הרי ימים ושנים ומפני שיצא עליה קול גירושין טוציאנה מתחתיו הא קלא דבתר נשואין הוא : מאי תצא נמי תצא משני · אם מת כהן זה ונשאה כהן אחר תצא שהרי יצא עליה קול גרושה זה כמה שנים ופרכינן והרי אתה מוציא לעז על בניו של ראשון לומר חללים הם שהרי הוציאוה מן השני שבדקו אחר הדברים ונמצאו אמת : אתי למימר סמוך למיתה גרשה · הראשון לפיכך חכמים מוציאים אותה מן השני ולא אתי לאחזוקי קלא קמא בהכי הואיל ומראשון לא אפקוה ואין לעז : ב"ש · שהיו מחמירים בקדושת יוחסין שאוסרין אותה לכהונה מפני כתיבת הגט: במיעך לה · שמשחק עמה לא חיישינן שמא בא עליה : דרך טרקסמון · דרך הכבושה מחוץ ליכנס לפנים ודומה לי שהוא לשון יוני כמו טרקסין (יומא דף נא:) : כדי לחייבו במעשר · דקיימא לן אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית ודעייל ליה דרך שער לאפוקי דרך חצרות ודרך גגות דלא ויליף מואכלו בשעריך בב"מ בהשוכר(פח.): **מתני'** צריכה גט שני · מפ' בגמ' : לבו גס בה · פריוו"ך בלע"ז : **גמ'** בשראוה שנבעלה · ב"ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכל כמה דלא אמר הריני בועל לשם קדושין לא אמרינן לשם קדושין בעל :

מה

תוספות

*לא כל הימנו לאבד זכותו של שני · ואם תאמר לרב אדא בר אהבה דמוקי לה בכניסת מה שפירש בקונטרס משום חששא דקטניא מה קטניא שייך דכיון דניסת לשני לא מצי להחזירה דתלא מזה ומזה וי"ל דפעמים דאין הבעל שם על לבו שאסור להחזירה ועושה קטניא:

ובנהרדעא לא מבטלי קלא · אפילו ע"י עדים והא דאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף לג.) ובפ' שני דכתובות (דף כו: ושם) גבי מעלין לכהונה על פי עד אחד דמבטלין קלא התם משום דנפסל מתרומה לעולם אבל משום דנאסרה לבעלה משום גרושה אין לבטלו א"נ שאני התם דלתרומה דרבנן אין לחוש אי מבטלי קלא: **דורות** אחרונים ר' דוסא · אע"ג דבאלו נערות (כתובות דף לו:) קאמר ר' יוחנן רבי יהודה ור' דוסא אמרו דבר אחד והכא קאמר ר"י גופיה בא וראה שלא כדורות כו' גם על עצמו היה קורא תגר אי נמי לאו דבר אחד ממש קאמר שלא היה מיקל כמו ר' דוסא ובכמה מקומות אמרינן אמרו דבר אחד אע"פ שאינן שוין : **וכי** מה עשה לה ערבי זה · לרבותא נקט דאפילו ערביים ששטופין בזימה כדאמרינן בפ"ב דקדושין (דף מט:) י' קבין זנות ירדו לעולם ט' נטלו ערביים ואחת לכל העולם אפ"ה ליכא למיחש : **טרקסמון** · לשון שער כמו טרוקו גלי (ברכות דף כח.) ובערוך פי' טרקסמון מין ירק דבמסכו' חשיב ירק ששמו טרקסמון רוצה לומר דרך שמכניסין ירק שפטור ממעשר ואין נראה דא"כ הל"ל ירק סתם ועוד צ"ע במסכיות אם דרך טרקסמון פטור אפילו מדרבנן : **דרך** גגות כדי לפוטרן מן המעשר · היינו דווקא אכילת עראי אבל אכילת קבע אסורה כדאמר רבי אושעיא (פסחים דף ט.) מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר ואכילת בהמה אכילת עראי הוא כדתנן (פאה פ"א מ"ו) מאכילין לבהמה ולחיה ולעוף עד שיתמרח בכרי : **ורבי** יוחנן אמר אפילו חצר קובעת · וא"ת ור' ינאי היכי פליג עליה והא כמה תנאי אית להו דחצר קובעת כההוא דמייתי בפ' יוצא דופן (נדה מז:) אי זו היא חצר שקובעת למעשר רבי ישמעאל אומר שהכלים נשמרים לתוכה כו' וכן (ביצה לה.) היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לחצר ר"א אומר יגמור ור' יהושע אומר לא יגמור וי"ל דרבי ינאי מוקי להו מדרבנן אבל מה"ת צריך שיראה פני הבית אבל אין לתרץ דהא דחצר קובעת היינו דבעינן שיבא דרך חצר לבית אבל חצר לבד אינה קובעת אפי' מדרבנן דהא דהיה אוכל באשכול משמע דחצר קובעת בלא בית וכן בכמה משניו' ועוד הקשה ה"ר אלחנן דההוא בסוף פ' יוצא דופן (נדה דף מז:) מסיים בה הכי ר' יהודה אומר שתי חצרות זו לפני' מזו הפנימי' חייבת והחיצונה פטורה ואי צריך להביא לבית פשיטא דלעולם לא יתחייב עד שיכנים דרך פנימית כי דרך חיצונה לבדה לא יוכל לבא:

בית

עין משפט נר מצוה

שייך לעיל פ:

מח א מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה א סמג עשין נ טור ש"ע אה"ע סימן קמג סעיף א וסימן ו סעיף א :

מט ב טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ד :

נ ג מיי' פ"י שם הלכה כ סמג שם טוש"ע אה"ע סימן מו סעיף ח וסימן ו סעיף ג :

נא ד מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הלכה יט טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ג :

נב ה מיי' פ"ג מהל' מעשר הלכה ג ופ"ד הלכה ז סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף פג :

נג ו מיי' פ"י מהלכות גירושין הלכה יח סמג עשין נ טור ש"ע אה"ע סימן קמט סע"א :

תוספות רי"ד

לאחר ואם נשאת זהו לאחר זמנתן לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני בשלמא לרב אדא בר אהבה היינו דקתני שני אלא לשמואל מאי שני זכות הראויה לשני שמשיצאת מלפני העדים בחזקת מגורשת וזכתה להנשא לשני ומדקמפרשי אמוראי למילתא דרבי אלעזר ש"מ דהלכתא כותיה ומשתמא [הלכתא] כותיה דרב אדא בר אהבה דדיקא מתניתין כותיה ופירוקא דשמואל שינויא הוא ואשינויא לא סמכינן : מתני' כתב לגרש את אשתו ונמלך בש"א פסלה מן הכהונה ובה"א אע"פ שנתנו לה על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה: שלח ליה רב יוסף בריה דרב מנשיא לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליו קול איש פלוני כהן כתב גט לאשתו והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו שלח ליה תצא והדבר צריך בדיקה מאי צריך בדיקה אילימא דאי מיגליא מילתא דקרי אינשי מיתא לנתינה כתיבה דלמא כתב ונתן קאמרי והאמר רב (שמואל) [אשי] כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה פי' ואע"ג דאמרינן בפירקין דלקמן דחיישי' לקלא ה"מ קלא דקמי נישואין כדתנן יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת ואסורה לינשא עד שיתן לה אותו פלוני גט אבל לאחר נשואין לא חיישינן

זו נשואה ועומדת היא והיכי אמר תצא ומהדר מאי תצא דאמר שמואל משני שאם מת כהן זה ונשאה כהן אחר תצא שהרי יצא עליה קול גרושה זה כמה שנים ופרכינן והרי את מוציא לעז על בניו של ראשון שיאמרו חללים הם שהרי הוציאוה מן השני מפני שבדקו אחר הדברים ונמצאו אמת ומהדר כיון דמפקת לה משני ולא מפקת לה מראשון אתו למימר סמוך למיתה גירשה הראשון ולפיכך הוציאוה מן השני ולא אתי לאחזוקי קלא קמא הואיל ולא אפיקנה מראשון : מתני' המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי בש"א אינה צריכה ממנו גט שני ובה"א צריכה ממנו גט שני אימתי בזמן שנתגרשה מן הנשואין ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה: כנסה בגט קרח תצא כזה וכזה וכל הדרכים האלו בה: גט קרח הכל משלימים עליו דברי בן ננס ר' עקיבא אומר אין משלימים עליו אלא קרובי' הראויין להעיד במקום אחר: איזהו גט קרח

רי

א מיי' פ"י מהלכות גירושין הלכה יז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמט סעיף א:
ב מיי' שם הלכה יח טור ש"ע שם סעיף ב:

דב"ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות וב"ה סברי *אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אינה צריכה הימנו גט שני תנן ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה הימנו גט שני שאין לבו גס בה ואי בשראוה שנבעלה *מה לי מן האירוסין ומה לי מן הנשואין אלא מתני' בשלא ראוה שנבעלה ור' יוחנן דאמר כי האי תנא דתניא *א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על שלא ראוה שנבעלה שאינה צריכה הימנו גט שני על מה נחלקו על שראוה שנבעלה שבש"א אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובה"א אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומתני' דאוקימנא בלא ראוה שנבעלה במאי פליגי *דאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה ב"ש סברי לא אמרי' הן הן עדי יחוד והן הן עדי ביאה וב"ה סברי אמרינן הן הן עדי יחוד והן הן עדי ביאה ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה הימנו גט שני דכיון דאין לבו גס בה לא אמרינן הן הן עדי ביאה ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן *הלכה כסתם משנה ואוקימנא למתניתין בשלא ראוה שנבעלה *)אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן: **מתני'** *כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה גט קרח הכל משלימין עליו דברי בן ננס ר"ע אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראויין להעיד במקום אחר ואיזהו גט קרח כל שקשריו מרובין מעדיו: **גמ'** מ"ט דגט קרח *גזירה משום כולכם: גט קרח הכל משלימין עליו: ור"ע עבד מאי טעמא לא דאתו למימר כשר לעדות קרוב נמי אתו למימר כשר לעדות אלא עבד היינו טעמא דדלמא אתו לאסוקיה ליוחסין גזלן דבר יוחסין הוא ליתכשר אלמה תנן ר"ע אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראויין להעיד במקום אחר קרוב אין גזלן לא אלא עבד היינו טעמא דאתו למימר שחרורי שחרריה גזלן נמי אתו למימר תשובה עבד קרוב מאי איכא למימר קרוב כולי עלמא ידעי דקרוב הוא: א"ר זירא אמר רבה בר שאילתא א"ר המנונא סבא א"ר אדא בר אהבה גט קרח קשריו שבעה ועדיו ששה ששה ועדיו חמשה חמשה ועדיו ארבעה ארבעה ועדיו שלשה עד כאן מחלוקת בן ננס ור"ע אבל קשריו שלשה ועדיו שנים דברי הכל אין משלימין עליו אלא קרוב א"ל רבי זירא לרבה בר שאילתא מכדי כל שלשה במקושר כשנים בפשוט דמי מה התם קרוב לא אף הכא נמי קרוב לא אמר ליה אף לדידי קשיא לי ושאילתיה לרב המנונא ורב המנונא לרב אדא בר אהבה וא"ל הנח לשלשה במקושר דלאו דאורייתא תניא נמי הכי *גט קרח קשריו שבעה ועדיו ששה ששה ועדיו חמשה חמשה ועדיו ארבעה ארבעה ועדיו שלשה עד כאן מחלוקת בן ננס ורבי עקיבא השלים עליו עבד בן ננס אומר הולד כשר ורבי עקיבא אומר הולד ממזר אבל קשריו שלשה ועדיו שנים דברי הכל אין משלימין עליו אלא קרוב רב יוסף מתני כשר והתניא קרוב אמר רב פפא תני כשר אמר רבי יוחנן לא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד אבל תרי לא דלמא אתי לקיומי בתרי קרובים וחד כשר אמר רב אשי מתניתא נמי דיקא

*)[יבמות עז: מנחות נב: חולין מג. ועמ"ש על הגליון נדה נו:]

דקא

בית שמאי סברי אדם בועל בעילת זנות · ואע"ג דביבמות פ' ב"ש (דף קז.) אמרי ב"ש דאין ממאנין אלא ארוסות ולא נשואות ומפרש רב יוסף ורבה טעמא דב"ש משום דאין אדם בועל בעילתו בעילת זנות ולהכי נשואות אין יכולות למאן דלאו אדעתא דהכי נסבה היכא למימר דהתם כיון שהאיש קידשה ודאי אינו רוצה לבעול בעילתו בעילת זנות אבל הכא שלא ראוה הקדושין סברי דבועל בעילת זנות וב"ה סברי דלעולם אין אדם בועל בעילת זנות ואע"ג דאית להו התם אפילו נשואות ממאנות היינו משום דכיון שע"י קדושין *ונשואין בא עליה לא חשיב ליה בעילת זנות כדאמרי' התם: בגט קרח תצא מזה ומזה · הא דלא תני לה בהדי הנהו דלעיל אומר ה"ר יוסף דאיידי דתנא לעיל כתב סופר גט כו' תנא כתב לגרש את אשתו והדר תנא המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי דהוי נמי פלוגתא דב"ש וב"ה כמו כתב לגרש כו' והדר תנא גט קרח: וכל הדרכים האלו בה · לקמן בפ' בתרא (דף פו.) מוקי לה כר"מ אבל לרבנן תנא והולד כשר:

[גם ביבמות קז. בגמ' איתא וכתובה]

מה לי מן האירוסין · הא חזינן דבעל ואין אדם בועל את אשתו בזנות לב"ה: בשלא ראוה שנבעלה · והא(א) דמגלגלינן גט שני משום דאמרי' כיון דלבו גס בה ודאי בעל ואין אדם בועל בעילת זנות ואיכא קדושין: ומודים · במן האירוסין דכל כמה דלא חזינן לא אמרינן בעל דהא לא גייסי אהדדי: הן הן כו' · כלומר כיון דראו שנתייחדו אין צריך עדות של ביאה גדול מזה ודאי אלו סהדי כיון דגייסי אהדדי לא פרשו זה מזה: מי אמר ר' יוחנן הכי · כדלעיל דהיכא דלא ראוה שנבעלה לא בעי גט: **מתני'** גט קרח · מפרש בסיפא במתני' שקשריו מרובין מעדיו בב"ב (דף קס:) אמרי' דתקון רבנן גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו כותבין גט פתאום לנשותיהן ומתחרטין לאחר זמן ואין יכולים להחזירן ותקנו להם גט מקושר שאינו נוח ליכתב מהרה שמא בתוך כך יתפייס וחותמין עדיו מבחוץ וכותב שיטה או שתים וכורכן על החלק ותופר ועד א' חותם על הכרך מבחוץ וחוזר וכותב שני שיטין או יותר מבפנים וכורכן על החלק וחותם עד שני על הכרך מבחוץ וכן עד שלישי ואם יש קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זה קרח ופסול כדמפרש בגמרא משום כולכם דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מתחלה וחיישי' דלמא אמר להו כולכם חתומו והרי אחד שלא חתם: הכל משלימין עליו · ואפי' פסולין דליתא להא השלמה אלא משום חששא בעלמא שמא כשילא לאחר זמן בבית דין יפסלוהו שיהו סבורים שהזמין הבעל עדיו למנין קשריו ולא חתמו בו כולם: אלא קרוב שהוא ראוי להעיד · בעדות אחרת שאין עליו פסול עדות אלא קורבה אבל גנב וגזלן לא וטעמא מפרש בגמ': **גמ'** קרוב נמי אתו למימר כשר לעדות · אלא מדמכשר בקרוב ש"מ בקיאי איכשי בהלכות עדות ולא אתו לאכשורי פסולים וקרובים: לאסוקי ליוחסין · דאמרי מדאחתמוהו בגיטא לאו עבד הוא ויהבי ליה בת ישראל: אלא · לעולם טעמא משום דאתי לאכשורי לעדות ודקשיא לך קרוב נמי לא דמי דעבד איכא למימר שחרורי שחרריה אפילו המכירים אותו שהוא עבד ובקיאין בהלכות עדות אתו לאכשוריה לעדות דאמרי מדאחתמוהו ש"מ שחרריה מריה וכן גזלן אתו למימר מדאחתמוהו ש"מ תשובה עבד: אין משלימין עליו · שלישי פסול אלא כשר או קרוב דגט מקושר צריך שלשה עדים כדאמרינן בפרק גט פשוט דרבנן תקון שמא בתוך כך שלא ימלא ג' עדים יפוח כעסו: כל שלשה במקושר · כיון דעיקרו בג': כשנים בפשוט דמי · והאי מכשרת קרוב: גט קרח קשריו שבעה · כלומר שקשריו שבעה כו': עד כאן מחלוקת בן ננס ור"ע · שאם השלים עבד כו': הולד כשר גרסי' בבן ננס: רב יוסף מתני · במילתיה דר' זירא אמר רבה בר שילא אבל קשריו ג' ועדיו שנים אין משלימין עליו אלא כשר: לא הוכשרו בו · אם היה קרח דבשני קשרים אין משלימין בו שני קרובים אלא אחד קרוב ואחד כשר ואפילו היו חתומים בו כבר ג' כשרים: דלמא אתי לקיומיה · היום ולמחר אם יקרא עליו ערעור לפוסלו ויביאוהו לב"ד ואין העדים בפניו ויבאו עדים מן השוק שיכירו שלש מן החתימות הללו ויקיימוהו בכך ושמא לא יכירו אלא חתימת שני הקרובים ואחד מן הכשרים ובית דין אין יודעין שהן קרובים ויקיימוהו בעדות פסולה: מתניתא נמי דיקא · הך ברייתא דקתני קשריו שבעה ועדיו ששה או קשריו ששה ועדיו חמשה כו' לא איצטריך והגא בחד מינייהו שני קרחות כגון קשריו חמשה ועדיו שלשה שמע מינה לא פליגי בה דאפילו קרוב לא מיתכשר:

דקא

[יבמות קז. כתובות עג.]

[תוספתא פ"ט ותוספתא דעדיות פ"ב מ"ט]

[קדושין סה:]

[שבת מו. וש"נ]

[יבמות לה:]

[לעיל יז: ועי' תוס' נזיר סב. ד"ה גזירה משום]

תוספתא פט"ו פ"ט

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה בשלא וכו' דמגלגלינן נ"ב:

תוספות רי"ד

כל שקשריו מרובים מעדיו' אוקימנא למתני' בשלא ראוה שנבעלה ובמאי פליגי כגון דאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה ב"ה סברי אמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולשם קדושין בעל הלכך צריכה ממנו גט שני וב"ש סברי לא אמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה ממנו גט שני דכיון דאין לבו גס בה לא אמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה: כנסה בגט קרח וכו' פי' דגט קרח מפרש בסיפא דמתני' אי זה גט קרח וכו' ובגט פשוט אמרי' דרבנן תקנו גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו קופדים עם נשותיהן וכותבין להן גט פתאום ומתחרטין לאחר זמן ואין יכולין להחזירן ותקינו להו גט מקושר שאינו נוח ליכתב ושמא בתוך כך מתפייס עם אשתו וחותמין עדיו מבחוץ כותב שיטה א' מבפנים וכורכה על שיטה הלקה ותיפר ועד אחד חותם על הכרך מבחוץ וחוזר וכותב שיטה אחרת וכורכה על שיטה הלקה וחותם על הכרך מבחוץ (וכן עד שני) וכן עד ג' ואם ירבה בו קשרים יותר מג' ויש שם קשר כרוך ואין עד חתום מאחריו הוי גט קרח ופסול: ואמרי' מ"ט דגט קרח גזירה משום כולכם פי' דאמרינן מסתמא למנין קשריו היו עדיו מתחלה וחיישינן דלמא אמר להו כולכם חתומו והרי אחד לא חתום והתנן לעיל כולכם חתומו א' כותב וכולן חותמין הלכך אם מת אחד מהן הרי הגט בטל וק' אמאי לא תניא לעיל גבי הנך דתנא בהו תצא מזה ומזה והפסקה בכהב לגרש את אשתו ונמלך ובמגרש את אשתו ולנה עמו וכו': גט קרח הכל משלימין עליו פי' אפי' פסולין כגון עבד וגזלן דליתיה להשלמה זו אלא משום חששא בעלמא שמא כשיצא לאחר זמן בב"ד יפסלוהו שיהו סבורים שהזמין הבעל עדיו למנין קשריו ולא חתמו בו כולן הלכך אפילו בפסולין משלימין אותו והשלמה זו אינה אלא מדעת הבעל שיצוה לו שיחתום בו דאי שלא מדעתו היאך רשאי זה לחתום ולהעיד עדות שקר תדע דהכי הוא מדאמרינן לקמן לא הכשירו בו אלא עד אחד קרוב בלבד אבל תרי לא דלמא אתו לקיומיה בשני קרובים וה"ד כשר ואי שלא מדעת הבעל משלימין אותו ניחוש דלמא איהו מקיים אפומיה דההוא כשר וקרוב שחתמו שלא מדעת הבעל ששניהם פסולין כיון שלא צוה להן הבעל וכן הם פסולין הכשרין כמו הקרובים כיון שעשו שלא מדעת הבעל אלא ודאי אין משלימין אלא מדעת הבעל: ר' עקיבא אומר אין משלימין וכו' פי' דוקא בקרוב משלימין אותו שאין עליו פסול אחר אלא קורבה אבל עבד וגזלן לא אמרינן: ור"ע עבד מ"ט לא לאו דלמא אתו למימר עבד כשר לעדות קרוב נמי אתו למימר כשר לעדות אלא [עבד] היינו טעמא דלא דלמא אתו לאסוקיה ליוחסין גזלן דבר יוחסין הוא ליתכשר אלמה תאני קרוב אין גזלן לא אלא עבד היינו טעמא דלא דלמא אתו למימר שחרורי שחרריה גזלן נמי אתו למימר תשובה עבד אלא קרוב מאי איכא למימר כולי עלמא ידעי דקרוב הוא ואי ק' והרי כל טעמא בגט קרח לא הוי אלא משום גזירת כולכם ולעיל בהמביא תנן אמרי' איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אמר ר' יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי ור"ל אמר כולם משום עדים ומוקמינן פלוגתייהו דאמר להו כולכם ואיכא בינייהו כגון שנמצא א' מהן קרוב או פסול למ"ד משום תנאי כשר ואמרי' נמי התם מיחתם בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אלמא ע"כ לא פליגי אלא להחתימו (ולכתחלה) [בתחילה] אבל באמצע או בסוף לר' יוחנן הוא כשר וקי"ל ר"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן בר מתלת ור' עקיבא לא מכשר אלא קרוב אבל פסול לא ואי חתם בו פסול א"ר עקיבא הולד ממזר כדאמרינן לקמן בהלכתין ור' יוחנן מתיר להחתים הפסול לכתחלה וקי"ל הלכה כר"ע מחביריו כ"ש דבן ננס תלמיד חבר הוה לר"ע כדאמרי' בשלהי פ' מי שמת יש לתרץ דהתם בעל הוא דקפיד ואמר חתמו בו כלכם הלכך אי מחתמי' ביה פסול לא נפיק מיניה חורביה לאכשוריה בשאר עדיות דאנן לא הוה מחתמי' ליה אי לאו משום דבעל קפיד אבל בגט קרח שב"ד מורים לו להחתימו אם יוזו לו ב"ד להחתים בו פסול אתו לאכשוריה בשאר עדיות ומשום הך גזירה אמרינן שאם יחתם בו הולד ממזר: אמר רב אדא בר אהבה גט קרח קשריו שבעה ועדיו ששה ששה ועדיו ה' ה' ועדיו ד' ד' ועדיו ג' עד כאן מחלוקת בן ננס ור' עקיבא אבל קשריו ג' ועדיו ב' דברי הכל אין משלימין עליו אלא קרוב א"ל ר' זירא לרבה בר שילא מיכדי כל ג' במקושר כשנים בפשוט דמי מה התם קרוב לא א"ל אף הכא נמי קרוב לא א"ל לדידי קשיא ושאילתיה לרב המנונא ורב המנונא לרב אדא בר אהבה וא"ל הנח לג' במקשר דלאו דאורייתא: א"ר יוחנן לא הכשירו בו אלא עד אחד קרוב בלבד אבל תרי לא דלמא אתו לקיומיה בשני קרובים וחד כשר פי' אם היה קרח בשני קשרים אין משלימין בו שני קרובים אלא א' קרוב וא' כשר ואפילו היו החתומים בו כבר ג' כשרים דלמא אתו לקיומיה היום ומחר אם יקרא עליו ערעור לפוסלו ויביאוהו לב"ד ואין העדים בפנינו ויבואו עדים מן השוק שיכירו שלשה מהחתימות האלו ויקימוהו בכך ושמא לא יכירו אלא חתימת שני הקרובים וא' מן הכשרים וב"ד אינם יודעין שהן קרוביו ויקיימוהו' ואי ק' ובפשוט היכי מכשרי' שום קרוב כדאמרינן בגט פשוט תניא היו חתומים בו ד' וה' עדים ונמצא א' קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר ואמר חזקיה מילאה בקרובים כשר תיחוש שמא יתקיים השטר ע"פ א' קרוב וא' כשר ובשלהי תוספ' דמסכתין תניא גט שחתמו עליו ה' עדים ונמצאו שלשה הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר נ"ל דלכתחלה אסור להחתים עד קרוב בגט פשוט דומיא כב' במקושר אבל אי איקרי וחתם לא פסלינן ליה אלא תתקיים העדות בשאר ומתניתא שחתמו בו תניא דיעבד תמיה נמי מילתא קאמר דיעבד אבל הכא הכל משלימין עליו תנן לכתחלה ומשום הכי אמר רבי יוחנן לא הכשירו בו אלא עד אחד קרוב והוא הדין דאי איקרו וחתמו בו תרי לא פסלינן ליה:

דקא מדלג ותני חד חד שמע מינה אמר אביי שמע מינה האי קרוב חתים אי בעי בין בתחילה בין באמצע בין בסוף ממאי מדלא קבע ליה מקום ושמע מינה מכל תלתא מקיימינן ולא בעינן רצופין דאי סלקא דעתך בעינן רצופין לקבע ליה מקום להאי קרוב בתחילה או באמצע או בסוף ולכשר ביה טובא כי אתו לקמיה *דרבי אמי אמר ליה צא והשלים עליו עבד מן השוק:

הדרן עלך הזורק

המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני ר' אליעזר מתיר וחכמים [א]אוסרים כיצד יעשה [ב]יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם *כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול: **גמ'** איבעיא להו האי אלא חוץ הוא או על מנת הוא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר' אליעזר דהא שייר לה בגט [ג]אבל בעל מנת מודו ליה מידי דהוה אכל תנאי דעלמא או דלמא על מנת הוא ובע"מ הוא דפליג ר' אליעזר אדרבנן *אבל בחוץ מודה דהא שייר לה בגט אמר רבינא ת"ש *[ד]כל הבתים מטמאין בנגעים אלא של עובדי כוכבים אי אמרת בשלמא חוץ הוא שפיר אלא אי אמרת על מנת דלא מיטמו בתי עובדי כוכבים הוא דמיטמו בתי ישראל הא מיטמו בתי עובדי כוכבים לא מטמאי בתי ישראל ועוד בתי עובדי כוכבים מי מטמאי והתניא °ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם ארץ אחוזתכם מטמאה בנגעים ואין בתי עובדי כוכבים מטמאין בנגעים אלא [ה]שמע מינה חוץ הוא ש"מ מתני' דלא כי האי תנא דתניא אמר ר' יוסי בר' יהודה לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני שאינה מגורשת על מה נחלקו על המגרש אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשאי לפלוני שר"א

ויקרא יד

רש"י

דקא מדלג ותני חד חד. שהולך ומחסר העדים מן הכשרים אחד אחד בכל דילוג ודילוג שמנה במשנתנו לא דילג אלא אחד במנין הכשרים: שמע מינה האי קרוב חתים. בין בתחילה קודם לכשרים בין באמצען בין בסופו: מדלא קבע ליה מקום. לקרובה במתני': ושמע מינה. מדלא קבע מקום שמע מינה דכל גיטין ושטרות מקושרים הולאין בבית דין להעיד על חתימת העדים לקיימו: מכל תלתא. סהדי דחתימי ביה שיכירו עדי השוק את חתימתן מקיימינן ליה לגיטא ואפילו הן מפוזרין כגון אם יש בו י' עדים ועדי השוק מכירין את כתב הראשון והשלישי והחמישי ולא בעינן שיכירו אותן שלשה רצופין: דאי ס"ד בעינן רצופין. אמאי לא הוכשרו בו אלא השלמת קרוב אחד ומשום דלמא אתי לקיומיה בשני קרובים וחד כשר כדאמרינן לעיל: ליקבע ליה מקום. להשלמת קרובים: או בתחילה. קודם לשנים הכשרים בכל שלשה ושלשה החתומין בו: או באמצע. כל ג' וג' חתומין יכשיר קרוב אחד כגון כשר וקרוב וכשר וחוזר וחותם כשר וקרוב וכשר וכן לעולם: או בסוף. כל ג' וג' יקבע מקומו: ולכשר ביה. קרובים טובא וליכא למיחש דלמא אתי לקיומיה בשני קרובים וחד כשר דהא לא משכחת שני קרובין בכל ג' רצופין שבו שאין לך בו שנים קרובים שלא יהא הפסק ב' כשרים ביניהם אלא מדלא אשכח תקנתא להשלמת שני קרובים בקביעות מקום שמע מינה לא בעינן רצופין הלכך חיישינן דלמא מקיים ליה בקרובין מפוזרין: כי אתו לקמיה דר' אמי. גט מקושר שלא הזמין לו עדים למנין קשריו והסופר והעדים בפניו ועדיין לא נמסר לה: א"ל כו'. כבן ננס: כן הוא עיקרה של סוגיא זו ולא שמעתיה כן אלא כביאורה בקונטרס מורי הזקן:

הדרן עלך הזורק גט

המגרש. ואמר לה. בשעת מסירה: **גמ'** על מנת הוא. על מנת שלא תנשאי לפלוני: אבל בעל מנת מודו. רבנן דבגט לא שייר שהתירה במסירת הגט לכל אדם אלא שהתנה עמה על מנת שלא תנשאי לזה ואין זה אלא כתנאי בעלמא: אלא של עובדי כוכבים. דכתיב אחוזתכם: הכא

תוספות

צא והשלם עליו עבד מן השוק. אומר ר"י דהך דהכא פליג אדחזקיה דאמר בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסג:) מילתא בקרובים כשר דמשמע דוקא קרובים כשרים למילוי ומעשה בא לפני רבינו משולם באחד שכתב גט לאשתו והחתים עליו ב' עדים ואחר זמן החתים עליו עד שלישי והכשירו מסברא דהא דאמרינן דאין עדי הגט חותמין זה בלא זה היינו בשנים או שזימן שלשה יחד שאין הגט יכול להיות בפחות או יחתמו כולם זה בפני זה אבל כשהגט נגמר בשנים ולא היה או דעתו להחתים יותר כשחזר והחתים שלישי אין נפסל בכך כיון שנגמר ע"י הראשונים ור"ת הביא ראיה מכאן דכשר דלישנא דלא והשלם עליו עבד מן השוק משמע שכבר חתמו הראשונים ולא היה צריך כי אם להשלים אלמא כיון שכבר הוכשר הגט ע"י הראשונים תו לא מיפסיל בהשלמת אחרים זה שלא בפני זה ומיהו בקונטרס פירש והסופר והעדים בפניו ועדיין לא נמסר משמע שסובר דבעינן זה בפני זה ומה שפירש ועדיין לא נמסר לה ר"ל שהעדים לא חתמו עדיין ולהכי לא נמסר לה וחותמין כולן זה בפני זה אך מה שפי' שהסופר בפניו בחנם פירש דמה לנו אם הלך לו הסופר וכן פירש הר' אלחנן דנראה לפוסלו דכיון שבא להחתים שלישי גילה בדעתו שלא יהא גט עד שהחתים שלישי וחתימתו אין כלום כיון שלא חתמו זה בפני זה: לעיל פט. **גזירה** משום כולכם. פירש בקונטרס דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מתחלה וחיישינן דלמא אמר להו כולכם חתומו והרי אחד מהם שלא חתם ותימה מאחר דפסלינן גט קרח משום כולכם מאותו טעם נפסל קרוב להחתים בתוכו כדאמרינן לעיל בפ' ב' (דף יח:) דאם אמר הבעל כולכם לנ"ד משום עדים נמלא אחד מהן קרוב או פסול פסול הגט ויש לחלק דהכא במקושר דעדיו ג' הכשירו בו אחד קרוב ולעיל בפ"ב (שם ד"ה אמרי) הארכתי:

הדרן עלך הזורק גט

המגרש. אבל בעל מנת מודו ליה. לכאורה היה נראה דדוקא בעל מנת שלא תינשאי מודו דלא הוי שיור משום דהותרה אלנו בזנות אבל בעל מנת שלא תיבעלי ולא תינשאי הוי שיור כמו חוץ ולהכי נקט בברייתא בסמוך על מנת שלא תינשאי גרידא דבשלא תינשאי ולא תיבעלי מודה ר' אליעזר דהוי שיור כמו חוץ וכן משמע קצת דהא לקמן פריך אדרבי יוסי הגלילי דאמר היכן מצינו אסור לזה ומותר לזה במאי אי בעל מנת הרי הותרה אלנו בזנות אלא בחוץ ואי בעל מנת שלא תינשאי ולא תיבעלי קאמר רבי אליעזר נמי לא הוי שיורא מאי קאמר הרי הותרה אלנו בזנות ועוד למאי דמוקי לה בחוץ אדמקשה ר' יוסי הגלילי לרבי אליעזר מחוץ ליפרוך להו לרבנן דמודו בעל מנת שלא תינשאי ושלא תיבעלי דלא הותרה אלנו בזנות ומיהו נראה לר"י דאפילו בעל מנת שלא תינשאי ושלא תיבעלי מודו רבנן דלא הוי שיורא דכיון דאין אוסרה אלא בלשון תנאי הוי כאילו הותרה לכל ולהכי לא מצי פריך מידי רבי יוסי הגלילי אדרבנן וכי קאמר אילימא בעל מנת הרי הותרה אלנו בזנות הוה מצי למיפרך שאפילו לא הותרה אלנו בזנות כגון על מנת שלא תינשאי ולא תיבעלי דהרי הותרה לכל כיון דלא אסרה אלא דרך תנאי אלא נקט קושיא פשוטה ע"מ שלא תינשאי גרידא הנזכר בברייתא דאל"כ אדמפליג בסמוך בין ע"מ לחוץ לפלוג בע"מ גופיה ועוד דקאמר או דלמא האי אלא ע"מ הוא כו' אף על גב דבאלא אסיר נשואין ובעילה אפ"ה לא הוי שיור אף על גב דבחוץ מודו להו ובסמוך דקאמר ומתניתין דאוקימנא בחוץ ימאי טעמא דרבי אליעזר אבל לרבנן אפילו בעל מנת שלא תינשאי ולא תיבעלי אתי שפיר מידי דהוי אכל תנאים דעלמא:

אמר רבינא תא שמע כל הבתים כו'. ומדתנן בריש זבחים (דף ב.) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשירין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה לא הוה מצי לאיתויי ראיה דהתם לא שייך לא על מנת ולא חוץ ואותו אלא לא הוי אלא לשון רק או אבל: שרבי

תוספות רי"ד

אמר אביי האי קרוב חתים בין בתחלה בין באמצע בין בסוף ממאי מדלא קא קבע ליה מקום. פי' וה"ה נמי בפשוט אם היו חתומים בו ד' וה' עדים ונמצא א' מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר ולא חיישינן לקרוב בכל היכא דאיתא חתום ואי ק' הא אמרן לעיל בהמביא תנין מיחתם בתחלה קרוב או פסיל אמרי לה כשר ואמרי לה פסול דאתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא יש לתרץ התם חתום קרוב תחילה ואין שם עדים אחרים והרואה סובר שעל הקרוב סומך אבל הכא כבר חתום הוא בכשרים ואינו חותם בקרוב אלא על הקשר קרח ויודעים שעל שאר העדים סומכין כדתרצינן התם גבי מילא: בקרובים כשר: ושמעת מינה מכל תלתא מקיימינן ולא בעינן רצופים דאי ס"ד בעינן רצופים ליקבע ליה להאי קרוב מקום או בתחלה או באמצע או בסוף וליתכשרו ביה טובא פי' וה"ה לפשוט שהיו חתומים בו עדים הרבה מכל תרי מנייהו מקיימי ולא בעי' רצופים פי' שכך הם שנים בפשוט כמו ג' במקושר: **סליק פירקא**

המגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין כיצד יעשה יטלני ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ואם כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול. פי' בעת שמסר לה הגט לא אמר הרי זה גיטיך סתם אלא אמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני: כיצד יעשה וכו'. פירוש שהגט לא נתבטל בכך ובכשרותו עומד אלא שהנתינה הראשונה לא היתה יפה ויטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ודוקא יטלני ממנה ויחזור ויתננו לה בכשרות אז היא מגורשת אבל אם לא נטלו ממנה וחזר ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אינו כלום דבעינן ונתן בידה ונתינה ראשונה כיון שהיתה בפסול כמאן דליתא דמיא הילכך בעינן נתינה בכשרות והאי דתני שיאמר לה בנתינה שניה הרי את מותרת לכל אדם לאו דוקא אלא אם אמר לה הרי זה גיטיך סתם די לנו דכשאומר לה הרי זה גיטיך סתם הכי משמע שהיא מותרת לכל אדם אלא מפני ששנה תחילה אלא לפלוני חזר ושנה הרי את מותרת לכל אדם ולאו דוקא אלא שאמר לה הרי זה גיטיך סתם דיו דהאי דתנן לקמן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם דוקא בכתיבת הגט מיירי לא שיהא צ"ל לה בעת המסירה דומיא דסיפא דקתני ר' יהודה אומר ודין דיהבי ליך מנאי שאין זה (מכבר) [מדבר] אלא שיכתבנו בגט לא שיאמר לה בפה כך וכך הרי את מותרת לכל אדם דוקא בכתיבת הגט מיירי אבל במסירתו לה אינו צ"ל אלא הרי זה גיטיך סתם שבכתיבה מתגרשת האשה לא באמירה וכיון שהגט כתוב כהלכתו אומר לה הרי זה גיטיך והיא מגורשת: איבעיא להו האי אלא חוץ הוא או ע"מ הוא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר' אליעזר דהא שייר ליה בגט אבל בע"מ מודו ליה מידי דהוה אכל תנאי דעלמא או דלמא ע"מ הוא ובע"מ הוא דפליג רבי אליעזר עלייהו דרבנן אבל בחוץ מודה להו דהא שייר ליה בגט אמר רבינא ת"ש כל הבתים מיטמאין בנגעים אלא של עובדי כוכבים אי אמרת בשלמא חוץ הוא שפיר אלא אי אמרת ע"מ הוא ע"מ דלא

תוספות רי"ד

דלא מיטמאו בתי עובדי כוכבים הוא דמיטמאי בתי ישראל הא נטמאו בתי עובדי כוכבים לא מיטמאו בתי ישראל ותו בתי עובדי כוכבים מי מיטמאו בנגעים אחוזתכם אמר רחמנא אחוזתכם מיטמא בנגעים ולא אחוזת הכנענים אלא לאו ש"מ חוץ הוא ש"מ ודוקא בחוץ פליגי רבנן אבל בע"מ מודו והכי נמי אמרינן לקמן ת"ר כל התנאים פוסלים בגט דברי רבי וחכ"א כל שפוסל בפה פוסל בכתב וכל שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל בפה פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב וכתב ר"ח ז"ל ואסיקנא בחוץ פליגי והלכה כחכמים אבל בע"מ תנאה הוי ולכשימות זה שנאסרה עליו הרי היא מותרת לכל אדם שהרי נתקיים התנאי ואינו נ"ל שאינה זקוקה להמתין עד שימות אותו פלוני שנאסרה עליו אלא מיד היא מותרת לינשא לכל אדם חוץ מאיתו פלוני דהכי אמרינן לקמן בהלכתי' ת"ר לאחר פטירתו של רבי אלעזר נכנסו ד' זקנים להשיב על דבריו ר' טרפון ורבי יוסי הגלילי ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא נענה ר' טרפון ואמר הרי שהלכה זו ונשאת לאחיו של זה שנאסרה עליו ומת בלא בנים לא נמצא זה שהוא גורם לעקור דבר מן התורה ואי אמרת דאסורה להנשא לאחר כל זמן שזה שנאסרה עליו קיים היאך גורם לעקור דברי התורה והרי אסורה היא להנשא לכל אדם כ"ש לאחיו ואם עברה וניש׳את לאחיו בעבירה נישאת לו שהרי עדיין לא נתקיים התנאי והיאך תהיה בת ייבום שלא היו נישואיו נישואין אלא ודאי מכאן מוכיח שמיד היא מותרת לינשא לכל אדם ולא חיישינן שמא תתאלמן או תתגרש ותנשא לזה ויתבטל הגט. תו אמרינן נענה ר' עקיבא הרי שהלכה זו ונשאת לא' מן השוק והיו לה בנים ונתאלמנה או נתגרשה ועברה ונשאת לזה שנאסרה עליו לא נמצא גט בטל ובניה ממזרים. ומוקמינן לה דרבי עקיבא חבר דבע"מ פליגי אלמא תפשום מהכא דמאן דשרי בע"מ לא מזקקינן לה לאמתוני עד שימות אותו פלוני שנאסרה עליו ותו דפריך עליה רבא ואמר אי הכי בכולהו תנאי דלמא לא תינסיב דדלמא לא מקיימא תנאה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים מכאן מוכיח דקים ליה לרבא דבכל תנאים דעלמא מתירין אותה לינשא מיד ולקמן נמי בהרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות. פי' המורה הרי זה כריתות מיד והיא תתקיים התנאי וכ"כ גם בעל ה"ג כל ימי חיי וחיי פלוני הרי זה כריתות ומיקיים תנאיה וכ"ת לכי מיית איהו למה לה גיטא [אלא ודאי ש"מ] דכל תנאה דבידה לקיימו אנן לאלתר שרינן להואמרינן לה קיים תנאך. ואי ק' היכי אמרינן דבכל תנאין דעלמא שרינן לה לאלתר והא אמרן לעיל בפ' מי שאחזו תניא הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונקרע הגט או אבד הרי זו מגורשת ולאחר לא תנשא עד שתתן אלמא כל זמן דלא מיקיימה תנאה אסורה להנשא והכא היכי שרינן לה מיד. תשובה כל זמן שמתנה ואומר לה ע"מ שתעשי דבר פלוני תלה קיום הגט בעשיית המעשה שאם תעשה האשה אותו המעשה הגט קיים ואם לאו אינו קיים כגון שתתני מאתים זוז או שתניקי את בני או שתשמשי את אבא וכיוצא בהן בכל אלה עשיית מעשה האשה היא באה כדי לקיים הגט ומ"ה אין הגט קיים אלא בעשיית אותו המעשה שהרי הבעל תלה קיום הגט בעשיית אותו המעשה אבל כשאמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תנשאי לפלוני ע"מ שלא השתי יין כל ימי חיי פלוני וכיוצא בהן שעשיית המעשה אינה באה לקיום הגט אלא לבטל הגט שאם תנשאי לו או תשתי יין נמצא גט בטל לא תלה הבעל קיום הגט בעשיית המעשה אלא הגט גט מיד ובלבד שתזהר האשה שלא תעשה אותו המעשה שיתבטל הגט בשבילו והילכך אע"פ שעשיית המעשה מבטלת הגט למפרע אפ"ה מתירין אותה להנשא מיד ולא חיישינן שמא תעשה

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה יז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלז סעיף א:

ב ב מיי' וסמג שם טוש"ע שם וסימן קמז סעיף ג:

ג ג מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קלז סעיף א:

ד ד מיי' פי"ד מהל' טומאת צרעת הל' יא:

ה ה מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה טו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלז סעיף א:

מסורת הש"ס

[גי' הרא"ש דר' ינאי]

[עי' תוס' לקמן פד: ד"ה אם כתבו]

כ"א מידי דהוי אכל תנאי דעלמא

נגעים פי"ב מ"א

תורה אור

שר"א מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש וחכמים אוסרים מאי טעמא דר"א מידי דהוה אבל תנאי דעלמא ורבנן כל תנאי דעלמא לא שייר ליה בגט הכא שייר לה בגט ומתני' דאוקימנא בחוץ מאי טעמא דר"א א"ר ינאי *משום זקן אחד אמר קרא °ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר אפילו לא התירה אלא לאיש אחר הרי זו מגורשת (א) ורבנן *(אמרי טעמא דר"א) האי איש לכל איש ואיש *ורבי יוחנן אמר טעמא דר"א מהכא °ואשה גרושה מאישה לא יקחו **אפילו לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהונה אלמא הוי גיטא ורבנן איסור כהונה שאני ^בעי רבי אבא בקידושין היאך תיבעי לר"א תיבעי לרבנן תיבעי לר"א עד כאן לא קאמר רבי אליעזר הכא אלא משום דכתיבי קראי אבל התם קנין מעליא בעינן או דלמא *ויצאה והיתה תיבעי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן הכא אלא דבעינן כריתות וליכא אבל התם קנין כל דהו או דלמא ויצאה והיתה לבתר דאיבעיא ליה הדר פשטה בין לרבי אליעזר בין לרבנן בעינן ויצאה והיתה אמר אביי אם תמצא לומר איתא לדרבי אבא בא ראובן וקידשה חוץ משמעון ובא שמעון וקידשה חוץ מראובן ומתו שניהם מתיבמת ללוי *ואין אני קורא בה אשת שני מתים מאי טעמא קידושי דראובן אהנו קידושי דשמעון לא אהנו ואלא אשת שני מתים היכי משכחת לה כגון שבא ראובן וקידשה חוץ משמעון ובא שמעון וקידשה סתם דקידושי ראובן אהנו למיסרא אעלמא וקידושי דשמעון אהנו למיסרא אראובן בעי אביי אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרא או דלמא מאי דאסר שרא ומאי דשרא אסר ^אם תמצא לומר מאי

הכא שייר בגיטא. כיון דאתני בהדה שלא לינשא לזה נמצא שלא התירה גט זה לכל אדם: אלא מאישה. דאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה ומדפוסל לכהונה אלמא גט הוא והכא דשרייה לכל אדם חוץ מזה מותרת לאחרים: איסור כהונה שאני. שריבה בהן הכתוב מצות יתירות: בקדושין היאך. התקדשי לי ליאסר לכל אדם חוץ מפלוני מהו: דכתיבי קראי. כדאמרן לאיש אחר גרושה מאישה: ויצאה והיתה. הקיש הויה ליציאה וכיון דבגירושין הוי גט הכא נמי הוו קידושין ונאסרה לכל חוץ מאותו האיש: בעינן כריתות וליכא. דהא אגידא ביה לגביה דההוא גברא: הדר פשטה בין לר"א כו'. לר"א הוו קידושין לרבנן לא הוו קידושין: אם תמצי לומר איתא לדרבי אבא. אליבא דר"א דהוו קידושין אפילו הכי בא ראובן וקדשה לגבי כולי עלמא חוץ משמעון אחיו ובא שמעון וקדשה חוץ מראובן ומתו שניהם מתייבמת ללוי אחיהם: ואין אני קורא בה אשת שני מתים. לאוסרה ללוי מפני זיקת שני יבמין דתנן ביבמות (דף לא:) שלשה אחין ומת אחד מהם ועשה השני מאמר ביבמתו ומת חוללת ולא מתייבמת שנאמר ומת אחד מהם יבמה יבא עליה מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין כגון זו שעדיין לא יצתה מזיקת יבומי המת הראשון דאין יבמה יוצאה מזיקתה אלא בביאה ונתוספה עליה זיקה מחמת מאמרו של שני והכא אשמועינן אביי אפילו איתא לדרבי אבא שקידושין כאלו הוו קידושין לגבי עלמא ונמצאו שניהם קידושין אין אני קורא בה אשת שני מתים מאי טעמא קדושי דראובן אהנו אבל קדושי שמעון לא מהני מידי דכיון דאמר חוץ מראובן לא אסרה על שום אדם המותר שהרי אסורה ועומדת היא על הכל חוץ מראובן: ואלא אשת שני מתים היכי משכחת לה. בהאי ענינא דרבי אבא כגון בא ראובן כו': מאי

שרבי אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש. משמע דאפילו בחיי אותו האיש מתירה לינשא והקשה רבינו שמואל אמאי לא חיישינן דלמא לא תקיים תנאה כדאמר לעיל במי שאחזו (דף עד.) גבי הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז (*ולאחר) לא תנשא עד שתתן ועוד מביא ראיה רבינו יצחק מברייתא דלקמן (דף פד.) על מנת שלא תיבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא תיבעל להם הא לאחר חוששין שתיבעל לו ותירץ הרב רבי אלחנן דשאני גבי מאתים זוז דיש לחוש פן תפכיד את אשר לה ולא תוכל לקיים תנאה וכן גבי שלא תיבעלי לאחר חיישינן שמא יבא עליה באונס אבל הכא על מנת שלא תינשאי ליכא למיחש שישאנה בעל כרחה דנישואין אי אפשר בעל כרחה: אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה. וא"ת וכא ודאי דאיסור כהונה שאני דהא אם לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לשום אדם פשיטא דאפילו לר"א לא הוי גט כלל בעלמא ואם מת מותרת להתייבם ואע"פ שפסולה לכהונה וי"ל דהכי מייתי דכיון דאפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה א"כ כי אמר חוץ מפלוני הוי גט גמור דאם לא הוי גט סברא הוא דבלא נתגרשה אלא מאישה אפילו ריח הגט לא הוי ולא היה אוסרה הכתוב לכהנים וא"ת לר"א דלא חשיב בעל מנת שיור ולתנא דמתני' דרבנן נמי מודו דלא הוי שיורא אמאי לא תנא ביבמות ברישא (דף ג.) ט"ו נשים פוטרות צרותיהן ולחשוב בהדייהו אשת איש דפוטרת צרתה כגון שגירשה זה בעל מנת שלא תינשא לפלוני ונשאה אחיו של פלוני ומת בלא בנים ומעל מנת שלא תנשא גרידא דמותרת בזנות או לא תיבעלי גרידא שיכולה להתקדש אין קשה דלא דמי לאחות אשה שאסורה גם בזנות ואינה יכולה להתקדש אבל מעל מנת שלא תינשא ושלא תיבעלי קשיא וי"ל דלא תני לה משום דלא דמי לאחות אשה דהתם בשעת נפילה הויא לה אחות אשה אבל הכא בשעת נפילה אכתי לא הויא אשת איש עד שתיבעל ליבם ותעבור על תנאו ואפילו תתקבנה כאילו היא אשת איש כיון שמטעם אשת איש אסורה ליבעל לו מ"מ לא מצי למיתני' דהא אם תיבעל לו נמצא שלא היתה אשת אחיו מעולם ולא דמי לאחות אשה הלכך לא פטרה ומיהו לא יתיישב אלא למאן דנפקא ליה מאחות אשה ועוד קשה לרבינו יצחק דאכתי משכחת לה אף בצרת ערה כגון דקידשה אחד חוץ מראובן ושמעון אחיו ובא ראובן וקידשה חוץ משמעון אחיו דאהני קידושי דידיה למיסרא אקמא ומת ראובן בלא בנים ולו אשה אחרת ויבם שמעון ערתה ולו אשה אחרת ומת בלא בנים ונפלו לפני לוי דערת ערה פטורה מן החליצה ומן הייבום וי"ל כיון שנאסרה על יבם זה לפני קידושי אחיו משום אשת איש לא חשיבא לגבי יבם אשת אח אבל אי אשת שני מתים דאורייתא כדמשמע בסמוך משכחת לה שם עשרה ערות וערת ערה כגון שקידש ראובן חוץ משמעון ולוי אחיו ובא שמעון וקידשה חוץ מלוי דאהני קידושי שמעון למיסרא אראובן ומתו ראובן ושמעון ויבם לוי ערת אשת שני מתים לא נאסרה ללוי שלא אסרוה עליו ומת לוי ולו אשה אחרת ונפלו לפני יהודה דערת [ערה] אשת שני מתים פטורה מן החליצה ויבום ומיהו איכא למימר בפלוגתא לא קמיירי דרבנן פליגי אדר"א בקידושין כמו בגירושין כדמסיק ויצאה והיתה ולדידהו לא משכחת אשת שני מתים ואפילו ללוי דמיירי בפלוגתא פ"ק דיבמות (דף ט:) לא מיירי אלא בפלוגתא דכבירא ליה לתנא כוותיה תדע דלא תנא לוי חייבי לאוין ואע"ג דלר"ע נאו בני חליצה ויבום נינהו כחייבי כריתות אבל למאי דסלקא דעתיה דר' אבא דרבנן מודו בקידושין הוי מצי למיתני ט"ז ובירושלמי דמכילתין פריך לה וליתני ט"ז נשים לר"א ומשני התם התורה אסרה עליו ברם הכא הוא אסרה עליו פירוש כל ט"ו נשים אסרה תורה ליבם והאיסור בא ממילא על ידי קידושין בלא שום תנאי אבל כאן אסרה על ידי תנאי שלו א"כ י"ל תמן התורה אסרתה ואין לה היתר להתייבם דאין איסור שלה תלוי בשום אדם אלא בתורה שאסרתה עליו אבל באשת איש האיסור תלוי במגרש שאם ירצה יתירנה ליבם קודם שימות אחיו המת שנשאה*: אלא אשת שני מתים היכי משכחת לה. הכא משמע דאשת שני מתים דאורייתא וקשה מפ"ג דיבמות (דף לא:) ומפ"ק (דף י:) ושם מפורש*: כגון שבא ראובן וקידשה חוץ משמעון ובא שמעון וקידשה סתם. תימה לרבינו יצחק כשבא שמעון וקידשה סתם אמאי לא פקע איסור דראובן מ"ש מהרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני ונישאת לאחר ומת דפקע איסור ראשון ומותרת לזה שנאסרה עליו ואין סברא לחלק משום דהתם הוי שיור מועט ופקע ויש לומר דהתם בגירושין כיון שהתחיל לנתקה ע"י שנישאת לאחר מנתקה לגמרי אבל הכא שבא לקדשה ע"י שנתקדשה לאחר לא נתקה: וחזר ואמר לה לראובן ושמעון. כל הך בעיא מיתוקמא שפיר אף כרבנן: אף

א מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף א וסימן קג סעיף ג: [טעות הדפוס]

ב מיי' פ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף לט וע"ש:

ג מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלז סעיף ד:

[גי' רש"ל ורבנן אמרי וכו' פי' דרבנן שהיו בימי רבי ינאי אבל המהרש"א בתוס' דלקמן פג ע"ב ד"ה רבא וכו' כתב לקיים הגירסא שלפנינו ורבי יוחנן אמר וכו' ע"ש ודע בגירסת הילקוט בפ' אמור ובפ' הגא איתא אביי אמר טעמא דר"א מהכא ואשה גרושה וכו']

תוספות רי"ד

תעשה אותו מעשה ויבטל הגט למפרע: מ"ט דר' אליעזר דכתיב ואשה גרושה מאישה לא יקחו אפילו לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהונה אלמא הוי גיטא פי' והכא דשרייה לכל אדם חוץ מפלוני מותרת לאחרים ורבנן איסור כהונה שאני שהתורה רבתה בהן מצות יתירות: בעי ר' אבא בקידושין היאך. פי' אם אמר לה התקדשי לי להיאסר לכל אדם חוץ מפלוני: תיבעי לר' אליעזר תיבעי לרבנן תיבעי לר' אליעזר דע"כ לא קאמר ר' אליעזר הכא אלא משום דכתיב קרא אבל התם כי יקח כתיב קנין מעליא בעיא או דלמא ויצאה והיתה. תיבעי לרבנן ע"כ לא אמרי רבנן הכא אלא דבעינן כריתות וליכא אבל התם קנין כל דהו או דלמא ויצאה והיתה בתר דבעיא הדר פשטה בין לר' אליעזר בין לרבנן ויצאה והיתה. נ"ל דע"כ לא מהני שיור בקידושין בין בחוץ לר' אליעזר בין בע"מ לרבנן אלא כי שייר לעלמא ולדידיה לא שייר כגון דאמר לה הרי את מקודשת לי חוץ משמעון או ע"מ שתהי מותרת לשמעון אבל אם שייר לעצמו כגון דא"ל הרי את מקודשת לי ויאסרו עלי כל קרובותיך חוץ מפלונית גם רבי אליעזר מודה דלא הוו קידושין כיון ששייר בקידושין דהא לא יליף לה רבי אליעזר אלא מלאיש אחר והוא שיורא באחריני הוא אבל ממנו גירשה לגמרי וה"ה הכי נמי גבי קידושין אם לא שייר לעצמו שנאסר בכל קרובותיה אע"פ ששייר לאחרים תו קידושיו אבל אם שייר לעצמו לא הוו קידושין. תניא

[לקמן פג:]

[טעות הדפוס וכן בילקוט פרשת אמור וס' תגא ליתא]

יבמות נג. לא.

[קדושין ס. וש"נ]

[לעיל מג:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבנן האי איש לכל איש ואיש ורבנן אמרי טעמא דר"א מסכא אשה כצ"ל וכ"ב ע"ל בדף פג בתוס' בד"ה רבא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שר"א מתיר וכו' ותירץ הר"ר אלחנן. עי' קידושין דף ס ע"ב תד"ה אבל:

[ועי' תוספות יבמות י. ד"ה לעולם]

[ד"ה מדרבנן וד"ה לעולם]

מאי דאסר שרא לראובן מהו לראובן והוא הדין לשמעון והאי דקאמר לראובן משום דפתח ביה או דלמא לראובן דוקא *ואם תמצא לומר לראובן דוקא לשמעון מהו לשמעון וה"ה לראובן והאי דקאמר שמעון משום דסליק מיניה או דלמא לשמעון דוקא בעי רב אשי אף לשמעון מהו אף אראובן קאי או דלמא אף אעלמא קאי תיקו: ת"ר *לאחר פטירתו של ר"א נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו אלו הן *רבי יוסי הגלילי ור"ט ורבי אלעזר בן עזריה ור"ע נענה ר"ט ואמר הרי שהלכה זו ונישאת לאחיו של זה שנאסרה עליו ומת בלא בנים לא נמצא זה עוקר דבר מן התורה הא למדת שאין זה כריתות נענה רבי יוסי הגלילי ואמר היכן מצינו אסור לזה ומותר לזה האסור אסור לכל והמותר מותר לכל הא למדת שאין זה כריתות נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר כריתות דבר הכורת בינו לבינה הא למדת שאין זה כריתות נענה ר"ע ואמר הרי שהלכה זו ונשאת לאחד מן השוק והיו לה בנים ונתארמלה או נתגרשה ועמדה ונישאת לזה שנאסרה עליו לא נמצא גט בטל ובניה ממזרים הא למדת שאין זה כריתות דבר אחר הרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמצאת אלמנה אצלו וגרושה אצל כל אדם וק"ו מה גרושה שהיא קלה אסורה בשביל צד גירושין שבה אשת איש שהיא חמורה לא כ"ש הא למדת שאין זה כריתות אמר להן רבי יהושע אין משיבין את הארי לאחר מיתה אמר רבא כולהו אית להו פירכא לבר מדר' אלעזר בן עזריה דלית ליה פירכא תניא נמי הכי *א"ר יוסי רואה אני את דברי ר' אלעזר בן עזריה מדברי כולן: אמר מר נענה ר"ט ואמר הרי שהלכה זו ונשאת לאחיו של זה שנאסרה עליו ומת בלא בנים לא נמצא זה עוקר דבר מן התורה עוקר איהו עקר אלא מתנה לעקור דבר מן התורה מתנה מי קאמר לה לא סגי לה דלא מינסבא ליה לאחוה דההוא גברא אלא גורם לעקור דבר מן התורה גורם *אלא מעתה בת אחיו לא ישא שמא ימות בלא בנים ונמצא גורם לעקור דבר מן התורה *היינו פירכא ובמאי אילימא בחוץ משרא שרא ר"א דתניא *מודה ר"א במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה וניסת לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו אלא בעל מנת נענה ר' יוסי הגלילי ואמר היכן מצינו אסור לזה ומותר לזה האסור אסור לכל והמותר מותר לכל ולא והרי תרומה וקדשים שאסורה לזה ומותרת לזה באיסור אשה קא אמרינן והרי עריות באישות קאמרינן הרי אשת איש היינו פירכא ובמאי אילימא בעל מנת הרי הותרה אצלו בזנות אלא בחוץ נענה ר"ע ואמר הרי שהלכה זו ונישאת לאחד מן השוק והיו לה בנים ונתארמלה או נתגרשה ועמדה ונשאת לזה שנאסרה עליו לא נמצא גט בטל ובניה ממזרין אי הכי בכולה תנאי דעלמא נמי לא תנסיב דלמא לא מקיימא ליה לתנאיה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין היינו פירכא ובמאי אילימא בחוץ משרא שרא ר"א התניא מודה היה ר"א במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה ונשאת לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו אלא בעל מנת דבר אחר הרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמצאת אלמנה אצלו וגרושה אצל כל אדם וקל וחומר ומה גרושה שהיא קלה אסורה משום צד גירושין שבה אשת איש חמורה לא כל שכן יבמאי אילימא בעל מנת

הרי

רש"י

*מאי דאסר שרא. דהאי לראובן ושמעון דהדר אמר לה קודם מסירה אף לראובן ושמעון קאמר ואינו שיור: או דלמא. האי לראובן ושמעון דהדר קאמר חזרה היא שחזר והפך תנאו לומר לראובן ושמעון אני מתירה לבדה והאסרי על הכל: בעי רב אשי אף לשמעון מהו. אמר לה חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר אף לשמעון מהו. אם תימצי לומר היכא דחזר ואמר לשמעון ולא אמר אף דוקא לשמעון קאמר הכא מאי כיון דאמר אף ודאי התירה לשניהם דהאי אף אראובן קאי ואע"ג דלא הזכיר שמו: או דלמא. לשמעון ולא לראובן והאי אף אכולי עלמא קאי: נענה. הרים קולו כל ענייה הכתובה בתורה הרמת קול היא: הרי שהלכה א. אחר גירושיה וניסת לאחיו. של אותו האיש שנאסרה עליו בגירושין: עוקר דבר. מצות יבום שאסורה להתייבם לו: שאין זה כריתות. האמורה בתורה שלא אמרה תורה כריתות העוקר דבר מן התורה: הכורת בינו לבינה. והרי אכתי אגידא ביה ליאסר על אותו האיש: לא נמצא גט בטל למפרע. שהרי אמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני: ובניה. מן האמצעי ממזרין: שאין זה כריתות. לא אמרה תורה כריתות המביא את ישראל לידי פסול: לא נמצאת אלמנה. אצל כהן זה דהא לגביה לא איגרשה: גרושה אצל כל אדם. ועל ידי צד גירושין שבה אסרה הכתוב עליו כדאמרן לעיל גרושה מאישה נבדו אסורה לכהונה: וק"ו. והרי דברים ק"ו שאתה למד הימנו שלפני מיתת המגרש תהא אסורה לכל מפני צד אישות שבה: ומה. איסור גרושה שהוא קל דליתה אלא בלאו בפלגא מצינו שאסורה על כהן זה שהיא אלמנה אצלו מפני צד גירושין שבה: אשת איש שהיא חמורה. אינו דין שתאסר אצל מי שהתירו אצלו מפני צד אישות שבה: אין משיבין את הארי לאחר מיתה. אם היה קיים שמא יחזיר לכם תשובה: אית להו פירכא. כדמפרש ואזיל לקמיה בתר כייעתא דברייתא: איהו עקר. כלומר וכי הוא עוקרו ממש הרי נעקר מאליו בגרמתו של זה עוקר משמע העושה איסור בידים ויבומין הללו אינן מוטלין עליו ליבמה שיהא הוא עוקרן: בת אחיו לא ישא. שלא יוכל האב ליבם את בתו: היינו פירכא. דאמר רבא לכולהו אית להו פירכא: ובמאי. מוקי ר"ט פלוגתא דר"א ורבנן: אי בחוץ מישרא שרי לה רבי אליעזר. להתייבם לו מאחר שניסת לאחר ונתקה מאישות הראשון לגמרי: אלא בעל מנת. מוקי לה דכיון דתנאה הוא ולא איתקיים נמצא גט בטל למפרע וקיימא באיסור אשת איש: תרומה וקדשים. אסורין לישראל ומותרין לכהנים: עריות. בתו ואחותו: באישות קאמרינן. נאסרה ע"י קידושין: אשת איש. מותרת לבעלה ואסורה לכל אדם: הייט פירכא. דקאמר רבא לעיל: הרי הותרה אצלו בזנות. דהא על מנת שלא תנשאי הוא דקאמר לה וקרינא בה מותרת לכל: אלא בחוץ. מוקי רבי יוסי הגלילי לפלוגתא דר"א הילכך פריך ליה הא שאסרה עליו לגמרי דלגביה לא איגרשה:

הרי

תוספות

אף לשמעון מהו. נראה דאף לראובן נמי מספקא ליה: ועמדה ונישאת לזה שנאסרה עליו לא נמצא גט בטל. וא"ת והלא אין נישואין חלין שהרי אסורה עליו משום איסור אשת איש ומאי שנא מדתניא בתוספתא על מנת שלא תינשאי לאבא ולאביך ה"ז גט על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אינו גט חוששין שמא תבעל להם משמע דבע"מ שלא תנשא להם אפילו נישאת ה"ז גט והכא אמאי הגט בטל וי"ל דהכא עמדה ונישאת לאחר מיתת המגרש קאמר וכה"ג נ"ל לקמן גבי שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא תבעל להם משום דאסורה להם הא לאחר חוששין שמא תבעל אע"ג דאסורה לו נמי משום אשת איש מ"מ חוששין שמא תבעל לו לאחר מיתת המגרש והיא דתוספתא יש ליישב שלא תחלוק על הש"ס שלנו דהא דקתני התם על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אינו גט חוששין שמא תבעל להם היינו כלומר שאם נראה שתבעל להם שלא יהא גט ובא להשמיענו דבעל מנת שלא תינשא כו' אפילו נישאת להם הוי גט א"כ קא משמע לן דעל מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך לא בעי למימר דרך נשואין אלא דרך זנות בעלמא:

אילימא בחוץ לר' אליעזר מישרא שרי. וטעמא כיון דנשאת זה שהותרה לו נתרוקן לו כל האישות ופקע אישות של ראשון לגמרי:

רבא

מסורת הש"ס: פיו גרף פב: | [תוספתא פ"ט] | [תוספתא שם]

עין משפט נר מצוה: ט א ב ג מיי' פ"ה מהל' גירושין הלכה ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלז סעיף ד:

[בתוספתא איתא ר' טרפון ורבי יוסי הגלילי ור"א בן עזריה ור"ע ועי' תוספת ע"ז מה: ד"ה אמר ר"פ ומה שרמזתי שם]

[צי' תוספות פ"ב ד"ה עורך]

גליון הש"ס

גמ' אלא מעתה בת אחיו לא ישא. צי' יבמות דף לט ע"א תוס' ד"ה ספק א"א: ישם אלא מעתה בת אחיו כו' היינו פירכא. לא זכיתי להבין דאינו מהרומה דהתם לא נופלת לפניו לייבום ולא הוי עקירה מאח"כ פהגאי דנופלת לפניו לייבום דהא הגט התירה גם ליבם אלא דא"א לו לייבם דאז יעקר התנאי ויתבטל הגט ובמ"ש תוס' לעיל דמה"ש אינה פוטרת צרתה דלא דמי לאחות אשה דאכתי לא הוי ערוה עד שתבעל. ובזה כיון דזקוקה לו ואעפ"כ אינו יכול לייבם מחמת תנאו זהו הוי גרם עקירת המצוה ולנע"ג: שם מודה ר"א וכו'. תמיה לי על השמטה הפוסקים ראשונים ואחרונים את זאת הא נ"מ לדידן באומר חוץ מעובד כוכבים פלוני דהגט כשר ובזה קיימא הסברא דכשאת לאחר ימותרת אח"כ גם לזה העובד כוכבים לכשיתגייר דבואיל ופסקה פסקה:

הרי גרושה אצלו בזונות אלא בחוץ ור"ע אי חוץ סבירא ליה לותיב חוץ ואי על מנת ס"ל לותיב על מנת ר"ע שמיע ליה דאיכא דאמר חוץ ואיכא דאמר על מנת מ"ד חוץ האי פירכא ומ"ד על מנת האי פירכא ומאי פירכא אי נימא איסור כהונה שאני הא ר"א נמי מאיסור כהונה קא מייתי ליה רבא *כרבי ינאי משום זקן אחד קא מתני: אמר להן ר' יהושע אין משיבין את הארי לאחר מיתה למימרא דר' יהושע כוותיה סבירא ליה והא איהו נמי מיפרך קפריך ה"ק להו לדידי נמי אית לי פירכא מיהו בין לדידי בין לדידכו אין משיבין את הארי לאחר מיתה ומאי פירכא דר' יהושע דתניא א"ר יהושע מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה מה קודמי הויה ראשונה דלא אגידא באיניש אחרינא אף קודמי הויה שניה דלא אגידא באיניש אחרינא גופא מודה ר"א במגרש אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה ונישאת לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו *השיב ר"ש בר אלעזר תשובה לדברי ר"א היכן מצינו שזה אוסר וזה מתיר ולא והרי יבמה דבעל אוסר ויבם מתיר התם יבם הוא קא אסר לה דאי מבעל הא שריא וקיימא הרי נדרים דנודר אוסר [א]וחכם מתיר הא א"ר יוחנן [ב]אין חכם מתיר כלום אלא בחרטה הרי הפרת הבעל דאשה נודרת [ג]ובעל מיפר התם כדרב פנחס משמיה דרבא *דאמר רב פנחס משמיה דרבא כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר כריתות דבר הכורת בינו לבינה הא למדת שאין זה כריתות ורבנן האי כריתות מאי עבדי ליה מיבעי להו *לכדתניא [ד]ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות שלשים יום ה"ז כריתות ואידך מכרת כריתות נפקא ואידך כרת כריתות לא דרשי *אמר רבא ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות מאי שנא חיי פלוני דדלמא מאית ומקיימא ליה לתנאיה חיי דידיה נמי דלמא מאית ומקיימא ליה לתנאיה אלא אימא *כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי או חיי פלוני ה"ז כריתות: בעא מיניה רבא מרב נחמן *היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו תיבעי לר' אליעזר תיבעי לרבנן תיבעי לרבי אליעזר עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם אלא דלמאן דקא שרי קא שרי לעולם אבל הכא לא או דלמא לא שנא תיבעי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא פסקה מיניה לגמרי אבל הכא כיון דפסקה פסקה בתר דבעיא הדר פשטה מסתברא

רש"י

הרי גרושה אצלו בזונות. גרסינן הרי לא אסרה עליו אלא ליבמה אבל לזונות גרושה היא אצלו מיד הלכך אם ימות בעלה הראשון נמי שם גירושין עליה אצל זה עולמית ומעתה אין כאן ק"ו דאיכא למפרך דמה אם נאסרה עליו משום צד גירושין שבה שהרי אף אצלו היא עליה צד גירושין תאמר שתאסר על כל אדם בשביל צד אישות שיש בה אצל זה לבדו שאין עליה שום צד אישות אצל שאר כל אדם: אלא בחוץ. סבירא ליה לרבי עקיבא מילתיה דר' אליעזר: ופרכינן. לר"ע דפריך הני תרי פרכי הדא אחוץ והדא אעל מנת אי סבירא ליה פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בחוץ נותיב הך פירכא בתרייתא דחוץ: ואי בעל מנת. מוקי לה נותביה פירכא קמייתא ותו לא: איכא דאית ליה בחוץ. פליגי ואיכא דאית ליה בעל מנת פליגי: האי פירכא הרי שהיה זה כהן כו': ולמאן דאית ליה ע"מ האי פירכא. הרי שהלכה כו': ומאי פירכא. איכא למיפרך אפירכיה דרבי עקיבא בתרייתא דקאמר רבא לעיל ולכולהו אית להו פירכא: אי נימא איסור כהונה שאני. הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות: הא ר' אליעזר. דאמר מותרת לכל אדם חוץ ממנו: מאיסור כהונה יליף לה. מגרושה מאישה לבדה שפסול לכהונה מהתם ילפא לעיל דמדפסיל לכהונה הוי גיטא ואע"ג דשייר ויליף מינה קולא ולא אמרינן איסור כהונה שאני כ"ש דמצי למיפרך אליביה נילף מאיסור כהונה לחומרא ונימא כי היכי דצד גירושיה פוסלה לכהונה אם ימות יהא צד אישותה פוסלה לכל אדם: רבא. דאמר לעיל כולהו אית להו פירכא: כר' ינאי משום זקן אחד מתני לה. דאמר לעיל טעם דר' אליעזר מוהיתה לאיש אחר ולא יליף מאיסורי כהונה הילכך פרכינן לר"ע איסור כהונה שאני ולא תיקשי לרבי אליעזר: והא איהו נמי מיפרך פרכיה. לר' אליעזר לקמן בברייתא: מקיש קודמי הויה שניה. צד פנוי שבה בין גירושין לנשואין: לקודמי הויה ראשונה. לצד פנוי שהיה בה קודם קידושין של ראשון דהא איתקוש דכתיב לעיל מיניה כי יקח איש וגו' היינו קידושי ראשון והיתה לאיש אחר היינו קידושי שני: שזה אוסר וזה מתיר. נישואי בעלה הראשון אסרוה על זה ונישואי שני יתירוה לו: בחרטה. שפותח פתח לנודר בדברים הבאים לו ע"י נדר זה שאילו ידע מתחילה שכן עתיד להיות לא היה נודר נמצא שמתחילתו טעו נדר: והרי הפרת הבעל. שהוא בלא חרטה: על דעת בעלה. על מנת שאם ירצה ואם לאו לא יהא נדר: ורבנן. כל הנך רבנן דלעיל דלא ילפי מהכא פירכייהו: אין זה כריתות. שאין מפרידן אלא המות דעד יום מותה קשורה בו: ה"ז כריתות. מיד והיא תקיים התנאי: היום אי את אשתי. נתן לה גט ואמר לה היום לבדו יהו גירושין ולמחר לא יהו גירושין דשייר בגיטא מהו: תיבעי לר' אליעזר. דמכשיר בשיור: תיבעי לרבנן. דפסלי בשיור: כיון דפסקה. מיניה היום לגמרי אצל כל אדם: פסקה. לכל אדם לעולם ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדשנה הלכך אין תנאי זה כלום: מאי

תוספות

רבא כרבי ינאי משום זקן אחד סבירא ליה. וא"ת א"כ ר' יוסי דקאמר רואה אני את דברי רבי אלעזר בן עזריה מדברי כולן ואית ליה הני פירכי סבר נמי כר' ינאי משום זקן אחד א"כ תיקשי (א) לר' יוחנן דפליג לעיל אר' ינאי וי"ל דאיכא למימר דרואה אני את דברי רבי אלעזר לא משום הני פירכי קאמר וא"ת כיון דר"א מקרא יליף הנהו זקנים מה משיבין על דבריו דגזירת הכתוב הוא וי"ל דמשום דיש להשיב על דבריו מסתבר לאוקמי קרא טפי כדדרשי רבנן: מה קודמי הויה ראשונה דלא אגידא ביה כו'. אע"ג דלגמרי על כרחיך לא דמו דהא בקודמי הויה ראשונה שרי לכ"ע ובקודמי הויה שניה אסורה לקרובי בעלה הראשון מ"מ הוקשו לענין כי היכי דלא הוי אשת איש מעיקרא ה"נ בעיא בקודמי הויה שניה שתהא מופקעת לגמרי ממנו מדין אשת איש ולא תהא אגידא ביה כלל: מודה ר"א במגרש כו'. תימה למאן מודה דלרבנן דפליגי עליה לא הויא גט ואינה מותרת לשום אדם: ואידך כרת כריתות לא דרשי. והא דרבי יוסי הגלילי דהוי בכלל רבנן דריש בפ"ב (לעיל דף כא:) כרת כריתות והכא קאמר דלא דרשי היינו דלא דרשי ליה להאי דרשא אלא לדרשא אחרינא: כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי וחיי פלוני ה"ז כריתות. תימה לרבינו יצחק דבפ"ק דיומא (דף יג.) גבי הא אשה אחרת מתקינין לו מייתי מילתא דרבא דהכא בענין אחר דקאמר אלא דאמר לה ע"מ שתמות אחת מכם כו' וקאמר כי האי גוונא מי הוי גיטא והאמר רבא ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות ואין זה כדמסיק הכא ולא כדבעי למימר הכא מעיקרא דלא מידכר כל ימי חייכי ושמא הש"ס אינו חושש ומייתי בכל ענין כל ימי חיי כדבעי למימר מעיקרא וחייכי דאין זה כריתות כדמסיק ומיהו קשה לר"י התם אמאי לא הוי כריתות בעל מנת שתמות אחת מכם דמאי שנא מחיי פלוני דהוי כריתות דבשביל דתלה אף במיתתה לא גרע: כיון דפסקה פסקה. הכא לא קאמר או דלמא לא שנא כדאמרינן לעיל דמיד כשאמר כיון דפסקה פסקה הבין שכן הוא: מסתברא

עין משפט נר מצוה

י א ב מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' א ופ"ח מהל' נדרים הלכה ה סמג לאוין רלח טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף א:

יא ג מיי' פי"א מהל' נדרים הל' ח סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף ב:

יב ד ה מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' יא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמג סעיף כ:

[עיין נפ"א]

תוספות רי"ד

תניא הרי זה גיטך ע"מ שלא תשתי יין על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות עד ל' יום הרי זה כריתות. אמר רבא הרי זה גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות מ"ט חיי פלוני דאפשר דמיית ומקיימית ליה לתנאיה חיי דידיה נמי אפשר דמיית ומקיימית ליה לתנאיה אלא אימא כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי וחיי פלוני הוי זה כריתות ומכאן מוכיח שמיד מותרת לינשא ואינה צריכה להמתין עד שימות אותו פלוני דאי איתא שצריכה להמתין א"כ הרבה יש בידיהן שאילו אמר כל ימי חיי אסורה להנשא כל ימי חייו ולאחר מיתתו היא מותרת בלא גט שהיא אלמנה וא"כ אין זה כריתות ואמאי הדר ואמר הרי זה כריתות אלא ודאי לאלתר שריא להלאינסובי ולא חיישינן שמא תעבר על תנאה ונמצא גט בטל ומיבעיא לי א"ל ע"מ שלא תשתי יין עד ק' שנה או עד זמן גדול שהיא תזקין ולא ישלים הזמן מהו מי אמרינן כיון דרובא דעלמא חיין עד ע' דכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה ככל ימי חייכי דמי ואין זה כריתות או דלמא כיון דאיכא דחיין טפי א' מני אלף הרי זה כריתות וכן כתב בעל ה"ג א) א"ל כל ימי חיי פלוני ואנסיבא לה לאלתר והוו לה בנין מן בעל שני ומית ליה בעלה ראשון והדר הוו לה בנין לאחר מיתתו ועדיין ההוא פלוני דאתני לתנאה בגויה מקיים ואי שתי בחיי' לאחר מיתת הבעל הראשון בטיל ליה גט למפרע יבניה קמאי ממזרים בתראי לאו ממזרים ואסורה לשני דכיון דבטל גט למפרע כי דר גבה אשת איש הואי ותנן בשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל והוי פליגי רבנן דהוו קאמרינן דכיון דבזוי בעיא לא עברה עילויה תנאיה ולאחר מיתה היא דעברה כיון דמית ליה בטיל ליה לתנאיה ולא בטיל ליה גם למפרע [עכ"ל בבה"ג] ואינו נ"ל סברת הני רבנן דאם איתא דכיון דמית בעל בטל תנאיה ואם עברה ובטיל תנאיה לא בטיל גיטא למפרע אי הכי אפילו כי אמר לה כל ימי חייכי אמאי אמרינן דאין זה כריתות הא אפשר דמית איהו ברישא ומשתריא למישתי חמרא אלא לאו ש"מ אע"ג דמית בעל ברישא תנאיה לא בטיל והלכך אין זה כריתות דאכתי אסורה לשתות אחר מותו ואי שתיא בטיל ליה גיטא למפרע וה"ה הכי נמי בחיי פלוני אי מיית בעל ברישא ושתיא בחיי אותו פלוני בטיל גיטא למפרע והכי אמרינן לעיל בפ' מי שאחזו תניא הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת נתנה לו אינה זקוקה ליבם לא נתנה לו זקוקה ליבם רשב"ג אומר נותנת לאביו או לאחיו או לאחד מן היורשין אלמא קיום תנאה דגיטא מהני לאחר מותו וה"ה נמי דביטולו מהני לאחר

א) כ"ה בה"ג שלפנינו בהלכות גיטין סי' לפ.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רבא וכו' תיקשי לרבנן דפליג לעיל אר' ינאי:

[לעיל פב:]

תוספתא פ"ח ע"ש

שבת ד: נדה מו. נדרים עג: עד. יבמות כט:

[תוספתא פס"ה] עירובין טו: סוכה כה: לעיל כו. יומא יג. [קדושין ה.]

[יומא יג.]

[לקמן פט. נדרים סט.]

מסתברא בין לר' אליעזר בין לרבנן כיון דפסקה פסקה. פי' ומגורשת לעולם ואע"ג דלמאי דבעי למימר לרבי אליעזר או דלמא לא שנא משמע דבעי למימר דאין הגט חל אלא אותו היום כמו חוץ מפלוני דלא חל אלא מעלמא מ"מ לישנא דפסקה משמע לגמרי והא דקאמר לקמן (דף פו.) לעולם לאפוקי *(מדרבא אמר רב נחמן) לאו לאפוקי ממש אלא בופרא דשטרא אתקין מיומא דנן ולעלם שלא תטעה לומר שאינה מגורשת אלא אותו יום: **אלא** א"ר נחמן ה"ק. וא"ת דמעיקרא לא אמר כך וי"ל דמעיקרא סבר דאפקעי רבנן קידושין מינה ולבסוף חזר בו שאין נראה לו סברא דבשביל חששא מועטת כזו יפקיעו רבנן קידושין: **ומגרשה** למחר ומקיים לתנאיה. דהשתא לא שייך שמא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה כיון דנישאת לאחר בינתים:

הכא בדידה קיימא לאגרושי. אע"ג דכיון שאינה יכולה לקיים תנאה (א) *הויא אשת איש לזה שנשאת לו נכנסיו מ"מ אינה יכולה לקיים תנאה ולינשא בלא גירושין דלעולם צריכה גט מספיקא שמא יתקיים תנאה ותנשא גם לשני פי' מיתת הראשון או יגרשה וקשה *לרבי יהודה והא ולאו בדידה קיימא לאיגרושי שיכולה לומר מאיש עלי וכייפינן ליה °ולפי פי' רש"י ורבינו תם דלא כייפינן ליה ניחא ועוד קשיא דכייפינן ליה לגרשה שהרי היא עליו באיסור אשת איש וא"כ מאי קאמר אטו בדידה קיימא לאיגרושי ואי הוה מפרש בדידה קיימא לאיגרושי ולאינסובי דודאי אין בידה שישאנה זה הוי אתי שפיר אך אין הלשון משמע כן וי"ל כיון דמכל מקום יכול הבעל לדחותה לא בדידה קיימא לאיגרושי: **על** מנת שתעלי לרקיע אינו גט. בהשוכר את הפועלים בסופו (ב"מ דף לד.) גרסינן אם נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט ותימה היאך יכול לקיימו °וי"ל ע"י שם קשה להרב ר' אלחנן דהוה לן למיגמר מתנאי בני גד ובני ראובן שיכול לקיימו אבל היכא שלא יוכל לקיימו כי הכא הוה לן למימר דאף על גב דתנאי בטל מעשה קיים כי היכי דילפינן בפרק *מצות חליצה (יבמות דף קו) דבעינן שיוכל לעשות ע"י שליח וי"ל דהתם לא ילפינן אלא שהמעשה יכול לעשות ע"י שליח אבל תנאי אין לחוש אם לא יוכל לעשות ע"י שליח או אינו יכול לעשות כלל: **על** מנת שתבעלי לפלוני ואילו לאבא ולאביך לא קתני. יש ספרים שהוגהו בברייתא ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא תבעל להם משום דקשיא להו מאי דייק ואילו לאבא ולאביך לא קתני אבא ואביך מאן דכר שמייהו מיהו משום כן אין צריך להגיה דשפיר דייק מדקתני ע"מ שתבעלי לפלוני משמע דוקא לפלוני דלא חשיב הפלגה בדברים במה שיש שם איסור פנויה אבל אבא ואביך לא:

ונצפוק

מאי קאמר. האי לא תינשא דקאמר למאן קאמר לאותו פלוני או לכל אדם: לא תינשא לו. כדמפרש שמא יאמרו נשיהם נותנין במתנה ואין לך לעז גדול מזה: ואם ניסת לאחר לא תצא. שלא להחזיק תנאי זה: ומשום הך גזירה לא מפקינן לה. בתמיה והא לא איתקיים התנאי ובטל הגט: ה"ג אלא אמר רב נחמן הכי קאמר הרי זה גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני הרי זו לא תינשא לו משום גזירה שמא יאמרו נשיהן נותנין במתנה ואם ניסת לו לא תצא שאין כאן איסור אלא חשש לעז בעלמא: הא לאחר תינשא. והוי גיטא הואיל ולא אמר ע"מ שלא תנשאי אלא לפלוני אלא ע"מ שתנשאי לפלוני סוף סוף הא בעיא לקיומי תנאה: וכי תימא אפשר דמיגרשה. מן השני היום ולמחר תינשא לאותו פלוני לקיים תנאה: ולהא דפליגת עליה דרב יהודה קמדמית לה. דלא חיישת דלמא לא מיקיים: שמא יישן למחר. ונמצא שעבר על נדרו: ורב נחמן אמר יישן היום. ולמחר יתקיים תנאו ולא יישן: דאי בעי מבריז נפשיה בסילותא. ינקוב בשרו תמיד בקוץ: בדידה קיימא לאגרושי. בתמיה: מפליגה. דוחה אותה לנערה בדברי הבאי: מתני' נמי דיקא. בב"מ בהשוכר את הפועלים (דף לד.): אפשר דאכלה ולקיא. ולבן תימא גופיה תנאו קיים: כלל לאתויי בשר חזיר. קתני כלל אמר ר' יהודה בן תימא: כזה גט. דקאמר ר' יהודה בן תימא: למעוטי בשר חזיר. דה"ק כזה גט דאי אפשר לקיימו כלל הלכך תנאו בטל אבל לעבור על דברי תורה אפשר לקיימו באיסור ותלקה על שעברה: שתבעלי. גרסינן גבי פלוני וגבי אביו ואביך גרסינן שלא תבעלי: שתבעלי. בין בזנות בין בנשואין: אין חוששין שמא נבעלה להם. כלומר מותרת לינשא מיד ואין חוששין שמא תבעל להן ויבטל הגט אבל אמר לה ע"מ שלא תבעלי לפלוני אינו גט שמא תבעל לו דומיא דע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם: ואילו גבי אבא ואביך שתבעלי לא קתני. דניהוי תנאה אלמא לא הוי תנאה: לאביי ניחא כו'. [משום דלדידיה לר' יהודה בן תימא אפילו לא יתקיים הרי זה גט אלא לרבא קשיא דהא אמר] אפילו רבי יהודה בן תימא מודה בה: אמר לך רבא. לא דמיא לבשר חזיר דאילו בשר חזיר בידה לקיימו באיסור ושתבעלי לפלוני נמי אפשר דמשחדא ליה בממונא ואם אינו רוצה לבועלה באיסור ישאנה ויבעול בהיתר אלא אבא ואביך בדידה קיימא: לרבא כלל. דקתני רבי יהודה בן תימא: לאתויי אבא ואביך. דהוי נמי א"א לקיימו: כזה למעוטי בשר חזיר. דאפשר לקיימו הוא: ולאביי

*מסתברא בין לרבי אליעזר בין לרבנן כיון דפסקה פסקה: ת"ר הרי זה גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא מאי קאמר אמר רב נחמן ה"ק הרי זו לא תנשא לו שמא יאמרו נשיהן נותנין במתנה ואם נשאת לאחר לא תצא ומשום גזרה לא מפקינן מיניה ושרינן אשת איש לעלמא אלא אמר רב נחמן הכי קאמר הרי זו לא תנשא לו שמא יאמרו נשיהם נותנין במתנה ואם נשאת לו לא תצא דמשום גזרה לא מפקינן א"ל רבא לו הוא דלא תנשא הא לאחר תנשא והא בעי קיומי לתנאה וכי תימא אפשר דמינסבא היום ומיגרשה למחר ומקיימא לתנאה ולהך דפליגת עליה דרב יהודה קמדמית ליה *דאתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אל יישן היום שמא יישן למחר ורב נחמן אמר יישן היום ואין חוששין שמא יישן למחר הכי השתא התם בדידיה קיימא דאי בעי מבריז נפשיה בסילואתא ולא נאים הכא בדידה קיימא לאיגרושי אלא אמר רבא הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר לו לא תנשא שמא יאמרו נשותיהם נותנין במתנה לאחר לא תנשא דבעיא קיומיה לתנאה ואם נשאת לו לא תצא דמשום גזרה לא מפקינן לאחר תצא דבעיא לקיומיה לתנאה תניא כוותיה דרבא הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר ואם נשאת לו לא תצא לאחר תצא: *ת"ר ה"ז גיטך ע"מ שתעלי לרקיע ע"מ שתרדי לתהום ע"מ שתבלעי קנה של ד' אמות ע"מ שתביאי לי קנה בן ק' אמה ע"מ שתעברי את הים הגדול ברגליך אינו גט רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט כלל אמר ר' יהודה בן תימא כל תנאי שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה בדברים וכשר אמר רב נחמן אמר רב הלכה כר' יהודה בן תימא א"ר נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא דקתני *כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו בתחילתו תנאו קיים הא אי אפשר תנאו בטל ש"מ איבעיא להו הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר מהו אמר אביי היא היא רבא אמר אפשר דאכלה ולקיא לאביי כלל לאתויי בשר חזיר לרבא כזה למעוטי בשר חזיר מיתיבי *הרי זה גיטך ע"מ שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להן ואילו על מנת שתבעלי לאבא ולאביך לא קתני לאביי ניחא לרבא קשיא אמר לך רבא בשלמא בשר חזיר אפשר דאכלה ולקיא פלוני נמי אפשר דמשחדא ביה בממונא אלא אבא ואביך בדידה קיימא נהי דאיהי עבדא איסורא אבא ואביך מי עבדי איסורא לרבא כלל לאתויי אבא ואביך כזה למעוטי בשר חזיר לאביי

יג א מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' ט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלז סעיף ה וע"ש בח"מ:

[נ"ל מדבתא מיניה רבא מרב נחמן]

יד ב מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' יד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן ריג סעיף ג:

טו ג מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף ט:

טז ד מיי' פ"ו מהל' אישות הל' ... עשין נ טוש"ע אה"ע קמג סעיף יב וסי' לח סעיף ג:

יז ה טוש"ע שם סימן קמג סעיף יח:

יח ו טוש"ע שם סעי' יג:

ג"י רש"ל לא גויא ועי' במה"ש"א

יט ז מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף יב:

[נ"ל לרבינו]

נדרי' ז יד: נ"ב

ב"מ לד. [תוספתא פ"ה]

רש"ל

[ב"מ סה]

[תוספתא פ"ד]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הכא וכו' לקיים תנאה לא הויא אשת איש. נ"ב פי' דאכתי אינה מקודשת לזה להיות אשת איש ותנשא ותהא לפלוני בלא גירושין:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הכא בדידה וכו' ולפי פרש"י ור"ת. בכתובות דף מג ע"ב: ד"ה על מנת וכו' וי"ל ע"י שם. ע' חגיגה דף יד ע"ב תד"ה נכנסו:

תוספות רי"ד

לאחר מותו: ת"ר הרי זה גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר לא לו שמא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה זה לזה ולאחר [לא תנשא] דבעיא לקיומה לתנאה ואם נשאת לו לא תצא דמשום גזרה לא מפקינן לה ואם נשאת לאחר תצא דבעיא לקיומיה לתנאה שעדיין לא נתקיים התנאי ולא הוי גט: איתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אל ישן היום שמא ישן למחר נמצא עובר על נדרו למפרע ורב נחמן אמר ישן היום ואין חוששין שמא ישן למחר. עלה בדעתו לומר דפלוגתא דרב יהודה ורב נחמן דפליגי בהא שייכי נמי בהרי זה גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ל' יום או כל ימי חיי פלוני דהיא היא דכי היכי דהתם אמר רב נחמן ישן היום ואין חוששין שמא ישן למחר ה"ה הכי נמי נימא הכא תנשא מיד ולא חיישינן שמא תשתה יין ויבטל הגט למפרע וכי היכי דאמר רב יהודה התם אל יישן היום שמא ישן למחר ה"ה הכי נמי הכא לא תנשא עד שישלימו ל' יום או עד שימות אותו פלוני שמא תשתה יין ויבטל הגט למפרע ולא היא דלא דמי דהתם כי אמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אם ישן למחר לא חייל עליה שום איסורא שהאיסור לא יחול אלא על מה שיישן אתמול ומאי דהוה הוה והילכך לא זהיר ביה וחיישינן שמא יישן למחר אבל הכא דאי שתיא חמרא רייל עלה איסורא דמיבטיל גיטא והייא אשת איש והיא אסירא מיזהר זהירא בה ולא שתיא והכי איתנן בנדרים בפ' ואלו מותרין ומודה רב יהודה באומר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום שישן היום דאי לא זהיר בתנאיה באיסוריה מזהיר זהיר פי' אם יישן היום חל עליו איסורא שלא יישן למחר ולא חיישינן שמא יישן גם למחר שכיון שאסור לו לישן מיזהר זהיר שלא יישן ויעשה אסור אבל בפלוגתא דרב יהודה אם יישן למחר שום איסורא לא חייל עליה השתא אלא תנאה הוי על איסורא דעבר עליה אתמול ומאי דהוה הוה והכי נמי אם תשתה יין חייל עליה איסור אשת איש בין להבא בין למפרע והילכך מיזהר זהירה בה שלא תשתה ומודה בה רב יהודה: ת"ר הרי זה גיטך ע"מ שתעלי לרקיע ע"מ שתרדי לתהום ע"מ שתבלעי קנה בן ק' אמה ע"מ שתפרחי באויר ע"מ שתעברי הים הגדול ברגליך אינו גט ר' יהודה בן בתירא אומר כזה גט כלל א"ר יהודה בן תימא כל שא"א לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה בדברים וכשר אמר רב נחמן הלכה כר' יהודה בן תימא אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דייקא דקתני כל שאפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים הא שא"א לו לקיימו בסופו תנאו בטל ש"מ: איבעיא להו הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר

לאביי כלל לאתויי בשר חזיר כזה למעוטי פלוני *מיתיבי הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר ואם היתה זרה על מנת שתאכלי בתרומה ואם היתה נזירה ע"מ שתשתי יין נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט לרבא ניחא לאביי קשיא אמר לך אביי מי סברת ד"ה היא הא מני רבנן היא ותיפוק ליה דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא *וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אמר רב אדא בריה דרב איקא כי אמרינן מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל כגון שארה כסותה ועונתה דהוא קא עקר אבל הכא איהי קא עקרה מתקיף לה רבינא כלום קא עקרה איהי אלא לקומי לתנאי דידיה אישתכח דאיהו קא עקר אלא אמר רבינא כי אמרינן מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל כגון שארה כסותה ועונתה דודאי קא עקר אבל הכא מי קאמר לה לא סגיא דלא אכלה לא תיכול ולא תיגרש: כיצד יעשה יטלנו הימנה וכו': מאן תנא אמר חזקיה ר"ש בן אלעזר היא *דתניא ר"ש בן אלעזר אומר עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הי גיטך ר' יוחנן אמר אפילו תימא רבי דילכון אמר שאני הכא הואיל וקנאתו ליפסל בו לכהונה: כתבו בתוכו: אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן פשיטא כתבו בתוכו תנן מהו דתימא ה"מ לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פסול קמ"ל ורבא אמר לא שנו אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פסול ואזדא רבא לטעמיה דאמר להו רבא להנהו דכתבי גיטי שתקו שתוקי לבעל עד דכתביתו ליה לתורף דגיטא ת"ר כל התנאין פוסלין בגט דברי רבי וחכמים אומרים כל שפוסל על פה פוסל בכתב וכל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל על פה פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב אמר רבי זירא מחלוקת לפני התורף דרבי סבר גזרינן ע"מ אטו חוץ ורבנן סברי לא גזרינן ע"מ אטו חוץ אבל לאחר התורף דברי

ותיפוק ליה דהוה מתנה על מה שכתוב בתורה. אומר ה"ר אלחנן דקרע את כסותי *ע"מ לפטור אע"ג דנזקין חשיב להו גמרא בערכין (דף ו:) מלוה כתובה בתורה מ"מ לא חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה כיון שמוחל בהדיא אבל ודאי אם היה אומר קרע את כסותי ע"מ שאין לך עלי דין נזק חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה כמו בעל מנת שאין לך עלי אונאה*: אמר חזקיה ר"ש בן אלעזר היא. הא דתניא בפ"ק (לעיל דף ה:) ולקמן (דף פו.) גבי מייתי המביא גט ולא אמר בפני נכתב וכו' כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה אתיא אפילו כרבי דכיון שניתן הגט כהילכתו מן התורה מה שהוא אומר אחר הנתינה בפני נכתב ובפני נחתם לא היה מועיל כלום ועוד דשליח דוקא כשיאמר בשעת נתינה מידק דייק: רבי יוחנן אומר אפילו תימא רבי דילכון אמר. מתוך פירוש קונטרס משמע דלחזקיה רבו היה אומר כן דעלה קאי לפי שרב כהנא היה מבבל וחזקיה גם הוא היה מבבל כדאמר בסוכה (דף כ. ודף מד.) עלו ר' חייא ובניו ויסדוה ואין נראה לר"י דהא מסתמא כשפשט רב כהנא לר' יוחנן כמה ספיקות שאל כדאמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) כבר נפטר חזקיה דאילו היה קיים לא היה שואל ספיקותיו ר' יוחנן מרב כהנא אלא מחזקיה שהיה רבו כדאמר באלו קשרים (שבת דף קיב:) דקא"ר יוחנן כבר שנית לנו שגדל וגם רב כהנא לא היה מניח חזקיה ויושב לפני רבי יוחנן ור' יוחנן בעצמו לא היה בעל ישיבה בעוד שחזקיה קיים אלא נראה שלתלמידיו מבבל שהיו לפניו היה אומר ר' יוחנן דילכון אמר כך כמו שפירש ר"ת בקידושין בפ"ק (דף כט:) הא לן והא להו ואע"ג דבזבחים בפרק קדשי קדשים (דף נט.) אמר כי סליק רב כהנא אשכחיה לר"ש ברבי משמע שר"ש ברבי היה עדיין קיים. והוא היה גדול ואפילו מר' חייא אביו של חזקיה דהא אגמריה ספר תהלים כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף לג.) ואין נראה כלל שהיה מניח ר"ש ולומד לפני ר' יוחנן שר' יוחנן היה צריך לרב כהנא דאגמריה כל ספיקי דהוו ליה אלא י"ל דשני פעמים עלה רב כהנא לארץ ישראל*): *אם כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול. פירוש לפי שלא נכתב הגט אלא על תנאי זה ואין כאן כריתות משמע דוקא חוץ דלא הוה כריתות חוץ ומחקו פסול אבל שאר מחקין כשרין בגט רק שיעשה קיום המחק לפני שריר וקיים ומ"מ נהגו העולם להחמיר: מהו דתימא הני מילי לאחר התורף. פי' כשאמר הבעל אחר התורף אבל אמר הבעל לפני התורף אפילו בעל פה שלא כתבו הסופר פסול שעל תנאי זה כתבו ואין זה כריתות קמ"ל דאפ"ה כשר דסופר לא כתב אלא ע"מ כמו שיאמר הבעל בסוף וכיון שחזר בו כשר ומ"מ אע"ג דמתני' איירי לפני התורף כתבו לאחר התורף נמי פסול כדאמרינן בסמוך ואיבעית אימא לאחר התורף ודברי הכל ור' זירא סבר כרב ספרא דהכא: שתוקי שתקיה לבעל כו'. בכל שאר תנאים איירי כדפי' בקונטרס ורבא לטעמיה דלפני התורף גזר ע"מ אטו חוץ לרבנן דרבי: כל התנאים פוסלין בגט. פירש בקונטרס שנכתב בגט ואפילו נתקיימו התנאים ואין נראה לרבינו יצחק דמה שייך לגזור בע"מ שתתני לי מאתים זוז וכיוצא בו אטו חוץ כיון שאין שם שיור כמו בחוץ ולא היה שייך כלל בשאר תנאים לגזור אטו חוץ אם לא ע"מ שלא תינשאי לפלוני גרידא דהוי שיור ועוד קשה לרבינו יצחק דא"כ אפילו בעל פה נמי נגזור אטו חוץ ויפסל כל גט שיש בו תנאי אפילו על פה אפילו נתקיים התנאי ובסמוך מפרש ר' זירא ע"מ אחר התורף אפילו לרבי אפילו כתבו בתוכו ועוד מדקא מהדרי ליה רבנן כל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב מכלל דבעל פה מודה להו רבי דאינו פוסל ונראה לר"י דכל תנאים אם נתקיימו אפילו נכתבו בגט כשר כמו בעל פה דלא שייך למגזר אטו חוץ כדפירשנו והכא בלא נתקיים התנאי קאמר רבי דפוסלים בגט כשנכתבו ומחקם דאין מועלת מחיקה בהם כי היכי דאינה מועלת בחוץ דגזרינן מחיקה דע"מ אטו מחיקת חוץ וחכ"א חוץ שפוסל בעל פה פירוש בשעת נתינה פוסל בכתב אפילו נמחק משום דלא נכתב לשם כריתות ע"מ שאין פוסל על פה משום דהוי כריתות אינו פוסל בכתב אע"פ שלדעת התנאי נכתב אין נפסל בכך כיון שחזר ומחקו אע"פ שלא קיימה ולא דמי לעל מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר מחולין לך דאמרינן בגמ' שאחזו (לעיל דף עד:) דאינה מגורשת דהייתו דוקא בשעת נתינה אבל בכתב תנאי בגט קודם הנתינה וחזר בו מן התנאי ומחקו כשר ואינה צריכה לקיים אלא רק מה שמתנה עמה בשעת נתינה שאז חלים הגירושין: אבל לאחר התורף דברי הכל כשר. נראה לרבינו יהודה דכשר אפילו אמר הבעל קודם כתיבת התורף דבחוץ נמי ליכא פסולא דאורייתא אלא כשנכתב קודם התורף אבל נכתב אחר התורף אפילו אמר בעל קודם לכן לא חשיב נכתב שלא לשם כריתות דאין דעת הסופר לשם תנאי דחוץ לפלוני בשעת כתיבת התורף כיון שלא כתבו בגט עדיין וכיון דבחוץ ליכא פסול דאורייתא בע"מ הוי כשר דלא גזרינן גזירה לגזירה ותדע דרב ספרא דלעיל דקאי כר' זירא דהכא סבר לעיל דבעל פה אינו פוסל אפילו אמר הבעל לפני התורף כשלא נכתב כלל וה"ה כשנכתב אחר התורף שלא נפסל מן התורה מפני שאמר תחילה על פה ומיהו לרבא ודאי אמר הבעל לפני התורף ד"ה פסול אפילו נכתב אחר כך דלרבא פסול אפילו על מנת אפילו בעל פה שלא נכתב כלל לא בתחילה ולא בסוף כשלא נתקיים התנאי:
*) [ועי' תוס' מנחות כג: ד"ה כי סליק]

ולאביי כזה למעוטי פלוני. דאינו גט עד שתיבעל לו דבידה להשחיז בממון ויש אנה בהיתר: ותיפוק ליה כו'. נהי נמי דאפשר לה לקיימו באיסור מיהו תנאי היכי הוי הא הוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה וקיימא לן תנאו בטל: דודאי קא עקר. שהרי מסר לה קידושין והרי היא אשתו להתחייב בכולן וכי אתני ע"מ שלא יתחייב הוה ליה עוקר: מאן תנא. דצריך ליטלנו הימנה ולא סגי באמירה בעלמא שיחזור ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם: ר"ש בן אלעזר היא. בפרק הזורק* אמר לה כנסי שטר חוב זה כו': אפילו תימא רבי. דפליג התם עליה דר"ש בן אלעזר: דילכון אמר. רב כהנא שהיה משלהם מבבל שעלה לא"י ללמוד תורה מרבי יוחנן כדאמרינן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) ושאל ממנו הרבה דברים ועליו קא"ר יוחנן בכל דוכתי דילכון אמר: שאני הכא. משום הכי צריך להזור וליטלו דקנאתו בנתינה קמייתא ליפסל בו לכהונה הילכך אי לאו דהדר שקיל לה מינה לא מהניא אמירה שהרי כבר זכתה בו על מנת תנאי ראשון אבל ההוא דהזורק לא זכתה בו לכלום: כתבו בתוכו תנן. דוקא כתבו בתוכו הוא דלית ליה תקנתא אבל לא כתבו בתוכו אפילו אמר לעדים ע"מ כן אינו נפסל בכך ובלבד שיאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם: הני מילי. דבעינן כתבו בתוכו ולא מיפסל במאי דאמר לסהדי לכותבו ע"מ כן היכא דאמר לאחר כתיבת התורף ע"מ שלא תנשאי לפלוני דכיון דנכתב עיקר הגט קודם הזכרת תנאי לא מיפסל במאי דאמר לסהדי לכותבו ע"מ כן אי לא כתבי ליה בתוכו בהדיא: אפילו על פה. שהרי עיקר הגט ע"מ כן נכתב: קמ"ל. רב ספרא בתוכו דוקא קאמר: שתוקי שתקיה. נזפו בו שלא יזכיר שום תנאי: פוסלין בגט. אם כתבו בתוכו ואפילו נתקיים התנאי: חוץ שפוסל בעל פה. דהוי שיור בגט: מחלוקת. דע"מ דרבי ורבנן בשכתבו לפני התורף:
והוקימנא

תוספות רי"ד
בשר חזיר מהו אמר אביי היא היא רבא אמר אפשר דאכלה ולקיא: תניא הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר ואם היתה זרה על מנת שתאכל בתרומה ואם היתה נזירה ע"מ שתשתי יין נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט: תניא הרי זה גיטך ע"מ שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט: ואי ק' כיון שקיום הגט תלוי בבעילתו וכל זמן שלא בעל אשת איש היא א"כ היאך מתירין אנו לבעול אשת איש. תשובה הוי ליה גיטא ובעילה באין כאחד כ"ש שהגט קונה למפרע שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואף אם נבעלת לאחרים ביני וביני פטורים הן: אם כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול פי' כיון שנכתב הגט לשם שיור אע"פ שחזר ומחקו פסול הוא ואין לו תקנה עד שיכתוב א' וסתם מתני' ר' אלעזר היא דלא בעי עדי חתימה והאי דכתיב וכתב לה על כתב הגט קאי דאי ר' מאיר כיון דאמר עדי חתימה כרתי לא איכפת לן בכתיבת הגט כלל כדאמרן בפ' כל הגט אמר רב נחמן אומר היה ר' מאיר אפילו מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר אי נמי י"ל דאפילו תימא ר' מאיר יע"כ לא מכשיר ר' מאיר אלא התם דאיכתיב לשם גירושין אבל האי דלא איכתיב שהרי יש בו שיור אפילו ר' מאיר מודה דפסול: אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן פי' דוקא אם כתבו בתוכו אין לו תקנה אבל אם התנה ע"פ יש לו תקנה שיחזור ויתננו לה בלי שיור פשיטא כתבו בתוכו תנן פי' דמשמע דוקא בכתיבה מיפסיל לגמרי אבל באמירה לא ומאי איצטריכא רב ספרא לאשמועינן מהו דתימא הני מילי לאחר תורף אבל לפני התורף אפילו ע"פ נמי פסול קמ"ל רב ספרא דאפילו לפני התורף נמי דוקא אם כתבו אין לו תקנה אבל באמירה יש לו תקנה שיחזור מתנאו ואע"פ שנכתב התורף ע"ד שיור אין בכך כלום כיון שחוזר בו ונתנו לה בלי שיור ורבא אמר ל"ש אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו ע"פ נמי פסול פי' לא שנו מאי דתני כתבו דמשמע והאי כתבו אבל בפה לא
התורף אבל לפני התורף אפילו בפה נמי פסול פי' דכיון דאיכתיב תורפו של גט על זה התנאי כאילו נתנו לה על זה התנאי (מאי) דמי ודוקא בחוץ הוא דפסיל רבא ע"פ לפני התורף משום דקסבר דכמאן
גם על זה התנאי דמי אבל בע"מ ושאר תנאים לא פסל ע"פ אפילו לפני התורף דהא (או) [אפילו] יהביה לה על תנאי זה לא מיפסיל ואזדא רבא לטעמיה דאמר להו רבא להני דכתיבי גיטי שתקו שתיקי לבעל
לתורפיה דגיטא פי' דאי אתני שום תנאי בעת כתיבת תורפו של גט צריכה האשה לקיים אותו התנאי ואם רוצה הבעל לחזור מתנאו אינו יכול לגרשה באותו הגט עד שיכתוב לה גט אחר והלכתא כרבא ומאי דאמר רבא
לקמן מחלוקת לאחר [התורף] אבל לפני התורף דברי הכל פסול דמשמע דכל תנאים דעלמא פוסלין לפני התורף דוקא בכתיבה קאמר ולא בפה: אישתכח השתא דחוץ פוסל לפני התורף אפילו ע"פ וכל תנאים
בכתיבה אבל ע"פ לא אלא שצריך שיתקיים אותו התנאי שנכתב בגט עליו: ת"ר כל התנאים פוסלין בגט דברי רבי וחכ"א כל שפוסל בפה פוסל בכתב וכל שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל
ע"פ

[כדאי' בבא קמא דף לב:]
כ א מיי' פ"ו מהל' אישות הלכה ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף יב:
[וע"ע תוס' כתובות נו. ד"ה הרי זו]
כא ב מיי' שם סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ה:
כב ג מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סי' קמג סעיף יע:
כג ד מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמז סעיף ג וע"ש במ"מ ובכ"מ:

[תוספתא פ"ד]
[לקמן פה.]
[כתובות ע. קידושין יט: נזיר יח. ב"מ נא. נב. ב"ב קכו: מכות גג:]
לעיל פג.
[עיין לעיל כמא: ...]

תורה אור

דברי הכל כשר ומתני' דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ אבל ע"מ לא פסיל איבעית אימא לפני התורף ורבנן ואיבע"א לאחר התורף ודברי הכל ורבא אמר מחלוקת לאחר התורף דרבי סבר גזרינן אטו לפני התורף ורבנן סברי לא גזרינן אטו לפני התורף אבל לפני התורף דברי הכל פסול ומתני' דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ אבל על מנת לא פסיל אחר התורף ורבנן היא תני אבוה דרבי אבין קמיה דרבי זירא כתב גט על תנאי דברי הכל פסול דברי הכל פסול והא מיפלג פליגי אלא אימא לדברי הכל כשר והיכי דמי לאחר התורף ולימא הרי זה פסול ורבי תנא דברי הכל אתנייה כשר בפסול מיחלף ליה הרי זה בדברי הכל לא מיחלף ליה: **מתני'** הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך לאחי ולאחיך לעבד ולעובד כוכבים ולכל מי שאין לה עליו קדושין כשר הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין וכל מי שיש לה עליו קדושין אפילו בעבירה פסול: **גמ'** כללא דרישא לאתויי שאר חייבי כריתות כללא דסיפא לאתויי שאר חייבי לאוין (כגון עמוני ומואבי נתיני מצרי ואדומי) בעא מיניה רבא מרב נחמן חוץ מקדושי קטן מהו מי אמרינן השתא מיהא לאו בר הויה הוא או דלמא אתי לכלל הויה א"ל תניתוה קטנה מתגרשת בקידושי אביה אמאי והא בעינן ויצאה והיתה אלא אתיא לכלל הויה הכא נמי אתיא לכלל הויה חוץ מן הנולדים מהו השתא מיהא לא איתיליד או דלמא עתידי דמתיילדי א"ל תניתוה לעבד ולעובד כוכבים אם איתא עבד ועובד כוכבים נמי עבידי דמיגיירי הנך לאו איגיורי קיימי הני לאו איתילודי קיימי חוץ מבעל אחותה מהו השתא מיהא לא חזיא ליה או דלמא זמנין דמתה אחותה וחזיא ליה אמר ליה תניתוה לעבד ולעובד כוכבים עבד ועובד כוכבים נמי עבידי דמיגיירי גירות לא שכיחא מיתה שכיחא חוץ מזנותיך מהו בנשואין הא לא שייר או דלמא שייר בביאה א"ל תניתוה לאבא ולאביך ובמאי אילימא בנשואין אבא ואביך בני נשואין נינהו אלא לאו בזנות ולאבא ולאביך הוא דלא שייר הא לאחר שייר דלמא בנשואין דעבר ואינסיב חוץ משלא כדרכה מהו בדרכה הא לא שייר או דלמא משכבי אשה כתיב חוץ מהפרת נדריך מהו בנשואין הא לא שייר או דלמא אישה יקימנו ואישה יפרנו כתיב חוץ מתרומתיך מהו בנשואין הא לא שייר או דלמא קנין כספו כתיב חוץ מירושתיך מהו בנשואין הא לא שייר או דלמא לשארו וירש אותה כתיב חוץ מקידושיך בשטר מהו מי אמרינן אפשר דמקדש לה בכסף ובביאה או דלמא ויצאה והיתה איתקוש הוויות להדדי תיקו: **מתני'** גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם

*) נדרים ה:

רבי

רש"י

ואוקימנא בחוץ. בריש פירקין ושמעינן מינה דאילו בעל מנת אפילו כתבו בתוכו כשר: אימא דברי הכל כשר כו'. ר' זירא לטעמיה דאוקי פלוגתא בלפני התורף הלכך ד"ה פסול לא משכחת לה: ולימא. ליה רבי זירא לתנא תני ה"ז פסול ולא תיתני דברי הכל ונימא רבי היא: תנא ד"ה אתנייה. ע"כ דברי הכל אתנייה רביה לתנא דאי אתנייה הרי זה לא הוה מיחלף ליה בדברי הכל אפילו שכח גירסא שלו אבל כשר בפסול מיחלף ליה אם שכח שמועתו להכי אמר ליה תני דברי הכל כשר דמסתברא דהכי אגמריה רביה: **מתני'** אלא לאבא ולאביך כו'. לאו שיורא הוא דבלאו איסור אישות נמי לא תפסי להו בה קידושין: אלמנה לכהן גדול. כיון דקדושין תופסין בחייבי לאוין כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יח:) ולהאי לא תפסי משום איסור אישות שבה אשתכח דשייר בגיטא: ולכל מי שיש לה עליו קדושין. אם היתה פנויה ואפילו בעבירה דאיסור לאו: פסול. דהוי שיור: **גמ'** כללא דרישא. ולכל מי שאין לה עליו קדושין: נתיני. מן הגבעונים שהיו משבעה אומות ואיכא לאו דלא תתחתן בם: מצרי ואדומי. בתוך שלשה דורות שהם באיסור עשה: חוץ מקידושי קטן. חוץ מפלוני וקטן הוא: קטנה מתגרשת. אם קיבלה גיטה לאחר מיתת אביה: בקידושי אביה. כלומר ואפילו קידשה אביה לאיש הזה דהוו להו קדושין גמורין: והא בעינן ויצאה והיתה. דלא מיגרשה אא"כ ראויה לקדש את עצמה לאיש אחר: אלא אתיא לכלל הויה. לאחר זמן וקא חשיב ליה מעכשיו דלא דק קרא למימר דתיהוי השתא בת הויה לענין שיורא נמי הוי שיור: הנולדים. עתידין להולד: או דלמא עתידין דמתילדי. ומיתסרא עליהן מפני *(אשתו) של זה הלכך הוי שיור: עבד ועובד כוכבים נמי. הא מצית למימר בהו עתידי דמיגיירי ואפ"ה לא הוי שיור: השתא מיהא לא חזיא ליה. כל זמן שאחותה קיימת ולא הוי שיור: חוץ מזנותיך. שלא תבעלי בזנות: או דלמא שייר בביאה. בעלמא ולד אישות קרינן בה: אבא ואביך בני נישואין נינהו. דתיסק אדעתיה דבעי לאתנויי בהדה הא לא תפסי בה קדושין: אלא לאו בזנות. והכא ואביך הוא דלא הוי שיור דבלאו הכי נמי אסירא להו: ודלמא בנישואין. קתני מתני' ואף על גב דלאו אורחא הוא הלכך לאחר הוי שיור אבל בזנות אימא לא הוי שיור: משכבי אשה כתיב. הקיש שני משכבי' לכל דבר: ואישה יפרנו. וכיון דשייר הפרת נדרים לגביה אישה קרינא ביה: מתרומתיך. שאם תנשאי לכהן לא יאכילך בתרומה: קנין כספו. הוא יאכל בו כתיב והאי כיון דלאו בר הכי הוא לא הויא קנין כספו ואשתכח דשייר בקדושין אגל כהנים: חוץ מירושתך. שאם תמותי אני יורשך: ממשפחתו וירש אותה. מכאן שהבעל יורש את אשתו וכיון דאיהו ירית לה אשתו היא: חוץ מקידושיך בשטר. שאם יקדשוך בשטר לא יהו קידושין כלומר ששייר אחד מדרכי קדושין ולא שייר את כולם: ואיתקש הוויות להדדי. והיכא דשייר חדא מינייהו לא קרינא ביה ויצאה: **מתני'** גופו של גט. עיקר כתב הגט כך יכתבו בו:

[נ"ל אישותו]

[לעיל נ: כתובות פג:]

[כתובות מו: וש"נ]

תוספות

דברי הכל כשר. אע"ג דבחוץ פסול אפילו אחר התורף כדאמרינן בסמוך ולאי בעית אימא לאחר התורף ודברי הכל מ"מ לא גזרינן ביה ע"מ אטו חוץ דחוץ אחר התורף אינו פסול אלא מדרבנן גזירה אטו לפני תורף ולא גזרינן גזירה לגזירה: **רבא** אמר מחלוקת לאחר התורף. דרבי גזר ע"מ דלאחר התורף אטו ע"מ דלפני התורף אע"ג דלפני התורף נמי אינו אלא גזירה אטו חוץ כולה חדא גזירה היא: **אבל** לפני התורף דברי הכל פסול. דגזרינן אטו חוץ ובחוץ הוא פסול גמור אפילו על פה דסבר רבא דלא נכתב לשם כריתות:

ומתני' דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ אבל על מנת לא פסול לאחר התורף ורבנן. והוא הדין דבלאו האי טעמא צריך לאוקומי מתני' אחר התורף מדקתני כתבו דמשמע אבל על פה כשר:

תניתוה קטנה מתגרשת בקידושי אביה. וא"ת ודלמא מן האירוסין איירי וביש לה אב דבת הויה היא ועוד אמאי לא קא מייתי מתניתין דפרק התקבל (לעיל דף סה.) קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה ומוקמינן לה בפ"ב דקדושין (דף מד:) באין לה אב ואור"י דהך ברייתא משמע ליה בכל ענין אפילו אין לה אב או מן הנשואין דאין לאביה רשות בה אבל מתניתין דהתקבל מצי למדחיה בדיש לה אב כדמשמע פשט דמתניתין דקתני בתר הכי ואם אמר אביה כו' והכי הוה בעי למידק בפרק שני דקדושין (דף מד:) דבים לה אב עסקינן:

חוץ מתרומתיך מהו. פי' בקונטרס שאם תנשאי לכהן לא תאכל בתרומה ואין נראה לר"י דבלאו הכי לא אכלה בתרומה דגרושה מתחללת בביאת כהן ואפילו קידשה ונשאה ולא בא עליה דמשתמרת לביאה פסולה היא אע"ג דאהני מה שמשייר שתהא אסורה לאכול מן התורה מכל מקום נראה דוחק לפרש כן ונראה לפרש חוץ מתרומה שהוא כהן ומגרשה לכל דבר חוץ שלא תיאסר באכילתה אי הוי שיור דקנין כספו אמר רחמנא דע"י קידושין אוכלת בתרומה אם כן עדיין קידושין עליה ואין זה כריתות או דילמא בקידושין הא לא שייר שתוכל להתקדש נמי שתרלה וכי האי גוונא פי' בקונטרס ע"מו גבי חוץ מירושתך ומהפרת נדריך:

עין משפט נר מצוה

כד א ב מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמג סעיף ב:

כה ג ד ה מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קלז סעיף ב:

כו ו ז ח ט י מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:

כז כ מיי' שם הלכה ו:

כח ל מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

כט מ מיי' שם פ"א הלכה ד סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכו סעיף מא:

תוספות רי"ד

ע"מ שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב: א"ר זירא מחלוקת לפני התורף דר' סבר גזרינן ע"מ אטו חוץ ורבנן סברי לא גזרינן אבל לאחר התורף דברי הכל כשר: ורבא אמר מחלוקת לאחר התורף דר' סבר גזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף ורבנן סברי לא גזרינן אבל לפני התורף דברי הכל פסול. פי' ס"ל לרבא כל תנאים דמיכתבי בגיטא מקמי התורף פסול מן התורה שאין זה ספר כריתות כיון שתנאי כתוב בתוכו ואע"פ שהוא תנאי כשר והאשה רוצה לקיימו אלא צריך לכתוב הגט בלי תנאי ואפילו שרוצה להתנות יתנה בעת שמוסרו לה. ור' זירא סבר אם תנאי כשר הוא אינו פוסל ומקרי ספר כריתות כיון שיכולה לקיימו והלכתא כרבא. נמצא מעכשיו לפי פסק ההלכה דלפני התורף פוסל חוץ בין בכתב כגון שכתבו בתוכו בין בעל פה כגון שהודיעו לסופר והסופר כתבו ע"ד כן שאין לו תקנה עולמית לגט זה וע"מ שהוא תנאי כשר הוא פוסל דוקא בכתב שאין לו תקנה עולמית אבל בעל פה לא פסיל אבל מיהו צריך ליתנו לה באותו התנאי כיון שנכתב התורף ע"ד כן ואם רוצה הבעל לחזור מן התנאי ולגרשה בלא תנאי צריך לכתוב לה גט אחר בלא תנאי ולאחר התורף חוץ פוסל דוקא בכתב אבל בעל פה לא פסיל ליה אלא יכול ליתנו לה בלא חוץ והוא כשר וע"מ אינו פוסל אפילו בכתב שכל מה שרוצה להתנות אחר התורף בין בכתב בין בעל פה יכול להתנות ואם רוצה לחזור מתנאו ולגרשה בו בלא תנאי הרשות בידו כיון שהתורף נכתב בלא תנאי: מתני' הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך לאחי ולאחיך לעבד ולעובד כוכבים ולכל מי שאין לה עליו קידושין כשר. פי' דכיון דאסירי עלה מדאורייתא לאו שיור הוא וכשר הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכ"ה ממזרת ונתינה לישראל ובת ישראל לנתין ולממזר ולכל מי שיש לה עליו קידושין אפילו בעבירה פסול: בעא מיניה רבא מרב נחמן חוץ מקדושי קטן מהו השתא מיהו לאו בר הויה הוא או דלמא אתי לכלל הויה ופשט ליה דכיון דאתי לכלל הויה שיורא הוא: חוץ מן הנולדים מהו השתא מיהו לא איתילידו או דלמא עתידי דמתילדי. חוץ מבעל אחותה מהו השתא מיהא לא חזיא ליה או דלמא זמנין דמיתה אחותה וחזיא ליה חוץ מזנותיך מהו בנישואין הא לא שייר או דלמא הא שייר בביאה חוץ משלא כדרכה מהו בדרכה הא לא שייר או דלמא משכבי אשה כתיב: חוץ מהפרת נדריך מהו בנישואין הא לא שייר או דלמא אישה יקימנו ואישה יפרנו כתיב חוץ מתרומתיך מהו בנישואין הא לא שייר או דלמא קנין כספו כתיב חוץ מירושתיך מהו בנישואין הא לא שייר או דלמא לשארו וירש אותה כתיב חוץ מקידושיך בשטר מהו אפשר דמקדש לה בכסף ובביאה או דלמא והיתה כתיב איתקוש הוויה להדדי ואיתוקמו בהיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא: מתני' גופו של

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תניתוה קטנה וכו' בפס"ד דבים לה אב עסקינן עי' לעיל דף סד ע"ב תד"ה נערה.

וזן

רבי יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין *גופו של גט שחרור הרי *את בת חורין הרי את לעצמך:

גמ' פשיטא *אמר לה לאשתו הרי את בת חורין לא אמר ולא כלום אמר לה לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר ולא כלום אמר לה לאשה הרי את לעצמך מהו לגמרי קאמר לה או למלאכה קאמר לה א"ל רבינא לרב אשי ת"ש דתנן *גופו של גט שחרור הרי את בת חורין הרי את לעצמך ומה עבדא דקני ליה גופיה כי א"ל הרי את לעצמך קני גופיה אשה דלא קני גופה לא כ"ש א"ל רבינא לרב אשי א"ל לעבדו אין לי עסק בך מהו א"ל רב חנין לרב אשי ואמרי לה רב חנין מחוזנאה לרב אשי ת"ש *דתניא המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א שלא כתב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו מאי אונו אמר רב ששת דכתב ליה לכשתברח ממנו אין לי עסק בך: ר' יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין: במאי קמיפלגי רבנן סברי *ידים שאין מוכיחות הויין ידים ואף על גב דלא כתב לה ודן מוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וטעמא דכתב לה ודן דמוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה אבל לא כתב לה ודן אמרי בדיבורא גרשה ושטרא ראיה בעלמא הוא אמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא לכתוב ודין דמשמע ודין אלא ודן ולא לכתוב איגרת דמשמע איגרת אלא אגרת ולא לכתוב לימהך דמשמע לי מהך ולא לכתוב למחך דמשמע כי תיכא דיתיהויין דיתיצביין תלתא תלתא יודי"ן דמשמע תהויין ותצביין ולורכיה לוי"ו דתירוכין ולוי"ו דשבוקין דמשמע תריכין ושביקין ולורכיה לוי"ו דכדו דמשמע וכדי ולא ליכתוב לאיתנסבא דמשמע לא יתנסבא אלא להתנסבא איבעיא להו בעינן ודן או לא בעינן ודן תא שמע דאתקין *רבא בגיטי איך פלניא בר פלניא פטר ותריך ית פלוניתא אינתתיה דהות אינתתיה מן קדם דנא מיומא דנן ולעלם ואילו ודן לא קאמר ולטעמיך כולהו מי קאמר אלא בעינן הכא נמי בעינן: מיומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי דאמר *זמנו של שטר מוכיח עליו ולעלם לאפוקי

רש"י

ודן די יהוי ליכי מינאי כו'. וזה הספר אשר יהיה ליך מאתי: ספר תירוכין ואגרת שבוקין. שצריך להוכיח בתוכו שעל ידי ספר זה הוא מגרשה: גמ' אמר לה לאשתו. לכתוב בגיטה הרי את בת חורין ולא כתב בו הרי את מותרת לכל אדם: לא אמר כלום. דלא שייך בגירושין לשון חירות דבת חורין היא קודם לכן: אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום. דלגבי מלאכה לא אפקה מיניה וכיון דשפחה היא ושם שפחה עלה לא משתרי' נמי לבן חורין: יצא לחירות. אע"פ שקנסוהו לפדותו עד עשרה בדמיו לא ישתעבד לו עוד: וצריך גט שחרור. להתירו בבת ישראל: שלא כתב עליו אונו. שטר כשמכרו לעובד עכבים: לכשתברח ממנו. מן העובד כוכבים אם תוכל להמלט מן העובד כוכבים אלמא אין לי עסק בך לשון חירות הוא: ידים שאין מוכיחות. בית (א) אחיזה לדבר לאחוז בו ולומר הוכיח שעל ידי ספר זה גירשה אפ"ה הוי בית יד ואמרינן מדכתב גט ויהיב גלי דעתיה דבהאי גיטא גירשה: בדיבורא. דאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם: ראיה בעלמא הוא. להיות בידה לעדות בכל אשר תלך להראות שהיא פנויה: לא לכתוב ודין. דמשמע דין הוא שאגרשך אבל אם אינו דין עלי שאגרשך לא תתגרשי: ולא לכתוב איגרת. שיבוקין ביו"ד דמשמע איגרת לשון גג: ולא לכתוב לימהך להתנסבא לכל מאן דיתילביין. דמשמע לי מהך לי תהי מספר הזה ואילך: אלא למהך. בלא יו"ד: ולא לכתוב למחך. צריך שיבדיל רגלו של ה"י שיהיה אויר בין רגלו לגגו דלא ליתחזי כחי"ת: דמשמע למחך. לצחק כלומר מצחק אני בך כי הוכא: זהו טופס הגט פטרית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דהוית אינתתי מקדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי די תהויין רשאה ושלטאה בנפשייכי למהך להתנסבא לכל מאן דיתילביין ואינש לא ימחי בידייכי מן יומא דנן ולעלם ודן די יהוי ליכי מינאי גט פטורין וספר תירוכין ואגרת שבוקין כדת משה וישראל: די תיהויין רשאה לישדי ביה תלתא יודי"ן דנופין דניקרי די תיהויין דאי לא שדיא ביה אלא תרין יודי"ן מיתקרי די *דהוין נשין דעלמא וכן די תילביין דכי כתב תלתא יודי"ן משמע שתהא רשאה להנשא לכל מי שתרצה: ולורכיה לוי"ו דתירוכין. יאריך וי"ו שבספר תירוכין ווי"ו שבאגרת שבוקין דאי לא מאריך ליה מיחזי כיו"ד משמע ספר תריכין גרושות דעלמא ושביקין אגרת נשים עזובות דעלמא ולא שלה הוא: ולורכיה לוי"ו דוכדו. פטרית יתיכי וי"ו האחרונה מאריך שלא יראה כיו"ד דאי לא מאריך ליה משמע (ב) וכדי כלומר בולא כלום באין ספר כמו כדי נסבה (ר"ה דף ה.) *וכמו ואמרי לה כדי שם חכם (ב"מ דף ב.): ולא לכתוב לאיתנסבא. באלף אלא להתנסבא בה"א שמא ירחיק לא מן יתנסבא ומשמע לא יתנסבא לא תנשא: מי בעינן. כלומר הלכה כר"י או כרבנן: כולהו מי קאמר. כל שאר דברים הנכתבים בגט כגון די תיהויין וכו' מי הזכירם רבא בתקנה זו: אלא. אע"ג דלא אזכרינהו רבא בעינן דלכתבינהו: הכא נמי. ודן בעינן ומיהו רבא לא הוצרך לתקן אלא אלו כדמפרש ואזיל: מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר. אין צריך לכתוב מהיום בגט דשכיב מרע דזמנו של שטר מוכיח עליו ולא הוי כגט לאחר מיתה לכך תקן רבא בכל הגיטין להיות הסופרים רגילין בו ואע"ג דקיימא לן כר' יוסי בעינן לאפוקי נפשין מפלוגתא שילא הדבר בהיתר ולא יצא שם פסול אמשפחות ישראל: לאפוקי

תוספות

רבי יהודה אומר ספר תירוכין ואגרת שבוקין. בספרים לא היה כתוב גט פטורין ובגמרא נמי כי קאמר ולורכיה לוי"ו דתירוכין ולוי"ו דשיבוקין לא קאמר לוי"ו דפטורין ומיהו בפ"ק דנדרים (דף ה:) כתיב בספרים נמי גט פיטורין נראה דהכא נמי גרסינן ליה דהא ספר כריתות מתרגמינן פיטורין וגם בגיטין רגילין לכותבו: אע"ג דלא כתב ודן מוכחא מילתא דבהאי גיטא מיגרשה לה. הכא משמע דפליגי בודן ובריש נדרים משמע דפליגי במילתא דלרבנן הויין ידים ואע"ג דלא כתיב מילתא מגורשת דאין אדם מגרש אשת חברו ואומר ר"י דבתרוייהו פליגי ושם מפורש ולא תיקשי לאביי דאמר התם ידים שאינם מוכיחות הויין ידים ובסמוך אמר אביי לא ליכתוב ודין ושמא לשופרא דשטרא קאמר הכי: ולא ליכתוב איגרת ביו"ד דמשמע איגרא. אע"ג דבאגרת מן הדין אין יו"ד מ"מ איגרא שהוא לשון גג רגילות לכותבו ביו"ד לפי שאינו כתוב בעברי אבל באגרת שהוא לשון אגרת כתוב בעברי בלא יו"ד כדכתיב (אסתר ט) על כל דברי אגרת הזאת וכן כולם כתובין כן ובסדר תיקון שטרות שכתב הרב ר"י ט"ע כתב ולא ליכתוב אגרת בלא וי"ו דמשמע אגרתא בעלמא שאדם שולח לחברו אלא ואגרת בוי"ו דמשמע דקאי אגיטא ואודן דלעיל: דתהויין דתלביין בתלתא יודי"ן. ואומר ר"י שראה בתיקון גיטין קדמונים דחמשה יודי"ן צריכי תלתא יודי"ן ביחד בסוף התיבה ואחר הדל"ת ואחר הטי"ו דיתיהוויין דיתילביין וכן כתוב בתיקון שטרות של ה"ר יוסף ט"ע ודי תיהוויין הם שתי תיבות ודי במקום אשר אשר דיתבא על נהר פלוני הכל תיבה אחת כלומר היושבת ואין לכתוב די יתבא אשר יושבת: ולורכיה לוי"ו כו'. ושמא אין צריך להאריך אלא כלומר שלא יעשה קצרה שתהא נראית יו"ד וכן רגל ה"א דלמהך להרחיק מן הגג שמא אין צריך להרחיק אלא שלא יחבר בגגה ושמא צריך להאריך הווי"ן ולהרחיק רגל הה"א שלא יטעו העולם בזה ונהגו להאריך ולהרחיק ומיהו ודאי דאין הגט פסול אם לא האריכן וכן הה"א של מהך אם לא הרחיקה יותר מדאי ומעשה בגט שלא היה ניכר היטב בין וי"ו ליו"ד שבא לפני רבינו אליהו והביא תינוק דלא חכים ולא טיפש לקרות אותה התיבה כדאמר במנחות גבי תפילין (דף כט:) זיל אייתי תינוק דלא חכים ולא טיפש אי קרי ויהרג כשר אי לא ייהרג הוא ופסול: מן

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף מא:

לא ב מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלו סעי' ד:

לב ג מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' ג סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רכו סעיף מג:

לג ד מיי' פ"א מהל' גירושין הל' ד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קלו סעיף ד:

לד ה מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' א סמג עשין פו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף מא:

לה ו מיי' שם סמג שם טור ש"ע שם סעיף פ:

לו ז ח מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' יג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכו סעיף ט:

לז ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:

לח י מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:

לט כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

מ ל מ מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יא:

מא נ מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעי' טו:

מב ס ע מיי' שם הל' יב סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכד סעיף קא בהג"ה:

מסורת הש"ס

קדושין ו:

[שם איתא אתה בן חורין ועי' פי"ס]

שם.

שם:

שם ולעיל מג: [תוספתא פ"ז פ"ו]

קדושין ה: נדרים ה: נזיר סב.

: ל תהוין. יפנ"ן

[ע' תוספות ר"ה ט. ד"ה ולאפוקי וכו' מוכח דגרסתם היה רב ועי' תוס' לעיל עב. ד"ה הכי אמר וכו' וע"ע תוס' לעיל לט: ד"ה משום]

[לעיל עב. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ידים שאין מוכיחות בית יד אחיזה: (ב) ד"ה ולורכיה לוי"ו וכו' לא מאריך ליה משמע וכדי. נ"ב לשון הרמב"ם ויהיה מאמינו וכדי כלומר בהלאי זה אפטור א.ת.ך ע"כ:

תוספות רי"ד

של גט הרי את מותרת לכל אדם: רבי יהודה אומר ודן (דיהבי ליך) [דיהוי ליכי] מינאי ספר תירוכין ואגר' שבוקין וגט פטורין למהך להתנסבא לכל גבר דתיצביין. גופו של גט שחרור הרי אתה ב ה והרי אתה לעצמך. פי' אע"פ שלא כתב בגט אנא פלוני מעיר פלוני פטרית יתיכי פלונית מעיר פלונית אלא הרי את מותרת לכל אדם בלחוד הוי גט כשר שאינו כותב כל זה אלא שיהא ראיה בידה היום ומחר שבעלה גירשה אבל אם העדים מעידים שהוא כתב זה הגט ונתנו לה אע"פ שאין שם שמו ושמה שם עירו ושם עירה כשר הוא ולא מיפסיל אלא בשינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה דהתם אע"פ שהעדים מעידים שהוא נתנו לה אינו כלום מפני שהוא מזייף מתוכו יהוי חספא בעלמא אבל אם לא כתב שם לא שמו ולא שמה הכי נמי דכשר א) בעדות העדים וה"ה נמי אם כתב בגט לשון אחר של גירושין כשר הוא כדאמרינן בפ"ק דקידושין נתן לה גט ואמר הרי את משולחת הרי את מגורש' הרי את מותרת לכל אדם הרי זו מגורשת והאי אמר לה כתב לה הוא פירושו וכדמפרש המורה בהלכתין גבי אמר לה לאשה הרי את לעצמך חמשה שכתבו כלל בתוך הגט לכל גבר דתיצביין אינו מגופו יודין ולאורכיה לוי"ו דוכדו [illegible]

*לאפוקי מדבעא מיניה *רבא מרב נחמן דאמר היום אי את אשתי ולמחר את אשתי: גופו של גט שחרור הרי את בת חורין הרי את לעצמך: אתקין רב יהודה בשטר זביני דעבדי עבדא דנן מוצדק לעבדו ופטיר ועטיר מן חרורי ומן עלולי ומן ערורי מלכא ומלכתא ורשום דאיניש לא אית עלוהי ומנוקי מכל מום ומן שחין דנפיק עד טצהר חדת ועתיק מאי אסותיה אמר אביי גינבראומרתכא וכבריתא וחלא דחמרא ומשחא דזיתא ונטפיק חיורא ושייפי ליה בגדפא דאווזא: **מתני'** *שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הוולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר רבי *אליעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם: **גמ'** ותו ליכא והא איכא *גט ישן התם לא תצא הכא תצא הניחא למ"ד הכא תצא אלא למ"ד הכא לא תצא מאי איכא למימר התם תינשא לכתחל' הכא דיעבד והא איכא *גט קרח התם הוולד ממזר הכא הולד כשר הניחא לרבי מאיר (דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר) אלא לרבנן מאי איכא למימר התם תצא הכא לא תצא הניחא למ"ד הכא לא תצא אלא למ"ד הכא תצא מאי איכא למימר במקושר לא קא מיירי והא *איכא שלום מלכות התם תצא הכא לא תצא הניחא למ"ד הכא לא תצא אלא למ"ד תצא מאי איכא למימר (התם הולד ממזר הכא הולד כשר הניחא לר' מאיר אלא לרבנן מאי איכא למימר) מוקים לה כדרבי מאיר והתם הולד ממזר הכא הולד כשר מנינא דרישא למעוטי מאי ומנינא דסיפא למעוטי מאי מנינא דרישא למעוטי הני דאמרן מנינא דסיפא למעוטי הא *דתניא המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר (לה) בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי רבי מאיר וחכ"א אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם: כתב בכתב ידו ואין עליו עדים: אמר רב כתב ידו שנינו אהייא אילימא ארישא פשיטא כתב ידו קתני ואלא אמציעתא הרי יש עליו עדים אלא אסיפא יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד ודוקא

רש"י

לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר הרי את אשתי מהו ופשט ליה כיון דפסקה פסקה אפ"ה תקן דלא לעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט: מוצדק לעבדו · דינו פסוק לעבדות שאין שום ערעור במכירה: ופטיר ועטיר מן חרורי · ופרוש ומופלג מכל חירות כמו הנפטר מרבו (יומא דף נג:): ועטיר · כמו עיטרא שטר חלוקה רק הבמות לא סרו (מלכים ב' יב) מתרגם לא עטרא: ומן ערורי מלכא ומלכתא · ומערעור המלך והמלכה שלא חטא להיות מוכתב למלכות ליהרג שאם היה מוכתב למלכות מקחו בטל כדאמר בב"מ בהשוכר*: ורשום דאיניש · רושם סימן שעושין על העבדים כדאמרי' במסכת שבת (דף נח:): לא אית עילוי' · מאדם אחר חוץ מן המוכר הזה: ומנוקה מכל מום · כמו לסטים מזויין דמקחו בטל: ומן שחין דנפיק עד טלהר · ומכל שחין שיצא בפניו עד שתי שנים דמאים למיקם קמיה: עד טלהר · בל' פרסי שתי שנים והאי דקא אמרי' *סמפון בעבדים ליכא היינו היכא דזבין סתמא אבל הכא כיון דאתני מקחו בטל וזה עכשיו אין לו שחין ודרך שחין ישן שהולך לו חוזר עד שתי שנים לפיכך עד ב' שנים מתנה עמו שאם יצא בו אותו שחין עד שתי שנים שיהא מקחו בטל לפי שכבר היה בו המום הזה ולא ראהו: גינברא · כמשמעו זנגבי"ל: ומרתכא · פסולת סיגי כסף שיוצא ממנו במקום שמתיכין אותו בשעת חפירתו מן ההרים וקורין לו קוגילו"ן: וכבריתא · גפרית: ושייף ליה בגדפא דאווזא · וסך אותו בנוצה של אווז: **מתני'** ואם נישאת הוולד כשר · האי תנא לאו כרבי מאיר סבירא ליה דאמר עדי חתימה כרתי דלרבי מאיר הוולד ממזר (א) ולמאן דמוקי לה בגמ' כרבי מאיר איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי ולאו כרבי אלעזר סבירא ליה דאמר עדי מסירה כרתי דהא פליג רבי אלעזר בסיפא אלא כיון דכתב ידו הוא וכתב ונתן קרינא ביה ואע"ג דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא ומיהו רבנן פסלינהו דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר הלכך לא תינשא ואם נישאת הוולד כשר ודוקא כתב ידו אבל כתב סופר ואין שם עד הוולד ממזר: זמן · תקנתא דרבנן משום בת אחותו כדאמרינן בפ"ק (לעיל דף יז:) הלכך הולד כשר: אלא עד אחד · פליגי בה בגמרא איכא למ"ד אכתב ידו קאי אפילו הכי אשמועינן דלכתחלה לא ורישא אשמועינן דאפי' אין בו עד אם נישת הוולד כשר ואיכא למאן דאמר אכתב סופר קאי ואפי' הכי הוולד כשר דסופר הוה ליה במקום עד שני: ר' אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים · והיינו כתב ידו: אלא שנתנו לה בפני עדים כשר · לינשא לכתחילה: תיקון העולם · שמא ימותו עדי מסירה ויבא הבעל ויערער לומר לא גירשתיה: **גמ'** ותו ליכא · גיטין פסולין לכתחילה והולד כשר: והאיכא גט ישן · דאמרינן לעיל (ג) בגמ' אם ניסת לא תצא: הכא תצא · רב ולוי פליגי בה לקמן בשמעתין: התם · אמרינן בגמ' אם נתגרשה תנשא לכתחלה בפרק הזורק (לעיל עט:): הניחא לרבי מאיר · דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר: אלא לרבנן · אי מתני' דהכא דרבנן היא ניתני נמי הכא גט קרח: התם תצא · אפילו לרבנן: שלום מלכות · דאמרינן בהזורק (שם עט:) כתב לשם מלכות כו': מניינא דרישא · שלשה גיטין פסולין: מניינא דסיפא · הרי אלו ג' גיטין פסולין משמע מיעוטא הני ותו לא: הני דאמרן · ואשמעינן דמתני' ר"מ היא דאמר התם הולד ממזר: למעוטי הא דתניא · דהכא הולד ממזר כר' מאיר ואשמעינן מהני' דברייתא מתרגמא היא דאפילו כה"ג משוי ליה ר"מ ממזר: אי נימא ארישא · דליכא שום עד: אלא אמציעתא · שפסול משום זמן מה לי כתב ידו מה לי כתב סופר הרי יש עליו עדים: ודוקא

תוספות

ומן עלולי ומן ערורי מלכא ומלכתא · נראה לר"י דגרסי' איפכא מן ערורי ומן עלולי מלכא ומלכתא · דלשון עלילה שייך במלך ועלעורי גבי שאר כל אדם: **רושם** · פי' בקונטרס רושם וסימן שעושין לעבדים ואית ספרים דגרסי ורשו דאינשי פי' שאין עליו מלוה:

מן עלולי מלכא · כן הוא כמו שפי' בקונטרס כאן דמוכתב למלכות הוי מקח טעות כדאמרי' בהאומנין (ב"מ פ.) ובהמוכר פירות (ב"ב צב:) אמרינן בהדיא דאומר לו הרי שלך לפניך ובפ"ק דקידושין (דף יא.) ובפ' אע"פ (כתובות נח.) גבי סימפון בעבדים ליכא דאמר מאי אמרת ליסטים מזויין או מוכתב למלכות הנהו קלא אית להו נריך לפרש כמו שפי' ר"ת קלא אית להו ולא שכיחא ולא כמו שפי' בקונטר' התם קלא אית להו וסבר וקביל ומאי דאתקין לכתוב בשטרא לא הוי אלא לשופרא שלא יטעו העולם כמו חרורי דפשיטא שאם משוחרר הוא שהמקח בטל*: **עד** טלהר · והא דאמרינן סימפון בעבדים ליכא אי בברתי הא קא חזי ליה אי בגואי לא איכפת ליה היינו במומין שהן עליו עתה אבל באותן שיבאו עליו אחר כך ולא יהיה אז ראוי למיקם קמיה ודאי הוה מקח טעות אף על גב דכי האי גוונא משכחת סימפון בעבדים איכא למימר דהא לא שכיחא: **שלשה** גיטין פסולין · לעיל (דף ג:) פירשתי ומה שפי' בקונטרס דהך משנה לא כרבי אלעזר ולא כר"מ אין נראה דאיכא בגמ' דמוקי לה כר' מאיר:

מוקי להיא כר' מאיר · נראה דלא גרסי' ההיא דאמתני' קאי: **מניינא** דסיפא למעוטי הא דתניא כו' · כל משניות מפיק מחד מיעוטא ממניינא דרישא והך ברייתא ממניינא דסיפא ואשמעינן דמתרגמא היא ורבינו יצחק אומר דהך ברייתא איצטריכא מיעוטא לחוד לפי שיש תקנה אפי' לר"מ אפילו לכתחלה לינשא שיוכל ליטלו הימנה וליתנו לה קודם נישואין: **אמר** רב כתב ידו שנינו כו' · דוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד לא אפי' בספרא מובהק דסבירא ליה לרב חתם סופר שניהו כדפירש בקונט' ורבינו חננאל גריס דוקא כתב ידו ועד הוא דפסול ואם ניסתא הוולד כשר אבל כתב סופר ועד תינשא לכתחילה ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד דוקא בדיעבד כשר והתנן כתב סופר ועד כשר ומשני התם בסופר מובהק וגירסא זו אינה בשום ספר ועוד יש לומר דלרב כתב סופר מובהק ועד כשר לכתחילה אבל בסופר שאינו מובהק ועד פסול אפילו בדיעבד:

יש

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' ט סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלו סעיף ה:
מד ב מיי' שם פ"א הל' יד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ב:
מה ג מיי' שם הל' כח סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קלז סעי' א:
מו ד מיי' שם פ"א הל' טו סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קלו סעיף א:
מז ה מיי' שם הל' כד ופ"ג שם הל' א סמג שם טוש"ע שם:
מח ו מיי' שם פ"א הל' יד סמג שם טוש"ע שם סימן קל סעיף כ:

[וע"ע תוס' כתובות נח: ותוס' קידושין יא: ד"ה הנהו]

תוספות רי"ד

מתי הנה כל כונתו היא להקנותו לה לאחר מיתה ומה יודע הוא שבגט ...

...

(א) נראה דצ"ל אי הוי גיטא או לא ולכן אנו כותבין בגט ולעלם ואף דהיינו מועיל כלום כו'.

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה ואם ניסת וכו' דלר' מאיר הוולד ממזר (ולמאן דמוקי לה וכו' כמאה עדים דמי) תא"מ ונ"ב נ"ל הגה"ה היא ומתוס' דרפ"ק לקחו לפרש כך: (ב) ר"ה והאיכא וכו' לעיל כ"ב דף עם ע"ב:

נמ א מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה יד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף כ :
נ ב מיי' פ"ו מהל' יבום הל' ז סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קעג סעיף ו :
נא ג מיי' פ"א מהל' גירושין הל' יד ופ"י הלכה ב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנו ס"א וסי' קג ס"א :
נב ד מיי' פ"ט מהל' פרה אדומה הל' יב סמג עשין רלג :
נג ה מיי' פ"א מהל' מלוה ולוה הל' ב סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מ סעי' ב וסי' נא סעי' ז :
[וע' תוספות פסחים יח. ד"ה בטלו]
נד ו מיי' פ"ג מהל' גירושין הל' יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלב סעיף ג :
נה ז מיי' פ"ד מהלכות גירושין הל' יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ט :
נו ח מיי' פ"א מהלכות גירושין הל' יח סמג שם טוש"ע שם סעיף ו וסימן קלג סעיף א :
נז ט מיי' שם פ"ד הל' יח סמג שם טוש"ע שם סי' קל סעי' ט :

[לעיל פו: עח: לקמן פז:] ס"א נ"ג יבמות ל: חיפא ס"א משמיה דרב ס"א פרה פ"ט מ"ג חולין כו. [לעיל ד'] כתובות נח [עי' תוס' לעיל ד: ד"ה דקי"ל] [צ"ל דרב] [פרה פ"ט מ"ג] [לעיל ט: וש"נ וע' תוס' לעיל ד"ה דקי"ל ותוס' כד: ד"ה לאיתו]

ישן לה בנים לא תצא כו' · וא"ת מאי פריך לעיל הניחא למ"ד לא תצא אלא למ"ד תצא מאי איכא למימר ומאי קושיא נימא דבשלום מלכות אפילו יש לה בנים תצא וי"ל דבשלום מלכות נמי כיון דלרבנן הולד כשר יש לה בנים לא תצא :

זרק לה קדושין ספק קרוב כו' · בפ' ד' אחין (יבמות ל:) דייק ואיט בגירושין ספק קרוב לו כו' לא קתני ומפרש לה :

כל העופות פוסלין במי חטאת · טעמא משום שאהא חיותו בכלי אבל משום מלאכה אין נפסל אחר קידוש כדאמרינן בספרי ובמס' פרה (פ"ד מ"ד) ומיהו משום היסח הדעת נראה דנפסלין לאחר קידוש ובמקום אחר הארכתי* :

וליתכשר

ודוקא כתב ידו ועד "אבל כתב סופר ועד לא ושמואל אמר אפי' כתב סופר ועד שהרי שנינו *כתב סופר ועד כשר ורב מי דמי התם תינשא לכתחילה הכא דיעבד ושמואל לא קשיא הא בספרא דמובהק והא בספרא דלא מובהק וכן אמר ר' יוחנן (כתב ידו שנינו) אמר ליה רבי אלעזר הרי יש עליו עדים אמר ליה אסיפא זימנין אמר רב תצא וזימנין אמר רב לא תצא הא כיצד יש לה בנים לא תצא אין לה בנים תצא מתיב מר זוטרא בר טוביה *וכולן שהיו בהן ספק קידושין או ספק גירושין הרי אלו חולצות ולא מתיבמות כיצד ספק קידושין זרק לה קידושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו זהו ספק קידושין ספק גירושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי זה ספק גירושין ואי אמרת לא תצא צרתה אתיא ליבומי תתיבם ואין בכך כלום חששא דרבנן היא לוי אמר לעולם לא תצא וכן אמר ר' יוחנן לעולם לא תצא וכן אמר להו ר' יוחנן לבני ר' חלפתא דמן *הונא הכי אמר אבוכון *לעולם לא תצא וקרצית שבעמיר אינה פוסלת במי חטאת מאי קרצית אמר אביי דידבתא דביני כיפי מתיב רב דניאל בר רב קטינא *כל העופות פוסלין במי חטאת חוץ מן היונה מפני שמוצצת ואם איתא ניתני חוץ מיונה וקרצית לא פסיקא ליה דגדולה לא פסלה וקטנה פסלה ועד כמה אמר ר' ירמיה ואיתימא ר' אמי עד כזית : ר' אלעזר אומר אף על פי וכו' : *אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין כי אמריתה קמיה דשמואל *אמר אף בשטרות ורב סבר בשטרות לא הא קתני וגובה מנכסים משועבדים רבי אלעזר תרתי אמר ורב סבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא וכן אמר ר' יעקב בר אידי אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כר' אלעזר בגיטין ורבי ינאי אמר אפילו ריח הגט אין בו ורבי ינאי לית ליה דר' אלעזר הכי קאמר לרבנן אפילו ריח הגט אין בו וכן אמר ר' יוסי בר' חנינא אמר ריש לקיש הלכה כרבי אלעזר בגיטין ור' יוחנן אמר אפילו ריח הגט אין בו לימא ר' יוחנן לית ליה דר' אלעזר הכי קאמר לרבנן אפילו ריח הגט אין בו שלח ליה ר' אבא בר זבדא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא הלכה כר' אלעזר בגיטין או אין הלכה אדהכי נח נפשיה דרב הונא אמר ליה רבה בריה הכי אמר אבא משמיה *דרבא הלכה כר' אלעזר בגיטין ורבותינו הבקיאין בדבר הלכה משום רבינו אמרו הלכה כר' אלעזר בגיטין דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין איכא דאמרי וחברינו הבקיאין בדבר הלכה ותלמידי רבינו משום רבינו אמרו הלכה כרבי אלעזר בגיטין דאמר רב חסדא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כרבי אלעזר בגיטין וכן כי אתא רבין אמר ר' אלעזר אמר רב הלכה כרבי אלעזר בגיטין:

מתני' ישנים ששלחו שני גיטין שוין °ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו לפיכך אבד אחד מהן הרי השני בטל חמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית והעדים מלמטה כולן כשרין וינתן לכל אחת ואחת היה כותב טופס לכל אחד ואחד והעדים מלמטה את שהעדים ניקרין עמו כשר :

גמ' מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כר' אלעזר דאי ר' אלעזר *כיון דאמר "עדי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו קא מגרשה אביי אמר אפי' תימא ר' אלעזר אימא דבעי ר' אלעזר כתיבה לשמה נתינה לשמה מי בעי: חמישה שכתבו כלל כו' : היכי דמי כלל היכי דמי טופס אמר רבי יוחנן °זמן אחד לכולן זהו כלל זמן לכל אחד ואחד זהו טופס וריש לקיש אמר

אפילו

ודוקא כתב ידו ועד · הוא דאמרינן הולד כשר וכי תימא הא מרישא שמעינן לה דאפילו בלא שום עד הולד כשר אי לאו סיפא הוה אמינא היכא דאיכא עד אחד עם כתב ידו תינשא לכתחלה : דהא תנן · לקמן בפירקין : כתב סופר ועד כשר · כלומר כתב סופר וחתם עד אחד כשר : ורב · אמר לך מי דמי התם כשר לכתחילה משמע דהתם חתם סופר עם העד שניהו כדמתרץ לה רבי ירמיה לקמן : ושמואל · לית ליה דרבי ירמיה אלא כתב סופר ולא חתם והייט טעם דכשר לכתחילה בספרא דמובהק ובקי בתורת גיטין ולא יכתבנו אלא אם שמע מפי הבעל: וכן א"ר יוחנן · כרב דאמר כתב ידו שניט אבל כתב סופר הולד ממזר: הרי יש עליו עדים · ר' אלעזר סבר דאמלטיתא קאי : זימנין אמר רב · בהני שלשה גיטין דמתני' אם ניסת תצא : יש לה בנים · קודם שנודע לנו שבגט הזה ניסת : לא תצא · שלא להוציא לעז ממזרות על בניה : וכולן · חמש עשרה עריות שאמרו שפוטרות צרותיהן מן החליצה אם היו בהן לבעליהן המת קידושי ספק או שגרשן לפני מותו גירושי ספק נמצאת צרתה ספק שהיא צרת ערוה ופטורה ספק שאינה צרת ערוה וזקוקה ליבם : הרי אלו · הצרות : חולצות · שמא זקוקה היא : ולא מתייבמות · שמא אינה זקוקה ונמצא נושא אשת אח שלא במקום מצוה : זהו ספק גירושין · דכיון דמדאורייתא כשר זקוקה צרתה ליבם : ואי אמרת לא תצא · אם ניסת בגט זה: אתי למימר גט זה מעליא וצרתה לאו צרת ערוה היא ואתי ליבומה : ומשנינן תתיבם ואין בכך כלום · כלומר אי אתי ליבומה לא איכפת לן טלי האי דנגזור הא אטו הא דכיון דכשר מדאורייתא חששא דרבנן בעלמא היא ולאו צרת ערוה היא : לעולם לא תצא · ואפי' אין לה בנים : וקרצית שבעמיר כו' · ועוד שמועה זו אמר אביכם דקרצית הנמצאת בעמרים אינה פוסלת במי חטאת אם שתת מהן : מפני שמוצצת · ואינה מחזרת ממים שבפיה לחזור ולטפטף בתוך הכלי דתנן התם* שתתה מהן בהמה חיה ועוף פסולין מפני שמקיאים מפיהם לתוכן וכבר בטלו בפיהן מתורת מי חטאת : דידבתא · זבוב גדול כמין חגב : דביני כיפי · הנמצא בין העמרים : עד כמה · הויא קטנה ופסלה: עד כזית · ומכזית ומעלה הויא גדולה ולא פסלה : והלכה כר' אלעזר בגיטין · דעדי מסירה כרתי ואפילו פסולא דרבנן ליכא אבל לא בשטרות דכתיב בהן וכתוב בספר וחתום בירמיה (נג) בספר המקנה : אפי' בשטרות · דהתם עלה טובה קמ"ל מפני תיקון העולם : והא קתני · מתניתין : גובה מנכסים משועבדים · אם שטר הוא או גט זה גובה כתובה מנכסים משועבדים דתנן בכתובות (דף פט·) הוליאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה : תרתי אמר · בגיטין ושטרות : ריח הגט · ליפסל בכהונה להחמיר וכל שכן להתיר : ורבותינו הבקיאין בדבר הלכה · הגך דמפרש ואזיל רב חמא בר גוריא : משום רבינו · רב : חבריט · רב חסדא : מתני' שני גיטין שוין · בשמותיהן : הרי השני בטל · דלא ידעינן דמאן ניהו : טופס לכל אחד ואחד · בגמ' מפרש לה : את שהעדים נקרים עמו · הייט האחרון אבל עליונים פסולים שמא לא העידו אלא על האחרון : גמ' מאן תנא · דקתני דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו ושניהם לזו : דלא כר' אלעזר · אלא כר' מאיר הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה שהרי בא לידה ועדיו חתומים בו ור' מאיר כיון דלא בעי עדי מסירה שפיר דמי דהא כל גיטין נמי מחתמו העדים אינן יודעין למי יתן : הא לא ידעי · עדי מסירה בהי מינייהו מיגרשא ואין זו נתינה לשמה מבוררת ורבי אלעזר כיון דחתימה לשמה לא בעי על כרחיך לשמה דכתיב בקרא אכתב ונתן קאי :

אפילו

תוספות רי"ד

אותו חולי עתידין לצאת הלכך אע"פ שלא היו השחינים עליו בעת שמכרו כיון שיצאו בו עד ב' שנים איגלי מילתא שכבר היה נולד החולי בגופו מקודם לכן ולא היה ניכר לבני אדם ומאז היה המקח טעות: מתני' ג' גיטין פסולים ואם נשאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין עליו אלא עד אחד הרי אלו ג' גיטין פסולים ואם נשאת הולד כשר ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא נתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם: פי' כתב בכתב ידו שהוא כק' עדים הולד כשר ולכתחלה פסול דלמא אתיא לאינסובא בכתב ידי סופר דעלמא בלא עדים וסתם מתניתין ר' מאיר הוא דבעי עדי חתימה יש עליו עדים ואין בו זמן הוא פסול מדרבנן גזירה משום בת אחותו או משום פירי הלכך לכתחלה לא תנשא בו ואם נשאת הולד כשרי יש בו זמן ואין עליו אלא עד אחד גם זה פסול מדרבנן כדמפרש לקמן ור' אלעזר מכשיר אע"פ שאין עליו עדים כלל דקסבר עדי מסירה כרתי ולא בעי עדי חתימה ומקשה והוליכא גיטין דפסולין לכתחלה והולד כשר והאיכא גט ישן התם אי נתגרשה בו לא תצא הכא באלו ג' גיטין אע"פ שהולד כשר תצא הניחא למ"ד תצא אלא למ"ד לא תצא מאי איכא למימר פי' פליגתא דאמוראי היא לפמו: בשמעתין : התם בגט ישן אם נתגרשה בו תנשא לכתחילה הכא לכתחילה לא תנשא ואם נישאת לא תצא . והאיכא גם קרח התם הולד ממזר הכא הולד כשר הניחא לר' מאיר אלא לרבנן מאי איכא למימר התם אפילו לרבנן תצא הכא לא תצא: והא איכא שלום מלכות התם הולד ממזר הכא הולד כשר · הניחא לר' מאיר אלא לרבנן מאי איכא למימר התם אפילו לרבנן תצא הכא לא תצא : יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד' אמר רב ל"ש אלא דוקא כתב ידו ועד אחד אבל כתב סופר ועד לא' פי' דלא תימא כיון דאיכא כתב ידו סגי לן בעד א' וליתכשר לכתחלה אלא אף זה פסול מדרבנן : ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד כשר שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר ורב מי דמי התם הני כשר ותנשא בו לכתחילה הכא דיעבד אלא התם סופר שנינו אבל לעולם בכתב סופר ועד פסול ושמואל אמר לא ק' הא בספרא מובהק הא בספרא דלא מובהק פי' אם היה הסופר מובהק וכופר לכל העיר מועלת כתיבתו כמו החתימה עצמה וכשר לכתחלה דאמרינן בודאי הסופר שכתב הגט הוא היה עד שני אבל אם הסופר אינו מובהק סברו העולם כיון שאינו חתום לא היה כשר לעדות דשמא עבד או אשה או א' מקרובי האשה כתבו שאינו כשר לעדות ולא יתקיים הגט זה אלא בעד א' ואתו לאכשורי בעד א' בגיטין; וכן א"ר יוחנן כתב ידו שנינו וקי"ל דרב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כ"ש הכא דקאי רב כר' יוחנן וכתבא דספרא לא מהני מידי : הרי אלו ג' גיטין פסולין וזמנין אמר רב תצא וזמנין אמר רב לא תצא הא כיצד יש לה בנים לא תצא אין לה בנים תצא: ולוי אמר לעולם לא תצא וכן אמר ר' יוחנן לעולם לא

תצא

תוספות רי"ד

תצא וכן הלכה : ר' אלעזר אומר וכו' וגובה האשה כתובתה בגט זה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין וכו' פי' ר' אלעזר לא בעי עדי חתימה כלל כיאם עדי מסירה ואם אין עדי מסירה כיון שנתנו לה בינו לבינה אע"פ שיש שם עדי חתימה אינו כלום דעדי מסירה כרתי ולמה נהגו העולם להחתים עדים בגט אם מפני תיקון העולם שמא האשה לא תנשא עכשיו ועדי מסירה ימותו או ילכו להם למדינת הים ולכשתבוא האשה להנשא בגט זה שאינו חתום לא נאמין לה שהבעל כתבו ונתנו לה דדילמא היא כתבה ליה אבל אם הגט חתום עדי הגט מוכיחים שהבעל כתבו וחתמו שבלי רשותו לא היו העדים חותמין ובודאי ביד בעל חתמוהו ואהרי שעתה יוצא מיד האשה בודאי הבעל נתנו לה ולא חיישינן שמא כתב ליתן ולא נתן ונפל ממנו ומצאתו כי היכי דאמרי' בכל שטר מלוה דנפיק מתותי יד המלוה או שטר מכר דנפיק מתותי יד הלוקח אלא ודאי הבעל נתנו לידה וכשנתנו לה בכשרון נתנו לה בפני עדי מסירה והילכך נאמנת האשה לומר בפני פלוני ופלוני נתנו לי והלכו להם למדינת הים אבל ב)מכיון שנתן לה בעלה הגט אינה מוציאה עדי מסירה ואינה מכירתם דאמר' בינו לבינה נתנו לה · אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף בשטרות: ורב סבר בשטרות לא והא קתני וגובה מנכסים משועבדים ר' אלעזר תרתי אמר ורב סבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא וקי"ל הלכה כשמואל בדיני : מתני' ב' ששלחו ב' גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו לפיכך אם אבד א' מהן הרי השני בטל · ה' שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית והעדים מלמטה כשרים ונותן לכל אחד ואחד : היה כותב טופס לכל אחד ואחד והעדים מלמטה את שהעדים נקראים עמו כשר : ה"ד כלל וה"ד טופס א"ר יוחנן זמן אחד לכולן זהו כלל זמן לכל אחד ואחד זהו טופס וריש לקיש אמר

הגהא

א) נראה דצ"ל ובודאי שע"פ דברי הבעל חתמוהו וכו' · ב) אולי צ"ל אבל בלא עידי חתימה אפילו ידוע שנתן לה בעלה הגט ואינה מביאה עידי מסירה אינה מגורשת וכו'

גליון הש"ס במתני' ונתערבו נותן שניהם · עיין סוטה דף כה ע"א ד"ה ואם קנא :

אפילו זמן אחד לכולן נמי הוי טופס אלא היכי דמי כלל דכתב אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית מתקיף לה רבי אבא לר' יוחנן דאמר זמן אחד לכולן זהו כלל ליחוש דלמא כי חתמו סהדי אבתרא הוא דחתימי מי לא *תניא [א]עדים חתומין על שאילת שלום בגט פסול חיישינן שמא על שאילת שלום חתמו לאו איתמר עלה א"ר אבהו [ב]לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן שאלו פסול ושאלו כשר ה"נ [ג]דכתיב ביה פלוני ופלוני ופלוני ותו לרבי יוחנן דאמר זמן לכל אחד זהו טופס מאי איריא משום טופס ותיפוק ליה דהוה ליה נכתב ביום ונחתם בלילה א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי אמרינן משמיה דרבי יוחנן [ד]דכתיב בהו בחד בשבא בחד בשבא א"ל רבינא לרב אשי לריש לקיש דאמר זמן אחד לכולן נמי טופס הוי (א) והיכי דמי כלל דכתיב ביה הכי אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית נמצאו שתי נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה וכתב לה *[ה]ולא *לה ולחברתה [ו]דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית א"ל רבינא לרב אשי ומאי שנא מהא *דתניא הכותב כל נכסיו לשני עבדיו קנו ומשחררין זה את זה ולאו אוקימנא בשני שטרות תניא כוותיה דר' יוחנן תניא כוותיה דריש לקיש תניא כוותיה דר' יוחנן חמשה שכתבו בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית וזמן אחד לכולן והעדים מלמטה כולן כשרים ותנתן לכל אחת ואחת זמן לכל אחד ואחד והעדים מלמטה [ז]את שהעדים נקראים עמו כשר ר' יהודה בן בתירא אומר אם יש ריוח ביניהן פסול ואם לאו כשר שאין זמן מפסיקן תניא כוותיה דריש לקיש חמשה שכתבו כלל בתוך הגט אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית וזמן אחד לכולן והעדים מלמטה כולן כשרין ותנתן לכל אחת ואחת זמן לכל אחד ואחד וריוח לכל אחד ואחד והעדים מלמטה את שהעדים נקראין עמו כשר ר"מ אומר אע"פ שאין ריוח ביניהם פסול שהזמן מפסיקן וריש לקיש מאי איריא זמן לכל אחד ואחד הא אמר זמן אחד לכולן נמי טופס הוי הני מילי היכא דלא ערבינהו מעיקרא אבל הכא דערבינהו מעיקרא אי פליג להו זמן אין אי לא לא:

מתני' [ח]שני גיטין שכתבן זה בצד זה ושנים עדים עברים באים מתחת זה לתחת זה ושנים עדים יונים באים מתחת זה לתחת זה את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר *עד אחד עברי ועד אחד יוני ועד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין:

גמ' [ט]וליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב עד דהא תנן בן איש פלוני עד כשר דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא וליתכשר האי בראובן בן וליתכשר האי ביעקב עד דהא תנן איש פלוני עד כשר [י]דלא כתב עד ואיבעית אימא [כ]לעולם דכתב עד ודידעינן בהא חתימה דלאו דיעקב הוא ודלמא

רש"י

אפילו זמן אחד לכולן נמי הוי טופס · לכל אחד ואחד לפסול העליונים (*א"כ כי כתבו איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית) הואיל והזכיר שם איש ואשה יחד לכל אחד ואחד הוי כל חד גט לעצמו ונמצא אחרון מפסיק בעדות ואין עדים מעידים אלא עליו : לר' יוחנן דאמר כו' · הואיל וכל איש ואשה נכתבים לבד לבד אמאי כולן כשרים : על שאילת שלום חתמו · ולא על הגט : שאלו · בשלומו : פסול · דהוי מלתא באפי נפשיה ומפסקת : זמן לכל אחד ואחד · קא סלקא דעתין ביום שנכתב זה לא נכתב זה : מאי איריא · דמפסלי עליונים משום דאין העדים נקראים עמם : ותיפוק ליה · דהוו כולהו בר מבתרא נכתבו היום ונחתמו לאחר זמן שהרי לא חתמו העדים עד שנכתב האחרון נחתם בלילה לאו דוקא אלא משום לישנא דמתני' נקט ליה דתנן בפרק שני (לעיל יז·) נכתב ביום ונחתם בלילה פסול וכ"ש למחר או ליומא אוחרא : בחד בשבא · גירש פלוני פלונית והדר כתב בחד בשבא גופיה גירש פלוני פלונית דהשתא לא מיפסלי קמאי אלא משום הפסקה : דהדר כתב הכי כו' · דהוו להו כל חד באפי נפשיה ומיהו אהני לישני קמאי לאשמועינן שהעדים ידעו בכל הגיטין הללו : ומאי שנא הא מהא דתניא כו' · ועבד גמר לה לה מאשה ולא פסלינן להו משום ולא לה ולחברתה (ב) שמשחרר שניהם בבת אחת ודמי לקמייתא דריש לקיש אנו פלוני ופלוני גירשנו נשינו פלונית ופלונית ואמאי בעי למיהדר ומכתב פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית הא הכא כתב כל נכסי לפלוני ופלוני עבדי וקתני קנו כל הנכסים ונמצא כל אחד חציו בן חורין וחציו עבד לחברו ומשחררים זה את זה תנאיהן : ולאו אוקימנא · בפרק השולח גט : בשני שטרות · שכתב בשטר כל נכסי לפלוני עבדי ובשטר השני כל נכסי נתונים לפלוני עבדי ומסרן להן בבת אחת שלא קדם זה לזה הלכך קנו שניהם דהאי אמר כולהו דידי והאי אמר כולהו דידי: איש פלוני כו' · היינו כרבי יוחנן דלא קתני אנו פלוני ופלוני גירשנו כו' : ולריש לקיש · אמאי קתני בהך דמסייעא ליה זמן לכל אחד ואחד כו' את שהעדים נקראין עמו כשר בלאו זמן לכל אחד ואחד נמי פסילי עליונים : אבל הכא דערבינהו מעיקרא · דהא דקתני זמן לכל אחד ואחד כגון דכתב הכי כדקתני רישא אנו פלוני ופלוני גירשנו נשינו פלונית ופלונית פלוני גירש פלונית באחד בשבת ופלוני גירש פלונית באחד בשבת דכיון דערבינהו מעיקרא אי לא הדר אפסקינהו בזמן לא מיפסקי : מתני' שני גיטין שכתבן זה בצד זה · ברוחב המגילה: שנים עברים באים מתחת הראשון לתחת השני שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני וכן עד שני תחתיו וחזרו וחתמו תחתיהן שני ישראלים יונים הדרים בארץ יון ובלשון יונית כדרך הזו אבל חתימת היונים אינה נקראת כחתימת העברים שכשהיוני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתן יוסף בן שמעון כלומר בנו של יוסף שמעון ונמצא שם העד חתום על גט שני ושם אביו חתום על הראשון הלכך על כרחיך היונים תחת השני חתמו כזה* : את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר · אם העבריים חתומים למעלה הימיני כשר ואם היונים חתומים למעלה השמאלי כשר ובגמרא פריך אידך אמאי מיפסל : עד אחד עברי ועד אחד יוני ועד אחד עברי ועד א' יוני באים מתחת זה לתחת זה · עד עברי ועד יוני באים מתחת גט הימין לתחת גט השמאל ועד עברי ועד יוני עוד תחתיהן באין מתחת השמאל לתחת גט הימין כגון שהיוני הראשון חתם תחת השמאלי יוסף (ג) *בסוף שיטה וחזר וחתם בן שמעון בראש שיטה שניה תחת הימיני נמצא שמו תחת הימיני דהכי מיפרשא חתימה דידהו בנו של יוסף שמעון נמצא שמתחת גט הימין בא לתחת גט השמאל שם אביו על השמאל ושמו על הימין והעברי השני חתם שמו תחת גט השמאלי בסוף שיטה ושם אביו תחת הימיני בראש שיטה שתחתיה [שלא כדרכו] נמצא בא מתחת גט שני לתחת גט ראשון והיוני השני חתם תחתיו כדרכו בשיטה אחת יהלאל בן תחת הראשון ונפתלי תחת השני נמצא שמו חתום על השני · שניהם פסולים · ובגמרא מפרש טעמא : גמ' וליתכשר קמא בראובן ובתרא בבן יעקב עד · ויוכשרו שניהם על ידי שני עדים ראשונים : דהא תנן · במתניתין בפירקין : וליתכשר האי בראובן בן · דמשמע אני בנו של ראובן כדרך פירוש חתימת היונים וזה שחתם תחת השני איש אחר היה ושמו יעקב : דלא כתיב עד · ומתניתין דוקא נקט איש פלוני עד דהיכא דלא חתם פלוני בן פלוני בעינן עד : דלאו יעקב הוא · אלא (ד) של זה בנו היה : ודלמא

בכך	לירת	בכך	לירה
ראובן	בן	יעקב	עברי
• •	• • •	יוסף	יווני
בן	שמעון	קהת	עברי
בן	לוי	• •	• •
יהלאל	בן	נפתלי	יווני

תוספות

וליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב עד · תימה לר"י היכי ליתכשר בראובן הא לא תנא אלא איש פלוני עד כשר אבל איש פלוני בלא עד לא ואור"י דפשיטא ליה דראובן קאי אבן יעקב עד דבתריה ואי כאילו כתב בהדיה דראובן עד :

וליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב עד · פירש בקונטרס דראובן בן משמע אני בנו של ראובן כדרך פירוש חתימת יונים וזה שחתם תחת השני איש אחר היה ושמו יעקב ולפירושו צ"ל שחתם כחתימת יונית בחנם פירש שיעקב הוא איש אחר שיוכל לפרש הוא יעקב הוא עצמו בן ראובן ופירוש דחוק לומר שהעברי חתם כדרך חתימת יונים ונראה לפרש דראובן בן דקאמר הוא בן יעקב ולא חש ראובן לכתוב שם יעקב אביו לפי שהוא כתוב וחתום על גט שני ונקרא יפה ראובן בן יעקב :

דידעינן ביה בהאי חתימת ידא דלאו דיעקב · משמע דבסתמא היה לנו לתלות ביעקב אע"ג דבעי קיום חותמין מסתמא השליח שאומר בפני נכתב וכו' מכיר חתימת ידו אי נמי איכא למימר דמיירי בא"י דאין צריך קיום חותמין כיון שאין עליו עוררים : ודלמא

תוספות רי"ד

אפילו זמן אחד לכולן זהו תופס · ת"ד כלל דכתיב ביה הרי אנו פלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית' מתקיף לה ר' אבא לר' יוחנן דאמר זמן אחד לכולן זהו כלל ליחוש כי חתימי שהדי אבתרא הוא דחתימי פי' הואיל וכל שם איש ואשה נכתבים לבד דילמא דעדים אבתרא חתימי ולא אכולהו מי לא תניא עדים החתומים על שאלת שלום בגט חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו ולאו מי איתמר עלה א"ר אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן שאלו פסול ושאלו כשר הכא נמי דכתיב ביה איש פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית ופלוני פלונית פי' שהוא"ו מוסיף על ענין ראשון ומחבר את כולן ואכולהו משהדי : ותו לר' יוחנן דאמר זמן לכל אחד זהו תופס מאי איריא משום תופס תיפוק לי דהוה ליה נכתב ביום ונחתם בלילה פי' דקס"ד שביום שנכתב זה לא נכתב זה וכולהו הוו נכתבו ביום ונחתמו לאחר זמן א"ל מר קשישא בריה דרב אידי לרב אשי הכי אמרינן משמיה דר' יוחנן דכתיב ביה הכי בחד בשבא בחד בשבא בחד בשבא א"ל רבינא לרב אשי לר"ל דאמר ת"ד כלל דכתב ביה הכי אנו פלוני ופלוני ופלוני גירשנו את נשותינו פלונית ופלונית ופלונית נמצאו ב' נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחברתה דהדר נכתבים פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית ופלוני פלונית וקי"ל ר"ל ור'

עין משפט נר מצוה

נח א ב מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' כה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף ג :

נט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט ובהג"ה:

ס ד ה ו מיי' שם הל' יט טוש"ע שם ובעי"ז:

סא ז טוש"ע שם סעיף ט :

סב ח ט מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ח :

סג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב :

סד כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח :

[פ' תוס' עירובין סו: ד"ה ורבנן ותוס' לעיל כא: ד"ה בכתיבה]

מסורת הש"ס

ע"ש באלפסי ליתא לכל זה.

ב"ב קמו [תוספ' פ"ז]

[קדושין יד']

לעיל מב·

[תוספות על זה לקמן ע"ב]

ס"א ברא"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' טופס הוי אלא היכי דמי :(ב) רש"י ד"ה ומאי שנא וכו' כשמשחרר : (ג) ד"ה עד אחד עברי וכו' תחת השמאלי יוסף בן בסוף שיטה וחזר וחתם שמעון כצ"ל : (ד) ד"ה דלאו יעקב הוא אלא בנו של זה היה:

פסקי תוספות / פירוש

יוחנן: הלכה כר' יוחנן : מתני' ב' גיטין שכתבן זה בצד זה ושני עדים עברים באין מתחת זה לזה ושני עדים יונים באין מתחת זה לזה את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר · עד א' עברי ועד א' יוני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין · פי' ב' גיטין שכתבן זה בצד זה לרוחב המגילה א' מימין וא' משמאל · ושני עדים עברים באין מתחת זה לתחת זה וכו' וב' עדים עברים חתומים בלשון קודש והיו החתומים מתחת זה לתחת זה שלא היו חתומים שמם ושם אבותם תחת גט אחד כמו שעושין כל העדים החותמים תחת כל גט וכל שטר אלא כתבו שם תחת גט הימיני ושם אבותם תחת השמאלי וכן השני כתב יוסף תחת הימיני בן שמואל תחת השמאלי נמצאת החתימות מושכות מגט זה לגט זה שמותם כתבו תחת הימיני ושמות אבותיהם תחת השמאלי ועוד חזרו והחתמו תחתיהן שני ישראל יונים הדרים בארץ יון ולא חתמו בלשון קודש אלא בלשון יונית והיתה חתימתן נמי מושכת מתחת הימיני לתחת השמאלי ומנהג היונים הוא בשמותם ראובן בן יעקב[יעקב]הוא שם האב שכך מתפרש ראובן מי הוא בני יעקב והתמו שני היונים כך תחת העברים דן בן נפתלי גד בן אשר דן בן היה כתוב תחת הימיני ונפתלי תחת השמאלי ומתפרש נפתלי בן דן וכן השני גד בן היה כתוב תחת הימיני ואשר תחת השמאלי נמצא עכשיו שני עברים חתומים תחת הימיני ושני עדים יונים חתומים תחת השמאלי את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר · דהיינו הימיני שהעברים נקראים עמו וקורא אותן ראשונים לפי סדר המשנה דתני שני עדים עברים ושני עדים יונים ואם השמאלי שהעדים נקראים עמו פסול ·

וקשה

סה א מיי' פ"א מהל' גירושין הל' יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ה:
סו ב מיי' פ"ג מהלכות גירושין הל' ד סמג עשין נ טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף יד:
סז ג מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' כד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף ו:
סח ד מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סע' ד:
סט ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:
ע ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף יד:
עא ז (מיי' שם הל' יב) טוש"ע שם סעי' יא:
עב ח מיי' שם פי"ג הל' יג סמג שם טוש"ע שם סימן קכט סעי' ה:

ודלמא בשמא דאבוה חתים לא שביק איניש שמיה וחתים שמא דאבוה ודילמא סימנא שוייה דהא *רב צייר כוורא רבי חנינא חרותא רב חסדא סמ"ך רב הושעיא ע"ן רבה בר רב הונא צייר מכותא לא חציף איניש דשוי לשמא דאבוה סימנא וליתכשר האי בשני עדים עברים וליתכשר האי בשני עדים יונים דתנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית כשר וכ"ת כיון דמופלג בשני שיטין לא *והאמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר הא תני זעירי שניהן כשרין ותנא דידן דלמא *גונדלית חתים וכולהו אחד הוא דחתימי: עד אחד עברי ועד אחד יוני: וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יוני דהא תנן עד אחד עברי ועד אחד יוני כשר הא תני זעירי שניהם כשרים ותנא דידן דלמא גונדלית חתים ותלתא אחד וחד אחד: **מתני'** שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר חתמו עדים בראש הדף (א) *מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול [ד]הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקרין עמו כשר ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים *באמצע את שהעדים נקרין בסופו כשר גט *שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברי' עד אחד עברי ועד אחד יווני (ב) *כתב סופר ועד כשר *איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר *וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין כתב חניכתו וחניכתה כשר: **גמ'** וליחוש דלמא הני תרי גיטי הוו ואיתרמי ליה זמן דקמא ועדים דבתרא וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא א"ר אבא אמר רב כשיש ריוח מלמטה ודלמא זמן דבתרא מיגז גזייה כדא"ר אבא א"ר כשיש ריוח מלמטה

הבא

רש"י

ודלמא בשמא דאבוה חתום· על השני ועל שניהם חתם: צייר כוורא· בחרימת ידו ולא היה כותב שמו: חרותא· ענף של דקל: מכותא. גם שפורשין עליו וילון של ספינה: שכתבו· כתב שלו: וכי תימא כיון דמופלג· חתימת עדיו שני שיטין מכתבו אותן שיטין שחתמו בהן הבאין מתחת הראשון שמות אבותיהן תו לא מיתכשר דתניא בגט פשוט* הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול: והאמר חזקיה· התם: מילאהו· לאותו אויר בקרובים כשר דלא קפדינן אלא האוירא ולא תתמה שהרי אויר פוסל בשלשה בסוכה שכך פסול פוסל בארבעה: והתני זעירי· בהנך תרי גיטי דמתני' שניהם כשרין: ותנא דידן· דפסל אחרון קסבר דלמא גונדלית חתום היוונים כלומר שלא כמנהגם אלא כדרך העברים חתמו: כולהו אחד· כונן על ראשון כל שלא כמנהגן קרי גונדלית וראיתי בתשובת הגאונים אדם המשתמש ביד השמאלית קורין לו במקומנו גונדליא לפי שמשנה מסדר המשתמשין: וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יווני גרסינן: דלמא גונדלית חתים· בהני יוונים חיישינן דלמא גונדלית חתים חד מינייהו שמא יוני הראשון חתם כסדר העברי שחתם למעלה הימנו שמו תחילה ואח"כ שם אביו ונמצא שעל השני הוא חתום ועברי שני רואין שעל השני חתום ויון אחרון חתם כמנהגו ונמצא שלשה על השני ואין על הראשון אלא אחד או שמא יון ראשון כדרכו חתם ויון שני אחרון חתם גונדלית כמה שראה עברים חותמים ונמצאו שני היוונים ועברי ראשון חתומין על הראשון ואין על גט שני אלא אחד הלכך שניהם פסולין הכל פותרין אותה בשיטה אחרת שכל העדים חתמו כל אחד שמו ושם אביו בשיטה אחת מתחת ראשון לשני כמו שפירשתי שני עדים עברים ושני עדים יוונים השנויים ראשונה במשנה ואי אפשר לייסבה כלל ומתניתין לא דייקא הכי דא"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' מיפלג פלגינהו עברי ויווני לזה ועברי ויווני לזה ובגמ' נמי פריך וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יווני אלמא כל כנגד דלא אמרינן גונדלית חתים הויא חתימה דידהו עברי ויווני על זה ועברי ויווני על זה: **מתני'** בדף השני· שאלו ברוחב המגילה, שקורין בלשוננו קולומ"ל: מן הצד· בגליון של ימין הגט או בגליון השמאלי: או מאחוריו· בגט פשוט שתקנו עדיו להיות בתוכו: הקיף· חיבר זה אצל זה כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לב:): שניהם פסולין· שאין נקרים החתימה לא עם זה ולא עם זה: סופו של זה בצד סופו של זה את שהעדים נקראין עמו· שגג חתימת העדים כלפיו כדרך ההותמין כשר: ראשו של זה בצד סופו של זה את שהעדים נקרין בסופו· שגג חתימה כלפי סופו ולא שרגלי החתימה כלפי ראשו: וכך היו נקיי הדעת· נוהגין שלשון קלרה לא היו חותמין עד אלא פלוני בן פלוני: חניכתו· שם לווי של משפחה כולה: **גמ'** וניחוש דלמא תרי גיטי הוו· אשייר מקצת הגט וכתבו בדף השני קאי דלמא תרי גיטין הוו שלמים והשמאלי נכתב בגובהה של מגילה יותר מן הימיני עד דיתרמו עדים דידיה כלומר גמרו של *)שני כנגד התחלתו של ראשון: זמן דקמא· היינו התחלתו ועדים דבתרא היינו סופו כלומר שיטות אחרונות שהעדים חתומין תחתיהן: וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא· חתך סופו של ראשון שהיה שלו מפני תנאי שהיה בו וחתך ראשו של שני והשווהו לתחלתו של ראשון וכוון התיבת סופו של ראשון תיבה אצל תיבה של שיור השני ומגרשה בשני חלאי גיטין והעדים לא על שלו חתמו: כשיש ריוח מלמטה· גליון התחת הראשון דודאי לא נחתך ממנו כלום דלא נכתב בו יותר: ודלמא זמן דבתרא מיגז גזייה· שמא הגט שלו נמלך מלגמרו ולמעלה הימנו בגדו היה גט אחר כתוב וחתום וכבהזר ונמלך לגרשה חתך עליונו של שני וכוון תיבה אצל תיבה לגמור גט שלו:

*) פי' דהיינו שורה האחרונה·

כשיש

תוספות

ודלמא בשמא דאבוה חתים· די"ב לנו לתלות ולהכשיר כיון שחתם אביו תחת גט השני: ודלמא סימנא שוייה דהא רב צייר כו'· אע"ג דהתם בעו לאפקועי לשמייהו כדיסקי מעיקרא כדאמר בגט פשוט (ב"ב קסא:) ובהשולח (לעיל לו·) הכא יש להכשיר אע"ג דלא אפקע בשטר מעיקרא כיון ששמו חתום תחת גט הראשון: דהא תנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית וכו'· אבל מגופיה דמתני' לא מייתי דקתני את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר ולא מפליג בין כתבו שוה לעדיו לאינו שוה דאיכא לדחויי דבכתבו שוה לעדיו איירי: *עד אחד עברי ועד אחד יווני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין· פירש בקונטרס על כל גט חתום עברי ויווני ולפירושו נראה דגרסינן עד אחד עברי ועד אחד יווני באין מתחת זה לתחת זה ועד אחד עברי ואחד יווני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולים ובגמ' גרים וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יווני ועל אותן שמפרשים במיירי שהעדים חותמים כדרכם כל חתימה בשיטה אחת הקשה בקונטרס א"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' פלגינהו עברי ויווני לזה ועברי ויווני לזה ועוד דבגמ' פריך וליתכשר האי בעברי ויווני והאי בעברי ויווני ור"ת מפרש שיש לייסב שכל חתימה מכוונת בשיטה אחת ולא גרסינן במתני' אלא עד אחד עברי ועד אחד יווני ועד אחד עברי ועד אחד יווני באין מתחת זה לתחת זה ולא גרסינן מתחת זה וכו' עד לבוף ובגמ' נמי לא גרסינן אלא וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני ותו לא והכי פירושו *לא מיבעיא אי לא חיישינן לגונדלית דאז יש להכשיר שניהם הראשון בשני עברים והשני בשני יוונים אלא אפילו חיישינן לגונדלית ואי אפשר להכשיר שניהם קמא מיהא ליתכשר בעד אחד עברי [כדרכו] ואחד יווני [גונדלית] והוה מצי למימר דקמא מיהא ליתכשר בכולהו דכולהו קיימי עליה אלא שלא הוצרך להכשיר הראשון אלא בעברי ויווני ומשני דהא דידן דחיים לגונדלית פוסל שניהם דחיים דלמא חתמו תלתא אחד וחד אחד עברי הראשון אקמא ועברי השני ושני יוונים אשני וחתם עברי השני גונדלית או יווני הראשון חתם גונדלית אקמא עם שני עברים ויווני האחרון אשני: **התמן** עדים בראש הדף· וא"ת אמאי איצטריך למתני סיפא הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה דשניהם פסולין היינו בראש הדף וי"ל דאיצטריך למיפסל גגו של עדים כנגד גגו של כתב לאפי' דמסקינן בגמ' דלא איירי ברמי כי טיברא דמהכא לא שמעינן אלא שרגלי חתימת עדים כנגד גג הכתב אע"פ דהא נמי שמעינן מסיפא איכא למימר דאיצטריך הך דהכא משום דהוה אמינא הך דשניהם פסולין היינו משום דכי היכי דלא קיימי אהאי לא קיימי נמי אהאי אבל הכא דאין כאן אלא גט א' ה"כ והאי קיימא עליה חתימה זו וסיפא דסיפא דראשו של זה בצד סופו של זה איצטריך לאשמעינן דלא פסלי מטעם דכי היכי דלא קיימי אהאי לא קיימי אהאי ולר"י דגרס מעיקרא סופו של זה בצד סופו של זה לא הוה צריך סיפא דסיפא אלא דכל גווני משמיענו ויש ספרים דלא גרסי לה ובגמ' נמי לא מייתי לה: **וניחוש** דלמא תרי גיטי הוו· ולעיל נמי חיישינן לגונדלית ופסיל אע"ג דלעיל תלינן להכשיר דפריך וליתכשר האי כו' התם משום דאיכא רגלים לדבר שחתם שם אביו תחת הגט השני אם כן עליו נמי חתם:

הכא

עי' ב"ה

[ב"ב דף קסה.]

ב"ב קסה: לעיל פו:

ב"ב קסב

[ע' בערוך ערך גמל הלשון נתיצום הוא]

פי' או מן הצד

גי' ירושלמי ורי"ף בלמטה

לעיל יט:

לעיל סו: ע"ש: פה

ב"ב קסה

[עי' תוס' לקמן פח: ד"ה וכן וע"ע תוס' לעיל לד: ד"ה והוא]

תוספות רי"ד

ומקשה וליתכשר האי בשני עדים יונים והאי בשני עדים עברים מי לא תנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית כשר פי' גט שכתבו בלשון הקודש ועדיו היו ישראל יונים והתמו תרתיו ב' יונים כשר והכא נמי ליתכשר גם השמאלי בשני עדים יונים ואע"ג דהתם דמכשר התמו היונים שמם ושם אבותם תחת הגט והכא דאריכו חתימתן וכתבו שמם תחת השמאלי ושם אבותם תחת הימני מה בכך דעיקר הוא שמם [illegible] עדים יונים ומהדר הא תני זעירי [illegible] כשרין ותנא דידן דילמא גונדלית [illegible] ואשר הם העדים ונפתלי ואשר הם האבות ונמצא שכל ד' העדים אינן התומים אלא תחת הימני והשמאלי אין עליו עדים כלל ומשום זה הוא פסול. עד א' עברי וכו' שניהן פסולין פי' א' עברי וא' יוני נמשכת התימתן מתחת הימני לשמאל דהיינו שמם תחת הימני ושם אבותם תחת השמאלי ועוד ב' אחרים נמשכת התימתן מתחת השמאלי לתחת הימני א' עברי וא' יוני שחתם בשטר ראשונה ראובן בן יעקב וכתב ראובן תחת הימני בן יעקב תחת השמאלי וכן נפתלי בן דן שהיה יוני והוא חתום דן בן נפתלי שמקדים שם אביו לשמו נכתב בשיטה שניה דן בן תחת השמאלית ובשיטה שלישית תחת הימני שנמצא עכשיו שמו תחת הימני ושם אביו תחת השמאלית ובשיטה הרביעית חתם יוסף בן שמעון שהוא עד עברי וכתב יוסף בסוף השיטה תחת גט השמאלית ובן שמעון כתב בסוף שיטה החמישית תחת גט הימני (ואשר תחת השמאלית שנמצא שמו ושם אביו תחת הימני) ואשר בן גד יוני שהוא חתום גד בן אשר כתב בשיטה הששית גד בן תחת הימני ואשר תחת השמאלית שנמצא שמו תחת השמאלית ושם אביו תחת הימני ופוסל התנא את שתיהן· ומקשה וליתכשר האי בעד א' עברי ועד א' יוני והאי בעד א' עברי ועד א' יוני דתנן עד א' עברי ועד א' יוני כשר· ומהדר הא תני זעירי שניהן כשרים ותנא דידן דילמא גונדלית חתם חד מינייהו ולא ידעי הי ניהו והוו

להו

להו תלת אחד וחד אחד הילכך שניהן פסולין פי' התם דמכשיר עד א' יוני משום שחתם בין שמו בין שם אביו תחת הגט אבל הכא שנמשכת התימתן מגט זה לגט זה י"ל שמא א' מהן התם גונדלית פי' הפך ושינוי מנהגם וחתם כמנהג העברים והילכך היוני הראשון שחתם דן בן נפתלי שמא כמנהג העברים חתם שקידם שם העד לשם אביו ודן היא העד ועל השני הוא חתום ולא על הראשון ואין בראשון אלא עד א' והוא ראובן בן יעקב והשני שהוא השמאלי מעיד דן בן נפתלי ויוסף בן שמעון וגד בן אשר שהוא יוני שהתם כמנהגו. אי נמי יש לומר דן בן נפתלי שהוא יוני הראשון חתם כמנהגו ויש על הגט הימני אחד עברי וא' יוני וגם היווני השני דהיינו גד בן אשר יש לומר כי חתם גונדלית התם והקדים שמו לשם אביו ועל הימיני מעיד ואין לשמאלי כ"א עד אחד עברי בלבד משום הכי שניהן פסולין. גונדלית נקראת יד השמאלית ומשום זה כל המשנה מנהגו יקרא גונדלית כאדם שמשנה מנהגו ועושה מלאכתו בידו השמאלית: **מתני'** שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר כתבו העדים בראש הדף מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים מלמטה את שהעדים נקראים בסופו כשר· גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית עד א' עברי ועד א' יוני ועד א' יוני ועד א' עברי כשר כתב סופר ועד כשר איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן פלוני ולא כתב עד כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלם כותבין כתב הניכתו וחניכתה כשר פי' חלק הגט לשני דפים לרוחב המגילה והשלים הדף הימני ולא הספיק לכתוב בו כל הגט וכתב מקצתו הנשאר בדף השני השמאלי והתמו העדים מלמטה כשר ולא אמרינן שאין העדים מעידין אלא על מה שכתוב בדף זה שחתמו תחתיו אלא על כל הגט מעידים כתבו העדים בראש הדף ואח"כ כתבו הגט תחת חתימת העדים פסול שדרך העדים להתום למטה ומעידין על מה שכתוב למעלה וסתם מתניתין ר' מאיר הוא דאמר עדי התימה כרתי· או שחתמו העדים מן הצד של גט אי בצד ימינו או בצד שמאל או שחתמו מאחוריו של גט והיה גם פשוט פסול דמקשר הותמין העדים מאחוריו של הקשרים

אבל

הגהות הב"ח (א) במשנה בראש הדף או מן הצד: (ב) שם ועד אחד יוני כשר כתב:

גליון הש"ס מתני' שייר מקצת הגט וכתבו· עיין סוטה דף יז ע"ב תד"ה כתבה:

עג א מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' כב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף ז:
עד ב מיי' פ"ג שם הל' יז טוש"ע שם סי' קכט סעיף יח:

תורה אור
(דברים ד) (ירמיה טו) (מ"ב יז) (שם) (דניאל ט) (מ"ב כד) (דברים ד)

הכא נמי כשיש ריוח מלמעלה ודלמא אימלוכי אימליך וכתב דכתב הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה ודלמא איתרמי ליה כולי האי לא חיישינן רב אשי אמר *דידיעה ביה מתחתא דמגילתא: חתמו עדים בראש הדף [וכו']: איני והא רב חתים מןהצד התם בשגגו כלפי כתב אלא הא דקתני הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין וליחזי הי מינייהו כלפי כתב וליתכשר התם דרמי ליה כעיברא אי הכי סיפא דקתני ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים ניקרין בסופו כשר ואי דרמי כעיברא לאו בהדי האי מיקרי ולאו בהדי האי מיקרי אלא רב בדיסקי הוה התים: גט שכתבו עברית וכו' כתב סופר ועד כשר: *א"ר ירמיה חתם סופר שנינו א"ר חסדא הא מני ר' יוסי היא ההיא כתובת חתנים דאתיא לקמיה דר' אבהו דהוו ידעי ליה לטופסא ולחתימת ידא דחד סהדא סבר לאכשורה א"ל ר' ירמיה חתם סופר שנינו: כתב חניכתו וחניכתה כשר: ת"ר חניכת אבות בגיטין עד י' דורות רבי שמעון בן אלעזר אומר ג' דורות כשר מכאן ואילך פסול כמאן אזלא הא דא"ר חנינא כתב חניכת אבות בגיטין עד ג' דורות כמאן כר"ש ב"א אמר רב הונא מאי קראה °כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם א"ר יהושע בן לוי לא חרבה ארץ ישראל עד שעבדו בה ז' בתי דינים ע"ז ואלו הן ירבעם בן נבט ובעשא בן אחיה ואחאב בן עמרי ויהוא בן נמשי ופקח בן רמליהו ומנחם בן גדי והושע בן אלה שנאמר °אומללה יולדת השבעה נפחה נפשה באה שמשה בעוד יומם בושה וחפרה אמר רב אמי *מאי קראה כי תוליד בנים ובני בנים א"ל רב כהנא ורב אסי לרב כתיב ביה בהושע בן אלה °ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל וכתיב °עליו עלה שלמנאסר וגו' אמר להו *אותן *פרדסיאות שהושיב ירבעם על הדרכים כדי שלא יעלו ישראל לרגל בא הושע וביטלן ואעפ"כ לא עלו ישראל לרגל אמר הקב"ה אותן שנים שלא עלו ישראל לרגל ילכו בשבי *אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ואמרי לה אמר רב חסדא [אמר רבי ירמיה] דרש מרימר מאי דכתיב °וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו משום דצדיק ה' אלהינו וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו אלא צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהגלה גלות צדקיהו ועדיין גלות יכניה קיימת דכתיב ביה בגלות יכניה °החרש והמסגר אלף חרש שבשעה שפותחין נעשו הכל כחרשין מסגר כיון שסוגרין שוב אינן פותחין וכמה אלף עולא אמר שהקדים שתי שנים °לונושנתם:

אמר

רש"י

כשיש ריוח מלמעלה. דודאי לא נכתב בו יותר: ודלמא אימלוכי אימליך. מתחילה שלא לגרשה והדר אימליך לאחר זמן לחזור ולגומרו ונמלא הראשון בטל א"כ ה"ל נכתב ביום ונחתם לאחר זמן דהואיל ויש ריוח מלמטה נראין כן הדברים: הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה. דבתוך כדי גמר דבור ליכא למימר דמימלך אלא גומר עד לכל אדם ונמלך: ודלמא הכי איתרמי. שבתוך כדי גמר דבור חזר בו: רב אשי אמר. כולהו קשייתא בהכי מיתרצן כגון דידיעה ביה מתחתא דמגילתא שניכר ביה מתיחת הקלף סביב סביב כל הגט שלא היה בו קלף אלא זה לא למעלה ולא למטה שניכר סביבות הקלף שחור ועב שלא נגע שם תער הגלבים שדרך עושי קלפים שקושרים אבנים סביב למתוח הקלף ומתחילין לתקנו בסמוך וכשאין ריוח מלמטה עסקינן דליכא למיפרך אימלוכי אימליך: בשגגו. של חתימה כלפי כתב הגט דהאי ודאי על גט זה חתם ומתני' בשרגלי החתימה כלפי כתב הגט דאיכא למימר שמא למעלה מאותה חתימה היה כתוב שטר ועליו חתמו העדים: ליחזי הי מינייהו. גגו כלפי כתב וליתכשר דודאי עליו חתמו דקס"ד שהעדים חותמין ברוחב הקלף כסדר כתב הגיטין: דרמו להו כי עיברא. העדי' מוטלין בין שני הגיטין כבריח ראשי שיטות של חתימה מחברין הגיטין כבריח הדלת שנמשכת באויר הפתח כך הן נמשכין בין אויר שני הגיטין: אלא רב. כי חתים מן הצד לא בגיטין ולא בשטרות אלא בדיסקי כשהיה מזמין אנשים לדין לפניו והסופר כותב להם איגרת הזמנה בשמו והוא חותם פעמים מן הצד ואין הקפדה בכך: חתם סופר. עם עד אחד: שנינו. במשנתנו דכשר דהוו להו ב' עדים ואשמועי' מתני' דלא חיישינן למימר הבעל לא צוה שיחתום הסופר אלא אמר לשנים אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתומו וחשו הנך שלוחין לכיסופא דספרא ואחתמוהו להא לא חיישינן כדאוקימנן בפרק מי שאחזו (לעיל עב.): הא מני ר' יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח: דהוו ידעי לטופסא. דשטרא שהיו מכירין כתיבת הסופר וחתימת עד אחד ולא היו מכירין חתימת השני: עד י' דורות. הויא חניכה שאם כתבה בגט לא מפסלא למיהוי כשינה שמו ושמה: בנים. היינו דור ב': ובני בנים. היינו דור ג' ומכאן ואילך קרי ליה ונושנתם: ז' בתי דינין. ז' משפחות של מלכים ממלכי ישראל והנך דמלכי יהודה לא חשיב שהיו בימיהם של אלו והוי כב"ד אחד המלך ובנו ובן בנו וכל מלכים שקמו מזרעו אחריו קרי חד בית דין שלום בן יבש וזכריה לא קחשיב לפי שלא מלכו שנה שלמה וכן זמרי אבל עמרי אביו של אחאב על שם בית דינו של אחאב נקרא ומפני שאחאב הרשיע לעשות יותר נקרא הקלקול על שמו בימי הושע בן אלה גלו עשרת השבטים ומההיא שעתא קרי לה חורבן דהיינו אומללה יולדת השבעה שילדה שבע משפחות לע"ז: עליו עלה. מפני שלא הרשיע כשאר המלכים בא הפורענות בימיו בתמיה: פרדסיאות. שומרים: אותן שנים שלא עלו. הואיל שאין מוחה בידם והן לא עלו יגלו וילכו בשבי: וישקוד. וימהר כמו כי שוקד אני על דברי מתרגמינן מוחי אנא (ירמיה א): גלות צדקיהו. חרבות ירושלים שגלו כולם: גלות יכניה. הוא יהויכין קדמה לגלות צדקיהו אחת עשרה שנה וזו היא צדקה שמיהר והחריב ביתו כדי להגלות דורו של צדקיה לבבל בעוד שחכמי גלות יכניה קיימין שילמדו תורה לאלו הגולים אחריהם לפי שרוב חכמי התורה גלו עם יכניה דכתיב בהו החרש והמסגר אלף: כיון שסוגרין. הלכה שהם סגורים בה שאינם יודעים להשיב לשואליהם שוב אין לה פותחין אחרים: עולא אמר. היינו צדקה שמיהר להביא הרעה לסוף ח' מאות וחמשים דהיינו ב' שנים קודם ושנתם דהיא בגימטריא ח' מאות וחמשים ושתים ואם שהו עד ונושנתם היה מתקיים בהן כי אבד תאבדון:

ש"מ

תוספות

הבא נמי כשיש ריוח מלמעלה. מיכן יש להכשיר גיטין ושטרות שאין בהן ריוח כלל לא למעלה ולא למטה וכן משמע כולה שמעתין דריש גט פשוט (ב"ב דף קסג:) ואמר ה"ר אלחנן דאפ"ה לא חיישינן שמא יחתוך בעל השטר מן השיטין של מעלה לפי שהזמן וכל זכות בעל השטר הוא למעלה ולא יחתוך זכותו: ודלמא אימלוכי אימליך. פי' בקונטרס שביטלו ושוב אינו יכול לחזור לגרש בו ואין נראה דלר"ג דאמר חוזר ומגרש בו מאי איכא למימר ומיהו אמר ה"ר עזרא הנביא דלעיל שנגמר הגט אינו יכול לבטלו אבל כשלא נכתב כולו מודה ר"ג דאינו חוזר ומגרש בו ועוד פי' דה"ל כמו נכתב ביום ונחתם בלילה ואין נראה כי העדים ודאי יזהרו שלא יחתמו על שטר מוקדם ואור"י דנראה לפרש ודלמא אימלוכי כו' דשמא התחיל לכתוב הגט לשם איש אחר ונמלך וסיימו לשם זה וכגון ששמותיהן שוין וכר' אלעזר דלא בעי מוכיח מתוכו א"נ אפי' כר"מ ואימליך קודם שם האיש והאשה:

כולי האי לא חיישי'. היינו דוקא להמליך בין הרי את למותרת לא חיישי' אבל מ"מ בעינן שיהא ריוח למעלה ולמטה דאי לאו הכי חיישינן דלמא גייז ליה ואיתרמי דהוי הרי את מלמטה ומותרת למעלה:

אמר רבי ירמיה חתם סופר שנינו. משמע דהלכה כר' ירמיה מדמייתי מרבי ירמיה אהא עובדא משמע דהכי קי"ל חתם סופר ועד כשר בשאר שטרות וכתב סופר ועד פסול אפילו בסופר מובהק ודלא כשמואל דהכשיר כתב סופר מובהק ועד ולכתחילה אפילו בגיטין ומ"מ אין להכשיר חתם סופר ועד בגיטין מכח רבי ירמיה דהא לכל אמוראי בסוף פ' התקבל (לעיל סו:) דמכשרי באומר אמרו יש לפסול חתם סופר ועד משום דנפיק מיניה חורבה כדאמר התם:

*וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין. שלא היו כותבין אלא איש פלוני בן פלוני ור"ח וכן ר"ת גרסי חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין פירוש שלא היו כותבין אלא חניכתם וחניכת אבות דבגמרא לא איירי בחניכת האיש כדהכא אלא חניכה שהמשפחה נקראת על שמה:

[מאי קראה. כי תוליד חד דור בנים תרי דור ובני תרי דור בנים תרי דור הרי ז']. גליון תוס':

שמע

[לעיל סו: ע"ש]

[illegible]

[תענית ל: ב"ב קכא:]

[עיין לעיל סו.]

[גי' הערוך פרוזדאות ועי' תענית כח: והובא פרוזדאות כו']

סנהדרין לח.

גליון הש"ס
תוס' ד"ה והוא כו' בלר"ג דאמר חוזר כו' עיין לעיל דף לג ע"ב:

תוספות רי"ד

אבל גם פשוט צריך שיהו עדיו מתוכו: הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה שכמך שני ראשי הגט זה אצל זה שהתחיל לכתוב גט א' מאמצע המגילה ועד סופה ועוד כתב גט אחר באמצע המגילה ועד סופה השני והעדים חתמו בין שני הראשים שניהם פסולין שאין החתימה עולה לאחד מהם. ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים מלמטה את שהעדים נקראין בסופו דהיינו התחתון כשר אבל העליון פסול ולא תימא עדים אתרוייהו מסהדי: כתב הסופר ועד כשר. א"ר ירמיה חתם סופר שנינו' פי' חתם סופר עם עד א' שנינו דכשר. ואשמעינן מתני' דלא חיישינן שמא הבעל לא צוה שיחתום הסופר אלא אמר לשנים אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתימו ודישו הנך שלוחין לכיסופא דספרא והתמוהו להא לא חיישינן כדאוקימנא בפ' מי שאחזו דהא מני ר' יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח והבעל בעצמו צריך לומר לסופר לכתוב ולעדים לחתום ולא שישלח להם ע"י שליח הלכך ליכא למיחש להכי: ההוא כתובת חתנים דאתאי לקמיה דר' אבהו דהוה ידע ליה לטופסא דשטרא ולחתימת ידא דחד סהדא. פי' היתה האשה צריכה לקיים החתימות הכתובה והיו מכירים העדים כתיבת טופס השטר שהוא של סופר פלוני וגם חתימת עד אחד. סבר לאכשורה כדתנן כתב הסופר ועד כשר. אלמא כתיבת הסופר כהחתימת עד אחד דמיא א"ל ר' ירמיה חתם סופר שנינו אבל כתיבת השטר לא מהניא מידי. איש פלוני עד כשר. אע"פ שלא כתב פלוני בן פלוני או אם כתב בן איש פלוני עד כשר אע"פ שלא הזכיר שמו או שכתב פלוני בן פלוני ולא כתב עד כשר וכן היו נקיי הדעת שבירושלם כותבין בלשון קצרה ולא היו כותבין עד: כתב חניכתו וחניכתה כשר פי' כגון שכתב אנא ראובן בר פלוני פטרית יתיכי רחל בת פלונית ואותו פלוני אינו לא אביו ולא אביה אלא אחד גדול ממשפחתו שהיו מתיחסין עליו כגון אברהם בן עזרא משה בן עזרא שלא היה שם אביהם עזרא אלא כך היו מתיחסין כולן על שם עזרא גם זה כתב בן פלוני ואותו פלוני לא היה אביו אלא זקן זקנו או יותר רחוק ונתייחס עליו כשר הוא והאי בן לאו דוקא' ולא אמרי' כיון שלא היה שם אביו כך ולא שם אביה כך הוה ליה שינה שמו ושמה והגט פסול. אלא אמרינן דרך בני אדם להתייחס על שם גדול משפחתם ואע"פ שאינו אביו מתייחס על שמו. ת"ר חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות ר' שמעון בן אלעזר אומר עד שלשה דורות כשר מכאן ואילך פסול. פי' ת"ק סבר אע"פ שאותו הגדול שנתייחס עליו הוא רחוק ממנו עשרה דורות כשר הוא ור' שמעון בן אלעזר סבר עד שלשה דורות כשר מכאן ואילך הוה ליה שינה שמו ושמה ופסול. כמאן אזלא הא דא"ר חנינא חניכת אבות בגיטין עד שלשה דורות כמאן כר' שמעון בן אלעזר: אמר רב הונא מאי קראה כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ פי' אלמא עד שלשה דורות מתיישנים ומשתכחים הראשונים:

מתני'

תורה אור

אמר רב אחא בר יעקב שמע מינה מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתי הוא: **מתני'** *גט מעושה בישראל כשר ובעובדי כוכבים פסול ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך (וכשר): **גמ'** אמר ר"נ אמר שמואל גט המעושה בישראל כדין כשר שלא כדין פסול ופוסל ובעובדי כוכבים כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו מה נפשך אי עובדי כוכבי' בני עשויי נינהו איתכשורי נמי ליתכשר אי לאו בני עשויי נינהו מיפסל לא ליפסל *אמר רב משרשיא דבר תורה גט מעושה בעובדי כוכבי' כשר ומה טעם אמרו פסול שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה בעובד כוכבי' ומפקעת עצמה מיד בעלה אי הכי שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו ונהוי (א) שלא כדין כישראל ומפסיל נמי לפסול אלא הא דרב משרשיא *בדותא היא ומעמא מאי כדין בכדין דישראל מיחלף שלא כדין בכדין ישראל לא מיחלף: אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיטי א"ל והא אנן הדיוטות אנן ותניא *היה ר"ט אומר כל מקום שאתה מוצא אגוריאות של עובדי כוכבים אע"פ שדיניהם כדיני ישראל אי אתה רשאי להיזקק להם שנאמר °ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים דבר אחר לפניהם ולא לפני הדיוטות א"ל אנן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות *אי הכי גזילות וחבלות נמי כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא במילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו: **מתני'** יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת ובלבד שלא יהא שם אמתלא איזו היא אמתלא גירש איש פלוני את אשתו על תנאי זרק לה קידושיה ספק קרוב לה ספק קרוב לו זו היא אמתלא: **גמ'** ואסרינן לה אגברא והא *אמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה ה"ק יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת ומגורשת הרי

[ב"ב מח·] | שמות כא

רש"י

ש"מ מהרה דמרי עלמא · כמנין ונושנתם דהא כתיב כי אבד תאבדון מהר: **מתני'** מעושה · בחוזק: **גמ'** כדין · כגון הנך דאמרינן בהו יוציא ויתן כתובה או שהיתה אסורה לו: פסול · להתירה לינשא: ופוסל · מן הכהונה משום ריח הגט: מה נפשך · דאמרת בעובדי כוכבים כדין פסול ופוסל: אי עובדי כוכבים בני עשויי · דדין תורה נינהו לכוף את ישראל בדין: תולה עצמה בעובד כוכבים · שוכרת עובד כוכבים אנס לכוף בעלה לגרשה ובאה עליו בעקיפין: מיפסל נמי ליפסל · כשלא כדין דישראל הואיל ומדאורייתא בני עשויי נינהו כישראל והא גבי ישראל אמרת שלא כדין פסול ופוסל: בדותא היא · דודאי לאו בני עשויי נינהו: כדין · דעובדי כוכבים עובדי כוכבים שעישוהו להוציא ובדין תורה אע"ג דלאו גיטא הוא גזור ביה רבנן לפסול בכהונה משום דמיחלף בכדין דישראל ואתי למימר ישראל נמי שעישוהו כדין לא פסיל וההוא גיטא מעליא הוא: שלא כדין · דעובדי כוכבים בכדין דישראל לא מיחלף ואי אמרת מיחלף בשלא כדין דישראל והאי למימר שלא כדין דישראל נמי לא פסיל ואמרן לעיל דפסיל היא גופה גזירה היא אטו כדין וגזירה לגזירה לא גזרינן: וקא מעשה אגיטי · כופה איש להוציא את אשתו בדין: הדיוטות אנן · שאין מומחין אלא כמוכין דמיקרו אלקים דיינין ואין סמיכה בח"ל כדאמרי' בפ"ק דסנהדר' (דף יד·): אוגריאות · אסיפות כמו אוגר בקיץ (משלי י): לפניהם · קאי אשבעים זקנים שעלו עמו להר קודם מתן תורה כדכתיב (שמות כד) ואל משה אמר עלה וגו' ואע"פ שנכתבה פרשה זו לאחר מ"ת קודם מתן תורה נאמרה ובנה המזבח והעלו העולה והשלמים ובאותו דם נכנסו לברית: שליחותייהו · דבני א"י קעבדינן · הם נתנו לנו רשות: מידי דהוה · אדיני ממונות דהלואות דעבדינן שליחותייהו כדאמרי' בסנהד' (דף ב:): אי הכי גזלות וחבלות נמי · לעביד שליחותייהו ואנן אמרינן במשנה קמייתא דסנהד' דבעינן ג' מומחין: מילתא דשכיחא · הלואה וכן גט: **מתני'** יצא שמה בעיר מקודשת · פנויה שיצא עליה קול פלונית מתקדשת היום לפלוני ויש דברים נראין כדמפרשי' אמוראי בגמ': הרי זו מקודשת · ולא תינשא לאחר בלא גט: מגורשת הרי זו מגורשת · קא סלקא דעתין דהכי קאמר אשת כהן שיצא עליה קול פלונית נתגרשה היום הרי זו מגורשת ואסורה לישב עוד תחתיו דאילו מגורשת להקל ולינשא לשוק ליכא לפרושי דמשום יציאת קול נשרי אשת איש לעלמא והיינו דפרכינן לה בגמרא ואסרי' לה אגברא על בעלה כהן: ובלבד שלא תהא שם אמתלא · שלא יהא עם הקול של קידושין או של גירושין משל וטעם שהוא שובר את כח הקול: גירש פלוני את אשתו על תנאי · זהו שובר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי: זרק לה קידושיה כו' · זהו אמתלא של קידושין והוא הדין נמי איפכא: **גמ'** ואסרינן לה אגברא · בתמיהה ואמגורשת קאי אשת כהן שיצא קול שגירשה בעלה קתני מהני' חיישינן לקלא ואסרי' עלי': והאמר רב אשי כל קלא · שיצא על האשה משניסאת ולא יצא עליה קול קודם נישואין: לא חיישינן ליה · כגון אם נשאת לכהן ויצא עליה קול שהיתה זונה או גרושה לא מפקינן לה מיניה אלא בעדות ברורה וזו נשואה ועומדת היא: ה"ק כו' · האי קול דמגורשת ארישא קאי אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה לינשא אלא לאותו איש חזר ויצא עליה קול מגורשת שגירשה אותו פלוני שיצא לה קול קידושין ממנו: הרי

תוספות

שמע מינה מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתי · וא"ת נהי דמשנכנסו לארץ עד שגלו יש כל כך מ"מ מאז לא עבדו ע"ז ועוד הקשה ה"ר אלחנן ולמא תאבדו מהר אחר ונושנתם קאמר ואור"י דמתחילה מיד היו עובדי עבודת כוכבים שפסלו של מיכה היה עמהם: **ובעובדי** כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך · אין לפרש דאפי' בענין זה רוצה לומר דבעובדי כוכבים פסול משום לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים אע"פ דהעובדי כוכבים מעשין על פי ישראל דאין זה לפני עובדי כוכבים כיון דדייני ישראל מצוים לחובטו דאטו מתחין עצמן יחבטו אותו ולא יכלו לצוות להדיוט לחובטו אלא כמו שפר"ת והעובדי כוכבים חובטין אותו שלא כשר בזה הענין וכן פירש רב יהודאי גאון בהלכות גדולות דבעובדי כוכבים כשר בזה הענין וכן איתא בירושלמי דמכילתין אמר רב ישראל *שעושה כמעשה עובד כוכבים פסול (אפי') באומר איני זן ואיני מפרנס תני ר' חייא עובדי כוכבים שעושין כמעשה ישראל כשר אפי' באומר איני זן ואיני מפרנס והא דנקט אפי' [באומר] דלא מתכשר בעובדי כוכבים שלא ע"פ ישראל אע"ג דהוי כדין אמר ר' אסי מתני' אמרה כן בעובדי כוכבי' חובטין אותו ואומרי' לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאנו אומרים לך*: **אלא** דרב משרשי' בדותא היא · בח"ה (ב"ב מח: ד"ה דבר) מפורש אמאי מייתי לה הש"ס התם כיון דבדותא היא: **לפניהם** ולא לפני הדיוטות · פי' בקונטרס דקאי אשבעים זקנים דעלו עם משה אע"פ שכתובין בסוף פ' ואלה המשפטים ור"י אומר דאהאלהים מובא דכתיבי בפרשה קאי וכן משמע בהחובל (ב"ק פד:) דמהאלהים נפקא לן מומחין דאמר מ"ש · נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דאלהים בעינן וליכא ואיצטריך קרא דלפניהם (ב) דלענין עישוי בעינן מומחין*: **ולא** לפני הדיוטות · תימה דמשמע דאיירי קרא בכשרים לדון ואילו בפ"ק דקדושין (דף לה·) ובב"ק (ד' טו·) דרשינן מינה דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה ואשה פסולה לדון דתנן בפ' בא סימן (נדה מט:) כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד כדמוכח בהחובל (ב"ק פח·). ובפרק שבועת העדות (דף ל.) וי"ל דכלל דפרק בא סימן באיש איירי כלומר כל איש הכשר לדון כשר להעיד ומדבורה דכתיב בה (שופטים ד) והיא שופטה את ישראל אין ראיה דאשה כשרה לדון דשמא לא היתה דנה אלא היתה מלמדת להם הדינים א"נ שמא קיבלו אותה עליהם משום שכינה מיהו בירושלמי דיומא (פ"ו) יש מעתה דאין אשה מעידה אינה דנה ואומר ר"י דקרא משמע ליה דאיירי בכל ענין בין בדיינין בין בנדונין*): **אי** הכי גזלות וחבלות נמי · וא"ת והא מצינו בכמה מקומות שהיו דנין גזלות וחבלות ההוא רעיא בפ"ק דבבא מציעא (דף י·) וההוא גברא דגזל פדנא דתורי דחברי' (ב"ק דף צו:) ובכמה מקומות וי"ל דהיו דוחקין אותו ע"י דקבעיה ליה זימנא לא"י ועוד אור"י דגזלות ע"י חבלות קאמר דאין דנין בבבל שהבל בחברו וגזל נו**): **במילתא** דשכיחא כו' · כמו בהודאות והלואות ומה שאנו מקבלים גרים אע"ג דגר צריך ג' מומחין כדאמרי' בהחולץ (יבמות מו:) משפט כתוב ביה אור"י דעבדינן שליחותייהו דחשיב כשכיחא ובהחולץ (גז"ש) נמי משמע שהיו מקבלים גרים בבבל וא"ת היכי עבדינן שליחותייהו והא עכשיו אין מומחין בא"י ומי יתן לנו רשות וי"ל דשליחות דקמאי עבדינן: **והאמר** רב אשי כל קלא דבתר נישואין כו' · וא"ת ולוקמה בתר אירוסין דחיישינן לרב אשי וי"ל דמשמע ליה מתני' אף בתר נישואין ועוד דפסקי' לקמן (דף פט:) דאף קלא דבתר אירוסין לא חיישינן:

*) [וע"ע תוס' ב"ק טו· ד"ה אשר ותוס' שבועות כט: ד"ה שבועות ותוס' יבמות מה: ד"ה מי לא ותוס' נדה נ· ד"ה כל הכשר] **) [וע"ע תוס' ב"ק פד: ד"ה א"נ] אכלה

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ב מהלכות גירושין הל' כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלד סעיף ה:

עו ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

עז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט

עח ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז:

עט ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

פ ו מיי' פ"ו מהלכות סנהדרין הל' ז סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' כו סעי' א:

פא ז מיי' שם פ"ה הל' ח טוש"ע ח"מ סי' א סעיף ה וטוש"ע אה"ע סי' קלד סעי' ה:

פב ח מיי' שם הל' ט טוש"ע ח"מ סי' א סעי' א:

ירושלמי איתא שעשה כמעשה עובד כוכבים כו' שעשו כמעשה ישראל

פג ט מיי' פ"ט מהל' אישות הל' כב ופ"י מהל' גירושין הל' כ ופי"ז מהל' איסורי ביאה הל' כ סמג עשין מח וסי' נ טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ס וסי' מו סעי' ז:

[וע' היטב תוס' ב"ב מח: ד"ה גט מעושה]

פד י מיי' פ"י מהלכות גירושין הל' כ ופי"ז מהל' איסורי ביאה הל' כ סמג שם טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ס וסי' מו סעיף ז:

[וע"ע תוס' סנהדרין ב: ד"ה ליבעי וכו']

מסורת הש"ס

[ב"ב מח·]

[ב"ב מח·]

[ע' מ"ש על הגליון פסחים יא·]

[בשאלתות פ' בראשית איתא היה ר"מ אומר]

ב"ק פד:

לעיל פא. לקמן פט יבמות לג·

תוספות רי"ד

מתני' גט מעושה בישראל כשר ובעובדי כוכבים פסול והעובדי כוכבים חובטים אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך · פי' גט מעושה שכופין אותו בחזקה כגון אלו שכופין אותו להוציא או שהיתה אסורה לו בישראל כשר והוא דאמר רוצה אני כדתנן בערכין בפ' האומר משקלי עלי חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותו אע"פ שאינו מתכפר לו עד שיתרצה שנאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני · ואת מסר מודעא אההוא אונסא דקא עבדי ליה צריך לבטולה להההוא מודעא דגרסינן בההוא פרקא אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא · פשיטא לא צריכה דעשוה וארצי מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל דא"כ ליתני עד שיתן מאי עד שיאמר עד דמבטיל ליה למודעיה וכן נמי בזביני אע"ג דאמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני אי מסר מודעא עלייהו לא הוו זביניה זביני עד דמבטיל ליה למודעא דהכי אמרינן בפ' חזקת הבתים סבי תלה לפפי אדינרא וזבין ליה ארעא התם רבה בר בר חנה אמודעא ואשקלתא ואמר רב הונא אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפיר התם רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני · ואע"ג דאמר רבה לעיל בההוא פירקא לא כתבי' מודעא אזביני דרב הונא לית ליה דרבה וסבירא ליה דוקא היכא דלא מסר מודעא אההוא אונסא הוא דהוו זביני אבל היכא דמסר עליהו מודעא לא הוו זביני · וכ"כ שם רבינו שמואל ז"ל וקי"ל כרב הונא דלית ליה דרבה דאמר לא כתבי' מודעא אזביני' ובעובדי כוכבים פסול משום דכתיב לפניהם ולא לפני העובדי כוכבים אבל עובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך כדי אע"פ שהן מעשין כיון שעל פי ישראל עושין כשר · א"ר נחמן אמר שמואל גט מעושה בישראל כדין כשר שלא כדין פסול פי' אע"פ שאמר רוצה אני כיון דשלא כדין עישו אותו ואין כאן מצוה לשמוע דברי חכמים לא גמר ויהיב בכל לב ופוסל בתרומה משום ריח הגט · ובעובדי כוכבים כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו ומתמהינן מה נפשך אי עובדי כוכבים בני עשויי נינהו איתכשורי נמי לתכשר אי לאו בני עשויי נינהו ליפסול נמי לא ליפסול ואמר רב משרשיא דבר תורה בעובדי כוכבים נמי כשר ומה טעם אמרו פסול שלא תהא כל א' וא' הולכת ותולה עצמה ביד עובד כוכבים ומפקעת עצמה מיד בעלה · פי' סבר רב משרשיא דבר תורה אפילו בעובדי כוכבים נמי כשר וטעמא דמילתא כדאמרינן בפ' חזקת הבתים דאמר אגב אונסיה גמר ומקנה: ואקשינן ליה אי הכי שלא כדין נמי אמאי אפילו ריח הגט אין בו ליהוי מידת כשלא כדין בישראל פי' כיון דאמרינן אגב אונסיה גמר ומקנה אישתכח דגיטא מעליא הוי ונהי דחכמים אמרו דליהוי פסול שלא תינשא בו אבל היאך יוכלו להכשירה לכהונה · ואסיקנא אלא הא דרב משרשיא ברותא היא וטעמא מאי כדין דעובדי כוכבים בכדין דישראל אתי לאיחלופי שלא כדין דעובדי כוכבים בכדין דישראל לא אתי לאיחלופי פי' הא דרב משרשיא דאמר דבר תורה אפילו דבעובדי כוכבים כ"ע ברותא היא אלא מדין תורה הוא פסול וטעמא דמילתא כדאמרינן בפרק חזקת הבתים דהיכא אמרינן גמר ומקנה דוקא בחייבי עולות ושלמים דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה וגבי גט נמי דמצוה לשמוע דברי חכמים והלכך גמר ויהיב בכל לב אבל היכא דעובדי כוכבים אנסו ליה אע"ג דאמר רוצה אני לא גמר ויהיב בכל לב אבל היכא דעובדי כוכבים אומרים לו עשה מה שישראל אומרי' לך מצוה לשמוע דברי חכמים הוא · ומשום הכי בישראל שלא כדין פסול דכיון דשלא כדין הוא אע"ג דאמר רוצה אני לא גמר ויהיב בכל לב דהא אין מצוה לשמוע דבריהם ובזביני דאמרינן תליוה וזבין זביניה זביני משום דאגב המעות גמר ומקנה · וכן באשה נמי שנתקדשה באונס שכפוה עד דאמרה רוצה אני אמרי' התם הוא דהוו קדושי משום דאגב מתן מעות גמרה וקדישה נפשה · אבל היכא דליכא מתן מעות כגון תליוה ויהיב מתנה אין מתנתו מתנה דהא גבי סיקריקון דליכא מתן מעות אמר שמואל אף בשטר לא קנה והיכא דיהיב זוזי אמרינן התם דמודה שמואל

הגהות הב"ח (א) גמ' ונהוי כשלא כדין בישראל: (ב) תוס' ד"ה לפניהם וכו' דלענין עישוי נ"ב עיין סנהדרין דף ג ע"ב תוס' ד"ה ליבעי דמלפניהם משמע ליה מילי דעשוי משום דדרשינן בפ"ק דסנהדרין מאשר תשים אלו כלי הדיינין דשייך בכן שימה ועיין תוס' בפ"ק דב"ק ד' טו:

תורה אור

הרי זו מגורשת מאי טעמא קול ושוברו עמו *אמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה מ"ט פריצותא בעלמא הוא דחזו לה כתנאי אכלה בשוק גירגרה בשוק הניקה בשוק בכולן ר"מ אומר תצא ר"ע אומר משישאו ויתנו בה *מוזרות בלבנה אמר לו רבי יוחנן בן נורי א"כ *לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה והתורה אמרה (דברים כד) °כי מצא בה ערות דבר ולהלן הוא אומר (שם יט) °על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר *מה להלן דבר ברור אף כאן דבר ברור: ת"ר בעולה אין חוששין לה (א) נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה שלא לפלוני אין חוששין לה בעיר אחרת אין חוששין לה ממזרת אין חוששין לה שפחה אין חוששין לה הקדיש פלוני נכסיו הפקיר פלוני נכסיו אין חוששין להן אמר עולא לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ואומרים פלונית מתקדשת היום מתקדשת ודלמא לא אקדשה אימא פלונית נתקדשה היום וכן תני לוי לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה ואומרות פלונית מתקדשת היום מתקדשת ודלמא לא אקדשה א"ר פפא אימא פלונית נתקדשה היום אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין אמרו דבר זה הוא קול לא אמרו דבר זהו אמתלא לא אמרו והא לא אמרו ולא כלום לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפי' מכאן ועד י' ימים קמ"ל לא אמרו הוא דהויא אמתלא הא אמרו לא הויא אמתלא א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלו' ובודקין והולכין עד שמגיעין לדבר הברור דבר הברור עדות מעליית' הוא אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים א"ל אביי לרב יוסף מבטלינן קלא או לא מבטלינן א"ל מדאמר רב חסדא עד שישמעו מפי הכשרים ש"מ מבטלינן קלא א"ל אדרבה מדאמר רב ששת אפי' מפי נשים הוי קול °ש"מ לא מבטלינן קלא א"ל אתרוותא נינהו בסורא מבטלי קלא *בנהרדעא לא מבטלי קלא ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה *לבר בי רב אתייה רב חמא לאבוה אמר ליה אימא לי היכי הוה עובדא אמר ליה על תנאי קדיש אדעתא דלא אזיל לבי חוזאי ואזל א"ל כיון דבעידנא דהואי קלא לא הואי אמתלא לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה *באציפא דתוחלא בעינא דבי שיפי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי אמר ליה אפי' למאן דאמר לא מבטלינן קלא בהא מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקידושיה ולא הוה בהו שוה פרוטה: ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה

לחד

רש"י

הרי זו מגורשת · ומותרת לכל : מאי טעמא הרי קול · שחששנו לו תחילה שוברו עמו : יצא לה קול · לאשה פנויה בעיר : שם מזנה · לעובד כוכבים ולעבד שפוסלין אותה מן הכהונה : אין חוששין לה · לאוסרה לכהונה : פריצותא בעלמא הוא דחזו לה · שמשחקה בשוק או מיעך לה בין דדיה : גירגרה בשוק . הלכה נטוית גרון : מוזרות בלבנה · נשים הטוות בשוק לאור הלבנה ודרכן לשוח שיחות בטלות ולדבר בחשודות שבעיר : לא הנחת כו' · שיש אויבים מוציאים קול בחנם ברמז מועט : בעולה · יצא על בתולה בעיר קול בעולה: אין חוששין לה · לאוסרה לכ"ג דלמא פריצותא בעלמא חזו לה דהא דתנן במתני' דחיישינן לקלא היינו כדאמרי' לקמן שיהו נרות דולקות כו' שהדברים ניכרים : נשואה · יצא על פנויה קול שהיא נשואה זה ימים ואנו מוחזקים בה בחזקת שהיא פנויה : אין חוששין לה · דקלא דמתני' היינו שאומרים היום נתקדשה פלונית : ארוסה · יצא עליה קול שהיא ארוסה זה ימים : שלא לפלוני · יצא עליה קול שמקודשת היום אבל לא הזכירו שמו לומר לפלוני אלא נתקדשה סתם אין חוששין לה : בעיר אחרת · יצא כאן קול פלונית מתקדשת היום במקו' פלוני: ממזרת· יצא קול שהיא ממזרת: הקדיש פלוני נכסיו אין חוששין· לאסור נכסיו עליו: נתקדשה היום · בהא הוא דחשו רבנן שלא תינשא כדי שלא יאמרו משיאין אשת איש : נרות דולקות · בבית כדרך המתקדשות שנוהגין שמחה ואור נר כדאמרינן בעלמא אור הנר בברור חיל משתה שם (סנהדרין דף לב:): מתקדשת · עתידה להתקדש היום : אמרו דבר · פלונית נתקדשה היום : זהו קול · שחוששין לו : זהו אמתלא · ששובר את הקול : הא לא אמרו מידי · לא אמרו נתקדשה לאו קול איכא ולאו אמתלא איכא: לאפוקי כו' · אמתלא שאמרו במתניתין ששובר את הקול ואפי' לא יצא עם הקול אלא לאחר זמן יצא הוה אמתלא : קמ"ל · הכא לא אמרו דבר זהו אמתלא והכי קאמר לא גמרו הדבר להוציא קול מקויים ומסויים אלא הוציאו שובר עם הקול כגון נתקדשה פלונית בספק הוא דהוי אמתלא אבל אמרו דבר מקויים ומסויים תו לא מהניא אמתלא: מבטלינן קלא · שמעו קול יוצא מפי נשים ותינוקות משתקין להו לבטולי קלא או לא משתקין להו הואיל ואמרו פלוני שמע מפלוני כו' וליתנהו דלישיילינהו א"נ חזרו אותן פלוני ופלוני ממדינת הים ואמרו לא היו דברים מעולם מבטלינן או לא מבטלינן : מפי כשרים · שיאמרו מפלוני שמענו והוא הלך למדינת הים אלמא אקילו רבנן במילתא וש"מ דאי בדיקיה בתר הכי ואשתכח שקרא מבטלינן ליה ומכריזין דלאו קלא הוא ומבטלינן לה: אתרוותא נינהו · מקומות חלוקין במנהגם : באציפא דתוחלא · הם תמרים שלא בישלו כל צרכם ומניחין אותן בחותלות כלים העשויים מכפות תמרים ומתבשלים שם וכשאוכלים אותן נשאר מן האוכל על הגרעין שאינו נפרד ממנה יפה מפני שאינה מבושלת וההוא אוכל קרי ציפא כדאמרי' באלו טרפות (חולין נ:) כדטעינן תלת *קשייתא בציפא בדוחקא וראוי למאכל בהמה : בעינא דבי שיפי · על המעיין של אותו מקום: מימר אמרי · כשתכנס לאחר לא יאמרו ראו אשת איש שניסת דמימר אמרי עיינו רבנן בההוא ציפא ולא הוה ביה שוה פרוטה דסתמיה לא חשיב דהא דלא מבטלי' קלא אינו אלא מפני החשד והכא ליכא חשד :

לחד

תוספות

אכלה בשוק גירגרה בשוק · אומר רבינו יצחק דאיירי שפיר בקלא דקודם נישואין שיצא עליה קול זה ומדברות עליה לעז קודם שנשאת לכהן א"ל ר' יוחנן בן *ברוקה א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה כהן שהרי הוא אינו יודע במה שדברו עליה קודם ומה יש לו לעשות : בעולה אין חוששין לה · פי' בקונט' משום בעולה לכ"ג ולעיל נמי פי' יצא לה שם מזנה בעיר כגון שנבעלה לעובד כוכבים או לעבד דפוסלין בביאה וה"ג הוה מצי לפרש חייבי כריתות ורבינו יצחק אומר דהכא בעולה דזנות שאין ידוע ממי פסולה לכהונה והרי היא בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה כדאמרינן בפ"ק דכתובות (דף יד:) דאין אשה בודקת ומזנה ואפילו לר"ג דאמר נאמנת היינו היכא דאמרה לכשר נבעלתי אבל היכא דאמרה לא נבעלתי או אינה יודעת ממי אפי' רבן גמליאל מודה : ארוסה אין חוששין לה . לא מיבעיא נשואה דאם אמת היה הדבר היה מתפרסם אלא אפילו ארוסה דאין מתפרסם כל כך אין חוששין : עד שמגיעין לדבר הברור · מסתמא לא פליג רבי אבא אעולא דלעיל ואברייתא דלוי וכן משמע מדלא קאמר ורבי אבא אמר אלא לעיל דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור אבל הכא דליכא רגלים לדבר בעינן שיגיע לדבר ברור *וקול דלעיל לא שייך אלא בקדושין והך דהכא שייך בגירושין כמו בקדושין : מבטלינן קלא או לא מבטלינן נראה כפירוש שני שבקונטרס כגון שחזרו פלוני ופלוני ממדינת הים ואמרו לא היו דברים מעולם וכן אמרי' לקמן אילימא לכי מגלייא דקדושין קמאי לאו קדושין מבטלין קלא ופירוש ראשון אין נראה ומייתי ראיה מדאמר רב חסדא עד שישמעו מפי הכשרים ש"מ מבטלין קלא כיון שאין חוששין במהרה לקול : עד שישמעו מפי הכשרים כו' · אע"ג דאמר לעיל ונשים אומרות פלונית נתקדשה שמא משום דהתם איכא רגלים לדבר ואית ספרים דגרסי ובני אדם נכנסים ויוצאין ולא גרסינן ונשים : כיון דבעידנא דהוה קלא לא הוה אמתלא · ליכא משמע דסבר כר' יוחנן ופליג אדרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפילו מיכן ועד עשרה ימים :

והלכתא

עין משפט נר מצוה

[וז"ל מדר]

פה א מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הלכה כא טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' טו :

פו ב מיי' שם :

פז ג טוש"ע אה"ע סי' מו סעי' א בהג"ה :

פח ד מיי' שם :

פט ה מיי' פי"ז מהל' ערכין הל' כ :

[כתובות עב:]

צ ו ז מיי' פי"ט מהל' אישות הל' כב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מו סעיף א :

צא ח מיי' שם הל' כג כד טוש"ע שם סעיף ד וסי' ו סעיף ס :

צב ט מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סימן מו סעיף ג :

צג י כ (מיי' שם הלכה כה) טוש"ע שם סעי' ד בהג"ה וסי' ו סעיף ס ועי' במיי' :

נ"א ועוד קול

תוספות רי"ד

שמואל דקנה הילכך אין הכפייה מועלת אלא היכא דאיכא מתן מעות או מצוה אבל היכא דליכא לא מתן מעות ולא מצוה כגון מתנת או כפיית העובדי כוכבים בדין או כפיית ישראל שלא כדין אינה מועלת דאע"ג דאמר רוצה אני לא גמר בכל לב · ונ"ל שהמורדת על בעלה אע"פ שאינו מן הדין לכופו להוציא כדתנן האשה יוצאת לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו כיון שתקנו ראשי הישיבות ז"ל לכופו ליתן גם מצוה לשמוע דברי חכמים הוא' ואי' ק' היכי מסקינן הכא דרב משרשיא ברותא היא והא בחזקת הבתים כי מקשי' מגט מעושה בעובד כוכבי' פסול אמרי' הא איתמר עלה אמר ר' משרשיא דבר תורה אפילו בעובדי כוכבים כשר וקיימא הכי' תשובה התם הוה סבר' למימר דטעמא דמילתא דתליוה ובין משום דאגב אונסיה גמר ומקנה והלכך אפי' בעובדי כוכבים כשר ואפי' שלא כדין אבל הדר דמסקי' התם דטעמא דתליוה ובין משום מתן מעות הוא אין אנו צריכים לתרוצו של רב משרשיא דטעמא דבעובדי כוכבים דפסול משום דליכא לא מצוה ולא מתן מעות' ורב ודאי דאמר גבי סיקריקון דבשטר קנה ס"ל טעמא דאגב אונסיה גמר ומקנה וטעמא דפסול כדרב משרשיא וס"ל דאפילו שלא כדין פוסל בכהונה וס"ל דבישראל אפילו שלא כדין כשר דסתם תנן במתניתין גט מעושה בישראל כשר בין כדין בין שלא כדין כיון דאמר רוצה אני ופליג אדר' נחמן אמר שמואל דמפליג בין כדין בין שלא כדין· וכיון דלענין דינא איפליגו רב ושמואל גבי סקריקון וכבר קי"ל הלכתא כשמואל בדיני דאמר אף בשטר לא קנה אלמא לא אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני ותו דבפ' חזקת הבתים אידהיא מילתא דרב ואיתוקמא מילתיה דשמואל דגרסינן התם אמר רב נחמן אמר לי הונא כולן שהביאו ראיה ראייתן ראיה ומעמידין שדה בידן גזלן שהביא ראיה אין ראיתו ראייה ואין מעמידין שדה בידו מאי קמ"ל תנינא לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל לאפוקי מרב דאמר לא שאנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה קמ"ל כשמואל דאמר שמואל אף בשטר לא קנה' אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקמעשי אניסי א"ל והא אנן הדיוטות אנן ותניא היה ר' טרפון אומר כל מקום שאתה מוצא אגוראות וכו': ד"א לפניהם ולא לפני הדיוטות · א"ל אנן שליחותייהו קא עבדי' מידי דהוה אהודאות והלואות אי הכי אפילו גזילות וחבלות נמי לא גרסינן גזילות דגזילות הכי נמי דעבדי שליחותייהו ודנין אותן בבבל ובכל בתי דינין אלא קנסות וחבלות גרסי' כי עבדי' שליחותייהו במילתא דשכיחא במילתא ולא שכיחא לא עבדי' שליחותייהו : מתני' יצא שמה בעיר מקודשת הרי היא מקודשת· מגורשת הרי זו מגורשת· ובלבד שלא תהא שם אמתלא איזוהי אמתלא גירש איש פלוני את אשתו על תנאי זרק לה קידושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה זו היא אמתלא· פי' פנויה שיצא עליה קול פלונית מתקדשת היום לפלוני ויש דברים נראין כדאמרינן לקמן הרי זו מקודשת ולא תנשא לאחר בלא גט · מגורשת הרי זו מגורשת קס"ד דהכי קאמר אשת כהן שיצא עליה קול פלונית נתגרשה היום הרי זו מגורשת ואסורה עוד לישב תחתיו דאילו מגורשת ולהנשא לשוק ליכא לפרושא דמשום יציאת קול נישרי אשת איש לעלמא' ובלבד שלא תהא שם אמתלא שלא יהא עם הקול של קידושין ושל גירושין משל וטעם שהוא שובר את הקול . גירש איש פלוני את אשתו על תנאי זהו שובר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי . זרק לה קידושיה כו' זהו אמתלא של קידושין וה"ה נמי איפכא : ומקשה ואסרי' לה אגברא פי' על מאי דתני מגורשת הרי זו מגורשת מקשה: ואסרינן לה על בעלה כהן והאמר רב אשי כל קלא דלבתר נשואין לא חיישינן לה · ומהדר ה"ק מקודשת הרי זו מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת: קול ושוברו עמו · פי' אחר שאמרו נתקדשה לפלו' חזרו ואמרו כי גירשה אותו פלוני ומועיל זה הקול לשבר הקול הראשון . ולפי תירוץ זה לא גרסינן במתניתין גירש איש פלוני את אשתו על תנאי אלא קידש · ונ"ל דכעין רבותא תירץ כך דפשט מתניתין משמע דהיא מגורשת ואסורה לינשא לכהן שני אם נתאלמנה כדפרישית מילתיה דשמואל לעיל בפ' הזורק: אמר עולא לא ששמעו קול הברה בעיר אלא שיראו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ואומרים פלונית נתקדשה היום וכן תני לוי לא ששמעו קול הברה בעיר אלא שיראו נרות וכו' · אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה אלא כדי שישמעו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני ובודקין והולכין עד שמגיעים לדבר הברור ·

דבר

מסורת הש"ס

כתובות נו:

[תוס' סוטה כו: ד"ה דומה הרלה בה מגיבות על עלם א]

[לקמן ו' ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"ר בעולה אין חוששין לה נשואה אין חוששין לה ארוסה כ"ב בד הוא גם נ"א וכן גירס' בר"ף והרא"ש :

גליון הש"ס

גמ' ש"מ לא מבטלינן קלא. ע' תוס' ב"ב ד' נב ע"א ד"ה ותאמר :

לעיל פח.

פי' לההד ממני היפיגה

[פי' כלי מלא שתלים פי' הר"ר גרשום על תמרה· עכון]

פי' גרעיני תמרה

עין משפט
נר מצוה

צד א מיי׳ פ״י מהל׳ גירושין הל׳ו סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ יז סעיף נח :
צה ב מיי׳ שם ופ״ט מהל׳ איסות הל׳ כב סמג שם טוש״ע אה״ע סי׳ ו סעי׳ ה וסי׳ מו סעיף א :
צו ג ד מיי׳ פ״י מהל׳ גירושין הל׳ כ סמג שם טוש״ע אה״ע סי׳ סעיף ג וסי׳ מו סעי׳ ת:
צז ה מיי׳ פ״ט מהל׳ איסות הל׳ כו סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ מו סעי׳ ה
צח ו מיי׳ פ״ד שם הל׳ יג סמג שם טוש״ע אה״ע סי׳ יז סעיף ג :
צט ז ח מיי׳ שם ופי״ב מהל׳ גירושין הל׳ ד סמג שם טוש״ע שם :
ק ט מיי׳ פ״ט מהלכות איסות הל׳ כו סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ מו סעי׳ ה :
קא י מיי׳ וסמג שם טוש״ע שם וסי׳ לא סעיף ד :

לחד מבני פלניא אמר רבא אפי׳ למאן דאמר לא מבטלינן קלא בהא מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקידושי וקידושי קטן הוו ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לקטן והנראה כגדול א״ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואמרו עדיין לא הגיע לפלגות ראובן שנאמר °לפלגות ראובן גדולים חקרי לב: ובלבד שלא תהא שם אמתלא: אמר רבה בר רב הונא אמתלא שאמרו אפי׳ מכאן ועד עשרה ימים רב זביד אמר במקום אמתלא חוששין לאמתלא איתיביה רב פפא לרב זביד ובלבד שלא תהא שם אמתלא א״ל במקום אמתלא קאמר א״ל רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא *והתנן ^א^נתקדשה ואח״כ בא בעלה מותרת לחזור לאו משום דאמרי׳ על תנאי קדיש שאני התם דאתי בעל וקא מערער אי הכי נישאת נמי נישאת דעבדה איסורא קנסוה רבנן נתקדשה דלא עבדה איסורא לא קנסוה רבנן ואמר רב אשי ^ב^כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא *וא״ר אשי ^ג^כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה הא דבתר אירוסין חיישינן ליה רב חביבא אמר אפילו דבתר אירוסין נמי לא חיישינן ליה ^ד^והלכתא לא חיישינן ליה אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קידושי תורה מהו שלח להו תצא והעמידו הדבר על בוריו והודיעוני *מאי (והעמידו הדבר על בוריו) אילימא דאי מגליא מילתא דקידושי דקמא לאו קידושי מעליא נינהו מבטלינן קלא *והא נהרדעא אתרי׳ דשמואל הוא ולא מבטלי קלא אלא ^ה^דאי מיגליא מילתא דקידושי קמא קידושי מעליא נינהו לא צריכה גט משני ופליגא דרב הונא דאמר רב הונא ^ו^אשת איש שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר מקודשת מדרב המנונא *דאמר רב המנונא ^ז^האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ואידך ^ח^כי אתמר דרב המנונא בפניו שלא בפניו מעיזה ומעיזה לא מצאו דבר על בוריו מהו א״ר הונא °מגרש ראשון ונושא שני ^ט^אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מאי טעמא אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין רב *שישנא בריה דרב אידי אמר אף מגרש שני ונושא ראשון מימר אמרי עיילי רבנן בקידושי וקידושי טעות הוה יצא עליה קול מזה ומזה מהו אמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני אמימר אמר מותרת לשניהם ^י^והלכתא

והלכתא לא חיישינן · ומעשה בא לפני ר״ת באשה אחת שיצא עליה קול אחר נישואיה שנתקדשה לאחר והיה אותו האיש שיצא עליו קול בחופתה שנישאת לשני ואר״ת שאין צריכה גט מן הראשון ומותרת לשני חדא דקלא דבתר נישואין לא חיישינן ועוד דכיון שנתקדשה לזה בפניו שרי׳ חזקה אין אשה מעיזה פניה בפניו וכדרב המנונא קיימא לן מדפריך מיני׳ הש״ס בכל דוכתי ובפ׳ שני דכתובות (דף כב:) קאמר לימא דרב המנונא תנאי היא לא דכ״ע אית להו דרב המנונא ואע״ג דבסוף נדרים (דף צא:) דחי רבה ראיית רב המנונא דמייתי מינה מ״מ כן הלכה ורבה נמי אפשר דלפי האמת סובר כרב המנונא :

ובנהרדעא לא מבטלי קלא · אע״ג דהני בי רב דשלחו לשמואל הם תלמידי דרב ובסורא מבטלי קלא מ״מ לא הוה מורה להו דלא כנפשיה :

ואידך כי אתמר דרב המנונא ה״מ בפניו · וא״ת וכי לרב הונא הוי דרב המנונא אפי׳ שלא בפניו הא תנן בהדיא בפ״ב דכתובות (דף כב.) דאם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת לומר גרושה אני וי״ל דודאי רב המנונא לא איירי אלא בפניו אבל להחמיר להצריכה גט משני סבר רב המנונא דנאמנת אפילו שלא בפניו והא דאמר בפרק שני דכתובות (דף כב:) מר סבר שלא בפניו נמי אינה מעיזה היינו דנאמנת עם מיגו שהיה לה : **אמר** רב הונא מגרש ראשון ונושא שני · אבל במאי דבר על בוריו פשיטא לרב הונא דלא יגרש שני וישא ראשון וכיון דודאי קדשה ראשון ומקודשת נמי לשני לרב הונא כיון שפשטה ידה וקיבלה א״כ חיישינן שגירשה ראשון ואם יגרש שני וישא ראשון הוה ליה מחזיר גרושתו מן האירוסין אבל בלא העמידו על בוריו דאין כי אם קול לקידושי ראשון הוה אמינא דמותר לשני לגרש ולישא ראשון קמ״ל דאפילו הכי לא יגרש שני כו׳ : **אף** בזה מגרש כו׳ · אליבא דרב הונא קאמר וכן אמימר דפסיק הלכתא דמותרת לשניהם לרב הונא קאמר ואומר ה״ר אלחנן דמשמע דהלכה כרב הונא:

לחד מבני פלניא · ולא היו אומרים לאיזה מהם : לקטן · בשנים שנראה גופו כגדול והיו מכירין בו : עדיין לא הגיע לפלגות ראובן · כלומר אין חכמה (*לקטן בשנים וחקרי לב) כדכתיב גדולים חקרי לב וזה אע״פ שגופו ארוך ניכר הוא לבריות במעשיו שהוא קטן בשנים וכשתינשא לאחר מימר אמרי עיילו רבנן בקדושיה וקטן בשנים הוא : במקום אמתלא חוששין לאמתלא · אפי׳ אין אמתלא אלא מקום ופתח יש לדבר שעכל ללמוד שם אמתלא חוששין שמא אמתלא פלונית יש לדבר והקול בטל : ובלבד שלא תהא שם אמתלא · אלמא אמתלא בהדיא בעינן : הכי גרסינן א״ל במקום אמתלא קא אמר ומתני׳ קאי האי תירוצא : א״ל רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא · דאם יש פתח למצוא אמתלא דסמכינן ומגסבינן לה והתנן אשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד ואמר לה מת בעליך ונתקדשה מותרת לחזור לראשון ואילו גבי נישאת קתני התם תצא מזה ומזה ואע״ג דאנוסה היא שהרי ב״ד הורוה ליגשא משום חששא דלא לימרו גירש ראשון ונשא שני ועכשיו היא חוזרת לו משניסת אבל גבי נתקדשה לא חיישינן להכי מאי טעמא חוזרת לראשון ולא צריכה גט משני הרי אין לך יצא שמה בעיר מקודשת גדולה מזו דודאי ידעו כולם שנתקדשה : לאו משום · דיש כאן מקום אמתלא לסמוך עליו דכי מהדרי לה לגברא אמרי ודאי יש פתח לדבר שעל תנאי קידשה שני שאם יבא בעלה שגירשה ממדינת הים שיהיו קידושיו בטלין שהיה בעלה חביב לה אלא לכך גירשה שלא היה יכול לבא אלמא אע״ג דלא יצא אמתלא זה מעולם סמכינן עליה : שאני · הכא דאתי בעל וקאי ומימר אמרי מעולם לא גירשה בעלה אלא היתה סבורה שמת ונתקדשה ואינן קדושין : אי הכי · דלא מסקי אדעתייהו לומר גירש ראשון ונשא שני ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט : נישאת נמי · אמאי תנן התם צריכה גט משני ולא תחזור לראשון הא אתא בעלה וקאי ולאו נישואין הוו אלא משום דאתי למימר גירשה זה ונשא זה כדאמרי׳ ביבמות ובנישואין אין פתח מקום אמתלא לומר על תנאי נשאה : קנסוה רבנן דהאי דשריוה בהעדאת עד אחד משום עיגונא אקילו בה והיא גופה תידוק במילתא ע״י עוברים ושבים ותנסיב והיכא דלא דייקא שפיר קנסוה כדאמרינן התם מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה : דלא איתחזק בבי דינא · שלא בדקו ב״ד אחריו שלא תהא שמועת קול הברה : לא חיישינן ליה אלא א״כ ידעו ב״ד העיר שכך יצא הקול פלוני מהיכן שמע כו׳ וגזרו שיחושו לקול זה : דבתר נישואין · ניסת היום ואח״כ יצא קול שהיום היא נתקדשה לאחר קודם נישואין לא חיישינן ליה לאוסרה על בעלה ולא להצריכה גט מבעל הקול שאם אתה מצריכה גט נמצאת אוסרה על זה דמחזקת לקלא ונמצא זה בועל אשת איש וקיימא לן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל : דבתר אירוסין · חיישינן ומגרש ראשון ונושא שני : לא חיישינן ליה · ואינה צריכה הימנו גט שלא תתגנה על זה : קידושי תורה · בעדים : והעמידו דבר על בוריו · הוו בודקין אחר הקול להעמיד דבר על אמיתתו אם אמת הוא או שקר והודיעוני עיקרו של דבר : מאי היא · למה הזקיקם להעמיד דבר על בוריו : ובנהרדעא לא מבטלי קלא · כדאמרינן לעיל : מקודשת · וצריכה גט משני : ואידך · שמואל דאמר העמידו דבר על בוריו לנומרא דלא בעיא גט משני : כי אתמר דרב המנונא בפניו · דבעל דאמרה ליה בפניו גירשתני אבל קבלת קידושין דרב הונא לאו בפניו הוא ולא דמיא לדרב המנונא וליתא לדרב הונא : ונושא שני · אם ירצה : אתי למימר קא מחזיר גרושתו מן האירוסין · דאמרי ע״י שגירשה ראשון תחילה קידשה שני ועכשיו חוזר ומחזירה : עייט ביה רבנן · בקידושי חיי ולאו קידושי נינהו מפני שהיתה מקודשת לראשון ולא יאמרו שגירשה תחלה שהכל לא ידעו בגט שהצרכנוה משני : יצא עליה קול מזה · ואח״כ מזה שלא קידשה שני בפנינו קידושי תורה אלא קול יצא שקידש אחר הראשון : אף בזו מגרש ראשון · ולא יגרש שני וישא ראשון ואע״ג דקלא בעלמא הוו נמי הכך קידושי שני חיישי׳ דלא לימרו גירש ראשון תחילה וקידשה שני ועכשיו חוזרת לראשון גרושה שנתקדשה:
מותרת

תוספות רי״ד

דבר ברור עדות מעליא היא אלא פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים: אמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה · פי׳ שזנתה עם פסולי כהונה כגון עובד כוכבי׳ ועבד ונתין וממזר אין חוששין לה לאוסרה לכהן משום זונה דלא חיישינן לקלא עד שיראו דברים הניכרים כדעולא: ת״ר בעולה אין חוששין לה · פי׳ וכשרה לכהן גדול · נשואה אין חוששין לה חלוצה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה בעיר אחרת אין חוששין לה שלא לפלוני אין חוששין לה ממירת אין חוששין לה שפחה אין חוששין לה הקדיש פלוני נכסיו אין חוששין להן · פי׳ נשואה או ארוסה זה כמה ימים אין חוששין לה דקלא דמתניתין היינו שאומר׳ היום נתקדשה פלונית . בעיר אחרת שאמרו פלונית נתקדשה היום בעיר פלונית · שלא לפלוני שאמרו נתקדש׳ סתם אבל לא אמרו למי נתקדשה אין חוששין לקול זה : ההיא דנפק עלה קלא דאיתקדשה לבר בי רב אתיה רב ימא לאבוה א״ל אימא לי אי זי גופא דעובדא היכי הוה׳ א״ל על תנאי קדיש דלא ליזיל לבי חוזאי ואזל · א״ל כיון דבעידנא דהוה קלא לא הואי אמתלא לאו כל כמינך דמידוקת אמתלא: ובלבד שלא תהא שם אמתלא . אמר רבה בר אבוה אמתלא שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים · פי׳ אמתלא שאמרו במשנתינו שעובר את הקול אפילו לא יצא עם הקול אלא אפי׳ לאחר זמן יצא הויא אמתלא · ואמר רב אשי כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא . פי׳ שלא חזרו ב״ד אחריו שלא תהא שמיעת קול הברה לא חיישינן ליה אלא אם כן ידעו ב״ד העיר שכך יצא הקול פלוני מהיכן שמע כו׳ וגזרו שיחושו לקול זה: ואמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן לה הא דקמי נישואין חיישינן לה רב חביבא אמר אפילו דבתר אירוסין לא חיישינן לה׳ והלכתא לא חיישינן לה: אמר רב ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון ובא שני וקידשה קידושי תורה מהו פי׳ קידושין בעדים · שלח להו תצא והעמידו דבר על בוריו והודיעוני · מאי והעמידו דבר על בוריו · דאי מיגליא מילתא דקידושי ראשון קידושי מעליא נינהו לא צריכה גט משני פי׳ אע״פ שקידשה השני קידושין גמורים בעדים אי איגליא מילתא דקידושי דקמא הוו קידושין והקול הוה אמיתי תצא מן השני בלא גט · ופליגי דרב הונא דאמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת כדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה · ואידך כי איתמר דרב המנונא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומעיזה והלכתא כרב המנונא ואין הלכה כרב הונא : לא מצאו דבר על בוריו מהו · אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מ״ט אתו למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין · רב שישנא בריה דרבא אמר אף מגרש שני ונושא ראשון מימר אמרי עיינו רבנן בקידושי דראשון דקידושי טעות הוו · יצא עליה קול מזה ומזה מהו · פי׳ שאין עדים לא לראשון ולא לשני אלא שגם לשני יצא קול עליו אמר רב פפא אף זה מגרש ראשון ונושא שני מדקאמר רב פפא אף ש״מ בקשייתא כרב הונא ס״ל וליתא לדרב שישנא · אמימר

[וצ״ל וחקרי לב לקטן בשנים]
תוספתא פ״ו
יבמות צב:
לעיל פא: וש״נ
ס״א מאי היא אילימא
[לעיל פא:]
יבמות קיז: כתובות כב: נדרים צא: לעיל סד:
[בר״ך ורא״ש איתא רב שישנא]

מותרת לשניהם · כלומר אף מגרש שני ונשא ראשון ואפי' רב הונא מודה בהא: **מתני'** הקדיחה · שרפה או ע"י אור שקורין אדורשי"ר או במלח כמו כי אש קדחה באפי (דברים לב): ערות דבר · לב"ש משמע להו או ערוה או שאר דבר סרחון: ר"ע אומר · אפי' לא מלא בה לא ערוה ולא דבר:

תורה אור

והלכתא מותרת לשניהם: **מתני'** בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר °כי מצא בה ערות דבר ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו שנאמר כי מצא בה ערות דבר ר' עקיבא אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנאמ' °והיה אם לא תמצא חן בעיניו: **גמ'** תניא אמרו בית הלל לבית שמאי והלא כבר נאמר דבר אמרו להם ב"ש והלא כבר נאמר ערות אמרו להם ב"ה אם נאמר ערות ולא נאמר דבר הייתי אומר משום ערוה תצא משום דבר לא תצא לכך נאמר דבר ואילו נאמר דבר ולא נאמר ערות הייתי אומר משום דבר תנשא לאחר ומשום ערוה לא תנשא לאחר לכך נאמר ערות *וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר °על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר *מה להלן בשני עדים אף כאן [ב]בשני עדים וב"ה מי כתיב ערוה בדבר וב"ש מי כתיב או ערוה או דבר וב"ה להכי כתיב ערות דבר דמשמע הכי ומשמע הכי: ר"ע אומר אפי' מצא אחרת: במאי קא מיפלגי בדר"ל *דאמר ריש לקיש כי משמש בד' לשונות אי דלמא אלא *דהא ב"ש סברי [והיה אם לא תמצא חן בעיניו] כי מצא בה ערות דבר דהא מצא בה ערות דבר ור"ע סבר כי מצא בה ערות דבר אי נמי מצא בה ערות דבר אמר ליה רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס °לא יוכל לשלחה כל ימיו *כל ימיו בעמוד והחזיר קאי התם הוא דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעבד עבד א"ל רב משרשיא לרבא אם לבו *לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו [ג]קרי עליה °אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך תניא *היה רבי מאיר אומר כשם שהדעות במאכל כך דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו וזו היא מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל בפני אשתו ויוצא ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו וזו היא מדת כל אדם שמדברת עם אחיה וקרוביה ומניחה ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי מוצצו ואוכלו זו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ופרומה

עם

גמ' משום דבר תנשא · היוצאת מבעלה מפני דבר ולא מפני ערוה הוא דקאמר רחמנא מותרת ליגשא לאחר כדכתיב והיתה לאיש אחר אבל היוצאת משום ערוה תהא אסורה לכל: וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה כו' · דהא קרא דוקא בערוה לחוד איירי וא"כ ערוה בדבר מבעי ליה כלומר ערוה בעדים: אף כאן בעדים · ברורים אינה נאסרת עליו משום ערוה אלא בעדות ברורה: וב"ה · דהא על כרחיך האי דבר מפקיתו ליה לעדות כדמפרש ליה והזיל: מי כתיב ערוה בדבר · דמשמע דמלא בה ערוה בעדים ברורים: *וב"ה · נמי ודאי מיבעי להו להכי לענין לכופו להוליא דלא כייפינן ליה להוליא אלא בעדות ברורה מיהו להכי כתיב ערות דבר ולא כתיב ערוה בדבר ולא כתיב נמי או ערות או דבר כי היכי דלידרשיה בתרוייהו דמשתמע ערוה או דבר ומשמע נמי ערוה בדבר: כי משמש בארבע לשונות · במקום ארבע לשונות הללו נכתב כי בתורה במקום אם במקום פן במקום אלא במקום אשר במקום. אם כמו כי ימלא בקרבך כי יקרא כי תראה חמור כי תפגע כולהו משמע לכשיארע כלומר אם יהיה כך וכן רובן במקום אלא לסתור דבר האמור למעלה לומר אינו כן אלא כן כמו ויאמר לא כי לחקת אינו כן כדבריך אלא לחקת וכן אל תקפוץ את ידך כי פתוח תפתח לו אלא פתוח תפתח לו וכמו לא כי ברחוב נלין לא נסור אל ביתך אלא ברחוב נלין וכן הרבה במקום פן כי תאמר בלבבך רבים וגו' לא תירא מהם וגו' אין אתה יכול לפרש בלשון אם לומר אם תאמר בלבבך וגו' לא תירא מהם הא אם לא תאמר תירא מהם אין זה נכון ולא בלשון אלא אבל נדרש הוא בלשון פן לומר שלא תאמר כן ובתמיה נדרש כלומר וכי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ותירא מהם וכן כי תאמרו מה נרדף לו לעולם לא תשיבו אל לבבכם לומר מה נרדף לו וכן כל כי הסמוכין לאף אף כי תאמר לא תסורנו אף כי הכי אעגנו כולן נדרשין בלשון תימה הלכך סוף *פירוש מלמדך פן תאמר כן ועוד משמש בלשון דהא דהיינו אשר או מפני כלומר ליתן טעם לייסב דבר שלמעלה הימנו כמו לא נחקתי כי יראה כמו אשר יראה. כלומר מפני שיראה וכן מדוע אתה יושב לבדך כי יבא אלי העם מפני שבא אלי העם שהעם בא אלי וכן כי זה משה האיש כי אמרתי פן תגזל את בנותיך כי אמרתי רק אין יראת אלהים כולן נדרשין כמו אשר כלומר מפני וכן כי גוע אהרן לפי הדרשה שדרשוהו חכמים שמפני גויעתו נסתלק הענן וכולהו מתרגמינן להו ארי שלשון ארי בארמי משמש כל לשונות כי בעברי ואם באת לשנותו צריך אתה לשנות כולן לפי ענייני וכל כי הנפתרים בלשון כאשר כמו והיה כי יביאך וכל אלו שאין אתה יכול לפותרו בלשון אם דהא ודאי יביאך וכן כי תבואו אל הארץ כי בא סוס פרעה כי תרבו ופריתם בארץ כולן לשון דהא הן נפתרים במדרש סיפרא וסיפרי עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ בשכר שתירש תכבש כלומר מפני שיביאך וכשתבואו אל הארץ אתם זקוקים למצות הללו וכי בא סוס פרעה וגו' מפני שבא סוס פרעה וגו' לפיכך ותקח מרים וגו' וכל (א) כגון אלו שאין אתה יכול לפותרן בלשון מפני ונפתרין בלשון כאשר כמו כי יאמרו אליכם בניכם כי יהיה להם דבר כולן לשון אם הם: דהא מלא בה · מפני שמלא בה הא לאו הכי לא יגרשנה וב"ה נמי הכי משמע להו לשון מפני מפני שמלא בה או ערוה או דבר ואם לאו לא יגרשנה הלכך לא תמלא חן דקאמר קרא היינו מפני שמלא בה כדמפרש ביה ולא משום חן של נוי: ור"ע · מפרש ליה להאי כי בלשון אם הלכך תרי מילי נינהו אם לא תמלא חן של נוי בעיניו ואם מלא בה ערות דבר: לא מלא בה לא ערוה ולא דבר · לב"ה וגירשה: מהו · מי כייפינן ליה להחזירה או לא: גבי אונס · האונס את הנערה בתולה: לא יוכל לשלחה כל ימיו · ואמרינן במס' מכות (דף טו.) דהאי כל ימיו קרא יתירא הוא ובא ללמדך לא יוכל לשלחה לא יהא בשלוחה כל ימיו שב"ד כופין אותו להחזירה ואינו לוקה על שילוחו שנתקו הכתוב לעשה של עמוד והחזר מכלל דלכל המגרשים אינם בעמוד והחזר דאי כל *מגרשי נשותיהן בעמוד והחזר למה לי לגלויי בהאי: מהו · יש עונש בדבר או לא: שדעות במאכל · דעות בני אדם חלוקות באסטניסות של מאכל ומשתה יש שהוא איסטניס וקץ במאכל מחמת מיאוס מועט ויש שאינו איסטניס כלל כך דעות בני אדם חלוקות בפריצות יש מקפיד על פריצות מועט ויש שאינו מקפיד כל כך ויש שאינו מקפיד כלל: פפוס בן יהודה · בעלה של מרים מגדלא נשייא היה וכשיוצא מביתו לשוק נועל דלת בפניה שלא תדבר לכל אדם ומדה שאינה הוגנת היא זו שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם ומזנה תחתיו: ופרומה

והלכתא מותרת לשניהם · ומעשה בא לפני ר"ת שילא על גט אחד קול פסול ונתנו גט שני מפני הלעז ולא הצריכה ר"ת להמתין ג' חדשים מזמן גט שני כיון שהראשון היה כשר ולא היה גט שני אלא מפני השמא דלעז והביא ראיה מכאן דאמרי' הכא דמותרת לשניהם אע"ג דדמי למחזיר גרושתו מן האירוסין כיון שאין כאן אלא קול בעלמא לא החמירו והומר ר"י דאין ראיה דשאני הכא דהוי קול. מזה ומזה ואין דומה כל כך למחזיר גרושתו מן האירוסין אבל בקול אחר יש להחמיר כדאמרינן לעיל כשלא מלאו דבר על בוריו שלא יגרש שני וישא ראשון אע"ג דקידושי ראשון לא הוי אלא קול בעלמא מ"מ מחמירין משום דקידושי שני קידושי תורה ודמי טפי למחזיר גרושתו מן האירוסין: **כי** משמש בד' לשונות · מה שפי' בקונט' דכי תבא וכי יביאך וכי בא סוס כולן משמשין בלשון דהא דאי אפשר שישמשו · במקום אם דהא ודאי הביאם הקב"ה לארץ וכן ודאי כי בא סוס פרעה ונראה לר"ת דבחנם דחק דהרבה אם משמשים בלשון זה כגון אם תקריב מנחת ביכורים אם כסף תלוה עד אם כלו לשתות אם יהיה היובל לבני ישראל כולם הם לשון ודאי: לעיל: **מה** להלן בעדים ברורים כו' · בירושלמי פריך דאמאי אצטריך קרא דלא יוכל בעלה אשר שלחה לשוב לקחתה תיפוק ליה דבלאו הכי אסור להחזיר סוטתו כיון שיש עדים ומשני לעבור עליו *בב' לאוין: (ג) **בית** שמאי סברי [כי] מלא בה ערות דבר דהא מלא בה ערות דבר וגו' · ואית ספרים דגרסי ב"ה וב"ש ואור"י דר"ע סבר כב"ש דאמרי ערות דבר חדא מילתא לאי תרי מילי. נינהו או ערוה או דבר למה לי לכתוב דבר להקדיחה תבשילו כיון דכתיב אם לא תמלא חן בעיניו דהיינו מלא נאה ממנה מותר לגרשה וערות דלאחר תנשא וה"ה הקדיחה תבשילו ולפ"ז אתי שפיר הא דנקט בספרים וב"ש ולא נקט וב"ה לאשמועינן אע"ג דשוין ר"ע וב"ש בדרשא דערות דבר מ"מ פליגי בהאי והרב רבי אלחנן מפרש דר"ע אתי שפיר כב"ה דאי לאו דאייתר ליה דבר להקדיחה תבשילו לא הוה דריש כי מלא בה בלשון אי נמי:

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ט מהל' אישות הל' כז סמג עשין סח טוש"ע אה"ע סימן קיט סעיף ו:

קג ב מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' כד סמג שם טוש"ע אה"ע סי' יא סעיף ב וסי' קטו סעיף ט וע"ש:

קד ג מיי' פ"י מהלכות גירושין הל' כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קיט סעיף ג:

[פסחים לג:]

[נ"ל בלאו וכן הוא כס"י בירושלמי]

תוספות רי"ד

אמימר אמר מותרת לשניהם' ופסק תלמודא והלכתא מותרת לשניהם: מתני' בש"א לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר שנאמר כי מצא בה ערות דבר ובה"א אפילו הקדיחה תבשיל שנאמר כי מצא בה ערות דבר · ר' עקיבא אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנא' והיה אם לא תמצא חן בעיניו: א"ל רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו · א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו [כל ימיו] בעמוד והחזיר קאי מכלל דהכא מאי דעבד עבד' א"ל רב משרשיא לרבא אם [היה] בלבו לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו קרי עליה אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך · תניא היה ר' מאיר אומר כשם שדעות במאכל כך דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו זו מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל הדלת בפני אשתו ויוצא · ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו וזהו מדת כל אדם שרואה את אשתו מדברת עם שכניה ועם קרוביה ומניחה · ויש לך אדם שזבוב נופל בתוך תמחוי שלו ומניחו ומוצצו וזהו מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וטווה בשוק וראשה פרוע

רש"י ונ"ש — גמ' מ"ד מהספק סגי' דלהלן ג"ל וב"ש מי כתיב או ערוה כו' — [לעיל פט: ע"ש] — שבועות לה: ר"ה ג' תענית ט. — [סוטה מז: תמורה ט.] — [יבמות לג: ע"ש סוטה] — [תוספתא סוטה פ"ה] — נ"ל פסוק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי וכו' וכל אלו שאין. אתה כצ"ל ותיבת כ' כגון נמחק: (ב) תוס' ד"ה ב"ש סברי וכו' ר"ל ס"א ב"ה סברי נמי הכי אם לא תמצא וגו':

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה להלן וכו' בב' לאוין. קשה לי היאך אל איסור מחזיר גרושתו על איסור סוטה שלא נוסף ולומר דהוי גזירת הכתוב … עיין גדול:

פי' שמגרשה שלא כדת

הגהות מהר"ב רנשבורג

(א) תוס' ד"ה מה להלן בעדים ברורים כו' בירושלמי פריך כו' ומשני לעבור עליו בב' לאוין · בלאו כצ"ל וכ"כ בשו"ת פנים מאירות ח"א סי' ק"ד יעוש"ב וכ"ה בירושלמי:

עין משפט נר מצוה

קה א מיי׳ פ"י מהלכות גירושין הלכה כב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קיט סעיף ד:

קו ב מיי׳ שם טוש"ע שם סעיף ה:

קז ג מיי׳ שם הל׳ כא טוש"ע שם סעי׳ ג

קח ד מיי׳ שם טוש"ע שם בהג"ה:

ופרומה משני צדדיה ורוחצת עם בני אדם עם בני אדם ס"ד אלא במקום שבני אדם רוחצין זו מצוה מן התורה לגרשה שנאמר °כי מצא בה ערות וגו׳ ושלחה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר *הכתוב קראו אחר לומר שאין זה בן זוגו לראשון זה הוציא רשעה מביתו וזה הכנים רשעה לתוך ביתו זכה שני שלחה שנאמר ושנאה האיש האחרון ואם לאו קוברתו שנאמר °או כי ימות האיש האחרון כדאי הוא במיתה שזה הוציא רשעה מביתו וזה הכנים רשעה לתוך ביתו °כי שנא שלח ר׳ יהודה אומר אם שנאתה שלח ר׳ יוחנן אומר *שנאוי המשלח ולא פליגי הא בזוג ראשון הא בזוג שני *דאמר ר׳ אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות שנאמר °וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה׳ בכי ואנקה מאין [עוד] פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם ואמרתם על מה על כי ה׳ העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך:

הדרן עלך המגרש וסליקא לה מסכת גיטין

רש"י

עם בני אדם סלקא דעתך · פירש בקונטרס אם כן רגלים לדבר שזונה היא ואסורה לו וחובה לגרשה ולא מצוה וקשה דהא שווה בשוק וזולגה ורואה פרוע נמי חובה לגרשה ולא מצוה דבעיא היא בסוטה (דף כה.) אי עוברת על דת יהודית מותר לקיימה או לא ולא איפשיטא ואמאי לא פריך נמי עלה ויש לומר דכיון דבעיא בסוטה לא הויא אלא מדרבנן קאמר שפיר דמצוה לגרשה אבל זו חובה לגרשה מן התורה ועוד יש לפרש רוחצת עם בני אדם סלקא דעתך אפילו אדם רע איש סובל זה מאשתו או אפילו קלה שבקלות אינה עושה כן:

הכתוב קראו אחר · מיתוקמא אפילו כבית הלל ואטרות קאי:

הדרן עלך המגרש

תוספות

ופרומה משני לדדיה שבשרן נראה מגדיהן: עם בני אדם סלקא דעתך · א"כ רגלים לדבר שזונה היא ואסורה לו: במקום שבני אדם רוחצים · והיא נכנסת לעיניהם לאחר יציאתן כשהן לובשין בגדיהן: כי שנא שלח · פסוק הוא בנבואת מלאכי: אם שנאת׳ שלח · כרבי עקיבא: אם שנואה היא לפני המקום שלח · כב"ש ולאית דגרסי שנוי המשלח וזו שמעתי שנוי המשלח לפני המקום ואפילו לבית הלל נהי דלא קיימינן שלא להוציא מיהו שנוי הוא: זוג ראשון · אשת נעורים ובה משתעי קרא כדכתיב בתריה אשת נעוריך וכתיב ונשמרתם ברוחכם ובאשת נעוריך אל יבגוד:

הדרן עלך המגרש

תורה אור

דברים כד

מלאכי ב

שם

שם

[סוטה ו.]

ס"א שנואה היא לא המקום שלח סנהדרין כב.

תוספות רי"ד

ופרומה משני צדדית ורוחצת במקום שבני אדם רוחצין זו מצות מן התורה לגרשה שנא׳ כי מצא בה ערות דבר: והלכה והיתה לאיש אחר הכתוב קראו אחר כלומר שאין זה בן זוגו של ראשון זה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניס רשעה בתוך ביתו זכה שני שלחה שנאמר ושנאה האיש האחרון ואם לאו קוברתו שנאמר או כי ימות כדאי הוא במיתה שרשעה זו הכניס לתוך ביתו: כי שנא שלח רב יהודה אמר כי אם שנאתה שלח ור׳ יוחנן אמר שנאוי המשלח ולא פליגי הא בזווג ראשון הא בזווג שני דאמר ר׳ אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות שנאמר וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה׳ וגו׳ עד והיא חברתך ואשת בריתך: סליק פרק המגרש

סליקא מסכתא דגיטין.

אחר השלמת המסכת יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך:

א) הדרן עלך מסכת גיטין והדרך עלן דעתן עלך מסכת גיטין ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת גיטין ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא ב) חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון מלפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת גיטין כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ויתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד: ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא: יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא. ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקודשא. בריך הוא לעילא מן כל ברכתא ושירתא תושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן: על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון ועל כל מאן דעסקין באורייתא. די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר. יהא להון ולכון שלמא רבא חנא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי ופורקנא מן קדם אבוהון די בשמיא וארעא ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן: עושה שלום במרומיו הוא יעשה ברחמיו שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

א) פי׳ הנוסח של זה המגלה בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר אבות מ"א פ"ב. ב) בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על השמות אלו.

המביא קמא

א מסגין לכתוב שנים עשר שורות בגט: ד"ס המביא. דף ב

ב טוענין מזויף ליתומים וללקוחות ולנפרע שלא בפניו ובגיטין לא משום עגונא: ד"ה ואם יש: בא"ד

ג אפילו במקום דלא טענינן מזויף טענינן פרוע:

ד שטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מהאי דמלוה ולא דפקדון: (בא"ד) [ד"ה יעלנו]:

ה כל אדם נאמן על השחיטה אפי' נחתך ואין שחיטה ניכרת ואפי' נשים שיש בידם ללמוד ולשחוט: ד"ה עד אחד: ע"ב

ו אמר השליח ידעתי שהתמוהו לא מהני: ד"ה אמו: דף ג

ז לכתחלה מותר ליתן גט גם בעדי מסירה בלא חתימה אלא מפני תקון העולם: ד"ה (וגובה) [ור"א אומר]: ע"ב

ח בכל שטרות גובה ע"י עדי מסירה מנכסים משועבדים. (כן פסק ר"ת אבל ר"ת פסק בהיפך דלא גבה ממשעבדי): (בא"ד) [ד"ה וגובה]:

ט אפילו דבר שהוא אמת אין לעשות אלא בעדות (גמור) [כשר]: ד"ה מודה: דף ד

י צריך ליזהר ביהו עדי מסירה בשעת נתינת הגט: ד"ה דקי"ל:

יא לא אמר בפני נכתב ובפ"נ (אפילו לר' מאיר) יטלנו הימנה ויחזור ויתנט לה קודם שניסת ואם ניסת לא תצא: ד"ה (יטלנו) [כיצד יעשה]: דף ה ע"ב

יב צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם בשעת נתינה או לאחר נתינה תוך כדי דבור. וצ"ע אי מהני אחר כדי דבור בשעה שעסוקין באותו ענין וכן קודם נתינה: (בא"ד) ד"ה [יטלנו]:

יג לא ראה השליח אלא שכתבו שיטה אחת דיו [ר"ל שיטה ראשונה]: ד"ה אפילו:

יד בזמן הזה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם בכל מקום אפי' באותה העיר: ד"ה שאני: דף ו

טו בלא תיבות אין כותבין בלא שרטוט: ד"ה אמר ר"י: ע"ב

טז מותר לכתוב אגרת בלא שירטוט לכתוב בו לשון לא ואסור דוקא כשמתכוין לכותבו לדרשה: בא"ד

יז אין לשרטט תפילין על כל שטה (א) ונקרא הדיוט אלא עושה שרטוט אחד למעלה וכותב תחתיו מה שירצה ואם אין הסופר יכול לכתוב יפה בלא שירטוט ישרטט: בא"ד:

יח יריעה שאינה מסורגלת למעלה ולמטה ומלדדין (ב) פסול: בא"ד:

יט ספק השיכה אין מערבין עירובי תחומין אלא עירובי חצירות: ד"ה עירבתם:

כ המוסר דין על חבירו הוא נענש תחלה בדאית ליה דינא בארעא. (גמרא היא מסכת ב"ק פ' החובל) ד"ה השכם: דף ז

כא אסור לשורר בבתי משתאות ולשכב ולקום בזימרא. ושיר כעין לשמח התן וכלה מותר: בד"ה זימרא:

כב עטרות כלות האסורות דוקא להתכים וכלות ולא לשאר אדם ועטרה לאו עטרה ממש אלא עטרות שעושין כעין כיפה: ד"ה עטרות:

כג דם הכיתז ובעל הסכין חייב לכסות בשאין דם בלא הוא (עיין פרק כל המנחות דף יא ד"ה ר"י שכר): ד"ה אמר: ע"ב

כד עציץ של חרס בעי נקיבה ליחשב מחובר ושל עץ לא בעי נקיבה והוי כמחובר (ורש"י פי' איפכא דשל חרס לא בעי נקיבה וכו'): ד"ה עציץ:

כה עציץ הוי כמחובר אפילו מונח על גבי יתדות ומ"מ אם לקחו מהארץ והניחו ע"ג יתדות בשבת חייב משום תולש מדרבנן: ד"ה דלמא:

כו אנו במערב של ארץ ישראל לכן אנו מתפללין למזרח: ד"ה ר"י: דף ח

כז אין להתיר אמירה לעובד כוכבים משום מצוה כגון מילה באיסור דאורייתא אבל באיסור דרבנן שרי כגון לומר לעובד כוכבים להביא דבר דרך חצר שאינו מעורב ולצורך מילה דווקא: ד"ה אע"ג: ע"ב

כח יולדת תוך שלשה מחללין עליה השבת אפי' אמרה אינה צריכה. משלשה ועד שבעה אמרה צריכה מחללין ולא יותר: בא"ד:

כט אין לומר לעובד כוכבים להביא ספר בשבת דרך (ג) כרמלית: בא"ד:

ל המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו וע"י עובד כוכבים דוקא לצורך המילה שרי להרבות אבל לצורך דבר אחר לא וכי"ט דוקא התירו להרבות משום שמחת י"ט: בא"ד:

לא הרי שדה אני מוכר לך נוטל הלוקח הגרוע ויד בעל השטר על התחתונה (משנה היא פרק בית כור דף קג): ד"ה לעולם: דף ט

לב (ד) עדים שאין יודעין לחתום מקרעין לפם נייר (וצ"ע). ד"ה (עדים) [מקרעין]: ע"ב

לג כתב על גבי כתב פסול: בא"ד:

לד אין יודעין לקרות קורין לפניהם ואומר שכן כתוב בשטר ודוקא שנים או סופר דדייני: ד"ה קורין:

לה האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר: ד"ה מנת: דף י

לו קלפים שלנו שאינן מעופצין כותבין עליהם שטרות וס"ת ותפילין ומזוזה: ד"ה בדאפיצן: דף יא

לז תופס לבעל חוב וחב לאחרים לא קנה אפי' עשאו שליח: ד"ה התופס: ע"ב

לח תן לא הוי כזכי אלא כשמוסר לו מיד ליד אבל מעמד שלשתן קנה בכל ענין ואפי' בעל כרחו של נפקד תן והולך בחוב ובפקדון זכה במתנה אין יכול לחזור בו או התקבל לא יחזור תן והולך במתנה יכול לחזור בו: ד"ה כל

לט אדם יכול להקדיש דבר אפילו פחות משוה פרוטה וחל עליו שם הקדש ודלא כרש"י דמפרש דאין חל עליו: ד"ה פחות: דף יב ע"ב

מ אין גט לאחר מיתה אע"ג שמינה שמגרש השליח בחייו: ד"ה לא יתנו: דף יג

מא מצוה לקיים דברי המת כשבושלש מתחלה לכך לידו ובגר לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת: ד"ה והא לא: שם

מב המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול אבל מכר או נתן במתנה במעמד שלשתן אינו מחול: ד"ה תנהו לפלוני: ע"ב

מג מעמד שלשתן לא קני בכתובה: בא"ד:

מד אם הנפקד עובד כוכבים ואמר ליה ישראל תנהו לישראל לא קנה א"ל ישראל לישראל תנהו לעובד כוכבים יתן כל זמן שלא חוזר בו אפי' לא אמר לו במעמד שלשתן אבל אם חוזר בו לא יתן אם לא שאינו יכול לשמט ממנו ואם הנותן עובד כוכבים קנה: ד"ה במעמד שלשתן: שם

מה אין נאמן לומר טעיתי במה שהודיתי במיגו דאי בעי אומר חזרתי ופרעתי: ד"ה ולא פש: דף יד

מו דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ואפי' אם מת מקבל בחיי נותן ואפי' נולדו יורשין אחר מיתת נותן. ד"ה הא: ע"ב

מז כל תיקו שבש"ס אוקי ממונא בחזקה מריה אם לא שפירש הש"ס יחלוקו (ודלא כרב האי גאון דפסק דכל תיקו שבש"ס יחלוקו): ד"ה ותכמים: שם

מח שודא יתן הדיין למי שירצה (ודלא כרש"י שמפרש שידקדק הדיין מי היה אוהב יותר ולמי היה בדעתו ליתן): בד"ה וכאן אמרו: שם

המביא תניין

מט תל חמשה בכה"כ והקיף עליו חמשה לא הוי רשות היחיד (נ"ל דהוא טעות כי אין ראוי למנותו בפסקי הלכות כי מה שמפרש התוספות דלא הוי רה"י היינו לרב חסדא דאמר גידוד ה' ומחיצה ה' אין מצטרפין אז לא הוי רה"י אבל לפי האמת פוסק הגמרא כמרימר דאמר מצטרפין וצ"ע): ד"ה גידוד: דף טו ע"ב

נ נטל יד אחת וטבל השנים טהורות: ד"ה הנוטל:

נא צריך לשפוך מים על ידיו מן הכלי שתי פעמים ואם נטל יד אחת משטיפה גדולה כשתים ידו טהורה אפילו אין בה רביעית אי אתי משירי טהרה טהור (ה) אבל אם נטל שתי ידיו בשטיפה אחת צריך רביעית בשטיפה זו: בא"ד:

נב שתי מקוואות שאין בכל אחת ארבעים סאה ונצוק או קטפרס מחברם אינו חבור אם לא שיש (ו) באחת מ' סאה. וצ"ע (והיינו דוקא לדעת רבינו תם אבל לדעת ר"י כשר אפילו אין באחת מהם מ' סאה כדמוכח מן התוספות בסוף הדבור: ד"ה הניצוק: דף טז

נג ב' מקוואות וכותל אחת ביניהן כשפופרת וב' אצבעיות מתעגלים בה מלא מים מחברם נפרץ הכותל על רוס כקליפות השום מים כרוחב השפופרת: (וצ"ע בפנים): בא"ד:

נד נצוק וקטפרס אין חבור (ז) אלא טופח להטפיח חבור לענין השקה (נ"ל טעות כי זהו לפי מאי דס"ד אבל לפי האמת טופח להטפיח אינו חבור לענין השקה עיין בפנים כי הוא חמור מאד וצריך התבוננות רב): בא"ד:

נה אמר לשנים כלכם הוליכו גט אחד מוליך במעמד חבירו ואין צריך שניהם אוחזין בו: (והדיא הוא בגמרא פרק התקבל דף סו.):

נו הבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן מכאן ולהבא כשאין אשתו מכחישתו. ד"ה מפני מה (בפסקים אחרים מצאתי וז"ל פרק יש נוחלין לא קאי הכי): דף יז

נז (ח) גט מאותר כשר וחלין הגירושין לאותו זמן הנכתב ד"ה ריש לקיש:

נח דרך לפרסמה ולהוציא קול שנתגרשה: בא"ד:

נט גרושה שזינתה מותרת לחזור וראיה מפ"ב דסוטה דף יח.: ד"ה הכהו: דף יח

ס הקפת חנות ושכר שכיר פליגי (ט) אי משמט שביעית ומכל מקום משמע דהלכתא דאינו משמט: ד"ה מאימתי: שם

סא אי פגמה וזקפה כתובה לרב או פגמה לחוד או זקפה לשמואל משמע אף התוס': בא"ד:

סב אין נכון לכתוב הכתובה בע"ש ולחותמה במ"ש אא"כ קנו מיניה: ד"ה אף:

סג ביטל הגט חוזר ומגרש בו: ד"ה שמא: ע"ב

סד אומר הרי זה גיטך מעכשיו ואם לא באתי תוך ל' יום הוי גט אפילו בטלו אחרי כן: בא"ד:

סה הרחיק ב' שיטין מן השטר פסול: ד"ה אמרי שם:

סו מלאוהו בקרובים כשר ודוקא בתחלה ולא באמצע ובסוף: בא"ד. עידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה. (גמרא הוא בפ"ק): דף י:

סז אין מקיימין מעדים של מעלה אלא משל מטה: ד"ה אמרי: בא"ד

סח אסור לכתוב ס"ת בדיו של עפצים: ד"ה דיו: דף יט:

סט אדרימנ"ט(י) מותר לתת לתוך הדיו: ד"ה קנקנתום:

ע צריך לקרות הגט קודם הנתינה ואחר נתינה ואם לא קראהו (כ) אחר נתינה מגורשת לא נקרא כלל אסורה לינשא ואם נישאת לא תצא. ד"ה צריכה: ע"ב

עא גט שכתבו בשני דפין כשר (ל) פי' בקלף אחד בשני עמודים אבל בשתי חתיכות קלף פסולה: ד"ה ספר: דף כ ע"ב

עב אין צריך שיהא הגט מוקף גויל כס"ת וכן דיו אינו צריך: ד"ה לא:

עג כתובת קעקע היינו כתוב בדיו ובכחול ויקעקע ולרבי שמעון עד שיכתוב שם עבודת כוכבים ומדרבנן אסור אפילו אפר מקלה על מכתו: ד"ה כתובת קעקע (עי' בסמ"ג סי' ס"א כי הוא מתיר ליתן אפר מקלה ע"ג מכתו):

עד המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים:

עה ד"ה וכותב: כתב גט ונתן ביד עבדה יתן וכפות הוי גט: ד"ה והלכתא: דף כא

עו אב מקבל גט לבתו קטנה בעל כרחה וכן היא מתגרשת בעל כרחו של אב אם נתן הגט ביד הקטנה. (וצ"ע בפנים). ד"ה שכן אב:

עז כתב גט על דבר המתקיים על עלה של זית ודלעת כשר (ולא) [אבל] עלה של כרישין ובצלין וירקות: ד"ה על עלה: ע"ב

עח כתבו על קלף גדול ואח"כ חתכו ר"ת מחמיר לפסלו אבל נחתך מן הגט דבר מועט כדי ליפותו כשר: ד"ה יצא:

עט קונם לביתך שאיני נכנס ומת מותר ליכנס לביתו אבל בית אביו הוי לעולם ולכן יש להוכיח שיכול לכתוב בכתובת יתומה מבית אביה: ד"ה שלא תלכי:

פ הא דאמרינן דאין כותבין על נייר מחוק היינו דווקא כשהכתב על נייר שאינו מחוק והעדים על מחוק אבל אי שניהם על המחק כשר ורהייתם מפ' גט פשוט (דף קסד.): ד"ה ולא על: דף כב:

פא אשה הבאה לינשא מביאה עידי מסירה כשנכתב הגט על דבר שהוא ראוי להזדייף דוקא: ד"ה מאן חכמים: שם

פב חרש שוטה וקטן כותבין גט כשגדול עומד על גבם ומזהירן לכתוב לשמה (מ): ד"ה והא לאו: ע"ב

פג הולכה בעי שיכוונו שניהם: בא"ד:

פד שוטה פסול להולכה: בא"ד:

פה צריך לומר לסופר כתוב ולעדים חתומו: (גמרא פ' מי שאחזו דף ע"א): בא"ד:

פו צריך שיכיר השליח שזה הבעל וזאת אשתו: ד"ה ממי נוטלו: דף כג

פז שוייה (נ) שליח מעיקרא והדר שוייה איהו שליח נעשה שליח לשניהם: ד"ה תנרה: דף כד

פח אמר ליה הבעל נשלית תהא שליח להולכה (ס) והדר עשאו שליח להולכה תשיב ניתן לגירושין כיון שניוהו וצ"ע. ד"ה וכי מטית: שם

כל הגט

פט לתירוץ אחד מתוספות אין המעשר מתמעט בשביל השנים שנותנים ממנה לתרומה מאחר שחטה א' פוטרת הכרי מן התורס: ד"ה עשרה: דף כה

צ כשקובע מקום למעשר שני בצפון או בדרום הוי כמו הפרשה. ד"ה ומיחל: ע"ב

צא האומר הרי זה גיטך מהיום אם מתי אין דעתו שיחול הגט מעכשיו אלא רצונו לומר שיחול קודם מיתתו ורש"י לא פי' כן. ד"ה מה היא:

צב צריך לכתוב הרי את מותרת לכל אדם: ד"ה וצריך: דף כו

צג אם נתגרשה בגט ישן תנשא לכתחלה: ד"ה לכשתכנסה: ע"ב

צד כתב בגט לכשתכנסה תגרשנה וכתב זמן הנתינה כשר אבל כתב זמן של עתה וכנסה אח"כ פסול: בא"ד:

צה לארוסתו יכתוב בגט ארוסתי. ד"ה ה"ג:

צו לתירוץ אחד מתוספות אין לדיינים לכתוב במותב תלתא קודם העדאת עדים על חתימת ידיהם דגבי הנפסק יש לחוש לממזי. כשקרא אע"ג דבשאר שטרות לא חיישינן. ד"ה ליתא:

צז אין הבעל יכול לבטל הגט שלא בפני שליח: ד"ה דבי דינא: דף כז

צח אשה נאמנת לומר לבעלה גרשתני ולא במקום שהגט מסייעה: ד"ה אין הבעל:

צט העדים נאמנים בסימן אפילו ראו הגט כבר והשליח דוקא שלא ראוהו עדיין: ד"ה כגון: ע"ב

ק תלמיד חכם שבא לקדש אשה יקח ע"ה כהדיוט דעם הארץ יש לו טביעות עין אף שאינו נאמן: ד"ה ודוקא:

קא עובד כוכבים מסיח לפי תומו בעדות אשה נאמן שאמר מת כבר ולא ביוצא למות או ליהרג: ד"ה וקתני: דף כח ע"ב

קב על הבעל לכתוב הגט דאפילו האשה כתבה מקנהו לבעל: ד"ה משום: דף כט

קג שומר שמסר לשומר פטור אך אין לעשות כן לכתחלה: ד"ה כאן:

קד הזכיר הבעל תוב לשליח ליקח השטר מן המלוה מני אמר ליה לתקוני שדרתיך וכו' ד"ה שקול: ע"ב

קה אמר לשליח שקול תפן מידה והדר הב לה גיטה אסור לשליח לעשות שליח אפילו אם לא ישנה השני ממה שלוה הבעל ודלא כרש"י דמכשיר בשלא שינה (עיין בפנים): ד"ה רבי יוחנן:

קו אמר לשלוחו הולך גט לפלוני למסור לאשתו והשליח אמר אינני מכירה והוא אמר א"כ תנהו לפלוני והוא יתן לה והלך השליח ולא מצא אותו פלוני שצוה לו הבעל ליתנו רשאי השליח למסור לאחר לר"ת ולרש"י פליגי בה ב' לישני (ע): ד"ה הכי גרס:

קז הי' פירות מונחים ברשות הלוקח וקבל המוכר דמיהם אין יכולין לחזור בהם: ד"ה לא שנו: דף ל

קח בערב יום טוב ובערב שבת מותר לתרום שלא מן המוקף: ד"ה וכי: ע"ב

קט תרומת מעשר דוקא מאוחד לרבי אלעזר ולרבנן קאמר בירושלמי המוגה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן ותרומה מצוה לתרום מאומד לכולי עלמא: ד"ה ניטלת: דף לא

קי תרומה נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר(פ): ד"ה במחשבה:

קיא יין הנעשה מבוסר יש בו דין יין נסך: ד"ה ובשעת:

קיב רב נחמן בר יעקב הוא רב נחמן סתם ודלא כרש"י דמשמע דהוא רב נחמן בר יצחק: ד"ה אנא: ע"ב

השולח

קיג דברים שבלב אינן דברים אפילו ידעת שנאנס מלפרשם: ד"ה מהו דתימא: דף לב

קיד שנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי איפשי בה כל הקודם זכה: (ורש"י מחלק בין מטלטלין לקרקעות) (עיין בפנים): ד"ה מבוטלת:

קטו בגט זכי לא מהני: ד"ס לטולך: ע"ב

קטז כתב ס"ת לשמה אינו חוזר ומבטלו: ד"ה רב ששת:

קיז ואם בטל הגט בפני הוי מבוטל אפי' לרב נחמן: ד"ה ורב נחמן:

קיח אין דין בפחות משלשה ואם ביטל הגט בפני שנים מבוטל וצ"ע: בא"ד:

קיט מלוה על פה לא גבי ממשעבדי אפי' הלוהו בפני מאה: ד"ה וכי תימא: דף לג

קכ יש לומר בשעת קדושין כדת משה וישראל: ד"ה כל:

קכא יתומים שבאו לחלוק ושניהם רוצים ב"ד מעמידים להם אפוטרופוס אבל לא נתרצו שניהם לא ואם לא בא כי אם האחד חולקין: ד"ה יתומים: דף לד

קכב (צ) כשיתומים באים לחלוק ב"ד מעמידים להן אפוטרופוס רק לשמור חלקיהן ודוקא ע"י גורל ובדבר שאין שייך גוד או אגוד דוקא חולקין: ד"ה בית דין:

קכג שותף שבא לחלוק בלא דעת חבירו מסופק ר"י אם יכול לחלוק בקרקעות: בא"ד:

קכד שנים שחלקו בלא שליש ויתו לו קרקע אחד מפילין גורל אם יפול לו מוטב ואם לאו יחלוקו כם כבתחלה: בא"ד:

קכה פר"ת שלא יכתבו בגט וכל שום וחניכה אם לא שיש לו חניכה ותקן לכתוב פלוני דמתקרי כך (ודלא כסמ"ג) ד"ה וכל שום: ע"ב

קכו מומר לעבודת כוכבים שמגרש יזכרו שם של יהדות בגט: ד"ה והוא דאתחזק:

קכז גר שמינה שמו בשם עובד כוכבים כשר: בא"ד

קכח הוחזק שני שמות בעיר אחת. לכתחלה יכתוב שניהם ובדיעבד כשר באחד מהן אפילו בחניכה (ק) ואם הכינוי דומה לשם לכתחלה כשר בכנויו: בא"ד:

קכט אין אדם פורע תוך זמנו ואפי' מיתמי אין צריך שבועה אבל לאלמנה מתפיס נדרי אפילו תוך זמנה: ד"ה אין אלמנה:

קל שבועת אונסים ששכח בשבועתו אפי' עונש ליכא אך בפקדון צריך ליזהר שלא יבא לידי שבועה ויש בו עונש אם שכח: ד"ה לא היו: דף לה

קלא בזמן הזה תקנו חרם במקום שבועה לענין השבעת כתובה. ד"ה דמוריא:

קלב אפי' שבועה דרבנן הוי בנקיטת חפץ: ד"ה לא שנו:

קלג שבועה דאורייתא הוי בכיבוי נרות (וצ"ע). בא"ד:

קלד נדר הל אפי' על דבר שאין יכול לקיימו (ר) ומכין אותו ועובר לאלתר ואם יכול לקיים באותה שעה ושוב אינו יכול אינו עובר עד שיהנה: ד"ה ונודרת:

קלה אין גובה היבמה כתובה עד שתחלוץ: ד"ה גט: ע"ב

קלו אמר הבעל קיים ליכי שוב אינו מיפר: ד"ה אבל:

קלז לענין נדר אשתו אין חולקין בין ברבים בין על דעת רבים כיון דאין תלוי בדעתה (זהו לחד תירוץ): בא"ד:

קלח המודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו ואם היפר מופר: ד"ה ליחוש:

קלט צריך לפרט הנדר: ד"ה קסבר:

קמ על דעת רבים אין לו התרה אם לא לדבר מצוה וברבים יש לו התרה: ד"ה אמר. דף לו

קמא על דעת רבים היינו שאומר על דעת פלוני ופלוני ואפי' שלא בפניהם ועל דעת רבים סתם לא: ד"ה אבל:

קמב על דעת יחיד אפי' שפירש על דעתו יכול(ש) להתיר: בא"ד:

קמג בבית שני נוהג יובל (ודלא כרש"י): ד"ה בזמן.

קמד עבד עברי אינו נוהג אלא בזמן היובל וכן בתי ערי חומה: בא"ד:

קמה דבר שפשט איסורו בכל ישראל אפילו גדול אין יכול לבטל אם לא שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין אבל דבר שעמדו בנפשותיהן כגון שמנה עשר דבר אפילו אליהו אין יכול לבטל ודבר שלא פשט אפי' קטן יכול לבטל ודבר שלא תקנו שיתפשט בכל ישראל אלא במקום אחד גדול יכול לבטל ולא קטן: ד"ה אלא: ע"ב

קמו רבינו תם כתב פרוזבול דלא בעינן חשוב לכל ישראל אלא גדול בדורו. ד"ה דאלימא:

קמז (ת) פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול. בא"ד (משנה היא במסכת שביעית פי' מ"ם): כותבין פרוזבול על קרקע כל שהוא: (הוא להדיא בגמ'):

קמח קרקע אין לו אונאה עד מחצה: ד"ה אלא: דף לז

קמט חייב לחבירו מנה וחבירו בחבירו נוטלין ממנו ונותנין לשני: ד"ה מדרבי: בע"ת מכאן ולהבא הוא גובה: (אינו בתוס' שלנו):

קנ (א) הלוהו על הגרו ודר בו משמט אבל משכנו בשעת הלואתו לא משמט אע"ג דר' יצחק דאמר דבעל חוב קנה משכון איירי דוקא שלא בשעת הלואה וכן כתמן שמקבל מעובד כוכבים בשעת הלואה אם קבל עליו אחריות עבר בבל יראה: ד"ה שאני משכון:

קנא המלוה על המשכון שומר שכר ולא מחייב באונסים: בא"ד:

קנב משכון בשעת הלואה אין יכול לקדש בו האשה (וצ"ע כי בפ"ק דקדושין (דף ח:) פוסקים דיכול לקדש בו ובפ' האומנין (דף פב:) פסקו כהכא ודו"ק): בא"ד:

קנג נאמן לומר פרוסבול היה לי ונאבד בלא שבועה והיכא דהאידנא רגילות לכתבו צריך שבועה (כל

נוסחאות כ"י

(א) ...ונקרא הדיוט ליתא בכ"י: (ב) אמא"ק כותבין בלא שרטוט גם שכתבו משח"ק פסול: (ג) רס"ר: (ד) שטרות מקח וממכר הודאות והלואות שנעשו בערכאות של עובדי כוכבים כגון שאחר שנכתב מביאין אותו לפני הדיינין ונגמר הדבר על פיהם ותותמין בו עדים עובדי כוכבים [כשרים] אפי' בלא עדי מסירה וגובה ממשעבדי: (ה) וכן בכי שטיפות לא בעי רביעית משטיפה אחת בעי רביעית: (ו) בהתתונה מ' סאה: (ז) אבל טופח: (ח) מפני מה תקנו זמן בגיטין רבי יוחנן אמר משום בת אחותו ירושלמי מעשה באחד שהיה נשוי בת אחותו וזנתה תחתיו גרשה והקדים זמן הגט אמר מוטב שתדון כפנויה ואל תדון כא"א: (ט) פליגי בה: (י) אסור: (כ) כ"א אחר נתינה [כ"ה התוס' בהדיא דף יט ע"ב ד"ה צריכי נשם ר"י]: (ל) וכן מזוזה: (מ) גם שנשלח ביד עובד כוכבים פוסלים הגאונים בלא שה שליח לגירושיו אלא להגיע הגט עד מקום פלוני. א"ש הסיר לשלוח גיטין וקדושין ע"י עובד כוכבים וממנה בכתב ישראל שבאותו מקום שליח לקדש או לגרש. (וכן דעת רא"ש): (נ) שוויי' איהו שליח: (ס) וחזר השליח ועשה שליח להולכה: (ע) כששליח עושה שליח אחר בב"ד א"צ לעשותו בפני השני אלא אומר בפני ב"ד אני עושה לפלוני שליח אפי' שלא בפניו וכן כשב"ד עושין שליח שני אין צריך שיהיה בפני השליח הראשון: (פ) ואפי' בשתיקה. אלא לא יתרום בשביל הברכה: (צ) יתומים שבאו לחלוק ושניהם רוצים ב"ד מעמידים להם אפיטרופס אבל לא נתרצו שניהם לא אבל לא בא כ"א האחד [אין] חולקים וב"ד בוררים להם אפוטרופוס רק לשמור: (ק) ואפי' הכינוי דומה לשם כשר בכינויו: (ר) בשעה שנודר אין יכול לקיים היו מכין אותו ועובר לאלתר: (ש) יכול ת"ח להתיר: (ת) ר"ת פסק שמיעת כספים נוהגת בזמה"ז בכל ב"ד שיהיה וז"ל הפרוסבול כותבין ומוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבל חוב שיש לי על פלוני שאגבה בכל עת שארצה ותותמין הדיינים ואפי' אומר על פה כן מועיל: (א) אפילו שלוש:

מה שנקדתי אינו בתוס' שלנו): ד"ה לא:
קנד דבר תורה מעות קונות מישראל ולעובד כוכבים משיכה. ד"ה אבל: דף לח
קנה המקדיש עבד לדמיו אותו שהקדישו לדמיו יפדנו ויהיה שלו ואין לגזברים רשות למכרו לאחרים (לרש"י יש להם רשות וצ"ע): ד"ה גופים: ע"ב
קנו לא ליקני נוליבא ליגופא בי"ע ראשון: ד"ה קטנים: דף לט
קנז בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש (דברי ריב"ל פרק בתרא דמגילה דף כז.): ד"ה הלכה
קנח הלכה כרבי יהושע בן לוי לגבי רבי יוחנן: בא"ד:
קנט מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין: ד"ה אמר: ע"ב
קס קונין בכליו של קונה: ד"ה משום
קסא קיימא לן זמנו של שטר מוכיח עליו (מביאין דברי רב דפוסק כן פ' המגרש): בא"ד:
קסב נשים מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמא: ד"ה בשבו: דף מ
קסג אין מעשה קטן כלום להתיר עבדיו בבת ישראל. ד"ה וכתב ניה: ע"ב
קסד הפעוטות ממכרן ממכר במטלטלין בכד"י חיי"ו (כ' מלות הנקודים אינם בפנים): בא"ד:
קסה קונמות מפקיע מידי שיעבוד והיכא דאסרו רק על חבירו אלמוה לשעבודיה דבעל חוב אבל אסר אכ"ע וכן איצטלא דפרסוה אמיתנא (ב) לכולי עלמא לא אלמוה שעבודיה: ד"ה הקדש:
המכנסת שום לבעלה ומכרוהו יתומים טרפה מלקוחות (אינו בתוספות):
המלוה על המשכון שאין שוה נגד חובו גובה משאר נכסים (גם זה אינו בתוספות שלנו):
קסו היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק: ד"ה בהיזק: דף מא
קסז הבעל שמכר בנכסי אשתו המכר בטל מיד אבל מכר הוא נכסיו המקח קיים עד זמן שתטרוף: ד"ה אשה:
קסח מותר לרכוב על הפרדה (אינו להדיא בתוספות שלנו):
קסט מותר למכור ספר תורה לישא אשה וללמוד תורה: (גמ' הוא במסכת מגילה פ' בני העיר דף כז.):
קע שפחה חייבת בשבת. ד"ה לא תוהו: ע"ב
קעא אין נושאין נשים במועד: בא"ד:
קעב אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך היכא שפשע: ד"ה כופין
קעג (ג) מזיק הבהמה וסופה לחזור ולהתרפא חייב לשלם: ד"ה ושור: דף מב ע"ב
קעד בנו מן השפחה יורש וכן בנו ממזר. ד"ה ואי אמרת: דף מג
קעה מעלין שטרות לקיימן בערכאות של עובדי כוכבים לכתחילה: ד"ה וכותב: דף מד
קעו אדם מותר לפדות את עצמו ואת אשתו (ד) ביותר מכדי דמיו ולא בתו: ד"ה דלא: דף מה
קעז ספר תורה שכתבו עובד כוכבים למכור לישראל יגנז (ה) ודלא כרש"י: ד"ה אמרי: ע"ב
קעח אשה אוגדת לולב ועושה ציצית (ו) ודלא כר"ת: ד"ה כל:
קעט בעינן עיבוד לשמה ולא סגי בהזמנה מועטת: ד"ה עד:
קפ הזמנה לאו מילתא היא: בא"ד:
קפא אין להרוית הרבה בתפילין (אינו מוכח כל כך להדיא בתוספות):
קפב גרושתו שנישאת בטעות מותר להחזירה (וצ"ע בהמדיר):
קפג על דעת רבים היינו שנים (ז) ולפי זה אין להתיר נדרים בזמן הזה. ד"ה רב נחמן: דף מו
קפד ספק איילונית צריכה גט ולא ודאי איילונית: ד"ה המוציא: ע"ב
קפה הפקר לעובד כוכבים ולא לישראל הוי הפקר אי שקיל ישראל. ד"ה אדעתא: דף מז
קפו תקון לפרוש מהחיוב על הפטור: ד"ה טבל: ע"ב
קפז בדאורייתא אין ברירה: ד"ה אי לאו: דף מח
קפח אחין שחלקו אין לכן דרך זה על זה (ח) דמוכר בעין רעה מוכר: בא"ד:
קפט קנין פירות דאב לגבי בן לאו כקנין הגוף (ט): בא"ד:

הניזקין

קצ כל מקין פטור בהקדש: בד"ה שור רעהו. דף מט
קצא קבלן שנטל מעות ממלוה ונתן ללוה אין למלוה על הלוה כלום: ד"ה בקבלן: ע"ב
קצב נעשה ערב אחר הנישואין או עבד מלוה וחסרים משתעבד: ד"ה מלוה: דף נ
קצג אסור לעשות שותפות עם עובד כוכבים אבל נתחייב לו שבועה מקבל הימנו לר"ת *) ולרש"י אסור לקבל שבועה מהם: ד"ה יתומים: ע"ב
קצד תנו מנה לפלוני ופלוני (י) בעל חובי הקודם בשטר זכה (עי' בפנים): ד"ה תנו:
קצה בכור ופשוט שבא עליהם ב"ח בכור נותן פי שנים: ד"ה גובה:
קצו ב"ח מאוחר שקדם וגבה לא מהניא (כ) ממקרקעי. ד"ה הכא ב"ע:
קצז פי' בקונטרס דסתם קנין לכתיבה עומד וקשה וכו' עד לכך נראה דקנין אלים טפי מכתיבה וכו' ד"ה בשקנו: דף נא
קצח לא חיישינן לגררי לגבי בני חרי או היכא דלא קנו מיניה לענין מזונות: בד"ה אימור:
קצט לכתובה בעי שבועה (ל) גבני חורין ולא למזונות: בא"ד:
ר חשוד אממונא לא חשוד אשבועה: ד"ה ובכולי: ע"ב
רא בשיכול המוכר להוציא המעות שקבל הוי עליהן שומר שכר: ד"ה דאתי: דף נב ע"ב
*) נ"ל ולר"ש

רב סלוקת כלי לשגרו לבית המיו ונאנס בהליכתו (מ) חייב בחזרתו הוי שומר שכר (גמרא היא פ' האומנין דף פא.):
רג כרגא וקבורת אשתו ובנות הוו כמזונות. ד"ה לכרגא:
רד לוה לצורך קבורה מוכרין בלא הכרזה: ד"ה ולקבורה:
רה אפוטרופוס שמנהו אבי יתומים לא ישבע: ד"ה הלכה:
רו אפוטרופוס שפשע חייב לשלם (נ): בא"ד:
רז כל זמן שאין ידוע אם נאבד כלום ליתמי אין להשביעו בלא טענה: בא"ד:
רח הגביהו כדי לנסך ובא אחר ינסכו אומר לו הרי שלך לפניך: ד"ה מנא
רט טימא את הטהור וגנט יין נסך חייב לשלם דהוי כמזיד: ד"ה שלא: דף נג
רי היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק: ד"ה משום:
ריא המבשל בשבת בשוגג יאכל הוא עצמו בו ביום במזיד לא יאכל ואפילו אחרים עד מוצאי שבת וזהו לר' מאיר ושוגג דר' יהודה כמזיד דר' מאיר ושוגג דר' יוחנן הסנדלר כמזיד דר' יהודה: בד"ה המבשל: ע"ב:
ריב המטהר יין לחבירו ומצאו בפעם ראשונה ואמר לו נתנסך יינך נאמן אפי' מכחישו מאחר שהיה בידו אבל אחר לא מהימן (ס) ולדידיה מיהא אסור ואם שתק נאמן אפי' אחר ואם שתק מחמת שאינו יודע הויא שתיקה לא הוי שתיקה(ע): ד"ה אמר אביי: דף נד ע"ב
ריג יאוש כדי לא קנה יאוש ושינוי השם קונה ובמקום מצוה אסור אלא במקום שקנוי לו קודם הקדש (עי' בפנים): ד"ה מ"ט: דף נה:
ריד יהודה הרג את עשו: ד"ה ביהודה: ע"ב
רטו בשעת גזירות מותר להרוג את עצמו כשדואג מן היסורין: ד"ה קפצו: דף נז ע"ב
רטז כשיש סכנות נפשות פודים שבויין יותר מכדי דמיהן או כמופלג בחכמה: ד"ה כל ממון: דף נח
ריז חתימת האשה שטר של בעל או שנתרצית במכירת שבעל לא קנה לוקח אלא דוקא כשכתבה לו שטר מכירה בפני עצמו שהיא מכרה לו: ד"ה אבל:
ריח פעוטות מתנתן מתנה במרובה ובמועט במטלטלי ובן י"ג ויום אחד אף במקרקעי: ד"ה אחת: דף נט
ריט כהן נוטל חלק יפה במעשר עני ובצדקה ובסעודה אבל לא בחלק שחלק עם שותפו: ד"ה וליטול מנה: ע"ב
רכ לדידן אפי' בשני ובחמישי (פ) אין לקרות לפני כהן: ד"ה אבל:
רכא אפי' גדול מכל בני עירו לא יקרא לפני כהן ואם הכהן כפוף לו קורא לפניו אפי' בשבתות ויו"ט (עי' בפנים ד"ה ואפילו ובמסכת מגילה פ' בני העיר):
רכב אין שם כהן קורא לוי במקומו הראוי לו: ד"ה נתפרדה:
רכג אין שם יודע לקרות אלא אחד קורא האחד היודע ומברך לפניה ולאחריה וחוזר וקורא: ד"ה כי:
רכד אין בבית הכנסת כי אם כהנים אחד קורא במקום שבעה ועל כל פרשה מברך לפניה ולאחריה: בא"ד:
רכה שופר שבו הצדקה מניחין אצל ראש הישיבה לחלק לתלמידיו: ד"ה שיפורא: דף ס ע"ב
רכו בני נכרא התאי שתו בירישא (זהו לתירוץ ראשון של תוס' וכן לרש"י יש קצת הוכחה אבל לתירוץ שני הוי דינא כל דאלים גבר) ד"ה שלוקי:
רכז מרחיקין צידת הדג מן הדג כשאומנותו בכך: ד"ה מצודות: ע"ב
רכח האומן אינו מוכר (צ) בשביעית אלא שמלאכתו להיתר ובדאיכא למיתלי בהיתר: ד"ה משאלת: דף סא
רכט עם הארץ שאינו קורא קריאת שמע בברכותיה ערבית ושחרית אין מזמנין עליו לדברי רבי מאיר ולהכמים כשאינו מניח תפילין ולבן עזאי כשאין לו ציצית: ד"ה איזהו ע"ה:
רל אסור לחרוש לעובד כוכבים בשביעית ומותר משום סכנת נפשות: ד"ה אין עודרים: דף סב
רלא אין אסור אלא כפילת שלום לעובד כוכבים וירושלמי אוסר בכל ענין: ד"ה אשרתא:

האומר

רלב אמר לעדים כתבו גט ונסתפקו בגט אין לכתוב גט אחר בלא רשותו וטוב ללמד לבעל שיצוה להם לעשות כמה שירצו עד שיצאו מן הספק. ד"ה כותבין: דף סג ע"ב
רלג שליח נאמן כיון שמסר לידו על דעת כן מסר לו להאמינו אפי' ישקר. ד"ה שליח: דף סד (וצ"ע אם כיסת ובאו עדים והכחישו לשליח אי מהימן וסמכינן עליה שלא תנא ולפי זה מהימנינן לשליח בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר ואמר לפקדון יהבינן ניהליה):
רלד האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם הוא אסור בכל הנשים שבעולם אבל לאחר מותר ולא אמרינן שמא קדש את זאת ואפילו יתומה קטנה לא אמרי' שמא אביה קדשה לשליח בלתי ידיעתה: ד"ה אסור:
רלה חזקה שליח עושה שליחותו אפילו לקולא היינו במקום שאם לא יעשנה השליח יצא המכשלה לידי עבירה: ד"ה הני מילי: ע"ב
רלו נערה קטנה היא ואביה מקבלין גיטה: ד"ה נערה:
רלז (ק) שוטה קטנה ונערה אביה מקבל גיטה ודלא כרש"י שחולק וסובר דאינה מתגרשת כלל אפילו ע"י אביה: ד"ה וכל:
רלח יתום האוכל אצל בעל הבית מציאתו לעצמו: ד"ה אלא:
רלט בתו אפילו אינה סמוכה מציאתה לאביה: בא"ד:

רם צריך ליזהר שלא לזכות בעירוב ע"י בנו הגדול הסמוך על שולחנו: בא"ד:
רמא בזמן הזה יכול לחלל הקדש שוה מנה על שוה פרוטה: ד"ה והמה: דף סה
רמב קטנה אינה חולצת עד שתביא שתי שערות: ד"ה וכנגדן:
רמג למכור בנכסי אביו עד שיהא בן י"ח שנים: בא"ד:
אמר לשליח תגרש אשתי במקום פלוני וגרשה במקום אחר מגורשת. (משנה היא):
רמד הזכיר לשליח לערב בתמרים ועירב בגרוגרות הוי קפידא אם שינה השליח: ד"ה הא והא: ע"ב
רמה תן לפלוני כך וכך יין והחמיץ התחילה לפי חלקו ורש"י סובר שיכול לומר הנותן למקבל שלך החמיץ: ד"ה כדי: דף סו
רמו מלוה מחמת מיתה לא בעי קנין: בא"ד:
רמז יוצא בקולר יש לו דין שכיב מרע או מלוה מחמת מיתה לענין להקנות בלא קנין: בא"ד:
רמח יכול ליתן שלום לחבירו המכירו בלילה בעיר או לומר לעדים בלילה כתבו גט לאשתי ודוקא בבורות שיחין ומערות שכיחי מזיקין: ד"ה וליחוש:
רמט יש לפסול אומר אמרו וגם חתם סופר ועד: ד"ה מתניתין: ע"ב
רנ עד מפי עד היינו ששומעין מפי עדים פלוני לוה מפלוני ולא נמסרה העדות למעידים: ד"ה אמרו: דף סז ע"א
רנא עדים חשודים לשקר דבור בעלמא אך היכא שנגמר הדבר על פיהם חשוב כמעשה: ד"ה דיבורא:

מי שאחזו

רנב (ר) לא ישאלו באורים ותומים כשיכול לשאול ע"י דבר אחר: ד"ה זיל: דף סח ע"א
רנג כל מום שאינו עובר מאליו או ע"י רפואה קלה חשיב מום קבוע: ד"ה לברוקתא: דף סט
רנד מותר לרפאות לעובד כוכבים כשיודע העובד כוכבים שהוא בקי ברפואה ואיכא איבה גם לא שייך בזה מגדל בן לעבודת כוכבים. אלא במילדת ומניקה: ד"ה רב שימי: דף ע ע"א
רנה צריך ליזהר בגט שכיב מרע שלא יתקלקל בין כתיבה ונתינה דאז אפילו נתפקח לבסוף אינו מועיל ופעמים שבכ"מ אינו בדעת וצ"ע אם מועיל אז או הוי כישן: ד"ה התם דעתא: ע"ב
רנו נשתתק בודקין ג' פעמים הן וג' פעמים לאו ואומרים לו נכתוב גט לאשתך אומר הן לאמך אומר לאו לאחותך אומר לאו לבתך [לאו] אומר בסירוגין: ד"ה בודקין. וגם מועיל בדיקות פרי (ש) ושואלים אם יתלבשו לו פירות (ת) אינן מימות החמה בימות הגשמים או להפך: בד"ה אלא: דף עא
רנז חרש ותרשת אינן בני הלילה: בד"ה והא:
רנח יבמה צריכה לומר בלשון הקודש (א): בא"ד:
רנט אם אמר מהיום ומת בו ביום צריך להתמיד בו דשמא לא מעכשיו קאמר: ד"ה מהיום: דף עב
רס שכיב מרע שנתן גט סתם אם עמד חוזר לפי' ר"ח. ור"ש ור"ת פירשו דאינו חוזר: ד"ה אמר רב הונא: ע"ב
רסא אין אונס בגיטין כגון אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש אבל אם מתי מחולי זה או אם לא אעמוד מחולי זה ומת או נפל עליו הבית או נשכו נחש או נפל מן הגג אונס דלא שכיח כלל לא הוי גט: ד"ה איתיביה. דף עג
רסב לפרש"י מהיום אם מתי לכ"ע חל הגט מהיום ולא לפי' ר"ת ורבינו תם: ד"ה לא תתיחד:
רסג האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי: ד"ה רב הונא: דף עד
רסד בכוליה הש"ס הלכה כרבה לגבי רב יוסף: ד"ה הא קי"ל: ע"ב
רסה הלוהו בישוב יחזיר לו בישוב (ב) לכולי עלמא: ד"ה בכלל: דף עה
רסו בעינן בכל תנאי תנאי כפול: ד"ה לאפוקי:
רסז יש מקומות בעינן תנאי גמור ויש מקומות דלא בעינן אלא גילוי דעת ויש מקומות דאפילו גילוי דעת לא בעינן: בא"ד:
רסח הילך אתרוג זה במתנה על מנת להחזיר מיד שבאתה לידו המתנה קנה ויוצא בו ולא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד דהיינו שסותר זה את זה ותלין בבת אחת: ד"ה דתנאי: ע"ב
רסט על מנת שתניקי את בני שתי שנים ומת הבן מיד (ג) לרש"י לא הוי גט ולר"י הוי גט: ד"ה מת הבן: שם
רע הרי זה גיטך לאחר שבוע היינו שנה ואפילו עומד בסוף שבוע. ד"ה לאחר: דף עז

הזורק

רעא הצריך לתנאי הוא המתנה (ד) ואם התנה אחר אין צריך לקיים התנאי: ד"ה וכדרב:
רעב אין קודשין ואין גרושין בשבת ובשכיב מרע התירו. ד"ה ותיזל: ע"ב
רעג אמר לאשתו קני סרשות ועל ידו קני הגט לא הוי שלי גיטך מעל גבי קרקע: בא"ד:
רעד הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות אבל בשאלה אוכל פירות: ד"ה מה שקנתה:
רעה כתב לה אין לי דין ודברים בנכסייך הבעל אוכל פירות: בא"ד:
רעו יש לחלק לענין שבת בין כרמלית גמור לכרמלית המיטלטל: ד"ה פליג:
רעז הנותן גט צריך לומר הרי גיטך וגם תפא מותרת לכל אדם: ד"ה אינו גט: דף עח
רעח תוך ד' אמות אפילו יכול לשמרה כמוה הוי גט ואפילו אינה יכולה לשמרו ולא בעי תוך ד' אמות משמרת לדעתה וחוץ לד' אמות צריך שתהא יכולה לשמרו ולא הוא (בתוספות שלנו אינו כל כך באריכות): ד"ה ר"י: ע"ב
רעט אפילו זרק לתוך חצרה אינה מותרת לינשא עד דמטא גט לידה: ד"ה ואת:
רפ צריך ליזהר שתהא יד האשה פתוחה עד שירד שבעל כל הגט לידה שאם תקפוץ ידה בעוד שהבעל אוחז ראש הגט בידו דמי קצת לעלי גיטך וכו': ד"ה אם יכול:
רפא אנן קיימא לן דלא אמרינן גוד אסיק אלא במחיצות ניכרות: ד"ה והא: דף עט ע"ב
רפב תבואה מונחת בבית שמקנה ושקונה אין עומד אצלה לא קני: ד"ה פנימית:
רפג אויר כלי קנה לו: ד"ה דהא:
רפד זינתה לא הפסידה בלאותים הקיימין. ד"ה ולא בלאות:
רפה שינה שם העיר שדרין בה פסול אבל לא עיר שנולדו בה: ד"ה ושם עירו: דף פ
רפו אין השטר פסול כשמשנה דבר שאין צריך לכתוב: בא"ד:
רפז ר"י הכשיר בשינוי שם הלידה וכשאין ברור מקום הלידה אין לכתוב וכן עמידתו אין צריך לכתוב: בא"ד:
רפח רגילין לכתוב כתובה בעיר אחרת שאין מקום החופה והסופר לא יהיה שם כי אין קפידא כי אם בעדים (וצ"ע בפנים) ד"ה כי יתביתו:
רפט גט מאוחר אינו כשר אלא אם כן יהיו באותה העיר הסופר והעדים או שמא עדיף טפי גט מאוחר שכותבין מקום שעומד בשעת כתיבה: בא"ד:
רצ כתב לשם מלכות אחרת כשר וכל שכן טוב שכותבין למנין בריאת עולם: ד"ה זו דברי: ע"ב
רצא לא קיימא לן כל המשנה ממטבע כו': בא"ד:
רצב אכילת קבע אסור אפילו לא ראתה התבואה פני הבית: ד"ה ור"י: דף פא
רצג אחר שנחתם הגט התחתים עד שלישי כשר דהא דאין עדי הגט חותמין אלא זה בפני זה היינו כשאמר להן לשנים או לשלשה לחתום אבל משהגט נגמר לגמרי והחתים עד אחרינא לא וה"ר אלחנן פסלו: ד"ה לא והשלם: דף פב

המגרש

רצד (ש) שלא תינשא לפלוני מותרת בחייו לינשא ולא חיישי' שישאנה דנישואין אי אפשר בעל כרחה: ד"ה שרי אליעזר: ע"ב
רצה היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מגורשת לעולם: ד"ה מסתברא: דף פד
רצו אמרה מאיס עלי לא כייפינן ליה לגרשה (זהו לר"ת ולרש"י ולר"י כייפינן). ד"ה הכא בדידה:
רצז בתנאי בעינן שהמעשה אפשר לעשות ע"י שליח אבל בתנאי אין לחוש. ד"ה על מנת:
רצח קרע כסותי ע"מ שאין לך עלי דין נזק לא מהני אם לא יאמר בלשון מחילה: ד"ה ותיפוק ליה: ע"ב
רצט התלמיד אין לו להיות בעל ישיבה (ו) בעוד רבו קיים: ד"ה ר"י אומר:
ש מתקים כשרים בגט רק שיקיימם קודם שריר וקיים ומכל מקום נכון להחמיר: ד"ה אם כתבו:
שא כל התנאים מותר לכתוב בגט אם נתקיימו התנאים לדעת ר"י ולרש"י אסור: ד"ה כל:
שב רגילין לכתוב ספר תירוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין: ד"ה ר' יהודה: דף פה ע"ב
שג לא לכתוב אגרת (ז) בלא וי"ו אלא ואגרת ד"ה ולא:
שד די תיהוויין די תינסבייין ס' יודין. ד"ה תיהוויין:
שה די תיהוויין ב' תיבות דיתבא תיבה אחת ולא לכתוב די יתבא: בא"ד
שו נהגו להאריך וי"ו דתירוכין ולהרחיק רגל ה' דלמהך ואין גט פסול אם לא עשה כן: ד"ה ולירכי
שז גט שלא ניכר היטב בין יו"ד לוי"ו יש (ה) לקרותו תינוק דלא חכים ולא טיפש: בא"ד:
שח יש להכשיר שטרות וגיטין שאין בהן ריוח למעלה ולמטה ד"ה הכא נמי. דף פח
דבר המתחייב לעשות הוי כזביני ומהני כפייה אבל שלא כדין או ע"י עובד כוכבים הוי כמתנה דתלו ויהיב לא מהני (אינו בתוספות שלנו):
שט יכולין לכוף המומרים לעבודת כוכבים ע"י עובדי כוכבים ליתן גט כיון דבד"ד ישראל פוסין ומגוין: בד"ה ובעובד כוכבים: ע"ב
שי אשה אינה מעידה ולא דנה: ד"ה ולא לפני:
שיא גזילות וחבלות היו דנין ע"י דאקבעי זימניה בארץ ישראל: ד"ה אי הכי:
שיב אנו מקבלין גרים אע"פ דמומחין בעינן שליחותייהו עבדינן: ד"ה במלתא:
שיג קלא דבתר נישואין או אירוסין לא חיישינן. ד"ה והאמר:
שיד אמרה לא נבעלתי או אינה יודעת ממי אינה נאמנת אלא באומרת לכשר נבעלתי: ד"ה בעולה: דף פט
שטו (ט) מעשה שיצא קול על אשה שנתקדשה והיה אותו האיש שיצא עליו הקול בחופתה כשנישאת לשני והתירה ר"ת לשני ואין צריך גט מראשון: ד"ה והלכתא: ע"ב
שטז אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה (י) לומר גירשתני או פשטה ידיה וקבלה קדושין: בא"ד:
שיז יצא קול על אשה שנתקדשה מאחד ואח"כ קבלה קדושי תורה מאחר מגרש ראשון ונושא שני ואם גרשה שני אסורה היא לראשון: ד"ה אמר:
שיח הוציא קול פסול על הגט והצריכה גט אחר מפני הלעז לא הצריכה ר"ת להמתין ג' חדשים מגט שני ואין נראה לר"י: ד"ה והלכתא: דף צ
שיט טווה בשוק ויוצאה וראשה פרוע חובה לגרשה מספק דמיבעיא לן התם בסוטה (דף כה.) אם מותר לקיימה: ד"ה עם בני אדם: ע"ב
שכ רוחצת עם בני אדם (כ) אין אדם סובל זה מאשתו וגם קלה שבקלות אינה עושה כן: בא"ד:

נוסחאות

(ב) דמתסר לכ"ע: (ג) שכר מחברו ושוזק בפשיעה ונתבטל ממלאכתו וסופו לחזור ולהתרפא חייב לשלם: (ד) ובניו: (ס) תי' ודלא כרש"י ליתא בכ"י: (ו) תי' ודלא כר"ת ליתא בכ"י: (ז) ויש היתר לנדרים בזה"ז: (ח) מוכר: (ט) אבל בעלמא הוי כקנין הגוף: (י) ופלוני: (כ) במקרקעי: (ל) תי' בב"ח ליתא בכ"י: (מ) חייב עליו כשומר שכר: (נ) חייב לשלם אף כ"ג שאין ידוע: (ס) שהוא מכחישו או אומר אינו יודע: (ע) ואי מסימן עליה כבי תרי אסור כל דבר שהוא בספק לא באיסור ולא בהיתר עד אחד נאמן עליו להתירו אבל אם הוחזק באיסור או בהיתר אין עד אחד נאמן להוציאו מחזקתו: (פ) אסור לקרות: (צ) פי' שביעית אלא כשאומנתו

כ"י

בכך לפי שמלאכתו בהיתר ודאיכא למיתלי תלינן בהיתר: (ק) אינה יכולה לשמור גיטה דהיינו שוטה: (ר) לא שאלו באו"ת כ"ש ע"י דבר אחר יכולין לישאל: (ש) וסירוגין לא בעי: (ת) פירות דימות החמה בימות הגשמים: (א) אשה יכולה להרשות ולמנות שליח לקבלה במקום אחד ע"י כתיבה וחתימת עדים: (ב) יחזור לו בישוב בע"כ: (ג) לרש"י הוי גט ולר"י לא הוי גט: (ד) ואם וכו' התנאי ליתא בכ"י: (ה) ע"מ שלא תנשא: (ו) במקום בעוד רבו: (ז) לא לכתוב אגרת ולא איגרת בלא וא"ו: (ח) להקרותו: (ט) בעינן שאמתלא סותרת סקול: (י) דוקא שאומרת גרשתני: (כ) בחבורה אחת:

סליק פסקי תוספות ממסכת גיטין

המביא גט פרק ראשון גיטין

א [דף ב ע"א] **המביא** גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם*. ר"ג אומר אף המביא מרקם ומן החגר ר"א אומר אף מכפר לודים ללוד (א) וחכ"א א"צ שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא גט ממדינת הים והמוליך והמביא גט ממדינה למדינה במדה"י צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם רשב"ג אומר אף מהגמוניא להגמוניא:

הגה"ה

*פרש"י (בע"ב) ושיילינן ליה אי נכתב לשמה והאמר אין וקשיא דא"כ לימא איכא בינייהו הא דלרבה שיילינן אי נכתב לשמה ולרבא לא שיילינן ואור"י שאין צריך לשואלו אם נכתב לשמה רק שיאמר בפ"נ ובפני נחתם בזה יש די · מא"ז:

ב *נהגו לשרטט י"ב שיטין בגט ואומר ר"ת ז"ל משום דגט בגימטריא י"ב ומשום שנקרא ספר נהגו לשרטט השורות ומשום רב האי גאון ורב סעדיה אמרו משום דכתיב ספר כריתות ובעינן שורות כשיעור גליון שמפסיק בין ספר לספר ד' ספרים הראשונים שמניח ד' שיטים בין זה לזה כדאיתא בפ"ק דבתרא (דף יג:) דהיינו י"ב שיטין והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא קא חשיב דהיט אלא חוזר ושונה מה שלמעלה ואם חיסר הסופר או הותיר בשיטין לא פסלינן ליה:

גמ' מ"ט רבה אמר [דף ב ע"ב] לפי שאין בקיאין לשמה ורבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו מאי בינייהו איכא בינייהו דאתיוהו בי תרי פירש רש"י למ"ד לפי שאין עדים מצויין לקיימו אלו יקיימוהו וקשה אטו בכפה תלו להו שיהו מזומנים לקיימו כל עת שיבא הבעל ויערער [א] ועוד למה ליה דאתיוהו בי תרי כך שוין אם יש שנים מן השוק שמכירין חתימת העדים ועוד ליסנא דאתיוהו משמע שהם רק שלוחים אף על פי שאין מכירין ועוד דלקמן (דף ה.) מפרש טעמא הא דשנים אין צריכין לומר בפני נכתב ובפ"נ משום דמה אם יאמרו בפנינו נירשה מי לא מהימני ומפרש ריב"א דאתיוהו בי תרי ואמרי שהבעל שלחם דתו לא מהימן בעל למימר לא שלחתים [ב] הלכך לרבה לא צריך דכיון דודאי שלחם לא חיישינן שמא זייפו הבעל והחתימו בעדים פסולין דאינו חשוד לקלקלה במתכוין · כדאיתא בירושלמי (פ"א ה"א) [ג] ותש לומר שמא החתימו בעדים פסולים א"ר אבין אינו חשוד לקלקלה בידי שמים אבל בב"ד הוא חשוד לקלקלה פירוש להוליא עליה לעז בפני ב"ד ולומר מזוייף הוא [ד] ומתוך שהוא יודע שאם בא בערעור ערעורו בטל אף הוא מחתימהו בעדים כשרים [ה] אבל בחד אי לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם מלי למימר בעל לא שלחתיו ומזוייף הוא אבל כי אמר בפני נכתב ובפני נחתם א לא מלי למימר בעל לא שלחתיו אע"פ שאין עדים שעשאו שליח · דכי היכי דהימנוהו רבנן לומר בפני נכתב ובפני נחתם [ו] הימנוהו נמי לומר שהבעל עשאו שליח [ז] כיון שהגט יוצא מתחת ידו ולא מלי בעל מכחיש ליה · וכן נראה לי מסברא [ח] דאי לא מהימן לומר שהוא שליח הבעל נמלא צריך השליח לקיים כתב שליחותו ואם כן למה הוצרכו משום עיגונא להאמין לשליח על קיום הגט [ט] כי היכי שיקיים השליח כתב שליחות יקיים חתימת הגט [י] אלא ודאי משום שאין עדים מצויין לקיימו האמינו חכמים על הכל [כ] וסוגיא כרבא והיכא דאתיוהו בי תרי או באותה מדינה במדינת הים [ל] או היכא דאיכא עדים דמקיימי ליה לא צריך למימר בפני נכתב ובפני נחתם. ודווקא כי אמר בפני נכתב ובפני נחתם הוא דהימנוהו רבנן אבל אי אמר ידעתי כלומר ב מכירני חתימת העדים לא הימנוהו דדווקא כשהוא אומר בפני נכתב ובפני נחתם מידק דייק ולא מרע נפשיה לומר שנעשה בפניו והוא לא ראהו מעולם אבל בידעתי מלי לאישתמוטי למימר כסבור הייתי שאני מכירו ולא מרע נפשיה כולי האי ודלא כפירוש רש"י שפירש ההיא דקאמר רבא (דף ג.) אטו הכא כי אמרי ידעינן מי לא מהימני ופירש"י הואיל ולדידיה טעמא משום קיומא הוא אם אמר יודע אני בחתימת ידי העדים מי לא מהימן דמה לי בפני ומה לי יודע אני *וקשה לפירושו דא"כ הוה ליה למימר לעיל [מ] ידעתי איכא בינייהו ועוד דלא מישתמיט בשום דוכתא למיתני ידעתי אלא בכל מקום הוא שונה בפני נחתם [נ] ופירש רבינו משולם ז"ל אטו כי אמרו ידענו שנים מעלמא שקיימו גט זה מי לא מהימני והואיל ג ומהימנו ביה ההוא קיום דמהני בשטרות כי [לא] אמר עד אחד נמי בפני נכתב אתי לאחלופי בשאר שטרות: [דף ה ע"ב] בר הדיא בעא לאיתויי גיטא אתא לקמיה דר' אחאי דהוה ממונה אגיטי א"ל [ס] צריך אתה לעמוד על כל אות ואות אתא לקמיה דר' אמי ור' אסי אמרו ליה לא צריכת וכי תימא אעביד לחומרא כמלא אתה מוליא לעז על גיטין הראשונים*:

הגה"ה

*פסק בספר התרומה דאין לזיין בגט אותיות של שעטנ"ז ג"ץ כמו שעושין בספרי תורות · כי אם באת לשנות המנהג פן יוליא לעז על גיטין הראשונים · ועוד אם ירגילו לעשות תגין יש הרבה מן הסופרים שאינם בקיאים לעשותן ויעשו גדולים כמין מקלות ויקלקלו האותיות ברוב המקומות לכך טוב לחדול מלזיין ולעשות כמנהג · ואף על פי שצריך שתהא כל אות ואות מוקפת גויל היינו טעמא דלא מיקרי אות כשנוגע לחבירו כשאין ניכר להיכא כלה האות ושתי האותיות נראות אחת אבל בלא תגין נקראת אות והתגין לדרשה הן באין · אמנם ריצב"א היה מדקדק כיון שלא יתחייב עליהן כשבת אם יכתוב בלא זיין כמשפטו כדאיתא פ' הבונה (דף קה.) אם כן לא מיקרי אות בלא תגין והיה מצריך לעשות תגין כמו בס"ת ובספר התרומה דחה ראייתו ומיקרי שפיר אות בלא תגין · ועיין במרדכי וכן עמא דבר:

ג **רבה** בב"ח אייתי גיטא דפלגא איכתוב קמיה ופלגא לא איכתוב קמיה אתא לקמיה דרבי אלעזר א"ל אפילו לא כתב בו [ע] אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך *פי' שלא ידע אלא בשיטה ראשונה דמסתמא סיימה לשמה ורב אשי אמר [דף ו ע"א] אפי' שמע קן קולמוסא וקן מגילתא פרש"י תיקן הקולמוס והקלף שתקנו לשמה כשחותכים אותו ומחליקים אותו ולא שיהא צריך תיקון הקלף והקולמוס לשמה דדוקא כתיבה וחתימה הוא דבעינן לשמה ולא מכשיריה אלא שמע כשתקנו הקולמוס והקלף שאמרו כדי לכתוב בו גט לשמה ומסתמא כן עשו והוא שראה הקלף אחר שתקנוהו ואחר שנכתב מכירו בטביעות עין הלכך [פ] ד·אין להכשיר סומא על ידי קן קולמוסא וקן מגילתא אבל התוספות כתבו שאין להכשיר סומא ע"י קן קולמוסא משום דנראה שקרן אם יאמר בפני נחתם ואם יאמר שמעתי קן קולמוסא אינו מועיל דבעינן שיאמר בלשון שתקנו חכמים כדפרישית לעיל (סי' ב)[א] דידענו אינו מועיל לרבא ומדבריהם למדנו שאינו צריך שיראה הקלף ויכירהו כי מסתמא כיון שאמרו לכתוב ה בשעה שתקנו הקלף לשמה כן עשו מה לי בקלף זה מה לי בקלף אחר ומיהו אם שמע שאמרו לכתוב גט לשמה ולא שמע קן קולמוסא או קן מגילתא לא מהני דשמא לא כתבו מיד אלא לאחר זמן וכתבוהו לשם אחר ששמו כשמו עוד פירש"י קן קולמוסא קן מגילתא [צ] ששמע העברת הקולמוס על הקלף שמשמיע קן קן בשעת כתיבה*

הגה"ה

*ור"ת פי' שמע שאמר הבעל כתוב גט לאשתי פלונית שאני מגרשה ורואה שלקח הסופר הקולמוס והמגילתא לכתוב בה הגט לשמה דיו ורב האי פירש שמע איתוך הקולמוס והמגילה שחתך הסופר לכתוב בה הגט עכ"ד ויכול להיות שכל הלשונות אמת ואיזו מהם שיהיה דיו וקי"ל כרב אשי וכן פסק רב אלפס ז"ל · מא"ז:

[ק] והילכתא כרב אשי דתניא כוותיה המביא גט ממדינת הים אפי' הוא בבית וסופר בעלייה הוא בעלייה וסופר בבית· הוא בבית וסופר בעלייה הא לא חזי ליה אלא דשמע קן קולמוסא ואפילו נכנס ויולא כל היום כולו כשר פי' נכנס ויולא הסופר ולא חיישינן דכי נפיק לשוקא אשכחיה איניש אחרינא דשמיה כשמיה ואמר ליה למיכתב גיטא ו לשמה:

ד [דף ה ע"ב] **בפני** כמה נותנו לה השליח רבי יוחנן אמר בפני שנים ור' חנינא אמר בפני שלשה [ר] ודכ"ע בעינן ז עדים מצויין לקיימו ובהא קא מיפלגי רבי יוחנן סבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין *ורבי חנינא סבר אע"ג דדרבנן עד נעשה דיין הכא חיישינן [ש] דילמא מייתי איתתא או קרוב גיטא וסמכינן עלייהו ח והלכתא כוותיה דרבי יוחנן דתניא במתניתא כוותיה:

הגה"ה

*גרסינן (ב) בירושלמי בפ"ק דסנהדרין רב הונא ידע לסהדותא דבר נש אזיל למידן קומי וכפר ביה אמר ליה רב שמואל בר יצחק כגון דאת ידע ורב הונא גברא רבה הוא את כפר ביה יכול למיזל מיסהד קומי ב"ד אוחרן א"ל רב הונא ועבדין כן וא"ל אין עמד רב הונא גרמיה מבי דינא ואזיל ואסהיד סהדותא בב"ד אוחרן עכ"ל ממרדכי:

ה **המביא** גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם יוליא והולד ממזר דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין הולד ממזר כילד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם הלי כילד יעשה (ג) קאי אמילתא דחכמים ואף על גב דלית להו כל המשנה ממטבע חכמים הולד ממזר · *מיהו אם שינה מודו רבנן דתלא אם לא יחזור ויתקן מה ששינה

הגה"ה

*אבל ר"ת פוסק כר' מאיר דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר · מא"ז:

חדושי מהרש"ל

(א) וחכמים אומרים כו'. מסקנא דשמעתא איכא דרבא דהלכתא כוותיה דאף הת"ק סבר דס"ה מוליך ולא משום דגזרינן מוליך אטו מביא אלא דטעמא דשייך במביא שייך נמי במוליך וחכמים באו לפרש דברי ת"ק:

(ב) גרסינן בירושלמי פ"ק דסנהדרין רב הונא ידע לסהדותא לחד בר נש כו' כצ"ל: (ג) קאי אמילתא דחכמים ואע"ג דלית להו כל המשנה כו' פי' כילד יעשה שתינשא לכתחלה או אם נשאת שלא תצא אבל נולד לא צריך תקנה דבלא תקנה לא הוי ממזר דלית להו לרבנן כל המשנה כו' ולר"מ כילד יעשה קודם נישואין אבל לאחר נישואין מיסתבר לומר לרבי מאיר שאין לו תקנה דכיון דהולד ממזר אם כן כל הדרכים האלו בם תצא מזה וכל הנהו דתנן לקמן בזורק:

הגהות הב"ח

א לא מלי למימר בעל לא שלחתיו אע"פ שאין עדים. נ"ב משמע דאפי' בעשאו שליח בינו לבינו בלא עדים כלל נאמן וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מה"ג אבל מסוף לשונו שאמר לקיים כתב שליחות משמע דאינו מדבר אלא בעדי קיום ר"ל דאע"פ שאין עדים במקום נתינה שעשאו שליח נאמן לומר שעשאו שליח בעדים אבל באומר שעשאו שליח בינו לבינו לאו כלום הוא והכי מוכח להדיא ממה שהביא הרב לקמן בר"פ השולח ירושלמי עשה שליח להוליך לה גט צריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח [עולה] משום השנים וכן נראה להדיא מדברי הטור בסימן קמא וסי' קמב וכך פירש הר"י קארו ז"ל ודלא כהרב רבינו ירוחם שכתב לדעת התוס' דהשליח נאמן לומר הבעל עשאו שליח ואין צריך עדים ואפילו כופר הבעל שלא עשאו שליח והירושלמי לא קאמר אלא דלכתחלה צריך לעשותו בפני שנים גם לא כי"מ דהשתא דירושלמי דוקא בא"י מיירי אבל בח"ל כי היכי דנאמן בקיום הגט נאמן לומר שליח הוי אלא אין חילוק וכן הביא הטור בסימן קמב על שם הרא"ש ועיין בתשובות הרב ז"ל: ב מכיר אני חתימת העדים וכו' שאני מכיר ולא מרע: ג והואיל דמהני ביה ההוא קיום דמהני בשטרות כי אמר: ד אין להכשיר סומא. נ"ב עיין בר"נ פ"ב וע"ל פ"ג בהגה"ס המתחיל משמע טעמא: ה כיון שאמרו לכתוב לשמה בשעה שתקנו הקלף כן עשו: ו גיטא לשמו: ז ודכ"ע בעינן תלתא לקיימו ובהא: ח וסמכינן עלייהו ור' יוחנן סבר לא חיישינן להכי דמידע ידעי ולא סמכי עלייהו והלכתא כוותיה דר' יוחנן:

נמוקי הגרי"ב [א] דידעתי אינו מועיל כצ"ל:

קרבן נתנאל

פרק א המביא [א] ועוד נ"ל דאתיוהו בי תרי. ובפ"ב דף מ"ז כתב רש"י ישוב לזה וז"ל ואי קשיא כיון דסוף סוף שנים הן מה לי שנים שלוחים מה לי אחד מהם הרי עדים מצויין לקיימו לא פלוג רבנן בין בא עם חבורות אנשים לבא יחידי דאין מבחין ובודק באלה דלא מוכחא מלתא ואם באת להכשיר את זה יכשירו את זה אבל כששנים הביאוהו מלתא דמוכחא ולא שכיחא היא ולא אתמור בה רבנן עכ"ל. ובלא"ה יש להרך דאיירי לאחר שלמדו ונזירה שמא יחזור לקלקולו ואשמועינן רבותא נרבה דס"א דבי תרי דאייתו גיטא מלתא דלא שכיחא ולא גזרו בהו רבנן קמשמע לן דמ"מ גזר רבה: [ב] הלכך לרבה לא צריך דכיון דודאי שלחם לא חיישינן כו'. ולקמן דאמר משום דמה אם יאמרו בפנינו גרשה · ה"ק מהאי טעמא נאמנים שנים דבעל שלחם ותו לא חיישינן שמא זייפו הבעל והחתימו בעדים פסולים: [ג] ותש לומר שמא החתימו בעדים פסולים. ר"ל מאי מהני אמירת השליח בפ"נ ובפ"נ ודאי אינו מזויף הוא ונכתב לשמה מ"מ ניחוש שמא החתים בעדים פסולים קרובים או שאר פסולי עדות: [ד] ומתוך שהוא יודע כו' עד מחתימהו בעדים כשרים · סיום דברי הירושלמי ובא לתרץ דלא ניחוש שמא יבא הבעל ויערער בב"ד ויאמר התמתי בעדים פסולים: [ה] אבל בחד אי לא אמר בפ"נ ובפ"נ מלי למימר בעל לא שלחתיו. וא"ת אמאי הימנוהו חכמים לשליח כתרי לענין בפ"נ ובפ"נ ה"ל לתקן דלהימן השליח לומר שהוא שליח הבעל וכיון שהוא שלוחו לא חיישינן שמא זייפו הבעל והחתימו בעדים פסולים. וראיתי שהאריך בזה בספר חדושי הלכות שנדפס מחדש בשם הגאון מהרש"א שיף והמחוור שבכולן דכי היכי דאין נאמן בידעתי וצריך שיאמר בפ"נ דוקא וכמ"ש רבינו בסמוך דמידק דייק ולא מרע נפשיה ה"נ בהבעל שלחני לבד לא מרע נפשיה אף דהוי העזה נגד הבעל אם הוא שקר ולא דמי לידעתי מ"מ אין להכחישו בעדים בכך ולא מרע נפשיה משא"כ בפ"נ ובפ"נ דיש להכחישו. א"כ די"ל דלכך לא הימנוהו משום דאתי לאיחלופי בשאר שליחות דעלמא אך השתא בפ"נ ובפ"נ הוא היכר: [ו] הימנוהו נמי לומר שהבעל עשאו שליח. ולא חיישינן שמא נתנו לו הבעל לפקדון דכיון שהגט בידו השליח נאמן דהא הימנו כדאמר לקמן בפרק האומר דף סד: [ז] כיון שהגט יולא מתחת ידו. הגט כשר שכבר נתקיים מפי השליח שאמר בפ"נ ובפ"נ שהאמינוהו כבי תרי ומטעם זה אם נתקיים הגט א"ל עוד קיום על כתב שליחות דכיון דהגט מקויים הגט בידו מה בעי אבל בלא הך סברא באמת אינו נאמן לומר שהוא שליח הבעל: [ח] דאי לא מהימן לומר שהוא שליח הבעל. אלא אמרינן כל כמה דלא מקויים כתב השליחות שמא לפקדון נתנו הבעל: [ט] כי היכי שיקיים השליח כתב שליחות יקיים חתימת הגט. פי' ה"ל לתקן שאותן עדים עצמן שחתומים על כתב שליחות יחתמו על הגט ואז כי היכי שיקויים כתב שליחות יקויים חתימת הגט. ואין להקשות דה"ל לסתור דה"א לומר דצריך קיום על כתב שליחות דא"כ בפ"נ למה לי דהא כיון שהבעל שלחו אין מתכוין להכשילו במזיד כמו באתיוהו בי תרי ואומרים שהבעל שלחם. ומצאתי שכוון לזה ע"פ מ"ש בריב"ש סי' ש"א והובא בש"ע סי' קמ"ב דחיישינן שמא אבד הגט הראשון וזה גט אחר הוא ומזוייף הוא א"כ מה מהני אף אם נתקיים כתב השליחות משא"כ שנים שהביאו גט מה אינו יאמרו בפנינו גרשה הימנוהו לומר שאינו מזויף הוא מש"ה צריך רבינו לסתור דכי היכי שיקיימו כתב השליחות יקיימו חתימת הגט · וכיון שנתקיים הגט ליכא למיחש שמא גט אחר הוא כיון דלאו מזויף הוא גיטך וידי שב בפי · וכ"ש דמ"מ ניחוש אף בנתקיים הגט שמא גט אחר הוא שנתן לפקדון ולא הורשה ע"ז כי אם על אחר וזה נאבד ממנו דהך חששא לא חיישינן כי אם בלא נתקיים הגט אמרינן שמא גם שהורשה עליו נאבד ממנו וזה השליח זייפו לזה הגט אבל כשנתקיים הגט וגם יש לו כתב שליחות מקויים מהיכי תיתי לומר שזה הגט נתן בידו לפקדון מפני הסברא נותנת דלגירושין יהבה ניהליה כאשר יעיד עליו כתב שליחות · דאלת"ה אין לדבר סוף אף כי תקנו חכמים לומר בפ"נ ובפ"נ ונתקיים כתב השליחות עדיין יש לחוש שמא הכשה אותו על גט אחר וזה שבידו שמעיד עליו השליח בפ"נ ובפ"נ פקדון בידו. ועיין בתשובת ר"י לבית לוי כלל א' סי' ח': [י] אלא ודאי משום שאין עדים מצויים לקיימו האמינו חכמים על הכל. ונאמן לומר שליח הגט בע"פ אפילו אין בידו כתב שליחות וכ"כ רבינו בתשובה כלל מ"ה סי' י' ע"ש: [כ] וסוגיא כרבא. וכ"כ הרב אלפס והיינו מטעם דבגמרא מותבינן תיובתא ואמרי' לרבא ניחא לרבה קשיא ואע"ג דשניגהו אשינויי' דחיקא לא סמכינן. כמב"ן. והראב"ד פוסק כרבה דחיים נמי לשאין בקיאין לשמה וקלת ראיותיו אכתוב בסמוך: [ל] או היכא דאיכא עדים דמקיימי ליה. ר"ע שמקיים הגט תכף בשעת הבאה דאי לא מ"מ צריך לומר בפ"נ דאף שאלו מצויין לקיימו מ"מ קשה קושיית התוספות אטו בכיפה תלו להו: [מ] ידעתי א"ב. ובתוס' ד"ה אטו דוחין הך קושיא באמרם דלא בעי למינקט אלא דלמר צריך ולמר לא צריך ובכה"ג אעפ"כ נ"ל על החתימה ידעתי ובפ"נ על הכתיבה ועיקר קושייתם מהא דרבא ברים פ"ב אפי' הוא ואחר מעידין כו' ע"ש וצ"ע למה הניח רבינו העיקר ותפס מה שיש לדחות: [נ] ופי' רבינו משולם אטו כי אמרי ידענו שנים מעלמא שקיימו גט זה מי לא מהימני. אבל רבה דס"ל דטעמא משום לשמה ידענו לא מהני והכי משמע ליה לרבה דידענו לא מהני מהא דרים פ"ב אחד אומר בפ"נ ושנים אומרים בפ"נ וכמ"ש מהרש"א בתוספות ד"ה הכא בפני ואי להקשות אכתי ה"ל למימר ידענו איכא בינייהו די"ל דהוה בכלל דאתיוהו בי תרי וכ"כ התוספות: [ס] צריך אתה לעמוד על כל אות ואות. מכאן סמך הראב"ד לפסוק כרבה. ומיהו לרבא נמי מיתרצא שפיר דכיון דצ"ל בפ"נ ובפ"נ כי היכי דלא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא ס"ל לרב (אבי) [אחאי] דלא מלי למימר הכי אא"כ עומד על כל אות ואות. ר"ן: [ע] אלא שיטה אחת לשמה. מכאן סמך גם כן הראב"ד לפסוק כרבה. ומיהו לרבא נמי מיתרצא שפיר דה"ק אפילו לא כתבו בפניו אלא אותה שיטה שצריכה לשמה מן התורה דהיינו שמו ושמה והרי את מותרת לכל אדם שוב אינו צריך לעמוד על שאר הגט דכיון דאותה שיטה עיקר הגט משום אותה שיטה לבד יוכל לומר בפ"נ ובפ"נ. ר"ן: [פ] אין להכשיר סומא. דלקמן במתני' דף כג פוסל סומא בהבאת הגט. ומעתה אפילו למעט כאשון אם הסומא תופס הקלף מתחלה עד סופו מ"מ נ"ל שפסול דלא פלוג רבנן: [צ] ששמע העברת הקולמוס. וסומא מכל מקום פסול דחיישינן שמא החליפוהו: [ק] והלכתא כרב אשי. ויכול לומר בפ"נ ובפ"נ אפילו לרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו: [ר] ודכ"ע בעינן עדים מצויין לקיימו. דהא רבה אית ליה דרבא ובקיום שטרות צריך ג': [ש] דלמא מייתי איתתא או קרוב גיטא. ובש"ס גם ברי"ף לא מלינו הך נירסא והוסיף רבינו מדעתו דה"ה קרוב אלא דנקט אשה משום דמיתני בהדיא כדתנן שאשה עלמה מביאה גיטה. ומה שהביא רבינו לזה דקשיא ליה הא אשה דמייתי גיטא לא שכיח וליכא למגזר משום לתא דידה למודא א"ו דאיכא למיחש נמי דלמא מייתי קרוב. וא"ת הא בעלמא כל הפסולין לדון מחמת קורבה פסולין להעיד על חתימת ידם של עדים ואין מקיימין על פיהם ולמה

אם נתקיים בחותמיו תו לא צריך מידי[ת]ואם אבד הגט כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז (ה"ז) הרי זו ספק מגורשת (א) ואם בא הבעל וערער הרי זה ספק ממזר : ו *ודקדק ר"י מדקאמר ישלנו הימנה ויחזור ויתננו לה אלמא דצריך לומר בפ"נ ובפ"נ בשעת נתינה וה"ה לאחר נתינה בתוך כדי דבור מהני מדקאמר לעיל (דף ה:) כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש אלמא אם לא נתחרש היה אומרו אחר נתינה וסגי בהכי אבל לאחר תוך כדי דבור איכא לאיסתפוקי אי מהני כל זמן שעסוקין באותו ענין וקודם הנתינה נמי יש להסתפק אי מהני ומההיא דאמר ספ"ב (דף כד.) הוי שליח להולכה עד דמטיא להתם וכי מטית להתם אימא קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם ומשוי (ליה) שליח ומההיא דתנן בפרק כל הגט (דף כט:) המביא גט ממדינת הים וחלה עושה שליח בב"ד וכו' אין ראיה דמהני קודם נתינה דמ"מ בשעה שהגט יוצא מתחת ידי השליח הוא אומר הלכך טוב ליזהר שיאמרו בשעה שרוצה ליתן הגט לאשה וה"ר יעקב מקינון פירש דלהכי בעי' שיטלנו משום דבעינן שיאמר בפני שנים שהיו בשעת מסירת הגט ומיירי הכא כשמתו או כשהלכו למדינת הים ולא נהירא דליכא דברייתא בסתמא קתני דמשמע שאין תקנה אחרת : [דף ו ע"א] רבה בר אבוה מגריך מערסא לערסא רב ששת מגריך משכונה לשכונה א]רבה מגריך באותה שכונה ומסיק משו' דניידי בני מחוזא ואינן מצויין לקיימו.*וכתב ר"ת דהשתא נמי[א]בכל המקומות ניידי וצ"ל בפ"נ ובפני נחתם : ז [דף ח ע"ב] ת"ר [ב] עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך עצמו קנה נכסים לא קנה עצמו קנה מידי דהוה אגט אשה דתנן האשה עצמה מביאה גיטה וכו' נכסים לא קנה דצריך לקיומיה כשאר שטרות דעלמא : איבעיא להו כל נכסי קנויין לך מהו שכלל העבד והנכסים ביחד אביי אמר מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו דלא פלגינן דיבורא [ג] רבא אמר אחד זה ואחד זה עצמו קנה נכסים לא קנה דפלגינן דיבורא *אמר ליה רב אדא בר מתנה לרבא כמאן כרבי שמעון דאמר פלגינן דיבורא דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין פירשב"ם פ' מי שמת (דף קמט:) דמיירי כגון שלא פירש איזה קרקע שייר [ד] דתלינן שמא אעבד גופיה קאמר דחשיב ליה קרקע משום דאיתקש עבדים לקרקעות ואע"ג דאמר התם עשו מטלטלין שיור אלא העבד עבד נמי חשיב כמטלטלין דהא מיטלטל הוא וקשה לפירושו מהא דתניא בתוספתא דב"ב(פ"ט)רש"א כל נכסי לפלוני עבדי חוץ מא' מרבוא שבהן לא אמר כלום חוץ מעיר פלונית ושדה פלונית אע"פ שאין לו אלא אותה העיר ואותה השדה זכה בנכסים וקנה עצמו ב"ח פי' זכה בנכסים אם יש שם נכסים אחרים וקנה עצמו ב"ח בכל ענין א"נ זכה בנכסים כלומר זכה מכח כל נכסי וקנה עצמו בן חורין א ש"מ דלת"ק אע"פ שפירש אותה העיר ואותה שדה לא יצא בן חורין [ו] הלכך נראה כפרש"י דטעמא כיון דנחת לשיורא שייר גם העבד רבי שמעון אומר [דף ט ע"א] לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן ופירש"י מדקאמר רבי שמעון לעולם הוא בן חורין שמעינן לא שנא היכא דקנה שאר נכסים עמו כגון שפירש השיור חוץ מקרקע פלונית דהשתא קנה עצמו ושאר נכסים חוץ מן השיור ולא שנא היכא דלא קנה שאר נכסים כגון דכתב ליה חוץ מבית כור קרקע דהשתא לית ליה שום קרקע דכל חד וחד איכא למימר היינו ההוא דשייר ואפילו הכי הוי בן חורין אלמא פלגינן דיבורא [ז] וצריך לומר דאין לו שום מטלטלין וכן פירש רב אלפס ז"ל וקשה לפירושו דאע"פ שלא הזכיר שם הקרקע ששייר מ"מ קנה כל מקרקעי דאית ליה אלא שיד האדון על העליונה שיקח לו לעצמו מעידית שבנכסיו בית כור [ח] כדתנן בפרק בית כור (דף קז:) חצי שדה אני מוכר לך נותן לו חצי שדהו ומפרש התם דלוקח נוטל כחוש דיד בעל השטר על התחתונה · הלכך נראה לפרש הא דשמעינן לר"ש דפלגינן דיבורא היינו מהא דקאמר בתוספתא דאפילו אין לו אלא אותה העיר ואותה שדה דזכה העבד בנכסים וקנה עצמו בן חורין וכיון דאין לו אלא מה ששייר ואין מתקיים דבור כל נכסי אלא בעבד לבדו אם כן צריך לומר דאית ליה פלגינן דיבורא ומהא נמי דייקינן דלר' מאיר לא פלגינן דיבורא דמטעם דנחית לשיורא לא שייך למימר לא יצא בן חורין אלא היכא דיש לו נכסים אחרים דאמרינן מדשייר אותה העיר ואותה השדה שייר נמי העבד וכל נכסים דקאמר קאי אשאר נכסים אבל אם אין לו אלא אותה העיר ואותה השדה על כרחך כל נכסי לא מצי קאי אלא אעבד ואמאי קאמר ר' מאיר לא יצא לחירות אלא ודאי משום דקסבר לא פלגינן דיבורא והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שקילס ר' יוסי את ר"ש דתניא כשנאמרו הדברים לפני ר' יוסי קרא עליו המקרא הזה שפתים ישק משיב דברים נכוחים הלכה כדברי רבי מאיר (א"ל) ומי אמר רב נחמן הכי והאמר רב נחמן שכ"מ שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואין חוזר בעבד חוזר בנכסים שהרי מתנת שכ"מ הוא ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין אמר(א) ב רב אשי התם היינו טעמא משום דלאו כרות גיטא הוא מתנינן לה דכיון דכתב ליה כל נכסיו וכלל גוף העבד בכלל הנכסים ובאותו הלשון יש לו להשתחרר כיון דאין כל נכסים יכול להתקיים על הנכסים ונשאר זכות לאדון באותו לשון שהוא משתחרר בו לאו כרות גיטא הוא אבל עבד שהביא גיטו וכתוב בו כל נכסי קנויין לך כרות גיטא הוא אלא שלענין הנכסים מחוסר קיום [ט] וכן. אם כתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך חוץ מדבר פלוני ואין לו אלא אותו דבר דהשתא לא קנה נכסים כיון דלא כלל גופו בכלל הנכסים אע"ג שנשאר לאדון זכות בזה הגט דנכסים לא קנה מ"מ עצמו קנה. וכרות גיטא הוי כיון שהזכיר את העבד לבדו ולא כללו עם הנכסים ומשום הכי לית הלכתא כר"ש דקאמר לעולם הוא בן חורין אבל דבורא פלגינן ג דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכ"מ שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין לעבד ופלגינן דיבורא וסלקא שמעתתא בהכי וכן הלכתא : ח מתני' המביא גט בא"י אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו המביא גט ממדינת הים ואין יכול לומר בפ"נ ובפני נחתם אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו : גמ' ערער בכמה אילימא ערער חד והאמר רבי יוחנן דברי הכל אין ערער פחות משנים אלא ערער תרי יתקיים בחותמיו תרי ותרי נינהו וסמוך אהני שפוסלין חתימה ואוקי איתתא בחזקת אשת איש אלא ערער דבעל וה"ה ערער דלקוחות אם באת לטרוף כתובה מהם כדאיתא בירושלמי מי עורר רב חסדא אמר הבעל עורר אמר רבי אסי אף הלקוחות עוררים שלא תטרוף מהן [י] ומיהו בשביל ערעור דלקוחות לא אסרינן להנשא [כ] אבל בערעור דבעל אסורה להנשא עד שיתקיים בחותמיו אבל בלא

הגה"ה

*מעשה בשכ"מ שחילק נכסיו לכמה בני אדם בפני עדים וחתמו העדים ושוב נמצא שאחד מן העדים היה אחד ממקבלי המתנה וחלק מתנתו כתוב בשטר ופסל רבינו יואל הלוי את השטר אפילו לשאר מקבלי המתנה וראיה מדאמר בירושלמי כתב נכסיו לשני בני אדם והיו העדים קרובים לזה וכשרים לזה וכו' והלכתא כר' יוחנן דחשיב ליה כמו מזוייף מתוכו והא דאמר רבא הכא אחד זה ואחד זה עצמו קנה ונכסים לא קנה דפלגינן דיבורא י"ל שאני התם דחיישינן דלמא אתי לאיחלופי בשטרות דעלמא שיאמרו קרוב כשר להעיד אבל בגט שיחרור [ה] ליכא למיחש לאיחלופי הואיל וצריך לומר בפ"נ ובפ"נ וגרסי' בפ' יש נוחלין (דף קלד:) בתרי גופי פלגי' דיבורא בחד גופא לא פלגינן דיבורא והכא הוי תרי גופי ואפ"ה לא פלגינן דיבורא לר' יוחנן אלא היינו טעמא דלא אתי לאיחלופי עד כאן דברי רבינו יואל ואני קצרתי · ולי אני הדיוט נראה דשנים שהן שותפים והעדים קרובים לזה וכשרים לזה מעידין לרחוק דהא תרי גופי נינהו ובעדות בעל פה לא שייך למימר דלמא אתי לאיחלופי והמיימון כתב בהלכות עדות פי"ד(ה"ז) דדוקא הכותב נכסיו לשני בני אדם ביחד אבל אם כתב לראובן תאר פלוני ולשמעון שדה פלונית הרי אלו שתי עדות והרחוק מתנתו קיימת אע"פ שהן בשטר אחד · מרדכי :

חדושי מהרש"ל

(א) אמר רב אשי התם כו' ובריי"ף גרס א"ל התם וכן בס"א בהרא"ש אבל התוס' כותבין דרב אשי הוא דתירץ רב נחמן הכי :

הגהות הב"ח

א ש"מ דלת"ק אע"פ כו' כפירש"י. נ"ב ואע"פ שיש שם נכסים אחרים: ב בן חורין אלא אמר רב אשי וכו' דמתנינן לה וכו' כיון דאין דבור כל נכסים : ג דהא אמר רב יוסף :

הגהות מהר"ב רנשבורג א] ודקדק ר"י וכו' רבה מגריך באותה שכונה ומסיק משום דניידי בני מחוזא ואינן מצויין לקיימו עכ"ל . נ"ב וגרסינן עוד בגמ' דף ו ע"א רב כהנא אייתי גיטא וכו' אתא לקמיה דרב כו' א"ל לא צריכת ואי עבדית אהנית ודקדקו מזה התוס' ושאר פוסקים דבארץ ישראל ובח"ל היכא שאין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ מ"מ אם אמר מהני דאי אתי בעל אח"כ ומערער לא מבגיחין ביה ותימא על הרא"ש שלא זכר זה והרי"ף ורמב"ם וטוש"ע הביאוהו ויש לומר כיון דכתב הרא"ש בשם ר"ת דהשתא בכל המקומות ניידי וצריך לאמרו א"כ ודאי לא שייך ערעור דבעל ולא נ"מ מידי לדידן ממימרא זאת ועדיין צ"ע ודו"ק :

קרבן נתנאל

הוכשרו כאן להעיד ולא הוכשרו להיות מדייני קיום . וי"ל דלענין הבאת הגט וקיום הגט הקלו בקרובים וע"פ בעל דבר עצמו משום עיגונא שלא ימלא את מי ישלח ויקיים הגט חוץ מאלו אבל לגבי דייני קיום למה נקל בדבר ומה צורך יש בזה הלא ימלאו דיים להושיב ב"ד ולקיים בפניהם . וכ"ה בחדושי רשב"א א"כ י"ל דס"ל לרבינו כדעת המכשירים עידי קיום הקרובים למלוה ולוה בעלמא . ומ"מ דייני קיום הקרובים למלוה ולוה הקיום פסול . ועיין סימן מו סעיף יט בש"ך ס"ק כ ע"ש : [ת] ואם אבד הגט. כתב הרמב"ם בפ"ז בדין י"ז אם נתן לה הגט ולא אמר בפ"נ ובפ"נ . אם לא הזכיר כלום מזה אם אבד הגט . אלא בדין ז' אם לא היה השליח עומד אלא הכתיבה ותחימה דצריך לקיים הגט בחותמיו ואם אבד הגט הרי זו ספק מגורשת . ורבינו הקים מהתם להכא . והילך לשון הרמב"ם ואם אין השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה לא יתן לה אא"כ נתקיים בחותמיו . ויש להשליח להיות בכלל השלשה שיקיימו אותו בחותמיו . ואם לא נתקיים ונתן לה הרי זה פסול עד שיתקיים . ואם בא הבעל ומערער ולא נתקיים אינה מגורשת . אבד הגט הרי זו ספק מגורשת ע"כ וסבירא ליה לרבינו דהך אם אבד הגט קאי אחלוקה ראשונה והכי קאמר אם הגט לפניו ובא הבעל וערער אינה מגורשת ואם אבד הגט ובא הבעל וערער אינה מגורשת והוא הולד ספק ממזר . אבל בלא ערער הבעל לא זו שספק ממזר לא הוי אלא אפי' אם נשאת לא תצא . דהא אם לא נתקיים הגט ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם כתב הרמב"ם הרי זה הגט פסול . וכבר כתב הרמב"ם בפרק שני כל מקום שנאמר שגט הוא פסול אינו אלא מדברי סופרים . וביארו שם המפרשים דאם נשאת לא תצא . אלא שרבינו והטור סוברים דאם לא אמר בפני נכתב ולא נתקיים הגט אם נשאת תצא דסבירא להו דחכמים לא פליגי עליה דרבי מאיר אלא דבהך מלתא דהולד לא הוי ממזר אבל בהך מודים רבנן לרבי מאיר דאם נשאת תצא והרמב"ם סבירא ליה דרבנן נקטי אין הולד ממזר איידי דר"מ . גם בלא ערעור דבעל לא חיישינן לזיופא שהבעל אינו חשוד לקלקלה בידי שמים וכמ"ש רבינו לקמן סי' א' ע"ש . ומזה החלוקה אם לא נאבד הגט ולא נתקיים והבעל מערער דאינה מגורשת והולד ממזר לא הזכיר רבינו . מטעם דזה נלמד ממילא דאם אין הגט לפנינו הוי ספק ממזר דאמרינן אפשר אם היה לפנינו היה יכול לקיימו. מכא"כ אם הגט לפניו ולא נתקיים והבעל מערער הולד ממזר ודאי . וצריכין לומר לרמב"ם ורבינו הא דפליגי ר"מ ורבנן היינו בלא ערער הבעל אבל כשהבעל מערער מודים רבנן לר"מ דהולד ממזר . וזה הפי' המחוור וכ"כ ק"ת מזה בס' תפארת שמואל ועיי' בב"י וב"ח ושאר אחרונים שדבריהם דחוקים מאד : [א] בכל המקומות ניידי . רצונו בין בא"י בין בח"ל . ומ"ש הרמב"ם פ"ז דין ה' שליח שהביא גט ממקום למקום בח"ל . ר"ל ממדינה למדינה כמ"ש ההגהות מיימוני ולא כמ"ש הרב המגיד שס"ל להרמב"ם דניידי ממקום למקום אבל באותו מקום לא כ"ע כבני מחוזא ע"ש . דא"כ ה"ל להרמב"ם להצריך ממקום למקום אפילו בא"י : [ב] עבד שהביא גיטו . לשון המוכר להשתחרר בו עתה בפניט כגון שמסר לו רבו והתנה עמו שלא ישתחרר בו עד שיגיע לב"ד פלוני : [ג] רבא אמר אחד זה ואחד זה עצמו קנה נכסים לא קנה דפלגינן דיבורא . וא"ת ואמאי לא תני בברייתא רבותא יותר עבד שהביא גיטו וכתב בו כל נכסי קנויים לך עצמו קנה נכסים לא קנה ודאי לפי מה שפסק הרי"ף והרמב"ם אפילו אם כתוב עצמך ונכסי קנוים לך חוץ מדבר פלוני לא יצא בן חורין דנשאר לאדון זכות בזה הגט לק"ת דמש"ה תני בברייתא בכתוב עצמך ונכסי קנוים לך לדיוקא הא אם שייר קרקע כל שהוא אפי' בכה"ג שהזכיר העבד לבדו ולא כללו עם הנכסים מ"מ לא יצא לחירות דלא הוי כרות גיטא . אבל לשיטת רש"י ורבינו אפילו אם שייר כל שהוא אם כתב עצמך ונכסי קנויים לך העבד יוצא לחירות קשה. ויש לומר אליבייהו דלא נחת התנא הכא רק לחלק דלענין שחרור נאמן לומר בפ"נ ולא על הנכסים ולא בא לאשמועינן בהך דינא אי פלגינן אי לא פלגינן דזה כבר תני ליה במקום אחר . ודוחק : [ד] דתלינן שמא אעבד גופיה קאמר . ויש לדקדק לפי' רשב"ם א"כ מאי האי דקתני ר"ש אומר לעולם הוא בן חורין מאי אתא לרבות דליכא למימר כפירש"י דאשמועינן אפילו אי פירש השיור דבהא אפילו ר"ת מודה לפירשב"ם . וי"ל דלא דייק תיבת לעולם וגם שם בבבא בתרא לא פי' הרשב"ם כלום על הא דר"ש דאמר לעולם . אבל הא קשיא לפירושו מאי פריך מדר"מ אימא ר"ת נמי ס"ל פלגינן דיבורא והא דשייר כל שהוא דלא יצא בן חורין דעבד נמי קרקע הוא ושייר לעבד . וי"ל דרשב"ם פי' כן למסקנא דשמעתין אבן מטעם דלאו כרות גיטא מתנינן ליה ע"ז פירש הוא דזה לאו כרות גיטא הוא דאיכא למימר דשייר לעבד דחשיב ליה קרקע : [ה] (עם היות שאין דרכי למשקל ולמימר בהגהות הג"ה זו אבאר בה קצת מה שנוגע לדין גם בהלכה תוספות ברים מכילתין) : ליכא למיחש לאחלופי הואיל וצ"ל בפ"נ ובפ"נ · א"כ לעיל דף ג' דמשני רבה מי דמי התם ידעינן הכא בפני הכא אשה ובעל דבר מהימן . א"כ לסברת ר"י הלוי שיאמרו קרוב כשר להעיד א"כ אין לך קרוב ופסול יותר מבעל דבר ואשה . וא"כ אי באת להכשיר אתי לאיחלופי א"כ תליא תניא בדלא תניא דודאי אי לא אמר בפ"נ ובפ"נ יש לפסול בעל דבר ואשה · וצ"ל דס"ק מי דמי התם ידעינן הכא בפני וא"כ עד א' כשר . ומעתה אשה וב"ד נמי מהימן ולא אתא לאחלופי דהא יש היכר דבעלמא עד אחד פסול וגבי גיטין עד אחד כשר . ועם דברי אלה מיושב היטב מה שמתרץ אמו הכא כי אמרי ידענו לא מהימן . וכתבו התוס' וקושיא דאשה וב"ד לא הם לתרץ משום דלא שכיחי . ודברי התוס' דחוקים אבל לפי מה שכתבתי בכור מללו דלפי מה שכתבתי כל עלמו של רבה הוא דלא אתי לאחלופי דהתם ידענו והכא בפני וכיון שכן יש עוד היכר הכא אשה וב"ד מהימן . לזה אמר רבה אמו הכא כו' וא"כ אתי לאחלופי ולא צריך לשנויי אקושיא אשה וב"ד כיון דכשל עוזר ונפל עזור דאם לא אמר בפ"נ ובפ"נ אשה וב"ד באמת אינן נאמנים משום אחלופי כל זה לשיטת ר' יואל הלוי . אבל התוספות דלא ניחא להו לפרש שמעתין כך ע"כ ס"ל דלא חיים לאיחלופי אלא דווקא בעד אחד ולא גבי קרוב ואשה . א"כ ג"כ בנידון הזה באחד שחלק נכסיו והיה קרוב : [ו] הלכך נראה כפירש"י דטעמא כיון דנחית לשיורא שייר גם העבד . וא"ת א"כ מאי פריך מדר"מ אימא ר"ת נמי סבירא ליה פלגינן דיבורא והא דלא הוי בן חורין כיון דנחית לשיורא אמרינן דשייר גם העבד וי"ל דהכי קא דייק כמו שכתב הר"ן וז"ל דטעמא דת"ק דאמר שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין משום דלא פלגינן דיבורא הייט טעמא משום דמעיקרא כלל כל נכסיו והעבד בכלל ועכשיו שאמר חוץ מקרקע פלוני פגם דיבורו וכללו ראשון כיון דלא פלגינן דיבורא חשבינן לכללא קמא כאילו שייר בכל מה שנכלל בו והרי העבד היה בכלל . אבל רבינו לא ניחא ליה בהך טעמא . לכן פירש בסמוך דשמעינן לר"ת דלא פלגינן דיבורא היינו באם אין לו אלא אותה העיר ואותו שדה ע"כ כל נכסי לא מצי קאי אלא אעבד ואמאי קאמר ר"מ דלא יצא לחירות א"ו משום דקסבר לא פלגינן דיבורא ובתחלה כי אמר כל נכסי ע"כ היה כוונתו על העבד וגם על אותה העיר או שדה דאעבד לחוד לא שייך לשון כל נכסי ואי אמר חוץ נפגם תיבת כל נכסי ולא פלגינן דיבורא מש"ה לא יצא לחירות וצריך נמי להך טעמא דפירש"י כיון דנחית לשיורא שייר נמי העבד בגוונא שיש לו נכסים אחרים ופירש השיור שייך דלא שייך טעמא דלא פלגינן דיבורא דהא יכול לקיים הדיבור כל נכסי אשאר נכסים ואעבד כיון דפירש השיור איכא למימר דהא דקאמר בתחלה כל נכסי לא היתה כוונתו אלא אעבד והנכסים חוץ מאותו קרקע ושפיר נוכל לקיים דיבורו הראשון וכמו שפירש"י ד"ה התם דאמר רב נחמן כו' ע"ש . וע"פ הנחה זו מבואר היטב מה שנראה לכאורה בסמוך שהשיג רבינו על פירש"י וכאן מסכים עמו : [ז] וצ"ל דאין לו שום מטלטלין . דאי אית ליה שום מטלטלין לא נשמע דפלגינן דיבורא דהא נוכל לקיים דיבור כל נכסי אמטלטלין ואעבד : [ח] בדתנן בפרק בית כור . והר"י בן מג"ש דחה ראיה זו דהתם שאני דשייר לו אותה שדה . ועיין בזה בהר"ן : [ט] וכן אם כתוב בו עצמך ונכסי קניין לך וכו' וכרות גיטא הוי כיון שהזכיר את העבד לבדו . אבל הרי"ף פירש כיון דשייר קרקע כל שהוא וכתב הכי בגיטא הוי ליה לרביה זכות בגוויה דגיטא וכגון זה אינו כריתות דבעינן דלהוי גיטא דחירותא כולו לעבדיה וליכא ע"כ ולפי' זה אפילו כתב בו עצמך ונכסי קנויין לך כיון דאית ליה לאדון זכותא בגוויה לאו כרות גיטא הוא ולא יצא לחירות . ע"כ הר"ן : [י] ומיהו בשביל ערעור דלקוחות לא אסרינן להנשא . כוונתו מש"ה לא מוקי מתני' בערעור דלקוחות משום דמתני' לסתירה להנשא הוא מש"ה ניחא ליה לאוקמא בערעור דבעל · ועוד לפי מ"ש רבינו בסמוך לבולא מיתותים ומלקוחות חייבין לזופא וא"כ אי איתא דערעור דמתני' בערעור דלקוחות מאי איריא שהלקוחות מערערים אפילו בלא ערעורם נמי לא סגן : [כ] אבל בערעור דבעל אסורה לינשא . ונראה לי דה"ה אם נשאת

תפארת שמואל

(א) ואם בא הבעל וערער הוי ספק ממזר . הא' אם בא אינו מלשון הרמב"ם אלא הרא"ש פי' אותו מאי דקאמר ספק מגורשת אינו ר"ל בלא ערעור דהא כל ספק מגורשת דקאמר הרמב"ם בכולן הוי ספק ממזר והכא בודאי לית להו לרבנן דהוי ממזר אלא שאם בא וערער קאמר הרמב"ם דהוי ספק מגורשת כלומר והוי הולד ספק ממזר אבל לא בענין אחר וכ"כ הרמב"ם להדיא דאם אבד הגט דקאמר קאי אהיכא שערער הבעל ונראה בעיני היכא שנאבד הגט בלא ערעור לא זו שספק ממזר לא הוי אלא אפי' לא תנא שהרי כתב הרמב"ם גבי כיצד יעשה וכו' שאם לא חזר ונטלו ממנה ותקנו ה"ז גט פסול וכ"מ שכתב בחבורו גט פסול היינו שלא תינשא בו אבל אם נשאת לא תצא והנה מה שכתבו בתוס' ורא"ש שצריך לחזור וליטול וכו' כדי שלא תצא היינו מאחר שנוכל לתקן וה"ה אם נאבד נוכל לתקן ולכתוב לה גט אחר שכן פסק הרמב"ם גבי גט פסול אבל היכא שלא תקנו אסורה ליבב תחתיו בין היכא שאפשר לתקן בין היכא שלא אפשר לתקן לעולם אסורה לו עד שיחזור ויתקן היכא דאפשר והיכא דלא אפשר צריך לגרשה אף שלא משמע כן מדברי הרמב"ם :

פד

ערעור *בעל מותרת להנשא ולא חיישינן לזיופא לפי שהבעל [ל] אינו חשוד לקלקלה בידי שמים כדפרישית לעיל והיא נמי לא תזייף לקלקל עצמה אבל להוציא ממון מן היתומים ולקוחות חיישינן לזיופא [מ] כדפרישית בגט פשוט על ההיא דשכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אבל לענין פרעון כתובה נחתינן לה לנכסי' דכיון דשריא להנשא גביא נמי כתובתה מבני חורי [נ] דמספר כתובתה גלמוד לכשהנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי: ט ואינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ [ס] מאי ואינו יכול לומר אילימא חרש וחרש בר איתויי גיטא הוא והתנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו אמר רב יוסף הב"ע כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפ"נ ובפ"נ (א) עד שנתחרש הלכך כיון דבעי למימר בפ"נ ובפ"נ ולא מצי אמר לא תנשא עד שיתקיים בחותמיו:

[דף י ע"א] **מתני'** (א) כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים והאידנא כל עד כותי פסול בין בגיטי נשים בין בשחרורי עבדים בין בשאר שטרות דגרסינן בפ"ק דשחיטת חולין (דף ו:) לא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים בין לשחיטה בין ליין נסך והפי' ליתן רשות ולבטל רשות א כעובדי כוכבים כדתניא מפני שאמרו ישראל נותן רשות ומבטל רשות ועובד כוכבים עד שישכור [ע] וכ"ש לענין עדות דדינו כעובד כוכבי' [דף י ע"ב] והלכתא אין עדי הגט חותמין אלא זה בפני זה מ"ט אמר רב אשי [פ] גזירה משום כולכם: י **כל** השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ר"ש אומר אף אלו כשרים לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט: **גמ'** קא פסיק ותני ל"ש מכר ול"ש מתנה בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטר ראיה בעלמא הוא ב אי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו *וכתבו ליה שטרא אלא מתנה במאי קני לה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא ואי בעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים· הני תרי לישני ל"פ אהדדי דליכא מאן דפליג אהא דאמר בכולי התלמוד דינא דמלכותא דינא ומיתרצא מתניתין (איירי) בתרי לישני אם הנהיג המלך שלא יעשו שטר אלא בפני הערכאות שלא יחתמו העדים על שטר עד שיבואו בעלי הדבר לפני הערכאות ויראו וידעו הערכאות אמתת הדבר [צ] ואז יתנו הרשות לעדים לחתום והיינו שטרות ג העולין בערכאות דאחר שנכתב השטר מביאין העדים אותו לפני הערכאות ונגמר כל הדבר בפניהם וסמכינן עלייהו דאי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשיהו לגוות לחתום [ק] ואפילו אי נפיק קלא עלייהו דשקלי שוחדא לאגלויי דינא [ר] לעדות שקר לא מרעו נפשייהו אז איירי מתניתין בכל שטרות אפילו בשטרי מתנה ואם לא הנהיג המלך כך אז מתרצא מתניתין חוץ מכגיטי נשים: [דף יא ע"א] רבינא סבר לאכשורי בכנופייא דארמאי אמר ליה רפרם ערכאות תנן [ש] כתב רב אלפס ודוקא ערכאות דלא מקבלי שוחדא ולא ידענא פירושא דמילתא אי נתא לפרש טעמא דערכאות משום דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא אבל כנופייא דארמאי חיישינן דלמא מקבלי שוחדא ומסהדי שקרא או בעי למימר דוקא ערכאות דידיע לן דהני לא מקבלי שוחדא [ת] והרמב"ם ז"ל כתב והוא שיהיו עשויין בערכאות שלהן אבל במקום קיבוץ פליליהם בלא קיום השופט שלהן לא יועילו לו כלום וכן צריכין שיעידו עדי ישראל על אלו העובדי כוכבים שהן עדי השטר ועל זה השוטר או השופט שקיים עדותן [א] שאינם ידועי' בקבלת שוחד ולא מסתבר לי דא"כ נפל פיתא בבירא (שבת דף סו:) דמי יעיד עליהם בזה דסתם עובדי כוכבים מקבלי שוחדא [ב] כדאמר בפ' כל כתבי (דף קטז:) [ג] אלא מסתברא דסתם ערכאות לא

הגה"ה

*וא"ת א"כ משה ואהרן אמאי לא מהימנו הא ודאי לא מרעי נפשייהו וי"ל דעובדי כוכבים אינם פסולים מן התורה אלא מטעם שהם גזלנים והני דידעי' בהו דלא מרעי נפשייהו מהימני· מספר החכמה מורי רבינו יקר היה אומר דעובדי כוכבים המוחזקים שאינם שקרנים כשרים לעדות כדאמר הכא אבל משה ואהרן פסולין מן התורה מטעם קורבה ולא נהירא לי להכשיר עובד כוכבים לעדות כיון שאינו בכלל אחיך ולא עדיף מעבד והכא נראה שתקנת חכמים הוא שתיקנו בשטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים שיהו כשרים לפי שהעובדי כוכבים מקפידין על השטרות שבערכאותיהם אם נפסלין · מרדכי:

מקבלי שוחדא: אמר רבא האי שטרא פרסאה דמסרין ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי פרש"י וחתמו עליו פרסיים הדיוטות וקשיא לי דהא רבנן דרבי עקיבא פסלי בשטר שנעשה בהדיוט ואפילו בעדי מסירה [ד] כדפרי' ר"י לעיל משום דחיישינן דלמא אתי להכשיר בלא עדי מסירה כמו בערכאות ומיהו רש"י פי' לטעמי' שפירש לעיל לא הוזכרו לפסול אלא בזמן שנעשו בהדיוט משום דלא קפדי אאורועי נפשייהו [ה] משמע דלא פסול אלא דומיא דערכאות בלא עדי מסירה [ו] אבל בעדי מסירה כשר לגבות מבני חרי ושטרות העולים בערכאות אף בלא עדי מסירה ישראל גבו ממשעבדי והכי איתא לקמן בפ"ב (דף יט:) רב פפא כי הוה אתי לקמיה שטרי פרסאה דעביד בערכאות של עובדי כוכבים מקרי ליה לשני פרסיים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי ופרש"י לקמן משום דאית ליה קלא כשחותמין עליו ערכאות דשטרא פרסאה דלעיל דגבי מבני חרי מיירי דחתומין עליו הדיוטות דלית ליה קלא ולפר"י שפוסל שטרי הדיוטות אף בעדי מסירה על כרחיך הכא מיירי דחתימו עליו ערכאות [ז] וקמשמע לן דאע"ג דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל לא מגבינן ביה ממשעבדי ולקמן בפ"ב גרסינן ומגבי ביה מבני חרי וכן נמצא בהרבה ספרים וכן מיסתבר דמשמע במתניתין דאין חילוק בין ערכאות להדיוטות אלא דערכאות לא מרעו נפשייהו והדיוטות מרעו נפשייהו ולא לענין קלא דדוקא עדי ישראל הוא דמפקי לקלא ועוד דלא מיסתבר כלל שיכשיר רבי עקיבא בשטרי הדיוטות בלא עדי מסירה ואם כן ע"כ רבנן פסלי אף בעדי מסירה ומיהו סוגיא דשמעתין משמע כפרש"י דלפר"י הוה ליה למימר האי שטרא פרסאה אף על גב דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל לא מגבינן ביה ממשעבדי ועוד אי בשטרי ערכאות איירי לא הוה ליה לרבא למימר מימרא באפיה נפשיה [ח] אלא הוה ליה לפרושי מתניתין דשטרי ערכאות דאמר במתניתין דכשרים דווקא למיגבי מבני חרי אבל למיגבי ממשעבדי לא גבי אפילו מסריה ניהליה באפי סהדי ישראל וכן מצאתי בירושלמי (פ"א הלכה ה) מר בר יעקב בר אחא [ט] קול יצא לארטכיים אלמא משמע דגובה ממשעבדי וכן עיקר [י] לכן נ"ל לפרש דהאי שטרא פרסאה מיירי שאין החותמין עליו עדים דאי חתימי עליו עדים פרסיים היכי גבי בעדי מסירה ישראל אפילו מבני חרי והא מודה ר' אלעזר במזויף מתוכו דלמא אתי למימסר קמייהו [כ] ודוחק לומר דרבא סבירא ליה כר' שמעון ובשמות מובהקין ושטרא פרסאה דקאמר דהיינו שנכתב בלשון פרסי כההוא דלקמן בפ"ב (דף יט:) אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי [ל] ופריך עלה כדפריך הכא והא לא ידעי למיקרי וכו' כדהכא (אלא מאי קמ"ל דבכל לשון כשר תנינא וכו') [מ] והכא שלא פי' מי חתום עליו מיירי שאינו חתום כלל אלא שנמסר בפני ישראל וכן מצאתי אח"כ בפר"ח יש מי שאומר שזה השטר לא היו בו עדים כלל. והא לא ידעי למיקרי בדידעי והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדאפילן: יא *והיה אור"ת דקלפים שלנו אע"ג דלא עפצי כשירין לשטרות דעיבוד סיד שלנו כעיבוד עפצים שלהם דהא קלפים שלנו אינו יכול להזדייף דאי לא תימא הכי היאך אנו כותבין ס"ת ומגילה על קלפים שלנו דמגילה פסולה על הדפתרא כדאמרי' [בפ"ב] דמגילה (דף יז.) ודפתרא היינו דמליח וקמיח ולא עפיץ כדאמר [בפ"ב] (שם יט.) וס"ת נמי פסולה על הדפתרא דהא דמגילה פסולה משום דנקרא ספר וכ"ש ס"ת עצמה ועוד תנן בפ"ב דסוטה (דף יז.) גבי פרשת סוטה אין כותבין לא על גבי דפתרא ולא ע"ג נייר מחוק אלא על המגילה שנאמר ספר וכל שכן ס"ת ועוד תניא במסכת סופרים (פ"א ה"ה) אין כותבין ספר תורה ע"ג דפתרא ולא ע"ג נייר מחוק אלא ודאי עיבוד סיד שלנו כעיבוד עפצים שלהם ותדע דאפי' בימיהם היה להם תיקון אחר שהיה טוב כמו עפצים דאמרי' לקמן בפ"ב (דף יט.) כתבו במי טריא ואפצא כשר ומוקי לה בדלא עפיץ ועוד אמרינן התם נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטיך מגורשת חיישינן שמא במי מילין כתבו והיינו בדלא עפיץ דאי עפיץ אין מי מילין ע"ג מי מילין ומיהו אין כל כך ראייה מהנך דאיכא לאוקמינהו [נ] כר' אלעזר [ס] דאמר עדי מסירה כרתי ועוד הביא ר"ת ז"ל ראיה דאשכחן ס"ת כשרה בלא עפיץ

חדושי מהרש"ל

(א) כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים כו'. לפי שאין עדים חותמין אלא זה בפני זה והיכא שאמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולן חותמין דקפיד אכולהו ואי לא חתמי כולהו (שמא תיכשא בנכים וזה) אינו גט דקפיד אכולהו מב"ה התקינו שאין חותמין זה בלא זה אלא עד שיהא כולן יחד בשעת החתימה ומאחר שהכותי התם בריאת וישראל היה במעמדו והתם אחריו אי לאו דכותי חבר לא הוה חתם אבתרי':

הגהות הב"ח

א ולבטל רשות דינן כעובדי כוכבים: ב ואי לאו דיהב זוזי קמייהו: ג יתנו הרשות לעדים לחתום והיינו שטרות. נכתב בגידו עיין פרק השולח דף מ"ד אגל עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין בעליו יכולין להצילו מותר ליטול את דמיו ומעלה בערכאות שלהן ופירש רש"י ומעלהו בערכאות שלהן לחותמו ע"ש·

תפארת שמואל

(א) עד שנתחרש הלכך וכו'. והא דלא תירץ דאיירי באלם או שלא נכתב בפניו פירשו התוס' דליכנא דאינו יכול לא משמע הכי דה"ל למימר ולא אמר ע"כ. וקשה לי דאדרבה ליכנא דאינו יכול משמע טפי באלם אלא נ"ל כמו שכתב הר"ן דאלם יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם מתוך הכתב כו' ע"ש: אמר

קרבן נתנאל

בזה הגט כשאינו מקויים תלא ממנו. וכמו שהסכים רבינו לעיל סי' ה' לח"ם הרמב"ם במביא גט ממדה"י ולא אמר בפ"נ ובפ"נ ואבד הגט הולד ספק ממזר אם בא הבעל וערער. ואם הגט לפניו ובא הבעל וערער משמע דהוה ודאי ממזר וכמ"ש לעיל. ובלמזים כתב ואם נשאת בו לא תצא ע"כ ודברי תימה הם מהא דכתב רבינו לעיל סי' ה' דבערער הבעל הוי הולד ממזר ואין טעם לחלק ביניהם וצ"ע. וע"ק לי הא כתב רבינו להדיא בכתובות פרק נערה שנתפתתה סי' ג' דכיון דקידושין תופסין בה וגם אם נשאת אין כופין אותו להוציא קרינן ביה לכשתנשא לאחר כו' א"כ אי כדברי הרמזים אמאי כתב רבינו דנחתינן לנכסיה כשאין הבעל מערער. הנ"ל דכותא יותר אפילו כשהבעל מערער גובה כתובתה דכיון דאם נשאת לא תצא קרינן לכשתנשא לאחר תטלי מה שכתוב ליכי. ומזה נראה מה שכתוב ברמזים איזה תלמיד טועה כתבו ולא יצא מפי הקדוש ר' יעקב. וכן בטור פסק דבערעור דבעל תלא. ועיי' מה שכתבתי בחידושי להרמב"ם פ"ז דגרושין: [ל] אינו חשוד לקלקלה בידי שמים כדפירשתי לעיל סי' א' בפי' הריב"א ומטעם זה אין אנו חוששין נמי במה לא שלא תצא הבעל לזה הטלית דטלית נמי אינו חשוד לקלקלה: [מ] בדפרי' בגט פשוט. וחפשתי ולא מצאתי שם מאומה. אלא שהתוס' ברים מכילתין ד"ה אם יש עליו עוררים. גם בכתובות דף ל"ב הזכירו ראיה זו. ומשום זה נ"ל דס"ג כדפירש ר"י מהך דגט פשוט על ההיא דש"מ. ויותר נראה שהוא הג"ה ולא מדברי רבינו עד אבל לענין פרעון. וכן הוא ההעתק בב"י סי' קמ"א: [נ] דמספר כתובתה גלמוד לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי. והוי כאילו קבל עליו מתחלה אם יתירו לה הב"ד להנשא לאחר תטלי מנכסי מה שכתוב ליכי וכאילו מתחלה ביטל זכותו שלא יהיה נאמן לטעון מזויף לגבות מנכסיו ככסי בני חורין ומש"ה מגבינן אפילו שלא בפניו. משא"כ לענין טריפת לקוחות אפילו הוא בפנינו והודה שאינו מזויף אינו נאמן לטרוף מלקוחות כל זמן שאינו מקויים טענינן מזויף. אף שהלוה מודה אין בהודאתו כלום דחיישינן שמא עשו קנוניא. וכ"כ הש"ך בחידושו סי' ק"ו בח"מ ע"ש. ועיין בספר נתיבות המשפט דף ל"ג שהרבה להשיב ופשוט בהבנת רבינו כמו שכתבתי: [ס] מאי ואינו יכול לומר. ולא בעי למימר כגון אלם או שלא ראה כתיבת הגט דא"כ הכ"ל ולא אמר. תוספות. בח"מ סי' מ"ו סעיף ז' ע"ש בש"ך שכתב עיין בריב"ש סי' שפב כו' עד דבדרבנן אין לחלק בין אלם או לא. ובש"ע א"ה סי' קמ"ב בהג"ה סעיף ז' וז"ל בית שמואל שם עיין בתשובת ריב"ם דמכשיר לקיים ע"פ כתב כו' עד ובזה לדקו יתדיו מה שפסק בהגה"ה שם סעיף ז' וסעיף ל"ז דלא כש"ך עכ"ל. והוא לכאורה תמיה גדולה על הש"ך דלא ראה דברי הרב בש"ע א"ה וגם דברי ריב"ש סי' ר"מ: [ע] וכ"ש לענין עדות דדינו כעובד כוכבים. שהוא מדאורייתא: [פ] גזירה משום כולכם. ועי' פירש"י ולשיטתו צריך לתרץ הא דאמרינן לקמן דף יח ואילך מכאן ועד עשרה ימים כמ"ש תוספות שם ד"ה ואילך ע"ש. אבל לשיטת הראב"ד לק"מ דפי' גזרה משום כולכם הוו עדים דאז ודאי באו כולהו למחתם ביומו וזה בפני זה ובפ"ט דגירושין בהשגות לא מצינו זה בשמו. והואיל ואתי לידן אימא בה מילתא מ"ש בשמעתין לעולם ר"א וכגון דחתם ישראל לבסוף. וכתב הרשב"א בחידושיו דדוקא בדאחזוק הוא דמכשיר ר"א כיון דכולה אחזיק בהא לא פלגינן אלא משום דאין בקיאין בדקדוקי המצות. בחזקה זו דאין ישראל מקדימו בחתימתו סגיא לם וסמכינן עלה. אבל אי לא אחזוק כלל כולי האי לא סמכינן על חזקה זו שיהא זה מחזיק במצות ומדקדק עלה וזה נראה עיקר דאי אפילו בלא אחזוק אמאי לא אוקמינן כרשב"ג ע"כ לשון הרשב"א. והקשה בזה חד מתלמידי לדבריו מאי פריך אי הכי אפילו שאר שטרות נמי אימא ר"א היא ואחזוק בהא ולא אחזוק בשאר שטרות· וכי לא אחזוק כלל לא סמכינן אחזקה זו שיהא זה מוחזק במצוה ומדקדק עליו וצ"ע רב ליישב דברי הרשב"א: [צ] ואז יתנו הרשות לעדים לחתום. וכן משמע קצת מלשון רש"י ד"ה לא הוו מרעי נפשייהו וכתבי ליה שטרא. וכן פירש"י להדיא בסוף השולח דף מ"ד וכותב ומעלה בערכאות וכותב לו שטר ומעלהו בערכאות שלהן לחותמו ע"כ: [ק] ואפי' אי נפיק קלא עלייהו דמקבלי שוחדא. לאגלויי דינא כדמייתי בסמוך מהאי דכל כתבי: [ר] לעדות שקר לא מרעו נפשייהו. היינו לחתום שקר אבל בעדות בע"פ מרעי נפשייהו כמ"ש רבינו סוף סי' יא: [ש] כתב רב אלפס ודוקא ערכאות דלא מקבלי שוחדא. ומלשון ה"ה ומתשובת הריב"ש סימן קמ"ג משמע שכך היו גורסים בגמרא: [ת] והרמב"ם ז"ל כתב. בפ' כ"ז מהל' מלוה ולוה ה"א. וכן צריכין שיעידו עדי ישראל. כלומר דהרמב"ם מפרש דברי ר"א דבעי למימר דוקא ערכאות דידיע לן דהני לא מקבלי שוחדא: ה"ג שהן עדי השטר ועל זה השופט שלהן. וכ"ה במיימוני וטור. וט"ס הוא שטעו משטר לשוטר. ובאמת השוטרים המה הרודים בעם ומה צריך עדות עליהם: [א] ה"ג שאין ידועים בקבלות השוחד. וכן הוא בספרי רמב"ם עם כ"מ. ובפרישה כתב דמלא כן הגירסא דפוס ישן טוסן ופירושו שיעידו עליהם שלא קבלו שוחד. וע"ז השיגו רבינו דמי יעיד עליהם דסתם פרסיים מקבלי שוחדא. אבל לנוסח שלפנינו מה השיג על הרמב"ם בזה מי יעיד עליהם הא הרמב"ם גופא לא מצריך שיעידו בזה אלא שלא יהיו מפורסמין בקבלת שוחד: [ב] כדאמר בפ' כל כתבי. דף קט"ז. ואין להקשות הלא כבר כתב רבינו דאפי' אי נפיק עלייהו קלא דשקלי שוחדא לאגלויי דינא לעדות שקר לא מרעי נפשייהו וההוא פילוסוף דיין ושופט העיר היה דלא מייתי מהך דכל כתבי אלא על שאין אדם יכולין להעיד על עדותן שלהן אף שהן מפורסמין שאין מקבלין בפרהסיא מכל מקום מקבלין בסתר כמו ההוא פילוסוף. אי נמי דלהרמב"ם העדים חותמין השטר קודם שבאו לפני הערכאות והערכאות מקיימים אותם הוו כמו ב"ד ולא עדים: [ג] אלא מסתברא דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא. ור"ל והכל נעשה בפני הערכאות וכמ"ש לעיל ואפילו אי נפיק עלייהו קלא דמקבלי שוחדא לאגלויי דינא לעדות שקר לא מרעי נפשייהו: [ד] ה"ג כדפירש ר"י לעיל. רלונו בברייתא תניא אמר ר"א ועי' בתוספות ד"ה לא נחלקו: [ה] משמע דלא פסול אלא דומיא דערכאות בלא עדי מסירה. הא בעדי מסירה דלא שייך טעמא דמרעי נפשייהו גובה מבני חרי: [ו] אבל בעדי מסירה כשר לגבות מבני חרי. ואין להקשות א"כ תקשי ולדידיה אמאי פריך לפלוג וליתני בדידיה עדיפא ה"ל להקשות אמאי הדיוטות פסולין וי"ל כמ"ש הרשב"א בשם הרמב"ן דה"א בהדיוט גיטי נשים מש"ה פסול שמא עיניה תלתה בפרסי משא"כ ערכאות דלא חשידי ולא מרעי נפשייהו בכך. ומה שפרש"י בהתרגן נעשה כמו שנעשה בהדיוט בשאר שטרות ולא פי' דקאי אגיטי נשים דא"כ לפי האמת לא אתיא כחכמים דברייתא וכן נ"ל בתוס' לתירוצם: [ז] וקא משמע לן דאע"ג דמסרי' ניהליה. וליכא לאקשויי אימא רבא לריך עדי מסירה משום דבשטר מתנה היכא דליכא הורמנא דמלכא דשטרא חספא בעלמא הוא דגבי בעדי מסירה ובשמות מובהקים. דא"כ ה"ל לפרושי: [ח] אלא הוה ליה לפרושי מתני' דשטרי ערכאות דאמר במתניתין דכשרים דוקא למגבי מבני חרי אבל למגבי ממשעבדי לא גבי אפי' מסרו ניהליה באפי סהדי ישראל. ומהרמב"ה הליץ בעד ר"י דים לפרש המתני' ב כתב ישראל מש"ה יש לו קול לגבות אפי' ממשעבדי. כוונתו דדוקא בכתב פרסאה שהמה אין מקפידין לכתוב בשטר שיוכל להזדייף ומרחיקין יותר מטיעה ולכך כשומדים שם אין מושבים אותו לשטר ואין מוליאין קול משא"כ בכתב ישראל דידעי ונזהרים בכל דיני שטר חשבינן ליה לשטר בעיני כל רואיו ומוליאין קול: [ט] קול יצא לארטכיים. וגי' שלפנינו קול יצא לערכין. וכן הוא בהר"ן: [י] ה"ג לכן נ"ל לפרש דהאי שטרא פרסאה מיירי שאין החותמין עליו עדים. ומעתה איכא לקיים הך גירסא לקמן בפ"ב ומגבי ממשעבדי דערכאות יש לו קול ורבא איירי הכא בהדיוטות בעדי מסירה ישראל ורבנן דר"ע דפסלי בשטר שנעשה בהדיוט ואפי' בעדי מסירה ישראל הך ברייתא איירי כשחתומים בו פרסיים ומטעם מזויף מתוכו וכמ"ש רבינו בסמוך סוף סי' י"א: [כ] ודוחק לומר דרבא ס"ל כר"ש. לטעמיה אזיל שחולק בסי' שאח"ז באריכות על הראב"ד שפסק כר"ש: [ל] ופריך עלה כדפריך הכא. כלומר אם תקשי לך לפרושי דאיירי שאין חתומין עליה עדים א"כ לא שייך הכי פירכות והא לא ידע למקרי בשלמא לפי מה דאיירי דחתומים עליה עדי פרסיים הוה ס"ד דע"מ ישראל לא ידעי למקרי אלא שסמכו על עדי פרסיים דידעי למקרי והא מייתי רבינו ראיה דהא לקמן בפ"ב פריך עליה כדפריך הכא והא לא ידעי למקרי: [מ] והכא שלא פי' מי חתום. כלומר ועוד ראיה דמיירי שאין חתום בו כלל: [נ] כר"א ואמר עדי מסירה כרתי. וה"ת אי איירי בע"ת א"כ אמאי חיישינן שמא במי מילין כתבו הלא הם ראו את הגט וי"ל כמו שכתבו תוס' שם דאיירי דעיילא לבית ידא ואפקי' מהו דתימא חלופי חלפי' בגט אחר: [ס] *אמר ער

דאמרינן בפ' הקומץ רבה (דף לא:) גבי קרע הבא בשני שיטין יתפור דמשני הא דעפיץ הא דלא עפיץ אלמא דכתבינן ספר תורה בדלא עפיצן וה"ר יחיאל ז"ל היה דוחה ראיה זו והיה מפרש הא דעפיץ שהקרע מתחבר יפה או אפי' בג' שיטין יתפור כמו טורת אפולה בפ' תשיעי דאהלות ומיהו דברי ר"ת אמת הם דהא חזינן דקלפים שלנו אינן מזדייפים והא דפריך הכא והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף היינו אליבא דר"א דאמר לקמן בפ' [שני] (ד' כב:) לא הכשיר ר"א בשאר שטרות ע"ג דבר שיכול להזדייף אלא בגיטין דווקא ומדפריך סתמא דגמרא אליביה אלמא הלכתא כוותיה ולקמן (בפ"ב סוף סי' כד) נדקדק בו בע"ה: והא בעינן צריך שיחזור מענייננו של שטר בשיטה אחרונה בדמיהדר בפ' גט פשוט (סי' ב) פירשתי אי לא ניהדר אם יש לפסול כל השטר או דווקא שיטה אחרונה [ע] והוא הדין דכל הני פירכי שייך נמי לאקשויי אמתניתין דכל שטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים דבעי' כתב שאינו יכול להזדייף ושיחזור בשיטה אחרונה מעין השטר והא דלא קבעי' ליה רב אשי אמתני'[פ] משום דלא שייכי כולהו פרכי אמתני'א דשטרי פרסיים ועדי פרסיים חתומים עלייהו וידעי למיקרי' אי הכי אפי' ממשעבדי נמי לית ליה קלא מכאן מוכח דלר"א דאמר עדי מסירה כרתי ואע"ג דליכא עדי חתימה כלל גבי ממשעבדי דדוקא הכא לית ליה קלא לפי שנעשה בפני פרסיים אבל בשטרי ישראל גבי ממשעבדי בלא חתימה אבל מתוך לשון רש"י משמע דבעדי מסירה בלא עדי חתימה לא גבי בשום שטר ממשעבדי דעדי חתימה דווקא הוא דמפקי לקלא: [דף יא ע"ב] בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותיהם כשמות פרסיים מהו מספקא ליה מי אמרינן אע"פ ששמותיהם כשמות עובדי כוכבים תלינן דישראל נינהו דלא שכיח שיחתמו פרסיים בגיטין [צ] וכשר לר"א בעדי מסירה דכיון דאפילו אי הוו עובדי כוכבים לא מיפסל לר"א אלא משום גזירה דלמא אתי מיסמך עלייהו הלכך הכא דלא ידעינן אי פרסיים נינהו או לא מכשרינן בעדי מסירה או דילמא כיון דשמותיהם כשמות עובדי כוכבים חיישינן שמא עובדי כוכבי' נינהו ואפילו בעדי מסירה לא מכשרינן ואפילו לר"ש דאמר אף אלו כשרין הא אוקימנא לעיל בשמות מובהקין והכא איירי בשמות שאינן מובהקין מדקא מיבעיא ליה דאילו בשמות מובהקין [ק] פשיטא דעובדי כוכבים נינהו כדאמרי' בכל דוכתא דלא חיישינן דלמא אתי למיסמך עלייהו משום דידעי כולי עלמא דפרסיים נינהו • א"ל לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנוס משום דהוו שמות מובהקין ולא חיישינן דלמא אתי למיסמך עלייהו כר"ש דמכשר בשמות מובהקין אבל בשמות שאינן מובהקין חיישינן ואע"ג דמספקא לן דלמא ישראל נינהו• הרא"ב"ד ז"ל פסק הלכה כר"ש משום דהך בעיא היא אליבא דר"ש ורבינו חננאל ז"ל כתב יש מי שאומר מדאוקמינן ליה לר"ש כר"א מסתברא דהלכתא כוותיה בגיטין ואי מזדמן לן כר"ש לא פסלינן ליה משמע דסבירא ליה דלכתחילה לא עבדינן כוותיה וכן כתב אחר שפירש הברייתא תניא אמר ר"א בר' יוסי כך אמר ר"ש לחכמים וכו' והני כולהו לאו דסמכא נינהו מיהו פרשינן סוגיין דשמעתין כר"ש ורשב"ס כתב שמועה זו יותר מארבע לשונות ראיתי בה וכולן שבוש דלא אתי ר' יוחנן וריש לקיש לקבוע הלכה כר"ש דמתני' ואין אדם יכול להעמידן• ברם כך ראיתי לפרשה ושיטת רבינו חננאל כמוני בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים מהו מי חיישינן שמא עובדי כוכבים הם [ר] והשליח או הבעל לא דקדקו יפה והיו סבורים שישראל הם או שמא ידעו שעובדי כוכבים הם והחתימום במתכוין וטעו בין גט לשאר שטרות שחותמין עובדי כוכבים שהן כשרים מי אזלינן בתר רוב שמות כאלו שהן עובדי כוכבים ופסלינן להאי גט כרבנן דמתני' דקיימא לן כוותייהו או דלמא זיל בתר גיטין דלא שכיח להחתים עליהן עובדי כוכבים ותלינן להו בישראל וכשר אמר ליה לא בא לידינו אלא גט שהיו חתומים עליו לוקוס ולוס והכשרנוהו דכיון דלא שכיחי ישראל בשמות הללו ודאי לא טעה השליח או הבעל להחתים אנשים כאלה שדומים בשמוהם לעובדי כוכבים עד שחקר ופשפש אחריהם ונודע לו שישראל הם והחתימום אבל שמהתא אחריני שדומים קצת לשמות ישראל שיכולין מכתבי הגט לטעות בהם משום דשכיחי ישראל אחד מאלף דמסקי בשמייהו לא נכשרינהו דחיישינן שמא טעו והחתימום בתורת ישראל וכן נראה דאין לקבוע הלכה כיחידאה בלא ראיה ברורה [ש] הלכך שטרי מקח וממכר והלואות ב בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן פרסיים כשרים ואפילו לגבות ממשעבדי דכיון דנעשו בערכאות אית להו קלא כדאמרי' לקמן בפ' שני (דף יט:) דרב פפא מגבי בהו ממשעבדי ואפילו בלא עדי מסירה דלא מצריך ר' אלעזר עדי מסירה אלא בשטר קנין או בגיטי נשים אבל בשטרות שאינן אלא לראי' בעלמא לא בעי

עדי מסירה ושטר מתנה הנעשה בערכאות כיון דהאידנא ליכא דינא דמלכותא שיהו כל השטרות

הגה"ה

*ובמרדכי כתב לא שנא ג מכר ול"ש מתנה וכן כ"ל בזמן הזה (בהג"ע ובש"א בלע"ז) וגם בעל פה לפני פרסיים בערכאות שבעיר ודינא דמלכותא דינא היינו כגון מכס שיש לו קצבה וגשרים דפרק הגוזל בתרא (דף קיג:) וכרגא דקרקעות בפ' חזקת הבתים (דף נה.) וכל מס קצוב הנותנים למלך דינו כן אבל אם יעליל על שני בני אדם ונפטר האחד בחכמתו אין לשני עליו כלוסי מרדכי:

נעשין בערכאו' חספא בעלמא הוא *ואפי' נמסר בפני ישראל[ת] דחיישי' שמא ימסרם הנותן למקבל בפני ערכאות של פרסיים [א] שיהא סבור שכמו שנאמנים חותמים עובדי כוכבים כך נאמנים למסור בפניהם [ב] והא ליתא דדוקא לחתום שקר לא מרעי נפשייהו אבל בעדות בעל פה מרעי נפשייהו [ג] ואפילו בשמות מובהקין גזרה אטו שמות שאינן מובהקין כרבנן אבל אם הקנה נותן למקבל בקנין סודר וכתב בערכאות שבפניהם הקנה נותן למקבל כשר השטר דלראיה בעלמא הוא דאע"ג דקנין סודר לא מהני בדיני עובדי כוכבים כיון שבעלי הדבר ישראלים הם מהני עדותן דכל מידי דאיתעביד קמייהו לא מרעי נפשייהו לאסהודי שקרא: ושטר פרסאי שחתומים עליו הדיוטות אפילו נמסר בעדי ישראל פסול דמודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול דלמא אתי למיסמך עלייהו ואפילו בשטרי ממון כדאמר בסנהדרין פרק זה בורר (דף כח:) גבי ההוא שטר מהגתא דהוו חתימי עליה תרי גיסי אבל אם אין עובדי כוכבים חתומין עליו ומסריה ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי ומיהמי דשטר גמור הוא ולא מצי למימר פרעתי והוא דידעי עדי מסירה למקרי והכתב אינו יכול להזדייף והוא שהחזיר מענייננו של שטר בשיטה אחרונה.וגיטי נשים העולים בערכאו' של עובדי כוכבי' פסולי' ואפי' כתבו ישראל ונמסר בפני ישראל אלא שחותמים עובדי כוכבים ואפילו בשמות מובהקין: יב מתני' האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי רצה לחזור בשניהם יחזור דברי ר"מ וחכמים אומרים חוזר באשה ואין חוזר בעבד לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי שלא לזון את אשתו אינו רשאי (א) אמר להן הרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו מן התרומה אמרו לו מפני שהוא קניינו: יג גמ' אמר רבי יוחנן התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה [ד] *ואפי' עשאו הב"ח שליח להפוס כדמוכח בכתובות בפרק הכותב (דף פד:) גבי יימר בר חשו דאמר ליה לשלוחיה זיל תפוס לי ואפי' הכי קאמר דלא קנה ולא דמי להאי דאמר בעלמא שלוחו של אדם כמותו דלאו כל כמיניה לשווי' שליח כדי לחוב לאחרים וא"ת משנתנו כל האומר תנו כאומר זכי דמי *ושמעינן מינה דהתופס לב"ח במקום שאינו חב לאחרים קנה' וחכ"א חוזר באשה ואינו חוזר בעבד כתב רב אלפס ז"ל והני מילי לחזרה דלא מצי למיהדר

הגה"ה

*וכמציאה מודה רבי יוחנן דהמגביה מציאה לחבירו דקנה חבירו משום מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה [ה] וכן אם אדם חייב לבני ב"א או לשלשה והאי מהן יתפוס מכל המחויב ויתן לחבירו מה שתופס אם ירצה [וקנה חבירו] משום מיגו דזכי וכו' והוא יחזור על הב"ח עוד ויתבע את שלו וכן אם אמר הלוה זכה בחפץ זה לפלוני או תן מנה זו לפלוני זכה לו ואין אחד מב"ח יכולין לגבות מאותן המטלטלים • מיימוני ומרדכי:

*פי' (א) כיון דמסר ונתן חפץ לאחר בעין יפה יהיב ליה אבל בפ"ק דב"מ שהרוכב אמר תנה לי לא הוי כזכי שהרוכב אינו תלוי אלא בנותן וכן כתב בשם ר"ת. מרדכי:

ביה אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידיה כדתנן (דף יג:) האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי לא יתנו לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה ושמעי' מינה דלחזרה הוא דזכי לו לעבד אבל למיפק לחירות לא נפיק עד דמטי גיטא לידיה ואשכחן זכייה כה"ג דאמר לקמן (דף יד:) הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר ומילתא דתמיהא היא דחזרה וחירות דברים אחדים הם והא בהא תליא דטעם החזרה משום דתנו כזכי דמי וזכין לאדם שלא בפניו וזכייה מטעם שליחות ואנן סהדי דניחא ליה שיהא שלוחו ושלוחו של אדם כמותו והוי כאילו בא לידו דאי לא הוי כאילו בא לידו למה לא יחזור בו כל זמן שלא נגמר הדבר אין זכייה ושליחות לחלאין אלא הוי כאילו בא לידו ונשתחרר בקבלתו כיון דתנו כזכי דמי והכי אמרי' לקמן בפ' האומר (דף סג:) התקבל לי גיטי ואמתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך והן לה [ו] למ"ד תן כזכי כיון שהגיע גט ליד השליח מגורשת ואמרי' בשמעתין ומה עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה אוכלין בתרומה וזה אינו אוכל אלמא דלרבנן מיד כשהגיע הגט ליד השליח נשתחרר ואינו אוכל ואי לא הוי גיטא עד דמטי לידיה ד אמאי אינו אוכל ומה שהביא ראיה מהולך מנה לפלוני לאו ראיה היא דהתם נמי זכה המלוה בגוף המנה כאילו בא לידו דזכייה מטעם שליחות ולדבר שהוא זכותו נעשה שלוחו אבל להתחייב באחריות שהוא חובת המלוה לא נעשה שלוחו הלכך נראה כפירוש רש"י וכפיר"ת

הגהות הב"ח

א אמתניתין דאיירי בשטרי פרסיים: ב והלואות הנעשים בערכאות: ג בהג"ה ל"ש שטר מכר ול"ש שטר מתנה: ד אמאי אינו אוכל. נ"ב פי' מעוכב גט שחרור אמאי אינו אוכל בתרומה וע"י תוס' בפ' השולח דף מ"ב ע"ב ד"ה מעוכב:

חדושי מהרש"ל

(א) פי' כיון דמסר ונתן חפץ לאחר וכו' וכ"כ בשם ר"ת עוד טעם אחר דלא אמרינן תן כזכי אלא במלוה שהוא חייב ולא במתנה כמו שכתב הרא"ש (בע"ב) כן מצאתי מוגה:

תפארת שמואל

(א) אמר להן הרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה וכו'. ומפרשינן לה בסוגיא דר' מאיר ס"ק להו לרבנן הסבהוני על המזונות כלומר כיון שאינו חייב לזונו זכות הוא לו מה תשובה תשיבוני על התרומה שהרי כל זמן שלא שחרר הוא הולך ואוכל תרומה בכל מקום בשביל רבו וכי תאמרו זריק ליה גיטא כלומר כר"ה בתוך ד' אמות ופסיל ליה בע"כ שהרי משוחרר הוא זה אינו (ראיה) דשביק ליה וערק ליה ואזיל לעלמא ולא יכול לפסול ליה בגט והדרו ליה רבנן לר"מ מפני שהוא קנינו כלומר טעמא מאי עבד כהן שברח אוכל בתרומה מפני שהוא קנינו דכהן הלכך אי בעי כהן שיברח עבדו שקיל זוזי מישראל ומקני ליה ניהליה כל היכא דאיתיה ושוב אין קנינו של כהן ומיפסל:

קרבן נתנאל

מסירה כרתי. והכא איירי בשאר שטרות ופריך אליבא דר' אלעזר דאמר לא הכשיר ר"א כתב שיכול להזדייף אלא בגיטין ולא בשאר שטרות כמ"ש רבינו בסמוך: [ע] וה"ה דכל הני פירכי שייך נמי אמתני'. ונראה לייסב דערכאות דמתני' איירי דלא סוה אלא חותמיהן עובדי כוכבים אבל כתב ישראל הוא וסופר ישראל ידע ונזהר בכל דיני שטר וכ"כ רש"י דף ע' ד"ה אף אלו גיטי נשים כשרים. וכ"כ תוס' שם ד"ה אע"פ שחותמיהן פרסיים אבל האי שמעתא פרסאה דנקט הכא היינו שנכתב בלשון פרסי מהרש"א: [פ] משום דלא שייכי כולהו פירכי. וה"ה דהוה מצי למימר משום דבעי למיפרך א"ה אפילו ממשעבדי נמי הוא דמקשה ואזיל אבל במתני' דלא איירי בבני חרי ומשעבדי לא פריך: [צ] וכשר לר"א בע"ת כו' מכשרינן בע"ת. מלשון ופירוש זה משמע דמבעיא ליה אם מותר להתגרש בגט זה לכתחלה ע"י ע"מ או לא. ואיירי בגוונא שאין השליח המביא גם בא"י או באותו מדינה במדינת הים שאין צ"ל בפ"נ ובפ"נ (או שנים שהביאו) דאי איירי במקום שצ"ל בפ"נ ובפ"נ הלא אם נכתב ונחתם בפניהם בוודאי יכירו וידעו אם פרסיים הם או ישראלים הם א"כ מאי מספקי' ליה הלא טובל לשאול את פיהם: [ק] פשיטא דעובדי כוכבים נינהו כדאמרינן בכל דוכתא. ולשון התוס' מכוון יותר ובשמות מובהקין ליכא לספוקי דפשיטא דעובדי כוכבים הם דהא בכל דוכתא לא חיישינן דלמא אתי למסמך עלייהו: [ר] והשליח או הבעל לא דקדקו יפה. איירי באשה שהביאה גט לפניו שנתגרשה בו ע"י שקבלה גט זה מיד בעלה. או ע"י שליח לקבלה ועכשיו באת ליגנא בו. אבל בשליח להולכה ועכשיו בא לגרש בו ליכא לאוקמיה דמאי ספיקא שהשליח היה סבור שישראלים הם או שמא ידעו שפרסיים הם והחתימם במתכוין וטעו בין גט לשאר שטרות הלא הוא עומד לפנינו ויאמר לנו אם עשה במתכוין או בטעות וכן הוא במור סי' ל': [ש] הלכך שטרי מקח והלואות. ודעת רבותיו של הרמב"ם דבשטרי הלוואות העולים בערכאות חספא בעלמא. וטעם ב' הסברות המלה מבואר בכרב המגיד פ' כ"ז מהל' מלוה ע"ש: [ת] דחיישינן שמא ימסרם הנותן למקבל בפני ערכאות של פרסיים. והא"כ כשיבא לב"ד סב"ד לא יחקרו אחר עדי מסירה ויאמרו בוודאי כדין נעשה השטר. או יסמכו על עדי חתימה כי יסברו הב"ד שהמה ישראל בשמות שאינן מובהקין: [א] שיהא סבור שכמו שנאמנים חותמים פרסיים. משום דקשיא ליה לרבינו היכי שייך למימר דלמא אתי למסמך עלייהו בלא עדי מסירה. הלא לפי טעותו עובדי כוכבים כשרים לעדי חתימה ולמה הלריכו אותו לע"מ ישראל וע"כ יבין מדעתו דלריכי לע"ח ולע"מ וא"כ מאי איכפת לן אי אתי למיסמך עלייהו. וגם דוחק לו לפרש שיסמוך עליהם שיסבור שהם ישראל דאטו כי קיימו קמן מי לא ידעינן בהו דעובדי כוכבים נינהו ובזה נתקשה ג"כ במיודעי רבב"א מש"ה פי' רבינו שיהא סבור שכמו ט'. ואי תקשי לך א"כ בשטרי מכר נמי נגזור שיהא סבור שכמו שנאמנים חותמים פרסיים כך נאמנים למסור בפניהם. וי"ל דוודאי הך חששא שמא ימסרם בפניהם בע"פ לא שייך כי אם במתנה שהן מילין דקנו במסירה. לא כן במקח וממכר שסתמא דמלתא שאינו משלם לו דמי מקח מבלי שטר ראיה אטו בשופטני עסקינן שיתלה מעותיו בע"מ עובדי כוכבים שמעתי: [ב] והא ליתא דדוקא לחתום שקר לא מרעי נפשייהו אבל בעדות בע"פ מרעי נפשייהו. וכ"ת נהי דבעל דבר עפי מ"מ כשיבא לפני ב"ד לא יסמכו הב"ד עליהם. י"ל דבתחלה ימסור בפני ערכאות עובדי כוכבים ואח"כ יקח כתב ראיה מערכאות והמה יסמכו על עדי מסירה שלהם. ואח"כ יבא לב"ד עם שטר מתנה. וא"ת למה הולרך לפסול שטר מתנה בע"מ פרסיים מטעם זה. אפילו את"ל דלא מרעי נפשייהו מ"מ במאי קנה לה בהאי שטרא האי שטרא הקפא בעלמא הוא. ונראה לבאר ע"פ מ"ש תוספות דף ע' ד"ה אע"פ והעלה שם בתוספות דעובדי כוכבים פסולי עדות מן התורה הם והיה ראוי לפסול כל שטרות העולים בערכאות שלהם אפילו אותן העומדים לראיה אלא תקנתא דרבנן היכא דקים לן בסהדותייהו שהוא אמת דלא מרעי נפשייהו. ומ"מ שטר מתנה קאמר לקמן דהקפא בעלמא אע"ג דקים לן דקושטא קאמר משום דהכי אין כאן שטר. וקשה לרבינו למה לא תקנו שיהא כשר אותו שטר כיון דקים לן בסהדותייהו שהוא אמת לזה תי' רבינו דאם יסמוך בעידי שטר מתנה בעובדי כוכבים יסמכו עליהם למסור קמייהו ובעדות בע"פ מרעי נפשייהו: [ג] ואפי' בשמות מובהקין גזירה אטו שאינן מובהקין. גם כאן תמוה מאד דלענין חששא זו מה טעם לחלק בין שמות מובהקין לשמות שאינן מובהקין דהא מידע ידעי דעובדי כוכבים נינהו אלא שסבר שנאמנים למסור בפניהם. ונראה דהוקשה לרבינו נהי דבעל דבר טעי וסבר שנאמנים במסירה לפני עדי עובדי כוכבים מ"מ כשיבא לפני ב"ד לא יסמכו הב"ד עליהם בשטר זה וע"כ צ"ל דהב"ד יסברו על עדי השטר מהנה שהמה ישראל. ופ"ז מסיק ואפילו בשמות מובהקין גזירה אטו שמות שאינן מובהקין וכן מצאתי מזה בס' נתיבות המשפט ועוד האריך שם בנתיב ד' ח"ב דף ד' ביישוב קושיא הנ"ל ולא תיקן כלום עמוד עליו: [ד] ואפי' עשאו הב"ח שליח לתפוס. דלא כפירש"י בפ"ק דב"מ והש"ך בח"מ סי' ק"ה סעיף א' כתב להלדיק דברי רש"י שכוונתו שעשאו להיות שליח לתפוס. וכוונת רש"י לתרץ דלא תיקשי מאי משני בפ"ק דב"מ שאני פועל דידו כיד בעה"ב והא פשיטא דאין פועל חשיב לבעל הבית כעבד כנעני דנימא דידו כיד בעה"ב דהא מציאת פ"ע לעצמו א"ו שאני פועל ששכרו ללקט מציאות כו' ע"ש. ואין דבריו נכונים דודאי כיון שהשכיר אותו לזמן והשכיר נפשו כפועל שם עבד כנעני עליו. וכ"מ בסימן רכז סעיף ל"ג. וע"ש בסמ"ע והש"ך שהסכימו בזה. והא דב"מ מציאתו לעצמו כבר פריך לה הש"ס דף יב ומוקי לה רבה במגביה מציאה עם מלאכתו עסקינן ורב פפא משני ששכרו ללקט מציאות ועוד מוכח דה"ה לומר כפי' הש"ך דהא רבה פריך לרב נחמן ותוס' שם כתבו דקבל מרב נחמן. וא"כ אליבא דרבא ליכא למימר הא דמשני שאני פועל דידו כיד בעה"ב דמי דהיינו ששכרו ללקט מציאות דהא לא ניחא לרבא לקמן לאוקמי כמרולא דרב פפא דאיירי ששכרו ללקט מציאות. אמנם אחי חמותי הגאון הגדול המפורסם אדמ"ו מוהא"ב נ"ע. הקשים עם הש"ך לדינא ולא מטעמיה אלא משום כיון דשכרו אית ליה נמי זכות בהאי תפיסה דבהאי תנאי שכרו אם יתפוס יטול שכרו. ומסתמא התנה עמו מכל מנה שיתפוס יהיה לו שכרו כך וכך ויש לו זכיה בכל מה שתפס. וכיון דזכי בהאי תפיסה לנפשיה זכי ביה נמי לחבריה והאי מיגו ודאי אמרינן כמ"ש רש"י שם סוף דף ע' וכדמוכח מרבא שם דף ה דפליג אמיגו ממה: [ה] בהג"ה וכן אם אדם חייב לבני ב"א או לשלשה ט' משום מגו דזכי לנפשיה וכן פסק בש"ע סי' ק"ה. ודוקא שתפס בכדי חובו של עצמו אבל אם אינו חייב לו רק מאה ותפס ק"ן לא מהני תפיסתו במותר סמ"ע. והש"ך ס"ק ב' חולק עליו והביא ראיה מש"ס דב"מ דף מ' ומפי' רש"י סוף דף ט' ולי אין הנדון דומה לראיה. דהתם ודאי כל א' תפס חצי שלו וא"כ ודאי קני מה שתפס בידו. אלא שהקשה הש"ס לואי אידך פלגא כמי שמונח ע"ג קרקע ולא קני ולא תידי ובזה ודאי מהני תפיסת חבירו דלא לוי כמונח ע"ג קרקע וכן לאידך. אבל בנדון זה שתפס ק"ן זהובים ורולה לזכות בהמותר בשביל לוי לא שהרי חובו אינו אלא מאה וכתו כן מעותפין שגנבו אין ראיה בין לפירש"י ובין לפירוש תוספות שם לכן העיקר כמו שפסק הסמ"ע: [ו] למאן דאמר תן כזכי כיון שהגיע גט ליד השליח מגורשת. ולכאורה אין ראיה משם דהתם בכולי שמעתתא קתני אם רולה לחזור לא יחזור ולדברי הרי"ף מזה וגירושין לאו הא בהא תליא ונראה שכוון למה שאמר שם רב הונא נעשה שלוחו ושלוחה ומולכת ולא מתייבמת מספקא ליה אי הולך כזכי דמי אי לאו כזכי דמי משמע הא למ"ד הולך כזכי

מגורשת

ורש"י פי' דלא גרסי' תן אמשום דהן משמע שנותן ליד השליח דבכי האי גוונא נשתחרר העבד מיד בקבלת השליח אלא גרסינן תנו דמשמע שאינו מוסר להם הגט אלא מצוה להם לכתוב וליתן [ז] ור"ת פי' דלא גרסי' זה דהוי משמע שמסרו לידם אלא גרסי' תנו גט לאשתי הלכך לא יתנו לאחר מיתה: [דף יב ע"א] שאם ירצה שלא לזון את עבדו רש"י *ס"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ודחי לה הכא במאי עסקינן דאמר ליה צא מעשה ידיך במזונותיך לימא כתנאי רשב"ג אומר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות וחכמים אומרים הרשות בידו מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר יכול ומר סבר אינו יכול והסברא הא או פרנסני או הוציאני לחירות או פרנסני או תן לי מעשה ידי מיבעי ליה ועוד מאי שנא בשני בצורת אלא הכ"ע דאמר ליה צא מעשה ידיך במזונותיך ובשני בצורת לא ספיק ר"ש בן גמליאל סבר וכו':

הגה"ה

*המזכה גט לאשתו במקום יבם בעיא היא בפרק האשה שלום (דף קיח:) ופשטינן דחולצת ולא מתייבמת משום דשמא הוי זכות לה כיון דסניא ליה והמזכה גט לאשתו במקום קטטה נמי בעיא היא ופשט דאמר רשב"ל עד למיהב טן דו מלמיתב ארמלו פי' וטוב הוא לה · השיב רש"י הלכה באמרה בפני עדים הריני ממנה את פלוני במקום פלוני שליח לקבל גיטי והודיעו את השליח שבליחות הוגנת הויא מטוב דגילתה דעתה שהיא חפצה בגירושין משום היכא שכיניהם ומעתה זכות הוא לה ובליחות גמור הוא מאחר שנתרצה ליעשות שלוחה ואשה שנאסרת על בעלה ימכור הבעל גט ליד מי שירצה ויאמר בלשון הזה זכה בגט זה לאשתי פלונית והרי היא מגורשת מיד בקבלתו של זה כי זכות הוא לה· מא"ז:

יד [דף יב ע"ב] **ת"ש** דאמר ר' יוחנן הקוטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפיאתו לרבו ואותו העבד ניזון מן הצדקה שמע מינה יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך שמע מינה ואי תקפי לך ברייתא דלעיל דעל כרחיך בין רבן שמעון בן גמליאל בין רבנן סברי דאינו יכול [ח] יש לומר דאף על גב דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול דבשאר שנים יכול לחזור על הפתחים וימצא מרחמים יותר מבשני בצורת · רפואתו דידיה הוא דבעיא אתסויי ביה לא צריכא דאמדוה לה' יומין ועבדו ליה סמא חריפא ואיתסי בתלתא יומין מהו דתימא לערא דידיה הוא קמ"ל דטופיינא לרביה הוא אבל לצער המכה לא איצטריך למיתני דפשיטא דלרבו הוא דאין קנין לעבד בלא רבו אבל האי לערא דקבליה מדעתיה ואי בעי לא היה מקבל ליה סד"א דהוא דידיה וכן נזק ובשת למאן דאית ליה יש לעבדים בשת פשיטא דהויא לרביה ולא תנא אלא הני תרתי שבת לאשמועינן דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ורפואתו משום לער שקיבל עליו והדתנן בפ' החובל (דף פז) החובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן דמשמע אף מרפואה היינו כרפואה דהכא דאמדוה לה' יומי כו':

טו [דף יג ע"א] **מתני'** האומר תנו גט לאשתי ושטר שחרור לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה [ט] ובשכ"מ מוקמינן למתני' ב דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי ול"ש אמר תנו לו מנה זו ול"ש אמר תנו לו מנה סתם ולא אמרינן שמא מנה קבור קאמר דבהדיא אמרינן והלכתא למנה קבור לא חיישינן והא דלא אוקמה בבריא ומשום מצוה לקיים דברי המת משום דלא אמר מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר המושלש לכך ביד שליש דומיא [י] דהמשליש מעות לבתו ותנו שקל לבני (כתובות סט:) והשיא דסוף פירקין הולך מנה לפלוני ומתני' משמע דלא הושלש מתחילה לכך מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני וכן משמע מעובדא דאיסור גיורא (ב"ב דף קמט·) דאמאי לא נתנם רבא לרב מרי משום מצוה לקיים דברי המת אלא משום דלא הפקידו בתחילה ביד רבא לתתם לרב מרי: טז [כ] **והא** דלא מפרש טעמא דמתני' משום דתן כזכי דמי פירש ר"ת דלא אמר תן כזכי אלא היכא שמוסר לו הדבר מיד ליד ומתני' לא איירי בהכי מדלא קתני תנו מנה זה [ל] ועוד היה אומר דלא אמר תן כזכי במתנה כמו שאפרש (בסי' יט): יז [דף יג ע"ב] **אמר** רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ל"ש מלוה ול"ש פקדון בכולהו קנה ריב"א היה אומר דאפילו בעל כרחו של לוה או של נפקד קנה שהרי למ"ד דווקא בפקדון ולא במלוה למה לי מעמד שלשתן [מ] תיפוק ליה דתנו כזכי [נ] ואמרי' בפ' המוכר את הספינה (דף פה.) ברשות הלה המופקדין אצלו (א) כיון שקבל עליו קנה לוקח אלא ודאי ג דהכא בעי מעמד שלשתן כדי שיקנה בעל כרחו של נפקד או של לוה ולפר"ת דלא אמרי' תן כזכי במתנה וכן נמי צריך שימסור לו מיד ליד אז אין ראיה מכאן ומיהו דקדק ר"ת [ס] דמשום פקדון לא היו צריכין לתקן מעמד שלשתן דהוי הלכתא בלא טעמא דיכול לומר לו זכה בפירות ואף ע"פ שיש לומר שהוצרכו לתקן כשאין הפקדון ביד הנפקד דמשום מילתא דלא שכיחא כזה שיפקיד אדם פקדון ביד אחר לא היו מתקנים מעמד שלשתן דהוי הלכתא בלא טעמא ועוד הביא ראיה מעובדא דאיסור גיורא דהוי ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא וקאמר רבא היכי ליקנינהו רב מרי להני זוזי אי במעמד שלשתן לא אזילנא משמע דאי הוה אזיל הוה קני רב מרי בעל כרחיה דרבא ואין לומר הא דקאמר רבא לא אזילנא משום דאי הוה אזיל היה מתבייש לומר שאינו מתרצה א"כ בלא טעמא דמעמד שלשתן היה לו לירא שמא יאמר זכה לו אלא ודאי לא היה חושש לזה שאם היה אומר זכה לו היה אומר אינו רוצה אבל במעמד שלשתן היה קונה בעל כרחו [ע] ודוחק לומר שבאותה שעה לא היו ברשותו של רבא ומיהו ד ההוא טעמא דמפרש לקמן

(ג)בההוא הנאה דמשני ליה ממלוה ישנה למלוה חדשה הוא[פ]משמע קצת דלא קני אלא מדעתו של נפקד אף על גב דההוא טעמא לא שייך אלא במלוה ולא בפקדון מ"מ אין נראה לומר שהקנו מעמד שלשתן בשמן עניינים אלא בההוא ענין שתקנוהו במלוה למאן דאית ליה (הקנו) הקנו נמי בפקדון ואין נראה לי ראיה דתקנת חכמים היתה לפי דעת העולם דניחא להו בהכי הלכך עשו תקנה קבועה שיקנה כל אדם ואפי' אם יש אדם דלא ניחא ליה בטלה דעתו וקנה בעל כרחו של זה ומההוא טעמא דמפרש לקמן נעשה כמי שאמר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך אין לדקדק שיקנה בעל כרחו דדלמא לכל דאתי מחמתך שארצה להשתעבד לו מרצוני קאמר מיהו קי"ל דקונה בעל כרחו כדברי ריב"א ור"ת ונראה דאם חזר ומחלו אינו מחול אע"ג דקי"ל כשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול הכא אינו יכול למחול וראיה מהא דאמרינן בפרק ב' דקדושין (דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת ומפרש התם דפליגי במלוה בשטר בדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואי בעית אימא דכ"ע אית להו דשמואל והכא באשה סמכא דעתה קמיפלגי ובמלוה על פה פליגי בדרב הונא במעמד שלשתן ולא מסיק ואיבעית אימא דכ"ע אית להו דרב הונא ובאשה סמכא דעתה קא מיפלגי [צ] אלמא דאינו יכול · למחול והיינו טעמא דכיון דהיו שלשתן במעמד אחד נסתלק שעבוד המלוה מעל הלוה ואפילו שיעבוד הגוף שהיה הלוה משתעבד למלוה פקע. ומשתעבד גופו לשני ולא נשאר לראשון שום זכות בו הילכך אין מחילתו כלום אבל מוכר שט"ח שלא בפני הלוה השיעבוד שיש למלוה על גופו של לוה אין קנין נתפס בו להקנות אותו שיעבוד ללוקח הלכך נשאר זכות למלוה בו ומחילתו מחילה אבל מעמד שלשתן עיקר הקנין היא הלכתא בלא טעמא אלא משום הקנת השוק דמי שקונה סחורה ואין בידו מעות מעמידו אצל בעל חובו ואין צריך להמתין עד שיקנה לו בקנין ואף קנין לא היה מועיל לקנות הלואה וכמו שתקנו שנכסי הלוה ישתעבדו לשני בלא קנין משום תקנת השוק תקנו ג"כ שגופו ישתעבד לשני ולא יוכל הראשון למחול דאל"כ בטלה עיקר התקנה שלא יסמוך הסוחר על מעמד שלשתן כיון שיכול המלוה למחול *והיה ר"ת אומר מעמד שלשתן שתקנו חכמים היינו לגבי ישראל אבל בעובד כוכבים לא תקנו מעמד שלשתן דכיון דהלכתא בלא טעמא הוא הבו דלא לוסיף עלה והוסיף ר"י לבאר דשלשה חלוקים יש בדבר דאם הנפקד או הלוה עובד כוכבים ואמר לו ישראל הנהו לישראל אחר במעמד שלשתן לא קנה שהרי אפילו זיכה לו על ידי עובד כוכבים זכייה גמורה לא קנה [ק] ולא עדיף מעמד שלשתן מזכייה גמורה ואם הנפקד ישראל ומקבל מתנה הוא עובד כוכבים כל זמן שאין הישראל הנותן חוזר יכול הוא ליתנו לעובד כוכבים דאפילו אם אמר לו בינו לבין עצמו מה שיש לי בידך תנהו לעובד כוכבים פשיטא שיתנהו לו כל זמן שאין הישראל חוזר בו אבל אם חוזר בו ישראל אע"פ שאמר לו במעמד שלשתן לא קנה העובד כוכבים וחייב הנפקד להחזיר למפקיד ומיהו אם אין הנפקד יכול להשמט מן העובד כוכבים שלא יפרע לו לפי שבדיניהם הוא חייב לו כיון שאמר לו ליתן אז ודאי יתן לעובד כוכבים ופטור מן המפקיד דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה כי ידע שיצטרך הנפקד לתתן לעובד כוכבים ואם הנותן הוא עובד כוכבים והנפקד והמקבל מתנה ישראל קנה ישראל ויכול להוציאו מיד הנפקד ישראל בב"ד דכיון דהפקיעו חכמים ממונו של ישראל ע"י מעמד שלשתן כ"ש ממון העובד כוכבים ועוד שגם בדיניהם הוא כך ועוד אני אומר אם מלוה הוא והעובד כוכבים אנס והוציאו בכח מן הלוה קודם שפרע לישראל חייב הלוה לפרוע גם לישראל [ר] שהרי כבר נתחייב לישראל ואם העובד כוכבים אנס וגזל את הלוה אין הישראל מפסיד בכך ואם פקדון הוא ונכנס העובד כוכבים לבית הנפקד ונטלו בחזקה אינו חייב לשלם לישראל דאינו אלא שומר לשני כמו שהיה לראשון ופטור מן האונסין ואפילו אם אנסו עד שהביא הפקדון לבית עובד כוכבים פטור ואין זה מציל עצמו בממון חבירו ודמי להא דאמרי' בהגוזל בתרא (דף קיז:) ההוא דאפקידו גביה כסא דכספא סליקו עליה גנבי יהביה ניהלייהו אתא לקמיה דרבה פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא אמר רב אשי חזינן אי אינים דאמיד הוא עליה סליקו ואי לא אכסא דכספא סליקו אבל במלוה לא שייך למימר האי טעמא דמלוה להוצאה נתנה וכאילו אנסו ליתן לו ממון אחר: [דף יד ע"א] אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא דאמרן ואידך דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואידך דאמר ר' חנינא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו א"ל רב לרב אחא ברדלא קבא דמוריקא אית לי גבך יהביה לפלוני באנפיה קאמינא לך דלא הדרנא בי מכלל דאי בעי למיהדר מצי הדר ביה הכי קאמר דברים הללו לא נתנו לחזרה ואשמעינן הכא דאפילו במתנה מועטת בעינן מעמד שלשתן: הנהו גינאי דעבדי חוסבנא בהדי הדדי פש חמש אסתירי גבי חד מינייהו א"ל הבינהו נהליהו למרי ארעא בטסקא באפי מריה ארעא וקנו 'מיניה אזל עבד חושבנא בין דיליה לנפשיה ולא פש ליה גביה ולא מידי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל מאי אעביד לך חדא דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ועוד

חדושי מהרש"ל

(א) כיון שקיבל עליו הנפקד לוקח לא קנה עד שיקבל עליו הנפקד לייחד רשותו ללוקח ואז קני ניה אגירו של נפקד ללוקח וא"כ מאי איצטריך בשום מקום מעמד שלשתן והלא כיון כו': (ב) בההוא הנאה דמשני ליה ממלוה ישנה למלוה חדשה כו' פי' מתחילה קודם שמסיק דהוי הלכתא בלא טעמא בעי לפרושי דמש"ה קני ההלואה במעמד שלשתן אע"ג שאינו בעין דמשום ההיא הנאה שניתק הלוה ממלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד לנפשיה: וטעמא

הגהות הב"ח

א דרש"י פירש דלא גרסי' תן. נ"ב כך פי' רש"י כאן וחזר בו ממה שפירש למעלה ע"ן בדף ט' בתוס' ד"ה לא יתנו לאחר מיתה ולפע"ד יש ליישב פרש"י קודם חזרה שהיה כדעת האלפסי והוא דאע"פ דמדאורייתא ודאי תן כזכי והוה ליה כאילו בא לידו אפילו הכי מדרבנן לא יתנו לאחר מיתה כדי שלא יאמרו יש גט לאחר מיתה והשתא ניחא בהא דמשני בדף ט' כי קתני פסולא דרבנן דאורייתא לא קתני דלא קאמר אלא וכדכתב רש"י במסקנא דגרסינן אלא כי קתני מלתא דליתא בקידושין כו' אלא בע"כ דלא הדר ביה משינויא כי קתני מילתא דליתא בעברות כו' והיינו משום דהן פסולא דרבנן היינו כדפי': ב ובשכ"מ מוקמינן למתניתין וה"ס דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין: ג אלא ודאי דלהכי בעי מעמד שלשתן: ד ומיהו לההוא טעמא דמפרש לקמן בההוא הנאה דמשתני ליה וכו':

קרבן נתנאל

מגורשת ולא חולצת ולא מתייבמת וכ"ה בחידושי רשב"א לקמן במתני' האומר תנו דף יג. ועוד נראה לפרש דדייק מהא דקתני התם בברייתא הבא לי גיטי ואמר אמרה התקבל לי גיטי ואמר אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה לחזור יחזור משהגיע גט לידה מגורשת ש"מ דבכל מקום דקתני התם לא יחזיר מגורשת תיכף משהגיע הגט ליד השליח. ולפ"ז צריכין נגרוס בפרק האומר אמרה התקבל לי גיטי. אבל בין כך ובין כך כי דייקת שפיר אין משם ראיה כלל דהתם כיון דהשליח אומר לו אמרה התקבל לי גיטי שמא דמלתא אדעתא דהכי יהיב ליה וכ"כ תוספות לקמן דף סג הך סברא. והרמב"ם פרק ששי מהל' עבדים פסק כהרי"ף אלא שהכ"ן הרבה להשיב מש"ס דקידושין גיטין יבמות. ומפני זה נחית הרמב"ם לחלק בין אמר זכי זה לעבד ובין אומר תן דבזה יצא לחירות ובתן לא יצא לחירות עד שיגיע הגט לידו. ומה שקשה יותר על הרי"ף עיין בכתאב: [ז] ור"ת פירש דלא גרסי' זה. משמע הא תן גרס וכ"מ בסמוך בסי' ש"ז שהקשה והא דלא מפרש טעמא דמתניתין משום תן כזכי ואי לא גרסי' תן בריתא בסיפא נמי לא גרסינן. ובסמוך אכתוב עוד בזה: [ח] יש לומר דאע"ג דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול. והרי"ף והרמב"ם סתמו מסקנתם ולא חלקו בין שני בצורת לשאר שנים ובכ"מ דחק ליישב ולי נראה דמכח קושיות תוספות של ר"י המניא הרמב"ם לחלק בין עבדיו ובין עבדי נ"מ שהכניסה לו אשתו. וא"כ הא דפליגי רשב"ג ורבנן ותרוייהו ס"ל אינו יכול איירי איכהו בעבדי מלוג ובב"י בש"ע פסק דאינו יכול בשניהם בשני בצורת או בעבדי מלוג דאזל לשיטתו דס"ל הך שכתב הרמב"ם לחלק בין עבדיו לעבדי מלוג דבריו של טעם שהוסיף מדעתו בלי שום ראיה ורבינו וכ"ע מודים בזה. ולי נראה מאן דאמר הא לא אמר הא דא"כ לא ה"ל לרבינו לחלק בין שאר שנים לשני בצורת: [ט] ובשכ"מ מוקמינן למתני'. דאי בבריא קשה הא לא מקן. ולא משמע ליה להעמיד המשנה במעמד שלשתן ועיין בתוס' ד"ה קסבר רב פפא: [י] דהמשליש מעות לבתו. כתובות דף ס"ט ועיי' מ"ש רבינו שם סי' כ"ב: [כ] והא דלא מפרש טעמא דמתני' משום דתן כזכי דמי. אבל בריתא דגט שמכור ל"ק אמאי לא יתנו לאחר מיתה הא תן כזכי. וי"ל דריבא אתיא כר"מ דטוב הוא לעבד. והא דכתב רבינו לעיל סי' י"ג בשם ר"ת דלא גרסי' זה דהוי משמע שמסרו לידו מה איכפת אי מתני' אתי כר"מ איכא למימר דה"ק דבסיפא גבי תנו מנה ע"כ איירי שלא מסרו בידו דאל"כ לא הוי פריך מידי והא לא נמך א"כ לא גרסי' זה בריתא דא"כ גרסי' זה בסיפא נמי. אי נמי שלפיל כוון רבינו דע"כ לא גרס ר"ת זה כמ"ש תוס' בשם ר"ת דף י"ג ד"ה האומר. והוא דלך כתוק: [ל] ועוד היה אומר דלא אמר תן. עיין לעיל דף י"א בתוס' ד"ה כל האומר: [מ] תיפוק ליה דתנו כזכי. כדאמר לעיל דף יא: [נ] ואמרינן בפרק המוכר את הספינה. ולכאורה קשה למאי צריך להביא ראיה מהך דהמוכר את הספינה ועוד

דמהתם מוכח אפילו למ"ד דתן לא הוי כזכי מ"מ קנה כיון שקיבל הלה המופקד אצלו . כן נראה שצריך להגיה ועוד אמרי' בפרק המוכר וכ"ה בחידושי רשב"א. גם בתוס' שם דף פ"ה ד"ה ה"ג אי אפשר לפרש דברי תוס' שם כי אם אחר הגה"ה וכנ"ל ועוד הא מוכח התם דתן כזכי וכו' עד יקנה לו כדאמר התם והפשתי שם בכל מפרשי הלכה תוס' ולא מצאתי א' מהם שהרגיש: [ס] דמשום פקדון לא היו צריכין לתקן מעמד שלשתן דהוי הלכתא בלא טעמא. אע"ג דלמ"ד פקדון מסתברא הוא כדאמר רבא מסתברא מלתא דרב בפקדון וממלוה לחוד הוא דקיל ופרי מאי טעמא עיין פירש"י · וצ"ל אע"ג דפקדון הוי בעין מ"מ במאי קנה והוי כהלכתא בלא טעמא שעשאוהו כאילו אמר זכה לפלוני דמהני בפקדון: [ע] ודוחק לומר שבאותה שעה לא היו ברשותו של רבא. וא"ת דמ"מ רבא לא היה חושש שמא יאמר לו זכה דהא יכול להוציא הפקדון מרשותו. וי"ל דלכתחלה אין רשאי ליתן ביד אחר כדמוכח ממתני' דגיטין דף כ"ט משום דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ועיין בפרק המפקיד סי' ו' מ"ש רבינו שם: [פ] משמע קצת דלא קני אלא מדעתו. מקשין א"כ מאי פריך אלא מעתה כגון הני דבי בר אליסיב כו' כיון דאינהו כפתי וגובין לאלתר א"כ הוי בע"כ ובאמת לא קנה מעמד שלשתן אלא מדעתו ויש ליישב דה"פ דבשעת מעמד שלשתן סבר דלא יתבע אותו מהר וא"כ נתגלה שתבעו כחד מהני דבי בר אליסיב נמלא דהוי קנין בטעות ודוחק: [צ] אלמא דאינו יכול למחול. ובפ"ק דמציעא כתב רבינו דבכתובה כיון דאינה עומדת לגבות לא מהני מעמד ג'. ומהא דייק הש"ך סי' קכ"ו ס"ק א' דבמלוה שלא הגיע זמן הפרעון מהני מעמד ג' כיון דוודאי עתיד לגבות ע"ש ולכך סברא בנדון זה נ"ל דאינו יכול למחול ג"כ דאלת"ה הקשי לך ה"ל למימר במלוה ע"פ כ"ע ס"ל כרב הונא וקמפלגי בסמכא דעתה והיינו במלוה שלא הגיע עדיין זמנה. ועיי' בספר ר' ירוחם נתיב כ"ג ח"ד ובשו"ת מהרל"ך בגלאל אשכנזי שחלקו דמהני מעמד שלשתן בכתובה אלא דמ"מ יכולה למחול לבעלה ומן הסברא יש להכריע דבמלוה שלא הגיע זמן הפרעון עכ"פ אינו אלא כשמתרצה אבל בע"כ א"א לכוף אותו כמו בשאר מעמד שלשתן. אבל רבינו כתב ואמר שאין נראה לומר שתקנו מעמד ג' בשני ענינים: [ק] ולא עדיף מעמד שלשתן מזכייה גמורה. והא דמהני מעמד שלשתן אפי' בע"כ של נפקד ובזכה אינו זוכה כי אם מרצון המוב הייט כיון דמליט קנין זכיה מדאורייתא מטעם שליחות אסמכוהו רבנן דתקון מעמד שלשתן אפילו בע"כ משום תקנת השוק משא"כ בעובד כוכבים לא מליט לו קנין זכיה מדאורייתא מש"ה אין להם על מה להסמיך קנין זה דלא עדיף מעמד ג' מזכיה גמורה מרצון השוב. כדאמרינן בפ"ק דמציעא דף ד' אא"א הילך מדאורייתא פטור היכי מתקני רבנן שבועה דליתא דכותיה בדאורייתא: [ר] שהרי כבר נתחייב לישראל. הקשה הש"ך סי' קכ"ו ס"ק ל"ט במה נתחייב ישראל דאין זכייה ושליחות לעובד כוכבים לא איכהו לדידן ולא אנן לדידהו

הא קנו מינך א"ל רבא אטו האי מי קאמר לא יהיבנא דליכא גבאי קאמר א ליה אם כן קנין בטעות הוא וכל קנין בטעות חוזר *פירש רבינו חננאל ז"ל שהיו מודים לו בעלי דינין או שהיה הדבר ידוע בעדות ברורה דלא פש ליה גביה ולא מידי ב רבינו תם וכן רב אלפס ז"ל וכתב ר"י [ש] ומתוך דבריהם משמע דמנפשיה לא מהימן לומר טעיתי במה שהודיתי אע"ג דאית ליה מיגו דאי בעי אמר פרעתי אחר כך [ת] משום דאין דרך בני אדם להודות עד שיכוין חשבונו יפה וראיה מההוא דתנן בשבועות (דף לח:) מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר הנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב ובפ' קמא דב"ב (דף ו.) מפרש טעמא משום דהאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי [א] ואינו נאמן לומר אין לך בידי שטעיתי ושהייתי סבור שהייתי חייב לך ואיני חייב לך כלום במיגו דאי בעי אמר פרעתי אחר כך וקשה מהא דאמרינן בפרק גט פשוט (דף קעה:) שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים הזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים הזר ואמר לנו אבא פרעתי אין נאמנין דאם איתא דפרעו לא הוה אמר תנו משמע דיתומים הוא דאין נאמנין במה שאומרים שחזר ואמר להם האב פרעתי וטעה במה שאמר תנו אבל איהו גופא הוה מהימן לומר טעיתי במה שהודיתי מיגו דאי בעי למימר פרעתי אחר כך דאי איהו גופיה נמי לא מהימן אמאי נקט מילתיה ביתמי וי"ל דאיהו גופיה נמי לא הוה מהימן מטעם מיגו דאי הוה מהימן יתומים נמי להימנו בהאי מיגו דאי בעי אמרי פרענו אח"כ או ראינו שאבינו פרע אח"כ אלא ש"מ האי שכיב מרע גופיה אי הוה ידעינן שחזר ואמר שטעה מהימן לאו משום מיגו אלא משום דשכ"מ אין דעתו צלולה עליו ורגיל לטעות אבל איניש אחרינא אינו נאמן לומר שטעה ואפילו במיגו מאחר שהודה וליורשים נמי לא טענינן שטעה משום דלא שכיח ואם הנותן מודה שטעה בחשבון והמקבל אינו יודע אם טעה אם לאו אם חוב הוא אם יש לו נכסים לנותן שיכול המקבל ליפרע ממנו נאמן הנותן לומר שטעה ויחזור המקבל ויגבה חובו מן הנותן ואם אין לו נכסים לאו כל כמיניה לחוב למקבל בהודאתו כדאמרינן בפ"ב דכתובות (דף יט:) דאין המלוה נאמן לומר שטר אמנה הוא היכא שהוא חב לאחרים ואף אם יש לו נכסים והוא נגרא אלמא והשני נוח לו יותר ליפרע ממנו לא מהימן כיון שיש לו שום הפסד ואם מתנה היא אינו נאמן כלל: יח **מעמד** שלשתן על ידי השליח שלא הנותן שליח לנפקד ואמר השליח בפני המקבל שיתנם לו כתב הרמב"ן ז"ל דאינו מועיל דהלכתא בלא טעמא הוא והבו דלא לוסיף עלה וראיה לדבר מעובדא דאיסור גיורא (ב"ב קמט.) דאמר רבא אי במעמד שלשתן לא אזלינא אבל לא היה ירא רבא שמא ישלח איסור גיורא שליח ויאמר לרבא שיתנם לרב מרי אבל במעמד שליח המקבל נראה דקנה דלענין הפקעת הממון מן הנותן הבו דלא לוסיף עלה אבל לענין זכיית המקבל שלוחו כמותו: יט **איתמר** הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר • *ושמואל אמר מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר [ב] לימא בהא קמיפלגי דמר סבר הולך כזכי ומר סבר הולך לאו כזכי [ג] וא"ת נהי דהולך לאו כזכי וכי גרע מתופס לבעל חוב דקנה אפי' בעל כרחו של לוה כ"ש הכא דמדעת ואם כן אמאי יכול לחזור • ותירץ ה"ר משה מאיבר"א דהא דאמר דהתופס לב"ח קנה היינו כשאין לו ללוה נכסים אחרים וכמלא שיפסיד המלוה אי לאו הא תפיסה הלכך מהניא תפיסה והכא מיירי כשיש ללוה נכסים אחרים וכה"ג התופס לב"ח לא קנה דאי לא תימא הכי לא שבקת חיים לכל בריה שכל אדם יתפוס נכסי חבירו כשהוא חייב לשום אדם ויאמר בשביל בעל חובך אני תופס וה"ר פרץ ז"ל תירץ דהכא מיירי כשקבע לו זמן לפורעו ובתוך הזמן שלח לו מעותיו ולא שייך הכא לומר התופס לבעל חוב כיון שהמלוה עצמו לא היה יכול לתפוס תוך הזמן • [ד] ולי נראה דלא קשה מידי-דהתם נמי נגלי א"ל לוה לתופס או קבל עליך אחריות או החזיר לי מה שתפסת ואפילו רב מודה בזה כיון שתפס שלא מדעת הלוה דמצי למימר ליה: את לא מהימנת לי וגם תירוץ ה"ר משה אמת אבל תירוץ ה"ר פרץ ז"ל [אינו נכון] דאף אם הוא תוך הזמן אם אין לו נכסים אחרים ויפסיד המלוה אי לאו האי תפיסה מהניא תפיסה: תניא כוותיה דרב הולך מנה לפלוני שאני חייב לו הן מנה לפלוני שאני חייב לו הולך מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי [הן מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי] חייב באחריותן ואם בא לחזור אינו חוזר • פקדון (א) לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר ר' זירא כשהוחזק כפרן [ה] אבל אם לא הוחזק כפרן אם בא לחזור חוזר [ו] וכי קאמר דהולך כזכי ה"מ במלוה או בפקדון כשהוחזק כפרן אבל במתנה הולך לאו כזכי *דקי"ל דשליח מתנה כשליח הגט כשם ששליח הגט הולך לאו כזכי ואי בעי מצי למיהדר ביה הכי נמי במתנה ורבינו תם כתב דאף תן לא הוי כזכי במתנה משום דבמתנה קיימא לן הולך לאו כזכי מדקאמר לקמן דכ"ע הולך לאו כזכי הוא הא בבריא הא בש"מ ומדקאמר סתמא דהש"ס הכי אלמא הלכה כן ומיהו אין כל כך ראיה משום דלא הוה מצי למימר דכ"ע כזכי אבל מדרב זביד יש לדקדק מדקאמר הא והא בשכ"מ הא דאיתיה למקבל וכו' ואמאי לא אוקמא בבריא וכ"ע הולך כזכי הא דאיתיה למקבל וכו' אלא ודאי משום דקיימא לן דהולך לאו כזכי במתנה ובמתנה איירי התם ועוד דפסקינן בהדיא בסוף פירקין כר' שמעון הנשיא דהולך לאו כזכי וכן ברים השולח (דף לב:) אמר דשליח מתנה כשליח הגט ג מכל הלין שמעינן דבמתנה לא הוי הולך כזכי ואם איתא דבמתנה הוי תן כזכי כיון דתנא גבי מלוה ופקדון דהולך כזכי [ז] למה ליה תו למיתני תן מנה לפלוני דהוי כזכי דהיינו זו ואין צריך לומר זו דכיון דתניא הולך כזכי במלוה ובפקדון אע"ג דבמתנה לא הוי כזכי כל שכן תן במתנה דהוי כזכי אלא שמע מינה דתן והולך במתנה שניהם לאו כזכי ובמלוה ובפקדון שניהם כזכי ועוד הביא ראיה מן התוספתא דתניא התם תן מנה זו לפלוני וכו' אם רצה להחזיר יחזיר הלך ומצאו שמת יחזירנו מת נותן יחזירנו ליורשיו זכה מתנה זה לפלוני התקבל מנה זה לפלוני אם רצה להחזיר לא יחזיר ועוד ראיה מהא [ח] דגרסינן בירושלמי אמתני' בכל אתר אתמר תן כהולך והכא איתמר תן כזכי כיני מתני' זכה גט זה לאשתי זכה שטר שחרור זה לעבדי לישנא דמתני' אמרה כן לפי שזכין לאדם שלא בפניו פירוש לשון המשנה מוכיח דאיירי כשאמר לו זכה ואע"פ שחולק [ט] על גמרא דידן דמפרש לה דתן הוה כזכי ובירושלמי מוקי לה כשאמר זכה בהדיא מכל מקום שמעי' מהתם דתן והולך שוין בכל מקום והא דאמר גבי עבד תן כזכי אע"פ שמרצון לבו משחררו שאני שחרור דאי לאו דעבד ליה ניח נפשיה לא הוה משחרר ליה הלכך הוי כמו חוב ואם תאמר גבי מתנה נמי אמרינן בפרק הניזקין (דף נ:) אי לאו דעבד ליה ניח נפשיה לא הוה יהיב ליה יש לומר דלא דמי דרגילות הוא כמה פעמים

הגה"ה

*השיב ר"ת לרבנים מריג נשפור"ק על דבר לוי שהפקיד מנה אצל שמעון שלא בעדים וראובן ביקש מלוי לקבל לו מנה משמעון שנתחייב לו שמעון וקבל לוי ואח"כ בא שמעון ללוי ותבעו להחזיר לו המנה שנתן לו לצורך ראובן כי בטעות פרעו ואם לא יחזיר יעכב שמעון מנה שהפקיד לו לוי שלא בעדים וראובן הובע מלוי מנה שזכה לו ולוי טוען לא זכיתי לך על מנת להפסיד פקדוני שביד שמעון נ"ל כי מן הדין יחזיר לוי מנה שנתן לו שמעון לראובן שהרי זכה לו כיון שחוב מלוה הוא וקיימא לן כרב דאם בא לחזור דאינו חוזר ואפילו אי פקדון היה זכה לו דאין שייך לומר הכא אין רצוני שיהיה פקדוני וכו' כיון דא"ל הב לי פקדון ונפקד נתן לו הוה ליה כזכי ולא מצי למיהדר כדמוכח במעשה דר' דוסתאי וכו' ומה שאמר לוי לא זכיתי על מנת שאפסיד שלי דברים שבלב הם ואינם דברים • מרדכי.

הגה"ה

(א) וטעמא כיון שבתחלה נתן לו אין דעתו שילא מכחו עד שיגיע ליד המקבל במתנה והכי תניא ד בהדיא הולך מנה פקדון לפלוני וכו' כדלעיל ומסיים בה וחייב באחריותו עד שיקבל האיש את שלו תן מנה זה לפלוני הולך מנה לפלוני תן שטר מתנה זו לפלוני זכה בשטר מתנה זו לפלוני התקבל שטר מתנה זו לפלוני אם רצה להזור יחזור הלך ומצאו שמת יחזיר ליורשיו ואם לאחר מיתה זכה יחזיר לנותן שאין זכין לאחר מיתה אמר יהא מנה זה לפלוני ומת רצו היורשים לכופו אין יכולין ואין צ"ל באומר זכה לו התקבל לו ואני תמיה זכה בשטר מתנה אמאי יכול לחזור ויש תוספתא שכתב בה לא יחזור וליתא דאם כן ליערבינהו ולתנינהו בהדי פקדון ומלוה עכ"ל אביאסף: ראובן שלח מנה לשמעון לשומרו לו וע"י אותו שליח החזירו שמעון ונאנס בדרך ודן ר' שמחה אם ראובן אמר קודם לכן שמור לי מנה ששלח לך והחזירו שמעון לשליח ונאנס בדרך חייב שמעון כדתניא הולך מנה לפלוני פקדון וכו' דאם אבדו חייב באחריותו ואם אבדו השליח בעיר ולא בדרך הנפקד פטור בשבועה דאפילו למ"ד שומר שמסר לשומר חייב משום דאין רצונו וכו' או משום דאת מהימנת לי וכו' הכא פטור דהא הימניה ראובן לשליח • ואפי' אם נאנס השליח בדרך אם אין עדים שנאנס ממנו פטור הנפקד (ב) דמצי למימר לדידי לא מהימן לי בשבועה את הימניתיה ואם לא ביקש המפקיד את הנפקד לשמור לו המנה אלא השליח מסר לו וא"ל שמור מנה זה לראובן יאמר נפקד למפקיד לאו בעל דברים דידי את ואבא מורי אומר כיון שהשליח אמר לשמעון ראובן שלח לך זה המנה שתשמור לו וקיבל שמעון מן השליח כדי לשמור לראובן הרי הוא נפקד של ראובן לכל הלכות נפקד והואיל וקי"ל בהולך מנה לפלוני שאינו חוזר אם החזירו השליח ללוה או לנפקד (ב)(ג) רצה המשלח גובה מן השליח רצה גובה מן הלוה או מן הנפקד • מא"ז: כתב רבינו יואל הלוי מספקא לי - אם שכיב מרע זיכה בנכסים על ידי אחר שנתנו בידו ואמר לשליח זכה לפלוני בהם אם יכול לחזור בו כשעמד דלכאורה משמע הכא דאינו יכול לחזור בו דמסקנא דכ"ע הולך לאו כזכי דמי (פי' אם בריא הוא) ולא קשיא כאן בבריא כאן בש"מ פי' בבריא לאו כזכי הלכך יחזיר למשלח בש"מ יחזיר ליורשי מי שנשתלחו לו ולא למשלח דהולך דידיה כזכי הוא ובמתנה איירי וזכה לו השליח למקבל כן נ"ל אבל רש"י פי' הולך כזכי כל זמן שלא חזר בו ואין נ"ל דאם כן אפילו בריא נמי כל זמן שלא חזר אמאי יחזיר למשלח אלא ע"כ כשחזר מיירי הכי נמי בשכ"מ ואפי' הכי קתני יחזיר ליורשי מי שנשתלחו לו עכ"ל ח מרדכי:

הגהות הב"ח

א דליכא גבאי קאמר אמר ליה וכו': ב ולא מידי וכ"כ ר"ת וכ"כ רב אלפס ז"ל: ג דשליח מתנה כשליח הגט וכ"מ להולך לאו כזכי דמי מכל הלין: ד בהגה"ה ד"ה וטעמא וכו' והכי תניא בתוספתא בהדיא הולך וכו' הולך מנה זה לפלוני תן וכו' ומצאו שמת יתן ליורשיו ואם לאחר מיתה זכה לו יחזיר: ח שנשתלחו לו עכ"ל. עכ"ל מרדכי:

חדושי מהרש"ל

(א) וטעמא כיון שבתחלה נתן לו אין דעתו שילא מכחו עד שיגיע ליד המקבל פי' א"ל שיאמר בהדיא זכה וק"ל: (ב) רצה המשלח גובה מן השליח [עי' בתפארת שמואל מ"ש בזה] והנה מדברי הטור בסי' קכ"ה משמע להדיא דאין חילוק בין פקדון למלוה ואפשר היינו טעמא שהרי אף בפקדון חייב באחריות ואפ"ה אמרינן אין רצוני שיהא פקדוני כו' ה"נ גבי מלוה וצ"ע:

קרבן נתנאל

לדידהו כדאמרינן באיזהו נשך דף ע"א. ע"ש שהאריך. ולק"מ דעכ"פ מלינו ישראל מישראל זכייה ושליחות מדאורייתא והסמכוהו רבנן משום תקנת השוק דתהני מעמד ג' כדין זכייה ישראל מישראל אפי' בנותן הוא העובד כוכבים כמו שעדיף מעמד ג' בע"כ מזכיה שאינו אלא ברצון: [ש] **ומתוך** דבריהם משמע כו'. הייט מדברי ר"ח ור"ת דאליבייהו איכא למימר אע"ג דהכא בהני גינאי הוי קנין מ"מ יכול לומר פרעתי דדוקא בשטר אינו יכול לומר פרעתי דשטרך בידי מה בעי אבל בקנין לחוד לא עם היות שסתם קנין לכתיבה עומד. אבל הרב אלפס שכתב ומימרא דמסתבר הוא דאי לא תימא הכי כל שטרי נמי יכול לומר טעיתי. ע"כ נ"ל דס"ל דאפי' בקנין לחוד אין נאמן לומר פרעתי דאלת"ה אין ראיה משטר לקנין דבקנין לחוד איכא למימר דנאמן בנפשיה טעיתי במגו דפרעתי. וא"כ לדברי רב אלפס ע"כ נ"ל דס"ל דקנין לחוד אינו נאמן לומר פרעתי וא"כ בהך עובדא דגינאי לית ליה מיגו מש"ה צריך עדים דלא פש ליה גביה ולא מידי. אבל במקום דלא הוי בקנין דאית ליה מיגו דפרעתי איכא למימר דמנפשיה מהימן:

תפארת שמואל

(א) **לימא** ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר. עיין בטור סי' קכ"ה מן ראובן שהיה חייב מנה לשמעון או שהיה לו פקדון בידו עד אם בא לחזור אינו חוזר והנה מדברי הטור יראה להדיא שבמלוה אינו שייך לומר אין רצוני שיהא הלוואתי ביד אחר וכן משמע לשון הרא"ש אבל בתוס' משמע להדיא דאין חילוק בין פקדון למלוה ואפשר דהיינו טעמא שהרי אף בפקדון חייב באחריות ואפ"ה אמרינן אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ה"נ גבי מלוה וצ"ע: (ב) **דמצי** למימר לדידי לא מהימן וכו'. וקשה סוף סוף אמאי פטור מאחר שנפקד. חייב בכל אחריות עד דאתיא לידיה א"כ לא הוי מחוייב ליתן לו מאחר דלא קיבל עליו המפקיד אחריות ומאחר שנתן לו א"כ אנו רואין שהאמינו ודו"ק: (ג) **רצה** המשלח גובה וכו'. פי' המלוה או המפקיד וה"ה (שלא היה משלחו) שאם לא היה משלחו ואמר לו בהדי דאתית אייתינהו לי וכו' כדאיתא בסוגיא היה יכול השליח להחזיר שהרי הנפקד יכול להחזיר בע"כ לפי שיכול לומר חוב הוא לי שהרי יכול לומר אין רצוני וכו' א"ל שהיה משלחו דגלי דעתיה דניחא ליה רק דלא קבל עליו אחריות וק"ל:

[ת] **משום** דאין דרך בני אדם להודות עד שיכוון חשבונו יפה. ואנן סהדי שלא טעה והוה כמיגו במקום עדים: [א] **ואינו** נאמן לומר אין לך בידי שטעיתי וכו'. וקשה הא רבינו בפרק שבועת הדיינין סי' ח' מסיק שאמר בפירוש דבריו ואמר אין לך בידי מעולם. וי"ל דיכול לתרץ דבורו מה שאני אמרתי אין לך בידי מעולם אין אני הוחזק כפרן אע"ג שהודיתי כבר בפני עדים ואמרתי הן טעיתי ושהייתי סבור שהייתי חייב לך ואיני חייב לך כלום מעולם במיגו שלא היה אומר אין לך בידי מעולם ואמר פרעתי. ודלא כש"ך סימן פ"א ס"ק ס' שרוצה לדחות ראיה זו מפ' שבועת הדיינין דא"כ דברי רבינו קשה דידיה אדידיה:
[ב] **לימא** בהא קמיפלגי דמר סבר הולך כזכי ומ"ס הולך לאו כזכי. והא דאמר שמואל מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר הפתח סבר שאותו טעם לאו עיקר. תוס'. אמנם לפי מ"ש רבינו בסמוך לתרץ לשמואל אמאי יכול לחזור וכי גרע מתופס לבעל חוב משום דא"ל לוה לתופס או החזיר לי מה שתפסת או קבל עליך אחריות • א"כ מה מאוד דייקי מלתא דשמואל מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר ולא הוי כמו תופס לבעל חוב: [ג] **וא"ת** נהי דהולך לאו כזכי וכי גרע מתופס לבעל חוב. ויש לדקדק מאי פריך אימא דשמואל איירי בשחב לאחרים. וז"ת דשמואל איירי בכל גוונא א"כ כמו כן עדיין קשה בתירוץ של מהר"ם מאיבר"א ור' פרץ וליכא למימר דקושית רבינו מאי מייתי תניא כוותיה דרב אימא מש"ה תניא בברייתא דאינו יכול לחזור משום תפיסה לב"ח ואיירי בדלא חב לאחרים דא"כ כמו כן עדיין קשה לתירוץ של מהר"ם ור"פ ע"כ נראה דקושיית רבינו אף את"ל דשמואל איירי בחב לאחרים זה אינו אלא דלא הוי תפיסה נגד בעלי חובות אחרים אבל הלוה מ"מ אינו יכול לחזור בו ואמאי אמר שמואל אם בא לחזור חוזר. ועם דבריהו מיושב מה שכתב רבינו בסמוך וגם תירוץ הר"ר משה אמת דהא דאמר תופס לב"ח קנה היינו כשאין לו ללוה נכסים אחרים כו' דאלת"ה לא שבקת חיים לכל בריה שכל אדם יתפוס נכסי חבירו כשהוא חייב לשום אדם ויאמר בשביל חובך אני תופס. ובפרק המפקיד דב"מ סימן כ"ו כ"ז כתב רבינו על דברי הרי"ף שכ"ל דבמקום שאין חב לאחרים לא הוי תפיסה אלא במקום פסידא לב"ח כגון שמפסיד נכסיו וכו'. ולא נהירא אלא מדינא קנה ולא מחמת התקנה ע"ש. וא"כ דברי רבינו כמתנגדים אהדדי. ושם בס' פלפלא חריפתא הרגיש בזה והניח בצ"ע. ולדידי לק"מ דמה שכתב רבינו כאן היינו בתופס לב"ח במקום שחב לאחרים דהלת"ה לא שבקת חיים. מש"ה בשאינו חב לאחרים. הוא מלתא דלא שכיחא הפיסתו תפיסה מדינא כמ"ש רבינו שם. דלא שייך לומר לא שבקת חיים דרובא דאינשי חייבים יותר מאדם אחד ואי אינו יכול לתפוס אם לא בגוונא דאיכא פסידא לב"ח. יען על הסמ"ע סי' ק"ה שהביא דברי הרי"ף אפילו במקום שאינו חב לאחרים ע"ש. ודאי דברי רבינו צ"ע ועיין בב"מ ס"ק ד' שמיישב דברי רבינו בפנים אחר:
[ד] ולי נראה דלק"מ כו' א"ל לוה לתופס או קבל עליך אחריות או החזיר לי מה שתפסת. הנה לפי מ"ש רבינו בסמוך לענין מתנה הולך לאו כזכי ע"כ נ"ל הא דקאמר בגמרא לא דכ"ע הולך כזכי היינו בגט ובחזור. אבל הלוקח אחרת שכתבו תוספות כגון שפטרו מלוה מן האחריות זה אינו לפי סברת רבינו דבכה"ג אפילו את"ל הולך לאו כזכי מ"מ מודה שמואל דאינו יכול לחזור משום דלא גרע מתופס לב"ח ולא יכול לומר או החזיר לי או קבל עליך אחריות דהא מלוה פטרו ללוה מן האחריות אבל בגט שחרור הוי חב לאחרים כמ"ש רבינו בסמוך לא הוי תפיסה: [ה] **אבל** אם לא הוחזק כפרן אם בא לחזור. והרמב"ם פ"ה מהלכות שכירות כתב בזה הואיל ובומר הראשון חייב באחריותו עד שיגיע ליד בעליו אם בא לחזור ולהחזיר הפקדון מיד השומר השני מחזיר עכ"ל. וכתב שם ה"ה הולך רבינו לכתוב טעם זה כגון דשוויה מריה דפקדון שליח להביא לו. או דשליח נאמן גבי מפקיד ובכל יומא הוי מפקיד גביה דלא יוכל לחזור ביד אחר מ"מ אם בא לחזור חוזר מטעם אחר ע"ש והנה בפרק י"ז מהלכות מלוה פסק רבינו כרב דהמשלח חייב באחריות ומ"מ אם בא להזור אינו חוזר. וצריכין לומר דהרמב"ם חילק בין הלוואה ופקדון מסברא דנפשיה ודאי לענין הלואה הוי זכות למלוה דכל אמראי ספק אתא ומש"ה הולך כזכי ואינו יכול לחזור אפילו בהאחריות על הלוה עבד לוה לאיש מלוה. משא"כ בפקדון אם לא הוחזק כפרן מודה רב הואיל ושומר הראשון חייב באחריותו עד שיגיע ליד בעליו אם בא לחזור ולהחזיר הפקדון מיד השומר השני מחזיר. והקדק הרמב"ם סברא זו מהא דדחיק ר"ז לאוקמי הברייתא בהוחזק כפרן ולא מוקי הברייתא במשמאי לו המלוה שליח או דשליח נאמן גבי מפקיד אלא ודאי אפי' בכה"ג מ"מ יוכל להחזיר הפקדון הואיל ושומר הראשון חייב באחריותו ודו"ק: [ו] **וכי** קאמר דהולך כזכי ה"מ במלוה או בפקדון כשהוחזק כפרן. וכ"כ כל הפוסקים דבהלוואה אפילו לא הוחזק כפרן מ"מ הולך כזכי והרב מהרב"א בתוס' ד"ה לסוף אשתמיט כנה ופי' דברי תוספות ע"פ דרך רחוק ודחוק נגד כל הפוסקים דס"ל דאפילו בהלוואה ג"כ יוכל לומר אין רצוני שיהיה ביד אחר גם הלשון תוס' אינו סובל פי' זה דדייקי לשון פקדון. אמנם נראה ברור דהתוס' לא ס"ל כפירש"י דאשראתא הוי הקפה אלא פקדון הוי. וכמו שמלאתי בערוך ערך אשר א"ל האי אשראתא פי' זבין סחבל במתנה במהוזא. פי' אחר חבילה של בגדים ע"כ. ודקאמר ל"ה בפיר עבדת כבד לוה לאיש מלוה. הך לישנא סבר דאשראתא הקפה הוי. ולישנא קמא ס"ל אשראתא חבילה של בגדים ופקדון הוי. והוכרחו תוספות לפרש כן אליבא דלישנא קמא: [ז] **למה** ליה תו למתני תן מנה לפלוני דהוי כזכי. מכאן קשה למה שכתב הרמב"ם בהל' זכיה ומתנה דתן במתנה כזכי דמי. ונראה דס"ל להרמב"ם דבמלוה ופקדון הוי תן כזכי אפילו לא מסרו לו החפץ עתה בידו. ובמתנה לא הוי כזכי אלא כשמסרו לו עתה בידו ומש"ה צריך התנא דברייתא לאשמועינן דתן הוי כזכי לענין חוב ופקדון. אבל מדברי תוספות ורבינו מוכח להדיא דס"ל דאף בחוב ופקדון לא הוי תן כזכי אלא כשמוסר לו עתה חפץ בידו. ומדברי אלו נסתר דברי ש"ך בח"מ סי' קכ"ה תחלת סעיף ז' ע"ש: [ח] **דגרסי'** בירושלמי אמתניתין. דקתני אמר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה: [ט] **על** גמרא דידן דמפרש לה דתן הוה כזכי. ר"ל דלעיל דף י"ג מוקי רב זביד מתני' דתן הוי כזכי ובמעמד שלשתן. ורב פפא מוקי לה בש"מ:

למתנה

שאדם מתן לקרובו או לאוהבו אע"ג דלא עבד ליה נית נפשיה מעולם אבל אין דרך אדם לשחרר עבדו אי לאו דעבד ליה נית נפשיה טובא· [דף יד ע"ב] הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו יחזיר למשלח מת משלח אי בריא א הוא חזינן אם מת מקבל בחיי נותן יחזרו ליורשי משלח דקיימא לן הולך לאו כזכי דמי ואם מת נותן בחיי מקבל יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו דקי"ל מצוה לקיים דברי המת ואי ש"מ הוא חזינן אי איתיה למקבל בשעת מתן מעות יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו דקיימא לן דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין ואע"ג דלא קני אלא לאחר מיתת הנותן אפי' הכי קונה אע"פ שמת מקבל בחיי נותן ואפי' נולדו יורשי מקבל אחר מיתת הנותן ואע"ג דבשעת מיתת הנותן לא היו ראויין לקנות למ"ד המזכה לעובר לא קנה וגם המקבל לא קנה בחייו כיון שמת בחיי הנותן אפ"ה קונה משום דדברי ש"מ לענין ב לקנות אחר מיתתו חשובין ככתובין וכמסורין [י]למפרע משעת נתינתו הלכך כיון דאיתיה למקבל בשעת מתן מעות הוברר הדבר שזכה משעת המתנה ומורישו ליורשיו ואי ליתיה למקבל בשעת מתן מעות יחזיר ליורשי משלח דקי"ל דאין קנין למת וכן הלכתא: הדרן עלך המביא קמא

פרק שני

א [דף טו ע"א] **המביא** גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם בפני נחתם אבל לא בפני נכתב [א] בפני נכתב חליו בפני נחתם כולו בפני נכתב כולו בפני נחתם חליו פסול אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ורבי יהודה מכשיר אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר: **גמ'** בפני נכתב חליו וכו' הי חליו אלימא חליו ראשון והא"ר אלעזר אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך [א] אלא אמר רב אשי חליו אחרון*: בפני נכתב כולו ובפני נחתם חליו פסול [דף טו ע"ב] א"ר אשי אפילו אמר אני הוא עד שני פסול [ב] מ"ט או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים אבל אם העידו שנים על חתימת יד עד שני א"כ העיד הוא ואחד על חתימת יד עד ב' כשר דליכא מידי דכי אמר חד כשר וכי אמרי תרי פסול וליכא נמי מידי דאילו אסיק איהו לכולה מילתא כשר וכי איכא חד בהדיה פסול: ב [דף טז ע"א] **אחד** אומר בפ"נ וא' אומר בפ"נ פסול אמר רב שמואל בר' יהודה א"ר יוחנן לא שנו אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל גט יוצא מתחת ידי שניהם כשר [דף טז ע"ב] אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדה"י אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם *הא גט יוצא מתחת ידי שניהם לא בעינן שיהיו שניהם אדוקים בגט אלא אפילו הוא ביד אחד מהן אלא שאומרים שהבעל עשה את שניהם שלוחים להוליך גט זה לאשתו והאחד נותנו במעמד חבירו כדאמרינן בסוף התקבל (דף סז:) כולכם הוליכו אחד מוליכו במעמד כולם אם האחד הוא שליח והשני מעיד שבפניו נעשה שליח לרבא דאמר מפני שאין עדים מצויים לקיימו הוי כשר מטעמא דאמר בפ"ק (דף ה:) מה אילו יאמרו בפנינו גרשה מי לא מהימני דכיון שיש כאן שני עדים לא יוכל לומר לא שלחתיו ומזוייף הוא א"ל רב אשי אלא מעתה סיפא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ורבי יהודה מכשיר טעמא דאין גט יוצא מתחת ידי שניהם הא גט יוצא מתחת ידי שניהם מכשרי רבנן א"ל אין וכי אין גט יוצא מתחת ידי שניהם במאי פליגי מ"ס גזרינן דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא ומ"ס לא גזרינן· רבה בר בר חנה חלש על לגביה רב יהודה ורבנן לשיוליה בעו מיניה שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכין אמר להן אין צריכין ומה אילו יאמרו בפנינו גרשה מי לא מהימני:[דף יז ע"א]א' אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר[ג](א)רב אשי אשכחיה לרבי אמי דקאמר א"ר יוחנן אפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם וכן הלכתא: ג **מתני'** נכתב ביום ונחתם ביום נכתב בלילה ונחתם בלילה נכתב בלילה ונחתם ביום כשר נכתב ביום ונחתם בלילה פסול [ג] ר"ש מכשיר שהיה ר"ש אומר כל גיטין שנכתבו ביום ונחתמים בלילה פסולים חוץ מגיטי נשים: ד **גמ'** איתמר מפני מה תקנו זמן בגיטין רבי יוחנן אמר משום בת אחותו ור"ל אמר משום פירות ר' יוחנן אמר משום בת אחותו ג דלמא מזנה ומחפה עלה אבל משום פירות לא [דף יז ע"ב] קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה ור"ל אמר משום פירות קסבר (ב) אין לבעל פירות [ד] משעת כתיבה והא איפכא שמעינן להו דאיתמר מאימתי מוציאין לפירות רבי יוחנן אמר משעת כתיבה ור"ל אמר משעת נתינה איפוך פי' ר"ח איפוך בתרייתא. איכא מאן דאמר הלכה כר"ל דאמר משעת כתיבה אבל משום בת אחותו לא קסבר זנות לא שכיחא כדקי"ל (לקמן דף יח:) לענין שלשה חדשים והא לאו מילתא היא דהתם ד ביחוד תליא מילתא וכיון דאינו מתייחד עמה משעת כתיבה מונין משעת כתיבה אבל הכא לענין פירי בפרקונה תליא מילתא כדאמר (כתובות דף מז:) תקנו פרקונה תחת פירות וקיימא לן דלא פקע פרקונה מיניה עד דמטי גיטא לידה הלכך [ה] כל כמה דמחייב בפרקונה אית ליה פירי וש"מ דהלכתא כר"י דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה [ו] וכן הלכתא. ירושלמי (בפ' השולח ה"ג) מעשה באחד שהיה נשוי בת אחותו וזינתה בעוד שהיא אשתו ועמד וגרשה והקדים זמן הגט אמר מוטב תדון בפנויה ואל תדון באשת איש [ז] *ואף בזמן הזה דליכא למיחש לחפוי פסלינן לגט בלא זמן כדתנן (לקמן פו·) ג' גיטין פסולין ובימי רבי נשנית משנה זו דאיכא למיחש שמא יחפה על בניה שהן ממזרין אי נמי שלא תאסר עליו אם זינתה קודם גירושין אבל לאחר גירושין מותרת לחזור לו כדאיתא בפ"ב דסוטה (דף יח:) והני טעמי לא מיחוורן לי דאם היה ראוי לתקן זמן מהני טעמי לא הוה צריך רבי יוחנן לומר משום בת אחותו [ח] דהני טעמי שייכי בכל הנשים דאינו רוצה שילא קול על הולד שילדה ממנו שהוא ממזר וגם אינו רוצה שתאסר עליו [ט] ואיפשר [י] דהני טעמי סעד הם לטעם דחפוי ור' יוחנן עיקר טעמא נקט [כ] והאידנא אע"ג דבטל טעם דחפוי מאיך טעמי פסלינן גט בלא זמן ובעל העיטור כתב מסתברא מדגרסינן בירושלמי (פרק זה ה"ב) ר' יוחנן אומר משום אכילת פירות ש"מ דקמייתא אפכינן ור' יוחנן ור"ל קי"ל כר' יוחנן דאמר זמן משום פירות ואף כי מפכת בתרייתא מדגרסי' בפ' כל הגט (דף כו:) ומקום הזמן קא פסיק ותני ל"ש מן האירוסין ול"ש מן הנישואין בשלמא מן הנישואין בין למ"ד משום בת אחותו איכא בין למ"ד משום פירי איכא אלא מן האירוסין בשלמא למ"ד משום בת אחותו איכא אלא למ"ד משום פירי ארוסה מי אית לה פירי אמר רב עמרם הא מילתא שמעית מיניה דעולא דאמר משום תקנת הולד [ל] אלמא דעולא לית ליה טעמא דבת אחותו מדאילטריך לפרושי טעמא משום תקנת ולד ועוד מדאמר רמי בר חמא ביבמות פר"ג (דף כב:) הרי אמרו אמר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט אלמא רמי בר חמא לא חייש לטעמא דבת אחותו וכיון דעולא ורמי בר חמא ור"ל קיימי בחדא שיטתא דרבי יוחנן יחידאה ה ולית הלכתא כוותיה ע"כ דבריו ולא ידענא מה ראיה הביא מרמי בר חמא דלא חייש לטעמא דבת אחותו דרמי בר חמא השמיענו שאם לוה לכתוב גט לאשה דעלמא לגרשה אחר שיכנסנה לא הוי גט אבל בארוסתו הוי גט [מ] (ג) ומיהו לכתחילה אין לעשותו משום חיפוי או משום תקנת ולד וכן פרש"י התם דגט ישן מיהא הוי וכ"ש לפירוש ר"ת שפירש שם דמיירי שכתב בו זמן הנתינה כי היכי דלא תיקשי להא דאמרינן לקמן בפרק כל הגט (דף כו:) דאינו גט דלקמן איירי שכתב בגט זמן הכתיבה ופסול משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אף על גב דגט ישן כשר בדיעבד שאני גט ישן דליכא אלא יחוד בעלמא אבל הכא דודאי בא עליה פסולה לגמרי והיא דפרק רבן גמליאל כשר לגמרי כיון שכתוב בו זמן הנתינה נמלא בין לפירוש רש"י בין לפירוש ר"ת אין ראיה משם כלל גם מה שהביא ראיה מעולא דמפרש משום תקנת ולד לאו ראיה היא דעולא אתא לשמיי הא דקיל וטרי הש"ס אליבא דמ"ד משום פירות לפרושי מתניתין אליביה ועולא פירשה אליביה אף על גב דלא סבר כוותיה וכן דרך האמוראים אף כשמקשה לבר פלוגתיה מתרגם לה אליביה· וגם מן הירושלמי אין ראיה כי הוא פליג אגמרא דידן [נ] כי (אם) אינו מפרש בירושלמי טעמא דבת אחותו אלמא גם רבי יוחנן אית ליה טעמא דפירות אבל בגמרא דידן דפליגי משמע דאיפוך קאי אבתרייתא דאי אקמייתא קאי הוה ליה לפרושי ולומר אלא איפוך ומדקאמר איפוך סתמא משמע דקאי אדסמיך ליה הלכך קי"ל כר' יוחנן דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה הילכך משום פירות לא הולרכו לתקן זמן ו דכשתבא הגט ליד האשה יכולה לבא לב"ד ותראה להם גיטה ויכתבו לה ב"ד שבאותו היום נתגרשה *ודלא כרש"י שפי' דזמן נתינת הגט לא מהני לה מידי דכי אתי למיטרף בעיא לאיתויי סהדי אימתי מטא גיטא לידה דהא ליתא מדאמר בפ' שנים אוחזין (דף יט·) מלא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ופריך וליחוש שמא כתב ליתן לה בניסן ולא נתן לה עד תשרי ומפקא לגיטא דכתוב בניסן ואתי למיטרף מן הלקוחות שלא כדין ומאי דכי אתיא למיטרף אמרי' לה אייתי ראיה מאימתי מטא גיטא לידך ומשמע ז דההוא משום דאיתרע בנפילה חיישינן טפי דאי בכל גט סתם נמי חיישינן להכי מאי קשיא ליה ההוא ברייתא טפי מכל גיטין אלא ודאי כל גט ושטר הבא לפנינו לא חיישינן שמא לא נמסר ביום הכתיבה אלא תולין דמסתמא ביום הכתיבה נמסר וא"ת כיון דפריסית דבסתם גיטין לא מלי למימר אייתי ראיה אימתי מטא גיטא לידך א"כ היאך כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו [ס] ליחוש שמא יכתוב ליתן בניסן ולא יתננו עד תשרי כדדייקינן בשנים אוחזין (דף יב:) על כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ומוקמינן לה בשטרי אקנייתא ואיכא דמשני עדיו בחתומיו זכין לו והא לא שייך בגט אשה דחוב הוא לה וי"ל דגבי ש"ח הוא דאיכא למיחש טפי שמא יכתוב ליתן בניסן ולא יתן עד תשרי לפי שפעמים הוא מוסר בלינעא ולא ידעי שלא נמסר ביום הכתיבה [ע] ואפילו ילא קול שאחר הכתיבה נמסר סברי לקוחות דלכך נמסר בידו לגבות מיום הכתיבה ולא מסקי אדעתייהו לומר אייתי ראיה אבל גט רגילות הוא למוסרו

הגה"ה

*כתב בספר התרומה הבעל הכותב את הגט צריך שיאמר לשם פלונית אשתי אני כותבו שתהיה מגורשת בו ואם אמר לסופר לכותבו צריך כמו כן לומר לו כתוב הגט לשם אשתי פלונית והסופר יכוין לכותבו לשמה והעדים שיחתמו בו צריכין שישבו שם כשיכתוב הסופר שידעו שזהו הגט שלוה הבעל לכתוב ושנכתב לשמה · אמנם אפילו לא היו אלא בשעת כתיבת הגט שיטה ראשונה וידעו שלשמה היתה והלכו להם כשר די"ל כמו שהתחיל לשמה כך גמרו כולו · ורש"י פירש דלאו שיטה ראשונה ממש אלא שיטה ראשונה שיש בו שם האיש ושם האשה והזמן אבל אם הוי' בסיפו של גט ולא בתחילתו פסול מרדכי : ואם נשאת וכא הבעל ואמר מזויף הוא צריכין לקיימו ואם לא קיימוהו תלא (א) והרמב"ם ז"ל כתב שאם נשאת שאין הבעל יכול לערער · אמר בפ"נ ובפ"נ אלא שנתייחד ברשות הבעלים בין כתיבה לחתימה כשר וצ"ע לשון הירושלמי דמשמע דפליגי · מא"ז :

הגהות הב"ח

א אי בריא הוא חזינן : ב לענין להקנות אחר : ג משום בת אחותו סבר דלמא מזנה : ד לאו מילתא היא דהתם לענין מאימתי מונין לגט ביחוד תליא מלתא : ה דר' יוחנן יחידאה הוא ולית : ו זמן דכשיבא הגט ליד האשה יכולה לבא לב"ד ותראה להם : ז ומשמע בההוא דווקא משום דאיתרע :

חדושי מהרש"ל

(א) רב אשי אשכחיה לרבי אמי דקאמר א"ר יוחנן אפי' גט יוצא כו' עיין בתוס' פירושו :

הגהות הגרי"ב [א] לפנינו במתניתין יש גירסא אחרת עיין תוס' ד"ה המביא : [ג] בגמ' ובר"ף איתא רב אסי

תפארת שמואל

(א) **והרמב"ם** ז"ל כתב שאם נשאת וכו'. וכן דעת הטור ותימה הוא בעיני כי בריש גיטין לעיל סי"ב משמע מדברי ריב"א שכתב הרא"ש והסכים עמו שאין שייך ערעור בשנים וכ"כ הרמב"ם להדיא וא"כ יותר התימה מה שכתב בשם הרמב"ם שאם נשאת שלא יכול לערער והלא דעת הרמב"ם דאין שייך שום ערעור בשנים כ"ל: (ב) **אין** לבעל פירות משעת כתיבה וכו'. פי' הלכך צריך זמן שנדע מאימת נכתב שיפסיד פירות ותגבה אותן מן הלקוחות ומש"ה היכא שמוקדם כתיבה לחתימה מכשיר ר' שמעון דהא כיון שנתן עיניו לגרשה דהיינו מעת הכתיבה שוב אין לו פירות ורבנן דפסלי סברי דמשעת החתימה הוא דהפסיד פירות ומש"ה מוקדם פסול והא דקאמר רבי משעת כתיבה לאו דווקא דמסתמא לא פסיק כר"ש אלא פירושו משעת חתימה ולמעוטי משעת נתינה הוא דקאתי וק"ל: (ג) ומיהו לכתחלה אין לעשותו וכו' לאו דווקא לכתחלה אלא אפילו בדיעבד פסול כשאר מוקדם אלא אגב אינך קאמר ודו"ק:

קרבן נתנאל

[י] **למפרע** משעת נתינתו. וכתב הר"ן אבל תמה אני דהא קיימא לן בסוף יש נוחלין דמתנת ש"מ לא חיילא אלא לאחר גמר מיתה וכיון דבעידנא דחיילא ליתא למקבל והא אין קנין למת והיאך קנה וצ"ע : הדרן עלך המביא קמא

פרק ב [א] **אלא** אמר רב אשי חליו אחרון. וא"ת הא קיי"ל כרבא דאמר הטעם לפי שאין עדים מצויין לקיימו ובפני נכתב דלא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד א' ואמאי פסול חליו אחרון טפי מחליו ראשון. וי"ל דבחליו ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן שהוא עיקר הגט ומינכר מלתא ולא אתי לאחלופי תוס' דף ג'. וכן פרש"י שיטה אחת שיטה ראשונה שבה שם איש ואשה והזמן כוונתו לתרץ קושית תוס'. ובזה מיושב מה שהקשה מהרש"א הא דאמר בגמרא הסתא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם כו' בפני נחתם חליו מבעיא אלא אי כדרבא אי כדרב אשי. קשה דמה"ע בפני נכתב חליו נמי מבעיא פ"ש שלריכא רבה היא כמ"ש תוספות ורש"י. אבל הרמב"ם פ"ז דגירושין פסק דאפילו לא נכתב אלא שיטה אחת בפניו כשר. א"כ קושיית תוספות במקומו עומדת. וזה שה"ה הביא פרש"י על הרמב"ם. אבל דוחק הוא מדלא פירש הרמב"ם מה היא השיטה וצ"ע: [ב] **מ"ט** או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים. ולאו מטעמא דרב חסדא דלא דייק השליח כ"כ אלא כמו שכתב הר"ן טעמא דמלתא דכיון דאמר אני הוא עד שני על עיקר הגט הוא מעיד וכהן חתימה דאמר בפני אינו מעיד אלא על חתום ידו ואמאי דקמסהיד בהאי לא קמסהיד בהאי ולא תיקון רבנן להימני יחיד לנאין ע"כ: [ג] ר"ש מכשיר. מטעם דאין בין יום ולילה שיתחדש כמו זה. רמב"ם בפי' משניות. ודבריו פלאי מה יאמר לר"י שאמר דהכשיר ר"ש אפי' מכאן עד עשרה ימים ולדברי הרמב"ם ע"כ צ"ל הא דאמר ר"י אליבא דר"ש לא קאמינא ר"ל דבהאי דיכא דר"ש נכתב ביום ונחתם בלילה לא קאמינא דאין שכיח לזנות בין יום ולילה. ועיין בחידושי להרמב"ם ותמלא נחת: [ד] **משעת** כתיבה. ר"ל משעת חתימה והא דנקט כתיבה לאפוקי משעת נתינה. תוספות: [ה] **כל** כמה דמחייב בפרקונה אית ליה פירא. וכתב הר"ן וודאי מאן דאית ליה משעת כתיבה פרקונה נמי פקע מהאי שעתא וצ"ע מנ"ל דלא לפקע פרקונה משעת כתיבה לכשיגרשנה לבסוף ע"כ. ויש ליישב דברי הרי"ף מלד הסברא דבשלמא כל זכות שיש לבעל ממנה כיון דדעתו לגרשה משעת כתיבה ראוי שיפסיד כל זכותו שיש לו ממנה אבל זכות שהוא לטובת האשה כל זמן שלא נתגרשה בפועל מהיכא תיסק אדעתי' דתפסיד דא"כ כל אדם יעשה כן להפקיע זכות אשתו ממנו גם מלד הדין כדברי רי"ף שהוא משנה שלמה פרק נערה דף נ"א אמר לה הרי גיטך וכתובתך תפדה את עלמה אינו כשאי ואין מחלק בין אם נכתב הגט קודם שנשבית או לאחר זה מ"מ חייב בפרקונה דלאו כל כמיניה דבעל להפקיע זכותה עד שנתגרשה בפועל · ועיין מזה באריכות בספר נתיבות המשפט: [ו] **וכן** הלכתא. דברי רבינו הם כי ע"כ העתיק לשון הרי"ף: [ז] **ואף** בזמן הזה. לשון תוספות עד כדאיתא בפ"ב דסוטה: [ח] **דהני** טעמי שייכי בכל הנשים. כלומר אפי' בנשים בזמן הזה שאין דנין דיני נפשות. וכ"ת דבשאר נשים לא חש על בניה שהם ממזרים ע"ז מסיים רבינו דאינו רוצה וכו': [ט] **ואפשר** דהני טעמי סעד הם לטעם דחיפוי. דמתחלה וודאי לא היו תקנו זמן מהני טעמי דהב"ד אומרים לו אייתי ראיה שזנתה אחר גירושין. ובניה כשרים לבא בקהל ג"כ עליהם להביא ראיה. אלא דעיקר תקנתא היה מפני חיפוי ובהא לא צריכה להביא ראיה דספק נפשות להקל. וק"ק דה"ל להקשות בתחלה על הני טעמי למה תקנו זמן כלל דהיא צריכה לאתויי ראיה וק"ל: [י] **דהני** טעמי סעד הם. וכן צריכין לומר סברא זו בתוס' דף י"ז ד"ה זנות לא שכיח כו' עד ועוד כו' אבל הכא לא חשו יעו"ש: [כ] **והאידנא** אע"ג דבטל טעם דחפוי. וכ"כ תוספות בסגנון זה בפ"ק דשבת דף י"ד ד"ה כיון: [ל] **אלמא** דעולא לית ליה טעמא דבת אחותו. ולי נראה דאין ראיה משם דהא דפריך אלא למ"ד משום פירי היינו ר"ש דר' יוחנן עלמו קאמר אליבא דר"ש לא קאמינא ומדלא פליג ר"ש על מקום הזמן מ"מ דס"ל דלריך למייר מקום הזמן: [מ] **ומיהו** לכתחלה אין לעשותו משום חיפוי. אף דת"ק ור"ש פוסל בדיעבד מטעם דחיפוי אלא דלדידן קאמר כדאי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ודלא כתפארת שמואל שנתקשה בזה: [נ] ה"ג כי אינו מפרש בירושלמי טעמא דבת אחותו כ"ל בשם ריש לקיש: [ס] **ליחוש** שמא יכתוב ליתן בניסן ולא יתננו עד תשרי. פי' דיעשה קנוניא עם אשתו וימכור לקוחות שלא כדין. אבל משום חשש חיפוי לא חיישינן דלא מקדים אינש פורענות לנפשיה. ועו"ת תירץ כיון דמגרש פ"י עדי מסירה איכא קלא ומסקי לקוחות אדעתייהו לומר נה אייתי ראיה. א"כ לא יעשו קנוניא ומשום חיפוי ס"ל לא מקדים אינש פורענות לנפשיה תמ"ה כותבין. אבל במתני' בנכתב ביום ונחתם בלילה דהא הקדים הגט פסול דאף דליכא למיחש משום פסידא דלקוחות דיאמרו אייתי ראיה מ"מ פסול משום חשש חיפוי ומיהו במשלים אית ליה קלא מנוח הואיל ע"י שליח הוא כמ"ש תוספות. ותי' השני ס"ל דמשום קנוניא לא חיישינן דאפילו משום הכוותא ממון לא מקדים אינש ט': [ע] **ואפילו** יצא קול שאחר הכתיבה נמסר ט'. טוגנן רבינו לחלק בזה משום דס"ל דרוב פעמים מוסר השטר ונעשה הענין בפרהסיא אלא לפי שלפעמים הוא מוסר בלנעה. פ"ב

מסס

נפני עדים דלא מיבעיא לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי דאפילו חתומי סהדי בגט אכתי בעי עדים בשעת מסירה אלא אפי' לרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי היה רגיל ר"ת לומר דבעי עדים בשעת מסירה דאין דבר שבערוה פחות משנים · וכיון דיש עדים בשעת מסירה וחזו דזמן הכתיבה מוקדם ליום המסירה מפקי לקלא שלא נמסר ביום הכתיבה ומסקי אדעתייהו לומר אייתי ראיה אימתי מטא גיטא לידך · דמה שניתן הגט לידה אמרי' דהיינו כדי להגנה דעיקר הגט לאו לגוביינא · וכה"ג מפליג בין גט לשטר הלואה בפ' שנים אוחזין ולקמן דפריך מגיטין הבאין ממדינת הים דמה הועילו חכמים בתקנתם ומשני הנהו קלא אית להו הוא הדין לכל גיטין שלא נמסרו ביום הכתיבה אית להו קלא · אלא על שהקשה לו ממביאין ממדינת הים תירץ לו ומה שלא הקשה מכל גיטין שלא נתנו ביום הכתיבה משום דלא שכיחא כדקאמר לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה : ה אי נמי להכי כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו משום דלא שכיח דכתב גט קודם הנתינה דלא מקדים פורענותא לנפשיה ואחר הכתיבה נותנו מיד לידה או ליד שלוחה לקבלה או מוסרו ליד שליח להוליך לה ואז הוי כמו גיטין הבאין ממדינת הים דאית להו קלא לפי שיש קול להליכת השליח ולביאתו ומידע ידעי זמן המסירה [פ] ולפי טעם זה אי אתרמי הכי שלא נמסר ביום שנכתב תו לא מתכשר האי גיטא [צ] אם לא ע"י שליח להולכה דאית ליה קלא דאם היה הבעל נותנו לאשה לית ליה קלא ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין מיום שנכתב *וא"ת לר"ל דפסלינן גט שאין בו זמן משום דבעינן שתדע אשה מתי נכתב ונחתם ולא תפסיד הפירות דפעמים שנכתב בניסן ואינו נותנו עד תשרי והיא לא תדע מתי נכתב [ק] א"כ גט מאוחר יהא פסול מהאי טעמא שהאשה תפסיד הפירות שמזמן נתינת הגט עד זמן הכתוב בו שלא כדין ואף ר' יוחנן לא פליג עליה דר"ל אלא משום דסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה אבל בגט מאוחר דמפסדת האשה שלא כדין מודה ר' יוחנן דפסול ובפרק גט פשוט (דף קס·) מוכח דגט מאוחר כשר כדתנן מקושר שעדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט וכשהוא פושט נעשה מאוחר דבמקושר מלך שנה מונין לו שתים ועכשיו ימנו לו שתי שנים כדין פשוט שלא ידעו שהיה מקושר מתחילתו· וי"ל דבמאוחר אין הבעל מפסיד פירות משעת חתימה אלא משעת הזמן הכתוב בו שאינו ראוי לגרש בו עכשיו דאין זה כריתות ואפילו נתן לה לאלתר אין הגירושין חלין עד שעת הזמן · וא"ת ולר"ש דמכשיר נכתב ביום ונחתם בלילה ולקמן (דף יח·) דמכשירין אפי' לרבנן נכתב ביום ונחתם בלילה כשעסוקין באותו ענין לפי שיש לו קול משעת כתיבה כיון שהעדים מזומנים שם לחתום ומפסיד הבעל הפירות כאילו כבר נחתם ומאי שנא מאוחר דאינו מפסיד משום דאינו ראוי לגרש בו הכא נמי כיון שלא נחתם אינו ראוי לגרש בו וי"ל דהתם ראוי לגרש בו על ידי עדי מסירה א ורבי שמעון סבר כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי לעיל בפרק קמא (דף ט:) וכן רבנן סברי כרבי אלעזר ולהכי מכשרי כשעסוקין באותו ענין וא"ת אפי' אין עסוקין באותו ענין נמי הרי ראוי לגרש בעדי מסירה ויש לומר דלרבנן בעינן תרתי שיהא ראוי לגרש בו ויהא לו קול ומאוחר אע"פ שיש לו קול אינו ראוי לגרש בו והיכא דאין עסוקין באותו ענין אע"פ שראוי לגרש בו אין לו קול והראב"ד ז"ל (בהשגות פ"א דגירושין) כתב דמאוחר כשר לגרש בו לאלתר אלא שיש לבעל פירות עד אותו זמן הכתוב בגט ודבריו אינם מבוארים כיון שהבעל מלוה לכתוב את הגט ומגרש האשה בעל כרחה למה תפסיד האשה פירותיה אם הבעל לוה לאחר הזמן [ר] אלא כך יש ליישב דבריו להכשיר הגט ואם נכתב הזמן מאוחר מדעת האשה אז מחלה האשה פירותיה לבעל עד זמן הכתוב בגט והגט כשר כדין שטר מאוחר דכשר (א) ואם נכתב שלא מדעת האשה תראה האשה גיטה בבית דין ויכתבו לה בית דין שהיום נתגרשה וזכתה האשה בפירותיה עד שיביא הבעל ראיה שמדעתה נכתב הזמן מאוחר בגט ומכל מקום מסתבר להחמיר כדברי ר"י דלא תהא מגורשת בגט מאוחר עד זמן הכתוב בו כדאמרי' בעלמא (לקמן דף עב.) זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאילו כתוב בו מהיום הכא נמי הוי כאילו אמר לה הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו עד אותו זמן : ו [דף יח ע"א] **איתמר** מאימתי מונין לגט רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דשמואל תניא כוותיה דרב השולח גט לאשתו ונשתהה שליח בדרך שלשה חדשים משהגיע גט לידה צריכה להמתין שלשה חדשים ולגט ישן לא חיישינן שהרי לא נתייחד עמה תניא כוותיה דשמואל המשלים גט לאשתו ואומר אל תתנו לה אלא לאחר ג' חדשים כשנתנו לה מותרת לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה רב כהנא ורב אסי עבדי משעת כתיבה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי משעת נתינה [ש] ורב אלפס לא הביא אלא תניא כוותיה דשמואל וכתב וכן הלכתא כשמואל הא קי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע [ת] דאינון אמוראי בתראי עבדי כרב ויש ספרים שכתוב בהן והלכתא משעת כתיבה ומשמע דרב אלפס אינו גורס אותו מאחר שלא כתבו בהלכותיו (א) [א] ובבל אשכנז וצרפת נהגו משעת נתינה כרב · איתמר כתובה מאימתי משמשת רב אומר משתפגום ותזקוף פגמה ולא זקפה זקפה ולא פגמה אינה משמשת עד שתפגום ותזקוף ושמואל אמר פגמה אע"פ שלא זקפה זקפה אע"פ שלא פגמה משמשת והלכתא כשמואל : ז **אמר** שמואל כתובה כמעשה ב"ד דמיא מה מעשה ב"ד נכתבים ביום ונחתמים בלילה [ב] אף כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה· כתובה דחייא בר רב איכתיב ביממא ואתחתים בלילה הוה רב התם ולא אמר ב ולא מידי נימא כשמואל ס"ל לא עסוקים באותו ענין הוו דתניא א"ר אלעזר בר' צדוק לא שנו אלא שאין עסוקין באותו ענין אבל עסוקין באותו ענין כשר מדהביא רב אלפס ז"ל עובדא דחייא בר רב משמע שפוסק הלכה דלא כשמואל ואפשר דאע"פ שהביא עובדא דחייא בר רב אפשר שפוסק כשמואל דקי"ל הלכתא כוותי' בדיני ומה שהביא עובדא דחייא בר רב להשמיענו דינא דעסוקים באותו ענין מהני בשאר שטרות *אלא שמצאתי כתוב שבתשובה שאלה פסק כרב ותימה הוא למה פסק דלא כשמואל ג ומברייתא דרבי אלעזר בר צדוק אין ראיה דלאו אכתובה איתמר דמסתמא אמתני' דנכתב ביום ונחתם בלילה מיתנייא ונראה דהיינו טעמא מדמתמה הש"ס נימא כשמואל ס"ל ומאי קשיא ליה אי סבר כשמואל אלא ידע הש"ס דסוגיין דעלמא דלא כשמואל ולהכי היה תמה אם רב יסבור כשמואל בזה ומשני דרב פליג נמי אשמואל ולית הלכתא כוותיה והרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' גירושין הלכה כ"ה) כתב דגט שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אפילו עסוקין באותו ענין [ג] (ב) ואין לסמוך על זה *והא דפסלינן שטרות שנכתבו ביום ונחתמו בלילה היינו בדלא קנו מיניה אבל אי קנו מיניה ליכא למיחש כדאמרי' בבבא בתרא (דף קעב·) אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה : ח [דף יח ע"ב] **איתמר** אמר לעשרה [ד] כולכם כתבו גט ותנו לאשתי א"ר יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי וריש לקיש אמר כולם משום עדים מאי בינייהו דחתים בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן עד י' ימים לרבי יוחנן דאמר משום תנאי כשר לריש לקיש דאמר משום עדים פסול אי נמי כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול למ"ד משום תנאי כשר ומ"ד משום עדים פסול וכתב רב אלפס וקי"ל כרבי יוחנן [ה] ואי חתים בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אמרי לה כשר תנאי הוא ואמרי לה פסול אתי לאיחלופי ד בקיום שטרות דעלמא וקשה דהא אפילו בשטרות דעלמא מכשרינן כי האי גוונא דאמרינן בפרק גט פשוט (דף קסב:) גבי הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול וקאמרינן עלה מילאהו בקרובין כשר *ופירש ר"ת ז"ל דבתחילה דהכא היינו שחתמו הקרובים קודם שחתמו האחרים [ו] דהרואה שחתמו תחילה סבר שהם עיקר העדות אבל התם אף על פי שחתימת הקרובים למעלה מן הכשרים מכל מקום הכשרים חתמו תחילה ואחר כך הקרובים הלכך לא אמרינן שהקרובים הם עיקר העדות אלא חתמו למילוי או להשלמה : ט **ההוא** דאמר להו לעשרה כתבו גט לאשתי חתום תרי מינייהו ביומא ואינך מכאן ועד עשרה ימים אתו לקמי' דריב"ל [דף יט ע"א] אמר ה כדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק והא אמר ריש לקיש לא הכשיר ר' שמעון אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא בההיא כר' יוחנן סבירא ליה (ב) והאמר ר' יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההיא כריש לקיש ס"ל ומהך עובדא משמע דהלכה כריש לקיש כיון דריב"ל סבר כוותיה דקי"ל בכל דוכתי הלכה כריב"ל כנגד רבי יוחנן כמו שהביא ר"ת ראיה במגילה (דף כז.) מההיא דמבי כניסתא לבי רבנן ורב אלפס לא הביא הך דריב"ל ופסק כרבי יוחנן מדקאמר סתמא דהש"ס אי חתום בתחילה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אלמא כרבי יוחנן קי"ל· כתב רב האי ז"ל בשעת הדחק איכא פלוגתא ביני רבוותא איכא מ"ד מדקאמר ריב"ל כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ש"מ דהכי הלכתא ואיכא מ"ד משום דחתים עליה תרי מינייהו ביומא הוא דקאמר הכי הא לאו הכי לא ונראה דהלכתא כר"ש דמתני' בשעת הדחק [ז] ונכתב ביום ונחתם בלילה כשר ואפילו מכאן ועד י' ימים כרבי יוחנן דהא ריב"ל קאי כוותיה : י **מתני'** בכל כותבין בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתוס ובכל דבר

הגה"ה

*וכן פסק ראבי"ה כשמואל אע"פ שאין עסוקין באותו ענין ועל זה סמכינן בארץ מלכות בשפנייא ובפרג"א שכותבין כתובה בע"ש ותותמין במוצאי שבת משום דמשעת כתיבה דנכנסת לחופה דקירוב התנות הוא חייל שיעבודיה ומהני נמי לענין תוס' דהכל יודעין שאין כתובה בלא תוספת ויש לה קול כמו לעיקר כתובה וכן כתב ריב"ש מיהו טוב להנהיג כשאולין מן התתן כמה יש לכתוב בכתובה שיקנו ממנו בקנין ואח"כ יכתבו כי הקנין יש לו קול וגבי ממשעבדי גם התוספת משעת קנין · מא"ז :

הגהות הב"ח

א דר"ש סבר כר"א : ב ולא אמר להו ולא מידי · דמברייתא : ד אתי לאיחלופי בשטרות דעלמא כצ"ל ותיבת בקיום נמחק : ה אמר להו כדאי הוא :

חדושי מהרש"ל

(א) ואם נכתב מאוחר שלא מדעת האשה תראה האשה כו' כצ"ל : (ב) והא אמר ר' יוחנן שנים כו' וכולן משום תנאי א"כ אפי' בלא דחק נמי וק"ל :

תפארת שמואל

(א) **ובבל** אשכנז וצרפת נהגו כו' · ולקמן בסוף מכילתא כתב שאפי' יצא על הגט קול פסול עד שכותבין גט אחר אפ"ה צריכה להמתין ג' חדשים מנתינת הגט שני אלמא דלא קי"ל משעת כתיבה כלל :

(ב) **ואין** לסמוך על זה וכו' ושרתו מה שאמר ר"א בר צדוק דווקא אכתובה הוא דקאי דכשר בעסוקין באותו ענין הא לענין גט אפילו בעסוקין באותו ענין פסול ומ"מ לא נהירא דר"א בר צדוק לא קאי אכתובה אלא קאי אמתניתין כמו שפירש הרא"ש :

נגלווי

קרבן נתנאל

קשה לר"ת בגט אף שדרך למסור בעדים מ"מ נמי ניחוש שלפעמים ימסור בצינעא ומש"ה מחלק רבינו דלגבי גט שמכינן אכזב דנותנין הגט בפני עדי מסירה אבל בשטר ממון אפילו יצא הקול שאחר הכתיבה כו' לא מסקי אדעתייהו לומר אייתי ראיה. ומש"ה התוס' בב"מ דף י"ט לא חלקו בזה משום דהתוס' ס"ל מסתמא מאן דזיף בצנעא יזיף ועל הכתוב בצנעא נעשה : [פ] **ולפי** טעם זה אי איתרמי הכי שלא נמסר ביום שנכתב תו לא מיתכשר האי גיטא אם לא ע"י שליח להולכה . אבל לתי' ראשון מתכשר ליתן האי גט אפי' בינו לבינה בפני ע"מ דע"י כך יצא קול שלא נמסר ביום הכתיבה ואמרי לקוחות לה אייתי ראיה והנפקותא היינו לדידן דלא שייך טעמא דזיופי דאילו בזמן דדנין דיני נפשות אפילו לתירוץ ראשון לית ליה תקנתא כ"א ע"י שליח להולכה משום חשש זיופי : **ודע** דהך ברייתא בפ"ק דמציעא מצא גט אשה בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה . צריכין לאוקמיה דהתנא איירי בזמן הזה מדלא חש לשמא יחפה דליכא למימר משום דלא מקדים הא כיון דנפל איתרע וכצ"ל שם דפריך ליחוש שמא יטרוף לקוחות שלא כדין וצ"ע : [צ] **אם** לא ע"י שליח להולכה דאית ליה קלא . והא דאמרי' לקמן בפרק הזורק לא יפטור אדם את אשתו בגט ישן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה · משום דבי דינא דייקי בתר קלא והו ליכא לא משום פירי ולא משום בת אחותו . אבל לעז גיטה קודם לבנה איכא דמאר אינשי לא דייקי בתר קלא . מידושי רשב"א : [ק] א"כ גט מאוחר יהא פסול מה"ט . וקשה דהא לא תפסיד הפירות מזמן הכתיבה כיון שתוכל לבא לב"ד ביום הנתינה . וי"ל דהכי מקשה גט מאוחר דהיינו מקושר שכתבו עדיו מתוכו יהא **פסול** . ובכה"ג בוודאי לא תביא גיטה לב"ד בשעת שנתגרשה דמה היה לה לחוש כיון שהכל היה בזמן אחד . אבל הבעל יפסיד אותה לומר שגט פשוט היה והיא עשאתו מקושר ולא ניתן לה ונחתם רק ביום זמנו . מהרש"א . א"כ דהב"ד לא יתן לה כתב דשמא התנה הבעל עמה שלא תמול הגט אלא בזמן הכתוב בו . והא דלא קשיא ליה דמאוחר יהיה פסול מטעם זיופי דיתן לה גט מאוחר ויחפה עליה לומר שהיא מגורשת לה קודם וזמן הגט מאוחר . די"ל דלענין אישות וודאי ידע דבאמת אינה מגורשת עד זמן הכתוב בו אלא דלענין פירות דזה אין מן הסברא דבעל יאכל פירות עד זמן הכתוב בו : [ר] **אלא** כך יש לי ליישב דבריו להכשיר הגט . ולי דבריו אכתי אינו מיושבין דאכתי ניחוש לשמא יחפה עד"ת זמן הגט יהיה ת"ק לבריאה ויעשו הגט מקושר וא"כ תשבינן זמן הגט משנת תל"ע ובאמת באותו פעם עדיין היתה אשת איש וגט מקושר שכתבו עדיו מתוכו ס"ל להראב"ד דכשר לאלתר לגרש בו ויש ליישב קצת שיטת הראב"ד ע"פ מ"ש ב"י סימן קכ"ז ליישב קושית הר"ן ועי' בל"מ : [ש] **ורב** אלפס לא הביא אלא תניא כוותיה דשמואל . ויש לדקדק לפ"ז מאי פריך מפני מה תקנו זמן בגיטין הא איכא למימר מש"ה תקון זמן בגיטין כדי לידע מזמן הכתיבה שלשה חדשים של הבחנה . וי"ל דפריך מפני מה תקנו זמן בגיטין אליבא אותה ברייתא דתניא כוותיה דרב דמונין לגט משעת נתינה : [ת] **דאינון** אמוראי בתראי . וי"ל דרב אלפס גורס רב פפי ורב אשי עבדי (כרב) [כשמואל] וכ"ה הנוסחא שלפנינו וכמו כן אינון אמוראי בתראי ניהו : [א] **ובבל** אשכנז וצרפת נהגו משעת נתינה כרב. ועיי' מ"ש רבינו בפ' המגרש סי' י"ד דמשמע דפסק כך לדינא : [ב] **אף** כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה . ודוקא עיקר כתובה אבל תוספת לא דהקול יוצא שנכתבה כתובה והכל יודעים שכתובתה מאתים אם בתולה היא והאלמנה מנה אבל לגבי תוספת עדי חתימה הוא דמפקי לקלא דיש כתובתה מרובה ויש כתובתה מועטת . ותדע דהא בכתובות בריש פ' אע"פ לא מני לה בהדי אינך דתוספת כתובה ככתובה . רשב"א . ותמהני שלא חילק רבינו בין כתובה לכתובה . הלא הוא גופיה כתב שם בסי' א' ולהכי פרע הדיינן ולא אמר בסתם תנאי כתובה ככתובה **דמי עכ"ל** . וא"כ אם נאמר דהתוס' כתובה ככתובה דמי להך מילתא ה"ל למתשב בהדי אינך וצ"ע : [ג] **ואין** לסמוך על זה . ונראה שהרמב"ם מפרש דר"א בר צדוק לא קאי אגט אלא אשטרות וכפירש"י משום דבשטרות בקלא תליא מילתא כיון דמזומנים לחתום אית ליה קלא כאילו חתמו אבל גבי גט דאיכא למיחש משום בת אחותו חיישינן שמא יחפה על זנות דאותו יום גם לפירות איכא למיחש דהא אית ליה לבעל פירות עד שעת נתינה וא"כ אע"ג דאית ליה קלא מ"מ לית להו ללקוחות לאימנועי מלקנות עד שידעו שנתן לה הגט : [ד] **כולכם** כתבו . דלא כב"י סי' ק"ב שדייק מטור דוקא אם אמר כתבו ותתמו אבל אם אמר כתבו כוונתו על הכתיבה ולא על החתימה : [ה] **ואי** חתים בתחלה קרוב או פסול . וגרסת הרי"ף מחתים בתחלה קרוב או פסול ופירשו בו דה"ק לחתום לכתחלה לאפוקי דיעבד וכ"פ הטור סימן ק"ב בשם הרמ"ה ע"ש . ובב"ך ח"מ סי' נ"ה . אלא שרבינו לא פי' או לא גרס כן משום דרבינו תס פי' שראינו שחתמו תחלה ב"מ דלא ס"ל לר"ת הך גירסא דאל"כ בלא"ה לק"מ מהך דגט פשוט דהתם איירי בדיעבד ואמרי לה **דפסול** הכא היינו לכתחלה : [ו] **דהרואה** שחתמו תחלה סבר שהם עיקר העדות . וכ"כ רבינו בפרק גט פשוט סי' ג' ובתירוץ זה מיושב נמי אידך קושיא מה שמקשין תיכ' מהא דמקושר דמכשרינן לקמן אי חתים בתחלה קרוב או פסול דהכא שאני שראינו שחתמו תחלה . ובתוספת תירצו בשם ר"ת אפי' לא ראינו שחתמו תחלה אלא כיון לעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה סברי שהראשונים הם עיקר העדות כיון דחתומים בתחלה . דס"ל **דאפי'** הני משום תנאי צריכין לכתוב זה בפני זה אבל רבינו נאיד מפי' זה דס"ל כהראב"ד שהבאתי לעיל בפ"ק סי' ב' דאותן שחתמו משום תנאי אין צריכין לחתום זה בפני זה . ותוס' בפרק גט פשוט הביאו תי' זה שכתב רבינו בשם ר"י וכן כ"ל להגיה ברבינו . ועיין בפרק הזורק סימן י"ג מ"ש שם לדעת רבינו . וק"ק דא"כ הל"ל עוד א"כ אם חתמו כל עשרה בחד יומא אך זה שלא בפני זה לר"י כשר ולר"ל פסול . וי"ל דה"ס דהוי מצי לאשכוחי עוד א"כ דהא בין למר ובין למר קשה הל"ל אם חתמו אינך שלא לשמה א"כ דלר"י כשר ולר"ל פסול . ויש ליישב עוד דבאמת ה"ק שחתמו תרי ביומא ואינך מכאן ועד עשרה ימים והיינו שחתמו אינך שלא בפני הראשונים וה"ה ביומא והא דנקט ואינך מכאן ועד עשרה ימים למעשה שהיה בסמוך בפני ר"י בן לוי כך היה והא דלא קאמר לשמה א"ב דאנן קי"ל כר"א דוכתב לה אכתיבה קאי ולא אחתימה ולא צריך חתימה לשמה אלא משום דמודה ר"א במזויף מתוכו כמ"ש בפ"ק דף ד' וע"ש בתוס' לפי מה שפי' מהר"ת שם בחידושיו סגי בשני עדים לשמה גם לפי מה שתירץ הרשב"א שם בחידושיו כיון דלר"א עדים חותמין על הגט משום תקון העולם שייכי נמי לכתיבת הגט ע"ש כמו כן סגי בשני עדים שחתמו לשמה . א"כ י"ל אף למ"ד משום תנאי צריכין לחתום כולה לשמה דגזרינן משום בפ"כ כולו ובפ"כ תליו דפסול . ובפ' גט פשוט כתב רבינו ז"ל והא דקאמר בגיטין אי חתים קרוב בתחלה פסול לא אתי לאפוקי לבסוף דכ"ש שפסול שהן עיקר העדות ולא אתי לאפוקי אלא היכא שחתמו באמצע דאין לחוש כיון דחתמוהו הכשרים למטה ע"כ . וצריך לימוד שלא נחית רבינו לחלק כאן במתניתין : [ז] **ונכתב** ביום ונחתם בלילה כשר אפי' מכאן ועד עשרה ימים . אע"ג דאין הלכה כר"ש מ"מ לדידן בשעת הדחק ולהכי רבותא לכל חד כדאית ליה דלדעה שניה נ"ל דאיירי דנכתב ביום וגם תרי מינייהו חתמו ביום ואינך חתמו בלילה ואפי' מכאן עד עשרה ימים

שהיא של קיימא אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות [ח] ולא בכל דבר שאינו של קיימא על הכל כותבין [ט] על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד ר"י הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלין : גמ' ובכל דבר שהוא של קיימא לאיתויי מאי [י] לאיתויי הא דתני רב חיננא כתב במי טריא ואפצא כשר *ודוקא במגילתא דלא אפצא אבל א אפצא לא דקי"ל אין מי מילין על גבי מי מילין תנא רבי חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר :

יא איתמר עדים שאין יודעים לחתום אמר רב מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו א) ושמואל אמר באבר פי' רושמים שמם בעופרת וחותמין על הרושם אבל לא במיא דאברא דקי"ל כתבו במי אבר כשר הלכך כתב העליון לא הוי כתב וכל שכן שאין כותבין להם בסיקרא ב) דהא תנן במתני' כתבו בסיקרא כשר וה"מ בגיטין משום עיגונא אבל בשאר שטרות לא דההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא [דף יט ע"ב] תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעין לחתום מקרעים להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו : **יב ושאין** יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמים ג) אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשיחרורי עבדים ושאר שטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין א"ר אלעזר מ"ט דרשב"ג כדי שלא יהא בנות ישראל עגונות אמר רבא הלכה כרשב"ג רב נחמן קרו קמיה ספרי דדייני וחתים ודווקא רב נחמן וספרי דדייני אבל רב נחמן וספרי אחריני או ספרי דדייני ואיניש אחרינא לא ורב אלפס ז"ל לא הביא הא דקאמר רב גמדא משמיה (דרב) [דרבא] אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אלא כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תרגמא אקריאה פירש רש"י תרגמא להא דרב גמדא אקריאה וההוא דנגדיה רב כהנא בחתימה הואי · [כ] וכן לעיל מייתי לה אחתימה [ל] ומייתי עליה דר' אלעזר קרו קמיה וחתים דהיינו כרב גמדא ובעינן שיהיו שנים קורין לפניו דאין לסמוך על אחד או כגון ר"נ וספרי דדייני דדחילי מיניה לשקורי במילתא דעבידא לגלויי ז וכן פירש ר"י ורב אלפס ז"ל שלא הביא ההיא דרב גמדא ס"ל כיון דסתמא דגמרא קאמר דרבא אמר הלכה כרשב"ג סמכינן עלה יותר מהא דאמר רב גמדא משמיה דרבא הלכך הלכה כרשב"ג בין בקריאה בין בחתימה ולפי דבריו צריך לפרש הא דקאמר ת"ק קורין לפניהם וחותמין אפי' באחד קורא לפניו סגי דכיון דמילתא דעבידא (א) לגלויי הוא מירתת [מ] דאי בשנים קורין לפניו בהא לא הוה פסיל רשב"ג דאפי' בשני עובדי כוכבים מסיחין לפי תומן מכשר רב פפא ורשב"ג פוסל באחד אם לא רב נחמן וסופרו ב"ד [נ] ולכך לא הביא הך דרבי אלעזר דהוה קרי קמיה חד וחתים [ס] וכתב בעל העיטור מסתברא בשאר שטרות דאי מקרי להו לתרי דידעי למקרי במסיח לפי תומו חותם כדאמר בשטרא פרסאה והלכך היכי דחתימי סהדי ולא קי"ל אי ידעי למיקרי או לא בחזקת כשרין קיימי ומקיימי להו בי דינא ומגבינן בו כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ואי קים לן דלא ידעי למיקרי אע"ג דמסהדו אחתימות ידייהו דייקינן בסהדותייהו על פה אי מכווני אשטרא מקיימי' ליה והכין כתבו רבוואת' [ע] ואי אמרי אקרין למאן דידעי למיקרי סמכינן עלייהו ומה שכתב במסיח לפי תומו לא נהירא דלא בעינן לפי תומו אלא בעובד כוכבים משום דאי הוה ידע דסמכינן עליה הוה משקר אבל בי תרי ישראל לא חשידי לשקר : **יג רב** פפא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של עובדי כוכבים (ב) מקרי ט שני עובדי כוכבים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי : **יד אמר** רב אשי אמר י רב הונא בר נתן הכי אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי והא לא ידעי למיקרי בדידעי והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף בדאפיך והא בעינן שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה בדמיהדר ומאי קמ"ל הא קמ"ל דכשרין בכל לשון בין בגיטין בין בשאר שטרות : **טו [פ] אמר** שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטך מגורשת חיישינן שמא במי מילין כתבו מיתיבי הרי זה גיטך נטלתו וזרקתו לים או לדבר האבד וחזר ואמר לה שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה טעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא כי קאמר שמואל נמי דבדקינן לה במיא דנרא אי פליט פליט ואי לא פליט לאו כלום הוא [צ] וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט [ק] שמואל נמי חיישי' קאמר : **טז אמר** רבינא אמר לי אמימר הכי אמר נרימר משמיה דרב דימי מנהרדעא הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו [ר] צריכין למיקרייה מיתיבי הרי זה גיטך נטלתו וזרקתו לים או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואי צריכי למיקרייה לבתר דקריוה מי מצי אמר לה הכי לא צריכא דבתר דקריוה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא ניחוש דילמא חלפיה קמ"ל *והאי דקאמר צריכי למיקרייה קודם נתינה קאמר מדקא משני עלה לא צריכא דבתר דקרייה עייליה לבי ידיה ואפקיה ואי לא קראוהו נראה דלא הוה גט ואסורה לינשא מדלא משני הכא במאי עסקינן דלא קראוהו וא"ת הא דתנן בהזורק (דף פ:) ומייתי לה בהאשה רבה (דף לא:) כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן שובר לאיש וגט לאשה ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש ושובר מתחת ידי האשה תצא מזה ומזה וכו' ודייק עלה בפרק האשה רבה מאי הוה לה למיעבד ומשני איבעי לה לאקרויי גיטא והשתא אי לא קראה אפילו נתן הבעל גט לאשה לא הויא מגורשת וי"ל נהי דאסורה לינשא אי לא קראה מ"מ אם נשאת לא תצא אי נמי התם בדקריוה ובתר הכי עייליה לבי ידיה ואפקיה ומאחר דעייליה לבי ידיה איבעי ב למיהדר ולאקרויי ומיהו אין אותה קריאה כל כך חמורה שתאסר בכך לינשא דלא חיישינן לאיחלופי עד דידעינן דאיחליף כדקתני לא כל הימנו לאוסרה ולומר שטר אמנה ובדלא קראה בתר דעייליה לבי ידיה ואפקיה מיירי דאי קריוהו לא מצי אמר ליה הכי ואפילו אם תמצא לומר דאפילו לכתחילה לא מיחייב למיעבד אותה קריאה דלא חיישינן לאיחלופי מ"מ כיון שבא הדבר לידי קלקול והיא היתה יכולה לתקן בקריאה זו בדבר מועט קנסינן לה כדאשכחן התם (דף לא:) הכונס יבמתו והלכה צרתה ונשאת לאחר ונמצאת יבמתו איילונית תצא מזה ומזה וכו' ומפרש התם דקנסינן לה משום דאיבעי לה לאימתוני ולא מצינו בשום מקום שתהא אסורה לינשא משום חששא זו (ג) הלכך לכתחילה צריך לקרותו קודם נתינה ואחר נתינה ואם קראוהו אחר נתינה ולא קודם נתינה מגורשת [ש] ואם לא קראוהו כלל ונאבד צריכה גט אחר ואם קראוהו קודם נתינה ועייליה לבי ידיה ולא קראוהו אחר כך אינה צריכה גט אחר :

יז [דף כ ע"א] **אמר** רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה

הגה"ה

*אמר ר"ת כיון דס"ת בעי דיו וכן מגילה כדתנן (מגילה יז.) עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו א"כ דיו של עפצים אסור לכתוב בו ספר תורה דהא לא מיקרי דיו ב מדתני רבי חייא כתבו במי טריא ועפצא כשר משמע שרבי חייא בא להוסיף על משנתינו אלמא מי עפצא אינו דיו ועוד האריך · אבל ריב"ן פליג וכתב דדיו דמתניתין היינו של עפצים והא דתנא רבי חייא כתבו במי טריא ועפצא כשר לאו היינו דיו של עפצים דהא תנא ליה במתני' אלא מי ג טרף ומי עפצים בלא שרף דכל זה להודיע לא מיקרי דיו אלא כשהן מעורבין יחד מי טרף ומי עפצים והיינו דאמר כל השרפים יפים לדיו · גלי הדיוט נראה שראיתי בא"ז שכתוב באותו וויטריול"א שמשימים בדיו של עפצים השלו הוא לכתוב בו דאינו אלא נגע. מרדכי :

א) ובירושלמי פריך ולא כתב על גבי כתב הוא ומשני תני מרהיב לפניהם הקרע והן ממלאים דיו בתוכו ולא על ד השריטה הראשונה·

כוס מרדכי :

ראובן

ב) עדים שאין יודעים לחתום וכתב להם בסיקרא והם חתומים למעלה על גבי הכתב אם נתגרשה בזה הגט ה לא ידענא מאי אידון ביה · מא"ז :

ג) ובכתובות שלנו חותמין העדים אע"פ שלא שמעו הקריאה וטעמא משום שקראוה חכמי הקהל וליכא אימתא דגזורא לשקר ולחזור בקנין וגם לקרות שקר טפי מדרב נחמן דקרו קמיה. וחתים משום אימתא · מא"ז :

וכן פסק בא"ז והוא שיודעין לשון הקודש שמבינין מה שקורין לפניהם שאם לא כן מה מועיל מה שקורין לפניהם וכן כתב הרמב"ם · מא"ז :

ספיג רבינו שמחה גט שלא חתמו העדים בכתב ידן ו אלא הסופר חתמו כשר אפי' לרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי לא הוה מזוייף מתוכו דמדרבי אלעזר נשמע לר' מאיר כי היכי דלרבי אלעזר מתשעי קרא דאיכו בעי למכתב ואפי' הכי בעל משוי שליח לכתיבה ואומר לסופר כתוב גט לאשתי לרבי מאיר נמי דאמר וכתב אעדי חתימה קאי דגופו של גט אפי' מאלו באשפה וכו' אם יאמרו לסופר חתום שמינו ותחתמו כשר כיון דחותמין לפניו והבעל נותנו לאשה לפנינו כשר כיון דלאו לראיה קאי שאם תעבירנו באש לאחר שקיבלתו לאותר מגורשת והמביא גט ממדינת הים כשם שיכול לאמר על כתב הסופר שלא כתבו הבעל בפני נכתב כך יכול לומר בפני נכתב על חתימת הסופר ועוד האריך והא דאמר רבי אלעזר גט (א) שאין עליו עדים ונתנו לה עדים כשר קי"ל כוותי' ואפי' פסול דרבנן ליכא כדמוכח סוגיא דשמעתא קמייתא דגיטין דקיימא לן כר' יוחנן דאמר בפרק המגרש תינשא בו לכתחילה אבל אם חותמין עליו עדים פסולים או שחתמו שלא לשמה פסול ומודה רבי אלעזר דעדי חתימה כרתי בלא עדי מסירה דאו עדי חתימה או עדי מסירה כרתי לרבי אלעזר ואין נראה בעיני כלל אלא כל הגט שעדיו אינם חותמין בכתב ידן הרי זה פסול גמור כדמוכח באורך אם בא מעשה לידי אני פוסלו מיד · מא"ז :

חדושי מהרש"ל

(א) והא דאמר ר"א גט שאין עליו עדים. פי' הרי"ף מפרש מעשה דר"א בחד ומש"ה לא הביאו וק"ל : (ב) מיקרי בני עובדי כוכבים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו וחד לא מיקרי מסיח לפי תומו דשמא רוצה להחניף למלוה או ללוה וק"ל : (ג) הילכך לכתחלה צריך לקרותו קודם נתינה ואחר נתינה פי'. אפילו לא עייליה לבי ידיה דגזרינן שמא יעייל ביה ידיה ולאו אדעתיה וכן היה רגיל ר"י לקרות לעולם קודם נתינה ואף לאחר נתינה : וכל

הגהות הב"ח

א אבל במגילתא דאפצא לא : ב בהגה"ה שמתחיל אמר ר"ת וכו' לא מיקרי דיו וראיה מדתני ר' חייא : ג בא"ד במתניתין אלא מי טרף ומי עפצים בלא שרף : ד בהגה"ה המתחיל ובירושלמי וכו' ולא על השריטה הראשונה : ה לא ידענא כ"כ נראה דהיינו משום דממתניתין דתנן בכל כותבין בדיו בסיקרא שמעינן דסיקרא הוי כתב גמור וא"כ כתב עליון דעדים לא הוי כתב והינה מגורשת כלל ומסוגיא דגמרא דקאמר ר' יוחנן וכו' מפני שאנו מדמין נעשה מעשה משמע דספק מגורשת היא. וצ"ל דסיקרא דר' יוחנן אין זה סיקרא דמתני' דקמפרש רבב"ח שקרתא שמה. א"כ אע"ג דכתב בסיקרא כשר דהוה כתב מ"מ אפשר שיהא דכתב דיו ע"ג סיקרא דמוחק כתב התחתון השתא כתב העליון דדיו הוי כתב גמור ולא נעשה (והשאר חסר) : ו אלא הסופר חתמו. נ"ב פירוש הסופר חתם שמות העדים על פי ציווי העדים שאמרו לו חתום שמינו : ז וכן פירש ר"י. נ"ב כ"כ התוספות בפ"ק דף ט ע"ב ד"ה קורין לפניהם : ח ואי אמרי אקרינן למאן דידעי : ט מקרי ליה לבני עובדי כוכבים : י אמר לי רב הונא בר נתן : כ דעייליה לבי ידיה איבעי לה למיהדר

תפארת שמואל

(א) **לגלויי** הוא מירתת כו'. פי' בוודאי הרי"ף ס"ל דלא פליגי בשנים וכו' ומש"ה לא הביא הא דרב גמדא שפסק כת"ק דר"א בקריאה דאפילו בחד כשר. וא"ל מנין להרא"ש שכך כוונת הרי"ף דלמא הרי"ף סבר שפיר דפליגי אף בשנים ואפ"ה פסק כרבן שמעון בן גמליאל דפסול בשאר שטרות זה אינו מאחר שהביא הרי"ף הא דרב נחמן א"כ מאחר דרב נחמן מכשר אפי' בחד סופר כי דוחק לומר שמצריך ר"נ דווקא תרי סופרי מאחר דתלוי הטעם באימתא . א"כ משמע אפילו בחד וממילא שנים אחרים אפילו בלא רב נחמן וספרי דדייני כשר וא"כ למה לא הביא הרי"ף הא דרב גמדא אי לא סבר דפליגי בחד אבל הרא"ש פי' לעיל שפיר פליגי אף בשנים ורבן שמעון בן גמליאל פוסל אף בשנים ומש"ה פסק רב גמדא כת"ק דרשב"ג ומכשיר בשנים ואין חילוק בין כוונת הרא"ש לכוונת הרי"ף אלא שהרא"ש בא לפרש מה היא כוונת הרי"ף שלא הביא הא דרב גמדא שלא תאמר הרי"ף פוסל אף בשנים ודו"ק :

קרבן נתנאל

כשר : [ח] **ולא** בכל דבר שאינו של קיימא. גי' הרי"ף ובש"ס בכל דבר שאינו מתקיים : [ט] **על** הטלה של זית. אבל עלה של כרימין ובצלים ועלה של וורד ועלה של ירקות וכל דבר שאינו של קיימא פסול : תוספות : [י] **לאתויי** הא דתני רב חיננא כתב במי טריא ואפצא כשר. מלשון הרי"ף ורבינו משמע אפילו לכתחלה. אבל הרמב"ם בפ"ד מי טריא אינו מכשיר אלא בדיעבד וע"ש בל"מ : **ה"ג** ודוקא במגילתא. פי' קלף : [כ] **וכן** לעיל מייתי לה אחתימה. ר"ל במשנתין מייתי הא דרב כהנא אחתימה. וצריך לאיה לאלומי פי' רש"י דלא כר"ת שפי' בהיפך דהא דרב כהנא אקריאה ודרב גמדא אחתימה : [ל] **ומייתי** עליה דר"א קרו קמיה וחתים דהיינו כרב גמדא. ולאי כפי' ר"ת אדרבה רב גמדא ס"ל דבקריאה קי"ל כרשב"ג ועי' בחידושי רשב"א עוד ראיה דלא כפי' ר"ת : [מ] **דאי** בשנים קורין לפניו בהא לא הוי פסיל רשב"ג דאפילו בשני עובדי כוכבים מסיחים לפי תומן מכשיר ר"פ. ובתרי ישראל לא בעינן מסל"ת דלא חשידי לשקר כמו שמסיים רבינו בסמוך וזהו דעת רבינו שהסיב דעת הרי"ף לדעתו שפסק לעיל דבעינן שנים קורין לפניו ואין לסמוך על אחד אבל דעת הר"ן וב"י וש"ך ח"מ סי' מ"ה מדקאמר הרי"ף סתמא אם אינם יודעים לקרות אין חותמין אפי' בשנים קראו לפניהם א"כ במסל"ת דלא גרעי מתרי עובדי כוכבים וכ"ה דעת הרמב"ם ע"ש : [נ] **ולכך** לא הביא הך דר"א דהוי קרי קמיה חד וחתים. וגי' כל הספרים קרו קמיה וחתים משמע דתרי קרו קמיה. גם רבינו עצמו כתב לעיל בסמוך ומייתי עליה דר"א קרו קמיה וחתים דהיינו כרב גמדא ולפי מה שפי' רבינו דרב גמדא איירי בשנים קורין לפניו. וצ"ל דרבינו ה"ק לפי סברתו דבשנים קורין לפניו מודה הרי"ף דאפי' רשב"ג מכשיר וא"כ אמאי לא הביא הך דר"א דהוו קרו קמיה וחתים. ע"כ צ"ל דגירסת הרי"ף היה קרי קמיה חד וחתים ובהא לא פסק כוותיה : [ס] **וכתב** בעל העיטור כו' דאי מקרי להו תרי דידעי למקרי במסל"ת. כבר כתבתי שזהו דעת הרמב"ם והרי"ף לדעת ב"י : [ע] **ואי** אמרי אקריין למאן דידעי למקרי סמכינן עלייהו. פי' למאן דידע למקרי היינו תרי במסל"ת. ועיי' בש"ך סי' מ"ה ס"ק י' מה שהקשה על הרמב"ם והמחבר ולא קשה מידי דנמי איירי בתרי ישראל ובמסל"ת וסתמו עלמם בת"מ דמהני מסל"ת בתרי עובדי כוכבים אף כי בישראל . והג"ה שיעפיה נעלם ממנו דברי הרמב"ם והביא המחבר בח"מ סי' ס"ח סעיף ב' ע"ש : [פ] **אמר** שמואל נתן לה נייר חלק. והרי"ף והרמב"ם השמיטו להא דשמואל. פי' ב"י סי' קל"ה שצריך בדוחק ובני הרב מהו' עיוה כן בתחלתו תי' דהרי"ף והרמב"ם ס"ל כפי' הערוך בשם ר"ח בערך גל וז"ל ועוד פי' מעבירין עליו מי רימונים ואם כתוב עליו במי מילין מראה בו כתב במיא דנרא ואי פליט כגון דיו אמרינן כתב הוה ביה. וכי פליט מאי הוי מגלן דגט הוה ביה דלמא עניגא אחרינא הוה ביה והוא הוא דפליט ופרקינן שמואל נמי חיישינן קאמר ע"כ. וא"כ במאי איירי שמואל אי לא קרי בתחלה ע"כ צ"ל דפליג אאמימר ואנן קי"ל דהלכתא כאמימר וא"ת דלא פליג אאמימר ע"כ צריך לאוקמיה להא דשמואל בדקרי בתחלה ועייליה לבי ידיה וא"משמועינן דלא חיישינן לשמא חלפיה בזה ג"כ לא צריכא למימרא דשמואל דכבר הביא הרי"ף הך דינא דבריית' נטלתו וזרקתו ליס או לדבר האבד ומפרש לה בדאקרוה ועייליה לבי ידיה דלא חיישינן לשמא חלפיה ואם תקשי לך דצריך למימרא דשמואל אפילו בדקראוהו דלא תימא השתא הוא דפליט י"ל דלפי' הערוך ע"כ צ"ל דאיירי בדלא היה שהות משעת הקריאה עד שעת נתינת הגט לבלוע. דאל"ה אמאי מגורשת הא הוי ס"ס אימא עניגא אחריגא הוי ואת"ל גט הוי אימא נבלעו בשעת נתינה. אבל רבינו גרסתו היה כגי' כל הספרים וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט משמע השתא נפלטין אותיות הגט להדיא א"כ וודאי מצריכינן להא דשמואל ופרשינן ליה בדלא קריה מתחלה אך אחר הנתינה בדקינן ליה במיא דנרא וקרינן להגט. ומ"מ אינו אלא ספק גט דשמא השתא הוא דפליט. ובזה ניחא שהאריך רבינו להא שקלי וטריא בהך מימרא דשמואל דמכח הגי' השתא הוא דפליט הוכיח רבינו דלא כפי' הערוך : [צ] **וכי** פליט מאי הוי השתא הוא דפליט . מקשין העולם לפי מ"ש תוס' ד"ה טעמא כו' אי נמי דעייליה לבי ידיה ואפקיה דלא חיישינן דלמא חלפיה. וא"כ אמאי לא פריך תיכף אמימרא דשמואל אמאי וודאי מגורשת אימא דהיה נבלע בשעת נתינה והשתא הוא דפליט. וודאי לתי' קמא לק"מ דה"א דבעל מהימן בדבר מועט גם לדבר זה כיון דאמר הרי זה גיטך דאותיות היו פולטות בשעת נתינה. אבל לבתר דמשני דאמר שמואל בדקינן ליה במיא דנרא ולא מהימנין לבעל פריך שפיר מאי הוי השתא הוא דפליט אבל לתי' שני קשה. ונראה ליישב דלא מצי למפרך אגופא מימרא דשמואל דאיכא לאוקמיה דאיירי דקריוה בי תרי סמוך לנתינה ולא היה שעה לבלוע עד לאחר נתינת הגט. אבל השתא דמוקמינן לשמואל דבדקינן ואי איירי בדקריוה וליכא שהות הך בדיקה נ"ל וכ"ת דלריך בדיקה שמא חלפיה הא בברייתא נטלתו וזרקתו ליס מוכח דלא חיישינן לשמא חלפיה. וכ"ת שאני התם דהגט אינו לפנינו אבל כי איתא גט לקמן בדקינן ליה א"כ אכתי תקשי לך טעמא דאיכא כתב ה"ל לאשמועינן בברייתא בדליכא כתב ונטלתו וזרקתו ליס אלא"ל דאיירי דאיכא שהות לבלוע ומש"ה צריך בדיקה ועי"ז פריך שפיר וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט : [ק] **שמואל** נמי חיישינן קאמר. והשתא לא צריכי לאוקמיה דבדקינן דכי לא בדקינן נמי איכא למיחש. תוס'. אבל הרשב"א בחידושיו כתב מדלא קאמר אלא משמע דלאטויה קמא סמכינן ולומר כיון דליכא כתב אפילו מיחוש לא חיישינן עד דבדקינן ליה ופליט ע"כ. ורבינו לא הכריע ביניהם. ומיהו וודאי אי בדקיניה ולא פליט בין למר ובין למר לאו כלום הוא. ובסי' קל"ה הקשה הב"ח וז"ל אך קשה דאפילו אי בדקיניה ולא פליט ניחוש שמא בשעת נתינה היו נפלטות [דהא קודם נתינה היו נפלטות] וקראוהו ושמא לא נבלעו אלא לאחר הנתינה ואמאי קאמר אין [כאן] חשש גירושין עכ"ל. ולא אוכל ליר לסוף דעתו דאם קראוהו מעיקרא נ"ל כמ"ש תוס' דעייליה גיטא לבי ידיה ואפקיה והבדיקה הוא בשמא חלפיה אי פליט פליט ואי לא פליט לאו כלום דוודאי חלפיה דאי נכתב במי מילין הוי פליט אפילו לאחר כמה ימים ושנים וק"ל : ה"ג דיהיב גיטא קמייהו צריכין למקרייה : [ר] **צריכין** למקרייה. אע"ג דס"ל לשמואל דכל שאמר הבעל שהוא גט מהימן . שאני הכא דכיון דאיכא עדי מסירה ועבדי ליה כריתות אין להם לסמוך בעדותן על אדם ע"כ לשון הר"ן. משמע הא שמואל איירי בלא עדי מסירה אלא בעדי חתימה לחוד וא"כ נ"ל דשמואל ס"ל עדי חתימה כרתי וקשה טובא דהא שמואל גופא בפרק המגרש פסק כר"א בגיטין . ומלאתי דברי ר"ן מבוארים במקום אחר בפרק המגרש בפלפול הרי"ף אי לר"א מהני עדי חתימה . וז"ל אבל מה שנראה לי בזה דר"א ס"ל דע"מ בלחוד כרתי כו' ומיהו מה דמודה ר"א דעדי חתימה כרתי היינו משום דס"ל דבמסירה כורתת כל שיש בשעתה עדים בדבר בין שהם מעידים על המסירה עלמה או על גוף הדבר ומעתה מה שמודה ר"א דגט החתום בעדים כורת אע"פ שלא נתן בעדי מסירה לאו משום דס"ל ע"ח כרתי אלא שהמסירה כורתת מכיון שיש עדים בעיקר הדבר דה"ל עדי חתימה כעדי מסירה שהרי הגט יוצא מתחת ידה בעדים הללו ובידוע שהבעל מסרו לה ונמלאו כאילו הן עלמן מעידים על המסירה ע"כ. ומ"ש תוספות ד"ה טעמא וי"ל כיון כו' בדבר מועט מהימניה לבעל כוונת תוספות כמ"ש הר"ן ולא פ"פ דוחק בכתב מהרש"א : [ש] **ואם** לא קראוהו כלל ונאבד צריכה גט אחר . ורבינו אינו מבכר בדבריו אם תנא כדמשמע מתירוץ שני או אם לא תנא כדברי תי' ראשון כ"כ ב"י . אלא נראה מדלא כתב בהדיא שאם נשאת

סגא

באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתפא הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלי"ת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי רבי יהודה · וחכמים אומרים אין השם מן המובחר [ת]והלכה כחכמים שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר: יח ת"ר (ג) וכתב ולא וחקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהו עבד שילא בכתב שעל גבי טבלא ופנקס יצא לחירות אבל לא בכתב שעל גבי כיפה ואנדוכתרי לא קשיא הא דחק תוכות הא דחק ירכות א"ל רבינא לרב אשי רושמא מיחרץ חריץ או כופי מיכנף אמר לי' מיחרץ חריץ[דף כ ע"ב]בעא מיני' רבא מרב נחמן כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטיך והתקבלי כתובתך מהו אמר ליה נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה: יט ת"ר הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שתחזיר לי הנייר הרי זו מגורשת בעי רב פפא בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מהו תיפוק ליה דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים לא צריכא דמעורי מכאן דקדק הריב"ם שאין צריך בגט שיהו האותיות מוקפות גויל מדקאמר דמעורי ואין ראיה מהא דאפשר דהא דקאמר הכא דמעורי כגון דרגל כ"ף ונו"ן וקו"ף של שיטה עליונה נכנסת בתוך טי"ת של שיטה התחונה [א] וכן גגו של למ"ד בתוך ה"א וחי"ת של שיטה עליונה מיהו אין צריך ראיה לזה להכשיר דהא דבעינן דאותיות של מזוזה ותפילין שיהא מוקפות גויל כדאיתא בפ' הקומץ (דף לד·) היינו משום דכתיב בהו וכתבתם דבעינן כתיבה תמה ואין לומר דילפינן כתיבה כתיבה מהתם דאם כן אפילו ספר ודיו נבעי ומתני' קתני כתבו בכל דבר המתקיים ואפילו על עלה של זית כשר מיהו נהגו להחמיר ולהקיף האותיות גויל [ב] ואם יש בו אותיות דבוקות יכול להסיר הדיו שביניהם ·ולהבדילם אבל אם נפלה טיפת דיו לתוך האות ואינה ניכרת האות אינו יכול להעביר הדיו ולתקן האות דהוה ליה חק תוכות: כ בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידה והיא אומרת נתן לי העבד להיותי מגורשת בגט שכתוב על ידו לפני עדי מסירה ואין העדים לפנינו מהו מי אמרי' אקנויי אקניה ניהלה או דילמא הוא מנפשיה עייל [ג] ומיירי בכתובת קעקע [ד] דאינו יכול להזדייף תא שמע דאמר ריש לקיש הנודרות אין להם חזקה* בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה וכתוב עליה גט והרי היא יוצאה מתחת[א]ידה מהו מי אמרינן אקנויי אקניתיה ליה או דילמא אשה לא ידעה לאקנויי בדבר העתיד לחזור לידה ולא כוונה להקנות אלא בתורת שאלה בעלמא [דף כא ע"א] אמר רב אשי תא שמע האשה

הגה"ה
*בירושלמי אם כתב כל הגט שלא לשמה ושם האיש והאשה לשמה כשר ומשמע אפילו כתב הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה ושם איש ושם האשה לשמה כשר ופליג אדשמואל א דפרק כל הגט דלדידיה גם הרי את מותרת לכל אדם צריך לכתוב לשמה(א)וכל גט אשה שלא הוזכר בו שמו ב ושמה פסול והבנים ממזרים · מא"ז :

הגה"ה
*ומתוך כך פסק ר"י הכותב את הגט ופעמים שנופלת טיפת דיו מן הקולמוס בתוך חלל האות כגון בי"ת ונעשה פ"א או בחלל אות אחרת שאין נפתה שמה עליה ואח"כ מחק טיפה מתוך האות זהו חק תוכות שנעשית האות על ידי מחיקת תוכה ופסול או פעמים כשרצו לעשות מ"ם פתוחה נדבק עוקצה השמאלי על משך התחתון ועשאו סתום ואמר בפ' הבונה(דף קג:)וכתבתם שלא יעשה פתוחות סתומות ואם הוא מוחק ג דבוקות בתער לעשותה פתוחה זהו חק תוכות ופסול כי אירעו לו אחד מן הדברים הללו ואם העביר עליה קולמוס לאחר שתקנו ותק תוכה פירש ה"ר ברוך בספר התרומה דאינו מועיל כלום · מא"ז :

הגה"ה
*אם הגט כתוב על ידו של עבד בכתובת קעקע והיה יוצא מתחת ידה והיו העדים חקוקים על ידו הרי זו מגורשת אע"פ שאין לה עדי מסירה שהרי אינו יכול להזדייף וכן כתב הרמב"ם · ואם היה גט כתוב בדיו על ידו של עבד והרי הוא יוצא מתחת ידה יש לה עדי מסירה מגורשת ואם לאו אינה מגורשת (א) והרמב"ם כתב שהיא ספק מגורשת ול"נ [ה] שאינה מגורשת כלל ואני הכותב בעניות דעתי איני מבין דלפי מה שפשט מגודרות היה משמע דאפי' בכתובת קעקע אינה מגורשת

כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו· שאין קיום הגט אלא בחותמיו אמר רבה כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו ואמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא בעומד והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב נמי לא קנה [ו] והלכתא בכפות ואמר רבה [ז] כתב לה גט ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו ודוקא נתנו בחצרו אבל נתנו בחצר של אחר וקנתה היא החצר אינה מתגרשת כיון שלא באתה קניית החצר מתחת ידי הבעל לאשה: כא על קרן של פרה ונותן לה את הפרה וכו' בשלמא·יד עבד [דף כא ע"ב] לא אפשר למיקלייה אלא קרן של פרה ניקלייה וניתביה ניהליה אמר קרא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קצילה ונתינה *פירש רשב"ם דווקא בהכי כגון בעלי חיים ומחובר לקרקע שעוקר דבר מגידולו חשוב מחוסר קצילה אבל מידי אחרינא לא והביא ראיה מדנקט בפלוגתא דאביי ורבא כתבו על עלה של עציץ נקוב [ח] אבל שאין נקוב אפי' יקטום כשר: כב [ט] וכן כתב בשם רש"י שהיה מכשיר אם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתכו ומעשה היה בימי רבי יצחק בר מנחם ופסלו ונחלקו עליו גדולי הדור [י] ובעל ה"ג פוסלו אם נחתך ממנו כלום [כ] וכן ר"ת ז"ל היה מחמיר בדבר מדקאמר לקמן כתב על חרס של עציץ נקוב ד דשקיל ליה ויהביה ניהלה משמע דאי תבריה ויהיב לה החרס דפסול וחשבינן ליה מחוסר מעשה אף על פי שאינו מחובר ולאו דווקא נקט עלה של עציץ נקוב דהוא הדין כשאינו נקוב אלא משום רבותא דאביי דמכשיר אפי' בנקוב ואף על פי שאין הלכה כאביי מכל מקום רבותא דהיתירא קא משמע לן וכי האי גוונא אשכחן לקמן בפרק מי שאחזו (דף עב:) גבי פלוגתא דרבי וחכמים במהיום ולאחר מיתה ועוד השמיענו חידוש גדול דמסתבר לענין הגט דאין האשה קונה את הגט שכתוב על עלה של עציץ נקוב במשיכת העציץ או בהגבהתו ואע"פ שהעציץ בידה כל זמן שלא פסקה יניקת העלה כדאמרינן בסמיך (דף כב·) מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים אבל במשיכת העציץ או בהגבהה לא קנה זרעים כיון דהכתי חשיבי [ל] מחוברים בשעת משיכה [מ] וקמ"ל דלא גזר אביי היכא דיהיב לה העציץ בהפסקת יניקה כגון בעליה או שיש דבר מפסיק בין העציץ לקרקע אטו היכא דלא יהיב בהפסקת יניקה וגם קמ"ל [נ] אע"פ שצריך ליתנו לה [בהפסקת יניקה] לא חשיבי בהכי מחוסר קצילה ועוד נראה להביא ראיה לדברי רבינו תם מהא דאמרינן בפרק כסוי הדם (דף פט.) גבי עפר עיר הנדחת דחשיב מחוסר תלישה קצילה ושריפה ויותר נראה חבור גט המחובר בקלף גדול מחיבור עפר עיר הנדחת. ומיהו אף לדברי רבינו תם נראה דדוקא בנחתך מקלף גדול הוא דחשיב מחוסר קצילה* [ס] אבל אם חתכו מן הגט דבר מועט כדי ליפותו לא מיקרי בהכי מחוסר קצילה וכן מוכח לעיל (דף כ:) דאמר בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו ופריך עלה דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים כלומר לאחר שיחתוך הבעל את הנייר שלא יהא שלשה ספרים אלמא לא מיפסל מחמת קצילה ועוד אמרינן לעיל (דף יז:) גזייה לזמן ויהביה ניהלה משמע דאי גזייה וגירדם בו מגורשת: כג מתני' אין כותבין במחובר לקרקע משום דמחוסר קצילה ואפילו אי בעי למיתב לה

וכ"ש וצריך שיהא הקלף והדיו משל בעל אבל בקולמוס אין לחוש כך כתב ה"ר ברוך בספר התרומה ורבינו תם כתב צריך שיהא הקלף והדיו והקולמוס משל בעל · כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ושובר לאשה אע"פ שאין הבעל עמה ·ובלבד שיהא מכירם · כתב הרמב"ם והאשה נותנת שכר הסופר בכל מקום · מא"ז :

הגה"ה
*וכן הכותב גט וטעה ורוצה לחזור ולהתחיל גם אחר באותו קלף יחתוך תחילה ראשון המוטעה כך כתב ה"ר ברוך בספר התרומה · מא"ז :

הגהות הב"ח

א בהג"ה המתחיל בירושלמי וכו' דפרק כל הגט . נ"ב דף כ"ו ע"א וע"ש בתוס' ועי' לקמן בהגה"ה המתחלת דהיינו שם : ב בא"ד שמו ושמה. נ"ב ע"ל ר"פ כל הגט בהגהה המתחלת ודייק ועי' עוד בתוס' פ' שני דף כ' בד"ה הא בעינן שמו : ג בהגה"ה שמתחלת ומתוך כך כו' ואם הוא מוחק דביקות זה בתער : ד עציץ נקוב כשר דשקיל ליה :

הגהות הגרי"ב [א] בגמ' איתא ידו וכ"ה בר"ן :

חדושי מהרש"ל

(א) וכל גט שלא הוזכר בו שמו כו' פי' ולאפוקי מהא"ס דלקמן ריש פרק כל הגט : (ב) תנו רבנן וכתב ולא וחקק כו' פי' מאחר שהתקין ר"ג שיהיו חותמין על הגט מפני תיקון עולם א"כ הוא פסול מאן דלא עביד כתיקון חכמים א"כ לא פליג אלא כשאינ' חתומין בכתב ידו אלא הסופר חתם בשמן אבל אי לא תימי כלל אפשר דלא פליג ודו"ק

קרבן נתנאל

(א) אלא משמע דצריכה גם הייט כל זמן שלא נשאת וכ"כ הטור סימן קל"ט: [ת] והלכה כחכמים. ולא הוי גיטא והא דאמרי' אין השם מן המובחר תיכף בירושלמי לשיטת ר"י קאמרי ובמתניתין דאמר רב אחא בר יעקב דלמא לא היא ע"כ לא קאמרי רבנן התם דבעינן זה אלי ואנוהו . אבל הכא לא . ס"ל לרבינו דדחיה בעלמא הוא. מפני שבמקומה ס"פ הבונה דקתני כתב ע"ג כתב פטור אמר רב חסדא מתני' דלא כר"י . ולא אתמר התם הא דרב אחא . ויש ליתן טעם דלרב אחא ע"כ הא דקתני התם כתב ע"ג כתב פטור לא איירי בגט ומתני' סתמא קתני כמ"ש תוס' לעיל ד' י"ט ד"ה דיו ובפ' הבונה דף ק"ד ד"ה אמר : [א] וכן גגו של ל' בתוך ה' ומ' של שיטה עליונה. מדלא קאמר לתוך ד' או כ' איכא למימר דבהא מודה רבינו כיון שאז נראה כה' דפסול . אבל תוך ח' או ה' אע"ג שנשתנה האות . מ"מ כיון דתמונת אות זה אינו בכל כ"ז אותיות לא איכפת לן . ומה"ט כתב רמ"א בסא"ה סי' קכ"ה ס"ס י"ט ואם עשה כך ונשתנה צורת האות כגון שמשך רגל למ"ד לחלל ד' שאז נראה כה' פסול . דוקא לחלל ד' אבל לחלל שאר אותיות לא פסול בדיעבד מאחר דר"י ורבינו ומרדכי ועוד פוסקים מכשירין ובדאי לסמוך עליהן . ודלא כב"ש שאמר ה"ה שאר האותיות אם נשתנו אלא בד' מסתמא משתנה. ומעתה מיושב דברי המחבר בסא"ה סי' נ"ב סעיף כ"ח ז"ל יש ליזהר שלא יכנים ראש הלמ"ד בחלל הה' או ח' אפילו בלא נגיעה . ומי שעומד על דבריו בב"י לקיימים דברים אלו מהרמב"ן . והקשה בס"ז דהא הרמב"ן פוסל אפילו בדיעבד . ולפי דברינו ניחא שסרב המחבר אינו פוסל בדיעבד שחושש לדעת רבינו וסייעתם דמכשירין בכה"ג אפילו לכתחלה . אבל נכנס לתוך ד' פסול אפילו בדיעבד : וכ"ה דעת הרב בעל מ"א פ"ש ס"ק מ' : [ב] ואם יש בו אותיות דבוקות יכול להסיר הדיו שביניהם ולהבדילם אבל אם נפלה טיפת דיו . מדלא מחלק בין האותיות דבוקות במקצת לדבוקות כל גובה האותיות . משמע אפי' בכה"ג יכול להבדילם ואם לענין גיטין כך לכ"ש בתפלין ומזוזות שצריכין גניזה דפשיטא שיש להכשיר ודלא כבעל מ"א א"ח סי' ל"ב ס"ק כ"ו שהביא דעת הב"ח שפוסל בדבוקות לגמרי: [ג] ומיירי בכתובת קעקע דאינו יכול להזדייף.לכאורה אינו תקפיד כי אם אכתיבת הגט. אבל חתימת העדים לא בעינן כתובת קעקע. כי מה לחוש דכתב הגט אין יכול לזייף עוד דכדת משה וישראל הוי במקום הכל שריר וקיים . אבל ברמב"ם וטור מצריכין חתימת עדים כמו כן בכתובת קעקע וכתב הב"ח הטעם דאם הגט מקוק לאחד . יש לחוש שמא מעיקרא היה הגט ג"כ נכתב סתם והוא זייף . ובספר ב"ש סי' קכ"ד ס"ק מ"ז השיב עליו כיון דהשתא שבא לפנינו ליכא חשש זיוף מנ"ל לחוש בזה . ודומה לזה מ"ש במ"א סי' מ"ה סעיף י' בספר המסיים באלו שיטה ועדים חתומים זה אחר זה באותו שיטה דקי"ל דכשר ולא חיישינן לזיוף ואין הנדון דומה לראיה דהתם ה"ט דאם לא היה כתוב כן קודם חתימת העדים לא היו חותמין כמ"ש הש"ך שם . תשה"כ הכא קי"ל להלכה כחכמים דמכשירין לתת גט הנכתב ונחתם ע"ד שיכול להזדייף ע"י ע"מ . והעדים לחתים לחתום גט שיכול להזדייף אם הבעל נותן לה בעדי מסירה . בזה ודאי יש לחוש שמא הגט ג"כ נכתב והוא זייף וחקק ולפי שיטת הב"ח נ"ל הא דמכשירין הגט כשמניחם על המחק כמ"ש רבינו לקמן סי' כ"ג היינו לגרש עכשיו בע"מ . אבל אם הגט בא לפנינו שניהם על המחק לא מכשירין ליה להכשא ע"י גט זה בלא עדי מסירה כי יש לחוש שמא היה עדים על המחק וגט על הנייר ותנאי היה בו וזייפתו ומחקתו · ועוד שם נתן טעם דהעדים צריכין ג"כ בכתובת קעקע דגזרינן חתימה אטו כתיבה. והקשה ב"ש על טעמיה דנפשיה א"כ העדים על המחק והגט על הנייר יפסול מטעם זה בלא הטעם שמא ימחק הגט . וכגון זה אין צריך לפניס דהכא ליכא למגזר כתיבה אטו חתימה כלו' אם נכשירין חתימת עדים על המחק יכתבו הגט ג"כ על המחק מה בכך הא שניהם על המחק כשר : [ד] דאינו יכול להזדייף . ואפי' לחכמים דמכשירין בכתב על הדיפתרא ועל נייר מחוק . ה"מ בדאיכא קמן עדי מסירה . אבל כי ליתנהו קמן אין מקיימין מן העדים שבו : [ה] עיין בס' תפארת שמואל מה שנתקשה בהגה"ה זו מאד . והיה לו זה שסבר שכל הגה"ה אחת היא ולא כן עמדי . אלא מ"ש והרמב"ם כתב שהיא ספק מגורשת . היא הגה"ה בפני עצמה . וקאי אהא דפסק רבינו מ"ש הגודרות אין להם חזקה ופשוט הוא דמשום דאין להם חזקה תפקיע לאו מיד השני ויהבי לראשון וא"כ עדיין הגט תחת יד הבעל ואינה מגורשת כלל . וע"ז הגיה והרמב"ם כתב שהיא ספק מגורשת דלענין גט אשה מ"מ מידי ספיקא לא נפקא וכזה מיושב הכל : [ו] והלכתא בכפות . ויגן נמי בעינן כדמסיק רבינו לקמן בפ' הזורק גט סי' ס' ע"ש בארוכות : [ז] כתב לה גט ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו כו' . איצטריך תו הך דינא גבי חצר דלא גזרינן משום חצר הבאה לאחר מכאן. ואי אשמעינן גבי עבד ה"א דוקא עבד כפות ויגן דהוא מלתא דלא שכיח מש"ה לא גזרי רבנן ואי אשמועינן גבי חצר ה"א עבד נגזור כפות אטו אינו כפות : [ח] אבל שאינו נקוב אפילו יקטום כשר. יש לדקדק דמהתם אינו מוכח אלא שאין הגט בעל מן התורה. אבל מדרבנן לעולם אימא לך דפסול אפילו בדבר שאינו בע"ח מחובר . והא דלא נקטי' בפלוגתא עציץ שאינו נקוב דבהך לא שייך גזרה שמא יקטום דהא אם קטם לא הוי אלא מדרבנן והוי גזרה לגזרה . וי"ל דס"ל כיון דמדאורייתא לא הוי קצילה אלא משברה לא מחמרינן בתלוש משום גזרת מחובר כמו בכל התורה דלא גזרינן תלוש אטו מחובר: [ט] וכן כתב בשם רש"י שהיה מכשיר אם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתכו . דקדק רבינו ולא כתב סתם וכ"כ בשם רש"י . משום דרש"י אינו מכשיר אלא בקלף והדומה לו אבל אם כתב על חרס של עציץ נקוב ושבר החרס ונתן לה פסול וכ"כ רש"י לסדיא ד"ה דשקיל ליה לכוליה עציץ ואין כאן מחוסר קצילה ואין לחוש שמא ישבור החרס ויתן לה התחיכה והוי לה קצילה ט' ע"כ . והיינו טעמא דבעציץ נקוב כיון דאיכא למטעי לכתוב גם על עלה שמחוברת אמרו רבנן ופסלו אם ישבור החרס וכ"כ הב"ח סברא זו . והא דפירש"י והוי ליה קצילה היינו מדרבנן משום חשש שמא יכתוב על עלה המחוברת . גם שיש קצת דוחק . מוטב לסבול הדוחק כדי שלא יהיו דברי רש"י סותרים אהדדי . מלבד מה שהקשה הר"ן דברי רש"י אהדדי דז"ל רש"י שמא יקטום העלה והוי קצילה מן המחובר שנראה מדבריו דאילו הוה תלוש לא היה נקרא מחוסר קצילה . ולעיל ד"ה דשקיל משמע דבחרס שהוא תלוש נקרא מחוסר קצילה. ולדברינו ניחא כל זה לפירש"י . אבל הרמב"ם מכשיר אפי' בחרס עציץ נקוב כיון דלא הוי מחובר : [י] ובעל ה"ג פוסלו אם נחתך ממנו כלום . לכאורה יש לפרש דאפילו דבר מועט כדי ליפותו נמי פוסל והכך ראיות שהביא רבינו בסמוך מהכי סוגיות דלעיל גזיה לזמן ובין שיטה לשיטה . איכא למידחי כמ"ש הר"ן בשם רב בה האי גאון דלא מקרי מחוסר קצילה אלא היכא דקודם כתיבה הוי דעתיה למיגז מיניה . אבל לא הוי דעתו למיגז מיניה לית לן בה . ובהכי אתי שפיר דהכך סוגיא איירי שלא היה דעתו מתחלה קודם כתיבה למיגז ולא מיקרי מחוסר קצילה . ועוד יש לפרש בהיפוך דבה"ג הוסיף לפסול אפילו נחתך ממנו לאחר הכתיבה ואע"פ שלא היה דעתו לחתוך ממנו . דכיון דקלץ ממנו אחר הכתיבה איגלאי מילתא למפרע שהיה מחוסר קצילה אותו דבר בשעת כתיבה וכ"כ הב"ח · אבל דבר מועט ליפותו לא מיקרי בהכי מחוסר קצילה ולפי מה שיתבאר לפנינו עיקר תחזיכה מיפרים שזה הלשון האחרון הוא העיקר : [כ] וכן ר"ת ז"ל היה מחמיר בדבר · מלשון זה משמע דאינו אלא חומרא דרבנן וכ"כ הב"ח . ובב"ש סי' קכ"ד ס"ק י' השיג עליו ואומר דבעל מן התורה וכ"מ מהא דכתב ר"ת דס"ה דפליגי אפי' בעציץ שאינו נקוב ומיים רבה שמא יקטום אלא משום רבותא דאביי נקים עציץ נקוב . מ"מ דאורייתא היא דאל"כ לא היה רבא חייש לשמא יקטום דהא אם קטם לא הוי אלא מדרבנן והוי גזרה לגזרה . וסדין עמו . וצ"ל הא דכתב רבינו ור"ת היה מחמיר בדבר . ר"ל בכה"ג שלא היה דעתו מתחלה לחתוך ממנו דבהך מלתא ס"ל לבעל ה"ג שפסול מדאורייתא ור"ת לא ס"ל כוותיה אלא מחמיר היה בדבר אבל היכא דקודם הכתיבה היה דעתו למיגז מיניה בזה ס"ל לר"ת דבטל הגט מן התורה ובלא"ה נ"ל דר"ת מחמיר אפי' במקום דלא הוי דעתיה למיגז דאל"ה אין ראיה מהך סוגיות דלעיל וכמו שהבאתי לעיל בשם רב האי : [ל] ה"ג מחוברים בשעת משיכה . והא דמכשיר אביי היינו דהנחתו במקום שפוסקת יניקת העציץ : [מ] וקא משמע לן דלא גזר אביי היכא דיהיב לה העציץ בהפסקת יניקה . וא"ת א"כ היכי קאמר רבא עלה גזרה שמא יקטום אם יקטום בהפסקת יניקה אינו אסור אלא מדרבנן והוי כמו גזרה לגזרה · וי"ל דה"ק גזרה שמא לא יעשה מעשה ויניח העציץ במקומה ויקטום העלה כי זה נקל לו לעשות יותר ועדיף ליה מלתת לה כל העציץ בהפסקת יניקה : [נ] ה"ג אע"פ שצריך ליתנו לה בהפסקת יניקה לא חשיבי בהכי מחוסר קצילה. אע"ג דלענין שבת תולש הוי . אפ"ה לענין גיטין לא מקרי מחוסר תלישה לפי שאותו תלישה לא ניכרת כלל . ואין צריך מעשה אחר אלא אותו מעשה בעצמו שיש לו לעשות בעציץ שאינו נקוב דהיינו כתיבה ונתינה . דבנקוב נמי תלישה ממילא הוי בשעת נתינה . הר"ן . אע"ג דצריך מעשה אחר ליתן בהפסקת יניקה . מ"מ זה בקל יכול לעשות בשעה שנותנה לה בשום דבר מפסיק בין עציץ לקרקע : [ס] אבל אם חתכו מן הגט דבר מועט כדי ליפותו לא מקרי בהכי מחוסר קצילה. מצאתי דבר חדש בביאורי מוהר"א שעייז שמעתי שצריך לחתוך אותו מעט לתחיקות דקות דאז נראה שליפותו חתך ממנו ולא לצורך קלף. וראוי ליזהר :

תפארת שמואל

(א) והרמב"ם כתב שהיא ספק מגורשת וכו'. מעולם לא כתב הרמב"ם זה אלא ע"ז כתב היכא שמוחזקין בעבד שהוא שלו פשט התלמוד מגודרות דאין לכן חזקה דמעצמו עייל ע"ז כתב הרמב"ם שהוא ספק גרושין דשמא הקנה לה העבד נהי דאין לה חזקה בעבד להיות וודאי גירושין מ"מ ספק גירושין הוו ועכשיו אין אני מבין הדברים מה שכתב בשם הרמב"ם אם לאו שטעות סופר יש כאן גם מה שכתב אח"כ ואני הכותב וכו' לא הבנתי תמיהתו דמש"ה כתב לעיל בדיו אינה מגורשת בלא עדי מסירה אפי' שלו דאז גבי כתובת קעקע מגורשת ושפיר יתכן לאותן דסברי אשה מתגרשת בעדי חתימה בלא עדי מסירה אבל לדעת התוס' דס"ל אין אשה מתגרשת אלא בעדי מסירה קשה קשה מאי חילוק בין כתובת קעקע לדיו שעכ"פ צריכה לומר שבעדי מסירה נתגרשה · ולא קשה מידי דכל זמן שלא תביא עדי מסירה לפנינו לא מהימנא בכתב שיכול להזדייף כדלקמן :

מיירי

אותו המחובר לא משום דכתיב ונתן בידה כתבו על המחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ר' יהודה בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר מחוק ולא על הדפתרא מפני שיכול להזדייף וחכמים מכשירים האי נייר מחוק דקאמר [ע] מיירי שמקום העדים על המחק וכתב הגט אינו על המחק דהשתא ימחוק הכתב ויכתוב מה שירצה ויהיה הוא ועדיו על המחק וכשר אבל שניהם על המחק כשר שאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים והכי איתא בפ' גט פשוט (דף קס"ג) :

גמ' כתבו על המחובר והא אמרת רישא אין כותבין אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף *וכן אמר רבה בר בר חנה והוא ששייר מקום התורף ור"א היא דאמר עדי מסירה כרתי והכי קאמר אין כותבין טופס במחובר גזירה שמא יכתוב תורף כתבו לטופס תלשו וכתבו לתורף ונתנו לה כשר · כתבו על חרס עציץ נקוב כשר דשקיל ליה לעציץ ויהביה ניהלה על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר רבא אמר פסול אביי אמר כשר [דף כב ע"א] דשקיל ליה לעציץ ויהיב ליה ניהלה רבא אמר פסול גזרה שמא יקטום: **כד וחכמים** מכשירים מאן חכמים [דף כב ע"ב] ב ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי פירש רש"י דלמאן דאמר עדי מסירה כרתי אשה הבאה ליגשא על ידי גט צריכה להביא עדים שנמסר לה בפניהם *ולאו בכל גיטין קאמר דשאר גיטי דכתיבי בדבר שאינו יכול להזדייף וחתומים בו עדים יכולה ליגשא על פיהם ואינה צריכה להביא עדי מסירה אפי' לר' אלעזר כדתנן בפ' בתרא (דף פו·) ומייתי לה לעיל בפרק קמא (ד' ג:) שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם דמאחר דחזינן בידה גט דליכא למיחש לזיופא אמרי' דמסתמא בא לידה כמצותו אלא דוקא בגט זה שכתוב בדבר שיכול להזדייף בהא קאמר רש"י דכשבאה ליגשא בו צריכה להביא עדי מסירה *ואמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא דילמא הוה ביה תנאה וזייפתיה ור' יוחנן אמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים אם איתא דהוה בי' תנאה מדכר דכירי אינשי והלכתא כרבי יוחנן דהוה רביה דרבי אלעזר ואמר רבי אלעזר לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשטרות לא ואפי' לאלתר דכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים דגזירת הכתוב הוא דבעינן בשטרות דבר הראוי לעמוד ימים רבים ולא מכשרינן אפילו לאלתר בדבר הראוי להזדייף ור' יוחנן אמר אפי' בשטרות* כמו בגיטין ואפי' לזמן מרובה משום דמדכר דכירי אינשי והכתיב למען יעמדו ימים רבים דס"ד דגזירת הכתוב היא דקרא אתי למעוטי שטרות משום דבעינן שיהא ראוי לעמוד ימים רבים משום דחיישינן דלמא מינשי לתנאה ומשני עצה טובה קמ"ל · [פ] ובהא לית הלכתא כר' יוחנן משום דפריך סתמא דהש"ס לעיל (דף יח·) גבי שטרות והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וכן גבי דפתרא קאמר לעיל (דף כב·) כדי לכתוב גיטי נשים משמע אבל לא שטרות וכן פסק רב אלפס [צ] ורבינו חננאל ז"ל פסק הלכה כר' יוחנן אף בשטרות [ק] ולא מסתבר [ר] ועוד יש לפרש דדוקא בגיטין הוא דמכשר ר' יוחנן מכאן ועד עשרה ימים אבל בשטרות שיש הרבה תנאים וחילוקי ענינים רבים לא דכירי ודוקא לאלתר מכשר ופריך והכתיב למען יעמדו ימים רבים ואפי' לאלתר לא היה לנו להכשיר כיון דאינו ראוי לעמוד ימים רבים ומשני עצה טובה קמ"ל [ש] ואתיא שפיר כר' יוחנן הא דפריך והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף : **כה מתני'** הכל כשרין לכתוב הגט אפילו חרש שוטה וקטן האשה כותבת את גיטה והאיש את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו :

גמ' והא לאו בני דעה נינהו *פי' ולא ידעי לכתוב לשמה ולר' אלעזר פריך דבעי כתיבה לשמה משום דתריגלא לרישא כר' אלעזר [דף כג ע"א] א"ר הונא והוא שהיה גדול עומד על גביו ואמר לו שיכתוב לשמה אבל אין לפרש כההיא דלקמן דהכל כשרים להביא ח חוץ מחש"ו משום דלאו בני שליחות נינהו ובעינן שליחות לכתיבת הגט דא"כ מאי קא משני כשגדול עומד על גביו דלענין שליחות מה מועיל כשגדול עומד על גביו דמכל מקום הקטן שאינו בר שליחות כותב הגט ומהאי טעמא נמי לא משני הא דעובד כוכבים פסול משום דלאו בר כריתה הוא משום דלא בעינן בני כריתה אלא במידי דבעינן שליחות כדאמרי' לקמן (דף כג:) אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין אבל כתיבת הגט דלא בעינן שליחות מדמכשיר חרש שוטה וקטן כשגדול עומד על גביו לא בעינן כמי שיהו בני כריתה והא דאמרי' בפ"ק (דף י:) ר' שמעון דמכשר בגיטי עובדי כוכבים והא לאו בני כריתה נינהו ומשני יחיד ר' שמעון לשיטת רבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי משמע דלרבי מאיר יש לפסול מטעם דלאו בני כריתה נינהו ואע"ג דלא בעינן שליחות לר' מאיר בחתימה כמו לרבי אלעזר בכתיבה דתרוייהו מוכתב נפקי להו לא דמי דחתימה שהיא לשם עדות אף ע"ג דלא בעינן שליחות יכול לפסול בעובדי כוכבים משום דלאו בני כריתה נינהו אבל כתיבה לר' אלעזר דלאו לשם עדות וגם נמי לא בעינן שליחות למה יש לנו לפסול משום דלאו בני כריתות נינהו הא לא פסלינן בפרק אין מעמידין (דף כז·) מילה בעובד כוכבים אע"ג דלאו בני מילה נינהו וא"ת והא מוכח לקמן (דף עא:) דבעינן שליחות בכתיבה דאמרינן צריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ואמרינן נמי (לקמן דף סג:) ההיא דהוו קרי לה נפואתה כתוב סהדי תפואתה וקאמר דעשו עדים שליחותן ויש לומר דכולה מילתא לא הוי אלא משום לשמה דלא חשיב לשמה בשלא צוה הבעל משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת תדע מדדייקינן בריש זבחים (דף ב:) ממתניתין דהכותב טופסי גיטין דמסתמא לאו לשמה קאי ומשמע דפסיל ליה בכל ענין אפי' עשאו לשם אשה זו כיון שלא צוה הבעל וחשיב ליה סתמא [ת] כדמוכח התם והיינו טעמא דלא בעינן שליחות משום דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר כלומר וכתב הסופר ונתן הבעל משום דרוב אנשים אינן בקיאין לכתוב גיטין והא דאמר לעיל (דף כ·) יכילנא למיפסל כולהו גיטי דעלמא וכו' אילימא משום וכתב והכא איסי כתבה ליה לאו משום וכתב קאמר אלא משום דכתיב וכתב ונתן ובעינן שיכתוב ויתן לה והכא אפי' נכתב בשליחותו ובציווי לא יהיב לה מידי דשלה הוא הלכך להאי פירושא דלא בעינן שליחות לכתיבה כשר העבד לכתיבת הגט [א] אע"ג דלאו בר כריתה הוא אבל ר"י פי' פירוש אחר דאליבא דרבי מאיר פריך והא לאו בני דעה נינהו דסלקא דעתך דרבי מאיר מצריך מדרבנן כתיבה לשמה ואליבא דר' מאיר הוא דקא משני כשגדול עומד על גביו כיון דלא בעי כתיבה לשמה אלא מדרבנן מכשיר בחרש שוטה וקטן כשגדול עומד על גביו אבל רבי אלעזר דבעי כתיבה לשמה מדאורייתא פוסל בגדול עומד על גביו משום דבעינן שליחות בכתיבה ולהך פירושא עבד פסול לכתיבת הגט [ב] וכן הרמב"ם ז"ל מנאו בכלל הפסולין : אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף [ג] ועובד כוכבים אע"פ שישראל עומד על גביו פסול דעובד כוכבים לדעתיה דנפשיה קא עביד מדהביא רב אלפס הני תרי אוקימתות דרב הונא ושמואל וכתב דינא דעובד כוכבים בתר אוקימתא דשמואל אע"ג דקאי אאוקימתא דרב הונא דמכשר חרש שוטה וקטן כשגדול עומד על גביו אבל עובד כוכבים לא משום דאדעתא דנפשיה קא עביד משמע מתוך דבריו דאוקימתא דשמואל קיימא אאוקימתא דרב הונא דמוקי למתניתין כשגדול עומד על גביו [ד] והוסיף הוא אף כשגדול עומד על גביו דווקא טופס אבל לא תורף ועובד כוכבים דלדעתיה דנפשיה קא עביד אפי' טופס לא דגזרינן אטו תורף וכן חש"ו כשאין גדול עומד על גביו גזרינן טופס אטו

הגה"ה

*דהיינו שם האיש והאשה והזמן והרי את מותרת לכל אדם שגם א זה עיקרו של גט · מא"ז :

הגה"ה

ג (א)*וכן כתב הרמב"ם ז"ל דהא דאמרי' בפ' גט פשוט דגיטין ושטרות שיכולין לזייף פסולין במה דברים אמורים כשהיה הגט יוצא מתחת ידה ולא היה שם עדי מסירה אבל אם יוצא מתחת ידו או שהיה שם עדי מסירה אע"פ שהם מרוחקים הרבה ואין נקראין עמו ואע"פ שאין חתום ד כלל כשר שעיקר הגירושין בעדי מסירה הן · תניא בתוספתא בפרק שני דמכילתין גט שיש בו מחק פירוש שטעה וכתב התיבה של טעות ומחקה או תלויה פירוש שדילג תיבה וכתבה ביני חטי · מגופו דהיינו תורף פסול שלא מגופו כשר פר"י · ובתוספתא דבבא בתרא תניא בכי האי גוונא גבי שטרות ומסיים התם ואם החזיר למטה אפי' מגופו כשר פירוש דהיינו כמו שאנו כותבין תיבה פלוני דביני חטי ותיבה פלוני דמחקה ודין קיומיהון ופי' ר' דוד בר קלונימוס ממיגנצברק שיש חילוק בין מחק למחק דמחק או תלוי שסבור הסופר לכתוב כראוי וטעה והשמיט תיבה או שתים וכשנזכר תלאה ביני חטי או שכתב תיבה יתירה וא"כ מחקה אפי' מגופו של גט כגון הרי את מותרת לכל אדם וכיוצא בו והחזירו למטה וקיימו כראוי כשר בין בשטרות בין בגיטין כדתניא בתוספתא ה אבל נכתב בגט פסול מדעת אפי' לאחר התורף אע"פ שחזר ומחקו פסול שהרי אדעתא דפסול נכתב ושוייה תספא בעלמא (ב) ושוב לא יחזור להכשירו ו (א) ודמי לביטל גט דהשולח דאינו חוזר ומגרש בו ופירוש משום גזירת מחק כי האי התמירו בכל המחקים כולן מיהו בדיעבד כשר. והנא מורי מודה לדבריו בתורף אבל בטופס אינו מבין לאותיו ועיין באורך מא"ז : *ומלשון רב אלפס משמע דאפי' ידעינן דמסרו לה שלא בעדים נישאת ע"פ עדי חתימה שבו בדיעבד וכן משמע ז מלשון המיימוני · מא"ז : *אין לתמוה איך מכשיר רבי אלעזר בדבר שיכול להזדייף והא מודה רבי אלעזר במזויף מתוכו שהוא פסול דהא מודה נמי היכא דלא אתי למיסמך עלייהו כגון בשמות מובהקין דכשר הכא נמי כשר ולפי זה הרחיק שתי שיטין מן הכתב פסול לרבי אלעזר בעדי מסירה דהוי מזוייף מתוכו ודלא כהרמב"ם דמכשיר במרחיק שתי שיטין מן הכתב לרבי אלעזר כמו בדבר שיכול להזדייף · מרדכי :

הגהות הב"ח

א זה עיקרו של גט כו' נ"ב ע"ל בהגה"ה המתחיל בירושלמי : ב מאן חכמים אמר ר"א ר' אלעזר היא : ג וכן כתב הרמב"ם. נ"ב עי' עליו פ"א ופ"ד מה"ג : ד ואע"פ שאין חתום עליו עד כלל כשר · ה אבל נכתב בגט פסול מדעת. נ"ב והרב המגיד בפ"ד מה"ג הביא דברי בעל העיטור דכתבו רבוותא דוקא היכא דכתב ליה בעל גופיה א"נ סופר מפומיה ובתר הכי אתי בעל ומערער דאמר אנא הוא דפסילנא ליה בהכי דקדוקי ולקלקולא אתכוונית אבל אם אמר בעל לסופר ולעדים לכתוב את הגט אפי' סתם וטעו הסופר והעדים בא' מאלו האותיות .והבעל אינו מערער הגט כשר ותגשא בו כו' והאריך ע"ש ויש לדון מדבריו דלאו דוקא קאמר דטעה הסופר. אלא אפי' כתב פסול מדעת מ"מ מאחר שהבעל אינו מערער אלא אדרבה מדעת שלמה רוצה לגרש הגט כשר ואינה צריכה גט שני מדינא : ו ודמי לביטל גט דהשולח וכו' דמשום גזירה. נ"ב ר"ל בשביטל הגט עצמו ועי' לקמן בתחלת ר"פ השולח : ז מלשון המיימוני נ"ב פ"א מה"ג : ח להביא את הגט :

חדושי מהרש"ל

(א) וכן כתב רמב"ם ז"ל דהא דאמרינן בפרק גט פשוט כו'. פי' כותבין על דבר שיכול להזדייף כגון על נייר מחוק וכיוצא בו והוא שיתננה לה בעידי מסירה וכן כתב רמב"ם כו' : (ב) ושוב לא יחזור להכשירו ודמי לביטל גט דהשולח כו' כצ"ל :

תפארת שמואל

(א) ודמי לביטל גט וכו' . ותימה הא קי"ל לקמן בריש השולח דהלכתא כרב נחמן דחוזר ומגרשה וי"ל דהוא סובר כאותן שפירשו דווקא שכתבו לשם דאנו אמדינן דעתו שלא ביטל אלא השליחות אבל אם פירש להדיא שמבטל גוף הגט אינו חוזר ומגרש בו ועיין לקמן (דף ח') :

קרבן נתנאל

[ע] מיירי שמקום העדים על המחק וכתב הגט אינו על המחק. לא אתי למעוטי אלא שניהם על המחק אבל בעדים על הנייר וכתב הגט על המחק נמי מלי איירי דהדר ימחוק כתב הגט ויכתוב מה דבעי והא דאמרי' אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים ה"מ היכא דחתימי סהדי אמחקא אבל היכא דלא חתימי סהדי אמחקא אלא אניירא לא ידיע כדאי' בהדיא בפ' גט פשוט. והתוס' דס"ל כפי' ריב"ס דאפי' כשעדים על הנייר וגט על המחק נמי אמרינן אינו דומה נמחק פעם אחת כו'. אבל רבינו דפסק וסתם בפ"ג גט פשוט כדעת ר"י ודאי נ"ל דלאו דוקא נקיט העדים על המחק וגם על הנייר . עיין מהרש"א : [פ] ובהא לית הלכתא כר"י משום דפריך סתמא דגמרא לעיל גבי שטרות . כ"כ הרי"ף . והנה מקשים בזה האחרונים כל זה הסוכתה למה ליה להרי"ף הלא הוא גופיה פסק לקמן בפ' המגרש הלכתא כוותיה דר"א בגיטין אבל לא בשטרות בשלמא על רבינו לק"מ דהוא פסק לקמן פ' המגרש סי' ז' כר"א אפי' בשטרות אבל לשיטת הרי"ף קשה . וכולם מתנבאים בסגנון אחד . דל"מ אף לר"מ אם באים ע"א עצמם ומעידים על חתימת ידם מהני לר"מ . דס"ל להרי"ף כשיטת רש"י דלא צריך לר"מ מוכיח מתוכו . ומש"ה צריך לפסוק כאן בכתב מזוייף לית הלכתא כר"י אלא כר"א דלא מדכיר דכיר . וא"ת ה"ל לאוקמי מתני' כר"מ . וי"ל דת"מ לכתחלה אינו כשר לר"מ שמא יסמכו על חתימת ידם לחוד . בשלמא לר"א תמיד בכל גיטין אמרינן ליה ז"ל אייתי עדי מסירה כשעדי מסירה לפנינו ובלא"ה מוכרח לומר כן אליבא דר"א גופא שפסק לקמן בפרק המגרש כר"א בגיטין ולא בשטרות • וא"כ ל"ל לר"א כאן למפסק בכתב שיכול להזדייף דלא כר"א . אלא בספר נתיבות המשפט הקשה ע"ז דהא לשיטת הרי"ף דפסק לקמן לר"א עדי חתימה נמי כרתי וא"כ לדידיה מאי מחולק ר"א עם ר"מ א"ו לר"מ ל"ל מוכח מתוכו ולר"א אין צריך א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ויש ליישב ולי נראה דהנך פלוגתות אמוראי דלקמן קאי אר"א דמתני' אם דס"ל דגובה אפילו ממשעבדי ובהא לית הלכתא כר"א . אבל בשטרי שיכול להזדייף אפילו מבני חרי אינו גובה דלא מדכר דכיר ודוק וזה פשוט : [צ] ור"ת ז"ל פסק הלכה כר"י אף בשטרות . והא דפריך לעיל והא בעינן כתב שאין יכול להזדייף . תי' הש"ך בח"מ סי' מ"ב ס"ק א' בב' פנים . ודבריו אינם נכונים . לאמון שכתב כיון דכל הני פרכות שייכי אמתני' והא כתב שאינו יכול להזדייף . וצריך שיחזור מעיקר של שטר א"כ שפיר פריך אר' אלעזר מכח מתני' . וזה דוחק גדול שתקע יתד שלא במקום נאמן דהא ארבא לא שייך לתפרך דאיכא למימר דהוא סבר דהלכתא כר' יוחנן וא"כ ה"ל לבעל המסדר לקבוע הקושיא אמתני' . ומ"ש עוד ליישב דר"י לא הכשיר שטרות אלא בגוונא אם עדי מסירה כאן • אבל בפ"ק איירי בכל ענין אפילו אין עדי מסירה לפנינו ע"כ . איך אפשר לומר כן דא"כ לפי האמת דמשני בדעפיקן . מ"מ אמאי גובה מבני חרי הא עדי מסירה אינם בפנינו ומי יימר דלמא שטר אחר הוא ע"כ נראה הא דפריך והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף ה"ק דרבא מכשיר אפילו לזמן מרובה מדלא חילק דוקא עד עשרה ימים . ור"י לא הכשיר אלא מכאן עד עשרה ימים אבל לא לזמן מרובה וכ"מ בחידושי רשב"א . והא דקאמר גבי דיפתרא כדי לכתוב עליו גט ולא שטרות ישבתי בסמוך : [ק] ולא מסתבר . דלא ניחא ליה לחלק בין עשרה ימים לזמן מרובה לר"י : [ר] ועוד יש לפרש דדוקא בגיטין כו' ודוקא לאלתר מכשיר. וז"ל הטור סי' מ"ב ור"ת מכשירו אם בא לגבות לאלתר ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל ע"כ . ותמה עליו הש"ך מי הגיד לו זה דלכאורה נראה דבמסקנא קים ליה לרבינו עם הפי' הזה והאריך ע"ש . ואני אומר דלדקו דברי הטור שרצה מ"ש רבינו בפ' גט פשוט סי' ב' וז"ל ולכאורה נראה שאם בא שטר לפנינו שחתימת העדים רחוק מן השטר שיטה אחת כשר בלא חזרת שיטה אחרונה כו' הא כיון דאיכא ע"מ מידע ידעי אם זייף אפי' לאחר כמה ימים דכירי כדאיתא בפ"ב דגיטין אמר ר"י דאפי' מכאן ועד עשרה ימים מדכר דכיר אם אית ביה תנאה . עכ"ל . הרי לפניך שרבינו סובר דר"י מכשיר גבי שטרות אפי' מכאן עד עשרה ימים אע"ג דרבינו בהא מלתא לא פסק הלכתא כוותיה . מ"מ שפיר מייתי ראיה דמר"י משמע לדידן דצריך הרחקת שיטה אפי' בשטר שאינו יכול להזדייף וע"כ צ"ל דרבינו לא ניחא ליה לפרש הפרכא כך . משום דאיכא לאוקמיה דבאמת לא הכשיר רבא בסטרא פכאס לא לגבות לאלתר : [ש] ואתיא שפיר כר"י הא דפריך והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף . וא"ת הא ראיה גבי דיפתרא דקאמר כדי לכתוב עליו גיטי נשים במקומו עומדת . וי"ל ע"פ מ"ש תוס' דף כ"ב ד"ה כדי לכתוב עליו ז"ל אלו השיעורים אינו לפי חשיבות העור (דאל"כ עור לעשות בו קמיע הוא שיעור קטן מדיפתרא אע"ג דדיפתרא חשוב יותר) דיש שהוא חשוב ושיעורו גדול מן הגרוע ממנו אלא כל אחד שיעורו במה שרגילין לעשות ממנו ע"כ . ואתרי' בריש מסכת מכות דף ד' חזקה לא עביד אדם פחות מל' יום לכתוב שטר ע"ש והנה בתחלה סבר רבינו דהכשיר ר"י בשאר שטרות אפי' לזמן מרובה ולאי שפיר מייתי ראיה אלימתא דלית הלכתא כר"י בהא מדקאמר גבי דיפתרא שיעור כדי לכתוב עליו את הגט ולא פחות אפילו כדי לכתוב עליו שטר משא"כ השתא שכתב רבינו ועוד יש לפרש דלא הכשיר ר"י בשטרות אלא לאלתר תו ליכא ראיה כלל מהך דדיפתרא כיון דאין רגילות לכתוב שטר עליו עכ"פ על שלשים יום אף דראוי לכתוב עליו שטר לגבות לאלתר מ"מ שיעורו במה שרגילין בו : [ת] כדמוכח התם . דדייק מהך מתני' דסתמא פסול גבי גרושין ואי איירי מתני' דלא נתכוין לשם אשה זו איכא למדחי דלמא שאני התם דאינתיק ליה לשם גירושין דהוא כדדחי התם על הא שרוצה להביא ראיה מהא דקתני יתר על כן יש לו שתי נשים ששמותיהן שוין וע"ש בתוס' ד"ה ואמר רב יהודה : [א] אע"ג דלאו בר כריתה הוא . דלגבי כתיבה לא קפדינן אבני כריתה. אלא אבני דעה דכתבי לדעתין ועבד נמי דשייך במצות . ודאי לדעת הגדול שעומד ע"ג שביד . רשב"א : [ב] וכן הרמב"ם ז"ל מנאו בכלל הפסולין . פ"ג דגירושין וז"ל שם עובד כוכבים ועבד ומש"ו פסולים לכתוב. חש"ו דהם לאו בני דעה . ועובד כוכבים כותב ע"ד דנפשיה. ועבד לאו בני כריתות . והקשה ב"ש סי' קכ"ג מדלא כתב גבי חש"ו הטעם משום דלאו בני שליחות נינהו . נ"ל דאין צריך שליחות גבי גט . ומ"מ עבד פסול משום דלאו בני כריתה נינהו וצריך ייסוב לשיטת הרמב"ם ליישב קושיות התוס' עכ"ל . ולק"מ דהך טעמא דלאו בני דעה כולל כל הני טעמי לשמה ושליחות וכריתות לא עבדי כמ"ש להדיא דף כ"ג דפוסל להבאת הגט חש"ו וקאמר בשלמא חש"ו לאו בני דעה נינהו ומש"ה לאו בני שליחות נינהו וכן נראה מסידור לשון רבינו שאחר שכתב פי' ר"י שצריך לשליחות בגט הביא דברי רמב"ם דפוסל עבד מטעם בני כריתות א"כ נשמע שצריך שליחות בגט. ואי קשיא הא קשיא אמאי לא כתב גבי עובד כוכבים מטעם דלאו בני שליחות . וכ"ת משום דכולל בהדיה מומר לעבודת כוכבים והא מומר עצמו לאו בני ברית הוא וכמ"ש בס' ב"ש סי' קמ"א ס"ק מ"ו בשם הרמב"ם ע"ש . יע"כ נ"ל דלכתיבת הגט לא צריך שליחות ומ"מ פוסל עבד מטעם דלאו בני כריתות . ועיין בא"ח סי' קפ"ע במ"א ס"ק א' : [ג] ועובד כוכבים אע"פ שישראל עומד ע"ג פסול דעובד כוכבים לדעתיה דנפשיה קעביד . מדלא כתב פסול דעובד כוכבים מטעם דלאו בני כריתות ושליחות נינהו נ"ל דס"ל להרי"ף דלגבי כתיבת הגט לא בעינן שליחות וכתירוץ הראשון • א"נ משום נומר דדינו כעובד כוכבים לכל דבר . והוא בני כריתות משום דידיה צריך טעם דאדעתיה דנפשיה קעביד : [ד] והוסיף הוא אף כשגדול עע"ג דווקא טופס אבל לא תורף . הקשה הכ"ן אי לא גזרינן טופס אטו תורף אפי'

אגא

תורף [ה] וכן כתב הרמב"ם ז"ל דאסור לחש"ו לכתוב טופס הגט אלא אם כן גדול עומד על גביו וכן כתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל דשמואל קאי אאוקימתא דרב הונא (א) [ו] ודקדק מדקאמר אמר רב יהודה אמר שמואל דאי לפלוגי אתי הוה ליה למימר רב יהודה משמיה דשמואל אמר ולקמן בפרק כל הגט (סימן ב') (ב) נדקדק בו יותר בע"ה: **מתני'** הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ועובד כוכבים קבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח שוטה ונשתפה סומא ונתפתח עובד כוכבים ונתגייר פסול אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחילתו וסופו בדעת כשר: **גמ'** בשלמא חרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו ועובד כוכבים נמי לא בר כריתה הוא *אלא סומא אמאי לא אמר רב יוסף הכא בחוצה לארץ עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם [ז] ולא מצי אמר שמעינן מינה דפתוח ונסתמא [ח] דמצי למימר בפני נכתב ובפני נחתם כשר להביא את הגט ודייק לה רב אשי מדקתני א כל שתחילתו וסופו בדעת כשר ולא קתני כל שתחילתו וסופו בכשרות · בעו מיניה מרבי אמי עבד מהו שיעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה פרש"י והוא הדין להולכה קא מיבעיא ליה אלא כך היה מעשה בבית המדרש שנשאל על קבלה ותדע דהא פשיט להו מהולכה א"ל מדקא פסיל לעובד כוכבים [דף כג ע"ב] מכלל דעבד כשר א"ר אסי א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין [ט] *וא"ת וליתני במתני' עבד וכ"ש עובד כוכבים ותירץ ר"ת דנקט עובד כוכבים משום דבעי למיתני עובד כוכבים ונתגייר פסול אע"פ שבאותה שעה היה בדעתו להתגייר ובידו להתגייר יותר ממה שביד העבד להשתחרר וקיימא לן כרבי יוחנן ופסיל בין להולכה בין לקבלה: **כו וגזלן** מדבריהם ושאר כל הפסולים מדברי סופרים כשרין להביא את הגט ואפי' בחוצה לארץ [י] כמו שכשרין לעדות אשה ואם היו פסולין מן התורה [כ] פסולין להביא את הגט בחוצה לארץ ואם היו פסולין כשנתמנו שלוחים וחזרו בתשובה קודם שנמסרו לאשה כתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל דכשרין וכן מסתבר דבני כריתה נינהו ואין פסולין אלא משום דחשדינן להו דמחמת רשעתן קא מסהדי שיקרא וכיון דעשו תשובה מהימני ולא בעינן תחילתו וסופו בכשרות מידי דהוה אפתוח ונסתמא [ל] ואם היה מקיים אפי' לא עשו תשובה כשר דבני כריתה נינהו ולשיקרא ליכא למיחש ודלא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהלכות גירושין) הפסולין בעבירה מדברי תורה פסולין להבאת הגט (ב) ואם הביאו הרי זה פסול במה דברים אמורים כשנתקיים הגט בחותמיו אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט (ג) והראב"ד ז"ל השיג עליו בזה: **כז כתב** בהלכות גדולות בעו רבנן קמיה מר רב חנינאי גאון בכלה רבתי דעובד כוכבים לא הוה שליח לקבל את הגט ולהוליך את הגט מהו למיכרכיה לגיטא בחד מנא ומימר לעובד כוכבים אמטויי האי מנא לישראל פלוני וליתביה לאינתתי ואמר להו לא ונתן בידה ג או ביד שלוחה ישראל אבל עובד כוכבים לא דכי נפק גט מידא דבעל בעינא דימטיה לידא דאיתתא או לידא דשליח ישראל דקאי במקום בעל או לידא דשליח דשויתיה איתתא גופא דקאי במקום איתתא ורבנן דהשתא קאמרי אע"ג דאייתיה עובד כוכבים לגיטא אי יהביה לישראל והוא ישראל יהביה לאיתתא בעדי מסירה לכתחלה לא מנסבינן לה משום דעובד כוכבים לאו בן כריתה הוא [מ] ואי אינסיבה לא מפקינן לה משום דרבי שמעון דתנן (פ"ק דף י:) ר"ש אומר כולן כשרים ואמר ר' זירא ירד ר' שמעון לשיטתו של ר"א דאמר עידי מסירה כרתי וקי"ל הלכה כר' אלעזר ע"כ דבריהם ודברי תימה הם דודאי אם עשה הבעל את העובד כוכבים שליח ואמר לו שימנה הוא את הישראל במקומו הוי פסול דאין שליחות לעובד כוכבים וגם אינו בר כריתות אבל הכא כיון דלא עשה העובד כוכבים אלא מעשה קוף בעלמא ומינה הבעל בכתבו את ישראל שבאותו מקום שליח למה יפסל הגט וכן נוהגין באשכנז ובצרפת ע"פ דברי ר"ת לשלוח גט וקידושין על ידי עובד כוכבים וממנה בכתבו ישראל שבאותו מקום שליח *ירושלמי (ה' ז') [נ] עבר וקבל ר' יעקב בשם רב הושעיא מעשה היה ובכהנת היה ולא חשו חכמים משום ריח הגט: **כח אמר** רבי יוחנן נראין הדברים שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו ולא מיד רבו שלו ואם לחשך אדם לומר שנינו האומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה מעוברת זכתה לו הא מני רבי היא דאמר המשחרר חצי עבדו קנה וקסבר דעובר ירך אמו הוא ונעשה כמו שהקנה לה אחד מאבריה (ג) וליתא להא דרבי כדבעינן למימר לקמן (פ' השולח סי' לה): **כט מתני'** אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ: **גמ'** והתניא כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא גיטה ופריק אביי ברייתא דקתני אין נאמנות בא"י דאי אתי בעל ומערער משגחינן ביה דאיכא למימר דילמא לקילקולא קא מכוונה הלכך לא מהימנה ומתניתין דקתני נאמנות להביא גיטה בח"ל דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה ותניא כוותיה דאביי וגם מתניתין דייקא כוותיה והילכתא כוותיה: [דף כד ע"א] האשה עצמה מביאה גיטה וכו' אשה מכי מטיא לידה מיגרשא דאמר לה את הוי שליח להולכה עד דמטית התם לבי דינא דפלניא וכי מטית להתם אימא קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם וניהוו שליח וניתבי ניהלך: **הדרן עלך המביא תנינא**

הגה"ה

*פירש"י אין לכן קידושין ואין גיטין נוהגין בהן ומידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד שליחות לאחריני וכן מוכח בירושלמי (א) מיהו בעולת בעל יש להם בשביל מיוחדת לבעלה ואינה מזנה תחתיו ב מדאיצטריך קרא להתיר אשת יפת תואר אבל נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם ותייבין עליהם משום נשג"ז מא"ז:

הגה"ה

*וכבר היה מעשה בקלוני"א בגט א' שנכתב ונחתם ע"פ הבעל והבעל מינה בעדים שליח את ה"ר ברוך בר שמואל שיקבל הגט מיד העובד כוכבים אשר השכיר להביאו למגנצ"א שיקבל מיד העובד כוכבים ויתננו לאשתו בעדי מסירה וכתב רבינו אבי"ה ואביו רבינו יואל דהאי גט כשר והגון הוא ועוד מצאתי כתוב אומר אני שבמקום שבית דין יכלו לעשות שליח שלהם על הגט שבא לידם על ידי שליח שלהם שהעיד בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם שיכולים ב"ד לשלחו ע"י עובד כוכבים כי האי גוונא (ד) על ידי שליח כשר והוא יתננו לה ויאמר שליח ב"ד אני וכשר · מא"ז:

פרק שלישי

א כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקרין איש פלוני ממקום פלוני מגרש את פלונית ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו יתר מכאן כתב לגרש את אשתו ונמלך ומצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול מלגרש בו [דף כד ע"ב] יתר מכאן היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה *יתר מכאן אמר ללבלר כתוב גט לאיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו: **גמ'** תנא רישא במאי אמר רב פפא בסופר העשוי להתלמד אמר רב כולן פוסלין לכהונה חוץ מן הראשון ושמואל אמר אף ראשון נמי פוסל ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל כל מקום ששנו חכמים גט פסול פסול ופוסל חלילה פסולה ופוסלת במערבא אמרי משמיה דר' אלעזר שמאל ולילה פסולין [דף כה ע"א] קטן ואנפליא פסולין ואינן פוסלין זעירי אמר כולן אינם פוסלין חוץ מן האחרון וכן אמר רב אסי כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון ור' יוחנן אמר אף האחרון אינו פוסל והלכתא כולהו אין פוסלין חוץ מן האחרון דכיון דכולהו סבירא להו דאחרון פוסל וליכא מאן דפליג אלא ר' יוחנן הוי ליה רבי יוחנן יחיד במקום רבים וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ושמואל נמי דאמר אף ראשון פוסל יחיד הוא ולית הלכתא כוותיה ולגבי אמצעי אע"ג דרב ושמואל ד סבירא להו דפסלי כיון דרב אסי וזעירי ור"י כולהו סבירא להו דלא פסלי [א] הוה להו רב ושמואל מיעוט והלכה כרבים [ב] הלכך לא פוסל אלא אחרון בלבד: בעא מיניה רב הושעיא מרב יהודה אמר ללבלר כתוב גט לאיזו שתצא בפתח תחלה מהו אמר ליה תניתוה אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש בו פסול לגרש בו אלמא אין ברירה [ג] ואין חילוק בין תולה בדעת עצמו ובין תולה בדעת אחרים: **ב** [דף כו ע"א] **מתני'** הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש והאשה ומקום הזמן שטרי הלואה צריך שיניח מקום הלוה ומקום המלוה ומקום המעות ומקום הזמן שטרי מקח וממכר צריך שיניח מקום הלוקח ומקום המוכר ומקום השדה ומקום המעות ומקום הזמן מפני התקנה ור' יהודה פוסל בכולן ור"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים שנא' וכתב לה לשמה: **גמ'** מאי מפני התקנה א"ר יונתן מפני תקנת הסופרים ור"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ובדין הוא דאפי' טופס נמי לא לכתוב ומשום תקנת סופרים שרו ליה רבנן ר' יהודה פוסל בכולן גזר טופס אטו תורף וגזר שטרות אטו גיטין ר' אלעזר מכשיר בכולן וכו' טופס אטו

הגה"ה

*ודייק בגמרא קטנה הוא דלא מצי מגרש הא גדולה מצי מגרש ומוקמינן לה כרבי אלעזר והוא דיש עדי מסירה שנמסר לגדולה אף על פי דשמותיהן שוות אין לחוש שמא מיד קטנה נפל הגט ומצאתו הגדולה הא הכא מה שהוזכר בגט שם הגדולה אינו מועיל והוי כמאן דלא היה כותב שם אחת מהן ואפילו הכי כיון דידעינן דלגדולה נמסר הוי כשר מכאן מוכיח רבינו יואל דהוא הדין אפי' אם לא היה מזכיר כלל שם האיש והאשה בגט שהוא כשר רק שיהא כתוב כהלכתו ועוד הביא ראיה ואין להאריך· מרדכי: ובא"ז פסק לעיל היכא שאין כתוב בגט שם האיש והאשה דהבנים ממזרים· עד כאן לשון מרדכי:

חדושי מהרש"ל

(א) מיהו בעולת בעל יש להם כו' פי' ואסור לישראל מדאורייתא מש"כ בפנויה אלא דגזר עליה ב"ד חשמונאי משום נשג"ז: (ב) ואם הביאו הרי זה פסול פי' לכתחילה לא תינשא אבל אם נשאת לא תצא אלא כותבין לה גט אחר והיא יושבת תחת בעלה כו': (ג) והראב"ד השיג עליו בזה פי' על מה שפוסל אפי' נתקיים וכן תמה ר"ן · (ד) ע"י שליח כשר פי' שימנו בכתב שליח כשר שיתננו לו הגוי וק"ל:

הגהות הב"ח

א מדקתני זה הכלל כל שתחילתו וסופו כו' וסופו בכשרות כשר ש"מ כמו מיניה: ב מדאיצטריך קרא נ"ב כ"כ התוס' בפ"ד מיתות דף נ"ב ד"ה פרט לאשת אחרים וע"ש: ג ונתן בידה כתיב או ביד: ד דרב ושמואל תרוייהו סבירא:

תפארת שמואל

(א) ודקדק מדקאמר אמר רב יהודה כ"ל מדקאמר דקאי על הרי"ף אבל מסתמא דגמרא יראה דפליגי וכ"כ הרשב"א והר"ן רק שהרי"ף והרמב"ן לא נקטי לסברא זו להחמיר וכן עיקר:

(ב) נדקדק בו יותר בע"ה וכו'. והני כה לא מצאתי: (ג) וליתא להא דרבי וכו'. פי' במה שאמר המשחרר חצי עבדו קנה מ"מ מדבריו מבואר שפיר ראיה דהברייתא סברה כרבי ואינו קשה על דברי רבי יוחנן ודו"ק:

קרבן נתנאל

בלא גדול עע"ג לשחרי. ואי גזרינן אפילו בגדול עע"ג ליתסר כיון דלא שרי הכי בתורף. א"ו משמע דכל חד מילתיה קאמר ולא סמכי אהדדי ע"כ. ויש ליישב דודאי הא דפסלינן תורף אפי' כשהגדול עע"ג אינו אלא משום גזירה דלמא אתי לסמוך עליה בלא עמידת גדול עע"ג וא"כ גבי טופס שרינן כשהגדול עומד ע"ג ולא גזרינן משום תורף דהוי גזרה לגזרה · משא"כ גבי עובד כוכבים פוסל מן הדין אפי' כשהגדול עומד ע"ג מטעם דאדעתיה דנפשיה קעביד ואינו כותב לשמו. כל זה ניחא לדעת הרי"ף אבל לדעת הרמב"ם לפי מ"ש לעיל דס"ל דחש"ו פסול לכתוב תורף מטעם דלאו בני שליחות נינהו ולדידי קושיית הר"ן במקומה עומדת. וי"ל הכי הוא מתרץ דבריו בפ"ג וז"ל שלא התירו לכתוב טופסי גיטין שלא לשמה לכתחילה אלא מפני תקנת סופר משא"כ גבי עובד כוכבים לא חשו לתקנתא ע"כ. מיהו גבי חש"ו אפילו בטופס צריך עומד ע"ג דגזרינן אטו תורף: [ה] וכ"ב הרמב"ם ז"ל. והנה הרב ב"י סי' קכ"ג כתב שטעות נפל בספרי רבינו וכן נ"ל הרמב"ן בט"ן. ודבריו תמוהים מאד. ועיין מזה בארוכות בס' נ"ת פ"ג דגירושין: [ו] ודקדק מדקאמר אמר רב יהודה כו'. גם לפי שיטה זו מיושב קושיית מהרש"א וז"ל למאי דאוקמיה מתני' בשייר מקום התורף וברייתא בלא שייר אמאי לא תני כולה בעובד כוכבים או כולה בחש"ו ע"כ: [ז] ולא מצי אמרי ואין להכשיל אותו ע"י שמשמע קל קולמוס וקן מגילתא כמו שמכשרינן באדם אחר עיין מילתא בטעמא בפ"ק סי' ג' אבל אם נתקיים הגט דאין נ"ל בפ"נ אפי' סומא מעיקרא כשר עיין פ"ק סי' ב': [ח] דמצי למימר בפ"נ ובפ"נ כשר להביא את הגט. וצריך ליתן לה בפני שלשה כדין אשה וקרוב שהביאו את הגט דאין יכול לומר בהן עד נעשה דיין עיין בפ"ק סי' ד' ובעינן שמכיר האשה בטביעת קול ואם אינה מכירה בטביעת קול לא מהני מה שאחרים אומרים לו שהיא זאת אע"פ דמהני בפיקח כמ"ש רבינו בפ' כל הגט סי' מ' כ"פ בש"ע סי' קמ"ב סעיף י"ב. והרי"ף ורבינו סתמו דבריהם אי מהני בסומא כשאחרים אומרים לו שהיא זאת או לא ונ"ע: ודע דבסי' קל"ב הביא ב"ש בשם הרב המגיד דבזמן הזה אפילו לורבא מרבנן אינו נאמן בטביעת עין להחזיר לו הגט אם אבד וכאן בדין סומא לא הזכיר מזה ובסי' קמ"ב ס"ק י"ח טרח בזה ליישבו. ונראה דלק"מ דודאי ס"ל להרב המגיד דאינו מתקר במזיד ואיכא למימר דבדבר איסור אפילו ע"ה נאמן כמ"ש הרמב"ן הביא הרשב"א בחידושיו בחולין דף צ"ו אלא גבי אבידת הגט היינו טעמא דחיישינן שהוא אומר בדדמי שהוא סבר מדהוא אבד גט סבר שבודאי גט שלו הוא: [ט] וא"ת וליתני במתני' עבד וכ"ש עובד כוכבים. הקשה בל"מ פ"ז מהל' גירושין לפי מה דפסק בש"ע סי' קמ"ב דאלם לא יוכל להביא הגט דאינו יכול לומר בפיו בפ"נ ובפ"נ א"כ אמאי לא תני לה במתני' ולק"מ דתני ושייר דהא שייר פסולי דאורייתא אלא דלגבי עבד דייק דלא ליתני עובד כוכבים דהוי ידעינן במכ"ש· משא"כ אי תני אלם לא הוי ידעינן סומא דה"א כיון דשמע קל קולמוס יש להכשירו כמו בשאר אדם קמ"ל דיש לחלק: [י] כמו שכשרין לעדות אשה. כדאמרינן בפ"ק דר"ה דף כ"ב ש"מ גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה וא"כ להביא הגט ק"ו הוא מחמת נשים שאין נאמנות לעדות אשה וכשרים להביא גט: [כ] פסולין להביא את הגט בח"ל· משום דלאו בני עדות נינהו ואין יכולין לומר בפ"נ ובפ"נ. אבל בא"י או בגט מקוים אפילו בח"ל כשרין להביאו כמ"ש בסמוך. ובסי' קמ"א ס"ק מ"ג בב"ש הקשה בזה וצ"ל דליכא בידו שטר הרשאה דהא הרשאה הוי קיום א"כ קשה למה הוא נאמן לומר שהוא שליח הבעל דהא כתב רבינו בפ"ק סי' ב' שליח הולכה נאמן לומר דעשאו לשליח הואיל והאמינוהו חז"ל לומר בפ"נ ובפ"נ. והא כאן אינו נאמן לומר בפ"נ ובפ"נ. ע"ש מ"ש דוחק בזה. ולי לק"מ דאיירי שיש בידו שטר הרשאה ואינו מקויים ושליח כשר א"ל קיום כיון שהגט יוצא מתחת ידו כמ"ש רבינו לעיל סי' ב'. ופרשתי שם ר"ל גט כשר יוצא מתחת ידו שכבר נתקיים מפי שליח שאמר בפ"נ ובפ"נ שהאמינוהו כבי תרי ומטעם זה אם נתקיים הגט אין צריך עוד קיום על כתב שליחות דכיון דגט מקויים בידו הגט בידו מה בעי אבל בלא הך סברא באמת אינו נאמן לומר שהוא שליח הבעל: [ל] ואם היה מקוים אפילו לא עשו תשובה כשר דבני כריתה נינהו. אבל מומר לעבודת כוכבים או לחלל שבת להכעיס לאו בני ברית הוא והכי הוא כעובד כוכבים לכל דבריו כ"כ תוס' בסנהדרין דף ע"ב. ועיין מ"א סי' קפט ס"ק א': [מ] ואי אינסיבה לא מפקינן לה משום דר"ש. כי היכי דהתם אע"פ שהשטרות הם כתובים בערכאות כיון שחותמים בעדי ישראל כשר דעדי מסירה כרתי ה"נ כיון דהישראל הוא המוסר ונתנה בעדי מסירה אע"ג דאיכא עובד כוכבים באמצע אינו כלום. לאם מנה ועיין ב"ח סי' קמא ס"ק כ"ב: [נ] עבר וקיבל. פי' עבד שהביא את הגט: הדרן ע"ך המביא תנינא

פרק ג [א] ה"ל רב ושמואל מיעוט והלכה כרבים. לכאורה דמלתא קאמר דהא בלא"ה ר"י ורב ושמואל קי"ל כר"י אפי' כנגד תרווייהו: [ב] הלכך לא פוסל אלא אחרון בלבד. אע"ג דר"י דאמר אפילו האחרון אינו פוסל קאמר תלמודא עליה ואזדא ר"י לטעמיה דס"ל אין ברירה ואנן קי"ל כהך פיסקא כמו שמסיק רבינו בפ"ה דנדרים סי' א'. ובפ"ק דב"ק סי' ו'. ובפ' בית כור סי' ב' דבמילי דאורייתא אין ברירה וא"כ אית לן למימר אפילו האחרון אינו פוסל י"ל דהרי"ף ורבינו ס"ל אע"ג דאין ברירה מ"מ מחמרינן ביה לענין פסול כהונה. והש"ס לא קאמר ואזדא לטעמייהו אלא דר"י ע"כ ס"ל הכי אבל לדידן אע"ג דקי"ל אין ברירה מ"מ ריח הגט מקרי כיון דבמילי דרבנן אמרינן ברירה גם כמה תנאים דס"ל אפילו בדאורייתא אמרינן ברירה · ותדע דהא קאמר סיפא נ"ל הא קמ"ל דאין ברירה ואפ"ה כל איכך אמוראי ס"ל דאחרון פוסל. ועוד הא שמואל ס"ל בפ' משילין גבי חבית דאפילו חבית אסורה דאין ברירה ומ"מ ס"ל דהאחרון פוסל. והר"ן כתב בזה דהוי ספק מגורשת וכ"כ בשם הרמב"ם פ"ג מהל' גירושין והרב מהרש"ל ביש"ש ב"ק דף מ"ח ע"א השיג עליו מהא דפ' שביעי מהל' מעשר ואין אני רואה בזה השגה דכוונתו דבדבר דאורייתא לא אמרינן ודאי ברירה ואסור מספק. ומהא דמחזירין זה לזה ביובל אין ראיה דאפילו לקולא ס"ל להרמב"ם דאמרינן ברירה דהתם צריכין להחזיר זה לזה ביובל לקיים מצות עשה מחמת ספק. ומה שהקשה על הרמב"ם בהלכות נדרים עיין בפרק השותפין מ"ש שם סי' ג' לתרץ דברי רבינו והרמב"ם. ולפי שיטה זו דהרמב"ם מספקא ליה בדבר דאורייתא אי אמרינן ברירה יתורץ כל קושיות הרמב"ם שכתב מהרש"ל שם שהמה כשגגה היוצאת מלפני השליט. ועוד ראיה אחת הביא שם דהרמב"ם פוסק אין ברירה אפילו לקולא גבי תלקן גדיים כנגד גדיים ועגלה כנגד עגלה דפטורין מן המעשר בפ"ק דהל' בכורות דין י"ו. גם בזה תשובתו בלדו שמסיק שם בפ' זה כל בהמה שהיא ספק אם בת מעשר היא או אינה בת מעשר הרי היא פטורה מן המעשר ע"ש: [ג] ואין חילוק בין תולה בדעת עצמו ובין תולה בדעת אחרים. דלא אמרינן ברירה. אבל בדבר העומד להתברר סבירא ליה לרבינו דאמרינן ברירה וכ"פ בפרק מי שאחזו סי' ע' כן דשמואל דאתקין בגיטא אם לא ימות אם ימות מ' ולכי מיית הוי גיטא · ועוד תנאים שעומדים להתברר כגון על מנת שירצה אבא עיין בהר"ן בפרק זה ובתוספו'

יבגים

תורף גזר שטרות אטו גיטין לא גזר פי' רש"י דווקא בטופסי שטרות לא גזר דגזירה לגזירה היא אבל בתורף גזר אטו תורף דגיטין [ד] וקשה לפירושו מהא דאמרי' בשמעתא אמר רב הלכה כר' אלעזר ופריך ואפי' בשטרות והאמר רב פפי וכו' הכא נמי מיחזי כשיקרא ואי לא מכשיר ר' אלעזר אלא בטופסי שטרות מאי מיחזי כשיקרא שייך כאן מאחר דמניח מקום הלוה והמלוה והמעות יעוד דמשמע לכאורה דלא פריך לרב מדרב פפי אלא משום דפסק כר' אלעזר ואם היה סובר כרבנן ניחא ואי שייך בטופס מיחזי כשיקרא אפי' יסבור כרבנן קשיא ליה מדרב פפי דלא איתוקמא דרב פפי אלא כר' יהודה דפוסל בכולן הלכך נראה לפרש דר' אלעזר לא גזר בשטרות כלל ומכשיר אפי' תורף ובגיטי נשים פוסל אפי' טופס והשתא שייך שפיר מיחזי כשיקרא בדכותב שם הלוה והמלוה והמעות ועדיין לא נעשית המלוה והוא כותב שלוה. וא"ת מנא ליה לגמרא דר' אלעזר מכשיר בשטרות אפי' בתורף דפריך עליה מדרב פפי דלמא בטופס לחוד הוא דמכשיר וי"ל דאם איתא דכולהו תנאי אטופס דאיירי ביה ת"ק קיימי היה לו לקובעה במשנתנו דברי ר"א בתר ת"ק [ה] והיה יכול לקצר ולשנות ר' אלעזר פוסל בגיטי נשים ר' יהודה פוסל בכולן וכסדר הזה היה ראוי לשנות שכל אחד מחמיר והולך מאותו שלפניו אבל אי ר' אלעזר אהני לאכשורי בשטרות ואפי' תורף ניחא דהקדים דברי ר' יהודה דאיירי בטופס כמו ת"ק ור' אלעזר איירי אפי' בתורף ומקיל בדבר אחד יותר מת"ק דמכשיר בשטרות אפי' תורף ובגיטין מחמיר דפסיל אפי' טופס [דף כו ע"ב] א"ר זירא אמר רבה בר שילא א"ר המנונא סבא א"ר אדא בר אהבה אמר רב הלכה כר' אלעזר קרי רב עליה דר' אלעזר טובייהו דחכימי ושטרות אפי' תורף מלי למכתב ובגיטין אפי' טופס לא· יש מפרשין דדוקא לכתחלה גזר רבי אלעזר טופס אטו תורף אבל בדיעבד אף לכתחלה תיכשר כדאמרי' (לעיל דף כה:) גבי מחובר תלשו חתמו ונתנו לה כשר [ו] והרמב"ם ז"ל כתב ובדיעבד נמי פסול ולא דמי למחובר דלא שכיח כולי האי כתיבת הגט במחובר הלכך לא החמירו בו לפוסלו בדיעבד אבל כתיבת טופס שלא לשמה גזירה מצויה היא דאם יתירו לסופרים לכתוב טופס שלא לשמה בטרדייהו מנשי וכתבו אף תורף הלכך פסלוהו אף בדיעבד וכ"כ הר"ם הלוי ז"ל מדקאמר ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים [ז] משמע דפוסל בגיטי נשים וכן ר' יהודה האומר פוסל בכולן משמע אפי' בדיעבד ולי נראה מדקאמר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים משמע דפוסל בגיטי נשים מה שמכשיר בכולן והיינו לכתחילה וכן רבי יהודה שכולל שטרות וגיטין יחד ואמר פוסל בכולן על כרחך בשטרות לא פסל בדיעבד אם כותב הטופס ומכל מקום טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר אם הבעל לפנינו [ח] אמר רב פפי האי אשרתא דדייני וכו' כתבתי בפרק שני דכתובות:

ג [דף כז ע"א] **מתני'** המביא גט ואבד ממנו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול מצאו בחפיסה או בדלוסקמא [ט] ומכירו כשר ובשמא הוא עצמו איירי דסמכינן אהכרתו ואע"ג דלאו צורבא מרבנן הוא מהימנינן ליה במגו דאי בעי אמר לא אבדתי ודעם הארץ נמי אית ליה טביעת עינא כדאמרינן בפרק גט פשוט (דף קסח:) האי צורבא מדרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה ובפרק [גיד הנשה] (דף צו:) נמי מוכיח דכ"ע אית להו טביעת עינא והא דלא מהדרינן לעם הארץ בטביעת עינא אף על גב דעדיף מסימנין היינו משום דלא מהימנינן ליה והכא דמצאו הוא עצמו נאמן במגו ורמינהי מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנות ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין ואפי' לזמן מרובה אמר רבה לא קשיא כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות ואפי' במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת רבי זירא רמי מתניתין אברייתא [דף כז ע"ב] ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות וכאן במקום שאין השיירות מצויות ואיכא דאמרי והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת הוא דלא ניהדר והיינו דרבה וא"ד אע"ג דלא הוחזקו לא ניהדר ופליגא דרבה ויראה דכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות [י] דיותר יש לחוש שאותו המלוי בעיר עבר דרך שם אפי' במקום שאין השיירות מצויות ממה שנחוש שבא אחר מעיר אחרת ועבר דרך שם ואפי' במקום שהשיירות מצויות אמר ר' ירמיה כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון פירש רש"י וחתמנו אותו לזה ההובעו וליטנא לא משמע הכי דאם כן הוה ליה למימר מעולם לא חתמנו אלא על גט של יוסף בן שמעון זה אלא ודאי משמע שמעידין שלא חתמו אלא על גט של יוסף ב"ש אבל אינן יודעים אם הוא זה או אחר ואפ"ה מהדרינן ליה ולא חיישינן דלמא שקורי משקר ולאחר חתמוהו ולא לו משום דאינו חשוד לקלקלה במזיד ולגרשה בגט שאינו שלו אלא כשאין העדים אומרים כלום חיישינן שמא חתמו לו וחתמו גם לאחר ושמא הוא סבר שהוא שלו לפי שאין יודע שיש יוסף בן שמעון אחר לכך אמר שהוא מכיר ואע"פ שאינו מכיר אומר בדדמי שהוא שלו לפי שאומר בלבו היכי איתרמי מילתא שאלו העדים חתמו לייסף בן שמעון אחר ואנו חיישינן שמא גם לאחר חתמו אבל כשעדים אומרים שלא חתמו אלא על אחד ודאי קושטא קאמר דבמזיד אינו חשוד לקלקלה ואין לחושדו שמא חס על פשיטי דספרי דמשום פשיטי דספרי לא היה

מקלקלה תדע דאמרי' (לקמן ד' סה.) הבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן ולא חיישינן להכי רב אשי אמר כגון דאמרי עדים נקב יש בלד אות פלונית ורש"י גרס כגון דקאמר ומיירי כשהשליח אמר הסימן קודם שראה הגט ואי גרסי' עדים מיירי אפי' אחר שראוהו והכי הלכתא דלא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות ואע"ג דלא הוחזקו וכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות אלא כדרבי ירמיה או כדרב אשי בנקב יש בלד אות פלונית דהוה ליה סימן מובהק אבל בסימן בעלמא לא: ת"ר איזהו לאלתר ר' נתן אומר כל שלא שהה כדי שתעבור שיירא ותשרה ר' שמעון בן אלעזר אומר א שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר שם אדם ויש אומרים שלא שהה שם אדם [דף כח ע"א] איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כל שלא שהה אדם שם רבה בר בר חנה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא הלכה שלא עבר אדם שם רצינו לגאון שפסק הלכה שלא שהה אדם שם ומסתברא לן ב בכי האי מילתא לחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר חיישינן שמא ממנו נפל וצריך ליתן סימן מובהק כרב אשי או שיאמרו עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון זו היא שיטת רב אלפס שפסק לחומרא כלישנא בתרא דר' זירא וגרסינן בפרק האשה שלום ביבמות (ד' קטו:) יצחק ריש גלותא בר אחתיה דרב ביבי הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב מי חיישי' לתרי יצחק או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן ועל כרחיך מיירי התם דלא הוחזקו ושכיחי שיירתא דאי לא שכיחי ולא הוחזקו [ב] בהא לא הוה אמר אביי חיישינן דהא תנן בפ' קמא דבבא מציעא (ד' כ:) וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ולא חיישינן שמא מאחר נפל וגם לא מיירי בשכיחי שיירתא והוחזקו דבהא לא הוה אמר רבא לא חיישינן אלא ודאי מיירי בשכיחי שיירתא ולא הוחזקו ופליגי אביי ורבא בפלוגתא דרבה ורבי זירא רבא סבר כרבה דלא חיישינן עד דאיכא תרתי שיירתא והוחזקו ואביי כרבי זירא ופסק רב אלפס ז"ל שם הלכה כרבא ואפשר דהכא פסק רב אלפס לחומרא במילתא דאיסורא ולא מהדרינן גט לבעל לגרש בו כיון דאפשר שיכתוב גט אחר אבל בעובדא דיצחק ריש גלותא אי חיישינן לתרי יצחק צריכה להתעגן כל ימיה פסק לקולא כמו שמצינו שהקילו הרבה קולות בעדות אשה שהתירו עד מפי עד והאשה מפי אשה מפי עבד ומפי שפחה ועובד כוכבים מסיח לפי תומו ומשיאין על פי בת קול ועל חומר שהחמירו בסופה סמכו והקילו בתחלתה משום דאשה דייקא ומינסבא: ד **מתני'** המביא גט ממדינת הים [ל] והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים ודוקא חולה דרוב חולין לחיים [מ] אבל גוסס דרוב גוססין למיתה לא: ה [דף כח ע"ב] **שלשה** דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפוה כרקום ועל ספינה המטרפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין אבל עיר שכבשה כרקום וספינה שטבעה בים והיוצא ליהרג נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה ירושלמי (ה"ד) ר' זירא ברבי אבא בר זבדא ר' יצחק בר מקולא בשם ר' יודן נשיאה [נ] ובלבד כרקום של אותה מלכות אבל כרקום של מלכות אחרת כליסטים הם ועוד ג' הוסיפו עליהם את שנגררתו חיה ושטפו נהר ואת שנפלה עליו מפולת: **גמ'** אמר רב יוסף לא שנו אלא בבית דין של ישראל אבל בבית דין של עובדי כוכבים כיון דגמר דינא לקטלא מקטל קטלי ליה א"ל אביי ב"ד של עובדי כוכבים נמי שקלי שוחדא אמר ליה כי שקלי שוחדא מקמי דליחתם פורסי שנמג לבתר דחתים פורסי שנמג לא שקלי איכא דאמרי אמר רב יוסף לא שנו אלא בבית דין של עובדי כוכבים [דף כט ע"א] אבל בית דין של ישראל כיון דגמר דיניה לקטלא מקטל קטלי ליה א"ל אביי בית דין של ישראל נמי חזו ליה זכותא א"ל כי חזו ליה זכותא מקמי דניגמר דינא לבתר דגמר דיניה תו לא חזו ליה זכותא תניא שמע מבית דין ישראל שהוא אומר איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו מקומנטרסין של עובדי כוכבים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו ואע"ג דקיימא לן דעובד כוכבים מסיח לפי תומו מהימנן הני מילי במידי דלא שייכי ביה אבל במידי דשייכי ביה עבידי לאחזוקי שקרייהו רב אלפס זכרונו לברכה כתב בהלכותיו רק זו הברייתא ולא כתב הני תרי מימרי דרב יוסף ויראה דסבירא ליה דבבית דין של ישראל הלכה כלישנא קמא לחומרא דנותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים דברייתא מסייע ליה דמשמע שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אבל יוצא ליהרג לא הלכך פסיק כלישנא קמא ובבית דין של עובדי כוכבים אפשר דלא פליגי הני תרי לישני דלישנא בתרא בדלא חתים פורסי שנמג (א) ואף אם פליגי הלכה כלישנא קמא לקולא כיון דתניא כוותיה בבית דין של ישראל [ס] ובלבד שיהא ישראל מעיד שיוצא ליהרג: ו **מתני'** המביא גט בארץ ישראל וחלה הרי זה משלחו ביד אחר ואם אמר לו [ע] טול לי ממנה חפץ פלוני הרי זה לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר: **גמ'** אמר רב כהנא חלה תנן פשיטא חלה קתני מהו דתימא הוא הדין אף על גב דלא חלה והאי דקתני חלה אורחא דמילתא קתני קמ"ל חלה דווקא ה"ד אי דא"ל הולך אע"ג דלא חלה נמי

הגהות הב"ח

א רשב"א אומר כדי שיהא אדם: ב ומסתברא לן דבכי האי מילתא דהיא איסורא לחומרא וכו':

חדושי מהרש"ל

(א) ואף אם פליגי הלכה כלישנא קמא לקולא. פי' ואוסר לישנא בתרא אף בדחתים כו':

קרבן נתנאל

יבמות פרק האשה לו ע"ש: [ד] וקשה לפירושו כו' מאי מיחזי כשיקרא שייך כאן וכו' ועוד שמעתי בשם אדמו"ר הגאון הגדול המפורסם מוהרא"ב נ"ע ליישב פירש"י דודאי בטופס לא שייך מחזי כשיקרא אבל בתורף שייך מחזי כשיקרא וכ"א דגזר גבי גיטין טופס אטו תורף ופריך לרב פפי א"כ בשאר שטרות נמי נגזור טופס אטו תורף והיינו כפי' ר"י מדנפי"ל שהביאו תוספות בכתובות דף כ"א דמשום מיחזי כשיקרא אפילו בדיעבד פוסל רב פפי. וא"כ קושיא ב' נמי מיושב דלת"ק לא מצי למפרך דהוא לא גזר טופס אטו תורף אפילו בגיטין. ובזה מיושב נמי שיטת ר"י מדנפי"ל דפי' הא דקאמר וליתא לדרב פפי היינו בדיעבד אבל לכתחילה ודאי חיישינן דהא מסיק בשמעתין על ר"א דליתא לדרב פפי ור"א מכשיר בטופסי שטרות אפילו לכתחילה והרשב"א חשיב לדיעבד מפני תקנת סופר. אבל לדברינו ניחא כיון דליתא לדרב פפי בדיעבד א"כ לא שייך למגזר טופס אטו תורף ובטופס לא שייך מחזי כשיקרא. וכן הרא"ש דף קל"ו הסכים עם פרש"י. אלא שרבינו אזיל לשיטתיה שכתב בפ"ב דכתובות דלמסקנא לא חיישינן לדרב פפי אפילו לכתחילה כי אם בקיום שטרות או שאר מעשה ב"ד ע"ש: [ה] והיה יכול לקצר ולשנות ר"א פוסל בגיטי נשים. ולפי מה שכתב רבינו בסמוך מדקאמר ר' אלעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים משמע דפוסל בגיטי נשים מה שמכשיר בכולן והיינו לכתחילה. ליתא להוכחה זאת אלא דמ"מ מוכח שפיר דאפי' אם היה קתני ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים מ"מ ה"ל לקובעה דברי ר"א קודם ר"י דהוה כסדר שכל אחד מחמיר מחבירו: [ו] ה"ג והרמב"ן ז"ל כתב. דהכי הרמב"ם פ"ג מהלכות גירושין מתיר לכתוב טופסי גיטין אפילו לכתחלה. וכ"מ בחידושי רשב"א. והלשון מוכיח: [ז] משמע דפוסל בגיטי נשים וכן ר"י כו'. כלומר דר"י פוסל אפי' בדיעבד ועלה קאי ר"א חוץ מגיטי נשים משמע דס"ל בהא כר"י. ולדברי הרמ"ה נ"ל דהוכחת המקשן היה דס"ל לקובעה לדברי ר"א קודם ר"י וה"ל למתני ר"א פוסל בגיטי נשים דס"ל דלשון פוסל משמע דיעבד: [ח] אמר רב פפי כתבתי בפרק שני דכתובות. סי' י"ט כ'. לפי מה דמסיק שם. אפילו לכתחילה לא חיישינן למחזי כשיקרא וכ"פ הרמב"ם. משמע דס"ל דרב פפי בעצמו לא קאמר אלא לכתחילה וע"ז מסיק התלמודא וליתא לדרב פפי וקשה לי טובא מהך דשמעתין דקאמר טעמא משום שנמחל שיעבודו אבל משום מחזי כשיקרא לא אימא מש"ה קאמר טעמא דנמחל שיעבודו דאפילו בדיעבד פסול משא"כ משום מחזי כשיקרא וכ"כ הש"ך בח"מ סימן מ"ח ס"ק א' בשם הרמב"ם פי"ד מהלכות מלוה דבשטר שנמחל שיעבודו אפי' מבני תורין לא גבי ול"ע: [ט] ומכירו כשר ובשמא הוא עצמו איירי. ומכירו קאי אדלוסקמא לשון זכר וכמ"ש תוספות ביבמות דף ק"כ ד"ה איבעית אימא א"כ אגט קאי ואו מכירו קאמר כמו אלך ועשה מאמר. ולפ"ז הא דמצאו בחפיסה או בדלוסקמא שכשר ולא חיישינן לשאלה נ"ל דמיירי בידוע שכן איבדו בחפיסה: [י] דיותר יש לחוש שאותו המלוי בעיר עבר דרך שם אפילו במקום שאין השיירות מצויות. נראה לי דאיירי כגון שנמצא הגט בעיר שנכתב בה אבל אם נמצא בעיר אחרת אע"ג דהוחזקו שם שני יב"ש מ"מ שם העיר נכתב בגט. ואפילו הוחזקו במקום כתיבה מ"מ כיון שאין שיירות מצויות למה ניחוש שבא מעיר אחרת ועבר דרך שם· אבל אי שכיחי שיירות אף אם נכתב שם העיר בגט חיישינן שמא יש עוד עיר אחרת ששמה כזאת. ועיין באה"ע סי' קל"ב בב"ש ס"ק ד': [כ] בהא לא הוה אמר אביי חיישינן דהא תנן. אבל אי איירי בדלא הוחזקו ושכיחי שיירתא מוקי לה אביי כר' זירא דמסקנא תנן לב"ד

במקום דלא שכיחי שיירתא: [ל] והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים. וכל זקן במשמע כפשטא דמתני' וכהא דמתלק והומר כשמגיע לגבורות לא. אותביה אביי. אע"ג דאמרי' אב"א כיון דאיפליג איפליג שיטות הוא ולא סמכינן עלה· וכ"כ הרמב"ם והרי"ף. אבל הרמ"ה מחלק דווקא עד פ' או זקן יותר ממאה כיון דאיפליג איפליג אבל משמונים עד ק' דינו כגוסס. ורש"י פי' דמתשעים ולמעלה מתבינן ליה לאיפליג ונראה לטעמיה דהרמ"ה כדי ליישב קושיית תוספות מסך עובדא דשבתא דלדבריו איכא לאוקמיה השבתא וגם הברתה הגיעו לגבורות. אבל לפירש"י כיון דברתה הגיעה לגבורות השבתא עכ"פ זקנה מברתה י"ג שנים והיתה יותר מצ' ולפירש"י ניחא כיון דאיפליגא איפליגא: [מ] אבל גוסס דרוב גוססין למיתה לא. וברמב"ן דף קל"ז שכתב בלשון המשנה חולה וזקן אפילו הגיע לגבורות או גוסס. והוא פלאי דהא לסדיא מסקינן דחולה גוסס לא. ודוחק לומר דס"ל כיון דאיתותב רבא מהגיע לגבורות ה"ה גוסס וי"ל שכפי גירסא לפנינו וגוסס שרוב גוססין למיתה. משמע שיש עוד גוסס שאין רוב למיתה· וכן ראיתי קרוב לזה בשם ר' יואל בעלי גבורים. ואם גוסס נותן גט כשהוא מיושב בדעתו עיין מ"ש רבינו בפרק עשרה יוחסין סי' י"ו באריכות: [נ] ובלבד כרקום של אותה מלכות. ובעה"ש סי' קמ"א סובר דחלוקה זאת קאי אעיר שהקיפוה עובדי כוכבים וכרכום של מלכות אחרת נותנין עליהם חומרי מתים. ופי' ב"י בזה דבכרכום של אותה מלכות כל זמן שלא נכבשה יושביה בחזקת קיימים דאין לחוש שמא עשו תחבולות כדי להשחית את העיר ויושביה כגון להפיל החומות עליהם פתאום וכיוצא בענינים אלו לפי שהם חסים על העיר שהיא שלהם. אבל כשהכרכום של מלכות אחרת הרי הם כליסטים שאינם באים אלא לבוז בז ולהחריב העיר וחומותיה דכיון שאינה שלהם אינם חסים על חומותיה ויושביה מש"ה נותנין עליהם חומרי מתים אע"פ שלא נכבשה ע"כ. האמת אתו שכפי גירסת ירושלמי שלפנינו קאי ארישא. אבל הרשב"א העמיד חלוקה זו על הסיפא דלא כב"י כמו בפ"ב דכתובות שכן הן שם דברי ר' יהודה נשיאה וקאי על עיר שכבשה כרכום וכמו שפירש ר"ח ור"ת בכתובות דף כ"ז ד"ה כאן בכרכום מפרש כאן נמי דבכרכום של מלכות אחרת בחזקת שהוא קיים שאימת מלכות שבאו בגבולה עליהם ואין להם פנאי להרוג והיינו כשפשט ועבר במלכות אחרת ואם היה בוקע וגומח ואינו נחפז לברוח הוי כאותה מלכות. ואף שפי' הזה קצת דוחק טוב לנו מתחלק דברי ר' יהודה נשיאה שאומר בחד לשון בגיטין ובכתובות וכאמר בהן שני פירושים· וכן הטור בסי' ז' בעה"ה דלך שם ע"פ פי' ר"ת. ובסי' קמ"א פירש אותן הדברים על כוונה אחרת. ואם נאמר שהרי"ף והרמב"ם פי' בו ג"כ כפי' הרשב"א ניחא שלא הזכירו הירושלמי הזה ע"פ מ"ש רבינו בפ"ב דכתובות סי' ל'· אבל לפי' הטור וב"י ודאי קשה ובכ"י נתיב כ"ד חלק ג' כתב ודוקא של אותה מלכות אבל כרכום של מלכות אחרת דינה כליסטים אם כבשוהו בחזקת מתים הם ע"כ ודבריו תמוהים מאד וכי מגוים הם על לא תחיה כל נשמה שנעמידהו בחזקת מתים אפילו לקולא יותר מששטפו נהר או מפולת או גררתו חיה. ועיין בשאלות ותשובות ר' חיים שבתי דף ס"ב: [ס] ובלבד שיהא ישראל מעיד שיוצא ליהרג· כלומר הא דפסקינן בבית דין של עובדי כוכבים כיון דגמר דינא לקטלא קטלי ליה על זה צריך ישראל להעיד שיצא ליהרג. אע"ג דעובד כוכבים מסיח לפי תומו נאמן מלתא דשייכי ביה עבדי לאחזוקי שקרייהו אפילו מי שאינו מערכאות שלהן: [ע] טול לי ממנה חפץ פלוני. אפילו לא עשה התנאי ככל הלכותיו. דאין צריכין נכל דיני תנאי אלא בעת שמשב בפנים

נמי ואי דאמר ליה את הולך אפי' חלה נמי לא (א) ואי רבן שמעון בן גמליאל אפי' ח"ה נמי לא דתניא הולך גט זה לאשתי ישלחנו ביד אחר את הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר רבן שמעון בן גמליאל אמר בין כך ובין כך אין השליח עושה שליח איבעית אימא הולך והוא דחלה ואב"א את הולך והלה שאני ואיבעית אימא רבן שמעון בן גמליאל והלה שאני׳ כתב רב אלפס ז"ל [פ] יש מי שאומר הולך גט זה לאשתי משלחו ביד אחר ואף על גב דלא חלה את הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר אלא אם כן חלה כרבנן דברייתא ויש מי שאומר אפי' הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר אלא אם כן חלה או נאנס כרבן שמעון בן גמליאל [צ] דמסיקנא דסתם מתני' כוותיה ולא איכפת לן במחלוקת דברייתא וכן הדעת נוטה [ק] והא דלא בעי לאוקמיה מתני' כרבנן ובהולך כשנויא קמא משום דמשמע ליה דמתני' סתמא קתני ואיירי בין בהולך בין באת הולך: ז **ואם** אמר לו טול ממנה חפץ פלוני וכו' אמר ריש לקיש כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר אמר ליה ר' יוחנן זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעין׳ אלא זימנין דאפי' גיטא נמי לא הוי. כגון שאמר לו אל תגרשה אלא בבית וגרשה בעליה אל תגרשה אלא בימין וגרשה בשמאל דכ"ע היכא דנפקא לאפיה ויהבה ליה חפץ והדר שקלה מיניה גיטא כולי עלמא לא פליגי דגיטא מעליא הוי כי פליגי היכא דא"ל [דף כט ע"ב] שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא ואזל איהו ויהב לה גיטא והדר שקל מינה חפץ ר' יוחנן פוסל בו כל שכן בשלוחו ריש לקיש מכשיר בשלוחו וכל שכן בו והלכתא כר' יוחנן ופירש רש"י דאין חילוק בינו ובין שלוחו [ר] דאף שלוחו אם נטל החפץ תחלה ואח"כ נתן לה הגט כשר וקשה לפירושו דלשון המשנה לא משמע הכי דמשמע לא ישלחנה ביד אחר דאפי' יעשה שלוחו מה שהוא עושה פסול משום דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר [ש] (ב) ועוד קשה מה צריך לכל אריכות דברים הללו היכא דנפקא לאפיה ויהבה ליה חפץ הכי הוה ליה למימר כ"פ דאמר ליה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא לר' יוחנן אם שינה בין הוא בין שלוחו וכו' ופי' ריצב"א היכא דנפקא לאפי' של שליח הראשון ויהבה ליה חפץ והדר שקלה גיטא משליח השני ולכך יצאת והקדימה לקראת הראשון ונתנה לו החפץ כדי שלא יעכב השני מלתת הגט עד שתתן לו החפץ ואז א יבטל הגט דכ"ע לא פליגי דגיטא הוי כ"פ כלומר בין בו ובין בשלוחו היכא דאמר ליה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא אם שינו ונתנו הגט תחלה ר' יוחנן פוסל בו וכל שכן בשלוחו ומתני' איירי כגון דשקיל מינה חפץ והדר יהב לה גיטא בו כשר ובשלוחו פסול לפי שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר וכמאן שלא נתקיים שליחות החפץ עד שיגיע החפץ ליד השליח הראשון ובההוא שעתא כבר הגט בידה ואינו גט כיון שלא היתה מגורשת כשהגיע הגט לידה ויקחנו מידה ויחזור ויתננו לה אחר שהגיע החפץ ליד השליח הראשון: ח **מתני'** המביא גט ממדינת הים וחלה עושה שליח בב"ד ומשלחו ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם ואין השליח האחרון צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח בית דין אני ומדקתני אין השליח האחרון ולא קתני אין השליח השני שמעינן מינה דשליח השליח אם חלה משוי שליח וכן עד כמה שלוחים. *ומדקתני ב שליח ב"ד אני שמעינן מינה דכל חד מינייהו לא משוי שליח אלא בב"ד: **גמ'** אמר רבה ושליח בארץ ישראל עושה כמה שלוחים פי' שלא בב"ד [ת] לפי שאין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ ובלבד שיעשנו שליח בפני עדים דאין דבר שבערוה פחות משנים אמר רב אשי אם מת ראשון בטלו כולם אמר מר בר רב אשי הא דאבא דקטנותא היא ג אילו מת בעל מידי משתא אית בהו כולהו מכח בעל קאתו איתיה לבעל איתנהו לכולהו ליתיה לבעל ליתנהו לכולהו אבל ראשון לא איכפת לן בין מת בין לא מת והלכתא כמר בר רב אשי: ט **ההוא** גברא דשדר לה גיטא לדביתהו א"ל שליח לא ידענא לה א"ל זיל יהביה ניהליה ניהלה *והוא הדין נמי אם היו שם עדים שיודעים שהיא אשתו היה יכול לומר לו אותם העדים יאמרו לך שהיא אשתי ועל פיהם תתן לה הגט אזל ולא אשכחיה לאבא בר מניומי יהיב רבי אבא ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא ויתיב רב ספרא בהדייהו אמרו ליה מסור מילך קמי דידן כלו' מסור שליחותיך לנו ואמור בפני נכתב ובפני נחתם ואנו נעשה אותו שליח וכי אתי אבא בר מניומי ניתביניה ליה לאבא בר מניומי דהוא ידע לה [וליזל] וליתבה וליתביה ניהלה אמר להו רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא איכפיף אמר רבא קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן סמוכי בטעותא

הגה"ה

*אבל אמר לשנים תנו גט לאשתי ד ולא נתן להם הגט פי' שצוה עדים או לשלשה כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו איכא אין אבל שליח לא משום דמילי לא מימסרי לשליח הלכך שטר מתנה נמי אם אמר לשנים תנוהו לשלשה כתבו ותנו שטר מתנה לפלוני אין יכולין לעשות שליח כשמואל אבל אם אמר לשלשה תנו שטר מתנה לפלוני הוו להו ב"ד ויכולין לעשות שליח מיהו כתב הרמב"ם ז"ל אם אמר לשלשה אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני אם אמרו לאותן עדים עצמם וכתבו וחתמו לא קנה. ונסתפק אבא מורי אם כן הדין בשאר שטרות העומדים לראיה דדילמא ה"מ בשטר מתנה כגון שכותב לו שדי נתונה לך שקנה השדה בשטר דומיא דגט שהאשה מתגרשת מיד אבל בשטר העומד לראיה שמעידין שנתן לו הכי נמי דשפיר ומלשון רבינו משה בר מיימון משמע דלא שנא׳ מא"ז

הגה"ה

*משמע טעמא משום שהשליח לא רצה מתחלה להיות שליח גירושין כי לא רצה לטרוח לבקשה ולהפסה אבל אם היו רוצים הבעל והשליח היה נעשה שליח אע"פ שאין מכירה אלא על ידי עדים שיאמרו לו בשעת נתינה זו היא אשתו של פלוני והא דמשמע לעיל בפ"ב (דף כג׳) דסומא פסול להביא את הגט ומפרש רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו ומתקיף לה רב יוסף אם כן היאך סומא מותר באשתו וכו' אלא בטביעות עינא דקלא וכו' משמע בין לרב ששת בין לרב יוסף לא סגי בהכרה ע"י עדים (ג) יש לומר דאקא סומא שאין יכול להכירה

כמראה פסול לעשות שליח פן יטעה אבל אדם אחר מותר לשויה גם לאשה אע"פ שאינו מכירה אלא על ידי עדים שיאמרו לו בשעת נתינה זו היא אשתו של פלוני׳ מרדכי:

(ד) אמר רב אשי מאי טעותא הכי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא אתא וכן הלכתא דשליח שלא ניתן לגירושין (הוא) לא משוי שליח: י **ההוא** גברא דשדר גיטא לדביתהו אמר ליה לשליח לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין איתנים בגו תלתין יומין אתא לקמיה דרבא אמר ליה מסור מילך קמי דידן ולבתר תלתין יומין נשוינן שליח ויהיב ליה ניהלה אמרו ליה רבנן והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא אמר להו כיון דלבתר תלתין יומין הוא מגרש שליח שניתן לגירושין הוא וליחוש שמא פייס מי לא תנן הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ה הרי זה גט והוינן בה וליחוש שמא פייס ואמר רבה ב"ר הונא באומר נאמנת עלי שלא באתי איכס"ף לס"ף איגלאי מילתא דארוסה הואי אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה אמר רבא הא ודאי מיבעיא לן [דף ל ע"א] כי משוי שליח בפניו או שלא בפניו פירש רש"י כי משוו בית דין שליח מי בעי בפניו דשליח קמא או אפי' שלא בפניו [א] כגון זה שהוא אנוס ותמיה לי אי בעינן בפניו למה ימנה ב"ד את שלוחא ימנה הוא את השליח ובפני בית דין ורב אלפס ז"ל גורס שליח כי משוי שליח בב"ד בפניו או שלא בפניו וגירסא זו אין לפרש על האי עובדא אלא על מתני' כשחלה השליח וממנה שליח אחר בב"ד ומיבעי ליה לרבא אם יוכל שליח ראשון למנות שליח שני אע"פ שאינו כאן אלא אומר בפני ב"ד אני ממנה את פלוני שליח וב"ד יתנוהו לו ולישנא דהא ודאי מיבעיא לן (א) [ב] משמע דהאי עובדא קאי הדר פשטה בין בפניו בין שלא בפניו שלחו מתם בין בפניו בין שלא בפניו ההוא דאמר ו אי לא אתינא עד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא ופסקיה מברא אמר חזו דאתאי חזו דאתאי אמר שמואל לא שמיה מתיא ההוא דאמר להו אי לא מפייסנא עד תלתין יומין ליהוי גיטא אזל פייסה ולא איפייסה א"ר יוסף אי יהיב לה תרקבא דדינרי מי לא איפייסא אלמא אין אונס בגיטין וכן הלכתא ותנינן נמי בפירקין דלקמן (דף לד׳) ההוא דאמר ז אי לא נסיבנא (מהכא) לריש ירחא דאדר ליהוי גיטא כי מטא לריש ירחא דאדר אמר הנא ריש ירחא דניסן קאמינא ומסיק אי משום אונסא אין אונס בגיטין אי משום גלויי דעתא בגיטא פלוגתא דאביי ורבא שמעינן מינה [ג] *דהלכתא דאין אונס בגיטין: יא **מתני'** המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפרים עליהן מחלקן *מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי או העשיר העני מתו צריך ליטול רשות מן היורשים ואם הלווס בפני ב"ד אין צריך ליטול רשות מן היורשין׳ [דף לא ע"א] המניח פירות להיות מפרים עליהן תרומה ומעשרות מעות להיות מפרים עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימים ואם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר' אלעזר ח ר"י אומר (ה) בשלשה פרקים בודקין את היין בקדים של מוצאי החג ובהוצאת סמדר ובשעת כניסת מים לבוסר: **גמ'** מאי מעת לעת ר' יוחנן אומר מעת לעת של בדיקה [דף לא ע"ב] אמר ר"א חלוקין עליו חביריו על ר"א בן שמוע דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברה"י בין ברה"ר טמאות: יב **רבי** יהודה אומר בשלשה פרקים וכו'׳ תניא רבי יהודה אומר בשלשה פרקים מוכרין את התבואה [ד] לפני הזרע [ה] ובשעת הזרע [ו] ובפרוס הפסח בשלשה פרקים מוכרין את היין בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס החג ושמן מעצרת ואילך למאי הלכתא אמר רבא ואיתימא רב פפא לשותפין פירש רש"י שאין אחד יכול למכור בלא דעת חבירו חוץ מפרקים הללו אבל בפרקים הללו אין צריך לימלך ואם מכר ונתייקר השער אח"כ אין לו עליו כלום *ורבינו חננאל פירש וכן ט נפקא מינה לכי הא דאמר בריש המקבל (ד' קה׳) הני בי תרי דעבדי עיסקא ואמר חד לחבריה תא וניפלוג ואמר אידך נרווח טפי דינא דמעכב ועד הזמן הזה יכולין לעכב זה על זה ובהגיע זמנים הללו ימכרו ויחלוקו מכאן ואילך מאי אמר רבא כל יומא פרקים: הדרן עלך כל הגט

הג"ה

*וכן פסק רבינו חננאל אבל תשובת הגאון ראיתי להומרא דיש אונס כלישנא בתרא דפרק קמא דכתובות (דף ג׳) ואם מת תולין ולא מתייבמת ורבינו אב"ן פסק דאפי' בידי שמים אין אונס בגיטין ובספר המקצוע פסק דאונס בידי אדם לא הוי אונס בידי שמים הוי אונס והראיה כתובה׳ מרדכי:

הגה"ה

*ובגמרא מוקי לה במכירי כהונה ואף על גב דלא אתי לידיה ולא הופרשו עדיין יכול להקנות וטעמא משום דכל מתנות כהונה חשיב כמו מתנה מועטת ואסור לחזור בו כדאמרינן בפרק הזהב (דף מט׳) ועוד אמרינן (שם) ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי בן לוי רשאי לעשותה תרומת מעשר על מקום אחר וטעמא משום דאסור לחזור בו אפי' בדברים בעלמא משום דמתנה מועטת היא ומיהו אם בדיעבד חזר בו חזרה היא וכן פסק מהר"מ בנתינת מלוה דמוהל ובעל ברית: יש שרצו לפסוק המלוה לתוך כיס של צדקה דלא יפרע לעצמו מן הכיס אם לא מדעת הקהל ולא נהירא לרבינו אבי"ה דפסק' אף על פי בירושלמי פליג רבי חנינא ורבי אסי אם מוטל על הגבאין ללות או לא ומדקרי הלואה שמע מינה שנפרעין מכיס של צדקה כשימצא בו לאחר זמן ואין צריך ליטול רשות מן הנותנים בכיס וגרסינן הכא בירושלמי המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרישין עליהן שאין מפרישין על האבוד וזכה העני כמה שבידו׳ מרדכי:

פרק שלישי

א [דף לב ע"א] **השולח** גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר

חדושי מהרש"ל

(א) ואי ר' שמעון בן גמליאל אפי' חלה נמי לא. פי' אפי' לא אמר את וק"ל: (ב) ועוד קשה מה צריך לכל אריכות דברים הללו כו' עד הכי הוי ליה למימר היכא דלא שינה הש"ל כ"ע לא פליגי כו' כצ"ל: (ג) י"ל דוקא סומא שאינו יכול להכירה במראה כו'. וע"ד כל הראוי לבילה כו': (ד) אמר ר. אשי מאי טעותא הכי קאמר ליה כו' כל מה שכתב המחבר הוא מדברי רי"ף אבל התוס' כתבו בשם ר"ת דהך כלישנא בתרא גרסינן אמר רב אשי מאי טעותא מי אמר ליה כו' ובתמיה הוא ולא פליג ארבא אלא לפרושי קאתי דברי רבא ואפי' זה יהיו דברי רב אשי מכוונים ע"ש: (ה) בג' פרקים בודקין את היין. פי' להכיר לפרוש עליו דשמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין

הגהות הב"ח

א ואז יתבטל הגט: ב ומדקתני אומר שליח ב"ד אני: ג דאילו מת בעל מידי משתא אית בהו בכולהו כולהו מכח וכו': ד בהג"ה המתחלת אבל אמר לשנים תנו גט לאשתי. פירוש ולא נתן להם הגט שצוה עדים כצ"ל וכ"ב עיין בגמרא דף כ"ט ע"א: ה מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש כ"ז גט ו ההוא דאמר להו אי לא אתינא: ז ההוא דאמר להו אי לא נסיבנא: ח דברי ר' אלעזר בן שמוע. ט וכן ר"ת:

סליק פרק כל הגט

תפארת שמואל

(א) משמע דהאי עובדא קאי וכו'. ואני אומר מדקאמר הא ודאי מבעיא לי משמע דחוזר וקאי אתחילת הסוגיא דקבעי אי שליח שני עושה שליח וכו' ושקיל וטרי הא לא תבעי לכו וכו' ומסיק הא נמי לא קמבעיא לי ועוד קאי הא ודאי קמבעיא לי והא דהפסק לפי שר"ל דברי רבא גבי הדדי וקאת היה דומה למה שלפניו דלסוף איגלאי מילתא וכו' לכתחלה לא דקדק כולי האי ס"נ סכא גבי סדר פסקיה וכו' ודו"ק:

קרבן נתנאל

השליח ליד האשה אבל משיית רבעל ליד שליח אינו צריך לכפילה ותנאי קודם למעשה ואיך. שו"ת ר"א מזרחי ח"ב סי' כ"ב: [פ] יש מי שאומר הולך גט זה לאשתי משלחו ביד אחר ואע"ג דלא חלה וכו' כרבנן דברייתא. והוא דעת ר"ת וטור סימן קמ"א ודעת ראב"ד. קשיא לי אמאי לא פסקו כרבנן דברייתא וכשינויא קמא לאוקמא דבאת הולך לא מהני חלה. וניחא לי ע"פ מ"ש הראב"ד על דבריו מהך עובדא דלקמן בשמעתין חלה עמאת מאי משום דאנים ה"נ הא אנים ולא שיילי' אי אמר ליה הולך מ"מ אפילו הולך דוקא חלה וכדעת הרי"ף. ומי' הר"ן כיון דאיתנים לא איכפת ליה לרבא לשיולי אי אמר לו הולך דכיון דאיתנים אפילו אמר לו נמי את הולך מצי משוי שליח ע"כ והנה כל זה ללישנא מציעא. אבל לשנויא קמא ודאי קשה דה"ל לשיולי אי אמר לו את הולך דלא מהני אונס. ולפ"ז נ"ל אפילו א"ל את הולך ולא אמר כיון דאיתנים מצי לשוויה שליח דאלת"ה אכתי ה"ל לשיולי א"כ דמהך עובדא דרבא לא מוכח מידי דמצינו למימר דהך גברא סת לרבא גופא דעובדא שלא אמר לו המשלח את הולך ובזה נתבטל קושיות ב"ש סי' קמ"א ס"ק כ"ד ע"ש. והיינו טעמא דפסק כלישנא מציעא משום דהסוגיא אזלי כוותיה דפריך ומיכנהו אמר לשנים תנו׳ ללישנא קמא קשה מאי פריך אימא הך מתני' דהאומר איירי בלא חלה אבל להך אוקמתא דבאת הולך חלה דוקא הא בהולך אפילו לא חלה פריך שפיר. ולשיטת הרי"ף דמוקי מתני' שאומר כרשב"ג נ"ל דה"פ דבמתני' שאומר קתני אפילו אומר לב"ד בירושלים ילמדו ויכתבו דהוי אונס כמו חלה. ופי"ל דלפי' ריצב"א בסמוך דהע"ג דהשליח השני לא שינה וקבל החפץ תחלה מ"מ לא הוי גט דמקרי שינה לגבי שליח הראשון. א"כ הוי כמו את הולך וכי נפיק לאפיה ונתן לשליח הראשון החפץ הגט כשר וע"כ איירי בחלה מ"מ דחלה מהני בהאת הולך: [צ] דמסיקנא דסתם מתני' כוותיה ר"ל משום דהוי לישנא בתרא: [ק] והא דלא בעי לאוקמיה מתני' כרבנן ובהולך כשינויא קמא. דברי רבינו תמוהים דהא הרי"ף בעצמו מיישב זה בגוונא אחרינא וע"ק מה צריך רבינו לסמוכי תי' חדש כמו שניחא למאן דפסק לישנא מציעא שלא פסק כלישנא קמא כדפירשתי ה"נ להך מ"ד דפסק כלישנא בתרא. לכך נראה לי דה"ג והא דלא בעי לאוקמיה מתני' כרבנן ובהולך או את הולך כשינויא קמא. וכוונתו לפרש דברי הרי"ף שפיים וכן הדעת נוטה. רצונו משום דמשמע ליה דמתני' סתמא קתני ואיירי בין בהולך ובין באת הולך. אבל אי מוקמת מתני' כרבנן ע"כ צריך לאוקמי' במתני' בחד גוונא׳ וכן מצאתי בב"ש סי' קמ"א שפי' כך דברי רבינו ע"ש: [ר] דאף שלוחו אם נטל החפץ תחלה ואח"כ נתן לה הגט כשר. דאע"ג דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר בשליחותא דגט לא בעיל ככל שלוחי גיטין שיכולים לעשות שליח דאגט לא קפיד לדבר זה דגט אינו תלוי בחפץ דאפשר שילך ויטול החפץ וישלח הגט ביד אחר הלכך אפילו שינה בחפץ (פי' השליח הראשון שנתן רשות לשליח אחר לקבל החפץ ואין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר) אין זה שינוי שהרי קיבל החפץ ואח"כ נתן. והא דקתני לא ישלחנו ביד אחר עיקר קפידת הבעל שמא כשימסור לראשון שליחות לשני לא ימסור דברים כהוייתן. ומה שהתנה דמתני' מסיים אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר לא קאי אשליח דהא לפירש"י אגט לא קפיד לדבר זה. אלא ה"ק אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר שיש האשה. כלומר שמא לא ימסור הדברים כהוייתן וישאר החפץ ביד האשה. דברים אלו לקוחים מפרש"י ע"ש׳ ולשיטה זו אפילו בדבר אחר כגון שלוה שתמחול לו זכות שלה מחמת כתובתה קודם נתינת הגט אסור לעשות שליח אחר שמא לא ימסור דברים כהוייתן׳ וכ"ס דעת הרי"ף והרמב"ם לפי' ה"ה פ"ט מהלכות גירושין. ובס' ב"ש סי' קמ"א ס"ק ס"ד השיג דעת הרמב"ם לפי' תוספות. ועוד שם מתמיה על הטור ולא כן עמדי. דמה שכתב הטור סרמ"ה כתב והרמב"ם כתב וכן פירש"י. המה בחדא שיטתא קיימו דמטעם שמא לא ימסור דברים כהוייתן. וגם לפירש"י לכתחלה לא ישלחנו ביד אחר מפני החפץ׳ אלא דלרש"י גיטא הוי אם של החפץ ע"ש: [ש] ועוד קשה מה צריך לכל אריכות הדברים הללו היכא דנפקא לאפיה. ולפרש"י אשמועינן רבותא אפי' השליח השני לא ידע כלל מענין החפץ לפי שהשליח הראשון לא הגיד לו דבר ממנו אלא שהאשה עצמה נתנה לו החפץ ראשונה מיראתה פן הקפיד הבעל מזה. גיטא מעליא הוא שהרי נתקיים קפידתו של בעל מכל מקום וכ"מ בשו"ת הריב"ש סי' ש"ו: [ת] לפי שאין צ"ל בפ"נ ובפ"נ. ומינה ה"ה נח"ל אם נתקיים הגט בחותמיו: ה"ב סיכי קאמר ליה. בתמיה: [א] כגון זה שהוא אנוס. ואינו יכול לעכב כאן וילך לדרכו: [ב] משמע דהאי עובדא קאי. והרי"ף מפרש לה אתחילת סוגיא דקבעי אי שליח שני עושה שליח ושקיל וטרי ומדי אתאי לא תבעי לכו' ומסיק הא נמי לא קמבעי. וע"ז קאי הא ודאי מבעי לי עי' בספר תפארת שמואל: [ג] דהלכתא דאין אונס בגיטין. עיין מ"ש רבינו בריש כתובות סי' ג': [ד] לפני הזרע. שלוקחין בני אדם כדי שיהא מוכנת להם בשעת הזרע: [ה] ובשעת הזרע. אם נתחסר להם שלא היה להם כל הצורך: [ו] ובפרוס הפסח. לקימחא דפסחא: הדרן ע"ך כל הגט

*ואמר גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל. קדם אצל אשתו או ששלח אצלה שליח ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא הרי זה בטל.
א משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו:

הגה"ה

*מפרש ריב"א כגון שיש לשליח הפני עדים ששמו שבעל שליח קודם שהגיע הגט ליד האשה שאם לא כן הייבינן לקטוניא דאפי' אם יאמר אחר שהגיע הגט לידה אני שלחתיו לבטלו ב לא נאמינו. מרדכי:

ב ירושלמי (ה"א) עשה שליח להוליך את הגט צריך ליתנו לה בפני שנים ואין השליח עולה משום שנים. [א] עשה שליח להוליך את הגט ג צריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח עולה משום שנים. הלך שליח לבטל את הגט [ב] צריך לבטלו בפני שנים *הא דקאמר צריך ליתנו לה בפני שנים היינו כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי או אפילו כרב. אזיר וכמו שפירש רבינו תם (בפ"ק דף ד' ד"ה דקי"ל) דאין דבר שבערוה פחות משנים. וכיון שנתרת לשוק בגט זה צריך שנים בנתינת הגט ואין סומכין על עדי חתימה ואין השליח משום שנים [ג] שהרי הוא עומד במקום הבעל: גמ' ת"ר בטל הוא אי איפשי בו דבריו קיימים פסול הוא אינו גט לא אמר כלום

הגה"ה

*מצאתי תשובת רש"י ששאלה על אשה שעשתה שליח לקבל גיטה ונתעלל השליח בשליחותו ועשתה שליח אחר וקבל זה השליח אחר גט שאינו הגון וכששמע הראשון נתחזק בשליחותו והלך אצל הבעל וקבל גט כשר דעתי נוטה שלא בטלה שליחותו ד שלא מצינו בכ"מ שליח בטל בגילוי דעתא ואינה כמבטלת בפנינו וראיה מדקתני ואמר גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל טעמא דבטליה אבל גילוי דעתא לא אשכחן דבטל ועוד דפליגי בגילוי דעתא בגיטין אביי ורבא והלכתא כאביי דגילוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ועוד האריך במרדכי:

כלום [דף לב ע"ב] רבינא אשכחיה לרבה בר רב יצחק דתלי וקאי בעיברא דדשא וקא מבעיא ליה בטל מהו תיקו(א) אמר רב ששת ואמרי לה במתניתא תנא גט זה לא יועיל לא יתיר לא יעזוב לא ישלח לא יגרש יהא חרם יהא כחרם דבריו קיימים. אינו מועיל אינו מתיר אינו מעזיב אינו משלח אינו מגרש חרם הוא כחרם הוא לא אמר כלום. איבעיא להו הרי הוא הקדש מהו. א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בר רבא לרב אשי מאי שנא מהרי הוא הקדש הרי הוא הפקר *אע"ג דמדמי ליה להקדש בהאי לישנא לא דמי לגמרי להקדש [ד] דאילו בהקדש אי אמר ככר זה הקדש מועל כדאיתא בפרק אין בין המודר (דף לד:) ואם אמר גט זה חרם לא אמר כלום דהא חרם הוא לא אמר כלום וכ"ש בלא הוא דהא בטל הוא אהני ובטל בלא הוא סליק בתיקו: ג אמר רבה בר איבו אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו מבוטלת היא הבטל אי איפשי בה לא אמר כלום [ה] בטלה היא (א) אינה מתנה דבריו קיימין ובפרק בתרא דכריתות (דף כד') גרסינן ברוב ספרים (ב) איפכא מבוטלת היא היבטל (ג) אי איפשי בה דבריו קיימין בטלה היא אינה מתנה לא אמר כלום [ו] וגירסא דהכא עיקר היא [ז] ורש"י גריס התם כגירסא דהכא ופירש דדוקא במקרקעי הוא דאמרינן אם אמר אי איפשי בה לא אמר כלום אבל במתנת מטלטלין קאמר ריש לקיש הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי איפשי בה כל הקודם בה זכה והיינו טעמא דבמטלטלין שכבר נכנסו לרשותו אם אמר אי איפשי בהן הוי לשון הפקר שמסלק עצמו מהן וכבר יצאו מרשות הנותן והוי הפקר אבל במתנת קרקע משמע אי איפשי שתהא המתנה קיימת ולא לשון הפקר כיון שאין הקרקע בידו וכיון דאי איפשי להבא משמע לא אמר כלום:
אמר אביי נקיטינן שליח מתנה כשליח הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכי:

ד איבעיא להו חוזר ומגרש בו או אינו חוזר ומגרש בו ר"נ אמר חוזר ומגרש בו ורב ששת אמר אינו חוזר ומגרש בו והלכתא כוותיה דרב נחמן והא קיימא לן הלכתא כוותיה דרבי יוחנן דאמר חוזרת הכי השתא התם דבור ודבור הוא אתי דבור ומבטל דבור הכא נהי דבטליה לשליחותא דשליח גיטא גופיה לא בטיל *האי לישנא משמע דאפי' אם ביטל הגט בפירוש אין לו כח לבטלו מדקאמר גיטא גופיה לא בטיל וכן מדקאמר התם דבור ודבור הוא משמע אבל כתיבת הגט לאשה חשיב מעשה ואין לו ביטול אבל בקידושין בריש האומר (דף נט:) לא גריס התם כל אריכות לשון זה אלא כך כתיב בכל הספרים נהי דבטליה מתורת שליחות מתורת גט מי בטליה דמשמע דאם בטלו בפירוש הוי בטל ויש להשוות פירוש שתי הגירסיה דהכי קאמר מתורת גט מי בטליה כלומר אין לו כח לבטלו מתורת גט דכתיבת הגט לשמה חשיב מעשה מיהו אין לסמוך על זה לעשות הלכה למעשה [ח] אלא אזלינן ביה לחומרא:
מתני' בראשונה היה עושה ב"ד במקום אחר ומבטלו התקין רבן גמליאל שלא יהו עושים כן מפני תיקון העולם: גמ' איתמר [ט] בפני כמה מבטלו רב נחמן אמר בפני שנים ורב ששת אמר בפני שלשה. ב"ד קתני ורב נחמן אמר בפני שנים לבי תרי נמי ב"ד קרי להו (ד) [י] *והלכתא כרב נחמן דקאי רבי יוחנן כוותיה [דף לג ע"א] תנו רבנן בטלו מבוטל דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו יכול לבטלו ולא להוסיף על תנאו דאם כן מה כח בית דין יפה:

הגה"ה

*ודווקא לענין ביטול סגי לן בתרי דאינו כי אם עדות בעלמא ודי בבי תרי דקרו בי דינא בדיעבד אבל גבי שומא בפרק אלו מציאות מודה רב נחמן דבעינן תלתא וגבי קיום בשטרות פירוש רש"י דלדברי הכל בעינן תלתא דאם כן במה היה נראה שנתקיים באחרונים טפי מן הראשונים. מא"ו:

ה תנן רבנן אמר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אין יכול לבטל זה שלא בפני זה הא דקאמר יכול לבטל זה שלא בפני זה [כ] היינו אפי' לכתחלה ואינו עובר על תקנת רבן גמליאל כי לא נמנה לתקן על זה לפי שאין הדבר יכול לבא לידי קלקול [ל] דקסבר רבי עדות שבטלה מקצתה [דף לג ע"ב] לא בטלה כולה ומי אזלי הני וכתבי ויהבי ליתנו א"ר נחמן הלכה כרבי בשתיהן ול"ל לרב נחמן מה כח ב"ד יפה והאמר רב נחמן אמר שמואל [דף לד ע"א] יתומין שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס ובוררין להן חלק יפה הגדילו יכולין למחות ורב נחמן דידיה אמר הגדילו אינם יכולין למחות דא"כ מה כח ב"ד יפה התם ממונא הכא איסורא: ו גרסינן בערכין בסוף האומר משקלי עלי (ד' כח:) אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא פשיטא לא צריכא ה דעשינהו ואראי מהו דתימא בטוליה בטליה למודעי קמ"ל ואימא הכי נמי אם כן ניתני וכותבה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיתן מאי עד שיאמר רוצה אני עד דמבטל ליה למודעא קמא ובפרק חזקת הבתים (דף מ:) מפרש דבגט ומתנה אין צריכין העדים להכיר אונסו דגילוי מילתא בעלמא הוא ואפי' אם האונס שאמר היה שקר מכל מקום הרי אומר שאינו חפץ בגט ואם מסר מודעא ואמר בפני העדים אף אם אבטלנה לא תבטל אם בטל מודעא ומודעא דמודעא עד סוף כל מודעי הכל בטל שכשם שבטולו מועיל על מודעא אחת כדאיתא בערכין גם מועיל על כמה מודעות ועל כל התנאים שהתנה וכן עמא דבר ודלא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ו מהל' גירושין הי"ט) אם אמר גט שאכתוב לפלונית אשתי בטל הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זו הרי ו זה בטל וכתב אח"כ ונתנו לה אע"פ שבטל המודעא קודם שיכתוב הגט הרי זה בטל אם כן מה תקנת דבר זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל הדברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל זה הגט הרי הן בטלין והוא אומר הן ואח"כ אומר להן לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא לבטלו ואין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנין ע"כ ולדבריו לא הבנתי תקנתו [מ] שמא מתחלה מסר מודעא למודעא ואולי שכך פירוש דבריו מתחלה כתב אף על פי שבטל המודעא שהגט בטל [נ] היינו שביטל המודעא בסתם אז מודעא דמודעא קיימת לפיכך אין ביטולו מועיל אבל כשאמרו לו אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל זה הגט הרי הן בטלין ואמר הן אז ביטל כל מודעי דמודעי ומועיל הביטול והמגרש את אשתו מרצונו ולא בטל מודעא אין בו חשש דכיון דמדעתו מגרשה [ס] אין חשוד לקלקלה בידי שמים. גידול בר רעילאי סדר ליה גיטא לדביתהו אזל שליח ואשכחה דהות יתבא ונוולא אמר לה הא גיטיך אמרה ליה זיל השתא ותא למחר אתא לגביה ואמר ליה פתח ואמר ברוך הטוב והמטיב אביי אמר ברוך הטוב והמטיב ולא בטל גיטא רבא אמר ברוך הטוב והמטיב ובטל גיטא וקא מיפלגי בגלוי דעתא בגיטא אביי אמר גלוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ורבא סבר גילוי דעתא בגיטא מילתא היא והלכתא כאביי: ז [דף לד ע"ב] מתני' בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה

חדושי מהרש"ל

(א) אמר רב ששת ואמרי לה במתניתא תנא גט זה לא יועיל לא יעזוב לא ישלח לא יגרש יהא חרם יהא כחרם, פי' לפי שלהבא משמע וק"ל:

הגהות הב"ח

■ בטל אם משהגיע: ב לבטלו אין להאמינו: ג צריך להחזיקו. כ"ב עיין לעיל פ"ק וכמ"ש לשם: ד שלא בטלה שליחותו של ראשון בשביל שליחותו של שני שלא מצינו: ה דעשייה: ו הרי הוא.

תפארת שמואל

(א) אינה מתנה דבריו קיימין וכו'. פירוש לפי שלשעבר משמע והרי אומר שלא קיבלה מתחלה ודו"ק:
(ב) איפכא מבוטלת כו'. פי' דהתם פריך מיניה לר"ל דקאמר גבי מתנה האומר אי אפשי בה כל הקודם זכה וה"ק דבריו קיימין מאי לאו דהדרא למרא קמא כו': (ג) אי אפשי בה דבריו קיימין כו'. ופירוש התם דמרישא דאמר אי אפשי בה לא אמר כלום אינו קשה על ר"ל שיש לחלק בין קרקעות למטלטלין כמו שכתוב בפנים ומסיפא הוא דמקשה על ר"ל דרב ששת אמר גבי אינה מתנה או בטלה דבריו קיימין ופי' והדרא למרא קמא ור"ל אמר כל הקודם זכה אלמא אפילו היכא דמהני דבריו לא אמרינן שתחזור למרא קמא וק"ל:
(ד) והלכתא כרב נחמן דקאי ר' יוחנן כוותיה וכו' ותימה מה צריך ליתן בו טעם הלא תלמודא פסק להדיא כרב נחמן ואפשר דבגרסתו לא היתה כתובה:

קרבן נתנאל

פרק ד [א] עשה שליח להוליך את הגט צריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח עולה משום שנים. בירושלמי שלפנינו ליתא בבא זו: [ב] צריך לבטלו בפני שנים. ובירושלמי שלפנינו מסיים והשליח עולה משום שנים פי' שליח הגט. וכ"ל דרבינו השמיט במתכוין. דהא התוס' ד"ה ור"ל. ובדף ל"ג ד"ה רבי סבר הוכיחו דבפני א' אפילו לרב נחמן אינו מבוטל. ואם באת לחלק מסברא כיון שלשליח עצמו אומר שהוא מבטלו לא בעינן שנים דא"כ אפילו אחד נמי לא בעינן וכמ"ש התוספות ד"ה רבי אומר וי"ל דמשמע ליה מלתא דרבי דיכול לבטל אפילו בפני אחד אע"ג דאין דבר שבערוה פחות משנים כיון שלשליח עצמו אומר שהוא מבטלו הוא מבוטל משמע דאין צריך יותר שום אדם לבטלו בפניו כי אם בפני שליח לחוד: [ג] שהרי הוא עומד במקום הבעל. ויראה מלשונו דאפילו במקום אחד אינו עולה כיון שנתן טעם לדבר שהוא עומד במקום בעל. והשיגו הטור בסי' קמ"א וכ"ל שעולה במקום אחד שבירושלמי אינו אומר אלא שאינו עולה במקום שנים אבל עולה במקום עד אחד עכ"ל ואיכא לתמוה על השגתו דאם איתא דעולה במקום אחד אלא שאינו עולה במקום שנים לא הוה ל"ל ואין השליח עולה משום שנים דפשיטא היא דמאחר שאמר תחלה שצריך ליתנו בפני שנים אלמא דשנים בעינן ואין השליח עולה משום שנים. אע"כ דאתי לאשמועינן שצריך שנים בלא השליח ודברי רבינו מיושבים ופירושו ברור ופשוט בירושלמי וכ"כ הב"ח שם סעיף י' שתמיה לסקל כדברי הטור: [ד] דאילו בהקדש אי אמר ככר זה הקדש מועיל כדאיתא בפ' אין בין המודר. והתוספות הניחו בתימה. ורבינו סבירא ליה דוקא גבי ככר של הפקר אם אמר ככר זו הקדש מועיל דה"א לומר על עבר שעדיין לא היה ברשותו. אבל גבי גט זה חרם הוא איכא למימר דלשעבר קאי. ולפ"ז בדבר שהיה ברשותו ואמר ככר זה הקדש באמת אינו מועיל דדמיא לגט ועי"ק בנדרים דף ל"ס פי' רבינו ככר זה הקדש. פירוש הקדש גמור ומלתא דפשיטא היא וכו'. מ"מ דס"ל אפילו בשאינו של הפקר אם אמר ככר זו הקדש מהני וצ"ע לדינא: [ה] בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין. וחוזרה לנותן שהרי זה מודה שהיתה בטלה מעיקרא ומעולם לא כוון לזכות בה והודאת ב"ד כמאה עדים דמי. והראב"ד כתב דווקא שאינו חב לאחרים. אבל אם חב לאחרים. כגון שיש לו ב"ח לגבות ממתנה אינו נאמן. ורבינו שלא חילק בזה. כמו בשטר אמנה בפ"ב דכתובות סי' י' משמע שס"ל שהוא נאמן אפי' יש לו ב"ח. וטעמא דמלתא כיון שלא היה בחזקתו עד עתה. משא"כ בשטר אמנה שיש לפנינו שטר מקוים תחת ידו ומסתמא דידיה הוא. וזהו כוונת הטור. ח"מ סי' רמ"ה שכתב ורש"י פירש שהוא נאמן אפילו יש לו ב"ח וכן דעת א"א ז"ל. וע"ש בב"ח: [ו] וגירסא דהכא עיקר היא. ולא ניחא לפרש כפי' ר"י דגירסא דכריתות עיקר ודייק דבטל מעיקרא משמע דקתני בטלה היא לא אמר כלום דאי ליבטיל משמע להבא א"כ היו דבריו קיימים. פירוש דס"ל לתוספות דסוגיין דהכא קאי למסקנא דהתם דבריו קיימים וכל הקודם זכה. א"כ ע"כ לא אמר כלום לגמרי אפילו הפקר לא הוי א"כ מוכח דלשעבר משמע. יען רבינו ס"ל לדינא כפירש"י דבמקרקעי לא אמר ר"ל כל הקודם בהן זכה כמ"ש רבינו בסמוך מלתא בטעמא. ורב ששת ע"כ במקרקעי איירי מדקאמר מקבל מתנה ולא אמר הנותן מתנה ואמר הלה אי איפשי כדפרש"י בכריתות. וא"כ ליכא לפרושי סוגיא דהכא כגירסא דכריתות דאיכא למימר דבמקרקעי בטלה היא ליבטיל משמע ומ"ה לא אמר כלום דזה לא הפקיר את השדה אלא אינו חפץ שתהא המתנה קיימת וכיון דלהבא הוא לא אמר כלום וא"כ מאי פריך. ועי"ק דהדרבה באי איפשי דקאמר רב ששת דבריו קיימים והוי הפקר ע"כ צ"ל דלשעבר משמע וה"ק כשקבלתיה לאו לשם מתנה קבלתיה והנותן נתן מרשותו לידי ואני לא קבלתיה לשם מתנה נמצא השדה עומדת בלא בעלים וכיון שאין ברשות הנותן והמקבל מש"ה כל המחזיק זכה בה. כך צריכין לפרש לפרש"י במה דמשני שם בכריתות לא דבריו קיימים וכל המחזיק זכה בה אף במקרקעי איירי ואם כן עדיפא מיניה ה"ל למפרך מאי (אי) אפשי בה: [ז] ורש"י גרס התם כגירסא דהכא. ז"ל הב"ח בח"מ סי' רמ"ה ס"ק י"ג הבין הרא"ש מדברי רש"י שכך הוא הדין אף למסקנא לחלק בין מטלטלין למקרקעי ואחריו נמשך הטור. ולי נראה כיון דבשדה שלו ידי מסולקת הימנו הוי לשון הפקר והשתא למסקנא דפרק השולח לישנא דמהני ביה קאמר גבי אי אפשי בשדה שאינו שלו נמי אמאי לא אמר כלום הלא יש לפרשו לשון הפקר אף בשדה ואע"ג דיש לפתרו ג"כ בענין אחר כלומר איני חפץ שתהא המתנה קיימת והוא יותר קרוב בלשון מ"מ כיון דלישנא דמהני ביה קאמר. וע"ש באריכות. ואני אומר מה מאוד לדקו דברי רבינו והטור דגבי בטלה היא אמר אביי שתי לשונות משמע. משמע דבטל מעיקרא משמע דליבטיל מש"ה גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר וכמו כן גבי מתנה. משא"כ אי אפשי דלהבא משמע בשדה שאינו שלו לא הוי הפקר דהא לא אתא לידו אלא שטר מתנה א"כ מפקיר שטר מתנה וזה לא אמר כלום. דהא פרש"י במתניתין לא אמר כלום וזכה בה על כרחו ואם יש לו ב"ח גובה הימנו. ולפי' הב"ח צ"ל דפירש"י כך לפי ס"ד המקשן. אבל לבתר דמשני לישנא דמהני קאמר א"כ הא דאמר רב ששת לא אמר כלום היינו דלא מהדר למרא אבל הפקר הוי וה"ל לרש"י לפרש כן בהתרלן ולא ה"ל לסתומי. ועי"ק גבי ידי מסולקת הימנו כמו כן יש לפרש הא דקתני לא אמר כלום דהפקר מיהת הוי דלישנא דמהני ביה קאמר אע"ג דאיכא למימר דמדין ודברים קאמר ולא מהדר. א"כ מאי פריך בהכותב וכי כתב לה מאי הוי והתניא דין ודברים כו' לא אמר כלום אימא דהפקר מיהת הוי ומשום הכי תני במתני' הרי זה אינו אוכל פירות בחייה שהפקיר את הפירות: ודע שהטור שם סי' רמ"ה פסק אם אמר בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימים וחוזרה לנותן. ויש לתמוה לפי מה דמסיק בכריתות לא דבריו קיימים וכל המחזיק בה זכה. והנכון בזה דרש"י כתב שם וה"ה דהוי מצי לתרוצי דהאי דר"ל כיון שכבר זכה בה הוי הפקר. אבל בהאי דרב ששת דמודה דשלא זכה בה מעולם דמריה הוי דכי יהיב איהו אדעתיה דלקבליה ליה מיניה ואי לא לא הוי מתנה דהכי משני התם אקושיא אחריתי ומיהו השתא משני שפיר בלאו הכי ע"כ. וא"כ ודאי לפי המסקנא דהוצרך לתרץ האי תיובתא מכח קושיא אחריתי דכבא"ג. ודאי אמרינן דבריו קיימים והדרא לנותן ולדקו דברי הטור. ומדברי רש"י אלו נ"ב מוכח דלא כב"ח דע"כ לא אמר כלום וזוכה ב"ח דה"ה דהוי הפקר דהא אם נותן אדם מתנה דעתו לקבלו ואי לא לא והדרא למריה א"כ במתמ"ל אין כח ביד המקבל מתנה להפקיר דאם אין רוצה לקבל מתנה הדרא למריה. אע"כ לפי האמת נמי צריכין לחלק בין מקרקעי למטלטלין ולא אמר כלום לגמרי וכ"ל איירי במטלטלין דכבר זכה ביה ויכול להפקיר: [ח] אלא אזלינן ביה לחומרא. ולכתחלה לא יגרש בו ואם נתגרשה בו ס"ל ספק מגורשת ועיין בעה"ע סי' קמ"א: [ט] בפני כמה מבטלו. נפקא מיניה לרבי דאמר בסמוך אם בטלו מבוטל וקי"ל כוותיה: [י] והלכתא כרב נחמן דקאי רבי יוחנן כוותיה. ותימה מה צריך ליתן בו טעם הלא תלמודא פסק להדיא הלכה כרב נחמן. ואפשר בגירסתם לא היתה כתובה עד כאן לשון הגאון מוהר"ש קאדטובר. ונראה משום דהרשב"א בחידושיו בשם ר"ת פי' הא דאמר הלכתא כרב נחמן היינו דאמר רב נחמן הגדילו אינם יכולים למחות. לכך צריך הרא"ש ורבינו לפסוק כרב נחמן מטעמיה דר' יוחנן סבר כוותיה. ועוד משום דבפרוזבול קי"ל כרב ששת דבעינן ג' ולא פסקינן כרב נחמן אלא לענין ביטול סגי בתרי משום דר"י קאי כוותיה וכ"פ בעל התרומות. אח"כ מצאתי בב"ח סי' ס"ו בח"מ סי' כ"ב שכ"כ לתרץ דברי הטור ומפרש דברי רבינו על דרך זה ע"ש ועיין לקמן בפרק זה סימן י"ב. וקצת קשה לי דלפ"ז ה"ל לרבינו להביא ראיה דרב ששת דהא קמ"ל דל"ש כתב בלשון דייני וחתמו עדים ול"ש כתב בלשון עדים וחתמו דייני: [כ] היינו אפילו לכתחלה. וא"ת מנ"ל להרא"ש דלמא סבר בטלה כולה אפ"ה יכול לבטל בדיעבד דהא אית ליה לרבי אם בטל מבוטל עיין בתוספות ד"ה רבי סבר: [ל] דקסבר רבי עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה. ובגמרא אמרינן עוד פלוגתא לענין שליחות אם אמר לשנים תנו גט לאשתי וס"ל לרבי דיכול לבטל דשליחות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה. ומסתימת לשון רבינו משמע דקי"ל בהא ג"כ כרבי דשוין הן אי אמרינן לגבי עדות לא בטלה כולה ה"ה לענין שליחות אבל הרמב"ם בפ"ו דגירושין כתב דלגבי שליחות דכי בטל מקצתה בטלה כולה. והראב"ד השיגו: ה"ג קודם שיכתוב הגט הרי הגט בטל: [מ] שמא מתחלה מסר מודעא למודעא. וליכא למימר דאזלינן בתר דיבור האחרון אם כן אפילו כשיאמר הריני מבטל כל מודעא שמסרתי יועיל שהרי מבטל עכשיו כל מודעא שמסר וכן הקשה הרשב"א הביאו הרב המגיד: [נ] היינו שביטל המודעא בסתם אז מודעא דמודעא קיימת. עם היות שהוא אומר אני מבטל כל מודעא שמסרתי שמא יערים שמבטל כל המודעא ולא מודעא דמודעא לפיכך התקנה נבטל המודעות בדרך זה: [ס] אין חשוד לקלקלה בידי שמים. וגמ"מ לכתחלה טוב הוא שיבטל מודעא אפילו כשמגרש ברצונו.

מירה *התקין רבן גמליאל הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה הא דקתני שהיה משנה שמו [ע] לא שהיה כותב שם אחר שאינו שלו אלא כדמפרש בגמרא שהיו לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל שכן דרך בני אדם הגולים ממקומם מחמת ממון או מחמת מרדין שמשנים את שמם פן יחקרו אחר מקום חנייתן וירדפו אחריהם ואם הוא מגרש באחד מן השמות זהו קורא שינוי שאם יגרש באותו שם שיש לו במקום שהוא עומד נקרא שינוי לבני אנשי המקום שהאשה עומדת כי יאמרו שאינה מגורשת כי אינם יודעין שיש לבעלה שם זה במקום אחר ואם יגרש בשם שיש לו במקום שהאשה עומדת נקרא שינוי לבני אותו המקום שהוא עומד ואם תבוא האשה לגבות מנכסיו או לינשא באותו מקום יאמרו שאינה מגורשת לפי שאינן מכירים באותו שם הכתוב בגט לכך התקין רבן גמליאל איש פלוני וכל שם שיש לו [פ] פירוש שם הנקרא לו במקום הנתינה שהוא עיקר להתיר האשה במקום שהיא עומדת וכן מוכח בגמרא דקאמר עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו (א) [צ] משמע דשם הנתינה הוא עיקר ושם הכתיבה טפל [ק] ואמרינן בגמרא דבני מערבא (בפ' זה ה"ב) [ר] על כך ברייתא מתניתין שהיה ביהודה וכתב לגרש אשתו שבגליל או שהיה בגליל וכתב לגרש אשתו שביהודה אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש את אשתו שביהודה או שהיה בגליל וכתב לגרש את אשתו שבגליל הרי זו מגורשת כלומר [ש] ואין צריך לכתוב שני שמות מיהו לקמן נפרש על פי הירושלמי דאפילו גירש בהוהה מדינה דצריך לכתחלה לכתוב שני השמות וכן יש לפרש שינה שם עירו ושם עירה שצריך לכתוב שם העיר שהוא והיא ממנה פירוש בגליל מתא אנא פלוני דמיהודה וכן משמע ביבמות (ד' קטו:) בקלוניא מתא אנא דוד בר נהילאי מנהרדעא וכן בסורא מתא א]אנא חנן מחגרא דנהרדעא *כתוב בטופסי גיטין של ה"ג צריך לכתוב בגט כל שום וחניכא דאית ליה והיינו נראה לרבינו הם דזימנין אתי לידי תקלה כשאין לו אלא אותו השם הכתוב בגט ואין לו חניכה אחרת יאמרו שזה הגט של אדם אחר שיש לו שום וחניכה כי הכל יודעין שאין לזה חניכה אחרת ותיקן ר"ת ז"ל שיכתבו (ב) אני פלוני דמתקרי כך וכך [ת] *כדאמרינן בגמרא (ד' לד:) אחא בר הדיא דמיתקרי אייא מרי ואם אין לו שום וחניכה לא יכתוב כלל [א] וכן מוכח ל' המשנה שר"ג תיקן דוקא לכתוב על שיש לו שני שמות שיכתוב שם העיקר וגם שם אחר שיש לו [ב] והעולם נהגו כהלכות גדולות לפי שנהגו הנכרים באשכנז שקורין ליהודים [ג] בחניכה הקרוב ללשון עברי ואין רהוי לכתוב על אותה חניכה דמיתקרי לכך נהגו לכתוב וכל שום וחניכה דאית ליה שמלה זאת כוללת הכל : גמ' אמר רב אשי והוא דאיתחזק בתרי שמי פירוש שהוחזק בשני המקומות באלו שני השמות שידוע הוא שיש לו ב' שמות אבל בני מקום זה אינן מכירין בשם שיש לו במקום אחר הלכך צריך לכתוב שניהם דלא ליתי לידי קלקול בין במקום הכתיבה בין במקום הנתינה כדפירשתי לעיל אבל לא איתחזק בתרי שמי שאינן יודעים במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה[א]וגם במקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה א"צ לכתוב וכל שום וחניכה דאית לי [ד] ואפילו אם יודע לנו אחר כך שיש לו שם אחר במקום אחר הגט כשר דאין לנו אלא שם שהחזיק עצמו בו *שאלו את רבינו תם ז"ל מומר שגירש את אשתו בשם של יהודה ולא נכתב בגט שם של עובד כוכבים מהו והשיב רבינו תם ז"ל חלילה מלהזכיר שמו של עובד כוכבים בתורת משה וישראל ואין לחוש בו כלל דלא גרע שם יהודות מכתב חניכתו דכנ' [ה] ופי' בערוך אף על פי שלא כתב שם המובהק [ו] וכה"ג מפרש במתני' בפרק בתרא (דף פז:) וכן היו נקיי הדעת ג כותבין חניכתו וגדולה מזו שנינו (תוספתא פ"ו)גר שינה שמו לשם עובד כוכבים כשר וכן אתה אומר בגיורת וכ"ש מומר ששינה לשם ישראל דכשר ועוד ראיה שלא שנינו היו לו שני שמות ביהודה או שני שמות שהם שיגרש בשני שמותיו אלא כשיש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל והוחזק בשני שמות בשני המקומות ואותן שבגליל אינן מכירין שם שביהודה ואמרו שלא זה הוא שגירש אבל כשהוא מוחזק בשני שמות במקום אחד די באחד ואפי' בחניכה והא דאמרי' בשמעתין רובא מרים ופורתא שרה דמשמע דאפי' בחד מקום צריך שני שמות היינו לכתחלה כן מפרש [ז] בירושלמי (בפ' זה ה"ב) (ג) דאף במקום א' (ג) בעינן לכתחלה שיכתוב שני השמות דגרסינן בירושלמי אמר ר' אילא בתחלה היה נ"ל אני פלוני שמי יהודה עם שם שיש לי בגליל ואם היה שרוי במקום אחר מגרש באיזה מהם שירצה א"ר אסי הדא דתימא לשעבר אבל לכתחלה צריך למעבד והא דאמר לקמן כתב חניכתו כשר וכן היו נקיי הדעת שבירושלים עושין ד משמע דאפי' לכתחלה אין צריך לכתוב עיקר השם יש לומר דמיירי התם בחניכה שמכירין אותו בכל מקום והכל קורין אותו בשם זה אלא כשהוא חותם בשטר או קורא בתורה קוראין אותו בשם המובהק להכי שני בשם חניכה לחוד ומהאי טעמא נמי מומר אין צריך לכתוב אלא שם יהודות בגט שהוא עיקר וכל ישראל קורין אותו בשם הזה · ההיא דהוו קרו לה רובא מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעי מרים שיש לה ולא שרה וכל שום שיש לה : ח **מתני'** אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם והלל התקין פרוזבול מפני תיקון העולם : [דף לה ע"א] **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בבית דין אבל חוץ לבית דין משביעין אותה ורב אמר אפי' חוץ לבית דין אין משביעין אותה רב לטעמיה דרב לא מגבי כתובה לארמלתא ולידרה ולגבייה בשני דרב קיל נדרי א"ל רב יהודה ה לירמיה בירא אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לבית דין וליתי קלא וליפול באודני דבעינא דהעביד ביה מעשה פירוש אדרה או אשבעה דכשמואל רביה סבירא ליה דהלכתא כוותיה בדיני וכן פירש רבינו חננאל זכרונו לברכה. אמר רבי זירא אמר שמואל לא שנו שמדירין אותה אלא אלמנה אבל גרושה משביעין אותה ור"י כתב דהאידנא נהיגי להשביע האלמנה אפי' בב"ד דבאותו ענין שאנו רגילין להשביעה שגוזרין עליה [ח] בחרם (ד) ובשבועה שתודה על מה שקבלה בכתובתה אין העונש מרובה כל כך כמו היכא דנשבעת שבועה יולא שבועה מפיה לשקר דהוי כענין שבועת שוא דכתיב לא ינקה ולענין שכנגדו חשוד על השבועה הנה בפ' כל הנשבעין (דף מו:) אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואפי' שבועת שוא ופריך וליתני נמי שבועת ביטוי ומשני כי קתני שבועה דכי קא מישתבע לשיקרא קא מישתבע אבל שבועת ביטוי דאיכא למימר דבקושטא מישתבע לא קתני ולא מיקרי בכך חשוד בשבועה ומיהו רבינו תם פירש שאם הצבור הטילו חרם ועבר אדם עליו או עבר על שבועת ביטוי דאוכל ולא אוכל חשוד הוא על השבועה והא דקאמר התם שבועת ביטוי לא קתני לא בשביל שהוא כשר אלא הכי קאמר לא קתני בשביל שאינו דומה לאחרים כי אינו מונה במשנה אלא אותם שבשעת שבועה נשבע לשקר וכי האי גוונא איירי בפ"ק דב"ק (דף ד:) גבי רבי ג] חייא תני שלשה עשר אבות ורבי ג] אושעיא תני כ"ד אבות ומפרש מר מאי טעמא לא תני הני ואף על גב דלכולי עלמא כל העשרים וארבעה אבות הן והביא ראיה מה"ג שהביא ההיא דכתובות (ד' פה:)ההיא איתתא דאיחייבה שבועה בבי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בההיא איתתא [ט] דחשידא אשבועתא [י] וגרסינן בהלכות גדולות דמפקא שם שמים לבטלה ומפרש דעברה אשבועתא ומבטלה לה כגון שלא תאכל ככר זה ואכלה אותו אלמא משום דעברה על שבועת ביטוי אפיך שבועתה [כ] מיהו אף לדברי רבינו תם דחשיב חשוד על השבועה אפשר דאיתא להא דר"י דלענין עונש לא נפיש עונשה כמו היכא דיוצא שבועה לשקר מפיה [דף לה ע"ב] התקין רבן גמליאל שתהא נודרת וכו'(ג)אמר רב הונא לא שנו אלא שלא נישאת אבל נישאת אין מדירין אותה ו מ"ט דמיפר לה בעל כי לא נשאת נמי לכי מינסבא מיפר לה הבעל אין הבעל מיפר בקודמין [ל] *וא"ת ידירוה שלא תאכל ככר זה אם גבתה מכתובתה כלום והאכלנו לאחר בפניו ויש לומר דלא התוס לעונש זה אלא בנדר שבעל ידו עומדת באיסור כל ימיה ואם האמר ידירוה על דעת רבים שאין לה הפרה [מ] ויש לומר דהבעל יכול להפר אפי' נדר

הגה"ה

*נראה לר"י אפי' אם לא כתב שם העיר כלל שהיה טוב דדוקא אם שינה הוא דפסול דהוי מזויף מתוכו וראיה מהא דהכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן (לעיל דף כו:) ושם העיר לא הזכיר וכן בפרק שני דלעיל (דף יט:) גבו ההוא גברא דעל לבי כנישתא וכו'(א)ומסיק בעינן שמו ושמה וכל התקנה שהתקינו נכתוב מקום הלידה העיקר משום שלא יהו לעז מבני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת ולכך כותבין לסימן בעלמא מקום הלידה · וראיתי מכתב רבינו יצחק מדנפיר"א ורבנים גדולים שהיו עושין מעשה והיו אומרים להני דכתבי גיטא אם מקום הלידה מרופה בידם יניחו מלכתוב וכן רבני מגנצא הסכימו א וכן מצאו בכל תקוני גיטין של הגאונים שאין צריך לכתוב מקום הלידה כי אם אני פלוני דממקום פלוני לבד ר"ת שכתב שצריך לכתוב מקום הלידה וגם בטופס של ספר התרומה · אבל מ"מ אין כל כך לדקדק שאם לא כתב אעפ"כ כשר וכן הלכה מוכחת פרק האשה שלום (דף קטו:) בקלוניא מתא אנא דוד בר נהילאי נהרדעא דהיינו מקום דירה כדמוכח במרדכי · ונראה הטעם מה שאנו כותבין שם הנהר היינו משום סימן · ובהלכות גדולות לא היקנו רב יהודאי · מכל מקום לרווחא דמילתא טוב לכתוב ואע"ג דאמרינן לעיל דאם דילג שם העיר לגמרי הוא כשר וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה · ור"ת פוסלו ואם מת חולצת ולא מתיבמת ומצאתי תשובה דרבינו אבי"ה שכתב דהיכא דשינה מקום הלידה בזה פסל אביו רבינו יואל הלוי אבל היכא שנכתב מקום הדירה ולא מקום הלידה מעולם לא שמעינן קורא תגר ופוצה פה אע"פ שבתיקון של רבינו תם כתוב לידה ודירה לצופרא בעלמא כתבינן · ובטופסי כל הגאונים אין כתוב אלא ממדינה פלוני ולא יותר · ושוב מצאתי תוספות שפסקו דאפי' שינה שם הלידה כשר בדיעבד וכן כתב רבינו יהודה משום רבי יצחק בספר התרומה · מרדכי :

הגה"ה

*או המכונה פלוני כגון רובא קרו לה מרים ופורתא שרה דכותב מרים דאיתקריאת שרה וכן אחא בר הדיא דמתקרי אייא מרי וא"נ לכתוב כינוי שהוא קיצור של השם עם השם כמו שקורין לתנה חנינא בילא בילתא שמואל מואל מרגלית מרגלוטא לפורה פורה בנימין בונמאי שזה אינו לא כינוי ולא שינוי לשון ר"ת · ואין לכתוב מקום הדירה אא"כ נתיישב בעיר ל' יום כדמפרש פ' השותפין (דף ח·) ואם יצא ממדינה למדינה אחר אחרון אני בא כך פסק הראבי"ה בתשובה ומצאתי דאם בא מארץ רחוקה לא נכתב לו גט אלא אם כן הוחזק שמו בעיר שלשים יום ואם החליף שמו והוחזק בשם השני אין לגרש אלא בשם השני ובטופסי גיטי הגאונים כתוב וכל שום וחניכא דאית לי ולאבהתי לאפוקי נפשיה מכל ספיקא שבעולם וכן עשה רשב"ם · והור"י בר' שמואל דפשיטא דאין צריך לכתוב שם העיר שהבעל עומד שם בשעת כתיבת הגט כי אם עיקר מקום דירתו שסתם גיטין שאין ממדינת הים אין יודע הסופר מקום שהאשה עומדת באותה שעה או מקום שהאשה עומדת בשעת קבלת הגט אלא כותב מקום עיקר דירתה ולא יותר כך אין צריך ב לבעל לכתוב רק מקום עיקר דירתו ולא מקום שהלך לשם לפי שעה כיון שלא הלך לדור שם לגמרי ולפעמים שכותב הנני עתה במקום פלוני אבל אין צריך ושמא אפי' שינה מקום עמידתו אינו פסול כיון שאינו צריך לכותבו כלל וצ"ע אבל הסופר שכותב למנין שאנו מונין כאן יש לכתוב מקום שעומד בשעה שכותב את הגט אע"פ שאינו מקום דירתו כדתנן היה במזרח כו' ומוקי לה בסופר ומיהו יש שכותבין בכל בגט בנולדתי במקום פלוני ועכשיו אני דר במקום פלוני והנני עומד היום במקום פלוני ובטופס הגט של ראבי"ה לא הוזכר לידה אלא כך כתב למנין שאנו מונין כאן במדינה פלוני דיתבא על נהר פלוני איך אנא פלוני בר פלוני דמדינת פלוני ועומד היום כאן במקום פלוני דיתבא על נהר פלוני וכל שום וחניכה דאית לי ולאבהתי ולמקומי ולמקום אבהתי כו' עד ליכי אנת אנתתי פלונית בת פלוני דמעיר פלוני ועומדת היום בעיר פלוני וכל שום וחניכה כו' · וכתב מהר"ר פרץ אדם שנשתנה שמו מחמת חולי אע"פ שקורין לו תדיר בשם הראשון מ"מ אותו שם שני הוא עיקר וכותבין אותו קודם · מרדכי :

חדושי מהרש"ל

(א) ומסיק הא בעינן שמו ושמה פי' ולא פריך מעירו ועירה אבל בספר שלנו גרסי' נמי הא בעינן שמו ושמה שם עירו ושם עירה : (ב) בעינן לכתחילה שיכתוב שני השמות פי' אפילו לכתחלה ודו"ק : (ג) אמר רב הונא ל"ש כו' אין מדירין אותה פי' אבל משביעין חוץ לב"ד :

הגהות הגרי"פ א] עיין בהרא"ש יבמות פט"ו סי' ס' מביא קצת בנוסחא אחרת : ב] צ"ל הושעיא: ג] צ"ל חייא :

נמוקי הגרי"ב [א]וגם במקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה וכו'. כ"כ ל"ע. ועב"י סי' קכ"ט :

הגהות הב"ח

א רבני מגנצא הסכימו כן וכן מצאו וכו' לבד של ר"ת שכתב וכו' א"נ כ"כ וכו' מנהרדעא כו' נעשה מעשה כי ר"ת פוסלו וכו' לצופרא בעלמא כתבינן ובטופסים של כל הגאונים וכו' משום רבי יצחק בספר מצות גדול הס"ד : ב כך אין צריך · לכתוב לבעל רק מקום עיקר דירתו : ג נקיי הדעת שבירושלים כותבין חניכתו וחניכתה וגדולה כו': ד עושין דמשמע דאפי' לכתחלה : ה א"ל רב יהודה לרב ירמיה בירא: ו אין מדירין אותה נשאת מ"ט לא דמיפר לה בעל :

תפארת שמואל

(א) משמע דשם הנתינה הוא עיקר כו' וכן בתוס' רק שכתבו מיהו בתוספתא משמע דשם הכתיבה עיקר ושם הנתינה טפל וכו' ומ"מ נ"ל דאף לפי' תוס' בוודאי תלמודא דידן עיקר כ"ל : (ב) אני פלוני דמתקרי כך וכך וכו' . ומצאתי שאם שם השני בלשון הקודש כותבין דמתקרי ואם הכינוי הוא בלשון לעז כותבים המכונה וגבי נקבה דמתקריא או דמתקרין אבל המכונה אין חילוק בין זכר לנקבה רק בנקודה ואין אנו נוהגין לכתוב המכונה כ"א במומר וכן היכא דמסתפקא לן בענין הכינוי יש לכתוב המכונה כ"ל : (ג) דאף במקום אחד בעינן לכתחלה וכו' . וחלילה להזכיר שם של עובדי כוכבים מפני דאפי' לכתחלה לא בעי שם של עובדי כוכבים בלא האי טעמא : (ד) ובשבועה שתודה על מה שקבלה וכו' . פי' ומ"מ צריך נקיטת חפץ והזכרת השם אלא שמקבלת לומר האמת ואינה נשבעת שלא נטלה מכתובתה :

קרבן נתנאל

טור סי' קנ"ד : [ע] לא שהיה כותב שם אחר שאינו שלו . דזה כהאשונה נמי פשיטא שסבירא ליה דפסול כדתנן לקמן דף פ' שינה שמו ושמה פסול וע"ש בתוי"ט : [פ] פירוש שם הנקרא לו במקום הנתינה. לשון המשנה לתרץ הא דלא קתני לפי' ר"ת דבסמוך בקילור התקין ר"ג לכתוב כל שם שיש לו : [צ] משמע דשם הנתינה הוא עיקר ושם הכתיבה טפל · ובדיעבד אם היפך אין הכרע בדברי רבינו . ור"י ור"ן מכשירים מש"ה לא הביא התוספתא דאיכא למימר דשם דיעבד קתני ודלא כמהרש"ק : [ק] ואמרינן בגמ' דבני מערבא. לאלומי מלתא דשם הנתינה עיקר . מאי תעקם לומר אימא הא דקתני עד שיגרש שם אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו איירי שהאשה המתגרשת והוא עומדים ביהודה במקום הכתיבה והוא שעיקר ע"ז מייתי כך דירושלמי דשמעינן מיניה . שני שמות במקום אחד א"צ לכתוב רק אחד מהם . וא"כ אי מרוויחו ביהודה לא מצריכין אלא שם דיהודה ולא יותר : [ר] על כך ברייתא . ר"ל על כך דינא דברייתא דבגמרא דילן נקטינן שכתב לגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ובירושלמי נקטינן כתב זה שביהודה לגרש זו בגליל או זה שבגליל לגרש זו שביהודה אינה מגורשת . מתניתא כשהיה כו' . ולאו דווקא דאיפכא נמי אינה מגורשת אלא דאורחא דמלתא נקט דמסתמא בשם מקום הכתיבה הוא מגרש. הר"ן. ה"ג מתניתא כשהיה : [ש] ואין צריך לכתוב שני שמות. אלא אפילו כתב שם הטפל לחוד כשר. ולדייק הא אם כתב שם הטפל וכל שום שיש לו פסול דגרע טפי דעשה מהעיקר טפל מאלא כתב כלל וכל שום . כ"כ ב"י בסי' קכ"ט . אבל סב"ח ואחר פוסקים וב"ש מסקי דבמכ"ש כהכ"ג דכשר ע"ש : [ת] כדאמרי' בגמ' אחא . והא דלא מייתי ראיה מהאי דקתני שם דיהודה ושם דגליל עמו דא"ל כמו שכתב הר"ן דלאו דוקא שם דגליל בפירוש דה"ה נמי דאי כתב וכל שום בלחוד דמהני : [א] וכן מוכח לשון המשנה. מדלא תני בקילור התקין ר"ג שיהא כותב וכו' אלא מש"ה תני ברהאשונה היה משנה שמו ושמה לאשמועינן דלאחר התקנה צריך לכתוב שני שמות : [ב] והעולם נהגו כהלכות גדולות. וכן הוא בטופס הגט שתיקן רבינו עי' סוף הרמזים : [ג] בחניכה הקרוב ללשון עברי . ומסתמא לכל אחד מהכין הנכרים ומש"ה לא אתי לידי תקלה אפ"ג דלא ידעינן בזה האיש שום כינוי : [ד] ואפי' אם יודע לנו אח"כ שיש לו שם אחר במקום אחר . ויש לחוש לתקלה כי יאמרו שאינה מגורשת ת"מ הגט כשר דאין לנו אלא שם שהחזיק עלמו בו . כלומר בזה לא היתה התקנה לר"ג והכיחו אדינו מדאוריתא : [ה] ופי' בערוך בערך הנך א' : [ו] וה"ג מפרש במתני'. רלונו סנ"ח מפרש ג"כ לקמן במתני' ע"ש. ומכאן עד סוף דברי תוספות הם ולא מר"ת . ועיין מהרש"א שהגיה ואין תן כלורך : [ז] בירושלמי . בפ' זה הלכה ב' ועיין בהר"ן בהלפ"ס גדולות דף תקע"א ע"א תמלא שם הגרסא נכונה ופירושה : [ח] בחרם ובשבועה שתודה . ובב"י וכן בש"ע גרס בחרם ובשבועת התורה שמודה . ולפי גירסא זו צריך נקיטת חפץ והזכרת השם . אלא דמ"מ אינה חמורה כ"כ כיון דבשעת השבועה היה בדעתה לומר אמת אף שמשקרת אח"כ הוי שבועת שקר ולא חמירה כמו בתחלה שהיא משקרת בשעת השבועה והוי שבועת שוא . וכ"כ מהרש"ק . אבל בש"ז א"ה פוסק דאינה לריכה נקיטת חפץ וזו מפני שלא היה בגרסתו בשבועת התורה : [ט] דחשידא אשבועתא . שהיה ידועה לה שעברה חד מהנך שבועות דחשיב במתני' אבל מכה שבועת ביטוי לא אפיך שבועתא . וכך היא גירסת הרי"ף . ומזה נראה שכתב רבינו בפרק כל הנשבעין סי' ז' שדעת הרי"ף כרב"י ודלא כב"י שכתב סי' נ"ד בח"מ לא ידעתי מהיכן למד כן : [י] וגרסי' בהלכות גדולות דמפקא ש"ש לבטלה . ר"ל דגרס דחשידא אשבועתא דמפקת ש"ש לבטלה. וכמו שהיתה אומרת בת רב חסדא על הנך שבועות דמתני' אינה יודעת אם עוברת אך על שבועת ביטוי היא עוברת ומש"ה חשידא אשבועתא · ויש לדקדק הא בשבועת ביטוי שאדם אוסר על עצמו לא לריך שם וכמ"ש רבינו ריש נדרים סי' א'. ונראה דס"ל לבעל ה"ג כמ"ש הריב"ש סי' ס"א דאינו פסול לעדות ולשבועה אלא כשעובר על דבר שהוא חייב מלקות ורשע הוא . וס"ל כמ"ש הראב"ד והובא בחידושי הר"ן ריש נדרים דלענין מלקות אינו לוקה אלא בהזכרת השם ומש"ה אמרה דמפקא ש"ש לבטלה : [כ] מיהו אף לדברי רבינו תם . כאן ובפרק כל הנשבעין מסיק רבינו כדברי רבינו תם וכן כתוב הטור בשמו . ובפרק הכותב סימן ו' שפתיק גירסת הרי"ף וסמך אדהכא וכמ"ש בכללים : [ל] וא"ת ידירוה שלא תהנה מככר זה . ובתוספות סוקיפו וז"ל ולר' אליעזר דאמר בפרק נערה שנתפתתה שיכול להפר לה כל נדרים שמא אפיר דאיכא למיחש שמא יפר לה כל מה שעתידה לידור אבל לשאר תנאים קשה . ורבינו לא הזכיר מזה כלום . משום דס"ל לרבינו דלר"א נמי לא קיימא דמ"מ קשה ידירוה בככר או בשאר דבר שאין בו עינוי נפש ומסבור לאלתר ואין הבעל יכול להפר. כמו שהקשה בסמוך וליכא לשנויי כיון שאין בכן עינוי נפש לא תחוש אם מקיימה דהא תאכל לאלתר אותו ככר שאין מתענה בה. אבל תוספות לא תש להאי קושיא ידירוה בדבר שאין בו עינוי נפש דהא כל מה שירלו יתומים קתני במתני' כן דבר שיש בכן עינוי נפש או שאין בכן עינוי נפש : [מ] וי"ל דהבעל יכול להפר אפילו נדר שהודר על דעת רבים . וקשה מ"מ מאי פריך וניחוש דלמא אזלה לגבי חכם ס"ל לפטויי

בפנים

נדר שהודר על דעת רבים משום דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ואין לה כח לעקור דעת בעלה ולהלות בדעת אחרים ולא עדיף מכשאומרת איני רוצה שיפר הבעל [נ] ואפשר אפי' אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לדור על דעת אחרים אינו מועיל כיון דסתם אשה על דעת בעלה היא נודרת ותלה הכתוב הפרתה בבעל יכיל הבעל לחזור ממה שנתן לה רשות ואינו דומה לקיים ליכי ואם תאמר ידירוה בפני הבעל ויאמר קיים ליכי שאז אינו יכול להפר כדמוכח בפרק נערה המאורסה (דף עט׳) ויש לומר דחיישינן שמא יפר לה בלחש קודם שיאמר קיים ליכי[ס]או שמא[ע]ישאל על ההקם ואחר כך יפר לה ואם תאמר ידירוה בדברים שאין בהן עינוי נפש שאין הבעל יכול להפר וי"ל כיון שאין בהן עינוי נפש לא תחוש אם תקיימם : ט וליהוש דלמא אזלא לגבי חכם ושרי לה *וא"ת בין חכם בין בעל היאך יכולין להתיר שלא בפני היתומים הא אמרינן בנדרים בפרק רבי אליעזר (דף סה׳) במדין נדרת במדין לך והתר נדרך[פ] ויש לומר דודאי לכתחלה אין להתיר שלא בפני היתומים אבל אם התיר מותר הדע מדסמך לדקיה שהיה צדיק גמור על מה שהתירו לו סנהדרין שלא בפני נבוכדנצר ועוד היה אומר ר"ת דאין צריך בפניו היכא דהנודר נדר מדעתו ולא מחמת טובה שעשה לו אלא דווקא דומיא דמשה דמחמת הנדר נתן לו יתרו בתו וכן לדקיה היה מסור ביד נבוכדנצר להורגו וע"י השבועה הניחו כי האי גוונא בעינן בפניו וכן מוכח בסוטה פרק ואלו נאמרין (דף לו:) דאמר ליה יוסף לפרעה אבי השביעני אמר לו פרעה זיל איתשיל אשבועתך אלמא היה יכול להתיר שלא בפני יעקב. בירושלמי דנדרים (פ' השותפין ה"ד) מפרש טעמא הא דאין מתיר את הנדר אלא בפניו היינו מפני החשד ומפני הבושה מפני החשד שלא יחשדנו אותו שנדר בפניו שחילל נדרו בלא התרה ומפני הבושה (א) שהנודר מתבייש מאותו שנדר בפניו[צ]כי הוא סבור שחילל נדרו ולהני טעמי אף לכתחלה(א)מתירין את הנדר שלא בפניו רק שנודיע לו ההיתר וטעמא דגמרא דידן עיקר(ב)ואין להתיר לו אלא בפניו פירוש בידיעתו כמו אין חבין לאדם אלא בפניו : י קסבר צריך לפרט את הנדר · [ק] ואם לא פרט הנדר אין התירו התרה ולכי פריט לא שרי ליה חכם איבעיא להו צריך לפרט את הנדר או אין צריך לפרט (ג) רב נחמן אמר אינו צריך רב פפא אמר צריך משום איסורא והלכה כר"פ דבתראה הוא וגם רב הונא סבר כוותיה וכן משמע בירושל' דנדרים פרק השותפין דגרסינן התם אית תנויי תני צריך לפרט את הנדר ואית תנויי תני א"צ לפרט את הנדר חד בר נש נדר דלא מרווח אתא לקמיה דרבי יודן בר שלום אמר ליה מאי אשבעת אמר ליה דלא מרווחנא אמר ליה וכי בר נש עבד כדין אמר ליה בקביוסטא[ר] אמר ליה ברוך שבחר בדברי חכמים שאמרו צריך לפרט את הנדר : יא [דף לו ע"א] אמר אמימר הלכתא אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה *במכות (דף טז׳) גרסינן ברוב ספרים הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ולפי אותה גירסא בא אמימר לפסוק דברבים יש לו הפרה וגם למאי דגרסינן הכא אפי' למאן דאמר נדר שהודר ברבים דהשתא לא פסק אמימר בנדר שהודר ברבים מכל מקום מדלא קאמר אמימר אפי' למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה הלא אמר הלכתא אלמא בא לפסוק הלכה דעל דעת רבים אין לו הפרה ומדהולרך לפסוק על דעת רבים אין לו הפרה מכלל דברבים יש לו הפרה דאם אין לו הפרה כל שכן על דעת רבים ואע"ג דאסיקנא לעיל אליבא דרב נחמן דמדרינן לה ברבים ולענין דינא איתמר וקיי"ל כוותיה בדיני הא פריך בתר הכי הניחא למאן דאמר וכו' ולאו אמתניתין דבכורות לחודה קאי [ש] אלא קאי נמי אדרב נחמן ומדאדריה נמי רב אחא להוא מקרי דרדקי על דעת רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה ולא מסתבר למימר לפי שלא היו רבים מצויין אגלו הוצרך על דעת רבים ורב יוסף דאמר בערבי פסחים (דף קז׳) אידור ברבים דלא אישתי שיכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא קיי"ל הכי. והני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה דההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא דהוה פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אשכח דדייק כוותיה *והא דמתירו לדבר מצוה היה אומר רבינו הסדהייתו טעמא משום דסתמא ניחא להו לרבים ועוד היה אומר רבינו תם דעל דעת רבים היינו דמפרש על דעת פלוני ופלוני ואפי' שלא בפניהם אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד או על דעת שנים יש לו התרה בלא דעתם [ת] דהאשה על דעת בעלה היא נודרת ויכול החכם להתיר את נדרה בלא דעת בעלה : יב העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם · מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים אמר רבא לא נצרכא אלא לר"א דאמר עדי מסירה כרתי תקנו רבנן עדי חתימה זימנין דמייתי עדים אי נמי זימנין דאזלי למדינת הים משמע דדוקא מפני תיקון העולם אבל מן הדין כשר בלא עדי חתימה ולעיל בפ"ב (דף כא:) נמי תנן וחכמים מכשירין על נייר מחוק ועל הדפתרא ומוקי לה כר' אלעזר דמכשיר בדבר שיכול להזדייף דסמכי' אעדי מסירה וגם נראה א לכתחלה מכשיר ר' אלעזר מדקאמר תנא קמא לעיל בפ"ב (שם) אין כותבין על נייר מחוק וקתני וחכמים מכשירין [א] משמע מכשירין לכתחלה וכותבין ועוד דבדיעבד לא שייך למיתני מכשירין כדמיכח לקמן בהזורק (דף עט:) דאיכא למאן דאמר בגט ישן לא יגרש לכתחלה ואם גירש תגשא וקרי ליה פסול דפריך לקמן גבי שלשה גיטין פסולין והו ליכא יהאיכא גט ישן משמע דהיכא דפסול נגרש לא שייך למיתני מכשירין והא דתנן התקין רבן גמליאל שיהו העדים חותמין על הגט לא שיהא צריך לעשות כן לכתחלה [ב] אלא תיקן ולימד לעשות כן כדי שלא יהא צריך לעדי מסירה אבל אם ירצה לכתחלה לסמוך על עדי מסירה יש לסמוך וכן פירש רש"י לעיל בפ"ק (דף ג: ד"ה ולא) דרבי אלעזר מכשיר אפי' לכתחלה [ג] ורב אלפס ז"ל כתב מהא שמעי' דלא צריכין לעדי מסירה אלא היכא דליכא עדי חתימה · אבל היכא דאיכא עדי חתימה סגי בלא עדי מסירה · והוא דנפיק גיטא מתותי ידה · ואם תאמר והא איתמר (לעיל ני׳ ה:) בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ורבי חנינא חד אמר בפני שנים וחד אמר בפני ג' התם משום דבעינן לקיימו ועוד משום ב לכתחלה בעינן עדי מסירה וכי קאמרי הנך דיעבד וכן כתב לקמן בפרק בתרא דרבי אלעזר סגי בעדי חתימה בלא עדי מסירה ולקמן (פ' בתרא סי' ז) נדקדק בו בע"ה : יג התקין הלל פרוזבול וכו' ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטת שביעית ומתקן הלל דלא תשמט אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא רבי אומר וזה דבר השמטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאין אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים [דף לו ע"ב] גתקינו רבנן דמשמט זכר לשביעית ראה הלל שנמנעו מלהלוות זה את זה עמד והתקין פרוזבול ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ואתקינו רבנן דמשמטא אמר אביי שב ואל תעשה הוא [ד] רבא אמר הפקר ב"ד היה הפקר דאמר ר' יצחק מנין שהפקר ב"ד היה הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו [ה] רבי אלעזר אומר מהכא אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וכי מה ענין אבות אצל ראשים אלא מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין את העם כל מה שירצו · [אמר שמואל האי פרוסבול עולבנא דדייני הוא אי איישר חילי אבטליניה] רב נחמן אמר אקיימיניה הא מיקיים וקאי הכי קאמר אימא בה מילתא דאף על פי שלא כתב כמי שכתב דמי כלומר אף על פי שלא כתב פרוזבול אלא לשון הכתוב בפרוזבול אמרו בעל פה בפני הדיינין מועיל כאילו הוא כתוב והאי סמכי אמוראי דלקמן רבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו להדדי רבי ג נתן מסר מילי לרבי חייא בר אבא' אמר ליה מר לריכנא מידי אחרינא אמר ליה לא [ו] ורבי חייא בר אבא היה עמו אחר דשנים בעינן כדאמרינן זה הוא גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה(ג)והדיינין חותמין למטה או העדים· ורבינו תם ז"ל כתב בספר הישר דשביעית נוהגת בזמן הזה והביא ראיה מדחזינן לכל הנהו אמוראי שמואל ורב נחמן רבה ואביי ורבנן דבי רב אשי שהיו נוהגין שמטת כספים בבבל ואין לכתוב פרוזבול בזמן הזה שאין אנו מומחין כרב אמי ורב אסי ושוב חזר בו רבינו תם וכתב הוא בעצמו פרוזבול כי היה אומר דלא בעינן אלא בית דין חשוב שבדור ואשכחן נמי רבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו להדדי ומשמע מתוך דבריו דחשיב כולהו רבנן דבי רב אשי בית דין מומחין משום דרב אשי היה גדול הדור ולא מסתברא הכי [ז] אלא משמע דהני אמוראי בתראי לית להו הא דשמואל דאמר לא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא והכי אית ליה לרב אלפס ז"ל דלא הביא דברי שמואל אלא הא דרבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו להדדי : יד [דף לז ע"א] אמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכין פרוזבול וכן תני רמי בר חמא [ח] יתומים אין צריכין פרוזבול ר"ג ובית דינו אביהם של יתומים : טו תנן התם (פ"י דשביעית. מ"ו) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם

חדושי מהרש"ל

(א) מתירין את הנדר שלא בפניו רק שיודיעו לו ההיתר. פי' שהנודר יודיעו אח"כ למודר שהתירו לו הנדר : (ב) ר"נ אמר אינו צריך רב פפא אמר צריך משום איסורא פי' שמא על דבר איסור נדרה כגון על גיבוי כתובה דהייט שאמרה תאסור עלי כל פירות שבעולם אם נהנתי או שיאמר האדם יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם אעשה עבירה פלונית : (ג) והדיינים חותמין למטה או העדים ובגמרא פרק השולח מפרש דתרי נמי קרי בי דינא ודיינים דומיא דעדים קאמר מה עדים תרי אף דיינים תרי:

הגהות הב"ח

א דלכתחלה מכשיר ר"א : ב ועוד משום דלכתחלה וכו' דלר"א סגי : ג ר' יונתן מסר מילי לרבי חייא בר אבא א"ל מי צריכנא :

תפארת שמואל

(א) שהנודר מתבייש מאותו שנדר כו'. ובתוס' בלגו אינו כן אלא מפני הבושה שמתבייש בפניו במה שנדר שנאה ממנו וכן פי' הר"ן ועיקר והכי פירושו מאחר שהנודר מתבייש ממנו צריך ג"כ להתיר לו בפניו כדי שיחזור ויתבייש הנודר בפניו דשלא כדין עשה לו כך וכן איתא להדיא בתוספות דנדרים ע"ש ולפ"ז אף לפי הירושלמי צריך דעתו מקודם וק"ל : (ב) ואין להתיר לו וכו'. נ"ל דהכי פירושו כיון דהתלמודא דידן עיקר ובטלי הני טעמא א"כ לא יועיל מה שיודיעו שם לו אח"כ שיתיר בפניו אפי' בע"כ אלא עיקר פירושו שלא יתירו לו אלא בידיעתו כלומר ברצונו שיתרצה הנודר מקודם (ועי' בנדרים פר"ה) :

קרבן נתנאל

דאדרה על דעת רבים כמ"ש בזה בתוס'. ונראה דס"ל לרבינו כמ"ש בשיטת הרמב"ם פ"ו מהל' ביאת מקדש ע"ש בחידושי באריכות דבנדר שהודר ברבים בדיעבד הותר הנדר כמ"ש רמ"א בשם מהרי"ו אלא דחכם לא יתיר לו לכתחילה ויאמר לפני חכם דבר מצוה בא לידי ואני רוצה להתיר לי הנדר מחמתו . מש"ה לא יכול לשנויי דאדריה ע"ד רבים . וס"ל דאין צריך לפרט הנדר . משא"כ אליבא דאמת צריך לפרט הנדר משום מלתא דאיסורא ולא נהגינן לנודר ה"ה והוא הטעם דצריך לברר הדבר מצוה שבא לידו מש"ה משני קסבר צריך לפרט הנדר . ומה שהקשה רבינו וא"ת ידירוה ע"ד רבים אליבא דמסקנא דמשני קסבר צריך לפרט הנדר : [נ] ואפשר אפילו אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות . עמ"ש הש"ך סימן רכ"ח ס"ק ע"ו באריכות ע"ו באריכות . והקשה שם על רבינו דלרב הונא קשה אמאי הפסידה כתובתה יתן לה הבעל רשות א"ו דנתינת רשות לא מהני ואמאי כתב רבינו בלשון ואפשר . ולק"מ דלפי מ"ש רבינו בסמוך שמא יפר לה בלחש א"כ ה"ה הכא בנדון דידן איכא למיחש שמא הפר לה בלחש מה שנתן לה רשות לידור ע"ד רבים . אך בתירוץ השני שתירץ בסמוך שמא ישאל על ההקם ולא ניחוש להך חששא שמא יפר לה בלחש ודאי מוכח דיש הפרה אפי' נתן לה הבעל רשות וא"כ מפני זה כתב בלשון אפשר דמספקא ליה בהנך שני תירוצים : [ס] או שמא ישאל על ההקם ואח"כ יפר לה . יש לדקדק הוא"ל קיים ליכי ע"ד רבים א"כ לא יוכל לשאול על ההקם דהא ... ג"כ ס"ל כאמימר דע"ד רבים אין לו הפרה וצ"ע : [ע] או שמא ישאל על ההקם ואח"כ יפר לה . והתוספות לא ניחא להו בתירוץ זה דאזלי בשיטתם בכתובות פרק המדיר דף ע"א שכתבו שם דאין נשאלין על ההקם אלא ביום שמעו שאמר לה קיים ליכי . אבל אם עבר יום שמעו אין יכול לשאול . וא"כ אכתי קשה להו ידירנה בפני בעלה ויקיים לה הבעל ובאותו יום כשגיח עליו שלא ישאל על הקמתו . א"כ דהתוספות במתניתין ס"ל דצריך לפרוש הסיבה על מה נדר א"כ לא יתיר לו החכם . ורבינו כתב תירוץ למאן דס"ל דא"צ לפרט אלא הלשון שנדר ולא הסיבה כמ"ש תוס' בערכין : [פ] וי"ל דודאי לכתחלה אין להתיר אלא בפני יתומים אבל אם התיר מותר . ביאור דבריו דאכתי לא ס"ד דצריך לפרט הנדר ולא ידע החכם שהוא לתועלת היתומים והאשה יצאתה ידי שמים בהתרת נדרה דבדיעבד אם התיר מותר : [צ] ה"ג כי הוא סבר שחילל נדרו · וסיימו בתוס' והשתא ניחא הכא דלא שייך לא בושה ולא חשד דלא ידעי אם קבלה כלום מכתובתה ועיין מ"ש בנדרים פ' ר"א סי' ב' : [ק] ואם לא פרט הנדר אין התרתו התרה . אפי' בדיעבד ובלמשמע מטעמיה דרב נחמן דאמר ואי אמרת צריך זימנין דגאיז ליה לדיבוריה וחכם מאי דשמע מיפר אלמא מאן דאית ליה צריך התרה אינו מותר . כשב"ח . וקשה לי הא דאמרינן בפ' הספינה שאמר בת קול אוי לי שנשבעתי כו' ה"ל למימר מופר לך הא לפי מה דפסקינן צריך לפרט הנדר ואפי' בדיעבד אין מותר וא"כ מה מהני ליה הפרה דידיה בלא פריטת הנדר וצ"ע : [ר] א"ל ברוך שבחר בדברי חכמים שאמרו צריך לפרט הנדר . עיין בב"י סי' רכ"ח שמוכיח מדברי הירושלמי הזה דצריך לפרט הנדר וגם הסיבה ויש לגמגם ע"ש : [ש] אלא קאי נמי אדרב נחמן · ויש לתמוה היאך משני דאדרינן לה ברבים הא רבינו כתב בעצמו לעיל סי' ח' דבבעל אין חילוק בין הודר ברבים או ע"ד רבים וא"כ מאי איכפת לן דמדרינן לה ע"ד רבים ע"ד אחרים . וזה שכתב רבינו לעיל בלשון ואפשר אי מהני ביטול דעת היינו משום דחיישינן שמא יפר לה בלחש . ורב נחמן לא חש לזה והא דמשני תלמודא דמדרינן לה ע"ד רבים לאו דווקא אלא ה"ה דמדרינן לה ע"ד בעלה א"כ י"ל דה"ק דמדרינן לה ע"ד רבים ר"ל בידירוה בפני הבעל ויקיים לה הבעל ומדרינן ליה ע"ד רבים שלא ישאל על ההקם ושלא היפר לה בלחש מקודם : [ת] דהאשה על דעת בעלה היא נודרת . עיין בהר"ן במתניתא דבוגרת שמסתה י"ב חדש בנדרים דף ע"ג בסופו שדוחה ראיה זו בטוב טעם : [א] משמע מכשירין לכתחלה וכותבין . דהא תאין כותבין דקאמר ת"ק קאי וחכמים מכשירין : [ב] אלא תיקן ולימד לעשות כן כדי שלא יהיה צריך לעדי מסירה . לעיל דקא משני רבה לא נצרכה אלא לר"א דאמר עדי מסירה כרתי . פירש"י וקרא עלה טובה קמ"ל . וקשה לי א"ה אכתי למאי איצטריך ר"ג נהקן דהא אתא ירמיהו ואשמועינן תקנה זו וא"ת דקרא אשמועינן עלה טובה ומאן דבעי חיים לה ומאן דלא בעי לא חיים לה ואתא ר"ג ותיקן דלכתחלה יהו הכל עושין כן הא ליתא דר"ג נמי עלה טובה גרידתא אשמועינן ולכתחילה נמי לא מצרכינן הכי וכ"כ ר"י ודייק לה מדתנן לעיל אין כותבין על נייר מחוק כו' כך הקשה הרשב"א בחידושיו . ורבינו שמר מקושיא זו בלאות לשון דאין החיוב לכתחלה אלא שר"ג תיקן ולימד . והרשב"א כתב מפירש"י ואמר דהקרא וחתום קאי אגט מקושר והעד עדים קאי אפשוט ופריך דהורייתא מדכתיב והעד עדים וסבר בחתומים בשער ומשני והעד עדים קאי אעדי מסירה . וצריך ייעוב דהא בפ' חזקת הבתים דף כ"ט . ובפ' גט פשוט דף ק"ם קאמר תלמודא דלמא עלה טובה קמ"ל ע"ש ורבה גופא קיבל הקושיא . וי"ל דס"ל דזה אינו אלא דיחוי כדרך התלמוד דמהא ליכא למשמע מיניה אבל למסקנא דצריך שני חזקה ג' שנים הוצרך לשטר דלא הוה ליה חזקה עד חורבן ירושלים : [ג] ורב אלפס ז"ל כתב . רצונו שמדברי רב אלפס נמי מבואר דלא מצרכינן עדי חתימה לכתחילה : ה"ג והתקין הלל : [ד] רבא אמר הפקר ב"ד היה הפקר. הא דמייתי הרי"ף ורבינו שינויא דאביי הא מני רבי היא. משום דס"ל הא דמשני רבא הפקר ב"ד הפקר אינו אלא אליבא דרבי דס"ל דשביעית בזמן הזה דרבנן . ולאפוקי פירש"י דרבא נמי קאי לשנויי פירכא קמייתא מי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית והתקין דלא משמטא. דרבא בעצמו מודה דמשום הפקר ב"ד אין לנו לעקור לדורות מצוה אחת מתרי"ג מצות. ועי' פ' הרבית כ"ב כ"ז . ויש לחלק דשאני הכא דעוקר המצוה לגמרי : [ה] רבי אלעזר אומר מהכא. הביאו הך ילפותא דמינה שמעינן דכח ב"ד יפה להפקיר ממון מזה ולזכותו לזה אפילו קודם שבא לידו . דכן מוכח מהך קרא דאלה הנחלות דמה אבות מנחילין ואומרים שדה פלוני לפלוני וזכה לו מיד ואף קודם שבא לידו . אף ראשים מנחילים לכל מי שירצו ואומרים ממון ראובן יהיה לשמעון וזוכה בו מעתה . אחר כתב שנים מלאתי כדברי בית"ש פ' האשה קמא סי' י"ט : ה"ג אי איישר חילא יותר מהלל אבטליניה : [ו] ורבי חייא בר אבא היה עמו אחר דשנים בעינן . וקשה לפי מה שפסק הטור דלכתוב פרוזבול צריך ג' דיינים וכן פרשתי לעיל בפרק זה סי' ד' דעת רבינו . וי"ל דכוונתו דר"ח בר אבא היה עמו אחר ושניהם היו עדים על הפרוזבול שמסר בע"פ בפניהם לדיינים שהמה במקום אחר שאף ע"פ שאינם בפניו ש"ד . כדכתב המרדכי פרק השולח כדאיתא בירושלמי דשביעית חזקיה בשם ר' ירמיה אפילו נתונים ברומי פי' הדיינים יכול לומר מוסרני לפלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני . והכי מוכח קצת בדברי רבינו דהא מפרש דר' חייא עם אחר היו עדים שהכי מסיים ואזיל כדאמרינן זהו גופו של פרוזבול כו' או העדים. הנה שהעתיק כל לשון המשנה כדי להביא ראיה דבתרי סגי משום עדות כדתנן או העדים. ב"ח : [ז] אלא משמע דהני אמוראי בתראי לית להו הא דשמואל . ויש מביאין ראיה מדרב יהודה אמר רב דאמר לא שבק התירא ואכל איסורא . דהא איתא דדוקא בי דינא דרבי אמי ור' אסי מאן לימא לן דאיזדקיקו ... ולא נראה לרבינו ראיה זו לדחות שיטת ר"ת מש"ה לא הביא ועי' חידושי רשב"א : [ח] יתומים אין צריכין פרוזבול . מסקנות הרי"ף ורבינו משמע שס"ל בין טוב שירשו מאביהם ובין שהלוו הם עצמם אין

ואם אין לו קרקע מזכהו בתוך שדהו כל שהוא וכמה כל שהוא אמר רב חייא בר אשי אמר רב אפי' קלח של כרוב אמר רב יהודה אפילו מקום להעמיד תנור או כירה כותבין עליו פרוזבול איני והא תני הלל אין כותבין אלא על עציץ נקוב נקוב אין שאין נקוב לא ואמאי והא איכא מקומו לא צריכא דמנח אסיכי [ט] והסיכי הם של בעל הקרקע רב אשי מוקי ליה גידמא דדיקלא וכתב עליה פרוזבול ואף ע"י אחר כדתניא לעיל מזכהו בתוך שדהו כל שהוא מזכהו משמע ע"י אחר [י] והקילו בפרוזבול אע"ג דחוב הוא לו: ת"ר אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול לו ולערב אין להן קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול [כ] מדרבי נתן דתניא רבי נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו תנן (שביעית פ"י מ"ו) רבי חולפית אומר כותבין לאיש על נכסי אשתו. ירושלמי (ה"ו) כותבין לאשה על נכסי בעלה: **טז תנן** התם (שביעית שם מ"א) השביעית משמטת מלוה בשטר ושלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרווייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים שלא בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים כל שכן מלוה על פה והכי הלכתא דרבי יוחנן דפליג עלייהו הדר ביה ועבד עובדא בשטר שיש בו אחריות נכסים דמשמט ואמרי' בפרק איזהו נשך (דף סז:) דאפילו משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטתה: **יז תנן** התם (שביעית פ"י מ"ב) [ל] המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לבית דין אינו משמט ירושל' (פ"י ה"ב) אמר שמואל אפי' על המחט והיינו כרשב"ג דאמר בפרק שבועת הדיינין (ד' מד:) [מ] אפי' אינו שוה אלא פלגא(א) איני משמט והקפת חנות (שביעית שם מ"א) ושכר חנות אין משמטין ואם עשאן מלוה משמטין [נ] פירוש שזקפן במלוה לפורען עד זמן פלוני [א] ושביעית אינה משמטת אלא בסופה דתנן בפ' בתרא דשביעית (משנה ב) השוחט את הפרה וחלקה בראש השנה (ב) [ס] אם היה חדש מעובר משמט ופרוזבול המאוחר פסול והמוקדם כשר לפי שפרוזבול אינו מועיל אלא לחוב שקדם הפרוזבול נמצא שהאיחור מיפה כחו של מלוה והקדמה מגרעת כחו: **יח תנן** התם (שביעית פ"י מ"ה) אחד שלוה מחמשה כותבין פרוזבול לכל אחד ואחד חמשה שלוו מאחד אינו כותב אלא פרוזבול אחד לכולן ותניא בתוספתא (דשביעית פ"ח) חמשה שלוו בשטר אחד כל מי שיש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול כל מי שאין לו קרקע אין כותבין עליו פרוזבול רשב"ג אומר אפי' יש לאחד קרקע כותבין פרוזבול על כולן ונראה דהלכה כרשב"ג [ע] דקי"ל (ירושלמי דשבועות פ"ה) חמשה שלוו כאחד נעשו ערבאין ואחראין זה לזה ותניא בתוספתא (דשביעית פ"ח) אימתי כותבין עליו פרוזבול [פ] ער"ה של שביעית והוא הדין קודם ולא בא למעט אלא בשנה שביעית דאף על גב דשביעית אינה משמטת אלא בסופה אפי' הכי אין כותבין פרוזבול תניא בתוספתא כשם שהשביעית משמטת מלוה כך משמטת שבועה שנא' וזה דבר השמיטה (ג) דבר שהשביעית משמטתו משמט שבועתו [צ] ודבר שאין השביעית משמטתו אינה משמטת שבועתו. בפ"ק דמכות (סי' ג) כתבתי המלוה לעשר שנים אין שביעית משמטת וכן המתנה על מנת שלא תשמיטנו שביעית: **יט** [דף לז ע"ב] **תנן** התם (שביעית פ"י מ"ח) (ד) המחזיר חוב בשביעית [ק] כלומר אחר שביעית צריך שיאמר לו משמט אני ואם אמר לו אף על פי כן יקבל הימנו משום שנאמר וזה דבר השמטה פירוש כיון דאמר לו הדבור יצא ידי חובת שמטה אמר רבה ותלי ליה עד דאמר הכי פרש"י יתלהו על העץ אם נגרה ידו עד שיאמר אף על פי כן ולא נהירא דאם כן בטלת תורת שמטה ונראה לפרש יתלי ליה כלומר יהא עיניו תלויות יושב ומצפה עד שיאמר כך וכן מפרש בירושלמי (ה"ז) גבי הא דתניא וצריך לומר משמט אני אמר רב הונא אמר רב אומר לו [בשפה רפה] והימין פשוטה לקבל [ר] איתיביה אביי כשהוא נותן לו לא יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא שלי הן ובמתנה אני נותן לך אמר ליה ותלי ליה עד דאמר הכי: **כ אמר** רב יהודה אמר א] רב נחמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד מאי טעמא כיון דתקינו רבנן פרוזבול לא שביק היתרא ואכיל איסורא *והיה אומר רבינו תם זכרונו לברכה דמהאי טעמא נאמן אפי' שלא בשבועה כי אתו לקמיה דרב אמר ליה מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לאלם • תנן (כתובות דף פט.) וכן בעל חוב שהוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו • תנאי היא דתניא המוציא ש"ח צריך שיהא עמו פרוזבול דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינו צריך [ש] רב אלפס זכרונו לברכה לא הביא כל זה ומתניתין ב] שהוציא שטר חוב כתבה במקומה בפרק הכותב משמע דכיון דסתמא דמתניתין כרבי מאיר דהלכה כוותיה מיהו נהגו העולם כרב וכן מסתברא [ת] כיון דאמוראי עבדו עובדא כחכמים דברייתא יש לסמוך על זה וביאור שנת השמיטה כתבתי בפ"ק דמסכת עבודה זרה (סימן ז') בשמעתא דהני טעי הגא (דף ט') והא דאין כותבין פרוזבול בשביעית אע"פ שאינה משמטת אלא בסופה נראה לפרש הטעם ע"פ המקראות מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו מפסוקים דקרא ילפינן דאין שביעית משמטת אלא בסופה דכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה [א] שאינו אלא בסוף השבע שמוט כל בעל משה ידו אבל מיד כשהתחלה שנת השמיטה אין בית דין בודקין לגבות שום חוב וגם המלוה בעצמו אין לו לינוש הלוה דכתיב לא יגוש את אחיו ואת רעהו כי קרא שמטה לה' מיד שנכנסה השמיטה לא יגוש אבל אם יפרע הלוה מעצמו אין צריך לומר משמט אני וכמו שאין נזקקין לגבות החוב כך אין נזקקין לכתוב פרוזבול מיד כשנכנסה שביעית: **כא מתני'** עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד לשם בן חורין לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על דמיו רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו כותב אלא משחרר: **גמ'** במאי עסקינן אילימא לפני יאוש לשם בן חורין אמאי לא ישתעבד אלא לאחר יאוש לשם עבד אמאי ישתעבד אמר רבא לעולם לאחר יאוש לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לא דהא לשם בן חורין פרקיה לרבו ראשון לא דהא לאחר יאוש הוה [ב] רשב"ג אומר בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד [ג](ה) לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לנייסות ומפקיע עצמו מיד רבו ותזינא לגאון דפסק הלכה כרבנן דקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים והראב"ד זכרונו לברכה כתב דהלכה כרשב"ג והביא ראיה מדאמר חזקיה מפני מה אמרו ולא קאמר מפני מה אמר רבן שמעון בן גמליאל משמע דקים ליה לחזקיה דרבים נינהו דסברי כרבן שמעון בן גמליאל ועוד מדאמר רבי יוחנן עבד שברח מבית האסורין יצא לחירות וכו' ואקשינן עליה והאמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו ולא דחי אמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן כדדחי בעלמא אלמא משמע דהלכתא כר"ש בן גמליאל ועוד דשלחו ליה לשמואל אנן כר' שמעון בן גמליאל סבירא לן ועוד דבירושלמי פסיק בהדיא כרשב"ג ועוד כתב דאף דעת רב אלפס ז"ל נראית כן מדכתב וגאון פסק כרבנן ולא אמר ומסתברא כוותיה [ד] אלמא לא מסתבר ליה כפיסקא דגאון [ה] וכן דעת ר"י דהלכה כרשב"ג במשנתינו כפיסקא דר' יוחנן [דף לח ע"א] אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן עבד שברח מבית האסורין יצא לחרות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שחרור ודווקא לאחר יאוש ואי קשיא לך דרבי יוחנן אדרבי יוחנן א דאמר הלכה כרשב"ג דאמר ישתעבד לרבו ראשון התם משום דחזקיה הכא דליכא למיגזר משום דחזקיה השתא לקטלא מסר נפשיה כסברת שאילו נפל לידם היה נהרג אפולי מפיל נפשיה לנייסות: **כב** [דף לט ע"א] **תניא** גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהם זכה בהם [י] דקטן לית ליה זכיה אפי' מדרבנן היכא דאין דעת אחרת מקנה אותו אלא שתקנו לו זכיה במציאה מפני דרכי שלום אמר ר' יעקב בר אידי אמר ריב"ל הלכה כאבא שאול [דף לט ע"ב] ורבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אין הלכה כאבא שאול *והלכתא כאבא שאול דקיימא לן דריב"ל ור' יוחנן הלכה כריב"ל ב כמו שהביא ר"ת ממגילה (דף כז') מההיא דמבי רבנן לבי כנשתא ועוד מההיא עובדא דקדושין (דף כג') דגרסינן התם רב יהודה הגדולה גר שאין לו יורשין הוה חלש על מר זוטרא לשיולי

הגהות הב"ח

א דר"י הר"י דהכא למי הלכה כרשב"ג דאמר ישתעבד לרבו ראשון והכא אמר דילא לפירוש ל"ק התם משום דחזקיה הכא ליכא: ב כ"ב עי' בדף ל"ט בתוס' ד"ה הלכה:

חדושי מהרש"ל

(א) אינו משמט והקפת חנות ושכר שכיר אינן משמטין כו' כצ"ל: (ב) אם היה חדש מעובר משמט פי' אלול מעובר א"כ יום ראשון של ר"ה שייך לשנה שעברה והוי סוף שמיטה ומשמט: (ג) דבר שהשביעית משמטתו פי' אפי' דיבור משמט דהיינו שבועה: (ד) המחזיר חוב בשביעית כלומר אחר שביעית כו' פי' דבתוך שביעית אין צ"ל משמט אני כדלקמן: (ה) לשם עבד ישתעבד לרבו שני אבל רש"י והתוס' פירשו בין כך ובין כך לרבו ראשון וגבי לשם עבד נמי פריך הא דחזקיה דשמא בונה לרבו ראשון א"כ כשיהיה גבי שני אינו קנוי לו אלא למעשי ידיו ולא לגופו ומציאתו שלו מש"כ ברבו ראשון שהוא גופו קנוי לו:

נמוקי הגרי"ב [א] ושביעית אינה משמטת אלא בסופה דתנן פ' בתרא דשביעית השוחט את הפרה וכו'. נ"ב דמשם אין ראיה רק דבסופה נמי משמטת אבל דאין משמטת אלא בסופה לא משמע מידי ובאמת הא דאין משמטת אלא בסופה היא ברייתא בערכין כ"ח: ע"ש. וסברוני לגגים תנן וכו' והוא דין בס"ע. ומ"מ צ"ע למה כתב ליה הא לא משכחת בזמה"ז. ועיין ירושלמי שביעית שם ואפשר דאשמעינן דל"ד להקפת חנות ועיין בכ"מ פ"ט מהל' שו"י הל' ד' וצ"ע:

הגהות הגרי"פ א] עי' בגמ' ומש"כ שם על הגליון: ב] צ"ל וכן בגש"ג:

קרבן נתנאל

אין צריכין פרוזבול. והא דר' חולפית בפ' י' דשביעית משנה ד' כותבין לאיש על נכסי אשתו וליתומים על נכסי אפוטרופסין. משמע שהיתומים צריכין פרוזבול פירשו בו שאפוטרופסים שלוו לצורך היתומים ותקנה זו לטובת היתומים עשאוהו כמו כן שימצאו מי שילוה להם. וכ"פ התוי"ט. אלא שלפ"ז בסמוך פ"ם ע"ו שהביא רבינו להאי דר' חולפית כותבין לאיש על נכסי אשתו. והשמיט סוף דבריו ולהיתומים על נכסי אפוטרופסין וכבר ראיתי שתמה בזה על רבינו והטור בס' כנה"ג ח"מ בטור ס"ק ל"ח והאריך עד שהניח בצ"ע: ודע שרש"י פירש דשמואל שהיה ליתומים חוב מאביהם. ופשוט בעיני שכוונתו דאי מה שהלוום הם עצמם אי אפשר דהא מעות של יתומים אין משאין להלוות כי אם לאדם שיש לו קרקעות או על המשכון דהבא פריכא ואם אין אדם כזה צריך ליקח במעות קרקע ליתומים. וא"כ צ"ל טעם דר"ג וב"ד אביהן של יתומים. והכי קי"ל בח"מ סי' ר"ך סעיף א'. והרב ב"י פי' דרש"י מפרש הך דר' חולפית אף בשהם מלוים בעצמם ע"ש. ודוחק. דמה צריכין קרקע של אפוטרופסים הא שייך נמי דר"ג וב"ד אביהן של יתומים: [ואם אין לו קרקע. פי' פ' הזהב סי' ג':] [ט] והסיכי הם של בעל הקרקע נמצא שאין הקרקע מושאל לו אלא סיכי וסיכי דנעיצי בקרקע לאו כקרקע דמי. אבל אם הסיכי של בעל עציץ אפילו אין נקוב דהא איכא מקום סיכי וכי תגרע גרע מקלח של כרוב. ועוד דהא קרקע כל שהוא קתני אפילו כמלא מהם כדמוקי לה הש"ס בפ"ק דקידושין דף כ"ו ע"ש: [י] והקילו בפרוזבול אע"ג דחוב הוא לו. הקילו דשביעית בזמן הזה דרבנן מש"ה סמכו על קלת זכות להם שלא למנוע מלהלוות להם פעם אחרת. ואם הוא בפניו ועומד וצווח שאין רוצה בקרקע עיין בכל"ן: [כ] מדר' נתן. וכר' נתן קי"ל כמ"ש תוס' ראיה לזה. ועיין בפ"ק דקידושין דף ט"ו בתוס' ד"ה והידך. ובפ"ב דכתובות סי' כ' פסקו שם כר' נתן: [ל] המלוה על המשכון. בין משכנו בשעת הלואה בין תבעו שלא בשעת הלואה אינו משמט דאלים שיעבודים לענין שמטה מדר"י דאמר ב"ח קונה משכון ולענין חמץ נמי למהוי כשלו כמ"ש רבינו בפרק כל שעה סי' י'. אבל לענין קידושין משכנו בשעת הלואה אינו חשוב כשלו לקדש בו אשה כ"כ רבינו בפ"ק דקידושין סי' י' וע"ש בארוכות מה שכתבתי בזה: [מ] אפילו אינו שוה אלא פלגא אינו משמט אע"ג דמוקי התם בכנגדו. אינו אלא דיחויא דלאו בדשמואל קמפלגי. אבל לפי האמת דקי"ל כשמואל אפילו אינו שוה אלא פלגא סבר רשב"ג דאינו משמט דקים ליה כשמואל: [נ] פירוש שזקפן במלוה לפורען עד זמן פלוני. וה"ה העמדה בדין הוי כזקפן כמ"ש בברייתא פ"ב דגיטין דף י"ח לענין קנס ופיתוי וכתובה עיין בב"י: [ס] אם היה חדש מעובר משמט. דאז הוי יום ראשון יום אחרון של אלול משנה השביעית. ול"ד להקפת החנות דדרך להקיף שנה ובנתיים ואין דרך לנגשו משא"כ הכא. ובפ"ז ניחא מה שפירש רבינו בפ' אע"פ סי' א' כפי' הרי"ף. לשביעית. דהוספת כתובה נמי לא נעשה לתבוע אלא לכמה שנים במיתה או גירושין מש"ה דמיא להקפת החנות ושלא כדין השיג הב"ח ס"ק י"ע על הב"י ע"ש: [ע] דקי"ל חמשה שלוו כאחד נעשו ערבאין ואחראין זה לזה. ורבינו פסק כן בפ' שבועת הפקדון סי' ב' וע"ש בארוך: [פ] ער"ה של שביעית. כ"ה בתוספתא שלפנינו אבל ברמב"ן פ' ראה הגירסא ער"ה של מוצאי שביעית ע"ש: [צ] ודבר שאין שביעית משמטתו אינה משמטת שבועתו. כגון שבועת הפקדון ושומרין ושותפין: [ק] כלומר אחר שביעית. ובשביעית דקתני ר"ל בזמן שהשביעית נוהג: [ר] איתיביה אביי כשהוא נותן. בין לפירש"י ובין לפי' תוספות הא דלא פריך אביי אגופא דמתני' דהוי מתלק באם שלם ליה לא שני עד דאמר במתנה אני נותן לך אבל השתא דאמר רבה ותלי ליה וס"ד דקאי אהך לשון דקתני במתני' ואם אמר לו אע"פ כן יקבל ממנו הוי בברייתא תיובתא וק"ל. ועיין דרישה: [ש] רב אלפס ז"ל לא הביא כל זה ומתני' וכן ב"ח שהוציא ש"ח כתבה במקומו בפ' הכותב. בהרי"ף שלפנינו מייתי הא דרב יהודה ועובדא דרב וא"כ ק"ק על הרי"ף דסמך אהך פיסקא דהכא והתם אגב גררא שמתיק המשנה כצורתה. דא"כ הקשי לרבינו נמי שהעתיק המשנה במקומה בפרק הכותב. וע"כ צ"ל שלא טוב נרגיש שגירסא כן בהרי"ף: [ת] כיון דאמוראי עבדו עובדא כחכמים דברייתא יש לסמוך על זה. נסתר מהא דקי"ל הלכה כסתם משנה. ועוד דהא רבינו פסק בכ"מ הלכה כרשב"ג במתניתין ושם במתניתין משמע דרשב"ג נמי ס"ל כר"מ ולכן כתב דע"ז יש לסמוך אחכמים דברייתא דמעשה רב: [א] שאינו אלא בסוף השבע שמוט כל בעל משה ידו. והכתיב לא יגוש את רעהו כי קרא שמטה לה' משמע כל השנה השביעית. מש"ה מפרש ואזיל דודאי לא יגוש נוהג מתחלת שנה שביעית אלא שאם יפרע הלוה בעצמו א"צ לומר משמט אני. אבל המחזיר חוב אחר שביעית צ"ל משמט אני • אמנם הרמב"ם והרמב"ן ס"ל אפילו בלאו דלא יגוש אינו אלא בסוף השמיטה והכי קי"ל יען בבו"ת הרדב"ז ח"א סי' פ' כתב דלא פליגי דהרמב"ם איירי במלוה שנעשה בשנה השביעית עצמה דיכול אדם לתובעה ביום אחרון של שמיטה ובנדון זה אף רבינו מודה דנגבית ע"י ב"ד וכותבין עליו פרוזבול. ולא כן עמדי דא"כ ה"ל לרבינו לתרץ הכי הקראי אהדדי. ועוד מאיזה טעם או סברא נחלק בין החוב שנעשה קודם או בשנת השבע. גם הב"ח דרך במסילתו והביא ראיה מהך מתני' דהשוחט את הפרה. ודבריו תמוהים ע"ש: [ב] רשב"ג אומר בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד לשם עבד ישתעבד לרבו שני. וגי' הרי"ף שלפנינו רשב"ג אומר בין לשם עבד ובין לשם בן חורין ישתעבד בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד. לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון ע"כ מלשון זה משמע אפילו לפני יאוש לשם עבד ישתעבד לרבו שני משום ממנעי ולא פרקי. אבל רבינו לא היה בגרסתו כן אלא ס"ל דלפני יאוש לעולם ישתעבד לרבו ראשון ולא ביאר הדין בלפני יאוש דסמך עצמו במה שהביא בפריך התלמודא אי נימא לפני יאוש לשם בן חורין אמאי לא ישתעבד לרבו ראשון וכ"ה ברמזים וגי' הרמב"ם הכ"ן בהרי"ף בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון ולגירסא זו הלשון מדוייק בין כך ובין כך ישתעבד היינו לרבו ראשון. ולגי' רבינו צ"ל דרשב"ג לא קאי אפודהו לשם עבד דבהא מודה לת"ק אלא אם פדה לשם בן חורין בלה קאי ואמר בין כך ובין כך ר"ל בין לפני יאוש ובין לאחר יאוש פליגנא עלך וסבירא לי דישתעבד לרבו ראשון: [ג] לשם עבד ישתעבד לרבו שני. וכתב הרשב"א בחידושיו נפוס הדין פירוקא לא תסתגייא הא דלקמן במתניתין דמקשין דר"י אדר"י דהא לית ליה רבו ראשון. ויש ליישב דהכי פריך לרבא דטעמיה דרשב"ג משום דחזקיה ה"נ ישתעבד לרבו ראשון כסברת ועוד תופס על הך פירוש מהתוספתא דמכילתין עבד שנשבה ופדאוהו אם לשם עבד ישתעבד ורבו נותן את דמיו אם לשם בן חורין לא ישתעבד ואין רבו נותן את דמיו רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן את דמיו משמע דישתעבד לרבו ראשון. ודבריו תמוהים דהא ע"כ האי תוספתא איירי בלפני יאוש דתני במילתיה דת"ק דמגו ישתעבד ורבו נותן דמיו • ואי בלאחר יאוש ישתעבד לרבו שני ואם כן ע"כ בלפני יאוש ובזה ודאי לכ"ע ישתעבד לרבו ראשון ואיך מייתי ראיה מלפני יאוש אלאחר יאוש. ולגי' הרי"ף שלפנינו כך תוספתא באמת קשה [ד] אלמא לא מסתבר ליה כפסקא דגאון. אף שהרי"ף דרכו לפסוק כחכמים נגד רשב"ג. כמו שהביאו רבינו בפרק הפרה סי' ה' • היינו היכא דלא מסתבר טעמיה. אבל הכא מסתברא טעמיה משום דחזקיה: [ה] וכן דעת ר"י דהלכה כרשב"ג במתניתין כפסקא דר"י • וכן הסכים רבינו עמו בפרק אע"פ סי' כ"ז וע"ש בחידושי. וכ"כ רבינו בפ' מי שאמר סי' א'. והייט במשנה ולא בברייתא וכ"כ בספר מבוא התלמוד והרשב"ם ב"ב דף קל"ח וכ"כ מהרש"א בכתובות דף ס"א. ובב"ק ת"מ עי' קע"א ס"ק פ' וז"ל וליכא למימר דוקא במשנתינו דבסוף פרק איזהו נשך דף ס"ט ד"ה אלא שיעור אתר מוכח להדיא דה"ה בברייתא. וכן בבו"ת חות יאיר סי' נ"ד הניח זה בצ"ע. ותמהני על בני גדולי הדור איך פסו ברואה כלא באותו דף ע"ב תמלא דברי רשב"ג במשנה רשב"ג אומר שמין פגל עם אמו ובית פס אמו. וע"כ אפילו במקום שנוהגים לשלות שכר עמל ומזון: [ו] דקטן לית ליה זכיה אפילו מדרבנן היכא דאין דעת אחרת מקנה אותו. ומי שהפקיר עבדיו והיו בהן קטנים לא קנו עצמם גבי שורין • דזה שהפקיר לא הוי דעת אחרת מקנה אותו. כן הוא מסברא וכן מוכח בתוס' ד"ה פר

אבל

גמילי ביה חייס דתקף ליה עלמא טובא א"ל לעבדיה שלוף לי מסאני ואמטינהו לגו ביתאי איכא דאמרי גדול הוה(א) וזה פירש למיתה וזה פירש לחיים [ז] ואיכא דאמרי קטן הוה וכאבא שאול דתניא גר שמת וכו' אלמנה הלכה כאבא שאול: כג [דף לח ע"ב] **אמר** רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו ת"ר לעולם בהם תעבודו רשות דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר חובה [ח] והלכתא כרבי עקיבא הלכך פסק רב יהודה כוותיה הסיא אמתא דהוית בפומבדיתא דהוו קא עבדי בה אינשי איסורא אמר אביי אי לאו דאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוה כייפנא ליה למרה וכתב לה גיטא דחירותא [ט] רבינא אמר בהא מודה רב יהודה משום איסורא והלכתא כרבינא שהוא בתראה [י] וכן לדבר מצוה מותר דתניא מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושחרר את עבדו והשלימו לעשרה: כד **אמר** רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסייהו דמפקי עבדייהו לחירות ודסיירי לנכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא [כ] דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בערב שבת ואחת קבעה סעודתה בשבת ושתיהם נעקרו: כה **אמר** רבה אמר רב המקדיש עבדו יצא לחירות(ב) מ"ט גופיה לא קדיש לדמי לא קאמר למיהוי עם קדוש קאמר ורב יוסף אמר המפקיר עבדו יצא לחירות מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר ומ"ד מפקיר אבל מקדיש לא לדמי קאמר [ל] והלכתא כרב יוסף דרבה גופיה קאמר ומותבינן אשמעתין וצריך למימר דרב פליג אמתני' וכן הא דקאמר לימא כתנאי [מ] ודחי לא דכ"ע קדוש [דף לט ע"ב] א"ר זירא א"ר חנינא ב אמר רבי עבד שנשא אשה בת חורין בפני רבו יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו שטר שחרור ודווקא כשרבו השיאו אשה דוודאי אי לאו דשחרריה לא הוה עביד איסורא בעבדו להשיאו אשה ונראה לי דהאי דמצרכי' ליה גט שחרור משום שלא יאמר האדון לא שחררתיו ועבדי הוא (ג) אבל ודאי אנו אזלינן בתר אומדנא דדעתא דודאי שחרריה ומפקיעין אותו ממנו ומותר בבת חורין מדלא קאמר ואסור באשתו עד שישחררנו [נ] וכן מוכח מהסיא דהכותב שטר אירוסין לשפחתו ר"מ אומר מקודשת ומשמע דאשתו היא בקידושין הללו דאמרי' אי לאו דשחררה מעיקרא לא הוה עביד איסורא וגם לא מצריך לה גיטא דחירותא דלא חיישי' שמא יאמר לא שחררתיה [ס] וה"ר מאיר הלוי לא פי' כן: כו [דף מ ע"א] **אמר** ריב"ל עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות מיתיבי לוה ממנו רבו או שעשאו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא ג' פסוקים בבית הכנסת בפני רבו לא יצא לחירות אמר רבה בר רב שילא בשרבו הניח לו תפילין *ולאו משום דלא מעביד ליה איסורא דמברך עלייהו ואיכא ברכה לבטלה שהרי נשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא ואין מוחה בידם [ע] ור"ת ז"ל פירש שיכולין לברך ואין בזה משום ברכה לבטלה [פ] אלא משום דאין עבדים רגילין בתפילין ואי לאו דשחרריה לא הוה מניח ליה שלא יצא עליו קול שחרור ויפסיד את עבדו וכן נמי אם היה רבו שליח לציבור וקראו בתורה יצא לחירות:

כז ההיא אמתא דהוי מרה שכיב מרע אמרה ליה עד אימת אשתעבד ותיזיל הסיא איתתא שקל כומתא ושדא לה אמר לה קני הא וקני נפשך אמר רב נחמן לא עשה ולא כלום ומסיק משום דהוה ליה כליו של מקנה והכן קיימא לן כרב (ב"מ מז:) דבעינן כליו של קונה *מכאן משמע דעבד קונה עצמו בחליפין ויש מפרשים משום דהוה ליה כליו של מקנה [צ] דהיינו חליפין הלכך אינה קונה עצמה [ק] אבל אי הואי כליו של קונה הויא קניא נפשה בתורת כסף וקשה לכך פירושא מהא דאמרינן בפ"ק דקידושין (דף ג') גבי קדושי כסף דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון דהוה אמינא מה שדה מקניא בחליפין אף אשה מקניא בחליפין אי לאו משום דחליפין איתנהו בפחות מש"פ ואשה בפחות מש"פ לא מיקניא נפשה ומקשינן עלה אלא מעתה הא אשה נקנית (בשטר ו) בחזקה [ועוד] אמאי בעי התם (דף ה') בשטר מנא ליה [ר] ותירץ ר"ת דלא גמרינן משדה עפרון אלא כסף או חליפין דדמו לכסף דכל היכא דכסף קני חליפין נמי קנו ואם כן בעבד נמי קנו בחליפין הואיל וכסף קני [ש] וניחא ליה לעבד דנקני נפשיה בפחות משוה פרוטה ורבינו חננאל ז"ל כתב ומפרש בקידושין שהעבד נקנה בחליפין כענין מקח וממכר ואע"פ כן אינה קונה עצמה בחליפין אלא צריכה נמי גט חירות [ת] וכתב הרמב"ן ז"ל לפי דברי רבינו חננאל כך היה מפרש כיון דהויא בכליו של מקנה לא עשה ולא כלום אף להוציאה מידי שיעבוד אבל אי הואי כליו של קונה יצאתה מידי שיעבוד [א] וצריכה גט חירות [ב] אמר עולא א"ר יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שיחרור: **כח כי** אתא רב דימי א"ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה כופין את היורשין ונותנין לה גט שחרור(ד) אמרו לפניו ר' אמי ור' אסי ג אי אתה מודה שבניה עבדים [ג] אלא כי אתא רב שמואל בר רב יצחק א"ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי עשה לי קורת רוח יעשה לה קורת רוח(ה) כופין את היורשין לעשות לה קורת רוח מ"ט מצוה לקיים דברי המת מאי קורת רוח דעבדינן לה [ד] דאי אמרה האי עבידתא לא מצינא למעבדה לא כייפינן לה ורש"י פירש ואם לא נתקררה רוחה בלא שחרור משחררין לה וכן מסתבר שהדבר ידוע שקורת רוח של השפחה הוא השחרור ואדעתא דהכי נוח ומיהו לא סילק מעליה שעבוד [ה] אלא תלה הדבר ד בה לפיכך צריכה גט חירות אבל ההוא דרב דימי טעותא היא דכיון דאמר משום ר' יוחנן דכופין את היורשין וכותבין לה גט שחרור אלמא דס"ל דאל ישתעבדו לא משמע לשון הפקעת ממונו דא"כ לא נשאר עליה רק איסורא [ו] ושמעינן ליה לר' יוחנן דאמר לעיל דהיכא דפקעה מיניה ממונא בחיי האדון [ז] מיתת האדון מפקעת האיסור מעליו אלא ודאי לאו לשון הפקעת ממון הוא אלא שלא יטריחוה במלאכות כבדות וא"כ אמאי כופין [ח] הלכך [ט] ממה נפשך טעותא היא אם אין בו הפקעת ממון אין כופין את היורשין ואם אמר בלשון שחרור פקע מיניה ממון ומיתת האדון (א) מפקיע האיסור אליבא דר' יוחנן: **כט אמר** אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה מ"ט גופיה לא קני ליה איסורא הוא דאיכא גביה ואיסורא לבריה לא מוריש וליתא לדאמימר דהסיא דסקרתא דעבדי דאזדבן לעובדי כוכבים כלו מרוותא בתראי דידהו אתו לקמיה דרבינא אמר להו זילו הדורו אבני מרוותא קמאי ונכתבו לכו גיטא דחירותא אמרו ליה ה לרבינא והאמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה אמר להו אנא כרב דימי ס"ל אמרו ליה דרב דימי טעותא היא אמר להו [י] מאי טעותא דלא אמרה בלשון שחרור אבל אמרה בלשון שחרור ה"נ והלכתא כרבינא והקשה ר"י למה להו גיטא דחירותא תיפוק ליה דמיתת האדון מוציאתו לחירות כיון דלא נשאר עליהן רק איסור דהכי שנינן לעיל (דף לט') אליבא דר"י דאמר המפקיר עבדו יוצא לחירות וצריך גט שיחרור ופריך עלה מגר שמת ובזבזו ישראל נכסיו וכו' וכי מי כתב גט שחרור לאלו ושני רב נחמן אליבא דר' יוחנן דעבדו כאשתו ומשלהים העבדים בלא גט דלא נשאר עליהן רק איסור ומיתת האדון מפקעת האיסור ופריך אי הכי המפקיר עבדו ומת נמי
פירוש

חדושי מהרש"ל

(א) זה פירש למיתה פי' זה הגר זה פי' לחיים מר זוטרא פי' וזכה בע"ד קודם שיצא כמאמו של זה: (ב) מ"ט גופיה לא קדיש. פי' אימו ראוי לא לקדשי מזבח ולא לקדשי בדק הבית: (ג) אבל ודאי אנו אזלינן בתר אומדנא דדעתא ונטור אבן עזר משמע להדיא דאפי' נשא בפניו אזלינן בתר אומדנא וקידושיו קידושין היכא דלא מיחה כו' ע"ש: (ד) אמרו לפניו ר' אמי ור' אסי אי אתה מודה שבניה עבדים. פי' שהרי אביהן לא צוה אלא שלא ישתעבדו בה אבל לא צוה לעשות בבת חורין: (ה) כופין את היורשין לעשות לה קורת רוח. פי' היכא שהיא אומרת אין לי קורת רוח אלא בשיחרור וק'

הגהות הב"ח

א ורב יוסף אמר רב המפקיר וכו' וכן מוכח הא דקאמר: ב א"ר זירא א"ר חנינא א"ר אסי אמר רבי עבד שנשא: ג ר' אמי ור' אסי רבי אי אתה מודה: ד בה. נ"ב לשון רש"י לא מנע כח היורשין ממנה אלא בהן תלה: ה א"ל רבנן לרבינא:

קרבן נתנאל

אשה פ"ש: [ז] **ואיכא** דאמרי קטן הוה וכאבא שאול. עיין בקידושין פ"ק סי' כ"ח: [ח] **והלכתא** כר"ע הלכך פסק רב יהודה כוותיה. הלשון מגומגם. ובהרי"ף הגירסא נכונה וקי"ל הלכה כר' עקיבא מחבירו הלכך הלכה כרב יהודה דקאי כוותיה שלא תאמר דהלכה כר"א במשחרר עבדו והשלימו לעשרה. אלא אמרינן דר"א נמי ס"ל כרב יהודה דהלכתא כר"ע אלא מצוה שאני: [ט] **רבינא** אמר בהא מודה רב יהודה משום איסורא. פי' דכייפינן ליה למרה. ודברי הט"ז בסי' רס"ז ס"ק ק' נעלם ממני. שאמר שרבינא לא קאי אלא שהם רוצה לשחררה ולא לכופו. דהא אאביי קאי: [י] **וכן** לדבר מצוה מותר. ובפ' שלשה שאכלו דף מז פריך מצוה הבאה בעבירה היא. ומסיק מצוה דרבים שאני להוציא רבים ידי חובתן בקדים וקדושה אפילו מצוה דרבנן ועיין ברבינו שם סי' כ'. והר"ן בשם הרמב"ן פי' שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבודו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם כענין שכתוב בעובדי כוכבים לא תחנם. וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קא עביד אלא לצורך עצמו והוי כאילו העבד נותן דמי עצמו. וליתא דא"כ מאי פריך מצוה הבאה בעבירה היא. גם הרשב"א בחידושיו מתי ליה בתמה טובא ע"ש: [כ] **דאמר** ר' חייא בר אבא אמר ר"י שתי משפחות כו' אחת קבעה סעודתה בערב שבת. וק"ק א"כ הוה ליה לרבה למיחשב ארבעה מילי דנחתי בעלי בתים מנכסייהו מאן דקבע סעודתא בערב שבת: [ל] **והלכתא** כרב יוסף דרבה גופיה. יש לדקדק הפוסקי מטרחא ל"ל הלא ר' יוחנן אמר המפקיר עבדו יצא לחירות כמ"ש רבינו בסמוך סי' כ"ח מ"מ מקדים לא דאל"כ הל"ל מקדים וכ"ש מפקיר וא"כ אפילו הלכה כרבה נגד רב יוסף כמו בכולה הש"ס מ"מ המה פליגי אליבא דרב ורב ור"י הלכה כר"י אפי' באיסורא כמ"ש רבינו בפ' הזהב סי' כ"א ויש לייסב דאפשר לומר ה"ה מקדים והא דקאמר המפקיר דאצטריך לאשמועינן דאפילו במפקיר צריך גט שחרור: [מ] **ודחי** לא דכ"ע קדוש. וע"כ צ"ל דכ"ע קדוש למכור ותסברא מועלין ואין מועלין מבעיא ליה. ומיהו קשה דלפי שיטת רש"י באם אמר קדוש למכור יוצא לחירות ומ"מ צריך פדיה שמדמינן למתפיס תמימים לבדק הבית. ובין לשיטת תוס' אם אמר קדוש למכור כוונת המקדים לדמי ואינו יוצא לחירות וא"פ לדמי לא קאמר היינו קדוש למכור אבל אם אמר קדוש סתם היינו באמר קדוש למכור ובכה"ג רבה מודה וצ"ע: [נ] **וכן** מוכח מהסיא דהכותב שטר אירוסין לשפחתו ר"מ אומר מקודשת. ויש לדקדק חדא דאין הלכה כר"מ ועוד דרבנן לא פליגי אלא באם אומר הרי את מקודשת לי ואין בלשון זה לשון שחרור אבל אם אמר התקדשי בו לשון גרידא ודאי שחררה מעיקרא. ע"כ נ"ל להגיה. וכן מתמע מהאי דהכותב שטר אירוסין לשפחתו דמקודשת וכן לשון רבינו בפ"ב דיבמות סי' ג' אלמא אפילו לרבנן אי לא אמר לאי והתקדשי בו נפקא לחירות מסוסלא עביד איסורא הלכך הבא על שפחתו ודאי שחררה מעיקרא ולא מפלגינן בין בא עליה דרך נשואין ובין בא עליה דרך זנות עכ"ל. ועדיין מתוס לאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. אע"ג דבפ' המדיר ס"ם י"א כתב רבינו היינו בדאיכא עדי יחוד דאמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה. אבל הכא לא בעינן עדי יחוד. דהכא איסור חמור שבא על נכרית ודאי אומדן דעת אי לא שחררה מעיקרא לא עבר עבירה גדולה כזאת. ודלא כב"ח בסי' ע"ו ס"ק ד' ועיין לקמן בפ' הזורק סי' י"ג: [ס] **והרמ"ה** לא פי' כן. וסילך לשון הטור כתב הרמ"ה שמקודשת מספק וכופין את רבה לכתוב לה גם שחרור. ואי בעי לשהויי בתר הכי בעי קדושין אחרינא דקדושי קמאי ספק קדושין ניהו ואי לא בעי לשהויי לסס איסות בעי גט לקדושי קמאי דמשום אומדן דעתיה מפקינן מתונה. אבל גבי איסור לא אזלינן בתר אומדן דעתיה להתירה בלא גט שחרור בין בהשיאו רבו בין בנושא שפחתו: [ע] **ורבינו** תם ז"ל פירש שיכולין לברך. כ"כ רבינו בפ"ק דקדושין סי' מ"ט באורך ע"ש: [פ] **אלא** משום דאין עבדים רגילין בתפילין ואי לאו דשחרריה לא הוה מניח ליה שלא יצא עליו קול שחרור ויפסיד את עבדו. וק"ק א"כ לעיל בסמוך עבד שהשיאו רבו בת חורין משמע דוקא שהשיאו מתש. אפילו אי לא השיאו אלא שקידשו עם בת חורין נמי יצא לחירות דאין עבדים רגילין בקידושין בת חורין ואי לאו דשחרריה לא הוה עביד ש.א יצא עליו קול שחרור ויפסיד את עבדו: [צ] **דהיינו** חליפין הלכך אינה קונה עצמה. והא דתניא בפ"ק דקדושין דף כ"ב תנא אף בחליפין. היינו דנקנה בחליפין. אבל אינו יוצא בחליפין מדלא תני כן אסיפא דמתניתין גבי קונה את עצמו. רשב"א: [ק] **אבל** אי הואי כליו של קונה הויא קניא נפשה בתורת כסף. אמנם מאן דחזא ס"ד אם כסף גומר חליפין נמי גומרה אלא ש"מ דסבר כר"ש: **ה"נ** תהא אשה נקנית בחזקה ועוד מאי בעי התם שטר מנ"ל: [ר] **ותירץ** ר"ת וכו'. וכ"ה בטור בשם ר"ת דחליפין העבד יוצא בו. ויש לתמוה לפי' ר"ת שלפנינו בתוס' קידושין שאין גורס נפשה והא דלא מקנה בחליפין פחות מש"פ משום דכתיב כסף. וא"כ גבי עבד נמי לא עבדי חליפין בפחות מש"פ דכתיב ביה נמי כסף וצ"ע: [ש] **וניחא** ליה לעבד דקני נפשיה. לפי גירסת רבינו דגרים לא מקניא נפשה הקשו שם בתוספות דס"ל למפרך פשטה ידה וקבלה פחות מש"פ מקודשת. ועוד אמאי לא פריך מבנתיה דר' ינאי. ומלאתי תי' לזה בחידושי רשב"א כיון דלא מצינו שום קנין כסף פחות מש"פ גבאי הוא לא אפילו נמלא איזה שקבלה בלא דעתה. ומש"ה לא פריך מבנתיה דרבי ינאי דהוי ידע פשטה ידה לא קאמינא ומקודשת. ור"ן דפריך שם בדף י"ב דקס"ד אפילו פשטה ידה אינה מקודשת בדבר שרגילה להקפיד כמו לב"ה אם פשטה ידה וקבלה פחות מש"פ: [ת] **וכתב** הרמב"ן לפי דברי ר"ח. הכוונה לפי' ר"ח קשה אמאי קאמר ולא היא משום דהוי כליו של מקנה אפילו הוי כליו של קונה אינה קונה את עצמה בחליפין דצריכה גט שחרור. לזה כתב הרמב"ן כו'. אבל קשה לפי מ"ש רבינו בשם יש מפרשים דבכליו של קונה הוי קונה את עצמה בתורת כסף רק מה שמקשה עליו מהך דקידושין הואיל דכסף קנה חליפין נמי קנה לזה פירש ר"ח דחליפין קנה אבל צריך גט שחרור אבל אי הוי כליו של קונה הוי קונה בתורת כסף. וי"ל דא"כ אמאי קאמר דהוי כליו של מקנה ה"ל לתלמודא למימר ולא היא שלא נתן לה בתורת כסף אלא בתורת חליפין. בשלמא לפי' הר"ת ס"ל דבכליו של קונה אין מקנין בחליפין אבל ר"ח דמסתמא ס"ל ככל הפוסקים דקונין חליפין בכליו של קונה ודאי קשה: [א] **וצריכה** גט חירות. יש לעיין הא הך עובדא איירי בש"מ ומת כדמשמע לישנא דהש"ס. ורבינו לקמן סי' כ"ט מסיק דמיתה מפקעת האיסור אפילו בישראל. א"כ למאי צריכה גט חירות וי"ל דמדרבנן מ"מ צריכה גיטא דחירותא שלא יאמר שפחתי את כמו ש רבינו שם: [ב] **אמר** עולא אמר ר' יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור. דלא קיימא לן כשמואל דשמואל ור"י קיימא לן כר"י וכמ"ש רבינו בפרק הזהב ס"ס כ"א. וכולהו אמוראי הכי ס"ל וקשה לי מהך סוגיא דנזיר דף ס"ב דמסיק דכ"ע אית להו דשמואל ויכול לדחות דכ"ע לית להו דשמואל וקמפלגי בהך סברא דסוף סוף מהדל.סדל. וכללא זה בידן דהאי דלא מוקי הכי משום דתלמודא ידע דהלכתא כאותו מ"ד כמ"ש רבינו בפ"ק דמגילתין סי' י"ז. ובתוספות פסחים דף נ"ו ובאר דוכתא. א"כ ש"מ דהלכתא כשמואל וצ"ע. ועיין חידושי רשב"א פ"ק דקידושין דף כ"ג: [ג] **אלא** כי אתא רב שמואל. כ"ה גירסת הרי"ף. ופירש בו ר"י בן לב ול"מ דהא דקאמר אמרו לפניו רבי אמי ור' אסי היינו שאמרו כן לרב דימי שא"א להאמין שר' יוחנן אמר כך אלא כמו שאמר ר' שמואל בר רב יצחק משמיה דר' יוחנן ומש"ה אינו בגרסתו ר' אי אתה אומר כן. וצ"ל דנדם רב אמי ורב אסי. דר' אמי ור' אסי לא היו בבבל וכמ"ש תוספות ומהרש"א בפ' כל הכלים דף קכ"ה. אבל רש"י גורס אמרו לפניו ר' אמי ור' אסי רבי אי אתה מודה שאמרו כן לרבי יוחנן רבם ומש"ה מוחק רש"י תיבת אלא: [ד] **דאי** אמרה האי עבידתא לא מצינא למיעבדה. נראה הא דנקיד רב אלפס מפירש"י משום דקשיא ליה נהי דמצוה לקיים דברי המת מ"מ היאך כייפינהו לשחררה לעבור בעשה. בשלמא בהאי דחאי העבד משום מצות פריה ורביה. והך דאל ישתעבדו דכופין. כיון דאמר בלשון זה אין היורשים יכולים להשתעבד בה אך מעוכב גט שחרור הוא. ומכיון שכבר יצא לחירות שוב ליכא משום לעולם בהם תעבודו. אבל באומר קורת רוח ע"כ לא אתא לחירות בזה הדיבור. דא"כ מאי ההדר ליה אמימר אנא כרב שמואל ס"ל. אפי' לרב שמואל קשיא דהא מכיון שאמר האב יעשה לה קורת רוח יצאת לחירות וגופה לא קניה ליה ואיסורא לא מוריש לבניה. ורש"י סבר כשיטת רשב"א בחידושיו דלא עברינן בעשה אלא אם משחררו בלא גמילות טובה אלא מרצין לב לבד: [ה] **ה"ג** אלא תלה הדבר בבן. עיין רש"י ד"ה כרב שמואל: [ו] **ושמעינן** לר"י דאמר לעיל. סי' כ"ב שספק כחכמים דבין גדולים ובין קטנים קנו עצמם בני חורין דמיתת הגר מפקעת האיסור מעליהם. ומזה נקיט דהיכא דפקעה מיניה ממונא בחיי האדון מיתתו מפקעת וזהו לפי שיטתו דבסמוך: [ז] **מיתת** האדון מפקעת האיסור מעליו. ויש לדקדק לפי מ"ש רבינו בסמוך סי' כ"ט דמדרבנן בעלמא צריכה גיטא דחירותא א"כ אי מדרבנן בעלמא לא צריך למימר כופין זה ליתא דהא דאמרי' דף מ' עבד שעשאו רבו אפותיקי כופין את רבו וכותבים אותו בן חורין ומוקי רב מטעם שמא ימצאנו בשוק ויאמר עבדי אתה: [ח] **הלכך** ממ"נ טעותא היא. מפרש הכי מפני שר' אמי ורבי אסי אמרו לפניו אי אתה מודה שבניה עבדים. מה רצה על כרח מוכרח כן. ועי' בספר תפארת שמואל מ"ש בזה גמגום: [ט] **ממה** נפשך טעותא היא. וא"ע אימא דר"י גופא הוי מספקא ליה האי לישנא אי לשון שחרור הוא אי לאו תע"ה כופין. וי"ל דרבינו לשיטתו אזיל במפרש אל ישתעבדו בה לשון כבוד. ור"ח כפירש"י א"כ בכ"ם אית להו ליורשים עבודה קלה עליה ומספיקא לא מוציאן מידייהו: [י] **מאי** טעותא דלא אמרה בלשון שחרור. הניא במפרש ס"ג. ברמב"ן דף קכ"ז ז"ל ועבד שאמר רבו בשעת מיתתו ליורשיו אל ישתעבדו לאחר מיתתו כופין אותו וכותבין לו גט שחרור דליתא לדאמימר. וזה תמוה דהא אסקינן דרב דימי טעותא היא

תפארת שמואל

(א) **מפקיע** האיסור אליבא דר' יוחנן וכו'. ולפ"ז הוכל לומר דאף אל ישתעבדו בה יוצא לחירות וליתיה כלל דהא אמרינן לעיל אי אתה מודה שבניה עבדים והאי לישנא משמע שבך האמת שבניה עבדים וסיינו טעמא שאפילו היא עצמה לא הפקיע ממנה ממון אלא שצוה לבניו שלא ישתעבדו בה אבל לעולם היא נשארת שפחה והילדים לבניו א"ל שיאמר הרי את בת חורין דלר' יוחנן אפילו גט שחרור א"ל דמיתת האדון מפקיע האיסור אבל היכא שאמר לבניו שהם יעשוה בת חורין פשיטא שצריכה גט שחרור אף לר' יוחנן וק"ל:

פירוש כיון דלא נשאר עליו רק איסור מיתת האדון מפקיע האיסור אלמה אמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה דאמימר קסבר דס"ל דמיתת האדון אינה מפקעת האיסור ועיקר דאמימר דקיימא לן כרבי יוחנן דהמפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור ואיהו לא אלי משני הך דגר שמת אם לא שנאמר דגמר לה מאשה דמיתה מפקעת האיסור וא"כ אמאי אמר א אמימר צריכי גט ותירץ ר"י דשאני הכא שהיתה רשות הלוקחין עליהם בשעה שמתו הבעלים הראשונים וכי האי גוונא אין המיתה מפקעת האיסור אי נמי מדרבנן בעלמא הצריכום גט שחרור דקי"ל המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון [כ] ב וכולי עלמא לא בקיאין [ל] בהאי דינא דמיתת האדון מפקעת האיסור ומפקיע עליהן לעז של עבדות. אבל רב אלפס סובר דאיסורא לבניה קא מוריה וצריך גט שחרור והשתא דאמרינן עבדו כאשתו מפרש [מ] דווקא בגר שאין לו יורשין מפקעת המיתה איסור עבדות אבל מי שיש לו יורשין מורים ליורשיו האיסור [נ] אבל הא דפריך לעיל מאמימר אינו משמע כדבריו וגם אין הסברא נותנת כן דהשתא עבדי הגר שהיה עליהן בשעת מיתת הגר איסור וממון ובמיתת הגר זכו בעצמן ופקע הממון ילפינן מאשה שמשתלחין בלא גט כ"ש המפקיר עבדו ומת דבשעת מיתת האדון לא היה עליו רק איסור ודמי לגמרי לאשה שישתלח בלא גט ומשום הך עובדא דדיסקרתא דעבדי נדחק לפרש כן (א)ולשנוייא בתרא דר"י גם המפקיר עבדו ומת יצטרך גט שיחרור מדרבנן: ההוא עבדא דהוה לבי תרי קם חד מינייהו שחרריה לפלגיה אמר איהך השתא שמעי בי רבנן ומפסדי ליה מינאי דתנן מי שחציו עבד כו' אזל אקנייה לבנו קטן שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא שלח ליה כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו אנן קים לן בינוקא דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי ומקרקשים ליה בזוזי ואוקמינן ליה אפטרופא וכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה פרש"י על שמיה דקטן משום דפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין [ומוקמינן ליה אפטרופים לשום העבד בדמים יפים] *וקשה רשב"ם דהא מקחן מקח וממכרן ממכר היינו דווקא משום כדי חייו ומדרבנן ובממון דהפקר בית דין הפקר אבל להתירו בבת חורין אין כח ביד ב"ד לעשות בשמו של קטן דאין מעשה קטן כלום דומיא דגט אשה ג דקטן שבא על יבמתו (יבמות דף קיא:) אינו נותן גט עד שיגדיל ופי' רשב"ם וכתב ליה גיטא על שמיה דאפוטרופא אע"ג דבעלמא אין האפוטרופסין רשאין להוציא לחירות הכא כיון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן להפקיע תקנת חכמים הפקירו בית דין ממון דקטן ונתנוהו לאפיטרופוס כדי לשחררו וכי האי גוונא תניא בהנזקין (דף נב:) דאפוטרופין תורמין ומעשרין להאכיל ואע"ג דדרשינן אתם ולא אפיטרופסין הפקירו ב"ד התבואה של יתום ונתנוה לאפוטרופוס כדי שיוכל לתרום וכהן האוכל את התרומה אין בה משום טבל וקרקוש זוזי כדי שלא יטוח התינוק וכן פירש ר"ת ז"ל דכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה דאפוטרופא [ס] ומדינא [ע] ולא מקנסא (דמוקמינן ליה אפוטרופא לשום העבד בדמים יפים) ומקרקשים ליה זוזי כדי שיתרצה הקטן במכירה ויכתוב העבד שטר לקטן על מותר דמים וימכור האפוטרופוס את העבד לעצמו באותן הדמים כי אפוטרופוס רשאי למכור עבדים כדאמרינן לקמן בהנזקין (שם) מוכרין עבדים ולוקחין שדות והו אמרינן (שם) ומוכרין אותו לאחרים ואחרים מוציאין אותו לחירות ובשטר שכתב על עצמו במלות האפוטרופים יצא לחירות כדאמרי' (לעיל דף לח:) [פ] אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא וכסף גומר בו וכותב ליה גיטא בשמו של האפיטרופום לרווחא דמילתא לפי שהעמידו ב"ד אפוטרופים בעל כרחו של האב הצריכו גט שחרור כדי שלא ילמד האב את הקטן לערער ולומר עבדי אתה ואחרי שכתב לו האפוטרופא גט שחרור לא יכיל להוציא עליו לעז דהא דאין האפוטרופסין רשאין להוציא לחירות היינו מדרבנן בעלמא משום דאמרינן דמזלזלי בנכסי יתומים והכא ליכא למיחש להכי כי ידעי שכל המעשה נעשה במאמר ב"ד:

ל [דף מ ע"ב] **ת"ר** האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין עשוי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין ד אעשנו בן חורין רבי אומר קנה וחכמים אומרים לא קנה אמר רבי יוחנן וכולן בשטר פירוש שכתב אחד מן הלשונות הללו בשטר ונתנו לעבד:

לא **ת"ר** האומר נתתי שדה פלונית לפלוני נתונה היא לפלוני [הרי היא לו] הרי היא שלו אתננה לו רבי מאיר אומר קנה וחכמים אומרים לא קנה אמר רבי יוחנן וכולן בשטר • תנו רבנן האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו על ידי אחר פירוש ודאי זיכה לו על ידי אחר דכיון דהעבד אפשר שלא ידע והאדון טוען ודאי הרי הוא בן חורין, [צ] ואף על גב דאמרי' חיישינן ה הוא ודאי ומותר בבת חורין כדאשכחן בחגיגה (דף טו:) חיישינן שמא באמבטי עיברה ובשבת פרק השואל (דף קנא:) חיישינן שמא חוץ לתחום לנו' כתבתי וחתמתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ו ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי: **לב האומר** נתתי ז לפלוני שדה והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו על ידי אחר כתבתי ונתתי לו והוא אומר ח לא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי [ק] אבל הודאת הנותן אינה ברורה כהודאת המקבל כי שמא לוה לאחר ליתן לו (א) ט והוא לא נתן מי אוכל פירות רב חסדא אמר נותן אוכל פירות *רב אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא בהבא והא בברא כלומר מאן דאמר נותן אוכל פירות כשמקבל מתנה אמר ט לא נתן לי ומ"ד משלשין כגון שמת המקבל ואמר בנו לא נתן לאבא אז משלשין את הפירות ולא יאכל לא זה ולא זה עד שיתברר הדבר: **לג עבד** שעשאו רבו אפותיקי וכו' מי שחררו אמר רב רבו ראשון שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד אלא מפני תקון העולם י כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין וכותב לו שטר על דמיו שמא ימצאנו בשוק [דף מא ע"א] ויאמר עבדי אתה רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו כותב אלא המשחרר כותב וקא מיפלגי במזיק שעבודו של חבירו רבן שמעון בן גמליאל סבר חייב ורבנן סברי פטור [ר] (ב) וקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל כדאיפסיקא הלכתא בהדיא דדיינינן דינא דגרמי: **לד ת"ר** העושה שדהו אפותיקי כ ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים תניא איך העושה שדהו אפותיקי לבעל חובו [ש] ולכתובת אשה גובה משאר נכסים פי' מוכר שדה זו אם ירצה והם גובין משאר נכסים רבן שמעון בן גמליאל אומר בעל חוב גובה משאר נכסים כתובת אשה אינה גובה משאר נכסים כלומר אינו מוכר שדה זו יתגבה היא משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינים ואין לפרש אינה גובה משאר נכסים אם שטף נהר שדה האפותיקי דהא תנן (כתובות דף נה:) לא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתיך חייב משום שהוא תנאי ב"ד ומשום שייחד לה שדה אחת לא הורע כוחה ובפ' אלמנה ניזונית (סי' א) כתבתי [ת] שהמכר בטל לאתר לרבי שמעון בן גמליאל [א] ירושלמי (פ' אלמנה ה"א) העושה שדה אפותיקי לאשה בכתובתה או לבעל חוב בחובו ומכרה מכורה [ב] והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלה על דעתו שהיא מחזרת בבתי דינין הוי [ג] כשמכרן לשעתא אטו קיימים אבל מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין: **לה מתני'** מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה אמרו להם בית שמאי תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם ליטא שפחה אינו יכול [דף מא ע"ב] בת חורין אינו יכול. ליבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר לא תהו בראה לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו חזרו ב"ה להורות כבית שמאי: **גמ'** תנו רבנן המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה וחכמים אומרי' לא קנה אמר רבה מחלוקת בשטר אבל בכסף דברי הכל קנה והלכתא כוותיה: [דף מב ע"א] ועבד של שני שותפין בין בכסף בין בשטר דברי הכל קנה דכל חד מינייהו לא שייר בקנייני וכן (ג) שחרר חציו ומכר חציו או נתן חציו במתנה כיון דנפיק כוליה מיניה דברי הכל קנה בין בבת אחת [ד] בין מכרו ונתנו ואח"כ שחרר: **לו הכותב** כל נכסיו לשני עבדיו קנו ומשחררין זה את זה כגון שכתב שני שטרות ובכל שטר כתב כל נכסי נתונין לפלוני מ ולפלוני או שכתב בשטר אחד חצי נכסי נתונין לפלוני [ה] ובשטר האחר כתב חצי נכסי האחר נתונין לפלוני וזיכה להם השטרות על יד אחר או קנו בין שניהם כל הנכסים וכל אחד קנה חציו של חבירו ומשחררין זה את זה אבל אם כתב נ לשניהם בשטר אחד לא קנו דאין ב' עבדים משתחררין בשטר אחד דילפינן לה לה מאשה ס וכתב לה ודרשינן לה ולא לה ולחברתה וכן אם כתב שני שטרות וכתב בכל אחד מהן חצי נכסי נתונין לפלוני ולא כתב באחד מהן חצי האחר לא קנו דיד בעל השטר על התחתונה ואני אומר שנתן חצי אחד לשניהם: **לז נגחו** שור יוסף של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו *והיינו למשנה ראשונה דאי למשנה אחרונה מעשה ידיו לעצמו דמדמי ליה בסמוך למעוכב גט שחרור ונפקא מינה למשנה אחרונה כגון של יתומים קטנים דלאו בני כפייה נינהו או בחליה שפחה וחליה בת חורין ולא כהן ו

הגהות הב"ח

הגהות הב"ח

א וא"כ אמאי אמר רבינא צריכין גט: ב מרבו ראשון דכולי עלמא לא בקיאי: ג דומיא דגט אשה ודומיא דקטן: ד עשוי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין הרי הוא כצ"ל: ה אעשנו כ"ה: ה חיישינן הוא ודאי וכו': ו לא כתב ולא חתם ולא נתן: ז נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר: ח והוא אומר לא כתב ולא נתן לי: ט כשמקבל מתנה אמר לא כתב ולא נתן לי וכו' לא נתן לאבא כלומר אז משלשין: י תקון העולם שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה כופין את רבו וכו' על דמיו רשב"ג אומר כצ"ל: כ אפותיקי לאחרים ושטפה נהר: ל כל נכסי אחראין וערבאין לכתובתיך: מ נתונין לפלוני או שכתב כצ"ל ותיבת ולפלוני נמחק: נ אבל אם כתב שחרור לשניהם: ס לה לא מאשה ודרשינן וכתב לה לה ולא לה ולחברתה כצ"ל:

חדושי מהרש"ל

(א) ולשינויא בתרא דר"י גם המפקיר עבדו ומת יצטרך גט שיחרור מדרבנן. וג"מ שאם נשא אשה בלא שיחרור שוב א"צ לגט שחרור וגם קידושיה קידושין: (ג) וכן שחרר חציו ומכר חציו כו' ודוקא שמכר תחילה וכן פי' רש"י לאפוקי שיחרר תחילה הוי ליה כחספא בעלמא וק"ל:

קרבן נתנאל

[כ] ה"ג דכולי עלמא לא בקיאי. כמו גבי אפותיקי צריך גט שחרור מרבו שני דכולי עלמא לא בקיאי שהשחרור מפקיע מן השיעבוד הכי נמי לא בקיאי' שמיתת האדון מפקיע: [ל] בהאי דינא דמיתת האדון מפקיע. אבל במפקיר נ"ל כ"ע בקיאי דיצא לחירות. דא"כ מנ"ל לר"י לפרש מטעמיה דרבי דגמר לה לה מאשה מדרבנן צריך גט שחרור ועפ"ז אמר אדמ"ו נ"ע שזה כוונת עולא באמר דמי האי מדרבנן כדלא גמיר אינשי שמעתתא משום דלכאורה אין מקום לקושיות ר' אבא דאיכא למימר ר"י מדרבנן מצריך גט שחרור. וע"כ נ"ל דר' אבא ידע להך דר"י דמפרש טעמא דרבי דגמר לה לה מאשה דבחיים לא מצריכין גם מדרבנן דבקיאי. וזהו שאמר כדלא גמרי אינשי שמעתתא דמת"כ ע"כ ידע דיליף לה לה מאשה. דאי לא ידע פשיטא דל"ק דאיכא לשנויי מדרבנן הצריך גט שחרור: [מ] דווקא בגר שאין לו יורשין מפקעת המיתה איסור עבדות. פירוש כיון דגר אין לו כח להוריש ממונו לבניו כמו כן אין לו כח להוריש איסור עבדיו ונשכי שמיתה מפקעת כמו אשתו. אבל מי שיש לו יורשין הואיל שיש לו זכות להוריש ממונו לבניו. אמרינן דיש לו זכות נמי להוריש ליורשיו האיסור דפש ליה גביה: [נ] אבל הא דפריך לעיל מאמימר אינו משמע כדבריו וגם אין הסברא נותנת. ביאור דבריו דרבינו בפרק השולח הביא סי' ג' כתב ליישב דברי הרי"ף. וז"ל כתב רב האי גאון אע"פ שנשאר בקושיא כיון דלא קאמר תיובתא לאו תשובתא היא דטעמא דמסתבר הוא כו'. א"כ הכא בשמעתין דאמר דאמימר קשיא. מ"מ יש נמי להלק ולתרץ דבריו. כלומר דלא דמי דהתם טעמא דמסתבר הוא: [ס] ומדינא ולא מקנסא. מדלא קאמר הוא עשה שלא כהוגן לפיכך נעשה לו שלא כהוגן כדקאמר ביבמות פרק ג"ש דף ק"י. אבל כאשר עשה כן יעשה לו הוי דינא כדאמרינן בפ' הגוזל דף ק"א. ובדין יכול האפטרופוס לשחררו דרך מכירה. תוספות: [ע] ה"ג ולא מקנסא ומקרקשים ליה זוזי ושאל נתתן ובי"ך לפירש"י: [פ] אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא. אע"ג דלא קי"ל הכי וכמ"ש רבינו בפ' הניזקין סי' ס' הכא משום פ"ו שאני דהוי חצי עבד וחצי ב"ח. רשב"א: [צ] ואע"ג דאמרינן חיישינן הוא ודאי ומותר בבת חורין. נראה דדחקו התוספות ורבינו לפרש כן דאי אמרת דחיישינן שמא שחררו א"כ הוי כחצי עבד וחצי ב"ח. ואמאי לא תני כופין את רבו. דהא איכא למיטעי ולפרש דהאי חיישינן דבעבד הוא מותר בבת חורין דהאי חיישינן ודאי הוא. א"נ אמאי תני בברייתא תרי גוונא עבד ושדה אלא דאתי לאשמועינן דבעבד הוא ודאי הוא. ומעמא דמלתא דאי לאו דידע רבו בודאי בשחררו לא הוה מכשילו באיסור שיאא בת ישראל. משא"כ בשדה שפיר איכא למימר שדיבר בדלתי וקבל שגגן. ודלא כמהרש"א שנתקשה בענין זה. ובזה ניחא מה שהקשה הב"ח דברי הטור אהדדי דבי"ד סי' רס"ז פסק דיוצא לחירות ומותר בבת ישראל כמו שפסק רבינו. ובח"מ סי' רמ"ה גבי שדה פסק דהוי ספיקא. אבל לפי מ"ש ניחא דלגבי שדה מפרשינן האי חיישינן כמו בכולי תלמודא: [ק] אבל הודאת הנותן אינה ברורה כהודאת המקבל. והא דקתני מי אוכל פירות מאי איבעיא ליה ע"כ הנותן אוכל ולא המקבל דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי שהוא המקבל. ועיין במהדורא בתרא בתוס' ד"ה הודאת ג"ד מדבריו כנים: [ר] וקיי"ל כרשב"ג כדאיפסקא הלכתא בהדיא דדיינין דינא דגרמי בפ' הגוזל קמא סי' י"ג. והנה הרי"ף לשיטתו אזל דלא קים ליה הך כללא דקיי"ל כרשב"ג במשנתינו אלא היכא דמסתבר טעמיה כמו שהארכתי בעניותי לפ' בפרק זה סי' כ"א. אבל רבינו ממשיך בם להך כללא כ"מ בשנה רשב"ג במשנתינו. הוי ביסודה ועוד לקמן. ועיין בכללים: [ש] ולכתובת אשה. פי' שייחד לה שדה תחת נדוניא שהכניסה לו מבית אביה וע"ב בפרק אלמנה ס"ס א' גי' ר"ח בפירוש ג' שדות: ה"ג ובפרק אלמנה לכ"ג: [ת] שהמכר בטל לאתר לרשב"ג. ולכאורה קשה לאיזה צורך פירש רבינו כך דהא מסיק שם דהלכה כרבנן. ונראה משום דרבנן לא פליגי עליה דרשב"ג אלא כשמכרה לשעה אבל מכרה לעולם אינה מכורה ובמשמע מדרשב"ג לרבנן במכירה עולמית שהמכר בטל לאלתר כמו לרשב"ג במכירה לשעה. וכל זה גבי אשה דירושלמי לא מחלק בזה כ"ח בנכסי לאן ברזל אבל לא לגבי ב"ח כשעשאה לו אפותיקי ומש"ה הטור בח"מ לגבי אפותיקי לא מפליג בין מכור לשעה או עולמית אבל לגבי אשה בשא"ה סי' ג' קשה סוגא שלא חילק בזה שהמכירה קיים עד שעת טרפה היינו במכר לשעה אבל במכר עולמית המכר בטל לאלתר וצ"ע. [א] ירושלמי העושה שדהו אפותיקי. כתב הר"ן דהרי"ף לא הביא הך דירושלמי אלא ללמדנו דפלוגתא דירושלמי ובמקשה בזה בדרישה על רבינו למה הביאה. דאין לומר דנלמד מינה דלא איירי התניא איזך בשטפה נהר דהא כבר הביא רבינו לאיס לדבר דלא מיירי בשטפה נהר. ומיכן דבוונת רבינו שהביא ירושלמי להוכיח מכאן דהלכה כת"ק וכמ"ש רבינו בפרק אלמנה דאי ס"ל כרשב"ג מה הולך לומר אבל לא מכרו לשעה ד"ה אינן מכורין כיון דרשב"ג סבר אפילו מכרן לשעה אינן מכורין ע"כ וזה ליתא דהא רבינו מביא גם לאיס מפרק חזקת הבתים מסך סוגיא דשלש שדות דהלכה כרבנן במכנסת שום ואף כי באפותיקי דגרע מהכנסת שום. איברא מה שנראה שהביא רבינו כן דירושלמי להורות דבמכר עולמית רבנן מודו דהמכר בטל לאלתר ומזה עוד קשה להטור א"ה סי' ג': [ב] והלוקח יחוש לעצמו. פי' יחוש שיגיע להם נכסים בני חורין שיגבה מהם שיוכל לומר הנחתי לך מקום לגבות מהם המאור. ויש לדקדק במאי יחוש האי לוקח מפני מבלר ליתחים בנ"ב נטרפין מב"ח המוקדם לקניתן. וי"ל דאם לא הניח נכסים בני חורין המכר בטל לאלתר מש"כ בשאר לוקחין אבל הרמב"ם גם בדרישה מפרש דעת הטור כן דה"ק הלוקח יחוש לעצמו דאף דים למוכר בשעת המכירה עוד בני חורין. מ"מ יש לחוש לעצמו דלמא ימכור אותן בני חורין ולא לא יגבה זה כמלוה שעשאה לו אפותיקי אלא מהאי שדה. משא"כ בשאר לוקחין: [ג] כשמכרן לשעתא. היינו על איזה שנים או עד שעת טירפה: [ד] בין מכר ונתנו ואח"כ שחרר דלא שייר בקנינו אבל איפכא לא דהא שייר בשחרור: [ה] ובשטר האחר כתב חצי נכסי האחר נתונין לפלוני. והכס"ם ס"ל דאפילו בכה"ג לא מהני דרבה לטעמיה דס"ל כל שאינו בזה אחר זה בבת אחת נמי אינו. ובודאי אם אמר כיום חצי נכסי לפלוני עבדי לא קנה ובבאמר נמחר חצי נכסי' האחר לפלוני עבדי לא קנה דהא בייר בכל חד. והכי בבת אחת כגון שכתב כל נכסי נתונין לפלוני ופלוני עבדי. אף פלמן לא קנו לפי שלא הקנה לזה אלא חציו ולזה חציו. ואינו דומה לשחרר חציו ונתן חציו דהתם בשחרר חציו ונתן חציו לא גר שאין ידו כידו. אבל הכא הותו חציו שלא שחרר לא נתנו אלא לעבדו השני ויד עבד השני כיד רבו וכן בשני והלכך אף פלמן לא קנו. משא"כ כשכתב כל נכסי נתונין לפלוני עבדי וכן כתב לשני וזיכה לשניהם בבת אחת קנו נכסים וקנו עצמם דהשתא אילו כתב וזיכה לא' בכל הנכסים קנו והוי בזה אחר זה. ורבינו לא חש לסברא זו אע"ג דקי"ל כרך דרבה בדמוכח ממתני' דפרק האיש מקדש שמקדש אשה ובתה או שתי אחיות כאחת אינם מקודשות דיש לחלק כמ"ם תוספות דאין לדמות ממון

נהגו בה מנהג הפקר: [דף מב ע"ב] ודווקא היכא דלא מיכליא קרנא כגון שהכהו אדם על ידו ולמטה וסופו לחזור אבל אי מיכליא קרנא חולקין: [ו] איבעיא להו מעוכב גט שחרור יש לו קנס או אין לו קנס כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו אמר רחמנא והאי לאו אדון הוא או דלמא כיון דמעוכב גט שחרור אדון קרינא ביה ולא איפשיטא הלכך קנס אין לו וגם כופר אין לו (א) שהרי אין לו יורשין. איבעיא להו עבד שמכרו רבו לקנס מכור או אינו מכור ולא איפשטא: [דף מג ע"א] איבעיא להו מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין מהו ת"ש המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו ואי אמרת לית ליה קידושין יורשין מנא ליה *אע"ג דירושה אינה תלוייה בקידושין דהא בנו מן הפנויה יורשו כדאמר (כתובות דף יג:) גבי עשרה שפירש אחד מהם ובעל הוולד שתוקי שמשתקין אותו מנכסי אביו משום דלא ידעינן אבוה מנו ואפי' בנו ממזר מן הערוה דלא תפסי בה קידושין תנן בפ"ב דיבמות (דף כב:) דבנו הוא לכל דבר הכא גרע טפי דאי לאו בר קידושין הוא אין בנו מתייחס אחריו אפילו אחר לד חירות שבו כיון דהאי לד חירות לאו בר קידושין הוא בשום מקום והוה ליה כעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל דלא תפסי בה קידושין ואין הבן מתייחס אחריו ולא דמי לעריות דאי לא תפסי בה קידושין תפיס ליה קידושין באחרנייתא ודחי לה רבא ראוי ליטול ואין לו [ז] ולא איפשטא בעיא [ח] ואם קידש השה אזלינן לחומרא· דרש רבה בר רב הונא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קידושיה קידושין אמר ליה רב חסדא מי דמי התם שייר בקניינו הכא לא שייר בקניינו הדר אוקי רבה בר רב הונא אמורא עליה ודרש אע"פ שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת אבל חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה קידושיה קידושין מ"ט התם שייר בקניינו הכא לא שייר בקניינו: אמר רב ששת כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קידושיה קידושין [ט] והלכתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא [י] דסוגיא דשמעתין כוותייהו והא דקידושיה קידושין לאו לחיובי מיתה הבא עליה אלא אשם וכן מוכח מדקאמר ואם א נפסך לומר איזו היא שפחה חרופה זו שחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסה לעבד עברי כלומר אלמא הפסי בה קידושין והייט דווקא להתחייב באשם וכן פירש רש"י בסמוך גמרי קידושי ראשון ומעיקרא היה חייב עליה אשם והשתא הוי במיתה כדקאמר בתר הכי לא יומתו כי לא חופשה הא חופשה יומתו. תמיה לי למ"ד אין קידושיה קידושין היכי מלי למימר דאין חייבין עליה אשם [כ] ואפי' אי מוקי קרא בשפחה כנענית המיוחדת לעבד עברי וכי בשביל שחליה בת חורין גריעא טפי [ל] וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב (ב) דאיכא בינייהו [מ] דלמאן דאמר אין קידושיה קידושין מלי מגרש לה בלא גט [נ] ומותרת לאחר: א"ר חסדא חליה שפחה וחליה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון ומתו שניהם מתייבמת ללוי [דף מג ע"ב] ואין אני קורא בה אשת שני מתים ממה נפשך אי קידושי דראובן קידושין דגמרי כשנשתחררה קדושי דשמעון לאו קידושין ואי קדושין דשמעון קדושין דראובן לאו קדושין שהרי פקעו כשנשתחררה· איתמר חליה שפחה וחליה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא אמר פקעי קידושי ראשון רב נחמן אמר גמרי קדושי ראשון ולא איפסיק הלכתא כמאן וכן רב חסדא מספקא ליה הלכך צריכה גט משניהם ואם רצו אחד מגרש ואחד נושא ואם מתו את של האי חולץ [ס] ואת של השני או חולץ או מייבם א"ר חנא בר רב קטינא אמר רב יצחק מעשה באשה אחת שחליה שפחה וחליה בת חורין וכפו את רבה ועשה אותה בת חורין כמאן כר' יוחנן בן ברוקה דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו אמר רב נחמן בר רב יצחק לא התם מנהג הפקר נהגו בה: **לח מתני'** המוכר עבדו לעובדי כוכבים או לחולה לארץ יצא לחירות: **גמ'** ת"ר המוכר עבדו לעובדי כוכבים [ע] יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון ת"ר לוה עליו מן העובד כוכבים כיון שעשה לו עובד כוכבים נימוסו יצא לחירות מאי נימוסו זמן שאם לא יפדנו לזמן פלוני שיהא חלוט לו ומסרו לאלתר לרשות העובד כוכבים ואע"ג שיכול לפדותו עד זמן פלוני כיון שזלזל ב בתקנה והכניסו לרשות העובד כוכבים וגם קבע לו זמן להחליטו יצא לחירות מיד וכן נמי אם לא הכניסו לרשות העובד כוכבים [פ] ולוה ע"מ למשכנו והגיע הזמן יצא לחירות אע"פ שלא משכנו עדיין:[דף מד ע"א] ת"ר גבאו בחובו או שלקאוסיקריקון לא יצא לחירות אמר רב המוכר עבדו לאפרנג עובד כוכבים יצא לחירות פירש רש"י עובד כוכבים אנס שהטיל עליו ונתנו לו בדמי אנפרותו *ולישנא דמוכר לא משמע הכי ונראה דאפרנג היינו כשעבדי המלך היו צריכין בהמות לעבודת המלך לוקחין בהמות באשר ימצאו ונותנין הדמים לבעלים ופעמים אחר שהשלימו עבודת המלך מחזירין הבהמות ונוטלין הדמים לכך בעי לדמוייה למכרו לשלשים יום. מאי הוה ליה למיעבד איבעי ליה לפייסם ולא פיים [צ] ג ובקל היה יכול לפייסם כיון שנותנין דמים וגם ימצאו במקום אחר בעי רבי ירמיה מכרו לשלשים יום מהו חוץ ממלאכתו מהו חוץ מן המלות מהו חוץ משבתות וימים טובים מהו לגר תושב לכותי לישראל מומר מהו פשוט מיהא חדא גר תושב הרי הוא כעובד כוכבים [ק] (ג) כותי וישראל מומר אמרי לה כעובד כוכבים ואמרי לה כישראל [ר] וכיון דלא אפשטא לא יצא לחירות: **לט בעי** מיניה מרבי אמי עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להצילו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מהו שיטול דמיו תא שמע דשלח רבי אמי מיני אמי בר נתן תלא הוראה לכל ישראל העבד שהפיל עצמו לגייסות [ש] ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול דמיו וכותב ומעלה בערכאות מפני שהוא כמציל מידם יראה דנשאלה שאלה זו בבהמ"ד על מעשה שאירע [ת] והוא הדין אם לא הפיל עצמו לגייסות אלא ששבוהו דכיון דאינו יכול להציל מידם בשום ענין למה לא יטול דמים: **מ א"ר** יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבי' קונסין אותו עד עשרה בדמים לפדותו מן העובד כוכבים: **מא** (א) **אמר** ר"ל המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים [א] קונסין אותו [ב] עד מאה בדמיו משום דמכירה בהמה שכיחא טפי ממכירת עבד אחמור בה רבנן טפי. כתב רב אלפס וחזינן ליה לגאון דקאמר [ג] דלא מגבינן האי קנסא אלא בא"י אבל בח"ל לא דלא מגבינן קנסא בבבל ותמהתי על דברי הגאון דמה ענין זה לקנסות דאין גובין בבבל דהיינו קנסות שחייבה תורה ואין גובין אותם בבבל משום דבעינן מומחין ואין סמיכה בבבל אבל אם חכמים תקנו קנסות לעשות סייג לתורה [ד] למה לא יגבו אותם בבבל· בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא מכר עבדו ומת מהו שיקנסו בנו אחריו ופשיט ליה [דף מד ע"ב] לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן: או לחולה לארץ יצא לחירות ת"ר המוכר עבדו לחולה לארץ יצא לחירות [ה] וצריך גט שחרור מרבו שני דקנייה

חדושי מהרש"ל

(א) אמר ריש לקיש המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיו אע"פ שבגמרא נאמר בלשון דיחוי כי התלמוד בעי למיפשט מריש לקיש דלאו דוקא עשרה קאמר גבי עבד דהא הכא גבי בהמה מאה קאמר ודחי דלמא שאני בהמה מ"מ פסקו הרי"ף והרא"ש כהאי דיחוי כי היכא דלהוי דברי ריב"ל ור"ל דוקא ודו"ק:

הגהות הב"ח

א מדקאמר ואם להפך אדם לומר וכו': ב בתקנת חכמים: ג ולא פייס דבקל היה יכול·

תפארת שמואל

(א) **שהרי אין לו יורשין** וכו'. פירוש אפילו איפשטא מ"מ אין לו כופר דהא אין לו יורשים א"נ אתי בר חורין קאי שבדין היה לו ליטול חצי כופר אלא שאין לו יורשים אבל אין לפרש דנ"מ אי תפס לא מפקינן מיניה ומש"ה כתב כופר אין לו דאפילו תפיסה לא מהני זה אינו דהא המחבר ס"ל דמשום ספיקא דדינא לא מהני תפיסה כדאיתא בפ"ב דב"ק א"כ ה"ק אי הוה לו יורשים הוו האדון והיורשים כותבים הרשאה זה לזה והיו נוטלין ספחות שבין שתיהן ממ"נ ודו"ק: (ב) **דאיכא** בינייהו דלמ"ד וכו' ואני אומר בוודאי יפה כתב אבל אי איכא בינייהו וכפשוטה דאילו חצי שפחה ליכא אשם הלא היכא שנתייחדה לו כבר אבל זה שבא בתורת קידושין וסבר שיש בידו לקדשה ואי הוי ידע דלא חלו קידושין לא הוה מיחדה לו ומשום הכי אית לן למימר דלית כאן אשם וק"ל: (ג) **כותי** וישראל מומר וכו'. ומ"מ נראה דכותי הוא כעובד כוכבים דהא איתא פ"ק דחולין לא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים והמחבר הביאו לעיל בפ"ק (דף נ"ח) וכ"כ הר"ן ומש"ה מיושב מ"ש הרמב"ם בפ"ח מהלכות עבדים שכותי יצא לחירות והניח ישראל מומר בספק ומ"ש הרמב"ם שאם תפס העבד בכדי דמיו מרבו שאין מוציאין מידו מאחר דנשאר בספק המחבר לא ס"ל הכי אלא כל ספק אם תפס מוציאין אותו מידו ועיין רש"ל פרק כילד הרגל הכרעה בין תיקו לספיקא:

קרבן נתנאל

ממון הראוי לחלק ואיתא לתנאין כדאמר בעירובין דף כ' אמעשר וע"ש: [ו] **איבעיא** להו מעוכב גט שחרור יש לו קנס או אין לו כו'. ואיבעיא להו עבד שמכרו רבו לקנס· והקשה בס' תפארת שמואל בפ"ק דקידושין ותימה למה כתב רבינו הנך איבעיות דהא גבי קנס מומחין בעינן ובזמן הזה ליכא סמוכין ומה שתירץ הרמב"ן דבקנסא קי"ל אי תפיס לא מפקינן וכמ"ש רבינו בפ"ק דב"ק סי' ב' אינו מספיק דהא רבי' בפ' כילד הרגל סי' ב' כתב דגבי ספיקא דדינא לא מהני תפיסה ע"ש ובתרווייהו פסק כאן ולא איפשיטא ע"כ. ולק"מ דדעת רבינו להיפך להורות דאיבעיא ולא איפשיטא הוא ותפיסה לא מהני ביה. ואחר כותבי זאת ראיתי ביש"ש פ' שני סימן ה' שמחלק היכא דרב אשי קבע האיבעיא בתיקו. אז לא מהני תפיסה אבל בעיא דלא איפשיטא מהני תפיסה ויוכל לומר קים לי כדעת החייב ע"ש באריכות. וא"כ בלא"ה לק"מ: [ז] **ולא** איפשיטא בעיא. יש לתמוה דהא ע"כ נ"ל דקדושיו קידושין דהא אמרינן בפרק החולץ דף מ"ה וכ"פ רבינו שם ס"ס ל' דמי שחליו עבד וחליו ב"ח שבא על א"א והוליד ממנו אותו ולד אין לו תקנה בבת ישראל. דלד חירות שבו מתחתם בא"א. אבל עבד גמור שבא על א"א הולד כשר דילפינן ממזר מאחת אב מה אחת אב לדידיה לא תפסי בה קידושין להחריני תפסי בה קידושין לאפוקי עבד דלא תפסי ביה קידושין כלל. ואי אמרת דמי שחליו עבד וחליו ב"ח אין קידושיו קידושין אפילו כשבא על א"א אין הולד ממזר. וי"ל דרבינו ס"ל דאותו ולד אין לו תקנה בבת ישראל דהאיבעיא לא איפשטא ושמא קידושיו קידושין ואזלינן לחומרא ולא הוי אלא ספק ממזר. ועי' חידושי רשב"א. ולפ"ז נ"ל דלא כפירש"י אין לו תקנה בבת ישראל. אלא אפילו שפחה נמי אסורה לו דשמא לאביו אין קידושין והרי לאו ממזר הוא ואסור בשפחה. וע"פ הלעה זו מיושב דברי הרמב"ם שפסק פט"ו מהל' איסורי ביאה שאסור אפילו בשפחה. מטעם שהוא פסק בפ"ד מהלכות אישות שחלי עבד וחלי ב"ח אם קידש בת ישראל הרי זו ספק מקודשת. ודלא כב"ש סי' ד' ס"ק כ"ח שנתקשה בזה על הרמב"ם למה אסור בשפחה הלא ממזר מותר בשפחה גם מהרש"ל בפרק החולץ סי' ל"ט כתב על הרמב"ם שע"ש הוא. וליתא ולרש"י נ"ל דס"ל דרבא דחוי קא מדחי ליה ראוי ליטול ואין לו וקידושיו קידושין וחלי עבד שבא על א"א אותו ולד ממזר גמור הוא ולפיכך אין לו תקנה בבת ישראל אבל נושא שפחה לתקנת הוולד: [ח] **ואם** קידש אשה אזלינן לחומרא. שאם בא אחר וקדשה צריכה גט משניהם: [ט] **והלכתא** כרב חסדא ורבה בר רב הונא. מהך סברא דלא שייר בקניינו. ואפ"ה לא מיפשטא בעיין דמי שחליו עבד וחליו ב"ח וקדש בת חורין. משום דאיכא למימר דשאני הכא דגלי קרא דכתיב והיא שפחה נחרפת לאיש וקי"ל דהיינו חצי שפחה וחצי ב"ח המאורסת לע"ע· וה"ה לישראל אחר דלאו בת אירוסין היא. הר"ן: [י] **דסוגיא** דשמעתין כוותייהו. דרב חמא ור' זירא ס"ל דתפסי בה קדושין דמדפליגי בנשתחררה אי פקעי אי גמרי קדושי ראשון. מכלל דס"ל מיהת דתפסי בה קדושין: [כ] **ואפי'** אי מוקי קרא בשפחה כנענית המיוחדת לע"ע וכי בשביל שחליה בת חורין גריעא טפי. וכעל תפארת שמואל רולה לייחב דאילו חצי שפחה ליכא אשם אלא היכא שנתייחדה לו כבר. אבל זה שבא בתורת קידושין סבר שיש בידו לקדשה ואי הוי ידע דלא חלו קידושין לא הוה מיחדה לו. ומש"ה אית לן למימר דלית כאן אשם ע"כ. ואני אומר שזה גרס לו שלא ראה דברי הרשב"א בחידושיו. שכתב מיוחדת בקידושין אבל מיוחדת ביחוד בעלמא לאו כלום הוא. ותדע מדאמרי' בסמוך לתנא דבי רבי ישמעאל דאמר מאורסת מיוחדת ס"ל דאי חופשה יומתו אלא מאי אית לך למימר שמזנה ונתקדשה לאחר שחופשה. ואי מיוחדת בלא קדושין קאמר אף כשעשה בה לאחר שחרור מעשה זה כלומר יחוד בעלמא מי יומתו. וקרא ה"ק לא יומתו מפני שמעשה זה שעשה בה הע"ע לא עשאו לאחר שחופשה הא עשאו לאחר שחופשה יומתו א"ו כדאמרן. ע"כ. ולי ק"ק איתא מוקי קרא לאחרים בכריתות דף י"א בשפחה כנענית המאורסת לעבד כנעני. אבל ישראל שחליה שפחה אסורה עליו אין קדושיו קדושין מש"ה אין חייב עליה אשם: [ל] **והרמ"ה** ז"ל כתב דאיכא בינייהו. אבל אשם חייב אפילו למ"ד אין קדושיו קדושין. ותמיהני על שני גדולי הדור רבינו והרמ"ה דכפ"י בכריתות מהדך קושיא זו דמ"ד אין קדושיו קדושין מוקי לה קרא דאיירי בחצי שפחה וחצי ב"ח שמאורסת לע"ע דוקא דהא תפסו לה קדושין שהרי רבו מוסרה לו בעל כרחו. אבל ישראל אחר שמקדשה הבא עליה אינו באשם דהוי כמו חצי אשה שאינה מקודשת. והא דפרש"י בשמעתין לע"ע לאו דוקא ס"ל ליישראל אחר פירוש זה קאי למ"ד דס"ל דקדושיה קדושין שאינה דומה לחצי שפחה דהתם שייר בקנינה. ועי' כ"ל כפרש"י בכריתות דהא התם פריך לר' ישמעאל מאורסת לע"ע מנ"ל. ולא פריך הכי לר"ע ע"ש בפרש"י: [מ] **דלמ"ד** אין קדושיה קדושין מלי מגרש לה בלא גט ומותרת לאחר. אבל למ"ד קדושיה קדושין לריכה גט. וכן כתב הטור א"ה סי' מ"ד וא"א הרא"ש ז"ל אמר דהוי קדושין גמורים ולריכה גט. והקשה הב"ח דמשמע דוקא לענין דלריכה גט. והא ליתא דהלא הרא"ם כתב דהלכתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא דקדושיה קדושין גמורים מן התורה וכמו שפירשו תוספות. וא"כ ודאי אם מת קודם שחרור אחיו מייבם אשה זו אם היה הוא ג"כ ע"ע (ר"ל אבל אדון זה) ופוטר לרותים מסא"כ אם לא היה קדושין גמורים מן התורה לא היה פוטר. וע"ש בדחוקים. ולא אוכל ליכד לסוף דעתו כי הקושיא לאשונה אי אפשר להמליא בכס"ג עכשיו בזמן הזה דאין ע"ע נוהג. וקושיא שניה דלענין חליצה פוטר שאר לרות. זה אינו דאפילו למ"ד קדושיה קדושין אינה פוטרת שאר לרות. כיון דאין זקוקה לו כשאר נשים דאינו חייב מיתה עליה וכ"כ ח"מ וב"ש ע"ש: [נ] **ומותרת** לאחר כפל לשון. ואפשר שכוונתו אם מת בלא בנים שאין זקוקה לחליצה: [ס] **ואת** של השני או חולץ או מייבם. אבל בריאה יבומי לא דקא פגע ביבמה לשוק: [ע] **יצא** לחירות. אם ברח מן העובד כוכבים או שקנסוהו ב"ד לפדותו. רש"י: [פ] **ולוה** ע"מ למשכנו והגיע הזמן יצא לחירות. והרמב"ם לא העתיק דין זה ועי' בב"י סי' רס"ז: [צ] **ובקל** היה יכול לפייסם. פי' בדמים כל שהוא. ב"י. מטעם כיון שנותנים דמים. אבל אנס שהטיל עליו ונתנו לו לא יצא לחירות· דמה הוי ליה למעבד. ובערוך פי' כפרש"י: [ק] **כותי** וישראל מומר אמרי לה כעובד כוכבים ואמרי לה כישראל. מה שכלל רבינו כותי שלא בדקדוק דע"כ לא איבעיא להו בגמרא אלא בזמנם שהיו מוחזקים כישראל קצת אבל האידנא דעשאום כעובדי כוכבים גמורים לכל דבריהם כדאיתא בריש חולין דף ו' המוכר לכותי דינו ודאי כמוכר לעובד כוכבים. וכ"כ הר"ן וכ"פ הרמב"ם בפ"ח מהלכות עבדים. ב"י. ולשיטתו עדיפא ליה ס"ל לאקמויי דידיה אדידיה דבפ"ק סי' ע' מסיק רבינו דכותי הרי הוא כעובד כוכבים לענין יין נסך ולבטל רשות ויליף מיניה כ"ש לענין עדות דדינו כעובד כוכבים. ועוד הקשה הב"ח דבימי ר' אמי ור' אבהו עשאום כעובדי כוכבים גמורים א"כ מאי קא מבעיא ליה לר' ירמיה שהרי ר' ירמיה מהאמוראים אחרונים בימי ר' זירא. ורולה לחלק דלענין קנס לא נשתנה דינם ודוחק כהלכתא בלא טעמא. ולכי אומר לי דרבינו ס"ל כפרש"י בחולין גזר איכהו ולא קבלו מינייהו. שלא היה אף גזירת ר' אמי ור' אסי אלא מחמת דמיעוטא שקלקלו מעשיהם ובימי ר"ג ור"מ לא קבלו מהם שא"א להם בזמנו זמן לפרוש מהם. אלא בימי ר' אמי ורבי אסי היה אפשר להם לפרוש מהם וקבלו גזרתם וע"ב חידושי רשב"א. ומעתה לדקו דברי רבינו דז"ל בתר טעמא דמוכר עבדו לעובד כוכבים דקונסין אותו משום דהפקיעו מן המלות והכותים רובם לא קלקלו מעשיהם ואינו מפקיעו מן המלות ואמרי לה כעובדי כוכבים ס"ל דלא פלוג רבנן בגזרתם. אבל הרמב"ם והר"ן ס"ל כפי' הרמב"ן שבימי ר' אמי ור' אסי רובם קלקלו מעשיהם א"כ כותי נמי מפקיעו מן המלות: [ר] **וכיון** דלא איפשטא לא יצא לחירות. וקשה לפי מ"ש היש"ש ב"ק פ' שני סי' ה' שמחלק היכא דרב אשי קבע האיבעיא בתיקו. אז לא מהני הפיסה. אבל בבעיא דלא איפשטא מהני תפיסה ויוכל לומר קים לי כדעת החייב. א"כ כשברח מן העובד כוכבים אין לו להשתעבד מפני הספק. וי"ל דסבירא ליה כדעת הרמב"ן דאין בקנסות תפיסה אלא במי שמכרו ממון. כגון פלגא נזקא ודומה לו אבל הכא לא מתחילה ממון אלא המלות: [ש] **ואין** רבו יכול להוציאו. ולשון הטור ואין רבו יכול לפדותו משמע דיש חיוב לפדותו. והיינו בדמים קלים כמו אפרהנג דאמר בקל היה יכול לפייסם. וכן פי' הסמ"ע ס"ק ל'. ויותר נראה שאין יכול לפדותו הייט שאין יכול להוציאו מבית השביה שהוא פדיה שלו: [ת] **וה"ה** אם לא הפיל עצמו לגייסות אלא ששבוהו. וכן מוכח קצת דא"כ אמאי דחי בגמ' בלשון ודלמא ה"מ בית הא ע"כ נ"ל דבית שאני דבית הוי כמו נשבה בעבד: [א] **קונסין** אותו עד מאה בדמיו· פי' עד דפריק. ואם נימן לו לפדותו בפחות הפורלא לרבו. ועיין בספר הליכות עולם דף כ"ד וז"ל דרך הגמרא לומר חשבון מופלג ולאו דוקא אלא גוזמא בעלמא וה"מ ממאה ולמעלה ומאה בכלל. אבל ממאה ולמטה דוקא הוא. נראה שיינו היכא דהוה מלתא בלא טעמא. אבל בדבר שיש לו טעם לא קייל בהאי כללא כמו הכא במכירת בהמה דקונסין אותו לפדותה משום קנס שהיא מלתא דשכיחא. ובזה נסתלק מה שמפקפק בזה הר"ש אלגזי בס' יבין שמועה ע"ש: [ב] **עד** מאה בדמיו. הרי"ף ורבינו פסקו כליבנא בתרא. אבל הרמב"ם בפרק עשרים מהלכות שבת פסק עד עשרה בדמיו· וכתב הל"מ שהוא פסק כתרווייהו ליבני לקולא ע"ש: [ג] **דלא** מגבינן האי קנסא. אבל שאר קנסות שתקנו חכמים לעשות סייג לתורה מודה הרי"ף דגובין אפי' בזמן הזה. שכן כתב הרי"ף להדיא בפרק הגוזל קמא סי' ה' ע"ש. ובמרדכי בפ' זה הביא בשם רבינו ברוך דהא דאין דנין קנסות בבבל היינו קנסות הכתובים בתורה כגון אונס ומפתה ומוליא ש"ר ודומיהן. אבל מה שבאו לקטם מעלמן כגון ע"י תקנתן קונסין בכ"מ כדאמר פ' האשה ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין. וכפ' הגוזל האי גזלנא עתיקא ובעינא למקנסיה ע"ש. דעתו היה סבר' ברוך חולק על הרי"ף. ולא עיין בפ' הגוזל דבהאי מילי הרי"ף מודה. ודייק הכא. האי קנסא לא מגבינן. קנס גדול לקנוס עד עשרה או מאה בדמיו אין להם כח לגבות קנס זה בבבל: [ד] **למה** לא יגבו אותם בבבל. ודווקא גדול הדור כגון רב נחמן דחתנא דבי נשיאה הוי וממונה ע"פ הנשיא. או טובי העיר שהמחום רבים עליהם אבל דייני דעלמא לא. כ"כ רבינו בפ' הגוזל סי' ה'. ותמהני שכל הפוסקים ראשונים ואחרונים לא הזכירו מזה כלום בסי' רס"ז: [ה] **וצריך** גט שחרור מרבו שני. ואפי' אם עדיין לא נתן הדמים אלא קנאו במשיכה

רבו שני ולא הדרי זביני ואבד את דמיו דקנסינן ללוקח משום דהיכא איסורא גביה ואף א אם אמר איני רוצה להוציאו לחוצה לארץ אלא אני רוצה להשתעבד בו בארץ לא שבקינן ליה דחיישינן שמא ישדלנו בדברים וילך אחריו לחוצה לארץ: מב אמר רבי אבהו שנה לי רבי יוחנן עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם יצא לחירות והני מילי גשדעת רבו לחזור אבל אין דעת רבו לחזור איבד את זכותו: מג [דף מה ע"א] ההוא עבדא דערק מחוצה לארץ לארץ ישראל אזל נריה אבתריה אשכחיה אתא לקמיה דר' אמי אמר ליה לכתוב לך שטרא אדמיה וכתיב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקענא ליה מינך מדרבי אחאי בר יאשיה דאמר לא תסגיר עבד אל אדוניו [ו] בעבד שברח מח"ל לארץ הכתוב מדבר ומיירי בשלא מצא בארץ ישראל מי שרוצה לקנותו דאילו מצא מי שרוצה לקנותו למה נזקיקנו לשחררו נהי שדרשו חכמים שאין להסגירו לאדוניו להוציאו לח"ל מיהו לא יצא לחירות במה שברח לארץ ישראל הלכך אם יוכל למוכרו ימכרנו ואם לא יכתוב העבד שטר לאדון בכדי דמיו וישחררנו(א) אבל אם ירצה להשתעבד בו בארץ ישראל לא שבקינן ליה שמא ישדלנו בדברים וילך אחריו והכי אמרי' [ז] בפרק בתרא דכתובות (דף קי:) שיכול למוכרו לישראל אחר: מד מתני' אין פודין את השבויי' יתר על דמיהן מפני תיקון העולם ואין מבריחין את השבוים מפני תקון העולם[א] רבן גמליאל אומר מפני תקנת שבוייםאין לוקחין ספרים תפלין ומזוזות יתר על דמיהן מפני תיקון העול': גמ' איבעיא להו מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא או משום דלא ליגרו בהו תא שמע דלוי בר דרגא פרק לברתיה בתריסר אלפי דינרי אמר אביי מאן לימא לן דברצון חכמים עבד דילמא שלא ברצון חכמי' עבד [ח] ולא איפשיטא והא דתניא בכתובות בפ' נערה (ד' נב:) נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה משום דאשתו חשיבא כגופו יותר מבתו ועל עצמו לא תקון רבנן שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו וכן תלמיד חכם שנשבה בזה לא תקון כדאמרי' בפ' הניזקין (דף נח.) דרבי יהושע פדה תינוק שבוי בדמים מרובים לפי שראהו חריף ומפולפל ואפשר שיהא אדם גדול וכל שכן מי שהוא כבר אדם גדול: מה [דף מה ע"ב] אין לוקחין ספרים כו' א"ר נחמן נקטינן ספר תורה שכתבו מין ישרף כתבו עובד כוכבים יגנז נמצא ביד מין יגנז (ג) ביד עובד כוכבים אמרי לה קורין בו [ט] ואמרי לה יגנז חיישינן שמא עובד כוכבים כתבו [י] ותני רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא [כ] ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין ומסור לאנסין עובד כוכבים ועבד אשה וקטן וכותי וישראל מומר פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה והא דתניא לוקחין ספרים מן העובדי כוכבים בכל מקום ובלבד שכתובין כהלכתן ומעשה בעובד כוכבים אחד שהיה כותב ספרים בצידן והתיר רשב"ג ליקח ממנו [ל] מוקמינן לה בגר שחזר לסורו מפני יראה: מו מהך ברייתא דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה היה אומר ר"ת דהין אשה עושה ציצית ואוגדת לולב דמיפסלי בעשייתה כיון דלא מיפקדא *וגראה מדפסלינן בריש התכלת (דף מב:) ציצית בעובד כוכבים משום דדרשינן בני ישראל ועשו להם ציצית ולא עובדי כוכבים ש"מ דאשה כשרה ואמרי' נמי בפ"ק דסוכה (דף ח:) סוכת גנב"ך כשירה ואמרי' בפרק המוכר את הספינה (דף עד:) דנפקא בת קלא ואמר להו מאי עבידתייהו בהדי קרטליתא דדביתהו דרבי חנינא בן דוסא היא דעתידה[מ][ג] למשדי בה תכילתא לצדיקי לעלמא דאתי דדוקא ס"ת הוא [נ] דילפינן מתפילין ומזוזה [ס] דכתיבה מכתיבה ילפינן אבל בשאר מצות לא: הנא מעלין בדמיהן עד כדי ד' טרפעיקין מאי טרפעיקין אמר רב ששת אסתירא *ואתפילין קאי דאסתירא דבר מועט הוא לעילוי ספר וכן בספר לפי עילוי זה יכול לעלות בהן וס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים חייבין הצבור לקנותו בכדי דמיו אף ליגנז מדדייקינן יתר על דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין ש"מ ס"ת שכתבו עובד כוכבים קורין בו ומשני דלמא ליגנז אלמא דצריך ליקח אותו בכדי דמיו ליגנז: מז מתני' המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר רבי מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאין צריך חקירת חכם יחזיר א"ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה א"ר יוסי מעשה בצידן בא' שאמר ב קונס שאני מגרשה וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תקון העולם: גמ' אמר רב יוסף בר מניומי א"ר נחמן והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך [דף מו ע"א] ומשום נדר אני מוציאך קא סבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר הכי מלי מקלקל לה ואי לאו לא מלי מקלקל לה כדתניא א"ר מאיר מפני מה אמרו המוציא אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשך ונמצא גט בטל ובניה ממזרין לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר (א) וכן הלכתא כלישנא קמא [ע] כטעם רישא דאיילונית דהוי מטעם קלקולא וכן בפרק הבא על יבמתו (דף סה:) גבי נשאת לראשון והיו לה בנים תיים הגמרא לקלקולא והא דאמרו רבנן לא יחזיר אם החזיר אין מוציא הגרסינן בפ"ב דיבמות (דף כה:) שלח רבה בריה דרב הונא לרבא בריה דרב נחמן ילמדנו רבינו כגון מהו שיוציא אמר ליה תניתוה הנטען על אשת איש והוציאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא ואיבעיא ולא היא התם אלומיה אלמיה נקליה הכא אמרי קיס ליה בקלא דליתיה: נדר שידעו בה רבים וכמה רבים א"ר נחמן אמר שלשה ימים שנים רבים שלשה *יש רוצים לומר דעל דעת רבים לא בעי אלא שנים כדאמרינן בפרק שבועת הדיינין (דף לט.)[ג] שאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי ופירש רש"י התם דהיינו על דעת רבים ולפי טעם זה אין היתר לחרמות שעושין על דעת המקום ועל דעת הקהל ונראה דלא אמר משה כן אלא כדי שלא יערימו כדאמר נדרים (דף כה.) גבי שבועות בית דין משום קניא דרבא (שבועות כט: לט:) ונראה דפחות מג' לא מיקרי רבים כי הכא: מח מעשה בצידן וכו' מאי תנא דקתני מעשה חסורי מחסרא והכי קתני בד"א שנדרה היא אבל נדר הוא יחזיר א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן וכו': [דף מו ע"ב] מאי קונס אמר רב הונא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשך מפני תיקון העולם מאי מפני תיקון העולם איכא אמר רב ששת ארישא ורבינא אמר לעולם אסיפא והכי קאמר אין בזו מפני תיקון העולם: מט מתני' המוציא את אשתו משום איילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר נשאת לאחר והיו לו בנים הימנה והיא תובעת את כתובתה אמר רבי יהודה אומר לה [פ] שתיקותיך יפה לך מדיבוריך הא דאמרי רבנן יחזיר מוקי ליה רבא בדלא כפליה לתנאיה הלכך אפילו לעז ליכא (ב) [צ] ורישא בדכפליה לתנאיה: נ המוכר את עצמו ובניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהם המוכר שדהו לעובד כוכבים לוקח ומביא ממנו בכורים מפני תיקון העולם: גמ' אמר רב אסי והוא שמכר ושנה ושילש ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי אתא לקמיה דרבי אמי ג אמר [דף מז ע"א] תנן המוכר עצמו ובניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהם משום קלקולא כ"ש הכא דאיכא קטלא אמרו ליה רבנן לרבי אמי האי ישראל מומר הוא דהא חזו ליה דקא אכיל נבלות אמר להו אימר לתיאבון הוא דאכיל והא זימנין דאיכא איסורא והיתירא קמיה ושביק היתירא ואכיל איסורא א"ל זיל לא שבקו לי דאיפרוקינך: הדרן עלך השולח

פרק חמישי

א [דף מח ע"ב] הניזקין שמין להם בעידית וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית רבי מאיר אומר אף כתובת אשה בבינונית: גמ' [ד' מט ע"ב][א] תניא אמר רבי[ג] שמעון בן אלעזר מפני מה אמרה תורה הניזקין שמין להם בעידית מפני הגזלנין והחמסנין כדי שיאמר אדם מפני מה אני גוזל וחומס ולמחר בית דין יורדין לנכסי ונוטלין שדה נאה שלי וסומכין על מה שכתוב בתורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם לפיכך אמרה תורה הניזקין שמין להם בעידית [ב] ומפני מה אמרה תורה ב"ח בבינונית ד שלא יראה אדם דירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלוונו כדי שאגבנו בחובי לפיכך אמרו ב"ח בבינונית אלא מעתה יהא בזיבורית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין [ג] כתובת אשה בזיבורית שיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא: ב [דף נ ע"א] אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן משמיה דרב נחמן שטר חוב היוצא על היתומין אע"פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית א] ואע"ג דקי"ל [פ' גט פשוט סי' מ"ט] שעבודא דאורייתא וכל תנאי שבממון קיים וא"כ למה הפקיעו חכמים זכות המלוה וי"ל [ד] דלא פליג רבנן ביתמי והשוו דיניהם בכל מקום לגבות מהן מן הזיבורית ורבא פליג עליה וכיון דרב נחמן ומר זוטרא בריה ואביי קיימי בחדא שיטתא הוה ליה רבא יחיד לגבייהו ועוד דפריך לרבא ואף ע"ג דשני כולהו ה לא סמכינן אשינויי דחיקי ועוד שינויא דשני הא דאברס חוזאה כר' ישמעאל לאו אליבא דהלכתא הוא [ה] דקיימא לן

הגהות הב"ח

א אם אמר איני רוצה. נ"ב עי' בתוס' סוף דף מ"ד ד"ה לח"ל: ב בצידן באחד שאמר לאשתו קונס: ג לקמיה דר' אמי אמר ליה פירקן אמר תנן המוכר: ד בבינונית כדי שלא יראה: ה דשני כולהו קושיות לא סמכינן:

חדושי מהרש"ל

(א) אבל אם ירצה להשתעבד בו בא"י לא שבקינן ליה כו' ואני אומר שאין זה אלא דברי נביאות דמנין לו סברא זאת ואדרבה כ"ש הוא וכן דעת ר"ן נוטה ועיקר:(ב) ביד עובד כוכבים אמרי לה קורין בו ואמרי לה יגנז כו' הרמב"ם פסק דקורין בו אבל הטור פסק דלא קורין בו וכן יראה דעת הרי"ף שסיים דחיישינן שמא עובד כוכבים כתבו וכ"כ בר"ן:

הגהות הגר"א א] ואע"ג דקי"ל שעבודא דאורייתא. וכן דעתו בסוף ב"ב וכתירוץ הרי"ף שם אבל בב"ק פרק א' סימן י"ד כתב ואע"ג דקי"ל כרב נחמן כו' והם דברי תוס' וכשיטתן וע"ש בפרק ט סימן ו ושם כתב דסבר כו' אבל כאן כתב דקי"ל כו':

הגהות הגרי"פ [א] בגמ' איתא רשב"ג: [ב] בגמרא איתא דפדייה אבל ברשב"ם שם איתא למפדה: [ג] ובשבועות שתים כט.: [ד] בגמרא איתא אמר ר' שמעון מפני מה:

קרבן נתנאל

או בהגבהה או בחזקה צריך ליתן למוכר מעותיו ואע"פ שצריך לשחררו. טור: [ו] בעבד שברח מחוץ לארץ לארץ הכתוב מדבר. ודין זה נוהג אפילו בזמן הזה שהארץ ביד עובדי כוכבים. רמב"ם וטור. אע"ג דאשה שאמרה לעלות לארץ ישראל אין כופין לבעל בזמן הזה כמ"ש בטא"ה סי' ע"ה י"ל שאני התם משום דיש סכנת דרכים. או שים שם למזונות פרנסה. מה שאין שייך בעבד שכבר ברח. וע"ש בב"ח: [ז] בפרק בתרא דכתובות שיכול למוכרו לישראל אחר. והרמב"ם כתב דאין יכול למוכרו. וס"ל כפי' ר"ת דהאי דקאמר התם אמרינן ליה זבניה הכא לאו מכירה ממש לאחרים אלא לעצמו והיינו נכתוב שטר אדמיה: [ח] ולא איפשטא. עיין חדושי רשב"א ור"ן. ומ"ש רבינו בזה בפרק נערה סי' כ"ב: [ט] ואמרי לה יגנז חיישינן שמא עובד כוכבים כתבו. ולגי' זו הלכתא דיגנז. וכ"ה ברמזים וי"ג יגנוז ואמרי לה קורין בם. ולגי' זו כשר לקרות בו: [י] ותני רב חיננא. נראה דמסתייע מברייתא זו דלא תימא דמכל מקום כשר לקרות בו כדפרש"י מכח ס"ם שמא לא כתבו עובד כוכבים ואפי' כתבו עובד כוכבים שמא כתב למכור לישראל. לזה מייתי ותני רב חיננא אפי' כתבו עובד כוכבים לישראל נמי פסול: [כ] ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין כו' פסולין. וצ"ל דהגה גרסא העתיק כל הברייתא אבל העיקר לדינא כבר פסק כנ"ב נתנן דאמר נקטינן ס"ת שכתבו אפיקורס ישרף אפי' לקולא. אבל ברמזים העתיק ס"ת שכתבו אפיקורס ישרף. ושוב פסק שכתבו אפיקורס יגנז והיכי מזכי מערא אבי תרי. ע"כ נראה לפרש דודאי אם כתב כל הס"ת עם האזכרות ודאי ישרף דכותב האזכרות לשם עבודת כוכבים. וכן בברייתא דר"ח נמי איתא כגון שלא כתב אלא איזה פסוקים בלא האזכרות וישראל עומד ע"ג. אע"ג דלדעתיה דנפשיה קעביד כמ"ש לעיל בפ"ב דף כ"ג. מ"מ מחלקים שם בתוס' דהא דקאמר עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קעביד היינו שעושה בסתם מש"ה ימול עובד כוכבים. והנה בס"ת סתמא לשמה קיימי כשכותב לקרות בו וכמ"ש הט"ז בהל' ס"ת סי' רע"ו ס"ק א' בשם ר' שמעון ע"ש. מש"ה אין להקל ולשרוף וצריך גניזה כיון דאינו בקשירה. ועתה אבוא ראיה לדברי דאם נאמר דהברייתא דר"ח איירי בשכתב כל הס"ת כולה א"כ מאי אריא דעובד כוכבים ואפיקורס פסול משום דלאו בני קשירה ניהו תיפוק ליה דפסול דכתבו האזכרות שלא לשמן. דעובד כוכבים ואפיקורס אדעתא דנפשיה קעבדי ובאזכרות סתמא לאו לשמן. ועוד דאי הך ברייתא דתני ס"ת שכתבו עובד כוכבים איירי בשכתב כל הס"ת א"כ אידך ברייתא דתני קורין בו נמי בשכתב כל הספר איירי. א"כ אמאן תרמיה אפי' תאמר דס"ל כרשב"ג דלא דרים וקשרתם וכתבתם מ"מ פסול לקרות בו דהאזכרות לא נכתבין לשמן דעובד כוכבים אדעתא דנפשיה קעביד אלא ע"כ דכל הני ברייתות איירי אפילו בשלא כתב אלא קלת ס"ת בלא אזכרות. וכ"מ במנחות דף מ"ב בתוספות ד"ה ואל: וראיתי בה"ק בהל' תפילין ז"ל תני רב חיננא בר רבא מפשרוניא ספר תורה תפילין ומזוזות שכתבן אפיקורס ישרף ותני חד א יגנז מסור עבד כותי פסולין משום שנאמר וקשרתם וכתבתם ובס"ם בלפנינו בהשולח ובמנחות אינו כן ולא ידעתי פירושו. ועי' א"ח בב"י סי' ל"ט וצ"ע: [ל] מוקמי' לה בגר שחזר לסורו מחמת יראה. וכ"פ בש"ע סי' ל"ט דמותר לכתוב תפילין וכן לענין כתיבת ס"ת סי' רפ"א. וצ"ל דאיירי שמנית תפילין בלנעם. או שמפחד שמא יהרגנו אינו מניח תפילין אפילו בלנעם. הא בלא"ה לאו בן קשירה הוא וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. ועיין סימן ל"ט במ"א ס"ק ז': [מ] למישדי בה תכלתא. פרש"י להצניע בה. מכאן סתירה למ"ש הפ"ו בא"ח סי' י"ד ס"ק א' דלר"ת פוויה ציצית מותר דדוקא על תליית ציצית בבגד הוא דקפיד ע"ש. ואם כדבריו אינה ראיה מהך דהספינה. אלא ודאי לר"ת מהקישא דלבישה אינו בעשיה כל העשיה אסורה הטויה ועשייתן בבגד: [נ] דילפינן מתפילין ומזוזה. ותפילין ומזוזה מפסוקי בהו קרא. ר"ן: [ס] דכתיבה מכתיבה ילפינן. כ"ה במנחות דף ל"ב ופרש"י הכא כתיב וכתבתם והתם כתיב כתוב זאת זכרון בספר: [ע] כטעם דסיפא דאיילונית דהוי מטעם קלקולא. יש לסבבות אימא ליטנא דפריצות ס"ל נמי דחיים לקלקולא אלא שמוסיף בטעמים לתומרא היכא דשייך פריצות לא יחזיר אפילו לא אמר וי"ל דללישנא קמא נמי אית ביה תומרא דהב"ד צריך שיאמר לבעל הגט הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע ונדר לא יחזיר עולמית כדמסיים בברייתא דר"מ לפיכך אומרים לו הוי יודע וכו'. ובאידך ברייתא דר"א בר' יוסי דמביא מינה תניא כוותיה דלישנא בתרא לא מסיים דצריך לומר לו הב"ד הוי יודע ש"מ דלא תש לקלקולא כלל אפילו לתימרא: ה"ג והיו לה בנים הימנו: [פ] שתיקותיך יפה מדבוריך. וברב אלפס מקיים דאמרי' לה השתא הוא דברית. דס"ל לרב אלפס דודאי איילונית נמי יש לה רפואה אתת מאלף דאמרינן ברה אמנו איילונית היתה. ומשום דקשה ליה קושיות התוספות ואם היה שתקה אנן מי שתקינן ומש"ה כתב רב אלפס דגבי איילונית נמי אמרינן השתא הוא דברית כמו שתירץ רב פפא בפ' הבא על יבמתו דף ס"ה. וא"ת א"כ למה אמר רבי יהודה דלא יחזיר הא לא מלי מקלקלה דאמרינן השתא הוא דברית וי"ל דמ"מ מלי לקלקלה דיאמר דאתגלאי מלתא למפרע דלא היתה איילונית ולא שהיתה איילונית ונתרפאת. משא"כ התם דניסת לראשון ושני שהיתה לה סימני אשה כשאר נשים אלא שהיתה עקרה ועצורה מלדת אפילו לעז ליכא דמוכח דהשתא הוא דברית. אלא הכא אם היה תבעה כתובתה אומר לה המוציא מחבירו עליו לאמויי ראיה דלמא איילונית היתה ופכשיו נתרפאת וק"ל: [צ] ורישא בדכפליה לתנאיה. ר"ל כפליה למלתיה וכן כתב בטור. ועיין בתוספות ד"ה אי אמר לה הכי שכתבו שם לשיטתם דאינו אלא לעז וכמ"ש רבינו נ"ל כפליה למלתה וק"ל: הדרן עלך השולח

פרק ה [א] תניא ר"ש בן אלעזר. כ"ה ברי"ף וטעות הוא אלא סתם ר"ש הוא דהא כאן אמר ר"ש היא דדריש טעמא דקרא ופרש"י גבי בגד אלמנה בב"מ דף קט"ו וגבי לא ירבה לו נשים סנהדרין דף כ"א: [ב] ומפני מה אמרה תורה ב"ח בבינונית כ"ה ברי"ף. וטעות הוא היכן מצינו בינונית בתורה הא אמרינן לבדיא בב"ק דף ח' דבר תורה ב"ח בזיבורית והגירסא מפני מה אמרו ב"ח בבינונית הא מדאורייתא בזיבורית: [ג] כתובת אשה בזיבורית שיותר כו'. מש"ה סגיחוה אדאורייתא כשאר ב"ח עדיפא בזיבורית ולא שייך נעילת דלת. אמנם נדוניא דהגעלת ליה גובה מן הבינונית דבמה שהביאה אם הנבה מזיבורית ממנעי ולא מנכבי. ר"ן. ולרבי מאיר דס"ל כתובת אשה דאורייתא ולאוי מן התורה כתובת אשה בזיבורית תילו בתוספות דס"ע כמו בניזקין שלא תקניטנו ויגרשה כדי לגבות כתובתה מעידית וכמ"ש רבינו. ומ"ש בניזקין ביתמי מן הזיבורית וכמ"ש רבינו בסמוך בשם רבי' יונה וכמ"ש תוס' דף מ"ח ד"ס אין נפרעין: [ד] דלא פלוג רבנן ביתמי. ומש"ה בניזקין ביתמי מן הזיבורית וכמ"ש רבינו. [ה] דקי"ל

לן כרבינא דמוקי מתני' כר"ע וכתב הרמב"ן דנראין הדברים א כשכתב לו סתם גובה מן העידית ומן הדין שיגבה בין ממנו בין מיורשיו אבל מכיון שתקנו חכמים ליתומים מן הזיבורית אין עוקרין תקנת חכמים בסתם אלא א"כ פירש גבה מן העידית בין ממני בין מיורשי וגמרינן להא מדקיימא לן כאבא שאול בן אימא מרים דאמר (כתובות דף פז:) בין מנכסי בין מנכסיא אלין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכשפירש תנן בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה כך פסק רב אלפס זכרונו לברכה בכתובות (פרק הכותב) [ו] אבל רבינו חננאל ור"י ז"ל פסקו הלכה כאבא שאול ואפילו פירש ומיהו הכי מסתבר דהיכא דפירש לא הפקיעו חכמים זכות המלוה [דף נ ע"ב] והלכתא יתומים שאמרו גדולים ואין צ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית כתב ה"ר יונה ז"ל הני מילי לענין בעל חוב דלא מסיק אדעתיה דמיית ונפלי נכסי קמי יתמי אבל לענין נזקין דדינן מן התורה בעידית [ז] לקטנים עבדינן תקנה ולא לגדולים והדברים של טעם הם: **מתני'** ואין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפילו הן זיבורית אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית· הא דתנן אין נפרעין מנכסים משועבדים לא בעא מכר ול"ש מתנה דהניא שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ושלש מאות לפלוני וארבעה מאות לפלוני אין אומרים כל הקודם בשטר זכה אלא יחלקו הנכסים הן רב הן מעט לט' חלקים ויטול בעל מאתים שני חלקים ובעל שלש מאות שלשה חלקים ובעל ארבע מאות ארבע לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולן כפי החלוקה יהא גם הפירעון ב כדתנן גבי בכור יצא עליהם שט"ח בכור נותן פי שנים אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו ואף ע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית מזיבורית גבי ולא גבי מבינונית שמע מינה דבמתנה נמי עבוד רבנן תקנתא וכן הלכתא ואע"ג דדחינן (א)ואוקימנא בבעל חוב אי נמי אין נפסד אלא אחרון אי נמי בדשוו כולהו להדדי ההיא דחיתא בעלמא היא ולא סמכינן עלה· גרסינן בפ' מי שהיה נשוי (דף צה.) איבעיא להו אשתדוף בני חרי מהו דליטרוף ממשעבדי· ואיפסקא הלכתא דאי אשתדוף בני חרי טריף ממשעבדי: ג **אין** מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם: **גמ'** מ"ט אמר ר"ל לפי שאינן כתובין ואע"ג דמזון האשה והבנות כמאן דכתיבי דמו הכא מעיקרא הכי אתקון כתובין הן אלא בבני חורין [ח]. ואינם כתובין אלא משועבדים: ד [דף נא ע"א] **המוצא** מציאה לא ישבע וכו' אמר ר' יצחק שני כיסין קשורין מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד ישבע ור"י לית ליה המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם [דף נא ע"ב] הוא דאמר כרבי אליעזר בן יעקב פירש רבינו חננאל זכרונו לברכה דלא קאי האי שינויא דאפילו ר' אליעזר אית ליה משיב אבידה פטור (ב) ולא חלקו ר' אליעזר בן יעקב ורבנן אלא בהא דר"א סבר בבנו ג אינו מעיז ולפי דבריו כדאו דברי רבי יצחק וכן רב אלפס לא הביא דברי ר' יצחק (ג) וכתב בשבועות (פ' שבועת הדיינים סי' כג) דהלכה כרבי אליעזר בן יעקב ונראה דמפרשי אלא בדרבה קמיפלגי [ט] כמו שפירש ר"י (א) דאיירי בטוענו גדול הלכך לא דמי למוצא אבידה: **מתני'** [דף נב ע"א] יתומים שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להם אביהם אפוטרופוס חייבין לעשר פירותיהם אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו בית דין לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים מינוהו בית דין ישבע מינוהו אבי יתומים לא ישבע המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין: ה **גמ'** ת"ר האפוטרופין תורמין ומעשרין [י] להאכיל אבל לא להניח ומוכרין בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ועושים להם סוכה ולולב וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאיתויי שופר ולוקחין להם ספר תורה תפילין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאיתויי מגילה ואין פוסקין עליהן צדקה ואין מפדין עליהם את השבוים וכל דבר שאין לו קצבה לאיתויי תנחומי אבלים (ד) ואין אפוטרופסין רשאין לדון ולחוב על מנת לזכות בנכסי יתומים ואין אפוטרופסין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה מאי טעמא דלמא משתדפי ואין אפוטרופסין רשאין למכור שדות וליקח עבדים אבל מוכרין עבדים ולוקחין שדות רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא למכור עבדים וליקח שדות מאי טעמא דילמא לא משפיין ואין אפוטרופסין רשאין להוציא עבדים לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו (ה)וצריך לחשב עמהן באחרונה דברי רבי פירש רש"י יעשה חשבון עמו וגם ישבע [כ] ולא נהירא לי לאוקמי פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל בפלוגתא דאבא שאול ורבנן אלא בחשבון לחודיה הוא דפליגי· דרבי סבר כיון שצריך לעשות חשבון באחרונה ישים לבו לדקדק בענייניהם אפי' אין לו ליטבע [ל] רשב"ג סבר אינו צריך· ואין עושין אפוטרופסים נשים ועבדים וקטנים ואם מינוהו אבי יתומים הרשות בידו חזינן לגאון [מ] דקא פסיק הלכתא כרשב"ג [נ] ד ולא אמרינן הלכתא כרבי אלא לגבי חבירו אבל לא לגבי אביו: ההוא אפוטרופוס דהוה בשיבבותיה דריב"ל דהוה מזבין ארעתא וזבין תורי ולא אמר ליה ולא מידי ס"ל כרבי יוסי דתניא אמר ר' יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי: ו **הנהו** יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא הויא להו תורתא שקלה וזבנתה אתו קרובין לגביה דרב נחמן אמרי ליה מאי עבידתה דמיזבנה אמר להו יתומים שסמכו אצל בעל הבית תנן והא אייקור ברשותיה דלוקח אייקר והא לא נקיטי יתמי דמי אמר להו א"כ היינו דרב חנילאי דאמר רב חנילאי בריה דרב אידי משמיה דשמואל נכסי יתומים הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספא· משוך פירי מיתמי ואייקור היינו דרב חנילאי בר אידי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש אמשיכו להו פירי ליתמי ואייקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי א"ל רב שישא בריה דרב אידי הא רעה ליתמי זימנין דמלטרכי לפורי וליכא מאן דיהיב להו עד דיהבי זוזי יהיב זוזי דיתמי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש אייקור סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי א"ל רב שישא בריה דרב אידי הא רעה ליתמי [דף נב ע"ב] דאתו למימר להן נשרפו חטיך בעלייה יהיב זוזי ליתמי אפירי ואייקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא ליתמי דזימנין דמילטרכי לזוזי וליכא מאן דיהיב להו כתב הרמב"ן ז"ל כיון דקתני במתני' דבסמכו אצל בעל הבית חייב לעשר ואמרינן נמי הכא דמזבין באפוטרופא נקטינן ביה כדברי הראב"ד ז"ל שאמר שאין משביעין ה וק"ו הדבר הפתא באפוטרופוס שמינהו אבי יתומים דאיכא למימר אי לאו דאית ליה הנאה לגופיה מיניה לא הוה עביד אמרת לא ישבע משום דילמא מימנע כ"ש כשסמכו מאליהן דאתי לאימנועי וקורא אני בזה משלם רעה תחת טובה (ב) ולא נהירא לי האי פיסקא כלל דאיכא למיחש לאדם שאינו הגון שימשיך היתומים אליו ויכלה ממונם מאחר שאין לו לישבע בשלמא מינוהו אבי יתומים או מינוהו ב"ד איכא למימר דילמא מימנע ולא יעשה בשבילם להשתדל באפוטרופסות אם יש לו לישבע אבל יתומים קטנים שסמכו מי בקש מידו דשייך למימר דילמא מימנע בשביל השבועה אם איתו הגון ימנע וימנע ואם אדם הגון הוא ועושה לשם שמים בשביל שרואה שאין להם עוזר וסומך לא ימנע בשביל השבועה ועוד במינוהו אבי יתומים או ב"ד אמרי' מהאי טעמא דדילמא מימנע דהוי כאילו פירשו שפטרוהו הממנים אותו מן השבועה משום דידעי שאם יש לו לישבע לא ימלאו מי שישמע להם להיות אפוטרופא אבל יתומים קטנים מאן מחיל מאן שביק הלכך אין להקל להפקיע ממון היתומים בלא ראיה גמורה ואע"ג דלענין תרומה נתנו לו רשות היינו משום שלא יאכלו טבלים וכן למכור מנכסיהם כיון שסמכו אצלו אי אפשר בע"א כיון שמשתדל בנכסיהם צריך ליקח ולמכור לצורכיהם [ס] ומדנחלקו אבא שאול ורבנן במינוהו אבי היתומים ובמינוהו ב"ד ולא הזכירו יתומים שסמכו אצל בעל הבית הפשויה ברישא משמע דכולהו מודו דצריך שבועה כדין כל אפוטרופא דנשבעין שלא בטענה· כתב הרמ"ה ז"ל דיתומין שסמכו אצל בעל הבית מיירי [ע] כשהן בן ט' אבל פחות מבן ט' לא מהני סמיכתן וגם כתב שאין לבעה"ב כח למכור אלא מטלטלי כי היכי דקטן גופיה (לא) מצי לזבוני אבל מקרקעי לא [פ] ולא מסתבר לחלק מאחר שיש לו כח לתרום הוי כאפוטרופא גמור להתעסק בכל תועלת היתומים: ז **אמר** רב אשי אנא ורב כהנא חתימנא אשטרא ו

דזעירי

חדושי מהרש"ל

(א) ואוקימנא בבעל חוב אי נמי אין נפסד אלא אחרון . פי' מאי גובה מן האחרון אין נפסד אלא אחרון שהרי כולם חוזרין עליו: (ב) ולא חלקו רבי אליעזר בן יעקב ורבנן אלא בהא דרבי אליעזר סבר בבנו אינו מעיז כו' ומשום הכי אינו משיב אם הודה לו חמשים זוז וצריך לישבע ורבנן סברי מעיז בבנו שפיר ומדהודה ולא מעיז ש"מ דקושטא קאמר וק"ל: (ג) וכתב בשבועות דהלכה כר' אליעזר בן יעקב פי' אלמא דסבירא ליה דרא"ש לאו איירי בדר' יצחק כלל וק"ל: (ד) ואין אפוטרופסין רשאין לדון ולחוב ע"מ לזכות בנכסי יתומין פי' אם דנו ע"מ לזכות ונתחייבו אין היתומים נפסדין בכך:

הגהות הב"ח

א דנראין הדברים דדוקא כשכתב לו סתם גובה מן העידית ומן הדין שיגבה מן העידית בין ממנו: ב כדתניא גבי בכור . כ"ב פרק יש נוחלין דף קכ"ד : ג דר"א סבר בבנו נמי אינו מעיז ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ולפי דבריו : ד הלכתא כרשב"ג וקאמר ולא אמרינן : ה שאין משביעין אותו וק"ו הדברים . ו אשט"א דאימיה דזעירי יתמא דמזבנא לכרגא·

(ה) וצריך לחשב עמהם באחרונה דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך כו' כצ"ל

תפארת שמואל

(א) **דאיירי** בטוענו גדול וכו'. פי' לאפוקי לרש"י במכרה דאיירי בטוענו קטן ואפ"ה בעי לר' אליעזר שבועה דס"ס טוענו טענת ברי ולית ליה משיב אבידה אלא משיב מעצמו וא"כ הא דר' יצחק אתיא נמי שפיר אליביה שהרי טוענו ברי אבל ר"י מפרש דרבה איירי בטוענו גדול ומש"ה מזקיקו לישבע לפי שאין אדם מעיז בבנו אלא הא דר' יצחק חשיב ליה שפיר משיב אבידה ודו"ק:

(ב) **ולא** נהירא לי האי פיסקא וכו'. וכדעת הרמב"ן פסק הריטב"א והר"ן והרא"ש רצה לחלוק על כל אלו הגדולים בלי ראיה כגון הראב"ד והרמב"ן אלא בסברא בעלמא בא לקפח דבריהם והם אומרים דבוודאי מימנע ונורך גדול הוא ליתומים יותר מאיך דקתני בברייתא שנתנו רשות להם ואדרבה מש"ה לא תני יתומים שסמכו לענין שבועה במתני' לפי שכולן מודים שא"צ לישבע דמימנע ולא עביד:

קרבן נתנאל

כרבינא דמוקי מתני' כר"ע . לפירוש רש"י קשה דה"ל לשנויי הא דאבדה חוזרה ואפילו הן ניזקין היינו דסף העידית לאחר היזק דאזל ליה דיכא ובבי מבינונית ולגבי יתמי אוקמא אדאורייתא וצ"ל דבאמת לפי מסקנא דמוקי ברייתא דר"א כיותאה בשפאי עידית הדר הוא מכך תירוצא דרבי ישמעאל היא וא"כ לפי מסקנא אתיא הא דאבדה חוזרה אליבא דהלכתא וצ"ל דהרי"ף ורבינו מפרשי כפי' ר"ת שפאי עידית גרועים מזיבורית א"כ בהך דר"א כיותאה שפיר אית לן לומר אפילו הן עידית כלומר אפי' הן שפאי עידית דגריעי מזיבורית מבא"כ בהך ברייתא דאבדה חוזרה אין מקום לפרש הכי מיהו צ"ע בחידושי רשב"א שמפרש דברי ר"ת באופן אחר ע"ש שפיר אית לן לפרש הך דאבדה חוזרה בשפאי עידית והוא תפס נמי הך קושיא דקי"ל כרבינא דמוקי מתני' כר"ע ולדידיה למסקנא אתיא כר"ע וצ"ע . ואין להקשות לפי מ"ש תוספות דף מ"ט ד"ה כגון ומיהו אי בשל עולם הן שמין לר"ע הוי מצי למימר כגון דאית ליה למזיק עידית בינונית וזיבורית . וזיבורית דידיה כעידית דעלמא ועידית דידיה כעידית דניזק . ומפני תיקון עולם שיימינן כעידית דניזק . וא"כ אית לן לאוקמי הך ברייתא דאבדה חוזרה אפילו אליבא דר"ע בכה"ג . אלא דניחא ליה לתרץ הברייתא אפילו למ"ד בשלו הן שמין אבל למ"ד דבשל עולם הן שמין שפיר איכא לאוקמי כר"ע משום דעדיין לאו אליבא דהלכתא דקי"ל כמ"ד בשלו הן שמין כמו שמסיק רבינו בפ"ק דב"ק ס"ס ב': ולפ"ז אתיא הך דאבדה חוזרה אליבא דהלכתא: [ו] **אבל** ר"ח ור"י פסקו הלכה כאבא שאול ואפילו פירש . א"כ הך דנכר זוטרא איירי אפילו בדפירש . וליכא לאקשויי על אביי דקאמר תדע ממתני' דסבר דהך דקתני ב"ח בבינונית וביתמי בזיבורית איירי גם כן אפילו פירש דמ"ש . וא"ת א"כ היאך אמר רבא הכי השתא ב"ח דיניה מדאורייתא בזיבורית הא אי פירש הוי מדאורייתא דיניה בעידית וי"ל דה"ק ליה מכ"ל דילמא המתני' לא איירי בדפירש והכי השתא: [ז] **לקטנים** עבדינן תקנה ולא לגדולים . וא"ת הא דפריך דף מ"ט אפי' כל הני נמי ר"ל אפילו ניזקין בינוני גובה מן הזיבורית . הא לשיטת רבי יונה איכא למימר דמתני' איירי ביתומים גדולים וי"ל דלמר זוטרא דס"ל מיניה דידיה בבינונית משום חינא ה"ה והוא הטעם ביתומים גדולים א"כ אי איירי ביתומים גדולים כתובת אשה נמי בבינונית : אלא ע"כ איירי ביתומים קטנים א"כ כל הני נמי . ועפ"ז נמי ניחא הא דפריך שם אלא למ"ד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר ופירשו התוספות דע"כ איירי בדלית ליה דאי אית ליה ניזקין אמאי בעידית יכיון שיש ממון ליתומים אימא דאיירי ביתומים גדולים דאי איירי ביתומים גדולים כתובת אשה נמי בבינונית . ועי"ל בזה דר"י מפרש כפרש"י דאי אית ליה הא דרשב"ג ס"ל אפילו בקבלן דאין נפרעים מן הערב תחלה אף דלא קי"ל כרשב"ג כנ"ש רבינו בפרק גט פשוט סי' מ' . מ"מ קשה הניחא : [ח] **ואינן** כתובין אלא משועבדים . ואפילו בכתיבה מתם אינו גובה ממשועבדים ולא כש"ך סי' ס' ס"ק י"ב ועיין במ"ש בכתובות פרק הכותב סי' ג' ותמצא נחת : [ט] **כמו** שפירש ר"י דאיירי בטוענו גדול . משמע לפירש"י שמפרש בטוענו קטן ר"א לית ליה משיב אבידה ודברים אלו צריכין ביאור הלא גם לפרש"י איכא למימר דר"א אית ליה משיב אבידה ובהאכלתיו פרם היינו טעמא כיון שקטן תבעו במילי דאבוה ואינו מעיז בבנו מש"ה מחויב לישבע ועיין בספר בית בנוי אופן י"ז דבריו בזה שלא בדקדוק ועוד שכתב שרש"י מפרש שראה את המציאה בידו . ובכל ספר לא מצאתו גי' זו . ע"כ נראה דס"ל דרש"י מפרש להא דר"י כפירוש המאור שלא ידע בעל אבידה שזה מצאו אלא מתוך דבריו של המוצא כשהחזירו ואמר ליה כיס א' מצאתי לך וכשאמר לו כיס א' מצאתי לך הלה אומר לו א"א מאחר שמצאת את האחד שלא מצאת את השני שהרי קשורין היו וכן מדוקדק לשון רש"י ד"ה והלה דה"ל טענתו של זה טענת ברי אחרי שאחד מהן ביד זה כו' ולא קאמר הואיל והאה לזה שמגביה כיסו . ובד"ה שני שוורין קשורין כו' ואע"פ שלא ראה כשמצאן ור"א דאמר פעמים נשבע על טענת עצמו היינו נמי שהוא פותח בטענה מעצמו מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס . אלא שאח"כ טוענו קטן בטענת ברי שכך אמר לי אבא שלא פרעת לו כלום . ואם תקשי לך לפ"ז שהגה פותח בטענה מעצמו הל"ל לרש"י למסקנא דראב"י איירי בטוענו גדול . י"ל דבאמת לראב"י ה"ה בטוענו גדול אלא משום דמתני' דשבועת הדיינין דקתני אבל נשבעין לקטן צריך לאוקמיה דראב"י ס"ל שנשבע בטענת עצמו אפילו כשטוענו קטן . וא"כ בשני דינים אלו משיב אבידה הוה דהא פתחו מעצמם מ"מ ס"ל לראב"י ור' יצחק כיון דעכ"פ מתוך דבריו מכחים אותו בטענת ברי צריך לישבע ודקתני במתני' המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון עולם כגון בשוורים והמחזיר הודה מעצמו ובעל אבידה אינו יכול להשיבו בטענת ברי כיון דמנתתי אהדדי. וא"ת בזה נ"ל תקון עולם בלאוהכי נאמן מכח הפה שאסר הפה שהתיר ומגו דאורייתא . י"ל דס"ל לרש"י דלא אמרינן מגו לאפטורי משבועה מש"ה קאמר דלא ישבע משום תיקון העולם· אבל התוס' מיאנו בזה דא"א לפרש המתני' כ"א בטענת ברי . כגון בכיסין דאי בטענת ספק קשה נ"ל תיקון עולם הא מיגו דאורייתא דס"ל להוס' כשיטת הפוסקים דאמרינן מגו אפילו לאפטורי משבועה כמו שמוכח במתניתין בתוס' ד"ה תניא וקשה דלסימני במיגו דאי בעי אמר לא מצאתי אלא אחד . וא"כ המתני' ודאי היא דלא כרבי יצחק ולא מצי למימר הכא ס"ל כראב"י דאכן דחינן ליה דראב"י נמי ס"ל משיב אבידה לא ישבע אפילו בטוען ברי מתוך דבריו מפני תיקון עולם. ודראב"י לא איירי בטענו מעצמו כ"א ע"פ טענת בנו גדול ורבנן פליגי עליה דבבנו מעיז : [י] **להאכיל** אבל לא להניח. מכאן הקשה בעו"ת הכא לגבי סי' נ"ג על מה שתירץ תוס' בשבת דף כ"ד ד"ה הוה מעשר. א"כ אפטרופס היה מעשר בקטנותו. הא להניח אין רשות לאפטרופוס ולק"מ דזיל בתר טעמא להניח אסור דלמה ליה עבורי לכשיגדלו יעשרו הם כדפרש"י . אבל מעשר בהמה דקדשים קלים הם וזה היה סמוך לחורבן וידעו שבה"מ יחרב ואי אפשר לעשר אחר החורבן ולכן לא שייך לכשיגדלו יעשרו הם : [כ] **ולא** נהירא לי לאוקמי פלוגתא דרבי ורשב"ג בפלוגתא דאבא שאול ורבנן . וכ"ת דאיכא לא מחלקין בין מינהו ב"ד למינהו אבי יתומים דלרבי שניהם נשבעים כראב"י ורשב"ג ס"ל דלא ישבע ולא אחד מהם . מ"מ פליגי בשבועה וזה דוחק שיהא ארבע פלוגתות בזה הענין . ועוד דקיימא הלכתא אהדדי דבהא קי"ל כרשב"ג וקי"ל כאבא שאול : [ל] **רשב"ג** סבר אינו צריך . ודוקא באחרונה אבל לכתחלה צריך ב"ד לחשוב עמהן ולכתוב חשבון מטלטלין והקרקעות והחובות וכל דבר שיתפס בידו דאע"ג דאמרי' דאין נשבעין ה"מ בטענת שמא אבל בטענת ברי משביעין הלכך צריך שידעו מה שקבלו ומה שהחזירו : [מ] **דקא** פסיק הלכתא כרשב"ג . בהא אבל למכור עבדים וליקח שדות בהך קי"ל כת"ק . והרמב"ם פסק בהך קמייתא נ"כ הלכתא כרשב"ג וצ"ע דלא קי"ל כרשב"ג אלא במשנה ולא בברייתא : [נ] **ולא** אמרי' הלכתא כרבי אלא לגבי חבירו אבל לא לגבי אביו . וקשה הא בפ"ק דמציעא סי' מ"ז פסק הרי"ף ורבינו כרבי לגבי רשב"ג . וי"ל דשאני התם דרב נחמן דהלכתא כוותיה בדיני הכי ס"ל בפ"ב דכתובות דף י"ט . ועיין בפ' גט פשוט סי' כ"ז : **ה"ג** דמזבין כאפוטרופא : [ס] **ומדנחלקו** אבא שאול ורבנן במינהו אבי יתומים כו' משמע דכולהו מודו דצריך שבועה . ק"ק אימא איפכא שכולן מודו שא"צ לישבע דמימנע ולא עביד . וי"ל דבתר דסתר רבינו הך סברא דמש"ה אם אינו הגון ימנע וימנע ואם אדם הגון הוא לא ימנע בשביל השבועה א"כ ודאי התנא צריך לאשמועי' דלא ישבע כדי שלא נטעה דלא שייך בכה"ג הך סברא דלמא מימנע : [ע] **בשהן** בן ט' . או בן עשר לפום חורפיה כדאיתא לקמן דף נ"ט : [פ] **ולא** מסתבר לחלק. בין בן ט' לפחות מבן ט'. או בין מקרקעי למטלטלין וכ"ה בטור :

זעירי יתמא דזבין לכרגא בלא אכרזתא דאמרי נהרדעי לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא. עמרם צבעא אפיטרופוס דיתמי הוה אתו קרובים לקמיה דר"נ אמרו ליה קא לביש א מדיתמי אמר להו כי היכי דלישתמען מיליה הא קא אכיל ושתי ולא אמיד אימור מציאה אשכח והא קא מפסיד אמר להו זילו אייתו סהדי דאפסיד ומסלקינא ליה דאמר הונא חברין משמיה דרב אפיטרופסא דאפסיד מסלקינן ליה דאיתמר אפוטרופסא דמפסיד רב הונא אמר מסלקינן ליה דבי רבי שילא אמרי לא מסלקינן ליה והלכתא מסלקינן ליה אמרי רבוותא מגו דמסלקינן ליה משביעין ליה והא דאיפסיקא הלכתא דלא משביעין ליה ה"מ דלא אשכחנא עליה פסידא אבל היכא דאשכחנא עליה פסידא מסלקינן ליה ומשביעין ליה · אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים וכו' אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול · כתבתי בפ' שור שנגח ד' וה' (סי' ה) *דמיחייב אפוטרופוס אם פשע במכירת נכסי היתומים ולא חיישינן דילמא מימנע ולא עביד בין מינהו אבי יתומים בין מינוהו ב"ד אע"פ שהוא נמנע בשביל השבועה היינו לפי שאין אדם רוצה שישביעוהו בחנם אבל נראה לי דין שישלם אם פשע בשלהם והכי נמי אמרינן בירושלמי (בפרקין ה"ד) אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין מבריח עצמו מן התשלומין ומיסתבר דאע"ג דמיחייב אפוטרופא אפשיעה אין לחייבו שבועה שלא פשע כל כמה דלא ידעינן אם נאבד ליתומים דבר דהוי נמי דמשביעין ליה דלא עיכב משלהם [צ] לגניבה ואבידה לא חיישינן ואין להשביעו על דבר זה שלא בטענה ובמינהו אבי יתומים דלא משביעין ליה ה"מ בטענת שמא אבל בטענת ברי משביעין ליה כגון דגדלי יתמי וטעני עליה בטענת ברי וכפר בהו כגון הא והאי משתבע והרמב"ן ז"ל כתב דמינוהו ב"ד חייב בגניבה ואבידה ומינהו אבי יתומים פטור אף מן הפשיעה וכמו שכתבתי כן עיקר וכן כתב רב האיי גאון בשערי מקח וממכר: ח [דף נד ע"ב] ת"ר היה עושה ב בטהרות ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו היה עושה עמו בזבחים ואמר לו זבחים שעשיתי עמך נתפגלו נאמן אבל אמר לו טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו זבחים שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו שורת הדין אינו נאמן מ"ש רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי כל שבידו נאמן רבא אמר כגון דאשכחיה ולא אמר ליה ולא מידי ובתר הכי אשכחיה וא"ל *הקשה ר"ת ז"ל דבפרק האומר בקידושין (ד' סו) פליגי אביי ורבא באשתו זינתה בע"א והלה שותק ומוכח התם דתרווייהו מודו באומר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק דנאמן וכן א"ל עד אחד אכלת חלב אע"ג דאינו בידו נאמן ומדרבא נמי קשה דאע"ג דמהימן ליה הכא כשאינו בידו היינו משום שהיה תחילה בידו אבל היכא שלא היה בידו מעולם לא ותירץ ר"ת דהכא מיירי במכחישו או אומר איני יודע [ק] אבל התם מיירי בשותק דכהודאה דמיא וכן מוכח בפרק האשה רבה (דף פז:) דבעי למפשט מיניה דעד אחד נאמן באיסורין וקאמרינן דלמא שאני הכא משום דאישתיק ושתיקה כהודאה דמיא ומתוך כך היה אומר ר"ת דאדם המטהר יין חבירו בין העובדי כוכבים אי אשכחיה בזימנא קמייתא וא"ל נתנסך יינך מהימן כרבא [ר] ואפי' אי מכחישו כיון שהיה בידו אבל אי לא א"ל בזימנא קמייתא או אחר שלא היה בידו לא מהימן אם מכחישו או אמר איני יודע אבל אי שתיק מהימן וכגון באומר לו העד נטמאו טהרותיך בפניך או ידעת רגלים לדבר דומיא דאכלת חלב דכיון שאמר לו שהוא יודע בדבר ושתק והוי הך שתיקה כהודאה דמיא (א) אבל בענין אחר לא דשתיק משום דלא ידע וריצב"א היה אומר דאפי' היכא דהיה לו לידע אם שתק מעיקרא ולבסוף צווח ומכחישו אם נותן אמתלא לדבריו דמה ששתק מעיקרא לא בשביל שהודה אלא מתיישב ונחשב בדבר לדעת אם הוא אומר אמת אם לאו הך שתיקה לאו כהודאה דמיא כיון שיש לתלות השתיקה דלא להודות שתק כי ההיא דאמרינן בפרק המפקיד (דף לז:) גבי גזלתי אחד מכם ואיני יודע איזה הוא כל אחד אומר אותי גזל ומוקי לה כגון ששתק בשעה שהיו תובעין אותו לא הויא שתיקה כהודאה משום דנימר אמר הכל חד וחד אמינא דלמא האי הוא וי"ד חילוקים יש בענין נאמנות באיסורין: א כל דבר שהוא ספק [ש] ולא איתחזק לא איסור ולא היתר עד אחד נאמן לומר שהוא מותר כדמוכח בפרק האשה רבה (דף פח) גבי ההיא ספק חלב ספק שומן דנאמן לומר שהוא שומן וכ"ש אם הוא אומר חלב הוא שנאמן כיון דלא איתחזק לא איסור ולא היתר: ב [ת] היכא דאיתחזק היתרא ואמר עד אחד איסור הוא אינו נאמן כדמוכח בפרק הניזקין (דף נד:) טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אינו נאמן משום דאיתחזק היתרא: ג היכא דאיתחזק איסורא ועד אחד אמר היתר הוא אינו נאמן כדאיתא בפרק האשה רבה (דף פח) גבי הקדש טבל וקונמות דנאמנין הבעלים משום דבידו לתקן הא אחר דלאו בידו לא: ד כל אדם נאמן על שלו אפי' איתחזק איסורא כדאמר גבי טבל הקדש וקונמות הואיל ובידו לתקנו ולפדותו: ה [א] עמי הארץ וחשודין אינן נאמנין על שלהן כדתנן במס' דמאי (פ"ד מ"ו) ומייתי לה בכתובות (דף כד:) החמרין שנכנסו לעיר ואמר א' שלי אינו מתוקן ושל חבירי הוא מתוקן אין נאמנין משום דחיישינן לגומלין אלמא דאיהו גופיה לא מהימן אטבל דידיה משום דחיישינן לגומלין דידיה ואע"פ שחבירו מסייעו ועוד אמרינן (במסכת דמאי פ"ד מ"א)[א] גבי מדומע אף בחול שואלו ואוכלו על פיו משמע דווקא מדומע אבל שאינו מדומע לא: ט ו האומר טבל הלה מתוקן אמרו לו היאך ואמר אמרתי לו לפלוני לתקנו והלכו ושאלוהו ואמר לא תקנתיו הרי הוא בחזקת טבל ואע"ג דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים מכל מקום כיון שהוא מודה שלא אמר אלא לאחר לתקנו [ב] והלה אמר לא תקנתיו הרי הוא בחזקת טבל גמור (כתובות דף עב·) :

ז אשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת ג שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (כתובות כב.): ח אשה שאמרה מת בעלי נאמנת ד (יבמות קיד:) דאשה דייקא ומינסבא דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלה (שם דף פח·) :

יא ט חבר שמת כל פירותיו בחזקת מתוקנין ואפילו הן בני יומן (פסחים דף ט.) בירושלמי מפרש והוא שמת בישוב הדעת דאמר חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן: יב י אינו נאמן לומר כהן אני להאכילו בתרומה כדאמרי' בכתובות (דף כג:) דאפילו ע"א אינו נאמן להאכילו בתרומה היכא דאיכא למיחש לגומלין כ"ש שהוא עצמו אינו נאמן ה [ג] ואע"ג דעביד לאגלויי והיינו טעמא משום דהוי[ד]שבח כהונה וריוח מתנות כהונה לו ולזרעו לדורותיו: יג יא כל דבר שהוא בידו של אדם אפי' איתחזק היתרא נאמן עד אחד לטמא ולאסור [ה]ואפי' מכחישו או אמר איני יודע ו כדתניא הכא היה עושה עמו בטהרות ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו נאמן ומפרש אביי טעמא הואיל וברשותו הן הרי הן כשלו ונאמן עליהן ולאו מטעמא דאי בעי מטמא להו דאי טמאינהו בעי שלומי ועוד דמשמע גבי ס"ת דאי ס"ת ביד לבלר נאמן לומר לא כתבתי אזכרות לשמן [ו] אע"פ שכבר נכתבו ועוד אמרינן בפרק האשה רבה (דף פח·) דאי סבר תורם משלו על של חבירו א"ל דעת מסור דבידו לתקנו והטו בשופטני עסקינן שיתרום מטבלו על של חבירו אלא כיון שבידו לתקנו הוי כבעליו ואפילו תרם משל חבירו: יב ז דבר שאין עתה בידו או לא היה בידו מעולם ואיתחזק היתרא אינו נאמן כהא דתניא טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו וכו' אינו נאמן והוא שמכחישו או שאמר איני יודע: יג אבל אם שתק שתיקה כהודאה דמיא כדמוכח בקידושין בפרק האומר (דף סו) גבי הא דפליגי אביי ורבא באשתו זינתה בעד אחד דמודו תרוייהו באומר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק דנאמן וכן אמר לו עד אחד אכלת חלב ואף ע"ג דאינו בידו ומפרש טעמא בפרק האשה רבה (דף פז:) משום דשתיקה כהודאה דמיא ודווקא כשאמר לו העד נטמאו טהרותיך בפניך או ידעת רגלים לדבר דומיא דאכלת חלב דכיון שאמר לו שהוא יודע בדבר ושתק ודאי הך שתיקה כהודאה דמיא (א) אבל בענין אחר הא דשתק משום דלא ידע ולא הויא כהודאה ועד אחד אינו נאמן לאסור כיון שאינו בידו: יד אפי' דבר שאינו ברשותו עתה אי בזימנא קמייתא דאשכחיה א"ל עדיין נקרא בעליו ומהימן כדאמר רבא כיון דלא מצי א"ל אלא השתא: ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני לא כתבתי אזכרות שבו לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל נאמן אתה להפסיד שכרך ואי אתה נאמן להפסיד ס"ת א"ל רבי ירמיה נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר ס"ת אמאי יפסיד א"ל שאני אומר כל ס"ת שאין כל אזכרות שלו כתובים לשמה (א) אינו שוה כלום ואע"ג דהך עובדא דרבי אמי לכאורה אתיא כאביי מדבעא מיניה ס"ת ביד מי אפילו הכי הלכתא כרבא דהך עובדא דלעיל ההוא דא"ל לחבירו טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אתא לקמיה דר' אמי א"ל שורת הדין אינו נאמן היינו נמי כאביי וכשאמר לו [ג] ר' יוסי משמיה דר' יוחנן שהוא נאמן חזר בו והך עובדא נמי הוה מקמיה דשמעה להא דר' יוחנן אי נמי מתחלה שאל לו אם הספר תורה בידו וכשאמר לו שאינו בידו עדיין היה לו לישאל אם אמר לו בפעם ראשונה כשמלאו אלא שהבין מתוך דבריו כשאמר לו ס"ת ביד לוקח שהוא בעצמו החזירו לו ולא אמר לו כלום הלכך אמר לו דשוב אינו נאמן: ההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני גווילים שלו לא עיבדתים לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך נאמן אתה להפסיד ס"ת[דף נה ע"א]ומ"ש מדר' אמי(ב)התם איכא למימר טעם בדר' ירמיה הכא כיון דקא פסיד כוליה אגריה ודאי קושטא קאמר ומה ששאל לו ס"ת ביד מי כדי לברר הדבר שאל לו שאם לא שאלו ס"ת ביד מי והוה אמר לו נאמן אתה לפסול ס"ת הוו טוענין לומר דס"ת ביד הלבלר היתה ולכך האמינו ולברר הדבר שאלו והשיב לו ביד לוקח היא והחזרתי לידו ואמר לו אפי' הכי אתה נאמן במיגו לפסול ספר תורה:

יד מתני' העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה קידושי דאורייתא שהיא יוצאה בגט ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שהיא אוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה ועל המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול את דמיו מפני תקנת השבים ועל החטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא גזולה שהיא מכפרת מפני תקנת המזבח: גמ' אמר רבא מעדותו

הגהות הב"ח

א קא לביש ומכסי מדיתמי: ב היה עושה עמו בטהרות: ג נאמנת כיון דלא אתחזק איסורא שהפה שאסר הוא וכו': ד מת בעלי נאמנת בעד אחד דאשה דייקא: ה דהוא עצמו אינו נאמן ואע"ג דעד א' נאמן באיסורין ואע"ג דעביד לאגלויי והיינו טעמא משום דתשידי כהני מפי מישראל משום דהוי שבח יוחסין וריוח מתנות: ו איני יודע או שותק כדתניא הכא: ז דבר שאין עתה בידו. נ"ב עי' בג' דינים אלו במרדכי פ' האשה רבה:

חדושי מהרש"ל

(א) אבל בענין אחר אמרינן הא דשתק כו' כצ"ל: (ב) התם איכא למימר טעם בדר' ירמיה כו' פי' איכא למימר דמשקר ונתכוין להקניט וסבר שלא יפסיד אלא שכר אזכרות כר' ירמיה אבל הכא דגבי קלפים דיודע הוא שיפסיד כל שכרו ואתי למימר בעצמו בודאי קושטא קאמר:

הגהות הגרי"פ [א] ומייתי לה במנחות ל: וחולין עב: [ג] צ"ל רב אסי

תפארת שמואל

(א) אינו שוה כלום. נ"ל דאינו מעלה כלום ואפילו מה ששוה ללמוד (וכו') אף שהיו לומדים מקודם בס"ת כמ"ש הרא"ש בהלכות קטנות מ"מ בס"ת זו אסור חיישינן שמא יקרא בו אלא עומד לגניזה ומש"ה עלה על דעתו אף דס"ת פסולה לקרות בו שלא הפסיד אלא שכר אזכרות אבל לא שכר כל ס"ת דהיינו מה ששוה ללמוד והשיב שאינו שוה לכלום וק"ל:

קרבן נתנאל

[צ] לגניבה ואבידה לא חיישינן · ר"ל במגנב או נאבד ע"י פשיעתו : [ק] אבל התם מיירי בשותק דכהודאה דמיא . אין לפרש כהודאה ממש שיודע ודאי שכן הוא כיון ששותק דא"כ לא הוי שייך למימר התם בקידושין נאמן כעד . ועוד דאמר שם אי מהימן לך דלאו גזלן הוא זיל אפקה אפילו בגזלן נמי מאחר שהוא מודה אלא ה"פ כיון ששתק נראה לו אמת ויודע קצת שיש רגלים לדבר . תוס' פרק האשה רבה דלא כהר"ן בפרק האומר שמיישב דברי ר"ת בדוחק ע"ש : [ר] ואפילו אי מכחישו כיון שהיה בידו . וקשה מנ"ל לר"ת להחמיר אפילו במכחישו והא איכא למימר דבמכחישו מודו אביי ורבא ואינהו איירי באינו יודע והתם בקידושין מיירי בשותק דהוי כהודאה וי"ל דסברא הוא לאביי כיון שהוא ברשותו והוי כשלו ואדם נאמן כל שלו אפילו במכחישו אדם אחר וא"כ ה"ה רבא ג"כ איירי במכחישו ומהימן כיון שהיה בידו . ובלימוד הלכה הוספות יישבתי דברי ר"ת בדרך אחר כי דקדקתי שבסוגית פרק האומר תירצו תוס' שם לאביי דהכא בניזקין איירי במכחישו ולא כתבו עוד א"נ אומר איני יודע כמו שקיימו הכא בדבריהם . וגם שם לא מייתי ראיה דהא דאמר אביי שתיקה כהודאה דמיא איירי בשתיקה ממש כגון שאמר בפניך או ידעת דהוי כהודאה דאמרינן בפרק האשה רבה . והכא קיימו והביאו ראיה לדבריהם מפרק האשה רבה . ועוד יש לדקדק דס"ל לתוספות בקידושין או בגיטין לכתוב כך פירוש דשתיקה כהודאה דמיא היינו נראה לו אמת וקצת רגלים לדבר כמו שפירשו התוספות ביבמות ולפי מה שתירצו תוספות בקידושין דאיירי אביי בשתיקה כהודאה א"כ קשה מה שייך נאמן הא אפילו גזלן יהיה נאמן וגם בקידושין הוא מקומם ולא ביבמות. אלא ברור הדבר דמה שתירץ תוספות בקידושין דהכא בהניזקין איירי במכחישו והיינו הא דאמר אביי שתיקה כהודאה דמי איירי באומר איני יודע ומש"ה שותק וליכא למימר לאביי דבהניזקין איירי באומר איני יודע א"כ ע"כ צ"ל הא דקידושין שתיקה כהודאה כגון שאמר בפניך ושותק א"כ קשה מאי שייך נאמן ואפילו גזלן יהא נאמן ואינך קושיות שהקשה הר"ן ובתוספות יבמות. אבל הכא בגיטין קושייתם לאביי ורבא גם לר' אמי גבי ס"ת שפסק כיון דהיא ביד הלוקח אינו נאמן נהי דאיכא למימר דר' אמי לא ס"ל הא דאביי ורבא בקידושין באם א' אומר נטמאו טהרותיך והלה שותק דנאמן . מ"מ קשה לדידיה ממתני' דכריתות עד אומר אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי פטור טעמא דאמר לא אכלתי הא אי שותק חייב . ועו"ז תירץ ר"ת דלאביי ורבא נ"ל דאיירי הכא במכחישו ובקידושין שותק מחמת שהוא אינו יודע . הו אומר איני יודע הייט נתרץ ר' אמי כתבו כן אבל התם דשותק הוי כהודאה וכדמתני בהאשה וליכא לאקשויי מה שייך נאמן אפילו גזלן יהא נאמן כ' אמי לית ליה הך דאביי ורבא בקידושין ומתני' דכריתות היכא למימר בשותק כהודאה ודו"ק . כל זה לשיטת רבינו הם אבל מה שסיימו בסוף הדיבור ונראה דאם שותק מחמת שאינו יודע לא הוי שתיקה כהודאה וכו' תדע דקתני דומיא דהאכלת חלב והתם דוקא הוי שתיקה כהודאה עכ"ל נראה כסותר דברי לאחרונים שמה דברי ר"י שהוא התם בעל תוספות וס"ל דר"ת לא פליג עם אביי ורבא גבי אשתו זנתה בעד אחד דהא לא אשכחן שום תמורה אחרינא התם בקידושין דפליג אתינהו . וא"כ ע"כ צ"ל דהתם בקידושין מיירי בשותק מחמת הודאה שהיה בפניך ושותק . א"כ א"ל דסוגיא דהכא איירי באומר איני יודע אבל במכחישו אפילו אשכחינהו בזימנא קמייתא ואמר ליה לא אמר רבא דמהימן כיון שהיה בידו וא"כ מה שפסק ר"ת גבי המטהר יין דמהימן אפילו במכחישו ליתא וזהו שכתב ר"י ונראה דאם שותק מחמת שאינו יודע וכו' כלומר בנראה דלא כפסק ר"ת אלא במכחישו אפילו אשכחיה בזימנא קמייתא אינו נאמן דהכא איירי באומר איני יודע וסוגיא דפ' האומר איירי באומר בפניך ותדע ושותק . אלא שיש להקשות לשיטת ר"י א"כ מה שייך נאמן אפילו גזלן נמי ועו"ז תירצו שם תוספות ביבמות ולא נזכר ג"כ שם בשם ר"ת אלא שהוא ג"כ ר"י בעל תוס' התם וכן ע"פ שיטה זו נתפרש ג"כ סוף דברי תוס' בקידושין ודו"ק ע"ש . ולפ"ז מתורצים כל הקושיות שהקשה הר"ן על פי' ר"ת באריכות ע"ש . ומעתה נדקו דברי רבינו שכתב ואפילו אי מכחישו כיון שהיה בידו דלרבא ע"כ צ"ל דאיירי במכחישו דאינו יודע ושותק בלא"ה מהימן אפילו לא היה בידו מעולם ודו"ק : [ש] (דין א') . ולא איתחזק לא איסור ולא היתר עד א' נאמן. וילפינן זה מנדה דדרשינן בפרק המדיר וספרה לה לעצמה וכיון דאינה בחזקת רואה כל שעה וכשעברה שבעה מטהרת ממילא כלא איתחזק איסורא דיינינן לה כ"כ תוספות ריש חולין דף ב': : [ת] (דין ג) היכא דאיתחזק היתרא ואמר עד אחד איסור הוא אינו נאמן . וקשה שלא זה שדין ממש דין י"ב הוא ונראה לחלק דין י"ג לשנים עד ודוקא כשאמר לו כעד נטמאו טהרותך בפניך הכל הוא סיום דין י"ב ודין י"ג מתחיל מתיבת ודוקא . וכן במרדכי פרק האשה רבה מחלק דין י"ג לשנים . ויש עוד שם שנוים בדינים אלו : [א] (דין ה) עמי הארץ והשודין אינן נאמנים על שלהן . הייט היכא דאיתחזק איסורא אינו נאמן להוציא מחזקתו : [ב] והלה אמר לא תקנתיו . אבל כשאומר פלוני אינו לפנינו ועד אחד אומר שאותו פלוני לא תיקן הטבל אינו נאמן דעד שבאיסורין נאמן כשנים.וכ"כ ע"ז ב"י סי' קפ"ה : [ג] ואע"ג דעביד לאגלויי. וז"ל המרדכי ועוד אמרינן פ' עד כמה דף ל"ח שואלין על טהרותיהן ופרש"י הוא עצמו אם בקי בהלכות נשאל לעצמו על טהרותיו אם הירא בכן ספק ואין צריך לילך לחכם אחר (כלומר ועוד אמרינן התם דנאמן בלאו האי טעמא דעבידא לגלויי) והייט טעמא דתשידי כהני מפי מישראל משום דכן שבח יוחסין וריוח מתנות כהונה לו ולזרעו לדורותם ע"כ ועיין בתוס' שם שבזה נסתלקו תמיהתם ע"ש : [ד] שבח כהונה פי' שבח יחוס כהונה : [ה] ואפי' מכחישו . והייט כמ"ש לעיל סי' ח' דלאביי ורבא מוכחים לפרש דמתניתין דהכא במכחישו : [ו] אע"פ שכבר נכתבו. ובחידושי הרשב"א דיש עוד בידו לקדור האזכרות או למחוק ויכתוב אזכרות שלא לשמן ודוחק גדול . ופשוט שמ"ע לרש"י אם יש בידו לפסול הס"ת עדיין בידו מיקרי ואע"ג דאותו פיסול שאומר אינו בידו לעשות ובסכי גיטא מ"מ רש"י ובגי קרבנות בכהן העובד מיירי כגון שהודיעוהו בין שחיטה לזריקה ע"כ ולכאורה קשה מהאי דכהן גדול בי"כ יוכיח דכבר שחט וזרק בפנים והיכל אלא נ"ל כיון דעדיין בידו לפסול הקרבן שמ"ע כמ"ד במנחות דף פ"ז דשיריים מעכבין בי"כ ויש בידו עדיין שלא ליתן השירים על יסוד מזבח החיצון מ"ה בידו מקרי אע"ג דאותו פסול דאמן אינו עדיין בידו דלא כמהרש"ל ע"ש : (דין יג) דבר שאין עתה בידו ט' עד דשתיקה כהודאה דמיא : (דין יג) תתחיל ודוקא

עדותו של רבי יוחנן בן גודגדא נשמע אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי [ז] וחזר ויאמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת מי לא אמר רבי יוחנן דלא בעינן דעתה הכא נמי לא בעינן דעתה ולא אמרי' בטולי בטליה אלא משום כיסופא הוא דאמר לה הכי: ועל המריש הגזול וכו' ת"ר גזל מריש ובנאו בבירה ב"ש אומרים מקעקע כל הבירה ויחזיר מריש לבעליו וב"ה (א) אין לו אלא דמי מרישו מפני תקנת השבים: טו [דף נה ע"ב] מתני' לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי מלחמה ואילך היה בו סיקריקון כילד לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל מבעה"ב וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים לקח מאיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה ובית דין של אחריהם אמרו הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים רביע אימתי בזמן שאין בידם ליקח אבל יש בידם ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דין ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חודש כל הקודם ליקח יקח אבל נותן לבעלים רביע: [דף נח ע"א] גמ' לקח מסיקריקון וכו' אמר רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה ושמואל אמר אף בשטר לא קנה עד שיכתוב לו אחריות א ואותביה עליה דרב מהא דתניא

טז [דף נה ע"ב] ר"ש בן אלעזר אומר לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שתכתוב אחריות ופריק מאי אחריות ב שטר [ח] והלכתא כשמואל דקיימא לן דכל היכא דפליגי רב ושמואל ולא איתמר הלכתא כחדא מינייהו הלכתא כשמואל בדיני ועוד דתניא כותיה ופירוקא דרב שינויא הוא [ט] ולא סמכינן אשינויא ואי קשיא לך ההיא דגרסינן בחזקת הבתים (דף מז:) אמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני ואותיב רב המנונא עליה דרב הונא מהא מתני' לקח מן הסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומקני ופריק הא איתמר עלה אמר רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה ופריך ולשמואל דאמר אף בשטר לא קנה מאי איכא למימר ופריק ומודה שמואל היכא דיהיב זוזי (ב) ואסיקנא והלכתא בכולהו תליוה וזבין זביניה זביני ואפי' בשדה זו בין ארלי ליה זוזי בין לא ארלי ליה זוזי אלא בשטר בלבד קנה וכי אמר ליה בתר הכי הא ושקול זוזך לא מצי למיהדר ביה למימרא דהלכתא כרב דאמר לא צריכין למכתב אחריות הסיא לא קשיא מידי דהא אמרינן מודה שמואל היכא דיהיב זוזי ואע"ג דפסק הלכתא בין ארלי ליה ג בין לא ארלי ליה התם גבי תליוה וזבין דעתיה למיתב ליה זוזי ודעתיה דמוכר למשקל מיניה זוזי אבל הכא גבי אשה וסיקריקון ליכא ד דיהיב להו זוזי הלכך לא מהני כתיבת השטר עלייהו עד דכתבי להו אחריות ומהאי טעמא נמי לא אמרינן הכא אחריות טעות סופר הוא דדוקא היכא דיהיב לוקח זוזי למוכר אמרי' לא שדי איניש זוזי בכדי והתנה הלוקח שיקבל המוכר עליו אחריות וטעה הסופר ולא כתבו: [י] תנו רבנן לקח מן הסיקריקון והכלה שלש שנים וחזר ומכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום וכי דמי אי דקטעין איהך זבנה אפי' ראשון נמי ואי לא טעין ואמר מינך זבנה אפילו שני נמי לא אמר רב ששת לעולם דלא קא טעין וכגון זה טוענים ליורש וטוענין ללוקח [ואידך טעין אין ואי לא טעין לא]: יז ת"ר עובד כוכבים הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון פירש רש"י ומחזיר לו בחנם ובפרק הכונס (סימן ז) כתבתי מה שפסק רבינו גרשון ז"ל. אמר רב יוסף אין דין אנפרות בבבל מאי טעמא כיון דאיכא בי דואר ולא אזיל וקביל איהו אמר אחולי אחיל: זו משנה ראשונה וכו' אמר רב רביע בקרקע או רביע במעות ושמואל אמר רביע בקרקע שהוא שליש במעות במאי קמיפלגי שמואל סבר נכי ריבעא זבין ורב סבר נכי חומשא זבין מיתיבי זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים רביע ויד בעלים על העליונה רצו קרקע נוטלין רצו מעות נוטלים אימתי בזמן שאין בידם ליקח אבל יש בידם ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דין ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חודש כל הקודם ליקח זכה ונותן לבעלים רביע בקרקע או רביע במעות אמר רב אשי כי תניא ההיא לאחר שבאו המעות לידו וקיימא לן כשמואל בדיני:

יח [דף נט ע"א] מתני' חרש רומז ונרמז בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין: גמ' אמר רב נחמן מחלוקת במטלטלין אבל בגיטין דברי הכל ברמיזה ואיכא דאמרי אמר רב נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין והא אנן במטלטלין תנן אימא אף במטלטלין (א) [כ] מדהביא רב אלפס ז"ל הך מימרא דרב נחמן בהלכותיו משמע שפוסק כבן בתירא וכלישנא בתרא דרב נחמן לקולא וסברתו מדאמר רב נחמן דבריו אליביה דבן בתירא אלמא דקסבר דהלכתא כוותיה א]ולא מסתבר לי דבכל התלמוד מפרשין האמוראין [ל] דברי התנאים לידע פירוש המשנה במה נחלקו אע"ג דלית הלכתא כוותייהו והבא להקל צריך ראיה: יט מתני' הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין: גמ' עד כמה מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית כבר שבע רב כהנא אמר כבר שבע כבר תמני במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ולא פליגי כל חד וחד לפום חורפיה וטעמא מאי אמר רבי אבא בר יעקב אמר רבי יוחנן משום כדי חייו ואמרינן עלה בפרק מציאת האשה (ד' ע') אמר רפרם לא שנו אלא שאין שם אפוטרופוס [מ] אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר וכתב רב האי בשער שלישי של ספר המקח [נ] שלא ימכור אלא כדי חייו דגרסינן עלה א"ר אבא בר יעקב א"ר יוחנן משום כדי חייו ולפי דעתינו אנו רואין שאם יש שם ממון הרבה שיתן לו ממנו מקצת בסחורה כדי שיתלמד מקח וממכר אע"פ שאין צריך לכדי חייו ולפי מראות עיני הדיינין עכ"ל והרמב"ן ז"ל כתב כיון דתקינו רבנן שיהא ממכרן ממכר לא פלוג בין לכדי חייו ובין יתר מכדי חייו [ס] שהרי במתנתו אסיקנא דמתנתו מתנה בין מתנה מרובה בין מתנה מועטת ואף על פי שאין בה משום כדי חייו כי היכי דליעבדו ליה מיליה משום הכי לא פלוג רבנן [ע] והכי נמי משמע בשילהי מציאת האשה (דף סט:) [פ] גבי המשלים מצות לבתו וכך מסתברא[צ]. וטעותן עד כמה אמר רבי יונה אמר רבי זירא עד שתות כגדול ומתנתו מתנה אחת מתנת בריא ואחת מתנת שכיב מרע ואחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטת פירש רבינו חננאל זכרונו לברכה לענין מתנה אפילו יש לו אפיטרופים מתנתו מתנה וכבר כתבתי דבריו בשילהי מציאת האשה (סי' כג): אחת מתנה מרובה וכו' *מדלא קאמר נמי ל"ז מתנת מטלטלין ואחת מתנת קרקעות נראה דדוקא במטלטלי דאיירי בהו קאמר והא דאמרינן בפרק מי שמת (דף קנה:) גבי פחות מבן עשרים דאין מוכר בנכסי אביו [ק] ומתנתו מתנה במקרקעי התם בגדול בן שלש עשרה ויום אחד אלא שאינו מוכר עד שיהא בן עשרים: כ מתני' אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום [ר] מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום [דף נט ע"ב] בור הקרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום מצודות חיה ועוף ודגים יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור ה מדבריהם נפקא מינה להוציא בדיינין מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור אין ממחין ביד עניי עובדי כוכבים בלקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה רחים ותנור מפני דרכי שלום אבל לא תבור ולא תטחון עמה אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה (ג) אבל משתטיל המים לא תגע אצלה ו שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום מחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית אבל לא על ידי ישראל ושואלין בשלומם מפני דרכי שלום: גמ' [ש] תנו רבנן וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון *כגון מעשר עני או בצדקה המתחלקת לעניים או חברים המסובים בסעודה אבל במילי דשותפות לא דהא אמרינן בפרק מקום שנהגו (דף נ:) הנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם ולא מיסתבר לדרוש הפסוק הזה להרגיל הכהן שיתן עינו בחלק יפה [ת](ד) ואף אם בא הכהן לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול הימנו בחכמה שיקרא ראשון בבית הכנסת בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים בבית הכנסת אין הרשות בידו דלא ליתו לאינצויי. דהא דרב הונא קרי בכהני בשבתות ובימים טובים [א] משום דמופלג בחכמה היה דאפילו רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דארעא דישראל מיכף הוו כייפו ליה לרב הונא: (ה) אמר אביי נקטינן אם אין שם כהן נתפרדה חבילה פירש רש"י שלא יקרא הלוי כלל. פירוש אחר שלא יקרא לוי במקומו ויכול ישראל לקרות לפניו וריצב"א היה תופס זה הפי' עיקר ודווקא אם הישראל חשוב ממנו אבל אם שוין לוי קודם ואפי' לקרות במקום כהן [ב] כדאמר ר' יהושע בן לוי במגילה (דף כח׳) מימי לא ברכתי לפני כהן ולא בירך ישראל לפני ור' יהושע בן לוי היה לוי כדאמרי' בחולין פרק כל הבשר (דף קו:) דרבי מיאשא בר בריה לוי היה וקאמר שלא היה מניח לישראל לברך לפניו ובשוין מיירי דומיא דלא ברכתי לפני כהן דמוקי התם בשוין. אמר אביי נקטינן אם

חדושי מהרש"ל

(א) אין לו אלא דמי מרישו מפני תקנת השבים ועיקר תקנת השבים שאין מקבלין תשלומים מהגזלנים הוא ברים פרק הגוזל קמא: (ב) ואסיקנא והלכתא בכולהו כו' פי' מה שהנסוהו להדיא למכור שדה זו ק"ו היכא שאנסוהו למכור סתם אחת משדותיו: (ג) אבל משתטיל המים לא תגע אצלה כו' פי' לפי שכבר נתחייב בחלה והיא הטמאה תרומה דאורייתא ואסור לסייע ידי עוברי עבירה: (ד) ואף אם בא הכהן לחלוק כבוד לרבו או לגדול ממנו בחכמה שיקרא ראשון בבית הכנסת בשני ובחמישי הרשות בידו בשבתות כו' כצ"ל: (ה) אמר אביי נקטינן אם אין שם כו' פרש"י שלא יקרא הלוי כלל כו' ופי' הנכון שלא יקרא שלוי אחר ישראל אלא יכול לעלות במקום כהן ונאמר אין כאן כהן לוי קרב וכן המנהג עיין ברמב"ם פרק י"ב דהלכות תפלה (הלכה י"ט):

הגהות הב"ח

א ואותבינן: ב מאי אחריות נמי שטר: ג ארלי ליה זוזי בין לא ארלי ליה זוזי התם גבי: ד ליכא מאן דיהיב להו: ה רבי יוסי אומר גזל גמור (מדבריהם נ"מ להוציא בדיינין) תא"מ ונ"ב הכי איתא בגמרא: ו לא תגע אצלה לפי שאין מחזיקין וכו' אבל לא ידי ישראל כצ"ל ותיבת על נמחק:

הגהות הגרי"ב א] ועי' היטב לקמן פ"ח סי' י"א:

תפארת שמואל

(א) מדהביא רב אלפס ז"ל הך מימרא וכו' לא ידענא מנין לו זה כי אני אומר דהרי"ף לא פסק אלא כת"ק ומש"ה הביא הרי"ף פלוגתייהו לומר דבכולהו ליבני משמע דמועיל רמיזה בחרש דלא תימא דווקא במטלטלי קתני אבל בגיטין לא מועיל שום רמיזה שהרי לקמן מייתי ברייתא פרק מי שאחזו בחרש לא הלכו אחר רמיזותיו אלא במטלטלין ולא בגיטין מש"ה הביא הנך תרי ליבני דמכולהו משמע דמהני רמיזה וכן משמע להדיא בפרק מי שאחזו דהרי"ף מייתי ראיה מהכא דחרש מעיקרא יכול להוציא ברמיזה והא דלא מייתי ליבנא קמא דר"נ לחוד דליבנא קמא דר"נ נהי שאמר דבגיטין כ"ע ברמיזה מ"מ יש לבעל הדין לחלוק ולומר דשאני בגיטין לא יועיל אפילו ברמיזה שהרי ר"נ עצמו מחלק בין מטלטלים לגיטין אבל ליבנא בתרא אמר כמחלוקת במטלטלים כך מחלוקת בגיטין לפי שאין ראוי לחלק ביניהם ואף במטלטלין קתני אלמא קבלה בידו דדין א' להם. ודוק היטב:

קרבן נתנאל

ודוקא: [ז] וחזר ואמר לה כנסי שט"ח זה מגורשת. עיין לקמן בפרק הזורק סי' ד': [ח] והלכתא כשמואל. ויש לדקדק לפי מה שפירש רש"י רב דאמר דוקא באומר לך חזק וקני דכיון דדיבורא בעלמא הוי איכא למימר השני נוח לי. וא"כ שמואל עד שיכתוב אחריות ס"ל אע"ג דקעביד דהיינו כתיבת השטר מצי למימר השני נוח לי וא"כ שמואל דאמר כאדמון דלא כהלכתא וכמו שמסיק רבינו בפרק חזקת הבתים סי' ז'. ומצאתי קושיא זו בחידושי רשב"א. ופשוט בעיני דלא קשה מידי לפי מ"ש מהרש"א ז"ל ובמתני' כתב רש"י בפי' ראשון מקחו בטל דאמרינן מיראה קעביד. א"כ השני נוח לי. ואפשר לשמואל דבשטר נמי לא קנה צריך לומר דמיראה עביד אבל לרב דבשטר קנה ע"כ בלך חזק וקני ליכא טעמא אלא דהשני נוח לי דהאי טעמא לא משמע ליה בשטר ע"כ ועוד הקשה הרשב"א לפרש"י א"כ מאי פריך לרב הונא מהאי דסקריקון. הא טעמא רבה איכא בסקריקון דאמרו בעלים ראשונים השני נוח לי. אלא מ"ת דטעמא משום דאנוס הוא. ולפי מ"ש לק"מ דהא ס"ד דמקשן דהך דסקריקון מדקתני סתם אפילו בשטר לא קני וצ"ל דמיראה עביד ולא אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני. ומשני הא אתמר עלה אמר רב ל"ש אלא דאמר לך חזק וקני כו' ופ"ה צ"ל דטעמא דמתני' משום שני נוח לי וק"ל. ועפ"ז ישבתי קושיות תוס' בפ' חזקת הבתים דף מ"ח ד"ה הא אתמר עלה תימה לרשב"א דמשמע כו' ע"ש. דאיכא למימר דרב הונא דאמר תלויה וזבין זביניה זביני אפילו באומר לך חזק וקני מהאי טעמיה דאגב אונסיה גמיר ומקני אלא שהתלמוד ס"ד כיון דרב מחלק בין בע"פ ובין שטר ע"כ ס"ל טעמיה דמתני' משום השני נוח לי וא"כ ל"ק מהך דסקריקון כמ"ש הרשב"א ודו"ק: [ט] ולא סמכינן אשינויא. דהאי קתני שטר וליכא למימר כיון שצוה לכתוב השטר אחריות טעות סופר. דדוקא היכא דיהיב לוקח זוזי למוכר אמרינן לא שדי איניש זוזי בכדי. אבל היכא דלא יהיב זוזי לא אמרינן אחריות ע"ש וכמו שמסיק רבינו בסמוך: [י] ת"ר לקח מן הסקריקון כו'. רב אלפס לא הביא הך ברייתא ומה דאית עלה. משום דהוא מפרש כפרש"י דקמ"ל אפילו למאן דלית ליה בעלמא טוענין ליורש א"כ משנה אפ"ה צריכה היא דהא כבר הביא שם הרי"ף בפרק חזקת הבתים דטענינן ליורש ולוקח · אבל רבינו ס"ל כפי' התוס': [כ] מדהביא רב אלפס ז"ל הך מימרא דרב נחמן בהלכותיו משמע שפוסק כבן בתירא וכו'. וראיתי בס' תפארת שמואל וז"ל אני אומר דהרי"ף לא פסק אלא כת"ק ומש"ה הביא הרי"ף פלוגתייהו לומר דבכולהו ליבני משמע דמועיל רמיזה בחרש דלא תימא דווקא במטלטלי קתני אבל בגיטין לא מועיל שום רמיזה ע"כ. ודברי תימה הם מקיצה ס"ד דלא מועיל כאם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה כדפריך לקמן בפרק מי שאחזו דף ע"א. ועוד הביא ראיה מפ' מי שאחזו דבחרש לא הלכו אחר רמיזותיו בגיטין. וזה פלא דהא מוקי לה התם ביבמה שנפלה מאחיו פקח. ומו כתב והא דלא מייתי ליבנא קמא דרב נחמן לחוד. דמ"מ יש לבעל דין לחלוק ולומר דשאני בגיטין לא יועיל. וזה תימה כפולה מי הוא בעל דין שבדלאי לחלוק על רב נחמן ועיין ב"ח ובדרישה סי' רל"ס ס"ק י"ט: [ל] דברי התנאים לידע פי' המשנה. ואע"ג דבכמה דוכתי מוכיח רבינו דהלכה כפלוני מדמפרש' אמוראי או הגמרא דבריו היינו בברייתא או בדברי אמוראי. אבל במשנה דכך התמוראים לפרש אע"פ שאין הלכה וזה מדייק לידע פי' המשנה דרישה סי' רל"ס ס"ק י"ט ועיין לקמן בפרק הזורק סי' י"א: [מ] אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח. משום שאין בה משום כדי חייו: [נ] שלא ימכור אלא כדי חייו. וה"ה בחרש דווקא כדי חייו עפי לא: [ס] שהרי במתנתו אסיקנא דמתנתו מתנה בין מתנה מרובה כו'. והא דלא מייתי ראיה דהא מתנתו מתנה אפילו מתנה מרובה. וה"ה במכר וכ"ת דמתנה עדיף דלא חזינן דמכר עדיף דלמ"ד אין מתנתו מתנה כלל ובמכר כדי חייו ממכרן ממכר. וי"ל דאע"ג דלמ"ד אין מתנתו מתנה מ"מ למ"ד מתנתו מתנה איכא למימר דבהא פליגי דלדידיה מתנה עדיף דהא ע"כ צ"ל הכי דבמכר כשיש לו אפוטרופוס אין המקח קיים ובמתנה מתנתו מתנה אפילו כשיש לו אפוטרופוס כדמסיק רבינו בסמוך. וכמ"ש רבינו תלתא בטעמא שלהי מציאת האשה ע"ש. ודלא כמהרש"א בד"ה אחת מתנה ע"ש: [ע] והכי נמי משמע בשלהי מציאת האשה. דקאמר ממאי מדקתני אין מעשה קטנה כלום ואי כדברי רב האי מאי ראיה מהתם מתני' שאני מתני' דיותר מכדי חייו היא ואפילו בלא אפוטרופוס אין מעשה קטנה כלום: [פ] גבי המשלים מצות לבתו. ע"כ דברי רמב"ן הם: [צ] וטעותן עד כמה. קאי אפעוטות ואתרם דדין אחד להם: [ק] ומתנתו מתנה. פחות מבן כ' אפילו פעוטות מדלא קתני מתנתו מתנה היינו כשהוא בן י"ג: [ר] מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום. מטעם שיש הנאה שאותו בית אינה עומדת פת. רמב"ם בפי' המשניות. ובגמרא קאמר משום תגרא. וצ"ל דהוא מפרש משום תגרא שיחשוד ויאמר שמה שהכינו שיערוב מביתו שלא יתהנה שלא יתן פת. ויתהנה מי שהכינו עירוב אצלו ואתא לאינצויי: [ש] ת"ר וקדשתו לכל דבר שבקדושה. ובפרק כסוי הדם סי' ח' מסיק רבינו דהך דרשא אסמכתא בעלמא הוא כמו ליטול מנה יפה ראשון דאינו יכול לגבות בב"ד ע"ש וכ"ה תוספות. וצ"ע דהכא במתניתין אמרי' בהדיא דאורייתא היא. מגן אברהם סי' ר"א ס"ק ד' ע"ש. ולי לק"מ דהא דפריך מפני דרכי שלום דאורייתא היא קאי לאיכך אמוראי דמפקי מקרא אחרינא. ומדע דאי למ"ד וקדשתו מאי פריך הא איצטריך דרכי שלום ללוי שקורין אחר כהן ולהקדימו לישראל ועוד מה מצוי דאורייתא ומפני דרכי שלום. הא תינח לאיכך מ"ד שאית לן למימר תורה אמרה כן להקדים כהן ללוי ולוי לישראל מפני דרכי שלום. אבל למ"ד וקדשתו לכל דבר שיהא צייך לומר שאמרה תורה כן להקדימו מפני דרכי שלום ועיין בירושלמי דמייתי פלוגתא דאמוראי אי מדאורייתא או לאו. ותלמודא דידן סבירא ליה כמ"ד דמדאורייתא היא ולכך פריך שפיר לכולהו איכך אמוראי: [ת] ואף אם בא הכהן לחלוק כבוד לרבו. דהא תניא בברייתא ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו. ואמר רבה עלה לא שנו אלא בכבודה אבל בבה"כ לא דאתא לאינצויי: [א] משום דמופלג בחכמה היה כו' מיכף הוו כייפו ליה לרב הונא. הייתו מלך חכמתו ומזה לקח הטור א"ח סי' קל"ה דלא בעינן לרבינו שיהא כפופים לו מלך נשיא או ראש גולה. אמנם רב נטרונאי ורב עמרם גאונים אלו סברי דהכתי בעינן ועי' בטור שכן תוכה מדבריהם דהדא מעלה לא מהני. והרב ב"י מביא ספר לרבינו מסה דריש פ' הקורא את המגילה רב קרי בכהני ופריך והא איכא שמואל דכהנא הוא מדבר ליה לשמואל עליה ומשני שמואל נמי כוי כייפי ליה לרב כו' ורב לא הוה כייפי ליה אלא מלך חכמתו לבד ואפ"ה קרי בכהני: [ב] בדאמר ריב"ל במגילה. אין שם ולא בכולי בבלי אך ירושלמי הוא סוף פ' אין עומדין שם ממלאהו וכן הובא בטור א"ח סי' ר"מ. אבל תמוה מאד בעיני למי שמעיין שם בטור ובב"י ובב"ח ומ"א שלכל אלו נעלמו מסם דברי רבינו בכאן ע"ש:

אם אין שם לוי קורא אותו כהן ראשון פעם אחרת במקום לוי אבל לא כהן אחר כהן דאמר רבי יוחנן כהן אחר כהן לא יקרא מפני פגמו של ראשון לוי אחר לוי לא יקרא (א) מפני פגם שניהם שלחו ליה בני גלילא לרבי חלבו אחריהן מי קורא [דף ס ע"א] לא הוה בידיה אתא שייליה לרבי יצחק נפחא אמר ליה [ג] אחריהם קורין תלמידי חכמי' הממונים על הצבור ואחריה' א בני תלמידי חכמים שאבותם ממונים על הציבור ואחריהם ראשי כנסיות וכל העם רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין קורין בחומשין בבית הכנסת מפני כבוד צבור רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו האי ספרא דאפטרתא אסור למיקרי ביה בשבתא מאי טעמא דלא ניתן ליכתב מר בר רב אשי אמר אפי' לטלטולי נמי אסור מאי טעמא משום דלא חזי למיקרי ביה בשבתא [ד] ולא היא שרי למיקרי ביה בשבתא ושרי לטלטולי דרבי יוחנן וריש לקיש מעייני בספרא דאגדתא בשבתא והא לא ניתן ליכתב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך הכא נמי עת לעשות וכו' : בעא מיניה אביי מרבה מהו לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה תיבעי למאן דאמר תורה מגילה מגילה ניתנה תיבעי למאן דאמר תורה חתומה ניתנה תיבעי למאן דאמר מגילה ניתנה כיון דמגילה ניתנה כותבין או דלמא כיון דאידביק אידביק תיבעי למ"ד חתומה ניתנה כיון דחתומה ניתנה אין כותבין או דילמא כיון דלא אפשר כותבין אמר ליה אין כותבין ומה טעם לפי שאין כותבין' והגאי אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואם דעתו להשלים מותר רבי יהודה אומר כותב מבראשית עד דור המבול בתורת כהנים עד ויהי ביום השמיני ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה אלא כתב כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה וכן הלכתא ותימה הוא כיון דרבא] השיב לאביי אין כותבין וליכא מאן דפליג עליה ועוד ראוי לפסוק הלכה כתנא קמא דרבי יהודה דלא שרי אלא בדעתו להשלים ואפשר דסבר הלכה כר' יוחנן דאמר תורה מגילה מגילה ניתנה [ה] ולא חייש להא דקאמר כיון דאידביק ב [ו] דאם כן אפילו חומש לא נכתוב אלא תורה שלמה כיון דאידביק [ז] ועוד ראה להקל משום דלא אפשר לכל עני בישראל לכתוב תורה שלמה לבנו : כא [דף ס ע"ב] **בור** הקרוב לאמה וכו' איתמר בני נהרא רב אמר תתאי שתו ברישא ושמואל אמר עילאי שתו ברישא בדמיזל כולי עלמא לא פליגי כי פליגי למיסכר ואשקויי והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כל דאלים גבר [ח] ואע"ג דקיימא לן הלכתא כשמואל בדיני פירש רבינו חננאל ז"ל משום דשמואל תרגמא להא דרב להכי נפק מהך כללא : מצודות חיה וכו' באוזלי ואיהרי [דף סא ע"א] כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בלחי וקוקרי דרבי יוסי סבר גזל גמור ואף ע"ג דמדבריהם הוא מוציאין אותו בדיינין ורבנן סברי לא והלכתא כרבנן : כב **עני** המנקף בראש הזית וכו' תנא אם ליקט ונתן ביד הרי זה גזל גמור : כג **אין** ממחין ביד עניי עובדי כוכבים בלקט ת"ר מפרנסים עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל ומבקרין חולי עובדי כוכבים עם חולי ישראל וקוברין מתי עובדי כוכבים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום ומנחמים אבילי עובדי כוכבים ג מפני דרכי שלום הוספתא (סוף פ"ג) מספידין מתי עובדי כוכבים מפני דרכי שלום : כד [דף סב ע"א] **ומחזיקין** ידי עובדי כוכבים בשביעית איני והאמר רב דימי בר שישנא משמיה דרב אין עודרין עם העובד כוכבים בשביעית ואין כופלין שלום לעובד כוכבים לא צריכא למימר להו חזקו בעלמא כי הא דרב יהודה אמר להו חזקו ורב ששת אמר להו אשרתא ואין כופלין שלום לעובד כוכבים רב ספרא הוה מקדים ויהיב להו שלמא ורב נחמן אמר להו שלמא למר • הגיה לא יכנס אדם לביתו של עובד כוכבים ביום חגו ויתן לו שלום מצאו בשוק נותן לו שלום בשפה רפה ובכובד ראש : הדרן עלך הניזקין

פרק ששי

א [דף סז ע"ב] **מי** שאחזו קורדיקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום כתבו גט לאשתי ואחזו קורדיקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום :

[דף ע ע"ב] **גמ'** אמר ריש לקיש כותבין ונותנין להאתר ורבי יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשישתפה מאי טעמא דריש לקיש דקתני אין דבריו האחרונים כלום ורבי יוחנן אמר אין דבריו האחרונים כלום דלכי מתפ"ל לא צריך למיהדר ולימלוכי ביה ולעולם אין כותבין אלא לכשישתפה במאי קא מיפלגי דריש לקיש מדמי ליה לישן ורבי יוחנן מדמי ליה לשוטה והלכתא כרבי יוחנן ואומר ר"י דצריך ליזהר בשכיב מרע שלוה ליתן גט [א] שתהא דעתו מיושבת עליו ואף בשעת כתיבה משום דחולה פעמים שדעתו מטורפת עליו ועתים חלים עתים שוטה ואפי' ריש לקיש דמדמי קורדיקוס לישן היינו משום דשמייה בידן או שמא אפי' לרבי יוחנן כישן דמי משום דלא מחוסר מעשה דרגיל שתתיישב דעתו ממילא וטוב ליזהר : ב **מתני'** [ב] נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלש פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו [ג] אמרו לו נכתוב גט לאשתך ואמר להן כתובו והם אמרו לסופר וכתב לעדים וחתמו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי זה גט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו : **גמ'** וליחוש דלמא שיחא דלאו לאו נקטיה ד שיחא דהן הן נקטיה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן דאמרי' ליה בסירוגין חד הן ותרי לאו חד לאו ותרי הן [ד] דבי רבי ישמעאל תנא (ב) אומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה ומאי ניהו [ה] פירי: [דף עא ע"א] תנו רבנן כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ולירושות לעדיות אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב ששת בעדות אשה דאקילו רבנן ביה משום עיגונא [ו] אבל בעדות דעלמא לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם ואם היה חתום על הסטר אתימתו מתקיימת על ידי אחרים ולא על ידי עצמו. ירושות לאו ירושות דעלמא אלא ירושת בנו הבכור דנכסי דידיה ניניהו לכל דבעי מזכי בהו. משאות ומתנות נמי דידיה כגון ליקח ולמכור אבל לאסהודי בבדיקה לא ומי קא אמרי' דבדקינן לגיטין דווקא למי שנשתתק אבל לחרש לא : ג **דתנן** רבנן חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין אבל לא לגיטין והאי חרש דלא בדקינן ליה לענין גיטין דווקא שנשא כשהוא פקח ונתחרש אבל חרש מעיקרו בדקינן ליה כדתנן (יבמות דף קיב:) חרש שנשא פקחת ופקח שנשא חרשת רצה יוציא רצה יקיים כשם שכנס ברמיזה כך יוציא ברמיזה פקח שנשא פקחת ונתחרשה רצה יוציא רצה יקיים נשתטית לא יוציא נתחרש ה (א) או נשתטה לא יוציא עולמית [ז] ותנן נמי חרש רומז ונרמז בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין ואמר רב נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין : אמרו לו נכתוב גט לאשתך וכו' לקמן בפ' התקבל (סימן יט ע"ש) הכתוב נמר דהא מתניתא בש"ד ובע"ש : [דף עב ע"א] **מתני'** (ג) זה גיטך אם מתי [זה גיטך מחולי זה] זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום [מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי ה"ז גט] מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת [ח] כתב ר"ת ז"ל שיש לכתוב בגט שכיב מרע מעכשיו ואם כתבו ביה מהיום ומת בההוא יומא לא ידענא מה אידון ביה : **גמ'** [ט] אמר אביי אם מתי ו משמע שתי לשונות משמע מעכשיו ומשמע לאחר מיתה אמר מהיום כמעכשיו דמי לא אמר מהיום כמאן דאמר לאחר מיתה מהיום ולאחר מיתה ספוקי מספקא לן אי תנאה הוי ואי חזרה הוי הלכך חולצת ולא מתייבמת : **מתני'** זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט : [דף עב ע"ב] **גמ'** (ג) אמר רב הונא גט שכיב מרע שמלוה מחמת מיתה כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר דאמדינן דעתיה שמחמת דאגת מיתה הוא נותנו אע"פ שלא התנה כמו במתנה ויש לדקדק מכאן דהא דאמר בשכיב מרע אם עמד חוזר לאו דווקא חוזר שיצטרך לימר אני חוזר בי ואם לא אמר כן ומת אח"כ הויא מתנה אלא מיד כשעומד מחוליו נתבטלה המתנה ממילא מדדייק הכא ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד משמע מיד שעמד נתבטל הגט ועוד על כרחך צריך למימר הכי דאי עד דאמר אני חוזר בי למה לי עמד הא אמרינן כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו והכי הוה ליה למימר שכיב מרע שנתן מתנה אימתי שירצה יחזור והיינו טעמא דהזרת שכיב מרע הוי משום אומדן דעתא ואנן סהדי דאין רוצה שתתקיים כשיעמוד [י] ולית הלכתא כרב הונא דהא אסיקנא רבה ורבא

הגהות הב"ח

א הממונים על הציבור ואחריהם ת"ח הראוים למנותן פרנסים על הצבור ואחריהם בני ת"ח : ב דאידביק אידביק דא"כ אפילו : ג אבילי עובדי כוכבים עם אבילי ישראל מפני ד"ש : ד דלאו לאו נקטיה אי נמי שיחא : ה נתחרש הוא או נשתטה : ו אם מתי שתי לשונות משמע משמע וכו' אמר לה מהיום וכו' לא אמר לה מהיום כמאן דאמר לאחר מיתה דמי מהיום וכו' כצ"ל :

הגהות הגרי"ב א] צ"ל דרבה :

חדושי מהרש"ל

(א) או נשתטה לא יוציא עולמית ומפרשינן בגמרא דהאי עולמית בא לרבות דאפי' רמז שיכתבו גט לאשתו אינו מועיל : (ג) זה גיטך מחולי זה אם מתי זה גיטך לאחר מיתה מהיום ולאחר מיתה כו' כל המשנה לרבנן או לר' יוסי אפי' לא אמר מעכשיו הוי כאילו אמר מעכשיו דזמנו של שטר מוכיח עליו :

קרבן נתנאל

[ג] **אחריהן** קורין תלמידי חכמים הממונים על הציבור. בט"ז א"ח סי' קל"ה ס"ק ג מביא סעד לדברי רב נטרונאי דבפוף ת"ח חכמתו לא מהני דהא אחריהן קורין תלמידי חכמים ממונים על הציבור עיין שם. ודברי תימה הן דאף שהם ממונים ותלמידי חכמים בעירם. כמו כן יש ת"ה ממונים במקומות אחרים מש"כ ת"ח כרב הונא שכל חכמים באותו הדור כפופים ליה מלך חכמתו איכא למימר דסגי בחכמתו לחוד : [ד] **ולא** היא שרי למקרי ביה ושרי לטלטולי. ולפי מ"ש מ"א וט"ז א"ח סי' רפ"ד היתר על ההפטורות שנדפסים לקרות בהם בצבור. לדידן אסור לכתוב הפטורות על הקלף א"כ אותן הפטורות בכתב אסור לטלטולי בשבת וצ"ע : [ה] **ולא** חייש להא דקאמר כיון דאידבק. ורבה נמי לא קאמר אין כותבין אלא משום דס"ל כריש לקיש תורה חתומה נתנה והא דאמר רבה חומש אין קורין בו בצבור משמע הא חומש כותב. איכא למימר דסבירא ליה דחומש אחד נמי ספר מקרי. כמ"ש תוס' דכתיב ויקח ספר הברית אבל אנן קיימא לן כר' יוחנן דכללא תלמודא כ"י ור"ל הלכה כר"י מש"ה פסק הרי"ף דכותבין מגילה להינוק להתלמד בה : [ו] **דא"כ** אפילו חומש לא נכתוב. ר"ל דאי רבה קאמר אין כותבין אפילו לר"י מטעם כיון דאידבק. א"כ לכך סברא ודאי אפילו חומש אין כותבין וקשה דרבה אדרבה. ועל פי דברים האלה מיושב קושית הב"י סי' רפ"ג וז"ל אפילו לא היינו יודעים תי' לקושיא זו אין כח ביד האחרונים לחלק על דברי המפורסמים וכל שכן שאפשר לתרץ כל חומש וחומש תלתא באפי נפשיה היא אפילו למ"ד חתומה ניתנה כותבין ע"כ : [ז] **ועוד** ראה להקל משום דלא אפשר. ומיהו רבה אזיל לטעמיה דאמר לעיל האי ספרא דאפטרתא וכו'. אבל בתר דאסיקנא ולא היא דהא ר"י ור"ל לקיש וכו' ה"נ כיון דלא אפשר עת לעשות לה'. ע"כ דברי ב"י : [ח] **ואע"ג** דקיימא לן הלכתא כוותיה דשמואל בדיני. בשלמא אדרב הונא בר חליפא ל"ק דאיכא למימר דלית ליה האי כללא דהלכתא כוותיה דשמואל בדינא וכמ"ש תוספות : הדרן עלך הנזקין

פרק ו [א] **שתהא** דעתו מיושבת עליו ואף בשעת כתיבה. כן היא גירסת רבינו בתוס' וכן היה גירסת הרשב"א בחידושיו וגם ההגהות בפ"ב מהל' גירושין בשם התרומה וגם הסמ"ג וגם המרדכי והר"ן. ולא הזכירו נתינה. ומה שתראה בסוף המסכת בסדר הגט שסדר רבינו ז"ל יזהר הסופר שיהא החולי שפוי ומיושב בדעתו מתחלת כתיבת הגט עד גמר נתינתו ט' ע"ס הוא ול"ל גמר כתיבתו והלשון מוכיח שפתח יזהר הסופר ואי מזהיר גם על הנתינה הל"ל יזהר הסופר והבעל (או) מסדר הגט. וכ"כ ב"י בסי' קכ"א שט"ס הוא. אבל גירסת התוס' שלפנינו הוא צריך ליזהר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה ע"כ. וכתב ב"י ואין הכוונה כל היכא שנכתב בעודו שפוי ונתקלקל וחזר ונשתפה ונתנו לה כשהוא שפוי דכיון שנתקלקל בינתים הוא פסול דכל כה"ג משמע לי דכשר דק"ו היא אחיזת קורדייקוס לא תבטל דבריו הראשונים מכ"ש שלא תבטל מעשה כתיבת הגט. אבל כוונתם לומר שאם אחר הכתיבה נתקלקל דעתו ונתנו לה בעודו מקולקל אע"פ שנשתפה אח"כ לא אמרינן איגלאי מילתא דשפוי היה כשנתנו לה והוכחא בשלמא הוא דנקטי' והגט כשר אלא מספקא לן שמא שוטה היה באותו השעה וס"ל קפק מגורשת ועי' בב"י בארוך. ודלא כמהרמב"א שהניח דברי התוס' בצ"ע. ודעת הרשב"א והר"ן שצריך שיהא בדעתו בשעת נתינה וכ"פ המחבר בש"ע והביאו ראיה מהירושלמי. אלא שהרשב"א כתב וז"ע וק"ל דהא אמרי' לקמן דף ע"ג באומר מעת שאני בעולם דמשמע שאינו רוצה ביטול הגט אלא רגע אחרון שהוא בעולם ואותו רגע א"א לבדקו ע"כ. ולא אוכל להבין מאי קשיא ליה דהכן אמדינן דעתיה שלא מחמת איבה מגרשה אלא כדי שלא תפול קמי יבם א"כ דעתו להתגרש באותו שעה שהוא עוד בחיים ודעתו צילותא והגט חל באותו שעה האחרונה שעדיין בכור שכלו : [ב] **נשתתק** מתני' היא ריש פ' מי שאחזו : [ג] **אמרו** לו נכתוב גט לאשתך. מתני' היא בפרקין דף ע"א : [ד] **דבי** ר' ישמעאל תנא אומרים לו. משמע דס"ל להרי"ף ורבינו דלא פליג ר"י אתאי דפליב רב נחמן אמתני' אלא דרב נחמן אתא לפרושי דבדקינן ליה בסירוגין ור"י אתא למימר דבדקינן ליה בסירוגין בפירי וכיוצא בהן דאי בדקינן ליה בגלופקרי איכא למימר קורא אחדיה וכן בכל דבר דאיכא למימר במידי כה"ג לא מהני בדיקה ב"י : [ה] **פירי**. מן האילן תוכפות : [ו] **אבל** בעדות דעלמא לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם . משמע דבעדות אשה מהני עדות ע"י כתב וכ"פ הרמב"ם פ"ג דגירושין ולאיתו מהא דקתני כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין לעדות אשה ובגיטין מהני הגדה ע"פ כתב כמ"ש הרי"ף לקמן בפ' האומר סי' י"ם וגם לרבינו דחולק שם ואמר דהרכנה עדיף מכתב מ"מ לגבי דסבירא ליה דחרש שיוכל לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו ומוקי הך דעדיות בעדות אשה וקתני כשם שבודקין לגיטין כך בודקין לעדיות ש"מ דלרב מהני בעדות אשה ע"י כתב ואף דלדידן דלא קי"ל כרב מ"מ בזה הדין דמהני כתב בעדות אשה קים לן כוותיה. והרי"ף ורבינו בפ' בתרא דיבמות סי' ע' מייתי פלוגתא בשם ירושלמי אם מנאו בספר כתוב פלוני מת אי מהני אי לא ולא הכריעו וסתמו אדהכא ועיין ת"ש בזה שם : [ז] **ותנן** נמי חרש רומז ונרמז. בהניזקין דף נ"ט וע"פ ברבינו סי' י"ח : [ח] **כתב** ר"ת ז"ל שיש לכתוב בגט ש"מ מעכשיו וכו'. ואפילו לדעת ר' אלחנן דאמר מהיום לאחר משמע מ"מ יש לכתוב בגט ש"מ מעכשיו. שמא ימות בו ביום ואין עדים שהגיע גט לידה מחיים ולא מתכשר הגט אלא ע"י עדי חתימה. ועדי חתימה אין עושין את הגט אלא אחר סיום דצריך להיות תוכח מתוכו וכיון שמת קודם לכן הוי ספק גירושין וחולצת ולא מתייבמת וכ"כ הרמ"ה : [ט] **אמר** אביי אם מתי משמע שתי לשונות . דבגמרא מקשה מדקתני ברישא זה גיטך אם מתי לא אמר כלום אלמא אם מתי כלאחר מיתה דמי והדר תני מהיום אם מתי הרי זה גט אלמא לאו כלאחר מיתה דמי דהא במהיום ולאחר מיתה הני כיפא גט ואינו גט. ע"ז משני אביי. וקשה דהא מסיפא גופא הוה יכול לדקדק כן דמדקתני מהיום אם מתי הוי גט משמע דהא אם מתי לחוד לאחר מיתה משמע וכן דרך הש"ס כמ"ש תוס' בפ' כירה דף מ"ו ד"ה כבתה אין לא כבתה לא דאע"ג דהוי מצי לאתויי רישא דקתני בהדיא תוך מן הנר שדולק בשבת מייתי סיפא ודייק מינה ע"כ וע"ש בחידושי מהרש"א מלובלין. בשלמא לפי מ"ש הרמב"ם מעכשיו א"ל לכפול התנאי לק"מ דה"א הא דתני מהיום אם מתי כדי שלא תצטרך כפילות התנאי מש"ה פריך מרישא אבל לפי מה שמסיק רבינו לקמן בפרק זה סי' ט' דאפילו במעכשיו צריך כפילות וע"כ צ"ל דמתני' איירי בשכפל התנאי או משום שקבע זמן א"צ כפילות כמ"ש בא"ה סימן קמ"ו סעיף א' וצ"ע : [י] **ולית** הלכתא כרב הונא דהא אסיקנא רבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא . פי' בין בשתא בין אם אמר אם מתי אם עמד אינו חוזר ואפילו הלך בשוק בלא משענת אם לא כשהבריא לגמרי כשאר בריאים ומש"ה ניחא הא דלא מייתי הרי"ף ורבינו הך שינויא דמר בריה דרב יוסף דמוקי מתני' כשניתק מחולי אל חולי והלך על משענתו . והביא המשנה כצורתה . משום דלרבה ורבא מוקמינן המשנה אפילו בהלך בלא משענתו מ"מ אינו יכול לחזור ואומדין אותו אם מחמת חולי ראשון מת. ולא ס"ל כפרש"י ור"ת דמפרשי דרבה ורבא מודים באם מתי דיכול לחזור דה"כ לדידהו נמי צריך לאוקמי המתני' בהלך על משענתו . או שמפרש רבינו דברי רש"י כמו כן וכמו שפירש הר"ן בשם הרמב"ן דבכי רש"י . ועוד נראה לומר דרי"ף ורבינו ס"ל דרבה ורבא לא פליגי עליה דרב הונא אלא בשתא אבל בתנאי אם מתי מודים דאם עמד חוזר וא"ם א"כ ה"ל לאתויי הך פירוקא דמר בריה דרב יוסף דהא לדידהו נמי

פנס

תפארת שמואל

(א) **כמפני פגם שניהם וכו'. דאמרי חד מינייהו לא לוי הוא או שיאמרו כראשון טדע שלא היה לוי אלא חלל ומש"ה** הזרו וקראו אז ללוי אחר או יאמרו שהשני אינו לוי אלא חלל והוא ישראל אבל גבי כהן לא שייך פגם אלל שני דא"כ הוי חלל וא"כ למה קורא בלוי ודו"ק : (ב) **אומרים** לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים וכו'. הטור כתב שצריך סירוגין וגם בדיקה כדרבי ישמעאל ומסוגית הגמרא לא משמע הכי אלא דבשאר בדיקות בעי סירוגין אבל בדיקות דבי רבי ישמעאל נהי דבעינן ג' הן וג' לאו מ"מ סירוגין לא בעינן מאחר שיש לו הכמה להבין בין ימות הגשמים לימות החמה וכן הוא להדיא בתוס' וכן ברמב"ם שכתב כשבודקין אותו בסירוגין וכתב אח"כ שבודקין אותו יפה ולא כתב הא דרבי ישמעאל וגם לא כתב דבדיקות סירוגין דבעינן חד לאו ותרי הן וכו' שהרי שהם סירוגין אינו משמע כן כדאשמועינן בסוגיא ופי' הכ"מ שבזה שכותב ואח"כ בודקין אותו יפה יפה הוא מרמז שצריך סירוגין ממש ומ"מ קשה אמאי לא כתב סירוגין כפשוטה אלא נראה בעיני לפי שהרמב"ם ס"ל שצריך בדיקה יפה או הא דרבי ישמעאל או סירוגין ממש ומש"ה לא כתב להדיא סירוגין אלא כלל הכל בכלל בדיקה יפה. ודו"ק : (ג) **אמר** רב הונא גט ש"מ שמלוה מחמת מיתה וכו'. בגמרא לא גרסי' גט ש"מ אלא הוא גירסת הרי"ף על פי פירוש ר"ת וכן פרש"י אכן ר"ת פי' דש"מ בסתם פשיטא שאינו חוזר אף לרב הונא וכו' ולא אמר רב הונא באם עמד חוזר אלא אמתניתין שאם אמר הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד אע"פ שחזר ונפטר מאותו חולי הראשון ומת חוזר הגט ממילא ורבה ורבא ס"ל מאחר דס"ם נפטר מאותו החולי אי יחזור יאמר העולם שאין תנאי חולי הזה גורם הגט שהרי מת מאותו החולי אלא מיתה גורמת כלומר שימות מיד כשעמד דנתבטל הגט ויאמרו א"כ יש גט לאחר מיתה ולפ"ז אפילו עמד אינו חוזר עד שיאמדו אותו שלא מת מחמת חולי הראשון כפשטא דמתניתין ואם בא מעשה לידי לא הייתי מיקל מאחר שרוב גאוני עולם אינם מפרשים כן :

ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה [נ] הלכך אם עמד אינו חוזר אם לא שהתנה כדאתקין שמואל כדמפרש לקמן (סימן ט). [דף עג ע"א] א"ר אלעזר משמיה דרב [ל] שכיב מרע שניתק מחולי אל חולי אחר מתנתו מתנה: ד ת"ר זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש ה"ז גט מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אי אונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה ולהוי בסיפא גט אפי' רישא נמי דסתמא דמלתא שכיב מרע המתנה אם מתי מחולי זה [מ] מתוך החולי קאמר ואפילו מת מחמת ד"א רק שמת קודם שעמד מאותו חולי כי אינו רוצה שתהא אשתו זקוקה ליבם הלכך אם מתי מחולי זה נמי אם לא אעמוד קאמר · שלחו מתם אכלו ארי אין לנו שיהא גט וסיפא משבשתא היא דאונסא דלא שכיחא לא אסיק אדעתא והכי מסיק בשמעתין דכיון דקשיא רישא לסיפא משבשתא היא זיל בתר סברא ולפום סוגיא דשמעתין בתרוייהו לא הוי גט אבל בתוספתא (פ"ה) קתני זה גיטיך אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש אינו גט שאינו מת מאותו חולי אם לא העמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש הרי זה גט שלא עמד מאותו חולי והכי איתא נמי בירושלמי (ה"ד) וכן פירש רבינו חננאל זכרונו לברכה ושלחו מתם אכלו ארי אין לנו אהגהה דרישא קאי כיון שאמר אם מת מחולי זה אף על גב שאכלו ארי ואכלו לא נתקיים התנאי שהרי לא מת מאותו חולי [נ] והוא הדין שנפל עליו בית או נשכו נחש אבל אם התנה אם לא יעמוד מחוליו ונשכו נחש הרי זה נתקיים התנאי כי לא עמד לפיכך זה גט וזה אינו גט והמאהי על רבינו חננאל דשבק גמרא דידן ופירש על פי התוספתא והירושלמי [ס] דלכאורה פליגי אהדדי (א) והרמב"ם (פ"ט מהל' גירושין) כתב דברישא אינו גט ובסיפא ספק מגורשת [ע] משום דפליגי אהדדי צריך גט מספק: ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה קביל עליה כל אונסא דמיתיליד ביה לבסוף אפיקו בה נהרא אתא לקמיה דרבינא אמר ליה זיל שפי ליה דהא קבילית עלך כל אונסא אמר ליה רב אחא בר תחליפא לרבינא האי אונסא דלא שכיח הוא איגלגל מילתא ומטא לקמיה דרבא ואמר אונסא דלא שכיח הוא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבון שומשמא אגודא דנהר מלכא וקבילו למיעברינהו וכל אונסא דאיתיליד להו אגרו ארבי איסתכר נהרא דמלכא אמרו להו אגורו חמרי ואפקינהו ניהלן דהא קבליתו כל אונסא דמיתיליד אתו לקמיה דרבא אמר להו קאקי חיורי משלחי גלימי דאינשי אונסא דלא שכיח הוא והלכתא כרבא: **מתני'** [פ] לא תתייחד עמו אלא ע"פ עדים אפי' בפני עבד אפי' שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר [דף עג ע"ב] הרי היא כאשת איש לכל דבריה רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת: **גמ'** תנא ובלבד שימות ולכי מיית הוי גיטא והא קיימא לן דאין גט לאחר מיתה אמר רבא נעשה כאומר מעת שאני בעולם *ואע"פ שאמר מהיום לא היה בדעתו שאם ימות שיחול הגט מהיום [צ] כי רצון האדם לאחר הגירושין בכל מה שיוכל הלכך נעשה כאומר מעת שאני בעולם והכי קאמר [ק] מהיום יחול תנאי זה אם ימות שיחול הגט שעה אחת קודם למיתה [ר] ור' יוסי מספקא ליה אי מהיום ממש קאמר או מעת שאני בעולם קאמר [ש] הלכך הויא מגורשת ואינה מגורשת: תנו רבנן ימים שבינתיים בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה [דף עד ע"א] ומיטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שאינה צריכה הימנו גט שני דברי רבי יהודה ר"מ אומר בעילתה תלויה ר' יוסי אומר בעילתה ספק וחכ"א מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות [ת] ולא תתייחד עמו ואפילו בנה קטן עמה לפי שאינה בושה לשמש כנגדו ראוה שנים שנתייחדה עמו באפילה צריכה הימנו גט שני א אחד בין הערבים ואחד בשחרית זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין [א] רב אלפס ז"ל כתב וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר ואני כתבתי כגירסת גמרא דידן דפריך חכמים היינו רבי יוסי וקאמר דאיכא בינייהו דרבי זירא דלרבנן אית לה מזוני ולרבי יוסי לית לה מזוני ואי גרסינן מגורשת לכל דבר [ב] מאי פריך חכמים היינו רבי יוסי. והלכה כחכמים והיינו רבי יוסי

דמתניתין: ה **מתני'** הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ותתן על מנת שתתני לי מכאן ועד שלשים יום נתנה לו בתוך שלשים יום מגורשת לאחר שלשים יום אינה מגורשת אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן באחד שאמר הרי זה גיטך על מנת שתתן לי אצטליתי ואבדה אצטליתו ואמרו חכמים תתן לו דמיה: **גמ'** מאי ותתן רב הונא אמר והיא תתן ורב יהודה אמר לכשתתן מאי בינייהו [ג] איכא בינייהו שנתקרע הגט או שנאבד לרב הונא דאמר והיא תתן אינה צריכה ממנו גט שני לרב יהודה דאמר לכשתתן צריכה ממנו גט שני והלכתא כרב הונא דקיימא לן כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ותניא נמי כוותיה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת אע"פ שנקרע הגט או נאבד ולאחר לא תנשא עד שתתן והכי נמי אמר רבי יוחנן בשמעתין הכל מודים באומר על מנת כאומר מעכשיו וכן בפרק קמא דקידושין (דף ח:) קאמר רבי אלעזר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים ומפרש התם דסבר כרבי דאמר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ופסק התם והלכתא כרבי אלעזר: [דף עד ע"ב] רבן שמעון בן גמליאל אומר מעשה בצידן כו'. מאי תנא דקתני מעשה חסורי מיחסרא (ב) והכי קתני אם אמר לה על מנת שתתן לי אצטליתי ואבדה אצטליתו אצטליתו דווקא קאמר לה [ד] רבן שמעון בן גמליאל אומר תתן לו דמיה ואמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן וכו'. בעא מיניה רבי אמי מרבי יוחנן [ה] הרי זה גיטיך על מנת ב שתתן לי מאתים זוז וחזר ואמר מחולין לך מהו א"ל אינה מגורשת דהא לצעורה קא מכוין ולא לצערה: ו **ההוא** גברא דא"ל לאריסיה כולי עלמא דלו תלתא ג ואכלי ריבעא ואת דלי ארבע ואכול תלתא לסוף אתא מיטרא רב יוסף אמר הא לא דלה רבה אמר הא לא איצטריך *והא דאמרי' בפ' השוכר את האומנין (דף עז:) אתא מיטרא בפלגא דיומא פסידא דפועלים שאני התם דשכירי יום היו והרי לא עשו מלאכה אבל הכא נחת ליה לארעא מידי דהוה אשאר אריסין דלו תלתא ד ואכלי ריבעא אפי' אתא מיטרא ולא איצטריך כלל [ו] והלכתא כרבה: ז **תנן** התם בראשונה היה נטמן ביום י"ב חדש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל ה שיהא חולש מעותיו ללשכה ושובר את הדלת ונכנס ואימתי שירצה יבא הלה ויטול מעותיו אמר רבא מתקנתו של הלל הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז נתנה לו מדעתו מגורשת בעל כרחו אינה מגורשת מדאיצטריך ליה להלל לתקוני דנתינה בעל כרחיה הויא נתינה [דף עה ע"א] מכלל דבעלמא נתינה בעל כרחיה לא הויא נתינה ודתקון תקון ודלא תקון לא תקון מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא כי איצטריכא ליה להלל ו שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה. הא דשקיל וטרי רבא בנתינה בעל כרחו לאו לענין מתנת חנם איירי דמילתא דפשיטא היא דאינו זוכה בעל כרחו ולענין פריעת חוב פשיטא דהוי פרעון ומיפטר אם זרק לו חובו בפניו בעל כרחו וכן נמי לענין פקדון דתנן בפרק הגוזל בתרא (דף קיח:) הלוה מחבירו או הפקיד אצלו ביישוב לא יחזיר לו במדבר הא ביישוב מחזיר לו אפי' בעל כרחו [ז] אלא הכא מיירי בדבר שהוא זקוק לקבל מחבירו [ח] וחבירו יש לו לזכות בדבר אחר כנגדו כגון גט על תנאי דמאתים זוז ובתי ערי חומה · והא דלא חייש רבא ז בקושיות דרב פפא משום דסבירא ליה דאם איתא דבעל כרחו הויא נתינה בפניו [ט] הוא הדין נמי שלא בפניו ולא היה צריך הלל לתקן ואי משום ליחודי מקום שיתן שם המעות אפשר שיזכה לו על ידי אחר · איכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה [וכי איצטריך הלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה] מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא אפי' בפניו נמי מדעתו אין בעל כרחו לא והלל מאי דאיצטריכא ליה תקין בעל העיטור ז"ל כתב (במאמר ג) בשם רב האי גאון ז"ל דהלכתא כלישנא בתרא דרבא וסבר רב האי דחשיב דברי רבא עיקר אע"ג דרב פפא בתרא הוא משום דרב פפא לא בא לחלוק על רבא אלא נשא ונתן בדבריו כתלמיד בפני רבו והקשה לו בלשון ודלמא ואף לעצמו לא היה הדבר ברור [י] (א) ורבא לא חשש להשיבו כדפריסית

חדושי מהרש"ל

(א) ורבא לא חשש להשיבו כדפי' לעיל והרמב"ם כו' וטוב להחמיר. וכן פסק רשב"א בין לענין גיטין הוי הדבר בספק בין לענין קידושין שאמר הרי את מקודשת ע"מ שאתן לך ר' זוז ונתן בע"כ הוי ספק ואף לענין ממון אכן אם נתן אדם לחבירו סך חוב מטלטלין בעל מנת שיתן ק' זוז דאז הוי נתינה בע"כ נתינה מאחר שהוא מוחזק וק"ל:

הגהות הב"ח

א צריכה הימנו גט שני אחד אינה צריכה ממנו גט שני אחד בין הערבים: ב בעא מיניה רבי אמי וכו' על מנת שתתני לי: ג דלו תלתא דלוותא ואכלי ריבעא וכו' אתא מטרא אמר רב יוסף הא לא כצ"ל: ד אשאר אריסי דדלו. נ"ב עיין אלפסי: ה הלל הזקן שיהא וכו' מתקנתו של הלל נשמע הרי זה: ו להלל לתקוני שלא בפניו אבל וכו': ז לקושיות דרב פפא:

תפארת שמואל

(א) **והרמב"ם** כתב דברישא אינו גט וכו'. לא אוכל להבין דעתו דש"ס תלמודא דידן עיקר דסברי אינו גט ואפשר שהוא מפרש מדקאמר התלמוד שלחו מתם אכלו ארי אין לנו כלומר אין לנו שיהא ודאי גט אלא הוא כספק כן פי' הר"ן והמ"מ ומכל מקום קשה למה פסק נגד רבא ורבינא דאמרי שבשתא היא ואם אפשר לומר שהוא ספק גט אף שברישא אינו גט משום מלתא דלא שכיחא א"כ בסיפא למה יהא גט ודאי דשמא ג"כ לא מסיק אדעתיה משום דלא שכיחא אבל הוא ספק דלא ידעינן דעתו דההוא גברא דשמא בלישנא דאם לא אעמוד כלל להדיא כל דבר בין שכיחא בין לא שכיחא ונראה דבריו שהולאת ולא מתיכמת:

(ב) **והכי** קתני אם אמר לה על מנת. ותימה על הרמב"ם שפי' גבי ע"מ דלא כהאי ברייתא אכן הרמב"ן והרשב"א מכריעין ואומרים דבכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה והוא בידה לקיימה אין חוששין שמא תעבור עליו והקלקל עצמה שאינה חשודה בכך אבל כל תנאי שהוא בקום ועשה לא תנשא לכתחלה עד שיהא מקויים שמא לא יתקיים מחמת איזה סיבה וכן הדין בתנאי שהוא תלוי בדעת אחרים אע"פ שהוא מתקיים בלא מעשה לא תנשא שמא יתבטל עד כאן לשון מ"מ וכן נראה מהא דלקמן ברים המגרש ע"ש בדברי הרא"ש:

קרבן נתנאל

קשה ממתני'. יש לומר דה"א באם מתי לחוד ודאי אם עמד חוזר ושאני מתני' דכיון דאמר אם מתי מחולי זה גרע כיון דשוב מת מאותו חולי אינו חוזר והוי גט וכמ"ש תוספות סברא זו. וכמו שהקשה מהרש"א. אלא דלרב הונא פריך שפיר דהא אמר גיטו כמתנתו ובמתנה אפילו אמר מחולי זה אם עמד חוזר דבהא לא שייך לומר שמא יאמרו יש מתנה לאחר מיתה א"כ אפילו בגט נמי סבירא ליה אפילו אמר אם מתי מחולי זה אם עמד חוזר אבל לרבה ורבא אית לן לתרץ המתני' שפיר דכיון דאמר אם מתי מחולי זה שפי יש לגזור שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה וכמ"ש תוספות סברא זו. אמנם אחר העיון א"א לתרץ דברי הרי"ף ורבינו ע"ד זה שהמה ע"כ סבירא להו דאפילו בתנאי אם מתי אם עמד אינו חוזר דלא כפירוש רש"י דהא מסיימים הלכך אם עמד אינו חוזר אם לא שהתנה אם לא ימות לא יהא גט כדאתקין שמואל · אבל מה שהקשו על שיטת רש"י דהוי ליה לש"ס למימר ולטעמיך מיושב שפיר ע"ד שפירשתי: [נ] **הלכך** אם עמד אינו חוזר אם לא שהתנה. וקשה למה בתנאי אם מתי אינו חוזר אי משום שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה הא לר' יוסי דסבירא ליה דזמנו של שטר מוכיח הוי כמו מהיום אם מתי ובכי האי גוונא הוי גט. ומה שתירץ בזה בספר ב"ש סי' קמ"ה ס"ק ז' דשמא יאמרו מהיום ולאחר מיתה גט. אין טוב לי דא"כ אם אמר מהיום אם מתי לא יהיה גט גזירה משום מהיום ולאחר מיתה. אע"ל דשאני מהיום אם מתי כיון שהתנה. מה"כ בלאחר מיתה כיון דלא אמר בלשון תנאי איכא למימר דחזרה הוי וכמו שפרש"י במתני' א"כ אם אמר אם מתי לחוד נמי לא בעינן משום לאחר מיתה: [ל] **ש"מ** שניתק מחולי אל חולי אחר מתנתו מתנה. אע"ג דעל פרוקא דרב הונא אמר שמעת מינה ש"מ שניתק וכו' מתנתו מתנה ולא קי"ל כרב הונא. בהא מילתא הלכתא כוותיה מדא דר"א משמיה דרב אמרה. ועוד הא רבה משני לה הכי מתני'. אע"ג דפליג רבא מטעם גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה. אבל דכך דניתק דמתנתו מתנה בהא לא פליג עליה: [מ] **מתוך** החולי קאמר ואפילו מת מחמת דבר אחר. וז"ל הרשב"א ומתני' דקתני אומדין אותו אם מתחמת חולי ראשון לא דייקא כפי' זה דה"ל למימר אם מתוך חולי הראשון מת כלומר שלא פסק חולי ראשון אע"פ שלא מת מחמת חולי הראשון כיון שמת מתוכו. ונראה דגמ' דידן משמע להו דאם לא אעמוד היינו אם יעכבנו חולי מלעמוד והרי לא עכבו אלא ארי ומש"ה פריך מ"ש רישא מ"ש סיפא והיינו דשלחו מתם אכלו ארי אין לנו שיהא גט באם לא יעמוד שהרי לא עכבו אלא ארי וסיפא משבשתא היא ולאו משום אונסא דלא שכיח אלא אפילו באונסא דשכיח משום תנאו ע"כ: [נ] **וה"ה** שנפל עליו בית או נשכו נחש. אין כאן מקומו דלפרש"י נמי צ"ע כן: [ס] **דלכאורה** פליגי אהדדי. דלפום סוגיא דהש"ס בבלי צ"ל בתרווייהו אינו גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה דא"ת לא אעמוד מחולי זה דהוי גט משום דאמר לא אעמוד אסיק אדעתיה הא בטובלא דהאי גברא בפי' אמר כל אונסא ומ"מ אמר רבא אונסא דלא שכיח הוא: [ע] **משום** דפליגי אהדדי צריך גט מספק. והקשה בספר תפארת שמואל ולא אוכל להבין דעתו דש"ס תלמודא דידן עיקר דסברי אינו גט. ונראה לי דיש לכוון דברי רבינו עם מ"ש הרב המגיד וה"ק משום דפליגי אהדדי ויש לנו להשוות ע"כ אית לן לפרושי דהא דקאמר שלחו מתם אכלו ארי אין לנו כלומר אין לנו שיהא גט גמור וכן הלשון משמע מדלא קאמר אכלו ארי אין גט ומתוך כך כתב שיהא ספק מגורשת. ומטעם שאף שהוא התנה אם לא אעמוד מ"מ מחולי זה קאמר והרי לא מת מחמת החולי וכמו שפירש הרשב"א שכתבתי לעיל. והא דקאמר רבא משבשתא היא ר"ל הסיפא משבשתא דתני הרי זה גט אלא הרי זה ספק גט וזיל בתר סברא דאונסא דלא שכיחא לא מסיק אדעתיה: לא תתייחד עמו. כאן שייך סי' ד: [פ] **לא** תתייחד עמו אלא בפני עדים. לפי מה שפסק רבינו כרבי יוסי דמתני' אם נתייחדה עמו צריכה גט מחדש דהא מספקא לן אי מהיום ממש קאמר וא"כ כשמת היא מגורשת למפרע וחיישינן שמא קדשה מחדש ובאופן אם עומדים העדים בחוץ בשעת יחוד ולא אמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי קידושין. ואם נתייחדה עמו בלא עדים חיישינן לגט ישן דהא מספקא שלא יחול גט זה כי אם שעה אחת סמוך למיתה. ודין של גט ישן מבואר לקמן בפ' הזורק סי' ח' אבל לגי' הרי"ף והרמב"ם דקי"ל כחכמים דברייתא דמגורשת למפרע משעה שנכתב הגט דמהיום ממש קאמר אם נתייחדה בלא עדים לא איכפת לן. דממ"נ אם לא מת גיטו לאו גט ואם מת מגורשת למפרע משעת כתיבת הגט. ואינו אסור אלא להתיחד משום יחוד פנויה. אבל בדיעבד אין כאן בית מיחוש: [צ] **כי** רצון האדם לאחר הגירושין בכל מה שיוכל · היינו בש"מ שלא מחמת איבה שהוא נותן גט אלא שלא תיזקק ליבום. אבל בבריא אם הוא נותן בתנאי י"ל שמעכשיו הוא מגרשה: [ק] **מהיום** יחול תנאי זה אם ימות. כלומר אפילו ימות היום יחול שעה אחת קודם למיתה: [ר] **ור"י** מספקא ליה אי מהיום ממש קאמר. אבל משום ברירה צ"ע דאית ליה לר"י ברירה דאלת"ה אפילו כשימות לא להוי גט ועיין בפרק כל הגט דף כ"ה: [ש] **הלכך** הויא מגורשת ואינה מגורשת. ואם נשרף הגט או נאבד סמוך למיתה נמי הויא מגורשת ואינה מגורשת דשמא מהיום ממש קאמר: [ת] **ולא** תתייחד עמו ואפילו בנה קטן עמה. כ"ה בתוספתא פרק ה': [א] **רב** אלפס ז"ל כתב וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר. ואפילו נאבד הגט סמוך למיתה ופסק כחכמים דלמפרע מגורשת: [ב] **מאי** פריך חכמים היינו ר"י. והרשב"א אומר שגירסת הרי"ף היה חכמים היינו ר"מ ע"ש: [ג] **א"ב** שנתקרע הגט. והא דלא קאמר א"ב כשפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר · תירצו תוספות בקידושין דף ס' דא"כ היה צריך לומר דלרב הונא צריכה גט משני ולרב יהודה א"צ גט משני. והא ליתא דהא אפילו לרב יהודה נמי צריכה גט מספק. אבל קשה להרי"ף ורמב"ם והביאם רבינו לקמן סי' ע' דבתנאי ע"מ לא בעינן כל דיני תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה א"כ הכ"ל א"ב דלרב הונא אם לא כפל התנאי ולא נתקיים התנאי אינה מגורשת. ולרב יהודה התנאי בטל ומעשה קיים ומגורשת אלא ש"מ דאפילו בתנאי דע"מ נמי בעינן כל דיני תנאי כדמסיק רבינו שם. אבל לרבינו נמי קשה לפי מה שבארתי בפ"ק דקידושין סי' ע' דבתנאי דע"מ גופיה כל זמן שלא נתקיים התנאי אין אחד מהם יכולין לחזור בהן אלא דחדא מינייהו נקט: [ד] **רשב"ג** אומר תתן לו את דמיה. וק"ק לרב יהודה דאמר לכשתתן. אמאי לא פליג רשב"ג נמי ארישא דהא רשב"ג ס"ל כברייתא והוא יתן דע"מ כאומר מעכשיו דמי ולי אפילו ליורשי. וצ"ל דס"ל לרב יהודה הך כללא דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו ורבי סתם בזה כחכמים דע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי אלא לכשתתן: [ה] **ה"ז** גיטיך ע"מ שתתן לי מאתים זוז וחזר ואמר מחולין לך מהו. ראיתי בס' מהרל"ם ביק בשם שו"ת מהר"ל בן חביב שהקשה למה לא בעא באיצטליתי דקיימי ביה ואין בידי גוף התשובה לעיין בו'. ונעלם ממנו שהתוספות הקשו קושיא זו והובא בחידושי רשב"א. ותי' הוא ומסתברא דלא דמי דהכא מתכוין כו' ע"ש: [ו] **והלכתא** כרבה. ויש לדקדק מה איצטריך למפסק הלכה הלא קי"ל בכולי הש"ס דהלכה כרבה לגבי רב יוסף כמ"ש רבינו בפרק אלו מציאות סי' ז'. וזהו מלשון הרי"ף. ולדידיה ניחא שפסק בפרק הכונס ס"ד ובפ' אלו מציאות כרב יוסף בשומר אבידה ע"פ ראיות שם. וע"כ צ"ל הא דאמר בפ"ק דב"ב דהלכה כרבה נגד רב יוסף בר משדה ענין ומחצה היינו במילי דפליגי במסכת ב"ב לחוד. אבל על רבינו קשה מאי איצטריך למפסק הלכה הא הוא ס"ל כתוס' שאומרים דבכולי תלמודא הלכתא כרבה נגד רב יוסף וכמו שמסיק רבינו בפרק אלו מציאות סי' ז'. ועיין בכללים: [ז] **אלא** הכא מיירי בדבר שהוא זקוק לקבל מחבירו. פירוש דלא דמי למתנה שאינו זקוק לקבל ומש"ה אין מזכין לאדם בע"כ משא"כ בתנאי הגט תלה בדעתה שכל זמן שתרצה לתת יהא מוכן לקבלם מש"ה איצטריך רבא למיליף מבתי ערי חומה שהוא ג"כ זקוק לקבלם: [ח] **וחבירו** יש לו לזכות בדבר אחר כנגדו. סברא זו הולך רבינו לתרץ מה תיקן הלל בבתי ערי חומה וגט דהא הוי כפרעון חוב שעליו לקבלן בע"כ ע"ז מחלק דגבי פרעון חוב אין המקבל מחויב ליתן דבר אחר תמורת הפרעון. משא"כ בגט ובתי ערי חומה יש לו לזכות בדבר אחר כנגדו שהיא זוכה בגט והמוכר בבית ע"י נתינה. [ט] **ה"ה** נמי שלא בפניו. יכול לזכות לו ע"י אחר ואע"פ שחובתו היא ואין זכין לאדם שלא בפניו הלא שהוא כבפניו נותן לו בע"כ אע"פ שאין רוצה לקבלוהו נתינה וכיון שכן אפילו שלא בפניו מזכה לו ע"י אחר. והרשב"א הקשה על תי' זה דהא אשה מתגרשת בע"כ ואין מזכין לה גט ע"י אחר לפי שחוב הוא לה שיוצאה מתחת בעלה ובדתנו כפ"ת אלא מסתברא דרבא ס"ל דהלל כי תיקן אפי' בפניו ה"ל לתקוני דנתינה בע"כ בין בפניו בין שלא בפניו לא הוי נתינה אלא מה דאצטריכא ליה לפעמתו תיקן ע"ש: א"ד אמר רבא. כאן שייך סי' ח: [י] ורבא לא

[כ] כדפרישית לעיל (א) והרמב"ם ז"ל (פ"ח מה' גירושין) כתב דספק מגורשת הויא [ל] וטוב להחמיר: אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן וכו' אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [מ] כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה הלכך איצטלית דווקא בעי למיתב ליה ואי אבדה אע"ג דיהבה ליה דמי גיטא לא הוי גיטא (ב) ויראה דמדעתו הוי גט ואע"ג דמחולין לך לא הוי גיטא שאני התם דלא ניערה אבל הכא דיהבה דמי וניערה על גוף האיצטלית יכול למחול: ח ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שתחזירי לי את הנייר מגורשת· מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי הא מני ר' מאיר היא דאמר בעינן תנאי כפול· והכא בדלא כפליה לתנאיה רבא אמר משום דהוה מעשה קודם לתנאי [דף עה ע"ב] ורב אדא בר אהבה אמר משום דהוה תנאי ומעשה בדבר אחד [נ] בכולהו תנאי דמתניתין לא דק לפרש אם נעשו כהלכתן וסמיך על זה מאחר שהוצרך לדקדק על תנאי דהכא מכח קושיא דפריך מרישא לסיפא ופירש לך כל דין תנאי· מהכא איכא למילף בכל דוכתי דמדכר תנאי בגמ' שצריך שיעשה כמו שפירש כאן תדע דהא רבא קאמר בפ"ק דקידושין (דף ו:) אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי ואם לא החזירו לא יצא [ס] ורבא בעי תנאי כפול בשמעתין וא"כ אמאי לא יצא אם לא החזירו הא לא כפליה לתנאיה· אלא ודאי מיירי כשהתנה כדין תנאים אלא דלא נחת הגמרא לפרושי דדבר פשוט הוא בכל מקום שיזכיר תנאי בגמרא מיירי שנעשו כדין תנאים:

ט **אתקין** שמואל בגיטא דשכיב מרע וכו' אלא אמר רבא אם לא מתי לא יהא גט אם מתי יהא גט [אם לא מתי לא יהא גט] אם לא מתי לא יהא גט דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט משום דבעינן הן קודם ללאו מכאן משמע דהלכה כרבי מאיר דבעינן תנאי כפול ואין לומר דשמואל [ע] ורבא נסופרא דשטרי הוא דתקון דאם כן נפיק מיניה חורבא [פ] היכא דאתני ולא כפיל וכן פסק בהלכות גדולות ובעל מנת נמי בעי כפילות לר' מאיר [צ] דהא בעל מנת איירי במתניתין ולקמן נמי פליגי בעל מנת שתשמשי את אבא ושתניקי את בני ומילתא דרבי מאיר מיתניא [בתוספתא] בפרק האומר גבי על מנת לפיכך צריך ליזהר בכל התנאים שיהא תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה [ק] ושלא יהא תנאי ומעשה בדבר אחד והא דקאמר בפרק איזהו נשך (דף סו׳) ההיא דאמרה אי קיימת דידך אנא ואמרינן פטומי מילי נינהו. לר"מ לא איצטריך דבעי תנאי כפול אלא אשמועינן אפי' לרבנן לא מהני ומיהו יש דברים דלא בעינן אלא גילוי דעת כי ההוא דזבין נכסי' אדעתא למיסק לארעא דישראל (קדושין דף מט:) ויש דברים דאפילו גילוי דעת לא בעינן כגון שטר מברחת (כתובות דף עט׳) ובידוע שאם בנו קיים (ב"ב קלבי קמו:) וזבין ולא איטריכו ליה זוזי (כתובות דף לז׳) דאזלינן בתר אומדן דעתיה אבל היכא דבעי תנאי בעי כפילות [ר] ואם לא כפל התנאי בטל והמעשה קיים אפילו בגט כדקאמר רבי מאיר אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט והרב אלפסי ז"ל כתב בתשובה והאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי בין באיסורא בין בממונא וכן כתב בשמעתין אע"ג ובעינן בגיטין תנאי כפול הנ"מ באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר אם לא יעברו בני ראובן וגו' וכדאתקין שמואל בגיטא א אבל בעל מנת לא דקיימא לן האומר על מנת **כאומר מעכשיו דמי ואף משמו של רב האי גאון כתבו שכן כתב בתשובה וכן כתב הרמב"ם** ז"ל (פ"ו מהל' אישות) כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אע"פ שהקדים המעשה תנאו קיים. וכן כתב הג און בתשובה שעל מנת כמו שאמר מעכשיו כל שכן במעכשיו והראב"ד ז"ל נתן טעם לדבריהם דתנאי בעל מנת או של מעכשיו [ש] כיון דמהשתא חייל המעשה בתנאי הוא דחייל דהשתא מתנה עמו אבל על תנאי דאם [ת] כיון שהתנאי בא לבטל המעשה לא הוי תנאי אם לא שכפל אותו ולדבריהם הא דאמר רב אסי הא מני רבי היא וכו' הכי קאמר לא מפני שהתנאי בטל כאביי ורבא דהתנאי האי קיים דכל האומר על מנת אינו צריך לכל דיני תנאים אלא אע"פ שהתנאי קיים מתגרשת משעת נתינה משום דכמעכשיו דמי ואע"ג דרבי מאיר בעי תנאי כפול בעל מנת שתשמשי את אבא רצונו לומר דאין הלכה כרבי מאיר בהא והרמב"ן ז"ל הקשה על דבריהם דהא רבי מאיר בעי תנאי כפול בעל מנת שתשמשי כדאמר בסמוך ותניא בתוספתא דקידושין פרק [ג'] האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל נתן לה שוה פרוטה מקודשת מיד עד שיאמר אם לא דברתי אם לא עשיתי דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ובודאי אית ליה לר' מאיר הא דאמר רבי דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי כדמשמע בתוספתא דתניא התם על מנת שתשמשי את אבא ועל מנת שתניקי את בני הרי היא מגורשת מיד עד שיאמר אם לא תשמשי ואם לא תניקי דברי ר"מ וכו' ה"ז גיטך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים ונתקרע הגט או נאבד אפילו בתוך שתי שנים הרי זה גט שהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי אלמא מדפליג ר' מאיר ברישא ולא פליג בסיפא שמע מינה דאפילו לרבי מאיר על מנת כאומר מעכשיו ואפי' הכי בעי תנאי כפול ואשכחן נמי דבעל מנת בעינן תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח דקיימא לן (יבמות דף קו׳) חליצה מוטעת כשרה והיכי דמי כגון דאמרינן ליה חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז אלמא דבעל מנת בעינן כתנאי בני גד ובני ראובן ועוד מי עדיף על מנת ממעכשיו ממש [א] ואף במהיום אם מתי אתקין שמואל אם מתי ואם לא מתי ועוד דגרסינן בירושלמי דקידושין פרק האומר (ה"ג) מתנה אדם על עירובו אמר ר"א [ב] מאן תנא אם בא ואם לא בא רבי מאיר היא [ג] [הידין ר"מ] חברין אמרין מדין ר"מ דקידושין דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירדו הגשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ורבי מאיר אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודשת עד שיכפול תנאו הכל מודים שאם אמר לאחר שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכו' עד רבי חגי בעי קומי רב אסי [ד] והא אם לאו כלאחר הוא ה"ל שנייה. שיא [ה] שהיתה הארץ לפניהם והוא מבקש להוציאה מידם ולהכי צריך תנאי חזק וכפול הרי דבגירסא זו משמע שהם סבורים דבע"מ (א) ובמעכשיו בעי תנאי כפול[ו]ובלאחר ובאם(לא מעכשיו) לא בעי תנאי כפול: וה"ר משה בר מיימון ז"ל (פ"ט מה' גירושין) כתב ג"כ דבלאחר לא בעי תנאי כפול ור"ח ז"ל כתב על ההיא דאתקין שמואל בגיטא וכו' סוגיא דשמעתתא בעינן תנאי כפול ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ותנאי שאפשר לקיימו על ידי שליח [ז]וסוגיא דשמעתתא איירי בעל מנת ובמהיום אם מתי וגם הביא ראיה לדבריו מחליצה מוטעה דאיירי בעל מנת אלמא דס"ל דבכל התנאים בעינן עד שיהא בהם כל דין תנאים וכן הסכימו חכמי ארצנו וכן עמא דבר: י **מתני'** הרי זה גיטך על מנת שתשמשי את אבא על מנת שתניקי את בני כמה היא מניקתו ב' שנים רבי יהודה אומר י"ח חדש (ג) מת הבן או מת האב הרי זה גט
פרש"י

הגהות הב"ח

א וכדאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אבל·

חדושי מהרש"ל

(א) ומעכשיו בעי תנאי כפול ובלאחר אפי' בלא מעכשיו כו' כצ"ל: (ג) מת הבן או מת האב ה"ז גט פרש"י אחר כבקש כו' לא שפירש להדיא כך אלא שכך משמע מדבריו כדמשמע בתוס':

קרבן נתנאל

(ג) חשש להשיבו. כי סבר רבא דאי נתינה בע"כ לא הוי נתינה מפני מה היה נטמן. אלא שרב שימי דחה והלא מה דאצטריכא ליה תיקן. שהמה נטמנים מחמת בושה מבעל דינו. א"נ שהיו כופין לו בב"ד לקבל ומש"ה רבא לא חש לסברא זו: [כ] כדפרישית לעיל בסי' ז'. ר"ל כמו שפירשתי לישנא קמא שרבא לא קבל תשובת רב שימי כמו כן תלינו לומר בלשון האחרון: [ל] וטוב להחמיר. היינו לענין קידושין וגירושין. אבל לענין ממונא נראה דעת רבינו אם מכר לו קרקע או מטלטלין ובתנאי ליתן לו מאתים זוז. אם נתן לו בע"כ הוי נתינה דקי"ל כרבא. אבל הרשב"א ס"ל לספיקא דדינא. ולכך הקרקע בחזקת בעלים. ולגבי מטלטלין לא מפקינן מיניה. והרי"ף לא הביא כל זה בהלכותיו ואנחנו לא נדע מה טעמו: [מ] כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ. הרי"ף הביא נמי הך מימרא דר' יוחנן ואל תטעה שהוא פוסק כרשב"ג בכ"מ ששנה במשנה. דהא להדיא כתב שלהי גט פשוט סי' מ' דהדין כללא לאו דוקא הוא דלא אמרינן הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא ובפרק היה קורא ס"ם ע"ו פסק כת"ק דמתני' לגבי רשב"ג. ועיין לקמן סי' י'. ולא הביא הך מימרא דרבה בר בר חנה אלא לענין הפרט שפרט חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה. ולאפוקי מרבה בר רב הונא דאמר בפרק זה בורר דף ל"א דדוקא גבי ראיה אחרונה אין הלכה כרשב"ג אבל בערב וצידון הלכה כרשב"ג. ועיין בים"ש פ' הפרה סי' י"ד: [נ] **בכולהו** תנאי דמתני' לא דק לפרש. ר"ל בעלי התלמוד לא דקדקו לפרש בשום מקום דצריך כפילות ותנאי קודם למעשה. משום שסמכו על סוגיא דשמעתין דהכא מאחר שהוצרך לדקדק על תנאי דהכא מכח קושיא דפריך רישא אסיפא מהכא איכא למילף כל דיני תנאי: [ס] **ורבא** בעי ת"כ. רבינו אזיל לשיטתו דמסיק בסמוך סי' ט' דאפילו בתנאי ע"מ בעי כפילות ושאר דיני תנאי. אבל לשיטת הרי"ף אין ראיה מהא דבעי רבא כפילות לקמן אם מתי אם לא מתי. דדוקא באם בעי כפילות אבל לא בתנאי ע"מ. וקשה דעדיפא ה"ל לרבינו להוכיח דהא בשמעתין בעי רבא תנאי קודם למעשה ואמאי אמר רבא התם לא החזירהו לא יצא הא הקדים המעשה קודם לתנאי אתרוג זה נתון לך ע"מ שתחזירהו: [ע] **ורבא** לבופרא דשטרי הוא דתקון. דדילמא איכא מאן דס"ל כר"מ ואי לא כפיל תנאי אתי למימר דגט קיים ותנאי בטל וקא שרי א"א לעלמא: [פ] **היכא** דאתני ולא כפיל. ואיכא למימר דלהכי ליכא למיחש דמדאתקין הכי ואהרגילו בכפילא לעולם איכפל כפלי ליה. רשב"א וכ"כ רשב"ס בב"ב: [צ] **דהא** בע"מ איירי במתניתין. ראיה קלישא היא דאיכא למדחי דכל זה לס"ד דע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי אבל לבתר דמסיק רב אסי באמת אית לן למימר דלא בעי כל דיני תנאי: [ק] **ושלא** יהא תנאי ומעשה בדבר אחד. לכאורה היה נראה שדעת רבינו דאפילו בתנאי ע"מ צריך שלא יהא תנאי ומעשה בדבר אחד. וא"א לומר כן דא"כ תקשי לך מהא דקי"ל גבי אתרוג מתנה ע"מ להחזיר יצא כמ"ש רבינו בפרק לולב הגזול סי' ל'. ואי לא החזירו לא יצא ואמאי והא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד ותנאו בטל· ותו קשה מהא דפסק רבינו בפ"ק דקדושין סי' ו' דמתנה ע"מ להחזיר לא הוי קידושין דאין האשה נקנית בחליפין הא לא צריך לקיים התנאי דהוי תנאי ומעשה בדבר א' ותנאו בטל. ומה שתי' הב"ח שם ליתא ע"ש בחידושי. אבל האמת יורה דרכו שבתנאי ע"מ אפילו התנאי ומעשה בדבר א' קיים דהתנאי אין סותר המעשה דע"מ כאומר מעכשיו דמי וכ"כ כל הפוסקים. וכי דייקת בלשון רבינו מוכיח כל זה שכתב לפיכך צריך ליזהר בכל התנאים שיהא תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ושלא יהא תנאי ומעשה בדבר אחד ואי החלוקה זו שוה לאינך שלשה הכי הל"ל ולא יהא התנאי ומעשה בדבר אחד. אמנם מלשון זה משמע כאילו הוא פרט בפני עצמו ולא דמי לאינך שהג' דברים צריך ליזהר אפילו בתנאי ע"מ. אבל חלוקה זו קאמר ושלא יהיה תנאי ומעשה בדבר אחד· כאומרו או שיהיה בתנאי ע"מ שאין התנאי סותר המעשה ואם הוא בתנאי אם צריך שלא יהיה התנאי ומעשה בדבר אחד. וכל זה דלא כדעת ב"ש סי' ל"ח ס"ק ז' שמבלבל ומחלק בדינים שם לדעת רבינו דאפילו בתנאי בע"מ צריך שלא יהיה התנאי ומעשה בדבר אחד ע"ש. והעיקר יסוד שבנה עליו מהא שהקשה רבינו בפרק יש נוחלין סי' מ"ם על מימרא דרבא ע"מ שתחזיר לי את האתרוג הא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד· ומתרץ דרבא לא ס"ל הך כללא ש"מ דאפילו בתנאי ע"מ הוי תנאי ומעשה בדבר אחד. ולא כן עמדי דלדבריו שהבין כפשוטו דברי רבינו שם דרבא פליג אדרב אדא בר אהבה דא"כ כמו כן נימא דאביי פליג אדרבא דלא בעינן תנאי קודם למעשה וזה א"א לומר דהא מתנה ערוכה היא בסוף פרק הפועלים דף צ"ד שצריך תנאי קודם למעשה אלא ה"ק דהא ודאי רבא נמי ס"ל כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כמו שהוכיחו תוס' במתניתין. אלא שרוצה רבא ליישב ברייתא זו אפילו כרבנן דרבי אבל לרבי אתיא שפיר כדמסיק רב אסי· וא"כ ה"פ דרבא לא ס"ל הך דרב אדא בר אהבה הייט בתנאי ע"מ. ואי הוי מוקמי ברייתא מטעם תנאי ומעשה בדבר א' לא מצי ליישב ברייתא אליבא דרבי דס"ל דע"מ כאומר מעכשיו ואין התנאי סותר למעשה. ורב אדא פריך ליה דס"ל דאפילו לרבי דע"מ כאומר מעכשיו מ"מ בעינן שלא יהיה תנאי ומעשה בדבר אחד והאי פליג רבא וס"ל דלרבי בתנאי ע"מ לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד. ולפניט עוד תראה מה שהקיקוני עוד לזה: ודע דהרמב"ם פרק ו' מהל' אישות כתב ז"ל ואלו הן הארבעה דברים של כל תנאי. שיהא כפול. ושיהיה הן קודם ללאו. ושיהיה התנאי קודם למעשה. ושיהיה התנאי דבר אפשר לקיימו. ואם חסר תנאי א' מהן הרי התנאי בטל ע"ש והקשו עליו למה לא כתב ג"כ תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ותי' ה"ה דהאי סוגיא דפרק מי שאחזו לא קיימי ואין טעם הברייתא אלא כדרב אסי דעביד אוקימתא אחריתי. ודוחק דא"כ כמו כן נימא דרב אסי פליג על ת"כ ותנאי קודם למעשה אע"כ צ"ל דלא פליג רב אסי על גוף התנאי. ולא פליג על הנך אמוראי אלא דרוצה ליישב הברייתא אפילו לרבנן דר"מ. וכ"מ ולח"מ הרבה נתקשו בקושיא זו גם בס' ב"ש חשב דעת רמב"ם דלא ס"ל הך חלוקה דתנאי ומעשה בדבר א'. ואי לא מסתפינא ה"א דהרמב"ם ס"ל נמי הך כללא דתנאי ומעשה בדבר א'. והא דלא חשיב ליה. דיש עוד להקשות אמאי לא חשיב ליה דהתנאי במתנה על מה שכתוב בתורה התנאי בטל אמנם חד תי' להם. דהרשב"א הקשה תנאי ומעשה בדבר אחד מה היה לו לעשות וסילך יתקיים המעשה אחר שגילה בדעתו שאינו מתרצה בכך אלא ע"ד כך והעלה בקושיא. ואני מלאתי תירוץ שכמו כן הקשה הרמב"ן בפרק יש נוחלין דף קכ"ו ד"ה הרי זו מקודשת על האי דמתנה על מה שכתוב בתורה התנאי בטל. וניחא ליה לר"ם דכל מתנה על מה שכתוב בתורה הרי הוא כמפליג בדברים דומיא דתנאי שאי אפשר לקיימו בסופו דבטל ואע"פ שכפל תנאו משום שאינו אלא כמפליג ה"נ תנאי בטל דלאו כלום הוא ולהפליגה בדברים קאמר לה. א"כ כמו כן אם מתנה תנאי ומעשה בדבר אחד אינו אלא כמפליגה בדברים. ומעתה אני אומר שבכלל הרמב"ם תנאי ומעשה בד"א ומתנה ע"מ שכתוב בתורה בסוג התנאי שמתנה דבר שא"א לקיימו בסופו דכולהון חד טעמא אית להו שאינו אלא כמפליג בדברים וא"א לעשות המעשה ולקיים התנאי: [ר] **ואם** לא כפל התנאי בטל והמעשה קיים אפילו בגט. והכי קים ליה לרבינו כדמייתי ראיה מדקאמר ר"מ לקמן דף ע"ה אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט. וז"ש רבינו בפרק יש נוחלין סימן מ"ח דאי לא כפל נמי התנאים הקידושין והגירושין אינם בטלין לגמרי אלא הולך מספק ע"ש. אינו אלא לפרש שיטת הירושלמי אבל לדינא תלמודא דידן עיקר ודלא כספר עצמות יוסף בקידושין דף ס"א שנתקשה בזה ואני אביא עוד ראיה דהמעשה קיים אפי' בגט דהא קתני לעיל דף כ"ב מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת. וע"כ איירי דלא כפל דאי כפל לאו הזרה שיא אלא תנאי וע"ש פרש"י ואם נאמר דבלא כפל התנאי צריכה חליצה מה איריא מהיום ולאחר מיתה. אפילו מהיום אם מתי נמי אם מת חולצת ולא מתיבמת. ובעל הירושלמי ל"ק ממתני' דאיכא למימר דמהיום כמעכשיו דמי ובמעכשיו לא בעינן כפילות. אבל רבינו דמסיק בסמוך דאפילו במהיום בעינן כפילות וכל דיני תנאי מ"ם ע"כ צ"ל דרבינו ס"ל לדינא דאי לא כפל המעשה קיים אפילו בגט: ה"ג בין באיסורא בין בממונא ואין צריך עמו לכל תנאי אלו. כ"ה בחדושי רשב"א: וכן כתב בשמעתין. עיין סוף סי' י': [ש] **כיון** דמהשתא חייל המעשה בתנאי הוא דחייל. ר"ל דלכשמתקיים התנאי הקידושין והגירושין למפרע מעכשיו חיילין וא"כ התנאי אין מבטל המעשה מעכשיו: [ת] ה"ג כיון שהתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול המעשה. כ"ה בחידושי רשב"א ור"ן. ור"ל דבתנאי דאם אין המעשה קיים אלא לאחר קיום התנאי: [א] **ואף** במהיום אם מתי אתקין שמואל. דאילו אם מתי גרידא מתנה שלימה שעינו דלא אמר כלום. והרמב"ם פ"ט דגירושין ס"ל דהא דאתקין שמואל בדלא אמר מעכשיו ומפני כפילות הרי זה גט: [ב] **מאן** תנא אם בא ואם לא בא. דקתני בפרקי' בכל מערבין אם בא חכם למזרח ואם לא בא. מאן תנא דצריך לכפול התנאי: [ג] **הידין**. איזהו: [ד] **והא** אם לאו כלאחר דמי. פי' אם יעברו אם לא יעברו דכתיב גבי תנאי ב"ג וב"ר לאו כלאחר דמי בתמיה. ומכל מקום התנה משה רבינו עמהם בתנאי כפול: [ה] ה"ג שהיתה הארץ לפניהם והוא מבקש להוציאה. ולהכי צריך תנאי חזק וכפול: [ו] **ובלאחר** ובאם לא בעי ת"כ. ונכי לפום גמרא דילן משמע דבאם בעי ר"מ תנאי כפול מ"מ נראה שאין לנו לתפוס סיפך סברת הירושלמי לגמרי דנימא דבאם בעי ת"כ ובע"מ לא בעי ת"כ. הר"ן: [ז] **וסוגיא** דשמעתתא איירי בע"מ קאי אג' חילוקי תנאי אבל בתנאי ומעשה בדבר א' כבר בארתי והוכחתי דבתנאי ע"מ לא שייך הך חילוק דתנאי ומעשה בד"א. אבל קשה היאך משמע סוגיא דשמעתתא דאיירי בע"מ דהא אביי ורבא ורב אדא אזלי למאי דס"ד כרבנן דרבי דע"מ לאו כמעכשיו. ולרב אסי דמוקי הברייתא כרבי לדידיה מנא לן דבעינן כל דין התנאים. ועוד קשה לפי מה שהוכיחו תוס' דאביי ורבא נמי ס"ל דע"מ כאומר מעכשיו דמי אלא דאיכא דוחים לאוקמי הברייתא כרבנן דרבי. א"כ מה מידם רב אסי הא מני רבי. בשלמא לשיטת הרי"ף והרמב"ם דרב אסי פליג אאביי ורבא וסבר דבע"מ לא בעי דין תנאים אתי שפיר אבל לשיטת רבינו ור"ח מה מידם רב אסי. ונראה דהמה מפרשים שיטייא דרב אסי דלא אתא אלא לפרוקי פירכא דרב אדא ואמר הא מני רבי היא כלומר דרבא אתא לאוקמי הברייתא בין לרבנן ובין לרבי. ואי הוי מוקמי' הברייתא משום תנאי ומעשה בדבר אחד דלא אתיא הברייתא כרבי דבע"מ לא הוי תנאי ומעשה סותרים זה את זה דכמעכשיו דמי· אבל אהך דין תנאי כפול ותנאי קודם למעשה לא פליג. דאפילו בע"מ בעי כפילות. ורב אדא
דפריך

תפארת שמואל

(א) **והרמב"ם** ז"ל כתב דספק מגורשת וכו'. אין זה מדברי הרמב"ם כי כל האחרונים לא הביאו אלא הוא דברי הרמב"ן אכן גירסא מוטעת הובא לפניו כי בספרו לא היה כתוב אלא פסול סתם דהייט לא תנשא כאשר ידוע מספריו וכ"כ עליו מ"מ וכתב שסובר כבעל העיטור שפסק כלישנא בתרא דרבא אלא לחומרא בעלמא פסלו אכן לא אוכל להשיג כוונת הרמב"ם מנין לו להחמיר ולעשות פסולות ואם הוא מסופק בהלכה א"כ היא מגורשת ואינה מגורשת וכ"ה עיקר כדברי הרשב"א שספק הוא: (ב) **ויראה** דמדעתו הוי גט וכו'. ותימה א"כ לפירושו לא פליגי רבנן ורשב"ג אלא בנתינה שלא מדעתו וא"כ תפשוט דנתינה בע"כ הוי נתינה וגם הרא"ש כתב דברי הרמב"ם שבספק עומד. גם הרשב"א פי' להדיא דאיירי בקבלת דמים מרצון הבעל וא"ה לרבנן לא מקיימי תנאי דדוקא איצטלית קאמר. אכן נ"ל ליישב דהרא"ש ס"ל דהכא לא שייך לומר נתינה בע"כ מאחר שהאיצטלית שלו היה מבקש ממנה וא"כ כל היכא שהיא מחזרת שלו אפי' בע"כ איקיים הנאה והדווקא הוא וקשה לי ג"כ מאחר דאמרי' לנעורה קמכוין בתחילה שתתן דווקא את האיצטלית מה מועיל מחילה שלאחר זמן ודו"ק:

[ח] פרש"י אחר הנקה ושימוש וגבי בן השמיענו אע"ג דלא הניקתו ב' שנים אבל באב אין בו שום חידוש שהרי שמשתו כל ימי חייו אלא אגב מת הבן תנא נמי מת האב אי נמי [ט] אגב דבעי למיתנייה בסיפא תניה נמי ברישא [י] וכן מפרש בירושלמי (ה"ו) ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים ע"מ שתניקי את בני ב' שנים מת הבן או מת האב או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט רבן שמעון בן גמליאל אומר כזה גט כלל אמר רשב"ג כל עיכובא שאינה ממנה הרי זה גט: גמ' [כ] ומי בעינן כולי האי ורמינהו שמשתו יום אחד הניקתו יום אחד ה"ז גט [ל] אמר רב חסדא לא קשיא מתני' רבנן (א) ובברייתא רשב"ג דמיקל בתנאי ולית הלכתא כרשב"ג [מ] ורבינו תם ור"י זכרונם לברכה פוסקין בכל מקום כההיא פיסקא דרבי יוחנן דפסיק הלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתינו · רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש יום אחד רב אשי אמר סתם נמי כמפרש יום אחד דמי [נ] ושתי שנים דקתני במתני' היינו יום א' בתוך שתי שנים לאפוקי לאחר שתי שנים והלכתא כרב אשי דבהדיא הוא ואע"ג דמקשינן עליה ואסיקנא בקושיא הלכתא כוותיה דהא לא אסיקנא בתיובתא ואיכא מ"ד כיון דדייקינן מתניתין כוותיה דרבא הלכתא כוותיה ויראה לי עיקר הפוסקים כרבא דאף ע"ג דלא מסיק בתיובתא (ב) קושיא חזקה היא וכיון דדייקינן מתניתין דלא כוותיה היאך נפסק כמותו [ס] לכן ראוי לפסוק כרבא לחומרא [ע] וכן פסק הרמב"ם ז"ל (פ"ח מה' גירושין):[דף עו ע"א] ת"ר הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים על מנת שתניקי את בני שתי שנים אע"פ שלא נתקיים התנאי ה"ז גט לפי שלא אמר אם תשמשי ואם לא תשמשי אם תניקי ואם לא תניקי דברי רבי מאיר וחכ"א אם נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים התנאי אינו גט [פ] והלכתא כרבנן ואע"ג דקיימא לן דבעינן תנאי כפול הני מילי באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ובני ראובן ואם לא יעברו וכדאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אבל בעל מנת לא דקיימא לן כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי (א) וכאשר כתבתי לעיל (סי' ט') כן עיקר: יא. ת"ר [צ] אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים (ג) וחזר ואמר לה בפני שנים ע"מ שתתן לי מאתים זוז לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים רצתה משמשתו רצתה נותנת לו מאתים זוז אבל אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתתן לי מאתים זוז וחזר ואמר על מנת שתתני לי שלש מאות זוז בטלו דבריו האחרונים את הראשונים ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין אהייא אילימא אסיפא הרי בטל אלא ארישא מהו דתימא כל לקיימנה תנאי מצטרפין קמשמע לן דלא: יב מתני' הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום (ב) והיה הולך מיהודה לגליל (ד) והגיע לאנטיפרס וחזר בטל התנאי הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד ל' יום והיה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי וחזר בטל התנאי ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד ל' יום והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר בטל התנאי הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט: [דף עו ע"ב] גמ' והא לא עבר אמר רב הונא מאי פניך תשמיש ואמאי קרי ליה פניך לישנא מעליא נקט רבי יוחנן אמר לעולם פניך ממש מי קתני הרי זו מגורשת הרי זה גט קתני דלא הוי גט ישן ולכי מלו תלתין הוה גיטא תניא כוותיה דר' יוחנן הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט ולאחר לא תנשא עד שיעברו ל' יום ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה וליחוש שמא פייס אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב [ק] באומר נאמנת עלי לומר שלא פייסתיה ואיכא דמתני לה אמתני' מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט וליחוש שמא בא אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי שלא באתי מאן דמתני לה אמתניתין כל שכן אברייתא מאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין לא אם לא באתי קאמר והא לא אתא כתב ר"ח כיון דאיכא דמתני לה אמתניתין אזלינן לחומרא והרמב"ם ז"ל כתב (פ"ט מה' גירושין) הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש אין חוששין שמא בא בסתר שאין דרך בני אדם לבא בלינעא ואם תם הזמן שקבע ולא בא הרי · זו מגורשת ותימה הוא שפסק לקולא באיסורא דאורייתא ועוד דלישנא בתרא מתני לה אמתניתין [ר] וכן דעת רב אלפס ז"ל דבכל מקום הוא תופס איכא דאמרי עיקר וכן לעיל בפרק כל הגט (דף כח:) מקשי הש"ס מלישנא בתרא: יג מתני' הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט: גמ' איבעיא להו כי שרינן לה לאלתר שרינן לה דהא ודאי לא אתי או דלמא לאחר י"ב חדש שרינן לה לכי מקיים תנאה ולא איפשיטא הלכך עבדינן לחומרא גזירה אטו לא מת ולא שרינן לה לעלמא בתוך י"ב חדש אם לא על ידי חליצה ואם נשאת לא מפקינן לה מיניה. אמר אביי הכל מודים היכא דאמר לה לכשתצא חמה מנרתיקה [דף עז ע"א] לכי נפקא אמר לה וכי מיית בלילה הוי גט לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה על מנת שתצא חמה מעכשיו קאמר לה והוי גט מחיים כדרב הונא אמר א] רב דאמר רב הונא אמר רב כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא באם מתי מר סבר כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כמהיום אם מתי מעכשיו אם מתי ומר סבר לא אמרינן כרבי יוסי והוה ליה כאם מתי [ש] והלכתא כרבנן ולקמן בפ' בתרא (ס"ס ד) (ה) [ת] נדקדק בו בסייעתא דשמיא: מתני' אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו גט ותנו לאשתי כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט רבי יוסי אומר כזה גט כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש ומת אם גט קודם למיתה הרי זה גט ואם מיתה קדמה לגט אינו גט ואם אין ידוע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת והלכה כחכמים: יד גמ' תנו רבנן לאחר שבוע שנה. לאחר שנה חדש. לאחר חדש שבת. לאחר שבת מאי [א] יתיב ר' זירא קמיה דרבי אסי ואמרי לה רבי אסי קמיה דר' יוחנן ויתיב וקאמר חד בשבא ותרי בשבא ותלתא בשבא בתר שבתא ארבע וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא פרש"י דמיירי בנתן לה גט ואמר אם לא באתי מכאן לאחר שבוע זו אינו גט עד שתעבור כל השנה שמינית וכן אחר שנה חדש ואחר חדש שבת ואחר השבת יום ראשון שני ושלישי

הגהות הגרי"ב א] אמר רבי דאמר רב הונא אמר רבי כצ"ל:

(א) וכאשר כתבתי כן עיקר פי' אפי' בע"מ בעי תנאי כפול וכל הדינים שבייכין בתנאי לעיל: (ג) והיה הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר בטל התנאי כו' פי' אנטיפרס בסוף מילר יהודה וכן כפר עותנאי בסוף מילר גליל וכן עכו בסוף א"י ומפרש בגמרא דמתני בהכי איירי שסני תנאים התנה עמה אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין כלומר שאשהא' בדרך שלשים יום וגם לא מטינא לגליל כלומר שאם אבא לגליל אפי' לאלתר להוי גט

חדושי מהרש"ל

הלכך כי הלך לאנטיפטרס וחזר דלגליל לא הלך וגם שלשים לא שהה ביטל התנאי' ואינו גט אבל אי מתנה חד תנאי אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין והיה לו להלוך מיהודה לגליל אם הגיע לכפר עותנאי שהוא בתחילת גליל וחזר תנאו בטל שהרי הלך לגליל ושוב לא יכול לקיימי' אבל לא הגיע לגליל וחזר אין התנאי בטל ושוב יכול לקיימי' כשילך וישהה וכן איפכא מגליל ליהודה והגיע לאנטיפרס וק"ל:

תפארת שמואל

(א) **ובריית' רשב"ג** דמיקל בתנאי וכו' ואני תומר בכאן יראה לפסוק כרשב"ג שהרי בברייתא שונה דברי הת"ק בלשון ר"מ ודברי רשב"ג בלשון חכמים והלכתא לעולם כחכמים וכן נ"ל עיקר א"ל דפסקינן

*) לאיכא דלא סתרי זהו לשון רש"ל ז"ל ועיין מ"ש רש"ל בספר יש"ש פרק הפרה סי' י"ד ע"ש: (ב) **קושיא** חזקה היא כו' פי' משום דקשיא ליה לפרש"י דמתני' מניקתו שתי שנים יום אחד משתי שנים קאמר וא"כ מה דקאמר ע"כ בלא הניקתו כלל דהרי לא נתקיים התנאי כל עיקר ואפילו הכי הוי גט וא"כ מ"ש מסיפא כשאמר שתי שנים ומת דלא הוי גט כן הוא לפרש"י אבל לפירוש ר"י צריך לפרש מאחר שסתם הוי כמפרש יום א' להדיא אלמא לצעורי קמכוון וא"כ כשלא הניקתו כלל לא ליהוי גט כמו בסיפא כשפירש שתי שנים דאמרינן לצעורי קמכוון ה"נ נימא בי יום א' בשלמא לרבא דאמר סתם לא הוה כמפרש ולא אמרינן דקמכוון לצעורי כ"א להרווחה ומש"ה לא הוי גט ברישא וק"ל: (ג) **וחזר** ואמר לה בפני שנים וכו' פירוש ולא מסר לה מיד אלא דאמר בפני שנים כשאמסור לך גיטך יהיה ע"מ כן וא"כ אמר תנאי אחר בפני עדים אחרים לא מסר לה וא"כ כשמסר לה הגט מסר בפני כולן כן פי' הר"ן ועיקר אבל היכא שמסר לה הגט ואמר התנאי לעולם נתבטל דבריו הראשונים וכן דעת הרמב"ן: (ד) והגיע לאנטיפרס וכו' פירוש בסוףספר יהודה וכן כפר עותנאי בסוף מילר גליל וכן עכו בסוף א"י ועי' בגמ': (ה) **נדקדק** בו בס"ד. לא ראיתי שום דקדוק שם אלא שכתוב שם להיפך מדעת הרי"ף אלא דהלכתא כרבי יוסי ולסופרי דשטרי אתקין רב מיומא דנן כן דעת התוספות ורש"י שלסופרא בעלמא שלא יוציאו שום לעז על הגט אכן בפרק י"כ (דף ק"י ע"ב) כתב משום חומרא דעריות אתקין רב ומשמע אפילו נתגרשה לא תינשא בלא חליצה אכן בממון הלכה כר' יוסי וכן נוטה מסקנת הטור שכתב בסוף המסקנא וי"א שלעולם הוי ספק מגורשת וחולצת ולא מתייבמת וכן דעת התוס' ע"כ ולא דקדק יפה שהרי ר"ת ור"י סוברים שניהם לסופרי דשטרי תיקן שם וכ"כ הרשב"א בשם אכן הרמב"ם פי' פרק י"כ דלחומרא דעריות לא פסקינן כר' יוסי וא"כ לפ"ז חולצת ולא מתייבמת לכתחילה אבל לא הש"ך כספק מגורשת ונפקא מינה שאם נשאת לא תצא ולענין פסק הלכה נראה כדברי התוס' דהלכה כר' יוסי וכן פסק הראב"ד ואף שאמרינן בהאי פירקא ר' יהודה הנשיא ובית דינו התירוה להנשא כר' יוסי ואמר ר' יוחנן שלא הודו לו סייעתיה מ"מ הא לעיל בפרקין מסקינן דרבא שהוא בתרא פסק דהלכה כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו א"כ מסתמא כן הלכה ומש"ה נראה דהוי גט מעליותא רק בלחומרא בעלמא חולצת דמאי איכפת לן בהאי חומרא שהרי כבר נפסלה לכהן אבל אי נשאת בלא חליצה לא תצא כלל אבל לכתחלה לעולם חולצת שהרי רבינו פסק דחולצת נ"ל:

*) נ"ה להדיא דלא כחכמים וזהו

קרבן נתנאל

דפריך ליה לרבא בכל דתנאי ומעשה בדבר אחד לא הוי תנאי אפילו בתנאי ע"מ דלא סתרי אהדדי אבל אנן **לא** קי"ל כרב אדא אלא כרב אשי וכרבא וזהו שעד למ"ש לעיל דרבינו סובר דבע"מ לא שייך תנאי ומעשה **בדבר אחד**: [ח] **פרש"י** אחר הנקה ושימוש. הטעם משום דצריך לקיים הדבור שהוציא מפיו. ונ"ל עוד כ"מ משום דלכל האוקימתות אתיא מתני' כרבנן וא"כ לדידהו לצעורא קא מכוין כמו גבי אצטלית וצריך הנקה ושימוש קלא אלא בשניקתו קלא אמרינן כיון דלא פירש שתי שנים אמרינן להרווחה קא מכוין. וזהו מדוייק בלשון תוס' ונראה לר"י לפרש דמת קודם שהניקתו כלל דלא נתכוון אלא להרווחה ולא לצעורא תשמע דלפרש"י אכוין נמי לצעורא וכדפירשתי וכ"מ אם כשאמר אי אפשי או מת הבן קודם ב' שנים בסיפא לטעם ראשון צריך נמי הנקה קלא ולטעם אחרון קי"ל בהא מלתא כרשב"ג דלא אמרי' בהא לצעורא קמכוין וא"ל הנקה כלל: [ט] **אגב** דבעי למיתני בסיפא. ובסיפא קמ"ל רבותא דהגט בטל ומותרת ליבם: ואי לא אשמועינן ה"א דהוי כתנאי על מנת שתתן מאתים זוז ומת דצריכה חליצה ואסורה ליבם כיון דאין קובע זמן ועדיין לא נפלס הזמן כמ"ש בש"ע סי' קמ"ג סעיף ג'. אע"ג דהכא קבע זמן שתי שנים מ"מ הא לא התנה ע"מ שתשמשי את אבא מכן עד ב' שנים. וא"כ בכל ימי חיי האב יכולה לשמשו אותן ב' שנים קמ"ל דהוי כקובע זמן מכאן עד ב' שנים. ועיין בב"ש סי' קמ"ג ס"ק י"ד. וזהו לגירסת רבינו והרי"ף דגרסי בסיפא או שמת האב. המנס לפי גירסתינו ובירושלמי דלא גרסינן בסיפא או שמת האב נ"ל כיון דבעי למיתני בסיפא באב אם אמר אי אפשי. תנא נמי ברישא הדין במת האב לאפוקי אם אמר אי אפשי לכולי עלמא הוי גט. אי נמי להיפך וכפי התוספתא וזהו ידעינן מדאיירי רישא באב לא נקיט א"א: [י] וכן מפרש בירושלמי. רלה לומר לחד מאן דאמר דמוקי מתני' במת אחר הנקה ושימוש. אם כן לדידיה על כרחך צריך לומר דתנא מת אב משום איידי: [כ] **ומי** בעינן כולי האי ורמינהו שמשתו יום אחד. אין להקשות לפי מה שכתב הטור סי' קמ"ג היכא דהתנו לאחר שכלו שתי שנים אפילו לא הניקתו אלא שעה אחת קיימת תנאה כיון שכלו שתי שנים א"כ מאי פריך אימא דמתני' איירי בהתנה תוך שתי שנים וברייתא איירי דהתנה לאחר שתי שנים דסגי ביום אחד. דמכל מקום משמשתו יום אחד פריך. אי נמי דהוי ליה למתני בהדיא בברייתא שהתנה לאחר שתי שנים כמ"ש תוספות לפ"ה דהוה ליה למתני בברייתא בהדיא ומת: [ל] **אמר** רב חסדא כו'. ולית הלכתא כרשב"ג. ויש לדקדק לאיזה צורך מביא הרי"ף בהלכותיו הא דרב חסדא הא פסק כרב אשי. גם על רבינו יש לתמוה הלא הוא פסק כרבא. ונראה משום דהרי"ף מסיק בפרק גט פשוט סי' מ' דהדין כללא דכייל רבה בר נ"ד תנא כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו לאו דווקא אם לא היכא דמסתבר טעמיה וא"כ הכא במתני' מן הסברא כרשב"ג דאמר כל עכבה שאינה ממנה הרי זה גט דיעולה היא שאמר תן לי אבין שאמשנו תן לי בנך ואניקנו. ועוד דהא בברייתא דף ע"ו הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים וכו' דברי ר"מ וחכמים אומרים אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט. ומסיק דאיירי בדכפליה לתנאי חכמים היינו רשב"ג. וכיון דבברייתא שנו דברי רשב"ג בלשון חכמים היה לנו לומר דהלכתא כרשב"ג דמתני' להכי מייתי הך שינויא דרב חסדא דס"ל דרשב"ג דפליג במתני' ואמר כזה גט וכן בשמשתו יום א' דהוי גט ולעיל גבי אבד אצטלית דאמר מתן את דמיה כולה חד טעמא הוא דמיקל בתנאי גט. וכבר פסק ר"י דלא קי"ל כרשב"ג דאצטלית וא"כ ה"ה וכוה הטעם דלית הלכתא כרשב"ג דמתני'. ועי"ן כתב רבי' ור"ת ור"י פוסקין בכ"מ כההיא פיסקא דר"י דפסיק הלכה כרשב"ג במשנתינו וא"כ לדידהו נ"ל דרבא ורב אשי פליגי עליה דרב חסדא וסבירא להו דטעמיה דרשב"ג במשנתינו דאמר כל עכבה שאינה הימנה אינו תלוי בהך דאצטלית גם הך שמשתו יום אחד ס"ל לרשב"ג דבסתמא שתי שנים מדלא פליג ארישא דמתני': [מ] ור"ת ור"י ז"ל פוסקין בכ"מ כההיא פיסקא דר"י דפסיק הלכתא כרשב"ג במשנתינו. וכ"כ רבינו בשני דייני גזירות ס"ס י"ז ובפרק השולח סי' כ"א ובפרק אע"פ סי' כ"ז וע"ש בחידושינו. ואגוהון דכולהו בפ' היה קורא ס"ס ע"ו שפסק הרי"ף כת"ק ורבינו פסק כרשב"ג. והרשב"א במשמעתא דא והרמב"ן מטי' לדברי הרי"ף: [נ] ושתי שנים דקתני היינו יום אחד בתוך שני שנים. ובירושלמי אוקי מתני' בשכר הנקה ועיין בזה בחידושי רשב"א באריכות. ותלמודא דידן לא ניחא לאוקמיה כך דמ"מ קשה ס"ל לתנא דמתניתין אשמועינן דאם התנה שהיא תניקתו בסתמא סגי ביום אחד: [ס] לכן יש לפסוק כרבא לחומרא. כתב ב"י וז"ל ומשמע דספוקי מספקא ליה ומה דאיכא בין רבא לרב אשי הוי ספק מגורשת וכ"פ בספר ב"ש אני אומר כשתקע הדבר ולא נאמר אלא ה"פ דבגט לצורה קמכוין לכך אנו דנין לשונו להחמיר. מבא"ל לענין ממון אם קיבל עליו לזונות חבירו סתם או שאמר הנני נותן לך בית זה אם תעשי לי מלאכה או על מנת שתשמשי את אבא. אנו דנין לשונו להקל ואמרינן דלא נתכוון אלא שעה אחת דלענין ממון קי"ל כרב אשי. ואשמעיתיה להרב"י תשובת הרא"ש כלל ו' סי' י"ד שמבואר שם להדיא כמו שפרשתי ע"ש: [ע] וכן פסק הרמב"ם ז"ל. כתב עוד ב"י נ"ל שט"ס הוא וצריך להגיה הרמב"ן בנו"ן דאילו הרמב"ם פסק להדיא כרב אשי עכ"ל ואני תפשתי ולא מצאתי בחידושי רשב"א והר"ן שהמה נושאי כליו שהזכירו שום דבר בשמו בפימה זו. ונראה יותר לומר שמקומו למעלה אחר שהביא רבינו דברי רי"ף שפסק כרב אשי אזה קאי וכ"פ הרמב"ם. והוא בפ' י' מהלכות אישות: [פ] והלכתא כרבנן ואע"ג כו'. דברי רי"ף הם: [צ] **אמר** לה בפני שנים כו' וחזר ואמר לה בפני שנים. פרש"י כגון שלא מסרו לה בפני שנים הראשונים שאם מסרו לה איגרשה לה ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא. וכ"כ תוספות ושיטת הרשב"א שאם מסרו לה בתנאי הראשון שוב אינו יכול לבטל דבריו הראשונים דהא קי"ל כרבי דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ומסתנא הך ברייתא כוותיה אלא וא"כ כיון שהגיע גט לידה כל היכי דמקיימא תנאה מגורשת ואפילו נתקרע הגט או נאבד מגורשת לכשתשלים תנאה. ורבינו שלא חילק בזה סמך על מה שפסק לעיל סי' ה' כרבי דע"מ כאומר מעכשיו דמי ואם נתקרע הגט או נאבד הרי זו מגורשת. ואמה שפסק רבינו בפ"ק דקידושין סי' פ' אם אמר מנה זה או במנה סתם והיה מונה והולך ורצה א' מהם לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו. משמע הא במנה סתם ועל מנת אין אחד מהן יכול לחזור בו וע"ש מה שכתבתי בזה: [ק] **באומר** נאמנת עלי לומר שלא פייסתי. וקשה אמאי חיישינן ולא מהימנינן לה. ואומר ר"י דלא חיישינן לשמא פייס אלא הי שינן משום לעז בעלמא שיוציא הבעל לעז שבטל את הגט והשתא מפני שפיר דשוב לא יוציא לעז דבסיפא ליה מלתא · ועיין מזה בתוס' דף י"ח ד"ה חיישינן שמא פייס: [ר] וכן דעת רב אלפס דבכ"מ הוא תופס איכא דאמרי עיקר. וכן בפ"ק דב"ק סי' ו' כ"כ בשם הרי"ף. וזהו דעת הרי"ץ גיאות שהביא שם רבינו בפ"ק דפ"ז סי' ג'. ומן התימה שלא הביא באותו מנין דעת הרי"ץ. איברא ברמזים אפיק דעת הרי"ץ גיאות ומילופו הרי"ף. יען דעת רבינו כמו שפסק ר"ת שם דבעל תורה הלך אחר המחמיר ובעל סופרים אחר המיקל בפ' בהמה המקשה סי' ו' ז' ועיין בכללים: [ש] **והלכתא** כרבנן. וק"ק דלכאורה הלכה כר' יוסי דרבא דהוי בתראה פסק כוותיה לעיל דף ע"ב. מהרש"א ומהרש"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דהא מסיק שם וא"א לעולם דאמר לה מהיום ורבנן כו'. א"כ להך שינויא רבא קים ליה כרבנן. ומה שפסק הרי"ף והלכתא כרבנן כתב הרשב"א והר"ן אין דעתו שמתייבמת אלא הלכתא כרבנן דאינה מגורשת וחולצת והביאו לזה מה שכתב הרי"ף בפ' יש נוחלין והביא רבינו שם שפסק רב התם הלכה כר' יוסי חזינן למקלת רבוותא דאמרי לא דמי מתנה לגט דהכא ממונא והכא איסורא וטעמא דמסתבר הוא דלא תקשי דרב אדרב ע"כ. ופירשו בו דודאי מדינא אפילו גבי גט הלכתא כר"י אלא משום חומרא דערוות חשו לב"ד טועין וסברי דחולצת. ולדידי איט מוכרח דאיכא למימר כיון דאיסורא הוא ולא שייך ביה קנין הלכתא כרבנן דגמרי ומתייבמת וכך נראה דעת רבינו שאמר לקמן נדקדק בו והתם פירש מטעם חשו לב"ד טועין משמע דס"ל להרי"ף דמלד הדין קים ליה להרי"ף דהלכתא כרבנן ומתייבמת וכן הוא דעת הרמב"ם וכן מוכיחין דברי רבינו בפ' יש נוחלין סי' מ"ב שהביא תירץ הרשב"ם ושבק תי' הרי"ף דמשמע ליה דהרי"ף מלד הדין קים ליה הלכתא כרבנן וליתא אלא בגיטין מלד חומרא דערוות אתקין רב הכי: ודע שהרמב"ם מחלק דבקנין זמן לא אמרינן זמן של שטרו מוכיח עליו דהא צריך לכתוב הזמן כדי שיודעין אימת כלה הזמן בקנין. וקשה הא במשמעתין אמר רבותינו התירוה לינשא ואוקמי' משום דס"ל כר"י פ"מ דאפילו בקנין זמן נמי אמרינן זמן של שטר מוכיח דהא אמר אם לא באתי עד י"ב חדש. וי"ל דרבותינו עדיפא מדר"י ס"ע וכן סי' ב"ש סי' קמ"ד ס"ק ד' ובאמת כל הפוסקים לא חלקו בזה גם התוס' ד"ה ולא הודו לו. ותמ"ה לא הגיה רמ"א בסי' קמ"ד בא"ה. דלא חשיב ליה לדעתו אלא דלהוי כספק ובלא"ה פסק בש"ע הרי זה ספק אבל בח"מ סי' רכ"ח הגיה הרמ"א דלהוי ספק לענין ממון והמוציא מחבירו עליו הראיה. כי לדבריו טעמא דמסתבר הוא: [ת] **נדקדק** בו בסייעתא דשמיא. מה שמגמגם בזה בספר תפארת שמואל איט. לפי מה שפירשתי בדיבור הקודם: [א] **ה"ג** יתיב ר' זירא קמיה דרבי אסי ואמרי לה רבי אסי קמיה **דר' יוחנן.**

שלישי ורבינו חננאל ז"ל פירש שאמר לה הרי זה גיטיך לאחר שבוע אינה מתגרשת עד שתעבור שבוע ושנה שמינית ויותר נראה פירוש רש"י דכשתלה הגט בביאתו אחר השבוע לא מצינו למימר שיהא גט אם לא בא בתוך השבוע דאם כן הוה ליה למימר אם לא באתי בתוך שבוע א · אלא ודאי מדתלה זמן ביאתו בלאחר השבוע על כרחיך רצונו לומר אם לא יבא בזמן שנקרא אחר השבוע והיינו שנה אחת משנות שבוע הבאה ובשנה חדש מחדשי השנה הבאה ובחדש שבת אחד משבתות חדש הבאה ובשבת לישנא דעלמא לחלוק ימי השבת חציו נקראים אחר שבת שעברה וחציו קודם שבת הבאה [ב] וכן לענין הבדלה אבל הנותן גט לאשה שתתגרש לאחר שבוע למה לא תתגרש מיד אחר השמיטה כי קביעות הזמן היה כדי שלא תתגרש בתוך השבוע ואם היה בדעתו עד שתעבור שנה שמינית היה לו לומר[ג] א]לאחר השבוע והרמב"ם ז"ל כתב (פ"ט מהלכות גירושין) אמר להן כתבו ותנו גט לאשתי לאחר השבוע אין כותבין אלא עד שנה לאחר השבוע אמר להן לאחר שנה אין כותבין עד לאחר חדש משנה שניה אמר להן לאחר חדש אין כותבין אלא עד אחר השבת מהחדש השני אמר להם לאחר השבת כותבין מאחר השבת עד סוף יום השלישי (א) גם פירוש זה לא יתכן דאם צוה לכותבו אחר השבוע כותבין מיד אחר השבוע אלא הפירוש הנכון הוא באומר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע לא יכתבו עד שתעבור השבוע ושנה שמינית וכן כולם ופירוש זה ניחא דקאי אמתני' כתבו ותנו אם לא באתי עד י"ב חדש[ד] אבל לאחר זמן אין קפידא אם מאחרין הכתיבה: תניא רבי אומר לאחר הרגל ל' יום נפיק רבי חייא ודרשה משמיה דרבי וקלסוה משמיה דרבים ולא קלסוה אלמא לית הלכתא כוותיה דרבי וכתב רבינו חננאל ז"ל אפילו לא עברו עליו אלא חמשה עשר יום דיו ואפשר שהוא מחלק השלשים יום כמו שלשה ימי השבוע שהן נמנין אחר השבת (ב) [ה] ואף על פי שאינו דומה: **הדרן עלך מי שאחזו**

פרק שביעי

א [דף סב ע"ב] **האומר** [א] התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור לפיכך אם אמר הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור רשב"ג אומר אף האומרת טול לי [גיטי] אם רצה לחזור לא יחזור: ב **גמ'** פשיטא איש הוי שליח להולכה שכן בעל מוליך גט לאשתו אשה הויא שליח לקבלה שכן אשה מקבלת גיטה מיד בעלה איש לקבלה ואשה להולכה מאי א ופשטא דאיש נמי הוי שליח לקבלה שכן אב מקבל גט לבתו הקטנה ואשה נמי הויא שליח להולכה שכן אשה עצמה מביאה גיטה כדתנן (לעיל דף כג:) האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואוקימנא בהולכה: ג **איתמר** הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת [דף סג ע"א] דהא עקר שליח לשליחותיה דאמר ב שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה כיון שהגיע גט לידה מגורשת דהא לא עקר ג שליחותיה דאפי' שליח להולכה בעי למיהוי [ב] הלכך אמרינן לחומרא דאדיבוריה דידיה קא סמיך ואינו גט עד שהגיע לידה. ואע"ג דמסיק לקמן הכי השתא התם אמר לה הילך כמה שאמרה פירוש הלכך אמרינן אדיבוריה דידה סמוך ולאלתר הוי גיטא דיחויא בעלמא הוא דקא דחי למימר מהכא לא תיפשוט דאדיבורה דידה קא סמיך: ד **ת"ר** התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה לחזור לא יחזור רבי נתן אומר הולך ותן לה רצה לחזור יחזור זכי לה התקבל לה אם רצה לחזור לא יחזור רבי אומר בכולן אם רצה לחזור לא יחזור אבל אם אמר אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור[דף סג ע"ב] איתמר התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב נעשה שלוחו ושלוחה ואם מת ולא הגיע גט לידה חולצת ולא מתייבמת אלמא מספקא ליה אי הלכה כרבי או הלכה כר' נתן אבל אם אמר ליה הילך בין לרבי בין לר' נתן כזכי דמי וכן הלכה [ג] והלכה כר' נתן דאמר הולך [לאו] כזכי דמי דגרסינן בפ' השולח (דף לב:) אמר אביי נקטינן שליח מתנה כשליח הגט דמי למאי [ד] נפקא מינה להולך לאו כזכי: ה **אמר** רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה ורבי חנינא אומר עושה אשה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה מאי טעמא דרב (א) אי בעית אימא משום בזיון דבעל(ב) ואבע"א משום אגרת הבאה לאחר מכאן מאי בינייהו א"נ דקדמה איהי ושויה שליח מעיקרא. הא מילתא איכא בה פלוגתא ביני רבוותא איכא מאן דפסק הלכתא כרב ואיכא מאן דפסק הלכתא כר"ח ומסייע להאי פיסקא מעובדא דההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו אתא שליח אשכחה דקא ליישא אמר לה הא גיטך [ה] אמרה ליה ליהוי בידך כלומר הוי את שליח דידי לקבלה אמר רב נחמן אי איתא לדר' חנינא עבדינן בה עובדא אמר ליה רבא והא לא חזרה שליחות אצל בעל שלחוה קמיה דרבי אמי שלח להו לא חזרה שליחות אצל הבעל רבי חייא בר אבא אמר נתיישב בדבר הדר שלחוה לקמיה דרבי חייא בר אבא אמר כולי האי שלחו ואזלו כי היכי דמספקא לדידהו הכי נמי מספקא לדידן הוי דבר שבערוה וכל דבר שבערוה חולצת ולא מתייבמת · הוה עובדא ואצרכה רב יצחק בר שמואל בר מרתא גט וחליצה תרתי גט מחיים וחליצה לאחר מיתה ותרי עובדי הוו אלמא מדלא מספקא ליה למאן דאיסתפקא ליה אלא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל ומאן דבטליה לגיטא נמי לא בטליה אלא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל מכלל דאיפשיטא להו לכולהו · והלכתא כרבי חנינא דאי סבירא להו דהלכתא כרב אפי' חזרה שליחות אצל הבעל לא מספקא להו דגט פסול הוא הלכך הלכה כר' חנינא והדין סברא הוא דרב האי גאון [ו] ומסתברא כוותיה: ו **ההיא** דהוו קרו לה נפואתה אזול סהדי וכתוב תפואתה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב עשו עדים שליחותן מתקיף לה רב נחמן בר יצחק מי קאמר כתובו חספא והבו לה אלא אמר רבא אי ודאי כתבו סהדי גיטא מעליא ואבד עשו עדים שליחותן מתקיף לה רב נחמן מי קאמר כתובו ואנחו בכיסייכו אלא אמר רב נחמן בר יצחק כותבין ונותנין אפי' מאה פעמים וכן הלכתא דאם נאבד הגט כותבין כמה פעמים ומיהו אם לא נאבד ומסופקין אם הוא כשר אם לאו מכמה חומרות שנהגו להחמיר ואין להם שורש ועיקר מן התורה הרי עשו עדים שליחותן אם הוא כשר לפיכך טוב להנהיג שיאמר הבעל לסופר ולעדים לכתוב ולחתום עד שיהא הגט כשר לדעתם בלי שום ספק ופקפוק· בעא מיניה רבא מרב נחמן אמר לשנים כתבו (וחתמו) ותנו לשליח מהו כיון דאמר תנו לשליח איסתלקו להו או דלמא לטרחייהו חייש אמר ליה רבינא לרב אשי כתבו ותנו לשליח ויוליך לה מהו תיקו [ז] ואזלי' לחומרא ואם נתנוהו לשליח ונאבד מיד השליח עשו עדים שליחותן ואין כותבין גט אחר עד שיצוה הבעל ורב אלפס ז"ל פירש בעיא זו לענין אם יכולין העדים להיות שלוחים להולכה: רשב"ג אומר אף האומרת טול לי וכו' ת"ר טול לי ג] יהא לי בידך כולן לשון קבלה הן וכן הלכתא: ז **מתני'** האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע ואפי' הן הראשונים הן האחרונים [דף סד ע"א] או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהם: ח **גמ'** (ג) איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין [ח] ועדים מעידין שעשאתו שליח לקבלה רב הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב ליה [ט] ומיירי שלשתן בעיר אחת (ד) ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה ואפילו אומר הבעל שנתנו לו בפני עדים מכל מקום סמך עליו דזימנין דמייתי סהדי ואזלי למדינת הים ואותיב ר' אחא לרב הונא מהא דתניא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והשליש נאמן משניהם(ג) ופריק שאני ממון דאתיהיב למחילה ואקשינן ד וכן לגיטין ופריק גיטי ממון. פסקו רבוותא הלכתא כרב הונא בשביל שהיה רבו של רב חסדא ואנן סבירא לן דהלכתא כרב חסדא [י] מדפריך סתמא דגמרא לקמן ונהימניה לשליש [כ] ואינו נראה לי ראייה דהתם אין הבעל מכחישו ולא פליג רב הונא בהא ושוב מצאתי כתוב קושיא זו בשם רבינו אפרים תלמידו של רב אלפס ז"ל והרמב"ן ז"ל העיד שראה בנוסחא ראשונה של רב אלפס ז"ל מכתיבת ידו חזינא מאן דפסיק כרב חסדא ואנן לא סבירא לן הכי דרב הונא רבו של רב חסדא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד היה כתוב בה וניהמניה לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהמניה ואי קשיא לך הא קמייתא דאמרינן שליש לא מהימן ואע"ג דנפיק גיטא מתותי ידיה והכא אי נפיק גיטא מתותי ידיה מהימן התם בעל קא מכחיש ליה הלכך איתרע ליה שליחותו [ל] והכא קמודי ליה עד כאן וכיון שלא נתגלה לנו טעמו של רב אלפס ז"ל [מ] ראוי להחמיר כדבריו הראשונים וכמו שפסק רבינו תם ז"ל. ומודה רב הונא דאי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנא מיגו דאי בעי אמרה לדידי יהביה ניהליה ומיירי שהגט יוצא מתחת ידי האשה והיא אומרת שקבלתו דהשתא איכ' מיגו כיון שהגט בידה דאם אינו בידה אין כאן מיגו ואי משום שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת כיון דאיכא שליש דקא מסייע לה מעיזה ומעיזה [נ] וקשה לי דהאי מודה לא הוי מעין פלוגתייהו דאינהו איירו כשהגט ביד השליש ואפשר דאפי' הגט ביד שליש מהימנא [ס] וכיון דלא מסייע לה אלא שליש לחודיה אינה מעיזה והאי דקאמר הש"ס מיגו דאי בעי אמרה לדידי

הגהות הב"ח

א מאי ופשטינן דאיש נמי: ב דאמר ליה שליח לקבלה הוינא: ג דהא לא עקר ליה שליח לשליחותיה: ד ואקשינן והא תניא וכן לגיטין וכו' ופסקו רבוותא: ה ואי משום דאשה שאמרה לבעלה וכו':

חדושי מהרש"ל

(א) איבעית אימא משום בזיון דבעל כו'. שסבר קל אני בעיניך שאין רצונך לקבל בעצם הגט מיד שלוחי אבל אי עבדה שליח לקבל גט מידו הא ידע מזה וליכא למיחש לתקלה: (ב) ואיבעית אימא משום אגירה כו'. פירש לאחר שנתן הבעל גט בחצר של אחרים קנאהו דההוא לאו גיטא דאיבעיא לו לקיומא ונתן בידה או בחצירה וזה בשעה שנותן לה לאו אגירה היא: (ג) ופריק שאני ממון דאיתיהב למחילה כו'. ובממון לעולם מהימן השליש כשהשלישים בידו אפי' בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר שאין · לשליש שום מיגו בהן והבעל טוען של פיקדון יהבם ניהלה והבעל אומר שנתנה בידו כדי שיתן לפלוני לעולם השליש מהימן דהא הימניה בפרש לענין ממון:

הגהות הגרי"פ א] נ"א שנה: ב] בגמ' איתא והא לי יהא לי וט' וכ"ה בפסקי הרא"ש:

קרבן נתנאל

כי ר"ת לא היה בימי ר"י. וכ"ה גירסת רבינו בפסחים בפרק ערבי פסחים סי' י"ג: [ב] וכן לענין הבדלה גם בערבי פסחים לגי' רבינו. אבל הרי"ף שפסק גם שאינו מבדיל אלא כל יום ראשון ולא יותר אין ראיה משם ויש לחלק בין הבדלה שאינו מבדיל להרי"ף אלא יום ראשון כמו בקידוש שמקדש ביום השבת. אבל אחר שבת מקרי ג' ימים. אלא דלענין הבדלה כיון דמפליג יותר מיום אחד משבת אין שייך להבדיל בין קודש לחול כיון דעברו כבר ימי החול ועי' ע"פ סי' י"ג מ"ש בזה: [ג] ה"ג היה לו לומר לאחר אחר השבוע. וכ"ה בטור: [ד] אבל לאחר הזמן אין קפידא אם מאחרין הכתיבה · נ"ל בזה מה שהשיג הטור על רבינו ז"ל וכתב א"א הרא"ש ז"ל על דבריו גם פירוש זה אינו נכון דאם לוה לכתוב וליתן אחר השבוע כותבין מיד אחר השבוע ע"כ ונראה שהוא מפרש דברי הרמב"ם שרוצה לומר שלא יכתבו עד שנה אחר השבוע ואין נראה כן מדבריו אלא אדרבה כ"ל שיכתבו מיד אחר השבוע ואין להם זמן לכותבו אלא בתוך השנה וכן באיך ע"כ. וכן פירשו בו המגיד והר"ן. מפני כך כתב רבינו אם עלתה על דעתך לפרש כרמב"ם כמו שפירשו אינהו. פשיטא אין דבריו נראין בזה דלאחר זמן אין קפידא אם מאחרין זמן בתיבה: [ה] ואע"פ שאינו דומה. דשבת היא הנקודה האמצעית ויום ד' הכנה לקבל נפש דנשמה חדשה ויום ה' לקבל רוח דנ"ח. ויום ו' לקבל נשמה לשבת הבאה. ויום א' התחלת הסתלקות נשמה חדשה ויום ב' השתארות רוח מנשמה חדשה ויום ג' השתארות הנפש ומותר חלילה. מה שאין שייך לומר באחר מועדים ורגלים. והטור סי' קמ"ד פסק להלכה דאחר הרגל ט"ו ימים הם וכתב הב"ח שמוכר דאע"פ שלא נתברר להרא"ש טעמו של ר"ת וגם הרשב"א בחידושיו כתב ע"ש הרמב"ן דאין טעם זה מחוור מכל מקום כיון דדבריו דברי קבלה ניהו לא דחינן להו מהלכה ועיין בכללים מה שכתבתי בשם פלפלא חריפתא דלענין פסק הלכה לא אמרי' כל דבריו דברי קבלה: הדרן עלך מי שאחזו

תפארת שמואל

(א) גם פירוש זה לא יתכן וכו' עיין בטור שכתב ויראה מדבריו שהוא מפרש דברי הרמב"ם וכו': (ב) ואע"פ ש' ואני אומר שבוודאי אינו דומה וכ"כ הר"ן דלא נתבררו דבריו אלא עיקר כפי' הרמ"ה היכא דאמר אחר הרגל דמחלקין מנין הימים שבין רגל זו לרגל שלאחריו ודינן מחצית הימים לרגל שלפניו כמו ימי השבוע וכ"כ הרי"ף בתשובה ראובן שנשבע לפרוע לחבירו לאחר פסח דוחין כמה ימים שבין פסח לעצרת ויש לו מחצית הימים שביניהם כמו בשבוע שמחלקין מחציתו וכו' ועיקר (ג) **איתמר** בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגרושין וכו' עיין בטור א"ה סימן קמ"ה בענין המתחיל עשתה שליח לקבלה וכו' עד וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפילו אם הוא ביד שליח נאמנת וכ"ל אף דכתב בטור בסתם בעיר אחת דבעל נאמן אינו נאמן להקל ואסורה לכהן וחולצת ולא מתייבמת שהרי הרא"ש מכח חומרא פסק כרב הונא ודו"ק: (ד) ורב חסדא אמר שליש נאמן וכו' ובממון לעולם מהימן השליש עיין בתוספות שהאריך שם:

קרבן נתנאל

פרק ז [א] **האומר** התקבל. טעות נפל בדפוס שהקדים המאוחר פ' מי שאחזו. בירושלמי תני התקבל אחר הניזקין ותוס' כתבו טעם בשם ר"ת: [ב] **הלכך** אמרינן לחומרא דאדיבוריה דידיה קא סמיך. דבפ' האומנין סימן א' איבעיא דלא איפשטא אי אדיבורא דידיה או אדיבוריה דמשלח · הלכך לחומרא אמרינן דאדיבוריה דידיה קא סמיך ואינו גט עד שהגיע לידה ואם מת חולצת ולא מתייבמת: ה"נ כזכי דמי והלכה כרבי נתן: [ג] **והלכה** כרבי נתן דאמר הולך לאו כזכי דמי. והא הדין תן לאו כזכי דמי במתנה אבל במלוה ופקדון תן והולך כזכי דמי כדמסיק רבינו לעיל בפ"ק סי' י"ט. והא דפריך הכא במתניתין רב אדרב ממלוה אגט. תי' הר"ן דס"ל הכא דבגט נמי הולך לאו כזכי דמי ... דמי לפקדון וה"ה למתנה אם התקבל עשאו שליח ומה"ט מקשי הכא מפקדון אגט: [ד] נפקא מינה להולך לאו כזכי. וק' מאי ראיה האי דהגולה איכא לאוקמיה כגון דלא עשאתו שליח ומנ"ל דלא אמרי' הולך כזכי אפילו בעשאתו שליח. ותי' הר"ן והרשב"א בדוחק ולי נראה דע"כ אביי איירי אפילו בעשאתו שליח דאל"כ מאי קמ"ל הולך לאו כזכי הא כבר רב יוסף ס"ל פסק דהלכה כר"מ הגניסא דאמר הולך לאו כזכי ואביי שהוא תלמיד דרב יוסף ודאי דהוי שמיע ליה. אלא ע"כ דקמ"ל אפי' בעשאתו שליח. מהך דרב יוסף לא הוי ידעינן וכ"כ מהרש"א סברא זו בפ"ק דכתובות דף ט' ד"ה מאי לאו ע"ש. וק"ל לאביי דהלכה כר' נתן דאמר הולך לאו כזכי אפילו בעשאתו שליח: [ה] **אמרה** ליה ליהוי בידך. כלומר ואתה תהיה שלוחי לקבלה ובוודאי דבהך נוסחא לי גרסינן אבל אמרה ליה להוי בידך בלא לי לא מהני דלא משמע דאיהי עבדה ליה שליח לקבלה והכי מוכח בירושלמי ובתוספתא. אבל גירסת הרי"ף להוי פקדון בידך. הר"ן: ה"נ מכלל דפשיטא להו לכולהו: [ו] **ומסתברא** כוותיה. ע"כ לשון הרי"ף: ה"ג אמר לשנים כתבו ותנו לשליח: [ז] **ואזלינן** לחומרא. שאם כתבו גט בלא ציווי הבעל שוב שנית אזלינן לחומרא וצריכה גט אחר ואם קבלה קידושין מאחר נמי צריכה גט מזה. ואם מת חולצת ולא מתייבמת. וקשה דהא איבעיא שניה בתה"ל קאמר כמו שפרש"י ובתה"ל הוי כמו פשיטות לשיטת הגאונים וא"כ בבעיא ראשונה ה"ל למפסק דבוודאי לא הוי גט. תי' הב"י כיון דהתה"ל אינו מפורש בגמרא ליכא מאן דפסק כאת"ל ובב"ש סימן קכ"ב כתב ז"ל ולפמ"ש בח"מ סי' שמ"ו דהרא"ש לא פסק כשיטת הגאונים לא היה צריך לזה: [ח] **ועדים** מעידים שעשאתו שליח לקבלה. דלענין זה לא שייך דהא כימינו דבעל לא יכול לעשות שליח וקבלה. וכ"ת נאמן לשליח שהוא שליח קבלה במיגו דהוי יהיב לדידה י"ל דשמא היא לא רצתה לקבל כיון דבעל אומר לפקדון לא רצתה לקבל עלמא כמ"ש רבינו בסמוך: [ט] **ומיירי** שלשתן בעיר דפריך הכי טעמא לדידה הוי יהיב לה הבעל. בתוספות הביאו ראיה לזה דאי אפילו כשלא היה בעיר אחת תקשי לך לרב הונא מה הועילו חכמים שתקנו לומר בפ"נ ובפ"נ עדיין יערער הבעל שיאמר לפקדון נתתי איכא כיש מכילתין סי' א' תי' רבינו קושיא זו אלא מסברא דנפשיה מחלק כן: [י] **מדפריך** סתמא דגמרא לקמן ונהימניה לשליש. תמה דפריך אתימרא דר' יוחנן ליכא ראיה דהא הבעל בפניו ואומר גרשתי ובכה"ג ודאי מודה רב הונא אלא ממסייע ליה מן סדא דפריך אמתני' ונהימניה לשליש ואף שתאמר דמתני' איירי כשאין הבעל בפניו ומכחיש ב"ל להרי"ף בכה"ג נמי לרב הונא אין מיירינן במאי יבא הבעל ויכחיש: [כ] **ואינו** נ"ל ראיה דהתם אין הבעל מכחישו ולא פליג רב הונא. והא דלא דמי דמתני' איירי כשאין שלשתן בעיר ולא פליג רב הונא. דה"ל בכך דמחלק בין ממון דאתיהיב למחילה ובין איסורא דלא שייך לאמינין כמ"ש תוס' מו לא צריך לטעם אם איתא דלדידה הוי יהיב לה. אלא רב הונא סתם אמר הבעל נאמן ומתחילה מפרש התלמודא שמשמיה דרב הונא משום אם איתא כו' וא"כ אין לחלק בין שלשתן בעיר אחת או לא היו: [ל] **והכא** קמודי ליה. והא דפריך ממתני' ונהימניה לשליש ז"ל דפריך נמי לרב הונא דמתני' איירי בכל גונא אפי' כשהבעל בפניו ומודה א"נ דמתני' איירי כשאין שלשתן בעיר וכאן לא פליג רב הונא: [מ] **ראוי** להחמיר. אי בעלה כהן לא שריא ליה ולעלמא לא משתריא עד דיהיב לה גיטא אחרינא ואי מיית ואיכא לא יבם לה גיטא אחרינא אסורה לכהן ואי אית לה יבם חולצת ולא מתייבמת: [נ] **וקשה** לי דהאי ומודה לא הוי מעין פלוגתייהו דאינהו איירי כשהגט ביד השליש. ומפני קושיא זו הרי"ף בתשובה מפרש דרב הונא השליש אומר לגירושין שהוא שליח להולכה והגט ביד האשה: [ס] **וכיון** דלא מסייע לה אלא שליש לחודיה אינה מעיזה. ואם אומרת גרשני בעלי נאמנת ומה שאין הגט בידה בשיא הפקידה אותו ביד השליש

יהביה ניהליה הג״י קאמר נתנו לי והפקדתיו ביד השליח וקשה לי הא לעיל איכא מיגו דאי בעי שליח הוה יהיב ניהליה לאשה ואפ״ה סבירא ליה לרב הונא דלא מהימן שליח משום הך א דאם איתא לגירושין וכו׳ מגרע כח המיגו והוי כמיגו במקום עדים וא״כ הכא נמי אמאי א] מהימן במיגו וכל שכן הכא שהיא אומרת בפני נתנו לשליח לגירושין ואמאי לא יהביה לדידה כיון שהיתה במעמד · וי״ל דמיגו דלעיל גרע דשמא האשה לא היתה רוצה לקבל הגט כיון שאין השליח נאמן אלא על ידי מיגו דאי בעי יהביה לידה והיא אינה רוצה להתגרש מספק [ע] אבל הכא דקאמרה קמאי דידי יהביה נהליה לגירושין עדיף האי מיגו ולא מגרעינן ליה מטעמא דאם איתא דלגירושין וכו׳: תנן האומרת התקבל לי גיטי וכו׳ עד בפנינו קבל וקרע להימניה לשליח דאפי׳ לרב הונא דאמר בעל נאמן מכל מקום מתניתין איירי בגט שהוא ביד השליח [פ] ואין הבעל מכחישו אמר רבה הא מני ר״א היא דאמר עדי מסירה כרתי *ומיירי כשאין עדים חתומין עליו הלכך לא סגי ב ליה בלא עדי קבלה אבל אם היו העדים חתומין עליו לא בעינן עדי קבלה רק שיאמר השליח נתן לי בפני עדי מסירה מתירין האשה לינשא על פי הגט שחתומין עליו עדים אפי׳ לא הביאה לפנינו עדי מסירה דתלינן שבא לידה בהכשר כדתנן לעיל בפרק השולח (דף לו׳) אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם ואמרינן עלה בגמרא אמר רבה לא נצרכה אלא לר׳ אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דזימנין דמייתי סהדי או אזלי למדינת הים· קרע למה לי אמר רב בשעת גזירת המלכות שנו: בעל אמר לגירושין ושליח אומר לגירושין והיא אומרת כתן לי ואבד ממני אמר ר׳ יוחנן הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואמאי להימניה לשליח מי נפיק גיטא מהותי ידיה דלהימניה ולהימניה לבעל דאמר ר׳ חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן מי קאמר גירשתי ולימא חזקה שליח עושה שליחותו דאמר ר׳ יצחק בר יוסף אמר ר׳ יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם חזקה שליח עושה שליחותו [דף סד ע״ב] הני מילי לחומרא אבל לקולא לא [צ]· ולהימנה לדידה מדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה הני מילי היכא דליכא דמסייע לה אבל הכא דאיכא בעל ושליח דמסייעי לה מעיזה פניה ומעיזה והשתא דאמרת דאמרינן חזקה שליח עושה שליחותו לחומרא אי בעלה כהן לא שריא ליה (א) ולעלמא לא מישתריא עד דיהיב לה גיטא אחרינא ואי מיית ואכתי לא יהיב לה גיטא אחרינא אסירא לכהן ואי אית לה יבם חולצת ולא מתייבמת: ט מתני׳ נערה המאורסה היא ואביה מקבלים גיטה ר׳ יהודה אומר אין שתי ידים זוכות כאחת אלא אביה ולא היא וכל שאינה יכולה לשמור גיטה אינה יכולה להתגרש *מוכח [ק] מתוך פירוש רש״י שפי׳ בגמ׳ דווקא נערה אבל קטנה דברי הכל אביה ולא היא כשיש לה אב וגם בפ׳ האיש מקדש (דף מג:) פירש כן [ר] והכי פירושא בגמרא רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא כלו׳ כשהיתה קטנה לא היה לה כי אם יד האב וכשנעשית נערה ניתוסף לה יד עצמה עם יד אביה ור׳ יהודה סבר במקום יד אביה יד דידה לאו כלום הוא אפי׳ בנערה וכן כתב רב אלפס ז״ל בשמעתין על ההיא וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה אבל רש״י הגיה שוב בפירושו בפ׳ האיש מקדש (שם) דהוא הדין לקטנה והא דפליגי בנערה להודיעך כחו דר׳ יהודה [ש] וכן עיקר והר״י בר מאיר הביא ראיה לדבריו מסוגיא דפרק האיש מקדש (דף מד:) גבי הא דאמר רב נחמן דאין נערה המאורסה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה ופריך ליה מהא דתנן קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה הוי גט ומשני כשאין לה אב [ת] אבל מעיקרא סלקא דעתך כשיש לה אב ואפ״ה קתני עד שיגיע גט לידה שמע מינה ג אם בא גם לידה מגורשת והכי פירושא בגמרא יד יתירה זכי לה רחמנא שהוסיף לה יד האב על ידי עצמה דיד עצמה עיקר שיש לה בבגרותה וגם בנערותה לא היה ראוי שתהיה ברשות האב כיון שהיא גדולה לכל דבר אלא שזיכה לו הכתוב ולא זיכתה לו להסיר כח ידה ור׳ יהודה סבר דלהסיר כח ידה ניתן לה יד האב וכיון דפליגי בה רבוותא [א] ראוי להחמיר: גמ׳ במאי קמיפלגי רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא ור׳ יהודה סבר במקום ה אביה יד דידה לאו כלום הוא וקיימא לן דיחיד ורבים הלכה כרבים וכי פליגי רבנן עליה דר׳ יהודה בגירושין אבל בקידושין דברי הכל אביה ולא היא כדגרסינן בפרק האיש מקדש (דף מג:) אמר ר׳ יוחנן מחלוקת בגירושין אבל בקידושין דברי הכל אביה ולא היא [ב] פירוש שהתורה זיכתה לו שבח נעורים לאב ולהכי שאני קידושין מגירושין וגרסינן נמי התם בעא מיניה רבא מרב נחמן נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה כלומר בחיי אביה מי אלים ידה כיד אביה לשווי שליח או לא אמר ליה אין עושה שליח והני מילי בחיי אביה אבל לאחר מיתת אביה כיון שהביאה ב׳ שערות עושה שליח לקבל גיטה: וכל שאינה יכולה לשמור גיטה כו׳ ת״ר קטנה שהיא יודעת לשמור גיטה מתגרשת ושאינה יודעת לשמור גיטה אינה מתגרשת ואיזו היא קטנה שהיא יודעת לשמור גיטה כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר ר״ת ז״ל פסק דקטנה דאינה יודעת לשמור גיטה מתגרשת על ידי אביה ועשה כן מעשה וכתבתיה ביבמות פ׳ חרש (סי׳ ג): י [דף סה ע״א] אמר [ג] רבה שלשה מדות בקטן לרוך וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון: יא הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדו · בקטנה מתגרשת בקדושי אביה והיינו שיעורא דלעיל דיודעת לשמור גיטה והא דקרינן לה יודעת לשמור קידושיה בפ״ז מיכן הייט משום דקידושי קטנה דרבנן אבל להפקיע קידושי דאורייתא על ידי גט בעינן דעת רבתא ורב אלפס ז״ל גורס איפכא וטפי מסתבר כגירסת הספרים מטעמא דפרישית: הגיעו לעונת נדרים נדריהם נדר והקדישן הקדש וכנגדו בקטנה חולצת ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים אמר רב יהודה אמר רב אסי לרוך וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה לעצמו וזוכה לאחרים ושמואל אמר אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים שאין זוכין לאחרים עד שיביאו שתי שערות ולית הלכתא כפיסקא דרבה דהגיע לעונת נדרים דהיינו בת אחת עשרה שנה ויום אחד דחולצת דהא פסקינן פרק יוצא דופן (דף מו׳) דתוך זמן כלפני זמן ובפרק מצות חליצה (דף קה:) נמי פסקינן דאינה חולצת עד שתביא שתי שערות לאחר שתהא בת שתים עשרה ורב אלפס ז״ל שהביאה שמא דעתו לפרש כפירוש רשב״ם וכנגדו בקטנה [ד] כלומר כנגד עונת נדרים דקטן בקטנה חולצת: יב מתני׳ קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך אם הבעל רצה לחזור יחזור שאין הקטן עושה שליח ואם אמר לו אביה התקבל גט לבתי אם רצה לחזור לא יחזור: יג האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקיבל לה במקום אחר פסול ור״א מכשיר הבא לי גיטי ממקום פלוני והביא לה ממקום אחר כשר הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה התקבל לי גיטי אסורה לאכול תרומה מיד התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד ה כדי שיגיע גט לאותו מקום ור׳ אליעזר אוסר מיד: ורבי אלעזר מכשיר קסבר מראה מקום היא לו ולית הלכתא כוותיה חדא דהא קיימא לן הלכה כסתם מתניתין ועוד דהא אוקימנא בפ׳ גט פשוט (דף קסה׳) כשיטה דגרסינן התם אמר אביי רשב״ג ור״ש ור׳ אלעזר כולהו סבירא להו מראה מקום היא לו ר׳ אלעזר דתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי וכו׳ ולית הלכתא כחד מנהון: גמ׳ אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום גיטא מיהא הוי והא אמרת רישא דלא הוי גיטא לא נריכא דאמרה ליה ו קבל לי במתא מחסיא וזימנין משכחת ליה בבבל הכי קאמרה ליה מישקל כל היכא דמשכחת ליה (מישקל) שקליה מיניה [דף סה ע״ב] וגיטא לא ליהוי עד דמטית למתא מחסיא: יד מתני׳ האומר כתבו גט ותנו לאשתי גירשוה כתבו אגרת ותנו לה הרי אלו (ב) יכתבו ויתנו פטרוה פרנסוה עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום: גמ׳ ת״ר שלחוה תרכוה שבקוה הרי אלו יכתבו ויתנו· איבעיא להו הוליכוה מהו עזבוה מהו הניחוה מהו התירוה מהו הועילו לה מהו עשו לה כדת מהו פשוט מיהא חדא עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום: טו מתני׳ בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשיירא ר׳ שמעון שזורי אומר אף המסוכן והלכתא כר׳ שמעון שזורי דגרסינן בחולין (דף עה:) אמר רבי יוחנן הלכה כר׳ שמעון במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי: גמ׳ גניבא יולא בקולר הוה כי קא נפיק אמר הבו ד׳ מאה זוזי לרבינא מחמרא דנהר פניא אמר ר׳ זירא [דף סו ע״א] לידרי רבינא לסילתיה וליזיל לגבי רב הונא רביה דאמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ומה גיטו אע״ג דלא פירש כיון דאמר כתבו אע״ג דלא אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע״ג דלא קנו מיניה [ה] למימרא דהני ארבעה דתנן במתניתין כולהו בשכיב מרע דמלוה מחמת מיתה נינהו וכן הלכתא ובפרק מי שמת (סי׳ יח׳) כתבתי דמפרש ויולא בשיירא לענין גט דווקא יש להן דין שכיב מרע דאינהו טרידי ובהילי ומועיל כתבו בלא תנו [ו] אבל לא לענין מתנה ירושלמי (ס״ז) אמר רבי מנא לא סוף דבר בקולר של סכנה אלא בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה ועוד גרסינן התם תני אף החולה תני ר׳ יעקב בר אידי בשם ר׳ יוחנן הלכה כר׳ שמעון שזורי במסוכן מה בין חולי למסוכן חולי בדרך ארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי דרך ארץ הקרובים נכנסין לו מיד [ז] והרחוקים אחר ג׳ ימים [ח] ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסין מיד: טז קשיא ליה לר׳ אבא חמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמר מחמרא קאמר ואידך מחמרא כדי ליפות כחו שלחו מתם מחמרא כדי ליפות כחו פירש רש״י שיהא כל היין באחריותו עד שיתנו לו ארבע מאות זוז שאם היה אומר תנו לו יין אם החמיץ מהיין מאה חביות היורשין אומרים לו שלך החמיץ *ונראה דלא פירש כן בשביל שהיה כל ההפסד עליו דמן הדין אינו מפסיד אלא לפי חשבון אבל השתא הכל באחריותו היין והמעות ואינו מפסיד כלל וריב״א היה אומר דפירוש רש״י עיקר [ט] דאדם המקנה לחבירו עשר חביות בחביותיו והחמיצו מקלתן מצי למימר שלך החמיצו כדאמרינן בפרק שני דבכורות (דף יח:) הכל מודים באחד שהפקיד אצל חברו טלה ומת אחד דמצי למימר ליה שלך מת דהמוציא מחבירו עליו הראיה ואמרינן נמי [י] בפרק בית כור (דף קז:) חצי שדה אני מוכר לך לוקח נוטל כחוש ונראה לי דלא דמי דודאי כשהפקיד דבר מבורר אצל חבירו מצי למימר ליה שלך מת [כ] אבל אם הקנה לו בחביותיו עשר חביות לא נתברר חלקו מעולם הלכך הוי שותף בכל היין והיא דחצי שדה לא דמיא להכא דמעיקרא מכר לו הכחוש וחלקו מבורר: יז מתני׳ [ל] מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו [מ] הרי אלו יכתבו ויתנו: יח הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה ומעשה בבריא אחד שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת אמר רשב״ג אם מעצמו

הגהות הב״ח א דלא מהימן שליח משום דהך טעמא דאם איתא וכו׳: ב הילכך לא סגי לן בלא עדי קבלה וכו׳ רק כשיאמר השליח הבעל נתן לי וכו׳: ג שמע מינה דאפאם יש לה אב אם בא וכו׳ והכי פירושו: ד במקום יד אביה יד דידה: ה עד שיגיע גט לאותו מקום כצ״ל ותיבת כדי נמחק: ו דאמרה ליה התקבל לי גיטא במתא מחסיא. וזימנין דמשכחת·

הגהות הגרי״פ א] נ״ל מסימנא:

תפארת שמואל

(א) ולעלמא לא משתריא ונראה דאפילו נשאת תצא והבנים ספק ממזרים דחשבינן לה כמגורשת ואינה מגורשת וכן עיקר: (ב) יכתבו ויתנו פטרוה וכו׳. ותימה למה לא הביא ברייתא (זו) דר׳ נתן דדייק בין פטרוה לפיטרוה ור׳ נתן מבכל הוי והנו נגררים אחר לשון בבל בפרט לפי׳ הרא״ש שפירש לקמן (דף י״ט ע״ד) דפיטרוה ביו״ד הוא לשון גט ופטרוה הוא פטורה מחוב ומש״ה פסק לקמן דצריך לכתוב יו״ד בין פ׳ לט׳ אמנם רש״י פי׳ להיפך ואף לפרש״י הכל תלוי בחירי״ק לא מהנין המנהג שאין כותבים יו״ד בין פ׳ לט׳ ולדקדק הלשון אינו משמע כ״כ ולעולם לא אמרו כלום כ״ל:

קרבן נתנאל

אבל אם נאמר שתוכל להעיז ואינה נאמנת לומר גרשני בעלי א״כ אין להאמין דבריה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה משום מיגו שאומרת לדידי יהביה ניהליה והפקדתיו ביד שליח שאין זה מיגו דהא השליח יכול להכחישה מש״כ כשאינה מעיזה ויכולה לומר גרשני נאמנת בזה אפילו נגד השליח ושפיר אית לה מיגו: [ע] אבל הכא דקאמרה קמאי דידי יהביה נהליה לגירושין עדיף האי מיגו.ויש לדקדק א״כ ל״ל לתלמודא לומר מיגו דאי בעי אמרה לדידי יהביה ניהליה והפקדתיו ביד השליח. הל״ל מפ״ה מהימן השליח כשהיא אומרת קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה דאית ליה לשליח מיגו דאי בעי יהיב לה וליכא למימר דהאשה אינה רוצה להתקבל דהיא אינה רוצה להתגרש מספק הא היא יודעת באמת שנתן הבעל לשליח לגירושין. וי״ל דבאמת היא נאמנת מהאי טעמא דאית לשליח מיגו. אלא דקמ״ל הש״ס הך מיגו לדידי יהביה ניהליה לאשמועינן הך דינא כשאין מסייע לה אלא השליח אינה מעיזה ונאמנת לומר גרשני בעלה. וכ״ש כשמסייע לה עד אחד אינה מעיזה ונאמנת: [פ] ואין הבעל מכחישו. ר״ל שהבעל אינו בפנינו להכחיש השליח ואנן לא חיישינן שמא יבא הבעל ויכחיש: [צ] ולהימניה לדידה מדרב המנונא. עיין סוף נדרים סי׳ א׳: [ק] מתוך פרש״י שפי׳ בגמרא. רצונו מה שפרש״י בדף ס״ה ד״ה כנגדן בקטנה כו׳ ואם מת כו׳ משמע דוקא כשמת אביה יש לה יד אבל לא כשהאב קיים והרז״ה דחה ראיה זו דאיכא למימר לרבותא כתב רש״י מת אביה. ר״ל למאי דפשיט לקמן פ׳ המגרש דף פ״ה אע״ג כשמת אביה אין לה יד להתקדש עצמה מ״מ קרינן ויצאה והיתה דאתיא לכלל הויה · אבל רבינו לא ניחא ליה בהכי דפ״כ ספיקות הוא קאי אפילו כשאביה קיים דמ״מ השתא לאו בת הויה היא ע״י עצמה דאלת״ה קשה על הפשטן מנ״ל איתא הברייתא איירי כשאביה קיים. ולפ״ז ה״ל לרבינו להביא עוד ראיה מפרש״י שם פרק המגרש שפי׳ ג״כ שם כשאביה מת ע״ש: [ר] והכי פי׳ בגמ׳. פי׳ זה הוסיף רבינו מדעתו לפי שיטת רש״י: [ש] וכן עיקר. לאפוקי מהיש מפרשים דרש״י בתחילה סבר ה״ה לקטנה וחזר הכא בגיטין נערה דוקא ולא קטנה: [ת] אבל מעיקרא ס״ד כשיש לה אב ואפ״ה קתני עד שיגיע גט לידה ש״מ אם בא גט לידה מגורשת. פי׳ ברמב״ן ובמרדכי שדחו ראיה זו. ואני שדית נרגא ג״כ. לפי מה שמצאתי בתוס׳ חולין פ״ק דף ע״ו ד״ה להודיעך ולא חיים לאשמועינן כח דהתירא דר׳ חייא דכבר אשמועינן בברייתא דבכל שותין בין בתלוש בין במחובר. כמו כן בסוגיא דידן איכא למימר דה״ה קטנה והא דקתני בנערה להודיעך כחו דר׳ יהודה ולא חייש לאשמועינן כח דהיתירא דרבנן. דהיתירא דקטנה כבר אשמועינן מהך מתני׳ דקתני עד שיגיע גט לידה. ש״מ אם בא גט לידה מגורשת. כל זה למאי דס״ד דאיירי מתני׳ כשיש לה אב אבל לבתר דמשני דאיירי מתני׳ באין לה אב ע״כ צ״ל דווקא נערה דאי קטנה נמי ה״ל לאשמועינן רבותא דהיתירא לרבנן כמו שהקשה הרמב״ן ושאר מפרשים וליכא למימר דסמך אמתני׳ אם הגיע גט לידה. הא מתני׳ איירי באין לה אב. ועיין בפ׳ האיש מקדש סי׳ ס׳ ובחידושי: [א] ראוי להחמיר. ואם מת חולצת ולא מתייבמת ולא הוי אלא גירושין מספק וכ״פ בש״ע: [ב] פירוש שהתורה זיכתה שבח נעורים לאב. *הרי״ף מפרש להא דמשני התם קידושין דמפקעת עצמה מרשות אביה היינו משום דשבח נעורים לאביה ואם רצה מוסר הוא למי שיתן לו ממון הרבה משום הכי אביה ולא היא. והר״ן פי׳ בע״א ולא ידעתי למה: [ג] ה״ג רבה. דאי רבא קשיא דרבא אדרבא דאמר בפרק מי שמת למכור במטלטלין בן י״ח עיין בתוס׳: [ד] כלומר כנגד עונת נדרים דקטן. שהוא בן י״ב שנה ויום אחד: [ה] למימרא דהני ארבעה דמתני׳. ובזה יתיישב מה שמקשין תוס׳ ורב הונא מה הולך להשמיענו כיון דאמר תנו אע״ג דלא קנו מיניה הא פשיטא דמתנת ש״מ בכולה או מצוה מחמת מיתה דלא בעינן קנין. וקאמר הרי״ף דקמ״ל רב הונא דהני ארבעה דמתני׳ יש לו דין שכיב מרע: [ו] אבל לא לענין מתנה. דיוצא בקולר ומסוכן כשנתנו כל ממונם ודאי מדעתם שהן סבורין למות והוי כמו מצוה מחמת מיתה. אבל מפרש ויוצא בשיירא מדעתם יצאו ודעתם לחזור לא הוי כמצוה מחמת מיתה: ה״ג כדרך ארץ · [ז] והרחוקים אחר שלשה ימים. וכ״מ דאחר שלשה ימים נקרא ש״מ שכל צוואתו מחמת מיתה אפילו לא הזכיר מיתה כ״כ רבינו בפ׳ מי שמת: [ח] ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסין מיד. וכל צוואתו מיד מחמת מיתה הוא: [ט] דאדם המקנה לחבירו עשר חביות בחביותיו. פי׳ יין בעד ארבע מאה זוזי ע״ד משל עולה לעשר חביות. אבל אם אמר בפירוש הבו ליה עשר חביות מן חביותי. בזה מודה רבינו שמצי למימר שלך החמיצו דהא חלקו מבורר כמו חצי שדה. דיד מקבל על התחתונה וכ״כ בטור סי׳ רל״ג: [י] בפרק בית כור דף ק״ז והרמב״ן מביא עוד ראיה דאמרינן במנחות דף ק״ח האומר לחבירו בית בביתי אני מוכר לך ונפל אחד מהן מראהו נפול שור בשורי אני מוכר לך ומת אחד מהם מראהו לו מת. הלכך אם אמר חמרא אם החמיץ מראהו לו חמוץ: [כ] אבל אם הקנה לו בחביותיו עשר חביות לא נתברר חלקו מעולם. היינו יין כשיעור עשר חביות וכאילו אמר כך וכך מדות יין ממדות ייני. וכפי׳ הדרישה ולא כב״ח סי׳ רכ״ג ס״ק כ״ה: [ל] מי שהיה מושלך בבור. עי׳ פרק האשה בתרא סי׳ מ׳: [מ] הרי אלו יכתבו ויתנו. ואם שמעו שלשה אחד שמע ושניס

נפל הרי זה גט ואם הרוח דחפתו הרי זה אינו גט : גמ' מעשה לסתור חסורי מיחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחילתו הרי זה גט ומעשה בבריא וכו' · [נ] תוספתא הבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת כותבין גט ונותנין כל זמן שיש בו נשמה רשב"ג אומר אם נפל מעצמו הרי זה גט ואם הרוח דחפתו אינו גט ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאלתר נפל כותבין ונותנין שאני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין שמא הרוח דחפתו · ירושלמי (ה"ח) ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו מהו נישמעינה מן הדא רשב"ג אומר אם על אתר נפל הרי זה גט ואם לאחר זמן נפל אינו גט והוא על אתר לא ספק הוא. הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו הרי זה גט א] ספק (א) והרמב"ם ז"ל (פ"ב מהל' גירושין ה"ג) כתב ספק הפיל עצמו ספק הרוח דחפתו הרי זה ספק גט עד שיודע בודאי שהרוח דחפתו והגיה עליו הראב"ד ז"ל ואומר אני זה הספק להקל על פי הירושלמי שהבאתי : יט ההוא גברא דעל לבי כנישתא אשכחיה למיקרי דרדקי הוא ובריה דיתבי ויתיב איניש אחרינא גבייהו . אמר להו בי תרי מינייכו ליכתבו גיטא לדביתהו לסוף שכיב מיקרי דרדקי מי משוי איניש לברא שליח במקום אבא א רב נחמן אמר לא משוי איניש ברא שליחא במקום אבא ורב פפא אמר משוי איניש ברא שליחא במקום אבא ב] : מתני' אמר לשנים תנו גט לאשתי [דף סו ע"ב] או לשלשה כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אמר לשלשה תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן ב"ד דברי ר"מ וזו הלכה העלה חנניא איש אונו מבית האסורין מקובל אני ב אמר לשלשה תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו מפני שעשאן ב"ד אמר רבי יוסי נומינו לשליח אף אנו מקובלין שאפי' אמר לבית דין הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו לה והלכתא כרבי יוסי דאמר ג מילי לא מימסרן לשליח ואמרינן נמי אמר רב יהודה שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הם מהו שלח ליה תלא וכן הלכתא ואפי' אם אמר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו הרי זה גט בטל [ס] דתנן בפירקין דלעיל (ד' עא:) אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להם כתבו ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו אע"פ שחתמוהו וכתבוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ושקלינן וטרינן בה בגמרא ואסקה רב אשי כולה ר' יוסי היא ולא מיבעיא קאמר · לא מיבעיא היכא דלא אמר תנו אלא אפילו אמר תנו ד ולא מיבעיא [לא] אמר לתלתא אלא אפילו אמר לבי תלתא ולא מיבעיא היכא דלא אמר אמרו אלא אפילו אם אמר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו לא ותניא כוותיה דרב אשי כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמוהו ישמעו לאפוקי ממאן דאמר מודה רבי יוסי באומר אמרו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבים ונותנין גט לאשתו אלמא לית הלכתא כוותייהו ומדלא קא ממעט אלא חרש משמע דפיקח שכתב בכתב ידו . מהני דלא גרע מהרכנה דאלם ומיהו אומר רבינו תם דבתוספתא קתני בהך ברייתא דמייתי הכא ולא עוד אלא אפילו כתב בכתב ידו לסופר כתוב ולעדים חתומו אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה פסול עד שיאמר לסופר וכו' אף על גב דהרכנה מהני אפשר דהרכנה עדיפא טפי משום דמראה בגופו [ע] (ב) אי נמי נשתתק דאי אפשר בענין אחר אקילו ביה משום תקנת עגונות :

כ ונראה דדוקא לענין צווי הבעל הוא דבעינן שידבר בפיו וישמעו קולו אבל לענין שליחות האשה כל היכא דקים לן שהיא רוצה בדבר לא בעינן שמיעת קולה דגבי תן גט זה לאשתי בפרק קמא (דף יא:) אם היה זכות לאשה כמו לעבד לא היה יכול לחזור בו וביבמות בשילהי פרק האשה (דף קיח:) גבי מזכה גט לאשה במקום יבם אי לאו משום דזימנין דרחמא ליה הוה מצי לזכות לה בלא דעתה הלכך יכולה אשה למנות שליח לקבלה למקום אחר ועדים כותבין וחותמין על פיה שהאשה מינתו להיות שליח לקבלה [פ] ונראה לי דאיש ואשה שוין בדבר זה דגם האיש יכול למנות שליח לגרש במקום אחר ואין צריך השליח שישמע קולו ודווקא לענין כתיבת הגט וחתימה הוא דבעינן שמיעת קולו [צ] וכן כתבתי למעלה : גרסי' בפרק כל הגט (ד' כט·) אמר רב מתנה אינו כגט כלומר בגט הוא דאמרינן אם אמר כתבו גט לאשתי לא מצי לשוויי שליח למכתב גט משום בזיון דבעל אבל במתנה דליכא בזיון דבעל כי אמר כתוב שטר מתנה לפלוני בשדה שלי מצי לשוויי שליח למיכתב ושמואל אמר מתנה נמי הרי הוא כגט וטעמא דשמואל בגט משום דמילי נינהו ומילי לא מימסרו לשליח והכי נמי במתנה מילי נינהו ומילי לא מימסרו לשליח והלכתא בהא כשמואל : כא אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין כולכם כתובו אחד כותב וכולם חותמין לפיכך אם מת אחד מהן הרי זה גט בטל : [דף סז ע"ב] גמ' ת"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב על ידי כולם כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולם הוליכו גט לאשתי אחד מוליך על ידי כולם כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם איבעיא להו מנה אותם מהו רב הונא אמר מנה אינו ככולכם רב יהודה משום רבי אלעזר דמן רומה אמר מנה הרי הוא ככולכם אמר רב פפא ולא פליגי הא דמנה כולהו והא דמנה מקצתייהו אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא הלכך בכל ענין הוי מנה ככולכם והשתא תקון רבנן בגיטא דכולכם כתובו או כולכם או כל חד מינכון חתומו או כולכם או כל תרין מינכון אוביל או טולטן או חד מנכון [ג] :

פרק שמיני

א [דף עז ע"א] הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצירה הרי זו מגורשת זרקו לתוך ביתו או לתוך חצירו אפי' הוא עמה במטה אינה מגורשת לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת : גמ' חצירה מה שקנתה אשה קנה בעלה [דף עז ע"ב] אמר רבא אמו עבד למאן דאמר בשטר על ידי עצמו לא ידו כיד רבו דמיא אלא גיטו וידו באין כאחת הכא נמי גיטה וחצירה באין כאחת : ב ההוא שכיב מרע דכתב גיטא לדביתהו בפניא דמעלי שבתא ולא הספיק למיתביה ניהלה למחר תקיף ליה עלמא אתא לקמיה דרבא אמר להו לקנייה להאי דוכתיה דמנח ביה ותיזיל איהי ותיסוד ותיפתח דתנן נעל וגדר ופרץ כל שהו הרי זו חזקה והוי ליה גיטה וחצירה באין כאחד וכן הלכתא · תקיף ליה עלמא פירש רש"י ואסור לטלטל הגט ולמוסרו לה ואע"פ שרגילין לטלטל איגרת בשבת היינו משום דחזי לצור על פי צלוחיתו אבל גט מקצה ליה [א] ודמי לספרא דאגדתא דאסור לטלטולי לעיל בפ' הניזקין (דף ס·) וסטרי הדיוטות דאמרו אין קורין בהן אף לטלטלן אסור אם מקפיד עליהן לצור צלוחיתו [ב] ורשב"ם פי' שהגט מותר לטלטל אלא שלא היו יכולין להביאו אל החולה דרך הרבים ולא נהירא שהרי היה יכול לעשות שליח וילך שם ויתן לה הגט *ואף על פי שאסור לקנות בשבת כדאמרינן בעירובין (דף עא.) גבי בטול רשות דמקני רשותא בשבתא אסור גבי ש"מ התירו כדאמרינן בפרק מי שמת (דף קנו:) קונין מש"מ ואפי' בשבת וכן התירו לגרש דתניא ד] בתוספתא (בפ"ב די"ט) אין מקדשין ואין מגרשין בשבת [ג] אבל טלטול לא רצה להתיר בשבת [ד] דניחא טפי להתיר קנין מה שמצינו שהתירו חכמים בשכיב מרע (א) ואפשר אם היה הגט מונח ברשות אחרים היו מתירין גם טלטול : ג מכאן מוכח דנעל הוי נעילת דלת בעלמא ולא כמו שפירש רשב"ם בפרק חזקת הבתים (דף מב.) דנעל הוי תיקון מנעול דאי נעילה לחודיה מבריח ארי בעלמא הוא כמו נתן צרור וסכר מיניה מיא (שם דף נג·) [ה] דהכא אי אפשר לתקן מנעול בשבת דאיסור דאורייתא הוא ונעילת דלת לא דמי למבריח ארי דכיון שנועל דלת בפני כל אדם מוכחא מילתא שהבית שלו ומהאי טעמא אמרינן בפרק חזקת הבתים (דף נז·) דהעמדת תרנגולין בבית הוי חזקה לפי שנועל הדלת עליהן לשמרן ראיתי מפרשים שפירשו דפתיחת דלת קונה כמו נעילת דלת מדקאמרינן הכא ותיסוד ותפתח דמשמע תיסוד או תפתח ולא נהירא לי דאפי' למאי דפרישית דנעילת דלת קונה היינו נעילה במפתח שמונע כל אדם מליכנס בו אבל פתיחת דלת לא מוכחא שתהיה קנייה ולא דמי לפרץ דהתם איירי שפרץ גדר ותיקן הפתח ליכנס בשדה והפתח דהכא לאו דווקא א"נ בנעילה לחודה לא מוכחא שיהא לשום קנין אלא כמו שהיתה רגילה בכל פעם לסגור בתים של בעלה כדי שיהא שמור מה שבתוכו אבל כיון שהיא פותחת מיד אחר הנעילה ניכר שהנעילה היתה לצורך קנין : בתוך ביתה או בתוך חצרה אמר עולא והוא שעומדת בתוך ביתה או בתוך חצרה ור' הושעיא אמר אפי' היא בטבריא וחצירה בציפורי והלכתא כעולא דהכי אסקה רב אשי בפ"ק דמציעא (דף יב·) דאמר רב אשי חצר איתרבאי מידה ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה ואין חבין לאדם אלא בפניו הלכך בעינן והיא שעומדת בצד ביתה או בצד חצירה גבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו : ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו הות קיימא בחצר אזל גיטא נפל אפיסלא א"ר יוסף אי הוה ד' אמות על ד' אמות פליג ליה רשותא לנפשיה ומוקי לה בחצר דידיה ואוטלה מקום וחדא מקום מושלי אינשי ב' מקומות לא מושלי אינשי ולא אמרן אלא דלא גבוה עשרה אבל גבוה עשרה אף ע"ג דלא הוי ד' אמות ולא אמרן אלא דלית ליה שם לווי [דף עח ע"א] אבל אית ליה שם לווי אע"ג דלא גבוה עשרה ואע"ג דלא הוי ד' אמות : אפי' הוא עמה במטה אמר רבא לא שנו אלא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת תניא נמי הכי רבי אלעזר אמר במטה שלו אינה מגורשת במטה שלה מגורשת שמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח לא צריכא במטה דגבוה י' והאיכא מקום כרעי המטה מקום כרעי המטה לא קפדי אינשי פירוש באשתו : לתוך חיקה או לתוך קלתה מאי טעמא לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה ולא על דבר שהוא כקלתה ומאי נינהו מקום עסקא דקלתא ביה תמרי : ד מתני' [ו] אמר לה כנסי שטר חוב זה או שמצאתהו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך נתן לה והיא ישנה ניעורה קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך [ז] דגרעה מחרשת דישנה לית בה דעת כלל . (ג) וכתב הרמ"ה ז"ל ואם אין הגט בידה בשעת שניעורה אינו גט עד שיטלנו מידה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטך · וכן מסתבר דמה שנתן לידה בשעה שהיא ישנה אינה נתינה כיון [...] מידה בשעת שניעורה : ה גמ' מצאתהו מאחוריו כי אמר לה הא גיטך מאי הוי הוה ליה טלי גיטך מעל גבי קרקע ואמר רבא טלי גיטך מעל גבי קרקע לא אמר כלום אימא שלפתו מאחוריו והא בעינן ונתן בידה וליכא לא צריכא דעזק לה חרציה ושקליה פירוש עקם מתניו לקרב אליה הגט והוי כאילו קירב לה את ידו והיא לקחה הגט מתוכה אבל אם היתה ידו פתוחה והגט מונחת עליה ולקחתו משם [ח] והוא לא קירב ידו אליה אין זו נתינה ואינה מגורשת · אבל אם אוחזו

הגהות הב"ח

א שליח במקום אבא או לא רב נחמן אמר : ב מקובל אני באומר לשלשה תנו : ג והלכתא כר' יוסי דאמר שמואל אמר רבי הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן וכו' שלחו ליה מבי רב וכו' שלה להו תלא וכן הלכתא ואפילו : ד אפי' אמר תנו נמי לא ולא מיבעיא היכא דלא אמר לתלתא וכו' לבי תלתא נמי לא ולא מיבעיא :

חדושי מהרש"ל

(א) ואפשר אם היה הגט מונח ברשות אחרים היו מתירין גם טלטול פי' כל מה דאפשר לתקן מתקנינן מאחר שאנו צריכין להתיר טילטול מוקצה וכן פי' ר"ן : (ב) וכתב הרמ"ה ז"ל ואם אין הגט בידה בשעה שניעורה [...] אינה נתינה שראויה להתגרש בו דהא אינה ראויה להתגרש עתה וגרוע מחרשת אבל מ"מ הוי שפיר נתינה נתינת הבעל דהוי שפיר ונתן בידה דאל"כ הוי טלי גיטך מעל גבי קרקע כו' :

הגהות הגרי"פ א] תיבת ספק טעות הוא וצ"ל הרי זה גט והרמב"ם ז"ל וכו': ב] והלכתא משוי איניש ברא שליחא במקום אבא כצ"ל: ג] עי' בב"י אה"ע ס"ס קכ ד"ס והרא"ש: ד] בתוס' איתא שהוא בגילה פ' משילין אולם לפנים [...]

קרבן נתנאל

ושנים חותמין ואינו צריך במעמד כולן אף על פי שאמר כל השומע שלא נתכוין זה להרבות בעדים אלא ליתן רשות לכל שנים שאיזה שירצה יהא רשאי לכתוב הרמב"ן ה"ג ואם הרוח דחתו : [נ] תוספתא פ"ד ושם הגי' משובש : [ס] דתנן בפירקין דלעיל . פ' מי שאחזו דף ע"א וזהו שלא כדברי ר"ת ר"פ האומר ותוס' פ' מי שאחזו דף ע"ב ד"ה ומשום שהכריעו הסדר מי שאחזו אחר התקבל : ה"ג אלמא לית הלכתא כוותיה · ועיין בדברי רבינו פ' המגרש סי' ו' : [ע] אי נמי נשתתק דה"א בענין אחר אקילו בי' משום תקנת עגונות . ולפי תירוץ זה דכתב ידו מכשרי נמי בנשתתק דהא לפי תי' זה לא עדיפא הרכנת הראש מכתב ידו וא"כ כי היכי דאקילו בנשתתק ע"י הרכנה ה"ס נמי דאקילו לכתוב ע"י כתב ידו : והטור תפס סי' לאשון ועיין בב"י סי' ק"כ : [פ] ונראה לי דאיש ואשה שוין בדבר זה דגם האיש יכול למנות שליח לגרש במקום אחר ואין צריך השליח שישמע קולו . ותמיה לי טובא דהלא ב"ש ערוכה פ' כל הגט והביא רבינו שם סי' מ' ההוא גברא דאדר גיטא לדביתהו א"ל שליח לא ידענא לה א"ל זיל יהביה ניהליה לאבא בר מניומי דהוא ידע לה וליתביה ניהלה כו' הרי לפניך שהבעל יכול למנות שליח לגרש במקום אחר ואין צריך שישמע קולו וצ"ע : [צ] וכן כתבתי למעלה . ואני שואל איה מקומו . ועיין בפרק ב' סי' כ"ה : הדרן עלך האומר

תפארת שמואל

(א) והרמב"ם ז"ל כתב ספק וכו' ברוב נוסחאות הרמב"ם לא כתב ספק גט אלא הרי הוא גט וטעות נפל בספרים כאשר מבואר ומוכח מהשגות וכן בדברי הר"ן שהביא הרמב"ם נפלה הטעות כאשר מוכח [...] ביה : (ב) אי נמי נשתתק דאי אפשר וכו' . ולפי תי' שני משמע לכאורה דאלם שפיר יכול לכתוב שיתנו גט לאשתו אפילו בלא הרכנה והשתא תימה לי על הטור שכתב וז"ל ואפילו חרש ואפילו שומע אלא שאינו מדבר וכו' עד וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה ע"כ והשתא תימה הלא הרא"ש מודה בנשתתק מ"מ יראה להחמיר שלא יועיל כתב יד אף באלם כ"א בהרכנה וכן בהגהות מיימוני :

פרק ח [א] ודמי לספרא דאגדתא דאסור לטלטולי לעיל פרק הניזקין . וקשה לי טובא דהא מסיק לעיל ולא היא שרי למקרי ושרי לטלטולי וכ"כ רבינו שם בפרק הניזקין סימן כ'. וי"ל דהתם קתם התלמוד אבל רבה ורב יוסף הי' ס"ל דאסור למקרי ואסור לטלטולי וא"כ י"ל דרבא שהיה תלמיד שלהם ולא מצינו מחולק עם רבותיו בזה ס"ל נמי דאסור לטלטולי. ועפ"ז מתורץ קושית בדק הבית גם בס' ב"ש הגיה בל"ש על ת"ש המרדכי והובא בש"ע א"ח סי' קל"ז דבזמן הזה דנותנין תורה שבע"פ מותר לטלטל גם בשבת ע"כ והא בימי רבא ניתנה תורה בע"פ לכתוב ולמה הורה לאיסור . ואי כדבריהם תקשי לך נמי על רבינו מ"ש הכא דספרא דאגדתא אסור לטלטולי : [ב] ורשב"ם פי' שהגט מותר לטלטלו. נ"ל לכך ס"ת דמ"ש איסור מוקצה מאיסור קנין או גירושין בשבת כ"כ בעל העיטור: [ג] אבל טילטול לא רצה להתיר בשבת דניחא טפי כו' . ולי נראה דמש"ה לא רצה להתיר טלטול דבשעה שמטלטל לא קיים גירושין מש"ה קנין גיטה ורשותה באין כאחד . וכיוצא בזה תירץ הר"ן והר"מ לענין טלטול חמץ בפסח עיין מ"א סי' תמ"ו ס"ק ב' : [ד] דניחא טפי להתיר קנין מה שמצינו שהתירו חכמים בשכיב מרע . ולפ"ז אפי' קנין חליפין או שאר קניינים נמי התירו בש"מ. והרשב"א והר"ן כתבו טעם אחר דלא מינכרא מילתא דמחזי כטעל את ביתו ע"כ מש"ה להתיר איסור מוקצה אבל רבינו לא ניחא ליה בהאי טעמא דהא בסמוך בסי' ג' כתב כיון שהיא פותחת מיד אחר הנעילה ניכר שהנעילה לצורך קנין : [ה] דהכא אי אפשר לתקן מנעול בשבת . עיין פ' חזקת הבתים סי' נ"ט שהאריך ומ"ש בספר פלפלא חריפתא : ה"ג פסקא דהלכה ביה תמרא . וכ"ה גי' הערוך ובמגילה חבירו דף ז תמרא עסקא : [ו] אמר לה כנסי שט"ח כו' אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך . אבל אם בתחלה אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שט"ח זה מגורשת כמ"ש רבינו לעיל פרק הניזקין סי' י"ד . וטעמא מאי דהכא בטולי בטליה ורצה לשחק בה אבל התם אי איתא דבעלי' לסהדי הוה אמר ראו גט שאני נותן לאשתי השתא לית אנא יהיב לה בתורת גט כדאמרי לט[...] אלא כנתינת שטר חוב לחוכא בעלמא : [ז] דגרעה מחרשת . דחרשת יודעת לשמור גיטה . ומש"ה יש לה יד להתגרש אבל ישנה לית בה דעת כלל להכי אין לה יד ומהאי טעמא אפילו אם בתחלה אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי אם נתן לה כשהיא ישנה אינה מגורשת דהא אין לה יד : [ח] והוא לא קירב ידו אליה אין ז נתינה . משמע הא אם קירב ידו אליה אע"פ שידו פתוחה והגט מונח עליה ולקחתו משם מגורשת . והא דקאמר אם אוחזו בראש אחד והושיטו לה ולקחתו בראש השני דהוי מגורשת ה"ל לאשמועינן רבותא יותר אפילו כשלקחה כל הגט מע"ג ידו פתוחה . י"ל דהך מילתא דייקינן מרישא דמילתא כמ"ש . וכן דינא דאוחזו בראש האחד איצטריך דלא תימא דהוי כגט בידה ומשיחה בידו כדאמר רב חסדא בבגון סי' ז' קמ"ל דדוקא בהנית גט בידה לאחר שתקפוץ ידה לא הוי גט . אבל באוחז בראש האחד והושיטו לה והיא לקחה אותו בידה בראש השני אין שם לא פתיחת יד מתחילה ולא קפילת יד בסופה אלא נתינה מידו לידה

אוחזו בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראש השני הרי זה גט דהוה כשלפתו דהכא ורבינו חננאל ז"ל פירש כגון שהיה הגט דבוק במתניו בדוחק ולמלס מתניו ונתחלחל ונטלתו והוי כאילו נתנו לה הוא ונראה דגם הוא צריך טומר לפירושו שקירב עצמו אליה [ט] דאם לא כן אם היה הגט סגור בידו ופתח ידו ונטלתו הוי גיטא ולהך פירושא אם היתה ידו פתוחה [י] וקרבה אליה ונטלתו לא הוי גיטא דבעינן תרתי שיסייענה בנטילתה וגם שיקרב הגט אליה. אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו ה"ז גט ניעור אינו גט דהויא ליה חצר המשתמרת שלא לדעתה ישן ומשמרתו. הרי זה גט אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות.[א]משמע הכא דכפות וישן בעינן וקשה דבפ"ק דב"ק (דף יד:) ובפ' קמא [כ] דבבא מציעא (דף ט:) ולעיל בפרק שני (דף כא:) משמע דבכפות לחודיה סגי דלא מדכר ישן בכל הנך והוה מצי לפרושי דהכי קאמר והלכתא בכפות [ל] כלומר בכפות מודים דלא חשיב חצר מהלכת דלא דמי לעומד ויושב הוא הדין נמי ישן לחודיה לא דמי לעומד ויושב אבל רש"י פי' והלכתא בכפות בהא דאמר רבא דהוה גט פירוש כשהוא ישן אלמא תרווייהו בעינן וכן פסקו הלכות גדולות דכפות וישן בעינן וכן מוכחא הסוגיא דהאי בעינן כפות איירי רבא אמאי קאמר רבא ניעור אינו גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה [מ] הוה ליה למימר משום דהוי חצר המהלכת ואפי' היה משתמר לדעתה שהיו ידיו כפותות שאינו יכול לזורקו (וגט) [וגם] קשור בחבל ואוחזת בידה [נ] כי היא דקלטה דמפרש טעמא בפ' קמא דמציעא (דף ט:) דקלתה מינח נייחא ואיהי דמסגיא תותה וכן קפלו דגים לתוך הספינה דאי לאו (הכי) משום דספינה מינח נייחא ומיא קא ממטי לה לא קונה דהוה חצר מהלכת אע"ג דמשתמרת לדעתו וכן בהמה שהוא תופס באפסר אי אמר ליה קני בהמה וקני כלים שעליה לא קנה כלים במסירת בהמה משום דהוי חצר מהלכת ולפי זה אם היו ידיו ורגליו כפותות וקשור בחבל והיא אוחזתו לא בעינן ישן דעתה משתמר לדעתה וגם אינו מהלך והכי איכא לאוקומה בההיא דלעיל פרק שני וכן ראיתי כתוב בשם ריצב"א ולי נראה דאע"ג דידיו ורגליו כפותות וקשור בחבל והיא אוחזתו בידה כיון דניעור יש לו דעת לעצמו חשיב חצר המשתמרת שלא לדעתה ולא דמי לקלתה וספינה ובהמה [ס] מהאי טעמא נמי ניחא דלא תיקשי לך דכי היכי דחשבת ישן חצר מהלכת משום דאמרינן אילו הוה ניעור הוה מהלך הכי נמי הוה לן למחשב ישן אינו משתמר לדעתו משום דאילו הוה ניעור לא הוה משתמר לדעתו אלא בהכי תליא מילתא דבעינן דלא ליהוי חצר מהלכת משום דומיא דידו בעינן דמינח ניחא וגברא קא ממטי לה הלכך בעינן דבר דנייח תמיד ולא ישתנה לעתים בין כשהוא ישן בין כשהוא ער בין כשהוא מהלך בין כשהוא עומד ויושב משום דגזירת הכתוב הוא אבל הא דבעינן חצר המשתמרת לדעתה לאו גזירת הכתוב הוא משום דבעינן (א) דומיא דידה [ע] דכשהיא ישנה אין ידה משתמרת לדעתה אלא מילתא דתליא בסברא היא דאין אדם רוצה שיהו חפציו מונחים אלא במקום המשתמר לדעתו אבל על הילוך החצר לא קפיד אינים רק שיהא משתמר לדעתו הלכך ישן חשוב משתמר לדעתו אע"ג דחשיב חצר מהלכת ואי תקשי לך אמאי לא קני חצר מהלכת לגבי ממון הא מסקינן בפ"ק דמציעא (ד' י:) דלגבי ממון ילפינן חצר משליחות ושליח מהלך הוא ויש לומר כיון דאפקיה רחמנא בלשון יד דכתיב אם המצא תמצא בידו אע"ג דהאי בידו מפרשינן ברשותו כמו ויקח את כל ארצו מידו[פ]מכל מקום מדאפקיה בלשון יד בעינן דומיא דיד: ו **מתני'** היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת וכן לענין הקידושין וכן לענין החוב אמר לו [צ] זרוק לי חובי וזרק לו קרוב למלוה זכה המלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה על מחצה יחלוקו: **גמ'** ה"ד קרוב לה ה"ד קרוב לו אמר רב ארבע אמות שלה זהו קרוב לה ארבע אמות שלו זהו קרוב לו [ק] אפי' נכנסה האשה בארבע אמות שלו כיון שהוא קדם לתוכן זכה בהן והן שלו ומחלה על מחלה מסיק [דף עח ע"ב] רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו [ר] בשתי כיתי עדים אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה רבי יוחנן אמר קרוב לה היינו אפי' מאה אמה [ש] ה"ד מחלה על מחלה אמר רב שמן בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב לו(א)היא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו זהו קרוב לה שניהם יכולין לשומרו שניהם אינן יכולים לשומרו זהו מחלה על מחלה רבי יוחנן לא אתא לאיפלוגי אדרב [ת] דשפיר אית ליה דאם זרק לה גט לתוך ארבע אמותיה שהיא מגורשת דהא רבי יוחנן גופיה קאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף י:) קטנה

יש לה חצר ויש לה ארבע אמות דיליף מציאה מגט אלא דלשון קרוב לה וקרוב לו לא משמע ליה לפרושי בארבע אמות דמשמע אפי' רחוק ממנה הרבה [א] וגם מחלה על מחלה אינו מתפרש יפה אליבא דרב לכך נראה לו לפרש קרוב לו אפי' מאה אמה ומשום עיגונא תקנו חכמים בגיטין וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ולכך אמר ר' יוחנן לגיטין אמרו ולא לדבר אחר. אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי לה גיטא לידה אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואצרכוה חליצה שמואל לאו לפרושי מתני' אתא דאי לפרושי מתני' אתא א"כ לא הל"ל א"ל שמואל לרב יהודה אלא הכי הוה ליה למימר ושמואל אמר כדי שתשוח ותטלנו זהו קרוב לה [ב] כדי שישוח ויטלנו זהו קרוב לו שניהם יכולין לשוח וליטלו זהו מחלה על מחלה אלא שמואל מודה אם זרק לה גט לתוך ארבע אמותיה והוא עומד חוץ לארבע אמותיה שהיא מגורשת דליכא מאן דפליג אהא דד' אמות של אדם קונות לו וכל שכן בגט משום עיגונא וכן מוכח לקמן דרב יהודה אית ליה ד' אמות לענין גיטא דאמר רב יהודה לקמן היתה ידה עשויה כקטפרס וזרקו לה אינה מגורשת ופריך הש"ס אמאי והא קא נפיל לד' אמות דידה וצריך לאוקמה בעומדת על גב הנהר אלמא דקים ליה להש"ס דרב יהודה אית ליה ד' אמות לענין גיטין וגם אדר' יוחנן לא פליג אלא שמואל אמר לתלמידו שראוי להחמיר אם שניהם עומדין בתוך ד' אמות אע"פ שקדמה האשה לתוכן וזכתה בהן שאינו גט [ג] אלא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו לפי שפעמים שהאיש יקרב לתוך ד' אמות וגם אם הם חוץ לד' אמות אלא שהיא יכולה לשומרו ולא הוא אין לסמוך על זה שלפעמים הוא יכול לשומרו ולא היא או שניהם יכולין לשומרו ובקל יבא לידי קלקול הלכך ראוי להחמיר בכל אלו עד שתשוח ותטלנו והתם תחמיר יותר עד שיבא הגט לידה והלכה כשמואל דמחמיר היכא דשניהם עומדים בתוך ד' אמות או חוץ לד' אמות אבל אם זרק לתוך ארבע אמותיה והוא עומד חוץ לארבע אמותיה בהא מודה שמואל דמגורשת כך נראה לפרש שיטה זו אבל רב אלפס ז"ל כתב היכי דמי קרוב לה אמר ליה שמואל לרב יהודה וכו' ולא הביא דברי רב ורבי יוחנן משמע דסבירא ליה דשמואל לפרושי מתניתין קא אתי ותימה היכי פסיק כוותיה דשמואל והא קי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד דהלכה כרבי יוחנן בכל מקום כנגד רב ושמואל ועוד דרבי יונתן סבר לה כרבי יוחנן [ד] וגם תניא כוותיה לכך אני אומר שרב אלפס כתב ה"ד קרוב לה וכו' ודילג דברי רב ורבי יוחנן משום דסבירא ליה הלכה כשמואל שמחמיר ולא בא לפרש המשנה ולא חשש להאריך בדברי האמוראים המפרשים המשנה [ה](ב)ואם אמר זרוק לי חובי בתורת גיטין הלכה כדברי רבי יוחנן בזה ורבינו חננאל ז"ל כתב *קבלנו מרבותינו דאפי' זרק לה גט בחצירה לא מישתריא לעלמא עד דמטי גיטה לידה וגרסי' נמי בירושלמי (ה"ב) המחזור שבכולן עד שיתן לה גיטה לידה ודבריו תמוהין דהיאך נלמוד מתוך תוספתא זו שנחמיר גם בחצירה דהא רבא דהוא בתרא עבד עובדא בחצירה גבי תיזיל איהי ותיחוד ותפתח וגם סתמא דהש"ס פשיטא ליה דד' אמות זוכות לה בגט גבי היתה ידה עשויה כקטפרס והירושלמי שהביא קאי אקרוב לה ואקרוב לו דהכי איתא בירושלמי (שם) תניא רבי אלעזר אפילו הוא קרוב לה מלו ובא כלב ונטלו אינה מגורשת שמואל כהדא דרבי אלעזר המחזור שבכולן עד שיתנו לידה: וכן לענין קידושין. (ג) א"ר אסי אמר ר' יוחנן לגיטין ולקידושין אמרו ולא לדבר אחר איתיביה רבי אבא וכן לענין החוב אמר לו זרוק לי חובי וכו' ופריק הכא במאי עסקינן דאמר זרוק לי חובי בתורת גיטין אי הכי מאי למימרא מהו דתימא מלי א"ל מסטה אני בך קמ"ל: ז **אמר** רב חסדא גט בידה ומפיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת פי' ר"ת כגון שהגט כבד והמפיחה דקה דאי מסיך ליה לגביה מיפסיק וכענין זה פירש ה"ר יוסף ז"ל בשם רשב"ם כגון דמיהדק הקשר יפה ולא מיפסק כשיביאנו אצלו אבל אם קפלה ידה ומחמת זה יפסיק החוט כשהוא מושך [ו] לא מיקרי נתינה [ז] ור"י אומר דמיקרי שפיר נתינה כיון שהוא התחיל הנתינה קרינן ביה שפיר ונתן אע"פ שהיא גמרה הנתינה וכן לעיל בפ"ב (דף כד:) אל תתגרשי אלא בבית דין פלוני ואמר מכי מטא התם איגרשא לה ומסתברא אפילו הוליכה הגט מרשותה בינתיים ושוב נטלתו ובאה לאותו ב"ד אע"פ שבנטילה האחרונה לא בא הגט לידה מיד הבעל כיון דתחילת נתינתו להתגרש נתנו בידה ונתן קרינא ביה ולא טלי גיטך מעל גבי קרקע הוא וכן האומר לאשה הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו עד לאחר ל' יום דמיבעיא ליה בפרק הכותב (דף פו:) אם הניחו בלידי ר"ה אי הוי גט אבל אם שוב נטלתו וישנו בידה בסוף ל' יום משמע דמגורשת אע"פ שמעלמה גומרת הנתינה ונראה לי דלא דמי דהתם מעיקרא נתינה מעלייתא היא אע"פ שיש

הפסק

הגהות הגר"א [א] משמע הכא כו'. ורמב"ם כתב דבכפות לחוד סגי וישן לחוד פסול הוא (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ר"ב ס"ק ע"ז ובאה"ע סי' קל"ט ס"ק י"ט):

חדושי מהרש"ל

(א) היא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו כו'. אע"פ שבגמרא נאמר שניהם אינם יכולים לשמרו מ"מ המחבר לא הביאו לפי שפי' התוס' דשניהם אינם יכולין לשמרו כל עיקר פשיטא דאינה מגורשת כלל ואפי' בתוך ד' אמות אם היא אינה יכולה לשמרו אינו גט דלא קני ד' אמות אלא ביכולה לשמור ושניהם אינם יכולין לשמור אלא כל אח' לבדו אינו יכול לשמור אלא שניהם יחד וזהו לא גרע משניהם יכולין לשמרו דמגורשת ואינה מגורשת אבל היא אינה יכולה לשמרו ביחידי אלא עמו והוא יכול לשמרו לבד נראה דזו אינו בכלל שניהם יכולין לשמרו אלא אינה מגורשת וכן נמצאו במקצת תוס': (ב) ואם אמר זרוק לי חובי בתורת גיטין כו'. פי' בממון אין שייך להחמיר וק"ל: (ג) אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן לגיטין ולקידושין כו'. קאי אמתני' דקרוב לו כו':

תפארת שמואל

(א) **דומיא** דידה דכשהיא ישנה וכו'. ותימה לי שלא כשהיא ישנה אינה ראויה לקבל גיטה אלא הכי פירושו מכה הפסוק לא תוכל להוכיח ואפילו היא ישינה נוכל לקיים ונתן בידה כדפירשתי לעיל אלא דלא חבינן לה לבר דעת וגרוע מחרשת וא"כ בחצר דלאו בר דעת מנין לנו דבעי שיהא משתמר לדעת אלא מכח סברא כמ"ש המחבר:

קרבן נתנאל

לידה והוא קירב אליה וסייעה בנטילתו כ"כ הב"ח סי' קל"ח ס"ק ג' דלא דמי לגט בידה ומפיחה בידו אלא דמי כאוכלא לדנא. ובדרכי משה שם ס"ק ב' מחלק בענין אחר: [ט] דאל"ב אם היה הגט סגור בידו ופתח ידו ונטלתו הוי גיטא. והא כתיב ונתן בידה וליכא אבל קשה דהא ראייתו צריך ראייה אימא דלר"ת כמו במה שנתחלחל מהניא כאילו נתנו לה. ה"ה שפתיחת ידו הוי כאילו נתנו לה: [י] וקרבה (ר"ל ידו) אליה ונטלתו לא הוי גיטא. אבל אם אוחזו בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראש השני ה"ז גט כ"כ הטור דר"ת מודה בזה. דהא סייע לה בנטילתה שאוחזו בגמת הראש האחד כדי שתקח אותו בראש השני מאח"כ אם ידו פתוחה והיא לקחתו ממנו אינה מסייעה בנטילה ור"ת בעי דקעביד תרתי ב"ח. ובספר ב"ש שם ס"ק ב' מגיה תיבת פתוחה וצ"ל סגורה דבידו פתוחה וקירב אליה כיון דלא צריכה לסייע בנטילתו הוי גט: [כ] דב"מ דף ט'. אע"ג דהתם בבהמה איירי דניעור הוי כמו ישן. י"ל דה"ק כמו דקאמר תלמודא התם והלכתא בכפות ואפילו בניעור ה"ה הך דקמן ולדלעיל פ"ב הא דקאמר והלכתא בכפות בניעור: [ל] כלומר בכפות מודים דלא חשיב חצר מהלכת. ובעינן נמי כפות ידיו כי היכי דלהוי חצר משתמרת לדעתה וה"ה נמי ישן לחודיה אבל לדעת ריצב"א צריך להיות בישן עכ"פ כפות ברגליו: [מ] הל"ל משום דהוי חצר מהלכת. והוי אשמועינן רבותא בישן דלא הוי חצר מהלכת כמו עומד ויושב. משא"כ השתא ניעור לא הוי גט משום דהוי חצר שאינו משתמרת לדעתה. אבל ישן הוי חצר משתמרת בזה לא אשמועינן מידי דפשיטא הוא דישן הוי משתמר לדעתה: ה"ג וגם קשור בחבל ואוחזת בידה: [נ] כי היא דקלטה. דמסתמא משתמרת על ידה: [ס] מהאי טעמא נמי ניחא דלא תקשי לך. דבריו סתומים מאד מאי שייכות תירוץ זה לדבריו מחולק על הריצב"א הלא לשיטת הריצב"א כמו כן נופל ייסוב זה כמו לעצמו. וע"כ נ"ל להגיה וכצ"ל לפאי טעמא נמי ניחא דלא תקשי ור"ל דלא תימא ע"כ מוכח כאידך פירושא דבישן לא בעינן כפות דאי כפירש"י תקשי לך כמו דבעינן כפות בישן כי היכי דלא להוי חצר מהלכת אילו היה ניעור א"כ כפות ויושן נמי לא תהוי מגורשת דאילו היה ניעור היה חצר המשתמרת שלא לדעתה. להכי קאמר להאי טעמא נ"ל אף לפירש"י נמי ניחא דלא תיקשי: [ע] דכשהיא ישנה אין ידה משתמרת לדעתה. אע"ג דכשהיא ישנה בהמת אינה מתגרשת. י"ל דה"ק דלענין חצר המשתמרת לא תוכל לומר דגזירת הכתוב דבעינן דומיא דידה מה ידה שלא נשתנית מעולם בין ער בין ישן תמיד משתמרת לדעתה דהא כשהיא ישנה אין ידה משתמרת. אלא הא דבעינן משתמרת לדעתה מילתא דתליא בסברא הוא וכיון דמסברא עבד ישן הוי חצר משתמרת לדעתה אף כשהוא ניעור אינו משתמר לדעתה כמו ידה לפעמים משתמרת ולפעמים אינה משתמרת כשהיא ישנה. והרב ר' שמואל קוידנאוויר נתקשה בזה והדברים פשוטים: [פ] מ"מ מדאפקיה בלשון יד בעינן דומיא דיד. והא דקאמר לא גרע מטליאות דוקא לענין שלא בפניו אמרינן דלא גרע מטליאות לקנות בחידי דזכות הוא לו. כ"כ תוס' לעיל דף כ"א ד"ה אטו. ובספר אסיפת זקנים הניח דברי רבינו בקושיא שכתב שם בפ"ק סי' ל"ח אבל במתנה תסכמת דעת המקבל בכל מקום שיתנהו הנותן שיזכה לו המקום ושמירת הנותן חשובה לו כשמירתו הלכך קני אפי' אינו עומד שם ע"כ וא"כ אף בנתן ע"י עבד כשהוא ניעור שאינו משתמר לדעתה מכל מקום שמירת הנותן חשובה לה כשמירתה. יש לומר כשניעור לית בה אפילו שמירת הנותן דעבד יש לו דעת לעצמו: [צ] זרוק לי חובי וזרק לו. פירש"י ואבד וכ"פ ברמזים ולפ"ז הגירסא קרוב למלוה זכה הלוה קרוב ללוה הלוה חייב ומרדכי פירש בשם הר"י שהמלוה בעין והכי פירושא קרוב למלוה והלוה אמר לו החזר לי ואפרע לך לזמן כי זמני לא הגיע עדיין והמלוה אמר מאחר שזרקתו לי זכיתי בו ע"כ. ולפי זה הגירסא קרוב למלוה זכה המלוה קרוב ללוה הלוה חייב. ולהנהה זו דברי המהרש"א בד"ה מחלה על מחלה צ"ע כי איככה נוכל לומר דרבה ורב יוסף ור"י יהיו מחולקים בגירסת המשנה ע"ש: [ק] אפילו נכנסה האשה בארבע אמות שלו. והולך רבינו לזה שלא תקשי לך למה תנא קרוב לו אינה מגורשת תיפוק ליה דלא הוי קרוב לה ומש"ה אינה מגורשת: וכ"כ הרשב"א: [ר] בשתי כתי עדים. אבל בכת אחת זה אומר קרוב לו וזה אומר קרוב לה תרווייהו בא"ת קמסהדי ואין דבריו של אחד במקום שנים ואפילו ספיקא דרבנן לא הוי כדמשני אביי בפרק ב' דכתובות דף כ"ג. ועיין בתוספות יבמות דף ל"א ד"ה שתי כתי עדים: [ש] היכי דמי מחלה על מחלה אמר רב שמן בר אבא. נ"ל דכל זה מדברי רב שמן הוא. דאי הגמרא בעי מאי בעי ה"ד מחלה על מחלה לוקי בשני כתי עדים אחת אומרת מאה אמה שלו. ואחת אומרת מאה אמה שלה כמו לרב בד' אמות וכ"כ תוס' בר"פ אלו מציאות ד"ה וכמה. אמר רב יצחק: [ת] דשפיר אית ליה דאם זרק לה גט לתוך ד' אמותיה שהיא מגורשת. וקשה לאיזה ענין כתב רבינו כך. דהא אסיק בפ"ק דב"מ סימן כ"ח דבר"ה"כ ד' אמות אינו קונה וי"ל דכ"מ לענין גדי רה"ר או סימטא והא דקתני בתתני' עומדת ברה"ר לאו דוקא. א"כ דהכא יכול לשומרה עיין תוס' ד"ה ר' יוחנן ועיין בפ"ד אחין סימן ו' מ"ש שם: [א] וגם מחלה על מחלה אינו מתפרש יפה אליבא דרב. והכך טעמא לחוד לא סגי דמ"מ ה"ל לר"י לפרש המתני' קרוב לו ד' אמות ובעינן ג"כ הוא יכול לשמור ולא היא ומחלה ע"מ איירי כששניהם יכולים לשומרו (א"כ כל המתני' בשניהם יכולים לשמור ובד"א וכמ"ש תוס' ד"ה ר"י ע"ש): [ב] כדי שישוח ויטלנו זהו קרוב לו. ואפילו אי איסי אזלא לד' אמות שלו עד שתהא היא ג"כ תשוח ותטלנו אינה מגורשת כמ"ש רבינו לעיל אליבא דרב: [ג] אלא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו לפי שלפעמים שהאיש יקרב לתוך ד' אמות. ותימה דהא אכתי יבא לידי קלקול שלפעמים יקרב האיש לתוך ד' אמות עד שיהיה הוא ג"כ כדי שישוח ויטול כמותה ומה מהני תקנה זו. ואחזתי על כל הצדדים ואין לי אלא להגיה דברי רבינו ולתלות בטעות המדפיסים שהיה כתוב א' ר"ת אפי'. והמדפיסים סברו דהוא ר"ת אלא. וכוונתו לפרש על מה שהחמיר שמואל כדי שתשוח ותטלנו. ועל מה שלוה לרב יהודה תלמידו להחמיר יותר. ועי"ז מפרש דיש ב' חששות. א' לפי שלפעמים שהאיש יקרב לתוך ד"א. והשני שגם אם הם חוץ לד"א אלא שהיא יכולה לשומרה כו' ועי"ז מסיים ואזיל הלכך ראוי להחמיר בכל אלו עד שתשוח ותטלנו מחשש השני. ואתה תחמיר יותר עד שיבא הגט לידה מטעם חשש הראשון. אלא קלקול השני היה ביד שמואל למחות בתיקון תשוח ותטלנו. יען לבעל ענין הזריקה לגמרי לא אייבר מילו. זולת טוה כן לתלמידו שראוי להחמיר עד דמטי' גיטא לידה ועי' חידושי רשב"א: [ד] וגם תניא כוותיה. ומיהו לרב איכא למימר דלא פליג אדר' יוחנן אלא דניחא ליה לפרש המשנה קרוב לו על ד' אמות מלפרש קרוב לו כגון שהוא יכול לשומרו. אבל על שמואל קשה הך ברייתא: [ה] ואם אמר זרוק לי חובי בתורת גיטין הלכה כר"י. וה"ה לענין קידושין הלכה כר"י דלא החמיר שמואל אלא לענין גיטין וכ"פ הרמב"ם והטור. וזה שפרש רבינו דלענין ממון הלכה כר"י אינו אלא לאשמועי' אפילו אמר זרוק לי חובי בתורת גיטין מ"מ לא אמרינן דבעינן בה כדי שתשוח דלא אמרי' בחומרות אלא בתורת גיטין ומוקמי אדיניה: [ו] לא מקרי נתינה. כיון דבעינן נתינה היה יכול להביאו אצלו ומה שקופלת אח"כ זה אינו עושה הבעל אלא היא. והאי כמו עלי גיטך מע"ג קרקע ואינו גט: [ז] ור"י אומר דמיקרי שפיר נתינה. ובתוס' שלפנינו בשם ר"י דלא מקרי נתינה וצ"ל שהוא ר"י אחר או ר' יונה או ר' יהודה. והב"ח סי' קל"ח ס"ק ג' רוצה להשוות דברי ר"י. באמצו כי מ"ש תוס' ד"ה אם יכול בסוף דבריהם נראה דכשר שהמה דברי ר"י שחזר בו ממה שהיה נראה לו בתחלה ע"ש באריכות. ודברי תימה הם. דהא רבינו השיג אדברי ר"י. ובכה"ג באם ראש הגט ביד הבעל וקפלה ידה בעוד ראש הגט ביד הבעל פוסל רבי' דכשר כמ"ש רבינו בפ' זה סי' ד'. כי לא דמי לגט בידה ומפיחה בידו כאוכלא לדנא כמ"ש הב"ח בס"ק הנ"ל בעצמו. גם בספר ב"ש סי' הנזכר סק"ט

שפסק בינתיים מכל מקום כשיגיע הזמן והגט בידה מגורשת על ידי נתינה הראשונה אבל הכא מעיקרא לא הויא נתינה דכל זמן שידה פתוחה יכול לנתקו ולהביאו אצלו וכשקפצה ידה הרי היא עושה כל הנתינה : [דף עט ע"א] **מתני'** היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה [ח] כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף ה"ז מגורשת : **גמ'** כיון שהגיע לאויר הגג וכו' והא לא מינטר [ט] אמר רב יהודה אמר שמואל בגג שיש לו מעקה עסקינן עולא בר מנשיא משמיה דאבימי אמר הכא בפחות משלשה סמוך לגג עסקינן דכל פחות משלשה סמוך לגג כגג דמי : הוא מלמעלה והיא מלמטה וכו' והא לא מינטר אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שהיו מחילות התחתונות עודפות על העליונות ואפי' רבנן דרבי עקיבא דלית להו קלוטה כמי שהונחה דמיא הני מילי לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא מינטר : נמחק · אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל נמחק דרך עליה לא מאי טעמא לאו למיכח קאי : נשרף · אמר רב נחמן בר יצחק לא שנו אלא שקדם גט לדליקה אבל קדמה דליקה לגט לא מאי טעמא מעיקרא לשרפה קאזיל אמר רבא ג' מדות בגיטין הא דאמר רבי קלוטה כמי שהונחה דמיא ופליגי רבנן עליה הני מילי לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא מינטר [י] (א)והא דאמר רב חסדא נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפי' גבוה מאה אמה חייב ברשות היחיד עולה עד לרקיע הני מילי לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא לא מינטר [דף עט ע"ב] והא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם על גג זה ויקלוט מגגו של חבירו שכשם שדיורין חלוקין מלמטה כך דיורין חלוקין מלמעלה הני מילי לענין שבת אבל הכא משום קפידא הוא וכולי האי לא קפדי אינשי אמר אביי שתי חצירות זו לפנים מזו פנימית שלה חיצונה שלו ומחיצה החיצונה עודפת על הפנימית זרקו לה כיון שהגיע לאויר מחיצה הפנימית הרי זו מגורשת [כ](ב)מאי טעמא פנימית גופה במחיצה החיצונה קא מינטרא מה שאין כן בקופות שתי קופות זו בתוך זו פנימית שלה וחיצונה שלו וזרקו לה אפי' הגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת מאי טעמא דהא לא נח וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא הכא במאי עסקינן בקופה שאין לה שוליים : ח **מתני'** בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן ובית הלל אוסרין איזהו גט ישן כל שנתייחד עמה לאחר שכתבו לה : **גמ'** במאי קמיפלגי בית שמאי סברי לא אמרינן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ובית הלל סברי גזרינן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אמר ר' אבא אמר שמואל אם נישאת לא תצא ואיכא דאמרי א"ר אבא אמר שמואל אם נתגרשה תינשא לכתחלה והלכתא כלישנא בתרא וכן מוכח לקמן בפרק בתרא (סי' ז) וכן מוכח לישנא ובית הלל אוסרין משמע אוסרין לכתחלה לפוטרה בגט ישן אבל אם גרשה מגורשת כתב הרמ"ה ז"ל ואי תקשי לך הא דאמר לעיל בפרק שני (דף יח·) המשלים גט לאשתו ואמר לו אל תתנהו אלא לאחר שלשה חדשים משנתנו לה מותרת לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה משמע הא אם נתיחדה עמו חוששין לגט ישן ואסורה לינשא ואמרינן נמי בפרק מי שאחזו (דף עו·) גבי הרי זה גיטיך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט והא לא עבר אמר רב הונא מאי פניך תשמיש ורבי [יוחנן] אמר פניך ממש מי קתני הרי זו מגורשת הרי זה גט קתני דלא הוי גט ישן ולכי מלו תלתין יומין הוי גיטא משמע טעמא דלא נתייחד עמה הא נתייחד עמה הוה ליה גט ישן [ל] ואי סריא לאיגסובי ביה מאי נפקא מיניה דהוי גט ישן (א) ותירץ הא דאמרי' הכא אם נתגרשה בגט ישן תינשא לכתחלה [מ] היינו היכא דנתנו לה אחר היחוד דלכתחלה אסרו חכמים לגרש ביה גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אבל אם נתנו לה הבעל אחר היחוד תינשא לכתחלה דאם איתא דבא עליה הוה חיים נפגמה דבריה וכתיב לה גיטא אחרינא אבל היכא דיצא הגט מתחת ידו קודם יחוד ונתנו לה השליח לאחר יחוד לא תינשא לכתחילה דאי הוה מימליך ביה שליח היה מלוה לכתוב גט אחר (ג) ותדע דהא רבי יוחנן גופיה דאית ליה האי סברא דכל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום איהו לא סבירא ליה לקמן בפ' בתרא (דף פו·) שלשה גיטין פסולין דאם נישאת לא תצא ומאן דאית ליה לא תצא סבירא ליה גבי גט ישן תינשא לכתחלה : ט **מתני'** [נ](ד) כתב לשם מלכות שאינה הוגנת לשם מלכות פרס ומדי לשם מלכות יון לבנין הבית לחורבן הבית היה במזרח וכתב במערב תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות על זה ועל זה ואם נטלה מזה ומזה תחזיר והולד ממזר מזה ומזה ולא זה וזה מטמאין לה ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה היתה

בת ישראל נפסלה מן הכהונה [דף פ ע"א] בת לוי מן המעשר בת כהן מן התרומה ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשין כתובתה מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה : **גמ'** אמר עולא מפני מה תקנו מלכות בגיטין משום שלום מלכות ומשום שלום מלכית תצא והולד ממזר אין ר' מאיר לטעמיה דאמר רב המנונא משמיה דעולא אומר היה ר' מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר : היה במזרח וכתב במערב מאן אילימא בעל והיינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תימה אמאי לא מוקי לה בבעל ושם עירו היינו מקום דירתו והיה במזרח וכתב במערב היינו מקום עמידתו ביום הכתיבה דומיא דהא דמוקי לה בסופר [ס] ומדלא מוקי לה הכי משמע שאין צריך לכתוב מקום עמידת הבעל והאשה ביום הכתיבה דכל גיטין הבאין ממדינת הים מי יודע באיזה מקום האשה עומדת והוא הדין באיש נמי וגם מקום הלידה אין צריך לכתוב דעירו ועירה אמקום עיקר הדירה קאי כיהודה וגליל דלעיל בפרק השולח (דף לד:) [ע] וגם [פ] עירו ועירה אין עיכוב בכתיבתו דמתניתין לא קאמר אלא שינה אבל אם לא כתב כלל לא מיפסיל גיטא בהכי ונהגו באשכנז ובצרפת לכתוב מקום הלידה ועמידה ודירה היכא דיודעין משום חששת דשני יוסף בן שמעון ואם טעו ושינו מקום הלידה מעשה היה [צ] והכשירו ר"ת ז"ל דדוקא שינה מקום הדירה הוא דאיכא חששא משום שהוא ידוע לכל שכל אדם נקרא על שם מקום דירתו פלוני ממקום פלוני וכשרואין שינוי מקום אומרים לא גירש זה אלא אחר הוא שגירש אבל מקום לידת האדם אינו ידוע וגם אינו נקרא על מקום לידתו וליכא חששא ומשום העדים אין לפוסלו דחתימי אשיקרא דכיון דאין צריך לכותבו לא קיימי סהדי עליה כדאמרינן בכתובות (דף כד:) דאין מעלין משטרות ליוחסין אם היה כתוב בן איש פלוני כהן דעדים אמנה שבשטר קא מסהדי ולא אפלוני כהן דאין צריך לכותבו · אלא אסופר כדאמר להו רב לספריה כי יתביתו בשילי כתובו בשילי אע"ג דמסירי לכו מילי בהיני והאי דקאמר אלא אסופר לאו דווקא אלא משום חששת העדים דצריך לכתוב בשטר שם העיר שהעדים חותמין בו אפי' נכתב בעיר אחרת שלא יאמרו לעדים עמנו הייתם באותו היום במקום אחר ואין חוששין אם שינה בשטר הכתיבה· תדע דאמרינן לעיל (דף ג:) מלאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר לר' מאיר ואמאי לא חיישינן שמא לא נכתב בו מקום הכתיבה ונפסל וזרקו לאשפה אלא. ודאי אין חשש בזה· אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר' מאיר שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר א"ר אסי אף אנן נמי תנינא שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה מאן קתני לה אילימא ר' מאיר ליערבינהו וליתנינהו אלא לאו שמע מינה רבנן היא שמע מינה פירש רש"י דהך מילתא דרב אשלום מלכות קאי כההיא דשמואל וכן מכמע מתוך דברי רב אלפס ז"ל כי לא הביא דברי שמואל והביא דברי רב אמתני' דשלום מלכות והאי דלא קאמר וכן אמר רבי אבא וכו' משום דפליג אדרב יהודה אמר שמואל דאיהו קאמר לרבנן אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר מגורשת דמשמע שמותר לכתחלה לינשא בו אע"ג דהוי כאילו לא כתב בו מלכות כלל דזילא בהו מילתא אבל רב קאמר אבל חכמים אומרים הולד כשר משמע אבל לינשא לכתחלה אסורה והלכתא כרב באיסורי ור"ת פירש דמילתא דרב (יהודה) אכתב במזרח והיה במערב קאי ולא פליגי בשלום. מלכות [ק] וכן מוכח מדקאמר ומודים חכמים לר' מאיר שאם שינה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה משום דדמיא להיה במזרח וכתב במערב ורבינו (תם) [חננאל] כתב דהלכה כר' מאיר בהיה במזרח וכתב במערב מדחזינן לרב ורב הונא [ר] דחיישי להכי [ש] משמע דאיהו מפרש מילתיה דרב אשלום מלכות ומה שפסק כרבי מאיר משום דרב הונא ורב חיישי להכי [ת] אין נראה לי ראיה דגם רבנן מודו לכתחלה איכא למיחש אבל אין ראיה משם דהוולד ממזר וכל הדרכים האלו בה ולענין שלום מלכית אין נפקותא האידנא בפסק זה דדוקא בימיהם שהיו עובדי כוכבים מונין בשטרות לשנות המלכים כדאמרינן בפרק גט פשוט (דף קסד:) כך מנהגה של אומה זו מלך שנה מונין לו שתים תקנו שגם הישראל יעשה כן משום שלום מלכות אבל האידנא לא קפדי וליכא שלום מלכות ונהגו למנות לבריאת עולם אבל היה במזרח וכתב במערב לדברי ר"ת ז"ל הוולד כשר אבל לא תינשא ולרבינו חננאל ז"ל הולד ממזר [א] ולשאר המפרשים רבנן לא מודו לרבי מאיר אלא בשינה שמו אבל היה במזרח (ב)וכתב במערב [ב] מכשרי רבנן לגמרי : י **מתני'** כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות

הדושי מהרש"ל

א) והא דרב חסדא נעץ קנה ברה"י כו'. ובגמרא שלנו גרסינן טרסקל וכתב הרשב"א דחידוש הוא כלומר אפילו טרסקל לא הצבינן ליה כמינטר אבל לענין שבת אפי' בלא טרסקל חשיב כרה"י כו' : (ב) מ"ע פנימית גופיה במחיצה החיצונה קא מינטרא עיין בתוס' פירושו : (ג) ותדע דהא ר' יוחנן גופיה דאית ליה האי סברא גופיה דכל זמן כצ"ל : (ד) כתב לשם מלכות שאינה הוגנת כו' פי' והוא בבבל וכתב לשם מלכות אחרת וצריך לכתוב לשם אותה מלכות :

קרבן נתנאל

רולה לפתור דברי ר"י כמ"ש הב"ח : [ח] כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת . הרי"ף לא כתב משנה זו ולא מה דאמתר עלה עד סי' ח' מפני שהם דברים שאינם מצויים ב"י. ודוחק : [ט] אמר רב יהודה אמר שמואל כו' עולא בר מנשיא כו'. ס"ל לרבינו דהנך תרי אמוראי לא פליגי ומר אמר חדא ומר אמר חדא וכ"ה בטור : ה"ג ואפי' רבנן דרבי דלית להו : [י] והא דאמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י וזרק ונח ע"ג אפילו גבוה מאה אמה חייב . וברוב ספרים גרס ובראשו טרסקל עיין חידושי רשב"א לגירסתם דמשום גט נקט הכי לומר דאפילו מונח ע"ג טרסקל אינה מגורשת אבל לענין שבת אפילו נח ע"ג קנה לבד חייב דברה"י לא בעי הינוח ע"ג מקום ד' אלא אפילו על כל שהוא . ומהרש"א כתב לקיים הגי' דאפילו לענין שבת לרבנן דפליגי עליה דרבי ס"ל דבעי מקום ד' ע"ש. ואני אומר דמעי' להני תרתי גירסא בפ"ק דשבת דף ח' אמר אביי ברה"י דכ"ע לא פליגי כדרב חסדא. ולהך גי' צ"ל כמ"ש רשב"א . דהא אפילו רבנן מודים ברה"י כדרב חסדא ולאידך גי' דכ"ע דלא כרב חסדא י"ל כמ"ש מהרש"א וכנון : [כ] מאי טעמא פנימית גופה במחילה החיצונה קא מנטרא . ומיירי שהאשה עומדת בלד חצרה הפנימית דאי לא תימא הכי אמאי מגורשת הא הוי חצר שאינה משתמרת מבני חיצונה.תוספות : [ל] ואי סריא לאיגסובי ביה מה נפקא מיניה דהוי גט ישן.ורש"י פי' במתניתין ד"ה אם נתגרשה בגט ישן והלך בעלה למדינת הים תינשא לכתחילה. משמע דוקא בכה"ג שיש בו חשש עיגון. תינשא לכתחילה הא אם בעל לפניו לא הגשא לא הוי קשה מידי וזה שפרש"י ביבמות דף כ"ב ע"א ד"ה הרי זה גט ע"כ צ"ל דמיירי התם נמי בכה"ג שאח"כ הלך למדינת הים ע"ש . וצ"ל דהרמ"ה ורבינו ס"ל דלא כפירש"י דאפילו אם גם הבעל בפניו ונתגרשה בגט ישן תינשא לכתחילה : [מ] היינו היכא דנתנו לה אחר היחוד . וקשה לפי מ"ש רבינו לעיל בפרק שני התלת סי' כ' וז"ל ולפי טעם זה אי איתרמי הכי שלא נמסר ביום שנכתב תו לא מתכשר האי אם לא פ"י שליח להולכה דאית ליה קלא· וא"כ היאך קאמר דנתנו לה אחר היחוד . וי"ל דהאי דקאמר דנתנו לה איירי דנתנו לה ע"י שליח להולכה דאית ליה קלא ולית ביה חשש מיפוי או פירי דבי דינא דייקי בתר קלא. אבל לפנ גיטה קודם לבנה מ"מ איכא דאמר אינשי לא דייקי בתר קלא. ל"כ הרשב"א בחידושיו סברא זו גם בטור ובש"ע אה"ס סי' קמ"ח שכתבו שנתנו לה מידו לידה.לאו דוקא כמ"ש אלא דעיקר החילוק מ"ש הרמ"ה ומור וש"ע הוא בין אם נתנו לה הגט אחר היחוד ואם איתא דבא עליה לא הוי נתן לה גט זה דחייש ליה אפגמת דבריה ואכן סהדי דלא בא עליה מתא"כ אם נתן הגט בתחילה ביד שליח או בידה על תנאי דאמרינן דבא עליה ואיסתלי בגט כיון דהוא בעצמו לא מסר הגט לידה . או ע"י שליח הולכה . וע"ש באריכות בב"ש סם ס"ק ה' ונראה כאילו לאה סברא שכתבתי בשם חידושי רשב"א : [נ] כתב לשום מלכות שאינה הוגנת . שלא יהיה לזה המלך דין בזה המקום שכתב בו הגט. דמב"ש בפי' המשניות. ופ"ש הוא שדברים אלו עגד הס"ם : [ס] ומדלא מוקי לה הכי משמע שאין צריך לכתוב מקום עמידת הבעל . מקושיא זו ליכא הוכחה לאימת מש"ה לא מוקי לה הכי דלא הוי הוולד ממזר אבל לכתחילה מ"מ צריך לכתוב · ועיקר סמיכתו מהך דכל הגיטין הבאים ממדינת הים . ולשון התוספות מכוון יותר וז"ל ומקום עמידה נמי א"צ לכתוב דהא כל גיטין הבאים ממדה"י כו' לשכי לא מוקי ליה בבעל ובשינה מקום עמידתו . ובהכי ניחא מה שלא הוכיחו תוס' על מקום לידה מדלא מוקי בבעל ובשינה מקום לידתו . ודלא כמהר"ם סי"ף שתי' שהתוס' לא הוכיחו אפילו בשינה ממש מכשר בלידה . ואילו ממתני' לא מוכח שינה ממש דמתני' איירי בב' שמות בב' מקומות דומיא דשינה שמו ושמה ע"כ וקשה לדבריו אכתי דמוקי לה אסופר מנ"ל ב' שמות בב' מקומות והא דאמר רב לספריה היינו בשינה ממש כמו היני ושילי וק"ל : [ע] וגם עירו ועירה אין עיכוב בכתיבתו . ומביאים ראיה מהא דמתני' דלעיל דף כ"ו הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום איש ומקום אשה ומקום הזמן ולא הזכיר מקום העיר אלא דוקא שינה פסול דהוי כמזוייף מתוכו אבל לא כתבו כלל לא מחזי כשיקרא : [פ] וגם עירו ועירה כו' אם לא כתב כלל לא מיפסל גיטא בהכי . וקשה הא לעיל פ"ב דף כ' קאמר רב יוסף להדיא הא בעינן שמו ושמה ושם עירו ושם עירה והתם בלא כתב כלל מיירי וצ"ל שלא היה בגירסת רבינו אלא הא בעינן שמו ושמה וכן היה גירסת ר"י כמו שתלאה בהגהות בפ"ד המתחלת נכלה לר"י . ומזה הוכחת רבינו דלא מיפסל בהכי דאל"כ הל"ל לרב יוסף והא בעינן שם עירו ועירה וכן מוכח מלשון תוס' ד"ה שינה שהיה גירסתם כך דאלת"ה כמו שהוכיחו דשינה שמו לא שינה ממש כדאמר בפ"ב הל"ל כמו כן אשינה שם עירו ועירה מהך דפרק שני . ודברי תוס' ורבינו עולים בחד שיטה ודלא כמהרש"א בתוס' ד"ה שם עירו ע"ש : [צ] ה"ג והכשירו ר"י . כ"ה בתוס' ועיין בהג"ה הנזכרת בפ"ד הביא בשם ר"ת שהוכלו [ק] וכן מוכח מדקאמר ומודים כו' . ר"ל מדאמר רב הך ומודים ולא אמר שמואל איירי בהיה במזרח וכתב במערב משום הכי קאמר ומודים משום דדמיא ליה . וכ"כ בעל המאור ובתוס' יש בלשון אחר ע"ש . ולא ניחא להו להוכיח כן דהא גם לפירש"י איכא למימר דהא דקאמר ליערבינהו וליתנינהו הייתי היה במזרח עם שינה שמו ושמה ודברי תוס' תמוהים: [ר] דחיישי להכי . כדאמרי לספרייהו כי יתביתו בשילי כתובו בשילי כו' : [ש] משמע דאיהו מפרש מילתא דרב אשלום מלכות . דאי אהיה במזרח וכתב במערב א"כ למאי נפקא מיניה אמר רב אבל חכמים סבירא להו דהולד כשר הא רב עצמו חש לדר"מ כדאמר רב לספריה : וס"ל דהולד ממזר לשיטת ר"מ . וא"ת הא ר"מ גורם והאיכא שלום מלכות וכו' כמ"ש תוס' ד"ה זו דברי ר"מ. משמע דלקמן פריך נמי מבבא שאחריה דהיה במזרח וכתב במערב והא לר"מ ל"ל דחכמים לא פליגי אדר' מאיר בהך מאי פריך הכא וכ"ע ס"ל דהוי ולד ממזר א"כ מאי פריך הכא ולד כשר והתם ולד ממזר . וי"ל דודאי גם לשיטת ר"מ פליגי רבנן אדר"מ בהך בבא היה עומד במזרח וכתב במערב . ולכך פריך שפיר לקמן לרבנן . אלא שהרב לא קאי אהבא זו ולא הזכיר מזה כלום דרבנן פליגי אדר"מ . דמאי נפקא מיניה אי לא פליגי דהלכה כר"מ בהא כדאמר רב לספריה . ולא הזכיר אלא בשלום מלכות דפליגי רבנן אדר"מ . ובהא קי"ל כרבנן דהולד כשר אבל סב"ה בשי' קכ"ח ס"ק ב' מסיק דלר"ת הא דאמר רב ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו וכו' בכלל זה שינה מקום עמידת הסופר והעדים דהולד נמי ממזר ע"ש וקשה טובא א"כ לר"ת דגרס והאיכא שלום מלכות וכו' . משמע דפריך נמי מאידך בבא דהיה במזרח וכתב במערב ולדבריו מאי קושיא התם הולד ממזר והכא בהכי ב' הולד כשר ויש לדקדק מנ"ל לרבינו לדייק דר"ת מפרש מלתא דרב אשלום מלכות איתא דקאי אהיה במזרח וכתב במערב הייתו כשים לעיר ב' שמות ובכה"ג קיימא לן כחכמים . ורב דחייש לדר"מ היינו בשינה השם ממש כשאין לעיר אלא שם אחד כמו שיני ושילי . וי"ל דאם תרלה לחלק בהכי א"כ מאי קאמר אילימא אבעל הייתו שינה שם עירו ועירה ה"ל לומר דהיה במזרח קאי אשינה השם ממש . ובשינה שם עירו איירי בשים שני שמות לעיר ותהא נמי סתימה למ"ש תכר"ס סי"ף שזכרתי לעיל בתוס' ד"ה ושם עירו : [ת] אין נראה לי ראיה דגם רבנן מודים לכתחילה . והא דקאמר אלא אסופר ובדאמר רב לספריה ב"ק כדחייש רב לכתחילה סבירא ליה לר"ת דפסל הגט אפילו בדיעבד והוי ולד ממזר אבל רב גופא איכא למימר דלא סבירא ליה כר"ת : [א] ולשאר מפרשים . הייתו הרי"ף ורש"י : [ב] מכשרי רבנן לגמרי. מדפירש"י על מילתא דרב דקאי על שלום מלכות ולא פירש אכולי בבא דמתני' קאי וכרי"ף מדמבעל הדין בשלום מלכות דהולד כשר ולא תצא בו . ובשינה שמו ושמה מודים רבנן דהולד ממזר . ובהי' במזרח

תפארת שמואל

(א) ותירץ הא דאמרינן הכא וכו'. ולפרש"י לקמן לק"מ כי הוא פירש שלא תנשא לכתחילה אלא כשהלך בעלה למדה"י דאיכא אונס קצת אבל בלאו זה לא תנשא אלא צריכה גט אחר ולפי זה לא קשיא מידי וכן נראה להחמיר שלא תנשא בשום ענין אלא כשהלך בעלה למדינת הים ודו"ק : (ב) וכתב במערב מכשרי רבנן לגמר והלילה להקל בגט זה להנשא בו לכתחילה

מותרות הללו הצרות ונשאו ונמצאו איילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה הכונס את יבמתו והלכה לצרתה ונשאת ונמצאת איילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה · ירושלמי (ה״ז) זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה וקיימא לן כחכמים וביבמות (פ״י סי׳ ג) הארכתי בו : יא כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת יד האיש ושובר מתחת ידי האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה רבי אלעזר אומר אם לאלתר יצא אינו גט ואם לאחר זמן יצא הרי זה גט לא כל הימנו של ראשון לאבד זכותו של שני : [דף פ ע״ב] גמ׳ ה״ד לאלתר וה״ד לאחר זמן אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שיושבין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ורב אדא בר אהבה אמר כל זמן שלא נשאת זהו לאלתר נשאת זהו לאחר זמן (א) [ג] א] מדקא מפרשי אמוראי דברי ר״א שמעינן דהלכתא כוותיה ומסתברא כדקא פריש רב אדא בר אהבה (א) דדייקא מתניתין כוותיה ואע״ג דפריק שמואל שינויא בעלמא הוא ולא סמכינן אשינויא ועוד דלא מסתבר טעמא דשמואל כלל לאחר שעמדו אמאי חיים ר׳ אלעזר מה קנוניא שייך הכא אם הם מתחרטין על הגט יכול לקדשה פעם שנית :

יב [דף פא ע״א] מתני׳ כתב לגרש את אשתו ונמלך בית שמאי אומרים פסלה מן הכהונה ובית הלל אומרים אפי׳ נתן לה גט על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה והיכא דכתב גיטא לדביתהו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם אע״ג דלא משתריא לעלמא פסלה מן הכהונה דתניא (לקמן דף פב:) ואשה גרושה מאישה אע״פ שלא נתגרשה אלא מאישה פסלה לכהונה והיינו ריח הגט דפסיל לכהונה : גמ׳ שלח ליה רב יוסף בר מנשיא מדויל לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליו קול איש פלוני כהן כתב גט לאשתו והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו שלח ליה תצא והדבר צריך בדיקה מאי היא דאי מגליא מילתא דקרו לנתינה כתיבה דלמא נתן קאמרי ותצא · תצא והאמר רב אסי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה מאי תצא דקאמר שמואל משני א״כ אתה מוציא לעז על בניו של ראשון כיון דמשני מפקינן לה ומראשון לא מפקינן לה אתי למימר סמוך למיתה גרשה : יג מתני׳ המגרש את האשה ולנה עמו בפונדק ב״ש אומרים אין צריכה ממנו גט וב״ה אומרים צריכה הימנו גט ומודים שאם נתגרשה מן האירוסין שאין צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה [ד] כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה גט קרח הכל משלימין עליו כדברי בן ננס ר׳ עקיבא אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראוין להעיד במקום אחר איזהו גט קרח כל שקשריו מרובין מעדיו : [דף פא ע״ב] גמ׳ מתניתין כשלא ראוה כשנבעלה ודאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה פליגי ב״ש וב״ה ב״ש סברי לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה וב״ה סברי אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ומודים שאם נתגרשה וכו׳ לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה דאין לבו גס בה אבל אם ראוה שנבעלה בין ארוסה בין נשואה צריכה הימנו גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין ומסתבר דווקא בגרושתו מן האירוסין כיון שכבר היתה ארוסתו אימר נתחרטו על הגירושין וחזר ובעל לשם קידושין [ה] (ג) אבל אם ראו עדים שבעל אשה דעלמא אין חוששין לקידושין דהא אמר ר׳ אלעזר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ולא אמרינן שבעל לשם קידושין ולא מפליג בין בעל בפני עדים ובין בעל שלא בפני עדים וכן נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו ולא חיישינן שמא בעל לשם קידושין והויא אשת אביו וכן ✱ כתב הרמב״ם ז״ל בפ״י דקידושין [דף פב ע״א] כי אתו לקמיה [ו] דר׳ ינאי אמר ליה לא והשלים עליו עבד מן השוק האי לישנא כי אתו לקמיה דרבי ינאי משמע שכבר נחתמו כל העדים שהזמין וגם לשון לא והשלים משמע כן ומכאן דקדק רבינו תם ז״ל דגט פשוט שנחתם בפני עדים וחזר הבעל והוסיף בו עד שלישי כשר מכל שכן דהכא שהרי כאן היה צריך השלמה והכשירוהו אע״פ שלא חתם בפני הראשונים וגם הם לא חתמו בפניו כל שכן בגט פשוט שא״צ לעד השלישי כלום (ג) וה״ר משולם ז״ל נתן טעם לדבריו דהא דאמרי׳ דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזירה משום כולכם [ז] הייט דווקא השנים דלא סגי בלא אינהו ודמי לכולכם דלא סגי עד דחתימי כולהו : הדרן עלך הזורק גט

פרק תשיעי

א המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני ר״א מתיר וחכמים אוסרין כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר הרי את מותרת לכל אדם ואם כתבו בתוכו אע״פ שחזר ומחקו פסול : גמ׳ איבעיא להו האי אלא חוץ הוא או ע״מ הוא׳ [חוץ הוא] ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר״א דהא שייר ליה בגט [א] אבל בע״מ מודו ליה מידי דהוה אכל תנאי דעלמא או דלמא ע״מ הוא ובע״מ הוא דפליג ר׳ אליעזר עלייהו דרבנן אבל בחוץ מודה דהא שייר ליה בגט ופשיט רבינא דחוץ הוא אבל בעל מנת מודו ליה ✱בין אמר לה על מנת שלא תנשאי ובין אמר לה על מנת שלא תבעלי מדקא מיבעי ליה (על מנת) חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אבל בעל מנת מודו [ב] משמע דעל מנת דומיא דחוץ לא הוי שיורא אפי׳ אמר לה על מנת שלא תנשאי ושלא תבעלי ועוד [ג] מדלא מפליג בעל מנת גופיה והא דקתני בברייתא דרבי יוסי בר׳ יהודה שלא תינשאי [ד] לאו דווקא הוא הדין אפי׳ אמר שלא תבעלי והא דאמר לקמן גבי נענה רבי יוסי הגלילי ובמאי אילימא בעל מנת הרי הותרה אלא בזנות הא דלא מוקי לה בעל מנת שלא תבעלי משום דמשמע ליה אי בעל מנת פליגי אם כן אפלוגתא דברייתא קאי דקתני שלא תינשא (ב) ואם האמר מכל מקום כי מוקי לה בחוץ אדפריך. לרבי אליעזר תיקשי נמי לרבנן בעל מנת שלא תבעלי ויש לומר דהואיל ולשון תנאי הוא דאסרה עליו הו״ל כאילו הותרה (עליו) לכל אלא שהטיל עליה תנאי שלא תבעל לזה כלל ולא שייך לאקשויי היכן מצינו אסורה לזה ומותרת לזה והא דפריך והרי הותרה אלא בזנות בלאו הכי הוה מצי לאקשויי הואיל ולשון תנאי הוא הוי כאילו הותרה לכל אלא מקשה קושיא פשוטה. כן צריך לפרש [ה] גבי נענה דרבי עקיבא [ו] וכל זה דוחק וריצב״א פירש דודאי כי אמרי׳ דבחוץ פליגי אבל בע״מ מודו רבנן לר״א אז ודאי כל ע״מ שוין מדלא פליג בע״מ גופיה אבל כי אמרי׳ דבע״מ פליגי אז לא הוי כל ע״מ שוין אלא ע״מ שלא תבעלי חשיב כחוץ ומודה בה ר״א [ז] והיינו טעמא דכי פליגי בחוץ בטעמא דקרא פליגי דרבנן דרשי לאיש עד שיתירנה לכל איש ואיש הלכך דוקא בחוץ פליגי אבל בע״מ אפי׳ לא תבעלי התירה לכל איש ואיש קרינא ביה כיון דלא אמר אלא בלשון תנאי כדפרישית אבל כי פליגי בע״מ בסברא פליגי וטעמא דר״א מידי דהוה אכל תנאים דעלמא והיינו דווקא לא תינשאי משום דהותרה אללו בזנות ואיסור נשואין לא חשיב שיור מידי דהוה אכל תנאין דעלמא אבל בע״מ שלא תבעלי דאסרה לו לגמרי לא דמי לשאר תנאי שמתירה בגט זה לכל ורבנן סברי דאפי׳ שיור דאיסור נישואין מיקרי שיור והשתא ניחא דרבי יוסי בר׳ יהודה דמוקי פלוגתא בע״מ נקט דווקא ע״מ שלא תינשאי וניחא נמי השתא דפריך הרי הותרה אללו בזנות משום דכי פליגי בע״מ לא פליגי אלא בע״מ שלא תינשאי וניחא נמי הא דקאמר אלא בחוץ דלא מצי לאקשויי לרבנן משום דכי פליגי בחוץ בע״מ שוין להתירה והותרה לכל אלא שהטיל תנאי בגט הלכך להגא דמתניתין דמוקי פלוגתייהו בחוץ בכל ע״מ שרו רבנן בין ע״מ שלא תינשאי בין ע״מ שלא תבעלי בין ע״מ שלא תהיה מותרת לפלוני כיון שהזכיר ע״מ תנאה הוי ושריא לעלמא מידי דהוה אכל תנאים דעלמא מדלא פליג בע״מ אלמא כל ע״מ שריא : [דף פב ע״ב] בעי רבי אבא בקידושין היאך תיבעי לר״א תיבעי לרבנן בתר דבעי׳ הדר פשטא בין לר״א בין לרבנן ויליה והיכה בעי אביי אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לראובן ושמעון מהו (ד) מי אמרינן מאי דאסר שרא או דילמא מאי דשרא אסר [דף פג ע״א] את״ל מאי דאסר שרא לראובן מהו לראובן והוא הדין לשמעון והאי דקאמר ראובן דפתח ביה או דלמא לראובן דווקא את״ל לראובן דווקא לשמעון נהו מי אמרינן לשמעון וה״ה לראובן והאי דקאמר לשמעון משום דסליק מיניה או דלמא לשמעון דווקא בעי רב אשי אף לשמעון מהו אף אראובן קאי או דילמא אף אעלמא קאי תיקו כתב ר״ח ז״ל הדך בעיא דרב אשי סלקא בתיקו ועבידנא ביה לחומרא והרמב״ם ז״ל כתב (פ״ח מה׳ גירושין) דלראובן ושמעון מגורשת בלא תמלא לומר (ג) אבל לראובן אינה מגורשת וכן לשמעון דהאי לא איפשיטא : ב [דף פג ע״ב] אמר רבא הרי זה גיטך ע״מ שלא תשתי יין כל ימי חייבי אין זה כריתות

הגהות הגרי״ב א] ועי׳ לעיל פ״ה סוף סימן י״ט :

חדושי מהרש״ל

(א) דדייקא מתני׳ כוותיה ואע״ג דפריק שמואל כו׳ פי׳ דקתני לא כל הימנו לאבד זכותו של שני משמע בנישאת איירי וכתב הר״ן דלאו דוקא נישאת אלא ה״ה נתארסה וכן איתא בירושלמי : (ב) אבל אם ראו עדים שבעל אשה דעלמא אין חוששין לקידושין כו׳ ומ״מ גבי שפחתי אמרינן דלא עביד איסורא ומסתמא שיחררה ובעל לשם קידושין כדמשמע ביבמות : (ג) והר״ר משולם ז״ל פסק הלכה למעשה ונתן טעם לדבריו כו׳ כו״ל אבל התוס׳ כתבו בשם ר׳ אלחנן דפסול דסוף סוף גילה בדעתו שלא יהא גט אלא בחתימת השלישי כו׳ וכן ירא׳ה מרש״י דפי׳ לא והשלם כגון שהעדים הראשונים עדיין לפנינו וכתב הרשב״א שהדבר צריך תלמודא : (ד) מי אמרינן מאי דאסר שרא או דלמא כו׳ פי׳ וכאילו אמר תהא נמי מותרת לראובן ושמעון או שמא שס״ק בתחלה כתרתיך לכל אדם חוץ מראובן ושמעון ועכשיו אני חוזר ואיני מתיר אלא לראובן ושמעון ולכ״ע אסור :

הגהות הב״ח

✱ כתב הרמב״ם ז״ל בפרק י״ד דגירושין כו׳ [illegible] :

תפארת שמואל

(א) מדקא מפרשי אמוראי דברי ר״א שמעינן דהלכתא כוותיה וכו׳. ולא יכולתי להבין דעתו דשמא אמוראי בא לפרש דברי ר״א שהרי יש בכאן בהכרח לפרש וזולתם לא נוכל לפרש דבריו כלל ואמאי לא הביא כאן כמו שהביא לעיל בהניזקין בהג״ה בפירוש האמוראי שאינו כ״כ הכרחי וצ״ל דדייק מלישנא דתלמודא דקאמרי כל זמן שיושבים זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן וכן אידך דכוותיה ולא קאמר לאלתר כל זמן שיושבים וכו׳ אלא ש״מ דלאו כלישנא דמפרשי קאמרו אלא כל זמן שיושבים זהו לאלתר כלומר זהו דין ופסק הלכה שהולד ממזר עמדו זהו לאחר זמן כלומר זהו דין ופסק הלכה שלאחר זמן הולד כשר א״כ מדלא מסיק תלמודא ה״ד לאחר זמן להוד אמר שמואל עמדו זהו לאחר זמן או ה״ד לאלתר להוד וממילא נשמע אידך אלא ע״כ כן הלכה : (ב) וא״ת מ״ט כי מוקי לה בחוץ וכו׳ ותימה דלמא נמי לאו דווקא וי״ל דאה״נ אבל מ״מ איכא למיפרך הרי הותרה בתחלה לכל אדם אלא שהטיל בה תנאי רק שהמקשן פריך אפשיטא לפי לישנא דברייתא כמו שכתב לקמן : (ג) אבל לראובן אינה מגורשת וכו׳ לא דק היטב בדבריו כי הרמב״ם סבר לראובן אינה מגורשת לעולם שהרי שייר שמעון והוא נמי כאת״ל דווקא קאמר ודווקא כשאמר לשמעון סבר הרמב״ם דלא איפשטא ומגורשת ואינה מגורשת כמו אינך בעיא דרב אשי וכן איתא בטור להדיא ואולי ט״ס הוא :

קרבן נתנאל

וכתב במעדני מלך מה דינו ע״מ דקבילא ליה דרבנן פליגי ומכשרי לכתחילה : [ג] מדקא מפרשי אמוראי דברי רבי אליעזר שמעינן דהלכתא כוותיה. וקשה הא רבינו בפרק הניזקין סי׳ י״ח הביג על הרי״ף שם. וז״ל ולא מסתבר לי דבכל התלמוד מפרשין האמוראין דברי תנאים לידע פי׳ המשנה במה נחלקו אף על גב דלית הלכתא כוותיה. ומה שתירץ בספר ת״ש הוא דוחק גדול כאשר תראה. ויש לומר דרבינו לא נהיר ליה האי כללא דרי״ף ולא להיפך ע״כ מקיים שם בהניזקין והכא נסקל צריך ראיה. והך דינא דגט ושובר יש קולא ותומכא משום הכי ניחא ליה לרבינו שלא להוציא אשה מתחת בעלה. ועוד יש לומר דפסק כר״א וכרב אדא בר אהבה כהרי״ף ולא מטעמיה דהא דדחק שמואל לפרש המשנה עמדו זהו לאחר זמן ולדחוקי זכות הכתוי לשני מי הכניסו לדוחק זה אלא דשמואל לא ניחא ליה לפרש כרב אדא בר אהבה דאהך גוונא לא הוי פליגי רבנן דסברא מעליא הוא לא כל הימנו לאבד זכותו של שני. ואין לנו הבדל אם נפסוק כשמואל וכרבנן. או כר״א אליבא דרב אדא בר אהבה. ולכך לא הביא הרי״ף בהך פיסקא ועיין לעיל פרק הניזקין סי׳ י״ח : [ד] כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה. לקמן דף פ״ו אמר דפליגי רבנן וסברי דתצא והולד כשר והרי״ף ורבינו סתמו דבריהם כיון דגט קרח לא נהוג בזמנינו וברמזים ע״ש הוא : [ה] אבל אם ראו עדים שבעל אשה דעלמא אין חוששין לקידושין. וקשה דהא רבינו בפרק ב׳ דיבמות סוף סי׳ ג׳ כתב ורואה אני דברי רב נטרונאי במתלק בין שפחה דעלמא הולד כמותה אבל אם בא על שפחה דידיה לא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ותירץ מהרש״ל בפ׳ כיצד סי׳ י׳ דרבינו הסכים עם רב נטרונאי ולא מטעמיה דודאי עושה אדם בעילתו בעילת זנות אלא מטעם דלא שביק היתירא ועביד איסורא כדמייתי רבינו ראיה מפרק השולח. ועוד י״ל דלגבי שפחה עבירה גדולה היא דשובב משום דמנג״ז מסתמא שחררה מפני חומר האיסור וא״כ אף א״ת אכתי בעל אותה לשם זנות דהא אדם עושה בעילתו בעילת זנות בפנויה בת חורין מ״מ בכן הוי לכל דבר ויותר מסתבר לומר דאפי׳ רב נטרונאי לא קאמר מטעם דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא ודאי מחררה. אבל לא קאמר שבעל לשם קידושין. דמדפרש ואומר אם ילדה בת חייב עליה משום בתו ובנו חייב עליה משום אחותו ולא קחשיב נמי דבנו חייב עליה משום אשת אב. או אחיו חייב עליה משום אשת אח אלא ש״מ דלרב נטרונאי נמי לא הוי אלא כאנוסת אביו או מפותת אביו דלא כב״ח סי׳ ע״ו ס״ק ד׳ ועיין בפרק השולח סימן כ״ה ועל קושיית ב״ח יש לתרץ כמ״ם הבית שמואל סי׳ ע״ו ס״ק פ׳ ע״ש : [ו] דרבי ינאי. ובנוסחא שלנו כי אתו לקמיה דרבי אמי וכ״מ מדברי מידושי רשב״א דפסק כר״ע דבירושלמי בעיא כן בשם ר״י ור״ל ור׳ אמי תלמיד לגבייהו ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ור׳ ינאי הוא רביה דר״י ור״ל ואפשר דרבינו גרס ר׳ ינאי דהלכתא כוותיה נגד ר״י ור״ל. גם מוכח דהלכתא כבן ננס מהא דהמביא עניין דף י״ח כמלא אחד מהן קרוב או פסול דכשר למ״ד משום תנאי ולא חיישי שמא יאמרו שיכרכו או עביד תקנה. וכ״פ הרמב״ם בפ״ע דגירושין כבן ננס. ויש לדחות דפסול דקאמר התם הייט אשה דהיא ראויה לקרוב : [ז] היינו דוקא השנים דלא סגי בלא אינהו ודמי לכולכם דלא סגי עד דחתימו כולהו. וכן סברת הראב״ד שכתבתי לעיל פ״ק סי׳ פ׳ ע״ש. ועפ״ז ניחא מ״ש בפ׳ המביא תניין סי׳ ח׳ בשם ר״ת ז״ל גם דבתחלה דהכא הייטו שחתמו קרובים קודם שחתמו האחרים ע״ש והלו מדברי תוס׳ שכתבו בשם ר״ת תירוץ באופן אחר כיון דעדי גט אין חותמין זה בלא זה סברי שהראשונים הן עיקר עדות. דמוכח הכא לר״ת דלא אמר אמרינן עדי הגט אין חותמין זה בלא זה הייטו דוקא בשנים שהם עיקר עדות כמ״ם רבינו ולפי מ״ש רבינו משולם וא״כ סוגיא דלעיל אזלי כמ״ד שנים משום עדים ואידך משום תנאי ואליביה א״צ לחתום זה בפני זה. מ״מ כתב רבינו תירוץ אחר בשם ר״ת דאיירי שראוהו שחתמו תחלה אבל תוס׳ יש להם שיטה אחרת בזה לר״ת ועי׳ במהרש״א ייסוב לדבריהם : הדרן עלך הזורק גט

פרק ט [א] אבל בע״מ מודו ליה. דברי רי״ף הם אבל הר״ן חולק בזה כיון דלא אמר רבינא אלא ש״מ אלא חוץ הוא ולא קיים אבל בע״מ מודו ליה רבנן נ״ל אע״ג דפליגי בחוץ מספקא ליה לרבינא אי בע״מ נמי פליגי וע״ש מ״ש בזה באריכות : [ב] משמע דעל מנת דומיא דחוץ וכו׳ ועוד מדלא כו׳. מאידך מילוקא דמיבעיא האי אלא על מנת הוא ש״מ דע״מ שלא תנשאי ושלא תבעלי דהא אלא סתם קאמר כמ״ם ש״ך אלא דניחא ליה לרבינו להוכיח זה מאותו חילוקא דקאי במסקנא כדפשיט רבינא : [ג] מדלא מפליג בע״מ גופיה. ר״ל בהא איבעיא וגם בברייתא דלקמן ועי׳ כל זה בתוס׳ : [ד] לאו דווקא ה״ה אפילו אמר לא תנשאי ולא תבעלי כצ״ע. לפי מה שכתב רבינו בסמוך בסי׳ ב׳ בהך ברייתא דר׳ יוסי בר יהודה דקתני ר״א מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש דמשמע דלכל שאר אדם שריא אפילו בחיי אותו האיש לא חיישינן שמא לא יתקיים התנאי הייט טעמא משום דבדידה קיימא דאין נישואין אלא מדעתה משא״כ אם אמר ע״מ שלא תבעלי לפלוני חיישינן שמא תבעל לו באונס ואין בדידה קיימא פי׳ שם וא״כ איכא למימר דמש״ה לא תני בברייתא דר״י בר יהודה ע״מ שלא תבעלי דבכה״ג לא הוי מתיר ר״א להנשא לשום אדם בחיי אותו האיש דחיישינן שמא תבעל לו באונס : [ה] גבי נענה דר״ע. דפריך עלה והא גרושה אללו בזנות ולהכורה י״ל דלק״מ מהאי דהך ק״ו דר״ע מה גרושה שהיא קלה אסורה בשביל לא גירושין שבה אשת איש שהיא חמורה לכ״ש ע״כ קאי בע״מ שלא תנשאי גרידא דבע״מ שלא תנשאי ושלא תבעלי באמת אסורה לכל בחיי אותו האיש לפי מ״ש רבינו בסי׳ ב׳ וא״כ פריך שפיר הרי גרושה אללו בזנות. ויש לייסב דמ״מ צריך לפרושי הכי גבי נענה דר״ע דאיכא למימר דפריך שלא תבעלי דמתיר ר״א דהוי גם גמור ואם מת המגרש פטורה מן החליצה ומן היבום ופ״ז קאי הק״ו דליהני לה איסות מאותו כהן להצריכה חליצה : [ו] וכל זה דוחק. הייט במאי דצ״ל בברייתא דלאו דוקא לא תנשא וגם מה שצריך לדחוקי במאי דפריך והרי הותרה אללו בזנות הא דלא מוקי לה בע״מ שלא תבעלי משום דמשמע ליה אי בע״מ א״כ אפלוגתא דברייתא קאי דקתני שלא תנשאי וכל זה דוחק אמנם לפי׳ ריצב״א מתיישבת כל זה היטב כדמפרש ואזיל : [ז] והיינו טעמא דכי פליגי בחוץ בטעמא דקרא פליגי. יש לדקדק לפ״ז במאי דקאמר ומתני׳ דאוקימנא בחוץ מ״ט דר״א אמאי לא פריך מ״ט דרבנן בע״מ שלא תנשאי ושלא תבעלי דהא אכתי לא ידע מטעמיה דקרא. ועפ״ז אמלתי מ״ש תוספות ד״ה אבל בעל מנת מודו ליה כו׳ ובסוף דבריהם ובסמוך דקאמר ומתני׳ דאוקימנא בחוץ מ״ט דר״א כו׳ לכאורה אין צייכות בפי׳ ר״י והדרבם ס״ל להתוספות לאתויי ראיה בתחלת דבריהם שהיו מפרשים לכאורה. ועם מה שכתבתי ניחא דלא תקשי להו דספי עדיף לפרש כפי׳ ריצב״א ולא צריך לדחוקי כמ״ש רבינו. ועפ״ז תירצו בתמרם ובסמוך דקאמר ומתני׳ דאוקימנא בחוץ מ״ט דר״א וכו׳ ולא קפריך בע״מ שלא תנשאי ולא תבעלי מ״ט דרבנן ולפי׳ ר״י פיתא אבל לפי׳ ריצב״א קשה. ויש לייסב דאיכא למימר דהמקשן ידע מתוך דרשה דאיתא לאיש אחר אפילו לא הסירה אלא לאיש אחר אלא שרבנן מוקמי הקרא בהמסתבר בעל מנת שלא תנשאי ולא תבעלי אבל לרבי אליעזר פריך שפיר מ״ט דר״א בחוץ אמאי לא מוקי הקרא במסתבר ואבל זה מקני דרבנן נמי לא מוקמי הקרא במסתבר אלא דדרים לאיש לכל איש ואיש וממילא נלמד פריותא דעל מנת שלא תנשאי ולא תבעלי :

כל ימי חיי וחיי פלוני הרי זה כריתות דלכי מיית איקיים ליה תנאה ומשמע דמותרת לינשא מיד אפילו בחיי פלוני ולא חיישינן שמא תשתה יין ונמצאת אשת איש למפרע וכן משמע בברייתא דרבי יוסי ברבי יהודה (דף פב:) דקתני רבי אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש דמשמע דלכל שאר בני אדם שריא אפי' בחיי אותו האיש ולא חיישינן שמא לא יתקיים התנאי [ח] וכן לקמן דפריך הש"ס על דברי ר"ע אי הכי בכולהו תנאי בעלמא נמי לא תינסוב דלמא לא מיקיימא ליה להנאה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים אלמא פשיטא ליה להש"ס דלא חיישינן להכי וקשה מ"ש מהא דאמרינן בפ' מי שאחזו (דף עד.) ולאחר לא תינשא עד שתתן דחיישינן שמא לא יתקיים. התנאי וכי תימא שאני התם דהוות תנאי מחוסר מעשה אכתי קשה מהא דתניא לקמן (דף פד.) ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם כלומר שמא תבעל להם משמע הא לפלוני חוששין וכן תניא בהדיא בתוספתא על מנת שלא תבעלי לפלוני חוששין שמא תיבעל לו ובה"ג פירש דהיכא דקאי בדידה לקיומי תנאי שריא לינשא לאחר ולא חיישינן שמא תעבור על תנאה והביא ראיה מהא דתניא (שם) ע"מ(שלא)שתנשאי לפלוני דדייק רבא הכא בדידה קיימא לאיגרושי[ט]משמע דאי בדידה קאי ה"א תינשא לאחר ומיגרשא ואח"כ תינשא לאותו פלוני לקיים תנאה הלכך הכא ע"מ שלא תינשאי לפלוני בדידה קיימא דאין נישואין אלא מדעתה (א) וכן ע"מ שלא תשתה יין ולא תלך לבית אביך בדידה קיימא ליזהר [י] והא דחיישינן בע"מ שלא תבעלי לפלוני שמא תבעל לו היינו שמא תבעל לו באונס וכן בנתינת מאתים זוז חיישינן שמא תיאנס ולא תוכל לתתם והא דאמרינן לעיל בפרק מי שאחזו (דף עו:) או דלמא לאחר י"ב חדש שרי דהא אקיים ליה תנאה לאו משום דבעי קיום תנאי ברישא אלא גזירה מת אטו לא מת ואז לא קאי בדידיה שמא יבא ויבטל הגירושין: בעא מיניה רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו תיבעי לר"א תיבעי לרבנן [דף פד ע"א] מסתברא בין לר"א בין לרבנן [כ](א)כיון דפסקה פסקה. ת"ר הרי זה ניטיך ע"מ שתינשאי לפלוני הרי זו לא תינשא ואם נשאת לא תצא מאי קאמר [ל] אמר רבא הכי קאמר הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר לו שמא יאמרו נשותיהן נותנין זה לזה במתנה לאחר לא תנשא דבעי לקיומי תנאה ואם נשאת לו לא תצא [מ] לאחר תצא. ת"ר הרי זה גיטך ע"מ שתעלה לרקיע ע"מ שתרדי לתהום ע"מ שתבלעי קנה של ד' אמות ע"מ שתביאי לי קנה בת מאה אמה ע"מ שתעברי את הים הגדול ברגליך אינו גט רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט כלל א"ר יהודה בן תימא (ב) כל תנאי שאי אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה בדברים וכשר אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דייקא דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים הא אי אפשר תנאו בטל ש"מ· הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר אביי אמר היא היא רבא אמר אפשר דאכלה ולקיא מיתיבי הרי זה גיטך ע"מ שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט [נ] ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם ואילו ע"מ שתבעלי לאבא ולאביך לא קתני לאביי ניחא לרבא קשיא אמר לך רבא בשלמא בשר חזיר אפשר דאכלה ולקיא ומתנה על מה שכתוב בתורה לא הוי דמי קאמר לה לא סגי דלאו אכלת לא תיכול ולא תיגרש ע"מ שתבעלי לפלוני נמי אפשר דמשהדא ליה בממונא אלא אבא ואביך בדידה קיימא נהי דאיהי עבדא איסורא איהנו מי עבדי איסורא לרבא כלל לאיתויי אבא ואביך כזה למעוטי בשר חזיר [דף פד ע"ב] לאביי כלל לאיתויי בשר חזיר (ב)כזה למעוטי פלוני והלכתא כרבא: ג אם כתבו בתוכו וכו' אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן פשיטא כתבו בתוכו תנן (ג) מהו דתימא ה"מ לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' על פה נמי פסול קמ"ל ורבא אמר לא שנו אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' על פה נמי פסול ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא להנהו דכתבי גיטא שתיקו לבעל עד דכתביתו להורפא דגיטא וכן הלכתא ת"ר כל התנאים פוסלין בגט דברי רבי וחכ"א כל הפוסל על פה פוסל בכתב וכל שאין פוסל על פה אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל על פה פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב [דף פה ע"א] אמר רבא מחלוקת לאחר התורף דרבי סבר גזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף ורבנן סברי לא גזרינן אבל לפני התורף דברי הכל פסולין ומתניתין דקתני כתבו בתוכו ואוקימנא בחוץ אבל בע"מ לא פסול לאחר התורף ורבנן היא [ס] וכן הלכתא: **מתני'** הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך לאחי ולאחיך לעבד ולעובד כוכבים ולכל מי שאין לה עליו קידושין כשר הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר ולכל מי שיש עליו קידושין אפי' בעבירה פסול: **גמ'** כל דרישא לאתויי כל שאר חייבי כריתות כל דסיפא לאתויי שאר חייבי לאוין בעא מיניה רבא מרב נחמן חוץ מקידושי קטן מהו השתא מיהא לא בר הויה הוא או דלמא אתי לכלל הויה א"ל תניתוה קטנה מתגרשת בקידושי אביה אמאי הא בעינן ויצאה והיתה אלא אתיא לכלל הויה הכי נמי אתיא לכלל הויה. חוץ מן הנולדים מהו חוץ מבעל אחותך מהו משום דלמא מייתא אחותה והזיא ליה חוץ מזנותיך מהו חוץ מהפרת נדרים מהו חוץ משלא כדרכה מהו חוץ מהרומותיך מהו חוץ מירושתך מהו חוץ מקידושיך בשטר מהו וכולהו לא איפשיטא[ע]ועבדינן לחומרא: ד **מתני'** גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם[דף פה ע"ב]ר' יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין למהך להתנסבא לכל גבר דיתיצביין: גופו של גט שיחרור הרי את בת חורין הרי את לעצמך: **גמ'** פשיטא אמר לאשה הרי את בת חורין לא אמר כלום אמר לשפחה הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום אמר לאשה הרי את לעצמך מהו א"ל רבינא לרב אשי הא שמע גופו של גט שיחרור הרי את לעצמך השתא ומה עבדא דקני לי' גופיה כי א"ל הרי את לעצמך קני גופיה אשה לא כ"ש א"ל רבינא לרב אשי אמר לעבד אין לי עסק בך מהו למלאכה קאמר ליה או לכל מילי קאמר ליה א"ל רב חגי מהוזנאה לרב אשי ת"ש המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שיחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתב (ליה) עליו אונו אבל כתב אונו עליו זהו שיחרורו מאי אונו אמר רב ששת דכתב ליה לכשתברח ממני אין לי עסק בך: אמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא לכתוב ודין דמשמע דין אלא ודן ולא לכתוב איגרת דמשמע איגרת אלא אגרת ורב אלפס ז"ל גריס ולא לכתוב ואיגרת אלא ואגרת [פ] דואיגרת לשון זנות כמו גר גירא דפרק קמא דמס' עבודת כוכבים (דף י:) [צ] כלומר אם צית התהי ההא מגורשת נמצא שאסנא זינתה אינה מגורשת דתהויין דתצביין תלתא יודי"ן מאי טעמא דמשמע דתיהוויין דתיצביין ובתיקון הגט שכתב ה"ר יוסף טוב עלם היו כותבין בחמשה יודי"ן יו"ד אחר הדלת ויו"ד אחר התי"ו [ק] והוי די תיבה בפני עצמו כמו אשר דמתרגמי' די ומיהו דיתבא על נהר פלוני [ר] אין רגילין לכתוב תרי יודי"ן למהוי די תיבה בפני עצמה כמו אשר ישבה אלא דיתבא חדא תיבה היא כמו היושבת דמתרגמינן דיתבא והוי דל"ת במקום ה"א אבל דיתיצביין אין הדל"ת במקום ה"א אלא במקום אשר ונראה לי דבמקום שנהגו לכתוב דתיצביין אין קפידא דאם אין הדל"ת במקום אשר תהיה במקום שי"ן כמו שתהיה שתרצי וגם על היו"ד שבין תי"ו לה"א אין להקפיד· ולורכה לוי"ו דתרוכין ולוי"ו דשבוקין דמשמע תריכין ושביקין[ש]וקאי על נשים דעלמא [ת] ואין צריך להאריכה יותר משאר וי"ו אלא יזהר שלא יקצרנה [א] שמא תהא נקרית כמין יו"ד והא דלא קאמר לוי"ו דפטורין דאטו כי רוכלא ליחשוב וליזיל משמע שאין לכתוב יו"ד בין תי"ו לרי"ש דתרוכין ובין שי"ן לבי"ת דשבוקין דאי כתב בהן יו"ד ליכא למיטעי כלל דתירוכין ושיבוקין לאו כלום הוא (ג) אבל בפטורין נראה שצריך לכתוב יו"ד בין פ"א לטי"ת מדאמרינן בפרק התקבל (דף סה:)[ב] פיטורה דבריו קיימים פטרוה לא אמר כלום דפטרוה מחוב משמע והשתא ניחא דלא חשיב הכא וי"ו דפיטורין· ולורכה לוי"ו דוכדו דמשמע וכדי כלו' יזהר שלא יקצר הוי"ו עד שתהא נקראת כמו יו"ד ולא לכתוב למהך דמשמע חוכא אלא למהך כלומר ליתלייה

חדושי מהרש"ל

(א) וכן על מנת שלא תשתה יין ולא תלכי לבית אביך כו' פי' כשלא אמר לעולם אבל אמר לעולם א"כ כל ימיה אגידא ביה ואין זה כריתות: (ב) כזה למעוטי פלוני כו' פי' דאינו גט עד שתבעל לו שהרי בידה לקיימו לשהדו בממון עד שיפאנה: (ג) אבל בפטורין נראה שצריך לכתוב יו"ד בין פ"א לטי"ת כו' ולא נהגו כן דגט פטורין בתרגום בלא יו"ד וגמרא דהתקבל בחיריק קאמר וק"ל·

קרבן נתנאל

[ח] וכן לקמן. ר"ל בהאידך ברייתא בהך ענינא דרבי אליעזר ורבנן והוא בדף פ"ג: ה"ג הרי זה גיטך על מנת שתנשאי לפלוני: [ט] משמע דאי בדידה קאי הוה אמינא תנשא לאחר ומיגרשא ואח"כ תנשא לאותו פלוני לקיים תנאה. וקשה לי דהא רבא לא קאמר התם הכי אלא לר"כ דס"ל דאדם נזהר בתנאיה. אבל לפי מה דקי"ל כרב יהודה דאל ימן היום שמא ימן למחר דאין אדם נזהר בתנאיה א"כ גם בנדון דידן ניחוש שמא לא יתקיים התנאי · וי"ל דמפני חומר א"א נזהרת בתנאי טפי יותר ומש"ה שרינן לה להנשא אפילו בחיי אותו האיש משא"כ תנאי דנדר קיל לגבי איניש. והא דפריך רבא לקמן להך דפליגת עלה דרב יהודה קמדמית הא לפום ס"ד דרבא בדידה קיימי לאגרושי אפי' רב יהודה מודה הכא. מ"מ אמר רבא לפום מאי דס"ל לרב נחמן בהדיא: [י] והא דחיישינן בע"מ שלא תבעלי לפלוני שמא תבעל לו היינו שמא תבעל לו באונס. וברמב"ם פ"ח מהל' גירושין פסק אם אמר לה הרי את מגורשת ע"מ כך וכך יש לה להנשא לכתחילה אע"פ שעדיין לא נתקיים התנאי ולא מפליג בין ע"מ שלא תבעל או ע"מ שלא תנשא א"כ תקשי ליה מהך ע"מ שלא תבעל לאבא ולאביך אין חוששין משמע הא לאחר חוששין שמא תבעל לו. ויש לומר דאזיל לשיטתו שפסק באותו פרק אם אמר הרי זה גיטך על מנת שלא תנשאי לפלוני אינו גט דהוי כמו כל ימי חייכי אבל אם אמר על מנת שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה ה"ז גט. וא"כ לפ"ז לא נידוק מיניה הא לאחר חוששין אלא משום דקתני סתם ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך ולא קבע לה זמן הוי גט דאבא ואביך לא הוי שיורא והרי זה כריתות משא"כ אם אמר ע"מ שלא תבעל לפלוני אי הוי תני אין חוששין לו משמע דהוי גט והא ליתא דלא הוי כריתות כמו כל ימי חייכי והך דתוספתא לא בריגא ליה להרמב"ם וס"ל דפליגא אש"ס שלנו. ועיין עוד מזה בחידושי להרמב"ם בס"ד. מה שהכריח להרמב"ם לחלק בין קבע לה זמן ללא קבע לה זמן ע"ש: [כ] כיון דפסקא פסקא. עיין בזה מ"ש רבינו בסמוך ס"ס ד' ורי"ף ורמב"ם דס"ל דאינה מגורשת כלל מהך דאתקין רב לקמן דף פ"ו מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדרבא הא מידי ספיקא לא נפקא. דאי בעיין לא מיפשטא לרב שפיר שייך לומר לאפוקי מדרבא ר"ן: [ל] אמר רבא ה"ק. עיין לעיל מה שהקשתי שם לבעל ה"ג שהביא ראיה מסוגיא דהכא: [מ] לאחר תצא. כלומר תצא בגט ותנשא לאותו פלוני לקיים תנאה. והרמב"ם בפ"ח מהל' גירושין כתב תצא והולד ממזר וצריכה גט משני והשיג עליו הראב"ד. ועיין בחידושי להרמב"ם שם תמצא יישוב לדבריו בס"ד: [נ] על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להן. משמע הא לפלוני חוששין שמא תבעל לו. ועיין בתוס' דף פ"ב ד"ה שר"א מתיר וכ"כ רבינו לעיל בסמוך וע"ש מה שכתבתי בזה. אבל הרמב"ן כתב אפילו אמר שלא תבעלי לפלוני אין חוששין ועל הבעל להביא ראיה שעברה על תנאי כיון שהתנאי הוי בשב ואל תעשה והא דלא תני לפלוני דס"ל להאי תנא כר"א דשיורא הוי ולא הוי גט: [ס] וכן הלכתא. אע"ג דר' זירא ורב ספרא בחדא שיטתא קיימא ורבא הוי יחיד לגבייהו והלכה כרבים מ"מ קי"ל כרבא דהך ברייתא דתני אבוה דר' אבין מסייע ליה לרבא. א"נ ס"ל להרי"ף ורבינו דלא אזלי בחדא שיטה דרב ספרא סבר כאידך דרבא דאמירת חוץ אטו כתב דחוץ לא גזר מ"מ גזרינן כתיבה אטו כתיבה ורבנן דמכשרי בכתיבת ע"מ היינו לאחר תורף כרבא ועי' בהמאור וכן רמב"ה בחידושיו מחלק כן. ועיין בחידושי להרמב"ם מה שפירשתי שם לדעתו והמצא נחת. ושכן נראה לי לפרש על דרך זה דעת הרי"ף. ומ"מ צ"ע אמאי לא ביאר רבינו הברייתא כל התנאים פוסלים בגט שאיירי שנכתב התנאי בתוך הגט וכפירש"י בשנתקיים התנאי או כפי' ר"י כשלא נתקיים התנאי או כפי אותו פי' שפירשתי בדעת הרמב"ם דאיירי הברייתא בתנאי בע"פ שהתנה בשעת כתיבת הגט והוא פי' יש מי שכתב שהזכיר הרשב"א בחידושיו ע"ש ובהני פירושים יש נפקא מינה לדינא וצ"ע: [ע] ועבדינן לחומרא. וצריך גם אחר ואסורה לכהונה ואם מת חולצת ולא מתיבמת: [פ] ה"ג דואיגרת. לשון זנות. כן פירש הרמב"ם בספרו פ"ד ופי' זה קאי בין לגי' שלפנינו בין לגי' הרי"ף ונאיד מפי' רש"י ותוספות דלפירושו לא הוי אלא שינוי פי' המלה וכשר בשעת הדחק. יען לפי' הרמב"ם אי שינוי הגט דאם לא זנית לא הוי גט ופסול אפילו בשעת הדחק ואי כתב אגרת בלא וי"ו בתוס' בשם ר"י ע"פ פוסל ורבינו לא הזכיר מזה משמע דלא קפיד אלא על היו"ד: [צ] כלומר אם זנית דתיבות איגרת שתי תיבות אינהו. אי גרת. וגרת לשון זנות. כמו גרגירא שפירושו זינתה גירא: [ק] והוי די תיבה בפני עצמה. מכל מקום אין כותבין די בשיטה אחת תהויין בשיטה אחרת ופעם אחת אירע לפני מהרי"ל ולא רצה ליתן גט כזה: [ר] אין רגילין לכתוב תרי יודין. משמע הא אם כתב תרי יודין כשר וכן כתב ב"י: [ש] וקאי על נשים דעלמא. והרמב"ם פי' דנראה כאילו היא מגרשה אותו: [ת] ואין צריך להאריכה יותר משאר ווי"ן אלא יזהר שלא יקצרנה. מלשון זה משמע לכאורה שאפילו לכתחילה אינו צריך להאריכה וקשה דהא מה שכתב רבינו כמה דברי תוס' ותוספות כתבו ונהגו להאריך. גם הרשב"א בחידושיו אחר כתבו דברי רבינו מסיים וז"ל והעולם רגילין להאריכן ממש ונכון הדבר לעשות כן כדי שיזכרו ולא יבאו לידי קיטר. ונראה לי לומר שסובר רבינו כל מה שהזכיר התלמודא דמחמת השינוי משמע ענין אחר דבדיעבד פסול כמו שכתב הרמב"ם ומביאו רבינו בסמוך. ועפ"ז קאי רבינו שבדיעבד אין צריך להאריכה יותר משאר ווי"ן אבל לכתחילה מודה רבינו להאריך ממש. אף שפירוש זה קצת דוחק מ"מ צריכין לסבול מפני האמת. כי תמצא במא"כ סי' קכ"ז בשם מו"ה הרא"ש שליח הולכה שהביא גט ולא היו הווי"ן ארוכים אם רשאי ב"ד להאריכן. תשובה אין יכולין להאריכן ואם נתן לה הגט ואין הווי"ן ארוכים והבעל רחוק מכאן לא הייתי פוסלו בשביל זה וכן אם יש בו תקנת עיגון כגון שהובא ממקום רחוק יאריכו הווי"ן כי משחתא הבעל טוב לכתוב כתיקון חכמים ואם לא כתב הסופר כראוי ניחא ליה לבעל שיתקנוהו ועל זה יש לסמוך בשעת הדחק עכ"ל. וע"כ איירי בכה"ג שכתב הוי"ו כשאר ווי"ן ולא קצרה שנראה כיו"ד כמ"ש ב"י שם מכח קושיא והרי שייך רואות שמודה רבינו שלכתחלה נהגו להאריך הווי"ן כדי שלא תקשי לך דברי רבינו אהדדי: [א] שמא תהא נקרית כמין י'. ויהיה ענינו כמו תריכין. משמע הא בלאו הכי כשר הגט אע"ג דוי"ו קצרה היא מ"מ בתפילין ומזוזות אם קצרה הוי"ו או האריך יודי"ן קצת כשרים עד תינוק דלא חכים ולא טיפש כדאמרינן במנחות דף כ"ט לענין תיבת ויהרג ע"ש: ה"ג דתריכין ושיבוקין לאו כלום הוא: [ב] פיטורה דבריו קיימין. כ"ה גי' רבינו. אבל רש"י גורס לסיפך לכן אם טהגין לכתוב פטורין בלא יו"ד ומש"כ

תפארת שמואל

(א) **כיון** דפסקא פסקא וכו'. ומגורשת לעולם ואף דאתקין רב לקמן מן יומא דנן ולעלם ואמרינן שם לאפוקי מדרבא רבא מרב נחמן דאמר כיון דפסקא פסקא היינו לשופרא דשטרא ושלא יוציאו שום לעז וספק על הגט אבל לעולם אמרינן כיון שפסקא כו' ולא כדברי הרמב"ם שכתב דאינה מגורשת וכן דעת רש"י והרא"ש וכ"כ הכסב"א שלא נראה דעת הרמב"ם כלל ועיקר: (ב) **כל** תנאי שאי אפשר לקיימו בסופו וכו' פי' אפי' בשעה מעשה היה ראוי לקיים אלא שהתנה עמה על זמן מה וכשהגיע הזמן א"א לקיימו כגון שהתנה בקין שתביא לו בימי החורף פירות האילן וכן כל כה"ג ומה שאמר שהתנה עמה מתחילה היינו לאפוקי שבשעת התנאי היה אותו מעשה ראוי לקיים אף לבסופו ואח"כ בא סיבה שאי אפשר לקיים ודאי כה"ג הגט בטל אלא כל מה שהתנה מתחילה ע"ד שאי אפשר לקיים בסופו ודו"ק: (ג) מהו דתימא הני מילי לאחר התורף וכו'. פרש"י שהוא פסול אפילו אם נתקיים ואם נכתב אחר תורף כשר אם נתקיים ומוסף עליהם תנאי דחוץ מפלוני שאפילו אם כתבו אחר התורף פסול אפילו אם חזר ומחקו ואם אמר אותו התנאי בע"פ לפני התורף פסול ולאחר תורף כשר אם חזר ובטלו והקשה עליו ר"י ז"ל תינח ע"מ שלא תנשא לפלוני דשייך למיגזר ביה אטו חוץ דבתרווייהו איכא שיור בגט אבל שאר תנאי כגון ע"מ שתתני לי מאתים זוז מה שייך למיגזר בהו אטו חוץ. ועוד הקשה אי גזרינן אפילו נתקיים התנאי אטו חוץ א"כ אפילו בע"פ נמי נגזר אפי' נתקיים התנאי אטו חוץ דפסול ע"פ כמו בכתב ופי' ר"י דהך ברייתא קיימא אמתניתי' דקתני אם כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול דקתני עלה בברייתא כל התנאים נמי אם כותבן בגט וחזר ומחקן ובטל התנאי פסול הגט אם לא נתקיים התנאי כאילו לא נמחק דאין מחיקה מועלת בתנאי לבטלו ולעשותו כאילו לא נכתב דגזרינן ע"מ אטו חוץ ובחוץ לא מהני מחיקה דלא נכתב לשם כריתות ורבנן לא גזרו ומכשרי בע"מ אם חזרו ומחקו אבל אם נכתב ולא נמחק אם נתקיים התנאי כשר לכ"ע וכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ו ס"ז פירש זה של ר"י נכון ומקובל אלא שלא מלאני לבי להקל כי ראיתי הרמב"ם ז"ל החמיר כו' עד אם התנה על פה קודם כתיבת התורף ה"ז ספק מגורשת וכתב הטור סי' קמ"ו ומ"מ הורה א"א הרא"ש ז"ל הלכה למעשה בגט שהיה כתוב מעכשיו אם מתי קודם התורף ולא נכפל [וחזר וכתב אחר התורף אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט מעתה שאני בעולם והכשירו משום דלא חשיב תנאי מה שכתב מעכשיו אם מתי מחולי זה אלא הוי כאומר מעת שאני בעולם מעכשיו ושעה אחת קודם מיתתו דהכי מפרש ליה תלמודא נעשה כאומר מעת שאני בעולם והוי כאומר לאשתו הרי זה גיטך לאחר שלשים יום דלא חשיב תנאה ואם תמצא לומר תנאה הוי כיון שלא נכפל לית ליה דינא דתנאה והגט קיים אף על פי שלא נתקיים התנאי נמצא שאין כאן תנאי קודם התורף ולכך כפלו התנאי אחר התורף] וכל שכן דאפילו תנאה ליכא אלא קביעות הזמן למתי יחול הלכך הגט כשר ואני אקרא ולא אדע למה החמיר הרא"ש מאחר שפי' ר"י עיקר וכאשר יראה מגורת הברייתא מדברי חכמים שאמרו כל שפוסל בעל פה פוסל בכתב וכו' ואם כפירוש רש"י דשום תנאי שנכתב בגט פוסל אפילו נתקיים התנאי אלמא דסבר רבי להדיא דגזרינן כל תנאי שבעולם שלא יכתבו בגט אפילו ראוי להתקיים ואין בו שום שיור אטו תנאי דחוץ וא"כ מה השיבו כל שפוסל בע"פ וכו' יותר מסברת ר' אלא שיש להם לומר דאינו פוסל בסתמא בלי טעם אלא כוודאי כמו שפירשתי דאיירי שלא נתקיים והוי ע"מ כהנאי דחוץ שגם אי אפשר שלא יתקיים ומשום הכי הוכרחו חכמים לחלק ביניהם כמו שפירשתי לעיל ואם בא להחמיר מתוך דברי הרמב"ם שפוסל כל תנאי אפילו נתקיים התנאי מכח ברירה דאיתא בירושלמי פרק כל הגט שכל התנאים פוסלים בגט מחמת זה שאין אומרים יש ברירה למפרע דאע"פ שיתקיימו מ"מ בשעה שנכתב הגט לא היה ספר הכריתות שהרי נכתב על תנאי ונשאר לו כח וזכות בגט וא"כ מאחר דתלמודא דידן מוכח להדיא דלית ליה טעם דברירה דירושלמי אלא מכח גזירה אטו חוץ א"כ למה לי להחמיר ולפסול גט שלא כדין בשלמא לכתחלה מנכא, יפה למנוע שלא לכתוב שום תנאי בגט שלא יבא לידי קלקול אבל אם נכתב תנאי בגט אף קודם תורף והיה בא מעשה לידי והיה לחוש לעיגון הייתי נותנו לכתחלה ובלבד שיתקיים התנאי נראה לי:

ליתלייה לכרעיה דה"א ספיר דלא ליתחזי למחך כחי"ת ולא לכתוב לימהך דמשמע לי מהך אלא למהך חסר יו"ד ולא לכתוב לאיתנסבא דמשמע לא יתנסבא אלא להיתנסבא [ג] כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מה' גירושין) שאם כתב ודין או שלא כתב דיתיהוייין בג' יודי"ן הגט פסול ובעל העיטור משמיה דרבוותא כתב דכל הני דקדוקי דהכא היינו היכא דכתב ליה בעל גופיה אי נמי דכתב ליה סופר מפימיה ובתר הכי אתא בעל וקמערער ואמר אנא הוא דפסלית ליה בהני דקדוקי ולקלקולא איכוונית אבל אם אמר הבעל לסופר ולעדים לכתוב את הגט שתם וטעו הסופר והעדים באחד מאלו האותיות [ד] והבעל אינו מערער הגט כשר ותנשא בו ואם העדים מלויין יעידו בפני ב"ד שטעות סופר הוא וכן כתב רב האי גאון ז"ל אי יהיב בעל רשותא למיכתב גט שלם וטעו בהני כולהו או במקצתן [ה] אי איתיה לספרא מתקן ליה [ו] ואי לא איתקן ומנסבא בהאי גיטא לא מפקינן לה ואי אתיא לאנסובי ואתא בעל ומערער ואמר האי דכתב ודין דינא הוא דאמרי אי נמי למחך חוכא ולכך איכוונו לא מנסבינן לה אבל אי מינסבא לא מפקינן לה דהא דקאמר ר"מ משום שלום מלכות יוליא והוולד ממזר ליתא וכ"ש לענין טעות סופר · איבעיא להו מי בעינן ודן או לא בעינן ודן ת"ש דאתקין רב בגיטי איך פלניא בר פלוני א] פטרותיך ית פלונית דהית אינתתי מן קדמת דנא מיומא דנן ולעלם ואילו ודן לא קאמר וליטעמיך כולהו מי קאמר אלא בעינן הכי נמי בעינן · מיומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו [ז] ואע"ג דהלכתא כרבי יוסי תיקן לכתבו בו משום שופרא דשטרי משום ב"ד טועין ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר את אשתי [ח] הכי נמי משום שופרא דשטרא:

ה [דף פו ע"א] **גופו** של גט שיחרור וכו' אתקין רב [יהודה] בשטרא זביני דעבדי · עבדא דנן מולדק לעבדו פטיר ועטיר מן חרורי ומן עלולי ומן ערורי מלכא ומלכתא ורשום דאינים לא איתיה עליה ומנוקה מכל מום ושחין דנפיק ביה מן עלהר חדת ועתיק: ו **מתני'** שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם: **גמ'** ותו ליכא והא איכא גט ישן התם לא תלא הכא תלא הניחא למ"ד הכא תלא אלא למאן דאמר הכא לא תלא מאי איכא למימר התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד: כתב בכתב ידו אמר רב כתב ידו שנינו אהיית אילימא הרישא פשיטא כתב ידו קתני אלא אמציעתא הרי יש עליו עדים אלא אסיפא יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד וקתני אלו שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר ואמר רב דוקא כתב ידו ועד אחד אבל כתב סופר ועד אחד אין הולד כשר והא דקתני כתב סופר ועד כשר חתם סופר ועד הוא אבל כתב סופר ועד אחד אין הולד כשר [דף פו ע"ב] וכן אמר רבי יוחנן כתב ידו שנינו וכן הלכתא [ט] ור"י הוכיח למעלה בפ' התקבל דכל הני אמוראי דפליגי בכשר ולא תעשה סברי דחתם סופר ועד פסול ומתוך זה פסק [י] דחתם סופר ועד פסול [כ] אע"ג דרב מכשיר (א) והלכתא כרב באיסורי הני מילי לגבי שמואל לחודיה אבל הכא דכולהו אמוראי סברי כשמואל לית הלכתא כרב ואומר אמרו כשר כשמואל ורב חסדא דלעיל בפרק התקבל (דף סו:) [ל] וכיון דחתם סופר ועד פסול ליכא למיחש לחורבא ורבינו חננאל ז"ל פסק דלית הלכתא ככל הנהו אמוראי דמכשרי באומר אמרו אלא כדתניא בפ' מי שאחזו (דף עב:) כותיה דרב אשי עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ודייק התלמוד ישמעו לאפוקי ממאן דמכשר באומר אמרו ותימה הוא מה שפסק הגאון הלכה כר' יוסי ממה שתירץ רב אשי מתני' דמי שאחזו כר' יוסי וכברייתא דאם העמיד המשנה כר' יוסי [מ] בשביל זה לא פסק הלכה כמותו ושמא טעמו כדאמרינן בפ' אלו קשרים (דף קיב:) מדמתרץ ר' יוחנן

מילתיה דרבי יהודה אלמא סבירא ליה כוותיה ואפשר שלא פסק הגאון לגמרי כוותיה בין לקולא בין לחומרא לפסול אומר אמרו ולהכשיר חתם סופר ועד אלא לחוש לדברי שניהם ככל הני אמוראי לפסול חתם סופר כיון דמכשרי באומר אמרו ולפסול אומר אמרו כההיא דמי שאחזו ואין זה תרי פיסקי דסתרי אהדדי דכיון דאינו מבורר ראוי להחמיר כדברי שניהם (ב) כל זה מיסוד ר"י ז"ל בעל התוספות: שלשה גיטין אלו הפסולין אם נשאת באחד מהן זימנין אמר רב תלא וזימנין אמר לא תלא ולוי אמר לעולם לא תלא וכן אמר רבי יוחנן (א) וכן הלכתא [נ] הלכך לגבי גט ישן תינשא לכתחלה כתב רב האי גאון ז"ל בתשובה [ס] על היה במזרח וכתב במערב דלא תינשא ואם נשאת לא תלא אע"פ שאין לה בנים כדאמר ר"י הכא גבי מתניתין דשלשה גיטין פסולין משום דקתני בה הולד כשר אם נשאת לא תלא אף ע"פ שאין לה בנים. והא דאמרינן לעיל גבי גט קרח ושלום מלכות תלא · היינו מקמי דתיקום מתניתין כרבי מאיר ומהדר לתרולי אמאי לא חשיב להו במתניתין בהדי שלשה גיטין פסולין אבל בתר דאוקי מתניתין כרבי מאיר לרבנן כולהו גיטין דפסולין משום תקנתא דרבנן וגזרה דידהו כך דינו ואע"ג דלא מוקי מתניתין כרבי מאיר אלא אליבא דמאן דאמר הכא תלא ולית הלכתא כוותיה מכל מקום כיון דסלקא סוגיא דשמעתין דמתני' כר' מאיר אית לן למימר הכי אפי' למאן דאמר לא תלא כי היכי דלא ניפלוג בפסולי גיטין דרבנן ואשכחן נמי בריש מכולתין (דף ה:) דלרבה לאחר שלמדו פסול משום שמא יחזור דבר לקלקולו ואם נשאת לא תלא [ע] וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"י מה' גירושין) [פ] ורב אלפס ז"ל כתב והנך פסולין דקתני בהו פסול כגון ההיא דריש פרק קמא אם נשאת תלא והולד ספק ממזר ואסור בממזרת ואסור בבת ישראל וליכא גט פסול דהולד כשר בר מהלין דמנינן גבי שלשה גיטין פסולין ומקשינן ותו ליכא והא איכא גט ישן התם תינשא לכתחלה הכא דיעבד ש"מ דליכא גט פסול והולד כשר אלא הני דמנינן וש"מ תו דכל היכא דתני פסול אם נשאת תלא בר מהני ולאו למימר דהנך דקתני בהו פסול כולהו ממזרין נינהו אלא דלא הוו כשרין ואיכא מינייהו ממזרים ואיכא מינייהו ספק ממזרים עד כאן דבריו ומה שכתב דאיכא מינייהו ממזרים זה אי אפשר להיות אלא בפסול דאורייתא ועפי נראה כדברי רב האי גאון להשוות כל פסולי דרבנן דלא קיימא לן כרבי מאיר דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ואפשר דבהני דפרק קמא אם לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם דאיכא למיחש לזיופא בזה רצה להחמיר: ז **רבי** אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים וכו' אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין אבל לא בשטרות ושמואל אמר אף בשטרות וכן אמר רבי יעקב בר אידי [אמר ריב"ל] הלכה כרבי אלעזר בגיטין וכן אמר ריש לקיש הלכה כר' אלעזר בגיטין והלכתא כוותיה דרבי אלעזר בגיטין [צ] משמע שרב אלפס ז"ל פוסק דוקא בגיטין הלכה כרבי אלעזר אבל לא בשטרות [ק] אבל ר"י פוסק דהלכה כרבי אלעזר אף בשטרות מההוא דפרק זה בורר (דף כח:) ההיא מתנתא דהוו חתימי עליה תרי גיסי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל זיל לקייה בעדי מסירה א"ל אביי והא א"ר אבא מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול אלמא דרב יוסף ואביי סברי דהלכה כרבי אלעזר אף בשטרות ועוד ראיה מדרבא לעיל (דף יח:) דמגבי בשטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל מגבי חרי ומשמע התם דאי לאו דלית ליה קלא משום דשטרא פרסאה הוא הוי מגבי ביה אפי' ממשעבדי והא דאמרינן בריש מכילתין (דף ד·) מהדרינן אדרבי אלעזר משום דהלכתא כוותיה בגיטין לאו למעוטי שטרות אלא משום דבגיטין קאי וכן בפרק מי שהיה נשוי (דף לד:) [ר] עבד עובדא רב נחמן כרבי אלעזר בשטרות וכן הלכתא בין בשטרי מכר ומתנה [ש] (ג) ובין בשטרי הלואות בעינן עדי מסירה· כתב רב אלפס ז"ל דשמעינן מהא דלא בעינן עדי מסירה אלא היכא דאין עדי חתימה דהא רב הוא דאמר אם נשאת בעד אחד וכתב ידי סופר שהוולד ממזר והוא דאמר הלכה כרבי אלעזר בגיטין' ואי סלקא דעתך בעינן עדי מסירה

הגהות הגרי"ב א] בגמ' איתא פטר ותריך:

חדושי מהרש"ל (א) וכן הלכתא הילכך לגבי גט ישן תינשא לכתחילה פי' דדייק בסוגיא אמאי לא תני נמי גט ישן שהוא נמי פסול ולא תלא אלא בע"כ דגט ישן אוסרין לגרש בו אבל נתגרשה בו נמי תינשא בו לכתחילה וק"ל:

תפארת שמואל

(א) **והלכתא** כרב באיסורי וכו'. פירוש דאי הוי חתם סופר ועד כשר א"כ בוודאי אומר אמרו פסול משום דאיכא למיחש לתקלה דשמא מתמת כיסופא דסופר יאמרו העדים לסופר לחתום כדי שלא יתבייש אע"פ שהבעל צוה לאחרים לחתום כדאיתא פרק התקבל וק"ל: (ב) **כל** זה מיסוד ר"י זכרונו לברכה וכו'. וכל זאת אינו שוה לי דמשמע דפסק ר"ת כדברי הברייתא דישמעו וכו' ובברייתא איתא שהגט בטל דמשמע אפילו לקולא ותוכל להתייבם. וכן אם קבלה קדושין מאחר אין חוששין לאותן קידושין והיינו טעמא מאחר דאמרינן דר' יוסי אינו מודה באומר אמרו א"כ הוי בכלל מילי לא מימסרי לשליח אף דשמואל פליג על ר' יוסי באומר אמרו לעיל בפרק התקבל מ"מ הברייתא עיקר דהא נמי אמרינן לעיל קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב דאמר חרש וכו' וא"כ כ"ש לגבי שמואל פשיטא אי הוי קתני להדיא בברייתא דברי ר' יוסי היינו יוכל לדחוק נהי דהלכה כסך ברייתא מ"מ שמואל פליג על רבי יוסי גופא ומכשיר באומר אמרו כרבי מאיר כדאיתא להדיא בפרק התקבל אבל הכא דסתמא קתני ש"מ דהכי הלכתא ותלמודא דקאמר לאפוקי ממ"ד מודה ר"י באומר אמרו ה"ה לאפוקי משמואל דמכשיר באומר אמרו אלא תלמודא נקט הפשוט תחילה לאפוקי מאותן שאומרין אפילו ר' יוסי מודה באומר אמרו ואף דהני אמוראי מכשרי באומר אמרו דפליגי בכשר ולא תעשה מ"מ לית הלכתא כוותייהו אלא כסתמא דברייתא כדפרישנן ועוד דאיכא למימר דאיירי אליביה דר"מ דאמר מילי ממסרן לשליח וכן פרש"י להדיא וכוודאי רש"י נשמר מזה דסבר הלכה כר"י אף באומר אמרו ומ"ס פי' דהני אמוראי איירי אליביה דרבי מאיר אבל לא פליגי אליבא דהלכתא וק"ל. וא"כ חתם סופר ועד כשר ומ"מ חתם סופר ועד פסול לר"מ דאי הוי כשר לא הוי אומר אמרו כשר כלל משום תקלה דסופר וכו' וא"ל דחתם סופר ועד פסול ונאמר דהני אמוראי איירי אליביה דר' יוסי ואף דלית הלכתא כוותייהו אלא כברייתא אפ"ה שפיר דייקינא חתם סופר ועד פסול כמו שהם סוברים דהני דלית הלכתא כוותייהו באומר אמרו שהם סוברים מודה רבי יוסי באומר אמרו או פליגי עליה באומר אמרו כשמואל מכל מקום בהאי סברא דמוכח מינייהו דחתם סופר ועד פסול למה לא נפסל ככל הני אמוראי ולא עלה על דעתו של ר"ת לפסוק דחתם סופר ועד כשר אפילו(הכי) פסק לגמרי כר' יוסי אלא שלא מלאני לבי לסקל מאחר שילא הדבר מפי ר"י וא"כ אומר אמרו הוי מגורשת ואינה מגורשת ואם נשאת תלא והבנים ספק ממזרים ולא כדברי הרמב"ם שכתב פסול ותחם סופר פסול זה אינו דהא בחתם סופר ליכא שום רעותא לפסול אלא שיחוש שמא לא נוהו לחתום והיינו אומר אמרו וא"כ מאחר שאומר אמרו פסול לר' יוסי פשיטא דליכא למיחש למידי בחתם סופר וכוודאי כשר לכתחלה ואומר אמרו אינו גט כלל ודו"ק (ג) **ובין** בשטרי הלוואה בעינן עדי מסירה וכו'. זהו לפי סברתו דאינו מועיל עדי חתימה בלא עדי מסירה והכא איירי שהבע"ד מודה שלא היה שם עידי מסירה אבל מן הסתם מוקמינן השטר בכשרות כמו שכתב הרא"ש לקמן ומכל מקום נראה דאיירי דווקא בשטרי הקנאות שעיקר המקח ומתנה נעשית ונגמר בשטר אבל הנקנה בשאר קניינים ושטר עומד לראיה פשיטא דכשר אף בלא עדי מסירה דשטרי הלוואה נמי איכא למימר דאיירי לענין טירפא ממשעבדי דכל זמן שלא נמסר אין דין שטר עליו אלא חספא בעלמא ואינו טורף ממשעבדי ומ"מ לא נהירא לי האי פיסקא לפי מאי דקי"ל שיעבודא דאורייתא ואפילו מלוה ע"פ היה ראוי לטרוף ממשעבדי אלא דלית ליה קלא וא"כ הכא דאיכא עדים עדי חתימה דמפקי לקלא שפיר גובה מנכסי משעבדי ועוד אני אומר לענין מלוה בודאי לא פליג ר"א ואמר דבעינן עדי מסירה אלא שאף עדי מסירה מועילין כמו עדי חתימה אבל עדי חתימה לבד פשיטא שיועיל בעלמא לענין ערוה שאינו פחות מעניים א"כ כל זמן שלא נמסר בפני שנים לא הוי כריתות כמו שכתב הרא"ש ז"ל אבל שטר מאי טעמא לא יועיל עדי חתימה ואף בעור לא מלאתי דין זה כל עיקר דבעינן עדי מסירה אלא שאף בשטר הלוואה מהני עדי מסירה וכן עיקר:

קרבן נתנאל

ומש"ה אנו מאריכין וי"ו דפטורין: [ג] **כתב** הרמב"ם ז"ל. פ"ד מהל' גירושין וחסר בהעתקתו וכצ"ל הכי. שכתב בנוסח זה ולא האריך ווי"ן אלו. או לא כתב היודין היתירות. או שכתב היודין היתירות שאמרנו שלא יכתבו הגט פסול ע"כ: [ד] **והבעל** אינו מערער הגט כשר ותינשא בו. אבל הרמב"ם פוסל לינשא בו אף שהבעל אינו מערער: [ה] **אי** איתיה לספרא מתקן ליה. וא"ת מה מועיל תיקון הסופר לאחר שחתמו העדים דמ"מ העדים אגט פסול חתמו וי"ל דקי"ל עדי מסירה כרתי ולא עדי חתימה. ב"ח סי' קכ"ו ס"ק ז'. ושני פ"מ איני יודע מה מהני אם הגט פסול ונמסר בפניהם ועל מה עסהדי וי"ל דודאי עם היות שכתב ודין מלא יו"ד מכל מקום משמעו זה כמו שכותבין בכתובה תוספתא דין מלא י'. וכן שאר מלות שמשמעו משמעות אחר מ"מ יש לנו לפרש משמעותו נמי. מש"ה ע"פ הדין כשר גם כזה לרב האי ולבעל העיטור. כיון שאין הבעל מערער וגוה לכתוב גט כשר. אך אי איתא לספרא מתקן ליה. משום מראית עין ולזות שפתים או משום ב"ד טועין: [ו] **ואי** לא איתקן ואינסבא בהאי גיטא לא מפקינן לה. דוקא כשהסופר בפנינו אז לכתחילה לא מינסבא כיון דיש בידינו לתקן אבל כשאין סופר לפנינו אפילו לכתחילה מנסבינן לה כיון דאין הבעל מערער מדקאמר ואי אתיא לאינסובא והבעל מערער ואמר וכו' לא מנסבינן לה משמע הא אי לא אתא הבעל ומערער מנסבינן לה לכתחילה: [ז] **ואע"ג** דהלכתא כר"י. אע"ג דדברי בעל העיטור ורב האי דברי טעם הן אין אנו סומכין על דבריהם. כי הלא אנו רואים שאנו מדקדקים אפילו בדקדוקים דקים אפילו אין הבעל מערער ואע"פ שהבעל צוה לסופר לכתוב גט כשר. עיין בנחלת שבעה סי' מ"ה בדקדוק נוסח הגט מס"ק י"ב עד י"ח טעם לזה: [ח] **הכי** נמי משום שופרא דשטרא. פי' אע"ג דפשטה רבא ואמר כיון דפסקא פסקא והוי גט. מ"מ אתקין ולעלם משום ב"ד טועין: [ט] ור"י הוכיח למעלה. כל דברי ר"י אינו בתוס' שלפנינו אך מלאו רבינו בקונט' מיסודו של ר"י כמו שמסיים: [י] **דחתם** סופר ועד פסול. דנפק מיניה חורבה דזימנין דאמר להו לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ומשום כיסופא דסופר חיישי ומחתמי חד מהנך וסופר בהדייהו ובעל לא אמר הכי. לכאורה דבריו תמוהים אדרבה הא משני התם כיון דאמר מר כשר ולא תעשה כן בישראל לא שכיח ולא גזרו בהו רבנן. אבל מצאתי פי' לזה בחידושי רשב"א שם פ' התקבל. דמקשו לבוותא היכי אמרינן דמשום דלא תעשה לא שכיחי ולא גזרו בהו רבנן והא רב חסדא אית ליה לעיל כשר ולא תעשה ואפ"ה קאמר רב חסדא דמתני' חתם סופר ועד כשר אתיא כר"י ולא כר"מ דאילו לר"מ פסול משום גזרה. וכ"ת דמש"ה מוקי לה כר"י דאילו לר"מ נפק מיניה חורבה כמ"ש תוס' שם ד"ה מתני' חיישינן לתקלה אחריתי דזימנין אמר לשלשה וכו' והא שכיחא דכשאומר לשלשה תנו אומרים לאחרים שיכתבו ויתנו לכתחלה כו' עכ"ל וי"ל דר"י לא סבירא ליה דר"מ מכשיר לכתחלה אלא בדיעבד משום הך חששא דנפיק מיניה חורבה והא דקתני בשלשה יאמרו לאחרים ויכתבו איכא למימר דדיעבד קאמר וכמו שמסיק תוס' שם סוף הדבור בשני תירוצים בתראי. וזהו סברת מהרש"ל שם ובחנם השיג עם מהרש"א עליו ע"ש וע"ק דקאמר התם כשר ולא תעשה משום שמא תשכור ואמאי לא אמר משום גזרה לעיל. אע"כ צריך לומר דרב חסדא סבירא ליה אף על גב דלא תעשה מכל מקום גזרי בהו רבנן ומשום ר"ח דאמר לא תעשה צריך התלמוד למצוא טעם משום שמא תשכור. ומה שמשני הש"ס כיון דלא תעשה לא שכיחי אינו אלא דימוי דשמואל הכי סבירא ליה אבל לבתר דמסיק שמואל סבר לה כר"י בחדא ופליג עלה בחדא וסבירא ליה אומר אמרו כשר ותעשה. איכא למימר דשמואל נמי בהאי סברא סבירא ליה כר"ת אפילו למ"ד לא תעשה מכל מקום גזרינן ביה ושמואל לטעמיה דכתב סופר ועד כשר אבל חתם סופר ועד פסול: [כ] **אע"ג** דרב מכשיר והלכתא כרב באיסורי. וקשה לי הא ע"כ אינו מכשיר אלא מתרץ המתני' הכי ולדידיה לא ס"ל דאלת"ה הא רב אמר לעיל דף ס"ו אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב לפלוני ופלוני ויחתמו כשר ולא תעשה משום שמא תשכור. משמע הא בחלוקה אחריתא כשאמר אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו דלא שייך שמא תשכור דמעשה לא מיבעי לחתום בקר משמע דס"ל כשר ותעשה דאי לאו הכי לאשמועינן רבותא טפי בהכ"ג וא"כ ע"כ ס"ל לרב חתם סופר ועד פסול מהך חששא שמא יאמרו אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו וזה כשר ותעשה וצ"ע: [ל] **וכיון** דחתם סופר ועד פסול ליכא למיחש לחורבה. אבל אי חתם סופר כשר איכא למיחש לחורבה אפילו למ"ד כשר ולא תעשה כדפרישית: [מ] **בשביל** זה לא פסק הלכה כמותו. וא"ת דהוי מחלוקת וא"כ סתם וי"ל דר"י ס"ל דמי שאחזו קודם התקבל כמו שסידר הרי"ף ורבינו. דלא כמ"ש כ"מ בתחלת פ' התקבל ובתוס' דף ע"ב ד"ה משום וא"כ הוי סתם ואח"כ מחלוקת. וצריך לייסב דברי הגאון אף לפי סדר זה: [נ] **הלכך** לגבי גט ישן תינשא לכתחלה. וכ"פ רבינו לעיל פ' הזורק סי' ח': [ס] **על** היה במזרח וכתב במערב דלא תינשא ואם נשאת לא תלא. פי' דלעיל דף פ' אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר וס"ל לרב האי דקאי אהיה במזרח וכתב במערב כמו שפי' ר"ת והביאו רבינו פרק הזורק סי' פ' ע"ש: [ע] **וכן** כתב הרמב"ם ז"ל. שכתב בפ"א שפסול ובפ"י כתב דכל מקום שכתב פסול אם נשאת לא תלא: [פ] **ורב** אלפס ז"ל כתב.בתשובה: [צ]**משמע** שרב אלפס פוסק דוקא הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשטרות. והא דמייתי רב אלפס הך עובדא דזה בורר האי מתנתא דחתימו עלה תרי גיסי והעתיק רבינו דבריו בפ"ק דמכות ס"ס י"א והב"ח נתקשה בזה ותירץ הרמב"ם לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על דין מזויף מתוכו דגיטין ודוחק ונ"מ צריך לי עיון מ"ש הרי"ף בפ' המביא תניין והני מילי בגיטין אבל בשאר שטרות בעינן כתב שאינו יכול להזדייף. משמע הא כתב שאינו יכול להזדייף מהני ע"מ בשאר שטרות וצ"ע: [ק] **אבל** ר"י פוסק. פ"ק דף ד' ד"ה דקי"ל וז"ל שם הלכה כמותו אף בשאר שטרות אע"ג דכל אמוראי דלקמן סברי כר"א דווקא בגיטין קי"ל כשמואל בדיני דפליג לקמן אדרב וקאמר אף בשאר שטרות. ורבינו שביק לאיה זו והיינו טעמיה דבסי' ו' בפרק זה הביא רבינו בשם ר"י וז"ל שם אע"ג דרב מכשיר והלכתא כרב באיסורי הני מילי לגבי שמואל לחודיה אבל הכא דכולהו אמוראי סברי כשמואל לית הלכתא כרב ע"כ. ולפ"ז בנדון זה כמו כן אע"ג דקי"ל הלכתא כוותיה דשמואל בדיני הני מילי לגבי רב לחודיה אבל הכא דכולהו אמוראי סברי כרב לית הלכתא כשמואל: [ר] **עבד** עובדא רב נחמן כר' אלעזר בשטרות. וז"ל הרשב"א בחידושיו וכן פסקו כל הגאונים ז"ל התם כרב נחמן דאמר מודה. והכא פסקו כר"מ בשטרות ואיכא למימר דבשטרי אודאות והלוואות א"כ שטרי מכר דלית בהו אחריות וזריכי לקלא לא קי"ל כשמואל אלא כרב וכרבותינו שבקיאין בדבר הלכה דאמרי בשאר שטרות לא. אבל בשטרי מתנה דלמיקנא בעלמא א"כ בשטרי מכר כגון שדי מכורה לך בעדי מסירה סגי כר"א וכדפסק רב נחמן כשמואל ע"כ וקשה לי לפי סברא זו א"כ איכא למימר התם דכ"ע כר"א וקמפלגי רב סבר חלוקה עדיף ושמואל סבר שודא עדיף ומאי פריך והאמר רב הלכה כר"א בגיטין. משמע אבל לא בשטרות איפא בשטרי הלואה שעומדים לראיה ורב ושמואל דפליגי בשטרי מתנה אם חלוקה עדיף או שודא: [ש] **ובין** בשטרי הלוואות בעינן עדי מסירה. ותימה דהא תוספות לעיל

מסירה היכא דאיכא עדי חתימה השתא היכא דליכא עדי חתימה כלל מכשיר רב היכא דאיכא עד אחד ועדי מסירה פסול ומשוי ליה לולד ממזר אטו עד אחד מגרע גרע מהיכא דליכא עד כלל׳ אלא ודאי מדפסיל רב בעד אחד ומכשיר היכא דאיכא עדי מסירה אפי׳ ליכא עד אחד שמעינן דהאי דפסל בע״א היכא דליכא עדי מסירה הוא ואי איכא בחתימה שני עדים מכשיר ואע״ג דליכא עדי מסירה והיינו דקתני שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כלומר אי ליכא בגט עדי חתימה אלא נידון בעדי מסירה בלבד זימנין דמייתו עדי מסירה ואתי בעל ומערער ומקלקל לה הלכך תקינו שיהא העדים חותמין בגט ואי אתי בעל ומערער מפקא ליה לגיטא ומקיימא ליה בעדי חתימה ודחיא ליה ואי לא סגי ליה בעדי חתימה אלא עד דאיכא עדי מסירה מאי תיקון העולם איכא אע״ג דמקיימא ליה גיטא בעדי חתימה ליחוש דלמא לא איתיהיב לה בעדי מסירה אלא ודאי כל היכא דאיכא עדי חתימה לא בעינן עדי מסירה וכל היכא דאיכא עדי מסירה לא בעינן עדי חתימה דבחד מינייהו סגי מיהו ה״מ בדיעבד אי נמי היכא דאשתכחו עדי מסירה פסולין דלא אמרי׳ עדיין אשת איש היא אלא הואיל ואיכא עדי חתימה והן כשרין והגט יוצא מתחת ידה גירושין מעליא הוו אבל לכתחלה בעינן עדי מסירה והן עיקר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כדאמרינן ואי אבד גיטא קיימי עדי מסירה ואי מייתו עדי מסירה קיימי עדי חתימה. וחזינן לגאון דכתב הוו יודעין דהא דאמר רבי אלעזר כתב סופר ועד הוולד ממזר [ת] משום דהויא ליה הא מילתא לרבי אלעזר כמזוייף מתוכו והולד ממזר ואע״ג דהני מילי דגאון סתרי למילי דילן חזינן למיכתבינהו משום דמלאכת שמים היא. ונראה לי (א) מה שמדקדק מילתיה דרב אמילתיה דרב לאו דקדוק הוא דהא דאמר רב כתב ידו שניו אבל כתב סופר ועד לא אמתני׳ קאי דאתיא כר״מ ושמואל דייק מסתם מתניתין דלקמן דרבי מאיר סבר כתב סופר ועד כשר ואין מכאן ראיה אליבא דהלכתא דקיימא לן כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ואיהו לא דריש וכתב דקרא וחתם הלכך מצריך עדי מסירה ומדקאמר בכל דוכתי עדי מסירה כרתי משמע שהכריתות תלוי רק בעדי מסירה [א] וזולתם אינו גט כלל והא דקאמרינן שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם לא קאמר שלא יהיו צריכין לעדי מסירה בשעת נתינה אלא הכי קאמר תיקון העולם הוא שיהיו גם עדי חתימה עם עדי מסירה כדי שלא תצטרך לחזור אחר עדי מסירה היום ולמחר כשתביא הגט לראיה דכיון שהגט בידה ועדים חתומים בו תלינן דמסתמא בהכשר נעשה גם בעדי מסירה דהכל יודעין דאין דבר שבערוה פחות משנים ואי אפשר להתיר אשת איש אם לא נמסר לה הגט בפני שנים להתירה לשוק ואף לרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי לעולם אינה ניתרת לשוק אם לא שנמסר בפני עדים דעדי חתימה אינן מעידין שבא הגט לידה וכדפירש ר״ת וכן משמע ליתא דלעיל בפרק השולח (דף לו:) לא צריכא [אלא] לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דזימנין דמייתו סהדי אי נמי אזלי למדינת הים משמע בהדיא דלרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי [ב] תקינו רבנן עדי חתימה עמהן [ג] ולדברי רב אלפס ז״ל לא ידענא מאי עיקר וטפל שייך במידי דאורייתא כיון דסגי בעדי חתימה או בעדי מסירה אמאי בעינן לכתחלה בעדי מסירה ולמה הן עיקר יותר מעדי חתימה ועוד תימה הוא לומר אם הבעל צוה לכתוב ולחתום הגט ונתנו לאשה בינו לבינה שתהיה מותרת לשוק אלא ודאי לכולי עלמא צריך שיבא הגט לידה בפני עדים אלא דרבי מאיר דריש וכתב דקרא וחתם ומצריך חתימה לשמה אבל כתיבה לשמה לא בעי ורבי אלעזר בעי כתיבה לשמה ולא מצריך חתימה כלל אלא הכל תלוי בעדי מסירה ואם נמסר לה בפני עדים פסולין אינה מגורשת אפי׳ חתומין עליו עדים כשרים וקשה על דברי רב אלפס ז״ל מהא דדייק על מתניתין דשנים ששלחו שני גיטין מאן תנא אמר ר׳ ירמיה דלא כרבי אלעזר משמע אבל כרבי מאיר אתיא דאמר עדי חתימה כרתי ואי לרבי אלעזר נמי סגי בעדי חתימה אם כן אמאי לא אתיא כרבי אלעזר והא דפליגי רב ולוי ורבי יוחנן אמתני׳ דשלשה גיטין אם תלה אם לא תלה אף על גב דאתיא כרבי מאיר וקיי״ל כרבי אלעזר איכא למימר משום דהוי משלשה גיטין פסולין היינו שאין בו זמן ובהא לא פליג ועוד אני אומר דבכולהו איכא נפקותא גם לרבי אלעזר דהא דאמר לדידיה שהעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם והיכא שהגט חתום ביד האשה כהלכתו אינה צריכה להביא לפניו עדי מסירה שאנו תולין שכדין נמסר לה הלכך נפקא מיניה בכשרות עדי חתימה לרבי אלעזר כמו לר׳ מאיר:

ח **מתני׳** שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו לפיכך אם אבד אחד מהן השני בטל חמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית פלוני פלונית והעדים חותמין מלמטה כולן כשרין וינתן לכל אחת ואחת היה כותב טופס לכל אחת ואחת והעדים מלמטה את שהעדים נקראין עמו כשר: **גמ׳** היכי דמי כלל והיכי דמי טופס (א) א״ר יוחנן זמן אחד לכולן זה הוא כלל זמן לכל אחד ואחד כגון בחד בשבא בחד בשבא זהו טופס וריש לקיש אמר [דף פז ע״א] אפילו זמן אחד לכולן זהו טופס אלא ה״ד כלל דכתבי הכי הרי אנו פלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית אי הכי נמצאו ב׳ נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחבירתה דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני לפלונית (ג) תניא כוותיה דרבי יוחנן ותניא כוותיה דריש לקיש וכו׳ [ד] והלכתא כרבי יוחנן:

מתני׳ שני גיטין שכתבו זה בצד זה ושני עדים עברים באים מתחת זה לתחת זה ושני עדים יוונים באים מתחת זה לתחת זה (ג) את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר עד אחד עברי ועד אחד יווני עד אחד יווני ועד אחד עברי באים מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין: [דף פז ע״ב] **גמ׳** זעירי תני שניהם כשרין בין ברישא בין בסיפא ותנא דידן ברישא חיישינן דילמא גונדלית חתימו וכולהו אחד הוא דחתימי וסיפא חיישינן דלמא חד גונדלית חתם והלתא אחד וחד אחד והלכתא כתנא דידן: **מתני׳** שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר חתמו עדים בראש הדף מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין ראשו של זה בצד סופו של זה או סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע (ד) את שהעדים נקראין עמו כשר: [דף פח ע״א] **גמ׳** שייר מקצת הגט וכו׳ אמר רב אשי והוא דידיע במתחתא דמגילתא׳ (ב) פירוש [ה] שניכר שלא נחתך מן הקלף לא למעלה ולא למטה:

ט **מתני׳** גט שכתבו עברית ועדיו יוונית יוונית ועדיו עברית עד אחד עברי ועד אחד יווני כשר כתב סופר ועד כשר: **גמ׳** [ו] א״ר ירמיה חתם סופר שניו השיא כתובת חתנים דאתאי לקמיה דרבי אבהו דהוה ידע ליה לטופסא דשטרא ולחתימת ידיה דחד סהדא סבר לאכשורה אמר ליה ר׳ ירמיה חתם סופר שניו: **מתני׳** איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר כתב חניכתו וחניכתה כשר וכן היו נקיי הדעת שבירושלים עושין [ז] חניכתו פירש רש״י שם לווי של המשפחה וכן משמע בגמרא חניכת אביו בגיטא עד עשרה דורות [ח] ורבינו חננאל ור״ת זכרונם לברכה מפרשים שם לווי של האיש עצמו או של האשה וחניכת אבות דגמרא היא חניכה אחרת ולא איירי בשם לווי: **גמ׳** תנו רבנן חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות ר״ש בן אלעזר אומר עד שלשה דורות כשר מכאן ואילך פסול כמאן אזלא הא דאמר ר׳ חנינא חניכת אבות בגיטין עד שלשה דורות כמאן כר׳ שמעון בן אלעזר וכן הלכתא אמר רב הונא מאי קרא כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם:

י [ד׳ פח ע״ב] **מתני׳** גט המעושה בישראל כשר ובעובדי כוכבים פסול ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך פירש ר״ת האי דקאמר ובעובדי כוכבים חובטין אותו קאי אהא דקאמר ובעובדי כוכבים פסול לאשמועינן דאפילו בכי האי גוונא פסול דלאו בני עשוי ניניהו ושוב חזר בו *ופירש בעובדי כוכבים כיצד יעשו שיהא כשר חובטין אותו ואומר לו עשה מה שישראל אומר לך דלפניהם ולא לפני עובדי כוכבים היינו כשעשוי ע״פ דייני עובדי כוכבים אבל אם נעשוי ע״פ דייני ישראל אפילו אסעובד כוכבים כיפהו לא מיקרי לפני עובדי כוכבים וכן פירש בהלכות גדולות ואם חובטין אותו עובדי כוכבים ע״פ ישראל ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך כשר וכן נראה דלפי מאי דלא ידע דשליחותייהו קא עבדינן וכי ס״ד שיהא המומחה עצמו צריך לכפותו ולא ישתדלו בו הדיוטות לכפותו על פיו הלכך אפילו עובדי כוכבים נמי ע״פ המומחה הוי כאילו המומחה בעצמו עושה [ט] ובתוספתא נמי קתני עשה מה שישראל פלוני אומר לך משמע שהוא המומחה ועל פיו דוחקין אותו ובירושלמי בסוף פירקין (ה״י) נמי אמרינן תני [י] עובדי כוכבים שעשאו במעשה ישראל כשר מתני׳ אמרה כן ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאני אומר לך ועוד ראיה [כ] מחזקת הבתים (דף מח.) דפריך לרב הונא דאמר תליוה וזבין זביניה זביני אגב אונסא גמיר ומקני מהא דגט מעושה בעובדי כוכבים פסול ואדפריך ליה מסיפא ניסייעיה מרישא דבישראל כשר וכי תימא דהיינו טעמא כדקאמר התם לעיל דמצוה לשמוע דברי חכמים א״כ בעובדי כוכבים נמי מתכשר מהאי טעמא אי אמר עשה מה שישראל אומר לך אבל אי קאי סיפא ועובדי כוכבים חובטין אותו ארישא דבישראל כשר ניחא דבהרווייהו הוי טעמא משום דמצוה לשמוע דברי חכמים הלכך פריך ליה מן ובעובדי כוכבים פסול: **גמ׳** אמר רב נחמן אמר שמואל גט מעושה בישראל בדין כשר שלא בדין פסול ופוסל ובעובדי כוכבים בדין פסול ופוסל שלא בדין אפי׳ ריח הגט אין בו אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה קא מעשה אגיטא אמר ליה והא אנן הדיוטות אנן ותניא היה רבי טרפון אומר כל מקום שאתה מוצא אוגריות של עובדי כוכבים אע״פ שדיניהם כדיני ישראל אי אתה רשאי להזקק להן שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים דבר אחר לפניהם ולא לפני הדיוטות א״ל אנן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלוואות אי הכי גזילות וחבלות נמי כי עבדינן שליחותייהו במידי דשכיחא במילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו:

יא **מתני׳** יצא שמה בעיר מקודשת הרי היא מקודשת מגורשת הרי היא מגורשת ובלבד שלא יהא שם אמתלא איזו אמתלא גירש פלוני את אשתו על תנאי זרק לה קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה ה״ז היא אמתלא: **גמ׳** מגורשת הרי זו מגורשת והסרינן לה אגברא פירוש

אפי׳

חדושי מהרש״ל

(א) אמר ר׳ יוחנן זמן אחד לכולן זה הוא כלל כו׳ ומפרש בסוגיא כגון שכתב פלוני גירש פלוני ופלוני כו׳ הכל בוי״ו שחשוב כולה כחדא והעדות קאי על כל הענין. (ב) תניא כוותיה דר׳ יוחנן והניא כוותיה דריש לקיש וכו׳ והלכתא כר׳ יוחנן ומ״מ אף בהא דר״ל לא פליג ר׳ יוחנן דהוי שפיר כלל ומגורשת רק כשהוזר וכותב איש פלוני מגרש פלונית וכתב הרמב״ם דלא סגי בהכי לחוד אלא כשיחזור ויכתוב כל הענין של הגט בפרטי אכל חד וחד עיין בטור: (ג) את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר עד אחד עברי כו׳ והרמב״ם והטור כתבו סיגנון אחר שנאות׳ אפי׳ האידנא וז״ל הטור כתב שני גיטין בשני דפין במגילה אחת זה אצל זה והעדים יוצאין מתחת זה לזה את שהעדים נקראים עמו כשר כגון אם שמם תחת הימיני ושם אביהן תחת השמאלי או בימיני כשר ואם שמם תחת השמאלי ושם אביהן תחת הימיני כגון שחתמו בשני גיטין כזה בן יעקב ו ראובן (ד) את שהעדים נקראים עמו כשר לדעת המחבר דלעולם בעינן עדי מסירה אפ״ה איירי שפיר הבא דליכא עידי מסירה לפנינו מ״מ אותו שנקרא עמו כשר ואוקימנא אחזקה שנמסר כראוי ואותו שאינו נקרא עמו לית ליה חזקת כשרות עד שתבוא עדי מסירה ודו״ק:

קרבן נתנאל

לעיל דף ד׳ כתבו למסקנא דבגיטין בעינן עדי מסירה ולא סגי בעדי חתימה מ״מ לענין ממון סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. ועוד לא אשתמיט תנא בשום דוכתא ולמתני גבי שטרות אין עדים חותמין על השטר אלא משום תיקון עולם כדקתני גבי גט וע״ק אם בעי ע״מ בשטרות מה מהני עדי חתימה ואי משום שלא יערער הבע״ד אכתי יערער דלא אתיהיב השטר בעדי מסירה בשלמא גבי גט כיון שהגט בידה תלינן דבהכשר נעשה גם בעדי מסירה דהא לר׳ מאיר דאמר עדי חתימה כרתי לא ניתרת לשוק אם לא בעדי מסירה דאין דבר שבערוה פחות משנים אבל גבי שאר שטרות מאי איכא למימר. וע״ק אי בעינן עדי מסירה גבי שאר שטרות א״כ בפ׳ זה בורר בהנך תרי גיטי דאתא לקמיה דרב יוסף א״ל זיל ליקנייה בעדי מסירה ואם בכל שטרות בעינן עדי מסירה מה חידש רב יוסף בהך תקנתא. גם לא הזכיר בשום פוסק בשם הרא״ש דבעינן עדי מסירה. מכל אלין לאות נראה שט״ס הוא וכל״ל. ובין בשטרי הלוואות מהני עדי חתימה. דלא כת״ש: [ת] משום דהוי ליה הא מלתא לר״א כמזוייף מתוכו והולד ממזר. והרי״ף ס״ל דלא הוי כמזוייף מתוכו כיון דלית ביה אלא אחד: [א] וזולתם אינו גט כלל. מדלא קאמר ר״א אומר אף עדי מסירה כרתי. וכ״כ ר׳ אפרים: [ב] תקינו רבנן עדי חתימה עמהן. ולא מדאורייתא דהא פריך התם מפני תיקון העולם דאורייתא הוא. אמר רבה לא צריכה לר״א דאמר כו׳ משמע דלר״א עדי חתימה לא הוי מדאורייתא ולכאורה איני מכיר לאו״ה זה. דס״ק אם יש שם עדי מסירה העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם אבל אם אין שם ע״מ מדאורייתא ניניהו. וי״ל בדוחק דדומיא דפרוזבול קתני שעיקרו מדרבנן תקנת הלל: [ג] ולדברי רב אלפס ז״ל לא ידענא מה עיקר וטפל שייך במידי דאורייתא. קאי אהא דכתב רב אלפס אבל לכתחלה בעינן עדי מסירה וכן עיקר. אם עדי חתימה דאורייתא המה כמו עדי מסירה מה עיקר וטפל שייך: [ד] והלכתא כר׳ יוחנן. כתב הכסב״א בחידושיו ורבינו אלפסי לא פסק בהלכותיו כר״ל משמע דר״י נמי פליג אדר״ל בענין כלל משום דס״ל שתי נשים מתגרשות בגט אחד ואע״ג דהדר פסיק להו דאמר פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית גט אחד הוי מדכללינהו בחד מעיקרא ס״ל לר״י דחד הוי. אבל הרמב״ם פסק בשניהם לומר דר״ל פליג אדר״י אבל ר״י לא פליג אדר״ל דכ״ש דמודי ליה דהוי כלל כי הדר פסיק להו. והוי שני גיטין. עכ״ל. ואני אומר שדעת הרי״ף כדעת רמב״ם וזהו טעמים שמביא התניא כוותיה דריש לקיש שהוא אף למותר דהא פסק כר״י. אלא להכי מייתי לאורויי דלענין כלל דריש לקיש פסקינן כוותיה דר״י מודה ביה. ועיין בב״ח וב״ש סימן קל״ט: [ה] שניכר שלא נחתך מן הקלף לא למעלה ולא למטה. דאי יש ריוח למטה נראין הדברים שאימלוכי אימליך ונמצא הראשון בטל. או שמא התחיל לכתוב הגט לשם איש אחר ונמליך וסיימו לשם זה אבל באין ריוח למטה בכה״ג לא חיישינן שמא אימלוכי אימלך. דאל״כ בכל הגיטין ניחוש: [ו] אמר ר׳ ירמיה חתם סופר שניו. משמע הא חתם סופר ועד כשר היינו כשאר שטרות הא בגיטין פסול וכמ״ש רבינו לעיל בפ׳ זה סי׳ ד׳: [ז] חניכתו פירש״י שם לווי של המשפחה. ר״ל שהוא ממשפחת רובן בערג והיא ממשפחת ווייל. ולא הזכיר בגט רק שם לאיש משפחתו ומשפחתה. שכתב מגרש רובן בערג מגרש. אשתו ממשפחת ווייל. ומיירי דנתן לה בפני ע״מ כ״כ המרדכי ר״פ כל הגט בשם ר׳ יואל דאל״כ מה אנו יודעין איזה מן המשפחה הוא מגרש כיון דלא הזכיר שמותם: הנה לפירש״י אינו כשר אלא בדיעבד וכן פירש״י להדיא דף פ״ח ד״ה עד י׳ דורות הוי חניכה אם כתבה בגט לא מיפסלא למיהוי כשינה שמו ושמה. והא דתנן במתני׳ וכן היו נקיי הדעת שבירושלים עושין. גירסת רש״י הכך בבא איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד וכך היו נקיי הדעת עושין ורבינו שגורס כפי׳ ר״ח ור״ת ובך היו נקיי הדעת על סך בבא כתב חניכתו וחניכתה. ועי״ז כתב פירש״י הוא שלא בדקדוק דלרש״י הני אינו כן. גם דברי סמ״ע תמוהים בסי׳ קכ״ט וז״ל ואם חניכתו ידועה וניכרת בכל מקום כו׳ אז סגיא בחניכה לחוד אפי׳ לכתחלה וכן בחניכת שם משפחה סגי. הא בחניכת שם משפחה אין כשר אלא בדיעבד. ומאי וכן: [ח] ור״ח ור״ת מפרשים שם לווי של האיש עצמו או של האשה. ואפי׳ לכתחלה שגרסם היה על בבא זו וכך היו נקיי הדעת עושין. ולר״ת מאי איכא בין חניכה לשינה שמו ושמה בפ׳ השולח דף ל״ד. תירץ רבינו שם ס״ס ז׳ וי״ל דמיירי הכא בחניכה שמכירין אותו בכל מקום והכל קורין אותו בשם זה אלא כשהוא חותם בשטר או קורא בתורה קוראים אותו בשם המובהק והרב המגיד פ״ג תי׳ דחניכה היינו שני שמות במקום אחד. אבל משנה שמו היינו שני שמות בשני מקומות: [ט] ובתוספתא נמי קתני. לא ידעתי מקומה: [י] עובדי כוכבים שעשאו כמעשה ישראל כשר. פי׳ שעושין שעובדי כוכבים כמו שישראל אומרים והיינו על ידם והמה מעשין: [כ] מחזקת הבתים דף מ״ח ע״א מ״ש רבינו סי׳ כ״א:

תפארת שמואל

(א) מה שמדקדק וכו׳. ולישנא דתלמודא וליתני נמי הא וכו׳ משמע דליכא אלא הני ג׳ גיטין וגם דוחק הוא שנאמר שמוקי כרבי מאיר הוא לכ״ע אפילו לאותו מ״ד שלא הקפו ממנו דנ״ל לאדחוקי ולוקי מתניתין כיחידאי וכן התוס׳ ברים פירקין גבי הא דלאחר שלמדו משמע להדיא דלא סבירא ליה דאתיא מתניתין כר׳ מאיר אלא דוקא למאן דאמר תלא אבל לא לרבי יוחנן ע״ש וכן עיקר הלכך כל הפסולים חוץ מהני ג׳ תלא ואם יש לה בנים כשר חוץ מגט ישן שתיקשה לכתחילה אבל כל הפסולין דמכילתא דינם כגט קרח לרבנן שתצא והולד כשר וכן דעת הרמב״ן ועיקר

(ב) פי׳ שניכר שלא נחתך מן הקלף וכו׳. דאל״כ איכא למיחש שמא שני גיטין היו ונחתך למעלה של גט שמאל הזמן וכל ראש הגט ובגט של ימין היה בו תנאי לבסוף ונחתך עד שבוון זה לזה ומשום הכי אף אם יש ריוח למעלה שאי אפשר ששני גיטין היו מיהו שמא היה התנאי בסוף הגט ונחתכו ומ״מ היכא שכתב הרי את בסוף הגט ומותרת בראש האחר ואפי׳ עשה ריוח למעלה אין לחוש וכשר ודו״ק

(אפי') אם הוא כהן והאמר א]רב כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן לה הכי קאמר מקודשת הרי זו מקודשת [ל] מקודשת ומגורשת [דף פט ע"א] הרי זו מגורשת [מ] מאי טעמא שהרי קול ושוברו עמו ת"ר בעולה אין חוששין לה [נ] חלוצה אין חוששין לה נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה שלא לפלוני אין חוששין לה עד שיאמרו מאורסת לפלוני בעיר אחרת אין חוששין לה שפחה וממזרת אין חוששין לה הקדיש פלוני נכסיו הפקיר פלוני נכסיו אין חוששין לו אמר עולא לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה ואומרים פלונית נתקדשה היום וכן תני לוי במתניתיה לא שישמעו וכו' וכן אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין אמרו דבר זהו קול לא אמרו דבר זהו אמתלא לא אמרו הא לא אמרו כלום לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפי' מכאן ועד י' ימים קמ"ל לא אמרו הוא דהוית אמתלא הא אמרו לא הוית אמתלא פירוש לא אמרו דבר מסויים ונגמר אלא עם הקול אמרו גם הסובר כגון שאמרו זרק לה גט על תנאי הוא דהויא אמתלא אמרו דבר מסויים בלא סובר אלא אמרו זרק לה גט בפתם וא"כ יצא קול שהיה בתנאי לא הוית אמתלא א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים. לא פליג רב אהני דאמרי לעיל נרות דולקות ומטות מוצעות דשני ענינים הם ותרווייהו חשיבי קול זה או זה ועוד קול דלעיל שייך בקידושין דוקא וקלא דהכא שייך אף בגירושין ומיירי בתרי דשמעי מתרי כגון ראובן ושמעון מלוי ויהודה אבל חד מחד [ס] ותרי מחד לא תדע מדפריך עדות מעלייתא הוא ומסיק והלכו להם למדינת הים [ע] משמע דאיירי בתרי ועוד מדאמר רב חסדא עד שישמעו מפי כשרים. א"ל אביי לרב יוסף מבטלינן קלא או לא מבטלינן קלא פירש רש"י אם שמעו קול היוצא מפי נשים ותינוקות משתקינן להו לבטולי קלא או לא משתקינן להו הואיל ואומרים פלוני שמע מפלוני וכו' וליתנהו דליסיילי* א"כ חזרו אותן פלוני ופלוני ממדינת הים ואמרו לא היו דברים מעולם מבטלינן או לא מבטלינן ומסיק אתרוותא ניהו בסורא מבטלינן קלא בנהרדעא לא מבטלינן קלא [פ] פסק רבינו מאיר זכרונו לברכה בתשובה דמבטלינן קלא דסורא אתריה דרב ונהרדעא אתריה דשמואל והלכתא כרב באיסורי ואע"ג דרב ששת דהלכתא נמי כוותיה באיסורי אמר אפי' מפי נשים ומינה דייקינן דס"ל דלא מבטלינן קלא ומההיא מסיק דאתרוותא ניהו נראה דרב ששת מנהרדעא הוה ושם נהגו כשמואל תדע דבפרק בני העיר (דף כט.) קאמר אבוה דשמואל הוה יתיב בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא וכו' עד רב ששת יתיב בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא הלכך אין להביא ראיה מרב ששת דעבד באתריה דשמואל כשמואל וכן מוכח גבי מבוי עקום דהוה בנהרדעא (עירובין דף ו:) והטילו עליו חומרי דרב ושמואל ומוכח מיניה (שם דף ח:) דהלכה כרב מדעשו בנהרדעא כרב אבל ממה שעשו כשמואל בנהרדעא לא מייתי ראיה דהלכה כשמואל משום דאתריה דשמואל הוה ועוד דמיחש לקלא חששא דרבנן היא ובשל סופרים הלך אחר המיקל ועוד [צ] דבירושלמי (הי"א) משמע דר"י סבר דמבטלינן קלא דאמר נבדק השם ונמצא מפי נשים מפי פסולין בטל השם וראיתי בפירוש רבינו חננאל שכתב אתרוותא ניהו בסורא מיקרי ואמרי הילכך מבטלינן קלא בסורא בנהרדעא לא מיקרי ואמרי הילכך לא מבטלינן קלא בנהרדעא משמע [ק] שאינה מחלוקת של אמוראים אלא בחילוק המקומות הדבר תלוי יש מקום שבקל מוציאין קול ושם מבטלין ובמקום שאין מוציאין קול בקל מסתמא אם יצא קול יש בו ממש ואין מבטלין אותו ולפום לורתא דשמעתא דפליגי בביטול קול מיירי בקול שיצא בלי ביטול סובר ואמתלא ונהחזק בבית דין ושוב נתברר לב"ד על ידי אותם [ר] שהוציאו הקול שהוא שקר ואין בדבר אלא [ש] חסד וריטון שריכנו על בית דין שמתירין אשת איש כי ההוא דלקמן דשלחו מבי רב לשמואל דקאמרי' עלה אי דמגליא מילתא דקידושין קמא לאו קידושי נינהו מבטלינן קלא. ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לבר בי רב אתא רב חמא לאבוה א"ל אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה א"ל על תנאי קדים אדעתא דלא אזיל לבי חוזאי ואזיל [ת] כלומר בירר בפניו שע"י כך הקול יצא בעיר א"ל כיון דבעידנא דהוה קלא לא הוה אמתלא לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא. ההוא דנפק עליה קלא דקדים בליפא דתוחלא בעינא דבי שיפי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי אמר ליה אפילו למאן דאמר לא מבטלינן קלא כי האי מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקדושי ולא הוה ביה שוה פרוטה ואין כאן ריטון וחסד כי דמי קלא לקול ושוברו עמו. ההיא דנפיק עלה קלא דאיקדשה [דף פט ע"ב] לחד מבני פלניא אמר רבא אפילו למאן דאמר לא מבטלינן קלא כי האי מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו בה רבנן בקידושין וקידושי קטן הוה מהנהו תרי עובדי משמע קלא דאביי ורבא לא בעו לבטולי קלא אלא בכי האי גוונא דדמי קלא לקול ושוברו עמו. ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לקטן הנראה כגדול א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואמור רבנן עדיין לא הגיע לפלגות ראובן דכתיב לפלגות ראובן גדולים חקרי לב רבינו חננאל זכרונו לברכה גרים עדיין לא הגיעו לפלגות ראובן שהיו בהן חכמים גדולים חקרי לב והם היודעים אם הגיע זה הקטן הנראה בדרכיו כשאר גדולים ולחשבו גדול להיות קידושיו קידושין אבל אנו אין בנו כח להבין בין קטן הנראה כגדול ובין קטן זולתו ואין לנו אלא הלכה שבודקין לקידושין ולגירושין הלכך בעינן י"ג שנה ויום אחד ולמעלה והוא דאייתי שתי שערות: ובלבד שלא תהא שם אמתלא אמר רבה בר רב הונא אמתלא שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים וליתא דהא רבי יוחנן פליג עליה לעיל וכן ההוא עובדא דנפיק עלה דאיקדשה לבר בי רב(א)[א] ורב זביד אמר אפי' במקום אמתלא חוששין לאמתלא והאי דקתני ובלבד שלא תהא שם אמתלא מקום אמתלא קאמר אמר רב אשי כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא ואמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן הא דבתר אירוסין חיישינן רבי חנינא אמר אפי' דבתר אירוסין לא חיישינן [ב] והלכתא לא חיישינן ליה:

יב אמר רב ירמיה בר אבא שלחו מבי רב לשמואל יצא עליה קול ובא אחר וקדשה קידושי תורה מהו שלח להו תלא והעמידו הדבר על בוריו (ב) והודיעוני מאי היא דאי מגליא מילתא דקדושי קמא קדושי מעליא נינהו לא צריכה גט משני ופליגא דרב הונא דאמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה ואידך כי איתמר דרב המנונא בפניו אבל בשלא בפניו מעיזה ומעיזה [ג] רב הונא גופיה מודה בהכי כמתניתין בפרק שני דכתובות (דף כב') ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת [ד] אלא סבר דמהני מיהא שלא בפניו לאוסרה אקמא והלכתא כשמואל בהא דשלא בפניו לא מתסרא כלל דמעשה רב דשמואל עבד עובדא הכי ועוד דרב המנונא דוקא בפניו קאמר וכן מוכח סוגיין בשמעתין בפרק שני דכתובות (דף כב') שלא בפניו מעיזה וכיון דמעיזה לא מהני כלל אפילו לאוסרה אקמא [ה] ובפרק האשה שלום (סי' ו) כתבתי דהלכתא כרב המנונא מדמייתי לה הש"ס בכמה דוכתי: **יג ומעשה** היה באחד שאמר קידשתי את אחות אשתי קודם שקידשתי את אשתי ולא גירשתיה ב] ופלוני ופלוני עדים והלכו למדינת הים והיא כבר נשואה ויש לה בנים ובא מעשה לפני רבינו תם ואמר דכל זמן שלא באו עדים ליכא למיחש למידי דזה אינו נאמן לאוסרה [ו] ואפי' אם תאמר היא קדשני אינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה [ז] אלא שהוא אסור באשתו [ח] ואסור בקרובות שתיהן ואפי' אם באו עדים והעידו שקדשה בפניהם אם היה זה בחופת אחות אשתו ובפניו נתקדשה לאחר

הגהות הגר"ב א] נ"ל רב אשי: ב] כ"ה בטו"ר סימן מ"ח והנוסחא הישנה כאן ולא גירשתיה והיא כבר נשואה ויש לה בנים ופלוני ופלוני עדים הגם במדינת הים ובא וכו':

תפארת שמואל

(א) **ורב** זביד אמר אפילו במקום אמתלא וכו'. מדהביאו הרי"ף משמע דס"ל כוותיה וזה מקום אמתלא נוכל לפרש בכה"ג כלומר שיש מקום ופתח למצוא אמתלא כגון מעשים הנזכרים לעיל בהרא"ש שיש להסתפק שמא קטן הוא או לא היה שוה פרוטה חוששים לאמתלא לבטל הקול אם נמצא שקר שלא היה בו ריטון והטור לא דקדק בו יפה שכתב שחוששין לאמתלא בכהם [אף שדעת הר"ן ג"כ כך מ"מ לא כ"ל כלל לומר שתולין להקל אלא כמו שפי' והוא עיקר] ומשמע אפילו לא נמצא להדיא שהקול שקר מנין לנו להקל בחומרת דעריות ולומר שמא קטן היה או לא היה בו שוה פרוטה אלא היכא שהקול שקר והב"ד חוששין משום ריטון על זה אמר למעלה אפילו למ"ד וכו' וכן יראה מדברי הרא"ש המחבר ז"ל דאיירי כל הסוגיא משום ריטון אכן מקום אמתלא דקאמר משמע קצת דמהני כאילו קול ושוברו עמו. ומשמע דאפילו לא נתגלה יותר אפ"ה לית בזה משום בית מיחוש ע"כ צריך אני לפרש דמקום אמתלא היינו שיש כאן פתח הנראה לעינים כמעשה דההיא אשה אחת שהיתה נאה ביותר וקפצו עליה בני אדם ואמרה אבת איש אני דכה"ג נקרא מקום אמתלא וכל כיוצא בזה שחוששין לאמתלא שהיא תתן אפילו יצא קול בלי אמתלא. אלא אחר כמה שנים היא נותנת אמתלא לדבריה וכן יראה מדברי הרמב"ם שכתב יצא עליה קול שנתקדשה ולאחר ימים יצא אמתלא אם נראין הדברים לב"ד שהוא כן סומכים על האמתלא ולא הוחזקה מקודשת וא"ל הואיל ולא שמעו האמתלא בעת ששמעו הקידושין אין חוששין לאמתלא ע"כ [וכן הביאו הטור והוא ממש כמו שפירשנו וכ"כ הרמ"ם דלאו דוקא יצא האמתלא]: (ב) והודיעוני מה היא וכו' פי' תלמודא הוא דמקשה אי דאיגלאי מילתא דקידושי קמא לאו קדושין נינהו מבטלינן קלא והא נהרדעי אתרא דשמואל הוי ולא מבטלינן קלא היינו דוקא לשמואל אבל אנן קי"ל כרב כמו שפסק מהר"ם ז"ל ומש"ה כתב הטור והיכא שלא נתאמתו קדושין הראשונים לא מבטלינן קלא קמא מפני שנשאת אח"כ היינו משום שלא נתגלה לנו ששקר היה אבל אי אתגלי ששקר היה כתוב בשם הרמ"ה דמבטלינן קלא וכמו שפירש הרא"ש לעיל. מצאתי כתוב בשם רש"ל ז"ל. שאלה לסרב הרא"ש ז"ל ראובן היה לו בת ומירשתו עליה פיים לשמעון שיתן לה קידושין בשם לוי ולוי לא היה בעיר וכן עשה וכשבא לעיר נתרצה לה בדבריו ויצא קול בעיר שהיא מקודשת ללוי. תשובה צריכה גט מלוי ואפילו אם הוא כופר ואומר ששמעון לא היה שלוחו ואפילו אם גם שמעון אמר כן ע"כ ויפה פסק דצריכה גט לחומרא דסתמא אין אדם מקדש אשה לחבירו אלא שעשה אותו שליח כבר ולא ראיתי אינו ראיה בפרט הכא שיצא הקול וקצת רגלים לדבר שהרי נתרצה אח"כ וק"ל: עוד שאלה. לאה שיצאה עליה קול שנתקדשה ולא הוחזק הקול בב"ד אלא שהיה קול הברה שבלילה באתה מן המרחץ ובא פלוני וקדשה בלא דעת קרוביה ולא נשמע הדבר אפילו לעדים וקרובי לאה הכריחו למקדש ליתן גט ושוב נתקדשה לאחר קידושי ודאי וגירשה האחר והיא רוצה להנשא שוב לראשון שיצא עליה קול בקידושין והשיבו שהיא אסורה לו ללוי ע"כ וזהו פשוט. ונראה אפילו אם יברר אח"כ שלא היה אלא ולא קדשה מאחר שגרם אותה ע"פ ב"ד דפטרה כה"ג לא מבטלינן קלא וק"ל: סליק מסכת גיטין בס"ד

קרבן נתנאל

ה"ג פירוש אם הוא כהן והאמר רב אשי: [ל] מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת. ושלא קתני סיפא ובלבד שלא תהא שם אמתלא כגון גירש על תנאי שאם יצא הקול מגורשת על תנאי חוששין לאוסרה משום הקידושין. אע"ג דסבר רבינו לקמן בסימן זה גבי הנך תרי עובדא דלא חשו לקלא אלא משום ריטון משפחה ומש"ה בקול שיש שובר עמו אין חוששין לאותו קול וא"כ הכי נמי לא ניחוש לקול של קידושין שאמרינן שנתקיים התנאי והכי היא מגורשת י"ל שאני הכא דדוקא לקמן דזו בחזקת פנויה עומדת אין לבן של בני אדם מתייבבת שתהיה מקודשת ובכל מה דאיכא למיתלי תלו. אבל כשהקול קידושין יוצא בלא אמתלא ומחזיקין אותה במקודשת גמורה לא תלא תלינן מחזקת מקודשת מחמת קול גירושין שיש בו ספק. וכן כתב הר"ן: [מ] מ"ט שהרי קול ושוברו עמו. מסתימת הרי"ף ורבינו משמע שיצא קול מקודשת ומגורשת בפעם אחת. כמו שכתב הראב"ד שמשמעות לשון הש"ס וקול ושוברו עמו. אבל הטור סי' ו' כתב וזה לשונו יצא קול על אשה שנתקדשה ונתגרשה מיד חוששין לקול לאוסרה לכהן. ובסי' מ"ו כתב ז"ל ואם יצא הקול שנתקדשה לפלוני וגרשה אין חוששין לאוסרה משום הקידושין. ואסורה לכהן משום קול הגירושין. לא הזכיר תיבת מיד משום דהתם איירי לאוסרה לכהן אחר או לאוסרה לישראל: משום קידושין אפילו קול הגירושין יצא לאחר מכאן אין חוששין לאוסרה משום קידושין. כיון דקול גירושין אינו מתנגד לקול קידושין ושניהם יכולים להיות אמת. וכן לאוסרה לכהן אחר משום קול גירושין. אמנם בסי' ו' איירי לאוסרה לכהן למי שנתקדשה לו. לכך בעינן שיצא הקול שנתגרשה מיד דכיון דיצאו שני קולות בפעם אחת הוי כמו קלא דקודם אירוסין שהרי קול ושוברו עמו. אבל אם קול הגירושין יצא לאחר עשרה ימים של קול קידושין כיון שנתחזק בתחלה קול של קדושין לא אמרינן תו על כהן האסור משום קלא דגירושין משום קלא דבתר נישואין ודלא כב"ח וב"ש סי' ו' שכתב להשיב דעת הטור לדעת הראב"ד דא"כ לקמן בסי' מ"ו נמי היה צריך להזכיר תיבת מיד: [נ] חלוצה אין חוששין לה. הא גרושה חוששין לה דדוקא חלוצה משום דהוי דבר דרבנן אין חוששין לה אע"ג דהוחזק הקול בב"ד. אבל בגרושה כיון שהוחזק הקול בב"ד כיון שהוא מדאורייתא חוששין וא"ת אי הוחזק הקול בב"ד אמאי ארוסה אין חוששין לה דהא הך קול אזלי למדינת הים חשיב נמי קול לענין קידושין כמ"ש רבינו בסמוך. ואין לומר שסובר דלגבי קידושין בעינן נמי שיאמרו שראו שמחת אירוסין וכמו שפסק הרמב"ם. דהא רבינו כתב להדיא בסמוך דתרווייהו חשיבי קול או זה או זה. וע"כ צ"ל הא דקתני נשואה אין חוששין לה וכו' כל הני כללי איירי בקול שלא הוחזק בב"ד משום דלא הוי כדינא הקול כגון תרי מחד ותני ארוסה ונשואה וה"ה גרושה אלא דתרתי בבי קתייתא איירי אפילו הוחזק הקול והיינו טעמא דבעולה דפריצות בעלמא הוי לה וחלוצה כיון שאיסורה אינה אלא מדבריהם ועיין בב"ת פרק ט' מהלכות איסורי ביאה שהאריך בזה. אבל בקיצור פסקי הרא"ש כתב וז"ל יצא קול על פנויה שנישאת או שנתקדשה או שהיא בעולה או חלוצה לפלוני או שאמרו פלוני מהיכן שמע עכ"ל וא"כ היאך כללן חלוצה ובעולה דקול שלהן אפילו הוחזק בב"ד בהדי נשואה וארוסה שלא איירי קלא דידהו בהוחזק בב"ד לכך נראה דגם רבינו סבר דבעינן בהדי קלא דאירוסין פלוני שמע מפלוני שיאמרו העדים ראינו שמחת אירוסין ופלוני שמע מפלוני או נשים שמחות לה ראינו וטעמא דמלתא דרבינו סבר דלקלא אין חוששין אלא משום לעז משפחה וכל מה דנוכל לתלות לבטל הקול תלינן וא"כ באירוסין דדרכן להיות שם שמחה ואם יצא קול אירוסין לבד בלי קול הברת שמחה וודאי אין בו ממש אבל בגירושין מתני' והברייתא איירי בלא השמעת קול שמחה והא דכתב רבינו בסמוך זה או זה ותרווייהו חשיבי קול ר"ל בין שהנרות דולקות ונשים אמרו או שלא דולקות זולת העדים אמרו שראו שמחת אירוסין ושמעו מפלוני ודלא כב"ש סי' מ"ו ס"ק ו': [ס] ותרי מחד לא. וה"ה חד מתרי לא כ"כ הטור: [ע] משמע דאיירי בתרי. היינו תרי בתראי ומדרב חסדא מייתי ראיה על תרתי קמאי: [פ] פסק רבינו מאיר. עי' תשובת הגהות להלכות אישות סי' א' בארוכות: [צ] דבירושלמי. הלכה י"א. ועוד מתלמודא דידן מדקאמר תלמודא אפילו למ"ד דלא מבטלינן קלא מכלל דלדידן מבטלינן קלא. תשובת הרא"ש כלל ל"ה סימן י"א: [ק] שאינה מחלוקת של אמוראים אלא בחילוק המקומות הדבר תלוי. ורב ששת דאמר מפי נשים הוי קול דהיינו נהרדעא וטעמא כיון דבמקום הזה מדייקינן אקול ואפי' נשים לא מוציאין אא"כ קמו ביה אקלא והשתכח דקושטא הוא ורב חסדא איירי בסורא דלא מדקדקין אקלא הלכך בעינן שישמעו מפי כשרים וקשה לי היאך קאמר הש"ס לקמן והא נהרדעא אתריה דשמואל הוא ולא מבטלי קלא והא הכי דבי רב דשלחו לשמואל הם תלמידי דרב ובסורא מבטלי קלא ומיהו תוס' ד"ה ובנהרדעא תי' מ"מ לא הוי מורה להו דלא כמפסיס אבל לפי' ר"ח ל"ק: [ר] ה"ג שהוציאו הקול שהוא שקר. פי' אפילו לא חזרו ובאו ממדה"י אלא אותן שהוציאו הם עצמן חוזרין או שנלמד מתוך דבריהם ונתפסין מתוך חקירות ששקר דברו. ב"ח: [ש] ה"ג חסד וריטון שירכנו על ב"ד. אמנם באמתלא לא הוי אפילו חסד וריטון ונראה דהיינו טעמא דבעינן דווקא שיצא בהדיא הקול והאמתלא דאל"כ לא אתי האמתלא ומפקיע הריטון אם לא שהוא אמתלא הנראה כגון באו עליה ב"א שאינם מהוגנים: [ת] **כלומר** בירר בפניו שע"י כך הקול יצא בעיר כצ"ל. כוונתו ליישב למה צריך לומר בעידנא וכו' דא"כ כל אדם יאמר כן להפקיע עכביו ולכן דמחזקת לא מיושב בפשטא אלא ע"מ שבירר עכביו שע"י זה יצא הקול: **הלכה** בודקין לקידושין ולגירושין. פרק מי שמת דף קט: [א] **ורב** זביד אמר כו' מקום אמתלא קאמר. מסיים הרי"ף ומסתברא כוותיה דהא דרבא כבר דחאה ר"י לעיל ע"כ. נראה מדבריו דרב זביד מיפלג פליג אדרבה בר רב הונא כמו שביאר הרב המגיד דברי הרמב"ם פ"ט מהלכות אישות: אבל רבינו דקדק וכתב בתחלה על רבה וליתא דהא ר"י פליג עלה לעיל וא"כ ורב זביד אמר משמע שפי' בו כפרש"י דרב זביד לא פליג אדרבה ולא מייתא בה כלל אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא. עיין מידושי רשב"א והב"ח סי' מ"ו ס"ק ה' אגב שיטפי' כתב שרבינו מפרש כדעת הרמב"ם ע"ש וליתא ומ"ש מהר"ם קאדנוור בזה דבריו אינם מבוררים וכמו שכתבתי למעלה: [ב] **והלכתא** לא חיישינן. אפילו באשת ישראל אין חוששין לו להצריכה גט מראשון שלא תתגנה על בעלה כ"כ ב"ח סי' סב"ל ס"ק ז': [ג] **רב** הונא גופיה מודה בהכי. ולא מטעמים דשלא בפניו מעיזה דא"כ כיון דמעיזה לא מהני כלל אפילו לאוסרה אקמא כמ"ש רבינו בסמוך. אלא מטעמיה דרב הונא שאוסרה אקמא שמסופק אי מעיזה שלא בפניו אם לא: [ד] **אלא** סבר דמהני מיהא שלא בפניו לאוסרה אקמא. נשמע מן הדא דס"ל לרבינו דרב המנונא דאמר נאמנת אף להנשא לכתחלה קאמר. דאי לאוסרה אפי' שלא בפניו נמי לרב הונא. ובפניו בהא לא פליגי כיון דלרב הונא נאמנת להנשא לכתחלה ס"ל לשמואל ועיין בחידושי רשב"א פרק התקבל דף ס"ד בארוכות ושוב מצאתי להדיא שכ"כ רבינו בפרק אלו מציאות סי' י"ד: [ה] **ובפרק** האשה שלום. סי' ו'. ועיין עוד שלהי נדרים סי' ז' שהאריך עוד רבינו שם: ה"ג והיא כבר נשואה ויש לה בנים. וכ"ה בטור סי' מ"ח: [ו] **ואפילו** אם תאמר היא קדשני אינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה. ובתשו' הרא"ש כלל ל"ה סי' ג' שנשאל על ר"ת שקידש אלמנה ובא רבי יעקב ואמר אני קדשתיה תחילה כו' עד ואפי' אם היתה מודה בפי' אם היתה מודה שקבלה הקידושין ממנו לאו כל כמינה לאסור עצמה על אותו שקידשה כבר ולא היה בה שום איסור אם היה בא עליה. אלא דהוה אמרינן דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא ויוציאנה בגט בלא כתובה. ע"ש בארוכות והובאה בב"י א"ה סי' מ"ו והנה לכאורה דברי רבינו בפסקים והתשובה סותרים זו לזו ועי' ב"ש סי' מ"ו ס"ק כ"ב. דוחק אחר דוחק. ולי נראה דלק"מ דשאני התם דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא בגירוש שמעשה שהלכה ושכרה עדי שקר לכתוב גט ע"ש ר' יעקב. והיא הודה בעצמה. מש"ה בנדון דידן אין מעשים מוכיחין שנתקדשה לכך אינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה דא"כ כל אשה תאסר עצמה על בעלה בכה"ג ואפי' באשה שאמרה טמאה אני לך אינה נאמנת דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר. אבל לשכור עדי שקר אינו עידה לכך לא שייך למימר כל אשה תאסר עצמה על בעלה בכה"ג: [ז] **אלא** שהוא אסור באשתו. מיהו אמר שקטם ר"ג אינו כל הימנו לאסרה על נפשו. מהרש"ל והב"ש: [ח] **ואסור** בקרובות שתיהן. והיא

לאחר מותרת לו כההיא דרב הונא: לא מלאו דבר על בוריו מהו אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מאי טעמא [ט] אתו למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין רב שישא בריה דרב אידי אמר אף מגרש שני ומחזיר ראשון מימר אמרי עיינו רבנן בקידושיה וקידושי טעות הוי יצא עליה קול מזה ומזה מהו אמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני אימור אמר מותרת לשניהם והלכתא מותרת לשניהם ומדאמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני שמעינן מהך דהך קמייתא נמי הכי הוא ולאו כדאמר רב שישא בריה דרב אידי ועוד מדפסק הכא הלכתא מותרת לשניהם מכלל דבאידך לא: יד **מעשה** אירע שיצא קול פסול על גט אחד והצריכו רבינו תם גט אחר מפני הלעז אע"פ שכשר היה [י] ודקדק מכאן דאינה צריכה להמתין שלשה חדשים אחר גט השני כיון דאינו אלא לבטל הקול בעלמא הוא כמו שלא החמיר כאן לחוש משום מחזיר גרושתו מן האירוסין לאוסרה לראשון ונראה לר"י שיש לחלק בין חששא דיצא קול מזה ומזה דלעולם לא הוי מחזיר גרושתו עד שיהו שני הקולות אמת הלכך אם נתרצה לראשון יאמרו שהקול שני היה שקר [כ] אבל היכא דליכא אלא קול אחד יש לחוש תדע דהא לעיל כי קדים שני קידושי תורה דליכא אלא קול א' מן הראשון אמרינן דאין מגרש שני ונושא ראשון: טו [דף צ ע"א] **מתני'** ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו [ל] אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר כי מצא בה ערות דבר ובית הלל אומרים אפי' הקדיחה תבשילו ר"ע אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו: **גמ'** אמר ליה רב פפא לרבא לא מצא בה ערוה ולא דבר מהו אמר ליה מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו ובעמוד והחזר קאי מכלל דהכא דאי עבד עבד אמר ליה רב משרשיא לרבא היה בלבו לגרשה ויושבת תחתיו ומשמשתו מהו אמר ליה אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. תניא היה ר"מ אומר כשם שהדעות במאכל כך הדעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו וזו היא מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל דלת בפני אשתו ויוצא ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו זורקו ושותהו וזו היא מדת כל אדם שרואה את אשתו מדברת עם אחיה ועם שכיניה ועם קרוביה ומניחה ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי ומוצצו ואוכלו וזו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע [דף צ ע"ב] ופרומה משני לצדדין ורוחצת עם בני אדם עם ב"א ס"ד זו מצוה מן התורה לגרשה שנאמר כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר וגו' אלא במקום שבני אדם רוחצין ואינו חושש: ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר הכתוב קראו אחר שאין זה בן זוגו של ראשון שזה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו זכה השני משלחה שנאמר ושנאה האיש האחרון לא זכה קוברתו שנאמר או כי ימות האיש האחרון כדאי הוא במיתה זה הוציא רשעה מביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו דגרסינן בפ' הבא על יבמתו (דף סג:) אשה רעה מצוה לגרשה שנאמר גרש לץ ויצא מדון: כי שנא שלח אמר רב יהודה אם שנאת שלח ורבי יוחנן אמר שנוי המשלח ולא פליגי הא בזוג ראשון והא בזוג שני דאמר רבי אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפי' מזבח מוריד עליו דמעות שנא' וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' וגו' ואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך: גרסינן בפ' החולץ (דף לז:) תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה שנאמר אל תחרוש על רעך רעה*) (האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו והמדריך את בניו בדרך ישרה והמשיאן סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת (את) נוך ולא תחטא: *) (יבמות סב: סנהדרין עו:)

הדרן עלך המגרש וסליקא לה מסכת גיטין

קרבן נתנאל

גם היא אסורה בקרובי שניהן אם מת. ואם גירש אסורה לחזור לו דשויתה נפשה חתיכה דאיסורא. ב"ש שם: ה"ג כההיא דרב המנונא: [ט] אתו למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין. אע"ג דלראשון נמי לא הוי אלא אירוסין מ"מ אפילו מאירוסין לאירוסין נמי אסורה לראשון. סמ"ג לאוין פ"ב. ועיין פ"ק דיבמות סי' ה': [י] ודקדק מכאן דאינה צריכה להמתין שלשה חדשים אחר גט השני. וכ"כ סמ"ג מצות ל"ת סי' פ"ב. וה"ה פ"ט מהלכות אישות שכ"ל שדינו של ר"ת אמת: [כ] אבל היכא דליכא אלא קול אחד יש לחוש. ומדהביא רבינו דברי ר"י שדוחה פסק ר"ת ולא כתב עליו כלום נראה שהוא סובר דדחיה נכונה היא. ומזה כתב הטור א"ה סי' י"ג על דעת ר"י וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וכן הוא בתשובות כמו שהאריך ב"י שם: [ל] אלא א"כ מצא בה דבר ערוה. יש מקשין הגל א"כ אמאי צריך לצוות איסור גרושה לכהן הא לב"ש אינו מגרשה אא"כ מצא בה דבר ערוה וא"כ תיפוק ליה דהוי לה זונה וליתא דמי לא עסקינן שאדם מגרש לאשתו מחמת אהבה שלא תתעגן כשהוא הולך למדינת הים או כדי שלא תפול קמיה יבם והם (לא) פליגי שלא יגרשה שלא לתועלתה כ"א מצא בה ערות דבר: סליק מסכת גיטין

לוח הסימנין למצוא בהרא"ש הדינין

לוח הסימנין למצוא בהרא"ש הדינים

קיצור פסקי הרא"ש ממסכת גיטין

המביא גט פרק ראשון

א בעל שעשה שליח להוליך גט לאשתו נאמן לומר שהוא שליח להולכה וא"צ עדים לקיים שליחותו . וצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואם שנים מביאין גט או שיש עדים לקיימו או במדינה אחת אפילו בפ"נ ובפני נחתם אינו צריך : ב נהגו לפרטט הגט ולעשותו משנים עשר שיטין ואם חסר או הותיר בשיטין אינו נפסל בכך : ג אין צריך שיכתבו כל הגט לפניו ואפי' בשטה אחת שני ואפילו לא ומע אלא (קן) *[קל] קולמסא כשתקנו הקולמוס והקלף לכתבו אמר לכתבו לשמה שני ואינו צריך שיראה אחר כך הקלף ויכירנו · וכן אפי' לא ניאה שום דבר אלא ששמע קן הקולמוס על הקלף בשעת כתיבתו שני וכן אם הוא בבית וסופר בעלייה וסופר יוצא לחוץ ונכנס להשלימו כשר . ואם רוצה להחמיר ולכוין ולעמוד על כתיבת כולו אין שומעין לו שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים : ד שליח המביא גט נותנו בפני שנים והוא מתמנה עמהם להיות שלישי בקיום הגט ואם השליח קרוב או אשה נותנו בפני שלשה : ה המביא גט ממדינת הים ולא אמר בפ"נ ובפ"נ אפילו אם נשאת תצא אלא אם כן יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם ומיהו אם לא עשה כן אין הולד ממזר ואם נתקיים בחותמיו אין צריך ואם אבד הגט הרי זה ספק מגורשת ואם בא הבעל וערער הרי זה ספק ממזר : ו צריך שיאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם בשעה שרוצה ליתן הגט לאשה או סמוך לו תוך כדי דיבור ואם השליח עושה שליח אחר אומר בשעה שהגט יוצא מתחת ידו ליד השליח השני בפני נכתב ובפני נחתם · ור"ת צריך שמר האידנא בכל המקומות בפני נכתב ובפני נחתם : ז עבד שהוציא גיטו בין שכתוב בו עצמך ונכסיי קנויין לך או כל נכסיי קנויין לך עצמו קנה אם אמר בפני נכתב ובפני נחתם נכסים לא קנה בלא קיום . כתב לעבדו כל נכסיי קנויין לך יצא לחירות שייר (קרקע) כל שהוא בין מקרקעי בין מטלטלי בין פירש השיור בין לא פירשו בין היו לו נכסים אחרים חוץ ממה ששייר בין אין לו אלא מה ששייר לא יצא לחירות אבל אם כתב לו עצמך ונכסי קנויין לך חוץ מדבר אחד אפילו אין לו אלא אותו דבר יצא לחירות . ושכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסיו ולא בעבד : ח המביא גט בארץ ישראל אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ותנשא ותטול כתובה מבני חרי ולא ממשעבדי ואם בא עד אחד וערער אין ערעורו כלום ואם באו שנים וערערו תלא ואם ערער הבעל צריכה לקיימו קודם שתנשא ואם נשאת בו לא תצא : ט המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא הספיק לומר בפ"נ ובפ"נ עד שנתחרש לא תנשא בו עד שיתקיים . עד כותי פסול האידנא בין בגט בין בכל השטרות . אין עדי הגט חותמין אלא זה בפני זה : י שטרי מקח וממכר והלואות שנעשו בערכאות של עובדי כוכבים כגון שאחר שנכתב השטר מביאין אותו לפני הדיינין ונגמר כל הדבר על פיהם ונחתמין בו עדי עובדי כוכבים כשרים אפילו בלא עדי מסירה וגובה ממשעבדי ואם לא נעשה בערכאות של עובדי כוכבים אפילו נעשה במקום קבוץ שלהן פסול אפילו נמסר לפני עדי ישראל אבל אם אין עובדי כוכבים חתומין עליו ומסרו בפני עדי ישראל גובין בו מבני חרי ומיתמי והוא שיודעין עדי מסירה לקרותו והכתב אינו יכול להזדייף והחזירו בו מענין השטר בשטה אחרונה : יא וגיטי נשים ושחרורי עבדים אפילו נעשו בערכאות פסולים אפילו כתבו ישראל ועדי מסירה ישראל ואפי' שמות החתומין מובהקין וכן נמי שטרי מתנות אבל אם הקנה הנותן למקבל בקנין סודר כשר אפילו בלא עדי מסירה ישראל . כותבים שטרות וספר תורה על קלפים שלנו אע"ג דלא עפיצי : יב האומר תן גט זה לאשתי שטר שחרור זה לעבדי חוזר באשה ולא בעבד לפי שנשתחרר העבד מיד בקבלת השליח : יג התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה ואפילו עשאו שליח · יכול הרב לומר לעבדו כנעני עשה עמי ואיני זנך והני מילי כשהשנים כתקנן אבל בשני בצורת לא : יד הקוטע יד עבדו של חבירו נותן לרבו נזק וצער ושבת ומתרפא ברפוי ואם אמדוהו לחמשה יומי ועבדו ליה סמא הריפא ואיתסי בתלתא יומי מאי דביני ביני הוא נאדון : טו האומר תנו גט זה לאשתי ושחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני והוא שכיב מרע ומת יתנו לאחר מיתה בין אומר מנה זה בין מנה סתם : טז פירש ר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר המופלא ביד שליח לשם כך ולא אמרינן במתנה תן כזכי : יז מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה לא שנא מתנה ולא שנא פקדון ואפילו מתנה מועטת בעי מעמד שלשתן וכיון שנתן לו במעמד שלשתן קנה אפילו בעל כרחו של לוה ונפקד ואפילו אם חזר ומחלו אינו מחול ואם הלוה או הנפקד עובד כוכבים ואמר לו תנהו לפלוני ישראל במעמד שלשתן לא קנה · ואם הנפקד ישראל והמקבל עובד כוכבים כל זמן שאין הנותן חוזר בו יכול ליתנו לו אבל אם חוזר בו לא יתן הנפקד לעובד כוכבים אלא למפקיד ואם אין הנפקד יכול לישמט מן העובד כוכבים שלא יתן לו אז יתן לו ופטור מן המפקיד · ואם הנותן עובד כוכבים והנפקד והמקבל ישראל צריך ליתן לישראל המקבל ואם העובד כוכבים אנס והוציאו בכח מן הישראל אחר שאמר לו ליתנו למקבל אם היה מלוה והוציא העובד כוכבים מן הלוה צריך לחזור ולפרוע למקבל ואם היה פקדון ונטלו העובד כוכבים ממנו או אפילו אנסו עד שהביאו לביתו פטור מלפרוע למקבל . אמר תן מנה לפלוני במעמד שלשתן והודה ליתנו ואח"כ נתברר בעדים או שהודו הבעלי דינין שלא היה לו בידו שום דבר פטור אפילו אי קנו מיניה . ואם הנותן מודה שלא היה לו בידו שום דבר והמקבל אינו יודע אם היא מתנה אינו נאמן ואם הוא מלוה ויכול ליפרע ממקום אחר בלא הפסד ממון נאמן ואם יש לו שום הפסד בדבר אינו נאמן . יח מעמד שלשתן ע"י שליח ששלח הנותן שליח לנפקד ואמר ליה בפני המקבל ליתנם לו אינו מועיל אבל אם הנותן אומר במעמד שליח המקבל מועיל . הא דתופס לבעל חוב במקום שאינו חב לאחרים קנה דוקא בשאין ללוה נכסים אחרים ואז אפי' אם תופס בתוך הזמן קנה אבל אם יש לו נכסים אחרים לא מהניא תפיסה ואפילו היכא דקנה יכול הלוה לומר לתופס קבל עליך אחריות או החזר לי מה שתפסת : יט אמר הולך או תן מנה לפלוני שאני חייב לו או שיש לו פקדון בידי אינו יכול לחזור וליקח אותו מן השליח . ואם נאנס קודם שיבוא לידו של מלוה או המפקיד חייב המשלח . והא דפקדון אינו יכול לחזור דוקא בשהוחזק הנפקד כפרן אבל אם לא הוחזק כפרן יכול לחזור וליקח מיד השליח אלא אם שלחו המפקיד לקחת מיד הנפקד ואם אמר הולך או תן מנה לפלוני שאני נותן לו מתנה יכול לחזור בו . אמר הולך מנה לפלוני ומצאו שמת אם בריא היה הנותן ומת מקבל בחיי נותן יחזיר ליורשי הנותן ואם מת נותן בחיי מקבל יתן ליורשי מי שנשתלחו לו ואם שכיב מרע הוא איתיה למקבל בשעת מתן מעות יתן ליורשי מי שנשתלחו לו אפי' מת מקבל בחיי נותן ואפילו נולדו יורשיו אחר מיתת הנותן ואי ליתיה למקבל בשעת מתן מעות יחזרו ליורשי המשלח :

המביא תניינא פרק שני

א המביא גט ואמר בפני נכתב ולא אמר בפני נחתם בפני נחתם ולא אמר בפני נכתב בפני נכתב חציו האחרון ונחתם כלו בפני נכתב כלו ונחתם חציו פסול ואפילו אמר אני הוא עד שני אבל אם העידו שנים על חתימת עד שני או שהוא ואחר העידו עליו כשר : ב אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם אם האחד לגדו שליח פסול ואם שניהם שלוחים או שהאחד שליח והשני מעיד על שליחותו כשר . וכן אם שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם אם אחד מן השנים שליח לגדו פסול ואם שניהם שלוחים כשר אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם אפילו אם האומר בפני נכתב לגדו שליח כשר ואם הא' מן האומרים בפני נחתם לגדו שליח פסול עד שיהא שליח אחר עמו : ג נכתב בלילה ונחתם ביום כשר נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ובשעת הדחק כשר : ד הילכתא יש לבעל פירות עד שעת נתינה . כל גט ושטר הבא לפנינו לא חיישינן שמא מוקדם הוא אלא תולין שביום שנמסר נכתב אבל אי איתרע בנפילה צריך להביא ראיה מתי נכתב ובא לידו : ה גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין לו תקנה אלא ליתנו לה ע"י שליח ואינו יכול לגרש בעצמו ליתנו מידו לידה . גט מאוחר כשר ואינה מגורשת אלא מזמן הכתוב בו ויש לבעל פירות עד אותו הזמן : ו פסק רב אלפס ז"ל דמונין ג' חדשים לגט משעת כתיבה וא"א הרא"ש ז"ל תמה עליו . כתובה שפגמה או זקפה עליו משמטת בשביעית : ז כתובה דינה כשאר שטרות ליפסל אם נכתבה ביום ונחתמה בלילה אלא אם כן עסוקין באותו ענין ואי קנו מיניה אפילו בשאר שטרות כשרין אף על פי שאינן עסוקין באותו ענין וכל מעשה ב"ד כשרין אם נכתבו ביום ונחתמו בלילה : ח אמר לעשרה כולכם כתבו גט ותנו לאשתי שנים חותמים משום עדים והשאר משום תנאי הילכך נמצא אחד מהם קרוב או פסול כשר ויכולין לחתום השנים מיד והשאר אפילו עד עשרה ימים ואם חתם קרוב או פסול בשנים הראשונים קודם שחתמו האחרים פסול חתם אחד אחר שחתמו שנים הראשונים כשר : ט נכתב ביום ונחתם בלילה כשר בשעת הדחק ואפילו מכאן ועד עשרה ימים : י בכל כותבין הגט בדיו בסם בסיקרא בקומוס בקנקנתוס באבר בשחור ובשיחור ובמי טריא ועפצא והוא שלא יהא הקלף מעובד בעפצים : יא עדים שאין יודעים לחתום מסרטין להם (נייר) צורת האותיות והם ממלאין אותם דיו ואין רושמין להם האותיות בעופרת ולא כותבין במי אבר ולא בסיקרא כדי שיכתבו והא דצריכן עדים שאין יודעין לחתום דוקא בגיטי נשים אבל בשאר שטרות דיינא דמחתים להו מנגדים ליה והשטר כשר : יב עדים שאין יודעין לקרות בגיטי נשים אחד קורא לפניהם והם חותמים ובשאר שטרות אחד לא יקרא לפניהם אבל שנים קוראין וכן בפסיקא לרב נחמן שהיה דיין מומחה וסופר בית דין קורא לפניו שרי אפילו בחד : יג שטר הנעשה בערכאות של עובדי כוכבים גובה ממשעבדי ויקראו אותו שני עובדי כוכבים זה שלא בפני זה כמסיח לפי תומו : יד כל השטרות וגיטי נשים כשרין בכל לשון ובלבד שיהו נעשין כהלכתן ועדי ישראל החתומים יודעין לקרותו : טו אמר לה הרי זה גיטך ונטלתו ונאבד וחזר ואמר שלא היה גט אלא שטר אינו נאמן והיא מגורשת ואם נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטך אי בדקנוה במי דגלא ולא פליט לאו כלום הוא ואי פליט הוא או אפילו לא בדקנוה מגורשת מספק : טז צריך לקרות הגט קודם נתינה ואחריה ואם קראו אחר נתינה ולא קודם מגורשת · ואם לא קראו כלל ונאבד לא תינשא ואם נשאת לא תצא ופסולה לכהונה · ואם קראוהו קודם נתינה ועיילא לבי ידיה ואפקיה צריך לקרות פעם שניה קודם נתינה לא קראו פעם אחרת ונתנו לה כשר ותנשא בו : יז כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה פסול · כותבין אותו על איסורי הנאה : יח חקק ירך האותיות כשר חקק תוכם וסביבותם עד שנשאר צורת האות עומדת מאליה פסול חקק האות על החותם והכה בו על הטס עד שנראית כתיבת הגט בטס פסול כתבו על טס של זהב וא"ל התקבלי גיטיך והתפרעי כתובתך מזהב שבטס נתקבלה גיטה וכתובתה : יט א"ל ה"ז גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שתחזירי לי הנייר מגורשת · ה"ז גיטיך והנייר שבין שטה לשטה שלי בין שאותיות הגט מעורין ונוגעין זה בזה בין אינן מעורין אינה מגורשת · אותיות הגט אינן צריכין להיות מוקפין גויל ונהגו להחמיר להקיפן גויל ואם הן דבוקות יכול להבדילן אבל אם נפלה טיפת דיו בתוך האות בענין שאינה נקראת אינו יכול להעביר הדיו לתקן האות דהוה ליה חק תוכות : כ עבד שהיה ידוע שהוא של בעל וגט חקוק על ידו והיא מוחזקת בו ואומרת שנתנו לה בעדי מסירה להתגרש בו אינה נאמנת · טבלא שהיא ידוע שהיא שלה וגט כתוב עליה ויוצאה מתחת ידה מגורשת שהיא הקנתו לו וחזר וגרשה בו . נתן גט ביד עבדו שהוא כפות וחזר ונתנו לה במתנה קנאתו ומתגרשת בגט שבידו נתן הגט בחצירו וחזר ונתנו לה קנאתו ומתגרשת בו · נתנו בחצר של אחר והאחר נתן לה החצר אינה מגורשת : כא על הכל כותבין הגט על עלה של זית ועל קרן של פרה ונותן לה הפרה על יד של עבד ונותן לה העבד אבל לא יחתוך הקרן ויתננו לה כיון שהוא מחוסר כתיבה וקציצה ונתינה : כב רש"י הכשיר גט שכתוב על קלף גדול וחתכו ממנו ור"ת פוסל ודוקא בנחתך מקלף גדול אבל אם חתכו ממנו ליפותו כשר : כג אין כותבין טופס הגט במחובר אפי' אם נותן לה אותו המחובר כתבו במחובר ותלשו וכתב התורף בתלוש ונתנו לה כשר . כתבו על חרס של עציץ נקוב ונתן לה העציץ כשר כתבו על עלה ממנו ונתן לה העציץ פסול : כד כותבין הגט אפילו בדבר המזדייף והוא כשר אפילו לזמן מרובה ובשאר שטרות פסול אפילו נאלתר . הילכתא גט שכתוב בדבר המזדייף לא תנשא בו עד שתביא לפנינו עדי מסירה אבל אם נכתב בדבר שאינו מזדייף נשאת בעדי חתימה : כה חרש שוטה וקטן יכולים לכתוב טופס הגט והוא שגדול אומר לו כתוב לשמה [אבל אם אין גדול עומד על גביו לא יכתוב] ותורף לא יכתוב אפילו גדול עומד על גביו ועובד כוכבים לא יכתוב אפי' טופס אפילו ישראל עומד על גביו ועבד פסול לכתוב הגט . חרש שוטה וקטן ועובד כוכבים ועבד פסולין בין לשליח הולכה בין לשליח קבלה . קבל קטן והגדיל חרש ונתפקח שוטה ונשתפה סומא ונתפח עובד כוכבים ונתגייר פסול אבל היו תחלתן וסופן בכשרות אף על פי שהיה אמצעיתן בפסול כשרין · וסומא אפילו סופו בפסול כגון שהיה פתוח ונסתמא או אפילו סומא מעיקרו והגט מקויים בארץ ישראל כשר : כו פסולי דרבנן כשרים להביא גט אפי' בחוצה לארץ ופסולי דאורייתא כשרים להביא בארץ ישראל או מקויים אבל לא בחוצה לארץ ואם היו פסולין כשנתמנו שלוחין וחזר בתשובה קודם שנתנוהו לה כשרין : כז וגט שנשתלח ביד עובד כוכבים פוסלין הגאונים אף על פי שלא היה שליח לגירושין אלא להגיע הגט עד מקום פלוני ור"ת התיר לשלוח גיטין וקידושין על ידי עובד כוכבים וממנה בכתבו ישראל שבאותו מקום שליח לקדש ולגרש וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל : כח עבד נעשה שליח לחבירו לקבל לו גיטו מיד רבו של חבירו ואם שניהם עבדים לאיש אחד אינו נעשה לו שליח לקבל לו גיטו מיד רבו . והאומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה מעוברת זכתה לו ויוצאת לחירות : כט חמותה ובת חמותה וצרתה ובת בעלה ויבמתה אינן נאמנין להעיד לה שמת בעלה ונאמנת להביא גיטה בחוצה לארץ שצריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל בארץ ישראל במקויים אינה נאמנת ואשה עצמה שאמר לה בעלה הוי שליח להולכה עד דמטית לבי דינא פלוני וכי מטית התם אימא קומי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם וליהוו שליח וליתבו לך מהימנה :

כל הגט פרק שלישי

א כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד כתב סופר גט להתלמד וכותב בו שם איש של אדם פלוני בעלמא ושם אשתו פסול או אפילו אמר לסופר לכתוב גט לאשתו לגרש ונמלך מלגרשה ומצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול מלגרש בו או אפילו היו לו שתי נשים ששמותיהן שוות וכתבו לגרש אחת מהן אינו יכול לגרש השניה או שאמר לסופר כתוב ולאיזו שארצה אגרש בו פסול ואפילו תולה בדעת אחרים שאמר כתוב לאיזו שתצא בפתח תחלה פסול דאין ברירה וכולן אינו גט כלל אפילו לפסלה מן הכהונה חוץ מכשאמר לאיזו שארצה או לאיזו שתצא בפתח תחלה : ב סופר שבא לכתוב טופסי שטרות שיהו מצויין אצלו בשאר שטרות יכול לכתוב הכל ואפילו תורף ובלבד שלא יקדים הזמן ובגיטין לא יכתוב אפילו טופס וי"מ דוקא לכתחלה אבל דיעבד אם נתגרשה בו תנשא לכתחלה ומיהו טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר אם הבעל לפנינו : ג מי שנפל ממנו גט במקום

במקום שהשיירות מצויות או שהוחזקו שנים שמותיהם שוות ושם כשותיהם שוות אם מצאו לאלתר שראה שלא עבר אדם שם משעה שנפל עד שנמצא כשר אבל אם אינו יודע אם עבר אדם שם אם לאו פסול אלא א"כ אומרים העדים לעולם לא חתמנו אלא על גט אחד ששמו כשם זה האיש או שאומר בו סימן מובהק כגון שאומר נקב יש בצד אות פלוני וה"מ לענין גט שאפשר לכתוב גט אחר הילכך מחמרי לפסלו בחדא אבל לענין מיתה כגון שמעידים על יוסף בן שמעון (בעל פלוני') שמת אשתו מותרת אלא א"כ שכיחי שיירות וגם הוחזקו שנים באותו השם: ד המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים אבל הניחו גוסס לא: ה עיר שהקיפוה כרכום של אותה מלכות וספינה המטורפת בים והיוצא לדון דיני נפשות הן בחזקת קיימין אבל ספינה שטבעה בים ועיר שכבשה כרכום או שהקיפוה כרכום של מלכות אחרת ומי שגררתו חיה או ששטפו נהר או נפלה עליו מפולת והיוצא ליהרג בדיני ישראל או בדיני עובדי כוכבים *[קודם] שחתמו הפסק דין הם ספק חיים ספק מתים אבל בדיני עובדי כוכבים אחר פסק דין חשוב ודאי מת ובלבד שיהא ישראל מעיד שיוצא ליהרג: ו המביא גט בארץ ישראל או מקויים וחלה או נאנס עושה שליח אחר מאליו בלא ב"ד ומשלחו על ידו או אפילו אמר לו הבעל הוליכהו את על ידך אבל אם לא נאנס לא ישלחנו ביד אחר אפילו אמר לו הילך סתם: ז השולח גט לאשתו ע"י שליח ואמר לו שול לי ממנה החפץ (תחלה) אפילו הגיע הגט לידה ואחר כך נתנה החפץ הוי גט הילכך יכול השליח לעשות שליח אחר. אבל אם אמר קח החפץ ואח"כ תתן לה הגט אינו גט עד שתתן החפץ ליד השליח תחלה הלכך לא ישלחנו ביד אחר שאפילו אם תתן החפץ ליד השליח השני תחלה אינו גט אלא אם כן הגיע ליד הראשון תחלה אבל אם הגיע ליד הראשון ואח"כ נתן השני הגט הוי גט: ח המביא גט ממדינת הים וחלה עושה שליח אחר בב"ד ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם ואותו שליח יכול לעשות אחר אפילו עד כמה ובלבד שיעשו כולן בפני ב"ד וכל אחד ואחד צריך לומר שליח ב"ד אני אבל בארץ ישראל או מקויים עושין כמה שלוחין אפילו שלא בפני ב"ד רק שיעשו בפני ב' עדים ואפילו מת השליח הראשון לא בטל השליחות כל זמן שהבעל קיים. השולח גט לאשתו אע"פ שאין השליח מכירה יכול ליתנו לה ע"פ עדים המעידין שהיא אשתו: ט מי ששלח גט לאשתו ואמר השליח איני מכירה ואמר לו אם כן תנהו לפלוני והוא יתנהו לה הוי שליח שלא ניתן לגירושין ואינו יכול לעשות שליח אחר ליתנו לאותו פלוני אבל עשאו שליח ליתנו לאשתו לאחר ל' יום יכול לעשות שליח תוך ל' יום שיתנהו לה לאחר שלשים יום: י השולח גט לאשתו ואמר שלא יתנו לה עד אחר זמן קצוב אינו גט אלא א"כ האמינה שאפילו אם יאמר הוא שביטל הגט בתוך הזמן [שתהא נאמנת לומר שלא בטלו] וה"מ בנשואה אבל בארוסה הוי גט אפילו לא האמינה. כששליח עושה שליח שני בב"ד א"צ שיהא בפני השליח השני אלא אומר בב"ד אני עושה לפלוני שליח אפי' שלא בפניו וכן כשעושים בית דין שליח שני א"צ שיהא בפני השליח הראשון. מי שאמר הרי זה גטיך אם לא אבא תוך ל' יום והגיע עד הנהר ולא יכול לעבור הרי זה גט דאין טענת אונס בגיטין: יא המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומות ומעשרות ואבדו כל מה שהפריש הוא ספק טבל וצריך לחזור ולהפריש: יב בשלשה פרקים מוכרין את התבואה לפני הזרע ובשעת הזרע ובפרוס הפסח ויין בפרוס הפסח ובפרוס עצרת ובפרוס החג ושמן מעצרת ואילך יכול שותף למכור בלא דעת חבירו וכן יכול כל אחד לדחות ולמחות לחבירו שלא למכור עד אלו הזמנים וכשיגיע אחד מהזמנים אלו צריך לחלוק ולמכור:

השולח גט פרק רביעי

א השולח גט לאשתו ורץ אחר השליח או שפגע בו או שרץ אחר האשה או שפגע בה [או שלח לה שליח] ובטל הגט קודם שהגיע לידה בטל משהגיע לידה אינו יכול לבטלו:
ב העושה שליח להוליך גט צריך להחזיקו בפני שנים וליתנו לה בפני ב' ואין השליח מן המנין וכשמבטל הגט או שלוחו צריך שיהא בפני ב'. בא לבטל הגט ואמר בטל הוא אי אפשי בו לא יועיל לא יתיר לא יעזיב לא ישלח לא יגרש יהא חרם יהא כחרס הוי ביטול. אבל אם אמר פסול הוא אינו גט אינו מועיל אינו מתיר אינו מעזיב אינו משלח אינו מגרש חרם הוא כחרס הוא אינו ביטול. ואם אמר בטל ולא אמר הוא עלתה בתיקו והויא ספק מגורשת: ג מקבל מתנה שאמר לאחר שבאה מתנה לידו בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין וחזרה לנותן אמר מבוטלת היא תבטל אי אפשי בה לא אמר כלום ואם יש לו בעל חוב נוטלה בשבילו והני מילי דכשאמר אי אפשי בה לא אמר כלום במקרקעי אבל במטלטלי הויא הפקר וכל הקודם בה זכה. אמר לחבירו הולך מתנה זו לפלוני יכול לחזור בו עד שתגיע ליד המקבל: ד השולח גט לאשתו ובטלו יכול לחזור ולגרש בו והני מילי כשלא בטל אלא השליחות אבל פירש שביטל הגט לא. השולח גט לאשתו לכתחלה אין לו לבטלו אלא בפני השליח או בפניה בטלו שלא בפניהם מבוטל ובלבד שיהא בפני שנים ואין צריך בפני שלשה: ה אמר לעשרה כתבו גט לאשתי לכתחלה יכול לבטל זה שלא בפני זה ואותן שבטל בטלה שליחותן והאחרים יכולין ליתנו לה: ו המוסר מודעא על הגט אין צריכין להכיר אונסו ואינו צריך קנין ואם כפו אותו אח"כ עד שנתן גט סתם אינו גט עד שיפרש שיבטל המודעא ואין צריך קנין בביטולה ואפי' אם כשמוסר המודעא אמר אף אם אבטלנה לא תבטל אם ביטל מודעא ומודעי דמודעי עד סוף כל מודעי הכל בטל והמגרש אשתו לרצונו אין צריך בטול מודעא. הילכתא גלויי דעתא בגיטא לאו מילתא הוא: ז מי שהוחזק בשני שמות ובא לגרש אשתו במקומו לכתחלה צריך לפרש שם העיקר וכל שום וחניכה שיש לו ולא שם הטפל ובדיעבד כשר אפי' לא כתב אלא אחד מהם ומיהו אם חניכתו ניכרת לכל והכל קורין אותו בה אלא כשהוא חותם או קורא בתורה קורין אותו בשם המובהק אז שני בחניכה לחודיה. ומומר מגרש בשם יהדות. ואם הוא עומד במקום אחד ובא לגרש במקום אחר ומוחזק בשני המקומות בשני שמות ואין אלו מכירין בשם של אלו אינה מגורשת אלא א"כ יכתוב שם של מקום הנתינה וכל שם וחניכה שיש לו. וצריך לכתוב שם העיר של מקום הנתינה ושם מקום הכתיבה ואם יש לאחת מהן שתי שמות צריך לכתוב עיר פלוני וכל שום דאית לה: ח אין אשה נפרעת מכתובתה אלא בשבועה וגרושה משביעין אותה ומגבין אותה אבל אלמנה נמנעו מלהשביעה בב"ד אלא שלא בב"ד משביעין אותה או מדירין אותה אפי' בב"ד. והאידנא נהגו להשביעה אפי' בבית דין. והחשוד לעבור על החרם שעושין הקהל מקרי חשוד על השבועה להיות שכנגדו נשבע ונוטל. אין אשה גובה כתובתה בהדירה אא"כ לא נשאת אבל אם נשאת אין מועיל הדרה שהבעל מיפר לה אפי' נדרה על דעת רבים ואפי' אם נתן לה רשות לידור על דעת רבים יכול לחזור בו ומיפר לה וצריך שידירוה דבר שיש בו ענוי נפש ושתהיה באיסור כל ימיה כגון שתאמר יאסר עלי דבר פלוני לעולם אם נהניתי מכתובתי. אבל אם הדירוה שלא תאכל ככר זה אם גבתה מכתובתה ואכלה אותה בפנינו לא מהני: ט הא דאמרי' בנודר לחבירו שאין מתירין לו אלא מרצון מי שנדר לו היינו דוקא היכא שנדר הנודר בשביל טובה שעשה לו האחר אבל נדר מדעתו מתירין לו אפי' שלא בפניו ואפי' אם נדר בשביל טובה שעשה לו אם התירו לו שלא בפניו ודיעבד הויא התרה: י הבא לשאול לחכם על נדר צריך לפרש לו באיזה ענין נדר קודם שיתיר לו: יא נדר שהודר ברבים יש לו התרה על דעת רבים לדבר הרשות אין לו התרה לדבר מצוה יש לו התרה ועל דעת רבים לא מיקרי אלא א"כ פרש על דעת פלוני ופלוני ופלוני ואפי' שלא בפניהם אבל אם אמר על דעת רבים סתם לאו כלום הוא ועל דעת שנים יש לו התרה אפי' בלא דעתם: יב הילכתא עדי מסירה כרתי והם עיקר שאם לא נמסר הגט בפני עדים הוא פסול ומכל מקום גט הבא לפנינו חתום כדין אנו תולין שנדין נמסר בפני עדים וכשר ורב אלפס מכשיר בדיעבד בעדי מסירה או עדי חתימה ולכתחלה מצריך שניהם: יג פסק רבינו תם דהשמטת כספים נוהג בזמן הזה וכותבים פרוזבול בכל ב"ד וזה נוסחו מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינין כל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה וחותמים בו הדיינין ואפי' אמר על פה זה הלשון לדייני' מועיל: יד יתומים שיש להם מלוה ביד אחרים אין צריכין פרוזבול: טו אין כותבין פרוזבול אא"כ יש לו קרקע ללוה ומיהו אפי' יש לו קרקע כל שהוא או לערב או למי שחייב לו או שיש לו למלוה ומזכה לו או משאילו אפי' מקום אחד לתנור או לכירה או שיש ללוה עלין נקוב אפילו מונח באויר על יתדות כותבין: טז שטר חוב אפי' יש בו אחריות נכסים ואפי' משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטת: יז המלוה על המשכון אפילו אינו שוה אלא כל שהוא והמוסר שטרותיו לב"ד אין שביעית משמטת. הקפת חנות ושכר חטת אין שביעית משמטת. זקפן במלוה לפורען עד זמן פלוני משמטת. שביעית אינה משמטת אלא בסופה. פרוזבול המאוחר פסול והמוקדם כשר: יח חמשה שלוו מאחד די לו בפרוזבול אחד ואם לוו בשטר אחד אפילו אין קרקע אלא לאחד מהן כותבין פרוזבול על כלן. אחד שלוה מחמשה צריך פרוזבול לכל אחד ואחד. אין כותבין פרוזבול אלא עד סוף שנה ששית ולא בשביעית עצמה. כל דבר ששביעית משמטתו גם שבועתו משמטת: יט המחזיר חוב שעברה עליו שביעית צריך שיאמר המלוה משמט אני ואם הלוה אמר אעפ"כ יכול לקבלו מיד ואין צריך לסרב יותר ולא עוד אלא שיכול להיות עיניו תלויות בו אולי יאמר לו אעפ"כ שיקבלנו מידו ומיהו לא יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא מתנה אני נותן לך: כ נאמן כל אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ואפילו שלא בשבועה: כא עבד כנעני שנשבה ופדאו ישראל לפני יאוש אפילו לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון לאחר יאוש לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין ישתעבד לראשון ואם ברח מן השבאי האחרון לאחר יאוש יצא לחירות וכופין לרבו שיתן לו גט שחרור: כב גר שמת ואין לו יורשים ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהם עבדים גדולים זכו בעצמן קטנים כל המחזיק בהם זכה בהן: כג אסור לשחרר עבדו אלא לצורך מצוה כגון להשלימו ליו"ד ושפחה שלא יזנו עמה וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין מותר לשחררו: כד אסור לאדם לראות בעיניו בשבת במה שצריך לו לתקן אחר השבת ואסור לקבוע סעודה בערב שבת ולא בשבת בזמן הדרשה: כה המקדיש עבדו סתם לא יצא לחירות הפקירו יצא לחירות וצריך גט שחרור. עבד שנשא אשה בפני רבו לא יצא לחירות ואם השיאה לו רבו יצא לחירות ומותר בישראלית וצריך גט שחרור מדרבנן. ואם נשא שפחתו אף גט שחרור אינה צריכה:
כו עבד שלוה מרבו או שעשאו אפוטרופא או שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת או שהניח תפילין בפני רבו לא יצא לחירות אבל אם הניחן לו הוא או שהיה רבו שליח צבור וקראו לתורה יצא לחירות:
כז אין קונים בכליו של מקנה אלא בכליו של קונה ועבד קונה עצמו מיד רבו בחליפין: כח מי שאמר בשעת מותו פלוני עבדי אל ישתעבדו בו אין כופין הבנים לשחררו אלא כופין אותן שלא יטריחוהו במלאכות כבדות אבל אם אמר יעשו לו קורת רוח כופין הבנים לשחררו אם ירצה העבד:
כט המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור ואם הפקירו ומת צריך גט שחרור מן הבנים מדרבנן. וגר שמת ואין לו יורשים דקיימא לן גדולים קנו עצמן זכו בלא גט שחרור. מי שיש לו עבד בשותפות ושחרר חבירו חלקו כופין גם אותו לשחרר חלקו. הקנה חלקו לבנו הקטן אין יכולים לכוף לקטן אבל מעמידין לו אפוטרופוס וירצו הקטן בזוזי עד שיתפייס הקטן לשחררו ואז ישחררנו האפוטרופוס בכסף שנתן העבד לקטן וכותב לו האפוטרופוס גט שחרור על עצמו: ל כתב בשטר עשיתי פלוני עבדי בן חורין או עשיתיו בן חורין או הרי הוא בן חורין ומסרו לידו יוצא בו לחירות אבל אם כתב אעשנו בן חורין ומסרו לו אינו יוצא: לא כתב בשטר נתתי שדה פלוני' לפלוני נתתיה לפלוני הרי היא לפלוני ומסרה לו קנאה. אתננה לו ומסרה לו לא קנאה. האומר עשיתי לפלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני הרי הוא בן חורין ומותר בישראלית אבל אם אמר נתתי לו גיטו בידו והוא אומר לא נתנו לי אינו בן חורין ויכול האדון לחזור בו ולזכות בו: לב האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתנה לי הרי היא של מקבל. אמר כתבתי ונתתי בידו והוא אומר לא נתנה לי תחזור לנותן והוא אוכל פירותיה ואם מת המקבל ובנו אומר לא נתנה לאבי ישאהו הפירות ביד שליש עד שיתברר הדבר: לג עבד שעשאו רבו אפותיקי ושחררו הפקיע מידי שעבוד וצריך לשלם לבעל חוב דקי"ל המזיק שעבוד חבירו היכא שלא נשאר לו מקום אחר לגבות ממנו חייב וכופין למלוה לכתוב לו גט שחרור שלא יוציא לעז עליו שהוא עדיין עבד: לד העושה שדהו אפותיקי סתם שאמר לו גבה מזו אם לא אפרע לך ושטפה נהר גובה משאר נכסיו. ואם אמר לו לא תפרע לך אלא מזו ושטפה נהר אינו גובה משאר נכסיו. העושה שדהו אפותיקי סתם לב"ח ומכרו המכר קיים עד שעת טריפה. לאשה בכתובתה ומכרה לר"ח המכר בטל מיד ולרב אלפס המכר קיים עד שעת טריפה וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל ואפי' בקרקע שהכניסה לו משלה: לה מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין רבו לשחררו לגמרי. המשחרר חצי עבדו בכסף יצא לחירות שחרר חציו בשטר אינו כלום. עבד של שותפין ששחרר אחד חלקו בין בכסף בין בשטר או אפילו של אחד ושחרר חציו ומכר חציו או נתן חציו בין בבת אחת בין מכר או נתן ואח"כ שחרר יצא לחירות:
לו הכותב כל נכסיו לשני עבדיו כגון שכתב שני שטרות ובכל שטר כתב כל נכסי נתונים לפלוני [או שכתב בשטר אחד חצי נכסי לפלוני] ובאחד חצי נכסי האחרונים נתונים לפלוני וזיכה להם השטרות על ידי אחר כאחד קונין בין שניהם כל הנכסים וכל אחד משחרר לחבירו אבל אם כתב לשניהם בשטר אחד או אפי' בשני שטרות וכתב בכל אחד חצי נכסי נתונים לפלוני ולא פירש באחד חצי האחר לא קנו כלום: לז יתומים שיש להם מי שחציו עבד וחציו בן חורין שאין כופין אותן לשחררו אם הכהו אדם על ידו ולמחר וסופו לחזור ביום שהוא של רבו הנזק לרבו וביומו הוא שלו אבל אם הומת או נקטעה ידו וכל אבר שאין סופו לחזור חולקין עם העבד. מעוכב גט שחרור אין לו קנס ולא כופר. עבד שמכרו רבו לקנס אינו מכור וקנסו לרבו ראשון. חציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין הוי ספק קידושין ולחומרא צריכה גט והמקדש חציה שפחה וחציה בת חורין הוי קידושין לחייב עליה אשם ולא מיתה. חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וקדשה שמעון אחיו ומתו נתייבמת ללוי אחיהן. נתקדשה לראובן ונשתחררה וקדשה אחר הוו ספק קידושין וצריכה גט משניהם או אחד מגרש ואחד נושאה ואם מתו אחיו של אחד חולץ והשני או חולץ או מיבם:
לח המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון וכן לוה עליו שאם לא יפדנו לזמן פלוני שיהא חלוט לו ומסרו עתה לעובד כוכבים יצא לחירות מיד וכן נמי אפי' לא מסרו לעובד כוכבים אלא שלוה עליו על מנת למשכנו לזמן פלוני והגיע הזמן אע"פ שלא משכנו יצא לחירות. וכן אם מכרו לעבדי השר שקונים עבדים לעשות מלאכת השר יצא לחירות וכן אם מכרו לגר תושב אבל לקחו עובד כוכבים מעצמו בחובו או לקחו אנס עובד כוכבים או שמכרו לשלשים יום ויחזור לו אחר שלשים יום או חוץ ממלאכתו או חוץ מן המלות חוץ משבתות וימים טובים או לכותי וישראל מומר לעבודת כוכבים לא יצא לחירות: לט עבד שהפיל עצמו לגייסות או נשבה ואינו יכול להצילו בשום פנים מותר ליקח דמיו ואפי' לכתוב עליו שטר מכירה: מ המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וכופין אותו לפדותו עד עשרה בדמיו וטפי לא קנסינן ליה: מא המוכר בהמה גסה לעובדי כוכבים קונסין אותו לפדותה עד מאה בדמיה מת אין קונסין בנו לפדותה. המוכר עבדו לחוץ לארץ המקח קיים ולא הדרי זביני וצריך הלוקח לשחררו ואפי' אם ירצה להשתעבד בו בארץ ישראל לא שבקינן ליה: מב עבד שיצא אחר רבו לסוריא לדעת אם היה דעת רבו לחזור לארץ לא איבד העבד זכותו ואם מכרו שם יוצא לחירות ואם לא היה דעת רבו לחזור איבד העבד את זכותו: מג עבד שברח מרבו מחו"ל לארץ אסור להסגירו ליד אדוניו. ואם מוצא בארץ ישראל מי שרוצה לקנותו ימכור אותו לו ואם אינו מוצא צריך לשחררו והעבד יכתוב לו שטר חוב על דמיו: מד אין פודין את השבויים אפילו קרוביהן ביתר על דמיהן. ואשתו יכול לפדותה בכל אשר לו. וכן תלמיד חכם או אפי' תינוק חריף יכול לפדותו בדמים מרובין. אין מסייעין לשבויים ולא נותנין עצה לברוח:
מה אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן עובדי כוכבים אלא בכדי דמיהן ומעט יותר ובכדי דמיהן צריך ליקח ס"ת מן העובד כוכבים אפי' כדי לגונזה ספר תורה שכתבו יהודי אפיקורוס ישרף נמצא בידו יגנוז. כתבו עובד כוכבים או נמצא בידו יגנוז. גר שחזר לסורו מחמת יראה מותר לכתוב ס"ת. ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן צדוקי מסור לאנסין עובד כוכבים אשה עבד וקטן וכותי וישראל מומר לעבודת כוכבים פסולין: מו אשה כשרה לעשות ציצית ולאגוד לולב: מז המגרש את אשתו משום שם רע של זנות או משום נדר שנדרה אפילו נמצא שהשם רע היה שקר ושהותר הנדר לא יחזיר והוא שפירש משום שם רע אני מוציאך ואלמלא הש"ר לא הייתי מוציאך ואם החזירה אין צריך להוציאה. לא מיקרי נדר ברבים אלא בפני שלשה: מח המוציא משום נדר שאסר כל פירות שבעולם עליו אם לא היה מגרשה יכול להחזירה: מט המוציא אשתו משום אילונית אם כפל דבריו ואמר משום אילונית אני מוציאך ואלמלא את בחזקת אילונית לא הייתי מוציאך לא יחזיר: נישאת לאחר והיו לה בנים לא תוכל לתבוע כתובתה מן האחר: נ מי שרגיל פעמים ושלש למכור עצמו לעובד כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים אחר מיתת אביהם. אבל כל זמן שלא הורגל בדבר או אפילו הורגל ומכר עצמו לעובדי כוכבים (האוכלים נבלות) והורגים אותו אם לא יפדוהו פודין אותו והוא שלא יהא עבריין להכעים:

הניזקין פרק חמישי

א הניזקין גובין מן עידית וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית בין מיניה בין מיתמי:
ב שטר חוב היוצא על היתומים אפי' פירש אביהם בשטר שיגבה מן העידית אינו גובה אלא מן הזיבורית. פירש בהדיא בין ממני בין מיורשי גובה מהם מהעידית. יתומים בין גדולים בין קטנים אין נפרעין מהם אלא מן הזיבורית ובשבועה. אין גובין מנכסים משועבדין במקום שיש נכסים בני חורין אפילו הן זיבורית ל"ש אם הנכסים מכר או מתנה. הילכתא אישתדוף בני חרי טריף ממשעבדי: ג אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות פי' אכילת פירות כגון מי שגזל שדה מלאה פירות ולשבח קרקעות כגון מי שגזל שדה ומכרה והשביחה המוכר ולמזון אשה והבנות ממשעבדי לפי שאינן כתובין אבל מזון הבת אע"פ שאינו קצוב כגון שקבל עליו לזון בת אשתו כל ימיה טריף ממשעבדי: ד הטוען לחבירו שני כיסין מלאות לי והלה אומר לא מלאתי אלא אחד או שאמר מלאתי שניהם והחזרתי לך האחד פטור משבועה. יתומים אפילו קטנים שנתחברו אל איש או אל אשה יש לו דין אפוטרופוס למכור משלהם אפילו קרקע ולעשר מה שצריכין לאכול כמו אפוטרופוס ממש

וצריך

וצריך לישבע בסוף: ה אפוטרופוס יכול לתרום מה שצריכין היתומים לאכול אבל לא להניח. ויכול למכור בהמה עבדים ושפחות בתים כרמים ושדות להאכיל ליתומים אבל לא להניח המעות. ועושה להם לולב וציצית וסוכה ושופר ולוקח להם ס"ת תפילין ומזוזה ומגילה ואין פוסקין עליהם לצדקה ופדיון שבויים ולא תנחומי אבלים ואם תבעו אותן לדין לא ישיב בשבילן ואין רשאי למכור ברע וברחוק כדי לגאול ביפה ובקרוב ואינו רשאי למכור שדות ולקנות עבדים אבל איפכא שרי ואינו יכול לשחרר עבדיהם אף אם יתן לו העבד דמיו ויכול למכור קצת מן הקרקע לקנות שור לעבוד את המותר ואין צריך ליתן חשבון לו בסוף: ו מכרו מחפצי היתומים ומשך הלוקח ולא נתן הדמים הוקר היתומים יכולין לחזור בהן הוזל אין הלוקח יכול לחזור בו. קנו הם במשיכה ולא נתנו המעות בין הוקר בין הוזל ברשותם הוא כאינשי דעלמא וכן אם קנו היתומים במעות ולא משכו או קנו מהם במעות ולא משכו מהן הלוקחין בין הוקר בין הוזל דיניהם כאינשי דעלמא: ז לכרגא ולמזוני ולקבורה מוכרין בלא הכרזה. אפוטרופוס של יתומים שלובש משלהם אם עושה לתועלתם כדי שישמעו דבריו אין מסלקין אותו ואפי' אם יאכל וישתה יותר ממה שידו מספקת אין אנו חושדין אותו שעושה זה משל יתומים ואין מסלקין אותו אא"כ יש עדים שמפסיד של היתומים או מסלקין אותו ומשביעין אותו בין מנוהו ב"ד או אבי היתומים. הילכתא אפוטרופוס שמנוהו בית דין ישבע שלא עיכב לעצמו כלום ושלא פשע שאם פשע חייב לשלם וכגון שידוע שנאבד להם דבר אבל אם אין ידוע שנאבד להם דבר אין חוששין. מנהו אבי יתומים לא ישבע בטענת שמא אבל משיגדילו היתומים יכולין להשביעו בטענת ברי: ח כל דבר שהוא ספק ולא הוחזק לא באיסור ולא בהיתר עד אחד נאמן עליו להתירו אבל אם הוחזק באיסור או בהיתר אין עד אחד נאמן עליו להוציאו מחזקתו אבל בעליו נאמן אפילו על המוחזק באיסור לומר שהוא מותר ואם הוא עם הארץ אפילו בעליו אינו נאמן עליו: ט האומר פירותי מתוקנין שפלוני תקנם לי ושאלוהו ואמר לא תקנתים הרי הן בחזקת שאינן מתוקנים: י אשת איש שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני או כל אשה שאמרה מת בעלי נאמנת: יא חבר שמת בישוב דעתו כל פירותיו בחזקת מתוקנין: יב אין אדם נאמן על עצמו ולא אפי' ע"א לומר שהוא כהן להאכילו בתרומה. כל דבר שהוא בידי אדם אפי' איתחזק היתרא נאמן עליו לאסרו אפילו לאחר שיצא מידו אם אמר לבעליו שהוא אסור בפעם הראשון שמצאו אפי' בעליו מכחישו אבל על דבר שלא היה בידו או שהיה בידו ולא אמר לו בפעם הראשון כשמצאו אינו נאמן וכגון שבעליו מכחישו או אומר איני יודע אבל שותק שתיקה כהודאה דמיא והא דשתיקה כהודאה דוקא כגון שאמר לו אירע האיסור בפניך או ידעת רגלים לדבר אבל בענין אחר לא הויא שתיקה כהודאה ואפי' היכא דהויא שתיקה כהודאה אם שתק מעיקרא ולבסוף הכחיש לא הויא כהודאה: יג סופר שאמר לאחר שיצא ס"ת מתחת ידו שכתב האזכרות שלא לשמן הפסיד כל שכרו והספר כשר ואם אמר שעיבד הקלפים שלא לשמן אף הספר פסול: יד חרשת אפי' השיאה אביה שקידושיה דאורייתא יוצאה בגט ומקבלת גיטה וכן אם אמר לעדים ראו גם שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי ש"ח זה וקבלתו כשר. הגוזל קורה ובנאה בבירה אין צריך לסתור הבירה להחזיר הקורה אלא מחזיר דמיה: טו עובד כוכבים אנס שישראל מסור בידו ואנס קרקע מידו אם שהתה בידו י"ב חדש ואח"כ קנאה ישראל אחר ממנו הרי היא שלו אלא שצריך ליתן לבעליו שליש ממה שנתן לעובד כוכבים או בקרקע או במעות כפי מה שירצו הבעלים, קנאה תוך י"ב חדש אם ירצו הבעלים צריך להחזירה להם כמו שקנאה או יתן לו שליש ממה שנתן בה לעובד כוכבים אפי' תוך י"ב חדש. אם לקח מבעל הבית ואח"כ מסיקריקון מקחו קיים לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל אפילו עשה לו שטר אא"כ קבל עליו אחריות או נתן לו המעות בפניו: טז לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים. לקח מן האיש בכל מיני נכסים חוץ מנכסי מלוג וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אא"כ כתבה לו אחריות. לקח מסיקריקון ואכלה שלש שנים וחזר ומכרה לאחר אין לבעלים על הלוקח השני כלום שטוענין לו שהראשון קנאה מהבעלים ונתן להם רביע: יז עובד כוכבים שלקח קרקע מישראל בחובו וקנאה אחר ממנו צריך להחזירו לבעליו והם יתנו לו דמי חובו שפרע בשביל' ואם לקחו ממנו בגזילה ולא היה מסור בידו להריגה ומכרו לישראל לרש"י צריך להחזירו לבעליו בחנם ולרבינו גרשום נותן לו מה שהכהו ואם יש שופטים בארץ ולא תבעו לדין ישאר ביד הקונה מידו בחנם: יח חרש שכנס אשה יכול להוציאה אפי' בקפילת פיו וכ"ש שיכול למכור מטלטלין בקפילה לרב אלפס ולא"א הרא"ש ז"ל בין להוציא אשתו בין למכור מטלטלים דוקא ברמיזות אצבעותיו: יט קטן מבן ו' ועד בן י' כל אחד לפי חורפיה אם אין להם אפוטרופוס מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין בין ברב בין במעט ואם טעו דינן כגדול באונאה עד שתות ואם יש להם אפוטרופוס אין מקחן מקח וממכרן ממכר: ומתנתן מתנה במטלטלין בין מרובה בין מועטת בין מתנת בריא בין מתנת ש"מ אפי' יש להם אפוטרופא: כ כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ת"ח הממונים על הצבור ואחריהן תלמידי חכמים הראוים למנותם על הצבור ואחריהן בני תלמידי חכמים שאבותיהן ממונים על הצבור ואחריהן ראשי כנסיות וכל העם. ואין לכהן להניח ישראל לקרות לפניו בשבתות וי"ט אפי' הוא גדול העיר אם לא שיהא מופלג בדורו אבל בשני ובחמישי יכול להניחו לקרות לפניו אם הוא מופלג גדול ממנו. ואם הכהן ע"ה לא יקרא לפני ת"ח. וצריך להניח הכהן לפתוח ראשון בכל מקום לברך ברכת המזון וליטול מנה יפה בצדקה או בחברים המסובין בסעודה אבל לא כשבא לחלק עם חבירו ואם אין שם לוי אותו כהן שקרא יקרא פעם שנית בשביל לוי. ולא יקרא כהן אחר כהן ולא לוי אחר לוי. ואם אין שם כהן הפסיד הלוי דינו והוא כישראל אחר ויכול לקרות לפניו ישראל ודוקא אם הישראל חשוב ממנו אבל אם הלוי חשוב או אפילו הן שוין קודם לקרות ואפילו במקום כהן. בני חצר שרגילין ליתן עירוב באחד מבתי החצר לא ישנו מפני דרכי שלום ליתנו בבית אחר. אין קורין בחומשים בבית הכנסת בצבור. ספר דהפטרתא ודאגדתא מותר לקרות בהן בשבת ולטלטלן. רב אלפס התיר לכתוב מגילה לתינוק ולאדוני אבי הרא"ש ז"ל נמגנס בדבר: כא אמה המושכת על פני השדות אין האחד יכול לעכב לחבירו מלהשקות כשבאים להשקות ביחד אבל אם האחד רוצה לסתום הילוך הנהר להמשיכו לבורו למלאותו רב אמר תחתון קודם ושמואל אמר עליון קודם וכל דאלים גבר. מצודות חיה ועוף שיש להם תוך מה שבא לתוכן הוא גזל גמור. אין להם תוך אינו גזל אפילו להוציאו בדיינים וכ"ש שלא ליפסל: כב מציאת חרש שוטה וקטן ועני המנקף בראש הזית מה שתחתיו לא הוי גזל אפי' להוציאו בדיינים נטל העני הפרי בידו אפי' הפילו מיד לארץ הוי גזל גמור: כג אין מונעין בעניי עובדי כוכבים ליטול לקט שכחה ופאה [ומפרנסין עניי עובדי כוכבים ומבקרין חוליהם וקוברין מתיהם] ומספידין אותן ומנחמין אבליהם מפני דרכי שלום: כד אסור לסייע לעובד כוכבים בשביעית בעבודת קרקע ומותר להחזיק ידיו בדיבור. מותר ליתן שלום לעובד כוכבים אפי' ביום חגו ומיהו בשפה רפה וכובד ראש אבל לא יכנס לביתו ליתן לו שלום ואסור לכפול לו שלום הלכך טוב להקדים לו שלום כדי שלא יקדים העובד כוכבים ויצטרך לכפול לו שלום:

מי שאחזו פרק ששי

א מי שאחזו קורדיקוס ואמר כתבו גט לאשתי אינו כלום. אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדיקוס ואמר אל תכתבו בעודו בחליו אין כותבין אפילו לא מיחה ולכשיתרפא כותבין ואין צריכין לימלך בו שנית. ושכיב מרע שצוה לכתוב גט לאשתו צריך שתהא דעתו מיושבת עליו בשעת כתיבת הגט: ב נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו לומר הן שואלין אותו דברים אחרים אם השה בראשו לומר הן שלשה פעמים על שראוי לומר עליו הן ולאו שלשה פעמים על שראוי לומר עליו לאו ודאי פקח הוא ולא יבדקוהו שלשה פעמים הן או לאו זה אחר זה אלא חד הן ותרין לאו [או] תרי הן וחד לאו ויבדקוהו בדברים שאין זמנן כגון פירות הקיץ בחורף או להיפך. ובדיקה זו מועלת גם כן שיכול להעיד על עדות אשה ועל אחד מבניו שהוא בכור ושמשאו ומתנו קיים אבל עדות אחרת אינו יכול להעיד בהרכנה ואפילו אם הוא חתום בשטר אין חתימתו מתקיימת אלא ע"פ אחרים: ג חרש שאינו שומע ואינו מדבר אין מועיל רמיזותיו להוציא אשתו אלא למכור מטלטליו. ודוקא פקח ונתחרש או שנפלה לו יבמה מאחיו פקח אבל חרש מעיקרו שנשא פקחת מוציא. פקח שנשא פקחת ונתחרשה מוציא. אם ירצה נשתטית לא יוציא נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא. שכיב מרע שנתן גט לאשתו ואמר הרי זה גיטיך אם מתי מחולי זה. הרי זה גיטיך לאחר מיתה אינו גט מהיום אם מתי או מעכשיו אם מתי הוי גט מהיום ולאחר מיתה ספק ואם מת חולצת ולא מתייבמת וצריך לכתוב בגט ש"מ מעכשיו אם מתי ולא מהיום. אמר זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחולי ראשון מת ה"ז גט ואם לאו אינו גט. שכיב מרע שנתן גט סתם ועמד ה"ז גט אלא א"כ פירש אם מת'. ומתנתו סתם מיד כשעמד נתבטלה ממילא אפילו לא אמר הדרנא בי והני מילי שנתרפא לגמרי אבל אם לא נתרפא לגמרי אפי' ניתק מחולי לחולי אחר ומת בו הויא מתנה. בין אמר הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה או לא אעמוד מחולי זה ונשכו נחש או נפל עליו בית אינו גט דאונסא דלא שכיחא לא אסיק אדעתיה בין בגט בין בממון ולרבינו חננאל אם מתי מחולי זה לא הוי גט אם לא אעמוד הוי גט: ד אמר הרי זה גיטיך מהיום אם מתי לא תתייחד עמו אלא על פי עדים ויכולה להתייחד אפילו על פי עבד על פי שפחה חוץ משפחתה ובנה. אם יש עדים שנתייחדה צריכה גט שני. ואם ראה אחד שנתייחדה שחרית ואחד שנתייחדה ערבית אין מצטרפין ובין נתינת הגט למיתה היא כאשתו לכל דבר וחייב במזונותיה והבא עליה באשם תלוי: ה ה"ז גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז אפי' נקרע הגט או נאבד הרי זו מגורשת והיא תתנם לו אח"כ ולא תנשא עד שתתן. ע"מ שתתני לי בתוך ל' יום נתנה תוך ל' יום מגורשת לאחר ל' יום אינה מגורשת. הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי אצטליתי ואבדה אינו גט ואפילו נתנה לו דמיה אם אינו מתרצה בדמים ואם נתרצה בהם הוי גט אבל אם מחל לה עליה לגמרי לא הוי גט: ו אם דרך אריסי העיר להשקות התבואה ג' פעמים ולוקח בשכר דבר ידוע והוסיף בהם אחד לאריסו כדי שישקה ד' פעמים ובא מטר ברביעית ולא הוצרך להשקות צריך ליתן לו מה שהוסיף: ז היה לחבירו מלוה או פקדון בידו והחזירו לו בעל כרחו בישוב יצא: ח אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנתן לו בעל כרחו היא ספק מגורשת. הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת. ע"מ שתחזירי לי הנייר מגורשת: ט שכיב מרע צריך לומר בשעת מסירת הגט אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט. ובכל תנאי בין באיסור בין בממון צריך תנאי כפול והתנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ושיוכל לקיימו ע"י שליח. חסר אחד מאלו אע"פ שנתבטל התנאי המעשה קיים אפי' אמר על מנת או מעכשיו: י אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא או תניקי את בני צריכה לשמש את האב כל ימי חייו ולהניק עד שישלמו לו עשרים וארבעה חדשים מת הבן אחר שהניקתו מעט הגט הוי גט אבל מת קודם שהתחילה להניקו אינו גט פירש על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים או תניקי את בני ב' שנים מת הבן או האב תוך שתי שנים או שלא רצה האב שתשמשנו והיא לא פשעה בדבר לרב אלפס לא הוי גט ולר"י הוי גט: יא אמר לה בפני עדים כשאמסור לך הגט יהא על תנאי שתשמשי את אבא שתי שנים וכשמסרו לה אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז רצה משמשתו רצה נותנת לו מאתים זוז ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין להעיד על התנאי עד שיהו הב' הראשונים או האחרונים אבל אמר לה תחלה על מנת שתתני לי מאתים זוז ואח"כ אמר לה על מנת שתתני לי ג' מאות זוז ביטלו דבריו האחרונים את הראשונים וצריכה ליתן לו שלש מאות: יב הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן עד ל' יום והיה הולך מיהודה לגליל וכו' הרי זה גיטיך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום לכשיהיו ל' יום רצופים שלא יראנה הוי גט אע"פ שהיה הולך ובא ולא חיישינן שמא נתייחד עמה לחוש לגט ישן והוא שהאמינה תחלה שתהא נאמנת לומר לא נתייחד עמה אף אם יאמר שנתייחד ולאחר לא תנשא עד שיהיו ל' יום רצופים שלא יראנה וכל מי שנותן גט אם לא אבוא עד זמן פלוני צריך להאמינה שלא בא תוך הזמן: יג הרי זה גיטיך אם לא באתי תוך י"ב חדש ומת תוך י"ב חדש חולצת ולא מתייבמת. מעכשיו אם לא באתי תוך י"ב חדש ומת תוך י"ב חדש ה"ז גט ולא תינשא עד לאחר י"ב חדש ואם נשאת לא תצא. אמר אם לא באתי עד י"ב חדש כתבו ותנו גט או אמר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי עד י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש לא הוי גט כתבו ונתנו לאחר י"ב חדש ומת אם המיתה קדמה לא הוי גט ואם גט קדם הוי גט ספק חולצת ולא מתייבמת: יד אמר כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי עד לאחר שבוע לא יכתבו עד שתעבור שנת השמיטה ושנה ראשונה משמיטה שאחר כך. אמר כך עד לאחר שנה לא יכתבו עד שיעבור חדש משנה שניה. אמר כך עד לאחר חדש לא יכתבו עד שיעבור שבעה ימים מחדש שני אמר כך עד לאחר השבת לא יכתבו עד שיעברו א' ב' ג' משבוע שני אמר כך עד לאחר הרגל לא יכתבו עד שיעברו ט"ו ימים אחר הרגל.

האומר פרק שביעי

א האומר הולך גט זה לאשתי אפי' עשאתו תחלה שליח לקבלה לא הוי כזכי ויכול לחזור עד שיגיע גט לידה. אבל אמר התקבל לה והיא עשתה אותו תחלה שליח לקבלה מיד כשהגיע הגט לידו מגורשת: ב איש ואשה נעשין שלוחים בין לקבלת הגט בין להולכתו: ג האשה שאמרה לשליח הבא לי גיטי והוא אמר לבעל אשתך אמרה לי התקבל לי ואמר לו הילך הגט כמו שאמרה אפילו הגיע הגט לידה אינה מגורשת. אמרה לו התקבל לי גיטי ואמר לבעל אשתך אמרה הבא לי גיטי ואמר הילך כמו שאמרה כיון שהגיע הגט (לידו)[לידה] מגורשת: ד אמרה לשליח התקבל לי גיטי וכן אמר השליח לבעל ואמר לו הא לך או זכי לה או התקבל לה הוי כזכי ונתגרשה מיד. אמר הולך אותו לה לא הוי כזכי ולא נתגרשה עד שיגיע הגט לידה: ה אשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה והני מילי שליח אחר אבל אם עשתה שליח הבעל עצמו שליח קבלה הויא ספק מגורשת וצריכה גט שני ואם מת חולצת ולא מתייבמת: ו עדים (שמעו)[*שטעו] בכתיבת הגט או שכתבו גט כשר ואבד לא עשו שליחותן והם יכולין לכתוב אחר. ומ"מ טוב הוא שיאמר להם הבעל בפירוש שיכתבו עד מאה אם ירצו: אמר לעדים כתבו ותנו לשליח או הפי' (אמר)[*אמרו] לשליח ויוליך בהא ודאי עשו שליחותן ולא יכתבו גט אחר אם נאבד. האשה שאמרה טול לי או שא לי או יהא לי בידך כולן לשון קבלה הן: ז האשה כשעושה שליח לקבלה צריכה לעשותו בעדים וצריך הוא לקבל הגט בפני עדים אפי' אם השנים המעידים על השליחות מעידים על הקבלה או אחד מעיד על זה ואחד מעיד על זה ואחד מצטרף עמהן להיות עד בזה ובזה סגי וה"מ כשאין העדים חתומים על הגט אבל אם עדים חתומים עליו והוא אומר שמסר' לו בעדים כשר: ח גט היוצא מיד שליש והבעל אומר שנתנו בידו לפקדון והוא אומר שקבלו בשביל האשה שתתגרש בו ועדים יש שעשאתו שליח לקבלה אם שליש בעיר את הבעל נאמן ואם היא אומרת בפני נתנו לו לגירושין נאמנת אפי' אם הגט ביד שליש כל שכן אם הוא בידה. בעל ושליש אומרים שנתנו לה להתגרש והיא אומרת גם כן קבלתיו ואבד ממני הוי גט לחומרא שאם הוא כהן אסורה לו ולעלמא לא שריא ואם מת אסורה לכהן וחולצת מן היבם ולא מתייבמת: ט נערה מאורסה (שנתגרשה) אביה או היא יכולים לקבל גיטה ודוקא היא בעצמה אבל אינה יכולה לעשות שליח לקבלה ודוקא גיטה אבל קידושיה היא בעצמה אינה יכולה לקבלם. ודוקא נערה אבל קטנה אם יש לה אב אפי' היא בעצמה אינה יכולה לקבל גיטה. קטנה שמבחנת בין גיטה לחפץ אחר מקבלת גיטה פחות מכאן אינה מתגרשת אפי' בקבלת אביה לרש"י ולר"ת מתגרשת בקבלת אביה: י קטן שנותנין לו צרור וזרקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים עד שיביא שתי שערות. וקטנה שיש לה דעת כזאת צריכה מיאון לקידושיה שקידשה את עצמה או אמה לדעתה: יא הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וקטנה שיש לה דעת כפעוטות מתגרשת בקבלת גיטה אפי' קדשה אביה שקידושיה דאורייתא. הגיעה לעונת נדרים והוא שנה לפני גדלות אם יודעת לשם מי נדרה נדריה נדר. ולענין חליצה עד שתביא שתי שערות לאחר י"ב שנים ויום אחד. ולמכור בנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים: יב קטנה אפי' אין לה אב אינה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה ואביה יכול לעשות שליח: יג האומר תן גט לאשתי במקום פלוני וכן אשה שאמרה קבל לי גיטי במקום פלוני ושנה השליח וקבלו או נתנו במקום אחר פסול אבל אמר הרי היא במקום פלוני או שאמרה הבא לי גיטי ממקום פלוני או שאמרה קבל לי גיטי במקום פלוני ופעמים תמצאנו במקום פלוני אחר כשר אף על פי ששנה השליח: יד האומר כתבו גט ותנו לאשתי או גרשוה או כתבו אגרת ותנו לה או תרכוה שלחוה שבקוה יכתבו לה גט ויתנו לה אבל אם אמר פטרוה פרנסוה הוציאוה עזבוה הניחוה הועילו לה עשו לה כנימוס או כדת אין כותבין: טו היוצא בקולר והמפרש בים והיוצא בשיירא והמסוכן דהיינו אחר שחלה ג' ימים או תוך ג' ימים וקפץ עליו החולי ואמר כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין אע"ג דלא אמר תנו וכל אלו ארבעתן דינן כמצוה מחמת מיתה לענין מתנה לרב אלפס ז"ל ולאדוני אבי הרא"ש ז"ל מפרש ויוצא בשיירא דינן כשכיב מרע לענין גט ולא לענין מתנה: טז המקנה לחבירו חביות יין מאה זוז והחמיץ קצת מהיין ההפסד לשניהם כפי חשבון ואם הקנה לו מדמי היין מאה זוז ונמכר ונאבדו המעות ההפסד לפי חשבון אבל אם הקנה לו מאה זוז מחמרא בין החמיץ בין נמכר ממנו ונאבדו המעות צריך ליתן מאה זוז שלמים מהנשאר: יז מי שמושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו ופירש שמו ושם עירו יכתבו ויתנו: יח בריא שאמר כתבו גט לאשתי אינו כלום עד שיאמר תנו. עלה אחר כך לגג ונפל ומת אם מעצמו נפל הרי זה גט הפילו הרוח אינו גט. ספק אם מעצמו נפל אם לאו הוי גט: יט מי שאמר לחבורת אנשים שנים מכם יהיו שלוחין ליתן גט לאשתי והיה בהם אב ובנו אדם עושה שליח לבן במקום האב וכל אחד מהם מצטרף עם אחר להיות שליח אמר לשנים או אפי' לשלשה תנו גט לאשתי או אפי' אמר להם אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ויחתמו לא יאמרו לאחרים שיכתבו ויחתמו שלעולם לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו

מפי הבעל ואפי׳ כתב בכתב ידו פלוני יכתוב ופלוני ופלוני יחתמו לא יעשו עד שישמעו מפיו: כ בין שליחות האיש בין שליחות האשה אין צריך שישמעו מפיהם שילכך יכולין לעשות שליח במקום אחר ועדים כותבין על פיהם שמנו אותו שליח לקבלה והולכה. ומתנה כגט שאם אמר לשנים כתבו לפלוני שטר מתנה על שדי אינן יכולים לומר לאחרים לכתבו: כא אמר לעשרה כתבו או הוליכו גט לאשתי א׳ כותב וב׳ חותמין או א׳ מוליך. אמר כולכם כתבו או כולכם הוליכו א׳ כותב וכולם חותמין או כולם מוליכים. לא אמר כלכם אלא מנה אותם א׳ ב׳ ג׳ ד׳ יוליכו בין מנה כולם בין מנה מקצתם כל המנויין צריכין לכתבו או להוליכו:

הזורק גט פרק שמיני

א הזורק גט לאשתו בחצרה אם היא עומדת אצלו ומשתמר לדעתה מגורשת ואם לאו אינה מגורשת. זרקו לחצירו אפי׳ היא עמו במטה אינה מגורשת אבל נפל במטה שלה מגורשת והוא שגבוהה עשרה: ב אע״פ שאין מגרשין ולא קונין בשבת בשכיב מרע התירו הכל הלכך אם היה לו הגט בחצרו יכול להקנות לה החצר בשבת ותתגרש בגט שבתוכו ואם אינו בחצירו יכול ליטול וליתנו לה: ג הילכתא נעילת דלת לבד הויא חזקה אבל פתיחתו לא הויא חזקה. השאיל לה חצירו סתם והיה בו מקום חלוק לעצמו שיש בו ד׳ אמות או שגבוה עשרה אפילו אין בו ד׳ אמות או שהוא חלוק לעצמו אפילו אינו גבוה עשרה ולא רחב ארבע אינו שאול לה ואם זרק הגט עליו אינה מגורשת: ד אמר לה כנסי שטר חוב זה ולקחתו או שנתנו לה כשהיא ישנה ונעורה והנה גיטה בידה צריך לומר לה הנה גיטך ואינו צריך ליטלו מידה ולחזור וליתנו לה אבל אם נפל מידה כשהיא ישנה צריך לחזור וליתנו לה כשתעור: ה אמר לה טלי גיטיך מעל גבי קרקע אינו גט. היה הגט קשור על מתניו או שהיה בידו וקירב עצמו אליה ונטלתו או שאוחזו בראשו האחד והושיטו לה ולקחתו בראש השני הוי גט אבל אם היתה ידו פתוחה והוא מונח עליה ונטלתו משם אינו גט. נתנו ביד עבדה והוא ישן וכפות הוי גט. היה נעור אפי׳ ידיו ורגליו כפותות אינו גט: ו היו שניהם עומדין ברשות הרבים וזרקו לה בתוך ארבע אמותיה מגורשת. ב׳ אומרים הגיע לתוך ד׳ אמותיה וב׳ אומרים לא הגיע הוי ספק מגורשת. היו שניהם חוץ לד׳ אמות או לתוכן אינו גט עד שיגיע לידה. ואם אמר מלוה ללוה זרוק לי חובי בתורת גיטין זרקו בתוך ד׳ אמות [ונאבד כבר זכה בה המלוה חוץ לד׳ אמות] אם המלוה יכול לשומרו אפילו רחוק ממנו מאה אמה זכה בו. ואם הלוה יכול לשומרו לא יצא מרשותו. שניהם יכולים לשמרו יחלוקו. אמר ליה מלוה ללוה זרוק לי חובי סתם לא נפטר עד שיגיע לידו או לתוך ארבע אמותיו: ז נתן לה הגט ונשאר החוט שקשור בו עדיין בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו שהחוט דק ואינו יכול להביאו אצלו מגורשת אבל אם החוט חזק ובשביל שקפצה ידה אינו יכול להביאו אצלו אינה מגורשת. זרק לה גיטה בראש גגה אם יש לו מעקה מיד כשהגיע לאוירו או אין לו מעקה והגיע תוך שלשה סמוך לגג אפילו נשרף אחר כך מגורשת. זרקו לה מהגג לחצרה אם היה מחיצות החצר עודפות על הגג כיון שיצא מרשות הגג אפילו נשרף אחר כך מגורשת וכגון שקדם הגט לשריפה ונשרף לאחר שהתחיל לירד אבל נשרף בעודו בעליה לא אפילו בעודו באויר מחיצות. היה לה קנה נעוץ בחצרה והיא עולה למעלה ממחיצות החצר וזרק לה הגט עליו אינו גט. אף על גב דתרי מקומות לא מושלי איניש אם השאיל לה גג וזרק לה הגט על גג אחר שיש לו אצל השאול לה הרי זו מגורשת. שתי חצירות זו לפנים מזו פנימית שלה וחיצונה שלו מיד כשהגיע הגט כנגד אויר פנימית אפילו למעלה ממחיצותיה והיא בתוך חלל מחיצות החיצונות מגורשת ובקופות כי האי גוונא אינה מגורשת עד שיגיע לחלל מחיצות הפנימית אע״פ שעדיין לא נח: ח גט שנתייחד הבעל עמה בין כתיבה לנתינה לא תתגרש בו ואם נתגרשה אם נתנו מידו לידה תנשא בו ואם נתנו לה על ידי שליח לא תנשא ואם נשאת לא תצא: ט האידנא אין צריך לכתוב הגט לשם מלכות אלא לבריאת עולם. היה במזרח וכתב במערב לרבינו תם הולד כשר ולא תנשא בו ולרבינו חננאל הולד ממזר וי״מ תנשא לכתחלה. שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל י״ג דרכים בה. ואין צריך לכתוב בגט מקום הלידה והעמידה של האיש והאשה אלא מקום עיקר הדירה ואם טעו במקום העמידה והדירה הגט כשר: י אין ממזר מיבמה לשוק ואם נשאת במעות השלשה עשר דרכים בה חוץ מזה שאין בניה ממזרים: יא כתב הסופר גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה ונשאת על ידי שובר שנתן לה אם נודע הטעות עד שלא נשאת תצא מזה ומזה וכל שלשה עשר הדרכים בה לא נודע קודם לכן אין הבעל נאמן לאסרה: יב כהן שנתן גט לאשתו על תנאי ולא נתקיים התנאי כשרה לכהונה אבל אם גרשה לגמרי אפילו לא נתגרשה אלא ממנו שלא התירה לשום אדם אסורה לכהונה. כהן שרצה לגרש את אשתו ויצא עליו קול פלוני כתב גט לאשתו אם רגילין בני המקום לומר על המגרש פלוני כתב גט לאשתו חוששין לקול ולא תנשא בו. ואם לא יצא הקול עד שנשאת לא תצא ולכהן אחר לא תנשא אחר מיתת זה: יג המגרש אשתו מן הנשואין ונתייחדה אחר כך עמו בעדים צריכה ממנו גט שני מן האירוסין אינה צריכה גט שני. ראוה שנבעלה אפי׳ מן האירוסין צריכה גט שני. אבל אם ראו עדים שבעל אשה דעלמא אין חוששין שמא בעל לשם קידושין. כנסה לאחר שנתגרשה בגט קרח תצא וכל שלשה עשר דרכים בה. ואפילו קרוב ועבד וגזלן משלימין על קשריו של גט קרח למלאותו. גט פשוט שנחתם בשני עדים וחזר הבעל והחתים בו עד שלישי שלא בפני הראשונים כשר:

המגרש אשתו פרק תשיעי

א המגרש אשתו ואמר לה הרי את מגורשת ממני [ואת מותרת לכל אדם] חוץ מפלוני או אלא לפלוני לא הוי גט ויטלנו ממנה ויחזור ויתנו לה אבל אם אמר לה על מנת בין על מנת שלא תנשאי בין על מנת שלא תבעלי או ע״מ שלא תהיה מותרת לו הוי גט. אמר לה הרי את מקודשת לי והאסר לכל חוץ מפלוני אינן קידושין. אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה בשעת מסירת הגט לראובן ושמעון או חזר ואמר לה לשמעון או לראובן או אף לשמעון כולהו הויא ספק מגורשת: ב המגרש על תנאי שהיה בידה לקיימו כגון על מנת שלא תשתי יין או שלא תנשאי לפלוני תנשא מיד ותקיים תנאה ואם אין בידה לקיימו כגון על מנת שלא תבעלי לפלוני או שתתן לי מאתים זוז לא תנשא עד שתקיים תנאה. הרי זה גיטך ותהא מגורשת ממני היום ולמחר תהא אשתי הרי זה גט גמור. ה״ז גיטך ע״מ שתנשאי לפלוני לא תנשא לו ואם נשאת לו לא תצא ולאחר אפילו אם נשאת כבר תצא. כל תנאי שאי אפשר לה לקיימו כגון על מנת שתעלי לרקיע וכיוצא בו אינו תנאי והגט גט אע״פ שלא נתקיים התנאי. ואם התנה בדבר איסור אם תלוי בה כגון ע״מ שתאכלי בשר חזיר הוי תנאי אבל ע״מ שתבעלי לאבא ולאביך שאינו בידה אינו תנאי. ואם אמר ע״מ שלא תבעלי לאבא ונבעלה לו לא הוי גט [אבל מותרת לינשא (לו) מיד ולא חיישינן שמא תבעל לו]. על מנת שלא תנשאי לו ונשאת לו הוי גט על מנת שתבעלי לפלוני אינו גט עד שיתקיים התנאי על מנת שלא תבעלי לפלוני הוי גט מיד ולא תנשא עד שימות אותו פלוני: ג כתב בגט חוץ אפילו לאחר התורף אפילו חזר ומחקו פסול ואם אמר אותו על פה לפני התורף פסול לאחר התורף כשר אם חזר ובטלו וכל תנאי שכתב בגט לפני התורף פסול אפילו נתקיים התנאי לרש״י ולר״י דוקא אם נכתב לפני התורף ונמחק פסול אם לא נתקיים אפילו אם מחל התנאי אבל אם נכתב ולא נמחק ונתקיים כשר. התירה לכל חוץ ממי דלא תפסי בה קדושין כגון חייבי כריתות הוי גט אבל אם שייר מי שתפסו בה קידושין אפילו בעבירה כגון חייבי לאוין לא הוי גט התירה לכל חוץ מפלוני והוא קטן הוי שיור ואינו גט שייר הנולדים ובעל אחותה או שאמר חוץ מנזותיך חוץ מהפרת נדריך או חוץ משלא כדרכיך חוץ מתרומתיך חוץ מירושתיך חוץ מקדושיך בספר בכולהו הוי ספק מגורשת: ד גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם וצריך לכתוב ודן די יהוי ליכי מנאי וכו׳. אמר לאשתו הרי את בת חורין ולשפחתו הרי את מותרת לכל אדם אינו כלום. אמר לאשתו הרי את לעצמיך ולעבד אין לי עסק בך מהני. לא ליכתוב ודין אלא ודן חסר יו״ד. אגרת חסר יו״ד דתהויין דתצביין שלשה יודי״ן. תרוכין ושבוקין חסרי יו״ד קדמאה ופיטורין מלא שני יודי״ן. וצריך ליזהר בוי״ו דשבוקין ותרוכין שלא יהיו קצרים כעין יו״ד וכן יזהר בוי״ו שניה דוכדו. למהך חסר יו״ד ויזהר ברגל של ה״א שיהא תלוי ולא ליכתבו לאיתנסבא אלא להתנסבא ואם שינה באחת מאלו להרמב״ם ז״ל פסול לגרש בו ולשאר הפוסקים אם הבעל מערער בו אין לגרש בו ואם לאו מגרשין בו ואם נתגרשה בו והבעל מערער לא תנשא ואם נשאת לא תצא: ה תיקון לשון גט שחרור: ו כתב הבעל בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן אם הוא כתב ידו ועד ויש בו זמן כל אלו פסולין ואם נשאת לא תצא ואפילו אין לה בנים. וגם ישן תנשא בו לכתחלה ולרב אלפס כל היכא דתני גט פסול אם נשאת תצא בר מהני והולד ספק ממזר ולרבינו האי כל היכא דתני גט פסול אם נשאת לא תצא וכן דעת אדוני אבי הרא״ש ז״ל. חתם סופר ועד פסול לר״י ואומר אמרו כשר ור״ח פוסל אומר אמרו וצריך לחוש לשניהם לפסול חתם סופר ועד ואומר אמרו: ז הילכתא עדי מסירה כרתי לר״י בין בגיטין בין בשאר שטרות בין בשטר מכר מתנה והלואה ולרב אלפס דוקא בגיטין ולא בשאר שטרות. ולרב אלפס בתחלה צריך עדי מסירה אבל בדיעבד או שנמצאו עדי מסירה פסולים סומכים אעדי חתימה ולדעת אדוני אבי הרא״ש ז״ל לעולם אינו גט עד שימסרנו בפני עדים כשרים ומיהו כשאנו מוצאין אותו חתום כשר שאנו תולין שכדין נמסר בעדים כשרים: ח שנים ששמותיהם שוין ששלחו ב׳ גיטין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו. חמשה שכתבו בגט אחד באחד בשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית והעדים חתומין למטה כולן כשירין ויתנן לכל אחת ואחת. כתבו באחד בשבת גירש פלוני לפלונית ובאחד בשבת גירש פלוני לפלונית והעדים למטה התחתון כשר והשאר פסולין. שני גיטין שכתבו זה בצד זה שני עדים עברים באים מתחת זה לתחת זה ושני עדים יוונים באים מתחת זה לתחת זה את שהעדים נקראים עמו כשר. עברי ויוני עברי ויוני באים מתחת זה לתחת זה פסול. שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים התמו תחת הכתב בדף השני כשר וכגון שניכר שלא נחתך מן הקלף כלום. התמו בראש הדף או מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול: חיבר שני גיטין ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין. סופו של זה בצד סופו של זה או ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקראין עמו כשר: ט גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית כשר. אחד עברי ואחד יוני כשר. כתב סופר ועד פסול. חתם פלוני עד או בן פלוני עד או פלוני בן פלוני ולא כתב עד כשר. חניכתו וחניכת אביו כשר עד ג׳ דורות לרש״י כנוי המשפחה ולרבינו חננאל כנוי שם האיש: י גט המעושה בישראל כדין כשר שלא כדין פסול ופוסל בכהונה. בעובדי כוכבים כדין פסול ופוסל שלא כדין אינו כלום. ואם עובדי כוכבים כופין אותו לעשות מה שישראל אומרים לו כשר. והאידנא נמי עבדינן שליחותייהו וכופין אגיטי: יא יצא קול על הפנויה שנשאת או שנתקדשה או שהיא בעולה או חלוצה אין חוששין לו אלא אם כן היה הקול ברור שיאמרו ראינו נרות דולקות בבית פלוני שנתקדשה היום לפלוני או שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני שהלכו למדינת הים וכגון ששמעו תרי מתרי ראובן משמעון ולוי מיהודה אבל חד מחד ותרי מחד לא או שלא הזכירו שנתקדשה לפלוני אלא אמרו נתקדשה סתם או שיצא קול שנתקדש׳ בעיר אחרת אין חוששין לו. ואם יצא הקול שנתקדשה לפלוני וגרשה אין חוששין לאסרה לכהן משום קול הגירושין. וכל קול שיש לו אמתלא שסותר הקול כגון שיצא קול שקידשה או גירשה על תנאי או שזרק לה קידושיה או גיטה ספק קרוב לו או לה או אפילו מקום שנוכל לתלות לאמתלא לא הוי קול וכגון שיצאה האמתלא מיד עם הקול. אבל אם יצא הקול ברור ולאחר זמן יצא האמתלא אינה מבטלת הקול ואם נתברר שהיה הקול שקר מבטלין אותו. קול שלא הוחזק בבית דין אין חוששין לו. יצא הקול אחר שנשאת או אפילו אחר שנתארסה אין חוששין לו להצריכה גט מראשון: יב יצא עליה קול וקידשה שני קידושין גמורין אם נתאמת הקול הראשון אין צריכה גט משני לא נתאמת מגרש ראשון ונושא שני ואין השני יכול לגרש ולישא ראשון לא קידשה השני קידושין גמורין אלא קול יצא עליה גם ממנו שקידשה גם השני יכול לגרש ולישא ראשון: יג אחד אומר קדשתי אחות אשתי קודם שקדשתי אשתי ולא גרשתיה והיא כבר נשואה ויש לה בנים אינו נאמן לאסרה אפילו היא מודה והוא אסור בקרובות שתיהן ואפילו באו עדים אחר כך אם היה הוא בחופה כשנשאת לשני מותרת לשני: יד מי שיצא קול פסול על גט שנתן והוצרך מספק ליתן גט שני צריכה להמתין שלשה חדשים מזמן גט השני: טו מצא אדם דבר ערוה באשתו מצוה לגרשה. לא מצא בה דבר ערוה אלא שפשעה כנגדו בדברים אחרים בזוג ראשון לא יגרש בזוג שני יגרש. ואפילו לא פשעה כנגדו בשום דבר ועבר וגירשה אין כופין אותו להחזירה. וכדי לישא אחרת נאה הימנה לא יגרש כלל. ולא ישא אשה ולא ישב עם אשתו ודעתו לגרשה. ולא יקפיד עם אשתו יותר מדאי כגון לנעול דלת בפניה שלא תדבר עם שכיני׳. גם לא יהיה כאותן שאינם מקפידין עליה כלל אפילו אם רואין בה דבר פריצות אלא כדרך בני אדם יתנהג עמה:

סליק קיצור פסקי הרא״ש ממסכת גיטין

סדר כתיבת הגט ונתינתו לפי רבינו אשר ז״ל

הרוצה לגרש את אשתו יזמין לו סופר ושני עדים ויאמר לסופר כתוב גט לשם אשתי ויאמר לעדים חתמו עליו לשם אשתי ויאמר להן לכתוב ולחתום גם אחר גם וכמה גיטין עד שיזדמן להן אחד שיהא טוב כפי רצונם לפי שמחמירין הרבה חומרות בגיטין ופוסלין גיטין שהן כשירין מן התורה ואם יאמר להן בסתם כתבו והתמו גט לאשתי וכתבו וחתמו גט שהוא כשר מן התורה עשו כבר שליחותם ואינן שלוחין לכתוב עוד גט אחר. לפיכך צריך לעשותן שלוחין מעיקרא לכתוב ולחתום כמה גיטין שירצו עד שיכתבו אחד שיהא טוב כפי רצונם. ולא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפי הבעל שיצוה להם לכתוב ולא מפי השליח ואפי׳ אמר לג׳ אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו לא יכתבו ויחתמו עד שישמעו מפי הבעל קולו. הסופר יתן הקלף והדיו במתנה לבעל דבעינן וכתב ונתן שיהא הגט שלו. ושכר הסופר יתן הבעל. ואם נתנתו האשה הגט כשר דמשום עיגונא הפקירו חכמים ממון האשה ונתנוהו לבעל והוי כאילו הבעל נתן השכר. ויאמרו לבעל קודם כתיבת הגט שיבטל כל מודעות ודברים שגורמים לבטל את הגט ושהוא מגרש מדעתו בלב שלם בלי שום אונס ותנאי. וטוב הוא שיהא הבעל אצל הסופר והעדים עד שיכתוב ויחתום ויתן הגט כדי שלא יצא הבעל וימסור מודעא ויבטל הגט ואם יצא אין לפסול הגט בשביל זה כל זמן שלא שמענו שבטל. ואם אין האשה בכאן וצריך לשלוח לה הגט טוב שישביעו את הבעל בשבועת התורה שלא ימסור מודעא ושלא יבטל את הגט. ויחתוך הסופר הקלף למדת הגט שלא יצטרך לחתוך ממנו כלום אחר כתיבת הגט ויהא ארכו יותר על רחבו. וישרטט בו שנים עשר שיטות כמנין גט. ובתחילת כתיבת הגט יאמר אני כותב גט זה לשם פלונית ויהיו שמה עדי חתימה בשעה שמתחיל הסופר לכתוב הגט כדי שידעו שנכתב לשמה ויכירוהו בשעת חתימה ויאמרו העדים שחותמין לשמה. ויחתמו זה בפני זה ולא יחתום הסופר בגט ויתחילו לחתום בראש השיטה אם ירצו יחתמו זה אחר זה בשיטה אחת ואם ירצו יחתמו זה תחת זה בשתי שיטות. ואחר שיחתמו יתנוהו ליד הבעל ויתנהו ליד האשה כשהיא פתוחה ידה. ויקראוהו העדים קודם נתינת הגט וגם אחר נתינה שמא החליפהו הבעל בשנתנהו לידו. ולא יסמכו העדים על קריאה שאחר הנתינה לפי שפעמים ישכחו לפרוש אחר הנתינה כי האשה תשמרנו לראיה לכך לכתחלה יש לקרותו קודם הנתינה ואחר הנתינה. ואם לא קראוהו קודם הנתינה וקראוהו אחר הנתינה או קראוהו עדים קודם הנתינה ולא קראוהו אחר הנתינה כשר. וכשיתן הבעל הגט ליד האשה יאמר הרי זה גיטיך והרי את מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם. ואם הבעל שלח גט לאשה מחוץ לעיר צריך השליח המביא גט להיות אצל הסופר והעדים שכותבין וחותמין כדי שיוכל לומר בפני נכתב ובפני נחתם. וכשיתן הגט לאשה יאמר מיד תיכף קודם הנתינה או מיד תיכף אחר הנתינה בלי הפסק בפני נכתב ובפני נחתם ויאמר בשעת נתינת הגט לידה הרי זה גיטיך ששלח ליך בעליך והרי את מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ואם שכיב מרע מצוה לכתוב גט לאשתו יזהר הסופר שיהיה החולה שפוי ומיושב בדעתו מתחילת כתיבת הגט עד גמר נתינתו שאם תטרף דעתו בינתים אע״פ שתחזור דעתו עליו הגט פסול ובשעה שנותן הגט לידה יאמר ה״ז גיטיך והרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם על תנאי זה אם לא מתי לא יהא הגט גט ואם מתי יהא גט מעכשיו ואם לא מתי לא יהא גט ולא תתייחד עמו אחר נתינת הגט אם לא שיהא אחר עמהן אפי׳ עבד אפילו שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה:

זה הוא נוסח הגט

בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין בו כאן במתא פלוני דיתבא על נהר פלוני אנא פלוני בר פלוני דממתא פלוני דיתבא על נהר פלוני וכל שום אחרא וחניכא דאית לי ולאתרי צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אנתתי פלונית בת פלוני דממתא פלונית דיתבא על נהר פלוני וכל שום אחרן וחניכא דאית

ליכי

ליכי ולאתריכי דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו שבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי דתיהוויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דתצביין ואנש לא ימחא בידיכי מן שמי מיומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן דיהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פיטורין כדת משה וישראל :

בשליש' ברביעי' בחמישי' בשבת מלא יו"ד בשני בששי בלא יו"ד ואם יכתוב גם ביום ראשון של ראש חדש אייר יכתוב ביום שלשים של חדש ניסן שהוא ראש חדש אייר וכן כל ראשי חדשים שהם שני ימים. ראיתי בטופס נוסח הגט של רב אלפס ז"ל. שכתב בו איך אנא פלוני וכן בשאר טופסי תיקון הגדולים ואינו נופל על הלשון דודאי בשטרות שכותבין העדים הדבר שנתקיים בפניהם שייך למכתב זכרון עדות איך נעשה זה הדבר בפנינו אבל לשון נוסח הגט הוא סיפור דברים שהבעל מספר שבזמן הזה הוא מגרש אשתו לא שייך למכתב איך אלא בזמן הזה אני פלוני מגרש את אשתי הילכך טוב שלא לכתוב איך. והמקום שמזכיר הסופר לאיש ולאשה הוא מקום דירתו. ונהגו באשכנז ובצרפת לכתוב פלוני שנולד במקום פלוני ודר במקום פלוני ועומד במקום פלוני וכן לאשה אם מכירין מקום לידתה ועמידתה והכל להוציא מחשש שני יוסף בן שמעון ומה שנהגו לכתוב ולאתריכן דאשהאת תמהתי למה נהגו לכתוב כן מאחר שאין מזכירין מקום דירית אביו ומקום דירת אבי האשה. ונהגו ליזהר שיהא כל האותיות מוקפות גויל דאם נוגעות זו בזו לא מיקרי כתב. ויכתוב ודן חסר יו"ד ואגרת חסר יו"ד ודתהוויין דתצביין כל אחד בב' יודי"ן ובתיקון הגט של רבינו יוסף טוב עלם ז"ל היה כתוב דיתיהווייין דיתיצביין כל אחד בה' יודי"ן כי די תיהוויין הוא שתי תיבות אשר תהיינה ודי הוא תרגומו של אשר וכן די תיצביין הוא אשר תרצי. ואע"פ שכותבין דיתבא על נהר פלוני ואין כותבין די יתבא שאני התם שהוא בלשון עברי היושבת על נהר פלוני והדל"ת במקום הה"א משא"כ בדי תיהוויין שאין לפרש אלא בלשון אשר ואני אומר שאף הכותב דתיהווייין תיבה אחת אינה טעות כי הדל"ת הוא במקום ש"ן שתהא רשאה לינשא לכל איש שתרצה. ונורכו נוי"ו דתרוכין ונוי"ו דשבוקין ויכתוב תרוכין ושבוקין חסר יו"ד הראשונה אבל פיטורין יכתוב מלא בשני יודין ולורכיה לוי"ו דוכלו ולכתוב למהך חסר יו"ד. ויזהר שירחיק יפה רגל הה"א דלא ליתחמע למהך כי חוכא וכן כל שאר הה"ן צריך ליזהר שלא יגע רגל הה"א למעלה כדאמרינן בפרק (הבונה) [הקומץ רבה] מאי טעמא תליה רגליה דה"א אבל בלמהך צריך ליזהר טפי. ולא לכתוב לאיתנסבא אלא להתנסבא. ושליח המביא גט ואומר בפני נכתב ובפני נחתם א"צ להביא שטר שליחות שהבעל מינהו לגרש אלא כמו שהאמינוהו על קיום הגט כך הוא נאמן על מנוי השליחות. ומאד יש ליזהר לכל אדם שלא יתעסק בענין גיטין אם לא שיהא בקי בהלכות גיטין כי רבו בהן הדקדוקים ובקל יכול אדם לטעות בהם והטעות בהם הוא פסול ממזרות. ושר ישראל יצילנו משגיאות אמן : סליק

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס ממסכת גיטין המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון וכו' מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

פרק ראשון

דף ב ע"ב דבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ג': שם ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא סתם ספרא דדייני מיגמר גמירי. הרא"ש ביבמות פט"ז סי' א'. ובבכורות פ"ג סי' ב'. ובחולין פ"א סי' ט"ז :

דף ג ע"ב ואם ניסת הולד כשר. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' י"ב : שם שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ד :

דף ד ע"א מהדרינן אר"א דקי"ל דהילכתא כוותיה בגיטין. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ז' :

דף ה ע"א ואר"י הב"ע כגון שנתנה לה כשהוא פיקח ולא הספיק לומר בפני נכתב וכו' עד שנתחרש. הרא"ש בגיטין פ"א סי' ו' : שם אי הכי יכול מני גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ו' : שם דבעא מיני' שמואל מר"ה ב' שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו נכתב וכו' הרא"ש בב"מ פ"ד סי' ו' : שם ומה אלו יאמרו בפניני גירשה מי לא מהימני. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ב' : ע"ב בפני כמה נותנו לה. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' י"ב : שם והא קי"ל בדרבנן דעד נעשה דיין. הרא"ש בב"ב פ"א סי' ד' :

דף ו ע"ב במתניתא תנא ג' כותבין ד' אין כותבין הרא"ש ביבמות פי"ב סי' י"ט: שם לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו. הרא"ש בשבת פ"ב סי' כ"א :

דף ז ע"א בני אדם שעומדין עלי ובידי למוסרן למלכות מהו. הרא"ש פ"ב דמגילה סי' ב': שם מנ"ל דאסור שרטוט. הרא"ש בברכות פ"ה סי' א':

דף ח ע"ב עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסיי קנויין לך. הרא"ש במכות פ"א סי' י"ד :

דף ט ע"ב דאר"ז יכד ר' שמעון לשיטתו של ר"א דאמר עדי מסירה כרתי. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ה' :

דף י ע"ב והא לאו בני כריתות נינהו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ג :

דף יא ע"א ההוא שטרא פרסאה דמסרה ניהלם באפה סהדי ישראל מגבינן בי' מב"ח. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ז' : שם והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ד : ע"ב האומר תן גט זה לאשתי. הרא"ש בגיטין פ"ז סי' ט' : שם וא"ת משנתינו. כל האומר תנו כאומר זכו דמי. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ד (ועיין קרבן נתנאל) :

דף יב ע"ב הקוטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפואתו לרבו. הרא"ש בב"ק פ"ח סי' ו' :

דף יג ע"א האומר תנו גט זה לאשתי שטר שחרור זה לעבדי. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ג : שם מנה לי בידך תנהו לו לפלוני במעמד שלשתן קנה. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' י' :

דף יד ע"א א"ל א"כ קנין בטעות הוא וכל קנין בטעות חוזר. הרא"ש בב"מ פ"ה סי' ל"ב: שם הולך מנה לפלוני שאני חייב לו. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ג : ע"ב הולך מנה לפלוני והלך וביקשו ולא מצאו. הרא"ש בגיטין פ"א סי' ט"ו : שם וכאן אמרו כל מה שירצה השליח יעשה. הרא"ש בב"ב פ"ג סי' כ"ג : שם וחכמים אומרים יחלוקו מספקא להו וכאן אמרו שודא עדיף. הרא"ש בכתובות פ"י סי' י"ג :

דף טו ע"א גופא אר"י הלכה כר"י הנשיא. הרא"ש בכתובות פ"ו סי' כ"ב :

פרק שני

דף יז ע"ב גזיי' לזמן דידי' ויהבה ניכלים מהו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ד..

דף יח ע"א כמשלים גט לאשתו וא"ל אל תתנהו לה אלא לאחר ג"ח. הרא"ש בגיטין פ"א סי' ח' : שם והלכתא מבעת כתיבה. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ד' : שם לימא כשמואל ס"ל עסוקין באותו ענין הוי. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ה' : שם קסבר כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות. הרא"ש בב"ב פ"ט סי' ט"ז : ע"ב איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי. הרא"ש בב"ב פ"י סי' ג' :

דף יט ע"א ובכל דבר שהוא קיימא. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' י"ט : שם כתבו במי טריא ואפצא כשר. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"א ובהלכות ספר תורה סי' ד' : ע"ב ר"פ כי הוי אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של עובדי כוכבים מקרי להו לשני עובדי כוכבים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י' וסי' י"א : שם ההוא שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן בי' ממשעבדי. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י'. ובב"ב פ"י סי' ג' : שם והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"א ופ"ב סי' כ"ד : שם נתן לה נייר חלק ואמר לה ה"ז גיטך מגורשת. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"א :

דף כ ע"א יכילנא למיפסלינהו לכולהו גיטי דעלמא. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ה : ע"ב בעי רב פפא בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מהו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ב :

דף כא ע"א והילכתא בכפות. הרא"ש בגיטין פ"ה סי' ה' : ע"ב כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה. הרא"ש בגיטין פ"ג סי' ב' : שם כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ב :

דף כב ע"א מכר בעל ארעיס לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק מרעים. הרא"ש פרק ב' סי' כ"ב : שם דיפתרא דמליה ולא קמיה ולא עפין. הרא"ש בהל' ס"ת סי' ד' : שם מאן חכמים אמר ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' י"ב : ע"ב ורי"א אפי' מכאן ועד עשרה ימים דאם איתא דהוה בי' תנאי מידכר דכירי. הרא"ש בב"ב פ"י סי' ב' : שם לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"א :

דף כג ע"א עובד כוכבים לדעתי דנפשיה עביד. הרא"ש בהל' ס"ת סי' ג' : שם בשלמא חרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ה : ע"ב אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ה : שם האשה עצמה מביאה את גיטה. הרא"ש במכות פ"א סי' י"ד :

דף כד ע"א אר"ה באומר לא תתגרשי בו אלא בפני ב"ד פלוני. הרא"ש בגיטין פרק א' סי' וכי שם ואבע"א דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית התם זי: מטית התם אומר קמי בי דינא בפני נכתב וכו'. הרא"ש בגיטין פ"א סי' ו' :

פרק שלישי

ע"ב יתר מכאן אמר לבלר כתוב לאיזה שארצה אגרש פסול לגרש בו. הרא"ש בנדרים פ"ה סי' א' :

דף כו ע"ב קא פסיק ותני ל"ש מן הנישואין ול"ש מן האירוסין. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ד' : שם האומר כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט. הרא"ש ביבמות פ"ה סי' ד' : שם האי אשרתא דדייני דמיכתבי מקמי דלסהדי סהדי אחתימתא ידייהו פסולה. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ד' : שם וליתא מדר"כ דאר"כ אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר. הרא"ש בכתובות פ"ב סי' י"ט :

דף כח ע"א המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' ל"ז. ובקדושין פ"ד סי' ט"ו : ע"ב אא"ר שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישי' היא. הרא"ש בקידושין פ"ב סי' א' : שם שלשה דברים אר"א ב"פ לפני חכמים וקיימו את דבריו. הרא"ש ביבמות פט"ז סי' י"א : שם שמע מב"ד של ישראל שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו. הרא"ש ביבמות פט"ז סי' ז' :

דף כט ע"א ואם אמר לו טול לי הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר. הרא"ש בב"ק פ"א סי' י"ד : שם רב אמר מתנה אינה כגט. הרא"ש בגיטין פ"ז סי' כ' : ע"ב המביא גט ממדינת הים וחלה עושה שליח בב"ד. הרא"ש בגיטין פ"א סי' ו' : שם וליחוש שמא פיים. מי לא תנן וכו'. הרא"ש בגיטין פ"ז סי' י"ב :

דף ל ע"א ההוא דא"ל אי לא פייסינא לה עד ל' יומין ליהוי גיטא. הרא"ש בכתובות פ"א סי' ב' : שם המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפרים עליהן מחלקן. הרא"ש במכות פ"א סי' ג' :

דף לא ע"א ובשעת כניסת מים בבוסר. הרא"ש בע"ז פ"ב סי' ג' :

פרק רביעי

דף לב ע"ב נקיטינן שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט כ"מ להולך לאו כזכי דמי. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ט ופ"ז סי' ד' : שם ור"נ אמר בפני שנים לבי תרי נמי ב"ד קרו להו. הרא"ש בסנהדרין פ"א סי' ג' :

דף לג ע"א ר"י אומר מפני תקנת ממזרין ס"ל כר"נ דאמר בפני ב'. הרא"ש בסנהדרין פ"א סי' ג' :

דף לד ע"א ההוא דא"ל אי לא נסיבנא עד ל' יומין ליהוי גיטא. הרא"ש בכתובות פ"א סימן ב' : שם ההוא דא"ל אי לא נסיבנא לריש ירחא דאדר ליהוי גיטא. הרא"ש בגיטין פ"ג סי' י' : שם והלכתא כנחמן והלכתא כנחמני. הרא"ש בסנהדרין פ"א סי' ג' : ע"ב אינה מגורשת עד שיגרש את אשתו ביהודה ושמו שביהודה ושם גליל עמו. הרא"ש בגיטין פ"א סי' פ' : שם אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. הרא"ש בכתובות פי"א סי' י"ג ובב"ב פ"א סי' פ' : שם נמנעו מלהשביעה התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו. הרא"ש בנדרים פ"ט סי' ב' :

דף לה ע"א אמרה ליה יהנה סם המות בא' מבניה של אותה אשה. הרא"ש בשבועות פ"ג סי' י"ג : שם רב ושמואל דאמרי תרוייהו ל"ש אלא בב"ד אבל חוץ לב"ד משביעין אותה. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' כ"ה : שם איני והא רב לא מגבה כתובה לארמלתא. הרא"ש בשבועות פ"ד סי' ט"ו : שם א"ל הב לי מאני. אמר לה מזוני נמי לית ליך. הרא"ש בכתובות פ"ד סי' ל' : שם איך פלוניתא בת פלוני קבילית גיטא מן ידה דאתתא בר הדיא דמתקרי איה מרי. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' ב' : ע"ב איבעיא להו צריך לפרט את הנדר או אינו צריך. הרא"ש בנדרים פ"ג סי' ה' ופ"ט סי' א' :

דף לו ע"א א"ר לא נריכא נר"א דאמר עדי מסירה כרתי הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ז' : ע"ב ותקינו רבנן דתשמיט זכר לשביעית. הרא"ש בע"ז פ"א סי' ז' :

דף לז ע"א המלוה את חבירו מעות על המשכון. הרא"ש בקדושין פ"ה סי' י' : ע"ב נאמן אדם לומר פרוזבול הי' בידי ואבד ממני. הרא"ש בשבת פ"ו סי' ד' :

דף לח ע"ב מעשה בר"א שנכנס בבהכ"נ ולא מצא עשרה ושיחרר עבדו וכו'. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' ג' : שם בשני תלת מילי נתחי בעלי בתים מנכסיהון. הרא"ש בשבת פט"ז סי' א' : שם רבי אומר. אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' כ"ט :

דף לט ע"א המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' כ"ט : ע"ב ורמב"א אר"י אין הלכה כאבא שאול. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' כ"ה (ועיין בקרבן נתנאל) : שם נתייאשתי מפלוני עבדי מהו. א"ל אומר אני אין לו תקנה אלא בשטרא. הרא"ש ביבמות פ"ד סי' ל"ח ובמס' ב"ב פ"ג סי' מ"א : שם א"ל דהאי אמתא דהוי מרה שכיב מרע אתיא ובכה קמיה. הרא"ש בב"מ פ"ט סי' מ"ג : שם עבד שנשא את בת חורין בפני רבו יצא לחירות. הרא"ש ביבמות פ"ב סי' ג' :

דף מ ע"א מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה לאחר מותי כופין את היורשים ועושין לה גט שחרור. הרא"ש בכתובות פ"ט סי' י"ד : שם מי שאמר בשעת מיתתי פלונית שפחתי קורת רוח עשתה לי יעשה לה קורת רוח וכו'. הרא"ש בכתובות פ"ו סי' כ"ב :

דף מא ע"א העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשה גובין משאר נכסים. הרא"ש ביבמות פ"ז סי' א' :

דף מב ע"א ותניא אידך האומר כל נכסי לפלוני ופלוני עבדי אף עצמו לא קנה. הרא"ש בקידושין פ"א סי' כ"ט :

דף מד ע"ב נקיטינן טימא טהרות של חבירו ומת לא קנסו רבנן בנו אחריו. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א' :

דף מה ע"א אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהן מפני תקון העולם. הרא"ש בכתובות פ"ד סי' כ"ב : ע"ב נקיטינן ספר תורה שכתבו מין ישרף. הרא"ש בהל' ס"ת סי' כ' : שם דתני רתב"ד מפטרוניא ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין. הרא"ש בהלכות תפילין סי' ג' : שם שנאמר וקשרתם וכתבתם. כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה. הרא"ש בהל' ציצית סי' י"ג : שם ר"מ אומר כל נדר שצריך עקירת חכם לא יחזיר. הרא"ש בנדרים פ"א סי' ז' :

דף מו ע"א וכמה רבים. ר"נ אמר ג'. רי"א עשרה ר"נ אמר ג'. ימים ב' רבים ג'. הרא"ש בשבועות פ"ג סי' כ"ב : ע"ב המוציא את אשתו משום איילונית רי"א לא יחזיר. הרא"ש ביבמות פ"א סי' ג' :

דף מז ע"ב ר"ל אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. הרא"ש בב"ב פ"ג סי' ל"ד :

פרק חמישי

דף מח ע"ב אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות וכו' מנכסים משועבדים. הרא"ש בב"ב פ"א סי' ל"ה :

דף נ ע"א שטר חוב היוצא על היתומים אע"פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזבורית. הרא"ש בב"ק פ"א סי' ג' : ע"ב והלכתא יתומים שאמרו גדולים ואפ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית. הרא"ש בכתובות פ"י סי' י"א : שם או דילמא מתנה נמי אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה וכו'. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ט :

דף נא ע"א הכ"ע בשקלו מידו. הרא"ש בקדושין פ"א סי' ל"ש :

דף נב ע"א אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע. הרא"ש בב"ק פ"ד סימן ה' : שם האפוטרופין תורמין ומעשרין להאכיל. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' כ"ט : ע"ב עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה. הרא"ש בב"ב פ"ח סי' כ"ה : שם דאר"י משעת הגבהה הוא דקני מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך. הרא"ש בע"ז פ"ד סי' י"ג :

דף נג ע"א מ"ס היזק שאינו ניכר שמיה היזק. הרא"ש בב"ק פ"א סי' א' : שם העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' י"ג : ע"ב דר"י אדר"י ל"ק כי לא קניס נדרבנן בדאורייתא קניס. הרא"ש בביצה פ"ג סי' ב' :

דף נד ע"ב הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין. הרא"ש בסנהדרין פ"ד סי' ה' : שם אבל א"ל טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו כו' אינו נאמן. הרא"ש במ"ק פ"ג סי' ל"ב : שם א"ל אין שכל ס"ת שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום. הרא"ש בהל' ס"ת סי' ד' :

דף נה ע"א העיד ר"י בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט. הרא"ש ביבמות פי"ג סי' ג' : ע"ב לא הוי סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה. הרא"ש בנדרים פ"ג סי' י"א : שם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל. הרא"ש ביבמות פ"ז סי' א' :

דף נז ע"א במתניתא תנא שבע שנים בצרו אומות העולם את כרמיהן בדמיהן של ישראל. הרא"ש בברכות פ"ט סי' ט"ו. ועיין במעדני מלך :

דף נח ע"א העבודה שאיני זז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' מ"ד : ע"ב הבא מחמת חוב ומחמת אנפורית אין בו משום סיקריקון. הרא"ש בב"ק פ"ז סי' ז' :

דף נט ע"א הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. הרא"ש בכתובות פי"ג סי' ז' ובגיטין פ"ד סי' כ"ט : שם בעא אביי מתנתו מהו. הרא"ש בכתובות פ"ז סי' כ"ג : ע"ב עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום. הרא"ש בקדושין פ"ג סי' ב' ובב"מ פ"א סי' כ"א : שם וקדשתו לכל דבר שבקדושה. הרא"ש בברכות פ"ז סי' י"ט :

דף ס ע"א ס"ת שחסר יריעה אחת אין קורין בו. הרא"ש בהל' ס"ת סי' ט"ז : שם דר"י ורשב"ל מפיינו בספרא דאגדתא בשבתא. הרא"ש בגיטין פ"א סי' ג' :

דף סא ע"א איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ. הרא"ש בהלכות חלה סי' י"ד :

פרק ששי

דף סג ע"א התקבל לי גיטי. ואשתך אמרה התקבל לי גיטי. והוא אומר הולך ותן לה. הרא"ש בגיטין פ"א סי' י"ג : ע"ב ההוא דהוי קרו לה נפאותה אזיל סהדי כתב תפאהה. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ה : שם האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה ב' כיתי עדים. הרא"ש בקידושין פ"ב סי' ז' :

דף סד ע"א ולימא חזקה שליח עושה שליחותו. הרא"ש בעירובין פ"ג סי' ג': ע"ב ולהימנה לדידה מדר"ה. הרא"ש ביבמות פט"ו סי' ו' : שם ושאינה יודעת לשמור את גיטה אינה מתגרשת. הרא"ש ביבמות פי"ד סי' ג' : שם אחד זה ואחד זה זוכה לעצמה ואינה זוכה לאחרים. הרא"ש בקדושין פ"א סי' כ"ה :

דף סה ע"א וכנגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' י"ט: ע"ב פטרוה דבריו קיימין. פיטרוה לא אמר כלום. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ד' : שם גניבה יוצא בקולר הוא. הרא"ש בב"ב פ"ט סי' י"ח :

דף סו ע"א אלא ר"א הכי קא קשיא ליה תמרא לא קאמר. דמי תמרא לא קאמר. מתמרא קאמר. הרא"ש בכתובות פ"ד סי' ל"ג :

דף סו ע"א גופא א"ש א"ר הלכה כר"י וכו' אמר לשנים אמרו לסופר וכו' רת"א כשר ולא תעשה וכו'. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ו': ע"ב הולכה הוליכו א' מוליך במעמד כולם. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ב' :

פרק שמיני

שם נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו. הרא"ש בקדושין פ"ד סי' ט"ו :

דף ע ע"ב שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו. הרא"ש בקדושין פ"ד סי' ט"ו. ובהל' טומאה סי' ט' : שם אילימא גלופקרא וסדיני ליתוש דילמא קורא אהדיה. הרא"ש בשבת פ"ד סי' י"ב :

דף עא ע"א אם לא יגיד פרש לאלם שאינו יכול נגגיד. הרא"ש ביבמות פ"ג סי' ד' ובנ"ב

יבנ"ב פ"ח סי' כ"ד: שם כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות וכו'. הרא"ש בקדושין פ"ד סי' ט"ו: ע"ב א"ל נכתוב גט לאשתך וא"ל כתובו. הרא"ש בגיטין פ"ז סי' י"ט: שם עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ה:

דף עב ע"א עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו. הרא"ש בגיטין פרק ט' סי' ו': שם ור"ס דאמר כר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ה': שם א"ל הכי א"ר הלכה כר"י. הרא"ש בע"ז פ"א סי' ז':

דף עג ע"א ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה. הרא"ש בב"ב פ"ט סי' ל"ב: שם ת"ר זהו גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל הבית עליו וכו' אינו גט. הרא"ש בכתובות פ"א סי' ב':

דף עד ע"א ארשב"ג מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי אצטליתא. הרא"ש בסוכה פ"ג סי' ל'. ובמס' ב"ב פ"ד סי' י"ב: ע"ב אם אמר לה ע"מ שתתני לי אצטליתי ואבדה אצטליתו. אצטליתא דוקא קאמר לה. הרא"ש בקדושין פ"א סי' כ': שם אר"י הא לא דלה רבה אמר הא לא אצטריכא. הרא"ש בב"מ פ"ב סי' י"ז: שם והא קי"ל הלכתא כוותיה דרבה. ובהא אין הלכה כרבן שמעון ב"ג. הרא"ש בקדושין פ"א סי' ח': שם מתקנתו של הלל נשמע. הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת. הרא"ש ביבמות פי"ב סי' ס"ו:

דף עה ע"ב הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא. הרא"ש בגיטין פ"ז סי' ט':

דף עו ע"א ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום. הרא"ש בגיטין פ"ח סי' ח':

ע"ב או דילמא לאחר י"ב חדש כריתות. דהא איקיים ליה תנאה. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ד':

דף עז ע"א חצירה מה שקנתה אשה קנה בעלה. הרא"ש בכתובות פ"ד סי' י': **ע"ב** ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו. הרא"ש בב"ב פ"ג סי' כ"ד: שם א"ל ליקניה ניהלה להוא דוכתא דיתיב בי' גיטא ותיזל איהי ותיחוד וכו'. הרא"ש בגיטין פ"ח סי' ו'. ובמס' ב"ב פ"ג סי' נ"ט ופ"ט סי' ל"ו: שם לא צריכא דאוגלה מקום. הרא"ש בב"מ פ"א סי' ל"א:

דף עח ע"ב הכא במאי עסקינן דא"ל זרק לי חובי ותיפטר. הרא"ש בב"ב פ"ט סי' מ"ג:

דף עט ע"א הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג. הרא"ש בב"מ פ"א סי' ל"ב: **ע"ב** והיכא דאמר אר"א א"ש אם נתגרשה תינשא לכתחלה. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' י"ב: שם כתב לשום מלכות שאינה הוגנת וכו' תצא מזה ומזה וכו' ואין לה לא כתובה וכו'. הרא"ש ביבמות פרק י"ג סי' ז'. ובכתובות פי"א סי' כ"ח, וד... פ"ט סי' ו':

דף פ ע"א כתב סופר גט ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ט"ז: **ע"ב** נישאו אין זינו לא נימא תיהוי תיובתא דר"ס. הרא"ש ביבמות פ"י סי' ג':

דף פא ע"ב כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה. הרא"ש ביבמות פי"ג סי' ז'. ובגיטין פ"ט סי' ו':

דף פב ע"א ש"מ ההוא קרוב אתים אי בעי בין בתחילה בין באמצע בין בסוף. הרא"ש בב"ב פ"י סי' ג':

ע"ב שר"א מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ב': שם והלא אשת שני מתים היכי משכחת לה. הרא"ש בקדושין פ"ג סי' ג':

דף פג ע"א ובמאי אילימא בע"מ הרי סותרם אלו בזנות. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' א': שם א"ס בכולהו תנאי דעלמא נמי לא תינסיב. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ב':

דף פד ע"א ה"ז גיטך ע"מ שתינשא לפלוני. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ב': שם ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה לכן. הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ב':

דף פה ע"ב אבעיא להו מי בעינן ודין או לא בעינן ודין הרא"ש בב"ב פ"י סי' ב': שם מיומא דנן לאפוקי מדר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו. הרא"ש בכתובות פ"א סי' י"ט. ובמס' ב"ב פ"ח סי' מ"ב. ובע"ז פ"א סי' ז':

דף פו ע"א ג' גיטין פסולין. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' ד': שם שאין עדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם. הרא"ש בגיטין פ"ב סי' כ"ד: שם ותו ליכא והאיכא גט יבן. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' י"ב: שם התם תינשא לכתחלה הכא דיעבד. הרא"ש בגיטין פ"ח סי' ח': **ע"ב** וכן אר"י לעולם לא תצא. הרא"ש בגיטין פ"ח סי' ח': שם מאן הנא אר"י דלא כר"ש הרא"ש בגיטין פ"ט סי' ז':

דף פז ע"ב שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר. הרא"ש בהל' מזוזה סי' ח': שם וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין כתב אגיכתו ואגיכתם כשר. הרא"ש בגיטין פ"ד סי' ז':

דף פח ע"ב דבר תורה גט מעושה בעובדי כוכבים ומה טעם אמרו פסול וכו'. הרא"ש בכתובות פ"ה סי' ל"ד: שם לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים. הרא"ש בב"ב פ"ג סי' נ"ח: שם כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה. הרא"ש ביבמות פ"ב סי' ח':

דף פט ע"א ממזרת אין חוששין לה. הרא"ש בקידושין פ"ד סי' ז': **ע"ב** דאר"ה הבא באמרה לבעלה גרשתני נאמנת. הרא"ש ביבמות פט"ו סי' ו'. ובנדרים פי"א סי' ח': **סליק**

ארץ צבי

על הגהות אשר"י מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פ"א בד"ה גרסינן בירושלמי כו' כיון דלא ידע כנ"ל: **בד"ה** ובמציאה מודה כו' והוא יחזור על הלוה כו' (ועיין בסמ"ע ובש"ך בחו"מ סימן ק"ס במה שמחולקין שם ודו"ק): **בד"ה** וטעמא כו' אמר יהא מנה זה לפלוני ומת רצו היורשים לכופו כו' (כפי הנראה דהיינו שמת הנותן ורצו היורשים לכופו שיחזיר להם אין יכולין כי כבר זכה המקבל הנה שעדיין לא בא לידו ובייש הג"א וצ"ל באומר זכה לו התקבל לו כו' והיינו דבה"ג ג"כ כבר זכה המקבל). **ובא"ד** ואני המה זכה בשטר מתנה אמאי יוכל להחזיר (ולכאורה קושיתו ג"כ אהתקבל שטר מתנה זו לפלוני במו בסיפא דשויס הס): **ובא"ד** ויש תוספתא שכתב בה לא יחזיר וליתא דא"כ ליערבינהו כו' בהדי פקדון כו' (והיינו כנ"ל כרים תוספתא. אמנם ג"כ יש להקשות אמאי לא ערבינהו עם הסיפא באמר יהא מנה זו כו' וגם יש לעיין אמאי גריסא בשטר מתנה בהיתי באומר יהא שטר זה ולא נתברר לי כעת: **בד"ה** ראובן ששלח מנה לשמעון לבומרו לו וע"י אותו שליח החזירו שמעון כו' ומחלק בין נאבדו בדרך דחייב הנפקד ובין אבדו בעיר כו' (ונראה דהחילוק הוא עפ"י דברי התוס' בב"ק (דף ק"ב) בממציא לו שליח ולא שאלו שליח בפירוש ונאנס דחייב הנפקד שהקשו התוס' אמאי חייב והא אין יכול לומר אין רצוני כו' וי"ל דנראה אפילו הוא בעצמו כביאו בדרך ונאנס חייב בשבועה כו' מכא"כ בעיר ל"ש זה וש"ה בה"ג יש לחלק בין בדרך ובין בעיר ועיין בש"ך סימן קכ"א ס"ק י"א שהשיג התוס' דדעת הפוסקים אינו כן כו' ולא הביא דברי הג"א שהוא כשיטות התוס'): **ובא"ד** ואפי' נאנס השליח בדרך אם אין עדים שנאנס ממנו פטור הנפקד דמצי למימר את המנתי' כו' (ולא הבנתי דהא ברים דבריו הנ"ל מבואר דבה"ג בנאנס בדרך חייב המשלח ולכאורה נראה להגיה ואפילו אם נאנס בעיר ואין עדים שנאנס כו' וברישא מיירי ביש עדים שנאנס ואפי' איכא שבועה שלא פשע כו' וכאן אומר דאפי' אין עדים כו' פטור הנפקד מטעם את המנתי' ולפ"ז מיושב מה שהקשה בספר הפארת שמואל וז"ל וקשה ס"ס אמאי פטור מאחר דנפקד חייב בכל אחריות עד דאתי לידים א"כ ל"ס מתויב ליתן לו מאחר דלא קיבל עליו כו' אחריות ומאחר שנתן לו הרי אנו רואין שהאמינו עכ"ל ולפמ"ש דבעיר שמותר ליתן לו כנ"ל בחילוקו של התוס' לק"מ ויש עוד לדבר ביתר פרטי דבריו מאחר דלא קיבל עליה וכו' אחריות עיין בחו"מ בסימן קכ"ה ס"ק ט"ו בשם הב"ח והכ"מ): **ובא"ד** ואם לא ביקש כו' (היינו בהחזירו ע"י ונאבד אפי' בדרך לפי חילוקו הנ"ל): **ובא"ד** והכא מרי אמר רצה מזה גובה כו' (והוא כסברת י"א בסימן קכ"ס דשניהם חייבין באחריות עד שיגיע המנה לידי שמעון כו'):

פ"ב בד"ה השיב רבינו שמחה כו' ובא"ד כשם שיכול לומר על כתב הסופר כו' בפני נכתב כך יכול לומר בפני נחתם על חתימות הסופר כנ"ל: **בד"ה** ומתוך כך פסק ר"י כו' ואם הוא מותק בתער כנ"ל: **בד"ה** אם הגט כתב על ידו של עבד כו' ובא"ד ואני הכותב בע"ד איני מבין דלפי מה שפסק מגודרות היה משמע דאפילו בכתיבת קעקע אינה מגורשת (וא"כ לפ"ז המתניתין ע"כ מיירי בעידי מסירה אמנם יש לפי' בקושייתו לפי שמבואר בטור ובש"ע בסי' קכ"ד סעיף ד' וס' דבכתיבת קעקע לא בעינן עידי מסירה היינו בלא הי' מוחזקין שהוא שלו והא דגודרות אין להם חזקה היינו במוחזקין שהוא שלו בה"ג הגודרות אין לו חזקה וע"ש בחלקת מחוקק מזה והסבר דקשיא ליה להג"א כקושיות הבית שמואל דהא אם נאמר דמגורשת ע"י ע"כ הקנה לו להבעל וא"כ גודרות אין להם חזקה ולמה מגורשת אפי' במוחזק שהוא שלה וגם קושיא זו אינו מוכרח כ"כ וא"כ"מ): **בד"ה** ומלבין ר"א משמע כו' (עיין בטור מחלוקת הרי"ף והרא"ש בזה): **בד"ה** אין לתמוס כו' עד סה"ד (ומש"ה בהיה עדי תתימה מרוחקים אע"פ שנמסר בעידי מסירה יש לפסול דלמא יכתוב בשטה א' שטר כו' ויסמוך אעידי תתימה לחודיה כמו דחוששין במזויף מתוכו מהנ"ל):

פ"ג בד"ה אבל אמר לשנים תנו גט כו' הלכך שטר מתנה נמי אם אמר לשנים תנו או לשלשה כתבו ותנו כנ"ל (ועי' בית יעקב מה שתמה ע"ז): **בד"ה** ובגמרא מוקי לה כו' וכן פסק מהר"ס בנתיבות מלוה (ועי' בב"י שם בהלכות מילה): **ובא"ד** וגרסינן התם בירושלמי כו' (והוא דין אחר דהירושלמי חידש דין זה ולא קאי אלמעלה):

פ"ד בד"ה מצאתי תשובות רש"י כו'. שלא מצינו שליח בטיל בג"ד כו' (היינו מכח ג"ד שעשה ג"כ לאחר שלית דיוכל להיות שניהם שלוחים): **בד"ה** נראה לר"י אפי' כו' ובא"ד מ"מ לרווחא דמילתא טוב לכתוב וא"צ דאמרינן לעיל דאם דילג כשר וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ודאי לא נעשה מעשה כי ה"ת פוכלו כו' כנ"ל (וכן הוא במרדכי): **בד"ה** או המכונה פלוני כו' (ועיין בגיטין דף פ' ובתוס' ד"ה כי יתביתו' כו' ובדף ל"ד והוא דאיתחזק כו'): **סליק**

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת גיטין

הוגה ע"פ הנדפס בפעם הראשון בנאפולי בשנת ר"ב

פרק ראשון

המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב כו': (דף ב ע"א)
המגוגיה פקידות. ואמר שאפילו הביא גט במדינה זאת בעצמה מאדנות זה לאדנות איש אחר צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ופסק ההלכה שכל המביא גט לחוצה לארץ ואפילו מא"י או המביא גם מחוצה לארץ ואפילו לא"י אם נתקיים אצלנו חתימת עדיו ונתקיים בב"ד כמו שנתבאר בפרק שני מכתובות (דף כא:) הרי זה גם כשר ויתנוהו ב"ד ולא נצטרך שנשמע מן המביא שום דבר אלא שהוא היה שליח בלבד ואם אין מכירין חתימת העדים על כל פנים צריך שיאמר המביא אותו בפני נכתב ובפני נחתם ויתננו לה בפני שנים ואז תתגרש ותיוב על השנים שיקראו הגט ואז יתנו לה:

רבי יהודה אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח כו': (שם)
זה הגבול שמגביל המקומות להודיענו המקומות שאינו מחוייב בו לומר בהם בפני נכתב ובפני נחתם ולכך זכר העיירות שהם בסוף ארץ ישראל ואינם מהם והלכה כרבי יהודה:

המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר כו': (שם)

המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר כו': (דף ה ע"א)
עוררין רוצה לומר אם ערער הבעל ואומר אני לא גרשתיה וזה הגט מזוייף ואני לא כתבתיו או שיפסול אותו בצד מצדדי הפסלות ואי אפשר להעמידו אלא בענין זה לפי שהעיקר אצלנו אין ערער פחות משנים לפיכך אם היו שנים אותם המערערין על הגט ואומרים שהוא פסול הרי זה לא יועיל בו הקיום לפי שהם תרי ותרי ותעמוד בחזקתה שהיא אשת איש. ואמרו אינו יכול לומר רוצה בו שנתחדש עליו חדוש שמונע ממנו הדבור:

אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים כו': (שם)
אומר שכל מי שהביא גט שחרור בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואם הביא אותו בחוצה לארץ או מחוצה לארץ לארץ הרי זה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואין צריך קיום וישתחרר בו העבד כמו גיטי נשים וכמו כן כל מי שהוא כשר להולכת הגט ולהבאתו כשר לשחרור עבדים וגם כן מביא שחרור העבד לידו או יזכה לו כמו שנתבאר:

כל גט שיש עליו עד כותי פסול כו': (דף י ע"א)

כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים: (שם ע"ב)
תנא קמא אינו מכשיר אלא עד אחד כותי ועד אחד ישראל ורבן גמליאל אומר אפילו שניהם כותים כשרים בגיטי נשים ועשה מעשה כמו שספר וזה סלו על מה שהיה בזמנם וכבר הודעתיך שהם גזרו על הכותים שיהיו כעובדי כוכבים לכל דבריהם כמו שיתבאר בברכות. וערכאות של עובדי כוכבים הם מעמדות דייניהם ר"ל בזה שיהיה זה השטר כבר נתקיים במעמד השופט בהגדת העדים עדותם אצלו והכיר אותם ועל מנת שיתפרסם אצל ישראל שאלו העדים וזה השופט לא מקבל שוחד ושיהיה גם כן נכלל בגוף השטר שהעדים ראו נתינת המעות וזה אמנם כשר בשטר מקח וממכר אבל גיטי נשים וכיוצא בהן מכל דבר שהוא מעשה בית דין והודאה והכחשה אין עדות לעובד כוכבים בזה כלל באיזה פנים שיהיה ורבי שמעון מכשיר כל זה כשנעשה בערכאות של עובדי כוכבים ועל התנאים שהקדמתי. ואין הלכה כרבי שמעון:

האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה כו': (דף יא ע"ב)

האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה כו': (דף יג ע"א)
הלכה כחכמים אבל לא תהיה לו החירות עד שיגיע גט לידו וכמו כן העיקר אצלנו יכול הרב לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך. ואמרו פוסל את עבדו מן התרומה לא (תקנו) [יתקיים] זה אלא אם כשיהיה רבו כהן וכן. כשיהיה רבו ג"כ ישראל שהוא פוסל אותו משפחה כנענית לפי שאינה מותרת לו אם נשתחרר ומן העיקר גם כן אצלנו אין גט לאחר מיתה ומה שהשיבו חכמים לו מפני שהוא כקיים חלה לומר שזה העבד באכילת התרומה או בהיותו בועל כנענית לא הוסיף בעצמו מעלה עד שתאמר שחובה הוא לו כשיוצא לחירות ואמנם זה כמו שתאכל בהמת כהן תרומה מפני שהיא קנין כספו לפיכך אינו אצלו מעלה שיפסידנה. ומה שאמר תנו מנה לפלוני ומת יתנו ואפילו שאינו מייחד ואמר מנה זה והרי זה הוא כשיהיה שכיב מרע בשעת הלוואה לפי שמן העיקרים שבידינו דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו:

פרק שני

המביא גט ממדינת הים ואומר בפני כו': (דף טו ע"א)
מה שאמר בזאת המשנה שהוא כשאמר בפני נכתב הליו פסול אינו רוצה לומר חציו ממש ואמנם רוצה לומר קצתו ובתנאי שלא יהיה זה הקצת תחלת הגט אבל אם נכתב תחלת הגט לפניו ואפילו שלא היה מצוי בכתיבת סופו אלא שכתב השלמתו והוא לא היה מצוי והעיד בו שהוא [לא] היה כמלא כשר לפי שהעיקר אצלנו אפי' לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך ואינו צריך גם כן שיראה כתיבת הקולמוס על הקלף לפי שהעיקר אצלנו שאפי' לא שמע אלא קול הקולמוס כשעובר על הקלף וכל שכן אם ראה יותר. וזה שאמר כשאמר אחד בפני נכתב ואמר אחד בפני נחתם פסול אמנם זה אם הגט יוצא מתחת יד אחד מהם אבל אם היה הגט יוצא מתחת יד שניהם כשר לפי שהעיקר אצלנו שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכים שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם לפי שהם אפילו שלא נתנו גט אלא שאמרו בפנינו נתגרשה היו נאמנין וכמו כן מה שאמר שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול זה הוא אם יוצא מתחת יד אחד מהם אבל אם יצא מתחת יד שניהם שהעידו בפנינו נכתב כשר. ור' יהודה מכשיר ואפי' היה יוצא מתחת יד אחד שהעיד בפניו נחתם. ואין הלכה כר' יהודה:

נכתב ביום ונחתם ביום בלילה ונחתם כו': (דף יז ע"א)
ידוע שהיום הולך אחר הלילה לפיכך נכתב ביום והעיד בו בלילה יהיה עדות שקר לפי שהוא משנה זמנו ור' שמעון מכשיר לפי שאין לזמן אצלנו בגט אשה תועלת מרובה לפי שהעיקר אצלנו תקון זמן בגיטין המכס הוא משום בת אחותו שמא תזנה תחתיו והיא אשת איש ושמא יכתוב גט בלא זמן קבוע ויתן לה ותאמר לעדים שהעידו על הזנות כבר אני גרושה הייתי בזה הזמן וזה הגט בידי לפיכך אין בין היום והלילה שיתחדש כמו זה. ואין הלכה כרבי שמעון:

בכל כותבין בדיו בסם בסיקרא ובקומוס כו': (דף יט ע"א)
דיו נקרא בערבי אלמידא"ד. סיקרא הוא סים אדום ונקרא בערבי אלמגר"א. קומוס הוא מין עפר שמשחיר ונקרא בערבי אלזא"ג. קנקנתום הוא כמו כן מין מן העפר המשחיר. ואמרו נותן לה את הפרה לפי שאין מותר לחתוך הקרן אחר הכתיבה לפי שנא' (דברים כד) וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה וקציצה ונתינה: ורבי יוסי דורש ספר ולא אוכלין ולא דבר שיש בו רוח חיים וחכמים אומרים מפני שאמר ספר בלתי ה"א הידיעה ולא אמר על הספר או בספר הנה התיר כל מה שאפשר הכתיבה בו. והלכה כחכמים:

אין כותבין במחובר לקרקע כו': (דף כא ע"ב)
כתבו במחובר לקרקע בתנאי שיניח מקום האיש ומקום האשה והזמן ויכתוב אלו השמות שיניח לשמה אחר שנתלש ונחתם ויתן לה והוא ענין מה שאמר חתמו ונתנו לה. ואין הלכה כר' יהודה בן בתירא בגיטין אבל שטרות בעלמא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וזיוף הוא הסקרטות לפי שהנייר חלק ונגלד הקלפים הוא הנקרא דפתרא אפשר להחליק ויגיח העדים ויכתוב מה שירצה:

הכל כשרין לכתוב את הגט כו': (דף כב ע"ב)

הכל כשרין להביא את הגט כו': (דף כג ע"א)
אין ספק שכבר נתבאר ממה שנקדם ששם גט נופל על כל שטר והשטרות כלם נקראין גיטין ותרגום ספר כריתות (שם) גט פיטורין אבל כן קוראין ברוב לגט האשה גם במלה מוחלטת ואין בכאן דבר שיפול בו ספק לפי שעולם שמנין יודע לך אי זה הדבר הוא בגט אשה או בזולתו. ומה שאמר בכאן בגט אשה

אשה שהוא כשר שיכתבו מי שאין לו דעת בתנאי שיהא גדול עומד על גביו ויכתוב הטופס בלבד ויכתוב ג"כ בן דעת תורף הגט והוא שם האיש ושם האשה והזמן והרי את מותרת לכל אדם ולא יכתוב עובד כוכבים לכתחלה טופס הגט ואפי' גדול עומד על גביו לפי שהוא אדעתא דנפשיה כותב ושמא יכתוב התורף ומתנאי הגט בעינן כתיבה לשמה כמו שיתבאר בזאת המסכת וכמו כן עבד אינו כשר להבאת הגט לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין ואיני כשר לעבד גם כן שיכתוב גם לכתחלה ואם כתב עובד כוכבים או עבד טופס הגט אחר שכתב ישראל הכשר תורף הגט הרי זה גט כשר לפי שאמנם אנו חוששין לשמה בתורף בלבד. מה שאמר סומא לא יביא הגט כשהוא שליח להולכה בחוצה לארץ לפי שהוא אינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ואחר שזכרנו זה הענין נשלימהו. ודע ששלוחי הגט על שלשה דרכים אחד מהם שיביא הגט ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם וזה אמנם יהיה שליח להולכה. והשני שיתן לו הבעל גט כתוב ויאמר לו הולך גט זה לאשתי או ששלחתו האשה שיביא לה גטה ונתן הבעל גט כתוב ויאמר לו הוליכהו אלא הענין כולו אחד וזה הגט ג"כ יתקיים בחותמיו ויתן לה ותתגרש בו אחר שנתקיים כמו שבארנו וזה השליח נקרא גם כן שליח להולכה. והשלישי שתמנה האשה שליח לקבל לה גיטה ותשים ידו כידה לפיכך כשהגיע הגט לידו נתגרשה וזה נקרא שליח קבלה ואינו נמנע מן הסומא אלא הדרך הראשון בלבד:

קבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח כו': (שם)
אין ספק שאם בשעה שקבל הגט היה רואה ואחר כך נאבד הראות ואפילו שלא חזר שהוא יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואמנם אמר וחזר ונתפתח מפני שאמר וחזר ונשתפה שזה הכרחי ולכך אמר כל שתחילתו וסופו בדעת ולא אמר בכשרות וכל פסול לעדות בעבירה מן העבירות של תורה פסול להבאת הגט כשלא נתקיים בחותמיו ואין סומכין אפי' על מאמרו בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם נתקיים הוא בחותמיו הרי הוא כשר:

אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה כו': (שם ע"ב)
כבר בארנו בפ' חמש עשרה מיבמות (הלכה ג) מאיזה טעם אין נאמנות אלו הנשים כשהן אומרות מת בעלה והם נאמנות בגט ובגט חוצה לארץ דוקא שאם בא בעל וערער לא משגיחין בו לפי שנתבטל הסבה שמא נתכוונו לקלקול'. וזה שאמר שהאשה עצמה תאמר בפני נכתב ובפני נחתם אינו צריך זה אלא אם נתן לה הגט על תנאי ואמר לה על תנאי שתתגרש בב"ד של פלוני ותאמר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם וזה הב"ד ימנה שליח ויתן לה הגט הרי היא נאמנת בסיפור זה התנאי ובמה שאומרת בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם לא היה שם תנאי כל אשה שיוצא גט מתחת ידה בכ"מ הרי זו מגורשת ואפילו שאין מכירין עדי הגט ואין צריך שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם:

פרק שלישי

כל גט שנכתב שלא לשום אשה פסול כו': (דף כד ע"א)
מה שאמר סופרים מקרין לא שהיו קורין גט כשר אלא היו מלמדין נוסח הגט לתלמידים כדי שיזכרוהו והוא מה שאמרו בסופרים העשויין להתלמד. ומה שאמר יתר מכאן מבואר היטב לפי שהגט שכתב בתחלה לא נכתב לגירושין כלל ואמנם נכתב להתלמד כמו שזכרנו והשני נכתב לגירושין אבל לא לגרשה מזה האיש והשלישי נכתב לשם גירושין של זה אבל לא לגרש זאת האשה ואמרה תורה וכתב לה לשמה והגט הרביעי לא נעשתה כוונה אחת מהם ועם כל זה כולם פסולים ואין באלו הגיטין כולם אחד פוסל מן הכהונה חוץ מהאחרון והוא מה שאמר כתוב ואיזה שארצה מהן אגרש לפיכך אם נתן זה הגט לאחת מהן נפסלה מן הכהונה אף על פי שהגט פסול:

הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום כו': (דף כו ע"א)
רבי יהודה יגזור טופס אטו תורף רוצה לומר חושש שיכתוב ג"כ כוונת השטר שאמר תנא קמא שיניח מקום עד שיכתוב בו שם הבעלים וכשעשה כן ר"ל שיכתוב תורף השטר ואינו יודע למי הוא עד שיזדמן שמות הנוסח למי שיזדמן הרי זה חספא בעלמא. ואמרו מפני התקנה אמרו מפני תקנה הסופר הקלו עליו והותר לו כתיבת טופסי הגיטין כדי שלא יבטל וצריך שיניח גם כן מקום הרי את מותרת לכל אדם. והלכה כרבי אליעזר:

המביא גט ואבד הימנו מצאו לאלתר כשר כו': (דף כז ע"א)
המביא גט והניחו זקן או חולה כו': (דף כח ע"א)
גלוסקמא ותפיסה אמתחות שמשימים בהם השטרות ופי' לאלתר (ירושלמי על אתר) מיד וזה כדי שלא יעבור אדם שם ואם יש לעדים בו סימן מובהק כגון שיאמרו נקב יש בו בצד אות פלוני וכל כיוצא בו כגון שהן אומרין שהם לא העידו לעולם בגט באלה שמות אלא זה בלבד נותנין אותו לה וכשר ואפי' לזמן מרובה וכל זה כשנאבד ממנו במקום שהשיירות מצויות שאנו אומרים שמא זה הגט שנמצא גט אחר הוא שנפל לאדם אחד אבל אם נאבד ממנו במקום שאין השיירות מצויות ה"ז כשר ואפי' שנמצא לאחר זמן. וזאת החטאת הנזכרת בכאן היא חטאת העוף או חטאת אשם שאינה צריכה סמיכה כמו שנבאר במקומו ולפיכך אפשר שתקרב זאת החטאת ובעלים אינם מצויין שם והעיקר אצלנו שחטאת שמתו בעליה תמות כמו שיתבאר בתחילת פרק רביעי ממסכת תמורה וכמו כן מן העיקרים שבידינו אין גט לאחר מיתה אבל אם נתברר מיתתו קודם שיגיע הגט לידה נפסל הגט ותשאר זקוקה ליבם:

שלשה דברים אמר ר"א בן פרטא לפני כו': (שם ע"ב)
ספינה המטרפת בים הוא שסוער עליה הים ורצה לשברה והמלחים אינם יכולים להנהיגה כפי רצונם לגודל הסער אבל העצים והכלים שלה נשארו. הספינה שאבדה בים הוא שנשברו הכלים והעצים שלה ונאבד הכל ונשארה הספינה על פני המים להנהגת המים ולא נשאר עוגין ולא משוטות שיתנהגו בה וזה כולו דבר אמתי:

המביא גט בארץ ישראל וחלה הרי זה משלחו ביד כו': (דף כט ע"א)
וכבר נתבאר בפרק ראשון (הלכה ג) שהמביא גט בא"י אין צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ולכך אפשר לו שישלח הגט ביד אחר ואין מותר זה אלא אם כן חלה:

המביא גט ממדינת הים וחלה עושה בית דין כו': (שם ע"ב)
וכמו כן יעשה שליח לשליח ואפי' אלף ובתנאי שימנה כל אחד מהם לחבירו בב"ד ובארץ ישראל אינו צריך לב"ד כמו שנקדם זכרו:

המלוה מעות את הכהן ואת הלוי כו': (דף ל ע"א)
זאת ההפרשה לפי מה שאגיד וזה שהוא יפריש התרומה או מעשר ראשון או מעשר עני ויזכה בו לזה האיש ע"י אחר ואם היה מנהג זה הכהן או הלוי או העני שמקבל מזה הישראל ואינו נותן גם כן לזולתו הנה כל שהוא אצל זה הישראל מהמתנות כאילו הגיעו לזה הכהן או הלוי או העני ואינו צריך זכוי ע"י אחר אח"כ יחשבם בדמיהם וינכה ממה שנתן לו *(עד דמיהם וינכה ממה שנתן לו) עד שיוציא ממה שיש לו עליו לפיכך אם מת צריך ליטול רשות מן היורשין שירשו ממנו הקרקע והגיע עליהם שעבוד החוב לפי שהם אולי לא ירצו בזה אלא יפרעו מה שעל אביהם מן החוב אחר שיתברר ויקחו מתנותיהם אח"כ ואמנם מעשר ראשון כבר בארנו בפ"ט מיבמות (הלכה ד) שהוא מותר לזרים לפיכך כשלקח זה הישראל החלק מן המעשר ראשון או מעשר עני ה"ז יאכלו אבל התרומה שהיא חלק הכהן הנה יש לישראל בה הנאה שהוא יכול ליתן אותו לכהן מקרוביו או ימכרנה לכהנים ויכול לעשות כן לפי שהוא קנאה מן הכהן באלו הדמים שהלווהו:

המניח פירות להיות מפריש עליהן כו': (דף לא ע"א)
מה שאמר מעת לעת ר"ל מן השעה שבקש אותם ומצאם שנאבדו עשרים וד' שעות למפרע לפיכך כל מה שהפריש באלו הארבע ועשרים שעות הרי הוא טבל וצריך שיפריש תרומה ומעשרות פעם שנית לפי שהם בחזקת אבודים וכל מה שהפריש קודם לכן הרי הוא מתוקן לפי שהם בחזקת קיימים בזה הזמן ופסק ההלכה שכל מה שהפריש אינו מתוקן לפי שהוא ספק. ור' יהודה סובר שבודקין היין באלו השלשה זמנים לפי שהוא יפסד בקלות ולכך יבדוק אותו אולי יחמץ ונמצא שהפריש חומץ על יין. והלכה כרבי יהודה:

פרק רביעי

השולח גט לאשתו והגיע בשליח כו': (דף לב ע"א)
זה השליח אמנם הוא שליח הולכה ולכך יבטל עד שיגיע גט לידה שכל זמן שהגיע הגט לידה אינו יכול לבטלו ואפי' נתנו באונס כמו שנבאר ענין האונס בגט ומה שאמר שקדם אצל אשתו לפי שאנו יכולין לומר לצעורה קא מכוון ולכך למדנו שהוא פסול אבל שליח קבלה הרי הוא מבואר שכל זמן שהגיע הגט לידו אין יכול לבטלו לפי שידו כידה ודע אם נתן אדם לאשתו גט על זמן או גט על תנאי והגיע לידה אם אמר לה כשיגמר תנאי פלוני או כשיגיע זמן פלוני הרי את מגורשת מעכשיו אינו יכול לבטלו אחר שהגיע הגט לידה ואם לא אמר מעכשיו יכול לבטלו ואפי' שהוא בידה אחר שנשאר לו בו שום סרך והוא יכול להוסיף על תנאו כמו שיתבאר:

בראשונה היה עושה ב"ד במקום אחר כו': (שם)
בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו כו': (דף לד ע"ב)
תקון העולם שהוא כשמסר עליו מודעא בב"ד או שבטלו אחר שנכתב ואפי' בפני ב' [או] אם שינה שמו או שמה תנשא והיא לא תדע שהגט בטל ונמצאו הבנים ממזרים לפי שהיא נשארה אשת איש לפיכך מי שמבטל גט היו מלקין אותו מלקות מטעם *תקנת רבן גמליאל שאמר לא יהיו עושין כן וכמו כן אמרו רב מנגיד מאן דמבטל גיטא ומאן דמסר מודעא אגיטא וזה שאמר שהוא כשישנה שמו ושמה וכתב כל שם שיש לו שזה כשר לא יתקיים זה אלא א"כ היה לו לאדם שתי שמות שנודע בשניהן או כשכתב אחד מן השמות ובתנאי שיכתוב המפורסם מהם ואמר וכל שם שיש לי יהיה הגט כשר וכמו כן האשה אבל אם היה שמו על דרך משל יצחק וכתב בגט אני אברהם וכל שם שיש לי הרי הגט בטל ודע זה:

אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים כו': (שם)
נמנעו ב"ד מלהשביע את האלמנה לפי שהם ראו שהיא מקילה בשבועות ותשבע על שקר וכשהיו מגבין אותה כתובה תקן רשב"ג שיהיו מתנין עליה היתומים באיזה מן שירצו מין הנדרים כגון שיאמרו לה אמרי כל פירות שבעולם אסורים עלי אם קבלתי מזאת הכתובה שום דבר תעשה ממונך כולו קרבן אם קבלת שום דבר. וכל הדומה לזה וכבר נתבארו הנדרים כולם ודיניהם במס' נדרים. ופסק ההלכה שאלמנה משביעין אותה היתומים שלא בב"ד או נודרת להם כל מה שירצו בב"ד כמו שהתקין רשב"ג ולהם הבחירה באי זו משני הדרכים שירצו ולפיכך אם נשאת האשה קודם שתשבע אבדה כתובתה לפי שיאמרו היתומים אנו אין רצוננו להשביעה אבל רצוננו להדירה בב"ד ואין תועלת בהיותה נודרת והיא בעולת בעל לפי שהבעל יפר לה כמו שנתבאר בפ' עשירי מנדרים (הלכה ה) והוא מה שאמר נשאת אין מדירין אותה לפי שמפר לה בעל לפיכך אם נתגרשה או מת בעלה גובה כתובתה אחר השבועה או הנדר וראיתי תשובה לרבינו האי ז"ל שאמר תשבע ותטול והוא הנכון כדי שיגיעו הזכיות לבעליהן וכמו כן העדים חותמין על הגט ואע"פ שאין תועלת בעדים שהן בגוף הגט ואמנם היא מתגרשת בעדים שהיא מקבלת הגט בפניהם והוא מה שאמרו עדי מסירה כרתי אבל אנו חוששין שמא ימות אחד מן העדים שנתן הגט בפניהם ונמצא הגט בידה חספא בעלמא אחר שאין בו עדים לפיכך חותמין בו וכבר בארנו הפרוזבול בפ' עשירי ממסכתא שביעית (מהלכה ג עד הלכה ח):

עבד שנשבה ופדאוהו אם לשום עבד כו': (דף לז ע"ב)
עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים כו': (דף מ ע"ב)
מה שאמר אמנם הוא לאחר יאוש רבו ראשון לפיכך אם פדאו מי שפדאו לשם עבד ישתעבד בו לפי שרבו הראשון כבר נתייאש ממנו ואם פדאו לשם בני חורין לא ישתעבד בו אפי' רבו ראשון לפי שנתייאש ממנו ואנחנו נבאר יאוש בעלים בפ' אחרון מקמא (הלכה א) ופרק ב' ממציעא (הלכה ה). רשב"ג אומר ישתעבד בו השני באי זה ענין שיהיה ואפי' פדאוהו לשם בן חורין כדי שלא יהא כל עבד מפיל עצמו בגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו. ואפותיקי מלה מורכבת פה תקנה ר"ל שאמר לבעל חובו אתה לא תגבה ממונך לעולם אלא מזה ואין לך שום דבר בכל מה שברשותי אלא בזה לפיכך כשמת (הוא) *[העבד] או נאבד אבד ממונו ואם שחררו חייב הדין ודרך המשפט שיאבד הממון ולא יהיה חייב העבד שום דבר לפי שהעיקר בידינו חמץ הקדש ושחרור מפקיעין מידי שעבוד אבל מפני תקון העולם שמא ימצאנו בעל חובו ויאמר לו עבדי אתה כופים את רבו שני שיש לו החוב שישחרר אותו כמו ששחרר אותו הראשון וכותב שטר עליו בשויו לא במה שיש לו עליו מן החוב ואם היה החוב יותר מדמיו זה ענין מה שאמר כותב שטר על דמיו רשבג"א שהמשחרר הוא שיכתוב החוב עליו לפי שהוא הזיק שעבודו של חבירו ויהיה פי' דבריו אין כותבין שטר אלא על המשחרר לפי שהוא גורם לאבוד הממון ואחר שהעיקר אצלנו דיינינן דינא דגרמי יהיה בזה המאמר האחרון הלכה כרשב"ג:

מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו כו': (דף מא ע"א)
אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהם חזר חציו עבד וחציו בן חורין וכמו כן היו לו אלף בעלים ושחררו אחד מהם כופין את השאר וכמו כן אפי' היה לו אדון אחד וקבל ממנו קצת דמיו ושחרר קצתו באלו הדמים שקבל חזר ג"כ חציו עבד וחציו בן חורין אבל אם שחררו רבו חציו בשטר ה"ז אינו כלום לפי שהעיקר אצלנו שמשחרר חצי עבדו לא קנה וזהו בשטר ובתחלת קידושין אבאר איך תתקיים השחרור בשטר ואיך תתקיים בכסף:

המוכר עבדו לעובד כוכבים או לחוצה לארץ כו': (דף מג ע"ב)
אין פודין השבויין יתר על כדי דמיהן כו': (דף מה ע"א)
ואין לוקחין ספרים תפלין ומזוזות כו': (שם)
אם היו פודין אותם יותר מכדי דמיהם ישתדלו העובדי כוכבים שישבו אותם ואם היינו מבריחים אותם מאדוניהם ג"כ הנשארים הם יאסרו אותם בכבלי ברזל ויוסיפו להם בענויים ואם היה שבוי אחד לדעת רבן שמעון בן גמליאל הנזכר מותר לנו להבריחו לפי שאין עמו שבוי שני שנפחד עליו מן הענוי ושיאסר בברזל ולדעת חכמים שאומרים מפני תקון העולם אינו מותר כדי שלא יאסרו שבויים אחרים והלכה כחכמים:

המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר כו': (שם ע"ב)
מי שגרש את אשתו מטעם הטלה שחושד אותה בדבר עבירה או מטעם שהיא נודרת הרבה אינו מותר שיחזירנה אלא נאמר לו מיד שרוצה לגרשה מפני אחד מאלו הטעמים הוי יודע שאתה מזה הטעם מגרש אותה ותדע שלא תחזירנה לעולם ולא תהיה מותרת לך לעולם אחר אלו הגירושין עד שיסור כוונתו ממנה ויגרשנה גרושין גמורין לפי שאנו חוששין שמא ישאר לו בה שום תוחלת שמא תנשא לאחר ולא יראה לו זה הטעם שנתגרשה עליו ויאמר בעל הראשון אילו הייתי יודע שהענין היה כן והיא לא תתנהג בכך לא הייתי מגרשה ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים ולפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום נדר או משום שם רע אינו מחזירה לעולם. ור' יהודה אומר אמנם זה הדין כשנדרה נדר שידעו בו רבים לא פחות מעשרה וכשנתפרסם אצל עשרה או יותר שהיא פרוצה בנדרים אז לא יחזיר ור"מ אומר אם היה הנדר שנדרה היא עצמה צריכה חקירת חכם לא יחזיר לפי שנחוש שמא יגרשנה ותנשא לאחר ואח"כ ישאל הבעל הראשון לחכם ויאמר לו שזה הנדר יש לו היתר ויאמר אילו ידעתי שיש התרה לא הייתי מגרשה אלא הייתי מביאה לב"ד ויתירו לה לפי שר' מאיר סובר אין אדם מקפיד על בזוי אשתו בב"ד ונמצא הגט בטל לפיכך מודיעין לו שלא יחזיר ור' אליעזר אומר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד והדעת היה נותן שהוא יחזיר אם היה צריך חקירת חכם לפי שאנו אומרים שמא יאמר אם הייתי יודע שיש לנדר היתר אצל ב"ד (כלום) הייתי מביאה לב"ד ויתירו לה לפי שהוא סובר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ואין אסור עליו שיחזיר כשנדרה נדר שצריך חקירת חכם אלא מפני נדר שאין צריך חקירת חכם שאפשר לו לומר אחר שנשאת לאחר ולא נשמע עליה שהיא פרוצה בנדרים אילו ידעתי שהוא כן לא הייתי מגרשה לפי שאני הייתי מפר הנדר שנדרה בעודה אצלי לפי שאינו צריך חקירת חכם והלכה כתנא קמא שאמר לא יחזיר על איזה נדר שיהיה הנדר מפני תקון העולם רצה לומר לא יבטל הגט למפרע כמו שבארנו. ואח"כ כלל במשנה מאמר אחר וכאילו אמר בד"א כשנדרה היא אבל נדר הוא יחזיר כלומר אם נדר שעל כל פנים יגרש את אשתו ולא תהיה בינו ובינה נשואין לעולם וגרשה מטעם הנדר אם רצה להתיר הנדר ויחזירנה הרי זה מותר ועל זה הדין הביא ראיה ר' יוסי מעשה בצידן. ומה שאמר על זה המאמר האחרון מפני תיקון העולם ר"ע אין במניעת החזרה תיקון העולם ולפיכך יחזיר והוא ענין מה שאמרו אין בזה מפני תיקון העולם והלכה כר' יוסי:

המוציא את אשתו משום אילונית כו': (דף מו ע"ב)
כבר בארנו בסוף פרק אחד עשר מכתובות שהאילונית אין לה כתובה לפיכך כשהוציאה משום אילונית תצא בלא כתובה ואם היה לה ולד הרי זה איגלאי מילתא למפרע שהיא אינה אילונית ואם תחזור על בעלה הראשון לתבוע כתובתה אומרים לה שתיקותיך יפה ליך מדבוריך לפי שהוא יאמר אילו ידעתי שהיא תלד לא הייתי מגרשה ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים ומה שאמר בכאן וחכ"א יחזיר כבר בארו בגמרא ואמרו מאן חכמים ר"מ שמצריך תנאי כפול כמו שיתבאר אח"כ לפיכך כ"ז שלא יאמר

יאמר לה הריני מגרשיך מפני שאת אילונית ואילו לא היית אילונית לא הייתי מגרשיך לא חיישינן לקלקולה. והלכה כר' יהודה :

המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים כו' : (שם)

המוכר שדהו לעובד כוכבים וחזר ולקח ממנו כו' : (דף מז ע"א)

ובתנאי שימכור את עצמו ג' פעמים ואז לא יפדה בפעם שלישית אא"כ חוששין עליו שמא יהרג. וכבר באדנו במקומות [א] מסדר זרעים שהעיקר אצלנו אין קנין לעובדי כוכבים בארץ להפקיע מן המעשרות לפיכך לקח מן העובד כוכבים יביא מן התורה וכשראו חכמים שהיו מתייקרין [ג] בלקיחתם מן העובדי כוכבים התקינו שהלוקח מן העובד כוכבים [לא] יביא בכורים כדי שיתבאר לו שירדה מקדושתה ולא יתאוו לקנות מהם וכשראו ג"כ שזה גורם שתשאר בידי עובדי כוכבים ותשתקע בידם התקינו שהלוקח מהם יביא כדי שידע שאין קנין לעובדי כוכבים בא"י קנין גמור ולכך ישתדל בפדיית זה הקרקע מידו לפי שהוא עומד בקדושתה ובמתנות ידועות :

פרק חמישי

הניזקין שמין להן בעידית ובעל חוב כו' : (דף מח ע"ב)

עידית מעולה שבקרקעות והמיטב שבהן וזיבורית הפחות והרע שבהם ורחמנא אמר (שמות כב) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם ונפל המחלוקת בזאת הכוונה למי הוא חוזר אם על הניזק או על המזיק ואפי' למ"ד מיטב שדהו של ניזק מפני תקון העולם יקח הניזק שיעור נזקו במעולה מה שנמצא אצל המזיק כדי שלא התרבה הנזק והתגבורת בין דיני אדם ודין בעל חוב מן התורה שיגבה מן הזיבורית לפי שנאמר (דברים כב) בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו ואין אדם מוציא מביתו לרצונו אלא הפחות ממה שנמצא אצלו ופחות שבתועלת אבל אמרנו בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין והעמדנו באשה בזיבורית על עיקר של ב"ח לפי שאין לנו לומר שמא אם אומרים לה שתגבה כתובתה מן הזיבורית לא תנשא לפי שהיא חפצה בנישואין יותר מהאיש הנושא אותה ואין שם נעילת דלת. ואין הלכה כר"מ :

אין נפרעין מנכסים משועבדים כו' : (שם)

דמיון כגון שהזיק ראובן לשמעון ונתחייב ואח"כ מכר ראובן עידית שלו ונשאר לו זיבורית יקח שמעון שיעור הנזק מן הזיבורית המצויה אצלו ואינו יכול לומר זכיתי בעידית וכבר מכרת אותה אחר שהיה לי בה זכות לכך אוציאנה מיד הלוקח לפי שאין עושים כן אלא כשלא נמצאו אצל ראובן כלום שיכול לגבות ממנו :

אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות כו' : (שם)

כשגזל ראובן קרקע משמעון והיתה מלאה פירות ואכל ראובן הפירות והפסיד הקרקע כגון שחפרה (והפילה) [והפסידה] כשיבא שמעון לגבות מראובן הפירות שאכל ומה שהפסיד הקרקע הרי הוא גובה מה שהפסיד הקרקע מנכסי ראובן ואפילו ממשעבדי וגובה את הפירות מנכסים בני חורין וזה ענין שאמר ולא לאכילת פירות. וכמו כן אם הלוה ראובן לשמעון מאה דינרין ואחר שנתחייב שמעון בזה החוב לראובן מכרה שמעון ללוי ב' דינרין על דרך משל עד שהשביחה וחזרה שהוא ק' דינרין מלד השבח אח"כ בא ראובן וטרף מלוי זה הקרקע בשביל המאה דינרין שיש לו אצל שמעון חמשה ושבעים דינרין לפי שהדין אצלנו בעל חוב נוטה חצי שבח וחזר לוי על אותן חמשה ושבעים דינרין ותובע אותן לפי מה שהוציא ממנו חמשה ושבעים דינרין הדין שיגבה חמשים דינרים משמעון ואפילו ממשעבדי והן החמשים שלקח בהן עיקר הקרקע לפי שאם לא ימצא שום דבר אצל שמעון היו מוציאים מיד הלוקח שלקח משמעון אחרי שלקחו ר"ל אחר שלקח לוי וכמו כן הדין אצלנו שיגבה החמשה ועשרים ג"כ אבל מנכסים בני חורין ואם לא נמצא אצלו כלום ישאר על שמעון כשאר החובות כולם וזה ענין לשבח הקרקעות ואמרו למזון האשה והבנות מבואר וכבר נתבאר בכתובות וזה כולן מפני תקון העולם שאין מוציאין מיד הלוקח אלא בדבר מפורסם חזק בחיוב וכמו כן אם אמר בעל המציאה שנאבד ממנו יותר מזה לא ישבע מי שמצאה שלא מצא אלא זה לפי שאם היו דנין בכך כל מי שימצא מציאה יניחנה ולא יאספנה ולא יחזירנה לחברו או יקחנה לעצמו :

יתומים שסמכו אצל בעל הבית כו' : (דף נב ע"א)

המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור כו' : (שם ע"ב)

אבא שאול אומר שבני אדם כולם משתדלין שימנו אותם ב"ד כדי שיתפרסם נאמנותם אצל בני אדם ואילו אתה מחייב אותם שבועה לא יהיו נמנעין מפני כך אבל האפוטרופוס שמינהו אבי יתומים אם אתה מחייב אותו שבועה ר"ל שמשביעין אותו היתומים בטענת שמא לעולם אין מקבלים אפוטרופסות ויפסידו היתומים ולכך בטלו ממנו השבועה מפני תקון העולם. ומה שאמר המנסך אפשר זה על א' מב' דרכים. א' מהם שיערב יין נסך ביין של חבירו שהכל אסור כמו שיתבאר במס' ע"ז בפרק האחרון (הלכה ח) והדרך השני שינסכהו לעבודת כוכבים וידע שהיין אסור בזה הניסוך כשיהיה מזיק בנזק ולא ידע שהוא חייב סקילה כשמנסך אותו לעבודת כוכבים לפי שאם היה יודע ג"כ שהוא חייב סקילה לא היה חייב תשלומים לפי שהעיקר אצלנו אין אדם מת ומשלם כמו שביארנו בפרק ג' מכתובות (הלכה א). וכהנים שפגלו במקדש הוא שיפסיד הכהן הכוונה בשעה שמתעסק בשחיטת הקרבן או בזריקת דמו או הדומה להם ויחשב בו שיאכל ממנו או שיקרב אותו חוץ לזמנו וזה הזבח נפסד על הבעלים שיתבארו אלו הענינים בפ"ב במס' זבחים (הלכה ג) והדין היה מחייב שיהיו אלו כולם פטורים בין בשוגג בין במזיד לפי שהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ולמנס אמרנו מזיד חייב כדי שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו. והלכה כאבא שאול. ומן המבואר באמרו בכאן חייבין רוצה לומר חייב בתשלום מה שהזיק :

העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת כו' : (דף נה ע"א)

מרים קורה. ועל זה הדין תעשה היקש בכל דבר גזול כשנשתנה הגזלן מעשה שאי אפשר להסירו אלא בהפסד מרובה הרי הוא נותן דמי זה הדבר שגזל בלבד ואמנם נעשה זה מפני תקנת השבים כדי שלא תקשה דרך התשובה על בעל העבירה. ואלו העדיות כולם הלכה :

לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה כו' : (שם ע"ב)

סיקריקון אנס ואנס לוקח שדות מיד בעליהן בלא דמים כדי שלא יהרגם ונתחדש זה החידוש משעת הרוגי המלחמה והיה זה הזמן ידוע אצלם באותה שעה. ובעל הבית הוא בעל הקרקע הראשון שנגזלה ממנו הסיקריקון וכבר בארנו בסוף פרק עשירי מכתובות שקנין האשה והודאתה במה שמכר בעלה אינו מועיל לפי שהיא יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ויכולה להוציא מיד הלוקח כשתגבה הכתובה. ומה שאמר נותן לבעלים רביע כגון שלקח מהסיקריקון שדה בשלשים דינרין הוא נותן לבעל הבית עשרה דינרין לפי שאנו אומדים דמי הקרקע ארבעים דינרין ויותר והרוב שהסיקריקון עושה ממנה זול אע"פ שהיתה אצלו בלא דמים הוא זה השיעור והוא ענין מה שאמרו רביע בקרקע שהוא שלים במעות ואין ספק במה שאמר רבי שהיה המעשה כשהיה שם סיקריקון :

חרש רומז תרמז ובן בתירא אומר כו' : (דף נט ע"א)

רמיזה ר"ל אי זה שירמוז ובן בתירא אומר שמקחו וממכרו במטלטלין אינו כלום עד שיקבל הדבר ויהיה ברשותו ויתן ג"כ למי שהוא מוכר ולא הספיק לו הרמיזה בלבד. והפעוטות הנערים קטנים מבן שש ובן שבע אם היה להם חריפות או מבן שמנה ובן ט' ובן י' לפי שיעור חריפתם וזה הענין תלוי בדיין. ואין הלכה כבן בתירא :

ואלו דברים אמרו מפני דרכי שלום כו' : (שם)

דע שזה הדבר המפורסם בכל המקומות שיהיה הכהן קורא בבהכ"נ ראשון בין שיהיה ת"ח או ע"ה הנה הוא דבר שאין לו שורש בתורה כלל ולא נזכר זה בש"ס ולא היא זאת הכוונה הנרמזת אליה בזאת ההלכה ואני נפלא הפלא ופלא מעמי הגלות שנוהגים בזה המנהג אחר היותם בריאים מחולאי המנהגות ומדעות האחרונים ודרכיהם ואין אצלם הגא עניים נאותים ללשון הש"ס ואיני יודע מאיזה מקום בא להם זה ההפסד ואמנם טורת הענין לפי מה שבא אלינו בקבלה כמו שאגיד וזה שהכהן קודם ללוי ולישראל לפי שנאמר (ויקרא כא) וקדשתו כי את לחם אלהיך וגו' ובא בקבלה בכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון וזה כולו באין שם חכם גדול ממנו כגון שיהיה שם כהן ולוים ישראלים ויהיו כולם במדרגה אחת בחכמה ולא יהיו קצתם יותר חכמים מקצתם אז תחזור הקדמת היחס כהן קודם ואחריו לוי ואחריו ישראל ויתבאר לך זה הלשון בפ' אחרון מהוריות (הלכה ח) באמרו בזמן שכולם שוים אבל אם היה ממזר ת"ח וכהן גדול עם הארץ ממזר ת"ח קודם בכל ענין מבואר בש"ס (מגילה כב.) שאחד מן החכמים קרא ראשון בשבת בספר תורה ורב אמי ורב אסי גדולים מכהני ארץ ישראל היו מצויין שם ולפי שהיה יותר חכם מהם וכך אמרו רב קרא בכהני ר"ל קרא ראשון כמו הכהן ולפי שהיה יותר חכם מן הכהנים המצויים שם וזה אין מחלוקת בו ומן העיקרים גם כן כשהכהן כשהוא

רמאוי שיקרא ראשון אם התיר לישראל שהוא כמותו או פחות ממנו שיעלה ויקרא הרשות בידו אבל אסרו חכמים זה מפני דרכי שלום לפי שיתהדם מזה המחלוקת שמא יאמר ישראל אחר מפני מה התיר לזה שיעלה ראשון ולא התיר לי אחר שהדבר תלוי בו לכך אנו אומרים שיקרא הוא עצמו לא שיתיר לזולתו ולזאת הכוונה רמז בזאת ההלכה באמרו כהן קורא ראשון וכן באר הגמרא. ואם היה המנהג שהיו מניחים העירוב בבית מבתי החצר אמר שלא ישנה לעולם אלא בזה הבית שהיו נותנין בו בתחלה להניח אותו לפי שיש להם בזה הנאה שהבית שמניחין בו העירוב אינו צריך ליתן את הפת כמו שנתבאר שם. ומה שאמר גזל גמור ר"ל גזל מדרבנן גמור והפרש שיש באמרו גזל מפני דרכי שלום ובאמרו גזל גמור הוא שהגזל גמור יוצא בדיינין ויוסיף חומש ואע"פ שהוא מדרבנן לפי סברתו וגזל מדרכי שלום אין בו שום דבר מכל זה. ואין הלכה כרבי יוסי :

משאלת אשה לחבירתה החשודה כו' : (דף סא ע"א)

כבר נקדם לנו פירוש זאת ההלכה אות באות בסוף פ' חמישי משביעית אבל אני אזכיר ג"כ פירושה בכאן מותר לה לתת מה שנזכר לחבירתה החשודה על השביעית לפי שהם כלים שאינן מיוחדין לעבירה שאנו יכולין לומר אפשר שתשאלה הנפה לתקן בו או להכין בו הדבר הראוי להרקדה והרחים לטחון בהם הסממנין והתנור להלבין בו המטווה לפיכך אם פירשה ואמרה לה תני לי הנפה להניף בו הקמח או תנור לאפות בו פת אינה משאלת לה ומה שאמר אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ וכו' אין בזה הענין שום דבר משביעית אמנם הוא מותר לעולם לפי שהעיקר אצלנו רוב עמי הארץ מעשרין הן לפיכך בוררת וטוחנת ומרקדת עמה ומה שאמר משתטיל מים לעיסה לא תגע אצלה הוא דבר מענין הטומאה והטהרה וזה שעם הארץ אשתו ובניו בחזקת טומאה כמו שיתבאר במקומו במס' טהרות והעיקר אצלנו ג"כ שהאוכלין אינן מקבלים טומאה אלא אחר הכשר באחד משבעה משקין כמו שנתבאר במס' מכשירין (פ"ו הל"ד) ואלו העקרים כולם מחוייבת להפרים ממנו משתטיל מים על הקמח שאז יקבל טומאה ויהיה עובר עבירה שמטמאה התרומה ואפי' על העיקר האהרון שהוא מותר לגרום טומאה לחולין שבא"י לפי שבזאת העיסה חיוב תרומה והיא הקדש ודע זה. עוד אמר שכל מה שזכרנו מהיתר השאילה ואפילו על דרך הספק ומעוט הסיוע אמנם הוא מפני דרכי שלום. ומחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית בדבור בלבד כגון שיראה אותו עובד אדמה שיכול לומר לו יהא אלהים בעזרך או יצליח מעשיך וכל כיוצא בזה. שואלים בשלומן של עובדי כוכבים ואפילו ביום חגם :

פרק ששי

האומר התקבל גט זה לאשתי כו' : (דף סב ע"ב)

כבר נקדם לנו בפ"ב (הלכה ה) שהשליח קבלה כשהגיע הגט לידו הרי הוא כאילו הגיע לידה לפי שהוא מורשה. והלכה כרשב"ג שאמר הול לי לשון קבלה הוא :

האשה שאמרה התקבל לי גיטי כו' : (דף סג ע"ב)

נערה המאורסה היא ואביה מקבלין כו' : (דף סד ע"ב)

וקרע אינו מתנאים שיקרע על כל פנים ואמנם ר"ל שאם קרעו שיעידו על כך. ונערה המאורסה כבר בארנו משפטיה בפ' עשירי מנדרים. ומה שאמר היא ואביה רוצה לומר או היא או אביה. ומי שהיא יכולה לשמור גיטה הרי היא ג"כ תקבל גיטה אחר מיתת אביה והיותה יכולה לשמור גיטה היא שתהיה מבחנת בין גיטה לדבר אחר. ואין הלכה כר' יהודה :

קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט כו' : (דף סה ע"א)

אין הלכה כר' אליעזר מטעם שהיא לא עשתה אותו שליח אלא לקבל לה גיטה במקום פלוני וכל זמן שעבר נתבטל השליחות וכבר נתבאר לך הכוונה שאם היה דעת הבעל להתנות שיתן לה הגט במקום פלוני ולא קיים התנאי בטל הגט ואם אמר הרי היא במקום פלוני אמנם רצה להודיעו באיזה מקום היא בלבד ולא ליחד מקום לתת באותו מקום ולא במקום אחר לפיכך בכל מקום שנתנו לה כשר :

הבא לי גיטי אוכלת בתרומה כו' : (שם)

ואין הלכה כרבי אליעזר :

האומר כתבו גט ותנו לאשתי גרשוה כו' : (שם ע"ב)

בראשונה היו אומרים היוצא בקולר כו' : (שם)

היוצא בקולר מי שיוצא מבית הסוהר לידון מאת המלך. ומפרש המפרש בים ויוצא בשיירא היוצא בדרך ללכת במדבר עם השיירא ודי לאלו באמרם כתבו בלבד ואע"פ שלא אמרו ותנו לפי שהענין מחייב שהוא ג"כ רצה שיתנו לה גט ושיגרשנה מרשותו. והל' כר"ש שזורי :

מי שהיה מושלך לבור ואמר כו' : (דף סו ע"א)

הבריא שאמר כתבו גט לאשתי כו' : (שם)

רצה לשחק בה כשלא היה שם ענין מורה על כוונתו כמו שסיפר בזה המעשה. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל :

אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כו' : (שם)

אינו מן הנמנע שבית דין הגדול לא יהיו בקיאין בכתיבה לפי שהתנאי בב"ד שיהיו חכמים לא שיהיו סופרים ואמרו אחד כותב וכולן חותמין לפי שהתנה בזה והצריך למגרש שיאמר כמו שסדרו שהוא כשאמר לרבים כתבו יבאר ויאמר כל אחד מכם בפני עצמו ואם אמר לרבים חתמו יבאר ויאמר כל שנים מכם אי זה שנים מכם שיהיו. ואם אמר לרבים הוליכו גט לאשתי יבאר ויאמר אחד מכם איזה שיהיה והוא ענין מה שאמרו כתבו כל חד מנכון חתמו כל תרי מנכון אובילו כל חד מנכון ול"ז שלא יבאר כולם חותמין כמו שזכר אמנם שנים משום עדים והשאר משום תנאי ולכך אין אנו קפדין בשאר שיותן פסולין או קרובין או שנתאחר עדותן זמן מרובה לפי שהם תנאי לעדים ומזה הטעם אנו אומרים שעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה שאנו חוששין שיאמר כולכם ויעידו מקצתם ותתקלקל האשה שהוא גט כשר אחר שיש בו שני עדים ומתנאיו שיעידו כולם כמו שזכר. והל' כר' יוסי :

פרק שביעי

מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט כו' : (דף סז ע"ב)

קורדייקוס חולי מתהדם מנגלוי חדרי המוח ומתבלבל הדעת מפני כך והוא מין ממיני חולי הנופל. ואמרו אין דבריו האחרונים כלום ר"ל שאין אנו צריכין לשאול אותו פעם שניה אחר שיצא מחוליו אם יעמוד על דבריו או לא ואמנם לא יכתוב הגט עד שיקל מעליו חליו זה. והרכין בראשו ר"ל שירמוז בראשו רמיזה תורה תשובה נכונה לשאלה ויפלוג בה בכל צדדי הנסיון בכל מה שאפשר :

אמרו לו נכתוב גט לאשתך ואמר להן כתובו כו' : (דף עא ע"ב)

אמרו לו אינו ר"ל למי שאחזו קורדייקוס אלא לאיזה אדם שיזדמן וכמו כן אילו אמרו לו נכתוב גט ואמר להם תנו לה הגט בטל עד שיאמר הוא בעצמו כתבו וחתמו ותנו לה :

זה גיטיך אם מתי זה גיטיך אם מתי מחולי זה כו' : (דף עב ע"א)

שיעור זאת המשנה לפי מה שאגיד בריא שאמר לאשתו זה גיטיך אם מתי או חולה שאמר זה גיטיך אם מתי מחולי זה לא אמר כלום לפי שהעיקר אצלנו אין גט לאחר מיתה ומה שאמר אם מתי משמעותו לאחר מיתה אלא אם באר ואמר מעכשיו או מהיום אבל אם אמר מהיום ולאחר מיתה הוא ספק אם על מה שאמר מהיום היה דעתו והוא גט כשר וכשאמר לאחר מיתה הוי תנאה או חזר בו ועל מה שאמר לאחר מיתה הי' דעתו והוי נסבטל [כמו שאמרנו] שאין גט לאחר מיתה לפיכך חולצת ולא מתייבמת לפי מה שנתבאר בפ"ג מיבמות (הל"י) וכולן שהיו להן קדושין או גירושין בספק חולצות ולא מתייבמות :

זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד כו' : (שם)

לא תתייחד עמו אלא בפני עדים כו' : (דף עג ע"א)

ממה שראוי שתדע שכל הנותן גט על תנאי או גט על זמן אינו מותר לו להתייחד עמה כל אותו הזמן אלא שיהיה פרוש ממנה משעת כתיבת הגט וכל זמן שהעידו שני עדים שנתייחד עמה הגט בטל ודיני מגורשת ושאינה מגורשת רבים מהם שהוא חייב במזונותיה ואינו מפר נדריה ואינו מטמא לה כמו המגורשת. ופסק ההלכה בזאת שהיא מגורשת לכל הדבר ובלבד שימות לפיכך מי שבא עליה באלו הימים בעילתו תלויה אם מת הבעל יפטר ואם עמד ובטל הגט הנה בעל אשת איש ואם בא עליה בשגגה יביא חטאת :

הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז כו' : (דף עד ע"א)

ותתן ר"ל שנתגרשה מעכשיו אבל מתוייבת שתתן מה שהתנה עליה לפיכך אם נקרע הגט או נאבד

הגהות הגר"ב [א] עי' פאה פ"ד הלכה ט' ודמאי פ"ה הלכה ט' וצ"ע : [ג] עי' בחדושי מהר"ם ובתוי"ט :

קודם שיתקיים תנאה ואח"כ קיימתו אינה צריכה גט אחר. מה שאמר מכאן עד שלשים יום אינו ר"ל שהיא תתן לו כשישלמו שלשים יום על כל פנים אמנם הכוונה שתשלים בזה הזמן ואין עושין היקש על זה הדין כשאמר לה ה"ז גיטיך ע"מ שתתני לי בגד פלוני או חפץ פלוני שנאמר תתן דמיו או אחר במקומו ששוה יותר ממנו אלא היא מחוייבת לתת אותו הדבר בעצמו ורשב"ג הולק על זה הדין כמו שזכר. ואין הלכה כמותו :

הרי זה גיטך על מנת שתשמשי את אבא כו' : (דף עה ע"ב)

אמרו כמה היא מניקתו שתי שנים אינו ר"ל שהוא מחייב אותה בזה התנאי שתניקהו ב' שנים לפי שהוא ע"מ שתניקהו סתם אמר לה והעיקר אצלנו כל סתם כמפרש יום אחד דמי לפיכך אינה חייבת שתניקהו אלא יום אחד בלבד וכמו כן לא תשמש אביו אלא יום אחד אמנם זה היום שתניקהו יהיה בזמן היניקה וכאילו שאל כמה זמן היניקה שתניק בו זה היום שהיא מתחייבת והשמיענו מחלוקת ר' יהודה ורבנן זה זמן היניקה שהוא מכריח את האשה להניק את בנה ואפילו היתה מגורשת והם שתי שנים אא"כ לא היה הולד מכירה כמו שבארנו בפרק חמישי מכתובות (הלכה ה) ואינו מותר אצלנו נשואי המעוברת והמניקה בכל אלו השתי שנים ואפילו שנתנה בנה להניק ומי שנשא מעוברת או מניקה יוציאה בגט ואפילו היה כהן ואם מת הולד תנשא ולא נחוש שמא יהרגנו לפי שזה רחוק מן האפשרות אלא א"כ היתה האם יורשת כגון שתהיה בת דודו שאז נחוש ממנה שמא תהרגנו בשביל הירושה ולא מניחין שתניקהו אלא בעדים ולשון התלמוד (כתובות קב:) מי שמת והניח בן קטן אין מניחין אותו אצל מי שראוי ליורשו מעשה שהיה והרגוהו. ואין הלכה כר' יהודה ולא כרבן שמעון בן גמליאל :

הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים כו' : (דף עו ע"א)

אנטיפטרס מקום בארץ יהודה. וכפר עותנאי מקום בארץ הגליל. ועכו סמוכה לארץ י"ג אל על הגליל וזאת המשנה בנויה על שתי תנאין וזה כשהוא אומר לה [אם הגעתי לגליל הרי הוא גט] אם לא הגעתי לגליל אלא נשתהיתי ביהודה שלשים יום הרי הוא גט ואם לאו אינו גט לפיכך כשהגיע לאנטיפטרס וחזר בתוך שלשים יום אינו גט לפי שאנטיפטרס מארץ יהודה הוא ולא שהה שלשים יום וכמו כן הדין באמרו גליל ומדינת הים ומה שאמר היה הולך ובא ר"ל בזה שהוא גט כשר ואינו גט ישן ולא תתגרש בשום פנים אלא עד שלא יהיה מצוי במדינה שלשים יום רצופים :

הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כו' : (שם ע"ב)

אבל אינה מותרת לאחרים אלא בחליצה עד שישלמו שנים עשר חדש :

אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש כתבו כו' : (שם)

אם מיתה קדמה לגט אינו גט אם מת אחר י"ב חדש אחר שנכתב הגט קודם שיתנהו לה. ואין הלכה כר' יוסי :

פרק שמיני

הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה כו' : (דף עז ע"א)

קלתה כלי מקבלות בו הנשים מה שטוות ואין הבעל מקפיד לו על מקום חיקה ולא על מקום קלתה ולכך מקנה לה ואע"פ שהיא ברשות הבעל ומה שאמר לתוך ביתה או לתוך חצרה מגורשת על מנת שתהיה עומדת בצד ביתה או בצד חצירה :

אמר לה כנסי שטר חוב זה או שמצאתו כו' : (דף עח ע"א)

היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה כו' : (שם)

מה שאמר מלאתו מאחוריו אינו גט עד שיאמר הרי זה גיטיך בתנאי שירמוז לה שתקבלנו והוא בידו או קשור על גבו לא שיהיה על גבי קרקע אמנם אחר שהגיע לידה אינו מועיל שום דבר שיאמר ודע שלעולם היא צריכה חליצה מדרבנן עד שיגיע גט לידה או לרשותה :

וכן לענין קדושין וכן לענין החוב כו' : (שם)

היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כו' : (דף עט)

ועל מנת שיאמר לו זרוק לי חובי בתורת גיטין לפיכך אם הגיע הממון קרוב מן המלוה נפטר הלוה שכבר הגיע לו הממון כמו הגט והוא כבר נתפייס ממנו בקבלת הממון בזה הענין אבל אם אמר לו זרוק לי חובי ותפטר ולא אמר בתורת גיטין וזרקו לו ונאבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלוה הרי זה (אינו) פטור. ומה שאמר כיון שהגיע לאויר הגג ר"ל לפחות מג' לגג לפי שפחות משלשה כלבוד דמי וכאילו בא על פני המקום שהיא עומדת בו ומה שאמר כיון שיצא מרשות הגג ר"ל ממחיצת הגג ונכנס במחיצות המקום שהיא עומדת בו. ומה שאמר נשרף בתנאי שלא קדם האש בזה המקום קודם שיצא הגט מידו אבל אם היה האש והשליכו על האש הרי זה אינו גט :

בש"א פוטר אדם אשתו בגט ישן כו' : (שם ע"ב)

כתב לשם מלכות שאינה הוגנת כו' : (שם)

בית הלל סברי חיישינן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וב"ש אין חוששין לכך. וגט ישן הוא שיכתוב לה הגט ואחר כך התחירה ונשאר הגט אצלו אחר זמן כתיבת הגט ואחר שהחזירה גרשה פעם שניה ונתן לה זה הגט בעצמו. וענין מלכות שאינה הוגנת שלא יהיה לזה המלך דין בזה המקום שכתב בה הגט ומשום שלום מלכות תקנו הזמנים בגיטין כולם למלך מזאת הממלכה ולכך פסל כשכתב הזמן למדי ופרס [מדי] שכבר נתבטלה ונאבדה או לחורבן הבית או לבנינו שאינו מלכות. ומה שאמר הולד ממזר הוא דעת רבי מאיר שאומר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ואין הלכה אלא אם שינה שמו או שמה ושם עירו ושם עירה בלבד הוא שיהיה הולד ממזר ודע שמי שגירש את אשתו בגט ישן הרי היא תנשא בו לכתחלה :

כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות כו' : (דף פ ע"א)

זה דעת רבי עקיבא שאומר יש ממזר מיבמה כמו שבארנו בפרק רביעי מיבמות (הלכה יב) ואינה הלכה וחזר ושנה זה הדין אחר כך להודיעך שאפי' בכונס את יבמתו שנתקיימה מצות הייבום תצא צרתה וכל הדברים האלו בה :

הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונשאת לאחר כו' : (שם)

חוץ מן הממזרת כמו שבארנו :

כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה כו' : (שם)

ר"ל בזה המאמר כשטעה הסופר ונתן גט לפי מחשבתו שהוא שובר לאשה שתתננו לבעלה וכמו כן נותן שובר לאיש לפי מחשבתו שהוא גט שיתנהו לאשתו ונתנו זה לזה. ופי' לאלתר בכאן כל זמן שלא נשאת ולאחר זמן אחר שנשאת נשואין שניים. ומה שאמר לאבד זכותו של שני ר"ל שיאסר אותה עליו ואילו היה יכול בעל הראשון לעשותו כל אחד ואחד יעשהו. והלכה כר"א :

כתב לגרש את אשתו ונמלך כו' : (דף פא ע"א)

המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי כו' : (שם)

כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים כו' : (שם ע"ב)

זאת המשנה בנויה כשהעידו עליה שני עדים שהיא נתייחדה עמו ב"ה סברי הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ואין אדם עושה ביאתו ביאת זנות הרי קדשה בביאה וב"ש אומרים עד שיעידו שני עדים שנבעלה בפניהם. וצריך שנבאר גט קרח ואז יתבאר לך זה הדין וזה שהם היו כותבין גיטין שיכפלו בהם כמה כפלים והעד חותם בכל כפל מכפלי הגט וקראוהו גט מקושר מפני אלו הכפלים וקראו גט קרח הגט שהיו הכפלים מרובים מחשבון העדים שחתמו בו עד שנשאר בו כפלים בלא עדים ואמנם טעם שהתקינו גט מקושר יתבאר טעם שעותן כן במקומו בפ' האחרון מבתרא (הלכה א) וזה הגט בנאמני מותר לחתום בו פסול לעדות אחר שחתמו בו שני עדים כשרים וכבר נתבאר שאדם ברמז צרכים ואשר נהב כולכם כתבו גם נאמתי שהדין בזה שיכתוב אחד וכולם חותמין ואז יהיה גם כשר וצריכין שיחתמו כולם בהכרח ולכך אמר מי שגירש אשתו בגט קרח ונשאת נשואי שניים יוציא וכל הדרכים האלו בה שאנו חוששין שמא זה הגט יש בו הרבה עדים וכשר בלא עד ויחשוב החושב כשאומר אדם גם כן להרבה בני אדם טולכם כתובו וחתמו קצתם ונחסר מהם עד אחד או יותר שהוא כשר כמו זה הגט קרח שחתמו בו קצת עדיו ונשאר מקום לקצת העדים שלא חתמו וזה אמנם הוא דעת ר"מ שנקדם לך דעתו ואינה הלכה :

גט קרח הכל משלימין עליו דברי בן ננס כו' : (שם)

בן ננס מתיר לחתום בו עבד ופסול לעדות ועם כל זה שהלכה כבן ננס אינו מותר לחתום בו אלא עד אחד פסול בלבד והשאר כשרים וכבר בארתי לך מפני מה יחד אותו בשם קרח להיות כפליו ערובין מחשבון העדים ונשאר כפל אחד או כפלים הרבה בין עד לעד ונמצא שהוא קרח :

פרק תשיעי

המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת כו' : (דף פב ע"א)

דע כי מה שאמר לאיש פלוני כגון שיאמר חוץ מאיש פלוני ואין זה ספר כריתות אבל אם עשה זה תנאי הרי הוא מותר כגון שיכתוב גט כשר כמו שצריך אחר כן יאמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תנשא לפלוני הרי זה מותר ואין בו מחלוקת ואינו מותר שיאמר לה על מנת שתנשא לפלוני לפי שלא יאמרו נשותיהם מחליפין ונותנים זה לזה. ומה שאמרו ימלכו ממנה ויחזור ויתננו לה על מנת שיאמר לה זה הדבר אחר כתיבת הגט והוא לא יתנה בה תנאי אבל כל זמן שהתנה תנאי מהתנאים קודם כתיבת הגט ואפי' שהיה זה התנאי על פה הגט פסול. ואין הלכה כרבי אליעזר :

הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא כו' : (דף פג ע"א)

גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם כו' : (שם)

רבי יהודה אומר אע"פ שגוף הגט הרי את מותרת לכל אדם צריך שיכתוב בו ודין דיהוי ליך מנאי והלכה כרבי יהודה ומותר לכתוב הגט באיזה לשון שיהיה ובאיזו כתיבה שיהיה וזה בשני תנאין תנאי בלשון ותנאי בכתיבה ואמנם תנאי בלשון בהזהרת אלו הענינים המיוחדים בלשון הגט אצלנו ואמנם התנאי בכתיבה שלא יהיה בו ספק בשום דבר שיובן הקריאה בענין אחר מחסרון התיבות או מהפסד צורת האותיות המוסכמות עליהם אצל זאת האומה :

שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר כו' : (דף פו ע"א)

מה שאמר אין בו אלא עד אחד על מנת שיהיה כתוב בכתב ידו אבל אם כתב אותו סופר ויש בו עד אחד תצא והולד ממזר אבל באלו השלשה גיטין אם נשאת לא תצא. והלכה כרבי אליעזר בגיטי נשים וזולתן מהשטרות שאומר עדי מסירה כרתי כמו שבארנו בפרק רביעי מזאת המסכתא (הלכה ג) :

שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו כו' : (שם ע"ב)

כלל הוא זמן אחד לכל כגון שיכתוב בשני בשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית וישלים שאר הדברים. וטופס לכל אחד ואחד הוא שיכתוב זמן לכל אחד ואחד והוא שיאמר באחד בשבת גירש פלוני לפלונית וישלים הגט ועוד יתחיל ויאמר ובאחד בשבת גירש פלוני לפלונית וישלים הגט ג"כ בענין זה גט אחר גט והעדים מלמטן :

שני גיטין שכתבן זה בצד זה כו' : (דף פז ע"א)

ומה שאמר בכאן עדים יוונים אינו ר"ל יונים באמונה אבל הם עדי ישראל כשרים אבל הם חתמו בכתיבת היונים ואתה יודע שכתיבת היונים אינו כמו כתיבת העברים והערבים שמתחילין בכתיבתם מן הימין אל השמאל ואמנם היונים כותבין מהשמאל אל הימין :

זאת היא צורת שני גיטין :

בכך וכך גירש	בכך וכך גירש
פלוני לפלונית וכו'	פלוני לפלונית וכו'
עד וישראל	עד וישראל
ראובן	בן אברהם עד
שמעון	בן יעקב עד
filius Dan Testis.	Jacob
filius Na an Testis	Gad

ועל זאת הצורה היו הגיטין והחתימות שמדבר בהם בזאת ההלכה דע אילו היה כתוב תחת הגט האחד ראובן ותחת האחד בן אברהם וכמו כן תחת האחד שמעון ותחת האחד בן יעקב היו שניהם כשרים לפי שהיינו אומרים שתחת הגט השני גם כן שנים עדים עברים והם בן אברהם ובן יעקב לפי שאדם חותם שמו בעדות בג' פנים או שיכתוב שמו בלבד כגון שיכתוב פלוני או שיכתוב בן פלוני ולא יכתוב שמו או שיכתוב שמו והוא פלוני עד וכשיהיה כתוב לפי זאת הצורה אין ספק שב' העדים העברים על גט הראשון חתמו וכמו כן השני עדים יונים על הראשון חתמו וא"א לנס שיחתמו אלא כמו שציירנו ואם העידו על הראשון הרי הגט האחד בד' עדים והשני בלא עדים ולכן אמרנו שהראשון כשר והוא אותו שהעדים נקראים עמו ומזאת הצורה עצמה יתבאר עד אחד עברי ועד אחד יוני לפי שאנו אומרים שהעברי הראשון והיוני הבא אחריו כוונו שלשתן לחתום על הגט הראשון ונשאר עד אחד בלבד לגט השני ואפשר לומר ג"כ שהב' יונים עם אחד מהעברים העידו על השני ונשאר הראשון בעד אחד ולפיכך שניהם פסולין ומה שחייב זה שאני אומר שמא היוני עם ב' העברים חתמו בין שניהם וכולם על הגט ראשון חתמו כמו שנבאר מן הצורה או נאמר ג"כ שהעברי הב' עם שנים היונים (חתם) שחתימתם אפשר שהם על הגט הב' ואין זה צריך צורה :

שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני כו' : (שם ע"ב)

זה כולו מבואר אינו צריך ביאור :

גט שכתבו עברית ועדיו יונית כו' : (שם)

[גט מעושה בישראל כו' : (דף פח ע"ב)]

מה שאמר כתב סופר ועד כשר ר"ל חתם סופר ועד כשר. הניכתו והניכתה כנוי ר"ל כנוי האיש המגרש וכנוי האשה המתגרשת. ונקיי הדעת הנבונים בדעתם. גט מעושה בישראל לקוח באונס ובהכרח והם אונסין הבעל על הגט לפיכך אם היו ב"ד ישראל הם המכריחין אותו הרי הוא גט כשר ואם דייני עובדי כוכבים הכריחוהו על הגירושין הרי הוא גם פסול על כל צד מן הצדדים אבל אם אנסו על מה שחייבוהו דייני ישראל כגון שהיתה האשה תובעת הגירושים או שהגירושים מתחייבים מצד התורה הגט הזה פוסל מן הכהונה ואע"פ שהוא פסול וכמו כן אם היו מכריחין ב"ד של ישראל על הגט שלא כדין זה הגט פסול ופוסל מן הכהונה ואם הכריחוהו העובדי כוכבים עד שאמר רוצה אני מה שיצוה ב"ד ישראל אחר כך צוהו ב"ד של ישראל על הכתיבה הרי זה כשר :

יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת כו' : (שם)

מה שאמר מגורשת אינו ר"ל ששמענו שיצא קול מאשת איש גירשה בעלה לפיכך נאסור אותה על בעלה [כהן] מפני שיצא שמה מגורשת אבל הוא אומר שאם יצא שמה מגורשת אחר שיצא שמה מקודשת על אותה אשה בעצמה שהיא נתגרשה מאלו הקידושין הרי זו מגורשת שהרי קול ושוברו עמו לפי שהקול אסרה והקול מתיר אותה אבל אם נתבררו הקידושין בעדים וכל שכן אם היתה נשואה לא נתקיימו גירושיה אלא בעדים כמו שנתבאר בזאת המסכתא :

ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן כו' : (דף צ ע"א)

בית שמאי סומכין במלת ערוה ובית הלל על לשון דבר. ומה שאמר רבי עקיבא שיהא הלכה שאם מצא נאה ממנה יגרשנה ולא יגרש את זאת יהיה לה עברה עבירה גלו וכיס שהכסה עמדתיו הלכה כב"ה.

בליק פירוש המשניות להרמב"ם למסכת גיטין בס"ד

באור מלות הלועזיות שברש״י ותוספות ממסכת גיטין·

דף ב ע״ב רש״י **אי נמי** באותה מדינה, מדינה קונטריי״א בלע״ז (לאַנד, לאַנדשאַפט):

דף ז ע״א כלייל״א, היו עושין עטרות וכו׳ צבועות ומצויירות גפרית ומלח שקורין ניי״ל. (שווארצע ציערראטטען אין גאָלד אוי זילבער איינארבייטען) והכלים המצויירים כן נקראים בלשון עברי משוקדים לדעת רש״י שכן לועז מלה זו (שמות כ״ה ל״ג):

דף ח ע״ב בפרוורי, בהפרכיא רוקיי״ש בלע״ז. ובאותו דף ד״ה בפרוורי פי׳ פילכי רוקריי״ש בלע״ז (בעצירק, אומפאנג) וכן בלשון עברי אשר בפרורים (מ״ב כ״ג י״א) מזה הענין:

דף יא ע״א שאינו יכול לזייף, שיהא הקלף מתוקן בעפצים וכו׳ וקלפי פרסיים אינם מעובדים בעפצין שקורין גל״ש (גאלל-אֶפפעל):

דף יב ע״ב (מתפרנס), פרנסה, הייט כל אשר צרכיו בלשון לעז קונריי״ר, ובב״מ מ״ז א׳ ד״ה ואפרנסס פי׳ כל צורך סיפוק קרי פרנסה קונדרי״ר בלע״ז, ובכתובות ב׳ א׳ ד״ה הגיע זמן וכו׳ לועז לפרנס קנדירי״ר, ולקמן ס״ה ב׳ ד״ה פרנסוה כתוב קונדיי״ר, והשנוים האלה מורים על קלקול הבלע״ז בדפוס והעיקר מסתבר קונריי״ר כדהכא (בעווירטהען, מיט אללעם זאָרגפעלטיג פערזעהען):

דף יד ע״א סרבולי, קו״ט בלע״ז (קיטטעל, קוטע). עי׳ המתרגם עירובין י״ד ב׳ ד״ה הסרבל:

דף טו ע״א כבינתי, נושק״א. עי׳ המתרגם מ״ק י״ב א׳ ד״ה שירין:

דף יט ע״א סמא, אורפימנ״ט (אויריפיג-מענט, געלבער ארסעניק): **חרתא** דאושכפי, אררמינ״ט (טינטע): במי פריא, מים ששורין בו פרי שהוא כעין עפצים גל״ש בלע״ז (גאללאֶפפעל): **תוס׳** קנקנתום ט׳ פי׳ בקונטרס וכו׳ קרקע ירוקה שקורין וידריו״ל בלע״ז (אין שוועפעלזיירע אויפ-געלעֶזטעס מעטאלל) ועי׳ המתרגם שבת ק״ד ב׳ תוס׳ ד״ה שיחור: **רש״י** מדמין, שושפני״ר כמו כמדומין (שאֶטצען, וויעגען): **ע״ב** במיא דגרא, לבע שקורין פויל״י. ובע״ז כ״ח ב׳ הגי׳ נדא בדלי״ת ופי׳ נ״כ לבע שקורין פויי״לד (פיילכענבלויא):

דף כ ע״א אנדוכתרי, תכשים ורוקמין עליו צורות במחט כעין ברושדי״ר בלע״ז (שטיקעריייא):

דף כה ע א קטן ואנפיליא, קילצי״ן של בגד וכו׳ (זאָקען, שטרימפפען), מין מנעלים שמגיעין עד הקרסולים:

דף כח ע״א חמת, בוזול״א בלע״ז וכו׳ (לעדערנער בייטעל), ועי׳ המתרגם שבת ל״ג א׳ ד״ה פונדאות ושם יבמות ס״ו ב׳ ד״ה תרמילו ובב״מ פ״ד ב׳ ד״ה באתרא וכו׳: טליקא, משק״א בלע״ז (טאַשע):

דף כט ע״ב מאי קפחותא, לשון קיפוח דמרוכיי״ר שמקלרו מלמטה (אַבשטומפפען, אַבשטוטצען):

דף לב ע״א קופינא, חור שברא שהמרה שקורין פוסויי״ר (רעבען, ארקע) כלי שמגרדין בו העפר, עי׳ המתרגם נדרים כ״ז ב׳ ד״ה תוך ממר:

דף לה ע״א אלא גלופקרא, קו״ש. עיין לעיל י״ד א׳ ד״ה סרבלי:

דף נה ע״ב שקא דריספק, דופן של מרכבת נשים שקורין רימונ״א בל׳ אשכנז וכו׳. ידוע שר״ל (רייטוואַגען):

דף נו ע״א דוקין, פיל״ש כמו הנוסה כדוק (ישעיה מ׳ כ״ב) (פעלל אים אויגע), או שהוא (פאַרהאַנג) כעין יריעה המכסה האישון בת עין, עי׳ רש״י (ויקרא כ״א כ׳): גושקרא, פת קיבר שאונדיי״ר (שווארצעס בראָד) פת העשוי מפסולת הקמח: **ע״ב** כמין גרגותני של גדול וכו׳ וקורין קולדויי״ר (קעססעל, פפאַננע). צפור דרור, רונדיל״א (שוואַלבע):

דף נז ע״א גמרא, דימריו״ש בלע״ז. עיין המתרגם זבחים נ״ג ע״א ד״ה חומר: סולד, דמריי״ש וכו׳, כלישנא הבלע״ז שלפניו. ועי׳ המתרגם שבת ק״כ א׳ ד״ה מפני שהוא מחריך: **תורניתא**, פי״ן (פיכטע), עי׳ המתרגם ר״ה כ״ג א׳ ד״ה תורניתא:

דף נח ע״א שולי׳א, אינדרי״ן, הבלע״ז מקולקל בדפוס וכן במכות ח׳ ב׳ ד״ה בשוליא דנגרי ע״ש (איין לעהרלינג):

דף נט ע״א פיסתקא, גלנ״ש שאוכלים חזירים (אייכעלן) וכן לקמן ס״ט א׳ ד״ה כי פיסתקא, ונקרא בלשון המשנה חזרד, עיין פ״א דכלאים משנה ד׳:

דף ס ע״ב ואשקי בהנדזי, אוונטור״א כפי מה שיעלה וכו׳ (אויף׳ס געראַטהע-וואָהל, אויף גוט גליק): אהרי, של גמי יונקייר״ש בלע״ז (בינזען), ועי׳ המתרגם מ״ק י״א א׳ ד״ה אוהרי:

דף סא ע״א לחי, חכה איי״ש בלע״ז (אַנגעל): **ע״ב** גם בה, רגיל בה פריווי״ך (פערטרויט, פערטרויליך), עיין המתרגם כתובות כ״ח א׳ ד״ה דגייסי בהדדי:

דף סה ע״ב פרנסוה, כל לשון פרנסה לשון עשיית צרכיה הוא קונדיי״ר בלע״ז, עיין לעיל י״ב ב׳ ד״ה מתפרנס:

דף סז ע״א אוצר בלוס, סגור מסגירת לבדו מחילות מחילות וכו׳ כמו פיו בלוס ורגליו מבולמות בבכורות(מ׳ ב׳) (ע׳ בהמתרגם שם ד״ה מבולמות) קולשי״א בלע״ז (געשלאָססען, פערשלאָססען): **ע״ב** ריסתנא וכו׳. אמנסטריטו״ן עלים קטן שעל כף הירך כו׳ (איינע דיקע קראַפטזופע) רוטב עב מלחם וחתיכת בלק ומיני ירקות שבו, עי׳ המתרגם ברכות מ״ב א׳ ד״ה ריסתנא:

דף סח ע״ב במוקי קאתי, אינו בא לשכב יחף אלא באנפליאות קאלצונ״ש בלע״ז (זאָקקען). והערוך בערך מק הסליסי לועז מוק (פאַנטאָפפעל), והוסיף שכן בלשון ישמעאל קורין לו אל-מוק ועץ למטה וגם רש״י ז״ל העיר יבמות ק״ב ב׳ ד״ה מוקי שבלשון ערבי קורין למנעלים אל-מוק, אך לדעתו אין עץ למטה, ולכן לועז כמו שלועז כאן, והדין עמו לפי גירסת ספרים שלנו ביבמות שם דנפק ר׳ יהודה בחמשה זוזי (זוגות) מוקי לשוקא, ומי איכא כהאי גוונא דילך בה׳ זוגות מנעלים ובכל זוג וזוג עץ למטה, והערוך גרס שם נרמקי במקום מוקי ופי׳ (בערך נרמק) מנעלים ועורותיהן רכים רכים וכן כמו מוקי ע״כ, כלומר שכן דומין לנס מלד הרכות

רק שחסר העץ למטה: **חילפא**, נפלפא עץ ששמו פופליי״ר (פאַפעלבוים): שם ד״ה וחילפא ימא, גירופל״א (געווירצנעלקע), עי׳ המתרגם ברכות מ״ג ב׳ ד״ה חילפא דימא: **שם** ד״ה וורדא, רוס״א (ראָזע):

דף סט ע״א לברוקאתי, חולי שבעין שקורין טייל״א (פעלל אים אויגע): ומוריקא, קרוג (זאַפראַן): גילא, איספריים (שטראָה). עי׳ המתרגם שבת ק״כ ב׳ ד״ה קש: פירמא דסילקא, קני בת תרדים מלינדור״א, הבלע״ז מקולקל בדפוס ולדעת כל המפרשים סילקא ותרדין הן מין עשב שקורין בל״א (מאַנ-גאָלד, ווילדער אַמפפער,ווילדער שפינאַט): פרידה, מין עשב ויש אומרים מדייריש״ם, גם זה מקולקל בדפוס ויתכן שזהו שנקרא בל״א (ברוסטוואורצעל), והערוך בערך פרדא פי׳ פרוסת בירן וזהו לשון אשכנז (ברוסטבעערען) ויש לו סגולות ברפואה ומועיל לחולאים חמים של ריאה וחזה וכמו שפירש רבי בנימין מוספיא בערך שזף: **כנתא** פסירתא, אנמריי״ל (איינ-געווידע), עי׳ המתרגם חולין קי״ג א׳ ד״ה הדרא דכנתא: **לחיגבי**, אצבעות הגדלים בגרון כמין גלנ״ש ובלשון רומי אשטרנגיילו״ן (דריזע, מאנדעילדריזע) האצבעועה תקרא כן לפרי הארז שקורין (אייכעל) ובל״א נקראת (דיא בריינע, איינע בעקאננטע האַלז-קראנקהייט): **חומתי** כי ממרו, עלי של חמוס פלמר״ו (בערטראַם, שפייכעלוואורץ,צאַהנ-וואורץ, שפייכעלקרויט): **ושבלוליתא**, תלתן פינוגרי (גריכישע הייא, באָקסהאַרען), עי׳ המתרגם פ״ב דכלאים משנה ה׳ ד״ה תלתן: וחומרתא דכשותא, פרח שבכשות הומלו״ן, עי׳ המתרגם שבת ק״ז ב׳ ד״ה כשותא: **לפתיחי**, האצבעועות של אשטרנגיילו״ן עי׳ לעיל ד״ה לחיכי: **לברסם**, חולי שקורין נוריי״ר והוא בא מן הראש דרך החוטם, הבלע״ז מקולקל בדפוס ולדעת רש״י ברסם הוא (הירנשנופפען) ואולי צ״ל כאן קטריי״ס (מיט דעם קאָפפפלום בעהאַפטעט), והערוך לועז פלרטיק״ו (מיט זייטענשטעכען בעהאַפטעט): **כי פיסתקא** דנשדור, כשיעור גלנ״ש (מתורגם לעיל נ״ט א׳ ד״ה פיסתקא) משם כשדור שקורין אמוניק״א (אַמאָניום,סאַלמיאַק): **חלבניתא** דובשניתא, חלבנה מתוקה שקורין גלמ״א, מסובה וצ״ל גלבנ״א (גאַללענקרויט), עיין המתרגם כריתות ו׳ א׳ ד״ה חלבנה: **ע״ב** לגירא, חולי שקורין אספונ״ש, יתכן שזה שקורין בל״א (שרעקען, שרעקהאַפטיגקייט). **למורסא**, קלו״ג (בלאַזע, בלאָטטער), עי׳ המתרגם שבת ס״ז א׳ ד״ה לסימטא: **לפירחא** דליבא, שלבו פורח שממיי״ר בלע״ז (אָהנ-מאַכטיג ווערדען), עי׳ המתרגם שבת מ׳ ב׳ ד״ה יתעלפה: **ונשטרינהו** בכמכא, ישרה אותם בכותח שרכנריי״ד בלע״ז (אנזויגען לאַססען), עי׳ המתרגם ב״מ פ״ד ב׳ ד״ה אשטר לך משטר: **ניניא**, מינט״ה, עי׳ המתרגם שבת קכ״ח א׳ ד״ה ניניא: **אטרפא** דערא. עלה של עץ ארע שקורין נוריי״ר (לאָרבעערבוים) ופריו קורין ביי״ש (דיא בעערע), עי׳ המתרגם ר״ה כ״ג א׳ ד״ה ערי: **ביזרא** דנגילא, זרע אורוג״א. עי׳ המתרגם פ״ד דמעשרות משנה ה׳ ד״ה ושחלים: **סיסין**, פוליאו״ל, עי׳ המתרגם ברכות מ״ד ב׳ ד״ה ומי סיסין: **שב** ביני דמיא, שבע עלוקות

של מים בלע״ז שנשוא״ש (בלוטזויגער, בלוט-איגעל), עי׳ המתרגם שבת כ״ד ב׳ ד״ה דלא למגויה יאלו: **אקוקא**, עשב ששמו קקול״י, עיין המתרגם עירובין כ״ח א׳ ד״ה פעפוטין: **אילוא**, אלואיי״ן (ווערמוטה, אכסינט), עי׳ המתרגם שבת ק״י ב׳ ד״ה אהלא: **מרתכא**, קוגילו״ן, עיין לקמן פ״ו א׳ ד״ה ומרתכא: חומרתא דפילון, בוטו״ן שהגנים תולות בגואריקן וכו׳ (קנאָפף), עי׳ המתרגם שבת ס״ג ב׳ ד״ה חומרתא דפילון: **לשגרונא**, חולי הירכים והקלבוסת שקורין הנק״א (היפטע), עי׳ המתרגם חולין נ״א א׳ ד״ה שיגרונא: **דמעלי** לכולה למרי, חולי שקורין פייור״י (פיבער), עי׳ המתרגם נדה ס״ג א׳ ד״ה למרמורות:

דף ע ע״א אמרא חדתא, על ברזל של פוסויי״ר חדש, עי׳ המתרגם ברכות נ״ז ב׳ ד״ה חוץ ממר: **עוית**, קרנפ״א (קראַמפף) עיין המתרגם חולין נ״א א׳ ד״ה שירונגא.. ועיין רש״י תהלים נ״א ז׳: **קורטמי** לחורו, קרו״ג הגדל בקרקע מזובל וכו׳, עיין לעיל ס״ט א׳ ד״ה ומוריקא: **מוריקא** דחוחי, קרו״ג הגדל בגדר של סיזמא שקורין שבי״ל (ווילדע דיסטעל): **פחד**, דאגה שדואג על דבר העתיד וכו׳ וקורין סיינס״א (זאָרגע) עי׳ יחזקאל ד׳ ט״ז: **גדגדניות**, איילאנדר״א (קאָר-יאַנדער), עי׳ המתרגם פ״א דדמאי מ״א ד״ה כוסבר והמתרגם ברכות נ״ז ב׳ ד״ה גודגדניות:

דף עא ע״א בפירי, שאינה מצויה באותה שעה כגון גריס״ש בימות הגשמים ובימות החמה ניספל״ה (קירשען):

דף עג ע״א איסתבר נהר מלכא, ולא יכלו ספינות לעבור שעשו בו סכר שקורין איסקלוס״א (וואססערשלייסע), ועיין המתרגם בב״מ כ״ד ב׳ ד״ה סכרו ליה:

דף עח ע ב ומשיחה, חוט שהגט קשור בו ליני״ל בלע״ז, עי׳ המתרגם ר״ה כ״ב ב׳ ד״ה וכורכן במשיחה:

דף עט ע״ב שאין לה שולים, פונ״ד, עיין המתרגם נדה נ׳ ב׳ ד״ה שולים:

דף פא ע״א לבו נס נס, פרוו״ן בלע״ז, עי׳ לעיל ס״א ב׳ ד״ה נס בה:

דף פו ע״א גינברא, כמשמעו זנגביל, אין זה בלע״ז כ״א מלה מזרחית מקובלת בתרגום ובתלמוד, עי׳ המתרגם שבת ס״ה א׳ ד״ה זנגבילא: **ומרתכא**, פסולת סיגי כסף וכו׳ וקורין לו קוגילו״ן, וכן פי׳ ולועז למעלה ס״ט ב׳ ד״ה מרתכא והוסיף שם שמעלה ריתחא וגראה שזהו מה שקורין בל״א (זילבערשוים) (שלאַקקען וועלכע זיך אויף דעם אים טרייבען בעגריפפען זילבער זעטצען, אונד זאָ לאַנגע זיא נאָך פליכסיג זינד דעם שוימע גלייכען, דער ערקאַלטעטע זילבער-שוים הייסט זילבערשטיין) וכדעת הערוך בערך מרתכא וכפי׳ המוסיף שם שהוא סיג זהב וכסף הניתך בכבשן והפך לאבן ויתכן שהבלע״ז של רש״י יורה כן (איין פעסטער קלומפען פאָן אירגענד איינעם מינעראַלישען שטאָפפע):

דף פז ע״ב ברף השני, שאילו ברוחב המגילה שקורין בלשונינו קולומי״ל (דיא שפאַלטע, זייטע בייא איינעם אין שפאַל-טען (קאָלומנען) געשריעבענעם אָדער געדרוקטען בוכע):

מסכת גיטין

דף ב בפרש"י בד"ה לריך השליח כו' הבעל עשאו שליח והוכחה עכ"ל מה שלא פי' שהאשה עשאו שליח לקבלה עיין לקמן בר"ן וק"ל: **בד"ה** ללוד שהיא סמוכה לה והיא מא"י כו' עכ"ל רקם וחגר נמי סמוכות מיקרו אלא שכפר לודים סמוכות טפי שמובלעין הן כדאמרינן להנך בגמרא ודו"ק: **תוס'** בד"ה המביא כו' וכן לגיטין ומפרש התם גיטי ממון כו' משום דברוב מקומות היכא דקתני גט סתם כו' עכ"ל ויש לדקדק בדבריהם כיון דלא ניחא להו דנקט הכא גט סתם אלא משום דכן הוא ברוב מקומות גבי גט אשה אם כן תקשי בההיא דכן לגיטין אמאי נקט גט סתם כיון דברוב מקומות לא נקט גט סתם בגיטי ממון דוקא ויש ליישב דבריהם דודאי התנא אין לריך לפרש אבל עיקר קושייתם על התלמוד שהולרך שם לפרש האי וכן לגיטין גיטי ממון דוקא ואמתניתין דהכא לא הולרך לפרש דאיירי בגט אשה דוקא ותרלו דהיינו משום דברוב מקומות כו' ומזה סמכו לומר כאן ומה שנוהגים לכתוב י"ב שורות משום דגט כו' ומש"ה נקרא סתם גט גט אשה וק"ל: **בד"ה** ממדינת הים הא דלא נקט המביא גט מח"ל ט' הוה משמע כל ח"ל אפי' רקם כו' עכ"ל ולאפוקי מפרש"י דכל ח"ל קרי מדינת הים ועיין בחידושי הרשב"א והר"ן: **בד"ה** אף המביא כו' דברקם דרין בה ישראל והא דתנן בפרק דם הנדה כל הכתמים ט' עכ"ל ולא ניחא להו הכא לפרש דב' רקם היו כמ"ש לקמן וכי האי גוונא כתבו בפ' דם נדה דלא מסתבר למימר דאותו רקם שהיה בא"י לא היו דרין ישראל וברקם דחולה לארץ היו דרין בה ישראל וק"ל: **בא"ד** דאותן שנוהגין תורת עובדי כוכבים הם גרים וטועין כו' עכ"ל נראה שהולרכו לזה דודאי אין סברא דפליגי ת"ק ור"י אם היו דרים בה ישראל ולהכי נפי קושייתם שלא היה דר שם שום אדם שיהיה נוהג דת ישראל בכל דבר וסבר ת"ק דכולם עובדי כוכבים גמורים הם וכתמן טהור ור"י סבר הגם שנוהגין בכל דבר דת עובדי כוכבים כבר היו גרים וטועין הם עתה לעשות מומרים לעבודת כוכבים ודין ישראל מומר לעבודת כוכבים יש להם וכתמן טמא ולפי תירולם היו דרין בה גם ישראל לכ"ע אלא דת"ק סבר דכל ישראלים הדרים שם ישראלים גמורים הם ומלניעין כתמיהן ור"י סבר דאותן שנוהגין תורת עובדי כוכבים מלהשתמר כתמיהן טועין הן בזה ולכך כתמיהן טמא ועיין בתוס' שם ודו"ק: **בד"ה** מכפר לודים ללוד ואר"י שהזכיר לוד לאשמועינן כו' נקראת א"י ע"ש בני לוד כו' עכ"ל דמשום רבותא דהיתה מובלעת בתחום ארץ ישראל כדלקמן בגמרא מכ"מ לא הוה לריך להזכיר לוד ומיהו קלת קשה ל"ל לתלמודא למימר לקמן דר"א הוסיף כפר לודים משום דמובלעת בתחום א"י הוא הא איכא למימר דהוסיף כפר לודים מהאי טעמא אע"פ שנקראת ע"ש לוד כו' וכמ"ש התוס' ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** והאשקלון כו' אבל קשה דרקם וחגר משמע הכא דהוי ח"ל וכתיב כו' עכ"ל הך מילתא דרקם וחגר ה"ל להקדים הכא גם לעיל בדברי רבן גמליאל ונראה שהשמטו אותו כאן משום דהך קושיא מקראי דספר יהושע אחת היא אכולה מלתא דר"י ונקטו כולה בהדרגה דמאשקלון לא קשיא להו כ"כ כמו שאומר רבינו תם דלא כבשוה עולי בבל אבל גבי רקם וחגר ליכא למימר הכי כדמוכח בספרי מיהו איכא לתרולי בהו כדמוכחי קראי דב' רקם הוו מש"ה בעכו דליכא למימר הכי כדמוכח לקמן בגמרא דלא הוו תרי עכו עד בסוף שהולרך ר"י לתרץ דאפילו בלד של א"י נ"ל בפני כו' לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק כו' דכן יש לתרץ גם כן גבי אשקלון ורקם וחגר כמ"ש לקמן ודו"ק: **בא"ד** דכתיב גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור מתרגמי' כו' עכ"ל אבל אותו קרא דלקמיה דכתיב בין קדש ובין ברד שהביא בפרש"י לא כתיב גבי אברהם ולא מוכח מיניה כלל שהיה במערבה של ארץ ישראל וק"ל: **בא"ד** והר"י דאפי' בלד של א"י נ"ל כו' לפי שהוא בסוף הגבול כו' עכ"ל והשתא הא דקאמר לעבדים לא כ"ש סוריא דמרחקא ט' יתיישב בפשיטות דאיהו סוריא מכ"ש מלד' של א"י דאסור למכור לשם מא"י ואין להקשות דא"כ דחשיב ליה אף לד של א"י כחולה לארץ היכי האו מפטרי רבנן מהדדי לשם די"ל דלענין למכור עבד שיהיה דר שם בקביעות הו"ל כמוכר (לארץ ישראל) [לחו"ל] אבל ליפטרי מהדדי לבא לשם באקראי בדרך לויה חשיב ליה כארץ ישראל וק"ל: **בד"ה** ואם יש כו' ואין לומר דטענינן פרוע דהא רב אית ליה מודה בשטר שכתבו אין לריך כו' עכ"ל קלת קשה דלרב מכח הוכחה דלעיל דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה נמי יש להוכיח כן בפשיטות דטענינן ליתמי מזויף דהא פרוע לא טענינן להו כיון דאבוהון לא הוה מצי למטען פרוע לרב דס"ל מודה בשטר שכתבו דאין לריך לקיימו ויש ליישב קלת (א) ודו"ק: **ע"ב בא"ד** והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר הא ליכא כו' עכ"ל בתוס' פרק קמא דבבא מליעא ובפ' מי שהיה נשוי הקשו התוס' קושיא זו גם לרבי מאיר דמודה בשטר שיש בו אחריות דלא יחזיר וע"פ דברים אלו ניחא שכתבו הכא דהא שמואל ס"ל כו' אליבא דרבי מאיר מודה בשטר שכתבו לריך לקיימו כו' דקושייתם הכא מעיקרא נמי אליבא דרבי מאיר בשטר שיש בו אחריות וק"ל: **בד"ה** לפי שאין כו' והא דפירש הקונטרס דממילא שיילינן ליה אי הוה לשמה כו' עכ"ל ר"ל דודאי אי הוה אמרי' דה"ה בשאר הלכות גיטין אינן בקיאין כדבעו לפרש לעיל ע"כ דכל הני מילי לאו בכלל בפני נכתב ט' סתמא ניהו כמ"ש התוס' לקמן גבי שלא לשמה אלא דהוה לן לפרושי ע"כ כפרש"י דממילא שיילינן ליה אי הוה לשמה ואכל הני מילי אבל אין נראה כו' ודו"ק: **בד"ה** לפי שאין כו' קשה לקמן תניא הוא עלמו כו' ואור"י דמסקינן בסמוך דרוב כו' וליכא אלא לעז כו' עכ"ל והמקשה דפריך ליבעי תרי והכתי לא ידע האי טעמא דמשום לעז כמ"ש התוס' לקמן אית לן למימר ע"כ דלא ידע נמי הך ברייתא דהוא עלמו שהביא גטו אין לריך כו' ודו"ק: **בד"ה** מאי בינייהו כו' הוה בכלל הא דאמר א"ב ממדינה למדינה בארץ ישראל כו' עכ"ל ולמאי דלא קאי לקמן האי א"ב דמדינה למדינה בא"י מהאי טעמא גופיה ליכא נמי האי א"ב דמוליך כדמוכח לקמן ודו"ק: **בד"ה** דאתיוה בי תרי פ"ה למ"ד לפי כו' אלו יקיימוהו וקשה דאטו בכיפה תלי כו' עכ"ל יש לדקדק לפי שיטת התוס' דלקמן דלרבה בי תרי דאמרי ידענו אינו מועיל ולרבא מהני ותימא דהכא נמי ה"ק דא"ב דאתיוה בי תרי ואמרי ידענו דהשתא לא תיקשי להו אטו בכיפה תלי להו ויש ליישב דמשמע להו דלא נקט א"ב אלא דלמר לריך ולמר לא לריך וכה"ג תרלו התוס' לקמן לפרש"י דמהני ידעתי לרבא ודו"ק: **בד"ה** מידי דהוה אכל עדיות כו' עיקר דבר שבערוה אין פחות משנים זהו בא"ח כו' עכ"ל ר"ל דעיקר דבר שבערוה אין פחות מב' לא נאמר אלא בענין ערוה של אישות אבל בשאר עריות לא נאמר ולא שייך למימר כל עריות ודו"ק: **בד"ה** ע"א נאמן באיסורין כו' ולא ה"ל להזכיר הפרשת תרומה כו' משום דבידו לתקנם כו' עכ"ל ר"ל בטבל שלו בידו לתקנו ולקמן שכתבו גבי טבל דלאו בידו הוא היינו של אחרים אין בידו לתקנו אם לא שעשאו שליח וק"ל: **בא"ד** וכשעברו שבעה טהורה ממילא ולא אתחזק איסורא וגם בידה לטבול עכ"ל לכאורה קשה כיון דבנדה איכא תרתי דלא אתחזק איסורא וגם בידה הוא הדרן קושייתם לדוכתיה מגלן דע"א נאמן באיסורין אפי' בלא אתחזק איסורא ואין בידו כגון ספק של חלב או שומן דאמרינן בשמעתין דנאמן ויש לפרש דבריהם משום דבנדה איכא תרתי דהיא טמאה כל זמן שרואה ואין בידה לפסוק דמה וגם אח"כ היא טמאה עד שתטבול והא קאמרי' דמשום שהיא רואה לא מקרי אתחזק איסורא כיון דאינה בחזקת שהיא רואה כל שעה ומחמת ראייתה היא טהורה ממילא אחר ז' ואי משום דעדיין אף אחר שאינה רואה אתחזק איסורא וטמאה משום דלא טבלה הרי יש בידה לטבול והשתא ניחא דבין לאו בידו ולא אתחזק איסורא ובין איתחזק איסורא והוא בידו איכא למילף שפיר מנדה וכן יש ללמוד דברים אלו מחידושי רשב"א ע"ש: **בד"ה** אי דבר ט' ואם תאמר אי ע"א נאמן כו' אפי' אתחזק איסורא ולאו בידו אמאי אלטריך וספרה כו' עכ"ל ר"ל כיון דלפום הך סברא ע"כ איכא שום ילפותא דאפילו באתחזק ולאו בידו תרתי לריעותא נאמן מכ"ש גבי נדה דליכא אלא חדא לריעותא כמ"ש לעיל דנאמן וק"ל: **בד"ה** ורבנן כו' וקשה דבהוחזק ב' יוסף בן שמעון אפילו נכתב לשמו פסול ט' עכ"ל ר"ל ואם כן מה יועיל נמי אם יאמר נמי נכתב בפני לשמה ועיין בחידושי הרשב"א באורך וק"ל:

קרני ראם (א) נ"ב ר"ל דכיון דלרב לא טענינן פרוע במגו דמזויף וע"כ משום דהוי מגו דל"ש דמזויף ל"ש וממילא אין קושיא דלא שבקת חיי לכל בריה דהרי אנו אומרים דל"ש לזייף וא"ש ובתי' הארכתי בטעם דטענינן מזויף לרב דסובר דהולכין בממון אחר הרוב והרי טענת מזויף גרוע מרובא והוי ל"ש כלל וא"כ"מ:

חכמת שלמה

דף ב ע"א תוס' בד"ה ואשקלון כדרום כו' בסה"ד יצא לחירות כו'. נ"ב שהרי נ"ל בפני נכתב כו' כמו שפי' ר"י ואפילו לר"מ דפליג ואמר עכו כא"י היינו לגטין אבל לא לעבדים אלמא דאף כאותו לד סבר ר"מ דלעבדים לא חשבינן כא"י ואם מוכר עבדו לעכו אפילו לאותו לד יוצא לחירות וק"ו לתנא קמא וק"ל: **בד"ה** ואם יש כו' לא טענינן להו מזויף כו' כנ"ל. ונ"ב והא דלא טענינן להו מזויף משום דלא שכיחא כמו שלא טענינן נאמנו תוס' פרק קמא דבבא מליעא: **ע"ב גמ'** דאתחזק איסורא דא"א כו'. נ"ב והא דקאמר הוי דבר שבערוה תדא ועוד קאמר כלומר ועוד הוה ליה דבר שבערוה ומשום דביבמות פרק האשה רבה מספקא לן היכא דאיתחזק איסורא ואין בידו לתקן אם מהימן אם לאו והיכא מ"ד דמהימן אמר שכא ה"ל דבר שבערוה כלומר ואף כשתמצא לומר דאפי' היכא דאתחזק איסורא מהימן הכא שאני דה"ל דבר שבערוה ואין פחות משנים ע"כ לשון רשב"א בחדושיו: **בד"ה** ואין דבר ערוה שראוי להתירו כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה ואם יש עליו עוררין כו' ולא נטעון מזויף הוא וכו'. נ"ב וה"ה לנקוחות ויתומים וק"ל: **בא"ד** מודה בשטר שכתבו לריך לקיימו כו'. נ"ב פי' ונאמן לומר פרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזויף וק"ל: **בד"ה** דאתיוה כו' וקשה דאטו בכיפה תלו לה כו' כנ"ל. ונ"ב פי' וכי סעדים תלוין לה בכיפה של האשה וכן בפ"ק דסוטה דף ז ע"א:

ד"ס

מהר"ם

דף ב ע"א תוס' דבור ראשון המביא גט וכו' עד ובפ' התקבל נמי תניא וכן לגיטין ומפרש התם גיטי ממון. יש להקשות לפי המסקנא דכתבו התוס' דלא הוצרך לפרש כאן גט אשה משום דברוב מקומות היכי דקתני גט סתם איירי בגט אשה הא לאו הכי היה צריך לפרש א"כ בפ' התקבל דקתני וכן לגיטין ומשני התם בגמ' לחד מ"ד דאיירי בגיטי ממון א"כ יקשה היאך יכול לאוקמי בגיטי ממון דא"כ היה לו לתנא לפרש כיון דברוב מקומות היכי דקתני גט סתם איירי בגיטי נשים ויש ליישב דאותו מ"ד ס"ל דאע"ג דאותו תנא איירי בגיטי ממון לא הוצרך לפרש כיון דאותו תנא בממון איירי וקאי אבל הכא ליכא לתרץ הכי דהכא הוא תחלת הדבור לתנא ולא איירי לפני בבא זו בשום דיני גיטין רק זה התחלת המסכתא לכך היה לו לפרש ולומר גיטי נשים אי לאו דברוב מקומות היכי דקתני גיטין סתם איירי בגט אשה וק"ל: **ד"ה** אף המביא מן הרקם וכו' והא דתנן פרק דם הנדת וכו'. ואין לתרץ דתרי רקם הוו כדלקמן בסמוך בד"ה אשקלון דעל פסוק דיהושע ותנא דמתני' שייך לתרוצי הכי דהפסוק איירי מרקם שהוא א"י והתנא מרקם אחר אבל אתרי משניות לא שייך לתרץ כן דמסתמא כל רקם חשנוי ונזכר בדברי התנאים אחד הוא ע"ש בתוס' פ' דם הנדה וק"ל נ"ל: **ד"ה** ואם יש עליו עוררים כו' ומיהו מזה אין הוכחה וכו'. ר"ל ממה שאמרנו דאל"כ לא שבקת חיי אין להוכיח דטענינן מזויף דאפשר שלא טענינן מזויף משום דדבר שלא שכיח הוא ודבר שאינו מצוי לא טענינן בשביל יתמי אלא דטענינן להו פרוע וכו' וא"ת מאי נפקא מינה סוף סוף לא יוכל להיות נפרע שלא בפניו או מיתומים או מלקוחות מה לי אם הוי מטעם דטענינן פרוע או מזויף י"ל דנפקא מינה במקום שלא נוכל לטעון פרוע כגון שמת תוך זמן השטר או הלך הלוה למדינת הים תוך זמן השטר ועדיין לא בא והוא רוצה ליפרע שלא בפניו דלא שייך טעמא דפרוע לא טענינן להו מזויף וגובה חובו: **בא"ד** יש לדקדק מפ' גט פשוט וכו' עד דהא רב אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. פי' משום דס"ל דאינו יכול לטעון פרוע במגו דמזויף משום דמגו גרוע הוא משום דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד כדאיתא התם בתוס' א"כ אי לא טענינן ליתמי מזויף לא נוכל נ"כ לטעון פרוע משום דאפילו אביהם לא היה יכול לטעון פרוע במגו דמזויף אלא ודאי הא דלא גובה מיתמי הוי מטעם דטענינן להו מזויף ויש לדקדק הא דכתבו התוס' לעיל מזה ומיהו מזה אין הוכחה וכו' ע"כ לא אתי כרב דלרב לא נוכל לטעון לתו פרוע וא"כ אי לא טענינן להו מזויף לא שבקי' חיי וכו' כמו שכתבו הכא א"כ ש"מ לתוס' דלא קי"ל כרב והשתא אתו לאוכוחי מרב דטענינן להו מזויף וי"ל דאתו לאוכוחי מסוגיי' הגמ' מדפריך הגמ' וכי אדם עושה קנוני' על בניו וכו' דרב ושמואל דאמרי תרוייהו וכו' משמע דבהא לא פליגי עליה דרב וכי היכי דלרב טענינן מזויף ה"נ לדידן: **בא"ד** דשמא שלא להשביע את בניו וכו'. וצ"ל דגבי הקדיש נכסיו וכו' שייך נ"כ דלא להשביע אמר מנה לפלוני בידי וכן משמע בגמ' ע"ש: **ע"ב בא"ד** והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר כו' דאי מקיים ליה הדין עמו וכו'. וא"ת מאי מקשו התוס' דלמא משום הכי לא יחזיר כשאין חייב מודה דדלמא פרעי' כבר ומלוה נפל ע"ש בגמ' דאותו מ"ד לא חייש לפריעה דאם איתא דפריעה מקרע הוה קרע ליה ע"ש ברש"י: **תוס'** ד"ה לפי שאין בקיאין וכו' עד דסתמא לשמה משמע. עיין ברבינו נסים ותמצא ביאור רחב: **ד"ה** דאתיוה בי תרי וכו' עד אטו בכיפה תלי לה. בסוטה דף ז' פרש"י בכיפה שבראשה תלו לה אבל בערוך משמע שהוא לשון כתף ור"ל אטו בכתפה תלוין: **ד"ה** עד אחד נאמן באיסורין וכו' עד ותירץ בכהאי גוונא שעיקר הגט נעשה כבר וכו'. וצריך ליישב לפי זה לישנא דגמ' דהתרצן והמקשן ונ"ל דה"ק עד אחד נאמן באיסורין ר"ל מאחר שמצינו במקום שאר איסורין עד אחד נאמן לכך גם בגיטין כשעיקר הגט כבר נעשה נאמן נ"כ עד אחד ופריך אימר דאמרי' וכו' אבל היכא דאתחזק איסורא אפי' היכא דא"צ אלא גילוי מלתא אין עד אחד נאמן: **ד"ה** הוי דבר שבערוה וכו' וא"ת אי עד אחד אינו נאמן באיסורין וכו' עד וי"ל דס"ד דחשיב כמו דבר שבערות. וי"ל איפכא אי עד אחד אינו נאמן אפי' בשאר איסורין היכא דאתחזק איסורא אמאי אצטריך דבר דבר לדבר שבערוה וכ"ת הא דהוי אמרי' בשאר איסורין היכי דאתחזק איסורא דאינו נאמן היינו לאחר דכתב רחמנא ג"ש דדבר דבר דהוי ילפינן שאר איסורים מדבר שבערות ולכך לא שייך להקשות אי אינו נאמן בשאר איסורין אמאי אצטריך דבר דבר א"כ מאי מקשו התוס' דאי שאר איסורין עד אחד נאמן אפילו אתחזק איסורא אמאי אצטריך וספרה לה לעצמה נימא נמי הא דהוה אמרינן דשאר איסורין נאמן אפי' באתחזק איסורא היינו נ"כ דהוה ילפינן אותו מן וספרה לה וי"ל דס"ל לתוס' דלא שייך לומר דהוה ילפינן שאר איסורין באתחזק איסורא מוספרה לה דהוי לא איתחזק מה שאין כן איפכא דשייך שפיר לומר דהוה ילפינן שאר איסורין דאתחזק מדבר שבערוה דמהיכי תיתי לן להלק בין שאר איסורין לדבר שבערוה כיון דבתרווייהו איתחזק איסורא: **ד"ה** ורבנן הוא דאצרוך וכו' עד ואפי' לר"א צריך עידי מסירה שידעו שהבעל עשאו שליח. נ"ל דר"ל שאותן שידעו שאותו יוסף בן שמעון בעלה של אשה זו המקבלת גם זה עשאו שליח ולא יוסף בן שמעון האחר וזה לא שייך כאן דאיך יוכלו העידי מסירה שבכאן לדעת זאת אבל אין לפרש דעת התוס' דר"ל העידי מסירה שמסרו הבעל לפניהם הגט ליד השליח הדא שהרי כתב הרא"ש בפרקין דאין צריך עדים שעשאו הבעל שליח דהשליח נאמן כיון שיוצא הגט מתחת ידו ועוד דא"כ מאי מקשו התוס' דדלמא אין ה"נ שידעו אותן עידי מסירת שעשאו הבעל שליח וק"ל: **בא"ד** ואור"י הא דאצריכו רבנן הכא היינו שלא יערער הבעל ויאמר שכתבו הסופר להתלמד ולא כתבו דאנן חיישינן בלא ערעור דבעל דשמא הסופר כתבו להתלמד והבעל החתים עליו עדים היינו משום דס"ל לתוס' דלמה לן למיחש לזה מאחר דרוב בקיאין בלשמה וגם סתם סופרים נזהרים בכך כמ"ש התוס' לקמן דף ג' ע"ב ד"ה שלשה גיטין פסולין אם לא שבעל בעצמו הוא אמר שאני הוא מן המיעוט ולא הייתי בקי בלשמה ולקחתי גט שכתב הסופר להתלמד והחתמתי עליו עדים וק"ל:

דף ג תוס' בד"ה חד אתי כו' וא"ת אם כן מאי ס"ד דמהני בפני נכתב כיון כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם לפי מה שפר"י נמי לקמן דפסיל ליה לאו דוקא אלא שיאמינוהו ללעז הקשו ליה מאי ס"ד דמהני בפני נכתב דהא הכתי איכא לעז ומעיקרא נמי לא הוה אלא לעז כדקאמר סתם ספרי דדייני מגמר כו' דליכא למימר דהוה ס"ד דמעיקרא קודם שאומר בפני נכתב אם יבא ויערער הגט פסול דאם כן תקשי ליה כמו שהקשה לקמן וכי משום לעז בעלמא יפסיל הגט כיון דקים לן בהוא כשר וי"ש ליישב דודאי דמעיקרא קודם שאומר בפני נכתב אם יבא ויערער הגט פסול דחיישינן למיעוטא דלא עדיף ממביא גט בא"י דאינו אומר בפני נכתב וערערו ערעור אם יערער כדקתני במתני' יתקיים בחותמיו ודו"ק: **בד"ה** הכא בפני אבל ידענו אין מועיל כו' מכשיאמר ידענו כו' ואמאי לא מהני ידענו כו' עכ"ל כ"ה בכל ספרי התוס' השנים והוא לפי שיטת התוס' לקמן בפי' רבינו משולם דידעתי לכולי עלמא לא מהני אבל בידענו פליגי דלרבה ידענו נמי לא מהני ולרבא מהני ולזה כתבו דאור"י דמכח מתני' כו' דשנים אומרים בפנינו כו' משמע ליה לרבה דידענו לא מהני ר"ל דלרבא בשנים אין צריכים כלל לומר בפנינו משום האי טעמא דאמרינן לקמן בפרקין ובר"פ שני ומה אילו יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני אבל לרבה קודם שלמדו צריכים לומר בפנינו והכי אמרינן לקמן בהדיא בגמרא וכ"כ התוס' שם בהדיא בד"ה בי תרי דמייתו כו' דשנים אומרים בפנינו דייק רבה דידענו לא מהני אבל אין לפרש דברי ר"י דמוכח לה ממתני' הייט מהא דקתני שם אחד אומר בפני נכתב ושנים כו' דלרבא כיון דהני שנים שאומרים בפנינו נחתם יקיימוהו צ"ל להוא ע"א דאמר בפני נכתב אבל לרבה ניחא משום דנכתב לשמה דא"כ לא הל"ל דמהא משמע ליה לרבה דידענו לא מהני אלא הל"ל דמהא משמע ליה לרבה דמשום לשמה הוא ועוד דאי הוה הוכחת רבה מאחד אומר בפני נכתב דלא צריך ליה לרבא לא יתיישבו כלל דבריהם דלקמן שכתבו בד"ה מאן האי תנא כו' דידענו לא מהני דאי מהני לפי המסקנא תקשי רבה מאי טעמא לא אמר כרבא כו' דאימא דקשיא ליה בהך מתני' דלא בעי בפני נכתב וכבר כתבו התוספות שם להרץ הא דקתני התם בפני נכתב לרבא אבל עיקר הוכחתם משנים אומרים בפנינו נחתם שכ"כ התוספות בהדיא לקמן ודברי מהרש"ל שהגיה בכל דברי התוספות ידעתי במקום ידענו לא ידעתי כוונתו ואולי איזה תלמיד טועה הגיה כן בשמו כי הדברים ברורים כי כל דבריהם הולכין לשיטתן דלקמן וכפירוש רבינו משולם כמ"ש ודו"ק:

ע"ב תוס' בד"ה דתנן אין כו' דלית ליה טעמא דאחלופי אף לפי המסקנא כו' עכ"ל בפשיטות (א) ה"מ לאוכוחי הכי לר' מאיר כיון דבעי חתימה לשמה ע"כ ידענו לא מהני וליכא למיחש לאחלופי ודו"ק: **בד"ה** ג' גיטין כו' ומיהו אין רגילות להזהר לגמרי שתחשב כתיבת סופר כע"א עכ"ל ר"ל דלכך הגט פסול ולא תינשא בו לכתחלה אבל למאן דמפרש לה כתב ידו ועד שניהו פסול ולא תינשא לכתחלה משום דהוה כאין בו זמן כמ"ש לקמן וק"ל: **בד"ה** ר"א אומר כו' אין עליו עדים משמע דאין עליו עדים כלל כו' עכ"ל דכתב בכתב ידו נמי מקרי יש עליו עדים דאין לך חתימה גדולה מזו כמ"ש לעיל וק"ל: **בא"ד** משמע מכשירין וכותבין כו' עכ"ל דהא אין כותבין דקאמר ת"ק קאי וחכמים מכשירין וכ"ה בחדושי הרשב"א וק"ל: **בד"ה** ונוכא מנכסים כו' ליגבי נמי ממשעבדי לא קשה לפסק ר"ח דמיירי בחתומי כו' עכ"ל ולר"ת דנראה לו עיקר דגבי ממשעבדי לא קשה ממאי דמסיק שם לית ליה קלא ולא גבי ממשעבדי היינו משום דנכתב לשון פרסי ורש"י פירש שם משום דאין עליו עדים חותמין ישראל והיינו כפי' ר"ח וק"ל: **בד"ה** וכי לא בעי ר"מ כתיבה כו' וי"ל דהשתא מוקי הא מתני' דמחובר כר"א כו' עכ"ל ולמאי דמוקי נמי השתא מתני' דמחובר כר"א וחתמו אתורף קאי כשמואל ור"י ולא אסיק אדעתיה הא דרב נחמן אומר היה כו' מ"מ פסיקא ליה בשום דוכתא דלר"מ כתיבה לשמה מדאורייתא מיהא לא בעי דמ"ה לא מהוקמא להו אתורף קאי אלא לר"א אבל לר"מ לא מהוקמא להו בכה"ג כיון דלא בעי כתיבה לשמה מיהת מדאורייתא וק"ל:

דף ד בד"ה וחתמו ונתנו לה כשר לכתחלה כו' והא דלא קתני הכא חתמו ונתנו לה כו' עכ"ל ר"ל דמלת כשר משמע דיעבד גם מלת וחתמו בוא"ו שכן הוא בכל גמרות שלפנינו וק"ל: **בד"ה** הא מני ר' יהודה היא כו' בהא ס"ל כר' יהודה כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל תנא קמא דר"י היינו ת"ק דאין כותבין כו' ואם כן אותו ת"ק ע"כ לא ס"ל דבעי כתיבה וחתימה כו' ות"ק דר"י ברפ"ב סבר נמי דבעי לומר בפני נכתב ובפני נחתם כו' ומסתמא חד תנא הוא ומשני נהי דחולק עם ר"י במחובר וסבר דלא בעי תרוייהו לתלוש מכל מקום לענין בפני נחתם סבר כר"י ולאו מטעמיה אלא דהאי תנא קמא ר"א הוא ובעי בפני נכתב משום כתיבה לשמה ובפני נחתם משום קיום דהא לפי האמת סבר רבה כרבא כו' ע"כ הוכן דבריו ותמוה הוא לומר כן דהא רבה לא בעי לאוקמא מתני' דהכא כר"א ובפני נכתב משום לשמה ונחתם משום קיום משום דמשמע ליה ממתני' דריש פרק שני דידענו לא מהני מדקתני שם בפנינו נחתם כמו שכתבו התוס' לעיל ואם כן היאך נאמר בהך מתני' דריש פרק שני גופה דסבירא ליה בפני נחתם משום קיום וידענו מהני בה דהא קתני התם בסתמא דמתני' לכולי עלמא אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם דכשר דמשמע דמשום חתימה לשמה הוא וידענו לא מהני גם דברי נביאות הוא בדברי התוס' לומר שכוונו הכא לזה כיון דהכתי לא הזכיר התלמוד דמודה רבה לרבא וע"כ הנראה בכוונת דברי התוס' בפשיטות דודאי אין זה מוכרח דההוא תנא קמא דר"י במחובר היינו תנא קמא דר"י דרפ"ב אלא דמשמע לכאורה מליסנא דקאמר הא מני ר' יהודה היא אבל בר פלוגתיה לא ס"ל הכי ובריש פ"ב תנא קמא דר"י דפליג עליה התם מצריך בפני נכתב ובפני נחתם מטעם לשמה דהא ידענו לא מהני כדקתני התם בפנינו נחתם ותרצו דאע"ג דבר פלוגתיה דר"י הוא התם היינו במילתא אחריתא אבל בהא דבעי כתיבה וחתימה לשמה סבר לה כר"י ולא נקט הכא ר"י אלא משום דאיהו סבר בהדיא דבעי כתיבה וחתימה לשמה ותו לא מידי כי הדברים ברורים בכוונת דברי התוס' ודו"ק: **בד"ה** דקי"ל הלכה כו' ובפרקין נמי כו' דמסרי' ניהליה באפי סהדי ישראל מגבי ביה מבני חרי כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' (ב) לעיל לפסק ר"ח דהוה ס"ד התם דגבי ממשעבדי משום דחתומי עליה סהדי עובדי כוכבים כו' ה"נ הכא ליכא ראיה מהתם דאימא

קרני ראם (א) נ"ב דברי התוס' פשוטים די"ל לומר דאחר דרבה אית ליה דרבא גם רבה מודה דצריך בפני נכתב משום אחלופי דאע"ג דידענו נ"מ מ"מ יש חשש אחלופי ולא תקשה רבה מ"ט לא אמר כרבא משום דרבה בא להוסיף טעם לשמה ונ"מ בהותה מדינה וכמ"ש הרמב"ן וא"כ לא תקשי קושי' לר"מ אולם התוס' לעיל חולקים אדברי הרמב"ן וזה שכתב כמש"ל ועוד יש להוסיף דאם בעינן חתימה לשמה שייך לאחלופי אף על גב דידענו נ"מ דהא דלא מהני ידענו היינו משום לשמה ולעולם יטעו לומר דסגי בקיום ע"א ומש"ה צריך בפ"נ אלא דיקשה דנוקי כר"מ ובעי התימה לשמה ובפ"נ דלא ליתי לאחלופי וי"ש לייבב.
(ב) נ"ב ואין זה ראיה דלעיל כתבו התוס' דעידי מסירה משוי ליה להני עובדי כוכבים בערכאות אבל למה דמסקינן דלית ליה קלא ע"כ דלא מהני תתימות עובדי כוכבים וכמ"ש רש"י שם וע"כ הא דגובה מנ"ת הייט משום עידי מסירה וכמ"ש התוס':

מהר"ם

דף ג ע"א תוס' ד"ה חד אתי בעל ומערער וכו' נראה דדיבור זה קאי אחר אתי בעל ומערער דקאמר בתירוצו דרבא מדכתבו התוס' ולמאי דס"ד הא דקתני אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו קאי נמי אהמביא גט ממדינת הים ר"ל דאע"ג דאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם אי אתי בעל ומערער צריך לקיימו בחותמיו כדקאמר חד אתי בעל ומערער ובתירוצו דרבא הא דקאמר חד אתי בעל ומערער ר"ל שיאמר שלא נכתב הגט לשמה וא"כ אין שייך לומר יתקיים בחותמיו וק"ל: ד"ה הכא בפני אבל ידעתי אין מועיל וכו' עד מכשיאמר ידעתי כצ"ל וא"ת ואמאי לא מהני ידעתי לרבה. דברי התוס' תמוהים הם דמאי מקשי וא"ת ואמאי לא מהני ידעתי וכו' הא כבר כתב הטעם משום דמרע נפשיה ספי כשאומר בפני וכו' ויותר הספיקו הנופלים בדבריהם ונראה דדברי התוס' אלו מיוסדים אמה שכתבו לפי המסקנא דבחד לא מהני ידעתי אפילו לרבא משום דמרע נפשיה ספי כשאומר בפני כמו שכתבו התוס' בדבור שאחר זה והא דקאמר ורבא אמר לך אפו הכא כי קאמרי ידענו מי לא מהימני ר"ל היינו כי [אמרי] ידענו שנים מילתא כי מקיימי גם זה כמו שכתבו לקמן ועיקר החילוק שבין רבה ורבא תלוי בזה שרבא ס"ל דגבי שנים מהני ידענו ולכך שייך לאחלופי כדקאמר אפו כי אמרי ידענו וכו' ורבה ס"ל דאפילו בשנים לא מהני ידענו ולכך לא שייך לאחלופי ואם כן בפני נכתב למה לי אלא ודאי טעמא דמתניתין משום דאין בקיאין לשמה הוא ולכך מקשו התוס' וא"ת ואמאי לא מהני ידעתי לרבה כמו לרבא ר"ל בשנים על כרחך משום דלרבה הוי טעמא משום לשמה ואכתי תקשי וכו' ואומר ר"י דמכח מתניתין דלקמן דקתני ושנים אומרים בפנינו נחתם דהתם תרי נינהו ואפילו הכי קתני בפנינו נחתם ולא קתני ידענו ש"מ דאפי' בשנים לא מהני ידענו דאל"כ הוי ליה למתני ושנים אומרים ידענו וכו' וכיון דידענו לא מהני אפי' בשנים לא שייך לאחלופי וא"כ בפני נכתב ל"ל אלא ודאי ע"כ טעמא דמתני' הוי משום לשמה וכ"ת א"כ ל"ל לרבה למימר א"כ ליתני בפני נחתם בפני נכתב ל"ל ולמה לא הוכיח רבה בפשיטות דטעמא הוי משום לשמה כיון דמשמע במתני' דפ"ב דידענו לא מהני אפילו בשנים א"כ על כרחך צ"ל דטעמא הוי משום לשמה משום שהיה יכול רבא להשיב דהא דלא מהני ידענו אפי' בשנים משום כיון דבגט מהני קיום ע"י שליח דאיהו חד ואי מהני ידענו אפי' בשנים אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בחד אבל השתא קשה לרבא א"כ בפני נכתב ל"ל דכיון דידענו לא מהני אפי' בשנים לא אתי לאחלופי וק"ל ואי לא מסתפינא מחבראי אמינא דהאי וא"ת אמאי לא מהני ידעתי לא שייך לדבור זה אלא שייך לכותבו בסוף הדבור שאחר זה דשם הוא מקומו אלא שהסופרים טעו וכתבוהו כאן: ד"ה מאן האי תנא וכו' עד וי"ל דרבה אף לפי המסקנא בעי חתימה לשמה כיון דידענו לא מהני. ר"ל כיון דס"ל דידענו לא מהני אפי' בשנים ע"כ הוי טעמו משום דס"ל דצריכים להעיד דהחתימה נעשה לשמה דאי מהני ידענו לפי המסקנא וס"ל דטעמא דבפני נחתם לא משום לשמה אלא משום קיום א"כ תקשי למה לא אמר כרבא לגמרי דטעמא דמתניתין משום דאין מצויין לקיימו והא דבעינן לימר בפני נכתב משום דלא אתי לאחלופי בקיום שטרות אלא ודאי ס"ל דידענו לא מהני אפי' לפי המסקנא ולכך לא שייך לאחלופי ולכך לא קאמר כרבא משום דא"כ בפני נכתב ל"ל ומאחר דידענו לא מהני א"כ צ"ל ע"כ דהחתימה בעי לשמה דאל"כ למה לא מהני ידענו אי הוי טעמא דבפני נחתם משום קיום לחוד וליכא למימר דלעולם דטעמא דבפני נחתם הוי משום קיום לחוד והא דלא מהני ידענו היינו משום דלא אתי לאחלופי ולכך לא אמר כרבא לגמרי משום דא"כ בפני נכתב ל"ל דלאחלופי ליכא למימר כיון דידענו לא מהני זה אינו דא"כ למה לא מהני ידענו דהא לדידיה ע"כ צ"ל בפני נכתב משום לשמה א"כ למה לא יועיל ידענו בחתימה אי לא הוי אלא משום קיום לחוד דלאחלופי ליכא כיון דצ"ל ג"כ בפני נכתב אלא ע"כ דס"ל דבפני נחתם הוי משום קיום ומשום לשמה ולכך לא מהני ידענו ולכך ליכא לאוקמא כר"א: **ע"ב ד"ה** דתנן וכו' עד וי"ל דאפי' אי לכתחלה בעי כתיבה לשמה לא מתוקמא מתני' כוותיה וכו'. אבל אי ס"ל דפסול מדרבנן אפי' בדיעבד דהיינו אפי' אם כבר נתגרשה בגט זה שלא נכתב לשמה הוי פסול ולא תינשא אלא שאם נשאת הולד כשר מתוקמ' שפיר מתני' כוותיה אבל לכתחלה הוי פי' דלכתחלה צריך לכתבו לשמה אבל נכתב שלא לשמה ונתגרשה בו כשר ותינשא בו וזה פירושו של לכתחלה בכל דברי התוס' שבעמוד זה: **בא"ד** והא דקאמר רב נחמן בסמוך דלר"מ מצאו באשפה כשר היינו כשהבעל בעצמו נתנו לה וכו' או בא"י. ר"ל לפי המסקנא דמסיק לקמן דגם רבא מודה דבארץ ישראל אפי' ממדינה למדינה אין צריך לומר בפני נכתב וכו' משום דכיון דקביעי בתי דינים משכח שכיחי לקיימו: **בא"ד** אבל לרבה קשה דל"ל טעמא דאחלופי וכו' כדפירשנו. ר"ל כדפירשו בד"ה מאן תנא דאף לפי המסקנא ס"ל לרבה דידענו לא מהני ולכך לא שייך טעמא דאחלופי וא"כ בפני נכתב ל"ל כיון דלא בעי חתימה לשמה: ד"ה ג' גיטין פסולין וכו' עד למאן דאמר כו' דכתב ידו ועד שפיר אלא למ"ד כתב סופר ועד קשה ניחוש וכו'. ר"ל דאין לומר דכתב הסופר חשוב ג"כ כעד אחד דניחוש דשמא כתבו להתלמד וכו': ד"ה כתב בכתב ידו וכו' עד א"כ לא נסמוך עליו לטרוף לקוחות. והא דלא הוקשה לתוס' באין בו זמן למה פסלינן ליה לגט לא לטרוף מלקוחות בגט זה רק תינשא בו דהתם אתי ליה שפיר דפסול משום דתפסיד האשה שלא כדין אבל הכא אי תפסיד כדין תפסיד ולא תטרוף כיון דחשדינן ליה דהקדים הזמן ותירץ דה"נ תפסיד שלא כדין: **בא"ד** וי"ל דחיישינן דאחר הכתיבה מיד תתפים הפירות ותאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו. רוב התלמידים מפרשים כוונת התוס' בתירוץ זה שר"ל לתרץ מה שהקשו א"כ לא נסמוך עליו לקוחות וכו' ותירצו דחיישינן דשמא תתפוס האשה הפירות מהלקוחות ואחר התפיסה אין כח בידינו להוציא מידה כי היא תאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו והמוציא מחבירו עליו הראיה ופירוש זה נראה בעיני דחוק כי למה ניחוש שתתפוס האשה הפירות עבור הלוקח כי איך יכולה להתפים מזמן הכתוב בגט מה שכבר אספו ואצרו בידם או אכלו אם לא שתוציא מידם בדין שיתחייבו לשלם לה או להחזיר פירותיה כדין המטרף ועוד למה דקדקו התוס' בלשונם לומר דחיישינן לאחר הכתיבה מיד התפוס הפירות מה כוונתם לפירוש זה במה שכתבו מיד אחר הכתיבה ויש לפרש כוונתם בע"א שר"ל דחיישינן שקודם שיתן לה בעלה הגט לשם גירושין אלא מיד אחר שיכתבנו תקח היא הגט ותטרוף בו הפירות מהלקוחות ותאמר שכבר נתגרשה בו בזמן הכתוב וא"כ אע"פ שלא תטרוף הפירות אלא מהיום ולא מזמן הקודם היא תטרוף שלא כדין אבל גם החתום בעדים מיד אחר החתימה אין לבעל פירות למ"ד משום פירי כדלקמן בפ"ב ולכך ליכא למיחש וכשתטרוף כדין תטרוף:

דף ד ע"א ד"ה הא מני ר' יהודה היא אע"ג דבריש פ"ב תנא קמא דר' יהודה מצריך בפני נכתב ונחתם וכו'. נ"ל דכוונת התוס' להקשות איך שייך לומר דהתנא דמתניתין דמצריך בפני נכתב ונחתם אתי כר' יהודה והא תנא קמא דפ"ב דסבר דבעי בפני נכתב ונחתם הוא ת"ק דר' יהודה התם ופליג עם ר' יהודה שם וא"כ איך נוכל לומר דהתנא דמתניתין דמצריך בפני נכתב ונחתם אתי כר' יהודה ותירצו אע"ג דהתנא דמצריך בפני נכתב ונחתם פליג שם עם ר' יהודה מ"מ בדין זה דבעינן כתיבה וחתימה לשמה ומצריך לומר בפני נכתב ס"ל כר' יהודה אבל ליכא למימר דבקושיא הבינו התוס' הא דקאמר גמרא הא מני ר' יהודה היא ר"ל דתנא דמתני' הוא ר' יהודה בעצמו ולכך הוקשת להם איך נוכל לומר שהוא ר' יהודה והלא הוא פליג עם ר' יהודה בריש פ"ב ותירצו דלאו איהו ר' יהודה בעצמו אלא דבהא סובר כר' יהודה זה אינו דהא ר"י פליג במתניתין בדין רקם והגר על תנא קמא דמתני' דקאמר ר"י רקם מן המזרח וכו' ואם כן איך יעלה על דעת התוס' להבין הא דקאמר הא מני ר"י שהוא ר"י בעצמו אלא צ"ל דהתוס' ידעו שפיר בקושיא דאינו ר"י בעצמו אלא שהקשו איך נוכל לומר דבדין נכתב ונחתם סבר תנא דמתניתין כר"י והא איהו פליג עליה דר"י בדין זה דבפני נכתב ונחתם דת"ק מצריך דחד נימא לתרוייהו אבל אם אחד אומר בפני נכתב ואחד אמר בפני נחתם וכו' פסול ור"י פליג שם ע"ז ותירצו מ"מ בהא דבעי לשמה וצריך להעיד על הכתיבה והחתימה סובר ת"ק דפ"ב ותנא דמתני' כוותיה דמסתמא תנא דמתני' ות"ק דריש פ"ב חד תנא הוא דפ"ב הוא פירושו של פ"ק ועליה קאי כן נ"ל: **ד"ה** מודה ר"א במזויף מתוכו כו' עד וי"ל דר"מ איכא למגזר החתימה אטו כתיבה. מקשין העולם הלא דברי התוס' סותרים זה את זה דלעיל בדבור שלפני זה כתבו אליבא דר"מ דלגבי לשמה לא חיישינן אי מייתי גט לעדים שאינו כתוב לשמה שיחתמו גם הם שלא לשמה וכו' וכאן כתבו אליבא דר"א דאם אין עושים חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה ואין סברא לומר שיהא סברת ר"א הפוכה מסברת ר"מ בזה הא מודה ר"א קאמר ולמאן מודה ע"כ לר"מ ויש ליישב דבשלמא לר"מ דלעיל שייך הרבה פעמים שהכתיבה תהיה שלא לשמה כמו שמצא גט באשפה או שהסופר הכין לו טופסי גיטין למי שיצטרך דשרי לרבי מאיר

חכמת שלמה

דף ג ע"א גמ' מעיקרא מידק דייק כו'. נ"ב מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה כלומר ואפי' אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה וכן פירש רש"י ז"ל אלא דליסנא דגמרא לא משמע אלא דאיהו לא אתי לאורועי נפשיה הא אי אתי ומערער ערעורו ערעור וכן משמע נמי מדקאמר אתי בעל ומערער ופסיל ליה כו' עד ולפיכך נ"ל דהא דקאמר אתי בעל ומערער ופסיל ליה הכי קאמר אתי ומערער ואמר דפסול הוא ומזויף ויוציא עליו לעז וגמלא מסיהה בגט שיצא עליו לעז פסול וליכא אלא חדא דמוציאו מידי לעז וצריך דאפי' משום לעז ליכא דלא אתי לאורועי אנפשיה כך נ"ל. עכ"ל רשב"א בחדושיו ואני אומר דרש"י פי' לא אתי לאורועי נפשיה אשלית קאי ולא אבעל. וכן משמע מלשון התוס' לקמן בד"ה הכא בפני כו' נ"ל: **רש"י** בד"ה הכא בפני קאמר ולא קא מוכחא מילתא כנ"ל. ונ"ב פירוש דלקיומי אסי וק"ל: **תוס'** בד"ה הכא בפני אבל ידעתי אין מועיל כו' בסה"ד משמע ליה לרבה דידענו כו'. נ"ב פי' אפי' ידענו אינו מועיל וכ"ש ידעתי שהרי רבה בעי לומר בפני נכתב כו' אפי' בתרוייהו לאפוקי אליבא דרבא לא אסכח ידענו גבי גט דהא בתרוייהו אין נ"ל בפ"נ אלא בידעתי לחוד ודו"ק: **בד"ה** אטו כו' היכא קאמר רבא בריש פ"ב אפי' הוא ואחר מעידין על חתימת כו' כנ"ל וני"ב פי' בשבלית אמר בפ"נ אליו ואה"כ בא הוא עם אחר מן השוק להעיד על חתימת עד השני: **בא"ד** עד שיאמר בפ"נ וכהאם כנ"ל. וכ"ב והא דפריך רב אשי לקמן אינו כפי' הקונטרס אלא כמו שפירשו התוס' לקמן וק"ל: עוד **בא"ד** משום דדייק טפי כדפי'. נ"ב והשתא אתי שפיר בריש פרק שני. (עיין במהרש"א): **ע"ב תוס'** בד"ה דתנן פי' או בא"י. נ"ב פי' דאפי' רבא מודה לפי המסקנא משום דשכיחי וק"ל: **בד"ה** כי. נ"ל וכי:

דף ד ע"א תוס' בד"ה הא מני כו' ת"ק דרבי יהודה כו'. נ"ב פי' ת"ק דרבי יהודה היינו תנא קמא דאין כותבין במחובר כו' וא"כ אותו תנא בעל כרחו לא ס"ל דבעי כתיבה וחתימה לשמה אלא חתימה לשמה וכר"מ או כתיבה לשמה וכרבי אלעזר והתמו אתורף קאי וא"כ לא בעי לומר בפני נכתב ובפ"נ ותנא קמא דרבי יהודה בריש פרק שני סבר נמי דבעי לומר בפ"נ ובפ"נ ובודאי לא מחלקינן בין סתם תנא קמא דרבי יהודה לסתם ת"ק דר' יהודה ומסתמא חד תנא הוא ומשני נהי דחולק עם רבי יהודה גבי מחובר וסבר דלא בעי תרוייהו לתלוש מ"מ לענין בפני נכתב ונחתם סבר כרבי יהודה דבעי תרוייהו

אמאי טעמא נמי נבי מבני חרי וק"ל: בד"ה ומ"ס לפי שאין כו' וטעמא דר"א לא משום דקסבר דמובלעות נמי לא שכיחי אלא שלא כו' עכ"ל נראה שהכריחום לזה משום דאי לדברי המקשה הוה ניחא ליה דטעמא דר"א משום דמובלעות נמי לא שכיחי מי הכריח למתרץ לאוקמא טעמא דר"א במילתא אחריתא דהיינו משום שלא תחלוק במדה"י וק"ק דהכתי כיון דהמקשה לא חש לפרש טעמא דר"א דפסיקא ליה משום שלא תחלוק במדה"י הוא מי הכריחו למתרץ לפרש כן דלא הוה ליה לפרושי אלא מאי דמקשה ליה מפלוגתא דתנא קמא ור"ג ופלוגתא דר"ג ור"א קאי כסברת המקשה ואולי דבריהם הים נראה לי לומר דלפי סברת המקשה טעמא דר"א נמי משום דמובלעות לא שכיחי אבל לדברי המתרץ דפלוגתא דתנא קמא ור"א בסמוכות אי שכיחי אי לא אין סברא לומר דפלוגתא דרבן גמליאל ור' אליעזר נמי במובלעות אי שכיחי אי לא דאם כן ה"ל סברת ת"ק וסברת ר"א רחוקה זו מזו דלת"ק אפילו סמוכות שכיחי ולר"א אפילו מובלעות לא שכיחי ודו"ק: **ע"ב** בד"ה תנן המביא כו' דמשמע דוקא ממדה"י לא"י כו' ונקט הכי לאפוקי רקם כו' עכ"ל וכן יש להרץ לרבא דלעולם ממדינה למדינה בא"י נמי צריך ונקט הכי לאפוקי רקם כו' מיהו ק"ק לרבא ממוליך דמשמע דוקא מוליך מא"י למדה"י אבל ממדינה למדינה בא"י לא צריך ויש ליישב (א) וק"ל: **בד"ה** אלא אימא כו' הא בא"י א"ל באותה מדינה וה"ה ממדינה למדינה בא"י דלרבה אין חילוק כו' עכ"ל ק"ק לפום הך סברא דלא אסקי אדעתייהו לרבה למטעי בטעמא כדרבא בפשיטות הוה להו לאקשויי לרבה אמאי לא תני רבותא דאפילו באותה מדינה במדה"י צריך מטעם לשמה ומינה מה"ט ע"כ דבא"י אפילו ממדינה למדינה אין צריך דבקיאין לשמה וכן יש להקשות לרבא דליתני אפילו ממדינה למדינה בא"י צריך משום דאין מצויין לקיימו ומינה מה"ט באותה מדינה במה"י דא"ל דמצויין לקיימו ולתירולם ניחא. בין לרבה בין לרבא דאי הוה תני רבותא ה"א בכולהו דצריך ותרי טעמי איתנהו אבל למאי דתני ממדינה למדינה במדה"י ע"כ דיוקא איכא במלתא דא"ל לרבה באותה מדינה במדה"י ולרבא ממדינה למדינה בא"י ודו"ק: **בד"ה** אי מההיא כו' דהא בהדיא קתני אינו צריך דמשמע לכתחלה כו' עכ"ל ולפירושו אין להקשות דהכתי תקשי הא בהדיא קתני לה בסיפא דא"ל בא"י דמשמע לכתחלה וי"ל למתני הרישא משום דיוקא דממדינה למדינה בא"י דא"ל די"ל דאי לאו הרישא הוה מוקמינן הסיפא באותה מדינה בא"י כפירוש רש"י לקמן ואין להקשות לדברי התוס' דל"ל למימר דאיצטריך הרישא ליתורא דאפילו לכתחלה הא בלאו הכי ניחא דאיצטריך דיוקא דרישא דמסיפא לא הוה שמעינן אלא באותה מדינה בא"י דהיכא למימר דבסיפא סתמא קתני המביא גט בא"י א"צ כו' דמשמע אפילו ממדינה למדינה בא"י ונימו ק"ק למאי דמסיק מדלא קתני ממדינה למדינה סתם ע"כ דאתא לדיוקא נמי דממדינה למדינה בא"י לא צריך דהא א"כ דהוה קתני סתם ממדינה למדינה א"ל הוה שמעינן שפיר מדיוקא דבאותה מדינה במדה"י דא"ל ומסיפא דקתני בא"י א"צ ע"כ אפילו ממדינה למדינה בא"י הוא דבאותה מדינה במדה"י נמי א"ל כדדייקינן מרישא מדקתני ממדינה למדינה סתם ויש ליישב כמו לרבי ודו"ק: **בד"ה** רבה אית ליה דרבא כו' והא רבה לא חייש לאחלופי כיון דידעגו לא מהני כו' עכ"ל יש לדקדק דבא"י קיימינן ולא איצטריך בפני נחתם משום לשמה אימא דקושטא הוא דידעגו מהני כמו לרבא במדה"י ואיכא למיחש שפיר בא"י משום איחלופי ולכך צריך לומר בפני נכתב כמו לרבא ויש ליישב דמשמע לרבה דכולהו משניות גרירן בתר הך מתני' דרפ"ב דידעגו לא מהני דמה"ט לא מתוקם מתני' דהכא כר"א ובעי בפני נכתב משום לשמה ובפני נחתם משום קיום כמ"ש התוס' לעיל ועיין בזה עוד לקמן בסמוך וק"ל:

דף ה בד"ה אילימא חרש ולא בעי למימר כגון אלם או ט' עכ"ל ר"ל דהשתא דאוקמא כגון חרש שהוא דחוק שנתנו לו כשהוא פקח כו' אבל אי הוה מוקים ליה באלם או שלא ראה כו' תוקמא בפשיטות טפי דנתנו לו נ"כ כשהוא אלם דראוי הוא לשליחות דבר דעת הוא ובדבריהם יתיישב מה שמקשין ל"ל לאתויי הכא והוינן בה כו' ואמר רב יוסף הב"ע כגון כו' דמגופה דברייתא איך שיהיה תקשי ליה לרבה אמאי תסגי ליה בקיום חותמיו כמ"ש בחידושי רשב"א די"ל דאי הוה מהוקמא ספיר באלם הוה ניחא גם לרבה כיון דהוא בר דעת גם אם לא יאמר דנכתב לשמה יכול לכתוב בכתב דנכתב לשמה אבל משום קיום כיון דקיום שטרות עדות מקרי כדלקמן דמה"ט בעי בפני ג' לא סגי לן בכתיבת האלם שבפניו נכתב דמפיהם ולא מפי כתבם ולא עדיף הכא האחד שכותב בפני נכתב משנים בקיום שטרות דבעינן מפיהם ולא מפי כתבם אבל השתא דעל כרחך לא מתוקם אלא בחרש לא עדיף כתיבתו שנכתב לשמה מאמירתו כיון שאינו בר דעת ודו"ק: **בד"ה** אי הכי כו' אבל לרבה בפני נכתב עדיף מקיום כו' כיון דאוקימנא לאחר שלמדו יכול נמי תסגי כו' עכ"ל יש לדקדק בפירושו דודאי קודם שלמדו עדיפא ליה בפני נכתב דסתמא לשמה הוא מקיום חותמיו דלא מסתמע מיניה לשמה אבל הברייתא דמוקים לה לאחר שלמדו אמאי לא נימא דעדיף ליה קיום חותמיו בתרי עדים מבפני נכתב כמו לרבא ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **בא"ד** אבל לרבה דידעגו לא מהני אם כן לא אתי לאחלופי כו' עכ"ל הכי משמע להו דידעגו לא מהני אף אחר שלמדו דלא בעי בפני נחתם משום חתימה דכולהו משניות גרירין בתר הך מתני' דרפ"ב דידעגו לא מהני כמ"ש לעיל ולתירולם דמודה רבה דצריך לאומרו אפילו לאחר שלמדו משום איחלופי ר"ל אע"ג דידעגו לא מהני גזרו לאומרו משום איחלופי כיון דקודם שלמדו ניתקן כבר משום לשמה אבל אי קודם שלמדו לא היה ניתקן משום לשמה לא היו מתקנין אותו כלל לומר בפני נכתב כיון דידעגו לא מהני ליכא למיחש כל כך משום איחלופי (ב) וק"ל: **בד"ה** אי הכי בעל נמי לרבא ניחא כו' דאינו חשוד להכשילה במתכוין אלא לרבה כו' עכ"ל לכאורה ליתא דאי הכי קשה ומלתא בהגפי נפשיה הוא דלרבא ניחא ולרבה קשיא והל"ל ה"ם הוא עצמו כו' וי"ל דאי לאו שניא דלעיל לא הוה תקשי לרבה נמי מידי דאימא דהך ברייתא איירי בלאחר שלמדו דרבה ורבא שוין בו אבל מתני' דהאשה עצמה מביאה איירי בקודם שלמדו כמו לרבא אבל השתא דע"כ מתני' דאינו יכול לומר מהוקמא לרבה באחר שלמדו ומינה דבהכי מתוקמא נמי מתניתין דהאשה עצמה כו' כמ"ש התוס' דכולה מתני' אית לן לאוקמא בלמדו ואפילו הכי צריכה לומר כו' משום שלא תחלוק בשליחות תקשי אי הכי בעל נמי כו' וק"ל: **בד"ה** בי תרי כו' אבל איכא בינייהו מקוים כו' עכ"ל ובכלל זה דאיכא בינייהו יכול וא"ב חד דהיינו אפילו אם יתקיים בחותמיו ומשום שמא יחזיר דבר לקלקולו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה הא מדריב"ל כו' דסבר כאידך ליסנא דפ"ב דהסוא ליסנא כו' דהתם דקאמר סניס אין כו' עיקר דקאמר עליה יתד כו' עכ"ל ולהסוא אידך ליסנא ע"כ הך פלוגתא דלעיל דריב"ל סבר משום בקיאין לשמה ור"י סבר מש"ס עדים מצויין לקיימו וקאמר עלה דהכי תסתיים מעובדא דר"ש בר אבא ליתא וק"ק כיון דלא סמיך הכא אלא אההיא ליסנא דקאמר עליה יתד הוא כו' ה"ל הכא למיפרך מיניה בהדיא ודו"ק: **בד"ה** והא קי"ל כו' והדר פריך והא קי"ל דודאי עבד

קרני ראם (א) נ"ב ר"ל דצריך מוליך אפי' מעכו לעכו דתליה א"י ותליה ח"ל ומ"מ כיון דשם שני מדיות צריך לרבותא יותר ממדינה למדינה בא"י: (ב) נ"ב עיין בפ"ב בדברי רבינו הכלה לשיטתם בזה דבעינן לומר בפ"נ כדי דלא לאחלופי ומ"מ נראה דאע"ג דכיון שידעגו לא מועיל ממילא חשש לאחלופי ל"ש מ"מ התמירו לומר בפ"נ משום לשמה כ"ז דוקא באיש המביא אבל באשה המביאה גיטה כיון דבלא"ס באשה גימה ל"ש לאחלופי וכמו דאמרינן התם בע"ד לא מהימן א"כ לרבה אי ליכא לטעמא דלשמה בכה"ג לא בעינן בפ"נ משום אחלופי כיון דאיכא כל הני טעמי ובזה ניחא מה דמקשה מכך דאשה עצמה מביאה גיטה אע"ג דאיכא למימר דשוי קיום וכמו לרבא אלא דקשה לאחר שלמדו באשה גופיה ל"ש איחלופי ובפ"ב צ"ע כ"נ לענ"ד:

חכמת שלמה

הרוייהו ולא מכת טעמא דר"י אלא כאי ת"ק דרבי יהודה קסבר דכתיבה לשמה בעי וחתמו בתלוש דקאמר היינו בתורף וכר"א ומ"מ בעי שפיר בפני נכתב אף דר"א לא בעי אפי' חתימה מדרבנן מ"מ בעי בפני נחתם משום קיום דהא לפי האמת נמי סבר רבה להא דרבא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ודו"ק. (עיין במהרש"א): **בד"ה** עד שתהא כו' שכתבו על אילן תלוש. נ"ב עיין בחדושי רשב"א בפרק שני: **בד"ה** דקיימא לן כו' וצ"ל במשולשין איירי כו'. נ"ב הכא מיירי במשולשין בגט אלא שאין הסלית מכיר בשילוש ושני גטין שוין דקתני שוין בשמותיהן של נכים ולא בשמותיהן של אבות עד כאן לשון רשב"א בחדושיו בפ' המגרש: **ע"ב** רש"י בד"ה ואיכא כו' נמי לא צריך סוף כו' כצ"ל: **בד"ה** אלא מאי כו' כלום הסרו נ"ל כלומר:

דף ה ע"א תוס' בד"ה כשניסת כו' למעוטי נתנו לה ולא אמר כו' כצ"ל

מהר"ם

מאיר ויקהנו הבעל ויביאנו לעדים והם יחתמו אותו לשמה ולא גזרינן שיחתמו אותו שלא לשמה שהרי הוא מביאו אצלם שיחתמו אותו לצורך גרושי אשתו ולמה נגזר שיחתמו אותו במתכוין שלא לשמה מאחר שיודעים מקודם זה שצריך חתימה לשמה דהא לא שייך כאן זימנין דמשתלי כמו במחובר אבל לר"א לא שייך לומר שיהיה הכתיבה לשמה דהיינו שכתבו הסופר לשם האשה והבעל ויביאנו הבעל לעדים ויחתמו אותו במתכוין שלא לשם הבעל אלא רוב התימה שלא לשמה היינו שהכינו הסופר לגט ותם החתים עליו עדים שיהיה מוכן בידו וחתימת העדים אינה כ"א אחר הכתיבה וא"כ גם הכתיבה היתה שלא לשמה ואע"פ שנוכל למצוא ג"כ חתימה שלא לשמה באופן אחר כגון שכתבו הגט לשם הבעל והאשה כדינו והעדים לא כיונו לראות לדעת מי הוא האיש והאשה הנכתבים בגט לכוין לחותמו לשמה דמסתמא זה ג"כ נקרא שלא לשמה מ"מ מאחר שרוב שלא לשמה הוא באופן שכתבנו למעלה שייך שפיר לגזור כמו שכתבו וק"ל נ"ל: **ד"ה** ומר סבר וכו' עד וטעמא דר"א לא

תוס'

משום דקסבר וכו'. נ"ל משום דהוקשה להם להתוס' המקשה שהקישה מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו' מה הוה ס"ל במאי קא מיפלגי ר"ג ור"א במובלעות אי הוה סובר דפליגי בהא דר"ג ס"ל דמובלעות שכיחי ור"א ס"ל דמובלעות לא שכיחי אם כן מאי פריך מת"ק ור"ג במאי פליגי דאימא ה"נ דת"ק ס"ל דסמוכות ומובלעות שניהם שכיחי ור"ג ס"ל דסמוכות לא שכיחי וא"כ מאי פליג עליה דרבא וכן רבא יכול לתרץ ע"פ דרך זה דפליגי אי גמירי כדמשני התרצן לכן כתבו התוס' דלא עלה על דעת המקשן שיפלגו שום תנאים באיזה מקום אי הוא שכיח או לא אלא הוה ס"ל דת"ק ור"ג פליגי במעט הדבר ור"ג ור"א שניהם ס"ל דמובלעות שכיחי אלא דס"ל לר"א שלא תחלוק במדינת הים: **ע"ב גמ'** הא בהדיא קתני לה המביא גט בא"י וכו'. כלומר והדרא קושיא לדוכתה ולרבא ניחא ולרבה קשיא ויש לדקדק אדמותיב השתא לרבה מרישא תקשי ליה לרבא מסיפא דקתני דבארץ ישראל אין צריך ויש ליישב דרבא מוקי לה באותה מדינה כדפרש"י בסמוך אבל לרבה תקשי מ"מ מאי אתי סיפא לאשמועינן כיון דממאי דקתני ממדינה למדינה במדינת הים צריך שמעינן דבארץ ישראל אפי' ממדינה למדינה א"צ וק"ל וגם נוכל לומר השתא דלישנא קמא ידע שפיר דרבא נמי ס"ל דבא"י אפי' ממדינה למדינה א"צ מטעם דקביעי בתי דינים כדלקמן וק"ל: **תוס'** ד"ה אי מההיא וכו' פירש בקונטרס וכו' עד דהא בהדיא קתני אין צריך דמשמע לכתחלה · דברי התוס' צריכים עיון דלפי דבריהם תקשי לפרש"י ליתני הסיפא לחוד ושמעינן מינה בהדיא דאפילו לכתחלה אין צריך בא"י ולמה לי דיוקא דקתני ממדינה למדינה במדה"י למידק מינה ממדינה למדינה בא"י וקושיא זו אפשר לתרץ בדוחק דרש"י מפרש הא דקאמר גמרא לא תימא כו' אלא הא ממדינה וכו' בא"י אינו צריך אין ר"ל דלהכי נקט התנא האי לישנא למידק מינה הא ממדינה למדינה בא"י לא צריך דזה מסיפא שמעינן אלא ר"ל איידי דהסיפא דאיירי בארץ ישראל איירי במדינה למדינה נקט נמי ברישא ממדינה למדינה ולפי זה לא שייך להקשות ליתני הסיפא לחוד וכו' וק"ל ועוד קשה והא רש"י כתב בהדיא קמ"ל משנה יתירה דסיפא דלא צריך א"כ ש"מ דממשנה יתירה שמעינן לה ולא ממה דקתני א"צ דרש"י נמי ס"ל דא"צ שייך נמי למתני אדיעבד והא דכתב רש"י אי מההיא מדיוקא דרישא משום דאורחא דמלתא הוא דהסיפא היא המשנה יתירה דאסיפא שייך לומר שהיא יתירה ולא ארישא והיא אתא לאשמעינן מיתורא מה דלא הוה שמעינן מרישא ולכך נקט לה רש"י בסגנון זה וק"ל:

דף ה ע"א ד"ה אילימא חרש ולא בעי למימר כגון אלם וכו' דא"כ הו"ל למימר ולא אמר. נ"ל דר"ל דאלם וכן מי שלא ראה כתיבת הגט לא שייך למיתני בהו ואינו יכול לומר דמשמע דעתה בשעה שנותנים הגט אינן יכולין לומר ואלם ומי שלא ראה כתיבת הגט בשעה ראשונה לא היו בעלי אמירה ולזה שייך למיתני גבייהו ולא אמר ולא שייך למיתני ואינו יכול לומר כ"א גבי פיקח ונתחרש דעד השתא היה ראוי לומר רק שעתה בשעת נתינת הגט אינו יכול לומר ולכך מוקי לה בפיקח ונתחרש ולפי זה מתחלה כשאומר אילימא חרש וכו' הוי מצי למפרך א"כ ולא אמר מבעי ליה אלא דעדיפא מינה פריך דחרש אינו בר איתוי גיטא כלל וק"ל: **ד"ה** אי הכי יכול נמי וכו' עד ולקמן מפרש א"ח חד נמי ליבעי שמואל מרב הונא וכו'. ר"ל דלקמן נמי קשה מאי פריך א"ח חד נמי הא חד ע"כ צ"ל בפני נכתב ונחתם משום דאין מצויין לקיימו כמו לרבא דהא רבה אית ליה דרבא ולכך פי' דהכי פריך א"ח חד ליבעי שמואל וכו' והא דמפרש ליה אבעין ולא מפרש דגמ' פריך לה ארב הונא דמאי איריא תרי אפי' חד נמי לסגי ליה בקיום חותמיו מידי משום דשמא אין הכי נמי דגבי חד נמי סגי בקיום חותמיו לאחר שלמדו לבתר דפשיט ליה רב הונא בתרי דמה לי תרי ומה לי חד כשנתקיימו חותמיו ולכך מפרש ליה דשמואל הוי ליה למיבעי ליה חד נמי אי סגי וכו' דהא ע"כ בתרי הכי איבעי ליה כיון דאיירי לאחר שלמדו אי אין צריך לומר בפני נכתב ונחתם אחר שלמדו בתרי כיון דליכא למיחש למידי לא משום קיום דתרי מצויין לקיימו ולא משום לשמה כיון דאיירי אחר שלמדו או דלמא לא פלוג וכו' וזו הבעיא היה יכול למבעי ליה גם כן בחד אי סגי בקיום חותמיו אחר שלמדו או דלמא לא פלוג וכו' אבל לרבא אתי שפיר דהחד לא קא מיבעי ליה דפשיטא דצריך לומר בפני נכתב ונחתם משום דאין מצויין לקיימו כדקתני במתני' אבל בתרי דאין צריך לקיימו מיבעיא ליה אי אמרינן דאין צריכין לומר או דלמא לא פלוג רבנן: **בא"ד** דכולה מתני' איכא לאוקמא בלמדו מדפריך ממתניתין דהאשה עצמה מביאה גיטה וכו'. ר"ל מאי פריך בגמ' והא אשה דלא שכיחא ותנן וכו' דלמא מתניתין דאשה איירי קודם שלמדו ולכך צריכין לומר אלמא דס"ל לגמרא מאחר דאוקמא מתניתין דאינו יכול לומר וכו' בלאחר שלמדו א"כ ה"ה דכל המשניות איירי בלאחר שלמדו ולכך פריך מאשה דאיירי לאחר שלמדו וגם לא שכיחא ואע"פ כן צריכין לומר א"כ ה"ה מתני' דריש פרקין איירי נמי בלאחר שלמדו: **בא"ד** ואין לפרש ה"ג עד אבל לרבה דידעגו לא מהני וכו'. יש לדקדק דהא דקאמר אבל לרבה ידעגו לא מהני ע"כ ר"ל בתרי דבחד אפי' לרבא לא מהני כמו שפירשו התוס' לעיל א"כ הכל מעמא מאי דלמה לא יועיל לרבה בתרי ידעגו לאחר שלמדו דהא ליכא למיחש למידי וי"ל משום דלרבה אפילו אחר שלמדו מ"מ בחד צ"ל משום קיום לכך לא מהני ידעגו אפילו בתרי משום דלא אתי לאחלופי בחד בקיום שטרות דעלמא כדלעיל דף ג' וכל זה לא כתבו התוס' אלא לפי מה דהוי סלקא אדעתין לפרש כן אבל לפי האמת מהני ידעגו בתרי אפילו לרבה לאחר שלמדו ולא עוד אלא דאין צריכין לומר שום מידי כמו שפש"ם רב הונא וכדמשמע בתוס' לקמן בסמוך בד"ה בי תרי וכו' דהא כתבי דליכא בינייהו לאחר שלמדו בי תרי והא דקתני בפ"ב ושנים אומרים בפנינו דמינה דייק רבה דידעגו לא מהני נקט בפנינו משום קודם שלמדו וכו' ונוכל לומר דהא דכתבו התוס' בדבור זה דגם לאחר שלמדו לא מהני לרבה ידעגו בתרי היינו כשהשליח הוא חד ולא אמר בפני נכתב ונחתם ובעי לאתויי תרי מן השוק דלאו אינון שלוחים להעיד על כתיבת ותתימת הגט באותן תרי לא מהני ידעגו משום דלא אתי לאחלופי בחד בקיום שטרות דעלמא אבל בשנים שהביאו הגט אין צריכין לומר כלל והא דכתבו התוס' לקמן דהא דקתני פ"ב דשנים אומרים בפנינו וכו' דנקט בפנינו משום קודם שלמדו והא דלא פירשו לה דאיירי בחד שליח ואיהו לא אמר בפני נכתב ונחתם ושנים מן השוק אומרים בפנינו נחתם ולכך לא מהני ידעגו לרבה אפי' לאחר שלמדו כמ"ש משום דמסתבר להו טפי לאוקמא מתני' בשנים שהן שלוחים כדמשמע לישנא דמתני' וכתבתי כל זה כדי לתרץ שני דבורי התוס' שלא ליסתרו אהדדי נ"ל וק"ל: **בא"ד** דהא לקמן בריש פ"ב משמע כיון דאתקון בפני נכתב וכו'. ועיין שם בתוס' דף ט"ז ע"ב ד"ה אלמא קסבר וכו': **ד"ה** בי תרי וכו' ולקמן רפ"ב איכא למ"ד דשנים צריכין לומר וכו' ואותו מ"ד פליג ארב הונא: **ד"ה** כשניסת וכו' עד אי נמי יאמר ההך דרבה ורבא תנאי היא. ר"ל דההך לישנא דר"י לא יאמר דכ"ע ס"ל לפי שאין בקיאין לשמה כמו שאוקמא רבא לעיל דף ד' שאמר רבא מתרץ למעמיה ורבה מתרץ למעמיה אלא יאמר דתנאי היא ואיהו ס"ל כמ"ד לפי שאין בקיאין לשמה והיא ברייתא דקתני המביא גט ממדה"י ונתנו לה ולא אמר וכו' דפריך מינה הכא לרבה מוקי לה ר' יוחנן כמ"ד דסבירא ליה לפי שאין מצויין לקיימו: **ע"ב רש"י** ד"ה ק"ל דרבנן עד נעשה דיין וכו' ג' שישבו לקיים את השטר וקרא ערעור על אחד מהם. נ"ל דטעות נפל בספרים דלאו אקרא עליו ערעור קאי התם אלא אשנים מכירים חתימת העדים ואחד אינו מכיר עד שלא הוחזו מעידים השנים לפני האחד וכו' ע"ש פ"ב דכתובות דף כ"א ע"ב: **תוס'** ד"ה הכי גרים ר"ת וכו'. נראה דבא לומר לאפוקי גירסת האלפסי דגרס זימנין דמייתא היא גיטא וכו':

נו'

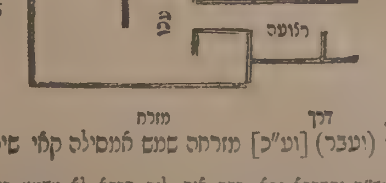
ל

בהפקירא כו' עכ"ל כך היתה נוסחת הגמרא שלפניהם שם אבל בגמרא שלפנינו ליתא הך פירכא כלל אלא דתירוצא הוא אהא דפריך מאי קמ"ל זכין כו' ומשני מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה דהא קי"ל דעבד כו' ע"ש וק"ל: בד"ה ה"ג ר"ת כיון דאשה כשירה להביא את הגט כו' עכ"ל ולא גרסינן כיון דאשה כשירה להביא גיטה ועיין בחידושי רשב"א ובר"ן וק"ל:

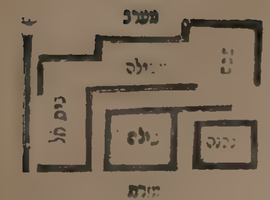
דף ו בד"ה מכי אתא רב כו' והורה לנו שמימות יכניה שגלו כו' דינה להיות כא"י כו' עכ"ל ובין לטעמא דרבא דמצויין לקיימו ובין לטעמא דרבה דבקיאין לשמה הורה להם רב דמימות יכניה היו בקיאין לשמה גם מצויין לקיימו דהוו שכיחי מתיבתא מימות יכניה והאמר נמי אמר ר' אבא כו' לא קאי אסמיך ליה כפרש"י אתמר נמי דטעמא משום כו' אלא אגופה דמלתא דרב דקאמר לעיל דבבל כא"י לגיטין וכן פירשו התוס' בהדיא הך מלתא דאמרינן הכא עשינו כו' מכי אתא רב לבבל דהיינו גם לטעמא דבקיאין לשמה ודו"ק: בד"ה ומבי ארדשיר כו' ואם האמר מארדשיר לאקטיספון נמי לגזור כו' וי"ל דלמסקנא דרבה אית ליה דרבא כו' עכ"ל לכאורה קשה דאכתי לדברי המקשה נימא קסבר לפי שאין בקיאין כו' לגזור מוליך אטו מביא ויש ליישב דודאי גם המקשה (א) ידע דרבה אית ליה דרבא אלא דהוה ס"ד דהיו מצויין לקיימו כיון שהיו סמוכות זו לזו ולא היה אלא הדגלת מפסיק ביניהם אלא דסבירא ליה נמי כטעמא דאין בקיאין לשמה והני דארדשיר גמירי ואקטיספון לא גמירי והמתרץ השיב לו כיון דע"כ אית לן למימר דרבה אית ליה דרבא איכא למימר דלא משום דסמוכות נינהו היו מצויין לקיימו דחשיבי כב' מדינות כמ"ש התוס' אלא הני כיון דאזלי לשוקא להדדי הנך ידעי בחתימות כו' ודו"ק: בא"ד רסן זה אקטיספון דהיא מא"י הוה כדכתיב ברישא דקרא מן הארץ ההיא יצא אשור כו' עכ"ל לא ידענא מהיכא מוכח לה מההוא קרא דמא"י הוה ולולא שיראתי לנגוע בדבריהם היה נראה דטעות נפל בדבריהם וכצ"ל דהשתא מארץ אשור הוה כדכתיב מן הארץ ההיא יצא אשור כו' כדדרשינן שיצא מעלת דור הפלגה להרחיק מהם לבנות לו ארץ אשור ומסתמא לא היה סמוך לבבל כ"כ שלא היה אלא דגלת מפסיק ביניהם וק"ל: בא"ד ובפרש"י כתוב התם רסן זה אקטיספון עכ"ל לא ידענא פירושו דהא ודאי גמרא ערוכה היא בפרק קמא דיומא כמו שכתבו התוספות לעיל גם בכל הפירושים שבפירוש רש"י בחומש ובמקומות אחרים לא מצאתי ואולי טעות נפל בדבריהם ונמצא בתרגום ירושלמי אכלנה בארץ שנער וקטיספון בארעא דבבל וכ"ה בת"י ובב"ר ויש לעיין ובירושלמי כתוב רסן אין זה אקטיספון כמ"ש בגמרא דיומא ודו"ק: ע"ב בד"ה א"ר יצחק כו' ומיהו הרבה מביא שם שנראה שהיו כותבין לדרשא כו' עכ"ל לכאורה לשון ומיהו כו' במקום הזה אינו מובן דהא ודאי לדרשא דאין כותבין כסדר הכתוב מיהו באגרת שלומים נמי דאין כותבין כסדר נמי מוכח משם מדכתב ליה מאד ישגא אחריתך ויש לייש דלא בעו בזה לייש ולקיים פי' ר"ת דמתיר בשמעתין אגרת שלומים אפילו כסדר הכתוב בו אלא משום דיש לבעל דין לחלוק דלדרשא אפילו שלא כסדר אסור וכפי סברת ר"ת שמחלק בזה והא קאמרי הרבה מביא שם כו' ישראל אל תשמח גו' דמזה מוכח דאף לדרשה שרי דלא כסדר ודו"ק: בא"ד ואי במזוזה מיירי ניחא דא"כ הייתי מצריך דוכסוסטוס כו' עכ"ל ר"ל דאי באמיתה של תורה ממש קאמר לא הוה אילטריך ליה להתלמודא לפרושי הא דפוסל התנא דיפתרא ושלא בדיו היינו מג"ש כתיבה כתיבה אלא אימא דיליף ליה נמי מאמיתה של תורה אבל אי במזוזה קאמר ניחא דע"כ התנא לא יליף מאמיתה של תורה אלא הך מלתא דשרטוט בלחוד דאל"כ נילף נמי ממזוזה לענין דוכסוסטוס ולהכי אצטריך התלמוד למימר דלענין דיפתרא ושלא בדיו יליף ליה מג"ש דכתיבה כתיבה וק"ל:

ח"א דף ו ע"ב ותזנה עליו פלגשו כו' זבוב מצא לה כו' · עיין בתוס' ועוד נראה דאי זנות ממש קאמר לא ה"ל למכתב עליו דלא משמע על בעלה אלא על בועלה כמו ותתן תזנותיה עליהם גו' דיחזקאל והכא ליכא לפרש על בועלה שהרי לא הוזכר בועלה וע"כ דרשו שלא זינתה עם אחרים אלא על בעלה סרחה אי זבוב כו' ואי נימא כו': זבוב מאיסותא ונימא סכנתא כו' · אבל ליכא למימר דבפעם ראשונה לא הקפיד וכשמינתה באולתה הקפיד דא"כ לא הל"ל אלא אלו ואלו דברי אלהים חיים הן נימא וזבוב מצא והקפיד וק"ל: וחילול שבת כו' · בסדר עולם דאותו יום דפילגש בגבעה שבת היה כו' כמ"ש התוס' ויש לדקדק גם אם שבת היה מאי חילול שבת איכא ויש לפרש דלאו על יום זנות דפלגש בגבעה קאמר אלא על יום המלחמה דפלגש בגבעה היה בשבת דה"ל מלחמה של מצוה דמותר בשבת וק"ל:

דף ז הד"ה השכם כו' דוס כמו דמדומי כו' א"נ השכם עליהן לבהמ"ד כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלא הוו גרסי אלא השכם והערב עליהן והם כלים כו' ולא גרסינן לבית המדרש וק"ל: בד"ה עטרות כו' ודוקא לחתנים אסרו דומיא דעטרות כלות כו' עכ"ל ודקאמר נסתלקה עטרה מראש כל אדם לאו דוקא אלא דומיא דכ"ג שהוא ראש ושר בישראל כמ"ש לקמן והך נמי דלקמן דהוה גדיל כלילא לברתיה לכלה קאמר וכעין כיפה והך מתני' דסוטה דאסרו עטרות כלות ידע לפרושי בעיר של זהב אלא מהאי קרא דהסר עטרה הוה קשה ליה לרבינא דהוה ס"ד לאסור בנשי דומיא דבגברי דהיינו נמי כיפה וק"ל: בד"ה בזמן שמצנפת כו' בפרק בראשונה דאמר נוטל כו' עכ"ל כצ"ל: ע"ב בפרש"י בד"ה רצועה נפקא לעולם עכו בצפון ריבוע דא"י אלא שרצועה כו' עכ"ל לדברי התוס' שכתבו לעיל בשם הירושלמי דעכו היתה חציה בארץ וחציה בחוצה לארץ כו' נ"ל דלא היתה עכו כולה מכלל הרצועה אלא החצי ממנה וציורה כזה*:

בד"ה ואמר רב פפא כו' (ועבר) [וע"כ] מזרחה שמש המסילה קאי שילה מצפון לבית אל ובמזרחה של מסילה ובדרומה של לבנה עכ"ל והציור כזה*:

תוס' בד"ה עליך נקוב כו' ומדלא מסני כו' מכלל דשל חרס כו' ואתא לאשמועינן חדוש אחר בספינה כו' עכ"ל ר"ל דעליך לפרש"י ליכא אלא של עץ ולא היה יכול לחדש בו לתרץ דכולה באינו נקוב כמו שמחלק בספינה כאן בשל עץ כאן בשל חרס דספינה ודאי דאיכא בו נמי של חרס ואפילו אינו נקוב כנקוב הוא וכן להיפך לפירוש רבינו תם לקמן דעליך ליכא בשל חרס ולא היה יכול לחדש בו דכולה באינו נקוב כמו שמחלק בספינה דספינה ודאי דאיכא נמי של עץ ולשני הפירושים ה"מ לתרולי נמי בספינה כאן בנקוב כאן באינו נקוב כמו בעציץ אלא דאתי לתרולי תירוץ אחר בספינה שלא היה יכול לתרץ בעציץ כן נראה לפרש דבריהם הכא אבל בחידושי רשב"א כתב לפירוש רבינו תם הא דלא מסני כאן בנקובה כאן באינה נקובה כדמסני בעציץ לפי שאין דרכה של ספינה ליניקב ואין צורך לזה כי הוא מיושב כמו לפרש"י שכתבו הכא ומיהו בתוס' בפ"ק כל הקרבנות כתבו גם לפרש"י לפי שאין דרכה של ספינה ליניקב ולדברי התוס' דהכא אין צורך כמו שכתבתי ודו"ק: בא"ד וא"ש דסתם ספינה הוא של עץ כו' עכ"ל נראה דר"ל דא"ש בספינה דהכא סתם שלא פירש התלמוד בו משום דסתמא של עץ הוא מיהו בברייתא התם מוקי התלמודא סתמא דברייתא בשל חרס דהתנא לא צריך לפרש אבל לפרש"י צריכין לומר מה שלא פירש התלמוד הכא דאיירי בשל חרס משום דסתמא של חרס הוא וזה אינו שהרי אנו רואים דרוב ספינות של עץ הוא ודו"ק:

ח"א דף ז ע"א אנא לא שמיע לי הא דרבה בב"ח וקיימתיה מסברא כו' · ק"ק דודאי רבנ"ה נמי מסברא קא"ל ויש ליישב דרבב"ח קאמר כי היכי דליקבלו מיניה ולא יבא לידי קלקול בשבת לפי שאלו דברים צריך הבעל הבית לעשות שליח תחתיו כמ"ש לענין מעשר גם אתם לרבות שלוחכם וכן עירוב צריך ליטול רשות מבעה"ב וכן הדלקת הנר שהיא קבלת שבת ולכן מתוך אימתו לא ירצו להיות שלוחו ויבא לידי קלקול אבל רב אשי קאמר דגם שודאי יקבלו ממנו מתוך חשיבותו ולא יקרבו נגדו מ"מ מסברא שיהא דבורו של אדם בנחת עם הבריות קיימתיה וק"ל: בקשו להאכילו דבר גדול ומאי ניהו אבר מן החי כו' · נראה דקרי ליה דבר גדול דאין בן נח נצטוה על שום איסור אכילה רק על אבר מן החי וק"ל: אמרתי אשמרה גו' אשמרה לפי מחסום גו' · כפל בזה השמירה שאמר השמירה בעלמא מהגיא לפי דרכי מחטוא בלשוני אבל אוסיף שמירה לתת מחסום לפי בעוד רשע לנגדי לחרפני בפני כי אז קשה לי להתאפק מלהשיבו כאילו צריך מחסום לפי וז"ש אעפ"כ דקא מצערי לי טובא ולא מצינא שלא ליה דום לה' גו' והוא יפילם חללים השכם גו' פירשו התוס' דום מלשון דמדומי חמה אבל א"כ הקדימו המאוחר שדרשו והתחולל שהוא מאוחר בקרא מקודם וא"כ דרשו דום שהוא מוקדם בקרא וע"כ נראה שמלשון והתחולל דרשו מעיקרא חללים כו' ועוד דרשא אחרת מלשון תפלה כמו ויחל וע"פ מ"ש פרק תפלת השחר כדי שתתחולל דעתו עליו והיינו השכם והערב עליהם לבהכ"נ להתפלל והם כלים מאליהן כמו שסיים בענין כי מרעים יכרתון מאליהן והשתא ניחא שיהיה דום כמשמעו כמו וידום אהרן כדדרשו בזבחים: זמרא מנלן דאסור כו' · בבית המשתאות כפרש"י ובתוס' והיינו אל תשמח ישראל בהותו גיל שרואה בעמים כמ"ש ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר ואני תפלתי גו' ובו רמז קלא שמותר לנגן קלא בתפלה שאמר שהם נגונים שותי שכר אבל אני מנגן בתפלתי גם בגלותי כמ"ש לעיל מיניה קנאת ביתך אכלתני גו' גם האי קרא אל תשמח גו' בגלות איירי דכתיב לעיל מיניה חרבה יהודה וגו' ושלחתי אש בעריו וגו' ודקאמר ולישלח להו מהכא בשיר לא ישתו וגו' דבהאי קרא מפורש טפי דמשמע שיר שהוא בבית המשתאות וכל הענין בגלות איירי וקאמר ה"מ דמנא אבל דפומא כו' אפילו למ"ד עיקר שיר בפה הוא מפרשינן האי קרא בכלי דכתיב לעיל מיניה שבת משוש תופים גו' ומשוש כנור: אלא רב גביהה אמר בה טעמא כו' · ר"ל דטפי ים לדרום באלו שלשה שנשתנו מכל שמות שאר עיירות שבאלו כתיב בהו ה' בסופן ואולי אמר בה טעמא ר"ל בה' טעמא שנכתבו בסופן בה' יותר מכל שאר העיירות גם אם הזכיר עריהם לא ה"ל לכותבן בה' שהיא נחה ומיותרת בלשון ואמר למדרש בהו קינה מלשון קינה בה' ודימונה מלשון דומם והה' בסופה רמז לשמים שהה' שמו של הקב"ה שבשם המיוחד שהוא מוכן עדי עד יעשה לו דין ולכאורה מעד שני דעדעדה דליש נטריקון עושה לו דין אבל א"כ גבי סנסנה מהיכן דליש עושה לו דין וע"כ נראה דכבר דליש עדעדה מלשון עדי עד ועושה לו דין דליש מה' דעדעדה וכן מה' דסנסנה רמז לה' אחרונה שבשמו של הקב"ה רמז למדת הדין ודו"ק: ובי מה ענין מצנפת אצל עטרה כו' · לכאורה מצנפת כתיב בקרא קודם עטרה וא"כ בהיפך הל"ל מה ענין עטרה אצל מצנפת וכמו שסיים בזמן שמצנפת בראש כ"ג כו' שתולה העטרה במצנפת ונראה כי לפום פשטיה דקרא שניבא על ביטול כהונה ומלכות וכפרש"י אעדי מצנפתא מסריה כהנא רבא ואנטל כתרא מצדקיהו מלכא ולפי שהמלכות נתבטל לגמרי בבית ראשון ובית חשמונאי והורדוס בזרוע מלכו אח"כ גם לא מלכו מלכות שלימה כ"א ברשות הרומיים אבל הכהונה בבית שני היה מפי השם ולא נתבטל כלל כמ"ש מפי זכריה הנביא ליהושע בן יהוצדק כהן גדול ולזה אמר מה ענין מצנפת שהוסר בבית שני אצל הרם העטרה שהוסר כבר בבית ראשון וה"ל להקדים הרם העטרה שנעשה בבית א' קודם הסר המצנפת שנעשה בבית ב' וע"כ אמרו שהרם העטרה היינו עטרת ראש כל אדם שבחורבן בית שני שהוסר המצנפת מכ"ג אז הורם העטרה מראש כל אדם כדמייתי בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרות חתנים דהיינו בבית שני ודו"ק: אמר ליה האלהים מדרבנן · כמ"ש דפשטיה דקרא בעטרת מלכא הוא דכתיב כפרש"י אלא דמסדאין מילך בענין דקדוק שלך מה ענין מצנפת כו' וכמ"ש ודו"ק: מאי זאת לא זאת בשעה שאמר הקב"ה לישראל הסר כו' · ע"פ מ"ש ג' כתרים הן כו' והן שניתנו לישראל במתן תורה כמ"ש ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי וגו' וכמ"ש פרק ר' עקיבא בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו מלאכי השרת וקשרו לכ"א מישראל ב' כתרים והן כתר מלכות וכתר כהונה וכשחטאו ירדו ק"ך רבוא מלאכי חבלה ופרקום כו' כך כשחטאו בשעת החורבן אמר הקב"ה הסר המצנפת כו' שהן ב' הכתרים כהונה ומלכות ולזה אמרו מה"ש זאת לכן לישראל שהיא קבלת התורה שנקראת זאת והקדימו בה נעשה לנשמע שע"י זה ניתן להם הב' כתרים והשיב הקב"ה לא זאת ע"י שעברו על התורה ולא קיימוה שנקראת זאת יש לנו להסיר הב' כתרים השייכים לכתר הג' שהוא כתר תורה והיינו שהשפילו את הגבוה שהוא כתר תורה שהוא גבוה מב' כתרים האחרים והגביהו כו' שהעמידו צלם כו' וק"ל: ובי"ש כשהן מרובין כו' בקרא וכן רבים כתיב אבל לפי המשל שאמר וכן עברו ועבר כ"ש הוא דיותר שהיא מעונה א"א לה לעבור ואמר כל הגוזז כו' ניצל מדינה של גיהנם כו' כמ"ש פ"ק דב"ב כתיב לא יועיל הון וגו' ולדקה תציל ממות וכתיב לא יועילו אוצרות גו' ולדקה תציל ממות ב' לדקות הללו למה א' שמצילתו ממיתה משונה וא' שמצילתו מדינה של גיהנם ואיזו מצילתו מדינה של גיהנם הסיא דכתיב ביה יום עברה וה"נ קאמר הכא מלשון ועבר אדינה של גיהנם ודקאמר ועניתך כו' דאפילו עני שמתפרנס כו' משום דלכאורה אין זה בכלל המשל כיון דעני הוא אין לו ממונה וקאמר דאף על פי כן יש לו ממונה מאחרים מן הלדקה וצריך לגזוז גם ממנו: ע"ב לא אענך כו' שוב אין מראין כו' · כיון דבעני משתעי ועניתך לא שייך למימר לא אענך עניות ממש אלא אין מראין לו עוד מכאן ולהבא סימני עניות דמתוך מלות הלדקה יזכה לעשירות:

קרני ראם (א) נ"ב ולשון הב"ש ותסברא והא רבה אית ליה דרבא לא משמע כן דל"ש לשון ותסברא וע"כ נראה דגם קושית התוס' מיושב משום דאע"ג דגזרינן מוליך אטו מביא אבל לאחר שלמדו כיון דאין כאן רק משום שמא יחזור דבר לקלקולו עכ"פ לא גזרינן מוליך אטו מביא דהוי כגזירה לגזירה אלא דהתוס' לעיל ד"ה א"ה יכול נמי נראה שסוברים דגם מתני' דהמביא מוקמינן אחר שלמדו וא"כ חזינן דגם אחר שלמדו גזרינן מוליך אטו מביא אבל אין זה מוכרח וא"כ בשלא אחר שלמדו א"ש דברי ר"ח כ"נ לענ"ד:

מהר"ם

דף ו ע"א גמ' ושמואל אמר מתיבתא בגירסייהו טרידי. והא דמשני לעיל דף ד' דאפילו רבא מודה דבא"י אפילו ממדינה למדינה אין צ"ל משום דכיון דאיכא בתי דינין דקביעי משכח שכיחי צריך לחלק בין בתי דינים ובין מתיבתא וק"ל: תוס' ד"ה אפי' קן קולמוסא לא דמי לסומא וכו'. ר"ל דמפרש לה לקמן פ"ב דפסול משום שאינו יכול לומר בפני נכתב וכו' והא יכול לשמוע קול קן קולמוס' וכו' משום דיש לחלק דשאני פיקח דראוי לראות ממש ועוד יש לחלק כמ"ש הרא"ש דגבי סומא מיהוי כשיקרא כשיאמר בפני נכתב וכו' דהא ע"כ צ"ל לישנא דתקינו רבנן ע"ש: ד"ה ומבי ארדשיר וכו' עד ועוד דבלא אולי לשוק' וכו' · ר"ל וא"כ ה"נ מאקטיספון לארדשיר נמי לא הוה מצריך לומר: בא"ד ובפרש"י כתוב וכו' · יש לתמוה דלא כתוב ברש"י שלפנינו כן לא בפי' החומש ולא בפ"ק דיומא וכן מ"ש ואין זה אקטיספון וכו' אינו מתיישב על הלב ת"ל שהכל הוא פ"ס: ע"ב תוס' ד"ה אי עבדת וכו' עד אבל אי אמר סמכינן אדיבורא כצ"ל ור"ל אי אמר שליח הכשר אבל

חכמת שלמה

דף ו ע"א תוס' בד"ה אפי' קן כו' להביא גט בפ"ב. נ"ב פה נחסר סתירון והוא נכתב באסר"י ע"ש: ע"ב תוס' בד"ה א"ר כו' ויריעה שאינה מסורגלת כו' כנ"ל:

דף ז ע"א תוס' בד"ה עטרות חתנים כו' שעושין כעין כיפה כו'. נ"ב פי' שיולא בה החתן: בא"ד חתנים וכלות וכו'. נ"ב והף שהכא בסוגיא משמע דעטרה אפי' לכלה שרי מדאמר ליה בגברי כו' מ"מ כלילא דהכא אסור אפי' לכלות וק"ל: ע"ב תוס' בד"ה ויהיב תגא כו' דלאו אבנויא

דף ח תד"ה כל שמשפע כו' תימה נקט ר"י קפלוריא כו' ומיהו יכול להיות שההר תקוע קרן צפונית מערבית אבל כו' עכ"ל דהשתא ניחא דקרא מציין בו גבול צפוני שהוא בקרן צפונית והתנא מציין בו גבול מערבי שכל שמשפע ויורד לצד מזרח הוא א"י וחוצה לו לצד מערב הוא ח"ל אך קשה לדבריהם דאכתי אמאי נקט ר"י קפלוריא הל"ל רואים חוט מתוח מקרן צפונית מערבית של ההר עד אוקיינוס דלת"ק נמי גבול צפוני הוא קרן צפונית מערבית של ההר ויש ליישב דודאי לפרש"י דשפוע ההר היה לצד צפוני ולצד דרום ומחודו ולפנים לצד דרום הוא א"י ולחוץ הוא ח"ל ה"ל לר"י נמי לציין כן מאותו חוד של ההר לצד מערב עד ים אוקיינוס אבל לדברי התוס' שהיה שיפוע ההר לצד מזרח ולצד מערב וההר היה גדול כמהלך יום או יומים מצפון לדרום גם אם הוא גבול צפונית לא ידענא אם הוא בקצה הצפוני מההר או בקצה הדרומי או באמצעו ובא"י מטורי אמנון ולפנים היו להם סימני מקומות כמו עכו לצפון אבל מאחורי טורי אמנון לר' יהודה לא ידעינן גבולו לצפון דא"א למתוח החוט ממקומות שהם גבול צפונית לפנים מטורי אמנון עד ים אוקיינוס דא"א לקדר בהרים ובא ר"י ונתן סימן וציין מקפלוריא שהיא אחורי טורי אמנון עד אוקיינוס ודו"ק: **בד"ה** בשלשה דרכים שותה סוריא כו' נקט שלשה לשון זכר אע"ג דסוריא לשון נקבה כו' עכ"ל דבריהם צריכין ביאור ע"פ מאי דמסיק בר"פ האשה נקנית בג' דרכים דאשכחן דרך בקרא בלשון נקבה ואשכחן בלשון זכר וכן מתניתין לגבי זכר קתני לה בלשון זכר בשבעה דרכים בודקין הזב לגבי נקבה קתני לה בלשון נקבה בשלש דרכים האשה נקנית והשתא כיון דהכא גבי נקבה קתני לה דסוריא לשון נקבה כדקתני בה שותה ועפרה טמא ה"ל למתני נמי בשלש דרכים אלא משום דהכא הדרכים בעצמם הם לשון זכר עבד וגט וכן עפר לשון זכר הוא בקרא והך את עפר הארץ והיה לכנים וכתיב ומן העפר אשר יהיה בקרקע וגו' וה"ל כל הג' דרכים בלשון זכר ודו"ק: **ע"ב** בד"ה בשידה תיבה כו' דהא ע"כ שידה תיבה ומגדל לאו דוקא נקט אלא משום דנקטינן בברייתא כו' עכ"ל ובברייתא נקט לה לרבותא דר' ולדיוקא לר' יוסי דברוכב על הסוס מודה ר"י דמטמא בארץ העמים כדאמרינן התם דר"י מטהר בשידה תיבה ומגדל דס"ל אהל זרוק שמיה אהל אך מה שכתבו בסוף דבריהם ומשמע כר"י אתיא בפשיטות טפי כו' אינו מובן לכאורה אדרבה לרבי איכא לאוקמא ברייתא דלעיל דמטהר בסוריא בפשיטות טפי בין בשידה תיבה ומגדל ובין ברוכב על הסוס אבל לר"י ליכא לאוקמא אלא ברוכב על הסוס ויש ליישב דודאי לית לאוקמא ברייתא דלעיל בסתמא במלתא דלא שכיחא דהיינו בשידה תיבה ומגדל אלא ברוכב על הסוס דשכיחא והשתא לר"י דלכולי עלמא ס"ל אהל זרוק שמיה אהל ולכך מטהר בשידה ותיבה ומגדל אבל ברוכב על הסוס מודה דמטמא בארץ העמים מתוקמא הך ברייתא דסוריא בפשיטות במלתא דשכיחא ברוכב על הסוס אבל לרבי איכא למימר דס"ל אהל זרוק שמיה אהל כדבעינן למימר התם בפרק כ"ג ומשום אוירא ממש הוא דמטמא בארץ עמים ולא בסוריא אבל משום מאהיל על הגוש בסוריא נמי מטמא ולא מתוקמא הברייתא דסוריא אלא במלתא דלא שכיחא דהיינו בשידה תיבה ומגדל ודו"ק: **בד"ה** דגזרו על גושה כו' ותימה דמיירי ס' דלא מטמא דמשום אויר עצמו גזרו ולא משום מאהיל וכו' עכ"ל ק"ק דמכל מקום הפשוט מקך נהגי' הך אבעיא בפ' כ"ג דמשום מאהיל על הגוש לא גזרו אלא משום אויר עצמו ודו"ק: **בד"ה** אע"ג דאמירה כו' לפי זה הא דקאמר ליה נחים ליה אגב אימיה נוקמא תוך ז' כו' עכ"ל ועל ידי ישראל דבעובד כוכבים בלא אגב אימיה הוה שרי אפילו איסור דאורייתא לדברי ה"ג וק"ל **באו"ד** ונראה דלא יתכן כו' דעל ידי ישראל אסור היה להרבות כו' גזירה שמא ירבה בשבילו ס' עכ"ל לכאורה דלק"מ דהתם שלא לצורך מצוה דהיינו בשביל הבריא גזרינן שמא ירבה בשבילו אבל הכא לצורך מצוה דהיינו לצורך הקטן לא גזרינן (א) שמא ירבה בשבילו ואפשר שלזה כוונו בדבריהם ושמא דוקא לצורך המילה ס' ובזה יתיישב מהא דקשיא להו מהא דתנן בפרק ב' דביצה כו' ומכל הנהו דשרי להרבות הא דלא קשיא להו הכא מגופה דמתני' דחולין דאסור לבריא משום שמא ירבה בשבילו דלא כתבו כל זה הכא אלא לראייה לדבריהם דאיכא לפלוגי דהכא משום מצות מילה שרי להרבות דכמו כן בכל הנהו שרי להרבות

משום מצוה דשמחת יו"ט ודו"ק: **בד"ה** הדר אמר ס' דבתרוייהו לא קנה ויד בעל השטר על התחתונה עכ"ל ומעיקרא דהוה אמר אביי דתרוייהו קנו ניחא למסקנא דכרות גיטא הוא ולא תיקשי ליה הך מתני' דהכותב כל נכסיו כו' דאפילו לר' מאיר דלא פלגינן דבורא היינו דתרוייהו לא קנה דהתם לא הוה כרות גיטא ודו"ק:

דף ט בד"ה הלכה כר' מאיר כו' ורש"י פי' דלאו כרות גיטא הוא משום דאיכא למימר מדשייר כו' עכ"ל סברת רש"י מפורש בחידושי רשב"א דהיכא דיש לו קרקע לבד מן השיור איכא לקיומי כל נכסי אאותו קרקע אבל העבד איתו בכלל ולא קנה עצמו אלא דאימא מדנחית לשיור קרקע כל שהוא שייר נמי העבד אבל בשאין לו קרקע לבד מן השיור כיון דא"א דמתוקם כל נכסי אלא אעבד פלגינן דיבוריה אבל לדברי התוס' הסברא בהיפוך דודאי (ב) היכא דמתוקם כל נכסי גם אאחר קרקע לבד מן השיור פלגינן דיבוריה לר' מאיר והוה העבד נמי בכלל כל נכסי אבל היכא דלא הוה מתוקם כל נכסי אלא אעבד לבד לא פלגינן דיבוריה לר' מאיר ומיהו מפרש"י גופיה לעיל נמי משמע כדברי התוספות שכתב ל"ש היכא דקנה שאר כו' ול"ש היכא דלא קנה כו' אפ"ה הוא בן חורין כו' ואפשר דהיינו לפי סברת המקשה אבל לדברי המתרץ משום כרות גיטא הוה הסברא הפוכה וכפרש"י בדברי המתרץ ודו"ק: **בד"ה** ואינו חוזר כו' ואמאי יצא בן חורין כו' ולא קנה אלא לאחר מיתה כו' עכ"ל ומהרש"ל הגיה ואמאי יצא בן חורין ומותר בבת חורין הא כו' עכ"ל ואפשר דהוה קשיא ליה ומאי קושיא הא קאמר טעמא משום דיצא עליו שם בן חורין אבל לענין שיהא מותר בבת חורין אין טעם זה מספיק להתיר איסור עבד בבת חורין אבל אין צורך לזה ולהגיה כל הספרים ישנים דשפיר קא קשיא להו דמעולם לא יצא עליו שם בן חורין ואי נמי דלא הוה עמד וחזר לא קנה את עצמו כיון דמתנת שכ"מ ואין שטר לאחר מיתה וכן מה שהקשו שוב ואם תאמר כיון דסתמא דדעת של שכ"מ לחזור אם יעמוד כו' ובודאי יחזור אם יעמוד לא יצא עליו שם בן חורין כל זמן שהוא חי ורצוי לעמוד ולחזור ודו"ק: **בד"ה** התם משום כו' דבפרק מי שמת בעי למימר דעבדא כמקרקע דמי כו' כצ"ל **בד"ה** סמוך אהני שפוסלין החתימה ונוקמא בחזקת א"א עכ"ל ע"פ מ"ש פ' ד' אחין דתרי ותרי (ג) ספיקא דרבנן היא אי לאו דנוקמא אחזקת אשת איש ודו"ק: **ע"ב** בד"ה לא יתנו כו' ולא גרסינן תן גט זה שלא מסר ליד השליח בחייו כו' עכ"ל ויש לדקדק דאכתי לר"מ דגט אשה וגט שחרור חובה הן אמאי לא תני בהכ"ג במסר מיד להשליח דבגט ושחרור לא זכו להן מיד דחובה הוא להן ולא יתנו לאחר מיתה ובשאר מתנות זוכה להן מיד ויתנו לאחר מיתה וי"ל דהוה לר"מ בכלל מאי דקתני דרצה לחזור בשניהם יחזור לר' מאיר דהכא נמי מהאי טעמא כיון דחובה להן לא זכה בהן מחיים ולא יתנו לאחר מיתה וק"ל: **בד"ה** מלתא דאיתא בשטרות כו' חוץ מגיטי נשים וי"ל דהשתא סבר כאידך שנויא כו' עכ"ל ר"ל כשנויא קמא דלקמן משום דינא דמלכותא ודקדק לומר דהשתא סבר כו' דלהאי שנויא נמי דחוץ מגיטי נשים ניחא לפי האמת דמסיק דמילתא דאיתא בקידושין לא קתני והך מלתא דשכ"מ דלא יתנו לאחר מיתה לא קתני דאיתא נמי בקידושין אבל מילתא דאיתא בשאר שטרות קתני ולא היקשי מערכאות אפילו איתא בשטר מתנה כדקתני חוץ מגיטי כו' ודו"ק:

דף י בפרש"י בד"ה ופרכינן חזרה כו' דאסר לה אכ"ע ומשום האי שטרא אינו מתחייב במזונותיה עכ"ל משום דבגירושין אמרינן דחובה הוא לה מהאי טעמא דכל זמן שהיא אשתו הוא חייב במזונותיה ולא אמרינן דזכות הוא לה מהאי טעמא דמתירה אכ"ע וקאמר דאינו דומה דהכא בשטר קדושין אינו מתחייב במזונותיה דארוסה אין לה מזונות ולכך אזלינן לאידך גיסא דאין לה זכות בקידושין כיון דאסר לה אכ"ע ודו"ק: **תום'** בד"ה כי קתני כו' דליכא למיחש דלמא אתי למסמך עלייהו דלא אתי לידי תקלה כו' עכ"ל דלמסמך עלייהו במקום אחר ודאי דלא חיישינן דאם כן בשאר שטרות נמי יפסלו מהאי טעמא דלמא אתי למסמך עלייהו במקום אחר אלא דבגיטין חיישינן דלמא אתי למסמך עלייהו באשה זו בלא עדי מסירה להשיאה אע"פ שהדבר אמת אין לעשות אלא בעדות כשר כדאמרינן פרק ד' אחין כו' כמ"ש התום' לעיל בד"ה מודה ר"א במזוייף כו' והשתא במה שסבורה להיות מקודשת אין לחוש באשה זו שתבא לידי תקלה

קרני ראם (א) נ"ב אין דבריו מובנים דנחים ליה אגב אימיה ליכא גזירה דירבה בשבילו אלא דודאי מרבה בשבילו וכזה לדעת רשב"א איכא איסור דאורייתא ועיין בזה בר"ן במס' ביצה וצ"ע: (ב) נ"ב מלשון התוס' ל"מ כן אלא דכל היכא שאין כל הדיבור כל נכסי לא נתקיים בכולו לא פלגינן דיבוריה לר"מ משום דלא הוי כרות גיטא בגלל קיים דיבורו עיין היטב בתוס' והראה כן אלא דמה שהבינו התוס' מלשון רש"י דהאין לו קרקע פלגינן דיבורו לענ"ד לא משמע כן מלשון רש"י שכתב דילפינן שחרור לה לה מאשה ואם הטעם משום דשייר העבד נ"ל הך דלא לה וע"כ נראה דסובר רש"י כיון דאיכא עוד קרקע יש לומר דשייר משום דאיכא לקיומי כל נכסי מאותו קרקע א"כ תו ממילא אפי' בליכא קרקע מ"מ הא מאותו לשון אינו מוכח ואנן בעינן בגט אשה מוכח מתוכו וה"ה בשחרור דילפינן לה לה מאשה וכאן עכ"פ אינו מוכח מתוכו זה נראה לי ברור בכוונת רש"י ז"ל: (ג) נ"ב וצ"ע דגם אי הוי תרי ותרי ס' דאורייתא הבא עליה באשם תלוי קיימא וא"ל דמטעם דבאשם תלוי תו מהני בנשאת לא' מעדים ואומרת ברי לי דהא גם מטעם חזקת א"א בנשאת לא' מעדים ואומרת ברי ל"ת והיינו משום דאיכא חזקת אשה דייקא ומרע לחזקת א"א וכמ"ש התוס' בכתובות כ"ב ואפשר דעיקר הא דדייקא נתגרשה משום שמא יוזמו עדים וכמ"ש התוס' בכתובות כ"ו עי"ש וכאן כיון דהוי עדות שבשטר ובשטר ל"ש הזמה לא דייקא ומש"ה באיכא חזקת א"א תלא. והבן ועדיין צ"ע:

חכמת שלמה

אבעיא פריך כו'. נ"ב פי' לאו אבעיא דרטעה לחוד פריך אלא אליבנא דברייתא קדייק אבל לעולם אאביי פריך דאי לאו אביי לא הוה קשה דשפיר הוה קרי ליה דלך דקאי אכל הגבול עד א"י ודו"ק: **בד"ה** א"ר כו' ר' יהודה דמתני' יחיד במקום רבים כו'. נ"ב פי' דהוא מפרש התנא קמא אבל הת"ק גופא לא ידיע לן אי סבר הכי וק"ל: **בד"ה** עציץ נקוב כו' אגג ותורבה ועיין ר"ת כו' נ"ב שמעתי שיש מפרשים שהוא משני סיפא תחלה ר"ל שברייתא ראשונה שאמרה מביא וקורא מפרש תחלה ולא נהירא כי כמה פעמים משני סיפא תחלה אלא זהו הדוחק דלא הוה דומיא דאידך ולא משום שהיא ראשונה אלא נראה שהוא ר"ת כי הוא שמפרש דבתרם יש לחלק בין נקוב לאינו נקוב אבל בעון לא בעי נקיבה וכן כתבו התוס' להדיא בפרק כל הקרבנות שמתחלה היה ר"ת מפרש כן ע"ש:

דף ח ע"ב תום' בד"ה אלא בארץ העמים כו' והכא בשמעתא על גושה כו'. נ"ב פי' מה שאמרו גזרו על גושה ועל אוירה והיינו הא דפ"ק דשבת דגזרו עליה כו' והוא מי"ח דברים ואותה גזירה מזכיר הכא בשמעתא אבל סוגיא דהכא פשיטא דאוירה ממש קאמר שהרי קאי אמה שלא יכנס אפי' בשידה תיבה ומגדל לרבי ולר' יוסי בר' יהודה דוקא בשידה כו' והיינו לפי האמת ומסקנא דשמעתא דהתם דגזרו אפי' על אוירה שהרי לשם מביא אח"כ האי ברייתא דרבי ור' יוסי בר יהודה ומסיק דכ"ע סברי משום אוירה ודו"ק:

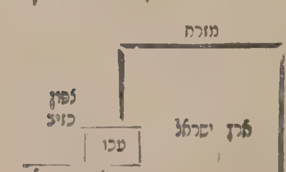
דף ט ע"א גמ' והאמר ר"י בר מניומי כו' כצ"ל: **תום'** בד"ה לעולם הוא כו' זכה עבד בנכסים כו' נ"ב פי' אם יש לו שאר נכסים עיין באשר"י.

דף י ע"א תום' בד"ה מצה כותי כו' וא"ת אמאי יוצא בה כו'. נ"ב אבל לא מקשה למה אינו אסור משום חמץ דפשיטא דירא הכותי שלא יתן לו הישראל ממנו לאכול ואי אפשר שלא יאכל סברי הוא עשה לו ודו"ק. (עיין במהרש"א): **ע"ב** רש"י בד"ה גזירה כו' בפרקין דלקמן. נ"ב בסוף ההומר

מהר"ם

אבל אשה הא אמר התם דלא סמכינן אדיבורה והיינו דמחלק שם בין חוץ לארץ וארץ ישראל ע"ש: ד"ה ויתנו את הילד כו' ועוד מפרש כדאמר בירושלמי. נראה להגיה מפרש ר"ת או ר"י וכו' או ועוד מפרש בירושלמי וכו': ד"ה אמר ר' יצחק וכו' עד מיהו הרבה מביא שם שנראה שהיו כותבים. ר"ל שהיו כותבים לדרשא ולכך כתבו הפסוקים שלא כסדרן שמביא שם הרבה מעשים שנראה מהם שהיו כותבים לדרשא דמשמע דדוקא לדרשא כתבו שלא כסדרן משום דבעי שירטוט אבל לשם איגרת שלומים לא: **בא"ד** והא דאמרי' פ"ק דמגילה וכו'. ואין לומר דשם מיירי בשרטוט למעלה מן הצדדים דזה לא היה צריך למילף מאמתה של תורה דכל ג' או ד' תיבות צריכין שרטוט זה וק"ל:

דף ז ע"ב גמ' אמר אביי רצועה נפקא וכו'. נ"ל דהציור הוא לפי התרצן וגם לפי מה שכתבו התוס' לעיל דעכו חציו א"י וחציו ח"ל. כזה

והוצרכתי לצייר כן כדי ליישב מה שכתבו התוס' בריש פירקי' בד"ה ואשקלון וכו' דעכו מקצתו א"י ומקצתו ח"ל ע"ש:

דף ח ע"א תום' ד"ה המוכר עבדו לסוריא וכו' עד דא"כ הוי סברתם איפכא. ר"ל דלפי סברת האיבעין הוי לענין גיטין טפי ח"ל מלענין עבדים ולפי סברת התרצן הוי איפכא דהא אשכחן בעכו דלענין גיטין הוי א"י ולענין עבדים ס"ל דהוי ח"ל אלא ודאי שגם סברת האיבעין היה ג"כ דלענין גיטין הוי סוריא פשיטא א"י ולכך לא בעי לה לענין גיטין כ"א לענין עבדים ונוכל ג"כ לפרש דכוונת התוס' הוא לומר תרוויהו בעי ליה ולא הוה פשיטא ליה לא לענין גיטין ולא לענין עבדים אלא דחדא בעיא נקט ואיהו פשיטא ליה דלענין עבדים מיהא הוי כח"ל מק"ו דעכו: **ע"ב** ד"ה אלא בארץ העמים וכו' עד ח"פ משום גושה משום דמאהיל על הגוש וכו'. ור"ל דאם הוא מטעם מאהיל על הגוש אם היה שום הפסק בינו לבין הגוש כגון שידה או תיבה או גשר פטור אבל אי הוי מטעם אוירא אפי' היה בשידה תיבה ומוקף מכל צדדים אינו מועיל דע"כ הוא באוירא דח"ל וטעם טומאה זו הוא משום כדי שלא יצא אדם מא"י לח"ל כדמשמע התם ועיין שם כי רוצה למפשט נימא כתנאי ומביא פלוגתא דר' יוסי בר יהודה ורבנן דהכא ודחי לה: ד"ה דגזרו על גושה וכו' עד ותירץ דמיירי בעפר הבא מח"ל וכו'. דמשום אויר עצמו גזרו ולא משום מאהיל על הגוש נראה דלאו דוקא קאמר ולא משום מאהיל על הגוש אלא ר"ל דלא גזרו משום מאהיל על הגוש אלא כשהוא ג"כ באויר דח"ל אבל כשהביא הגוש באוירא דא"י לא: ד"ה אע"ג דאמירה לעובד כוכבים שבות וכו' עד וע"י עובד כוכבים איירי התם וכו' כדאמרינן בפ' מפנין ר"ל דאי לא איירי ע"י עובד כוכבים אפי' אמרה אימא צריכה אני אסור: ודוחק לומר דמעת לעת בעינן. ר"ל וכ"ת דלעולם ע"י עובד כוכבים מותר והתם ע"י ישראל קאמר והא דשרי התם אגב אימא משום דאיירי בתוך מע"ל של ז' דלידה ותוך מע"ל של ז' מותר לחלל עליה השבת כשאמרה צריכה אני זה דוחק: שם ומיהו בהלכות גדולות משמע וכו'. לפי זה דקאמר נחים ליה אגב אמיה ע"י ישראל ונוקמא תוך ז' ואמרה צריכה אני וס"ל להלכות גדולות דמע"ל בעינן וע"ז כתבו התוס' ונראה דלא יתכן לומר וכו' ר"ל וע"כ התיא דנחים ליה איירי דוקא ע"י עובדי כוכבים ואפ"ה דוקא ע"י אמו שרי הא בלא אימיה לא שרינן אמירה לעובד כוכבים באיסור דאורייתא משום מצוה וק"ל:

דף ט ע"א גמ' ואלא ערער תרי ותרי נינהו וכו' ר"ל ומה מועיל קיום: **תוס'** ד"ה לעולם הוא בן חורין וכו' עד אפי' אין שם אלא אותה העיר או אותה שדה זכה עבד בנכסים וקנה את עצמו בן חורין וכו'. פי' קנה בנכסים אם יש שם נכסים בלא שיור זה ואפי' אין שם נכסים אלא אותה העיר או שדה מ"מ קנה עצמו בן חורין: ד"ה הלכה כר"מ וכו' עד ולפ"ז כאין לו אלא אותה העיר דלא שייך למימר מדנחית לשיורא שייר נמי עבד וכו'. פי' דא"כ מה הקנה לו וק"ל: ד"ה התם וכו' וא"ת בפ' מי שמת וכו' ומטלטלין הוי שיור אצל עבד ומשני רב אשי אנן משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה. צריך ליישב גירסא דהתם לפי' רש"י ותוס' דהכא דמה יש חילוק בין לפי מה דס"ד דטעמא הוי משום דמטלטלין הוי שיור אצל עבד ובין מה דמשני ליה טעמא הוי משום כרות גיטא וק"ל וע"ש בפי' הרשב"ם:

דף י ע"ב ד"ה חספא בעלמא כו' עד אבל בשטר שחותמין בו עובדי כוכבים דאין בו לא עדי החתימה ולא עדי מסירה שכשרים להעיד וכו' ולא הוי אלא חספא בעלמא. פי' ולכך פסולים אפי' היכי דאיכא עדי

דלא שכיחא שתקבל קדושין מאחר כמ"ש התוספות לעיל והו"ק: **בא"ד** וי"ל דכיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות לא תניא הכא עכ"ל קצת קשה דהא האי שנויא דאיתא בשטרות לא קתני לא קאי השתא כמ"ש לעיל לדברי התוספות ויש ליישב דדקדקו לומר זמן בכל שטרות דהיינו שרגילין לכתוב זמן בכל שטרות גם בקידושין ודאיתא בקדושין לא קתני והוצרכו להזכיר כאן גם שאר שטרות משום דהך קושיא שהקשו תפול גם למאי דבעי למימר לעיל דליתא בשאר שטרות וק"ל: **בד"ה** בשליחות בע"כ כו' ליתני דשוו לבע"כ והוו ד' אפילו לרבנן עכ"ל מלשונם נראה דל"ק להו לר' מאיר דהוו ה' היינו משום דה"ה בכלל רצה לחזור בשניהם חוזר דמטעם שליחות בע"כ נגעו בה דדומיא דהכא בעי למימר לעיל דלשמה הוה בכלל מוליך ומביא דמטעם לשמה נגעו בה והו"ק: **בד"ה** מלה כותי כו' ואם תאמר אמאי יוצא בה ידי חובה כו' דחשידי אלפני עור וגו' עכ"ל ואריסא מלת כותי מותרת ודאי דל"ק להו הכי דכיון דעיסת ישראל הוא מסתמא (א) הכיר בה דלא החמיצה שאין שם לא קרני חגבים ולא הכסיפו פניו דאפילו בלקות של עובד כוכבים שרי בכה"ג כדאמרינן סוף פרק כל שעה ומהרש"ל כתב בזה בע"א ואין להאריך וק"ל: **בד"ה** אי תנא קמא כו' כיון דכתיבה לחודה מהני אע"ג דלא מהני לרשב"ג כדמשמע הכא כו' עכ"ל מתוך הסוגיא דהכא משמע כן מדפריך לרבן שמעון בן גמליאל אי אחזיק כו' הע"ג דמלה כתובה אבל מתוך המסקנא דחולין משמע בהיפוך מדלא קאמר נמי איכא בינייהו בכה"ג וכמו שכתבו התוספות לקמן וק"ל: **בא"ד** דמדנקט מלה דכתיבה ואחזיק דאי חזקה לחודה מהני ה"ל למנקט שחיטה כו' עכ"ל דליכא למימר דנקט מלה דכתיבה לאשמועינן כתיבה לחודה מהני מדלא מפרש בה הואיל והחזיקו בה משמע דלא הוה טעמא אלא משום דכתיבה כו' כמ"ש לקמן דהא ודאי הוה שמעינן ליה שפיר טפי אי הוה נקט מלוה אחרת דכתיבה ולא אחזיקו בה אלא ע"כ דנקט מלה דכתיבה ואחזוק לדייק מיניה אע"ג דאחזוק בעי כתיבה דלדייק מיניה בהיפך אע"ג דכתיבה בעי אחזוק ליכא למימר דאם כן הוה מפורש בה הואיל והחזיקו כו' כמ"ש לקמן וק"ל: **ע"ב** בד"ה והא לאו בני כריתה נינהו הוה מצי למפרך הא לאו בני עדות נינהו כו' עכ"ל וה"ה דה"מ למפרך דלאו בני שליחות נינהו ולא עבדי נמי לשמה כמ"ש התוס' לעיל וחדא מתלת נקטו:

דף יא בד"ה ליפלוג וליתני כו' וי"ל דגזרינן בהדיוט גיטי נשים אטו שאר כו' עכ"ל אע"ג דהוי כעין גזירה לגזירה כמ"ש בחידושי הרשב"א וכה"ג נמי כתבו התוספות לקמן גבי מקום שאין חותמין לגזור כו' דמסתבר למקשה כיון דחיישינן כולי האי להא נמי הוי ליה למיחש ומהרש"ל כתב על דברי התוספות וא"ל א"כ מאי פריך ליפלוג וליתני בדידה אדרבה בהא עדיפא כו' שהרי לפי האמת לא גזרינן כולי האי וכו' דלק"מ כו' עכ"ל ע"ש באורך בתירוצו ואין להאריך בדחוקיו וכ"ל לפי מה שנדקדק ומאי קושיא דליפלוג בדידה דהיינו כולה בערכאות בין שמות מובהקין ובין שאין מובהקין דאדרבה נימא דהשתא הוה מפליג כולה בשמות מובהקין ובין ערכאות ובין הדיוטות אלא דאיכא למימר כיון דמעיקרא נקט ברישא דמתני' ערכאות ה"ל לפלוגי כולה בערכאות וממילא פסול דהדיוטות נמי הוה משתמע מדיוקא דערכאות דקתני אבל השתא שמות מובהקין בהדיא לא משתמע כיון דלא הוזכר ברישא בהדיא מובהקין וליכא לדייק מיניה אין מובהקין וה"ל לפלוגי ביה וזה ברור והו לא מידי והו"ק: **בד"ה** נעשה כו' פי' בשאר שטרות שנעשו בהדיוט דפסילי כו' עכ"ל דלא ניחא להו למימר דהמתרץ שבק סברת המקשה וכמו שנעשה בהדיוט בגיטי נשים קאמר דפסולים דגזרינן בהדיוט גיטי נשים אטו שאר שטרות כו' כמ"ש לעיל דא"כ לא אתיא כרבנן ועוד היאך תלה מלתא דפסיקא לפסול דהיינו שמות שאינן מובהקין במלתא דלא פסיקא כ"כ דהייט הדיוט בגיטי נשים דליכא למיפסל אלא משום גזירה לגזירה כמ"ש לעיל ודו"ק: **בד"ה** לא נחלקו כו' וחכמים פוסלין בשאר שטרות כו' דכשירין בערכאות בלא עדי מסירה איכא למיגזר כו' עכ"ל דליכא למימר דטעמייהו נמי כרשב"ג דלא ס"ל דעדי מסירה כרתי אלא בגיטין ולא בשאר שטרות דהיינו היכא דלא קני אלא בהאי שטרא אבל בשטרי ראיה בעלמא אמאי פסולים ע"י עדי מסירה אי לאו משום גזירה דערכאות ודו"ק: **בפרש"י** שטרא פרסאה כו' וחתמו פרסיים הדיוטות עליו עכ"ל כתב הר"ן דלדברי התוס' לא מתוקמא בהדיוטות דהא פסלי רבנן שטרי הדיוטות אפילו בעדי מסירה אלא מתוקמא בערכאות כי מתני' והקשה לדבריהם דא"כ לא ה"ל לרבא למימר מימרא באנפי נפשיה אלא לפרש מתני' דערכאות דדוקא לגבות מבני חרי אבל ממשעבדי לא גבי ועוד האריך ע"ש ול"נ ליישב דהאי שטרא פרסאה דערכאות דנקט הכא היינו שנכתב בלשון פרסי ולכך הוא גרוע מערכאות דמתני' דלא הוה אלא חותמיהן עובדי כוכבים אבל כתב ישראל הוא כמ"ש התוס' לעיל ולהכי לא גבי הכא בערכאות ממשעבדי דלית ליה קלא כיון שהוא נכתב בלשון פרסי וכל"ל לפי' ר"ת לעיל בד"ה וגובה מנכסים משועבדים כמ"ש לעיל ובהכי ניחא נמי מאי דקשיא ליה להרא"ש דכל הני פירכי והא לא ידעי כו' והא בעינא כתב כו' דה"ה דשייכי נמי אמתני' ע"ש דאינו כן דמתני' איירי בכתב ישראל אלא שחותמיהן עובדי כוכבים וכ"ה בחדושי רשב"א וק"ל: **ע"ב** בד"ה התם דקתני טעמא כו' הלכך מספקינן דלמא עובדי כוכבים נינהו ופסולין ואפילו בעדי מסירה כרבנן דמתני' עכ"ל הקשה בחידושי הרשב"א לפירושו דהיאך מתוקמא הך דהכא כרבנן דמתני' דהא אינהו פסלי אפילו בלוקס ולוס בשמות מובהקין הן ול"נ ליישב פירושו דהכא אפילו בהדיוטות ואין שמות מובהקין ליכא למיחש (ב) למסמך עלייהו בלא עדי מסירה בהשתא זו שהרי העובדי כוכבים אינן כאן דממקום אחר בא הגט ושפיר הוה כשר לר"ש כמו בשמות מובהקין והא דכאן אבל לרבנן דמתני' דגזרו שמות מובהקין אטו שמות שאינן מובהקין ה"נ הכא דגזרי שאין העובדי כוכבים כאן אטו היכא שהעובדי כוכבים כאן אבל בשמות מובהקין כגון לוקס ולוס רבנן נמי מכשרי דלא הוה אלא כעין גזירה לגזירה דא"כ היו כאן לא הוה אסרינן אלא משום גזירה וקרוב לזה נאמר לעיל לרשב"ג כמ"ש התוספות לעיל ודו"ק. **תוס'** בד"ה עדים החתומין כו' או בעדי מסירה לר"א דלא כו' עכ"ל לכאורה לא הוה צריכי להזכיר עדי מסירה דודאי בהיפך לדדא דקאמרי דחיישינן שמא עובדי כוכבים נינהו לא מתכשרי אפילו בעדי מסירה שמביא כאן לר"א אבל לפום הך לדדא דקיימינן הכא דלא תלינן להו בעובדי כוכבים וכשר אפילו לר"מ דהוי חששא דאורייתא אי עובדי כוכבים הן החותמין א"כ כ"ש לר"א דכשר דלא תלינן להו בעובדי כוכבים ובהכשר ניתן הגט במקומו בעדי מסירה ולמה לי להביא עדי מסירה לכאן אטו כל גט הבא ממקום אחר יצטרך להביא עדי מסירה לכאן דמסתמא בעדי מסירה ניתן במקומו והוחק לומר דר"ל בעדי מסירה במקומו לר"א דפשיטא הוא וק"ל: **בד"ה** בגיטי נשים כו' בירושלמי בעי כו' אילו המוכר עבדו כו' אילו המגרש כו' פי' ע"י אחר העבד נמכר כו' עכ"ל לכאורה והם בעצמם דברי התלמוד דידן לקמן שמפרש מפני שהוא קניתו דהיינו שגם אם העבד ברח מלקבל גט יוכל לפוסלו בתרומה ע"י ישראל אחר שמוכר אותו לו בד' זוזי משא"כ באשה שאם תברח מלקבל גט לא יוכל לגרשה ע"י אחר ולפוסלה בתרומה בע"כ אם לא תעשה שליח לקבלה אבל אין זה מספיק לקושיית הירושלמי דאכתי מלדדים אחרים יש להפך חובה לעבד גבי קנין וזכות לאשה במוכה שחין ונראה לפרש דבריהם דה"ק לית לך אלא כהדא דבזכות וחובה תליא מלתא אלא כעין שכתבו התוספות לעיל גבי שליחות בע"כ דבגירושין איתא כו' דגבי עבד דבע"כ יוצא מידו ע"י מכירה לאחר לא יוכל לחזור כיון דבא ליד השליח כאילו בא לידו דמי אבל באשה דאינה יוצאת ממנו בע"כ בלא ידיעתה על ידי אחר הרי הדבר עדיין בידו וחוזר ול"ע והו"ק: **בד"ה** כל האומר כו' כיון מלוה דאמרינן בה תן והולך כזכי אע"ג דבמתנה לא הוה כזכי כו' עכ"ל יש לדקדק לפי זה לעיל דפרכינן אג' שהוו גיטי נשים לשחרורי עבדים אמאי לא חשיב נמי תנו גט לאשתו ושחרור לעבדו דלא יתנו לאחר מיתה ומשני דאיתא בשטרות לא קתני דאיתא נמי בשטר מתנה דלא יתנו לאחר מיתה והשתא א"כ הא דר"מ נמי לא ליחשב דאיתא נמי בשטר מתנה דיכול לחזור כיון דתן (ג) לאו כזכי הוא וכה"ג הקשה בחידושי הרשב"א לעיל ויש ליישב דבחזרה בעל כרחה ליתא בשאר שטרות כדקאמר נמי למאי דמסיק דאיתא בקידושין לא קתני ודו"ק:

דף יב בד"ה עבד נמי בדלא ספיק כו' ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול הרב לומר כו' דאפילו מיירי דא"ל לא מעשה כו' עכ"ל וק"ק דאי הכי קא קשיא ליה מאי קא משני ליה הב"ע דא"ל לא מעשה ידיך כו' דהא הך מלתא נמי הוה ידע המקשה אלא כיון דמ"מ עובדו היה לו להתחייב במזונות והא לא משני ליה מידי ויש ליישב ודאי דסברת המקשה היה כך מעיקרא דהא חזינן מיניה מדפריך לבסוף עבד נמי בדלא ספיק כמו שכתבו התוספות אבל המתרץ לא חש לזה ולא הבין ממנו כך גם מעיקרא כדמסיק לבסוף עבדא דנהוס כריסא כו' וק"ל: **בד"ה** מ"ש לערי כו' אבל לענין העדפה לא משמע ליה דמשום ותי כו' עכ"ל והמתרץ לא חש ליה ומשני דגם לענין העדפה סלקא דעתך אמינא עביד ליה חיותא טפי ויש לדקדק דאם כן לעיל מיניה דפריך העדפה פשיטא כו' לישני ליה כי הכא דלא פשיטא הוא דהוה אמינא ליעבד ליה חיותא (ד) טפי ויש ליישב דכיון דיוכל לומר לו לא מעשה ידיך במזונותיך ודאי דהעדפה של רבו מכל שכן דאשתו שגלתה דחייב במזונותיה לגמרי וא"ה ודאי העדפה שלו ומשני דגבי עבד הילטריך לאשמועינן טפי דלא נימא כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כו' ודו"ק: **בד"ה** מספקת כו'

קרני ראם (א) נ"ב וטעמא דר"א באחרתי בחי' (ב) נ"ב ולדברי רבינו ניחא מה דמהני לר"ש אע"ג דכאן לא הוי שמות מובהקים וכמ"ש התוס' משום דכל היכא דליתא בפניע הוי כשמות מובהקים ויותר נראה דלמאן דאוסר אפי' בשמות מובהקים לגזור אטו שמות שאין מובהקים ע"כ דאלימי להכשר דמזוייף מתוכו דהוי כעין דאורייתא לגזור בזה גזירה ומש"ה אע"ג דהוי ס' דלמא ישראל נינהו לא אמרינן כיון דמזוייף מתוכו אין כאן רק פסול דרבנן והיכא דאיכא ס' הוי ס' דרבנן להקל דחזקת א"א אין כאן [illegible] יצאה מחזקת א"א מה"ת והוי כמו ס' מים שאובין דכ' הר"ש דאין להוקמי בחזקת טומאה כיון דיצא מטומאה מה"ת בודאי וה"ה הכא ותו לא הוי רק ס' דרבנן ולהקל משום דהא אלימי לתקנתא דמזוייף [illegible]ין דאורייתא והוי בספיקו להחמיר אבל לר"ש כיון דבשמות מובהקים לא גזרו ע"כ לא אלימי לפסול מזוייף מתוכו דליהוי כעין דאורייתא ותו אזלינן בספיקו להקל וכאן דהוי ס' ישראלי' מש"ה מקלינן בזה לר"ש כיון: (ג) נ"ב ולמ"ש דנ"מ באמר זכו דבשטר מתנה מהני משא"כ בגט ושחרור וגם באומר תנה נ"מ בב"מ דאפי' הולך כזכי כמבואר לקמן: (ד) נ"ב ולמ"ש רש"י דהא דס"ד ליעבד ליה חיותא משום דכתיב וגם אל אחת הערים האל וחי וא"כ זכו דוקא בערי מקלט:

מהר"ם

עדי מסירה ישראל משום דלמא אתי למסמך עלייהו בלא עדי מסירה ישראל: **בא"ד** משום דמתני' כיילא שטר מתנה בהדי שאר שטרות וכו' דהשתא לא מהני עדי מסירה מידי וכו'. והא דלא פירשו התוס' בלא זה דהשתא לא מהני עדי מסירה כיון דכיילי שטרי מתנה בהדי שאר שטרות ושאר שטרות איירי בלא עדי מסירה ה"נ שטרי מתנה משום דנוכל לומר דלא כיילינהו אלא [במאי] דאיירי ביה והוזכר במתני' דהיינו ערכאות וחותמיהם עובדי כוכבים אבל עדי מסירה לא הוזכרו במתני' לכך הוצרכו לכתוב דהשתא לא מהני עדי מסירה אבל צ"ע מה רצו בזה שכתבו דבשטרי מתנה כשהכתיבה והתימתן עובדי כוכבים דהשתא לא מהני עדי מסירה אם ר"ל משום דהכתיבה נעשית ע"י עובדי כוכבים הא אין נפקותא בזה אלא גבי גיטין דצריכה להיות הכתיבה לשמה לר"א ולכך כשהכתיבה לא נעשית ע"י ישראל לא מהני עדי מסירה אבל גבי שטר מתנה מאי נ"מ בכתיבה ואם ר"ל מאחר שהחותמין עובדי כוכבים היה מזויף מתוכו ולכך לא מהני עדי מסירה אם כן היינו האי טעמא משום דלמא אתי למסמך עלייהו בלא עדי מסירה ישראל דהא מוכח בגמ' לקמן בסמוך ריש דף י"א דטעמא דמודה ר' אליעזר במזויף מתוכו הוי מטעם דלמא אתי למסמך עלייהו ע"ש:

דף יא ע"ב רש"י ד"ה התם כדקתני טעמא וכו' עד כרבנן דמתני'. צ"ע איך יכול לאוקמא הא דרבי יוחנן כרבנן דמתניתין הא רבנן פסלי אפי' בשמות מובהקים כדלעיל ור' יוחנן אמר לא בא לידינו אלא לוקום ולוס והכשרנו מטעם דשמות מובהקים הן וכבר נתעורר הרשב"א בחידושיו על זה ויש שרצו לפרש הא דכתב רש"י כרבנן דמתניתין ר"ל הברייתא דלעיל דאמר ר"ש לחכמים בציידן וכו' וזה אינו דהתם אמר ר"ש דלכ"ע גיטי נשים כשרים בעדי מסירה ושמות מובהקים וק"ל:

דף יב ע"א תוס' ד"ה עבד נמי וכו' עד ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול הרב לומר וכו'. ר"ל דהשתא אתי שפיר מה דפריך בתחלת הסוגיא שמעת מינה יכול הרב לומר וכו' ומה ס"ד דמקשה להקשות ומי אמר לו דמתני' איירי שהרב אמר לעבד עשה עמי ואיני זנך פשיטא שנשיב לו דאיירי כשהרב אינו חפץ במעשי ידי העבד:

חכמת שלמה

לומר: **בד"ה** תני חוץ כו' שע"י השטר כו'. נ"ב ולפ"ז לא קשה א"כ לא ליתני ושחרורי עבדים דלא גריע משטרי מתנה דאי לא תני ה"א הני כגיטי נשים לאו לרבויי שטרות קאתי וכמו שפרש"י אלא לרבויי שחרורי עבדים דדמיא לגט אשה קאתי וק"ל: **בא"ד** דלא נחית למניינא ותנא לשמה כו'. נ"ב נ"ל הכי פירושו ותנא לשמה ומחובר בפרקי אחריני דלקמן ובמתני' דהכא לא ממעטינן דהא לא נחית למניינא ודו"ק: תוס' בד"ה תספה בעלמא הוא ור"א נשאר לפי המסקנא כו'. נ"ב ואף שרש"י פי' דדוקא לתנא דברייתא הוא דדחיק לשנויי בהכי מ"מ הקשו התוס' שפיר דע"כ לאו שנויא דחיקא הוא מאחר שאנו מוכרחים לתרץ כן לתנא דברייתא לפי האמת א"כ שמעינן שכן דרך התנא הוא ודו"ק: **בא"ד** ולא הוי אלא תספא כו'. נ"ב משום הכי פסלינן אפילו היכא דאיכא עדי מסירה דשמא אתא למסמך עלייהו ובעדי התימה עובדי כוכבים לחוד הוא ודאי תספא ודו"ק

דף יא ע"א תוס' בד"ה אבודיינא הכל שם אחד כו'. נ"ב פי' דלא תאמר אבו דיינא ושתי מלות הן ולכך אמר הכל שם אחד ולא שכיח שמו אבו לבד ודיינא כנוי לו ודו"ק: **בד"ה** ליפלוג וליתני בדידיה כו' וי"ל דגזרינן כו'. נ"ב וא"ל א"כ מאי פריך ליפלוג וליתני בדידיה אדרבה בהא עדיפא ליפלוג דאפילו בשמות מובהקים גזרינן בהדיוטות אטו שאר שטרות חס הוא חדוש גדול שהרי לפי האמת לא גזרינן כולי האי וי"ל דלא קשה מידי כי לא תוכל לומר דהדיוטות פסולים אפי' בעדי מסירה ושמות מובהקים אלא אחר שנדע דתנא איירי בעדי מסירה ושמות מובהקים אבל כל זמן שלא נדע דמתני' איירי בכה"ג א"כ בהדיוטות דפסילי הוא כפשוטו ואין בו שום רבותא וא"כ ליתני שפיר בדידיה ולפלוג בשמות מובהקים דשמעינן מיניה לכל הפסות דאינם מובהקים פסולים אפילו בעדי מסירה ודו"ק. (עיין במהרש"א): **ע"ב רש"י** בד"ה התם כדקתני טעמא כו' ואפי' בעדי מסירה כרבנן כו'. נ"ב ויש להמוה על דבריו ז"ל דאי כרבנן דמתני' היכי אכשר אפילו בשמות מובהקים בלוקוס ולוס דהא לרבנן אפי' בשמות מובהקים פסול גזירה שמות מובהקין אטו שאינם מובהקין וא"כ דאפי' בשמות מובהקין גזרו רבנן דלמא אתא למסמך עלייהו אלא דאיכא למימר כיון דשמות מובהקין נינהו דאיכא למימר דרובא לא סמכי עלייהו משום מיעוטי דאתי למסמך עלייהו בכי הא דאיכא למימר נמי דלמא ישראלים נינהו כולי האי לא גזרינן. ואי קשיא לך ד"ה לוקום ולוס הא לא מסקי ישראל בשמהתייהו דמדנקטינן ליבנא דלא שכיחא דמסקי משמע דלאו שמות מוחלפין דלא מסקי ישראל בשמהתייהו לעולם קאמרינן ותדע דלרבנן גזרינן בשמות מובהקין דלמא אתי למסמך עלייהו ואי לא מסקי לעולם ישראל בשמות מובהקין דעובדי כוכבים היכא אתי למסמך עלייהו כלל לפי פירושו של רש"י ז"ל עכ"ל רשב"א בחידושיו:

דף יב ע"ב תוס' בד"ה וכי תימא כו' וא"ת מה בכך כו'. נ"ב יש מקשים אמאי לא הקשו התוס' על כמתנה שאמרו חכמים והלא אם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי אם כך מ"מ חוב הוא לו זה בשיחרור כו' ונראה דלא קשה מידי דבשלמא גבי מזונות שהוא ממילא א"כ לא חשבינן ליה לחוב מה שיהא משוחרר שהרי בלאו הכי אינו מחויב לזון א"כ בשיחרור זה לא עשה לו שום חובה שהרי ממילא אין לו מזונות אם אינו רוצה לזונו אבל הכא שאומר שיש בידו לזרוק ליה גט מעתה מ"מ חוב היה לו זה בשיחרור שהיה פוסלו מתרומה דלכל זמן שלא זרק ליה גט אינו נפסל וק"ל עוד י"מ אם כן לפי זה דלא חשבינן ליה חובה מאחר שבלאו הכי יכול לפוסלו אפילו אם לא יקבלנו כמו שמסקין התוס' א"כ גבי אשה אמאי חשבינן לה חובה קבלת הגט מאחר שבלאו הכי יכול לגרשה בע"כ ונראה דלא קשה מידי בשלמא גבי עבד [illegible] זכות הוא לו [illegible] ישראלים אלא [illegible] שהוא חובה ממקום אחר בפוסלו מתרומה משום זה לא מתחשב לו חובה שהרי יש בידו לזרוק לו גט בע"כ כו' ובאשה

גנוויי ארישא דאיירי בלא אמר לה אבל השתא דמוקמת רישא בדלא ספקא כו' עכ"ל דליכא למימר דתני סיפא מספקת לגנויי ארישא בדלא ספקא דהא לא משתמע מסיפא מדלא קתני בה בהדיא בסיפא ואם מספקת דאין נראה לו להגיה כן בברייתא אבל לגלויי ארישא דאיירי בדלא אמר לה משתמע שפיר מסיפא דקתני בה בהדיא ואם אמר לה כו' וק"ל : גמ' המקדיש ידי עבדו כו' ש"מ יכול הרב לומר כו' הא דלא משני נמי הכא כדלעיל דיוכל להקדיש ההעדפה דמעשה ידיו שהוא של רבו משום דא"כ תקשי למאי לוה ואוכל כדמקשינן לקמן דליכא לשנויי להעדפת מזונות כדלקמן דתקשי ליה ולימא ליה הקדש עד השתא כו' דליכא לשנויי הכא דהקדש גופיה ניחא כו' דמאי ניחא ליה כיון דלית ליה להקדש ביה אלא העדפת מלאכה משא"כ השתא דמוקי ליה במעלה לה מזונות אית ליה להקדש כל שיעור גוף המלאכה וניחא ליה דלשבח בהעדפת מזונות ודו"ק: ע"ב תוספות בד"ה שבתו ורפואתו כו' וה"ה לער ובושת לרבו לרבנן כו' אבל בשבתו קמ"ל כו' דיכול הרב לומר לעבד כו' עכ"ל לכאורה קשה דא"כ ה"ל להוכיח ש"מ יכול הרב כו' מהך קושיא מדלא קתני לער דקטיעת היד ובושת ע"כ דפשיטא שהן לרבו וקתני שבת משום הך חידושא דיכול לומר לעבד עשה כו' כמו שכתוב בתוספות דהך הוכחה ודאי עדיפא ממאי דפשיט ליה מדקדוקא בעלמא א"ה ניזון מהפרנס מבעי ליה ויש ליישב דאיכא לדחויי הך הוכחה דלער המכה הוה בכלל לער הרפואה דנקט כפרש"י ודבושה ס"ל דאין לעבדים בושת והתוספות לא כתבו כן אלא דאיכא למימר הכי בפיר לפי האמת למאי דקושטא הוא דס"ל יכול הרב כו' ודו"ק: בד"ה ש"מ יכול כו' ויש לומר דאע"ג דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול כו' עכ"ל וה"ה דלעיל המ"ל לכ"ע יכול הרב כו' אלא בשני בצורת דאין מרחמין כ"ע הוא דפליגי וכר"י אלא דלעיל בעי לדחויי הא דש"מ יכול הרב כו' וק"ל : בד"ה וכ"ת אי בעי כו' ומה בכך מכל מקום חוב הוא לו זה השחרור שפוסלו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל י"מ אמאי לא הקשו התוספות על כו' והלא אם ירצה שלא לזונו מה בכך מכל מקום חוב הוא לו זה השחרור ונראה דלק"מ דבשלמא גבי מזונות שהוא ממילא כו' עכ"ל ע"ש ולי נראה (א) דגבי מזונות אין זה חוב כיון דקודם שחרור נמי רשאי רבו שלא לזונו ואחר השחרור שקבל זה ממנו נמי רשאי רבו לזונו א"כ אין כאן כלל חובה בקבלתו משא"כ בתרומה דקודם השחרור מותר בתרומה ואחר השחרור שקבל זה ממנו אינו רשאי לאכול בתרומה וק"ל : עוד במהרש"ל י"מ אם כן לפי זה דלא חשבינן כו' אם כן גבי אשה אמאי חשבינן לה חובה קבלת הגט מאחר שבלאו הכי יכול לגרשה בע"כ ונראה דלק"מ כו' עכ"ל וגם בכאן אין מקום לקושייתו דהא קושטא (ב) הוא דר' מאיר קאמר להו תדע מאשת כהן שמזכיר כמו שכתבו התוספות דע"כ לית לן למימר דאי בעי זריק לה גיטא כו' מטעמא דעריק ואזיל ליה דא"כ באשה נמי מאי חובה איכא ורבנן במסקנא נמי מודו ליה בהא דאי זריק כו' לאו חובה השיב ליה אלא בעבד איכא טעמא מפני שהוא קניינו דאי בעי שקיל ארבעה זוזי וכו' ותו לא מידי ודו"ק :

דף יג בד"ה האומר תנו כו' ואשמועינן במאי דנקט זה דאע"ג שהגט בעין כו' עכ"ל ר"ל שהגט שחרור הוא בעין כו' והוחזל כ"כ מחייס כו' וה"א כיון שזכות הוא לו לרבנן מהני ואשמועינן דאפילו הכי לא ינמור כו' אבל בגט אשה כיון דחוב הוא לה אפילו לרבנן לא הוה חידוש כלל במאי דקתני זה וכן מוכח מדבריהם שכתבו לקמן ואין נראה לומר דהכי דייק אי בש"מ ה"ל למתני כתבו גם כו' ותנו שחרור זה כו' ודו"ק: בד"ה והא לא מסך כו' מהני' משמע שלא הושלש לכך מתחלה מדלא קתני תנו מנה זה כו' עכ"ל צ"ע דע"כ לא מוקמא מתניתין אלא באומר תנו מנה זה דהיינו דמוקי לה בליבורין דאי הוה אמר מנה סתם חיישינן למנה קבור כדמסיק ויש ליישב בדוחק דלענין מנה לבור שפיר ידעינן לה כאילו הוה מתני נמי זה בהדיא אבל לענין שיהא הושלש מתחלה לכך לא משמע כלל אי לא הוה מתני זה בהדיא ודו"ק : בד"ה אית ספרים כו' לוקמי במתנה כדמשמע לשון תנו ואפילו באין לבורין כו'. עכ"ל אע"ג דלא אמר מנכסי לשון תנו משמע מתנה דבפקדון שייך לשון החזירו ובההיא דשכ"מ שאמר תנו כו' לא קאי לשון תנו אמנה זה נותנין כו' דאיירי בפקדון ולמאי דמוקי במעמד שלשתן ובפקדון ודאי דשייך לשון תנו דאותו פקדון שיש לו אצל אחר הוא נותן למקבל משא"כ הכא שאינו נותן כלום אלא שהוא מצוה להחזיר הפקדון שבידו לחבירו ובזה יתיישב לפי האמת שכתבו התוספות דל"ג מנכסי נותנין אלא אפילו במתנה הייסינן כו' הא דלא הוקמא דוקא בבריא ובפקדון כה"ג דרך הודאה דלשון תנו לא משמע בפקדון ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה נופל כו' ואין נראה לומר דהוצרכו לתקן למקום שאין הפקדון ביד כו' ועוד אף כשאין כו' עכ"ל פירוש לדבריהם דמשום מלתא דלא שכיחא כי הא למקום שאין הפקדון ביד הנפקד ודאי דלא היו מתקנין מעמד שלשתן דהוי כהלכתא בלא טעמא כמו שכתב הרא"ש וכתבו עוד דבמלתא דלא שכיחא כי הא ודאי דלא היו מתקנין מעמד ג' כיון דאפשר על ידי אודיתא ומיהו במלתא דשכיחא כשהפקדון ביד הנפקד ומשום בע"כ של נפקד ניחא שהוצרכו לתקן מעמד ג' שלא יצטרך לטרוח ולעשות קנין כמ"ש התוספות לקמן אע"ג דאפשר נמי באודיתא מלתא דטריחא היא נמי להביא עדים (ג) להודות בפניהם אבל מעמד ג' דבר נקל ביותר הוא ומהרש"ל בא בזה בדרך רחוק ואין לורך להאריך ודו"ק: בא"ד ועוד אף כשאין הפקדון ביד הנפקד יקנה באודיתא כדאמר כו' עכ"ל אין זו הראיה מהתם אלא דקנה מיהת באודיתא אבל שתקנה אף כשאין הפקדון ביד הנפקד אין ראיה מהתם דמסתמא היה הפקדון ביד רבא כמו שכתבו התוספות לקמן אלא דלא מסתבר להו לחלק בקנין אודיתא בין הפקדון ביד הנפקד לשאינו בידו וק"ל: בד"ה הנהו לפלוני כו' ובאשה כמאן דעתא פליגי כדמסיק אדשמואל אמלוה בשטר כו' עכ"ל אבל הא ל"ק להו אמאי לא מסיק הכא במלוה על פה במעמד שלשתן דפליגי בדשמואל אם יכול למחול אם לאו כדמסיק לעיל במלוה בשטר דאפשר דפסיקא ליה לתלמודא דליכא מאן דפליג אדשמואל במלוה על פה דודאי יכול למחול ודו"ק :

דף יד בד"ה לסוף אשתמיט להו משמע דבדין לא היו יכולין לכופו כו' אע"ג דלא הוחזקו כו' עכ"ל הכי משמע להו דבדין לא היו יכולין לכופו דאל"כ לא הוי ליה לאישתמוט מגייהו אך מ"מ אע"ג דלא הוחזקו כפרנין כו' הוא קשה דהא הכא אשרתא הוה דהיינו מלוה ולכאורה דלא פרכינן לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אלא אפקדון אבל אמלוה לא תקשי לן כלל והיינו משום כיון דהכא עדיין הלוה חייב באחריות לא שייך למימר ביה אין רצוני שיהא ביד אחר משא"כ גבי פקדון אע"ג דהנפקד חייב באחריות שייך ביה אין רצוני כו' דרצוני בחפץ יותר מבדמיו וכן נראה מדברי הפוסקים שלא הזכירו הא דהוחזק כפרן אלא גבי פקדון ונראה ליישב דברי התוספות דבהלואה ודאי דאיכא למיפרך הכי לימא אין רצוני שיהא ביד אחר משום דאת מהימנת לי שתעסה בה שמירה מעולה טפי כיון שאת חייב באונסין משא"כ השליח דאינו חייב על האונס ואע"ג שהלוה חייב באחריות מכל מקום אין רצוני כו' דשמא לא יהיה לך לשלם אלא דאפילו בפקדון שאין הנפקד חייב באונסין מכל מקום יכול לומר אין רצוני כו' דאת מהימנת לי טפי לשומרו שמירה מעולה מאיש אחר ושמא לא יהיה לך לשלם ודו"ק : ע"ב בפרש"י בד"ה בשכ"מ שכל זמן שלא חזר בו דבריו כו' והולך דידיה זכי הוא עכ"ל דלאו הולך נמי אמירתו בעלמא זכי הוא דאפילו מת מקבל בחיי נותן הוה כמסורים למקבל משעת אמירתו כמו שכתבו התוס' ולא בעי נמי דאיתיה למקבל בשעת מתן מעות אלא דסגי ליה דאיתיה למקבל בשעת אמירה אלא דנקט הולך לדיוקא דאפילו הכי בבריא לא קני מידי בברייתא דלקמן ניחא טפי דנקט הולך למאי דמוקי לה נמי כולה בשכ"מ (ד) משום הכי תנאי דסבירא להו מלוה לקיים דברי המת דלא שייך אלא בהולך והושלם ביד שליש לכך כמו שכתבו התוספות לעיל בשם ר"ת וק"ל :

ח"א דף יד ע"ב הן אמה כו' ומדברים מתלייהן כו' עיין פרש"י והוא דחוק ולולי פירושו נראה דהן אמה כו' ממש קאמר כההיא דאמרינן במ"ק פרעה דבימי משה הוא אמה וזקנו אמה כו' דהיינו אמה ממש כדמייתי קרא שפל אנשים והשתא ניחא שנראה מדברים מתליין ממש קאמר דהכובע אמה נראה כאילו הוא מגופו ובזה מתוימים וק"ל :

דף טו תוס' בד"ה ור"י הנשיא כו' אבל דברי שכ"מ כמסורים דמי אפילו מת מקבל כו' עכ"ל לאו לר"י הנשיא קאמרי הכי דהא איהו כר"א ס"ל אלא דקאמרי

קרני ראם (א) נ"ב ולי דברי מוהרש"ל פשוטין דבמזונות שהיא ממילא הרי מיד אין רצונו לתת לו מזונות וכידו הוא ולא הוי חוב משא"כ בגט דמהוסר זריקה ולמה לו הגט כעת והוי חוב : (ב) נ"ב ולא אדע דהא ר"מ מביא ראיה מאשה דהוי חוב אע"ג דאי בעי זרק לה א"כ לתי' השני בתוס' דיזרוק לו ס' קרוב לו א"כ בגט אשה שפיר הוי חוב דנאם יזרק ס' קרוב לה הרי קי"ל במגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה ומאי ראיה מגט אשה לשחרור וגם לתי' הראשון קשה דהרי ר"מ בא להוכיח הסברא דאי בעי שבק ועריק לעלמא ובגט אשה בשבקה וברחה מ"מ אין לה מזונות דתיכף שרצונו ליתן גט אין לה מזונות ואפי' במעכבת ועיין בהא"ע סי' ע"ו ע"כ נראה דעיקר הראיה מא"כ דהוי חוב לענין אכילת תרומה ומש"ה דקדק הש"ס ומה אשת כהן דבזה שוין האשה ועבד וא"כ דברי רש"ל נכונים : (ג) נ"ב מדברי רבינו נראה בעליל שסובר דקנין אודייתא לא נקנה רק בעדים ואע"ג דבכל דוכתיה לא אברי סהדי אלא לשקרי שני לן באודייתא דלא נגמר הדבר רק בעדים ומש"ה תקנו מעמ"ש להיכא דליכא עדים ועיין פ"י ולמ"ש דברי רבינו מבוארים ולולי דבריהם נלענ"ד דאע"ג דהיכא דמקנה במעמ"ש בע"כ של נפקד נעשה שומר של הנפקד ג"כ הייטו משום דהכבר נכנס לשיעבוד השמירה למפקיד וממילא כיון דקני במעמ"ש נכנס בחיוב השמירה גם להקונה אבל באודייתא כיון דבאודייתא אינו קנין רק הודאת בע"ד דמעיקרא לאו דיליה הוי וכמ"ש הרשב"א בקדושין ס"ו עיי"ש וא"כ ממילא נעקר חיוב השמירה מהמפקיד מעיקרא תו אינו נכנס בחיוב השמירה להשני בע"כ ומש"ה אצטריך תקנת מעמ"ש ועיין בפ"י ודו"ק מה שהוספתי בעזה"י : (ד) נ"ב ולמדייק בלשון רש"י משמע דדוקא בהילך הוי כזכי בש"מ ומש"ה מהני אפי' במת מקבל קודם נותן כיון דהכבר זכי בה והא דאמרינן בש"מ הולך כזכי הייטו משום דבלא"ה דברי ש"מ ככתובים וכמסורים וע"כ כוון בזה להולך כזכי ומה"ט אע"ג דכל ש"מ יכול לחזור מ"מ כיון דהכבר זכתו ע"י הולך א"י לחזור ולא כמו שהבין המרדכי בפרש"י ומ"ש רש"י כ"ז שלא חזר בו היינו דמהא דבלא"ה מהני דברי ש"מ בשלא חזר בו ולא הוה צריך להולך וע"כ כוונתו להולך כזכי כנ"ל ברור :

חכמת שלמה

פי זכות מה שאין כן באשה שאין זכות לה במה שגרשה א"כ נקרא הכל חובה אפילו מה שיש בידו לעשות בע"כ שהרי אין לה זכות מידי ודו"ק . (עיין במהרש"א) :

דף יג ע"א תוס' בד"ה עבדא בהפקירא כו' אבל גר כו'. נ"ב והא דקאמר עבדא בהפקירא ניחא ליה ה"ק עבדא בהפקירא ניחא ליה כגון לר' מאיר ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא בעבד אבל בגר נמי מודו וק"ל א"כ ניחא ליה אלא שאין לו רשות (רבו) אבל גר שיש לו רשות ונימא ליה הוי ממש חוב לו וק"ל ועיקר: ע"ב תוס' בד"ה גופא כו' יקנה באודיתא כו'. נ"ב פי' שיודה הנותן שהממון שהפקיד ביד הנפקד שזה אינו שלו אלא הוא של אותו פלוני המקבל ואז יועיל אפי' אינו ביד הנפקד לאותו שעת ואע"פ שאודיתא מהני אפי' בע"כ כדמוכח גבי רבה מ"מ לא קשה למה תקינו מעמד שלשתן יקנה באודיתא י"ל משום דשיקרא הוא ודבר שקר לא יכון לנגד עיניו וחכמים הרחיקו זו המדה כמה פעמים משום דמחזי כשיקרא תקנו מעמד שלשה שיהיו כל הקנינים על פי הדעת והאמת אבל מאחר דזכי מהני אלא משום דדלמא איתרמי שלא יהיה הפקדון ביד הנפקד משום מילתא דלא שכיחא כי האי לא הוה להו להקוני מעמד ג' מאחר שיש ג"כ תיקון בדבר באודיתא ודו"ק. (עי' במהרש"א) : בד"ה תנהו לפלוני כו' ואמאי לא מסיק כו' שאין לחוש כלל כו' והאשה יכפרו המכירה כו'. נ"ב פירוש שהיתה במעמד ג' לפי שאין הדרך לכתוב בתוך השטר האיך היתה המכירה ועוד אפי' בשטר מכירה לא יתכן מאחר דכתבה ותחתמה א"כ בודאי לא מיחה דאי מיחה לא הוה ליה למיכתב שטר מכירה אלא מסתמא שתק א"כ הוי השובר שקר אלא בודאי שאיש כתוב בתוך השטר והאמר שמכרה שלא בפניו דהיינו בלא מעמד שלשתן ודו"ק :

דף יד ע"א גמ' יהבינהו ניהליה למרי ארעא (מוגה) בעסקא . ונ"ב לשון הרי"ף : רש"י בד"ה ה"ק כו' כיון דאפי' כו' כנ"ל: בד"ה שפיר כו' לאים מלוה לשון אחר כד"א :

ע"ב גמ' ומדברין מתלייהן כו'. נ"ב ובערוך בערך דבר פי' שנראה כמו שמדברין מתליין מפני שמראש הכובע עד פיו אמה כמו מפיו עד רגליו :

המביא תנינא פרק שני

דף טו ע"א רש"י בד"ה אתי לאחלופי כו' אי אמר בפני נחתם מליו כו' כצ"ע: ע"ב תוס' בד"ה גידוד

מהר"ם

דף יג ע"ב ד"ה גופא אמר רב הונא וכו' עד אלא נראה להם דאפילו בעל כרחו של נפקד קני . מקשין העולם והלא קושייתם במקומה עומדת דלמה היה להם לחכמים לתקן מעמד שלשתן דהוי הלכתא בלא טעמא כדי שיקנה אפי' בעל כרחו יתקנו שהנותן יודה שאותו סך מעות שביד פלוני הן של המקבל דהא ע"כ אודיתא קונה אפי' בעל כרחו כדאשכחן באיסור גיורא ובספר ח"ש כתב שלא רצו חכמים לתקן דליקני באודיתא דהוא דבר שקר ולא נאה להם תקון מלתא דשקרא אלא שהתוס' מקשין דאי לא קני מעמד ג' כי אם ברצונו לא היו צריכים לתיקון זה יאמר לו זכי ואי משום דלפעמים יקרה שלא יהיה הפקדון בידו דזה הוא לא שכיח וכיון דאף לזה יש תיקון כי יכול להקנותו לו ע"י אודיתא לא הוצרכו בשביל כך לתקן מעמד שלשתן זהו כוונתו אף שאין זה לשונו ממש ולי נראה שקנין מעמד שלשתן נעשה בקלות יותר שלא יצטרכו לשום דבר אלא שיזדמנו יחד הנותן והמקבל וילכו אל הנפקד אבל באודיתא צריך לטרוח אחר עדים או ב"ד שיודה בפניהם ויצטרך אח"כ להביא העדים לפני הב"ד שיעידו שהודה לפניהם וק"ל והתוס' שהקשו ועוד אף כשאין הפקדון בידו קנה באודיתא היינו שאם יקרה שלא יהיה הפקדון ביד הנפקד [illegible] לא הוצרכו לתקן מעמד שלשתן מאחר שיכול להקנותו ע"י אודיתא כדלעיל : ד"ה לדבר שאינו בעולם וכו' עד דאית לן למימר דקאי בשיטתיה דר"א ב"י וכו' . ר"ל מאחר דר' מאיר קאי בשיטתיה דראב"י יצת בענין מקנה דבר שלא בא לעולם כגון בלאחר שנתגיירו וכו' סברא הוא שלגמרי ס"ל כראב"י וכיון דאשכחן דראב"י סבר דקנה אף בפירות ערוגה אית לן למימר דר"מ ס"ל ג"כ כוותיה אבל במקנת לדבר שלא בא לעולם לא אשכחן בהדיא תנא דקאי בשיטתיה דס"ל שקנה אפילו לדבר שלא בא לעולם ממש וק"ל :

דף יד ע"א ד"ה לסוף אשתמיט להו משמע דבדין לא היו יכולין לכופו להחזיר וכו'. כתבו כן משום דקשה להו והיכי עביד הכי אם הדין נותן שחייב להחזיר להם ונראה שהתוס' מפרשי אשרתא דסרבלי היינו שהיה לו בידם סרבלים והיו מחויבים ליתן לו הסרבלים לזמן מיוחד והוי דומה לפקדון ולכך כתבו התוס' לישנא דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ולא כפרש"י שפי' שנתן סרבלים באשראי לתת לו המעות לזמן קבוע דהיינו הלואה : ע"ב ד"ה וחכמים אומרים יחלוקו דכל תיקו שבגמרא וכו'. נ"ל להגיה ולמחוק הדלית דכל תיקו ולגרוס כל תיקו שבגמ' וכו' ראינו נתינת פעם למאי דאמרינן הכא יחלוקו אדרבה מהאי דהכא דאמרינן יחלוקו משום דמספקא להו מינה למדו השערים דרביט תאי לפרש כל תיקו שבגמרא דחולקים וק"ל : ד"ה ר"א אומר וכו' אומר ר"ת דר' אלעזר גרסי' וכו'. ר"ל דהת"ק הוא ר"א וס"ל דאין חילוק בין חול לשבת אלא בכל ענין אי דבריו קיימים ור"א דסיפא ס"ל דיש חילוק בין חול לשבת ועוד דקאמר התם קונין משכ"מ ואפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר"א ר"ל מה שקיתין לא תימא משום דצריך קנין כר"א דהא קי"ל כרבנן אלא משום שמא תטרוף דעתו עליו משמע דלר"א צריך קנין בשבת ואי אדר"א דסיפא קאי הא מודה הוא בשבת וכו' אלא ודאי אר"א דרישא קאי דס"ל דאין חילוק בין חול לשבת ותרי ר"א נינהו חד ר' אליעזר וחד ר' אלעזר וג' מחלוקת בדבר : סליק המביא גט פרק ראשון

המביא תנינא פרק שני

דף טו ע"ב תוס' ד"ה גידוד חמשה וכו' עד מערבת שנים וכו'. ר"ל שתריה לערב בפני עצמה התליונה צ"תא התם דאפילו לעצמה אינה מע"בת דהתחתונה אוסרת על העליונה כיון דהעליונת אינה רואה פני עשרה :

הכי אבל דברי שכ"מ כמסורין כו' היינו למאן דסבירא ליה הכי והייט י"א דסבירא להו כרבנן והוצרכו לזה הכא משום דקשיא להו השתא למאי דמוקי כולה בשכיב מרע מאי איכא בין י"א ובין ר' יהודה הנשיא דהא בין למר דס"ל דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי ובין למר דס"ל משום דמצוה לקיים דברי המת לא קנו אלא לאחר מיתת הנותן ופרשו דודאי איכא בינייהו טובא דלמאן דס"ל משום דמצוה לקיים דברי המת לא קנה אלא היכא דמת נותן קודם כו' אבל למאן דאמר משום דברי שכ"מ כמסורין אפילו מת מקבל ברישא כו' וק"ל : סליק פרק המביא קמא

המביא תנינא פרק שני

תום' בד"ה בפני נכתב כו' ותימה כו' כ"ש בפני נחתם חליו כו' עכ"ל למאי דבעי למימר לקמן דנחתם חליו היינו כדרבא או כדרב אסי ודאי דלא הוה קשה מידי דלא הוה כ"ש נחתם חליו כיון דאיירי דמעיד נמי הוא ואחר על חליו השניה לרבא ובאומר אני עד שני לרב אסי אלא לפי האמת לרב חסדא דנחתם חליו ממש קאמר ולא זו אף זו קתני קשיא להו שפיר דאדרבה דהוה כ"ש מנכתב חליו דפסול אע"ג דלא הוה אלא משום איחלופי וק"ל: **ע"ב** גמרא השתא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם כו' חליו מבעיא אלא או כדרבא כו' וקלא קשה דמהאי טעמא נכתב חליו נמי מבעיא וליכא לאוקמא נמי בכה"ג לרבא דהוא ואחר מעידין על חאי כתיבה השנית דא"כ לא הוי פסול דלא שייך ביה אתי לאיחלופי ויש לייסב דאגב דקתני נחתם חליו אי כדרבא אי כדרב אסי קתני נמי נכתב חליו ולא הקשי נמי למאי דקתני נחתם חליו אי כדרבא אי כדרב אסי דאיכא חד דמעיד על כולו פסול מכ"ש בסיפא באחד מעיד רק על החתימה והב' על הכתיבה דפסול די"ל דאי לא הוה קתני הך סיפא ה"א דחליו נחתם ממש הוא ולא זה שמעינן מיניה כדרבא או כדרב אסי וק"ל: **בפרש"י** בד"ה בפני נכתב כו' השתא בפני נכתב כולו בפני נחתם חליו כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל הכי מהך גופא דקאמר תלמודא השתא אחד אמר בפני נכתב כו' דהאי קמסהיד אכולה כתיבה והאי אכולה חתימה פסול הכא דלא מסהיד כלל אחתימה מבעיא ואפשר דניחא ליה למינקט הכא מבבא דלקמיה מיניה מיהו המ"ל עוד מבבא דלקמיה מיניה עפי השתא בפני נחתם ולא נכתב כלל פסול דלא הוה אלא משום איחלופי בפני נכתב ולא נחתם כלל מבעיא ויש לייסב (א) ודו"ק: **תום'** בד"ה גידוד י' כו' דבור וחולייתו מצטרפין לעשרה כו' אי נמי לענין תל ברה"ר כו' דלא חשיב רה"י לענין שבת ואם תאמר ויחשוב רה"י כו' עכ"ל ר"ל דרשות היחיד בעי מחילות גובה עשרה ולכך בור וחולייתו מצטרפין לעשרה לעשות הבור רשות היחיד אם הוא רחב ד' והזורק מתוכו לרשות הרבים או מרה"ר לתוכו חייב אע"ג דמבחוץ אינו גבוה עשרה דרה"ר לא בעי מחילות אבל תל ברה"ר כיון דמבפנים אינו גבוה עשרה אינו נעשה לרשות היחיד כלל מבפנים ואע"ג דמבחוץ גבוה עשרה אינו נעשה רשות היחיד מבפנים והזורק מתוכו לרשות הרבים או מרה"ר לתוכו פטור והשתא קשיא להו כיון דמיהא מבחוץ גבוה י' אי בעי מנח דף רוחב ארבעה על המחילות נעשה עליו רה"י כדאמרינן שם גבי מלאו כולו ביתידות מהאי טעמא דאי בעי מנח כו' ותירצו דהתם לא איירי אלא בדבר נר שאינו רחב רק ד' וה"ל כמו עמוד ברה"ר דגבוה י' ורחב ד' דהוי רה"י משא"כ הכא בתל שהמחילות רחוקות זו מזו ולא שייך ביה מנח עליה מידי וק"ל: **בד"ה** הנוטל ידו כו' אע"ג דבנוטל בשתי שטיפות לא בעי רביעית כו' עכ"ל היינו כי אתו משירי טהרה כמ"ש לבסוף גבי ידו אחת דאיירי כי אתו משירי טהרה וכ"ה בהדיא בתוס' בפרק כל הבשר ע"ש וק"ל :

דף טז בתוספות בד"ה הנצוק כו' והכא משמע דאינו חיבור כלל כו' עכ"ל ממה שפירש רש"י גבי טומאה דאין העליונים טמאים נראה לפרש דומיא דהכי לגבי טהרה דאין העליונים חיבור לטהר אבל התחתונים הוי חיבור דאמרינן גוד אחית והיינו כר"י דסבר הכי בחגיגה אלא דמשמע להו הכי מדקתני סתמא דאינו חיבור היינו אפילו לתחתונים ועוד יש לומר מדפרש"י הכא שאין באחד מהן מ' סאה על כרחך משום התחתונה קאמר הכי דעליונה אפילו באם היה בתחתונה מ' סאה לא אמרינן גוד אסיק לר"י דחגיגה ודו"ק: **בא"ד** והך דנצוק ר"י היא דהא מסקינן לענין מקואות ור"י היא כו' עכ"ל לעיל שהקשו מההיא דחגיגה לא הוצרכו לזה דאי ההיא דנצוק לא אתיא כר"י כל שכן דלא אתיא כר' מאיר דחגיגה דסבירא ליה אפילו גוד אסיק אבל הכא בההיא דאם היו רגליו נוגעות כו' אומר שפיר דרבנן דפליגי עליה וסבירא להו דהשני טמא היינו משום דאין קטפרס חיבור ולכך הוצרכו להוכיח מהא דאמרינן ור"י היא מיהו למאי דאיתא בתוספתא בסיפא דהך דחגיגה וחכמים אומרים אין טובלין אלא באמצעית כמו שכתבו התוספות לקמן א"כ לעיל נמי הוצרכו לזה מדקאמר ור"י היא ע"כ הך דנצוק כר"י אתיא ודו"ק: **בא"ד** והור"ת דנקב בעינן כשפופרת הנוד אבל במים מגי בטופח כו' כשפופרת הנוד מלא נקב מים בעינן ובלפין מלמעלה כו' עכ"ל מדברי התוספות בפרק חומר בקודש ומפירוש הר"ש במסכת טהרות פ"ח נראה לפרש דבריהם הכא דקשיא להו לפי' ר"ת דבתוך המים כיון דנקב כשפופרת הנוד הרי הנקב מלא מים ואי למעלה מן המקוה קאמר הרי כיון שהנקב שם של שפופרת עגול ובעינן למעלה ברום כקליפת השום ברוחב שפופרת הרי בעינן חאי נקב מלא מים דעד שיתמלא חאי אין ברוחב המים כשפופרת והוי טפי מטופח על מנת להטפיח ואי למעלה סגי בטופח ע"מ להטפיח אלא דנקב הוא דבעינן כשפופרת כדפי' ר"ת א"כ אין רוחב המים למעלה כשיעור ב' אצבעות וע"ש בר"ש באורך לייסב פי' ר"ת ודו"ק: **בא"ד** והסיא דנצוק כו' מאי אתיא כרבנן דדוקא ההיא דטופח על מנת להטפיח חיבור אתיא כר"י כו' עכ"ל אין לכל זה מקום כאן אלא שהוא תירוץ לקושיית ר"ת לעיל גבי קטפרס וכ"ה בתוס' בפרק אין דורשין ובפי' הר"ש במס' טהרות ע"ש ואולי גליון הוא זה כאן ונכתב בתוס' שלא במקומו ודו"ק: **בא"ד** והשתא ההיא דחגיגה לק"מ ומצינו למימר לכ"ע מטבילין כו' עכ"ל ר"ל דהכא לענין השקה אין קטפרס חיבור אבל למקוה הוה חיבור כההיא דחגיגה ואין אנו צריכין לחלק לר"י כמ"ש ר"ת בין איכא מ' סאה באמצעית ובין ליכא מ' סאה באמצעית אלא דמצינו למימר כו' לאשמועינן כו' וחכמים אומרים אין מטבילין אלא באמצעית כו' ובתוספות דחגיגה וכן בפירוש הר"ש כתבו לתרץ גם בע"א דלרבותא דר"י נקט מ' סאה באמצעית דאפילו הכי אין טובל בעליונה ע"ש וק"ל: **בד"ה** אבל גט כו' ואם הא' שליח והשני מעיד שבפניו נתן הבעל כו' לרבא כשר דמה כו' עכ"ל ולקמן דקאמר אלמא שנים שהביאו גט ממדה"י אין צריכין כו' מלתא דפסיקא נקט אפילו לרבה כמ"ש התוס' לקמן אבל לרבא בכה"ג שאחד שליח והשני מעיד כו' נמי אין צריכין ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה סיפא דקתני כו' ואיהו לא אמר אכתיבה אתי לאחלופי בעלמא עכ"ל מהכא מוכח כדברי התוס' בפרק דלעיל שכתבו דמתוך שמעתין משמע כיון דאתקן בפני נכתב לרבה משום לשמה מודה דצריך לאומרו אפי' לאחר שלמדו משום אחלופי עכ"ל דסא הכא על כרחך לרבה קיימינן דס"ל דשנים צריכין וחיים לאחלופי ובעל המאור האריך הרבה בזה ע"ש ודו"ק: **תום'** בד"ה אלמא קסבר כו' וא"ת ולרבה נמי דלמא בעלמא צריכין והכא דכשר משום דחד כו' עכ"ל ר"ל לפ"ה דלא קאמר הכא אלמא קסבר שנים אין כו' אלא לרבא ניחא דהכי קאמר מדמוקים מתני' בהכי שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם כו' ע"כ כרבא ס"ל דאין צריכין כדאמרינן בפשיטות לרבא בפ"ק בדאתיוה בי תרי אין צריכין דלרבא מתוקמה כשהגט יוצא מתחת ידי שניהם כדאמרינן ללישנא בתרא אבל לדברי התוס' דלרבה נמי קאמר הכא להאי לישנא אלמא קסבר שנים אין צריכין כו' אין זה מוכרח דקסבר שנים שהביאו אין צריכין דלמא בעלמא צריכין כדאמרינן ללישנא בתרא והכא דכשר אילו הביאו שנים היינו משום דחד מינייהו מסהיד אכתיבה כו' והוא דחוק ויש לפרש בדרך אחרת דנקטו לרבה משום דלרבא אסקי אדעתייהו כתירוצם דכיון שאחד מעיד על החתימה אתי לאיחלופי כו' ודו"ק: **בא"ד** ואין לומר כיון דלא מסהיד אכולה מלתא לא דייק דהא כו' אע"ג דלא מסהיד כו' עכ"ל ולעיל בריש פירקין שכתבו התוס' לרב חסדא דקסבר לא דייק השליח כ"כ כשאין כל העדות מתקיימת על ידו היינו חאי החתימה אבל הכא בכתיבה כולה או בחתימה כולה ודאי דדייק כדמוכח במתני' וק"ל: **בד"ה** ומר סבר לפי כו' השתא ה"מ לאקשויי וליפלוג ר"י ברישא עכ"ל אבל ללישנא קמא ניחא דלא ה"מ לאקשויי ולפלוג ר"י ברישא דאיכא למימר כעין שכתבו התוספות לעיל דלא פליג ר"י אלא בסיפא מדמצרכינן תרי אכתיבה משום דלא הוו שלוחים מוכח מלתא דעד החתימה נאמן ביחידי לפי שהוא שליח ו'... אתי לאחלופי משא"כ ברישא דלא הוה רק חד אהחתימה וחד אכתיבה ולא מוכח מלתא מודה ר"י דאתי לאחלופי ודו"ק: **בד"ה** ומר סבר לא כו' כיון דרבנן לא מפלגי וגזרו בין בחד בין בתרי לר"י נמי לא מסתבר לחלק כו' עכ"ל וסוגיא דפ"ק דמסיק לרבה לחלק דבי תרי דמייתו גיטא מלתא דלא שכיחא ולא יחזור הדבר לקלקולו אבל בחד גזרו שמא יחזור הדבר לקלקולו והוי דלא כרבנן ודלא כר"י ללישנא בתרא וצ"ל דהך סוגיא לעיל היינו ללישנא קמא דאיכא לחלק שפיר לרבה לכולי עלמא בין תרי לחד כמו שכתב התוס' לעיל ודו"ק :

דף יז בד"ה הא מקמי כו' דע"כ חברים לאו היינו פרסיים כו' עכ"ל אגופא דתלמודא דפריך מפרסאי אחברי ל"ק להו והא חברי לאו היינו פרסיים דודאי המושלים היו פרסיים אבל לפרש"י נראה דאומה אחת היה שבאו כולם בימי כורש וק"ל: **בד"ה** אמר ליה רבי אסי כו' קושיא דרבי אסי אינה אלא במאי פליגי כדפי' לעיל כו' עכ"ל הכא יש לפרש כן אבל לקמן דפריך ליה רבי אסי נמי אלא מעתה רישא כו' ליכא לפרושי הכי דקושיא דרבי אסי היינו במאי פליגי כמו לעיל בב' לשונות דהא רבי אסי גופיה הוה ניחא ליה מעיקרא דפליגי באחלופי כמו ללישנא קמא דלעיל אלא דמתמה על שדבריו לקמן סותרין ומיהו ק"ק דמעיקרא זימנין דאשכחיה דקאמר אפילו גט יוצא כו' ה"ל לתמוה עליו מיד שדבריו אלו סותרין דבריו דלעיל שאמר ל"ש אלא שהגט כו' ודו"ק: **בד"ה** נכתב ביום כו' לר"י משום שמא יחפה כו' ותטרוף האשה מלקוחות כו' עכ"ל עיקר פלוגתייהו בגט שאין בו זמן כלל לר"י משום שמא יחפה ולר"ל משום הפסד פירי דאשה הוצרכו לפרש הכא בהקדים זמן דבכה"ג פליגי לר"י משום שמא יחפה ולר"ל משום הפסד פירי דלקוחות וק"ל: **בד"ה** מפני מה תיקנו כו' דבלאו הכי נאמנת אשה על כך מנו דאי בעי הטמין כו' עכ"ל וליכא למימר (ב) נמי משום הפסד דבעל תקנו זמן שלא

קרני ראם (א) נ"ב ר"ל דס"ד בפני נכתב עדיף משום לשמה וכתיבה בעי כר"א וחתימה לא בעי : (ב) נ"ב ובלא"ה לטובתו א"ל תיקן זמן דיכתוב בעצמו וזמן לגיפו ודברי רבינו שכ' דגם בים בו זמן הטמין
גיטה נ"ע דהא תא' מרך להראותו בעת נשואין :

מהר"ם

דף טז ע"א ד"ה הנצוק והקטפרס וכו' עד וקשה לר"ת דעד כאן לא נחלקו ר' מאיר ור' יהודה וכו' אבל בתחתונה כולהו מודו דעלתה לו טבילה וכו'. יש לדקדק על קושית התוס' הא כתבו התוס' סוף דבור זה דקתני בתוספתא בסיפא וחכמים אומרים אין מטבילים אלא באמצעית א"כ ש"מ דאית להו לחכמים דקטפרס אינו חבור וצ"ל דקושית התוס' אינו אלא למאי דמוקי בגמרא ההיא מתני' דהנצוק והקטפרס כר"י ולכך הקשו הא משמע בפרק אין דורשין דבין ר"מ ובין ר' יהודה ס"ל דמטבילין בתחתונה א"כ ס"ל לר"י דקטפרס חבור : **בא"ד** עוד הקשה ר"ת דהכא קאמר דקטפרס לא הוי חבור ובסמיך קאמר ר"י וכו' והך דנצוק וכו'. פי' הך מתני' דהנצוק והקטפרס וכו' אינו חבור ר"י היא : **בא"ד** ואומר ר"ת דכיון דהמים וכו' סופן ליפול וכו'. ר"ל דכל המים שעל הראשון סופן ליפול לירד למקוה א"כ אין המקוה חסרה כלום משא"כ בההיא דהניצוק והקטפרס : **בא"ד** ומיהו נצוק גרוע וכו'. ר"ל ואפילו היכא דכולהו סופו ליפול לא הוי חבור : **בא"ד** ואין נראה לר"י וכו' עד א"כ הא דקאמר עירוב מקואות כשפופרת הנאד מלא נקב בעינן וכו' עד ועוד אי במים סגי בטופח להטפיח וכו' כצ"ל : **בא"ד** ונראה דדוקא לר"י סגי בטופח להטפיח וכו' עד וההיא דנצוק לפי מאי דמסיק וכו'. כוונת התוס' בזה לתרץ ג"כ קושיא דקאמר לעיל עוד הקשה דהכא קאמר דקטפרס לא הוי חיבור וכו' עד והך דנצוק ר"י היא : **ע"ב** גמ' ולפלוג ר"י ברישא וכו'. הא דפריך גמרא בקושיא זו אלישנא בתרא ולא אלישנא קמא יש לייסב ע"פ פי' התוס' בד"ה במאי פליגי וכו' דללישנא קמא דטעמא דר"י דלא חייש לאחלופי ולכך אתי שפיר דלא פליג ברישא דדוקא בסיפא דשנים אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם ואין הגט יוצא אלא מתחת ידי עד החתימה מוכחא מלתא דעד החתימה נאמן ביחידי לפי שהוא שליח הגט מדמצריכין אכתיבה תרי וכו' מה שאין כן ברישא דאחד אמר בפני נכתב ואחד אמר בפני נחתם וק"ל :

דף יז ע"א גמ' א"ר יוחנן ל"ש אלא שהגט יוצא מתחת יד עד כתיבה דנעשו כשנים על זה ושנים על זה. אין לדקדק א"כ במציעתא נמי דשנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם ואמאי לא אמרינן נמי כשהגט יוצא מתחת ידי עד החתימה דנעשה כשנים על זה ושנים על זה דהתם כיון דעל החתימה אין כאן אלא אחד אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא וק"ל: **שם** ריש לקיש אמר משום פ... וכו'. דברי רש"י מגומגמים וכבר התעורר לזה הר"ן ז"ל ועיקר הדברים שריש לקיש ס"ל דאין לבעל פירות מיד בשעת כתיבה ומזמן הכתוב בו הפירות הן לאשה אע"ג שלא ניתן עד לאחר

חכמת שלמה

גידוד כו' עשרה דמערבת כו'. נ"ב פירוש שצריכה לערב בפני עצמה אפי' ערבה כהלשונה מ"מ אינה יכולה להצטרף עמה ולהספיק לה עירוב אחד אבל העליונה אי גידוד ה' כו' הוי מחילה ג"כ העליונה מערבת שנים כו' כלומר שצריכה עירוב בפני עצמה ואי לא הוי מחילה אז העליונה אפילו בפני עצמה אינה יכולה לערב שהרי התחתונה אוסרת עליה וק"ל :

דף טז ע"א תום' בד"ה הנצוק כו' שתי מקוואות שאין באחד כו'. נ"ב משמע שמבין דברי ל... שאין [בא'] מ' סאה אבל בשניה יש וקשה דלמא רש"י נמי הכי ס"ל שאין מ' סאה בשום אחת קאמר וכן פירש הרשב"א שכך דעתו של רש"י פה רק שבפרק בתרא דע"ז פירש בענין אחר דאיירי במקוה אחת שלם ואפשר מדקאמר רש"י שתי מקואות ולא אמר שתי גוממיות דהיינו חפירות בעלמא משמע דאיירי במקוואות והיינו שאחת שלימה ומשום הכי דייקי התוס' בלישנא שכתבו ואומר ר"ת דאיירי בשתי גוממיות כלומר ולא במקוואות וק"ל : **בא"ד** ובחללה כשתי אצבעות כו'. נ"ב כשפופרת הנוד קנה שבתוך בפי הנוד שיהא שיעור חלל התרין כעוביה וכחללה של שפופרת דהיינו כשני האצבעות חוזרות למקומן ומתהפכות בחלל הנקב בריוח עכ"ל רש"י : **בא"ד** והיינו שתי אצבעות כו'. נ"ב וזה לשון התוס' בפרק קמא דיבמות משמע דלמעלה כשאין דבר מפסיק צריך שיהא נף על רומו כקליפת השום וכרוחב שפופרת ולא סגי בטופח להטפיח ונקובה זו לזו ומפסיק הכותל משמע דצריך מים כשפופרת ועוד דאם אין במים הבאים דרך הנקב אלא טופח להטפיה אין כאן נקב ורוחב מים כשפופרת שאין הנקב מרובע אלא עגול כדקאמרינן בשתי אצבעות חוזרות למקומן אלא ודאי נקב מלא בעינן וכשלפין למעלה סגי בקליפת השום כרוחב שפופרת עכ"ל :
בא"ד אלא לענין השקה כו'. נ"ב פירוש שהמים טמאים בכלי ומשיקן לנהר ומטהרן

דף יז ע"א תום' בד"ה אחד אומר כו' בפנינו נחתם כשר כו'. נ"ב שהרי יש עדי קיום שאומרים בפנינו נחתם וק"ל: **בד"ה** מפני מה כו' מן ומיהו שמא לא יתרצו עד כשלא גרשה בשעת הכתיבה הוא הג"ה ואינו מן התוס': בהג"ה זו אחר שמאותו יום נתגרשה. נ"ב נ"ל שאותו הג"ה סברא כדעת רש"י דלקמן ואינו מפרשה שיכולה לבקש עדי מסירה ומה שקשה דלמא משום מזונות תקנו זמן גם זו לא קשה דאדרבה ע"י כך היא נפסדת ודו"ק : **בא"ד** במעשה ידיו מיום הכתיבה כו'. נ"ב פי' וא"ר אין שעבד מפסיד פירות שלא כדין דמאחר דלא כתב בו זמן לא זכה במעשה ידיו עד שעת נתינה וח"ק. (עיין במהרש"א) : **בד"ה** ריש לקיש אמר כו' יפסל מהאי טעמא כו'. נ"ב פי' שתפסיד פירות משעת הכתיבה עד סמוך : **בא"ד** הנפסד אין הבעל מפסיד כו'. נ"ב פי' בדין אינו מפסיד שהרי כן שלו ולא של אשה

תוכל להוציא ממנו מזונות שאחר זמן הכתוב בגט דהא בכתוב בו נמי זמן כיון שהגט בידה תוכל להטמין גיטה וק"ל : בא"ד ומיהו שמא לא יתרצו עדי מסירה לבא כו' עכ"ל ר"ל דמהאי דר"י בסמוך כפי שפירשו התוספות לקמן ליכא ראיה כלל דהכא לקמן גבי פירי בלא זמן נמי תביא גיטה שבידה לב"ד או לעדים ויכתבו לה כו' משא"כ הכא לגבי מזונות דלא סגי לה כשתביא גיטה לב"ד או לעדים אלא שצריכה להביא עדי מסירה ושמא לא יתרצו לבא ולקמן גבי גט שחרור שכתבו דבלא זמן נמי יוכל לבא לב"ד ויכתבו לו כו' הכא ודאי דמיא ממש לדר"י דבסמוך דבגט לחוד בלא עדי מסירה יוכל לבא לב"ד ויכתבו לו כו' ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין לי ודו"ק : בא"ד ואדרבה על ידי הזמן פעמים שיש תפסיד כו' עכ"ל קאי אדלעיל שכתבו דהזמן לא יועיל לה לענין מזונות ואדרבה על ידי הזמן כו' וק"ל : בד"ה ר"ל אמר משום פירות כו' ולא תפסיד פירות עד שעת נתינה כו' עכ"ל דלא ניחא להו כנראה מפירוש רש"י דבלא זמן תפסיד אף לאחר שעת נתינה דזה אינו לפי שיטתם שכתבו בסמוך לר"י שתביא גיטה לב"ד ויכתבו לה שעת הנתינה אלא שלא תפסיד עד שעת נתינה ועיין בר"ן וק"ל : בא"ד ואם תאמר גט מאוחר יפסל מה"ט כו' מפני שיכול לעשותו פשוט כו' עכ"ל ר"ל דמשעת חתימה דתפסיד עד שעת הזמן וכ"ה בחידושי הרשב"א וצריך לומר דמסתמא אינו נותן לה הגט עד שעת הזמן אבל אם היה נותן לה משעת החתימה לא הוה ק"מ דתביא גיטה לב"ד ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה כדלקמן לר"י דבהא לא פליגי אבל לשון הרא"ש בזה שהאשה תפסיד פירות שמזמן נתינת הגט עד זמן הכתוב בו כו' הוא קשה דהא לא תפסיד כיון שתוכל לבא לב"ד ביום הנתינה גם לפירוש חדושי הרשב"א ק"ק דמאי הביאו ראיה מגט מקושר דהתם שעת החתימה (א) והנתינה שוים אלא שהזמן מאוחר ותוכל לבא לב"ד עם גיטה שמאותו יום נתגרשה וי"ל דודאי כיון דמקושר נתן בידה ויום החתימה והזמן גם הנתינה הכל היה ביום א' ודאי לא תביא את הגט לב"ד בשעה שנתגרשה דמה היה לה לחוש לבא לב"ד כיון שהכל היה בזמן א' במקושר אבל הבעל יפסיד אותה לומר שגט פשוט הוא והיא עשאתו מקושר ולא ניתן לה גם לא נחתם רק ביום זמנו ודו"ק : ע"ב בד"ה עד שעת נתינה כו' ויאמרו לה אייתי ראיה אימת כו' ומיהו במשלים כו' ואם תאמר נכתב ביום כו' עכ"ל שיעור דבריהם (ב) כך הוא דהתם אין לחוש שלא היה המסירה ביום החתימה היינו לגבי פירות דלקוחות משום דודאי איכא קלא שלא היה המסירה ביום החתימה ויאמרו לה לקוחות אייתי ראיה אימת כו' מיהו קלא ממש לידע יום המסירה ליכא בזה ואיכא למיחש הכא לשמא יחפה דמשום דאמרינן לה אייתי ראיה אימת כו' לא קטלינן לה מספיקא ומיהו במשלים גט כו' דליכא למיחש אף לשמא יחפה לית לן למימר דקלא איכא לומר לה אייתי ראיה כו' כי התם דאם כן הוה פסול משום שמא יחפה דלא קטלינן מספיקא אלא כיון דרואים זמן הכתיבה קודם המסירה קלא מגם אית ליה ומסקי אדעתייהו יום המסירה וקטלינן לה וליכא למיחש שמא יחפה כמ"ש התוספות לקמן והא קשיא להו שפיר מנכתב ביום ונחתם בלילה דהא נמי יודעים שהמסירה לא היה ביום הכתיבה וקלא ממש אית ליה ואמאי חיישינן לשמא יחפה ותירצו דלא שייך למימר קלא ממש אפילו ביודעין יום המסירה שלא ניחוש לשמא יחפה אלא כשמגרש על ידי השליח כו' והקשו עוד על דבריהם כיון דקלא ממש ליכא אלא בידעינן יום המסירה ואם כן בההיא דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו וכו' מה הועילו חכמים בתקנתן דשמא יתן לה בצנעה שלא יהיה קלא ממש ליום המסירה אלא קול בעלמא שלא היה המסירה ביום הכתיבה ואף אם נאמר לה בכה"ג אייתי ראיה כו' מ"מ מספיקא לא קטלינן לה ותירצו דמסתמא כו' דלא מקדים אינים פורענות כו' אבל במתניתין בנכתב ביום כו' דלא שייך למימר ביה דלא מקדים כו' שהרי ראינו שהקדים הכתיבה לנתינה וליכא קלא ממש פסול משום שמא יחפה ודו"ק : בד"ה גזייה לזמן כו' לא כמו שפירש שם בקונטרס דאי מחקה ליה קטלינן כו' דהא הכא משמע דאי גזייה לזמן לא קטלינן כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא תיקשי להו מסוגיא דשמעתין אדהתם דהכא מסיק דלא ניחוש לשמא גזייה משום דלרמאי לא חיישינן והתם קאמר ניכתי גבי דידיה זימנין דבת אחותו היא ומחפה עלה דהיינו נמי דמחק ליה ולא אמרינן ביה דלרמאי לא חיישינן כדאמרינן הכא גבי גזייה ואם יש לחלק בין גזייה ובין מחיקה דלרמאי חיישינן במחיקה שאינו ניכר ונגלה כ"כ כמו גזיזה הדרן קושיא הכא לדוכתא דמחק לזמן ויהבה ניהלה ויש ליישב (ג) ודו"ק :

דף יח בד"ה הנהו קלא כו' וא"ת ובההוא למה תקנו זמן כו' עכ"ל ר"ל בגיטין הבאים ממדינת הים כיון דקלא ממש אית ליה למלתא שזמן הכתיבה קודם למסירה ואסקי אדעתייהו יום המסירה בלא זמן נמי ליכא למיחש לשמא יחפה ותירצו דעל ידי זמן יש לו קול כו' וק"ל : בד"ה אף כתובה כו' לכתוב הכתובה בע"ש ולחותמה במוצ"ש ואין נכון לעשות כן משום תוספת כו' עכ"ל דמשום כתובה אין לחוש דהלכה כשמואל דמשעת כתיבה חל שיעבודא דאית ליה קלא כיון שהוא תנאי בית דין אבל בנותן לה תוספת יש להסתפק אם יש לה קול על ידי כתיבה דאין כל אדם נותן לאשתו תוספת וק"ל : ע"ב תוספות בד"ה חיישינן כו' דמימר אמר הבעל השליח קדמני כו' עכ"ל גם לפירושם לקמן דשמא פייס היינו שמא ביטל מ"מ כיון דלא קבע לו זמן לגט נימא דגם במקומו לא ביטל הגט מהאי טעמא דמימר אמר השליח קדמני להביא גט לידה קודם ביטולו וק"ל : בא"ד אבל מהמשלים גט לאשתו קשה כו' ונראה לרבינו תם דבהמשלים שהוא עמה בעיר כו' עכ"ל לפי זה מתוך קושיא זו הוי מצי לדחות פרש"י לעיל במשלים שהלך לדרכו ולא הל"ל נמי דלרבותא נקט המשלים אלא דוקא המשלים שהוא עמה בעיר כו' כמו שכתבו התוספות הכא דאל"ה חיישינן שמא פייס ויש לייסב דה"ק לעיל דלא ה"ל למנקט המשלים ובקבע לו זמן ג' חדשים אלא בשולח ולא קבע זמן דבכתבו לו מותרת לינשא מיד כשמואל אלא דנקט המשלים לרבותא כו' ודו"ק : בד"ה שמא פייס כו' ועל פ"ה קשה דמאי משני דאע"ג דאמר נאמנת כו' אנן חיישינן ולא מהימנינן לה כו' עכ"ל ר"ל דלפירוש רבינו תם כיון שתלה התנאי באמירתה גם אם יבא אם היא תאמר שלא בא יהיה גט ניחא גם אם לא מהימנינן לה שלא בא אבל לפ"ה אם לא מהימנינן לה אע"ג שמכח התנאי לא יבטל הגט כיון דתלה באמירתה שלא בא מכל מקום משום גט ישן יפסול הגט כיון שלא מהימנינן לה וק"ל : בד"ה אמרי פסול כו' ומאן דמכשיר הכא לא מכשיר אלא בתחילה אבל בסוף כו' עכ"ל ומאן דפוסל הכא אפילו בתחלה משום איחלופי טפי מבשאר שטרות יש לייסב גם להאי פירושא כמ"ש לעיל דאע"ג דהשתא עדים שלמטה הם עיקר מ"מ כיון שבגט אין העדים חותמין זה בלא זה יטעו לומר שהראשונים הם עיקר עדות כו' וברא"ש פרק גט פשוט תירץ בע"א ע"ש ומהני טעמי אפילו למאן דפוסל הכא בגט אין לפסול אלא בתחלה או בסוף אבל באמצע (ד) כשר וכ"כ הרא"ש פרק גט פשוט דלכך נקט הכא תחלה למעוטי אמצע אבל בסוף כ"ש הוא דפסול אף בשאר שטרות ובזה יתיישב דלא נצריכן אנו לדחוקי כמ"ש מהרש"ל דהאי דקאמר הכא אי חתם בתחלה קרוב כו' ה"ק א"ד כשר והוי שפיר א"ב קרוב או פסול וא"ד פסול וליכא בינייהו כו' עכ"ל אלא דאיך שיהיה איכא בינייהו אמצעי דלמאן דאמר משום תנאי אע"ג דפוסל אף בתחלה בגט משום אחלופי באמצע מכשיר וזה ברור ודו"ק בא"ד ואם תאמר למאן דאמר משום עדים כו' אמאי תלינן בשאר שטרות שחתמו למילוי כו' דעדים החתומים נעשה כמי שנחקרה כו' עכ"ל וז"ל התוס' בפרק גט פשוט דבשטר אין צריך לחקור אמאי חתימי דעדים החתומים כו' כאילו נחקר שלמילוי או לתנאי חתמו עכ"ל בשאר שטרות דלא ידעינן למאי חתמו תרצו כך אבל לעיל בידעינן דאמר כלכם ולדעתי חתמו לא ניחא להו לתרץ הכי אלא דפליגי באומדין דעתן של הבעלים ודו"ק :

דף יט בד"ה דיו על כו' וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לר"י ולרב אחא אפילו לרבנן כו' עכ"ל ודמבעיא ליה ר"ל מר"י גבי גט מהו (ה) שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו כו' היינו דלא כרב אחא דלדידיה אפילו לרבנן הוי כתב שני כתב אפילו בדיו על גבי דיו דהא מתקן דהשני עושה לשמה אלא כרב חסדא ס"ל ואליבא דרבנן ודו"ק : בא"ד משום דמתני' משמע ליה דבכל ענין פטור אפילו כתב גט או ספר תורה כ' עכ"ל קצת קשה דליפלא דהכא דיו על גבי דיו פטור מאי אולמיה ליה דלא משמע ליה בכל ענין כמ"ש התוס' לעיל ויש לייסב ודו"ק : ע"ב בתוס' בד"ה טעמא דאיכא כו' אי נמי איירי דקריוה בי תרי כו' דלמא חלפיה כו' עכ"ל ולפי תירוצם קמא לא איירי באקריוה בי תרי נ"ל דלא סבירא ליה כהני המורחי דלקמן דס"ל דצריכין למקרייה וק"ל : בא"ד ונייר חלק דקאמר שמואל כו' כי פליט מאי הוה השתא הוא דפליט כו' עכ"ל ודפריך וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט אע"ג דלא חיישינן דלמא חלפי' מ"מ כיון דלא ראו אלא שעה אחת לאחר נתינה ואז היה נבלע אימא דכבר בשעת נתינה נמי הוה נבלע ודו"ק :

קרני ראם (א) נ"ב ול"ד לגט שאין בו זמן דפסול אפי' בהיכא דהחתימה ונתינה שוין משום דשם התמו העדים שלא כדין כיון דיש לחוש לאיחור הנתינה ולכן ל"מ גם אם לא נתהוה איחור הנתינה אבל במקושר שנעשה פשוט שם בעת החתימה לא היה מאוחר ולא התמו עדים שלא כדין וכיון דלבסוף לא נתהוה אחר הנתינה כשר זה נראה כוונת רבינו ובפ"י השיג עליו בזה ולענ"ד דבריו ברורים וכמ"ש : (ב) נ"ב מדברי רבינו מבואר דמפרש לעולם ל"ח שיתן לה בצנעה בלא ע"מ אלא מ"ש התוס' בצנעא היינו שלא ע"י שליח ומש"ה לעולם איכא קלא דלא בא לידה בזמן הגט וליכא הבא דפירות בנכתב ביום רק חששא דתיפוי משום דכיון דחזינן דקדם לכתוב גט או אפשר דיאחר גם הנתינה ג"כ ואיכא חששא דתיפוי ומש"ה אע"ג דבאמת נותן לה תיכף מ"מ הוי החתימה בפסול כן תוכן כוונתו ולדבריו ניחא קושית הרמב"ן דגם בנחתם ביום וניתן בלילה פסול לר"י משום דבכה"ג כשר כיון דהקול יוצא דלא ניתן ביומו ואין חשש היפוי והחתימה הרי לא הוי בפסול וא"ש ומה"ט כ' התוס' לעיל בנכתב ביום פסול לר"י משום תיפוי ואע"ג דבנכתב ביום גם לר"י יש לפסול משום פרי כמו לר"ל אלא דבכה"ג ל"ח לר"י משום פרי דהא מ"מ קול יוצא דלא ניתן ביום כתיבה וע"כ הטעם משום תיפוי וא"ש ונ"ל לר"ל דכ' הטעם משום פירי סובר דלא אמרינן דקול יוצא דלר"ל הך סברא דקול יוצא אינו מוכרח כמ"ש התוס' בד"ה הני קלא אית להו ע"ש ובהך סברא פליגי ר"י ור"ל ועיין אלא שנ"ע דל"ל לתוס' לפרש לר"ל דהפסול דתגבה מלקוחות שלא כדין וע"כ פליג אר"י בסברא דקול יוצא וכמ"ש הרי יש לפרש בפשיטות דכיון דבנכתב ביום איכא חששא דאיחור הנתינה וכמ"ש רבינו אלא דמ"מ לר"י כיון דיש לבעל פירות עד שעת נתינה והקול יוצא דלא בא בזמן הגט לידה אין פסול דלא ללקוחות איכא הפסד דאיכא קלא ולא לידה דהרי תביא גיטה לב"ד מש"כ לר"ל כיון דהקול יוצא ואין הפסד ללקוחות איכא פסידא דידה משעת חתימה עד שעת נתינה ונ"ע והארכתי בחי' לייסב וא"כ"מ : (ג) נ"ב ר"ל דהפי' שם ניכתי גבי דידיה מחקי לה היינו ביטמין השטר קדושין ולא דימחוק ועיין פ"י : (ד) נ"ב ולשון התוס' בסוגי' לא משמע כן אלא דאפי' באמצעי פסול ולקו' מוהרש"ל כ' הב"י דנ"מ אם יבטל הפסולים דלמ"ד משום תנאי א"צ לקיים העדות מחדש ואם משום העדים בטל כל העדות וצריך לקיים העדות מחדש ודבריו ברורים ובג"פ השיג עליו דהא קי"ל עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ולא דק דכיון משום עדים בטל הזמנת העדים בתחלה משום צירוף קא"פ וצריך להזמין מחדש העדים וז"ב : (ה) נ"ב ולי נראה דגבי גט ל"מ חתימת העדים משום תיקון דא"כ עכ"פ אם יוזמו או אגלאי מילתא דלא העידו כלל כיון דהוי כתב ע"ג כתב אחר דלא העידו ולא היה כלל כת"י ותו אינם חייבים כלום וזמו דאמרינן בב"ק דף ע"ג אגלאי מילתא דפסילי' הוי עיי"ש וא"כ הוי עשאי"ל ואע"ג דבגט לא בעינן עשאי"ל מ"מ מה דלא יפסל גם אם יוזמו ודאי דגרוע טפי ול"מ העדות והבן היטב :

חכמת שלמה

ודו"ק : ע"ב רש"י בד"ה מש"ה כו' עיניו לגרשה הס"ד : תום' בד"ה זנות כו' לשמא תזנה כו'. נ"ב והראיה מהא דלקמן במכילתין דאמרינן לשמא מת לא חיישינן ולשמא ימות חיישינן ודו"ק : בד"ה עד כו' אפי' למאן (דאית) [דלית] ליה עדיו כו' כצ"ל : בד"ה איפוך כו' פי' משעת חתימה. נ"ב פי' דאל"כ אתא ריש לקיש כר"ש ולא כרבנן וק"ל :

דף יח ע"א גמ' והלכתא משעת כתיבה. נ"ב ובאשר"י פוסק משעת נתינה : ע"ב רש"י בד"ה וכולן כו' אלא א"כ חותמין בו כולן כצ"ל : תום' בד"ה אמרי לה כו' דלמא כתב הוא ועדיו כו'. נ"ב פי' דאי לאו הכי הוי כשטר שבא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת דפסול דאין למדין משיטה אחרונה וק"ל : בא"ד אלא מעדים שלמטה כו'. נ"ב ולפי זה הא דאמר אי חתים בתחלה קרוב כו' הוא פי' על האי נמי דקאמר וה"ק איכא דאמרי כשר והוי שפיר איכא בינייהו קרוב או פסול וא"ד דפסול וליכא בינייהו קרוב או פסול ודו"ק. (עיין במהרש"א)

דף יט ע"א גמ' ר"י ור"ל אמרי תרווייהו כו' כצ"ל : רש"י בד"ה באבר כו' מאהיר ואינו כתב כצ"ל : תוס' בד"ה דיו כו' בכופו ולדידיה אתיא מתני' כו' כצ"ל :

מהר"ם

זמן ואם לא תיקנו זמן בגט היה הבעל אוכל ומוכר הפירות משעת הכתיבה עד שעת הנתינה שלא כדין אבל השתא היא תטרוף הפירות משעת זמן הכתוב בו ור' יוחנן סבר יש לבעל פירות עד שעת הנתינה ובדין ימכור בין הכתיבה והנתינה ומיום הנתינה ואילך הלא הגט שבידה מוכיח שכבר נתגרשה ותוכל לטרוף לקוחות ע"י הגט שבידה ולפי זה מ"ש רש"י בד"ה עד שעת כו' הלכך זמן כתיבת הגט לא מהני מידי דכי אתי למיטרף בעי לאתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה דברי מותר הן אלא שיש ליישב דברי רש"י שהוצרך לכתוב כן כדי שלא תקשה הא אצטריך לתקן זמן בגטין כדי שנדע זמן הנתינה שלפעמים לא תוכל לטרוף מיד אחר נתינת הגט ותצטרך לטרוף לאחר זמן למפרע משעת הנתינה ולכך כתב רש"י דזמן כתיבת הגט לא מהני מידי לענין זה אפי' למטרף משעת הנתינה משום דכי אתיא למטרף בעיא לאתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה : ע"ב תום' ד"ה עד שעת נתינה וכו' עד אבל קשה לר"י מהא דאמר בסוף פ"ק דב"מ וכו' ופריך ניחוש דלמא כתב ליתן בניסן וכו'. עיקר קושית התוס' הוא ממה דמסיק התם הניחא למ"ד כיון שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות שפיר אלא למ"ד יש לבעל פירות עד שעת הנתינה מאי איכא למימר ומשני כי אתיא לטרוף וכו' : בא"ד ואומר ר"י דהכי פירושו וכו'. כלל העולה מפי' התוס' דאינהו ס"ל דאין ה"נ שהיא טורפת מזמן הכתוב בגט אפי' לר' יוחנן משום דאמרינן דמסתמא באותו יום ניתן ונמסר לידה אלא משום דס"ל לר' יוחנן דיש לבעל פירות עד שעת הנתינה לא הוצרכו לתקן זמן בגט משום זה משום דיכולה להביא גיטה בב"ד או לעדים ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה אבל לריש לקיש דס"ל דאין לבעל פירות מיד משעת הכתיבה אצטריך לתקן זמן בגיטין כדי שנדע זמן הכתיבה ותטרוף מזמן שנכתב בו אע"פ שהנתינה היתה לאחר מכן : בא"ד וא"ת לרבי יוחנן היאך כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו וכו'. עיין בהר"ן שתירץ קושיא זו ע"ד דאיתא בגמרא בסמוך דאין אדם מקדים פורענות לנפשיה :

דף יח ע"א ד"ה ואנחיה בכיסתיה וכו' עד אע"ג דלעיל אמר ר"ל דיש לבעל פירות עד שעת חתימה וכו'. הלשון מגומגם והכוונה והא איהי תטרוף מלקוחות שלא כדין מיום הכתיבה ואע"ג דלעיל אמר לה"ל דאין לבעל פירות משעת החתימה וא"כ בדין תטרוף : ד"ה הנהו קלא אית להו וכו' תימה דלענין זנות דנהי דידוע שלא בא לידה ביום הכתוב בו מ"מ יכול לחפות וכו'. ר"ל דנהי דידוע שלא בא לידה ביום הכתיבה מ"מ אין ידוע אימתי בא יכולה לומר שבא לידה קודם שזינתה וספק נפשות להקל כמו קודם שתיקנו זמן : ע"ב ד"ה חיישינן שמא פייס כו' וכן כי אמר לעשרה חתמו וחתום ביה תרי וכו' הוצרכו לכתוב כן משום דלקמן בסמוך אההוא דאמר לעשרה כתבו גט לאשתי וחתום ביה תרי בההוא יומא וכו' עד כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק פריך והאמר ר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר וכו' ש"מ דכי אמר לעשרה חתמו וחתמו בי תרי ביומי' וכו' שייך נמי לומר שמא פייס כמו גבי מכאן ועד עשרה יומין :

דף יט ע"א ד"ה קנקנתום חרתי דאישכפי וכו' עד דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני במתניתין וכו'. ואיכא למידק לפי' ר"י דפי' דשיחור היא אדרמנ"ט וקנקנתום דמתני' הוא ודריאול"ה ואדרמנ"ט דהוא שיחור הוא יותר טוב מקנקנתום דהוא ודריאול"ה שהרי קנקנתום הוא אסור בספר תורה למ"ד ואדרמנ"ט מותר כמו שפי' ר"ת בסמוך בדבור זה וא"כ לפי זה קשה מה אשמועינן בברייתא דשיחור כשר הא אפילו קנקנתום כשר בגט שהוא אסור בס"ת למ"ד כ"ש אדרמנ"ט שהוא שיחור דכשר בס"ת לכ"ע ואינו קושיא כלל דלעולם קנקנתום הוא יותר דבר של קיימא מאדרמנ"ט והא דאיכא למ"ד דקנקנתום הוא אסור בס"ת היינו משום דס"ל בס"ת בעינן כתב שיוכל לימחק כדכתיב בפרשת סוטה ומחה אל מי המרים וקנקנתום הוא מתקיים ביותר ואינו עשוי לימחק וק"ל : ע"ב ד"ה טעמא דאיכא כתב וכו' עד וי"ל כיון דאמר ה"נ גיטך וכו' א"נ דאיירי וכו' ונייר חלק דקאמר שמואל וכו'. נראה הא דכתבו ונייר חלק דקאמר שמואל לא בשעת נתינה ראו וכו' קאי נמי אשנויא

קמא

דף כ בד"ה אי משום כו' משמע דכולהו תנאי מודו בהנך דפרק כל הגט כו' עכ"ל ר"ל מדפריך מהך בבא דכתב לגרש את אשתו כו' לרבי אחי בר יאשיה שהוא תנא משמע דהנך מתניתין פסיקא ליה לתלמודא דאתיין ככולי עלמא וא"כ הך בבא וטופסי גיטין כו' נמי דמתנייה התם אתיא ככולי עלמא וע"כ אית לן לפלוגי גבי שהמא בין גט למגילת סוטה אלא דבשלא לשמה לא מסתבר ליה לחלק בינייהו ולכך פריך מינה לרבי אחי וק"ל: **בד"ה** הא בעינן כו' מוקמינן לה דהאי הולד ממזר כרבי מאיר משמע דלרבנן לא הוי כו' אלא פסולה דרבנן ומדנקט כו' עכ"ל נראה שהוצרכו לכל זה משום דכל הנך פסולי גיטין דקתני התם דהולד ממזר מהם אתיין כרבי מאיר חוץ משינה שמו כו' מסיק תלמודא דאתיא נמי כרבנן והשתא לר"מ משמע להו דכל הנהו פסולי דאורייתא נינהו ואי נמי דייקא מדנקט התם שינה שמו ולא נקט [לא] כתבו כלל דהולד כשר הייט מדאורייתא אבל מדרבנן פסול אף בלא כתבו כלל ושפיר פריך הכא הא בעינן שמו ושמה כו' דבלא כתבו כלל פסול מיהא מדרבנן (א) אבל כיון דהאי מתני' בשינה שמו אתיה נמי כרבנן ופסול מדרבנן הוא איכא למידק שפיר מדנקט שינה שמו כו' דפסול מדרבנן הא לא כתבו כלל כשר אפי' מדרבנן ומאי פריך הכא הא בעינן שמו כו' ואהא תירצו כיון דמתני' כר"מ נמי אתיא וליכא לדיוקי כהאי גוונא דהא לר"מ פסול מדאורייתא כיון דבעינן שיהא מוכיח מתוכו אלא דע"כ לר"מ דלא איירי מתני' בשינה ממש כו' אלא ששם דגליל ביהודה וליכא למידק הא לא כתבו כלל כשר ושפיר קאמר הכא הא בעינן שמו כו' ודו"ק: **בד"ה** דלמא נתינת כו' וצריך נתינה חשובה כמו ונתן לכהן את הקודש יהוי בכזית כו' עכ"ל ובפרק כל שעה ילפינן לה דהאי נתינה בכזית משום דכתיב בה יאכל ואין אכילה פחות מכזית ודו"ק: **ע"ב** בד"ה על מנת שתחזירי כו' דקסבר ההוא לישנא האומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו כו' עכ"ל מפורש בדבריהם שם בפרק מי שאחזו הא דתנאי ומעשה בדבר אחד פי' שהתנאי סותר המעשה דאין הגט חל אלא אחר שנתקיים התנאי ואז אין הגט בידה כו' עכ"ל ואי הוה סבירא ליה על מנת כאומר מעכשיו דמי הגט חל מיד למפרע שאז עדיין הגט בידה אבל רבא דמוקי הך דהכא משום דהוי מעשה קודם לתנאי סבירא ליה נמי דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי דאם לא כן בההיא דאתרוג אי נמי דהויא התנאי קודם למעשה אמאי יצא בשקיים התנאי הרי אין האתרוג בידו ומה שיש לדקדק בזה ע"ש בתוס' וק"ל: **בד"ה** אשה לא כו' דדמי כתיבת סופר אקנו ליה רבנן מדידה מ"מ טבלא דידה כו' עכ"ל וכן הקלף אם הוא שלה לא אקנו ליה רבנן מדפשיט מהאשה כותבת כו' אטבלא וק"ל:

דף כא בד"ה אלא מהכא כו' ויש לומר דבתרתי פליגי בן נגס ורבי ישמעאל כו' עכ"ל כצ"ל ודבריהם הכא בקיצור ועיין על דבריהם בכל זה באורך בר"פ הנושא וק"ל: **בד"ה** והלכתא בכפות כו' דומיא דקלתה דאי לאו דקאמר התם כו' עכ"ל בפרק קמא דמציעא ע"ש: **בד"ה** שכן אב כו' משמע דעל ידי חצר כו' שהיא מקבלת שלא מדעתו כו' עכ"ל מפירוש מהרש"ל דמסתמא כשהיא כיד אביה כו' שהרי אפילו שליח תוכל לעשות כו' עכ"ל. ואין זו ראיה מכרעת דהא אביה יכול לעשות שליח ואפ"ה מגמגמין בו אם יועיל בעל כרחו של אב אבל הנ"ל דפסיקא להו שהיא מקבלת הייט אפי' שלא מדעתו דע"כ הך אבעיא נערה מהו שתעשה שליח כו' היינו לרבנן דפרק האומר דס"ל התם היא ואביה מקבלין את גיטה כפירוש רש"י בפרק ב' דקדושין ואי מיירי מדעת אביה לא הוה פליג רבי יהודה התם למימר דנערה אין היא עצמה מקבלת גיטה כיון דמדעתו הוא (ב) לא גרע מאם הוא עושה שליח לקבל גיטה דהא נערה גדולה היא לענין שליחות והשתא כתבו התוס' דודאי אי משום כיד אביה דמיא ומקבלת גיטה לרבנן מוכח בפשיטות דהרי זה בא ללמד ונמצא למד כיון דידה אף בע"כ של אב הוא ידו של אביה נמי בעל כרחו הוא אלא אף לפום הסברא דכחצר אביה דמיא הרי גם לפי זה חצר אביה בא ללמד ונמצא למד דמתגרשת ע"י חצירו בעל כרחו של אביה וא"כ ה"ה ידו גופיה בעל כרחו דהא חצר משום יד אתרבאי והדברים ברורים ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה יצא זה כו' כשכתבו על עלה של עציץ נקוב כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** וכן היה ר"ת מחמיר מדקאמר בסמוך כתבו על חרס של עציץ נקוב כו' עכ"ל מפורש בדברי הרא"ש משמע דאי תבריה ויהיב לה החרס דפסול וחשבינן ליה כו' עכ"ל ע"ש וכן יש לדקדק מפרש"י שכתב ואין לחוש שמא ישבור החרס כו' עכ"ל דמשמע (ג) אם שברו הוה מחוסר כו' אבל הרא"ש כתב בשם רש"י שהיה מכשיר ול"ע: **בד"ה** ואינה מתגרשת כו' אבל לאביי כו' מסברא דיאמרו כסף כו' למעוטי חליצה כו' עכ"ל כל זה בריש פרק קמא דקדושין ע"ש:

דף כב ד"ה בתר נקבו כו' הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו כו' עכ"ל אבל לרבא דסבר הכא בתר נופו אזלינן ולא אמרינן בתר עיקרו אזלינן אפי' בנקוב היינו משום דכל הנוף בחוצה לארץ משא"כ התם דאי הדלעת תוך העציץ אבל לאביי קשיא להו דכמו דאזלינן הכא בתר יניקת עיקרו לגרור הנוף אחריו לענין מעשר כיון דנקוב הוא ה"נ התם לגבי טומאה ניזיל בתר יניקת הנוף שהוא מאוירא כיון דאינו נקוב הוא ומהאי טעמא לא תקשי להו לאביי לתנא קמא דסבר התם דכולה טהורה משום דהתם באינו נקוב אזלינן כולו בתר יניקת הנוף והכי נמי הכא בנקוב ניזיל כולו בתר יניקת העיקר לאביי ודו"ק: **בד"ה** ובדאשרוש לא כו' ותנן נמי גבי ערלה כי האי גוונא ותימה דלא מייתי הכא מערלה עכ"ל ר"ל דבהך פלוגתא דערלה לא שייכי הנך טעמי דרואין מהיכן ירק זה חי כו' אלא דבסברא פליגי איזה מהן עיקר כפלוגתא דאביי ורבא הכא וקצת קשה אמאי לא תקשי להו נמי מהך דהתם דלקמיה דפליגי נמי במכירה כה"ג אמאי לא מייתי ליה הכא דלא שייך ביה נמי הנך טעמי מהיכן ירק כו' וק"ל: **בד"ה** ולא על נייר מחוק שהכתב על הנייר כו' ועדיו על המחק אבל כו' עכ"ל והיינו דקתני שיכול אחר כך להזדייף למחוק הכתב ויהיה הוא ועדיו על המחק אבל בכתב על המחק ועדיו על הנייר לא מצי איירי דלא שייך (ד) ביה שיכול להזדייף כדמוכח בפרק גט פשוט ודו"ק: **בד"ה** מאן חכמים כו' משמע דאי הוה סהדי קמן הוה כשר עכ"ל ר"ל סהדי עדי מסירה וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה אבל בשטרות כו' דלמה יש לנו לטעות ולסמוך על עדי חתימה בדבר כו' עכ"ל הייט לר"א ודאי דליכא לטעות בזה כיון דלא איכפת ליה בעדי חתימה אבל לר"מ כיון דעדי חתימה עיקר איכא למטעי ביה ואי הוה ביה [תגאה] וזייפתיה ליכא דידע כמ"ש התוס' לעיל וק"ל: **בא"ד** והא דפריך והא כתיב למען יעמדו כו' עכ"ל ר"ל כיון דלר"י מדכר דכירי אפי' בשטרות מאי קשיא ליה מלמען יעמדו וגו' ותירצו דס"ד דקרא יתירא הוא למעוטי שטרות ומשום דלא דכירי וק"ל: **בא"ד** והא בעינן ראוי כו' ואפילו לאחר אין להכשיר כו' עכ"ל ומשום גזירת הכתוב כמ"ש לעיל אבל לא משום דלמא לא מפיק עד זמן ארוך וישכחו כו' כפרש"י דהא דחו פירושו לעיל וק"ל: **בא"ד** כיון דהך דשמעתין ודפרק בתרא ענין אחד כו' עכ"ל ר"ל ואין חילוק בין יכול להזדייף דהכא ובין אין עליו עדים דהתם וק"ל: **בד"ה** והא לאו כו' לר"א פריך דר"מ לא כו' עכ"ל והיינו משום דלעיל מיניה ברייתא וחכמים מכשירין מוקמא נמי כר"א כמ"ש הרא"ש וק"ל: **בא"ד** ותיפוק ליה דלאו בני כריתות נינהו ומה צריך נמי לאתויי ברייתא דעובד כוכבים פסול כו' עכ"ל ק"ק דאדרבה תקשי להו טפי דמאי פריך מברייתא דעובד כוכבים אחש"ו הא עובדי כוכבים לאו בני כריתות נינהו ומש"ה פסול ודו"ק: **בא"ד** ומהני אפילו בסוטה טפי מבחליצה כיון דלא הוי אלא מדרבנן כו' עכ"ל ומיהו מה שכתבו לפירוש ראשון לחלק בין גדול עומד על גביו לראייה בעלמא ובין עומד ע"ג להתלמד

קרני ראם (א) נ"ב והע"ג דאמר למה ניחוש לה וכיון דמה"ת כשר יש חשש גט עכ"פ מ"מ כיון דהא גופיה אינו רק השתא דלמא אמר לסופר כמו דאמרינן וע"כ הא דחיישינן לחששא רחוקה כזה הייט משום דאמר הא גיטך וכיון דעכ"פ פסול מדרבנן ע"כ דלא כוון לגרשה לגמרי תו אין לנו לחוש כלל לדלמא אמר לסופר: (ב) נ"ב ואינו נכון דהע"ג דמדעתו הוא ל"מ מטעם שליחות דהרי שליחות לקבלה בעינן עכ"פ שיעשהו בעדים וכאן לא עשאה האב שליח בעדים אלא שנתרצה בקבלתה ועיין רמב"ן שם שכ' בטעמא דרבנן דהתורה ירדה לסוף דעתו של אב ומתרצה בקבלת גטה עיי"ש ושם הוי זה כמו עדים כיון דהתורה ירדה לסוף דעתו משא"כ הכא לר"י דאינו סובר דהתורה ירדה לדעתו תו גם אם נתרצה ל"מ משום שליחות כיון שלא עשאה שליח בעדים וז"ב: (ג) נ"ב ומ"ש רש"י בד"ה שמא יקטום והוי קצירה מן המחובר משמע דוקא מן המחובר הוי מחוסר קצירה היינו דאין לגזור שמא ישבור רק במחובר דוקא כ"כ הר"ן עיי"ש ומ"מ אין קושיא על הרא"ש דאיהו מפרש דגם בעציץ אע"ג דהוי תלוש מ"מ כיון דהזרעים בתוכו הוי מחשב גם העציץ כמחובר ובטל אגב זרעים ומש"ה מיחשב מחוסר קצירה אבל בקלף לא הוי מחוסר קצירה: (ד) נ"ב עיי"ש ומבואר להיפך הוא על המחק ועדיו על הנייר פסול ועיין הסוגיא בדף קס"ד ול"ע ומצאתי בפ"י שהקשה בזה:

מהר"ם

קמא דקאמר וי"ל כיון דקאמ' ה"ז גיטך בדבר מועט מהימנינן ליה לבעל וכו' דהא דבר מועט ר"ל דתלינן שכתבו במי מילין ואי בשעת נתינה ראו נייר חלק א"כ אפי' היה ודאי כתוב במי מילין אינו גט כיון דכבר נבלעו האותיות וק"ל:

דף כ ע"א ד"ה אי משום כריתות דאית בה וכו' עד וי"ל דרב יוסף דשמעתין לא סבר כוותיה. פי' דשם בעירובין איפלגו תנאי באם מוחקין לסוטה מפרשה של תורה וקאמר התם והני תנאי כהני תנאי ומביא תנאים דפליגי דאם כתבו הפרשה לשם סוטה זו אם מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ודחי שם רב פפא ואמר דלמא לא היא ע"כ לא קאמר ת"ק התם אלא משום כיון דאינתוק לשם רחל לא הדרא מינתקא לשם לאה אבל גבי תורה דסתמא (לא) מיכתבה (להכי) ה"נ דמחקינן והשתא הא דתירצו התוס' בשנויא קמא וי"ל דרב יוסף דשמעתין לא סבר כוותיה ר"ל לא סבר כרב פפא דאמר דיש חילוק בין ס"ת דסתמא כתיבה אלא ס"ל בסתמא דגמרא דקאמר והני תנאי כהני תנאי אי נמי סבר כאידך תנא וכו' כלומר אפי' אי ס"ל לרב יוסף כרב פפא מ"מ איפלגו תנאי קמאי באם מוחקין מן התורה וס"ל לחד תנא דאין מוחקין: **ד"ה** הא בעינן שמו ושמה אע"ג דמתני' דפ' הזורק וכו' מוקמינן לה דהאי הולד ממזר כר"מ וכו'. דברי התוס' תמוהים מאד משום דבהדיא איתא התם אמר ר' אבא אמר רב התנא זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר וכו' ונ"ל פי' דברי התוס' כן משום דלא אשכחן בשום דוכתא דפליגי רבנן ור"מ בהא מלתא אלא במידי דרבנן כגון כתב לשם מלכות שאינה הוגנת ודומיהם וכדאמר התם אומר היה ר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ודייקי התוס' מדאמר התם פ' הזורק זו דברי ר"מ ר"ל תרישא דקתני התם כתב לשם מלכות שאינה הוגנת או היה במזרח וכתב במערב וכו' תצא והולד ממזר אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ בשינה שמו ושמה משמע מדמדמה הא דשינה שמו ושמה ועביד לית מודים להא דכתב לשם מלכות שאינה הוגנת ודומיהם מכלל דהא דשינת שמו ושמה הוי נמי פסולא דידיה מדרבנן כמו ההיא דרישא דכתב לשם מלכות שאינה הוגנת וכו': **בא"ד** דהא מתני' ר"מ היא וכו' ואע"ג דדייק התם מדלא ערבינהו ההיא דשינה שמו וכו' מכלל דכרבנן אתיא מ"מ מתני' ר"מ היא אלא ר"ל דרבנן נמי מודים לר"מ: **ד"ה** משמיה דרבים וקלסוה וכו' עד ואומר ר"ת דהכי דייק מדקלסיה כי אמר משמיה דרבים וכו'. ר"ל שדבר שהוא הלכתא ראוי לאומרו משמיה דרבים ולא משמיה דיחיד להכי קלסיה כי אמרה משמיה דרבים ולא קלסוה כשאמר משמיה דיחיד: **ע"ב** גמ' בעי רב פפא בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מאי תיקו ותיפוק ליה דספר אחד אמר רחמנא וכו' לא צריכא דמעורת. מקשין העולם תנח בין שיטה לשיטה דנוכל לאוקמיה במעורה אבל בין תיבה לתיבה מא"ל ונ"ל דאה"נ דלפי המסקנא לא נשאר בתיקו אלא בעיין דבין שיטה לשיטה אבל בין תיבה לתיבה אינו גט משום דספר אחד כו': **שם** לרמב"ח נמי לא קשיא בכתובת קעקע השתא דאתית להכי מתני' לרבא נמי לא תקשה בכתובת קעקע נ"ל הא דקאמר מתני' לרבא נמי לא תקשי ס"ס הוא אלא כך צ"ל השתא דאתית להכי מתני' נמי לא קשיא וכו' ומוכרח הוא דהא על כרחך רבא לא הוי ידע שינויא דכתובת קעקע דאל"כ לא הוי פריך מידי לרמי בר חמא: **תום'** ד"ה על מנת שתחזירי לי הנייר וכו' משום דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד וכו'. פי' דהתנאי סותר המעשה כדפירשו התוס' אח"כ דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ואין הגט חל עד שיחזירוהו ואז אין הגט בידו. ורבא דאמר פרק קמא דקדושין וכו' ר"ל ומאחר דאמר החזירו יצא ש"מ דס"ל דאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ולכך ס"ל נ"ב דוקא החזירו יצא דהוי כמו נותנת ע"מ להחזיר לא ס"ל כהאי לישנא אלא מפרש הא דקתני סיפא דהאי ברייתא ע"מ שתחזירי לי הנייר מגורשת משום דהוי מעשה קודם לתנאי וכו' והא דאצטריך רבא לטעמא משום דהוי מעשה קודם לתנאי ולא פירשה כלישנא דאמר התם משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכו' וכרבי דס"ל הכי משום דבעי לאוקמא ברייתא זו אפילו כרבנן דרבי דס"ל דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ועיין בתוס' לקמן פ' מי שאחוז דף ע"ה ד"ה אלא אמר רבא ודבור שאחר זה המתחיל ותנאי ומעשה בדבר אחד:

דף כא ע"א ד"ה שכן אב מקבל גט לבתו וכו' עד משמע דע"י חצר אביה מתגרשת שלא מדעתו כמו שהיא מקבלת שלא מדעתו אפי' אם כחצר אביה דמיא. ר"ל דלרבנן דס"ל התם דהקטנה עצמה נמי מקבלת את גיטה שלא מדעת אביה בין שהיא כיד אביה ובין אפילו היא כחצר אביה ה"ה ע"י חצר אביה נמי מתגרשת אפילו שלא מדעתו וק"ל: **ע"ב** גמ' והוא ששייר מקום התורף ור"א היא וכו' וה"ק אין כותבין טופס וכו' כתבו לתורף וכו'. והא דקתני במתני' תלשו וחתמו פי' חתמו גמרו כמו תורה חתומה ניתנה וכן פירשו התוס' לעיל בפ"ק דף ג' ריש ע"ב ד"ה דתנן אין כותבין במחובר וכו' ע"ש:

דף כב ע"ב תום' ד"ה והא לאו בני דעה נינהו וכו' עד ואמר בגמרא מאן תנא דלא בעי כוונה בשחיטה וכו'. ר"ל א"כ ש"מ דאפילו בעומדים ע"ג לא מהני לס"ד דבעי כוונה והה"ה הבא לר"א דבעי כתיבה לשמה לא מהני כי גדול עומד ע"ג אלא ודאי לר"מ פריך הכא ולא לר"א זה אינו יתום וכו' וכן כל תני ראה שמקשו והא לאו בני שליחות נינהו והא לאו בני כריתות ניתנו

חכמת שלמה

דף כ ע"א גמ' וכתב לה לשמה כו'. נ"ב תימה לענין מה קאמר רב יוסף אי למגורשת ודאית אבל ספק מגורשת קא הויא מאי שנא לפי שאין מי מילין על גבי מי מילין תיפוק ליה דלא קרינן ואפי' הוי על הנייר לא הוה מגורשת ודאית והע"ג דבדקינה ופליט וכדאמרינן לעיל חיישינן קאמר וטעמא דמילתא משום דלמא השתא הוא דפליט ואי לענין פסלה מן הכהונה מאי קא מקשי והא בעינן שמו ושמה דהא לקמן בריש פרק כל הגט קאמר שמואל דכל גטין דמתניתין דהתם פסולין ופוסלין מן הכהונה ואפי' ראשון דהייט גט שנכתב שלא לשום אשה ותירצו בתוס' דשאני התם דכתוב כעין גט ואין מחוסר אלא לשמה אבל כריתות דספר תורה דלא הוי כעין גט כלל אפי' ריח הגט אין בו ולא ידענא מאי קושיא דהתם הא איפליגו בה רב ושמואל וזעירי ורבי יוחנן וקיימא לן כמאן דאמר התם דכולן אין פוסלין חוץ מן האחרון דהיינו מי שיש לו שתי נשים ושמותיהן שוין ואמר לבלר כתוב לאיזה מהן שארצה אגרש בו פסול לגרש בו וכן פסק הרב אלפסי ז"ל וכיון שכן הכא איכא למימר דלפוסלה מן הכהונה ואפי' הכי בעי שמו ושמה עכ"ל רשב"א: **תום'** בד"ה אי משום כו' ובמתניתין דכפ' כו' מדפריך התם. נ"ב פי' מדפריך ולית ליה כו' משמע דבדירא ליה דכולי עלמא סבירא להו כסתמא דמתניתין דהתם א"כ ממילא נמי מאי דקתני התם כתב להתלמד בו כו' דאיירי בסתמא אתיא נמי ככולי עלמא וק"ל: **בא"ד** שעליו לכתוב מקפיד כו'. נ"ב פי' אם יכתוב שום אדם לשמה שלא ברשותו וק"ל: **בד"ה** הא בעינן כו' דהאי הולד ממזר כרבי מאיר כו'. נ"ב פי' רישא דמתניתין דהתם ואם כן ממילא שינה שמו ושמה דהוי ממזר דאתיא נמי כרבנן כדאיתא התם להדיא לא הוי פסול אלא מדרבנן אבל מדאורייתא כשר ומש"ה לא התמירו אלא בשינה שמו וק"ל ומה שכותבין לקמיה דא"כ הו"ל למינקט לא כתבו כלל דפסול לר' מאיר כו' היינו משום דסבירא להו נהי דמתניתין אתיא כרבנן מ"מ רבי מאיר נמי תניא דהא סתם מתני' רבי מאיר היא אלא דתלקינהו לתרי בבי לאשמוען דאף רבנן מודי בזה ודו"ק: **בסה"ד** דפסול. נ"ב פי' מדאורייתא ואפי' לרבנן ולא הוי גט כלל אפילו לפסלה מן הכהונה וכן מוכח מדברי חדושי רשב"א שלא הקשה אלא מלשמה סי' ודו"ק: **בד"ה** משמיה דרבים כו'. נ"ב פי' אמאי לית הלכתא כו' כנ"ל: **בא"ד** משמיה דרבים כו'. נ"ב פי' דלמא ישר היה בעיניהם שנאמר משמיה דרבים ולא יהיה דברי יחיד כדי שתהיה הלכה כמו זה וק"ל: **ע"ב** גמ' או דלמא אשה כו' נמחק אשה ונ"ב דל"צ ודו"ק כ"ל:

דף כא ע"א תום' בד"ה ואיבעית אימא כו' ותימ' דחצר כו'. נ"ב ול"ע דלא קשה מידי בשלמא גבי גט שליח לקבלה לא אשכחן בשום ענין שיהא בעל כרחה שלא תהא גם מאחר שהיא עשתה לקבלה אם כן אינה בעל כרחה אלא שתאמר מאחר שאינו כממלא בע"כ לא תוכל לעשות שליח לקבלה מש"ה אמרינן מאחר דאשכחן בשום צד בע"כ בשליח לקבלה לא ממעטינן נמי שליח לקבלה אבל חצר שנתן במתנה היכא שאין רוצה לקבל המתנה או לא הוי גט וא"כ אף היכא שהיא מרוצה גם כן לא תהא גט מאחר דליתא להאי חצר מתנה בעל כרחה ולא מהני לן כלל מה שנמצא בעל כרחה בחצר שלה ודו"ק היטב: **בד"ה** שכן אב כו' וכן פי' שם בקונטרס כו'. נ"ב וא"ל גירושין דבע"כ בין היא בין אביה דמה לנו לדעתו כי מקבל ליה איהו נמי בעל כרחה הוא. ע"כ: **בא"ד** מקבלת שלא מדעתו כו'. נ"ב פירוש דמסתמא כשהיא כיד אביה פשיטא שתוכל לקבל גט שלא לדעת אביה שהרי אפי' שליח תוכל לעשות בתחלת הבעיה ומהשתא אפי' הוי כחצר אביה תוכל לקבל שלא מדעתו דהא לא קמיבעיא ליה אי כיד אביה כו' אלא לענין שתוכל לעשות שליח משמע דלשאר דינים כגון לקבל שלא מדעתו אין חילוק ואם כן ה"ה חצר אביה ממש אם זרק שם הבעל גט שלא מדעתו דהיינו בעל כרחו ודו"ק. (עיין במהרש"א): **ע"ב** גמ' והוא ששייר מקום התורף כו'. נ"ב והא דקאמר חתמו פירוש גמרו כמו תורה חתומה ניתנה תוס' לעיל פרק קמא דף ג' בד"ה דתנן אין כותבין במחובר כו': **תום'** בד"ה יצא כו' ויותר נחשב מחובר גם בקלף גדול מחיבור כו' כנ"ל:

דף כב ע"ב תום' בד"ה והא כו' דאילו חרש וקטן כו' דסלקא דעתיה כו' כנ"ל:

גמ'

קאי דלא תקשי מהך דחונין וק"ל : בא"ד ואי לא בעינן שליחות כו' דאילו חש"ו כשרים בגדול עומד ע"ג כו' עכ"ל ומיהו מתני' לא מתוקמא כר"א ובעומד על גביו נמי הך דיוקא מדקא פסיל ליה לענין הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר והיינו כר"מ וק"ל : בא"ד ונקט חש"ו וה"ה עובד כוכבים א"נ כו' עכ"ל זה עד סוף הדבור מלתא באנפי נפשיה הוא לכל הפירושים וק"ל :

דף כג גמרא וכ"ת ה"נ והתניא עובד כוכבים פסול כו' ואין להקשות דאימא הא דעובד כוכבים פסול היינו באינו עומד ע"ג דא"כ כיון דדין עובד כוכבים וחש"ו שוין הן אמאי נקט במתני' בחש"ו דכשרין בעומד ע"ג ועובד כוכבים דפסול באינו עומד ע"ג דהא מצי למיתני כולה בעובד כוכבים או כולה בחש"ו ומיהו לפי מה שכתבו התוספות דנקט עובד כוכבים (א) לרבותא לפי שהוא בן דעת ק"ק ועוד למאי דאוקמא מתני' בשייר מקום התורף וברייתא בלא שייר מקום התורף אמאי לא תני או כולה בעובד כוכבים או כולה בחש"ו ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** בתוספות בד"ה אין העבד כו' וא"ת לתני במתני' עבד וכ"ש עובד כוכבים כו' עכ"ל ובמתני' דלעיל גבי כתיבה דקתני חש"ו כשר ה"ה עבד כמ"ש לעיל דה"ה עובד כוכבים וק"ל : **בד"ה** לפי שאינו בתורת כו' הייתי מטעם חצר עכ"ל ואיירי בכפות דאל"כ חצר מהלכת היא כדמסיק לעיל וק"ל :

דף כד בד"ה אימר קמי כו' דלישנא קמא אינה אומרת בפני כו' שמא הכא שיכול כו' עכ"ל ק"ק (ב) דללישנא בתרא נמי יכולה לומר בשעה שנתקבלתו ואם נאמר דב' הלשונות מחולקים בזה וללישנא בתרא לא עדיף ליה לומר בשעת גרושין א"כ הדרן קושיין לדוכתין מה לי היא ומה לי ב"ד ולמה לשון ראשון נקט שהיא עושה שליח ובלשון ב' נקט דבי דינא עושה שליח ויש ליישב ודו"ק סליק פרק המביא תנינא

כל הגט פרק שלישי

תוס' בד"ה ושמע קול כו' לענין גט מודה כדפרשינן כו' עכ"ל מה שחלקו התוס' דלהתלמד דהכא לא חשיב לשמה כמו להתלמד דספר תורה לא הוי צריכי להכי אלא שהאמת קאמרי דלענין גט מודה אפילו בספר תורה כדאמרינן בפ"ב וק"ל : **בד"ה** יתר מכן כו' דלהתלמד דהכא לא חשיב לשמה כו' אבל ספר תורה כותב בסתם כו' עכ"ל ואין להקשות דאם כן אמאי לא קתני בתר הכי דסופרים מקרין כו' יתר מכן דספר תורה פסול דיש לומר דספר תורה שמעינן לה דפסולה מהך סיפא דכותב טופסי גיטין דצריך שיניח כו' דדומה לו ס"ת שכותב בסתם כמ"ש התוס' לעיל מההיא דרפ"ק דזבחים וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה הא אמרינן במתני' כו' ה"נ נימא לא בפלה כתבו כו' אחר כתבו לאשתו ונמלך כו' עכ"ל יש להקדק מאי קושיא דאימא דנמלך ולא גירשה והשליכתו לאיבוד ולקחתו זו כו' לא חיישינן (ג) כמו דלא חיישינן לנפילה וכיון דניטא בידה מגורשת ולא דמיא להא דאין אחרים מוציאין עליהם שט"ח משום דכ"א דוחה את המלוה לומר לו שאני לא לויתי ממך אלא חבירי כפרש"י לעיל ויש ליישב ודו"ק :

דף כה בתוספות בד"ה קטן כו' אבל לרבנן ביאה אין חלילה לא ובפרק מלות כו' עכ"ל כל זה מבואר יותר בתוס' פרק האשה רבה ע"ש : **בד"ה** אא"ב דאמינהו כו' תימה דבנדרים כו' וי"ל דסוגיא דהכא איירי כו' עכ"ל עיין בזה בפסחים בתוספות פרק האשה בע"א ומה שיש לדקדק בהם עיין בחידושינו שם : **בד"ה** הלוקח יין כו' אע"פ שגזרו על פיתן על יינן לא גזרו עכ"ל פסיקא להו בשום דוכתא דעל פיתן ודאי גזרו לכולי עלמא וכדאמרינן בעלמא פתו פת כותי וק"ל : **בד"ה** שני לוגין כו' דדרשינן בב"מ ואכלת ולא מיכר עכ"ל קלרו בדבריהם דהכי נמי דרשינן התם תבואת זרעך ולא לוקח וע"ז סימנין כותיים ואפילו אלפני עור לא עברי מיהו היינו מדאורייתא פטורין מוכר ולוקח אבל מדרבנן חייבין לעשר כדמוכח התם והכא אלא שהכותי לא חייש לדרבנן וק"ל : **ע"ב** בד"ה ר' יהודה ור' יוסי כו' דהתם בגיטין עומד הדבר להתברר כו' או לא יעלה סלע כו' עכ"ל מדברי מהרש"ל והא דפריך מדברי ר' יהודה נ"ל דלק"מ דודאי רב מסרשיא לא ס"ל לחלק ומש"ה פריך מר' יהודה ה"ה לר' יוסי דבחד גוונא קשה מתרוייהו ומש"ה פריך כו' מר' שמעון ורבא שהשיבו לו דר' שמעון סבר יש ברירה כו' אלא שר' יוסי כו' לא ס"ל דיש ברירה כדאיתא בפרק בכל מערבין גבי לא חילל כו' ע"כ תוכן דבריו והוא דחוק לנו לומר תירוץ לר' יוסי מסברא מבחוץ ורב מסרשיא לית ליה הך סברא ואין זה אלא דברי נביאות גם יש לדקדק לפי זה בקושיא זו בעצמה לקמן שכתבו התוספות לחלק לרב בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים דמי הכריחם לזה ואימא דרב ס"ל כרבא דלא מחלק בהכי אלא דההיא דמי שאחזו עומד להתברר אם יחיה אם ימות כמו שכתבו הכא וכן יש להקשות לר"י כמו שכתבו כל זה בפרק בכל מערבין וע"כ הנראה דתוספות אזלי (ד) לשיטתם שפירשו לקמן לר' יהודה דמוקי לה במי שאחזו באומר מעת שאני בעולם ולא בדרך תנאי אם ימות או אם לא ימות אלא שעה אחת קודם מיתתו יהא הגט חל ואותה שעה אינה מבוררת וצריך ברירה ולכך הרי היא כא"א לכל דבריה כל ימי חייו והשתא אין כאן הדבר עומד להתברר בודאי אם יחיה אם ימות כמו לר' יוסי דמגורשת ואינה מגורשת משום ספיקא דאם מת מחולי זה יהא גט למפרע ואם לא מת לא יהא גט וזה ודאי עומד להתברר ולהכי לשמואל נמי דאהקן אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט הדבר עומד להתברר בודאי אבל רב ור' יוחנן דאליבא דר"י קיימי דלא איירי בכה"ג אלא באומר מעת שאני בעולם אין זה מקרי דבר העומד להתברר בודאי ועיין בדברינו בתוס' לקמן בפרק מי שאחזו וזה נ"ל ברור ודו"ק : **בא"ד** אבל שאר אמוראי סברי אע"ג דלקוחות הן אין מחזירין כו' עכ"ל ר"ל כל שאר אמוראי היינו רב מסרשיא דהכא דסברי אין ברירה לר' יהודה אע"ג דלקוחות הן אין מחזירין כו' דאי מחזירין תקשי ליה כמו שהקשו כיון דסבר דלאו כקנין הגוף דמי לא משכחת ליה דמייתי ביכורים כו' אבל לר' יוחנן דסבר מחזירין ל"ק דאיהו סבר לר"י דאית ליה ברירה כדמסיק במרובה לר"י אליבא דר' יהודה דתני כל הגלקט כפרש"י התם עיין שם ודו"ק : **בד"ה** ולכי מיית כו' והשתא הא לרב בתולה בדעת אחרים אית ליה ברירה לר' יהודה כו' עכ"ל הקושיא לרב דלדידיה הוה הלכתא תנאי אליבא דר"י דמתניתין דבכל מערבין ס"ל דאית ליה לר"י ברירה אפילו בתולה בדעת עצמו והך דאיו ודלוקח לית להו ברירה לר"י בתולה בדעת עצמו ואית להו ברירה בתולה בדעת אחרים וכדמוכח ההיא דמי שאחזו והך דשופרות לית ליה ברירה אפילו בתולה בדעת אחריה לר"י אבל מאי דקשיא להו לר' יוחנן אליבא דר' יהודה מהך דשופרות לא ידענא פירושו וכמ"ש בחידושינו בפרק בכל מערבין ע"ש ודו"ק :

קרני ראם (א) נ"ב לק"מ דהא דעובד כוכבים עדיף היינו אם נאמר דבעינן שליחות בכתיבה והוי עובד כוכבים רבותא אבל כיון דמהני עע"ג היינו ע"כ דלא בעינן שליחות בכתיבה א"כ ודאי לא עדיף עובד כוכבים והכן ולמה דמסקינן בשייר מקום התורף נקט עובד כוכבים משום דפסול בכל ענין ול"מ עע"ג וכעין שכ' התוס' ד"ה והא לאו בני דעה עי"ש. וגם יש לומר דאע"ג דל"ג בחש"ו טופס אטו תורף מ"מ עובדי כוכבים דבני דיעה נינהו יש לגזור טופס אטו תורף ופסול עובד כוכבים אפי' לטופס ועיין בר"ן ולשיטתו ברי"ף והרמב"ם דלמה דמוקי בשייר מקום התורף היינו בעע"ג בלא"ה לק"מ קושית רבינו : (ב) נ"ב ולענ"ד דהא דב"ד משוי שליח אפי' בלא דעת השליח ואע"ג דלא מצאנו לימוד אלא מושלחה שהשליח עושה שליח וב"ד כלי שליח מהו עבידתייהו אלא דאחר דהשליח כבר אמר בפניהם כפ"נ וכפ"נ אמדינן דעת שליח דרצונו בשליח שיעשה הב"ד וכ"ז שלא אמר בפ"נ ובפ"נ ולא נגמר שליחותו כלל אין הב"ד יכולים לעשות שליח כלל אם לא מדעת השליח ומש"ה ללישנא שני דהב"ד יעשה שליח ע"כ אומר בפ"נ ובפ"נ כנ"ל : (ג) נ"ב ולענ"ד דהא דל"ח לנפילה היינו משום דשם ליכא להלוה חזקת ממון כיון דעכ"פ מודה דחייב לאחד מהם ומש"ה ל"ח לנפילה כיון דגם איכא חזקת כאן נמצא כ"ה דמסייע דשלו הוא משא"כ הכא דאיכא חא"ת וגם אין כאן חזקת כנכ"ה כיון דע"כ בא ה.ט לידה או מיד בעלה או מיד הנופל ומש"ה חיישינן לנפילה וא"א להוציאה מחזקת א"א כנ"ל ברור : (ד) נ"ב עיין תוס' יומא דף נ"ו מבואר להדיא כדבריו עי"ש ומ"ש רבינו דלר"י דבורר ספיקא ודאי עומד להתברר צ"ע טובא כיון דלר' יוסי ג"כ חל שעה קודם מיתה או תיכף וא"כ בשעה קודם מיתה אינו מבורר ואפשר כיון דהא דאין ברירה היינו מספיקא וא"כ לר"י דאינו חל אלא בשעה קודם מיתה א"כ מספיקא אבל לר"י כיון דאפשר דחל מחיים הו הוי כמו ס"ס ומהני דלמא תיכף ושמא יש ברירה ותל שעה קודם מיתה ועדיין צ"ע שוב ראיתי כפ"י שהשיג ע"ד רבינו נ"ה ·

חכמת שלמה

דף כג ע"א גמ' אמר רבי אבא כאן הודיעך כו'. נ"ב כמו כאן שנה רבי **ע"ב רש"י** בד"ה לאו משום כו' דתרומה מכן תרימו כו' כצ"ל :

דף כד ע"א תוס' בד"ה וכי מטית כו' רב ספרא ורבי חנינא כו' כצ"ל ·

כל הגט פרק שלישי

ע"ב גמ' וסיפא למה לי כו' והא אמרינן ולא כו' כצ"ל. ונ"ב והא אמרינן כו' פירוש אע"ג דלא דמי לגמרי דהתם יכול לומר אני לא לויתי אלא חבירי לוה ממך והכא ליכא למימר הכי אכתי איכא למימר חבירי נתן לך שעיניו נתן בך ולהוציא ממני נתכוון עכ"ל ר"ן : **רש"י** בד"ה והא אמרי' במתני' כו' לנפילה מיד מודו כצ"ל :

דף כה ע"א רש"י בד"ה לקוחות הן כו' והדר פקי כו'. נ"ב פי' הולקים עתה מחדש כמו שחלקו מתחלה ובסמ"ג כתב שזה נותן הלקו לאחיו ונוטל חלק הבני ע"ש : **בד"ה** אמר אביי כו' מתמה אביי בר"י כו' דתלי המתנה כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה ומיחל כו' דקתני וקדם עליו היום נמחק. ונ"ב טעות הוא וכן בתוס' מדוייקים מצאתי שאינו עיין מה שהגהתי בפרק בכל מערבין בדף לז : **בד"ה** דברי רבי מאיר כו' ועוד דאי הוה מצי כו'. נ"ב זה התירוץ לא שייך לפירוש ר"י דלעיל דמחלק בין גט לבאר בירה משום דכתיב וכתב לה ודו"ק וכן משמע להדיא בתוס' בפרק מרובה : **בד"ה** רבי יהודה כו' או לא יעלה סלע כו'. נ"ב והא דפריך מרבי יהודה נ"ל דלא קשה מידי דבודאי רב מסרשיא לא ס"ל לחלק ומש"ה פריך מרבי יהודה וה"ה לרבי יוסי דבחד גוונא קשה מתרוייהו ומש"ה פריך אח"כ איהו גופא מר"ש כלומר שאף אם תרצה לחלק בין דבר שסופו עומד להתברר כו' ומ"מ קשה מרבי שמעון ורבא שהשיבו לו דר"ש סבר יש ברירה מתרץ נמי רבי יהודה סבר ברירה כמו רבי שמעון וטעמייהו משום בקיעת הנוד ואף רבי יוסי אי הוה מצי לשנויי הכי הוה משני אלא שרבי יוסי מוכרחים אנו לומר דלא ס"ל ברירה כדאיתא בפרק בכל מערבין גבי לא חילל כו' וטעמיה שאוסר משום ברירה ולא משום בקיעת הנוד להוד והא דקתני טעמא דמשום בקיעת הנוד הוא לרבי שמעון ולר' יהודה ודו"ק (עיין במהרש"א) : **בסה"ד** חוזר בו מסברא ראשונה . נ"ב פי' התלמוד חוזר ממה שאמר המתלקט כו' כדלע"ל :

מהר"ם

נינהו ר"ל דאי פריך הכי לר"מ הוי אתי שפיר דלדידיה החתימה היא הכריתות ולא הכתיבה ואי אתיא כר"א צריך ליישב כל הני קושיות : **בא"ד** דוכתב לאו אבעל קאי . ר"ל דאי הוי אמרי' דוכתב קאי אבעל היינו צריכין לומר ע"כ דהא דמכשרינן בגט כשכתבו הסופר או אחר לא מכשרינן אלא מטעם שליחות : **שם** ומאי צריך נמי לאתויי ברייתא דעובד כוכבים פסול . ר"ל פשיטא דפסול בלא שום ראיה מטעם דלאו בן כריתות הוא : **שם** ומשמע ליה דאתיא כר"מ מדלא נקט לפסול אלא עובד כוכבים וכו' . ר"ל דאי אתיא כר"א אפי' חש"ו נמי פסולים אפי' בגדול עומד על גביו אי בעינן שליחות וע"כ פ שוטה פסול לר"א אפילו בגדול עומד על גביו כדבסמוך אלא ודאי ר"מ היא :

דף כג ע"א ד"ה אלא מעתה וכו' עד פירוש בשלמא בלא עומד על גביו ניחא וכו' עד וא"כ הדרא קושיא לדוכתה . דברי התוס' בדבור זה צריכין עיון דפירש בשלמא בלא עומד ע"ג ניחא דקסבר רב נחמן דאיכא היכירא וכו' אבל בעובד כוכבים ליכא היכירא וכו' וא"כ לפי זה קשה דלפי פירושו זה של רב נחמן ליתא לקושית המקשה שהקשה בתחלת הסוגיא והא לאו בני דעה נינהו וכ"ת דאה"נ דרב נחמן פריך הכי לרב הונא ורצונו שלא יצטרך לתירוצו שתירץ והוא שגדול עומד על גביו א"כ לא יתיישב הא דמסיימו התוס' בסוף דבריהם וא"כ הדרא קושיא לדוכתין דהא לאו בני דעה נינהו וק"ל וייש ליישב בדוחק דה"ק דבשלמא בלא עומד ע"ג אלא הוה סלקא אדעתין דטעמא דמתני' דהכל כשרים לכתוב הגט היה מטעם דאיכא היכירא דכותבין לשמה ע"פ הבעל הוה אתי לן שפיר הא דעובד כוכבים פסול דבעובד כוכבים ליכא היכירא דלשמה בהכי אלא דהוה קשה לן דגבי בני דעה איכא היכירא ע"פ הבעל אבל הנך הא לאו בני דעה נינהו אבל למאי דאוקמא וכו' אפי' עובד כוכבים נמי אלא ודאי בלא עומד ע"ג מיירי וטעמא דמתני' הוי מטעם דאיכא היכירא ע"פ הבעל וא"כ הדרא קושיא לדוכתין והא לאו בני דעה נינהו : **ע"ב** ד"ה מה אתם בני ברית וכו' דלר' שמעון לא אצטריך וכו' . משום דאיתא התם דר' שמעון ס"ל דעובד כוכבים ליתיה בתרומה דנפשיה וא"כ אינו בתורת תרומה ולכך לא אצטריך לדידיה למעטו משליחות דתרומה ולא אצטריך גם אתם למעט עובד כוכבים ולומר מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית אלא אצטריך גם אתם לרבות שליח דעלמא פי' דשלוחו של אדם כמותו בתרומה ואע"ג דלרבנן איתא התם דשליחות דעלמא ילפינן משליחות דגט ופסח במה הצד ולא אצטריך גם אתם אלא להיקשא לומר מה אתם בני ברית וכו'

רש"י

למעט העובד כוכבים ס"ל לר"ש דשליחות דתרומה לא הוי ילפינן במה הצד משום דגלי לן קרא בתרומה וכתב אתם ולא שותפין אתם ולא אריסין ה"א ג"כ אתם ולא שלוחכם לכך אצטריך גם לרבות את השליח שיהא כמותו בתרומה והיינו דקא מסיימי התוס' בדבור זה וי"ל דמ"מ כיון דדרשינן שליחות מתרומה מגם אתם וכו' ורצונם לומר לר"ש ילפינן שלוחו של אדם כמותו משלשתן מגט ופסח ותרומה ובתרומה ע"כ עובד כוכבים אינו נעשה שליח מטעם דאינו בתורת תרומה כיון דליתיה בתרומה דנפשיה לר"ש מסתברא דלא מרבינן בעלמא שליחות אלא דומיא דאיתא בתרומה ובתרומה עובד כוכבים אינו נעשה שליח ה"נ בכל התורה : סליק פרק המביא תנינא

כל הגט פרק שלישי

דף כד ע"ב תוס' ד"ה בעדי מסירה ור"א וכו' עד ואומר ר"י דאין עדי מסירה מדקדקים וכו' . ויש לדקדק א"כ מאי משני הכא · אלא מאי אית לך למימר בעדי מסירה ור"א הכי נמי וכו' והא אין עדי מסירה מדקדקין לראות אם זו אשתו או לא ונ"ל דהכא נמי י"ל בעדי מסירה ור"א היינו בשעת מסירת הגט הוו השני יוסף בן שמעון לפניהם וגירשו זה בפני זה לפני העדי מסירה דהשתא ליכא למיחש למידי וק"ל : **בא"ד** ולא היישינן שמא יתננו לאשת חבירו וכו' פ"ס הוא וצ"ל ולא חיישי . ר"ל העדי מסירה אין חוששין לחששא זו :

דף כה ע"א גמ' וצריכא וכו' עד אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא וכו'. יש לדקדק ל"ל כל זה האריכות הל"ל אבל התם יש ברירה דהא לא שייך לומר התם דבעינן לשמה ויש ליישב משום דלבתר הכי קאמר אי נמי בתחלה שר"ל דס"ד דהתם אע"ג דיש ברירה גזירת הכתוב הוא דביובל צריכין להחזיר כל השדות שיהיו יחד בלי שום חלוקה כאשר היו מתחלה לכך קאמר השתא אבל התם מכר הוא דוקא דאמר רחמנא וכו' ר"ל אפי' את"ל דגזירת הכתוב דליהדרו כל השדות ביובל היינו דוקא במכר אבל בירושה ומתנה לא וק"ל : **שם** א"ל הושעיא ברי כצ"ל : **שם** כדי לורזן במצוה כו' עד אא"ב דאמנינהו מעיקרא . פירוש דאמנינהו על הפסח כל האחין אלא שכדי לורזן במצות אמר שמי שיעלה ראשון הוא יהיה ראש הזוכין והעיקר בפסח זה והאחרים לא יזכו אלא על ידו . ויש לדקדק א"כ מתני' נו מאי אתא לאשמועינן כיון דאמנינהו מעיקרא על פסח זה כל האחין פשיטא דכולהו זכו בו וי"ל דס"ד כיון שאח"כ אמר שכל מי שיעלה ראשון הוא שוחטו הוי כמו חזרה קמ"ל דלא כיון דלא אמר אלא כדי לורזן במצות : **ע"ב תוס'** ד"ה ומיחל ושוהה וכו' עד ואין נראה וכו' לפי שקבע וכו' . כלל דברי התוס' בדבור זה הוא זה דבדמאי מותר לקבוע מקום בבין השמשות משום דהוי ספק ואינו מתקן טבל בודאי והואיל וקבע לו מקום מותר לחללו אבל בעובד כוכבים דאסור לקבוע מקום משום דהוי כמתקן ודאי טבל והואיל ולא קבע לו מקום א"א לחללו כיון שאין מקומו קבוע : **ד"ה** דברי ר"מ וכו' עד ועוד דאי הוי משני הכי הוה קשה ליה אידך דר"י דאמר לעיל אף אחרון אינו פוסל . ר"ל ש"מ דלית ליה ברירה ואע"ג דאמר דאי אתמר בהא בהא קאמר רבי יוחנן דאין ברירה משום דבעינן לה לשמה וכו' צריכותא בעלמא היא : **ד"ה** ר' יהודה ורבי יוסי וכו' עד אבל הכא יכול להיות שלא יבא לידי הפרשה . פירוש כדמסיק משום דשמא יבקע הנוד אלא [illegible]

כצ"ל

דף כו בתוספות בד"ה חוץ מגיטי נשים ואין לומר בשחרורי עבדים נמי פסול כו' עכ"ל משום דהכי איתא בתוספתא חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים כמו שכתב בחידושי הרשב"א מש"ה כתבו דלפי שיטת תלמודינו אין לומר כן דאם כן בפרק קמא גבי ג' כו' ועיין בחידושי הרשב"א ליישב זה (א) וק"ל: **בד"ה** אבל סיפא כו' משום טעמא דמסיק מדסיפא כו' ועוד דבתרתי קמייתא דמיתנן בחדא פירקא כו' עכ"ל והכא נמי ה"מ למיעבד לריכותא דאי אשמועינן בההיא נמי איכא לאוקמא כר"א משום דבחד פירקא מיתנן כו' וק"ל: **בד"ה** מפני התקנה כו' דאתא לפרושי מפני התקנה אליבא דמאן דמוקי לה כר"א כו' עכ"ל היינו שמואל דמוקי לה לעיל מיניה כר"א וכן כל שאר המשנה ר"י פוסל כו' ור"א מכשיר כו' דקבע לה תלמודא לפרושי קודם מקום הזמן דתני ליה ברישא לעיל מיניה יש לומר על דרך זה משום דבעי לאקשויי לבסוף למאן דמוקי לה כר"א קשיא דר"א אדר"א כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה קא פסיק כו' דכבר אשמועינן דמוקדם פסול כו' אפילו לא הוה תני ליה כו' עכ"ל אלא יתורא דמהניתין משום ארוסה תני לה לאשמועינן דטעמא משום בת אחותו ולא משום פירי וק"ל: **בד"ה** הכא נמי גזירה כו' והא ליכא למיחש כו' שהרי עדים לא יחתמו לו כו' עכ"ל וליכא למימר למיחש דשמא עדים יחתמו בשעת אירוסין קודם הנשואין שאז היה נתינת הגט דאם כן בכל גיטין של ארוסה אף שיכתוב הסופר מדעת הבעל ניחוש להכי שיחתמו העדים אז באירוסין קודם נתינת הגט שבנשואין אלא ודאי דאינו צריך לחוש לכך דמסתמא יתן הבעל לחתום לעדים ביום הנתינה של הגט ואם כן שפיר קשיא להו הכא דלא יחתמו בשעת נתינה שהיא אחר נשואין משום פירי וק"ל: **בא"ד** אבל קשה דלמה לן טעמא כו' יפסול למאן דאמר משום פירי כמו גט שאין בו זמן כו' עכ"ל ר"ל כמו גט שאין בו זמן כלל שהאשה תפסיד בו כדאמרינן לעיל אבל הא ל"ק להו אדרבה האשה תטרוף שלא כדין מזמן של אירוסין דהא כיון שרואין שכתוב בגט ארוסתו כמו שכתבו התוספות לעיל ירגישו הלקוחות בדבר שזהו הזמן מן האירוסין ולא יניחו לה לטרוף מאותו זמן וה"ל כאילו אין בו זמן וק"ל:

דף כז בתוס' בד"ה הא אמר כו' הא אי לא הוה חיישינן לנמלך כו' דאינה צריכה אלא לראייה כו' עכ"ל אין פירושו אי לא הוה חיישינן לנמלך דהיינו שאם אמר שכבר נתן לה הגט קודם הנפילה היה נאמן ואפילו אם נאמר שאין זה אותו הגט היה מחזירין לה לראיה דהא כתבו התוס' לקמן בד"ה בזמן שהבעל כו' דאינו נאמן למפרע וכיון שאינו נותן לה עכשיו הגט בתורת גירושין אינו נאמן גם להבא אלא שפירושו אי לא הוה חיישינן לנמלך כו' אבל אנו חוששין לנמלך ולא נאמינהו במה שאומר שכבר נתן לה הגט וק"ל: **בא"ד** אורחא דמלתא נקט דלפי שנמלך לא נתנו ולא לדקדק הא אמר תנו נותנין כו' עכ"ל וקושית התוס' דלעיל דפירושו אי לא הוה חיישינן לנמלך הוה מחזירין כו' כיון דאין צריך אלא לראייה ודקאמרינן לקמן לר' זירא דלמא אם אמר תנו נותנין כדקי"ל לאלתר לאו מדיוקא דמתני' קאמר לה דהא ליכא במתניתין דיוקא כלל אלא מסברא קאמר הכי דלאלתר ודאי דאם אמר תנו נותנין אבל מתוך המתניתין לא משמע דיוקא כלל לר' זירא ודו"ק: **בא"ד** אפילו לזמן מרובה דמשמע ליה דומיא דשטרי חליצה כו' כיון דבאינו ידוע מיירי על ידי מה שנמלא כו' עכ"ל דאי לאו רישא דמלא גיטי כו' דומיא דסיפא במלא שטרי חליצה כו' הוה הרישא מתוקמא שפיר לענין גט בידוע שראינו הגט בידו של בעל דבהכי איירי מתני' שאומר שממנו נפל ועתה רוצה לגרשה ואיכא שפיר לפלוגי בין נמלא לאלתר לזמן מרובה משא"כ בשטר חליצה דלא שייך בידוע שראינו שטר חליצה ביד הבעל דלמה לו השטר חליצה וכן בברייתא דלקמן שהוא אומר שכבר גירשה בו אלא כיון שאין מאמינין לו הוא רוצה עכשיו לגרשה בו כמו שכתבו התוס' לקמן לא שייך ביה ראינו בידו שהרי הוא אומר שממנה נפל ואי הוה לאלתר דוקא הרי ראינו הגט בידה כו' כמ"ש התוספות ועיין במהרש"ל שנדחק בזה ודו"ק: **בד"ה** כאן במקום כו' וי"ל כגון דידעינן דמזה יוסף בן שמעון נפל ולא חיישינן כו' עכ"ל למאי שכתבו לקמן דלא חיישינן שישקר במזיד לא הוה לריכי להכי אלא כיון שהוא אומר שממנו נפל אין לחוש שגם האחר אבד כיון דאין השיירות מלויות כמו שכתב מהרש"ל אלא דהכא לא אסקי אכתי אדעתייהו הך סברא דאינו משקר במזיד ובהכי ניחא דלקמן בברייתא לחד לישנא דס"ל לר' זירא כרבה דבאין שיירות מלויות אפילו הוחזקו ליכא למיחש לאחר ואמאי חיישינן לנפל מאחר דהא ליכא התם לתרולי כי הכא דידעינן דמזה יוסף בן שמעון נפל דהא איהו גופיה מודה דמינה נפל וליכא למימר דידעינן דמינה נפל דאם כן ראינו בידה ופשיטא דיחזיר אפילו אין הבעל מודה כמו שכתבו התוס' לעיל אלא דאיכא למימר לקמן בברייתא כיון דאינה משקרת במזיד ואומרת שממנה אבד לא חיישינן לאחר שגם ממנו אבד כיון דאין השיירות מלויות ואע"ג דלא נאמינה למפרע כמו שכתבו התוס' לקמן מ"מ נימא דזהו הוא שנפל ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מעולם לא כו' אמאי מהימנינן ליה לומר שהוא שלו יותר משלא היו אומרים כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דהתוס' דהכא לא ס"ל הך שנויא דלעיל דאיירי דאיכא עדים שנפל הגט מזה הבעל עכ"ל ע"ש והוא דחוק דודאי לעיל לא אסקי אדעתייהו האי תירולא שכתבו הכא דלא חיישינן שמא משקר אלא כקושייתם דהכא דחיישינן שמא משקר אבל אמאי לא אסקי אדעתייהו הכא כתירולם דלעיל ואין זה אלא דברי נביאות בדבריהם דלא ס"ל הכא כתירולם דלעיל אבל הנראה דהכא ליכא לאוקמא בכה"ג שכתבו לעיל דיש עדים שנפל גם זה מן הבעל דאם כן למה ליה למימר דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא ע"כ דהכא לר' ירמיה דלא מפליג בין שיירות מלויות ללא מלויות ע"כ דמוקים לה למתניתין וברייתא אף בשיירות מלויות דהשתא לא מהני (ב) במה שראו עדים שנפל גם מזה הבעל כמ"ש לעיל בהדיא ועוד כיון דהאי תירולא דר' ירמיה מעולם לא חתמנו כו' קאי נמי אברייתא לא שייך ביה לומר שראו שנפל גט מזה הבעל דהא איהו גופיה מודה דממנה נפל והתוס' לעיל לא כתבו כן אלא אמתניתין כמו שכתבתי לעיל ודו"ק: **בד"ה** סימנין דאורייתא כו' אי סימנין דרבנן הא דמהדרינן אבידה מן התורה היינו בעדים כו' עכ"ל וקלת קשה דאימא בסימן מובהק דהוי מן התורה ומהני אפילו בגט כדאמרינן ודוקא בלד אות פלונית כו' ובהך דמייתי לקמן דמלאו קשור בכיס או בארנקי כו' דמדקדק מיניה בפ"ב דיבמות דסימנין דאורייתא ואימא דהיינו סימנים מובהקין ויש ליישב דבכלים כי הני לא שייך סימן מובהק כמו בגט בלד אות פלונית ודו"ק:

דף כח בד"ה מלאו בחפיסה כו' דאי מכיר את הגט למה לי שמלאו בחפיסה כו' עכ"ל דלא ניחא להו למימר דנקט חפיסה ודלוסקמא משום דדרך להניח בהן כמו שכתבו התוס' לקמן דלא קאמרי הכי אלא דמהאי טעמא דדרך להניח בהן לא הוה מה שאומר שמלאו בהם סימן אבל למה ליה למתני כלל דמלאו בחפיסה ודלוסקמא אם היה מכיר הגט וק"ל: **בא"ד** וה"פ מלאו בחפיסה או בדלוסקמא וידוע שהוא שלו וגם שבתוכה כו' עכ"ל ר"ל גם אם מלאו אחר אלא שידוע שהוא שלו על ידי עדים וגם שבתוכה איבדו דמשום הכי לא ניחוש לשאלה כמ"ש לעיל מיהו לפי גירסא זו דאי מכירו קאי על הגט ואיירי שהוא עלמו מלאו דנאמן במגו הוה מלי לפרושי שפיר גבי דלוסקמא וחפיסה דמה שיודע שבחפיסה ודלוסקמא אבדו הוי סימן ולא בעי שיהא ידוע שהוא שלו בעדים אלא דלא משמע להו דהוי זה סימן מובהק גבי גט כמ"ש לעיל וק"ל: **בא"ד** אי נמי דוקא אם מכירו כשר אבל מה שיודע שבחפיסה כו' עכ"ל והוא הדין דמלי לפרושי דוקא אם מכיר הגט כשר אבל אינו מכיר הגט אלא החפיסה והדלוסקמא אינו מועיל משום (ג) דחיישינן לשאלה וכגון דאינו יודע שנאבדה לו בדלוסקמא וק"ל: **בד"ה** הא ר"מ כו' חיים לשמא ימות לזמן מרובה כו' ודלמא אדמייבס חד מיית אידך כו' עכ"ל אינו מוכרח דאדמייבס חד מת אידך כו' דאיירי לזמן מרובה אלא כיון דכר"מ אתיא ע"כ דלא חיים אלא לזמן מרובה דלאלתר לא חיישינן אפילו לשמא ימות כמו בקיעת הנוד דהוי לאלתר וכמו שכתבו התוס' בזה לקמן ולר"י נמי דחיים לשמא ימות לאלתר והיינו משום דליכא למיחש לבקיעת הנוד אלא לאלתר דלאחר השבת ודאי יפריש לפי' התוס' ולפרש"י נמי כשימלא לאלתר כלים יפריש ודו"ק: **ע"ב** בתוס' בד"ה והא בעי סמיכה כו' וליכא למימר דסמיך אברתי כו' עכ"ל מיהו הך דהכא ודאי דלא ניחא לאוקמא בהכי שיהא המשלח סומך בביתו ברחוק מקום וק"ל: **בא"ד** השולח קרבנותיו ממדינת הים כהן מניף כו' ודוחק לאוקמא בערל וטמא כו' עכ"ל דאי בערל וטמא איירי למה ליה למנקט ממדינת הים וק"ק דמתני' דהכא השולח חטאתו ממדינת הים כו' אמאי לא מתוקמא בערל וטמא והא דנקט ממדינת הים לאשמועינן בחטאת דלא חיישינן לשמא מת וה"ל חטאת שמתו בעליה ויש ליישב דודאי הוה מלי לאוקמא בערל וטמא אלא דניחא ליה לאוקמא אף בטהורים בנשים ובמולים בחטאת עוף ודו"ק: **בא"ד** בת"כ מזובו ולא מנגעו שמע מינה דטמא משלח קרבנותיו דהכהבא כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוספות בפ' התערובות וכמו שכתב מהרש"ל ומזה המקרא נלמד דטמא משלח קרבנותיו ומיניה דהוא הדין לערל וכל הנהו דאין ראוין לסמוך דאין סמיכה מעכבת בהן וק"ל: **בד"ה** וקתני ישלו כו' לאוקמי לברייתא מקמי דליחתום פורסי שנמנע כו' עכ"ל ק"ק

קרני ראם (א) נ"ב דמש"ה לא קתני משום דאית בקדושין עי"ש ומ"מ נ"ע כיון דאינו אלא גזירה טופס אטו תורף א"כ בגיטין גזרינן דלא אתי לאתרויי א"א משא"כ בקדושין וכעין שכ' התוס' ד"ה כי קתני עי"ש וע"כ נראה כדברי התוס' וטעם לחלק בין ג"א לשחרור נראה דכיון דסתמא אשה לאו לגרושין פסול בגיטין וכמו דאמרינן בזבחים בפ"ק אמנם בשחרור כיון דמשחרר עבדו עובר בעשה וע"כ מיירי בשחייב לשחררו וא"כ תו סתמא לשחרור קאי ומהני סתם ומש"ה אין לגזור בשחרור כנ"ל נכון: (ב) נ"ב דבריו אין מובנים דבשיירות מלויות עכ"פ מהני היכא שעדים אומרים מעולם לא חתמנו ואדרבה מש"ה צריך עדים שאומרים מעולם לא חתמנו ול"מ מה שנפל מיד הבעל אלא דבלא"ה מוכרח כשי' מוהרש"ל דהתוס' לא ס"ל כשינויא דלעיל והיינו משום דא"כ מה רבותא דמחזירין וכמ"ש התוס' בתירוצם וז"ב: (ג) נ"ב נראה דהתוס' ניחא להו דלא נוכל למידק ממתני' מידי ואפי' דחיישינן לשאלה לא נידוק וכמ"ש אחרונים דחשש שאלה ג"כ אינו מוכרח ודוקא אם סימנים דרבנן חיישינן לשאלה אבל אם סימנים דאורייתא לא חיישינן לשאלה כלל עיין בב"ש סי' י"ז ועכ"פ גם חשש שאלה אינו מוכרח ומש"ה מפרשי התוס' גווני דאפי' חשש שאלה אינו מוכרח ממתני' ונטו מפי' רבינו דא"כ הוי חשש שאלה מוכרח ממתניתין וז"פ:

מהר"ם

כצ"ל · **בא"ד** מיהו קשה דבסוף ביצה וכו' עד מ"מ מוכח שפיר דרבי יוחנן לית ליה ברירה מדמשני לה. והא דלא מייתי ראיה דר' יוחנן לית ליה ברירה מדאמר האחין שחלקו וכו' או מהא דאמר אפי' האחרון אינו פוסל אין ה"נ דהתם מייתי ההיא דאחין שחלקו אלא שאמר וכ"ת כי לית ליה לר' יוחנן ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה ומי אית ליה ומייתי ההיא ראית דאיירי בעירוב דמידי דרבנן הוא. גם יש לתרץ אההיא דלעיל דאף אהרון אינו פוסל משום דבעינן לה לשמה כדאמר לעיל וצריכא וכו':

דף כו ע"א ד"ה חוץ מגיטי נשים ואין לומר בשחרורי עבדים וכו'. צריך למחוק הוי"ו לגרוס אין לומר וכו':

דף כז ע"א ד"ה הא אמר תנו וכו' עד ור' זירא סבר הא דקתני ונמלך אורחא דמלתא וכו'. ויש לדקדק לפירושם הא דקאמר ר' זירא בגמרא מי קתני אם אמר תנו נותנים ואפי' לזמן מרובה דלמא אם אמר תנו נותנים כדקי"ל לאלתר ל"ל הא הל"ל מי קתני אם אמר תנו נותנים דלמא אפי' אם אמר תנו אין נותנים ואין כאן דיוק כלל כיון דס"ל הא דקתני ונמלך הוא אורחא דמלתא כמו שהקשו התוס' הכא בריש הדבור וי"ל דהא דקאמר לקמן לר' זירא דלמא אם אמר תנו נותנים כדקי"ל לאלתר לאו מכח דיוקא דקתני ונמלך עליהם וכו' אלא קושטא דמלתא נקיט דאם אמר תנו נותנים לאלתר מכח הקי"ל מדקתני במתני' דהכא אם לאלתר כשר וק"ל: **בא"ד** דמשמע ליה דומיא דשטרי חליצות ומיאונים. ונ"ל כלל הדבר דבסיפא ע"כ איירי בלא ראינו בידה ומת שלא ראינו לא שייך לומר עליו לאלתר או לזמן מרובה דהיאך שייך לומר לאלתר כיון שלא ראינוהו קיים שנפל אבל במתני' דהכא דאיירי בשליח שראינו אותו ביד השליח קודם שנאבד ממנו ואח"כ לאלתר מצאו וכן במתני' דמצא גיטי נשים ושחרורי עבדים מצי לאוקמי שראינו הגט לפני זה ביד הבעל קודם שנאבד ולכך שייך לומר לאלתר וק"ל: **ד"ה** הא אמר תנו נותנים וכו' עד אבל ברייתא דקתני בזמן שהבעל מודה וכו'. ר"ל דאף ע"ג שלפי האמת אינו נאמן ויחזיר לאשה דקתני היינו בעדים ותתגרש בחזרה זו כמ"ש התוס' לקמן דף זה ד"ה בזמן שהבעל מודה וכו' מ"מ הלקוחות סבורים שב"ד מאמינים ליה שמשנכתב בא לידה ולא יאמרו אייתי ראיה וק"ל: **ע"ב** ד"ה מעולם לא וכו' עד ובקונטרס פי' וכו' עד ולפי זה צ"ל שלא ראו עדים חתימת הגט וכו'. צריך ליישב מאי קאמר ולפי זה דמשמע דוקא לפי' רש"י צ"ל כן הא גם לפי' התוס' צריך נ"כ לומר שלא ראו חתימת ידם דאי ראו מאי קאמר מהו דתימא דלמא מתרמי שמו כשמו ועדים כעדים הא העדים שלפנינו ומכירים חתימת ידם שזהו הגט שחתמו ואנן לא חשדינן ליה שישקר במזיד לומר שהוא שלו כמ"ש התוס' לעיל מזה ויש ליישב דלפי פי' התוס' ה"ק מהו דתימא שמא איתרמו שמו כשמו ועדים כעדים ואותו עדים אחרים חתמו וכתבו ליוסף בן שמעון זה שלפנינו אלא שהוא סבר שהגט הנמצא הוא שלו תנם זה הנמצא ושהעדים שלפנינו מכירים אותו שהוא חתימת ידם אין ה"נ שהוא באמת חתימת ידם אבל אפשר שיוסף בן שמעון האחר רק שיוסף בן שמעון זה שלפנינו היא"ל והעדים שחתמו על הגט שלו היו שמותיהם כשמות עדי הגט דנמצא סבור הוא שהגט הנמצא הוא שלו ולכך חיישינן להכי אבל לפירוש רש"י שהעדים אומרים שמעולם לא התמנו אלא ליוסף בן שמעון זה שלפנינו ליכא למיחש הכי וק"ל:

דף כח ע"א ד"ה מצאו בחפיסה וכו' עד אי נמי בידוע שבחפיסה או בדלוסקמא אבדו וכו'. ר"ל ולכך לא חיישינן לשאלה לומר שמא השאיל החפיסה לאחר ואותו אחר הניח בו הגט שהוא יודע שהוא עצמו הניחו בהפיסה ואבדו עם החפיסה וק"ל:

חכמת שלמה

דף כו ע"א רש"י בד"ה אימא ר"מ כו' ורוב גיטין חתומין סם הס"ד ואח"כ מה"ד האי נמי איכא לאוקמי כו' אפי' לר"א כו': **תום'** בד"ה התם כו' ועוד דהתם נמי כו'. נ"ב פירוש אפילו את"ל דגרסינן רבא מכל מקום לא קשה אסוגיא דהכא דהא בסוף המסקנא דהתם מסיק נמי טעמא כי הכא:

דף כז ע"א תום' בד"ה הא אמר כו' אלא ודאי בנמלא כו'. נ"ב ואע"פ שמפרשים התוס' לקמן דיחזיר לה דקאמר היינו בעדים ועכשיו היא מגורשת ואינה לראיה וא"כ יש שפיר לחלק בין לאלתר בין לזמן מרובה דשמא מאחר נפל ואינה לשמה י"ל דמ"מ מאחר דתנא בזמן שהבעל מודה דהוי פירושו שכבר גירשה ומה תועלת יש לפי דבריו שמודה שגירשה אם לא שהוא יאמר כבר גרשתיה ואינה אלא לראיה רק שהב"ד אינם מאמינים לו וא"כ לפי דבריו שרוצה שיאמינו לו איירי אפי' לזמן מרובה דהא אין חילוק ביניהם ודו"ק. (עיין במהרש"א): **בד"ה** כאן כו' של יוסף בן שמעון אחר כו'. נ"ב והתוס' דהכא לא ס"ל הך חילוקא דלקמן דלא חיישינן שישקר במזיד אלא שיסבור שהוא שלו ולא יעלה על לבו שמאחר נפל כו' א"כ לפי זה לא קשה מידי מאחר דבודאי ממנו נפל שהרי אינו משקר לא חיישינן שגם אחר אבד כאן ודו"ק. (עיין במהרש"א): **ע"ב** רש"י בד"ה מעולם לא חתמנו אלא לאיש זה כו' כצ"ל: **תום'** בד"ה מעולם כו' לומר שהוא שלו יותר כו'. נ"ב התוס' דהכא לא ס"ל הך שינויא דלעיל דאיירי דאיכא עדים שנפל גם מזה הבעל ועדיו חתומין כמו על זה דא"כ לא לריכין אנו לנאמנותו מאחר דהני סהדי אמרי שמעולם לא חתמו אלא על גט אחד אם כן בודאי ממנו נפל ודו"ק. (עיין במהרש"א): **שם** ולא מהדרינן ליה בטביעת עין כו' כצ"ל: **שם** ולפי זה כו' צ"ל כו'. נ"ב אבל בלא פרש"י נמי דראו חתימת העדים והכירו שהוא שלהם מ"מ שמא הוא של אחר והגט שאבד הבעל היה שמה כשמה ועדים כעדים ולא היה תמה לאותה חתימה וק"ל: **בד"ה** שתעבור שיירא וכו' כמו כלנה ליכול שירותא כצ"ל. ונ"ב ותימה למה לא הביא כדומה ממש כמברה אחתו ע"י שלים כו':

דף כח ע"א רש"י בד"ה שמא מת כו' למיתתו לשמה ימות כו' סד"א: **ע"ב** רש"י בד"ה תומרי כו' מתים כמה כהן כו' סד"א: **תום'** ד"ה והא בעי כו' שמביאים קרבן כו' מספק כו'. נ"ב דמשמע שיהיו הקרבן חייבים בודאי מקלה יקריבו כולל אבל הכא אם יקריבו מספק אפילו הם סמים יקריבו קרבן ודאי מותר פסח מוטב לו בספק ושיין קרבן ודאי שלה כתיקון ולהכי כתירים של מטה עלות עשיהם ודו"ק: **בא"ד** מדרבינן בתורת כבשים ואם כו' יוסף מזונו ולא מנגעו כו' כצ"ל. וז"ב ל"ל לגרס אפי' לא פסק נגעו מ"מ יביא קרבנו ממנה זיכה ודו"ק:

(א) לפי זה מאי דוחקיה דרב יוסף דמוקי מתני' דוקא בב"ד של ישראל הא איכא לאוקמי אפילו בב"ד דעובדי כוכבים ומקמי דליחתם פורסי שמא כדמוקי לברייתא אבל בתי' שני שכתבו התוס' ניחא דברייתא איירי שדייני עובדי כוכבים מעידין כן אים פלוני מת אבל מתני' דקתני ועל היוצא לידון לא איירי אלא בעידי ישראל שאומרים כן וק"ל:

דף כט בד"ה משום בזיון כו' או נמי על ידי כו' ירגיש בדבר שהבעל כו' עכ"ל ולטעמא (ב) דמילי לא ממסרן כו' לא שייך למימר האי תירוצא ויש ליישב בע"א ודו"ק: **בד"ה** ומילי לא מימסרן כו' הוה מצי למיפרך דבשנים אפילו ר"מ מודה דלא מימסרן כו' עכ"ל יש לדקדק לפ"ז בשמעתין דרמי מתניתין דהכא ומתני' דפ' התקבל אהדדי ולא אסיק אדעתיה דמשום בזיון ומשום דמילי לא ממסרן אמאי לא תקשי ליה אהך מתני' דפ' התקבל גופה דמ"ש לר"מ דפליג בסיפא באומר לג' תנו ובריפא באומר לשנים תנו או לג' כתבו ותנו דמודה בהו ר"מ דליכא טעמא אלא משום בזיון או משום (ג) דמילי לא מימסרן ודו"ק: **בד"ה** היכא דנפקא כו' דמתני' איירי בחלה השליח הראשון כו' עכ"ל פי' מהרש"ל ופגעה בשליח שני ונתנה לו ודו"ק. אבל באשר"י כתב לפי' ריב"א דלקמן דנפקא לאפיה דשליח ראשון ויהבה ליה כו' עכ"ל ע"ש ולי נראה דודאי כיון דהתוס' באו לתקן הכא אמאי נקט הכא טפי היכא דנפקא לאפיה מבכולה שמעתין ליכא לפרושי אלא דנפקא לאפיה משום הגט לקבלו משליח ראשון (ד) שהלה בדרך קודם שבא לעיר שהאשה שם כפי שיטת ריב"א כמו שכתב הרא"ש דבשליח שני אפילו לא שינה השליח פסול הגט דליכא למימר דאיירי הכא דלא תלה הגט כלל בחפץ דא"כ לא הוה ליה למימר הכא דיהבה ליה חפץ והדר שקלה כו' דביהיב לה גיטא והדר שקיל מינה נמי כשר וזה נראה לי ברור בדברי התוספות ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ר"י פוסל בו כו' ולפי זה הא דקתני שאין רצונו שיהא פקדונו כו' היינו ביד אשתו עכ"ל דלא ניחא להו למימר שהוא טעם ללא ישלחנו לכתחלה כו' דאין רצונו שיהא פקדונו ביד השליח שני ומשום דשמא לא ימסור לו דברים כהווייתן או שלא ידקדק כו' כמו שכתב רש"י דמשמע להו הכא דקתני אין רצונו כו' פסול הגט (ה) אתא לאשמועינן דאי שלא יעשה כן דהיינו לא ישלחנו כו' הא ודאי אפילו תינוקות של בית רבן יודעין כו' כדקאמר ר"י ואי הוא טעמא ללא ישלחנו כו' לאו פסולה אתי לאשמועינן דהא אם לא שינה הגט כשר בשלוחו כמו בו אלא דלא יעשה כן משום דשמא לא ימסור כו' כפרש"י אלא דע"כ לפרש"י הא דאין רצונו כו' ביד אשתו הוא ואם שינה בין הוא בין שלוחו פסול ודו"ק:

דף ל בד"ה ופוסק כו' ואין בו משום רבית אפילו פוסק הרבה פחות משער הזול עכ"ל נראה לפרש דמילתא אחריתא הוא דאפילו יצא השער דהשתא יוכל לפסוק עמו בפחות משער ואפילו משער הזול שיהיה אבל מפרש"י נראה דאין בו משום רבית שיוכל לפסוק עמו בזול היינו דוקא כשלא יצא השער אבל ביצא השער לא יוכל לפסוק עמו בפחות משער דהשתא וק"ל: **בד"ה** הא קמשמע לן כו' דבפרק איזהו נשך אמר ר' יהודה שיכול לומר כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** ל"ש אלא כו' דאין לו למשוך ממנו כלום לא מצי הדר ביה עכ"ל ומיהו הכהן מצי למיהדר ולמאן דאמר בפרק הזהב אליבא דרבנן דמשיכה קונה ניחא דאיכא למימר כיון דמ"מ לא עביד הכא משיכה יכול הכהן לחזור בו וידו על העליונה אבל למאן דאמר התם דמעות קונות דבר תורה (ו) קשה למה יוכל הכהן לחזור ועוד נדקדק בזה לקמן וק"ל: **ע"ב** בד"ה תניא רבי אומר כו' דכ"ש אם לא ירשו שצריך ליטול רשות כו' עכ"ל ופשיטא ופסיקא להו דבנטילת רשות מיורשין מהני גם אם לא ירשו כלום ובחידושי הרשב"א לא כ"כ ע"ש באורך (ז) ודו"ק **בד"ה** הילך דמיו כו' דלאחר שמכרו איך יכול לעשותו הא לא מיחסר משיכה כו' עכ"ל ויש לדקדק בזה הא אמרינן לעיל דכהן יכול לחזור בו ואם כן אמאי לא יכול לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר על ידי חזרה וי"ל דעיקר קושייתם הכא למאן דאמר משיכה קונה לרבנן ולענין דינא וממונא אמרינן לעיל דהכהן יכול לחזור בו כיון דמ"מ לא עבד משיכה גמורה עשאו יד הכהן על העליונה כמ"ש לעיל אבל הכא לענין איסורא ודאי כיון דלא מיחסרא משיכה קשיא להו שפיר איך יכול לעשותו כיון דמשיכה כזו נמי קניא לא יכול לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר ועי"ל דלא דמיא דלעיל כיון דבתורת הלואה (ח) באו הדמים ליד הכהן עשאו יד הכהן על העליונה ויכול לחזור בו אע"ג דלא מיחסר משיכה משא"כ הכא שבתורת מכירה באו דמיו לידו אינו יכול לחזור בו כיון דלא מיחסר משיכה ודו"ק: **בד"ה** וכי נחשדו כו' והא דקאמר רשאי בן לוי היינו בשבתות וימים טובים כו' עכ"ל דההיא מתני' דבכורים ודירושלמי בדין תורה איירי אבל הא דקאמר רשאי בן לוי כו' דמשמע דיכא אתא לאשמועינן אפילו מדרבנן איכא לאוקמא דאיירי בשבתות וי"ט דשרי ומיהו (ט) הכא בשמעתין כיון דלא ידעינן דעשאו תרומת מעשר על מקום אחר לא חיישינן לשבתות וי"ט וק"ל: **בא"ד** אבל המפקיד כל אדם מפקיד אף שאינן בקיאין כו' עכ"ל כצ"ל:

דף לא בד"ה כשם שתרומה כו' דלית ליה כלל לאבא אלעזר ב"ג מרבה במעשרות כו' עכ"ל ובתוס' פ"ב דבכורות כתבו דאפילו לפי זה מצינו למימר דהא דמרבה במעשרות אתיא נמי כר' אלעזר בן גמלא לגבי מעשר שני ומעשר עני דהנהו לא איתקים לתרומה וק"ל: **בא"ד** דנהי דר"י בר יהודה סבר דאפילו מעשר ניטל מאומד דלמא אבא אלעזר לית ליה הך סברא עכ"ל ואין להקשות דהכתי אמאי לא אוקמא במעשר גופיה וכר' יוסי בר יהודה די"ל דמלתא דר"י בר יהודה אינו מפרש דמשום מאומד הוא שרי אלא דאבא אלעזר ב"ג הוא דמפרש לאוקמא הא דר"י בר יהודה כוותיה ומש"ה ניחא ליה לאוקמא במפרש כאבא אלעזר ב"ג ובתרומת מעשר וק"ל: **בד"ה** ניטלת מאומד כו' ואם תאמר דבפרק רביעי דתרומות תנן כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** ולא חשיב מרבה במעשרות במתכוין לאמוד יפה כו' שמא התם מרבה במתכוין עכ"ל ויש לדקדק דלעיל פסיקא להו דההיא דמרבה במעשרות כו' לא אתיא כר' אלעזר בן גמלא דסבירא ליה אף במעשר ראשון שרי מאומד כדאמרינן בסוף פרק בתרא דבכורות וא"כ פשיטא להו לעיל דאיירי אף במרבה במתכוין והכא מספקא להו שכתבו שמא התם כו' ויש ליישב לר"א בן גמלא דלא שמעינן ליה בהדיא דשרי מאומד אלא בתרומת מעשר מהיקשא דתרומה והיינו אפילו במרבה במתכוין כדמוכח ההיא דפ' כל המנחות וא"כ הא דקאמר בספ"ב דבכורות דמעשר ראשון נמי איקרי תרומה אתקש נמי להאי מלתא דאף במרבה במתכוין וא"כ ע"כ ההיא דמרבה במעשרות כו' לא אתיא כר"א בן גמלא אבל לרבנן דלא ס"ל דמצוה הוא במאומד ואסור במרבה במתכוין וההיא דמרבה במעשרות כו' מצי אתיא שפיר כוותייהו והשתא קשיא להו לכאורה כיון דלרבנן נמי שרי מיהא מאומד בתרומת מעשר וה"ה במעשר ראשון דלענין דינא שוין הן כמו לר"א בן גמלא ואם כן מצי אתיא ההיא דר"י בר יהודה לענין בכורות כוותייהו דרבנן ואהא כתבו דשמא מלתא דר"י בר יהודה מרבה במתכוין הוא ולא מצי אתיא כרבנן וק"ל: **בד"ה** במחשבה פי' כו' ובמעשר שני פרינן כשאומר בצפונו או בדרומו כו' עכ"ל ר"ל בההיא דהלוקח קתני בסיפא במעשר שני כשאומר בצפונו כו' כמ"ש התוספות לעיל והוא ראיה דלאכול בלא הפרשה אין קפידא אף בשאר מעשרות ואע"ג דלענין דמאי מתנייא הך מלתא היינו משום דבודאי טבל הוא איסורא דשבת רכיב עליה דאסור לקבוע מקום במעשר בשבת אפילו בין השמשות בודאי כמ"ש התוספות לעיל ועוד נראה דלא כוונו בזה אההיא סיפא דלוקח דאינו אלא ברייתא אבל כוונו אמתניתין דפ"ג דתרומות דתנן התם וחכ"א עד שיאמר בצפונו או בדרומו ומיהו מעשר שני לא הוזכר שם אלא תרומה וק"ל: **בא"ד** וא"ת כיון דשרי תרומה בנותן עיניו כו' אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת כו' עכ"ל יש לדקדק דמשמע דפסיקא להו כיון דשרי נותן עיניו כו' שרי נמי בשבת והיינו לכ"ע דמחשבה לכ"ע מהני בתרומת מעשר ומעשר ראשון כמ"ש התוספות לעיל וא"כ הוא רשב"א דקאמר התם מדומע דשרי נותן עיניו כו' בשבת מאי קמ"ל (י) הא בטבל ממש נמי שרי ויש ליישב וק"ל: **סליק פרק כל הגט**

ח"א דף לא ע"ב ויהי כזרוח השמש גו' מאי חריפית כו' דרך רוח מזרחי נושב בזורח השמש עד שש שעות כפרש"י פ"ק דברכות אבל אמר שזימן הקב"ה אז שיהיה חריפית כדמסיק שמשתקת שיהיה חס ליונה: **שם** א"ל במאי עסקיתו חשב דלא קמו מקמיה משום דלאו אדעתייהו שעוסקין בשום דבר פיון וא"ל ברותות איזה מהן קשה וא"ל הכי כו' ארבע

קרני ראם (א) נ"ב ואין זה קושיא דל"ש יוצא ליהרג כ"ז שלא חתם פ"ש ואינו רק בכלל יוצא לידון דהוי בחזקת קיים וע"כ הא דנותנים עליו חומרי מתים בחתם פ"ש: (ב) נ"ב מדברי רבינו מבואר דסובר דהך באומר כתבו ותנו מ"מ לענין נתינה כיון דככר נכתב הגט לא חשוב תו מילי והוי כמוסר גט דיכול לעשות שליח וכ"כ הרשב"א בחי' עי"ש ומיהו מלשון רש"י בדף כ"ג שפי' בהא דכתבו ותנו לשליח שלי שמניתי משמע דבאומר כתבו ותנו גם הנתינה הוי מילי ועיין ג"פ סי' ק"ך באורך ונראה טעם רש"י משום דכל שלא נתן להם הגט אע"ג דככר כתבוהו עדיין לא זכה בהם הבעל עד שבא ליד הזוכה בשבילו או ליד האשה ומש"ה הוי עדיין מילי וא"י לעשות שליח וכמ"ש בחי' הארכתי: (ג) נ"ב ואין זה קושיא דכל שלא עשאן שם ב"ד ס"ד דאין שליח עושה שליח כלל כ"ז שלא ליוהו הבעל לעשות שליח ורק בג' דעשאן ב"ד אמי יכולים לעשות שליח וז"פ וכ"מ בפ"י: (ד) נ"ב דברי רבינו ברורים דע"כ מיירי דנתנה לשליח ראשון ומ"מ נראה להוסיף דאע"ג דמסר הגט לשליח השני קודם שמסרה לו החפץ אם מסרה החפץ לשליח הראשון או מהני שליחות השני אע"ג דבשעת מסירת הגט לא קבל החפץ עדיין וזהו עיקר הרבותא דנפקא לאפיה ויהבה ליה החפץ היינו אפי' במסרה לשליח קודם דאל"כ מה רבותא כנ"ל ברור: (ה) נ"ב ולענ"ד נראה להוסיף דהכונה באין רצוני שיהא פקדוני ביד אשתו קאי על הגט משום דמטעם חשש דישנה השליח לתת לה הגט מעיקרא אין לחוש דכל שישנה שליח השני ממילא יבטל שליחותו ולא יהיה הגט מועיל וא"כ לא ישאר הגט בידה בתורת גט קודם מסירת החפץ אלא דהכא אמרינן דכל שלא יהיה הגט בידה בתורת גרושין אין רצונו למסור הגט ביד אחר והיינו ביד אשתו וזהו גופא הוי קפידא כנ"ל ובחידושי הארכתי וכו' דגם מה דמשמע מלשון התוס' דלשיטת רש"י אם נתן השליח גט אחר קבלת החפץ הוי גט לענ"ד לא משמע כן אלא דכיון שיש חשש דלמא ישנה שליח השני וע"כ לא היה רצון הבעל שישלח שליח אחר עם הגט א"כ תו לא יוכל לעשות שליח כלל ול"מ עשייתו כלום כנ"ל נכון: (ו) נ"ב דעכ"פ הוי זה כמו דעליה של מוכר מושכרת ללוקח כמ"ש הרשב"א ועי"ש דהא"ש ועי"ש דאם מיירי במזכה ניחא עי"ש ולענ"ד למ"ש התוס' בב"מ דהתקנה שמא יאמר נשרפו חיטיך בעליה היינו משום דלא יכול הלוקח לחזור ומש"ה טרח ומציל עיי"ש דף מ"ז ד"ה אא"ב וא"כ הכא כיון דהא לית ליה לא יהיב ליה א"כ לעולם לא טרח ומציל ול"ש כלל חששא דנשרפו חיטיך בעליה ודו"ק: (ז) נ"ב ושם דל"מ נטילת רשות מיורשים רק בירשו קרקע אבל בירשו מטלטלין כיון דאין עליהם חוב לפרוע הוי כמתנה ואסור בתרומה עי"ש וקשה לי דהמאי אמר ר"י אפילו הניח כמלא מחט וכמעשה דקטיני דאביי הרי בכתובות במעשה דקטיני אמרינן הטעם משום דמצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם וקמאי מצוה עבדית עי"ש דף נ"א ע"ב וכאן דאין כאן ואפי' איסורא ליכא בתרומה ממטלטלים א"כ ל"ש טעמא דקטיני דאביי וצ"ע והארכתי בחי' לייסבו: (ח) נ"ב נראה בטעמו משום דהמלוה אינו קונה במכר ועיין בב"מ ס"ב ד"ה הרי שנושה ובחי' שם: (ט) נ"ב ויותר מסתבר לומר דהיכא דליכא חששא דלמא ליתא בעינא ל"מ שבתות ויו"ט נ"כ ובזה מבואר טעם רש"י ול"ק קו' התוס' בד"ה לתרום שלא מן המוקף עי"ש (י) נ"ב איני מבין מה ענין מדומע לטבל אע"ג דמהני בטבל נותן עיניו היינו משום דמהני מחשבה אבל מדומע שככר נעשה תרומה ונתערב לא ס"ד דיועיל נותן עיניו כו' ואצטריך רשב"א לאשמועינן דינא וכן לדידן לא קי"ל כרשב"א בהא דמדומע אע"ג דמהני בטבל וז"פ:

חכמת שלמה

דף כט ע"א רש"י בד"ה זו אפי' כו' השאילה לו כו' ונמצא זה כו' כצ"ל **תוס'** בד"ה היכא דנפקא כו' איירי בחלה השליח הראשון כו'. נ"ב פי' ופגעה בשליח שני ונתנה לו ודו"ק אבל באשר"י כתב לפירוש ריב"א דלקמן דנפקא לאפיה דשליח ראשון ויהבה ליה החפץ והדר שקלה גיטא משליח שני ע"ש (עיין במהרש"א): **ע"ב** תוס' בד"ה שקול כו' והב ליה זוזי כו' סב ליה זוזי ושקיל כו' כצ"ל:

דף ל ע"א רש"י בד"ה להוי גיטא כו' ומסר לה גט כו' כצ"ל **בד"ה** עשו כו' ובבכורות כו'. נ"ב בסוף פרק ב': **ע"ב** גמ' העשיר העני כו'. נ"ב סיום דברייתא דלעיל: **שם** תרומתכם כדגן מן הגרן וגו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה אין חוששין כו' לוי עשאו לוי זה תרומת מעשר כו' לפי חשבונו חייבין כו' הדמים עשאו כו' הד"א:

דף לא ע"א תוס' בד"ה ובשעת כו' נראה לר"י כלשון ראשון שפירש כו' כצ"ל: **ע"ב** רש"י בד"ה עדי סורחה הוא הדבר זה מבני כו' כצ"ל ונ"ב עדי אלו כמו עדה אמרה זאת אומרת רש"י
פרק

מהר"ם

דף כט ע"ב תוס' ד"ה ר' יוחנן פוסל בו וכו' עד ונראה לריב"א דכשאומר שקול מינה חפץ וכו' כל מה שמשנה מדעת הבעל בחפץ נפסל. ולפירושו צ"ל הא דקאמר לעיל בגמ' היכי דנפקא לאפיה ויהבה ליה, חפץ כ"ע לא פליגי דגיטה גם מעליא הוי פירושו הכי דנפקא לאפיה שקודם שהגיע אליה שליח השני נפקא היא לאפיה ויהבה החפץ לשליח הראשון והדר שקלה את גיטה משליח השני לכך הוא כשר ועיין באשר"י ותמצא מבואר יותר:

דף ל ע"א ד"ה במכירי לא קתני וכו' עד מ"מ ניחא ליה לאוקמא במזכה דאיירי בכל כהנים, פי' וזה ר"ל במה שאמר במכירי לא קתני ר"ל ואיירי בכל כהנים וכן במה שאמר מזכה לא קתני ר"ל שאיירי שמפרישים עליהם סתם בלא שום. וזכור וק"ל: **ד"ה** ופוסק עמו כשער הזול וכו' עד ואין בו משום רבית אפי' פוסק הרבה פחות וכו'. נ"ל דהתוס' פליגי ארש"י בפירושו דאין בו משום רבית דלרש"י הוי פירוש הברייתא כן ופוסק עמו כשער הזול היינו אם יצא השער כל סאה בסלע פוסק עמו שאם יוזלו בשעת הפרשה ויהיה כל סאה בחצי סלע אז מחויב ליתן ג"כ הסאה בחצי סלע ולכך פריך בגמרא פשיטא דבכל תנאי נמי דינא הכי כדמפורש בפרק איזהו נשך ואין בו משום רבית היינו שפוסק עמו שיתן לו כל סאה בסלע כל השנה אף אם יתיקרו אח"כ אע"פ שעדיין לא יצא השער לכל סאה בסלע בשעת פסיקה וזהו אסור בשאר תנאי משום רבית שאסור להתנות קודם שיצא השער כמבואר במציעא פ' הנזכר אך לפי' התוס' גם חילוק זה ואין בו משום רבית מיירי ג"כ שפסק עמו שיתן לו בזול הרבה פחות משער הזול ודו"ק: **ע"ב** ד"ה איכא בינייהו עניי עובדי כוכבים וכו' עד בשביל עניי ישראל מפריש בכל מקום שהן וכו'. יש להקשות לפירוש התוס' דיש תקנה להפריש בשביל עניי ישראל בכל מקום שהן א"כ מה צריך גמרא לתרץ איכא בינייהו עניי עובדי כוכבים הל"ל דאיכא בינייהו שאין כאן עניי העיר לת"ק אין יכול להפריש דאין מפרישין על עניי העולם שהן עניי ישראל בכל מקום שהן ולרב אחא מפרישים בחזקת עניי העולם ר"ל עניי ישראל בכל מקום שהן ויש ליישב בדוחק דלישנא דעניי העולם משמע לה לגמרא שר"ל עניים שבכל העולם אף שאינם [ישראלים] גמורים:

דף לא ע"א רש"י ד"ה ובמחשבה וכו' ותרווייהו נפקי מונחשב. ר"ל תרווייהו בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר שניטלין במחשבה נפקי מונחשב ולא יליף תרומה מתרומה אלא לענין שניטלת מאומד: **תוס'** ד"ה ניטלת מאומד וכו' עד וא"ת דבירושלמי וכו' א"ר חנינא תפתר בשלשתן ולית שמע מינה כלום. דאי גרסינן במשנה משלשתן תוכל לפשוט ממתני' דניטלת מאומד דמתני' משלשתן משמע דאיכא שלשה בר ממשקל אבל לר' חנינא דלא גרסינן במתני' משלשתן אלא בשלשתן לא תוכל לפשוט מינה כלום: **ע"ב** ד"ה לשותפיה עד סוף הדבור וכן לכל דבר יש זמן ר"ל לכל מיני פירות ותבואות: **סליק פרק כל הגט**

השולח פרק רביעי

ד"ה גם שנתתי לך בסל הוא לך' דאמר בסלו מבוטל וכו'. כוונת התוס' לאוקמי מתני' אפי' כרבי דס"ל שאפי' לאחר תקנת ר"ג אם בטלו ולא הודיע לשליח או להאשה נ"כ מבוטל אתי נמי מתני' כוותיה והא דנקט והגיע בשליח אורחא דמלתא וכו'. **ד"ה** ולא אמרינן לצעורה קא מכוין וכו' עד אי נמי הוה חיישינן להחמיר, ר"ל הא דה"א דלא הוי ביטול לא שיהיה גט מעליא לאגטובי ביה לעלמא אלא להחמיר לאוסרה על בעלה או חד כהן:

גיתות מנבבות כו' תפורם פרק לא יתפור ע"ש : אפילו מרגלית שבים כו' . שים לו כח גם כיס כדאמר לעיל שטושה תלמים כיס : עדי סורא דדייקי קראי מאי כי הוא בין ט' ר"ל דדייקי קראי למדרש לפי ענינו מאי קאמר ריש דמקרא א' דקאמר וק"ל : סליק פרק כל הגט

השולח פרק רביעי

דף לב תוספות בד"ה ולא אמרינן כו' וי"ל דה"א כיון שאינו מביא עדים כו' קמ"ל כו' עכ"ל הא ודאי דבפני א' לא מהני ביטול כמ"ש התוס' לקמן דאף לרב נחמן בעי שנים ומשום דאין דבר שבערוה פחות משנים מ"מ הכא לשליח עצמו שהוא אומר במבטלו ודאי דהוא מבוטל כמ"ש גם התוס' (א) לקמן. ועוד נכתב בזה לקמן וק"ל : **בד"ה** איהו דלא טרח כו' נזדמן אלא אשתו ממילא או שלוחו דלא אמרינן לנעורה כו' דתימה הוא לומר כו' עכ"ל ר"ל דהוה ליה למתני רבותא בנזדמן בחד מינייהו אלא אשתו או שלוחו דתרוייהו בנזדמן לא איצטריך למתני כדקאמר גבי טרחא וק"ל : **בא"ד** דתימה הוא לומר שאז אין מועיל ביטול עכ"ל מסברא אמרו כן והיינו כיון שהוא עומד ולוה אין לנו לומר דלנעורה קמכוין כמו שכתבו לעיל ודו"ק : **בד"ה** מ"ד אגלאי כו' כגון דהוה רהיט בתר שליח לבטוליה כו' עכ"ל אבל אי לא הוה רהיט בתר שליח אלא בתר שאר עדים לא הוה איצטריך לאשמועינן לרבן שמעון בן גמליאל דהא בדאשמועינן דבטליה בשאר עדים לא חיישינן במהדר בתרייהו לבטוליה מכ"ש דלא בטיל ובחידושי הרשב"א הקשה לפי זה לאביי דלקמן בעובדא דאותיבו קירא באודנייכו ולא אסיק אדעתיה למימר הכי ה"ל לאקשויי לרבא נדיוקא דהך מתני' (ב) וע"ש ליישב בזה ודו"ק : **בד"ה** מבוטלת היא כו' ור"י אומר שיש ליישב כאן גירסא דכריתות כו' אם כן היו דבריו קיימין והוי הפקר כו' עכ"ל גם לפי גירסא זו משמע להו הכא דבריו קיימין דלא הדרא למרה כמסקנא דכריתות דאל"כ תקשי ליה נמי הכא מאי אפסי אאי אפסי כמ"ש לעיל וק"ל :

ע"ב בא"ד אלא מסיפא פריך דקתני בטילה כו' ומשני לא דבריו קיימין ולא הדרא למרה כו' עכ"ל ל"ע (ג) דא"כ אמאי לא משני נמי הכא הכי במתניתין הא דבטילה היא ודבריו קיימין היינו דלא הדרא למרה והוי הפקר ולא תקשי מידי אבטל הוא דהכא לענין גט וכעין שכתבו לעיל דלא תקשי מאי אפסי אאי אפסי ודו"ק : **בד"ה** מ"ש מהרי הוא הקדש כו' משמע דהכא זה הקדש מועיל וגט זה כו' עכ"ל לכאורה בפשיטות ה"ל לתמוה למאי דמדמה הקדש לגט אמאי לא פשיט מככר זה הקדש אגט זה בטל דעמד בתיקו ויש ליישב דאפשר לומר דלשון בטל בגט גרוע מהקדש אבל לשון חרם בגט אינו גרוע כ"כ ומהני כמו לשון הקדש ולכך פשיט מהקדש אחרם דגט ולא מהקדש אבטל דגט אבל השתא קשיא להו במכ"ש דע"כ לשון חרם גרוע מבטל דהא חרם הוא קתני בהדיא בברייתא דלא אמר כלום ובטל הוא דבריו קיימים וא"כ כיון דכי אמר גט זה בטל כו' מבעיא לן ולא תפשוט ליה מהקדש מכ"ש דלא תפשוט חרם מהקדש ודו"ק : **בד"ה** רב ששת כו' דמודו דלא אתי דיבור ומבטל מעשה כו' עכ"ל במעשה גמור מודו כ"ע דלא אתי דיבור ומבטל מעשה אלא דבנתינת מעות קידושין ליד האשה התם פליגי אי דמי למעשה או לא וק"ל :

בד"ה ורב נחמן כו' מ"מ פחות משנים דאיכא למיחש כו' ובהא אפילו רבי מודה דאמרינן מה כח ב"ד יפה עכ"ל יש לדקדק מה שייך בזה מה כח ב"ד יפה דהא קודם תקנת ר"ג נמי לרב ששת בפני שנים ולרב נחמן בפני א' לא היה מבוטל כמ"ש לעיל בסמוך ויש ליישב לרב ששת דבפני שנים קודם תקנת ר"ג נמי לאו מדינא אינו מבוטל בפני שנים אלא משום תקנת ממזרות אבל בפני ג' לא חשו להקנות עגונות כלל ואתא תקנה ר"ג משום תקנת עגונות דאפילו בפני שלשה לא יבטל לכתחלה לרבי ולרב נחמן נמי איכא לפרושי דקודם תקנת ר"ג בפני אחד נמי לא היה מבוטל לאו מדינא אלא משום תקנת ממזרים אבל בפני שנים לא חשו כל כך לתקנת ממזרים אפילו לכתחלה ואתא תקנת ר"ג דאפילו בפני שנים איכא למיחש לממזרים דתרי נמי לית להו קלא כ"כ ולא יבטל לכתחלה והשתא ניחא שכתבו התוספות דאפילו רבי מודה דאמרינן מה כח בית דין יפה דהיינו הך תקנה דקודם תקנת ר"ג לרב ששת בפני שנים ולרב נחמן בפני אחד דאינו מבוטל משום מה כח בית דין יפה מיהו לקמן (ד) בתוספות משמע דלפני אחד אם אינו שליח מדינא אינו מבוטל משום דאין דבר שבערוה בפחות משנים ול"ע בדבריהם דלעיל שכתבו ועדיפא מינה אמרינן בביטול שלא בב"ד דמשמע פשט ההלכה דלא הוי ביטול כו' עכ"ל דמשמע מדבריהם אלו (דלא) מדינא לא הוי ביטול אפילו בפני אחד ול"ע :

דף לג בד"ה ובי תרי כו' וליתקנו שיבטל בפני ג' ויש לומר מפני תקנת עגונות עכ"ל אבל לבי תרי כיון דלית ליה קלא מינסבא וליכא למיחש לעיגון שלא אלא לממזרים כיון דמינסבא ואין להקשות כיון דע"כ לרב נחמן דחיים לתקנת עגונות מנא ליה דחיישינן לתקנת ממזרים בתקנת ר"ג כלל ואימא דבית דין ג' הוא דודאי מקרי בית דין בכל דוכתא ויש לומר דסבירא ליה דאי הוה בית דין ג' קודם תקנת רבן גמליאל משום תקנת עגונות ודאי דלא היה מתקן רבן גמליאל דאין לחוש כ"כ לתקנת עגונות כיון דב"ד של שנים היו מתחלה אבל כיון דבית דין של שנים היו מתחלה וע"כ אתא רבן גמליאל לתקן משום ממזרים טפי תיקן דלא ליבטל כלל אפילו בבית דין של ג' משום דבבית דין של ג' נמי איכא למיחש לעגונות וכן נראה דמשום תקנת ממזרים חשו טפי דהא אפילו לרב ששת קודם תקנת ר"ג חשו להקנת ממזרים כמ"ש התוספות לעיל וק"ל : **בד"ה** ואפקעינהו כו' אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחד ואחד כו' שמא ישאל על נזירותו כו' עכ"ל ה"מ לדקדק כן מא"ל אל תשתה פ"א דחייב אע"ג דהתראת ספק היא אלא שגירת לישנא דמתניתין דפרק שלשה מינין ופרק אלו הן הלוקין נקטו ולכאורה קשה הא ודאי ישאל על נזירותו כדי שלא ילקה והיאך מלינו נזיר שילקה ויש ליישב דודאי ביודעין בו שעבר על נזירתו במתכוין החכם לא ישאל לו כדי שלא ילקה אבל התראת ספק מיהת איכא דשמא זה הנזיר יבא לחכם שלא ידע אם עבר על נזירתו וישאל לו וק"ל : **בד"ה** רבי סבר כו' אי נמי אע"ג דביטלו בב"ד אומר רבי דמבוטל היינו משום דהתם ליכא למיחש כולי האי לממזרות כו' עכ"ל דבריהם אלו לרב נחמן אבל לרב ששת ודאי בבית דין של ג' ליכא למיחש לממזרות אלא לעיגון ונראה לפרש לרב ששת דלממזרות ודאי חיישינן טפי דאפילו קודם תקנת רבן גמליאל חשו לממזרות כמו שכתבו התוספות לעיל דלכך בשנים אינו מבוטל והשתא ניחא דבטלו בבית דין של ג' אומר רבי דמבוטל דלא חיישינן כל כך בדיעבד לתקנת עגונות אבל כאן בביטול מקצתן פעמים ישאו כו' ותינשא ע"י גיטה ואיכא ממזרות וזה שהקשו לקמן לפ"ה דמפרש דלר"ש בן גמליאל דבטלה כולה אף זה מתקנת ר"ג וע"כ למ"ד מפני תקנת עגונות לא רמו כו' דלפירושם אין זה דרשב"ג מתקנת עגונות דרבן גמליאל אלא מתקנת ממזרות דחשו לה אף קודם תקנת ר"ג ואפילו לרב נחמן בבטלו מקצתן אי הוה סבר דבטלה כולה הוה חיישינן לממזרות אפילו קודם תקנת רבן גמליאל כמו בפני אחד שחשו לממזרות אפילו קודם תקנת רבן גמליאל כמו שכתבו התוספות לעיל אבל לפרש"י דזהו דרשב"ג מתקנת ר"ג הוא ודאי לרב נחמן איכא למימר דכל זה מתקנת ר"ג כמו שחשו לממזרות בבטלו בבית דין ה"נ חשו בתקנת רבן גמליאל לממזרות בבטלו מקצתן דכל שכן הוא אבל לרב ששת לא דמי אהדדי דבב"ד של ג' מתקנת עגונות דר"ג הוא וליכא למיחש לממזרות ובבטלו מקצתן דניחוש שמא תינשא על ידי גיטה תקנת ממזרות איכא ותקנת עגונות ליכא כן נראה לפרש דבריהם ודו"ק :

ע"ב בד"ה לריכי בי עשרה כו' ותימה כיון דמדאורייתא יכול לבטל כו' ויש לומר כיון שהוצרכו לתקן שאין ביטול כו' עכ"ל דבריהם תמוהים (ה) במקום הזה דהא להאי אוקמתא מדינא אינו יכול לבטל ולא משום תקנה וא"כ לא קושייתם ולא תירוצם שייך כאן אבל מקומם ניחא לעיל מיניה לאוקמתא קמייתא לרבן שמעון בן גמליאל דסבר דבטלה כולה משום תקנה נגעו בה דלא ניבטיל אפילו אותם שנים שביטל לפניהם דבהא פליג עליה דרבי בדינא והאי קשיא להו שפיר לרבן שמעון בן גמליאל דסבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומתקנה משום דהנך כתבי ויהבי לה כו' אמרו שפיר דלא ליבטיל הנך דלא ביטל בפניהם אבל אותן שביטל בפניהם אמאי תקנו דלא ליבטיל ותרצו וי"ל כו' וקצת קשה דהימא דרבי נמי סבר דבטלה כולה אלא דבהא פליג על רבן שמעון בן גמליאל דסבר שלא תקנו דלא ליבטיל אלא אותן שלא ביטל בפניהם ומשום דאזלי וכתבי ויהבי כו' אבל על אותן שביטל בפניהם לא תקנו וכקושיית התוס' ודו"ק : **בד"ה** וחזר רבי כו' ההיא דשום הדיינים דמיא טפי לביטלו שלא בבית דין כו' עכ"ל רוצה לומר דהתם אין כאן ב"ד אחר שבא לבטל כח בית דין ראשון שסמוהו בפחות או ביתר משתות וה"ל דומה כדהכא לביטול שלא בב"ד דמודה רבי דאמרינן ביה מה כח ב"ד יפה וק"ל :

דף לד בד"ה בית דין מעמידין כו' וכ"ש אם נפרש דמכרן קיים ומחזיר אונאה כו' עכ"ל ר"ל בפחות משתות וציין על פי' זה בפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף ק) בתוס' בד"ה אמר רבא אמר רב נחמן שליח כדיינים כו' וק"ל : **בד"ה** התם ממונא כו' אע"ג דרבי גופיה לא מפליג בין איסורא לממונא כו' עכ"ל הלשון והמובן מגומגם דמלת גופיה אין לו מקום דלא הוה להו למימר אלא דרבי לא מפליג כו' גם מה שפירש מהרש"ל בדברי התוס' דר"ל אע"ג דרבי גופיה לא מפליג דלא מלינו בשום מקום דרבי מחלק בין ממון לאיסור כו' ואם כן נימא מאחר שחזר בו ט' הוא הדין חזר נמי גבי בטלו כו' עיין שם דברים דחוקים הם דהא רב נחמן נמי לא מלינו לו בשום מקום דמחלק בין איסורא לממונא אלא דהתלמודא מחלק אליביה מכח קושיא דרב נחמן אדרב נחמן הכי נמי נימא אליבא דרבי מכח קושיא דחזר התם ולא מלינו דחזר מביטלו מבוטל כפי סברת רב נחמן דלית לן למימר מדחזר התם חזר נמי הכא וכמ"ש בסוף דהיה יכול להקשות והא רבי גופיה הדר ביה כו' אבל לפי ספרים המדויקים בדברי התוספות דכצ"ל אע"ג דרב נחמן גופיה לא מפליג כו' מכל מקום רב נחמן מפליג אליבא דרבי כו' הלשון מדוקדק ומלינו בהדיא דרב נחמן גופיה לא מפליג בין איסורא לממונא דהא פסק התם הלכה כחכמים והכי נמי הכא פסק כרבי בשתיהן ולא מחלק בין איסורא לממונא היכא דטעו כי התם דהלכה כחכמים אלא דהכא מחלק בין איסורא לממונא דלא טעו אבל אליביה (ו) דרבי ע"כ מפליג רב נחמן דהא התם חזר רבי ועשה כרבן שמעון בן גמליאל והכא לא חזר רבי אליביה דרב נחמן מדפסיק כוותיה ומה שכתב מהרש"ל על זה ילא נהירא כו' דא"כ ידעי הסוגיא שפסק התם כחכמים והיינו משום דטעו כו' ע"ש דבר תמוה הוא היאך לא ידעי הסוגיא דהתם שהרי כתבו הכא בין איסורא לממונא דטעו כו' והיינו לפי סוגיא דהתם דמחלק רב נחמן בין ממונא דטעו לממונא דלא טעו אבל גבי רבי לא מלינו בהדיא דמחלק בזה ולא הוה ליה להזכיר אליבא דרבי דטעו אי לאו סוגיא דהתם דמחלק ביה רב נחמן גם מה שהקשה בזה מאחר שרב נחמן לא סבירא ליה לחלק כו' מגליה שרבי מפליג כו' תקשה ליה לדידיה דהאי תירוצא ע"כ ליתא דהא רב נחמן גופיה ע"כ דלא מחלק דפסק התם כחכמים והכא פסק כרבי אבל אין כאן מקום קושיא להאי תירוצא כיון דלא מלינו בהדיא שחזר אלא התם אין לנו לומר כן דחזר נמי הכא כיון דאיכא למימר דלא חזר אלא דרבי מחלק אפילו בין איסורא לממונא דטעו גם מה שכתב דריהטא דלישנא

קרני ראם (א) נ"ב ועי"ש דלחד, תי' אפי' בפני השליח ל"מ ולהאי תי' מוכרח כתי' הב' בתוס' : (ב) נ"ב ואפילו ברהיט בתר שליח תמה הרשב"א דהא מה דרהיט בתחלה לא עדיפי מביטל שלא בפני השליח ול"מ לרשב"ג ועי"ש שתי' דחוק ולענ"ד כיון דהא דל"מ הביטול לרשב"ג היינו משום דאפקעינהו לקדושין וביאר שם הרשב"א דע"כ לא גמר וביטל בלב עי"ש וזה שייך בשתם ביטל אבל ברהיט בתר שליח אלא דעבר זמנו והקדים השליח נתינת גט לאשה א"כ חזינן דלבו לבטל באמת ס"ד דמהני מש"ה אשמועינן דל"מ והבן : (ג) נ"ב לק"מ דבטלה היא אם הוי הפקר היינו לאו מטעם דהזוכה בה מפקירה דא"כ מ"מ ל"מ תבטל דהוי הפקר יותר וע"כ דהפקר אינו רק משום דנותן כבר הוציאו מרשותו ובשמקבל אינו זוכה תו הוי הפקר ממילא וא"כ עכ"פ מוכרח דבטלה מעיקרא משמע ולא זכה המקבל בה וקושיית הש"ס שפיר ובוב מצאתי כן בפ"י : (ד) נ"ב ובתוס' ד"ה רבי מבואר דאפי' ביטול בפני שנים ואינם ביחד ל"מ לר"ג וזהו משום מה כח ב"ד יפה וביטל בפני אחד ל"מ משום דאין דבר שבערוה פחות משנים וא"כ לק"מ דמ"ש בכאן בפחות משנים ר"ל ביחד ולקמן מיירי לפני אחד לבד וא"ש : (ה) נ"ב ולענ"ד ודאי למ"ד בטלה כולה והא דל"מ משום תקנת ר"ג א"כ אין סברא לומר דלאותן שביטל יהיה מהני הביטול דהרי אם מהני הביטול להם ממילא כל העדות בטלה כיון דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואיכא תקנת ממזירים וע"כ ל"מ הביטול גם לאותן שביטל אבל אם עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה רק משום דינא דצריך בי עשרה למשפט והיינו לבטל דוקא כולם ואם מבטל כולם בפני אותן השנים ג"כ לא הוי הביטול לאותן שלא שמעו משום דהוי ביטול שלא בפניהם ומתקנת ר"ג וממילא כיון דהם לא בטלו גם לאותן שנים שביטל ל"מ משום שלא ביטל כלום ועיין בלח"מ פ"ו וא"כ עכ"פ כיון דמה"ת מהני ביטול אפי' לאותן שלא שמעו הביטול א"כ גם אחר התקנה עכ"פ מהראוי באותן שביטל בפניהם לא יחתמו משום שביטלם וכמה שנתבטל כמה ליכא חשש כיון דעדות שבטלה מקצתה לא בטלו כלם וע"ז אתי' קושיית התוס' ותי' דמ"מ כיון שהוצרכו לתקן כו' וז"ב בעיני בפירוש התוס' : (ו) נ"ב ולענ"ד להוסיף פרפרת אחת דודאי גם ממונא שטעו אין לדמות לאיסורא כיון דבממון שייך הפקר ב"ד משא"כ באיסורים אלא דכיון דהס בכתובות נחלקו ר"ד ור"ש היכי הוי מעשה אם עשה רבי או בקש לעשות ואם עשה כיינו משום דהוי כטעות בדבר משנה עי"ש ובפרש"י. שם משום דרשב"ג נתן טעם לדבריו וא"כ באיסורא לא סמכינן אטעמא דמה כח ב"ד יפה אע"ג דבממונא נסמוך אמה כח ב"ד יפה מ"מ עכ"פ לא הוי זה כטעות בדבר משנה וא"כ לעיל דקדק הש"ס להביא מר"ד דעשה רבי וע"כ הוי כדבר משנה ומוכרח דחזר רבי גם באיסורא אבל ר"ג יוכל לסבור כר"ש ולא הוי כטעות בדבר משנה וא"כ יש לחלק בין איסורא לממונא ואין מוכרח דחזר רבי וזה נכון :

חכמת שלמה

פרק השולח דף מ"ה . תוס' בד"ה אנא כו' אלא רב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יעקב כו' . צ"ע ול"נ להוכיח בהדיא מפרק כל היד בנדה דף מ"ז גבי בעו מיניה דרב נחמן וסתם דרבנן כו' ע"ש :

דף לב ע"א רש"י בד"ה שופתה ביה יד . נ"ב ובריש פרק הכונס פירש רש"י בענין אחר :

השולח פרק רביעי

ע"ב גמ' הלכתא כותיה דרבי יוחנן דאמר תחרם כו' נ"ב פי' מאחר דחוזרת אף ע"פ שכבר קבלה הקדושין אמת דאתי דבור ומבטל הקדושין מעיקרא ואילו לא היו קדושין מעולם הכי נמי לימא גבי גט והו"ק: **תוס'** בד"ה טפס כו' אין לאיכ כדפירשנו בפרק ב' כו'. נ"ב דהתם איירי שהתמו שלא מדעתו כו' :

דף לג ע"א גמ' דמדאורייתא בטל גיטא כו' כצ"ל : רש"י בד"ה ולא שנא כו' באנפנא כו' והתמי הד"א : **ע"ב תוס'** בד"ה וחזר ר' כו' דמי טפי כו' נ"ב ממה שנדמה למבטל בב"ד תמה אלים ביטולא דבפני ב"ד דלא אמרינן מה כח ב"ד יפה שהרי על כרחך אלים ביטול בפני ב"ד שהרי [illegible] בפני ביה דין כגון בפני אחד לרב נחמן או בפני שנים לרב ששת מודה ר' כו' כדלעיל ודו"ק :

דף לד ע"א תוס' בד"ה יתומין כו' דאמרי' זכרים יאכלו כו' כצ"ל. וכ"כ פי' לאוקי כגון בנות אין כאן תקנה דשמא ימלא שעובר זכר ויטול הכל והוא פוסל ואינו מאכיל וק"ל : **בד"ה** ב"ד מעמידין כו' ועוד ה"מ שיש שדות כו' נ"ב פי' ולא שיסלק בממון על ידי גוד או אגוד וק"ל : **בא"ד** בתחלה כשחלקו השנים בלעדיו כו' כצ"ל : **בד"ה** התם כו' אף ע"ג דרבי גופיה לא מפליג כו'. נ"ב הכי פי' אע"ג דלא מלינו בשום דוכתא שרבי מחלק בין ממון לאיסור לענין מה כח ב"ד יפה וא"כ נימא מאחר שחזר בו גבי שומת ב"ד ה"ה חזר נמי גבי בטלו כו' מ"מ רב נחמן מפליג אליבא דרבי וק"ל

ש' לא יתחור אלא כמו שפירשתי עכ"ל לא ידענא למה דאדרבה לשון התוספות לא משמע כן וכמ"ש ואין להאריך בדחוקיו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה וכל שום שיש לו בטופסי גיטין של הלכות גדולות כו' וכל שום וחניכה כו' דזימנין דאתי לידי תקלה כו' עכ"ל מדברי התוספות נראה דלדברי הלכות גדולות דבכל גט בין לא איתחזק כאן בשם אחר בין אתחזק כותבין וכל שום כו' והא דקאמר רב אשי והוא דאתחזק כו' היינו דאין לפסול הגט אם לא כתב וכל שום כו' אלא באתחזק מיהו בלא אתחזק נמי כותבין כן וק"ל: **בד"ה** והוא דאתחזק כו' ובהלכות גדולות מפרש מתניתין דבפ"ב וכך היו נקיי הדעת כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דרש"י לא פירש כן בפ"ב אלא וכך היו נקיי הדעת כו' קאי אמתניתין דלעיל לא כתב עד שכר אבל ה"ג פי' דלא קאי אדלעיל אלא אהא דקתני התם כותבין חניכתו כו' כמו שכתבו התוספות לקמן לדברי בעל הלכות גדולות נקיי הדעת היו כותבין חניכתן לכתחלה ודו"ק: **בא"ד** אבל בתוספתא כו' ואם אמר אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל כו' עכ"ל יש לדקדק דאימא לכתחלה ודאי יש לכתוב שם הנתינה עיקר כדמוכח בשמעתין ולא קאמר התם אלא אם כתב שם הכתיבה עיקר דכשר בדיעבד גם קצת קשה למה להו לאתויי הא דרשב"ג ונראה דמשמע (א) להו דרשב"ג לא פליג ארישא בגירש בשם א' מהן דודאי פסול לכ"ע אבל רשב"ג ע"כ אסיפא פליג דקאמר כשכתב שם הכתיבה עיקר דכשר ולדיוקא באם כתב שם הנתינה עיקר דפסול וקאמר רשב"ג דאפילו כתב שם יהודה בגליל כו' דהיינו שכתב שם הנתינה עיקר כשר בדיעבד וא"כ מוכח דבין לת"ק ובין לרבן שמעון בן גמליאל דשם הכתיבה עיקר דפליגי אם כתב שם הנתינה עיקר אם הוא פסול אם לאו ובהכי יתיישב מה שכתבו התוספות ומהתם משמע נמי דבמגרש בגליל אותה שביהודה מיירי כו' דמדפליגי בכתב שם הנתינה עיקר אם כן ע"כ דהכתיבה והנתינה אינן במקום אחד דבהכי לא איירי לפסול בו אם כתב באיזה אחד מן השמות ודו"ק: **בד"ה** מאי איריא כו' ומשני אלמנה אילטריכא ליה והוי חידוש באלמנה טפי מבע"ח כו' עכ"ל הוצרכו לזה כיון דאיכא חידוש בכל חדא דליכא באידך כמ"ש לעיל טפי ה"ל למיתני סתמא ברישא אלא כיון דבסיפא נקט אלמנה נקט נמי ברישא חידושא דאלמנה טפי מבע"ח אע"ג דאית ביה נמי חידוש דליתא באלמנה ודו"ק: **בד"ה** אלמנה אילטריכא כו' וי"ל דאיכא לאוקמא בגרושה אע"ג כו' דדרך התנא להשמיענו כשאין צריך להאריך כו' עכ"ל הביא מתניתין דכתובות אילטריכא כמו שכתבו התוספות שם דתנא לה התם בהדי הנך דאין נפרעין אלא בשבועה ולתירוץ ב' שכתבו התוס' דדרך התנא להשמיענו כשאין צריך להאריך כו' מיהו אי לאו דרבותא דאלמנה משום איגלאי כדמסיק הכא משום דדרך התנא כו' טפי ה"ל למיתני בע"ח או סתם אין נפרעין מנכסי יתומין כו' וק"ל:

דף לה בד"ה לא היו כו' ולא דמי לנשבע לבטל כו' דאיכא עונש שבועת שוא דהתם מיבעיא לן תרי קראי כו' עכ"ל ולקי על עונש שבועת שוא כמו שכתב מהרש"ל בשם ספר מצות גדול וכן הוא בתוספות פ"ב דנדרים ויתר דבריהם וכוונתם הכא יותר מפורשים בתוספות פרק קמא דשבועות ע"ש: **בד"ה** ונודרת ואוסרת כו' כדקאמרינן פ"ד דנדרים כו' אם לא ראיתי גמל פורח באויר כו' עכ"ל הא דנחש כקורת בית הבד וכעולי מצרים אבל הך דגמל פורח כו' ליתא התם אלא בפרק שבועות שתים בתרא איתא הכי לגבי שבועות הבאי וע"ש בתוס' וק"ל: **בא"ד** ואם תאמר בפרק בתרא דנדרים כו' מה מועיל מאי דסרקיה דכי אנסביה מיד עבר כו' עכ"ל ק"ק (ב) דאין כאן מקום לקושיא זו אלא אתלמוד ערוך דאמר ר"י התם שבועה שלא אישן שלשה ימים מכין אותו כו' הוה להו להקשות מהאי דסרקיה מאי מועיל הא מיד עבר כו' ויש ליישב דהיאך דשבועה שלא אישן ג' ימים לא הוה קשיא להו כיון דאיכא שיעור שלשה ימים דאז בודאי יעבור ויישן והוא לא נתן שיעור למלתיה אמרינן דמיד ילקה תוך שלשה ימים קודם שיעבור אבל בהך דהתסר הנאות דעלמא עלי כו' אע"ג דודאי יעבור מכל מקום כיון דאין זמן שיעור למלתיה מתי יעבור לא ילקה מיד עד שיעבור אבל אהך שכתבו הכא דל"ג כל פירות משום דעוברת לאלתר אבל יחל אע"ג דאין שיעור נמי למלתיה מתי יעבור שפיר קשיא להו מהא דסרקיה טינא דהוה ממש בדומה לו ותקשה להו שפיר מאי מועיל כיון דכי אנסביה מיד עבר כו' ודו"ק: **ע"ב** בד"ה גט יבמין כו' ומוריא היתירא משום דקא טרחה קמיה אחיו עכ"ל משום דהאי טעמא דמפלגינן לעיל בין אלמנה לגרושה משום דאלמנה טרחה קמי יתמי לא שייך הכא דהא לא היה לה בנים ולפירוש רש"י דלא קשיא להו דאיכא למימר דלא חילקו בין אלמנה זו לאלמנה אחרת אבל לפירוש ר"י גרושה ממש היא זו מן היבם ולכך הוצרכו לומר דמ"מ יש לדמות אותה לאלמנה משום דטרחה קמיה אחיו וק"ל: **בד"ה** אבל נשאת כו' ולר"א דאמר כו' שיכול להפר כל נדרים שעתידה לידור כו' עכ"ל קצת קשה דהכתי מאי קאמר כי לא ניסה ימני לכי מינסבא מיפר כו' דהא א"כ דבעל (ג) מיפר בקודמין היינו במה שלא עברה עליו עדיין אבל אם תאכל לפניו קודם שניסת ועברה כבר על נדרה היאך יוכל להפר לה לכי מינסבא ודו"ק: **בא"ד** והא דאמר אמימר אפילו למ"ד יש לו הפרה לא קאי אדרב הונא כו' עכ"ל קושיית הניחא למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למאן דאמר כו' ודאי דלא קאי אדרב הונא דהא אליביה לא קשה מידי דהא איהו סבירא ליה דצריך לפרש הנדר כדאמרינן לעיל מיהו מילתא דאמימר דאתמר בעלמא מצינן למימר דקאי שפיר אדרב הונא ולכך כתבו להאי תירוצא דלא קאי אדרב הונא מיהו מה שכתבו להאי תירוצא אלא אדרבנן דר"י דמתני' כו' ק"ק דאין לו מקום כאן דלתירוץ קמא של התוס' נמי צ"ל דרבנן ור"י בהא פליגי דהיינו תנאי היא דקאמר בשמעתין והניחא למאן דאמר נדר כו' דלקמן נמי אהני תנאי קאי ולא אדרב הונא ורב נחמן דהא לרב הונא לא קשה מידי דאיהו ס"ל צריך לפרש הנדר כמ"ש התוס' לעיל וצ"ע: **בא"ד** אם איתא דלרבנן אין לו הפרה ס"ל לרבנן לפרש ולחלק ולומר אפכא מדר"י כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דאית להו לרבנן נמי טעמא דר"י משום פריצותא דלא הזכירו רבנן טעמא דפריצותא בדבריהם אבל לר"י מקשה שפיר מדמחלק בין רבים לאין רבים וק"ל: **בד"ה** ליחוש דלמא כו' אבל למאי דפרישית דגבי חכם מודה רב הונא כו' ה"מ למיפרך כו' עכ"ל וקצת קשה דלמאי לא נימא כיון דברבים (ד) מיהת אין חילוק בין חכם לבעל א"כ מתני' הוה ניחא ליה משום דמדרינן לה ברבים וכברייתא דמייתי המקשה גופיה לקמן דתניא ניסת נודרת וגובה כו' והיינו משום דמדרינן לה ברבים אבל לרב הונא קשיא ליה דע"כ ברבים יש לו הפרה דאל"כ כי ניסת נמי ומיהו הא"ל הכא הניחא למ"ד כו' וק"ל: **בד"ה** קסבר צריך כו' וא"כ תקשי כדפריך התם לעיל לימא רב הונא כתנאי כו' דצריך לפרט הנדר כו' עכ"ל ר"ל דמעיקרא בעי לאוקמא פלוגתייהו דר"א ור"י אם אדם עושה קוניא על ההקדש וקאמר לימא רב הונא כתנאי כו' ומסיק דפליגי בנדר שהודר ברבים כו' וקשיא להו מאי תיקן בזה הא השתא נמי דפליגי בנדר שהודר ברבים אם כן בהך מלתא דסבר רב הונא הכא צריך לפרט (ה) הנדר הוה כתנאי דלר"י ע"כ אינו צריך לפרט דאם לא כן אמאי אינו מועיל ובפשיטות אהך מילתא גופה דמוקי לה דפליגי בנדר שהודר ברבים ה"ל נמי רב הונא כתנאי (ו) דהכא סבירא ליה דיש לו הפרה אלא דלאו קושיא היא כיון דבלאו הכי איכא תנאי ר"י ורבנן בפרקין דפליגי ביה אבל בהך מלתא אם צריך לפרט הנדר לא אשכחן תנאי דפליגי ביה אלא אמוראי פליגי ביה הכא בשמעתין ודו"ק:

ח"א דף לה ע"א לא היו יתומים מועטים עד שמת א' מבניה ובשמתו חכמים בדבר אמרו מה תי שנשבע כו'. תלו הדברים בשבועת שקר כמ"ש בפ' ב"מ בעון נדרים ושבועות בניה מתים שנאמר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך גו' ודו"ק:

דף לו בד"ה אמר אמימר כו' הניחא למאן דאמר ואיכא למימר דאדרב נחמן נמי קאי כו' עכ"ל ר"ל דקאי נמי אדרב נחמן דלעיל דמוקי מתניתין דהכא בהודר ברבים ופריך הניחא למאן דאמר כו' אלא למ"ד יש לו כו' דהיינו ר"י ורבנן דלקמן במתני' במאי מוקי רב נחמן נמי מתני' דהכא וקאמר דמוקי לה בעל דעת רבים דהשתא ר"נ גופיה חזר בו ומוקי לה בעל דעת רבים דוקא והוה שפיר הלכתא כרב נחמן בדיני מיהו יש לדקדק בלשונם שכתבו ואיכא למימר דאדרב נחמן נמי קאי כו' הא על כרחך ליכא למימר בע"א דלרב הונא לא קשיא מידי דאיהו סבירא ליה צריך לפרש הנדר ועוד קשה דודאי הוא דאדרב נחמן קאי דאיהו הוא דקאמר אין צריך לפרט את הנדר ולרב פפא דסבירא ליה צריך לפרט הנדר ודאי דלא קשה מידי ויש לייש‎ב משום דאיכא לפרש דידע תלמודא דאיכא אמוראי דסבירא להו בהא כרב נחמן דא"צ לפרט הנדר אלא בהא דנדר שהודר ברבים אין לו הפרה לא שמיעין מנייהו ולהכי פריך אליבייהו הניחא למ"ד כו' אלא למ"ד יש כו' אבל לרב נחמן דמשני לעיל דמדרינן ליה ברבים לא קשה מידי ולהכי קאמרי דאיכא למימר דאדרב נחמן נמי קאי קושיית הניחא כו' דרב נחמן נמי לא קאמר לעיל הכי אלא לר"י דסבירא ליה לקמן הכי ודו"ק: **בד"ה** מי איכא מידי כו' ודרשה דספרי עיקרה אגלוס כו' דמוסר שטרותיו הוי מטעם דהפקר כו' עכ"ל הוצרכו לזה דאי מוסר שטרותיו מדינא דאורייתא אינו משמט אלא דמכל מקום לא היה עושה הלל תקנה לבטל השמטת כספים שלוותה תורה כמ"ש לעיל א"כ מהאי טעמא נמי מטעם דהפקר ב"ד הפקר לא היו מתקנין לבטל השמטת כספים שלוותה תורה אלא דלפרש"י צ"ל דלית לן למיחש להכי אלא דמוסר (ז) שטרותיו היינו מטעם הפקר ודו"ק: **בד"ה** בזמן שאתה כו' השמטת קרקע דהכא והתם לא איירי בחרישה וזריעה כו' עכ"ל ומיהו מייתי לה התם שפיר אחרישת קרקע דנוהג בין ביובל ובין בשביעית והיינו בזמן שנוהג השמטת קרקע דהיינו יובל לענין חרישת קרקע נוהג נמי השמטת כספים דהיינו שביעית לענין חרישת קרקע וכהאי דירושלמי ודו"ק: **ע"ב** בא"ד א"כ הויא בעיא אליבא דרבא דמשני הפקר ב"ד כו' עכ"ל ר"ל וכפרש"י דקאי רבא נמי אדלעיל לרבנן דהשמטת כספים אף בזמן הזה דאורייתא והלל דתיקן לדריה ודאי תיקן משום הפקר ב"ד הפקר ומבעיא לן אם לדרי עלמא נמי תיקן וק"ל: **בד"ה** ותקון רבנן כו' דאין רוב ציבור יכולין לעמוד בה ליאסר בעבודת קרקע ב' שנים רצופות עכ"ל אבל השמטת קרקע דהיינו שחוזרות לבעליהן אינו רק ביובל וכן השמטת כספים דהיינו הלואות אינו רק בשביעית כמ"ש התוספות לעיל ולא רצו לחלק ביובל בין עבודת קרקע לחזרת שדה וכן בשביעית בין עבודת קרקע להשמטת כספים וחשו יותר לזכר לשביעית מזכר ליובל ודו"ק: **בד"ה** אא"כ

קרני ראם (א) נ"ב ולענ"ד דלשון רשב"ג לא משמע כן דז. על הקדם השמות רק דאפילו בכתב שם אחד כשר ופי' התוס' כפשוטו דהת"ק משמע דסובר דשם הכתיבה עיקר מדנקט לפסול בכותב מקום הכתיבה ולא השמיע הדין בכותב מקום הנתינה וע"כ משום דכ"ש היא מכותב מקום הכתיבה דפסול. א"כ משמע דשם הכתיבה עדיף משם הנתינה דע"כ הא דאמר ואם אמר אני פלוני שביהודה היינו דכן העיקר לכתוב מקום הכתיבה בהקדם ומ"מ לפסול בדיעבד בהקדים שם נתינה אינו מוכרח ורשב"ג אתי לאשמעינן דאפילו בכותב שם הנתינה כשר בדיעבד וכ"ש בכותב שם הכתיבה כשר בדיעבד משום דשם מקום הכתיבה עיקר כנ"ל פשטות כוונת התוס' אלא מה שדייקו התוס' מסוגי' דידן דעיקר להקדים מקום הנתינה נל"ע דמה דאמרינן בסוגיא עד שיגרש אשתו שביהודה בשם דביהודה אינו מוכרח דדוקא להקדים שם מקום הנתינה אלא דקאי אהא דקתני אהא דאינה מגורשת אפילו בדיעבד עד שיגרש דאז עכ"פ מגורשת ולעולם בהקדם שם מקום הכתיבה עדיף יותר וכמשמעות התוס' וכמבואר גם בירושלמי דשם הכתיבה עדיף ועי"ש: (ב) נ"ב והר"ן בנדרים והרא"ש שם הסכימו דנדר שוא אין אסור כלל עי"ש ועיין בתוס' בשבועות דף כ"ט מזה ומכאן מבואר דגם נדר שוא אסור כמו גבי שבועה ומש"ה קבעו קושיתם כאן דאל"ה היה מקום לחלק בין נדר לשבועה ולא היה קושית ואחר שכ' דגם נדר אסור הקשו שפיר כנ"ל: (ג) נ"ב אין זה קושי' דהא אין כאן פלוגתא אם הבעל מיפר בקודמים והלכה פסוקה היא דאין הבעל מיפר בקודמים ושפיר משני בפשיטות: (ד) נ"ב ומלשון התוס' ד"ה אבל נשאת שכתבו כיון דא"כ ברבים יש לו הפרה ה"ה עד"ר עי"ש משמע דגם ברבים יש לחלק בין חכם לבעל וכ"כ הרשב"א א"כ לק"מ (ה) נ"ב ועיין בתוס' שם בד"ה מר סבר וצ"ע: (ו) נ"ב ולמש"ל דגם ברבים יש חילוק בין בעל לחכם לק"מ: (ז) נ"ב וכ"ז לשיטת רש"י דפרוזבול זה מוסר שטרותיו אבל התוס' במכות חולק בזה עי"ש וכדעת התוס' מבואר בדברי הר"מ פ"ט משביעית ועי"ש בהשגת הראב"ד ודברי הכ"מ

חכמת שלמה

וה"ל דהא' הכי חזר בו בממונא לומר דאמרינן א"כ מה כח ב"ד יפה אפילו היכא שטעו מ"מ באיסורא לא אמרי' הכי ומש"ה שפיר פסק הלכה כרבי ויש רוצים להגיה במקום רבי רב נחמן וה"ק ואע"ג דרב נחמן גופיה לא מפליג בין איסורא לממונא ופי' כמו שפוסק באיסורא הלכה כרבי דלא אמרי' מה כח בית דין יפה ה"נ לא אמרי' בממונא שטעו מה כח בית דין יפה והיינו שפסק שם כחכמים וכמ"ש התוס' לקמן מ"מ רב נחמן אליבא דרבי מפליג וס"ל אף ע"פ שחזר בו בדיני ממון ואומר מה כח בית דין יפה אפילו במקום שטעו מ"מ באיסורא לא חזר והני דלעיל לא ס"ל כוותיה ואומרים שבוים הם ולא נהירא כלל תדא דאם כן ידעו הסוגיא שפסק התם כחכמים והיינו משום דטעו אם כן כל הסוגיא שמביאין אחר ועוד י"ל כו' לא הוה צריך הלא כבר ידעי כל החלוקים אלא שבתחלה בא לומר שאף רב נחמן ס"ל כרבי גבי ביטול אפילו אחר שחזר בו גבי שומת הדיינים מ"מ גבי ביטול לא חזר בו וכי"ל השני ס"ל דרבי שפיר חזר בו אלא שהוא פסק כחכמים וכרבי קודם שחזר בו ודי בכך וכל האריכות שכתבו א"כ מסוגיא דכתובות כולו יתור הוא ועוד מאחר שרב נחמן לא ס"ל לחלק בין ממונא בטעה לאיסורא מנא ליה שר' מפליג ביניהם שמא כשחזר בו בממונא שטעו חזר נמי מאיסורא גבי ביטלו ועוד מנ"ל דרב נחמן לא מפליג בין איסורא לממונא שמא אף הוא מפליג וס"ל דאיסורא עדיף טפי מממונא אפי' אי הוה אמרינן אף בממונא שטעו מה כח בית דין יפה מ"מ באיסורא לא הוה אמרינן ומש"ה כשחזר בו רבי בממונא נוגע מה כח ב"ד יפה באיסורא לא הדר אלא שרב נחמן ס"ל דאף בממונא שטעו לא אמרי' כח ב"ד כחכמים ולפי מה שפירשתי הכל מתיישב שפיר גם גירסא דליסנא למעיין בו לא יתחור אלא לפי מה שפירשתי (עיין במהרש"א) **ע"ב** רש"י בד"ה וגובה כו' לא הות הדרה כו' כצ"ל:

דף לה ע"א גמ' אדרה בב"ד כו'. נ"ב פי' או אדרה או אשבעה קאמר כן פירש הרא"ש והר"ן ועיקר: תוס' בד"ה לא היו כו' דשבועת שוא איכא כו'. נ"ב פירוש אף שפטור מלאו דשבועת בטוי מ"מ לאו דלא תשא את שם ה' אלהיך לשוא אינו פטור ואף לוקין עליו וכ"כ הסמ"ג ידיה וא"כ ממילא בשוגג נמי איכא עונש כמו שאר שוגגין שצריכין כפרה על זה אומר לקמן דלא דמי דגבי דאיכא עונש דשבועות שוא על המזיד אבל בשוגג פטור לגמרי כו'. (עיין במהרש"א): **בד"ה** לא שנו כו' כדפירש הקונטרס בעצמו כו'. נ"ב שהרי שבועת אלמנה אינה מן התורה אלא שבועה מדרבנן ככל הבא ליפרע מנכסי יתומים כו' וק"ל ומה שפרש"י דבב"ד הוי שבועת התורה ה"ק שבועה שמשביעין בב"ד נקרא שבועת התורה: **בא"ד** בין דאורייתא לדרבנן הס"ד וא"כ הכל גליון עד סה"ד: **בד"ה** ונודרת כו' להחזיק דבריו ודוקא שבועת הבאי כו' לא ינקה אבל נדרי הבאי ואפי' לא אמר כו' שרי בנדר ואין חילוק בין כל פירות ובין חד פירא כו' כנ"ל. וכ"ב פי' באותו פירא שנדר בו שהרי אין דעתו כו': **בא"ד** וא"ת כו' נ"ל ואתא רב אחא ושבשיה כו'. וכ"ב פי' השיאו לדבר: **בא"ד** וסרקיה טינא כו'. נ"ב פי' שלא יכול ללבוש בגדים שהוא הנאת העולם והביאו לרב חסדא שיתיר לו נדרו: **ע"ב** תוס' בד"ה אבל נשאת כו' קודם שיאמר קיים ליכי כו'. נ"ב א"כ שמא ישאל אחר כך על הקיום ואח"כ יפר לה אבר"י: **בד"ה** ליחוש כו' וי"ל דבדיעבד כו'. נ"ב ואין להקשות א"כ דלמא משום הא פריך דוקא לרב הונא ולא אמתני' דאיכא למימר שלא יכול להפר בלא יתומין כלל אפי' דיעבד אבל לרב הונא דאמר בעל יכול להפר דיעבד קשה דמש"ה כתבו התוס' ותדע כו' כלומר בלא רב הונא ידעינן ודו"ק: **בסה"ד** מפני נושה ליכא. נ"ב ור"ת פירש דלא אמרו אין מתירין אלא בנדר שנדר מחמת טובה שעשה לו מי שנדר לו דומיא דמשה דנתן לו יתרו את צפורה בתו מחמת נדרו וכן צדקיהו שהיה מסור ביד נבוכדנצר להריגה וניצל ממנו מחמת נדרו אבל מי שנדר מדעתו שלא קבל טובה ממנו מתירין שלא בפניו וכן מוכח בסוטה פרק אלו נאמרין דקאמר ליה יוסף לפרעה אבי השביעני לאמר ואמר לו פרעה אתשיל אשבועתך אלמא יכול היה להתירו שלא בפני יעקב. וכ"ב נ"ל שזה חסר מן התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן כולן הביאוהו ובתוס' דנדרים כתוב שר"ת כך פירש בגיטין: **בד"ה** קסבר כו' ידור הנאה ור' יהושע כו'. נ"ב פי' ידור שלא יחזירנה לעולם דשמא משום ערמה מגרש לה שתנה כתובתה מן הקדש ויחזירנה:

דף לו ע"ב גמ' הסרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה גו' כו' כנ"ל: רש"י בד"ה יחרם כל רכושו כנ"ל:

נפי

כו' משום דהוה פרתי כו' אבל הכא או פשט ולא כו' או היו יכולים כו' עכ"ל והיינו דאפילו יבא אליהו כו' איירי באיכא תרתי דפשט והיו יכולים לעמוד ולהכי קשיא להו לפי' זה לקמן מההיא דמגילה דפריך והא אין ב"ד יכול לבטל כו' א"כ גדול כו' דהתם מסתמא פשט ויכולים לעמוד וא"כ אפילו גדול כאליהו לא יוכל לבטל ודו"ק : **בא"ד** והא דקאמר וסמכו רבותינו כו' למה נמנה היא עליו להתירו אדרבה היה כו' עכ"ל וירושלמי שהביאו התוספות לעיל יש לפרש על דרך זה דלא בא רבי יוחנן ליישב דלא תקשי מההיא דאא"כ גדול כו' אהך דר"י הנשיא דשמן דאיכא למימר כדמתרץ בתלמודינו דזה דאא"כ גדול כו' איירי בפשט והך דשמן לא פשט אלא דס"ק ור"י הנשיא וב"ד מתירין מה שאסר דניאל כו' כיון דנמנה דניאל לאוסרו למה נמנה ר"י הנשיא להתירו אדרבה כו' וכמ"ש הכא ודו"ק : **בא"ד** ומיהו בדבר שלא תיקנו שיתפשט האיסור כו' אלא במקום אחד כו' גדול יכול להתיר כו' עכ"ל ר"ל דהיינו פשט האיסור באותו מקום שתקנו כבר וקצת קשה (א) דה"ל לדקדק כן מתוך שמעתין כדקאמר דלמא כי תיקן הלל כו' כגון בי דינא דידיה וכרב אמי ורב אסי כו' דמשמע דזה מיקרי פשט איסורו וגדול יכול להתיר ולא קטן וק"ל :

ח"א **דף לו ע"ב** עלובה כלה שזינתה בתוך חופתה כו' · לענין דינא לא הוי קשה התמא כבעולה דעובדי כוכבים אין נענשים עליה כדאמרינן בעולה יש להן כלה שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין להן ולגבי ישראל נמי לא הוי כארוסה דמיתתה בסקילה אבל אמר דתולפא הוי ביותר בתוך חופתה שהיו ישראל את ככלה שנכנסה כו' דבאותן מ' יום שהיה משה בהר היה קבלת התורה שהן דמיון הקידושין כמ"ש תורה מאורסה ולא נבעלה שעדיין לא קיימוה ואמר נרדי נתן ריחו כמו ולא נתן סירחן כפרש"י גם שמלינו לשון נתינה בדבר שאין בו ממש כמו וה' נתן את חן העם גו' הכא משמע לאו למדרש נתן כמו עזבו מדלא כתיב נרדי הריח : **הנעלבין** כו' שומעין חרפתן כו' · עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש גו' דכל שיש בו אלו המדות כולן הוא בכלל אוהביו דהנעלבין כו' ושומעין כו' הוא בודאי אהוב לבריות וכל האהוב לבריות הוא אהוב לשמים עושין מאהבה כמשמעו ושמחים ביסורין הם המקבלים היסורים מאהבה כדאמר פ"ק דברכות ואמר ואוהביו כצאת השמש גו' שנאמר בו והוא כחתן יוצא גו' ישיש כגבור גו' דהיינו שעושה רצון המקום בשמחה ומאהבה ומה כתיב בו ואין נסתר מחמתו שממשלתו בכל העולם כן מי שיש בו כל מדות הללו אמרו בכה"ג בו שנותנת לו התורה מלכות וממשלה כו' : **מאי פרוזבל** כו' פרוס בולי ובוטי כו' · לכך נקרא בזה הלשון שהוא לשון קרוב שוה לעושר ולעוני שהס' מתחלפת בל' בדמלג"ת ולפי שעיקר תקנה לעשיר שלא יפסיד נקרא בול כמפורש עפי ומייתי ושברתי את גאון עוזכם אלו בולאות שהיו כנוסים ולא רצו להשמט בלאו תקנת פרוזבול ובוטים אלו העניים שנאמר העגבם כו' דהייטו שצריכים לעבוט ולהלוות להם וזו תקנתם שלא ינעלו להם דלת בפני לווין :

דף לז בד"ה אלא מעתה כו' מדלא נקט הלוהו ויש לו משכון בידו כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל לאו דוקא אלא כלומר פקדון יש לו משלו בידו או כו' עכ"ל ע"ש אבל יש לו משכון (ב) לא משמע כן אלא דיש לפרש דיש לו משכון ממש אהלוואה אחרת והמשכון שוה יותר מאותו חוב דלא חשיב המותר תפיסה אחוב אחר שיש לו עליו בע"פ וה"ל דומיא ממש להלוהו בע"פ ודר בחצירו במשכונה אחרת או בשכירות וק"ל : **ע"ב** תוספות בד"ה שאני משכון כו' משום דאלים שיעבודיה דלא חשיב מלוי ביד ישראל כו' למעוטי ייחד לו בית אפילו קבל עליו אחריות כו' עכ"ל ר"ל אע"ג שגוף החמץ של ישראל הוא אלים שיעבודיה דעובד כוכבים משום דלא חשיב מלוי ביד ישראל כיון שהוא בבית עובד כוכבים והאי הביאו ראיה בהיפך דה"ל בייחד לו בית אע"ג דקבל עליו הישראל אחריות כיון דגוף החמץ של עובד כוכבים ואינו מלוי ביד ישראל כיון שייחד לו מקום אינו חייב לבער ודו"ק : **בא"ד** נ"ל דדוקא במשכנו שלא בשעת הלואתו מקודשת כו' מאיזה טעם נחשב כש"ש כו' עכ"ל כיון דלא קני שלא בשעת הלואה אלא מטעם דמצי מקדש בו אשה ע"כ בשעת הלואה (ג) דלא קני ליה לא מצי מקדש בו את האשה דאל"כ מ"ש וע"ש בפרק האומנים דבריהם יותר באורך וק"ל : **בד"ה** לעולם לפני כו' ה"ה דהמ"ל לרבו שני לא דהא לפני יאוש הוא עכ"ל דלא ניחא להו למימר דאי מטעם דלפני יאוש היא סד"א דאפילו הכי לרבו שני הוא ומשום דלמא ממנעי ולא פרקי ליה כמו שהקשו לקמן דסמכו עצמם הכא אהירולס דלקמן דמטעם זה אין ראוי לגזול לזה עבדו כו' ודו"ק : **בד"ה** בין כך ובין כך כו' דאי כשפדאו לשום עבד ישתעבד לשני יפיל עצמו כו' עכ"ל אבל בפדאו לשום בן חורין אין סברא דמה"ט דיפיל עצמו לגייסות ישתעבד לשני כיון דמשום בן חורין פרקיה אלא לראשון ישתעבד מהאי טעמא אע"ג דלאחר יאוש הוא וק"ל : **בד"ה** אי לפני יאוש כו' מ"מ לא מסתבר ליה לרבא כלל לומר דפליג כו' עכ"ל לכאורה דר"ל לא מסתבר ליה דפליג רשב"ג בהא אה"ק דהא מדקאמר כשם שמצוה כו' ע"כ דפליג ואית ליה האי סברא אלא דר"ל דלא מסתבר ליה דפליגי רבנן עליה בהך סברא ומיהו איכא (ד) למ"ד לקמן דלא כרשב"ג כפרש"י לקמן גבי כיון דמסדר ליה גיטא דחרותא חבורי כו' והיינו אליבא דאביי דפליגי בהך סברא וק"ל :

דף לח בד"ה אבל בחזקה כו' אלא צריך לפרש דהכא בחזקה של כיבוש כו' עכ"ל מדלא קתני התם בעבד עברי דקני אלא בכסף ושטר לא אימעיט הך חזקה של כיבוש אבל הך חזקה דהלבישו כו' ודאי דאימעוט בע"ע מדקתני לה התם הך חזקה דהלבישו כו' גבי עבד כנעני ולא קתני לה נמי גבי ע"ע ודו"ק : **בד"ה** דכתיב וישב כו' ולהכי מייתי לעיל מדר"ל דמוישב כו' עכ"ל ק"ק דהכתי לא הוה ליה לאתויי אלא הא דטהרו בסיחון וישראל מנלן דכתיב וישב גו' ויש ליישב דאע"ג דמטהרו בסיחון נילף דעובד כוכבים קונה עובד כוכבים בחזקה לא הוה ילפינן מוישב ממש שבי דעובד כוכבים קונה ישראל בחזקה אבל השתא דמייתי מדר"ל דלענין קנין כסף אין חילוק בין עובד כוכבים לעובד כוכבים ובין עובד כוכבים לישראל אית לן נמי למדרש מוישב ממנו שבי דאין חילוק בין עובד כוכבים לעובד כוכבים ובין עובד כוכבים לישראל לענין חזקה ודו"ק : **בד"ה** ואינהו סבור כו' דלרבא מודה רשב"ג לרבנן דלשם עבד כו' ניחא דא"כ היתה שלהם כו' עכ"ל אבל לפי הפי' שכתבו התוספות לעיל דלרשב"ג הוה לרבו ראשון הא דקא"ל א"כ כרבנן ס"ל אנן לשום אמהתא כו' אע"ג דלרבנן (ה) מיהא ישתעבד לרבו שני איכא למימר אנן לשום אמהתא כו' אכולה מלתא קאי וה"ק אנן כרשב"ג סבירא לן דאף לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון ולדידך נמי דכרבנן סבירא לך מכל מקום תשתעבד לשני ומיהו אנן נעביד כדידן דכרשב"ג סבירא לן דישתעבד לראשון ועיין במהרש"ל בזה ודו"ק : **בד"ה** כל המשחרר כו' משום דאיכא מצוה רבה כו' משום מצוה דרבים עכ"ל דאל"כ מאי אולמיה דהאי עשה דמצות פריה ורביה מעשה דלעולם בהם תעבודו אי לאו משום דמצות פריה ורביה הוה מצוה רבה וכן הך. דהכא להשלימו לעשרה משום מצוה דרבים והכי אמרינן בהדיא בברכות בפרק ג' שאכלו ע"ש וק"ל : **ע"ב** בד"ה ניפיה לה כו' ולא מיירי במקדיש בלשון חרם כו' עכ"ל, דחרם משמע איסור הנאה והא לא שייך בעבד כדקאמר דגופיה לא קדיש ליאסר בהנאה והא פריך לקמן לימא כתנאי אי גופיה קדיש ליאסר בהנאה או לא וק"ל : **בא"ד** מאי עבידתייהו דאותו שהקדישו לדמיו הוא יפדנו ויהיה שלו עכ"ל לכאורה אין זה מובן דהא לדמי קדוש לימכר קאמר ואמאי לא ימכרנו הגזבר לאחרים ונראה לפרש דבריהם משום דיש בעבד ממון ואיסורא כדלקמן בשמעתין והשתא אף אם ימכרנו הגזבר דקדוש לימכר הוא בכדי דמיו מכל מקום באיסורא דיוצא לחירות בגט מאי עבידתייהו דגזברין ול"ל למתני דאין יוצאין לחירות על ידי הגזברין וכן אחרים מוציאין אותן לחירות דהיינו אף להפקיע אותן מידי איסורא מאי עבידתייהו שהרי לא נקנה להן אלא ממונא שבהן אבל איסורא לא הפקע אלא על ידי רבו ראשון אחר שיפדנו ויהיה גם הממון שלו דבכל זמן (ו) שהממון אינו שלו לא יוכלו להפקיע אותן נמי מידי איסורא כדלקמן וק"ל :

ח"א **דף לח ע"ב** בהני תלת מילי נחתי נ"ב מנכסייהו כו' · יש לתת טעם בזה דמאן דהפקיר עבדו לחירות הרי הוא עצמו פוחת ומוריד עצמו מנכסיו באיסור עשה ודסייר נכסיה בשבת ה"ז מתחבר בגורך מלאכה ביום השבת ממלאכתו וגם בחול אח"כ אינה מתברכת כיון דחשב בה ביום השבת היפך החסיד שאמרו בו שלא רצה לתקן מה שהיה מחשב בשבת ונעשה לו נס ונעשה מלאכתו מאליו ודקבעי סעודה בשבת ' ע"פ מ"ש בברכות חסידים הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן מתברכת וזהו שעשה סעודתו קבע בעידן בי מדרשא אין מלאכתו מתברכת וק"ל :

דף לט בד"ה הא מני ר"מ כו' ואע"ג דבספ"ק דסנהדרין גבי כו' מפרש רב ס' כר"מ לא ס"ל הכי כו' עכ"ל מהך דספ"ק דסנהדרין קשיא להו טפי משום דלא מפורש התם דכר"מ מוקמא ליה ועוד דאיכא אמורא התם דאוקמא (ז) לה במלתא אחריתא וק"ל : **בד"ה** קטנים כל כו' גבי פלוגתא דזכין לקטן ואין זכין לגדול ואע"ג כו' עכ"ל כצ"ל : **בד"ה** אלמה אמר כו' ולהכי נמי לא מצי למיפרך לאמימר מדרבנן דאבא שאול כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי נקטו רבנן דאבא שאול דהא מאבא שאול (ח) נמי מגדולים דקנו עצמן בני חורין איכא למיפרך לאמימר כמו לרבנן והל"ל מברייתא סתם דליכא למיפרך לאמימר ועוד קשה דאם כן אי נמי דר' יוחנן רביה הוא מ"מ איכא למימר דר"י גופיה מוקים להך ברייתא כהאי תנא דאית ליה דשמואל ור"י גופיה ס"ל במפקיר ומת דאין לו תקנה ולא קאמר ר"י וצריך גט שחרור אלא במפקיר ולא מת דהכי מפלגינן ע"כ לקמן לאמימר להך לישנא דדוקא במפקיר ומת אין לו תקנה אבל אם לא מת יש לו תקנה בשחרור וע"ק דמילתיה דר"י גופיה מתרץ לה אמימר לקמן צריך ואין לו תקנה ויש ליישב כל זה שסמכו עצמם אמאי דפסיק ר' יוחנן גופיה לקמן כרבנן דאבא שאול דמש"ה הוצרך רב נחמן לתרץ הך ברייתא לר' יוחנן דעבדו דגר כאשתו מה אשתו כו' ולא מוקים לה כתנא דאית ליה דשמואל דר"י ע"כ לקמן פסק כהך ברייתא ומשום הכי פריך מרבי יוחנן רביה דאמימר דלא סבירא ליה כהך ברייתא ודו"ק : **ע"ב** בד"ה מה אשה כו' דדוקא בקנין דמיתה דילפינן מאשה כו' אבל שטר כו' המקרא מלא כו' עכ"ל ומדקאמר טעמא דרבי נמר לה לה מאשה מה אשה בשטר כו' עכ"ל לא בעי למילף שטר מאשה דהא שטר בהדיא כתיב ביה אלא בא למעט הפקר דילפינן מאשה וה"ק מה אשה בשטר ואין הפקר מוציאה אף עבד אין הפקר מוציאו אלא שטר גומר בו וק"ל :

דף מ בד"ה אותו העבד כו' ומאי קמ"ל פשיטא דכופין אותו כיון כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא הא קמ"ל דיש לו תקנה בגט שחרור כמו שהקשו התוספות גופיה לקמן מהך דכופין אותו כו' אהך דאין לו תקנה ויש ליישב דלא הל"ל בהאי לישנא דכופין אותו כו' אלא דמהני גט שחרור ופשיטא דכופין כו' ודו"ק : **בד"ה** הא אמרה כו' דלעיל

קרני ראם (א) נ"ב לק"מ דדוקא שהיה התקנה במקום אחד אבל כאן פשט בכ"מ אלא שהב"ד צריך להיות בקיאין כר"א ור"א : (ב) נ"ב ונראה דמש"ה נקטו משכון דוקא ולא פקדון משום דהגר הנפקד הוי רשות המפקיד כמ"ש רשב"ם בב"ב דף פ"ה עי"ש ומש"ה נקטו משכון דלא הוי רשות הנפקד וז"ב ועיין בט"ז בח"מ סי' קפ"ב : (ג) נ"ב ואין זה מוכרח למ"ש התוס' בפ' האומנין דמ"מ חשוב כש"ש בשביל שיכול לקדש בו את האשה הרי גם במעותיו יכול לקדש ותי' דעכשיו שנוטל משכון אין מעותיו בידו מחשב הנאה עיי"ש וא"כ במשכון שעת הלואה אע"ג דיכול לקדש את האשה מ"מ הא במעותיו יכול לקדש ומש"ה לא מיחשב ש"ש וז"ב ועיין בקדושין בפ"ק שם כתבו התוס' להדיא דיכול לקדש גם במשכון בשעת הלואה. (ד) נ"ב איני מבין דודאי אם רבנן פליגי אסברא דר"ג דמצוה לפדות עבדים כמו ב"ה מ"מ סבירא ליה לרבא דמה"ט דמנעי ולא פרקי א"א לגזול הראשון ואע"ג דפרקי לשם ב"ח דס"ל לאביי דמה"ט דאיכא מצוה יצא ב"ח כמ"ש התוס' לא ניחא לרבא להך סברא דגם המצוה ל"מ לגזלו לפני יאוש וז"פ : (ה) נ"ב וא"י מי דחקו לזה הרי גם לרבנן דסברי לשום עבד ישתעבד לרבו שני מ"מ היינו דוקא בפרקינהו סתמא אבל אם היה בדעתו שיפרקנו להשתעבד לרבו ראשון פשיטא דמשתעבד לרבו ראשון ואפשר דאפי' בפרקוהו סתם לשם עבדות מסתמא משתעבד לרבו ראשון ומה דאמרינן ישתעבד לרבו שני היינו אם פרקו להשתעבד בו בעצמו אבל בסתמא לרבו ראשון וכ"מ מלשון התוס' לשום עבד ישתעבד ורבו נותן לו דמיו לשום ב"ח לא ישתעבד וע"כ מיירי לאחר יאוש לרבא וא"כ מדרבו נותן לו דמיו ע"כ ישתעבד לרבו ראשון והיינו דמסתמא כל שלא אמר שפרקו לעצמו אנו דנין שפרקו לרבו ראשון ורבו נותן לו דמיו ודלא כהפנ"י שהניח בנע"ג עיש"ה ופכ"פ בגילה דעתו לרבו ראשון פשיטא דישתעבד לרבו ראשון וכאן כיון דהם כרשב"ג ס"ל ע"כ היה דעתם לפרקם לרבו הראשון מש"ה אפי' אם כרבנן ס"ל מ"מ היה דמר שמואל וז"ב : (ו) נ"ב לקמן סובר בחד לישנא לאמימר דמפקיר עבדו אותו עבד אין לו תקנה ואכן לא קי"ל כן ומ"מ נראה מדברי רבינו דסובר דכ"ז שיש לאחד קנין ממון העבד אע"ג דקנין הגוף נאסר לראשון אי לשחררו לכ"ע ודוקא במפקיר שזכה העבד בממון מהני השיחרור ולא כשיש לאחר שיעבוד ממון עליו כנ"ל ועדיין צ"ע דהתוס' לקמן ד"ה בעבד של שני שותפים לא משמע להו לחלק כן ועי"ש ודו"ק : (ז) נ"ב ולענ"ד כוונת התוס' פשוטה דמהך דערכין רב משמיע דינא לר"מ ואינו מוכרח דסובר כוותיה אבל מדמוקי סתמא דמתני' כוותיה דר"מ ס"ד דודאי הלכה כסתם מתני' וע"ז הביאו ראיה מהך דהכיוונת דאע"ג דלשמואל מוקי סתם מתני' כאנשי יהודה סובר דהלכה כאנשי גליל : (ח) נ"ב עיין הגהת רש"ל ולענד"נ כוונת התוס' למה שהוכיחו התוס' בעירובין דף ס"ע ע"ב דמחזיק בנכסי הגר הוי כרעא דגר כמו יורש כרעא דאבוה עי"ש וא"כ מגדולים דקנו עצמן ב"ח לק"מ לאמימר משום דבמפקיר שכבר פקע קנין ממון ואין אדם מוריש קנין איסור לבניו מש"ה אין לו תקנה אבל גר שמת דעבדים שזכו בעצמן הוי כמו יורש כרעא דאבוה א"כ זכו בעצמן וא"י ג"ש אבל מקטנים דאין להם יד לזכות בעצמן וע"כ הא דיצא לחירות היינו משום דנפקע כח דבן ובזה קשה מי כתב ג"ש לאלו ולכן דקדקו התוס' בלשונם מרבנן דא"ש כנ"ל ובזה יש ליישב דברי הרי"ף דמחלק בין גר שמת למפקיר ומת והקשה עליו הרא"ש ע"ש ולפמ"ש כיון דהרי"ף פוסק כהלכה שאול מחלק וסוגיא אזלי כרבנן והבן היטב :

חכמת שלמה

דף לו ע"א רש"י בד"ה אלא על כו' כדקתני לקמיה. נ"ב סוף פ' כל הגט דף ל"א : **תוס'** בד"ה אלא מעתה כו' ויש לו משכון בידו כו'. נ"ב לאו דוקא אלא כלומר פקדון יש לו משלו בידו או שאר כלי משלו בידו בשכירות וק"ל. (עיין במהרש"א) : **בד"ה** שאני משכון כו'. קני לגמרי כו'. נ"ב פי' במה קני לגמרי הלא אינה שלו אלא שחייב באחריות ולכן כתב הלא אפי' במקבל פקדון חשוב כשלו מאחר שקיבל עליו אחריות וק"ל : **ע"ב בא"ד** דלא חשיב מלוי ביד ישראל כו'. נ"ב ומ"מ משום האי טעמא להודה דאינו מלוי אינו פוטרו מבל יראה מאחר שהוא שלו ממש אי לאו דאפקעה עובד כוכבים בשיעבודיה אי הוה קנייה נמי מישראל ודו"ק : **בא"ד** אלא כשומר שכר כו'. נ"ב פירוש דוקא בשלא בשעת הלואתו ודו"ק :

דף לח ע"א רש"י בד"ה עיסרו כו' את ארץ סיחון כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה ואינהו סבור כו' וסברי כרבה דלעיל כו'. נ"ב ואין להקשות א"כ איך שלחו ליה את אפילו כרבנן סבירא לן אנן לשם אמהתא פרקינן לה הא הוי שלהן אליבא דרבנן ואין מסתבר שהיו באים ליתן לו במתנה כדלקמן ולא קשה מידי כי הם סוברים כרשב"ג ואינה שלהם ולא הוי שולחים לו כך אלא שלא יסבור שפדאוה לשום בת חורין ואז אסור לו להשתעבד בה על כן שלחו שפדאוה לשם עבדות ודו"ק. (עיין במהרש"א) : **בד"ה** המפקיר עבדו כו' לימא ליה בתפי פרי כו'. נ"ב לאו דוקא אלא נקטי התוס' לישנא דקדושין שהקשה המקשן ולא תתרן שגופו קנוי לו מ"מ איכא להקשות יפקירנו כמ"ש התוס' ודו"ק : **בד"ה** כל המשחרר כו' דכופין את רבו כו'. נ"ב פי' שהזכר מצווה על פריה ורביה וק"ל : **ע"ב** גמ' שלא הקדיש אלא דמיו כו'. נ"ב הכא לא שייך לומר דאמר לדמי א"כ מהו שלא הקדיש אלא דמיו פשיטא דהא לפדיה לדמי קאמר : רש"י בד"ה אף כל נ"ל מאדם אף כל כו' :

דף לט ע"א גמ' אין אדם מוציא דבריו לבטלה כו'. נ"ב ולעיל לא שייך לשנויי דאתי' כר"מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה דא"כ לא הוי אלא קדוש לדמיו והוי סדרא קושיא לדוכתא א"כ גזברים מאי עבידתיהו כו' ודו"ק : **תוס'** בד"ה אלמה כו' מרבנן ואבא שאול דאיהו מוקי כו' כצ"ל. נ"ב אבל רבי אבא דפריך לשולא לא בעי לאוקמי רבי יוחנן כתנאי אלא כדברי הכל רק סתמא דתלמודא דמקשה לאמימר ולא אקשה לשמואל משום דאתיא כתנאי : **ע"ב תוס'** בד"ה משום כו' דאתקין מיומא כו' כצ"ל :

דף מ ע"א גמ' והלכתא כרבינא הסוא עבדא כו' כצ"ל. וכ"ב ס"א : **שם** כן יעשה לו גמולו כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה כל כך כו' מקודשת שטר כו' בד"א : **בד"ה** כ"מ סבר כו' והתקדשי בו שמניח תפילין בפני רבו כו' כצ"ל וכד"א : **בד"ה** דיסקרתא קריה כצ"ל. וה"ב פירוש אין זה שם העיר אלא לשון עיר וקריה הוא : **תוס'** בד"ה משום דהוה כו' אבל הכא למ"ד כו'. נ"ב פי' לא שייך הכא לומר לשופרא דקניינא עבדינן בכליו של קונה דהא למ"ד בכליו של מקנה לא פ"ל כלל דמהני בכליו של

קנה

קאמר אדר"י א"ה כו' והכא משמע דבעי גט כו' עכ"ל וה"ה דאיכא (א) לאקפויי מהא דפסק ר' יוחנן לעיל כרבנן דאבא שאול דלא בעי גט שחרור בגר שמת כו' ולדברי הרי"ף דמחלק בין גר שמת ובין מפקיר שמת לק"מ מדלעיל אבל הרא"ש דחה דבריו מתוך הסוגיא דלעיל וק"ל: **ע"ב** בד"ה חיישינן שמא כו' האי חיישינן הוא ודאי כמו חיישינן שמא במי מילין כתבו עכ"ל הכי ס"ד לעיל רפ"ב אבל למסקנא לא קאי הכי אלא דחיישינן ממש קאמר והרא"ש מביא ראיות אחרות מההיא דחיישינן שמא באמבטי כו' וחיישינן שמא חוץ לחומה כו' מיהו לא ידענא (ב) מי הכריחם הכא לפרש כן ולא כמשמעות דחיישינן בכ"מ וק"ל: **בד"ה** הודאת בעל כו' בנותן לא אמרינן הכי כו' והא דבעי מי אוכל פירות פי' בעלמא כו' עכ"ל פסיקא להו הא דהודאת בעל דין כמאה עדים קאי אמקבל דלפניו ולא אנותן דלפני פניו וזה הכריחם לפרש הא דבעי מי אוכל פירות פי' בעלמא הוא ולא קאי אברייתא דקתני הודאת בעל דין כמאה עדים והיינו המקבל ורבה הא קסבר משלשין כך נראה לפרש דברי התוס' וכוונתם אף שבחידושי הרשב"א לא כ"כ בשם התוס' גם מהרש"ל הבין דבריהם בדרך אחר והר"ן לא כתב כדברי התוס' אלא דהכי קאמר מי אוכל פירות מאן אמרינן שהודאתו כו' ע"ש וק"ל: **בד"ה** הקדש חמץ כו' והא דלא חשיב מכר דעשה שורו אפותיקי כו' דאין בע"ח גובה כו' עכ"ל קצת קשה טפי הל"ל להקשות ממכר שורו אמאי מפקיע טפי מקדושת דמים דליכא למימר דמכר דמיא לקדושת הגוף כיון דחייל תו לא פקע דאם כן בעשאו עבדו אפותיקי ומכרו לא יגבה בע"ח מיניה ולתירוצם ניחא כל זה ודו"ק: **בא"ד** איכא לאוקמי אפילו בראוי למזבח כו' דאינו יכול לסלקו בזוזי אפילו לר"י כדמפרש בפרק המניח כו' עכ"ל אין זה תימה שכתבו התוס' הכא דאיכא לאוקמא אפילו בראוי למזבח והתם בפרק המניח כתבו התוספות דלא איירי אלא בבעל מום או בקדושת דמים דכן הוא דרך התוס' לגרוע או להוסיף במקום אחר אך מ"ש מהרש"ל דהתוס' דהכא ס"ל דלר' ישמעאל לא יכול לסלקו בזוזי דהא כו' הוא דחוק (ג) מדקאמר התם לר"י בע"ח הוא וזוזי הוא דמסיק ביה כו' דמשמע דיכול לסלקו בזוזי והתוס' כתבו הכא דמפורש בפרק המניח דאינו יכול לסלקו בזוזי לר"י וע"כ הנראה הא דקאמרי הכא דאינו יכול לסלקו בזוזי היינו הלוקח את השור אינו יכול לסלק הניזק בזוזי והא ודאי מפורש שם דבעי מיניה רבא מרב נחמן מכרו מזיק לר"י מהו כו' ומסיק דלאו כל כמיניה אלא הה"ל כעשה עבדו אפותיקי דבע"ח גובה הימנו וע"ש הסוגיא ודו"ק:

דף מא בא"ד ובעולא נמי לא מלי לשנויי דקאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום במלות ולאביי כו' עכ"ל וליכא לפרושי בעולא מי שחררו רבו שני ושורת הדין אינו חייב כלום לרבו ראשון אף על העודף דכיון דלמפרע (ד) הוא גובה שפיר שחרריה רבו שני דאם כן במאי פליגי דכיון דשחרור דשני הוה מדינא הוה ליה לכ"ע היזק ניכר כמו לרב בשחררו רבו ראשון כמו שכתבו התוס' לקמן והו"ק: **בד"ה** לישא שפחה כו' וליתי עשה דפריה ורביה כו' וי"ל דהכא אפשר לקיים שניהם על ידי כפיה כו' עכ"ל ויש לדקדק (ה) אכתי ליתי עשה, דלעולם בהם תעבודו ולידחי לא תעשה דלא יהיה קדש דמפני עשה דפריה ורביה ודאי נדחה עשה דלעולם בהם תעבודו משום דלשבת הוא מצוה רבה כמו שכתבו לעיל התוס' אבל הכא נקיים מצות פריה ורביה ולידחי לא תעשה דלא יהיה קדש גו' מפני עשה דלעולם גו' ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **בא"ד** וישא ממזרת כו' ישאנה באיסור בלא קדושין כמו כו' עכ"ל פירוש באיסור דהיינו בזנות ומיהו לאו ליכא ביה ועיין בדבריהם אלו יותר בפ"ק דב"ב וק"ל: **ע"ב** בא"ד והא דשרי חרורי בנתינה ואסירי בשפחה כו' עכ"ל טפי ה"ל להקשות הא דשרי חרורי בממזרת ואסור בשפחה אע"ג דבתרווייהו בממזרת ושפחה איכא קדשות י"ל דניחא ליה עפ"י תירוצם דבממזר בהדיא כתיב בקהל ה' וקהל גרים לא אקרי קהל אבל בנתינה לא כתיב בהדיא אלא דילפינן משאר פסולי קהל כמו שכתבו בתירוצם ודו"ק: **בד"ה** לא תוהו כו' והא דלא כייפינן בחליה שפחה כו' אלא היכי דנהגי בה כו' עכ"ל ואין להקשות ומאי קושיא דהא אפשר לה לישא ע"ע דמותר בכנענית ובבת חורין דכה"ג הקשו לעיל דהוא ימכור עצמו בע"ע דא"כ משום דנהגי בה מנהג הפקר נמי לא היו כופים את רבה כיון דאפשר לה בע"ע אלא ע"כ דאיירי דאין לרבה עבד עברי ודוקא רבו שרי (ו) למסור לו שפחה כנענית שלו אבל בשפחה כנענית שאינה לרבו של ע"ע אסור בה אבל לעיל ניחא שימכור הוא לד בן חורין שלו למי שיש לו שפחה כנענית ויהיה מותר בה וק"ל: **בד"ה** דכ"ע ג"ש עדיפא כו' הכא שאני משום דעיקר שטר מג"ש נפקא לן עכ"ל ומיהו לא בעי למימר דלכ"ע היקשא עדיפא אלא דבהא פליגי אם נימא דהכא ג"ש עדיפא משום דעיקר שטר מג"ש נפקא דלא מסתבר ליה לתלמודא דליכא מאן דפליג בהא דודאי ג"ש עדיפא מה"ע אלא משום דאיכא למפרך כו' וק"ל:

דף מב בד"ה בעבד של שני שותפין כו' והא אמימר גופיה אית ליה כו' וי"ל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל אבל הא ק"ל למה הקשו התוספות מאמימר ת"ל מיניה וביה למשנה אחרונה איך כופין כו' ע"ש באורך ואין לי להאריך (ז) בדחוקיו אבל הנראה למאי שיש לדקדק בעיקר קושייתם מתחלה אמאי לא תקשי להו בפשיטות אהך מתני' דהכא דכופין לשחרר בחציו עבד ובפרק החובל קאמרינן דאין יוצאין בראשי אברים אלא דאיכא למימר דמתני' דהכא לא אתיא כר"א דבעי עבדו המיוחד לו אלא כשאר תנאי דהתם דלא בעינן עבדו המיוחד לו ושפיר יוצא חצי עבד ושל שותפין בראשי אברים וה"ה בשחרור אבל מדקאמר הכא של שני שותפין ודברי הכל דמשמע דליכא מאן דפליג בעבד של שני שותפין והאי קשיא להו והא ר"א ס"ל דאינו יוצא בראשי אברים וה"ה בשחרור דלענין חצי ממון שבו אין סברא לחלק בין ראשי אברים לשחרור ע"י שטר ותרצו דהתם לא איירי בשל שותפין אלא בשאין לזה רק פירות ולזה הגוף ודומיא דהכי בחציו עבד למשנה אחרונה דאין לו בו פירות מיהו מתני' דהכא בכה"ג נמי למשנה אחרונה דכופין לשחררו לא אתיא כר"א דהתם דס"ל דאין יוצאין בראשי אברים וה"ה ע"י שחרור ולכך

קרני ראם (א) נ"ב איני מבין דהא מה דדחה הרא"ש סברת הרי"ף לחלק בין גר שמת ובין מפקיר היינו מדמקשה א"ה המפקיר נמי עי"ש ומש"ה דקדקו התוס' בלשונם לאקשות מזה דוקא דאל"ה היה מקום לחלק וכסברת הרי"ף וח"ס: (ב) נ"ב עיין רשב"א שהביא תוספתא האומר נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אמר לא נתן לי לא אמר כלום שמא זיכה לו ע"י אחר ומדקתני לא אמר כלום משמע דהוי ודאי וה"ה בכך דעבד הוי ודאי ודברי התוס' פשוטים ומיהו הר"ן כתב דעבד אסור לישא ב"ת עי"ש משמע דמספקא ליה ומיהו לשיטת הרי"ף דסובר בזכיה ל"מ אלא שלא יוכל לחזור ולא נפיק לחירות עד דמטי לידיה פשיטא דאסור בב"ת אלא שכבר השיגו עליו בזה ובמ"א הארכתי: (ג) נ"ב כדברי מוהרש"ל כן הוא דהתוס' סברי דגם לר"י א"י לסלק בזוזי וכן הוא בש"מ שם בשם הריב"א דלר"ע עושה החלטה משעת הנזק ולר"י יושם השור ואח"כ מחליטין אותו לניזק עי"ש באורך וזהו ממש כדברי מוהרש"ל ונסתלק השגת רבינו ומ"ש רבינו דהלוקח א"י לסלק בזוזי א"י הכרח לזה מסוגיא דשם לחלק בינו ובין הלוקח גם אין סברא דבמה שהלוקח א"י לסלק יגרום לומר למפרע גובה ועיין בפנ"י שהשיגו דאם נימא כיון דהלוקח לא יוכל לסלק אמרינן למפרע גובה א"כ מתני' דמיירי באפותיקי מפורשת וכמ"ש התוס' בסוגיא וא"כ אמרינן למפרע גובה ואתיא השיחרור ומפקיע משיעבוד עי"ש ולענ"ד נראה דגם באפותיקי מפורשת נהי דאין הלוקח יכול לסלקו מ"מ היינו דוקא אחר שבא זמן הפרעון אז א"י לסלקו אבל קודם זמן הפרעון יכול לסלקו ומש"ה לק"מ ממתני' דמיירי מקודם שבא זמן הפרעון שחררו משא"כ התם כנלע"ד: (ד) נ"ב ואיני מבין דהא שעבדו לאחר בעבור החוב א"כ אין כאן תשלום כלל דשלו שיתחרר ואל"ה א"י לשחררו אלא אגיו והוי כעבד של שני שותפים ול"מ שיתחרר לחלק המלוה ובתי' הארכתי: (ה) נ"ב איני מבין שאין העשה ול"ת בחד גברא ופשיטא דלא דחי: (ו) נ"ב ובתמורה דף ל"ד מבואר דאפילו שפחה דאחריני שרי לע"ע דאקשינן בהא דתלין שפחתך אבל עבדי שפחה לע"ע משרי שרי ול"ע: (ז) נ"ב איני מבין השגתו דודאי מתחלה לא הקשו התוס' מהך דאין יוצאין בראשי אברים דבכבר ידעו שיש לומר דדוקא ביציאת ראשי אברים ובדין יום או יומים כתוב כספו או עבדו ול"ד לשיחרור וע"כ הקשו רק מאמימר דסובר דאפי' מכירה א"א וא"כ שיחרור לא עדיף ממכירה ולכן כ' לחלק דשם מיירי ביש לאחד קנין גוף ולאחד קנין פירות והדר אקשו להו דהכי גם בקנין הגוף מהני השיחרור וכמו במפקיר והידשו דשיחרור עדיף דמפקיע איסורא וא"כ מקשה הרש"ל שפיר דל"ל הך דאמימר ולא הקשו ממתני' וע"כ תי' יפה דבח"ע ותב"ת לא הפקיע רק אחר השיחרור ותי' נכון ומוכרח דהא ל"ק דאמימר ל"מ בהפקר לשחררו ומ"ש מסני בח"ע ותב"ת וע"כ כסברת רש"ל ובזה לק"מ מה שהקשה רבינו דר"א אדר"א דסובר דצריך ג"ש משום דלסני דסברו דצריך ג"ש יש לומר דהתורה לא הפקיע הממון רק אחר ג"ש וכמו שמוכרח לומר ע"כ לל"ק דאמימר דל"מ ג"ש במפקיר הא דמהני ג"ש ביוצא בשן ועין וע"כ דלא נפקע הממון רק עד אחר השיחרור וכן היה מקום לומר לר"א לפי קושייתם וכ"ז ברור:

חכמת שלמה

קונה ודו"ק: **ע"ב גמ'** לפלוני נתונה לפלוני כו' בשטר תנו רבנן האומר כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה הודאת כו' מי אוכל פירות כו'. נ"ב והוי כאילו אמר לא שנו שהודאת בעל דין כמאה עדים דמי והנותן אוכל הפירות אלא בהדא אבל לא בברתא כו' ודו"ק וליסגא מי אוכל פירות ה"ק כמאן אמרו שהודאת המקבל הודאה והנותן אוכל פירות כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א): **בד"ה** הקדש כו' מידי שיעבוד דניזק כו'. נ"ב ותימה הוא הלא לרבי ישמעאל יכול לסלקו בזוזי דאמר יושם השור בב"ד דהוה כב"ח דמסלק בזוזי וכן פירשו התוס' להדיא ועוד הלא פירשו התוס' להדיא לשם דהקדישו מוקדם איירי דוקא בבעל מום שאינו ראוי למזבח אי נמי בשור תם וכגון שהקדישו לבדק הבית וכדאמרינן בעלמא המקדיש תמימים לבדק הבית מה שעשה עשוי אבל הקדיש שור תם הראוי למזבח מפקיע והיינו ממש איפכא מהכא ונ"ל דבודאי התוס' דהכא ס"ל דלרבי ישמעאל לא יכול לסלקו בזוזי דהא פריך לשם מאי בינייהו כו' ומשני כו' ולא אמר דיכול לסלקו בזוזי איכא בינייהו אף שהתוס' פירשו לשם דהוי מצי למימר אלא דחדא מנייהו נקט התוס' דהכא לא ס"ל הכי ומשום הכי כתבו דאיירי אפי' בהקדישו למזבח ודו"ק. (עיין במהרש"א): **בא"ד** דאלמוה רבנן כו'. נ"ב פי' לענין שאין הקונס חל על מעשה ידיה עד אחר מיתה או עד אחר גירושין דאז הוא חל למפרע מכח דינא דקונס מפקיע מידי שיעבוד וק"ל:

דף מא ע"א רש"י במתני' ד"ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין כגון שהיו שני אחין או שני שותפין ושחרר אחד את חלקו בפי' של מסכת עדיות והיינו כדלקמן: **תוס'** בד"ה הקדש כו' לסלקה בזוזי דהדין עמה כו'. נ"ב פי' שהאי אנטלא הוא מהשום שהכניסה לו וא"כ הדין עמה שאם תרצה לוקחת את שלה ולומר שלי אני נוטל אף שהוא ביוקר נותנין לה ואם אינה רוצה בכך יתנו לה דבר השוה ולא כפי מה שמוחתה בכתובתה שהוסיפו עליו בשומא שליש או יותר וק"ל: **בד"ה** אשה אינה וכו' כרבנן דאמרי הכא כו'. נ"ב אינו כן בירושלמי אלא הכי הוא נוסחו במאי פליגי כשמכרו לעולם או לשעה אי תימא כשמכרו לעולם פליגי אבל לשעה ד"ה מכורים ואי תימא כשמכרו לשעה פליגי אבל לא מכרו לשעה דברי הכל אין מכורים נשמעיניה מן הדא העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו ומכרו הרי זו מכורה והלוקח יחוש לעצמו רבן שמעון בן גמליאל אומר אינה מכורה שלא עלתה על דעתו שתהא אשה מחזרת על ב"ד אמרינן אתיא דרבי אליעזר כרבנן ור"י כרבן שמעון בן גמליאל הוי כו' וכן הביאו הרי"ף וכן הרא"ש בפרק אלמנה לכ"ג וכן הרשב"א ועיקר ודעת המפרשים ז"ל שלא הביאו רי"ף ז"ל כאן אלא ללמוד ממנו דפליגי נתייהו דרבנן ורבן שמעון בן גמליאל הכא כשמכרה לאותו שדה שעשה אפותיקי הוא וסתם הירושלמי כמו שהוא שם אבל מה שאמרו בו אבל אי לא מכרו לשעה ד"ה אין מכורין אינו ענין לכאן כלל אלא במוכר נכסי צאן ברזל אבל בעושה שדהו אפותיקי אפילו מכרן לעולם מכורין אלא אם כן לא ימצא ב"ח שאר נכסים דבכה"ג גובה מהם אבל הרמב"ם ז"ל כתבה לזו בפי"ח מהלכות מלוה ולוה וע"כ מפרש הירושלמי שלכך אמרו שאף על פי שאם יש שם נכסים בני חורין גובה מהן אף על פי כן יפה כח דאפותיקי בשני דברים האחד שאם מכר לזה שאר נכסים אחרי שמכר זה מלוה טורף זו של אפותיקי וכן פי' רבינו אפרים ז"ל וזהו שאמר בירושלמי והלוקח יחוש לעצמו דמשמע שיותר יש לו לחוש ללוקח בשביל האפותיקי משאר מלוה ועל דרך זה גם כן כשמכרו מכר עולם אינו מכור לפי שהיה לו לפרש שהוא משועבד באפותיקי כדי שאם ימכור שאר נכסים שיגבה ב"ח מזו ולפיכך אינה מכורה כלל אלא א"כ מכרה בפירוש עד זמן גביית החוב בלבד והראב"ד ז"ל כתב עליו לא הבין ולא הבחין דרך הירושלמי אשר מצא על זו המימרא ר"ן: **ע"ב גמ'** תיובתא בבעל הוא דפליגי כו' ונמתק נימא. וכ"כ כ"ל דל"ג ומ"ה פרש"י הדר פריך ודו"ק: **תוס'** בד"ה לא תוהו כו' וכן משמע קצת בירושלמי כו'. נ"ב פי' דעבד לא מחייב אפריה ורביה אבל מה שייך בעבד לב"ה לא תוהו בראה כו' איתא לשם בהדיא דמחייב עבד אפריה ורביה ודו"ק:

דף מב ע"א גמ' תני והא מדקתני כו' מריבותא שבהן טעמא דאמר הכי הא כו' ליורשיו ואמאי ה"נ כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה בעבד של כו' תלקו כמו כו'. נ"ב פי' ר"א איירי במוכר עבדו ע"מ שמשמשנו ל' יום כדלקמן ודו"ק: **בא"ד** חצי עבד וחצי בן חורין. נ"ב ואין להקשות איך אשכחן חצי עבד כו' מאחר דבשותפים ל"ל לפי הס"ד דהשתא שאינו יכול לשחרר חלקו י"ל דסבר כר' דיכול לשחרר חצי מתחלה וק"ל: **בא"ד** אין יוצאין בראשי אברים כו'. נ"ב פי' אליבא דר"א וק"ל: **בא"ד** וא"ת והא אמימר גופי' כו'. נ"ב פי' דמתחלה הייתי מבינים דאדרבה דוקא חצי עבד אינו יוצא בשן ועין והוא הדין שלא יכול לשחרר מאחר שאינו מיוחד לו כולו שהרי חציו השני נסתלק ממנו לגמרי בגוף ופירות אבל מפקיר עבדו הרי עדיין הגוף שלו שהרי בכל איסור עבדות לא נסתלק ממנו אבל השתא דאמרינן דלא ממעטינן מעבדו המיוחד לו אלא היכא שאינו שלו בגוף ופירות ומשום הכי למשנה אחרונה חצי עבד וחצי בן חורין אינו יוצא בשן ועין מאחר שאין לו עליו פירות אלא שם עבדות א"כ קשה הא דאמימר כו' וק"ל. אבל הא קשה לי למה הקשו התוס' מאמימר תיפוק ליה מיניה וביה למשנה אחרונה איך כופין אותו לשחרר כולו שלא כבר אין

מהר"ם

דף מא ע"א תד"ה לישא שפחה אינו יכול וכו' עד וא"ת וליתי עשה דפרו ורבו ולדחי לאו דלא יהיה קדש וכו'. לפום ריהטא פשטא דתוס' משמע דמקשין דישא בת חורין דאז מקיים עשה דפרו ורבו אבל כשנושא שפחה אינו מקיים עשה דפרו ורבו כמו שכתבו לפני זה בסמוך אלא שקצת מגומגם לומר כן דא"כ לפי זה לא היה להם להתוס' למנקט ולדחי לאו דלא יהיה קדש אלא הוה להו למימר לאו דלא תהיה קדשה כיון דאבת חורין קאי אבל אין זה קושיא כלל דהתוס' נקטי לישנא דמורגל בגמרא לומר תמיד באיסורא דעבדות לאו דלא יהיה קדש ויש לפרש ג"כ קושית התוס' דמקשין דישא שפחה והא דקאמר וליתי עשה דפרו ורבו לאו דוקא אלא ר"ל שבת דזה נמי מצוה היא דהא אי הוה יכול לקיים שבת הל דהו לא היה כפינן לרביה לשחררו והא דקאמר בתירוצא בתרא ועוד דבדידה ליכא עשה ר"ל ועברה אלאו דלא יהיה קדש וזה לא שייך לומר גבי שפחה יש ליישב דכשהוא נושא שפחה אף השפחה עוברת בלאו כשנשאת לו כיון שאסורה לינשא לו דהא היא חייבת בכל הלאוין כמו אשה ישראלית דעלמא אלא דלפי זה יקשה הא דקאמר בתר הכי ועוד דבדידה ליכא עשה והא אפי' בשפחה שייך שבת כמו שכתבו התוס' לקמן בסמוך בד"ה לא תוהו בראה כפירושו של ר"י בר מרדכי וצ"ל דהשתא לא ס"ל התוס' כן: **ע"ב בא"ד** לא שרינן אלא הקדשות דאתי מיניה. ר"ל דלא שרינן לממזר לישא קדשות אלא בענין קדשות דנולד הוא מינה כגון אשה דלא תפסי בה קדושין דהממזר נולד ג"כ מאשה דלא תפסי בה קדושין אבל לא איסור קדשות דזכר ובהמה ונ"ל למחוק ה' דהקדשות ולגרוס לא שרינן אלא קדשות דאתי מינה וק"ל: **ד"ה** לא תוהו וכו' עד וכן משמע קצת בירושלמי וכו'. פי' דאפי' בעבד שייך נמי שבת מדאמר שם העבד מהו שישא וכו' ר"ל משום דאינו מצווה במצוה דפריה ורביה דאינו חייב אלא במצות שהאשה חייבת ופשיט לה מהא דתנן יבטל והלא לא נברא העולם וכו' שנאמר לא תוהו בראה ש"מ דאף עבד שייך בשבת וק"ל: **בא"ד** ולפי זה בשפחה נמי שייך שבת וכו'. היה יכול לומר דבכל אשה שייך נמי שבת אע"ג דלא מיפקדא אפריה ורביה אלא דנקט שפחה משום דבעו לאסיקי בתר הכי והא דלא כפינן בחצי שפחה וכו' וק"ל: **ד"ה** דכ"ע ג"ש עדיפא וכו' עד הכא שאני משום דעיקר שטר מג"ש נפקא יש לדקדק קצת א"כ לפי זה אמאי דחיק בגמרא לומר לא דכ"ע ג"ש עדיפא הל"ל לא דכ"ע היקשא עדיף כדאיתא שם בזבחים וטעמא דרבנן הכא דשבקי להיקשא וילפי בג"ש משום דעיקר שטר מג"ש נפקא אלא שיש ליישב דגמרא ס"ל דהמקשה שהקשה לימא בהא קמפלגי וכו' לא היה מתמיה אלא על ר' דשביק ג"ש ויליף היקשא דמשום דהכא מסתברא טפי למילף ג"ש משום דעיקר שטר מג"ש נפקא אבל על רבנן אין מקום לתמוה דפשוט הוא דאע"ג דבעלמא מסתבר טפי למילף היקשא הכא מסתבר טפי למילף ג"ש כדאמרינן ולכך ודאי אביי הוא קא מתמה ולכך השיב התרצן לא דכ"ע ג"ש עדיפא הכא ואפי' ר' היה מודה בזה אלא משום דאיכא למיפרך אג"ש ולכך שביק רבי ג"ש ויליף היקשא:

דף מב ע"א גמ' רב אשי אמר שאני התם דקא קרי ליה עבדי. וא"ת תקשה לרב אשי מאי אריא חצי חצי אפי' אמר כולו נמי כדפריך אינוניא שלפני זה וי"ל דרב אשי נמי מתרץ לה דה"ק בד"א דקרי ליה עבדי אבל היכא דלא קרי ליה עבדי קנו ואם אמר חצי חצי אפי' לא קרי ליה עבדי לא קנו: **תוס'** ד"ה בעבד של שני שותפים וכו' עד והא לר"א דפ' החובל אינו יכול לשחררו וכו' דמוקי התם אליביה וכו' כצ"ל ור"ל דר"א אמר דעבד של ב' שותפין אינו בדין יום או יומים משום כי כספו הוא כספו המיוחד לו ויליף מניה גמרא התם דה"ה דאינו יוצא בראשי אברים לר"א דכתיב ביה ג"כ עבדו דמשמע נמי עבדו המיוחד לו דמוקי התם הא דקאמר אמימר איש ואשה וכו' אתיא כר"א ס"ל לאמימר כמו שאינו יכול לשחרר לר"א ה"נ אינם יכולין לשחררו וכן הא דתני התם בברייתא חציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של ב' שותפים אין יוצאין בראשי אברים מוקי התם כר' אליעזר וס"ל לתוס' דכמו שאינן יוצאים בשן ועין לר' אליעזר ה"ה דאין יוצאים בשטר שיחרור ותירצו דשותפים דהתם וכו' והא דקאמר התם חציו עבד וכו' ר"ל ובחציו עבד יש לו חלק בגוף ופירות ואפ"ה קתני דאין יוצא בראשי אברים וה"ה בשטר שיחרור היינו למשנה אחרונה דחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שכופין את רבו ועושה אותו בן חורין והואיל ולכפייה קאי הוי כאילו אין לו בו שום חלק לא בגוף ולא בפירות ולכך אינו יוצא בשן ועין ואם תקשה לך וא"כ הואיל ואינו יוצא בשן ועין ה"ה דאין יוצא בשטר שחרור למשנה אחרונה מאחר שאין לרבו חלק בגוף העבד וא"כ היאך אמרו כופין את רבו ועושה אותו בן חורין זה אין קושיא כלל דהא דמאי דנקרא למשנה אחרונה אין לו בגוף העבד היינו משום דכופין אותו לשחררו וזולת זה יש לו בו בגופו ולכך יכול רבו לשחררו וק"ל ובתר הכי הקשו התוס' וא"כ לפי זה דהכל תלוי בגוף וכשאין לו חלק בגוף העבד אין יכול לשחררו והא אמימר גופיה אית ליה לעיל דף מ' לחד לישנא דמפקיר עבדו יש לו תקנה בשטר שחרור ובמפקיר עבדו אין

לא קשיא להו אלא מאמימר גופיה דקשיא דידיה אדידיה דהתם מסיק דס"ל כר"א דהיכא דאין לו פירות אין יוצא בראשי אברים וה"ה בשחרור ולעיל ס"ל לאמימר גופיה במפקיר עבדו אע"ג דאין לו בו פירות יש לו תקנה בשטר ותרצו דודאי שטר מפקיע האיסור דהיינו הגוף עפי מראשי אברים ומהשתא מתני' דהכא נמי מצי אתיא שפיר כר"א דהכא בשטר מפקיע האיסור אף למשנה אחרונה מיהו ק"ק מעיקרא דלא אסקי להו אהכי לדעתייהו הא דתרצו דשטר מפקיע האיסור כו' אמאי לא קשיא להו נמי"ה בפשיטות לפום הסברא דסלקא אדעתייהו דהיכא דאינו יוצא בראשי אברים גם שחרור בשטר לא מהני ולקמן סבר ר"א דכל עבד אינו יוצא בראשי איברים וצריך גט שחרור ויש ליישב דר"א דהכא לאו היינו ר"א דהתם ודו"ק: **בד"ה** יום של רבו כו' ומיהו נ"מ אף למשנה אחרונה כגון בשל יתומים כו' עכ"ל ולקמן אהך דהמית מי שחליו עבד כו' דקאמר מאי לאו כמשנה אחרונה כו' לא בעי לאוקמא בגה"נ דסתמא קתני דמשמע אפילו בגדולים וק"ל: **ע"ב** בד"ה מעוכב גט כו' והכא איירי בחליו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל תימה והיך יאכל בתרומה החצי בן חורין אפילו למשנה ראשונה אלא בע"כ איירי כו' ע"י הפקר כו' עכ"ל ע"ש ולא ידענא (א) תמיהתו על דברי התוס' דהא לקמן בשמעתין לענין קידושין נמי בעי למימר בכה"ג דאין קידושיו קידושין כלל אע"ג דהוי חצי בן חורין וק"ל: **בד"ה** עבד שמכרו כו' מכר קנס של עבד כו' דלא דמי לדקל לפירותיו כו' עכ"ל כן הוא בכל ספרי תוספות הישנים משום דלכאורה לר"מ במכר קנס של עבד נמי היכא למבעיא הכי מה"ע אי היכא לפלוגי בין פירות דקל דעבידי דאתי ובין קנס של עבד דלא עבידי דאתי אבל מדנקט עבד שמכרו רבו לקנס כו' משמע דאפילו לר"מ לא מבעיא ליה אלא בכה"ג דומיא דדקל לפירות אבל במכר הקנס של עבד לא מבעיא ליה דפסיקא ליה ביה דאפי' לר"מ כיון דלא עבידי דאתי אינו מכור ומהרש"ל הגיה ולא דמי לפירות דקל כו' (ב) ולא ידעתי כוונתו:

דף מג תוס' בד"ה ואת"ל כו' והמ"ל איפכא אלא האמת כו' עכ"ל מדברי מהרש"ל שהבין המ"ל איפכא היינו דגבי מקודשת המ"ל חלייך וגבי אינה מקודשת לחליי וא"א לומר כן כפי שפרש"י הא דחזיא לכולה דה"ק לה אי בעינא נסיבנא אהריתי כו' דזה ודאי לא שייך בחשה וק"ק דעפי הוה ליה לתוס' לאקשויי דה"מ למנקט כולה בחדא מילתא דהיינו באינה מקודשת נמי לחליי וע"כ הנראה דאיפכא דאמפי קושטא דהכי הוא דגבי לחליי המ"ל איפכא דהיינו את"ל אינה מקודשת דבהכי הוה ניחא טפי למנקט כולה מלתא בלחליי אלא דהאמת כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה אבל אם כתב עליו אונו כו' וה"ת כו' אין לו תקנה דאיסורא דאיכא גביה כו' עכ"ל ולעיל מיניה בדברי ת"ק דקאמר וצריך גם שחרור לא הקשו להו הכי משום דאיכא לפרושי צריך ואין לו תקנה דהכי מפרשינן לעיל מלתא דר"י אליביה דאמימר ועי"ל דמלתא דת"ק איכא לפרושי ע"י פדיה דקונסין לפדות אותו מיד עד ק' בדמים כדלקמן ולא ישעבד בו העובד כוכבים כלל אבל הכא לכשתברח קאמר וע"כ לא נשחרר ליה עד שיברח דאי כו' כמ"ש התוספות וק"ל: **בא"ד** דלא דמי למפקיר כו' דקני ליה לקנס ולולדות כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה לפ"ז דא"כ בעובדא דסקרתא כו' דאקשו רבנן לרבינא מהא דאמימר וכו' לימא שאני התם דמכרו לעובדי כוכבים דלא קני אלא למעשה ידיהם וכו' ונראה דהתם הוי לאחר יאוש כו' עכ"ל ותירוצו דחוק אבל הנראה דלעיל איירי דכבר כלו מרוותא דעובדי כוכבים וגם מרוותא דישראל קנאי מהו וכיון דהעובדי כוכבים כלו אין כאן על העבדים קנין דמעשה ידיהם וגם מרוותא דישראל מהו וא"א להנחיל (ג) ממון זה לבניהם כיון דאין עליהם שיעבוד מעשה ידיהם והוה שפיר דומיא למפקיר עבדו ומת אבל הכא כיון דמרוותא דעובדי כוכבים עדיין קיימים לא הפקע מהם שיעבוד מעשה ידיהם ומדינא יחזור לבעל הראשון ישראל שהוא גם כן קיים שהרי מעולם לא פקע ממנו הממון לגמרי דעדיין הוא ברשותו לקנס ולולדות ולא הפקיעו ממנו כו' כמ"ש התוס' ודו"ק: **בד"ה** הא לגופא כו' דמזלזל בתקנתא דרבנן קנסוה אע"ג דלא מטא זמניה כו' ותימה כיון כו' עכ"ל ק"ק לפי פרש"י הכא ובאידך שנויא לקמן דמשום להא דקנסא נגעו ביה במכירת עבד יש לתמוה עדיפא מיניה דבפשיטות ה"ל לאוקמא תרוייהו בדלא מטא זמניה אלא דבעבד קנסו אותו ודו"ק:

ח"א **דף מג ע"א** הדר אוקי אמורא עליה והמכשלה גו' מעיקרא דדרש כשם שהמקדש כו' לא קאמר דאוקי אמורא עליה כו' ואפשר דלא הוה קא מוקמי אמורא אלא בדרש מקרא שהשמיע לרבים כי הכא והמכשלה הזאת גו' משא"כ לעיל דלא השמיע לרבים רק האי דינא וק"ל: והמכשלה הזאת כו' עיין פרש"י כפירושו מפורש פרק כל כתבי ע"ש ושם יבואר וק"ל:

דף מד בד"ה או לאו דוקא כו' ומייתי מבהמה כו' אלמא לאו דוקא דה"ה טפי כו' עכ"ל דלפרש"י איכא לפרושי בפשיטות דבשני הלשונות מייתי ליה דמשמע ליה דההוא דר"ל דוקא הוא וא"כ ע"כ הך דריב"ל לאו דוקא אבל לדברי התוס' ליכא לפרושי הכי בליבנא קמייתא דהוא שואל אלאו דוקא ואפילו ביותר ממאה והוא השיב לו דלאו דוקא אלא בפחות ממאה ולכך הוצרכו לפרש בע"א דהשיב לו כיון דע"כ דהך חדא לאו דוקא אידך נמי לאו דוקא וכן יש לפרש באיכא דאמרי לדברי התוס' ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה דלא קנו ליה לגופיה דאי מיית או מגרש לה הדרי לה עכ"ל יש לדקדק בפירושו דהא למ"ד הדין עמו קיימינן ואליביה יוכל לסלקה במילי אחריני כדמוכח בריש פרק האלמנה לכ"ג וכנראה מפרש"י לעיל ויש ליישב (ד) דאי לית ליה מילי אחריני לא נפיק גופיה מרשותה והם נהאלמנה ונהגרשה דידה נינהו וק"ל: **בד"ה** יוצא כו' ל"א גרסינן

קרני ראם (א) נ"ב אינני מבין השגתו בשם הטעם דלא הוי קדושין משום דהוי מקדש להאיו מפא"כ הכא מ"ט יהא לו חירות מותר לאכול בתרומה והרי אינו רשאי לישא שפחה ומצאתי בפ"י שעמד בזה וע"ש באורך וגם קשה לי דאם מיירי דוקא בתכ"ח מה פשיט ליה מההיא שנתערבה ע"ש ושם לא הוי רק כמפקיר ומש"ה אוכל בתרומה וצ"ע: (ב) נ"ב כוונת רש"ל פשוט דל"מ לרבנן דסברי דדוקא בדקל לפירות מהני ודאי דיש לחלק אלא אפי' לר"מ דמהני בפירות דקל מ"מ ל"מ כאן כיון שאין יוצאין מגוף העבד ולא עבידי דאתי: (ג) נ"ב לא אדע דהרי במכרו לקנס מיבעיא ליה לעיל ולא אפשיטא וא"כ נראה דלירושה דהוי ממילא ודאי מורים וצל"ע ומצאתי בפ"י שכ' כמ"ש: (ד) נ"ב עיין רשב"א שכ"כ והיזק הדבר מהא דלא נעשה מטלטלים אצל בניו ולענ"ד כיון דעיקר קנס ללוקח וכאן א"א לקנוס לבעל דהא לא ירצה לתת דמים ולא הוי שלו והבן:

מהר"ם

לו בגופו כלום דגופיה לא קני ליה אלא איסור אית ליה גביה כדאמר התם וא"כ היאך יש לו תקנה בשחרור דבלא פי' זה הוה אתי לן שפיר הא דאמימר דהוה אמרינן דלא תלי כלל בגוף העבד אלא הכל תלוי בעבדו המיוחד לו דהיינו כשאין לו אלא אדון א' ובמפקיר נ"כ אין לו אלא אדון אחד אבל השתא דתלי טעמיה שצריך שיהיה לו חלק בכל גוף העבד קשיא ותירצו דהתם ודאי דלא נשתייר בו כי אם איסור דעבדות שטר ודאי מפקיע האיסור ובזה יפה כח השטר מראשי אברים דהא דקתני התם חציו עבד וחציו בן חורין אין יוצא בראשי אברים היינו למשנה אחרונה דלכפייה קאי והוי כאין לו בו כ"א איסורא דעבדות ואפ"ה אין יוצא בראשי אברים זה נ"ל בשיטת התוס' בדבור זה ודברי ספר ח"ש בדבור זה רחוקים ממני: **ד"ה** הא דאמר הצי חצי וכו' עד אלא ודאי לא שייך כל שאינו בזה אחר זה אלא היכא שהראשון מונע וכו'. ר"ל וה"ה חצי חצי דאינו בזה אחר זה אינו מטעם דהראשון מונע אלא מטעם דשייר וכשהוא בבת אחת אין כאן שיור וא"כ למה לא יקנו בבת אחת והא דכתבו התוס' בתר הכי ואין לדמות ממון הראוי להלק וכו' נ"ל דהוי כאילו אמר ועוד דאין לדמות ממון הראוי לחלק וכו' ולכך אף על פי שאינו בזה אחר זה בבת אחת קני וכשנויא אחרינא הוא ודו"ק נ"ל: **ע"ב ד"ה** מאי לאו כמשנה אחרונה וכו' עד כי היכי דלא לפשוט וכו'. נ"ל דהאי איבעיא להו נשאלה בימי חכמים הקדמונים ולכך הוצרך ע"כ גמרא לעיל לתרץ הברייתא בשנויא אחרינא דאי לא מיתרצא האי ברייתא אלא כדאוקמינן לה כמשנה אחרונה א"כ תקשי לן למה לא פשטו החכמים הקדמונים האבעיא שלהם ממתניתא זו וק"ל: **ד"ה** מעוכב גם שחרור וכו' עד והכא איירי בחציו עבד וחציו בן חורין. דברי התוס' אלו צריכין עיון וא"א ליישבן כלל דאיך יעלה על הדעת דחצי עבד וחצי בן חורין יאכל בתרומת כהן משום צד חירות שבו דאותו צד זר גמור הוא אצל תרומה וק"ל: **ד"ה** עבד שמכרו רבו וכו' עד או דלמא אפי' לר"מ לא קני דלא דמי לפירות דקל וכו' כצ"ל משום דלרבי מאיר אפי' לא יהא דמי לדקל לפירותיו אלא לפירות דקל הוי מכור דהא ר"מ סבירא ליה המוכר פירות דקל קנה וק"ל:

דף מג ע"א ד"ה את"ל וכו' עד והוה מצי למימר איפכא וכו'. ר"ל דהוי מ"ל את"ל התקדשי לחציי אינה מקודשת משום דשייר בקנינו אבל הכא לא שייר בקנינו ואת"ל המקדש חצי אשה מקודשת משום דחזיא לכוליה אבל הכא לא חזיא ואע"ג שאם אמר כן הוה קשה לן מאי שנא דבהתקדשי לחציי אינה מקודשת והצייך מקודשת לי כגון המקדש חצי אשה תהא מקודשת זה אין שייך לענין הבעיא דהכא אלא שהאמת נקט כמו דמסיק בקידושין דבהתקדשי לחציי מקודשת דר"ל דאי בעינא נסיבנא אהריתא אבל בחצייך אינה מקודשת דלא מצי למימר דהכי קאמר לה דהינסב אחרינא דאתתא לבי תרי לא חזיא אבל איפכא לא אין מטעם לומר כן נ"ל כוונת התוס' בדבור זה ואין אנו צריכין לאדחוקי כפירושו של ספר ח"ש וק"ל: **ע"ב ד"ה** ואין אני קורא וכו' עד וזה לא שייך הכא ר"ל דהתם איירי שנפלו קמי אח הג' יבמה אחת מהאח הראשון דהיינו איתה שעשה הב' מאמר והשניה של האח השני ואם ייבם לשתיהן יסברו העולם שמאמר קדושין גמורים הן וא"כ ב' יבמות הן מבית אחד דהיינו מאח השני וא"כ יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות ושם פריך בגמרא וניבם לחדא ונחלץ לחדא וכו' ע"ש אבל הכא ע"כ איירי שלא היה לשמעון אשה אחרת ולא נפלה קמי לוי כ"א זו לבדה דאל"כ דהיה לו לשמעון עוד אשה אחרת ומת ונפלו שתיהן קמי לוי איך אפשר לומר מתייבמת ללוי הא י"ל דלמא קדושי דשמעון קדושין גמורים הן והוו ממש ב' יבמות הבאות מבית אחד אלא ע"כ צ"ל הא דקאמר רב חסדא מתייבמות ללוי איירי כשאין לשמעון אשה אחרת כ"א זו ולכך מתייבמת ממה נפשך וכו' ולכך הקשו התוס' מאי נ"מ הכא אפי' היתה היא אשת שני מתים היתה מותרת להתייבם ללוי דלא שייך הכא שמא יאמרו ב' יבמות וכו' מאחר שלא היתה לו לשמעון עוד אשה אחרת כנ"ל כוונת קושית התוס' אבל יש לתמוה דבהדיא כתבו התוס' שם ביבמות פ' ד' אחין דף ל"ב דאליביה דהתניא תנא ס"ל דאפי' ליכא צרה בהדי ההיא דעליה זיקת ב' יבמין אפ"ה אינה מתייבמת אטו היכא דאיכא צרה וכן הוא בהדיא שם פ' האשה רבה דף צ"ו ע"ש: **בא"ד** אבל בעלמא הוי דאורייתא. פירוש כגון ראובן שקדש אשה חוץ משמעון ובא שמעון וקדשה סתם דאהני קדושי ראובן למיסרה אעלמא וקדושי שמעון אהנו למיסרה אראובן ולכך חלין עליה קדושי שניהם ומתו שניהם הוו עליה ממש זיקת ב' יבמין וזו אסורה להתייבם ללוי מדאורייתא ולכך הוה סלקא אדעתיה דאף הכא בחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון הוי נ"כ עליה זיקת ב' יבמין ואסורה להתייבם ללוי ולכך אצטריך רב חסדא לומר דמתייבמת ללוי ואין אני קורא בה אשת שני מתים וכו' וק"ל: **ד"ה** אבל אם כתב עליו אונו וכו' עד וא"ת הא דאמר אמימר לעיל וכו'. והא דהקשו התוס' קושיא זו אאם כתב עליו אונו וכו' ולא הקשו קושיא זו אמלתיה דת"ק דקתני יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון דמשמע דיש לו תקנה בגט שחרור לישא בת חורין אע"ג דגופו לא קני ליה ולעיל אמר אמימר במפקיר דאין לו תקנה וכו' משום דאמלתיה דת"ק היה יכול לתרץ דכותב לו גט שיחרור קודם שיפדנו מן העובד כוכבים או קודם שיברח דאז עדיין גופו קנוי לו דהא אם לא קנסו אותו חכמים היה חוזר לרבו להשתעבד בו אבל הכא שכתב לו קודם שמכרו כשתברח ממני וכו' ועל כרחך לא חל אותו השיחרור עד לאחר שיברח מן העובד כוכבים ואז אין גופו קנוי לו להשתעבד בו כלל מתקנת וקנס חכמים וא"כ אין לו תקנה בשטר לאמימר וק"ל: **ד"ה** הא לגופא וכו' עד ונראה לפרש וכו'. ר"ל ותרוייהו איירי לגופא ואידי ואידי בדלא מטי זמניה וא"ת היא גופא תקשה דלמה לא אמר גמרא אידי ואידי בין מטא זמניה בין לא מטא והא לגופא והא לפירא ר"ל שלא החליפה לו כ"א הפירות כמו שפירש הקונטרס משום דנראה לו לגמ' דוחק לפרש דכתב לו נימוסו אפירות ולא אגופו דאין דרך לעשות כן ועוד דלפי זה ע"כ א"א להעמיד ההיא דשדה בלא מטא זימניה כיון דעד דלא מטא זימניה אין לו פירות מה שייך לומר פטור ממעשר וק"ל:

דף מד ע"א גמ' התם הוי ליה לפיים ולא פיים. ע"כ צריך לפרש דהתם איירי כגון שיש לו ממון אחר במה לפיים ולא פיים ולכך יצא לחירות ובברייתא דלעיל דקתני נבאו בתובו וכו' לא יצא לחירות איירי שלא היה לו ממון אחר לפיים העובד כוכבים בתובו ולכך לא יצא לחירות כצ"ל לפי' הקונטרס דאל"כ תקשי בברייתא דלעיל נמי נימא דהיה לו לפיים ואפשר שלזה כיון התוס' במה שכתבו בד"ה המוכר עבדו לפרהגנ על פי' רש"י ועוד דלישנא דהיה לו לפיים ולא פיים לא משמע הכי דהלשון משמע דהיה לו לפיים עכ"פ מה שאין כן לפי' רש"י דצריך לפרש דהיה לו ממון אחר לפיים וק"ל: **רש"י** ד"ה ומעלהו כו' אע"פ דחשיבות הוא להם. ר"ל והיה לן לאסור משום דמיקר שם עבודת כוכבים כמו בהולך לדון לפני ערכאות של עובדי כוכבים: **תוס'** ד"ה בשלוה על מנת למשכנו וכו' עד לכך נראה וכו'. וא"ת היא גופא תקשי למה לא אמר גמרא עוד שנויא אחרינא אידי ואידי דמטא זמניה וכשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו ולכך פטור ממעשר כל זמן שישראל לא בא ומשכנו וגבי עבד קנסוהו רבנן כפרש"י י"ל משום דגמ' ס"ל דבהאי גוונא אפי' גבי שדה חייבת במעשר דכיון דמטא זמניה אם כן היא של ישראל בהלום וק"ל: **ד"ה** וכותב ומעלה וכו' עד וקשה דשטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים מכשרינן כצ"ל ולא מפלגינן בין לכתחלה בין לדיעבד וכו'. ר"ל ואי הוי כפירוש רש"י דכשיבותנים להם עמר להתום הוה להם חשיבות היה לן לאסור לכתחלה לכל הפחות משום דמיקר שם עבודת כוכבים: **ד"ה** התם דאיסורא דאורייתא וכו' וכן התם הוי מצי למימר איפכא כי הכא. לאו דוקא כי הכא אלא ר"ל דהוה מצי למימר התם את"ל גבי עבד לא קנסו משום דאיסורא דרבנן הוא אבל גבי כרם הוי איסורא דאורייתא וק"ל: **ע"ב** גמ' אמר ר' אבהו עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם רבו יצא לחירות והתני ר' חייא איבד זכותו וכו'. יש להקשות לפי מה דלא ידע עדיין דר' אבהו איירי בדעת רבו לחזור למה יצא לחירות כשמכרו לשני מה פשע בזה כשמכרו ומה הפקיעו בזה מן המצות הלא אף אם לא מכרו היה בחוץ לארץ אצל רבו הראשון ונראה דיש לפרש דהמקשה ידע שפיר דר' אבהו איירי שדעת רבו הראשון היה לחזור לא"י ולכך כשמכרו שם כדי שישאר שם בח"ל יצא לחירות אלא דהוה סלקא אדעתיה דר' חייא דקתני איבד זכותו ר"ל ואינו יוצא לחירות על כרחך איירי נמי אפי' היכא דבדעת רבו הראשון לחזור דאל"כ פשיטא דאינו יוצא לחירות דמה לי אם ישאר אצל רבו ראשון בח"ל או אצל רבו שני ולכך פריך מרבי חייא ומשני כאן שדעת רבו לחזור ר"ל דמתחלה כשיצא מא"י יצא על דעת לחזור וגם עתה כשמכרו דעתו לחזור ולכך קאמר ר' אבהו דיצא לחירות כשמכרו שם וכאן שאין דעת רבו לחזור ר"ל ר' חייא איירי דמתחלה כשיצא לא היה דעת רבו לחזור ואע"ג דעתה בשעת המכירה דעתו לחזור מ"מ הואיל ובשעת היציאה לא היה בדעתו לחזור ואע"פ כן הלך העבד אחריו מרצונו ולכך איבד העבד זכותו וכשמכרו עתה שם אינו יוצא לחירות וזה הפירוש מדויק מפ"ש שפירש כאן שדעת רבו לחזור כשיצא על מנת כן יצא וכו' וק"ל: **רש"י** ד"ה יצא אחר רבו לסוריא וכו' עד ל"א גרסינן יצא עבד וכו'. נ"ל דלפי לשון זה הוה גורס בברייתא יצא עבד אחר

רבו

חכמת שלמה

עליו פירות ואינו יכול לשחררו כמו שאינו יוצא בשן ועין וראיתי למפרש אחד שכתב כמו שמתורץ הא דאמימר מאחר שאין עליו ממון אלא איסור יכול לשחררו בשטר ואינו דומה לשן ועין דדוקא בתחלת קושית שהקשו התוס' מפני שותפין דהוי נמי ממון ואיסורא א"כ אין חילוק בשטר לשן ועין וק"ל (עיין במהרש"א). וליתא לדבריו כלל חדא מאחר שתירצו התוס' דחצי עבד וחצי בן חורין דהתם אתא למשנה אחרונה הקשה מיניה וביה איך יכול להיות מיושב למשנה אחרונה כלא א"א לשחררו לכן נראה דלא קשה מידי דמי הפקיעו ממנו מעשה ידיו החכמים הם הפקיעו והם תקנו שישחררו ואי לאו תקנתא דישחררו אמינא דשפיר אלי הגוף שלו והם עשו שיפקיע הכל ממנו וישחררו אבל מכל מקום בשן ועין אינו יוצא קודם שיחררו מאחר שהפקיעו חכמים מרבו לענין מעשה ידיו שוב אינו יוצא בדבר אחר שאינו תולה בהפקעתו ודו"ק ותדע דהכי הוא דאל"כ למה אינם מתרצים התוס' הא דתני עבד כו' איירי כגון שנתן לו כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור כמו שתירצו התוס' בפרק השולח אלא שהתוס' דהכא רצו לתרץ הכא דלא תצטרך לחלק בין שטר לשן ועין עד דאקשי' מאמימר ומוכרחינן לחלק אליביה הכי ואי הוה מתרצין דאיירי שנתן כל דמיו אם כן הוי קשה סוף סוף למשנה אחרונה איך יכול לשחררו הא כבר נסתלק ממנו למעשה ידיו ומשנה אחרונה משמע דבכל ענין כופין אותו לשחררו ומשום הכי מתרצין דאין הכי נמי דאיירי אליביה דמשנה אחרונה ולא איירי כלל בנתן לו דמיו ולא שביחא אבל בפרק השולח לא הזכירו האי קושיא דאמימר וחילוק דשטר משום הכי שייך שפיר האי תירוצא ודו"ק היטב: **בד"ה** הא דאמר כו' ואין לו בהם כלום. נ"ב פי' מכל שכן כשאין דלא קנו זה אחר זה לאו משום דלא הוי למיקני מכח הראשון דהא אפילו הראשון נמי לא קני משום דשייר אם כן בבת אחת דליכא שיור קנו וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה מעוכב כו' וחציו בן חורין. נ"ב תימה ואיך יאכל בתרומה החצי בן חורין אפי' למשנה ראשונה אלא בעל כרחו איירי במעוכב גט שיחרור ע"י הפקר והארכתי בספרי ע"ש (עיין במהרש"א):

דף מג ע"א תוס' בד"ה את"ל כו' והוה מצי למימר איפכא כו'. נ"ב פי' ולא כשיאמר את"ל חלייך מקודשת לי מקודשת הוי כאילו אמר וכל שכן כשאמר התקדשי לחציי דלא מקודשת וכן כשיאמר אם תמצי לומר התקדשי לחציי אינה מקודשת הוי כאילו אמר וכל שכן כשאמר חלייך מקודשת לי כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א): **ע"ב** תוס' בד"ה אבל אם כו' דאי נאלתר חייל השיחרור כו'. נ"ב פי' מיד כשבא ליד עובד כוכבים ואם כן בא הפקעת ממון ואיסור באחת זה אינו דאם כן היכי מזבין ליה כו' ומדברי ר"ג משמע דשרי כה"ג ואין כופין אותו יותר ודו"ק: **בא"ד** דקנו ליה לקנס ולולדות כו'. נ"ב ותימה לפ"ז א"כ לעיל בעובדא דסקרתא דא"ל רבינא אהדרו אבני מרוותא קמאי דלכתוב גיטא דחירותא ואקשו רבנן לרבינא מהא דמרימר המפקיר עבדו ומת דאין לו תקנה לימא שאני התם דמכרו לעובד כוכבים דלא קנו אלא למעשה ידיהם כו' ונראה דהתם הוי לאחר יאוש ונתייאשו המוכרים ויורשיהם מינייהו והא ראיה שבני המוכרים לא תבעו אותם אלא אמר להם שהם ישתדלו לבקש בני מוכרים. (עיין במהרש"א):

דף מד ע"א גמ' לישראל מומר לכותי מהו כו' כנ"ל: **ע"ב** רש"י בד"ה יוצא כו' לסוריא ופריך כו' לסוריא מכרו רבו כו'. נ"ב פי' מכרו בלא וי"ו ולנכד כך תירוצא ומכרו בוי"ו ודו"ק. (עיין במהרש"א)

רש"י

לא עבד כו' ולא שבקיה לאסוקיה לכולה מתני' כו' עכ"ל מדברי מהרש"ל לפי אותה גירסא גרסינן מכרו בלא וי"ו דמשמע טפי יתירא דמכירה אתא לאשמועינן אבל לא ידענא מאי פריך לא סגיא דלא נפיק ובספרים ישנים ליתא האי ל"א בפרש"י כלל גם בפרש"י ישן שבידי בספר נופיה ליתא אבל הגיהו האי ל"א שם והגיהו לפי אותה גירסא מלת יצא בליר"י והשתא ניחא גם לפי אותה גירסא דפריך לא סגי דלא נפיק ודו"ק : **תוס'** בד"ה נטייבה כו' ואור"ת דגבי שביעית אית לן להחמיר טפי כו' עכ"ל ומיהו אי הוה שביעית דרבנן לא הוה פסיקא לן להחמיר ביה כבעלמא דאורייתא כמו שכתבו התוספות לעיל ודו"ק : **בד"ה** שנתקוצה כו' אע"פ דפטר התם בארעא דחבריה הכא כו' עכ"ל מיהו בנטייבה ודאי בארעא דחבריה נמי מקרי מלאכה הצריכה לגופה גם לענין שבת וק"ל : **בד"ה** לא"ל יצא כו' ה"ד אי אזיל מנכסיה איבד כו' וי"ל דמיד כו' עכ"ל ולא משמע להו ליסנא דמתני' מוכר לא"ל דהיינו לדעת רבו לחזור (א) כדלקמן ועוד דא"כ מאי נוסיף ר' אבהו אמתני' דידן וק"ל :

דף מה בד"ה מידי דהוה אמקדש אחותו ולפי האמת יש לחלק כו' עכ"ל ר"ל יש לחלק לפי האמת לשמואל דבמקדש אחותו ודאי אדם כו' אבל בשדה אין אדם יודע דאינה מכורה שהרי לרב מכורה ויוצאה ואינו נותן בדרך מתנה אלא בדרך מקח וכיון שאינה מכורה לשמואל הרי המעות חוזרין וק"ל : **ע"ב** גמרא והא דתניא קורין בו האי תנא כו' והתיר רשב"ג ליקח ממנו כו' יש לדקדק מאי מייתי מהך ברייתא דהתיר רשב"ג בגר דחזר לסורו דיודע דבעי עיבוד לשמה העובד כוכבים דלא ידע ודוחק לאוקמי הך דקורין בו נמי בכי האי גוונא בגר שחזר לסורו דמשמע דהני תלתא ברייתות כולה בעובד כוכבים ממש איירי ויש ליישב דלרבן שמעון בן גמליאל נמי בעובד כוכבים (ב) דידעינן ביה דכתבו לשמה קורין בו דהא לית ליה הך דרשה דכל שאינו בקשירה כו' ודו"ק : **תום'** בד"ה אמרי לה קורין בו כו' ואין נראה דרב נחמן קאמר כתבו עובד כוכבים יגנז כו' עכ"ל ר"ל דהא דרב נחמן דקאמר האי אמרי לה קורין בגמלא ואיהו גופיה קאמר בכתבו עובד כוכבים יגנז והיינו טעמא משום דכל שאינו בקשירה כו' כדמפרש לה תלמודא אברייתא דכתבו יגנז ואי הוה ידע תלמודא לפרושי אדרב נחמן בכתבו יגנז בענין אחר משום דבעי כתיבה לשמה לא הוה אילטריך ליה לפרושי אברייתא בענין אחר דהיינו משום דכל שאינו בקשירה כו' אלא דתלמודא דמפרש לה משום דכל שאינו בקשירה כו' אברייתא ה"ה דרב נחמן מתפרש הכי והיינו אפילו כתבו למכור לישראל ודו"ק : **בד"ה** והא דתניא יגנז כו' המ"ל דרבן שמעון בן גמליאל כו' אלא מייתי הנא דאיירי בה בהדיא עכ"ל ר"ל דרבן שמעון בן גמליאל לא איירי בהדיא בכתיבה אלא בעיבוד ולא בעי למימר נמי דרבן שמעון בן גמליאל משום עיבוד לשמה דבהך דתני יגנז לא תני עיבוד בהדיא אלא כתיבה אבל מהך דתני כל שאינו בקשירה כו' מייתי שפיר אהך דיגנז דהוה מכתיבה לכתיבה ולכך לא קשיא להו לתוס' לקמן דפריך לרשב"ג מעיבוד לכתיבה ולא מעיבוד לעיבוד משום דבהך דהתיר רשב"ג לא הוזכר בהדיא רק כתיבה ודו"ק

ח"א דף מה ע"א גרמא להו מלתא ואשתביין כו' ר"ל דהך מלתא גופה דבאשן קידרא ומכאן עלמן לדקיות הוא גרמה להו דאשתביין ואשתבאי איהו בהדייהו כדי שיתבכל לו שלא עשו כן רק ע"י כשפים כדמסיק : **א"ל** עילים גרה כו'. כפל הדבור לקיים אמינו כי כן דרכו של עורב לשקר בשליחותיה כענין נח ואמר אדהכי אתא יונה אי אינו משקר בשליחותיה כמפורש גבי נח אבל אמר דשמא ההוא גברא משקר אלא מאמר שהאמין בדבר כיון דכ"י מתילא ליונה ע"מ דקושטא הוא ומתרחיש לי ניסא · ואמר אי קיימן במטנותייהו אהדריגהו כו' · ר"ל דודאי ידע שהן נבעלות מעכאין אלא דאחזי אי קמו בהמנותייהו עם גברייהו הישראלים ואין נבעלות אלא באונס אהדריגהו עמי לבנות עמי כי קמזה דנבעלות ברצון כמ"ש דלנוקמינהו מהכא כו' ערק הוא לבדו והוא גברא כו' ואמר כי הדנן דהייתו בעל כרחן ע"י פירוקא הוו חזי בהו דלא הוה בחשן קדרא נעיקרא אלא בכשפים וק"ל :

דף מו תוספות בד"ה דאי א"ל הכי כו' נראה דחששא זו אינה אלא לעז כו' ורש"י פי' דאפילו כו' עכ"ל עיקר קושייתם *נעלם הכא מדבריהם כמ"ש בפרק המדיר דאי משום קלקולא דקאמר היינו שיהא הגט בטל ובניה ממזרים ממש כנראה מפרש"י מה יועיל מה שאמרו לא יחזיר בכך לא יבטל התנאי כו' עכ"ל ע"ש וכן נראה ממה שכתבו כאן בסוף דבריהם לר"מ דבעי תנאי כפול דאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר כו' ומינה לרבנן בתנאי גמור. אפילו אינו כפול וזה הביאם שכתבו דאינו אלא לעז כו' (ג) דהא לא אמר' ע"מ כו' דהיינו תנאי גמור וליכא למימר נמי דלא בעי הכא תנאי גמור אלא גילוי דעת בעלמא כו' דאם כן לא הוה בעי לר' מאיר הכא תנאי כפול דהיינו כפל למלתיה דבגילוי דעת לא פליג ר' מאיר ארבנן אבל ודאי חשש ממזרות ליכא הכא ואנן ודאי שתקינן אלא דחיישינן ללעז שיוציא בעלה עליה כדי להחזירה כו' לכך אמרו דלא יחזיר כו' ורש"י פירש דאפילו יאמר כו' ר"ל דהוא מפרש לקיים דגט בטל ובניה ממזרים ממש קאמר כו' אלא דע"י שאומרים לו דאסיר להחזירה ולא חש כו' ומשום דלר' מאיר מוקמינן מתני' דהכא לקמן בדכפליה לתנאיה הוצרכו לפרש לפי שיטתם דלאו ממש בדכפליה קאמר דהיינו בעל מנת דא"כ ודאי דהוה גט בטל ובניה ממזרים ממש ולא יועיל מה שלא יחזור אלא בכפל למלתיה אבל אי לא כפל למלתיה לר' מאיר אפילו לעז ליכא דלית ליה לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע הן כן נראה לפרש דבריהם ע"פ דבריהם בפרק המדיר ועיין בחידושי הרשב"א ודו"ק : **בד"ה** שלא יהו בנות כו' הני תרי ליסני דרב יוסף אליבא דתנא קמא פליגי כו' עכ"ל משום דהני תרי טעמי משום קלקולא ומשום פרוצות מוכרחות ומוכרעות גבי נדר בדברי התנאים דמתני' דר"י לית ליה אלא טענא דפרוצות ור' מאיר ור"א לית להו אלא טעמא דקלקולא מש"ה כתבו דלא פליגי הני תרי ליסני אלא בדברי תנא קמא דקתני נמי משום שם רע ומינה אית לן לפרושי בנדרים בכה"ג וק"ל : **באה"ד** אי נמי כו' היינו ר' מאיר ור"א דאמרי לא אתרו לריך כו' דקסברי כו' דאי ברבים אסור כו' עכ"ל משום דקאמר ורבנן מי חיילי כו' בלשון רבים הולרכו למימר דהיינו ר"מ ור"א דאית להו ודאי טעמא דקלקולא וליכא למימר דאית להו נמי דברבים אין לו הפרה אע"ג דלית להו טעמא דפרוצות דא"כ ה"ל לפרושי ולחלק ולומר איפכא מדר"י כמ"ש התוס' לעיל בהאי פירקא לרבנן להאי ליסנא דאית להו קלקולא ע"ש אך מה שכתבו לר"א דאי ברבים אסור משום פריצותא הוה כו' להאי ליסנא דאית להו לרבנן טעמא דקלקולא איכא לאקשויי נמי הכי אימא דס"ל ברבים אין לו הפרה ואפילו הכי לא יחזיר משום דאית להו נמי טעמא דפריצותא וכבר כתבנו לעיל בחידושינו תירוץ לזה לרבנן כיון דלא הזכירו בדבריהם טעמא דפריצותא משום רבים אבל ר"י נקטו מדמחלק בין רבים לאין רבים ע"ש אבל א"כ מאי קשיא להו הכא טפי בדברי ר"א דהא איהו נמי לא נקט ליה במלתיה כמו רבנן והיה נראה ליישב דלר"א איכא למימר דלא הוצרך להזכיר טעמא דרבים ומשום פריצותא כיון דר"י דלקמן הזכירו אבל קשה (ד) דא"כ

קרני ראם (א) כ"ב איני מבין דמה מהני דעת רבו לחזור מ"מ הא כיון דאין כופייהו לישאר שם מ"מ יצא לחירות ועי"כ צריך לתי' פן ישתדלו בדברים ומה"ט גם בשדעת רבו לחזור לא הוי כיצא מדעת ויצא לחירות פן ישתדלנו לישאר שם וז"פ : (ב) כ"ב הדבר תמיה דאיך ידעינן דכותבו לשמה הא אפילו בעע"ג עובד כוכבים אדעתא דנפשיה עביד וכבר התפלא בזה הפ"י ונראה דסובר רבינו כשיטת הב"י דהך דעובד כוכבים אדעתא דנפשיה עביד לא הוי רק ספיקא עיין בא"ע סי' קכ"ג והנה בקריאת ס"ת אינו רק מדרבנן רק פ' זכור הוי דאורייתא וא"כ מ"ש רש"י דקורין בו משום דהוי ס"ס דהרי אפילו בחד ספיקא שרי מטעם ס' דרבנן אלא דרש"י אשמעינן דאפילו בפ' זכור דהיא דאורייתא קורין משום ס"ס ועכ"פ בשאר קריאת התורה סגי בחד ס' דהוי ספק דרבנן ולקולא ומש"ה בכתב עובד כוכבים לשמה והיינו בעע"ג קורין בו כיון דלא הוי רק ס' אי אדעתיה דנפשיה קעביד כן נראה להליץ בעד רבינו : (ג) כ"ב והרמב"ן לא כתב כן אלא דודאי בטל הגט משום דכפל הדברים ואם לאו לא היה מוליאה וא"כ איכא תו ג"ד אלא דלר"מ כ"ז שלא כפל הדברים כיון דסובר דלר"מ אמרינן מכלל הן אתה שומע לאו א"כ לא היה ג"ד ואמר שכפל הדברים אז הוי ג"ד ומש"ה מהני מה דתקנו שלא להחזירה דתו בטל הג"ד עי"ש ודבריו מתוקים ונראה דגם דעת רש"י דנקט התנאי ואם לאו לא יהיה גט אינו רולה לומר דבנדר וש"ר היה משפט התנאים כדינו אלא שכפל הדברים פי' ומ"מ חסרו שאר דיני תנאים תנאי קודם למעשה וכדומה אלא דמהני מטעם ג"ד ומש"ה מהני תק"ת דלא יחזור דתו ליכא ג"ד והתנאים אינו מועיל ומיושב קושית התוס' ובמ"י הארכתי : (ד) כ"ב יש לומר כפשוטו דא"כ ר"מ בברייתא מ"ט לא נקט רק טעם קלקול ולא פרילות והוא דחוק ונראה למה שחידש הרשב"א דבנדר חכם כיון דעוקר הנדר מעיקרא לא הוי פרילות ובנדר בעל שייך פרילות כיון דבעל מיגז גייז ועי"ש שסובר שזה טעמו של ר"א לדעת ירושלמי ותלמודא דידן לא סובר כן עי"ש אלא שהדבר תמיה דגם בנדר שא"צ חקירת חכם מ"מ לא הוי פרילות כיון דלמפר עכ"פ בהתרת חכם ונהי דלא בעי פרילות אין כאן ומש"ה לא ניחא לתלמודא דידן בזה אלא שקשה דמ"ע דר"מ בנדר שא"צ חקירות חכם יתזכרנו דלמא בהתרה דידיה לא ניחא ליה רק בהתרת חכם משום דהו אין פרילות דהכא שעוקר הנדר מעיקרו ועי"כ צריך לומר דלר"מ ל"ל טעמא דפרילות כלל ומש"ה אין סברא לחלק בזה וא"כ מוכרת שיטת התוס' והכן ובזה ניחא לי לפמ"ש התוס' לעיל דף ל"ה דגם דנדר ברבים לר"ה רק בבעל יש לו הפרה ונראה דמחלקים בין בעל לחכם קשה איך סתם ר"י כל נדר שידעו בו רבים לא יחזור הרי בנדר שא"צ חקירת חכם לא הוי פרילות אפילו בנדר ברבים ודוחק לומר דר"ה חולק אר"י כיון דזה החילוק בין חכם ובבעל לא יצא לו מקום מדברי חכמים ועיין כי הוא קושיא גדולה ולמ"ש הדבר נכון דלר"י כיון דאית ליה טעמא דפרילות סובר דכל היכא דצריך לבעל דוקא איכא פרילות ודו"ק היטב ובמ"י הארכתי :

חכמת שלמה

דף מה ע"ב רש"י בד"ה ישראל נ"ל ישרף כו' : **בד"ה** מסור נ"ל מוסר : **תוס'** בד"ה עד שיעבדם כו' משמע דבעינן כו'. נ"ב פי' שהרי אותה אודרא מש"ה קלינן שאינה ראויה שוב לציצית לפי שלא נטבעו לשמן וק"ל :

דף מו ע"א תוס' בד"ה אי כו' כמו שטר כו' נ"ב לאו דוקא דמכח גילוי דעת מהני דהא התם אפילו גילוי דעת ליכא גבי מברחתא אלא הומדנא בעלמא הוא וכדפי' התוס' התם להדיא ואם כן צ"ע מכח כ"ש דייקי התוס' דהתם אפילו בלא גילוי דעת מהני מכ"ש דמהני גילוי הדעת לחוד וק"ל : **באה"ד** דבעי תנאי כפול כו'. נ"ב פי' גבי איילונית דלקמן שאמר משום איילונית אני מוליכך ולא כפל למילתא שיקיים דבריו ויאמר אם לא היה זה הדבר כך לא הייתי מוליכך ואם כן מאחר דלית ליה לר"מ מכלל הן אתה שומע לאו אפילו לעז ליכא והכא דחייש רבי מאיר ללעז היינו שכפל דבריו שאמר משום שם רע אני מוליכך או משום הנדר ואם לא הוה זה לא הייתי מוליכך חיישינן ללעז כן מצאתי בחדושים שפירש כן דבכי הוא : **בד"ה** רב נחמן כו' נראה דעל- דעת כו'. נ"ב האי נראה דקאמר הוא כמו לכאורה נראה כו' וכן מוכח בפרש"י ותוס' דפרק שבועת הדיינים ע"ש ודו"ק : **באה"ד** ונראה דלא כו'. נ"ב ותימה הלא מסיק להדיא במסקנא דמשום הכי אמר משה רבינו ע"ה הכי כדי שלא יהא להם הפרה ומשום הכי פרש"י על דעת רבים שאין לו התרה ונראה שהתוס' דהכא מפרשים מה שאומר שם. כדי שלא יהא להם הפרה ר"ל להפר הענין בהערמה כעין שנויא דמשני לעיל מיניה התם משום קניא דרבא וכן כתב דקאמר התם כדי שלא יהא להם הפרה ולא קאמר כדי שלא יהא להם התרה וק"ל אבל התוס'

מהר"ם

רבו לסוריא ומכרו שם וכו' משמע דכל עבד שיצא אחר רבו לסוריא מכרו רבו שם לכך פריך לא סגי דלא מכרו וכך צריך לגרוס בגמ' לפי לשון זה ומשני אלא עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם פי' אם אירע כך וכך נ"ל בפירושו : **תוס'** ד"ה נטייבה וכו' עד חרישה יתירא. פי' דחרשה פעם אחת קודם שביעית ובשביעית חרשה עוד פעם אחרת : **באה"ד** ואע"ג שהוא דרבנן. ר"ל ומ"ש דגבי נתקווצה בשביעית קתני תזרע למוצאי שביעית וגבי נדיירה לא תזרע מאחר ששניהם דרבנן ותירץ דמ"מ חשיב טפי מלאכה מנתקווצה ולכך קנסי בה טפי : **ד"ה** שנתקווצה כו' ואע"ג דפטר התם בארעא דהבריה . ר"ל ואם כן נוקים לה הכא במחוברים ואיירי בשדה חבירו כדהתם הכא ליכא לאוקמי וכו' :

דף מה ע"א גמ' האי מעם אדוניו מעם אביו מבעי ליה וכו'. יש להקשות למה הקשה אסוף הפסוק דכתיב אשר ינצל אליך מעם אדוניו ולא פריך מריש הפסוק דכתיב לא תסגיר עבד אל אדוניו אלא צ"ל דאדוניו ר"ל עבודת כוכבים כדמשמע מפרש"י א"כ מה פריך אסוף פסוק דאשר ינצל אליך מעם אדוניו הא איכא נמי לפרשו דעבודת כוכבים קרוי אדוניו אלא נראה לי דהמקשה ס"ל דאעבודת כוכבים לא שייך לומר ינצל דמה הצלה שייך מעבודת כוכבים אלא על כרחך צ"ל דר"ל דהבן רוצה להציל עצמו מאביו המכריחו לעבוד עבודת כוכבים ולכך פריך מעם אביו מבעי ליה וק"ל: **שם** אשר ינצל מעמך מבעי ליה. יש להקשות דע"כ לר' אושעיא דמפרש קרא דלא תסגיר במוכר עבדו לחוצה לארץ הכתוב הזהיר לב"ד שלא יסגירוהו ללוקח כמו שפרש"י א"כ אתי נמי שפיר הא דקאמר קרא אשר ינצל אליך ר"ל לב"ד פירוש שהעבד בא לב"ד להנצל מאדוניו שרוצה למוכרו לח"ל וכן צריך ע"כ לפרש הקרא אליביה דרבי דמוקי קרא בלוקח עבד ע"מ לשחררו דאשר ינצל אליך קאי אב"ד וא"כ מאי פריך אשר ינצל מעמך מבעי ליה ונ"ל דהמקשה הוה קשה ליה על רבי אושעיא דמפרש הקרא במוכר עבדו לח"ל מידי איכא שום הוכחה בקרא דבח"ל איירי אלא ודאי רבי אהא מפרש האי אשר ינצל יתפרש מלשון אשר הציל אלהים מאבינו ור"ל שנתפרש מא"י לח"ל והשתא נזכר בקרא דבמוכר עבדו לח"ל איירי לכך פריך לפי זה אשר ינצל מעמך מבעי ליה וק"ל : **תוס'** ד"ה מידי דהוה וכו' עד ולפי האמת וכו'. ר"ל דלפי האמת דמוקי רב יוסף הא דקאמר שמואל במוכר שדהו ביובל עצמו דאינה מכורה ומעות חוזרין מ"ש מהמקדש אחותו דס"ל לשמואל דמעות מתנה ולכך קאמר דיש לחלק אלא דיש להקשות הא אפי' לרב דאמר מכורה מ"מ השדה יוצאת לבעליה א"כ נימא ג"כ אדם יודע דכל הקונה ביובל יוצאה וגמר ונתן לשם מתנה וצ"ל דמאחר דלרב מכורה יש מועין ג"כ לומר דאינה יוצאה ולא נתן לשם מתנה וק"ל : **ע"ב תוס'** ד"ה הא דתניא יגנז וכו' עד מצי למימר דר"ש ב"ג היא וכו' ואע"ג דמוקי ההיא דתני קורין כר"ש ב"ג מכל מקום הת"ל ההיא דתני יגנז נמי כר"ש בן גמליאל והא דתני קורין איירי בגר שחזר לסורו כדאוקי לקמן ההיא דרשב"ג וההיא דתני יגנז איירי בעובד כוכבים גמור וק"ל : **ד"ה** כל שישנו בקשירה וכו' עד מכלל דאשה כשרה. לשון ר"ן מדאצטרכינן להאי דרשא ולא נפקא לן משום דליתנהו בלבישה דנימא כל שאינו בלבישה אינו בעשייה כדאמרינן הכא בתפילין ש"מ דלא דרשינן הכי בציצית ומינה דנשים עושות ציצית אע"פ שאינן בלבישה דדוקא בס"ת ותפילין הוא דנפקא לן מדכתיב וקשרתם וכתבתם וכו' ע"ש : **ד"ה** עד שיעבדם לשמן וכו' עד ומסיק שם דנאמן אתה להפסיד שכרך וכו'. אין זה לשון הגמרא שם ממש וע"ש : **באה"ד** הכא הלכתא כשמואל וכו'. וכאביי ורבא ליכא למימר דהכא הלכתא כאביי דאם כן הוי לה לגמרא להוסיף על הסימן דיע"ל קג"ם וק"ל : **באה"ד** וקלינן לאודרא בנורא וכו'. פי' שלא יעשו מאותו אודרא תכלת לציצית והוא פסול שלא נצבע לשם ציצית אלא לנסות הצבע אם הוא יפה א"כ ש"מ דבעינן צביעה לשמה ומזה הטעם שדינן ג"כ אותו מעט הצבע הנשאר בביעתא ולא שדינן ליה ביורה כדי שלא יפסול כל מה שביורה ועיין שם פרק התכלת : **ד"ה** עיבוד לשמן בעי וכו' עד ולא מסתבר דפריך מעיבוד לעיבוד וכו'. וליכא להקשות והכל טעמא מאי דלא פריך הגמרא מעיבוד לעיבוד משום דהיה יכול לתרץ דנתנו להעובד כוכבים קלפים מוכנים עבודים לשמן והוא לא עשה אלא מלאכת הכתיבה וק"ל :

דף מו ע"א ד"ה אי אמר לה הכי וכו' עד מדבעי לר"מ תנאי כפול. ר"ל לקמן בשמעתין קאמר על מתני' דאיילונית דקתני וחכמים אומרים יחזיר אמר מאן חכמים ר"מ היא דבעי תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאי ולפי פי' התוס' למאי דמסיק בדבור זה האי דקאמר דבעינן הכא תנאי כפול לאו דוקא אלא ר"ל ר"מ דבעי בעלמא בעל מנת תנאי כפול ה"נ בעי הכא דלכפלי' למלתיה כמבואר בדבריהם בסמוך מ"מ מייתי שפיר ראיה דלא מהני הכא גילוי דעת דאי מהני לרבנן גלוי דעת ה"נ לא תיבעי לר"מ תנאי כפול אלא ודאי לא מהני הכא גלוי דעת הלכך ע"כ לא הוי חששא דהכא כי אם לעז בעלמא אפי' היכא דאמר בשעת גירושין לרבנן משום ש"ר ומשום נדר אני מוציאך ולר"מ כפל למלתא כדלקמן אפילו הכי לא הוי כי אם לעז דהא לא אמר בשעת גירושין לישנא דעל מנת א"כ לא הוי תנאי גמור : **באה"ד** היינו בדכפלי' למילתיה. פי' שאמר בשעת הגירושין משום ש"ר ומשום נדר אני מוציאך ואם לא היה בך זה חש"ר או הנדר לא הייתי מוציאך ולא כפלי' לתנאיה שלא אמר על מנת שאם יהיה הש"ר אמת או הנדר ולא יהיה לו התרה או יהיה הגט גט ואם לאו לא יהא גט דאי אמר כן וכפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר דלעולם איכא קלקולא אפי' ישתוק הוא ולא יוצא מפיו שום דבר אנן מי שתקינן דהא קאמר בהדיא בשעת הגט דעל מנת זה יהא הגט גט וממילא תגא בטל למפרע ובניה ממזרים וק"ל : **ד"ה** שלא יהיו בנות ישראל וכו' עד וא"ת ללישנא בתרא ור"ל בשלמא ללישנא קמא דטעמא דרבנן משום קלקולא ואינהו לא מחלקי בין נדר שהודר ברבים ושלא ברבים בכל ענין חיישי לקלקולא ע"כ סבירא להו דברבים נמי אית ליה התרה דאי לית ליה התרה לא שייך ביה קלקולא. שיאמר אילו הייתי יודע וכו' אבל ללישנא בתרא דטעמא נמי משום פריצותא דלמא ס"ל נמי דנדר שהודר ברבים לית ליה התרה כר' יהודה אלא דס"ל דגם בנדר שלא ידעו בו רבים איתא ביה פריצותא ולכך פליגי אר' יהודה וסבירא ליה דבכל נדר יחזיר : **באה"ד** אי נמי הא דקאמר ורבנן היינו ר' מאיר ורבי אלעזר וכו'. ר"ל ור"מ פשיטא כיון דס"ל דטעמא משום קלקולא ואמר דבכל נדר צריך חקירת חכם לא יחזיר ולא חילק בין נדר שידעו בו רבים כמו שחלק בין נדר שצריך חקירת חכם משמע דבצריך חקירת חכם בכל ענין לא יחזיר אפי' בנדר שידעו בו רבים מכלל דס"ל דאית ליה התרה דאל"כ לא שייך ביה קלקולא וליכא למימר דבידעו בו רבים ס"ל דלא יחזיר משום פריצותא דא"כ אפילו בא"צ חקירת חכם נמי יסבור דלא יחזיר היכי דידעו בו רבים אבל ר"א דס"ל דבכל הנדרים לא יחזיר היה אפשר למיפסק אדעתא דס"ל דבידעו בו רבים ס"ל דאסור משום פריצותא לכך מסקי התוס' דאי בידעו בו רבים אסור משום פריצותא הוי ליה למיסר לא ידעו אטו מפני דידעו וכו' וא"ת דליכא למימר דלמא דבנדר שידעו בו רבים אע"ג דס"ל דלית ליה התרה ולא שייך ביה קלקולא אסור אטו נדר דלא ידעו בו רבים דשייך ביה קלקולא דא"כ הוי ליה למיסר ידעו בו רבים אטו לא ידעו וק"ל : **ד"ה** כיון דאמרי מארץ רחוקה וכו' עד ר"ל דעל כרחך באין רוצים להשלים כתיב לא תחיה וכו'. והא דהצריכו להערים ולומר מארץ רחוקה באנו צ"ל דהם לא היו יודעים האמת והיו יראים דשמא בכל ענין נצטוו לא תחיה כל נשמה

נר"מ נימא דרבים אין לו הפרה ולא יחזיר משום פריצותא ולא הוצרך להזכירו כיון דר"י דלקמיה נקטיה במלתיה ויש ליישב ודו"ק: בד"ה כיון דאמרי כו' וי"ל דע"כ באין רוצין להשלים כתיב לא תחיה גו' כו' עכ"ל ומיהו לא היו ישראל מצווין להשלים עמהם ולכך הוצרכו להערים לומר מארץ רחוקה באנו שאז ישלימו עמהן יותר שלא יחושו להם וק"ל. בא"ד וי"ל דאי לאו חילול השם כו' היו יכולין לגרשן מעריכן כו' עכ"ל דהיינו לגרשן מעריהן לכפרים בארץ אבל לגרשן מן הארץ לא היו יכולין בבאין להתגייר כדמשמע לא ישבו בארצכם גו' יכול בעובד כוכבים שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כו' ודו"ק. בד"ה רב נחמן כו' אלא שלא יערימו כדמפרש התם משום קניא דרבא כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה הלא מסיק שם להדיא כו' כדי שלא יהא להם הפרה ומש"ה כו' עכ"ל ואין כאן תמיהה הגם בפרק שבועות שתים מסיק הכי בפ"ד דנדרים ליתא המסקנא הכי דמשני התם מלתא דלא טריחא נקט וקאי האי טעמא משום קניא דרבא כמ"ש התוס' שם גם הר"ן בפרק שבועת הדיינים כתב בהדיא דקאי האי טעמא משום קניא דרבא וגם לפי אותה הסוגיא דפ' שבועת שתים שכתבו התוס' דאין ללמוד משם דהיינו שנים לחוד אבל דברי התוס' הכא כפי הסוגיא דפרק ד' דנדרים וכמ"ש הר"ן ותו לא מידי ודו"ק: ע"ב בד"ה המוציא אשתו כו' והא דתנן כו' והשניה והאיילונית אין כו' עכ"ל ולא ניחא להו להוקמא בספק איילונית כי הך דהכא דהלשון והאיילונית משמע בודאי איילונית משא"כ הכא דקתני משום איילונית דמשמע שפיר משום חשש איילונית וק"ל: בד"ה אומר לה שתיקותיך כו' וי"ל דהתם נמי לא הוי אלא לעז דהא סתם גירשה כו' עכ"ל כל זה לשיטתם דלאו קלקולא ממש קאמר נמי התם שיהיה הגט בטל ובניה ממזרים דאם כן לא הוה מועיל מה שאומרים לו לא יחזיר מיהו יש לדקדק מאי פריך התם דהא לא חיישינן ללעז אלא דומיא דלעיל באומר לה משום שם רע או משום נדר אני מוליכך אבל באינו אומר לה כלום אפילו לעז ליכא כמ"ש לעיל לר"מ בדלא כפל למלתיה והתוספות בפ' הבע"י תרצו בזה דהתם מוכיח הדבר טפי שמשום בנים הוא מוציאה ואיכא קלקולא דלעז טפי אפי' באינו אומר לה כלום וכה"ג כתבו התוספות לקמן דהתם פריך אפי' לרבנן דהכא דלא חיישי הכא לקלקולא כו' ע"ש ודו"ק.

דף מז גמ' ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים כו' וחזר ומכרה לו משהביאה כו' יש לדקדק ל"ל למנקט בכה"ג לא ה"ל למנקט אלא ישראל שמכר לעובד כוכבים שדה משהביאה שליש כו' ויש ליישב כיון דאסור למכור קרקע לעובד כוכבים בא"י לא בעי למנקט מלתא בגוונא דעביד ישראל איסורא שמכר קרקע לעובד כוכבים אבל בכה"ג שקנאה מעובד כוכבים ושוב חזר ומכרה לו אפשר דליכא איסורא ולמאי דמוקי (א) לה בסוריא יש ליישב דנקט הכי דבסוריא סתם קרקע לעובד כוכבים הוא וישראל לקחה ממנו מתחילה אבל בא"י סתם קרקע לישראל לא הוה ליה למנקט שלקחה העובד כוכבים ממנו אלא שמכרה לו ודו"ק: תוס' בד"ה לוקח ומביא כו' דלמא תקון העולם קאי אהא דחייבוהו ליקח כו' עכ"ל מיהו לכאורה פרש"י הרגיש בזה בפירושו לקמן דהכי פריך דבכורים מלוה דעליה רמיא ומי אין קנין לעובד כוכבים להפקיע מקדושתה מלוה עליה רמיא ליקח הבכורים ולהביא כו' ע"ש אבל נראה דתוס' לא ניחא להו בזה וסמכו עצמם אמה שכתבו לקמן מההיא דפ"ק דמס' ע"ז דפריך ממזוזה ממעשר דמזוזה נמי (ב) מלוה דרמיא עליה אלא כיון דאין הבית בידו ולא דר ביה אין זה הפקעה ה"נ איכא למימר בבכורים כיון דאינן בידו אין זו הפקעה ולא שייך בזה מלוה דרמיא עליה הוא כמו במזוזה ודו"ק: בא"ד וה"ק כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים ל"ש מוכר ול"ש אחר כו' עכ"ל ק"ק לפי זה אמאי נקט בכה"ג המוכר שדהו לעובד כוכבים כו' לא הל"ל אלא הלוקח פירות מן העובד כוכבים מביא ממנו בכורים כו' ויש ליישב דלא חשו חכמים שלא ישתקע ביד עובד כוכבים אלא בידעינן שהיתה כבר ביד ישראל ומכרה באיסור לעובד כוכבים אבל אם לא ידעינן שמכרה לו ישראל באיסור אין לנו לחוש אם ישתקע הקרקע בידו וק"ל: בד"ה מ"ם דינוך ולא כו' דגונך ולא דיגון נכרי כו' דגנך ולא כתב תבואתך כו' עכ"ל לא הוו צריכי לכל זה אלא למאן דמחייב מירוח עובד כוכבים אבל למאן דפוטר מירוח עובד כוכבים איכא למימר בפשיטות דתרתי דרשי מתרתי דגנך דכתיבי חדא ולא דגן עובד כוכבים וחדא ולא דיגון עוב"כ וה"ק: ע"ב בד"ה מהו אין כו' וא"ת מאי קושיא דר"י דאמר כתנא דולביתך כו' וי"ל דאיכא כו' עכ"ל וק"ק דאכתי נימא דר"י הוא דאמר אנא כר"מ ס"ל דע"כ אית ליה קנין פירות כקנין הגוף דמי גבי שדה אחוזה (ג) לקמן וי"ל דידאי ה"מ לשנויי הכי אלא בלאו הכי משני שפיר דכה"ג כתבו התוס' לעיל לר"א דאמר יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל אבל הכא קשיא להו לר"ל מאי מקשה ליה לר"י מהך דמהו אין כו' כיון דידע כבר דע"כ תנא דולביתך פליג וק"ל: בד"ה בצרן ושיגרן כו' ואי גרסינן או מת אתי נמי שפיר וזו אף זו כו' עכ"ל היינו נמי מה"ט דאע"ג דהלקיחה ומקצת הבאה בבעלים וק"ל:

ח"א דף מז ע"א ר"ל זבין נפשיה ללודאי כו'. בפ"ק דשבת פרש"י אלא דשפה דאמוראים מאכל לודים אומה היא כו' ואוכלי אדם הן כו' עכ"ל: חייתא ופלגא כו' פרש"י כלומר מכה וחצי מכה עכ"ל מלת חייתא בכ"מ הוא שק לפי התרגום וכ"ל מכת שק בעלמא מכה קלה וק"ל: ועזבו לאחרים חילם. דכתיב לעיל מיניה בהאי קרא יחד כסיל ובער יאבדו מזה מדת כסילים היא וכמ"ש במסכת עירובין אם יש לך היטב לך כו' וא"ת אניח לבני תוק בשאול מי יגיד לך כו' ודו"ק:

דף מח תד"ה אי לאו דאמר כו' דאין לאן דרך זה על זה דמוכר בעין רעה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל טעות הוא אלא מוכר בעין יפה מוכר כו' כדאיתא בהדיא בשמעתתא דהתם כו' עכ"ל והאריך ע"ש וכדבריו פירש רשב"ס בהדיא התם דמוכר בעין יפה מוכר דלגבי פנימי שייך למימר עין יפה כו' אבל גבי חיצון לא שייך עין רעה במה שאינו נותן לו הדרך שאינו מוכר בשדה זו החיצון אלא לוקח כו' עכ"ל ע"ש מ"מ אין נראה לשבש כל הספרים שכתבו בהאי לישנא בכמה דוכתין דמוכר בעין רעה מוכר והיא היא לענין דינא דהכא אלא לפי אותה הגירסא יש לפרש בהיפך מפירוש הרשב"ם (ד) דהחיצון קרי מוכר שהוא מוכר שדה הפנימי לאחיו שצריך לדרך זה וכיון שהוא מוכר בעין רעה אינו מוכר לו הדרך אבל בפנימי לא שייך למימר מוכר הדרך דאין החיצון צריך לדרך אלא שהוא מוכר לו כל חלקו בשדה ודו"ק. בא"ד וא"ת לר"י דמחזירין כו' לא משכחת שדה אחוזה דכולהו הוו שדה מקנה כו' עכ"ל ר"ל לא משכחת אלא בחד בר חד עד יהושע דלענין הבאת בכורים כיון דקנין הגוף הוא שפיר מביא וקורא אבל מ"מ שדה מקנה מקרי כדאמר לקוחות הן ודו"ק: סליק פרק השולח

קרני ראם (א) נ"ב איני מבין מ"ש בסוריא יבוא אחר דהרי גם בסוריא אין מוכרין לשם שדות כמו בא"י כמבואר בע"א עי"ש אלא דגוף סברת רבינו לחלק בין שדה שקנאה משב"כ שמותר למוכרו לא ניחא ליה ודעיקר קושיא יש לומר דאשמועינן רבותא דאע"ג דנגרע ע"י עוב"כ כל שלא הביא שליש נתחייב אח"ז בסבלת שליש ביד ישראל: (ב) נ"ב דבריו הנוגעין דהתוס' לא כתבו לקמן דמזוזה הוי מניח דרמיא אלא דא"ג דאפי' אין קנין חשוב הפקעה מה שאין העובד כוכבים מעשר כ"ש מזוזה חשוב הפקעה מה שאין העוב"כ קובע מזוזה אבל פשיטא דמזוזה לא הוי חובת הגוף רק חובת הבית ובכורים הוי חובת הגוף ול"ד אהדדי ועיין היטב בתוס' ע"ז דף כ"א: (ג) נ"ב למה שמחלק הב"ש בסמוך בין נחית אדעתא דפירי לנחית אדעתא דארעא לק"מ דמר"מ אינו מוכח אלא בנחית אדעתא דארעא ומכ"ל בנחית אדעתא דפירי וגם לפי מה דמחלק בב"ב קלו בין אבא לגבי ברא אחולי אחיל ע"ש לקמן דר"מ מיירי בלוקח שדה מאביו ואחולי אחיל לגבי ברא משא"כ כאן וא"ש: (ד) נ"ב עיין בתוס' ב"ב דף ז' ע"ב ד"ה אין להם ונראה שהעיקר כגירסת מוהרש"ל וגם הדבר מוכרח כיון דמעיקרא היה לשם דרך וע"כ ממילא ע"כ הפנימי נקרא מוכר דרך לחיצון והבן:

מהר"ם

נשמה ולכך הוצרכו להשדים וקפ"ל נ"ל: בא"ד ועוד לר"י איך הניחום בארץ הא כתיב לא ישבו בארצך וכו'. והא דלא הקשו התוס' ארבנן מכח מקרא זה דלמה להו לרבנן למימר דלא חיילא שבועה מכח שבועה במעות הא בלאו הכי מי מועילה שבועת הא כתיב לא ישבו בארצך וגו' כמו שהקשו מכתוב לא תחיה כל נשמה משום דר"ל דרבנן עדיפא מיניה קאמרי דאפי' על הטעאה לא חיילא השבועה כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו: בא"ד וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר וכו'. וצ"ל הא דהקשו התוס' לעיל מזה בריש הדיבור וא"ת בלאו הכי מי חיילא שבועה והא כתיב לא תחיה כל נשמה וכן הא דהקשו לעיל הא כתיב לא ישבו בארצך לא הקשו אלא לפי דמסקי השתא בסוף הדבור דכאותו שעה לא באו להתגייר כ"א אחרי כן וגם קושיא זו שהקשו עתה כיון דבאין להתגייר וכו' היו יכולין להקשות על פשוטו של מקרא דכתיב ולא הכום וגו' כי נשבעו להם נשיאי העדה והלא בלאו הכי לא היו יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר וקפ"ל: ד"ה ר"נ בר יצחק אמר ג' כו' עד ולפי זה לא היה היתר לחרמות בזמן הזה. ר"ל לפרש"י שפי' שמה שאמר משה לא על דעתכם אני משביע אתכם כ"א על דעת המקום דזהו דעת רבים ואין לו התרה ואם כן בחרמות בזמן שהיו מחרימין על דעת המקום ועל דעת הקהל נ"כ אין להם התרה אבל נראה דלא אמר משה כן משום שיהא דעת רבים אלא כדי שלא יערימו וכו' ועיין באשר"י ותמצא מבואר והשתא לא צריכין נ"כ לומר דבעל דעת רבים לא בעי אלא שנים והא דקאמרי התוס' בתחלת הדבור נראה דבעל דעת רבים לא בעי אלא שנים הוי כאילו אמר לפום ריהטא נראה לומר כן מכח פירושו של רש"י בפרק שבועת הדיינים ואינו כן וק"ל: ע"ב ד"ה הנודר כאילו בנה במה וכו' עד ובריש פרק ד' דנדרים כו'. ר"ל וא"ת מנ"ל דגזירה שוה זו מקובלת מסיני דהא אין אדם דן ג"ש מעצמו לכך מביא דבריש פרק ד' דנדרים יליף בהאי ג"ש דנקרא רשע ש"מ דגזירה שוה מקובלת היא: ד"ה המוציא אשתו משום איילונית וכו' עד והא דתנן פרק אלמנה ניזונית הממאנת והשניה והאיילונית וכו'. וליכא לתרץ הכא בספק איילונית כדלעיל דדומיא דממאנת והשניה קתני דלא איירי בספיקא ועוד דלישנא דהאיילונית משמע איילונית ודאית אבל הכא במתני' דקתני המוציא אשתו משום איילונית איכא למימר משום חששא דספק איילונית וק"ל: בא"ד ולא אמרינן תתייבם ממה נפשך וכו'. אבל אקרא דאשר תלד פרט לאיילונית ליכא לאקשויי דקרא אתא לאשמועינן דלאו בת יבום היא ולא מיפטרה צרתה ביבום שלה וק"ל כך השבתי בישיבה לתלמידי ואח"כ מצאתי שקדמני בזה ספר חכמת שלמה: ד"ה אומרים לה שתיקותיך יפה מדבוריך וכו' עד דהכי פריך רב פפא יפו'. ר"ל דשם איכא ברייתא דקתני ת"ר ניסת לראשון ולא היו לה בנים לשני ולא היו לה בנים לא תינשא וכו' נשאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה פי' דמשנים הראשונים יש לה כתובה ומהנ' אין לה כתובה ואיבעיא להו נשאת לרביעי והיו לה בנים מהו דתיתבעי לנ' ופשיט דאמרי' לה שתיקותיך יפה מדיבורך דמצי אמר לה אדעתא דהכי לא גירשתיך מתקיף לה רב פפא אי אידי שתקה אנן מי שתקינן נמצא גם בטל וכו' אלא אמרינן השתא הוא דברית ולפום ריהטא משמע שרב פפא פריך מאחר שאנן ידעינן דמשום שלא היה לה בנים נירשה ועכשיו נתגלה למפרע שהיתה בת בנים א"כ אפילו היא שתקה וכו' ממילא הגט בטל ולכך הקשו התוס' דהכא נמי נימא אנן מי שתקינן מאחר שידוע לן שמשום חשש איילונית נירשה ולפי זה גם על מתני' דלעיל דהמוציא אשתו משום שם רע ומשום נדר הוו יכולין להקשות קושיא זו מה הועילו חכמים בזה שתקנו שלא יחזיר ומטעם זה אף לאחר שתנשא לאחר ונמצא שהשם רע שקר ישתוק ולא יאמר אילו הייתי ידע וכו' אנן מי שתקינן אלא שנקטו קושיא זו על מתני' דהכא הואיל והוזכר בה לישנא דשתיקותך יפה מדיבורך כלישנא דהתם דבפ' הבא על יבמתו ותירצו התוס' דשם אינו אלא לעז והכא תקנו שלא יחזיר שלא יוציא הבעל לעז כמו שכתבו התוס' לעיל ריש דף זה ד"ה אי אמר לה הכי וכו' וכי תימא א"כ מאי פריך רב פפא שם אנן מי שתקינן וכי אנן נוציא לעז מאחר שהבעל שותק ואינו מבקש דבר לכך פירשו דהכי פריך דשם נמי היה לנו לתקן שלא יחזיר מחמת חששא זו שמא יוציא הבעל עליה לעז ואפי' לא תתבע ממנו כתובה כמו שתקנו הכא אלא מאי אית לך למימר דשם לא שייך לעז דאמרי השתא הוא דברית ולכך מהאי טעמא נמי לא תוכל לתבוע הכתובה מהשלישי דאמר לה השתא הוא דברית ולא צריכין לטעמא דאמרינן לה שתיקותך יפה מדיבורך וכו' וכ"ת א"כ הכי נמי נימא היכא שלא שייך לעז מטעמא דהשתא הוא דברית וא"כ למה תקנו חכמים שלא יחזיר לכך סיימו התוס' והתם דאיירי בעקרת דוקא שייך השתא הוא דברית וכו':

דף מז ע"א ד"ה לוקח ומביא בכורים וכו' ומיהו קשה לר"ת וכו'. ואע"ג דרש"י מיישב זה לקמן לרבינו תם נראה פירושו דחוק: בא"ד וה"ק כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים לא שנא מוכר ל"ש אחר. ולפירושו צ"ל הא דקתני במתניתין מפני תקון העולם ר"ל דמפני שיראו שהלוקח חייב להביא בכורים א"כ יראו שבקדושתה קיימא ויתנו לב לפדותה ולא ישתקע הקרקע ביד העובד כוכבים כן נ"ל ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם דמפרש קצת בכה"ג: ד"ה אמר רבה וכו' עד כדדייק מדקתני מציק וכו'. פי' דקתני בברייתא המקבל שדה אבותיו ממציק פי' גזלן עובד כוכבים שגזלה מעשר ונתן לו וכו' ודייק התם דאי הוי מטעם דאין קנין לעובד כוכבים ואבותיו ר"ל א"י נקראת שדה אבותיו מאי אריא מציק אפי' אינו מציק אלא לעולם יש לו קנין ושדה אבותיו היינו שדה אבותיו ממש ולהדיה קנסיה רבנן דאיידי דחביבא שפי אזיל מקבל לה וכו' ע"ש במסכת בבא מציעא דף ק"א: בא"ד ולהכי מוקי פלוגתייהו במירוח העובד כוכבים וכו'. ר"ל דשם במנחות מייתי ברייתא דפליגי ר"מ ור"י הר"מ סבר תורמין משל עובד כוכבים על ישראל ור' יהודה סבר אין תורמין ומפרש שם פלוגתייהו דפליגי במירוח העובד כוכבים ומדקדק התוס' הכא מדלא מוקי פלוגתייהו התם דפליגי ביש קנין דרבי מאיר סבר אין קנין ור"י סבר יש קנין ס"ל לגמרא דר"מ נמי ס"ל יש קנין מההיא דע"ז: ע"ב גמ' כיון דחזי דקא מקרי ומזבני וכו' ע"ש בפירוש המשניות להרמב"ם דמשמע מדבריו דאיהו גרים דקא מוקרי ומזבני לשון יוקר ולשוני איני מבין שם ע"ש: תוס' ד"ה טבל וחולין וכו' עד ומיהו יכול לתקן שיפריש ממקום אחר עליו ושיפריש גם עליו ממקום אחר ואחרון אחרון מקולקל וכו' כצ"ל ופירושו שיפריש על טבל זה מעשר ממקום אחר וישוב יחזור ויפריש על אותו מעשר נ"כ ממקום אחר וכן על אותו מעשר שני עד שלבסוף לא ישאר כ"א מעט וכו' וק"ל: ד"ה בצרן ושגרן פי' רבינו שמואל וכו'. נ"ל שהתוס' קצרו לשון הרשב"ם במקום שהיה להם להאריך ועיקר קושיית ר"ת קאי על מה שהרשב"ם גורס בצרן ושגרן ביד שליח או שמת השליח והכי פירושו בצרן הבעל הבית דהיינו לקיחה ושגרן ביד שליח היינו הבאה או שבצרן השליח ומת השליח בדרך וכו' ועל זה שייך שפיר קושית ר"ת דלמה ליה למימר ומת שליח וכו'. וי"ל דאשמועינן רבותא וכו' ר"ל ויש לפרש על דרך פירוש הרשב"ם דאשמועינן רבותא כו' ולא גרסינן או מת אלא ומת שליח ינמרו הבעלים ההבאה ואי גרסינן או מת אתי נמי שפיר וזו אף זו קתני ר"ל דהכא בצרן בעל הבית דהיינו הלקיחה ושגרן ע"י שליח היינו ההבאה או אפי' בצרן בעל הבית ומת השליח ונמר בעל הבית ההבאה דאיכא לקיחה ומקצת הבאה בבעלים וכו' אפי' הכי וכו':

דף מח ע"א גמ' ת"ש הקונה שני אילנות וכו'. וא"ת והלא משנה זו קשיא לר' יוחנן דסבר קנין פירות כקנין הגוף ואפילו מוכר שדהו לפירות מביא וקורא והכא קתני הקונה שני אילנות מביא ואינו קורא לפי שאין לו קרקע ולא אמרינן קנין פירות כקנין הגוף ר"ל דסבר רבי יוחנן דמוכר שדהו לפירות מביא וקורא היינו שמ"מ הקרקע קנוי לו לפירות לכל מה שיצטרך אפילו לאוקמי הוצא ולמטמר בה פירי אבל הקונה ב' אילנות אין לו קרקע כלל ולכך אפילו רבי יוחנן מודה שאינו קורא. כן תירץ רבינו שמשון בפי' המשנה למסכת בכורים ע"ש: הדרן עלך פרק השולח

תוס'

חכמת שלמה

התוס' דהתם מפרשים בענין אחר. (עיין במהרש"א): ע"ב רש"י בד"ה והכא כי אלא כוי יודעת כו'. נ"ב אבל לדעת התוס' אינה כן דא"כ הוי כפליה למילתיה ואיכא לעז אלא אפילו לא כפליה כדפירשו התוס' לעיל: תוס' בד"ה המוציא כו' תתייבם ממ"נ כו'. נ"ב ומקרא לא מצי לאקשויי אמאי תמעט איילונית דשמא איירי (גם) בהכיר בה א"נ קרא אינו ממעט אלא ממעט שלא ייבם אותה ויפטור צרתה ודו"ק: בד"ה אומר לה כו' דהשתא הוא דברית כו'. נ"ב כן הוא מסקנת רב פפא לשם דמשו"ה אין לה כתובה ולא משום שתיקותך יפה מדבורך וק"ל:

דף מז ע"א תוס' בד"ה אמר רבה כו' ונותן לו ודאי לו כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מעשר בתחלה כל התבואה ואחר כך נותן לעובד כוכבים חלקו וסוף מפסיד שיעור מחלקו על של עובד כוכבים וק"ל: ע"ב גמ' כיון דחזי דקא מוקרי וזבני כו'. נ"ב עיין בפירוש הרמב"ם במשנה: תוס' בד"ה בצרן ושיגרן כו'. נ"ב פירוש רבינו במוחל בפרק הספינה בצרן הבעל ושגרן ביד שליח ואם בצרן [illegible] כו' כצ"ל: בא"ד דחשיבי לגבייהו לקיחה כו'. נ"ב פי' שמפרש ולקחתם דקאי היינו בצירה כלומר שתהא כו':

דף מח ע"א תוס' בד"ה אי לאו כו' דמוכר בעין רעה כו'. נ"ב אל תשגיח בהאי לישנא אף בתוס' מדויקים מצאתי כן וכן בתוס' פרק בית כור וכן בנדרים כתב הרא"ש כהאי לישנא האחין שחלקו אין להם דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה הוא מוכר וכן בכל הספרים שראיתי לא מצאתי רק בהאי לישנא בעין רעה הוא מוכר ומה שכתב מהרש"ל שבודאי טעות הוא אלא מוכר בעין יפה הוא מוכר ולא שייך דרך לעצמו מש"ה אין להם דרך זה על זה כאשר איתא להדיא בשמעתא דהתם וכן מוכח במיימוני רק בפי' הר"ן בפרק בית כור כתב בהא לישנא דיש להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר עכ"ל וזה אמת שכך הסוגיא התם אליבא דרב דפסק להיפך. והר"ן רצה לדקדק מרב על כן כתב כהאי לישנא אבל האשר"י ורבינו תם שכתבו דהא פסקינן אין להם דרך זה על זה כו' והיינו כשמואל דפסק תלמודא כוותיה והוא סבר כר"ע דמוכר בעין יפה מוכר א"כ ע"כ טעות הוא נ"ל. (עיין במהרש"א): בא"ד לרבא לא ס"ל הכי כו'. נ"ב אבל אין ראיה מדאמר רבא הלכתא כרבי יוחנן בר מתלת כו' דהא חד מתלת הוא הא דריש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי גבי הכותב לבנו כו' ושמא האי נמי בכלל וק"ל: הדרן עלך פרק השולח

רש"י

הניזקין פרק חמישי

ע"ב תוספות בד"ה וכתובת אשה כו' גבי בע"ח שלא יראה כו' הכי נמי חשו חכמים באשה שמא תקניטנו כו' עכ"ל דמהאי טעמא ודאי איכא למימר שפיר דהפקיעו דינה דמדאורייתא בעידית אבל מטעם דקאמר דאשה רוצה להנשא יותר אין ראוי להפקיע דינה דמדאורייתא בעידית ואע"ג דלכאורה אינו דומה ממש דהתם בע"ח דינו מדאורייתא בזיבורית משא"כ באשה דדינה מדאורייתא בעידית הא איכא טעמא דבע"ח משום נעילת דלת והיה ראוי לו העידית ועדיפא להו האי טעמא דנעילת דלת בבע"ח ממאי דבאשה מדאורייתא בעידית דהא מהאי טעמא דבבע"ח שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה כו' לא נחתינן ליה אלא חד דרגא דהיינו מעידית (א) לבינונית ובאשה מהאי טעמא דשמא תקניטהו כדי כו' נחתינן לה תרי דרגא דהיינו מעידית לזיבורית ולא אילטריך לן טעמא דאשה רוצה להנשא יותר אלא דמשום חינא הוה ס"ד שתהא בבינונית ודו"ק: **בד"ה** אין נפרעין כו' ואפילו למאן דאמר שיעבודא דאורייתא מ"מ בע"ח דינו בזיבורית כו' עכ"ל וכיון דהלוה גופיה יכול לדחותו אל הזיבורית לוקח נמי יכול לדחותו דמה מכר הלוה לו כל זכות שיש לו בו וק"ל: **בד"ה** אין נפרעין כו' איכא למימר דסברי שיעבודא לאו דאורייתא כו' עכ"ל אע"ג דמניה דידיה מדאורייתא בעידית דכתיב מיטב שדהו מ"מ כיון דשיעבודא לאו דאורייתא מיתמי לא הוה גבי כלום כמו שכתבו התוספות לקמן ואפילו היכא דכתב לו השבח דלקמן לא הוה גבי מיתמי כלל כיון דשיעבודא לאו דאורייתא וק"ל: **בד"ה** אמר אביי כו' ואי לא פליגי בנידון כו' לא היה מחמיר ר"י כו' בשום דבר טפי כו' עכ"ל מיהו בהך פלוגתא בניזק שיימינן או בדמזיק נמי ודאי דפליגי כדתני בהדיא לקמן ולפי מה שכתבו התוספות לקמן ואיפכא לא מצי למימר כו' לפום הך סברא אי המ"ל איפכא והוה ר"ע מיקל טפי לא הוה אילטריך לן למימר דפליגי נמי בנידון במשוייר כו' ודו"ק: **בא"ד** אלא אדרבה ר"ע כו' מחמיר טפי כמו שאפרש בסמוך כו' עכ"ל היינו ממה שכתבו לקמן דאיפכא לא מצי למימר כו' גם לפי מה שכתבו בסמוך דמצי למימר דא"ב כגון דעידית דמזיק כזיבורית דניזק דלר"י או כסף או מיטב משלם כסף ולר"ע משלם מיטב שלו אין זה חומרא לר"י וקולא לר"ע דאיכא דניחא ליה טפי בקרקע אפילו היא זיבורית מבכסף אבל למאי דמוקי לה דלר"ע נותן לו עידית דמזיק ודאי דהוא נחמיר לגבי ר"י דעידית ודאי עדיפא טפי מזיבורית ואי איכא (ב) דניחא ליה בזיבורית טפי פורתא כדאמרינן בעלמא בטלה דעתו אצל כל אדם ודו"ק:

דף מט תוס' בד"ה כגון שהיתה עידית כו' ואיפכא לא מצי למימר כו' עכ"ל ואפילו לפרש"י דפריך לקמן אי לא הוה ר"ע מחמיר מאי ק"ו להקדש היא גופה קשיא דאי מצי למימר איפכא לא הוה ר"ע מחמיר טפי מר"י ומאי ק"ו להקדש דקאמר והא נמי הוה תקשי (ג) לן דמוקי מתני' דהכא כר"י ומפני תיקון עולם שיימינן בדמזיק הא לא היה חומרא אי הוה מצי למימר איפכא ומאי תיקון עולם הוא ודו"ק: **בד"ה** שור רעהו כו' דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא כו' שכך יפה כחו לענין ריבית כו' עכ"ל ראייתם אינה מבוררת לן כפי מה שכתבו התוספות לקמן לר"ש בן מנסיא דאיכא למפרך נמי מנזקין אנזקין דהיינו מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור כו' אלא דלר"ש בן מנסיא נ"ל דיליף קרן מקרן כמו שכתבו התוספות לקמן וליכא למיפרך מידי אבל הכא דלא נחית למילף קרן מקרן אימא דמנזקין אמלוה נמי פרכינן ובתוספות דפרק קמא דב"ק דברים אלו ליתנהו ודו"ק: **בא"ד** כולהו ניזקין דפטירי בו בהקדש ילפינן מאדם כו' ממזיק ע"י כריית בור או כו' עכ"ל [דבריהם] מגומגמים דמשמע דכריית בור לפטור בהקדש אתיא מאדם וזה אינו דבהדיא דרשינן בבור לפטור בו הקדש מדכתיב והמת יהיה לו (ד) כמ"ש התוס' לקמן ונכונים בזה דברי התוספות דפרק קמא דבבא קמא שלא הזכירו בזה בדבריהם שם כריית בור וז"ל דיותר ראוי לחייב אדם המזיק ממזיק ע"י שילוח בעירו עכ"ל ע"ש ויש ליישב דבריהם דע"כ לפי האמת אילטריך קרא והמת יהיה לו גבי בור ולא אתי ליה הקדש מאדם כדיליף שן ורגל היינו משום פסולי המוקדשין דלא אתי מאדם אלא לפטור הקדש והשתא אי לא הוה אתי בור בהקדש מאדם לא הוה מוקמינן והמת יהיה לו לפסולי המוקדשין אלא להקדש גמור אבל השתא דאתי הקדש מאדם לא אילטריך אלא לפסולי מוקדשין וק"ל: **בד"ה** ועוד מאי קל וחומר כו' מאי ק"ו להקדש דלענין לחיובי מזיק כו' מרעהו נפקא כו' עכ"ל קצת קשה ומאי קושיא ואימא אי לאו ק"ו הוה דרשינן מרעהו לפטור הקדש כת"ק דר"ש בן מנסיא אבל השתא דאיכא ק"ו להקדש לחיובי אית לן למימר ע"כ דרעהו אתי לחיובי בהקדש נזק שלם אפילו בתם כר"ש בן מנסיא ויש ליישב (ה) ודו"ק: **בא"ד** מאי ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק מי ידעינן עידית דהקדש כו' עכ"ל יש לדקדק לכאורה בזה דהא לא מספקא לן למימר דאתי ק"ו למישם בדניזק להחמיר ולא להקל בדמזיק כמ"ש התוס' לעיל דאיפכא לא מצי למימר דכ"ע מודו דאינו נותן לו אלא מעידית שיש לו ואינו חייב לקנות והכי הל"ל מאי ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בזיבורית דניזק מי ידעינן עידית וזיבורית דהקדש כו' וכ"ל הא דקאמר ולא בדמזיק לאו [דוקא] קאמר אלא כיון דר"ע איירי בעידית דניזק ולא בדמזיק וכר"י ואתי ק"ו לאפוקי מזיבורית דניזק מי ידעינן כו' וק"ל:

ע"ב בד"ה ור' שמעון הוא דדריש כו' וגבי לא ירבה לו נשים והכא כו' עכ"ל ר"ל גבי לא ירבה לו נשים הוא דריש טעמא דקרא אי לאו קרא דלא יסור כדאיתא בפרק המקבל ודו"ק: **בד"ה** משום חינא כו' ולעיל נמי יותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא כו' עכ"ל ודאי ליכא למימר משום טעמא דחינא האיש רוצה לישא יותר משהאשה רוצה לינשא דזה הוא דבר הנראה לכל ולא הוה פליגי ביה רבי מאיר דסבר בבינונית ורבנן דסברי בזיבורית אם אשה רוצה לינשא יותר או איש רוצה לישא יותר אלא דבהא פליגי רבנן סברי טפי ניזל בתר הך סברא דאשה רוצה לינשא יותר מאיש רוצה לישא ודינה בזיבורית ורבי מאיר סבר דטפי ניזל בתר הך סברא דחינא ודינה בבינונית ומהרש"ל לא הבין השמועה כך ונדחק לעיל בדברי התוספות שם ע"פ פרש"י וזה אינו (ו) כדמוכחין דברי התוספות דהכא ודברי התוס' דלעיל ג"כ ע"פ פירוש ר"ח שכתבו הכא וכמו שכתבנו ודו"ק: **בד"ה** בקבלן פי' בקונטרס כו' היינו שלקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה כו' עכ"ל משא"כ הכא אף שמסרתן לידו מתחלה אלא אח"כ החזירתן היא עצמה לבנו ולא נתנן האב לבנו כי התם וק"ל: **בא"ד** ואע"ג דמשמע התם דבלשון תליא מלתא כו' עכ"ל ר"ל קבלן תליא מלתא בלשון דאין חילוק בין ערב לקבלן אלא בלשון כדאמרינן התם דהיינו הלווהו ואני ערב כו' כולן לשון ערבות הן תן לו ואני כו' כולן לשון קבלנות הן שמא תרוייהו (ז) בעינן דהיינו שינוי לשון בקבלן כדאמרינן התם ובעי נמי שימסרנו מתחלה ליד הקבלן כפרש"י הכא וק"ל: **בד"ה** אלא למ"ד כו' דאפילו איירי בקטנים דלא מצי ערב לאשתעויי דינא כו' עכ"ל ר"ל בגדולים ודאי אע"ג דמצי לתבוע הקבלן תחלה מכל מקום כיון שהקבלן מצי שוב לאשתעויי דינא בהדי היתומים עיקר דינא עלייהו הדר ולא גבי אפילו מקבלן אלא מזיבורית אבל בקטנים (ח) דלא מצי ערב לאשתעויי דינא בהדייהו ועיקר דינא דניזקין על הקבלן מכל מקום אין להם לגבות אלא מן הזיבורית כיון דאית להו ליתמי נכסי לגבות מהן ועיקר דינא עלייהו אלא דאריא דרכיב עלייהו שהם קטנים ומדבריהם נראה דבניזקין ביתומים גדולים נמי לא גבי אלא מזיבורית ולא כ"כ הרא"ש בשם הר"י דדוקא בבע"ח איכא למעבד תקנתא אף בגדולים וע"ש:

קרני ראם (א) נ"ב רבינו סובר דאפי' אם מה"ת כתובת אשה מ"מ לא הוי רק מזיבורית וכ"מ מדברי התוס' בכתובות ד"ה הואיל שכתב דלר"מ בבינונית משום חינא משמע דאל"ה הוי מזיבורית אע"ג דר"י סובר כתובה מה"ת ועיין רמב"ן שכתב דלענין מיטב לא ילפינן מאונס כמו דלא ילפינן לענין כסף צורי עיי"ש ובתוס' כתובות ס"ז ד"ה אמר אביי מבואר דכתובות אשה בכסף צורי ועי"ש: (ב) נ"ב לשיטת התוס' דכל היכא דהניזק רוצה בזיבורית ונוטל בע"כ של מזיק בלא"ה נק"מ רק דברי רבינו אזיל בשיטת הרא"ש בב"ק דא"י לכופו לזיבורית עי"ש: (ג) נ"ב אין זה מוכרח דוקא אם רק מפני תיקון עולם שיימינן בדמזיק כל היכי דאיכא חומרא לשום בדניזק פשיטא דשיימינן ורק באיכא חומרא לשום בדמזיק שיימינן מפני תיקון עולם: (ד) נ"ב נלענ"ד דהיכי דקדם מומו להקדישו כיון דבכה"ג פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וכמבואר בבכורות י"ד וא"כ אי למעוטי מוהמת יהיה לו כיון דהמת שלו דיכול לפדותו ולא מיבעיא למ"ד דקדשי ב"ה לא היה בכלל העמדה והערכה דיש לפדותו אפי' לאח"מ אלא גם למ"ד דקדשי ב"ה היתה בכלל העמדה והערכה מ"מ יכול לפדותו כשהוא מפרכס וא"כ בכה"ג לא אמעיט מוהמת יהיה לו ומ"מ אמעיט מטעם דהוי הקדש ולא עדיף מאדם ודברי התוס' מבוארים ובלא"ה לא אדע כיון דהא דמעטינן מוהמת יהיה לו גבי מיתה כתוב מ"ט יומעט גם מניזקין הרי גבי שור ולא אדם אמרי' נהי דאמעיט ממיתה לא אמעיט מניזקין כמבואר ב"ק כ"ח וכימא גבי פסולי המוקדשים כן וא"כ אתיא דברי התוס' בפשיטות דכ"מ לנזקין אלא שלא מצאתי לראשונים סיוע לזה וצ"ע: (ה) נ"ב ר"ל דמק"ו אין ללמוד לחייב להקדש במיטב דאיכא למפרך מה להדיוט שיפה כחו בנזקי אדם ובור וכמ"ש התוס' לעיל דק"ו דמה קרן הדיוט דקיל ל"ש כ"ז דלא ידענו בלא"ה מרעהו דחייב בהקדש וכ"מ בפ"י אלא דתי' התוס' תמוה בעיני מסוגיא המבואר בב"ק דף ל"ז ע"ב וכ"ת לעולם רעהו דוקא ומיהו הדיוט כי נגח דהקדש ה"ט דמחייב משום דמייתי ליה מקל וחומר כו' ע"ש ומה מהכי ק"ו הא איכא למפרך מה להדיוט שיפה כחו בנזקי אדם ובור וקו' רבינו בלא"ה מיושב דהא ילפינן שפיר מדלא כתב רעהו גבי מועד כמו דאמרינן שם ועיי"ש: (ו) נ"ב ודברי מהרש"ל נכונים דא"כ דמטעם חינא דינה לגבות מבינונית אלא דמטעם אשה רוצה להנשא הוו מגרעים כחה לזיבורית הרי אתה מיפה כחה לשיטת הר"ח לגבות מבינונית וע"כ דאזלי בשיטת רש"י בשם חינא וז"פ וכ"מ בפ"י: (ז) נ"ב מדברי רבינו משמע דבכ"ד לא הוי קבלן כי אם במסר מתחלה ליד הקבלן ולא משמע כן אלא הכא שאני כמ"ש הרשב"א דכיון דלא קבל הבעל מידה מש"ה לא הוי קבלן אלא במסר לה מטלטלין והיא החזירה לידו ע"י דבר הקבלן ומתשב דהלוה מודה ומתחייב הקבלן עי"ש: (ח) נ"ב ולמ"ש הרשב"א בתי' דדוקא בשרוצין יורשים לפרוע בזיבורית אז אין גובה מהקבלן דנהי דאין הערב יכול לדחותו מ"מ כ"ז שהלוה רוצה לפרוע אין לתבוע מהקבלן אבל כ"ז שאין הלוה עומד לפרוע או גובה מהקבלן בבינונית אע"ג שיש ללוה זיבורית עיי"ש א"כ דברי התוס' פשוטים דאי יתומים גדולים ודאי שרוצים לפרעו כי מלוה על היתומים לפרוע וגם אין להם כ"מ ומש"ה א"י לגבות מהקבלן אבל ביתומים קטנים א"י לסלקם ומש"ה הוא מחוייב לשלם מבינונית אפ"ה סברי התוס' דגובה רק מזיבורית ועיין בח"מ פכ"ו מה' מלוה שכ' דמסוגיא דידן משמע דכשיש נכסים אינו גובה רק מקבלן מזיבורית כשיטת התוס' ועיין פ"י ומ"מ נל"ע דהאפשר לא כתבו כן רק למה דס"ד בגי' ליה לא משתעבד א"כ אינו נכנס רק בכפי מה שיש לשיעבוד על נכסי הלוה אבל לדידן דקי"ל דאע"ג דלית ליה נכסי משתעבד נתחייב הקבלן אע"ג דאית ללוה זיבורית לשלם בבינונית:

חכמת שלמה

הניזקין פרק חמישי

ע"ב רש"י בד"ה אין מוגבין כו' או טייבם כו'. נ"ב לעיל דף מח ע"א: **בד"ה** מפני תיקון העולם. נ"ב או שדברי רש"י מאוחרים הם ולהוי הוא לסיום מקומם קודם והמוגה מצאה או לא גרס מפני תיקון עולם קמא אבל בכל הספרים גרסינן תרוייהו נ"ל: **תוס'** בד"ה וכתובת אשה כו' משום חינא כו'. נ"ב הא' חינא דקאמר היינו לפרש"י שפי' חינא לקמן כדי שימצאו האנשים חן בעיני הנשים וינשאו לכם ואף בתוס' מפרשים לקמן איפכא כדי שימצאו הנשים חן בעיני האנשים מ"מ הכא לפום רהיטא תפסי לישנא דרש"י בפירוש חינא הוא הסיפך ממה שאמרו יותר משהאיש רוצה לישא כו' כי בודאי התנא נשמר מזה הקלקול דעתה דלא הימא איפכא כו' אבל התינא דלקמן שהוא כדי שימצאו הנשים חינא כו' מזה לא נשמר התנא ולא סמ"ל כלל ודו"ק היטב:

דף מט ע"א תוס' בד"ה שור רעהו כו' וי"ל דאי לאו דאשכחן כו'. נ"ב פי' כך הוא סברת רבנן דדרשי רעהו לפטור אבל רבי שמעון בן מנסיא סבר דשפיר ילפינן מכי יאכל פרט למזיק ומשום הכי אייתר רעהו לחיובי הקדש בנזקי שור נזק שלם וכן מוכח מהתוס' בדבור הסמוך דאף לר"ש בן מנסיא דרשינן כי יאכל פרט למזיק ודו"ק:

גמ'

מהר"ם

הניזקין פרק חמישי

ע"ב תוס' ד"ה וכתיבת אשה וכו' עד משום חינא לישנא בעלמא נקטי התוס' ור"ל כדי שיהיו אנשים נושאים חן בעיני הנשים ע"ד שפרש"י לקמן בדף מ"ט ע"ב אבל התוס' מפרשים לקמן הא חינא דאיתא שם בגמ' איפכא מפרש"י ע"ש: **ד"ה** אין נפרעים מנכסים משועבדים וכו' אע"ג דלמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא וכו'. הא דקמ"ל דגם לאחר שמת הלוה נשאר שיעבוד של החוב על נכסי הלוה וגובה המלוה חובו מהיתומים של הלוה שירשו נכסיו זהו אינו מן התורה דמן התורה לא גובה כלום מהיתומים: **ד"ה** אין נפרעין מנכסי יתומים וכו' עד איכא למימר דסברי שעבודא לאו דאורייתא וכו'. ר"ל והא דנזקין דינן בעידית מן התורה היינו כשבאין לגבות מהמזיק עצמו מחייו אבל לאחר שמת לא גבי מיתמי ולא נשאר השעבוד על נכסיו מן התורה אלא מדרבנן ולכך אין גובין אלא מן הזיבורית אפילו נזקין:

דף מט ע"א ד"ה כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק ואיפכא לא מצי למימר וכו'. פי' כגון שהיתה עידית דמזיק כזיבורית דניזק דלר"י חייב לקנות קרקעות וליתן לו נכסים שיהיו כעידית דניזק ולרבי עקיבא נותן לו המזיק עידית שלו: **ד"ה** שור רעהו אמר רחמנא וכו' עד וגזירה שוה דתחת נתינה ישלם כסף לא נתקבלה אלא לענין וכו'. בב"ק פ"א דף ה' איתא התם דכו' הנזקין ילפי מהדדי בג"ש התחת נתינה וכו' לענין שבכולן חייב המזיק לשלם מעידית שבנכסיו וקאמרי התוס' דדוקא לענין זה נתקבלה ולא לענין שכל מה שפטור לשלם בזה יפטור גם בזה הא ר"ל במה שאמר ולא לענין תשלומין: **בסה"ד** וי"ל דאי לאו דאשכחן בחד דוכתא דפטר רחמנא בהקדש וכו'. דבור זה כתוב ג"כ בתוס' ב"ק דף ו' ושמעתי בשם תשובת בן לב כי לא ראיתי אותה שהקשה על דברי התוס' דאכתי קשיא רעהו למה לי דאי לגלויי אכי יאכל פרט למזיק שיהא פטור לגמרי הרי כבר כתיב בבור והמת יהיה לו דמיניה ילפינן דפטר ביה שור פסולי המוקדשים בפ' הפרה דף נ"ג וכן בכמה מקומות בב"ק ע"ש וכ"ש הקדש כמו שכתבו התוס' בעצמם שם בפ"ק דף הנזכר ובזה סגי לגלויי דכי יאכל פרט למזיק ר"ל פטור לגמרי אף מקרן ותו לא אצטריך רעהו כל זה תורף הקושיא אבל בעיני אין זה קושיא כלל דאי לא כתב רחמנא רעהו והוה ילפינן כל הנזקין מכי יאכל פרט למזיק ומבור דפטר ביה שור פסולי המוקדשים דגלי אכי יאכל דפטור לגמרי א"כ הוי פטרינן בכל הניזקין אפי' שור פסולי המוקדשים וכ"ש הקדש אבל השתא דכתיב רעהו לגלויי אכי יאכל לא פטרינן בכל שאר הניזקין אלא הקדש אבל שור פסולי המוקדשים חייב בכל הניזקין חוץ מבור דרעהו קרינן ביה כדמשמע בסוגיא דפ"ק דב"ק שם דף [illegible] ובפרש"י ותוס' שם בהדיא וזה נ"ל ברור ומשום ובאולי שכוונתי לדעתו: **ד"ה** ור"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא וכו' עד וא"ת ואכתי איכא למפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור וכו'. משמע דס"ל לתוס' דאפילו לר"ש בן מנסיא דלא דריש רעהו פרט לשור של הקדש לפטור ואפ"ה דריש כי יאכל פרט לאדם המזיק דפטור לגמרי אפי' מקרן ולעיל כתבו התוס' דאי לא אשכחן בחד דוכתא דפטור וכו' לא הוי דרשינן כי יאכל פרט למזיק אלא לפטור מחומש וצ"ל דר"ש בן מנסיא לא ס"ל סברא זו אלא ס"ל דבלא שום גילוי דרשינן כי יאכל פרט למזיק לפטור לגמרי ומ"ש התוס' לעיל היא סברת רבנן דפליגי עליה: **ע"ב תוס'** ד"ה דריש היא דדריש טעמא דקרא לא פליג אלא היכא דאיכא נפקותא וכו'; נ"ל דקשה להו לתוס' דמאי פלוגתא שייך לומר על זה דמה יזיק לן אי דרשינן טעם על המקרא ונותנין טעם לשבח על איזה מצות מהתורה ולכך כתבו לא פליגי אלא היכא דאיכא נפקותא בדין שהדין משתנה לפי הטעם וק"ל: **ד"ה** וכי תימא וכה"ג דחיישינן לחינא. אע"ג דהתוס' מפרשים הא דקאמר בגמרא סלקא דעתך משום חינא הפוך מפירושו של רש"י כמו שכתבו בדבור שאחר זה מ"מ נקטי הכא בדבור זה לישנא דחינא ע"ד פירושו של רש"י: **ד"ה** בקבלן וכו' עד ושמא היינו שלקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה וכו'. דברי התוס' אלו צריכין עיון דמה תירצו התוס' דהא הכא נמי לאחר שהתפיסה מטלטלין בכתובתה נעשו המטלטלין כשלה וכשהיא מוסרתן ליד בנה הוי נ"כ כמו מלוה וראיתי מי שפירש כוונת התוס' שר"ל דדוקא התם דמלוה דהסרי' ממונא כדאיתא בגמרא בסמוך אבל נ"ל דוחק דלפי זה מה להם להתוס' לומר ושמא היינו שלקח המעות מיד המלוה וכו' דהא הכא נמי איירי בכה"ג לא הוי להו למימר אלא ושמא דהתם במלוה שאני ונראה דכוונת התוס' הוא זה ושמא היינו שלקח המעות וכו' ר"ל הערב לקח המעות ונתנן ללוה אבל הלוה בעצמו לא היה לו שום עסק ולא דברים עם המלוה מה שאין כן כאן ואי לא מיתפסינא הוה אמינא דכוונת התוס' דלפירוש רש"י אינו ר"ל שהיא מסרתן ליד אביו והוא נתנן ליד בנו אלא ר"ל שהיא מסרתן ליד אביו לפי שעה שיהיה לו תורת קבלנות ואח"כ חזרה היא ולקחה המטלטלין מיד אביו ומסרתן היא בעצמה ליד בנו וכן משמע לשון רש"י לפי הספרים שלפנינו והחזירתן לבנו דמשמע דהיא החזירתן לבנו והחזירתן לשון נקבה היא: **בא"ד** אע"ג דמשמע התם דבלשון תליא מלתא וכו' ואלעיל להקשות על פי' של רש"י קאי ור"ל דהתם משמע דבלשון כשאומר הלוהו ואני קבלן תליא מלתא והוי קבלן באמירה בעלמא ולמה ליה לרש"י לפרש הכא שתפיסה ביו מטלטלין וכו' ותירץ שמא תרוייהו בעינן שיאמר ואני קבלן גם שיקבל המעות מידי המלוה בתורת קבלנות וק"ל. **ד"ה** אלא לד"ד אי אית ליה וכו' עד ס"ם לא היה להם לגבות כי אם מן הזיבורית וכו' ובקונטרס פירש דהכא בדלית ליה וכו' בן צריך להניח והכל הוא דבור אחד:

דף נ בד"ה פחות שבכלים כו' אבל פחות שבכלים היינו מיטב כו' עכ"ל ולא אילטריך קרא לפחות שבכלים אלא לפחות שבקרקעותיו ולאו דוקא פחות שבכלים ודו"ק : **בד"ה** מאי עידית שפאי כו' אותה קרקע שמגבין יתומין אע"ג דגריע מזיבורית וכדרבא כו' עכ"ל ולענין בע"ח איירי ברייתא דמגבין ליה מזיבורית דיתמי והשמועינן דאפילו בשפאי דגריע טפי יכולין להגבותו ודמסיים וגבי יתמי אוקמא אדאורייתא קאי אמילתא דרבא דאמר שאם הזיק לו שפאי עידית גבי מיניה בבינונית דה"ל כבע"ח אבל מיתמי אוקמא אדאורייתא ולא גבי מינייהו אלא זיבורית מיהו ק"ק לפי דרך זה דלא מייתי מדרבא אלא אליבא דאפילו דמשמע דגריע טפי מזיבורית דלענין דינא אי לא גריע מכ"ש דיכולין להגבותו אבל מדברי חידושי הרשב"א נראה דלפי' ר"ת מתפרש מלתא דברייתא נמי לענין ניזקין וכמלתא דרבא ממש אם הזיק לו שפאי עידית יכולין יתומין להגבותו מזיבורית כמו בבע"ח וה"ק דאפילו בעידית שהזיק לו עידית מליטו לפעמים דיכולין להגבותו היתומים בזיבורית והיינו בשפאי עידית ודמסיים גבי יתמי אוקמא כו' קאי שפיר נמי אברייתא ותו לא מידי וק"ל : **ע"ב** בד"ה יתומין שאמרו כו' תיפתר כשערב לו מן העובד כוכבים וקבל כו' עכ"ל והשבועה היינו לערב ישראל דאומר לרבי אתפסיה ליה כשנעשה לו ערב וק"ל : **בד"ה** וש"מ במתנה כו' א"כ הכא במתנה במקלת דהויא כמתנת בריא עכ"ל דהכי משמע דאי במתנה (א) בכולי נכסי לא ה"ל לפרט סך המעות ב' מאות זוז לפלוני וג' מאות כו' אלא ב' חלקים מנכסיי לפלוני וג' חלקים לפלוני וד' לפלוני וק"ל :

דף נא בד"ה א"ר חנינא כו' דר"י קבלה מר"ה ה"מ למיפרך כו' אר"י דאמר כו' עכ"ל וק"ק ומאי קושיא ותימה הא דאמר הכא לפי שאין כתובים היינו קודם שקיבלה מר"ח וי"ל דמשמע משמעתין דמייתי תנאי היא נמי אדר"י ומלתא דר"י לפי שאין כתובין קאי לפי המסקנא וק"ל : **בד"ה** תנ"ה פי' בקונטרס כו' וקשה דלהימניה במיגו דאי בעי אמר לא מצאתי אלא א' כו' עכ"ל אבל ברישא דמלתא בשני כיסים קשורין כו' נשבע ולא אמרינן דלהימניה במיגו דאי בעי כופר הכל כדאמר רבה לקמן דלא אמרינן מיגו דכופר הכל משום דאינו מעיז (ב) ומלתא דרבה ודאי דאסיק אדעתיה נמי הש"ס אלא דלא ידע התלמוד למימר דפליגי רבנן ור' אלעזר אם בבנו מעיז או לא וק"ל : **בא"ד** ועוד לפי המסקנא ר' יצחק דאמר כמאן כו' עכ"ל אע"ג דר"י איירי בתובעו ובשאר טענות ודאי דנשבע במודה מקצת מכל מקום במציאה קתני במתני' דלא ישבע אף במודה מקצת ובתובעו משום תיקון עולם דא"כ ימנע ולא ישיב שום אבידה ור"י פליג ולית ליה במציאה תיקון אלא כשאר טענות הוא מיהו בב' שוורין כיון דמנתחי מהדדי מודה ר"י דלא ישבע כיון דאיכא למתלי שהתובע טועה בו אבל בכיסין אית ליה לר"י דהוה כשאר טענות ופליג אהנא דמתני' דס"ל דפטור במציאה והשתא התלמוד למאי דבעי למימר דפליגי רבנן ור"א בשאר טענות ואינו תובעו איכא לדמויי שפיר למציאה דהוה משיב אבידה ור"י ס"ל כר"א דנשבע אבל במסקנא דמוכח קושיא וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור כמו שפירשו התוספות לקמן מוקי פלוגתייהו ע"כ בתובעו בנו גדול ולא הוי משיב אבידה כלל אלא דפליגי באינו מעיז בבנו והוי מלתא דר"י דלא כמאן ואף שרש"י הרגיש קלת בזה דלמסקנא איירי נמי בבנו קטן וטענת עצמו קרי ליה כבר דהא התוספות פירושו לקמן דלא איירי בתובעו קטן ועוד דבתובעו נמי קטן לא פליגי במשיב אבידה אם ישבע אם לאו אלא דפליגי אם מעיז בבנו אם לאו ועיין במהרש"ל ודו"ק : **ע"ב** בא"ד והא דנקט החזרתיו לך א' מהן בברייתא כו' לרבותא נקט דלא מפטר במגו כו' עכ"ל ומיהו ר' יצחק דלא נקט בכי האי גוונא אלא ולא מצאתי אלא א' ניחא ליה למנקט בפשיטות טפי ולא נחית להך רבותא דנקט ברייתא וק"ל : **בד"ה** ובכולי בעי דלודי כו' גבי נסכא כו' הוה נשבע להכחיש את העד אלמא לא אמרינן מיגו כו' עכ"ל מה שיש לדקדק ע"ז עיין בחידושינו בריש פרק קמא דב"מ וק"ל :

דף נב גמרא אף לא למכור עבדים וליקח שדות מ"ש דלמא לא משפיין כו' ות"ק פליג בהא ולא חייש ללא משפיין והא דלא חייש הכא לדלמא תשדוף כדלעיל גבי למכור ברחוק ולגאול בקרוב משום דבעבדים איכא לנייחם טפי לתיוהא מבשדה דשמא יחלה ושמא ימות וק"ל : **ע"ב** תוספות בד"ה דאתי למימר כו' וי"ל דנעשים הלוקחים ש"ש כיון שיכולין לאכלן ולעשות כו' עכ"ל וזה שייך לעיל בלוקחים דכל זמן שלא חזרו היתומים יכולין לעשות בהם כל חפצם אבל הכא במוכרים לא שייך למימר הכי דאדרבה כל זמן שלא חזרו אין יכולין לעשות בהם כל חפצם והיו שפיר ברשות היתומין לענין שריפה ועיין בר"ן בזה אך מה שכתבו (ג) לדמות דהלוקחים נעשו ש"ש כההיא דההם דבחזרה הוה ש"ש לכאורה דאינה דומה דהתם לא הוה אלא ש"ש דלית ליה שום הנאה אלא דכבר נהנה בהליכה כפרש"י שם אבל הכא הלוקחים כיון דיכולים לעשות בהם כל חפצם יתחייבו גם באונס כההיא דמסיק שם בספסירא דאיתנים בחזרה וחייביה רב נחמן דחזרה דידיה הולכה היא דאילו משכח לזבוניה אפילו אבבא דביתיה מי לא מזבין ויש לחלק קצת בין ספסירא ללוקחים דהכא ודו"ק : **בד"ה** לכרגא כו' דבפרק שום היתומים כי כו' לכך נראה דהכא בכרגא כו' דאשה ובנות עכ"ל והשתא ליכא לדיוקי דבשאר צרכי אשה ובנות מכריזין אלא דאין נזקקין להן כלל משא"כ לשאר צרכי יתומים דודאי נזקקין אלא דלא בעו הכרזה ולא מתוקמא בהכי מתניתין דקתני מכריזין וק"ל : **בד"ה** הלכה כאבא שאול כו' אבל כל כמה דלא ידעינן אי נאבד כלום אין ראוי להשביעו כו' כדאמרינן בירושלמי כו' עכ"ל משמע מדבריהם דלכ"ע אמרו כן אבל אינה מבוררת לן אי מהא דאמר אדם מבריח עצמו מן השבועה כו' היינו אליבא דרבנן אבל אבא שאול הא ס"ל דישבע ואין אדם מבריח עצמו מן השבועה ונראה שדקדקו כן אף לאבא שאול מדקאמר אליביה אפילו יסבור כאבא שאול בעי אינים למיתן זוזי בגין כו' והכי הל"ל בעי אינים לישבע בגין כו' אלא דע"כ (ד) דלא מיירי אלא בטענת ודאי ובעי אינים למיתן זוזי ולא לישבע אם ישביעוהו אבל כל כמה דלא ידעינן אם נאבד סבר נמי דאין אדם רוצה שישביעוהו על כך בחנם ולא פליגי אלא בטענת ודאי אם אדם ימנע עצמו מפני השבועה או לא ול"ע ודו"ק :

קרני ראם (א) נ"ב דברי רבינו מכוונים אבל אע"ג דאיירי במתנה במקצת מ"מ הלשון משמע במלוה מחמת מיתה או בתנאי אם ימות וע"כ נקט שכ"מ וא"כ כיון דלא קני אלא לאחר מיתה איכא לחלק דלא רמי אדעתיה דנפלי נכסי. וברשב"א האריך דבמתנת שכ"מ כיון דאפילו מלוה ע"פ גבי ממנה כדמשמע מלשון הש"ס בב"ב קל"ג ירושה דאורייתא אלמנתו ניזונית מנכסיו מתנת שכ"מ לא כל שכן ולכך במתנת ש"מ אי קמא בבינונית ובתרא בזיבורית גבי מבינונית וע"כ מיירי במתנת בריא ממש וגם זה לא יועיל דעכ"פ מיירי לאח"מ ואיכא דלא רמי אדעתא דמית ויש לחלק אלא שגם סברת הרשב"א אינו מוכרח ויש לחלק בין לגבות למלוה ע"פ לגביות בבינונית וזיבורית ועיין בש"מ ב"ב שם אם מלוה ע"פ גובה ממתנת שכ"מ שאין מבואר להכריח מזה ועיין ברמב"ם פי"ע מה"א ובהשגת הראב"ד שם ובפ"י מה' זכייה שלא כתב הרמב"ם הך רבותא דבינונית וזיבורית עי"ש ולדברי הרשב"א נכונים ויש בזה אריכות ואכ"מ : (ב) נ"ב לפי לשון רש"י בסוגיא משמע דמיירי בלא תבעו וכמו שהאריך הרשב"א עי"ש א"כ לא הוי מגו דהעזה והך מגו אלים טפי דהוי מגו דשתק והק"ל אלא דיש לומר דכיון דאין דרך כיסים לנתק אהדדי ל"ש מגו בזה כיון דטענה דלא מצא רק אחד נראה כשקר ומש"ה לא הקשו התוס' רק משני שורים וטוען החזרתי דשורים דרכם לנתק ואיכא מיגו דלא מצאתי רק אחד ובתי' הארכתי : (ג) נ"ב בר"ן מבואר להדיא דחייב באונסין כ"ז שלא חזרו עיי"ש והתוס' נראה דסברי דתיכף שנתיקר אע"ג שלא חזרו עדיין מ"מ פשיטא דהאפטרופוס יחזור לטובת היתומים כיון דרשאים לחזור משום דלא מקני אלא בכסף ודאי יעשה האפוטרופוס לטובת היתומים לחזור מש"ה תו לא מחייב באונסין אע"ג דלא חזרו עדיין ומ"מ עכ"פ חייב כש"ש כיון דמעיקרא נתחייב אפילו באונסין ודמי ממש בחזרה פטור משום דהוי כש"ש כנ"ל כוונת דבריהם ובפ"י כתב דבהנאת שימוש אין מחוייב באונסין וכמו דס"ל לר"נ בשולח יד נאנסו לא עיי"ש ול"ד דהרא"ש כתב בשם הראב"ד דמש"ה בהנאת שימוש אבידה חייב אפילו באונסין דיודע שיששה אלו זמן משא"כ בפקדון דירא לשלוח יד שמא יבוא המפקיד לתבוע פקדונו עי"ש בפרק המפקיד ובמ"א כתבתי דגם התוס' סברי כן אלא דלא ניחא להו דבאבידה יודע שיששה אלו זמן מרובה ועכ"פ הכא כ"ז שלא חזר הרי מממש ואין לו ליראה שמא יחזור וא"כ מש"ה חייב באונסין והר"ן סובר דאפילו בנתיקר אין חושש שמא יחזור וחייב באונסין והתוס' ס"ל דמסתמא יחזור ודמי לשולח יד ומש"ה פטור באונסין וז"ב ובח"מ סי' קנ"ט כ' הרמ"א דעכ"פ הוי כש"ש נראה דקאי אחר החזרה דמ"מ הוי כש"ש וקודם החזרה תליא בפלוגתת התוס' והר"ן וכמ"ש ובתי' הארכתי : (ד) נ"ב דברי רבינו דחוקים ונראה דס"ל להתוס' דרק בפשיעה חייב ולא בגניבה ואבידה ודייק להו מדמוקי בס"ד ריב"א כא"ש וקשה דהא אבא שאול מחייב ושם לא נפרעין מיתומים לכי גדלו וכמו שהקשה הרשב"א וע"כ דנפרעין מיתומים מכי נטרי שמירה פחותה ואנ"ל ש"ח כלתה שמירתו כמבואר בב"ק מ"ה ע"א וע"כ דפטור מגניבה ואבידה וטעמא אע"ג דלא"ש איכא הנאה ועיין רשב"א וע"כ דאיכא סברא דממנעו ולא עבדי אלא דמ"מ חייב לא"ש בשבועה כיון דאיכא לומר דניחא ליה ועליו לברר אבל בדיני שומרים דאינו רק דהתורה ירדה לסוף דעתו של שומרים דניחא להו להתחייב בהכי כמ"ש התוס' כתובות נ"ה מש"ה א"א לחייבו מדין ש"ש כיון דאפשר דאין מתחייב בכך ופשיעה שאני דהוי מדין מזיק וכל שרצונו לפטור עליו לברר אבל תו בענין שבועות שומרים אינו אלא משום דרצונו להתחייב בדין שומרים ותו עליו לברר והבן היטב כי קצרתי

מהר"ם

דף נ ע"א ד"ה מצוה היא דעבד וכו' עד או עבד מצוה וחסרה. פי' כגון שערב בעד הנדוניא שהכניסה לו בעת הנישואין דעבד מצוה וחסרה וק"ל : **ד"ה** מאי עידית שפאי עידית וכו' עד ומפרש ר"ת וכו' עד סופו. אלא שצריך ליישב דלפי פירושו של ר"ת לא יתיישב שפיר הא דמסיים בגמרא בסוף שנויא וגבי יתמי אוקמות אדאורייתא דאניזקין לא שייך למימר דהא ניזקין מדאורייתא בעידית וגבי נמי מיתמי מעידית לרבא ולכך צ"ל דאר' אלעזר נותאי קאי ור"ל דר"א קאמר דבע"ח דיתמי הואיל ומדאורייתא דיניה בזיבורית מגבי ליה יתמי אפילו שפאי עידית דגריעי מזיבורית משום דמדאורייתא דינית דב"ח בפחות שבכלים שיש לו ללוה אפילו הן גרועים מאד ואכל בע"ח דאתי לגבות חובו מיתמי קאי ר"א והשתא סותר הא דקאמר מאי לאו אע"ג דכתב עידית בשטרא וק"ל : **ע"ב** ד"ה יתומים שאמרו וכו' עד אי נמי כדמוקי לה בירושלמי וכו' כשערב לו מן העובד כוכבים. ר"ל שזה הישראל התובע להיתומים ערב בעד אביהם נגד העובד כוכבים שהלוה לו ברבית וכיון שמת תובע העובד כוכבים לישראל הערב והערב תובע להיתומים הקטנים דהשתא אתי שפיר דנזקקים לנכסיהם שהרי הרבית אוכלת אותן רק שאין הערב יכול לגבות מהיתומים כ"א בשבועה כדין כל הבא ליפרע מנכסי יתומים : **בא"ד** אי נמי כר' יוחנן וכו'. ר"ל והכא אשכחן שבועת ביתומים קטנים כגון שהאשה באה לגבות כתובתה דלר"י נזקקין לכתובה ואינה גובה כ"א בשבועה : **ד"ה** ר' חנינא קצובין וכתובים בעי אריש לקיש לא מיבעיא ליה וכו'. התוס' כתבו זה משום דלא תטעה לומר דה"ה לר"ל נמי מיבעיא ליה אי כתובים וקצובים בעי והא דנקיט מלתית דרבי חנינא משום דמיניה סליק וה"ה לר"ל וכ"ת דהכל טעמא מאי י"ל דהתוס' ס"ל דלר"ל לא שייך למיבעיא לן דמהיכי תיתי ליסלק אדעתין לומר דכתובים וקצובים בעי כיון דלא הזכיר בדבריו קצובים כ"א כתובים לחוד אבל ר' חנינא איכא למימר דלא הוצרך להזכיר בדבריו כתובים דכבר הוזכר בדברי ריש לקיש ור"ח בא להוסיף על דברי ר"ל ולומר דבעי קצובין ועוד י"ל דלריש לקיש לא מבעיא לן דמהיכי תיתי לומר דלא יועיל כתובים לחוד אבל לר' חנינא הוה סלקא אדעתין לומר דלא יועיל קצובין לחוד משום דהוה כמלוה על פה דלא טרפה ממשעבדי כמ"ש רש"י והתוס' בסמוך לקמן וק"ל :

דף נא ע"א ד"ה א"ר חנינא וכו' נ"ל דטעות נפל בספרים וכך צריך להגיה למאי דמסיק בפרק מציאת האשה דרבי יוחנן קבלה מרבי. ר"ל קבל מרבי דאמר מוציאין לפרנסה כדאתמר התם ע"ש וכן בתר הכי נ"ל להגיה כן הוה מצי למפרך השתא בעי למידק וכו' ור"ל מאחר דגם ר"י קבלה מר' וס"ל נ"כ דמוציאין לפרנסה א"כ פשטן זה דבעי למפשט השתא מהא דמוציאין לפרנסת ולמידק מינה דקצובים להודית מהני הוה מצי למיפרך ג"כ ארבי יוחנן דקאמר לעיל לפי שאין כתובים ומהא דמוציאין לפרנסה נשמע דקצובין לחוד מהני ור"י קבלה מר' הא דמוציאין לפרנסה : **בא"ד** ומיהו התם דיחויא בעלמא. ר"ל אע"ג דקאמר התם דלמא לעולם לא שמיע ליה וכי שמיע ליה קבל וכו' כדאיתא התם האי דלמא לאו מסקנא הוא אלא דיחויא ורבי יוחנן לא קבלת ולא ס"ל הא דמוציאין לפרנסה ובמסקנא דהכא ניחא משום דהא מסיק הכא שאני פרנסה דאית לה קלא ונוכל לומר שפיר דקבלה רבי יוחנן מרבי. **ע"ב ד"ה** ורבי אליעזר בן יעקב וכו' ועוד דאין ה"נ דלית וכו'. תראה דמקושיא זו נזהר רש"י וע"כ פי' ורבי אליעזר לית ליה כמו והוינן בה וכו' וקושיא זו לא קיימא אלעיל אלא הקשו אותה במקום אחר וכן הקושיא שהקשו התוס' בדבור שלפני זה ועוד דלפי המסקנא רבי יצחק דאמר כמאן גם מזה נזהר רש"י וכתב בד"ה על טענת עצמו וכו' ולקמן מפרש לה בטוענו זה בן המת דדמיא לרבי יצחק וא"כ משמע בהדיא שרש"י ס"ל דרבי יצחק נמי איירי בענין דדמיא למה דמוקי לה במסקנא: דבדרבה קמיפלגי וצ"ל שרש"י ס"ל דרבי יצחק איירי שהוא טוען ראיתי שהגבהת את אבידתי ושני כיסים היו והוא אומר אמת הוא אבל לא הגבהתי אלא א' וכן בשוורים וס"ל לרבי יצחק דהוא דומה להא דר"א ב"י דיוכל להעיז ולכפור כמו בבנו וא"כ גם לפי זה אתי דרבי יצחק כראב"י וק"ל : **ד"ה** מאי קטן גדול וכו' עד ועוד משום מתני' דשבועת הדיינים וכו'. הכי איתא שם דף מ"ב על מתני' אין נשבעים על טענת חרש שוטה וקטן אמר רב בבא בטענת אביו וראב"י היא כו' וראב"י לית ליה משיב אבדה פטור אמר רב כשטוענו קטן וכו' והשתא מוכרח היה רב לאוקמא בטוענו קטן כדי לתרץ מתני' דקתני אבל נשבעים לקטן ויתר הדברים מה שיש להתיישב בדבור זה ובשיטת הלכה זו עיין בכתובות דף י"ח שם בתוס': **ד"ה** ובכולי בעי דלודי וכו' עד דהא משמע בפ' ח"ה גבי נסכא דר' אבא וכו' והתיא שבועה דאורייתא וכו'. תימה לי למה להו לתוס' להא לייתו ראיה מכמה מקומות המבוארות בגמרא דהמכחיש עד אחד חייב שבועה דאורייתא ויליף לה בפ' הכותב ובכמה מקומות מדכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת לכל עון וכו' הוא דלא קם אבל קם הוא לשבועה וכאשר הוא מבואר בכמה מקומות בפוסקים דההיא דאורייתא וא"כ ש"מ דלא אמרינן מדאורייתא מינו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא ושמא יש ליישב בדוחק דאי תו מייתי ראיה מכל שבועות דמכחיש עד היינו יכולין ג"כ לדחות דהוי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא היא וצ"ע : **בא"ד** וא"ת גזלן אמאי פסול לשבועה וכו' עד ולא גזור רבנן אלא היכי דנודע וכו'. דקדקו התוס' בלשון זה משום דקשה להו לפ"ז א"כ אמאי לא אמרינן נמי מדרבנן מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא וליפסל נמי לשבועה מדרבנן כמו גזלן לכך כתבו ולא גזור אלא היכא דנודע פסולו וכו' וק"ל :

דף נב ע"ב ד"ה לכרגא וכו' עד לכך נראה וכו'. ר"ל דלכל צרכי יתומים אפילו לשאר דברים מוכרים בלא הכרזה ולכך לא מצי מוקי מתניתין דהתם לשאר צרכי יתומים דהא יתומים לא בעי הכרזה ומטעם זה נמי לא מצי אוקמא במוכר לכרגא ומזוני וקבורת האשה והבנות וגם לא מצי לאוקמא בשאר צרכי האשה והבנות דלשאר צרכים אין היתומים מחויבים ליתן להם כלום וק"ל :

ד"ה

חכמת שלמה

דף נ ע"ב גמ' אב"א אפילו מתנה ולא קשיא כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה תנו כו' אפילו בלא אחריות נמי כו' כצ"ל.

דף נא ע"א גמ' א"ר יצחק שני כיסין כו'. נ"ב שמועה זו רבו פירושיה ועיקרן של דברים דהא דרבי יצחק כשהלה טוען ברי דהא במתני' לא פטר ליה אלא מפני תיקון עולם אלמא שמדינא חיובי מחייב לישבע וכיון שכן א"א לפרש שזה מחזר אחר אבידתו ונותן סימניה והלה משיבו אני מצאתיה וכיס אחד היה או שור אחד היה כמו שפירשו מקצת המפרשים שאם אתה אומר כן לא היה זה חייב מן הדין לישבע ולא היה רבי יצחק גם כן מחייבו שבועת מודה מקצת דאדרבה זה פטור לגמרי משום מיגו דאי בעי שתיק ומיגו דאורייתא הוא כדילפינן ליה מדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ותנן מודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן וכ"ש זה שהוא משיב אבידה שהוא אומר שיש בידו א' מהן וכן א"א לפרש בשזה טענו ברי גמור כלומר אני ראיתיה מגביה שתיכן או מושך בב' שוורים דאם כן אפילו בשוורים נמי היה מחייבו רבי יצחק שבועה כבשני כיסין ועוד דלא הוה אתי לה בטענה דכיסין לא מנתחי ולא הוה נקט לה נמי בכיסין קשורין אלא ברי גמור היא וחייב עליה ולא תקנו בזו והכי איתא בירושלמי כו' אלא הכא הכי פירושו כגון שאמר לו עומד הייתי ברחם גגי וראיתיך מושך שורין ושני שוורין קשורין היו כיון שמשכת את האחד חזקה גם את השני משכת ודכוותה גבי כיסין באומר לו ראיתיך מגביה אבל איני יודע כמה. ומשום הכי לגבי כיסין חשבינן ליה כטענת ברי לישבע עליה דכיון שהוא ברי באחד מהן גם בשני חושבין אנו אותו כברי דכיסין לא מנתחין אבל שוורין כיון דמנתחי מהדדי אע"פ שראה אותו מושך בשוורים כיון שלא ראהו בבירור שמשך את שניהם לא חשבינן ליה כברי הילכך בכיסין היה לו לישבע אלא שמפני תיקון העולם פטרוה ורבי יצחק לית ליה מתני' ותייב בכיסין אבל בשוורים פטור משום דמנתחי ולא חשבינן ליה כברי. (עי' במהרש"א): **ע"ב** גמ' אמר רב בטוענו קטן כו'. נ"ב וזה קרוי טענת עצמו מאחר שלא טענו גדול ואפילו הכי נשבע מאחר שסוף סוף קא תבע ליה בטענת ברי וכל שכן כשטענו גדול והיינו כרבי יצחק וכן לפי המסקנא לרש"י אתי כר"י ודו"ק. (עיין במהרש"א) :

דף נב ע"א גמ' ואחרים מוליכין אותו לחירות כו'. נ"ב שטעם מפורש בתוס' דף ל"ח בד"ה אין הגזברים כו' : **שם** אני להרוס ואתה לבנות כו'. נ"ב פי' לפי שממון עזבון אביהם היה בא באיסור או ע"י גזילה ושקו או ע"י רבית : **רש"י** בד"ה דכל בי שימשי כו'. נ"ב שהם בי שמשי הוא ערב שבת כמו שפירש רש"י בכתובות דף ק"ג : **תוס'** בד"ה יהבי יתמי זוזי כו' וי"ל דהתם קני בכסף כו'. נ"ב פי' עיקר קנינו בכסף ולא תמלא משיכה לגבוה לאפוקי הדיוט עיקר קנינו במשיכה אף שמדאורייתא נמי קונה בכסף לרבי יוחנן מכל מקום סתם קנינו להיות קונה ממש שלא יכול לחזור אינה אלא במשיכה ומכח התקנה כדי שלא יאמרו ולישנא מדאורייתא לאו דוקא קאמרי ודו"ק : **ע"ב תוס'** בד"ה דאתו למימר כו' מפני בזוא כנוגה שבר כו' כצ"ל ונ"ב פירוש ואינו חייב באונסים אלא בגניבה ואבידה וק"ל :

גמ'

דף נג בד"ה ברחשונה כו' בהגוזל בתרא כתובה איפכא וזו כו' עכ"ל ר"ל בהגוזל בתרא איכא ברייתא דתני חזרו לומר אף המדמע ובהסיא דאבוה דר' אבין תני חזרו לומר אף המנסך אבל הסוגיא דהכא היא איפכא דלפי המתניתין דתני מנסך לבסוף אית לן למימר דמנסך הוא שחזרו לומר ובהסיא דר' אבין תני דהמדמע הוא שחזרו לומר ובהכי ניחא בשמעתין דמלריך אמתניתין כל הני ומסיים אבל מנסך דקס ליה בדרבה מיניה אימא לא קמ"ל ולא קאמר נמי לאצרוכי (קא) [אי] תנא מנסך משום דקא מפסיד ליה לגמרי כדקאמר להנא דאבוה דר' אבין משום דאליבא דמתני' דמנסך הוא החזרו לומר קושטא הוא דאיכא למימר הכי דלא איצטריך ליה להך צריכותא אלא דכי חזרו לגזור על מנסך לא איצטריך למתני מטמא ומדמע וה"נ לתנא דאבוה דר' אבין דמדמע הוא החזרו לומר לא איצטריך ליה למימר ואי תנא מדמע משום דשכיח כו' ודו"ק: **בד"ה** שלא יהא כו' דלא שייך למיפטריה כדי שיודיעו כו' עכ"ל דלא שייך למימר כדי שיודיעו אלא היכא דאי לא ידעו אתו הבעלים לידי איסורא משא"כ הכא דידע דטימא לו וגם נגע בהו שרץ וק"ל: **בד"ה** ותני עלה כו' לכך נראה דל"ג במתני' שוגגין כו' וברייתא דהכא לאו היינו כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דברייתא דהכא לאו היינו דתוספתא ומש"ה לא פריך מרישא דמטמא ומדמע כו' ושפיר גרסינן במתניתין שוגגין פטורין אלא דמשמע ליה תיקון עולם דקתני בברייתא אחרת קאי אמזידין חייבין דקתני לבסוף כמ"ש לעיל דזהו דוחק לומר דא"כ לא ידע התוספתא אלא דודאי ידע לה ושפיר ידע למימר נמי דקאי תיקון עולם אשוגגין פטורין דקתני שם אלא במתניתין דל"ג שוגגין פטורין הוא דמשמע ליה דאמזידין חייבין תני עליה בברייתא מפני תיקון עולם ודו"ק: **בד"ה** העושה מלאכה כו' מעובד דומיא כו' וה"ה דכי עביד חבירו בידים וניחא כו' עכ"ל כוונת דבריהם אלו תמצא מבואר בתוספות פ' אלו מליאות ע"ש: **שם** גמרא העושה מלאכה כו' ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק כו' יש לדקדק (א) למ"ד נמי לא שמיה היזק אמאי לא יהא חייב בכל הני דמתניתין משום שלא יהא כל אחד ואחד הולך וכו' ולמ"ד דמקנסא לא ילפינן ניחא אבל למ"ד דיליף מקנסא קשה ויש ליישב דאיכא שום חומרא בכל הני דמתני' דליתא בעושה מלאכה כו' דהכא וליכא למילף מנייהו וק"ל: **ע"ב** שם ורמי דר"מ אדר"מ בדאורייתא כו' ובשביעית בין בשוגג כו' ולא ניחא ליה להלמודא למימר דאיירי בשביעית בזמן הזה דלא הוה רק מדרבנן כדאמרינן בפרק השולח ובפ"ק דמ"ק ע"ש וק"ל: **תום'** בד"ה גזלן הוא כו' ואי חשיב היזק ניכר אפילו תפסוהו ב"ד כו' למה יפטור כו' עכ"ל מכח זה יש מקום לדבריהם כאן לפי מה שתרלו לעיל דלמ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק אפילו בהיזק שאינו בידים אלא ממילא לא יוכל לומר הרי שלך לפניך ומיניה למ"ד דשאינו ניכר לא שמיה היזק היכא דהיזק ניכר אין חילוק בין בידים בין ממילא דבהא ודאי דלא פליגי ועיין בתוספות פ' ד' וה' וק"ל: **בא"ד** דסוף סוף אפילו לא היה מהפיכו היה תופסין אותו מאליהן כו' עכ"ל ודקאמר אי אהדרתיה ניהלי הוה מעריקנא ליה כו' אין זה עיקר הטעם כמו שפרש"י והתוס' שם ע"ש: **בד"ה** תיובתא אע"ג דמייתי אחרי כן תנאי קאמר תיובתא כו' עכ"ל ובהכי ניחא אמאי לא קאמר בפשיטות דכ"ע אית להו היזק שאינו ניכר שמיה היזק ור"י דפוטר בשוגג כדי שיודיעו כדאמר חזקיה דכיון דסליק (ב) חזקיה בתיובתא מכח מתני' דגזל מטבע כו' לא ניחא ליה לאוקמא כולהו תנאי כוותיה אלא כר' יוחנן וק"ל: **בד"ה** המבשל כו' ואפילו בו ביום דמהכא מוכיח דלא קנים שוגג כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בפרש"י בזה בפרק קמא דחולין ע"ש בחידושינו גם בשאר דברי התוספות דהכא עיין בחידושינו בפ' אלו נערות ופרק כירה:

דף נד בד"ה אכל תרומה כו' כדאמר התם כל היכא דמעיקרא שוה ד' כו' עכ"ל ר"ל התם בפרק כל שעה בגמרא ועיין על דברי התוס' אלו בפרק האשה רבה: **בד"ה** הכא בקנסו שוגג כו' בהאשה רבה מעיקרא ס"ד אין תשלומיו תשלומין כלל כו' עכ"ל ר"ל הא ומוקי פלוגתייהו בקנסו שוגג אטו מזיד אבל במזיד לא פליגי ולכ"ע תשלומיו תשלומין במזיד אלא דחוזר ונשלם לא מכח פירכא דהכא דתבא עליו ברכה הוא דהך קושיא למאי דבעי למימר דאכל תרומה טמאה תקשי לרבנן נמי אמאי חוזר ומשלם ולמאי דמוקי לה הכא בתרומה טהורה ניחא טפי בפשיטות דבהא פליגי דר' מאיר אין תשלומין כלל במזיד ולרבנן הוי תשלומין אלא דחוזר ומשלם אלא דמכח פירכא דהתם למ"ד אין כח ביד חכמים לעקור כו' הוצרך למימר דלר"מ נמי הוי תשלומין וחוזר ומשלם במזיד ולא פליגי אלא בקנסו שוגג אטו מזיד ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה נאמן ורישא כו' כגון שהודיעו בין שחיטה לזריקה ואמר פיגלתיה בשחיטה כו' עכ"ל והא דכהן גדול ביום הכפורים יוכיח כו' דלקמן ע"כ לא פיגול בשחיטה הוא ולא מתוקמא (ג) כאביי אלא כרבא דנאמן כיון שהיה כבר בידו ומיהו הנך עובדי דמייתי דא"ל ס"ת ביד מי כו' לכאורה כאביי ועיין ברא"ש וק"ל: **תום'** בד"ה אמר אביי כו' וגבי אשתו כו' אע"ג דאין דבר שבערוה כו' הכא דשותק כו' עכ"ל ר"ל דהשתא א"ש כיון דאיכא לפלוגי דשותק שאני ניחא לן בההיא דאשתו שזינתה אע"ג דאין דבר שבערוה כו' שותק שאני דהוי כהודאה ומשויא לה אנפשיה חתיכה דאיסורא וק"ל: **בא"ד** ונראה דאם שותק מחמת שאינו יודע לא הויא שתיקה כו' עכ"ל והיינו בהך דהתם דאכל חלב שאין בידו אבל בדבר שבידו אפילו במכחישו נאמן כי הכא וק"ל: **בד"ה** דכי אמר פיגול כו' ואין לתמוה כו' דפשיטא דבכל הקרבנות כו' בכל ד' עבודות עכ"ל ר"ל דאל"כ נימא דבקרבן דיוה"כ ליכא פיגול א"כ דאיכא נמי בקרבן דיוה"כ ולא בכל ד' עבודות דהיינו שחיטה זריקה קבלה והקטרה אלא כגון בשחיטה דאיכא בחוץ אבל לא בעבודת זריקה שהיא בפנים אבל השתא דפשיטא ליה דאיכא פיגול ביום הכפורים אף בעבודת פנים ע"כ משום דמהימן הוא ודו"ק:

דף נה גמ' ואילו חרשת לא אכלה מאי טעמא גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת וליכול קטן כו' יש לדקדק דמאי הוסיף השתא בלשון קושייתו וליכול קטן כו' דלכאורה מעיקרא נמי דפריך ואילו חרשת לא אכלה מאי טעמא נמי מה"ט הוא הא קטן אוכל נבילות הוא דכיון דקטנה אוכלת חרשת אמאי אינה אוכלת וע"ק מאי משני ליה כלל בהא דקאמר דשמא יאכיל חרש בחרשת ומיהו בהא פרש"י בפרק חרש דלמאי דמסיק נמי שמא יאכיל חרש בפקחית איצטריך נמי להאי תירוצא דשמא יאכיל חרש בחרשת ע"ש והוא דחוק אבל הנראה (ד) ליישב כל זה דמעיקרא משני ליה למ"ד אין קטן אוכל נבלות ומתני' בקטנה דאוכלת בתרומה דרבנן איירי כמו שכתבו התוס' דבחרשת שנשאה פקח אף בתרומה דרבנן לא אכלה משום גזירה דחרש בחרשת דאסרו לה תרומה דרבנן משום דאתי לאכולי בתרומה דאורייתא כיון דהוא חרש לא ידע לאפרושי אותה אף מתרומה דאורייתא ופריך וליכול קטן אוכל כו' למאן דאית ליה הכי דהשתא ליכא למיגזר משום חרש בחרשת דהיא נמי תאכל בתרומה דאורייתא ומשני משום גזירה דחרש בפקחית דהיא ודאי אסורה בתרומה דאורייתא לכ"ע והשתא ניחא דתרוצא דחרש בחרשת קאי למאן דאמר אין קטן אוכל נבילות ואין להקשות למאי דמסיק בחרש בפקחית דאסורא אפילו בתרומה דרבנן משום דאתי לאכולי בתרומה דאורייתא א"כ לעיל בפקח בחרשת למ"ד אין קטן אוכל נבילות נמי ליגזר משום היא גופה דאתי לאכולי בתרומה דאורייתא די"ל כיון דהוא פקח ידע שפיר לאזדהורי בה ולא אתי לאכולי תרומה דאורייתא אי לאו משום גזירה דחרש בחרשת דלא ידע לאזדהורי וגזרינן בה תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא ודו"ק: **תום'** בד"ה מאי טעמא יאוש כדי כו' והא במרובה פריך איפכא ר"י לריש לקיש דאמר חוביה כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** וליכא לשנויי כדמשני התם לר"ל כגון שהקדישוהו בעלים בבית גנב דאם כן מאי קפריך כו' עכ"ל ואיכא למימר הא דלא משני הכא כי התם כגון שהקדישו בעלים כו' משום דהכא דמייתי ליה ברייתא דתני עלה בחוץ כה"ג חייב כרת ואי בהקדישוהו בעלים איירי פשיטא דחייב כרת דהקדש גמור הוא דלענין ד' וה' איכא למימר שפיר דרינא אתיא לאשמועינן דהקדש פטור מד' וה' אבל לענין כרת מלתא דפשיטא היא אלא התם דלא אסיק אדעתיה דר"י דמקשה לר"ל הך ברייתא דנייתי הכא דתני עלה משני ליה שפיר ממתני' גופיה כגון שהקדישו כו' וק"ל: **בא"ד** מיהו אם היו קנוי לו קודם ההקדש לא הוה חשיב מצוה הבאה בעבירה

קרני ראם (א) נ"ב נמ"ש התוס' דלא מפטר משום דהתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי משום דזה אינו עושה רק היזק שאינו ניכר לק"מ דלמ"ד לא שמיה היזק אין לקנסו משום דמפטר מטעם שהם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי ועיין עוד בהה"מ והראב"ד פ"ז מה' חובל והארכתי בחי': (ב) נ"ב כבר קדמו הרשב"א בחי' עי"ש ובהא דאקשי' דר"י אדר"י שפיר הו"מ לשנויי דמש"ה לא קנסו במטמא וכו' משום טעמא כדי שיודיעו אלא דבלא"ה יש לחלק בין אפוקי ממונא ובין שאר דברים אלא דבלא"ה משני שפיר ועיין רשב"א: (ג) נ"ב ואמנם במתנות שבפנים עדיין איכא מתנות בהיכל כיון דקודם מזה בפנים ואח"כ בהיכל וא"כ אפיל' לאביי ניחא דהא הוי בידו לפגל במתנות שבהיכל וע"כ עיקר הקושיא ממתנות שבהיכל דתו אין בידו ולכן שפיר משני דחזינן בפשפש ול"ק קושית רש"י מעבודות דלפנים משום דשם אכתי הוי בידו לפגל במתנות שבהיכל ודברי ר"ם צ"ע בזה ובחי' הארכתי: (ד) נ"ב דברי רבינו ברורין אלא מ"ש לבסוף דהוא פקח ידע שפיר לאזדהורי לכאורה למאי צריך התוס' בהך דקטנה לבא משום דאפי' תאכל תרומה דאורייתא קטנה היא הא בלא"ה הוא גדול וידע לאזדהורי וע"כ נראה דאיכא חששא דתאכל בלי ידיעת בעלה אלא דהא לא חיישינן כיון דקטנה היא וכמ"ש התוס' וכן בחרשת לא חיישינן אלא דאולי ירא"ה הבעל ועביד איסורא כמה שלא יפרשנה ותו תי' רבינו דידע לאזדהורי בה וז"ב: סליקו הגהות קרני ראם ממסכת גיטין

חכמת שלמה

דף נג ע"א גמ' והא דתני אבוה דר' אבין כו' נ"ב והא דמעיקרא לא גזרו על זה כמו על זה למאי דלא אסיק אדעתיה השתא טעמא דהפסד מועט איכא למימר מעשה אירע במטמא ובמנסך לכך גזרו עליהם בשעת מעשה: **תום'** בד"ה משום כו' לאצרוכיה לפטור. נ"ב פי' למיעבד צריכותא על הפטור: **בד"ה** בדיני אדם כו' ופריך התם מהך דהעושה מלאכה כו'. נ"ב פי' מדפריך התם מהך דמי חטאת אגורס אוזן בכור א"כ ע"כ צ"ל דס"ה שהם מים לאו לגבי מזבח קאי כמו בשוורים וא"כ מאי פריך הכא ואי אמרת היזק שאינו ניכר כו' שלא אפי' בהיזק ניכר היה פטור כמו התם בגורס אוזן בכור: **ע"ב** רש"י בד"ה מונין בו לערלה ולרבעי כשיוצא כו' כצ"ל:

דף נד ע"א גמ' מאי ד"א ה"ק וכי תימא כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי כו'. נ"ב נ"ל דאינו משלם כלום ואפילו מה ששוה ללמוד כו' אף שהיו לומדים מקודם בספר תורה כמ"ש הרא"ש בהל' קטנות מ"מ בספר תורה זו אסור דחיישינן שמא יקרא בו אלא עומד ליגנז ומש"ה עלה על דעתו אף שספר תורה פסולה לקרות בו שלא הפסיד אלא שכר אזכרות אבל לא שכר כל הספר תורה דהיינו מה ששוה ללמוד והשיב שאינה שוה לכלום וק"ל: **רש"י** בד"ה כהן גדול ביוה"כ כו' לא יחשוב מחשבת כו'. נ"ב סך מחשבה דבור הוא ועיין בתוס' סוף פ' המפקיד:

דף נה ע"א תום' בד"ה ועל כו' הא קטנה היא. נ"ב ומילתא דלא שכיחא הוא שתגדל ולא תיבעל על כן לא גזרו ודו"ק: **בד"ה** מאי טעמא וכו' והשתא אכרזה כו'. נ"ב הוא עיזבה בלשון ארמי והייטו דולבקי שאוכלין עליו וכעין שלחן הוא

גמ'

מהר"ם

דף נג ע"א תד"ה ותני עלה וכו' ופריך משום דמשמע ליה וכו'. ר"ל כיון דגרסי במתני' שוגגים פטורים מאי ס"ד דמקשה פשיטא שיתרץ לו שתיקון העולם קאי אשוגגים פטורים לכך כתבו דעל כרחך צ"ל שפריך משום דמשמע ליה דמפני תיקון העולם דקתני בברייתא אמזידין חייבים דקתני בסוף קאי דהכי איתא בתוספ' דקתני שוגגין ומזידין וקתני מפני תיקון העולם לבסוף אחר מזידין וא"כ לפי זה צ"ל דהאי ותנא עלה שמביא המקשה היא אותה תוספתא דאם היא ברייתא בפני עצמה א"כ יקשה מאי ס"ד דמקשה דמאן נימא ליה דאותה ברייתא נשנית אמזידין דקתני במתני' בסוף דלמא אשוגגים דברישא נשנית דבשלמא בתוספתא דקתני בה שוגגים ומזידים ותני מפני תיקון העולם אחר מזידין ולא אחר שוגגים שייך לדקדק מכח זה דקאי אמזידים אבל אם היא ברייתא בפני עצמה ולא קתני בה מידי אלא דנשנית אמתני' לא שייך לדקדק כן וגם צ"ל לפי זה דבשנויא דמתרץ המתרץ לא גרסי הא שוגגים פטורים דלמה לי דיוקא דהא קתני בהדיא במתני' שוגגים פטורים אלא גרסי ה"נ קאמר שוגגים פטורים מפני תקון העולם ר"ל ואשוגגים קאי ולכך הקשו התוס' א"כ מרישא דאותה תוספתא הוי למפרך כן דקתני בה המטמא והמדמע דעלה קיימא הפלוגתא דהיזק שאינו ניכר לכך נראה להם דקושיית המקשה אינה מכח זה כמו שפירשו הם אלא מכח שבמתני' לא גרסי שוגגים פטורים כ"א מזידים חייבים לחוד לכך היה סבר המקשה דע"כ הא דקתני בברייתא מפני תיקון העולם ע"כ אמזידין קאי משום דהא לא תני במתני' שוגגים כלל וברייתא זו נשנית אמתניתין דברייתא בפ"ע היא ולא קתני בה שום דבר אחר כ"א מפני תיקון העולם לפרש טעם דמתניתין א"כ ע"כ אמזידין קאי ולכך כתבו התוס' ובריית' דהכא לאו היינו תוספתא דהתם דאל"כ לא היה מקשה מידי לפי זה דהא בברייתא דתוספתא קתני בה שוגגים ומזידים וניטא דקאי אשוגגים וק"ל: **ד"ה** בדיני אדם נמי ליחייב וכו' עד משום דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי וכו'. ר"ל א"כ לישני נמי הכא לעולם אימא לך היזק שאינו ניכר שמיה היזק והא דפטור מדיני אדם היינו משום דסתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי: **בא"ד** ונראה דהאי דסתם שוורים לאו לגבי מזבח קיימי וכו' אלא בהיזק שאינו ניכר. ר"ל אבל לחזקיה דאית ליה היזק שאינו ניכר שמיה היזק לא יועיל טעם זה ולכך פריך שפיר אלא שיש לדקדק לפי מאי דמשני פרה כגון שהכניסה לרבקה וכו' אבל אם עשה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת ממש הכי נמי דחייב לחזקיה משום דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק וא"כ כ"ש דצרם אוזן בכור דחייב ובזבחים איתא דצורם אוזן בכור פטור וצ"ל דלפי מאי דמשני לא סבר חזקיה התיא דזבחים דמימרא היא ולא ברייתא ולחזקיה אפילו העושה מלאכה בפרת חטאת חייב וכ"ש צורם אוזן בכור דעשה בו מעשה ממש והיזקו ניכר דחייב וק"ל: **ע"ב ד"ה** גזלן הוא וממון מעליא בעי לשלומי וכו' עד וי"ל כיון דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק וכו'. איכא למידק א"כ בגזל בהמה והוכחשה ממילא אמאי אמרינן לו הרי שלך לפניך כמו שהקשו התוס' וי"ל דהכחשה שאני דהדרי בריא ובהכחשה כזו מיירי התם בפרק הגוזל וכי תימא איך סלקי דעתי' התוס' להקשות דהא המכחיש בהמת חבירו וכו' חייב ובהכחשה ממילא אומר הרי שלך לפניך ליתרצו דשאני הכחשת דהדרי בריא וי"ל דעיקר קושית התוס' היתה מכח סברא דיש לחלק בין נטמאת ממילא למטמא בידים ולא הביא ראיה מהכחשה אלא שמצינו במקום אחר ג"כ שיש חילוק בין ממילא לעושה מעשה בידים כמו שמצינו בהכחשה וא"כ אפילו השיב דשאני הכחשה דהדרא בריא סוף סוף מ"מ אשכחן דיש חילוק בין ממילא לבידים ולכך הוצרך לתרץ כיון דשמיה היזק חשיב כאילו הוא ניכר ואין לך שינוי גדול מזה וק"ל כן נראה לי ובזה לא נצטרך לסבול דוחק הקושיות ותירוצן שראיתי כתובים בשם החכם בן לב ז"ל

דף נד ע"א רש"י ד"ה משלם חולין טהורין ולקמן פריך אמאי משלם טהורים. ואיכא למידק הא לקמן לא פריך אלכתחלה אלא אדיעבד דקאמר והוינן בה במזיד אמאי אין תשלומיו וכו' ויש מוחקין ברש"י אמאי משלם טהורים וגרסי ולקמן פריך ותו לא ולי נראה דרש"י ס"ל כיון דפריך לקמן תבא עליו ברכה וכו' א"כ אלכתחלה נמי יש להקשות מסברא ולא נקט פירכתו אדיעבד אלא דאדיעבד הפירכא חזקה ביותר והוצרך רש"י לדחוק כן משום דלא ידע רש"י לפרש שום טעם אמאי משלם טהורים דבשלמא כשאכל תרומה טהורה משלם חולין כדי שיהא במקומו תרומה כמו שאכל כדכתיב ונתן לכהן את הקדש וכו' כמו שכתב רש"י אבל כשאכל תרומה טמאה ע"כ לא ישוב תרומה כשהיתה כיון שהראשונה היתה טמאה לכך כתב רש"י לקמן פריך וכו' ר"ל דזה נכלל במה דפריך לקמן ובלאו הכי נצטרך להגיה הברייתא וק"ל: **תום'** ד"ה אכל תרומה טהורה וכו' דאפילו את"ל לפי מדה משלם לא נפטר וכו'. ר"ל דהאי אמרינן דלפי מדה משלם לא לקולא אמרינן דעכ"פ מחויב לשלם כל כך מדות תרומה טמאה שיהא שויא להסקה כשיעור שהיתה שויא התרומה טהורה לאכילה אלא שלחומרא אמרינן התם דלפי מדה משלם כגון דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' ושויא מדה אחת כמו שהיו שוין מעיקרא ד' ואפ"ה צריך לשלם ד' כ"ב מדות שאכל ובעיא היא שם בפ' כל שעה דף ל"ב אי לפי דמים משלם או לפי מדה משלם: **ד"ה** דם שנטמא וכו' והך קושיא לרבינא דמפרש בפ"ק דפסחים ס"ס הוא וצריך לגרוס בפרק כיצד צולין:

דף נה ע"א תד"ה מאי טעמא וכו' עד ודוחק לומר דסבר ר' יוחנן דלא חייש למצוה הבאה בעבירה. והא דקאמר לגוי אינתו היינו משום דלא ליתי גזול

כו' עכ"ל דהכי אילטריך ליה לעולא למימר הכא דיאוש כדי לא קני דאי הוה קני יאוש כדי קודם ההקדש לא הוה כלל מצוה הבאה בעבירה אבל כיון דלא קני אלא על ידי שינוי השם דהקדש הוי מצוה הבאה בעבירה אבל לפי מה שפירשו בסוף הדבור דלר' יהודה נמי יאוש כדי לא קני אלא ע"י שינוי השם דהקדש אלא דלא חיים לטעם דמצוה הבאה בעבירה הא דקאמר ר' יהודה יאוש כדי קני קשה להולנו והתוס' בפרק מרובה מחקו אותו לפי' זה ע"ש ודו"ק: **ע"ב** בד"ה לגיזותיה וולדותיה ואם תאמר אפילו קודם הקדש הן שלו כו' משלם כשעת הגזילה כו' עכ"ל ר"ל כיון דמדינא הן שלו לא שייך למימר ביה דאוקמא ברשותיה ושלא יהא חוטא נשכר בזה וכן הקשו לעיל לפירוש רבינו הם דיאוש כדי קני הוי מדינא משעת יאוש ברשותיה קודם ההקדש אבל לפי דרשם דלעיל דיאוש לא קני אלא על ידי שינוי השם לא הוה מדינא ברשותיה אלא מהקדש ואילך שפיר קמבעיא ליה כיון דלענין כרת אוקמא ברשותיה לרבנן מקודם הקדש דאל"כ לא חזי לפתח אהל מועד הימא דלענין גיזות וולדות נמי אוקמא ברשותיה אף מקודם הקדש ומסיק דאם כן הוטא נשכר ומסתברא מהאי טעמא אע"ג דלענין כרת אוקמא ברשותיה מקודם הקדש לענין גיזות וולדות לא אוקמא ברשותיה אלא משעת הקדש דקני ליה מדינא ביאוש ושינוי השם וק"ל: **בד"ה** ביהודה בהרוגי מלחמה בירושלמי בראשונה גזרו גזירה על יהודה כו' עכ"ל כל"ל ר"ל ולאפוקי בגליל לא היה בו דין סיקריקון וכ"כ בחידושי רשב"א ע"ש וק"ל:

ח"א דף נה ע"ב אמר ר' יוחנן מ"ד אשרי אדם מפחד תמיד אקמצא כו' פרש"י דואג לראות הנולד שלא כו' ר"ל ממה שאירע תקלה בראשונים דהיינו בירושלים הוה להם לדאוג על הנולד להם כדאמר לקמן ומאחר דהוו לדיקי כולי האי למה נענשו משום דלא איאבול על ירושלים כו' ונראה שסמך אסיפא דהאי קרא דכתיב ומקשה לבו יפול ברעה כמ"ש בפרעה אחר שראה בו כמה מכות הקשה לבו כך אלו שבשביל תקלה הקשו לבם ולא דאגו על תקלה אחר שראו תקלת ירושלים וכן חורבן ביתר שהיה כמה שנים אחר החורבן ולא דאגו על תקלות שלפניהם. ואמר ובעל דבביה בר קמצא כו' סיפר בזה שתחלת חורבן היה ע"ד שנאת חנם כמ"ש בפ"ק דיומא במקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות מפני מה חרב מפני שהיה בהם שנאת חנם כו'. ואמר דאזיל אייתי ליה בר קמצא כו' אפשר שהיה זה אב ובנו וטעה השליח ביניהם וגם בר קמצא דאתא גם אחר שידע שהוא שונאו שהיה סבור אחרי שאביו אוהבו ודאי מבקש גם אהבתו לעשות שלום עמו בזה שהוא הזמינו וכמ"ש בערובין כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח והוא מבואר מי שיש לו שנאה על חבירו שעשה לו דבר שאינו כהוגן והוא מתפתה ביינו של עלמו דהיינו שזימן אותו לסעודה יין שעשה יש בו מדעת קונו שגם הקב"ה מתפתה לאדם שהטא לו בדבר שהוא שלו שכל העולם הוא שלו כמ"ש וירח ה' את ריח וגו' נחת רוח שעשה רלונו כמ"ש הרא"ם אבל זה בעל הסעודה לא היה בו מדעת קונו וגם אחר שבא בטעות לסעודתו א"ל מכדי ההוא גברא בעל דבבא כו' ואיך טעית לומר שאני מזמין אותך כיון שאתה שונאי ובכל בקשותיו כדמסיק לא השגיח בו עד שבחזקה נקטיה בידיה ואפקיה:

דף נו ע"א ואמר הואיל והוו יתבי רבנן ולא מיחו בו כו' איכא למימר מה שלא מיחו מפני שלא היה בידם למחות אפשר שעשו כן כי התקופה היא שגברה באותו הדור כמ"ש בסוטה גבי אגריפס המלך: **שדר** להו עגלא תלתא כו' רמז להם שפקידת העגל וביום פקדי ופקדתי וגו' עדיין בידם כמו שהיה בחורבן בית ראשון כמ"ש בחלק קרבו פקודת העיר ואיש כלי משחיתו גו' היינו העגל שנאמר וביום פקדי ופקדתי וגו' ואולי שאמר עגלא תלתא ר"ל ג' עגלים כמ"ש ג"כ שם עד ירבעם היו ישראל יונקים מעגל א' מכאן ואילך מג' עגלים. ואמר **דשדא** ביה מומא בניב כו' דלדידן הוי מומא כו' רמז להן לאותו דור שהיו בהן בעלי לשון הרע שהוא מום ניב שפתים באדם וא"ל בדוקין שבעין שהיו בהן בעלי צרי עין שהוא מום דוק שבעין באדם כמו שנראה ממעשה הזה שלא רצה שיהנה חבירו מסעודתו וגם ביישו בדברים. ואמר **יאמרו** בעלי מומין קריבין כו' דודאי הכא בעלי מומין קריבין בכה"ג משום שלום מלכות אבל ילמדו לומר דבעלי מומין כאילו קריבין גם במקום אחר שלא משום שלום מלכות וקאמר ר' ומנן שזה שלא נקרב קרבנו של מלכות ע"י ר' זכריה החריבה ביתנו ושרפה היכלנו כו' גם כי נגזר אז גלות עליהם בעבור שנאת הנם אפשר שהבית לא היה נחרב שהיה המלכות תם עליו אילו היה קרבנו קרב אבל עתה שלא נקרב קרבנו היה חמתו על הבית שאמר אין לו לורך בו: **כי** מטא גילה למזרח כו' עשה כן דרך קסם כשהיה סמוך לעיר כפרש"י ונראה לפי ענינו דבמקום אחד מד' רוחות העיר עמד לירות חליו לארבע רוחות וא"כ אחד מארבע רוחות היה נגד ירושלים ואין נו תידוש שנפל בירושלים אם היה סמוך לירושלים ואפשר שלא היה סמוך כ"כ כדי שיוכל לירות לעיר אבל הרוח נשאו דרך הפלא עד לעיר: **א"ל** ונתתי נקמתי באדום גו' נקמתי שהם החריבו ביתו של הקב"ה בבית שני והנקמה תהיה ע"י עמי ישראל לא כמו בבית ראשון שלא היתה הנקמה ע"י ישראל כ"א ע"י מלכות פרס אבל לעתיד נאמר ועלו מושיעים בהר ציון גו' וז"ש הקב"ה בעי לאחרובי ביתיה דאי לא היה רלונו בכך א"א בידינו להחריבו ובעי לכפורי ידיה כו' ואמר ערק ואזיל ואיגייר כו': **ערק** אזיל כו' עיין בספר יוחסין שכן נמלא בספר חיי מלכים דנירון קיסר ברח כו' עכ"ל ע"ש: **הוו** בהו הנהו תלתא עתירי כו' באיכה רבתי איתא כל הך עובדא בפנים שונים וחשיב שם נקדימון בן גוריון בתלתי והוו ארבע עתירי ואמר נקדימון שנקדה לו חמה כו' פי' שמותן ע"פ מ"ש בפ"ק דיומא במקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות כו' ולזה אמר כיון שגם עשיריהם היו בעלי מעשים נקדימון שנקדה לו כו' ע"י תפלתו כמפורש בתענית בן כלבא שבוע שכל הנכנס כו' שהיה פתו מלויה לכל. בן ציצית כו' שהיה זהיר במצות ציצית כמ"ש בהם למען תזכרו את כל מצותי כו' וא"ד שהיה כסתו מוטלת כו' והיה בידו להתגלגל עליהם בפני המלכות אי לאו כדמסיק משום דהוו בה בריוני כו' והם פריצי ישראל שהיו בהם כמפורש ביוסיפון והם מתוך שנאתן זה את זה גרמו להם החורבן והגלות שלא היו רוצים ליכנע לרומיים כדקאמר דא"ל רבנן ניפוק ונעביד שלמא כו' שכבר ידעו זה כי סימן אבות לבנים שאמר יעקב יעבר נא אדוני לפני עבדו גו' כמפורש בחידושינו באגדות דפ"ק דע"ז ולכך אמרו רבנן לא מסתייעא מלתא ליעבוד בהדייהו קרבא. ואמר **מרתא** בת בייתוס עתירתא כו' כ"ל דאין זו מרתא בת בייתוס כו' דקדשה יהושע בן גמלא כדתנן פרק הבע"י דהכיה בזמן ינאי המלך הות כדאמרינן שם וינאי מקמיה דחורבן טובא הוה שהיה תכני חשמונאי כדמוכח בכמה דוכתין ותיהו ביומא פירשו התום' דזה ינאי לאו ההוא ינאי דהוה מבני חשמונאי דא"כ לא הוה מוקים ליהושע לכ"ג דאיהו גופיה כ"ג הוה כדאמר פרק האומר: **קרי** עליה ר"י ב"ז הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה גו'. לפי שכבר כתיב באיש כל הענין האיש הרך בך והענוג מאוד תרע עינו גו' לבד מזה שלא נכתב באיש רק הוסיף דבר זה באשה שהיא בטבע רכה וענוגה ביותר לרמוז על אשה זו: **סמידא** ליכא חיוורתא איכא כו'. חשיב הכא ד' מיני לחם לפי שבקיום המקדש שהיו מקריבין לחמי תודה שהן ארבעה מינין וע"ד וכי לחמינו הוא לריך אבל הוא מזונינו משלחן גבוה להתברך פרנסינו בד' מיני לחמין שזכר כאן ובהבטל הקרבה זו בבהמ"ק גם שהיו כפויי טובה שטרפו כל מזונותיהם ניטל מהם ארבע מיני לחם שזכר לעיל: **דרבי** לדוק יתיב מ' שנין בתעניתא דלא ליחרוב כו'. דארבעים שנין קודם שנחרב הבית גלו סנהדרין וחזו בו סימני חורבן כדאמרינן פרק היו בודקין דמ' שנה קודם שנחרב הבית גלו סנהדרין ודו"ק: **לכל** דהנא וכספא עדיתיה כו' כספם בחוצות ישליכו אסיפא דקרא קסמיך דכתיב כספם וזהבם לא יוכל להצילם ביום עברת ה' נפשם לא ישבעו גו' וברישא דקרא לא כתיב זהבם גבי השלכה אלא דהכי כתיב וזהבם לנדה יהיה גו' אולי שהוא על גודל חמאם בזהבם כדאמר ביומא דתרקבא דדינרי עיילה ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא לאוקמא ליהושע בן גמלא בכ"ג: **וקטליתו** לעלמא בכפנא כו' גם שהם אמרו ניפוק ליעבוד קרבא בהדייהו מ"מ לדעת רבנן לא הוה מסתייעא מלתא והם שרפו אולר החטים תלה הכפנא בהם וק"ל: **ולא** ניעול בך איניש אחרינא דלא ליגנבון בך כו'. ובכא דלא לישבק ליעול ניה אינש אחרינא לא ירגשון דדרך הלדיקים להקפיד על כך כמו שמלינו ביעקב שלוה דדוקא בניו ישאוהו ולא בני בניו וק"ל: **שלמא** עליך מלכא שלמא כו'. דכפלינן שלום למלך כדאמרינן לקמן בסוף פרקין: **דלאו** מלכא אנא כו'. פרש"י והתפללת בי עכ"ל ולולי פירושו נראה משום שזלזל בכבוד המלך והקיסר שהיה באותה שעה: **ע"ב דכתיב** והלבנון באדיר יפול ואין אדיר כו'. לפי ענין שלמעלה עוד היום בנוב גו' של מפלת סנחריב וחיילותיו נאמר כל הענין אך הדרש דהכא משמע ליה למדרש על חורבן המקדש דאין לבנון אלא מקדש ומייתי מדכתיב ההר הטוב הזה והלבנון דלא נאמר ההר הטוב בה' שידוע רק על הר המוריה שכבר נבחר לטוב מאבותינו אברהם יצחק ויעקב והלבנון קאי על בנינו של מקדש בהר הטוב הזה מעלי לבנון גם כי הוא מלשון בנין או מלבין כפרש"י ודו"ק: **אילך** מגית דגש ודרכון כו'. דגש הוא אחד מהמשקים שיש בו משום גילוי ודרכון שהוא הנחש הוא כרוך עליה עד שפתחם שיוכל להטיל בו ארס ולהזיק את האדם ואמר דנודאי שוברין החבית ולהפסידה קלת בשביל הדרקון להורגה עם שבירת החבית ורש"י פירש כדי שילך הדרקון כו' עכ"ל ואין זה במשמע דא"כ מה יועיל בשבירת החבית וה"נ קאמר למאי דאיבעי ליה למימר כו' דשקלינן לדרקון וקטלינן ליה כו' והדמיון הבריוני הם הנחשים ומומת העיר הוא החבית וכל אשר בה היא דבש שבתוכה גם אם יהיה חומת העיר בשריפה ויהיה הפסד קלת גם במה שבתוכה תרויח בהריגתם דבריוני. ואמר **משיב** חכמים כו'. ר"ל דעון אנשי העיר הוא הגורם שהקב"ה משיב חכמים גו' שלא יהיה להם דעת להשיב: **א"ל** לא תלטער שמועה כו'. אפשר שליער עלמו שהיה חושב כי מחמת חולי נפוח רגלו וע"כ כשא"ל שמועה טובה כו' א"ל מאי תקנתיה כו' דודאי היה בידו לעשות לו מגעלים אחרים אלא שאמר דמ"מ נפוח הוא זה ומאי תקנתיה וא"ל ליתי איניש כו' בזה תרפא דלאו חולה נפוח הוא דלא בעי רפואה כחולי אחר: **א"ל** ומאחר דחכמיתו כולי האי אמאי לא אתית כו'. הוסיף בקושייתו דלעיל דמתוך החכמה היה לך לבא אלני ולהנצל מבריוני דלא שבקוך דקאמרת והשיב אעפ"כ הא אמרי לך דגם הם חכמים ולא טכל להנצל מהם וא"ל הא נמי אמרי לך במשל דלעיל. ואמר **אי** אלהימו צור גו' זה טיטום כו'. כדברי ר' נחמיה בספרי שדיבר הכתוב כלפי אומות ואמר הא"יב זה טיטום אי אלהימו גו' דהייט כדמסיים דכסבור שהרג את עלמו ומייתי נמי מהאי קרא שמו אותותם אותות שהיה סבור דאותות וסימנים של הריגת אדם שהיא יליאת הדם היה ג"כ אות והריגה של עלמו: **מי** כמוך חסין יה גו'. בקרא דלעיל מיניה כתיב ונורא על כל סביביו שאמר כי מדתו אינו כמדת בשר ודם שהוא מוותר לנגד אוהביו ומדקדק עם אויביו ומדתו ית' הוא היפך בעוה"ז כי הוא נורא על כל סביביו לדקדק עמהם כחוט השערה כדאמרינן סוף יבמות ובפ' הפרה ולגבי רשעים אמר הה' אלהי לבאות אתה לנקום בהם מיד ומי כמוך במדה זו שאתה חסין וקשה יה שהוא עם הגלות לסיות שותק ולהאריך להם עד בוא קילם כדמסיק שבא יתום כו' כדי לטורדם בעוה"ב והאיפך זה בלדיקים וכה"ג דריש מי כמוך באלים ה' וגו' מי כמוך במדה זו לעשות עלמו אלם נגד רשעים ויבא להם זה הדרש דלא מלינו כמוהו אלם חסר יו"ד מלשון אלם ואמר מה עשה נטל את הפרוכת כו' שבודאי לא היה חם לימול עמו רק כלי זהב וכסף שבבהמ"ק אבל נטל גם הפרוכת כדי להסתכל בטפת דם שהרג את עלמו דהייט אשר כן עשו וכל הדרש הזה הוא בפרש"י בקהלת אך מה שדרשו הכא קבורים במקום קבולים לא הביא בפירושו והגית קבורים כמשמעו ע"ש ואפשר משום דלא תמיה ליה למדרש אל תקרי קבורים אלא קבולים דלא מלינו בשום מקום ל' מתחלף ברי"ש אבל אל תקרי וישתכחו אלא וישתבחו ניתא ליה דב' מתחלף בכ' בשורש הכתיבה ונראה לפרש לפי הדרש דלאו דוקא אל תקרי קבורים אלא קבולים אלא דמשמעות קבורים הוא קבולים כמו קיבולא דאהיני שפירשו בו מלשון קיבוץ של תמרים. ואמר **שאלהיהם** של אלו אין גבורתו אלא במים כו'. ר"ל גם כי נשבע שלא יביא מבול לעולם אין זה אלהיהם של אלו אבל אלהיהם אין גבורתו אלא במים בא פרעה כו' וא"ל רשע ט' בן בנו של עשו הרשע כו' גם כי מלכות רומי שלחוהו קבלה היה בידם שחורבן בית שני היה ע"י זרעו של עשו כמפורש בכמה מדרשות וכבר כתבנו בזה שמלך הראשון היה לפו בן אליפז כמפורש בבן גוריון כו': **בא** יתוש ונכנס בחוטמו ונקר במוחו כו'. בא לו העונש הזה לפי שחטא שחירף וגידף בדבורו שבא מכח הנשמה שבא דרך החוטם למות כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ות"א לרוח ממללא וענין שנקר במוחו כו' ושמע קול ארזפתא אבריק יש לפרש רמז מקרא דמייתי לעיל שאמר שאגו צורריך גו' יודע כמביא למעלה ר"ל יודע באותו פרוכת שהביא לפיכו שיהיה לו למעלתו להסתכל בו בעירו הוא ר"ל כמביא למעלה כמ"ש כסבור שהרג את עלמו ואמר שהיה עונשו בסבך עץ קרדומות כמו שנקר קורדם את העץ כן נקר היתוש במוחו ולאביי נמי קאמר דפיו נחשת וצפרניו ברזל כקורדם הזה ואמר פתוחיה שהיה לו קלת נחמה ופתח כי יהד עובד כוכבים וישראל בכשיל וכלפות יהלומון להשתיקו בקל ארזפתא ואמר שפלעו מוחו כו' למר כגוזל הוא רמז לב"י כמ"ש במראות בין הבתרים קחה לי עגלה גו' תור וגוזל גו' ויבתר אותם בתוך ואת הלפור לא בתר רמז שעובדי כוכבים יכלו וישראל יהיו קיימין וזה שאמר במזמור הזה אל תתן לחית נפש תורך גו' דהיינו תור וגוזל: ואמר **ליבדרו** קיטמי אשב ימי דלא ליעכחיה אלהא כו'. בשבע ימים הם לפי ז' האקלימים ע"ש שבעה כוכבי לכת והרשע הזה חירף כלפי מעלה שאין לו כח בשבעת הימים אבל נתן הממשלה לשבעה כוכבי לכת שלמעלה ולא לישכחיה אלהא כו' שאין לו ממשלה עליהם ויש לזה ג"כ רמז בקרא דמייתי שאמר עד מתי אלהים יחרף צר גו' גם אחרי מותו הוא מחרף שאין ממשלתך בז' ימים ואתה אלהים מלכי מקדם גו' שכבר מקדם הראית כחך ויבועתך בכל הימים כי אתה פוררת בעזך ים גו' שהוא רמז על המלאך של ים שנקרא עוזא שפיררת אותו בממשלתו ואתה בקעת מעין ונחל גו' אתה הובשת נהרות גו' כי כחך בכל ימים ונהרות ואמר לך יום אף לך לילה גו' דהיינו למנות כחשיבה כאורה ואין נסתר מנגד עיניך היפך שאמר דלא לישכחיה אלהא דיהודאי. ואמר א"ל מלייהו נפישין ולא מלית כו'. כפר בתורה מן השמים דא"א שניתנה מן השמים כיון דא"א לקיימה כולה ומלייהו הם כדברים בעלמא גם לזה יש רמז בהאי קרא שאמר עוד זכור זאת אויב חרף ה' גו' שאומר אל תתן לחית נפש שהם ישראל תורך כמ"ש דא"א לקיימה כולה כי השכחה מלויה באדם והיה התשובה שבכמתנו עיין שהם ישראל אל תשכח לנלח כמ"ש כי לא תשכח מפי זרעו וגו' ואמר כל המילר לישראל כו' מפורש באגדת חלק:

דף נז ע"א לא תדרוש שלומם וטובתם גו'. לא הרשיע כ"כ לומר זיל אגרי בהו להיזק להם אבל לא תדרוש שלומם גו'. וכמ"ש באומות שהרחיקם הקב"ה לידבק בהם דהיינו עמון ומואב שנאמר בהם אל תתגר בם גו' להרע להם ושוב נאמר לא תדרוש שלומם גו' וע"פ מ"ש במדרשות הוא בלעם הוא לבן וכבר נאמר לו אל תדבר עם יעקב מטוב ועד רע כי טובתן של רשעים רעה היא אלל לדיקים ואולי שגם זה נרמז בהני קראי זכור חרפתך מני נבל כל היום נבל הוא אותיות לבן שהוא בלעם ואמר זכור חרפתך ממנו כל הימים שאמר לא תדרוש גו' כמ"ש במואב ומסיים בתרתי אל תשכח קול צורריך הוא טיטום כמ"ש שאגו צורריך גו' וגם אל תשכח שאון קמיך עולה תמיד שהוא בלעם שהביא כמה עולות כדי לקלל ישראל וק"ל: **ושאמר** נידון בש"ז רותחת כו'. עיין פרש"י ועי"ל ע"ש שנכב עם אתונו כדאמרינן בע"ז: **כל** הנוגע בהם כאילו נוגע בבבת כו'. מבואר כל הנוגע בבבת עינו הוא משחית אורו כן הנוגע בהן לרעה משחיה ומכבה אורו של עולם כמ"ש כה"ג בהורדוס פ"ק דב"ב: **ושאמר** כל המלעיג על דברי חכמים נידון בלואה כו' כפרש"י דדריש ליה הכי ולהג הרבה יגיעת כו'. והתם דמי הך דרשא מדלא כתיב לעג ונראה תאן דדריש לה משום דאות ע' מתחלף בה' בהאח"ע ולפי שמבזה דברי חכמים נידון בבזוי בלואה ונראה מ"ש להג הרבה ה"פ לפי שכבר אמר בד"ה הזכר עשות ספרים הרבה גו' דהייט שעשו בספריהם סייג לתורה מי שלועג על שהרבו בזה לגדור גדרים נידון ביגיעת בשר וק"ל: **דהוו** נסיגי כי הוו מפקי מתנה כו'. כלומר פנו ורבו כתרנגולים כו'. ע"ש ברכת פ"ו דלא נאמר בתורה בבהמה וחיה רק בעופות ודגים ביום ה' וכן גבי אדם ביום ו' ונקטו תרנגולים ע"ש שנקרא גבר כטעם שכתבו בכפרות ביוה"כ וק"ל. ואמר **הלא** אתה אלהים זנחתנו כו'. דוד נמי אמר הכי דוד אתמוהי כו' ואיכא למידק דהא לשון חדא אמרו ומהיכא משתמע מפי בדוד דאתמוהי הוה ודוחק לומר לפי כוונת הלב דוד הוה מתמה מפי מסוגא גברא ויש ליישב דדוד לא קאמר האי קרא בלתודיה אלא בתוך כוליה מזמורא דמספר בו ישועת אלהינו ויך יואב את אדום גו' וסיים בו מי יובילני עיר מבלר מי נתני עד אדום והלא ודאי קאמר הלא אלהים זנחתנו דרך תמיה מש"ה האי גברא קאמר האי קרא בלתודיה לא משמע דרך תמיה ודקאמר בתחלת המזמור אלהים זנחתנו פרלתנו אנפת גו' לא משמע בלשון תמיה ואמר במדרשות דוד ראה ברוה"ק הקודם שיגלו ישראל ע"י אדום וע"ש בפרש"י ויש לפרש גם האי קרא בכה"ג שאמר מי נתני עד אדום בגלות למוכותינו הוא כדאמרינן פ"ק בעולא דבר עשו ולא בעולא דפרסאי ושפיר קאמר עלה לשון תמיה הלא אלהים זנחתנו גו' ודו"ק: **איודקור** ואכול ושתו כו'. וסוס נהו להודות ולהלל על הנס שהלך מאתם המלך אבל אכלו ושתו ולא נטעו בישועת ה' אלא אמרו שהמלך לא יכול להם מפני גבורתם וז"ש מיחדי קחדו בי כו' שלא יכולתי להם וק"ל: **בלע** ה' גו' כל נאות יעקב כו' אלו ס' רבוא עיירות כו'. והייט שבלע ה' כל אותן מקומות כדמסיק דאפילו ה' רבוא קני לא מחזיק וק"ל: **כפר** בים דלא יהבי ביתא לאושפיזא כו'. דהייט שהיו רעים בממונם כדאמרינן בפ' חלק באנשי סדום שאמרו נשכח רגל מארלנו ע"ש ולהפליג הסמיך קאמר דאע"ג שהיו כפלים כיוצאי מלרים אין טוב בהם אין גם אחד וכן כפר שחלים שרבים כאלו היו מתפרנסין בשחלים וכן כפר דכריא שהיו יולדות זכרים כו' ואין זה סימן ברכה כדאמרינן פ"ק דב"ב ביולדת נקבה רבייה באה לעולם גם אמרו בת תחלה סימן יפה לבנים: **ארץ** לבי כתיב בה תם לבי אין טרו מחזיק כו'. וכה"ג דרשוה בסוף כתובות לענין פירות דאין מחזיק פירותיהן וק"ל: **אל** תגע בי שאין לי כתובה ממך כו'. מהכא משמע קלת דארוסה אין לה כתובה ואפשר לומר דה"ק כיון דשבוי' הוה והעובד כוכבים קונה את ישראל וכל מה שקנה עבד קנה רבו ואין לו כלום להשתעבד בו כתובתה והא דלא חשש אהא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה דמה"ש תקנו חז"ל ואסר נט לארוסות כו' כפרש"י בפ"ק דכתובות י"ל דהיו שם עשרה מישראל שהיה יכול לעשות בפניהם ברכת בעולין וכן משמע שהיו שם ישראל אחרים כדאמרה כשמת ספדו לאם כו' חזדאי לישראל אמרה בן

חכמת שלמה

דף נז ע"ב גמ' אמר לבו נ"ל אמר ליה וכן טלם: תום' בד"ה אהוים לקמיה כו' ומשגיש לא מייתי טי' נ"ב נבספרים שלפני ליה הגיע אגרי ולא יסיב כהדא ונראה לא היה מגיה קרא שלא מ"ל אמרי לך גושנקני כו' גמרי

רו"ק. שפטפטו בילדו יותר מיוסף כו' · למאי דקאמר בפרק כ"ג דשקפו של יוסף הוא שטתגותו זו טעז ותוקפו של בועז שטתגותו של פלטי המ"ל הכא דפטפט יותר אפילו מבועז בתרתי דהתם נאו כל יומא ולאו אשתו ויתר מפלטי מיסת בחדא דלאו אשתו דמקודשת היתה לדוד אלא דנקט הכא דהוא יתר מיוסף בתלתא וק"ל : ומצאו אב ובנו שבאו על נערה מאורסה כו' · הא ודאי זה מעבירות הגדולות ומב"ה קאמר ומאי דלדיקי הוו כולי האי כו' · היינו ממה שלא היה ביניהם רק זו העבירה שהכי כשסקלום חזר הפטר למקומו ובהך עובדא דהטיל ביניהן לובן בילה כו' י"ל דע"כ מה שהעמיד להן עדים לא עדי טומאה הוו או עדי סתירה וקינא לה כבר דא"כ לא הוה לריך ללובן בילה להפיל ביניהם אלא שהעמיד להן עדים אמה שתלא ביניהן על מטה א' לובן כעין ש"ז דה"ל עדי כיעור והא קאמר דהוו לדיקי לאוקמה בעדי כיעור כזה ולא תלינן ליה ברואה קרי ויש לדקדק דמשמע דכל הני עובדי אחר החורבן הוו כדמסיק משום דלא איאבול על ירושלים ובגא בן בוסא הנזכר בהאי עובדא היה בזמן הורדוס כדאמרינן פ"ק דב"ב והיה הרבה קודם החורבן וי"ל שהזכיר הך עובדא שהיה קודם החורבן ומסתמא בשעת החורבן הוו ג"כ לדיקים : משום דלא איאבול על ירושלים דכתיב שמחו את ירושלים גו' · לפי שהיו אנשי ירושלים ידם על שאר עיירות בכמה דברים בחכמה ובעלייתן לרגל כדאיתא באיכה רבתי ע"כ היו שונאין אותן ולא נלטערו על מפלת ירושלים וז"ש שמחו את ירושלים כשהיא בקיומה וגילו בה כל אוהביה גו' לא כאותן ששונאין אותם וק"ל : ינוקתא שתלי תורניתא וכי כו' · הוא ג"כ מין ארז כדאמרינן בפרק אם אינם מכירין י' מיני ארזים הן שנאמר אתן במדבר ארז שטה גו' ארז ארזא שטה תורניתא ואפשר שהוא מין ארז נקבה לפי הלשון שטה ותורניתא שים באילנות ג"כ מין זכר ונקבה ולהכי קאמר כי קלו ארזא כו' נפיל עלייהו ומחינהו דהוו סברי שרמזו לתפש הזכרים דהוו שתלי ארזא לגבי סימן ברכת תינוקא וכמ"ש בפרעה כל הבן הילוד גו' וק"ל : גדע בחרי אף כל קרן גו' דרמז האי קרא אחורבן ביתר שהתלכא נקרא ע"ש קרן בכ"מ ובן כוזיבא שמלך בביתר עד שעשה בו ר' עקיבא שיהיה מלך משיח כדאיתא במדרשות וק"ל : עד שהלך דמן ונפל ליס כו' · ושיערו חכמים ב' חלקים מים וא' דם ט' וח' שנים בלרו כו' . כל זה נרמז בכתוב שאמר שפכו דמם כמים שהיו נוזלים כמים סביבות ירושלים דהיינו בימים ואין קובר לדמן כי בקושי גופן נקברו כמ"ש שניתקן הטוב והמטיב על שניתנו הרוגי ביתר לקבורה ועוי"ז הייתו חרפה לשכנינו גו' שבלרו כרמיהן מדמן תחת זבל ודו"ק : ע"ב בבקעה זו הכג כו' ונגע בדמו של זכריה כו' · בפרש"י שהרגוהו בעזרה דכתיב בד"ה וירגמוהו אבן במצות המלך בחלר בית ה' והפליג הענין ש"כ הרבה הרג בבקעה עד שעלה דמן תבקעה להר העזרה ואמר לקיים מ"ש דמים בדמים נגעו דהיינו שנגעו דמים הרבים אלו בדמו של זכריה ונקם בדמים לשון רבים כמ"ש דמי אחיך לועקים דמו ודם זרעיותיו וענין דהוה דמו מרתח וסליק כו' שכל מה שכסו עליו הוה מדחס מתוך רתיחה וכדמסיים לבלתי הכסות וכמ"ש ארץ אל תכסי דמם וא"ל דם זבחים דאתפוך כו' יש לפרש דה"ק דאתפוך ולא נעשה תלותו ולכך הוא תרתח ואתר אייתי סנהדרי כו' בחורים ובתולות קטל כו' דכתיב אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא דהיינו זכריה וכתיב בתריה שכבו לארץ גו' בתולותי ובחורי נפלו בחרב גו' הרגת גו' טבחת גו' אשר טפחתי ורביתי גו' כפל הריגה בזה על אלו הכתות שזכר שהרגן נבוזראדן עי"ז : והיינו דכתיב ונתתי את דמה על גו' וכישא דקרא להעלות חמה לנקום נקם גו' כדי שיהיה נקם לדם זכריה נתתי את דמה גו' וק"ל : הקול קול גו' הקול זה אדרייטם כו' · כלפי מה שאמרו כי מעשה אבות סימן לבנים וכמו שהיה יעקב אז בדאגה ובצרה שלא יכירהו אביו ע"י הקול כמ"ש אולי ימשני גו' דהיינו שלא יאמין שאני עשו מפני קולי כך נתאמת להם אותו קול בצרה באלכסנדריא ובביתר וכן והידים ידי עשו כמו שהיה ירא יעקב שיכירהו בידיו שאינן ידי עשו שהם שעירות כן עלה מורא של ישראל מידי עובדי כוכבים כו' . ואמר אין לך תפלה שמועלת כו' כפל הקול דהיינו נתי קולו סימן לבניו כמו שאחז"ל שהיה קולו בלשון תחנונים קום נא שבה גו' כן יהיה קול בניו בצרה וכפל היד והידים ידי עשו ע"ש מלחמה שעיקרה ביד כמ"ש את היד הגדולה גו' והוא סימן לבניו שיהיה נולחין ביד המלחמה וכן בהיפך לחובה קאמר במדרש בבני יעקב תלה בקולו כמ"ש בב"ר כשיעקב מרנן בקול ידי עשו שולטות בו שנאמר וילונו כל העדה גו' ויבא עמלק וז"ש כאן והייתו דאר"א כו' בהרהורי לשון תחנא דהייתו אם יש הרהורי לשון בבני יעקב תחנא בידו של עשו ורש"י פי' דהייתו דאר"א כו' קאי אדלעיל והוא דחוק ודו"ק : מ"ד על נהרות בבל גו' · תלמד שהראהו כו' דכל תזמור שלא נזכר שם אומרו ומחברו מסתמא דוד אמרו ומליט כמה תזמורים שאמרו המשוררים ע"ש העתיד על הגלות והחורבן כמו תזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך גו' אבל בדוד לא תליט בו אלא זה שאמרו ברוח הקודש בלשון בני הגלות על נהרות בבל שם ישבנו גו' דהיינו חורבן בית ראשון וזכור ה' לבני אדום גו' על חורבן בית שני וכבר כתבנו דעלייתם בבית שני לא היה גאולה שלמה שעדיין היו משועבדים לפרס וליון ולרומיים אבל חורבן בית ראשון ושני חורבן אחד היה ובבל היה המתחיל ואדום הוא הגומר וז"ש באדום ערו ערו עד היסוד גו' דהיינו שלא נגמר חורבן הראשון עד בוא חורבן שני : שנשבו לקלון כו' · קלון נאמר בדבר שאין דרכו בכך כדאמרי' פרק ד' מיתות גבי עובד כוכבים הבא על הבהמה כו' והייתו שנשבו לקלון ילדים למשכב זכור וילדות לפלגשים כפרש"י והייתו שהרגישו שלא השאירום העובדי כוכבים רק (בקלון) ילדים וילדות דלכן מתבקשים ואמרו אם אנו טובעים בים אנו באים ט' ר"ל אי אית ביה גלגול מחילות לבא לחיי עוה"ב לעתיד ודרש להן כו' תבשן תבין שיני אריות ט' כמ"ש בשר חסידיך לחיתו ארץ ואמר ועליהן הכתוב אומר כי עליך הורגנו גו' דהייתו שנהרגו על קידוש שמו שלא יבואו לידי עבירה ונחשבו בעיניט כאלן שבחה שלא חטו על מיתתן בעצמן כדי שלא יבואו לידי עבירה וכן יתפרש בעובדא דאמתא וז' בניה כי לולא קידוש שמו לא נהרגו ויש לפרש כי עליך הורגנו אז' בנים ונחשבנו כלאן טבחה אאמיה כדלקמן : כי עליך הורגנו כו' אשה וז' בניה כו' . יש לדקדק למה אמר כ"א פסוק אחר ולא אמרו כלם פסוק א' ועוד קשה בשני שאמר פסוק לא יהיה לך גו' למה דילג פסוק שקודם לו אנכי גו' גם הפסוקים לא הביאו כסדר שהם כתובים בתורה והמקרא שהביא עליהם כי עליך הורגנו גו' מאי משמע ליה טפי עליהם מעל כל שאר קדושים שנהרגו בקידוש השם . והנראה שז' בנים אלו נהרגו בקידוש השם נגד ז' ימי השבוע וכ"א הביא קרא מעניט של אותו יום שנהרג בו . וז"ש דאתיוה לקמא דהייט ביום ראשון מימי השבוע ואמר אנכי ה' אלהיך גו' כמו כי ביום ראשון עדיין לא נבראו המלאכים ובאו הטעים להטעות למינים להאמין בהם גבורות אלוהות וביום שני נהרג השני והשיב לא יהיה לך גו' כי בו ביום נבראו המלאכים ומקום לטעות להאמין בשניות וביום ג' שבו נבראו כחות פועלים בארץ יקוו המים גו' תדשא הארץ גו' שאין להאמין שיש שם כח אלוהות בארץ בלתי לה' לבדו. וז"ש זובח לאלהים יחרם גו' וביום ד' בו נקבעו המאורות והמזלות שאין להאמין בהם גבורת אלוהות. וז"ש לא תשתחוה לאל אחר גו' וכן עבודת כוכבים כמ"ש ופן תשא עיניך השמימה גו' אשר חלק ה' אותם לכל העמים וביום ה' נבראו בישוד תמולע בין שניהם ישרלו המים גו' ועוף יעופף גו' שאין להאמין שום כח אלוהות ממולע ביניהם המקיימים וז"ש ה' אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת גו' שדרשו לרבות שלשול קטן שבים ביום הששי בו נבראו נפש חיה והאדם שאין לטעות ש"ם וד"א. וז"ש שמע ישראל ה' גו' וביום ז' שאין להאמין אחר שברא הכל ט' ימים שוב עזב ה' את הארץ ואינו משגיח במעשיהם עוד . וז"ש את ה' האמרת גו' וגו' נשבעט ט' שזה הוראה שהוא משגיח עלינו ומלות שבת תורה שדי"ז מדכתיב אות היא ביני וביניכם שאנו שותים ט שאנו ית' ב"ה שבת במעשה בראשית ומייתי עליהם קרא דעליך הורגנו גו' דלעיל ·גמאי קרא במזמור זה ·נזכר כל זה שאמר מקול מחרף ומגדף גו' הם דברי הקיסר הזה ואמר כל זאת באתנו ולא שכחנוך היינו נגד שאמר אנכי גו' ואמר ולא שקרנו בבריתך גו' נגד שאמר לא יהיה לך גו' ואמר ולא יסוג אחור לבנו גו' נגד זובח לאלהים גו' ואמר ותט אשרנו מני ארחך וגו' נגד לא תשתחוה גו' ואמר אם שכחנו שם אלהינו גו' נגד שמע ישראל וגו' ואמר ונפרוש כפינו לאל זר וגו' נגד יודעת היום וגו' ואמר הלא אלהים יחקור זאת כי הוא יודע תעלומות לב גו' הוא שמין בעלמו שאמרו בכן הו' שאו"ל אקיסר איסדי לך גושפנקא וגחין כו' כי היכי דלימרו קביל עליו הרמנותא דמלכא והשיב לו הקטן תבל עליך מלכא כו' דהייט לא בקש ממט המלך שישתחוה עבודת כוכבים אלא לפנים שיאמרו העולם בעשה רלון המלך לעבוד עבודת כוכבים גם שבלבט לא ישבוד וכמ"ש פ"ק דמגילה למה נתחייבו כליה כו' מפני שהשתחוו לללם א"ל וכי משוא פנים יש בדבר א"ל הם לא עשו אלא לפנים ט' והייט דכתיב כי לא ענה מלבו היינו שלא השתחוו לעבודת כוכבים אלא לפנים בפני העולם ולא היה בלבם כן וז"ש גם כאן בזה הקטן הלא אלהים יחקר זאת

לפנים על עובדי עבודת כוכבים גם לפנים כי הוא יודע תעלומות לב שאין בלב לעבוד עבוד' כוכבים אבל אין לעשות כן מפני הרואה שאינו יודע תעלומות לב של אדם אחר וסבר שאף בלבו כך הוא וסיים בזה כי עליך הורגנו כל היום היינו בכל יום מז' ימי השבוע וכל המזלות דימנה מכל ימי השבוע רעים עלינו ועליך הורגנו כל היום בלשון רבים על הז' הבנים ונחשבנו כלאן טבחה בלשון יחיד נקיבה אאמם : וריב"ל אמר זו מילה שנתנה בח' כו' · ר"ל דהייט מילה בזמנה שהקטן רך ומסוכן למיתה כההיא דר' נתן שעדיין לא נבלע בו דמו ודאמר אלו ת"ח שממיתין הלכות שמיטה כו' פרש"י שמא יתחבנו בגרונו עכ"ל ויותר נראה לפרש דמרעי מזליה כענין אל יפתח אדם פיו לשטן ואם הדיבור מביאו לידי כך תכ"ש המעשה ודוגמא דהכי לגבי גרפת כנראה מפרש"י גופיה ודאמר אין ד"ת מתקיימין כו' שנאמר וזאת התורה אדם גו' דלפי פשוטו ה"ל למכתב וזאת תורת אדם כי גו' כמו וזאת תורת העולה וגו' וזאת תורת המנחה וגו' וע"כ כתב וזאת התורה דהייט שהתורה מתקיימת באדם הממית עלמו באוהל של תורה וענין המיתה שממנית גופו ומסלק ממט מותר התאוה :

דף נח בפרש"י בד"ה לך חזק וקני כו' איצא למימר השני נוח לי עכ"ל ובמתני' כתב רש"י בפי' ראשון מקחו בטל דאמרינן מירלה עבד אי נמי כו' ואפשר דהיינו לשמואל דבשטר נמי לא קני דמירלה עבד אבל לרב דבשטר קנה ע"כ בלך חזק וקני ליכא טעמא אלא דהשני נוח לי דהאי טעמא לא משמע ליה בשטר וק"ל : ע"ב תום' בד"ה למכתב ליה כו' דמה להן לפרוע מה שהקדים זה כו' עכ"ל אבל אמרוותא קמאי הוה סבר כיון דעל ידיהם שברחו הקדים לתת על שלשה שנים יחזרו לו הם מנת המלך מב' שנים העתידים לבא וק"ל : בד"ה רביע בקרקע כו' פי' רביע במעות שנתן כו' הא איכא לפרושי נמי איפכא דרביע בקרקע יתן כו' עכ"ל אע"ג דדברי רב בעלמם הם דברי הברייתא מ"מ דברי רב ודאי דליכא לפרושי איפכא דא"כ מאי פליג שמואל עליה אלא ודאי דמשמע מיניה דרב דעל רביע מעות שנתן קאמר דיתן לו אותו רביע בקרקע או במעות אבל דברי הברייתא דקתני בלי מחלוקת משמע נמי איפכא דרביע בקרקע קאמר דיתן לו אותו רביע בקרקע או במעות כשמואל ולפי הגירסא שכתבו בברייתא שהלשון מוכיח כדברי רב כתבו דהגירסא כן היא גם בדברי רב דלא ניחא להו דדברי רב יהיו מסתמעין ג"כ איפכא ו.מאי דמסיק כי תניא ההיא לאחר שבאו המעות לידו דברי רב ודאי דליכא לפרושי הכי דא"כ מאי פליג עליה אלא דמשמע מיניה דלא איירי בהכי ודו"ק :

ח"א דף נח ע"א קצוצי תפילין כו' . עיין פרש"י ובערוך בערך קץ וז"ל וכל בית שמו קטלה לפי שהיא קטולה ומחוברת כו' ע"ש ע"ש : מאי קרא בת גו' אשרי שיאחז והפץ את עולליך גו' · ודאי דהאי קרא לא מתפרש אלא בניפוץ עוללים דבני בבל פל הסלע אבל מרישא דקרא מפורש שגם הם עשו כן בבני ישראל כמ"ש אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לט דהייט שישלם לך מדה כנגד מדה ומפרש לה דהייט בניפוץ עוללים גו' וק"ל : מאי מסולאים בפז כו' דלפי פשוטו ה"ל למכתב המסולאים תפז כמ"ש כמו הנחמדים מפז או כפז כו' אבל בפז משמע שמסולאים ע"י הפז דהייט ע"י תכשיטי פז שהיה עליהם ולכך מקשה והלא תרתי מתקלי אסתירי פיזא כו' וקאמר אלא שהיו מגנין את הפז ביופיין מעיקרא כו' ויהיה ב' בפז כמו תחת הפז שהיו מתמשים מתמשי ערקותיהם מעיקרא כנגדו מייתו בני ים אל . ואמר דא"ל חד לחבריה הא היכא כתיבא כו' מדבריו מוכח דקרא כבר בקללות ואם התחיל גם בהך דמשנה תורה והפסיק בהן דף ופלגא מהאי קרא לא היה לו לומר היכא כתיבא דאימא במה שלפניו שלא קרא עדיין כתיבא אלא נראה דלא התחיל כלל בהך דמשנה תורה ולא קרא אלא הנך קללות דת"כ ולא ידע כלל אי כתיבי גם במשנה תורה ולכך קאמר והיכא כתיבא בת"כ וא"ל גם כל חלי וכל וגו'. דלזה רמזה התורה ולפי שהוא דבר מגונה לא נכתב במפורש ויש א"ל אי תמאי לגביה לא איצטריכי לך . דהייט שגם אני הייתי תבין שעד"ז רמז הכתוב וק"ל : עיני עוללה לנפשי מכל בנות גו' ד' מאות בתי כנסיות ט' · ופי' שהוא נשתייר לבד מכל הני תינוקות ובנות עירי כי ביתר ושאר עיירות נקראים בנות לגבי ירושלים וכה"ג מייתי לסב"ג להאי קרא בפ' מרובה ובסוף מסכת סוטה גבי ת"ק ילדים כו' ע"ש : אמר מי נתן למשיסה יעקב כו' · אמר האי קרא לידע בו אם בן חכים הוא להשיב לו סיפא דקרא הלא ה' זו חטאנו גו' כדמסיק מובטחני בו כו' ואיני זז מכאן עד שאפדנו ט' דמופלג בחכמה היה כמ"ש התוספות ויש לדקדק בקרא ענין הכפל ושינוי שאמר לבוזזים ולא לביזה כמו למשיסה ע"ד שאמרו בסוף כתובות בוזזי ובוזזי דבוזזי ואמר שע"כ באה להם כפולה הצרה על חטא הכפול דלא אבו בדרכיו הלוך הם מצות השכליות שהם מדותיו ית' ב"ה שגם שכל האנושי ודת הגימוסית תודה בהן ולא שמעו בתורתו הם מצות השמעיות שאילו לא נכתבו לא היה שכל האנושי עומד עליהן : ועליהן קונן ירמיה על אלה אני בוכיה גו' · דלעיל מיניה כתיב קרא על מועד דהייט שנתוועדו ונזדווגו שני אדונים מב' השבויים אח ואחות למקום אחד והייט לשבור בחורי גת דרך ה' לבתולת בת יהודה ועי"ז אמר על אלה שהם הבן והבתולה אני בוכיה וה"ל למכתב אני בוכה אבל הרמז הוא שאמר הבן אני בוכה עליה על הבת אחותי ועיני עיני יורדה מים הוא שאמר ירמיה שב' עיני יורדין מים על השוג הכשר הזה : ועליה קונן ירמיה בת עמי חגרי שק גו' · אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים כו' · כי האי קרא כתיב גבי תפלת טור ביחזקאל בשינוי קלת מהכא דכתיב אבל יחיד ותמרורים במקום תר שאמר כי הצרה שנתהוה בבת עמי היא אבל יחיד שלא נעשה כן בשאר אומות וע"ד לרת רבים חצי נחמה ומספד תמרורים כי כפל בבת עמי המרה והצרה כי יבא השודד עלינו דכיון דאבל יחיד קרא לה לא הל"ל עלינו אלא עליך אבל אמר עלינו שבזה יתגדל לרתי שיבואו גם עליך : מ"ד ועשקו גבר וביתו ואיש גו' מעשה כו' · ושולא דנגרי הוה כו' · כל ענין זה מפורש בהאי קרא ולעיל מיניה שאמר הוי חושבי און ופועלי רע דהייט זה שהיה פועל אצל רבו ואמר כי יש לאל ידם שעי"ז בא שהלוה לרבו ואמר וחמדו שדות גו' שעי"ז שחמד ונתן עיניו באשת רבו עשק הגבר שהוא רבו דמלת גבר נופל בו כמו בן הגבירה וביתו שהיא אשתו בכ"מ דביתו ממש כבר כתיב וכתיב ונשאו ואולי שמינה לפי פשוטו לכתוב ונשאו במקום ולקחו דכתיב במקום הזה היא אשת רבו שנשאה על ידי שהלוה לו ולא היה לאל ידו לשלם לו ואמר ושמעתי שהתינוקות נתעללו כו' אמר כן שודאי לא היתה אנוסה מהתינוקות אלו אלא שהיא הרגילה אותם עמה לדבר עבירה ולטן היה ואסורה לך . ואמר ועל אותה שעה נתחתם גזר דין ואמרי לה על ב' פתילות כו' · ונראה לפרש דבלישנא דעל אותה שעה נתחתם כו' אפשר הא דשהה ב' ימים מעיקרא לא עבר עמה עבירה והיתה מותרת לו לאחר שנתגרשה אלא שעל אותה שעה שעסקו להסיתו לגרשה ולשעבד בו ע"י כתובתה נתחתם גזר דין וללישנא דאמרי לה ט' אותה שעה אין זה עיקר עבירה אבל כשהיתה אללו מעיקרא ב' ימים עבר בה עבירה (ונעשית) [כשהיתה] א"א דהייט ב' פתילות בגר שעי"ז אסורה לו גם אחר שנתגרשה נתחתם גזר דין ונראה גם שעבירת יחיד היה כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו נחתם גזר דין לכלם :

דף נט בפרש"י בד"ה קמ"ל כו' ולא בגיטין ובקרקעות לא ברמיזה כו' עכ"ל מילי מילי קאמר ולא בגיטין היינו בקפילה אבל ברמיזה הא קאמר אבל בגיטין ד"ה ברמיזה אבל בקרקעות רמיזה נמי לא מהני דהכא משום כדי חייו דוקא תקנו רבנן דוקא במטלטלין כדלקמן דקאמר האי טעמא גבי פעוטות וה"ה הכא בחרש וק"ל : תום' בד"ה אחת מתנה כו' מדלא קאמר נמי אחת מתנת מטלטלין ואחת מתנת קרקעות כו' עכ"ל לכאורה לא הוה לריכי לזה דהיכי הוה איסק אדעתין למימר דמתנה עדיפא ממכירה הא איכא מאן דפליג במתנה וס"ל דאינו מתנה כלל אפילו במטלטלין ואם כן הוה סברתם הפוכה אלא משום דבההיא דמייתי מפרק מי שמת דמתנתו עדיפא והוה מתנה אף במקרקע היה לבעל דין לחלוק נמי הכא למימר הכי ולהכי הוכיחו דאינו כן מדלא קאמר נמי כו' ואחת

חכמת שלמה

דף נח ע"ב רש"י בד"ה שפר כו' שאינו יכול לחזור כו' כצ"ל : בד"ה אין ט כו' אלא מתוך כו'. לפי כצ"ל מתוך

דף נט ע"א גמ' והא הוה הונא כו' . ר"נ פי' וכי לא תמלא נמי גבי רב אשי מי שהיה אללו והא הוה הונא בר נתן אללו והוא מלך אמר רב אשי כדאמרי' בסוף מ"ק דאמר רב אשי נמלאך כמות כוי מאי טלי סאי א"ל יקא דאתן רגלי דהונא בר נתן לסיות נשיא ואין מלכות נוגעת בחברתה ט' ומשני דמיגתי הוה כייף ליה ות"ת ק"ל והא הוה הונא בר נתן אחר רב אשי יקבל הנשיאות ולמה לא השיב ליה והסבר דבריתא ליה שבמס הוא בדורו אחר כך כנותו וק"ל : רש"י בד"ה עירת כו' דהוי מתני ליה ס' כצ"ל :

רש"י

מהר"ם

דף נח ע"ב ד"ה רביע בקרקע וכו' עד וכן ר"ח מפרש וכו' ר"ל דר"ח נמי גרים רביע בקרקע שהוא רביע במעות והקשו הא הדברים סתרי אהדדי דאם הוא רביע בקרקע אינו רביע במעות דבשלמא אי גרסינן רביע בקרקע או רביע במעות נוכל לפרש רביע מעות שנתן יתן לו ואותו רביעית יתן או בקרקע או במעות אבל אי גרסינן שהוא רביע במעות קשיא ועל כן מפרש ר"ח רביע בקרקע שנתן דמים עליה וכו' א"כ ש"מ דגירסת ר"ח היתה שהוא רביע במעות :

דף נט ע"א ד"ה אחת מתנה מרובה וכו' והא דאמרינן במי שמת וכו' ומתנתו מתנה במקרקעי . ויש לדקדק דהסברות הן הפוכות דהתם במכירה אין מוכר בנכסי אביו פחות מעשרים ובמתנה נותן והכא משמע דמוכר במטלטלין ובמתנה איבעיא ליה דהא דאמר התם דבמתנה נותן חייט לאחר דמסיק הכא דנותן במתנה משום דאי לא דעביד ליה ניחא דנפשיה לא יהיב ליה ילכך ודאי נמי הכי גבי פחות מבן עשרים לענין נכסי אביו אבל למכור בנכסי אביו פחות מבן עשרים לא כדמפרש התם משום דקטן קריבא דעתיה אצל זוזי ודלמא מקרקש ליה באוזי כדמפרש התם ודוקא במטלטלים תקנו חכמים

מתנות קרקעות והתם בבן י"ג איירי וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה ואפילו ר' אמי כו' וע"כ לאו שוין ממש קאמר דא"כ מאי רבותיה כו' עכ"ל ר"ל דבשוין ודאי מקרא שמעינן ליה ומאי רבותיה דרבי פרידא וכ"ה בתוס' שם ובפשיטות ה"מ לשנויי הכא דמקרא לא שמעינן אלא בשוין ומפני דרכי שלום קתני אפילו בגדול ממנו אלא דקושטא קאמר לכדמר דאפילו בא ליתן כבוד לרבו כו' איכא משום דרכי שלום וק"ל: **בד"ה** נתפרדה החבילה הר"ר יצחק ברבי יהודה מפרש דקורא לוי במקום הראוי לו כו' עכ"ל בפרש"י שלפנינו אינו כן בשם ר"י ברבי יהודה אלא שזהו פי' ר"י הלוי וק"ל.

ח"א דף נט ע"א הא הוה שאול הוה שמואל כו'. לכאורה כיון דשמואל היה נביא כמה שנים קודם שנמשח שאול ס"ל למפרך בסיפך לא הוי שמואל ולשנויי הוה שאול ויש ליישב דכל גדולה דקאמר הכא שהיה נשיא כמו רבי או מלך כמו שאול או כ"ג כמו אלעזר אבל בשמואל לא היה גדולתו יותר מאחד מכל הני ודקאמר דהוה שמואל היינו שהיה גדול בתורה ולא היה בשאול תורה וגדולה במקום אחד וכל"ל דהוו זקנים והוה עילא ושמעי דהייט שהיו נ"כ בעלי תורה וגבי דוד נמי המ"ל דהוה שמעי אלא דניחא ליה למנקט עילא דהיה רבו כדאמרינן בעלמא ועיין עוד בסוגיא זו פ' אד"מ בתוס' ובחדושי הלכות שם: **סיבני** ותומס כו'. עיין בערוך בערך שבן כמה פרושים ודבר הנמלל ונמתח עיין פרש"י ובערוך שם פי' באם נמלל הוא קטן ואם נמתח הוא גדול כו' ע"ש:

דף ס בד"ה תורה חתומה כו' וע"ז מייתי מדרבי לוי שאותם לא נאמרו על הסדר כו' עכ"ל לא ניחא להו כפרש"י דמה נשתנו אלו ח' פרשיות שנאמרו מגילה יותר משאר פרשיות שנאמרו גם כן באותו יום שנאמרו ולא נכתבו עד לבסוף אלא דודאי אלו פרשיות. לא נשתנו אלא דה"ק דתורה חתומה ניתנה לכדרבי לוי שאלו ח' פרשיות לא נכתבו כסדר ונאמרו לפני אותן הכתובים לפניהם אלא שלא נכתבה עד שנכתבה אותה שלפניה וזה היה יכול להוכיח מכמה מקראות כו' וק"ל: **בפרש"י** בד"ה פרשת טמאים ויהי אנשים כו' ולר"ל יכולים היו לטהר עד ט"ו ולא נזקקו לפסח שני א"כ לא יטהרו עכ"ל וזו היא כדעת ר"י הגלילי בפרק היכן דנושאי ארונו של יוסף היו א"כ כר"ע דמישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא ושם הקשה להו רבי יצחק אי נושאי ארונו של יוסף היו כרבי יוסי הגלילי אי נמי מישאל ואלצפן כר"ע הרי היו יכולין ליטהר אלא כו' ע"ש והתוס' שהקשו לפרש"י דלא יתכן לר"י הגלילי דנושאי ארונו של יוסף היו כו' נ"ע אם רצונם. אמאי לא הטהרו קודם הפסח הרי זו הקושיא הקשה ר' יצחק שם לרבי יוסי הגלילי ולר"ע ויש ליישב דודאי אם נאמר שלא נאמר פרשת ויהי אנשים וגו' גם לר"י הגלילי ולר"ע עד ע"פ לא הקשה להו רבי יצחק אלא למה לא נאמר מקודם זה כדי שיוכלו ליטהר אבל לפרש"י הוסיפו בקושיא זו כיון דנאמר להם פרשת ויהי אנשים בר"ח וידעו שיוכלו ליטהר אמאי לא הטהרו כדי שיוכלו להביא פסח דאית ביה כרת ומיהו לפי זה קשה אמאי לא נקטו נמי התוס' בדבריהם דלא יתכן נמי לר"ע דאמר מישאל ואלצפן היו אמאי לא הטהרו קודם הפסח וע"כ נראה דלא ניחא להו כפרש"י דמשום דה'זקקו טמא'ם להשתלח מתוך כך הוזקק טמאים באותו יום לישאל כו' אלא דלר"ע ניחא כיון דבאותו יום בר"ח הוטמאו הוזקק להודיע אותן בו ביום בראש חדש דין פסח שני על ידי טומאה אבל לרבי יוסי הגלילי דנושאי כו' לא הוזקק להודיען באותו יום בר"ח טפי משאר כל הימים ומהרש"ל הקשה לפרש"י מדכתיב ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא וגו' ונדחק לפרש פי' שבאותו יום כו' ע"ש והנראה דאין להוציא מלת ביום ההוא מפשטיה דקאי אדכתיב לעיל מיניה ויעשו את הפסח בראשון בי"ד וגו' דהיינו בע"פ וה"ק בר"ח נאמר אם לא יוכלו לעשות ביום ההוא בע"פ אם לא יטהרו מקודם וכן פרש"י בשמעתין והו לא מידי וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה ציפורא לפי כו' דחזן הכנסת היה מניחו בראש גגו ועוד דרבי יהודה כו' עכ"ל ר"ל דהיה החזן מניחו בראש גגו ולא הוציאו מביתו ועוד דרב יהודה היה בפומבדיתא כו' ובודאי בכל עיר היה להם שופר לתקוע בע"ש ואותו דפומבדיתא בבית רב יהודה לא בא למחוזא לבית רבא אבל בשופר של נדבה ניחא שבא מעיר לעיר נרים בית מתיבתא כמ"ש לקמן וק"ק דאי נמי טעמא דעירוב משום כבוד של בעה"ב הוא בשופר נדבה מאי כבוד שייך ביה כיון שהכל יודעין שמניחין אצל רים מתיבתא וק"ל: **בד"ה** במיזל כ"ע לא פליגי אפילו בנהר קטן שמימיו פוסקין כו' עכ"ל דבנהר גדול שאין פוסקין מימיו מלתא דפשיטא היא שכל הרוצה לדלות ידלה וק"ל:

ח"א דף ס ע"א והא לא ניתן לכתוב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות גו'. נראה בזה דלא ניתן לכתוב משום דלא יסמוך האדם על הכתיבה ולא ילמוד יותר ובודאי דא"א לכתוב כל הדברים שהפה יוכל לדבר בדברי תורה ולכך בדורות הראשונים שהיה לבבם רחבה מני ים אמר לא ניתן לכתוב כדי שיחזור על תלמודו ומשנתו תמיד ויהיו סדורים לו תמיד ללמוד ולהביאו לידי מעשה אבל עתה עת שנתמעטו הלבבות וא"א לזכרם ע"י הלימוד בע"פ מרבו ומשתכחת ממנו בע"פ אדרבה עת הוא להביאו לידי מעשה ע"י שיהיו המצות סדורים לו בכתיבה אף"פ שע"י זה הפרו תורתך שלא יחזור על משנתו ותלמודו תמיד כי יסמוך על הכתיבה ודו"ק: למ"ד תורה מגילה כו' למ"ד תורה חתומה ניתנה כו'. מהידוע כי התורה אחת גמורה היא לפי הנותן יתברך ב"ה אמנם לפי המקבלים יש בה שינוים מחולקים והוא כי סוד ונסתר של התורה מורה על שמו המיוחד כמ"ש מי שיודע לצרף אותיות שבתורה כו' והנגלה של התורה הוא מבואר שבן מצות האדם וז"ש מגילה ניתנה מחולקים בשינוי ענינים לפי המקבל ואמר חתומה היינו חתומה ותמומה בחיבור אחד לפי הנותן ית' ב"ה וק"ל: **אמר** רבי ינאי באל"ף בי"ת כו'. פרש"י כלומר ר"ת עכ"ל ולשון באל"ף בי"ת לא משמע כן ויותר יש לפרש דר"ל שלא היו האותיות מחוברין בתיבות אלא כמו אל"ף בי"ת שאינן רק אותיות בעלמא וכמו שכתוב בקבלה לפי האותיות היה מבין לכתוב התיבות וכן בפירושין תחלת המקרא היה כותב תיבה שלימה ואח"כ אותיות שאינן מחוברין ודו"ק: **אז** אמרתי הנה באתי במגילת כו'. עיין פרש"י ומפורש בחידושינו ביבמות: **פרשת** טמאים כו'. כתבו התוס' פי' בקונטרס ויהי אנשים גו' וקשה לפי' דאמר בפ"ק דפסחים שואלין ודורשין בהלכות פסח ל' יום כו' שהרי נביא עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני ולפי זה איכא מדם ואלו כיון שבר"ח ניסן היה כו' וכן הקשו התוספות בפ"ק ופירשו הם פ' טמאים מותאת פרן ונבילה כו' עכ"ל ע"ש והוא דחוק דכיון דמוטאת מת היה בכלל פ' כהנים שהזכיר למה לא נאמר דטומאת פרן ונבילה נמי הוו בכלל פ' כהנים דהא בסדר אחד נאמרו כל פ' כהנים זה אחר זה בפ' אמור אבל הנראה לקיים פרש"י ולפי מה שהזכרנו כבר לפי דעת רשב"ג דס"ל פ"ק דפסחים דשואלין בהלכות פסח קודם פסח ב' שבתות ויליף לה מפ' החודש והשתא ר"ל דהכא אזיל בשיטתיה דרשב"ג ולכך ביום שהוקם המשכן בר"ח שהיו ב' שבתות קודם פסח נאמר ויהי אנשים משום הלכות פסח ראשון מסיק לכולה מלתא דפסחא דהייט גם דפסח ב' כדמשני התם ורשב"ג איידי דאיירי במילי דפסחא מסיק לה לכולה מלתא דפסחא ובזה ראיה שגם לפסח דורות יש לשאול בהלכות פסח ב' שבתות כדיליף רשב"ג מהחודש הזה וגו' שהיה בפסח מצרים ודו"ק: **ע"ב** ופ' נרות כו'. פרש"י בפ' בהעלותך לפי שבו ביום התחילו להדליק עכ"ל ק"ק אמאי לא נקט נמי שאר עבודות תמידים כגון פרשת תמיד שבודאי בו ביום נ"כ התחילו וק"ל: **רובה** בכתב ומיעוט כו' פרש"י רובה בכתב רוב התורה כו' בכלל ופרט וג"ש כו' ומיעוטה ע"פ שאין למד כו' למשה נאמר ע"פ עכ"ל ולא ידענא לפי זה מאי פליג ר' יוחנן וקאמר רובה ע"פ כו' דהא ודאי מיעוטים הן אלא לגבי כלל התורה עם מה שנדרש במדות ואפשר דע"פ מיקרי גם מה שחידש כל חכם שבדורו כמ"ש במדרשות ואולי פירושו נראה דכל מה שיוצא במדרש המדות מקרי בע"פ כמו שאמרו בג"ש דאין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו עד משה ותו לא מידי ודו"ק: **הא** כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי כו' לכאורה מהכי קראי אינו מוכח אלא שיש דברים בכתב ויש דברים בע"פ אבל מה שאי אתה רשאי כו' אינו מוכח מנייהו וי"ל דמהאלה דכתיב בכל חדא דייק ליה וכדמייתי מתנא דבי ר"י וחדא מנייהו נקט תנא דבי ר"י: **אר"י** לא כרת הקב"ה ברית עם כו'. שנאמר כי על פי הדברים גו' יש לדקדק מלשון כי דמשמע נתינת טעם הוא אכתוב לך את הדברים גו' וי"ל לפי שהשכחה מצויה בדבר שבע"פ אם לא שזכרון דברים שבכתב וכמה דברים שיוצאים מרמז שבכתב ולהכי קאמר לכך כתוב לך את הדברים גופם שעל דברים שבע"פ כרתי אתך ברית ואי אפשר שיעלה זכרונם על לבך כ"א בתורה שבכתב וק"ל:

דף סא בד"ה משאלת כו' והיא דירושלמי לא הוי תלויה נמורה כו' דאוקמיה אחזקה עכ"ל עיין בכל זה בדברי הר"ש במסכת שביעית וק"ל: **בד"ה** ריחיים כו' וה"ה ריחיים ותנור דיגיד עליו ריעו כו' עכ"ל דכי האי גוונא אמר בפרק לא יחפור אמתני' דמרחיקין את הגפת כו' ע"ש: **בא"ד** דתנור אין דרך להשאילו דמיטמא וטעון שבירה כו' אבל בחשודה אשביעית כו' עכ"ל וכי האי גוונא ודאי דחשודה אמעשר איגה חשודה אטומאה מ"מ אפילו לאביי סיפא איירי בחשודה אטומאה מדקתני בה משתטיל מים לא תגע בה ומיהו אין זה מוכרח בסיפא דחשודה לאכול בטומאת הגוף ודו"ק: **בד"ה** רבא אמר כו' אביי מיקל כו' מבטומאה וטהרה דרבנן כדמוכח בסמוך כו' עכ"ל והיינו מדהוה ניחא ליה מתני' לאביי דהך משתטיל מים דלא איירי בחלה אלא בטומאה דרבנן וקודם שתטיל מים מסייע לה משום דעדיין לא הוכשר וק"ל: **בד"ה** איזהו ע"ה כו' דהתם אתי לפרושי איזהו ע"ה שאין מזמנין כו' עכ"ל ק"ק לדבריהם דהא התם מפרש לה רבא איזהו ע"ה דאין מזמנין עליו ע"ה דרבנן דפליגי עליה דר"מ דהיינו שאינו מעשר פירותיו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ריפא כו' ותני עלה בירושלמי לא בוררין כו' ומשני כאן בלותת כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דבירושלמי פריך הך דתני עלה התם לא בוררין אמתני' דהכא דקתני בוררת עמה ומשני לה דהך דלא בוררין בלותת שהוכשר ומתני' דהכא באינו לותת דלא הוכשר דהיינו עד שתטיל מים והיינו כאביי וזהו שכתבו דלא יתיישב אלא לאביי כו' וק"ל: **בד"ה** וליחוש שמא כו' לאו משום דאי לא טבל יש לו טומאת מדרס כו' עכ"ל הא ודאי דאצטריך למימר וטבל דאי לא טבל מה לי בועל ברחוק או כו' כמ"ש התוס' שם אלא דלא תימא דמשום טומאת מדרס נמי נקט וטבל אלא נקט דרס כו' וק"ל: **בא"ד** ל"ל למימר הא טביל ליה כי לא טביל כו' דאין נושא מדרס מטמא כו' אחר שפירש כו' עכ"ל אבל אם עשאו כזב לענין ליטורא לא גרע גופו לטמא מיהת בנגיעה אע"ג דאינו גופו מטמא מדרס וק"ל: **בד"ה** אשת חבר כו' ועוד הרי היא מסייעת כו' ואסור לרבא כו' עכ"ל וליכא לפרושי כי מתני' בע"ה דר"מ דמוחזק לעשר וחשוד על הטומאה ולכך בטומאה אין לחוש אם תתן לתוך פיה אבל בטהורה יש לחוש שתשכח ותתן חולין טמאין לתוך פיה ומתני' נמי לא איירי אלא בשהיא טמאה דאם כן מאי פליג רשב"א אף בזמן שהיא שמאה לא כו' דמשום חשש גזילה בלחוד ודאי אין סברא להסור לסייעה ודו"ק:

ח"א דף סא ע"א ושא"ין בשלומן מפני דרכי שלום. פרש"י כל סימים ואע"פ שמפיל פל העובד כוכבים ש"מ כו'. עכ"ל לכאורה ה"מ לפרושי כהני דרכי שלום דלעיל כמשמעו שלא ינכול פליו שגאה אלא דמשמע ליה דכל הני דנקט בהך מתני' דאי לאו מפני דרכי שלום איסור נמי איכא ולכך פירש משום דמפיל על העובד כוכבים ש"ש כו' ומיהו למאי דמוקי מתני' ביום אידם ה"ל איסורא אחרינא משום דהוא אזיל ומודה לעבודת כוכבים ודו"ק:

דף סב בא"ד שרי לסייעה אף בזמן שהיא טהורה דהא בוררת כו' עכ"ל מפורש בלשון התוספות פ"ק דחולין דליכא לאוקמא מתני' בזמן שהיא טמאה ולא כרשב"א דהא בהדיא קתני בוררת כו' עכ"ל ויש לדקדק כיון דרוב ע"ה מעשרין הן לאביי מה יש לחלק בין שהיא טמאה לטהורה ואם נאמר דר"ל לאביי לאו משום דבר שאינו מעושר נגעו בה אלא משום איסור טומאה נגעו בה הרי כבר כתבנו לעיל דא"א לפרושי הכי דא"כ מאי פליג רשב"א ויש לפרש דר"ל לאביי דאימא משום דרוב ע"ה מעשרין מה"ט בלחוד לא הוי שרי לסייעה אי לאו בטמאה דאיכא למימר נמי דלא תגע בה כלל וא"כ תגע בה רוב ע"ה כו' וק"ק דראיתם מתני' אינה מכרעת דאיכא למימר דאיירי בחשודה על הטומאה ובזמן שהיא טמאה נמי אין לה לחוש לנגיעה אבל בפשיטות ה"ל לדחות כיון דמתני' איירי בנוגעת כדקתני בוררת ע"כ משום האי טעמא בלחוד דרוב ע"ה מעשרין שרי לסייעה ואם כן ה"ל בטהורה אמאי אסור ודו"ק: **בד"ה** אין עושין כו' ולפירושו אם יפרים ממקום אחר כו' ונראה דבכל ענין אסור כו' עכ"ל דקשיא

מהר"ם

חכמים כשהגיע לימי הפעוטות שיהיה מקחו מקח וממכרו ממכר משום כדי חייו: **ע"ב ד"ה** נתפרדה החבילה הר"ר יצחק בר יהודה מפרש וכו'. לפי פרש"י שלפנינו צ"ל בתוס' ר' יצחק הלוי שהרי רש"י כתב בשם ר' יצחק בן יהודה שהלוי אינו קורא כלל ודו"ק:

דף ס ע"א ד"ה תורה חתומה ניתנה וכו' עד ונראה לפרש דלא קאמר חתומה ניתנה שלא נכתבה עד לבסוף אלא שעל הסדר נכתבת וכו'. לפי פי' התוס' קשה מיבא בסוגיא דשמעתין וג"ל דלפי פי' התוס' ל"ג בשמעתין א"נ לכדר' לוי וכו' אלא ה"ג כדר' לוי והצעת הסוגיא לפי' התוס' כך היא דמ"ד תתומה ניתנה ר"ל שמעולם היתה חלק אחד ולא נתחלקה לשני חלקים שאם נאמרת פרשה מאוחרת לא נכתבת עד שנאמרה הפרשה שלפניה ואז היה כותבן בבת אחת אל הפרשיות הקודמות נמצא שמעולם לא נכתבת לשני חלקים לאפוקי למ"ד מגילה מגילה ניתנה שהיה כל ענין וענין נכתב מגילה מגילה בפני עצמו נמצא שהיתה נכתבה בחלקים הרבה ולכך קאמר הגמרא שלמ"ד מגילה ניתנה תסברא נותנת שכותבים מגילה לתינוק ולמ"ד חתומה ניתנה אין כותבים מגילה לתינוק משום שמעולם לא היתה כתובה בשני חלקים ומייתי ראיה מר' לוי דהתורה חתומה ניתנה ר"ל שלא היה משה כתבת כסדר שנאמרו לו לפרשיות רק היה ממתין עד שנאמרה לו פרשה הקודמת דאל"כ אלא היה כותב מגילה מגילה כמו שנאמרו לו א"כ נצטרך לומר שאותן ח' פרשיות שנאמרו לו באותו יום היה ג"כ כותבן במגילה אחת זו אחר זו וא"כ גם עתה לאחר חתימת התורה שהדביק כל המגילות יחד צריכין להיות נמצאים כל אותן הפרשיות יחד זו אצל זו ואנו רואים אותן מפוזרים והפרש רב בין אחת לחברתה אלא ודאי ע"כ צ"ל שלא היה כותב שום פרשה עד שנאמרה לו אותה שלתובה לפניה וראיתי הרבה דברים שנאמרו בפי' שיטה זו לפי דעת התוס' אבל מה שכתבתי הוא קרוב ונכון נ"ל: **ע"ב** ד"ה אלא משום תשרא פי' ר"ת וכו'. משום דהוקשה לו דלפי' רש"י דפירש שיחשדו בני חצר שמטלטלין בלא עירוב מאי מפני דרכי שלום שייך הכא וק"ל כך מצאתי: **ד"ה** סליקו נפשייהו וכו' ולא דמי לרב ושמואל כלל. ר"ל דהכא לא שייך לומר כל דאלים גבר דהרי הכא לא היו התחתונים לוקחים המים בחזקה אלא אדרבה הוו גורמים שיתרבו המים למעלה וצפה המים דרך שדותיהם בהסבתם שהסיבו דרך הנהר ואין מימיו קלים לרוץ וק"ל

דף סא ע"א גמ' אמר רב חסדא נזל גמיר מדבריהם וכו' בפירוש רש"י במתני' משמע דרב חסדא אכולה מתני' קאי: **תוס'** ד"ה שדי אופיי וכו' ורב כהנא היה סבור שאינו חושש מן הפירות. ר"ל היה סבור שאינו צריך אלא לחריות הדקל ולא לפירות ואינו חושש אם יקחו הפירות ומה שהשיב לו חזי מר דאנא בידאי שדתינהו ולא השיב בקצור אינו חושש גם לפירות מפני שהוא גברא היה סבור שרב כהנא לא הוה חייש לדרכי שלום ולא משום שהיה סבור שאינו חושש אלא לחריות הדקל ולכך השיב לו חזי מר דאנא בידאי שדתינהו וק"ל:

דף סב ע"א גמ' רב חסדא מקדים ויהיב להו שלמא. פי' הר"ן כדי שלא יצטרך לכופלו אם ישאלו הם לשלום תחלה: **תוס'** ד"ה אין עושין חלת עם הארץ וכו' עד ולפיכך אם יפריש ממקום אחר וכו' ט"ס הוא וצ"ל ולפירוש אם יפריש ממקום אחר וכו': **הדרן עלך פרק הניזקין**

חכמת שלמה

דף ס ע"א רש"י בד"ה פרשת טמאים כו' ולרבי לוי כו'. נ"ב נ"ל שהם לא ידעו אם יגיעו לטהרה קודם עשיית פסח שעדיין לא ידעו דין טומאת מת וטהרתו באיזה יום יהא ראוי לחזור לשוב למחנה שכינה שהרי היום נצטוו על השילוח ולכן שאלו והקב"ה השיב מי שיהיה טמא שלא יכול לטהר יעשה פסח ב' ומי שיכול לטהר לא יעשה אלא במועדו ונ"ל לפרש"י מה דכתיב ויהי אנשים טמאים וגו' ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו וגו' היינו פי' שבאותו יום לא היו ראוים לעשותו שהיו טמאים ותשעו שלא תפסוק טומאתן קודם פסח ע"כ שאלו נ"ע (ועיין במהרש"א): **ע"ב** רש"י בד"ה כגו בריתא כו' ונפל לתוך הנהר כזה כצ"ל: **תוס'** בד"ה לא כו' שלא על פיו עשה כו'. נ"ב ודומה לזה מיתת אבנר וכבן:

דף סא ע"א רש"י בד"ה ומחזיקין כו' שפתא משמע כו' כצ"ל. **ע"ב תוס'** בד"ה וליחוש שמא כו' משום דבעי דלהוי בגד כו' כצ"ל. וג"ב פירוש התלמוד צריך לאוקמי בהכי כדי שיהא איירי בבגד שתחת רגליו כדמשמע ליבנא דמתניתין וק"ל: **בא"ד** אבל בציגורא שלו כו'. נ"ב ס"א ולעולם לא טבל לא מטמא מדרס אלא משום דמוקי התם בכותי ערום דאין דבר חוצץ בין בגדו של חבר לרגל של כותי:

דף סב ע"א גמ' רב חסדא מקדים כו'. נ"ב פי' הר"ן כדי שלא יצטרך לכופלו אם ישאלו הם לשלום תחלה ע"כ: שם א"ל שלמא למר כו'. נ"ב בי"ם גורסים שלמא למר שלמא למר ופי' נגליון לכל אחד היה עונה כן ולא שהיה כופל: **הדרן עלך פרק הניזקין**

נמירוסו האי ליסנא דאין עוסין בטהרה כיון דכבר נטמאה אבל אם גם מפרים ממקום אחר אסור ניחא כן יש ללמוד מחידושי רשב"א ודו"ק: בד"ה אין עודרין כו' א"נ שביעית בזמן הזה דרבנן אע"ג דמדרבנן אסור לעובד כוכבים אחר עכ"ל ולא ניחא להו למימר דהכא איירי בשביעית דאורייתא ודו"ק: בד"ה אסרתא כו' ודלא כתלמוד שלנו הכא דלא אסרינן לעובד כוכבים אלא כפילות כו' עכ"ל מדקאמרינן הכא השתא חזוקי מחזקינן שואלין בשלומן מיבעיא משמע דאפילו בשביעית שואלין בשלומן בלא כפילות ודו"ק: סליק פרק הניזקין

ה"א דף סב ע"א רב חסדא מקדים ויהב להו שלמא כו' · מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושי אגדות פ"ק דברכות: רב הונא ורב חסדא הוו יתבי כו' · א"ל שלמא עלייכו מלכי כו' · בס"פ כל הגט איכא כי האי עובדא ממש ולא הזכיר דיהיב להו שלמא דהתם לא בעי לאתויי אלא הך מילתא דעסקיתו בהוזות מתא"כ הכא עיקר מילתא דמייתי לה הכא אהא דכפלינן שלמא לת"ח דאקרי מלכא והענין מבואר שמלך ישראל ובדוגמתו הת"ח עושין שלום למעלה ולמטה כדאמרינן פ' חלק כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנא' או יחזק במעוזי יעשה שלום לי גו' וע"ז מייתי מקרא לך דוד ועמך בן ישי שלום שלום דהיינו כפול מלמעלה ולמטה ושלום חד לעוזריך שנתן בראשי הגדוד שהן אינן מלכים כמותך וסיים כי עזרך אלהיך הגם שאמרת להם באתם אני לעזרכי בודאי אין אתה בוטח בעזרת האדם אבל עזרך אלהיך: סליק פרק הניזקין

האומר פרק ששי

ע"ב תוס' בד"ה הא שויתה שליח השתא ס"ד דלא איצטריך למיתני התקבל כו' עכ"ל מפרש"י נראה דמכח דומיא פריך דהולך דומיא דהתקבל דמיירי ע"כ בדלא שויתה שליח ולדברי המתרץ נמי דהתקבל איצטריכא ליה מיירי הולך נמי בלא שויתה שליח דומיא דהתקבל אבל התוספות לא ניחא להו בהכי משום דאימא הא כדאיתא והא כדאיתא אלא דפריך משום דהשתא ס"ד דלא איצטריך כלל למתני התקבל אי לאו למידק דכי כו' דהיינו למידק הולך דומיא דהתקבל והמתרץ השיב לו דאיצטריך למתני התקבל לגופיה דסד"א כו' ולא למידק מיניה דומיא והשתא הולך מלי איירי שפיר אפילו בשויתה איהי שליח לקבלה ודו"ק: בד"ה דלמא בהילך איפו מגיה אלא כלומר דלמא איכא דתני הילך עכ"ל הא ודאי דאשכחן בכמה דוכתין דהתלמוד מגיה בתירוץ במשנה כה"ג אלא דהכא מתני' דפריך מיניה לקמן מאי לאו בהילך ורבי נתן כו' אין סברא דמקשה כן לפי הגהתו דלא תניא ולא תקשה כלום אלא דפריך מיניה לקמן משום דאיכא דתני בה הילך וק"ל: בד"ה איש לקבלה כו' משום דבגט אשה בהולכה לא שייכא ואיש בקבלה כו' עכ"ל דלפרש"י שכן בעל עליו להוליך כו' ובמידי דאיהו כשר שלוחיה כו' עכ"ל אין זה במשמע למעט אשה מהולכה וכי לא מצינן למימר דשלוחיה אשה הוא ולכך פירשו דה"ק שכן בעל מוליך כו' דשייכא ביה הולכה ולכך שלוחיה דוקא איש דבאשתו גופה לא שייכא הולכה ואע"ג דתנן האשה עצמה מביאה כו' אכתי לא אסיק אדעתיה הך מתני' וכן בהיפך שכן אשה מקבלת גיטה כו' אבל בבעל לא שייך ביה קבלה ולכך שלוחה דוקא אשה ולא איש ובהכי ניחא דלא מיבעי ליה בכה"ג לענין קידושין דהא ודאי בבעל גופיה שייך קבלה לענין קידושין כדאמרינן פ"ק דקידושין הילך מנה והקדש אני לך מקודשת ומסיק משום דבההיא הנאה דמקבל מתנה מינה גמרה ומקדשה נפשה ומהרש"ל פי' בע"א בכוונת דברי התוס' ואין להאריך ודו"ק:

דף סג בפרש"י בד"ה אלא השתא כו' דלא ניחא ליה בטירחא דהולכה ועקריה כו' עכ"ל דלית לן למימר דעקריה אלא משום הך טעמא דטריחא ליה בהולכה טפי מקבלה דלכך לא קאמר רב נחמן מלתא דאיהי מקודשת נמי באיפכא בהתקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי כו' דהא ודאי לא עקריה דהא טריחא ליה טפי באשה אמרה הבא כו' ובודאי דמקודשת בבא גט לידו או לידה כדאמר לעיל וק"ל: גמ' מאי לאו קבלה אקבלה והולכה כו' אין להקשות בהולכה אהולכה כיון דהיא באמת אמרה התקבל אמאי יחזור ותפשוט מיניה דהולך לאו כזכי חדא דמברייתא לא בעי למפשט דאפשר דאתיא כמאן דאמר לקמן הולך לאו כזכי ועוד לרבי נמי דס"ל הולך כזכי לקמן היינו דוקא דידע הבעל דהיא אמרה התקבל דסתמא דמלתא אדעתא דהכי יהיב כמו שכתבו התוס' לקמן אבל הכא הא לא ידע הבעל דהיא אמרה התקבל וק"ל: ע"ב מאי לאו בהילך ור' נתן לא בהולך כו' יש לדקדק אמאי לא משני ליה הכא כדלעיל לא אקבלה ויש לייסב דבהילך אקבלה ה"ל מלתא דפשיטא ולא הוה איצטריך למתני מיהו לעיל ה"מ לשנויי בהילך כדבעי למימר הכא ויש לייסב דלא בעי לשנויי לעיל הכי דא"כ תפשוט מיהא האבעיא לר' נתן דהילך כזכי דמי וק"ל: בפרש"י בד"ה עבידנא בהא כו' ולא חיישינן לאגירה הבאה לאחר מיכן עכ"ל האי טעמא ודאי שייך הכא אבל טעמא דבזיון לא שייך הכא כיון דשלוחיה הוא גופא שלוחה וכן יש לדקדק מדברי התוס' לקמן וק"ל: תוס' בד"ה אפילו הן כו' לא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה וכוליה דבר הוא עכ"ל והא דאיצטריך עדי קבלה במתני' משום דעדי מסירה כרתי כר"א והיינו בדליכא עדי חתימה אבל בדאיכא עדי חתימה לא בעי עדי קבלה משום מסירה כמו שכתבו התוס' לקמן וא"כ הוה עדי אמירה כולי דבר דעדי חתימה מלתא אחריתא היא ודו"ק: בד"ה ושליח אומר לגירושין כו' שאומר שהיה שליח לקבלה כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרושי באומר שהיה שליח להולכה וכבר נתן גט בידה וכ"כ הר"ן שהרי"ף מפרש לה הכי משום דלפי מה שפירשו לקמן דלכך השליש נאמן משום דאף לפי דבריו שאומר לפקדון מ"מ הרי הימניה היינו דוקא כשהוא עדיין בידו דהרי הוא לפנינו דהימניה אבל כשאינו בידו ואפי' הוא שליש כשהגט ביד האשה לא מהימנינן ליה שנתנו לידו להולכה ודו"ק:

דף סד בפרש"י בד"ה ואמאי בעי עדים כלל לא בקבלה לא בקריעה ולא עדי אמירה כו' עכ"ל וכן הוא בפרש"י ישן וכ"כ הר"ן לפרש"י דאעדי אמירה נמי פריך ע"ש באורך אבל התוס' מיאנו בזה דמעיקרא נמי הכא אעדי קבלה דוקא פריך ולא אעדי אמירה משום דמשמע להו דלרב חסדא פריך ולא לרב הונא כמו שכתבו התוס' לקמן והך מלתא דעדי אמירה לא שייך כלל לפלוגתייהו דרב חסדא נמי מודה ביה דנפיק נמי גיטא מתותיה ידיה שלא בעי עדי אמירה כמו שכתבו התוס' לעיל בההיא בד"ה שליח אומר לגירושין כו' ואולי לפרש"י קושטא הוא דלרב הונא נמי פריך הכא אעדי אמירה וכ"כ הרא"ש שמכח קושיא אחרת דמשמע ליה היכא דאין הבעל מכחיש השליש מודה רב הונא דהשליש נאמן דהכי מוכח לקמן דפריך ואמאי והימניה לשליש כו' משמע דלכ"ע פריך והיינו באין הבעל מכחישו ובהכי איירי מתניתין דאין הבעל מכחישו ולדברי התוספות צ"ל דלא פריך לרב הונא משום דאיכא לאוקמא נמי במכחיש הבעל את השליש ודו"ק: תד"ה שליש נאמן כו' ולפי זה מהימנינן כו' אפילו בדברים העשויים להשאיל כו' אלא אומר בפקדון כו' עכ"ל ר"ל לפי זה דבלאו מיגו מהימנינן ליה משום דאף לפי דבריו לפקדון הוא הרי הימניה אם כן אפילו בדברים שעשויין להשאיל כו' דאין לו מיגו דלקוח הוא בידי מ"מ כיון שאינו אומר בתורת שאלה בא לידו אלא בתורת פקדון הרי הימניה ונאמן השליש לומר שנתנו ליתן לאיש אחר המקבל וק"ל: בד"ה ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ומיירי שאין העדים חתומין כו' אבל אם עדים חתומין כו' עכ"ל נראה דהוצרכו לזה הכא משום דמתניתין אתיא כר"א דבעי עדי קבלה משום מסירה וכוותיה קי"ל א"כ במאי פליגי אי לפקדון אי לגירושין הא עדי קבלה ודאי ידעי דבתורת מסירה לגירושין יהבי ניהליה ולזה כתבו דלר"א נמי אם עדים החתומים כשר בלא עדי מסירה ובהכי איירי פלוגתייהו דרב הונא ורב חסדא וק"ל: ע"ב בד"ה נערה כו' והא דאמר בגמרא רבנן סברי יד יתירה כו' ולא ניתן לה יד האב לבטל כו' עכ"ל דלפרש"י ניחא בפשיטות יד יתירה דקאמר היינו ידה ניתן לה לנערה לגבי קטנה והא פליג ר"י דיד יתירה דהיינו ידה לאו כלום היא גם בנערה אבל לדברי התוס' דאין חילוק בין נערה לקטנה לתנא קמא ויד יתירה דקאמר היינו יד אביה לגבי בוגרת אם כן ר"י מאי פליג אהך יד יתירה דאביה ולזה קאמרי דה"ק תנא קמא ולא ניתן יד אב לבטל כח ידה והא פליג ר"י דניתן לה יד אביה לבטל כח ידה וק"ל: בד"ה וכל שאינה כו' דאי כשאינה יכולה כו' אם כן לענין קידושין נמי לא תתקדש דוילאה והיתה כו' עכ"ל לא ידענא אי האי היקשא דכל מילי א"כ באתיא לכלל פעוטות יש לה יד לגירושין אפילו מן התורה כדקאמרינן לקמן וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה תתקדש נמי מן התורה מדאתיא לכלל פעוטות ובכ"מ אמרינן סתם אין קידושי קטנה כלום דהא דקאמרינן לקמן נרור וזרקו כו' וכנגדן בקטנה מתקדשת היינו קידושין דרבנן למיאון ודו"ק: בד"ה כל שמבחנת כו' דלרב יהודה זוכה לאחרים קודם שיהא מקחו כו' עכ"ל פתחו בגט וסיימו במקח וממכר ולכאורה הה"נ למיעבד הך סברא הפוכה בגט דלרב יהודה זוכה לאחרים קודם שתהא מגורשת ולרב חסדא הוה איפכא דפעוטות מתגרשת מיהא ואינן זוכין לאחרים עד שיביאו שתי שערות אלא משום דהך דכנגדן וקטנה מתגרשת מלתא דרבא הוא לקמן ואפשר דאינהו לא ס"ל האי שיעורא בגט אבל הך דמקח וממכר מתני' היא בפרק הנזקין ומיהו קצת קשה לא ה"ל למיסמך דבריהם הכי גבי גט כלל אלא גבי חפץ ומחזירו כו' ה"ל למסמך דבריהם דאי האי שיעורא קודם לפעוטות הוה סברתם הפוכה בזוכין לאחרים לגבי מקח וממכר דקתני במתני' ויש לייסב ודו"ק: בד"ה שאני שיתופי כו' פליגי אי זוכה לאחרים מדאורייתא או לא ואע"ג דמציאת חש"ו לא הוי גזל כו' עכ"ל לרב חסדא נמי קשיא להו אזוכה לעצמו מדאורייתא דומיא דפליגי בזוכה לאחרים ולענין מציאה לא זכו אפילו לעצמו אלא דנקטו במלתייהו זוכה לאחרים דביה קיימינן הכא שאני שיתופי מבואות דרבנן דמיניה דייקינן דבדאורייתא בזוכין לאחרים הוא דפליגי וק"ל:

דף סה תוספות בד"ה ופדאו בהן כו' וכשם שחל שם תרומה על פיו ומשתרי טבל כו' עכ"ל יש לדקדק דאם כן הדרן קושיין דלעיל לדוכתין הא אין שליחות לקטן והאיך יזכה לאחרים דליכא למימר השתא כמ"ש לעיל דליתיה בתרומה דנפשיה הא האי קטן איתיה בתרומה דנפשיה וצ"ל דלמאן דאמר דקטן שהגיע לנדרים תרומתו תרומה ס"ל נמי דיש שליחות לזה הקטן ודו"ק: בא"ד וא"ת היאך פודה לאחרים כו' ופדייה מעשר נהי דחשבינן ליה כזוכה לאחרים כו' עכ"ל ר"ל דהא דפדיית מעשר לאחרים אין זה ממש זכייה לאחרים דקאמר אלא דהתלמודא ע"כ דמחשבא ליה הכא זכייה לאחרים מדפריך מיניה לרב חסדא מיהו קצת קשה כיון דפדיית מעשר לאחרים ה"ל זוכה לאחרים ה"כ פדייה לעצמו חשבינן ליה כזכייה לעצמו תקשי להו נמי בפדייה לעצמו היאך יזכה לעצמו והא אין דעת אחרת מקנה לו והוי כמו מציאה ודו"ק: בד"ה ואמה כו' ולמאן דאמר בהזהב אין בחומשה ש"פ כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה דבעינן אף בחומשה כו' ובחנם דחק להגיה דלשון הגמרא הוא כמ"ש לפנינו ע"ש וק"ל: בא"ד יחלל שוה מנה על חמש פרוטות עכ"ל והיינו כמאן דאמר חומש מלבר דהוא וחומשו חמשה אבל למאן

חכמת שלמה
האומר פרק ששי

ע"ב תוס' בד"ה האומר כו' ובירושלמי תני התקבל כו'. נ"ב וכן הוכית לקמן דף ע"ב בפרק מי שאחזו בד"ה ומשום כיסופא: בד"ה איש לקבלה כו' דבגט אשה כו'. נ"ב כך נ"ל לפרש כוונת התוס' בביאור זה שקשה להם איך יעלה על הדעת שהשליח דאתרבי מושלח יהא עדיף כחו מן המשלח על כן פי' הא דליתא במשלח אינה משום חסרון כח של משלח אלא דלא שייכא במשלח אבל אי הוה שייכא גבייהו פשיטא דהוי מהני ומש"ה קבעי ליה שפיר ודו"ק. (עיין במהרש"א)

דף סד ע"א תוס' בד"ה שליש כו' בתורת שאלה כו'. נ"ב לאפוקי אם הוא אומר בתורת שאלה ושכירות ואינו אומר שלפקדון יהיב בידיה א"כ לא אמרינן דהא הימניה נהי דיהיב בידיה כדרך הנשוי אבל לא עבדיה נאמן ממש ופשיטא שאין שם שליש עליו ואינו נאמן בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שאין לו מגו שיכול לומר לקוח הוא בידי דאינו מהימן בדברים העשויים כו' אבל אי אמר איהו גופא שנתן לו לשם פקדון אלמא עביד ליה מהימן ומש"ה נאמן השליש בלא מיגו אם אמר שנתן לו לשם מתנה שיתן לפלוני אחר ודו"ק: בד"ה אסור בכל הנשים כו' מקן סתומה ספרה כו'. נ"ב פירוש שלא קרא עדיין עליהן שם אינה לחטאת ואינה לעולה וק"ל: בא"ד לדידיה פריך כו'. נ"ב פירוש אותו האיש איך יכול כל ימיו להביא קינין שמא מאותן ספרה הוא ואינו הוקבע לקרבן של עכשיו ודו"ק: ע"ב רש"י בד"ה וורדתן כו' מקום. נ"ב נראה דל"ת שם כנוי על שם שהיו בפניו עדשים שקורין בלשון אשכנז רוזי"ן מאלי"ץ וא"כ לא היה נכון שרב חסדא היה אומר איסתיק ווירדיתן ודו"ק:

מהר"ם
האומר פרק ששי

ע"ב בתוס' ד"ה האומר וכו' בסופו דקתני בה מחצה על מחצה מגורשת. צ"ל מגורשת ואינה מגורשת: ד"ה איש לקבלה ואשת להולכה מאי משום דבגט אשה בהולכה לא שייכא וכו'. נ"ל דכוונת התוס' בזה משום דהוקשה להם מאי קמבעיא ליה מה לי איש להולכה או אשה וה"ה בקבלה משום הכי כתבו התוס' משום דהאשה המתגרשת בעצמה לא שייכא בהולכה וכן האיש המגרש בעצמו לא שייך בקבלה ומשום הכי קא בעי ובספר ח"ש מפרש בע"א אבל מוציא דברי תוס' מפשוטן:

דף סג ע"ב גמ' מי קאמר להו כתובו ואנחו בכיסייכו כו'. פי' מי קאמר שיכתבו הגט ויניחו אותו בתוך כיסם הלא בלתי ספק כוונתו היה שיכתבו הגט כדי שיגיע לידה ותתגרש בו וכיון דנאבד קודם שהגיע לידה לא עשו עדיין שליחותן: תוס' ד"ה אפי' הן הראשונים וכו' עד ואפי' למ"ד בעל נאמן הני מילי כששלשתן בעיר וכו' הלכך כיון דאם אין שלשתן בעיר לא צריכי עידי אמירה לעידי קבלה כולי דבר הוא. ר"ל הואיל דאם אין שלשתן בעיר לא צריכי עידי אמירה לעידי קבלה הלכך אפי' היכא דשלשתן בעיר נ"כ כשר אפי' בשתי כיתי עידים דכיון דלפעמים צריכין עידי אמירה לעידי קבלה וק"ל והשתא אתי שפיר מה שראיתי מקשים על התוס' בדבור זה הא דכתבו התוס' לקמן בסמוך ד"ה בעל נאמן דלמ"ד בעל נאמן מוקי מתני' בשלשתן בעיר דוקא וראיתי מי שהאריך לתרץ קושיא זו אבל לפי מה שכתבתי אין כאן קושיא כלל:

דף סד ע"א רש"י ד"ה ואמאי בעי עדים כלל לא בקבלה ולא בקריעה וכו' בס"א וכן הוא בהר"ן לא בקבלה ולא באמירה אלא באמירתו לבד ליהמני [דהא הימני הבעל] והאשה נמי

גמ'

תירסא זו היא שלא כדברי התוס' בד"ה ולהמניה לשליש וכו' וכן בד"ה תינח בפנינו אמרה וכו': תוס' ד"ה אסור בכל הנשים וכו' עד והא דפריך עלה בנזיר וכו' מקן סתומה וכו' יקח זוג לשני וכו' ואילו שאר קינין מי מתקנן כו' לדידיה פריך. פי' לאותו איש שנזהר בקנו פריך המקשה שהיה לו לקונסו שלא יהא רשאי להביא מכל חקינין שבעולם אבל לכל בני עלמא אין ראוי לקנסם: ע"ב תוס' ד"ה כל שמבחנת בין גיטה לידי אחר וכו' עד והשתא אי שעורא דרבי יהודה וכו'. ראיתי מקשין מה ענין וקישור יש להאי והשתא עם מה דכתב מקודם זה דשיעורא דכל שמבחנת וכו' היינו כפעוטות ועוד קשה מה צריכין התוס' להוכיח דשיעור דחפץ ומחזירו לא הוי קודם לימי הפעוטות משום דא"כ הוי סברת רב יהודה אפכא מסברת רב חסדא עדיפא מינה היה להם להקשות דאי שיעורא דחפץ ומחזירו קודם לפעוטות מאי מותיב רב חיננא לרב חסדא מהא דמזכה להם ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים אף על גב דלא איתו ב' שערות דלמא התם איירי דכבר הגיעו לימי הפעוטות ולי מיהא נראה דאין זה קושיא כלל דרב חיננא ס"ל דע"כ לרב חסדא אליביה דשמואל אין זוכים לאחרים עד שיהיו גדולים ממש והיינו עד שהביאו ב' שערות דאל"כ אלא ס"ל דמשהגיע לימי הפעוטות *) ומדקאמר דא ורא אחת היא משמע דלא אשכחן שום שיעורא קודם הבאת ב' שערות שיהיו זוכין לאחרים: סליק חדושי מהר"ם ממסכת גיטין

*) [זוכין לאחרים אמאי קאמר די' והא ס' כנ"ל].

דאמר חומש מלגאו בעי ו' פרוטות ואיך שיהיה בעי החומש פרוטה אלא [דלא] מסתבר להו למימר דמשום הך פרוטה דחומש שהוא דבר מועט נותן מעות לבנו ובתו לפדות וק"ל: **ע"ב** תד"ה גיטא לא כו' כדאמרינן בפרק ב' א"נ מבבל ועד מתא מחסיא הוי הכל שליח לקבלה כו' עכ"ל בפשיטות הוה מצי לשנויי הכא כדבעי למימר בספ"ב באומר נה לא התגרשי בו אלא בפני בית דין פלוני והתם אדחי ליה הך אוקמתא משום דלא הוה צריכה למימר בפני נכתב ובפני נחתם אבל הכא מצי קאי האי שינויא באומר לא תתגרש בו אלא בבית דין של מתא מחסיא וקושטא הוא דלא בעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ודו"ק: **בד"ה** הא והא רבנן כו' דלא משמע כלל דפליג רב יוסף אסוגיא דלעיל כו' עכ"ל ר"ל דלפי הסוגיא דתלמודא משמע דלא בא רב יוסף לחדש בתרוצו אלא הך נמי דמוקמת לה כר"א אתיא נמי כרבנן ובשל חברו אבל בהך דמוקמא לה לעיל כרבנן לא פליג רב יוסף וסבר נמי לרבנן דהוי קפידא בעירוב שלו כמו באשה כדאוקמא לעיל ולא ניחא להו לקיים פרש"י ולעיל רבה נמי דמוקי להו הא כר"א הא כרבנן היינו כולהו בשל חבירו והשתא שפיר בא לחדש רב יוסף בתירוצו כאן בשלו דהך דמוקמא לה נמי כר"א אתיא כרבנן ובשלו דזה ודאי אין סברא לומר דיסבור ר"א בשל חבירו אין קפידא דהא מודה ר"א בבעל דהוי קפידא כמ"ש לקמן ודו"ק: **בא"ד** וכן בפרק השליח הבא לי מן החלון כו' דקפידא הוי עכ"ל כצ"ל קצת קשה מהך מתניתין ה"ל לדחויי פרש"י דבשלו זפילו לרבנן לא הוי קפידא לרב יוסף תקשי ליה לרב יוסף דא"כ הך מתניתין דמטילה דס"ל בהדיא דבשלו הוי קפידא דלא כמאן ודו"ק:

דף סו בפרש"י בד"ה דאמר רב הונא כו' כמתנתו כו' ומינה ילפינן אנן נמי דמה גיטו כו' עכ"ל משמע להו הא דקאמר ומה גיטו כו' אין זה מדברי רב הונא דאם כן ה"ל תולה בדברי עצמו ומהיכא פסיק ליה טפי גיטו כמתנתו ממתנתו כגיטו אבל ודאי דתלמודא מדקדק ליה הכי מדמדמה להו אהדדי דגיטו כמתנתו מסתברא דה"ה בסיפך דמתנתו כגיטו והתוספות שכתבו לקמן ואם תאמר ורב הונא מה הוצרך כו' לאו דוקא רב הונא אלא תלמודא דמדקדק ליה הכי מדברי רבהונא ומהרש"ל כתב דקשה לרש"י קושיית התוספות מה בא רב הונא להשמיע לנו כו' אלא דתלמודא דמדקדק הכי מדברי רב הונא כו' עכ"ל ע"ש דבריו המוהים הם דמה תיקן רש"י בזה דאכתי תקשי לן דמה בא תלמודא להשמיענו דבר זה מדברי רב הונא הא פשיטא היא כו' כמו שהקשו התוספות לרב הונא ולפי תירוצם של התוספות ודאי דניחא גם לרב הונא ודו"ק: **בד"ה** לאחר מיתה מי איכא כו' ומשעת מיתה הוזקקה ליבם כו' עכ"ל נראה שבזה יתיישב מה שמקשים מאי מסני ליה טפי ממה שהקשה לו דאמאי אין גט לאחר מיתה כיון דמתנה איתא וקאמר דאינו דומה דגט לאחר מיתה לא שייך כיון דמיד שמת תכף הוזקקה ליבם ואין מקום לגט לכתוב וליתנו לאחר מיתה אבל מתנה תיכף ומיד שמת חיילא שפיר ובמלתא דלא שייך בגט ודאי דאין לדמות למתנה ומהרש"ל כתב בזה דרך אחר ואין להאריך ודו"ק: **תוס'** בד"ה כדי לייפות כו' ונראה שלא רצה לומר שיהא כל ההפסד ש' והשתא דכולו אחריות כו' עכ"ל ולפי מה שפירשו התוספות לעיל דהיה כאן דמי יין שכבר נמכר ויין שלא נמכר מלינו לפרושי שפיר שאם היה אומר הנו לו יין והחמיץ כל היין שמפסיד הכל והשתא דכולו אחריות אינו מפסיד כלל וק"ל: **בד"ה** וליחוש כו' וכעין עובדא דיהושע שראה אותו וחרבו שלופה כו' עכ"ל ולשון התוספות בפרק קמא דמגילה וכן היה יהושע לר על יריחו בשדה רחוק ממחנה ישראל כו' ע"ש וק"ל: **בד"ה** אמר לשנים כו' ה"מ למבעי באומר לשנים תנו בלא כתבו כו' עכ"ל דהיינו מלתא גופא דהכי ברישא דמתני' אבל מאמר לשלשה כתבו ותנו דתני ליה נמי במתניתין לא קשיא להו דודאי לא מצי למבעי ביה לפי מה שפירשו לקמן דלהכי מבעיא ליה לשמואל משום דס"ל חתם סופר ועד פסול ואם כן כשאמר לשנים כתבו ותנו הוה ליה כאילו א"ל אמרו לאחר לכתוב או לחתום עמכם אבל באומר לשלשה כתבו ותנו לא אמרינן כאילו אמר להם אמרו לאחר אלא שאחד מהם יכתוב והשנים יחתמו ודו"ק: **ע"ב** תד"ה והא אמר שמואל כו' דה"א דטעמא משום בזיון דבעל כו' עכ"ל מיהו לפי האמת לשמואל טעמא דרבי יוסי משום דמילי לא מימסרן לשליח לר"מ נמי בשנים האי טעמא הוא כמ"ש המרדכי והר"ן ע"ש וכנראה גם מדברי התוס' לקמן וק"ל: **בד"ה** כתב ידן כו' אע"פ דלא נ"מ כו' הא מסיק דלשמואל כו' לכך בעי מה רוצה הבעל כו' עכ"ל דבריהם אלו למאי דמסיק לקמן לר' יוסי דאומר אמרו פסול ואם כן ליכא למימר אליביה הא כתב הגט כשר ולא נ"מ מידי האידי ואידי מילי נינהו וכו' אבל שמואל בהא כר"מ ס"ל דאומר אמרו כשר כדמסיק ואם כן חתם סופר ועד פסול דהא בהא תליא וא"כ ע"כ מתניתין באומר לשנים כתבו ותנו שישתתפו להם אחד או לכתוב או לחתום ולא בעי שמואל אלא במה רוצה הבעל אם לכתוב אחד מהם והשני עם אחר יחתומו אם לחתום שניהם והאחר יכתוב וק"ל: **בד"ה** חתם סופר כו' ובפרק מי שאחזו דייקינן מברייתא כו' עכ"ל דלשמואל נמי הך ברייתא לא אתיא אלא כרבי יוסי כמ"ש מהרש"ל ובהכי ניחא דמסיק לקמן אלא רבי יוסי תרתי אמר כו' וע"כ פלוגתא דלקמן בכשר ולא תעשה אליבא דרבי מאיר הוא ואם כן מי הכריחו לקמן דתרתי קאמר ר"י לפסול דהיינו בין שאמר לג' כתבו ותנו בין אמר לשנים אמרו ואימא דלא פליגי לקמן אלא אליבא דרבי מאיר אבל לר"י דכ"ע באומר אמרו כשר ולא תעשה ולא שכיחא אלא דאית לן למימר דהתלמודא סמך עלמו דר"י פוסל באומר אמרו כדדייקינן מברייתא דפרק מי שאחזו: **בד"ה** מתניתין מני ר"י כו' ה"ה באומר אמרו כו' אבל לר"מ כו' באומר לג' תנו וכ"ש באומר אמרו כו' עכ"ל ר"ל דה"ה באומר אמרו כו' פוסל ר"י למאי דמסיק ר' יוסי תרתי אמר ולר' מאיר כשר באומר לג' תנו וכ"ש באומר לב' אמרו הכי מוכח מדברי שמואל דפוסל באומר לג' תנו ומכשיר באומר אמרו ודו"ק: **בא"ד** ולמאי דמסיק כו' כשר ולא תעשה ולא שכיחא מכל מקום כו' דחיישינן לדידיה לתקלה אחריתי כו' עכ"ל ויש לדקדק במ"ש התוספות לעיל לשמואל באומר אמרו דכשר א"כ חתם סופר ועד פסול כו' וכשאמר לשנים ט' דאין זה מוכרח לשמואל דאימא אומר אמרו כשר ולא תעשה ולא אתי חורבא מיניה כיון דלא שכיחא ושפיר מצינן למימר אליביה דחתם סופר ועד כשר דהקתקלה אחריתי ליכא למיחש לשמואל כיון דבהך אמר לג' תנו ס"ל כר"י דפוסל ויש ליישב דדבריהם דלעיל הם למ"ד באמרו דכשר ותעשה ודו"ק:

דף סז גמרא מאחר דכשר אמאי לא תעשה זאת בישראל א"ל חיישינן שמא תסתור כו' ואין להקשות דלכך לא תעשה דלא תיפוק מיניה חורבא בחתם סופר ועד דס"ל דכשר כר"י די"ל דאי מש"ה לא ה"ל לתקוני הכא דלא תעשה אלא דתעשה וה"ל למיפסל חתם סופר ועד כר"מ אלא ע"כ דמטעמא אחרינא אמרינן הכא דלא תעשה ומשום שמא תסתור כו' ודו"ק: **שם** רב חסדא אמר כשר ולא תעשה כו' כתב מהרש"ל יש מקשים מאחר שלא תעשה א"כ לא שכיחא כו' אמאי מוקי רב חסדא מתני' דחתם סופר כר"י וי"ל כו' אבל לפי המסקנא דמשנינן לשמואל תרתי כו' עכ"ל אין קושייתו מבוררת נ: אם ר"ל אמאי מוקי לה מתני' כר"י הא כר"מ נמי מצי אתיא בחתם סופר ועד דהא לא אתי חורבה מיניה כיון דלא תעשה הא כבר תירצו בזה התוספות לעיל דאכתי לר"מ איכא למיחש לתקלה אחריתי באומר תנו לג' גם מה שתירץ אין זה מספיק דאמאי משנינן לשמואל תרתי אמר ר"י כיון דאיכא למימר אליביה נמי דלר"י לכ"ע באומר אמרו דכשר ולא תעשה ולא פליגי אלא אליבא דר' מאיר אלא דאית לן למימר דהתלמודא סמך עלמו אהך ברייתא דפרק מי שאחזו דפוסל באומר אמרו ומוקמינן לה כר"י כמו שכתבו כל זה לעיל ותו לא מידי ודו"ק: **תוס'** בד"ה לא שכיחא כו' דמתחלה לא הקשה אלא מכח דלא מסתבר דפליג שמואל כו' עכ"ל היינו ממה שכתבו התוספות לעיל דנהי דפליג שמואל בפי' דמתני' כו' עכ"ל ע"ש: **ע"ב** בפרש"י בד"ה אמרי לה להאי כו' לא קפיד אלא אמנויין כו' כיון דלא מנה לכולהו הוברר כו' עכ"ל מפירושו נראה דלפום הך גירסא נמי אמנויין מיהא קפיד ולא נשתנה דינא מהך גיסא כלל במקלת המנויין אלא בע"כ בכולן נשתנה דינא מהך גיסא להך גיסא ואין זה דרך התלמוד ואפשר שהר"ן הרגיש בזה וכתב על פרש"י דלהך גיסא יותר נ"ל לומר חזר לגמרי ולא קפיד כלל עכ"ל ע"ש ומהרש"ל הגיה בפרש"י מה שהגיה אבל בדברי הר"ן כתובים דברי רש"י כמו שהם בפנינו וכן ראיתי בפרש"י ישן בקלף ודו"ק: **סליק פרק האומר**

ח"א דף סז ע"א ר' יהודה חכם לכשירצה כו' · עיין פרש"י והוא דחוק דאין זה בכלל מונה שבחן ובערוך פי' לכשיפתח שפתיו הוא ראש המדברים עכ"ל והיינו שבח ובאבות דר"ן ל"ג אלא ר' יהודה חכם ול"ג לכשירצה · ואמר **רבי** ישמעאל חנות מיוזנת עיין פרש"י ובערוך כתב פ"א מזויות ופי' נאה עכ"ל · ואמר **ראב"י** קב ונקי עיין פרש"י וי"ת ק"ב הלכות יש במשנה ובברייתא משמיה דראב"י · ואמר **רבי** יוסי נימוקו עמו עיין בערוך בערך נמק והלכה כמותו מטעם זה כדאמר פ"ק דערובין · ואמר **שמדותי** תרומות מתרומות כו' · ע"ש תרומת מעשר ניתן לכהן שהיא קודש קדשים ברירה אחר ברירה אחר שנברר ונתרם המעשר ללוי נתרם ממנו תרומת מעשר לכהן וק"ל : **סליק פרק האומר**

מי שאחזו פרק שביעי

תוס' בד"ה ואמר כתבו גט לאשתי כו' ואפילו אמר כתבו ותנו עכ"ל אע"ג דבבריתא איכא לפלוגי בין אמר כתבו ובין אמר כתבו ותנו בדאחזו קורדייקוס לא מסתבר לחלק כיון דדעתיה שניסתא היא כדאמר לקמן בגמרא וק"ל:

ח"א ע"ב רב יוסף איעסק ברחיא רב ששת כו' · נקטינהו לפי שאמר כל אדם יוכלו לעשות שאר מלאכות כבדות כגון לחטוב עצים כמ"ש ובוקע עצים ישכן בסם שלא היו יכולים לעשות רב יוסף ורב ששת דהוו סגי נהורי ואמר דמ"מ היו עוסקין מלאכות כבדות כגון ברחיא ובכשורי וק"ל: **א"ל** דלא מפלי עבדי דחסידי אאבר כו' · כדאמרינן מרבה עבדים מרבה גזל ומתוך כך גוזל חתיכה בשר והם יראים מר"ג הוצרכו לגזול ממקום אחד מאבר מן החי כדי להשלים: **א"ל** האי בת ג' הוה כו' · ויש לדקדק ומאי קושיא הא בעלת בת ג' וכן בעלת ה' רגלים מותרים להדיוט כדאמרינן פ' א"ע דבעלת ה' וכן בעלת ג' הוה בעלת מום אבל טריפה לא הויא ודוחק לומר דמ"מ קאמר להו דלא ה"ל להקריבו לשלחן ר"ג כמ"ש הקריבהו נא לפחתך וי"ל דהיה ניכר חסר רגל ולא יד דהוה טריפה כדאמר התם רב הונא לא שנו אלא חסר יד אבל חסר רגל טריפה נמי הוה וק"ל: **שקלה** וכרכה בסודריה כו' · פרש"י כל החתיכה ובדמוכח לקמן דקאמרי חזי מר דלא מיכל קא בעי כו' ומזה מוכח דמעיקרא נמי משום טעמא דחיורא לא אכל כמ"ש התוס' ויש לדקדק דא"כ אמאי קאמר דגששה דהרגיש באותו עלם כפרש"י הא בלאו הכי לא היה אוכל מינה משום חיורא וי"ל דאי לאו משום הרגש אותו עלם לא היה כורכה בסודר אלא היה משליך הבשר תחת השלחן אבל כורכה בסודר להוכיח בעלם הזה על פניהם שמבקשים רעתו שיחנק בו :

ח"א דף סח ע"א א"ל רב חסדא מנא הוה ידע מר כו' · לכאורה קשה מה שאל נו דהא איהו דנחר ליה ודאי משום הכי הוה וי"ל דודאי דמשום דנחר ליה לא ירגיש בכך אבל נחר ליה שלא ישכב עד שישאלהו למה נחר לו ובשאלה שאל לו ואעפ"כ הרגיש בדבר היה תמיה לרב חסדא מנא הוה ידע לה מר וא"ל ע"י שאתה נחר לי הייתי מרגיש דצריך שאלה ולכך שאלתי לינוקא פסוק לי פסוקך ובו הרגשתי ועוד דחסידי עבדי כו' ובודאי לא לכבודי א"ל ליתא מר אלא שאפול בו וק"ל: **שדים** ושדות אלו מיני זמר כו' · שניהם מלשון שיר אלא שדים בלשון זכר ושדות לשון נקיבה ואולי ע"ש שיש מיני כלי זמר שמיוחדין לזכרים ויש מיוחדים לנקבות וקרוב לזה ת"י זייני זמרא לזמרא בהון ליואי כו' וזמרייתא בבית משתייא חמרא והיינו דשדים הם כלי זמר לזכרי לויים בבה"מ ושדות הם כלי זמרות לנקבות בבית המשתה וק"ל: **שידה** ושידתין למאי איבעיא ליה כו' · דאמרינן פרק חלק דאסור להשתמש בשדים ומשני משום בנין בהמ"ק התירו לשלמה: **ומליא** ליה מיא כו' ותתים בגושפנקיה כו' · כדאמרינן גבי שדים שאוכלים ושותים ומתים כבני אדם והיה ירא מנגיעת אדם בשתייתו שלא יזיקו להשליך בו סם המות ובודאי מאכלו נמי מכסי בגושפנקא מה"ט ולא הזכיר הכא אלא מימיו משום הך מעשה שהתחכם בניהו להחליף מימיו ביין: **שדריה** לבניהו בן יהוידע כו' · אולי שע"כ נאמר ובניהו בן יהוידע איש חי רב פעלים גו' כי ברוב פעולותיו שזכר כאן נכבש בידו אשמדאי אשר ע"י נבנה בהמ"ק שע"כ נקרא בניהו שע"י נבנה בהמ"ק וסוף שמו וכן תחלת שם אביו הם ג' אותיות מהשם רומזים על ב' השמות שעל השושילתא ועל העזקתא שנתנו בידו . ואמר **ליץ** היין גו' זנות ויין ותירוש גו' · לא מלינו בשום דוכתא שהשדים מזהרו מלשתות יין אבל אשמדאי מלכם חכם היה כדאמר לעיל דבכל יום

חכמת שלמה

דף סו ע"א גמ' אף גט ישנו לאחר מיתה כו'. נ"ב יש מקשים מה השיב התרצן יותר ממה שהקשה המקשן הלא גם המקשן ידע שאין גט לאחר מיתה ונראה שרבי אבהו הקשה גם לאחר שבאת לדמות מתנה לגט הלא מתנה אינה בזה לגט אפילו במה דמסתבר לדמות דמתנה היכא שאמר השכ"מ בחיים כתבו ותנו אז נותנין אפילו אחר מיתה אם כן גט שכיב מרע נמי כשאמר כתבו או תנו יתנו אפילו לאחר מיתה והו ליתא בודאי אלמא דלא דמי גט למתנה ומשני הכי השתא בשלמא מתנה אפילו אם מצוה להדיא שיתנו לאחר מיתה נותנין וגבי גט היכא שאומר שיתנו לאחר מיתה פשיטא שאין כותבין ונותנין וזהו מן הסברא שהכל יודעים ומשום הכי ליכא לדמויי גם למתנה בכי האי גוונא ודו"ק: **רש"י** בד"ה דאמר רב הונא בפרק מי שאחזו. נ"ב פירוש רצה לומר שזו אינו מדברי רב הונא כלל ואע"פ דבפרק מי שאחזו איתא נמי להא מכל מקום סבר רש"י דזו אינו אלא מדברי התלמוד דאל"כ הל"ל נמי ומתנתו כגיטו ומדאמר ומה גיטו משמע דתלמודא הוא דדייק הכי ודו"ק ואפשר דקשה נמי מה בא רב הונא להשמיע לנו דהא פשיטא דמתנת שכיב מרע בכולה או מצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין אלא תלמודא הוא דדייק הכי מדברי רב הונא שכך הוא פסק הלכה אבן התוס' ס"ל שמדברי רב הונא הוא ומתרצין נמי מה שבא להשמיע לנו ודו"ק. (עיין במהרש"א): **בד"ה** במקצת כו' מחמת מיתה הואיל כו'. נ"ב אין כאן הוכחה שמצוה מחמת מיתה ושמא כמתנת בריא הוא לאפוקי בכולה מדלא שייר לעצמו בודאי מחמת מיתה הוא ודו"ק. (עיין במהרש"א): **תוס'** בד"ה כדי כו' יש לו דין שכיב מרע כו'. נ"ב נ"ל מצוה מחמת מיתה: **ע"ב תוס'** בד"ה הא כו' ואפילו כתב ידן הוא הוי כאילו צוה להדיא שיאמר כו' כצ"ל. וג"ב פירוש אפילו תאמר מה שצוה להם כתבו כתב ידן הוא והיינו תתימה מ"מ קפדינן נמי אכתיבה ואמרי' דהוי כאילו אמר להם דפירוש שיאמרו לסופר לכתוב ודו"ק: **בד"ה** חתם כו' ובפרק מי שאחזו כו'. נ"ב ומש"ה אמרינן דשמואל פליג אברייתא דברייתא אמאן תרמייה דבודאי לא אתיא אלא כרבי יוסי דלרבי מאיר אפילו מילי מימסרן לשליח ואף לפי האמת מוקי שמואל נמי ברייתא בע"כ כרבי יוסי אלא דפליג עליה באומר אמרו ודו"ק: **בד"ה** טעמי' שני כו' וכתב ומשום כיסופא כו' כצ"ל. וג"ב פירוש שיאמרו שאמר לשלשה תנו והו"ק: **בא"ד** יכתבו ויתמו ט'. נ"ב פירוש יחתמו כדלעיל ודו"ק:

דף סז ע"א גמ' רב חסדא אמר כשר כו'. נ"ב יש מקשים מאחר שלא תעשה א"כ לא שכיחא וליכא למיחש לתקלה כדלעיל א"כ אמאי מוקי רב חסדא מתני' דחתם סופר כרבי יוסי וי"ל בודאי בתחלת הסוגיא הוה דחיקא למימר כל היכא דלא תעשה ליכא למיגזר ולמיחש מידי אבל לפי המסקנא דמשנינן לשמואל תרתי אמר רבי יוסי כו' שוב לא צריכנא להאי דחיקא אלא בין כשר ותעשה או לא תעשה מאחר שכשר חיישינן וכן מצאתי בחידושי רשב"א ז"ל. (עיין במהרש"א): **רש"י** בד"ה לא שכיחא כו' ושמואל לית ליה כו'. נ"ב נ"ל שרש"י בא לפרש האמת דלא תימא דשמואל נמי מוקי למתני' בחתם סופר וזה אינו שהרי להדיא מוקי שמואל בהמגרש בכתב סופר אלא שבא התלמוד לפרש דשמואל לא פליג אדרבי ירמיה בגוף הדין דאמר חתם סופר כשר לרבי יוסי וכמו שפירשו התוס' ודו"ק: **ע"ב רש"י** בד"ה מהו כו' מדלא מנינהו לכולהו כו' כצ"ל: **בד"ה** אמרי לה להאי כו' מנה מקצתייהו שלא קפיד כו' כצ"ל: **בד"ה** אתקן כו' ויש לחוש שמא יאמרו לכולכם אכוין ולא יחתמו כולם כצ"ל. וג"ב כאשר הגהתי כן מוכח מדברי הטור א"ע סי' קי"ד:

מי שאחזו פרק שביעי

רש"י בד"ה ריסתנא דחנקא כו' ויאכל ויחנק כו'. נ"ב פירוש כך היה דעתם אבל הוא היה מרגיש והאמלא טעמא דחיורא היה אוכל הבשר ממש בנחת ולא היה בולעו ומשום הכי פרש"י אע"כ שקל כל החתיכה ודו"ק:

דף סח ע"ב רש"י בד"ה שבעה יומי לית ליה כו'. נ"ב משום הכי פרש"י הכי מדלא אמר שבי נפי בינם

אליך לרקיפא וגמר [illegible] ש' והיה נזהר מלשתות יין משעה שאמר דסיין משבע ויקח לב אבל משעה שנגע בו אדם לא היה מהר כיון דחזא שלא נפתח חותמו תלה הדבר שבא היין לשם בנס : זית אתי שדא ביה שושילתא שתמיה כו' · ולא הזכיר מה שעשה בעזקא דחקוק עלה ג"כ שם דיהב שלמה ונראה דגם שנכבש אשמדאי בתפיסה ע"י השלשלת דחקוק עלה השם מ"מ היה יכול להזיק את בניהו כדקאמר משא דיקלא תף ביה שדייה כו' אבל ע"י עזקתא שהיה ביד בניהו לא היה יכול להזיקו וכן תוכח בסמוך כשנתן שלמה העזקתא מידו לו אזקיה ופתקיה כו', וק"ל :

ע"ב אנסיה משתיא כו' א"ל הדור אשקייהו למחר כו' · ועל טוגה זו אמר הכתוב אתיו ואקחה יין ונסבאה שכר והיה כזה יום מחר גדול יתר מאד גו' אמר שילר המתאוה הוא מתאוה לשתות כשותא ואם אין לחבירו לשלם אמר אתיו פי' בואו ואני אקח לכם יין משלי ונסבאה יחד דכך שכרות כמו זולל וסובא ואמר שמתאוה כך לשתיה ולא לאכילה כי המתאוה אומר שיהיה כזה יום מחר כדקאמר הכא שקל לבינתא כו' הדר אשקייהו למחר משא"כ באכילה שאלמלך לפחות מתאוותי כדקאמר נגידו מיניה מיכליה ואמר הכתוב כי בגדול ר"ל בגדולי אנשים דבר זה יותר מגוי כמ"ש כל הגדול מחבירו יצרו גדול וכעובדא דשלמה הכא וק"ל : בי מיית ליה כו'. אלא ד' גרמידי כו' · שהם קנגו של אדם דבעי ד' אמות כדאמרינן בב"ב גבי טרים וע"ש בתוס' : לשרא דים מסיל ליה כו' · אולי שהשמיר ניתן ביד שר של ים שגידולו במים ולא יהיב ליה להשתמש בו אלא לתרנגול הבר לצורך פרנסתו כדמסיק ומהימן ליה אשבועתיה שאינו נותן אותו לשימוש אחר דאילו ניתן לבני אדם להשתמש בו היו עוקרין בו הרים ושאר דבר להזיק וכדחזא התרנגול ברא שעל ידו בא ליד אדם לשמש בו חנק נפשיה אשבועתיה וקאמר דהייטו דמתרגמינן נגר טורא כו' תרגומו של דוכיפת ומפורש פרק א"ע שהודו כפות פ"ש : מ"ט כי חזיתיה לההוא סמיא כו' אסיקתיה לאורחא כו' · לפי שדרך השדים להזיק וכמו שראו גם בו תף ביה שדיא משא לביתא שדיא ולזה א"ל מ"ט אסיקתיה לזה לאורחא שלא יהא ניזוק וא"ל שאין דרכו להזיק לצדיק כזה שהוא בן עוה"ב ולזה א"ל דא"כ כי חזיתיה להאי רויא אמאי אסיקתיה דאנן ידעינן ביה שהוא רשע ואמר גם זה מה"ט כי היכי דליכליה לעלמא דאתי ומ"ט כי חזיתיה לההוא חדותא כו' ובודאי אתה מלעבר בחדוותו של בני אדם ואמר שאינו כן אלא שיודע בעתידות דמיתת האי גברא בגו תלתין כו' וכן שאלו בענין דא"ל לאושכפא כו' דאחיכת שאתה מלגלג על מחשבה טובה לבני אדם ואמר שאינו כן אלא שמלגלג אני על שמותן ומעותן דז' יומי נמי לית ליה מסאני כו' וכן אני תוכא על הקוסם · ואמר בתועפות אלו מלאכי השרת כו' · לפי פשוטו דקאי כתועפות על הראם לא יתכן לשון כתועפות שהוא לשון מעופפים ועל כן דרשו כי כתועפות הוא מלתא באנפי נפשיה וקאי על מה"ש שנקראו מעופפים כמ"ש שרפים גו' ובשתים יעופף וביצף תועף וראם אלו השדים והוא מבואר שזכר הכתוב שאלו ב' כתות דהייטו כאחת מה"ש והב' השדים כשהאל הוציא ישראל ממצרים היו הם משתלחים עם המלאכים להציל את ישראל כמ"ש ויסע מלאך האלהים גו' והשדים להזיק את המצרים כמ"ש ישלח בם גו' משלחת מלאכי רעים ולפי שהשדים דרים בארץ ועולים עד לשמים כמ"ש לעיל דסליק לרקיע דימה אותם לראם דעומד בארץ וגבהו עד לשמים ואמר לו שלמה מאי רבותייכו מינן כו' דודאי המלאכים יש להם מעלית רבות מינן אבל אתם כיון דאוכלים ושותים ומתים ופרים ורבים כבני אדם מאי רבותייכו מינן כו' · ואמר שקליה לשושילתא וכו' פתקיה ד' מאות פרסי כו' · ובת"י מפורש בע"א על שעבר תימרא דה' וכנש סוסין כו' עדר לויתיה אשמדאי מלכא דשידים וטרד יתיה מן כורסיה כו' ע"ש ואמר שלמה מה יתרון לאדם גו' הם תחלת דברי קהלת וקיים על עצמו וזה היה חלקי מכל עמלי ר"ל שהיה מתאונן שמכל עמלי שעמלתי בבנין בהמ"ק ע"י פעולת האשמדאי זה היה חלקי ממנו שנטרד אני ממלכותי ולא נשאר לי רק מקלי שבידי : כל היכא דמטא אמר אני קהלת הייתי מלך גו' · דמשמע אבל עכשיו אינו מלך כפרש"י בספר קהלת : וא"ל לבניהו קא בעי לך כו' · נראה דודאי כל אותן השנים שחזר שלמה על הפתחים ארבע מאות פרסה היה האשמדאי משמש בעבדי שלמה ולא היו מרגישין בו אבל שאלו לבניהו כיון דעזקתא דחקוק עליו השם היה בידו אם אשמדאי הוא ודאי דלא בעי ליה משום אימת השם כדקאמר וכי עייל חזייה ופרח · ואמר ואפ"ה ה"ל בעתותא כו' דכתיב הנה מטתו גו' רב ושמואל ח"א מלך כו' · כל זה מפורש פ' כ"ג קלא בע"א וע"ש בחידושינו : ויש לדקדק למ"ד מלך והדיוט הא כתיב מלך שלמה בירושלים ארבעים שנה וישכב עם אבותיו ויקבר בעיר דוד ודוחק לומר דגם השנים שנטרד ומלך אשמדאי נחשבו למלכותו שנראה מזה שנטרד בתחלת מלכותו ולפי התרגום שנטרד מפני שעבר על מצות ה' ניחא קצת דאיכא למימר דבסוף שנת הארבעים נטרד וק"ל : לדמא דריפא כו' · יש לשאול בכל הני רפואות הנזכרים בהאי פרקא גם בפרק אין מעמידין אמאי כתבוהו רבינא ורב אשי בתלמוד הא אמרינן בפ"ק דברכות והטוב בעיניך עשיתי שגנז חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים ושבחוהו חכמים על זאת ויש ליישב דודאי ניתן רשות לרפאות ולידע רפואות כל חליים אלא שאין ראוי לגלות כולם לכל אדם משום אינשי דלא מעלי שלא יבטחו בה' אלא ברפואתם והשתא מה"ט שהותר להם לכתוב התלמוד גופיה דהא דברים שבעל פה אסור לכותבן אבל משום שנתרבה השכחה בדורות האחרונים הותר להם לכתוב משום עת לעשות לה' וגו' (כדאמר לעיל ס.) מה"ט הותרו להם לכתוב הרפואות ולגלותן לרבים כיון שא"א לזוכרם בע"פ ופן ישתכחו מכל אדם ומתוך זה תרצה שאין התלמוד חסר מכל החכמות כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמתית למבינים לשונם ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה :

דף ע ע"ב בתוספות בד"ה ומי אר"י הכי כו' ולספרים דלא גרסי ומי אר"י הכי א"ש דפריך לתרווייהו כו' עכ"ל מיהו ק"ק דה"מ למפרך בעלמא אשוטה דמשמע דפסיקא ליה לתלמודא בעלמא בשום דוכתא לכ"ע אין כותבין עד שיתשפה דאין לומר דבשוטה הוה ידע למימר ולחלק דדעתו שגישתא אבל באחזו קורדייקוס לא ידע דא"כ ר"ל ה"ל לפלוגי בהא בין אחזו קורדייקוס לשוטה וק"ל : בד"ה התם דעתא כו' דליכא למימר דבדקוה בשעת נתינת הגט דא"כ לא הוה פריך כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי קושיא דהא לדברי המקשה דלא אסיק אדעתיה דהתם דעתא צילותא ומדמה ליה לאחזו קורדייקוס לא מהניא ליה נמי בדיקה בשעת הגט כמו דלא מהני בדיקה לאחזו קורדייקוס אלא לדברי המתרץ דמחלק וקאמר דהתם דעתא צילותא איכא למימר שפיר בודקין אותו ויש ליישב כיון דהמקשה נמי מסיק אדעתיה הא דדעתא צילותא בשעה שאמר כתבו כמ"ש התוס' לעיל וע"כ היינו ע"י בדיקה דאל"כ עד מתי יתישב כו' כמו שהקשו הכא וא"כ לא הוה פריך נמי מידי אשעת נתינה דאימא ע"י בדיקה יודעין דדעתיה צילותא ול"ע ודו"ק : בא"ד שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה דאם נתקלקל בינתים אפילו נתפקח כו' עכ"ל לא ידענא מנין לו לפסול בנתקלקל בינתים כיון שהוא שפוי בשעת כתיבה ובשעת נתינה דר' יוחנן נמי לא פסל אלא בשאינו שפוי בשעת כתיבה ונתינה ודברי הר"ן נכונים בזה שכתב בשם ר"י דצריך ליזהר שלא תיטרף דעתו עליו בשעת כתיבה ובשעת נתינה כו' עכ"ל ע"ש : בד"ה בודקין כו' אלא כלומר בחד מהן או בלאו או בהן איטו בדעתו כו' עכ"ל מיהו ה"ה דה"מ למיפרך דבתרווייהו איטו בדעתו ומלינן לפרושי נמי כיון דהן ולאו הם דברים הפכיים לית לן למתלי דבתרווייהו איטו בדעתו אלא בחד מהן אלא דבעינן שיהיה בתרווייהו בדעתו וק"ל : בד"ה וניחוש כו' ונאמר שאינו גט ונעגן כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל אלא נבדוק אותו בגוונא אחריתא כו' ומדברי ר"י משמע שאין בודקין אלא בכה"ג כו' עכ"ל ויותר נ"ל דה"פ אמאי הך בדיקה דר"י עדיפא ליה מבדיקה דת"ק דמתני' כמ"ש התוספות לעיל כיון דבהך בדיקה דר"י ליכא למיקם עליה דמלתא שפיר גם אם לא יכוין דבימות החמה יש לנו למתלי להקל משום ענון דקור אתריה ובימות הגשמים דחמה אחריה ודו"ק :

ח"א דף ע ע"א פחד דכתיב לבי סחרחר עזבני כחי וגו' · דרך המתפחד שילא לבו ולזה אמר לבי סחרחר פ"ד לך לך אמרין נזירא סחור סחור ולכרמא לא תקרב דהייטו שהכשג נערה תרחיק עצמך מכרמא לך תפרש כאן סחרחר שהלב מתרחק ממני מפחד ועי"ז עזבני כחי · ואמר דרך דכתיב ענה בדרך כחי · שגם החוזר לגאולה לירושלים כמפורש לעיל מניה מ"מ הוא מתאונן על טורח הדרך עליו שממעט כחו של אדם והתפלל על זאת ואמר אלי אל תעלני בחצי ימי וגו' · ואמר עון דכתיב כשל בעוני כחי · פי' התוס' דאגת עון וכמפורש בההוא קרא כי כלו ביגון חיי וגו' ועוד כתבו התוס' א"נ עונש העון כדאמרינן פ' ב"מ סימן לעבירה הדרוקן וק"ל :

דף עא תד"ה קתני מיהת כו' וה"פ בשלמא אי לאו דרב כו' דלענין קרבן כו' עכ"ל כהאי תירוצא גופיה כתבו גם לעיל דאור"י דממתני' ל"ק ליה כו' אלא דלא הוצרכו לחלק לעיל בין עדות לקרבן משא"כ הכא דהוצרכו לחלק בזה גם בין עדות לקרבן ודו"ק : בא"ד אבל לרב אע"ג כו' דהא הכא מכשרינן עדות כמו גט עכ"ל דליכא לפלוגי השתא בין אלם ובין חרש דבאלם כשר לעדות כמו גט ולא בחרש דהא מה"ט דפוסל חרש לעדות משום מפיהם ולא מפי כתבם מה"ט יש לפסול גם אלם וק"ל : בד"ה והא קתני ירושות כו' ולענין עדות קאמר ל"ל דס"ד דפרושי קמפרש כו' הייטו עדות כו' עכ"ל משום דהשתא כיון דמשאות ומתנות וירושות דעלמא קאמר לית לן לאוקמא עדות אשה אלא בעדות דעלמא דמ"ש מירושות ומשאות ומתנות אלא דפרושי קמפרש כו' ועי"ל דר"ל דלעיל דלא ידע אכתי לאוקמא עדות בעדות אשה ואסיק אדעתיה נמי למימר ירושות ומשאות ומתנות דעלמא דהייטו עדות דעלמא אלא דפרושי כו' ודו"ק : בד"ה תנאי היא כו' משום דקים לן דרבן שמעון בן גמליאל פליג על הך ברייתא כו' עכ"ל והך מתני' דחלוקין עליו חביריו דלקמן ליכא לאוקמא כרשב"ג ובחרש מעיקרו דהא נתחרש קתני וק"ל : ע"ב בד"ה הב"ע כו' ה"נ תימה וכי לא ידע שיקשה לו עד שיאמר לג' כו' עכ"ל אע"ג דהכא לאו מכח זה דקדק מתחלה כמו לעיל גבי תנו מ"מ כיון שהקשה לו כן גבי תנו עד שיאמר תנו כו' וכי לא ידע שיקשה לו גם הכא עד שיאמר לג' כו' וק"ל : בא"ד ועוד דאי בדלא אמר לתלתא מאי איריא כתבו תנו נמי לא כו' עכ"ל דמשתמע רישא בכי האי גוונא דסיפא איירי בדלא אמר לתלתא מיהו ק"ק כיון דברישא לא תני תנו למאי דאיירי נמי השתא רישא דוקא דלא אמר לתלתא לא מצי למיתני בסיפא עד שיאמר לג' דהא כתבו בלא תנו אפילו בג' לא מהני ויש ליישב דאי איירי רישא בדלא אמר לתלתא לחוד אע"ג דלא תני ביה תנו מ"מ קושטא הוא דאף באומר תנו לא מהני והוה שפיר מצי למיתני בסיפא בכה"ג באומר לשלשה תנו דמהני אבל לפי תירוצם דאיירי הרישא גם באומר לג' ובלא אמר תנו לא מצי למיתני בסיפא עד שיאמר דכתבו לא מהני אפילו בג' ודו"ק : בד"ה הב"ע כו' ות"ת השתא דמוקי לה כר"י כו' ה"ל למנקט תנו כו' נימא דה"ה נמי אמרו כו' דמסיפא שמעינן כו' עכ"ל לכאורה כפי המובן מפרש"י אין כאן מקום קושיא דודאי לית לן למימר דנקט כתבו ברישא וה"ה תנו דמכח זה דקדק תחלה דרישא כר"מ אלא דהשתא בעי למימר דלכך נקט כתבו לדייק מיניה משום דלא אמר אמרו אבל אמר לשנים אמרו כשר אבל אי הוה תני רישא תנו לא הוה דייקינן מיניה כלל דאומר אמרו דכשר ואפשר דלא ניחא להו בהכי משום דאי הוה תני נמי ברישא תנו נמי הוה דייקינן מיניה שפיר דאומר אמרו כשר דטפי אית לן למפסל תנו מאומר אמרו כדמוכח לעיל דשמואל סבר לה כר"י בתנו לג' ובאומר אמרו מכשיר אך דבריהם בעלמא אינן מובנין לי דהאיך ס"ד למימר דנקט כתבו וה"ה תנו והא מכח זה מדלא תני תנו דייקינן לעיל דמתני' כר"מ ודוחק הוא דהמתרץ הכא לא חש להך דיוקא בלי טעם וסברא ועוד אי השתא לא חש ליה א"כ אתיא מתני' בפשיטות כר"י ולמה לי למימר הב"ע דלא אמר אמרו גם בתירוצם שכתבו וי"ל דלא חש למיתני תנו דמסיפא שמעינן דה"ה תנו כו' לא הוה אצטריך ליה למימר הב"ע דלא אמר אמרו דבפשיטות אתיא נמי רישא כר"י דפוסל נמי בתנו כדשמעינן ליה מסיפא מדלא תני עד שיאמר תנו וע"ק דודאי הכא לפי דברי המתרץ לית לן למימר דתני כתבו וה"ה אמר אמרו פסול דהא לא שמעינן ליה מסיפא אבל לדברי המקשה אי הכי עד שיאמר אמרו מבעי ליה מאי קושיא ונימא דאמר אמרו פסול לר"י ונקט ברישא כתבו וה"ה אמר אמרו ולא חש למיתני ברישא משום דמסיפא שמעינן ליה דה"ה אמר אמרו פסול מדלא תני עד שיאמר אמרו כמ"ש התוספות הכא גבי תנו ומיהו בהא איכא למימר אע"ג דמקשה ליתני בסיפא עד שיאמר אמרו מ"מ אי אמר אמרו פסול לא ה"ל למשבק רבותא דרישא למיתני אמר אמרו דפוסל כיון דאיכא למטעי דלא שמעינן ליה מסיפא מדלא תני עד שיאמר אמרו דאימא כסברת המתרץ דניחא ליה למינקט דומיא דרישא שהבעל מצוה לעדים שלמם לעשות כו' כמ"ש התוספות לעיל ועוד יש לפרש כוונת דבריהם בדרך אחר דה"ק כיון דהשתא כתבו לאו דוקא וה"ה תנו ולא נקט כתבו אלא למידק מיניה דאמר אמרו כשר וא"כ נימא נמי בסיפא דה"ה אמרו דכשר ולא נקט עד שיאמר לסופר כו' אלא למידק מיניה הא תנו פסול ולא תקשה מיניה דליתני בסיפא עד שיאמר אמרו ואע"ג דהמקשה לא חש לדברי המתרץ דהוה ס"ד דלא שייך לאקשויי עד שיאמר אמרו מבעי ליה כמ"ש התוספות מ"מ כיון דלא מקשה ליה עד שדקדק מתחלה מרישא טעמא דלא אמר תנו הא כו' משום דהשתא ניחא ליה גם למקשה דתנו ה"ה ברישא ולא נקט כתבו אלא משום דיוקא דאמר אמרו כשר ה"נ איכא למימר בסיפא דה"ה אמר אמרו ולא נקט עד שיאמר לסופר כו' אלא למידק מיניה דתנו פסול ולפ"ז יתישבו קצת הקושיות שכתבנו לעיל אבל קשה דתירוצם אינו עולה יפה לפ"ז שכתבו וי"ל דלא חש למתני תנו דמסיפא שמעינן לה כו' דה"נ איכא למימר דלא חש למתני בסיפא אמר אמרו דכשר דמרישא שמעינן לה דהוא הדין אמר אמרו כשר מדתני כתבו שזה היה עיקר קושייתם אבל לדרך הראשון שכתבנו ודאי דלא שייך בסיפא דתני ליתנא דעד כו' למימר דה"ה מלתא גריעא מיניה דעד משמע דוקא כהאי מלתא גם קשה לדרך השני שכתבנו דמשמע ממ"ש דהיתי שפיר סיפא כו' דלק"מ וזה איטו דאכתי הך קושיא ועוד מי מודה ר"י כו' לא מתרצא ודבריהם צריכין עיון בכל זה ודו"ק :

דף עב תד"ה ת"כ דרב אשי לכאורה כו' אלא דלא מודה ר"י באומר אמרו כו' עכ"ל שיעור דבריהם לכאורה כן הוא דלא מייתי ראיה אלא דלא מודה ר"י באומר אמרו וא"כ הוא מאי קאמר ת"כ דרב אשי דהא לאוקמתא קמייתא דרישא ר"מ וסיפא ר"י נמי פוסל ר"י באומר אמרו אבל ר"א פי' כו' דמוכח מינה דלא מבעיא קאמר כו' דהשתא ניחא דהייטו ת"כ דרב אשי וק"ל : בד"ה הכי אמר רב כו' אין זה אלא לסופרא

חכמת שלמה

נימא בגו ז' ימים כדלעיל : בד"ה תרתיס כו' תרת איתרת שמואל כצ"ל : בד"ה מלך כו'. נ"ב כעין (כו') [מלכות ראשונה] דשוב לא היה יושב על כסא ה' להיות מלך בעליונים ובתחתונים :

דף סט ע"א גמ' וליכתב ליה לוי כו'. נ"ב מדלא פרש"י כאן לחש ב"מ דבלא לחש יש לו טעם לסגולה זו ויש לו סוד כצ"ל : שם ואי לא ליתיב תותא מרזבא כו'. נ"ב גם פירוש הקונטרס זוכה להדיא דאין לפרש אי לא אלא כלומר שלא יכול להמציא כל הסגולות המזכרים או יעשה בקל רק שהראשון ראשון חביב יותר ומועיל בבירור יותר רק שאינה קלה כל כך דאל"כ אלא נפרש ואי לא כלומר שהראשונה לא יועיל אם כן מתחלה אמאי אינו עושה רפואה הקלה שהרי אותי מרזבא קלה להמציא ודו"ק כ"ל כו' וכן פירש רש"י לקמן ודו"ק : רש"י בד"ה עדיף לרפואה מממרו סס"ד : ע"ב גמ' דלא עביד אי כצ"ל : שם ליתי תלת ביעי ניניא כו'. נ"ב פי' כשיעור ביעה נינא וכן כולם : שם כינה דוכר ונקבה ואמאי ליה ד' כצ"ל ת"נ פי' מוכר ונקבה כו' : רש"י בד"ה ומי לא ליכא תפרא כו'. נ"ב וכן צ"ל

[illegible]

שלמה

דף ע ע"ב תוס' ד"ה בודקין אותו כו' אומרים לו כו' לאחותך כו'. נ"ב פירוש בין כל פעם אומרים לו לאשתך ואומר הן וכן היתה להדיא בירושלמי וכן הביא הר"ן ושמעינן מיניה דצריך בדיקה בשני פעמים : בד"ה וניחוש שמא כו' ונאמר שאינו גט כו'. נ"ב פירוש אלא נבדוק אותו בגוונא אחריתי כעין בדיקה דמתני' ומדברי רבי ישמעאל משמע שאין בודקין אותו אלא בכי האי גוונא ולא בזימנא אחריתי ודו"ק היטב. (עי' במהרש"א) :

דף עא ע"א גמ' בחרש מעיקרו כו'. נ"ב נראה בעיני דהאי מעיקרו לאו דוקא דאם כן לא היה בא לידי כתב אלא כלומר שנתחרש בקטנותו קודם שבא לידי דעת המיושב ודו"ק : תוס' בד"ה קתני כו' שיכול להבין מתוך כו' כצ"ל : ע"ב גמ' דבר תורה שוטה מתגרשת כו'. נ"ב ואיירי שאינה יודעת לשמור את גיטה ואינה יודעת לשמור את עצמה אבל אינה יודעת לשמור אפי' גיטה דאורייתא אינה מגורשת דמשלחה מפיק כדלעיל גמ' גבי חרש :

שי' דהלכה כר"י אפילו בעל פה כו' עכ"ל ק"ק אי גרסינן התם רב איכא למימר שפיר דלא ס"ל הלכה כר"י בע"פ ולא איצטריך לן למימר התם משום שופרא דשטרי וק"ל: **ע"ב** תד"ה אמר רב הונא כו' אם עמד חוזר ממילא בלא שום תנאי כו' עכ"ל גם נראה מפרש"י לקמן דרבה ורבא לא פליגי עליה דרב הונא אלא בסתם אבל באמר לה אם מתי מודו דאם עמד חוזר ולפי זה הא דפריך ממתני' דקתני מהיום אם מתי כו' לרב הונא ה"מ למפרך לכ"ע גם לרבה ורבא נמי וכך הקשה הר"ן לפרש"י ע"ש: **בא"ד** מה צריך במתני' למתני מהיום אם מתי כו' עכ"ל ק"ק דצריך למתני מהיום אם מתי כו' בבריתא דמתני האי תנאה אבל בבריתא סתמא בלא תנאי ודאי דאינו חוזר דלא עדיף גט ממתנה וק"ל: **בא"ד** דאפילו עמד והלך בלא משענת כיון דשוב מת מאותו חולי אינו חוזר כו' עכ"ל ק"ק מה"ט לפרש"י מאי פריך ממתניתין לרב הונא ואימא רב הונא דוקא בתנאי סתם קאמר אם עמד דחוזר אבל בתנאי אם מתי מחולי זה מגרע גרע טפי דגם אם עמד הרי שוב נתקיים התנאי דמת מחולי זה ויש ליישב ודו"ק:

דף עג תד"ה איתיביה רבינא כו' ורבא מהדר ליה דמשובשת כו' ולא משום סייעתא כו' עכ"ל דלפי הסוגיא דשמעתין הכא אכתי לא השיב לו דמשובשת היא אלא דהשיב לו אדמותבת לי מסיפא הסייען מרישא דיש טענת אונס בהונאה דלא שכיחא אבל לפר"י דמחלק בין היכא דהוי בכלל משמעות לשונו ובין היכא דליכא בכלל משמעות לשונו אם כן מסיפא שפיר אותבן ליה ימ"ש אבל מרישא לא תסייען דאימא משום דלא הוי בכלל משמעות לשונו אבל בהך עובדא דקביל עליה כל אונסא דמתייליד הוו שפיר בנשמעות לשונו אלא דע"כ דלא השיב לו אלא דמשובשת היא משום דקשיא רישא לסיפא דתרוייהו איירי בחד גוונא בדלא הוו בכלל משמעות לשונו ודו"ק: **בד"ה** לא תתיחד כו' אבל לר' יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת ולר' מאיר כו' עכ"ל לר' מאיר ודאי ניחא דס"ל משעת נתינה ליכא למיחש משום גט ישן אלא לקידושין אבל לר' יוסי כפי שפירשו התוספות לקמן דמספקא ליה אי משעת נתינה כר' מאיר אי שעה אחת קודם מיתה כר"י שפיר מצי למימר נמי לר' יוסי משום גט ישן וק"ל: **ע"ב** בד"ה תנא ובלבד כו' ומשעת מיתה הויא מגורשת גמורה כדאמרינן ולכי מיית כו' עכ"ל הכי משמע לר' יוסי דספק מגורשת הוי נמי בחייו וק"ל: **בא"ד** ולעיל בר"פ כל הגט דייקינן בהדיא דיש ברירה כיון דכי מיית הוה גט כו' עכ"ל היא קושיא אחרת לפירוש הקונטרס דקאמר הכא ולכי מיית הוה גט גמור אע"ג דאין ברירה והתם דייקינן מהא דכי מיית הוה גיטא דיש ברירה וכ"ה בהדיא בתוספות בפרק כל הגט ועוד הוסיפו בקושיא מהא דקתני במתניתין שאם מת ולא מת מאותו חולי אינו גט ולפי' הקונטרס לר"י דס"ל אין ברירה היה לנו לומר שתהא מגורשת מספק כו' ומהרש"ל כתב לפרש דבריהם דאפילו לא מת כלל ואין לשון התוס' מת מאותו חולי משמע כן ואפשר שלא רצו התוספות להקשות כן מלא מת כלל דבדבר שבודאי יתברר אם יחיה אם ימות מודה גם ר"י לפ"ה דיש ברירה אבל בכה"ג דאם ימות מחולי זה או לא אפשר דלא יתברר לעולם כמו שכתבו התוספות לקמן לר"מ וכה"ג חילקו התוספות בפרק כל הגט לר' יוסי ע"ש ודו"ק: **בד"ה** אמר רבה כו' ואע"ג דקאי ארישא אמהיום אם מתי פריך שפיר והא אין גט כו' עכ"ל כתב מהרש"ל בשלמא לפרש"י שפירש לפי האמת דמלתא באנפיה נפשיה היא ולא קאי אמתני' איכא למימר דהמקשן היה סובר דאיירי באומר אם מתי לאחר כו' עכ"ל ואין זה מספיק דמ"מ לר' יוסי דס"ל זמנו של שטר מוכיח ואם מתי הוי כאומר מהיום אם מתי כיון דפשיטא ליה במהיום אם מתי דמשעת נתינה הוא ה"ה באם מתי לר"י כיון דזמנו של שטר מוכיח וע"כ הנראה דגם לפרש"י לדברי המקשה צ"ל כדברי התוספות דהכי פריך דכיון דקתני לר"י הרי היא כא"א כו' ולר' יוסי מגורשת ואינה מגורשת אלא משעת מיתה ואילך והא אין גט כו' אלא לדברי המתרץ פרש"י דנימא הכי דדוקא באומר מעת שאני בעולם אינה מגורשת משעת נתינה אבל במהיום לכ"ע ובאם מתי לר' יוסי הוה גט ודאי משעת נתינה ודו"ק:

דף עד בא"ד כלומר אם לא יבא בסוף המלחמה ומשום עיגונא כו' עכ"ל ולכך באוריה אף שבא מן המלחמה מ"מ כיון שלא בא בסוף המלחמה נתקיים התנאי וכ"כ התוס' בפרק הזהב וק"ל: **בא"ד** שהיו כותבין גט גמור בלא שום תנאי בלנעה כו' עכ"ל מדברי התוספות בפרק הזהב היו עושין בלנעה כדי שלא יהיו קופצין על נשותיהם לנושאם וק"ל: **בד"ה** אסם הלוי כו' ושמא אי הוה מספקא לן אם מת מאותו חולי לר' מאיר מייתי נמי אסם כו' עכ"ל נראה דכתבו ושמא משום דמספקא להו בדר"מ אי בעי ר' מאיר חתיכה מב' חתיכות אי לאו וק"ל: **בד"ה** א"נ שפשטה כו' המ"ל נמי שפשטה ידה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל האי שינויא ליכא לדעת ר"י כלל שכותב בהפוך הדף דאף רב יהודה דאמר לכשתתן דספיקא הוי ואם כן ליכא למימר האי א"נ כו' עכ"ל וכ"כ התוספות בפרק האומר ונ"ל ולא רצה לשנויי א"נ שפשטה ידה כו' דא"כ היה צ"ל כו' לרב יהודה אינה צריכה גט מספק כו' והא ליתא דאפילו לרב יהודה צריכא גט מספק כו' עכ"ל ומ"מ אין נראה דהתוס' בשני דבורים הסמוכים בזה אחר זה יהיו דבריהם בהתומים סותרים אבל התוספות דהכא ס"ל דמכל מקום המ"ל דא"נ לרב הונא מקודשת ודאי ולרב יהודה מקודשת מספק וא"נ אם פשטה ידה שוב וקבלה עוד קידושין מאחר דלרב הונא אינה צריכה גט ולרב יהודה צריכה גט מספק ואין זה תימה שהתוספות בב' מקומות דהיינו דהכא ודהתם סותרים שגם במה שכתבו התוספות הכא דה"מ לשנויי גבי קידושין א"נ שנקרע הגט כו' נראה מדבריהם שם דיש לדמות לנתאכלו מעות הקידושין ואין נראה לחלק בין נקרע שטר הקידושין לנאבדו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אדמפלגי כו' דאם כן מתניתין דקתני כו' אמאן תרמייה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ואין להקשות דלמא הוה מוקמינן כרבי ט' אבל רבנן דסברי גבי על מנת גט ואינו גט גבי מהיום סברי דאין גט כלל משום ט' אבל הא קשה אם כן אהאי קושיא נמי שמקשינן דלמא גבי מהיום סברי רבנן דהוי ודאי גט נאמר נמי מתני' אמאן תרמייה כו' או למה לא תרצו התוספות מיד כו' ונראה שמתחלה כו' עכ"ל ע"ש באורך ואין לי להאריך בדחוקיו אבל הנראה דהא ודאי ליכא לאוקמא מתניתין דוקא כרבי דלית לן למימר דפליגי במלתא דלא אשכחן ביה פלוגתא דלרבנן אינו גט כלל ולרבי גט ואינו גט ולקושייתו שניה נ"ב נראה דאין כאן קושיא כלל דודאי לפי תירוץ זה של התוספות משמע להו הא דקאמר אדמפלגי בהא לפלגו בהא היינו משום דהוי כח ורבותא טפי לרבנן והמתרץ השיב לו להודיעך כח ורבותא דרבי דכן הוא סוגיית התלמוד בכולי תלמודא דמכח רבותא פריך לאחד מהנאי והמתרץ השיב לרבותא דאידך תנא ולזה הוצרכו לתרץ דס"ל הכא דסמך התלמוד עצמו אדברי רבי יוחנן דעפי אית לן למימר דהוי גט בע"מ מבהיום ואם כן פריך שפיר בפשיטות לרב יהודה דליפלגי בע"מ דהוי רבותא טפי לרבנן דאפילו בע"מ לא הוי אלא גט מספק אלא משום דהוה לבעל דין לחלוק דאי הוה תני ע"מ ה"א דבמהיום לא הוי גט כלל ותירצו בזה דבהא יש לסמוך אמתני' דאמאן תרמייה וטפי ה"ל למתני רבותא בע"מ דמיניה שמעינן לרבנן מיהת במכ"ש מבהיום דלא הוה גט גמור אבל אי לא הוה שמעינן כלל מהיום מבע"מ ואין ענין זה לזה לא הוה פריך ליה כלל אדמפלגי במהיום כו' כמו שכתבו בקושייתם ולתירוץ שני שכתבו התוס' קושטא הוא דהכא דפריך אדמפלגי כו' אינו כפי סוגיית התלמוד בשאר מקומות דפריך אדמפלגי ט' מכח רבותא טפי דהכא לאו מכח רבותא פריך כמ"ש דאין ענין זה לזה אלא דפריך הכי משום דלרבנן כולה מלתא במהיום שמעינן ממתניתין משא"כ בע"מ לרבנן לא שמעינן ליה בשום דוכתא למתני מה דינו וקלא קשה לפי תירוץ השני של התוספות מאי משני להודיעך כח דרבי מאי איכא טפי להודיעך כח דרבי במהיום מבע"מ כיון דתרוייהו לא שמעינן ממתני' לרבי וטפי ה"ל לאשמועינן בע"מ דבין לרבנן ובין לרבי לא שמעינן ליה ממתני' ויש ליישב והדברים ברורים ודו"ק:

דף עה תד"ה לאפוקי הכא כו' אבל שלא יהא מתנה ט' ואפשר לקיימו ע"י שליח היכי כו' עכ"ל לכאורה קשה אמאי לא קשיא להו מהך דשמעתין דבעי תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ומהרש"ל תירץ בזה דתנאי ומעשה בדבר אחד לסימנא בעלמא הוא דנקטינן מתנאי בני גד ובני ראובן כי העיקר משום דתנאי סותר המעשה ודו"ק עכ"ל והוא דחוק אבל הנראה דכל הני דנקטו התוס' בדבריהם דבעינן כתנאי בני גד ובני ראובן כולהו הלכתא נינהו כמו שכתבו התוס' דהלכתא כר' מאיר אבל בהא דתנאי ומעשה בדבר אחד ודאי דלא קי"ל הכי בהך דע"מ שתחזירי לי הנייר דהא כיון דהכן קי"ל כרבי דע"מ כאומר מעכשיו דמי ליכא הכא תנאי ומעשה בדבר אחד ואין התנאי סותר המעשה כמו שכתבו התוס' לקמן אהך דהילך אתרוג זה במתנה ע"מ כו' דבאומר מעכשיו לא הוה תנאי ומעשה בדבר אחד דהמתנה חלה מיד כו' ע"ש ונראה מדבריהם אלו דלדידן אע"ג דקי"ל כרבי באומר ע"מ כאומר מעכשיו בעי נמי כל הני מילי דבעי ר' מאיר בתנאי וכן כתב הרא"ש בשם קצת המפרשים דאפילו באומר מעכשיו בעי נמי כל הני מילי דבעי ר"מ בכל תנאי ע"ש ודו"ק: **בא"ד** והא דבעינן כפילות בסוטה משום דהוי איסורא דאית ביה ממונא כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל הכי והא דבעינן כפילות בגט כמו לקמן אם מתי אם לא מתי אע"ג דהוי איסורא אלא דגמרא ערוכה היא שם לגבי סוטה ומשום דהא כפילות מפורש בקרא אם תנקי אם לא תנקי וק"ל: **בד"ה** אלא אמר רבא כו' בהילך אתרוג כו' החזירו יצא ואם לאו כאומר מעכשיו דמי היכי יצא כו' עכ"ל ומיירי בקדם התנאי למעשה כגון שאמר ע"מ שתחזירהו לי הילך אתרוג זה ואע"ג דלא פירש כמ"ש התוספות לעיל לענין כפילות דאל"כ כיון דקי"ל כר"מ לא הוה חל התנאי כלל ואמאי קאמר אם לא החזירו דלא יצא ויש לדקדק דה"ל לדקדק כן דע"כ רבא ס"ל דע"מ כאומר מעכשיו דמי דאל"כ בההיא דאתרוג ה"ל תנאי ומעשה בדבר אחד ולא חל התנאי כלל ואמאי קאמר אם לא החזירו דלא יצא כמ"ש התוס' בהדיא לקמן בהך דאתרוג דלא ה"ל תנאי ומעשה בדבר אחד משום דע"מ כאומר מעכשיו דמי ושוב ראיתי בפ"ק דקידושין שכתבו התוספות כן להד תירוצא ונראה דהתוספות דהכא לא רצו לדקדק כן משום דאיכא למימר דרבא לית ליה הא דתנאי ומעשה בדבר אחד וכ"כ התוס' בפרק י"כ מיהו לפי האמת לא ניחא להו דפליג רבא ארב אדא בר אהבה בהך דאתרוג כמ"ש לקמן וק"ל: **בא"ד** דלא מצי למימר איפכא הכל מודים בע"מ דלאו כאומר מעכשיו כו' עכ"ל ר"ל הא דאמר הכל מודים הכי ולא אמר הכל מודים איפכא מזה לא תוכיח דס"ל לאביי הכי אלא משום דלא מצי למימר איפכא מיהו איהו לא ס"ל הכי ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מת הבן כו' וכן משמע בפירושו בגמרא גבי בשלמא כו' עכ"ל כנ"ל: **בא"ד** דלא בעינן שתשמשו כל ימי חייה כו' דאין זה כריתות כו' עכ"ל ויש לדקדק ואימא דהך מלתא איצטריך ליה לאשמועינן הכא בע"מ שתשמשי את אבא דלא הוה כמפרש ואמר שתשמשו כל ימי חייך ואין זה כריתות אלא דהוי כאומר כל ימי חיי אבא והוי גט ויש ליישב דמסברא קאמרי דהא ודאי לא בעינן כל ימי חייך כיון שאביו מת ואכתי פשיטא הוא דמה יש לה לשמש יותר ומה שכתבו שוב דאי הוה בעינן לא כו' אין זה ראיה לדבריהם אלא קושטא דמלתא קאמרי דאי הוה בעינן לא היה גט כלל דאין זה כריתות כו' ודו"ק: **בא"ד** דלא איכוין אלא להרווחה ולא לצעורה והא לא איצטריך ואפילו לרב יוסף כו' עכ"ל ובסיפא כיון שפי' ב' שנים ודאי לצעורה קמכוון כמ"ש התוספות לקמן ומודה רבה בכה"ג דלא אמרינן ביה הא לא איצטריך כדאמר לעיל וק"ל: **בד"ה** ורמינהו כו' אבל אין להרץ דא"כ מאי אוריא יום אחד אפילו שעה כו' עכ"ל יש לדקדק מאיזה טעם נימא דבחיי הבן יום אחד דוקא קאמר ובמת הבן נימא דסגי שעה א' ויש ליישב דבחיי הבן הרווחה פורתא מיהת בעי דהיינו יום א' ממש דשעה אחד אפילו הרווחה פורתא לא הוי אבל במת הבן הא לא איצטריך אפילו להרווחה פורתא ומיהו שעה א' מיהת בעי

חכמת שלמה

דף עג ע"א תוס' בד"ה לא תתייחד כו' מילתא באפיה נפשה היא. נ"ב דהיינו שאומר בפירוש הרי זה גיטך מעת שאני בעולם: **ע"ב** תוס' בד"ה תנא ובלבד כו' ואפילו לא מת כו'. נ"ב פירוש מאחר דלא אמרינן ברירה למפרע אם כן לא יהיה בודאי גט למפרע ובפרק כל הגט אומרים מכח ברירה הוי גיטא וכן אי לא מת מחולי זה אמרי' לרבי יוסי דהוי בודאי אשת איש כדמסיק ובלבד שימות ואמאי אפילו לא מת מ"מ לעולם הוי מגורשת ואינה מגורשת מאחר דלא אמרי' ברירה למפרע וק"ל. (עיין במהרש"א): **בד"ה** אמר רבה כו' ואע"ג דקאי ארישא כו'. נ"ב בשלמא לפרש"י שפירש לפי האמת דמילתא באפי נפשה היא ולא קאי אמתניתין איכא נמי למימר דהמקשן היה סובר דאיירי באומר אם מתי להגד או כדומה לזו ומש"ה פריך שפיר והא אין גט לאחר מיתה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף עד ע"א תוס' בד"ה א"נ כו' הוה מצי למימר נמי שפשטה כו'. נ"ב האי שינויא ליכא לדעת ר"י כלל שכותב בהפוך העמוד דאף לר' יהודה דקאמר לכשתתן ספיקא הוי וא"כ ל"ל האי איכא בינייהו ודו"ק עיין מה שפירשתי בפ' האומר דף ס"ח (עי' במהרש"א): **ע"ב** גמ' איצטליתא דוקא קאמר. נ"ב הקשו בתוס' במאי עסקינן אי כגון שהוא רוצה לקבל הדמים ומוחל לה האיצטלית הפשוט בעיין דבסמוך דאמר לה מחולין ליך דלרבנן לא מצי מחיל ולרבן שמעון בן גמליאל מצי מחיל ואי בשאינו חפץ לקבל הדמים אם כן הפשוט בעיין דנתינה בעל כרחך הויא נתינה דהא הכא לא פליגי רבנן אלא משום דאיצטלית דוקא קאמר הא לאו הכי נתינתו נתינה ורבן שמעון בן גמליאל אפילו בהכי פליג ומסביר אלמא לכ"ע הוי נתינה ובתוס' העלו הדבר בקושיא ומסתברא דלא דמי דהכא מתכוין הוא בקבלת המעות לקיים תנאו והא לא איקיים לרבנן דאיצטלית דוקא קאמר ולרשב"ג הא איקיים דלאו דוקא קאמר אבל בעיין דמחולין ליך הא לא מתכוונה לקיומיה תנאה אלא לבטולי ומיבעי בעו אי מצי מחיל אתנאיה אי לא ע"כ לשון רשב"א בחדושיו. (עיין במהרש"א): **שם** בהתנו איצטליתיך כו' לימא ר"י דאמר כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה אדמיפלגי כו' אבל אין ענין זה לזה כלל כו'. נ"ב פי' דטעמא דעל מנת אינו אלא אי אמרי' כמעכשיו דמי או לא אבל פלוגתא דמהיום ולאחר מיתה אית ליה טעמא אחריתא אי אמרינן ולאחר מיתה ט' הורם או לא וק"ל. (עיין במהרש"א).

בא"ד אמאן תרמי' כו'. נ"ב וא"ל דלמא סוגיא מוקמי' כר' דאמר גבי על מנת הוי גט ודאי א"כ גבי מהיום דגרע טפי גט ואינו גט אבל רבנן דסברי גבי על מנת גט ואינו גט א"כ גבי מהיום סברי דאינו גט כלל משום דלא מסתבר לאוקמי כרבי דלא אשכח דאמר גט ואינו גט בשום דבר אלא אשכחן להדיא דאמר גבי על מנת דהוי גט אבל רבנן כבר אשכחינהו גבייהו גט ואינו גט גבי על מנת ה"ה נמי מהיום סברי גט ואינו גט ובודאי הוי מוקמינן מתני' כרבנן ולא כר' אבל הא קשה אם כן אהאי קושיא נמי שמקשינן דלמא גבי מהיום הוו סברי רבנן דהוי ודאי גט נאמר נמי מתניתין אמאן תרמייה וכמו שפירשו או למה לא תרצו התוס' מיד תחלת הקושיא שהקשו דלמא לא הוי שמעי' מהיום ולאחר מיתה על מנת כו' יתרצו מיד משום דמתניתין דקתני מהיום גט ואינו גט אמאן תרמייהו. ואיך תלוי זה בתירוץ התוס' מאחר דלרבי יוחנן עדיפא על מנת ממהיום כו' ונראה שמתחלה לא היו יכולים התוס' לתרץ מתניתין אמאן תרמייה דלמא הוי מוקמינן כר' והוה אמרינן דלרבי על מנת הוי גט משום דהוי כמעכשיו וגבי מהיום הוי גט ואינו גט משום דמספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה ולרבנן אפשר הוי איפכא דעדיף מהיום מעל מנת או גרע ולא הוי מדמינן כלל מהיום לעל מנת עד השתא שהוכיחו התוס' שתלוי מהיום בעל מנת כלומר בא"ה לומר שמהיום עדיף מעל מנת ולא מחלקי' לטעמייהו מהדדי אם כן הוה נמי מתני' מוקמי' כרבנן ולא כר' וכמו שפרשתי ודו"ק וה"ה דהוה מצי לשנויי לאידך גיסא הכי דא"ת לומר דס"ת דרבנן סברי גבי מהיום הוי גט אם כן מתני' אמאן תרמייה אלא דלא צריכא לסברא זו דעדיפא מינה קא מבני דהא ע"מ עדיף ממהיום מאחר שאר עיקר סברת התוס' ויתד שהכל תלוי בו ודו"ק היטב. (עי' מהרש"א): **בא"ד** ולא השמיעה בכך בריית' כו' כנ"ל: **בא"ד** האמרתי בפרק האומר בקדושין נ"ב בתוס' שלט אינו בנמצא ובודאי בתוס' הנ"ן הוא:

דף עה ע"א תוס' בד"ה לאפוקי כו' אלא דהכי הוא מעשה כו'. נ"ב אבל תנאי ומעשה בדבר אחד לסימנא בעלמא הוא דנקטינן מתנאי בני גד וראובן כי העיקר משום שהתנאי סותר המעשה ודו"ק (עי' מהרש"א): **בא"ד** כלומר אע"ג דלא כפל תנאו כו'. נ"ב נ"ל שהתוס' היו מקשין דמן הירושלמי משמע דבגיטין וקדושין לא בעינן תנאי כפול והתוס' כבר פסקו דבעינן בכל דוכתא תנאי כפול ולכן מיישבין דאפילו

נראה

קיומיה תנאיה דע"מ שתניקי את בני א"כ לגשרא קמשוין יום אחד ממש בחיי הבן אבל מת אמרינן דלא נתשוין לגערה בחנם אלא לצורך בנו והא לא איצטריך וכה"ג כתבו התוספות לקמן ומיהו שעה אחת בעי לקיומיה תנאיה דע"מ שתניקי יום א' כן נראה ליישב דבריהם ודו"ק: בד"ה מתני' רבן שמעון בן גמליאל כו' ולפי זה אם מת קודם שהניקה כו' אינו גט דהא לא ליצרה כו' עכ"ל כל"ל ובמתני' לעיל הוכיחו התוספות דא"א לומר כן היינו משום קושיא במת האב דקתני דהוה גט פשיטא הוא אי הוה מיירי בהניקה יום אחד אבל הכא בברייתא דלא תני מת האב או הבן ומיירי אפילו בחיי האב והבן איצטריך שפיר לאשמועינן בחיי אב דבהנקה יום אחד סגי ולא בעי עד שימות וקשטא הוא אם מת דפשיטא הוא דסגי ביום א' ולא איצטריך ליה למתני גבי אב ומיהו איכא למימר במת האב או הבן דבעי מיהא יום אחד כיון דמוקי לה השתא כרבנן דס"ל דלגערה קמשוין ומשום דבמתני' דקתני בהדיא אם מת האב ליכא למימר הכי כמ"ש התוספות לעיל כתבו ה"ל הכא בסוף דבריהם וכן לריך לומר בסמוך דמוקי מתני' כרבנן ודו"ק: בד"ה כאן במפרש כו' וקמ"ל דוקא הניקתו ושימשתו יום א' אבל מת ולא כו' דס"ד כיון שהיקל כו' עכ"ל דבחיי הבן והאב במפרש בהו יום א' ודאי דלא הוה איצטריך ליה למתני דודאי סגי ובעי יום א' אלא משום מת האב והבן איצטריך דבעי יום אחד ומשום דהך מלתא במתני' קתני לה דבפי' שתי שנים בין באב בין בבן דהוי הקפדה ואינו גט ואפילו במת קאמרי דהוסיף בברייתא דס"ד כיון שהיקל עליה כ"כ כו':

דף עו תד"ה בשלמא כו' כיון דרישא נמי הוי במפרש יום א' כו' לא ליהוי גט כמו בסיפא עכ"ל ויש לדקדק לפי הסברא שכתבו התוספות לעיל דאפילו במפרש יום אחד הוה ס"ד כיון שהיקל עליה כ"כ שלא הצריכה אלא יום אחד כו' כי מת ולא הניקתו ושמשתו כלל ליהוי גט והשתא לא תקשי רישא לסיפא דאימא דוקא בסיפא שהחמיר עליה ב' שנים הוי הקפדה ולא הוי גט אבל ברישא דסתמא יום אחד קאמר כיון דהיקל עליה כ"כ נימא במת אפילו לא שמשתו והניקתו כלל דהוי גט וברייתא דקתני דבעי יום אחד היינו בשהוא חי כי מתני' ואיצטריך ליה לאשמועינן דאפילו בסתמא כמפרש יום א' דמי וסגי ביום אחד ויש ליישב דתלמודא דפריך הכא מ"ש רישא ומ"ש סיפא לא משמע ליה לפלוגי בהכי בין רישא וסיפא לפי האמת כיון דתרוייהו במפרש איירי ודו"ק:

בד"ה וסוה להו כו' וי"ל דהתם כא"ד דהכא דלרבנן קאמר להו כו' עכ"ל ולא הוו שני כתובים לרבנן כמ"ש התוספות לקמן דיש בהן שום צריכותא וק"ל: בד"ה וגמרינן כו' דהתם לא מצריך להו אלא דמשני להו דאין משום א' כו' עכ"ל האי לישנא גופיה דשפיר מצריך להו ר"ח בן גמליאל התם כתבו התוספות לעיל והיינו דמצריך בהו הכפול ואין ללמוד משום א' מהן אבל דברי רש"י הכא דפי' דכולהו מצריך להו ר"ח כו' ע"כ ליכא לפרושי הכי דא"כ היכא קאמר דגמרינן מינייהו אלא דר"ל דכלהו מצריך להו ר"ח כו' היינו דעביד בהו צריכותא דלא הוה ב' כתובים ושפיר איכא למגמר מינייהו והא כתב הר"ה דהא ליתא דהתם לא מצריך להו בדקך צריכותא אלא דמצריך בהו הכפול וליכא למגמר מינייהו והרלו דסוגיא דהכא לא ס"ל אלא דיש הוה צריכותא ויש למגמר מינייהו ודו"ק: גמ' מאן חכמים דהכא רבן שמעון בן גמליאל כו' דקדק לומר חכמים דהכא והיינו כלישנא דלעיל דרבן שמעון בן גמליאל לרבנן קא"ל אבל ללישנא דלר"מ קא"ל ס"ל לרבן שמעון בן גמליאל נמי כחכמים ובעי לעיל לקיים התנאי דשתי שנים בחיי האב ובחיי הבן אבל במת האב והבן סבר הכא אע"פ שלא נתקיים התנאי כיון דעיכובא אינו ממנה וק"ל: בפרש"י בד"ה אנטיפרס כו' היה הולך מיהודה לגליל כו' וחזר לא בטל תנאו כו' עכ"ל ה"מ לפרושי כמו במתניתין דלענין ביטל תנאי איירי וכגון שהלך מגליל ליהודה והגיע לאנטיפרס ולא שהה שם שלשים הרי התנאי בטל והגט בטל וכן בהיפך שהיה הולך מיהודה לגליל והגיע לכפר עותנאי כו' אלא דמשמע ליה כיון שלא הזכיר בברייתא מהיכן הלך משמע דהמתני' קאי בהולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס ובהולך מגליל והגיע לכפר עותנאי ובהכי ניחא מה שפרש"י בינתיים היה הולך וכו' וחזר בתוך ל' ולאחר זמן חזר והלך לגליל ממש ושהה עכ"ל אמאי לא פי' בפשיטות דהיינו בחזר במהלך ראשון ושהה דהויא ספק מגורשת אלא משום דניחא לפרושי מתני' וברייתא בחדא גוונא דלא משתהי במהלך ראשון וק"ל: ע"ב גמרא כ"ש אברייתא מאן דמתני לה אברייתא כו' יש לדקדק אמאי נקט אברייתא דהא הך מלתא ה"ז גיטך כל זמן שאעבור כו' נמי מתני' שלימה היא ולפרש"י שפירש בפ' כל הגט דהא דקאמר ויחוש שמא פיים היינו דניחוש לגט ישן אע"ג דאמתני' נמי איכא לאקשויי הכי בין לרב הונא בין לר"י דניחוש לגט ישן מ"מ ניחא ליה לאקשויי הכי אברייתא דקתני בה בהדיא וגגט ישן אין חוששין אבל לפי' התוס' שפירשו שם דשמא פיים מלתא אחריתא היא אמאי לא מתני לה אמתני' כמו אברייתא וע"ש בתוספות ודו"ק: תוס' בד"ה ולא הודו לו כו' או שמא דוקא הכא דבע"פ לא סבר כר"י עכ"ל ק"ק אמאי לא דקדקו דהלכה כר"י אפילו בע"פ דרבא דהוא בתרא הפסק כוותיה לעיל אפילו בע"פ וכן יש לדקדק לדברי הרי"ף שפסק כרבנן וק"ל: בד"ה הכל מודים לכשתלא כו' ולר"י גט ואינו גט כדאמר כו' עכ"ל דלא תימא הכל מודים ביה ושוים ביה אלא לכל חד כדיניה לת"ק קמא אינו גט כלל ולר"י הוה ספק כמו לאחר מיתה דהוה ספק גט לר"י כמו מהיום ולאחר מיתה לרבנן וק"ל: סליק פרק מי שאחזו

הזורק פרק שמיני

דף עז תוספות בד"ה והתניא כו' או שנתן לה הבעל במתנה כו' עכ"ל דלא כפי' ר"ת לקמן דבמתנה אע"ג דאין אוכל פירות מכל מקום אם מכרה ונתנה אינו קיים ואין הדבר תלוי באכילת פירות אלא כפי' ר"י כמ"ש התוספות כל זה לקמן ומיהו קשה היאך מתוקמא מתני' במתנה דא"כ דומיא דהכי בחצרו אמאי אינה מגורשת אבל השתא דמוקי ליה בדין ודברים אין לי כו' וכדמסיק בכותב לה ועודה ארוסה ניחא דבחצרו כה"ג לא אמר כלום וכדמסיק ודו"ק: בד"ה וכדרב כהנא כו' היכי יכול להתנות שלא יירשנה הואיל כו' עכ"ל הלשון מגומגם דבהאי תנאי נמי דאין לי בנכסייך ובפירותיהן דמוקי לה כמ"ש התוספות מ"מ אם מתה יורשה כדקתני בהדיא ברים פרק הכותב עד שיאמר בחייך ובמותך ע"ש: בא"ד ומביא שפיר מדרב כהנא דאדם מתנה כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה על דבריהם עיין בחידושי ר"פ הכותב וק"ל: בא"ד אע"ג דלרב אית ליה בהכותב דאפילו בדאורייתא כו' עכ"ל רבי יהודה נמי ס"ל בכל דבר שבממון תנאו קיים אפילו בדאורייתא אלא דהיינו בתנאי גמור כמ"ש התוספות לעיל אבל רב קאי התם אמתני' דאיירי בתנאי כעין דהכא דגרוע וק"ל: ע"ב גמרא לימא בהא קמיפלגי כו' ומ"ש חצר משום שליחות כו' ק"ק דהאיך ס"ד דחצר משום שליחות הוא דא"כ תקשי ליה ברייתא דקתני בה בהדיא דחצר משום ידה הוא דהכי פרכינן בפשיטות בפ"ק דב"מ ומי איכא למ"ד חצר לאו משום ידה אתרבאי והתניא ידה אין כו' חצרה כו' ע"ש: תוס' בד"ה ידה גופה כו' ועוד דחצר כו' אבל ידיה כו' יכולה היא לומר כו' עכ"ל ורבינא נמי הכי קאמר נהי דקני ליה למעשה ידיה כשהיא רוצה ידה גופה מי קני ליה ויכולה לומר איני ניזונית כו' והפירות נמי אינן קנויין לו וק"ל: בד"ה ותיזיל כו' פרש"י כפי שהגט אסור לטלטל ולמוסרו לה אע"ג כו' בשב"מ הקילו כו' עכ"ל ר"ל משום איסור טלטול מוקצה דרבנן נגעו בה שלא ינתן לה הגט מיד ליד בשבת ואע"ג דהכתי איסור שבות דרבנן אית ביה בגירושין דאסור לגרש בשבת ותרלו דבשב"מ הקילו בהך איסורא דאין מגרשין בשבת כיון דא"א בע"א משא"כ באיסור טלטול דאפשר ע"י חזקה דנעילת דלת ועיין בזה בארוך ברא"ש וק"ל: בד"ה מה שקנתה כו' כיון דאם מכרה ונתנה אינו קיים כדאמרינן בחזקת הבתים כו' עכ"ל אין להקשות דהוה סברות הפוכות דבנותן לאשתו מנכסיו אין הבעל אוכל פירות אע"ג דמכרה ונתנה אינו קיים ובנכסי אשתו אם סילק עצמו מנכסיה הוה היפך זה דאם מכרה ונתנה קיים אע"ג דאוכל פירות די"ל דבנותן נכסי עצמו במתנה לאשתו ודאי דשבק הגוף לעצמו ולא נתן לה רק הפירות אבל הכא בנכסים דאין לו בהם רק פירות מסתמא מן הגוף סילק עצמו כלל שיהיה מכרה ומתנתה קיים אבל מפירות לא סילק נפשיה בסתם וק"ל: בא"ד ועוד דבירושלמי כו' דפריך התם כו' ומשני ר"י בשם רבי ינאי כו' אין לי בנכסייך ובפירותיהן עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוס' פ' ח"ה דא"ל"כ הוה עיקר תירוצא חסר מן הספר וק"ל: בד"ה פליג כו' המוציא מרשות לרשות אמר רבה כו' והשתא הדא פיסלא הוה ממש כרמלית דלא גבוה י' כו' עכ"ל ודבריהם מבוארים יותר בפ' ח"ה ע"ש ולכאורה יש לדקדק בזה כיון דההוא פיסלא דהכא קאמר רשות שבת כרשות גיטין א"כ כמו דנימא דמיירי התם כי הכא לענין דלא הוה גבוה עשרה ה"נ נימא דבעי רחב ד' אמות כי הכא ואמאי סגי להו *הכא ברוחב ד' טפחים ונראה דודאי בכל ד' רשויות של שבת לא מלינו בהו שינוי רשות מזה לזה ע"י רוחב ד' אמות אלא דהכא כיון דהאי פיסלא ברה"י הוה קיימא והוה נמי רה"י דברה"י גופה לא שייך ביה שינוי רשות כדלקמן רה"י עולה עד הרקיע אלא דע"י רוחב ד' אמות נעשה הכא כמקום אחר ורה"י אחרת משא"כ פיסלא דהתם המונח ברה"ר ודאי דנעשה שינוי רשות ברוחב ד' טפחים כדינו בב"מ ולא בעי ד' אמות כי הכא אלא לענין זה תולה פיסלא דשבת בפיסלא דהכא גבי גט דאיירי בלא גבוה עשרה כדקאמר הכא ולא אמרן אלא דלא גבוה י' כו' וכ"ה לשון התוספות בפ' ח"ה והלא פיסלא היא כרמלית דבהזורק מפורש דפיסלא כו' כגון דלא גבוה עשרה כו' ע"ש והשתא כתבו כיון דאיירי נמי התם דלא גבוה י' מיהו ע"כ בגבוה ג' איירי דאל"כ הוה כלבוד וכארעא סמיכתא ובפרק ח"ה כתבו הוכחה אחרת מדקאמר לא גבוה עשרה משמע דגבוה מיהת ג' וכתבו דמסתמא נמי איירי ברוחב ד' טפחים דלא אשכחן דבר חשוב ושינוי רשות לענין שבת ברה"ר בדבר דלא גבוה י' אי לא הוה רוחב ד' טפחים דאז ברוחב ד' טפחים נעשה כרמלית ומהרש"ל שכתב בפשיטות דלא תימא פיסלא דהתם איירי באינה רחב ד' דאז לא הוי כרמלית אלא מקום פטור כו' עכ"ל והאריך ע"ש וזה אינו דמקום פטור לא הוי אלא בגבוה י' אבל הכא והתם דפסיקא להו דאיירי באינו גבוה י' אי לא הוה רוחב ד' הוה רה"ר גמורה ולא הוה התם חילוק רשות כלל ע"י הפיסלא ורשב"ם שפי' שם בפרק חזקת הבתים אפיסלא דהתם א"כ גבוה י' ולא רחב ד' דהוי מקום פטור כו' לא חש להא מדמדמי רשות שבת לגיטין שכתבו התוס' התם והכא דמשמע דבפיסלא דלא גבוה עשרה איירי התם אלא דאיירי שפיר התם בגבוה י' ולא רחב ד' דהוי מקום פטור ומקרי שינוי רשות לענין שבת בעומד ברה"ר ולא מדמי ליה רשות שבת לגיטין אלא לענין זה דאע"ג דהוי דבר המטלטל מקרי שינוי רשות ודבר חשוב בפני עצמו כמו דבר שאינו מטלטל ומיהו מה שפירש שם רשב"ם עוד דמלי איירי נמי התם באינו גבוה י' ואין רחב ד' הוא קשה דלא מלינו שינוי רשות בכה"ג והוה רה"ר גמורה ואפשר באין רוחב ד' דקאמר היינו אין רוחב ד' אמות וציהו רוחב ד' טפחים בעי והוי כרמלית ובדברי התוספות לא משמע כן והדברים ברורים למבין ודו"ק:

דף עח תוס' בד"ה המקום כרעי כו' לכל הפחות באשתו וכן באויר המטה עכ"ל וכ"כ הרא"ש פי' באשתו דפסיקא להו לגבי שאר אינשי ודאי דקפדי אכרעי מטה וגם אאוירא וק"ל: בד"ה מקום חיקה כו' דר"י קשורה ותלויה בעי ומיירי כשבגדיה נגררין כו' דאינה קשורה ותלויה עכ"ל ר"ל דסתמא בגדיה נגררין ואינן תלויין ולא ניחא ליה לאוקמא בין חיקה ובין קלתה בקשורה ותלויה כדאוקמא לעיל וק"ל: בד"ה אינו גט כו' ר"י היה מצריך כו' לומר הי גיטך כו' ומיהו קשה דבהגיזקין משמע דאפילו לא אמר כו' עכ"ל לכאורה קשה לדבריהם אמאי לא תקשו להו בפשיטות מהך דהכא דאמר בכנסי שט"ח זה דאינו גט והתם בהנזקין קאמר דהוי גט וכך היא הקושיא בדברי הרז"ה וע"ש ובספר מלחמות ונראה ליישב דבריהם דלהכי לא קשיא להו אהך דהניזקין כיון דאמר מקודש זה לעדים ראו גט זה כו' מסתמא על דעת זה בתורת גט נותן אותו לידה ודקאמר כנסי שט"ח אינו אלא כמשחק בה משא"כ הכא דלית לן למימר הכי כיון דא"ל כנסי שט"ח כו' ולא אמר כן לעדים מקודם שבתורת גט נותן לה אבל אהאי פיסקא שכתב ר"י היכא דסתמא ניתן לה גט ולא אמר לה כלום מסתמא נמי דבתורת גט נתן לידה ולא גרע מהך דפרק הניזקין דאמר לה בהדיא דבתורת שטר חוב נתן לידה והא תירלו דבעדים תליא כולה מלתא התם וכדי שתדע שהיא מגורשת כו' ולא משום שנדע שבתורת גט נתן לה וק"ל: ע"ב בד"ה והא א"א כו' וא"ת ולישני כגון דלא ידעינו הי מנייהו כו' וי"ל דלישנא דמחלה כו' עכ"ל יש לפרש דבריהם דלישנא דמחלה על מחלה לא משמע הכי משום דודאי לא הוי מחלה על מחלה דא"א לנמלם והוה קרוב לו או לה אלא דאכן לא ידעינן ליה אבל קשה דא"כ אמאי קאמרי דלכך מוקי לה בב' כיתי עדים כו' דמה תיקן בזה דהא ודאי בכה"ג נמי לא הוי מחלה על מחלה שהרי הם מכחישים

חכמת שלמה

לדעת הירושלמי אינו ר"ל דלא בעינן תנאי כפול בגיטין וקדושין אלא תומרא בעלמא שהחמירו לגם מדרבנן כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

הזורק פרק שמיני

דף עז ע"א רש"י בד"ה לתוך חיקה כו' בגמרא קלתה הד"א: בד"ה ת"ל כו' מדלא כתיב ובידה כו'. נ"ב אבל הר"ן פי' דיליף מונתן בתרא דכתיב בקרא דיתורא הוא ע"ש: ע"ב גמ' ותיתוד ותפתח כו'. נ"ב פי' תסגור ותפתח ועיין ברא"ש: תוס' בד"ה ידה כו' וי"ל כיון כו'. נ"ב ולי נראה דידה אפילו קנוי לו למלאכה לאו כל היום קנוי לו שלא יכול לשעבד בה יותר ממלאכתה שמחויבת לו משא"כ בחצר שמשתמש בה בלי הפסק כלל ודו"ק: בד"ה ותיזיל איהי כו'. נ"ב לשון ר"י ובי פיצא כיון דסוף סוף היו צריכין לדחות איסור דרבנן יטלטלו הגט י"ל דכמה דאפשר לתקוני מתקינן ובתיחוד ותפתח לא היה נראה כמקנה שהרי דכן הוא לפתוח ולסגור ביתו ולא היו יודעין הרואין שהיה כדי להקנות אבל הרב בעל העיטור ז"ל כתב דאין הכי נמי שהיו מתירין טלטול הגט כשם שהתירו מקנה רשותא שהוא אסור בשבת אלא דהכא רה"ר היתה מפסקת: בד"ה פליג כו' גבי המוציא מרשות לרשות אמר רבה כו' כצ"ל. וכ"כ פי' הכל רשות הרבים רק שחילוק רשות ביניהם וק"ל: בא"ד וגם מסתמא הוי רחב ארבעה כו'. נ"ב כן הוא בתוס' דפרק חזקת הבתים דף נ"ו להדיא כמו בכאן וה"פ דלא תימא פיסלא דהתם איירי שאינה רחב ד' טפחים דאז לא הוי כרמלית אלא מקום פטור ודוקא הכא דבעינן ד' אמות ולא סגי אפילו בד' טפחים משום דבעי רשות מיוחד שיהיה מקום חשוב כרשות היחיד כדי שתקנה בו הגט אבל לענין חלוק רשות לעולם לא בעי יותר מארבעה טפחים ומש"ה פירשו דאין לומר התם איירי אפילו בפחות מד' טפחים הוי חלוק רשות ולאפוקי מפירוש רשב"ם שפירש לגם דהאי פיסלא איירי בפחות מארבעה טפחים מש"ה כתבו דזה בודאי אינו דבר חשוב שיפסיק ודו"ק:

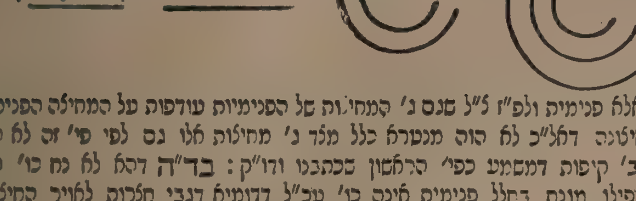
דף עח ע"א גמ' זכה שמטה קרוב כו' ט"א נ"ב רש"י בד"ה הוא שנדא כו' קרוב לה [illegible]

זה את זה ואכן לא ידעינן הי מנייהו אומר אמת ויש ליישב דבתרי כיתי עדים לפי הגרסא הוא מחלה על מחלה דב' אמרי קרוב לו וב' אמרי קרוב לה ואיקי תרי בהדי תרי והוה כמחלה על מחלה ודוחק ודו"ק : **בד"ה** מחלה על מחלה שניהם יחלוקו הכא לא שייך למימר המע"ה כו' עכ"ל לר"י דמוקי מתני' מחלה על מחלה דהיינו בשניהם יכולין לסומכו ניחא דלאו משום ספיקא הוא דיחלוקו אלא דקושטא הוא כן דהוא ברשות שניהם אבל לרבה ורב יוסף דמוקי לה בתרי כיתי עדים ספיקא ממש הוא וקימא המע"ה ודוחק הוא לאוקמא מתני' כסומכוס דס"ל בכל ספק יחלוקו כדאמרינן בפרק הפרה ויש ליישב דרבה ורב יוסף לא פירשו מתני' בנאבד כפרש"י אלא כמ"ש המרדכי ח"ל מחלה על מחלה יחלוקו מה שפרש"י וזרקו ואבד החוב לא נראה דהאמאי לא אמרינן המע"ה ונראה כפי' ר"י שפירש שהמלוה בעין וה"פ קרוב למלוה הלוה אמר החזר לי מעותי ואפרע לך לזמן כי זמני לא הגיע עדיין והמלוה אומר לא כי מאחר שזרקת לי זכיתי בו עכ"ל ודו"ק : **בד"ה** ותתגרש ס' דר"א גופיה מספקא כו' שתקנו חכמים ד' אמות תקנו גם באויר ואע"ג דלא מינטר כו' עכ"ל ולקמן דפריך והא לא מינטר היינו והפשוט אבעיא דר"א וק"ל :

דף עט בד"ה היתה עומדת כו' האי עומדת היינו כמי שעומדת כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה לפרש למאי דמוקי הסיפא כגון שמחילות החיצונות עודפות רישא נמי איירי בכה"ג דעודפות מחילות התחתונות ולמאי דמוקי נמי בים לגג מעקה ומלד החצר אין לו מעקה ולא הוי אויר הגג משתמר מפני בני החיצונה ולכך בעי שהאשה עומדת בלד חצרה דכה"ג כתבו התוס' לקמן גבי פנימית גופא כו' ע"ש ודו"ק : **בד"ה** כגון שטו כו' דאיסור שבת ואיסור גניבה כו' והא לענין שבת מחייב אפילו למעלה כו' עכ"ל לר' עקיבא דס"ל קלוטה כמי שהונחה דמי קאמרינן הכי התם אבל לרבנן לענין איסור שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא ולענין גניבה לא מתוקמא לרבנן התם אלא באומר לא תקני לי גניבותך עד שתנוח והיינו לפי המסקנא דהכא דלענין קנין שני לרבנן במנטר ומיהו מה שכתבו בזה הכא גם בתוספות פרק מרובה דרבות היחיד עולה עד לרקיע אין זה מדוקדק לכאורה דלר' עקיבא ברה"ר נמי דליכא מחילות אמרינן לענין שבת דקלוטה כמי שהונחה דמי ויש ליישב משום דלמעלה מעשרה אין אויר רה"ר כרה"ר כפרש"י בשמעתין ומחילת החצר גבוה עשרה הוא לכך צריכין לומר דרה"י עולה עד לרקיע אף למעלה מן המחילות שהן גבוהים עשרה וק"ל : **בד"ה** כמאן כו' ס"ד דטעמא דר' לאו משום קירוי כו' דכר"ע לא מתוקמא כו' עכ"ל היינו למאי דס"ד השתא דאיסור שבת וקנין שוין הן ולא אסיק אדעתיה למימר לענין קנין תליא מלתא במנטר אבל למאי דמסיק דתליא בקנין במנטר ניחא דאתיא נמי הכא כר"ע דבעי מחילות עודפות משום דמנטר כדמוכח ההיא סוגיא דמרובה שכתבו התוספות לעיל וק"ק השתא למאי דס"ד דאיסור שבת וקנין שוין הן ולר"ע לא בעי הכא מחילות עודפות מי הכריחם לאוקמא במחילות עודפות נוקמא בלא מחילות עודפות וכר"ע ויש ליישב דהוה ס"ד דלכך אוקמא ברבי דהלכתא כותיה ולא כר"ע אלא דפריך דמ"ט לא תוקמא כרבנן דרבים נינהו ולדברי המתרץ ניחא לכולהו תנאי דבקנין תליא מלתא במנטר ואתיא מתניתין בעודפות לכ"ע ובזה יתיישב מה שהקשה מהרש"ל בזה תימה אמאי לא קאמר אפילו תימא רבנן התם אין עומד לנוח שם באויר דרה"י משא"כ באויר דהכא דסופו עומד לנוח שם עכ"ל ואין כאן קושיא דודאי לפי המסקנא לא בעי למימר דאיסור שבת וקנין שוין הן כדס"ד הכא כדמוכח הך דפרק מרובה והא דבעי נמי רבא בב"מ זרק ארנקי בפתח זה ויצא כו' היינו פלוגתא דרבי ורבנן גופה לענין איסור שבת ותפשוט אבעיין דאתיא כתנאי אי הוה איסור שבת וקנין שוין גם שהמא דתלמודא פריך לעיל בפשיטות והא לא מנטר אע"ג דלענין שבת לר"ע ודאי דחייב דקלוטה כמו שהונחה אפילו ברה"ר היא דליכא מחילות אבל למאי דמפלגי' בין איסור שבת לקנין דבעי מינטר ניחא כולהו סוגיין דתלמודא ודו"ק :

גמ' והא דאמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י ובראשו טרסקל כו' כתב מהרש"ל כך היא הגירסא כו' אבל רש"י ל"ג ובראשו טרסקל ובודאי האמת כן לענין שבת דאפילו נח על קנה לבד חייב דברה"י לא בעינן שינוח על מקום חשוב אלא אפילו כל שהוא כו' אבל נ"ל דמשום גט אמרוה כו' עכ"ל רשב"א בחידושיו לא ידענא פשיטותיה דהא אדרבה בפשיטות פריך אמתני' דפרק קמא דשבת דאיירי נמי ברה"י אמאי חייב והא בעינן עקירה והנחה על מקום ד' ומסיק שם דידו חשובה כד' אלא לר"ע דסבר קלוטה כמי שהונחה אמרינן הכי דלא בעינן מקום ד' והכא אליבא דרבנן קיימינן כדקאמר במלתא קמייתא מג' מדות הא דאמר רבי קלוטה כו' ופליגי רבנן עליה כו' ובהדיא קאמרינן לרבנן לענין איסור שבת עד דמטיא לארעא דהיינו מקום ד' וא"כ שפיר קאמר לרבנן דבעי טרסקל דהוה הנחה במקום ד' ונקט רה"י משום דעולה עד לרקיע אבל ברה"ר בנעץ קנה ובראשו טרסקל אפי' הוי מקום ד' לא הוי נעשה רה"י למאן דפליג אדרבי יוסי ב"י בפ"ק דשבת ולית ליה גוד אחית מחילה וק"ל : **שם** ה"מ לענין שבת אבל הכא משום אינטורי כו' כתב מהרש"ל ל"ע מ"ש פחות מג' דלעיל גבי גג דחשבינן ליה כנח מכח לבוד אע"פ שאינו משתמר מפני הרוח ק"ו כו' וכ"כ הרשב"א ולא כתב בו דבר המספיק ונראה בעיני בשלמא כו' עכ"ל ע"ש ואין להאריך בדחוקיו אבל הנראה למאן דל"ג הכא טרסקל כמ"ש בשם הרשב"א ודאי ניחא דבפחות מג' לגג דמי דבמונח על הגג מיד מגורשת ולא בעי מנטר אח"כ מן היזקא אבל במונח על הקנה כיון דלא הוי מקום חשוב הוי כמונח באויר ובעי להיות משתמר מן הרוח ואפילו למאי שכתבו לעיל דשפיר גרסינן טרסקל לק"מ דבמונח על הגג מקרי מינטר מן הרוח אילו היה עומד שם דאפילו ברה"ר תוך ד' אמות לא מבעיא ליה לר"א אלא באויר אבל על הארץ ודאי דמינטר מן הרוח בעומד שם אבל על הקנה אפילו ע"ג טרסקל כיון שהוא באויר לא הוי מינטר מן הרוח בעומד שם למטה ודו"ק :

ע"ב תוס' בד"ה והא דאמר כו' וי"ל דהכא להוליך מגג לגיה קאמר כו' עכ"ל לפ"ז נ"ל האי דקאמר נמי דבגט טולי האי לא קפדי אינשי היינו אפילו בכה"ג מגג לבית דגג לאותו בית הוה כחד מקום ולא קפדי וק"ל : **בד"ה** פנימית כו' הא אינו משתמר מפני בני החיצונה כו' כדפריך גבי עובדא כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה דלאו דומה דלא קאמרינן דאינו משתמר מפני אחרים אלא היכא דליכא מחילות למטה דלאו דומה גם כההיא דגגי בית של רבן גמליאל אבל הכא למעלה באויר א"כ דליכא מחילות מקרי משתמר כיון דאינו נוח להשתמש שם על ידי אחרים וק"ל : **באו"ד** ומיירי כשהמחילות החיצונות מפסיקות בין החיצונית לפנימית כזה א ומחילת החיצונה המפסקת היא סמוכה למחילה הפנימית ושני מחילות המפסיקות ביניהם סמוכות זה לזה ואין ביניהם רק כמו קליטה אלא שהחיצונה הסמוכה לפנימית עודפת על הפנימית ואין מפסיקות שכתבו התוס' היינו כזה ב דהיינו שאין הפסק בין החיצונה לפנימית אלא מחילה הפנימית אבל מחילה החיצונה העודפת היא שמחוץ לחיצונה ויש לפרש עוד שתי חצרות זו לפנים מזו ומחילה חיצונה המפסקת גם כן ביניהם כזה ג וב' מחילות סמוכות זה לזה אלא שהחיצונה עודפת על הפנימית הסמוכה ואין מפסיקה שכתבו התוספות היינו כזה ד שאין מפסיק

ביניהם אלא פנימית ולפ"ז נ"ל שגם ג' המחילות של הפנימיות עודפות על המחילה הפנימית שמלד החיצונה דאל"כ לא הוה מנטרא כלל מלד ג' מחילות אלו גם לפי פי' זה לא הוה דומיא דב' קיפות דמשמע כפי' הראשון שכתבנו ודו"ק : **בד"ה** דהא לא נח כו' הוה משמע אפילו מונח בחלל פנימית אינה כו' עכ"ל דדומיא דגבי חצרות לא הוה דהיינו תוך חללה אית לן לפרש גבי קופות לאויר פנימית דהיינו תוך חללה של פנימית ולא כנגד כמו שכתבו לעיל התוספות וק"ל : **בד"ה** כתב לשם כו' דלהכי קרי לה שאינה הוגנת כו' עכ"ל ר"ל דלהכי קרי ליה הכי גבי גט ספי בהאי לישנא מבכל דוכתא דאשמועינן דאע"פ כו' וק"ל : **בפרש"י** בד"ה מטמאין לה אם כאים הם עכ"ל ר"ל אם היה ראשון כהן וחי במותה אינו מטמא לה ואם הראשון מת והשני כהן ונשאה בחזקה שאין זה גט אינו מטמא לה וכה"ג פרש"י בהך עובדא דלקמן יצא עליו קול אים פלוני כהן כתב גט כו' דתלא מן השני אם מת כהן ראשון ונשאה כהן שני ע"ש ומהרש"ל מדחק בזה דלאו דוקא שני כהן אלא נזיר א"כ כו' וא"ל וק"ל : **בד"ה** נפסלה מן הכהונה דזונה היא דסתם זונה היינו א"א כו' עכ"ל דמשום גרושה לא נפסלה רק מדרבנן כיון דגט פסול הוא כפרש"י אלא דע"י שנשאה השני נעשת זונה ונפסלה מן התורה לכהונה גם אם מתו שניהם וכתב מהרש"ל לפירוש התוספות קשה מאי נפסלה מן הכהונה כבר נפסלה משום גרושה מדאורייתא דגט ראשון גט גמור הוא ונדחק בזה לתרץ ולי נראה דהכא לא הוה צריך ליה למתני דנפסלה מן הכהונה אלא משום כל הני דקתני לקמן כל ערוות כו' והכונס את יבמתו כו' וכתב סופר גט לאיש ופוסר כו' דקתני בהו דכל הני [illegible] אילטריך למתני בהו דנפסלו מן הכהונה על ידי שנשאו לאחר וק"ל :

דף פ תוספות בד"ה ושם עירו כו' ואומר ר"י דהיינו דוקא עיר שדרין בה כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ותימה הלא מקום דירה נמי א"ל לכותבו ואפילו הכי [illegible] בינה הולד ממזר לכ"ע וצ"ל כו' עיין ברא"ש עכ"ל אבל התוספות בפרק [illegible] כתבו דלכולי עלמא בלא כתב שמו ושמה כלל דפסול דהכי מוכח בהדיא מדפריך אההיא עובדא דיהב ס"ת לדביתהו וא"ל הא גיטך הא בעינן שמו ושמה ושם עירו כו' ע"ש וזה שכתבו גם כאן לעיל דשינה שמו ושמה כו' לא שינה ממש כו' כי היכי דלא נידוק מיניה הא לא כתבו כלל כשר כמבואר שם בתוספות ואין סברא לחלק בין שמו ושמה ובין שם עירו ועירה דהא בחדא בבא תנינהו ועוד דהא כתבו לעיל בהדיא וכן שם עירו ושם עירה לא שינה ממש כו' דהיינו נמי דלא נידוק מיניה דלא כתבו כלל כשר וכן יש דעה הרבה מהפוסקים שפוסלים בלא כתב כלל מקום הדירה כמ"ש הב"י בא"ע סי' קכ"ח וזו היא דעת ר"י כאן ותו לא מידי ודו"ק : **בד"ה** כי יתביתו כו' דחיישינן שמא אחרוהו וכתבוהו אלמא אע"פ שלא היה בעיר כו' עכ"ל הכי משמע להו לפרש הא דאחרוהו וכתבוהו וכפרש"י שם אבל הר"ן כתב ראיה זו אינה מוכרחת כו' דה"פ דבאותו מקום עלמו שהלוה ההלואה שם כתבו השטר אלא שאחרו את הזמן כו' עכ"ל ע"ש והיינו נמי מאוחר כמ"ש התוס' לקמן ונראה שסמכו עלמן אדלקמן שכתבו דמגט מאוחר דכשר נמי מוכח להכשיר היה במזרח וכתב במערב דאם ירלו שלא היה סופר בעיר ביום כתיבת הגט יאמרו שאחרוהו וכתבוהו כו' וק"ל : **באו"ד** לכשתכנסה אגרסנה ה"ז גט אע"פ שכתב מן האירוסין זמן כו' עכ"ל דבכה"ג ע"כ איירי התם דבכתב זמן של אירוסין אינו גט כדאמרינן בהדיא בפרק כל הגט ומשום דשמא יאמרו גיטה קודם לבנה וכמ"ש התוספות בפרק ר"נ ודקאמרי אע"פ שכתב מן האירוסין זמן דנישואין כו' כלומר אע"פ שהוא מאוחר ודו"ק : **ע"ב** בפרש"י בד"ה זינו לא כו' וה"ל נושא את חלוצתו דקם ליה בלא יבנה עכ"ל כתב מהרש"ל לא אוכל להבין דהא אשת אחיו ממש כו' אבל היכא שנבלה

חכמת שלמה

סי' כ"ג : **תוס'** בד"ה שניהם אין כו'. נ"ב הוא יכול לשמרו ולא היא ואם תאמר מה לי יכול לשמרו כיון דהיא אינה יכולה לשמרו וי"ל בפני עלמה אינה יכולה לשמרו אלא עם אחר והוא יכול לשמרו בפני עלמו · גליון :

דף עט ע"א גמ' אמר ליה אפילו תימא רבנן כו'. נ"ב תימה אמאי לא קאמר אפילו תימא רבנן התם אין עומד לנוח שם באויר דרה"י מה שאין כן באויר דהכא דסופו עומד לנוח שם (עיין במהרש"א) : **שם** והא דאמר רב חסדא נעץ קנה כו'. נ"ב נעץ קנה ברשות היחיד ובראשו טרסקל כך הגירסא ברוב הספרים שלנו אבל רש"י ז"ל לא גרס ובראשו טרסקל ובודאי האמת כן הוא לענין שבת דאפילו נח על קנה לבד חייב דברה"י לא בעינן שינוח על מקום חשוב אלא אפי' כל שהוא וכדאיתא התם בפרק קמא וכמו שכתבתי ברים פרק קמא אבל נ"ל דמשום גט אמרוה כאן לומר דאפילו נח על טרסקל אינה מגורשת דלא מינטר ע"כ לשון רשב"א בחדושיו (עיין במהרש"א) : **שם** הני מילי לענין שבת כו'. נ"ב נ"ע מאי שנא מפחות משלשה דלעיל גבי גג דחשבינן ליה כנח מכח לבוד אע"פ שאינה משתמר מפני הרוח קל וחומר שהכא נח ממש ברה"י ומה בכך שאינו משתמר וכן הקשה הרשב"א ולא כתב בו דבר המספיק ונראה בעיני בשלמא גבי לבוד מאחר שעשאו התורה כנח א"כ ה"ה דעשאו אינו משתמר כמשתמר דומיא דארבע אמות ברה"ר לפי' התוס' אבל הכא שנח ממש לא שייך לומר מיגו דמהני כו' ודו"ק היטב (עיין במהרש"א) : **ע"ב** רש"י בד"ה מטמא לה אם כהנים הם הס"ד. וכ"ב לאו דוקא אלא אחד כהן והשני נזיר א"נ יש לפרש אין מהויבים לטמא ואיירי שפיר בישראל : **תוס'** בד"ה והא כו' נקט מילתיה ככ"ע כו' כנ"ל : **בד"ה** כתב לשם כו' דלהכי קרי לה כו'. נ"ב פירוש דלהכי שיה לריך התנא לקרות אותו במשנה כך ודו"ק : **בד"ה** ולריכה גט כו' אבל הכא מן התורה כו'. נ"ב קשה לפירוש התוס' מה אומר יש בה שנפסלה מן הכהונה הלא כבר היא גרושה ממש מדאורייתא וי"ל דה"ק שנפסלה לכהן משום זונה ולענין התרומה ואע"פ שמן התורה אינה זונה מ"מ חכמים עשאוה כזונה ממש אף לענין מלקות א"כ לגופא לא לריך דנפסלה מן הכהונה אלא תנא אגב בת לוי מן המעשר דאלטריכא ליה וכה"ג איתא ביבמות :

דף פ ע"א תוס' בד"ה ושם עירו כו' ואומר ר"י דהיינו דוקא עיר שדרין כו'. נ"ב ותימה הלא מקום דירה נמי א"ל לכתבו ואפילו הכי אם שינה הולד ממזר לכולי עלמא וצ"ל משום דשם עירו דהיינו מקום דירה ידוע לכל ואין שיקרא גדול מזה כאילו מעידים עדים שלא גירש פלוני זה ודו"ק. (עיין ברא"ש ועיין במהרש"א) : **באו"ד** ומקום עמידה נמי א"ל לכתוב · נ"ב מדלא מוקי הא דהיה במזרח כו' איירי במקום עמידה ושינה שם עירו כו' איירי במקום דירה ומדלא מוקי הכי ש"מ דלא בעי כן הוא ברא"ש והוא מהתוס' : **בד"ה** כי יתביתו כו' וה"ה עדים שלא יחתמו כו'. נ"ב וברא"ש משמע דעיקר קפידא בעדים שיכתוב שם העיר במקום שחותמים עדים כו' ודו"ק : **ע"ב רש"י** בד"ה זינו לא כו' דקם ליה בלא יבנה כו'. נ"ב לא אוכל להבין זה דהא אשת אחיו ממש וחייב כרת ולא אמרינן בקם בלא יבנה אלא היכא שלא נשאת אחר חליצה שלא יכול שוב ליבמה אבל היכא שנשאת אחר כך דהוה ליה כגרושת אחיו ממש ונראה בעיני פ"ש הוא שהרי התוס' גם כן לא הביאו ודו"ק. (עיין במהרש"א) : **בד"ה** דמהלפא באשה ומידע ידעי כו'. נ"ב מה שפרש"י לית לה קול ומידע ידעי דפריצותא הוא כו' לריך פירוש לפירושו איך בא הענין של העלמת הקול למידע ידעי גם תימה למה אנו לריכין לכל זה מאחר שאמר לא נשאו דוקא קתני אבל זינו לא ביבמה שזינתה מותרת להתייבם אם כן שני בהכי והו לא כדמשמע מסוגיא דליבנא קמא היכא דליכא תיובתא לרב המנונא דאמר יבמה שזינתה אסורה אלא היא מותרת דלית לן שום ספיקא במתני' אלא נישאו דוקא קתני ולא זינו ונריך לבאר פירוש השמעתא אליבא דרש"י כפי הטעה שנמלא בפי' שלנו וזכו פירושו בתחלת הסוגיא פריך נשאו אין זינו לא לימא תהוי תיובתא דרב המנונא כו' פי' דאם איתא לדרב המנונא דס"ל דיבמה שזינתה במזיד אסורה שוב להתייבם א"כ כן אין חילוק באחר יבמות בין נשאת בין זינתה במזיד וכי היכא דהכא אסרינן אפילו נשאו שהוא באונס דלא ידעה שהאה נרתה חילונית משום שמא יאמרו ה"נ נאסר בזינו בנדון זה אלא ודאי ליתא לדרב המנונא ויבמה שזינתה מותרת אם כן אינו תידוק מה בזינו בנשאו לשמא יאמרו יותר מבזינו לפי שהוא חמור יותר וכמו שדייק רש"י בלישניה דבשאו חמור אבל זו לא זה אף בזינו שייך למיגזר שאותם שראו שזינתה וידעו שאחרת להיבגא ליכם יאמרו בודאי לא עברה על לא תסיף אשת המת החולה שהרי הרואים לא ידעו מזה האונס שנספרה כבר כו' ויאמרו מסתמא חלן לה משום הכי זינתה כשאר פטיה ואם כן תוזר ומשאת את חלוצתו אלא משום דקיל לא גזרו בה ומשני נשאו וה"ה זינו ואין חילוק ביניהם וכדברי רב המנונא ובאידך ליבנא המתחיל לומר לימא מסייע ליה לרב המנונא קתני נשאו וה"ה זינו הוא נמי פשוט כדפרי' והשתא הא דדחי ליה לא נשאו דוקא שוב לא הוה ר"ג משום [illegible]

אמר לך ת"ק כגרושת אחיו ממש כו' עכ"ל ואני תמה עליו מהיאך יצא לו דין זה דה"ל כגרושת אחיו ואי משום שכבר נשאה אחר הרי מדינא שרי לייבמה אחר כך אי לאו משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למדה"י כדאמרינן בהדיא ביבמות פרק האשה יבמה קידושין אין בה נשואין יש בה ומשום דמיחלפא כו' אלא הכא משום דהלך לא קס ליה בלא יבנה ודברי רש"י אמת הן בלי גמגום וק"ל: **בד"ה** דמחלפא כו' אבל זנות לית ליה קלא טולי האי ומידע ידעי כו' ולא חשדי ליה בהלולה עכ"ל ר"ל דנישאו בהיתר יש לה קול וכ"ע ידעי ביה אבל לא ידעי שנפטרה לשוק על ידי גרתה אלא סברי ע"י חליצה וקם ליה בלא יבנה אבל זינתה לית ליה קלא טולי האי ולאו כ"ע ידעי ביה ומי שידע בפריצותא לא חשדי לה בחלוצה אלא דזינתה קודם חליצה ומהרש"ל האריך בפי' דבר זה ואין כאן מקום להאריך ודו"ק: **תוס'** בד"ה זו דברי ר' מאיר כו' דמשמע מגורשת ותנשא לכתחלה כו' א"כ היאך אנו כותבין כי' הא קי"ל כרב באיסורי ולדידיה אסיר לגרש כו' עכ"ל יש לדקדק טובא בדבריהם ממה שדקדקו לקמן לפי' ר"ת דהשתא שהבינו לשמואל נמי מגורשת דוקא בדיעבד ולא תנשא לכתחלה אי נמי דלא קי"ל כרב באיסורי היאך אנו כותבין לכתחלה לבריאת עולם דלשמואל נמי מגורשת בדיעבד קאמר ועוד קשה הך קושיא א"כ היאך אנו כותבין לבריאת כו' אין זה תולה במאי דפליג רב אדשמואל אלא כיון דקיימא לן כרב באיסורי והולד כשר קאמר דמשמע לכתחלה לא תנשא היאך אנו כו' גם הלשון שכתבו הלכה כרב באיסורי ולדידיה אסור לגרש בו לכתחלה אינו מדוקדק דלשמואל נמי השתא משמע להו דמקודשת בדיעבד דוקא אבל לרב הל"ל דלא תנשא לכתחלה וכמ"ש הרא"ש או כמ"ש הר"ן לרב דהולד כשר והלא ומהרש"ל כתב בזה ולדידיה אסור לגרש כו' פי' אפילו לדידן דליכא קפידא מ"מ אסור לכתחלה דמגלן להקל כ"כ עכ"ל ואין זה אלא דברי נביאות בדבריהם דאכתי לא הזכירו הך סברא שכתבו לקמן דלדידן אין קפידא ועל כן הנראה מה שכתבו ולדידיה אסור לגרש בו לכתחלה ר"ל לדידיה נמי היינו לשמואל נמי מיהת אסור לגרש בו דמגורשת בדיעבד משמע והשתא קושייתם לפרש"י דפליג רב אדשמואל קשה בין לרב ובין לשמואל היאך אנו כותבין כו' לרב דקיימא לן כוותיה קשה לפסול אפילו בדיעבד דלא תנשא ולדידיה לשמואל אסור מיהא לגרש בו לכתחלה אך ק"ק בתירוצם כיון דלא קשיא להו אלא הא דהיאך אנו כותבין לבריאת כו' ה"ל לתרוצי בפשיטות כמ"ש לקמן משום דהשתא ליכא שלום מלכות שאפילו עובדי כוכבים אין מונין כו' ואפילו לרבי מאיר ניחא בהאי טעמא כנראה מדבריהם לקמן לפי' רבינו תם שהוצרכו לומר ואע"ג דשם לן תנא כרבי מאיר כו' דמשמע דלפירוש ראשון ניחא אף לרבי מאיר ומה לו להר"א לפלוגי בין שנטר למלכות אחרת דאין זה תולה כלל לקושייתם ולתירוצם ואפשר שבא הר"א לקיים פרש"י ושלא להכריע כפירוש רבינו תם דאי אשלום מלכות קאי כפרש"י ופליג רב אדשמואל ה"ל להתלמודא למימר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב כו' דהוה משמע דפליג אבל אמר רבי אבא כו' משמע דמלתא באנפי נפשיה היא כמ"ש הר"ן ולזה כתבו דהר"א קיים פרש"י דלק"מ דאי נמי דקאי אשלום מלכות לא פליגי דיש לחלק בין שנטר למלכות אחרת ותו לא מידי ודו"ק: **בד"ה** נישאו כו' ועוד לאיכא דאמרי נישאו וה"ה לזינו מאי ס"ד כיון דהויא גזירה כו' עכ"ל למאי דמשני לא נישאו וה"ה לזינו לא תקשי להו הכי דה"ק לא הדייק מיניה נשאו משום דמחלפא כו' ולא זינו אלא דה"ה זינו ומטעם אחר כדרב המנונא אבל לאיכא דאמרי היאך בעי לסיועי מיניה דה"ה לזינו כיון דהאי טעמא דמחלפא כו' לא שייכי בזינו כלל אבל לפר"י לקמן ניחא נמי לאיכא דאמרי דלא מסתבר ליה לאסור נשאו אי לאו משום זינו דאסיר וק"ל: **בא"ד** גבי ה"ל מה בעלך ונשאת נשאת אין זינתה לא כדדייק הכא כו' עכ"ל ר"ל דהתם ע"כ בא"א ליכא לדיוקי הכי דודאי זינתה בא"א דאסורה לבועל אי נמי יש לפרש דהתם נמי בא"א איכא לדיוקי הכי בזינתה בכה"ג בא"ל מת בעליך כו' דהוה זינתה בשוגג דסבורה היא דפנויה היא ולפר"י ניחא דהתם ליכא לדיוקי אבל זינתה לא דנשאו נמי אינה אסורה אלא משום זינתה אבל הכא כיון דאיכא למטעי בנשאו הוה טעמא משום דמחלפא אבל זינו לא וה"ל למנקט טפי זינו דמיניה נמי נשמע נשאו דאיכא למגזר בגופיה ודו"ק: **בא"ד** לא מתוקמא מתני' לפי זה חולקת על כו' עכ"ל כצ"ל:

דף פא בד"ה לא כל הימנו כו' ואם תאמר לרב אדא בר אהבה כו' מה קוניא שייך כיון דנשאת כו' עכ"ל ר"ל לשמואל בלא נשאת ודאי שייך קוניא כגון אם כהן הוא והם מתחרטין על הגט והרא"ש שכתב דלא מסתבר טעמא דשמואל כו' מה שייך קוניא הכא אם הם מתחרטין על הגט יכול לקדש פעם שנית עכ"ל ר"ל דלא מסתבר לאוקמא מתניתין כשמואל ודוקא בכהן ומהרש"ל כתב דטעמא דשמואל לאו משום קוניא הוא ע"ש טעם אחר ואין זה אלא דברי נביאות בפרש"י דלא הזכיר בפירושו רק טעם דקוניא ודו"ק: **בד"ה** דורות כו' אי נמי לאו דבר אחד ממש קאמר שלא היה מיקל כמו רבי דוסא כו' עכ"ל וכדקאמרינן התם ע"כ לא קאמר ר"י הכא אלא לענין קנס שלא יהא חוטא נשכר א"כ שלא היה ר"י מיקל כ"כ אפילו בערביים ששטופין בזימה כמ"ש התוס' וק"ל: **בד"ה** טרקסמון כו' דבמשניות חשיב ירק בשמו טרקסמון כו' עכ"ל אינו נמצא מפורש במשניות אבל ר"ל דבמשניות חשיב ירק עולשין ששמו טלקסמון בירושלמי כמ"ש בפירוש הר"ש במסכת כלאים וכן הוא בערוך ערך טרקסמון ופירושו שם מגומגם ע"ש: **בפרש"י** בד"ה דרך טרקסמון כו' שהוא לשון יוני כמו טרקסין עכ"ל היינו אמה טרקסין ברפ"ק דב"ב ובפי' הוציאו לו שהוא בלשון יוני פנים וחוץ ועיין בערוך: **ע"ב** תוספות

בד"ה בית שמאי סברי כו' טעמא דבית שמאי משום דאין אדם בועל כו' עכ"ל ולפי דבריהם היה נראה דאין צורך לזה דבית שמאי דהכא אבית שמאי דהתם לק"מ ורבה ורב יוסף דהתם היינו לפי המסקנא דהכא דבית שמאי נמי סברי הכא דאין עושה בעילתו בעילת זנות ואוקמינא מתני' בלא ראוה שנבעלה ולמאי דסלקא דעתך דפליגי במתניתין הכא בראוה שנבעלה ה"נ לדחויי ממתני' דהתם לטעמא דרבה ורב יוסף אלא דניחא ליה לדחויי ממתניתין דהכא גופיה מדלא פליגי נמי בארוסה וק"ל:

דף פב בד"ה לא והשלם כו' מילאוה בקרובים כשר כו' עכ"ל דמשמע דוקא בקרובים אבל בעבד לא כר"ע ממש משום דאתי למימר ששחרריה והא לא תקשי להו אמאי מכשיר התם אפילו בשני קרובים דהיינו בב' שיטין שהרסיקו מן הכתב וכמו שכתבו התוספות בפרק המביא תניין והכא בגט מקושר לא מכשרינן אלא בקרוב אחד די"ל דהתם כיון דלא מכשרינן בקרובים אלא בשנים הראשונים וקביעות מקום דכשרים אינו אלא לבסוף כמו שכתבו התוספות בהדיא פ"ב ליכא למיחש לב' קרובים דלא מקיימינן אלא מב' עדים האחרונים משא"כ הכא בגט מקושר דמכל תלתא מקיימינן ולית בהו קביעות מקום אין להכשיר אלא בקרוב א' כדמסיק אביי ודו"ק: **בד"ה** גזירה כו' פירש בקונטרס דמסתמא כו' מאותו טעם נפסל קרוב כו' כדאמרינן כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא דחו בזה פירוש רבינו תם לעיל דלא בעי הכא שיחתים גם הקרוב זה בפני זה דהא מטעם כולכם ודאי דבעי לחתום זה בפני זה אפילו למאן דאמר משום תנאי כמו שכתבו התוספות בהדיא בפרק ב' ויש ליישב דלכך דקדקו לומר בהך קושיא שהקשו פירש בקונטרס דמסתמא כו' וחיישינן דלמא אמר להו כולכם חתומו כו' עכ"ל אבל לולי פרש"י היה להם לפרש דלאו משום דחיישינן הכא בגט קרח שא"ל כולכם אלא משום דהרואה יאמר דהוה כמו כולכם דהשתא לא תקשי להו דנפסול הכא קרוב ופסול כמו בכולכם ואיכא למימר נמי דרבינו תם מפרש לה הכי ולא בעי הכא זה בפני זה כמו בכולכם גופיה ודו"ק: סליק פרק הזורק

המגרש פרק תשיעי

תוס' בד"ה אבל בע"מ כו' וכי קאמר אילימא בע"מ הרי הותרה אלו בזנות ה"מ למפרך שאפילו לא היתרה כו' כיון דלא אסרה אלא דרך תנאי כו' עכ"ל וכה"ג יש לתרץ הא דקאמר לקמן הרי גרושה אלו בזנות כמ"ש הר"ן ע"ש: **בא"ד** דהל"כ אדמפלג בסמוך בין ע"מ לחוץ לפלוג כו' עכ"ל מהכא גופיה דמבעיא לן ומפליג בין ע"מ לחוץ ולא מפליג בע"מ גופיה איכא לאוכוחי הכי ואפשר דאלישנא דמתניתין הוא דמבעיא ליה בכה"ג אי הוה אלא לשון חוץ אי לשון ע"מ וליכא לאוכוחי מידי אבל מדלקמן בסמוך דקאמר אילימא בע"מ הרי הותרה כו' אלא בחוץ ולא קאמר הכי אילימא בע"מ שלא תנשאי הרי הותרה כו' אלא בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי מוכח שפיר אבל מלשון הר"ן נראה דמהכא מדברי האבעיין גופיה מוכח לה הכי אדמפליג כו' גם מה שכתבו התוספות ועוד דקאמר או דלמא האי אלא ע"מ כו' אע"ג דבהלא אסור כו' דבריהם מבוארים יותר בר"ן ע"ש ועיין ברא"ש בזה ראייתם קצת בלשונות אחרים גם מה שכתבו לעיל לפי' הראשון רהיה מדלא נקט בברייתא אלא לא תנשאי כתב הרא"ש לפי' זה ליישב דלאו דוקא נקט הכי והתוספות לא חשו בזה להרץ דאפשר דלרבותא דר"א נקט הכי ועוד למאי שכתבו לקמן דאפילו בחיי האיש מתיר ר"א היינו דוקא בלא תנשאי גרידא אבל בלא תנשאי ולא תבעלי אסור בחייו דלמא תיאנס מיניה כמ"ש התוספות לקמן ודו"ק: **בד"ה** אמר רבינא כו' ומדתנן ברים זבחים כו' דהתם לא שייך לא ע"מ ולא חוץ כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא הקשי להו דלפשוט ממתני' דס"פ דלעיל ר"ע אומר אין משלימין עליו אלא קרובים כו' דליכא לפרושי ביה ע"מ ואי איכא לפרושי התם מלשון רק דה"ק משלימין עליו מכל פסולים רק קרובים ה"נ איכא לפרושי הכא הרי את מותרת לכל אדם רק לפלוני אי אתה מותר ודו"ק: **ע"ב** בד"ה שר"א מתיר כו' משמע דאפילו בחיי אותו האיש מתירה כו' והקשה ר"ש כו' עכ"ל דהכי משמע בזמן דאסורה לאותו איש מתירה לכל אדם וק"ק דבפשיטות ה"מ להקשות ההא דקאמר לקמן בפשיטות א"ה בכולהו תנאי דעלמא נמי לא תנסב כו' והיינו פירכא דרבא דמוכח בהדיא מזה דאפילו בחיי הנאסר מותרת לכל אדם מיהו בתירוצם הכא ניחא דלא קאמר הכי לקמן בכולי תנאי דעלמא כו' אלא דומיא דהכא לא תנשא גרידא דליכא למיחש שישאנה בע"כ וכמו שנבאר לקמן ואין להקשות בעיקר קושייתם ומאי קושיא הכא בתנשא גרידא הא אין נשואין חלין שהרי אסורה עליו משום א"א כמ"ש התוספות לקמן דמ"מ אסירה ליגשא לאחר בחיי הנאסר משום דשמא ימות המגרש אי לאו משום דאמרינן דתקיים תנאה ולא תנשא לו דנשואין א"א בע"כ ודו"ק: **בד"ה** אפילו לא כו' ולחשוב בהדייהו א"ה דפוטרת צרתה כו' עכ"ל ולא חשו הכא לפרש צרת צרה דהויא דומיא ממש צרת צרותיהן דט"ו נשים דמפרש התם דהלכה הלרה ונשאת לאחיו השני ולו אשה אחרת כו' אבל לקמן גבי קידושין וגבי אשת שני מתים הוצרכו לפרש בע"א וק"ל: **בא"ד** אבל מע"מ שלא תינשא ולא הבעלי קשיא כו' עכ"ל ואע"ג דאסורה לכל אדם בחיי הנאסר בכה"ג משום דשמא יבא עליה באונס כמ"ש התוספות לעיל מ"מ ללוי דתני דאי ה"ל למתני נמי הך דאי עבר אחיו ונשאה כן כתבו התוספות ביבמות דף י' וק"ל: **בא"ד** ובא ראובן וקידשה חוץ

חכמת שלמה

דמהלפא ולא להזכיר שום דבר כמו שהקשינו לעיל אלא משום דקשה ליה נהי דזינתה מותרת להתיידה אין התורה ואינו חמור כמו נשאו ס"ם אמאי לא גזרינן שיאמרו הבריות שראו שזינתה דבודאי חלצה כו' כדפרי' ולא ס"ל כהך לישנא לומר הך סברא מאחר דקיל לא גזרו ביה משום הכי משני דדוקא גבי נישאו איכא למגזר שמא יאמרו כו' משום דמתלפי כו' כלומר כמו שיש למגזר גבי אשה שאמרו לה מת בעליך כו' ה"נ איכא למיגזר הכא אבל בזנות ליכא למיגזר מאחר דלית ליה קול כלומר שאינו מפורסם א"כ מידע ידעי הרואים שהיא עשתה מעשה בפריצותא בזנות ועברה עבירה בסתר ולא תסיה בעונש ולא תסיה אשת המת וגו' אבל אם היה קול לזנות כמו לנשואים א"כ יאמרו הרואים בודאי לא עשתה מעשה פריצות בפרהסיה אי לאו שהלצו לה ודו"ק. ומ"מ נ"ל נמי לא נשאו דוקא כלומר דלא ס"ל כרב המנונא אלא יבמה שזינתה מותרת ונשאו דוקא קתני אבל נ"ל דאפי' את"ל כרב המנונא דיבמה שזינתה אסורה אפ"ה דוקא קתני נשאו דלא שייך למימר שמא יאמרו גבי זינו כו' זה אינו נהי דיתלו הזנות בפריצות ס"ם כשיראו שחזר זה ויכשא אותה שאסורה ליה יאמרו דיבמה שזינתה מותרת דמה לי אם יאמרו שחזר זה ונושא את הנוגתו האסורה משום כיון שלא בנה שוב לא יבנה או אסורה ליה בערוה משום מה שזינתה ודו"ק ומ"מ התוס' הקשו על רש"י שפיר מה שיש להם להקשות שלא היה לו לתלות במהלפא כו' אלא בגזירת עצמו כו' כל זאת הוא כפי הנוסח שלנו אבל כפי הנוסח שהביאו התוס' בשם הקונטרס שאף בתהלת הסוגיא ללישנא קמא פי' בנשאו איכא למיגזר שמא יאמרו הלך זה אבל בזינו פריצותא בעלמא הוא ולא חשדי לה בהלוצה ואינו תלוי במה שנשאו תמיד אם כן צריך לפרש שאף ללישנא קמא סבר דליכא למיחש כלל לשמא יאמרו גבי זינו שלא יתלו בחלוצה אלא בפריצות והא דפריך לימא תיובתא דרב המנונא כו' הכי פריך דאם איתא לדרב המנונא כו' דיבמה שזינתה אסורה אמאי זינו דהכא מותרת נהי שיתלו בפריצות מ"מ הא איכא למיחש לשמא יאמרו שכנס זה יבמתו הזונה שאסורה ליה כדפרישית לעיל ודו"ק ומ"מ אותו הנוסח של זונה שהביאו התוס' הוא רחוק דא"כ למה הזכיר בלישנא בתרא דבנשאו איכא למיגזר משום דמיהלפא מא"כ בזינו ולא הזכיר כל עיקר בלישנא קמא דבנשאו איכא למגזר לשמא יאמרו ולא בזינו זולת הקושיא שהקשו בתוס' כמו על לישנא דמיהלפא שהזכיר ודו"ק ועוד נ"ל להרץ לפי פירוש זה קושיא גדולה מה שאמר נשאו וה"ה לזינו לימא מסייע ליה דלרב המנונא כו' וכי זו סוגיא של הלמודא לומר ה"ה מעצמו ולומר א"כ לימא מסייע ליה כו' שהוא דוחק א"כ ודאי לא נאמר כ"ה כדי שלא יהא דוחק ולפי מה שפירשנו יעלה פי' יפה דהמקשה שהקשה ה"ה זינו סבר בההכרת ה"ה זינו קאמר דהא איכא למיגזר בה שמא יאמרו כמו גבי נשאו כדפרישית ולא ס"ל למימר שיתלו הרואים בפריצות כמו שהשיב לו התרצן וא"כ מאחר דמתניתין ס"ל אף זינו א"כ קשה ליה ואמאי תנא במתני'

נשאו הלא איכא למיטעי דוקא נשאו דתמירי הוא דגזרו ולא גבי זינו דקילי כמו שעלה על דעת לישנא קמא וס"ל שלפי האמת אינו ראוי לחלק בזה והשתא אמר לימא בע"כ מסייע ליה לדרב המנונא דס"ל יבמה שזינתה אסורה מדאורייתא כמו נשאו ומ"ה ליכא למטעי ומ"ה תני נשאו דלישנא מעליא הוא ומשני נשאו דוקא ולא זינו דליכא למיגזר שמא יאמרו בזינו כדפרישית: **תוס'** בד"ה זו דברי ר"מ כו' ולדידיה אסור לגרש כו'. נ"ב פי' אפילו לדידן דליכא קפידא מ"מ אסור לב"ה לכתחלה דמגלן להקל כל כך ודו"ק היטב: **בא"ד** ומה שאנו כותבין לבריאת עולם כו'. נ"ב אין זו קושיא אלא ה"ק לפי מה שחלקנו בין שנטר למלכות דשנטר תנשא לכתחלה ואסור לגרש בו ושינוי מלכות לא תנשא והולד כשר א"כ איכא למימר נמי מה שאנו מקילים אפילו לכתחלה משום דהאידנא ליכא קפידא ודו"ק. (עיין במהרש"א): **בא"ד** והרב ר' יוסף פי' כו'. נ"ב אין חילוק בין תירוץ רב יוסף לתי' הראשון שהרי אף לפי תי' הראשון אמרי' אין קפידא משום דהאידנא ליכא שלום מלכות אלא שלפי תירוץ הראשון אמרי' דוקא לרבנן הוא דשרי להקל וכפי שפירשתי אבל ר"מ שאמר כל המשנה כו' הוא ממזר אין להקל אפי' האידנא וכן סברת ר"ת אבל ר' יוסף פי' דאף לר"מ האידנא ודו"ק: **בא"ד** והא איכא שלום מלכות וכו' ולא פריך משלום מלכות כו' כצ"ל: **בד"ה** נשאו אין כו' מדלא נקט זינו כו'. נ"ב פי' דלא תטעה לומר זנתה מותרת והכא משום מיהלפא ודו"ק:

דף פא ע"א רש"י בד"ה זכות הראויה כו' בחזקת מגורשת כו'. נ"ב יש להקשות בכאן מאי קוניא איכא הכא והרא"ש כתב שמשום הכי יש לפסוק כרב אדא ואני אומר שרש"י היה נשמר בזה נתב מאחר שכבר זכתה כו' והכי קאמר נהי דליכא קוניא מ"מ היא גופה יכולה להכבא אם רצונה להנות בדבר מה איך שנתחלף אחר הגט ואפי' הוא הבעל הראשון עומד וצועק שלא נתחלף אלא שמתחלה נתן כן לאו כל הימנו לאבד זכותה שזכה עליה בשכבר חזקת היתר ודו"ק. (עיין במהרש"א):

המגרש פרק תשיעי

דף פב ע"ב גמ' ורבנן אמר טעמא דר"א כו' כצ"ל. ונ"ב פי' הרבנן שהיו בימי ר' ינאי וכן בתוס' לקמן: **תוס'** בד"ה אפי' כו' ותעבור על הנאו. נ"ב ועל חוץ לא קשה דמיד כשנשאת בינתים פקע קדושי קמא לגמרי ונתרוקן כל האיסות ממנו כדלקמן: **בא"ד** דידה למיסרא אקמא כו'. נ"ב דאי לאו הכי איבתכא דקדושי ראובן דלא כלום הואי ולא הוי אשת המת של ראובן וק"ל ומה שכתבו התוס' שקידשה ראובן חוץ משמעון א"ל אפי' קדשה סתם מ"מ אינה ערוה לשמעון שתפטור צרתה מכח אשת איש דהא

אחר

שמעון אחיו דאהני כו' עכ"ל כתב מהרש"ל מה שכתבו התוספות וקדשה ראובן חוץ משמעון אפילו קדשה סתם מ"מ אינה ערוה לשמעון כו' דהא האחר שקדשה אמר חוץ מראובן ושמעון וראובן שקדשה סתם הוי לגבי שמעון אשת אחיו בייבום ולא נאסרה עליו ולק"מ דאי קדשה ראובן סתם הוי לגבי שמעון אשת אח כו' עכ"ל תירוצו לא הבנתי גם בתוס' פ"ק [דיבמות] מפורש לא בקדשה אחיו סתם וכה"ג הקשה גם מהרש"ל לקמן גבי צרת צרה אשת ב' מתים דלא הוו התוספות צריכי לפרש ובא שמעון וקדשה חוץ מלוי אלא אף בקדשה סתם וכתב לתרץ גם זה בדחוקים ואין להאריך בזה דודאי כן הוא דה"מ לפרושי בין הכא בצרת צרה א"א ובין לקמן בצרת צרה אשת ב' מתים בקדשה השני סתם כדמוכח מדבריהם בפ"ק דיבמות אלא משום דבשמעתין לא מלי לאשכוחי אשת ב' מתים בקדשה השני ח"ן אלא בקדשה סתם כדמסיק אביי כתבו התוס' לרבותא דצרת צרה בין בא"א בין באשה ב' מתים מלינן שפיר לאשכוחי אפילו בקדשה גם השני חוץ דאכתי אהני למיסרה אקנאה ותו לא מידי וה"ק: **בא"ד** ונפלו לפני יהודה דצרת צרה אשת ב' מתים כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** ומיהו איכא למימר בפלוגתא לא קמיירי דרבנן פליגי אדר"א בקידושין כו' עכ"ל גם לתנא דמתניתין דמודו רבנן בע"מ גבי גרושין הכא גבי קידושין לא שייך בע"מ אלא בחוץ כדמשמע ליסנא דאביי דלא נקט במלתיה רק לשון חוץ גבי קידושין גם התוספות שכתבו לאשכוחי בצרת צרה גבי קידושין לא נקטו במלתייהו רק לשון חוץ ועי"ל א"נ דשייך גבי קידושין נ"כ ע"מ מ"מ בפלוגתא לא קמיירי דהיינו תנא דברייתא דפליג וס"ל דפליגי ר"א ורבנן בע"מ ודו"ק: **בא"ד** וליתני ט"ז נשים לר"א ומשני התם כו' עכ"ל מפי' דבריהם לשינויא דירושלמי נראה דמא"א דפוטרת צרתה לגבי גירושין פריך ולתנא דמתני' הוה מלי הירושלמי למנקט גם רבנן דמודו בע"מ וכמו שכתבו התוספות קושיתם לעיל גם לרבנן להנא דמתניתין אלא דנקט המקשה ר"א במלתיה לכ"ע גם לתנא דברייתא ודו"ק:

דף פג בד"ה ועמדה ונשאת כו' והלא אין נשואין חלין כו' משמע דבע"מ שלא תנשא כו' עכ"ל דהכי מוקמינן הך מלתיה דר"ע לקמן דאיירי בע"מ וע"כ דהיינו בע"מ גרידא כדמסיק דהיינו פירכא דמדמה להו לכולהו תנאי בעלמא דשרי דמנסבא לאחר דליכא למיחש שלא תקיים תנאה כיון דנשואין א"א בע"כ כמ"ש התוספות לעיל ור"ע נמי ע"כ בהאי ע"מ שלא תנשאי גרידא קפריך ליה לר"א דאי באמר לה נמי ע"מ שלא תבעלי מאי קא"ל הרי שהלכה זו ונשאה לאחד מן השוק כו' דהא ודאי גם לר"א אסורה לה ליגשא לאחד מן השוק בחיי הנאסר דחיישינן שמא לא תקיים תנאה שתבעל לו באונס אלא דבע"מ שלא תנשא גרידא דשרי לר"א ליגשא לא' מן השוק גם בחיי הנאסר פריך ליה ר"ע דמ"מ ניחוש שתינשא אחר כך לנאסר לה ואמר רבא דאיכא פירכא דבכה"ג ליכא למיחש לדלמא לא תקיים תנאה דא"כ בכולהו תנאי דעלמא כו' דהיינו בכה"ג דתוכל לקיים תנאה דא"א לישאנה בע"כ ודו"ק: **גמ'** אהא דפריך במלתא דר"ע ובמאי אילימא בחוץ משרי שרי ר"א דתניא מודה היה ר"א כו' כתב מהרש"ל תימה אמאי נריך להקשות מהא דמודה אפילו לא יודה מ"מ קשה אי בחוץ איירי אמאי כו' הלא אינו כו' עכ"ל ע"ש ונראה דלאו קושיא היא דניחא ליה לתלמודא לאקשויי במלתיה דר"ע הך קושיא גופה דפריך לעיל נמי במלתא דר"י הגלילי ולרבותא פריך לה דאף הנאסר שרי בה וק"ל: **ע"ב** בתוספות בד"ה רבא כר' ינאי כו' אם כן הקשי לר' יוחנן דפליג לעיל ארבי ינאי כו' עכ"ל כצ"ל ומהרש"ל הגיה לעיל ורבנן אמרי מאי טעמא דר"א כו' והנהו רבנן שהיו בימי רבי ינאי לא ידעתי מי דחקו לכך ולהגיה הגמרות דניחא לן להגיה דברי התוספות ויהיו הדברים כפשטן וק"ל: **בא"ד** וא"ת כיון דר"א מקרא יליף הנהו זקנים כו' עכ"ל ר"ל הנהו זקנים דסברי דבחוץ פליגי אבל הנהו דסברי דבע"מ פליגי ולאו מקרא יליף אלא בטעמא פליגי ניחא וק"ל: **בד"ה** מה קודמי כו' ובקודמי הויה שניה אסורה לקרובי בעלה כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דבקודמי הויה שנייה אסורה לכהן וק"ל: **בד"ה** כל ימי כו' ע"מ שתמות אחת מכם כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ואין לומר אם כן מה מועיל מה שיגרש די"ל דה"ק ע"מ שתמות אחד בפלגא דעבודה כו' כך פירשו התוספות ע"ש עכ"ל ואינו כן בדברי התוספות שם אלא אהא דאמרינן לעיל מיניה דא"ל ע"מ שתמותי כתבו התוספות כך דמועיל לו עד פלגא דעבודה משום קושיא דא"כ אמאי מגרש לה אבל הכא גבי שתמות אחת מכם לא שייך למימר הכי דמועיל לו עד פלגא דעבודה דהא אם תמות אחת בפלגא דעבודה ה"ל גיטא דאידך למפרע וקם ליה בלא בית כמ"ש התוספות שם ויש לייטב דבריו ודו"ק: **גמ'** והרי נדרים דנודר אוסר וחכם מתיר כו' הכא ליכא לשנויי כדלעיל באישות קאמרינן דהתם גבי אסיר לזה ומותר לזה איכא למימר הכי משום דאין אישות לחצאין כדאמרינן אין קידושין לחצאין אבל לענין זה אוסר וזה מתיר לא מסתבר ליה לפלוגי בין איסור אישות לשאר איסורין וק"ל:

דף פד בפרש"י בד"ה אין חוששין כו' על מנת שלא תבעלי לפלוני כו' דומיא דעל מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם עכ"ל כתב מהרש"ל בשם חידושי הרשב"א ואינו מחוור דעל מנת שלא תבעלי לפלוני הוה כעל מנת שלא תשתה יין כל ימי חיי פלוני דהכא והכא בתנאה קיימא כו' עכ"ל ע"ש מה שהוא מדמה לה דע"מ שלא תבעלי לפלוני לע"מ שלא תשתה יין כל ימי חיי פלוני לק"מ דהתם קאמרינן דהרי זה כריתות משום דבידה לקיים התנאי אבל בע"מ שלא תבעלי לפלוני אין בידה לקיים דשמא יבא עליה באונס דהכי מפלגי התוספות לעיל בין ע"מ שלא תנשאי לפלוני ובין ע"מ שלא תבעלי לפלוני ומיהו מה שמדמה לה רש"י לע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם לא דומה ממש אלא לענין דינא ולא לענין טעמא דהתם משום דודאי אין זה כריתות כל ימי חייה והכא אפשר דהיכא כריתות במיתת פלוני אלא משום דכל ימי חייו אין בידה לקיים התנאי דשמא יבא עליה באונס וק"ל: **בד"ה** לאביי ניחא כו' דאפילו רבי יהודה בן תימא מודה בה עכ"ל אגלת וכו' דהיינו לרבא קשיא קאי דאפילו רבי יהודה בן תימא מודה בה ומהרש"ל הגיה בפרש"י ואין צורך דכה"ג איכא לקמן בגמרא דפריך ואיכא שלום מלכות כו' ופריך מכבא שאחריה כמ"ש התוספות בפרקין דלעיל וה"ק: **תוס'** בד"ה אלא אמר רב נחמן ה"ק ואם תאמר דמעיקרא לא אמר כן כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרושי דהתלמודא קאמר דלא אמר רב נחמן כדבעינן למימר מעיקרא אלא ה"ק רב נחמן כו' דליכנא לא משמע הכי אלא דמשמע דקאמר התלמודא דרב נחמן חזר מדבריו הראשונים ובהכי ניחא מה שהקשה מהרש"ל דמנא ידע רבא דרב נחמן הכי ס"ל דלמא מכ"ם דלאחר לא תנשא ותלא כו' עכ"ל ע"ש דמשמע ליה לרבא דלאו מכולה מלתא דלעיל חזר רב נחמן ובאוקמתא דלעיל ע"כ מדלא אוקמא בחד גברא דהיינו כולה מלתא באחר דלא תנשא לו ואם נשאת לו לא תצא משמע דסבירא ליה דבאחר תנשא אפילו לכתחלה ואילטריך למתני דלא תלא דלא נימא דתלא לאלתר ותנשא לפלוני כדי לקיים תנאה והשתא בהך אוקמתא בתרייתא לא חזר מהך סברא אלא מהא דאוקמא לעיל דאם תנשא לאחר לא תלא חזר בו דהא ודאי תלא כדי לקיים תנאה דאם לא תלא הויא א"א אבל מהא דהוה סבר מעיקרא דתנשא לכתחלה לאחר לא חזר בו רב נחמן ולהכי פריך ליה רבא והא בעי לקיומי לתנאה כו' וכ"ש אין כאן כמ"ש מהרש"ל דהא ודאי לאו מהך טעמא לא תנשא דלאחר לא תנשא משום דבעי לקיומי לתנאה ולא בדידה קיימא לאגרושי כדמסיק רבא ולו לא תנשא משום דשמא יאמרו נשותיהם נותנים כו' וזה ברור וה"ק: **בד"ה** הכא בדידה כו' אע"ג כו' הויא א"א לזה שנשאת לו עכשיו מ"מ כו' ולינסא בלא גירושין כו' עכ"ל לכאורה קשה כיון דמקיימה תנאה לינשא לפלוני חלו קידושי האחר למפרע והאיך יבא אותה זה בלא גירושין שהרי הויא לגביה א"א מחמת קידושי האחר שנשאת קודם לזה הפלוני ומהרש"ל הגיה בדברי התוספות לא הויא א"א לזה שנשאת לו עכשיו כו' ולא ידעתי כוונתו מה תיקן בזה אבל מדברי חידושי הרשב"א יש ללמוד קצת פירוש לדברי קושייתם בלי הגהה דה"פ אע"ג שאינה יכולה לקיים תנאה ע"י גרושיה לפי שהוא אינו רוצה לגרשה וקמה לה בא"א לזה האחר שנשאת לו מ"מ לית לן למימר שיכולה לקיים תנאה לינשא לפלוני בלא גירושין מהאחר דאף אם הקיים תנאה ע"כ לא חלו קידושי האחר כיון דהם תולין בקידושי פלוני וכיון שלא גירשה האחר אם נאמר בקידושי הראשון חלו קידושי פלוני לא חלו דהויא ליה א"א לגביה כיון שלא נירשה וכיון שלא חלו ע"כ גם קידושי האחר לא חלו שהרי הם תולים בקידושי פלוני אלא ע"כ דנימא דקידושי פלוני הם קודמים לחול אף בלא גרושין ושוב אי אפשר שגם קידושי הראשון יחולו ונמלא כיון שקיימה תנאה בנשואין של פלוני הוי גט למפרע ולא הויא גבי אחר רק פנויה ובזנות למפרע וע"ש בחידושי הרשב"א ייסוב לזה בע"א אבל מדברי התוספות היה נראה דר"ל אלא דלעולם צריכה גט מספק שמא לא הקיים תנאה השתא עד שימות בעלה הראשון שנתן זה הגט או יגרשנה בגט גמור ואז תנשא לפלוני דהשתא קידושי האחר יחולו אחר מיתת הראשון בלא קיום תנאה ואם תנשא לפלוני בלא גירושין הויא א"א לגבי פלוני אבל קשה לפי' זה דמה שייך לשון קיום תנאה אחר מיתת הראשון או אחר שגירשה בגט גמור דהא תוכל לינשא לכל מי שתרלה בלא קיום תנאי ויש לחוש לכל מי שתנשא לו בלא גירושין מאחר ועוד קשה לשון או יגרשנה שהרי כבר גירשה והל"ל יגרשנה בגט גמור והיה נראה לפרש עוד דה"פ דשמא יתקיים תנאה ותנשא לשני דהיינו פלוני ע"י מיתת הראשון דהיינו האחר דהשתא יחולו קידושי פלוני בהיתר בלא גירושין מהאחר ויחולו שפיר למפרע קידושי האחר ע"י קיום תנאה ולא היה אלו למפרע בזנות וכן אם יגרשנה האחר ותנשא לפלוני יחולו שפיר קידושי האחר למפרע גם זה אינו נוח לי ויותר נ"ל לפרש דבריהם בקושייתם שלא כדברי הרשב"א באם תקיים תנאה בלא גירושין דלא תהיה אצל האחר רק בזנות כפנויה כיון דלא יחולו קידושי האחר אלא כיון דלא יחולו קידושי האחר גם למפרע כמ"ש לעיל לא הויא לגביה גט כלל למפרע ותהיה גם עתה אצלו כא"א גם אם תקיים תנאה לינשא לפלוני אלא דקושייתם דמ"מ אהני לה קיום תנאה אף בלא גירושין לינשא אחר כך לכל מי שתרלה ומיהו בין הנשא לפלוני ובין לא תנשא לא קמה כבר בא"א לגבי האחר ואהא תירצו שפיר דלא תנשא לפלוני בלא גט משום דאם תנשא לו לפלוני השתא בלא גירושין הויא ודאי א"א לגבי האחר אבל אם לא תנשא לו השתא אפשר לתקן קלקולא שלא תהיה אשת איש שמא יתקיים תנאה לינשא לפלוני אחר מיתת הראשון דהיינו האחר או אחר שגירשה ואז הוה שפיר הגט הראשון גט למפרע דגם קידושי האחר יחולו למפרע ולא הויא לגביה א"א ודו"ק היטב: **בא"ד** ואי הוה מפרש בדידה קיימא לאגרושה ולאינסובי דודאי אין בידה שיאגה כו' עכ"ל ק"ק דהא לרבא קיימינן הכא ואיהו קאמר לקמן בתבעלי לפלוני דבידה הוא לקיים תנאה דאפשר דמשחדא ליה בממונא ודוחק לחלק בזה בין תנשאי לפלוני ובין תבעלי לפלוני וה"ק: **ע"ב** בתוספות בד"ה ר"י אומר כו' ואע"ג דזבחים כו' אלא י"ל דב' פעמים עלה רב כהנא לא"י עכ"ל מיהו בזה ליכא לקיים פרש"י דפעם ראשון שם היה בימי חזקיה כשא"ל ר"י דילכון אמר ובהגוזל שלא היה חזקיה עלה שנית ושאל ממנו ר"י כמה ספיקות דמשמע שם שלא היה מכירו מקודם זה וק"ל: **בד"ה** אם כתבו כו' אבל שאר מתקן כשרים בגט כו' עכ"ל לפי מה שפרשו לקמן בהא דכל שאינו פוסל בעל פה אינו פוסל

חכמת שלמה

באחר שקדשה אמר חוץ משמעון וראובן שקדשה סתם הוי לגבי שמעון אשת אחיו בייבום ולא נאסרה עליו ולק"מ דאי קדשה ראובן סתם א"כ הוה אשת אח שאינה עומדת ליבום גבי שמעון דלא שייך ליבום היכא שיש עליה אישות מגעל אחר והוי כתני זיקת יבום ודו"ק. (עיין במהרש"א): **בא"ד** ט"ז צרות וצרת צרה כו'. נ"ב וליכא להקשות דמה צריך להקשות שיש כאן צרות צרה יותר מדלעיל גבי גירושין שהיה יכול להקשות צרות צרה וכו' שבתחלה רצה להקשות אם יש בנמצא ערוה דאשת א"ש אם לאו כמו שתירץ שלא תוכל למצוא ערוה דא"א אבל עתה שבא ר"י להקשות לפי האמת שיש בנמצא ערוה דא"א וערוה דשני מתים הוצרך נמי למצוא אף צרת צרה. דאי לאו בנמצא צרת צרה לא שייך למיתני ט"ז נשים וכולהו ט"ו נשים צרת צרה אית להו וק"ל: **בא"ד** ובא שמעון וקדשה חוץ מלוי כו'. נ"ב נשאלתי למאי הוכרחו התוס' לפרש שהתנה אף שמעון חוץ מלוי אפילו לא יתנה מ"מ לא הוה אשת שני מתים שהרי מכח ראובן לא נפלה לפניו וכ"ל דלק"מ כי אם לא יתנה שמעון חוץ מלוי סוף סוף איסתכת דהוה אשת ב' מתים שהרי הראשון קדשה וגעשית אשתו לכל דבר רק שהתירה לגבי לוי ומאחר דשוב קדשה ואסרה גם עליו נמצא דאשת ב' מתים לגמרי אלנו שהרי פקע היתרא דראובן ודו"ק:

דף פג ע"א גמ' כמגרש לא נמצאת אלמנה כו' כצ"ל: שם דתניא מודה היה ר"א כו'. נ"ב תימה אמאי צריך להקשות מהא דמודה אפי' לא יודה מ"מ קשה אי בחוץ איירי אמאי נמצא שהגט בטל ובניהם ממזרים הלא אינו תנאי שנאמר שיבטל למפרע אלא היא שעברה וקלקלה ודו"ק. (עיין במהרש"א): **תוס'** בד"ה אילימא כו' נתרוקן לו כו'. נ"ב שהרי על כל פנים כבר גירשה בגירושין גמורין מעליו אבל ראובן שקדשה חוץ משמעון אף שבא שמעון וקדשה סתם ואסרה אראובן מ"מ לא שייך לומר נתרוקן האישות שהרי לא גירשה וק"ל: **ע"ב גמ'** וקיימא הרי נדרים כו'. נ"ב קושיא דחוקה היא שהרי דוקא זה אוסר וזה מתיר בענין אחד קאמר שהכל מאישות שהראשון אוסר באישות והשני מתיר באישות כמו שפרש"י אבל בנדרים שזה אוסר עליו והחכם בא להתיר בשלמא גבי יבמה איכא למימר נמי כה"ג שהכונס מתיר באישות כשיכנס אותה פקע זיקת היבום ודו"ק: **רש"י** בד"ה היינו פירכא הרי שהיה זה כהן כו' כצ"ל והס"ד ואח"כ מ"ה ולמאן דאית ליה על מנת האי פירכא הרי שהלכה כו' כצ"ל והס"ד. **תוס'** בד"ה כל ימי כו' על מנת שתמות אחת כו' נ"ב פי' כדי שלא יהיה ב' בתים דזכר בעוד ביתו קאמר דתמות ואין להקשות א"כ מה מועיל מה שגירשה די"ל דה"ק על מנה שתמות אחת בפלגא דעבודה הלכך מועיל שגירושין דלא הוי שני בתים כו' תוס'. (עיין במהרש"א):

דף פד ע"א גמ' הא לאחר תנשא כו'. נ"ב לו הוא דלא תנשא הא לאחר תנשא כו' וקשה דהא רב נחמן גופיה הדר ביה וס"ל דתלא וצ"ל דרבא סבר דלרב נחמן שרי לכתחלה להנשא לאחר ומתגרשה מאחר ומ"מ הדר ביה רב נחמן משום דלא תלא משמע דאינו צריך להוציאה ומש"ה אוקי רב נחמן דלא קאי אלא אאלו ולא אאחר ומש"ה הקשה לרבא שפיר וק"ל אבל מ"מ קשה מנא ידע רבא דרב נחמן הכי ס"ל דלמא מכ"ש דלאחר לא תנשא ותלא ואפשר דרבא סבר מאחר דרב נחמן אמר בדוכתא אחריתי דלא בעי קיומה תנאי בריסא כגון גבי שינה א"כ הוה ליה לפרש הכא שצריכה לקיים תנאה בריצא כדי שלא תבא להבוות והו"ק. (עיין במהרש"א): **רש"י** בד"ה ה"ג כו' אמתנה ואם כו' הד"א: **בד"ה** אין חוששין כו' דומיא דע"מ שלא כו. נ"ב ואינו מחוור דע"מ שלא תבעלי לפלוני הוה ליה כע"מ שלא תשתה יין כל ימי חיי פלוני דהכא והכא בתנאה קיימא כל ימי חיי אותו פלוני ומבעה שמת נתקיים תנאה הכא והכא ועוד דמה הפרש יש בין אבא ואביך ובין פלוני דאי משום דהתם והאיך איכא איסורא בהתר נמי איכא איסורא דכל שנבעלה לו הגט בטל ובתנאה קיימא ונמצא בא על א"א ומיהו בהא איכא למימר דבאחר איכא למיחש שמא תבעל לו אחר מיתת המגרש דהיינו לא איסורא קא עביד הלכך חוששין שמא תבעל לו אבל בהבא ואביך דכל שעה באיסורא קיימא להו ל"ח שמא תבעל לכן וכן פירשו בתוס' דבהכי איכא לאפלוגי בין פלוני לאבא ואביך עכ"ל רשב"א בחידושיו (עיין במהרש"א): **בד"ה** לאביי ניחא כו' משום דלדידיה לר' יהודה בן תימא אפילו לא יתקיים התנאי הרי זה גט אלא לרבא קשיא דהא אמר דאפילו רבי יהודה בן תימא מודה בה כצ"ל (עיין במהרש"א): **תוס'** בד"ה מתברא כו' ולעולם לאפוקי מדבעי רבא מרב נחמן כו' כצ"ל: **בד"ה** הכא בדידה כו' לא הוי א"א לזה כו'. נ"ב פי' אלא כאילו בזנות היה עמה וק"ל: **בא"ד** ע"י מיתת הראשון כו'. נ"ב פי' האמצעי וק"ל: **בד"ה** ע"מ וקשה לגרב כו' כצ"ל: **ע"ב** רש"י בד"ה חוץ שפוסל בעל פה דהוי שיור בגט כצ"ל: **תוס'** בד"ה מ"ד כו' ור' זירא סבר כרב ספרא דהכא כו'. נ"ב פירוש כך מבמעות התלמוד דהאמר לקמן וא"ב"א לפני התורף וביינו כרב ספרא דמוקי מתני' ככ"ע בין לפני התורף בין לאחר התורף אבל רבא מוקי מתני' דוקא לאחר התורף ודו"ק. (עיין במהרש"א): **בד"ה** וכו' בתנאים

בכתב לא הוו צריכי לזה דהא אפילו על מנת שמחק בגט כשר וכל שכן שאר מחקין וק"ל: בד"ה מ"ד ה"מ לאחר כו׳ ע"מ כמו שיאמר הבעל בסוף וכיון שחזר בו כשר כו׳ עכ"ל ודקאמרינן לקמן חוץ שפוסל בע"פ היינו בשלא חזר בשעת נתינה כמ"ש התוספות לקמן וק"ל: בא"ד ורבי זירא סבר כרב ספרא דהכא עכ"ל מפי׳ מהרש"ל כך משמעות התלמוד כו׳ עכ"ל ולא הבנתי משמעו ולי נראה דהכי מוכח דרב ספרא כרבי זירא ס"ל דלא גזר לרבנן אפילו חדא גזירה ולכך בע"פ אפילו בחוץ ולפני התורף כשר לרב ספרא אבל לרבא כיון דגזר אפילו לרבנן חדא גזירה דהיינו ע"מ דלפני התורף אטו חוץ ה"ה עגזר חוץ דעל פה אטו חוץ דבכתב דלפני התורף דלא כרב ספרא וק"ל: בד"ה שתוס׳ בכל שאר התנאים איירי כו׳ ורבא לטעמיה דלפני התורף גזר ע"מ אטו חוץ לרבנן דרבי עכ"ל לכאורה אין זה ראיה דלא קאמרינן הכי לקמן אלא בכתב אבל הכא בע"פ לא גזרינן ע"מ אטו חוץ דע"פ משום דחוץ דע"פ נמי אינו אלא משום גזירה דחוץ בכתב אלא דל"ל לדברי התוס׳ דחוץ דע"פ דלפני התורף נמי אסור מדינא וכן נראה מדבריהם לקמן שכתבו בד"ה אבל לפני התורף ד"ה כו׳ ובחוץ הוא פסול גמור אפילו ע"פ כו׳ ע"ש והר"ן הקשה לדבריהם דא"כ נגזור נמי אפילו בע"פ חוץ דלאחר התורף אטו לפני התורף דלא הוי רק חדא גזירה ועוד יש לדקדק בזה לרבי נמי נגזור לרבא אפילו בע"פ דע"מ לאחר התורף משום דע"מ דלפני התורף וע"מ דלפני התורף אטו חוץ דלפני התורף דהוי גזירה לגזירה לרבי דגזר לה לרבא כמו דגזר כה"ג בכתב ונ"ל ליישב כל זה לדברי התוספות דודאי דע"פ דחוץ אפילו לפני התורף כשחזר בו בשעת נתינה כשר מדינא אלא משום גזירה דמחיקת חוץ בלפני התורף והשתא ניחא קושיית הר"ן דלא גזר לרבא אליבא דרבנן בלאחר התורף חוץ בע"פ בשחזר בו משום חוץ דע"פ בלפני התורף בשחזר בו דאיהו גופיה נמי אינו אלא משום גזירה דמחיקת חוץ דלפני התורף ורבנן לא גזרו גזירה לגזירה ולרבי נמי לא גזר ע"מ דלאחר התורף בשחזר בו משום ע"מ דלפני התורף דהוו להו תלתא גזירה אלא דהכי גבי שתוקי שתקיה דלא איירי בחזר בו וגם לא נתקיים התנאי ודאי דיש לגזור אפילו ע"מ דע"פ דלפני התורף משום חוץ דע"פ בלא חזר בו דפסול מדינא ותו לא מידי ודו"ק: בד"ה כל התנאים כו׳ דא"כ אפילו בע"פ נמי נגזור כו׳ ובסמוך מכשיר רבי זירא ע"מ אחר התורף אפילו לרבי כו׳ עכ"ל זו הראיה אינה מכרעת לפום סברא דהשתא דע"מ דע"פ יפסול לרבי כמו ע"מ דבכתב והיינו לפני התורף דאיכא מיהת חדא גזירה משום חוץ אבל ע"מ דלאחר התורף ליכא למגזר אפילו בכתב משום דלפני התורף ע"מ נמי אינו פסול אלא מגזירת חוץ ורבי זירא לא חיים גזירה לרבי גם בר"ן שהביא דברי ר"י בזה לא הביא זו הראיה ול"ע ודו"ק: בד"ה אבל אחר כו׳ דברי הכל פסול אפילו נכתב אחר כך דלרבא פסול אפילו ע"מ אפילו ע"פ כו׳ עכ"ל ר"ל לא זו נכתב לפני התורף אלא אפילו נכתב אחר כך ולא זו אלא אפילו לא נכתב כלל לרבא פסול ומהרש"ל כתב דהוי רבותא טפי בנכתב אחר כך מלא נכתב כלל ע"ש ולא משמע כן מדבריהם שכתבו בתר הכי אפילו ע"פ אפילו על מנת שלא נכתב כלל כו׳ וק"ל:

דף פה בד"ה ד"ה כשר כו׳ מ"מ לא גזרינן ביה ע"מ אטו חוץ כו׳ עכ"ל ר"ל אפילו לרבי דגזר חדא גזירה כי האי גוונא לא גזר משום דהוי גזירה לגזירה וק"ל: **גמ׳** אבא ואביך בני נשואין כו׳ דלמא בנשואין דעבר ואינסיב כו׳ מיהו לא מיקרי בהו נשואין דלא חלו כמו שכתבו התוספות לעיל בשם התוספתא באמר לה לא תנשאי לאבא ולאביך דהרי זה גט אפילו נשאת להם וק"ל: **ע"ב** תוספות בד"ה אע"ג דלא כו׳ ואור"י דבתרווייהו פליגי ושם מפורש כו׳ עכ"ל ר"ל דפליגי בדין אי הוה בעי ידים מוכיחות שזהו הגט ואי בעי נמי ידים מוכיחות דזו האשה שהוא מגרש היא אשתו וק"ל:

דף פו בד"ה עד עלהר והא דאמרינן שמפון בעבדים ליכא אי כו׳ עכ"ל ולא ניחא להו כפרש"י דהכא בדאתנו ביה והתם דזבן סתמא דמ"מ אמאי תלי ליה התם אי בבראי הא קא חזי ליה דהאי מום דהכא לא חזי ליה עד עלהר ועוד דכל הני דנקט נמי הכא מן חרורי ומן ערורי מלכתא אפילו בסתמא הוה מקח טעות ולא נכתב אלא לשופרא כמ"ש התוספות לעיל ודומיא דהכי עד טלהר וק"ל: בד"ה ג׳ גיטין כו׳ ומה שפירש בקונטרס דהך משנה לא כר"א ולא כר"מ אין נראה כו׳ עכ"ל לכאורה גם רש"י פירש כן דלמאן דמוקי לה כר׳ מאיר איכא למימר דכתב ידו כק׳ עדים דמי ואתיא כר"מ אלא ר"ל דמשמע מפירושו דלמאן דלא מוקי לה כר׳ מאיר לקמן לא אתיא מתני׳ דמכשיר בכתב ידו לא כר"מ ולא כר"א וזה אין נראה דהא ודאי ליכא דעת שלישית דס"ל דלא בעי לא עדי חתימה ולא עדי מסירה אלא אי כר"מ ואי כר"א ומתני׳ ע"כ בהא דבעי עדי חתימה כר"מ ס"ל אפילו למאן דלא מוקי לה לקמן כר"מ בהא דס"ל בשאר פסולין דהוי ממזר וכפרש"י גופיה למאן דמוקי לה כר"מ משום דכתב ידו כק׳ עדים דמי וק"ל: בד"ה מגילה דסיפא כו׳ דהך ברייתא איצטריכא מיעוטא לחוד לפי שיש תקנה אפילו כו׳ עכ"ל ולמאי דמוקי לה כרבנן ומגילה דרישא למעוטי הני דהתם הלא הכא לא תלא כדקאמר לעיל ומגילה דסיפא איכא למימר נמי בכה"ג ברייתא דבעי מיעוטא לחוד משום דבעי אפילו לרבנן תקנה ליטלו הימנה וליתנו לה אפילו אחר נשואין וק"ל: בד"ה אמר רב כתב כו׳ אבל כתב סופר ועד הגאה לכתחלה כו׳ ועי"ל דלרב כו׳ עכ"ל ר"ל לדברי הירושלמי לא מתוקמא מתניתין דלקמן לרב בחתם סופר ועד כר׳ ירמיה אלא כתב סופר ועד אפילו אינו מובהק כשר לכתחלה ולהכי לא מתוקמא ליה מתני׳ דהכא אלא בכתב ידו ועד וכתבו ועי"ל לפי סוגית תלמוד שלנו לרב דספיר מתוקמא ליה מתני׳ דלקמן בסופר מובהק ועד כמו לשמואל אלא דמתניתין דהכא לא מתוקמא ליה בסופר שאינו מובהק משום דס"ל דפסול אפילו בדיעבד וק"ל: **ע"ב** בד"ה כל העופות כו׳ אבל משום מלאכה אין נפסל אחר קידוש כו׳ עכ"ל לא ידענא מהיכא משמע להו דאיירי לאחר קידוש ואי משום לישנא דמי חטאת אהיא דהעושה מלאכה במי חטאת פטור ידיני אדם כו׳ כתבו התוספות בר"פ הכונס דאיירי נמי קודם קידוש ואפשר דלישנא דפוסלין משמע להו לאחר קידוש וק"ל:

דף פז גמרא אבל הכא דערבינהו מעיקרא אי פליג להו זמן אין אי לא לא עכ"ל ולפי זה ה"מ לאוקמא מתני׳ כה"ג כולהו בערבינהו וכלל היינו זמן אחד לכולן וטופס זמן לכ"א וא׳ כדאוקמא ר"י בלא ערבינהו אלא דבהא לא פליג אר׳ יוחנן אלא מדאוקמא ר"י כולה בלא ערבינהו פליג איהו עליה וקאמר איהו דליכא כלל אלא בערבינהו ודו"ק: בפרש"י בד"ה ע"א עברי כו׳ תחת השמאלי יוסף בראש השיטה כו׳ שמו תחת גט השמאלי בסוף שיטה כו׳ עכ"ל כ"ה בכל הפירושים הישנים ואע"ג דתחלת חתימת היוני ראשון ותחלת חתימת עברי שני זה תחת זה תחת גט שני מ"מ לגבי יוני ראשון קרי ליה ראש שיטה לפי שאין שום תיבה ואות לפניו בשיטה זו תחת גט ראשון אבל לגבי עבר שני קרי ליה סוף השיטה לפי שיש באותה שיטה שתי תיבות קודם לו תחת גט ראשון וזה לך ציורו לפרש"י

בכך וכך לירח פ׳	בכך וכך לירח כו׳
ראובן בן	יעקב עברי
	שמעון יוני
בן שאול	קהת עברי
בן לוי	
יהודה בן	פרץ יוני

ומהרש"ל הגיה גבי יון ראשון סוף שיטה לא דק לפי הציור ואין צורך להגיה כל ספרים הישנים: **תום׳** בד"ה ולתכשר האי כו׳ ולפי שפירש שחתם כחתימת יונים בחנם פי׳ שיעקב הוא איש אחר שיוכל לפרש הוא יעקב הוא כו׳ עכ"ל יש לדקדק דהאיך יוכל לפרש כן דא"כ מאי קאמר דידעינן בהך חתימה דלאו דיעקב הוא כו׳ כיון דזהו יעקב הוא בן ראובן מדידעינן דלאו חתימה דיעקב הוא ע"כ חתימה דבן ראובן נמי אינו וגט ראשון נמי יפסול ועוד מאי מקשה דלמא בשמא דאבוה חתם יעקב הא איהו גופיה יעקב הוא בן ראובן וידעינן ביה דלאו חתימתו הוא ויש ליישב דודאי למאי דמסיק בידעינן דחתימה דלאו ביעקב הוא ע"כ דלא מתוקם לפרש דהוא יעקב הוא בן ראובן אלא דיעקב איש אחר הוא אלא הכא לדברי המקשה דהכתי לא אסיק אדעתיה למימר בידעינן ביעקב דלאו חתימתו הוא קאמרי התוס׳ דיוכל לפרש שפיר דהוא יעקב הוא בן ראובן לפי לשון יוני כפי פרש"י ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ס דלמא גונדלית כו׳ דא"כ לא מסכחת עברי חתום על השני כו׳ עכ"ל יש לדקדק למאי דלא אסיק אדעתיה גונדלית איכא לאקשויי נמי אם כן לא מסכחת יוני חתום על הראשון ולמאי דמסיק תלתא אחד וחד אחד משום גונדלית מסכחת שפיר עברי שני חתום בשני ע"י גונדלית דבעברי ודאי דשייך נמי גונדלית כדמוכח לעיל ברישא שאם היונים ראשונים הגט הראשון פסול משום דאמרינן העברים חתמו גונדלית וכ"כ התוספות בהדיא דבעברי נמי שייך גונדלית היכא דיוני חותם לפניו כמנהגו ואין להקשות דא"כ אמאי קאמר לפי דרך רש"י בגט ראשון ג׳ אחד וחד אחד הא איכא למימר בגט ראשון דכולהו הוו ביה ועברי שני נמי חתם שפיר כראשון ע"י גונדלית די"ל דהא ודאי היכא דעברי ראשון חתם כדרכו ויוני אחריו חתם גם כן כדרך העברי למה יחתום העברי שני גונדלית שלא כמנהגו דלא שייך גונדלית אלא היכא דאיכא למימר שחתם כדרך שחתם אותו שלפניו ועי"ל בלאו הכי נמי דלק"מ דכיון דבגט שני ליכא למימר אלא שלשה אחד וחד אחד קאמר נמי הכי בגט ראשון וכנ"ל בתוספות לפי שיטת ר"ת דהמ"ל המתרץ בגט ראשון אפשר דכולהו הוו ביה ויוני האחרון חתם נמי גונדלית ומיהו יש ליישב קצת למאי דמסיק גונדלית ניחא דלית לן למימר דהעברי שני חתם עצמו גונדלית כמנהג היוני שלפניו דטפי ה"ל לחתום כדרכו כעברי ראשון ועוד נדקדק כה"ג בדברי התוספות ע"ש מש"כ לעיל ברישא שחתמו שני יונים לפני העברים איכא למימר בהו שפיר שחתמו העברים גונדלית כדרך היונים שלפניהם ומיהו לדברי המקשה דלא ידע למימר כלל גונדלית לפרש"י ודאי ה"ל לאקשויי דלא מסכחת יוני חתום על הראשון ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **בא"ד** ויוני לזה ובגמרא נמי פריך וליתכשר האי בע"א עברי וע"א יוני והאי בע"א עברי וע"א יוני אלמא כל כו׳ כנ"ל: **תום׳** בד"ה ע"א עברי כו׳ שיש ליישב שכל חתימות מכוונות בשיטה א׳ כו׳ וה"פ לא מבעיא כו׳ אפילו שיישינן לגונדלית כו׳ עכ"ל ר"ל דהיינו הפתרון שדחה רש"י בא ר"ת לקיים · וציורו כזה

בכך וכך לי"ס פ׳	בכך וכך לירח כו׳
ראובן	בן יעקב עברי
שמעון	בן שאול יוני
קהת	בן לוי עברי
יהודה	בן פרץ יוני

וקאמר דה"פ אפילו חיישינן לגונדלית וא"א להכשיר השני מכל מקום קמא ליתכשר בע"א עברי וע"א יוני אבל אין לקיים גירסת הספרים כיון דהמקשה אסיק אדעתיה ליחוש לגונדלית אימא דמקשה דאף השני ליתכשר על ידי גונדלית כגון שעברי שני חתם עצמו גונדלית ויוני שני חתם כדרכו חדא כיון דעברי ראשון חתם כדרכו וגם יוני ראשון אחריו חתם כדרך העברי אין סברא שיחתום העברי אחריהם גונדלית דלא שייך לחתום גונדלית שלא כמנהג אלא היכא דאיכא למימר שחתם כדרך שחתם אותו שלפניו וכן כתבתי לעיל לפרש"י ועוד דלא נימא להקל להכשיר גט שני ע"י גונדלית דאדרבה נימא להחמיר דלא חתם גונדלית אבל הראשון כשר ממ"נ דאי כולן כדרכן ליתכשר בעברי שני ואי ע"י גונדלית ליתכשר בעברי ראשון ויוני ראשון ואין להקשות כיון דאסיק אדעתיה למיחש לגונדלית אמאי לא אסיק אדעתיה דלכך גם הראשון פסול משום דחיישינן דעברי שני חתם גונדלית וכולן כדרכן וכדמפני ליה די"ל דלא מסתבר ליה למקשה דעברי שני חתם גונדלית כמנהג היוני שלפניו דטפי ה"ל לחתום כדרכו כעברי ראשון וכמ"ש לפרש"י והמתרץ לא חש ליה והשיב דיש לחוש לזה דכולן חתמו כדרכן חוץ מעברי שני דחתם גונדלית כמנהג היוני שלפניו ומש"ה גם גט הראשון פסול ודו"ק: **בא"ד** והמ"ל דקמא מיהא ליתכשר בכולהו דכולהו קיימי כו׳ עכ"ל אין זה מוכרח דודאי כיון דיוני הראשון

חכמת שלמה

התנאים כו׳ דה"ל אפי׳ על פה נמי כו׳. נ"ב פי׳ דלפרש"י ע"כ צ"ל דגזרי׳ כל תנאים אטו תנאי דחוץ שאם תקיים זה התנאי ותכשיר אותה נכשיר ג"כ תנאי דהוץ אם כן בעל פה נמי נגזור ודו"ק: **בא"ד** דפוסלי׳ בגט כשנכתבו כו׳ כנ"ל: **בד"ה** אבל אחר כו׳ דברי הכל פסול כו׳. נ"ב פי׳ כל שאר תנאי שנכתב אחר התורף ולא נתקיים דדומה לתנאי דלחוץ דהכל מודים שלפני התורף גזרינן אטו חוץ שסברי לרבא בע"פ בתוך ימו בכתב אם הוא לפני התורף וא"כ גזרינן אטו חוץ ולא פליגי אלא בלאחר תורף דבכה"ג בע"פ אפי׳ ר׳ מודה וק"ל ואין להקשות מאחר שמסקינן התוס׳ דאפי׳ לא נכתב כלל ולא נתקיים אפ"ה פסול בע"פ לפני התורף ק"ו כשנכתב ג"כ אח"כ בתוך הגט ונראה דלק"מ דלא תימא מאחר דנכתב בגט א"כ שמע מינה דלא סמך הסופר אאמירתה א"כ הוי כאלו לא אמר כלל לפני התורף ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף פה ע"א גמ׳ במתני׳ גרושה וחלוצה כו׳. נ"ב האי לישנא דאלמנה וחלוצה ל"ד שהרי היא פתח גרושה אלא הוה ליה למיתני חוץ מכ"ג וכהן הדיוט ואגב ריהטא נקטיה וכן מצאתי בחדושי רשב"א · והר"ן בא ליישב דאי נמי רבותא קמ"ל דאפילו היתה אלמנה או גרושה לכל אדם אפ"ה הוי תפסי בה קדושין ותימה נמי דהוי רבותא גבי גרושה ואלמנה גבי חלוצה שהוא מדרבנן בודאי דלית בה שום רבותא וגרושה מגרושה דילן ...ו"ק: **ע"ב** גמ׳ ולא לכתוב איגרת כו׳ נ"ב ולא ליכתוב איגרת שבוקי׳ ביו"ד דמשמע איגרא לשון גג א"כ לפי שנראית כשתי תיבות אי גרית כלומר אי זנית יהא גט ואי לא זנית איני מגרשך וכן פי׳ הרמב"ם ז"ל דיתהוויין דיתצביין תלתא יודי"ן דאי לא כתבו אלא בשני יודי"ן שמא יקרא הקורא דתהוויין תצביין כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים ונמצא שאינו מגרש לזו אלא לשתים אחרות וכתב הרב בעל העיטור ז"ל דאי כתב ביה דתהוי את רשאה למהך וכו׳ טפי. עדיף מלישנא דדיתהוויין דמשמע תרוכין ושבוקין כלומר שהוא אמר לה שהוא שבקה אותו וגירשה אותו ע"כ לשון הר"ן: **רש"י** בד"ה לכשתברח כו׳ לשון חירות הוא. נ"ב פי׳ ומועיל לעבד אבל לאשה אינו מועיל ואינו דומה לכמו הרי את לעצמך וכן פי׳ הר"ן להדיא ע"ש: **בד"ה** ידים שאינן מוכיחות כו׳ אפ"ה הוי כו׳ נ"ב אע"פ שאין לו בית אחיזה וק"ל עיין בקדושין ס"ק דף ו׳: **בד"ה** ולא לכתוב איגרת שבוקין ביו"ד כנ"ל וכס"ד:

דף פו ע"א גמ׳ ממדינת הים כו׳ כנ"ל: **ע"ב** גמ׳ כתב ידו שנים נאמן: **שם** משמיה דרבא לשולם כו׳ כנ"ל וכ"ב ר"ל:

דף פז ע"ב גמ׳ במתני׳ בראש הדף כו׳. נ"ב פי׳ או מן הצד הוא קאמר וכן להדיא ברמב"ם וטור: **תום׳** בד"ה ודלמא כו׳ אע"ג דלא פסק כו׳ כנ"ל:

גר׳

חתם גונדלית כדרך העברי ודאי העברי ג"כ יהי חתם ג"כ כדרכו כדרך עברי ראשון ויוני ראשון כמ"ש לעיל אבל יוני האחרון אפשר דלא חתם גונדלית וכמ"ש התוספות לקמן לפי דברי המתרץ דג' אחד וחד אחד דיוני אחרון אשני וק"ל: בד"ה חתמו עדים כו' וי"ל דאיצטריך למיפסל גגו של כו' למאי דמסקינן כו' עכ"ל ר"ל אבל למאי דבעי למימר ברמי כי עיברא מסהמא חתמו עדים ברא"ש הדף נמי איירי כי האי גוונא ובודאי דתקשה למה לי סיפא וק"ל: בא"ד וסיפא דסיפא דראשו כו' דלא פסלי מטעם דכי היכא דלא כו' עכ"ל יש לדקדק כיון דלא ניחא להו דקתני להו בדרך לא זו אף זו כמ"ש לעיל דעבדי לריכותא לעיל מרישא לסיפא ומסיפא לרישא דהשתא דאיצטריך למתני סיפא דסיפא הסיפא ודאי נמי דאיצטריך משום גגו כו' כמ"ש לעיל אבל הרישא למאי איצטריך למפסל ברא"ש הדף דהא מסיפא דסיפא שמעינן ליה שפיר ויש ליישב דה"א בסיפא דסיפא מפסיל עדים ברא"ש הכתב כיון דאיכא עוד גט אחר למעלה מהעדים יש לנו לומר טפי דקאי אגט דלמעלה כדרך כל שאר חתימת עדים ולא קאי אגט דלמטה מן העדים אבל ברישא דליכא רק גט אחד סד"א להכשירו אף מן חתימת עדים דלמעלה כיון דלא קאי העדים רק עליו וק"ל: בפרש"י בד"ה ודלמא זמן דבתרא כו' שמא הגט שלו נמלך מלגמרו כו' וכשחזר נמלך לגרשה כו' עכ"ל קשה לפירושו מי הכריחו לפרש כן על ידי נמלך הא איכא לפרושי בפשיטות דיחתוך גט הכתוב למעלה בקלף בלד שמאלי עד העדים ויכוין לכתוב בלד הימני גט אחר כרלונו ומיהו להלמודא דפריך מעיקרא וליחוש דלמא תרי גיטי הוה כו' ולא פריך בפשיטות דגט א' הוה אלא דחתך עליונו של גט העומד בלד שמאלי וכתב לכוין מלד ימיני גט אחר דעפי יש לנו לחוש שהיה גם לצד הימין כבר גט ממה שניחוש שזייף לכתוב גט אחר אבל לפירושו הכא בנמלך דלא היה ג"כ גט מעולם ה"ל לפרושי טפי בפשיטות כמ"ש ויש ליישב ודו"ק:

דף פח תוספות בד"ה הכא נמי כו' דאפ"ה לא חיישינן שמא יחתוך בעל השטר מן השיטין של מעלה כו' עכ"ל דבגיטין ודאי דלא קשיא להו אף משיטין של מעלה דגט פסול בלא זמן ומשטר נמי אם יחתוך למעלה שטר פסול הוא כיון דליכא עדים אבל משטר דכשר בלא זמן קשה לו שיחתוך שיטין דלמעלה ותירץ דאפ"ה לא חיישינן ליה כיון דהזמן זכוקו הוא וק"ל: בפרש"י בד"ה ודלמא אמלוכי כו' דהואיל ויש ריוח מלמטה כו' הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה כו' עכ"ל היינו בהאי נמלך דהכא דנראים הדברים דנמלך בסופו ואחר זמן חזר והתחיל למעלה קאמרינן בסיים למטה הרי את ולמעלה התחיל במותרת ליכא למימר הכי דנמלך בין זה לזה אבל לעיל דפריך דניחוש דגייז לזמן דבתרא ונמלך היה בגט שלו כו' כפרש"י לעיל ליכא לתרולי הכי בהרי את מלמטה ומותרת מלמעלה דנהי דאין לחוש דנמלך היה בין הרי את לבין מותרת כדקאמר הכא מ"מ איכא למיחש דנמלך מקודם זה ואחר כך כשחזר להתגרש סיים לכתוב עד הרי את מלמטה ובגט דבתרא מיגז גייז עד מותרת אי לאו דאין לחוש לכך דמשני לעיל בשיש ריוח מלמעלה ועוד דלעיל אפשר לפרש בלא נמלך כלל אלא שיכוין לכתוב בלד ימין מתחלה ועד סופו עד הרי את ובגט דבתרא יגוז עד מותרת וכמ"ש לעיל ודו"ק: תום' בד"ה ודלמא אמלוכי כו' דשמא התחיל לכתוב כו' א"כ אפילו כר"מ כו' עכ"ל דלר"מ דבעי מוכיח מתוכו ע"כ בלאו שמותיהן שוין איירי דאל"כ בנכתב לשמן נמי פסול אלא דאיירי באימלך קודם שם האיש כו' ולא כר"מ ממש קאמר דהא ר"מ לא בעי כלל כתיבה לשמה אלא כמאן דסבר בהא כר"מ ובעינן לכתוב לשמה סבר כר"א ואיכא מ"ד בפ"ק דבעי כתיבה לשמה כר"א ובעי נמי חתימה לשמה כר"מ וק"ל: בד"ה כולי האי כו' דאי לאו הכי חיישינן דלמא גייז ואהרמי דהוי הרי את מלמטה ומותרת למעלה עכ"ל כל"ל יש לדקדק דודאי בריוח מלמעלה ודאי דבעינן משום שמא יגוז מלמעלה אבל בריוח שלמטה למה לי דאין לחוש לשמא גייז מלמטה מפני תנאי שהיה בו למטה דאם כן היאך הפסיק התנאי למטה בין הרי את שלמטה ובין מותרת דלמעלה ויש ליישב דאפשר דכפל בגט זה הרי את מותרת אחד קודם התנאי ואחד לאחר התנאי וחתך מן מותרת שהיה תחלת השיטה קודם התנאי עד מותרת דלאחר התנאי למעלה ודו"ק: בד"ה וכך היו כו' ור"ח וכן ר"ת גרסי כו' וכך היו כו' שלא היו כותבין אלא חניכתם כו' עכ"ל פירוש דהיינו שם לווי דגופייהו ודבר זה תולה בגירסתם דלגירסת רש"י יש לפרש שפיר חניכתו וחניכתה דמתני' היינו נמי חניכת אבות דברייתא ואינו כשר אלא בדיעבד כמו שכתבו התוספות בפ' השולח דף ל"ד דבכ"מ שיש שני שמות לריך לכתוב שניהם אבל לגירסת רבינו תם ור"ח דמלשון וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין משמע אפילו לכתחלה וא"כ לריך לומר דלאו היינו חניכת אבות אלא בחניכת גופות דהכינוי דומה לשם גופיה ולכך לכתחלה כשר אפילו בכינוי כמ"ש התוספות שם לחד תירולא ע"ש ודו"ק:

ע"ב בד"ה ובעובדי כוכבים חובטין כו' והא דנקט אפי' דלא מהכשר כו' עכ"ל כפי שהביאו התוספות הירושלמי ניחא בפשיטות כפי' המרדכי דרב איירי בדיינין עובדי כוכבים והישראל הוא מעשה ע"פ העובדי כוכבים ורבי חייה איירי בדיינים ישראל והעובדי כוכבים מעשין ע"פ הישראל ובמלתא דרב ניחא להו לתוספות הא דקאמר אפילו באומר איני זן כו' דהוה הכפייה כדין דהכי סבר רב בהדיא בתלמוד שלנו סוף פרק המדיר אפילו הכי פסול כיון דהדיינים עובדי כוכבים אבל במלתיה דרבי חייא דתני כשר אפילו באומר איני זן כו' הלשון קשה לכאורה מאי אפילו ונדחקו לפרש דנקט אפילו דלא מתכשר בעובדי כוכבים שלא ע"פ דייני ישראל אפילו ע"י עישוי ישראל כדקאמר רב אפ"ה בכפיית עובדי כוכבים ע"פ דייני ישראל כשר ומהרש"ל שפירש בדברי רב דלכך פסול משום דסבר רב דאין כופין להוליא ואינו כן דבהדיא סבר רב סוף פרק המדיר דכופין באומר איני זן כו' גם דחוק שלא יהיו דברי רב ודברי רבי חייא מפירשים בגוונא חדא ועוד שאר דחוקים ואין להאריך וק"ל: בד"ה ולא לפני כו' דמשמע דאיירי קרא בכשרים כו' ואומר ר"י דקרא כו' בין בדיינין בין בנידונין עכ"ל האי תירולא ליתא בתוספות פרק קמא דב"ק ולכאורה אינו מובן דזה הוא עיקר קושייתם מעיקרא כיון דקרא איירי בין בדיינים בין בנידונין כי היכי דלענין דיינין לא איירי באשה ה"נ נימא בנידונין וכן נראה מלשון קושייתם בפרק בא סימן ע"ש גם בתירולם שכתבו שם וז"ל אי נמי נהי נמי דבנידונין הוי אשה בכלל מ"מ בדיינין אין אשה בכלל עכ"ל שם אין זה משמעות בתירולם הכא ונראה דהכא מעיקרא לא הסקי אדעתייהו לחלק בין דיינין בין לנידונין אלא הכי קשיא להו כיון דקרא לא איירי אלא בכשרים לדון ע"כ אין אשה בכלל לפניהם לענין עונשין והא תירלו דקרא מיירי ודאי בין בנידונין בין בדיינין וכל חד מסתמא מוקי ליה אדיינים

הבדייניס לא הוי אשה בכלל ובנידונין הוי בכלל ודו"ק: בד"ה והאמר רב אשי כו' בתר אירוסין דחיישינן לרב אשי כו' עכ"ל אע"ג דהאי טעמא דלקמן גבי קידושין דחיישינן לבתר אירוסין דהיינו שיגרש ראשון ונושא שני כפרש"י לקמן לא שייך הכא בגרושין דאם יגרש ראשון אפילו בתר אירוסין לא ישא שני שהוא כהן מ"מ ע"כ לענין גירושין נמי קאמר רב אשי דלא חיישינן בתר נשואין כדפרכינן הכא ובס"פ הזורק ואיכא לדיוקא מיניה הא לבתר אירוסין חיישינן והיינו דאיכא לפלוגי דבתר נשואין לא חיישינן דאם יגרש ראשון מחזקת לה בגרושה לכהן ויפסלו בניו של שני אבל בבתר אירוסין חיישינן דיגרש ראשון ולא תשא שני וק"ל: גמ' ואסרינן לה אגברא הא אמר רב אשי כל קלא כו' ק"ק אמאי לא קאמר דמגורשת היא ולא תנשא לכהן אחר אם מת ראשון דהוה ליה לגביה קלא דקודם נשואין דכה"ג פרכינן לעיל סוף פרק הזורק אההיא דקול יולא איש פלוני כהן כתב גט לאשתו כו' תלא והא קלא דבתר נשואין הוא ומשני תלא משני אם מת ראשון ודו"ק:

ח"א דף פח ע"א גמ' ויהוא בן נמשי ומנחם בן גדי ופקח בן רמליהו והושע כו' כל"ל: שנאמר אומללה יולדת השבעה נפחה נפשה באה שמשה בעוד יומם וגו' מפרש"י בספר ירמיה בעוד יומם בלא זמנה מהרו ליפול כך נדרש במסכת גיטין עכ"ל ונראה דמשמע ליה דדרים הכא בעוד יומם דהיינו קודם זמנם כדמסיק שהקדים ב' שנים קודם זמנו גם כי רישא דהאי קרא יולדת ז' וגו' אגלות שומרון קאי סיפא דקרא באה שמשה בעוד יומם משמע ליה דאגלות ירושלים נמי קאי והשתא ניחא דקאמר רב אמי מאי קרא דהקדים הקב"ה וקאמר דכתיב כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם וגו' והקב"ה הקדים ב' שנים לנושנתם כדלקמן ומהרש"ל פי' גליון תוס' בע"א דמייתי אז' בתי דינין של עבודת כוכבים תוליד חד בנים תרי ובני תרי בנים תרי הרי ז' עכ"ל אבל לפי פרש"י בספר ירמיה כהאי פשוט כמו שפרשתי: רק לא כמלכי ישראל וכתיב עליו עלה שלמנאסר וגו' ר"ל דבתריה דהאי קרא רק לא כמלכי ישראל כתיב עליו עלה וגו' דמשמע דמשום דלא עשה רע כמלכי ישראל נענש דעלה עליו כו' בתמיה וקא"ל אותן פרדסיאות שהושיב וכו' דודאי עובד עבודת כוכבים היה הושע בן אלה כדכתיב ברישא דהאי קרא ויעש הרע בעיני ה' גו' ולכך תשיב ליה בסדי ז' בתי דינין שעבדו עבודת כוכבים אבל במה שאמר רק לא כמלכי ישראל היינו שלא הושיב פרדסיאות דכתיב בירבעם ויאמר בלבו וגו' אם יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית ה' בירושלים ושב לב העם וגו' ויועץ המלך וגו' ומסתמא שהושיב פרדסיאות על כך ואחר כך כתיב בכל מלכי ישראל שהלכו בזה בדרך ירבעם ג"כ לבטל עולי רגלים וע"כ דקדק הקרא לומר בהושע שלא עשה כמלכי ישראל דהיינו לבטל עולי רגלים אבל כמלכי יהודה הרשעים שעבדו עבודת כוכבים עשה הושע: אלא לדקה עשה הקב"ה שהגלה גלות לדקיה כו'. ע"פ מ"ש בפ' חלק בקש הקב"ה להחזיר עולם לתוהו ובוהו ברשעו של יהויקים ונתקררה דעתו בדורו ובקש הקב"ה להחזיר עולם לתוהו ובוהו בשביל דורו של לדקיהו שהיו רשעים ונתקררה דעתו בשביל לדקיהו שהיה לדיק והיינו משום דדורו של יהויקים עדיין היו החכמים החרש והמסגר בירושלים משא"כ בדורו של לדקיהו שכבר גלו כפרש"י שם ולזה אמר דניאל בתפלתו כי תלד המלך לדקיהו שהיה לדיק לא היו ראוים עדיין לגלות אלא ע"י דורו הרשעים ראוין לגלות ואמר גם שהפקיד הקב"ה עלינו הגלות בשביל דטעינו מ"מ לדקה עשה לנו כדי שנגלה גלות יכניהו קיימת שיחזירו אותנו בתשובה ועיין בחידושינו פ' אד"מ: אמר דכתיב החרש והמסגר אלף חרש שבשעה כו' לעיל מניה מהאי קרא כתיב נמי והגלה וגו' וכל החרש והמסגר לא נאמר גו' אלא דאיכא לפרש ביה כפשטיה וכת"י אומניא ותרעיא אבל בהאי קרא דמפרש בהו והחרש והמסגר אלף הכל גבורים עושים מלחמה וגו' דלא שייך בבעלי אומניות אלא בת"ח שהם גבורים ועושים מלחמתה של תורה ועיין בחדושינו פ' אד"מ וק"ל: שהקדים ב' שנים לנושנתם לא ותשוב דכתיב במלכים גבי בנין בה"מ ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה ללאת בני ישראל מארץ מלרים וגו' ויבן הבית לה' והבית ראשון עמד ת"י שנה הרי בין הכל תת"ן שנים תנכה מהם ארבעים שנים שהיו ישראל במדבר הרי ישאר בידך תת"ן שנים משנכנסו לארץ עד חורבן הבית. ואמר אילו שהו תתנ"ב שנה בארץ היה מתקיים בהו כי אבד תאבדון וגו' כפרש"י ובסוף מכות אמרי' ואבדתם בגוים כאבידה המתבקשת הייט למאי דהקדים ב' שנים אבל אילו שהו עד זמנן תתנ"ב שנה היה נתמלא שאתן והיו נתחייבו כליה ואבידה גמורה ח"ו והיינו לדקה עשה לנו דהיינו אבידה המתבקשת ועיין עוד בזה בחידושינו פ' אד"מ וק"ל:

דף פט בפרש"י בד"ה שלא לפלוני ילא עליה קול שמקודשת היום כו' עכ"ל וכן פי' נבי עיר אחרת ול"ל דלא דק לפרש לפי המסקנא דע"כ איירי בנתקדשה היום אבל במקודשת היום אפילו לפלוני ואפילו באותה עיר לא חיישינן כדפריך ודלמא לא אקדשה ודו"ק: תום' בד"ה אכלה בשוק כו' דאיירי שפיר בקלא דקודם נשואין כו' עכ"ל דאל"כ תקשי ליה לרב אשי דלא חיים לקלא דבתר נשואין וק"ל: בד"ה בעולה כו' וה"נ ה"מ לפרושי חייבי כריתות כו' עכ"ל זו היא גם כן דעת התוספות בפרק הבע"י דאין זונה ולא נפסלה מכהונה אלא בנבעלה לחייבי כריתות אבל נבעלה לחייבי לאוין כיון דתפסי בהו קידושין לא נפסלה לכהונה וכן הוא דעת הרא"ש אבל הרמב"ם חולק וס"ל דמכל חייבי לאוין השוין בכל נמי נפסלה לכהונה ועי' בב"י טור אה"ע סי' ו' ויש להקשות לדברי התוספות מהך מתניתין דפרק קמא דכתובות שהביאו התוספות הכא דהרי היא בחזקת בעולה לנתין וממזר כו' דמוכח בהדיא דנפסלה לכהונה בנבעלה לחייבי לאוין ויש ליישב דאתיא כמ"ד דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ואנן לא קי"ל הכי ובהכי יתיישב נמי הך ברייתא דפרק כ"ג דלא תקשי לדברי התוספות והרא"ש כמ"ש הב"י ע"ש ודו"ק: בד"ה עד שמגיעין כו' וקול דלעיל לא כו' והך דהכא שייך בגירושין כו' עכ"ל הוה כמו אי נמי אהא דלא פליגי וכ"ה ברא"ש ע"ש: **ע"ב** בפרש"י בד"ה עיינו ביה רבנן בקידושי שני כו' ולא יאמרו שגירשה כו' עכ"ל לכאורה עפי נראה לפרש דאמרי דעיינו בקידושי ראשון שלא היה אלא קלא בעלמא דלא מלאו הדבר על בוריו דלא היו קידושין כלל מעיקרא אבל בקידושי שני כיון דקידישיה ודאי הוו קידושי תורה לא יאמרו דעיינו בהו שהן טעות וכן נראה לפרש מדברי התוספות כמו שיבא הביאור בהו לקמן ונראה ליישב שדקדק לפרש כן דמשמע ליה דלא היה טעות בראשון אלא בשני משום שכבר נתקדשה לראשון קלא יש להביא ראיה לזה מהא דמשמע דרב הונא מודה בהך דלקמן בילא עליה קול מזה ומזה דמותרת לשניהם כמו שכתבו התוספות ורש"י והשתא אם נאמר דמאן דמתיר הכא לראשון משום דהולין הטעות בראשון ורב הונא פליג עלה דאין תולין הטעות בראשון אע"ג דלא הוי אלא קול בעלמא אם כן בהך דילא עליה קול מזה ומזה נמי תאסור לראשון כיון דסבר דאין תולין הטעות בראשון אבל אם נפרש דמאן דמתירה הכא לראשון משום דתולין הטעות בשני אבל בראשון לעולם אין תולין הטעות ניחא דרב הונא דפליג הכא משום דאין תולין הטעות גם בשני כיון דקידושי תורה הוא אבל לקמן גבי ילא עליה קול מזה ומזה מודה דתולין הטעות בשני כיון דלא הוו אלא קול בעלמא ודו"ק: תום' בד"ה אמר רב הונא כו' פשיטא לרב הונא דלא כו' ומקודשת נמי לשני כו' עכ"ל ולא בעי למימר דדוקא נקט בכה"ג אבל במלאו דבר על בוריו מודה רב שיננא דלא ישא ראשון מהאי טעמא שכתבו הכא לרב הונא משום דלא פסיקא להו דרב שיננא סבר כרב הונא בהא דפשטה ידה

חכמת שלמה

דף פח ע"א גמ' אמר רב חסדא הא מני רבי יוסי היא כצ"ל. וכ"נ כ"ל: שם א"ר אמי מאי קראה כו'. נ"ב פשוטו ה"ק מאי קרא שבעון ע"ז נחרבה ומביא קרא דכי תוליד וגו' דכתיב והשחתם ועשיתם פסל ול"נ דה"ק מאי קרא דרמז לשבעה דורות דכתיב ביה כי תוליד וגו' דהיינו כי תוליד חדא בנים תרי ובני תרי בנים תרי הרי ז' שוב מלאתי כן בגליון תוס': רש"י בד"ה ז' בתי דינים כו' והוי ככ"ד אחד וכן המלך וכגו כו' כל"ל: תום' בד"ה א"ל כו' דמכשרי באומר כו'. נ"ב פי' אותם שאמרו כשר ותעשה פשיטא דהתם סופר פסול משום אורכא אלא אפי' אותם דפליגי ואמרי כשר ולא תעשה מ"מ איכא למיחש לאורכא מאחר דכשר כמו שמוכח מרב חסדא לעיל ושם פירשתי ע"ש: בד"ה וכך היו כו' אלא חניכתה וחניכת כו' כצ"ל. וכ"נ וכן פירשו התוס' לעיל דף ל"ד ע"ב: **ע"ב** גמ' במתני' אומר לך וכשר כמחק וכשר: תום' בד"ה ובעובדי כוכבים חובטין אותו כו' כמעשה עובדי כוכבים פסול ובאומר איני זן כו' כצ"ל. וכ"נ פי' דסבר אין כופין אותו להוליא כה"ג ורבי חייא פליג עליה וכן מוכח בירושלמי שוב מלאתי במרדכי שפירש ישראלים שעשו כמעשה עובדי כוכבים כלומר שמעשים הם ישראלים והדיינים הם דייני עובדי כוכבים שהגט פסול אפילו דמו אמת כגון שאמר איני זן ואיני מפרנס ועובדי כוכבים עשו כמעשה ישראל הוא להיפך ולא כ"ל הדר דאין זו בגמלא מאחר שישראלים מעשים למה לא ידוע הם בעלמם ועוד לישנא דירושלמי שאומר בתחלה ובאומר איני זן כו' ובהא דרבי חייא קתני אפילו משמע להדיא כדפרישית דלפי פירוש המרדכי היה לו לומר אפילו באומר כו' ועוד בירושלמי לעיל מיניה משמע להדיא דאינם כופין באומר איני זן כו' ומ"מ הא דרבי חייא נ"ל כפשוטו שעושים השעובדי כוכבים כמו שישראל עושים והיינו על ידם אבל הא דרב היינו פירושו בעושים כמעשה עובדי כוכבים כלומר שלא כדין והוי כמו ע"י עובדי כוכבים ודו"ק: בא"ד והא דנקט אפילו באומר כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א):

דף פט ע"א גמ' אפי' רב חמא לאבוה כו' נ"ב פירש רב חמא הכי לאפי האשה שילא עליה קול לפניו: רש"י בד"ה אין חוששין כו' דשא דבמתני' כו' כצ"ל: בד"ה אלמא התולה' כו' בליפא בזותקא וכו'. נ"ב פי' בזוחק נכנסים בתוך כמקב כו': **ע"ב** תום' בד"ה ובנגרדעי כו' הוה מורה להו דלא כנסים. נ"ב פירוש מאחר שהוא לנקל וזו"ק:

וקבלה קידושין מאחר דחוששין לקידושין ושמא סבר כשמואל כיון דודאי א"א היא לא חיישינן כלל לקידושי שני וכשיאשנה ראשון אינו נראה כלל כמחזיר גרושתו ודו"ק: **בא"ד** בלא העמידו על בוריו דאין כי אם קול לקידושי ראשון ה"א דמותר כו' עכ"ל נראה דר"ל דה"א דמותר דיתלו קידושי ראשון בטעות ואפשר דמה"ט קאמר רב שיננא דישא ראשון דמימר אמרי דעייטו רבנן בקידושי ראשון דטעות הוא כיון שלא הוה כ"א קול ודלא כפרש"י שכתבו וכן נראה מדבריהם לקמן שכתבו בד"ה והלכתא כו' אע"ג דקידושי ראשון לא הוי אלא קול בעלמא כו' דמשמע דמאן דמתיר היינו משום דקידושי ראשון לא הוי כ"א קלא ואיכא למתלי בטעות ואין להקשות לדבריהם דאם כן אמאי קאמרי התוספות דמודה רב הונא בילא קול עליה מזה ומזה דיש לומר כמ"ש לחלק לקמן דהיכא דליכא רק קלא מזה ומזה יש לתלות טפי בטעות א' מהם אבל בחידושי הרשב"א כתב דדברי התוספות כפרש"י ואין להאריך בדחוקיו ודו"ק:

דף צ בפרש"י בד"ה מי כתיב כו' דהא ע"כ האי דבר מפקיתו ליה לעדות כדמפרש וב"ש האי דבר כו' עכ"ל כצ"ל הד"א וכ"ה בפי' רש"י ישן ור"ל כיון דע"כ מפקיתו ליה לעדות כדמפרש לעיל וב"ש האי דבר מאי כו' ומסיק לב"ש לענין עדות וא"כ ערוה בדבר מבעי ליה כו' כלומר ערוה בעדים ומהרש"ל הגיה בזה לאין צורך כפי פירושים הישנים כמ"ש וק"ל: **תום'** בד"ה ב"ש סברי כו' והיה אם לא תמצא גו' ואית ספרים כו' עכ"ל כצ"ל וכן היא גירסת הספרים דמייתו הכא קרא והיה אם לא תמצא גו' דעלה קאי לב"ש כי מצא גו' הלשון דהא ולר"ע בלשון אם כנראה גם מפרש"י ומהרש"ל מחק האי קרא מדברי התוספות ואין צורך וק"ל: **בא"ד** דאי לאו דאייתר ליה דבר להקדיחה תבשילו לא הוה דרים כי מצא בה בלשון א"נ עכ"ל ר"ל דהוה משמע ליה ערוה דוקא נקט קרא כב"ש ומלת כי בלשון דהא אבל השתא דכתיב דבר להקדיחה תבשילו ולאו דוקא ערוה אלא או ערוה או דבר מסתבר לן למימר דכי מצא גו' נמי בלשון א"נ קאמר ודו"ק: **ע"ב** בד"ה עם בני אדם כו' דבעיא היא בסוטה אי עוברת על דת כו' עכ"ל ר"ל בסוטה בפרק ארוסה היא ופרש"י שם עוברת על דת שאינה לנועה יוצאה וראשה פרועה וטוה בפ' ע"ש והפשוט לה מהך דהכא דקתני בה מצוה ולאו חובה הוא לגרשה אלא דמותר לקיימה כדדייק דפריך הכא לפרש"י מלשון מצוה רוחצת עם בני אדם ס"ד ותרצו דודאי עוברת על דת דהיינו ראשה פרועה כו' לא הוי איסור לקיימה אלא מדרבנן וספיר נקט בה לשון מצוה ולא חובה אע"ג דאסור לקיימה מדרבנן אבל זו רוחצת עם בני אדם כדס"ד ממש רוחצת עמהן ודאי חובה לגרשה מן התורה ולא הל"ל לשון מצוה ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה אם שנאה שלח כר"ע אם שנואה כו' שלח כב"ש עכ"ל ר"ל היינו כסברת ר"ע וכסברת ב"ש ומיהו ר"ע וב"ש ודאי דפליגי במתניתין והני אמוראי לא פליגי כדמסיק הא בזווג ראשון כו' ודו"ק: **בד"ה** זוג ראשון כו' כדכתיב בתריה אשת נעוריך וכתיב ונשמרתם ברוחכם ובאשת נעוריך גו' אל יבגוד עכ"ל כצ"ל לכאורה קשה לפירושו מי הכריחו לאתויי קרא אחרינא ולא סגי ליה בהאי קרא דלעיל מיניה ומייתי ליה תלמודא ונראה לפי דקדוק המקרא דכתיב אל יבגוד בלשון נסתר לזכר ולפי הענין ה"ל למיכתב אל תבגוד בלשון נוכח כמה שכתוב בקרא דלעיל מיניה אשר בגדת בה ורש"י שפירש שם דאל יבגוד רוחך הוא קשה שפתח בלשון רבים ונשמרתם ברוחכם וסיים בלשון יחיד אל יבגוד אבל לפי הדמיון בקרא כי ישראל הם אשתו של מקום והוא בעלה ואישה וכיון דהאיש הוא המגרש בע"כ של אשה הא דקאמר כל המגרש אשתו ראשונה כו' מזבח מוריד עליו דמעות באיש אתי לאזהורי שלא יגרש אשתו ראשונה והשתא מקרא דלעיל מיניה דמייתי תלמודא ובין אשת נעוריך אשר בגדת בה דעם ישראל שהם בדמיון האשה ידבר שבגדת באישות נעוריך שהיה לך עם הקב"ה ליכא ראיה כלל שהרי היא מתגרשת שלא לרצונה אבל סמך עצמו תלמודא אקרא דבתריה דכתיב ובאשת נעוריך אל יבגוד דהוה לשון נסתר לזכר דעם ישראל ידבר דאם תהיו נשמרים ברוחכם גם הקב"ה אל יבגוד באישות נעוריך שהיה לו עמכם ומדקרי ליה בגידה לגביה כביכול אם יגרש איכא למילף דאסור לגרש אשתו ראשונה ועלה קאמר דהמזבח מוריד עליו דמעות דהיינו עליו שהוא המגרשה לרצונו ובענין זה מתפרש המקרא דמייתי תלמודא שאמר וזאת שנית ר"ל מפריד עצמו מזוג ראשון לשני כב"ש בסוטה איש ואשה זכו שכינה ביניהם דהיינו שם י"ה לא זכו אש אוכלתן והדמיון בזה אש המקום עמנו שמתחבר אם זכינו בשם י"ה כמ"ש רשפיה רשפי אש שלהבת יה והוא ענין האש מן השמים שהיתה רבוצה במקדש ראשון על המזבח שהיה אז חיבתן שלמה לפני המקום כחיבור איש ואשה בסוד י"ה וע"כ אמר שע"י שאתם היו בוגדים באישות נעורים ובזוג ראשון כסות דמעה למזבח אשר בו נכבה האש של אהבה המחבר איש ואשה וע"ז אמר כי העיד ה' ביני ובינך גו' דהיינו שם י"ה שהוא עדות לשבטי י"ה ומחבר אש של איש ואשה ולזה אמר והיא חברתך לחבר איש ואשה בשם י"ה ושלא תהא אש אוכלתן והיא אשת בריתך שהיה להם הברית בבית ראשון במזבח שהיתה רבוצה שם מן השמים ובכן יתקיים עוד בנו כאמור וענתה שמה כימי נעוריה גו' והיה ביום ההוא תקראי אישי גו' וכי"ר א"ס: סליק פ' המגרש וסליקא לה מסכת גיטין

ח"א דף צ ע"א אם לבו נגרש כו' קרי עליה אל תחרוש וגו' כ"ל שדרשו אל תחרוש מלשון שתיקה דהיינו שבלבו לגרשה והוא דר עמה בחיבה שפיו אינו מגלה לבו והוא שקראו חז"ל בנדרים גרושת הלב שאינו מדבר לה בפיו מה שבלבו לגרשה וק"ל: **שזבוב** נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו כו' יש לעיין בזה דודאי במשל שזורקו ושותהו ניחא לפרש בנמשל שהזבוב הוא העסק והדבור עם קרוביה והוא זורק הזבוב מן הכוס ולא תם לה ושותה כוסו אבל במשל זה מה היא זריקת הזבוב בנמשל שהרי תם לה ואינו שותהו וי"ל במשל זה דמלתא חדא היא שזורק היינו הכוס כולו ואינו שותהו כלל ובמשל ג' שאינה מכוס השתייה למאכל שבתמחוי משום דודאי אין לך אדם שאוכל זבוב שהוא בעין בכוס והוא כלואה הזנות ממש באשתו שכל אדם מקפיד על זה אבל בנופל לתמחוי הזבוב נתמחה בו והוא מולגו ואוכלו עם המאכל ואינו מקפיד על הזבוב שנו ואשמועינן במשלים אלו שכתו בדעות המאכל שהמילוט ודאי טוב שזורקו ושותהו אבל אינו אוכלו כן ראוי להיות בנשים שהמילוט שיקפיד מלדבר היא עם כל אדם ולא יקפיד כ"כ מלדבר עם קרוביה כמו שהקפיד פפוס בן יהודה באשתו כו' כפרש"י הכי מפורש פרק הבונה נופל כו' בעלה פפוס כו' ע"ש: **ע"ב לאיש** אחר הכתוב קראו אחר כו' דה"ל למכתב שני לגבי ראשון דכתיב בתריה בעלה הראשון אבל קראו אחר שאינו בן זוגו של ראשון ואינו דומה לראשון כמו אל אחר: **שזה** הוציא כו' וזה הכניס רשעה כו' דמסתמא ידע השני בדבר ערוה שזכר שיוצאה וראשה פרוע ומוה בשוק כו' ואמר זכה שני שלחה שנאמר ושנאה וגו' כ"ל גם בשלא ימצא הוא דבר ערוה בה עכשיו שונאה ותביא לו שישלחה מביתו ודבר זה שלא ימות תגרום לו זכותו וק"ל: כל המגרש אשתו כאשונה כו' מבואר בפ' כ"ג ועיין כאן בכל זה באורך בחידושי הלכות פ"ש:

סליק חדושי אגדות ממסכת גיטין

למען ידעו הדורות להבין ולהורות בגט שכ"מ שנוהגין בדורות הללו בסתם בלי שום תנאי ע"פ תיקון הר"י מפרי"ש*) הנה אחרי אשר זכיתי בעזה"י ללמוד מסכת גיטין אמרתי כי יסודו הוא בעצמו מה שפירש ר"ת בתוספות בפרק מי שאחזו אההיא דכל היוצא למלחמת בית דוד כו' ולכך היתה בת שבע מותרת לדוד שהיו נותנין גט גמור בלי שום תנאי ובלגעה וכשחוזר מן המלחמה היה כונסה והיתה בת שבע פנויה גמורה כו' ולפי שגירשה בלגעה כו' ע"ש ובפרק הזהב בתוס' מפורש יותר בזה שהיו עושין בלגעה כדי שלא יהא רבים קופצים לישאנה ומהשתא הוא בעצמו תיקון של הר"י מפרי"ש בגט שכ"מ שהנו נוהגין בלי שום תנאי אלא לפי שלא עושין כן בלגעה בשכ"מ היו קופצים רבים לישאנה תיקן הוא שיהו עושין שדוכין מחדש בקנס וחרס לכונסה כשיעמוד מחולי וזה נראה לי ברור הגם כי כבר כתבתי כי הדברים כמשמען וכפשטן בתקנת ר"י מפרי"ש דהוה גט גמור כמ"ש כבר בראיות והוכחות מ"מ אמרתי להעלות על הספר דבר שנתחדש לי בזה:

*) עיין בתשובת מהר"ם מלובלין סימן קכ"ו:

חכמת שלמה

דף צ ע"א תוס' בד"ה ב"ש סברי כו' ואומר ר"י דר"ע סבר כב"ש כו'. נ"ב פירש אבל לא דב"ש סברי כר"ע וק"ל: **בא"ד** הא דנקט בספרים וב"ש כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א): **ע"ב גמ'** רבי יוחנן אומר שנוי המשלח כו'. נ"ב ס"א שנואה לפני המקום שלח:

סליק חכמת שלמה ממסכת גיטין

הדרן עלך פרק המגרש וסליקא לה מסכת גיטין

הגהות על מסכת גיטין מהגאון בעל הלבוש זצ"ל

עם הגהות ותקונים מאת הגאונים המפורסמים בעהמ"ח ספר מפרשי הים זצ"ל

דף ב ע"א במשנה מן חרקם ומן חחגר (יבמות מו) (נ"ל טז ע"א) תוס' ד"ה כל. (נדה נו ע"ב) תוס' ד"ה הבאים: עכו כא"י לגיטין (כתובות קיב ע"א) תוס' ד"ה מגשק: **ע"ב גמ'** עד אחד נאמן באיסורין (קדושין סה ע"ב) תוס' ד"ה נטמאו:

דף ג ע"א כמי שנחקרה עדותן בב"ד (כתובות כח ע"א) תוס' ד"ה קיום: אתי למגזייה (זבחים ב ע"ב) תוס' ד"ה אתא: אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא (לקמן טו ע"א) תוד"ה המביא: **ע"ב** ב' גיטין פסולין (לקמן פו ע"א) תוס' ד"ה שלשה:

דף ד ע"ב ה"מ דיעבד וכו' (חולין ג ע"א) תוס' ד"ה אין: כיון דאיכא עולי רגלים וכו' (כתובות יח ע"א) תוס' ד"ה דסתם. (ב"ב לח ע"ב) תוס' ד"ה דסתם:

דף ה ע"א הוא עצמו שהביא גיטו (לעיל ב ע"ב) תוס' ד"ה לפי: בעא מיניה שמואל מר"ח (לקמן יח ע"ב) תוד"ה יתיב: [א"ה עי' בחידושי מהרי"ט בקידושין דף ע' ועי' בתוט השני סי' כ']: א"ל אין צריכין (לקמן טז ע"ב) תוד"ה ורבה: **ע"ב** בדרבנן עד נעשה דיין (ב"ק ל ע"ב) תוס' ד"ה כגון. (ב"ב קיד ע"א) תוס' ד"ה ואין: יוציא והוולד ממזר (לעיל ג ע"ב) תוס' ד"ה דתנן: כיצד יעשה יפלנו וכו' (עיין לקמן פד ע"ב) תוד"ה אמר. (חולין ג ע"א) תוס' ד"ה אין: אין ר"מ לטעמיה (לקמן פ ע"ב) תוס' ד"ה זו: נמצא אתה מוציא לעז וכו' (סנהדרין ח ע"א) תוס' ד"ה מוליא:

דף ו ע"א כא"י לגיטין (סוכה לד ע"ב) תוס' ד"ה כ"מ: מכי אתא רב לבבל (ב"ק פ ע"א) תוס' ד"ה מכי: לבר מבבל (עי' יבמות דף טז ע"ב) תוס' ד"ה קפסיק. (נדה נו ע"ב) תד"ה אמוראי: שאני בני מחוזא דניידי (לעיל ד ע"ב) תוס' ד"ה כיון. (ב"ב לח ע"ב) תוס' ד"ה דסתם: **ע"ב** בני אדם העולין משם לכאן וכו' (קידושין כט ע"ב) תוס' ד"ה כא: שתים כותבין שלש אין כותבין (סוטה יז ע"ב) תוס' ד"ה כתבם. (מנחות לב ע"ב) תוד"ה סא:

דף ז ע"א מתוותא דא"י (עי' עירובין כא ע"א) תוס' ד"ה אתוי: **ע"ב** עפר חו"ל הבא בספינה (שבת נה ע"ב) תוס' ד"ה טהור: [א"ה עי' במשנה למלך פ"ד מבכורים הלכה ט']:

דף ח ע"א גמ' והמוכר עבדו לסוריא (ב"ב ל ע"ב) תד"ה כך: בג' דרכים שוותה סוריא (עי' ע"ז נא ע"א) תוס' ד"ה קסבר: **ע"ב** רבי מטמא (סוכה כא ע"א) תוס' ד"ה ועל. (זבחים קיג ע"א) תוס' ד"ה ועל: פלגינן דיבורא (ב"ב קמט ע"ב) תוס' ד"ה שייר:

דף ט ע"א משום דלאו כרות גיטא הוא (ב"ב קנ ע"ב) תוס' ד"ה אמר: והאמר ר"י ד"ה אין ערעור פחות מב' (כתובות כו ע"א) תוס' ד"ה והאמר. (ב"ב לב ע"א) תוד"ה והאמר: בג' דרכים שוה גיטי נשים וכו' (יבמות לא ע"ב) תוד"ה והא. (קידושין ג ע"א) תוס' ד"ה האשה. (לקמן כו ע"א) תוס' ד"ה חוץ: **ע"ב** האיכא מחובר (לעיל ב ע"ב) תוס' ד"ה לפי: ירד ר"ש לשיטתו דר"א (לקמן יז ע"א) תוס' ד"ה ריש לקיש:

דף י ע"א במשנה כל גט שיש עליו וכו' חוץ מגיטי נשים (ב"ב קס ע"א) תוס' ד"ה גט: והיו עדיו עדי כותים והכשיר (עירובין סא ע"ב) תוס' ד"ה אמר. (חולין ה ע"ב) תוס' ד"ה ר"ג: **גמ'** אי דלא אחזוק (חולין ד ע"א) תוס' ד"ה א"כ: **ע"ב** עידי הגט אין חותמין זה בלא זה (לקמן יח ע"ב) תוס' ד"ה ואיכך: והא לאו בני כריתות נינהו (לקמן כב ע"ב) תוס' ד"ה והא:

דף יא ע"א בדאפיצן (שבת עט ע"ב) תוס' ד"ה קלף: א"ה ממשעבדי נמי. לעיל ג ע"ב תד"ה וגונה: **ע"ב** יתיב רב הונא (חולין יג ע"א) תוס' ד"ה בעא:

דף יג ע"א עבדא בהפקירא ניחא ליה (כתובות יא ע"א) תוס' ד"ה מ"ד: **במשנה** לא יתנו לאחר מיתה (כתובות כ ע"ב) תוס' ד"ה הכי זה: **ע"ב גמ'** אלא מעתה תקנה לנולדים (יבמות יא ע"א) תוס' ד"ה מאן: ה"מ לדבר שישנו בעולם (יבמות נג ע"א) תוס' ד"ה ור' נתן. (כתובות ז ע"ב) תוס' ד"ה המזכה. (נח ע"ב) תוס' ד"ה לאחר:

דף יד ע"א א"כ נתת דבריך לשיעורין (קדושין יא ע"א) תוס' ד"ה סכן: וכל קנין בפשעות חוזר (ב"מ סו ע"ב) תוס' ד"ה כתם. (ב"ב מא ע"א) תוס' ד"ה אמר. (קמה ע"א) תוד"ה חזר: **ע"ב** והב"א יהלוך (ב"ב קמט ע"ב) תוד"ה דקא שודרא עדיף (כתובות פה ע"ב) תוס' ד"ה שודא. (נד ע"ב) תוס' ד"ה לימא. (קדושין עד ע"א) תוס' ד"ה שודא. (ב"ב לה ע"א) תוס' ד"ה שודא:

דף טו ע"א במשנה ב' אומרים בפנינו וכו' (לעיל ה ע"א) תוס' ד"ה בי תרי: פסול (לעיל ג' ע"ב) תוס' ד"ה דתנן: **גמ'** ה"א צריך ואי לא אמר כשר (לעיל ד ע"ב) תוס' ד"ה אי: **ע"ב** גידוד חמשה וכו' (עירובין לג ע"ב) תוד"ה גידוד:

דף טז ע"א הניצוק והקטפרס (חגיגה יט ע"ב) תוס' ד"ה כתהתונה. (וכה ע"ב) תוס' ד"ה כטוביס. (יבמות טו ע"א) תוס' ד"ה עירוב: **ע"ב** לאחר שלמדו (לעיל ד ע"א) תוס' ד"ה אי:

דף יז ע"א או במולך או בטולא דבר עשו (פסחים פז ע"ב) תוס' ד"ה והגלו: הא לבתר דאתו חבריה לבבל (שבת יא ע"א) תד"ה ולא: אלמא קסבר ב' שהביאו גט (לעיל ה ע"א) תוד"ה בשנאת: **במשנה** נכתב ביום וכו' ונחתם בלילה (לקמן כו ע"ב) תוס' ד"ה קא פסיק: **גמ'** משום בת אחותו (לעיל ג ע"ב) תוס' ד"ה כתב: **ע"ב** זנות לא שכיחא (כתובות ב ע"א) תוד"ה שאם: לרמאי לא חיישינן (יבמות נא ע"ב) תוס' ד"ה להלה:

דף יח ע"א לא מקדים אינש פורענות לנפשיה (ב"ב קסז ע"א) תוס' ד"ה אע"פ: יאמרו שתי נשים בחצר אחת וכו' (יבמות מב ע"א) תוס' ד"ה מ"ש: פגמה אע"פ שלא זקפה (כתובות נה ע"א) תוס' ד"ה לשביעית: אונס וקנס ופיתוי וכו' (לקמן לז ע"א) תוס' ד"ה שטר: משעת העמדה בדין (ב"ב קנה ע"ב) תד"ה או: **ע"ב** חיישינן שמא פיים (לקמן לב ע"ב) תוס' ד"ה התם: למ"ד משום עדים פסול (לקמן פב ע"א) תוס' ד"ה גזילה: אתי לאחלופי בשטרות דעלמא (ב"ב קסג ע"א) תוס' ד"ה נמלא:

דף יט ע"א במשנה בסם ובסיקרא וכו' (עי' מנחות לדע"א) תד"ה כמו: **גמ'** דיו דיותא (נדה כ ע"א) תוס' ד"ה סלי: לאתויי הא דתני ר"ח כו' (מגילה יט ע"א) תוס' ד"ה על: דיו ע"ג סיקרא (לעיל ט ע"ב) תוס' ד"ה מקרעין: הא דלא אפיץ (מגילה ט ע"א) תוד"ה דיפתרא: **ע"ב** בדמהדר (ב"ב קסב ע"א) תוס' ד"ה וצריך: חיישינן שמא במי מילין כתבו (קידושין ג ע"ב) תוס' ד"ה ס"ג:

דף כ ע"א גמ' ודבעי' וזה אלי ואנוהו וכו' (שבת קד ע"ב) תד"ה אמר: אילימא משום וכו' קא כתבה (עי' לקמן כב ע"ב) תוס' ד"ה והא: כתבו על איסורי הנאה כשר (פסחים לב ע"ב) תוס' ד"ה ואין: [א"ה עי' במל"מ פ"ו ממתנות עניים הל' ז' שכתב דדברי התוס' סותרין למ"ש בשבת דף כה ע"ב ד"ה תתן ע"ש ואפשר דהתוס' לא באו רק להת טעם היאך הוה ממעטינן מתתן לבד דבר שאינו ראוי ולזה כתבו כיון דבאמת אין בו נתינה של ממון דאין נתינה פחות משו"פ והכא חטה א' פוטרת ורק כיון דלא כתיב גבי הבלומין מקרי נתינה אף בפחות משו"פ וזה דוקא אם נותן לו עכ"פ דבר הראוי וכיון שכן שפיר אתא לו ולא לאורו ודו"ק]: ל"צ דמעורה (סוטה יז ע"ב) תוס' ד"ה כותבה:

דף כא ע"א מכדי חצר מהיכא איתרבאי מידה (מעילה יג ע"א) תוס' ד"ה אבל: ספר כורתת ואין ד"א כורתה (בכורות נא ע"א) תוס' ד"ה אימא:

דף כב ע"א בתר נקבו אזלינן (חולין קכח ע"א) תוס' ד"ה קישות: [א"ה עי' מל"מ פ"ג מבכורים הל' ט ועי' בשו"ת דברי ריבות להגאון מו"ה יצחק אדרבי הספרדי סימן כב]: **ע"ב** מאן חכמים אמר רבי אלעזר רבי אליעזר היא וכו' (שבת עט ע"א) תוד"ה כדי: לא הכשיר ר"א אלא בגיטין (לעיל יח ע"א) תוס' ד"ה והא. (קידושין ט' ע"א) תוס' ד"ה כתב: **במשנה** האשה כותבת את גיטה (לקמן כט ע"א) תוס' ד"ה משום:

דף כג ע"א גמ' והוא שהיה גדול עומד ע"ג (עירובין יג ע"א) תוד"ה אבל. (יבמות קד ע"ב) תוס' ד"ה והא. (חולין יב ע"ב) תוספתא ד"ה מאן: נכרי לרעתיה דנפשיה קעביד (ע"ז נ"ל כו ע"א) תוס' ד"ה וכי. (מנחות מב ע"א) תוס' ד"ה ועל: [א"ה עי' בשו"ת תהי"ד סי' רכח דזה אינו רק ספק ועי' בב"י בא"ה סי' קכג ודבריהם צ"ע בש"ס מנחות שם ועי' מ"ש בתבוריהו על או"ח סימן י"א]: **נכרי ארעתיה דנפשיה קעביד וכו'** (זבחים ב ע"ב) תוס' ד"ה סתם: [א"ה עי' בשו"ת עה"ג סי' לג ובחידושי הגרשוני שלו בסופו בפ' מפות]: **ע"ב** אם היתה עוברה וכתה לו (סנהדרין פ ע"ב) תוס'

תוס׳ ד״ה מוכר: ר״י תרתי אמר וכו׳ (יבמות פח ע״א) תוס׳ ד״ה בעלמא. (גיטין פו): [א״ה חפשנו ולא מצאנו ואולי חילוף אותיות יש כאן וצ״ל ו׳ ע׳ ודף ו׳ הוא בתוס׳ ע״א ד״ה אפילו ושייך למתניתין כותא וע׳ הוא בתוס׳ ע״ב ד״ה אע״פ ושייך להא דאמרו כאן ע״א נכרי אדעתא דנפשיה קא עביד:

דף כד ע״א גמ׳ וכי מפית התם שויה שליח להולכה (לקמן סה ע״ב) תד״ה גטו: ע״ב אמר רבא ז״א ב׳ יוסף ב״ש וכו׳ (כתובות לד ע״א) תוס׳ ד״ה לימא: ור״א היא וכו׳ (לעיל ג ע״א) תוס׳ ד״ה ורבנן. (ד ע״א) תוס׳ ד״ה דקי״ל: חליצה פסולה וכו׳ (יבמות קה ע״א) תוספות ד״ה לאמין. (יבמות קמז): [א״ה לא מצאנו ואולי צ״ל קמז ע״א תוס׳ ד״ה מאי ושייך להא דאמרו כאן ז״א ב׳ יוסף ב״ש הדרים וכו׳:

דף כה ע״א קטן ואנפוליא פסולות וכו׳ (יבמות לו ע״א) תוס׳ ד״ה ור״מ: תולה בד״ע ל״ל ברירה (לעיל יד ע״א) תוס׳ ד״ה מר סבר: אומר ב׳ לוגין שאני כו׳ (לקמן לא ע״א) תוד״ה במחשבה: ע״ב ולכי מיית הוה גיטא (כילה לז ע״ב) תוס׳ ד״ה ושמואל. (לקמן עג ע״ב) תו׳ ד״ה תנא. (סוטה יח ע״א) תוס׳ ד״ה חזר:

דף כו ע״א במשנה הכותב טופסי גיטין (זבחים ג ע״א) תוס׳ ד״ה הכותב. (מנחות לד ע״א) תוס׳ ד״ה כדפוס: גמרא וצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת (נדרים ה ע״ב) בר״ן ד״ה משני. וע״א בתו״י ד״ה ואמאי: ע״ב משום קטטה ור״מ היא (לעיל ד ע״א) תד״ה תתמו: ואזיל ומענן ומותיב לה (עיין לקמן לג ע״א) תד״ה וממעט: שמא יאמרו נסה קודם לבנה (יבמות נג ע״א) תוד״ה לכשאכנסנה: וליתא מדר״נ (כתובות ג נ״ל כא ע״ב) תוספות ד״ה והאמר. (ב״ק לה נ״ל ע ע״א) תוס׳ ד״ה במטלטלין. (שבועות לג ע״ב) תוס׳ ד״ה היכא:

דף כז ע״א במשנה אם מכירו כשר (יבמות קכ ע״ב) תוס׳ ד״ה אבא: גמ׳ דהאי גיטא דאשתכח ב״ד דר״ה (יבמות קטו ע״ב) תוס׳ ד״ה אמר: חוששין לשני שוירי (לעיל כד ע״ב) תוס׳ ד״ה בעידי:

דף כח ע״א גמ׳ וגוסס שרוב וכו׳ (עי׳ קדושין עת ע״ב) תוס׳ ד״ה לא: הא ר״מ דל״ח למיתה (יבמות יח ע״א) תוספות ד״ה דלמא: ע״ב שמא ימות חיישינן (קדושין מה ע״ב) תוס׳ ד״ה נפירוש: בחטאת העוף (פסחים סב ע״א) תוס׳ ד״ה ערל. (חגיגה ד ע״ב) תוס׳ ד״ה דכתיב. (מועד קטן טו ע״ב) תוס׳ ד״ה אחרי. (בכורות סא ע״א) תוס׳ ד״ה והא. (חולין פג ע״א) תוד״ה אין:

דף כט ע״א במשנה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר (ב״ק יא ע״ב) תוס׳ ד״ה מד: גמ׳ מילי לא מימסרן לשליח (לקמן סו ע״ב) תוס׳ ד״ה והאמר: ע״ב במשנה עושה שליח בב״ד ומשלחו (לעיל ה ע״ב) תוס׳ ד״ה יעלנו. (כד ע״א) תוס׳ ד״ה אימור: גמ׳ קפחינהו ר״מ וכו׳ (ב״ק מב ע״א) תוס׳ ד״ה אמר: וליחוש שמא פיים (לעיל יח ע״ב) תוס׳ ד״ה תייבינן:

דף ל ע״א במשנה המלוה מעות את הכהן וכו׳ (יבמות פו ע״ב) תוס׳ ד״ה מר סבר. (כתובות כו ע״א) תוס׳ ד״ה אין: גמ׳ במכירי כהונה (כתובות קב ע״א) תוס׳ ד״ה לברור. (ב״ב כג נ״ל קכג ע״ב) תוס׳ ד״ה הכא: [א״ה ועיין שו״ת מהרי״ל סי׳ עד ודו״ק ועי׳ שו״ת זקינו הגאון הח״צ ז״ל סי׳ צ׳: עשו שאינו זכה כזוכה (בכורות יח ע״א) תוס׳ ד״ה עשו: כיחידאה לא מוקמינן (לעיל יג ע״א) תוס׳ ד״ה וכא. (ב״מ יב ע״א) תוס׳ ד״ה והאמר. (ב״ב קמט ע״ב) תוס׳ ד״ה דקא: ע״ב הניח טלא מחט נובה מלא קרדום (ב״ב ז נ״ל כז ע״א) תוס׳ ד״ה ולכתוב: שמא עשאו אביו תרומה וכו׳ (ב״מ לח ע״א) תוספות ד״ה שמא: וכי נחשדו חברים לתרום וכו׳ (בכורות יט נ״ל נט ע״א) תוס׳ ד״ה אף:

דף לא ע״א ניטלת באומד ובמחשבה (בכורות נח ע״ב) תוס׳ ד״ה כסס: במשנה ובשעת כניסת מים לבוסר (ע״ז כט ע״ב) תוס׳ ד״ה אי: ע״ב גמ׳ ורוח צפונית מנשבת עם כולם (יבמות עב ע״א) תוס׳ ד״ה לא:

דף לב ע״א במשנה שלא יהו עושין כן (קדושין יב ע״ב) תד״ה ועל: גמ׳ אי אפשי בה לא אמר כלום (ב״ב לח נ״ל קלח ע״א) תוד״ה כאן: ע״ב שליח מתנה ה״ה כשליח הגט (לעיל יב ע״א) תוס׳ ד״ה כל: חוזר ומגרש בו (לעיל יח ע״ב) תוס׳ ד״ה שמא: גיטא גופיה מי קא בטיל (קדושין נט ע״ב) תוס׳ ד״ה תמורת: לבי תרי נמי ב״ד קרי ליה (יבמות כה ע״ב) תוס׳ ד״ה טעמא:

דף לג ע״א גמ׳ אפקעינהו רבנן לקידושי מיניה (כתובות ג ע״א) תוד״ה ואפקעינהו. (ב״ב מח ע״ב) תוס׳ ד״ה תינח כו: [א״ה למעלה מזה כתוב כתובות כז ושם לא נמצא כדף כז מאומה ואולי חסר פה המסכתא וצ״ל גיטין כז והוא בתוס׳ שם ע״א ד״ה בבי ושייך להא דאמרו כאן ע״א אי לבטל וכו׳]:

דף לד ע״א גמ׳ גילוי דעתא בגיטא מילתא היא (לעיל לג ע״א) תוס׳ ד״ה מ״ד: אין אונס בגיטין (כתובות ג ע״א) תוספות ד״ה א״ד: [א״ה עי׳ במל״מ פ״ג משבועות הל׳ א׳ ועיין בשו״ת דברי ריבות סי׳ פ״א]: ע״ב במשנה אין אלמנה נפרעת וכו׳ (כתובות פז ע״א) תוס׳ ד״ה מקדים. (לח ע״א) תוס׳ ד״ה מוכרת: שתהא נודרת ליתומים (כתובות פו ע״ב) תוס׳ ד״ה נדר: העדים חותמין על הגט וכו׳ (לעיל ב ע״א) תוס׳ ד״ה שמכיח. (ג ע״ב) תוס׳ ד״ה ר״א:

דף לה ע״א גמ׳ עד שמת א׳ מבני׳ (שבועות כו ע״א) תוס׳ ד״ה עד: דקא טרחא קמי יתמי (עי׳ ב״ב נב ע״ב) תוס׳ ד״ה דטרחא: רב לא מגבי כתובה לארמלתא (ב״ב קנח ע״א) תוד״ה ב״ד: אדרה בב״ד ואשבעה חוץ לב״ד (כתובות פח ע״א) תוס׳ ד״ה מייתי. (שבועות מא ע״א) תוד״ה מאי: ע״ב דמפר לה בעל (בכורות מה ע״ב) תוספות ד״ה דמדרינן: צריך לפרט את הנדר (נדרים לט ע״א) בתו״י ד״ה רבא:

דף לו ע״א גמ׳ דמדרינן ליה ברבים (בכורות מו ע״א) תד״ה אמר: דזימנין דמיתי פתרי (לעיל ד ע״א) תוס׳ ד״ה דקי״ל (סד ע״א) תוס׳ ד״ה דר״א: אפקעינהו בדיסקי (לקמן פז ע״ב) תוס׳ ד״ה ודלמא: זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן (ערכין לא ע״ב) תוס׳ ד״ה התקין: בשביעית בזה״ז ורבי היא (קדושין לח ע״ב) תוד״ה כשמטם:

דף לז ע״א גמ׳ אלא על הקרקע (קידושין כו ע״ב) תד״ה ולכתוב (ב״ב כז ע״א): כל שהוא תוס׳ ד״ה ולכתוב: דמנח אסיכי (לעיל ז ע״ב) תוס׳ ד״ה דלמא: דקני ליה מדר״י (פסחים לא ע״ב) תוס׳ ד״ה ור״י. (ב״מ פא ע״ב) תד״ה והא. (שבועות מד ע״א) תוספות ד״ה מאי: ע״ב כשם שמצוה לפדות ב״ח (לעיל יב ע״א) תוד״ה כי:

דף לח ע״א נכרי ישראל מג״ל וכו׳ (בכורות יג ע״א) תוס׳ ד״ה אם: ע״ב אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים (ערכין כח ע״א) תוד״ה דת״כ:

דף לט ע״א עבדי כמקרקעי דמי (ב״ב עט ע״א) תוד״ה מועלין: הלכה כאבא שאול (קדושין כג ע״א) תוס׳ ד״ה א״ד: ע״ב נתייאשתי מפלוני עבדי (יבמות מז ע״ב) תוס׳ ד״ה בשלמא. (יבמות מ״ח ע״א) תוד״ה אלא. (ב״ק סו ע״א) תוס׳ ד״ה כיון. (ב״ב מד ע״א) תוס׳ ד״ה דיקא: אשכחיה רנב״י וכו׳ (לעיל לא ע״ב) תוד״ה אנא: אני אומר אין הלכה (ב״ב מו ע״ב) תוס׳ ד״ה שלא: משום דהוה ליה כליו של מקנה (ב״מ מז ע״ב) תוס׳ ד״ה לאפוקי. (קיב ע״א) תוס׳ ד״ה חוזר: [א״ה למעלה מזה כתוב יבמות עז מח ושם בדף מח נפקד מושבו לכאן ואולי חסר המסכתא וצ״ל כתובות מח והוא בתוס׳ שם ע״א ד״ה סוף ושייך להא דאמרי כאן ע״א דכמה דקיימין מכתב כתובין]:

דף מ ע״א רמ״א מקודשת (יבמות מז ע״ב) תוס׳ ד״ה שם: כופין את היורשין (כתובות פו ע״א) תוס׳ ד״ה פריעת: מצוה לקיים דברי המת (ב״ב קמט ע״א) תוס׳ ד״ה דקא: הא אמרו בלשון שחרור ה״נ (לעיל לח ע״א) תד״ה הכל: ע״ב הקדש חמץ ושחרור וכו׳ (יבמות סו ע״ב) תד״ה עבדי:

דף מא ע״א מר סבר חייב (ב״ק לג ע״ב) תוס׳ ד״ה זאת: במשנה לישא שפחה א״א (כתובות כט ע״א) תוד״ה אנו: ע״ב גמ׳ לה לה מאשה (ע״ז יג ע״ב) תוס׳ ד״ה עבד: דכ״ע ב״ש עדיפא (יבמות נט ע״א) תוס׳ ד״ה דומיא. (זבחים מח ע״א) תוס׳ ד״ה דכ״ע:

דף מב ע״א הכותב נכסיו לשני עבדיו (זבחים ל ע״א) תוס׳ ד״ה דבריו: פרושי קא מפרש (בכורות לא ע״ב) תוס׳ ד״ה א״כ: וצריך גט שחרור (ב״ק לג ע״ב) תוס׳ ד״ה א״כ. (ב״מ מה ע״א) תוס׳ ד״ה תמורת: עבד שמכרו רבו לקנס (ערכין ג ע״א) תוס׳ ד״ה לאתויי: אבל הכא מי יימר דמנגח (ב״מ לב ע״ב) תוס׳ ד״ה כגון:

דף מג ע״א וחצי כופר ליורשיו (ב״ק מ ע״א) תוס׳ ד״ה כופר: שייר בקניינו (יבמות מה ע״ב) תוס׳ ד״ה משום: הכא לא שייר בקניינו (קידושין ו ע״א) תוספות ד״ה משום: ע״ב לכשתברח ממנו אין לי עסק בך (כתובות פג ע״א) תוס׳ ד״ה ואין. (ב״ב מג ע״א) תוד״ה ואין: אע״פ שעשה לו נמוסו פטורה מן המעשר (לקמן מז ע״א) תוספות ד״ה אמר:

דף מד ע״א מכר עבדו ומת מהו שיקנוס בנו (מ״ק יב ע״ב) תוס׳ ד״ה את״ל. (בכורות ד ע״ב) תוס׳ ד״ה בעא מיניה: ע״ב שדה שנתקווצה (מ״ק יג ע״א) תוס׳ ד״ה נטייביה:

דף מה ע״א ואי לא מפקינא ליה מינך וכו׳ (כתובות קו ע״ב) תוס׳ ד״ה ה״ג: משום דוחקא דציבורא (כתובות נב ע״א) תוס׳ ד״ה וכיו: אתא עורבא וקא קרי ליה (חולין סא ע״א) תוס׳ ד״ה כל: ע״ב ס״ת שכתבו מין ישרף (שבת קטז ע״ב) תד״ה ספרי: שכתבן מין ומסור לאנסים וכו׳ (ע״ז כו ע״ב) תד״ה סמי: שנאמר וקשרתם וכתבתם (ע״ז כו ע״א) תוד״ה וכי: במשנה כל נדר שידעו בו רבים (לעיל לה ע״ב) תוס׳ ד״ה אבל. (בכורות מה ע״ב) תוס׳ ד״ה הניחא. (מו ע״א) תוס׳ ד״ה דמדרינן:

דף מו ע״א גמ׳ משום קלקולא (כתובות עד ע״ב) תוס׳ ד״ה משום: ע״ב במשנה לא יחזיר (כתובות עב ע״ב) תוספות ד״ה על מנת: שתיקותך יפה מדיבורך (יבמות מה נ״ל סה ע״א) תוס׳ ד״ה אי: בגמרא חייש לקלקולא (יבמות ג ע״ב) תוס׳ ד״ה לא:

דף מז ע״א זיל לא קא שבקי לי דאפרקינך (ע״ז כו ע״ב) תוס׳ ד״ה אני: שאין קנין לעובד כוכבים וכו׳ (קידושין מא ע״ב) תד״ה הנכרי: דגנך ולא דגן נכרי (מנחות סו ע״ב) תוד״ה מירוח: ע״ב המוכר שדהו לפירות (ב״ב כ ע״א) תוספות ד״ה המוכר: קנין פירות כקנין הגוף דמי (יבמות סו ע״א) תוס׳ ד״ה אלמנה:

דף מח ע״א לא משכחת דמייתי בכורים (עירובין לז ע״א) תד״ה ר״י. (לעיל כה ע״ב) תד״ה ר״י. (בכורות נג ע״ב) תד״ה אמר: ע״ב במשנה אין מוציאין לאכילת פירות (כתובות קב ע״ב) תד״ה אימור: ולמזון האשה והבנות (כתובות מט ע״ב) תד״ה אי. (נא ע״ב) תוס׳ ד״ה ממשכ:

דף מט ע״ב גמ׳ מפני מה אמרו ב״ח דינו בבינונית (ב״ק ח ע״א) תוד״ה מר: וכתובת אשה בזיבורית (כתובות פד ע״א) תוס׳ ד״ה וכתובה: שיותר ממה שהאיש וכו׳ (יבמות קז ע״א) תוספות ד״ה תרוייהו: והאיש אינו מוציאה וכו׳ (כתובות סג ע״ב) תוס׳ ד״ה אבל: בקבלן (ב״ב מו ע״א) תוס׳ ד״ה קבלן:

דף נ ע״א גמ׳ דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית לוה (כתובות פו ע״א) תוד״ה לאשה: ע״ב אין נפרעין מנכסים משועבדים (כתובות מט ע״א) תוד״ה אי (ב״ב קעה ע״ב) תוד״ה דבר תורה:

דף נא ע״א והא פרנסה דמיקץ קייצי (כתובות נ ע״ב) תוס׳ ד״ה ומאי: מתו בנותיהן נזונות וכו׳ (כתובות קא ע״ב) תוספות ד״ה וכיא: בשקנו מידו (כתובות קב ע״ב) תוס׳ ד״ה סב״ע: ב׳ כיסין קשורים (ב״ק כז ע״א) תוס׳ ד״ה עירוב: ע״ב הא דאמר כראב״י (כתובות יח ע״א) תוד״ה ראב״י: פעמים שאדם נשבע וכו׳ (קדושין כד ע״א) תוד״ה ור״א:

דף נב ע״א אתם ולא שותפין וכו׳ (כתובות ג ע״ב) תוס׳ ד״ה הכי זה. (לעיל מ ע״ב) תוס׳ ד״ה ו כתב: האפוטרופסין תורמין ומעשרין (לקמן סה ע״א) תד״ה כעין: אלא לחוב ע״מ לזכות (עי׳ קידושין מב ע״א) תד״ה אלא: ואין אפוטרופסין רשאין להוציא עבדים וכו׳ (עי׳ לעיל לח ע״ב) תוד״ה אין: אין עושין אפוטרופסין נשים (כתובות פח ע״ב) תוס׳ ד״ה קא מפלגי: לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש (קידושין כט ע״א) תוס׳ ד״ה אמו: ע״ב מבקן ממש (כתובות לא ע״א) תוד״ה שעקרם.

(חולין פא ע״א) תד״ה ת״ש: ואידך כדרב ירמיה (ב״ק ד ע״ב) רש״י ד״ה ומנסך: [א״ת עי׳ שו״ת מנחת יעקב שנדפסו עם הת״ה בסופו סי׳ א]: משעת הגבהה הוא דקני (חולין מ ע״א) תוד״ה רבותא:

דף נג ע״א גמ׳ היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק (לעיל מא ע״א) תוס׳ ד״ה בהיזק: העושה מלאכה במי חטאת (ב״ק נו ע״א) תוס׳ ד״ה פטור. (ולא ע״א) תוס׳ ד״ה הא: ע״ב ממונא מעליא בעי לשלומי (ב״ק מה ע״א) תוס׳ ד״ה השתא: [א״ה עי׳ במל״מ פ״ג מהל׳ גזילה ואבידה הלכה ד׳ שתמה על דברי התוס׳ כאן והניחם בצ״ע ועי׳ מ״ש בחבורנו מפרשי הים על מסכת ב״ק לא אות א׳]: תיובתא (ב״ק ה ע״א) תד״ה דאי: לימא כתנאי (ב״ק מז ע״א) תוס׳ ד״ה מאי: בין בשוגג ובין במזיד יעקר (ר״ה י ע״ב) תוס׳ ד״ה יום:

דף נד ע״א גמ׳ באתריה דר״י חמירו להו שביעית (סוטה ז ע״א) תוד״ה אמר: המעשר בשבת וכו׳ (שבת מג ע״א) תוס׳ ד״ה טבל. (סוכה כג ע״ב) תוד״ה שני: ע״ב והא הכא דמדאורייתא חד בתרי בטל (יבמות עג ע״א) תוספות ד״ה מה: [א״ה עי׳ בלקוטי פר״ת על יו״ד סי׳ לט: כל שבידו נאמן (קדושין סה ע״ב) תוס׳ ד״ה נטמאו: כה״ג ביוה״כ יוכיח (זבחים יד ע״א) תוס׳ ד״ה מודה. (כט ע״א) תוס׳ ד״ה ומקום: לא עבדתם לשמן (לעיל מה ע״ב) תוס׳ ד״ה עד:

דף נה ע״א במשנה ועל קטנת בת ישראל וכו׳ (יבמות קיב ע״ב) תוס׳ ד״ה יש. (קיג ע״א) תוס׳ ד״ה שמא: גמ׳ אמר לעדים ראו גם זה וכו׳ (לקמן עח ע״א) תוס׳ ד״ה אינו. (ב״ק נה ע״א) תוס׳ ד״ה אמר: יאוש כדי ל״ק (סוכה ט ע״א) תוס׳ ד״ה האי. (ל ע״א) תוס׳ ד״ה הא: ע״ב משעת גניבה או משעת הקדש (ב״ק סז ע״ב) תד״ה רבה: במשנה לקח מן האיש וכו׳ (כתובות פא ע״א) תוס׳ ד״ה ומגרשה:

דף נו ע״א גמ׳ ולדידהו לאו מומא הוא (זבחים עז ע״ב) תד״ה הכא: ע״ב כל המיצר לישראל נעשה ראש (חגיגה יג ע״ב) תד״ה שלא:

דף נז ע״א אשקא דריספק חריב ביתר (תענית כו ע״ב) רש״י ד״ה ביתר: ע״ב מאן אינון שמעיה ואבטליון (יומא פא ע״ב) רש״י ד״ה ייתון:

דף נח ע״א תרתי מתקלי וכו׳ (ע״ז יא ע״ב) תוס׳ ד״ה מתקל: עד שאפדנו בכל ממון (לעיל מס ע״א) תוס׳ ד״ה דלא: ומני ר״י בן אלישע (מנחות סד ע״ב) תוס׳ ד״ה ארור: ל״ש אלא דא״ל לך חזק וקני (כתובות נא ע״א) תוס׳ ד״ה כתבה. (ב״ק נט ע״ב) תוס׳ ד״ה כתב. (ב״ב מז ע״ב) תד״ה אבל: עד שיכתוב לו אחריות (ב״ב מח ע״א) תד״ה הא: ע״ב הבא מחמת חוב וכו׳ (ב״ק נח ע״א) תוס׳ ד״ה א״נ: ויהיב זוזי דתלת שנין (ב״ב נד ע״ב) תוס׳ ד״ה באגי:

דף נט ע״א במשנה חרש רומז ונרמז (יבמות קיג ע״א) תוד״ה אמן: גמ׳ מלמלא (מגילה יח ע״א) תד״ה מלמלא: ע״ב במשנה מפני דרכי שלום (פסחים לא ע״ב) תוספות ד״ה איש: גמ׳ מיכף הוה כייפי ליה (חולין יט ע״א) תוס׳ ד״ה אמר: נתפרדה חבילה (כתובות כס ע״ב) תוספות ד״ה שקרא:

דף ס ע״א גמ׳ עת לעשות לה׳ וכו׳ (שבת קטו ע״ב) תוס׳ ד״ה אלינא: תורה חתומה ניתנה (לעיל ג ע״ב) תוס׳ ד״ה דהנן. (ב״ב מז ע״ב) תוס׳ ד״ה אבל: אם שכב אם לא שכב (יומא לז ע״ב) תוד״ה אם: ופרשת טמאים (פסחים ז נ״ל ו ע״ב) תוס׳ ד״ה שנאמר. (סוכה כה ע״ב) תוס׳ ד״ה שהל (מב לה ט): [א״ה למעלה מזה כתוב סוכה כה וכדפין האלו לא ירחה ולא ימצא דבר הנוגע לכאן ואולי טעות נפל בדפוס והיה במקום אשר כתב מב לה צ״ל מג לה והוא ציון המס׳ מגילה ושם הוא בדף ט ע״א תוס׳ ד״ה בגלמא ושייך להא דאמרו כאן ע״א ס״ת שחסר יריעה אחת אין קורין בה]:

דף סא ע״א מפרנסין עניי עובדי כוכבים וכו׳ (עירובין סד ע״ב) תד״ה ולמדנו: ע״ב מפקידין תרומה אצל ישראל ע״ה (חגיגה כה ע״א) תוספות ד״ה בונין: וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה (שבת פד ע״ב) תוס׳ ד״ה מי. (חגיגה יט ע״ב) תד״ה בגדי. (חולין עא ע״ב) תוס׳ ד״ה אטו: הרי אלו בחזקתן למעשר וכו׳ (כתובות כד ע״א) תד״ה מעשרות:

דף סב ע״א אין עושין חלת ע״ה בטהרה (חגיגה יט ע״ב) תוס׳ ד״ה בגדי: אין עודרין עם העובד כוכבים (סנהדרין נו ע״א) תד״ה אגוסטין:

דף סג ע״א גמ׳ רבי אומר אם רצה לחזור לא יחזור (לעיל יד ע״ב) תוס׳ ד״ה ור״י: ע״ב נתיישב בדבר (לעיל כד ע״ב) תד״ה אגרה: עשו עדים שליחותן (ב״ב קעא ע״א) תוספות ד״ה אלא: במשנה ושנים שאמרו בפנינו קבל (ב״ק ע ע״ב) תוס׳ ד״ה למעוטי:

דף סד ע״ב גמ׳ ולהימנה לדידה מדר״ה (יבמות קטז ע״א) תוד״ה ולהימנה. (כתובות פט ע״ב) תוס׳ ד״ה מיגו. (ב״מ יח ע״ב) תוס׳ ד״ה אין: במשנה וכל שאינה יכולה לשמור גיטה (יבמות יג נ״ל קיג ע״ב) תוס׳ ד״ה ילפה: גמ׳ צרור וזרקו וכו׳ (פסחים לא ע״ב) תוספות ד״ה איש. (סנהדרין סח ע״ב) תוס׳ ד״ה קטן: שאני שתופי מבואות דרבנן (עירובין עט ע״ב) תוס׳ ד״ה המזכה:

דף סה ע״א במעשר בזה״ז דרבנן (ר״ה לא ע״ב) תוס׳ ד״ה ביקש. (בכורות נ ע״ב) תוס׳ ד״ה באחרים: וכנגדן בקטנה מתגרשת וכו׳ (קדושין מג ע״ב) תוס׳ ד״ה הנן: וכנגדן בקטנה חולצת (יבמות קה ע״ב) תד״ה רבא: במשנה עד שיגיע הגט לידה (לקמן פס ע״א) תד״ה הניתוס: ע״ב גמ׳ כאן בשלו כאן בשל חבירו (ב״מ מב ע״ב) תוס׳ ד״ה מי: אמר הבו ארבע מאות זוזי (כתובות נד ע״ב) תד״ה ארבע. (ב״ב קמט ע״א) תד״ה דקא:

דף סו ע״א מכלל דר״ה סבר לא בעי קנין (ב״ב קנג ע״א) תוס׳ ד״ה שלחו: ולידחוש שמא שד הוא (מגילה ג ע״א) תוס׳ ד״ה חיישינן: ע״ב במשנה מפני שעשאן ב״ד (לעיל כט ע״א) תוד״ה מילי:

דף סז ע״א גמ׳ מעשה לא עבדי דיבורא קאמרי (יבמות כב ע״ב) תוספות ד״ה לא: ע״ב אחד מולך ע״י כולם (לעיל סו ע״א) תוספות ד״ה אבל:

דף סח ע״ב גמ׳ נגר טורא (חולין סג ע״א) רש״י ד״ה וזהו: אזיל אייתי שמירא (סוטה מח ע״ב) רש״י ד״ה שמיר:

דף סט ע״א גמ׳ לברוקתי (בכורות לח ע״ב) תוס׳ ד״ה וסימנך:

דף ע ע״א עביד ליה להאי גברי (ע״ז סו ע״ב) תוס׳ ד״ה לאפוקי: נריעא דבולתו מוליא חוורי (ע״ז כח ע״א) תוס׳ ד״ה בצוליא: ע״ב שחט בו שנים וכו׳ ורמז ואמר (קידושין עה ע״ב) תוס׳ ד״ה לא: חיישינן שמא הרוח בלבלתו (כתובות לג ע״ב) תוספות ד״ה דילמא:

דף עא ע״א שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם (יבמות לא ע״ב) תוס׳ ד״ה דתני: אבל פקח ונתחרש וכו׳ (יבמות קי ע״ב) תד״ה או: ע״ב אי נמי לכדר״י (יבמות קיג ע״ב) תוס׳ ד״ה אמר: במשנה עד שיאמר לסופר כתוב (לעיל כב ע״ב) תוס׳ ד״ה וכא:

דף עב ע״א במשנה לא אמר כלום (לעיל יג ע״א) תד״ה לא. (ב״ב קנא ע״ב) תד״ה תנו: זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה (לעיל כה ע״ב) תוס׳ ד״ה מה: ע״ב גמ׳ למה לי אומרנא הרי עמד (ב״ב קנג ע״א) תוס׳ ד״ה ולא:

דף עג ע״א אכלו ארי אין לנו (כתובות ב ע״ב) תוס׳ ד״ה דלמא: במשנה מה היא באותן הימים (עירובין לו ע״ב) תוספות ד״ה לא: ע״ב ת״ה כא״א לכל דבריה (שבת נו ע״א) תוספות ד״ה גט: גמ׳ ולכי מיית הוה גיטא (יומא נו ע״א) תוס׳ ד״ה דכרי: באומר מעת שאני בעולם (סוכה כג נ״ל כד ע״א) תוס׳ ד״ה דברי. (יבמות כה ע״ב) תוס׳ ד״ה כאומר. (לעיל כס ע״ב) תוס׳ ד״ה ולכי:

דף עד ע״א לכשתתן (לקמן פב ע״ב) תוס׳ ד״ה פר״ח: ע״ב א״ל אינה מגורשת (לקמן פד ע״ב) תוס׳ ד״ה כל: התקין הלל הזקן וכו׳ (לעיל לו ע״א) תוס׳ ד״ה בזמן:

דף עה ע״א נתינה בע״כ הוה נתינה (לקמן עח ע״ב) תוס׳ ד״ה לגיטין: כ״מ ששנה רשב״ג וכו׳ (ב״מ סט ע״א) תוס׳ ד״ה אלא: מכדי כל תנאי וכו׳ (קידושין ו ע״ב) תוס׳ ד״ה לא: אלא אמר רבא משום דמעשה קודם (ב״מ לד ע״א) תוס׳ ד״ה אימא: ע״ב דתנאי ומעשה בד״א (ב״ב קלז ע״ב) תוס׳ ד״ה לא: אם לא מתי לא יהא גט (כילה לז ע״ב) תוס׳ ד״ה ושמואל. (יומא נו ע״א) תוספות ד״ה דברי. (סוכה כג ע״ב) תוס׳ ד״ה דברי. (לעיל כס ע״ב) תוס׳ ד״ה דברי. (בכורות מח ע״א) תוס׳ ד״ה דכולי עלמא: [א״ה עי׳ בהקדמת הט״ז ונקודת הכסף ומ״ש בנו בהגהות שם ועי׳ בשו״ת זקינו הגאון הח״צ ז״ל סי׳ קלז]:

דף עו ע״ב בעכו הוו מפטרו (כתובות קיב ע״א) תוס׳ ד״ה מנסק. (לעיל ג ע״א) תוס׳ ד״ה ואשקלון: וליחוש שמא פיים (לעיל יח ע״ב) תוס׳ ד״ה שמא:

דף עז ע״א משמיה דרבי וקלסוה (לעיל כ ע״א) תוס׳ ד״ה מטמיס: במשנה והיא בתוך ביתה וכו׳ (עירובין לב ע״ב) תוס׳ ד״ה אבה. (ב״מ יא ע״א) תד״ה ס״מ: גמ׳ נגה חצרה וקרפיפת מנין (ב״ק עט ע״א) תוס׳ ד״ה או: מה שקנתה אשה קנה בעלה (ב״ב נא ע״ב) תד״ה במתנה: ע״ב יד עבד כיד רבו דמי (עירובין פב ע״ב) תוספות ד״ה מפני: ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח (עירובין עא ע״א) תוס׳ ד״ה ומקנה. (ב״ק נב ע״א) תוס׳ ד״ה כיון. (ב״ב נג ע״א) תוס׳ ד״ה נעל. (קנו ע״ב) תוס׳ ד״ה קונין: בפיסלא (ב״ב נו ע״א) תוס׳ ד״ה אבל:

דף עח ע״א גמ׳ לתוך חיקה או לתוך קלתה (כתובות לא ע״א) תוס׳ ד״ה דאי: מספקא דאכלי ביה תמרי (ע״ז יד ע״ב) תוס׳ ד״ה אבל: והלכתא בכפות (ב״ק יב ע״א) תד״ה והלכתא: במשנה היתה עומדת ברה״ר (יבמות לא ע״א) תוס׳ ד״ה אמאי: מחצה ע״מ וכו׳ (ב״ב קסט ע״ב) תד״ה בתוקה: גמ׳ והא א״א לצמצם (סוכה טו ע״א) תוס׳ ד״ה פרוך (בכורות יז ע״ב) תוס׳ ד״ה אפשר. (חולין כח ע״ב) תוספות ד״ה לפי:

דף עט ע״א ג׳ מדות בגיטין (ב״ב קנה ע״א) תוד״ה אמר: ע״ב אם נתגרשה תנשא לכתחלה (יבמות יד ע״ב) תד״ה כגט. (לעיל כו ע״ב) תוס׳ ד״ה לכשאכנסנה:

דף פ ע״א במשנה שינה שמו ושמה (לעיל כ ע״א) תוד״ה הא: [א״ה עיין בקונטרס להגאון מו״ה מאיר כ״ץ אביו של בעל הש״ך ז״ל מ״ש בזה ומה שהשיב לו זקינו הגאון בעל מג״א והיא נדפסה בסוף ספר גבורת אנשים]: תצא מזה ומזה (לעיל ה ע״ב) תד״ה כיון: כתב סופר גם לאיש (לעיל יט ע״ב) תוס׳ ד״ה נריכי: גמ׳ משום שלום מלכות (ר״ה ב׳ ע״א) תוס׳ ד״ה למלכים: כי יתביתו בהיני וכו׳ (יבמות לא ע״ב) תוס׳ ד״ה היו: ע״ב לימא תהוי תיובתא דר״ה (יבמות לב ע״א) תוספות ד״ה אבל. (סוטה יח ע״ב) תד״ה אמרו:

דף פא ע״א גמ׳ כל קלא דבתר נישואין ל״ח (יבמות לב ע״א) תוס׳ ד״ה כל: במשנה ולנת עמו בפתדקי (לעיל עג ע״ב) תוס׳ ד״ה ראוס: ובה״א צריכה הימנו גט שני (כתובות כז ע״ב) תוס׳ ד״ה לא: ע״ב גמ׳ שבה״א אדם עושה כו׳ (יבמות קז ע״א) תוס׳ ד״ה טעמא:

דף פב ע״א במשנה ר״א מתיר וחכמים אוסרין (יבמות י׳ ע״א) תוס׳ ד״ה לעולם: ע״ב גמ׳ ואלא אשת שני מתים כו׳ (יבמות לב ע״א) תוס׳ ד״ה מדרבנן:

דף פג ע״ב כרת כריתות לא דרשינן (עירובין טו ע״ב) תוס׳ ד״ה ריכ״ג. (סוכה כז ע״ב) תוס׳ ד״ה ואידך (לעיל כא ע״ב) תוס׳ ד״ה וריכ״ג: כל ימי חייכי א״ז כריתות (יומא יג ע״א) תוס׳ ד״ה כל:

דף פד ע״ב גמ׳ למעוטי פלוני (יבמות י׳ ע״א) תוס׳ ד״ה לעולם: ותיפוק ליה דמיגנת על מה שכתוב בתורה הוא (כתובות נו ע״ב) תוס׳ ד״ה הכי: דילכון אמר וכו׳ (סוכה מד ע״א) תוספות ד״ה והא. (ב״ק קט נ״ל קיז ע״ב) תוס׳ ד״ה דלכון:

דף פה ע״א במשנה גופו של גט הרי את מותרת (לעיל כו ע״א) תוס׳ ד״ה צריך. (קידושין ה ע״ב) תוס׳ ד״ה הכא: הרי את בת חורין וכו׳ (קידושין טז ע״א) תוס׳ ד״ה לימא: ע״ב גמ׳ מן יומא דנן ולעלם (ר״ה ט ע״א) תוס׳ ד״ה לאפוקי. (לעיל לט ע״א) תוספות ד״ה משום:

דף פו ע״א במשנה ג׳ גיטין פסולין (לעיל ג ע״ב) תוס׳ ד״ה שלשה. (ה ע״א) תוס׳ ד״ה בכניסת. (יח ע״א) תד״ה כנגו: אלא מפני תיקון העולם (לעיל כד ע״א) תוס׳ ד״ה ר״א: גמ׳ הניחא לר״מ (לעיל פ ע״ב) תוס׳ ד״ה זה: ע״ב כתב סופר

תור כשר (לעיל סו ע"ב) פרש"י ד"ה פסח. (סח ע"א) תוס' ד"ה לא: הלכה כר"א בגיטין (לעיל יא ע"א) תוס' ד"ה רשב"ג: וכן כי אתא וכו' (לעיל ד ע"א) תוספות ד"ה דקי"ל: דלא כר"א (לעיל כד ע"ב) תד"ה בע"מ:

דף פז ע"א גמ' שאלו פסולו שאלו כשר (זבחים ל ע"ב) תוד"ה כזית: ולא לה לחברתה (עירובין סו ע"ב) תוס' ד"ה ורבנן. (סוכה כד ע"ב) תוס' ד"ה ירבק: ע"ב במשנה שייר במקצת הגט וכו' (לעיל כ ע"ב) תוס' ד"ה ספר: וכתבו בדף השני (עי' סוטה יז ע"ב) תוספות ד"ה כתבה:

דף פח ע"א גמ' חניכת אבות (תענית כ ע"ב) תד"ה נחניכהו: ע"ב במשנה ובעובדי כוכבים פסול (כתובות סג ע"ב) תוס' ד"ה אבל: גמ' שלא כדין פסול (ב"ב מח ע"א) תוס' ד"ה אילימא: לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים (נדה נ ע"א) תד"ה כל: לפניהם ולא לפני הדיוטות (ב"ק מו ע"א) תוס' ד"ה אשר. (סנהדרין ב ע"ב) תוס' ד"ה ליבעי. (שבועות כט ע"ב) תוספות ד"ה שבועות: שליחותייהו' קא עבדינן (יבמות מו ע"א) תוספות ד"ה מספט. (קידושין סב ע"א) תוס' ד"ה גר: מידי דהוה אהודאות וכו' (סנהדרין ה ע"א) תוספות ד"ה ולא: במילתא דשכיחא (ב"ק פד ע"ב) תוס' ד"ה אי:

דף פט ע"א גמ' נרות דולקות וכו' (כתובות כג ע"א) תד"ה תרוייהו: פלתי מהיכן שמע מפלתי (יבמות קטו ע"ב) תוס' ד"ה שאין: ע"ב כי אתמר דר"ת בפניו (נדרים לג ע"א) תוס' ד"ה קסבר:

דף צ ע"א במשנה אא"כ מצא בה דבר ערוה (לעיל עט ע"ב) תד"ה כ"ש: גמ' תאמר להלן דבר וכו' (סוטה ה ע"ב) תוס' ד"ה לאחר. (ב"ב נו ע"ב) תוס' ד"ה ורבנן: כי משמש בד' לשונות (ר"ה ג ע"א) תוס' ד"ה אלא: סליק

גליון מהרש"א למסכת גיטין

מאת הגאון הגדול כו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ב ע"א מתני' צריך שיאמר. י"ל צריך רק למצוה מן המובחר. בירושלמי בסוכה ישנה צריך לחדש בה דבר. כדאי' בהר"ן סוף משנה א' דמס' סוכה: רש"י ד"ה צריך. שלא לסולכה. עי' בהר"ן לקמן ד"ה וכתב רש"י ז"ל במשנתינו: תד"ה ואם. לא שבקת חיי לכל ברי'. עי' תוס' כתובות ל"ב ב': בא"ד כיון דהוא עצמו הוי מהימן. נל"ע דברי מהרי"ט ח"א סוף סי' ס"ב עי' ש"ך ח"מ סי' י' סוף ס"ק ז': בא"ד ומיהו מזה אין להוכיח. ש"ך קמ"ז ס"ק ג' ש"ך סי' ע"ב ס"ק קמ"ה ש"ך סי' קמ"ו סקי"ג ד"ה מיהא בהרא"ש פ' הגוזל בתרא סי' א' ומהרי"ט ח"א סע"ג ש"ך סי' שס"א סק"ד ומהרי"ט ח"א סי' ט' בדף ד' סוף ע"ג ד"ה ועוד. ובסי' ל"ט בדף כ"ג ע"ד ד"ה ועדיין ובסי' ע"כ: בא"ד אע"ג דלא טענינן להו נאמנו. עי' מהרי"ט ח"א סי' ע"ב עלה כ"א ד"א ע"א ד"ה ואינו רואה: בא"ד ויתחום עדים ויגבה שלא בפניו. עי' ש"ך סי' ע"ב ס"ק קמ"ב וסי' קל"ג ס"ק י"א: ע"ב גמ' איסור דאמרינן. עי' בכ"ש סי' קכ"א סק"א: שם דאמרינן עד אחד נאמן באיסורין. עי' רש"י חולין דף י' ע"ב ד"ה עד אחד נאמן באיסורין: שם ואין דבר שבערוה פחות משנים. עי' בהס"מ פ"ג מהל' גירושין הלכה ע' ומובא בב"י אה"ע סי' קל"ב ד"ה ואמאי דתנן ועי' שם בס' בית מאיר: תד"ה עד אחד (א) ויש לומר דילפינן מנדה. עי' ש"ך סי' קכ"ז ס"ק י"ב ד"ה העולה מזה קרוב לסוף הדבור. עי' בס' פ"י ריש סוגיא דפתח פתוח. עי' בקלות סי' רע"ט ס"ד ובספרו שב שמעתתא שמעתא ו' פ' ע"ו. עי' סדרי טהרה סי' קפ"ד ס"ק י"ב עי' הגהות אשר"י פ"ק דחולין בסוגיא דהשוחט בסכין ונמצאת פגומה (הגל שאשר"י סי' י"ד) מ"ש בשלמא היכא שאכלו בעצמו ובחולין ריש דף ד': בא"ד דאינה בחזקת שתהא רואה. עי' מהרי"ט ח"א סי' י"א עלה ו' ריש ע"ג:

דף ג ע"א גמ' דאמר ר"ל עדים החתומין על השטר. עי' מהרי"ט ח"א סי' י"ב וסי' י"ז. מהרי"ק שורש י"ד וכבר תמה עליו מהרשד"ם חלק אה"ע ס"ב ועי' שם בסוף התשובה עלה ה' ע"ד ועי' ח"מ סי' מ"ב ס"ק י"א ובב"ש שם. ובש"ך חו"מ סי' י"א ס"ק ט'. עי' ש"ך סי' ס"ט ס"ק י"ב ובכ"מ שם ובס' קצה"ח סי' מ' ס"ק ה' ב"ש סי' קמ"א ס"ק מ"ו. י"ז ס"ק כ"ה כ"ט. עי' ש"ך סי' מ"ה ס"ק כ"ד וסברתו הפוכה מסברת הסמ"ע שם: תד"ה ורבנן. אפי' נכתב לשמו פסול לגרם בו. עי' בהר"ן סוף ד"ה לפי שאין בקיאין לשמה: רש"י ד"ה מעיקרא מידק דייק שכרגון מגרסם. עי' לקמן י"ח ב' תוד"ה שמא פייס מ"ש בסוף הדיבור: שם ד"ה אתי למיגזייה. כל המשנה ממטבע. עי' עמוד ב' בתד"ה שלשה גיטין: ע"ב תד"ה רבי אלעזר אומר. ונראה לר"י דאף לכתחלה. עי' בכ"ש סי' ק"ל ובס' בית מאיר שם. עי' ש"ך סי' מ"ה ס"ק כ"ד בנמצא א' מעדי השטר קרוב או פסול. דגרע לענין צירוף מהגדה דבע"פ. דאמירת שלוה שיתתמו מגרפה. וסברת סמ"ע שם להיפוך דיותר מגרפה הגדה בבע"פ:

דף ד ע"א תד"ה מודה. או לכוציא ממון על פיהם. עי' רש"י דף י' סוף ע"ב וסמ"ע סי' ס"ה ס"ק כ': תד"ה דקיימא לן. מיהו יש לחלק. עי' ש"ך סי' מ"ב ס"ק ב' וסי' מ"ה ס"ק ב' ד"ה עוד כתב בסמ"ע כו' דאם לוה בכתיבת כו' ובתומים סי' ס"ה ס"ק ח': תד"ה דקיימא לן. ובגירושין אסר לה אכהן. עי' בס' משובב נתיבות סי' א' ס"ק ה': ע"ב גמ' דאתיוה בי תרי. עי' תוס' לקמן ט"ז סוף ע"א: תד"ה אי מההיא. דמשמע לכתחלה. עי' חולין ג' ע"א תד"ה אין השומר:

דף ה ע"א גמ' אילימא תרם. עי' נזיר דף ב' ע"ב תוס' סוף ד"ה לימא: שם ומה אלו יאמרו. עי' בהר"ן סוף פ"ב דמסכתין: תד"ה אילימא. ולא בעי למימר כגון אלם. עי' ש"ך סי' א' ס"ק י"ז ובקלות שם סוף ס"ק י"ט עי' ר"ן ועי' בהגהת ש"ע סי' ז'. עי' מהרש"א ועי' לקמן גמ' ריש דף ע"א: ע"ב גמ' דעד נעשה דיין. עדי מסירה יכולין להיות דיינין. תשו' ריב"ש בב"ש סי' קמ"א ס"ק מ"ג בסופו: שם זימנין דמייתי ליה איתתא. ש"ע אה"ע סי' קמ"ב ס"ד: שם אעביד לחומרא נמצא אתה מוציא. עי' מהרי"ט ח"א סי' פ"ו ובתשו' בן לב ספר ג' סי' י"ד ועי' בכ"ש סי' קכ"ס ס"ק י' וס"ק ל"ח: שם נמצא אתה מוציא לעז. עי' פ"ת א"ח סי' ת"א דיני מנהגי איסור אות י"ב:

דף ז ע"א גמ' והן כלין מאליהם. עי' נמא נדק ס"ו

דף ח ע"ב גמ' בשלמא עצמו ליקני. עי' תוס' סנהדרין דף ט' ע"ב סוף ד"ה ואין אדם: שם כר"ש דאמר פלגינן דיבורא. עי' סנהדרין י"א אדם קרוב אצל ממונו ל"א ובחידושי הר"ן שם:

דף ט ע"א תד"ה לעולם. מ"מ קנה כל קרקע דאית לי'. עי' בהה"מ פ"ג מזכיה ומתנה דין ה' דגם הרמב"ם מחלק בין מוכר בית בבתיו לבין נותן: בא"ד אני שדי אני מוכר לך. עי' בפ"י ובהר"ן: תד"ה שוו למוליך. ולא יאסר בשפחה. עי' בהר"ן: ע"ב גמ' מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני. עי' בתוס' לקמן י"א ע"ב ד"ה כל האומר ובמהרש"א שם: שם שמא לא גמר לסקנותו אלא בשטר. עי' סמ"ע סי' ס"ה ס"ק י"ד: תד"ה אע"פ. אפילו אותם העומדים לראיה. דאטו משה ואהרן מרעי נפשייהו ומ"מ פסלתם. ר"ן לקמן. ועי' הגהת אשר"י:

דף י ע"א מתני' שיש עליו עד כותי פסול. מן העובדי כוכבי' שהביא מלך אשור מכותא כמש"כ מ"ב י"ז ויבא מלך אשור מבבל ומכותא ומעוא תוס' ברכות פ"ז מ"א: גמ' מלת כותי מוהרת. עי' נדה כ"א א' רש"י ד"ה אילן המיסך כו' לפי שאינו חש על הספק: תד"ה כי קתני. כיון שסבורה להיות מקודשת. עי' ירושלמי פרק השולח הלכה ב' בגמ' סבורה שביטל כו' שלא תפסו בה קדושי'. עי' קדושין בתוס' דף ו' סוף ע"ב: ע"ב רש"י ד"ה כרתי דלא שייכי בתורת גיטין וקדושין. פי' תוס' בב"ק כ"ח ע"א ד"ה והא עבד. ובב"י חו"מ סי' ל"ד אות מ' ובתומים סי' ס"ח ס"ק א': תד"ה תפסה.

דהשתא לא מהני עדי מסירה. עי' בסמוך דף י"א סוף ע"א אמר רבא האי שטרא פרסאה ועי' מהר"ם לובלין:

דף יא ע"ב מתני' אם רצה לחזור בשניהן. עי' תוס' כתובות י"א ע"א ד"ה אבל קטן: שם לפי שזכין לאדם שלא בפניו. עי' מה שנסתפק הב"י באה"ע סי' ק"מ ריש עלה קכ"ב ויש לעיי' בזה בסברת ש"ך חו"מ סי' שנ"ח סק"א: גמ' התופס לבעל חוב קנה. עי' אשר"י ריש סי' י"ט: תד"ה כל האומר. וא"ת והא רבי יוחנן לית ליה. עי' קלות סי' קכ"ה סק"ג ד"ה אמנם: בא"ד וא"ת מתניתינו דקאמר תנה לי. בהגהת אשר"י כתוב דאלי דנותן בעין יפה נותן: בא"ד אי לאו דעבד לי' נייח נפשיה. וא"ת גבי מתנה נמי ניתא הכי ככר תירץ באשר"י סי' י"ט קרוב לסוף הדבור מיהו דעת הרמב"ם דגם במתנה הוי תן כזכי:

דף יב ע"א גמ' והוי עני ותזי ליה. ועי' רש"י פ"ק דב"מ ט' ע"ב ד"ה מי שליקט: שם לא תלקט לו לעני. עי' תוי"ט פאה פ"ב מ"ה ד"ה שקבלו: שם תד"ה אמר רב. דהוי הכל בענין אחד. עי' שו"ע חו"מ סי' רי"ב ס"ג בהגה"ה:

דף יג ע"א גמ' ופסיל ליה כל סיכא דאיתיה. עי' בתוי"ט במתני': שם והלכתא לקבור לא חיישינן. עי' חו"מ סוף סימן ר"מ בהגה"ה: רש"י מתני' ד"ה לא יתנו. דגיטא לא הוי. עי' בפירש"י לקמן דף כ"ח ע"א במתני' ועי' בס' קצה"ח סי' קפ"ח ס"ב. עי' רש"י לעיל דף ט' ע"ב ד"ה לא יתנו ורש"י קדושין דף ד' סוף ע"ב. ומהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סי' ח' ד"ה ובאמת ורש"י לקמן ס"ו ריש ע"א לאחר מיתה מי איכא ועי' סמ"ע סי' א' סק"ג ובגליון שם: ע"ב גמ' גופא אמר רב הונא אמר רב. ועי' בסוף ב"מ פ' המקבל דף קי"ד ע"ב ובנימוקי שם ועי' מהרי"ט ח"א סי' ל"ו עי' ש"ך חו"מ סי' ס"ו ס"ק ס"ח ונ"ז ס"ק ע': שם אמר אמימר נעשה כאומר לו. עי' ש"ך חו"מ ס"ק פ"ו פ"ז פ"ח: רש"י ד"ה דבר שלא בא לעולם. או מה שתעלה מצודתי. עי' רש"י לקמן מ"ב סוף ע"ב ועי' בתוס' יבמות ל"ג ע"ב ד"ה ואחר: תד"ה גופא. בסופו ומיהו להכוא טעמא. עי' בתוס' שבועות ל"ג ע"ב ד"ה היכי כו' מיהו התם כו' במעמד ג' והכא רב אשי אמר בהאי הגהה והאי דפי' מרובה שהביאו בתוספות בשבועות נמי אמימר לרב אשי:

דף יד ע"א תד"ה ולא פה אע"ג דאית ליה מגו. עי' מהרי"ט ח"א סי' כ"ו עי' ש"ך סי' ס"ו ס"ק כ"ב עי' ש"ך סי' פ"א ס"ק ס' ובהגהת ש"ע סי' קכ"ו סעיף י"ג ובש"ך שם סוף ס"ק כ"ו: ע"ב גמ' ותניא אידך ליורשי מי שנשתלחו. עי' קלות סי' קכ"ה סק"ג ד"ה איברא ועי' בתשו' מהרי"ט חלק ב' חלק יו"ד ריש סי' ס': רש"י ד"ה מספקא להו. אי כזכי דמי. עי' מל"מ פ"ב מהל' מלוה ולוה הלכה ו' ד"ה ולענין הלכה עי' קלות סי' קכ"ה סוף ס"ק ג': תד"ה הא בשכיב מרע. אור"י אע"ג דמת מקבל. בהר"ן סוף הפרק הניח זה בתימה ועי' מ"ש שם בגליון: בא"ד שיזכה המקבל אחר מיתתו. עי' רש"י לקמן ט"ו א' ד"ה וי"א ובדיבור שאחריו ובגליון שם:

דף טו ע"א גמ' או כולו בקיום הגט. עי' בב"י א"ח הל' ציצית סי' ט' קרוב לתחילת הסימן ד"ה. וכתב עוד בת"ה: רש"י ד"ה ויש אומרים ואפי' לא מת מבלת. עי' ש"ך חו"מ סי' קכ"ה ס"ק ל"ס: ע"ב רש"י ד"ה גידוד תמשה. והקיפו מחילה תמשה. גם אם המחילה רחוקה הרבה מהחריץ מצטרפין. עי' שבת ז' ע"ב גופא כו' ואם חקק בו ד' על ד' ובהר"ן שם: תד"ה אני הוא וא"ת ומי איכא מידי. עי' בס' קלות החשן סי' א' ס"ק י"ח:

דף טז ע"א גמ' אם היו רגליו של ראשון. עי' בב"י יו"ד סי' ר"א עלה קפ"ד ריש דף א ע"א: תד"ה אבל גט. מה שפי' בקונט'. עי' תשובת קול בן לוי סי' ס' עלה ע"ב ע"ד ד"ה והען:

דף יז ע"א מתני' נכתב ביום ונחתם ביום. עי' בגליון לקמן כ"ז ע"א: גמ' מפני מה תקנו זמן בגיטין. פי' בנמוקי סנהדרין דף רס"ג ע"ב וברש"י ב"ב קע"ב ובתוס' שם. ועי' בספר קלות החשן ס"ל סק"ב ותומים סי' ל"ד סק"ט. ונתיבות סי' כ"ח סק"ז ד"ה ולפ"ז א"ש כו' ז"ל"ק כו': שם משום בת אחותו. עי' ש"ך סי' מ"ו סעיף ד' ס"ק ט': תד"ה משום בת אחותו. כיון שהיא גרושה לפניו. עי' בתוס' נדה דף ב' ריש ע"ב ובתוס' יבמות דף ס"ח א' ד"ה רישא ובס' שב שמעתתא ש"ג פי"ג ופי"ד. וס' אבני מלואים סי' קכ"ז סק"ב וסוף סקי"ט: בא"ד ועוד אדרבה אוקמה. עיין בגליון תוס' לקמן דף ס"ד ע"א ד"ה אסור: תד"ה ריש לקיש. וא"ת גט מאוחר יפסל. עי' בתוס' דף פ' ע"א ד"ה כי יתביתו. ועי' בכ"ש ריש סי' קל"ב וסי' קל"ו סק"ז: בא"ד ואור"י דבמאוחר אין הבעל מפסיד. עי' תוס' כתובות דף ב' ע"ב ד"ה דלמא לאפוקי ועי' שם בס' הפלאה ובהג"ה: ע"ב גמ' אהנו דלכתחלה לא תנשא. עיין ס' שב שמעתתא ש"ג פי"ד ובס' אבני מלואים סי' קכ"ז סק"ב: תד"ה זנות. פי' זנות בעדים. עי' לקמן דף י"ח ע"א תוד"ה סהנו ועי' באשר"י כאן: תד"ה עד שעה. דכאן בו זמן נמי תביא גיטה לב"ד או לעדים. צי' ס' אבני מלואים סי' קכ"ז ס"ק י"א ד"ה ועי' בתוס'. תד"ה גזייה. מוקמינן לה בחזקת אשת איש. עי' בספר (קלות החשן סי') [אבני מלואים סי' קכ"ז] ס"ק א' ב':

דף יח ע"א גמ' משעת העמדה בדין. עי' מהרי"ט ח"ב סי' קי"ד: תד"ה המשלים. ונכנס פי' כן. עי' מהרש"א דף זה ע"ב על תד"ה חיישינן ובהר"ן ד"ה מאימתי: ע"ב גמ' חיישינן שמא פייס. עי' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סי' י"ט: שם וכונס משום תנאי. עי' בס' אבני מלואים על אה"ע סי' ל"ח סוף ס"ק ב' ועי' רמב"ן ב"ב דף קכ"ו ד"ה ה"ז מקודשת. עי' קצות סי' ק"א: רש"י ד"ה מאן דאמר. הוי ליה מוקדם. פי' לעיל י"ז ע"א הד"ה ריש לקיש: תד"ה שמא פייס אם היה שאמר שלא בפני. עי' לקמן דף ס"ד ע"ב פרש"י

שליש נאמן: תד"ה אמרי לה. וא"ת מאי שנא מגט. עי' ש"ך סי' מ"ה בחו"מ ס"ק כ"ג ד"ה גם מ"ש הרמב"ן: בא"ד והומר ר"ת דאפילו מאן דפסיל. עי' באשר"י סי' ח': בא"ד דאין מקיימים מעדים שלמעלה. עי' ש"ך סי' מ"ה שם ד"ה אכן מ"ש התוס':

דף יט ע"א גמ' אבל כתב עליון כתב. עי' בב"ש סימן קכ"ג ס"ק ד' ובסימן קכ"ה ס"ק ג' וס"ק ו': ע"ב גמ' אבל שחרורי עבדים. פי' בהר"ן פ"ב על מתני' המביא גט בארץ ישראל ד"ה הביא גט ממדינת הים: שם והא לא ידעי למיקריה. עי' ש"ך חו"מ סי' מ"ה ס"ק ג' ד"ה גם מה שהביא הב"י: שם כתב שאינו יכול להזדייף. עי' בהר"ן שבת ריש פ' המוציא יין ובתוס' מנחות ל"א ב' ד"ה הא דאפילן: תד"ה טעמא שהיה נייר חלק. עי' מהרש"א ועי' יבמות דף כ"ח ע"א תד"ה רישא בסוף דבריהם ומהרי"ט ח"א סי' י"א:

דף כ ע"א גט שכתבו שלא לשמה. מידוש בעיני שדין גט שנלמד מן אין השם מן המובחר כתבו הרמב"ם פ"ג ה"ד מגירושין. ודין אין השם מן המובחר לא מלאתי לו ולא בש"ע. ועי' ש"ך יו"ד סימן רע"ו סק"ב ובתשו' הרא"ש שבטור שם סוף הסימן ולע"ק: שם מעביר עליו קולמס. עי' מג"א סי' ל"ג סק"ז ומ"ש עליו בתשו' כ"ב חלק א"ח סי' א' ד"ה והנה זה לי: שם אין השם מן המובחר. ומה עושה מוחקו וכותב השם מס' סופרים פ"ה ס"ג ועי' ספר בני יונה עלה כ"ה ד"א ע"ב: שם הא דתק תוכות. ודפוס שלנו הוי כתיבה. עי'תשו' משאת בנימין סי' ל"ט ותשו' חות יאיר עלה ע"ז עלה כ"ה ע"א: רש"י ד"ה דחזי לאנטרופי. ואע"ג דלא שוה פרוטה. עי' לעיל י"ב ע"ב תד"ה פחות משוה פרוטה: תד"ה דילמא. אע"ג דכתיב תתן לו. עי' שבת דף כ"ה בתוס' ריש ע"ב. ועי' מל"מ פ"ו ממתנות עניים הלכה ז' סוף דבור ראשון. וד"ה שאחריו מ"ש בשם רבינו ישעיה וביבמות דף פ"ט ריש ע"ב שאני הכא דמדאורייתא: ע"ב גמ' בכתיבת קעקע מאי הוי עלה. עי' בהגהת אשר"י על סימן כ' ובהה"מ פ"ד ה"ד מגירושין: רש"י ד"ה אינה מגורשת. אותיות פורחות באויר. עי' ש"ך חו"מ סי' ס"ו כ"ב ובתוס' סוף עמוד זה ועי' בס' קלות סי' ל"ט ס"ק ז' ד"ה ובזה ניחא: תד"ה בכתיבת. דאפי' אפר מקלה אסור. עי' בב"י יו"ד רס"י ק"פ ד"ה ומותר ליתן אפר כירה ע"ג מכתו. וע"ש בד"מ אות א'. עיין תשו' בשמים ראש סי' כ"ד בהגהת כסא דהרסנא ד"ה הן אמת: תד"ה ת"ש. עד ג' שנים יש להם חזקה עי' ש"ך חו"מ סי' קל"ה: תד"ה וכותב. וא"ת מה ענין שטרי. עי' בב"י חו"מ ריש סי' ס"ח וכ' הה"מ שטעם רבותיו כו': בא"ד שהיה מלוה לכל בני העיר. עי' בב"י יו"ד סי' ק"ס עלה קכ"ו דף י"א ע"א ד"ה בפ' ב' דגיטין:

דף כא ע"א גמ' אשה כותבת את גיטה. עי' בהר"ן על מתני' זו דלקמן ד"ה הכל כשרין לכתוב: שם ונתנו ביד עבדו. עי' ש"ך חו"מ סי' ר"ב סק"ג. ועי' לח"מ פ"ג ממכירה ה"ז בשם הריב"ש ובס' אבני מלואים על אה"ע סי' קל"ו סק"ג: תד"ה אטו. תתגרש מכח שליחות. עי' בס' אבני מלואים על אה"ע סי' קל"ט סעי"ח סקי"ב ד"ה ולפמ"ש: ע"ב גמ' יצא זה שמחוסר כתיבה. עי' תוס' חולין פ"ד ע"א ד"ה יצא זה ובב"י יו"ד סי' כ"ח ד"ה שחט ולא היה עפר. עי' בהר"ן על מתני' דלקמן כ"ב ע"ב: רש"י ד"ה הורף. והאשה והזמן. עי' בהה"מ פי"ד ממלוה הי"ד: תד"ה יצא זה. בפסיקת ציציה. עי' בהר"ן שבת פ' המוציא יין על הא דאמר ריש לקיש גרור שטלו בו עשבים בדף פ"א ע"ב בגמ': בא"ד גזייה לזמן ויסכים. ורבינו האי גאון כתב כיון דבשעת כתיבה לא היה דעתו לגייז. הר"ן:

דף כב ע"א גמ' כדי לכתוב עליו את הגט. עי' ש"ך חו"מ סימן מ"ב ס"ק א': ע"ב מתני' הכל כשרין לכתוב. עי' תשו' רשב"א סי' תקס"א ול"ע: תד"ה והא. דוכתב לאו אבעל קאי. ולפ"ז גם עבד כשר לכתוב גט. אשר"י: בא"ד דגזרינן כתיבה אטו חתימה. עי' בהר"ן ד"ה אר"י אמר שמואל כו' ועוד דאי לא גזרינן כו':

דף כג ע"א גמ' והוא שהיה גדול עומד על גביו. עי' ב"י יו"ד סי' ק"כ קרוב לסוף סי' ד"ה כ' בת"ה כו' ולענין טבילה זו כו'. עי' בב"י או"ח סי' ת"ס וסי' ל"ב בדין עיבוד עובד כוכבים וישראל עומד ע"ג: שם עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה עביד. עי' תשובת חכם צבי סי' א' ד"ה וכבר עלה על לבי. עי' ש"ך יו"ד הל' ס"ת סי' רע"א ס"ק ה' עי' בב"י או"ח סי' רע"ו עלה ק' ע"ד ד"ה ותלמידי הר"י. עי' רש"י ע"ז דף כ"ז ד"ה מ"ד המול וכתו' שם ד"ה וכי: מתני' הכל כשרין. עי' תשו' רשב"א סי' תקס"א דייק אף דנוטל שכר. ועי' תשו' בן לב ח"א עלה כ"ג ותשו' בתי כהונה ח"ב אה"ע סימן כ"ו. ותשו' קול בן לוי סי' ה': גמ' ולמי נותנו. עי' בהגהת אשר"י פ' כל הגט סי' ח' בסוף הדבור: ע"ב גמ' הא במילתא דאיתיה כשר. עי' בב"מ דף נ"ו ע"א בסופו. וע"ש בנימוקי דף ק"ב ריש ע"ב: שם עובר ירך אמו הוא. עי' מהרי"ט ח"א סי' נ"ז וסי' נ"ט. עי' ב"י יו"ד סוף סי' ע"ט. ועי' בס' קלות סי' ר"ט ס"ק א' ב' ג' עיין בט"ז יו"ד סי' רס"ז סק"ל עי' בב"ק דף עח סוף ע"ב תוך מעוברה כו' עי' בב"י חו"מ סי' רע"ח סוף אות ה': שם דלאו אדיבורא דידה. עי' תוס' לעיל דף ו' ריש ע"ב: תד"ה ונעשה. משום דגיטה וידה באין כאחד. בהר"ן כתב דה"ס גיטו וחליו באין כאחד:

דף כד ע"א גמ' אתנחיה אארעא ושקליה. עי' מ"ש בתוס' רי"ד בקדושין בדף ח ע"ב סוף ד"ה סתם במשכון דאחרים: שם טלי גיטך מעל גבי קרקע. עי' ת' בן לב ספר שני סי' ל"ג: שם והא לא הדרה. עי' ס' אבני מלואים על אה"ע סי' קל"ט ס"ק י"ב ד"ה ואפשר: ע"ב תר"ה לאיזו. משמע שיהא מגורר. פי' ע"ז ס"ג א' תד"ה כגון:

דף כה ע"א גמ' אף אחרון נמי איתו פסול. עי' רש"י ביצה ל"ט א' במנגי' בור של יחיד

כו' ד"ה כרגלי המוולא וע"ש בתוי"ט. ופי' תוי"ט פ"א דפסחים מ"ב אי מה דקי"ל א"ב בדאורייתא הוא מה"ת: שם אלמא אין ברירה. עי' סוטה י"א א' ד"ה חזר: שם שני לוגין שאני עתיד להפריש. ומקרי למפרע שיריים ניכרין ועי' בת"כ חולין דף י"ד: תד"ה ואי אשמעי'. מה בנך גרור לך שנולד כרשוטך. רש"י שם: ע"ב גמ' ומיחל ושותה מיד. עי' כ"מ סוף פ"ח ממעשר שני: שם ר"י ור"י ור"ש אוסרין. עי' משנה אחרונה פ"ב דמעשר שני בתוי"ט: שם דתולה בדעת עצמו. פי' בס' קלות סי' ס"א סק"ג: תד"ה דברי ר' מאיר. ובהא טעמי מתרלי. עי' בדבור התוס' שאח"ז בסמוך:

דף כו ע"ב תד"ה לכשאכנסנה. נכסופו. קודם נישואין. עי' לקמן פ' ע"א תד"ה כי:

דף כז ע"ב תד"ה בזמן. אינו נאמן מכאן ולהבא. עי' מהרי"ט ח"א סי' ל"ג עלה י"ח ד"א סוף ע"א:

דף כח ע"א מתני' בחזקת שהוא קיים. עי' בכ"ש סי' קמ"א ס"ק ק"ז. ועי' בב"מ ל"ט ב' תד"ה דלמא דרק בגט משום עגונה. וע"ש בשכיו חיישי' דעשו לו יסורים ומת. עי' סרי"ז כו' דוקא בחולה בידי שמים ועי' ת' מוצל מאש סי' כ"ה ובהגהת ש"ע קמא סעיף ס"ח: רש"י מתני' ד"ה נותנו. ולא חיישינן. עי' בפירש"י לעיל דף י"ג במתני' ד"ה לא יתנו: ע"ב גמ' שמא מת לא חיישינן. עי' קדושין מ"ס ב' בתוס' ד"ה בפירוש אמר: שם מת לא חיישינן. וכן שמא הפילה ל"ת נמוקי יוסף ריש פ' בתרא דיבמות: רש"י ד"ה שמא. דאוקמינן ליה אחזקיה. עי' ת' נודע ביהודה ח"א חיו"ד סי' כ"ה וסי' כ"ו:

דף כט ע"ב מתני' ואומר לפניהם בפני נכתב. עי' לעיל כ"ד א' תד"ה אומר קמי ב"ד: גמ' אין שליח האחרון. עי' תוי"ט דמאי פ"ג מ"ג: שם ושה שליח שלא ניתן. עי' מהרי"ט ח"א סי' ל"ס: שם שמא פייס. עי' תוס' לעיל י"ח ריש ע"ב:

דף ל ע"א גמ' אין אונס בגיטין. עי' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סי' י"ב: מתני' בחזקת שהן קיימין. עי' בתוי"ט פ"ד מ"ב מתרומות: גמ' במכרי כהונה ולויה. עי' ב"י יו"ד הל' מילה סי' רס"ד ריש עלה רל"ו. עי' ש"ע חו"מ סי' רע"ח ס"ה: שם עבו את שאינו זוכה. עי' (ברכות) [פאה] פ"ה מ"ב בתוי"ט ד"ה אלא מזכה. ועי' רמב"ם פ"ד ממ"ע ובהל' מעשר פ"ז ס"י: שם בחזקת עניי עולם. טוש"ע יו"ד סי' רכ"ז סעיף ס': תד"ה מי יסיב. וא"ת וכי יסיב לה. עי' ת' בן לב ספר ג' סי' ע"ז: בא"ד דאי לא פייסנא לה. עי' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סי' י"ב: בא"ד שלא נתפייסה. עי' בהר"ן פ"ג דשבועות עלה רל"ו ד"ה אלא מתנה לעשיר:

דף לא ע"א תד"ה במחשבה. אמאי אין מגביהים. עי' ת' דת אש סי' י"ד עלה כ"ח ד"א סוף ע"א ועי' מ"ש בגליון קדושין מ"א ב':

דף לב ע"א מתני' ממקום אחר ומבטלו. עי' בש"ע יו"ד סי' של"א סעיף ל"ו ובב"י שם. ועי' בקדושין כ"ט א' ול"ע: גמ' בטל הוא. עי' בח"מ סי' כ"ז ס"ק ט"ז: תד"ה איהו. ותימה דאמאי לא נקט. עי' בתוי"ט: תד"ה מהו. אבל כאן עושה. עי' מזה מהרי"ט ח"ב חלק יו"ד סימן כ"ב ד"ה מיהו: ע"ב גמרא אינו חוזר ומגרש בו. עי' מהרי"ט ח"א סוף סי' ס"ו:

דף לג ע"א גמרא דאמר בפני בנים. עי' פ' חזקת הבתים ד"ל ריש ע"ב: שם אדעתא דרבנן מקדש. עי' בנימוקי' סנהדרין עלה רס"ו ע"ב: שם ואפקעינהו רבנן לקדושי'. עי' מה שנ"יינתי כתובות דף ג' ע"א. ואם חכמי דור עכשיו יתקנו שמקדש לא בעשרה יפקעו הקדושי'. עי' ת' בן לב ס' ראשון סמי' קכ"ס: תד"ה ואפקעינהו. א"כ יתפס על בת אחותו. עי' תוס' ב"ב קל"ד ב' ד"ה למפרע. עי' תומים סימן ל"ד ס"ק ע': בא"ד ומן התורה פטורה. עי' ת' נודע ביהודה ח"א חלק א"ח סימן ל"ס ד"ה ואומר אני. ובדבור שאחר זה: בא"ד והא התרלת ספק סיה. עי' יבמות דף פ ע"א תד"ה נעשה. ונדה מ"ו ע"ב ד"ה ר' יוחנן. עי' הרא"ה כתובות דף ג' ד"ה ומי איכא ובדבור שאחריו. ובס' פ"י בקונטרס אחרון כתובות שם: בא"ד שמא יבאל על נזירותו. עי' ט"ז יו"ד סי' שכ"ג ס"ק ב' ומ"ש עליו בת' חות יאיר סי' קכ"ט עלה קכ"א ע"ב ועלה קכ"ב א':

דף לד ע"א גמ' גלוי דעתא בגיטא. עי' שעה"מ פ"ט מהל' אישות ה"ב עלה ל' ע"ג:

דף לה ע"ב גמ' אין הבעל מיפר בקודמין. עי' בב"י יו"ד סי' רל"ד עלה רט"ז ע"ד ד"ה ומ"ש שהרא"ש כתב. ובש"ע יו"ד סימן רכ"ח סעיף י"ד: שם דלמא חזלה לגבי חכם. עי' תשובת מהרי"ט ח"א סי' א' ד"ה ויש להתישב. עי' ת' הר"ן סי' ס"ט הביאו הב"י יו"ד סימן רכ"ח עלה רי"א ד"א ריש ע"א והוא בש"ע סי' רכ"ט סעיף ס'. עי' מג"א סי' קכ"ח ס"ק כ"ח. עי' ת' חות יאיר סי' קכ"ט עלה קכ"א ע"ב: שם גמ' צריך לפרט את הנדר. עי' ט"ז יו"ד סי' שכ"ג קרוב לסוף הדבור: שם נודר ועובד. שו"ע א"ח סימן קכ"ח סעיף מ' וסעיף מ"א: רש"י ד"ה שנושא נשים פסולות לכהונה. בבכורות מ"ה ב' כתב רש"י להדיא דגם בנשא תולים ועי' מ"ש שם בגליון: תד"ה אבל. שמא יפר לה בלתם. או ישאול על ההיקש. הרא"ש: בא"ד דכיון שאינה תלויה בדעתה. ומזה הטעם גם נזירות שמשון יוכל הבעל להפר דהל"כ אכתי תקני לדרוש בכ"ש מהרי"ט ח"א ס"ד וע"ש. ועי' ת' מהר"ם די בוטין דף קל"ב. ועי' ש"ך יו"ד סימן רל"ט ס"ס כ"ה בשם המבי"ט. ועי' ת' בשמים ראש סימן ל"ד בהגהה כ"ד. ובנתן לה הבעל רשות שתדור פי' באשרי: תד"ה ליתוש. דהשודר שבלה מחבירו. עי' תשובת מהרי"ס ח"א סי' ד"ס ועוד נראה:

דף לו ע"א גמ' דמדרינן לה על דעת רבים. עי' ש"ך חו"מ סימן רכ"ח סק"ו ד"ה ואי לאו דמסתפינא: שם רב לייר כוורא. עי' ט"ז יו"ד סימן קמ"א ס"ק י"ג: רש"י ד"ה על דעת. כך יאמרו ליה. עי' בפירש"י עירובין כ"ג א' ע"ד רבים שאומרים לו נדור: תד"ה אבל. שהם נאו כלום. עי' בהר"ן ד"ה מי איכא שלותה תורה. עי' בהר"ן דכ' דמסירת שטרו ממש הוא דאורייתא והלל תיקן גם באינם בידו וה"ה לו למוסרם: **ע"ב** גמ' אין ב"ד יכול לבטל. עי' ת' בן לב ספר ד' סי' ד': שם דברי ב"ד חבירו. עי' בתוס' שבגליון תוס' מס' מגילה ה' ב' ד"ה ובקש. שם הא"כ גדול הימנו בחכמה. ברמב"ם פ"ב מהלכות ממרים דהם גדול הימנו א"י לבטל וע"ש כ"מ ולח"מ הל' ב' ובתוי"ט מס' מעשר שני פ"ה מ"ב ד"ה ותנאי היה:

דף לז ע"א גמ' והא היכא מקומו. עי' מהרי"ט ח"א סימן ס"ה ד"ה אך קשה: שם דאמרי שטר העומד לגבות. עי' ש"ך חו"מ סי' ל"ט ריש ס"ק כ"ט: רש"י ד"ה היכא מקומו. או השאילוהו. עי' בב"י חו"מ סי' ס"ז אות ק"ז: שם ד"ה דמגו אסיכי. ואין הקרקע שלו. והאסיכי הם של בעל הקרקע. הרא"ש: תד"ה מדרבי נתן. דאין הלכה כר' נתן. עי' תוספות קדושין דף ט"ו א': ד"ה שאני. ויש לומר דמסתבר ליה להש"ס. עי' ש"ך חו"מ סימן ע"ב ס"ק ע' ד"ה וגם הך:

דף לח ע"א גמרא ביתה שאני. עי' לקמן דף ס"ב ע"א: שם משום איסורא לא. ל"ע בחדושי רשב"א מסכת שבת דף ד' ע"א סוף ד"ה הא דאמרי' וכי אומרים לאדם חטא. ועי' חדושי אנשי שם על הרי"ף שבת פרק ח' שרצים בסוגיא דמפקחין פ"ג בשבת: תד"ה המפקיר. דאותו לשון עלמו. עי' סנהדרין ו' א' תד"ה לריכה קנין: **ע"ב** גמ' המקדיש עבדו יצא לחירות. עי' לעיל י"ב בתוס' סוף ע"א: רש"י ד"ה גזברים. כדקי"ל דמתפים. עי' בכורות י"ד ב' וברמב"ם פ"ה מערכין הי"ד דמי בהמה זו כו'. ועי' שבועות י"א א'. הא דאמר לדמי עולה ס"ד לדמי נסכים: תד"ה גופיה. גופיה קדים לימכר. עי' תוס' לעיל י"ב סוף ע"א:

דף לט ע"א גמ' עבדא כמקרקעי דמי. עי' תוס' מגילה דף כ"ג ובש"ך חו"מ סוף סימן נ"ה ועי' קדושין כ"ח א' ובתוס' קדושין מ"ט סוף ע"א: שם ולריך גט שחרור. לרמב"ם פ"ח מהל' עבדים הי"ג: **ע"ב** גמרא עבד שנשא את בת חורין. ע' ספר אור החיים על התורה. בראשית ט"ז ד' ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך:

דף מ ע"א גמ' יצא לחירות. עי' בהר"ן דלקמן דף זה ע"ב ת"ר האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין: שם כשרבו הניח לו תפילין. עי' רמב"ם פ"ב מגזילות ה"ח: שם ומי איכא מידי דלעבדים. עי' בסה"מ פ"ב מהל' נחלות דין ו' ובת' בן לב ספר ג' סי' מ"ה: שם שמפקיר עבדו ומת. עי' קלות סי' רע"ג סק"א: שם אזל אקנייה לבנו קטן. עי' תוס' לקמן מ"ב סוף ע"א: רש"י ד"ה ואיהו עביד. שנושה את שפחתו. עי' בס' בית מאיר סי' ע"ו סעיף א': **ע"ב** גמ' נתתי שדה פלוני. עי' חו"מ סי' ס' סעיף ו' בהגה"ה ובב"י שם בשם הריטב"א וסי' קע"ה סעיף כ"ט: שם שודאת בעל דין. עי' קלות סימן א' ס"ק ו': תד"ה הקדש מפקיע מידי שעבוד. עי' קלות סי' קי"ז ס"ק כ' וסימן קע"א ס"ו: בא"ד מידי בעבוד כהקדש א"כ עי' מהרי"ט ח"א סימן ה' ד"ה ומין מזה:

דף מא ע"א גמ' ומ"ש פטור עי' בחלקת מחוקק סי' ל"ג ס"ק ל"ו. עי' סמ"ע סי' ק"ז ס"ק ט"ו וש"ך סי' שס"ו ס"ק י"ג: מתני' את רבו יום אחד. עי' קלות סי' קע"א סק"א. עי' בב"ש סי' ד' ס"ק כ"ה: שם ליסא שפחה א"א. עי' בגל"ח ובס' אור חדש פסחים דף פ"ח: תד"ה ליסא. והא קאמר אפי' בתוס' פסחים דף פ"ח סוף ע"א משמע דקושיא היה שישא שפחה. ועי' בגל"ח: בא"ד לקיים שבת כל דהו. עי' ת' נודע ביהודה ח"א חלק אה"ע סי' ו' ד"ה והנה במה שהשב: בא"ד כיון דאנוס הוא. מבואר יפה בט"ז אה"ע סי' א' בדין אין מוכרים ס"ת: בא"ד וא"ת וליתי עשה. עי' בס' אבני מלואים על אה"ע סי' א: בא"ד ולידחי לאו דלא יהיה קדש. עי' במל"מ פ"ג מעבדים ה"ג ד"ה וכותבו ע"ז. מ"ש בזה ת' מהרשד"ם: בא"ד ועוד דכי מעיקרא. עי' בפסקי תוס' זבחים בס' דם חטאת סי' ס"ט. ועי' בנימוקי פ"ב דמליעא דף ע"ו ע"ב ובס' ט"א ריש חגיגה ד"ה ליסא שפחה: בא"ד וא"ת ויסא ממזרת. עי' בב"ש סי' ד' ס"ק ל"א ל"כ: **ע"ב** גמ' ת"ר המבחרר חצי עבדו. עי' לעיל כ"ג ב' תד"ה ונעשה. ובגליון שם: שם והפדה לא נפדתה. עי' מל"מ פ"ב מקרבן פסח הי"ג. ועי' בס' פני יהושע: שם היקישא עדיפא והיקש וקו"ח איזה עדיף. עי' בכורות כ"ג סוף ע"ב תד"ה תלמוד לומר: רש"י ד"ה דכולי עלמא איהי עדיפא מהיקש. עי' רש"י ריש פ' לולב הגזול. ל"א קרוב לסוף ע"א ד"ה לא מקשינן: תד"ה לא תוהו. וכן משמע קלת בירושלמי עי' תוס' חגיגה דף ב' ע"ב ד"ה לא תוהו. ובמל"מ פ"י מהל' מלכים ובס' אבני מלואים על אה"ע סי' א' סק"ב: בא"ד ולפי זה בשפחה נמי. עי' ב"ש סי' א' ס"ק ב':

דף מב ע"א גמ' הא דאמר כולו. עי' לקמן פ"ז א' רש"י ד"ה בשני שטרות: שם הכא נמי עבדי שהיה כבר. עי' מל"מ פ"א מקרבן פסח הלכה ה': תד"ה הא דאמר. דרבה לטעמיה. עי' זבחים דף ל' ע"א תד"ה דבריו קיימים. עי' בכורות ע' א' ד"ה אמר רב אשי ועי' ט"ז יו"ד סי' רל"ד ס"ק ל"מ: **ע"ב** תד"ה הואיל. בשן ועין לא חיישינן. ובספק הוא להיפך דמדרש חכמים דלאו לכל מסורה וישאל לחכם ע"כ יש להקל בספיקו יותר ממפורש דאם תיקל גם הפעם יוסיפו מדעתם וזהו טעם שנתן רמב"ם להלק בין ס' דרוסה לשאר ספק טריפות. ת"ש בסי' כ"ט סוף ד"ה עוד הקשה: שם מעיכה. והכא איירי בחליו עבד. השגת מהרש"א על מהרש"ל כאן ל"ע שובא ועי' בפני יהושע: שם עבד. כמו דקל לפירותיו. עי' ש"ת כתובות דף נ"ח מ"ש בשם הרשב"א ולעיקר מה דאמר בשמעתי' יקדשו ידיך לעושיהן כו' ומ"ש עליו בס' אבני מלואים ריש סי' פ"א:

דף מג ע"א גמ' איבעיא להו מי שחליו עי' בהר"ן פ"ק דקדושין עלה ר"ע א': שם מי שחליו עבד. עי' מל"מ פ"ב מהל' קרבן פסח בסוף הדבור: שם דשייר בקנייני. עי' חולין דף קל"ב ד"ה וליך. עי' בהר"ן נדרים דף פ"ב ע"ב ד"ה ורב אסי: שם ועמי יורשיו נפשיה. עי' שעה"מ הל' שחיטה ריש פ' י"א: שם כופר אין משלם. ב"ק מ"ב ע"ב: שם היזו היא שפחה חרופה. עי' בהר"ן פ"ק דקדושין בסוגיא שבדף ו' ע"א ת"ר הרי את שבתי כו' מ"ש וגראה שלפיכך כ' הרמב"ם ועי' רמב"ם פ"ג מהל' א"ב הל' י"ג ול"ע: **ע"ב** כמאן כרבי יוחנן. עי' ב"ב א' הד"ה כופין כו' ועוד דלגבי דידה ליכא עשה. ואי

וא"כ לריב"ב ק' פיקח לא"ע. ועי' ס' ט"א ריש חגיגה ד"ה ליסא שפחה ע"ש עלה ב' סוף ע"ג:

דף מד ע"א רש"י ד"ה אם תמצא. דאמרי' התם לא ישחט. עי' ת' פנים מאירות ח"ב סי' ס"א על תמיהת הב"י על ר"י שמובא בא"ח סימן תקל"ח בט"ז סק"ב:

דף מה ע"א גמ' היכא דאיכא איסורא. עי' ת' למה לדק סי' ל"ז עי' קדושין ל"ו ריש ע"ב: תד"ה דלא. לפי שהיה מופלג. ע"ב בתוס' ריש הדף ובגליון שם: **ע"ב** גמ' שהם מחשבת עובד כוכבים לע"ז. בשחיטה אבל בנקירה לא. תוס' ע"ז ל"ב ב' ד"ה דלא ככ"א: שם ליפן זהב. עי' ת' נודע ביהודה ח"א ד"א ע"ג ד"ה והנה: רש"י ד"ה מין. יסודי שאינו מאמין. עי' שבת קטז א' ד"ה ספרי לדוקים ועי' בכ"מ פ"א מתפילין ועי' ש"ע א"ח סי' של"ד סעיף כ"א וברמב"ם פ"ג מיסודי תורה:

דף מו ע"א תד"ה אי אמר. נראה דמשנה זו אינה. עי' ת' בן לב ות' מהר"ם לובלין סי' קכ"ב עלה נ"ד ע"ד בהם אמר על ענין דלהלכה גם התוס' מודים דהוי תנאי: בא"ד הכא ליכא למימר הכי עי' מה שנתחבטו בפירוש דברי אלה מהר"ב אלשיך. ובעל שעה"מ פ"ו מאישות עלה ל' ע"ג:

דף מז ע"א מתני' המוכר את שדהו. עי' ת' מהרי"ט ח"א סי' מ"ג: **ע"ב** גמ' אין בריכה. עי' בכ"מ פ"א מתרומות הלכה כ': שם בכורי אשתו וקורא. עי' מ"ש בגליון ש"ע חו"מ סי' רמ"ה ס"ג בהגה"ה: תד"ה טבל. שמא מעשר מחלקו. עי' מהרי"ט ח"א סוף סי' י"ח:

דף מח ע"א גמ' מביא ואינו קורא. עי' ס' טורי אבן ריש חגיגה ד"ה ועבדים שא"מ: שם קנין פירות לאו כקנין הגוף. טוש"ע יו"ד סי' רס"ז סעיף א' לקח שפחה לעוברה כו' וש"ע חו"מ סי' שמ"ו סעי' ט': תד"ה לא דכ"ע. דלאו כקנין הגוף דמי. עי' לעיל כ"ה ב' תד"ה ר' יהודה: שם אי לאו משום דיורשין הוי. עי' בהרא"ש בב"ק דף ט' ע"א ע' ש"ע חו"מ סי' ק"ז סעיף ה' וש"ך ס"ק י':

דף מט ע"א גמ' כי מגבי כלאחר מיתה. עי' תוס' ב"ב מ"ז א' ד"ה קבלן:

דף נ ע"א גמ' אע"פ שכתוב בו בבת. עי' קלות סי' ל"ט סק"ה ד"ה ועי' בתוס' ועי' בפ' הניזקין כו': תד"ה ליון. נראה דסדר. עי' ש"ך סי' ל"ט ס"ק ב' ד"ה עוד הביא הריטב"א. ועי' תוס' ס"פ גט פשוט קע"ה ב' ד"ה דבר תורה:

דף נא ע"א גמ' מי לא עסקי' דהוו תרוייהו. עי' ש"ך סימן ס' ס"ק י"ב ד"ה גם מ"ש בב"י: רש"י ד"ה זוזות. אלמא כיון דקיילי. עי' ש"ך סימן ס' סק"י:

דף נב ע"א מתני' אפוטרופוס שמינהו. עי' ש"ך סי' ס' ס"ק ל"ח:

דף נג ע"א גמ' ומקנסא לא ילפינן. עי' ספר מעין החכמה על המלות בסדר תשר"ק אות א' ד"ה ודע: רש"י ד"ה חייבין. ואי נמי נדבה היא. עי' בב"ק דף ע"ח ריש ע"ב: **ע"ב** רש"י ד"ה ורבי יהודה. איסור חמור קנים. ל"ע ברש"י חולין ע"ו א' ד"ה רבי יהודה כו' והא ליכא למימר כו' ועי' במהרש"א שם ובחדושי רשב"א שם:

דף נד ע"א תד"ה המעשר משום דשחס משנה. עי' ת' חוט השני סי' ע': **ע"ב** גמ' אחד שוגג ואחד מזיד. עי' ב"י יו"ד סי' ל"ט עלה י"ד ד"ה ומ"ש רבינו דקי"ל. עי' סנהדרין בתוס' ריש דף ל"ג ובב"ק ק' א' תד"ה טיסר: שם במזיד לא יעלו עי' בד"מ יו"ד סי' קפ"ז אות ו' בסוף: מתני' הכהנים שפיגלו. עי' תוס' סוף פ' המפקיד: שם מזידין חייבין. עי' פירש"י על מתני' זו לעיל כ"ג א' ועי' בב"ק דף ע"ח ריש ע"ב ובגליון שם: גמ' אינו שוה כלום. עי' בבד"ה יו"ד סוף סי' מע"ו ות' שבו"י ח"ג סי' פ"א. עי' בט"ז ססי' רפ"א ובת' יד אלי' סי' פ"ט. ות' כנסת יחזקאל סי' ל"ו עלה מ"ג ע"ד:

דף נה ע"א רש"י ד"ה אמר לעדים שלא בפניה. עי' בב"י סי' קל"ה שכוונת רב"י כדברי הרמ"ה בטור שם:

דף נז ע"א גמ' שלמא עלך מלכא. עי' לקמן דף ס"ב סוף ע"א:

דף נח ע"א תד"ה כל ממון. כי איכא שגגת נפשות. עי' ת' כנסת יחזקאל סי' ל"ח:

דף נט ע"א מתני' אלו דברים אמרו. עי' פי' המשניות לרמב"ם: גמ' מערבין בבית ישן. עי' ת' מהר"ם לבית לוי סי' ח': **ע"ב** וקדשתו לכל דבר. עי' במל"מ פ"ג מעבדים ה"ח. עי' מג"א סי' ר"א סק"ד: שם ולברך ראשון. ש"ע א"ח סי' קס"ז סעיף י"ד בהגה"ה שהכהן בולע. ובסי' ר"א סעיף ג' שהכהן מברך בהמ"ז: שם מיכף הוו כייפי ליה. עי' ת' מהר"ם הלוי סי' י"א עלה י"ה ד"ח ע"א שהקשה על הרמב"ם בפי' המשנה כאן. וע"ש מ"ש לענין בהמ"ז גם לרמב"ם כהן קודם ול"ע מש"ע א"ח סי' ר"א סעיף ב' וסי' קנ"ה סעיף ד': רש"י ד"ה לפתוח. הוא ידבר בראש. עי' מג"א סימן ר"א סק"ד ומ"ש בס בגליון: שם ד"ה וניטול. עם ישראל בכל דבר. בנדרים ס"ב פירש"י כבהולך עם אהיו הכהנים בלחם הפנים:

דף ס ע"א גמ' משום כבוד לבור. במגילה לא יקרא יושב ואם לא תקרא בלבור משום כבוד לבור. ש"ע א"ח סי' ק"ן. אין ממנין ש"ן אלא מי שנתמלא זקנו משום כ"ל. שם סי' נ"ג. אין גוללין ס"ת בלבור משום כ"ל. יומא פ' אמרו לו. אין ש"ן רשאי לפשוט את התיבה בלבור משום כ"ל. סוטה פ' ואלו נאמרים. פוחח אינו עובר לפני התיבה משום כבוד לבור. מגילה פ' הקורא עומד. והם מהני מחיגס אם הלבור רולים למחול על כבודם עי' ט"ז או"ח סי' נ"ג סק"כ: שם מהו לכתוב מגילה. עי' מהרי"ט ח"ב חלק א"ח סי' ג': **ע"ב** והא הסיא שיפורא. עי' ת' מהרש"ך ח"א ססי' מ"א ות' מהר"ם לבית לוי סי' ת' עלה ז' ד"א ע"א:

דף סא ע"א תד"ה ניקט. אלא לכפיל. עי' ש"ע חו"מ סי' רס"ח וסי' קל"ח סי"ב ובמל"מ פ"ב מזכייה ה"ט ובס' מחנה אפרים הל' מציאה ס"ד:

דף סב ע"א גמ' הסתא לתקוני מיכווין. עי' לעיל דף ל"ח ע"א: שם ומנא לך דכפלינן. עי' לעיל דף נ"ו סוף ע"א:

דף סג ע"א גמ' גיטא מעליא וכבד. עי' ש"ך יו"ד סוף סי' רי"ז. עי' ש"ך חו"מ סי' מ"א ס"ק ג' וסק"ד: שם כתבו ותנו לפלוני. עי' ב"ש סי' קמ"א ס"ק מ"ט: שם ויוליך לה מהו. עי' ב"י חו"מ ריש סי' ק"ג ד"ה וכתב עוד: תד"ה בעל שהומר שבעל לפקדון. עי' בב"מ דף ע"ו א' בתד"ה דאי:

דף סד ע"א גמ' בעל אומר לפקדון. עי' בב"ש סי' קמ"א ס"ק י"ב י"ד ט"ו: שם חזקה שליח עושה שליחותו. עיין בב"ש סי' מ"ח ס"ק י"ב עיין ש"ך חו"מ סי' ל"א ס"ק י"ב ובמשנה למלך פ"ד מהלכות בכורות וע"ש בסוף דבריו: תד"ה בעל שאמר לפקדון נתתי. עיין ת' בן לב ספר ב' סי' ס': שם ד"ה שליח. אם יאמר לגירושין. עיין בתוס' לעיל י"ח ב' ד"ה שמא פייס כו' ומשני כו' שאפילו באפי כו': שם אסור. ונראה דקנסא בעלמא הוא. עיין נזיר י"ב א' ד"ה אסור: בא"ד ועוד דאזלינן בתר רובא. אין זה תירוץ בפני עלמו דא"כ תקשי מלקמן דף ס"ה סוף ע"א תד"ה התקבל. בס' מחנה אפרים. וכעין זה בתוס' לעיל י"ז א' ד"ה משום בת אחותו: **ע"ב** גמ' בני מילי למומרא. עיין ש"ך חו"מ סי' ל"ב ס"ק י"ד ד"ה ולענין מ"ש הרמב"ן וסימן ל"א ס"ק יב: שם וליהמנה לדידה מדרבי המגוגא. עיין מ"ש הב"י אה"ע סימן י"ז בדף י"ז סוף ע"ד בשם א"ח ועי' ש"ע סימן קנ"ו סעיף ג': שם אין האשה מעיזה פניה. ודאי הכא שאני דהבעל אינו יודע בשקרה אלא דס"ל דממ"נ היא קלת העיזה ובהלטרף חזקה זו אל חזקה שליח עושה שליחותו כאוי סיועיה. ת' בגדי כהונה: שם אבל היכא דמסייעי לה. עי' באסר"י בב"מ כ"ח א' סי' י"ד ובב"ש סי' קנ"ג ס"ק ס': מתני' נערה המאורסה. עיין מ"ש הטור אה"ע ריש סימן קל"ב על בעל העיטור: גמ' זוכה לעלמו. עיין ריטב"א קדושין י"ח ב' ד"ה והשתא דאתינן להכי:

דף סה ע"א תד"ה התקבל. דאוקי אשה בחזקתה. עי' תו' לעיל ס"ד סוף ע"א ד"ה אסור: **ע"ב** גמ' כאן בשלו כאן בשל חבירו. עי' ש"ע יו"ד סי' של"א סעיף ל"ו ועיין מ"ש בב"י שם עלה ער"ה ע"ד ד"ה ומ"ש ואם שינה. ול"ע בטור א"ח סי' ת"ע ובש"ע שם סעיף י' בשם הרמב"ם עיין בסה"מ דפסקו כרבה:

דף סו ע"א גמ' בשעת הסכנה. ע' ת' בן לב ח"ג סי' ק"ד ד"ה וקרוב לזה: **ע"ב** לפיקך אם מת אחד מהן. עי' קלות סי' כ"א: שם ואמרו לסופר וכתבו. עיין בטור אה"ע סימן קמ"א ובבד"ה שם בדף קכ"ה ע"א:

דף סז ע"א תד"ה אמרו. לא דמי לעד מפי עד. עיין ס' נתיבות המשפט סי' כ"ח סק"ז:

דף סט ע"א רש"י ד"ה אימר איתמותי. ולא נשתייר הימנה כלום. עיין ש"ע יו"ד סי' מ"ה ס"ג בהג"ה ובש"ך וט"ז שם: **ע"ב** גמ' וניישביניהו בטולא. עיין רש"י ריש עמוד א' ד"ה וניישביה:

דף ע ע"ב רש"י ד"ה שיחייא. דלאו מולי של שגעון. עיין מ"ש העיטור הביאו הב"י בסי' קכ"א ד"ה ובעל העיטור. ועי' בב"ש שם סק"ז במ"ש. ואפשר כו' לא מחזקינן אותו כו' שמא שיחיא לאו כו' ועיין מ"ש שם בגליון:

דף עא ע"א גמ' חרש שיכול לדבר בתוך הכתב. עיין מהרש"א לעיל על התוס' ריש דף ס' וכתיבה כדבור דמי. עיין ת' חות יאיר סי' פ"ז: ע"ה כ"ד ע"ב ובסי' קל"ד עלה קכ"ח כ' לסיפוך. ועיין ת' כ"א ה"א בחלק יו"ד סימן ס"ה ותבו' שב יעקב חיו"ד סימן מ"ט. ותומים סימן ל"ו. ות' שבו"י ח"ה סימן קנ"ו. ות' אבא מהרי ח"א מסי' כ"ט עד ל"ג: שם עדות קאמרת עיין קלות סי' מ"ו ס"ק י"ט וברשב"ם ב"ב דף קכ"ח סוף ע"א ד"ה ונתחרש: שם קתני מיהת עדות. עיין סי' מ"ו ס"ק ל"ג בש"ך. ובספר קלות: שם בד"א בחרש מעיקרו. פי' שנתחרש בקטנותו עד שלא הגיע לדעת מיושבת דאל"כ היאך בא לידי כתב. רש"ל:

דף עב ע"א מתני' מהיום ולאחר מיתה. עיין מהרי"ט ח"א סי' מ"ו עלה כ"ח ע"ג: גמ' זמנו של שטר מוכיח. עיין אסר"י פ"ה סוף וסי' ה': **ע"ב** כיון דאמר כתובו. עיין בס' אבני מלואים על אה"ע סי' קל"ו סק"ג ד"ה ובפרק ב':

דף עג ע"ב גמ' כתן לה כספים. עיין בספר אבני מלואים על אה"ע סימן קמ"ט: תד"ה אם כן. דהני תרי מילי. עיין בתשובת אבא מארי בחלק א' מכתבים סימן קפ"ב:

דף עד ע"א גמ' דמר סבר לי ולא ליורשי. עיין בן לב ספר ד' סי' ט"ו ובת' הרא"נ"ח סס"ו בדף ק"י סוף ע"ד. ועיין קדושין י"ז ב' לך ולא ליורשיו או אינו כו' לך ולא לבן ובקלות החשן סימן קכ"ה סק"ז ד"ה איברא. ובתשו' מהרי"ט ח"ב חיו"ד סי' ס'. עיין בב"י חו"מ סימן ר"ז אות ט"ז וסוף אות י"ד: תד"ה איכא. שנקרא שטר קדושין. עיין בהר"ן פ' מי שאחזו דף קע"א א' ד"ה ודאמריקן: **ע"ב** גמ' התקין הלל הזקן. עיין ט"ז יו"ד סי' רל"ב ס"ק י"ט ועיין מג"א סי' כ"ח ס"ק י"א בשם אגודה ובב"י חו"מ ריש סי' ר"ז ועיין הרא"ש ריש כתובות בסוגיא דאין אונס בגיטין: רש"י ד"ה דלאפורס. הלכך מספיקא אמרי'. עי' בב"ש סי' קמ"ג ס"ק מ':

דף עה ע"א תד"ה מכלל. וגם אם היה בפניו. עיין מ"ש הב"י בסימן קמ"ג בדין זה דנתינה בע"כ. ועיין בהר"ן שבועות דף רל"ו ע"א ד"ה אלא מתנה לעניר. ועיין בב"ש סי' כ"ז ס"ק כ' ועי' קמ"ג ס"ק י'. ועיין ת' רשב"א בב"י חו"מ ריש סי' ר"ז. ובט"ז חו"מ סוף סי' ע': בא"ד דבישוב יחזיר לו אפי' בעל כרחו. עיין ש"ך חו"מ סי' ע"ד ס"ק י"א: שם לאפוקי כגון על מנת שתחזירהו לי. עיין קדושין ו' ב' תד"ה לא החזירו: בא"ד פטומי מילי בעלמא הוא. עיין שעה"מ פ"ו מהל' אישות עלה ל' ע"ד ד"ה ודע: **ע"ב** גמ' אתקין במוהל בגיטא. עיין ס' אבני מלואים על אה"ע סימן ל"ח ס"ק ח': שם ואם מתי יהא גט. עיין תוס' לעיל כ"ה ב' סוף ד"ה דברי: שם הם כל התם נמי כמפורש. עיין בהגהת ש"ע חו"מ סימן ס' סעיף ג': שם כמה תהא מניקתו שתי שנים. א"כ חדש עיבור שייך לתינוק. ובכתובות דף ס' סוף ע"א מינקת כו' ולא תנשא עד כ"ד חדש. א"כ חדש עיבור אינו לתינוק. ועיין הגהת ש"ע אה"ע סי' י"ג סעיף י"א ות' כ"ב תאה"ע סי' כ': תד"ה דתנאי. אבל היכא אתרוג זה. עיין באסר"י ריש פ' יש נוחלין סי' מ"ח. ובב"ש סי' ל"ה ס"ק ז' וש"ך חו"מ סי' רמ"א ס"ק ז': ד"ה מת הבן. דהכא מסתמא אם היה יודע. עיין ספר אבני מלואים על אה"ע סימן קכ"ז סוף ס"ק י"ט: ד"ה כלל. כשאינו רולה לקבלם. עיין ב"י אה"ע סימן קמ"ג בסוף דבריו על דין נתינה בע"כ:

דף עו ע"ב מתני' ואם אינו ידוע. עיין שעה"מ הל' אישות עלה י"א: גמ' כי שריתיה לאלתר שריתיה. עיין בהס"מ פ"ח מגירושין הלכה כ"ב: רש"י ד"ה שמא פייס. ונתייחד עמה. עיין ס' מים עמוקים סימן כ' עלה ו' ע"ג:

דף עז ע"א גמ' כתבו מעכשיו ותנו. עיין ת' מהרי"ט ח"א סוף סימן ס"ו: שם הלרה מה שקנתה אשה. עיין ת' שבו"י ח"ג סי' כ' ב' דגם בנכרים כן הוא: רש"י ד"ה קנה בעלה. להשתמש בה. עיין רש"י בב"מ דף מ"ט ב' ד"ה מושכרת ביה. ובהס"מ פ"ג ממרים דין ו' ובש"ך סימן ש"י"ג מהרי"ט ח"א סימן פ"ס ח"ב סימן פ"ג. עיין מ"ש בגליון אסר"י בסוגיא דנכתב ביום: **ע"ב** גיטה וידה באין כאחד. עיין בקלות סי' ד' ס"ק ה' ובס' אבני מלואים סימן ל"ה ס"ק י"ג: שם ותפתח ותחזיק ביה. עיין סמ"ע סי' קל"ב סעיף ג' ומ"ש שם בגליון. ועיין מ"ש בגליון ש"ע חו"מ סי' רמ"ח סעיף ד' ובגליון ש"ך שם סוף ס"ק ז': שם תרי מקומות לא מוכלי איגשי. עי' לקמן ע"ט ריש ע"ב: תד"ה ידה. ולא תאמר חלרה נמי. עיין בס' אבני מלואים סי' קל"ח סק"א ד"ה ונראה לייסב וד"ה ובתים'. ועיין תוס' כתובות מ"ז ב' ד"ה זימנין: שם והיזיל. בשביל מרע סקילו דלא תיפול. בהר"ן כאן וכן בילה ל"ג ב' שלא תטרוף דעתו שירא שתזקק ליבם. ונ"מ לכאורה באינו ירא וסגם ביד שליח מתמול שלשום. ועיין רש"י כאן כ' גם כן וסיס ירא. ועיין בח"ר כ' שני טעמים:

דף עח ע"א גמ' כגון שהיה בעלה מכר' עי' תוס' ב"ב דף פ"ס ב' ד"ה כגון. ובגליון שם: שם וסאי אי אפשר לגלגל. עיין חולין כ"ח ב' תד"ה לפי שא"א לגלגל: תד"ה אינו. לומר הרי גיטך. עיין קדושין בדף ו' ע"א נתן לה גיטה וקדושיה ולא פירש:

דף פ ע"א תד"ה ובס. כיון שאין לריך למחקו: עי' תוס' סוף פ' במה מדליקין: שם מפני. שהיא דבר גדול. ועי' בתוס' ריש מס' ר"ה ד"ה למלכים:

דף פב ע"ב גמ' בעי ר' אבא בקדושין היאך. בירוש' בסוגיין זה לשונו. מ"ט דרבנן (דמתני') ויצאה כו' מקיש יליאה להויתה. מה הויתה אין לה הוי' אלל אחר. אף יליאתה אין לה יליאה אלל אחר: שם כין לרבנן בעינן ויצאה. עיין נזיר דף י"א ע"א תד"ה הוי ע"מ:

דף פג ע"א גמ' שנאסרה עליו ומת בלא בנים. עי' כתובות כ"ו א' תד"ה ס"ז מקודשת כו' וא"ת הא דהנן כו' אלא היכא שמתכוין לעקור. ועי' ס' מחנה אפרים דיני רביה סי' ל"ט: שם וגרושה אלל כל אדם. עיין מהרי"ט ח"א סי' כ' עלה ל"א ע"ד: **ע"ב** דאמר רב פנחס משמיה דרבא. עיין ת' מהרי"ט ה"א סי' ד' ד"ה עוד הארין: שם אמר רבא הרי זה גיטך. עי' ת' הרא"נ"ח סי' ו':

דף פד ע"א גמ' כיון דפסקה פסקה. עיין בהר"ן מ"ש על קושית תוס' לעיל פ"ג א' ד"ה ועמדה: שם ומיגרשה למחר. עיין שעה"מ פ"ז מאישות הי"ב עלה ל"ה ד"א ע"ב ד"ה ורלאיתי: שם על מנת שתרדי לתהום. עיין ר"ן נדרים כ"ד ב' במתני' הדרי הכאי: שם על מנת שתאכלי בשר. עיין ב"ש סי' ל"ח ס"ק י"ב: שם על מנת שלא תבעלי לאבא. עיין ת' הרא"נ"ח סי' ו': **ע"ב** כי אמרינן מתנה על מה. עיין תוס' כתובות נ"ו א' ד"ה הרי זו כו' ואומר ר"י כו' אלא היכא שמתכוין. ועיין מה שליינתי בגליון לעיל פ"ג א': שם תנו רבנן כל התנאין. עיין מהרי"ט ח"א סי' ס"ו עלה מ"ד ד"א ע"א ד"ה מיהו:

דף פה ע"א מתני' לעבד ולנכרי. עיין שעה"מ פ"ו מאסורי ביאה ה"ד עלה ק"ד ד"א ע"ב ד"ה האמנם אחר עיון. ובס' אבני מלואים סי' ע"ז. ועיין קדושין כ"א ב' איבעיא להו ע"ע כנען מהו שימסור לו רבו ש"כ. רש"י ד"ה אלא לאו בזונות. דבלאו הכי. עיין בספר אבני מלואים על אה"ע סי' קל"ז סעיף ג' ס"ק ז': תד"ה הון. מ"מ נראה דוחק. עיין בבעל המלך פ"ו וגירושין ומ"ש בס' אבני מלואים סי' קל"ז ס"ק ז: שם חון. מ"מ נראה דוחק. עיין בבעל המלך פ"ו מגירושין ומ"ש בס' אבני מלואים סימן קל"ז ס"ק ז' ד"ה ועוד נראה. **ע"ב** גמ' לא לכתוב ודין. עיין בבן לב ספר ג' סימן ס"ט: שם דמשמע כי חוכא. משמע דלולי זה לא נפסלה הש"א אם כרעי' מתובר לגגו ונראה כחית מהרי"ק. (ועי' מ"ש עליו ת' כנסת יחזקאל סי' ל"ו) ועיין ש"ע יו"ד סי' רע"ו סעיף י"א בהגה"ה:

דף פו ע"א מתני' כתב בכתב ידו. עיין ש"ע אה"ע סימן ל"ב ועיין ריטב"א קדושין דף י"ח סוף ע"ב: שם ואין בו זמן. עיין נמוקי סנהדרין עלה רס"ז ע"ב וברשב"ם ב"ב קמ"ב י': גמ' הכיחה גרבי מאיר. לע"ל דף ס' ב'. ועיין פ' הזהב נ"ה ב'. ובתוי"ט שם משנה א': שם אלא לרבנן. לריך לעיין בחדושי רשב"א בפ"ק דף ס' ע"ב ד"ה אילך יעשה יעלנו הימנו כו' וכתב ר"ח כו' דהא לא חלקו עליו חכמים: **ע"ב** אבל כתב סופר. עיין ש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק מ"ב ובט"ז שם סעיף י"ד: שם וכן אמר ר"י לעולם לא הלא. עיין לעיל דף ס' ע"א תד"ה כשיסת:

דף פז ע"א גמ' דכתוב ביה פלוני ופלוני. עי' ת' מהרי"ט ח"א סי' ס"ח עלה מ"ו דף ב' תחלת עמוד ג': שם נכתב ביום. ל"ע בב"ש אה"ע סי' קכ"ז ס"ג ומלאתי בס' תורת גיטין בחידושיו:

דף פח ע"ב גמ' ובעובד כוכבים כדין פסול. עיין טור אה"ע סי' קס"ט ריש דף קל"ב:

דף פט ע"א גמ' שלא לפלוני אין חוששין. עי' ת' בן לב ספר ג' סי' ל"ז: **ע"ב** לאו משום דאמריגן על תנאי. עי' לח"מ פ"ט מאישות הל' כ"ד: שם אשת איש שפשטה ידה. עיין ב"י אה"ע סי' קנ"ה וב"ש שם ס"ק ל"א: שם מגרש ראשון ונושא שני. עיין מהרי"ט ח"א סוף סי' י"א ובמל"מ פ"י מגירושין ה"ד ומ"ש בס בגליון: רש"י ד"ה לא תסכרא. דלא לימרו גירש. עיין במל"מ פ"י מגירושין הלכה ד':

דף צ ע"א מתני' לא יגרש אדם את אשתו. עי' מל"מ פ"י מגירושין הל' כ"א: גמ' לא מלא בה. עי' במגיה למשנה למלך פ"י מגירושין הכ"א ובתמורה דף ה' בתוס' ריש ע"א: רש"י ד"ה מהו. מי כייפינן ליה לאהדורה. עי' תוס' בתמורה ריש דף ס' ובגליון שם. ועי' פ' נ"ב מ"ת מאה"ע סי' קכ"ט עלה ל"ח ד"א ע"ב: תד"ה והילכתא. וכתנו גט שני. עי' בהס"מ פי"ז מאסורי ביאה ה"כ ובש"ך אה"ע סי' ו' סעיף ס' בהגס"ה ובסי' י"ג שם ס"ע בהגה"ה: שם מה. דאמאי אילטריך קרא. והיה יכול ג"כ להקשות ל"ל קרא לאסור כהן בגרושה ועי' בהגהות טעם המלך פי"ז מא"ב ה"ח עלה קי"ט א': בא"ד לעבור עליו בב' לאוין. ל"ל „לעבור עליו בלאו" וז"ל. בירושלמי „ליתן עליו בל"ת" ועי' יבמות י"ט ב' ותמלא מוכח שכן הוא. ת' מהר"ם א"ש בפנים מאירות ח"ב סי' קע"י: **ע"ב** רש"י ד"ה אם שנאה. הלכה כר' עקיבא. עי' ס' מים עמוקים סי' ל':

רא"ש

פרק א סי' ב' כיון שהגט יולא מתחת ידו. וכיון שנאמן שעשאו שליח יכול לעשות ג"כ שליח שני היכא דהלכה כדין כל שליח עושה שליח. אבל אם לא הלכה ולומר שהבעל הרשהו לעשות שליח ב' אף בלא סוגם כיון דע"ז לא שייך סברת סימנים. מהססים כתבו'

מהר"י ק לב ובמהרי"ט ח"ב חלק הס"ע סי' ט' דהיכו נאמן. ול' מוד שם אם הטליה לומר כן ואחד מדייני החתומים על הרשאה מקויים אם בכה"ג עד ודיין מצטרפים. בס' רמ"ך ה"א ס"ג תמה עמ"ש הרא"ש וכן נראה לי מסברא דאי לא מהימן כו' נמצא לריך כו'. דודאי קיל שטר שאינו מקויים דמדאורייתא עדים החתומים כו'. מסיכא דליכא שטר כלל. וי"ל דקיום א"ל דהאמינוהו כמו דהאמינו על קיום הגט. ומ"מ בלא שטר אינו נאמן. ועי' ת' הרא"ש סי' נ"ב: שם כתב שליחות יקיים חתימת הגט. משמע גם כששטר שליחות מקויים עדיין לריך לומר בפ"נ מהריב"ל ח"ג סי' כ"ד ועי' ת' קול בן לוי סי' ה' עלה פ"ד ד"ה וחזיתיה: שם ידעתי איכא בינייהו. בזה י"ל דלא נקיט אלא הנהו דלמר לריך ילמר ל"ל. תוס': שם כי אמר עד אחד נמי בפני נכתב אתי. כי לא אמר בפני נכתב. עד א' נמי אתי כו' כל"ל: סי' ח' שלא תטרוף מהן. והא דלא קתני נמי המביא גט בחו"ל יתקיים בחותמיו משום ערעור דלקוחות ת' הר"ן. ע"ש: סי' יא דדוקא לחתום שקל לא מבעי. בתומים סי' פ"א ס"ק מ' ביאר דברי הרא"ש למה היה לריך לסברא זו: סי' יז טעיתי במה שהודיתי אע"ג דאית ליה. פי' מהרי"ט ע"פ סי' כ"ו:

פ"ב סי' ד וביומי רבי נשנית משנה זו בתוס' בסוגיין י"ח א' ד"ה הנהו: שם וגם מן הירושלמי אין ראיה. בירושלמי ריש פ' הזורק מקשה גגה ומליכה: ומ"ש הרא"ש בפ' השולח סי' י"ב דגט שאין עליו ע"ה

אין משועבדים לאיש להכילה פירות. ומשני ר' יוחנן בכתב לה דין דברים אין לי בנכסיך ולהרא"ש דגם ר"י ס"ל משום פירי ע"כ ס' אין לבעל פירות משעת חתימה. וא"כ בעת נתינה כבר אין הנכסים משועבדים. ועי' בזה בס' אבני מלואים סי' קכ: סקי"ב ד"ה וההכי ניחא: שם סוף הדין לכל גיטין שלא נמסרו. עי' מהרב"א על תוס' ד"ה עד שעת נתינה: סי' ה' ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין. ומה שהניח הרא"ש טעם עיקר סתקנה משום זנות. עי' בספר אבני מלואים סי' קכ"ז סק"ח ד"ה וניחא: סי' יב בהגה"ה. השיב רבינו שמחה. עי' השובת מהר"ם די בוטין ס"י דקשה מאמרם עדים שאין יודעים לחתום קורעין לפניהם וחותמים ולא הזכירו תקנה זו. ודוחק דמיירי בליתא לסופר לפנינו ומודה רבינו שמחה שאינם יכולים לעשות להכעל שלית להתים. גם כתב שם שגם ר"ם לא אמרו אלא בשטר קדושין שאינו עומד לראיה וכדמשמע מלשונו: סי' ב ד"ה בעי. לא ידעה לאקנויי בדבר העתיד או דפירושו דבעי דלא ידע שטר מקנה. הר"ן שם בהגה"ה ואני הכותב בעניות דעתי איני מבין. ל"ק ולא מידי דהרמב"ם מיירי בעבד שלה ודומה לדין טבלא שלה דבסמוך. ובהיה עבד שלו סא כתב הרמב"ם דבאמת הוי ספק מגורשת וכן מבואר בהה"מ (במקומו פ"ד ה"ד): סי' כד אלא דוקא בגט זה שכתוב. משמע דכאן אף בדאיכא ע"ח כשר ודלא כהר"ן קדושין דף יח ע"ב ד"ה כתבו על הנייר דמוקי לההכא בדליכא ע"ח.

כבר מסך דסכא. נ"ל דדמווי מדמי ליה דאילו היה פסול כשאין עליו ע"ח משום זמנין דמיתי ע"מ ותשאר עגונה ה"נ היה לנו לפסול גט שיכול לזייף אף שיש עליו ע"ח כיון דבזה לריכה לע"מ: שם והתיא שפיר כר' יוחנן הא דפליך. אבל מה שהקשה מן דשהלא עדיין אינו מיושב. או דגם זה מיושב כיון דאין דרך לכתוב כ"א ניירים מרובים. ש"ך ריש סימן מ"ב. וכיוונתו דלעיין בכת אזלינן בתר שביה ולקונה כמ"ש תוספות סוטה דף י"ז ע"א: סי' כה אר"י א"ר יוחנן אין הטבל נעשה. וכן א"י לומר נעבד למנות בליח אחר. עיין לקמן סימן כ"ז במ"ש אינו בר כריתה: סי' כ"ז ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אלעזר. ולא ידעתי מה שייטא דר"א הכא. הר"ן:

פ"ג סי' ב מה שמכביר בכולן והיינו לכתחלה. עיין בתשו' בן לב ספר ג' סי' ס"ע: סי' ג ד"ה המביא. ואע"ג דלא הוחזקו וכל שכן. מיהו הר"ן כתב דר"ל דכשיירות מלויות חיישינן יותר מבהוחזקו:

פ"ד סי' יח אפילו הכי אין כותבין פרוזבול. הטעם מבואר לקמן סוף סי' כ': שם כשה שהביעית משמטת מלוה. נ"ע הא מתני' היא סוף משנה ראשונה דפרק כל הנשבעין ובגמרא שם דף מ"ע ריש ע"א ולמה שביק מתני' והביא תוספתא מהרי"ט ח"א סימן ס' דף מ"א ריש ע"ג: סימן יט ונראה לפרש ותלי ליה. וי"ל כיון דדוקא בבא הלוה מעלמו לפרוע אלא אחר שהשיב לו משמט אני לא חזר הלוה לומר אע"פ כן בזה רשאי לכפותו ע"כ לא בטל תורת שמטה ב"ח

סימן פ"ז בטור חו"מ: סי' לח וכיון דלא איפשטא לא ילא לחירות. ולא אמרינן בזה ספק ממון לקולא והרי העבד מוחזק בעלמי כיון דהחיוב דאורייתא והספקא דרבנן. ול"כ הרא"ש פ"ק דמכות גבי המגוס הבירו לעבר הנס. כיון דשביעית בזה"ז דרבנן פסקינן כלישנא בתרא דאינו משמט. וכן גבי דינא דבר מצרא כתב הר"ס דבכל ספק מעמידים גבי לוקח כיון דהוא מן הדין והמצרן תקנתא חשיבת מהרי"ט ח"ב חו"ד סימן מ' ועיין שם ה"א סימן ל"ט עלה מ' ע"ג. וכן בהגהת ש"ע סימן רס"ז סעיף פ' כתב בפירוש בטעם דלא נתחלל מספק. כיון דהוי מדרבנן. ועי' בהה"מ פ"ד מגזילה ה"ז. ובספר מחנה אפרים הל' גזילה סי' ל"א כתב שספק אם נכנס גם זה בתקנה או אמרינן אין לך בו אלא חדושו ומוליאין גם אם תפס אבל אם ספק אם נעשה ככל התקנה כמו במסור בפ"ה מחובל פסק הרמב"ם דאי תפס לא מפקינן:

פ"ה סי' ח אם נותן אמתלא לדבריו. בתשו' מהרי"ט ח"ב תשובה שניית ס"א ד"ה ועוד מסתברא. כתב דאם הודה אלא א' אינו מועיל עוד אמתלא. דאין אדם עשוי להודות בשביל אמתלא ומש"ה בתבעו והודה א"י לטעון שלא להשביע הודיתי. ול"ל דהכא שאני דבא לעקור לגמרי לומר דלא הודה ודומה לטוען משטה. כן נ"ל:

פ"ז סי' ח ואי משום שאמרה לבעלה גירשתני. עיין בב"ש סימן פ"ח סוף ס"ק ל': סליק

חדושים והגהות

מאת הג"מ ברוך פרענקל תאומים זצ"ל מלייפניק

דף ב ע"ב גמ' ע"א נאמן באיסורין. נ"ב יעוין קדושין דף סה ע"א ובתוס' שם ד"ה נטמאו: **שם** ואין דבר שבערוה. נ"ב יעוין סוטה דף ג ע"ב תד"ה נאמר ונדף לא ע"ב ברש"י ד"ה וטומאה בעלמא **דף ו ע"א** גמ' מערבא כו' משכונה כו' נ"ב יעוין לקמן דף סד ע"א תד"ה בעל: **ע"ב** תוס' ד"ה ויתנו. לפי שכן. נ"ב יעויין תוס' קדושין דף לט ע"ב ד"ה הא לן והא להו:

דף ח ע"ב תד"ה אע"ג. ההוא ינוקא. נ"ב יעוין מנחות דף סד ע"א תוס' ד"ה שתים ובמס' פסחים דף מו ע"ב ד"ה הואיל ואי בעי מיתשל כו'. ור"י מקשה כו':

דף ט ע"ב תד"ה אע"ג. דבעי שליחות. נ"ב יעוין תוס' לקמן דף כב ע"ב ד"ה והא לאו:

דף יג ע"ב גמ' במעמד שלשתן קנה. נ"ב יעוין תוס' ב"ב דף פה ע"א ד"ה הכא: **שם** שאינו בעולם לא. נ"ב יעוין תוס' כתובות דף נח ע"ב ד"ה לאחר שאתגייר:

דף יד ע"ב תוס' ד"ה הא. או אמירתו. נ"ב יעוין שו"ת מהרי"ט חלק חו"מ סימן עד:

דף יז ע"א גמ' משום בת אהותו. נ"ב יעוין ב"ב דף קעב ע"ב ובתוס' ד"ה עדי מסירה ויעוין תוס' לעיל ג ע"ב ד"ה שלשה גיטין ותוס' ב"ב דף קלד ע"ב ד"ה למפרע: **שם** תוס' ד"ה הא. וקשה לר"ת. נ"ב בפי' רש"י במס' שבת דף מה ע"א ד"ה חברי אי' בזה"ל שם אומה שהיתה עם פרסיים עכ"ל: **שם** תוס' ד"ה ריש לקיש. וא"ת גט מאוחר. נ"ב יעוין לקמן דף פ ע"א תוס' ד"ה כי יתביתו:

דף יח ע"א תוס' ד"ה הנהו. א"נ מהרה יבנה. נ"ב יעוין ביצה דף ה ע"ב ר"ה דף ל ע"א סוכה דף מא ע"א מנחות דף סח ע"ב:

דף כ ע"א גמ' דבעינא זה אלי נ"ב יעוין בתוס' ר"פ לולב הגזול: **ע"ב** וכותב בכתב ידו. נ"ב יעוין בחדושי הרמב"ן המיוחס להרשב"א במס' כתובות ד' פה ע"ב ד"ה ליכא:

דף כא ע"ב במשנה וחכמים מכשירין. נ"ב יעוין תוס' לעיל דף ג ע"ב ד"ה ר"א:

דף כב ע"ב תוס' ד"ה והא. וי"ל דלא בעינן שליחות. נ"ב יעוין תוס' עירובין דף יג ע"א ד"ה אבל תורה דסתמא כו': **שם** תוס' הנ"ל. וא"ת והא לאו בני כריתות. נ"ב לעיל דף י ע"ב:

דף כד ע"ב גמ' רישא דקתני שמי כשמך. נ"ב יעוין תוס' כתובות דף לד ע"א ד"ה לימא:

דף כו ע"ב גמ' אלמא מיחזי כשיקרא. נ"ב יעוין תוס' מס' ב"מ דף יב סע"ב ד"ה כותבין:

דף כט ע"א רש"י ד"ה ויהבה ליה. להוות שליח שני. נ"ב יעוין בשו"ת הריב"ש סי' שטז. במיושב לפי רש"י קושית התוס' כאן בד"ה היכא דנפקא לאפיה כו' דלמה נקיט הכי:

דף לא ע"א תוס' ד"ה במחשבה. משום דכתיב ונחשב. נ"ב יעוין תוס' חולין דף ו ע"ב ד"ה והתיר רבי כו':

דף לב ע"ב גמ' ר"נ אמר חוזר ומגרש. נ"ב יעוין תוס' לקמן דף פח ע"א ד"ה ודלמא:

דף לג ע"א תוס' ד"ה ואפקעינהו. דאוקמינן אחזקה. נ"ב יעוין תוס' מכות דף טו ע"ב ד"ה כמאי קא מפלגי. וד"ה ועבר:

דף לד ע"א גמ' גלוי דעתא בגיטא. נ"ב יעוין לעיל דף ל"ב ע"ב תוס' ד"ה מהו דתימא: **ע"ב** במשנה העדים חותמין. נ"ב יעוין תוס' לעיל דף ג ע"ב ד"ה ר"א:

דף לה ע"א תוס' ד"ה ונודרת. דאע"פ שעוברת לאלתר. נ"ב יעוין תוס' שבועות דף כט ע"א ד"ה באומר: **שם** תוס' הנ"ל. וי"ל דדוקא בשבעה. נ"ב יעוין מ"ש בתוס' פרק המדיר דף עא ע"א ד"ה לא תטעום: **ע"ב** תד"ה קסבר. וא"ת בפרק שום היתומים. נ"ב יעוי"ש בתוס' ד"ה מר סבר תירוץ על קושיא זו:

דף לו ע"א גמ' דמדרינן ליה ע"ד רבים. נ"ב יעוין תוס' שבועות דף כט ע"ב ד"ה כי היכי: **שם** תוס' ד"ה מי איכא. דדרשינן בספרי נ"ב יעוין מכות דף ג ע"ב ברש"י ותו' ד"ה והמוסר שטרותיו:

דף לח ע"א תוס' ד"ה אבל. כ"ש נכרי. נ"ב יעוין תוס' מסכת ע"ז דף עא ע"א ד"ה פרדשני ובאס"ז לב"מ דף מז ע"ב ד"ה וקשה לי כו': **ע"ב** גמ' ת"ש אך כל חרם כו' נ"ב יעוין תוס' ערכין דף כה ע"א ד"ה דת"ר:

דף לט ע"ב גמ' אמר נתייאשתי מפלוני עבדי. נ"ב יעויין תוס' ב"ב דף מג ע"א ד"ה דייקא:

דף מ ע"א תוס' ד"ה אותו. ומסתברא כיון דאוכל. נ"ב יעוין לקמן דף מב ע"ב תוס' ד"ה מעוכב: **ע"ב** ד"ה הקדש. ואור"י דרבה. נ"ב יעוין תשובות הריב"ש סי' שנט: **שם** תוס' הנ"ל דאינו יכול לסלקו בזוזי אפי' כו'. נ"ב יעוין שם בב"ק דף לג ע"א תוספות ד"ה הקדישו. ובע"ב שם בתוס' ד"ה משום דר' אבהו:

דף מא ע"א גמ' במזיק שיעבודו של חבירו. נ"ב יעוין טוש"ע חו"מ סי' קט ס"ד: **שם** במשנה מי שחציו עבד. נ"ב יעוין חולין דף עט ע"א תוס' ד"ה מהו דתימא: **ע"ב** גמ' כח דהתירא עדיף. נ"ב יעוין פרש"י מס' ביצה דף ב ע"ב ד"ה דהיתירא:

דף מב ע"ב גמ' איבעיא להו מעוכב. נ"ב יעוין תוס' מס' חגיגה דף ד ע"א ד"ה לא נצרכה:

דף מג ע"ב גמ' אע"פ שעשה לו נמוסו. נ"ב יעוין לקמן דף מז ע"א תוס' ד"ה אמר רבה:

דף מה ע"ב גמ' סתם מחשבת עובד כוכבים. נ"ב חולין דף יג וכם נסמן: **שם** גמ' ס"ת תפילין ומזוזות. נ"ב יעוין תוס' מס' ע"ז דף כז ע"א ד"ה וכי היכן: **שם** גמ' שנאמר וקשרתם וכתבתם. נ"ב יעוין הוס' מס' ע"ז דף כ"ז ע"א ד"ה אבל: **שם** במשנה משום נדר לא יחזיר. נ"ב יעוין לעיל דף לה ע"ב תוס' ד"ה אבל ניסת:

דף מז ע"א תוס' ד"ה מר סבר. מתוך פירושו כו'. נ"ב יעוין בקדושין דף מא ע"ב ברש"י ד"ה תרומתן תרומה וד"ה ור"מ. ובתוס' שם ד"ה העובד כוכבים והכותי:

דף מז ע"ב ברש"י ד"ה טבל וחולין. תניה טבל ותניה חולין. נ"ב יעוין בר"ש למסכת דמאי פ"ו משנה ז': **שם** ברש"י הנ"ל. ולא מטבל גמור עליו. נ"ב יעוין דברי רש"י בחולין דף קלה ע"ב. וכאן בחדושי רשב"א: **שם** תוס' ד"ה טבל בסופו. וכל המעשרות והתרומות. נ"ב יעוין תוס' ב"ב דף פ"א ע"ב ד"ה אלא:

דף מח ע"א תוס' ד"ה אי לאו. אע"ג דרבא קאי כרבי יוחנן. נ"ב חולין דף עז וכם נסמן: **שם** תוס' הנ"ל. דליהדר ירושה ומתנה לא. נ"ב לעיל דף כה ע"א ולריכה כו'. אבל ירושה ומתנה כו' יעו"ש:

דף מט ע"א תוס' ד"ה שור. וא"ת והא הקדש. נ"ב יעוין תוס' מעילה דף י"ט ד"ה אקשי': **ע"ב** גמ' אפשר דמשהי לה בגיטא. נ"ב יעוין תוס' מס' כתובות דף סג ע"א ד"ה אבל: **שם** תוס' ד"ה בקבלן. אין לו למלוה על הלוה. נ"ב יעוין תוס' ב"ק דף פט ע"א ד"ה כל דלגבי וכו' וא"ת וכהוב שטרא בשמיה ותירץ ר"י כו':

דף נ ע"א גמ' אע"פ שכתוב בו שבח. נ"ב יעוין תוס' ב"ב דף קעה ע"ב סד"ה דבר תורה: **שם** תוס' ד"ה כיון. שיעבודא דאורייתא. נ"ב יעוין ערכין דף ו ע"ב רבא אמר דכ"ע:

דף נא ע"א תוס' ד"ה או דילמא. ואין נראה דבכדיא תנן נ"ב יעוין במס' בכורות דף מח ע"ב רש"י ד"ה והכא כו'. דר"ל דמע"פ גובה מלקוחות ובתוס' שם בע"א ד"ה דכ"ע. והגירסא שלפנינו במס' ב"ב ובמס' קידושין ר"י ור"ל כו' מע"פ גובה בין מן היורשים ובין מן הלקוחות כו'. וכ"ה שם בקידושין בריטב"א רק בתוס' רי"ד שם משבש הגירסא זו וכתב דר"ל אינו גובה מן הלקוחות:

דף נא ע"ב תוס' ד"ה מפני מה. אבל אין לפרש. נ"ב יעוין בתוס' ב"ק דף קז ע"א ד"ה עירוב פרשיות:

דף נב ע"א גמ' האפוטרופין תורמין. נ"ב יעוין לקמן דף סה תוס' ד"ה ופדו בהן מעשר שני: **ע"ב** משנה בשוגג פטור במזיד חייב. נ"ב יעוין תוס' ע"ז דף נט ע"ב ד"ה ר"א: **שם** גמ' ושמואל אמר מערב. נ"ב יעוין ב"ק דף ד ע"ב:

דף נג ע"א גמ' העושה מלאכה במי חטאת. נ"ב יעוין בר"ש מס' כלאים פ"ז משנה ד ה: **שם** רש"י ד"ה חייבין. ואי נמי נדבה היא. נ"ב יעוין ערכין דף כח ע"ב במשנה ואם נדבה. ובמס' ב"ק דף עח ע"ב בעי רבא: **שם** על עין משפט. מה שמליין באות א' מיי' פט"ז. נ"ב הרמב"ם פוסק דמותר לגרום טומאה לחולין. וכדאיתא בע"ז דף נה וחזרו לומר יעו"ש:

דף נד ע"א ברש"י ד"ה בשוגג. לפי מדה משלם. נ"ב יעוין פסחים דף ל"ב ע"א: **ע"ב** גמ' ומנא ידעינן כו' ודלמא דשמעינן. נ"ב עי' תוס' מסכת ב"מ דף מ"ג ע"ב ד"ה החושב. ובאס"ז שם. ובפרש"י למנחות דף ב' ע"ב ד"ה אבל מחשבה: **שם** תוס' ד"ה אמר אביי. או אומר אינו יודע. נ"ב יעוין תוס' סוטה דף ג' ע"ב ד"ה ת"ל:

דף נט ע"ב גמ' מפני דרכי שלום דאורייתא. נ"ב יעוין תוס' חולין פז ע"א ד"ה וחייבו ר"ג ובמג"א סי' רלא ס"ק ד:

דף ס ע"ב גמ' הא כיצד דברים שבכתב. נ"ב טור או"ח סי' מט. ויעוין תוס' ישנים יומא דף ע:

דף סא ע"ב גמ' המוליך חטין לטוחן. נ"ב יעוין תוס' כתובות דף כד ע"א ד"ה שלי חדש:

דף סו ע"א גמ' כיון דאמר תנו אע"ג. נ"ב יעוין תוס' ב"ב דף קמט ע"א ד"ה דקא מגמרו כו':

דף ע ע"ב גמ' שחט בו שנים. נ"ב יעוין תוס' קידושין דף עה ע"ב ד"ה לא נריכא:

דף עא ע"א גמ' מפיהם ולא מפי כתבם. נ"ב יעוין בהגהות מרדכי למס' קדושין דין תק"ע: **ע"ב** במשנה עד שיאמר לסופר. נ"ב יעוין תוס' מס' עירובין דף יג ע"א בד"ה אבל תורה דסתמא כו':

דף עג ע"ב תוס' ד"ה נתן. ומיהו לר' אלעזר. נ"ב יעוין תוס' יבמות דף סט ע"א ד"ה לא. ונראה דאפי' לר"א: **שם** תוס' ד"ה אמר רבה. והא דאמר כל היולא. נ"ב במס' שבת נו ע"א וכתובות דף ט ע"א:

דף עד ע"ב גמ' אמר ליה אינה מגורשת. נ"ב יעוין תוס' לקמן דף פד ע"ב ד"ה כל התנאים: **שם** גמ' על כורחו אינה מגורשת. נ"ב יעוין לקמן דף עה ע"ב בתוס' ד"ה כלל. ויעוין בר"ן לאלפסי מס' שבועות על הסוגיא שבגמ' דף כה שבועה שאתן ובחידושי הרשב"א שם:

דף עה ע"א תוס' ד"ה לאפוקי. נמי רובי מלות ע"י שליח. נ"ב יעוין תוס' לקמן פד ע"א ד"ה ע"מ שתעלי:

דף עו ע"ב במשנה הרי זה גיטך מעכשיו. נ"ב יעוין תוס' ישנים יומא דף יג ע"ב ד"ה כי תנא:

דף עז ע"ב גמ' ותיחוד ותפתח. נ"ב יעוין בהרא"ש פרק חזקת הבתים סי' נט: **שם** גמ' משום שליחות איתרבאי. נ"ב יעוין תוס' ב"מ דף י ע"ב ד"ה ואי משום שליחות וברש"י שם ד"ה תלמוד לומר:

דף עח ע"ב גמ' זרוק לי חובי ותיפטר. נ"ב יעוין ב"מ דף ע"א ע"ב. וברא"ש ב"מ דף קי"ב דין מג:

דף עט ע"ב תוס' ד"ה דהא לא נח. ואין נראה דבפרק נ"ב יעוין שם ברש"י ד"ה דמטי לאוירא דמנא ובחדושי הריטב"א שם:

דף פ ע"א תוס' ד"ה כי יתביתו. ואור"י. נ"ב יעוין תוס' כתובות דף כא ע"ב ד"ה האמר רב פפי ור"י מדנפי"ל תירץ כו': **שם** תוס' הנ"ל משמע דגיטין מאוחרין כשרים נ"ב יעוין לעיל דף יז ע"א תוס' ד"ה ריש לקיש:

דף פא ע"א תוס' ד"ה ובנהרדעא. אפי' ע"י עדים. נ"ב יעוין לקמן פט תד"ה מבטלינן קלא. וברש"י שם ד"ה מבטלינן קלא: **ע"ב** גמ' דאוקמינא בלא ראוה שנבעלה. נ"ב יעוין תוס' לעיל עט ע"ב ד"ה ב"ש:

דף פב ע"א תוס' ד"ה גזירה. פירש בקונטרס. נ"ב יעוין בפירוש המשניות להרמב"ם: **ע"ב** תוס' ד"ה אפי'. ט"ו נשים פוטרות. נ"ב יעוין תוס' יבמות דף יוד בד"ה לעולם כו':

דף פג ע"ב גמ' כל ימי חייכי אין זה כריתות. נ"ב יעוין לעיל עה ע"ב תוס' ד"ה מת הבן:

דף פד ע"א תוס' ד"ה הכא. שיכולה לומר מאיס. נ"ב יעוין תוס' כתובות דף סג ע"ב ד"ה אבל אם כו': **שם** תוס' ד"ה ע"מ שתעלי. אבל תנאי אין לאיש. נ"ב יעוין תוס' לעיל דף עה ע"א ד"ה לאפוקי הכא דמעשה כו': **ע"ב** ד"ה ותיפוק. דקרע כסותי. נ"ב יעוין כתובות דף לט ע"ב. וב"ק דף לב ע"א:

דף פח ע"ב גמ' שלא תהא כל אחת ואחת. נ"ב יעוין תוס' כתובות דף סג ע"ב ד"ה אבל ולעיל דף פד ע"א תוס' ד"ה הכא בדידה כו': **שם** תוס' ד"ה אי הכי. בכמה מקומות שהיו דנין. נ"ב יעוין תוס' ב"ק לד ע"ב ד"ה בימי רבי: **שם** תוס' הנ"ל על ידי דקבעי ליה זימנא. נ"ב יעוין תוס' ב"ק דף טו ע"ב ד"ה ואי תפס:

ברא"ש פ"ק דין ב'. וכן נראה לי מסברא דאי לא. נ"ב יעוין שו"ת הרא"ש כלל מ"ה סי' י': **שם** דין יט אי לאו האי תפיסה [הלכך] מהני תפיסה. נ"ב יעוין מ"ש הרא"ש פ"ק דב"ק דין ה' ובתשובותיו כלל נה סי' ד': **שם** פרק תמיעי דין ע'. האומר טבל הלה מתוקן. נ"ב יעוין בפסקי הרא"ש בפ' שבועת העדות דין י"ז ובפרק המדיר דין ט': סליק

דף כו ע"ב ברש"י ד"ה ומעגן כו' כשהיא מגורשת ע"כ. והוא תמוה דכשהיא מגורשת לא שייך עיגון וכבר תמה עליו הרשב"א ז"ל שם. ונראה דרש"י אזיל לשיטתו ביבמות דף כו ע"א והיבא ברמ"א אה"ע סי' ט' דאשה שנתגרשה שני פעמים אסורה להינשא עוד כמו נתאלמנה תרי זימני. וא"כ כוונתו במ"ש כשהיא מגורשת אם כבר היא גרושה מקודם ועכשיו יגרשה פ"ש תתאר עגונה. וז"ג. בשם הס"ג מו"ה אברהם תאומים נ"י אבד"ק פמאלן:

הגהות הגאון המובהק כו' מוהר"ר זאב וואלף בהג"מ שמואל הלוי זצ"ל מבאסקוויץ (בעהמ"ס סדר משנה על הרמב"ם).

דף ו ע"ב תוס' ד"ה אמר וכו' בירושלמי פ' בתרא דמגילה. שלישי דמגילה הלכה ג':

דף יד ע"א גמ' עבד תושבנא וכו'. עיין בח"מ סימן קכ"ו סעיף י"ג בש"ע ובהגהות רמ"א:

דף יט ע"א גמ' גייר תלק. עיין לעיל דף ס"ו ע"ב ברש"י ובתוס':

דף כט ע"ב גמ' וליחוש שמא פייס. עיין לעיל דף י"ח ע"ב בתוס' ד"ה חיישינן שמא פייס:

דף מב ע"א גמ' אלא עבדי שהיה כבר. עיין בכתובות דף מ"ה ע"ב הנערה שהיתה כבר וכו'. ועיין במל"מ פ"ח מהל' ק"פ הלכה ה מ"ש בזה: **ע"ב** תוס' ד"ה אבלי וכו' כדפרישית לעיל. דף מ' ע"א ד"ה אותו העבד וכו'.

דף מג ע"א גמ' ואמר ר"ל. ב"ק דף מ"ג ע"ב:

דף מז ע"א תד"ה אדעתא וכו' בירושל' פ"ו דמס' פאה. ועיין ברבינו שמשון בפי' המשניות ריש פ"ו דפאה: **ע"ב** גמ' ר"י אמר מביא וקורא. עיין בירושלמי דכתובות פ"ח הלכה ס:

דף סא ע"ב גמ' וליחוש שמא תסיעט וכו'. עיין תוס' ב"ק דף כ"ה ע"ב ד"ה ומה הכין וכו' ותוס' שבת דף פ"ד ע"ב ד"ה שעטורין בוב וכו':

דף פז ע"ב מתני' וכתבו בדף השני עיין תוס' סוטה דף י"ז ע"ב ד"ה כתבו על שני וכו': סליק

הגהות מהרב הגאון המובהק כו' מוהר"ר יחיאל בה"ר שלמה היילפרין זצ"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ח סדר הדורות).

דף כב ע"א גמ' א"ר חייא בר אסי משמיה דעולא. אולי צ"ל אמי אח"כ ראיתי ענין הסוגא בשבת ע"ש בר אמי והנאי:

דף כו ע"ב גמ' א"ר זירא א"ר אבא בר שילא. צ"ל רבה בר שילא:

דף לב ע"א גמ' רבה בר איבו. ובכתובות כג ע"א בר אבין:

דף לט ע"ב גמ' אמר רב שמואל בר אחיתאי א"ר המנונא סבא א"ר יצחק בר אביאן אמר רב הונא אמר רב המנונא. צ"ל תיי' המנונא ע"ס כי בסוכה מב ע"א א"ר הונא אמר רב.

דף סו ע"א גמ' א"ר חנינא למדני יונתן בני בבואה אית להו. צ"ל יונתן שודא וכ"ה ביבמות קכ"ב א':

דף פר ע"ב גמ' אמר רב אדא בריה דרב איקא. צ"ל רב אחא בריה וכו':

דף פט ע"ב גמ' רב שיננא ברב אידא כצ"ל: סליק

חדושים והגהות למסכת גיטין

מאת הגאון הגדול כו' מוהר"ר משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר).

דף ח ע"ב בתוס' סד"ה אע"ג דאמירה. לשרבות. עי' מנחות סד ע"א ד"ה שתים ועי' ר"ן בילה ק"ך ע"ב :

דף כג ע"א גמ' כשבוה כותבו. כשהוא כותבו כאילו כתבו לשמה מאי לאו כשהוא כותבו לתורף לשמה כאילו כתבו לתופס לשמה כנ"ל. כדרך שגרס רש"י פי' :

דף כט ע"ב גמ' השליח האחרון. פי' תוי"ט בכאן ועיין מיר כ"א ע"א :

דף ל ע"א גמ' במכירי כהונה. פי' תוס' ב"ב קכ"ג ע"ב תוס' ד"ה הכא וכו' :

דף מז ע"א בתוס' סד"ה לוקח ומביא ור"ת גרס הלוקח. הלוקחה. עי' רמב"ן ורשב"א : ע"ב גמ' שתי תקנות. עיין תוי"ט משנה ו' פ"ז דשקלים ד"ה ותנאי ב"ד ע"ש : בתוס' ד"ה מתה וכו' במס' בכורים. נירושלמי המתני' הקינה בי' אילנות וע"ש בפי' ר' אלי' ד"ה מעתה אפי' וכו'. ועמ"ש כ"מ פ"ב מביכורים הלכה י"ד וי"ל מביא והינו קורא ול"ע :

דף נב ע"א מתני' חייב לעשר. עי' נפ"כ סי' ש"ה באריכות : ע"ב בתוס' ד"ה דאתו למימר. ולעבות בהם. כיון דמשיכה קונה מעיקר הדין כמ"ש תוס' בדיבור הסמוך השתא לא תקשי ממ"ש בב"מ מ"ז ע"ב ד"ה נשרפו וכו' דהתם מדינא לא הוה תיקנו כלל משיכה. כעין סברא זו בתוס' שם מ"ג ע"א ד"ה מאי וכו' שי"ל וכו' ע"ש : ברש"י סד"ה נשרפו חיטים דקיימא ברשות'. ער"פ הזהב ברי"ף גרס סוף סוף לאשלומי בעי. אלא דשמא נפלה דליקה באונס דאי מוקמית ליה ברשות' וכו'. משמע אפילו קודם דהוה מוקמי' ברשותיה נמי אה בעי לאשלומי. ומיהו בש"ס הגי' סוף סוף מאן דשדי דליקה בעי לשלומי ע"ש. ולא קאי אהמוכר וע"ש פירש"י ד"ה כך תיקנו וכו'. שסותר למ"ש כאן ·

דף נח ע"ב גמ' מתמת אנפרות. ב"ק נ"ח ע"א בתוס' :

דף סא ע"א מתני' נפי שאין מחזיקין. דכתיב אל תשת ידך עם רשע. עיין פי' רמב"ם משנה ג' פ"ו דתרומות ע"ש :

דף סד ע"א בתוס' ד"ה אסור וכו' ואינו ניכר. ומ"ש תוס' מנחות כ"ג ע"א ד"ה שחוטה ביאהרו יפה בשס"ק לזבחים ע"ג ע"א ע"ש. ובה"ג ריש הלכות קדושין הסביר הקנס דעשאוהו כאומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני. ה"נ מקנסא עשו כאילו הוא מסופק בכל אשה אולי קדשתיך. ואסור בקרובותיה והיא אומרת לא קדשתני ולא הוה כחוכא ואטלולא ע"ש. ועיין היטב בירושלמי ר"פ כלל גדול ובק"ע שם. ועי' בתי' שבת ס"ט ע"ב האריכתי בזה ע"ש. ולקמן ס"ה ע"א תוס' ד"ה התקבל וכו' :

דף עג ע"ב בתוס' סד"ה נתן לה וכו' כר' אלעזר. פי' דאז הוה אמרי' לייתב לשון הושטין יש לנו לומר ר"א היא. ונפסלה גם מתרומה לר"א. אבל באמת אינו כן כמ"ש תוס' יבמות ס"ט ע"א ד"ה לא וכו' וק"ל : שם בתוס' תנא וכו' אין ברירה. ועיין כ"מ ספ"ח מהל' מעשר שני והובא בתוי"ט ספ"ב מהל' מעשר שני ע"ש :

דאינו ענין לכאן דהתם בשעה שאל המעשה דהיינו שפירש מן הכד לתוך פיהם כבר הוברר חלקו של כל אחד מהם שיבלע משא"כ כאן לא הוברר השעה עד אחר שבכבר מת ושייך ברירה וק"ל :

דף עד ע"א גמ' לי ולא ליורשי. עבי' ח"מ סי' ר"ז מהוד' י"ז ומהוד' כ"ז ועיין בש"ס פי"ג קל"ז סד"ה מאי אהדרי' וכו' ע"ש. ועיין עוד תשובת ריטב"א שבכ"ה שם סי' ר"ז סי"ג :

דף עז ע"ב בתוס' ד"ה פליג וכו' אפילו פיסלא. דברי מהרש"א בכאן לע"ג ממ"ש רש"י בשבת ז' ע"א ד"ה דעד יו"ד וכו' ועי' תוספת שבת סימן שמ"ה ס"ק מ"ד :

דף עח ע"א בתוס' ד"ה אינו גט וכו' כדמשמע בהמגרש. במס' קדושין ס ע"ב כנ"ל ועמ"ש ב"מ רסי' קל"ז פי' דבריהם :

דף פא ע"א בתוס' ד"ה טרקסמון דרך טרקסמון. ירק כנ"ל :

דף פב ע"א גמ' ובתוך הוא דפליגו. עי' חולין קל"ד ע"א : בתוס' ד"ה אבל וכו' ועוד דקאמר. וקושיא זו לא מיתרצה בדברי הריטב"א דמייתי הרא"ש ול"ע : ע"ב בתוס' אפילו וכו' וה"ה לר"א. וצ"ע הא ר"א שמותי הוא וב"ש מתיר צרת הבת לאחין : בא"ד דרבנן פליגו. עי' רשב"א ובקדושין ר"פ האומר דלר' יוחנן התם ס"ל להלכתא דיש שיור בקדושין ע"ש. וצ"ע א"כ דשיור איתא בגיטין וליתא בקדושין ה"ל למיחשביה בדרכים דשוו גיטי נשים לשחרורי עבדים לעיל ט' ע"ב. ועיין לעיל מ' ע"א גבי שחרור דלאו כרות גיטא הוא ומ"ש תוס' שם ד"ה הלכה וכו' וצ"ע : בתוס' סד"ה אלא אשת. ושם מפורש. עי' לעיל מ"ג ע"ב :

דף פה ע"א גמ' לכלל הויה וה"ה חרשת לעיל כ"ה ע"א אשר שתפסקת וכמ"ש תוס' לעיל כ"ב ע"ב ד"ה והא וכו' וצ"ע קצת דלא משמע כן ר"פ מי שכתפיך :

דף פו ע"ב בתוס' ד"ה כל העופות וכו' אבל משום מלאכה. א"נ צ"ל : ד"ה טעמא משום. לטעמא כנ"ל להגיה עפ"י מ"ש תוס' חולין ט' ע"ב. עי' פסחים י"ח ע"א דברי מהרש"א בכאן לע"ג :

דף צ ע"א בתוס' מה להלן וכו' דלא יוכל בעלה. עיין רמב"ן פ' תצא טעם דלאו דלא יוכל שלא יבואו להחליף נשותיהן ע"י גט וקדושין בערב היא באה ובבקר היא שבה ע"ש ולפ"ז מוכח דגירושי' כורתי' אפי' שלא מחמת שנאת הלב ודלא כהר"מ בתשו' מהר"מ לובלין סימן קכ"ג ע"ש. ובלא"ה דבריו שם אינם ראוים לו במכ"ת ז"ל. ובעיקר קושית הירושלמי עי' רשב"א בתשו' סי' קכ"ז :

בהגהות אשר"י סי' א כתב בשם' תרומה ואם נשאת. לע"ד קאי אשניהם שהביאו ולא אמרו בפ"נ. ועיין רמב"ם פ"ז הלכה י"ד מהל' גירושין :

ברא"ש פ"ט סי' י"א יצא קול וכו' נאסרה לכהן. נ"ל ט"ס הוא וצ"ל נאסרה לכל וק"ל. פי' מפני קול הגירושין שהוכר לקול הקדושין. ומכהן לא הוכיר כלום. וכן הוא נפרש"י : סליק

חדושים והגהות

מאת הגאון כו' מוהר"ר יהודה בכרך זצ"ל

דף ב ע"ב תוס' ד"ה הוי כו' הכי דנקט דבר כו'. נ"ב לכאורה קשה לסיפך דנ"ל להגמ' לאסוקי בקושיא אבל הכא דאיתחזק איסורא. לא הול"ל רק דהוו דבר שבערוה כו'. ונ"ל עפ"י מ"ש התוס' בחולין י"ב ע"א ד"ה פסח כו' דמדאורייתא לא חיים ר"מ למיעוטא אלא מדרבנן כו' ע"ש. ושם כתו' פ"ו ע"ב סד"ה סמוך כו'. ולפ"ז מאי מקשה הגמ' ואפילו לר"מ דחיים למיעוטא הא כיון שאינו אלא מדרבנן שפיר אמרינן משום עגונא אקילו בה רבנן. אמנם לפי מ"ש התוס' פ"ו סד"ה סמוך כו' דעם חזקה חיים ר"מ למיעוטא מן התורה ניחא דהכא איתחזק איסורא. וחיים ר"מ למיעוטא מן התורה וזה נכון בכוונת הגמ' דאסיק אבל הכא דאיתחזיק איסורא כו' דתיקשי גם לר"מ וכמ"ש ואפי' לרבי מאיר כו' ודו"ק : תוס' ד"ה ורבנן הוא דאצריך כו' בשס"ד והוא החתים עליו עדים שהוא לא היה בקי לשמה כו'. נ"ב לכאורה תמוה דאיך יתמו העדים שלא לשמה הא רוב בקיאין הן. ונ"ל דעדים אין בקיאין רק הסופרים ומ"ש רוב בקיאין ר"ל הסופרים וע"ש בתוס' ונ"ל שהוא והן לא היו בקיאין וכו' וכ"ה בחדושי הרשב"א. אך מ"מ קשה כיון דנ"ל בפני נחתם משום לשמה וכדמסיק הגמ' לקמן. תקשה קושית הגמ' ליבעי תרי דהא ע"ז לא משני רוב בקיאין הן. ובשלמא לתי' הגמ' לקמן ד' א' משום מזוייף מתוכו. י"ל דלא הוה אלא מדרבנן ושפיר מסימן עד אחד אבל לתי' הגמ' דאתיא כר' יהודה תקשי. ועוד דהגמ' מתרץ גם אליבא דר"מ ור"מ הא ס"ל דבעינן חתימה לשמה כדלקמן. ונ"ל דהסופרים זהירים מאד מבלי להשליך גיטין העשויין להתלמד למען לא יצא מכשול מתח"י וכמ"ש התוס' ג' ע"ב ד"ה שלשה כו'. ולכן ליכא חששא דאורייתא רק דרבנן ולכן מהימן ע"א ועדיין צ"ע מלקמן דף ד ע"א בתוס' ד"ה תתמו כו' ואור"ת כו' :

דף ג ע"א גמ' כדרים לקים דאמר ר"ל עדים כו'. נ"ב מ"ש ע"ז דר"ל איירי לענין שאין יכולים לחזור דאינו חוזר ומגיד כמו בע"פ וכמ"ש בכתובות (י"ח ב') וכמ"ש בירושלמי דכתובות עי' בהגהת מרדכי שלהי קדושין מ"ש בזה : ע"ב תוס' סד"ה דתנן אין כותבין במחובר כו' דרכה אית ליה דרבא כדפירשנו. נ"ב וע"ע תוס' ב"מ כ"ה ע"ב ד"ה ולא אמר וכו'

דף ט ע"א רש"י ד"ה לעולם כו' ול"ש היכא דלא קנה שאר נכסים כו' דבכל חד וחד א"ל היינו ההוא דשייר כו'. נ"ב וכן פי' הרי"ף ע"ש ודבר תמוה מאד כמו שהקשו התוס' שם ס"פ בית כור ע"ש. והנראה בזה ליישב דבריהם ז"ל והוא דהשתא יכול לעשות עלדקי שלא יקנה העבד כלל והוא שהאדון ימכור קרקעותיו לכמה אנשים נמצא העבד לא יכול לגבות מכל אחד מהם דיאמרו לו שדך אצל אחר וידו על התחתונה משא"כ בההיא דפ' בית כור שהוא במכר. שוב ראיתי דליתא מההיא דכתובות ק"ט ע"ב ההוא דאמר דקלא כו' ועי' ר"נ מ"ש בשם ר"י הלוי. ועי' ח"מ סי' רמ"א ס"ד ע"ש וברמב"ם לכ"מ פ"ג מהל' זכיה דין ס' : ע"ב תד"ה אע"פ שחותמין עובדי כוכבים כו' ואפילו לר' מאיר דלא הוה בעי למפסל כו'. נ"ב ט"ס ונ"ל ואפי' למאי דלא הוה בעי למפסל כו' :

דף יג ע"א רש"י ד"ה וזה אינו אוכל משוחרר אינו אוכל. נ"ב לשיטתו לעיל (ט' ע"ב) ד"ה לא יתגו כו' ע"ש ועי' מלחמות :

דף כד ע"א תוס' ד"ה יתר מכן כו' וא"ת בהכותב טופסי גיטין כו'. נ"ב נראה דקושיתם נמשך לתי' בתרא דוקא דלתי' קמא לק"מ דמהכותב טופסי גיטין לא הוי ידעינן דינא דאמר ללבלר כו' דאין ברירה ולתי' קמא לקמן ליתני יתר מכן ס"ה אחר בבא דהיו לו שתי נשים כו' וכמ"ש המהרש"א ע"ש דאטו כי רוכלא לחשב וליזול וכמ"ש הרמ"ש ורק הכא מקשו כיון דבלא"ה תני ההוא דהכותב טופסי גיטין א"כ ליתני שם יתר מכן כו' וא"ש תירוצם דההיא בבא דטופסי גיטין לא תני כלל כו' ותו אין להקשות דלהשמעינן דפסול וליתני יתר מכן וכמ"ש הפ"י ע"ש דזה לק"מ דאטו כי רוכלא כו' וכנ"ל וקושית המהרש"א על תי' הא' בלא"ה י"ל כיון דבעינן שילמדו מיתר מכן האחרון הדינים הראשונים א"כ לא יכול למתני יתר מכן ס"ת כו' א"כ לא הוה מצי למתני את"כ יתר מכן אמר ללבלר דאז לא הוה ידעינן מזה ס"ת דדילמא שם משום דאין ברירה וכמ"ש בריש זבחים ג' ע"ש היטב ותמוה לי על הר"נ ז"ל שהקשה מסוטה כו' ע"ש וכתב שם ואפ"ה אמרינן דסתמא כלשמה דמי וכ"ת הכא כו' דאין ברירה כו' אכתי תקשי כו' הכותב טופסי גיטין כו' ע"ש וכל דבריו שם גמ' ערוכה בזבחים שם ע"ש וצע"ג : ע"ב תוס' ד"ה בעדי כו' ולא חיישינן כו' נ"ב נ"ל הייש' :

דף כה ע"א תוס' סד"ה עשרה מעשר ראשון כו' כיון דהטה אחת פוטרת את הכרי. נ"ב עי' תוס' סוכה (ל"ג ב') סד"ה עשרה כו' שכתבו ע"ז וגם זה לא יתכן כלל. וכן בר"ש דמאי שם. והיינו כמ"ש הרא"ש שם דנהי דחטה אחת פוטרת את הכרי מ"מ יכול להפרים לתרומה. כמו שירצה רק שישייר מקצת כו' וכל מה שהפרים שם תרומה עליו ע"ש. ועי"ע תוס' יומא (נ"ו א') ד"כ עשרה כו' :

דף כח ע"א גמ' איתיביה אביי המביא גט וכניתו זקן אפי' בן מאה שנה כו'. נ"ב מדברי הרשב"א והר"נ נראה שלא היה גירסתם אפי' ע"ש. ולרש"י ד"ה איפליג וכו' עד תשעים כו' א"ש הגירסא אפי' כו' : ע"ב תד"ה והא בעי סמיכה כו' בשס"ד וי"ל מדדרשינן בת"כ וכי ימהר הזב מזובו ולא מנגעו כו'. נ"ב הטורי אבן במס' מגילה תמה ע"ז דמאי ראיה מקרבנות הזב שהן תורים ובני יונה דקרבן עופות א"צ סמיכה כמ"ש בגמ' הכא. ע"ש. ובאמת לק"מ להמעיין בדבריהם ז"ל · דהא קושית התוס' לא היה דמנ"ל דערל וטמא משלחין קרבנותיהן. דמצד הסברא הוא דיכולים לשלוח קרבנותיהן שלוחו של אדם כמותו. והכהן יקריב דהכי שלוחי דרחמנא נינהו. רק קושיתם דכיון שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת. וע"ז שפיר מדאיצטרך קרא מזובו לאשמעינן הגם שאינו טהור מנגעו מ"מ להביא קרבנות מזוב והא נ"ל קרא לענין שלות קרבנות הא סברא היא כנ"ל ובע"כ אתא לאשמעינן בכל נוכפי גם בקרבנות בהמה דטעונין סמיכה מ"מ יכול להביא. ושפיר אתא קרא לאשמעינן. וזה ברור. ודוגמא כעין זה עי' יבמות ס"ד א' רש"י ד"ה ההוא כו' :

דף כט ע"א רש"י ד"ה שלית מתנה כו' דתנן ב"ב קס"ז והמקבל נותן כו'. נ"ב ע"ש דקאי על שטרי אריסות וקבלנות. וצ"ע :

דף ל ע"ב גמ' אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כו' נמחק הגהת הגאון ר"י ברלין שכתב בצדו [צ"ל רבא] : תוס' ד"ה תניא ר"א אומר יורשין פירשו. נ"ב נ"ל רבי אומר יורשין פירשו : שם סד"ה להרוס שלא מן המוקף כו' וגבי חלה נמי תנן מוקף אפילו שתיכן לפניו. נ"ב עי' סוף פ"א ופ"ב דחלה :

דף לא ע"א גמ' כהם שתרומה גדולה ניטלת באומד. נ"ב מדאורייתא אין שייך בה אומד דחטה אחת פוטרת את הכרי כו'. אלא לפי שנתנו בה חכמים שיעור שייך בה אומד כו'. תוס' מנחות נ"ד ע"ב ד"ה כהם : במשנה ה"ז תופס מעט לעת דברי ר' אליעזר בן שמוע כ"ה במשנה שבמשניות : סוף הגהת הגאון ר"י ברלין המתחלת בערוך אי' לבוסר כו' ד"ה הוא בוסר. נ"ב וכן בירושלמי איתא לבוסר : ע"ב גמ' הוה הליף ואזיל ר"נ בר יעקב דיתיב כו'. נ"ב גי' הערוך ערך גהרק ר' אחא ב"י :

דף לב ע"א תוס' סד"ה איגו דלא פרח כו' דאז אין מועיל ביטול. נ"ב עי' תוס' מעילה ג ד"ה שאחמן : ע"ב גמ' מאי שנא מכרי הוא הקדש. נ"ב מיר ל"א ע"א : רש"י ד"ה אם שלי הן כו' ובהפקר נמי תנן בה כו'. נ"ב נדרים מ"ג ע"א : שם באה"ד שאחפון נ"ל שיחפון : תוס' ד"ה ורב נחמן אמר וכו' וע"כ צריך לומר אע"ג דתרי [אין] דיניהם דין כנ"ל :

דף לג ע"א תוס' ד"ה ואפקעינהו כו' דאל"כ נזיר שהיה שותה יין כו' כנ"ל : בא"ד ואם התראת ספק כו'. נ"ל והא התראת ספק כו' :

דף לא ע"ב תד"ה והוא דאתחזק כו' וכה"ג מפרים כו'. נ"ב במהרש"א הגי' וכה"ג ועי' תוס' לקמן פ"ט ע"א ד"ה וכך כו' כתבו זה בשם ר"ם. ואח"צ להגהת הקי"א :

דף לה ע"ב רש"י ד"ה גט יבמין הוה כו' והיא באה לכתוב כתובתה. נ"ל לגבות כתובתה : תוס' ד"ה הסבר צריך לפרש את הנדר בירושלמי [שם] משמע כו' כנ"ל :

דף לו ע"א גמ' מוסרני לכם פ' דייני שבמקום פ' שכל חוב שיש לי (אצל פלוני). נ"ב במשנה שם ליתא וכן ברמב"ם ובטוש"ע ליתא :

דף לז ע"ב רש"י ד"ה המחזיר חוב לחבירו בשביעית וכו' דקיימא לן אין שביעית משמטת אלא בסופה. נ"ב ערכין כ"ח ב' :

דף לט ע"ב רש"י ד"ה וקא דייקת מיניה כו' אבל בעבד קטן לא איירי רבי כו'. נ"ב ר"ל דגם רבנן דאבא שאול סברי דאין יד לקטן וכמ"ש הרשב"א בחי' דלס"ד דס"ל כשמואל דא"ל גט בשחרור ס"ל לרבנן דמ"מ מכיון שמת הגר אין רשות אדון עליהם. ומיד לא נקראו עבדים. וא"ל גט שחרור. וא"ש סבר דקטנים שאין להם יד לזכות בעצמן רשות רב קרינא בהו. ולפי מה דמשני הגמ' פליגי בטעמא אחרינא דת"ק סבר מה אשתו בין גדולה בין קטנה אף עבדים בין גדולים בין קטנים משתלחין בלא גט. וא"ש סבר מה אשתו איסורא ולא ממונא אף עבדיו איסורא ולא ממונא. ע"ש בחי' הרשב"א היטב ומ"ד הכא דרק אבא שאול סובר דילפינן מאשה. והחכמים דא"ש ס"ל כשמואל. וכשא"ל ר"ז אדרבה דוק מינה לאידך גיסא כו' יפלגו רבנן וא"ש בסברות האלה איך ללמוד מאשה וכנ"ל :

דף מ ע"א תד"ה אותו העבד כו' כדפירש הקונט' לעיל. נ"ב דף ל"ט ב' ד"ה אין לו תקנה בבת כו' :

דף מא ע"א תד"ה לישא שפחה אינו יכול כו' הא איכא למ"ד דרבו מוסר לו שפחה כנענית כו'. נ"ב תמורה ל' א' ע"ש ופירש"י ד"ה אין כו' דרבי ס"ל הכי ועי' פי' הרמב"ם שם :

דף מב ע"ב תוס' ד"ה מעוכב גט שחרור כו' כדפרישית לעיל. נ"ב מ' ע"א ד"ה אותו כו' : שם סוף הגהת הגאון רי"ב המתחלת נ"ל שמעון וכו' ד"ה תשומת. נ"ב וכן בתוס' כתובות מ"ב ע"א ד"ה הפלת כו' מוכח דגרסו ר"ש : שם בריש הגהת הגאון רי"ב המתחלת כך דכהנת כו'. נ"ב י"ל בזה דכל עיקר פשיטות הגמ' הוא מסיפא דקתני הגדילו וכו' משחררין כו' והיינו דכופין כמ"ש רבא (שם ק"א) וכמ"ש רש"י ד"ה והולקין כו' וצריכין שישחררו וכו' ולזה שינה רב משרשיא לשון המשנה דבמשנה תנן ושחררו וכו' והיינו אמר משחררין. לכן הביא הגמ' דברי רב משרשיא

דף מו ע"ב תוס' ד"ה המוציא אשתו וכו' מדפליגי ר' יהושע ור' עקיבא כו'. נ"ב מדפליגי ר' עקיבא ור' אליעזר וכו' כנ"ל :

דף מט ע"ב רש"י ד"ה מאי איכא למימר כו' לא יפרע מן הערב ומוקמינן לא יתבע כו' כנ"ל : שם ד"ה הניחא למ"ד בב"כ בגט פשוט. נ"ב צ"ע דהא כן אי' לקמן נ' ע"א :

דף נב ע"א גמ' ועושין להן לולב (וערבה). נ"ב ברי"ף ורא"ש ליתא : שם וצריך לחשב עמהן באחרונה. נ"ב גי' הרי"ף והרא"ש דברי רבי : ע"ב תוס' ד"ה הלכה כאבא שאול וכו' כדאמרינן בירושלמי דפרקין וכו'. נ"ב חוזר אלמעלה מ"ש החילוק בין הכא לההיא דהמפקיד דכ"ה בירושלמי. ומ"ש בעי היכא וכו' וכ"ה לגדיא בחי' הרמב"ן ובתוס' ב"ק נ"ט ע"א ד"ה דאי וכו' ועמ"ש בסמוך אבל כל כמה וכו' אין ראי וכו' מביאין ראיה מירושלמי ממ"ש אדם מברית וכו'. ועי' רא"ש :

דף נה ע"א רש"י ד"ה מפני תקנת המזבח וכו' ומשום הנך תרתי בתרייתא. נ"ל קמייתא :

דף סא ע"א תוס' ד"ה משאלת אשה להברתה וכו' בסיפא מפרש דתקנו וכו' כנ"ל עי' מהמ"ש : ע"ב תוס' ד"ה התם נמי מוריא וכו' ועוד דבמשנה קאמר ר"מ. נ"ב לפנינו אי' ר' יוסי :

דף סה ע"ב תוס' ד"ה גיטא לא הוי וכו' וי"ל דמיירי דא"ל וכו'. נ"ב צ"ע למה פליג ר' אליעזר ע"ז כיון שהבעל פי' כן : תוס' ד"ה הא והא רבנן. ולכך נראה לפרש דשלו כו' עכ"ל. נ"ב עי' ר"נ שהקי' לפירושם דממ"נ אם יש טעם לקפידא מי שקל הקפידות ואתיא אף כר"א. ואי אין טעם להקפידא רק מחמת שנוי דברי המשלח א"כ מה פריך לקמן מאי שלא כו' הא מ"מ שנוי הוה ע"ש. והנראה בזה לסברת התוס'. דלעולם צריך טעם לקפידא. והא דלא בעי רב יוסף לאוקמא ככ"ע אף כר"א משום דאינו מוכרח כ"כ לומר לר"א דאין הקפידות שוות. וכל עיקר כוונת רב יוסף לתרוצי תרתי מתניתא כרבנן דהלכתא כותיהו. ומיירי הך ברייתא דעירובו עירוב בשל חבירו. והתוס' הקשו שפיר לפירש"י דודאי מוכרח לר"א בשל חברו הוה קפידא כמו בבעל אבל בלא הכרח לק"מ ועי' היטב :

דף עא ע"ב רש"י ד"ה טעמא דלא אמר להם תנו כו' ובהא אפי' ר"מ מודה כו' לקמן בפ' התקבל כו'. נ"ב לרש"י שתקבל אחר פ' מי שאחזו וכסדר הרא"ש. ועי' תוס' לעיל ריש פ' התקבל :

דף עד ע"א גמ' חכמים היינו ר' יוסי. נ"ב גי' הר"נ ר' מאיר ע"ש דמפרש דלא כפרש"י :

דף עה ע"א תוס' ד"ה לאפוקי כו' נמי רוב מנות ע"י שליח וכו'. נ"ב מדבריהם אלו נראה שפי' דהתנאי יכול לקיים ע"י שליח ועי' תוס' לקמן פ"ד ע"א ד"ה על מנת כו' וצ"ע בכתובות שם :

דף עו ע"ב גמ' או דילמא לאחר י"ב חודש שריתוה דהא איקיים ליה תנאה. נ"ב גירסת הרי"ף והרא"ש לכי מקיים תנאה : תד"ה דהא איקיים ליה תנאה וא"ת וכו'. נ"ב עי' בירושלמי בפרקין הלכה ג' ר' יוסי הכורה לכנסה אני אומר נעשו לו נסים וחיה ע"ש פי' ויבא בתוך י"ב חודש ויקיים התנאי. ואע"ג דלא חיישינן בכל הנשים שהעידו שמתו בעליהן. היינו משום דגם אם יחיו ע"י נס מ"מ מותרת לעלמא משא"כ לענין קיום התנאי :

דף עז ע"ב בתוס' ד"ה מה שקנתה כו' כיון דאם מכרה כו' כדאמרינן בהזקת כו'. נ"ב אינו מפורש שם להדיא. רק מדקאמר שם דהבעל אינו אוכל פירות משמע דלס"ד הוה כל"מ. ובמתנה שנתן לה הבעל סברא הוא דמאכילתה פירות לאוד סליק נפשי' משום דמכירה כאן בנכסי בעל שכיחא. לכן מזה לא סליק נפשיה משא"כ בכ"מ דידה אמרינן דממכירה סליק נפשיה אם כתב לה דו"ד כו' משום דמכירה לא שכיחא משום שבת בית אביה כמ"ש בהכותב פ"ג ע"ב ע"ש. ואין כאן סברות הפוכות ומיושב קושית המהרש"א. וגם מה שעמד בפ"י בזה. ומ"ש שם בשם הגאונים דמכרה בטל אם מתה דפליגי אר"ת. ולע"ג עליו דגם ר"ת סובר כן להמעיין שם וברמב"ן. ויסוד קושית המהרש"א כבר קדמוהו הרמב"ן בחי' לב"ב וז"ל דהתם כיון דאמר בנכסייך משמע אבל לא בפירותיהן בנכסיך ולא לאחר מיתה ואם מתה יורשה ומחיים אוכל פירות א"כ למה כתב לה דו"ד אין לי בנכסיך ע"כ שאם מכרה ונתנה קיים ומתני' היא בפ' הכותב עכ"ל · ותי' זה הוא אליבא דרב אמי בהכותב פ"ג ב'. ותירוצא דידי הוא אליבא דשינויי' קמא שם :

דף עט ע"ב רש"י ד"ה אם נתגרשה בגט ישן והלך בעלה כו'. נ"ב כוונתו ז"ל ליישב קושית הרמ"ה עי' ברא"ש ועי' רש"י לעיל י"ט ע"א ד"ה לסמוך כו' :

דף פא ע"ב במשנה אלא קרובים הראויים להעיד במקום אחר כו'. נ"ב לכאורה לפי מסקנת הגמ' בפי' המשנה הראוים להעיד כו' מיותר. ואפשר לומר דל"ת דקרובים וה"ה לפסולים. ולא פליג רב אשי להוד משום דילמא אתו לאפוקי ליוחסין. לכן נתן סימן דקרובים הראוים להעיד במקום אחר לאפוקי גזלן וכ"מ בגמ'. דעל גזלן פריך אלמה כו' הראוים להעיד כו' קרוב אין גזלן לא כו' עי' היטב. והא לא תקשי דנימא אשה נמי ור"ע לא הכשיר רק קרוב ועי' מהרמ"ש ז"ל דלכן נקט נמי אשה אינה משלמת כיון דלא שנא לכלל עדות לעולם. חדש אינה משלמת ודו"ק :

דף פח ע"א תוס' ד"ה מאי קאמר כו' וכוי מכי דור כו' כנ"ל : סליק

דף ב ע"א בתד"ה המביא כו' משום דברוב מקומות כו'. ומ"ש בפ' המקבל וכן לגיטין סתם הייט משום דמוכח מיניה וביה דע"כ איירי בגט מתון תשא"כ היכי דנקט סתם ולא מוכח איירי בגט אשה וק"ל: ד"ה אף המביא כו' והא דתנן כו'. וליכא לתרץ דאיירי באותו רקם שבא"י דא"כ ה"ל לתנא לפרושי כי היכי דלא נטעי להקל דכתב שבא מרקם של א"ל וק"ל: ע"ב בתוספות ד"ה הוי דבר שבערוה כו' משום דהאשה לבה באשה איסורי כו'. וקשה לפ"ז מה מקשי הוי דבר שבערוה אימא כאן איכו רק גילוי מלתא בעלמא ולכן סגי בעד אחד אף שהוא דבר שבערוה בעלמא בלא פי' של ר"י כאן הייתי מתרץ דלהכי נקיט הגמרא תרי חומרות דהייט איתחזק איסורא וגם דבר שבערוה כדי לסתור סברא זאת של גילוי מלתא דאעפ"כ כיון דאיכא תרתי לא ליסגי בחד אבל לפר"י דקושי' הגמרא הוא בדרך אמ"ל דאיתחזק איסורא נאמן אכתי הוי דבר שבערוה א"כ קשה ויש לייטב ועיין בספר בן לב חלק ג' ודו"ק:

דף ג ע"א בגמ' וכיון דכי אמרי ידעינן מהימני אתי לאחלופי כו'. לפי פרש"י קשה למה אילמרט לתקן לרבה שיאמר דברים נוספים בפני נכתב ואי לא אמר פסול אף שלפי הדין אינו צריך רק בשביל אתי לאחלופי יותר ה"ל לתקן דידעתי לא מהני אף שמן הדין הוא כשר כדי דלא אתי לאחלופי ולא ליצטרך לומר בפ"נ בשלמא לפי' רבינו תשולם יש לייטב דהיישי' דלא אתי למטעי לומר בשנים דמועיל ידעינן מאחר שמלינו בקיום שטרות דעלמא דמהני וא"כ לא יועיל תקנה זו ולכן תיקנו באופן אחר לאפוקי לפי פרש"י קשה דגם במקום אחר איט מועיל ידעתי בחד א"כ ליכא למיטעי ויש לייטב ועיין בספר הג"ל ודו"ק: תד"ה הכא בפני וכו' וא"ת ואמאי לא מהני ידעט כו'. לפי גירסת הה"ש דגרים ידעתי יש לפרש קושיית התוספות דאכתי תיקשי מנ"ל לרבה לומר ולפרש מתני' דאית לה חילוק בין בפני ובין ידעתי דילמא הטעם משום קיום ולית ליה חילוק בין בפני ובין ידעתי שמרע נפשו יותר אך לגירסתו ק"ק מאי קושי' דילמא לרבה קשה למה נקט בכל מקום בפני ולא נקט ידעתי אלא וודאי דהטעם הוא משום לשמה ולרבא נקט לאו דוקא בפני ויש לייטב דא"כ ה"ל לש"ס לומר כך בקיצור ורבה מ"מ לא אמר כרבא אמר לך א"כ ליתני ידעתי וק"ל מיהו גם לפי חידושי הלכות ומהר"ס דקושיית התוספות הוא לפי פי' רבינו תשולם יש להקשות מנ"ל לתוספות דרבה ורבא פליגי בידעט אי מהני דילמא תרווייהו סבירא להו דידעט מהני אך בהא פליגי אי נימא כיון דגבי שנים מהני ידעינן כמו בעלמא אתי לאחלופי גם בחד אי לאו ויש לייטב וק"ל: **בא"ד** משמע ליה לרבה דידעט לא מהני כו'. לפי פי' מהר"ס שהבין דהמשמעות הוא מדנקט בפניט ולא נקט ידעט ולרבה נ"ל דלאו דוקא א"כ מאי לריכי הש"ס להאריך הנ"ל גם אידעתי כך וכמ"ש לעיל דרבה דייק מדנקט בפני ולא נקט ידעתי כו' ולכן העיקר כמ"ש בחידושי הלכות דהמשמעות הוא דגבי שנים אין לריכי לומר כלום גם ידעט אין לריכין ולכן ליכא להוכיח כך הכא מדנקט בפני דגבי חד עכ"פ לריך לומר או בפני או ידעתי ואיכא למימר דלאו דוקא נקט בפני ודו"ק: ד"ה מאן האי תנא כו' דהא כיון דלריך לומר בפ"נ משום לשמה כו' וק"ק אכתי נימא דאילו מהני ידעט הייתי אומר דאין לריך לומר בפני נכתב משום לשמה רק בשביל דלא אתי לאחלופי וכטעם של רבה לכן הולרכו לתקן דידעט לא מהני וממילא לא אתי לאחלופי וא"כ מ"כ הא דלריך לומר בפ"נ הייט משום לשמה ויש לייטב ודו"ק: **ע"ב** בתוספות ד"ה דתנן אין כו' כיון דדיעבד כשר לא היו מתקנין לומר בפ"נ כו'. אך קשה לפי מה שכתבו התוספות לקמן בסמוך בד"ה אי מההיא כו' דתרי מיניה דיעבד הם דהיינו אם לא ראה הכתיבה בדיעבד אי יש ליתן הגט ועוד דיעבד אם נתן הגט כבר א"כ מאי פריך מר' אליעזר דאמר כשר כו' דילמא הייט בדיעבד אם נתן הגט אף שעדיין לא ניסת אפ"ה סבר רבי אליעזר דכשר ובמתני' דתיקנו דל"ל בפ"נ היינו אפילו בדיעבד שלא ראה הכתיבה אפ"ה פסול מליתן והכא גבי רבי מאיר יש לתרץ דדייק המקשן מדנקט ר' יהודה אומר אין כותבין ולא נקט אין נותנין אם כתבו במחובר אלא ודאי דס"ל דאין חילוק בין אם כבר נותן הגט ללא נותן אבל גבי רבי אליעזר קשה ויש לייטב ועיין בספר הנ"ל ודו"ק: ד"ה כתב בכתב ידו כו' מאי השתא יש בכתב ידו כו'. ר"ל דהכי כדין יש לבעל פירות עד היום שנזכר בגט גם דאם יאמר הזמן לא תקח האשה הגט מן הבעל מאחר שיגיע לה ריעותא מזה ודברי מהר"ס כאן אך למותר דהרי כל עלמו של התקנה הוא שלא תפסיד האשה ולכן באין בו זמן פסול בשביל שיכול ליגע מזה הפסד לאשה ואם כן איך יעלה על הדעת לתקן שלא תגבה הפירות ממשועבדים שבוודאי יבא לה הפסד ודו"ק: ד"ה רבי אליעזר כו' משמע דאין עליו עדים כלל כו'. וכתב בחידושי הלכות דמשמע אפילו לא כתב בכתב ידו דגם בזה מקרי עדות וקשה לפ"ז מנ"ל למקשה להוכיח רבי אליעזר סבר דאפילו לכתחלה כשר מדפליג עם ת"ק ואימא דבהא פליגי דת"ק סבר דוקא בכתב ידו ואין עליו עדים כשר ורבי אליעזר חולק דאפילו אין עליו עדים כלל דהיינו גם אינו כתב ידו אפ"ה כשר ואפשר לומר דזה רלו התוספות במה שכתבו מיד ונראה לר"י דאף לכתחילה כו' ודו"ק:

דף ד ע"א בגמ' ומעיקרא מ"ט לא מוקמינן לה כר"י כו'. וקשה תיקשי לנפשיה מה התחיל להקשות מאן האי תנא ולמה לא מוקמי כרבי יהודה ודוחק לומר שהוא מקשן אחר ויש לפרש דהכל הוא תדברי רב אשי שתירץ הא מני ר' יהודה ולמה לא הוקימת' אתם כרבי יהודה הלא דבר פשוט ומתרץ התרלן דלעיל דיותר ניחא לאהדורי לאוקמי כרבי מאיר וכר' אליעזר ודו"ק: תד"ה מודה רבי אלעזר כו' גזרינן שמא לא יכתבו גם הכתיבה לשמה כו'. מהר"ס האריך כאן לייטב זה מ"ש בתוספות לעיל אליביה דרבי מאיר דלא חיישינן לזה ודבריו דחוקים ואם לא נאמר דחולקים ר"מ ור"א בזה ואין זה סברות הפוכות כמ"ש מהר"ס דפליגי בתרווייהו נוכל לייטב דלר"מ העיקר עידי חתימה ובכתיבה לא איכפת לן ולא מידי ממילא ליכא למיגזר כתיבה אטו חתימה משא"כ לרבי אליעזר אף דהכתיבה עיקר עם עידי מסירה מ"מ כיון דגם עידי חתימה לפעמים עיקר כשמתו העידי מסירה או הלכו למדינת הים כמ"ש התוס' בסמוך יש למיגזר הא אטו הא גם ואיכא למימר דאתי למטעי לומר בעידי מסירה עיקר וגם בכתיבה לא איכפת לן כמו דלא איכפת לן בעידי חתימה אם הוא לשמה ודו"ק: ד"ה הא מני ר' יהודה אע"ג דברים פ"ב ת"ק דר"י מלריך כו'. עיין בפירושים על זה כל אחד האריך ולדברי כולם קשה מה שהקשה מהר"ס אמאי לא הקשו התוספות ממתניתין דקיימינן בה גופה דבסיפא נקט רבי יהודה רקם במזרח כו' ממילא נשמע דת"ק לאו הייט רבי יהודה ואף גם לפירוש מהר"ס עלמו איט מיושב דאיך הבינו התו' קושיא זו במתניתין גופה והלא הת"ק דמלריך בפ"ב פליג עם רבי יהודה ברקם אלא לריכים לייטב דהכא לענין בפ"נ סבר כרבי יהודה ולענין רקם פליג אם כן גם ממתניתין דבפ"ב לא קשה כלום דיש לייטב כמו כן וע"כ נראה לומר דודאי ה"ה דה"מ התוספות להקשות ממתניתין גופה אך דיותר ניחא להו להקשות דשם איירי ת"ק ור"י תרווייהו בדין של בפני נכתב וא"כ יותר נראה לפרש דקושית התוספות דעל ת"ק דבפ"ב אכתי קשה קושיות הגמרא מאן האי תנא דסבר דלריך כתיבה וחתימה וליכא לתרץ רבי יהודה היא דהא ר"י איירי בסיפא בדין זה של בפני נכתב גם יש קצת לייטב דממתניתין איט הוכחה כל כך דשפיר איכא למימר דת"ק היא רבי יהודה ולא פליג עם רבי גמליאל רק בחגר ולא ברקם ודו"ק: ד"ה ות"ם לפי כו'. עיין מ"ש מהר"ס ולדידי קשה אתרלן למה לריך לומר דטעמא דר' אליעזר שלא תתלוק כיון שבא לסברא זו דחולקים ת"ק ורבי גמליאל בשכיחי אימא דגם רבי אליעזר חולק בזה אלא מאי אית למימר דהתרלן סבר כל כמה דאפשר לומר דפליגי בדבר אחר ולא בשכיחי יותר עדיף אם כן גם על המקשן יש לייטב כן דטעמא דרבי אליעזר סבר הוא משום דלא שכיחי ועל ת"ק ורבי גמליאל יותר עדיף אי איכא לאשכוחי דפליגי בסברא אחריתי וגם קושית החידושי הלכות איט כלום דהתם ש"ס בא להראות לנו מאי טעם דר' אליעזר בין למקשן בין לתרלן ודו"ק: **ע"ב** תד"ה אי מההיא כו'. דהא בהדיא קתני אין לריך דמשמע לכתחילה כו'. מה שהקשה החידושי מהר"ס דאם כן ליתני הסיפא לחוד דאיט לריך ולא לאשמעינן הדיוק דרישא נראה דאיט קושיא די"ל דהמתני' תני לא זו אף זו לא זו דבדיעבד מותר בא"י אלא אפילו לכתחלה איט לריך ומה שהקשה עוד מהר"ס דהא רש"י כתב בהדיא קמ"ל משנה יתירה דסיפא אלא לריך אם כן ש"מ דמשנה יתירה הוא שמעינן ולא ממה דקתני איט לריך וכן בספר הנ"ל ואיט רואה שום קושיא דגם כוונת רש"י הכי הוא קמ"ל המשנה יתירה דלא לריך והייט משמע לכתחלה ומ"ם רש"י שלא לריך הוא לשון המתניתין ולא מדברי רש"י ודו"ק:

דף ה ע"א בגמ' והא אשה דלא שכיחא ואין האשה עלמה כו'. וקשה מנ"ל למקשן דהכא דמתניתין איירי בלאחר שלמדו דילמא מתני' דהאשה מייתי קודם שלמדו בשלמא מקשן דלעיל יש לייטב דסבר מדמתני' דאיט יכול איירי לאחר שלמדו ה"ה מתניתין דהאשה מיירי כסגנון זה וכמ"ש התוס' לאפוקי כאן דלא נזכר דשום מתני' איירי באחר שלמדו רק האבעיא דשמואל הוא בלאחר שלמדו אם כן מנ"ל דמתניתין דהאשה איירי בלאחר שלמדו ויש לייטב דהוכחות המקשן הוא דשמואל הוו ליה לפרש דבריו באבעיא שלו דלאחר שלמדו קבעי אלא ודאי דשמואל סבר דגם משניות איירי בלאחר שלמדו ועלה קמבעי בשנים א"כ גם מתני' דהאשה איירי בלאחר שלמדו ממילא שפיר קא מקשי והא לא שכיחא ודו"ק: **שם** א"ה בעל נמי כו'. יש בעיני לפרש לשון א"ה בשלמא בלא זאת הסברא שלא תחלוק הייתי מתרץ דגבי שליח אחר חיישינן שמא לא נעשה הגט כהוגן וכהלכתו משמע כשהבעל מביא אמרינן מדעתו עלמו להביא ודאי שדקדק בכל הלכות גט שיהיה כהוגן אבל מכשיו דתריץ שלא תחלוק אם כן גבי בעל נימא הכי ומתרץ אין הטעם שאנו חוששין לשום דבר רק שלא יבא הבעל ויערער וכשהוא עלמו מביא איט שייך זה ואין שייך לומר כאן שלא תחלוק ודו"ק: **רש"י** ד"ה אלא להקל עליה מתחלה שלא תזקק לעדים כו'. דבריו לריכים פירוש ובספר בן לב הניח בצ"ע ולדידי יש לפרש דודאי קשה לרש"י דהלשון אלא להקל משמע שע"כ הולרכו לומר בפני נכתב בשביל איזה קולא ולכן מפרש מתחלה כשנתקן שאומר בפני נכתב היה להקל שלא ילטרך לעדים שיאמרו שנעשה לשמה לרבה וה"ה לרבא שלא יזקק לעדים שיתקיימו הגט ודו"ק: תד"ה א"ה יכול כו' א"ד לא פלוג בין למדו ללא למדו כו'. מהר"ס האריך לייטב דברי התוספות ואיט מתרץ כלום מנ"ל לתוספות לומר שיש איזה סברא לומר לא פלוג וגם בספר בן לב. ולדידי נראה לומר דר"ת לשיטתו אזל דסבר דלרבה יותר חשיב לומר בפני מקוים בחותמין אפילו אחר שלמדו וא"כ כל הוכחות המקשה הוא מדבעי שמואל לריכי לומר בפני נכתב או אין לריכים אמאי לא מבעי יותר עדים אי לריכי קיום אי לאו כיון דאיירי בלאחר שלמדו וודאי דאין לריך חומרא רק בקיום חותמים סגי אלא ודאי דמבעי ליה אפי' אחר שלמדו מי לריכין לומר דווקא משום לשמה דלא פלוג בין קודם ובין אחר א"כ גם בחד יכול למבעי זה ובזה מיושב נמי מה שיש להקשות מאי קושיות והא אשה דלא שכיחא ותנן האשה עלמה מביאה גיטה ולריכה לומר כו' והא נוכל לתרץ דגבי מתני' דאשה נ"ל בפני נחתם משום קיום ולא משום לשמה כמו אליביה בד"א ולפ"ז מיושב דמדקדק מדנקט לריך האשה לומר בפני כו' ולא אשמעינן דאפילו בקיום סגי אלא ודאי דהטעם דהאשה לריכין לומר הוא משום לשמה וקמקשי שפיר אך ק"ק לפ"ז לעיל כי מתרץ אקושיות הגמרא גבי מהגמוניא להגמוניא לרבא ניחא לרבה קשיא ומתרץ רבה אית ליה דרבא אמאי לא פריך א"כ למה נקט דמהגמוניא להגמוניא לריך לומר אמאי איט משמעינן דבקיום סגי בלא אמירה כמו שמקשי כאן מתני' דהאשה ויש לייטב עוד דפריך לעיל דתיקשי מתניתין דאיט יכול דע"כ מיתוקמא לאחר שלמדו ממילא כ"ס דמתני' דהאשה איירי בסגנון זה מכ"ש מתני' דהכא דהמביאה לפי פי' ר"ם ודו"ק:

דף ו ע"א רש"י ד"ה איתמר נמי דטעמא משום דשכיחי מתיבתא כו'. וק"ק מנ"ל לדיוק כך שמא תכי אתי רב לבבל למדו להיות בקיאים לשמה כולם דא"ל דסבירא ליה לרש"י פשוט דמימות יכניה היו גמירי לשמה דא"כ יש להקשות קודם שמסיק רבה אית ליה דרבא אמאי לא הקשה רבי ירמיה מתני' זו דמעכו לצפון דאף בבל בכלל ואמאי והא גמירי ואם נתרץ דס"ל אם קודם שבא רב לבבל לא היו בקיאים לשמה א"כ יש לגזור שמא יחזור לקלקולא כמו אחר שלמדו במ"ל אחר שתירץ הגמרא לעיל גזירה שמא יחזור לפ"ז יש להקשות דגם לענין תגויין לקיימו יש לגזור שמא יחזור לקלקולו ולא יהיה תגויין לקיימו אלא ודאי לריכים לומר דהאי כשנעשו מבית מתיבתא לא חיישינן לזה ויש לייטב ודו"ק: תד"ה מכי אתא רב כו' ומפרש ר"ת מכי אתא כו'. וק"ק מנ"ל למקשן להקשות שמא כוונת המימרא הוא מכי אתא רב כפרש"י ויש לייטב וק"ל:

דף ז ע"א רש"י ד"ה וכן נגוזו כו' גוזז מהם לצדקה ויכבו כו'. בספר בן לב נדחק לייטב מנ"ל לרש"י דהנמשל הוא שירבה הממון דילמא איט רק לענין לעבור מדינה של גיהנם והיותר נראה להניח שנ"ל גוזז מהם לצדקה ויעברו וק"ל: **ע"ב** תד"ה הא ר' יהודה כו' דעליית קרקע שתחתיה בר זריעה ולאוי להתחייב לכן עלייה (אין) [נמי] חייב במעשר מה שאין שייך לומר כן בספינה ודברי בן לב מגומגם בזה ע"ש ודו"ק: **שם** ד"ה עציץ כו' ואתא לאשמעינן חידוש כו'. ר"ל והא דלא משני ומוקמי תרווייהו בשל עץ דהא ודאי אף דספינה היא של חרס לפרש"י מ"מ איכא נמי של עץ כמו של חרס ומתרלין דרולה לאשמעינן חידוש בשל חרס אפילו איט נקוב כנקוב וז"ש התוספות א"כ ואתי שפיר דסתם ספינה של עץ היא ר"ל דהשתא אין לריך לתרץ דאתי לאשמעינן חידוש דבשל עץ אפילו אין נקוב כנקוב רק הא דלא מתרץ הא והא בשל חרס וכאן בנקוב כו' משום דסתם ספינה של עץ ולכן לא רלה לאוקמי תרווייהו בשל חרס והא דכתבו התוספות א"כ והכא לא מלי לשנויי כאן בשל חרס כאן בשל עץ א"כ כאן בנקוב כו' הייט שעכ"פ יותר עדיף לתרץ כאן בנקוב מתירוץ של הא רבי יהודה הא רבנן ועוד יש לפרש מה שכתבו א"כ א"כ כאן בנקוב הייט לפי פרש"י ודו"ק:

דף ח ע"ב תד"ה בשידה תיבה כו' ומשמע כר' יוסי אתיא [...]זיעות כו'. ר"ל קושיות הגמרא והאמרת עפרה עמה יותר מיושב כפשוטו לפי ר' יוסי דמתיר בארץ העמים אפילו בשידה ומכ"ש בסוריא רק לפי רבי יוסי קשה קושית אחרת למה אמר גבי סוריא כן הלא אף בארץ העמים כן וזה טכל לתרץ בכוכב על הסוס או קרון בחידושי הלכות נדחק בזה ללא לורך ודו"ק:

דף י ע"א גמ' א"ה מאי איריא חד כו'. בבן לב מדקדק ליטנא דאי הכי איט מיושב ולדידי יש לייטב דבשלמא אי אמרינן בשאר שטרות וגם איירי בגוונא חדא או דאחזוק או שלא אחזוק לא קשה מה איריא חד כו'. די"ל דגזרינן גם אטו שאר שטרות ולא רלו לחלק דיניהם ה"ה אפילו בשני עדות לאפוקי עכשיו דזה איירי באחזיק וזה בלא אחזיק אין שייך כאן גזירה הא אטו הא וק"ל: **שם** לעולם ר"א וכגון דחתים ישראל לבסוף. בבן לב הקשה אמאי איט מתרץ רשב"ג היא ובדלא אחזיק וכגון דחתים ישראל לבסוף ומתרץ דהדא מתרווייהו נקט ובעיני נראה דלא רלה לתרץ דרשב"ג היא והיה מוכרח לפרש דרשב"ג פליג עם הת"ק בכתיבה לחוד וסבר דלא מהני ובאמת מסופק הגמ' בזה ויותר מסתבר לומר דרשב"ג מודה בכתיבה מכ"ש אחזקה לחודא וכמ"ש התוס' וודאי המקשן לא רלה להקשות קושיא זו אהרשב"ג דשאר שטרות נמי משום שמא סבר רשב"ג דכתיבה לחודא לא מהני אבל ת"ת איט מחליט הדבר כך ודו"ק: תד"ה אי ת"ק כו' ה"ל למינקט שחיטה. בספר בן לב הניח בקושיא מה שהקשה בחידושי הלכות הא איכא למימר דלהכי נקט תרווייהו לאשמעינן דכתיבה לחודא מהני כמ"ש אח"כ ובחידושי הלכות מתרץ דא"כ יותר עדיף לאשמעינן כמה דברי' דכתיבה לחודה א"ק לפי זה ה"ל לתוספות לתרץ בקילור דאי חזקה לחודה מהני ה"ל למינקט כתיבה לבדה ומכ"ש יהיה חזקה לבדה ויש לייטב ודו"ק: **ע"ב** בגמ' מאי קמ"ל תנינא כו'. בבן לב מקשי כיון שהקשה א"כ ותרי לא כו' א"כ הא שפיר קמ"ל דלא אכשירו רק בחד ולא בתרי ומתרץ דתרי מקשנים הם ולדידי לא קשית כלום דוודאי קשה גם למקשן הקושיא שמקשי א"כ ותרי לא ואיט יודע תירץ רק עכשיו מקשי מאי קמ"ל דת"ק לא אכשר רק בחד הא בהדיא קא קאמר הת"ק עד אחד וק"ל: תד"ה חספא בעלמא כו' אבל אין אין לומר דלהכי חשיב ליה חספא כו' דכשרין אפי' כתיבתן וחתימתן עובדי כוכבים דהשתא לא מהני כו'. במהר"ס הניח בצ"ע לייטב דברי התוספות ובבן לב מאריך בזה ובעיני היה נראה לומר דמ"ש התוספות דהשתא לא מהני עידי מסירה כוונתם דאין לריכין הנו לעידי מסירה כי בלאו הכי כשרים ואם כן אין מועילין ולא מעלין ולא מורידין העידי מסירה ואם כן ע"כ איירי בלא עידי מסירה וה"ה שטר מתנה איירי בלא עידי מסירה מדכייל אותו עם שאר שטרות מיהו אין נראה לומר דבהכא נקטו התוספות כאן אפילו כתיבתן כו' וכן אח"כ אלא בכתיבת ישראל ולפ"ז הוא ללא לורך גם השתא ולכן נראה דכוונת התוס' הוא דמ"ש השתא לא מהני קאי אגט מאחר שנכתב ע"י עובד כוכבים לא מהני עידי מסירה והייט מדכייל מתנה עם שאר שטרות איירי אפי' כשכתבו עובד כוכבים כמו שאר שטרות וא"כ ליכא למימר דאיירי במתנה בעידי מסירה דומיא דגט דאיירי כך כמו שתירץ הגמרא לעיל דהא ע"כ מתנה וגט לא איירי בגוונא חדא דהא מתנה איירי אפי' כתבו עובדי כוכבים וגט לא איירי כך דהתם לא מהני עידי מסירה בכתבו עובדי כוכבים וממילא כיון דאיכן איירי בסיגנון אחד גם אין לומר דמתנה איירי בעידי מסירה דומיא דגט ועל זה כתבו שפיר דהא לקמן כולל גם גט עם שאר שטרות אע"ג דגט איירי דדוקא בכתיבת ישראל ושאר שטרות איירי אפילו בכתבו עכו"ם אלא כל חד כדיני' וה"ה איכא למימר דשטר מתנה איירי דומיא דגט לענין עידי מסירה אבל לענין כתיבה לא איירי בגוונא חדא רק כל חד כדיניה זה בכתבו ישראל ושאר מתנה איירי אפילו בכתבו עובדי כוכבים ודו"ק: מיהו אחר העיון לקמן בסמוך במימרא דשטרא פרסאה יש לפרש כפשוטו דאיירי שכתבו עובדי כוכבים בלשונם של העכו"ם ממילא לא מהני עידי מסירה אי לא ידעי למיקרי וכן מדברי חידושי הלכות כמ"ש בסמוך על פרש"י בההיא דשטרא פרסאה משמע שמפרש דברי התוספות כך אך לפ"ז קשה אם כן גם בשאר שטרות פסולים אי אינם ידעי ודו"ק:

דף יא ע"א תד"ה לפלוג וליתני כו' דילמא תנא דמתניתין גזר. מה שמתרץ כאן בחידושי הלכות אקושיות מהרש"ל דפריך כיון דמעיקרא נקט ערכאות ה"ל לפלוגי כולה בערכאות וממילא פסול להדיוטת נמי משתמע מדיוקא דערכאות כו' איט נראה דגבי גט לא נזכר בדברי רבי שמעון דדוקא בערכאות רק גבי שאר שטרות ואף אם נוכל לומר דה"ה בלא ערכאות נמי רק משום רבותא דגיטין דפסול אפי' בערכאות נקט ברישא ערכאות גבי שאר שטרות אך יותר בקילור יש לתרץ דקושיית המקשן הוא כיון דברישא מזכיר ערכאות ה"ל לעמוד בזה ולחלק בערכאות גופיה משא"כ שמות מובהקים לא נזכר ברישא כלל ודו"ק:

דף יב ע"א גמ' אשה בדלא ספקא כו'. וק"ק א"כ מנ"ל לחלק בין עבד ובין אשה הא לא הוזכר בברייתא גבי עבד דאפילו בלא ספקה יכול לומר עשה עמי כו' ודוחק לומר דסמוך עלמו אמ"ש מעשה ידי' להעדפה וקמ"ל מ"ד כי לית ליה לא יהיב ליה כו' ויש לייטב וק"ל: תד"ה אלא דכתיב לא תלקט כו' ויש לומר דהכא סברא כו'. הקשה בבן לב אם כן נ"ל לגמרא לומר דרבנן סברי דלא תלקט לו לעני כו' אימא דבהא פליגי דרבנן סברי מכח סברא דלא זכה העני ור"א לית ליה האי סברא ולדידי יש לייטב דלא ניחא ליה לגמרא לומר דרבנן סברי מכח סברא כיון דגם ר"א יש לו סברא מגו דאי בעי מפקיר אלא מכח פסוק למדו שהוא סברא וק"ל: **שם** ד"ה מ"ם לעני מקלט כו' דאע"ג דאמר רחמנא וחי כו'. מיהו יש להקשות כיון דאית ליה ההוא סברא מאי קשה כאן אימר דאשמעינן דיכול לומר לאי מעשה ידיך במזונותיך אע"פ דלא ספיק וכאן בעבדי מקלט הא בדלא ספיק לא יוכל לומר לאי מעשה ידיך דעביד ליה חיותא עפי ודוחק לומר דמקשי לענין העדפה לא אילטרך לאשמעינן גבי עבדי מקלט כיון דעכ"פ אשמעינן רבותא לענין גוף הדין דיכול לומר לאי כו' וע"כ הנראה לומר דקושי' הוא דכוונת התרלן הכי הוא כמ"ש סד"א וחי כו' ובזה מתורץ מה שמקשין בבן לב ובחדושי הלכות אמאי איט מתרץ על קושיות העדפה פשיטא מ"ד ואי עביד ליה חיותא עפי כו' הגם שלדידי לא קשה ולא כלום כיון שהתוספו' כתבו דלא משמע למקשה דמשום ואי תהוי העדפה דידיה אם כן כל כמה שיש לתרלן תירוץ יותר מרווח מתרץ דלא להכניס עלמו בתירוץ שהוא נגד סברא למקשן אבל לפי מ"ש מיושב שפיר דגם לפי האמת גם התרלן סבר דאין סברא דמשום ואי תהיה עדפה דידיה כמו לסברת המקשן ומ"ש התוספות אבל לענין העדפה כו' כוונתם אמקשן דלעיל שהקשה העדפה פשיטא כיון דיודע סברא זו של ס"ד עביד חיותא עפי מאי קמקשי פשיטא וע"ז מתרלין דלא משמע ליה כו' ודו"ק: ד"ה ומ"ם איט יכול. והא דקתני או הוליאני לחירות כו'. הקשה בבן לב אמאי מבקשין התוספות לייטב לפי המקשן קושית הוליאני יותר מקושיות מפני בלורת כו' ולדידי יש לייטב דזה אין לריכין התוספות לייטב דסברא זו מוזכר אח"כ בתרלן ואם כן גם לפי המקשן יש לייטב דסבר סברא זו דגם לענין יכול חולקים דאף בשני בלורת סברי רבנן דיכול לומר או פרנסני כו' משום דאי לא ימלא תלחמין כל כך כמו בשנים שאינו של בלורת ומכל מקום איט יכול להקשות שמעת מיניה דיכול לומר עשה עמי כו' כי שמא לאו דוקא ודו"ק: **ע"ב** תד"ס וכי תימא כו' ואם האמר מה בכך מכל מקום כו'. עיין בה"ם וגם בן לב מתרץ כמו מהרש"ל ולדידי לא קשה מידי דקושיו' התוספות איט שייך אמתני' כיון דמתן גט שיחכול לאחר הרי אומר שאיט רולה לזון את העבד וע"ז שפיר קאמרי רבנן דאותו לענין עלמו יטל לומר אף כשעדיין עבד שאיט רולה לזונו משא"כ כאן לענין תרומה דבדיבור שזה שנותן הגט מחכור לאחר איט פוסלו מן התרומה לאוכלו במקום אחר וזריקת הגט הוא ענין אחר ובזה מדוייקי' לשון התוס' בתירוץ שכתבו כיון דאפילו כו' יטל לפוסלו מן התרומה בענין אחד דווקא וע"ז מקשן לפי הסוי' של התוספ' קשה אמאי מודים גבי אשה שהוא טוב הא נמי איכא למימר הכי דבלאו הכי יכול לפוסלה ע"י זריקת הגט ובבן לב מתרץ כמו בחידושי הלכות דבאמת הן והן דברי רבי מאיר ומה אילו עבד כהן ואשת כהן כו' כמ"ש בחידושי הלכות מיהו איט מבין איך מיושב דבר זה גבי אשת ישראל ואין זה טוב לה דלענין מזונות אין לה טוב בגט שנותן שיטל לזרוק לה גט דלא שייך לומר דעדיין [פריק] לעלמא ומה בכך עכ"פ לא יתן הבעל מזונות לאשה כיון דאיט כאן ופריק לנו ואין זה סברא לומר דאם הלוה במקום אחר יהיה הבעל חייב לפרוע ויש לייטב ודו"ק:

גמרא

חדושי הלכות מהדורא בתרא למסכת גיטין וחדושי אגדות

נצרך דאיירי במפרש אבל אי איירי בסתם ה"ל למתני' בהדיא ומה תאמר דסמך עלמו אמתניתין א"כ לא ליתני כלל ברייתא זו דהא כבר אשמעינן במתני' גבי מת דהוי גט לאפוקי אי איירי במפרש שפיר יש לומר דסמך עלמו אמתני' וברייתא אתי לאשמעינן כמ"ש התוספות דס"ד כיון שהקילו בה :

דף עו ע"א בגמ' קשיא דרבנן אדרבנן וכו'. לפי מ"ש בחידושי הלכות דלישנא דלר"מ קאמר ס"ל לרשב"ג כחכמים וברייתא איירי בחיי האב לאפוקי מתני' איירי במת א"כ גם חכמים אחכמים לא קשיא דהא חכמים דהכא איירי במת האב וכו' וברייתא דלעיל איירי דוקא בחיי האב (אלא ודאי)[אולי י"ל] דהמקשן סבר מדנקט בברייתא טעם נתקיים התנאי וכו' משמע בין במת בין בחיי האב גם אין זה מוכרח לומר דלישנא דלר"מ קא"ל סבר רשב"ג כחכמים דבעינן נתקיים התנאי רק ה"ק רשב"ג לרבי מאיר מטעם שלך דבעינן כפול זה אינו דלא בעינן רק אכתי סבר דלא בעינן כשקיים התנאי מטעם כל שאין עכבה ממנו ודו"ק : ברש"י ד"ה אלא לרבא אבי וכו' הרי לא נתקיים כלום וכו'. וק"ק לפי זה מאי איצטריך לאתויי הסיפא ולהקשות מ"ש רישא ומ"ש סיפא וכו' הלא על הרישא לבד יכול להקשות אמאי הרי זה גט ואם נאמר דדוקא מכח הסיפא קשה לאפוקי מרישא הא דאין צריך לקיים התנאי כלל כיון שמת א"כ קשה מאי ס"ד דרש"י שפירש במתניתין דמת האב וכו' קאי אבתוך הזמן ולא אמר ולא שימש כלל ויש ליישב ודו"ק : ד"ה אנטיפרס ביהודה וכו'. מ"ש כאן בחידושי הלכות דה"מ לפרושי מתניתין וכו' לא אבין דאין כונת רש"י לפרושי הברייתא לענין מאי אנטיפרס ביהודה וכו' רק אדרבה כונת רש"י לפרש קושיות הגמרא דמקשי אמתניתין דאמר הגיע לאנטיפרס וחזר ביטל תנאי וע"ז כתב רש"י בדברי המקשן שמביא ברייתא דאנטיפרס ביהודה ממילא לפי זה אם הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר ביטל תנאו וכו' וא"כ הוא היפך ממתניתין דאמר ביטל תנאי כשהולך מיהודה לגליל ממילא דברי רש"י הם קושיות של המקשן גם מ"ש לענין מה שפירש"י גבי בינתים דמאי איצטריך לומר שחזר והלך לשם מבואר דלרבותא נקט אף שהלך לשם ונשתהא אח"כ שם מ"מ יש סברא לומר שביטל תנאי כשחזר מתחלה והוא ספק יהודה : תד"ה בשלמא לרבא וכו' דהואיל ופירש שתי שנים וכו'. עיין בחידושי הלכות ובשן לב מקשי עוד הא אכתי הקושיא במקומו עומד צריך לפרושי גבי אב וגבי בן ושם מיישב ומרכיב דבריו אתרי ריכשי דהיינו גבי אב פירש אמרינן מדפירש שתי שנים ש"מ שאין כוונתו להרוחה דאם לא כן הוה ליה לומר סתם והוי כוחה כל ימי חייו אלא ודאי כוונתו לצעורי ולא להרוחה וגבי בן כתב בהיפך מדהוסיף עד שתי שנים ש"מ שכוונתו לצעורי ואינו נכון ע"ש אך צריכים לומר דמסברא בעלמא כתבו התוספות דהמקשן סבר דיש לומר כיון שמפרש בין שמוסיף או ממעט במקום שאומר בפירש כוונתו לצעורי ולפ"ז מיושב הכל ודו"ק :

דף עז ע"א תד"ה והתניא האומר לחבירו וכו' או שנתן לה הבעל במתנה וכו'. כתב בחידושי הלכות שיש להקשות דומיא דהכי גבי חצר שלו למה אינה מגורשת ע"ש ובעיני יש להקשות לפי התירוץ של הגמרא בכותב לה ועודה אגוסה או אף לתירוץ הראשון דכתב לה דין ודברי' וכו' יש להקשות אמאי אינה מחלק במתניתין בינייהו והכל בחצר שלה רק בין אם כתב לה ואם לאו אלא ודאי דצ"ל דאה"נ דאם לא כתב לה נקרא במתניתין חצר שלו או יש לתרץ דמשום רבותא דסיפא נקט אפילו בחצר שלו אם זרק לתוך קלתה מגורשת ממילא לפי זה גם אי איירי במתנה הרישא מכל מקום סיפא בחצר שלו איירי בלא כתב לה במתנה וזה נקרא חצר שלו או משום רבותא וק"ל : ע"ב גמ' לימא בהא קמפלגי דמר סבר וכו'. יש לפרש דהכי פריך איך אפשר לומר דפליגי דזה סבר משום שליחות אתרבי והא ברייתא לא משמע הכי וק"ל :

דף עח ע"א תד"ה כגון שקלתה וכו' אלא דדמו למתניתין דלא תפשע וכו'. מיהו ק"ק לפי תירוצו של רבי יוחנן דמייתי ש"מ תניא נמי הכי דמוכח מברייתא דטעמ' משום קפידא אמאי לא תפשוט מן הברייתא דבמקום דאיכא קפידא אינו קונה ויש ליישב ודו"ק : ע"ב תד"ה והא א"א לנמלם וכו' דלישנא דמחלה על מחלה לא משמע הכי וכו'. עיין בחידושי הלכות ועוד יש לפרש לדידי דאי איירי בשתי כיתי עדים אז פירוש המתניתין כך הוא קרוב לה שכל העדים אומרי' שהוא קרוב לה מגורשת וקרוב לו היינו שכל העדים אומרים שקרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה שעדי' הם מחצה על מחצה כת אחת אומרת כך וכת אחת אומרת כך וק"ל: ד"ה מחצה על מחצה וכו' דאין כאן ספק וכו'. עיין בחידושי הלכות ולפי דבריו לא הוה צריכי התוספות לתירוץ זה דאין כאן ספק כלל וגם כבר לב מתמה על דברי התוס' אלו ומביא בשם הרשב"א תירוץ אחר ולדידי יש עוד לפרש דרבה ורב יוסף תרווייהו מודו דגבי תוב איירי מחצה על מחצה בשמנה אמות מצומצמות ממילא אין כאן ספק כלל רק דגבי גט אי אפשר לפרש כך משום קושיות הגמ' והא אגוד ביה ובעינן גבי גט וכתן וכו' לכן מוכרחים רבה ורב יוסף לתרץ בשתי כיתי עידים אבל גבי תוב איירי שפיר כמו שתירץ כבר והמתניתין מדמה גט ותוב להדדי ולענין הדין מחצה על מחצה אבל כל חד לפי מה שמוכרחים לפרש באיזה אופן שהוא מחצה על מחצה ודו"ק :

דף עט ע"א גמ' כמאן כרבי דאמר קלוטה וכו'. לפי תירוץ שני של התוספות בד"ה ותגרש מאוירא וכו' ק"ק כיון דהמקשן לא אסיק אדעתא לחלק בין שבת לענין גט אם כן מאי קבעי לרבי אליעזר ארבע אמות יש לכן אויר או לאו וכו' הא פליגי ביה תנאי רבנן ורבי ור"ע ויש ליישב ודו"ק : בתד"ה כמאן כרבי וכו' ונראה דהשתא ס"ד דטעמא דרבי וכו'. מיהו קשה ארבא דאמר בסמוך לקמן ג' מידות בגיטין הא דאמר רבי קלוטה כמי שהונחה ופליגי רבנן וכו' הא הוא וודאי ידע האמת דטעמא דרבי לאו משום קלוטה אלא משום דבית כמאן דמליא וכו' וזה וודאי גם כן דלא היה יכול לומ' הא דרבי עקיבא סבר קלוטה כמי שהונחה ופליגי רבנן ה"מ לענין שבת וכו' משום דהוי משמע דלאפוקי גבי גט מודי רבנן לרבי עקיבא דקלוטה כמי שהונחה דמי ממילא הוי משמע אפילו בלא מחילת עודפת וזה אינו ואם כן קשה איך אמר דגבי גט מודי רבנן לרבי משמע דווקא בבית מקור' וזה אינו דבעודפים לבד סגי ויש ליישב ודו"ק : ע"ב ברש"י ד"ה דהא לא נח וכו' אלא להניח בתוכו וכו'. וק"ק לפי זה מאי בא לאשמעינן בב' קופות הא אפילו בקופה אחת שלה אם הגיע באויר לבד אינו קונה ולדברי התוספות מיושב ויש ליישב וק"ל :

דף פ ע"ב בתד"ה זו דברי וכו' ולדידיה אסור לגרש וכו'. עיין בח"ש ובחידושי הלכות ולפי דעתי האמת יורה דרכו מה שאמר התוספות אסור לגרש היינו לינשא לכתחלה דהכי מיד אחר כך כתבו אבל לשם שלמון אחרת אסור לגרש כו' ובדיעבד הולד כשר וכו' משמע בהדיא דאסור לגרש היינו אפילו לינשא וכן בסוף הדיבור קתני אלמא משמע דשלום שלמון דווקא בדיעבד הולד כשר אבל לכתחלה אסור לגרש וכו' משמע גם כן להדיא דהיינו לינשא וגם עכשיו בקושייתם סבירא ליה דמה שאמר מגורשת איכא למימר דהיינו אפילו לכתחילה מותר לגרש ואחר כך כתבו בשם ר"ת דקושיא דמילתא והאמת כך דמגורשת היינו אפילו לכתחילה ודו"ק :

דף פא ע"א גמ' ומאי הדבר צריך בדיקה וכו'. וק"ק אמאי אינו מתרץ היינו משני וע"ז אמר והדבר צריך בדיקה שלא תאמר אתה מוציא לעז כקושית הגמרא ויש ליישב דלשון בדיקה לא משמע איזה ספק בדין וק"ל :

סליק מהדורא בתרא למסכת גיטין בס"ד

מסכת חכמת מנוח גיטין

מאת הגאון האשל הגדול ריש מתיבתא נר ישראל כמהור"ר מנוח המכונה הענדיל ז"ל (בהמ"ס מנוח הלבבות וכו').

דף ד ע"א תוס' בד"ה דקיימא לן כו' ברים כל הגט כו'. נ"ב בדף כ"ד ע"ב. וע"ש בתוס' בד"ה בעדי מסירה :

דף ה ע"א תוס' בד"ה אילימא כו' ולא אמר. נ"ב פי' ומטעם זה גם באלם לא מצי לאוקומי דהכי אלם או שלא ראה כתיבת הגט שוים הם ואם כן יקשה למה ליה למינקט אלם דאינו שכיח הוה ליה למינקט לא ראה ולמימר ולא אמר ואנא ידענא דה"ה אלם. אבל השתא דמיירי בפקח ונתחרש י"ל דאשמועי' דלא גזרינן אטו חרש מעיקרו דאינו בר שליחות אבל אלם בר שליחות הוא ודו"ק. ועי' בהרא"ש ובהריב"ש כמ"ש במגדול דוד בשמם :

דף נא ע"א תוס' בד"ה בשקנו כו' כדאמר לעיל כו'. נ"ב כמו שפי' רש"י גבי לפי שאין כתובין כו' :

דף נד ע"ב גמ' אמר אביי כל שבידו נאמן כו'. נ"ב ס"א לעשות בשעה שמודיעו נאמן כו' : רש"י ד"ה כל שבידו כו' שמודיעו נאמן כו' הד"א :

דף נה ע"ב תוס' בד"ה לגיוותיה כו' התם בגמ' כו'. נ"ב בדל"ה ע"א : בא"ד לרב זביד דאמר כו'. נ"ב שם דל"ה ע"ב :

דף נו ע"א גמ' מידי סריא ואגני כו'. נ"ב אפשר שלא היו מניחין שום מת לשאת מירושלים עד שמסרים לדוחק המלחמה וכן משמע בספר יוסף בן גוריון : רש"י בד"ה נקדה כו' לשון מקדרין כו'. נ"ב פי' בב' דלתי"ן וכן בערוך : ע"ב גמ' קרי עליה רב יוסף ואי תימא ר' עקיבא משיב חכמים אחור ודעתם יסכל כו' עוד שם תן לי יבנה וחכמי' כו' קרי עליה רב יוסף כו' והוא סבר דלמא כולי האי לא עביד כו'. קשה ברא שונה אמאי אינו מפרש מאי סבר ר' יוחנן בן זכאי כמו באחרונה. לכך נראה חלילה שיחזיקו את ר' יוחנן בן זכאי לסכל ויקרו עליו ודעתם יסכל אלא מחכמה גדולה ומדעתו עשה שבתק אע"פ שהיה יכול להשיב כמו שאמר שקלינן נבתא כו' אלא מפני כבוד המלכות לא רצה להשיב את המלך ונגנהו בתשובה פשוטה כזה שהיה זה גנאי למלך חכם וכמו שאמר בע"ז בענין שלום בר קטיעא מאן דזכי ונצח למלכא משליכין אותו לחלילא קמוניא וכן בשאר מקומות כה"ג וע"ז מביא ראיה מן הכתוב משיב חכמים אחור ודעתם יסכל שאמרו משיב חכמים אחור פירושו שהחכמים מעצמם ומדעתם לפעמים ישובו אחור מלהשיב אע"פ שיכולים להשיב תשובה נכונה וכן מוכח דקדוק לשון מלת אחור כמו המובן לילך ולבא ושב אחור כן התשובה מוכנת ומזומנת אלא שהשיבה אחור וכן מוכח סיפא דקרא ודעתם יסכל ש"מ דרישא דקרא לאו בסכלות מיירי דא"כ היה הענין כפול. ובזה מתורץ שבמדרש איכה רבתי אומר שהשרים עבדי אספסיאנו' שאלו לר' יוחנן בן זכאי אילו חבית של דבש ודרקון כרוך כו' והשיב ר' יוחנן להם שקלינן נבתא כו' אין זה סותר וחולק על תלמוד שלנו אלא בתחלה שאלה אספסיאנו' ולא השיב לו מפני כבוד המלכות ואח"כ חזרו השרים ושאלוהו שלא בפני אספסיאנו' והשיב להם כהוגן. ובזה מתורץ מפני מה לא השיב עוד תלמוד דיד בריוני חזקה בירושלים ולא היו יכולים להשליכם ולא לנצחם כמו שכן היה באמת כנראה בספר יוסף בן גוריון שיד פריצי ישראל היתה חזקה בירושלים אלא ע"כ רב יוסף ור' עקיבא ידעו שר' יוחנן ב"ז השיב לשרים תשובה זו כדאיתא באיכה רבתי ולפני אספסיאנו' לא רצה להשיב ע"ז אמרו משיב חכמים אחור וגו' ועוד לפי שתשובה זו יותר פשוטה מתשובה שכתבתי דיד בריוני חזקה דהמלך והשרים לא ידעו זה אבל תשובה זו דשקלינן נבתא ס' פשוט' ואפשר שגם המלך ידע אותה ולחוס על כבוד המלך לא השיב ובזה מצא חן בעיני המלך שהרגיש שחס על כבודו והנה חכמה גדולה עשה ריב"ז בזה. ולפי שזה פשוט מסברא ומוכח במדרש איכה רבתי כמ"ש ע"כ לא הוצרך תלמודא לומר ברא שונה והוא סבור כו' כמו באחרונה ודו"ק : שם אל תקרי קבורים אלא קבולים כו'. נ"ב ירא' כוונתו קבורים מלשון קיבורא דתכלתא (חולין דף נ"ה) שהוא קיטון מכלת יחד וכן בשבת דף קל"ו פסק קיבורא בשיניה פירוש האשכול של התמרים המקובצים יחד. ומ"ש אל תקרי כלומר אל תקרי קבורים הק' בשו"א אלא קבורים הק' בחירק בענין שיהיה פירושו קבולים וכה"ג מצינו כבד את ה' מהונך אל תקרי מהונך אלא מגרונך ופי' ע"ד שדרז"ל במקום אחר אל תקרי מהונך אלא מחונך ח' מתחלף בה"א באותיות אהח"ע מכל מה שחננך ואפילו קול נעים והיינו מגרונך כלומר אל תקרי אלא בענין שפירושו יהיה מגרונך. ומ"ש אל תקרי וישתכחו אלא וישתבחו אפשר לפי שקרובים בצורת הכתיבה מתחלף כ' בב'. א"נ מפרש וישתכחו מלשון אשכחו ושכיחא בלשון תלמוד שענייני מציאה ודבר המצוי נרמז שאדם המשתבח ומתפאר ויוצא שמו לגדולתו הוא כמצא ומצוי אצל כל אדם שמבקשים להכירו ולדעתו. ומ"ש אל תקרי כלומר אל תקרי בדגוש מלשון שכח ה' בציון אלא הכ' ברפי מלשון שכיחא בתלמוד בענין שיהיה פי' וישתבחו לשון שבח ודו"ק. ואפשר לומר שאמר וישתכחו דרך כנוי במקום וישתבחו. כי לא רצה לדבר דבר טוב על הרשעים לשון שבח והתפארות שיזכרו לשבח בעיר וכינה בהפך שישתכחו ושם רשעים ירקב וימחה שמם וזכרם :

דף נז ע"א גמ' קני לא מחזיק כו'. נ"ב יראה פי' שכולו מדבר ושממה ארץ מלחה ולא תשב גפרית ומלח שרפה כל ארצה ודו"ק : ע"ב גמ' אין לך תפלה שמועלת כו'. נ"ב והא דנאמר בתפלת שלמה במלכים א' ח' וגם אל הנכרי וגו' ובא והתפלל וגו' אתה תשמע וגו' ועננו הש"י ואמר שמעתי את תפלתך וגו' וכן בדה"י ב' ו' ז'. י"ל דהועילה לו תפלות שלמה והרי יש בה מזרעו של יעקב ודוקא בזמן שבהמ"ק קיים כמו שנאמר ובא והתפלל אל הבית הזה. א"נ הכא מיירי כשבא לנצח את יעקב או עשו ע"י התפלה במלחמה או להרע ליעקב שהפסוק הקול קול יעקב וגו' דוקא ביעקב ועשו מיירי והא דלעיל הועילה תפלת הקיסר גבי ההוא בר דרומא היינו משום דאכשליה פומיה לבר דרומא או אפשר שהקיסר קלא מזרע יעקב היה בו או כאחד משרי נבאיו. וכן מ"ש אין לך מלחמה שנוצחת וכו' אע"ג שמצינו אמרפל וחביריו נוצחים פרם שנולד עשו דמיירי נמי דוקא לנצח יעקב או עשו. א"נ הכא מאחר שנולד יעקב ועשו מיירי ואע"ג שמצאנו ישראל נוצחים כמה מלחמות היינו על ידי תפלתם וזכותם. וי"ל עוד אין לך מלחמה שנוצחת להרע ועל הנס שהמנוצח אינו חייב כלום ועל לא חמס בכפו מנצחו ומכפילו עד שאול בכליון חרוץ כמו מעשו. ואין לך תפלה שמועלת לגלות ולכלות לגמרי כמו שעשו ישראל לז' אומות בכיבוש הארץ כמו ביעקב : שם אריה אשיב כו'. נ"ב מכאן מוכח שעיקר שו"ב הוא בתחיית המתים וכן בכמה מקומות ודו"ק :

דף נח ע"א גמ' שלש כאין ולא פליגי כו'. נ"ב כלומר ר' יוחנן לא פליג עם אלו הב' ברייתות כי רבי יוחנן מיירי בשל זרוע והב' ברייתות בשל ראש. ובס"א לא כתב בברייתא ראשונה ב' פעמים ארבעים רק פעם אחת ארבעים. ולזה י"ל ג' קופות שלשתן יחד הם מ' סאה ואם כן ברייתא ראשונה מיירי בשל זרוע : שם ושוליא דנגרי כו'. נ"ב בפסחים דף ק"ח ע"א פירש רש"י ורשב"ם בשוליא דנגרי תלמידו של נגר שלמדו אומנת

סליק

הגהות קרני ראם על מסכת גיטין מהגאון כו' מהור"ר אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם).

דף יא ע"ב בתוס' ד"ה בגיטי נשים כו' המוכר עבדו. נ"ב עיין מהרש"א ולדעתי כונת הירושלמי דבעבדו של קנין הוי טובה לעבד דהיינו אע"ג דאם אינו רוצה לזונו רשאי מ"מ מחמת כיסופא קנין יתן לו מזונות והוה ליה חוב לעבד וע"ז משני הירושלמי כיון דחזינן במוכר עבדו בכסף ומוכר את עבדות שבו דמהני וכמבואר בקידושין בכסף ע"י אחרים ואמרינן בקידושין דף כ"ג משום דכסף קבלת רבו גרמה לו וא"כ אם נימא דמחמת כיסופא הוה ליה חוב לעבד תו אמרינן דהוי טובה לאדון והוי כמקנה ע"י כסף דקבלת רבו גרמה לו עי"ש. בפרש"י והנאה דכיסופא הוי כמו כסף כנ"ל :

דף יב ע"א בתוס' ד"ה אלא כו' א"כ קנה. נ"ב למ"ש התוס' בב"מ דף קטו ד"ה וחייב בסה"ד דבשוגג חבלו לא מהני ע"ש לק"מ. ובלא"ה כיון דאתיא מדין שליחות עלה א"כ כיון דהתורה אסרה אין שליח לד"ע ומכ"ש דאיהו לא עשאו שליח רק בנעשה ממילא ול"ע : ע"ב בתוס' ד"ה שביק כו' וא"ת ליחוש. נ"ב ולא הבנתי דמה"ת יאסר בתרומה משום חשש דמכרו לישראל כיון דבתרומה מהני חזקה כמו שהוכיחו התוס' יבמות דף סח ד"ה רישא א"כ נוקמינן אחזקה ומותר בתרומה :

דף יג ע"א בתוס' ד"ה עבדא כו' וא"ת עבד קטן. נ"ב להך גירסא דקטן אין לו זכי' רק מדרבנן וא"כ בעבד קטן אע"ג דזכי ליה עדיין אסור בבת חורין משום דמה"ת ל"מ זכיה ובשפחה משום מדרבנן זכי לה ותו הוי חובה ומש"ה לא מהני וע"כ דהתוס' ס"ל כאן דקטן בשלו זכי מה"ת ועי' דבריהם דף יא ול"ע : שם ד"ה תנו כו' דלא פיקן. נ"ב אין דבריהם מובנים דאפי' מעמ"ש דשטר אי אפשר שיועיל בגט דמעמ"ש תקנתא דרבנן וא"א לכתיר עי"ש

אשה ולא דמי לזרק בד' אמותיה אע"ג דד' אמות הוי קנין דרבנן אעפ"כ מהני לכמה שי' משום דכיון דלדבר זכתה בד' אמות מועיל לענין גט מה"ת אבל במעמד שלשתן ל"ש זה ועי' רמב"ן בקידושין במעמ"ש הוי קידושין דרבנן ול"ע :

דף כ ע"א בתוס' ד"ה הא כו' דהאי הולד ממזר כר"מ. נ"ב ושם מבואר דבשינה שמו ושמה רבנן מודו לר"מ עי"ש ול"ע :

דף לג ע"א בתוס' ד"ה ואפקעינהו כו' אל תשתה אל תשתה. נ"ב דקדקו התוס' להקשות כן מאל תשתה אל תשתה משום דבלא"ה כיון דבהתרת נדרים בעינן חרטה דמעיקרא ואע"ג דאם יתיר נדרו לא ידע החכם אם יש לו חרטה דמעיקרא מ"מ נאמן על עצמו לומר שיש לו חרטה מעיקרא ואמנם אם אינו שואל על נדרו מגלה דעתו דאין לו חרטה מעיקרא ומש"ה לא יכול לשאול על נדרו וא"כ כיון שכתבו התוס' פסחים דף ס"ג דעיקר ההתראת ספק תלי' במותרה וא"כ בכל נדר יש לומר כיון דלבסוף לא הותר נדרו א"כ גילה דלא היה לו חרטה דמעיקרא ותו הוי ודאי למותרה ולא הוי התראת ספק אע"ג דיש ספק למתרה ואמנם באל תשתה ואל תשתה כיון דכל שעבר על נדרו מצה לאתשולי כמ"ש הרשב"א שם וא"כ לפנינו חרטה דמעיקרא אלא שאינו מוצא החכם להתיר לו א"כ הוי התראת ספק והבן ועי' היטב :

דף מג ע"ב בתוס' ד"ה גמרו כו' לא גמרי. נ"ב נ"ע דאמאי לא הלכו בפשיטות דכ"ן הוי קדושת הגוף ופשטה בכולה אבל התם דהוי קדושת דמים לבד ומש"ה לא פשטה בכולה ועי"ש בסוגיא :

דף פה ע"א בתוס' ד"ה תניתוה כו' דהתקבל. נ"ב ועדיין קשה דלא הביא מהני' דיבמות דף קט קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב והחזירה ד"ה אסורה ליבם דמבואר להדיא בנשואה קטנה מתגרשת ול"ע : סליק

חדושי הלכות מהגאון מהר"ם שי"ף על מסכת גיטין עם הגהות

המביא גט פרק ראשון

דף ב ע"א ברש"י בד"ה המביא גט ממדה"י. כל ח"ל קרי ליה מדה"י בר מבבל כו'. ולפי"ז א"כ במאי פליג ר"ג דא"ל דס"ל לרש"י רקם וחגר א"י ומשום דרחוקים מישוב כפי' ר"י וקצת משמע כן מדלא פי' דרקם וחגר שהן ח"ל כדפירש אח"כ בכפר לודים דהכתי הקשי מכפר לודים שהיא ח"ל והיא נכלל במדה"י אבל כוונתו שלא תימא אוהו לד של מערבי שים הגדול גבול קרי מדינת הים לזה אמר כל ח"ל קרי ליה תנא מדינת הים אף שאר הג' רוחות והוסיף הר"ן ונקיט מדינת הים [ולא ח"ל] דשם ליכא סמוכות ומובלעות שהים מפסיק וק"ל: ברש"י בד"ה צריך כו' הבעל עשאו כו'. דבעשיית האשה השליח לקבלה מתגרשת בקבלת השליח הגט במדה"י ואין כאן בא"י מקום הנתינה שיצטרך השליח לומר בפנ"כ ובפנ"ח וק"ל: ברש"י בד"ה וחכ"א בגמ' מפרש מאי מוספי את"ק. וליכא למ"ל דנקטו אף דמוספי את"ק מ"מ גרעי מר"ג ור"א: בתום' בד"ה המביא וכו' דברוב מקומות וכו'. והא דלא מפרש בהתקבל גיטי ממון כיון דברוב מקומות איירי בגיטי נשים א"ל מש"ה מפרש תלמודא התם משא"כ כאן אף הגמ' לא מפרש מידי [ועיקר קושית התום' היה אמאי לא מפרש תלמודא דאילו התנא א"ל לפרש דבריו]. ועי"ל דפירוש מלת גט הוא שטר דמשמע שתם שטר ממון ואילו גט נשים קרוי גט פטורין ולהכי הוקשה להו טפי דהו"ל הכא לפרושי כיון דעלם מלת גט לא משמע כ"כ גט אשה וק"ל: בא"ד ומה שנוהגין וכו'. כמו השתא א"ש כיון דברוב מקומות קרוי גט שהם. ובגליון מרדכי בדפים ישנים ראיתי לשון גט כמו שכתב בירושלמי ארץ אחת יש בכרכי הים וגיטא שמה ומגרשת כל חברותיה מסביבותיה מפי הר"ר אברהם מאוסטריקיימה: בתום' בד"ה ממדה"י כו'. משום דבח"ל הוי משמע כל ח"ל אפילו רקם וכו' ור"ג לא קאמר מח"ל ואולי היה משמע אף מובלעות. [ולפי' ר"י לקמן בד"ה ואשקלון בלא"ה ל"ק] ובדברי ר"א לא יתכן מח"ל כיון דמשמע אף רחוק: בתום' בד"ה אף המביא וכו' משמע דברקם דרין בו ישראל וכו'. דא"ל דאם יזדמנו שיכתבו אנשים מעלמא גט שם דא"כ מאי אפילו כיון שהבאים לשם הם מעלמא רחוקים מא"י מה בכך שכותבין בסמוך לא"י מהי תיתי לא יצטרכו לומר בפני נכתב ואם אנשים המזדמנים לשם גם הם דרים בסמוך לא"י הו"ל ממקומות הדרים שם הך ליור למה לי ודו"ק: בא"ד שהם גרים וכו' לכאורה מר"י לא קשה דגרים הם לכל דבריהם רק טועים בשימור כתמיהן וכפי' רש"י שם אבל מהתום' משמע דטועים הם לגמרי ולא שייך בהו דינא דמתני' דהכא וק"ל: בא"ד נראה לו וכו'. לאפוקי שלא תימה הישראלים הדרין בו הם גרים וטועין ולכך הכתמים טמאים דא"כ הדרא קושיא לדוכתיה לר"י דהכא משמע דישראלים גמורים דרין שם וק"ל: בתום' בד"ה מכפר לודים וכו' אע"פ שהיתה נקראת כפר לודים וכו'. ובגמ' דקאמר דמוסיף ר"א מובלעת שמא היא היא בזה הורה מובלעת שסמוכין כ"כ עד שמאוין בני לוד שם תמיד עד שנקראת על שמה וק"ל. בתום' סד"ה ואשקלון וכו' את קדש בהר נפתלי וכו'. הנה זה נקוד קדש בסגול וגם מסיימו במאריו בגליל בהר נפתלי גם התרגום אינו מתרגם עליו רקם ואילו הך 'קדש שהם בקמ"ץ: במכות איתא תרי קדש הוי הביאו הר"ן רק שם איתא שניהם היה בא"י [ולפי' תוס' נ"ל דהיה נמי חד קדש בח"ל]: בא"ד גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור כו'. דאילו קרא דרש"י לא כתיב גבי אברהם · התום' הקדימו תחלה להקשות מאשקלון כאומר זה יש להרץ שלא כבשום עולי בבל אבל מרקם וחגר דא"ל כן קשה וגם זה יש להרץ תרי הוי אבל מעכו קשה דא"ל כן מדלא מתרץ במי שאחזו כן גם לא מצאו סמך לתרי עכו ור"ת תי' וסתרו עד שהעלה דאף שהוא מא"י א"ש והשתא באשקלון ורקם נ"כ נימא הכי ואזדא כל התירוצים וק"ל: בא"ד בעכו מיפטרי מהדדו משום דאסור לצאת וכו'. ובני לוד שהיו מלוים בכפר לודים לא היה רק סחורה ומתי' אולי שרי וק"ל · בא"ד עד ל' יום והלך למדה"י והגיע לעכו כצ"ל: בא"ד ומובלעת מהני כאלו כו'. אבל לפירוש ר"ת א"ל כן כיון דבחליו דעכו שהוא א"י א"ל לומר בפני נכתב א"כ אין שייך לומר בחלי השני רחוק מישוב שהרי דבוקה בחליו שהוא א"י לכל דבר ועוד דהו"ל והלא כפר סיסאי מובלע והרי א"י ואילו חליו דעכו דאיירי ביה הוא ח"ל אבל לר"י א"ש דאיירי אף בחליו דא"י ומשום דמופלגת הרבה מעיקור ישוב א"י וק"ל: בא"ד וא"ת דאמר בירושלמי וכו'. הניחא לפירוש ר"ת וק"ל. ומ"מ לר"ת לא א"ש כ"כ אפילו מעכו לעכו כאילו ת"ק אין סובר זה ול"ל אף שהוא ממש מא"י לח"ל מ"מ כיון דהוי בעיר אחד לא קנסינן ללוקח ולפירוש ר"י א"ש טפי: ומ"ש התום' בד"ה אף המביא מרקם הוא למסקנא דהכא דאין צריך לומר תרי רקם וק"ל: ולפי' ר"י אף דאסור למכור עבד לעכו אפילו לחליו דא"י היינו לדור שם בקבע אבל רבנן בדרך ערא' מיפטרי שם ודו"ק: בתום' בד"ה אם יש עליו עוררין וכו' דמשום עיגונא כו'. אף דבממון כתבו דטענינן משום דאל"כ לא שבקית וכו' א"כ בגט דלא שייך לא שבקית למה נטעון דהא נ"ל בסמוך דכתבו אבל יש להוכיח כו' משטר מכר ומתנה דס"מ דכיון דלפעמים הוכרח לטעון לא פלוג וטענינן אף בשטר הלואה וכה"ג א"כ לא היינו מוציאין גט מכלל אם לא משום עיגונא הקילו. ועיקר מה שהכניסו לספק בטענת מזוייף כיון דמן התורה עדים החתומים על השטר וכו' וא"ל קיום דלא נחשדו לזייף ורבנן הוא דהצרכו שמא דוקא כשזה עומד וטוען בברי מזוייף ועי' בתום' פרק מי שהיה נשוי באורך ביאור: בא"ד ומיהו מזה אין להוכיח דאפילו לא טענינן מזוייף וכו'. בה"א זה א"כ אין נפקותא בכך דינא אם טענינן מזוייף כיון דמצי למיטען פרוע ומאי כ"מ מזוייף או פרוע כיון דמ"מ א"י ליפרע ואולי יש למלוה דאינו יכול לטעון פרוע ומ"מ לא שבקית חיי לא קשה כיון דעל הרוב יכול לטעון פרוע ואולי הוא כ"מ כי טענה כזה מלוי טפי [אינו מובן קלת]: ולרב דס"ל מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו יש להוכיח דא"כ לא שבקית כו' דא"כ אף פרוע לא טענינן ליתומים כיון דאביהם לא היה נאמן וק"ל: בא"ד דקי"ל וכו'. שלא תימה כיון דאביהן לא היה נאמן כ"א במנו דמזוייף והשתא לא טענינן מזוייף גם פרוע אין טענה: בא"ד וא"ת בפ"ק דב"מ. מבואר היטב בעיון שם: בא"ד וי"ל דע"כ אין הטעם וכו' דהא שמואל ס"ל כו'. אליבא דר"מ מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ותקשי ביה בו אחריות נכסים אמאי לא יחזיר לר"מ דדוקא באין בו אחריות ס"ל דיחזיר משום דס"ל שטר שאין בו אחריות אפילו מבני חרי לא גבי וע"כ נ"ל דהיינו טעמא אפילו אם יקיים וכו' וה"כ לרבנן אף דס"ל מודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו וק"ל: **ע"ב** גמ' א"כ ממדינה למדינה וכו' א"כ באותה מדינה כו'. לפי"ז אין חילוק בין א"י למדינת הים לרבא ולקמן פריך לה ממתני': גמ' ולרבה דאמר וכו'. למה דלא ידע רוב בקיאין וליכא אלא לעז רק סבר דפסול מדינא מאי פריך מאי בינייהו בעל איכא בינייהו לרבה נ"ל [דע"כ לא ידע גם הברייתא דהיא עלמו שהביא כו' כמ"ש מהרש"א] ולרבא א"ל לומר וכקושית התום' בד"ה לפי שאין בקיאין וק"ל: ברש"י בד"ה ורבנן הוא דאצריך וכו' משום דאיכא דאשכח וכו'. הוצרך לזה כיון דשהם ספרי דדייני גמירי תו ליכא למיחש לטעות סופר רק לטעות הבעל דמיעוט יש מיהא דאין בקיאין כדאמר רוב בקיאין הן וכו' ולזה פי' רש"י דאשכח כתוב ועומד כו' או כפי' התום' שהסופר כתב להתלמד כו' ולפרש"י אפשר דמיושב קלת דנקיט לשמה משא"כ מחובר שאותו טעות בסופר דהא אין כותבין במחובר כדבסמוך ושתם ספרי לא רוב רק שתם דהיינו טפי מרוב מיגמר גמירי ולזה פריך לקמן והאיכא מחובר משום דלא קיימא במוליך ומביא רק חשש טעות הבעל לא טעות הסופר וא"כ הו"ל למיחשב גם מחובר ואולי התום' הקשו לפירושם בסמוך שכתבו הסופר כדי להתלמד כו' דגם זה בכלל טעות סופר אף דשתם מגמר גמירי זה נכון ודו"ק. אח"כ מצאתי בר"ן כזה ממש: בתום' בד"ה לפי שאין בקיאין גכו' אלא לרבא קשה ותו בין וכו' כצ"ל. והא דפירש הקונטרס כו' ואור"י כו'. אפשר דמקושר דאם פירושו אין בקיאין ממש וה"ה לשאר הלכות גיטין אי אפשר לומר דסתמא אכולהו משהיד ונכלל בבפני נכתב כיון דאין בקיאין ולא ידעי דלמא השליח גופא לא ידע דינא ואין מקום לומר שנתכוין השליח להם באמרו שתם בפני נכתב אבל לפי' ר"ת דבכולהו בקיאין ואף דין לשמה ידעי רק אין חוששין להך י"ל שפיר השליח מסתמא להך נתכוין באומרו בפני נכתב דע"כ לדבר אחד נתכוין וחושב מדאצרכו חכמים לומר בפני נכתב ונחתם לא לחנם ודאי ללימוד שאין אנו חוששין לעיקר: ולפרש"י הא דקאמר בסמוך אתי למינזייה אין להקשות אם גזייה נשייליה דהא השתא נמי שיילינן דז"א דאם תקנו חכמים שצריך שיאמר בפני נכתב ונחתם לשמה אילו גזייה הוי משנה ממטבע גלא הועיל שאלה וק"ל: בתום' בד"ה לפי שאין וכו' וטעמא דאמר לקמן וכו' נקיט ליה בידי' והוא מערער וכו'. כעין ב' קושיות האחד כיון דחיישינן לפסולא דלשמה דדלמא באמת פסול הוא מלד עלמו מ"ש הוא משלוחו ואף להגמ' דתליא בערעור למה לא יערער בטענה שלא ידע עד השתא הניחא לרבה דהחשש מפני ערעור זיוף כשמביאו בעלמו אין מקום לערעירו שהאשה כתבה גט בזיוף שהרי הוא הביאו ולשמא זייף הוא עלמו ליכא למיחש כמו שכתבו בסמוך בד"ה דאתיוהו בי תרי וק"ל: בתום' בד"ה מאי בינייהו כו' דלרבה נמי לרבנן בתרתי. ר"ל דלא יתכן לומר מוליך איכא בינייהו דלרבנן בתרתי לכ"ע צריך מוליך לומר שהרי נקטו בפירוש מוליך ואף לטעמא דלשמה מ"מ משום גזירה דמביא נ"ל בפני נכתב ולת"ק נמי דלא נקיט אלא המביא דאמרינן לקמן לרבה קושטא הוא דדוקא מביא כיון דטעם משום לשמה ולרבא נ"ל ה"ה מוליך לת"ק ורבנן בתרתי לפרושי קאתי א"כ איכא בינייהו שפיר לת"ק אף דודאי י"ל לרבה נמי ס"ל ת"ק מוליך משום גזירה ורבנן לפרושי ת"ק לרבה למה נדחוק כן לומר רבנן לפרושי ולרבא בהכרח נ"ל כן לזה כתבו דהוי בכלל הבינייהו דממדינה למדינה בא"י אף אותו בינייהו כולל יותר אף לחכמים בתרתי דבזה אין שייך גמירה דהכל בא"י ולא תליא בת"ק וק"ל: בתום' בד"ה דאתיוה בי תרי כו' דאטו בכיפי וכו'. ולמה לא יצטרכו לומר בפני ב"ד בפני נחתם משום חשש ערעורו שמא א"כ לא יהיו פה ויהיה מקום לערעור ועוד למה לי דאתיוה שנים הן השלוחים כך שוין וכו'. ובאשר"י הוסיף ועוד דסתמא קאמר דאתיוה וכו' בין מכירין ובין אין מכירין. ומפרש ריב"א וכו' דבחד חיישינן שיערער זיוף שהאשה כתבה גט וחתמה עדים שקרים ואף כי יבא השליח אח"כ ויאמר אתה שלחת הגט בידי הוי חד לגבי חד אבל בשנים כי יאמר לא שלחתי אין אנו מאמינים לו כיון שאלו השנים אומרים שלחת בידינו ואף כי לא יהיו מזומנים מ"מ כבר אמרו בשעת הבאה פלוני שלח בידינו גט זה לאשתו מאי אמרת שמא האמת ששלח אבל הוא עלמו יזייף וישלח גט מזוייף כדי לערער אח"כ ז"א דאינו חשוד להכשילה חדא דבשעת שליחות הגט דעתו לגרשה לשלחה ולמה יעשה זיוף וכל ערעור הוא שאח"כ נשתנה דעתו ורולה לבטל מה שעשה כבר ועוד דא"כ נמלא מכשילה באשת באיסור אשת איש וזה ודאי אינו עושה והשתא אין להקשות כך לי ב' מן השוק דאז ודאי צריך שיאמר השליח בפנ"ח משום דאטו בכיפי כו'. ומ"ש האשר"י וסוגיא כרבא כו' או היכא דאיכא עדים דמקיימי א"ל לומר וכו' ר"ל מקיימי השתא מיד ע"פ העדים והוא שדקדק דמקיימי ליה וכו' וכ"ת לימא זה האיכא בינייהו דזה בעלמו גט מקוים שכתבו התום' דהומ"ל גט מקוים איכא בינייהו וק"ל. ואינו מחוור לי כיון שתקנו חכמים שיהיה השליח נאמן בשעת הבאה לומר בפני נחתם כמו שנים לאחר הערעור ה"נ א' בשעת הבאה קודם הערעור וערעור הבעל לא מהני אח"כ כדבסמוך א"כ למה יצטרך לומר בפני נחתם נאמינו במה שאומר שהבעל שלחו והו ליכא למיחש למידי דשמא הבעל זייף ליכא למיחש שיכשילה ועוד דהא ע"כ צריכין להאמין שהוא שליח הבעל וא"ל קיום אכתב שליחות כמו שכתב האשר"י מלתא בטעמא ע"ש וא"כ למה לי בפנ"כ ובפנ"ח. ואפשר לומר דכי היכי דאינו נאמן בידיעתו וצריך שיאמר בפני דוקא כמ"ש התום' דף ג' בד"ה הכא בפני דבפני נחתם דוקא נאמן דאז מידק דייק ולא מרע נפשיה לומר שנעשה בפניו והוא לא ראה מעולם אבל בידעתי מאי נאיהמוטי למימר כסבור הייתי שאני מכירן ולא מרע נפשיה ה"נ בהבעל שלחני לבד לא מרע נפשיה אף דהוי העזה נגד הבעל אם הוא שקר ול"ד לידעתי מ"מ אין להכחישו בעדים בכך ולא מרע נפשיה בכך משא"כ בפנ"כ ובפנ"ח דיש להכחישו ואתרי שאנו מאמינים שזה גט כשר מאמינים שפיר אשליחות דאל"כ גט בידו מאי בעי שהרי בהכרח היה ביד הבעל אבל כ"ז שאינו מקוים אין אנו מאמינים לו אשליחות דדלמא שקר דא"ל גט בידו מאי בעי דשמא הוא זיוף וא"כ לא היה מעולם ביד בעל והוא כתבו להכי דוקא בפנ"כ ובפנ"ח הימנוהו משום דדייק ולא אתי לאירועי נפשיה וממילא מאמינים לו אשליחות כיון דהוי גט ביד הבעל ומאי בעי בידו משא"כ אשליחות בלא קיום הגט אינו נאמן כנ"ל ודו"ק. ולפי"ז נ"ל דוקא דזה אתיא לפירוש רבינו משולם לקמן דף ג' ד"ה לאו די אמרי ידעתו דידעתי לכ"ע לא מהני דלפרש"י לרבא מהני ידעתי אף דלא מרע נפשיה אף אם ישקר וא"כ יהיה נאמן לדידיה באמרו הבעל שלחני ולשיטתו פי' רש"י ג"כ כאן דאתיוה בי תרי שיכולין לקיימו אבל בלא קיום יכול לערער אף שאומרים הבעל שלחנו [דהוא בעלמו זייף] דאי מהני זה א' נמי ליהימן. ואולי י"ל כמ"ש האשר"י מירושלמי ומתוך שהוא יודע שאם בא בערעור ערעורו בטל אף הוא מחתימתו בעדים כשרים והיינו בשנים שיודע שערעורו אינו כלום במקום ב' למה יכשילה בידי שמים ואין יכול לערער בפני ב"ד (א) אבל בא' שיסבור אוקי חד לגבהדי חד ויכול למנוע מליסא איש אחר ע"י ערעורו יש לחוש שפיר שיחתימו בעדים בזיוף לכן צריך השליח להעיד ע"כ נ"כ שלא נחתם בזיוף רק בפנ"כ ובפנ"ח ודו"ק: (ב) ועוד י"ל דלכך לא הימנוהו באומרו שליח בעל אני משום דאתי לאחלופי בשאר שליחות אך השתא בפנ"כ הוא היכר כדבסמוך: ויש לראות במ"ש התום' דלהאי לא חיישינן שמא החתים במזיד כו' [הא מוכח בלא"ה דא"כ] תקשי ליה בפשטא דשמעתא בא"י אמאי א"ל שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח מה בכך שעדים מלויין לקיימו אם יערער הבעל כיון שהוא זייף אם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו היאך יקיימנו ע"כ נ"ל בהתחלה תיכף דשמא יזייף הבעל לקלקל באמת ליכא למיחש רק אח"כ ישתנה דעתו ויתחרט על הגט ויכחיש ויאמר מזוייף הוא [שהאשה או השליח זייפו] דאז בח"ל יהיה מקום לערעורו לאשר אין העדים מלוין לקיימו ובא"י נוכל לקיימו וי"ל דודאי באמת אינו זיוף ולא חיישינן שיהיה זיוף באמת באיזה אופן שיהיה רק הוא יבא ויערער בשקר לומר שהוא זיוף או שהאשה זייפו או שהוא בעלמו זייפו בתחלה ומוליא לעז על הגט ובאמרו בפנ"כ נתבטלו כל אופני ערעור זיוף וכן בא"י אף בלא אמירות בפני נכתב הא יכולין לקיימו בחותמיו דהא קושטא לפי האמת הגט אינו מזוייף רק ערעור זיוף וא"כ נתבטל הלעז אבל לפירוש ריב"א שהבעל

באור

(א) לכאורה למ"ש הגאון לקמן בדבור ויש לראות דמ"ש התוספות דלהאי לא חיישינן שמא החתים במזיד כו' היינו שמא יערער בשקר שהוא זייפו אבל לדידן ליכא שום חששא דודאי באמת אינו זיוף א"כ היאך אפשר לחלק בטענת שהוא בעלמו זייפו בין שנים לאחד דבטענה זו אינו מוכחש מן השנים שאומרים שהבעל שלחם כמו מאחד וצ"ל דבתירוץ זה סובר דלדידן נמי הוא חששא גמורה שמא זייף הוא בעלמו ובאמת נראה כן לכאורה מלשון הרא"ש שהביא הירושלמי וכן צ"ל לקמן בדבריו בדבור עוד קשיא לי וכמו שנכתוב שם ולא כתב לקמן דזיוף הבעל אינו חששא רק במה דנקטו תוס' זה שם ולא בפשטא דשמעתא משום די"ל דאינו חששא אבל סברתו באמת דחששא גמורה הוא כדמשמע מדברי הרא"ש. ואף שכתבו התום' בד"ה ואם יש עליו עוררין דלא חיישינן באמת לזיופא רק לערעור הבעל היינו לזיופא דאשה דיראה לזייף אבל לזיוף שבעל חיישינן לולי טעם הירושלמי דמתוך שיודע שערעורו בטל אינו מזייפו והיינו דוקא בשנים. וא"ל מה יוכל לטעון שהוא בעלמו זייפו אלא יהיה מוכחש אף משנים ז"א דאף אם יזייף בעלמו לא יטעון לבסוף שבעלמו זייפו רק יאמר לא שלחתיו ואשה זייפה וכמ"ש הגאון המחבר לקמן בדבור עוד קשיא לי ולכך באחד שיסבור דאוקי חד לגבהדי חד יזייף בעלמו אדעתא שיטעון לא שלחתיו משא"כ בשנים: (ב) ואף דמדברי הר"ן נראה דאם באנו לחוש לזיוף הבעל לא מהני גם בפנ"כ דנראה דהבין דהחששא הוא שמא החתימו בעדים פסולין או קרובים ולזה הקשה דמאי מהני אמירת בפנ"כ ליחוש שמא החתימו הבעל בעדים פסולין וכ"ה בר"ן בחידושיו. ובאמת שקצת משמע כן לשון הירושלמי ותם לומר שהחתימו בעדים פסולין. ואולם מדברי התום' והרא"ש שכתבו לדחות זה החשש רק לפירש ריב"א דבי תרי א"ל שיאמרו משמע אבל אי אמרו בפנ"כ ליכא למיחש למידי וזה מורה כהבנת הגאון המחבר. ולזה התירוץ שפיר מהימן השליח דהבעל שלחו דעדיף מידעתי ואפ"ה לא מהני דשמא הבעל עלמו זייף כדי לאקניטה ודלא כמ"ש למעלה דערעור לא שייך אלא באח"כ נשתנה דעתו במה שעשה כבר אלא דאף בשעת שליחות הגט דעתו שיערער אח"כ לאקניטה

בלחם בתרי הוא במקום בפנ"כ בא' בח"ל קשה שפיר הא יכול לערער בשקר שהוא זייפו וערעור זה לא נתבטל באמרם הבעל שליח ובחותמיו לא נוכל לקיימו אף שבאמת גט כשר הוא [דאינו מלוים לקיימו] לזה הוצרכו לומר דמסתמא וכו' ולא חשבינן זה אפילו לערעור והולאת לעז וזה פשוט וברור : עוד קשיא לי שכתב הטור באה"ע סי' קמ"ב והרמ"ה כתב דאף בא"י שא"ל לומר בפנ"כ ובפנ"ח מהימן על השליחות לומר שהבעל שלחו ועשאו שליח והשתא אזדו הנ' תירולים שכתבתי והדרא קושיא למעיקרא אמאי לא סגי בהא לחודא אף בח"ל כמו בא"י ומ"ש הרא"ש בשם הירושלמי מתוך שהוא יודע שאם בא בערעור כו' אבל בחד אי לא אמר בפנ"כ כו' מלי למימר בעל לא שלחתיו כו' ול"ל אע"ג דגם בע"א אינו נאמן בערעורו או יתקנו רבנן כן שלא יהיה נאמן וכו' ואז לא יזייף אבל ל"ל מ"מ הבעל הוא טועה ויסבור שיהיה נאמן נגד חד להכחישו לומר לא שלחתיו לכן הוא מזייפו ולא חש לטרוח ולכתוב גט כשר עם עדים כשירים בחשבו שלא יבא קלקול מזה שהרי הוא יכול לבטלו בכל עת לכן אף שיאמר השליח הבעל שלהני אכתי חיישינן לזיופא ולהכי צ"ל בפנ"כ ובפנ"ח א"כ בא"י אמאי חד א"ל לומר בפנ"כ ובפנ"ח ליחוש לזיוף הבעל. (ג) ודוחק לומר שהשליחות צריך עכ"פ שיעשה תחלה בפני עדים כמ"ש הב"י סי' זה סעיף ה' והשתא יכולין בא"י לקיים השליחות שטר שליחות (ד) והבעל עכ"פ אינו טוען כשמערער שהיא שלא מזוייף רק אומר שהיא זייפאו ומעולם לא גירשה [ונמלא שייך בא"י ג"כ לומר מתוך שהוא יודע שערעורו לומר לא שלחתיו בטל שיהיה מלוי לקיים השליחות אף הוא אינו מזייפו] שזה דוחק גדול דא"כ לפי שאין עדי מלוין לקיימו יהיה קאי על שטר שליחות דאי על הגט בא"י נמי א"י לקיים כשזייף הבעל ועוד שהטור כתב או אפילו אין לו שום עדות בשליחות אלא שאמר שהבעל עשאו שליח ודו"ק. ואולי בא"י דמלוין עוברים ושבים מהירא הוא לזייף שמא יהיה נתפס תיכף בזיוף כן יש ליישב בפשיטות: שם ועוד למה לי דאתיוה וכו'. גם לפירושם א"ל דאתיוה בי תרי רק דאתיוה חד והשני מעיד דעשאוהו הבעל שליח בפניו וכדלקמן בתום' דף ט"ז סוף ע"א וכ"ת דנקיט דאתיוה בי תרי לרבותא דלרבה אפ"ה צ"ל א"כ לפ"ה ג"כ י"ל כן רק קושיתם למה לי אתיוהו כלל וק"ל: בתום' בד"ה מידי דהוי כו' דמה כל כו'. עיקר דבר שבערוה כו' איירי דוקא באשת איש וכו' ולא הו"ל כל עריות כו' דכולל ט"ו עריות וק"ל: בתום' בד"ה עד א' כו' ולא הו"ל הפרשת תרומה ושחיטה כו'. לכאורה וה"ה ניקור גיד וחלב. ובסמוך שכתבו טבל אין בידו ר"ל טבל שאין בידו כגון טבל של אחרים: בא"ד ומעשה בכל יום דמהימן כו' וא"כ ע"כ משום דבידו כו'. ואע"ג דאף אם נניח טעמא משום דרוב מלויין מ"מ לא הו"ל לרש"י להזכיר שחיטה ואפשר לומר דגבי גט נמי רוב המלויין אללו כסופרי הדיינים בקיאין הן וק"ל: בסה"ד וגם בידה לטבול. ר"ל לכך לא הוי אתחזק איסורא כיון דאחר ז' ימי נדה רגילה לפסוק וכ"ת בנדתה היא מחמת ראיה ראשונה לזה אמר זה לא קרוי אתחזק איסורא [משום דבידה] ומ"מ לא הוי לא אתחזיק ובידה דתקשי מנ"ל דעד אחד נאמן בחדא לריעותא שהרי אין מהיר בידה ממש דדלמא לא תפסוק מלראות והוי עכ"פ חדא לריעותא וק"ל: בתום' בד"ה הוי דבר כו' מספקא לן כו'. ומ"מ הו"מ להקשות מהוי דבר שבערוה לחוד רק דמקשה לשני לידי הספק שם: בא"ד אמאי אילטריך וספרה וכו'. ולא הקשו מנ"ל תרתי לריעותא כמו שהקשו לעיל מנ"ל. דאלימא מקשי בהכרת אינו דעדיפא להקשות כן מלהקשות מנ"ל. וקושיתם דמנדה ליכא למילף תרתי לריעותא וע"כ ישנו לימוד בלא"ה ולמה לי וספרה. [ואולי יש לתרץ] דוספרה [אילטרך] דנאמן עד אחד אף כשנוגע בדבר וק"ל. אין להקשות מדאילטריך וספרה משום דס"ד דהוי כדבר שבערוה כמ"ש התום' למה לי גזירה שוה דבר דבר י"ל דלבתר דכתיב וספרה הוי ילפינן כולו מנדה דעד אחד נאמן וק"ל: בתום' בד"ה ורבנן הוא דאלריך וכו' וקשה דבהוחזק וכו'. וא"כ ממנ"פ למאי יאמר בפנ"ח אי משום שמא ישנו שם ב' יוסף בן שמעון א"כ אף שנכתב לשמה מ"מ פסול כיון דאינו מוכח מתוכו ואי ליכא שם א"כ א"ל בפנ"ח לשמה: בא"ד לריך עידי מסירה שידעו שעשאו הבעל שליח. ר"ל בהוחזקו שני יוסף בן שמעון ואין השליח נאמן שעשאו זה יוסף בן שמעון שליח ודו"ק:

דף ג ע"א גמ' חד אתי בעל ומערער ופסיל לי'. [ופרש"י ואוקי חד נבהדי חד]. דנשמע ליה פסול דשלא לשמה הוא שאנן חיישינן לה לא משום ערעור הבעל לחודא וכמשמעות רש"י לעיל דמשמע ליה בפנ"כ מהני לענין שניתן הגט כעת ומתירין אותה לעלמא ולא חיישינן דלמא קיסטא פסול הוא כיון דלא בקיאין לשמה ומעיקרא פריך כיון דלא בקיאין ליבעי תרי או נחזיק הגט בפסול ככל עדיות שבתורה ומשני רוב בקיאין וכו' ורבנן הוא דאלרוך ר"ל חששא דרבנן בלחוד הוא משום דאיכא דאשכח כו' וכפרש"י והם אמרו והאמינו לעד א' אבל היכא דבא הבעל ועירער ודאי הוי חד לגבי חד וערעורו ערעור לזה פריך האי קולא חומרא הוא והשתא א"ל לדוחק דהתום' רק התום' משמע להו דכד אתינן לרוב בקיאין ליכא אלא לעז בעלמא ולא נראה לי רק ורבנן הוא דאלרוך ס"ד חששא ממש אף בלא ערעור עד לבתר דמשני כיון דאמר מר בפני וכו' ולא אתי וכו' פירוש השליח לאורועי נפשיה ולכן אין ערעור הבעל ערעור השתא ודאי מהני בפנ"כ לבטל אפילו ערעור הבעל וכן יש לפרש ברבא לפי שאין עדים וכו' ור"ל אמ"ט לריך שיאמר השליח בפנ"כ קאי ומשני לפי שאין עדים וכו' ואין אנחנו יכולין לקיים הכתב ע"י זולתו ואולי זיוף הוא לכך לריך השליח שיאמר כן. (ה) ולרווחא נוכל לומר דהליא טפי בתירולא דמשום עיגונא הקלו דמשמע ליה השתא דבשלמא בעד אחד אומר מת בעלך דבהאשה רבה דהימנוהו לעד אחד משום טעמא דעיגונא היינו משום דמתוך שהחמרת בסופה דאי אתי בעל תלא מזה ומזה וכו' היא גופא מידק דייקא אבל הכא מאי איכא למימר וע"כ צ"ל נמי דהא"כ אי אתי בעל ערעורו ערעור לכן היא גופא מידק דייקא ובפנ"ח מהני כל זמן שאין כאן ערעור שלא ניחוש לפסול לזה פריך האי קולא חומרא הוא כו' בשלמא התם זימנין דלא אפשר לתקן וכמ"ש התום'. (ו) ומשני לעולם אין כאן חומר בסופה והא דמשום עגונא הקלו משום מידק דייק אחר [דהיינו השליח] וכדמסיק: (ז) וכן משמע דפריך לאמוראי לבעי תרי וע"כ ידע הך סברא דמשום עיגונא הקילו מכח הך דע"א אומר מת בעלך אלא התם משום חומר דבסוף מידק דייק כו' מיהו בזה י"ל דסומך כאן אקושיא האי קולא חומרא מסא"כ התם זימנין דלא אפשר כו' ודו"ק. ואין להקשות למה לי התם חומר שבסוף תיפוק ליה כיון שמעיד בפני ב"ד הוא מידק דייק ולא אתי לאורועי כו' כדהכא שאני הכא דגיטו מוכיח עליו דלא נחשדו לזייף ורוב בקיאין הן (ח): גמ' ולרבא ליבעי תרי מידי דהוי אקיום וכו'. אי בעלמא אין טוענין זיוף שלא בפניו מאי פריך בעלמא לריך תרי כשהוא כאן וטוען ברי מזוייף (ט). ול"ל דבעלמא כשיבא אח"כ ויטעון מזוייף מחזירין הממון מזה לזה עד שיקיימנו בחותמיו משא"כ כאן דאין שומעין לבעל אף שיערער ויטעון מזוייף וכדפריך אח"כ האי קולא כו' חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה היינו כמ"ש התום' לא פסול ממש וכו' [ורש"י דפי' לדעת הגאון דהוי פסול ממש אפשר דסובר דטענינן מזוייף] גם אפשר לומר דכאן אי אפשר בחזרה שהוא מעוות אשר לא יוכל לתקן אם תנשא לבעל אחר ויבא אח"כ ויערער לומר דגט פסול הוא ולא דמי לממון ודו"ק: גמ' הכא בפני. ואין להקשות מכ"ש יטעו השתא הכא דחמירא משאר קיום דבעלמא מועיל ידעתו ובפני וכאן דוקא בפני ואפ"ה סגי בעד אחד כ"ש בעלמא בשלמא אידך היכירא התם אשה ובע"ד לא מהימנא כו' ניחא שפיר שיראו דשאני הכא בגט דהקילו טפי משום עיגונא י"ל דהיא הנותנת משום דאומר בפנ"ח דהוי קיום טוב מאד לכן מועיל בעד א' דלא מרע נפשיה אבל בידעתי לא מהני עד א' ומיהו קשה הא פשיטא דבעלמא מועיל בפנינו א"כ למה לא יבא לטעות דמועיל עד א' היכא שיאמר בפני. וגירסת הרשב"א ורבא אמר לך אטו התם כי אמרי בפנינו מי לא מהימני וכיון דכי אמרי בפנינו מהימני אתי לאיחלופי [דגם א' מהני כשיאמר בפני] ודו"ק: ברש"י בד"ה הכא בפני קאמר ולא קא מוכחי מלתא. פירוש דלקיומי אתי וכמ"ש לעיל אתי לאיחלופי דמוכחא מלתא דלקיומי אתי וכו' ובים ספרים איתא וקמוכחי מלתא [דמשום עיגונא כו']: בתום' סד"ה חד אתי בעל וכו' דרוב פעמים לא יוליא לעז שיסבור וכו' קאי נמי אמביא גט במדה"י כו'. דהיינו אף שאמר בפנ"ח מ"מ אם יבא ערעור יתקיים בחותמיו ולא הסיפא דא"י דא"ל שיאמר בפנ"ח לחוד קאי. נראה מדבריהם שמפרשים לרבה אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו ערעור דשלא לשמה ויתקיים בחותמיו לשאלן אם נעשה לשמה. (י) ובפי' רש"י במתני' משמע דלכ"ע פי' ערעור דזיוף ויתקיים בחותמיו כמשמעו והוא מלתא באנפי נפשיה לרבה וכן בשמעתין דלקמן דיכול וכו' משמע דאין ס"ד לפרש כן אף לרבה ודו"ק: בא"ד ונראה לפרש וכו'. וכ"ת אכתי לפי הס"ד זה מאי מהני בפנ"ח דא"ל דאי לא"ה הוה פסול ממש אטו משום לעז בעלמא יהיו פסול כקושית ר"י וי"ל דתי' דלעיל דס"ד דמהני דרוב פעמים לא יוליא כו' נשאר קיים ולא חזרו רק מפי' פסול ממש. והא דאם יש עליו עוררין כו' פי' ואז אפילו האמנה לעז ליכא אבל בלא קיום יש האמנה לעז אע"ג דלא מיפסל דכיון דרוב בקיאין הן ליכא אלא לעז בעלמא כמ"ש התום' לעיל [וכ"ש בא"י] מיהו א"כ לא מיושב דלא תנן ברישא אם יש עליו עוררין כו' כיון דלא מהני בפנ"ח רק משום דרוב פעמים לא יוליא ואם יוליא יצטרך להתקיים בחותמיו כמו בא"י ואי משום כיון דאומר בפנ"כ רוב פעמים לא יוליא לעז להכי לא קתני ברישא רק בסיפא בא"י קתני שא"ל לומר בפנ"ח דלא חיישינן שיבא לעז שאם יבוא אז יתקיים אבל כל זמן שלא בא אין אנו חוששין שיבוא א"כ גם לפירוש פסול ממש לא הקשו מידי [גם לא משמע כן ממ"ש וא"ת א"כ דמאי ס"ד וכו' ר"ל א"כ דפסול ממש. וזהו מדברי הגאון המחבר במוסגר ומשמעותו דדוקא א"כ דפסול ממש קשה משא"כ לר"י] ודוחק לומר דהשתא חוזר מהכל ואהני בפנ"ח דאל"כ פסול ממש אף דלא הוי אלא לעז וכן בא"י אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו ואי לא"ה פסול כיון דלא אמר בפנ"ח ודוקא אי אמר בפנ"ח ויופסל ממש ע"י ערעור ע"ז הקשו דאינו נראה שיהיה פסול דזה דוחק גמור ודו"ק. כך סדרן של אלה הדברים למסקנות התום' הילך מתורץ קושיות ועוד וכו' דלא תני ברישא אם יש עליו עוררין אי משום דבא"י דוקא פסול קשה אמאי יופסל משום לעז בשלמא קושיא הראשונה (דאין נראה לר"י) י"ל דתירולם הראשון [דרוב פעמים כו'] נשאר קיים ודו"ק: בתום' בד"ה הכא בפני אבל ידענו וכו'. הנראה מדבריהם ושלא יהיו כסותרין זה את זה שסיימו בידענו לא מהני משום לשמה ופתחו משום דלא מרע נפשיה באומר ידענו אבל ר"ל ע"פ מסקנא שלהם בסמוך דידעתי לכ"ע לא מהני אפילו לרבה כמו שהכריחו מדנקיט בכל דוכתא בפני גם ברים פרק שני דאמר רבה אפילו הוא ואחר כו' אבל ידענו לרבא מהני כדקאמר אטו כי אמרו שנים ידענו וכו' ולרבה לא מהני לזה נותן טעם בתחלה אמאי לא מהני ידעתי לכ"ע אי משום לשמה הלא לרבא לא הוי. טעמא משום לשמה אי משום דלא ליתי לאיחלופי מדאמר בפנ"כ לא אתי לאחלופי לרבא לזה פי' משים מרע נפשיה ומ"ש ידענו לשון רבים אשלוחים דעלמא קאי ונכון להגיה כאשר הגיה בח"ש אבל ידעתי אינו מועיל כו' מכשיאמר ידעתי. ואח"כ הקשו אידענו בשנים דשם ליכא טעמא דמרע דשנים נאמנים לעולם בלא סברת דייק וכו' אמאי לא מהני לרבה כמו לרבא כו' ותירלו דמשמע ליה לרבה מדנקיט לקמן גם בשנים ל' דבפנינו נחתם משמע דידענו לא מהני וא"כ ישנו היכר בידענו דלא ליתי לאחלופי בפנ"כ למה לי ע"כ משום לשמה וא"ל לימא בקלרה רבה לא אמר כרבא משום דמוכח לקמן דידענו לא מהני ואמאי ע"כ משום טעמא דלשמה ז"א דדלמא לעולם משום שאין עדים מלויים לקיימו וידענו לא מהני משום דלא ניתי לאחלופי לזה אמר בפנ"כ למה לי כיון דידעינן משום איחלופי אלא משום לשמה וק"ל: בתום' בד"ה אטו כו' ולעיל לא בעי למימר ידעתי כו' להתוספות לא אמר לעיל ידענו איכא בינייהו דהיינו גם מקיים איכא בינייהו שכתבו התום' לעיל דנכלל באתיוה בי תרי אבל לרש"י הו"ל ידעתי בא' איכא בינייהו ודו"ק: בא"ד ונראה דידעתי כו'. והא דפריך רב אשי מי איכא מידי כו' מפרש לקמן בתום' במקומו. והא דמקשים התום' לעיל אטו בכיפי כו' דא"ל דלמא אתיוה בי תרי ואמרו ידענו איכא בינייהו דממנ"פ אין מקום לקושיא זו דאם יהיה הקושיא דהתום' יפרשו כן באמת אכתי קשה [קושיא ב'] היאך תליא באתיוה בי תרי כך לי ב' מן השוק ואם יהיה הקושיא דלמא רש"י נתכוין לכך ואזדא ליה מיהת הך קושיא דאטו בכיפי כו' ז"א שהרי לרש"י מהני ידעתי לרבא והיאך תליא בבי תרי אמרי ידענו כך לי א' ואמר ידעתי נמי איכא בינייהו ועוד שהרי רש"י מפרש בהדיא אם יערער הבעל הרי הן מלוין לקיימו ש"מ דלא אמרו ידענו וזה פשוט: בתום' בד"ה מאן האי תנא וכו' וליכא למימר כו' היינו משום איחלופי דהא כיון כו'. דבריהם מבוארין ולפי קושיתם צ"ל איכא בינייהו בי תרי או באותה מדינה ר"ל לרבה צ"ל בפנ"כ לחוד אבל לא בפנ"ח ולרבא א"ל וק"ל: על צד הפלפול יש להקשות דלמא לעולם ר"א היא ובפנ"כ משום לשמה ובפנ"ח משום קיום וא"ל לשמה וידענו לא מהני משים איחלופי והשתא כיון דידענו משום אחלופי ממילא [מוכח] דבפנ"כ אתיא משום לשמה דא"ל משום אחלופי הלא כבר יש היכר דהתם ידענו הכא בפני אבל אי לא הורו לנו חכמים הדין דידענו לא מהני הוי אמינא בפנ"כ להו משום לשמה אלא טעמא דקיום לחוד וכרבא ובפנ"ח משום אהלופי כדקאמר ורבה מ"מ לא אמר כרבא משום כיון דידענו לא מהני א"כ יש היכר וא"כ בפנ"כ משום לשמה קאתי ודו"ק: עוד שם וליכא למימר כו' היינו משום אחלופי כו'. אע"ג דלרבה אשה ובע"ד ישנו היכר ולמה להו למיעבד דידענו לא מהני משום היכר י"ל דודאי לא הוי היכר כ"א בצירוף היכרא דידענו דהא כיון דלרבא ידענו מהני לא חש להיכרא דאשה ובע"ד וק"ל: עוד שם

באור

(ג) גם בכאן צ"ל כמ"ש לעיל דסברת הגאון דלזיוף הבעל לחקניתה אם לא יכשילה באיסור אשת איש כגון בחד חששא גמורה ולכך אזדו כל התירולים תי' א' וג' דבח"ל לא מהימן אתה שלחת דשמא הוא בעצמו זייף א"כ ה"ס בא"י דאף דמלוי לקיימו מ"מ שמא זייפו באמת ולא יוכל להתקיים וכן שתי' האמלעי דבנים מתוך שהוא יודע כו' אבל בחד כו' כמ"ש הרא"ש אף בא"י כן אבל אי נימא דבאמת אף לזיוף הבעל ליכא חששא לדידן רק משום ערעור הבעל א"כ שפיר י"ל כתירוץ הא' דבח"ל ל"מ בחד אתה שלחתני דהוי כמו ידעתי דאינו נאמן ויהיה מקום לערעורו לומר לא שלחתיך והגט מזוייף אבל בא"י כיון דבאמת אינו מזוייף ועדים מלויין לקיימו ודאי דמהימן דהבעל שלחו דאל"כ גיסא בידו מאי בעי: (ד) לכאורה נראה דנ"ל לקיים השליחות ומ"ש שטר שליחות מיותר דהא להרמ"ה קיימינן ולדידיה נאמן לומר שלחתני בלא שטר שליחות וכן מ"ש לקמן דא"כ לפי שאין כו' יהיה קאי אשטר שליחות צ"ל אשליחות אבל לפי"ז אינו מובן מ"ש אח"כ ועוד שהטור כתב שם או אפילו אין לו שום עדות בשליחות. גם קשה דהא דוחק זה צ"ל גם לדעת הרא"ש דצריך להביא שטר שליחות א"כ אמאי לא יהני גם בח"ל בשטר שליחות כמו בא"י אלא ע"כ צ"ל דבא"י מלוי לקיים השטר שליחות משא"כ בח"ל אי לא יאמר בפנ"כ לא יהני השטר שליחות כיון שאין מלוי לקיימו מיהו בזה אפ"ל בדוחק גדול דעיקור הדוחק להרמ"ה שיהיה קאי מלוי לקיימו אשליחות משא"כ להרא"ש קאי אשטר שליחות וצ"ע : (ה) לכאורה דאי אף לענין זייף התשש הוא דשמא ולא באמת זיוף א"כ מאי יהני בא"י דמלוין לקיימו דלמא הוא באמת זיוף ולא יוכל להתקיים ובהא אזלו בא"י מידי חשש זיוף וצ"ל כמ"ש הגאון למעלה בסוף דבריו בד"ה דאשיוהו די פרי ינא"י כיון דמלוין עדים עוברי ושבין מהירא הוא לזייף וא"כ גם היא יראה לזייף : (ו) לכאורה יש לפקפק היאך דייק המקשה מהאשה רבה דלריך דוקא חומר שהחמרת עליו בסופה דלמא התם דאיכא חששא דאורייתא לכך לא הקילו רבנן רק מטעמא דחומר אבל הכא מדאו' סתם ספרי כו' ורבנן הוא דאלרוך והם אמרו להקל משום עיגונא וע"כ דהכי הוא דלא הקילו אלא משום דהוא מדרבנן דלסברת המקשה דגם הכא מתירין משום חומר דאי אתי בעל מערער פסול ליה א"כ למה ליה למימר ורבנן הוא דאלרוך הא אף בדאורייתא מקילין מטעמא דחומר : (ז) ולמסקנא דהכא ניחא דהולרך לומר ורבנן הוא דאלרוך דאפשר דל"ד לגמרי הך מידק דייק דשליח להאי דאשה דייקא : (ח) והוא כמו שכתבנו למעלה דהאי מידק דייק לא מהני רק מחמת דאינו אלא חשש דרבנן והתם ספרי כו' דל"ד למידק דייק דאשה : (ט) לכאורה אקושיות ולרבא ליבעי תרי ל"ק דהא כבר כתב הגאון למעלה דבעיקר מה שמכניסום לספק אי לא טענינן הוא משום דעדים התתומים נעשה כמי שנחקרה עדותן. וא"כ למה דלא ידע המקשה האי דר"ל שפיר פריך ומשני באמת כדר"ל כו' אלא דעל מה שסיים התרלן והכא משום עיגונא כו' הו"ל להעמיד דבריו : (י) ואפשר דכוונת התוספות הוא לרבה דכל כי האי גונא דתלמודא הכא לרבה איתא נמי לרבא דשם

וליכא למימר כו'. וא"ל למה יעשו רבנן כזה ידעו דמהני מדינא לא יועיל כדי שיועיל בפנ"ח נגד דשכיח יותר שליחות באחד משנים המכירין החתימות דאין שיירות מצויות ומשום עיגונא הקילו ושאלו שנים המכירין החתימות דמהני בשאר שטרות כדי שיהיה א' כשר דפסול בשאר שטרות ומ"מ נ"ל דשכיח יותר קצת שנים מכירין מאשה ובע"ד דלא שכיח כלל וק"ל: ע"ב גמ' אי ר"א חתימה לא בעי. וא"ל ראיה לזה כיון דבעלמא ס"ל עידי מסירה כרתי ולאפוקי עידי חתימה וא"כ עידי החתימה אינו מעלה ומוריד וא"כ וכתב אכתיבה קאי אבל לר"מ דס"ל עידי חתימה כרתי לאפיקי עידי מסירה דלמא וכתב אתרוייהו קאי אכתיבה ואחתימה לזה הוצרך לראיה דתנן אין כותבין וכו' וק"ל: בתוס' בד"ה דתנן דלמא לכתחלה כו'. כתבו לשון דלמא משום דיש לחלק [בין לשמה למחובר] כמ"ש אח"כ בד"ה חתמו ונתנו לה: בא"ד דלית ליה טעמא דאחלופי כו' כדפירשנו. לכאורה א"ל לזה דשפיר יוכלו להקשות בקלרה כמו שהתחילו דהכא נמי משמע מדלא מיתוקמא כר"מ דלר"מ א"ל בפנ"כ ואילו אית ליה טעמא דאחלופי למה לא מיתוקמא כר"מ רק שלא"ת קודם שנניח ר"מ בתימה טפי נימא דהך סוגיא למאי דס"ד מעיקרא ולסביל הדוחק [ונאמר דדוקא לס"ד דלית ליה לרבה משום קיום לא שייך אחלופי אבל לאסקנא דרבה אית ליה דרבא נוקי מתני' כר"מ ובפנ"ח משום קיום ומשום לשמה וכיון דהוא נמי משום קיום צריך בפנ"כ משום אחלופי] לזה כתבו דבהכרח נסתייס דאף למסקנא ס"ל דבעי כתיבה לשמה ולא משום אחלופי מדידעתו לא מהני [ולא שייך אחלופי] רק מ"מ בלא מה שפירשו קשה לרבה דא"ל כלל בפנ"ח משום קיום ובפנ"כ משום אחלופי דא"כ למה ליה טעמא דלשמה כלל [ז"א דאיצטריך משום דמשמע ליה דידעתו לא מהני וא"כ צריך טעמא דלשמה דלר"מ צריך חתימה לשמה וק"ל. זה היה במוסגר מדברי המחבר] ולא היה נ"ל דלית ליה טעמא דאחלופי גם הא דידעתו לא מהני לר"מ נסתייע כפשוטו דהא בעי חתימה לשמה וא"כ לא אתי לאחלופי ובפנ"כ למה לי ודו"ק: עוד בא"ד ולשמואל ור"י נמי יש להוכיח וכו' דלא מסתבר לפרש בדברי אמורא וחתמו אתירף דהי"ל לפרש וק"ל: בסה"ד אפשר לומר בתימה שלהם דר"מ ודאי צריך בפנ"כ משום אחלופי ובפנ"ח משום קיום וידעתו מהני לר"מ אף דס"ל דצריך חתימה לשמה מ"מ לא חיים לשמה כיון דרוב בקיאין הן וסתם ספרי וכו' ומסתמא נעשה לשמה אבל דוחק דרבה לפרש מסנתינו משום לשמה דמשמע ליה מהכרח דס"ל דידעתו לא מהני ממשנה דרים פרק ב' א"כ ע"כ נ"ל דבעינן חתימה לשמה וחיישינן למיעוט שאין בקיאין מדרבנן וא"כ לא אתי לאחלופי ע"י ידעתו ובפנ"כ ע"כ משום לשמה ואזדא לה מה שהניחו בתימה ודו"ק: בתוס' בד"ה שלשה וכו' אע"ג דאית ליה לר"מ וכו'. וכיון דהכא פסול אף אם כבר נתן גט הול"ל אם נשאת הולד ממזר משא"כ לעיל אין כותבין במחובר לכתחלה: בא"ד ובאתה האשה והחתימה כו'. אולי ה"ה האים וק"ל: בא"ד מיהו אין רגילות להזהר כו'. ולהכי הגט פסול וכתב בכת"י אף שאין לך חתימה גדולה מזו מ"מ פסול משום דהוי כאין בו זמן: בתוס' בד"ה כתב בכת"י וכו' מה חשש יש בכת"י כו'. דאם יאחר הזמן היא לא תעשה ואם עשתה לקבלו אנו מה לנו אם רצתה להפסיד הפירות שימכור הבעל אחר הגט דהא בכת"י מיירי שיש בו זמן וק"ל: בא"ד ואם יש לחוש שיקדים כו'. דאי משום חשש מאוחר גט מאוחר הוא כשר ובדין יש לבעל פירות עד שעת הזמן כדמפורש בתוס' לקמן דף י"ז בד"ה ר"ל אומר כו'. ומ"ש מקודם בזה אינו אמת למעיין בסוגיא דלקמן מפני מה תקנו זמן בגיטין ודו"ק (ב): בסה"ד דאחר הכתיבה מיד וכו'. אף שנכתב היום תתפוס הפירות שנמכרו קודם זמן מרובה קודם שידעו הלקוחות להזהר וק"ל: בתוס' בד"ה ר"א אומר כו' ונראה לר"י דאף לכתחלה וכו'. יש לקושרו דבל"ז פשיטא איירי אף לכתחלה דאל"כ במאי פליג את"ק אבל השתא פליג אפילו אין עליו עדים כלל (גם) [אך] י"ל [אף בל"ז] דר"א איירי דאם ניתן הגט כשר אף קודם שניסאת אבל לכתחלה אין לכתוב כה"ג לזה הוכיחו מדקתני לקמן אין כותבין דמשמע לכתחלה ועלה קאי ר"א דהיינו שתבין וק"ל: בתוס' בד"ה וגובה מנכסים משועבדים כו' א"ה אפילו ממשעבדי נמי ליגבי. אף דמשני לית ליה קלא מ"מ מאי ס"ד דמקשה אי לאו דבעלמא גבי ממשעבדי ומשני הכא בשטרא פרסאה גרע טפי דלית ליה קלא וק"ל: בסה"ד גם מלשון הקונטרס. דפי' באמת כן לית ליה קלא ע"ש: בתוס' בד"ה וכי לא בעי כו' מוקי האי מתני' דמחובר כר"א כו'. אין להקשות א"כ דלמא אף מדאורייתא ס"ל לר"מ דבעי כתיבה לשמה י"ל דהא דמוכיח לעיל לר"מ כתיבה לא בעי מהך מתני' דמחובר היינו נמי דמדרבנן לא בעי כתיבה לשמה אבל מדאורייתא א"ל הוכחה ובירא ליה דלר"מ לא בעי כתיבה לשמה בלא ראיה כי היכי דברירא ליה לר"א דא"ל חתימה לשמה בלא ראיה רק א"כ הול"ל נמי לר"ת לעיל וכ"ת כמו לר"א ואולי סמך עלמו אהך וכ"ת או שפיר ידע בלא"ה מימרא דר"כ אפילו מגלו בהפסה כו' דלפחות מן התורה ס"ל כשר רק דלמא מדרבנן לזה אמר מדקאמר בהך ליסנא ולא אמר דבר תורה וכו' ודו"ק:

דף ד ע"א גמ' ומעיקרא מ"ט כו'. אע"ג דשינויא דר"י היא לא יתכן לשמואל ור' יוחנן ואילו שינויא דר"א היא הוא לכ"ע מ"מ האי ואלא ר"מ וכי לא בעי כו' ומתני' דמחובר כר' יוחנן ושמואל דמוקמי כר"א דלר"ל לא יתכן וכמ"ש התוס' ואף דבאותו ס"א ודאי דליכא לאוקמי כר"י דהא התמו פירוש תורף מ"מ שמעתו הסברא דאם יכול לאוקמי למתני' כהגא לפירוש אחד מן האמוראים ניחא ליה דמלינו לומר דרבה סיבר כוותיה [א"כ טפי הו"ל לאוקמי כר' יהודה ואליבא דר"ל] וק"ל: גמ' דמר סבר לפי שאין בקיאין ומר סבר לפי שאין עדים מצוין וכו'. בה"א זו קשה הסיפא וחכמים אומרים אינו צריך וכו' והמוליך לשון אינו צריך קאי ארקם וחגר [כמ"ש לעיל במתני'] ע"כ ס"ל טעמא דלשמה ומדקסברי מוליך ע"כ ס"ל קיום וכדבסמוך והקשי לדידיה ממנ"פ מה סברי רבנן בתראי לסברתו דהשתא וק"ל: גמ' ורבא מתרץ לטעמיה כו' ואתי ר"א וכו' שלא החלוק במדינת הים. [והא דנקיט במדה"י דלרבא אין חילוק רק ממדינה למדינה הו"ל למנקט] ולמסקנא ניחא דבא"י כיון דאיכא עולי רגלים ובתי דינין דקביעי אף ממדינה למדינה א"ל שיאמר ואפשר דהגמ' נקיט ליסנא דשייך אף למסקנא ובה"א דהכתי לא ידע שייך דלא תחלוק במדינה למדינה וק"ל: ברש"י בד"ה ואמר אביי כו' כגון עיירות שמנה הכתוב במזרחה של א"י. משום דרקם וחגר במזרח נקיט מזרחה: בא"ד ויש מהן שבולטות מחברותיהן כו' כנ"ל: בתוס' בד"ה וחתמו ונתנו לה לכתחלה נמי כשר וכו'. שלא תימא ודאי לוכ"ת אנן מדאורייתא כו' לכתחלה נמי כשר דבדאורייתא אין חילוק בין לכתחלה לדיעבד אבל למסקנא דאיירי בדרבנן נפרש כמשמעו וחתמו בדיעבד לזה הכריחו דאף לקושטא לכתחלה נמי כשר אפילו מדרבנן ולזה הקשו וא"ת כו' דבמחובר אין לומר חתמו פי' לכתחלה דבהדיא קתני רישא אין כותבין לכתחלה וק"ל: בא"ד משמע לר"מ א"ל כו'. אפילו מקום אים והשה מדאצטריך לאשמעי' לר"א דמפרש וכתב אכתיבה ממש שצריך להניח הא אפילו לר"מ דוכתב קאי אחתימה צריך להניח ומשמעות המשנה שם כאילו המכוון על דין דצריך שיניח מקום וכו' וק"ל: בא"ד והא דלא קאמר הכא כו'. ולא הול"ל כשר דמשמע דיעבד: בא"ד והומר ר"ת דנבי לשמה כו'. אבל א"ל דבמחובר אין כותבין קתני וה"ה לכתחלה אין כותבין שלא לשמה גזירה וכו' אבל במלאו כתוב אין לגזור כל כך דהא מפרק כל הגט הוכיחו דאף לכתחלה כותבין אי לאו טעמא תקנת קטטה כו' וק"ל: בתוס' בד"ה מודה ר"א כו' מה הקלה יש בכך כו'. הא קושטא הוא דלא בעי חתימה לשמה וא"ל שיסמוך עליהן אף בלא עידי מסירה ואף שהדבר אמת מ"מ אין ממש בגט דעידי מסירה כרתי היאך

תלוי זה במזוייף מתוכו אף בחתמו לשמה יופסל מטעם זה ע"כ אין זה חששא רק נסמוך עליהם בבא גט כתוב וחתום לפנינו שנאמר מסתמא עשו בהכשר ולקחו עידי מסירה. ועיין בחידושי הרשב"א באורך דאף חתימה צריכה להכשר הגט כגון היכא שנסמוך על עידי חתימה שמסתמא נעשה בהכשר ע"י עידי מסירה א"כ הוי כגוף הגט וצריך לשמה וע"ש. וא"ל א"כ מאי פריך אי ר"א כתיבה בעי חתימה לא בעי זו באמת משני מודה ר"א במזוייף כו' דודאי כי ליכא סהדי חתימי כלל כשר דלית ליה עידי חתימה כרתי אבל כי ישנו עידי חתימה צריך להיות לשמה כיון דלפעמים סמכינן עליהם להכשיר הגט וכי לא הוי לשמה הוי מזוייף מתוכו דכיון דעל פיהן מכשירין הגט הוי בכלל כתיבת הגט. אבל עיקר הדבר הזה לא ברירא בעיני דמה ענינו לעיקר הגט להיות לשמה כיון דאינן מועילין אלא לראיה בעלמא כאילו אתו ב' מעלמא ומעידין שראו הגירושין ואילו היו עידי מסירה כאן לא צריך לדידהו ואין מועילין ולא מזיקין בעיקר הגט וכל מה שנכלל בוכתב מעכב בעיקר הגט שאף אם הגירושין אמת לא הוי כריתות מצד עצמן בהעדר אותו הדבר ודו"ק: בסוף הדבור דאם אין עושין חתימה לשמה וכו'. אין מחוור לי לכאורה דהא כתבו בדבור הקודם דלא גזרינן לר"מ כתיבה אטו חתימה אפילו לכתחלה והיאך נגזר לר"א חתימה אטו כתיבה לפסול אפילו דיעבד וק"ו הוא דטפי יש לגזור כתיבה אטו חתימה שאח"כ מחתימה אטו כתיבה הקודם. לו דהיינו מ"ש דאם אין עושין חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה וכלפי לייא ודו"ק ועוד טפי שייך טעות דשלא לשמה בעדים דלאו כ"ע גמירי כדלעיל מיעוט אין בקיאין ואילו ספרי דדייני כולן בקיאין כדלעיל (ל): בתוס' בד"ה הא מני. עיין בח"ש. ודברים שאין להן שורש הן היאך יעמידו ע"ז הקושיא שחד ת"ק הוא מי פסיקא ולר"י ושמואל ת"ק דר"י דמחובר דאין כותבין הוא ר"א וזה מפורש לתינוקות של בית רבן דעל הרוב ת"ק דר"י הוא ר"מ ועוד דא"כ מה תירלו בהא ס"ל כר"י סוף ס"ף כיון דחד תנא הוא היאך מצי סבר כר"י וצ"ל שיבוש שלו כמ"ש באורך ויהיה התירוץ פורח באויר ונשתייך בקולמס וחסר מן התוספות ועוד דאין מקום לתירולם כיון דת"ק דר"י דר"פ ב' ר"א הוא א"כ ע"כ ת"ק דמחובר נמי ר"א היא דחד ת"ק הוא וא"כ היאך תירץ רב אסי הא מני ר"י הוא דזה אי אפשר כיון דת"ק דמחובר ר"א א"כ פירוש חתמו אתורף כשמואל ור"י וא"כ חתמו דר"י נמי פי' תורף והיכא שמעינן דס"ל לר"י כתיבה וחתימה ממש בעי לשמה ובתלום כמ"ש התוס' לעיל בד"ה דתנן וכו' ואולי הכותב זה בח"ש לא הבין התוס' לעיל רק כמקילת טועין שכתבו [דהא שכתבו התוס'] דרב אסי אתיא כר"ל משום דלשמואל ור"י אתיא מתני' דהכא כר"מ כיון דלא שמעינן דלא בעי ר"מ כתיבה לשמה ממתני' דמחובר וזה הבל דמ"מ מדר"כ מוכח דלא צריך לר"מ כתיבה לשמה וזה פשוט ועוד קשה דהא כבר סתרו התוס' לעיל [בד"ה דתנן] דא"ל (כר"א) [כר"מ] ובפנ"כ משום אחלופי כיון דע"כ ס"ל למתני' דר"פ ב' דידעתו לא מהני א"כ לא אתי לאחלופי ולמה לי בפני נכתב ע"כ משום לשמה. (מ) אבל כוונת התוס' כמשמעו דקאמר הא מני ר"י כו' משמע לכאורה דלית לן תנא דס"ל בפנ"כ ובפנ"ח כ"א ר"י וכל היכא דסוזכר הוא ר"י ולקמן הוא ת"ק דר"י ותקשי שם הא מני לזה אמר בהא וכו' ואין הגמ' מבקש רק שנמצא תנא דס"ל הך סברא וכי תימא [אמאי לא הקשו] ממתני' דהכא דת"ק נמי ע"כ לאו ר"י הוא דר"י ס"ל רקם כמזרח ות"ק ס"ל לאפוקי רקם וחגר דהוי כא"י י"ל דמ"מ לא אלים כ"כ לאקשוי מהכא כיון דלא הוי ת"ק דר"י דז' דיעות במשנה כ"א לעלמו ת"ק ור"ג ור"א ורבנן בתראי ורשב"ג ור"י ור"מ וסוף סוף גוף הדין השנוי במתני' דהמביא ממדינת הים נ"ל גם ר"י ס"ל ומאי למיתני אף אליבא דר"י גופא הך דינא אף שר"י ס"ל יותר ועדיף מינה אפילו רקם ס"ם גוף הדין שייך למיתני אליבא דר"י ואולי בחגר אף ר"י מודה ונקיט מדה"י לאפוקי חגר משא"כ בר"פ ב' בגופא דדינא ת"ק ור"י המה שני הפכים וק"ל: בתוס' בד"ה עד שתהא כו' וא"ת למה לי למינקט וחתימתו כו'. לכאורה דאי לא"ה דלמא ר"י כר"א ס"ל וכתיבה בעי לשמה לא חתימה ומנ"ל תנא שלישי דפליג אר"מ ואר"א אבל מיהורא דוחתימתו וכו' משמע דצריך אף דכאן לענין מחובר אין כ"מ מ"מ כ"מ לענין לשמה וק"ל: בתוס' בד"ה דקי"ל כו' דמסתמא בהכשר נעשה וכו'. אילו צריך שידעו הני בהגי ניחא דלא היו חותמין אילו לא היה שם עידי מסירה אבל זה פשוט דאינו דהרי החתימה קודם מסירה והחתימה במדינת הים והנתינה בעידי מסירה בא"י רק בלא עידי חתימה אמרינן שמא זיוף הוא והיא כתבתו אבל ע"י החתימה שרואין שאינו זיוף אמרינן נו מסתמא בהכשר נעשה כיון דבע"כ בא הגט לידה מיד הבעל וק"ל: בא"ד כדאמרינן בהשולח וכו'. דמדלעיל שאין העדים חותמין על הגט כו' אין כוונתו שם רק שעידי מסירה מועילין בלא עדי חתימה לאפוקי מדר"מ ושמא אף עידי חתימה לחוד מועילין וקלת משמע אפילו כן מדלא מהדר לא"מ דבים עליו עדים ולא נתנו בפני עדים הולד ממזר דהא ר"מ בלא עידי מסירה איירי מדהולרך ר"א לומר אם נתנו בפני עדים מיהו אין זה הכרח כ"כ דהא לר"ת ז"ל לר"מ נמי צריך עדי מסירה ורמב"ן ז"ל כתב זה לסיוע לרי"ף דלר"א אינו פסול בעידי חתימה לחוד אבל לקמן משמע דניסף לעידי מסירה דלריך לר"א התקינו רבנן עידי חתימה משום תיקון העולם ע"ש אבל הכא משמע שהעולם חותמין ונהגו בעידי חתימה לא בעידי מסירה משום תקון וכו' אבל התם משמע לר"א דאמר עידי מסירה כרתי תקינו רבנן שילטרכו נ"כ עידי חתימה כו': בא"ד נ"ל דבמשולשין וכו'. אבל שם אביו לבד מסתמא ידוע לעדים או לאשה עצמה ע"ם בר"ן ועיין בדינים אלו ברי"ף ובר"ן ובאשר"י ורשב"א שם ס"פ בתרא במקומו גם במאור ומלחמות שם שהאריכו ע"ש: בסה"ד במקום הודאות בעל דין. אף דידוע שלא נתנו בפני עדים וכיון דהעדים עושין הקנין מה ענין הודאה לקנין מ"מ כיון שמודה שנתנו לו אין אנו מזדקקין תו אחר הודאתו וכן מלינו בדיני ממונות בהרבה זקומות וק"ל: בתוס' בד"ה ומר סבר לפי שאין עדים וכו'. דסברת מאי לאו וכו' הוא דוחק ליה שיפלגו בדבר ההוה שזה אומר שכיחי וגמירי וזה יאמר לא שכיחי וגמירי וכיון דע"כ בדר"א נ"ל דוחק זה דלמא גם ת"ק ור"ג פליגי בזו לזה כתבו דאף ר"א לא פליג בסגנון זה רק שלא תחלוק ומ"מ צריך לייסב למה לי להמתרץ לסיים ר"א דמאן דכר שמיה ממילא נסאר כסברת המקשה ודו"ק. ויש אומרים דכוונת התוס' שאם להמקשה היה ניחא דפליג ר"א במליאות אם הוא שכיח למה לי להמתרץ לחפוץ אופן אחר לזה אמר דגם המקשה למד כן ודו"ק: ע"ב גמ' לא תימא הא באותה מדינה במדינת הים לא צריך וכו'. ורשב"ג דפליג אף דת"ק נמי מלי סבר הכי [דאפילו מהגמוניא] ולא נקיט ממדינה למדינה אלא לדיוקא דבא"י לא צריך אפילו ממדינה למדינה וצ"ל כדלקמן דרשב"ג איירי בא"י וכ"ת מאי פלוגתא הוא זה מר איירי בח"ל ומר בא"י ז"א דת"ק נקיט ממדינה למדינה לדיוקא דבא"י אפילו בכה"ג לא צריך ועלה קאי רשב"ג דאפילו מהגמוניא להגמוניא צריך וכ"ש ממדינה למדינה ובסמוך בלא ר"י הו"מ להוכיח דאיירי בא"י ובלא"ה כתבו התוס' דלרווחא אייתי ר"י משום דקאמר בהדיא בא"י. ומה שדקדק רש"י הא באותה מדינה ומעיר לעיר לאו משום דליהוי פליג עלה רשב"ג אפילו בעיר א' רק לפרושי באותה מדינה ודו"ק: גמ' הא בהדיא כו'. למאי דקרי לה בהדיא משום דמשמע ליה מדנקיט סתם בא"י משמע בכל גוונא אפילו ממדינה למדינה היאך תסבור הקושיא על בוריה הא בהדיא וכו' אע"כ דיוקא דממדינה למדינה לאפיקי באותה מדינה דא"ל דטעמא משום קיום והשתא הולרך סיפא דמתני' ספיר כלפי לייא כ"ש מ"ע דסיפא למה בא"י ממדינה למדינה א"ל כיון דטעמא משום קיום וכן קשה בקלרה דקאמר לרבא ניחא תיקשי ליה סיפא דבא"י וי"ל דבהאי ליסנא ידע שפיר

באור

(ב) דבס מבואר דלמ"ד יש לבעל פירות עד שעת נתינה ליכא חששא דפירות דתוכל להביא גיטה לב"ד וכמו שפירשו התוס' שם דעיקור החשש כאין בו זמן כלל הוא שתפסיד הפירות משעת חתימה עד שעת נתינה וא"כ למה שהבין בתחלה דגם במאוחר מפסיד הבעל הפירות משעת חתימה היאך שייך היא לא תעשה לקבל הא משעת יש גם בנ"ז לא תפסיד אבל תפסיד משעת חתימה עד שעת נתינה ואף למ"ש הגאון לקמן בדף י"ז בשם הרא"ש דהקושיא במאוחר אפילו יתן תיכף ע"ש מ"מ לא פלטינן נמי מהאי חששא דשמא יתן לה אחר שנתים בזמן שכתוב בגט וכדרך השני שכתב הגאון שם ונוכל לפרש כו' ע"ש בתוס' ד"ה ר"ל: (ל) לכאורה הא דאמר סתם ספרי כו' ע"כ קאי גם אעדים דאל"כ אכתי אמאי דאמר בפנ"ח למאן דחיים למעוטי וכ"כ באמת בפ"י לעיל ויש לייסב: (מ) נקיט מה שלאו התוס'. לעיל אליבא דר"מ ובהא אליבא דר"א קיימין והו"ל לדחות

דבא"י שייחת מצויות אפילו ממדינה למדינה כיון דאיכא עולי רגלים כדמסיק באידך ליסנא ובע"כ צ"ל כן דהיאך יאמר לרבא ניחא והמשנה אין לה מובן לרבא אף אם נפרש דהמביא בא"י פירושו באותה מדינה דבבבא דמביא גם ממדינה למדינה במדה"י הו"ל בא"י דהוי רבותא דצריך ובבבא דמביא בא"י הו"ל ממדינה הים דהוי רבותא דא"צ [אע"כ דבא"י אפילו ממדינה למדינה א"צ דעולי רגלים כו'] אבל הא אין להקשות ללשון ראשון [ולהוכיח מזה דידע דאל"כ] לרבא ליתני ממדינה למדינה סתם כדפריך בלשון שני דאין זה קושיא כ"כ דלא הוי שמעינן אז דיוקא דבאותה מדינה במדה"י א"צ דדלמא צריך ונקיט ממדינה למדינה משום א"י. וצ"ל בלשון שני דקושיא ליתני ממדינה למדינה סתם וה"ה בסיפא ליתני סתם באותה מדינה ולא הו"ל בא"י דהא לרבא איירי סיפא באותה מדינה (נ) : ואפשר לומר עוד בלשון ראשון דמקשה הא בהדיא משום דלרבה ע"כ פי' דסיפא קושטא הוא ממדינה למדינה [ואף דהכתי מאי מקשה הא מסיפא לחודא ה"א דפי' באותה מדינה לזה כתב ואפשר כו'] ואפשר לומר דמ"מ מקשה שפיר הא בהדיא כו' [וא"כ ליתני ברישא באותה מדינה במדה"י] וכ"ת אילו קתני ברישא באותה מדינה במדה"י הוי מפרש סיפא בא"י באותה מדינה לכן נקיט ברישא ממדינה למדינה במדה"י לדיוקא דא"י אף ממדינה למדינה א"צ מ"מ למה לי סיפא והשתא אתי שפיר דמפרש רש"י אי מהיא אי מדיוקא דרישא משום דזוהי עיקר הקושיא ודו"ק. ולשון הא בהדיא כו' משום דלרבה פי' הסיפא באמת ממדינה למדינה ודו"ק : גמ' רבה אית ליה דרבא. ולפי"ז אודא לה שינויא דבגזירת מוליך אטו מביא כו' ואף לרבה רבנן בתראי לפרושי קאתי ובהכי אמרתי דלא קאמר לעיל כי מסני עולי רגלים כו' והלא מאי בינייהו דסוף סוף מוליך איכא בינייהו לת"ק כמ"ש התוס' לעיל דהוי בכלל ממדינה למדינה ודו"ק: בתום' בד"ה תנן המביא גט כו' ומרישא דמתני' כו'. אע"ג דלתרתי תנן דפריך מקודם הוי ניחא להמקשה דסבר ת"ק דרישא כרבה משום לשמה מ"מ היא גופא קשיא למה היה ניחא למאי דדייק השתא הא באותה מדינה וכו' וק"ל : בתום' בד"ה אלא אימא וכו' וא"ת וכו' ניתני באותה מדינה במדה"י וכו'. הא ודאי אסקו אדעתייהו דאף לרבה יש מקום לטעות שלא תימא אידך טעמא דקיום ולא משום לשמה אבל אי תנא באותה מדינה במדה"י ממילא היינו מוכרחים לטעמא דלשמה מדצריך באותה מדינה והא לא אסקו אדעתייהו שיש מקום לטעות לומר שני טעמים גם יחד (ועוד) [ואף] דבמסקנא קושטא הוא לרבה ב' הטעמים גם יחד וק"ל: בא"ד וי"ל וכו' ואין להקשות הא אכתי לא פלטינן מטעותא דטעמא דקיום נקיט ממדינה למדינה לאפוקי אותה מדינה י"ל דא"כ הו"ל ממדינה למדינה סתם כדפריך בסמוך לרבא אבל למסקנא וכן לפי מ"ש לעיל דלשון ראשון למד כמסקנא דבא"י א"צ ממדינה למדינה קשה הא אכתי יש לטעות לומר הדיוק ממדינה למדינה במדה"י לאפוקי אותה מדינה במדינת הים ואין טעמו משום לשמה מאי אמרת ליתני ממדינה למדינה סתם ז"א דבא"י א"צ (ס) מ"מ י"ל מנ"ל שני מיעוטים כיון דאתיא דיוקא לאפוקי ממדינה למדינה בא"י מנ"ל תו דיוקא דאותה מדינה במדה"י דכיון דעכ"פ שמעינן דממדינה למדינה בא"י לא צריך ע"כ מיושב שפיר דנקיט ממדינה למדינה במדה"י לאשמעינן מיהת הך דינא דלא נטעה בזה ואף דאכתי יש לטעות ולפרש מתני' כרבא באמת מ"מ קושית התוס' לא היה רק דליתני באותה מדינה במדה"י ותו ליכא למטעי מידי ותירצו דאכתי היה מקום לטעות וכ"ת כיון דסיף סוף לא יצאנו מהטעות טפי ליתני באותה מדינה לז"א דכוונת התנא להצילנו מהטעות זאת דבא"י ממדינה א"צ ודו"ק : ולמאי דלא אסקי אדעתייהו טעות לירוף ב' טעמים לא הקשו לרבא נמי ליתני ממדינה למדינה בא"י דשמעינן טעמא דקיום ומינה באותה מדינה אף בח"ל א"צ כיון דלא חיישינן לשמה דז"א דזה בעצמו הקשה הגמ' לרבא ועדיפא דליתני סתמא ממדינה למדינה דכולל הכל ולמה ישנה א"י או מדינת הים וא"ל מאי מקשה הגמ' לתרץ כמו וי"ל דהוס' דה"א באותה מדינה במדינת הים נמי צריך מטעמא דלשמה כרבה הנה כבכר כתבתי בזה דליתני בסיפא ג"כ סתם באותה מדינה דא"ל י"ל עוד כפשוטו מ"מ הו"ל למיתני ממדינה למדינה סתם דהוי מרויחין עכ"פ טעמא דקיום ולא היה הטעות רק בצירוף טעמא דלשמה ג"כ ואילו השתא דקתני במדה"י יש לטעות טעם דקיום כלל לא ולומר טעמא דלשמה לחודא כמו לרבה באמת קודם כל המסקנא כי ישנו ד' חילוקים ממדינה למדינה במדה"י לכל הטעמים צריך באותה מדינה בא"י לכל הטעמים א"צ ממדינה למדינה בא"י לטעמא דקיום צריך ולטעמא דלשמה א"צ ובאותה מדינה במדינת הים לטעמא דקיום א"צ ולטעמא דלשמה צריך והשתא אין מקום לטעות רק בב' חלוקים אחרונים ואילו תנא ממדינה למדינה סתם הייתי ניצולין גם מטעות חילוק ג' ולא הו"ל עוד ספק כ"א בחילוק ד' לחוד. אם נאמר ג"כ טעמא דלשמה או לא אך עתה דתני ממדינה למדינה במדה"י שהוא מלתא פסיקא לכ"ע דלב' הטעמים צריך נשאר ב' חלוקים בספק כי יש לומר הטעם דלשמה ונקטו לדיוקא דממדינה למדינה בא"י לא צריך או טעמא דקיום ולדייק באותה מדינה במדה"י לא צריך ואף כי ניצול מטעות שלא נאמר בתרווייהו צריך ונצרף הב' טעמים יחד מה שאם כן אילו תני ממדינה למדינה בא"י או סתם או באותה מדינה במדינת הים שיש מקום לטעות בשניהם ושני הטעמים יש מ"מ לדינא לא ידענו מאומה ממה ששונה ממדינה למדינה במדה"י לזה הקשה הגמ' בלשון שני שפיר לרבא [דליתני במדינה למדינה סתם] דהיינו יודעין מיהת חילוק ג' ואילו השתא לא ידעינן מאומה ולזה הקשו התום' לרבה נמי לדידיה יקשה ליתני באותה מדינה דהיינו יודעין מיהת חילוק ד' ותירצו דבא לאשמעינן חילוק ג' דע"כ נסתייס דאין צריך וטעמא דקיום אינו מדלא תניא ממדינה למדינה סתם והנכון יותר דכיון דטעם דקיום אינו ע"כ צ"ל טעם דלשמה וא"כ ידענו כל ד' חלוקים ולמאי דמסיק דאף לטעמא דקיום ממדינה למדינה בא"י אין צריך משום דשכיחי דהשתא אינו מוכרח ביטול טעמא דקיום מ"מ שמעינן הדין דממדינה למדינה בא"י אין צריך ודו"ק ובחדושי הרשב"א כתב דלהכי פריך ניתני ממדינה למדינה סתם משום דלרבא אין ה"א אפילו טעמא דלשמה כיון דרוב בקיאין ואין מקום לטעות בזה ומה שנראה לי כתבתי : עוד בא"ד אין לשבש דהו"ל בקצרה ניתני באותה מדינה וש"מ טעמא דלשמה ומינה ממדינה למדינה בא"י א"צ דמנ"ל דלמא גם בא"י אין בקיאין וצריך לזה צ"ל דמדיוקא דמדה"י משמע הא בא"י וכו' והדיוקא לא קאי רק על אותה מדינה רק א"כ נאמר ה"ה כו' דזיל בתר טעמא ודו"ק. (בדפוסים ישנים נדפס בסוף הספר השייך לכאן) : בלשון שני דאף לרבא דיוקא ממדינה למדינה בא"י לא צריך תקשה הא בהדיא וכו' דע"כ סיפא ממדינה למדינה דבאותה מדינה אף בח"ל א"ל י"ל דלשון שני לא מחשיב זאת לקושיא דהני דבר והיפוכו רישא ממדינה למדינה במדה"י צריך וסיפא ממדינה למדינה בא"י א"ל או ידע שינויא דלעיל לכתחלה ודיעבד כמו דלשון ראשון ידע מסקנא דהך ליסנא כאשר כתבתי לעיל ודו"ק [עיין במהרש"א בתום' בד"ה אי מהיא] : בתום' בד"ה אי מהיא כו'. כבר כתבתי מה שאפשר לומר בכוונת רש"י ועוד דהסוגיא הוא טפי ליתר בבא אחרונה לאשמעי' לכתחלה וק"ל : בא"ד דהא בהדיא קתני וכו' ואע"ג דדיוקא דרישא קאי נמי אג"ל [משמע דבא"י א"ל דפי' לכתחלה] מ"מ פירוש צריך כולל שניהם ביחד צריך לכתחלה ופיסל בדיעבד וקאי הדיוק על א' מהם וכן א"ל כולל נמי שניהם אין צריך לכתחלה ובדיעבד וק"ל. וא"ל סוף סוף כיון דבהדיא קתני סיפא א"ל א"כ דיוקא דרישא למה לי ז"א דה"א סיפא באותה מדינה וכדלעיל וא"כ קשה קילור דלמא אלא גופא הכרח דרש"י לפרש אי מהיא דיוקא דרישא משום דרישא איצטריך לממדינה למדינה

וי"ל דמ"מ דלמא הגמרא ניחא ליה לתרץ שיעמדו שניהם בחילוק א' דלכתחלה ודיעבד מלעשות שני עניני תירוצים ודו"ק : בתום' בד"ה כיון דאיכא כו'. הסברא מבואר דאם הם במקום א' רק דנוידי אח"כ ונוסעים למרחקים אח"כ הוי טפי מחאה שבשעת נסיעתם או קודם יאמרו וחברך וכו' ואולם לימים רחוקים כשיזדמן ערעור אין כאן מי שיקיימו אבל לענין ממדינה למדינה אירוס מעט יכול לבטל המחאות אבל הצריך קיום ישע לשם וק"ל : בתום' בד"ה רבה אית ליה דרבא כו' כיון דידעו לא מהני אף דאיירי בא"י דלא חיישינן לשמה מ"מ משמע לא דאינו מועיל ידעתו דלא ליתי לאחלופי וזה אינו דלעולם לא התקינו רבנן שלא יועיל ידעתו משום אחלופי רק לבתר דידעתו לא מהני. מכח לשמה תו ממילא לא אתי לאחלופי ועפי התקינו בפנ"כ דלא ליתי לאחלופי ואין זה מוכרח דהא לעיל כתבו וא"ל דידעתו משום אחלופי ולעולם כר"א גם לעיל בדף ג' ע"א לא קאמר רבה לא אמר כרבא משום דידעתו אינו מועיל ע"ש. וא"ל דהרואה בא"י דידעתו מועיל אף דבא"י לא אתי לאחלופי משום דאמר בפנ"כ מ"מ אתי לאחלופי אח"כ בח"ל בקיום דעלמא [דבח"ל אף דאומרים בפנ"כ מ"מ אינו משום היכר דאחלופי לרבה רק משום לשמה] וזה הבל כיון דסוף סוף צריך לומר בח"ל בפני נכתב משום לשמה תו לא אתי לאחלופי ודו"ק. גם א"ל דכוונת התוספות כיון דידעתו אינו מועיל בח"ל לא אתי לאחלופי [אף בא"י] :

דף ה ע"א גמ' והא אשה דלא שכיחא וכו'. קשה לי מאי קושיא דלמא צריכה שתאמר משום קיום כמו לרבא כן תפרש לרבה דאף לאחר שלמדו עדיין קיום במקומו עומד כדקתני אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו אף בפיקח ונתחרש דלא שכיח וא"ל דמשמע ובלבד וכו' דקיום אינו מועיל דא"כ תיקשי לרבא נמי וי"ל לפי' ר"י כיון דכל המשניות אלו זה אחר זה בחדא גוונא איירי כי היכי דשליח צריך שיאמר בפנ"כ כו' איירי לאחר שלמדו אף היכא שא"ל קיום כגון בי תרי או באותה מדינה כמו שדקדק דלרבה בהג"י גמ"י קתני"י מתניתי"ן דצרי"ך וכו' ה"נ הא דאשה בכה"ג מיירי דומיא דשליח לזה פריך שפיר הניחא לרבא איירי בלא מקיים ושצריך קיום דומיא דמתני' דשליח דאיירי דוקא ממדינה למדינה וק"ל. ולפי' ר"ת י"ל נמי דפריך כיון דבשליח אחר אינו מועיל קיום חותמיו וצריך דוקא בפנ"כ דלרבה בפנ"כ עדיף אף אחר שלמדו כדמשני גזירה כו' א"כ הו"ל לאשמעינן דבאשה מהני אפילו קיום חותמיו וכ"ש בפנ"כ דעדיף טפי משמע דבאשה נמי צריך דוקא בפנ"כ ובלשון שצריכה לומר וכו' ר"ל דוקא אע"ג דאשה לא שכיח וא"כ פיקח ונתחרש נמי אבל לרבא פי' אפילו בפנ"כ וכ"ש קיום חותמיו וק"ל. ולאין לפרש כו' פריך בפשיטות אבפנ"כ לבד ודו"ק: גמ' שלא תחלוק בשליחות פירש הרשב"א במביא דא"ל בשליחות דוקא דא"כ מאי פריך מבעל וק"ל: גמ' אי הכי בעל נמי. קשה מאד לקשר אי הכי דבל"ז ברבה נ"ל כן מ"ש בעל וכמו שהקשו ותירצו התוספות לעיל בגופא מימרא דרבה וכ"ת לא שכיחא מאי בכך קודם שלמדו ועוד מ"ש אשה מבעל וא"ל דבל"ז י"ל כל המשניות קודם שלמדו ולהכי נ"ל הברייתות שהמה אחר המשניות איירי בלאחר שלמדו דליסנא דבעל עלמו שהביא גיטו א"ל לומר וכו' משמע אבל אחריני לריכין שיאמרו ותקשי ליה מ"ש בעל מאחר ויש לדחוק דידע מגזירה וכו' וכולן לריכין שיאמרו לבד מבעל דלא שכיח וה"ה אשה ומתני' דאשה קודם שלמדו ודו"ק : גמ' שניהם שהביאו גט וכו' דוחק לפרש ספק טעם האיבעיא אי כרבה ולריכין או כרבא ואין לריכין ופשוט כרבא וכדאמרי' לעיל בי תרי איכא בינייהו דא"כ לא הו"ל לסיים ומה אילו יאמרו כו' דאף לאיבעיא ניחא אי טעמא כרבא ועוד דא"כ לא הו"ל לרבא ניחא כו' רק הו"ל ש"מ כרבא ס"ל וכמו שהקשה בחידושי הרשב"א ואפ"ל אף בטעמא דקיום בעי לריכין לומר שמא זייף הבעל ושלא גט מזוייף ופשיט דאין לריכין דכיון דנתברר דהגט בא מידו לידה תו לא חיישינן דמה אילו יאמרו בפנינו גירשה פשיטא דמהימני והיא מתגרשה ולא אמרינן שמא גירשה בגט מזוייף לזה פריך לרבה אף דאית ליה נמי טעמא דקיום מ"מ דל קיום מהכא הא לריכין לומר משום חששא דלשמה ודו"ק: ברש"י בד"ה אלא להקל עליה מתחלה שלא תיזקק לעדים. יש לדקדק הא עדים לא מהני בתחלה לרבה וצ"ל דמ"מ קילא הוא לגבה דאם אמר בפנ"כ א"ל להחזיר אחר עדים ואם לא אמר אפ"ה אם עבר ונשאה לא תצא מבא"כ אם לריכה דוקא לעדים אם לא תמצא עדים אין לה תקנה ולענין נישת ספיר קאמר לא הורכו כו' דהיינו לא אמרו להחמיר קאי אכניסת לחודא אלא להקל קאי אפילו מתחלה אקודם שניסת דבאי ליסא בלא עידי קיום: וא"ל לדחוק דכ"ז קאי אקיום לחוד והא דלא תנא משום חששא דלשמה פשיטא דהשתא למדו ובקיאין ומשום גזירה לא מפקינן אבל משום שלא תתקנו כך תקנו חכמים ג"כ לענין קיום שצריך דוקא קיום לאופן זה ובשלמא לרבא איירי בלא ניסת ופי' לא אמרו להחמיר שצריך דוקא בפנ"כ בשום לשמה כו' וטעמא כו' קאי ודאי אלשמה דלענין קיום כיון דמקיים בעדים אין שייך לומר אתי בעל ומערער וכו' ואינו מקושר דוקא השתא רק מיד כשהירך בכניסת לא שבקינן לאסוקי למלתא עד דפריך אי הכי ודו"ק בתום' בד"ה אילימא חרש וכו' כגון אלם. דהוי בר דעת ופומא הוא דכאיב ליה כדאיתא בפ"ק מגות חגיגה ויכול לכתוב בפנ"כ אע"ג דבעדות מפיהם דוקא הכא א"ל עדות לשמה דלהכי אשה ובע"ד וקרוב נאמנים גם א"ל בפני שלשה כדבסמוך [וקאי קושית התום' נוקי באלם ולא יקשה לרבה] מיהו ז"א דא"כ לא מלי להוקמיה באלם כיון דיכול לרמז או לכתוב בפנ"כ ולמה צריך להתקיים בחותמיו [דלכאורה גם לגבי קיום מהני מפי כתב וכדעת הריב"ש שהובא בח"מ סי' מ"ו] אלא צ"ל דצריך קיום כיון דלאו בר הגדה הוא דבעינן עדות מפיהם דוקא דלא עדיף משנים דבעינן מפיהם [דגבי קיום בעינן עדות טפי מגלשמה דהא צריך בפני שלשה דוקא] ולזה צריך להתקיים בחותמיו ועיין בריב"ש סי' ר"מ [ובסי' שפ"ב ותי"ג] א"כ מאי סתרו דהו"ל ולא אמר הא שפיר נופל עליו ואינו יכול. אכן זה הבל דודאי יכול קרוי הוא דעכ"פ כיון דיכול לרמז ולכתוב שנעשה בפניו רק אינו מועיל אמירתו לענין קיום [אינו קרוי ואינו יכול]. וא"ל דלעיל דקאמר מאי בינייהו הומ"ל לפי"ז אלם איכא בינייהו. מיהו אין אנו מוכרחים לומר דלענין לשמה אלם מהני רק דמקשים מאלם דבר שליחות הוא עכ"פ כיון דבר דעת הוא [ולא צריך לדחוק בפיקח ונתחרש]. ואם אלם מועיל לענין לשמה מיושב הא דצריך לאתויי והוינן וכו' דבלא"ה לק"מ וכן ראיתי מי שכתב כן בישוב ושיינן ודו"ק (ע) : בא"ד או שלא ראה כו'. לפי"ז היה נ"ל לרבה דאיירי כשניסת ולאוקמי ממש כברייתא דמייתי בסמוך המביא כו' ולא אמר כו' דהא ע"כ היינו לריכין לבא לגזירה מכח קושיא אי הכי יכול נמי בין לפיר"י ובין לפיר"ת ולפי"ז יש לישב קלת דלא ניחא לפרש המשנה כן משום קושית התום' ד"ה כשניסה וכו' עיין בו ודו"ק : בתום' בד"ה אי הכי יכול נמי וכו'. קושית התום' מבוארת ותירץ ר"ת אינו מחוורת דלאחר שלמדו דליכא חששא דלשמה למה לא יהיה עדיף קיום חותמיו טפי מבפנ"כ ויהיה פי' המתני' לרבה כמו לרבא אבל ביטול שני בפנ"כ ואע"ג דקושטא הוא דלאחר שלמדו נמי עדיף לרבה בפנ"כ מקיום דביכול לא מהני קיום חותמיו מ"מ למאי דלא ידע גזירה שמא יחזור דלמא קושטא דביכול נמי סגי וצריך לדחוק כיון דלרבה תקינו בפנ"כ משום לשמה והיה עדיף מקיום חותמיו ובאותו זמן לא היה מועיל קיום חותמיו ולפי התירוץ אף לאחר שלמדו כן הוא משום גזירה אף בה"א דהמקשה עכ"פ הסברא הוא דבפנ"כ עדיף כיון שכן התקינו רבנן מעיקרא ואף שאין סברתו שלא יועיל קיום חותמיו לאחר שלמדו כיון דליכא למיחש למידי מ"מ אין ה"א בסברות הפיכות מהמתרץ שיהיה קיום חותמיו עדיף ולהמתרץ

באור

(נ) וה"ס דכו"מ למיפרך בלשון שני כמו שהקשה המחבר בלשון ראשון דהו"ל למתני ברישא רבותא בא"י ובסיפא במדה"י כיון דלשון שני אכתי לא ידע בקושיתו הא דעולי רגלים כו' אלא דסתמא כפירושו ממדינה למדינה צריך ואפילו בא"י וכן בסיפא סתמא כפירושו אפילו במדינת הים: (ס) לכאורה אף דמסקינן דבא"י אין צריך לרבא וכן למד לשון ראשון אליבא דרבא היינו משום קושיא דרבא ליתני ממדינה למדינה סתם ע"כ דבא"י אין צריך דעולי רגלים כו' מכא"כ לרבה יש באמת דלא ס"ל סברת עולי רגלים כו' ובשיר מוכח מזלא נקיט ממדינה למדינה סתם דבא"י א"ל וטעמא דקיום ליתא ולמסקנא י"ל למאי דמסקינן דרבה אית ליה דרבא ועי"ב דיוקא דממדינה למדינה במדינת הים דבא"י אפילו ממדינה למדינה א"ל לרבא אף דאית ליה נמי טעמא משום קיום וע"כ דכ"ל לרבה עולי רגלים כו' א"כ תו לא מצי למיתני ממדינה למדינה סתם דבא"י א"ל אף מ"ש וכן למד לשון ראשון אינו מוכרח לרבה כנ"ל: (ע) בדפוסים ישנים היו התיבות והגהות מהופכין ונעט

בפנ"כ עדיף אבל לרבא לעולם לא היה סברא שיהיה בפנ"כ עדיף מקיום ודו"ק: **בא"ד** חד נמי ליבעי שמואל כו' לא פליג כו' משמע דלא מפרש כאשר פירשתי לעיל (פ) דא"כ הול"ל כמ"ש לעיל אליבא דרבא ה"נ לרבה אחר שלמדו ומשמע להו אף בשנים מיבעיא לרבה מהאי טעמא דלא פלוג וקלת קשה לי מכ"ל להקשות וללמדו האיך מיבעי' דלמא בלאחר שלמדו מיבעיא כמו לרבא ולא מטעמא דלא פלוג וא"כ לא קשה חד נמי. ואפ"ל דלרבא מיבעי' ליה אי טעמא דקיום או לשמה ופשיט ליה טעמא דקיום כרבא אבל לרבה אין לומר כן רק מטעמא דלא פלוג אע"ג דמה אלו יאמרו וכו' לא ה"ש כ"כ כמו שכתבתי לעיל גם לפירושם משום לא פלוג כו' לא ה"ש מה אלו יאמרו וכו' ודו"ק: **ולפי'** ר"י פירושו א"ה חד נמי דכיון דהאיבעי שלו אמתני' קאי ומסתמא מתני' נמי איירי לאחר שלמדו ואפילו באותה מדינה כנ"ל ודו"ק: **בא"ד** בשני נמי קתני מהני כו' דכיון דרבה ורבא בטעמא דמתני' פליגי ומתני' איירי בלאחר שלמדו (דאל"כ) [וא"כ] מאי נ"מ בטעמא דמתני' דאיירי באחר שלמדו ומ"מ מה שדקדקו דבשני נמי איירי מתני' הא מ"מ [אף בל"ז] נכריח מכח קושיא דבמאי פליגי רבא ורבה ומאי בינייהו לאחר שלמדו וצ"ל ע"כ אף שא"ל קיום כגון בי תרי או באותה מדינה וא"כ פריך שפיר יכול נמי. נראה משום קושיא והא אשה דקדקו כן וכמ"ש לעיל בגמ' ואע"ג דבלא"ה מסתמא דין דאשה כדין השליח מדלא מחלק באשה [דבאותה מדינה א"ל] מ"מ בהכי א"ש טפי וק"ל: **ולעיל** בד"ה מאן האי תנא שהקשו דלמא רבה כר"א ובפנ"כ משום לשמה ובפנ"ח משום קיום יש לתרץ בזה דמתני' נמי איירי באותה מדינה ותקשי בפנ"ח למה לי אף לפי האמת דא"ל שמא יחזור דבר יכו' דהא לא צריך הקימה לשמה וק"ל: **בא"ד** דכולה מתני' אית לן לאוקמי וכו' וה"ה בא"ל קיום [דהיינו באותה מדינה וכה"ג] וכ"ל דהשתא קושיתו אי הכי יכול נמי כגון בבי תרי כו' ומשני גזירה וכו' דהשתא בשנים אמרי' גזירה וכו' ובסמוך מסיק דבשנים לא גזרינן דלא שכיחא ואולי לזה כתבו התוס' בסמוך ולקמן בר"פ ב' איכא למ"ד דשנים צריכין לומר וכו' ועוד דהכא בסברת המקשה קיימינן דפריך א"ה יכול נמי כו' והמקשה ס"ל דבי תרי שכיחא כדפריך בסמוך וק"ל. גם אין הפשט הליא בזה דמ"מ מאי להקשות אי הכי יכול נמי כגון באותה מדינה וק"ל. ואף לפירוש ר"ת מ"מ נראה שס"ל דכל המשניות איירי באחר שלמדו דאל"כ רבה מ"ט לא אמר כרבא דלמא ידעינו מועיל כיון דא"ל לשמה ומתני' דריש פ"ב קודם שלמדו מיהו ז"א דמ"מ משום גזירה שמא וכו' ע"כ ידענו לא מהני (צ): **בא"ד** ועוד פרש"י בכת"י כו'. קשה דהו"ל למיפרך בא"י למה לי אם יש עדים יתקיים בחותמיו ט' קיום זה מה טיבו כיון דרבה לית ליה דרבא ואם תמלא לומר שכלל זה בקושיא א"ה יכול נמי א"ל בפנ"כ ולא כלום וכ"ש אינו יכול מ"מ קשה היאך מתורץ זה. למה לי קיום באינו יכול: **ואני** אומר א"ה יכול נמי דמשמע ליה מדלא קתני צריך להתקיים בחותמיו והוי הדיוק דיכול אינו צריך ועוד למאי קתני לה ומאי קמ"ל דיכול אינו צריך משנתינו הוא אלא להורות דמהני קיום חותמיו [ולזה קשה א"ה יכול נמי מהני קיום חותמיו] בשלמא לרבא בא לשלול טעמא דלשמה שאין הטעם דבפנ"כ משום לשמה וכיון שכן מה לי יכול או אינו יכול אבל לרבה דאין בא לשליל טעמא דלשמה וקושטא דחיישינן ואי לאחר שלמדו פשיטא הא כולן בקיאין ומשי תיתי לחוש אלא קמ"ל שלא תימא לא עקרו רבנן תקנתייהו ולא זה ממקומה הלריך דוקא בפנ"כ אף לאחר שלמדו דאין לחוש למידי א"כ מאי אריא אינו יכול אופן שלא אפשר להתקיים תקנתא דרבנן אפילו יכול נמי ולא אמר נמי מהני קיום לאחר שלמדו אף שאפשר להתקיים תקנתא דרבנן דלא הוי סלקא דעתיה לפסול הגט משום הכי כיון דליכא למיחש למידי ומשני שם א"כ דפסול משום גזירה כו' וזה קרוב לתי' ר"ת: **עוד** רליתי לומר דלאחר שלמדו ודאי אינו ר"ל שהיה מלמד נוסע ממקום למקום רק לאחר דשכיחי מתיבתא בחו"ל מחזקינן להו בבני תורה וכדלקמן דבבל כא"י מכי אתי רב לבבל ושכיחי מתיבתא וא"כ יכול נמי דעדים מלוין לקיימו ע"י כן ומשני גזירה שמא יחזור כו' ואף דלקמן בבל כא"י לגיטין ולא חיישינן שמא יחזור וכו' היינו משום שמימות יכניה היה כך ולא היה קלקול שם מעולם ופי' מכי אתא רב כו' כמ"ש התוס' לקמן והורה לנו שמימות יכניה וכו' והא דנקיט לשון לאחר שלמדו ולא מתיבתא כדלקמן משום דהכא משני על אין בקיאין לשמה נ"ל שלמדו מסא"כ לקמן דכ"ע כרבא משום קיום לחוד א"ל לאדכורי רק ע"י מתיבתא תלמידים ההולכים מעיר לעיר אבל א"ל דמש"ה בבל כא"י ע"י מתיבתא [ולא גזרינן שמא יחזיר] משום דלקמן כרבא טעמא דקיום לחוד אבל הכא ברבה קיימינן דחיים לטעמא דלשמה גזרינן שמא יחזור וכו' כי למה לא שייך לענין קיום ג"כ גזירה ולקמן נכתוב יותר בזה בעזה"י רק לפי"ז קשה נמי כמו לפרש"י דהו"ל להקשות באינו יכול גופה למה לי קיום כיון דשכיחא רק י"ל דאפילו ביכול פריך ומשני שפיר מסא"כ לפרש"י [דלא משני מידי] כמ"ש לעיל ומ"מ לא יתכן דס"ס כיון דבפיקא ונתחרש לא שכיח א"כ למה לי קיום חותמיו כיון דשכיחא ע"י מתיבתאות והוי כמו בא"י וליכא חששא אלא משום גזירה ובהא לא גזרו ודו"ק: **בסוף** הדבור משום אחלופי. והוצרך הכא לגזירה שמא יחזור דהכא פריך לא יצטרך כלל בפנ"כ ובפנ"ח ודוקא אם נ"ל בפנ"ח לאיזה טעם התקינו נמי בפנ"כ משום אחלופי אבל השתא שנתבטל הואיל לפרש פריך אבפנ"ח נמי. והוצרכו לקמן משום אחלופי שכא דלא שייך גזירה דהכא כגון בלא שכיח. אבל יש לראות כגון מאי אי פיקח ונתחרש הא א"ל. אשה בלא"ה נמי צריך שלא תחלוק כדמסיק. בבי תרי לא שייך אחלופי [גם א"ל כלל]. גם קשה דהא לא אתי לאחלופי כיון דידעינו לא מהני כמ"ש בה"א והוא מוכרח דהא מתני' דריש פ"ב נמי איירי בלאחר שלמדו דמינה דייקין דידעינו לא מהני והא דכתבו בסמוך בד"ה בי תרי משום דקודם שלמדו הוי בפנינו דוקא משמע דלאחר שלמדו לאו דוקא רק נקיט לשון דבפנינו משום דמקודם היה דוקא עכל"ל דהיינו בבי תרי דאייתי גיטא דלא שכיחא דקושטא הוא דאין צריכין לומר כדמסיק הכא (ק). דאל"כ מאי הקשו ולמאי דחשיב מלתא דלא שכיחא הא דקתני וכו' דדייק וכו' מאי קושיא שפיר ידעינו בבי תרי דעלמא לא מהני משום גזירה שמא יחזיר וכו' ומטעמא דלשמה אלא ההם בשניהם שלוחים איירי. (ר) ואפשר לומר דמ"מ דכיון דקודם שלמדו נתקן בפנ"כ משום לשמה נשארה התקנה משום אחלופי אף דיש היכר ג"כ ע"י ידעינו וכעין שכתבו לעיל בד"ה רבה אית ליה דרבא ואולי לענין זה היכא דליכא גזירה כגון בא"י מהגמוניא להגמוניא הוצרכו זה לקמן והתוס' הביאו מסם דה"ה לענין אחר שלמדו קודם בואיו לגזירה שמא יחזור וכו' ול"ע לקמן [וסם ייסבו בפשיטות]: **בתוס'** בד"ה כשניסת והא דתניא כו'. ולגופא דברייתא לא הקשו י"ל דנתקיים הוא עבר מדלא אמר יתקיים כבמתני' דא"י דלעיל ואילו הכא איירי שהגט מקוים כבר מאי אמרת למה פסק ותני אמר ר"ש הולד ממזר אם יכול לקיימו יתקיים עדיין בחותמיו י"ל דלא מועיל כיון דמעיקרא שינה מתקנת חכמים אך הכא דאיירי כשניסת א"כ התנא פוסק הדין לאחר נשואין אם יבא גט כזה א"כ אף שהוא לשון עבר מ"מ יכול לפרש אם נתקיים קודם הנשואין אבל בשעת הנתינה עכ"פ לא היה מקוים ועוד דאדרבה בנאמר כפשוטו אם נתקיים הוא הוה עתה א"כ ע"כ איירי אחר הנשואין שעדיין מועיל קיום ואילו בפשטא דברייתא י"ל אם נתקיים עתה בשעת הנתינה ועיין בחדושי רשב"א: **עוד** שם והא דתניא כו'. אף דרבנן פליגי אר"מ מ"מ תלא עכ"פ ובולד לחודיה פליגי דר"מ אמר תלא והולד ממזר אבל בתלא מודו רבנן וק"ל: **בא"ד** דהא ר"י אית ליה לא תלא. והא א"ל דהכא תלא וכשר היינו הולד דהכא הני כשר ותלא וג' גיטין פסולין נקיט לפסול ולא תלא ודו"ק: **בא"ד** למעוטי נתנו לה. היינו כשלא נתקיים בחותמיו: **בא"ד** וכמסקנא דשמעתין כנ"ל: **ע"ב** **גמ'** ותסברא והא רבה אית ליה דרבא כו'. דא"ל מקוים היינו מדלא הזכיר גט מקוים גם א"ל דהוי באותה מדינה דהו"ל לשאלי מהיכן ולזה א"ל ג"כ דהוי מבבל ושם בקיאין כדבסמוך: **בהא** דכילד יעשה יסלנו כו' אם הלכה כר"מ בהא דכל המשנה כו' גם משמע לעיל דרבה ס"ל כוותיה דר"מ מדלא אקטו בפנ"כ משום לשמה וכי אתי למיגזייה מאי הוי ע"ש בפרש"י בכל זה עיין ברשב"א באורך: **ובהא** דאשה כשירה להביא את הגט ולא קאמר קרוב בפרט לגירסת הספרים כשירה להביא גיטה עיין ברשב"א בזה באורך. גם אם הלכה כרבה או כרבא ע"ש באורך: **גמ'** וכ"ש אעביד לחומרא כמלא כו'. ולקמן אתקין ר"ג שיהיו העדים חותמין כו' אתקין רבא בגיטא מיומא דק כו' וכן כמה חומרות שהחמירו האחרונים עיין בתרומת הדשן שהאריך בזה: **ברש"י** בד"ה משום דלא אמר כו' ובפני נכתב כו'. כמו שאמר יסלנו ויאמר וק"ל: **בתוס'** בד"ה והא קי"ל דאין עד כו'. בהרשב"א ייסב הגירסא דמשמע בעד נעשה דיין כו' לגמרי קאמר בכל מקום: **בתוס'** בד"ה הכי גרים ר"ת. שלנו גירסת הרשב"א ועיין לעיל דף ג' ע"א הקאמר התם אשה לא מהימנא ולא קאמר התם קרוב לא מהימן כו' ואפ"ל דנכלל בהתם בעל דבר לא מהימן כו' דאין קרוב יותר מזה: **בתוס'** בד"ה כילד יעשה כו' ולר"מ כילד יעשה קודם נשואין כו'. ולא מיחא להו כפשוטו שתהיה גרושה להנשא לאחר אפשר דנכלל בקודם נשואין ואפ"ל דלתקן מכאן ואילך הול"ל תטול גט נם מבעל הלזה השני דפשיטא דלריכה גט ממש דקידושין תופסין כיון דמגורשת מראשון מדאורייתא מיהו התנא לא קאמר רק כילד יעשה לא תעשה: **בתוס'** בד"ה יסלנו כו' וה"ה לאחר נתינה בתוך כדי דבור כו'. ובתכ"ד קודם נתינה נמי פשיטא דמהני וכ"ה בסדר גיטין בשסר"י: **בסה"ד** עושה בב"ד שליח ואומר כו'. אע"ג דנתינות הגט לאשה הוא לאחר זמן:

דף ו ע"א **גמ'** קן קולמסא ופרש"י תקון הקולמס כו'. לא שלריך באמת לשמה עיין בשסר"י: **גמ'** מהו דתימא אינם כו' קמ"ל. פירוש דלא חיישינן שיהיה עוד שסמו כשמו דאף בעומד אללו כל היום הא בעינן שיהיה מוכח מתוך הגט כמ"ש התוס' לעיל והא דקאמר מהו דתימא וכו' משום דים רגלים לדבר טפי מדלא כתב קודם רק אחרי בואו מהסוק אבל ביוסב בביתו פשיטא דלא חיישינן ודו"ק: **גמ'** והני גמירי כו'. ולא שייך גזירה שמא יחזור וכו' דמעולם גמירי והיה נראה לכאורה דאיתמר נמי כו' דע"כ אין הטעם משום לשמה דא"כ אכתי ניחוש דמכי אתי רב לבבל נעשו לומדים ולא מקודם ולא כפרש"י מגלה יכניה כו' דאם קבלה היא דלא פסק נקבל וא"כ שייך גזירה. אבל א"כ גם לטעמא דקיום נגזור שמא כו' ואולי לענין שמא ישכחו שייך לגזור טפי אבל לענין מתיבתות אין לגזור שמא יתבטל וק"ל: **גמ'** מתיב ר' ירמיה כו'. אין ליסב פירוס הקונטרס דמקסה כיון דבזמן המשנה ע"כ היה נ"ל בפני נכתב א"כ נגזור השתא שמא יחזור כו' דא"כ נפרוך בלא מתני' מניה וביה דהא אמר מכי אתי רב ולא מקודם אלא ע"כ נ"ל לענין מתיבתא לא חיישינן שמא יתבטל. ונראה לפרש"י מקשה בין לה"א דפליגי בלשמה גם להמדחה שאינו סותר רק מכח והסברא גם לאתמר נמי שמביא מר"ה לסתור טעמא דלשמה הא [בלא"ה] אי אפשר לומר טעמא דלשמה מכח מתני' ערוכה דהא בזמן המשנה ע"כ היה נ"ל בפנ"כ הא מיכניה גמירי וא"ת דלא היו גמירי מיכניה דפסקה נגזור שמא יחזור כו' ודו"ק: **גמ'** והא בבל לצפונה כו'. שלא תימא לגד מערב דלא מפורש גבול במתני': **גמ'** ולא ידענא אי מסורא כו'. אף דמסקנא מנהרדעא לסורא דרב ראש ישיבה בסורא הוא כפרש"י בסמוך מ"מ דלמא בשעת כתיבה שאלו אם לריך לומר א"כ לריך לעמוד ע"נ: **בתוס'** בד"ה אפילו קן וכו'. מפורש בשסר"י: **בתוס'** בד"ה מכי אתא רב כו'. ואיתמר נמי קאי על גוף הדין ובתוס' מרובה דף פ"ו כתבו בהדיא מכי אתא רב לבבל כו' אלשמה: **בתוס'** בד"ה מכי ארדשיר כו' וי"ל וכו'. אכתי להמקשה דלא אסיק אדעתיה דרבה אית ליה דרבא תקשי ועוד קשה דלמא ס"ל כת"ק דלא גזר מוליך אטו מביא ונראה דודאי בסברת המקשה דרבה לית ליה דרבא לק"מ דדלמא כת"ק ס"ל אבל למסקנא דרבה אית ליה דרבא ומוליך לכ"ע נ"ל בפנ"כ ס"ד דהתוס' דהסברא נסארת לכ"ע דגזרינן מוליך כו' ותי' דאדרבא למסקנא לכ"ע לא גזרינן ודו"ק: **בא"ד** דהאי מא"י הוי כדכתיב כו'. ל"ע היכי מוכח מהאי קרא ע"ס ובפרש"י כתב התם רסן זה קטיספון ולא אקטיספון: **ע"ב** **גמ'** אמר ליה בני מסיכן אתה כו'. נ"ל להוכיח מזה שא"ל לכתוב בגט מקום הכתיבה שעומד שם הסופר בשעת הכתיבה דאל"כ הא ראה בגט מסיכן היה דע"כ לא קפיד רק אמקום כתיבת הגט מיהו שמא לא ראה הגט רק בא בשתם ושאל לר' ישמעאל וק"ל: **גמ'** הואיל וילא הדבר וכו'. אפ"ל דאה"כ כן השיב לו הואיל ויוכל לבטל ערעור הבעל טפי עדיף לעשות על לד שהיא גמור רק הגמ' מקשה דקארי לה מאי קארי לה ומה ס"ד דר' אילעאי וק"ל: **גמ'** זבוב מלא ולא הקפיד כו'. אין להקשות א"כ מאי אסכים מריה על ידו כיון דלא הקפיד וגימא דבר אחר וצ"ל דמ"מ הוי סרחון ומרידה דנכלל בותזנה אף שסוא לא חיים. ואולי אחרי שמלא נימא קפיד גם על זבוב ותלאו בפשיעה ג"כ. ועוד י"ל לכותים ע"פ מה שאיתא שלהי מכילתין כשם שיש דעות במאכלים כך יש דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל וכו' כך יש אדם שאשתו כו' ע"ש וק"ל: **בתוס'** בד"ה אי עבדית אהנית כו' אבל אי אמרה כו'. ספר ח"ם הגיה אי אמר שמכיון אדיבוריה: **בתוס'** בד"ה אמר ר' ילחק כו'. כל זה בכתב אשורית כדאיתא בחידושי הרשב"א: **בא"ד** ומיהו הרבה כו' וא"כ שמא אף הא וכו' לדרשא הוי. עיין בכל הדבור הזה בתוס' דמנחות תמלא הרבה שינויים מבכאן: **בא"ד** ישראל אל תשמח אל גיל בעמים. ואע"ג דפסקו כר' ילחק דג' אין כותבין וא"ל דהא משנה בתחלת המקרא שפיר דמי א"כ למה לא כסב אחריתך ישגא מאד כדכתיב ובמנחות הביאו אל בעמים גיל ע"ש. ובשמעתין בסמוך דמר עוקבא שרטט להאי קרא ולא שינה ע"ש: **בא"ד** לא ס"ת כו'. נראה דמשמע להו דס"ת א"ל שרטוט מדפריך הא מורידין עושין וכו' ודלמא ניחא למימר הך טעמא דכולל אף בס"ת אלא ש"מ דאף ס"ת א"ל שרטוט ולהכי פריך שפיר: **בא"ד** והא דאמר בפ"ק דמגילה כו'. נ"ל בקיצורים דבל"ז י"ל הא דמגילה לריכה שרטוט אפילו שורה הראשונה ותפלין אין לריכין שרטוט אפילו שורה הראשונה ומזוזה לריכה שרטוט על כל שיטה והשתא א"ש הכל אבל השתא ע"כ נ"ל דתפלין עכ"פ לריכין שרטוט שורה הראשונה דהא אפילו ג' אין כותבין כ"ש תפלין והא דקאמר תפלין אין לריכין שרטוט היינו על כל שיטה ממילא הא דקאמר מגילה לריך שרטוט ע"כ היינו על כל שיטה דאל"כ קרי ליה א"ל שרטוט לזה הקשו שפיר וק"ל. אבל מהא דמגילה אין להוכיח דפירושו על כל שורה מדלריך קרא הא בלא"ה ג' אין כותבין י"ל דמג"ל שמגילה הוא מקרא דדוקא ג' מקרא אין כותבין וק"ל: **בא"ד** והייתי מלריך דוכסוסטוס. דבריהם מבוארים דמשמע ליה לתלמודא [דיהיב טעמא אתוספתא שהובא שם דאדיפתרא ושלא בדיו פסול] דטעמא דתוספתא מגזירה שוה דכתיבה כתיבה דמינה ילפינן על מה שיכתוב ולא מדברי שלום ואמת דא"כ דילף התוספתא משם הייתי מלריך דוכסוסטוס כמזוזה אבל אילו פירושו אמתה של תורה ספר תורה דלמא שפיר יליף התוספתא מינה אף על מה שיכתוב [ומג"ל להלמודא דטעמא מגז"ש] ועיין בהרשב"א שכתב בענין אחר קלת מהתוס': **בסה"ד** והא דאמר במסכת סופרים כו'. דא"ל שיטה ראשונה דזה א"ל שרטוט [קרי לה] והכא קאמר א"כ מסותל לזה פירשו ד' שרטוטין וכו' והא דמגילה נמי כו"ש לגרולי הכי שלריכה שרטוט כאמיתה ומ' שיס ד' שרטוטין אלא עדיפא מהך וק"ל:

ב א ו ר

והגנו הכל כסדר: (פ) אין הלשון מדוקדק דמלשון ק"ק דבסמוך נראה דמ"ם בתחלה משמע דלא מפרש כו' ר"ל דלא יפרש ר"ת ברבה כדמפרש הגאון לעיל ברבא וע"ז אינו מדוקדק מ"ם א"כ דה"כ הול"ל כו'. ועיקר הכוונה דא"כ מאי קשיא ליה לרבה ספי מלרבא: (צ) דברים הללו אין להם הבנה כלל דע"כ רבה לא מצי אמר כרבא דקודם שלמדו מוכח מפ"ב מדידעינו לא מהני ולאחר שלמדו מוכח ממתני' דאינו יכול שלריך לשמה כמו שפירש ר"ת והמקשה הקשה באמת אמאי לא מהני ביכול ותירץ גזירה וכו'. גם מ"ם זה אינו דמ"מ משום גזירה כו' אינו מובן כלל דכל עיקר קושיתו רבה מ"ם לא אמר כרבא בלאחר שלמדו דטעמא רק משום קיום ולא אמריק טובא: (ק) אף שהאריך בזה שלא יסיו דברי התוס' סתורין בגוף הדין דידעינו אינו מועיל מ"מ עדין קשה לאין לפרש שכיחא דייקינן דידעינו לא מהני לנו"ם נשמוך דאפשר לומר דמתני' דריש פ"ב נקיט בפנינו משום קודם שלמדו ופ"ג דלית ליה לאין לפרש דאפשר לומר הכי וכ"כ באמת מהרי"ן ג"כ שדברי התוס' בזה סתורין: (ר) והיינו ממה דקאמר לקמן דף י"ג ע"א זימנין אשכחיה כו' דאפילו גט יוצא מתחת ידי עידי תימה כפר אלמא קסבר כו'. כ"ס כדברי הגאון לקמן ריש פ"ב כדבור ולענין ידעינו בסוף דבריו. ומ"מ קשה דאף נהאי ליסנא איירי מתניתין נמי באין בגט יוצא א"ם כן לא כו"ל לבתוספות לדחוי דמשום קודם שלמדו נקיט הכי רק משום אין הגט יוצא כו' וכן הקשה בספר משנת חכמים עיי"ש

דף ז ע"א גמ' קיימתיה מסברא. כמו רבב"ח דאמרה כמי מסברא ואולי רבב"ח משמע ליה מלשון המשנה דקאמר לומר אמירה לשון רכה ולא קאמר לשאול או לצוות גם לשון בתוך ביתו כמדבר עם עצמו דאל"כ הול"ל אל בני ביתו והוא קאמר מסברא בלא דקדוק ודוחק לומר מסברא בלא טעמא דכי היכי דליקבלו מניה אף שודאי היה קיבלו מרב אשי דמימות רבי עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד עם כ"ז מסברא דלעולם יהא דבורו של אדם בנחת כו' דסוף סוף גם הא דליקבלו מניה מקרי סברא וק"ל: **גמ'** השכם והערב וכו'. אפ"ל והתחולל מלשון כדי שתתחולל דעתו עליו כמו ויחל משה והשתא אתי שפיר דאי מלשון דוש א"כ הקדים המאוחר ואיחר המוקדם וכן מצאתי: **גמ'** קינה ודימונה וכו'. שמעתי דמפרש טפי בהאי משום כפילות ועדעדה סנסנה ומדחדא לדרשא כמו גבי רך וטוב: **גמ'** וכי מה ענין מצנפת כו'. ק"ק כל מקשה שאומר מה ענין וכו' מקשה שאין להם ענין כלל זה עם זה והם כרחוק מזרח למערב כמו מה ענין שמיטה אצל הר סיני וזה לא יתכן כאן גם איפכא הול"ל מה ענין עטרה אצל מצנפת כמו מה ענין שמיטה אצל הר סיני ונראה במה שאיתא ג' כתרים הן כו' וקחשיב ד' ונ"ל במה שאיתא אין מושחין מלכים כהנים עיין ברמב"ן פרשת ויחי פסוק לא יסור באורך וביאור רוחב. לזה [קאמר] ג' כתרים יכולין להיות יחד בלא ד' לזה אמר דמשמע ליה לכאורה דבאדם אחד איירי קח ממנו המצנפת והעטרה ולא אמר קח מזה המצנפת ומאחר העטרה מאחר דמצנפת הוא כתר כהונה והעטרה קאי על צדקיה כתר מלכות ולזה הקשה שפיר וכי מה ענין מצנפת וכו' הלא אי אפשר להם להיות יחד ומדקאמר הסר כו' משמע דהיה לו שניהם על ראשו ומתרץ דאיירי בעטרת חתנים דשייך כולן אף באחד ומינה דבטל מכל אדם וזהו שאמרו אמרו מלאכי השרת וכו' זאת וכו' הזכיר נעשה ונשמע יותר מזוות אחר במה שאיתא בשעה שהקדימו ישראל כו' באו ק"ך ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל א' מישראל ב' כתרים ר"ל נוסף על כתר תורה לכל אחד עוד ב' כתרים דהיינו לכל אחד ג' כתרים וק"ל. להמשיך הענין אמר וכי מה ענין מצנפת וכו' כי לפי הדמיון הלובש אחרון פושט ראשון וכיון שהזכיר המצנפת הסר בתחלה ע"כ היה לובש העטרה מתחלה ואח"כ המצנפת לזה פריך וכי מה ענין מצנפת שלבש אחרון אצל עטרה שהיה לו מקודם דכיון שהיה לו כתר מלכות אי אפשר לו לכתר כהונה כמו שאיתא אצל ינאי המלך הקם להם בציץ וכו' די לך בכתר מלכות הנח כתר כהונה לבני אהרן כו' ונכון כ"ל (ש): **גמ'** דרש ר' עוירא זמנין כו'. אף דכמה דרשות דרש ר' עוירא זמנין אמר לה כו' בפרק מי שמתו אצל ישא ה' פניו וכו' ועוד כיוצא בו נראה דנקיט להך הכא דשני הדרשות בקראי דכה אמר ה' וכו'. וקינה ודימונה כו' נקיט הכא משום קנאה ודומם כו' לגימא ודומם עושה לו דין ומסמיך לדום לה' והוא יפילם כו': **גמ'** לב' רחילות כו' גוזזה עוברת כו'. ע"ד זה עוברין כבני מרון כאמריא וכו'. תחלה אמר אם שלמים מצומצמים ומ"מ יש לו מזונותיו מצומצמין רק אין לו מותרות לתת לאחרים וכ"ש כשהם רבים והדר אמר אפילו עני וכו' שלא תימא זה גזוז כבר: **בתוס'** בד"ה השתא וכו' אלא גבי אכילה כו'. דומיא דבהמתן של צדיקים וכן מ"ש אין מגונה כ"כ אכילה של היתר כו' דדוקא דומיא דבהמתן חמורו דר' פנחס בן יאיר שלא רצתה לאכול דבר שאינו מעושר: **בתוס'** בד"ה והוא וכו'. שמעתי מפרשים דקשה להו אמאי לא שירטט להך קרא כראשון לזה כתבו בזבחים כו' אע"פ שהפיל לך חללים כו' דום כמלא הפסוק מסורס ומהופך שהסדר הישר הוא התחולל לו דום לה' והשתא הוי כהאי דראשיתך מצער היה וכו' וק"ל והוא הצליי. ומה שלא הזכיר שירטוט בגמ' אפ"ל שהכל נכתב על נייר א' שעל הנייר ששלח לו בני אדם העומדין וכו' כתב לו עליו תשובתו בצידו אמרתי וגומר הדר וכתב לו התחיו קח מצערו טובה וכו' הדר כתב עליו דום לה' וכיון ששירטט פעם א' שוב אין צריך כמ"ש התוס' לעיל. ועוד אפ"ל דכיון דיש שם במקרא זה האחרון ודאי לא כתב השם ככתיבתו רק ב' יודין או ה' או כקריאתו הנהוג עד היום כי אין רשאי לכותבו בכתב אשורית בחנם וממילא שינה מאשר הוא במקרא ושפיר דמי לכתוב בלא שרטוט כנ"ל ונכון: **בתוס'** בד"ה השכם וכו' לבהמ"ד קאמר לעסוק בתורה. לא להתפלל וגרסתם היה השכם והערב והן כלין וכו': **בתוס'** בד"ה עטרת חתנים. ומר בר רב אשי דגדיל כלילא לברתיה כלה ע"כ דומיא דגברא היינו עטרת חתנים ולאו היינו כלילא דדהבא עיר של זהב דהא בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות רק דומיא דעטרות חתנים דהיינו כיפה איירי ואותו אסרו בגברי דוקא ועיין: **ע"ב** גמ' למימרא דעכו בצפונה כו' פרש"י בסוף הצפון. הא ודאי דלצפונה קיימא רק כיון דמשער הגבול בעכו ע"כ צ"ל דקיימא בסוף צפון דא"י ובברייתא משמע דמעכו ולהלן עדיין א"י וכזיב קיימא בסוף צפון והציור כזה. (ת) (עיין בסוף הספר הציור סי' א') כמו גבול צפון כיון דקיימא במקצוע. וכיון דחציו דעכו היה ח"ל צריך לצייר כזה. (עיין הציור סי' ב') רק לפי"ז הו"ל לעשות בה גבול מזרח: **גמ'** לא קשיא הא ר"י הא רבנן. קשה דלמא אף לרבנן אף דחייב מדאורייתא מ"מ אפשר דמדרבנן הוי כחוץ כמו פרפיסא [שהביאו התוס' בד"ה דלמא לא הוא] ולכן לענין גט מדרבנן צריך לומר בפנ"כ ז"א דכיון שנקרא שם א"י עלי' דחייב במעשרות אינו צריך לומר בפנ"כ: **ברש"י** בד"ה ואמר ר"פ כו' וע"כ מזרחה שמם אמסילה קאי. דא"ל מזרח א"י ודו"ק: **ברש"י** בד"ה המביא גט בספינה וכו' וקס"ד דבנהרות דא"י קאמר. לכאורה כיון שסובר שהברייתות לא פליגי [מהו א"י] ואיירי בחד גוונא [לא בנהרות חלוקות] אף דס"ד ביה מ"מ פריך שפיר: **בתוס'** בד"ה ה"ג כו' ומיהו י"ל וכו'. מ"מ אינו נכון כ"כ דהול"ל למזרח הדרך למה לו להזכיר ימינו ודו"ק: **בתוס'** בד"ה הא ר"י כו'. אגופא דברייתא דמביא עבר בלא הא דהכא פשיטא דאין מקום [להקשות] דמובלעות לענין מעשר מאן דכר שמיה ומנ"ל אבל אגופא דמביא גט בספינה [הו"ל להקשות] י"ל דלמא המים מצד עצמן ואף העפר שתחתיו אין לו דין א"י כאוקימתא דרב נחמן בר יצחק וק"ל: **בא"ד** ואומר ר"י וכו'. בסמוך ע"כ לא קאמר ר"י כו' הומ"ל אלא בספינה שעפר שתחתיו לאו בר זריעה הוא אלא משום דעציץ ע"ג יתידות איירי בכל גוונא אף אם עומדות על גבי מים דומיא דספינה. ועי"ל דדוקא לענין דנקרא שם א"י עליו לענין גט כיון דשם א"י עליו לענין זריעה ע"ג קרקע שתחתיו בזה יש לחלק אבל לענין חיוב מעשר גופיה לא ודו"ק: **בתוס'** בד"ה עציץ נקוב וכו' כאן בשל עץ וכו'. לכאורה מוכח כפשטיה דע"כ בספינה נקובה ואפ"ה של חרס מביא וקורא דא"ל שניהן בנקובין א"כ מ"ש של עץ מחרס ועוד דהא קתני בעציץ דהוא של עץ דמהני נקיבה ואולי שלא תימא כאן בשל עץ ונקוב וכאן בשל חרס ואינו נקוב לזה כתבו מדלא משני כאן בנקובה כו' ותרווייהו בשל חרס כי היכי דמשני בעציץ והכל של עץ [ומחלק] בין נקובה לשאינו נקובה דהוי שפיר חידוש אחר בספינה שאין בעציץ אלא ש"מ דבחרס אינו נקוב כנקוב ושלא תקשי אכתי ליתני הכל בספינה של עץ וכאן בנקובה וכו' [דהא א"ל ודאי דסתם ספינה של חרס דפשיטא דלא זה מגוף דברי המחבר במוסגר] לז"א דא"כ הוי ממש שנויא דעציץ כו' ובא לאשמעינן חידוש כו' וא"ל ליתני בעציץ כאן בשל עץ כאן בשל חרס כו' ובספינה הכל בשל עץ כאן בנקובה כו' דלמה יתרץ כן הא סתם עציץ הוי של עץ טפי ניחא לשנויי בהכל של עץ וספינה הוא ג"כ של חרס וק"ל: **בא"ד** ורשב"ם הביא כו'. דאפילו סתם עציץ היכא שלא הזכיר עציץ חרס כבפרק ב': **בא"ד** אלמא סתם עציץ של חרס הוא. עיין ברשב"א שפירש הקושיא בענין אחר [דמדטומן הלוף בעציץ חרס מליאה עפר שלא יצמח ש"מ דחרס שאינו נקוב אינו יונק] אבל התוס' שלפנינו לא ניחא להו להקשות כן כי אין פירושו שטומנו בתוך העציץ המליאה עפר רק ממלא עציץ מהלוף בלא עפר וטומנו בעפר שנותן העציץ יחד תוך העפר: **בא"ד** וא"ש. שהרי עינינו רואות דסתם ספינה של עץ הוא. ולכך לא מתרץ בספינה כאן בנקובה כו': **בא"ד** א"כ כאן בנקובה כו' ר"ל לפרש"י אבל לפירוש התוס' שתכ ספינה של עץ ואינה נקוב כנקוב. ובתוס' מנחות גם הרשב"א כאן כתב בע"א מהתוס' שלפנינו פה ע"ש: **בתוס'** בד"ה דלמא לא הוא כו'. פרפיסא היינו עציץ וע"ש והוא מבואר:

דף ח ע"א גמ' ר"נ בר יצחק אמר כו'. יש להקשות דהומ"ל הא והא רבנן כאן לפנים מחוט המתוח כאן חוץ לחוט המתוח: **גמ'** בשלשה דרכים שותה סוריא כו'. ע"כ סוריא דשמעתין לאו היינו סורא דלעיל דהוי בבבל מסורא לנהרדעא כו' ישיבת רב דהוי כא"י ודו"ק: **ברש"י** בד"ה מן החוט ולפנים לצד חבירו וכו' ונסין דנקיט כו'. אפ"ל דבת"ק פשיטא דה"ה למים דגם לעיל לרבנן דר"י מחייבי בנהרות דא"י למאי דס"ד דאיירי בנהרות אבל לר"י דלר' ירמיה דלעיל צריך לומר נסין דוקא דאינו [מים אף] נהרות [דא"י] לר"י כ"ז שאינה גוששת הוי ח"ל אף לענין גיטין אבל לרנב"י נסין לאו דוקא וה"ה למים לענין גט ולענין חיוב דמעשר משום יניקה נגעו ביה כפי' רש"י ודו"ק. ויותר נראה משום דמפרש המביא גט בספינה דברייתא דכא"י ר"י היא ור"י גופא לא קאמר רק נסין לזה צ"ל דאף המים לר"י כנסין ולכן גט שנכתב בספינה [אף] לחוץ מחוט המתוח כא"י אבל בנסין דת"ק [כיון] דאיירי (במן הצדדים) [בברייתא דכמביא בח"ל בחוץ לחוט המתוח. כנ"ל להגיה ולמחוק השני תיבות במן הצדדים] אין לנו כ"מ אף אם יהיה נסין דוקא וק"ל: **בתוס'** בד"ה כל ששופע וכו' בסוף הדבור לצד מזרח ומצד זה לצד מערב כדפרישית כנ"ל ודבריהם מבוארים דלפי' רש"י דמציין ת"ק גבול צפוני בחודו של הר א"כ למה ליה לר"י להזכיר קפלוריא אבל לפירוש ר"י דהשיפוע לצד מערב ומזרח אתי שפיר הכל דהתנא מגביל בו בחודו גבול מערבי דא"י כל ששופע כו' והפסוק הגביל בו צפונה דא"י דקוטא הוא דהוא ג"כ בצפון דא"י שהרי עומד במקצוע צפונית מערבית והפסוק אינו מדקדק רק הגבול צפוני לא"י שם הוא ההר אבל התנא בא לדקדק בהר גופא באיזה מקום בו הוא הגבול בהתחלתו או באמצעו או בסופו דחודו של הר הולך מצפון לדרום ואפשר הוא כמה פרסאות ואף שהוא גבול מערבי דא"י א"א לומר שהוא גבול צפוני דהיכן הוא הנקודה שהרי שיפועו הולך לצד מזרח ומערב ומפרש ר"י מקפלוריא וכו' ויכול להיות אפילו שקפלוריא לא היה מכוון בחודו של הר רק בשיפועו או לצד מזרח או לצד מערב ולכן אין להגביל בו כלל גבול מערבו דא"י וגבול צפוני א"א להגביל בחודו דהר רק בקפלוריא זה פשוט. ור"י עצמו דמגביל גבול צפון במתני' בעכו היינו לצד מזרח דא"י וכפי' רש"י בתחלת ההלכה וקפלוריא לצד מערב וכ"ש אם קפלוריא מונחת בשיפוע מערב דהוי ח"ל [מלבד הים שריבתה תורה] כ"ש ניחא דמשמעות במתני' בעכו דהוי לפנים מטורי אמנון אבל לענין חוט המתוח טוב יותר לשער בגבול צפוני דא"י: **בתוס'** בד"ה ר"י אומר כו' לכך י"ל דלא כבשו וכו'. ואג"ל דלא קי"ל כר"י ומ"מ פטור מן המעשרות וכן לענין גיטין הוי כח"ל כיון דלא קדשה בביאה שניה: **בא"ד** כדכתיב עד ים הגדול כו'. מה מוכח טפי מהאי קרא מקרא דבשמעתין ואפשר מלשון עד ועיין: **בתוס'** בד"ה המוכר עבדו וכו'. א"ל דבגט פשיטא ליה וכו'. אלא לענין גיטין ג"כ מספקא ליה ובעי לענין מוכר וה"ה לענין גט וכ"ת א"כ אמאי לא פשיט לו ג"כ גט דאפילו ר"מ לא קאמר אלא בעכו דמיקרבא אבל סוריא דמרחקא לא כדאמר לעיל לענין בבל וי"ל כיון דעכו חציה ח"ל ממש א"כ אין למידק מניה אבל סוריא דמירחקא וכו' דדלמא סוריא נמי כא"י ונקיט עכו דמשמע כל עכו ואפילו חצי' של ח"ל דינה כא"י ואינו נקיט סוריא דהוי כיבוש יחיד דסמי' כיבוש לא הוי ידעינן חציו ח"ל דבעכו אבל לענין מוכר פשיט שפיר מחציו דא"י דהשתא אפילו חציו דא"י דינו כח"ל לענין מוכר כ"ש סוריא דמירחקא ואף שהוא כיבוש יחיד לא יהיה עדיף מא"י ממש וקלת קשה אכתי מאי דייק לענין גיטין אין וכו' דלמא נקיט לגיטין משום חציה דח"ל ולא היה יכול לומר עכו כא"י סתם לכל דבר כיון דאיירי מכל עכו לא הוי מלתא פסיקא כי אם לגיטין אבל חציו דא"י וכן סוריא דלמא לעולם דינו כא"י למוכר ואפ"ל דודאי עיקר פשיטותו מת"ק דר"מ דהלכה כר"י לגבי' ואפילו חציו דא"י כח"ל כיון דרחוקה מיישוב וכ"ש סוריא רק של"ת מנ"ל ה"ה למוכר לזה מייתי הסברא מדר"מ דלגיטין אין לעבדים לא ממילא ת"ק דפליג אף לגיטין כ"ש לעבדים ודו"ק. [ובאמת דגם גיטין כפשטו מת"ק והמעיין לא ידע למפשט תרוייהו]: **בתוס'** בד"ה בשלשה דרכים כו'. עיין ריש קידושין ותמצא מבואר דדרך לשון זכר ולשון נקבה רק כדקאי בנקבה נקיט לשון נקבה כמו האשה נקנית בשלש דרכים וכדקאי בזכר נקיט לשון זכר בשבעה דרכים בודקין את הזב והשתא מבואר דסוריא לשון נקבה שותה סוריא עפרה וחייבת הרוצה ליכנס לה: **בתוס'** בד"ה כיבוש יחיד וכו' שלא היו לשם כו'. בקמץ [הסי"ן] ויש קורין לשם [בציירי] ואינו נכון דא"כ שלא היה מבעי ליה [גם מלת ביחד מגומגם] וק"ל: **בא"ד** אבל בספרי כו'. לכאורה רש"י הולך לפרש ליסנא דכיבוש יחיד וכו' דלספרי אמאי תלאו בכיבוש יחיד אבל עיין ברמב"ן סוף פרשת עקב ותמצא מבואר וק"ל:

ע"ב גמ' איבעי להו כל נכסי כו' דמברייתא ליכא למשמע דבלא כל ודאי צריך לומר עצמך דאף דעבד בכלל נכסים [היינו] כשכותב נכסיו לאחרים אבל לגבי דעבד לא ועיין ברשב"א ובר"ף. ולענין גט אשה בכתובה [ליכא למיבעיא] דמספר כתובה נלמד לכשתנשאי לאחר תטול מה שכתב ליכי עיין בפוסקים: **גמ'** הדר אמר אביי וכו'. אפשר לומר דהדר מכח קושית רבא דכי תימא דלא פלגינן דיבורא וכר"מ כ"ש דקשה טפי דתרוייהו לא ליקני רק צ"ל בהכרח דפלגינן ולכן שפיר קנה העבד מ"מ אין הדין עמך בנכסים ולזה הדר וסבר לא פלגינן וכר"מ ואה"נ תרוייהו לא קנה והקשה לו רבא דנימא פלגינן וכו' וע"ז הקשה לו רב אחא כמאן וכו' ע"כ משום דס"ל הלכה כר"ש לכן מקשית מניה הא אמר ר"י וכו' ומסיק דע"כ לפי סברתך דטעמא דר"מ משום לא פלגינן תקשי דר"ל אדר"ל אע"כ טעמא דר"מ דלא יצא בן חורין משום דלאו כרות וכו' אבל אי לאו ה"ה ס"ל נמי סברת ר"ש דפלגינן וא"כ שפיר הקשה רבא דלכ"ע פלגינן אבל לאביי טעמא דר"מ משום לא פלגינן ולא משום כרות גיטא. ואולם יש לחלק דבדר"מ אי אפשר לומר כיון דקנה העבד קנה נכסים דהא קאמר בפירוש חוץ וכו' וכיון דלא פלגינן ע"כ צ"ל מדנכסים לא קנה עבד נמי לא קנה אבל לענין קיום שפיר מצי לומר הכל קנה ואע"ג דבשיור דהתם נמי לא שייר כל נכסיה בפירוש רק חוץ מבית כור שהם מ"מ לא דמיא וק"ל: **ברש"י** בד"ה דגזרו על גושה כו' ולא אוהל כו'. [היינו] חוץ לארץ העמים כר"י מאורליינ"ש עיין בתוספות (א) והוצרך לזה משום [דקאמר] סוריא על אוירה לא גזרו כו' דאכתי כיון דאוהל זרוק לא שמי' אוהל לרבי א"כ מאהיל על הגוש. ולפי"ז א"ל מ"ש רש"י ולא אוהל כו' חוץ לארץ העמים וכר"י מאורליינ"ש רק מפרש הב' גזירות שגזרו תחלה על גושה ר"ל מגע ומשא אבל אוהל אינו נכלל בגזירת גוש ואח"כ אוירה דהוי טומאת אוהל כדי שיבא שפיר על סוריא על גושה גזרו דהיינו מגע ומשא ולא אוהל ולפי"ז נתכוון רש"י טפי לר"ת דמשני דאהלות קודם גזירת אוירה ניסנית ודו"ק: **ברש"י** בד"ה לא יצא בן חורין כו' דלא נחית לשיורא אלן לא אמרינן דשייר אבל היכא דנחית לשיורא אמרינן לדידיה כו' כנ"ל: **בתוס'** בד"ה בשידה כו' אלא משום דנקיט בברייתא כו'. ובברייתא גופא בדוקא נקיט באוקימתא דפליגי [רבי ור' יוסי] באוהל זרוק וכן לאוקימתא דמסיק משום דלא שכיח להכי ר' יוסי מטהר ולכ"ע על אוירה ממש גזרו ולמ"ד דפליגי אם על גושה גזרו [דהיינו מאהיל על הגוש] או על אוירה נמי דוקא בשידה מטהר ר"י דרוכב מאהיל ברגליו על הגוש וגם לרבותא דרבי לאשמעי' דעל אוירה ממש גזרו וק"ל: **בא"ד** כיון דסבר רבי אוהל זרוק כו'. א"כ מה לי שידה או פורח באויר או רוכב על סוס ומאהיל ברגליו על הארץ: **בא"ד** ומשמע כר"י אתיא בפשיטות טפי. משום דנחית דרגא דלר' יוסי

באור

(ש) נראה דכאן נייד מדברי הירושלמי דאין מושחין דשם משמע דעיקר האיסור שלא יעשה כהן אפילו הדיוט למנך כמבואר ברמב"ן: (ת) מן כמו גבול צפון עד סוף אינו מובן כלל ונראה שנתחלף וכך סידורו עיין בסוף הספר הציור בסי' א' וכיון דחציו [קאי אתי' הגמ'] דעכו היה ח"ל צריך לצייר כזה עיין הציור סי' ב' רק לפי"ז הו"ל לעשות בה גבול מזרח כמו גבול צפון כיון דקיימא במקצוע [ועיין הציור במהרש"א. ודברי הגאון בתוס' בד"ה כל ששופע ותבין]: (א) לכאורה אי כר"י מאורלייט"ש דעל אוהל לא גזרו ואוירה היינו אויר ממש כנראה להדיא מדברי הגאון לקמן בהלכה זו א"כ מ"ש דר"י כר"י דמטהר דאף דאוהל זרוק שמיה אוהל מ"מ אי משום אויר ממש גזרו לא מהני אוהל

תגזה אגושה [היינו] אוהל דגושה לס"ד דגמרא שם ובסוריא אפילו אגושה [היינו אוהל גוש] לא גזרו ואיירי ברוכב על הסוס וכן לאוקימתא דלכ"ע על אוירה ממש גזרו [ור"י מטהר משום דלא שכיח] א"ש טפי לר"י [דכיון דבארץ העמים לא גזרו בשידה א"כ בסוריא נתתינן דרגא ומתירין אפילו בספינה או יושב בקרון דשכיח טפי. ועיין בנזיר] אבל לרבי דגזרו על אוירה ממש לס"ד שם בסוריא לא גזרו אאוירה ממש לטמא אפי' בשידה אבל אגושה דהיינו אוהל גוש גזרו אפילו בסוריא א"כ צ"ל דוקא דאיירי תנא דסוריא בשידה וכו'. (ב) ומ"מ אינו מפורש היטב בלשון המתרץ ואפילו רבי וכו' [הא] כבר ידע דבסוריא אגושה גזרו ואוירה לא והול"ל אפילו על אוהל גושה לא גזרו רק פירוש גוש הוא לפי"ז דוקא מגע ומשא ואוירה ר"ל אויר גוש [דהיינו אוהל] ואולם אם פירוש על אוירה גזרו דאיבעיא דהתם ולא על אוהל גוש [וכמשמעות לשון ר"י דאורלינ"ש כאן] א"כ לרבי א"ש נמי ברוכב על הסוס דבארץ העמים טמא משום אוירה ובסוריא טהור דאאוירה לא גזרו ומשום אוהל גוש אף בארץ העמים לא גזרו וע"ש בתוס' דנראה דפירשו או על אוירה ממש גזרו ועל אוהל גוש עכ"פ וע"ש: בתוס' בד"ה אלא כו' ועל אוירה או משום מאהיל על הגוש כו'. וסוגיא דהכא אזלא בפשיטות בין ללישנא כתנאי דהתם דפליגי בגרדי האיבעיא ולכ"ע [אוהל זרוק] שמי' אוהל ורבי מטמא בשידה משום דאאוירה עצמו גזרו ואינו יכול ליכנס בשום ענין קאמר דבסוריא על גושא דהיינו אוהל גוש גזרו על אויר ממש לא גזרו א"כ יכול ליכנס בשידה בין לאוקימתא שני' דפליגי באוהל זרוק ולכ"ע משום אוהל גוש גזרו ורבי מטמא משום דאין כאן הפסק בינו לארץ העמים פירושו על גושה גזרו מגע ומשא על אוירה דהיינו אויר גוש [שהוא אוהל] לא גזרו בסוריא כלומר ולכן אף דאוהל זרוק לא שמי' אוהל מ"מ טהור בין לאוקימתא ג' דלכ"ע שמיה אוהל ולכ"ע משום אויר ממש גזרו ורבי דמטמא משום דלא יכול ליכנס בשום ענין דאי אפשר שלא יכנס אויר פורתא לתוך השידה ור"י מטהר משום דהוי מלתא דלא שכיח ולא גזרו ביה רבנן קאמר בסוריא על גושה דהיינו אוהל גושה גזרו על אוירה דהיינו אויר ממש לא גזרו כ"ז נראה פשוט ולא ירדתי לסוף דעת הח"ס שנדחק בזה עיין בו ובגמרא דהתם ודו"ק: בתום' בד"ה דגזרו כו' דבמסכת אהלות תנן וכו' כצ"ל: בא"ד ותי' דאיירי וכו'. לפי"ז תפשוט אבעיא דנזיר מהכא [דמשום אוירה לפי מה דנראה מר"י דאורלינ"ש דאי על אוירה ממש גזרו לא גזרו על אוהל]. וי"ל דשיעור לשונם דמיירי בעפר כו' אי משום אויר עצמו גזרו וכו' ואי משום מאהיל על הגוש גזרו איכא לאוקמא כר"ש וכו' רק התוס' מקשין קודם דמסיק הכל בלד דאויר עצמו גזרו דאין לשונו משמע כן ולייתו באותו לדרך אחר: אבל לפי מ"ש לעיל דבלד אוירה גזרו גזרו ג"כ על אוהל גוש אי אפשר לומר כן א"כ לר"י דאורלינ"ש דפירש עפר הבא מח"ל כו' הוא לכל צדדי האיבעיא שם טמא [משום] אוהל גוש [וצ"ל שאר תירוצים דוקא] ודו"ק: בתום' בד"ה אע"ג כו' וקודם המילה כו' דלאחר המילה משיכן הוא כו' כצ"ל: בא"ד והא דאמרינן בסוף מפנין כו'. צ"ע לקושרו דאף אם תאמר ע"י ישראל ורבא לטעמיה דאמר שלשים א"כ למה לי כשיילי' לאמיה אף אם לא אמרה צריכה אני מחללין אפילו ע"י ישראל כיון דמקרי פתיחות הקבר עד ל' ע"ש בגמ' וא"ל לענין אמרה בהדיא אני צריכה דז"א דמ"מ מחללין ע"ש: בא"ד לפי"ז הא דקאמר כו' טוקמה תוך ז' כו'. וע"י ישראל ומעל"ע בעינן כדלעיל: בא"ד ושמא דוקא לצורך המילה הוא דשרי. פי' ולעולם ע"י ישראל והאי דחולין אסור לבריא לא הוי לצורך מצוה דהא לצורך דבר אחר אף ע"י נכרי אסור כדמפורש בכמה דוכתי מילא מים לבהמתו לא ישקה אחריו ישראל שמא ירבה בשבילו וא"כ אף כשנאמר דאיירי ע"י נכרי ע"כ צ"ל דוקא לצורך מצוה א"כ ה"כ נוכל לומר ע"י ישראל וק"ל: בתום' בד"ה הדר אמר כו'. הכי משמע לישנא מדלא אמר אלא וק"ל:

דף ט ע"א גמ' שפתים ישק. והר"ש קאי מדקאמר משיב כו' דר"ש משיב על דברי ר"מ וק"ל. ולהתוס' י"ל עוד דאיט אר"מ הא ר"ש לא שתק על דבריו ופליג עליו וק"ל: גמ' תרי ותרי נינהו וכו'. ואע"ג דאי אמרי' אוקי תרי לבהדי תרי וכאילו ליכא עדים מחזקינן הגט לכשר ואין צ"ל בפנ"כ י"ל דבשני עדים לא אמרינן כמו גבי חד אוקי חד לבהדי חד וכו' אלא הב' כיתי עדים עושין ספק בדבר ואמרינן אוקי אחזקת אשת איש עיין בכתובות דף כ"ב ע"ב ודף כ"ג: לכאורה יש לספק ברש"י דמעיקרא נראה כוונתו דמשייר בית כור נשמע דר"מ לא ס"ל פלגינן. דהתם אין לומר טעמא דמנכחית לשורא כו' דהיינו כרות גיטא דמסיק דא"כ כל נכסי במאי מיתוקמי ויהיה לרש"י חוץ מבית כור כמו להתוספות חוץ מעיר פלוני ואין לו כו' והתוס' לא הקשו עליו רק שאין הדין כן בבית כור אבל למה דס"ל לרש"י הדין כן הוא כמו עיר פלוני וא"כ למסקנא דכרות גיטא לפי"ז מאי לעולם דהא קושיא לר"מ נמי בזה מודה דילא לחירות כיון דס"ל פלגינן וטעמא דכרות לא שייך התם ובשלמא להתוס' ניחא דלמסקנא אתיא לעולם אפילו לעיר פלוני דשם נמי פליג ר"מ. מטעמא דכרות גיטא דהיינו שייר בדבורו כמו שפירשו התום' והוי אפילו אע"ג דהוי שיעור גדול דשייר כל נכסיו וה"א דלא הוי כרות גיטא ונאמר דאף לרש"י שייך בחוץ מבית כור טעמא דמנכחית לשורא דהיינו בעצמו טעמא דכרות גיטא דאף דעבד אינו יכול לגבות כלום דזיל הכא קמדחי ליה וכו' מ"מ הוא מתכוין לנכסים בכל נכסי מש"כ בעיר פלוני ואין לו כו' ומדקאמר לעולם משמע דאף באומר חוץ מבית כור דיש עוד סברא לומר לדידך שלא יצא בן חורין מטעם לא פלגינן אפ"ה יצא לחירות וכדמסיק כרות גיטא מ"מ הוי לעולם אע"ג די"ל בזה מדנחית לשורא טפי כיון דשייר טובא [טעמא דכיון דשייר טובא אין לו סבנה] ודוחק ודו"ק: בתום' בד"ה לעולם כו' זכה העבד בנכסים כו'. מפורש במהרש"א ע"ש: בתום' בד"ה הלכה כר"מ כו' ואין משמע כן בתוספתא כדפירש. ר"ל מלישנא דלעולם דמשמע שם דקאי אעיר פלוני ושם אין לומר מדשייר וכו' ולשון אפילו אינו מיושב וכו': בתום' בד"ה אינו חוזר בעבד וא"ת וכו'. וא"כ מעולם לא יצא עליו שם בן חורין שהרי אי אפשר לו לעשות בן חורין ע"י מתנת שכ"מ וק"ל: בא"ד וא"ת כיון דסתמא דדעת כו'. מקושר לאי נמי דתלה בדעת שכ"מ א"כ דעתו נמי היה לחזור כשיעמוד ומעולם לא יצא עליו שם בן חורין כל זמן שלא מת וק"ל: בתום' בד"ה אלא ערעור דבעל וכו'. אפשר שבא לתרץ לשון עוררין. ולעיל מספקי אי טענינן מזויף גבי לקוחות וי"ל דהתם אי ב"ד טוענין והכא שהלקוחות מערערין וטוענין שמא מזוייף הוא וק"ל: בתום' בד"ה שוו למוליך ולמביא וכו' לא ליתביה כו'. עיין בר"ן מבואר יותר: **ע"ב** גמ' מקרעין כו'. לכאורה אתי [מגילה] למעוטי לאפוקי ת"ק דרשב"ג דסובר דבכולהו מקרעין ויש מפקפקין כיון דמסיק דמלתא דאיתא בשאר שטרות לא קתני וכן מלתא דאיתא בקידושין כו' א"כ אף אם גיטי נשים ושחרורי עבדים שוין מ"מ לא הוי יכול למיתני כיון דאיתא בשאר שטרות וכמ"ש התום' לעיל [דף ה' ע"א בד"ה כשניסת] דלא חשיב אלא פסול כו' דהא אמרינן כו' מגילה דסיפא למעוטי נתנו לה כו' ודוחק לומר דרשב"ג לא פליג את"ק רק לפרש (ג) ולמעוטי שלא תימא בכל השטרות אין מקרעין חוץ מגיטי נשים וה"ה שחרור משום עיגון דמהי תיתי כיון דליכא תנא דס"ל הכי ועוד מסתמא יש כמה דינים בגט דליתא בשיחרור ועיין. ונראה דדוקא לענין שיחשוב ששוו קאמר דכיון דאיתא ג"כ בשאר שטרות לא קתני אבל יתורא דמגילה שבא להורות על דבר אחר שמחולק בו בהכרח שאר שטרות יהיה כאחד מהן או כשר או פסול וק"ל. ולא דמי למ"ש התום' לעיל בג' גיטין פסולין דכיון דלא איירי אלא בפסול שבגוף הגט לא הול"ל למעוטי כו' דהכא אי אפשר למעוטי בענין אחר רק שבזה שוין ובדבר אחר מתחלקין ואחד מהן כשאר שטרות. מיהו הא לרבנן הוא למעוטי שפיר לאפוקי דר"מ דאינו לר"מ יכול לחשוב חזרה דליתא בשאר שטרות וכן להודחק לומר שכתבתי וכה"ג בא למעוטי באופן דבלא מגילה היה יכול לחשוב ודו"ק: ברש"י בד"ה כשירין דדינא דמלכותא וכו' שהטתן וכו'. כשינויא קמא דלקמן דאף שטר מתנה כשר דהשתא אתי שפיר מלתא דליתא בשאר שטרות וכמ"ש התום' בד"ה מלתא דאיתא כו': ברש"י בד"ה בגיטי נשים משום תקנת עגונות וכו'. ואע"ג דבעבד נמי יש עיגון וכמו שכתבו התום' לעיל בד"ה שוו למוליך ולמביא עיין בר"ן. לרבנן דשיחרור זכות הוא וזכין שלא בפניו א"כ מן התורה הוא משוחרר מיד ואסור בשפחה ומאי הקשו התום' לעיל מאי עיגון יש בעבד כו' לא ליתבי' השליח וכו' ולא יאסור בשפחה. דלרש"י י"ל דאף שאינו יכול לחזור מ"מ כל כמה דלא מטי לידי' אינו משוחרר ואינו נאבד השיחרור אינו בן חורין וכן אם מת ולזה שפיר הקשו לא ליתביה ניהליה וכו' אבל התום' שסתרו בעצמן זה דזוכה בשיחרור לאלתר קשה (ד). וצ"ל שהקשו רק לר"מ דהא כדברי ר"מ בארבעה ואפ"ל עוד כיון דבאמת הוי ריעותא לו דאסור השתא בשפחה ובת חורין הוי חובה ואין חבין כ"ש אם אמר יאמר העבד איני רוצה לקבל א"י לעשות שלוחו בע"כ כמ"ש התום' בסמוך בד"ה בשליחות בע"כ: ברש"י בד"ה לא יתנו כו' ואפילו רבנן כו'. יש מפרשים כוונתו מדלא קאמר הניחא לרבנן כו' כדלעיל משמע דאף לרבנן פריך. ואין צורך דהוצרך לזה משום דאל"כ לר"מ לק"מ וכלל בחזרה דקתני דחד טעמא הוא לכאורה לזה פירש דלא תלו חד באידך ואפילו לרבנן וכו' וממילא אף לר"מ פריך שפיר וק"ל: ברש"י בד"ה מלתא דליתא כו' ליתנו לאחר מיתה כו'. לא הבינותי דעתו למה לא מפרש שמסרו בסתם ומת קודם דמטי לידיה ואם אמר בפירוש לאחר מיתה פשיטא דאף לרבנן לאו כלום הוא ואף שנתנו לידו ממש ואמר לו לאחר מיתה לאו כלום הוא דאין שטר לאחר מיתה וממ"ש התום' לעיל ע"א בד"ה ואינו חוזר בעבד ומיהו אם כתב בהדיא מהיום אם ימות אין נראה וכו' אין ראיה דהתם איירי אם עמד גס[בו]תו ליכא והאיכא האומר וכו' אינו נראה דאיירי לאחר מיתה גם לא פירש שם דאיירי לאחר מיתה ודוחק לומר דבשכ"מ סתמא הוי לאחר מיתה ובבריא עד שיפרש דהכא (לאו) בשכ"מ איירי גם משמע הא דאין שטר לאחר מיתה פסיקא בלא הא דרבינו רק הוא מחדש דאף שלא אמר לאחר מיתה אפ"ה אמרי' שמא לא גמר להקנותו וכו' ואין שטר לאחר מיתה הוא פשוט בלא"ה ולעיל בתום' דאינו חוזר בעבד איירי דמטי שטרא לידי' וכדכתב בו מהיום או בלא מהיום דודאי דעתו היה שיחול מהיום כמ"ש התום' לעיל ודו"ק ועיין בכ"ז: בתום' בד"ה אע"פ כו' אלא תקנתא דרבנן וכו'. עיין בתג"א בסמוך כו' דעובדי כוכבים הוו פסולין משום גזלנות וכיון דידעינן דלא מרעי נפשייהו כשירין מן התורה מה שאין כן משה ואהרן דפסול דידהו משום קורבה להכי אף דלא מרע נפשייהו פסול ע"ש: בתום' בד"ה מקרעין וכו' כתב עליון כתב לענין שבת וכו'. אע"ג דלענין גיטין לא הוי כתב עליון כתב שם אבל הכא [ברשימה] עדיפא מהתם: בא"ד בירושלמי פריך כו' פירוש כו'. אפ"ל משום דלפרש"י אתיא בפשיטות והלא זה בעצמו כתב ראשונה הוא שהראשונים כתבו גופן של החתימה והוי כתב ע"ג כתב אבל לפירוש התום' אמאי כתב ראשון הוא הלא הראשונים לא כתבו על הנייר הלזה מידי לזה הוצרכו לומר פי' ואין הגט כו' וק"ל. ואפ"ל לפרש"י לכך קאמר נמי לשון מקרעין [ולא משרטין] משום ששם מרחיבין יותר בשריטה מהמלוי וק"ל: בתום' בד"ה קורין לפניהם וכו' שא"ל להעיד כו'. ר"ל אלו הקורין אין מעידין על גוף הענין שגוף הענין יודעין עידי החתימה מצד עצמו רק שכך כתוב בשטר ויש אפילו לזה ב' עדים וכו'. עיין בר"ן פרק שני לקמן שביאר יותר ע"ש: בתום' בד"ה מלתא דאיתא וכו' חוץ מגיטי נשים כצ"ל: בתום' בד"ה כי קתני זכוי וכו' אע"פ שלרבה נתקן וכו'. מ"מ מוליך ומביא שיצטרך לומר בפנ"כ אין לו עיקר בדאורייתא משא"כ אין כותבין במחובר יש לו עיקר וק"ל:

דף י ע"א גמ' מני מתני' כו'. אין להקשות דהו"ל למיפרך מתני' דהכא מיניה וביה מ"ש שטרות דפסולין וגט דכשר ממנ"פ ולמה ליה ברייתא דמלת כותי וכו' וי"ל דכיון דכותים כשירים מן התורה ורבנן הוא דחשו וגבי עיגונא הקילו להכשיר בעד א' ישראל דומיא דמתני' הראשונה דבפנ"כ לרבא דמן התורה א"צ קיום ורבנן הוא דאצרוך ומשום עיגונא הקילו בחד אבל מני הקשו שפיר דלת"ק אפילו מדרבנן כשירין ולר"א כיון דאין בקיאין אע"ג דמדרבנן הוא סוף סוף כיון דאין בקיאין אין סברא להקל באשת איש טפי מבעלמא כדלעיל רוב בקיאין הן ורבנן וכו' הא לא"ה פשיטא דפסולין ודו"ק (ה): גמ' לעולם ר"א. ודאחזיק [היינו אף אי ס"ל כרשב"ג דכתיבי לא מהני] וכיון דישראל חתום לבסוף ש"מ חבר הוא ובקי. אבל לרשב"ג כיון דלא אחזיק כי חבר הוא מאי אהני ועיין בחידושי הרשב"א: ברש"י בד"ה חוזר כו' דהא כיון דביטל כו'. והא דיכול לחזור ולבטל שליחותו פשיטא דמדאורייתא יכול לבטל וא"צ לפרש: ברש"י בד"ה ופרכינן חזרה כו' ומשום האי שטרא אינו מתחייב במזונותיה. דארוסה אין לה מזונות ואפילו נשואה אין לה מזונות אלא בתקנתא דרבנן והוצרך לזה משום דבא"ח אמרי' דגט חוב הוא לה משום דמפסידה מזונות אע"ג דמשתריא עי"כ לכ"ע: בתום' בד"ה כי קתני וכו' אם תרצה לא תקבל וכו'. רש"י נותן טעם על שלא הצריכו לומר דוקא בפנ"כ ולא ניתן לה שטר קדושין זולת זה כמו גבי גט כי היכי דלא ליתי בעל ויערער לזה פי' דגבי גט חשו לערעור שיפסול לה אבל כאן מאי ערעור שייך מה בכך שיבטל הקידושין והתום' נתנו טעם שלא תקנו שיהיו בפנ"כ כמו קיום בעדים דלא יהיה יכול לערער לזה אמרו דהתם משום עיגונא כו' ודו"ק: בא"ד שתקבל קידושין מאחר ותיפטר ממנו בלא גט כיון שסבורה וכו'. לכאורה מגט עצמו מוכרח האי סברא דלא חיישינן להא דהא מדאורייתא הגט כשר בערכאות ע"י עידי מסירה וכן בב' עידי כותים ורבנן החמירו דלא ליהוי גט ולא חיישינן שתקבל קדושין כו' ודו"ק: בסה"ד כיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות וכו'. ולמסקנא אפ"ל דא"ל להא דמלתא דאיתא בשטרות לא קתני ולא חשיב דאין נותנים לאחר מיתה משום דאיתא בקידושין וקחשיב ערכאות משום דליתא בקידושין אע"ג דאיתא בשטר מתנה ולפי"ז מ"ש התום' וי"ל כיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות צ"ל אף בקידושין. או כיון שהוא בכל שטרות משא"כ ערכאות ליתא אלא בשטר מתנה גרידא וק"ל: בתום' בד"ה בשליחות בע"כ כו'. בסה"ד והוי ארבעה אפילו לרבנן אבל ה' לר"מ לא קאמר דנכלל בחזרה דהא חשיב בגירושין חזרה ולא בקידושין משום דאיתא בע"כ. והקשו זה לפירוש דלפרש"י הקשו אלימא יותר דזה בעצמו דחשיב לר"מ הוא לרבנן ג"כ משא"כ לפירוש דזה דחשיב לר"מ אינו לרבנן רק מ"מ הקשו דהו"ל למיחשבי' וק"ל: בתום' בד"ה מלת כותי וכו' וא"ת אמאי יוצא בו כו'. אבל איך רשאי לאכול י"ל שרואה שהכותי אוכל ממנו אבל היאך יוצא דלמא הכותי אכל כבר או יאכל עוד מלה שמורה וק"ל. אבל א"ל דכיון דאיירי בעיסת ישראל ראה בה שלא החמיצה דאין בה קרני תגבים

באור

אוהל כמ"ש התוס' בד"ה אלא דלא יוכל להכנס שם בשום ענין וכן בגמרא דנזיר שם כהך אוקימתא דפליגי באוהל קאמר תלמודא דכ"ע אאוירה לא גזרו ועיין: (ב) לכאורה לס"ד לרבי א"ש טפי מלר"י דלרבי דסובר בארץ עמים גזרו על אוירה ממש א"כ בסוריא כי נתתינן חד דרגא אויר ממש מותר ומאי איירי תנא דברייתא אפילו ביושב בקרון או בספינה דבקרון וספינה ליכא אלא משום אויר ולא משום אוהל כמ"ש התוס' להדיא בנזיר דף נ"ד ע"ב בד"ה ארץ העמים משא"כ לר"י לא מני איירי בקרון וספינה דאף בארץ העמים שרי לדידיה ולאוקימתא שלישית דלכ"ע גזרו אאוירה ממש ור"י מטהר משום דל"ש י"ל דלרבי לא נתתינן רק מל"ש לשכיח דבסוריא מותר בל"ש אבל בשכיח דהיינו יושב בקרון אסור ואיירי דוקא בשידה מש"ה לס"ד אך י"ל דלר"י א"ש טפי דלא צריך לדחוקי דברייתא איירי כחדא גוונא דוקא כיון דסתמא קתני ולדידיה בכל גווני מותר בין ביושב בקרון או בספינה או רוכב על הסוס רק דעיקר הרבותא דסוריא אינו אלא ברוכב על הסוס אבל לרבי אינו מותר בכל גוונא דרוכב על הסוס אסור ומ"ש אבל לרבי כו' לס"ד שם ס' צ"ל דוקא דאיירי תנא דסוריא בשידה כו' ל"ד דה"ה יושב בקרון רק לאפוקי רוכב על הסוס. אך מ"ש ומ"מ אינו מפורש היטב כו' הא כבר ידע דבסוריא כו' אינו מובן דלכאורה ע"כ דברים אלו סובבים אדברי התוס' דאיירי באוקימתא דפליגי באוהל זרוק ולהך אוקימתא לכ"ע אאוירה לא גזרו ולזה הקשה דהול"ל אפילו על אוהל גוש לא גזרו דנתתינן חד דרגא ולהכי שרי לרבי ברוכב על הסוס ולפ"ז אינו מדוקדק כלל מ"ש כבר ידע דבסוריא אגושה גזרו ואאוירה לא הא גם בארץ עמים אאוירה לא למה שהבין עתה דאוירה ממש והיאך קאמר בארץ עמים גזרו אגושה ואאוירה: (ג) ולקמן דף י"ט ע"ב מבואר להדיא דפליג ע"ש גבי רב גמדא אמר אין הלכה ואלא כמאן כרבנן: (ד) לכאורה אי זוכה השליח מיד בשביל העבד לרבנן א"כ אמאי צ"ל בפנ"כ הא בשליח קבלה א"צ לומר כמ"ש הגאון בעל מגילתין וע"כ דמיירי באמר להדיא שלא יזכה בשבילו מיד עד דמטי לידיה או דאמר הולך אי לאו כזכי וא"כ מקשו תוספות שפיר וצ"ל דס"ל כמ"ש הפ"י דדוקא בעשתה האשה בפירוש שליח לקבלה כיון דיודע דנגמר הגירושין מגרש בלב שלם ולא אתי לערער אבל בשליח להולכה שאמר תן אף דזכי הוא מ"מ הוא סבר שלא נגמר הגירושין וע"ש: (ה) יש לגמגם קצת על הראיה דהתם מטעם רוב בקיאין נעשה דרבנן.

ט' דא"כ אמאי ר"א אוסר מלאכול ועוד שמא הכותי שהה בה שיעור תימון: בשה"ד משמע בריש חולין קוטע כו'. עיין על הראיה למ"ש [דלכאורה כבר ידעו מזה גם בקושיתם דסמכינן על אכילת הכותי לפי תירוצו לעיל]: **בתום'** בד"ה ואדם יוצא בו כו'. לרווחא י"ל דמקושר לדבור הקודם דבלא"ה י"ל מותרת ולא אסור משום פת של כותי ותרוייהו צריכי [דמן ואדם יוצא לא מוכח דאפשר דאשמעינן בדאכל יצא בה אבל אסור לכתחלה משום פת כותי] וק"ל: **בתום'** בד"ה אי ת"ק וכו' וא"כ פשיטא כו' דמלה לא אחזיק וכו'. ולא הקשו בקלרה כיון דמשמע דלת"ק מהני כתיבא לחוד מדלא פריך אי דאחזיק וכו' א"כ מנ"ל דלת"ק אחזיק בלא כתיבא לא מהני דלמא במכ"ש וכו' די"ל דפסיקא ליה לגמרא דמלה כתיבא ואחזיק וא"כ מדנקיט מלה דתרוייהו איתנייהו בה ע"כ לשלול אחד בא וא"כ אי אפשר לומר דלת"ק כל אחד לחוד מהני לזה הקדימו דמלה כתיבא ולא אחזיק כו': **בא"ד** וקשה דלמאי דאסיק וכו' כיון דכתיבא לחוד מהני לת"ק וכו'. דאע"ג דע"כ האי מסקנא לא ס"ל דכתיבא לחוד מהני לת"ק ולא לרשב"ג מדלא קאמר כמי איכא בינייהו כדבסמוך מ"מ התום' יודעין התירוץ שלהם דתלמודא מספקא בכתיבה לחודא לרשב"ג כדמסקי ונופל קושיתם מ"מ וק"ל: **בא"ד** דלמסקנא דסתם מלה כתיבא ואחזיק כו'. וא"ל כיון דנדי מאיכא בינייהו הראשונה נוכח קושיא אם החזיקו מיבעי' ליה וכיון דע"כ צ"ל דלמסקנא דמלה כתיבא ואחזיק תו לא הו"ל אם החזיקו כמו שהוכיחו התום' מזה דע"כ מלה לא אחזיק וא"כ נעמוד באיכא בינייהו הראשונה י"ל מיד דאמרינן מלה כתיבא ואחזוק ממילא אמרינן אחזוק ולא כתיבא איכא בינייהו כמו שהכריחו התום' א"כ [דלת"ק ל"מ אחזוק מדלא נקיט שחיטה] ועוד מ"מ לא הו"ל כל מלוה דמשמע דלטפויי קאתי ואף שאינו נופל שפיר לשון אם כו' יאמר לשון אחר ועיין: **בא"ד** הו"ל שחיטה וכו'. יש לדקדק דהכי הו"ל לפרושי מדלא מפרש הואיל והחזיקו משמע דכתיבא לחוד מהני ומדנקיט מלה דכתיבא. ואחזוק ולא מלוה דכתיבא ולא אחזוק משמע דבא להורות דאף דאחזוק בעי כתיבא ולא הו"ל או"ל למינקט שחיטה וכו' דזה אינו הכרח דדלמא בא לאשמעינן דכתיבה לחודא מהני ג"כ מדלא מסיים הואיל והחזיקו וצריכין לבא ע"כ דהו"ל טפי מלוה דכתיבא ולא אחזיקו וא"כ לימא בקלרה כן ודו"ק: **ע"ב גמ'** רווחא שביק וכו' יש לראות איך היה רשאי להרחיק ב' שיטין מן הכתב וא"ל דבאמת לא הרחיק רק שיטה א' ואין ריוח שיטה פנוי בין חתימות הכותי לשטר א"כ למה לי רווחא שביק תיפוק ליה מטעם דהניח שיטה פנוי כדרך העדים דאין רגילין לגמגם ובא הכותי והחתים בה אלא צ"ל שאין דרך להחתים בין הדבקים אם אין רואין שיש ריוח הרבה (א) [נראה דצ"ל א"ו] איירי דעדיין ישנו שיטה ריוח. ולהכי צריך לטעמא דרווחא שביק וכו' א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ויש ליישב (ו): **גמ'** משום דבשטרות אפילו חד נמי לא. ואין להקשות אכתי ליתני תרי לרבותא דגיטין מאי אמרת ה"א בשאר שטרות תרי הוא דלא הא חד שפיר דמי מהו תיתי לומר כן ממנ"פ מ"ש חד מתרי בשלמא בגט יש סברא דאי לאו דחבר הוא וכו' דעידי הגט אין חותמין וכו' וי"ל דה"א בשאר שטרות נמי אין חותמין זה בלא זה גזירה משום גיטי נשים (ז). או כיון דמדאורייתא כשרין מפקינן ממונא אפומא דחד ישראל וק"ל: **גמ'** רבא אמר לעולם תרי כו'. בא ליישב רבי אלעזר [דאמר לא הכשירו כו'] דאי לאו הכי אין צריך לחסירי ודאחזיק בהא ולא להא ונקיט עד א' משום דבשטרות אפילו חד נמי לא: **גמ'** בשלמא מכר וכו'. מבואר בר"ן דה"ה מלוה במכר שטר קנין ובמתנה שטר ראיה ע"ש וק"ל: **ברש"י** בד"ה הא דקני כו' נקנה בכסף או בשטר כו'. מזכיר שטר אפשר מדקאמר בשלמא מכר ולא בשלמא הלואה אלא משום דאף דמכר ישנו נמי בשטר מ"מ סתמא בכסף: **ברש"י** בד"ה מודה ר"א במזוייף מתוכו כו' דלמא קאתי למימסרי' ולמיסמך עלייהו. שיסברו שהם ישראלים ואע"ג דעומדין לפניו יסברו שהם ישראלים דא"ל שיטעו כי היכי דכשירין לחתימה כשירין למסירה א"כ שמות מובהקין נמי. ואולם הגזירה רחוקה וכן הקשה בחידושי הרשב"א לעיל ולקמן. וא"ל דלמא אתי למיסמך בלא עידי מסירה כלל [ולמה ליה לרש"י למיהב טעמא דקאתי למימסר וכו'] דבישראל נמי ליחוש לזה דהא בלא עידי מסירה פסול לר"א. ולהתום' לעיל א"ש טפי דלמא אתו למיסמך בגט שבא לפנינו ואין יודעין אם נמסר בעדים דמכשירין דמסתמא נעשה בהכשר (ח): **בתום'** בד"ה אי לאו דכותי חבר כו'. ואין להקשות למה כל השטרות פסולין ואפילו שטר קידושין כיון דמדאורייתא הוי קידושין בחתום עליו עד כותי דמדאורייתא כשר הוא היאך יתירו רבנן אשת איש ז"א דלא איירי בשטר קידושין שנתקדשה רק על שטר שכתב בו הרי את מקודשת ואמרו רבנן שלא תקבל קידושין [ועיין לעיל בערכאות שפי' רש"י דליתא בקידושין דאי אמרת אינה מקודשת שריא אשת איש לעלמא] דהתם ודאי איירי שנתקדשה כבר שהרי בעידי מסירה איירי שכבר נמסרו הקידושין לה [הגה"ה. ואף דלכאורה גם בערכאות שייך פסול בקדושין לענין לכתחלה דאמרי רבנן שלא תקבל קדושין שחתומים בערכאות אף בעידי מסירה מ"מ התנא לא רצה למינקט רק מלתא דליתא בקדושין ושוין בו גיטי נשים ושחרורי עבדים א"כ גבי עד עובד כוכבים נקיט לענין לכתחלה דליתא בקדושין וגבי ערכאות נקיט בגוונא דליתא בקדושין כגון בדיעבד אלא דלשונו אינו מדוקדק שכתב שהרי בעידי מסירה כו' ובאמת גם בעידי מסירה משכחת לענין לכתחלה] אבל הכא וכן בחזרה דלעיל לא בנתקדשה עסקינן רק בשליחות שטר קדושין ואע"ג דקתני כל השטרות כשירין כו' [הגה"ה. דכולל בה קדושין מ"מ לא כללו רק לענין דיעבד] וע"ש ברש"י מ"ש בערכאות ליתא בקדושין כו' ובעד עובד כוכבים ליתא בקדושין ודו"ק. [כל זה מגוף דברי הגאון המחבר שהיה במוסגר מלבד תוספות דברים שהוגה בו] ועוד כל דמקדש אדעתא דרבנן כו' ואפקעינהו רבנן לקידושין שחתם עליו עד כותי (ט): **ועוד** הקשו בכל קיום שטר דמדאורייתא א"צ קיום ועיין (י): **בא"ד** וי"ל וכו'. מ"מ אי חתים [ישראל] בתחלת הגט פסול אף דסמכינן אפומיה דחד והענין אמת מ"מ הגט מצד עצמו אין בו ממש ואין בו עידי חתימה כיון דכותי מדרבנן פסול אבל השתא מעיד שישראל החתום לבסוף על הכותי דחבר הוא וק"ל: **בתום'** בד"ה חספא בעלמא וכו' נראה שהתום' לא היה לפניהם רש"י [אלא] כמו שהביאו ולא כמ"ש לפנינו וק"ל. ואף שבח"ש מישב ע"פ הדחק ע"ש: **בא"ד** ואפילו אם נאמר כו' כשר לקנות בלא עידי מסירה. פי' אפילו שודאי לא היה עידי מסירה וכמ"ש התום' לעיל דף ה' ע"א ד"ה דקי"ל וז"ל מיהו יש לחלק וכו' וא"כ מאי פריך חספא כו' היינו משום שידוע כו' פי' הקנין הוא לעולם ע"י קבלת שטר מתנה הלזה ואם השטר קנאו ואע"ג דליכא עידי מסירה שמסרו לו השטר מכל מקום אף שלא מסרו בעדים רק בינו לבינו מ"מ קנאו ע"י קבלת השטר ועכ"פ מסרו לו שהרי העדים חתמוהו לנותן ומאי בעי ביד המקבל ולכן שטר שחתומים בו ישראל אלימא כחו לקנות בו אבל כשחתומים בו עובדי כוכבים לא אלים כחו לקנות בו אע"פ שהענין אמת מצד עצמו מ"מ במאי קני ואף שודאי בציווי הנותן נכתב האי שטרא שהרי לא מרעי נפשייהו מ"מ במאי קני דלא אלימא כחו דהאי שטרא לקנות כן נראה פירוש דבריהם. ומתחלה אמרתי בענין אחר אבל זה נראה לי יותר: **בא"ד** משום דמתני' ביילא כו'. ולא סתרו ממה וביה דהיאך יתרץ בעידי מסירה הא כיון בהדיה שאר שטרות דכשרין בלא עידי מסירה ודו"ק היטב:

דף יא ע"א גמ' לפלוג וליתני כו'. המושכל ראשון דכיון דמוקי למתני' בעידי מסירה ושמות מובהקין הדיוטות אמאי לא ע"כ [הא דקאמר] לא הוזכרו כו' בשמות שאינן מובהקין איירי א"כ לפלוג כו' וק"ל [ומתורץ בזה קושית תוס' ורש"ל ומהרש"א] [ואולי לזה פי' רש"י שמות דייני עובדי כוכבים הן וק"ל. מדברי הגאון המחבר. ור"ל דבהדיוטות איירי באינן מובהקין] א"כ מצאתי כזה במלחמות וסתרו א"כ ע"ש שמאריך מאד בשמעתין: **גמ'** וחכמים פוסלים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. א"ל לימא לעיל מניה לאפוקי לרבנן שוין גיטין ושחרורין להכשיר בהדיוטות דז"א דתנא דברייתא דלעיל סבר גיטי נשים ושחרורין פסולין אפילו בערכאות כ"ש בהדיוטות ולמה לי מניה למעוטי שלא תימא דשוין בהכשר בהדיוטות ולעיל איירי ג"כ בשמות מובהקין וק"ל: **גמ'** רשב"ג אומר כו'. אה"נ דפליג בערכאות וכן קאמר לא נחלקו ר"ע וחכמים כו' ולא קאמר ר"ע וחכמים ורשב"ג: **גמ'** מקום שאין ישראל חותמין נמי ליגזור כו'. אפ"ל דבמקום שאין ישראל חותמין מכשיר אפילו באינן מובהקין וע"ז פריך דניגזור אטו שמות שאינן מובהקין במקום שישראל חותמין דהוי רק ב' גזירות כמו מובהקין במקום שישראל חותמין וק"ל דלא כתום' (כ): **ברש"י** ד"ה הורמיז כולן שמות דייני עובד כוכבים כו'. אף דלכאורה שהדי הדיוטות חותמין רק התימות הוא ע"פ ערכאות וכמ"ש הרא"ש ואולי דמפרש כן דמאי חזא ר"פ למינקט הני טפי מכמה אלפים שמות ואפשר לומר דלרבותא נקיט הני אע"ג דקרובים לשמות ישראל ואין ביניהם רק הפרש מועט הורמין הורמיז וכו': **ברש"י** בד"ה חוץ מגיטי נשים לא גרסי' ברישא. לאפוקי בעל המאור דגריס כן ומפרש וכן במלחמות גריס כן ומפרש בע"א עיין עליהם: **שם** בזה הדבור שטרי מכר דקיימי לראיה ועליהן כו' סמכינן פסול דאימא שיקרא חתים אבל גיטי נשים כו'. רש"י מפרש הכל בלא עידי מסירה ר"ל שאר שטרות דכשירין בערכאות ר"ל כדינייהו בישראל בלא עידי מסירה דא"ל עידי מסירה בשטרי ראיה ופסולין בהדיוטות ר"ל כדינייהו אבל בעידי מסירה ג"כ כשירין ואפילו הדיוטות וגיטין ושחרורין כ"מ שמזכירין ר"ל כדינייהו דאף בישראל אין כשירין רק בעידי מסירה ולפ"ז אין טעם למה ר"ע מכשיר ולזה פירש ר"י בע"א ועיין באשר"י באורך: **ברש"י** בד"ה שטרא פרסאה כו'. דוק בפי' רש"י ורואה באשר"י וכ"ל דרש"י לטעמיה דפסול [דחכמים] דלעיל בלא עידי מסירה. ומה שקשה הא מודה ר"א במזוייף כו' דלמא אתי למיסמך כו' הגט עצמך וכי בשביל זה לא ישלם זה לזה אם הוא שטר הלואה וכן בשטר מכירה סוף סוף הענין אמת הוא וגבי גט פסלו רבנן לשטרא מהאי טעמא דלמא אתי למיסמך עלייהו ה"כ ודאי עלמות השטר פסול מ"מ גבי מבני חורין דאף דהדיוטות הן ומרעי נפשייהו וחיישינן דלמא חתמו שקר בלי ידיעת הלוה והמוכר הא הכא חזו שהדי ישראל דמסר הלוה או המוכר בעצמו מדעתו שטר ראיה על ההלואות או המכירה לישראל חבריה ואף שגוף ההלואה לא ראו מ"מ למה לא יגבה מבני חורי ומשום גזירה דלמא אתי למיסמך לא נפסיד לזה חיובא שלו וקמ"ל אף דגוף הענין לא ראו רק המסירה וכיון דכתב ולשון פרסי לא יוחשב אפילו לראיה כמו בכתב שלנו דדלמא לא חשש למסור חספא כזה לחבירו כיון דפרסאי שפיר הוא קמ"ל דראיה שפיר הוא דאי לאו קושטא הוא לא הוי מסר לחבריה שטר זה שכתוב בו חובתו בפני עדים. ועוד דפי' דלמא אתי למסמך עליה ר"ל וימסור ג"כ בפני עידי חתימה ומה בכך כיון דהוא הלוה מסר לו למלוה הרי קושטא הוא והענין אמת ואודא ליה חששא דמרע נפשייהו וחתמו שקר בזיוף (ל). והא דפריך והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף כו' והא צריך שיחזור וכו' דאף בשטר ישראל לא מועיל המסירה והוי כחספא בעלמא אף לר"א דאמר עידי מסירה כרתי צריך על גבי דבר שאינו יכול להזדייף ואי לא"ה לא אלים מסירה כזה ליחשב להודאה (מ) ופריך ממשעבדי נמי וכו' ואף דהשטר מצד עצמו פסול משום דלמא אתי למיסמך מ"מ מצד עידי מסירה יגבה ממשעבדי דס"ד דאית ליה קלא ומשני לית ליה קלא על ידן אלא ע"י עדים החתומים והכא החתימה כלא היה והא דפריך והא לא ידעי למקרי משום דכל עצמות ענין עידי מסירה הוא שהם עיקר העדים ולא עידי חתימה והחתימה רק משום תיקון העולם שמא ימותו ע"מ כו' ודרך העולם שאם יבא לדון מביא עידי מסירה שהם העיקריים והם לא ידעו למיקרי כיון דכתב ולשון פרסי והיאך מסהדי עליה דמלתא לאחר זמן שהשטר שכתוב בו כך וכך נמסר בפניהם ואולם זה אינו מחוור לי מ"ש פסול דלמא אתי למיסמך מפסול דיכול לזייף או חזרת שיטה אחרונה ומדצריך חזרת שיטה ובדעפין משמע מניה דאף דאינו גובה ממשעבדי משום דלית ליה קלא מ"מ תורת שטר עליו שלא יוכל לטעון פרעתי ולגבות מיתמי וכה"ג להכי פריך שפיר הא צריך וכו' דמבני חורי ודאי גבי ולא צריך רבא לאשמעינן אי לאו דגביא ביה בכל אנפי מבני חורי כבשטר דעלמא והשתא הדרא קושיא לדוכתיה הא פסול כיון דחתימי עליה סהדי פרסאה משום דלמא אתי למיסמך עלייהו ולהכי פירש האשר"י דאיירי בלא חתימי סהדי עליה. ועיין במסקנת האשר"י כשמסדר לסוף הדינים תמלא שכן כוונתו. ואולם ראיתו דאפילו בשטרי ממון [גזרינן דלמא אתי למסמך] מהאי שטר מתנתא דהוי חתימי עליה תרי גיסי אינו נראה ראיה לענין שטרי ראיה. ואם נאמר דאיירי [לפרש"י] בשמות מובהקין וכר"ש א"ש אבל בסמוך משמע ברש"י דהלכה כרבנן אגב נוקים ולוס ומי דחקו כאן לכך ודו"ק: **ואמתני'** לא פריך כל הני פירכות דהכא קסמיך אקושיא אי הכי ממשעבדי נמי אבל במתני' אה"כ דגבי ממשעבדי בערכאות וק"ל וכ"מ ברשב"א בשם הרמב"ן ועי"ל דמתני' איירי מיהו בלשון מובן ליהודים רק השתנות בכתב אבל כאן איירי בלשון פרסי וכפרש"י ולהכי פריך והא לא ידעי כו' ואגב פריך אחריני ועוד מתני' מלי איירי בכתב ישראל דומיא דגט דע"כ איירי בכתב ישראל וכפרש"י לעיל דלא קאמר רק שטרות העולין בערכאות אבל כאן קאמר שטר פרסאה כו' ודו"ק: **בתום'** בד"ה לפלוג כו'. ק"ק לי לתירוצם למה יעשו רבנן לפסול תרתי ולעשות ב' גזירות משום חדא טפי הו"ל לפסול חדא משום תרתי דהיינו לא יועיל ערכאות בשאר שטרות בלא עידי מסירה משום גזירה שיסמוך א"כ בהדיוטות נמי בלא עידי מסירה ויסמך על דיט שאר שטרות וגיטי נשים בהדיוטות [להכשיר בעידי מסירה] ואפשר משום דרוב שטרות נעשין בערכאות לא רצו לפסול בלא עידי מסירה: **קושיות ח"ש** יש ליישב ראיתי מי שמיישב ג"כ מדנקיט ערכאות משמע אבל לא הדיוטות דדוחק לומר לרבותא דפסול [בגיטין] נקיט ערכאות ואינו מובהקין לא משתמע השתא כלל ודו"ק: **בתום'** בד"ה נעשה כו' פירוש בשאר שטרות כו'. דא"ל לפי האמת כסברת המקשה ולפסול [אף] בגיטין

ב א ו ר

(ו) אם נאמר דחשש זיוף הוא לגבי עד עצמו דיכתוב עליו שטר י"ל דידע ביה דאינש דמעלי הוא ומהימן והגמרא לא קאמר בכתובות ודוקא אתספא אבל אמגילתא לא אלא משום דלמא משכח אינש דלא מעלי. ואם דיזייף שטר על אחר לא יהיה רק שטר בעד א' ועיין בתוס' ר"פ גט פשוט בד"ה מקושר כתבו באם תתמו העדים באמצע שיטה זה תחת זה ליכא למיחש דיעשה שטר ועד בשיטה א' דהו"ל רק עד א'. וכ"פ בש"ע סי' מ"ה סעיף י' וע"ש בסמ"ע וש"ך וכן מהגוא דכתובות משמע דליכא אלא עלה טובה לעד גופיה שיעשה עליו כת"י אבל משום אינש אחרינא אין לחוש דלא יוכל להוציא ממון בעד א': (ז) יש לגמגם קצת כיון דתרי מהני בגט ע"כ דבקיאין בלא אי לאו דכותי חבר וע"כ הא דבשטרות לא מהני משום דלא אחזיקו בשטרות א"כ לזה לא מהני אי לאו דכותי חבר כמ"ש הגאון למעלה בגמ' בדבור לעולם ר"א: (ח) למ"ש הגאון למעלה דף ד' ע"א בתוס' בד"ה דקי"ל דהא דסמכינן על עידי חתימה למימר דודאי נמסר בעידי מסירה הוא משום דכיון דאינו מזוייף ובודאי מיד הבעל בא לידה מסתמא כדין עשה הבעל ע"ש א"כ מדוע לא נסמוך אערכאות כיון דלא מרעי נפשייהו לשקר ודאי דאינו מזויף ומיד הבעל בא לידה ומסתמא כדין עשה הבעל ועיין בפ"י שהקשה ג"כ קושיא זו ותי' דאפשר דהבעל טעה לומר כי היכי דכשירים לחתימה ה"נ למסירה כא"ל שכתב הגאון ומה שהקשה א"כ מובהקין נמי תי' דבמובהקין כיון דהב"ד יודעין דעובד כוכבים נינהו יזהרים להביא עידי מסירה לפניו מהאי חששא ונמצא טעם רש"י ותוס' מקושרים וצריכים ע"ש: (ט) אינו מובן מ"ש מערכאות שפי' רש"י דליתא בקדושין משום דהיאך יתירו אשת איש לעלמא ואולי יש לחלק קצת בין פסולי פחות דרבנן ובין גזירה דלמא אתי למיסמך: (י) אולי כיון למ"ש הרמ"א בהגש"ע סי' מ"ב פ"ד מגאו

כתוב בשטר פלוני קידש פלונית ועדים חתומים בו כ"ז שאין השטר מקוים אין לחוש לקדושין וע"ז הקשו הא מדאורייתא א"צ קיום והאיך יתירו א"א לעלמא. וכבר הקשה כן הש"ך והט"ז בח"מ סי' מ"ו ע"ש: (כ) דמקשו דהוי כעין גזירה לגזירה חוץ הך גזירה דדלמא אתי למיסמך. ולכאורה אף דלמסקנא אתרא באתרא לא מיחלף כשר במקום שאין ישראל חותמין אף באין מובהקין מ"מ מקשו התוס' שפיר דמאי מקשה תלמודא דלמא לא מכשיר רק במובהקין דקאי את"ק דמיירי במובהקין: (ל) לכאורה הא דכתב דפי' דלמא אתי למיסמך ר"ל וימסור בפני עידי תתימה. היינו דיסבור שהם ישראלים כמ"ש הגאון לעיל ברש"י. ואף דהשתא איכא עידי מסירה ישראל בפניו מ"מ גזרינן דלמא יסבור שהם ישראלים ויסמוך עליהם בפעם אחר. לפי"ז אין צורך לומר דימסור בפני עידי תתימה כיון דבשאר שטרות סגי בחתימה לחוד וגם הב"ד כשיבא שטר כזה לפניהם בשמות שאין מובהקין יסברו ג"כ דישראלים הן. גם מה זה שכתב ומה בכך כו' הרי קושטא כו' הא שייך שפיר גזירה דלמא יסמכו עליהן בשום פעם לגבות על פיהן ממשעבדי שלא כדין דחספא בעלמא הוא והכתי צריכין לבא לטעמא דכיון דהענין אמת אין להפסיד ממונו של זה בשביל גזירה והיינו תירוצו הראשון. איברא דכבר הקשה כן הגאון מוהר"י על גירסת הרמב"ם לקמן דף י"ט ע"ב בשטר ערכאות דמגבי ביה מבני חרי דוקא וכן פסק בש"ע סי' ס"ח סעיף א' ומשמע אפילו אין מובהקין הא הוי מזוייף מתוכו דלמא יבא את"כ לפני ב"ד ויטעו שישראלים הם ויבא לגבות בו ממשעבדי ותי' דכיון דליכא חשש לגבי בני חרי לא פסלינן ליה לבני חורי אף דמזויף מתוכו לגבי משעבדי ע"ש בספרו בכורים ותומים סימן הנ"ל: (מ) לכאורה הא דנקיט קושיא בגמ' וכא בפיק דבר שאין יכול להזדייף ועלה מסיק ואי לא"ה לא אלים מסירה כו למיחשב כהודאה הא כלא"ה פריך

אף

בהדיוטות משום גזירה לגזירה הא רבנן דבסמוך לא גזרו וכמ"ש התוס' בסמוך וסברא דחוקה מלד עלמו דהוי גזירה לגזירה גם כאשר הקשיתי לעיל [למה יעשו כו'] ועוד הוי תלי תניא בדלא תניא דהיאך יתלה פסול דגיטי נשים בשמות שאינן מובהקין דטעמו משום חדא גזירה דלמא יסמוך עליה ואלו בנעשין בהדיוטות ובשמות מובהקין פסלין משום גזירה לגזירה והיאך יאמר שזה פסל כנעשה בהדיוטות כאילו פשיטא טעמו טפי לפסול משא"כ בסברת המקשה דלא איירי מתני' בפסול דאינו מובהקין רק בפסול הדיוטות גרידא ודו"ק: בתוס' בד"ה לא נחלקו כו' וחכמים פוסלין בשאר שטרות דגזרינן כו'. דלא ניחא למר דרבנן כרשב"ג דדוקא בגיטין סבר כר"א ולא בשאר שטרות כיון דלא מליט לרבנן דסברי כן בהדיא בשאר דוכתי ועוד דבשאר שטרות היינו בשטר מתנה אבל בשטרי ראיה מהני לכ"ע: בא"ד רשב"ג אומר אף אלו כשירין כו' כלומר כו'. יש ליישב מאי פירשו בזה טפי מרש"י ומאי אתי לפרש בע"א לפי' ר"י ודו"ק: בתוס' בד"ה והא בעינן כו' לר"א פריך. ר"ל ר"א אמורא דס"ל אליבא דר"א תנא דלריך [בשאר שטרות] דבר שא"י להזדייף ולאפוקי מר"י אליבא דר"א: בתוס' בד"ה בדאפילן משמע כו' והיפתרא פסול בכולהו. ר"ל בספר תורה תפלין ומזוזות: ע"ב ברש"י בד"ה התם כדקתני טעמא כו' כרבנן דמתני'. מקשין א"כ לוקים ולום למה כשירין ודברי הרשב"א הובא בח"ש דחוקים ומתחלה אמרתי דרש"י לשיטתו שפירש לעיל דמתני' אליבא דר"מ דס"ל עידי חתימה כרתי וקושטא למאי דס"ל כר"א ור"י ור"ל פשיטא דאזלי אליבא דהלכתא תנא דמתני' נמי ס"ל אליבא דר"א דבשמות מובהקין כשר דלא גזרינן אטו אין מובהקין. ומ"ש כרבנן דמתניתין ר"ל לאפוקי רבנן דברייתא דלעיל דתנא מניינא ואוקמה כר"א ובעידי מסירה ובשמות מובהקין אך אינו מחוור מנ"ש זה על פסולין דאינו מובהקין וק"ל. גם לריך ישוב מ"ש בד"ה אע"פ שמותיהן כו' ואפילו בלא עידי מסירה כו' מי הכריחו לזה ולא כמ"ש באיבעיא מהו לאכשורי בעידי מסירה: בתוס' בד"ה עדים כו' דהא מספקינן כו'. מקשין למה לא בקלרה דמובהקין הא מכשיר ר"ש לעיל ובשלמא באין מובהקין אף דפסיל לעיל היינו בודאי עובדי כוכבים והכא דלמא ישראל הם. ואפ"ל שלא"ת דמיבעיא בשמות מובהקין לאכשורי בלא עידי מסירה מטעם שכתבו באינן מובהקין דלא תלינן להו בעובד כוכבים אא"כ ידוע בודאי שהם עובדי כוכבים דלא שכיחי וכו' ולעיל דלריך עידי מסירה משום דודאי עובדי כוכבים הן לזה כתבו דבשמות מובהקין ליכא לספוקי כלל דודאי עובדי כוכבים הן דהא בכל דוכתא כו' ואין כאן ספק כלל מדמכשירינן בודאי עובדי כוכבים בשמות מובהקין ע"י עידי מסירה ולא חיישינן דלמא אתי למיסמך עלייהו. ולא הו"מ להוכיח מדפשיט לא בא לידינו אלא לוקים וכו' ודוקא כו' [דמשמע דהאיבעיא היה באין מובהקין] דדלמא אף דמיבעיא בשמות מובהקין מ"מ פשיט דשמות מובהקין ג"כ תלינן בישראל אלא לוקים ולום דברירא קרוב לודאי דלא מסקי ישראל כן (ג): בתוס' בד"ה בגיטי נשים וכו'. לקמן בשמעתין נכתוב בזה אי"ה: בתוס' בד"ה יתיב רב הונא כו' אע"ג ר"ת דאין זה ר"ה כו'. ולא ב' ר' ירמיה הוי ואפ"ל משום דשמואל היה גדול מר"י כדאיתא בפרק גיד הנשה בשמעתא דניחום אמר ר"י אית לי רב בבבל איזיל אחזיה גבי דשלח ליה עיבורא דשיתין שנין כו' חושבנא בעלמא ידע שלח ליה תריסר גמלי ספיקא דטריפותא כו' ור"ה היה קצת גדול משמואל דבעי מיניה שמואל מר"ה ור' ירמיה היה גדול מר"ה שהרי רב הונא יתיב קמיה כתלמיד לפני רבו דכ"מ דקאמר יתיב קמיה היינו כתלמיד כמ"ש התוס' בכ"מ וקרי ליה דרדקי והיאך קאמר ר' ירמיה דין מסמיה דר"י דקאמר הכי אמר ר"י התופס לבע"ח כו' והיאך יאמר דרדקי כך אמר ר"י כו' כל כמיניה וק"ל. רק א"כ הו"ל לתוספות להוכיח בקלרה מזה דפרי ר"ה הוי ולא יצטרכו גמרא דנדה דר' ירמיה בעי מר' זירא וכו' וגמרא דכתובות דר' זירא תלמידיה דר"ה וכו' ודוק וי"ל דהוכחה שלהן עדיפא מדיתיב ר"ה קמיה דר' ירמיה דהוי תלמיד תלמידו משא"כ הוכחה שלי דדלמא מ"מ אומר דין מסמיה דר"י אף שהיה קטן ממנו אבל מכל מקום ניחא להו לומר ב' ר"ה מלומר ב' ר' ירמיה מטעם שכתבתי: בתוס' בד"ה ש"מ. עיין בר"ן שהיטיב אשר דיבר כפשוטו שההוכחה דיכול אדם לעשות שליח לטובת אדם מעלמו אף שלא ידע דהא מסנתינו יכול לזכות בשטר עד שלא יכול הנותן לחזור וטעמא דנעשה שלוחו של אדם כמותו אף שלא עשאו שליח למאי דלא ידע עדיין סברא דכל האומר תנו כו' א"כ ה"נ יכול לתפוס כו': בא"ד אע"פ שלא נתכוין לכך המקבל וכו'. שהרי לא יכול לעכבו בע"כ של רבו כאשר תופס לבע"ח שתופס מעיקרא בע"כ של החייב דאילו המלוה בעלמו יכול לתפוס בע"כ ה"נ זה התופס משא"כ כאן אפילו העבד עלמו אינו יכול להשתחרר בע"כ של אדון ואינו יכול לתפוס בגט שחרור אם נתן לו האדון על מנת שלא ישתחרר בקבלה זו כ"ש שזה לא יכול לתפוס בע"כ של האדון לצורך העבד כיון דתן לאו כזכי וכתימה לר"י רק תירלו שדעת האדון היה שלא יהיה יכול לחזור בו כיון דעביד ליה נייח ורוצה שיהיה בע"ח בכך וכו' א"כ ה"נ דעתו של המקבל כאשר יהיה דעת האדון ודו"ק: בסה"ד אבל אם התופס לבע"ח לא קנה וכו'. שלא תימה אף דבבע"ח לא קנה מידי הכא שאני דדעתו היה לכך שנתנו לו על דעת שיעכבנו מלחזור לזה פירשו דהוי כ"ש מלד כיון שאינו בע"ח לא היה כוונתו בקבלה זו להיות יותר מאשר תופס לבע"ח: בתוס' בד"ה התופס כו' וא"ת וכו'. בל"ז התם הוי בשליח ממש וקשה לכאורה מאי הקשו התם איירי באומר זכה לי כדקאמר התם וא"ת מסנתינו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי כמ"ש התוס' א"כ בד"ה כל האומר והכא בשמעתין קאמר נמי כל האומר כו' דמשמע דבאומר תנה קנה לר"י בתופס לבע"ח וכו'. (ס) וכ"ת דעיקר קושיא כיון דמשמע שם דהא בהא תליא דהא אף לתירולם נ"ל דר"י מחלק ביניהם. ולריך לעיין שם בגמ' דאפשר דלענין חב לאחרים אין חילוק בין תנה לזכה דדוקא לענין שאין המגביה יכול לזכות ביה [יש חילוק בין תנה לזכה והיינו אי תופס לבע"ח קנה דבאומר תנה גרע טפי דגלי אדעתיה דלא יזכה עד דמטי לידיה וכמו שפרש"י שם אבל אי תופס במקום שחב לאחרים לא קנה פשיטא דלא גרע המגביה מאיכא אדינא דיכול לתפוס ולכך הקשו התוס' שפיר] ודו"ק: בסה"ד דמגו דזכי לנפשיה כו'. ר"ל אף שחבירו אמר זכה לי מ"מ היה יכול לזכות לנפשו לומר מיד בשעת הגבהה לעלמו הגבהתי: בתוס' בד"ה כל האומר כו' דהוי הלכתא בלא טעמא כו'. כעין ב' קושיות: בא"ד ומוקי לה רב זביד במעמד ג' ובבריא אמאי לא מפרש כו' משום דתן כזכי. ואף [דמעמד ג'] מהני בע"כ שלו מ"מ הרי הממון לא בידו היה שהרי אומר לשליח תנו מנה זה וכו': בא"ד ועוד פירש ר"ת וכו'. והשתא א"ל לחילוקים הראשונים: בא"ד דבמתנה לא הוי כזכי כו'. הניח הרשב"א בל"ע לעיל דקאמר דאיתא בשטרות לא קתני הא חזרה איתא במתנה וכמו שהקשו התוס' לעיל בערכאות וכ"ל ליישב קלת דמ"מ בזה שוין גט ושחרור דיכול לחזור מטעם דהוי חוב וה"ה אם אמר זכה דהא כל האומר תנו כאומר זכה דמי במלוה ושחרור הוי כמלוה ואפ"ה יוכל לחזור משא"כ במתנה דמשום דלא הוי שלוחה רק מתנה לא הוי תן כזכי ולכך יוכל לחזור ואינו אמר זכי והאי דא"י לחזור וק"ל:

דף יב ע"א גמ' וכמגו דזכי ליה לנפשיה וכו'. דאיירי בבעה"ב המלקט פיאה בשדה אחר (ע): גמ' ת"ש עבד שגלה כו'. ולא רלה לשנויי במעלה לו מזונות ואין רבו חייב לזוט ההעדפה דאין רבו חייב לפרנסו מיבעי' ליה כדבסמוך ניזון מתפרנס מיבעיא ליה ועוד מעשי ידיו מהי תיתי לא יהיה לרבו ואפילו ההעדפה כיון שמעלה לו מזונות דבשלמא השתא קמ"ל אף שאינו מעלה לו מזונות וכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי כו' ודלמא לא ימלא בכל יום להשתכר והתורה אמרה בעדי מקלט וחי אבל במעלה לו מזונות א"ל למימריניהו וק"ל: גמ' העדפה פשיטא כו' כיון דכי לית ליה כו'. לא מיבעיא לומר בקלרה וחי דכיון דיש לו מזונות מאי עביד ליה חיותא שייך ביה לזה אמר מהו דתימא כיון דכי לית ליה כו' וכפרש"י וק"ל: גמ' מדסיפא דלא אמר ליה וכו'. משנה שגגון הקושיא דלעיל דכותיה גבי אשה וכו' ואפשר דהכא פסיקא ליה טפי חילוק דלא אמר מדקתני סיפא ואם אמר וכו': גמ' הכא במאי עסקינן כו'. ראיתי כתוב ולא משני דאמר ליה לאי כו' והקדים ההעדפה ולוה להעדנות מזונות דתקשי ליה ולימא ליה הקדש כו' דא"ל הקדש ניחא ליה כיון דאין להקדש בו רק ההעדפה משא"כ עתה דאית להקדש גוף מלאכת העבד ניחא ליה שפיר ודו"ק: ברש"י בד"ה עבד כנעני. דבעבד עברי כתיב כי טוב לו עמך עמך במאכל כו' כדאיתא בפרק נערה: בתוס' בד"ה עבד נמי כו' וא"ת אטו כו'. לכאורה הא לרשב"ג בסמוך קושטא הוא כן וי"ל כמ"ש התוספות לקמן בסמוך דדוקא בשני בצורת אבל בשאר שנים ימלא מרחמין יותר ודו"ק: בא"ד ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול וכו'. והתרלן משיב הכא במאי עסקינן דאמר ליה כו' וסומך עלמו כדמסיק בהמת: בתוס' בד"ה מספקת מאי למימרא כו' אי אמרת בשלמא כולהו בדספקא וכו'. אפוס ריהטא לא הוצרכו להזכיר כולה בדספקא רק אא"ב רישא בדלא אמר לה תנא סיפא כו' אבל השתא דמוקמית רישא בדאמר לה ולא תני הך סיפא כו': בסוף הדבור מאי למימרא כו'. וא"ל תנא סיפא דמספקת לגלויי רישא דלא איירי במספקת דא"כ העיקר חסר דהא לא קתני במספקת בהדיא בסיפא ודו"ק: ע"ב גמ' ולימא ליה הקדש. יש לי לדקדק מאי פריך ולימא ליה הקדש כו' יאמר להקדש לאו בעל דברים דידי את דהא עד שלא תצטרף פרוטה פורע לבני ליו כדפרש"י בהדיא והקדש לא חייל אפחות משוה פרוטה כפרש"י או מסתמא דעת המקדים לא היה עליו להקדישו כפירוש ר"י ודוחק לומר דלמסקנא בפחות משוה פרוטה אזדא ליה שינויא דהקדש גופיה ניחא ליה. ועוד דא"כ הדרא [קושיא דלעיל] לדוכתיה אמאי לא משני דאמר לו לאי מעשי ידיך כו' דא"ל תי' דמעלה לו מזונות לפי האמת נמי אזדא דהא קאמר אא"כ וה"נ מסתברא כו' אי אמרת בשלמא הך במעלה כו' ואיפכא אין להקשות מאי פריך קמא קמא קדים אכתי הקדש גופיה ניחא ליה כי היכי דלישבח עבדיה זה אינו דא"כ תקשי ליה אמאי לוה מקודם ואוכל יהיה עושה ואוכל בלא הלואה תחלה אע"כ דסוף סוף כיון דבאמת הקדש הוא אסור לו ליהנות מן ההקדש [אבל איפכא קשה ככ"ל] עוד קשה למה עושה ופורע בפחות משוה פרוטה אם האדון לא הקדים שאין דעתו אפחות משוה פרוטה א"כ עדיין לאדון הוא שוויו של אותו פחות משוה פרוטה ולעבד מאי זכיה ביה וי"ל דהאדון ע"כ הקדים לעבד בלי שיור כדי שיעשה ויהיה הכל להקדש ויצרף עד שיהיה שוה פרוטה ויותר ויהיה אח"כ הכל להקדש ודאי קודם שיעשה שוה פרוטה. אכתי הוא לאדון רק דעת האדון לצרפו יחד לצורך ההקדש ממילא ופריך ולימא ליה הקדש כו' דהא לעבד אין בו זכיה ממ"כ רק להאדון ודעת האדון לצורך ההקדש וא"כ ולימא ליה הקדש כו' ומשני הקדש גופיה ניחא ליה כו' ודעת האדון כאשר יהיה ניחא להקדש כן יהיה ודו"ק. ובזה מדוקדק נמי הקדש גופיה וכו': גמ' א"ה ניזון מתפרנס מיבעיא ליה. לעיל ברשב"ג או פרנסיני כו' לא קשה או זנני מיבעי' ליה למאי דס"ד דפליגי אם יכול לומר עשה עמי כו' (פ) ואפשר לומר לגבי האדון אפילו פרניסני וכ"ש עיקר מזונות שהיא נגד מעשי ידיו ודו"ק: ברש"י בד"ה לוה ואוכל כו' לא יעשה תחלה. דקדק תחלה דהו"ל לרש"י למימר אבל לא קאמר בקלרה עושה ואוכל ולמה ליה לוה ופורע כלל משום דפרוטה קמייתא כו' ודו"ק: ברש"י בד"ה פשיטא דלרבו הוא כו' ואי לאשמעינן כו' נימא אותו העבד ניזון כו'. וה"ה נימא נזק וכו' [למאי דתי' רש"י לעיל דלא תני נזק משום דפשיטא ואי שבת נמי פשיטא ולא תני רק לאשמעי' כו' מ"ש דלא תני נמי נזק] וא"ל בזה אשמעי' אף דשבת לרבו אפ"ה ניזון מהלדקה [דה"א דניזון מלדקה מיירי בנותן לו רבו השבת למזונות דאינו יכול כו' וניזון היינו דלא ספיק] בניזון לחודא כמי שמעי' דניזון משמע עיקור מזונות [שהוא נגד מעשי ידיו אבל מה דלא ספיק הול"ל מתפרנס כדמשמע מדבריו לעיל] וק"ל: בתוס' ד"ה בפחות משוה פרוטה כו'. עיין ברשב"א (צ) ומיושב עם זה [קושיתו לעיל בגמ'] דלריכים לשינויא דהקדש גופיה ניחא ליה וק"ל (ק): בתוס' בד"ה שבתו וכו'. מיהו בפי' רש"י לענין נזק דפי' לא אצטריך דהיינו דמי ידו כו' ופשיטא כו' דהא שבתו נמי פשיטא ומשום רפואתו נקיט לה כדמסיק ודוחק לומר דנקיט שבת טפי אבל רפואתו כדבקרא רק שבתו יתן ורפא ירפא ואף לפירוש דפי' שבתו פשיטא בענין אחר אכתי הול"ל נזק דנשמע ביה נמי דין דעשה עמי לזה פירשו במלת שבת נכלל שבת גדולה ושבת קטנה. ובושת לא הזכיר רש"י כלל ולער הדוחק מפורסם. ורש"י מיאן בפי' התוס' דהא לס"ד דאינו יכול לומר עשה וכו' אין לומר כן דנקיט שבת לחידושא כו' דהא יש לו מזונה והתוס' פירשו לפי האמת י"ל כן דלא כרש"י ודו"ק: בתוס' בד"ה וכ"ת וכו' וא"ת ומה בכך כו'. בשלמא במתני' שאם ירלה שלא לזון כו' נוח לו להפסיד מזונות שיהיה בן חורין ולא משועבד מלהיות משועבד כיון דסוף סוף בין כך ובין כך מזונותיו תלויה ביד רבו אם ירלה או לא. (ר) משא"כ בתרומה דע"י השחרור מפסידו באכילת תרומה משא"כ במתני' לא מפסידו מידי ובח"ש כתב קלת בהסברא אחרת: עוד שם וא"ת מה בכך כו' אבל משום דראינו עתה דחזר בו מזה הגט לא קשה דמ"מ כיון דקודם חזרה היה משוחרר לאו כל כמיניה לחזור לזה הקשו דהיה חוב מעיקרא וק"ל: בא"ד וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חוב כו'. ובאשה דהוי חוב אף לרבנן התם ליכא זכות כלל עיין בח"ש. ולכאורה אף בפשטא דשמעתין וכי תימא אי בעי זריק לה גיטא וכו' קשה נמי ואלא מאי אשה. (ש) וא"ל דזה בעלמו השיב ר"מ כו' כמו שאתם מודים לי באשה כו' כמ"ש תוספות א"כ לכך מזכיר אשת כהן כו' דהו"ל להוכיח זה אף מאשת ישראל (ת) ויש ליישב ודו"ק. עיין לעיל בירושלמי שהביאו התוס' די"ל באשה לכך יכול לחזור כיון דאין מתגרשת ע"י אחר ולא מטעם זכות וחוב לכן אף באשת מוכה שחין יכול לחזור רק א"כ מאי מוכח מאשת כהן וק"ל:

דף יג ע"א בתוס' בד"ה האומר כו' מתני' כר"מ. ולפ"ז לעיל דפריך ותו ליכא והאיכא

באור

ספיר לר"א דקיימינן אליביה כמ"ש התוס' ולדידיה לזמן מרובה פסול דדלמא הוי ביה תנאי חייסו ולא דכירי וצ"ל דק"ל דדלמא איירי לאלתר דגוף הענין אמת דדכירי ולזה תי' דכיון דתספא בעלמא לא מיתחשב הודאה. אלא דלפ"ז מה דנקיט נמי בדבריו הא דפריך והא בעי' צריך שיחזור לא מתיישב שפיר כ"כ תירולו דכלא החזיר קי"ל דהשטר כשר דלא כהרא"ש דפוסל כל השטר והובא בש"ע סי' מ"ד רק שאין למדין משיטה אחרונה וקושית הגמ' ע"כ קאי משיטה אחרונה דמשמע דכל השטר כשר וכמו שפירש הרשב"א בחידושיו א"כ השטר לאו תספא הוא וגוף הענין הכתוב בשיטה אחרונה אמת כיון דדכירי לאלתר וצ"ל דכיון דאין למדין משיטה אחרונה אף דכל מ"ש בשטר מיתחשב הודאה מ"מ השיטה אחרונה לא מיתחשב כהודאה אף לאלתר וזה דוחק: (ג) ור"ל לא בא לידינו אלא לוקים ולום דהוי מובהקין דמובהקין והכשרנו בעידי מסירה דוקא ודוקא כו' אבל שמהתא אתרינא אפילו מובהקין לא בעי ע"מ דתלינן להו בישראל דא"ל אף דהבעיא היה בשמות מובהקין פשיט לאיסורא כמו השתא באין מובהקין דתלינן דשבדי כוכבים הם דאכתי כיון דהא דהכשיר לוקים ולום בע"מ איירי א"כ אמאי בשאר מובהקין פסול הא ר"ש מכשיר במובהקין בעידי מסירה אמו לא מכשיר ר"ש אלא בלוקים ולום ולזה הוצרך לומר דאי במובהקין מיבעיא ע"כ דהפשיטות להיתרא אך לכאורה א"כ לא היה מקשה הגמ' מידי מגיטין הבאין ממדינת הים כו' ועיין במהרי"ן לי"ב שפי' ג"כ כוונת התוס' כמ"ש הגאון וסיים ז"ל ולזה כתבו התוס' וקפריך מגיטין הבאין ממדה"י לסיוע לפירושם: (ס) נראה דצ"ל לא קנה לר"י וקאי אהאי דהתם דאי כמ"ש לפניו וקאי אהנו דשמעתין דהוי כזכי אין ענין זה לזה דהכא אומר

המשחרר תנו דהוי כזכי ודאי דמהני משום דעשאו שליח לזכות בשביל העבד ולא חב לאחריני כלל וחכם בו העבד מיד משא"כ באומר המלוה זכה פשיטא דלא עדיף מעשאו שליח שכתבו התוס' דלא מהני לחוב לאחריני. גם אם מדמה זכה דהכא לזכה דהתם לא תי' כלום גם לשון דמשמע דבאומר תנה ולא תנו משמע דקאי אהתם ומ"מ הא דכתב והכא בשמעתין כו' אינו מדוקדק ומיותר: (ע) כ"ה בפרש"י בב"מ דף ט' ע"ב דבבעה"ב לא שייך מגו דזכי לנפשיה דאף עני מוזהר על שלו מלא תלקט וע"ש בדברי הגאון ובמה שהגהנו שם: (פ) דלמסקנא דמיירי באומר ולא ספיק שייך לשון פרנסה דהיינו דיתן כל צורכי המזונות יותר ממעשי ידיו: (צ) שתירץ על קושיות תוס' דלא חשיב ליה בין ה' פרוטות משום דנהי דלא חייב קרבן מעילה אפחות משוה פרוטה מ"מ מדרבנן אסור: (ק) משום דאי לאו הכי מ"מ מדרבנן אסור ולזה משני כיון דלא הוי אלא איסור דרבנן הקדש גופיה ניחא ליה: (ר) קצת נראה דהוי כעין ב' תירולים דבתחלת דבריו מתרץ כעין תי' השני שתירץ התוס' כאן דבמתני' אם ירלה לא יזונו ויהיה לו חוב יותר מהשתא דיהיה עבד ולא יהיה לו מזונות. ובסוף דבריו יש להעמיס כתירוץ מהרש"א ע"ש: (ש) לכאורה סוברת הרש"ל לעמוד בדברי תוס' דוקא לפשטא דשמעתא י"ל כתירוץ השני שבתוס' דבעבד אי בעי זריק ספק קרוב לו ויאסר בתרומה ובשפחה כו' יהיה לו חוב יותר אבל באשה אף אי זריק לה ספק קרוב לה מ"מ מגורשת ואינה מגורשת ובעלה חייב במזונותיה: (ת) ובשלמא בל"ז י"ל דמזכיר אשת כהן כמו שאתם מודים לי דהוי חוב גם משום תרומה וכמו שסיים ר"מ אבל אשה תוב הוא לה שכן פסלה מן התרומה כן נעבד אבל אי מייתי הא דאשת

תנו וכו'. היינו ה' נר"מ וק"ק מאי פריך דנכלל בחזרה ודו"ק: **בא"ד** אע"פ שהגט בעין פ'. ר"ל גט שחרור כמו שכתבו מקודם אפ"ה לא זכה העבד כו' אבל באשה לא הוי ז"ה רבותא דאף במס"ו ליד השליח הא הוי חוב לכ"ע וזה שכתבו אח"כ ואינו נראה כו' כתבו גט לאשתי ותנו שטר שחרור זה כו' כיון דחידוש דזה ע"כ לא קאי אגט אשה וק"ל: **בא"ד** אבל אומר ר"ת דלא גרסינן כלל זה. איט ר"ל מלת זה רק כל זה ר"ל כל הענין דאף תן לא גרסינן דהא תן משמע בעין כמו שכתבו כבר. (א) ושיבוש. (ב) וצ"ל דאף דתן משמע בעין מ"מ לא מוכח דכוונת המשנה על הרבותא רק מדנקיט זה שלא לצורך [ולפ"ז לא מחק ר"ת רק מלת זה]. ויותר נראה דאף תן לא משמע בעין רק תן זה ומ"ש ואשמעינן במה דנקיט זה כו' הוא בעצמו מ"מ מקודם שהוא בעין ומראהו וכו' רק נפרשים הרבותא מה בכך שהוא בעין ודו"ק: **בא"ד** לא הו"ל כתבו כו'. דא"כ לא הוי ידעינן חידוש דכשהוא בעין וראוי להנתן כו' והותחל כ"כ מחייס כו' וק"ל: **בתום'** בד"ה והא לא משך כו'. מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני כו'. ואע"ג דמוקי לה בלבורין ואומר ז"ה כפי' רש"י אע"ג דלא תני זה מ"מ לא משמע דאיירי בהשלם נמי כיון דלא תנא בהדיא זה ועוד כ"ל דאפ"ל להתוספות בלבורין אין לריך ז"ה ומשמע אאותו מנה שלפנ ר לפניו נתכוין ומימרא דרב מנה זה טהנין ומנה סתם אין נותנין היינו דאין לבורין לפניו ופי' מנה זה המונח שם במקום פלוני ודו"ק: **בתום'** בד"ה אית ספרים וכו' דלמא מנה קבור יט'. ודלמא נגנב משם ושומר חנם פטור מגניבה או דלמא ברשותיה קברו שם ועיין ברשב"א: **בא"ד** כדמשמע לשון תנו כו'. ואף שכבר כתבו גם בפקדון אלא שמודה ואמר תנו מנה לפלוני פקדון כו' היינו כשמפרש פקדון אבל סתם תנו לא משמע פקדון ובמימרא דרב תנו לא קאי אמנה זה וכו' וק"ל: **ע"ב גמ'** רב זביד מ"ט לא אמר כרב פפא. אף דהלכתא לקבור לא זיישינן מ"מ הא רב מרא דשמעתא עלמו חיים לכך באידך דרב וא"כ נפרש דברי עלמו כן: **בתום'** בד"ה ממאי וכו'. וא"ת וכו'. אף שכתבו התום' לעיל דלא בעי לאוקמי כר"מ דס"ל מלוה לקיים דברי המת ולא כחכמים היינו כר"מ ולא כחכמים דלחכמים לא יתנו בסיפא אבל כאן ברישא סוף סוף לכ"ע הדין אמת דלא יתן אותו הגט בעלמו משום גט לאחר מיתה אבל מ"מ דוחק לאוקמי כרבי ולא כחכמים דפליגי אדרבי ומ"מ י"ל דקאי לאידך שינויא דהתוספות ועוד דה"כ תי' ועוד סתמא כרבנן ודו"ק: **בתום'** בד"ה גופא כו' למ"ד דוקא בפקדון קנה למה הולרך להקן כו'. זה איט ראיה לכאורה דמ"מ י"ל זה שיזכה הוי מתנה גביה ומסתברא מלתא דרב בפקדון לא בהלואה ר"ל שיש לו לראובן פקדון או מלוה ביד שמעון אבל נתנו במתנה ללוי ובמתנה לא הוי תן כזכי וכן בסמוך בקבלא דמוריקא וכו' אי מההיא ה"א ה"מ במתנה מרובה וכו' ש"מ דגוף מימרא דרב במעמד ג' איירי במתנה. (ג) מיהו התום' כתבו זה לתי' ראשון שכתבו לעיל בד"ה כל האומר תנו וכו' ובאמת לפי מ"ש לעיל חילוק דמתנה אין להוכיח הא דבע"כ וק"ל: **בא"ד** ועוד דאף כשאין הפקדון כו' יקנה בהודיתא כדאמר התם כו'. אף דהתם היה ביד רבא לא נייתי ראיה רק דהודיתא מהני וממילא מסברא י"ל מה לי בידו או ביד אחר: **בא"ד** אלא נראה להם אפילו בע"כ כו'. אבל הודיתא אף דבע"כ לריך ליתנו מ"מ לא הוי בע"ד של מי שניתן לו משא"כ במעמד ג' שנעשה בע"ד שלו ויכול לכופו לתת לידו ודו"ק. מיהו בעובדא דאיסור גיורא הא היה לריך רבא לתתו לרב מרי דוקא ואולי מ"מ לא נעשה בע"ד שלו והיה יכול לתתו לאיסור גופא קודם מותו אם ירלה דבהודאה של זה לא נתחייב זה להאמינו לעשות בעל דבר של זה ומ"מ לא זכה בו מטעם נכסי הגר שמת כיון דהודה איסור שהמעות הללו שייכים לפלוני ודו"ק ועיין בח"ש בדחוקים: ועיין באשר"י דמשמע מניה דאע"ג דבאודיתא קנה נמי בע"כ מ"מ למעט הטירחא של לקיחת העדים התקינו מעמד ג' אבל משום מלתא דלא שכיחא כשאין הפקדון בידו באותו הפעם אם יקרה יקח עדים דלא שייך לתקוני בשביל כן הלכתא בלא טעמא כיון דאפשר לתקוני באודיתא אף שהוא ע"י טורח אותו מלתא דלא שכיחא ודו"ק. וכבר פתבתי מה שאמרתי בזה והוחק: **בא"ד** כי מסתמא היה הפקדון ביד רבא וכו'. ר"ל פקדון ולא הלואות דבהלואות לא הוי תן כזכי וז"א דבמתנה דוקא לא הוי תן כזכי [טעות דבמתנה ר"ל לגבי מקבל והלואה ר"ל ביד מי שהממון בידו עתה ובשניהם אין תן כזכי. כן הוא במוסגר בדפוסים ישנים] אבל כוונת התום' דמסתמא היה ביד רבא ולא ביד אחר דאז תן לא הוי כזכי [איט מדוקדק דאף זכה לא מהני] כמ"ש מקודם דמ"ש דאיט נראה לומר דהולרכו להקן כו' דלא יועיל כו' ר"ל אף דודאי אמת הוא שלא יועיל שם זכה מ"מ איט נראה שיתקנו משום מלתא דלא שכיחא כי הא: **בסה"ד** ומיהו להאי טעמא כו'. אבל לטעם הראשון אף שהוא בע"כ בשעת מעמד שלשתן מ"מ מעיקרא נשתעבד נפשו בשעת הלואה ואע"ג דלטעם השני ע"כ אף בהלואה הוי מעמד שלשתן דהא קאמר בהאי הגהה דקא משתני ממלוה ישינה ס' וכל עלמות הטעם קאי אמלוה והתוספות לא הולרכו מעיקרא להא דבע"כ רק למ"ד דוקא בפקדון (ד) מ"מ הוכיחו התום' הסברא ומטעמא דרב אשי נשמע אף לאידך טעמא דבזה לא פליגי לענין מה שהתקינו מעמד שלשתן וק"ל: **בתום'** בד"ה תנו לפלוני כו' אמאי לא מסיק איבעית אימא כו' עיין בתוספת קדושין [שהקשו ג"כ דהאי לא אמרינן ואיבעית אימא פליגי בדשמואל] וכאן באשר"י ולשון התום' כאן לריכין ישוב ודו"ק: **בא"ד** הא פרישית דאפילו בע"כ קנה. ולשמא לא ילך אלו אין לחוש דאפשר דכפינן ליה מדינא לילך כדי לשלם לזה: **בא"ד** ועי"ל דהתם כו'. אבל ש"מ איתא לדשמואל נסתיים שפיר מדלא חיישינן לשמא מכרו זולת ידיעת הבעל וק"ל. ועיין בח"ש דכתב לכאורה דברים שאין לריכין כאן ע"ש: **בתום'** בד"ה במעמד וכו'. אבל בב' עובדי כוכבים ואחד ישראל אטו אגן דינא דעובדי כוכבים ניקום ונאמר דהא בהכרח או שני בעלי דינים הבאים לפנינו עובדי כוכבים וק"ל:

דף יד ע"א גמ' וכ"ת ה"נ וכו'. לעיל בהלא מעתה הקנה לנולדים לא פריך וכ"ת ה"נ ס' דהתם פשיטא ליה טפי לתלמודא דאין סברא להיות לריך בכל פעם לידע כמה ימי חייו של הזוכה: **ברש"י** בד"ה ה"ג דכ"ע הולך כזכי כו' ואם היה במתנה דליכא אחריות כו'. ובקבלא דמוריקא דהוי מתנה צ"ל דלא הוי בידיה דאז תן לא הוי כזכי [גם כאן איט מדוקדק דאף זכי לא מהני] לכן באפי' קמיינא כו': **בתום'** בד"ה ולא פש גביה כו' טעיתי ס' מגו דאיבעי אמר חזרתי ופרעתי. אם למרא ארעא הוי מגו מגברא לגברא (ה) ובטעיתי אין מרא ארעא מכיר בשקרו ואם לגינאי כבר נתחייב לשלם לזה במעמד ג'. לדעתי בקנין בלא שטר איט יכול לומר פרעתי א"ש הא דקאמר קט מניה כו' עיין בחידושי הרשב"א: **בתום'** בד"ה לסוף אשתמיט להו משמע דבדיי כו' יש משבשין [דמשמע להו דבדין כו'] מלשון אשתמיט להו ולא מהן. אבל פירושו דאב בדין היה לריך להחזיר לא הו"ל לאשתמיט ולעשות שלא כדין ופשיטא דגברא רבה כרב יוסף בר חמא לא ישתמט מן הדין. ועוד כ"ל דפירוש משתמיט משום שהם היו רולין שישתעבד הוא בקנין לפי דבריו שהוא שליח מרב ששת שלא יחזור כו' ולרב יוסף לא היה טוח לו להשתעבד להיות עבד לוה על חנם ולחזור בו לא היה יכול ורצאי כיון שזכה בו בשביל רב ששת אבל אם היה יכול לסוף אותו ע"י ב"ד לחזור בו למה ליה לאשתמוטי מה לו להרגיש עלמו בזו פשיטא היה חוזר ודו"ק: **בא"ד** אע"ג דלא הוחזקו כפרנים כו'. אולי מפרש אשרתא דסרבלא חבילי דסרבל ולא מלשון אשראי וכן פירש הערוך ע"ש ופקדון הוי אבל הא דעבד לוה כו' [דלישנא אחרינא] לא א"ש לפי"ז וק"ל. ואתון אנ"ש דמשמע להו במלוה פשיטא דקשה ולימא ליה אין רלוני וכו' דלמא יאבד ולא יהיה לראשון מה לשלם אף דאחריותו עליו וגרועי גרעי לשמירתו דהלוה חייב באונסין והשליח רק שומר חנם אלא אפילו פקדון ושניהם שומרי חנם אפ"ה לימא אין רלוני וכו' ודו"ק. דא"כ הו"ל אפילו פקדון נמי וכו' או לפרוך אתרוייהו והנראה לי דל"ל בלא"ה בשמעתין דלישנא קמא דקאמר ליה שפיר עבדית דלא שויה נפשך בחנם עבד לוה וכו' עדיפא הו"ל כמו באמת ללישנא בתרא שהרי הם חייבים לי באחריות ולמה תקבל עליך אחריות ומשום דררא דהפסד הו"ל לא משום עבד וכו' דמשמע כאילו אין כאן הפסד אבל הפירוש הוא ללישנא קמא כיון דהוא עשאו שליח לשלוח בידו אחריות על ר"ש כדין שלחם לי ביד פלוני דלא היה הפסד להשליח אילו נאנס שהרי הוא ידע האמת דרב ששת עשאו שליח רק כם לא האמינו לו להשליח שנעשה שליח והיום או מחר יבא רב ששת ויחזור ויתבע מהם לזה אמרו לו ניקני לזה אמר דמ"מ שפיר עבדית דלמה לך ליכנס לפי שעה בעבד לוה וכו' ולשון שני שפיר עבדית כו' שעליהן היה מוטל לשלוח על אחריותן וכו' ולזה כתבו התום' ואע"ג דלא הוחזקו כפרנים וחוב הוא לו לשלוח על אחריותו דהא לא פריך אמלוה משום דהתם הלוה חייב באחריותו כדקתני ופשיטא דזכות הוא למלוה וכו'. (ו) משא"כ כאן דהו"ל אחריות אמלוה [כדין שלח לי וא"כ אמאי בדין לא היו יכולין לכופו כיון דלדברי השליח חוב הוא למלוה] ודו"ק: **ע"ב גמ'** תניא חדא כו' ולא משני הא במתנה הא בהלואה מדלא קתני שאני חייב לו כדלעיל: **גמ'** אמר ר' אבא בר ממל כו' הא בבריא הא בשכ"מ דדבריו ככתובין וכמסורין כו' והא דקתני הולך ולמה ליה למוסרו ליד השליח הא אף בלא מסירה ליד השליח דבריו ככתובין כו' ודוחק לומר דס"ל לר' אבא ולרב זביד כרב לעיל דחיים למנה קבור והולך הוי כמו זה כמ"ש התום' לעיל. גם א"ל משום אידך ברייתא דבבריא אפילו הולך איט מועיל [ולרב זביד בליתא למקבל אפילו הולך איני מועיל] אבל נראה דהולך מועיל דע"י כן זכה בו למפרע לאחר שמת דאז שם מתנת שכ"מ עליו כ"ז שלא חזר בו לענין אף דמת המקבל בחיי הנותן משא"כ בלותת שכ"מ גרידא ומת המקבל בחייו בטלה למתנתו זה שכתב רש"י פעמים ושלש והולך דידיה זכי הוא וכו' רק אם לא מת לא הוי מתנת שכ"מ וכן אם חוזר בו קודם שמת או לא הוי מתנת שכ"מ דאין שם מתנת שכ"מ עליו אא"כ מת ואיט חוזר ז"ש התום' בד"ה הא בשכ"מ דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות כו' אבל אח"כ כתבו כמסופקין בשעת נתינת שכ"מ או אמירתו [בלא הולך] ודו"ק. אבל אם זוכה מכח מלוה לקיים דברי המת לריך דוקא מת נותן בחיי המקבל ודו"ק: **שם** הא בשכ"מ ברש"י דו"ק. אבל בבריא אף שלא חזר בו יחזירו למשלח כיון דמת זה שנשתלח לו ולא זכה מעולם המתנה אבל בלא מת המקבל יעשה שליח שליחותו כ"ז שלא חזר ולהכי קתני יחזירו ליורשי מי שנשתלחו לו ולא למי שנשתלח [דהוא אף בבריא] וק"ל: **גמ'** רב זביד אמר. הומ"ל הא והא בבריא ודכ"ע הולך כזכי והא דליתא למקבל בשעת מתן מעות כו' רק הגמ' ס"ל במתנה הולך לאו כזכי וכ"כ האשר"י: **גמ'** אלו ואלו. בין נכסים שיש להם אחריות ושאין להם כו': **ברש"י** בד"ה מספקא להו אי כזכי כו' ואם מצוה כו'. דמשמע דאדברי רבי יהודה הנשיא כו' מלוה לקיים דברי המת עלה מספקא נמי וקאמר יחלוקו ויחלוקו נמי קאי ארישא ודו"ק: **בתום'** בד"ה והא בשכ"מ כו'. קשה להו הא מת מקבל כדקתני ליורשי מי שנשתלחו לו וכן הלך ובקשו ולא מלאו ובמה זכה ביה יורשיו וכן מדלא מחלק בשכ"מ במת מקבל וכו' כדבסמוך בבריא רק מחלק בין מת מקבל בשעת מתן מעות ס':

בתום' בד"ה וחכמים אומרים כו' כל תיקו וכו':

דף טו ע"א ברש"י בד"ה וי"א וכו' ואפילו לא מת המשלח כו'. נראה שר"ל קודם אבל עכ"פ מת אח"כ דאי לא [לא] הוי מתנת שכ"מ וכמ"ש לעיל: **בתום'** בד"ה ור"י הנשיא כו' פירוש כו'. דקשה להו מאי זה והיכא דמית כו' הא קאמר דס"ל כר"א דאיירי במית ואפ"ה לא קנה ועכ"פ במית איירי עד השתא [לזה פירשו] והיכא דמית היינו קודם המקבל ודו"ק:

סליק פרק המביא נט

פרק שני המביא תנינא

בתוספות בד"ה המביא בפנ"כ כולו כו' ותימה כו'. לרב חסדא דמסיק דמתני' לא זו אף זו קתני ולא נתכוין המשנה לרבותא שלו וכפי' רש"י לאו לפרושי מתני' אתי ס' אבל לרבא ולרב אשי לק"מ למסקנא. וא"ל כיון דלרבא דס"ל טעמא דאין עדים מלוין לקיימו לק"מ ודלמא רב חסדא ס"ל טעמא דלשמה ואף דרבה אית ליה דרבא מ"מ ליכא כ"ש אליביה ולא תמהו רק למ"ד טעמא דקיום וי"ל דלעיל קאמר לעולם קסבר ר"ח בעינן לקיימו ומדסיים והני לא ידעי בחתימה כו' משמע דלא ס"ל טעמא דלשמה דא"כ אף דהני ידעו נמי מ"מ הני בקיאי והני לא בקיאי ודו"ק: **בתום'** בד"ה מי איכא מידי וכו' וכ"ש כי איכא אחר בהדיה כו'. יש לדקדק מאי כ"ש הוא וכ"ל דבדליכא אחר בהדיה התקלה מרובה יותר להכשיר ע"פ אחד בשאר שטרות משא"כ באיכא אחר בהדיה ליכא למיטעי רק ע"י שנים ומת אחד מהן ודו"ק. ועוד בחד שייך לטעות מי שמע ידעתי לחודיה ולא בפני נכתב אבל בב' אין טעות רק מי ששמע בפני נחתם האחד ואו העיד ג"כ מסתמא בפנ"כ. אבל תירולם איט מחוור כ"כ כיון דס"ס ידעתי ליכא משום אחלופי כיון דאמר בפני נכתב ג"כ דאי שייך אחלופי גם באומר בפנ"א ליחוש לאחלופי והא דידעתי לא מהני היינו משום שאינו מדייק כמ"ש התום' לעיל ריש פ"ק בדף ג' בד"ה הכא בפני וא"כ נימא כ"ש בשנים דלא שייך אחלופי [דנכי כו'] ואמאי פסל רבא בשנים מטעם אחלופי. ואם לא הקשו מעיקרא רק כיון דידעתי בלא אחר מהני מי איכא מידי שיוגרע ע"י העדאת עוד עד א' והיה א"ש תירולם דה"כ באומר לבחו ידעתי לא מהני אבל קושיהם מעיקרא היה מטעם אחלופי [ומכח כ"ש] ודו"ק: **בא"ד** ורב אשי פריך כו'. והא דמתקיף רבא דאילו אמר חד כשר וכו' י"ל הא דאמר ר"ח אפילו שנים וכו' ר"ל אפילו שנים מן השוק אמרו בפנינו נחתם [חליו השני] [ומתני' שנים אומרים בפנינו נחתם כשר היינו שמעידין על ב' החתימות דהוי כולו בקיום הגט זה מדברי הגאון המחבר במוסגר] כיון שאינם שלוחים דאז כולו בקיום ס' ומשום דלא דייק השליח כפירוש התום' [אך] לפי"ז הו"ל לרבא לומר אפילו שנים אומרים ידעתי החצי השני פסול וכו' דהשתא לא קשה מי איכא מידי אלא נראה דמ"מ מקשה דעדיף ב' בידעתי כאחד שאומר בפנ"ח ומי איכא מידי דאילו אמר חד בפני נחתם כשר ובשנים דאמרי ידעתי פסול וסברא דלא דייק השליח לא ס"ל ולית ליה טעמא לפסולי אלא היכא דשייך אחלופי ולפי"ז הוי כמ"ש התום' על אתקפתא דרב אשי דאילו מסיק לכוליה דיבורא וכו' ודו"ק: **ע"ב גמ'** השתא אחד אומר בפנ"כ ואחד אומר בפנ"ח וכו'. ואף לפי מ"ש התום' דס"ד דחשיב טפי מכתב סופר ועד אפ"ה לא עדיף כאחד אומר בפנ"כ ואחד אומר בפנ"נ וא"ל אכתי בבא דבפנ"ח כולו ונכתב חליו למה לי הא אתיא במכ"ש דאחד אומר וא' אומר וכו' וא"ל נמי כדרבא כו' ואפילו הוא ואחר מעידין כו' דפשיטא דכשר כיון דליכא למיחש לאחלופי וק"ל. דא"ל כלל שיש שום ה"א לומר דעדיף זה מאחד אומר וכו' דא"כ יש סברא נמי דעדיף

באור

כאן לאוכית מיניה דאף דאי בעי זריק ליה אפ"ה חשיב חוב והיינו משום דמ"מ חוב הוא לו זה השחרור כקושית התוס' והוא כעין שתי תשובות דלא הוי חוב משום דאי בעי עריק ועוד דמאשה מוכח דאפ"ה חוב הוא כקושית התוס' דא"ל דמוכיח דחשיב חוב משום דאי בעי עריק דהכתי יקשה נאשה ... דאי בעי זריק לה ואי עריקא פשיטא דמפסדא מזונות וכן שייך להדיא בחדושי הרשב"א שתירץ ג"כ הואין לומר דההוכחה מאשה דמ"מ הוא חוב כקושית התוספות וכן הוא במהרי"ן ל"ב ופ"ח הקשה דהו"ל לעשות הוכחה זאת מאשת ישראל: (א) קודם דאפשר ואשמעינן במה דנקיט זה כו' כתבו לעיל אלא מרא הו לו כו': (ב) דאי לא גריס ר"ת גם תן משום דמתן נמי משמע אחובה דאע"ג שהגט בעין א"כ שולך כתבו מקודם ואשמעינן במה דנקיט זה דאע"פ שהגט בעין כו' הא זה מוכח שאינו נאמר: (ג) מ"ש דמ"מ י"ל זה שיזכה כו' ובמתנה לא הוי תן כזכי הוא הגהה מפי דקושית התוס' הוא שיתקנו שיאמר זכה כמבואר להדיא בלשון התוס' דמסכי ודאי אף במתנה אלא דתן לא הוי כזכי: (ד) הייט נמ"ש לעיל בדבור הסמוך בשם הרא"ש דאף הראיה מהודיתא נמי איט אלא למ"ד בפקדון דוקא דיכול לומר זכה ואם לפעמים לא יהיה בידו יקנה בהודיתא משא"כ להירוץ הגאון דלעיל מוכח מהודיתא דבע"כ אפילו למ"ד בהלואה: (ה) הוא קושית מהרי"ט סוכה בש"ך סי' קכ"ו ס"ק כ"ח. וקצת יש לגמגם דהוכחת התוס' מדהוצרכו לאוקמי בגוונא דתיקא שבעלי דינים מודים לו או איכא עדים ולא הוקמוה דיסביה למרא ארעא במתנה דאין הממחה מפסיד גם בטעיתי. גם מ"ש ובטעיתי אין מרא ארעא מכיר בשקרו איט מובן דגם עכשיו בטוען טעיתי מעיז נגד הממחה כשמכחישו והו"ל לאוקמי כשמכחישו ואולי חדא קושיא הוא דהוי מגו מגברא לגברא ושגא נגד מרא ארעא אינו יכול להעיז כמו לגבי אידך ינאה הממחה וגם טעם סמך על סברת מהרי"ט דשייך יותר נגד זה דוקא וטעם הגאון שייך אף במתנה ודוחק: (ו) ואף תני בפקדון

בפנ"ח חליו מאחד אומר כו' דהא יש סברא דעדיף בפנ"ח חליו מנכתב חליו וא"ל כיון דתני בפנ"ח חליו לטרך כרבא או רב אשי תני נמי דבר וסיפיה בפנ"כ חליו דא"כ מה תמהו התוס' בדבור ראשון דפרק זה אבל נראה דודאי [לדעת המקשה] מייתרא בבא דבפנ"כ חליו והנ"ל ולטעמיך מהך בבא רק נקיט ולטעמיך יותר מוקדם וק"ל: גמ' אלא או כדרבא כו'. ואין להקשות א"כ סיפא אחד אומר ואחד אומר למה לי דבלא סיפא לא הוי משנה יתירה ולא הוי מוקמי לה כדרבא כו': ברש"י בד"ה בפנ"כ כו' השתא בפנ"כ כולו כו'. וה"ה השתא א' אומר בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח כו' רק נקיט מוקדם ולא נקיט מוקדם יותר השתא בפנ"ח אבל לא בפנ"כ כו' משום דעל כל הבבא קאמר באמת ולטעמיך למה לי כל אותן החלוקים וא"ל דאצטריך עכ"פ חילוק א' לאורויי דבדיעבד פסול כדלעיל הא תו למה לי כו' הא במכ"ש דא' אומר וא' אומר כו' פסול שמעינן או במכ"ש דבפנ"ח חליו פסול שמעינן וא"ל לומר משום דלמא ס"ל טעמא דלשמה דהשתא לא הוי בפנ"כ ולא בפנ"ח כ"ש מדבפנ"ח אבל לא בפנ"כ והו"ק ומכח בבא אחרונה שנים אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח פסול כל המשנה ללא צורך וצ"ל כולה ואפילו בבא דא' אומר וא' אומר כו' וי"ל דבזה יש פלוגתא דר' יהודה ורבנן אבל בבות ראשונות אתיין לכ"ע וכ"ת הא חלוק ר"י אף בראשונה (ז) א"ד אומר בפנ"כ וא' אומר כו' י"ל מדלא ערבינהו ותנינהו בבא דא' אומר וא' אומר עם שנים אומרים משמע דלא נקיט אותן החילוקים משום פלוגתא [דא' אומר] והו"ק: בתוס' בד"ה אני הוא העד השני כו' נעשה כנוגע בעדותו כו' באומר זה כת"י ורוצה להצטרף א"כ עם א' על חתימות השני יהיב טעמא בגמ' משום נכי ריבעא כו' ולא משום נוגע כיון דישנו שם עוד אחר בהדיה ועוד דהכא נמי צריך עוד טעמא דאו כולו בקיום וכו' והו"ק:

דף טז ע"א בתוס' בד"ה הנילוק כו'. ישנו בו איזה דברים ולאפס הפנאי לא כתבתי ביומא בפרט בהא ובלפין מלמעלה כו' ואי במים וכו': בא"ד ובעי הא דקתני דמשקין טופח אינו חיבור לענין השקה אי מיירי כו'. דבל"ז בשמעתין י"ל דבעי ליה אף דקתני במקוה משקה טופח אינו חיבור דמשמע מניה הא טופח ע"מ להטפיח חיבור דלמא חמירא טבילה ממקואות פירוש אף דחיבור הוי אנן לאו משום חיבור בעיא לן רק אם הוי כבבת אחת וכפירוש רש"י ופשיט מברייתא דקתני [טופח ע"מ להטפיח חיבור] סתמא [משמע] לכל מידי ודחי דלמא לענין מקואות וכו' אבל עתה ע"כ אין לומר כן דא"כ הו"ל דלמא לענין השקה ור"י הוא כו' [והשקה דומה למקואות אבל הכא לאו משום חיבור בעי] והו"ק: בתוס' בד"ה אבל גט יוצא כו'. לעיל דף ה' שכתבו התוס' בד"ה בי תרי כו' לפי"ז אין בינייהו במסקנא כו' היינו אתיוה בי תרי אבל אתיוה חד ואחד מעיד שנעשה בפניו ודאי דאיכא בינייהו והוא בכלל גט מקוים [שכתבו דאיכא ביניהו] והו"ק: לעיל בשמעתין דיכול מה שהקשיתי בתוס' ד"ה א"ה יכול נמי בסוף הדבור מיושב שפיר דצריך גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו ולא סגי בטעמא דאחלופי לבד לרבה משום היכא שא"ל לומר כלל לא בפנ"כ ולא בפנ"ח וכפירכא דלעיל אי הכי יכול נמי כו' א"ה חד נמי שפירושו לא יצטרך כלל לומר בפנ"כ ובפנ"ח כגון באתיוה בי תרי או בשותא מדינה וכמ"ש התוס' לעיל וכמ"ש שם במקומו ואיצטריך לטעמא דאחלופי כגון ב' אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח וגט יוצא מתחת יד עד החתימה או שניהם שלוחים ללשון שני דפסול לרבה ואף קודם שלמדו גופיה הו"ל להכשיר בזה דאי משום קיום האיכא ואי משום לשמה האיכא שנים המעידין בפנ"כ ומשום אחלופי פסול כיון דאין עד החתימה גופיה מעיד על הכתיבה ובלשון שני דקאמר הכא במאי עסקינן בלאחר שלמדו ובגזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו כו' וקודם שלמדו גופיה פסול דידיה משום אחלופי ואע"ג דרבא דעיקר טעמא דידיה משום אחלופי מכשיר בכה"ג בשניהם שלוחים ורבה דאין עיקר טעמא דידיה משום אחלופי היאך יפסל כה"ג. משום אחלופי כבר כתבו התוס' ובזה תליא כל ההלכה דבשלמא לרבא כיון דשנים אין צריכין לומר כלל כיון דלא נתקן לדידיה מעיקרא רק משום קיום ובשנים א"צ קיום ומה אילו יאמרו בפניו נירשה כו' להכי כשר בשניהם שלוחים בין א' אומר בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח או ב' אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח וכ"ש ב' בפנ"ח וא' בפנ"כ אבל לרבה דעיקר תקנתא מתחלה קודם שלמדו אף משום לשמה וכיון שתקינו משום לשמה תקנו אגב שצריכין לומר אף משום אחלופי ולהכי אף בשנים שהביאו עכ"פ צריכין לומר משום לשמה ואף דמשום קיום א"ל לומר מ"מ כיון דצריכין להעיד הכתיבה והחתימה משום לשמה יסברו העולם דעדות זה משום קיום ואתו לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד א' ולכן אף לאחר שלמדו דא"ל עדות משום לשמה וקיום הרי איכא מ"מ משום גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו צריך להעיד על לשמה וכיון שצריכין להעיד אתי לאחלופי אם לא יהיו שנים על החתימה או אותו העד עצמו שמעיד אחתימה יאמר בפנ"כ והא דקאמר ס"ד אמינא הואיל ולא גזר ר"י כו' דלמא אתי לאחלופי כו' נמי לא גזר כו' ובה"א זה קודם שלמדו נמי מכשיר ר"י [בשנים אומרים בפנ"כ וא' בפנ"ח] דמה"ת לפסול ולפי"ז לא א"ש כ"כ הא דקאמר סד"א הואיל ולא גזור שמא יחזור הדבר כו' כיון דלא חיים לאחלופי אף אם נאמר דגזור שמא יחזור הדבר לקלקולו מ"מ שפיר מכשיר [בב' אומרים בפנ"כ וא' בפנ"ח] ומנ"ל דלא גזר ר"י שמא יחזור הדבר לקלקולו כיון דלא חיים לאחלופי א"כ שפיר מכשיר ואפ"ל דה"ק כיון דעכ"פ צ"ל לר"י אף אם נאמר דחיים לאחלופי צ"ל דלא גזור שמא יחזור כו' א"כ מסתמא נאמר ג"כ דלא חיים לאחלופי. ולענין ידעינו לאחר שלמדו ללשון שני דגזרינן אף בשנים שמא יחזור הדבר לקלקולו ידעינו ודאי לא מהני מהאי טעמא גופיה שמא יחזור הדבר וכו' ונקיט מתני' שפיר שנים אומרים בפנ"ח ואף שישנו היכר עכשיו בידעינו ורבה קאמר לעיל מי דמי התם ידעינו הכא בפניו היינו לענין שאינו צריך להתקן מעיקרא בפנ"כ משום אחלופי אבל בתר דתקינו משום לשמה תקנו נמי דל"ל משום אחלופי אע"ג דיש היכר בלא"ה ע"י ידעינו [ולכך בב' אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח פסול משום אחלופי] אבל ללשון ראשון וכדמסקינן נמי לעיל בשמעתין דיכול דבי תרי אין צריכין לומר כיון דלא שכיחי ידעינו ודאי מהני דהא א"ל כלל בשכיחן שלוחים ומתני' דקתני בפניו בשאין שניהם שלוחים ולקמן בסמוך קאמר להך לישנא קמא דסיפא בגט יוצא מתחת ידי עידי חתימה דהשתא ליכא עד הכתיבה רק א' מן השוק אפ"ה כשר משום דשנים שהביאו א"ל לומר ולפ"ז הא דנקיט בפניו כתבו התוס' לעיל בשמעתין דיכול משום דקודם שלמדו היה בפניו דוקא משום לשמה אבל אחר שלמדו לא גזרינן משום קודם שלמדו כיון דבי תרי לא שכיחי והו"ק: **ע"ב** גמ' ובגזירה שמא יחזור ס' קמיפלגי כו' ומר סבר לא גזרינן. במתני' פרש"י בד"ה ור"י מכשיר כו' או הוא או אחר כו' ולפי"ז הייתו לישנא בתרא [וכדמסיים רש"י בגמ' אמרינן חלוק היה ר"י כו'] ושם אין טעמו משום אחלופי רק משום דלא גזרינן כו' וא"כ בי תרי א"ל לומר כלל והו"ק: גמ' עול לגביה ר"י ורבה לשיולי ביה. דלרבה י"ל צריכין או אין צריכין וק"ל: ברש"י בד"ה כשר ואע"ג כו' דלחד אגרתא כו'. ר"ל אחד צריך שיאמר שתיהן דוקא והכא א' מסהיד אכתיבה וא' אחתימה: בא"ד מלתא דמוכחא ולא שכיחא כו'. ר"ל מכח שתיהן יחד מוכח ולא שכיח דאי לא שכיח לחוד מ"ש לרבה מלרבא (ח) וק"ל: ברש"י בד"ה סיפא כו' נימא דומיא כו' דאי גט כו'. משום דקאמר גט יוצא מתחת יד שניהם קא מפרש איזה שניהם שיהיו וק"ל: ברש"י בד"ה ור"י סבר לפי שאין מצוין לקיימו כו' ולא איכפת לן. ר"ל שלא תימא דגריע טפי כשמעיד א' על החתימה ואחרים על הכתיבה אפילו לא אמרו כלל וק"ל. [ולכך] א"ל בלשון שני דב"ע לא גזרינן ופליגי באחלופי דכיון דלא גזרינן א"כ שנים א"ל לומר כלל ולא שייך אחלופי (ט) והו"ק: ברש"י בד"ה במאי פליגי כלומר ר"י אמאי מכשיר. דאין לפרש במאי פליגי מ"ט דרבנן דפסלי דא"כ טפי הו"ל להקשות ברישא גופא א' אומר כו' ולמה ליה לאתויי סיפא. ובחדושי הרשב"א מפרש מ"ט דרבנן (י) וע"ש בהארך כי לאפס הפנאי לא עיינתיו: בתוס' בד"ה אלמא כו' וא"ת ולרבה נמי כו'. כיון דקאי אפילו לרבה נמי א"כ דלמא כו' ומנ"ל קסבר שנים אין צריכין דלמא קסבר טעמא דלשמה ובעלמא צריכין וכאן כשר משום דשליח אחד מסהיד אכתיבה ואחד אחתימה אבל לרבא טעמא דקיום פשיטא דא"ל כדלעיל איכא בינייהו דאתיוה בי תרי והלשון דחוק. ויש מפרשים ולרבה נמי ללשון ראשון כמו ללשון שני. וא"ל דהקשו על לשון שני וקאי אמ"ש בסמוך אבל מאן דסבר שנים שהביאו גט צריכין וכו' דאין לשון של וא"ת וגם לשון הוי"ל סובלין כלל ועוד דבאמת למה לא הקשו על לשון קמא ועוד מ"ש וא"ל כיון דלא מסהיד וכו' הא לא קאמר האי טעמא בלשון שני אבל בלשון ראשון לא קשה הא לא קאמר האי טעמא וק"ל. וגם בלשון שני יש ליישב קצת וק"ל: בא"ד דהא תנן וכו' אלמא מהימן חד אע"ג דלא מסהיד וכו'. ולא דמיא לדלעיל או כולו בקיום הגט כו' דהם אינו מסהיד רק אחצי חתימה משא"כ כאן דמסהיד אכולה חתימה וק"ל: בא"ד דכיון דכבר תקנו משום לשמה כו'. ולא בקרא משום דידעינו מהני לאחר שלמדו כיון דשנים א"ל לומר א"כ אף רבה ס"ל סברת אחלופי דז"א דהשתא בה"א דשנים צריכין קיום קיימינן א"כ ידעינו לא מהני לזה הוצרכו לומר כיון דכבר תקנו משום לשמה וק"ל: בתוס' בד"ה ומר סבר לפי שאין עדים כו'. אבל בלשון קמא לא קשה ולפלוג דדוקא בסיפא שישנו ב' אכתיבה לא גזרינן לאחלופי וכמ"ש התוס' בדבור הקודם בטעמו וק"ל:

בתוס' בד"ה ומר סבר לא גזרינן כו' דאפילו בחד נמי כו'. דבריהם מבוארין:

דף יז ע"א גמ' או בטולא דבר עשו. דשיעבדו בישראל על תנאי והיה כאשר תריד ופרקת עולו כמו שנאמר הקול קול יעקב וגו' וא"כ עתה שעסקו בדברי תורה לא יהיה ידו שולטת בנו משא"כ בשיעבוד עובדי כוכבים אחרים. ופריך למימרא וכו' שאין יכולין לקבל גזירת רומיים שגזרו שלא יעסקו בתורה וכפרש"י בע"כ יהיה להם שליטה והשתא אתי שפיר נמי הא דמשני הא לבתר דאתי חברי וכו' סוף סוף במאי גריעי מרומיים כיון דגזירת הרומיים קיים עד שאין יכולים לקבל וכו' [אבל לפירושו גריעי חברי בשעה שעוסקין בתורה דברומיים אין יכולין לגזור שאר גזירות משא"כ חברי] וק"ל: גמ' דאפילו גט יוצא מתחת ידי עידי חתימה כו'. לרבא אפילו מתחת יד עד א' מעידי חתימה כשר כיון דשנים מעידין על הקיום מאי צריך יותר: ללישנא ב' אי בסיפא ביוצא מתחת יד שני עידי חתימה א"כ דומיא דהכי ברישא בשנים אומרים בפניו נכתב ואחד בפנ"ח פסול ואמאי פסול ביוצא מתחת ידי עידי כתיבה. אבל סיפא איירי בכל גוונא ואפילו ביוצא מתחת ידי עידי חתימה משא"כ ברישא ביוצא מתחת יד עד החתימה פסול: גמ' מפני מה תקנו זמן בגיטין כו'. לאו אמתני' קא פריך דדלמא בלא זמן כשר ומוקדם הוא דפסול עיין בר"ן [דפירש דאמתני' דג' גיטין פסולין ואחד מהן אין בו זמן קאי]: גמ' ר"י אמר כו' ק"ק לי בשלמא לר"ל ניחא דתני נכתב ביום ונחתם בלילה משא"כ נכתב ונחתם ביום וניתן בלילה כשר אבל לר"י נמי תלאו בחתימה הו"ל נכתב ונחתם ביום וניתן בלילה וק"ל: ברש"י בד"ה חוץ מגיטי נשים דלאו לגובייניא כו' ובגמ' מפרש לה. משום דמשנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות ובדין קטרפא משעת כתיבה: בתוס' בד"ה הא מקמי דאתי כו' פי' בקונטרס כו'. בלא פי' הקונטרס אהא דקאמר למימרא דרומאי מעלי מפרסאי כו' ודאי צ"ל כפירוש ר"י מדפריך מפרסאי אחבריה אבל הביאו רש"י לסתור פירושו ולבטלו: בא"ד שגא נפל. פי' כפף ונפל: בא"ד וא"ת למאי דפי' בקונטרס וכו'. ואף דנניח דחברי לאו פרסיים סוף סוף בגוה שפי' דבימי כורש באו קשה מהגוזל כו' דמשמע דבימי רב אתו פרסיים לבבל: בתוס' בד"ה אחד אומר בפנ"כ וכו' ולרבא אפילו כו'. וה"ה אפילו לא אמרו בפנ"ח רק ידעינו כשר: בתוס' בד"ה אמר ליה כו' אלא במאי פליגי כו'. לפי"ז לא א"ש בזימנין דאשכחיה דפריך נמי במאי פליגי א"כ מה היה דעתו דרב אסי דאין לומר כמ"ש התוס' בד"ה הא גט יוצא מתחת ידי שניהם כו' [דהתם תרי לישנא הוי משא"כ רב אסי גופא דפריך זימנין הכי וזימנין הכי] והו"ק: בתוס' בד"ה נכתב ביום כו'. דבגמרא מפרשים אגוף התיקון של זמן דלר"ל משום הפסד אשה אבל פסול מוקדם הוא בהיפך משום הפסד לקוחות וק"ל: בתוס' בד"ה מפני מה כו' ומיהו שמא כו'. אפרש בסמוך בד"ה עד שעת נתינה בא"ה: בא"ד ואומר ר"י דתקנו זמן כו'. לעיל מיירא למעוטי מקרעין לכאורה הו"ל למעוטי מוקדם וכ"ש דמחלקן ולאפוקי מת"ק דמשוון והוא ממש כמקרעין דלעיל והו"ק: בתוס' בד"ה ר"ל אמר כו' עד שעת נתינה כו'. לאפוקי משעת נתינה ואילך לזה אין תועלת שהרי יכולה לילך לב"ד עם הגט ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה כמ"ש בסמוך לר"י ומשום זה לא היו צריכים לתקן זמן כו': בא"ד וא"ת גט מאוחר כו'. מליתו לפרש שנהגו תיכף וכהרא"ש וכ"ת תלך עם גיטה לב"ד כו' כדבסמוך לר"י י"ל לבתר דתקינו זמן משום פירי סומכת היא את עצמה על הזמן ואינה מסקת על דעתה שהבעל איחר הגט ובשלמא לקמן כתבו דלית לן לתקוני זמן מעיקרא בשביל כן לכתוב זמן בגט אי משום הפסידה תלך אצל ב"ד וכו' וק"ל. וכ"ת לפ"ז אמאי לא הקשו ג"כ לר"י דהא משעת נתינה תפסיד האשה פירות במאוחר י"ל ג"כ דדוקא לר"ל דנעשה זמן בשביל פירי סומכת היא עצמה על הזמן לענין פירי משא"כ לר"י התיקון משום חיפוי (כ) גם י"ל משום דוקשה לר"י אתירוץ דוא"ת זה הוא דוקא לר"ל ועיין בהאשר"י שהקשה באמת ג"כ לר"י. ועי"ל לדרך הזה דאף שתלך לב"ד בגט זה אין ב"ד כותבין לה שנתגרשה היום כיון שהזמן מאוחר ושמא נתן לה הגט שלא תתגרש בו רק אחר שנתים ימים כמשמעות הזמן (ל) ואין להכריח זאת מתירוצם דבמאוחר אין הבעל מפסיד כו' דהשתא ניחוש בהיפך שיפסידו הלקוחות שלא כדין שתלך היא לב"ד כו' [אע"ג שיחושו לתנאי] דהשתא ודאי אין הב"ד כותבין לה כיון דקושטא הוא לפי תירוצם דהפירות לבעל עד שעת הזמן אבל לפי סברת הקושיא שמא הב"ד יתנו לה ולא יחושו לתנאי וק"ל. וכ"ת תקח עידי מסירה לב"ד שמסרו לה שתתגרש היום שמא לא יתרצו עידי מסירה וכו' כמ"ש לעיל בד"ה מפני מה וכאשר אכתוב בסמוך בעזה"י וק"ל. ונוכל לפרש גט מאוחר שנתן לה לאחר שנתים כמשמעות הזמן תפסול וכן משמע קצת ממ"ש בואומר ר"י כו' אפילו נתנו לה לאלתר ולא כתבו אע"פ שנתנו כו' ואף דבגט פשוט איירי בנתנו לה לאלתר מ"מ הקשו שיופסל ולא יהיו העדים רשאים לחתום גט מאוחר שמא יעכבנו ליתנו לאחר זמן ולפ"ז שפיר הקשו דוקא לר"ל גם לא קשה תלך אצל הב"ד עם גיטה והו"ק. ובהא דגט מאוחר עיין בסמוך לא מקדים איניש פורעניות לנפשיה [מ"ש ובהא כו' אינו מובן]: בא"ד אבל נכתב ביום כו'. דאי משום שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות במאוחר נמי כן: בא"ד ולרבנן אע"ג כו'. לכאורה מנ"ל דתלוי הדבר לרבנן בראוי לגרש דלמא בקול לחודיה אבל מבואר פשוט דתרוייהו צריכי לרבנן דגט מאוחר אף שיש קול כשר דאין הבעל מפסיד הפירות כיון דאינו ראוי לגרש בו ונכתב ביום ונחתם בלילה פסול אע"ג שראוי לגרש בו ע"י עידי מסירה לר"א כיון שאין לו קול עתה ע"י כתיבה לחוד אבל נכתב ביום ונחתם בלילה שעסוקין באותו ענין כיון דיש קול כאילו חתמו וראוי לגרש כשר ובאשר"י מבואר ע"ש וק"ל: **ע"ב** גמ' קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה כו'. הקשיתי מנ"ל לגמרא

באור

נפקדין קתני דאחריותו על הנפקד המצלא מ"מ פריך שפיר אין רשותו של נפקד להיות ביד אחר דלא מהימן ליה: (ז) וא"כ נמי דזה לא קשה נ"ל אף אחד אומר בפנ"כ ואחד אומר בפנ"ח השתא שנים כו' דיכול לומר דנקיט דאף בזה חלוק ר"י אבל מה הקשה לעיל השתא אחד אומר כו' אלא או כדרבא כו' הא באחד אומר כו' פלוגתא ואותן החילוקים לכ"ע לזה כתב מדלא ערבינהו כו': (ח) והיאך עלה בדעתו של רש"י דטעמא משום קיום הוא הא האי טעמא דלא שכיח שייך גם לרבה אע"כ דל"ש לחוד לא מהני ובעינן שניהם יחד והתוס' הקשו עליו דבאמת ל"ש לחוד מהני כדאיתא לעיל ולקמן: (ט) ואף שהתוס' בד"ה במאי פליגי הקשו דנימא דפליגי באחלופי ותירצו דהכא גם לר"י איכא למיחש לאחלופי מ"מ אמאי לא הקשו התוס' מקודם בהא דקאמר אלמא קסבר שנים שהביאו גט צריכין דלמא א"ל רק חיישינן לאחלופי ור"י לא חיים לאחלופי א"ז דאי א"ל לא שייך חשש אחלופי: (י) ר"ל דבשלמא ללישנא קמא טעמייהו משום אחלופי כדמפרש לעיל אבל ללישנא בתרא דמיירי בגט יוצא מתחת יד שניהם הו"ל לנימר דאין צריכין וא"כ לא שייך אחלופי ומתורץ בזה קושית תוס' בד"ה במאי פליגי: (כ) ועיין בר"ן שהקשה גט מאוחר יופסל אף לטעם חיפוי דשמא יאחר ותאמר כבר נתגרשתי שהרי זמן הגט עדיין מאוחר לפניו ע"ש: (ל) ואף אם יכתבו לה שביום הראיתה הגט לפניהם מ"מ גם אנו ניחוש שמא התנה שלא תתגרש עד הזמן ולפ"ז הא דלא הקשו גם לר"י

למר כר"י סברא הדשה שאין שום סברא בר"ל לא לרבנן ולא לר"ש דלמא ר"י ס"ל אין לבעל פירות משעת כתיבה כמו לר"ש אף לר"ל וא"כ מדפסלו רבנן מוקדם ע"כ טעמא משום חיפוי מיהו בזה י"ל דמ"מ אמפני מה תקנו זמן כו' לא הול"ל משום שמא יחפה דסוף סוף שפיר תקנו משום פירי דהייט הפסד האשה ופסול דמוקדם הוא פסול אחרינא לר"ל משום הפסד דלקוחות שמה שייך לומר טעמא דחיפוי אבל אגוף התקנה מדלא קאמר נמי משום פירי ש"מ קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה. ועי"ל דא"כ לא הו"מ לשנויי איפוך דא"כ יהיה קשה דר"י אדר"י וא"כ יהיה ממנ"פ קשה דר"ל אדר"ל או דר"י אדר"י וק"ל. אבל קשה מנ"ל לר"י גופיה לומר ב' פלוגתות במתני' רבנן חשו לחיפוי ור"ש לא חייש ולרבנן משעת נתינה ולר"ש משעת כתיבה היכן ראה זה במתני' דלמא לא פליגי רבנן עליה דר"ש אלא בחיפוי לחודא אבל משעת כתיבה מודו ליה וטעמא דזמן לרבנן משום חיפוי [ומש"ה פסלי נכתב ביום כו'] ומ"מ לענין פירי נמי מהני ודו"ק (מ): גמ' מש"ה קא מכשיר ר"ש. פירוש משום הכי דטעמא משום פירי ולחיפוי לא חייש: גמ' מ"ט דר"ש דמכשיר. דאי משום דלחיפוי לא חייש א"כ מ"ט תקנו זמן לדידיה ע"כ משום פירי ור"י הא קאמר טעם דתקנו זמן משום חיפוי: גמ' אלא לר"ל מאי איכא כו'. ולעיל קאמר בשלמא לר"ל וכו' כאילו לא קשה מידי לר"ל וא"ל להקשות מקודם אר"ל מרבנן גם משנה בלשונו לעיל קאמר מ"ט דר"ש והכא קאמר מאי איכא כו' ור"ל מ"ט דרבנן דפסלי כפרש"י ודו"ק: גמ' מה הועילו חכמים בתקנתן. בלא מתני' דג' גיטין אין להקשות מה הועילו בתקנת זמן למ"ד משום חיפוי כיון דס"ם מדאורייתא היא גרושה גמורה ולא הויא אשת איש ומשום פסולא דרבנן מסתמא לא קטלינן לה וא"כ לעולם יכתוב לה גט בלא זמן כשזינתה והוחק טמר כי היכי דאמרינן כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מניה משום דאומר בשעת קדושין כדת משה וישראל ה"נ לענין גט כן דאלים הקדושין שלא יפקיענו גט בלא זמן וק"ל (נ) מיהו זה ודאי לא קשה דזו המשנה הוא מגוף דין דצריך זמן בגט רק היאך תלוי באם נשאת הולד כשר י"ל דבלא"ה כיון דפסול לגמרי מדרבנן העדים אין חותמין חששא כזאת אבל כיון דמהני לענין הולד ס"ד דהעדים חותמין לזה אמר אהני דלכתחלה וכפרש"י אבל קושיא גזייה לזמן כו' אין תלוי כאן מיהו י"ל דרצה להקשות גם למ"ד משום פירי להכי הוצרך להביא ואם נשאת הולד כשר [דאי פסול לגמרי לא שייך להקשות מה הועילו דמדינא לא טרפי וכמ"ש התוס' לעיל דף ג' ע"ב ד"ה כתב בכת"י] וק"ל. מיהו בלשון רש"י משמע קצת כאילו הריגתה תלוי בזה שאין הגט פסול לגמרי: עוד הקשיתי סוף סוף כתב בכת"י ואין עליו עדים הוא נמי מג' גיטין פסולין כו' מה הועילו כו' דהשתא א"ל כיון דלכתחלה לא תנשא וכו' ואע"ג דכתב בכת"י יש בו זמן הרי הוא כאין בו זמן כמ"ש התוס' לעיל [ד"ה הנ"ל] ויש דוחין שזה מלתא דלא שכיח שיהא בעצמו סופר וסוף סוף הועילו בתקנתם לסתם בני אדם וי"ל דעידי מסירה אין עושין כיון דלכתחלה לא תנשא ואף לר"מ צריך עידי מסירה כמ"ש ר"ת [מיהו אמאי לא הוכיח ר"ת מהא דהאי מתני' דג' גיטין דמוקי לה כר"מ בפרק בתרא כמ"ש התוס' לעיל ד"ה הנ"ל. זה היה במוסגר מדברי הגאון] מיהו א"כ אמאי פריך גזייה כו' הא עידי מסירה לא יעשו זאת להיות עדים על כך ואף שי"ל דאכתי היא תתחוך הזמן לאחר שבא לידה סוף סוף תלמודא פריך גזייה לזמן דידיה ויהבי' ניהלה משמע דקודם נתינה יחתוך הבעל מיהו י"ל דפריך גזייה ויתן לה בלא עידי מסירה לחפות עליה וגט חתום שבא לפנינו מכשירין דאמרינן מסתמא היה עידי מסירה דמסתמא בהכשר נעשה כמ"ש התוס' לעיל (ס) משא"כ בכתב בכת"י ואין עליו עדים שצריכה להביא עידי מסירה ומיהו כיון דכתב בכת"י כשר משום דהוי כמאה עדים למה יצטרך טפי עידי מסירה לפניט מחתום בעדים ואין בו זמן: עוד יש לראות הא ר"ש ס"ל כר"א דיירד ר"ש לשיטתו של ר"א וכו' ור"א פליג אג' גיטין ואפילו לכתחלה מכשיר כמ"ש התוס' לעיל שם א"כ לר"ש למה תקנו זמן כלל דא"ל דאה"נ דא"ל זמן ומוקדם פסול משום מזוייף מתוכו דמודה בה ר"א דהא אף רבנן דמתני' ס"ל כר"א כמ"ש התוס' לעיל בסמוך בד"ה ר"ל (ע) וגם לר"ש עכ"פ תקנו זמן כמו שאמר אליבא דר' שמעון לא קאמינא וכו'. וי"ל דר"א לא פליג אזמן כלל [אלא] אכתב בכתב ידו ואחתם עליו עד אחד אבל אין בו זמן פסול אליביה משום טעמא דשמעתין ובכתב בכתב ידו אע"ג דהוי כאין בו זמן לר' אלעזר כיון דעידי מסירה עיקר זמן דכתוב בו הוי זמן מעליא דהא על כל פנים כתוב בו זמן רק שמא יקדים הזמן כיון שיש עידי מסירה מהוי ליה לגיטא מעליא ואינו מחוור עדיין ודו"ק (פ). גם יש לעיין במ"ש התוס' לעיל דף ג' בד"ה כתב בכת"י ועי"ל שמא תתפוס מיד אחר הכתיבה כו' אם אין סוגיא כאן סותרת או מ"מ סברא (צ) ודו"ק: גמ' גזייה לזמן כו'. לרש"י כשר בדיעבד ועיין בר"ן פי' אחר לרמב"ם ז"ל ע"ש: גמ' אהני לשבוע דלקמיה כו'. וקשה לי סוף סוף מה הועילו אם תזנה יכתוב לה מיד גט ויכתוב בה שבוע פלונית ולעולם לא תיקטל. סוף סוף ביומא גופה נמי נימא כן [דמיד שתזנה יכתוב לה גט מיד] אלא י"ל דמסתמא לא נודע הזנות לבעל מיד דודאי בסתר זינתה ואף אם נודע אינו חושש שיתגלה לב"ד והרבה פעמים שעברו שבתות וחדשים ושנים ושמיטות קודם שנודע לבעל ואף אם נודע אח"כ קודם שירגיש שהעדים ממשמשין ובאין ולזה אהני ומועיל שפיר ודו"ק: ברש"י בד"ה עד שעת נתינה דכי אתיא למיטרף בעי לאתויי סהדי וכו'. א"ל למה [ניחוש שהוא] מוקדם הא פסול ואין רשאין העדים לחתום ושמא כתביה ואותביה בכיסתיה הא לא מקדים אינש פורעניות לנפשיה י"ל ודאי לחוש לעשות כן בכיון לא אמרינן אבל שמא כתב וחתם בניסן ולא נתן עד תשרי לאיזה סיבה חיישינן משא"כ בשאר שטרות דאין טוהבין שטר ללוה כו' אא"כ בשטרי אקנייתא או למ"ד עידיו בחתומיו זכין לו דהוי זכייה משא"כ בגט אשה דאיט זוכת וכותבין לכל איש בלא אשה משום עיגונא כמ"ש התוס' לזה חיישינן שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי לא במתכוין רק ע"י סיבה ועיין מ"ש בסמוך בא"ה בתוס' בד"ה עד שעת נתינה: בתום' בד"ה זנות ט'. וה"ה זנות דבת אחותו דוקא וכה"ג: בא"ד לשמא תזנה ט'. כדאמרינן לקמן שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן אבל אינו מחוור למה קראו כאן תזנה ולא זינתה כי אין ליישבו ספיר וק"ל: בתום' בד"ה עד שעת נתינה ט' תביא גיטה לב"ד ט'. בכאן שהמכוון לידע מכאן ולהבא שהיא פנויה כעת שלא

ימכור הבעל פירות מכאן ולהבא שגי בהבאת גט שבידה להראות לב"ד שהיא גרושה מכאן ולהבא ויתנו לה בכתב. או תוכל לילך לשנים אחרים שיעשו כן משא"כ לעיל בתום' ד"ה מפני מה גבי מזונות שהמכוון לידע לשעבר שהיתה עד עתה נשואה ויש לה מזונות אף בהראותה את גיטה שבידה לב"ד ויכתבו לה שראו את הגט כשיום בידה שמא קודם עשר שנים נמי היתה גרושה והיה הגט בידה ע"כ צריכה להביא עידי מסירה לב"ד שיעידו שבזה"ז נמסר לה הגט ולא מקודם לזה כתבו שמא לא יתרצו העדים וכו'. וגט שחרור שהקשו א"כ דומה ממש לגט דהכא לענין פירי וזה ברור לכל תלמיד עם מבין ולשון התוס' מבואר בעצמו כן ולא כמ"ש [דמשום שכתבו] כמו שאפרש על ר' יוחנן לזה פירש שהגליון אינו סובר כתוס' ושגג בלי ספק ודו"ק: בא"ד וא"ת לר"י כו'. הניחא לר"ל דכדין טרפא משעת חתימה אבל לר"י היאך כותבין ט' דמ"ש לעיל בגט משום עיגונא היינו לפי' רש"י דליכא הפסד ללקוחות דאמרי לה אייתי ראיה וכו' רק למה כותבין כאן לכתחלה ואמרי לקוחות כו' מ"ש מבשאר שטרות דאין כותבין לכתחלה ע"ז כתבו דמשום עיגונא כו' אבל לפי' ר"י דיש הפסד ללקוחות היאך כותבין וק"ל: בא"ד ומיהו במשלים גט וכו'. תחלה אמרתי בחבור התוס' וכן ראיתי מי שכתב כן שהמכוון בקצרה שכתבו וי"ל כו' דליכא חשש פירי משום שיש קול (ק) וכתבו ומיהו במשלים [צ"ל] דשמא יעשו קול לידע אפילו יום המסירה דליכא אפילו משום חיפוי (ר) וא"ת אי מהני קול אפילו לחיפוי א"כ נכתב ביום למה פסול ותירצו דלא שייך קלא כ"כ [לידע אפילו יום המסירה] אלא במשלים וכו' אבל כשמגרש בעצמו נהי שיש קול שירגישו לקוחות טמר אייתי ראיה וכי לא מייתי ראיה לא תוכל לטרוף אבל אין קול לידע יום המסירה בהחלט (ש) וכי נימא לה לענין קלא אייתי ראיה היא תאמר שאינה יכולה למצוא ראיה א"כ מספיקא לא קטלינן לה וע"ז חזרו והקשו א"כ אמאי כותבין כו' אף דלפירי אין לחוש ניחוש לחיפוי כו'. אבל אינו נראה שכיונו לזה חדא שהרי קול שכתבו בתחלה שע"י כן אין לחוש לפירי הוא ע"י עידי מסירה ואח"כ כתבו בוי"ל יש לחוש שימסור לה בעצמו בצנעא דמשמע בלא עידי מסירה דהשתא אין קול כלל וכן בוא"ת האחרון כתבו ויתן לה בצנעא [וכיון דבצנעא ליכא קול כלל א"כ אף לפירי יש חשש ולמה כתבו כדי לחפות עליה] ועוד היאך תליא קול זה במשלים וע"י שליח הרי פירשו בסמוך ד"ה הנהו קלא כו' שרואין זמן הכתיבה הוא קודם המסירה מסקי אדעתייהו לידע כו' [וא"כ באיכא עידי מסירה שרואין זמן הכתיבה מקודם מסקו אדעתייהו ואפילו שלא ע"י שליח] אבל נראה שפירוש בצנעא בלא עידי מסירה ומתחלה הקשו וא"ת ולר"י כו' לא מלך הטערמה שיכתוב בניסן ולא יתן עד תשרי מכח קטוניא והערמה רק שמא יזדמן כך במקרה כמ"ש לעיל בפי' רש"י ולא נחתו עתה לחששות לחשוב שלא נכתוב לכתחלה פן תזנה וכו' אי פירי וכה"ג [מכח קטוניא] וע"ז תירצו ספיר כיון דאין המכוון ערמה א"כ נותן בעידי מסירה ויש קול ט' ומיהו במשלים וכו' אע"ג דמאחר ודאי ליכא למיחש משום דכיון דרואין וכו' ור"ל ומיהו הא דמשלים ניחא דליכא למיחש ט' משום קול כו' וכ"ת א"כ בנכתב כו' וי"ל כו' על ידי שליח אבל הכא שמא ימסור לה בינו לבין עצמו ומשום קטוניא דחיפוי או פירי רק כתבו משום חיפוי דבר"י קיימינן דטעמיה משום חיפוי ולזה הקשו וא"ת אמאי כותבין ניחוש להערמה ולקטוניא דחיפוי וה"ה לקטוניא דפירי ואפי' דגם בוא"ת זה לא הקשו דניחוש שמא יכתוב קודם זנות משום שמא תזנה דלהא ודאי לא חיישינן כלל וכלל דלעולם אינו עושה ערמה זו דחיפוי רק אחר זנות רק שמא יכתוב על דעת ליתן ויתאחר וביני וביני תזנה ויתן לה בצנעא (ת) ודו"ק היטב כי לדעתי צריך עוד עיון. וי"ל דמסתמא וכו' והשתא א"ל לתירוצים ראשונים וכן הוא במהר"י ודו"ק אח"כ ראיתי ברשב"א ואין פנאי להאריך עיין עליו פה ובשמעתין אח"כ (א): בתום' בד"ה גזייה כו'. הא דמסיק הכא לרמאי לא חיישינן לגזייה וה"ה מחיקה היינו כאן כיון שבא להצלה דידה ט' כמ"ש התוס' אבל בקדושין התם מסיק דחיישינן למחיקה כיון דלחוב דידה קאתי ולפי' רש"י הקשו מוקדם אף מסקושיא ודו"ק: בתום' בד"ה כתביה ואנחיה ט' שכתיבה ונתינה כי הדדי ט'. דשם אין לחוש לחיפוי כ"כ דהוי כמו ליומא גופיה דלא חיישינן כיון דאהני לקמיה כיון דהכתיבה והנתינה כי הדדי כמו כאן שיכתוב תיכף שנשא בת אחותו גט על הספק שאם תזנה ילול למאי דלא ידע לא מקדים אינש פורעניות ט' א"כ מאי הועילו חכמים וכו' וה"ה בגיטין הבאין ממדה"י כיון שאין הכתיבה והנתינה ביום אחד וק"ל:

דף יח ע"א גמ' דתניא אמר ר"א בר צדוק ט'. ר"א ב"ל בשאר שטרות איירי ובכתובה אפשר דמודה דא"ל עסוקין באותו ענין [ולא מייתי הגמ' רק דעסוקין באותו ענין מהני] וק"ל: ברש"י בד"ה קלא כו' בעי לאתויי ראיה אימת ט'. אינו נראה שהיא הקושיא גם לר"ל כמ"ש התוס' לפ"ה רק מפרש כן לר"י דאין כאן בית מיחוש לא לפירי ולא לזנות וה"ה דהו"מ למיפרך לר"י מכתב ליתן בניסן ולא כו' [היינו דניחוש כן בכל הגיטין הבאין לפנינו] ומשותבין גט לאיש ט' [דניחוש לכתחלה שמא יכתוב בניסן וכקושיות התוס' לעיל ד"ה עד שעת נתינה ועלה משני קלא אית ליה והוא כמו שתירצו התוס' למעלה בתירוץ הראשון רק כבר כתבו התוס' די"ל בכן מסתמא מיד אחר הכתיבה נותן לה דלא מקדים כו' [וכתירוצם לבסוף] אבל בגיטין הבאין ממדה"י ט'. אבל אכתי פירוש רש"י בזה צריכין עיונא (ב) ודו"ק: ברש"י בד"ה משתפגוס וכו' ליגוש וליפרע ט': בתום' בד"ה הנהו קלא אית להו ט' וא"ל למ"ד משום בת אחותו ט'. אין לו מקום כלל כאן רק לעיל אם לא דמשמעות המ"ד [רביגא משמע כאילו הלכה כר"י דאזיל אליביה כדפירש לעיל וק"ל: בא"ד על בנים ממזרים עיין במהרש"א: בתום' בד"ה השולח לאו משום דחיישינן ט'. דע"י הבחנה ג' חדשים ידעינן שאינה מעוברת ואזדא לה חששא דגיטה קודם לבנה (ג): בתום' בד"ה המשלים ט' ובחנם פי' ט' דאע"פ שהוא בעיר ט'. הר"ן ייסב לרש"י דדוקא במקום עיגון ע"ש ועיין בסמוך ד"ה חיישינן שמא פיים וכו' ודו"ק: **ע"ב** גמ' מאי בינייהו וכו'. וא"ל למ"ד משום עדים שלן צריכין לחתום לשמה משא"כ משום תגלי כשר אף שלא לשמה מידי דהוה אקרוב ופסול ודוחק לומר דמ"ד צריכין לשמה כיון דנתכוין לבושת שלה אבל נראה פשוט דאף למ"ד משום עדים שגי בב' לשמה תדע דלמה ליה לרש"י להביא וקי"ל בסנהדרין אפילו ק' עדים ט' תיפוק ליה דקרוב ופסול

באו

ג"ל כתירוץ השני שכתב לעיל גם י"ל ט': (מ) ואף למה דמבואר מדברי הגאון לעיל. דף ד בתוס' בד"ה דקי"ל וכן לקמן בהגה"ה דהך מתני' דג' גיטין פסולין דעלה קיימי פלוגתא דר"י ור"ל כמ"ש הגאון לעיל בשם הר"ן ר"מ היא בהא דעידי חתימה כרתי ע"ש וכן משמע בר"ן במשנה שם ע"ש א"כ ע"כ פליג אר"ש בהא דאין לבעל פירות משעת כתיבה דהא טעמא דר"ש דראוי לגרש בעידי מסירה משא"כ לר"מ ומזה הוכיח ר"י דאיכא ב' פלוגתות בחיפוי ובפירי מ"מ מנ"ל דאיכא פלוגתא בהא דס"ל לר"ש דמשעה שראוי לגרש אין לבעל פירות וממילא לר"מ ראוי לגרש משעת חתימה ואליביה אף נכתב ביום פסול משום טעמא דפירי כמו לר"ל וא"ל לומר גם טעמא דחיפוי כלל ועכ"פ משעת נתינה מאן דכר שמיה: (נ) נראה מלשונו דכיון דאדעתא דרבנן מקדש ודעת רבנן שהקדושין לא יתבטלו ע"י גט כזה שבא אחריו ואדעתא דהכי גמר ומקדש וכן כתב להדיא לקמן דף פ' ע"א ברש"י בד"ה אחיו של שני ע"ש ובאמת היא סברא דחוקה מאד דמאי מהני דעתם לחזק הקדושין כ"כ שלא יבטלהו הגט אח"כ כיון שהגט מועיל מן התורה לגרשה ועפי הול"ל דכמו דגבי קדושין מקדש אדעתא דרבנן משום דאומר כדת משה וישראל ה"נ מגרש אדעתייהו דכותבין בו ג"כ כדת משה וישראל וכ"ה בהדיא בפני יהושע שם: (ס) ואף דמה דאמרינן מסתמא בהכשר נעשה היינו דמסתמא הבעל עשה כדין וכמ"ש הגאון בתוס' לעיל וא"כ אם באו עדים שזינתה נימא שעשה כן כדי לחפות ולא היו עידי מסירה י"ל דמ"מ מספיקא לא קטלינן לה דאף דהיא בחזקת א"א מ"מ כיון דבזה הגט מתירין לה להנשא ומחזקינן לה בחזקת פנויה מחמת דמסתמא בהכשר נעשה והרי היא גרושה לפנינו: (ע) לכאורה לפי מה שהביא הגאון לעיל בשם הר"ן בגמ' דמשני מה תקנו זמן לא קאי אמתני' דהכא דאפשר דחוקא מוקדם הוא דפסול רק קאי אמתני' דג' גיטין וא"כ אף דרבנן דהכא ס"ל כר"א הא במוקדם מודה משום מזייף מתוכו ומתני' דג' גיטין משמע בדבריו כמה פעמים דאתיא כר"מ: (פ) ועיין ב"ב דף קמ"ב מבואר שם דלהלכה שאול כשר בכתב בגט גירשתיך היום דס"ל כר"א ופירש רשב"ם דר"א פליג נמי אאין בו זמן וכן פי' התוס' שם ע"ש. אחברא דהרמב"ן בחדושיו שם פליג וסובר דר"א לא פליג אאין בו זמן. וכבר הביא פלוגתתם בקצרה בב"י אה"ע סי' קכ"ז. (צ) דלכאורה הא דר"י לא אמר כר"ל משום דיש לבעל פירות עד שעת נתינה וליכא למיחש להפסד אשה אכתי ניחוש דלמא תתפוס הפירות מיד ותאמר שכבר מגורשה כמו בכתב בכת"י: (ק) שלא נמסר בזמנו ואף שלא ידעו יום המסירה מ"מ נתגלה לא כתבו התוס' לפרן רק מה דלפירושם יקשה לר"י קושית הגמ' שהקשה אהא דכותבין שמ

לזוה ט' וליחוש שמא כתב ליתן בניסן ט' דזה יקשה לר"י גם אגט היאך כותבין לאיש וליחוש ט' ואי' בגמ' לא שייך גבי גט כמ"ש לעיל ולזה מספיק תירוצם דכיון דאיכא קול שלא נמסר בזמנו תו אף דלא נודע יום המסירה יאמרו הלקוחות אייתי ראיה: (ר) דהא במשלים אמ"ד משום חיפוי פריך לה לקמן וכמ"ש התוס' לקמן. ולא רצו להוכיח עתה דנחתו לחשש חיפוי זה גופה דאיכא קלא מיום המסירה ממש נמי מהך משנה דכותבין דע"כ יודע יום המסירה דאל"כ היאך כותבין ניחוש לחיפוי שמא יאחר הנתינה דבאמת מבואר בשמעתין במשלים דאפילו בודאי מאחר הנתינה כשר א"כ לאכי כותבין רק הקשו הוא גופא תיקשי אמאי כשר במאחר הנתינה וע"כ דיודעין יום המסירה: (ש) ולפי"ז צ"ל דר"ל פליג בזה אר"י וס"ל דלית ליה קול כלל דלשיטת התוס' לקמן ד"ה ואנחיה לא צריך לשנויי הנהו קלא אית להו רק אליבא דר"י ע"ש דאל"כ יקשה לר"ל אמאי פסול נכתב ביום: (ת) ולפי"ז אפשר בוא"ת זה משום חיפוי דוקא מקשי אבל משום פירי ולקטוניא והערמה לא חיישינן כלל כיון דלא היה בדעתו לעשות שום ערמה: (א) ולזה התי' האחרון צ"ל דאפילו לחששא דעיכוב לאיזה סיבה נמי אמרי' לא מקדים אינש פורעניות ודלא כמ"ש למעלה ברש"י בד"ה עד שעת נתינה ע"ש וא"ל לתירוץ תוס' האחרון דאפילו ע"י סיבה אמרינן דלא מקדים אינש א"כ תיקשי לר"ל למה תקנו זמן דמשעת נתינה ליכא חשש כלל כמ"ש תוס' רק לשמא יתאחר בין חתימה לנתינה והא לא מקדים כו' וצ"ל דלשיטת התוס' לקמן ד"ה ואנחיה אין אנו מוכרחין לשנויי אליבא דר"ל הך דלא מקדים ולא ס"ל לר"ל כך סברא או כמ"ש הר"ן בחידושיו דהא דקרי ליה פורעניות הוא דזימנין דמפסיד פירי משעת כתיבה שלא כדין משא"כ אי לא תקנו זמן לא הוי פורעניות לגביה ע"ש בחדושיו: (ב) דהא רש"י פירש לעיל ד"ה עד שעת נתינה הלכך זמן כתיבת הגט לא מהני מידי דכי אתיא למיטרף בעי לאתויי סהדי כו' משמע דאף לא האמת איכא חששא דשמא כתב כו' דא"ל דבאמת הכי פירושו דבעי לאיתויי ראיה משום דאם יהיה הנתינה מאוחר יהיה קול וממילא יאמרו הלקוחות אייתי ראיה והיה מתורץ בזה קושיות התוס' למעלה דבאמת בסתם גט אמרינן מסתמא נמסר ביום הכתיבה רק אי היה מאחר הנתינה ודאי היה קול שלא נמסר בזמנו וממילא יאמרו הלקוחות כו' דא"כ זמן כתיבת הגט מהני כשהכתיבה והנתינה היה ביום אחד דאם אין בו זמן יהיה מוכר והולך אחר הנתינה למה דלא ס"ל לרש"י סברת התוס' דמרא גיטה לב"ד: (ג) והוי מעינן נמי בזה דבגט ישן מיתכשר בג' חדשים דהבחנה לכך אמר לגט ישן לא חיישינן דאי הוי חיישינן לא הוי מהני ג' חדשים דהגט ישן פסול לגמרי. ואף דהכא פייס

שכבר

פסולין לעדות וק"ל ולהכי משום קלתא שלא לשמה לא נפסלו אחרים דפסול דלא לשמה לר"א משום גזירה שלא יכתוב לשמה כמ"ש התוס' לעיל [דף ד' בד"ה מודה] וכיון דשני עדים חתומים לשמה ליכא למיגזר וק"ל: ברש"י בד"ה אי חתים ט' בו ביום. דאי לא"ה הוי מוקדם לכ"ע אם לא חתם בו ביום רק קרוב וק"ל: ברש"י בד"ה אתי לאחלופי בשטרות דעלמא עיין בר"ן: בתוס' בד"ה חיישינן וכו' ונראה לר"ת וכו'. אפ"ל דהשתא א"ל לכל מ"ש בהולך לדרכו דמסתמא לטובה נתכוין וקובע זמן מאי דעתו בזה דאין לנו לומר כדי לצערה ע"כ משום שמא יבא ויפייס לכן בלא הביה עד ל' יום וכן אם לא באתי עד י"ב חודש פריך ניחוש שמא פיים אבל בגיטין הבאין ממדה"י אף דלטובתה מסתמא מ"מ כיון דלא קבע זמן לא חיישינן לפיוס ובמשלים אף דקובע זמן התם אדרבה כיון דמגרשה לרעתה ע"כ קביעות זמן לצעורי וגרע טפי ולהכי לא חיישינן שמא פיים להכי בשמעתין דמגרשה מחמת קטטה בלא קביעות זמן פליגי ר"ל ור"י וא"ל היאך יהיה עדיף נר"ל קטטה דהכא בלא קביעות זמן דחיישינן שמא פיים מגיטין הבאין ממדה"י דלטובתה דלא חיישינן. נ"ל דהתם שאינו אלא רק שמשלח לה מרחוק לא חיישינן לפיום כמו הכא שהוא אצלה ואם נאמר שנשאר סברת רש"י דלא עקר נפשיה מספיקא דהשליח קדמני אתי שפיר וק"ל: בתוס' בד"ה שמא פיים כו' משמע דתרי מילי כו'. מדלא קאמר וליחוש שמא נתיחד: בא"ד ועוד דלמה ליה למיפרך כו'. והגופא דברייתא דקתני ולגט ישן כו' שהרי לא נתיחד כו' לא הקשו גם האיך יתורץ גופא דמתניתא לר"ת י"ל דמתני' קתני ה"ז גט ולא קתני הרי זה מגורשת דלכי מקיימא תנאי הוי גט כדמפורש שם וקאמר שפיר ולגט ישן אין חוששין שמא בתוך ימים שהיה הולך ובא הולך ובא כדקתני התיחד עמה ואף כי מקיים תנאי אח"כ ולא בא ל' יום לא ליהוי גט משום דהוי גט ישן דהשתא לא מצי למיתני ולשמא בא לא חיישינן דודאי היה בא אבל תלמודא דמקשה וליחוש שמא פיים אח"כ אזמן דמילוי תנאי קא פריך דא"ל דפריך שמא ייחד אזמן דהולך ובא דהא מתניתא בהדיא קתני דלא חיישינן לכך כיון דלא חזינן שנתיחד עמה ועוד דא"כ מאי משני באומר נאמנת שלא באתי כו' סוף סוף שמא ייחד מקודם זמן דמילוי התנאי והוי גט ישן (ד) וק"ל: בא"ד שמא פיים וביטל כו'. ומ"מ נראה לדברי התוס' דבדבור הקודם קיימי ואף אם נאמר סברת רש"י כשאר לעיל לר"ת דלא עקר נפשיה כו' נ"ל דגם מספק אינו מבטלו ומזה נראה יותר דלר"ת לא אמרינן אותה סברא: בא"ד ומיירי הכא כו'. משא"כ לפי' רש"י אתיא בפשיטות שפי שאמר להם היום לכתוב והמתין ואח"כ לאחר י' יום ליוה להם לחתום וכאבל אם אחר כו' שכתבו משא"כ לפירושם אי אפשר לומר כן וק"ל: בא"ד ועל פ"ה קשה. שאף אם נפרש כפירוש ר"ת שאפילו באתי אם היא תאמר כו' דמ"מ הוי גט ישן וק"ל: בא"ד דכסיפא ליה כו'. וז"ל דאף על הביטול דלא הימנה עליו מ"מ אינו מוליא לעז משום דכסיפא וכו' והו"ק: בתוס' בד"ה אמרי לה כו' וא"ת מ"ש מגט מקושר כו' בין בתחלה ובין באמצע כו'. אבל למ"ד משום עדים בפשיטות לק"מ דדוקא הכא דייחד לו קרוב או פסול לעדים שאמר טולכם והתם בדלא ייחדינהו במעמד א' לעדות אבל למ"ד משום תנאי דאין נפסל רק משום אחלופי דשאר שטרות ובשאר שטרות גופיה כשר בכה"ג: בא"ד ומשמע בהדיא בפרק המגרש וס'. ולא הקשו מתוספתא דמייתי לה נמי בפרק ג"פ כדבסמוך משום שיש שם גירסא אחרינא כדמוכח מלשונם גם ניחא למיפרך מכשר אכשר כמו כאן ואילו ליסגא דתתקיים העדות בשאר יש לדחות בדיעבד: בא"ד ואינו נראה לר"י כו' ניחוש דלמא אתי לקיומי כו'. הא ודאי בהאי שטרא גופא ליכא תקלה דהא שטר כשר הוא שעדים כשרים חתומין עליו וא"ל דקושיתו שיעשה זיוף ויחתום בעצמו הרבה עדים על השטר ושנים מהם קרובים או פסולים וכיון שאין מקום קבוע לקרובים או פסולים הב"ד יקחו שנים מהם שיזדמן לקיימינהו ויזדמן לפעמים קרובים או פסילין דא"כ עתה ע"י קביעות מקום נמי אכתי הערמה במקומה עומדת שיכול לחתום הקרובים או פסולין לאיזה מקום שירצה בזיוף ואם ירצה יחתום שנים קרובים לעדות על השטר לבד הא ודאי דאין אנו אחראין לרמאין וכי יזייף איכא הלוה יעמוד ויברר ויאמר אלו קרובים או פסולין הם ואם שטר כשר הוא המלוה אינו מניח לחתום פסולין אבל קושית ר"י מכח דלמא אתי לאחלופי בשאר שטרות ויסברו שקרובים אלו או פסולין כשירין הן לעדות בראותם שהב"ד מקיימין ע"פ שנים אלו אע"ג שהן קרובים ופסולים ולכן אין לנו להניח לחתום קרובים או פסולים בכל מקום שירצו דא"כ המלוה והלוה אין מקפידין ומניחין אותם לחתום באיזה מקים שירצו שהרי מ"מ השטר כשר הוא וע"י כן בבוא השטר לפני הב"ד לקיימינהו ואין הב"ד צריכין לקיים כל העדים רק שנים מהם יכול להיות שנזדמן הקיום ע"פ פסולים כמו ע"י כשרים ואתו הרואים למימר קרובים כשירין ואתו לאחלופי אבל לחזר בו ר"ת ניחא ודו"ק. ועכ"פ אף לחזר בו ר"ת נשאר תירוץ הראשון דדוקא ב' הראשונים אתו לאחלופי שיאמרו הן עיקר העדות [דאמצעיים ע"כ כשר בגט כמ"ש בסמוך] וק"ל: בא"ד לכבוד וכו'. פירוש לכבוד הקרובים שיחתמו בראשונה כאילו הן חשובים או לכבוד בעל השטר שלא יהיה השטר בלא עדים [קודם שמצא הכשירים לחתום] ולא לשם עדות ולכן כשנחתמו העדים מקודם תו אין לתלות בכבוד ודו"ק: בא"ד ומאן דמכשיר הכא לא מכשיר אלא בתחלה כו'. לפ"ז האיכא בינייהו בין תנאי למשום עדים הוא בחתם באמצע דלמ"ד משום עדים פסול כמו אמצע דשאר שטרות דפסול מטעם דנמלא אחד מהן קרוב או פסול וכו' דדוקא בראשונים כשר בשאר שטרות משום דתליא במלוי וכבוד ובחתום לבסוף לכ"ע פסול כמו בשאר שטרות משום דמקיימין מעדים שלמטה ובחתום בתחלה אמרי לה כשר ואמרי לה פסול ולא כמ"ש ועיין במהרש"ל פרק ג"פ [דמבואר בדבריו להדיא דאמצע פסול] וכאן בר"ן. רק ק"ק למה אין מקיימין מעדים שבאמצע כמו מעדים שבסוף דהא דאין מקיימין מעדים שלמעלה ניחא כיון דלפעמים חותמין שם קרובין או פסולים למילוי וכבוד אבל מעדים שבאמצע הא אם קרובים או פסולים אחד מן האמצעיים העדות בטל כמו שכתבו התוס' (ה) ודו"ק: בסה"ד והן חותמין לפי דעתו אמאי תלינן וכו'. גם בשאר שטרות נראה דאמרינן כן דחותמין לפי דעתו וא"כ למ"ד משום עדים נתלה לחומרא או כשיילי' ואף דהכא א"ל לשאלו אם למיחזי כו' כמ"ש התוס' לעיל דפשיטא דחתמו לדעת הבעלים רק כשיילי' בשאר שטרות שמא לא למילוי חתמו רק לדעת הבעלים. והא דלא משני התוס' לעיל בד"ה א"כ הך תירוצא דר"ת דלעיל מיירי אף שלא חתמו עדיין רק אם יחתמו את עצמן ויש לייעב עוד בע"א ודו"ק:

דף יט ע"א גמ' ובכל דבר כו' לאתויי מאי. אבל בכל דרישא לא קשה מאי ריבה [דהא בהדיא קתני מאי דריבה בדיו בסם כו']: גמ' והא תנא רבי חייא כו'. ובעיא דר"ל אף דתני במתני' בסיקרא כשר כבר פי' רש"י הא תני ר"ח וכו' הו"ל כדיו ע"ג סיקרא דקאסרינן לעיל משא"כ לעיל מיבעי' ליה אי כתב עליון כתב אף דכתב התחתון כשר או לא ולבתר דפשיט לאיסור קא פריך הכא והא תני ר' חייא וכו' ודו"ק: בתוס' בד"ה דיו דיותא כו' ומהוך כך אוסר ר"ת וכו' אף בקלרה מהאי דפרק הבונה ואין מי מילין ע"ג מי מילין כו' מוכח (ו): בא"ד האי שרף לאו היינו גומא. ורש"י פירש קומא שרף האילן ובשבת כתבו התוס' דקומא וגומא הכל אחד ע"ש: בתוס' בד"ה דיו ע"ג דיו כו' אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כו' ובסמוך הא דבעיא ר"ל מר"י דמשמע דאיירי נמי לענין גט שא מתקן הוא לענין גט דחתימת השני היא לשמה ואילו חתימות הראשונות א"ל לשמה ואף קטן רושם לפניהם ואף בדיו ע"ג דיו מהני כ"ש בדיו ע"ג סיקרא ודוחק לומר דאתיא דלא כרב אחא דהא התוס' הקשו לקושיא ועוד דרב אחא מסיק כו' ומאי קושיא דלמא דלא כרב אחא כיון דלתירוצא נמי אתיא דלא כרב אחא ועוד שכתבו בתחלה (דא"ל) [דאתיא] אף לר"י [שכתבו דליכא מאן דפליג] ולפי"ז נ"ל דאתיא דוקא כרבנן אלא נראה לחלק דדוקא לענין כתיבת הגט אמרינן לקמן דכתב שני מתקן [כתב הראשון] אבל לענין חתימה כאן מיבעיא ליה [דאפשר] דהוי חתימת הראשון וכתב עליון לא הוי כתב ואין כאן חתימת השני [אלא שמתקן את הראשון] ודו"ק: בא"ד משמע ליה דבכל ענין פטור וכו'. אולי לשון דכתב ע"ג כתב משמע יותר בכל ענין מדיו ע"ג דיו דהכא:

ע"ב גמ' והא בעינן כו'. אמימרא דר"פ לא פריך כל הני פרכות משום דכל עצמות כוונתו אקושיא והלא מאי קמ"ל משא"כ לעיל דשפיר קמ"ל דנבי ממשעבדי [בערכאות]. וכן לעיל דף י"א אמר רבא האי שטרא פרסאה כו' כוונתו אקושיא אי הכי ממשעבדי נמי ליגבי ולהכי לא פריך אמתני' כמ"ש שם: גמ' מזוזתא בידי דני כו'. איירי בדלא קראוה וכיון דבידי דני מזוזה לא שכיח לא הוי גט אפילו לקולא ומתייבמת ואם נשאת תלא ומותרת לכהן וכה"ג משא"כ מטעם לא קראוהו כפשוטו הוי גט לחומרא דא"ל בדקראוהו ואף דבזרק לאור אי גט ולא חיישינן לא זלזולי בעיילי' לבי ידי' הכא חיישינן לאזלופי בהכרח ואינו גט משום דמזוזתא בידי דני לא שכיחא דא"כ בנמצא ב' או ג' דמרהא הוי כו' א"כ הו"ל דיט כזרקו לאור דהוי גט ודאי ולמה קאמר אימור עכברים כו' וכ"ה ברשב"א: שם בידי דני לא שכיחא. א"ל דהו"ל נמי למי מילין לא חיישינן דלמא נכתב על נידו השני י"ל דבשלמא לקמן בסמוך אמר לה הא גיטך משא"כ כאן הוא עצמו אמר דנתן לה גט ממש לא מזוזה והיאך נבדה מלבינו לחום לגט ע"ג מזוזה: בתוס' בד"ה טעמא וכו' ומייר חלק דקאמר שמואל כו'. ר"ל דאכתי היאך יתורץ הוא"ת לשני התירוצים או אולי משום דלא"כ דקריוה מעיקרא ס"ד טפי הא דראוה נייר חלק ע"כ היה בשעת נתינה לזה פירשו כו': בא"ד שעה אחת אחר נתינה כו' ופריך כי פליט וכו'. ודלמא גם מקודם היה נבלע: בתוס' בד"ה ושמואל וכו'. לאפוקי מפירש הרשב"א [דפי' דאי לא בדיק אפילו ספק לא הוי] ונראה שהתוס' לטעמייהו דקושיא טעמא דאיכא כתב הוא מכח ס"ד דמגורשת ודאי והו"ק (ז): בתוס' בד"ה צריכה וכו' והשתא אי לא קריוה כו'. אף דרשאין לקרוא אחר הנתינה היינו תיכף מיד לאחר הנתינה דאי לא"ה פסול והתם כבר ניסת לאיש אחר: בא"ד א"נ התם בעיילי' לבי ידי' כו'. פירוש הסופר דע"כ הטעות נעשה אצל הסופר ואחר שקראוהו עידי מסירה נתנו הגט ליד הסופר ועיילי' וכו' וטעה והחליף כו': בא"ד מאחר שבאה לידי קלקול כו'. ר"ל אף דלא עברה על הדין למיקנסה בשביל כן שהרי אינה מחייבת לחזור ולקרותו אף בעייליה וכו' כדמשמע הכא דאיירי נמי בעייליה מ"מ אי באה לידי קלקול קנסינן לה מפני זה ועיין במהרש"י ורשב"א:

דף כ ע"א גמ' אי משום כריתות פרש"י שכתובה בה כו'. לכאורה האי לשון בעצמו אם כתבו בגט לא מהני ועדיפא מינה קאמר: גמ' וכ"ת כו' הא בעינן כו' שם עירה כו'. וזמן דרבנן (ח) גם הא דספר תורה ודאי לא קראוה רק קאמר למאי ניחוש אפילו לחומרא אינו גט: גמ' כתבו על איסורי הנאה. אף דאסור לו ליהנות לכתחלה ולכתוב עליו הגט מ"מ לתבו בדיעבד כשר [כמ"ש התוס' ע"ב בד"ה בכתובת קעקע]: גמ' הא דחק תוכות וכו'. וה"ה כתיבה בכה"ג פסול [וא"כ מאי וכתב ולא וחקק]. ואולי דכתיבה כה"ג דרך לרשום האותיות קודם שעושין מחיקת הדיו סביב סביב: ברש"י בד"ה והעביר קולמס על כל אות ואות. לאפוקי ה"ק לשום מתוך [נראה דתיבת ה"ק ר"ת העברת קולמס ואיך ב' תיבות משובש וכל"ל העברת קולמס לשמו מתורף] כההוא סופר [אולי כוונתו להסופר דכותב טופסי גיטין דשם התירו מפני תקנת עגונות]: בתוס' בד"ה אי משום כריתות כו' ולא ס"ל כוותיה סברתו דר"פ אלא מאן דאמר דשלא לשמה פסול ה"ל אין מוחקין לה מן התורה. א"כ סבר כו' ר"ל בדסביר ליה סברתיה דר"פ דאף מ"ד דשלא לשמה פסול [מאי סבר] ספר תורה דסתמא כתוב כשירה ורב יוסף ס"ל כהאי תנא דסבר התם בהדיא אין מוחקין לה מן התורה רק הגמ' היה ר"ל לימא תנאי דפליגי בספר תורה פליגי בשלא לשמה ודחי ר"פ וכו' וק"ל: בא"ד וכמתני' וכו' ועוד נראה וכו'. הג' תי' הולכים בהדרגה [או דלא ס"ל סברת ר"פ או דסבר כהאי תנא דסבר בהדיא אין מוחקין לה מן התורה או] דכולהו תנאי מודו בהני מתני' דפרק כל הגט וא"כ ס"ל משניות דר"פ כל הגט ומוכח מהתם דסתמא פסול וכמ"ש כבר ואילו במגילת סוטה וכו' ע"כ צריכין לחלק ביניהן ומ"מ פריך מכתב לשמה דאחרינא דהיינו לשם לאה דתו לא מינתיק לשם רחל דלענין זה אין לחלק בסברא קלושה שהזכירו וק"ל: בתוס' בד"ה הא בעינן כו' כר"מ משמע דלרבנן כו'. ע"ש בגמ' דקאמר בהדיא דרבנן מודו לר"מ בהאי בבא וקאמר אף אנן נמי תנינא מדלא ערבינהו וכו'. מתחלה הייתי אומר שרצו להוכיח דלרבנן לא הוי בשינה רק פסול דרבנן ממילא הדיוק בלא כתבו כשר אפילו מדרבנן משא"כ לר"מ די"ל פסול מדאורייתא בשינה ובלא כתבו פסול מדרבנן וכן ראיתי מי שכתב כן [עיין במהרש"א] אבל אינו [מחמת הקושיות ודקדוקים שדקדק אח"כ בסמוך] אבל הפירוש הוא שלא תימא לרבנן פסול מדאורייתא והכא אזיל לרבנן גזה כתבו דלקמן מוקמינן דהאי הולד ממזר כו' ולא כתבו דלקמן מוקמינן להך מתני' כר"מ ועוד דהא קושטא דאף כרבנן אתיא ומודו בהא לר"מ דהולד ממזר ועוד דכתבו אלא אומר ר"י כו' דמתני' ר"מ כדאמרינן כו' וכבר כתבו זה בתחלת דבריהם דאתיא כר"מ ועוד דאף דלא כתבו פסול מדרבנן הא כוונת רב יוסף למאי ניחוש וכו' דאפילו לחומרא לא הוי גט וכשירה לכהונה כמ"ש לעיל מדקאמר אי משום מי מילין וכו' (ט) אבל כתבו דההוא הולד ממזר פירושו ממזר דרבנן כר"מ דאמר כל המשנה ממטבע וכו' הולד ממזר וכו' כדאמר שם ארישא זו דברי ר"מ דאמר כל המשנה וכו' דהיינו ממזר כר"מ וקאמר דרבנן מודו בזו לר"מ משמע דלא הוי אף לרבנן רק פסול דרבנן ולאלומי הקושיא כתבו ומדנקיט וכו' דאף מדרבנן כשר בלא כתבו כלל ודו"ק: בתוס' בד"ה דלמא כו' כמו ונתן לכהן את הקודש דהוי בכזית כו'. ויליף התם מדכתיב יאכל ואין אכילה כו' וק"ל: **ע"ב** גמ' אלא לרמי בר חמא קשיא וכו'. לר"א בדבר שיכול להזדייף צריכה עידי מסירה קמן ועיין לקמן דף כ"ב ע"א בתוס' בד"ה מאן חכמים מבואר דלר"מ פסול דבר שיכול להזדייף אף שיש עידי מסירה דצריך שיהא מוכח מתוכו אבל לר"א א"ש מתני' בדיסכן קמן אבל בעיא דרמב"ח ע"כ בליתנגייהו קמן עתה דא"כ יודעין שמסר לה העבד והטבלא ומ"ש רש"י בדליכא עידי מסירה ר"ל לפניו דלכ"ע צריך עידי מסירה אף לר"מ (י) וק"ל: גמ' היו מוחזקין בטבלא כו'. לא מצי למיבעי סתם דהא דמי [שכירות הסופר] אקנו ליה רבנן וכיון דצריך למינקט דבר מה נקיט טבלא דבר מסוים וה"ה

באור

שכבר נתגרשה דפסקינן לקמן דף ע"ט דאף בודאי גם ישן תנשא לכתחלה בנתגרשה כבר הביא הרא"ש שם בשם הרמ"ה דבע"י שלית לא תנשא לכתחלה והוכיח כן מהך דהכא ע"ש: (ד) ועיין ברש"י לקמן דפי' דקושיות הגמרא אזמן דהולך ובא והיא גופיה קשיא אמאי לא חיישינן לגט ישן ניחוש שמא נתיחד או ומשני באומר נאמנת שלא באתי ונתיחדתי. ולכאורה מוכרח כן בתלמודא שם דקאמר מאן דמתני אברייתא אבל אמתני' הא לא אתי ואי אזמן דמלוי דתנאי קאי הא גם בברייתא לא אתי וצ"ל לפירושו דבברייתא כיון דהיה הולך ובא מתחלה חיישינן טפי שבא גם אח"כ וכן משמע ברע"ב בפירוש המשנה שם וכ"ה ברשב"א כאן: (ה) וא"כ ודאי לא התחיל קרובים באמצע כמו בלמטה. אך לכאורה אינו מובן קושיתו דלכך אין מקיימין מן האמצעים דשמא רק השנים האחרונים כשרין הן והאמצעיים גם כל הראשונים פסולין הן ולא נחתמו כולן רק למילוי דדוקא אם הראשונים כשרין הן דאז למה הוצרך למילוי ואמאי לא סגי ליה בשנים הראשונים אלא ודאי גם הם לעדות חתמו משא"כ בכה שטר לפנינו שי"ל ששנים האחרונים הכשרים רווחא שביק והוצרך אח"כ למלאותן בפסולים. אך לפי"ז קשה קצת גם על התוס' אמאי אמצעיים פסולין משום דלא שייך בהם למילוי ואמאי לא נימא דגם אלו הראשונים הכשרים נחתמו למילוי אם לא שסברי כדעת רבינו שבסמ"ע ח"מ סי' מ"ב סעיף י"ד דכמילאוהו בעינן דוקא מרשים הליה וגם בעינן שימלאהו עד כיום כדנבעיף ע"ז

א"כ כיון שכבר חתם אח"כ למעלה הכשרים מדעת הלוה סגי ליה בהנך כשרים החתומים בתחלה ולמה הוצרך למלאות אח"כ עוד באלו הפסולים א"ו שהחתים כולן מתחלה משום עדים: (ו) האי דפרק הבונה כדי גסבא דהא אאין מי מילין ע"ג מי מילין לחוד מוכח דאסור לכתוב ע"ג קלף דעפיץ: (ז) אבל אי חיישינן קאמר א"ל לאוקמי דבדקינן ובאמת שיש לעיין לדעת הרשב"א דגם לס"ד לא הוי אלא גט מספק א"כ מאי פריך מהא דזרקו לאור טעמא דאיכא כתב דלמא באיכא כתב הוי ודאי מגורשת משא"כ נייר חלק לא הוי רק ספק: (ח) ואף דע"כ לר"א איירי דהא אין בו עדים חתומים ולכאורה ר"א פליג אג' גיטין וא' מהן אין בו זמן וכתב בכת"י נמי כאין בו זמן ומכשיר ר"א אפילו מדרבנן כבר כתב הגאון לעיל בסוגיא דנכתב ביום בדבור מה הועילו חכמים בתקנתן דלא פליג אאין בו זמן ע"ש: (ט) וא"כ לדברי המהרש"א דכל עצמות כוונתם שהוכיחו דלרבנן בשינה לא הוי פסול אלא מדרבנן כדי שיהיה הדיוק בלא כתב כלל אפילו מדרבנן כשר ובאמת שפיר קשה קושית התוס' אפילו נימא בלא כתבו פסול מדרבנן מ"מ כיון דמדאורייתא כשר אמאי לא חיים רב יוסף אפילו לחומרא משא"כ לפירושו דבתחלה הוכיחו דלרבנן אינו פסול אלא מדרבנן כדי שלא נאמר דפסול לרבנן מדאורייתא ולאו משום משנה ממטבע לחוד רק מטעמא אחרינא ולא יקשה כלל דלא נסבו כתחלה למידק דבלא כתבו נתתיע דרגא דלא פסיקא להו זה כולי האי אלא דאח"כ הוסיפו לאלומי הקושיא: (י) הוא

בשם

ומאי למיקם קלף דאף קלף לא אקנו ליה רבנן מדפשיט מהאשה כותבת את גיטה רק אין סימן בקלף כ"כ עמר בו הוו מוחזקין בקלף שהוא שלה: ודאי הו"מ למיבעי בעבד [שהיו מוחזקין שהוא שלה] כבעיותו הקודמת דאף דפשיט הגודרות אין להם חזקה היינו לענין כפירה והודאה דאיירי בבעיא הראשונה אבל בעיא זו לא בכפירה והודאה איירי ודו"ק: בתום' בד"ה על מנת כו' תנאי ומעשה בדבר אחד כו'. דסתרי אהדדי דכיון דעל מנת לאו כמעכשיו דמי א"כ סתרי: בא"ד ולהאי ליסנא כו'. דבריהם מבוארים וק"ל: בתום' בד"ה אשה כו' וא"ת וכי לא ידע מתני' דשתבת כל"ל והוא מתני' לקמן דף כ"ב ע"ב ובעדיות סוף מתני' דזקן מכאן אתה למד שהאיש כותב וכו' וק"ל: בא"ד אלא שנותנת שכר כו'. פשטא דמתני' דבא לאשמעינן שהיא בעצמה כותבת זכותה ושהאיש בעצמו כותב זכותו וכן בזקן וכו' ולא חיישינן לזיוף וכן משמע מסיומו שאין קיום הגט אלא בחותמיו ואם כוונתו רק לענין ספר מקנה אין פירוש להך סיומא:

דף כא ע"א גמ' אלא אמר רבא מהכא כו'. אין להקשות לרבא דמשוה גברא לנשי ומועיל אף בטבלא דגמרה ומקני לי' למה ליה לעיל למימר דלמא אקנוי אקניי ליה רבנן כו' שהוא כמי רבא דלעיל דבע"כ צריכה ליתן שכר הסופר מתקנת חכמים א"ל דהיא גמרה ומקני ליה אבל ודאי א"ל דדוקא טבלא שבא לידה לסוף לא איכפת לה ומקני משא"כ דמי הסופר שאין חוזר ובא לידה דהא אדרבה התום' מהפכין הסברא דכיון שבא לידה לא גמרה ומקני כ"כ וק"ל: ברש"י בד"ה והאיש כותב כו' שוכר כו' ומקנהו לאשה וכו'. אינו מחוור לי לא יהא אלא מחילה או הודאה בע"פ שנתקבלה כתובתה ולמה ליה אקנויי הלזה ועיין ברשב"א: ברש"י בד"ה וקא מעוית שליח כו' קרי ביה ושלחה בלא מפיק ה' כצ"ל. וצריך ליישב לשון מוסילא שילחה איתרבי: בתום' בד"ה אלא מהכא כו' ומייתי הכא מחוק כו'. ואף דמייתי הרישא אסיפא סמיך ודו"ק: בא"ד אע"ג דתנן הוציא עליו כת"י כו'. אפשר לומר דבלא זה דפליגי בחיוב י"ל הוציא עליו כת"י בלשון הודאה וכן אי פליגי בהודאה לחודא י"ל כת"י בלשון חיוב אבל לפירוש הקונטרס כפי מה שפירשו התום' דפליגי בתרתי קשה אבל לשון ולפ"ה כו' אינו מדוקדק לפי"ז: בא"ד וערב נמי כו'. ר"ל רישא דערב הוא כו' (ב) ומאי איירי הוציא עליו כת"י בין בחיוב בין בהודאה: בתום' בד"ה והלכתא וכו' וכיון דכפות מועיל ישן נמי מועיל. והומ"ל הכי נמי והלכתא בישן ופי' כפות לחוד מועיל כפות ברגליו [ונאמר בה"א של הוליכה למימר דכפות לחודא מועיל שיהא משומר לדעתה ושלא יהיה חצר מהלך וכן מהני נמי ישן לתרוייהו] וא"ל כלל דטונת הוליכה למימר הלכה [בכפות בידיו וה"ה] בישן פי' ואף שהיא חצר המהלכת כיון דמשתמר לדעתה מהני כי היכי דכפות בידיו מהני אף דהוי חצר מהלכת משום דמשתמר לדעתה דאין מקום לזה ויכולין לסתור בקצרה מקצתה דמייתי בסמוך: והא דכתבו התום' כפות וישן בעינן ולא מפרשי דכפות דהכא היינו כפות בידיו ורגליו דמסתמא פירושו כמו והלכתא בכפות דהתם דניעור אינו גט וע"כ בכפות ברגליו לחוד וק"ל: בתום' בד"ה אבל בחצר כו' דבעבד ודאי לא גזרינן כו'. ואין להקשות לאשמעינן חצר ולמה לי עבד [מאי אמרת] דה"א לגזור כפות כו' דהא עבד כפות מלתא דלא שכיח ולא גזרו ז"א דהתום' לא כתבו רק נ"ל דהכא ה"א לטעות ואי אשמעינן חצר הוי מהפכין הסברא בה"א וזיל הכא כו' ולהכי איצטריך תרוייהו וק"ל: בתום' בד"ה אטו שליחות כו'. בים ספרים מתחיל הדבור מהיכא אתרבי מידה כו' ולפי"ז הדבורים אינם מהופכים (ל) אכן בח"ש עשאן לדבור אחד: בא"ד וא"ת רב שימי מקושר בקל וק"ל: בתום' בד"ה ואיבעית אימא כו' סוף הדבור ודוחק. דא"כ מאי קאמר אבל חצירה דאיתא בין מדעתה בין בע"כ אע"כ דסוף סוף כשזרק גט לתוך חצירה שלא הפקירה מקודם לכן אף שזרק עתה בע"כ מגורשת וק"ל: בתום' בד"ה שכן אב כו' פירוש כיון דבע"כ של אב כו'. דהשתא הוי שפיר נתינות טעם לבין היא בין אביה דהא לא תליא בדעת האב וכפי' רש"י שם אבל אם פי' בעל כורחה לא הוי שפיר נתינות טעם לבין היא וכל עלמות נתינות טעם לבין היא דאביה התורה זיכתה לו כמו קדושין: בא"ד כמו שהיא מקבלת שלא מדעתו כו'. כדקתני גירושין דבע"כ בין היא בין אביה והיינו פשיטא בע"כ של אב מתגרשת בקבלתה דשתי ידים זוכות כאחד דמדעתו פשיטא ולא היה בזה פלוגתא דמגורשת ואף בקדושין כשהיא מדעתו למה אביה ולא היא ולא בקשו להביא ראיה רק דמגורשת בקבלת האב אף שנותן לו בע"כ דהא אפילו אי כחצר אביה דמי שמעינן שפיר דמגורשת בזרק גט לחצר אביה שלא מדעתו כי היכי דמגורשת בקבלתה שלא מדעתו וחצר גופא מידה אתרבי א"כ בנתן לידו בע"כ נמי מגורשת וכ"ש אם כיד אביה דמי דנסתייס בפשיטות ודו"ק: **ע"ב** גמ' אין לי אלא ספר כו'. ר"ל אם לא כתב לא כללא קמא ולא כללא בתרא רק ספר לחודא: גמ' ואידך מיבעיא לדבר הכורת כו'. דאי לא"ה אף דרבנן דרשי ספר לספירת דברים והיאך נלמוד ספר כורתה דוקא גט ולא כסף [ולמה ליה לשנויי מיבעי' כו'] מ"מ מדכתב וכתב לה סיפור דברים וסמך כריתות לגביה שפיר הו"מ להוכיח מינה דאין דבר אחר כורתה לכך משני מיבעיא וכו'] וק"ל: במתני' אין כותבין במחובר לקרקע. ואף בנותן לה כל הקרקע פסול ולא הוי כנותן לה הפרה ועבד ועיין ברשב"א [מפורש דברי הירושלמי דמה ספר בתלוש]: בתום' בד"ה ילא זה כו' ועוד אומר ר"י כו'. דהשתא א"ש טפי הרבותא בנקוב מבשאינו נקוב: בתום' בד"ה בכתיבה מתגרשת כו'. עיין במ"ש בעירובין בעזה"י.

דף כב ע"א ברש"י בד"ה שמא יקטום העלה והוי קצילה מן המחובר. אם לדקדק נקיט מן המחובר ומשום דנקוב הוי גידולי קרקע א"כ סותר למ"ש מקודם בד"ה דשקיל ליה לכוליה עציץ כו' [ואין לחוש שמא ישבור החרס כו'] ודוחק לומר דע"י חיבור העציץ נחשב כל העציץ מחובר דז"א כדמשמע בסמוך דעציץ דיט כמטלטלין ואולם באשר"י כתב בשם רש"י דמכשיר כרביט שמואל ע"ש: בתום' בד"ה בתר נקבו יניקת הנוף מה שבתוך וכו'. פירשתי דבריהם דלאביי דקאמר בתר נקבו כאילו יש יפוי כח לנקבו יותר מלנופו הא אילו הוי איפכא שהיה הנוף נוטה למקום חיוב היה אזלינן בתר נופו לחיוב כדקאמר והטהור בטהרתו והאל"ל בתר מקום חיובו אזלינן. והשתא א"ש הה"ה [כמ"ש לקמן] אבל לא הוו יכולין להקשות כפשוטו אמאי בתר נקבו וחייב ליזיל בתר נופו לפטור כהתם ולייררו הה"ה בעציץ א"י [ונופו לחוץ לארץ דפטור] דהתם כיון דאינו נקוב פשיטא דאם עציץ בא"י ונופו בח"ל דפטור דמהי תיתי לחייב דלעולם אין כאן חיוב לזה הקשו ה"ה אם העציץ בח"ל כו' דבזה אין לחלק דהתם אינו נקוב כיון דס"מ נגמש שישנו יניקה לנוף ולעציץ בפני עצמו א"כ לעולם כשאחד מהן יונק במקום חיוב יש כאן חיוב מצד יניקתו של חיוב וכיון דסוף סוף הנוף יונק במקום החיוב מה לי נקוב או אינו נקוב (מ) לזה כתבו דמ"מ שייך שפיר לומר בתר נקבו אזלינן משום היפוי כח שיש יותר לנקב מלנוף דע"י נקבו מיחייב הנוף כאן משא"כ בהיפך אינו חידוש שמביא הנוף חיוב לעצמו שהרי על הגוף שאינו נוטה לחוץ אינו יכול להביא חיוב. ולרבא ניחא הכל בפשיטות שהרי בכל אופן אזלינן בתר הנוף בין לחיוב ובין לפטור ואע"ג דהתם אזלינן בתר יניקה שבתוך העציץ ונשאר בטומאתו ולא שדינן בתר יניקת הנוף לטהר אע"פ שאינו נקוב והכא אף דנקוב שדינן ליה בתר הנוף (נ) ואולי לא מחשיב ליה לנקבו ליניקה לא מהקרקע ולא מנופו לכן כאן פטור והתם טמא. ועי"ל דרבא סבר כת"ק דהתם דהכל טהור אבל לאביי כת"ק מכ"ש לא אתיא וצ"ע בכל זה. ויש מפרשים שכוונת התום' ממש כמו שם בחולין שהביאו הגמ' דהכא כמורה שמראה מקום שם ומ"ש שמה בהשולא טעות סופר וקושיתם הכא לאביי דהו"ל למיזל בתר נוף ולפטור וכתבו וה"ה כו' [לאו משום שכוונתם לאקשויי על ההיפך כמו לפירוש ראשון רק] ר"ל כמו התם לענין טומאה ה"נ לענין מעשר הדין כך [וקשה אהדדי] ולא מצי למימר וה"ה בציור דהכא [עציץ בא"י] דכל דבריהם באינו נקוב והכא איירי בנקוב וכמ"ש לעיל [דכיון דכל דבריהם באינו נקוב ל"ש למימר וה"ה דפשיטא דפטור אף אם אין לנוף יניקה כלל ולכך נקטו בדבריהם בנופו בא"י דמיחייב במעשר כמו בטומאה וכיון דיש לנוף יניקה הו"ל למיפטר הכא אף בנקוב מחמת יניקת הנוף] ולא הקשו לת"ק דהתם דפשיטא דלדידיה ליכא יניקה לשורש התם כלל כיון דאינו נקוב מה שאין כן כאן דיש יניקה לשורש אפשר נמי דסבירא ליה בתר נקבו אזלינן משא"כ לר' שמעון דס"ל התם דיש יניקה לשורש ואפ"ה חשיב לנוף יניקה בפני עצמו לזה כתבו מ"מ לא שמעינן מהתם שיהיה יניקה לנוף להשליך אליביה השורש וכו' [במקום שיש לשורש יניקה מרובה דהיינו בנקוב] (ס) ואינו מחוור לי ועיין בתום' דהתם ודו"ק: בתום' בד"ה בדאשרום וכו' ותימה דלא מייתי וכו'. דהתם לא שייכי טעמא דר"מ ודר"י דהכא: בתום' בד"ה ולא על הנייר כו' שאינו מחוק וכו'. דלא כפרש"י במתני': בתום' בד"ה מאן חכמים כו' משמע דאי הוי סהדי קמן וכו'. ר"ל עידי מסירה (ע): **ע"ב** ברש"י בד"ה ימים רבים כו' אלמא בעינן דבר הראוי לעמוד כו'. וזה אינו ראוי לעמוד דלמא ישכחו עידי מסירה את הדברים וסמכינן אחתימה כפי' רש"י ודו"ק: בתום' בד"ה אבל בשטרות כו' דלמה יש לטעות כו'. נר"א [וכ"כ מהרש"א ע"ש] דבשלמא לעיל בר"א דלמא היה תנאי וזייפו לא קשה דה"ק קאמר באמת דלזמן מרובה אין לנו לסמוך עליו דאעידי חתימה אין לסמוך כיון שיכול להזדייף ואעידי מסירה אין לסמוך דלמא שכחו ור' יוחנן סבר דיש לסמוך אעידי מסירה דמידכרי אבל הכא לר"א דבשטרות לא אפילו לאלתר אף דמידכרי משום גזירה כו' הקשו דלמה יש לטעות כו' ואם ישכחו עידי מסירה לזמן ארוך יאמרו אין אנו יודעין ואז ודאי לא נסמך אעידי חתימה ודו"ק: בא"ד והא דפריך והא כתיב כו'. נתקבתו בקישורו ואם נאמר לפרש"י פריך והא כתיב כו' דדוקא עד עשרה ימים מידכר דכירי ולא אפילו לזמן מרובה ועיין ברשב"א ולזה פריך שפיר הא דרך שטרות לעמוד ימים רבים וא"כ אף לאלתר יש לפסול משום דלמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך וכו' וכפרש"י ואמאי לא גזור ר"י אבל לפירוש ר"י דר"י לטעמיה כו' דלא מחלק בין י' ימים ליותר א"כ מאי פריך דמ"מ מי דחק לפר"י לומר כן הוי ליה לחלק ג"כ בין י' ימים ליותר ואם נאמר דלפרש"י דוקא בגיטין מידכר דכירי ולא בשאר שטרות היינו סברת הטעוד י"ל [דמתרץ בזה גם לפירוש ר"י] ונראה דלפרש"י פריך לר"י אע"ג דמדכר דכירי עד זמן מרובה מ"מ נגזור דלמא ימותו עידי מסירה או ילכו למדה"י וסמכינן אעידי חתימה (פ) דאף דבעשרה ימים אין לחוש לזה (צ) מ"מ לזמן מרובה יש לחוש להך חששא אבל להתום' דאין מקום לגזור מאי פריך (ק) ולזה כתבו דר"י לטעמיה ולא כפשוטו דטעמא דר"א משום גזה"כ ור"י משמע ליה דעלה טובה קמ"ל משום דקושטא הוא דלר"י מידכר דכירי וגזירה [דשמא יסמכו] לא שייך להתום': לר"א לזמן ארוך פוסל כפשוטו משום דלמא שכחו אבל לאלתר פסול משום גזירת הכתוב ור"י מכשיר בשטרות ואפילו לזמן ארוך כדבגיטין ודו"ק: בא"ד וא"ת לר"א וכו' הניחא לפי' רש"י הכא יש לגזור דלמא יסמוך אעידי חתימה אבל התם באין עליו עדים לא שייך למיגזר זה ומ"מ אינו מקושר היטב ודו"ק. והסברת הקושיא י"ל למה יהיה כשר באין עליו עדים הא בעינן ראוי להתקיים ימים רבים והתם אינו ראוי כיון דאין עליו עדים ועידי מסירה במהרה ישכחו ותירצו דלעולם לא ישכחו שזה השטר נמסר לפניהם וכיון שאינו יכול להזדייף ראוי שפיר לעמוד ולהתקיים: בא"ד ויש מפרשים דאין חילוק וכו'. ר"ל לאפוקי הוי"ל של וא"ת דשאני אין עליו עדים וכו' אבל (מ"מ) הכא בדבר שיכול להזדייף כו' רק לענין דבר שאינו יכול להזדייף ואין עליו עדים נמי הדין כך [דפסול לר"א אמורא] וק"ל: בתום' בד"ה והא לאו כו' לר"א פריך. ומשמע ליה להש"ס דאתיא כר"א דקי"ל כותיה בגיטין אע"ג דהתם מתני' ר"מ מ"מ ע"כ הוה מחלוקת לעיל בדיפתרא ר"א ור"מ ואח"כ התם דהכא והלכה כהתם ואנן קי"ל כר"א. כהא וק"ל: בא"ד אלא ראיה בעלמא כו'. ובהכי מדויק לישנא דהתם אחרים רואין אותו והכא נקיט עומד ע"ג וק"ל: בא"ד התם ונתן סמוך וכו'. אע"ג דקושיא שניה שם הוא מנתן מ"מ א"ש היטב דפירוש ונתן הוא יתן ובתחלה מקשה מהוא דלאו הוא הנותן ואף שיהיה שוה כמה וכמה מ"מ הוא אינו הנותן ומשני אקנויי אקני ליה רבנן והוי שפיר הוא הנותן ואח"כ מקשה מיתן אע"ג דהוא הנותן מ"מ נתן לא אתי שפיר שהרי התם גט אינו שוה פרוטה דנייר קטן בעלמא הוא ומשני דלמא לשון נתינה אגט קאי תדע דשלחו מתם וכו' וק"ל: בא"ד אבל קשה כו' עובדי כוכבים כו'. דא"ל הואיל ואם נתגייר דגירות מלתא אחריתא הוא ונעשה יהודי: בא"ד ומה צריך נמי לאיתויי כו'. כך ישבתי הלשון [מקושית מהרש"א] דבדאמר ליה ר"ג כו' תחלה והתניא כו' למאי משני כו' וממילא מאי פריך דליסני עובד כוכבים פסול משום כריתות ואף להדר ביה ר"ג כו' והתניא כו' דלא מצי למימר פסול דעובד כוכבים משום כריתות דמ"מ הקושיא במקומה עומדת דמתני' דהכא ס"ל עובד כוכבים כשר מדפסול בהבהמה כו' וצריך לשנויי ר"א הוא וכו' מ"מ מאי דוחקיה לאקשויי מכח בריתא ליקשי מכח סברא פשוטה והא לאו בני כריתות וכו': בא"ד ועוד אומר ר"י כו'. לפי"ז נ"ל סברא מאי דגזרינן טפי כתיבה אטו חתימה לענין לשמה מלענין בני כריתות ושליחות ולפי האעוד אומר ר"י אין אנו מוכרחים לתירוצים דלעיל רק ג"כ יכולים להיות ולזה לא נקטו לפסיקה אלא סוטה וכתבו אבל לר"א דבעי כתיבה מדאורייתא לשמה לא מהני בסוטה גדול עומד ע"ג וכו' ובחרש וקטן יכול לומר הכי והכי וכן בסמוך כתבו אי בעי שליחות ואי לא בעי שליחות וכו' משמע דמסופקין בזו"ל דלא בעי שליחות בכתיבה אבל תירוצא דהוו בני כריתות הואיל ואם הגדיל כו' משמע דנשאר קיים (ר) גם חילוק דאחרים רואין וגדול עע"ג נשאר דאף שי"ל הא דחולין משום דשחיטה דאורייתא להכי פריך מאן האי תנא דלא בעי טונה כו' והכא דרבנן מ"מ תיקשי מחלילה דהוי נמי דאורייתא ולא פסול [חרש וקטן]

באור

ועח התום' לעיל דף ד' ע"א בד"ה דקי"ל אבל מלשון רש"י כאן בד"ה ור"א היא דאמר אי אפשר לגט בלא עידי מסירה משמע דלר"מ אפשר בלא עידי מסירה וכן משמע בהדיא לקמן דף כ"ב ע"ב ברש"י בד"ה ור"א היא ע"ש: (ב) ע"ש כאן ומאי איירי כו' אינו מקושר כ"כ ואם נגיה ר"ל סיפא דערב הוציא כו' היה מקושר היטב דאי סיפא בתנוק דאיירי בחיוב מיירי בחתום תחתיו ואפ"ה פליגי בן ננס ור"י א"כ נ"ל הא דהוציא עליו כת"י דלכ"ע גובה מבני חורין איירי בהודאה דוקא אבל אי סיפא איירי בלא חתם תחתיו מאי איירי הך דהוציא עליו כו' בין בחיוב בין בהודאה: (ל) שהיה כתוב לפניו האי וא"ת לרב שימי מאי קשיא ליה לדבור בפני עצמו ונרשם על מתקיף רב שימי ולפי הספרים שלייטו אטו שליחות כו' הוו הדבורים מהופכים: (מ) ולא מסתבר ליה למימר דבנקוב יש לשורשו במקום נקבו יניקה מרובה ומבטלת יניקת הגוף דסוף סוף כיון דיונק נמי הגוף במקום חיוב כמה נפטרה יניקת הגוף הגדל במקום חיוב ולא מהני חשיבות יניקתו במקום נקבו לתירוצם אלא לענין חיוב לחייב גם הגוף וכמו שפי' בסמוך ולזה כתבו כו' אבל לא לפוטרו בשביל נקבו מאחר שיש לגוף יניקה בפני עצמו במקום חיובא: (נ) לא ידע כוונתו דזה דהתם תלי הקושיות בתוך העציץ נשאר בטומאתו והכא מיירי שכל הגוף נוטה לחוץ ובאמת אם מקצת הנוף בעציץ גם לרבא לא שדינן ליה בתר מקצתו שבחוץ ומביא מקצת הנוף שבעציץ העומד בח"י חיוב לעצמו אלא שאינו מביא חיוב על מה שנוטה לחוץ כמ"ש לאביי ואין חלוק ביניהם רק דלאביי יש חשיבות לנקבו מלנוף שמביא חיוב גם על הנוף משא"כ לרבא גם נקבו אינו מביא חיוב לנוף הנוטה לחוץ וכן תירץ מהרש"א ז"ל: (ס) ולפי"ז נ"ל שהתוספות מגילים בתירוצם במ"ש מ"מ כו' ומ"ש דהא לא מטהרת יניקת הנוף כו' הוא הקושיא והוכחה לתירוצם ובזה לא הוי האי דהא כו' הדע מן הקושיא: (ע) וכ"כ מהרש"א אבל אינו מובן כוונתם עם שיש לדחוק קצת: (פ) לכאורה הא רש"י כתב דלר"א הפה הבאה להגשה צריכה להביא עידי מסירה לפניו בדבר שיכול להזדייף ולא כתב רש"י רק דלזמן מרובה ישכחו העידי מסירה וסמכינן אעידי חתימה אבל עכ"פ צריכה להביאם וצ"ל בדוחק שהבין בדעת רש"י דכיון דלזמן מרובה ישכחו עידי מסירה לא יצריכו הב"ד להביאם מאחר כשיאמרו ודאי שכחו העידי מסירה ויסמכו על עידי חתימה וה"ה אם מתו העידי מסירה או הלכו למדה"י דיסמכו על עידי חתימה: (צ) לכאורה לא מוכח הא דקאמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים ואם איתא דהוי ביה תנאי מידכר דכירי ולא חייש לשמא ילכו אפשר דמיירי בדיעבד באישתהי עשרה ימים ועומדין לפנינו אמרינן דמידכר דכירי ואולי כתב כן מצד הסברא: (ק) דלהתום' לא שייך למיגזר שמא ילכו או ימותו ויסמכו על עידי חתימה דמהי תיתי יטעו לסמוך כקושיתם. וא"ל דפריך הא כתיב כו' וגזירת הכתוב שיהיה ראוי לעמוד ימים רבים והא אינו ראוי לעמוד דדלמא ילכו או ימותו העדים וכמו דאינו ראוי לעמוד לר"א מחמת דישכחו העדים ת"א דהא גם לר"א דאית ליה אף למסקנא גזירת הכתוב מ"מ לא פסל משום הא באין עליו עדים ומסרו בפני עדים רק ר"ג הוא שהתקין שיחתמו מפני תיקון העולם דשמא ימותו או ילכו וחכתב בספר והתום' אינו אלא עצה טובה לא גזירת הכתוב כדאיתא פרק השולח והיינו משום דכתיב שמי והעד עליו עדים דפירוש או העד עליו עדים דהיינו עידי מסירה לר"א כמבואר ברשב"א שם: (ר) מדכתבו ואי לא בעי שליחות נקיט עובד כוכבים דפסול בכל ענין ט' דאילו חרש וקטן כשרים בגדול עע"ג ואכתי לאו בני כריתות ניסו אע"כ דתירוץ דלעיל דהואיל והגדיל הוי כשאר קיים. אכן לפי מ"ש הגאון בסמוך ונאמר דהי"ל דבתי דלא

מטעם כוונה וק"ל ועכ"פ עיקר כוונת הועוד אומר ר"י משום דבתר דאוקי כר"מ פריך והא ודאי טוב"כ לדעתיה וכו': בא"ד ונקיט עובד כוכבים לרבותא כו'. אם פסולא דעובד כוכבים נמי משום דלאו בני כריתות א"כ ליכא רבותא בהאי דבן דעת וכו' ונאמר דוי"ל דבמידי דלא בעי שליחות ועדות אין לפסול משום בני כריתות נשאר קיים ורבותא דבן דעת קאי עכ"פ לענין שליחות (ש) כדמסיימו וה"ה חרש שוטה וקטן אי בעי שליחות כו' דלענין לשמה סיף סוף אדעתא דנפשיה קעביד (ת): עוד שם ונקיט עובד כוכבים לרבותא משום דלהאי פירושא עיקר קושיא והתניא עובד כוכבים פסול דמשמע ליה דאתיא כר"מ מדנקיט עובד כוכבים ולא חרש שוטה וקטן א"כ היאך משני הא מני ר"א וכו' אבל לפירוש ראשון אתיא כל הסוגיא כר"א וכו' וק"ל: בא"ד ועוד נראה כו' ולפי"ז הדרינן לכל התירוצים הראשונים דמ"ש אי אתיא סוגיא כר"א דכתיבה דאורייתא או כר"מ וס"ל נמי כתיבה דאורייתא לס"ד: בא"ד והשתא ס' ומסיק ר"כ כו' כל זה הוא נמי לתירוץ ראשון [של ר"י] ודו"ק: בא"ד וה"ה עובד כוכבים כו' מכ"ש עובד כוכבים שהוא בן דעת: בסה"ד ופריך והא ודאי עובד כוכבים כו'. כונתם לפי"ז דפריך מעיקרא גם לר"מ משום דס"ד דלדידיה נמי כתיבה דאורייתא ומשני לי' הא ר"א דע"כ ר"ל אבל ר"מ ס"ל דא"ל כתיבה לשמה ומאי פריך [והא ודאי כו' אבל לפירוש הראשון פריך] בפשיטות טפי דהכל קאי אליבא דר"א ולא הוזכר כלל לר"מ אכתי ואפ"ל עוד בענין אחר דלאידך פירושא י"ל בניחותא והא ודאי כו' כפירוש רש"י בלשון ראשון ואמר ר"כ הוא מלתא [בפ"ע] אבל השתא צ"ל בהכרח תירוצם כו' (א) והו"ק:

דף כג ע"א גמ' והתניא עובד כוכבים פסול. דא"ל באין עומד ע"ג א"כ חרש שוטה וקטן נמי דאכתי לא ידע דנקיט עובד כוכבים לרבותא עד הדר אמר ר"כ כו' הא ר"א הוא ונקיט עובד כוכבים לרבותא וכמ"ש התוס' וכן בסמוך והוא ששייר התורף ובריית' דעובד כוכבים פסול בדלא שייר ונקיט עובד כוכבים לרבותא דשמואל ידע שפיר הרבותא: גמ' והא ודאי עובד כוכבים כו'. אי קושיא הוא הא דלא פריך מחרש שוטה וקטן דדלמא איירי בגדול עומד ע"ג אף להדר אמר ר"כ וק"ל: במתני' לא קתני ישראל ונעשה עובד כוכבים וחזר ונעשה ישראל דאפילו נעשה עובד כוכבים עצמו קודם שקיבל כשר לשליח דהא ישנו בתורת גיטין וקדושין שהוא עצמו מגרש ולפי"ז צ"ל שישנו בכלל מה אתם בני ברית וכו' ונעשה עובד כוכבים יכול לעשות שליח לפי"ז ודו"ק: ברש"י בד"ה מהו שיעשה שליח כו' וה"ה נמי להולכה כו'. עליך לעיין בר"ן שר"י הלוי לא פירש כן ע"ש: בתוס' בד"ה אלא מעתה וכו' דקשה להו היאך הבין בלא"ה למה יהיה עובד כוכבים פסול דבן דעת הוא ומה לי עומד ע"ג או הבעל מצווהו הא ע"כ הבעל אמר לו שיכתוב לו גט כמ"ש התוס' לעיל דצריך ציווי הבעל עכ"פ ואפ"ה בעובד כוכבים פסול אף שיש לו דעת לעשות כן משום שאינו עושה כאמירת הבעל א"כ בעומד ע"ג נמי לזה תירצו וכו' ודו"ק: בתוס' בד"ה עובדי כוכבים כו' הומ"ל כו' בני ברית כו'. דאף אם יהיה בני כריתות וכר"י דבסמוך דאף דישנו בתורת תרומה אפ"ה עובד כוכבים פסו' וק"ל: **ע"ב** גמ' מתקיף לה ר"א כו' וה"ה דמצי להקשות לרב אמי רק מקשה אר"י רביה. והדלעיל [דיהיב] טעמא דמתני' משום דלאו בר היתירא הוא ודאי דאין לו להקשות (ב): גמ' מאי טעמא לאו משום דכתיב אתם וכו'. ואין להקשות ליתני עבד שהרס אפילו ברשות כ"ש עובד כוכבים דהשתא בס"ד לא ידע סברא לחלק בין עבד לעובד כוכבים וממעט שניהם מאתם וכו' והתוס' שהקשו במתני' ליתני עבד כו' למאי דמסיק הסברא מה אתם בני ברית כו' דיש עדיפותא לעבד: במתני' בת חמותו. וה"ה בת חמיה לכאורה ועיין ביבמות: גמ' אדרבה איפכא מסתברא. יש להעיר לאביי מאי קאמר מה בין גט למיתה כו' החילוק מבואר במיתה יכולה לקלקלה כשיבא הרי ראינו שלא מת ואילו בגט אף שיבא ויערער לא משגיחין ביה ואינה יכולה לקלקלה א"כ מסתמא קושטא קאמרה כשאר עדים וצ"ל כמ"ש התוס' בד"ה אדרבה דיכולה לקלקלה ע"י עדים וראיה רק לענין א"י עדיפא ח"ל וא"כ התוס' הו"מ להוכיח סברא זו באביי גופא: עוד קשה בא"י לרב יוסף למה מהימנא הא מקלקלה לפי שעה קודם שבא הבעל [אם הנשאת קודם שבא הבעל] ואף שי"ל שהכתב מוכיח שהדברים כנים ולכך עדיף ממיתה וצ"ל סברת רב יוסף כיון שהכתב מוכיח מסתמא כ"ז שאין כאן ערעור מוקמינן הגט בחזקת כשרות אבל בח"ל דמהני הדבור אפילו במקום ערעור במקום ריעותא לא סמכינן אפומייהו דבמקום ריעותא אמרינן דמשקרא משום שרוצה לקלקלה כשיבורר הדבר ע"פ עדים וראיה ולהכי לא מהימנינן להו לחלאין ולא מהימנו כלל: עוד קשה לאביי בח"ל דאי אתי בעל כו' הא צרתה ויבמתה כוונתן שלא תהיה צרה שלהן א"כ שפיר נוגעת בעדות עדיין לחותה מלהיות צרה שלהן אף שאינה מקולקלת ונשארת תחת הבעל השני דלא מהימנינן לערעור דבעל ס"ם נשתכרו בעדותן י"ל דכל עלמן פסילין הן משום דמחמת שנאה כוונתן לקלקל שתהיה לבוז לנאת מזה ומזה וכיון דלא אהני מעשיה שתתקלקל ואין לה נקמה בה לא משקרא דאי משום צרה בצרה אם אינה זו יקח אשה אחרת וכ"ה כעין זה ברשב"א: הר"מ לאוקמי תרוייהו בח"ל וחדא באותה מדינה עיין בר"ן וסוף ס"פ לא מרוותנא מידי בזה. והכל בא"י וחדא מנייהו אם אמרה קתני [בסיפא] ובלבד שהיא צריכה לומר בפנ"כ ודו"ק [וא"כ יהיה לאביי רישא וסיפא בח"ל ומציעתא בא"י]: גמ' מק"ו וכו'. ולא עשה ק"ו מה התם שאין כתב מוכיח וכו' דהשתא אין מקום למה שאמר ובמקום שבאת וכו' י"ל שרוצה להוכיח שסברת כתב מוכיח הוא סברא שיש בה ממש שהרי נשים שאמרו כו': ברש"י בד"ה הא במלתא כו' דעבד כאשה כו'. אבל משום דלא יהא אלא עובד כוכבים דתרומתו תרומה דדלמא עבד יש לו קנין בארץ להפקיע כו'. ועוד דנתן טעם אף למ"ד יש קנין לעובד כוכבים כו' וק"ל: בתוס' בד"ה ונעשה כמי שהקנה כו' תימה כו' ואפילו שחרר כוט כו'. אבל המשחרר חצי עבדו כו' י"ל ע"י אחר ועוד דמשחררו להיות עובד הוא לעצמו ולמחר לרבו והשתא הוא יש לו יד דמשוחרר לגמרי וק"ל:

דף כד ע"א גמ' מה להלן צריכות וכו'. אף דמיירי דאמר לה כי מטי התם אימור קמי ב"ד בפנ"כ וכו' א"כ בלא ממקום שבאת כו' צריכה שתאמר ז"א דאין פירושו בסמוך אימור קמי ב"ד כו' שיהיה תנאי שתאמר כך דא"כ מאי קמ"ל כל תנאי שמתנה פשיטא שצריך שתתקיים אלא דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית לב"ד ואז יעשו הב"ד שליח וכו' והגמ' קושטא הוא דנקיט כיון דהדין דצריכה לומר בפנ"כ כדתנן ובלבד שהיא צריכה וק"ל: גמ' אמר רב אסי מתני' נמי דיקא כו'. וניחא למידק מהא מלמידק מרישא: גמ' אשה מכי מטי גיטא לידה כו' אשה הבאה לפניו בגט שאינו מקוים ואומרת נתגרשתי נאמנת כ"כ הרמב"ם מהאי דהכא והשיגו עליו הרשב"א וע"ש בזה ודו"ק: גמ' אלא למ"ד משום חזירה הבא לאחר מכאן מאי איכא למימר. בכל שליחות להולכה נמי יעשו דחצר מטעם שליחות איתרבי

ז"א דפירוש הגזירה הכי הוא ביחשבו כיון דבשעת נתינת הגט ליד שליח להולכה באותו זמן לא היה זה השליח לקבלה שליח כלל ומה לי אותו שליח או חצר דעלמא ואפ"ה מועיל ומתגרשת בקבלתו אף שלא הגיע לידה כיון דשוכרתו א"כ בשליח לקבלה ה"ל יאמרו כיון שסברה או קנאה עתה החצר אף שבשעת נתינת הגט לא היה החצר שלה נמי מועיל ולא ידעו על לבם לומר דלא דמיא דהתם השליח להולכה הוא כבעל עצמו ונתינתו כנתינת הבעל ממש והרי בשעת נתינה השליח לקבלה הוא שלוחה וכמותה ממש משא"כ בחצר אבל בשליח לקבלה שמקבל מן הבעל אין לטעות דהתם בשעת נתינת הבעל הגט הוא שליח דידה משא"כ בחצר בשעת נתינתו אינו חצר דידה וכן בשליח להולכה הנותן גט לידה עצמה אין לטעות וק"ל ולכן כדמשני לעיל דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם הוי שליח לקבלה וקבלי את גיטך לא שייך להקשות לגזור משום חזירה הבא לאחר מכאן אף דדמיא לה לכאורה משום דל"ד דעיקר הגזירה משום שרואין שמתגרשת ע"י קבלת שליח שלא היה רק כחצר דעלמא בשעת נתינת הגט ואילו הכא מתגרשת ע"י קבלת עצמה וק"ל: גמ' אימור קמי בי דינא בפנ"כ כו'. לא דאתני כן בהדיא כמ"ש לעיל: בתוס' בד"ה והא לא חזרה וכו' קודם שיעשה שליח לאחרים: בתוס' בד"ה חזירה כו' ונעכרו לאחרים כו'. דאל"כ גיטה וחזירה באין כאחד כדלעיל וק"ל: בתוס' בד"ה אימור קמא בי דינא כו' דבלישנא קמא כו'. לפירוש התוס' נראה דלשינויא קמא צ"ל אמירה בפנ"כ בשעת קבלתה הגט דכל היכא שיש לומר בשעת קבלה עדיף טפי והיא עושה שליח להולכה שלא בב"ד דהא דתנן לקמן עושה שליח בב"ד היינו משום אמירת בפנ"כ. (ג) שהשני אינו יכול לומר וגם האשה המקבלת הגט אינה יכולה לומר בע"כ השליח הראשון להולכה צ"ל וע"כ צריך בפני ב"ד כדלעיל בפני כמה נותנו לה כו' אבל כאן שאומרת בשעת קבלת הגט דהכי עדיף טפי א"כ אינו צריך עשיית שליחות בפני ב"ד והאיבעית אימא רוצה לפרש אמירת בפנ"כ בשעה שהגט יוצא מתחת ידה ודאמר לה הוי שליח עד דמטית לב"ד וסב"ד יעשו שליח דהב"ד אין עושין שליח עד שתאמר לפניהם בפנ"כ ובפנ"ח והו"ק:

סליק פרק המביא תנינא

כל הגט פרק שלישי

בתוספות בד"ה כל הגט וכו' ושמע קול סופרים כו' ותורה להתלמד כו'. הומ"ל כדבסמוך דלהתלמד דהכא גרע רק דאמת מתרצו דהא בפ"ב ס"ת נמי פסלינן וכו' וכמ"ש נמי אח"כ בסמוך בד"ה יתר מיכן ומיהו אפ"ה כריתות של ס"ת וכו'. ואין מקום להקשות ליתני במתני' יתר על כן ס"ת כו' דאין חיוב ליתני כי רוכלא (ד) רק מה ששנה באמת בסדר המשניות כמו טופס גיטין הקשו בסמוך דהול"ל ביה יתר מיכן כמו באידך: **ע"ב** גמ' ואלא רישא במאי. עיין ברש"י. ואע"ג דתני כיצד לפרושי לרישא דרישא כל הגט שנכתב שלא לשם אשה כו' שמא בדוחק יש לפרש לשום הך אשה: גמ' אמר רבא זאת אומרת כו'. קשה לי רבא אמאי לא דייק לזאת אומרת כו' דידיה מרישא [הש"ס אשתי כשם אשתך]: גמ' אלא מעתה כו' כתב ברש"י ונמלך וכו' והשליכו לאיבוד וכו'. ואין להקשות ניחוש בדידיה גופא הך חששא כתבו ונמלך והשליכו והוא מצאתו כי היכי דחיישית בחבירו ואינו מתירא שמא תמצאנו אשתו ואפילו בחד יב"ש ניחוש להאי י"ל דכשמשליכו משליכו מסתמא למקום שלא תוכל למצוא וק"ל. ובעניין הסברת הקושיא דדלמא להשליכו או מסר מדעת לאשת חבירו לא חיישינן [ושם החשש שאחר הוא הלוה] אפ"ל קצת דהתם בשט"ח למה אינו יכול להוציא עליהן שט"ח נימא מסתמא קושטא קאמר המלוה שזה יב"ש הוא החייב דמה לו לשקר אינו מסר לו זה שכנגדו למה לא יתבע תובו ממנו ודוחק לומר שזה עשיר מזה אלא דחיישינן לקנוניא שיב"ש השני עשה קנוניא עם זה והלך אצל הסופר לכתוב עליו שט"ח שילך זה ויוציא ממון משני ויחלקו ביניהם וה"נ ניחוש הכא לקנוניא שיב"ש השני כתב ונתתם לה גט אצל עדים ועשה קנוניא עם אשת יב"ש חבירו להוציא כתובה ממנו וכה"ג ויחלקו ביניהם ואולי פירוש השליכו ולא ומסרו לאשת חבירו כמ"ש אח"כ בסמוך לרבותא בקושיא שיש כאן גם חששא שאינו בשט"ח דלמה ישליך שמה שט"ח עליו ודוחק ודו"ק: בתוס' בד"ה בעידי מסירה כו' אבל לר"מ כו'. וכה"א דרבא איירי בלא עידי מסירה [לפניו] וכר"א עכ"פ וסמכינן אעידי חתימה דמסתמא בהכשר נעשה והיה שם עידי מסירה ולזה דייק שפיר זאת אומרת שני יוסף ב"ש כו' (ה): בא"ד ועידי מסירה אין מכירין כו'. וצ"ל שמותיהן שוין דנקיט דאי לא"ה ודאי ידעו הנשים שמות בעליהן והיו יודעין העדים והשליח מפי הנשים ועיין בר"ן וברשב"א לעיל וראיתי בתרומת הדשן סי' רל"א אם אין השליח מכיר שזו אשת המגרש רק מפי הנשים וכו' ע"ש: בא"ד וא"ת וכו'. פשוט דבל"ז התם מניה וביה צריך ביאור ע"כ דפריך וליחוש וכו' אין מגרשין וכו' סוף סוף שמא ימסור לה בצנעא ותוציא היא אח"כ הגט ומה בכך שהדין הוא שאין מגרשין אלא במעמד שניהן גם הדין הוא שלא ימסור הגט לאשת חבירו וצ"ל ע"כ דצריכין עידי מסירה וכר"א ונשאל עידי מסירה אם היו במעמד אחד א"כ תקשי למה לי אין מגרשין אלא זה בפני זה וכו' תיפוק ליה כפשוטו דעידי מסירה יודעין אם בעלה מסר לה או זולתו ודוחק לומר דשם מניה וביה י"ל דעידי מסירה אין מכירין השגות אם זו אשתו להכי צ"ל אין מגרשין וכו' אבל כאן משמע בעידי מסירה לחודא שני מכח דמכירין שראו שזה מסר לזו וכפרש"י ותירץ ר"י דקושטא כאן נמי לא כפרש"י דמכירין וכו' אלא מכח דאין מגרשין אלא זה בפני זה ודוחק דלא מייתו לרש"י כלל גם דא"כ העיקר לא מפרש ר"י ומה שמפרש יהיה מותרות כיון דבלא"ה צ"ל כן התם אבל נראה דבל"ז אתיא התם כר"מ ובלא עידי מסירה ופריך כיון דכותבין לאיש מיחוש היכא דהוחזקו שני יב"ש שימסור בצנעא כו' ומשני כל היכא דהוחזקו אין העדים רשאים לחתום [דעידי חתימה כרתי והמה עיקר הגירושין] (ו) אלא זה בפני זה אך השתא שכתבו מכח גמרא דהכא דקאמר בעידי מסירה ור"א הוא דלר"מ לא מהני עידי מסירה דצריך שיהא מוכח מתוכו א"כ ממנ"פ כמאן אתיא סוגיא דגט פשוט וכ"מ ברשב"א ע"ש הא דלא מפרש ר"י בקצרה [מניה וביה] והו"ק: בא"ד הא מסקינן לקמן דלא חיישינן כו' שיכתבו כהן או דור כו' כנ"ל:

דף כה ע"א גמ' דאמר רב אסי אמר ר"י. ולדידיה לא ס"ל דאיהו סבר מחצה יורשין ומחצה לקוחות כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה דברי ר"מ והא דאמר רב אסי חוץ מן האחרון דס"ל ברירה לחומרא מספיקא: גמ' איתביה האומר כו'. קשה הא כתבו התוס' לעיל בד"ה לאיזה שארצה דאפילו מאן דסבר בעלמא ברירה הכא מודה משום דכתיב וכתב לה שיהיה מבורר בשעת כתיבה ואפ"ל דהא המכריח להתום' לעיל הוא משום סתמא

באור

דלא בעי שליחות אין לפסול משום בני כריתות נשאר קיים אין הוכחה לזה דהתנ"ז בכלל בני כריתות. מיהו לפי הונאמר אין כ"מ בזה אי הוי בכלל בני כריתות מחמת הואיל ואם הגדיל דאי בעי שליחות אכתי מיפסל משום שליחות ואי לא בעי שליחות לא שייך למפסל משום בני כריתות: (ש) אינו מובן לכאורה דאכתי כיון דבעי שליחות אף בה"א דמחמת בן דעת חשיב שליח מ"מ במידי דבעי שליחות בעי בן כריתות ואכתי לאו בן כריתות הוא ואי משום דאיכא רבותא עכ"פ לענין שליחות א"כ אין זה תלוי בנאמר. ואפשר דבלא סברת ונאמר ע"כ האי סברא דבקטן הואיל [illegible] בעובד כוכבים [illegible] לא מיפסל משום בני כריתות אין אנו מוכרחין לסברא זו כמ"ש לעיל י"ל שפיר דהתוס' סברי בתירוץ זה דלענין בני כריתות קטן ועובד כוכבים שוין ושפיר איכא רבותא עכ"פ בענין שליחות. מיהו מ"מ דלענין לשמה כו' דמשמע דאי הוי רבותא לענין לשמה היה ניחא בלא סברת ונאמר ואכתי לענין בני כריתות עובד כוכבים גרע ומה לי רבותא בשכן שליחות או לענין לשמה. אם לא דמלתא באפי נפשיה הוא דלענין לשמה ליכא רבותא רק לענין שליחות: (ת) וקצת יש להתיישב למ"ש התוס' ואי לא בעי שליחות כו' ומיהו שוטה ס' ואכתי קשה אמאי לא נקיט נמי שוטה וע"כ צ"ל דנקיט עובד כוכבים לרבותא וע"כ דלענין לשמה אי רבותא לפום סברא דהשתא דלא בעי שליחות: (א) אולי כוונתו דלפירוש זה דהיה סבור ר"כ דלר"מ מדאורייתא נמי כתיבה לשמה ואי מיפסלא נמי נפשיה הוא [illegible]

סליק אדעתים דר"כ בתחלה דלא כמימריה אע"כ דאהך פירכא אמרה לתירוצא. ואכתי יש לגמגם קצת דלמא האי מימרא דר"כ בתר דסדר ביה איתאמרה דכיון דמוכח דמתני' מכשיר שעובד כוכבים ע"כ דאף מדרבנן לא בעי לשמה דהא עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קעביד: (ב) אף דלא שייך תירוץ התוס' שם. דמה לו לר"א לאקשויי אסתמא דגמרא: (ג) ואע"ג דגם השליח השני צריך לעשות שליח בב"ד כדאיתא בגמ' שם אף דא"צ לומר בפנ"כ י"ל דבאמת מש"ה בעי לה הגט בזה אי צריך ב"ד כיון דא"צ לומר בפנ"כ וכמ"ש הרשב"א שם ופשוט דצריך וה"ט כיון דצריך [illegible] פסול דהא בעי' שמו ושמה וליכא ע"ש ואפילו לרבינו יואל שהובא בהג"א דלר"א דלא בעי מוכח מתוכו כשר אפילו לא כתוב שמו ושמה כלל ומתני' ר"א הוא כדאמר לקמן מ"מ הא כתב הגאון למעלה דף הנ"ל ברש"י דאף אם כתב לשון זה שכתוב בתורה בגט. לשמו ולשמה פשיטא דאין זה כריתות אלא דעדיפא מניה קאמר ע"ש א"כ אי אפשר לגרש בס"ת כלל בלא פסולא דלשמה והתוס' לא נחתו רק לתרוצי לישנא דגמ' דלעיל דקאמר שם בענין וכתב לה לשמה: (ה) ולפי"ז אינו מדוקדק כ"כ במה דמשני בעידי מסירה ור"א דגם למקשה צ"ל דר"א: (ו) ע"ז מדברי הגאון המחבר בתוספר ולפרש לשון הגמ' דקאמר אין מגרשין. וצ"ל הא דמהני מה דאין חותמין אלא זה בפני זה אף דס"מ דלמא יוסר הגט אח"כ בצנעא לאשת השני צ"ל דכיון דמשום חשש קנוניא הצריכום שיהיו שניהם שם [illegible]

דמתניתין כאילו אין חולק בברירה הלא וה"נ סתמא דמתניתין דפס"ז הם כאילו אין חולק בברירה [ע אף למאן דחולק] בשאר ברירות דהכא תולה בדעת אחרים או משום דהברירה על שני דברים משא"כ בעלמא על דבר אחד בא הברירה (ז) ועי"ל: גמ' אי אמרת בשלמא דאתנייהו וכו'. והא דקתני כיון שנכנס ראשון ראשו ורובו כו' יש לייסב והו"ק: בתום' בד"ה אא"ב כו' תימא דבנדרים כו'. מבואר שם ע"ש: בתום' בד"ה שני לוגין כו' ועוד סומכין הכותיים כו'. עיין במ"ש בבכל מערבין ומ"מ בתירוץ ראשון נמי לכאורה צריך לבא לזה דאף דלא חיישי ללפני עור סוף סוף אם החיוב לנבן אסיר להם למכור בלי הפרשה ועברי על עשר העשר וכ"ת ואכלת ולא מוכר א"כ קיצור ולמה ליה דלא חיישי אלפני עור ואם נאמר לתי' ראשון אף דלא דרשי ואכלת ולא מוכר מ"מ סוברין החיוב משום שלא יאכל הלוקח בלתי מעושר ואף אם לא יהיה מפורש דין הנמכר בתורה לחיוב או לפטור תירלו שפיר דלא חיישי אלפני עור כו' ועוד דנפירש פטורא דמוכר בהדיא ודו"ק: ע"ב גמ' ר"י ור' יוסי ור"ש אוסרין. מקשין אמאי לא מקשה ג"כ דר' יוסי דלוקח אדר' יוסי דמי שאחזו דאמר מגורשת והיכא מגורשת אבל ברישא לא פליג דלכי מיית הוי גיטא כמו שכתבו התוספות ד"ה ר"י ור"י ור"ש כו' וגם לשינויא דרבא לא מיושב דר' יוסי אדר' יוסי מנה סלע של מעשר שני דר' יוסי מיהו בזה לס"ד דמכריח לחלק בין תולה בדעת עצמו וכו' מיושב ג"כ דר"י אדר"י ולרבא ס"ל החילוק דסופו להתברר לייסב דר"י כמ"ש [התום' ד"ה הכ"ל] והוא קרוב לטעמא דשמא יבקע הנוד ונקיט דר"י אדר"י וקאי ברא"שונה במתניתין דהלוקח ובמי שאחזו וה"ה נמי ר' יוסי דחד הכרח וחד טעמא הוא רק לר"ש דצריך להביא מסנה חדשה להקשות ממנו מביאו וק"ל: בתום' בד"ה דברי ר"מ כו' אלמנא מספקא כו'. אבל מס"ד מפשטא דברייתא דלית ליה לר"י ברירה לא הקשו דהתם מספקא ליה דלמא ה"נ מספיקא מחמיר ואוסר וק"ל: בא"ד דאמר לעיל אף אחרון וכו'. והיה צריך לתרץ התם משום לא לשמה כמ"ש התוספות לעיל א"כ ניחא להלמודא לתרלן בחדא מחתא מלומר ב' חילוקים שונים ועוד דבדר' יוחנן קיימינן והוא אמר לעיל לה"א אי מהאי ה"א הת"ג משום וכתב וכו' אבל בקושטא לר' יוחנן אודא לה הה"א וק"ל דמש"ה נמי לא קאמרי דלמא באחים שחלקו משום כתחלה כדלעיל דאינו אלא ה"א והתוספות לא כתבו לעיל רק אידך מ"ד יכולין לתרץ מתניתין הכי וק"ל ובח"ש לא כתב כן: בתום' בד"ה ר"י כו' עומד הדבר להתברר כו'. מפורש במ"ש בעירובין באורך ע"ש ואין הפירוש משום שמא יגנב או יאבד כשינויא דשמא יבקע הנוד כאשר הרבה אומרים והא דלא מתרלו באמת כן הייתי אומר תחלה דעיקר אסיגכתייהו אאידך בבא דהתם דעל סלע חדשה מחולל ש"מ בהכרח דר' יוסי לא ס"ל חששא זו דא"כ מה לי סלע חדשה ואין שם אלא אותו סלע או הרבה סלעים סוף סוף אמר על מנת שתעלה מן הכים אבל לתירולם סופו להתברר אתי שפיר וכעין זה מלאתי מפורש בים"ש אבל אינו דבסלע חדשה כבר הופרש ואף שיגנב כבר מחולל ותעלה דנקיט הוא משום אידי ודברי הים"ש עיין בדבריט בעירובין ויש מפרשים דתי' התום' הוא כתירולו של שמא יבקע רק בגמ' משני דיש להם ברירה בכל מקום והכא משום טעמא דקתני כו' אבל לר' יוסי משמ: להו דל"ל ברירה מהאי דמעשר שני מדלא סיים טעמא כדקתני טעמא הכא שמא יבקע משמע טעמו כפשוטו מכח דאין ברירה והכא נמי הוה סבר לר"י אין ברירה והיה מחלק בין תולה בדעת עלמו כו' רק משום התם כדקתני טעמא כו' ואי לא"ה מפרשי' טעמא כפשוטו ותירלו דודאי דל"ל לר"י בכל מקום ברירה ולהכי קאמר שפיר בהתם ר' יוסי אמר לא חילל רק בהאי דגיטין ס"ל ברירה משום דסופו לבא לידי בירור בודאי אבל במקום דשייך שמא יבקע או יגנב או יאבד לא אמרינן ברירה כיון דאין סופו להתברר בודאי: בא"ד ועוד אמר ר"י וכו' אבל שאר אמוראים כו'. ר"ל רב משרשיא ואביי דמחלקו בין תולה בדעת עלמו כו' ולא ס"ל טעמא דבקיעת הנוד: בא"ד ור"י כו' מפרש טעמא דר"י כו' ר' יוסי אינו מיושב לטוד אומר ר"י ותיקשי לר' יוחנן אר' יוסי דלא משכחת אליביה ביכורים אלא חד בר חד כו' ודו"ק: בתום' בד"ה ולכי מיית הוי גיטא כו'. [קשה] ממנ"פ הא דעירובין הוי סופו להתברר או לא. אי הוי סופו להתברר מאי קאמר ליתא למתני' מקמי איו וההוא דהלוקח הא ההוא דהלוקח לא הוי סופו להתברר (ח) אי הוי אין סופו להתברר מאי הקשו התום' ממי שאחזו וי"ל עיקר קושיות התום' מברייתא דמרובה והו"ל ליתא לברייתא דאיו וברייתא דהלוקח דברייתא הוא דתניא גרסינן במה שכתבו התום' לעיל דבור המתחיל הלוקח מקמי מתני' דעירובין וברייתא דמרובה ודו"ק: הריני בועלך אי הוי סופו להתברר או לא עיין בר"ן ודלא כח"ש ודו"ק: בסוף הדבור והשתא הא לרב כו' ר"ל ממנ"פ כמאן אתיא עיין מ"ש בעירובין ע"ש:

דף כו ע"א

גמ' ולריכא כו'. לא קאמר בלריכותא האחרון הא נמי איכא לאוקמי כר"א משום דהוא בחד פרק [כמ"ש התום' ד"ה אבל] דעפי עדיף קאמר דהא דהכא לא הוי מסתבר כלל לאוקמי כר"א מדסיפא כו': גמ' גזור תופס אטו תורף כו'. בגזירת תופס דהכא והמחובר לעיל גזרינן טופס אטו תורף ע"כ צריך לחלק קצת אף שנאמר דאתיא כר"א דסיפא דהכא בענין לכתחלה ודיעבד עיין באשר"י ורשב"א ור"ן: ברש"י בד"ה צריך שיניח כו' ואניח מקום הזמן כו'. דפסול דזמן מוקדם בשטרות כמו בגיטין משום לקוחות ולמה תלאו בגזירות שטרות אטו גיטין וכ"ש לפי' התום' ר"א מכשיר בכולן אף בתורף והיאך יכשיר זמן: בתום' בד"ה התם כדקתני טעמא כו' ועוד כו'. ר"ל אף אם לא גרסינן רבה אפ"ה ניחא למסקנא שמה: בתום' בד"ה חוץ כו' יש מגיהין אין לומר שיחרורו כו': בא"ד בפ"ק גבי ג' דברים וכו' ועיין ייסוב לזה ברשב"א [דמלתא דאיתא בקדושין לא קתני וקדושין נמי בעי לשמה] גם בתוספתא איתא הגירסא כן [חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים]: בתום' בד"ה אבל כו' משום טעמא דמדסיפא ר"א כו' כצ"ל: ע"ב גמ' ור"מ הוא. הא דבשטרי מקח צריך לשייר מקום השדה ובמלוה מקום המעות אף דהגזירה הוא משום גיטין ובגיטין גופא יכול לכתוב הרי את מותרת דהוי כמו מקום המעות ושדה שמה ואין אסור רק השמות והזמן זה אינו דאף לר"מ תורף אסור דהייט מה שנקרא תורף דהייט מה שטגע בהכשר גט זה דוקא שאינו בשאר גיטין וטופס מקרי מה שאינו תלוי בהכשר גט זה רק מה ששוו בו כל הגיטין ויכול לכותבו בלי ידיעה קודמת מאומה מקרי תופס ושם לא שייך קטטה ולר"א דלריך כתיבה לשמה ממילא הרי את מותרת מקרי תורף דתליא בגט זה דוקא ולריך לו ידיעה קודמת לכותבו לשם אלו הבעלים אבל לר"מ דא"ל כתיבה לשמה הרי את מותרת אין ענין לגט זה דוקא והוי כשאר כל הגט דשוו בכל הגיטין ולא תלוי באלו הבעלים משא"כ שם המעות והשדה דתליא בהכרח במקח זה דוקא ואינו כותבו אא"כ שמע שזה רולה

למכור ולהלוות לזה שדה ומעות הללו וק"ל: גמ' ארוסה מי אית לה פירי. ואף דבשאר שטרות גזרינן משום גיטין לא ניחא ליה למימר דגזרינן בגט גופא אירוסין אטו נשואין דבזמן אין הטעם משום גזירה בשטרות ועיין: גמ' ולאמר עולא מה טעם כו'. דא"ל דלמא משום בת אחותו או משום פירות כשאר מוקדם כיון דאמר לכשאכנסנה דאיכא משום פירי מן הנשואין ומאי פריך מה טעם (ט) גם התום' לא הקשו משום פירי רק כאן בגמרא דידן דקאמר ה"כ משום שמא יאמרו כו' ועוד ביבמות דגרים ה"ז גט תיקשי לאלו המ"ד משום בת אחותו כו' (י) דשאני הכא דהוי החתימה תיכף עתה רק הנתינה הוא אח"כ א"כ משום [פירי] ליתא דהא אין לבעל פירות משעת חתימה וכדין טרפי מלקוחות משעת חתימה ואף למ"ד משום חיפוי כבר אמרינן לעיל קלא אית להו בהגהו שרואין זמן הכתיבה מוקדם לנתינה כדלעיל גיטין הבאין ממדה"י דמיכתבי בניסן וכו' כפי' התום' שם ע"ש ולהכי מלייר המוקדם במתני' שם נכתב ביום ונחתם בלילה ולא נכתב ונחתם ביום וניתן בלילה (כ) אבל במתניתין הכא דקאמר ה"נ גזירה שמא יאמרו דהייט שמא יחתום אח"כ כשיגרשנה פריך הניחא למ"ד משום חיפוי שייך אף באירוסין ולהכי ישייר מקום הזמן דגט כזה פסול דהעדים אינם רשאים לחתום מוקדם אלא למ"ד משום פירי באירוסין רשאין העדים לחתום אח"כ אף שהוא מוקדם כיון דאין לו פירי ומשני משום שמא לא יגרשנה עד אחר נישואין ויאמרו ניטה כו' ע"ז הקשו תום' מאי קפידא שיניח הסופר בשביל זה הא שפיר יוכל לכתוב בו זמן ויתננו למגרש מן האירוסין מאי אמרת משום גזירה שמא לא יגרשנה עד שיכנסנה הא אז אין העדים רשאין לחתום משום פירי ובשלמא לעיל דקאמר בשלמא מן הנישואין בין למ"ד משום פירי איכא אף שאין העדים רשאין לחתום מהאי טעמא גופא ישייר מקום הזמן משום דגט פסול הוא שאין העדים רשאין לחתום וזה עלמו קמ"ל אבל מן האירוסין הא שפיר יכול לכתוב [למי] שיגרש מן האירוסין ותועלת הוא להסופר כתיבת הזמן רק דקאמר גזירה שלא יגרשנה עד שיכנסנה מה תקלה יבא מזה הא אין העדים רשאין לחתום אז משום פירי וק"ל: ברש"י בד"ה ה"נ וכו' והוא לא יגרשנה עד כו' כצ"ל: בתום' בד"ה קא פסיק וכו'. ובפשוטו דשמעתין אין צ"ל משום משנה יתירה כמ"ש התוספות רק כאן דאיירי מסופר אמאי פסיק אלא שיניח מקום הזמן הא יכול לתתן אותן שיש בהן זמן למגרשין מן האירוסין דאין קפידא אלא רק דבסמוך כתבו דבגט ארוסה לריך לכתוב ארוסתי: בתום' בד"ה ה"נ גזירה כו'. עיין ברשב"א קצת בענין אחר: בא"ד ויראו שנתעברה לפני הזמן כו' יאמרו כל שעה כו'. התיסב בדבריהם: בסוף הדיבור כמו גט שאין בו זמן כלל כו'. אבל משום מוקדם לא הקשו דלקוחות לא יפסידו שיבררו שניסת או יש קול שניסת ומעתה עלי' לברר והיא תפסיד שהזמן כאין בו זמן וק"ל:

דף כז ע"א

במתני' אם מכירו כו'. מבואר בתוספת בסמוך דף כח: גמ' ורמינהו. ברומיא דמתניתין א"ל מתניתין דנמלך במוכח נתוכו דא"כ פשיטא אבל ברומיא דברייתא דלמא במוכח מתוכו כגון במשולשין וכה"ג וקמ"ל דלא חיישינן שמא כתב ליתן בניסן כו' כמ"ש התוספות בד"ה הא אמר תנו וא"ת היכי רמי ר' זירא מברייתא וכו' ודו"ק: גמ' ואמר ר"ה חוששין לשני סוירי ואמר ר"ח לרבה כו'. א"ל דלמא לשני סוירי הוא דלא חיישנן דהייט שהי' ידוע שבאותו סוירי לא הי' כי אם אחד כמ"ש התום' דהוי כמעט ב' ב' חששות עוד מקום כשם מקום זה ותרי יב"ש אבל כשלא ידעינן דלמא חיישינן לשני יב"ש בעיר אחת שהשיירות מלויות אף בלא הוחזקו דהא רבה פשיט ממתניתין דכל מעשה ב"ד ה"ז יחזיר אף שהשיירות מלויות בב"ד והתם איירי מסתם לא הוחזקו ולא ידעינן שאין רק אחד ולא חיישינן לב' יב"ש מסתמא דודאי מתני' איירי מסתמא ופשיט ממתני' מכ"ש. וברש"י בד"ה במקום שהשיירות מלויות כו' והוא שהוחזקו כו' משמע דמשוו להו ב' סוירי לב' יב"ש: גמ' ורמינהו מלא גט אשה כו'. אין להקשות דלמא מתני' הכא הוי חד חששא דלמא אין זה גט שלה ואילו בברייתא בא"ל שאין זה גט שלה כיון שהיא והוא אומרים שכבר נתגרשה הוי ב' חששות ונחזיר לה לראיה ואולי לזה פי' רש"י מודה שאומר ליתנו לה ולהתוספות ג"כ ניחא דהא אין אנו מאמינים במה שאמר שכבר גירשה ויחזיר בעדים ותתגרש בו עתה וכיון שאינו נאמן תו לא הוי רק חד חששא וק"ל: ברש"י בד"ה מודה שאומר ליתנו לה. משמע דלא כמ"ש התום' שכבר גירשה ודו"ק: ברש"י בד"ה לא לזה ולא לזה כו' יאמר פרעתיך שהולאת הגט וכו'. ואין להקשות הלא הבעל יכול לכתוב גט בכל שעה שירלה דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו וא"כ אמאי לא יחזיר ז"א דהא לריך עידי מסירה דוקא שמסר גט הלזה לידה ואם יכתוב גט אחר ע"כ לא יוכל להקדים הזמן דאין העדים חותמין וא"כ עידי מסירה הלזו יכירו שגט הזה אינו הגט שמסר לפניהם. ולעיל במתני' לא יחזיר פרש"י ג"כ לא לבעל ולא לאשה וכן שיחרור וכו' ולא פרש"י שם טעם אמאי לבעל לא כיון דאינו מפורש במתני' לא יחזיר לא לזה ולא לזה ולא מסיים רק טעם שאני אומר כתובין היו ונמלך וכו' אבל מאי טעמא באמת לא יחזיר לו ובגט ניחא מה"ט עלמו שכתב כאן אבל בשחרור ובאיך יש לייסב ועיין: בא"ד ולאשה לא יחזיר כו' ולא פי' משום דלמא קובצא שהבעל פרע והחזירה לו הגט וע"י החזרה [לידה] תחזור ותגבה כתובתה כדין הוליאה גט וכו' ומ"ש בתום' בד"ה הא אמר תנו הא אי לא הוי חיישינן לנמלך היה מחזירין לה אפילו אינו שלה ולא חיישינן לשמא פרע הבעל כתובתה והחזירה לו הגט דאיירי דהבעל אומר תנו (ל) או שאינו טוען זאת (מ) י"ל דעדיפא קאמר שמא תגבה בו ועוד דתחזיר ויקרעוהו ויכתבו עליה גיטא דנא דקרעטהו לאו משום דפסול הוא אלא דלא. למיגבי ביה כדאמרינן בעלמא (נ) ועוד דאכתי תוכל לגבות כתובתה ע"י שטר כתובתה במקום שכותבין או ע"י תנאי ב"ד במקום שאין כותבין דהא אין מחזירין הגט ליד הבעל עכ"פ (ס) מיהו מ"מ כ"מ כגון במקום שאין מכירין שם אשתו [ובמקום שאין כותבין כתובה] וכה"ג [כגון במקום שלא יהיו עידי גירושין דאז נאמן לומר פרעתיך במגו דלא גירשתיך] עיין בעלמא: בתום' בד"ה הא אמר תנו וכו' תימה וכו' אפילו אינו שלה כיון דאינה לריכה כו'. ולא חיישינן דלמא אותו הגט מוקדם עשר שנים קודם גט שלה ואף שהבעל אומר תנו דלמא קוניא הוא ועוד דהשתא בה"א זו דלא חיישינן לנמלך היו מחזירין לה אף שאין הבעל אומר כלום ודוחק לומר דמחזירין לה לראיה לאינסובי אבל לא למיגבי ביה וכותבין כן על הגט דבגמרא פריך שם איחזיר דברייתא דבסמוך וליחוש דלמא כתב ליתן בניסן וכו' ולא אמרינן דיחזור וכותבין דלא למגבי ביה (ע) וא"ל כמ"ש התום' בסמוך דאמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך כדמשני אברייתא דבסמוך וה"נ כאן דז"א דדוקא בברייתא דיחזיר פירושו בעדים ומתגרשת עתה בגט זה וכמ"ש התום' בסמוך ע"ש השתא

באר

מיזדבר הוא נבגלל מחשש קוניא: (ז) וא"כ מוכח דיש חילוק בין תולה בדעת אחרים או במתנה על שני דברים דלכ"ע יש ברירה ומאי פשיט ליה ממתני' וכעין קושית אביי אלא שרב אושעיא הכריח כן מסתם מתני' אך מה שנראה מדבריו שבין דמתנה על ב' דברים לכ"ע יש ברירה ולא פליגי בעלמא אלא במתנה על דבר אחד ובאמת שהר"ן כשם הרמב"ן כבא בסוגיא זו זה החילוק להיפך דעיקר פלוגתתם היא בשני דברים דוקא ע"ש: (ח) אף דרב משרשיא ואביי ע"כ לא ס"ל האי חילוק דסופו להתברר דא"כ היאך הוכיחו לחלק בין תולה בדעת עלמו כו' מ"מ לא הו"ל לדחויי מהני' מקמי' דאיו כיון דהפשר דהאי דהלוקח אינו סותר אותה ועפי הו"ל לחלק בהכי כי היכי דתיקו מתני' דעירובין: (ט) ואף דהתום' מקשו בסוף דבריהם דניחוש השתא דפירי דתפסיד האשה כמו גט שאין בו זמן שום הוכחה מתוך זמן כו' אבל משום מוקדם לא הקשו דלקוחות לא יפסידו שיבררו שניסת כמו שכתב הגאון בעלמו. אם כתום' היינו בשמעתין דהסופר כתבו לגרש בו ארוסה ולריך לכתוב בגט ארוסתי וכיון שיבררו שניסת ממילא הוא מוקדם ע"כ אבל בברייתא דמיירי באומר כתבו גט לכשאכנסנה אגרשנה א"ל לכתוב בו ארוסתי וא"כ כיון דזמן הנשואין אין ידועין אף שיבררו שניסת מ"מ לא ניכר הקדמתו (י) היינו לפי' רש"י בפ"ב שהביאו תום' ד"ה לכשאכנסנה דלר"ת דאיירי שכתב זמן הנתינה לק"מ: (כ) משמע מדבריו דלדידך נקיט נחתם בלילה משום דאז החתימה והמסירה כאחד ולית ליה קלא והוא תמוה שהרי התום' הקשו לעיל בסוגיא דנכתב ביום בד"ה עד שעת כתיבה וא"ת נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי פסול הא אית ליה קלא. וכבר הגיה הגאון לעיל זה בגמרא בקושיא לר"י אמאי לא נקיט וניתן בלילה ע"ש: (ל) ומיירי בענין דלית ביה חשש קוניא וכמו במלא כתובה בשוק דבזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה שפירשו הריטב"א וכ"ה בשיטה מקובלת דמיירי במפורש בכתובתה שאין בה אחריות: (מ) לכאורה נראה כוונתו דמיירי שהבעל מודה ואומר תנו או שאין הבעל מודה ואומר שלא גירשה א"כ ודאי לא פרע ומ"ש הגאון לקמן בתום' ועוד בה"א זו כו' אפילו אין הבעל אומר כלום אם כוונתו שאינו אומר כלום כגון שאינו לפנינו א"כ לא הו"ל להקשות לענין פירות לחוד דגם לענין כתובה איכא חשש דאף דלא חיישינן לנמלך או ובודאי מסר לה הגט או שמא כבר פרע לה והחזירה לו הגט וכמ"ש כאן ואם בשהוא לפנינו מליאות כתיק הוא מאד שלא יאמר אם נחזיר לה הגט או לא אם לא שכוונתו כמ"ש כאן שאינו טוען זאת כגון שאומר שלא גירשה עדיין דלענין חשש פירות לא מהני אמירתו שלא גירשה כיון דבה"א זו לא חיישינן לנמלך או ובודאי מיד שנכתב מסר לה הגט רק דשמא גט אחר מוקדם ויפסידו הלקוחות משא"כ מ"ש כאן לענין חשש פסידא דידיה דשמא פרע לה הכתובה לזה מהני כשאומר שלא גירשה ודאי שלא פרע וככל האומר לא לויתי כו' אך אינו מובן כלל קושיתו על רש"י דהא אין הבעל מודה משמע שאומר שלא נתן לה עדיין הגט ואינו רולה ליתן לה א"כ בודאי לא פרע והחזירה לו ואי בעי להקשות מהחשש כתובה הכי הו"ל להקשות דשמא תתבע ממנו הכתובה שהאמר שכבר נתגרשה. גם לפי מ"ש לקמן בדבור הנ"ל במסקנתו דנפילה אית ליה קלא ובודאי ידעו הלקוחות לומר אייתי ראיה א"כ לולי חשש דתגבה שלא כדין ליכא חשש פסידא דכתובה דלמה יגרע הוא מלקוחות ויאמר האי דהדרוה ניהלה לגיטא משום דלא תיעגן ותיתב אבל לא למיגבי ביה כדאמר בגמרא ב"מ דף י"ט לענין לקוחות ע"ש: (נ) לכאורה אם נכתב עליו דלא למיגביה א"כ למאי נחזיר לה. גם מ"ש לאו משום דפסול אינו מדוקדק דבאמת פסול וצ"ל דקושיתו היתה דאף אם היא מותרת להנשא וליכא חשש דתנשא בו מ"מ איכא חשש משום כתובה וע"ז שפיר שייך תירוץ זה: (ס) צריך ייסוב דהא קתני כתובה ואין עמה גט הרי אלו לא יפרעו. מיהו גם על רש"י קשה קצת שכתב דלא יחזיר לבעל שלא יחזיר אחר עידי מסירה ויאמר פרעתיך דהא אף אם לא מחזירין לו הגט לא תגבה כל שאין גיטה בידה: (ע) לכאורה אברייתא פריך שפיר וליחוש דדחיקא ליה למימר דמיירי דוקא בכותבין עליו דלא למיגבי מדקתני סתם יחזיר משמע בכל גווני אבל הכא נקיט טעמא דשאני

אמרי לקוחות אייתי ראיה רק המקשה שם בגמרא ס"ד דלקוחות יטעו דמחזירין לה משום שמאמינים לו במה שאמר ממנה נפל כדקתני בזמן שהבעל מודה דהיינו ממנה נפל ובמתני' כאן נפי האמת הא אמר תנו נותנין דהיינו לגרש עתה פשיטא דמסקו לקוחות אדעתייהו אבל בהתימה עתה לפי סה"א היו נותנין לה באמת נראיה מכח גירושין לשעבר שמאמינים לה א"כ ניחוש שהגט הלזה שמחזירין לה מוקדם (פ) והא ודאי דמברייתא בסמוך לא קשה דקתני אין הבעל מודה לא יחזיר היינו דבאמת חיישינן לנמלך ואנן השתא בה"א קיימינן אילו לא חיישינן לנמלך י"ל דר"ל אי לא הוי חיישינן לנמלך והיינו מאמינים לו ולה אם אמרו זה הגט שלהם היינו מחזירין דהא אומר שזה הגט שזמנו ביום פלוני הוא שלה ואף אם זה גט אחר סוף סוף אילו אומרים שזמן גט שלהם היה נמי כזה אבל באמת חיישינן לנמלך ואמרי' שמשקרת ואין אנו מאמינים לה ולו ואין אנו מחזירין לה ומ"מ לא א"ש כ"כ דלמה לי שאני אומר כתובין היו ונמלך וכו' אף שנאמר דמסתמא כשכותב גט נותן לה מיד רק דלמא זה הגט אינו הוא וזה מוקדם הוא ועושין קנוניא כיון דהשתא חיישינן למאחר נפל ואף לפי מ"ש ר"י בסמוך ד"ה מעולם לא חתמנו דלעולם לא חשדינן ליה שישקר במזיד לומר שלו הוא לקלקלה כו' מ"מ פשיטא דלקנוניא חיישינן למיטרף לקוחות ולא מקלקל רק באמת נתן לה גט כשר והרי היא גרושה רק זה אינו שלה ומאחר נפל ודלמא זה מוקדם בזמנו וצ"ל דלעולם כשנפל יש קול ואמרי לקוחות אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך: הסברת תימה של תוספות בקצרה מנ"ל דקאי נמלך וכו' אעכשיו דלמא אדעתו שכשיו לא איכפת לן אף שאומר תנו רק קאי אמעיקרא שנמלך מתחלה ולא נתנו ולא הגיע לידה מעולם ודו"ק: בא"ד וא"ת ומנ"ל וכו'. מקשין בהדרגה תחלה מנ"ל למידק כלל הא אמר תנו וכו' אח"כ אף דנסתייס בהכרח מ"מ מנ"ל למידק אפילו לזמן מרובה: בא"ד ואומר ר"י דדייק מדאיצטריך ונמלך כו' דאי לאלתר כו' אע"ג דאי לאלתר אכתי למאי איצטריך ונמלך ליתני שאני אומר כתובים היו ולא נתנם מאי אמרת דאז ה"א כקושית התוס' אפילו אמר תנו אין נותנין משום דחיישינן דאין זה הגט שלו אלא נפל מאחר וכו' דהא הוא לאלתר דליכא למיחש מאחר נפל. דה"כ קאמרי פשיטא דאין חוששין וכו' ולמה לי ונמלך למידק הא אמר תנו וכו' אף אי תני כתובין היו ולא נתנו נמי הוינו יודעין דבאומר תנו נותנין דפשיטא דאין חוששין לגט אחר רק מ"ש דאי לאלתר בה"א זו ונמלך ליכא דיוק דהא שפיר צריך למיתלי בנמלך דאין לנו טעם אחר אמאי לא יחזיר וא"כ דלמא לעולם לאלתר וא"ה דפשיטא דאין חוששין לגט אחר והשתא ונמלך ליכא דיוק כלל דאיצטריך לגופיה אמאי לא יחזיר הא אין לחוש לגט אחר והבעל מרוצה מסתמא מדכתבו לגט דעד כאן לא תי' ר"י דדייק מדלא קאמר כתובין ולא נתנן רק לפי התימה דס"ל דחיישינן למאחר נפל א"כ למה ליה למתלי בנמלך וכו' וי"ל דמ"מ א"ל נמלך היכא תיתי להחזיר הגט לה כיון שכתובין ולא נתנן ומי שם אותו לשליח אף אם ת"ל שהבעלים מרוצים הא צריך לעשות שליח לומר תנו גט זה לאשתי ומ"ש התוס' בתימה דלמא מאחר נפל היינו משום דאף אם אמר תנו אין נותנין ודו"ק: בא"ד דאי לאלתר פשיטא וכו'. ובמתני' דהכא בא לאשמועינן ואם לאו פסול משא"כ במתני' דנמלך אין מפורש פסול [דזמן מרובה] ובברייתא דבסמוך אף שי"ל דלא שמעי' אין הבעל מודה לא יחזיר מ"מ לא דמי לואם לאו דמתני' גם אינו היפוך דלאלתר כבמתני': בא"ד ולא לדקדק הא אמר תנו נותנין וכו'. אינו נראה שר"ל וכתימה של תוס' מעיקרא וכן מפרשים רבים וכ"מ מריטב"א וכן בתוס' ב"מ כתבו בהתימה עצמו כן דנקיט ונמלך משום אורחא דמלתא וכו' דהא ר' זירא מפיים בסמוך דלמא אם אמר תנו נותנין לאלתר כדקיימא לן ואילו להתימה של תוס' אף אם אמר תנו אין נותנין אלכן נראה דעכ"פ מונמלך נשמע מיניה דיוקא הא אם אמר תנו נותנין רק לא קתני ונמלך בשביל כן לאורויי הך דינא ומלתא דפשיטא הוא הך דיוקא דהא אם אמר תנו נותנין כדקי"ל לאלתר אך לשונם אינו מדוקדק לפי"ז דלפי שנמלך לא נתנו ודו"ק: בא"ד אבל מברייתא כו'. וכפרש"י בהדיא בסמוך ולא ניחא ליה לפרש כפשוטו מדסתם יחזיר ולא מחלק בין לאלתר וכבמתני' דהכא משא"כ במתני' דדיוק דהא אמר תנו נותנין אינו מפורש ונוכל לומר הדיוק הא אמר תנו יש חילוק בין לאלתר לזמן מרובה וכן פרש"י בב"מ וי"ל דכיון דהכתי ל"ל מנ"ל [לרבה] למידק ממתני' אפילו לזמן מרובה וצ"ל ע"כ משום דתנן ונמלך כו' אי לאלתר פשיטא כו' א"כ בהך סברא גופיה מיושב נמי ברייתא. ועי"ל דאי משום סתם הא איכא נמי אינו מחלק בין שיירות מצויות או לא מיהו בזה י"ל דדוקא במה דמחלק במתני' כאן הו"ל לחלק נמי בברייתא בין לאלתר לזמן מרובה אבל לרב אשי דמשני בנקב יש בצד כו' דהיינו בסימן מובהק משניות נמי מחלק בהכי אם מכירו דהיינו שמכיר הגט בסימן מובהק ואינו ברייתא לא מחלק וק"ל: בא"ד כיון דאינו ידוע שנכתב לה שטר חליצה מעולם כו'. ומה בכך דלאלתר דלמא מיב"ש אחר נפל ונמצא לאלתר ומשום דלאלתר אין הוכחה לתלות בזה. טפי מבאחר כיון שלא ראינו אלה שטר חליצה מעולם אף אם נניח דשייך לומר לאלתר אף באינו ידוע או לא ראינו שנן שזמנו באותו יום מ"מ אין הוכחה כלל שהוא של זה אבל בב"מ הוכיחו דמנין נדע שהוא לאלתר כיון שלא ראינו כו' ע"ש וברישא גופיה דהא אמר תנו שמנין אין להוכיח דבראינו נחזיר לראיה אפילו אינו שלה אלא בלא ראינו וא"כ אפילו לזמן מרובה די"ל שפיר דראינו גם ביד הבעל אבד ונמצא לאלתר אמרינן דממנו נפל ולא מיב"ש אחר וא"ל נחזיר לה נראיה דהא ראינו ביד בעל אבל בשטרי חליצה ומיאונין וכל מעשה ב"ד ע"כ הא אם ראינו ביד האשה דאין ב"ד כותבין אלא דבר מקוים לאחר שנעשה חלוצה או אפילו כשלא ראינו אלא ידוע שחלצה למה לא נחזיר לה לראיה וכן בברייתא שהבעל מודה שממנה נפל אין לומר ראינו ביד הבעל שהרי הוא והיא אומרים ממנה נפל ואלא ראינו בידה א"כ אמאי לא נחזיר לראיה וכמ"ש התוס' בסמוך ומ"מ מגומגם קצת דמיירי רישא בלאלתר וראינו שמבעל נפל דא"כ למה ליה למימר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם הא פשיטא דעינינו רואין שלא נתנן ואיך נחזיר אף שלא נמלך עכשיו דהא לא עשה אותנו לשליח וכמ"ש לעיל: לא הוכיחו דבידוע שחלצה וכו' א"כ אף ברישא דאינו מעשה ב"ד אם ראינו או ידוע אמאי לא יחזיר לראיה י"ל דאין כוונת המשניות הללו לענין חזרה לאפוקי מאחר נפל רק או מלוה או ממלוה נפל וכה"ג דבמעשה ב"ד אמרי' ודאי ממלוה נפל משא"כ כשאינו מקוים ומה שאינו מעשה ב"ד אמרינן דלמא מלוה נפל כדקתני ונמלך עליהם שלא ליתנם א"כ ברישא אף שידוע שציוה להסופר לכתוב גיטו ושחרורו ודייתיקי ומתנות והסופר כתבן ולאלתר נמצאו דלמא לא נתנן אבל בסיפא אם ידוע שנכתבו לזה או שנתקיים השטר כזה מסתמא נתנו ועיין: ויש לראות אמאי לא רמי רבה מסיפא בלא רישא ודומיא תס ר' זירא אמאי לא רמי משניות אהדדי מתני' דהכא וסיפא דהתם דאלימא לאקשויי טפי מברייתא ואף שכתבו התוס' בסמוך בד"ה כל מעשה ב"ד דמשמע ליה לר' זירא דאשתכח חוץ לב"ד מ"מ למאי דס"ד דלא ידע לחלק בין שיירות מצויות או לא דזה מתרץ בעצמו אמאי לא מקשה משניות אהדדי ודוחק לומר משום דברייתא קתני מצא גט אשה בשוק דמשמע טפי מקום שהשיירות מצויות (צ) דא"כ קשה הו"ל לתרוצי טפי אידי ואידי במקום שהשיירות מצויות כאן שהוחזקו כאן שלא הוחזקו וקצת י"ל כיון דכל עצמות המשנה שם רק לאפוקי שלא תימא מזה שכנגדו נפל היפך דרישא דמתני' כמ"ש לעיל ויכול לשנות דאיירי באופן שידוע דעכ"פ לא מאחר נפל ואף דנפק דק ואשכח ופשיט ממתני' מכל מעשה ב"ד מ"מ לא אלימא ליה לאקשוי ממנה [אלא] דא"כ הו"ל להתוס' לתרץ כן בד"ה כל מעשה ב"ד. ונראה דניחא להו טפי למיפרך מגט אגט: בא"ד שממנה נפל וכו' ואי לאלתר דוקא א"כ ראינו גט בידה כו'. דאם ראינו בידו רק לא ידענו שמא נתן לה מיד וממנה נפל דא"כ לא מקרי לאלתר ואף דלאלתר פי' לאיזה מ"ד בסמוך כל שלא שהה אדם שם כו' מ"מ לא שייך היטב לומר לאלתר וכל שכן לאידך מ"ד: ולכאורה קשה לתירוצא דרבי זירא כאן שאין השיירות מצויות והוא דהוחזקו כו' א"כ תקשי קושית התוס' ד"ה כאן וכו' היכי מהדרינן מנא ידע וכו' וצ"ל כגון דידעינן שמזה יב"ש נפל וכו' דא"ל דמהדרינן לראיה אף באם שנפל מיב"ש אחר כיון דהבעל מודה שכבר גירשה דהא פי' התוס' בסמוך דיחזיר בעדים ותתגרש בחזרה זו וא"כ כיון שראינו צ"ל דהיינו באופן דידענו שמבעל ואשה זו נפל ולא מיב"ש אחר רק לא ידעינן אי מבעל אי ממנה נפל בזמן שהבעל מודה יחזיר לה א"כ שייך שפיר לפלוגי בין לאלתר ובין לזמן מרובה ונראה דמ"ש בסמוך כגון דידעינן דמיב"ש זה נפל לאו דוקא ראינו שממנו נפל רק כגון דאמר קודם מציאה שנאבד ממנו גט [וה"ה הכא בברייתא דר' זירא מיירי שאמרו קודם מציאה שנאבד מהם גט במקום הזה] או אפילו לאחר מציאה כתבו בסמוך דמהימנינן ליה דלא משקר לומר שאבדו ולא אבד רק לטעות חיישינן שטעה לומר זה הגט שלו (ק) ודו"ק: בתוס' בד"ה הא אמר כו' וכי פריך לקמן אר' ירמיה כו'. ואיצטריך שיאמרו העדים מעולם לא חתמנו דע"י כן מחזירין לזמן מרובה וקמ"ל דל"א שמא כתב ליתן בניסן דאי לא אמרו העדים מעולם לא חתמנו כו' אין מחזירין כ"א לאלתר ואז ליכא חידוש דלא חיישינן לשמא כתב ללוות וכו' דדלמא ביום שכתב איירי כמ"ש התוספות: בא"ד הו"מ לשנויי כו' אלא דעדיפא משני וכו'. לכאורה עדיפא הא"ל למימר דר' ירמיה משני ג"כ רומיא דמתני' אהדדי וכמ"ש רש"י ג"כ דשם ליכא למיחש למידי לשמא כתב ללוות וכו' כמ"ש התוס' כבר ודו"ק: בתוס' בד"ה כאן במקום וכו' דומיא דמעשה ב"ד כו' וי"ל דהאי עובדא דבסמוך כו'. אבל לא כפשוטו מה"ט גופיה דכבר אשמועי' במתני' וכל מעשה ב"ד דהיכא דשיירות מצויות ולא הוחזקו דמחזירין וקמ"ל השתא הוחזקו ואין שיירות מצויות דמחזירין דהא אינו מפורש במתני' דכל מעשה ב"ד דאיירי דאשתכח בב"ד כמ"ש התוס' בסמוך [בד"ה כל מעשה ב"ד]: בתוס' בד"ה אין הבעל כו' ואינה נאמנת כו'. פירוש ונחזיר לה לראיה שתנשא מיהו כיון שנאמנת א"כ מה תועלת בחזרה בלאה"נ נאמנת לומר גרשתני (ר) ואם לחזור לגבות כתובתה הא פשיטא לכאורה דאינה נאמנת לענין כתובה לגבותה [ואם נחזור לה ע"כ צריך שיכתבו עלה דלא למיגבי כדכתב נמי בסמוך א"כ מאי תועלת] ואפ"ל לחזור לצור ע"פ צלוחיתו כיון דאין תקלה שתנשא בו דהא בלאה"נ נאמנת ואי משום חשש שתגבה יכתבו עלה דלא למיגבי בי'. ואולי נאמנת גם לגבייה ודו"ק: ע"ב גמ' ואיכא דאמרי אע"ג דלא הוחזקו כו'. דוחק עצמו לומר דפליג ארבה משום דברבה הכרח לומר כלשון קמא דאי לא"ה קשיא דרבה אדרבה אבל לר' זירא כיון דליכא מכריח יותר ניקי מתני' בלא הוחזקו דהשתא אתיא אף כר"מ ומקרי מוכח מתוכו כיון דלא הוחזקו אע"ג דלענין נפילה חיישינן כמ"ש התוספות לעיל ריש פרקין בד"ה בעידי מסירה רק לפי"ז בלשון ראשון הו"ל טפי כאן שהוחזקו כו' ותרוייהו במצ"ן כי היכי דליתוי ברייתא מיהו כר"מ מיהו דוקא אסתם מתניתין יש להקפיד לאוקמי כר"מ ולא ברייתא: גמ' כדי שיהא אדם עומד ורואה כו' הא דלא חיישינן לשיירות מצויות שעברו שם קודם שאבד זה גט שלו ודלמא גט הנמצא עתה מאותן שיירות נפל ומה סברא לתלות בנפילה של יחיד אדם יחידי שעבר שם ואם לא עבר לא תלינן בשיירות רבים שעברו שמה קודם ודוחק לומר דבשיירות הקודמין לא תלינן דא"כ כבר מצא זה אותו הגט דהחוש מכחיש דלפעמים אחרון המאסף מוצא מה שלא מצאו כמה עוברים ושבים וי"ל דידעינן שמזה נפל עכ"פ גט אחד ולהיכן הלך ע"כ זה הנמצא הוא שלו דאינו מאחר נפל למה התעיף עין ואין גט של זה אבל בהלך שם אדם י"ל שלקחו או נדחף ברגליו וכה"ג רק לשון התוספות בד"ה כדי שתעבור כו' כדי לסעוד חיישינן שמא נפל מהם דלמ"ד זה למה (לא) נתלה ג"כ בנפל מאותו שיירא ומ"מ בשיירות הראשונות לא תלאן מה"ט: (ש) ועי' ברשב"א בכל הסברות אלו באר"ך. ולפי"ז י"ל ג"כ טעם למ"ד כדי לקרותו דסתמא דמלתא אדם שמוצא אגרת קורא [והוא לקחו] וק"ל: ברש"י בד"ה אירכס לי' שליח הי'. ולא גט דידי' עצמו דלא ניחא לפרש שגירש את אשתו דקשה גירושין: בתוס' בד"ה בזמן שהבעל מודה כו' והכא שידוע לנו כו'. ר"ל אלמפרע שגירשה כבר אין אנו מאמינים לו רק דוקא באומר שגירשה עכשיו מגו שבידו לגרשה היום וכיון שעתה אינו מגרשה אם פירושו יחזיר שלא בעדים רק אנו נחזיר א"כ למפרע ולהבא שוין דמה תגבה להבא מלקוחות ועתה אינה מתגרשת ולשעבר אין אנו מאמינים לו ואין שייך לומר על להבא מאמינים לו במגו דהא הוא גופא קאגר דגירשה לשעבר וממנ"ש אין מקום להפסד לקוחות של להבא טפי מלשעבר וק"ל ועיין בפרק יש נוחלין ישנו פלוגתא דאמוראי בזה אם אמר גירשתי לשעבר אם פלגינן דיבורא ונאמן להבא במגו ע"ש והתוספות כתבו כאן למ"ד שני ודו"ק. ויש מגמגמין ומפרשין בע"א ודו"ק: בתוס' בד"ה מעולם וכו' ותימה וכו'. וא"ל כאן דידעינן דמיב"ש זה נפל כמ"ש התוספות לעיל דזה אינו תלוי במה שאמרו מעולם לא חתמנו כו' וסוף סוף מה שאמרו מעולם לא חתמנו אינו מעלה ואינו מוריד מתימה דודאי היו עדים חתומין על גט של יב"ש אחר ומה לי אחרים או אלו ומה הוכחה מ"ש שאומרים מעולם כו' שזה הגט הוא של יב"ש זה ולמאי דס"ד דחשדינן ליה במשקר (ת): בא"ד לפי"ז נ"ל כו'. אבל לפירוש ראשון א"ש בפשיטות דמעידין העדים בב"ד חתימות ידינו הוא זה ולא חתמנו אלא על גט של יב"ש אחד וקמ"ל דלא חיישינן דלמא אתרמי כו' ובעל הוא דטעי וסבר שגט זה שלו כיון דהעדים שלו נמי היו שמותן ושם אביהן כן סבר שאלו הן ואמר גם זה שלו וקושטא הוא שגט זה של יב"ש אחר הוא ובאמת אין החתימות שוין [וטועה בדדמי] ולכן לא קאמר וחתימה כחתימה דפשיטא דאין לחוש לה וקמ"ל דלא חיישינן לשמא כשמא ועדים כעדים וא"כ טעה לא שייך דיהיה [סובר] שמא דעדים ובע"ד שוין מלתא דאינו ולשקר לא חיישינן א"כ תו ליכא בית מיחוש אבל לפ"ה דאמרי חתמנו ליב"ש זה נ"ל כו' וק"ל: בתוס' בד"ה כגון דקאמר נקב כו' פ"ה דקאמר השליח כו'. או קאי אשליח צריך לדחוק משום דהסברא הרומיא היה דמשמע משום דשליח נאמן אף לזמן מרובה ואינו במתני' דוקא לאלתר: בתוס' בד"ה סימנים דאורייתא כו' היינו בעדים כו'. וה"ה בסימן מובהק וכ"כ בב"מ בתוס' ונקטו עדים משום הוא"ת וק"ל (א) וא"ל דנקטו עדים משום דבה"א דאין מובהקין דרבנן וחזרת אבידה ע"י מובהקין א"כ מאי קמ"ל דמחזירין גט ע"י סימן מובהק למה יגרע מדבר אחר כיון דהוי מדאורייתא מ"ש איסור ממון: בתוס' בד"ה דוקא צורבא מדרבנן כו' משום דלא מהימן. והכא יש לו הנאה אגר שליחות אבל ידבר ע"ה בהדיה אין לו הנאה ומה בצע שישקר: בתוס' בד"ה איזהו שלא לאלתר ואית דגרסי איזהו לאלתר. בתשר"י לאותו גירסא כדי שלא תעבור שיירא כו' ע"ש: בתוס' בד"ה מצאו קשור כו'. אפשר דבכיס וטבעת ליכא סימן מובהק כמו נקב בצד אות פלוני דוקא נקרא סימן מובהק וק"ל:

דף כח ע"א ברש"י בד"ה שאני התם כו'. צריך הסברה לפירושו ליישב קושיית ממאי

באור

דשאני אומר כו'. משום עבש זה בכל גוונא לא יחזיר אפילו כותבין עליו וקיים טעם היותר מצל וכן תי' הגאון על מה שפי' רש"י לא יחזיר לאשה מטעמא דשמא תנשא בו ולא קאמר משום חשש פרעון כתובה משום דהיה מחזירין לה אם כותבין עליו וטעמא פסיקא נקיט ע"ש בדבריו ברש"י בא"ד ולאשה לא יחזיר. אלא דא"כ לא הוי מקשו תוספות מידי בסמוך בד"ה הא אמר תנו ואמאי לא פריך כו' (פ) למה דמחלק השתא בקושיתו דגם לשתרנן יאמרו הלקוחות אייתי ראיה מאימת דמגרשה עתה בעידי מסירה ולא מאימת דנפילה אית ליה קול קשה לפי"ז מאי פריך עלה התם בגמרא ב"מ דף יט ומ"ש משט"ח כו' דהא שני ושני דהכא דוקא מסקו לקוחות אדעתייהו משום דמגרשה עתה בעידי מסירה משא"כ בשט"ח: (צ) לכאורה א"כ מאי פריך לקמן ור"ז מ"ט לא אמר כרבה דלמא במתני' ידע לחלק בין שיירות מצויות משא"כ בברייתא קתני בשוק: (ק) וכ"כ מהרש"א. אך לפי מה שפירש הגאון דברי התוספות כאן דדייק ר' זירא לפי' טוען אור"י וכיון דלא ראינו אף אם שייך לאלתר מ"מ אין נפקותא כמה שמצא לאלתר דשמא מיד אחר נפל א"כ כיון דלא חשדינן ליה למשקר ובודאי מהם נפל שייך שפיר לפלוגי בין לאלתר: (ר) מגומגם קצת דבעי ראיה לאינסובי שלא בפניו דאינה נאמנת אז לומר נתגרשתי: (ש) הלשון מגומגם קצת ועיקר הכוונה דלמה בעי' כדי לסעוד ולא נימא דמשיירות הראשונות נפל זה הגט הנמצא וגט שלו שנפל נדחף ברגלי שיירא האחרונה: (ת) דא"ל דרצו שנפל מיב"ש זה גט שהשם עליו שמות עדים אלו ומאחר שאומרים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד א"כ לא חיישינן לעדים כעדים דא"כ היו אותן העדים שרצו אז החתימות מכירין חתימות שגט הנמצא ותקשה פשיטא דלא חיישינן לעדים כעדים וחתימה כחתימה כמ"ש התוס' לקמן: (א) צריך יישוב דהיא גופא תיקשי דמאי קשיא להו לתוס' דמדאורייתא ע"כ צריך הכרזה משום שמא יביא עדים שיש מדכתיב עד דרוש אחיך ודלמא נמי הכרזה משום סימנים מובהקים

דהיינו מיית בריסא כו' היאך תלאו במיית בריסא: בתוס' בד"ה מלאו בחפיסה כו' ולא חיישינן נשאלה לענין ממון וכו'. משא"כ בל"ז דפירושו שזה היה הסימן בעצמו שהן בחפיסה אף דחיישינן נשאלה בממון ניחא דמנא ידע ששטרות בחפיסה אף ששאל החפיסה לאחרים אך השתא שנתן סימן בכלי מה בכך דלמא השאילם לאחר והו"מ להקשות דהתם נאמן בלא מגו ואילו הכא צריך מגו דוקא [מ"ש והו"מ כו' אינו מובן] ודו"ק: בא"ד ויש ספרים דגרסי אם מכירו כו'. גירסת אם משמע דקאי אגט שמכיר הגט מדלא קאמר ומכירו אבל ומכירו יש לפרשו אגט ג"כ כמו אם מכירו: בא"ד אבל מה שיודע שבחפיסה כו'. או אם קים ליה בגפסיה שלא השאילו לשום אדם (ב) וק"ל: בתוס' בד"ה הא ר"מ וכו' מת אידך פירוש יבם שני: ע"ב בתוס' בד"ה הא בעי סמיכה כו'. הא דלא מוקי מתני' דהכא בערל וטמא משום דדחיקא לאוקמי בערל וטמא כמ"ש התוס' בסמוך ולא משום דא"כ היאך תלוי במדה"י [דלקמן בתוס' יש לומר דהדוחק הוא דהיאך תלוי במדה"י כמו שפי' מהרש"א שם] דודאי במשנתינו כל עצמות הכוונה דנותנו בחזקת שהוא קיים ולא אמרינן דהוי חטאת שמתו בעלי' וק"ל: בא"ד ביורש משום דחטאת תנן. וחטאת שמתו בעלי' למיתה אזלא ואסור ליורש להקריבה. ולכאורה אין ה"א לאוקמי ביורש דהא המכוון בחזקת שהוא קיים [ואי יורש רשאי להביא אין כ"מ במה שהוא קיים דגם אם מת יורשין מביאין אותו]: בא"ד מזובו ולא מנגעו כצ"ל: בתוס' בד"ה וקתני ישיאו כו' דאיכא לאוקמי ברייתא מקמי דליחתום פורסי כו'. אבל משנתינו לא מוקי רב יוסף כן דקתני והיוצא ליהרג דאז ודאי כבר נחתם הפס"ד אבל ברייתא לא קתני היוצא ליהרג רק איש פלוני נהרג מלי שפיר לפרושי שפסקו עליו ליהרג וכה"ג בענין שלא נחתם עדיין ותלמודא דקאמר אלא לאו נהרג יוצא ליהרג כו' דאם נפרש קודם לזה דהיינו שלא נחתם כ"ש דקשה מב"ד של ישראל ישיאו את אשתו ואין נותנין עליו חומרי חיים וק"ל:

דף כט ע"א גמ' הכן המביא גט כו'. מקשין דלמא אמר לב' כו' לא איירי בחלה והכא חלה שאני די"ל דקאי לאידך שינויא דבאת הולך צריך דוקא חלה אבל בהולך סתם א"צ חלה (ג) י"ל עוד ודו"ק: גמ' ורמינהו אמר לב' וכו'. והתם מיניה וביה דפליגי ר"מ ור"י בסיפא כו' וכמ"ש התוס' [מ"ש בין רישא לסיפא] לס"ד דהשתא טעמא משום דאין היחיד עושה שליח אבל שלשה יכולין לעשות שליח דהוו ב"ד אם לא שאמר בפירוש את הולך [דהיינו כתבו]: גמ' מאי בינייהו איכא בינייהו כו'. ק"ק למה קאמר איכא בינייהו זו ולא בהך מלתא גופיה דמפרשי למתני' דאמר לב' איכא בינייהו לטעמיה דרבא תנו לאו דוקא ואם יכתבו איהו יכולין ליתנו לשליח אחר דהא לאו מילי קא מימסרי ליה רק גט וכן משמע ברשב"א בהדיא ולאביי לאו נמי שבתוספות ד"ה משום בזיון דוקא יתנו ודו"ק י"ל דרצה לומר כ"מ איכתבו גופיה: גמ' כאן שנה רבי אין השואל רשאי וכו'. טפי הול"ל אין הנפקד רשאי וכו' דומיא דמתני' והוי רבותא טפי ודוחק לומר דבשואל ה"א כיון דסוף סוף חייב באונסין מה לי זה או זה וק"ל: בתוס' בד"ה רשב"ג אומר כו' היינו היכא דאין כו'. ר"ל שגילה דעתו בפירוש שאינו מקפיד כן הוא במרדכי ע"ש: בתוס' בד"ה משום בזיון כו' ירגיש בדבר כו'. משא"כ במתני' הכא דאיירי במשלח ממדה"י מהי תיתי לחשוב כן אבל התם באותו מקום גופיה מגרשה. גם הכא קושטא דאיהו כתב וק"ל: בתוס' בד"ה היכא דנפקא כו'. כוונתם ליישב לשון היכא דנפקא לאפיה כו' למה לי כלל לימא שהשליח בא למקומה ויהבה לי' כיון דהשליח שני קאי לפרש"י לזה פירשו דקאי אשליח ראשון וא"ש דנקיט נפקא לאפי' אבל בשליח שני אפילו יהבה לי' חפץ מעיקרא והדר וכו' לא הוי גיטא לר"י וכמ"ש ריב"א בסמוך דאפילו לא שינה פסול ועיין באשר"י ודו"ק: להתוס' היכא דנפקא לאפי'. ר"ל שליח ראשון והדר שקלה מני' גיטא ר"ל משליח שני וחוק קלת ודוחק לומר הכל על שליח ראשון דפשיטא ומאי קמ"ל ומ"מ י"ל דה"כ קאמר דשליח ראשון היכא דלא שינה לכ"ע פשיטא דכשר אע"ג דבשליח שני פסול לר"י אף בלא שינה מ"מ בשליח ראשון כשר כי פליגי היכא דמשנה לר"י פוסל בו ואי נמי בשליח אפילו לא שינה וכו' ודו"ק: ע"ב גמ' בטלו כולן. אפשר דה"ה מת השני בטלו השלוחין ממנו ואילך לה"א או שמא יש לחלק קלת: ברש"י בד"ה ליחוש כו' אין זה דומה לשולח גט כו'. ולא מפרש מוקדם במקום וליחוש [בקושיא הראשונה אעובדא דלא תיתבי'] משום דהכא י"ל דהוי במקום אחד דחיישינן טפי שמא פיים מהולך למדה"י וק"ל. עי"ל דמתני' [דמביא גט] יש לאוקמי בארוסה להכי פריך אמעשה דהכא דלס"ד הוי נשואה אבל השתא דפריך אמתני' א"כ אמאי לא קשה לי' בכל הגיטין וכו' וק"ל: בתוס' בד"ה ר' יוחנן כו' דקתני במתני' טעמא וכו'. יש כאן חסרון מוגה בח"ש ע"ש: בא"ד ולפ"ז כו' היינו ביד אשתו. דא"ל ביד שליח ומשום שמא לא ימסור הדברים כהויתן כו' דממ"נ על מה נותן טעם אי משום דמש"ה לא ישלחנו לכתחלה ביד אחר מה"ט למה ליה למימר שאין רצוני שיהא כו' הא אפילו תינוקת וכו' דאין השואל וכו' לכתחלה לר"י ואלא ליתן טעם לפיסול הגט הא משום זה אין הגט פסול לפרש"י משום חששא דשמא לא ימסור כו' דהא אם לא שינה השליח השני כשר לפרש"י אף דסוף סוף היה הקפדה שמא לא ימסור כו' ואם שינה באמת גם בראשון פסול לר"י הניחא לריב"א מהך טעמא פוסל אפילו לא שינה השני אע"כ צ"ל ביד אחר ר"ל ביד אשתו והוי שפיר נותן טעם לפסול דגט והכי פירושו ה"ז לא ישלחנו כו' משום שמא ישנה ואם שינה אז הוי גט פסול משום שאין אדם רוצה וכו' וכן ראיתי מי שכתב כן. ויש לומר בקיצור יותר דלא יתכן כלל לפרש"י ביד אחר ביד שליח דהיאך קאמר שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר דמה"ט שפקדונו ביד אחר ליכא קפידא כלל שאילו לא שינה הא כשר ולא איכפת ליה אם הוא ביד הראשון או הב' רק משום שמא לא ימסור הדברים כהוייתן ויפסול וק"ל:

דף ל ע"א גמ' כי משוו ב"ד שליח כו'. עיין ברשב"א ב' פשטים תלוים בגירסות: גמ' אבל כהן בבעה"ב יכול לחזור. דבדעתו תלוי וכיון שעשאוהו כזוכה אם יאמר איני חוזר ומזכה לך רק אשלם לך הקפותיך הרשות בידו אבל בעה"ב אינו יכול לחזור כיון שהכסף ביד הכהן וכבר הלוה לו על דעת שלא יפרע לו רק מהתבואה וכל זמן שהכהן מרוצה שיהיה התבואה ברשותו לפירעון כבר זכה בו וכסף קונה במקום שאין מחוסר משיכה והו"ק: ברש"י ד"ה ליהוי גיטא מעכשיו אמסור וכו'. ולא פירש מוקדם דבעובדא הראשון דהלך למקום אחר א"ל פי' דנוכל לפרש נמי שמסר לה שיהיה גט לאחר ל' יום ולא מהיום. (ד) ולא נטר עד אחר ל' יום משום שיהיה במקום אחר שהרי בה"א שלא יבא אז יהיה גט משא"כ כאן דלא איירי שהלך משם לענין מאי מוסר לה היום ואינו ממתין עד לאחר ל' בפרט שאין דעתו מסכמת בגירושין אלא כוונתו שיהיה הגט חל מהיום בדלא מיפייסת: ברש"י בד"ה ופוסק כשער הזול כו' ואין בו משום ריבית כו'. העיקר פרש"י בהא דריבית עיין עליו דנראה שגם לדידיה ב' בבות חלוקות הוא פוסק כשער הזול יהיה יצא השער עתה או לא יצא וזה גם באחר מותר ואין בו משום ריבית ואינו עושה קלבה כך וכך כורין רק הנני נותן לך מעות כשיהיה השער הזול תתן לי בעדו תבואה באותו השער וקמ"ל הכא אף שלא פסק בפירוש אפ"ה נותן לו כשעת הפרעון ואין בו משום ריבית הוא ענין אחר כלל שפוסק ועושה קלבה על כך וכך מדות יתן לו בעד הדמים שזה אסור באחר עד שילא השער וכאן שרי ומותר לפסוק עמו אפי' שיוזיל גביה יותר מאשר יהיה השער בשעת פרעון וכמ"ש התוספות ודו"ק (ה): בתוס' בד"ה מי יהיב לה כו' וא"ת ולפי יהיב לה נמי תרקבא וכו'. לכאורה לאו דוקא תרקבא אלא דוגמא בעלמא נקטי אם יהיב לה תרקבא ולא נתפייסה אמרינן מי יהיב לה סאה דדיברי דהא קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול ואפ"ה אמר מי יהיב לה תרקבא וכו' ואין טענת אונס בגיטין ודו"ק: ע"ב בתוס' בד"ה איכא בינייהו וכו' דא"כ לא כ"מ וכו'. אף דיש שפיר כ"מ אף לפרש"י למ"ד עניי עובדי כוכבים יכול להפריש עליהן ה"נ יכול להלוות לעניי עובדי כוכבים וק"ל מ"מ לא איירי ברייתא מזה ולא הול"ל ומת ודו"ק: בתוס' בד"ה תניא כו'. עיין ברשב"א [שמפרש דקאי ארישא ובלא ירשו לא מהני נטילת רשות דבמתנה לא עשאוהו כזוכה]: בתוס' בד"ה הילך דמיה כו' הא לא מיחסרא משיכה כו'. אף שרש"י פי' דאימת קניא הא לוי וכו' תחלה נאמר ברש"י דאין הסברא הנז' סותרת הסברא דלעיל דכהן בבעה"ב חוזר משום דעשאוהו כזוכה יכול לומר לא מסכתי ודו"ק די"ל דהכא ודאי אילו עשאוהו כזוכה היה ניחא כמו לעיל שי"ל לא מסכתי והיה א"ש כדלעיל אבל הכא כיון דלא עשאוהו כזוכה [דלאו הלואה הוא שיתקנו] א"כ לא יכול לומר הלוי לבעה"ב לא מסכתי שהרי נשאר ברשותו כדמעיקרא לזה הוצרך לומר דאימת קנייא האי לוי וכו' ומ"מ קנאו הלוי לעשות תרומת מעשר אע"ג דלא בא לידו ויקשה [נמי] קושיות הגמ' דלעיל אע"ג דלא אתי לידיה [והיאך יצא ידי נתינה] י"ל דכיון דאמר ליה שירצה ליתן לו יכול הלוי לעשותו [תרומת מעשר] וכמ"ש התוס' [בד"ה וכי נחשדו ראיה מפרק הזהב] ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי כו' דהוי כמו מתנה מועטת שהרי אין לו לבעה"ב בו כ"א טובת הנאה ויש בו משום מחוסר אמנה (ו) והא ודאי א"ל דלא גרע ממכירי כהונה דשאר כהנים אסחו דעתייהו מניה כו' [ויתורץ בזה גם קושית הגמ' דלעיל] דא"כ הוי דינו כדלעיל דכהן בבעה"ב יכול לחזור מטעם דלעיל. וקושית הגמרא דלעיל אע"ג דלא אתי לידיה כו' י"ל דה"נ ידי נתינה לא יצא הכא וצריך ליתן לאחר (ז) ומהא לא איירי כאן רק אם חוששין שעשה הכל לתרומת מעשר ושייך לכהן ואסור לזרים ובין ברישא ובין בסיפא ידי נתינה לא יצא עכ"פ ולא איירי בזה ומ"מ הלוי קנאו לענין זה ורשאי לעשותו תרומת מעשר ועפ"ז הקשו התוס' דמעות קונות היכא דלא מחוסר משיכה ומה זכות יש לו ללוי בו לעשותו תרומת מעשר אחר המכירה שהרי כבר מכר זכיות שלו לבעה"ב בעד הדמים שקיבל ושוב אינו יכול לעשותו ול"ד כלל לדלעיל דלאחר הלואת המעות עשאו רבנן לכהן כזוכה ושוב אחר הזכייה אינו מוכרו ואינו מקבל דמים ואין הבעה"ב עושה משיכה שכבר ברשותו ופשיטא שיכול לחזור ויאמר איני חוזר ומזכה לך זכיותי אבל כאן שמקבל מעות אחר הזכייה דלא מחוסר משיכה קונה מיהו לחילוק זה אינו מדוקדק רש"י בחזרת בעה"ב בכהן שהרי כספו בידו כו' ודו"ק. מיהו א"ל לחילוק זה רק כפשוטו ודו"ק וא"ל לחלק משום זה דכאן לענין איסורא נגע ביה היאך יכול לעשותו תרומת מעשר משא"כ לעיל תקנות חכמים הוא ודו"ק: לתירוצים הראשונים שבגמ' אינו מדוקדק לשון שב"ז שבברייתא מיהו י"ל דאילו נתרם ממנו תרומת מעשר לא הוי אך חששא דאין תורמין מן הפטור על החיוב: לתירוץ רב אשי צריך להגיה ולהפך הברייתא ברישא חוששין ובסיפא אין חוששין: ברב אשי למה לא מגייר כפשוטו ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי ולא נתנו לו עדיין ומת יש ליישב כפשוטו וק"ל: לרב אשי או לאביך בידי נקיט משום דכך אמר לי אבא כו': צ"ל דוקא כשמת ונפטר מן העולם שייך לומר חזקה אינו מניח דבר שאינו מתוקן:

דף לא ע"א בתוס' מנ"ל לעשות ב' פלוגתות רבנן אאבא אלעזר וכו' דהא לא מפרשי רבנן בשום מקום רק מכח ברייתא דאבא אלעזר דהיינו במלוה דמאומד ובדיעבד אם מתכוין להרבות מיהו גם בדברי אבא אלעזר גופיה לא מתפרשא דס"ל אלו הב' דברים רק נ"ל קלת דתלוי חד באידך (ח) ודו"ק: **סליק פרק כל הגט**

השולח פרק רביעי

דף לב ע"א במתני' או ששלח אחריו שליח וכו'. ולא אשמעינן רבותא שאמר לו לאחד שיש לו בלא"ה דרך לשם אגב אורחא אם תפגע בשליח אמור לו גט שנתתי לו בטל הוא ואולי בזה באמת לא אלימא שליחות דבתרא משליחות דקמא וק"ל: גמ' למימרא דבטל כו'. אמתני' גט שנתתי לך בטל הוא לא קשה דמשנתינו לא נחית לאשמועינן לישנא דאמר ואיירי באומר לשון המועיל לבטל ועי"ל דלמא שאני הכא דרץ אחריו ג"כ דהוי גילוי דעת כמי מיהו ז"א דמתני' איירי אפילו הגיע ממילא ועי"ל דלמא אף לשון עבר מהני בגט וכל הלשונות מפרשין לחומרא משום חומרא דא"א אבל ברייתא דקתני פסול הוא אינו גט לא אמר כלום משום דמשמע לשעבר א"כ נ"ל דבטל משמע להבא ודו"ק: גמ' פסול הוא כו'. אבל פסול יהא אפ"ל דפשיטא דלא מהני דמה לשון שיהא פסול אם אינו פסול אבל פסול הוא [ה"א] דניחוש לה שידע דבר פסול בו או שביטלו לשעבר ואפ"ל לאידך גיסא ומ"מ לא מפרשינן הוא יהא כמו בבטל הוא דלשון בטל עדיף ובטור אבן העזר הביא ב' דיעות בזה: ברש"י במתני' בד"ה בראשונה כו' היה מבטלו בפני שלשה. לפי"ז לא הו"ל לפרש מפני תקון העולם כו' והיא ניסת בו דהיינו חשש ממזרות אע"ג דלמ"ד משום תקנות עגונות במכ"ש יש לו חשש ממזרות דלהכי קודם תקנת ר"ג בפני ב' לא מ"מ בג' ליכא חשש ממזרות דיש לו קול וק"ל: ברש"י בד"ה ולא אמרינן כו' חודש או חדשים כו'. א"כ לא ידעו זמן דלמא שנה או שנתים [וממילא דאף לנערה פסול] ועיין ברשב"א: ברש"י בד"ה בטלה היא כו' הודאת בע"ד כמאה עדים דמי כו'. ול"ד למלוה שאומר שטר אמנה הוא זה דאינו נאמן במקום שחב לאחרים [למ"ש רש"י מקודם לענין בע"ח] עיין בהרשב"א החילוק ועיין בח"מ סי' רמ"ס: בתוס' בד"ה איהו דלא טרח כו' או שלוחו. בנזדמן ליכא נריכותא למהני שלוחו [עיין במהרש"א] ודו"ק: בתוס' בד"ה מהו דתימא כו' היינו שנודע קודם שהגיע כו' כגון דהוי רהיט וכו'. ואף שאמר בפירוש שרץ לבטל גיטו ושגט יהא בטל רק שהשליח לא ידע כוונתו במרולתו וכיון שלא נודע להשליח או לאשה או לב"ד לאו מלתא היא: בא"ד אפילו היכא דקים לן כו' מטופין אותו כו'. אף שבדעתו בהיפך ואינו רשאי לומר מכח הכפייה ולאפוקי לתירוץ ראשון לא הוי מדינא דדוקא דברים שבלב שלא חשש לפרש לא הוי דברים אבל היכא שידעינן שעושה כל מה שיכול לעשות הוי מדינא דברים רק רבנן עשאו כמו דברים שבלב כיון שדומה קלת לדברים שבלב אבל לעוד נראה לר"י מדין תורה לא הוי כאן דברים כיון דסוף סוף לא פי' בפיו אלא היכא שבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת וכו': בתוס' ד"ה מבוטלת היא כו'. ורש"י פי' בבריתות דגרסינן כו'

באור

מובהקים: (ב) מדבריו נראה שהבין דברי התוס' דמ"ש אבל מה שיודע שבחפיסה כו' היינו אפילו מכיר שהחפיסה וגם יודע שבחפיסה אבד שיולא בזה מחשש שאלה לזה כתב ה"ה אם קים לי' כו' ואפ"ה לא מהני דשמא מצאו אחר והניח בתוכו גט שלו ובאמת שהיא חששא רחוקה וכבר הוכיח הגאון פני יהושע מגמרא שאין זה חששא וע"ש ולא נודע מי הכריחו לכך שנראה פשוט דמ"ש אבל מה שיודע שבחפיסה כו' לא מהני היינו דהם לא הוי סימן ומיירי באינו מכיר החפיסה: (ג) לכאורה מ"מ הא דמקשה ממתני' דידן לא קשה די"ל חלה דוקא והולך בלא חלה אינו מבואר במשנתינו מה דינו דלקמי מינה ול"ל דכוונתו על התרלן דבאמת המקשן י"ל דס"ד מדקתני סתמא משמע דבין חלה ובין לא חלה ולא קשיא ליה רק אתרלן דליפשי ליה דחלה שאני כדמשני לעיל אברייתא לזה קאמר דבסה לא מתרלא לאידך תירולא דלעיל וכ"ה בר"ן בחידושיו: (ד) ולקמן דף ל"ד אמר אביי מנא אמינא לה דהוא דאמר לה אי לא אתינא כו' משמע דלא מיירי אלא בלאחר ל' יום דאי במעכשיו אפילו ביטל בפירוש לא מהני ולא מוכח אביי מינה מידי ע"ש: (ה) ולפ"ז אינו מדוקדק כ"כ מה שסיים רש"י וכאן פוסק כו' אע"פ שלא יצא השער: (ו) לכאורה אין זה דומה לבן לוי דיכול לעשותו תרומת מעשר ויכול לסמוך עליו אף דבדבור לא קנאו הלוי משום דודאי שאלית ישראל לא יעשה שלא ושודאי יסכנו לו אבל הכא שלקח ממנו מעות שיהיה המעשרות לעצמו היאך יכול לסמוך עליו ומה מחוסר אמנה שייך הכא ואולי נכלל קלת בקושית הגמ': (ז) עדיין פי' רש"י צריך יישוב לפירושו דכיון דצריך ליתנו לאחר א"כ היאך שייך חששא דעשאו תרומת מעשר דאי נותנו לאותו לוי שהבטיחו התלה א"כ הוא יודע אם עשאו לתרומת מעשר ואי נותנו לאחר א"כ כיון דהלוי לא קנאו באמירה ואם נתנו לאחר אין לראשון עליו אלא תרעומות כמבואר שם בפרק הזהב ממילא דלא הוי תרומת מעשר כלל ואין בעשיית הראשון כלום אלא דמתחלה יוכל לסמוך עליו שיתננו לו. עוד יקשה לפירושו דאף ע"י מתן דמים לא יצא ידי נתינה תיקשי קושיות התוס' לקמן ד"ה מעשר לאביך למה נקיט הילך דמיו וכאן לא שייך תירולם וגם לא יקשה קושיות הגמ' אטו ברשיעי עסקינן ובאמת בלא פי' י"ל דע"י נתינת דמים עשאוהו כזוכה כמו מלוה על המעשרות וכמ"ש רשב"א בחדושיו ויולא באמת ידי נתינה וא"כ אי לא אמר הילך דמיו לא שייך כלל חששא דעשאו תרומת מעשר דכיון דצריך ליתנו לאחר לצאת ידי נתינה א"כ בנותנו לאותו לוי יודע הוא אם עשאו ואי לאחר א"כ לא הוי תרומת מעשר כלל וכנ"ל משא"כ לרש"י וכפי פירושו קשה ליקוט בלא הילך דמיו: (ח) אולי כוונתו לד"ה כשם שתרומה גדולה כו' וד"ה ניטלת מאומד דלאבא אלעזר מלוה לתרום מאומד ולהרבות לאבא אלעזר אינו מעוה מותר ולרבנן גם בתרומת מעשר מעכבותיו משקלין במתכוין להרבות והלשון מסורס ול"ל מנ"ל לעשות ב' פלוגתות רבנן אאבא אלעזר דהיינו במעות דמאומד ובדיעבד

מפני לא דבריו קיימין ולא הדרא למריה. לפי' רש"י מ"מ פריך שפיר הכא אלמא דבטל מעיקרא משמע דאי להבא ומשום הפקר מ"ש מאי איפשי דלא מהני אע"ג דהוי לשון הפקר (ט) ודו"ק:

ע"ב גמ' כ"מ להוך לאו כוכי. לאפוקי לענין המפורש לעיל דף כ"ט ע"א [דלאביי גופיה מתנה אינו כגט]: גמ' חרם הוא כו' לא אמר כלום. אע"ג דיהא חרם מהני לא מפרשינן הוא כנו בטל הוא דלישנא דבטל עדיף דהא יש סברא דאפילו בטל בלא הוא מועיל: מהרמב"ם משמע קצת דהאיבעיא [דבטל] לא מטעם הוא רק בָּטֵל וּבַטֵּל וחד הוא פיעל עבר וקצת משמע כן לעיל למימרא דבטל להבא משמע ולא קאמר בטל הוא: בתוס' בד"ה מ"ש מהרי הוא הקדש. לא הקשו בקצרה ככר זה הקדש מועיל וגט זה בטל לא מהני דמי שקנן בלא גירושין אבל חרם מדמה אלמודא להקדש וק"ל: בתוס' בד"ה ור"ג אמר כו' וא"ת מאי נ"מ כו'. דאין סברא לומר דנ"מ לידע פירוש דמתני' מפני תקון העולם אי משום עגונות או ממזרות וכדבסמוך: בסה"ד דאמרינן מה כח ב"ד יפה. דאף בראשונה לא היה מבטלו בפני ב' מגד תקנות חשש ממזרות ולענין זה אמרינן מה כח ב"ד יפה דבטלו אינו מבוטל:

דף לג ע"א

בתוס' בד"ה ל"ש כו'. דלפי' רש"י הוי קצת כמזוייף מתוכו. ויותר נראה דלפי' רש"י הול"ל ל"ש כתוב בלשון עדים וחתמו בלשון דיינים וכו' ול"ש וכו' וחתמו בלשון סהדי וכו' משמע כאילו קאי על אנשים אחרים: בתוס' בד"ה וכי תרי כו' וי"ל מפני תקנות עגונות. דבפני ג' יש קול משא"כ בפני ב' ליכא חשש עגונות ולמ"ד בפני ג' בפני ב' פשיטא דלא דודאי חשש משום ממזרות אף קודם תקנה: בתוס' בד"ה וכי תלתא כו' והא דאמר הכא כו' וגבי מוכר שדהו כו'. לא תפסו מוקדש וכי תרי לית ליה קלא מ"ש ממוכר שדהו דדלנא דמיא למלוה ע"פ אך השתא ממג"פ: בתוס' בד"ה ושמעה וכו' חשיב עגון כו'. לפי' רש"י בד"ה תקנת עגונות בשביל לעגנה היינו כמו לצעורה דלעיל המדינא הוי גט בדין הוי מינסבא (י) ודוק היטב ואולי התוס' לא מפרשין כפרש"י אבל לא משמע כן בר"ש שהעתיק לשון רש"י ודברי התוס' עליו. ורשב"א פי' תקנות עגונות שהיא תסבור שביטל קודם שהגיע גט לידה ופעמים ביטל אח"כ ודו"ק: בתוס' בד"ה ואפקעינהו כו' אל תשתה אל תשתה כו'. אולי משום שאינו מפורש במתני' כ"כ בהדיא דנזיר לוקה כמו בהך מתני': בתוס' בד"ה רבי סבר כו' וא"ת כו'. וקמ"ל בהך פלוגתא דאינו יכול לבטל אפילו אותן שביטל בפניהם ג"כ תקנו משום הקלקול: בא"ד אע"ג דאין דבר שבערוה כו'. לפי"ז מ"ש לעיל דאמרינן מה כח ב"ד יפה נראה דקאי אב' לרב ששת אבל אחד מדינא אין מועיל: בא"ד א"כ כו' דהתם ליכא למיחש טולי האי לממזרות כו'. ולמ"ד מפני תקנות עגונות [לכאורה לא שייכי דברי תוס' אליביה] מ"מ ע"כ הך סוגית הגמ' אזלא למ"ד ממזרות כדקאמר ושרי א"א לעלמא ובאמת למ"ד תקנות עגונות ודאי דכ"ש חשש לממזרות [אף קודם תקנה. ועיין במהרש"א]: בא"ד משום תקנות עגונות לא דמיא כו'. דתקנת ר"ג לעיל משום תקנות עגונות וכאן משום ממזרות דאף קודם תקנת ר"ג חששו לה וק"ל:

ע"ב גמ' טולכם מהו וכו'. אבל בלא טולכם אין נ"מ דסוף סוף הביטול לא הוי ביטול וק"ק הא לעיל פ"ק דף י' אמרינן דעידי הגט אין חותמין זה שלא בפני זה משום כולכם א"כ מה חשש דרשב"ג והך לא ידעי ואולי וכתבו כו' ויש ליישב ודו"ק (כ): גמ' אמר להו זילו איטמורי כו'. נראה דקאי אה' זקנים [וכגירסת אמר לן] וברש"י אמר להו רב יאשיה לסהדי אינו נראה דקאי אסהדי אחרינא. דא"כ הוי כמו כולכם כדלעיל באומר לשנים וכו' וא"כ דלמא אידך נמי כרשב"ג ולא קשה ליבדור איבדורי דא"כ היה מבטל בפני אחד שימצא והיה ביטולו ביטול דליכא למיחש לתקלה דלמא אזלי הנך וכו' וכן משמע ממ"ש התוס' דיבטל כל אחד שימצא בפני עצמו עד שיבטל כולן וכו' ואי בשנים בביטול בפני אחד סגי (ל): גמ' כי מיטמרי מאי הוי א"ל משום לכתחלה אסור לבטלו דהך גברא כיון שהוצרכו לכופו מסתמא לא חש לאיסור וק"ל: בתוס' בד"ה צריכי בי עשרה כו' כיון דמדאורייתא כו'. דהא ודאי הא דצריכי בי עשרה אינו דין תורה דפירש צריכי בי עשרה כו' כאילו אמר צריך שיהיה הביטול בפני אותן עדות עצמן במעמד כולן עצמן דאין ביטול שלא בפניהם מועיל (מ) ובאוקימתא הראשון לא קשה דכיון דבטלה כולה אין חילוק בין אלו שמבטל לפניהם לבין האחרים וכולן שוין ואין שייך לתקן באחד יותר מבאחרים ואם באותן שמבטל לפניהם מועיל הביטול בטל גם האחרים: ולוי"ל לא נתחוורתי לכאורה היאך ה"א בקמייתא הלכה כרבי ובאחרונה כרשב"ג אף לטעמא דצריכי בי עשרה למשלפי' דלזה לא יהא מבוטל בדיעבד כיון דכל עצמות הטעם משום שהוצרכו לתקן באחרים ובאחרים גופיה מבוטל ואפ"ל לענין לכתחלה הלכה כרשב"ג אבל התוס' כתבו מקודם בד"ה רבי דלהך אוקימתא אתיא בפשיטות ודו"ק: בתוס' בד"ה וחזר רבי וכו' דמיא טפי לביטל וכו'. שהרי אין ביטולו ע"י ב"ד אחר משא"כ בביטלו בב"ד י"ל דאלימא מעשה ב"ד לבטולי כח דב"ד דרשב"ג וק"ל: בתוס' בד"ה ליבדור כו'. אבל לרשב"ג כו' כוונתם דלדידי' ליבדור איבדורי בממנ"פ אי מבטל קמתן א"כ אחרים יכתבו וכיון דעדות שבטלה מקצתן בטלו כולן אין בביטולו ממש מאי אמרת שילך אצל כולן לבטל דאז ליכא תקלה אפ"ה לא הוי ביטול עד שיבטל זה בפני זה דהיינו לאוקימתא דצריך בי עשרה למישלפי' אתיא בפשיטות (נ) אפילו לאוקימתא דעדות שבטלה כו' כיון שיכול לבא קלקול מזה שיכתבו אחרים מיד שביטל קמתן ול"ד לכולכם דלא שייך קלקול שם לעולם:

דף לד ע"א

גמ' הא חזו ליה דקא רהיט כו'. ולא דדייק ממתני' משהגיע גט לידה כו' לא צריכא דמיהדר צליה כו' וכדלעיל דלעיל ליכא הוכחה כלל [דכוונתו] לבטולי יותר מאשר הב לה משא"כ כאן דביטלו מקודם פעמים ושלש: בתוס' בד"ה סתם ממונא כו' אע"ג דר"נ גופיה לא מפליג וכו'. כצ"ל הגירסא נכונה. וכ"ה בגמרות ישנות ור"ל דר"נ פסיק בממונא דטעו כחכמים ובאיסורא נמי ס"ל דלא אמרינן מה כח ב"ד יפה דהייט משוה להדדי איסורא וממונא דטעו ובמתניתין דמחלק בין איסורא לממונא [הייט] דלא טעו מ"מ מחלק ר"נ אליבא דרבי אפילו בין איסורא לממונא דטעו בממונא דטעו חזר רבי וס"ל מה כח ב"ד יפה ואם משוה ממונא דטעו ואיסורא א"כ חזר כאן נמי בבטלו מבוטל והיאך פסק ר"נ כרבי אלא ר"נ מחלק אליבא דרבי דאף דס"ל לרבי בממונא דטעו מה כח ב"ד יפה מ"מ באיסורא לא חזר אבל הני דלעיל משוו דכי היכי דחזר רבי וס"ל בממונא דטעו מה כח ב"ד יפה ה"נ באיסורא כי היכי דלר"נ בשניהם לא אמרינן מה כח ב"ד יפה ודו"ק: **ע"ב** גמ' והוא דאתחזיק וכו' עיין בר"ן בזה ב' פירושים: גמ' יצא למקום אחר כו'. נראה עם אשתו וגירסא שמה בר"ן. דאל"כ הא דקאמר וגירש באחד מהן [לא א"ש] דדוקא בשם של מקום נתינה וק"ל:

ברשב"א וב"י גם בהרא"ש תמצא הסברת ההלכה בארוך: בתוס' בד"ה וכל שום כו' לידי תקלה וכו'. ואף דקאמר ר"א והוא דאתחזק היינו לפסול בדיעבד אבל לכתחלה משמע מהלכות גדולות דכתב טופס ונוסח גיטין כן משמע דלעולם צריך. ומ"מ לא היה מוכרח ר"ת לפרש בע"א משום הך קושיא יאמר היכא דלא אתחזק לא יכתבו כל שום ודוחק לומר דלשון התקינו שיהא כותבין וכו' משמע דלעולם יהא כותבין כן [ולכך הוצרך ר"ת לפרש דוכל שום לאו נוסח לשון הגט הוא רק ר"ל דצריך לכתוב לעולם כל שם שיש לו]: בא"ד לכך נראה כו' וכל שום כו' היינו כל שמותיו בפירוש. לפירוש ר"ת הא דלא קאמר שיהא כותב כל שום כו' [ולמה ליה להזכיר איש פלוני כיון שכל השמות צריך להזכיר] להורות שיכתוב עיקר השם ברישא ועל השם הטפל דמיתקרי אף שלא שמעינן מני [דמתני'] איזה עיקר השם ואיזה טפל: הא דלא תיקן נמי בשינה שם עירו וכל שום דאית ליה לאהדרי כבה"ג עיין בר"ן: ולפירוש ר"ת הא דקאמר והוא דאיתחזק אבל לא איתחזק כו' ר"ל אפילו ידע אח"כ וכו' וכפרש"י דאי לכתחלה מאי תיתי לכתוב עוד שם אחר שאין לו: בא"ד מרים דמתקרי שרה כצ"ל: בא"ד דמתקרי אייא מרי וכו'. ומזה אין ראיה לר"ת דזה לא הוי גט רק פס"ד מב"ד היאך פלניתא כו' כדבסמוך:

בתוס' בד"ה והוא דאתחזיק כו' ובה"ג מפרש מתני' כו' כצ"ל: בא"ד אבל בתוספתא כו' בשם שביהודה פסול ואם אמר אני פלוני שביהודה כו'. התם קאמר ואם אמר אני פלוני כו' כשר ודלמא בדיעבד וכ"ש אם עושה שם מקום הנתינה עיקר דעדיף טפי גם למה מייתי דרשב"ג ואמרתי דעיקר הוכחה דת"ק נקיט גירש אשתו שביהודה בשם שבגליל דהייט שלא כתב מקום הנתינה ורשב"ג נקיט אפילו כתב שם דיהודה בגליל דהייט שלא כתב שם מקום הכתיבה שהרי כתב בגליל שם דיהודה וכיון דפליגי הו"ל לדבר מענין אחד וכ"ת נמי דרשב"ג לא פליג רק על שאינו צריך שני שמות כדקאמר ת"ק ואם אמר כו' דמשמע דצריכין שניהם [ולכך נקיט שם הנתינה משום דבשם הכתיבה לחוד מודה לת"ק דפסול דשם הנתינה עיקר] מ"מ ת"ק אי ס"ל דצריכין שניהם למה לא אמרו לרבותא דאפילו כתב מקום הנתינה שהיא עיקר ולא כתב מקום הכתיבה שהוא פסול ועוד מהא דואם אמר כו' לא מוכרח דצריך שניהם דשמא הוי רבותא טפי אפילו עשה טפל עיקר ועיקר טפל דכשר מאילו לא כתב רק שם אחד וכמ"ש הרשב"א בענין פורתא שרה ורובא מרים ע"ש אבל אי ס"ל לתוספתא שם מקום הכתיבה עיקר א"ש. דת"ק נקיט רבותא אפילו כתב שם מקום הכתיבה שהוא עיקר פסול כיון שלא כתב נמי מקום הנתינה וכ"ש איפכא ורשב"ג נקיט רבותא אפילו כתב הטפל דהייט שם הנתינה והניח העיקר שם מקום הכתיבה שהוא כשר וכ"ש איפכא ודוק ובלא רשב"ג עכ"פ לא היה נשתיים שם הכתיבה עיקר דדלמא שניהם שוין וחדא נקיט אך השתא דנקיט חלוקה אחרת מרשב"ג נשתיים שפיר וק"ל: בא"ד ומהתם נמי משמע כו'. וממ"ש התוס' שפיר (ס) ובלאו ה"נ כל כוונת התוס' רק להוכיח דבב' שמות במקום אחד א"צ לכתוב רק שם אחד לאפוקי של"ת הא דקתני וגירש אשתו שביהודה בשם שביהודה ר"ל והכתיבה היה ג"כ ביהודה ואפ"ה צריך לכתוב שתיהן וכל עצמות התוספות דדוקא היכא שיש לו שם אחד במקום הכתיבה ושם אחד במקום הנתינה אז צריך שניהם מטעם שמבואר בתוס"י ולזה מייתי התוספתא דלא איירי שהכתיבה והנתינה היה במקום אחד וכ"ת גירש אשתו שביהודה בשם שבגליל [ר"ל] גם הכתיבה היה ביהודה וא"כ כתב לא שם מקום הכתיבה ולא מקום הנתינה וכ"ש דלא שמעינן מינה דצריך לכתוב שניהם בהוחזקו ב' שמות במקום אחד ודו"ק: בא"ד והשתא וכו' אלא שם אחד משני המקומות כו'. ולא אחד משני שמות בעיר אחת: בתוס' בד"ה מאי אריא אלמנה כו' ומשני אלמנה איצטריכא ליה כו'. סיימו זה אפ"ל משום השתא א"ש דמאי משני אלמנה איצטריכא ליה סוף סוף יש חידוש נמי בבע"ח שאין באלמנה כמ"ש לעיל והול"ל סתם לזה כתבו משום סיפא דנקיט אלמנה ויש בו חידוש נמי באלמנה שאין בבע"ח לזה נקיט נמי ברישא אלמנה ודו"ק דאין זה מחוור:

דף לה ע"א

גמ' יהגה שם השנות. ולא יועיל הצדקה תציל ממות: גמ' כששמעו חכמים בדבר אמרו ומה מי שנשבע באמת כו'. טפי הול"ל ומה מי שנשבע חוץ לב"ד כך בב"ד על אחת כמה וכמה ודו"ק: גמ' בשקר עאכ"ו. הא דאורייתא הוא דכתיב לא ינקה ומשנה ארוכה ערוכה בכל העבירות שבתורה נפרעין כו' וצ"ל נמי כמו שנשבע בשקר דהתם לא היתה יודעת כלל משא"כ באלמנה על כתובה שיודעת רק דמורית היתירא וק"ל: גמ' אבל חוץ לב"ד כו'. ור"ג טובה ליתומים עשה שאם רוצין יכולין להדירה דחמירא עלה והברירה בידם מיהו הא קאמר מפני תקון העולם ופרש"י ולא תדאגו להפסיד כתובתן הא בלא"ה לא היה מפסידות דגביא ע"י שבועה חוץ לב"ד וי"ל נמנעו מלהשביעה ולא היו שב"ד נזקקין להם להשביעה אף ברצון שניהם ושבועה חוץ לב"ד לא היו רוצין היתומים אבל ודאי ברצון היתומים קאמר שמואל דנזקקין להן לקבל השבועה חוץ לב"ד ותקון של נדר הוא בע"כ של יתומים צריכין לפרוע ע"י הדרה מיהו לפ"ז מאי פריך אינו והא רב כו' התם בע"כ של יתומים כדמשמע רב לא מגבי כו' וברצונם אם רוצים לתת מתנה לגמרי מי מוחה בידם. ושמא לבתר דתיקן נדר ה"ה שבועה חוץ לב"ד נמי מהני ודו"ק: גמ' בקופלת. אם צריכה לישבע עוד פעם או לא עיין בר"ן ורשב"א: גמ' כבי תרי כו'. משמע דאמזונות א"צ לישבע ואפילו בסוף לא משבעינן לה הכא [ולחנן דאמר לא תשבע בתחלה היה מקום לומר משום דתשבע לבסוף] ואפ"ה נותנין לה מזונות אי לאו דשמואל דתובעת וכו' עיין ברשב"א: גמ' אדרה בב"ד או אשבעה חוץ לב"ד וכו' וכן בסמוך ונודרת ואוסרת פירות וכו' משמע נדר לחוד: גמ' וגרושה דאדרה לא וכו'. דא"ל הברירה ליתומים ומעשה שהיה כך היה דודאי אם היו רוצין בשבועה בב"ד יותר מבנדר ועוד דהו"ל לתלות ברצון היתומים ונדרוה ואסרוה משמע כאילו חיוב לקבל נדר ממנה: ברש"י בד"ה דבעינן דאיעבד ביה מעשה כשמואל רבי להוציא מלבן כו': בתוס' בד"ה לא היו ימים כו' וא"ת כו'. לי היה אפשר לומר דהאי שבועות ביטוי דקילי דשם הורה רחמנא מיעוטא דהאדם בשבועה לבטא בשפתים למעוטי אנוס כגון מר משתבע הכי אמר רב אבל הכא בשבועות ממון כעין שבועות הפקדון דחמירא לא ודו"ק: בא"ד חד למיפטר מקרבן כו'. עיין בתוס' דשב ועוח בביאור יותר: בתוס' בד"ה לא שנו אלא בב"ד כו' בין דאורייתא לדרבנן סוף הדבור ומשם ואילך גליון והתוס' ס"ל דה"ק מה בין שבועה דאורייתא שהוא בנק"ח וכיבוי נרות לשבועה דרבנן שהוא בלא נק"ח וכיבוי וק"ל: בתוס' בד"ה ונודרת ואוסרת כו' והאמר ר"י שבועה כו'. לא מייתו בקצרה מר"י שרצו להביא ראיה מנדר אנדר ולזה כתבו בסמוך ושבועות הבאי אסור וכו' לא ינקה כו' דבל"ז א"ש החילוק בין נדר לשבועה: בא"ד והא דנדרי הבאי וכו' לאו משום

באור

ודיעבד אם מתכוין לקרבות דהא לא מיפרשא כו' ברייתא דאבא אליעזר מיהו גם כו': (ט) וה"ה דהו"ל למינקט משיבטל דודאי נהגה לא אמר כלום אע"כ דמשום הודאות בע"ד נגע ביה דדבריו קיימין ואפ"ה לא הדרא למריה דהא שניתן אומר שנתנו לו. ועיין מהרש"א: (י) וא"ל א"כ מאי פריך לקמן משום מה כח ב"ד שרינן א"א לעלמא הא בדין מינסבא דו"א דפשיטא דכל שמבטל בפני שלשה אנן לא תלינן דלצעורי אלא דמ"מ עשו תקנה דזימנין שיכוין לצערה ותיענן בתגם: (כ) מיושב בפשיטות עד שצריך להסביר דעתו בקושיתו שנראה שהבין דכיון דגזרינן משום שמא יאמר כולכם אלכך אף בלא אמר כולכם צריכין לחתום זה בפני זה וצריכין להיות כל העשרה נקבצין ביחד א"כ ליכא חשש כלל אבל האמת דהנך דהתמו בגט דוקא צריך שיחתמו זה בפני זה דגזרינן דלמא גם בכולכם יחתמו זה שלא בפני זה ואיכא למיחש דתינסיב בחתימות שנים לחוד: (ל) מהך דאיבדור איבדורי גופיה דקאמר מוכח דלה' זקנים אמר דאי לשנים אי אפשר לנו לאיבדורי דהא אין עידי גט חותמין זה בלא זה וצריכין להיות ביחד לכך אמר להו לאיטמורי א"ו דליבדור איבדורי הייט כל שנים מהם: (מ) לכאורה היה נראה בכוונתו דהא דצריכי בי עשרה למישלפי הייט דכל שעשאן לעשרה שלוחים אינו יכול לבטל שנים מהם לבד עד שיבטל את כולן וזה יכול להיות מדאורייתא אבל הא דצריכי בי עשרה דמשמע בפני אותן העשרה דוקא זה ודאי מהתקנה היא דהא קודם תקנה היה רשאי לבטל אפילו שלא בפניהם לזה הקשו שפיר דאמאי לא מהני כשמבטל כל העשרה בפני אותן השנים לענין אותן השנים שביטלן בפניהם וכן פי' הגאון פני יהושע בכוונת התוספות ע"ש אבל א"א להעמיס זה בכוונתו דא"כ לא יקשה כלל קושיתו שהקשה נוי"ל היאך ה"א בקמייתא כרבי ובבתרייתא כרשב"ג כו' דהא אף דרשב"ג מיירי נמי אפי' בביטל כל העשרה בפני אותן הב' דלא מהני לדידיה דבטלו אינו מבוטל בשלא בפניהם מ"מ עיקר פלוגתתן בהא דצריכי בי עשרה למישלפיה דהייט אם יכול לבטל שנים מהם לגבי דלרבי יכול ולרשב"ג אינו יכול לבטל שנים מהן כי אם כשביטל כולן א"כ אף

דבשלא בפניהם בטלו מבוטל כרבי מ"מ י"ל אם לא ביטל רק שנים לחוד לא מהני משום דכל מילתא כו' וכרשב"ג ועוד דהיזכו לא מתישב כלל דהייט לענין לכתחלה דהא כשמבטל כל העשרה בפני אלו השנים גם לרבי אסור לכתחלה לבטל משום דלמא אזלי הני ויהבי וניסת ובאמת דבטלו מבוטל. וגם מדברי התוס' ד"ה ליבדור איבדורי לא משמע כן דנראה מדבריהם שם דלהך טעמא דלרשב"ג צריכי בי עשרה א"ש בפשיטות. דמהני הא דליבדור איבדורי וכמ"ש הגאון לקמן ולפי פירוש זה לא א"ש ודו"ק. על כן נראה בכוונתו דכולי מלתא דצריכי בי עשרה למישלפיה אינו אלא תקנה דע"כ הא דצריכי בי עשרה פירושו דצריך למישלפיה ולבטל בפני אותן העשרה דאיתעביד באפייהו וזה מוכח מהא דקאמר ואי כרשב"ג ליבדור איבדורי ולהך טעמא דצריכי בי עשרה יקשה דלמא יבטל כל א' בפני עשרה אחריני אף דאיתעביד באפי עשרה אע"כ דצריך בפניהם דוקא וזה בודאי אינו מן התורה דקודם התקנה היה מבטל אפי' שלא בפניהם רק דזה מן התקנה של ר"ג הוא דמלתא דמיתעבדא באפי עשרה כו' ולזה הקשו התוספות שפיר כיון דמדאורייתא לא צריך למישלפיה באפי עשרה ויכול לבטלם אפי' שלא בפניהם למה תיקן ר"ג שלא יועיל ביטול לגבי אותן שנים עצמן ובזה עולין כל דבריו כהוגן: (נ) דלה"ט אפילו מבטל רק שנים לבד ובפניהם דליכא חשש כלל כיון דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה אפ"ה לא מהני הביטול לגבי אותן שנים משום דכיון שהוצרכו לתקן שלא יועיל הביטול כשמבטל כל העשרה אלא בפני אותן העשרה תקנו ג"כ שלא יועיל ביטול בשום אופן אלא כשמבטלו בפני כל העשרה אף כשאינו מבטל כי אם שנים וכמו שתירצו התוספות לעיל בד"ה צריכי. אפילו לאוקימתא דעדות שבטלה כו' דלא היה התקנה רק מחמת חששא דהנך דלא ידעי א"כ הכא ליכא חשש כלל כשמבטל את כולן מ"מ כיון שיכול לבא לידי קלקול כו': (ס) אולי צ"ל למ"ש א"ש והייט לפירושו דלעיל בתוס' דע"כ ת"ק ורשב"ג פליגי בכתב שם אחד בשהכתיבה והנתינה היו בשני מקומות. וכעין שכתב מהרש"א לפירושו ובהכי מתישב ע"ש. וע"ז כתב ובלאו ה"נ מלשון התוספתא גופיה

מוכח

כו'. לה"א ז למה נקיט נחם וגמל אלא הו"ל שנדר יאסר כל פירות עולם עלי ותו לא ואפשר לדחוק דאשמעינן דאע"ג דאמר נחם וגמל כו' וכה"ג אפ"ה דוקא שאומר כל הפירות הא בלא"ה לא הוי נדרי הבאי וק"ל: בא"ד כדאמר מכין אותו וכו'. הכא ודאי אין מלקות דשמא בקושטא נודרת ואוסרת שלא נהנית באמת גם בלא"ה בנדר ליכא מלקות דדוקא בשבועה על לאו דלא ישא וכמ"ש הרא"ש שם ע"ש רק שנותם אינן לאלתר: בא"ד וא"ת בפרק בתרא דנדרים כו'. קשה לקושרו ואף אם תכנס בדוחק לומר דדלמא שאני בשינה דיש לו קביעות זמן ג' ימים לכן עובר מיד משא"כ [האי דשרקי'] להכי פריך אדהכא בשתם הנאות דאין לו זמן ידוע [וכ"ה במהרש"א] דזולת שהסברא דחוקה מצד עצמו אין מחוור ג"כ הבל"ז והו"ק: **ע"ב בגמ'** אסור מיפר בקודמין כדאיתא במשניות פרק נערה המאורסה ולהכי נקיט ניסת והו"ק (ע): גמ' ניסת ודאי מיפר לה בעל כו'. מקשין דלמא בנדרה ואכלה לאלתר וכישוב הבל"ז של ר"ה [שכתבו התוס' על קושית וליחוש] ולר"א דפרק נערה א"ש ועוד דלבתר דחזינן דר"ה לית ליה הך סברא משום דאינה חוששת אלא מה שעומדת באיסור כל ימי' תו לא מסתבר ליה להש"ס שיפלוג ר"ה בהך סברא וק"ל: גמ' תנן הנושא כו'. אפ"ל דלא פריך ממשנתינו די"ל נודרת ואוכלת אבל התם תני עלה וכו' מפקם הסדר הכל הו"ל נודר ואוכל ועובד וכו' כי היכי דקתני יורד ומגרש ולא קאמר נודר ועובד ומגרש (פ) או ממתני' י"ל לעולם א"ל לפרט את הנדר ואפ"ה לא חיישינן משום דצריך בפניו דאפילו דיעבד אינו מופר כיון דהנדר הוא לטובת היתומים אבל ממתניתין דהתם הנדר משום איסור עצמו וק"ל ואף הבל"ז של וליחוש דלעיל יש ליישב כן וא"ת דשם א"ל כן משום התדע דלדקיאו וכמ"ש התוס' וכמ"ש בח"ש מ"מ הכא ניחא ליה למיפרך ממתניתין דבכורות בפשיטות בלא הא דלדקיאו והו"ק: **ברש"י** בד"ה מעיקרא נדרה כו' דאינו מיפר בקודמין דכתיב אם בית אישה נדרה ולא מפרש לה לעיל במקומה מוקדם דשם הו"ל לפרש טפי אף שי"ל שהוצרך כאן לקרא משום דניזבוי כתובתה הוא עתה הוי סברא טפי שיכול להפר דזה דוחק דהא נדרה היא על שעבר שלא נהנית כבר מכתובתה: **ובדרך** פלפול אמרתי דלעיל י"ל ניסת אין מדירין אפילו תאכל לאלתר משום דר"ה שהבעל יכול להפר נדרים שעתידין לידור ופריך וכי לא ניסת כו' ומשני דהתם יש תיקון שתאכל לאלתר ואין הבעל מיפר בקודמין כיון שעברה עברה ואע"ג דלפ"ז לא פריך מידי וניחוש דלמא אזלה לחכם מ"מ קודם זה אינו מוכרח לפרש כן אבל למטה מאי קמ"ל הברייתא במה שאמרה ניסת אם נדרה כבר שגובה כתובתה מהי תיתי לא תגבה אלא לאשמועינן דינא דאין הבעל מיפר בקודמין ואי לכשתאכל לאלתר הא לא איצטריך להשמיענו אע"כ אם רק נדרה מקודם אין הבעל מיפר וק"ל: **בתום'** בד"ה גט יבמין כו' דמוריא היתירא כו'. לפרש"י [נוכל לומר] משום דלא פלוג בין אלמנה לאלמנה אבל לר"י זו גרושה ממש היא וק"ל. ולרווחא י"ל עוד דלפרש"י הכי פירושו אבל גרושה משביעין אותה משום דחיישינן בה טפי לגררי דהוי לאחר זמנו וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה אין האלמנה ולכן לא שני בהדרה וא"ל א"כ כ"ש הו"ל למטע משבועה ז"א דאלמנה מוריא היתירא טפי משום דטרחא קמי יתמי וטוענת ומבזבזת דבר מועט ואמרה לא פעלתי און [ולכך לא רצו למסור לה שבועה משום חומר] משא"כ בגרושה וע"ז קאמר לעיל אלמנה שאני בהאי הנאה כו' אבל חשש פרעון כתובה חיישינן בגרושה טפי ופריך וגרושה דאדרה לא כו' ומשני גט יבמין הוה ולא הויא גרושה כלל שניחוש שמא התפיס לה היבם גררי שהרי לא נשאה מעולם לפרש"י אבל לפירוש ר"י דהוי גרושתו ממש יש לחוש שפיר שהתפיסה היבם גררי בכתובתה מנכסי בעלה הראשון או אף מנכסיו שהרי אי לית לה מראשון תקינו לה משני כדי שלא תהא קלה וכו' והו"ק: **בתום'** בד"ה אבל נשאת וכו' וא"ת ידירוה וכו'. וה"ה דהו"ל דידירוה כל פירות וכמ"ש לעיל בד"ה נודרת וכן קושיות הוליחוש דלמא אזלא לחכם הו"מ לקשר כן בר"ה דבל"ז [נוכל לומר] בנדרה כל הפירות וק"ל: **בא"ד** וכן קשה בסמוך וכו'. הא לא קשיא דלסברתו מקשה למאי דס"ל ניסת לא וכתבו זה משום מ"ש התוס' ולר"א ניחא דמ"מ קשה הא דפריך וליחוש וכו' [דהא אפשר דתאכל לאלתר גם לר"ה] וק"ל: **בא"ד** ויאמר קיים ליכי. דמסתמא עושה הבעל כדי להגבות לה כתובתה: **בא"ד** וי"ל דחיישינן שמא יפר וכו'. ובאשר"י תי' עוד דנשאלין על ההקס וא"ל נוי"ל אכתי ידירוה שלא יפר לה בלחש כיון דמסתמא עושה הכל כדי להגבות לה כתובתה ז"א דיאמרו היתומים לאו כל כמינך ואת לא מהימנת לן להגבות בשביל מדך דאנו חושדין לך שתעבור על הנדר דוקא לדידה צריכין היורשין להאמין בע"כ והו"ק: **בא"ד** וכיון דלר"ה ברבים יש לו וכו'. משמע דלענין ברבים בעל וחכם שוין רק למאי דס"ל לר"ה דברבים לא מועיל ה"ה בעל דעת בבעל דבאשה כיון דתלוי בדעת הבעל וא"ל דעתה ה"ה א"ל דעת רבים שתלה בהן דעתה ועד"ר ליכא עדיפות לגבה וא"כ מה זה שכתבו בסמוך אבל למה דפירשתי דגבי חכם מודה ר"ה בלא ר"ה הו"מ למיפרך וכו' הא בלא ר"ה י"ל מתני' בנודרת ברבים אבל למאי דאמר ר"ה נשאת לא פריך שפיר וליחוש וכו' דלענין ברבים אין סברה לחלק ואפשר לומר דמ"מ הו"ל למיפרך וליחוש בלא ר"ה למ"ד נדר ברבים יש לו הפרה דתנאי הוא: **ועי"ל** מדפריך בתר הכי לר"ה נשאת ודאי מיפר לה בעל ומשני דמדרינן ברבים משמע דהמקשה לא ידע הא דמדרינן ברבים והו"ק. ואילו כתבו דאשה שאני דתלוי בדעת הבעל ובין לגבי בעל או חכם שוין והחילוק הוא אשה לאחר היה ניחא מ"ש בסמוך (צ) אך הא לא כתבו כן גם אי אפשר לומר משום דבלא ניסת אין לה בעל והו"ק: **בא"ד** דתנן ר"י אומר כו' כל האריכות הלזה אע"ג דבשמעתין דקאמר תנאי הוא ע"כ צריך נמי לומר כן ובסמוך דקאמר הניחא למ"ד כו' ע"כ אתנאי קיימי דאדר"ה לק"מ דהא ס"ל בהדיא דצריך לפרט מ"מ הוצרכו לזה משום הוא"ת לאמימר כו' דבל"ז א"ש דמדסתמו רבנן ולא חילקו ובכל ענין אמרו לא יחזיר א"כ ע"כ ס"ל יש לו הפרה ואה"כ דבעד"ר נמי יש לו הפרה ס"ל (ק) הא דאמר אמימר אפילו למ"ד כו' אדר"ה קאי אף דפסק לענין ברבים יש לו הפרה מ"מ בעד"ר לא ס"ל כרבנן אך עתה קשה כיון דאמימר ע"כ אדר"ה לא קאי דהא לעוד י"ל ר"ה לית ליה דאמימר ומנ"ל לאמימר דלרבנן בנדר ברבים יש לו הפרה ופליגי אדר"י אי משום דקאמרי סתם הא בעד"ר וכו' וק"ל. רק ק"ק דמ"מ על הניחא למ"ד שר"ל תנאי כמ"ש כבר עלה הייס אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה בעד"ר מודה והייט רבנן הו"ל לאקשויי וא"ת ויש ליישב גם זה וק"ל: **לוי"ל הראשון** הו"ל לאמימר למימר התרה לא לשון הפרה דהא בעל שאמר בלשון התרה וחכם בלשון הפרה אינו מופר ואינו מותר והו"ק: **בא"ד** לא פסיקא לאו כו'. אין הלשון מדוקדק כ"כ דודאי לעולם לא יחזיר משום הך חששא שמא יתרצו הרבים אם לא כגון שמתו וכה"ג: **בתום'** בד"ה וליחוש כו' תדע כו'. אבל מסנהדרין אין ראיה דלמא לא ידעו שהיה הנדר בפני נבוכדנצר ולטובתו וק"ל: **בא"ד** שנתביים על שנדר הנאה בפניו כו'. ועי"י כן מתחרט היטב: **בא"ד** דלא שייך לא בושה כו'. דאדרבה דהא הנדר לטובת היתומים וברצונם: **בסוף הדבור** מפני בושה ליכא. דהשבועה לטובתם היה לטובת יתרו ונבוכדנצר ובפוסקים עוד דעות בענין זה עיין עליהם: **בתום'** בד"ה קסבר צריך כו' וא"כ הא דר"ה דצריך לפרט הוי כתנאי. אבל בהא דנדר ברבים אע"ג דאתיא כתנאי בלא"ה נמי תנאי הוא בשמעתין והו"ק:

דף לו ע"א גמ' לא צריכא אלא לר"א כו'. הקשיתי לפי מ"ש התום' לעיל דף ג' ע"ב בד"ה ר"א אומר דאף לכתחלה א"צ עידי חתימה אכתי מאי קמ"ל ר"ג טפי מירמיה דקרא נמי עלה טובה קמ"ל ותירצתי ע"פ מה שאיתא לעיל לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא ע"ש פרש"י [דשטרות עומד לזמן מרובה] והשתא המקשה ס"ד דעידי חתימה כרתי דאין השטר ממש זולתן א"כ מ"ש גט משטר לזה הקשה שפיר ומשני לא צריכא וכו' וקרא בשטר מכר איירי שעומד לראיה לזמן ארוך ואתא הוא ותיקן בגט נמי משום שמא מייתי וכו' וברשב"א מיישב בע"א ע"ש: **גמ'** מפרשין שמותיהן. ומעיקרא אי עד בלא שם כלל או אני פלוני עד זולת שם (ר): **בתום'** בד"ה אמר אמימר כו' דאדר"ג נמי קאי כו'. עיין הלשון באשר"י. ונראה שלא תימא ר"ג עצמו ס"ל ברבים אין לו הפרה דהא משני לעיל דמדרינן לה ברבים ולא פריך מידי רק הכא רוצה התלמודא ליישב הך דינא דא"ל לפרט אף אם נפסוק דינא יש לו הפרה וק"ל [וכעין זה כתב מהרש"א]: **בתום'** בד"ה אבל לדבר מצוה כו' היינו כשאומר על דעת פלוני כו'. דלא כפרש"י כך יאמרו לו וכו': **בתום'** בד"ה והעדים כו' משמע דמקודם נתקנה. ומ"מ הו"ל לאקדומי הא דהעדים לאלמנה כיון דקדמי ומיהו אהתקינו ר"ג צ"ל ע"כ שתהא נודרת דהא דהעדים לא התקין הוא רק אמר שניתקן מקודם. ואולי דבריא היה נראה דר"ג הזקן לחוד ור"ג סתם לחוד: **בתום'** בד"ה מי איכא כו' ואע"ג כו'. הא ודאי דאסקו אדעתייהו דתקון הלל היה ללמוד לעשות ולנהוג כן דאל"כ מה תיקן דאורייתא הוא ועוד למה לי כתיבת פרוזבול במסירה בלא כתיבה נמי אינו משמט [א"ו שלא היתה התקנה כדי שיועיל שלא לשמט דבלא"ה מועיל במסירה לחוד רק כדי ללמד לעשות כן] רק הקשו מאי פריך דלא הו"ל לעקור מצות שביעית אע"ג דהפקר ב"ד היה הפקר מ"מ אין להם לעקור מצוה ע"י כן הא דאורייתא הוא ואין כאן עקירת מצוה: **בא"ד** עיקרו על המלוה וכו'. מקושר לפ"ה כיון דלדידיה הפקר וכו' הוא תירוץ אפילו לעקירת מצוה א"כ למה לי קרא מיהו ז"א דלא הו"ל לקרא לסמוך על הפקר וכו' כך דהו"ל נרבא לשויי דאורייתא הוא ואין כאן עקירה דא"ל דמ"מ פריך דלא הו"ל לנהוג וכו' דע"ז לא יפול התירוץ הפקר כו' דלא יהיה עדיף מדברי תורה גופיה דאפ"ה אין ללמוד לעקור לדורות מצוה אחת מתרי"ג מצות. ולי היה נראה דתרי מילי נינהו וכן משמע בהדיא במשניות סוף שביעית ומוסר שטרות היינו שמסלק עצמו מהן ונותנם לב"ד שיגבו בו מה שירצו ויש כח בידם אחר שביעית לנוגשו לשלם להם או להמלוה וכסברא הלל שנמנעו וכו' דלא ניחא להו למוסרו לב"ד על הספק [אם ירצו לנוגשו לשלם להמלוה] לזה תיקן הריני וכו' ומתנה עמהם ע"מ שתגבו כ"ז שארצה דזו מדאורייתא לא מהני. וראיתי בתום' ריש מסת דכתבו דפרוזבול ומוסר תרי מלי נינהו ותו לא: **בתום'** בד"ה בזמן שאתה כו' בריש מ"ק דפריך וכו' ומשני בשביעית בזה"ז ומייתי הך דהכא וכו': **בא"ד** ואמאי אילו לאו לשון אסם: **בא"ד** דהוו ידעי דחריב וכו'. ושיעמדו ויתקנו רבנן שמטה זכר לשביעית ידע מסברא א"נ בזמן חורבן בית ראשון תקנו נמי כן והא דקאמר ראה שנמנעו וכו' [ר"ל] ראה שימנעו או אף בזמנו התחילו במדה רעה זו וכן מסתבר דאז אתי שפיר שפי ועברו על מה שכתב בתורה דלאחר חורבן מדאורייתא שפיר עבדי דאין מלוין כיון שלא רצו לפרוע אחר שביעית ומדאורייתא חייבים לשלם דאין שביעית משמט וק"ל: **בא"ד** א"נ הך בעיא כו'. הייט לפרש"י דקאי רבא אדלעיל נמי: **בא"ד** כל יושביה עלי'. דכתיב וקראתם דרור לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה וכו': **ע"ב גמ'** שב ואל תעשה הוא. הלשון משמע כאילו להס"ד דהמקשה לא חשיב שב ואל תעשה וכן פירש הרשב"א [דצריך שיאמר משמט אני] ע"ש: **עב"פ** תקנות הלל מפני תיקון העולם משום תקנות עניים לא משום העברת דת [כמשמעות לשון פרוזבולי ובוטי] אף שפרש"י בד"ה רבא משום סייג וגדר גם זה גדר הוא גם משום קושית ותקינו רבנן דתישמט [דהוא גדר זכר לשביעית]: **גמ'** ואי ס"ד לדרי עלמא נמי תיקן בשאר בי דינא נמי לכתבו. לפי"ז כ"מ של האיבעיא כפשוטו לענין אי כתבינן בשאר ב"ד ותלמודא דנקיט כ"מ לבטולי משום דדחי הת"ש כי תיקן הלל נמי לדרי עלמא כגון בי דינא דידיה וכו' ובזה מיושב נמי בסמוך אבטליניה הא אין ב"ד כו' למה ליה הך סיומא הא שפיר פשיט דיכול לבטל כדקאמר אבטליניה אלא משום דלפי סברת הפשטן הכ"מ בלא לבטולי רק לענין בשאר ב"ד [והיה צריך לאתויי אידך דשמואל ולכך סיים הא אין ב"ד כו' דתיפשט מינה כולה] והו"ק: **גמ'** אע"ג דלא כתב ככתב דמי פרש"י יהיו כמוסרין כו'. משמע אע"ג דלא מסר וא"ל א"כ מבטל תקנת ב"ד ראשון דתישמט זכר לשביעית בשלמא הלל לא ביטל דאם לא כתב פרוזבול משמט וזה עצמו הדבר מה שצריך לכתוב פרוזבול י"ל דר"נ קאי על אייסר חילי פירוש יותר מב"ד הראשון ועי"ל במלוה ע"פ מתקיים תקנתן עי"ל לענין שב ואל תעשה יכול לבטל דברי ב"ד חבירו: **גמ'** או לישנא דניחותא הוא כו' פי' רש"י לא עשאוהו אלא לנחת. אע"ג דתנן כשראו שנמנעו פירוש משום שנמנעו כו' עשה תקנה אבל מה שעשה פרוזבול והיה יכול לתקן בע"א לסוף כל אחד לפרוע קודם שביעית זה היה משום ניחותא. והיה אפשר לומר משום ניחותא ר"ל ענותנותו של דיינים הוא שהיו יכולין לתקן אלימי מזה אף בלא פרוזבול [אלא] דא"כ מאי אבטליניה: **מה** משמעות עולבנא לניחותא אי משום עולב או עלוב הו"ל למיבעי עולב או עלוב: **גמ'** הסריח. לשון תרגום ור"ל הבאיש: **גמ'** כלאת השמש. נעלב מן הלבנה דאמרה אי אפשר לב' מלכים ושותק. עושין מאהבה כמו שאמרו שמחים בצאתם ששים וכו' והוא כחתן יוצא וכו' ישיש כגבור לרוץ אורח אף שיש לה יסורין כמו שאמרו כשיוצא מפלת חררת דם כנדה שנא' ישיש כגבור לרוץ אורח כנשים והו"ק: **גמ'** ובוטי. דאותיות דטלנ"ת מתחלפין דאל"כ למה קרא עשירים בלשון בולי בכאן הו"ל פרוז עשיר אלא כדי לכלול העניים: **ברש"י** בד"ה ואמרו רבנן דתישמט ונמצא הלוה גזלן וכו'. אבל לעיל פריך כפשוטו בלא"ה דעוקר מצוה: **ברש"י** בד"ה לבטולי כו'. לבטל כו' שאפילו כתב בפרוזבול ישמט להתוספות הא דאורייתא הוא דאינו משמט מוסר וכו' דא"ל כגון במלוה ע"פ דע"כ צ"ל או מדאורייתא במוסר החוב בע"פ או בכתב נמי לא ישמט או אף לתקנת הלל משמע מדהקשו לעיל בד"ה מי איכא מידי ואע"ג דבספרי כו': **בתום'** בד"ה ותיקן רבנן כו'. ולא רצו לתקן יובל לענין חזרת קרקעות לחודא או שביעית להשמטת כספים לחודיה: **בתום'** בד"ה אא"כ. בע"ז הקשו מכח פרוזבול דהכא [דקאמר אי אייסר חילא יותר מהילל היכי דמי אי דפשיט כו'] ולא כפשוטו על אא"כ גדול וכו' [כדמסקו הכא] משום דבקשיא מליינים שם (ש) וזה בעצמו קושית הגמ' שם ואה"נ לפי התירוץ שם הוא"ל [על אא"כ] ועוד משום קושיא שניה שהקשו שם הא פרוזבול מסתמא פשט ויכול לעמוד וכו' [וכ"כ מהרש"א שם]: **בא"ד** והיכא דלא פשט כגון שמן אע"ג דעמדו כו' דשמן מי"ח דבר כדאיתא בע"ז ובירושלמי דפריך ולא כן תנינן שאין ב"ד יכול כו' אף בגדול אינו יכול לבטל ובגמרא דע"ז נמי פריך מזה ועוד הא אמר כו' אפילו אם יבא אליהו כו': **הא** דירושלמי ר"י כדעתיה כו' ולא קבלו רוב ציבור כו'. הייט לא פשט ואע"ג דבעבודת כוכבים שהביאו לעיל ושמו רבותינו כו' ועל דברי ר"א ב"ל ס' א"כ רוב ציבור יכולין לעמוד [מ"מ כך דאמר ר"י בירושלמי בשם ר"א ב"ל פירושו לא פשט] כנ"ל פשוט ולא כאשר ראיתי מי שהבין שפירושו אין יכולין לעמוד ודחק עצמו ע"ש והו"ק: **בא"ד** ומיהו בדבר שלא תקנו וכו'. הא דשמעתין תקנו שיתפשט בכ"מ שיהיה שם ב"ד חשוב [מיישב בזה קושית מהרש"א ע"ש]: **בתום'** בד"ה דאלימי כו' תנן במס' שביעית כו'. מלתא באפי נפשיה הוא ובגמ' שלי מוגה והא דתנן ואינו מובן: **בתום'** בד"ה דכתיב נתן ולא כתיב הסריח כו' מ"מ הו"ל עזב.

באור

מוכח: (ע) אינו מובן כלל דמ"ש ולהכי נקיט ניסת לא מדע כוונתו אהייא קאי גם קשה א"כ מאי משני אין הבעל מיפר בקודמין ודלמא לכי נתארסה מיפר לה האב דמיפר אפילו בקודמין אע"כ דלא שייך הכא כלל מלתא דהאב מיפר בקודמין דהא דמיפר בקודמין אינו אלא בשותפות עם האב דלגבי אב ליכא קודמין וכמבואר שם בגמרא וברא"ש ובר"ן בפ' נערה והכא ע"כ מיירי באין רשות אביה עליה דאל"כ אפי' לא ניסת ניחוש שמא יפר לה האב ומש"ה נמי נקיט בכל הסוגיא ניסת משום דבאירוסין לא מצי מיפר כלל כיון דע"כ באין רשות אביה עליה מיירי: (פ) ומתורץ בזה נמי קושית התוס' ד"ה והני עלה. ואף לפי מ"ש למעלה בקושית ניסת ודאי מיפר לה בעל דכיון דלר"ה לית ליה הך סברא דתאכל לאלתר לא מיסתבר ליה למקשה שיפלוג ר"ה בהא מ"מ ניחא ליה למיפרך ממתני' דבכורות בפשיטות טפי כיון דמ"מ אפשר לתרוצי מתניתין דידן בהכי וכעין שסיים בתירוץ השני: (צ) ממ"ש ואילו כתבו כך היה ניחא מ"ש בסמוך אינו מובן אף שי"ל דכוונתו היה ניחא מה שהקשו בסמוך דלא פריך וליחוש בל"ז אמתניתין לתירוץ קמא דאף לתירוץ קמא י"ל בל"ז עד"ר אבל לר"ה ע"כ סובר דבאשה לא מהני עד"ר אף לגבי חכם: (ק) הוצרך לזה אף די"ל דאפי' אי לגבי חכם בעד"ר אין לו הפרה מ"מ לגבי בעל יש לו הפרה לתירוץ ראשון ולכך סתמו רבנן דאפי' בעד"ר איכא קלקולא משום הפרת בעל משום דאכתי הו"ל לפלוגי בצריך חקירת חכם ועד"ר: (ר) וברש"י מפרש בהדיא כן שהיה הוא הם אני פלוני וכ"ה בהדיא בברייתא דמייתי עלה: (ש) בהא דפריך אהאי דשמן מהא דהא"כ גדול הימנו ולכך לא רצו להקשות היאך קאמר הא"כ גדול אי בלא פשט אפי' שמן מותר דגו בשמן דהא זה בעצמו קושית הגמרא מהא"כ אשמן ולכך

לתוס' הנ"ל ולא כתב עוד ונולי דבריהם נראה הדיוקא החיצונית דהו"ל לקצר ולכתוב נרדי הסריח וכמו בהיתא ריש פסחים תנא דבי ר"י לעולם אל יוציא אדם לשון מגונה מפיו שהרי עיקם וכו' ופריך ובדאורייתא לא כתיב טמא כו' ה"מ היכא דהי הדדי נינהו וכו' לבון קצרה עדיף וכו':

דף לז ע"א גמ' ולחייב לו יש לו קרקע. בין לו בין לערב: גמ' בשטר שאין בו אחריות. אע"ג דחוב בשטר ממילא משועבדין לו הקרקעות ואפילו בשטר מכר הנגרי' אחריות ט"ס הוא מ"מ אלימי טפי כשמפורש וכמ"ש התוס': **גמ'** תניא כוותיה דר"י כו'. אף שי"ל דהתיא כב"ש מ"מ תניא ברייתא כוותיה: **ברש"י** בד"ה א"ל פרוזבול כו' חוב של אביהן. טפי הו"ל חוב עצמן דכתוב אביהן טעינן ליורש שהיה יכול לומר פרוזבול היה לו ואבד דנאמן על כך כדבסמוך ודוחק לומר דזו כטענת נאנסו דלא טעינן להו תרתי לומר שהיה לו פרוזבול ואבדו (ת): **בתוס'** בד"ה אלא מעתה וכו' ויש לו משכון. פירוש על חוב אחר ושוה מותר לא ישמט חוב אחר כנגד המותר או. כמ"ש ר"ל פקדון וכה"ג דומיא דדר בחצירו ומוחזק בו הדר שלא מחמת חוב ואפ"ל קאי משכון ממש שלא בשעת הלואה ופריך מדנקיט מתני' המלוה על המשכון דמשמע דוקא שהלוה עליו ולהאי טעמא משום דתפיס כשלא הלוהו עליו מעיקרא רק תפס בו אח"כ נמי ומשני דטעמא משום דרבי יצחק א"כ שלא בשעת הלואה הוא כ"ש ולרבותא נקיט על. רק לשון דשאני לא משמע כן. ויש מפרשים אין לפרש כו' ומקשה מכח סברא בלא ראיה דא"כ הו"ל כו' ג"כ מכח סברא אלא מקשה מכח ראיות גמרא דאיזהו נשך וק"ל: **בתוס'** בד"ה שאני משכון כו' דאפילו מקבל פקדון כו'. מביאין ראיה דאע"ג דלא קני לגמרי ואפילו לא לענין גניבה ואבידה כדמשמע סוף הדבור רק לענין אחריות כשומר חנם ואפ"ה קמו לה ברשותיה לענין בל יראה: **בא"ד** ועובד כוכבים שהלוה לישראל כו' אף שגוף החמץ דישראל אפ"ה אילו הוי ב' לטיבותא דהיינו עובד כוכבים קני משכון והוי ברשות עובד כוכבים הוי כגוף החמץ של עובד כוכבים דיש ב' לטיבותא גוף החמץ דעובד כוכבים והיינו ברשות ישראל אע"ג דקיבל ישראל עליו אחריות דאינו עובר ה"ל בעובד כוכבים שהלוה לישראל מטעמא דר' יצחק אילו שייך בעובד כוכבים ודו"ק: **בא"ד** א"כ מאיזה טעם נחשב כמ"ש כו'. ר"ל במשכון שלא בשעת הלואה לא הוי אלא ש"מ מטעם דנהגה לענין קדושין כו' ואילו בשעת הלואה נמי נהגה לענין קדושין א"כ מה בין בשעת הלואה ושלא בשעת הלואה ועיין בתוס' פרק האומנין: **ע"ב גמ'** דלמא מימנע כו'. דלא ס"ל שמצוה לפדות את העבדים וכ"ת א"כ לימנע ומה בכך דא"ל משום דמצוה לפדות לשם בן חורין וכי נימא ישתעבד וישאר עבד ימנעו מלפדות ורשב"ג ס"ל דאף כי ישאר עבד אפ"ה מצוה לפדות את העבדים דהא כיון דמדינא הוא עבד כיון דלפני יאוש למה הוציאוס מדינא מלהיות עבד משום דלא לימנעי מלפרוק ימנעו ומה בכך דהא דינא להיות עבד ואי משום דרצו לעשות מעבד בן חורין יאמר בקיצור לא ישתעבד כי היכי דליהוי בן חורין וכ"ת הכי פירושו מימנע כו' ופעמים שהוא לאחר יאוש דזכה בעצמו מלהשתעבד דהא נלוה לפדותו ויחשבו דלמא לפני יאוש הוא חדא דאכתי ימנעו דלמא לפני יאוש הוא ומדינא ישאר עבד מיהו בזה י"ל כיון שישאר בן חורין לא מימנעו דמצוה קעבדי ולא דמיא למ"ש מקודם דלמה להו לרבנן להקוני דלא ישתעבד ולהוציאו מדינא כיון דמדינא ישאר עבד ימנעו וימנעו [אבל הכא כיון דמחשש שיטעו לומר קודם יאוש הוא הוצרכו להוציאו מדינא ולומר דלא ישתעבד ובודאי לא ימנעו כיון שישאר בן חורין מצוה קעבדי] אך דא"כ למה ליה לרשב"ג אליבא דרבא דספוקי ליה לומר ב' חלוקים אלפני יאוש כשם כו' בהא דחזקיה דלאחר יאוש שני דכיון דישתעבד לאחר יאוש משום דחזקיה אפילו לשם בן חורין א"כ אזדא ליה טעמא דרבנן דמימנע כו' בלפני יאוש: **ובקצרה** להקשות בפשטא דשמעתין למה לי כשם לימא אף בלפני יאוש משום דחזקיה כיון דישתעבד אפילו לבתר יאוש משום דחזקיה אף דמדינא הו"ל להיות בן חורין כ"ש לפני יאוש דמדינא להיות עבד דכיון דלאחר יאוש קי"ל דישתעבד מכ"ש לפני יאוש יש לישבו ודו"ק (א) אלא משום דאע"ג דליכא מצוה מ"מ ניחא להו לרבנן שיתפרקו או כמ"ש הרשב"א דאף לת"ק מצוה ומ"מ חיים שהעולם טועין בזה וקאמר רשב"ג כ"ע יודעין כשם כו' וליכא למיחש דימנעו: **גמ'** מפני מה אמרו כו'. לשון רבים עיין בחשר"י וכי תימא משום דאף לרבנן בלפני יאוש בין כך ובין כך ישתעבד לאוקימתא דרבא וכקושיית המקשה וקאמר מפני מה כו' דאע"ג דלפני יאוש הוא מ"מ הו"ל לחוש משום מימנעו א"כ קשה למה לי כשם כו' לימא טעמא דחזקיה ג"כ אלפני יאוש נחשא דמימנעו [א"ו חששא דמימנעו אלים טפי מדחזקיה וכנ"ל] וק"ל: **גמ'** אין קני ליה למעשה ידיו. עיין ברשב"א בארוך במאי קני בדינא הא לוקחו באלמות ובגזל ע"ש: **ברש"י** בד"ה לשום עבד אמאי ישתעבד וקס"ד לרבו ראשון כו'. דאי ס"ד נמי בלאחר יאוש לרבו שני ופריך משום דלא קני ליה חסר העיקר משינויא דרבא וק"ל: **ברש"י** בד"ה לשום עבד על מנת להחזירו כו' להשתעבד בו נראה משום שרצה ליישב האריכות דאביי דלא הו"ל רק לעולם לפני יאוש ולשם בן חורין לא ישתעבד משום דמימנעו וכו' אלא כוונת אביי דשלא הטעה לסברתו דמימנעו כו' א"כ לשום עבד פירושו להחזירו לרבו ראשון דוקא כיון דחיישינן למימנעו [כסברת התוס' בקושיתם] וא"כ היה קשה דהו"ל למתני' לפלוגי מיניה וביה בלשם עבד [בין להחזירו ובין להשתעבד לשני] לזה בא אביי דלעולם לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון ומלתא פסיקא היא ולזה פירש לשם עבד על מנת וכו' וטעמא באמת דלא חיישינן למימנעו לזה פירש דמידע ידעי וכו' [ויצטרך להחזירו] ואפ"ה פדאו ומ"מ הקשו תוספות ולא ניחא להו בהאי טעמא דמ"מ כיון דנודע כו' ימנעו רבים בפעם אחר לפדותו ולהיות עבד לראשון והו"ק: **ועיין** ברע"ב דמפרש ברבא טעמא דמימנעו ואולי ט"ס הוא: **ברש"י** בד"ה מהם תקנו ריבוא היא. יותר נוחה לכאורה לפרש מיעוטא הוא: **בתוס'** בד"ה לעולם כו' וה"ה דמצי למימר כו'. דמשום מימנעו ולא פרקי אין ראוי להיות ישתעבד לשני קודם יאוש כמ"ש בדבור שאח"ז. מ"מ טפי אלימי סברת לשם בן חורין פרקיה דלא ישתעבד לשני [אף לאחר יאוש] משום דחזקיה כיון דלשם בן חורין פרקיה ולראשון משתעבד משום דחזקיה אע"ג דלאחר יאוש הוא [ולכך נקיט האי טעמא דאלים] וק"ל: **בתוס'** בד"ה בין כך ובין כך כו' דאי כשפדאו לשם עבד כו'. אבל לשם בן חורין פשיטא דאין סברא להיות לשני כיון דלשם בן חורין פרקיה: **בא"ד** כדי שירויח לענין מציאה כו'. אין להקשות אכתי לתקנו שיהיה מציאות ומתנות אף לשני דהא השתא הפקיע מציאות ומתנות ומעשה ידיו ונותנו לראשון משום דחזקיה כ"ש לשני דמעשה ידיו שלו מן הדין וא"ל לתקן רק מציאות ומתנות עניני דלא שכיחי גרידא וי"ל כיון שצריכין להוציא מדינא סברא טפי לתקן להשתעבד לראשון ודו"ק: **בא"ד** ומיהו נוכל לומר כו'. ומ"מ נשאר לשם בן חורין ישתעבד לראשון וכן משמע לקמן (ב) בסמוך ודו"ק: **בתוס'** בד"ה אי לפני יאוש כו' דפליג ת"ק ארשב"ג בלפני יאוש רק בלפני יאוש מודה מטעם כשם או משום דלפני יאוש הוא ולא ס"ל סברת מימנעי כו':

דף לח ע"א גמ' קשיא דר' יוחנן אדר"י. אף כשנפרש לעיל לרשב"ג ישתעבד לעולם לשני (ג) מ"מ הא טעמא משום דחזקיה וכיון דהכא ליכא שני הו"ל ישתעבד לראשון משום דחזקיה ודו"ק: **גמ'** אי יאות עבדית שדר לה כו'. פירוש שלחו לו אם תרצה לעבות יפה וכנון שלח לה גט חירות: **ברש"י** בד"ה עובד כוכבים ישראל מנין כגון כו' ליישב קושית התוס' דאפילו ישראל לא קני עבד עברי אלא בכסף וכן וישב ממנו שבי פרש"י בחומש שפחה אחת וכו' ועיין ברשב"א בארוך ואפ"ל כוונת רש"י מאי פריך עובד כוכבים ישראל מנין נמי ביקש הלא בעבד כנעני קאמינא לזה פי' כגון עבד זה כו' אבל למה דיליף מוישב כו' קושטא דישראל נמי קני ולזה הקשו התוס' ודו"ק: **ברש"י** בד"ה חבורי מחברי כו' אבל לשם עבדות לא היו רוצין כו' דלית להו דרשב"ג. וא"ל לפדות לשם בן חורין דהוי מצוה כדקאמר לעיל דלמא מימנעו ואי אין מצוה לימנע ולימנע (ד) דא"ל זה לפני יאוש היה וס"ל כרבא דמוקי למתני' לאחר יאוש אבל קודם יאוש לעולם ישתעבד ז"א דהא לרבא נ"ל דלא מסתבר כלל דפליג ת"ק לפני יאוש כמ"ש התוס' לעיל ורש"י פי' דלית להו דרשב"ג אלא ודאי בשפחה ליכא מצוה אף שיפרוק לשם בן חורין וכבר כתבתי לעיל מזה וע"ש: **בתוס'** בד"ה אבל בחזקה כו' כ"ש עובד כוכבים כו'. והיאך מסיק עובד כוכבים ישראל מנין כו': **בא"ד** ופירש ר"ת הואיל כו' בעבד עברי אבל בעלמא קנינו של עובד כוכבים במשיכה כו' כנ"ל: **בסה"ד** בחזקה של כיבוש מלחמה. ובקנינו של עובד כוכבים בכסף כו' לא בא למעט רק קניים המפורשים דמקרי קנין ברצון לא בחזקה ובאלמות: **בתוס'** בד"ה דכתיב וישב ממנו שבי וא"ת כו' וי"ל כו'. לא מייתי בקרא פסוק וכי תשיג יד גר וגו' דש"מ דעובד כוכבים ישראל קונה דדלמא דוקא ישראל ממש מא"כ עבד כנעני דלאו ישראל מעליא הוא לזה מייתי דר"ל דכ"ש הוא גם לאשמועינן דלא קני אלא למעשי ידיו כמ"ש התוס' ולא מייתי בקרא הא דטהרו בסיחון וקרא דוישב וגו' נמי מיושב בזה או לאשמועינן דכ"ש (ה) או לאשמועינן דגופו לא ועי"ל דלבתר דשמעינן מדר"ל דעובד כוכבים קונה בכסף ש"מ דיש לו קנין בגוף האדם תו ילפינן כי היכי דשמעינן דהיכא דיש לו קנין כגון בקרקע קונה בחזקה כמו בסיחון ה"ל כיון שיש לו קנין בגוף קונה נמי בחזקה אבל נילף עיקר קנין אדם מקנין קרקע דסיחון לא הוי ילפינן ועוד דאף בא"ל דהוי ילפינן אדם מסיחון מ"מ לא הוי ידעינן מוישב שום קנין דמנ"ל לדמויי [ישראל לעובד כוכבים. וכמ"ש מהרש"א] אבל כיון דמלינו בדר"ל דדמי בקנין כסף מדמינן להו נמי בקנין חזקה ודרשינן וישב לקנין חזקה וק"ל: **בתוס'** בד"ה ואינהו וכו' ולא מסתבר כו'. אבל לפירוש שני דלרשב"ג לעולם לראשון שייכא שפיר אף בלאחר יאוש אתאי נמי כרבנן ס"ל דחיישית שמא לשם בן חורין פרקיה ואסור לך להשתעבד בה אבל לשום אמתא פרקינן לה ואין כאן משום שיעבוד בת חורין ולמה דס"ל כרשב"ג א"כ לא שייכא לנו להשתעבד בה ולהכי שדרוה לך ודו"ק: **בא"ד** וסבר כרבא. לפי"ז נ"ל דפליגי בפלוגתא דאביי ורבא דשמואל דלא השתעבד בה [ואף גיטא דחירותא לא אצרכה] ס"ל כאביי וכמ"ש בסמוך וק"ל: **בתוס'** בד"ה אלא אפילו כו' בעי גט שחרור. אבל במה שלא השתעבד בה מצי סבר אף כרבא וכרבנן דישתעבד לרבו שני (ו) ואף כרשב"ג לחד פירושא: **בתוס'** בד"ה המפקיר כו'. עיקר קושיא אף למאי דמשני התם דלא מהני באפי בי תרי זיל משום דעבד עברי גופיה קני מ"מ יפקירנו ועיין בתוספות החולין דף מ"ח ע"א: **בתוס'** בד"ה כל המשחרר ומסקינן כו'. ואע"ג דשמואל דס"ל הכא עובר בעשה ע"כ לא ס"ל הא דלקמן דלדידיה כיון שאין רשות רבו עליו אין קרוי עבד וא"ל גט שחרור (ז) מ"מ אנן קי"ל כשמואל בהא וקי"ל לקמן נמי הא כדפסיק שם הלכתא כרבינא ולכאורה אמאי לא הקשו מעבד סברה דלעיל דכופין את רבו כו' ומסוגיא דשמעתין אי דמלי פרקו לה למה לי גיטא דחירותא טפי הו"ל להקשות היאך היה רשאי לשדר לה גיטא דחירותא הא עובר בעשה ודוחק לומר דעיקר קושיא דלא אסקי אדעתייהו הא דאין היורשין רשאין להשתעבד כו' ולמ"ש א"ש משום דלקמן פסיק הלכה כרבינא הקשו מבשם אשמואל דהא ע"כ לאו משמואל הקשו דכ"ז לא אזלה אליביה ולא מצי סבר רק למאי דקי"ל כן הקשו ודו"ק: **בא"ד** משום דאיכא מצוה רבה, כו'. דמשום סתם מצוה אין עשה דוחה עשה והכא בחציו שפחה ליכא לשבת יצרה [כיון] דאיתתא לא מיפקדא אפריה ורביה [שמא גם לאחר שתשתחרר לא תקיים. כ"כ התוס' לקמן דף מ"א ע"ב בד"ה לא לתהו בראה]: **בסה"ד** כדשרינן הכא משום מצוה דרבים. ולא מייתי ראיה מהא דחציו שפחה דהתם משום איסורא נגעו בה להסיר המכשילה לא לקיום מצוה: **ע"ב גמ'** אפשר דמיחד לה לעבדיה כו'. בהא דחציו שפחה כו' נמי אפשר דמיחד לעבד עברי דמותר בשפחה ובבת חורין וכמ"ש רש"י בדף ל"ט ע"ב והפדה לא נפדתה כגון שפחה כנענית חציה שפחה וכו' המאורסת לעבד עברי שהוא מותר בשפחה ובבת חורין וי"ל כמ"ש התוס' לעיל דעבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג וזה מעשה בימי האמוראים היה (ח): **גמ'** מיתבי מעשה בר"א כו'. אף אם ידע ברייתא דר"א סובר חובה מ"מ לא מקשה דר"א אדר"א דאף דאמר חובה אין זה דינא דשמואל בעצמו דכ"ז שהוא עבד כנעני אסור להניח לו מלהשתעבד בו אבל כשירצה לשחררו ולעשותו בן חורין להיות ישראל גמור זה מחדש שמואל כל המשחרר וכו' ולהכי לא קאמר הלכה כר"ע לזה מקשה אדשמואל וק"ל. אבל בסמוך פריך שפיר ודלמא כו' אבל למ"ד חובה קושטא היא דינא דשמואל דאפילו אי משחררו עובר בעשה וק"ל: **לעיל** בחציו שפחה וחציו בת חורין

באור

ולכך הקשו מפרוזבול אמנן וע"ש: (ת) ועי' בב"י סי' ס"ז שפירש דברי רש"י משום דרש"י מפרש הא דאמר ר"ת כותבין ליתומים פרוזבול לנכסי אפוטרופים דמיירי מחוב עצמן דצריך פרוזבול: (א) דאפשר דהך חששא דחזקי' שלא יפיל עצמו לא אלימא כ"כ לדחות בעבורו הך חששא דמימנעו למיפרקיה אבל השתא דפירושו מימנעו היינו משום שמא לאחר יאוש הוא דאז מצוה לפדותו ויסביר דקודם יאוש הוא א"כ כיון דגם בלאחר יאוש אין מצוה לפדותו דהא ישתעבד בו משום דחזקי' לא איצטרך תו טעמא דכשם דימנעו ויימנעו כיון דלעולם אין מצוה לפדות: אך קשה אי ס"ד דחששא דחזקי' לא אלים לדחות חששא דמימנעו למיפרקי' א"כ למה ליה לרבא למימר דספוקי לי' לרשב"ג והאי כשם אלפני יאוש דהא גם אלאחר יאוש בעי טעמא דכשם דהא פשיטא דלאחר יאוש כיון דמדינא דליהוי בן חורין ומצוה לפדותו ואי נימא ישתעבד משום דחזקי' ימנעו מלפדותו יחששא דימנעו אלים טפי מחששא דחזקי' וכבר הקשה כן הפני יהושע והניחו בצ"ע גדול ע"ש: (ב) בגמרא קשיא דר"י אדר"י אף דמישבנו שם וכמ"ש שם ע"ש: (ג) נראה דכוונתו להמפרשים שהביא הרשב"א דאף בלשם בן חורין קאמר רשב"ג ישתעבד לשני וכתב הרשב"א דמגמרא זו לא משמע כן וע"ז תי' הגאון: (ד) זה כסברת הגאון בתחלת דבריו לעיל בגמרא דלפדות דלשם בן חורין הוי מצוה (ה) לכאורה אינו מובן דהא כבר נשמע בין ישראל בין עובדי כוכבים (ו) ואף דאין כאן משום שיעבוד בת חורין כיון דמ"מ ישתעבד לרבו שני וכמש"ל מ"מ כיון דלדעתו לא שייכא לגביה נוכל לומר דלא רצה להשתעבד בה רק מדלא אצרכה גיטא דחירותא מוכח דכאביי ס"ל וי"ל דלאביי לא ס"ל כר"ג ושבאי לא קמי ליה כלל: (ז) לכאורה לפי מה שכתבו התוס' בתירוצם דלא ישתעבדו בה היורשים משום מצוה לקיים דברי המת משמע דהכי לא פקע שיעבודא רק שהיורשים צריכים לקיים דברי המת שלא להשתעבד בה א"כ אכתי רשות רבו עליה ונודאי דאף לשמואל צריכין לשחררה ולכתוב לה גט שחרור דהא לא פקעה רשותא מן היתומים. אכרח דבאמת דברי התוס' הללו בתירוצם תמוהים הם מאד דע"כ כל עצמות קושיתם היאך כופין אותם לשחררה ולקיים דברי המת היכא דעביד איסורא א"כ מה הועילו בתירוצם דבהשיחרור ליכא איסורא כיון דלא ישתעבדו בה הלא הא דלא ישתעבדו בה גופא אינו אלא משום מצוה לקיים והיא גופא תיקשי האיך יקיימו דברי המת שלא להשתעבד כיון דהתורה אמרה לעולם בהם תעבודו ואיסורא קעבדי ומצאתו במהרי"ן ל"ב שכתב דנראה דט"ס הוא בתוספות והא דלא ישתעבדו בה לאו משום מצוה לקיים הוא רק דמיד באמירתו שתהא נפקא שיעבודא ואינה אלא משיכב גט שחרור ושכן משמע ברשב"א ע"כ בשינוי לשון ובאמת שכן מבואר להדיא בלשון רשב"א ע"ש אלא שדחה שם דברי התוספות וכתב דהיאך נפקא שיעבודא בדיבור בעלמא ומכ"מ משמע שם דלתוספות נפקא שיעבודם תיכף ולזה תירצו שפיר כיון דבדיבורו נפקא תו ליכא איסור בשיחרורה ואין להקשות אכתי בהכי דפלגית שפחתי יעשו לה קורת רוח דמבואר לקמן דף מ' דכופין את היורשין יעשין לה קורת רוח ופרש"י בד"ה יעשין לה קורת רוח דאם אין רוצה נתקררה בלא שיחרור ישחררוה והתם תלה הכל ביורשין כדפי' רש"י בד"ה כרב שמואל בר יהודה ס"ל כו' כיון דקאמר יעשו לה קורת רוח לא מנע בת היורשין ממנה אלא בהן תלה א"כ תקשה קושיית התוספות היאך כופין לעבור על עשה דלעולם בהם תעבודו ובהא לא שייך תירוצם דשיעבוד גופא אינו אלא משום מצוה לקיים וקושית מהרי"ן ל"ב אפשר דרב שמואל בר יהודה לא ס"ל כשמואל ואנן דקי"ל כשמואל לית לן דר' שמואל בר יהודה ולא הקשו אלא מהא דקי"ל כרבינא דכרב דימי מתני לה וכמ"ש הגאון. או אפשר דמפרשי לה התוס' כדמפרש לה הרי"ף דעושין לה קורת רוח ממלאכה כבידה לקלה ע"ש וכן מוכח להדיא בתוספות לקמן דף מ' ע"א בד"ה אותו העבד אין לו תקנה שהקשו התוספות שם לפי' רש"י דמעוכב גט שחרור אסור בשפחה ובבת חורין א"כ למה קאמר בירושלמי באומר לבניו שחררו כופין את היורשין לשחררה משום מצוה לקיים ותיפוק ליה מחמת דלישא שפחה אינו יכול כו'. ולכאורה הוא תמוה מאוד כיון דבאמירת שחררו לא פקע שיעבודא ועבד גמור הוא ומותר בשפחה א"כ הא דכופין אינו אלא משום מצוה לקיים ובאמת שכבר הניח הפ"י בצ"ע א"ו דתוספות ס"ל דתיכף פקע שיעבודא וכן משמע שם להדיא בגמרא דף הנ"ל דאמר רבינא בהא דאיסורא לבריה מורית אנא כרב דימי ס"ל דאמר באומר לבניו אל ישתעבדו בה כופין היורשין לשחררה משמע להדיא דבהך דרב דימי לא מורית לבניו רק איסורא או שחררו כבר נפקא שיעבודם וי"ל דאף דהתוס' כתבו בדיבור הקודם דלא מהני בע"פ הרי את בן חורין אף לשמואל וכן איתא לקמן דף מ' ע"ב אמר ר' יוחנן וכולן בשטר אבל בע"פ לא נפקע כלל ובפי' רש"י בפירושו הראשון אפשר דבאומר לבניו אל ישתעבדו אי שחררו הוי סילוק רשות טפי ודינו כמו הפקר או דכיון דשכ"מ הוא דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי ואף דהוי מתנת שכ"מ במקצת מ"מ בחוסר דבריו לבניו במצוה מתמת מיהא קונה אפילו במקצת. וכן משמע בדברי הב"ח בי"ד סימן רס"ז ע"ש. ומ"מ צריכין היורשין לכתוב גט שחרור דלא הוי ככתובין אלא לענין שיעבוד וכמ"ש שם הב"ח והשיג על הב"י בספרו וכן פסק הב"י בשולחנו הטהור עיין שם. ובזה אתי נמי שפיר מה שכתוב בסמוך ודוחק לומר דעיקר קושיא דלא אסקו אדעתייהו הא דאין היורשין רשאין להשתעבד כו' והיינו דסלקא דעתך דאינו אלא מכח כפייה דמצוה לקיים דברי המת ולהכי לא מקשו מהך דלעיל דזה הוו ידעי דאם אין רשאין להשתעבד בו תו ליכא איסורא בכתיבת הגט שחרור. ולהדוחק לומר הוא מתורץ נמי קושיא הראשונה של הגאון: (ח) ועיין לקמן דף מ"א ע"ב בתוספות ד"ה לא נתנו מה שתירץ המהרש"א קושיא זאת עיין שם:

ממ"ש

לא פריך דלמא כו' ישמעאל דס"ם ראיה שהלכה כן מדעבדו אמוראי בה עובדא: נמ' ת"ש המקדיש עבדו כו'. לעיל פרש"י וכיון דיליף מקרא קשה לרב וכאן הקשה לרב אף דלא יליף מקרא וק"ל:- בתוס' בד"ה גופא כו' ולכאורה משמע כו'. אף דרש"י נמי לא קאמר רק היכא דאמר קדוש למכור אבל בקדוש סתם במקדיש תמימים סתם נמי אין בהם לבדק הבית מאומה מ"מ יקשה קושיא ראשונה דעדיין הו"ל קדוש לימכר לא קאמר כיון דאין דיניהם שוין דהכא במקדיש סתם איירי דאין בו פדיון להקדש. ומ"ש וגכלא"ה וכו' ולא כתבו פשיטא בלא לשון עם קדוש רק משום דבמקדיש סתם עסקינן דמ"מ דלגנא לא איירי במקדיש סתם רק פירושו קדוש לימכר ויש פדיון ולהכי לא קאמר קדוש לימכר לא קאמר דבאמת טונתי [של רב] בקדוש לימכר וק"ל [ולכך כתבו לכאורה כהימיה הלשון מבמע בלא פדיון]: בא"ד אפילו החבירו נמי. ר"ל עבדים של חבירו ואח"כ הקשו אפילו עבריים נמי והומ"ל אפילו חבירו נמי: בא"ד ונראה לפרש גופיה לא קדוש פירוש ליהפך כו'. הכי בדירא ליה לרב מכח שום דרפא: ובפירוש התוס פריך ת"ם הראשון דקדוש לגופיה דא"ל דפשיט קדוש לדמים למכור דא"כ גזברין מאי עבידתייהו כדפריך בתר הכי וא"ל כלל כמקדיש סתם הוי כאילו מפרש שיהיה כח לגזברין למכור דהייט חלוקה שלישית אכתי לימי דאמר בפירוש כן וכל מה שהאמר אכתי תוקמה באומר בפירוש כן אלא שבט דקדוש גופיה דאי לא"ס גזברין מאי עבידתייהו ודיבור שאח"כ מקושר לזה דהגיהא לפי' רש"י משום הכי אין הגזברין רשאין להוציאן להירות לפי שאין גופן קדיש להם וכמ"ש רש"י אבל להתוספות דגופן קדוש למה אין רשאין לזה פירשו דאין ע"כ מדינא רשאין כו' ועיין ברבנא א דבריהם בביאור יותר והו"ק (ט):

דף לט ע"א

נמ' הא מני ר"מ הוא. כאן לא מפני דהאמר לדמי א"כ פשיטא דעושה ואוכל (י): ברש"י בד"ה אי אמרת בשלמא כו' וכמו שהאמר דמיו עלי ויש להן עליו מעות כו'. מפרש כן מדלא משני לעיל הא מני ר"מ היא אלא משום דלר"מ דטעמא משום אין אדם מוציא כו' מפרשין דבריו שנתכוין לדמיו עלי וא"כ לעיל גזברין מאי עבידתייהו ולזה נתכוין באריכת הסברא סוף הדבור בשלמא בעבד כו' וכ"ת באמת מנ"ל שנתכוין לדמי עלי לר"מ דלמא קדוש לימכר י"ל כיון דמכח דאין אדם מוציא דבריו להקדש לבטלה קא מפרשין דבריו כך מפרשי' דבריו המסתבר דהייט אפשות שיוכל לפרש שלא יהיה יד גזברין בהם כח להוציאן לחירות [אף ע"י מכירה לאחרים] וק"ל. ולפירוש התוס' דלעיל פשיט קדוש גופי' וכאן קדוש לדמיו שפיר י"ל לר"מ קדוש לימכר ובהא שהקדיש עצמו ע"כ מכח שאין אדם מוציא כו' מפרשין דבריו דמי עלי ולא מצי לעיל לשנויי ר"מ הוא דא"כ גזברין מאי עבידתייהו דכ"ז שאין קדוש גופיה אין לגזברין כח בגופן רק לפי' רש"י דאף בקדוש לדמיו יש לגזברין כח רק לא מוקי לעיל כן משום דהייט מפרשין דבריו למאי עם קדוש לרב כמתפיס תמימים א"כ לשני ר"מ הוא דמפרשין לעולם לתועלת הקדש (כ) לזה מפרש דנר"מ כו' דבריו המפות דהייט דמי עלי ומ"מ אטלי פירושו י"ל דלא משני לעיל ר"מ הוא כיון דהקדיש כל נכסיו א"כ הא לא הוציא דבריו להקדש לבטלה דחל האבר נכסי' והו"ק:

דף מ ע"ב

ברש"י בד"ה אפותיקי אם לא אפרע לך כו'. נ"ל אע"ג דע"כ לרב מיירי באין לך פרעון אלא מזו כמ"ש התוס' בד"ה במזיק מ"מ פרש"י דאיירי באומר אם לא אפרע כו' ור"ל אם לא אפרע לך במעות כמשמעות סתם פרעון בכל מקום וכן פי' ב"י כמדומה בסי' קי"ז בחשן משפט והולך רש"י לזה משום דאי לא מיירי הכי ולא מצי לסלוקי בזוזי אפילו לרבא למפרע הוא גובה ולא היה השחרור מפקיע מבעבוד כמ"ש התוס' בד"ה הקדש וגם לעולא י"ל הכי אע"ג די"ל לעולא מיירי בהפותיקי סתם מ"מ אפילו בהפותיקי מפורש אתי שפיר נמי כיון דמצי לסלוקי בזוזי שורת הדין אין העבד חייב במצות לרבא ולאביי כגון דרוצה לסלוקי בזוזי וק"ל ואולי דמש"ה פי' רש"י ברישא הגאי דאם לא אפרע כו' בהדיא ולאופן אפותיקי בעבד שיש בסתם שיהיה סולי לסבול לרב אפותיקי מפורש אין לך פרעון כו' גם לעולא י"ל הכי ולסבול ג"כ לעולא אפותיקי סתם אם נראה ורש"י בחכמת לבוט שלא יצא ידי כולן והו"ק: בתוס' בד"ה הקדש כו' קדושת הגוף כו' כגון שור תם למזבח. וכן ברש"י. נ"ל משום דאין לפרש גם על הקדיש עבדו כדהשבחן הדוייהו במכר כמ"ש התוספות בסמוך משום דהא לעיל קי"ל המקדיש עבד הייט לדמי קאמר ולא לשחררו דליהוי עם קדוש וא"כ הו"ל רק קדושת דמים ואין מפקיע שיעבוד ואפילו לרבה אליבא דרב דלעיל דליהוי עם קדוש קאמר א"כ נכלל בכלל שיחרור דהא לאו מלד הקדש מיתסר אבעל חוב ומפקיע שיעבודו רק שמוליאו לחירות להיות עם קדוש ישראל גמור וליתן גופו של עבד לעצמו של עבד במתנה לזכות בעצמו ומש"ה נמי אתי שפיר דלא נכלל שיחרור בכלל הקדש כמת וע"ז דאפילו שחרור שבא ע"י לשון הקדש לא נכלל בהקדש רק בשחרור וק"ל: בא"ד דהוי בכלל הקדש כו'. נ"ל משום שכולן אסורי הנאה ואכ"ע כמו הקדש אבל שחרור דהו"ל ג"כ קדושת הגוף כמ"ש התוס' לפני זה ולהכי כיון דחל קדושת הגוף שעה אחת כו' אעפ"כ אינו בכלל הקדש כיון דלאו איסור הנאה הוא כמו הקדש אבל א"ל משום דמת וע"ז מיתסרי אכ"ע כהקדש מבא"כ שחרור דא"כ לפי מ"ש התוס' לקמן בסמוך דקונמות לא מפקיע שיעבוד כיון דלא מיתסרי אכ"ע א"כ קשה למה שחרור מפקיע הא ג"כ לא מיתסרי אכ"ע אלא נ"ל לאו דוקא אכ"ע רק לאפוקי דלא מפסיד בע"ח להודיה אלא גם הוא מפסיד אזי מפקיע א"כ שחרור גם הוא מפסיד כמו בע"ח ולכן מפקיע ואפ"ה לא נכלל בכלל הקדש כמת וע"ז שהן מיתסרי אכ"ע כהקדש ממש מבא"כ בשחרור וק"ל ול"ל הא דנקטו התוס' לקמן דוקא הקדש דמיתסרי אכ"ע מפקיע וכו' הייט משום דבאו רק לחלק בין הקדש לקונמות אע"ג דתרווייהו קדושת הגוף דזה מיתסר אכ"ע וקונמות אבע"ח לחוד אבל לענין מפקיע שיעבוד לא צריך מיתסר אכ"ע כדמוכח משחרור רק לאפוקי אבע"ח לחוד כהקדש דקונמות וממילא לא מליט בהקדש הפקעת שיעבוד כי אם בהקדש דמיתסרי אכ"ע מאחר דהקדש קונמות שהוא הקדש פרטי אינו מפקיע מאחר שאפילו על המקדיש לא נאסר כי אם על בע"ח להודיה א"כ תו ליכא הקדש אחר כי אם הקדש כללי דנאסר אכ"ע וק"ל ולא שיהיה צריך מיתסר אכ"ע להפקיע שיעבוד והו"ק: בא"ד ועי"ל דלא חשיב אלא מתני' ובריית' כו' וקונמות בפ' אע"פ וכו' ואע"ג דבסמוך פי' התוס' דקונמות אינו מפקיע וא"כ הקדש כללי דמיתסר אכ"ע אינו מתני' ובריית' י"ל דמ"מ הא דקדושת הגוף למזבח מפקיע מידי שיעבוד הוא נלמד ממתני' דקונמות פרק אע"פ וק"ל. ועי"ל דמ"מ מדאורייתא קונמות מפקיע דקדושת הגוף מפקיע רק דאלמוה רבנן לשיעבוד בע"ח הייט דים לחוש שכל אחד יאסור נכסיו וממילא היכא דמיתסר אכ"ע דהייט גם למקדיש עכ"פ דלא אלמוה רבנן לשיעבוד בע"ח מפקיע וק"ל וא"כ הקדש בפיר אי מתני' מקונמות פרק אע"פ דמפקיע היכא דליכא חשש שמא יאסור וכו' דלא עשו רבנן שם תקנתא דאלמוה והו"ק. ול"ק כאן שיהי אלמוה רבנן ומדאורייתא פטור הלוה כדפריך לעיל גט פרוזבול דמלבד דהפקר ב"ד שיה הפקר לא קשה מידי דהא אלמוה רבנן לשיעבוד בע"ח ואין חל הקדש כלל מעיקרא והו"ק. ומ"מ ק"ק הא מקונמות לא ילפינן אלא דקדושת הגוף מפקיע אבל לא ילפינן דיכול להקדיש כיון שהוא אפותיקי לבע"ח דגבי הקדש איש כי יקדיש את ביתו כתיב מה ביתו ברשותו וכו' כמו שהקשו התוס' דוקא מהקדש דצריך שיהיה ברשותו ולא הקשו משחרור (ל)- א"כ עדיין לא נמלא במתני' הקדש דרשאי להקדיש ולהפקיע משיעבוד וג"ל דלכן פירשו התוס' דרבא לטעמיה דאמר מכאן ולהבא גובה וזה לא קמ"ל הכא כלל דרשאי להקדיש ולשחררו רק הכא קמ"ל דקדושת הגוף מפקיע משיעבוד וזה שפיר ילפינן מקונמות דפ' אע"פ דבלא"ה קשה למה להתוספות להאריך זה בתירוצם ואומר ר"ת דרבא לטעמיה כו' הלא לא קשה להו רק מה בין קדושת דמים לקדושת הגוף אם יש ברשותו להקדיש קדושת דמים יש א"כ זה יתיישב במ"ש לחלק בין קדושת דמים לגוף משום דלא אלים כח בע"ח ממקדים ולפ"ז א"ש ועיין שד אח"ז להסביר יפה: והא דהקשו תוספות אדמיתנגא לא אמרי' אלמוה ולא מהקדש דקיימינן ביה ובפ"ע דהא בפירוש הזכירוהו משום דהקדש למה נימא אלמוה לשיעבודא דבע"ח שגא מן הדין ולהפקיע כח ההקדש דעדיף בכל דוכתא מכח הדיוט ולא דמיא לקונמות דרק מפקיע מבע"ח ואינו טתנו להקדש ומש"ה הקשו ממיתנגא דדמיא לקונמות בזה דנימא אלמוה לבע"ח דהא לא מפקיינן בזה נכח שום אדם בהרי אסור בהנאה וק"ל לזה תירצו דבהא הליא מלתא דאלמוה דאפילו לא מפקיע כחו של אחר כמו במיתנגא אפ"ה כל היכא דאסור גם לדידיה אלמא שאין כוונתו להערים ולהפקיע נכסיו מבע"ח לא אמרי' אלמוה והייט הקדש ומיתנגא מבא"כ קינגות דוקא דרק מיתסרי אבע"ח ולדידיה שריא בהא אינו מתכוין אלא להפקיע שיעבוד ולהכי אמרינן אלמוה והו"ק: בא"ד כעולא נמי לא מצי וכו'. הקשה מהרש"א דלמא מוקי אביי כעולא שחררו רבו שני ומפרש שורת הדין אין העבד וכו' ר"ל אינו חייב כלום לרבו ראשון דמיו דלאביי הוי שחרור רבו שני מדאורייתא דלמפרע גובה אלא מפני תיקון העולם שלא יאמר לו עבדי כו' כלרב לזה כופין רבו ראשון וכותב שטר על דמיו וכו' והוא איפכא מלרב בהילוף שני לראשון ובאמר פירוש מתני' כמו לרב וג"ל דלק"מ דאי אפשר לפרש הכי שורת הדין כו' דלמה אין העבד חייב לרבו ראשון שהעדפה שעל החוב משורת הדין [ונהי דכופין אותו לשחררו מחמה חניו עבד למנהג אחרונה אבל עכ"פ העבד חייב משורת הדין] ומפני תיקון העולם נמי אינו כותב שטר על דמיו רק על ההעדפה וק"ל גם תירוץ המהרש"א איני מכיר שתירץ דאי לאביי שחרור שני הוי מדאורייתא הו"ל היזק הניכר כמ"ש התוס' בד"ה בהיזק וכו' לרב ע"ש א"כ למה פטור לת"ק המשחרר ע"ש ותימה והלא אף לאביי ולאוקימתא זו לא הוי שחרור של שני אלא על חלקו כדי חובו ובזה אינו שייך לומר היזק כלל דלאו מזיק בכדי חובו הלא מפסיד הוא עצמו חובו אלא נ"ל מה שכופין לרבו ראשון לשחרר גם חלקו קרי ליה היזק ואותו חלק אף לאביי ע"כ מדרבנן הוא וא"כ שפיר הו"ל היזק שאינו ניכר אף לאביי ושפיר מצי פליגי בהיזק שאינו ניכר והו"ק אלא כמ"ש דקושיא מעיקרא ליתא דודאי אין כח לשני לפטור העבד מרבו ראשון מההעדפה וא"כ ע"כ שורת הדין שאין העבד חייב הייט על שיעור החוב אין לפרש כן דפשוט דפטור ואפילו תיקון העולם ליכא אם שחרור של שני טוב וא"כ ע"כ לשון אינו חייב הייט במצות דאין שחרור אלא מפני תיקון העולם כו' וא"כ לאביי הא שחרור של שני טוב ולמה שורת הדין אינו חייב במצות והו"ק:

דף מא ע"א

גמ' עולא אמר כו' י"ל לרב יש לקרות במתני' ושחררו בוי"ו החולם ומשכ הכינוי אל העבד וקאי ושחררו על רבו [דנקיט מקודם] ר"ל עבד שעשאו רבו וכאילו כתב ושחרר אותו ולעולא דקאי ושחררו על רבו שני א"כ קאי על אחרים דנקיט שעשאו רבו אפותיקי לאחרים א"כ יש לקרות ושחררו סוי"ו במלאפו"ם שאחרים שחררו ולא הוזכר במתני' לפי"ז הנפעל דממילא משמע שחררו על העבד שהוזכר מקודם דשייך גביה שחרור וק"ל וא"נ לדחוק דושחררו בחולם הוי"ו לעולא כמו לרב ופירוש הפועל של ושחררו שהוא לשון יחיד אם הוי"ו בחולם על כל אחד מאחרים שנעשה להם אפותיקי והוא דוחק גדול ויותר נראה כמ"ש. ולרב דהלכתא כוותיה א"ש טפי לשון מתניתין דנקיט ושחררו כמו שעשאו דריש' וק"ל: ברש"י בד"ה שני רבו קרית ליה תנא דמתני' וכו' דלא תימא הא עולא נמי הכי קאמר מי שחררו רבו שני כו' לזה אמר אתנא דמתני' דקפיד עולא בפי' דתנא דמתני' לא פירש שני בהדיא רק סתם רבו ומוקמית ליה ברבו שני ושני ליכא למקרי סתם רבו וק"ל לזה אמר ומוקמית לה וכו' דייקא: ברש"י בד"ה משחרר קרית לי' מי הוי שחרורו שחרור. ולא פירש ע"ד רבו קרית ליה משום דלמה לא יקראנו משחרר כיון שעשה פעולת השחרור לכן פירש דהיא גופא קשיא מי הוי וכו' אבל ברבו קרית ליה מבואר ממילא שאין לקרות לבע"ח רבו ומ"מ נ"ל שאין רש"י ר"ל דרב פליג אעולא בגוף הדין וס"ל דאין שחרור של שני כלום אפילו מדרבנן דא"כ לא א"ש לשון קרית לי' ותו הא דרב נמי מפני תיקון העולם שלא יאמר לו עבדי כו' צריך שחרור משני מדרבנן ומש"ה צריך לכתוב לשני שטר על דמיו א"כ ה"ה וקלא כ"ש דמפני תיקון העולם שילא שם בן חורין עליו ולחייבו במצות הוי שחרור שני שחרור מדרבנן גם א"כ מנ"ל לרש"י דלמא רבו קרית ליה נמי הכי פירושו מי לריכין לשחרור של שני ואפילו מדרבנן שנלטרך לכופו ולכתוב לו שטר על דמיו ועולא נמי פליג ארב בגופא דדינא אלא ר"ל דלא פליגי בגוף הדין רק בלשון פליגי למר קשה לשון רבו ולמר לשון משחרר ורש"י בא לפרש רק למה לא אתי שפיר לשון משחרר דהא נעשה השחרור על ידו ובגרמתו ולהכי פירש מי הוי כו' דהא עיקר שחרור לעולא נמי ע"י רבו ראשון דהא מחמת שחרור של שני שורת הדין אינו חייב כלום במצות וא"כ אע"פ שמפני תיקון העולם שילא עליו שם בן חורין בגרמתו של שני כופין רבו ראשון כו' מ"מ אינו ראוי ושייך לקרות לו משחרר בשביל זה מבא"כ ברבו קרית ליה מבואר מעצמו קושיות לשון רבו וכנ"ל וא"ל פירוש למה לא אתי שפיר לשון רבו והא דנקיט גמרא משחרר קרית ליה ולא נקיט הרישא ושחררו קרית ליה נ"ל משום דושחררו שהוא פועל ר"ל עשיית פעולות שחרור לא קשה מידי דשפיר תנא כוונת הפעולה אבל משחרר שהוא שם התואר על שם פעולתו לא שייך שם התואר בו אם אין שחרורו שחרור והו"ק ולהכי נקיט משחרר קרית לי' ר"ל לקרות כן בשם התואר ועי"ל דבושחררו עדיין לא אתני' דאין שחרורו כלום ונקטי' לפי כוונת המשחרר משא"כ בסיפא כבר אשמעינן שורת הדין וכו' שאין שחרורו כלום ולמה אח"כ משחרר קרית ליה וק"ל והפשר גם זה נכלל בלשון רש"י מי הוי כו' ר"ל הא כבר אשמעי' שורת הדין וכו' שאין שחרורו כלום ולפי"ז פי' כן ליישב דנקיט משחרר קרית לי' וכו' ולא ושחררו קרית ליה דהוא ברישא:

דף מג ע"ב

בתוס' בד"ה ואין אני קורא בה כו' וא"ת והכא וכו' והא אמרי' פ"ד מאין

באור

(ט) ממ"ש הגיהא לפי' רש"י וכו' נראה שהבין דלרש"י אף לתנא דפליג ארב וס"ל דלא אמרינן דניהוי עם קדוש רק קדיש למכור קאמר מ"מ אין גופו קדוש ליאסר בהנאה לכך לפי' רש"י ניחא דאין הגזברין רשאין כו' משא"כ לפירוש התוס' דלתנא דפליג ארב גופי' קדוש ליאסר בהנאה א"כ אמאי אין רשאין להוציא להירות והאמת שכן נראה מבואר ג"כ ברשב"א דלרש"י אף למאן דסובר קדוש לימכר אין גופו קדוש ליאסר. אבל לכאורה אין הכרח לפרש כן ברש"י ואדרבה לקמן דקאמר לא דכ"ע קדוש פי' רש"י קדוש לימכר משמע להדיא דאי קדוש לימכר אסור בהנאה ולא פליגי רק אי עבדא כמקרקע כו' רק דרש"י מפרש גופו לא קדוש לאו שיהא שלא ליאסר בהנאה רק ר"ל לא קדוש שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית ואף דגבי בהמה טמאה אינו ראוי מ"מ התם ע"כ קדוש לימכר דהא ליכא למימר בי' דליהוי עם קדוש אבל בעבד כיון דאיכא למימר דליהוי עם קדוש קאמר אמרי' יותר דלהוי עם קדוש קאמר אבל לתנא דסובר דלא למיהוי עם קדוש קאמר הדר הו"ל כבהמה טמאה דאף דאין גופו קדוש דהייט ראוי למזבח או לבדק הבית מ"מ ע"כ קדוש לימכר קאמר ואסור בהנאה בעבד כמו בבהמה טמאה ואפ"ה סובר רש"י דאין יכולין הגזברין להוציאן להירות דאין גופן קדוש מכיון דאינו ראוי למזבח לא ניתן להם אלא דמיהן וניתן להם רשות שימכרו ולהתוס' לא ניחא להו בהכי דמכיון דנאסר בהנאה הו"ל גופן קדוש א"כ למאן דפליג ארב אפשר דהתוס' ורש"י שוין לדינא דקדיש לימכר קאמר ונאסר בהנאה אבל באמת תוכן דבריהם בדעת רש"י דאף אי קדוש לימכר קאמר אפ"ה לא נאסר בהנאה דהא לקמן בברייתא דשבה ואוכל ע"כ דפשיט קדיש לימכר קאמר לא דמיו עלי מדקאמר הכי נמי מסתברא דקתני סיפא כו' אח"כ צ"ל אי אמרת בשלמא כו' ופי' רש"י וטעמא משום דמקדיש עבד דבר שאינו ראוי לגופו הקדישו לדמיו לימכר כו' מבמע להדיא דמאי דס"ד הקדיש לימכר קאמר ומזה תמוה נמי על דברי הגאון ס"י דמסיק כשיטת התוס' דמברייתא דעושה ואוכל פשיט דדמיו עלי קאמר מדקאמר שלא הקדיש אלא דמיו ולא קאמר שלא הקדיש אלא לדמיו דממשמעות הגמ' בהג"מ מבואר לכל מעיין דלא היה שום ה"א לומר לרבנן דדמיו עלי קאמר רק לר"מ דס"ל דאין אדם מוציא דבריו לבטלה וא"כ לס"ד דקדוש לימכר קאמר תיקשי אמאי העבד עושה ואוכל הא אסור בהנאה א"ו דגופיה לא קדוש ליאסר בהנאה ונהי טעם הברייתא באמרה שלא הקדיש אלא דמיו דהייט שאין גופיה קדוש ואם נאמר דעושה ואוכל משום דאין הרב יכול לומר עשה עמי ואיני זנך ואינו יכול להקדיש מעשה ידיו כלל בלאו מעלה לו מזונות וכדאמר רב לעיל דף יב ע"ב מקדיש ידי עבדו עושה ואוכל הא ברייתא יסיב טעמא שלא הקדיש אלא דמיו ויש לעיין בהא דרב מהך דהכא ועדיין צ"ע בכ"ז ולא כתבנו אלא לעורר המעיין: (י) לכאורה לשיטת התוס' דפשיט מכאן דקדוש לימכר ואין גופיה קדוש בסתם ולעיל פשיט דגופיה קדוש דלמא איירי דאמר בפירוש קדוש לימכר וא"ל פשיטא דקמ"ל דאין גופיה קדוש ליאסר בהנאה דלא כתנא דלעיל דפליג ארב. ואולי יש לחלק קצת דבאומר בפירוש קדוש לימכר לכ"ע אין מתפס בו שום קדושה ליאסר בהנאה: (כ) ואף דאי למתפיס תמימים מדמינן לה אף שילא לחירות צריך פדייה לבדק הבית ומה תועלת שוה להקדש אי לא יצא לחירות י"ל דרש"י סובר דלרב יצא לחירות וא"ל פדייה כלל אף באומר בפירוש קדוש לימכר אלא שהתוספות הקשו עליו באמת דליהוי כמתפיס תמימים לגמרי ולצטרך נמי פדייה: (ל) אלא ודאי דבשחרור לא בעינן ברשותו ואף דהתוס' הקשו לקמן בסמוך דלאביי דלמפרע גובה אין שחרור מפקיע הייט משום דלאביי אינו שלו אבל הכא ברבא דמכאן ולהבא גובה לדידיה שפיטא דמיקרי שלו אלא דים מקום לומר דשני

וכו' וזה לא שייך הכא. פירש דזיקת ב' יבמין הוא כגון ג' אחין ומת אחד מהן ונפלה אשתו לפניהן ואח"כ עשה בה אחד מב' אחין מאמר ומת ג"כ כמתני' דהתם ובהא ודאי יש גזירה אטו ב' יבמות הבאות מבית אחד דסבר העולם שמאמר של הב' קני ומכחו נפלה לפני ג' ועי"כ כשיהיה צרה אללה ויחלוץ לה כדינו מספק דשמא בעלת המאמר לא פטרה דשמא מאמר לא קני והיא אשת ראשון וכפי' רש"י במתני' שם. א"כ יאמרו העולם ב' יבמות הבאות וכו' וכדמסקינן התם גזירה דלמא חליץ ברישא והדר מיבם וקם ליה בלא יבנה כו' ע"ש משא"כ הכא דבחיי ראובן נתקדשה לשמעון וכפרש"י הכא א"כ אם אני קורא אשת שני מתים ע"כ דבית אחד הויא לשניהם חליו לזה וחליו לזה א"כ לא שייך הכא גזירה שמא יאמרו ב' יבמות הבאות כו' שאם מיבמה לוי ע"כ פוטרת אשת ראובן ואשת שמעון דהיא באמת שייכא לשניהם ולמה יבאו לטעות מזה בב' יבמות הבאות מבית אחד מתיבמת דהא הכא אם היא אשת ב' מתים ומתיבמת פוטרת שאר נשי ראובן ושמעון באמת מלהתיבם ומלחלוץ אדרבה איפכא יש קפידא אם מיבם לוי לאחת מאשר נשי ראובן או לאחת מאשר נשי שמעון שלא ייבם ג"כ לזו שהיא אשת שני מתים דאע"פ שירלה ליבמה משום אחיו השני שלא פטר עדיין נשיו מ"מ כיון שחליה לאחיו שכבר פטר לאחת מנשיו הו"ל ב' יבמות הבאות מבית אחד ודו"ק. אבל אם מיבם לוי לזו שהיתה אשת ב' מתים היא פוטרת באמת שאר צרות שנפלו מראובן ושמעון ואיזה ב' יבמות מתיבמת שייך כלל הכא ולזה תירלו התום' דהתם במאמר דרבנן וכעין מתני' דהתם כמש"ל והיא באמת אינה אשת ב' מתים שריא מדאורייתא ליבמה ולא מיתסרא אלא משום גזירת ב' יבמות הבאות כו' דשייך בה כיון דאינה באמת אשת ב' מתים ואינה פוטרת צרתה שנפלה מהבעל מאחר שמת ודאי זה לא שייך הכא כלל כיון דהיא באמת אשת ב' מתים ופוטרת צרותיה מראובן ושמעון אבל משום הכי עלמו יש לאסור עפי ואפילו מדאורייתא דאשת ב' מתים ממש אסור מדאורייתא דמשום דיבום להקים לאחיו שם בישראל ולפשטא דקרא אפילו שם ממש הוי ראובן קורין לבן הנולד ראובן שנאמר וכו' ולא אתיא גז"ש למיפקע מפשטא לגמרי יותר מבכל התורה (מ) ובפרט לדעת הזהר בסוף פרשת משפטים שנשמת אחיו מגולגלת בבן הנולד ואשתו היא אמו וכ"כ כל המקובלים א"כ היאך יתקיים שמות שניהם ע"י אשה אחת ובן אחד וק"ל. אכן מליט בנדב ואביהוא שבאו שניהם באליהו וי"ל דהתם לא נשאו נשים והוי רק ב' פלגי גופא ע"ש ועיין פרק ד' אחין דף ל"ג בתום' שם שלא פירשו כן רק דלא מיתסרי אשת ב' אחין מדאורייתא כלל אפילו אשת ב' מתים ממש וע"כ דלפי"ז קשה מדהכא ואין לתרץ תירוץ התום' דהכא ותימה שתוספות כתבו שם סוף הדבור דפירוש זה עיקר וצ"ע (נ): בתום' בד"ה אבל אם כתב עליו אוט כו' וי"ל דל"ד דהכתי פש לגבי ישראל ממונא כו'. עיין בזה קושיות ח"ש מרבינא דלעיל גבי דסקרתא דעבדא זילו אהדרו אבני מרוותא כו' ומ"ש מהרש"א לתרץ אין לו הבנה כלל ואע"כ לעיל בדיסקרתא לא כתבי להו מרוותא קמאי אוט לכשתברח אין לי עסק בך דהא הוי לריכין למיהדר אבני מרוותא משום גט שחרור וא"כ כשכלו מרוותא עובדי כוכבים חזרו לרשות מרוותא קמאי אף למעשה ידיהן כמו ברישא במוכר עבדו לעובד כוכבים וברח דהכא שכופין רבו וכותב לו גט שחרור והא לא הוי קשה לתום' כלל מדאמימר דהמפקיר עבדו אין לו תקנה דהא לא הקשו אלא אסיפא אכתב עליו אוט דרשב"ג והיינו טעמא משום דברישא בלא כתב עליו אוט כשברח חוזר לרשות רבו ראשון אף למעשה ידיו דהייט ממונא או כשפדאו וכפרש"י במתני' א"כ שפיר יש לו תקנה בשטר אבל בסיפא בכתב אוט דכשברח אין לרבו ראשון עסק בו רק איסור נשאר גביה שפיר הקשו מדאמימר דאמר אין לו תקנה דאיסורא לא מלי מקנה (ס) והא הולרכו לתרץ דגם בסיפא דאיט חוזר לרבו ראשון כיון דכתב אוט מ"מ פש לגבי ישראל ממונא אף בעודו ברשות עובדי כוכבים לענין קנס וולדות שאיט מופקע עד שיכתוב לו גט שחרור וק"ל וא"כ ודאי קשה טובא מאי פריך לעיל מדאמימר דמפקיר עבדו ומת אין לו תקנה ארבינא דהא ודאי דיסקרתא דעבדא כשכלו מרוותא עובדי כוכבים וחזרו לרשות מרוותא קמאי אף לממונא דמעשי ידיהם שפיר יש להם תקנה בשטר ודו"ק [ולזה לא מהני תירוץ המהרש"א כלל] וכ"ל לתרץ במ"ש האשר"י לעיל בשם התום' אהא דרבינא דמלריך להו גיטא דחירותא ואע"ג דלר"י מסקינן לעיל דעבד משתלח בלא גט במיתת האדון כמו אשה אומר ר"י דהכא כשמת אדון ישראל כבר היה ברשות אדון עובד כוכבים ומש"ה לא זכה בעלמו במיתת האדון ישראל ע"ש וא"כ אפשר לומר כיון דבחיי מרוותא עובדי כוכבים כבר פקע רשות האדון ישראל כיון שמת בחיי מרוותא עובדי כוכבים [דאז לא היה יכול להוריש מעשי ידיו דאכתי היה משועבד לעובדי כוכבים] א"כ כיון דבמיתת האדון ישראל נתרוקנה רשות למרוותא עובדי כוכבים אי הדר כלו עובדי כוכבים זכה העבד בעלמו לענין ממונא ולא פש אלא איסורא דלא זכה בעלמו והוי דומיא דמפקיר וק"ל ותדע דאל"כ קשיא הא קי"ל מוכר עבדו לעובדי כוכבים לא קנסו בנו אחריו כדלקמן וא"כ אם היה זכות ממון לבני מרוותא קמאי לקנס ולולדות ומכ"ש אם כשמתו העובד כוכבים חזר לבני רבו הראשון [אף למעשי ידיו] למה יש לכוף בני מרוותא קמאי ליתן להם גט שחרור אלא כדפרישית דלא היה להם זכות ממונא כלל או כדתירץ חכמת שלמה דכבר נתיאשו ודו"ק. ולקושית ח"ש מקנס וולדות י"ל כפשוטו דממון כה"ג אינו יכול להורים לבניו כמו ברים נערה שנתפתתה גבי בשת ופגם שאינו ממון להורישו לבניו מעולם אע"ג דעמד בדין אע"ג דהתם אמרינן והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו (ע) ע"ש ודו"ק:

דף מו ע"א גמ' קסבר טעמא מאי משום קלקולא. יש לי לראות אמאי תקנו לא יחזיר ואומרים לו הוי יודע כו' טפי הו"ל לתקן שיאמרו לו אף שיותר הנדר וימלא בדאי השם רע תהא מגורשת ויהיה ראוי לחזור הניחא לטעמא דפריצות אבל לטעמא דקלקול קשיא הניחא להתוספות משום לעז אפשר דאכתי יאמר לא הייתי מסיק אדעתיה ה"א שיהיה בדאי וכה"ג אבל לפרש"י דיש קלקול ממש תו ודאי ליכא קלקול ממש וצ"ל דלפרש"י דאיירי בהתנה תנאי ממש על מנת זה יהא גט ואם לאו לא יהא גט אי אפשר לתקן ולומר שאפ"ה יהא גט הא הוא אומר דוקא על תנאי זה הוא מגרשה והיאך נתקן מי שגירש על תנאי שיגרש בלא תנאי אבל אומרים לו לא יחזיר דהשתא אע"ג דנמלאו הדברים בדאים ואיהו אם לאו לא יהא גט קאמר אפ"ה מסתמא גמר ומגרש ודו"ק: בתום' בד"ה אי אמר לה הכי כו'. מבואר יותר בהמדיר ועיין בחידושיו שם: בא"ד ולר"מ דבעי תנאי כפול כו'. סיום לפירושם דלפרש"י אתיא בפשיטות תנאי ממש וק"ל: בתום' בד"ה שלא יהא כו' הני תרי ליסני כו'. עיקר קושיתם [מאי מייתי] תנ"ה מר"מ משמע דלאיכא דאמרי טעמא דר"מ משום פריצות לזה כתבו אף לאיכא דאמרי טעמא דר"מ משום קלקולא ולרבנן פליגי ועוד [דקשה להו] במאי פליגי הני תרי ליסני דא"ל לליסנא דקלקולא לא מיחשב פריצות לסברא וכן להיפך דהא ע"כ שני הסברות אמת חדא לר"י וחדא לר"מ ולר"א לזה פירשו דר"י ור"מ ור"א לא איירי רק מנדר אבל ת"ק דמזכיר שם רע בי' פליגי וק"ל: בא"ד ואפילו בנודר ברבים כו' דאי ברבים כו'. אפ"ל דנמשך יחד דעכ"פ

פסיקא להו דאף בנודר ברבים ס"ל לא יחזיר דאל"כ הו"ל איפכא מדר"י וכמ"ש התום' לעיל [דף ל"ה ע"ב ד"ה אבל נשאת] לרבנן אף סי"ל דשאני [הכא] דאינהו מזכירין בדבריהן לריך חקירת חכם ושאינו לריך ואינו ברבים לא מהני חקירת חכם אם ס"ל כר"י [מ"מ פסיקא להו] רק שלא"ת ברבים אסור אף שאין לו הפרה ולא שייך קלקולא משום דס"ל ג"כ טעמא דפריצות לז"א ואפילו בנודר ברבים קאמר דלא אסרו כו' ואין בו מטעם איסור חדש דאי ברבים אסור משום סברא חדשה דהייט פריצות הו"ל למיסר כו'. ואפ"ל דתרי מילי קאמרי דלא תימא דס"ל ברבים אין לו הפרה ואפ"ה אסור לר"א משום נדר דלא ידעו בו רבים והיאך קאמר ורבנן דמשמע ר"מ ור"א הניחא לר"מ דלא ס"ל סברא דאסרו זה בפני זה לזה כתבו דמשמע דאפילו ברבים כו' ולא מפני שאינו ברבים [ומ"ש] דאי ברבים כו' היא חלוקה חדשה וראשון נראה יותר. וא"ל לוי"ל ראשון לרבנן נמי דלמא ס"ל נמי משום פריצות י"ל דנקטו משום שם רע ומסתברא דחד טעמא בתרוייהו כמ"ש התום' מקודם משא"כ אינהו דלא הזכירו שם רע אע"ג דבנדר גופיה ס"ל טעמא דקלקולא מ"מ נדר ברבים דלא הזכירו בלשונם אי אין לו הפרה שהרי קאמר לריך חקירת חכם כו' י"ל שפיר בו טעמא אחרינא אע"ג דודאי ס"ל בכל נדר לא יחזיר מדלא פליגי ואמרי איפכא מדר"י מ"מ י"ל שפיר טעמים חלוקים ועוד דלוי"ל ראשון דהך סוגיא פריך לאמר ר"כ ראשון ואילו ס"ל נמי משום פריצות למה לריך שיאמר משום כו' אף שלא אמר דליכא משום קלקול מ"מ לא יחזיר משום פריצות ודוחק לומר דר"כ לגדדין קאמר [לריך שיאמר] אנדר שלא ידעו בו רבים ודו"ק. וכר"מ א"ל טעמא ברבים משום פריצות דהא אמר בהדיא בברייתא טעמא משום קלקולא לחודא ודו"ק: בתום' בד"ה כיון וכו' וא"ת בלא"ה מי חיילא וכו'. ולא הקשו לר"י מאי טעמא הא הוי נשבע לבטל וכו' דהא בלא"ה קשה מ"מ דר"י הא שבועה בטעות הוי וצ"ל דאם יש הפרה ליכא חילול השם וכמ"ש בסמוך רק לרבנן הקשו בלא"ה כמי מי חיילא שבועה כו' [ולמה לי כיון דאמרו מארץ רחוקה] ובסמוך הקשו לר"י איך הניחום בארץ כו' אבל א"ל לרבנן בלא"ה נמי היאך הניחום כו' דעדיפא להו לסתור הריגתם עלמו שתלה הכתוב בשבועה דאפ"ה משום חילול השם היה משום דבטעות היה ובאמת אף לר' יהודה איט קשה כ"כ דמ"מ הריגה תלה הכתוב בשבועה מ"מ הקשו דעכ"פ משום חילול השם טעמא דקרא דתיקשי היאך הניחום ע"כ משום חילול השם א"כ בכלל מאתים מנה כ"ש דלא הרגום בשביל כן ודו"ק: בא"ד וי"ל דע"כ כו' כדמוכחי קראי כו'. עיין פרש"י בחומש פרשת שופטים ורמב"ן ורא"ס באורך ובפרשת חוקת: בא"ד דע"כ כו'. וגבעונים הערימו משום דהוא שלח עד שלא יכנסו דוקא כו' ויהושע גופיה משום דאף שאין מצוה להחרימן לאותן שמשלימין אח"כ מ"מ הרשות בידו ואין כאן הבטחה. משא"כ לאותן שישלימו קודם שיכנסו הבטיח להשלים עמהם: בא"ד ועוד לר"י היאך הניחום בארץ כו'. סמכו עלמן על מה שכתבו בסוף הדבור ועוד דבאותה שעה לא באו להתגייר כו' ולולי דמסתפינא הייתי מגיה וא"ת זאת לסוף הדבור. ואולי הקדימו משום דומיא לוא"ת ראשון להכריח הטעם משום חילול השם ודו"ק: בא"ד הא למדת שאם חוזרין כו'. גם מלא תסגיר עבד כו' נלמד כדלעיל דף מ"ה יכול בכנעני שקיבל כו' ת"ל לא תסגיר. ולא ישבו כו' עכ"פ בז' אומות כתיב ומ"ש והאי קרא בז' אומות כתיב משום דרש"י בסוטה לא פירש כן ודו"ק: בא"ד נהי שלא היו יכולין להורגן כו'. לפי"ז אינו מדוקדק טעמא דר"י לא הכום משום שבועה הא אין רשאים להורגן גם מה שאמרו הא דלא קטלינהו משום קידוש השם הא לא הוי רשאי [אלא] לגרשן מעריהן: בסוף הדבור היו יכולין לגרשן מעריהן. ומ"מ להניח לשבת בא"י כדלעיל לא תסגיר וגו' עמך ישב וא"ל כלל בלא קיבל חיוב לא ישבו בארצכם ובקיבל רשות דהא כתיב לא תסגיר כו': בתום' בד"ה ר"כ בר ילחק אמר ומיהו לפי"ז כו'. פי' דעל דעתם נקרא ע"ד רבים מדמבואין ראיה משם דבשנים הוי עד"ר א"כ לא היה היתר לחרמי ליבור כו' אלא ע"ד המקום וע"ד הקהל לאו משום שיהיה נדר עד"ר הוא רק משום הערמה וק"ל: **ע"ב** גמ' פשיטא מהו דתימא כו'. דאין סברא לקנוס אותו משום פריצות וקלקול ליכא שנדרו תלה בהם לא יגרשנה ותיכף כשיגרשה נתקיים הנדר ומה קלקול ישנו תו הלא יכול לקחתה אחר הגירושין ועוד כיון דתלוי בדידיה ליכא קלקול וק"ל. גמ' והמקיימו כו'. ובשבועה אמרינן אי אתשיל אשבועתא בעובדא דריב"ל משמע דקיום טוב משאלה ואפ"ל דהמקיימו כאילו כו' משום שמא בפעם אחר יסמוך ג"כ על כך ויעבור מתוך כך אשבועתו אבל כשאדם ילא ידי עולמו וקיים כל שבועותיו ולא שאל עליהן זה ודאי טוב יותר דחזינן זריזותיה שלא עבר מאומה וק"ל. גם יש לחלק בין נדר לשבועה ודו"ק. יש לכוין נדר לאביר יעקב כו' ר"ל אף דהוי כבונה במה אכן זה הנדר היה עד אמלא מקום לה' משכנות לאביר יעקב [דלא היה אז איסור במות] וק"ל: גמ' אלמא ר"י לא חייש לקלקולא ורבנן חיישי לקלקולא כל"ל וכן מלאתי מוגה וכן בפתיחות הקושיא מתחיל בר"י ורבנן ואביי דלא חש לתירולא דרבנן אולי ס"ל כמ"ד דטעמא משום פריצות ולא מסתבר כלל לתרולי דרבנן דהכא איירי בדלא אמר כלל משום איילונית אני מוליאך [וכן תי' הב"י] דא"כ מ"ט דר"י דלא יחזיר וסמך תלמודא כאן אדלעיל ספי' למסנתיט והוא דאמר כו' ודברי הב"י בסי' יו"ד אין מחוורין בעיני כלל. וטעמא דהרמ"ה [דסובר אפילו לא כפלי' למלתא לא יחזיר שהוכרח הב"י לתרולי בזה ע"ש] אולי לא פסק כר"מ בזה דדוקא לר"מ לריך דכפלי' לתנאי ודו"ק: גמ' אמר שמואל איפוך והא מדקתני סיפא כו'. לא אמר איפוך מתני' דלעיל כיון דליכא שם וחכמים אומרים ודו"ק: בתום' בד"ה המוליא כו' והא דפליגי בהמדיר כו'. א"ל דבזה נתרץ התימה דהכא דכנסה לריך גט דאין אדם עושה כו' וכפרש"י וביבמות במן האירוסין כדמשמע בהמדיר דוקא כנסה סתם ואף דהתדע עומד במקומו דאיילונית אין לה רפואה והכא משמע דיש לה רפואה מ"מ התימה מתורץ ועיין בתום' המדיר דהוכיחו דלאו דוקא כנסה סתם ע"ש: בא"ד והא דתנן כו' הממאנת כו' דמשמע אבל גיטא בעי כו'. ומדקרי לה איילונית משמע שהיא איילונית ודאי משא"כ כאן דקאמר משום איילונית דר"ל משום חששא דאיילונית: בא"ד ולא אמרינן תתיבם ממנ"פ כו'. ואסר תלד פרט לאיילונית לא קשה ממנ"פ כו' (פ) די"ל פרט לאיילונית שאינו מצוה ליבמה ועי"ל פרט לאיילונית היכא שהכיר בה אבל קטנה דלא שייך הכיר בה גם קאמר לא חולצין ולא מיבמין שאינו רשאי הקשו שפיר: בתום' בד"ה אומר לה שתיקותך כו' והתם דאיירי בעקרה כו' ואפילו לרבנן כו' וא"ת כו'. קשרתיו דלפרש"י מתקיף ר"פ לסברת דטעמא דכתובה דחיישינן לקלקולא אטו אם הוא כו' אע"כ אין טעמו משום קלקולא וס"ל כרבנן דהכא דלא חיישי לקלקולא וטעמא דכתובה משום השתא הוא דברית וכפרש"י בהדיא שמה והשתא לא קשה מנדה דהשתא הוא דברית לא מבטל קלקולא רק שלא תוכל להוליא כתובה [והאי תנא דנדה חייש לקלקולא] וכן הכא באיילונית הולרך לתקן דלא יחזיר דאי לא"ה חיישינן לקלקולא דהשתא הוא דברית לא מבטל קלקולא וכתובה ה"כ דלא גביא הכא אפילו בלא טעמא דהשתא היא דברית רק משום קלקול וכן מ"ש ואפילו לרבנן כו' דלפי' רש"י קושטא קאמר שם כן אלא כרבנן דלא חיישי לקלקולא משום דלא כפל וטעמא דכתובה משום השתא כו' ומה שדחק לרש"י לפרש כן לשיטתו דקלקול ממש אין שייך

ב א ו ר

דהוי איט ברשותו וכמו שפי' רש"י בפסחים דף ל ע"ב בד"ה כ"ע לא פליגי וע"ז כתב כאן דכ"ז איט אלא בהקדש דמה ביתו ברשותו בעינן אבל אי הוי איט שלו וכמו. לאביי פשיטא דאין לחלק בין הקדש לשחרור: (מ) עיין ביבמות דף כד אמר רבא אע"ג דבכל התורה כולה אין מקרא יולא מידי פשוטו הכא אתיא גזירה שוה ואפיקתיה לגמרי ופי' רש"י שא"ל לקרות בנו בשם אחיו המת: (נ) ואף דהתוספות כתבו לכך תירולא דתנאי הוא ותנא דפרק כ"ש ס"ל אשת ב' מתים דאורייתא אולי קשה ליה דתוספות מקשו לה מהא דפ' ד' אחין ולתוספות שם נראה עיקר דהך דפ' ד' אחין סברי דלא מיתסר מדאורייתא כלל: (ס) איט מובן היאך שייכא קושיות התוס' אכתב עליו אוט טפי מברישא דכיון דכשברח זוכה רבו למעשי ידיו לפי דברי הגאון ז"ל א"כ מה שאין לרבו ראשון עסק בו ע"כ איט אלא מגד מה שכתב לו בשטר אוט אין לי עסק בך לכשתברח ולא נמי משתחרר בו בזה השטר עלמו ומה לי כשכותב לו שטר שחרור אחר שברח או שכותב לו מקודם שטר שיחול לאחר שיברח אע"כ משמע מדברי התוספות דכשברח זכה העבד בעלמו במעשה ידיו וכא דלא הקשו הוספות ברישא יש לומר כמ"ש הגאון בעלמו או כשפדאו וכן תירץ גם המהרש"א: (ע) אלמא דמוריש זכות עבדו ואבתו לריך מיעוטא שאינו מוריש. היינו משום דהתם יש לו זכות גם במעשי ידיו ולכך יכול להורישו לבניו כעבד ובבתו לריך מיעוט אבל קנס וולדות לאו פשיטא דאינו מוריש. וכלל כוונתו נראה דבא ליישב דברי מהרש"א שתירץ דכיון דאין לו זכות במעשה ידיו איט יכול להוריש קנס וולדות וע"ז כתב בתחלה שאין לו הבנה כלל והיינו אמאי אינו יכול להוריש ותו דבכלו מרוותא חוזר למרוותא קמאי אף למעשי ידיהן ולזה תי' בתחלה קושית ותו דכיון דמתו מרוותא קמאי בחיי העובדי כוכבים דאז לא היה יכול להוריש מעשי ידיו ושוב נתרוקן רשות ישראל לגמרי אף לקנס וולדות כיון דאיט יכול להורישן לבדן בלא מעשי ידיו כסברת מהרש"א. ואח"ז בא להסביר סברת המהרש"א אמאי איט יכול להוריש וזה שכתב ולקושית ח"ש מקנס וולדות י"ל כפשוטו דממון כה"ג איט יכול להוריש כמו ברים נערה כו'. מיהו מ"ש גבי בושת ופגם כו' אע"ג דעמד בדין כו' מגומגם דהתם בקנס איירי אלא שדעת התום' שם דגם בושת ופגם איט מוריש משום דאתקש לקנס. גם מ"ש אע"ג דעמד בדין אינו אלא דעת ר"ש וגם זה איט אלא התם דכתיב ונתן דלא זיכתה תורה אלא משעת נתינה: (פ) הא דנקיט ממנ"פ ר"ל אף אם נאמר דאסר

לומר ביהיה גט גט מעליא מספק דשמא השתא הוא דברית דליכא אלא ספיקא כמו השתא הוא דכהשית גם דלענין כתובה ניחא שפיר דהממע"ה וכמ"ש שם התוס' אבל להתוס' דקלקול ליתא אלא משום לעז בעלמא אתיא בפשיטות טפי דהשתא הוא דברית מבטל הלעז כיון דיכולין לתלות בהשתא הוא דברית ולזה הקשו הכא באיילונית נמי כו' וא"ת מגדה כו' ואפי' לרבנן כו' אמאי חייבי שמה לקלקולא אלולי טעמא דהשתא הוא דברית כנ"ל [לזה כתב דרבנן נודו התם] אף בים להקשות קלא מי הכריחם לזה יפרבו ג"כ דהשתא הוא דברית אין מבטל לעז רק נותן טעם לכתובה וכמו לפי' רש"י ודו"ק. ויש מקשים בע"א דבל"ז [ל"ק מגדה] התם קלקול ממש זה נתבטל בהשתא היא דברית אבל לעז לא נתבטל כמו בדלא אמר ע"מ כן יהא גט דקלקול ממש ליכא ולעז איתא ולרבנן דלא חייבי הכא לקלקול לעז אבל קלקול ממש חייבי ובגדה איירי בלעז [ודלא כרבנן] ויש לפקפק הרבה בזה ודו"ק: לענין כתובה יש לעיין אי צריך נמי שאמר שאין אני רוצה לתת כתובה ע"כ מגרשך דלפי הסברא נראה שא"צ ביאמר ועיין:

דף מז ע"א גמ' שנאמר כי לי הארץ. איירי בענין קדושה הארץ פרשת בהר ולזה מייתי ר"א פסוק דלה' הארץ ומלואה לא מיירי בקדושת הארץ רק בעצמית הארץ:

ברש"י בד"ה משום קלקולא שלא יוטמעו בעובדי כוכבים ובחיי אב אביהן מנטרי חסר כאן ומוגה בח"ש: **ברש"י** בד"ה חייתא כו' ופקיע עגול כו'. יש רוצין לסגיה ועגול כו' ר"ל תוך הפקיע שהוא של חוטין נתן עגול של אבן וכדי שלא ירגישו עשה כן וק"ל. נ"ל מכאן נתפשט לישנא דבגמרא חייתא דקיטרא סברית וקבלנית וק"ל: **ברש"י** בד"ה שכבר נתחייבו וכו' דקי"ל כו' אחר שליש. א"ל ליפרוך בקלרה לרבה דאזיל בתר מירוח ומירוח העובד כוכבים פוטר אף שגדל ברשות ישראל לגמרי וכן בהיפך א"כ היאך תלוי התם בשליש גם היאך מתורץ הקי"ל מסתמא לא איירי בסוריא דז"א דתבואה וזיתים אחר שליש קאי לענין שאז הגיע חיוב לעונת מעשרות ולענין מעשר עני ומעשר שני אם גדל השליש בשנה ב' ונגמר בשנה ג' וכה"ג והאי ברייתא אורי לן דיש קנין לעובד כוכבים והגדל ברשות עובדי כוכבים פטור ורשות ישראל היינו שמכר שדה לעובד כוכבים משהביאה השליש כו' לזה פרש"י ישראל שלקח שדה זרועה כו' דהיינו לרבותא אע"פ שגם השליש שגדל לא גדל לגמרי ברשות ישראל רק שהיתה בשעת גידול השליש שהגיע עונות שלה ברשות ישראל ואילו נקיט ישראל שמכר וכו' הוי משמע דוקא שגדלה שליש ביד ישראל ודו"ק: **ברש"י** בד"ה בסוריא כו' ביד עובד כוכבים כו' כנ"ל: **בתום'** בד"ה לוקח כו'. אף לפירוש ר"ת נ"ל דוקא בקרקע שהיתה של ישראל ומכרה באיסור לעובד כוכבים תקנו שכל הקונה מביא ביכורים וע"י כן לא יקנו פירותיו ויהדר העובד כוכבים למכור הקרקע וזו מפני תיקון העולם וקושית ר"ת מישב רש"י בסמוך במקומו: **בתום'** בד"ה אמר רבה כו' דאי אין קנין אין זה הפקעה כנ"ל: **בא"ד** ולהכי מוקי פלוגתייהו במירוח כו'. ר"ל בפרק ר' ישמעאל: **בתום'** בד"ה מר סבר כו' מתוך פ"ה משמע כו'. נראה דהו"ל לפרש אבל לא דריש דגנך ולא דגן עובד כוכבים ומדפירש אבל אם הגדילו כו' משמע דממילא הוא כן וזה נמשך מזה [דאי דרשינן דיגונך ממילא דליכא למידרש ולא דגן עובד כוכבים] ואילו להתוספות אף ר"א ס"ל דיגונך וכו' רק דריש נמי דגנך א"כ הו"ל לפרש ולא דריש דגנך כו' ודו"ק. **בא"ד** בפלוגתא דכל הני תנאי. אבל לפירושם אף דרבה סבר דלא כר"מ מ"מ ר"א אומר לכ"ע יש קנין ולכן לא דחה אלא דאמרי כר"מ וכו': **בא"ד** מדכתיב דגנך ולא כתיב תבואתך. הומ"ל דהדרים חד לדגנך ולא דגן עובד כוכבים וחד לפטור מירוח עובד כוכבים רק רצה לייסב דסבר אף כמ"ד מירוח עובד כוכבים חייב [מחמת אין מיעוט אחר מיעוט ותרווייהו דיגונך למעוטי אתא]: **בא"ד** וא"ת כו'. וא"כ ממילא אכתי תלוי פלוגתא דיש קנין בפלוגתא דמירוח העובד כוכבים ובאופן היפך ממ"ש בתחילת הדיבור [דלמ"ד אין קנין גם מירוח עובד כוכבים חייב דבשניהם נאמר אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות בין דגנך ובין דיגונך] ודו"ק: **ע"ב** גמ' דקא מקרי כו'. ר"ל מזדמן לפעמים כו' ויש משבשין קורין פרשת ביכורים כו' ועיין ברמב"ם פירוש המשנה מלשון יוקר ומזבני ר"ל לוקחין הפירות ע"ש: **גמ'** וקא משתקען. הוא יתור לכאורה דכיון דסוף סוף מזבני אוקמוה אדין תורה ועיין: **ברש"י** בד"ה טבל כו' מעשר שלם כו'. דאם מעשר על י' כורין רק חצי כור על ה' המגיע לחלקו הלא באותו חצי כור שייך רביע כור לחלקו של עובד כוכבים. ואם מעשר מטבל אחר ע"ז א"ל רק המגיע לחצי וכפי' רש"י בהדיא פרק ראשית הגז בתחלתו ע"ש באורך בראיות: **בתום'** בד"ה טבל וחולין כו' דלישנא משמע דלא מייתי כלל כו'. הא ודאי דמביא דהא מוכר שדהו לפירות אף לר"ל מביא רק מייתי וקורא קאמרי (צ) וכ"ל לייסב פי' רש"י דהא ודאי מייתי כיון דבכל חטה יש לו חלק אבל אינו קורא האדמה אשר נתת לי כיון דצריך להחזיר כל השדה ביובל דיוצא כולו מתחת ידו משום דאין ברירה אף דסוף סוף ביכורים שמביא גדל חציו באדמה שלו מ"מ לא מקרי שלו כיון דיוצא הכל מתחת ידו ביובל ודו"ק: **בא"ד** סיפרים ממקום אחר עליו אלא שיהא מעשרותיו מקולקלים חוזר ומתקן אותו מעשר סיפרים גם עליו כו' כנ"ל: **בסה"ד** וכל המעשרות והתרומות כו'. נ"ל לכאורה כל אותן המעשרות הבא לתקן מעשר ראשון שמקולקלין אותן נותנים לכהן וללוי בממנ"פ אבל מעשר הראשון הבא לתקן הטבל וחולין המעורבין [אינו] חייב [רק] להפרים אבל יכול לומר לכהן וללוי אייתי ראיה דהמוציא מחבירו עליו הראיה שמא הכל של עובד כוכבים מה שנפל לחלקו ועיין ברשב"א ודו"ק: **בתום'** בד"ה מתה כו' דאיכא לאוקמי במתה כו'. ולפי"ז אמאי לא משני כן לעיל דאיירי במתה ועוד למה לי קרא במתה פשיטא הא יורשה מיהו בזה י"ל דבלא"ה נ"ל מאי קמ"ל ברייתא תניינא דאיירי במתה דדוחק לומר לדיוקא לא מתה לא אלא לאשמעינן אע"ג דבשעת קצירה לא היו ראוין לקריי' וזה י"ל נמי דקמ"ל קרא [אבל קושיא ראשונה במקומה]. ולולי דבריהם היה פשט ההלכה איתבי' ר"י לר"ל כמו האיתבי' ראשון דזה אזיל ללישנא קמא יובן המשמעות היה בא בדרך כו' מתה אין כו' בשלמא לדידי דטעמא דקרא משום קנין פירות כקנין כו' ואיירי קרא היכא שהכניסה לקרקע ולפירות ואיירי ברייתא שניה בלא הכניסה לו לפירות דאז דוקא מתה אין וקמ"ל כדלעיל [אע"ג דלא היה ראוי לקריי' בשעת קצירה] אבל לר"ל דקנין פירות לא מעלה או מוריד לקנין הגוף רק גזירת הכתוב היא והלכתא בלא טעמא א"כ מה לי הכניסה לפירות או לא לענין הגוף קשה שפי' נ"ל מתה אף שיש לעקם קלא דדלמא דוקא גזירת הכתוב היכא שהכניסה לו לפירות ובאשה הורה לן רחמנא שיהיה קנין פירות כקנין הגוף מ"מ מ"ש נ"ל נכון והו"ק (ק): **בתום'** בד"ה בלרן וכו' בהספינה כו' דוקא בלרן בעל הבית ושגרן ביד שליח דאם בלרן שליח והביאו כו' וגמרו בעלים הבאה כו' לא זו אף זו קתני כו'. כמ"ש מקודם אע"ג דאיכא לקיחה ומקצת הבאה בבעלים: **ברש"י** לא ס"ל כרשב"ס ממ"ש ואי אפשר לומר שהביא שליח אחר דאפילו לא מת שליח ראשון אינו קורא. דבלא מת שליח ראשון הבעלים היו יכולין לקרות וק"ל (ר):

דף מח ע"א גמ' הא ביובל ראשון כו'. נעיל דפי' רש"י בד"ה המוכר שדהו לפירות בזמן שאין היובל נוהג משגלו שבט ראובן כו' הומ"ל ביובל ראשון רק קודם באנו לרב חסדא מפרש כן: גמ' אמר ר"נ בר' יצחק לעולם אימא לך בעלמא כו' קנין פירות כקנין הגוף דמי. דיחויא בעלמא כמ"ש התוס' ואמאי לא קאמר דכ"ע לאו כקנין הגוף דמי ור"מ ס"ל בלא קרא ה"א מסברא קנין הפירות כקנין הגוף דמי והורה לן קרא במת ואח"כ הקדישה דהוי שדה אחוזה וילפינן מזה דלאו כקנין הגוף דמי וכדלעיל מלביהך טעמא דידי נמי מהכא ויש לייסב וק"ל: **בתום'** בד"ה אי לאו כו' ויורשין דקאמר רב לאו יורשין ממש. לפי הנ"ל מגמ' שם בב"ק מוכרח לומר יורשין ממש ודבשלה מחליקת ולא יכול לסלקו בזוזי ועיין: **בא"ד** וא"ת לר"י דמחזירין כו' הו לא משכחת שדה אחוזה כו'. אף למה דס"ל כקנין הגוף דמי לענין הבאת ביכורים מ"מ שדה מקנה הוי דהא לקוחות הן ודו"ק: **סליק פרק השולח**

הנזקין פרק חמישי

ברש"י בד"ה מפני תיקון העולם אכולהו קאי. מליין בגמ' אחרי מתני' וכן מצאתי מוגה גמרא מקודם ולא כאשר הגיה בח"ש ודו"ק: **בתום'** בד"ה וכתובת אשה כו' מדאורייתא **דיניה בעדית** כאונס ומפתה שהוא מכ"ד אבות נזיקין דמסיק שם כולן כאבות לשלם ממיטב בגזירה שוה דתחת נתינה כו' ורמב"ן תי' הביאו הרשב"א דמדקראו רחמנא מוהר ש"מ דיש כסף למוהר הבתולות אבל אין הסך שוה דכולן בעורי וכתובה במדינה וסמכו חכמים ועשו קצבה והה"נ לענין עידית אין שוין וק"ל: **בא"ד** גבי בע"ח כו'. אף דהתם מדאורייתא בזיבורית משא"כ כתובה מדאורייתא בעידית מ"מ מטעמא דנעילת דלת היה ראוי לגבות בעידית (ש) ועדיפא סברא דנעילת דלת דלא גרעא חששא דשמא יאמר אקפוץ רק מעידית לבינונית מטעמא דכתובה דאורייתא בעידית דגרעא החששא מעידית לזיבורית אי אפשר דהחששא דתקינטו אלימא מאידך חששא (ת): **בא"ד** וטעמא דיותר משהאים כו'. דמשום הא ודאי אין שייך להפקיע דינה: **בתום'** בד"ה אמר אביי כו' בשום דבר טפי. ואע"ג שכתבו בסמוך בד"ה כגון אי בשל עולם שמין מחמיר ר' ישמעאל (א) שמא ס"ל לאביי לר"ע בדמזיק בשלו סיימינן וגם לא ס"ל או כסף או מיטב וכן בב"ק בהדיא דלא ס"ל כן וראיתי מי שמשבש הרבה: **בא"ד** דמתיך תשובתו. לפי"ז לא משני על עיקר קושיא ועיין בחידושינו בבבא קמא מ"ש בזה בס"ד (ב) יהיה נכון דועוד תניא בהדיא כו' דמביא לא מוסיף בברייתא רק תיבת של נזיק ומדלא מסיים בברייתא זאת מזיק משמע ליה כפשטא וה"ק:

דף מט ע"א גמ' ובע"ח דיניה בבינונית. מדרבנן מפני תיקון העולם והכא לא שייך תיקון העולם [יגבה] בזיבורית וק"ל: לא מוקמי בגמ' באוכל הקדש דבר הראוי להיות קודם וכ"ה ברשב"א (ג): **בתום'** בד"ה כגון כו' ואיפכא כו'. דאז א"ל לומר דבהתרתי פליגי ולא בא הכתוב כפשוטו ומפני תיקון העולם אתיא כר"ע הניזקין שמין להם בעידית דניזק מפני תיקון העולם תקנו שצריך לקנות אך עתה בשמעתין צריך לקנות אין ה"א כלל לכן לא מוקי כה"ג מיהו למ"ד או כסף או מיטב הו"ל טפי הניזקין שמין בכסף דטרם שיקנה בכסף עידית יתן לו המעות וז"א דדלמא יקנה שדה בעד מטלטלין אבל א"ל אף לאיפכא מתני' כר"י ותיקון העולם להיכא שעידית דניזק כזיבורית דמזיק כמו השתא באמת דז"א דלאיפכא נ"ל אהני קרא לכדאמר השתא באמת [דהיינו היכא דעידית דניזק כזיבורית דמזיק דאהני קרא שצריך ליתן לו מעידית של מזיק ומחמיר ר' ישמעאל בכל צד מדאורייתא] דבשלמא בשמעתין אתיא קרא לאפוקי שלא תימא זיבורית כיון דאינו חייב לקנות אבל לאיפכא זיבורית מהי תיתי הא אפילו לא הו"ל עידית כלל אין לפטור עצמו בזיבורית דהא צריך לקנות אלא לאפיקי וקנות כעידית דניזק יתן לו אותו המעות דיכול לפטור עצמו בכסף אך אין זה הכרח דדוקא למ"ד או כסף כו' הוא כן (ד) ועוד כמ"ש לעיל דבכסף אה"נ דיכול לפטור רק אם קונה עידית במטלטלין או בחילוף שדה בשדה וכה"ג ולזה שפיר י"ל דאהני קרא כבשמעתין בדיש לו עידית ואין לו זיבורית כעידית דניזק אבל כשיש לו זיבורית כעידית דניזק שמא א"ל ליתן לו מעידית שלו ואתיא תיקון העולם לזה ודו"ק: **בא"ד** כגון דאית ליה למזיק עידית ובינונית כו'. לכאורה בינונית כדי נקטו דהא בשל עולם שמין וא"ל לאייר בינונית גביה ובתום' ב"ק ליתא ודו"ק: **בתום'** בד"ה שור כו' תימה כו' עיקר התימה למה דלא ידע אכתי פירכא דשכן יפה כחו בנזקין: **בא"ד** דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא כו'. אין זה הוכחה דהא אף מנזקין איכא למיפרך כמ"ש שכתבו בסמוך בד"ה ור"ע שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור כו' (ה) ונראה שכתבו זה קודם דכ"תו למ"ש בסמוך דילפינן קרן מקרן (ו) ויש משבשין דאף לפי מ"ש בסמוך [דיליף קרן מקרן] ה"ט נמי [משום] דליכא למיפרך מנזקין משום דמלתא אחריתא ה"נ לכך לא פריך מרבית כו' משום דמלתא אחריתא הוא [ולהסביר קצת אף הא דגובה מועד מעידית אף במקום הם משום דאף אדם דאיקרי מועד שם [חייב] דאמר בהקדש דאדם מועד נמי פטור (ז) וא"ל דאם הומר גם אדם וה"ה בור גורם יעשה נמי חיוב בתם דאדם הוא מועד כ"ז היה במוסגר מדברי הגאון] ובהכיכה יתהלכו ודו"ק: **בא"ד** היינו מדרבנן כו' וא"ת א"כ רעהו כו' למה לי כו' וי"ל דאי לאו כו' אלא לפטור מחומש. עיין בחידושינו ב"ק [שם מפרש דאכתי למה ליה רעהו הא אשכחן פטורא בבור] מיהו אף לר"ע פטור וכמו שהקשו בסמוך באמת לר"ע [וא"ת אכתי כו' שכן יפה כחו בנזקי אדם כו'] דדוקא לרבנן כתבו דאי לאו רעהו כו' ועוד בגילוי הדבור ממעטינן מכי יאכל לגמרי כדבסמוך אולם בתוספות ב"ק כתבו [על קושיתם שבסמוך דאכתי איכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם] ולמ"ש א"ש [היינו דרק לרבנן דאשכחן פטורא מרעהו ממעטינן מכי יאכל לגמרי] ע"ש וק"ל: **בתום'** בד"ה ור"ע וא"ת כו' וי"ל בהקדש לא קמיירי. לוי"ל הראשון שבד"ה שור דשן ורגל בהקדש חייבין אך לא ממיטב הא דפריך בב"ק לאי ר"ע ליתני תרי גווני שור אף לרבנן תיקשי (ח) וי"ל נמי בהקדש לא קמיירי: **בתום'** בד"ה ועוד כו' ולא הו"ל לר"ע לאהדורי כו'. ולמסקנא ק"ו להקדש לד"ה קאי [אע"ג (דלא) [דהוא] ס"ל לר"י בעלמא (כרמסיק) [בדמזיק] גם בהקדש הוי ס"ל כן מ"מ י"ל אה"נ. זו היה במוסגר מדברי הגאון] אף אר"י קאי לכל מר כדאית ליה משא"כ עתה בה"א זו דפליגי רק בהקדש ע"כ הוא מדברי ר"ע לבד דאל"כ במאי פליגי וא"ל לפירוש ר"י דלמא מכח ק"ו להקדש דרשינן לרעהו

ביאור

דאבר הולד פרט לספק איילונית מ"מ קשה ממנ"פ וע"ז בפיר תירץ שאינו מגוס כו': (צ) לפי"ז אינו מובן כלל מ"ש בתוס' והמוזכר שהוא חולין מאי מקדיש לה דמה ענין מקדיש לענין קריאה ובפרק הספינה לענין מייתי קאמר לה דלא לכוי חולין בעזרה בספק אם מביא כלל וע"ש וכבר העיר בזה הגאון בעל שאגת אריה: (ק) ולפי"ם זה מיושב נמי קושית התבונה דהתיקא ליה להלמודא לזרם נרייתא דולביתך נמתה: (ר) אף דבהא דלא היה הליקתה והבאה באחד גם הבעלים אין יכולין לקרות גם לרשב"ס וא"כ י"ל דרש"י בא לייסב כמו שיישבו התוס' אליבא דרשב"ס דנקים ומת לרבותא דאף ע"ג דחזר והניחן דגמרו בע יש הבאה מ"מ"כ אי ע"י שליח ל"ל ומת כקושית ר"ת מ"מ ממה שהביא רש"י מהא דתנן הלקה כו' והשליח מביאין ולא קורין ולרשב"ס מתניתין דהתם עיין אחר כוה דשליח דוקא אינו קורא אבל הבעלים יכולין לקרות משמע דלא כרשב"ס: (ש) והפי' משום הך חששא דשמא יקפוץ כו' כפקיעו לבינונית ה"ה הכא מחששא דתקינטו הפקיעו יותר אפי' לזיבורית ועי' ס"ס טעמא ועדיפא כו': (ת) והפי' אי הוי שייך גם טעמא דנעילת דלת לא הייו מפקיעין לזיבורית כיון דמדאורייתא בעידית ולזה הוצרך לטעמא דיותר משהאים כו' כמ"ש בסמוך: (א) ור"ף דלפעמים הוי חומרא אי בדמזיק סיימינן כגון דזיבורית דמזיק כעידית דניזק נ"ל דמשמע ליה להגאה מלשון התוספות שכתבו דאין ר"י מחמיר משום דבר טפי משמע דאי הוה מחמיר בשום צד היה שייך לבון לא בא הכתוב. (ב) דלהכי לא טעי בדר"ע דכיון דר"ע לא סיים מן עידית דמזיק משמע ליה דעיקר פלוגתא דלר"י מפרש הפסוק באיכות התשלומין שישלם כאילו היה בדה הניזק מיטב אבל לא במהות התשלומין ויכול לשלם לו קרקע זבורית ור"ע אמר לא בא לאיכות התשלומין אלא ביהיה הנגבי' מן העידית עכ"ל שם: (ג) מ"ש דבר הראוי להיות קודם אינו מובן וברשב"א מבואר דזה ילפינן בהדיא מקרא דכתיב ואשר חטא מן הקדש ישלם ומייתי לה בגזירה שוה דישלם דכתיב מיטב כרמו ישלם דאתיא תחת נתינה ישלם כסף: (ד) נראה שדבריו דמאן דפליג אר"ה דאמר או כסף או מיטב ס"ל דמיטב דוקא ואינו יכול לסלקו בכסף והמעיין בב"ק דף ט' יראה דלא פליגי ר"ה בהיא דרי"י ור"פ אר"ה אלא דלדידהו כל מילי מיטב הוא ויכול לסלקו אפילו בסובין אפילו יש לו מיטב ור"ה ס"ל או כסף דוקא או מיטב אבל שאר מילי אין יכול לסלקו אא"כ לית ליה מיטב כלל ובאמת שכן פסקו הרי"ף ורמב"ם ורא"ש דלא כר"ה דס"ל או כסף או מיטב וס"ל דיכול לסלקו אפילו בסובין ואפילו יש לו כסף וקרקע מיטב אבל שלא יוכל לסלקו בכסף רק בקרקע דוקא ליכא מאן דסובר עי"ש: (ה) עיקר קושיא מבור דהא לפום כך תירוצא משמע להדיא מדברי התוספות דאף לרבנן כולהו נזיקין חייבין בהקדש רק נזקי בור פטור ואיך כי יאכל פרט למזיק שברי התוס' דהיינו לענין תימא אבל קרן חייב מדאורייתא כדמשמע פ"ק דשילם ולא נקטו התוס' כדבריהם לקמן אדם ובור אלא לתירוץ השני דכולהו נזקין פטורין מהקדש וכ"כ הפנ"י: (ו) וגם דלא כתבו נ"כ להקשות מבור דיפה כח בהדיוט מהקדש דא"כ לא מתיישב הוכחתן דהא עוד איכא למיפרך מריבית והונאה דהוא מלתא אחריתא הכתי יש לפרוך מבור דהוא נזיקין אמזיקין: (ז) למ"ש לעיל בכך הירואה קמא אדם בהקדש נמי חייב: (ח) ליתני שן ורגל דהדיוט ושן ורגל דהקדש דדייקנן הליקן לענין מיטב. ולמ"ש בסוגי' שם בב"ק דהא דמשני תברא רש"ע לגזיזה הייטו דכיון דמשלם מגופיה לא קתני ליה בהדיא אנות דכילן

כלשון

לאומרא ולא לקולא פרבנן דרשב"מ (ט) דאין שייך לשון ק"ו בזה דמשמע דהילפותא מכח ק"ו דהלימוד הוא מרעהו רק מכח סברא דהקדש חמירא מפרשינן לדיוקא דרעהו לחומרא ועוד דמק"ו דיו לבא מן הדין וכו' והול"ל עיקר הילפותא דהייט מרעהו ודו"ק: **בא"ד** והרב ר' שלמה וכו'. ואף דקרא בהדיוט איירי וקאמר ר"י דר"ל בדניזק ולא בדמזיק וקאמר ק"ו להקדש לאפוקי מזיבורית דניזק ואם יש להקדש עידית והוא סוף סוף אינו מחויב לקנות וצריך ליתן לו ממעולה שלו מ"מ בהקדש אין שייך לשום בדניזק כלל דמי ידעינן עידית או זיבורית שלו וצריך לשום בדמזיק ע"כ משמע דומיא דהכי בהדיוט: **מ"ש** ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק אין נמשך להק"ו שאין הק"ו קאי שלא נשום בדמזיק דהא שומת המזיק הוא חומרא: **היה נ"ל** לפרש בגמ' ועוד מאי ק"ו להקדש כיון דלא פליג ר"ע בשומת העידית א"כ ילא דקאמר לא בא הכתוב אלא לגבות כו' הא ר"י נמי ס"ל כן ע"כ ר"ל לגבות להקדש נמי מן העידית א"כ מאי ק"ו להקדש הא בהקדש עסקינן משמע כאילו גופא דדינא לגבות לא איירי בהקדש דאל"כ הול"ל בקיצור וקל וחומר להקדש ודו"ק: **ע"ב גמ'** מפני מה אמרו בע"ח בבינונית כו'. דמשום נעילת דלת הו"ל לתקן בעידית ובאשר"י מפני מה אמרה תורה ולאו דוקא דהיכן מוזכר בתורה בינונית ועוד מהי תיתי יהיה בע"ח [בעידית] הא בתחלה פריך בהיפך מפני מה ניזקין בעידית משמע דבלא טעמא עפי הו"ל לתקן בבינונית וק"ל: **גמ'** אפשר דמשהי לה בגיטא. מכאן הקשו להרמב"ם ז"ל דפסק במאים עלי כפינן לבעל ואין מזה הכרח לדידי דאדרבה למה לי כיומא זה משמע דאף במאים דכפינן ליה מ"מ יכול לעשות עיכוב ושהיה ודו"ק: **גמ'** כגון שנעשה ערב וכו'. ומצייר לנו מתני' ואשמעינן דינא ג' מיני תשלומין באחד זה בעידית וזה בבינונית וזה בזיבורית משום שזה הגבי' בא לאחר מיתה וכפי אותו תשלומין נעשה ערב: **גמ'** בקבלן. ולא משני בערב לאחר נשואין [דלאו מלוה קעביד דמשתעביד אפילו. בלית ל"ר נכסי כמ"ש התוס' לקמן ולא יקשה קושיות הגמ'] דאכתי קשה למ"ד ערב דבע"ח לא משתעבד אע"ג דחסריה ולא עביד מלוה וכ"ש ערב דכתובה לאחר נשואין ודוקא לפי ההלכתא כתבו התוס' כך וק"ל: **גמ'** אלא למ"ד וכו' מאי איכא למימר וכו'. נפשי אותה להבין דעת רש"י דמה מקום לקושיא זו תקשי בל"ז למ"ד אי אית ליה משתעבד כיון דלית ליה היאך גובה מערב ע"כ בדהו"ל ונשדף ומאי קשיא ליה הכא ה"נ בדהו"ל [ונשדף] גם היאך יטעה רש"י להשוות קבלן לערב וזה עצמו החילוק בין קבלן לערב וצ"ע: **מדלא** משני בערב בקנין משמע לי קצת דאף בקנין לא משתעבד (י) והפוסקים לא כתבו כן: **ולענין** ערב דנכסי מלוג ואלן ברזל אין להוכיח דדינו ככתובה גופיה אע"ג דחסריה ממונא הואיל דלא משני בנכסי מלוג ואלן ברזל דסתם כתובה מנה מאתים וק"ל: **ברש"י** בד"ה בקבלן כו' שהתפיסה בנו מטלטלין כו' והחזירתן. לשון נקיבה היא שהחזירתן לבנו וזה שכתבו התוס' דלא דמיא לנשא ונתן ביד כיון שלא נתנו הוא בעצמו לבנו ובקלא גמרות מוגה והחזירן וקלא משמע כן לשון לבנו דהול"ל לבעל ולפי"ז מ"ש התוס' דל"ד לנשא ונתן ביד משום דהתם לקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה משא"כ כאן שהמטלטלין המה של בעל ולא נתנן לידה רק למשכון ולהבטחה ודו"ק: **ברש"י** בד"ה אית ליה נכסי כו' הערב הזה כו'. הול"ל קבלן מיהו רש"י משון או לא דק בלישניה וכן בתוס' בד"ה אלא למ"ד נקטו דלא מלי ערב לאשתעויי כו' [הו"ל למינקט קבלן]: **ברש"י** בד"ה בדהוי כו' בשעת מלוה. הול"ל שיעבוד כתובה. אולי עיקר קושיא אבע"ח דבכתובה ניחא דמ"מ בזיבורית אף דלא משתעבד מכ"ש דא"כ גבי מיתמי (כ) אבל בע"ח בבינונית יקשה כיון דלא משתעבד (ל): **ברש"י** בד"ה דברי הכל לא משתעבד כו' ועוד דלא מידי חסריה כו'. ולא נקיט מלוה: **בתוס'** בד"ה משום חינא כו' לא הו"ל למקרי כושל. אף דרש"י ייטב שמה מ"מ לא הו"ל למקרי כך כיון דאין זה טעם שנותנין לה בשביל כן והול"ל לכתובת אשה ניחא לפירוש התוס' וק"ל: **בא"ד** ולעיל נמי כו'. והתם בהכותב נמארה באמת סברת חינא ותקנו בשביל כן לתת לאשה דהם ב' הפכים ולפי' התוס' ניחא דאדרבה כיון שהאשה רוצה להנשא ומדאגה שמא לא ישא אותה אם תקיטו לה שמה שיתנו לה והכא במשנתין קאמר ס"ד אמינא משום חינא יפוי כחה אף לגבי יתומים לגבות מבינונית קמ"ל דגבי יתומים לא ייפו כחה לגבי הא והא דקאמר מפני מה אמרו כתובה בזיבורית דכדי שתשא אים דהיינו כסברת חינא שפי' רש"י הו"ל לתקן עידית [או בינונית] לזה קאמר דאין זה סברא כלל דיותר ממה כו'. ומ"ש התוס' לעיל ריש פרקין בד"ה כתובת אשה בסוף הדבור משום חינא נקטו ליסנא דחינא לפי פי' רש"י דלרש"י קרוי זה חינא ולהתוס' ג"כ כוונת הפשט אחד רק לשון חינא אינו כן וק"ל וכ"ז פשוט בעיני וראיתי מי שלא כתב כן ואינו נראה: **בתוס'** בד"ה בקבלן כו' דבלשון תליא כו'. ר"ל אם אמר לשון תן לו ואני אתן לך הוי קבלן הלוהו ואני פורע הוי ערב וכה"ג ע"ש. נראה דרש"י ס"ל בכל קבלן צריך דוקא שקיבל המעות לידו ולכך נקרא קבלן וברשב"א כתב משום דכאן לא שייך תן לו וכו' שהאשה אינה מלוה לבעל רק חייב לה כתובה בתנאי ב"ד לזה נ"ל שהתפיסה מטלטלין כו' ומ"ש והיא מוסרתן לידו ס"ה הם אמר לה תן לו וכו' ועיין: **בתוס'** בד"ה אלא למאן כו' ניזקין אמאי בעידית כו'. אע"ג דהוי קבלן ויכול לתובעו תחלה מ"מ עיקר דינו איתמי ואפילו בקטנים כו' ולפום ריהטא קצת קשה לי דלמא איירי בדאית ליתמי עידית ולא זיבורית ואפ"ה כתובה בזיבורית דלא נכנס לשיעבוד יותר רק שיהא קאי במקום יתומים ויהיה לו יפוי כח דיתומים ואילו הוי להו זיבורית מלי מגבי לה ה"נ איהו כיון שיש לו ואינו נראה פשטא דמשתנין דאיירי שיש לו לחייב ג' שדות עידית בינונית זיבורית דאין לנו לדקדק בשדותיו רק טעמא בניזקין ובע"ח קיבל עליו לעמוד במקום החייב דינייהו וכיון שיש לו עידית צריך ליתן לו עידית ובכתובה דלא ניתנה לגבות מחייב שיעבד לעמוד במקום היתומים ודו"ק: **להתוס'** א"ל כמו שהקשיתי ברש"י תיקשי ליה בל"ז אי אית ליה משתעבד כיון דאית ליה משתלם מבע"ח ובקבלן ניחא אבל בערב דבע"ח נמי פליגי וע"כ ידע מקור הפלוגתא י"ל דאיירי שפיר בדאית ליה עדיין וביתומים קטנים וק"ל:

דף נ ע"א גמ' או דלמא משום דלא מסיק כו'. ודינא הוי ופירוש מפני תיקון העולם אניזקין בקטנים משום תקנתא ולא חילקו שוב בין גדולים לקטנים כמו בבע"ח משום לא פלוג וכמ"ש התוס' לעיל במתני' בד"ה אין נפרעין מנכסי יתומים וכאן בד"ה כיון: **בתוס'** בד"ה פחות שבכלים כו'. דהתורה תלאה בברירתו ליתן מה שירצה וממילא בקרקע נותן זיבורית אבל פחות שבכלים ודאי הוי מיטב. ראיתי מי שמשבש שכתב מכח יתורא ואין כאן יתור בקרא והדברים המה דברי יתור: **בתוס'** בד"ה כיון כו'. בהרשב"א כתב דרבא סבר שיעבודא לאו דאורייתא והיינו שיעבוד סתם שהלוה לו בשטר אבל הכא שפירש בהדיא שיעבוד קרקע [מדאורייתא משתעבד] ולפי"ז מאי מקשה מניזקין ודו"ק (מ) ולי אפשר קצת לומר דלא מוכרח דס"ל לרבא שיעבודא דאורייתא ומ"מ פריך שפיר על הדע שלו דלמא בשבח דמניה בעידית מדאורייתא הניחו רבנן ביתומים על דין האב משא"כ בבע"ח דמניה דידיה גופיה בזיבורית ורבנן תקנו לגביה בינונית וגבי יתמי לא רצו לתקן ופריך מניזקין דמניה מדאורייתא בעידית ואפ"ה ביתומים שינה הדין וק"ל (נ): **בתוס'** בד"ה מאי עידית שפאי עידית פירש בקונטרס כו'. דברי רש"י דחוקים בפשט דשפאי כמ"ש התוס' ודברי התוס' רחקו מני וגבי יתמי ס' אין לו פירוש וכ"ל שהם מדברי רבא גופיה ור"ל שפאי עידית הוי בע"ח לכן מיניה בבינונית לא בעידית וגבי יתמי בזיבורית כדין תורה משא"כ אילו הוי ניזקין מיתמים לא גבי מזיבורית אא"כ הוי עידית דניזק ועוד ראיה דכדרבא לא קאי רק על מה שמליט שפאי עידית דנריע ואין זה ענין ובעיקר דבריו הוי דברי נבואה דאטו אם שילח בעירו וביער בשדה שבולת שועל העומד לאכילת בהמה או מלידי החטות המוכר שבולת שועל לבהמה לא יהיה דינו כניזקין מיהו בלידי החטות אינו עומד לכך לאכול הבהמות שמה משא"כ בשדה מרעה שעומד לרעות שמה (ס) וכן מסתבר דאין לזה שום מזק. וברשב"א מביא בשם ר"ת אפילו הן עידית שפאי עידית אותו קרקע שהזיקה דהוי מזק ונזק דינו אף גבי יתומים בעידית לרבא מ"מ בשפאי עידית הוי כבע"ח דגבי מיתמי בזיבורית ואתיא ראיה דרבא שפיר דהוי בע"ח דמניה בבינונית וקאי הסיומא וגבי יתמי אדלעיל כמו לפרש"י וק"ל רק דוחק דלפי"ז איירי ברייתא דמקשה מניה בניזקין ואמאי לא קאמר מתחלה מאי לאו אפילו הן עידית ר"ל ניזקין י"ל דא"כ הוי משני ליה ר' ישמעאל היא וכדלעיל והא דלא משני באמת כן ואם תירוץ זה עדיף ליטני לעיל ג"כ בשפאי י"ל דכל אחד משני לפי משמעות הלשון דהכא הול"ל אפילו הן ניזקין למה כינה עידית דהא לא מלינו בשום מקום שכינה לניזקין בשם עידית. ואי לא מסתפינא הייתי מפרש שפאי עידית היא שדה טובה מאד כדרך השדה העומד על שפת הנהר והוי עידי עידית וקאמר אפילו יש לכן עידי עידית דה"א דנעשה מעידית בינונית ומבינונית זיבורית ויגבה מהן בינונית דמלמעלה חשבינן קמ"ל דמלמטה חשבינן כי אין שיעבוד ניזקין אלא לעידית סתם לא עידי עידית [וע"כ דלמטה חשבינן וא"כ ממילא דבבע"ח בזיבורית אפילו יש לו עידי עידית] ומייתי שפיר ראיה דשיעבוד נזקין על עידית [סתם] וגובה מבינונית [דידיה] ולא מעידי עידית וממילא ביתמי אוקמה אדאורייתא וגובה בע"ח מזיבורית ואזיל רבא לטעמיה דס"ל בשל עולם הן שמין כמ"ש הגמ' ונותן לניזקין עידית סתם דשל עולם לא עידי עידית (ע) ודוחק בעיני דהו"ל לרבא לומר הזיק זיבורית גובה מעידית ואפילו יש לו שפאי עידית כדקאמר הכא אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מזיבורית ואפילו יש להן שפאי עידית גובה מה שנקראין זיבורית בשל עולם ועוד יאמר בקיצור בשל עולם הן שמין ולמה לו האריכות הזאת: ודע ביש"ש פ"ק דב"ק סי' י"ג האריך בדין שכתב הטור סוף סי' ק"ב (פ) וסבר שילא לו מפשט זה לפי פרש"י ואשמיטתיה דדין הטור הוא גמרא ערוכה פרק איזהו נשך [דף ס"ו ע"ב] וכן הב"י הראה מקום על גמרא דאיזהו נשך ופירוש הטור שהתנה מעידית ולא מעידי עידית וק"ל: **להתוס'** שפאי בשין שמאלית:

ע"ב גמ' אבל אם אמר תנו וכו' ואחריו ג' מאות לפלוני ואחריו. ד' מאות לפלוני כצ"ל: **גמ'** ואע"ג דקמא בינונית כו'. דהא פסיק ותני. וברשב"א כי היכי דקדים לגבות בינונית וע"ש באורך: **גמ'** ולחזי שטרא כו'. פרש"י אמאי כו' דלוואה. משמע דמפרש שטר אלוואה ואח"כ פריך והא כל הקודם בשטר קאמר וצ"ל ע"כ דפסיקא ליה עכ"פ דס"ל לברייתא דאזלינן בתר לוואה ולא בתר שטר מדגובה ברישא מכולן ומדאין אומר ברישא בלא אחריו כל הקודם בשטר זכה ויש לו ב' פרכות ע"ז אמאי לא אזלינן באמת בתר שטר ועוד ליתנא דכל הקודם בשטר וא"כ היינו האי נמי [שכתב רש"י] דמסיפא לא קשה כלל דדלמא קוסטא שטר ממש ודו"ק: **בתוס'** בד"ה יתומים כו' כשערב לו כו'. ועכשיו שמת זה החייב לו רוצה העובד כוכבים להפרע מהערב [כיון שמת החייב] לא יפרע הערב הזה מן היתומים אלא בשבועה שמא אתפסיה החייב צררי וק"ל: **בתוס'** בד"ה גובה כו' יתן לפי חלקו כו'. וה"ה לענין גבי' שלהן אם אין הנכסים מגיעין חולקין אותו לט' חלקים: **בא"ד** ור"ח דימהו למתני' כו'. דהיינו עד ב' מאות חולקין בשוה ומנה ג' משועבדים לב' אחרונים יחד ומנה ד' לאחרון: **בא"ד** ונראה שיש לחלק. עיין ברי"ף שם בב"ב תמלא החילוק וכאן ברשב"א דהכא אזלינן בתר אומדן דעת המת וק"ל: **בתוס'** בד"ה אע"ג כו' קצת קשה כו' דלא מפרש דאינו נפסד אלא האחרון והא רישא כו'. ואין לו גובה מלפניו וכו' נמי יש לפרש כן דמ"ש ודוחק לומר דברישא נמי לא ס"ד נפסד רק ר"ל מאיזה שיש לו בינונית דאין מכולן משמע כן: **בתוס'** בד"ה ש"מ כו' אי נמי הכא במתנה במקלת כו'. וא"ל מנ"ל להקשות [היינו לפשוט דדלמא איירי במתנת שכ"מ בכולה] ודוחק לומר מדלא אמר תנו ב' חלקים מנכסי לפלוני וג' חלקים לפלוני כו'. אבל י"ל דמשמע ליה כן דבכולה לא מקרי משועבדים להיות גובה מן האחרון מטעם דאין גובה ממשועבדים במקום שיש בני חורין רק מתנת שכ"מ במקצת דהוי בקנין וכמתנת בריא לכל דבר שאם עמד אינו חוזר וכן משמע ברשב"א וק"ל: **בתוס'** בד"ה ר"ח קלובין וכתובין כו' אר"ל לא מיבעיא כו'. דלר"ל פשיטא דכתובין לחוד מהני מדקאמר [ר' אבא לעולא] והא מזון האשה כו' אע"ג דלא קלובין הוי מהני אילו הוי ככתובין למשעבדי וק"ל. ועי"ל שהוא הראשון ופשיטא מדלא הזכיר רק כתובין מהיכא תיתי נאמר שכוונתו קלובין ג"כ אבל בר"ח מספקא ליה אי קאי אדברי ר"ל גם אי קאי אמאי טעמא דמתני' [ע"כ דקלובין לחוד מהני דהא אין כתובין] או אקושיות והא מזון אשה ובנות וכו' וק"ל:

דף נא ע"א גמ' גדולה מזו אמרו וכו'. נראה דס"ד טעמא משום דלא אלימא עישור לבטל הירושה שנתהדש עתה ושם בפרק מציאות האשה פריך ודלמא שאני הכא משום רווח ביתא וכפרש"י כאן: **גמ'** שאני פרנסה כיון דאית ליה קלא כו'. ואין מוציאין למזונות משום שאין קלובין ואע"ג דזמנן עד דתיבגרן או עד דתינסבן וכו' מ"מ אין לו קצבה למטה דלמא תנסבון קודם בגרות וכמ"ש התוס' בכתובות (צ) מיהו למ"ד כתובין לחודא מהני א"ל דא"כ מוציאין למזונות ס"ל דמשנה שלימה בסמוך מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין כו' (ק) וכדפריך בסמוך אי הכי בנות נמי דל"ל דלא פריך לדחות שינויא דקנו מידו למיפשט האיבעיא דדלמא לעולם תרוייהו בעי ושקנו מידו ובנות דלא משום שאין קלובין אלא למ"ד לפי שאין כתובין פריך וצ"ל דמזונות אין מוציאין משום שכתובין הן אלל בני חורין וכו' כדקאמר לעיל והטעם כפרש"י לעיל אין לך אדם שרוצה ליקח וכו' ולהכי אפילו ממשעבדי שמכר האח לא מוציאין ולכאורה זו בעלמו סברת קלובין דמ"ש מזונות מפרנסה ויש לייסב בדוחק שאין זה משום קלובין ועיין מ"ש התוס' פרק נערה דף כ' ע"ב בד"ה ומאי עילויא כו' וז"ל ויש להביא ראיה דלהוסיף על עישור אין שמין באב דרבי אית ליה כר' יהודה דהולכין אחר דעת האב וקאמר רבי דפרנסה טרפא ממשעבדי ולא מזונות לפי שמזונות אינם קלובין כדאמרינן בהניזקין ופרנסה מיקץ קיץ כדאמרינן התם ואם איתא דלהוסיף על עישור נמי שמין באב א"כ פרנסה נמי אינן קלובין אבל אם אין שמין אלא לפחות מעישור ניחא אע"פ שאין לו קצבה למטה כיון דלמעלה יש לו קצבה יכולין הלקוחות ליזהר ולהניח בני חורין כדי עישור נכסים ומאי ראיה דלמא רבי ס"ל טעמא לפי שאין כתובין דהא תנאי פליגי בהכי ודו"ק: **גמ'** אמר ר' יצחק שני כיסין קשורין כו'. לכאורה כשלא ידע מאומה רק זה בא ואמר מצאתי כיס אחד וטוענו הלה לפי דבריך ע"כ גם השני מצאת וה"ז תביעות ברי בכיסין ותביעות שמא בשוורים וברי בהחזרתי אף בשוורים וזה שדקדק רש"י והו"ל טענתו של זה טענת ברי אחרי שאחד מהן ביד זה וכו' ולא קאמר הואיל ורצה לזה מגביה כיסו ואע"ג דמגו דאי בעי שתיק סוף סוף עתה יש לו תביעות ברי עליו ול"ד למודה ר"י

באור

כאבות לבלם ממיטב כדקאמר שם בגמרא א"כ לא שייך למיתני שן ורגל דהקדש דלאו ממיטב: (ט) לכאורה הא ליכא ק"ו כלל דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור כמו שהקשו התוס' ולא שייך תירוצם דיליף קרן מקרן דאדרבה נדרוש רעהו לפטורא קרן לגמרי וליכא ק"ו מהדיוט לחייבו: (י) וכ"ה דעת הרמב"ם. והב"י בבב הה"מ הביא ראיה זו. וכן משמע מדברי התוס' בד"ה מלוה הוא דעביד שכתבו אבל היכא דלאו מלוה עביד ולא תבי"י כגון שנעשה ערב אחר נישואין כו' משתעבד הא בלאחר נישואין ודאי דצריך קנין דהוי כערב שלא בשעת מתן מהן מעות אפ"ה לא משתעבד רק משום דלאו מלוה קעביד: (כ) מגומגם דאיך יגבה מיתמי כיון דלית ליה ומש"ה לא משתעבד. ואולי בדוחק גדול ר"ל דבכתובה מ"מ בזיבורית אף דלא משתעבד מכ"ש דאי אפשר למיגבי בכתובה אלא בדאית ליה ומכיון דלא יתבע מערב תחלה יגבה מיתמי מזיבורית: (ל) גם זה מגומגם דהא כך תירוצא אקבלן קאי ובקבלן דבע"ח דכ"ע משתעבד: (מ) כבר כתב הש"ך בסימן ל"ט דבניזקין לכ"ע שיעבודא דאורייתא דמלוה הכתובה בתורה היא: (נ) וכן כתב הש"ך שם בתירוצו השני · (ס) יותר נראה דצ"ל וכי מסתבר כו' ומ"ש משא"כ בשדה מרעה כו' ר"ל שדה שבולת שועל העומד לאכילת בהמה שהזכיר מקודם דדמיא לשפאי עדית וכי מסתבר דאין לזה שם נזק כן נראה עם שיש לפרש קצת גם הלשון הכתוב בפנים: (ע) מגומגם קצת דלפי הטעם שכתב למעלה משום דלמטה למעלה קחשיב משמע דאפילו אי בשלו הן שמין הוי זה עידית דידיה וכן פסקינן אנן דבשלו הן שמין ואפ"ה פסקינן בניזקין דאינו נותן לו אלא עידית סתם דידיה ולא עידי עידית: (פ) בהתנה לתת לבע"ח עידית והיה לו עידי עידית ונשתדף הו"ל עידית במקום עידי עידית ואינו גובה אלא מבינונית: (צ) שדחו בזה ראיתם שהוכח לקמן בדברי הגאון בסמוך: (ק) עפי הו"ל למנקט ממתניתין דידן דאין מוציאין למזון האשה והבנות דאקשי מיניה לעיל

אומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר כו' דאין לזה תביעות ברי עליו אף לפי הודאתו ויותר נראה דזה בעלמא מקרי משיב אבידה הואיל ולא שתק והודה [וא"כ זהו באמת קושית הגמ' ור' יצחק ל"ל המוצא מציאה] וכן פרש"י בריש ב"מ מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ניחוי אמשיב אבידה דתקן לא ישבע מפני תקון העולם [ולפי' התוס' בד"ה ורא"בי ל"ל משיב אבידה דחוק אמאי קרי ליה למגו משיב אבידה הא"ל ורא"בי נ"ל נגו וכן בסוגיא הלכך לאו משיב אבידה כו' ומדלא מעיז משיב אבידה כו' ולפרש"י א"ש. זה היה במוסגר מדברי הגאון] וצ"ל דרש"י מפרש כרבינא [לעיל דף מ"ט ע"ב רבינא אמר לעולם מתני' ר"ע כו'] וכן פסקו לעיל הפוסקים (ר) מפני תקון העולם דאורייתא הוא והוא טעם לדין תורה ולזה מקשה ור' יצחק ל"ל המוצא מציאה כו' הוא דאמר כו' דהיכא דתבעו ברי לא מקרי משיב אבידה [לפי המסקנא דרא"בי בתובעו] ומתני' לא איירי בתובעו ברי (ש) או מתני' [כרבנן] דרא"בי לית ליה משיב אבידה פטור [והיה קשה לרש"י] ומאי פריך אלא בעלמא היינו וכו' ומ"מ מייתי לה טובין משום דלרא"בי אף בשוורים דמיגתחי הו"ל לחייב שבועה כמו בטענת עצמו לס"ד שבעיו ור"י פוטר בשוורים ומסיק בטוענו קטן וס"ל לרא"בי כיון שתובעו ברי לא מקרי משיב אבידה אע"ג דקטן הוי כמאן דליתא אפ"ה אין אדם מעיז לכפור הכל ואע"ג שהדמיון אינו מחוור כ"כ לדמותו לכאן מ"מ רש"י משוו להו (ת) ודו"ק. אבל התוס' לא היה לפניהם פרש"י כאשר הוא לפנינו ומפרשים דאיירי שטוענו עכ"פ ראיתי שהגבהת מציאה שלי אבל איני יודע כמה לזה בכיסין הוי טענת ברי וכמ"ש בח"ש והוא העתיק מלה במלה מרשב"א ע"ש ולזה הקשו התוס' וקשה דלהימניה במגו כו' אבל בחלוקה הראשונה דכיסין לא הקשו דהוי מגו דכופר הכל ואין אדם מעיז כיון דהלה טוענו ברי אבל בסיפא הקשו שפיר והטעו גירסת הג"ה וכו' שני כיסין וכו' ולא מלייר סיפא בשוורים ובהחזרתי כו' משום דפטור במגו דלא מצאתי אלא אחד וכקושיתם לפרש"י אבל בכיסין אילו טען לא מצאתי אלא אחד נמי היה חייב שבועה והא דקמלייר בכיסין החזרתי לרבותא וכו' ולהתוספות לא גרסינן כלל אף חלוקה דשני שוורים קשורים וכו' והחזרתי כו' בזה אינו נשבע ולפשט הזה כמ"ש בח"ש ורשב"א פי' השמעתין דמתני' איירי במוצא מציאה שחייב לישבע מצד הדין אפ"ה מפני תיקון העולם התקינו שלא ישבע ובא ר' יצחק ומלייר היכא שחייב מצד הדין ישבע דל"ל תיקון העולם כלל ועיין במאור מסכים לפירוש הראשון ובמלחמות לפירוש השני עיין עליהם ודו"ק: **ברש"י** בד"ה גדולה מזו אמרו שאפילו מכר האח כו'. וכפרש"י בסמוך משעה שמת האב הכל יודעין כו'. אבל למה שמכר האב בחייו אין לו קצבה דמי יודע כמה בנות יהיה לו ועד כמה יהיה העישור וכמו שכתבו התוס' ר"פ הנושא [לענין מזון הבנות] וע"ש (א): **בתוס'** בד"ה או דלמא כו' כגון פסק לזון כו'. ומתני' דבסמוך והיא ניזונת ממשעבדי או איירי בקנו מידו או אפילו בלא קנו וצ"ל כדמשני שאני פרנסה כיון דאית ליה קלא כו' אבל פסק לזון לית ליה קלא כ"כ אבל מ"מ יש לו קול יותר מהטאה וק"ל: **בתוס'** בד"ה בשקנו מידו כו' וקשה כו'. לפרש"י י"ל דכתובין ממש אה"נ דמהני לעיל רק אכמאן דכתיבי דמי מכח תנאי ב"ד קאמר דמעיקרא הכי תקון דכתובין הן אבל בני חורין כו' לזה פירש בפיר בשקנו דסתם קנין וכו' אבל התוס' מיאנו בזה דא"כ ליתני הכא במאי עסקינן בדכתב וק"ל (ב): **בתוס'** בד"ה אימור וכו' אבל גבי בני חורי לא דאמרינן בפרק שני דייני גזירות כו' היט רלה דלא חיישינן לגררי לגבות מבני חרי וא"כ קאמר בהדיא מהו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין כו' רק טעמא קאמרי דלא חיישינן לגררי לגבי בני חורין משום דקטנה היא כו' והשתא אדא לא טעמא לפי שאין כתובין דהא אף בכתובין ובקנין אפ"ה לא גבי ממשעבדי משום לגררי וא"כ מפני תקון העולם דמתני' צ"ל דחששת לגררי מקרי תקון העולם שלא תגבה פעמיים (ג) והו"מ למיחשב כמה וכמה הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה משום לגררי ואין נזקקין לנכסי יתומים קטנים משום לגררי ותנא ושייר דהא נעילת דלת מקרי תקון העולם והומ"ל מלוה בשטר גובה מלקוחות מפני תקון העולם למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא ובסמוך תנאי היא כו' משמע דטעמא דכתובין נסתר לפי האמת ולפרש"י ולאחר שיטת התוספות [לעיל בד"ה כתובין] דדוקא בקנו מידו יש לחוש לגררי א"ש דצריכי טעמא דכתובין אלא קנו מידו ודו"ק (ד): **בא"ד** דלענין משעבדי חיישינן כו' למאי דפי' רש"י והתוס' לעיל דדוקא משום דקני מידו לק"מ דהא דכתובה איירי בדלא קנו מידו וכן הא דכתבו התוס' מקודם אבל גבי בני חורין כו' מפרק שני דייני כו' בלאו ה"נ שאני התם דלא קנו מידו ודו"ק (ה): **בא"ד** תשבע לבסוף וכו'. דא"ל דהתם משום דנשבעת לבסוף בשעת גיבוי כתובה סוף סוף כשבאת לזון שלא בפניו נותנין לה מזונות בלי שבועה וכתובה תנינא בהכותב הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה ופירוש תשבע לבסוף כשיבא ממדינת הים (ו) וק"ל: **בתוס'** בד"ה אלמא אפשר לומר בהיפך דרש"י מחשיב ליה לכתובין דטעמא לפי שאין כתובין, פרש"י לעיל אע"ג דכתב השבח מ"מ על הפירות כיון שאינן בעולם אין הקול יוצא ולהכי כי קדם מקחו לשבח לא הוי כתובין דליכא קול אבל קדם שבחו למקחו וכו' יצא קול אחריות כו' כפרש"י באר היטב כאן ד"ה אבל קדם אבל קלובין לא הוי דגוף הקרקע קלוב דמיו תוך שטר המכירה עד כמה יחזור על המוכר אבל שבח ופירות אין קלוב בו דהשתא לר"ל ניחא וכן לר' חנינא אי קלובין אע"פ שאין כתובין (ז) י"ל נמי כתובין לחוד נמי מועיל ואע"ג דבשעת כתיבה לא הוי קול מ"מ מידי דהוי אפרנסה דבחיי אב אין לו קול ומשעה שמת האב אם מכר האח מוציאין דהית ליה קלא ולתוספות צריך לחלק דשאני עישור דמתחיל עתה החיוב ולא כתוב מקודם ותדע קצת דע"כ רש"י מפרש לר' חנינא אם קלובין לחוד מועיל הא דתנן מלוה ע"פ גובה מבני חורין בדלא קלובין ודומיא דהכי בשטר גובה ממשעבדי ופשוט דלאו קלובין וכתובין בעי רק חדא לחוד שני ומשני תנאי וכו' ולמ"ד קלובין לא מהני כתובין כשאין קלובין ודו"ק. ולהתוספות אף לתנאי היא מ"מ נפשט האיבעיא דאל"כ הוי ג' תנאים וק"ל ולא מתרץ רק חדא דלא יקשה לעולא ואף זי"ל קצת דלא נפשט ופליגי ר"ל ור"ח אליבא דת"ק (ח) ור' נתן כר"י ודו"ק: **ע"ב בתוס'** בד"ה רא"בי כו' וקשה כו'. עדיפא הו"ל להקשות לפרש"י אמאי שביק להקשות אלימא בהאמת מכח דינא ומקשה מכח תקון העולם ולמ"ש לעיל בפרש"י ניחא ודו"ק: **בא"ד** וקשה וכו' ועוד וכו'. י"ל מכח הנו ב' קושיות פרש"י והוינן בעלמא מקמן אחר ולפרש"י שלפניו פירש והוינן משום דמסקנא דמיא לדר' יצחק אבל בה"א אפילו שוורים נמי [כמ"ש לעיל בגמ'] ודו"ק: **בתוס'** בד"ה אלא בדרבה כו' וד"ה מפני מה וכו'. עיין מ"ש בעזה"י בחידושינו כתובות וב"מ: **בתוס'** בד"ה מפני מה כו'. מ"ש בכתובה בהא דאלמא בכופר הכל נמי אדם מעיז כו' דאשתמוטי וכו'. אפשר לכאורה-דא"כ הו"ל בקרה בכולה בעי דכפריה והאי דלא כפריה משום דהו"ל זוזי השיעור הודאתו ומותר לא הו"ל לכן אשתמיט וכו' ודו"ק [ועיין מה שהגהנו שם]: **בא"ד** דוקא מודה מקצת וכו'. דא"ל המיעוט קאי דוקא אהיכא שאינו יכול להעיז דומיא דחזוקא דמודה מקצת אבל היכא שיכול להעיז כופר הכל חייב א"כ באותו ה"א מודה מקצת ג"כ חייב דהא ליכא מגו כיון דכופר הכל חייב וא"כ באותו ה"א איירי כי הוא זה בכל גוונא וממעט נמי בכל גוונא והו"ק: **בתוס'** בד"ה בכולה בעי כו' מדלא כפריה כו'. אינו מדוקדק בפרש"י לכאורה, דמשום דאינו יכול להעיז לא כפריה ואפשר הא דאמרינן אין אדם מעיז דוקא באדם שאינו גזלן [ורק כוונתו לאשתמוטי] ואילו הוא גזלן וחשיד אממונא מעיז ומעיז וק"ל: **בא"ד** ולא קשה מהאי רעיא כו'. קאי אף אי"ל הראשון [דמדרבנן פסול כו']: **יש לומר** ולהוכיח דמשביעין שבועה דאורייתא על הרחבת הזמן אם מחולקין הלוה והמלוה ויש למלוה עד א' דהכא כל עלמות שבועת מודה במקצת הוא משום הרחבת הזמן דממנ"פ אם אינו חייב לו יותר למה ישבע בלי טורך ואם חייב לו ודעתו שלא לפרוע א"כ חשיד אממונא [לפרש"י ולפי' התוס' א"כ יש לו מגו] ע"כ משום אדם שדעתו לפורעו כשיהיה לו זוזי ואשתמוטי לפי שעה אף שיש לחלק קצת ודו"ק (ט):

דף נב ע"א במתני' לא קתני ברישא אפוטרופוס שתם ועוד בסיפא שביק יתומים שסמכו מיהו הא לא קשיא דבסמוך מפרש סברת טעם המחלוקת דאבא שאול ורבנן ואותן הסברות לא שייכין כלל בסמכו ולתרווייהו או נשבע כסברת הרמ"ה והרא"ש או אינו נשבע כסברת הראב"ד ורמב"ן וכ"ל שדעת התוס' כראב"ד ורמב"ן ורשב"א בפרק הכותב דף פ"ח ע"ב בד"ה ומיפלגי בפלוגתא דאבא שאול וכו' דכתבו ובממנה עלמה ליכא לאוקמא דהם כן לכ"ע היורשים משביעין אותה דלא שייך בה טעמא דמימנע וכו' דמן הדין אין ממנין אשה אפוטרופא הא לא"ה לא ישבע כמינהו אבי יתומים וכ"ל דאורחא דמלתא נקיט דב"ד ממנין עשיר גדול גברא דטפי נכסי וכו' ואותו האיש מסתמא לא יטפל בעצמו ביתומים קטנים להאכילן ולהלבישן וכה"ג רק מסכירין אותן ביד בעה"ב א' וקולבין לו מזונות ומעות וכה"ג ולזה א"ל בו אם ישבע אם לאו שאין בידו ממעות יתומים רק לענין עשורי ובאפוטרופס שמינוהו ב"ד אין שייך לעשר דהא לעשר דוקא להאכיל שרי כדמסיק [ובתחלה ס"ד דאף ברייתא דהתם איירי בלהאכיל דלגמרי ממעט אתם ולא התורם שאינו שלו. זה היה במוסגר מדברי הגאון] אבל אבי יתומים דרכו למנות חבר וקרוב שלו שיטפל ביתומים משום אהבה ואחוה וריעות שביניהם ויהיה במקום אביהן לכל דבר [אף להאכילן ולהלבישן ולכך נקיט ליה ברישא לענין מעשר] וק"ל: **גמ'** ומוכרין להן פירות. קתני לה משום רבותא דאבל לא להניח: **לולב** כולל כל ד' מינים. וערבה להושענא. גם ועושין קתני לא ולוקחין דעשייה שייך בלולב והושענא דוקא לאוגדו: **גמ'** לאיתוי שופר. אף שיכול לצאת בשמיעת שופר של חבירו משא"כ באתרוג לכם משלכם וכן לאתויי מגילה אף דיכול לצאת פעם בשנה בשל חבירו ואין פודין שבוים דקתני משום דמצוה רבה היא לא שמעינן מכלל לדקה. לאתויי תנחומי אבילים כו' דהוי מלתא דשכיחי רבים שם ב"מ דגלגל הוא כו' דומיא דלדקה דגלגל הוא עניות שכיחי ב"מ: **גמ'** אלא לחוב כו'. לולי פרש"י ה"א כשים לאחר תביעה עליהן קרוי לחוב דאין להם ריוח מסתמא ולזכות קרוי כשים להן תביעה על אחר ופריך ולזכות אמאי לא אין סברא שימתין אפטרופא ויניח ממון היתומין ביד אחרים בלא ריוח עד שיגדלו וכן רש"י לפי פירושו מליירו על אחר שיש לו תביעה על היתומים ומתרץ אלא לחוב כו' עכ"פ איירי ביש לו לאחר תביעה עליהן ואף שנראה לאפוטרופוס שיזכה בדין או אפילו נראה להם שזכות היא ליתומים שיבא עתה לדין יותר מאלו ימתינו כגון עתה ימלאו יותר עדות וראיה וכה"ג וכן משמע כמעט ברמב"ם הביאו ב"י שמפרש כן ממש: **גמ'** למכור ברחוק כו' ולגאול בישה כו'. לא מתחוור לי מלתא בטעמא דהא מלתא כיון דיכול לעשות ליתומים טובה גדולה קרוב לשכר ורחוק להפסד דמי מפים איזה ישתדף: **אפשר** לדקדק ולגאול [ולא נקיט ולקנות] אפילו שדה שהיה שלהן עלמן מקודם דהשתא לא שייך דלמא לא מספיין: **גמ'** דלמא לא מספיין אבל מסתדפן בעבדים ישנו יותר קלקול מבמדות זקנה וחולי ומיתה וכה"ג: **גמ'** וצריך לחשוב. רש"י פירש יחשוב וישבע דאל"כ מאי תועלת החשבון כשיהיה נאמן על מה שאמר אבל הפוסקים לא פירשו כן עיין בחסר"י ובטור סי' ר"ץ: **גמ'** הרשות בידו. פשיטא ומאי קמ"ל ויש גורסין הרשות בידן ר"ל ביד ב"ד להניחם אם מינה אבי יתומים אותן בחייו על אשר לו והיו בחזקת נאמנים בעיניו אף שלא מינן אלאחר מיתה כו' עיין בפוסקים. (י) שיטא דאורך הברייתא [דלא היה לו להביא רק תחלת הברייתא לסיוע דלהאכיל ולא להניח] י"ל לדייק החילוק דלהאכיל ולהניח דוקא שלא תימה יש חילוק בין אפטרופוס לאפוטרופוס לזה מביא כל הברייתא מדמחלק לבסוף במינוהו אבי יתומים כו' ש"מ דברישא אין חילוק וק"ל: **גמ'** הני בי תרי וכו'. משום דאיירי נמי דלא שבקיה ר"מ ועכב על ידן: **גמ'** כל בי שמשי. דצריך שיהא שלום בבית דנר שבת משום שלום בית ותזנח משלום נפשי זה נר שבת והני ג' דברים שצריך שיאמרו ע"ש כו' בניחותא לא דרך רגזות דב' מלאכים באים מלאך טוב ומלאך רע וכו' יהי רלון וכו' ועד"ז יש לכוין סור מרע מן המלאך רע ועשה טוב ר"ל עשה אותו טוב שלריך שיענה אמן בע"כ וע"י מה בקש שלום כר"מ ורדפהו לרע הנזכר כמו שאמר ווי דאפקיה ר"מ להאי גברא וכו': **גמ'** לא קראתי לאשתי אשתי וכו'. אפשר לומר כי קורין לה אשה ע"ש זאת הפעם עלם מעלמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת שהיא בת זוגו ור"י הו"ל אשה רעה כמ"ש בבראשית רבה פ' י"ז פסוק אעשה לו עזר כנגדו זכה עזר כאשתו של ר' חנינא בר חכינאי לא זכה כנגדו כאשתו של ר' יוסי ומייתי שם עובדא שגירשה וניסת לסנטר כו' שלא היתה בת זוגו לזה לא קראה בשם אשה וק"ל: **ברש"י** יתומים שסמכו תנן ואע"פ שלא נתמנה כו': **בתוס'** בד"ה יהבו יתמי זוזי כו' אבל יתמי מן התורה דינם כהדיוט דלא קני בכסף כו'. עיין בח"ש דברים דחוקים אבל הנ"ל דכתבו זה לר"ל דס"ל משיכה מפורשת מן התורה דקרא ומתני' מסייע ליה וכמה גמרות בכמה דוכתין משמע כר"ל ורש"י פסק כר"ל כדאיתא במרדכי פרק הזהב ואח"כ מצאתי במרדכי בשמעתין שכתב אלו ב' דבורי תוספות הך דיהבו זוזי ודבור שאח"כ דאתי למימר וכו' וביניהם כתב פירוש ר"י דהך סוגיא דשמעתין כר"ל מדקאמר יתומים הרי הן כהקדש ולא קאמר אוקמה אדינא דאורייתא כדלעיל גבי זיבורית אוקמה אדאורייתא רק בו"ל שינה בע"א ודו"ק: **בא"ד** גבי פדאוהו במנה כו'. התם היפך מכאן שהקדש הוא המוכר וכאן היתומים הלוקחין והומ"ל אחלוקה יהבו להו זוזי ליתמי אפירי אייקור לא יהא כח כו' דדמיא ממש להתם וכן באמת התם מקשים מיניה והכא תפסו מוקדם וק"ל: **ע"ב גמ'** יהבי ליה זוזי ליתמי כו' זול סבר מינה היינו דר' חנילאי כו'. גם בכאן הו"ל אוקמה אדינא וכמ"ש המרדכי ותלאו בהקדש כיון דמשיכה מפורשת מן התורה אין הרגלים לתקן שיקנה בכסף לזה אמר הואיל ואינו קנין כסף בהקדש אותו קנין תקנו ג"כ ביתומים ליפוי כחם הכלל היתומים שוין להדיוט לגמרי חוץ מחלוקה משוך פירי מיתמי ואייקר שיוכלו היתומים לחזור ביהבו ליה זוזי ליתמי אפירי תקנו כמו בהדיוט דשניהם יכולין לחזור אם דין תורה בכסף קונה י"ל מה"ט שתקנו בהדיוט שלא יאמרו לו נשרפו חטיך כו' ה"נ שלא יאמרו היתומים כן לאחר דמה ריוח ליתומים ויפסיד אחר ביהבו יתמי זוזי לאחרים תיקנו נמי כמו בהדיוט ששניהם יכולין לחזור ואי אפשר לתקן בהיפך שניהם לא יחזרו דא"כ הוי ב' רעות ליתומים בזול לא יהא יכולת בידם לחזור ויאמר נשרפו כו' כיון דקאי ברשותם באייקור וק"ל: **גמ'** אמר רב אשי כו'. שמעו כאן דמשום ריוח יתומין דזמנין דאילטרכי לזוזי מזבנינן בלא אכרזתא וה"נ מה"ט גופי' יוכלו אחרים לחזר

באור

עיל לשונה: (ר) אינו מובן דאם כוונתו דפסקינן כר"ע דכדמוכח שיימינן זה לאו מפני תיקון העולם דדריש ר"ש טעמא דקרא דהדרבה פסקינן דלא כר"ש לענין תבלא נגד אלמנה עשירה רק משום דהלכה כר"ע מחבירו: (ש) והוצרך להרא"בי ולא תירץ בפשיטות כדמתלק ר' יצחק גופיה בין תובעו ברי ללא תובעו ולימא דמתניתין בלא תובעו משום דרבנן דרא"בי ס"ל דאפילו בתובעו גדול בברי משיב אבידה הוא: (ת) כמ"ש בד"ה על טענת עצמו כו' ולקמן מפרש לה השוטה זה בן כמת דדמיא לדר' יצחק ושייטו דכי היכי דהתם לאו תובעו ברי מעליא הוא דהא קטן כמאן דליתא מ"מ מחשיב ליה לברי להשביע ע"י ה"נ דר' יצחק כיון דהשתא טוען ברי אע"ג דאי בעי שתיק: (א) ועיין בדברי הגאון בכתובות דף נ' ע"ב בד"ה מעילוייא שכביה שם בשם הג"א וז"ל דוקא שיעבדו אחין אבל אם האב שיעבד אין מוציאין אע"ג דדבר קלוב הוא דפרנסה אינה חובה עליו כתנאי כתובה אלא תוב על היתומים הוא היכא דלא ניזוב האב שלא לפרנסן: (ב) אין לו הבנה כלל ...רגה לשיטת התוס' תיקשי טפי ליתני בדכתב דודאי לגבי בת אשתו מהני בדכתב ולא יקשה קושית הגמ"ת אי הכי בנות נמי דלגבי בנות לא מהני כתיבה לגבי משעבדי בתוספות כתובות דף ה"ב ע"ב בד"ה הכא במאי עסקינן כתבו ס"ב דהוס"ל בדכתב לה ויש ליישב דבריו ודו"פ:

(ג) ועיין בתוספות כתובות דף ק"ב ע"ב. בד"ה אימור גררי אתפסיה שהקשו תוספות קושיא זאת ותירצו דאיצטריך טעמא דלפי שאין כתובין היכא שהודה האב שלא התפיס גררי: (ד) וכן תירצו בתוספות בסוף הדיבור הנ"ל: (ה) גם זה בתוספות כתובות הנ"ל: (ו) אולי כוונתו דקשיא ליה הא מ"מ מדקאמר תשבע לבסוף משמע דטעמא קיהיב לכך לא תשבע בתחלה משום דתשבע לבסוף דאטו דינא דהשבעת כתובה אתי לאשמעינן הכא אע"כ דלטעמא אתי אבל כתובה שוב אין לסמוך עוד לזה קאמר דלאו טעמא הוא רק דינא קאמר תשבע לבסוף היינו כשיבא ויכתיבה. זאולי הוא תירוצא אחרינא. ומ"ש תשבע לבסוף היינו כשיבא. רש"י לא פי' כן רק לבסוף היינו לכשימשש בו שמת ותבא לגבות כתובתה אך הרמב"ם בפירוש המשנה מפרש כן: (ז) ומה שפירש רש"י בד"ה אלמא משום כו' ולא משום קלובין וכתובין צריך לומר דרלה לומר אלא כתובין לחוד מהני. (ח) אף שבוא סראשון ועדיין לא הוזכר קלובין. עי' לעיל בתוס' בד"ה ר' חנינא כמ"ש שם: (ט) וכן הוא בש"ע סי' ע"ג בשם הרמב"ם והה"מ כתב עליו שלא מצאו מבואר: (י) בש"ע סי' הנ"ל מביא הרמ"א דעת הרא"ש בתשובה דאף במינוהו האב בחייו אסור לגב'

נמשך

בזול וק"ל: גמ' והא קא מפסיד פי' רש"י נכסי יתומים. אבל מפסיד נכסי עלמו משמע דלכ"ע אין מסלקין בשביל כן כ"ל ועיין: גמ' ואתי לאימנועי. משמע ממתניתין שאין כח ביד ב"ד לכוף לקבל אפוטרופסית דאל"כ מאי קאמר דלמא מימנע וכו' וק"ל: גמ' אפטרופס שמינוהו אבי יתומים כו' כנושא שכר כו'. מרשב"א משמע בהדיא שגרים מינוהו ב"ד וגירסתינו נראה יותר דב"ד מה עניינו לנושא שכר ואי משום פרוטה דרב יוסף אותו סברא לא הוזכר כלל בשמעתין והו"ק: גמ' איתמר מנסך רב אמר מנסך ממש ושמואל אמר מערב. מ"ש רש"י בפ"ק דב"ק מנסך ע"כ ממש דמערב לא מחסרי' מידי שיכול למוכרו חוץ מדמי יין נסך שבו ע"ש ול"ע דמנגד לסוגיא דשמעתין ועיין: בתום' בד"ה דאתי כו' דיאמרו להם הלקוחות כו'. כיון דלענין איקור הוא ברשות היתומים וק"ל: בא"ד כיון דיכולין לאוכלן וכו' דכ"ז שלא חזרו הרשות ביד הלוקחין לעשות בו מה שירלו משא"כ כאן כ"ז שלא חזרו היתומים אין רשות להמוכר לעשות בו מאומה שהרי הוא ברשות היתומים באיקור ואין יכולין לחזור המוכרים בה"א זו א"כ יאמרו שפיר נשרפו כו': בא"ד דנעשו הלוקחין ש"ש כו'. ולא דמי הכא לחזרה דהתם בעובדא דר"כ שמה [דחייבין אף בחזרה באונסין] כי שמה הרשות ביד הלוקח לעשות בו מה שירצה ואין המוכר יכול לעכב עליו ולחזור בו משא"כ כאן אדרבה היתומים המוכרין יכולין לעכב על הלוקחין כל רגע שירצו לכן לא הוו אלא שומרי שכר והו"ק: בתום' בד"ה לכרגא כו' נוקמה לשאר צורכי היתומים כו'. דודאי נזקקין לכל צורכי היתומים כו' כגון שכר לימוד ומלבושים וכה"ג ותירצו דהכא בכרגא דאשה ובנות ושאר צרכיהן אין נזקקין כלל ולהכי לא מצי מוקמי משנה דשום היתומים לשאר צרכי דיתמי מלבושים ומתפרנסין מנכסי כו' כתב לכן והו"ק (כ): בתום' בד"ה הלכה כו' כדאמרינן בירושלמי דפרקין הזיק שור ר"י אמר משל יתומין ור"י בר חנינא אמר משל אפטרופס קא אתיא כו' כנ"ל. ונראה דראיה דכדאמרינן בירושלמי קאי אדלעיל [דבפשיעה חייבין לכ"ע] וכן משמע בתוספות ב"ק ובאשר"י ובדוחק יש ליישב אומיהו נראה כו' אבל כל כמה כו' מדקאמר מיתן זוזי כו' היינו במקום שטען ודאי שיכול לשלם תביעתו אבל לא כשמשביעין מספק אפשיעה ועיין: בתום' בד"ה מנסך קיס לי' כו' ומטעם שלא יהא כל אחד כו'. אין לזה טעם וחלילה שיאמר כן (ל) מיהו ע"כ שלא יהא כל אחד כו' בלא"ה איירי באנסים שאינם מהוגנים וק"ל: בא"ד וא"ת ולשמואל כו'. בל"ז י"ל דשאני התם דהוי היזק הניכר [אבל השתא אי בהיזק הניכר מחייב גם באינו ניכר מחייב מטעם שלא יהא כל אחד]: בא"ד הגבהה לורך ניסוך הוא כו'. אפשר לומר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולכן דוקא כשהגביהו מקודם לקנותו בהגבהה נעשה שלו (מ): בא"ד דכמו שאם נסכו אחר כו'. לאחר שגזל הוא אם בא אחר ונסכו היה פטור כמו כן כשמנסך הוא עלמו א"כ פטור:

דף נג ע"א גמ' לריכא כו'. וקו"מ למתני מדמע ומנסך רק כיון דתני מטמא ומדמע ברישא י"ל קושטא דא"כ חזרו לומר אף המנסך ותו לא לריך לומר מטמא:

גמ' אמר חזקיה דבר תורה כו'. לחזקיה הו"ל לחלק בין אם רואין אחרים אף שוגג חייב דליכא משום שיודיעו שהרי אחרים יודיעוהו ובאין רואים פטור אף מזיד שהרי יכול לומר שוגג הייתי אף שכוונתו להזיקו יכול להזיקו שפיר ולומר שוגג הייתי (נ) ול"ל מתני' איירי באין רואים ומ"מ כשמודה בעלמו שעשה במזיד או שנתברר שידע חייב ואולי לזה פי' רש"י לנעורי קא מיכוין דהשתא ודאי יודה שעשה במזיד לנערו טפי והו"ק: גמ' כדי שיודיעו. וכי מודיעו ומהימן ליה כבי תרי אסור לאוכלו או זה מקרי בידו כיון שיכול לטמאותו ואפילו במכחישו או באומר איני יודע או בשותק נאמן עיין לקמן: גמ' שלא יהא כל א' כו'. וליאמר שוגג אני לא הששו דניכר אם הוא שוגג או לאו אבל אם אין רואין כמ"ש לחזקיה יאמר שוגג הייתי ועיין (ס): גמ' מתיב ר"א ואי אמרת כו' שמי' היזק. ולר"י אי ילפינן קנסא מקנסא מ"מ אפשר כיון דלא שכיחא כל כך הא דפרה לא קנסוהו אפילו במזיד ולכן אינו מחלק בברייתא בין שוגג למזיד: בהבונם דף נ"ו ע"א פרש"י העושה מלאכה במי חטאת פסקל וכו' וכמ"ד היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק וזה דלא כסוגיא דשמעתין ועיין: ברש"י בד"ה ותדום בתבואה כו' דאמחשבה לא מחייבינן ליה כו'. ובפיגול דמחייבינן שאני פיגול דאינו אלא בדבור לא במחשבה כמ"ש התום' סוף המפקיד והוי כמו מסור דחייב בדבור בעלמא וא"ל לחלק משום דהתם קעביד מעשה בגוף הקרבן בשעת מחשבה לשום כך: בתום' בד"ה משום דקא מפסיד ליה כו' דלחזקיה הו"ל לאלרוכא לפטורא. ולחזקיה יש לעשות כל הלריכות לפטורא (ע) רק לאתוי דר' אבין ברא שונה וכו' חזרו לומר מדמע למה לי מטמא השתא מנסך דמפסיד לכולה פטור מטמא מבעיא דא"ל דה"א מנסך פטור משום דקים לי' בדרבה מני' דא"כ מזיד אמאי חייב (פ) ואין סברא לומר כלל דה"א מנסך פירוש מערב [אבל מנסך ממש קים בדרבה מניה אבל עתה דתני מטמא ומנסך ע"כ מנסך פירושו מנסך ממש דאי מערב היינו מטמא] וק"ל: בתום' בד"ה ותני עלה כו' לאו היינו דתוספתא וכו' ולא פריך באמת מתוספתא משום די"ל דארישא קאי אבל התני עלה קאי אמתני' דלא הוזכר בה רק מזידין דאילו היינו התוספתא א"כ בע"כ משמע ליה דקאי אסיפא וא"כ הו"ל למיפרך [מרישא דהמטמא] והו"ק: בסה"ד וכי האי גוונא וכו'. ר"ל דקאי אדיוקא: בתום' בד"ה בדיני אדם. עיין בתום' פרק הגוזל: ע"ב גמ' האי גזלנא הוא כו'. א"ל כדי שיודיעו דמטבע ונפסל מאי איכא למימר: גמ' ורמי דר"י אדר"י. גם לסברת המאי לאו קשה דר"י אדר"י: והומ"ל דכ"ע שמי' היזק ור"י פוטר בשוגג כדי שיודיעו [ולא הוי מקשה תו דר"מ אדר"מ ולא דר"י אדר"י] רק משום דהלכה לא שמי' היזק ועוד דבאיזה סברא הוי פליגי [דלמר אית ליה כדי שיודיעו ולמר לית לי']. עיין ברש"י בחולין דמפרש ר' יהודה לא קנים אטו מזיד דא"כ אף בשוגג לא יאכל עולמית אלא משום כדי שלא יהנה מעבירה ע"ש באורך וזה סותר גמרא ערוכה כאן ע"ש ובא"ש שם שמישבו והו"ק: גמ' והא מנסך דאורייתא וכו'. אבל מטמא תרומה דרבנן או במטמא חולין: בתום' בד"ה גזלן הוא כו' דהא המכחיש כו'. אע"ג דהוי היזק הניכר מ"מ בממילא אמר לי' הרי שלך לפניך הואיל ולא קנאו בשינוי וכן הוא בפירושים שהרחיבו מקלתן אע"ג דהוי היזק הניכר מ"מ יכול לפטור עלמו כשמשלם אותן בעין דאמר ליה הרי שלך לפניך וא"כ ה"נ בהיזק שאינו ניכר ותירלו דאם שמי' היזק א"כ אין לך שינוי גדול מזה וכו' ומה לי בידים או ממילא כיון דחשוב כניכר א"כ הוי שינוי וקנאו בו ולא מלי למימר הרי שלך לפניך ובהכחשה לא הוי שינוי הואיל שהוא בעין אבל מטמא ונפסל ועבר עליו הפסח אם היה היזק ניכר אין לך שינוי גדול מזה שנפסד לגמרי והרקיבו מקלתן נמי משום דלא הוי שינוי להמכחיש באבנים דחייב נמי משום דמזיק בידים וק"ל: בא"ד ושמין כעין שגזל וכו'. ביש ספרים מוגה שאין זה כעין שגזל: בא"ד אפילו אתפסתיה בידים פטור. דלא שייך טעמא שלא יהא כל אחד הולך כו' דבשומר עסקינן ומי מזיק השור חייב לשלם ועוד דאי מטעם שלא יהא כל אחד כו' למה לי טעמא דאתפסתיה בידים כו': בא"ד אפילו תפשוהו ב"ד כו'. דהא הכא בנטמא ונפסל מאליה חייב או היזק שאינו ניכר שמיה היזק אע"ג דממילא ומינה למ"ד לא שמיה היזק מ"מ בניכר אע"ג דממילא וק"ל:

דף נד ע"א גמ' זימנין דמיקלע יום ל' בשבת כו'. אינו דומה ממש דשביעית כל רואה מעלמו יכיר ויחשוב השנים שבשביעית נטע דאם קודם שביעית היה פדאו קודם שנה משא"כ בשבת דלמא נטע בשבי בשבת ביום ל"א קודם ר"ה: גמ' והוינן בה כו'. בלא הוינן בה לא מקשה דר"מ לא קנים שוגג אטו מזיד דשאני הכא דלמה נקנסי' אדרבה תבא עליו ברכה ומזיד גופיה אין לו טעם לזה פריך והוינן כו' וק"ל: ברש"י בד"ה ת"ש כו' מתוך שהדבר ניכר כו'. דאי מטעם נחשדו לתודא הול"ל הדבר אחר לחודא וא"ל דאי מטעם נחשדו לחודא א"כ י"ל דר"י בין דאורייתא או דרבנן קנים חוץ משביעית דלא נחשדו (צ) א"כ ל"ל דבכל מלות נחשדו ישראל והם כי לא להזכיר: ברש"י בד"ה במזיד שידע שטמאין הן. ולא מפרש דידע דנעשין תרומה וא"ל לחסורי מיחסרא דהא לא שייך למימר תבא עליו ברכה מיהו בזה י"ל מ"מ ליכא למקנסי דהא לא הזיד בתשלומין גרועין וכמ"ש רש"י בד"ה והוינן בה ולאלומי הקושיא פריך תבא עליו ברכה ולבתר חסורי מיחסרא י"ל דחולין טמאין לא עדיפא כתרומה טהורה וא"כ אף בשוגג [שלא ידע שנעשין תרומה] ראוי לקונסו כיון דידע דטמאין הן [לכך פרש"י אף בחסורי מחסרי במזיד שידע שטמאין הן]: בתום' בד"ה אבל כו'. י"ל לפ"ה כיון דבשעת התשלומין היה שוה המדה כתרומה שאכל (ק) והתורה קפיד [רק] אשעת תשלומין [אי] לפי מדה וכ"כ הרשב"א. ול"ד מעיקרא שויא ד' דבשעת תשלומין לא שוה רק זוזא: להתום' בשוגג תשלומין פירות ומשלים עליו שיהיה שוין להסקה וק"ל: בתום' בד"ה הכא בקנסו כו' לעקור דבר מן התורה כו'. והכא דמדאורייתא תשלומי מעליא נינהו ואי מקדש בהן מקודשת ואתו רבנן ואפקעו קידושין וכו' [כ"ה בגמרא שם]. וכוונת התוספות [שהביאו זו] שלא תטעה דמהכא קושיא תבא עליו ברכה תירץ כן דבחסורי מיחסרא מתורץ הקושיא והכרח דרב אחא דלא פליגי במזיד מפורש בהאשה רבה משום מ"ד אין כח ביד חכמים וכו': בתום' בד"ה דם שנטמא וכו' ומייתי ברייתא כו'. ר"ל הכא בשמעתין פריך מברייתא ולא ממתני' דהתם משום דמפרשי כו'. בתום' בד"ה נפלו כו' טעמא דר"מ כו'. של"ת מוטעת היא גם שלא תחלק בין נתפלעו א"כ או בשעת נפילה או התם נפלו בשוגג והכא נפלו במזיד או הכא בין בשוגג כו' קאי אנתפלעו ובאידך ברייתא אנפלו [ונתפלעו ממילא] או התם דין דאורייתא קאמר והו"ק: ע"ב גמ' דאתי לאערומי כו' ולעולם יאמר שגגתי כי לא נתכוונתי כדי להעלות [וא"כ לא משכחת קנס חכמים כלל] והכא במטמא כו' במזיד ר"ל כשמבורר שעשה במתכוין [וא"כ מתקיים קנס חכמים עכ"פ במקום שיש רואין ומכירין שעשה במתכוין] והו"ק:

בעובדא דר' אבהו למה שאל ס"ת ביד מי בין כך ובין כך פסול והוחק לומר דכשעודו ביד המוכר י"ל שאמר כן להשתמע מן הלוקח כי לא פרע בשם איזה ס"ת הוא ויכול למכרו א"כ לאחרים כי הס"ת לא היתה בעין בפני הב"ד ולזה שאל ס"ת ביד מי [דזה דוחק] אבל שאלו כדי להודיעו הדין אף שהוא ביד הלוקח נאמן וכמ"ש האשר"י וא"ל אף אם לא שאל מ"מ היה יכול להבין השואל מדלא שאלו ר' אבהו ביד מי ס"ת שאין כ"מ בו דאל"כ הו"ל לשאלו [מ"מ רלה לפרש לו יותר] והו"ק וכל הנך עובדות אזלי לאביי לכאורה דלרבא הו"ל לשאלו אם אסכתו כו' והוחק לומר מדס"ת ביד לוקח הו"ל לאומרו כשנתנו לידו דלמא נתנו לו ע"י שליח. גם מדלריך לטעמא דמתוך כו' (ר) ועובדא דטהרות משמע דס"ל לרב אמי כאביי דכיון שעתה אין בידו אינו נאמן ופריך מכה"ג דבפעם ראשון אם אמר לו מיד אע"ג דהשתא אין בידו נאמן עיין באשר"י ורשב"א ור"ן שהאריך מאוד מאוד והו"ק: בתום' בד"ה אמר אביי כו' דהכא אפילו לרבא כו' אלא משום שהיה בידו תחלה. דברייתא קתני היה עושה עמו בטהרות: בא"ד דהכא במכחישו או אמר איני יודע כו'. הוצרכו לזה דאיני יודע הוי ההכחשה מהנך עובדי דבסמוך ומכה"ג ביום הכפורים וק"ל. ועיין בתוספות קידושין: יש לראות באדם שאינו שומר או פועל רק יכול לילך לשם ולטמאותן אי מקרי זה בידו ולעיל כדי שיודיעו יתמע דזה נמי מקרי בידו אם לא שנאמר שנאמן עליו כבי תרי או יאמר בא ואראך ויכול לברר וק"ל: בא"ד וגבי אשתו זינתה כו' כמו השתא א"ש דמ"ע דאביי ויותר נראה משום מ"ע דרבא: בא"ד מחמת שאינו יודע דלא הוי שתיקה כהודאה. בדבר שאינו בידו כמו התם: בא"ד תדע דקתני דומיא דאכלת חלב כו'. לכאורה התם אם ידע בעלמו ליכא חובת דקרבן [ואם לא ידע דחלב הוא] אף שידע שאכל מה בכך [מ"מ אף לדברי העד ע"כ הוא א"י] עיין ברשב"א ור"ן בהאומר באורך (ש): בתום' בד"ה דכי אמר כו' בכל ד' עבודות. שאיטה קבלה הולכה זריקה ולא כמו שראיתי [במהרש"א] הקטרה ואולי ט"ס הוא שהרי כתב [בעלמו] לעיל בכה"ג שאין בידו השתא כיון דמפגל בעבודות אחרות בזריקה וק"ל:

דף נה ע"א גמ' וליטול קטן אוכל נבילות כו'. מה שמפרש בהך קושיא טפי קטן אוכל נבילות מבקושיא ראשונה אפשר לומר בתחלה מקשה ואילו חרשת וכו' מ"מ למה שביק חרשת דרישא באופן דאכלה קטנה תאכל חרשת אי למ"ד קטן אוכל נבילות אין ב"ד כו' דאיירי קטנה בתרומה דאורייתא חרשת נמי תיכול בתרומה דאורייתא ואי למ"ד קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין כו' ואיירי בתרומה דרבנן ע"י נישואי דרבנן חרשת נמי תיכול בכי ה"ג ומשני גזירה כו' ועוד יש להשיבו על ב' דרכים [עיין במהרש"א]: גמ' אמר עולא כו'. לדידיה איירי אחרי הקרבה ואכילת בעלים דאז שייך טעמא דכהנים עלבים כיון שכבר אכלו חולין בעזרה והשתא לא מיעקרא רק בשב ואל תעשה ולא כרשב"א ופירוש מכפרת א"ל להביא אחרת ולרב יהודה איירי קודם הקרבה ופירוש מכפרת קריבה דאז שייך טעמא דלא יהא מזבח אוכל גזילות ולא מיעקרא בקום ועשה דמביא אחרת כיון דזו אינה קריבה וק"ל: בתום' בד"ה ועל הקטנה כו' למ"ד אין כח כו'. אבל למ"ד יש כח איירי בתרומה דאורייתא וקא דחרשת לא אוכלת משום חרש בפיקחת הא יש כח וכו' ויאכל תרומה דאורייתא אפשר כולי האי לא עקרו כיון שהיא פקחת ועברה איסור דאורייתא משא"כ כשמאכיל גדול קטנה אף שאסור להאכיל בידים או למ"ד ב"ד מצווין להפרישו מ"מ לא דמי כ"כ והו"ק: בא"ד וא"ת ולוקמה כו'. הו"ל להקשות אלימא למה העיד על שנשאת לכהן קטנה דעלמא נמי אוכלת וחזיר נמי תאכל וא"ל דגם זה בכלל קושיתם דזה לא מיושב. בוי"ל הראשון דנפשט בעיא מהכא ואולי אורחא דמלתא נקיט והו"ק: בא"ד ועוד דאוכלת בגיטו כו'. יש מפרשים משום דקאמר בגיטו ואי מעלמא היאך תליא בגיטו אלא מאכיל בידים: בסה"ד הא קטנה היא. אף דב"ד מצווין להפרישו

באור

למנותו. אכן הרשב"א בחידושיו כתב כדברי הגאון: (כ) יש בכאן ט"ס וכוונתו דלא מצי לאוקמי משנה דהתם בשאר צורכי היתומים דהאי לא בעי הכרזה ולא בשאר צורכי דאשה ובנות דאינם חייבין כלל דרק ומיתזני מנכסי כתב לכן: (ל) לחשוש לכל אחד שינסך לעבודת כוכבים. ולכאורה אין זה מקושר לדברי התוס' דהא בגמרא גופיה נ"ל כן לרב דאמר מנסך ממש ומשמע בגמרא דמטעם קנסא הוא והיינו כדר"י דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ומ"מ אמרו דמזיד חייב שלא יהא כ"א כו' א"כ הא דמנסך חייב במזיד משום שלא יהא כ"א כו': (מ) אמת שזה הוא דעת רש"י בחולין דף מ' ע"א דבהגבהה נעשה שלו לענין לאוסרו אבל התוספות בד"ה רבותא הקשו עליו דבהגבהה נמי לא קני לענין שתתבטל שלו אי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהא גזל כו' שניהם אין יכולין להקדישו ולקמן נמי פריך אר"כ דאמר אין אדם אוסר כו' מהמנסך הא מנסך מכי אגבהה קנייה אלא ודאי בהכי לא חשיב שלו ואינו קני לו אלא להתחייב באונסין ע"ש הנה דלדברי הגאון לא קשה קושיות התוספות שם על רש"י, דאפשר דהכי פריך אמאי במזיד חייב הא כיון דאין אדם אוסר כו' א"כ הא דאוסר היינו משום דהגביה מקודם א"כ הגבהה לורך ניסוך הוא ופטור משום דקים ליה בדרבה מיניה אלא ודאי אדם אוסר דבר שאינו שלו והגבהה לאו לורך ניסוך הוא לשיטת רש"י דנאסר בשכשוך לבד מ"מ עכ"פ אי אפשר להעמיס דבר זה בלשון התוספות ומ"ש הגבהה לורך ניסוך הוא היינו כמו שפי' ר"ת דאינו נאסר בשכשוך כי אם ע"י הגבהה ומ"ש התוספות לקמן אי נמי קסבר דאפשר בלא הגבהה היינו כדעת רש"י בעובד כוכבים דנאסר בשכשוך לחוד וכן שוה להדיא בתוספות כתובות דף לג

בד"ה שעקירה: (נ) אינו מובן והר"ן בחידושיו איפכא קשיא ליה דמאי פריך אי הכי במזיד נמי לפטור כדי שיודיעו הא אף אם יתחייב במזיד שפיר יודיעוהו ויאמר שוגג הייתי ע"ש שתירץ דמתירא להודיע פן יתקרו ויתברר שמזיד היה ואולי נאמר בדוחק דכוונתו היכי פסיק ותני לחלק בין שוגג למזיד ביון דבאין רואין מיירי מאן מסהיד עליה דמזיד היה ודאי שיאמר שוגג הייתי: (ס) ועי' לקמן דף נד ע"ב בגמרא דאתי לאערומי כמ"ש שם: (ע) דאי תני מטמא ה"א משום דלא שכיח להכי פטרינן ליה בשוגג. אבל מדמע דשכיח ה"א דלא פטרינן ליה משום טעמא דכדי שיודיע. ואי תני מדמע ה"א להכי פטרינן ליה בשוגג משום דהוי הפסד מועט אבל מטמא לא. ואי תני מטמא ומדמע ה"א במנסך פטור אפי' במזיד משום קים ליה בדרבה מניה קמ"ל כדר' ירמיה דחייב במזיד דפשיטא דסברת קים ליה בדרבה מניה מהני לפטורא אף לחזקיה דשמיה היזק ולא כיוונו התוס' למיעבד לריכותא לפטורא רק להני דמכת סברא בעלמא ס"ד לפטורא: (פ) לכאורה י"ל דשוגג היינו שסבור שאוא שלו ולכך לא שייך מדאגביה קנייה דלא היה בדעתו לגוזלו ולכך פטור דקים ליה בדרבה מניה אבל במזיד מדאגבהה קנייה ולכך חייב: (צ) ובמטמא ומדמע אף דנחשד בשלו לאכול אף בטומאה או באיסור מ"מ לא שייך נחשד לעשות כן בשל אחרים: (ק) אף שאח"כ נעשין תרומה. ולעיל בסמוך כתב דחולין טמאין לא עדיפא כתרומה טהורה. ודוחק לומר דלא עדיפי היינו דלא קפצי עליה זביני כתרומה: (ר) מ"ש גם כו' אינו מובן ונראה שמקומו לעיל בסמוך כמ"ש וא"ל אף אם לא שאל כו' דאל"כ הו"ל לשאלו ע"ז כתב גם מדלריך לטעמא דמתוך: (ש) דתירץ דמשכחת לה באומר לו אח"כ נודע לו שהוא חלב:

דאורייתא מ"מ אינו דומה לגדול שאוכל איסור דאורייתא. ונראה דלא חששו רק שמא תאכל בידים אבל לא לשמא יאכילה בידים דשכיחא טפי אם תתיר לה תרומה דרבנן תאכל היא בעצמה תרומה דאורייתא [ולכך גזרינן בחרש בפקחת] אבל לשמא יאכיל גדול לקטנה לא חששו וה"ק (ח): **בתוס'** בד"ה מ"ט כו' וליכא לשנויי כדמשני התם כו' דא"כ מאי קפריך כו'. קצת יש לראות אמאי לא משני באמת לעולה כגון שהקדישו בעלים בבית גנב וא"ל משום דהכא פריך מדתני עלה בחוץ כו' ובהקדישוהו בעלים פשיטא חדא דא"כ לר"ל נמי תקשי מן ותני עלה ועוד דא"כ מאי דייקי התוס' בלא תני עלה מגופיה הו"ל למפרך כו' בין לר"ת ובין לר"י הא צריך לאתויי שלא תימא בהקדישוהו בעלים והו"ק ועיין בתוס' מרובה ובחדושינו שם בעזה"י:

ע"ב גמ' או משעת הקדישו. אע"ג דמשעת הקדישו דהוי שיוי השם מדינא הוא ברשותיה לגיזות וולדות מ"מ קאמר שפיר כי אוקמוה רבנן ברשותיה לענין הקרבה שיהא חייב משום שחוטי חוץ דמדינא לא מהני שיהא ראוי לפנים משום מצוה הבאה בעבירה אי משעת גניבה שיהיה מקים להקדש לחול שלא יהיה מצוה הבאה בעבירה או אוקמוה ברשותיה לענין הקרבה משעת הקדישו וק"ל: **במשנה** לא היה סקריקון ביהודה. פירוש במדינת יהודה ולא בגליל: **גמ'** אמר ר"י לא דנו בה דין סקריקון קאמר. א"ל למה לי דין וכו' ולא כסברת המקשה דלא היה סקריקון דהיינו שא קרקע והניחני דעל שם כך נקרא כן בהרוגי מלחמה מפני שיראה כל דלא קטיל ישראל כל היכא דמשכח ליה לקטלוה ולא היו רשאין ליקח קרקע להניחו אבל מכאן ואילך היה סקריקון מיהו בלנעא היו לוקחין קרקע אף בגזירה הראשונה ועוד דמ"מ היה קשה מאי אשמעינן מתני' בזו והו"ק ועוד דרולא קרוי סקריקון ע"ש דלפעמים [הגרלא] אומר כן: **גמ'** אסקא דריספק כו'. עיין מעשה דקמצא ברבה פסוק בני ציון היקרים קצת בסגנון אחר: **בתוס'** בד"ה כי היכי כו' וממילא מיחייב כו'. לפירושם צריך ליישב לשון כי היכי והו"ק:

דף נו ע"א

גמ' איכול קורצא. אנקוס ברמיזות עיין ברמב"ן פ' לא תלך רכיל ותרגומו לא תיכול קורצין ע"ש באורך: **גמ'** סבר למיקטליה דלא ליזול ולימא כו'. משום שמא יאמרו מטיל וכו' וכן להקרבה היה שרי מפני שלום מלכות רק משום שמא יאמרו כו': **גמ'** ענותנותו של ר' זכריה כו'. עפי הו"ל ולמתלי על רבנן שלא מיחו בידו הן הן הגורמין וצ"ל דבאותו פעם עדיין לא היה ברי היזיקא עד עתה שנראה ההיזק בעין ובאיכה רבתי ז"ל והיה שם רבי זכריה בן אבקולים והיה סיפק בידו למחות ולא מיחה וכו' וק"ל: **החריבה** את ביתנו כו'. אע"ג דודאי מקודם נגזר ליחרב מ"מ ע"י סיבתו חרב עתה: **לנירון** קיסר. אין נראה שהיה קיסר אלא שר לבא קיסר ועיין בספר יוחסין בזה: **לד'** רוחות. כו'. אין נראה לומר לאידך ד' רוחות דהיינו לפון ודרום למעלה ולמטה דא"כ הו"ל למימר ג' קצוות רק ר"ל לאידך מד' רוחות. ולכאורה לא היה עומד נגד העיר ממש דא"כ לא היה צריך לשדות גירא לאותו לד שודאי יפול בו: **הוי** בה הני תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא כו'. וברבה חשיב נקדימון ובן גוריון לתרי. בדחמרא מלחא ומשחא: **יתיב** ארבעין שנין בתעניתא. דמ' שנים מקודם ראו סימנים שיחרב כדאיתא בכמה דוכתי: **מחייבת** תרי קטלא וכו'. אע"ג דממנ"פ ליכא אלא חדא קטלא מ"מ למאי דקרי ליה מלכא חייב תרי קטלא כיון שאינו מלך וקראו כן ועוד לסברתו אמאי לא אתי: **וברבה** וקרית לי מלכא וכדו שמע מלכא וקטיל להאי גברא לא כפרש"י והתעללת בי: **בתוס'** בד"ה עגלא תילתא ולא כמו שמפרש שגדל שלש כו' דא"ש דהוה מברי עגל הגדל שליש וק"ל: **ע"ב גמ'** ודרקון כרוך כו'. היה נראה לכאורה דנחש כרוך סביב החביות ובשמכין עליו להמיתו משתברין החבית דמסתמא של חרס הא ודאי שוברין את החבית כדי להמיתו וה"נ מהרסין חומת ירושלים כדי להרוג הבריוני ורש"י לא פי' כן והו"ק: **גמ'** ומאחר דחכימת כולי האי עד האידנא כו'. אע"ג דלעיל שאלו הך קושיא בלא חכימת כולי האי מ"מ כבר השיב לו בריוני דאית בן לא שבקוני אך מאחר דחכימת הו"ל לעצות איזה תחבולה אף דאת"ל שאינך חס להשיב על אלו חבית של דבש כו' משום דתשובתו פשוטה דסקלין לבתא כו' והו"ק: **גמ'** ואמר אי אלהינו כו'. תופס הפסוק ודרש על כך זה טיטוס וכו': **והיה** דם כו'. נראה כענין מה שאמר הכתוב משגיא כו' כדי שישתבחו ויתפארו בהם ואח"כ יתוש קדמו או אולי הדם היה מדם הזאות שנבלע בו אע"ג דלא היה מזה על הפרוכת ממש מ"מ ניתז בו ג"כ מסתמא: **מי** כמוך באלמים. משום דאלם חסר כתיב לשון אלם: **ועשאן** כמין גרגותני וכו'. בבית שני ב' פרוכת הוי: **אל** תקרי קבורים. יש מפרשים מלשון קיבורי דאהיני והוא לשון קיבוץ: **שאלהיהם** של אלו כו'. אבל אלהי המבול אין אלהיהם של אלו שאותו כבר נשבע שאינו מביא כו': **לעובד** כוכבים יהיב לי' ד' זוזי. כאן נשלם גמולו של כל דקטיל ליתי ד' זוזי: **פיו** של נחשת ולפורניו של ברזל. אולי יש טעם לזה:

דף נז ע"א

גמ' דוד אתמוהי כו'. הלא אתה כו' ולמה הבה לנו עזרת מצר: **גמ'** באדרום והרוסתו כו'. שהיו מאותו עיר של כפר סכניא: **שאין** לי כתובה כו'. אבל משום כלה בלא ברכה כו' היה יכול בעצמו לברך ואי משום דצריך עשרה אפשר היו שם י' כמו שאמרה ספדו כו': **גמ'** ואינו יוסף כו'. לפי המדרש הו"ל נמי דאינו יוסף ע"י דמות דיוקן אביו פירש: **והעמיד** להם עדים כו'. ואולי לדיקים מאי ראיה [שכל הסיפור היה שלדיקים היו כדקאמר ומאחר דהוי לדיקים] דלמא ראו קרי וש"ז מהן ועדיין מה ראיה הצמדת העדים דלמא ראו קרי לאונסן או אף ע"י רצון ומאי ראיה על אשתו ואולי הניח על מטה אשתו והוי כעידי כיעור [דאל"כ בודאי לא היה אוסרין אותה]: **שבע** שנים בלרו אומות העולם את כרמיהן כו'. בערבי פסחים במרדכי לכך תיקנו הטוב על היין טפי מעל שיטוי פת משום שבלרו כו' ולהאי טעמא קצת קשה א"כ על שיטוי ענבים נמי ואפ"ל לזכר ב' חלקי מים ואחד דם וכל חמרא דלא דרי על חד תרי וכו': **ברש"י** בד"ה דאמר מר בעירובין ויליף לה כו'. מיהו התם דחה הדרשה אך המימרא אמת עכ"פ: **ע"ב גמ'** לקיים מה שנא' דמים בדמים כו'. אפשר לומר הדם שבבקעה ושבירושלים זהו דמים לשון רבים ובדרך נס נגעו יחד בדם זכריה שהיה בהר בעזרה לקיים מה שנאמר: **גמ'** דהוי מרתח. ולא הועיל כיסוי כענין ארץ אל תכסי: **גמ'** ולא אידמי כו' בחזקוני פרשת וישב דם עזים דומה לדם אדם מקשה מהכא ואינו קושיא חדא כששניהם יחד זה לעומת זה אז ניכר ההבדל כמו כאן גם כאן מרתח כדי לנקום נקם ובמראה דוקא שוין: **מבני** בניו כו'. ולא חשיב מנירון ר"מ דנירון גר לדק הי' וכאן מי יתן טהור מטמא קאיירי: **מאן** אינון שמעיה ואבטליון ובסיסרא לא מפרש וראיתי בספר עשרה מאמרות שר"ע הי' מסיסרא כשבא על יעל מבעילה שכתב שכב ע"ע. ולא משמע לי כן מדלא מפרש ג"כ בסיסרא מאן אינון משמע דלא היו אנשים חשובין דבקיאי בשמיהו כשמעי' ואבטליון ועוד דבהדיא קאמר מבני בניו של סנחרב למדו תורה ברבים ואינו בסיסרא רק למדו תינוקת בירושלים הן שר"ל תינוקת של בני בניו למדו שם או מבני בניו למדו עם תנוקת עכ"פ לא הגיעו בלימודם כ"כ: **כפלים** כיוצאי מצרים. לפרש הגברים לבד מטף שלא תימא שך הכל ב' פעמים ס' רבוא [לזה קאמר כפלים כיוצאי מצרים דשם הגברים לבד]: **שאין** בה מזרעו של יעקב. וקיסר דלעיל משום דאכשלי פומא לגבר דרומאי: **ואין** מלחמה כו'. במלחמת דוד מסתמא לא היה בהן מזרע עשו אבל במלחמת ה' שלא בדרך הטבע לא קמיירי: **והיינו** דאמר ר"א וכו'. אין רחוק שיש דילוג כאן וצ"ל דבר אחר הקול וכו' בזמן שיש דלטורין בישראל אזי והידים ידי עשו וכו' וכמו שאמרו בשאול אע"פ שהיו לדיקים כיון שהיו בהן דלטורין היו נופלין כו' והיינו דאמר ר"א וכו': **גמ'** אתיוה לאידך ס' לא יהיה לך כו'. ולא אמר אנכי שהוא מוקדם משום שהיה יכול לתשוב מסברא

שאחיו שקודם לו אמר אותו הפסוק וכן כולן וק"ל: **גמ'** זה מילה וכו'. נראה משום דהאי"נ נהרגנו הורגנו משמע כאילו אנחנו הורגין את עצמינו לזה דרש מר על שקפלו נתוך ס"ס וזה על אשה שנפלה מגג וזה על המילה. ועל ת"ח שמראין כו' אתיא שיפא דקרא בשיר טפי נחשבנו כצאן טבחה וק"ל: **בתוס'** בד"ה אתיוה לקמא. בנוסח הגמ' שלפניהם היה שראשון אמר אנכי ולא יהיה לך והשני זובח כו' ובשביעי ליכא קרא [לזה כתבו] ובמדרש כו' וק"ל. והרבה שינויים נאמרו כאן יש אומרים ומשביעי לא מייתי מקרא מפורש רק מכח מדרש כבר נשבעו וכו' [וזה דכתבו] ובמדרש כו' לא יהיה לך מפרשים כו' כוונתם על סוף המדרש שמביא הקטן השביעי הרבה מקראות ויש מפרשים דקמא אמר אנכי ומקרא השני ג"כ דהיינו לא יהיה [ומ"ש ובמדרש אמר דקמא אמר אנכי והשני ר"ל מקרא שני דג"כ אמרו הראשון] ויש מפרשים מיית לשון מיתה והכל הבל וק"ל:

דף נח ע"א

גמ' ולא פליגי. ר"ל ר' ינאי ובמתניתא דהוי שיעור אחד לא פליגי עם רבב"ח אמר ר"י ורבב"ח אמר ר"י איירי בדדרעא והא דקאמר ברש"י הרוגי כו'. יש מפרשים מלשון ראשים ושרים וכמדומה לי שראיתי כתוב משום שהדין הגושא משא בזרועו מניחו לו על ראשו משום דמקום יש בראש להניח ב' תפלין ובשעת מלחמה שנושאין כלי זיין על זרועם ומחזיקין ברמחים נותנין תפלין של יד ג"כ בראש [ומר חשיב לשל ראש ומר של יד]: **גמ'** מאי קרא בת בבל כו'. קרא ודאי עולליך של בת בבל קאמר רק מדקאמר אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו וגו' מדה כנגד מדה והו"ק: **גמ'** עיני עוללה כו'. והוא לבד נסתייע מכאן ועיין סוף מרובה: **גמ'** ומנו ר' ישמעאל בן אלישע כו'. לעיל פרק השולח דף מ"ה כתב התוס'. אי נמי בשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליתו ולגרבו טפי ותמהני אם בשעת חורבן הבית היה רבי ישמעאל בן אלישע עדיין תינוק הא פ"ק דברכות אמר ר' ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים כו' והוחק לומר דלאו דוקא בשעת חורבן הבית רק קודם לו דמ' שנים מקודם גלתה סנהדרין וכו' ומלאתי בתוס' פרק מגלת תענית שכתבו על ענין אחר דתרי ר' ישמעאל בן אלישע הוי ע"ש והו"ק: **ברש"י** בד"ה שוליא דנגרי הוה לא היה רבו לתורה כו'. דמה לו לומר שוליא דנגרא הוה מה לי דנגרא או דנפחא אלא בא לשלול רבו לתורה וק"ל: **ברש"י** בד"ה לך חזק וקני כו' השני טח לי. ובמתני' פירש נמי מירלה ואפ"ל דוקא לשמואל אבל לרב אי משום ירלה א"כ בשטר נמי וק"ל: **ע"ב גמ'** אגפרות אין בו משום סקריקון וכו'. עיין בתוס' פרק הכונס ד"ה מבריח ארי וכו': **גמ'** גידל בר רעילאי כו'. י"א גידל היה גבאי המלך דכן משמע לאו לשון קיבל ארעא בעסקא במס שהיה להם ליתן למלך קבל ארעא מנהון בפרעון ואין נראה לזה מתמעות כלל: **גמ'** א"כ עשיתו סקריקון כו'. שהבעלים צריכין להחזיר לו מה שנתן זה למלך בעד הקרקע בשלמא אם המלך מכרו לו קרקע בעד שקדמת ג' שנים מנה דוקא כיתא דצריכין להחזיר לו כי היכי דבסקריקון מביא דנמי ומקני מירלה ה"נ המלך יש לו כח לעשות כן והו"ק: **ברש"י** בד"ה טוענין ליורש כו' ולא שדי זוזי בכדי ליקח כו'. אף דצריך לתת לו מעותיו מ"מ קרוי זוזי בכדי כיון שהקרקע יולא מתחת ידו: **לפירוש** התוס' אפילו כגון זו בדידי' נמי הוי רבותא דמועיל חזקת ג' שנים ולא אמרינן מירלה לא מיחה רק ביורש הוי רבותא טפי וק"ל. וא"ל לומר דבדידיה אם איתא דמירלה לא מיחה למה מיחה השתא הא עדיין ידע סקריקון כיון שיולא הקרקע מיד הלוקח ממנו משא"כ אם מוליאין מיורש לא איכפת כולי האי (ללוקח) [לסקריקון]: **ברש"י** בד"ה מבני באגא כו' וכיוצגין לא' כו'. דאל"כ כשהלכו קאתן מה להו לבני באגא לטפל ולמכור הקרקע אלא שהמלך הגבע המס של כל הבאגא מאחד מהן: **בתוס'** בד"ה כגון זה כו' מפני יראת הסקריקון. ואע"ג דסברת דירלה עביד טפי שלא יצטרך לחזור דאגב אגסא מקני מ"מ הכא איירי לענין הרביע אם נתן או לא וטענינן שנתן וק"ל: **בתוס'** בד"ה למכתב ליה טרפא כו' אלא אמרוותא נקטי. כיון דהוליא כ"כ בעד הקרקע שלהם ועיין ברשב"א שהאריך בשמעתין: **בתוס'** בד"ה רביע כו' פירוש רביע מעות שנתן לו יתן לו בקרקע או במעות דהיינו חמישית כו' כן מלאתי מוגה: **בא"ד** ותימה כו'. דא"ל דשפיר מקשה לשמואל דמה עשה רב יותר מברייתא הלא בברייתא נקיט לישנא דרב ממש אם תפרש בברייתא רביע הקרקע יתן לו כו' א"כ גם דברי רב תפרש כן ולמה פליג אדרב ע"כ מדפליג משמע ליה לשמואל הלשון רביע מעות שנתן יתן לו וכו' וא"כ תקשי ליה ברייתא דז"א דא"כ מאי משני כי תניא האי לאחר שבאו כו' סוף סוף דברי רב נמי תפרש כן אע"כ נ"ל שמשמע כן מרב היאך כוונתו והו"ק: **בא"ד** וכן גרים ר"ת ונפרש כו' כן מלאתי מוגה:

דף נט ע"א

גמ' והא הוה אלעזר. לא משני הוו זקנים דא"ל זקנים לא הוו חשובין כאלעזר דהא משני הוה פנחס ש"מ דפנחס היה חשוב כאלעזר ואפ"ה משני הוו זקנים י"ל דלזקנת פנחס היו זקנים חשובין כמותו ולא בתחלתן משום דזקנותן גרמה חשיבותן כמו שאמרו זקני ת"ח כ"ז שמזקינין כו' ובפנחס כתיב פנחס בן אלעזר וכו' לפנים היה ה' עמו ושנסתלק ממנו רוח הקודש וק"ל: **שם** והא הוה אלעזר. ולא משני כולהו שני קאמרינן דפי' בכל הפסוק כולהו שני מיום שעמד בגדולה וכפרש"י והנה גדולתו של אלעזר לא הותחל עד אחרי מות יהושע ופי' הוה אלעזר גדול בתורה כיהושע ופריך אח"כ והא הוה אלעזר לאחר שהותחל גדולתו יחיד בתורה וגדולה וק"ל: **גמ'** הוה פנחס. אע"ג דלכאורה הכא הוי כייף לי' לאביו: **גמ'** הוה שמואל. ולא פריך מעיקרא הא הוה שמואל דפסיקא ליה שהיה עלי ושאר גדולים ואיד דידע היה דהוי שאול דשאול ושמואל היו בזמן אחד זה טדע רק פריך וכוונתו הא הוה שאול יחיד לאחר שמת שמואל בחייו: **גמ'** הוה עירי כו'. ה"נ אחיתופל ומפיבושת וחדא נקיט דמ"מ זה או זה ועיין בתוס' סנהדרין: **גמ'** ולא והא הוי הונא כו'. האי ולא אינו דומה לולא דלעיל ולא והא הוה יהושע [דהכא פריך והא רב הונא בר נתן ג"כ הוה בימי רב אשי ולא הוי תורה וגדולה של רב אשי במקום אחד] וק"ל: **בהלכה** זו הספדתי הספד לכמוהר"ר חיים כ"ץ תנלב"ה זללה"ה פרשת וארא ופירשתי בס"ד מאמר דאמר לי' רב אשי לבר קיפוק האי יומא מאי אמרת בי' כו' ע"ש סוף מועד קטן ועוררתי דמשמע כאילו יש להספד הזה שיאמרו שייכות למיתת רב אשי דאמר האי יומא כו' ומה טיבו לרב אשי עוד קשה כפל הענין במשלים שונים זה ג' רגלים ומאי רמזו ועניינו וכאלה י"ל הרבה גם המשילו לארזים ודרך הטעמי הארזים למושלן לאילן סרק ות"ח לאילן מאכל והענין הוא כי רב אשי היה סוף אמוראים וכמו שאמר בפרק הפועלים רבינא ורב אשי סוף הוראה וסימנך עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם והוא חותם התלמוד ואחריו התחילו רבנן סבוראי והגאונים ואין להם רשות לחלוק על התלמוד כנודע ולזה אמר אם בארזים נפלה שלהבת וגו' דעד עתה דור הולך וגו' וזרח השמש וגו' יום שמת רבא נולד רב אשי וכולהו אמוראי יש להם כח לחלוק ואדרבה הלכה כבתראי משא"כ עתה כאילו נפלה שלהבת בארזים כי כלו כלם ונחשבין הנותרים והבאים כאזובי קיר לעומתם כנודע ונקיט ארזים כמו שאמרו בארזים חופר למטה ומשרש מפני שאין נזעו מחליף והובא בתענית ס"פ ג' דחסידים ה"נ אין גזען מחליף ולזה הבחינה מדמי לי' בר אבין לאבידה שאין כאן תמורה ונקיט ג' לשונות כי ג' הוי שתורה וגדולה במקום אחד משה ורבי ורב אשי התבונן אלו כתבו מקרא משנה והתלמוד משה כתב ספרו וכו' ואלה המלות שאין הגבאת רשאי להדם דבר וכו' והיה בו תורה וגדולה כמו שאמרו מימות משה וכו' וזהו זאת הברכה תורה צוה לנו משה וכו' ויהי בישורון מלך ופי' רש"י וכ"ה במדרש דקאי אמשה ולא קם נביא כמשה ורבי סידר המשנה והוא היה סוף התנאים ואין רשאים האמוראים לחלוק על המשנה בשום פנים והיה בו תורה וגדולה ורב אשי כו'

ב א ו ר

תלב אך לא מיושב כזה דברי התוספות שכתבו תדע דקתני דומיא דאכלת תלב׳ (ח) ולכך אף שמתירין לתירוץ שני לשאכיל בידים תרומה דרבנן לא גזרו שיאכילנה תרומה דאורייתא. מיהו לתירוץ שלישי שכתבו דמשמע אפילו נמי גדולה אוכלת מכח זה אע"פ שלא בעל קשה דנגזר שמא תאכל בעצמה תרומה דאורייתא כמו שגזרו בפקחת ואפשר כיון דכשבעל אח"כ מותרת בתרומה דאורייתא לא גזרינן. בזמן מועט משום קודם שבעל וכיון זה תירצו התוספות פרק

פרק

ג"ל עיל ולמה הזכיר שלפתן באחזים כו' כדלעיל ואולי אמר לשון רבים משא"כ בנחל כו' נרמז כי היה בהונא בר נתן תורה וגדולה כו' ולזה חלם עליו דעתא דרב אשי [כדאיתא שם בגמ'] לעשות לו גזרה בלידו כי באמת מיכף הוי כייף לי' לויתן זה משה כמ"ש במדרש לי קראת עבד ולויתן קראת עבד עמו כרת ברית וכו' ודבר זה מבואר אצלינו בארוך בדרוש לפרשת ואתחנן בעזה"י דהיינו שהיה לו טענות מ"ש מלויתן כו' בנחל כו' נגד רבי כמו שאיתא כנחלים נטיו כגנות עלי נהר אמר בלעם אני רואה אותן גנות זה שונה של בר קפרא וזה של רבי חנינא וזה של רבי חייא וזה שונה של רבינו הקדוש אמר ליה הקב"ה עלי נהר אעפ"כ כולן נכנסין לחבורה אחת כולן נהגו מרוצה אחד והוא כענין רבי לא שנה רבי חייא מנין לו הכל בא מהמשנה והמשכתי עם זה בארוך אבל על דאבדין כו' בפרשת וארא שנת השל"ה לפ"ק ונזכה ליום הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה במהרה בימינו אמן: גמ' מחוי ר' יהודה לר' יצחק בריה כבר שית כו' כצ"ל: ברש"י בד"ה מן הלד כו' שלא ילמד חובה כו' ואי משום טיבותא דשמא ילמד זכות ולא יפלגו עליו דר"ל שלא ילמד חובה כו' וישפוך דם נקי ומה לנו לטיבותא אם ילמד זכותו בטעות וק"ל: ברש"י בד"ה אבל בגיטין כו' כשם שכנס ברמיזה כו'. הוא מלשון המשנה דאתי גט דידיה ומבטל קדושין דידיה דאף קדושיו לא הוי קדושי מעליא וא"ל כשם שכנס בקפילה כו' דטעמא דקפילה משום דלא הוי סימן מעליא דאינו ניכר מהכבתו היטב שמא כבר נתכוין לקדושין ולא עתה לגט וק"ל: ברש"י בד"ה קמ"ל כו' ולא בגיטין כו'. ר"ל לענין קפילה אבל ברמיזה מועיל בגיטין כדקאמר אבל בגיטין ד"ה ברמיזה ובקרקעות לא ברמיזה ולא בקפילה כו'. ונראה שבא ליישב עם זה דלא משני הא דנקיט מטלטלין לאפוקי קרקעות אבל בגיטין מהני קפילה לזה פי' דבקרקעות אף רמיזה לא מהני לת"ק וא"כ למאי הוצרך טומר קפן במטלטלין למה ליה למימר במטלטלין עפי מת"ק הא במטלטלין קא מיירי דאף רמיזה דת"ק דוקא במטלטלין מהני אע"כ לשלול גיטין דמהני רמיזה דת"ק ואתי בן בתירה לומר דבמטלטלין מהני קפילה לזה משני דה"א אף במטלטלין ודו"ק: ברש"י בד"ה וטעותן של פעוטות. ודאי מדמסיק עד שתות כגדול משמע דהפעוטות קאי אבל גמרא גופי' אמאי לא פריך אחרש נמי דא"ל חרש בר דעת הוא וטעותו פשיטא כגדול דנ"א דאי בר דעת הוא בקרקעות אמאי לא וביותר מכדי חייו אמאי לא: ברש"י בד"ה אפטות בני הישיבה טעו כו'. ואפ"ל דומיא דהפטות דקדושין [דף מ"ד ע"ב גבי קטנה שנתקדשה כו'] ומשום דרב מרדכי תלמידו דרב אשי היה שמא אף כשהיספק לזה יאמר כמר בר רב אשי דשמע מסתמא כן מאביו ולו יהא ספק המוציא מחבירו עליו הראיה לזה הפטות דהשתא לא יאמר [מספק] אין מתנתו מתנה להוציא ממון מחזקת המוחזק בו: בתוס' בד"ה זאת מתנה מרובה כו' ומדלא קאמר נמי כו' אע"ג דלענין מקח וממכר בקרקעות אין לו כח מתנה גריע לחד מ"ד ממקח מ"מ מדחזינן במי שמת דאף דאין מוכר מ"מ מתנתו מתנה ועיין אין ראי' דמתנה עדיף ממקח מדמועיל מתנה מרובה ואינו מקנן דוקא כדי חייו דדלמא משום כדי חייו מקנו מקח אפילו הרבה וק"ל: **ע"ב** גמ' מנא הני מילי. אע"ג דתקנת רבנן בעלמא היא מפני דרכי שלום מ"מ ודאי יש רמז בקרא דכהן ברישא והדר לוי ולא תקינו בהיפך: גמ' את התורה הזאת ויתנה לכהנים בני לוי וגומר. משום דהאי קרא בתורה להכי לא מייתי קרא מוקדם דונ"שו הכהנים: גמ' וליטול מנה יפה. אינו נכלל בכל דבר שבקדושה: גמ' דאוריתא ומפני דרכי שלום כו'. אע"ג דקאמר אלו דברים אמרו כו' ה"כ לעיל מפני מה אמרו ניזקין בעידית וכו': גמ' הלא אמר אביי לכדמר כו' ולא משני מדאוריתא דוקא בשוין ותקינו משום אנצויי אפי' באינם שוין וכמשמעות הרמב"ם בפירוש המשנה וכמ"ש התוס' בד"ה דאפילו וע"כ לאו בשוין ממש דהא כן מאי רבותיה ור"ל דאורייתא הוא מוקדשתו אף שיש לדחוק מאי רבותי' דר' פרידא אף דחלקו לו כבוד שלא עשה כיון דחשובין כמותו למה יעלה קודם וכן משמע מהתחלת התוספות משמע דאי לא"ה אסור אפילו הוא גדול כו' ר"ל דאע"פ שחולקין לו כבוד אבל בתוספות מגילה כתבו בהדיא תימה אי בשוין דאורייתא הוא מוקדשתו ע"ש ודו"ק ול"ל דדוחק קצת לומר דקרא איירי בשוין: גמ' שנים ממתינים זה לזה בקערה כו'. אם אחד הולך מעט מסעודה או חותך לחם או שותה צריך השני להמתין באכילתו עליו ג' אין ממתינים כו' דשנים א"ל להמתין לאחד: גמ' הבולע הוא פושט ידו תחלה. ר"ל לאכול בליעת המוציא וכפי' רש"י ודרכן הי' לאכול בלפת אפי' בליעת המוציא וכפי' רש"י: גמ' איני והא ר"ה כו' בשבתות וימים טובים. מדלא סדרו קודם רב מתנה גם מדמסיים בשבתות וימים טובים משמע דמקושר הפרכא לרב מתנה ואינו מחוור דהא וודאי אין סברא לומר בה"א בהיפך דבב' וה' אין חולק ובשבתות וימים טובים רשאי וק"ל: גמ' אין שם לוי קורא כהן וכו' פרש"י במקום לוי ולזה פריך איני כו'. דלא משמע לי' לפרש קורא כהן בראשון בפרט לפי' ראשון דרש"י דאינו קורא לוי כלל באין שם כהן קאמר באין שם לוי קורא כהן דא"כ הו"ל נקטינן אין שם כהן לא נתפרדה החבילה: גמ' מ"ש לוי אחר לוי כו' כהן אחר כהן כו'. א"ל לפרוק מני' ובי' בכהן אחר כהן למה איכא טפי פגמו של ראשון משני אלא במוחזק בהאי אבוה דשני דכהן ה"נ [בראשון] במוחזק אלא אמרינן ממזרת [או גרושה] כו' ואפ"ל די"ל דאיירי בקרא בפירוש לשניהם פב"פ הכהן דהשתא פגמו דראשון איכא דיאמרו נמצא אח"כ דלאו כהן הוא ולכן קראו לעלות לכהן שני ופגמא דשני ליכא שהרי קראוהו לכהן לזה פריך דכותיה בלוי אחר לוי כו' וק"ל: גמ' הא קחזי לי' ופי' רש"י דסליק ממנין ז'. אף דמוסיפין על ז' מ"מ היה היכר שקורין שביעי ועוד דקא פסיק ותני בכל ענין כהן אחר כהן לא יקרא אף אם אינו קורא אלא ז': ברש"י בד"ה וקדשתו כו' כי את וגו'. אפשר דמפיק ליה מן סוף פסוק כי קדוש כפרש"י בחומש וברא"ש שם: ברש"י בד"ה ולברך ראשון בסעודה. וכן מימי לא ברכתי לפני כהן פרש"י במגילה נמי בסעודה ע"ש: ברש"י בד"ה נתפרדה החבילה ואינו קורא כלל. דאם יקראו לשלישי או לרביעי יסברו שהוא ישראל ובראשון יסברו שהוא כהן וכן בשני וישראל קודם לו נמצא פסולה אחר ישראל יאמרו שהוא ישראל ובש"י בא"ח מביא שמצא כתוב דלכל ב' פירושים דאין לקרותו ראשון ע"ש ולכאורה לא משמע כן: בתוס' בד"ה דאפילו רב אמי כו' וע"כ לאו שוין ממש כו'. שיעור לשונם נראה דהכל מתירוצם (א) דע"כ צ"ל דשוין לאו דוקא מכח קושיא דמאי רבותא וה"נ צ"ל דלאו דוקא לענין זה דכולהו כפופין כו' מכח הך דהכא וק"ל: בתוס' בד"ה נתפרדה החבילה כו' הר"י בר' יהודה. והוא פירוש שני ברש"י בשם ר"י הלוי: בא"ד דגדול היה משלפניו כו'. לפי זה ק"ק לי דא"כ לא הו"ל להזכיר לוי לו הוכח שהוא ישראל ומה תלוי בזה הו"ל שקרא אחריו גדול ממנו א"כ היה בהכרח הראשון כהן דהא מה שקרא אחריו לוי אין ראיה שקודם לו כהן דדלמא הראשון ישראל וקרא לוי במקום הראוי לו שהיה לפי מדרגתו ומעלתו ראוי לשני ואע"ג דאם הראשון כהן אי אפשר שיהא השני ישראל דהא אין שם לוי קורא כהן במקום לוי מ"מ נניח [שאפשר] שהראשון קרא פעמיים כדינו [וע"כ עיקר ההוכחה ממה שקרא אחריו גדול] ואין לו לתלות במה שהשני לוי. ובקטן משל אחריו ניחא מעט יותר (ב) ועיין בחידושינו בכתובות וברש"י שם:

דף ס ע"א גמ' ס"ת שחסר יריעה א' כו'. למאי דקי"ל אפילו כתב א' מעכב [הא דנקיט חסר יריעה] עיין בזה ברשב"א: גמ' האי ספר אפטרתא אסור למקרי בי'. ובסמוך במגילה להיוק מיבעי ליה בלכתוב אע"ג דלכאורה זה תליא בזה דאם קורין בה לכתוב נמי שרי (ג) ואביי דבעי לא ידע הא דרבה [דאפטרתא אסור למקרי בי'] וק"ל: גמ' איתביה אף היא כו' טבלא של זהב. לכאורה זה אפשר הוא ולזה משני ר"ל אף דס"ל לעיל דמשום עת לעשות שרי: בתוס' בד"ה תורה וכו' וע"ז מייתי מדר' לוי כו'. ולא גרסינן א"כ [לכדר' לוי ומ"ד]. תורה מגילה כו' כסדר שנאמרה למשה כך כתבו וכל פרשה ופרשה שנאמר לו כתבו מיד וכך נסדרה וא"כ [ליתא הא ד]אין מוקדם ומאוחר בתורה לדידיה ולזה מייתי מדר' לוי שכיון שאלו פרשיות נאמרו ביום אחד הו"ל להיות כתובין יחד זה אחר זה ע"כ כיון שיש פרשיות מסודרות ביניהם ש"מ לא כתבן עד שנאמר לו אותן הראוין לכותבן לפניהם וכתבן אח"כ אבל לזה סברא לשום מ"ד שיכתבו מגילה ביום שנאמרה לו ואח"כ סידרן בענין אחר וק"ל: בתוס' בד"ה פרשת טמאים וכו' ועוד דלא יתכן כו'. עיין בס"פ הישן בגמ' ורש"י ותוס' שם ומאי הקשו תוס' טפי מר' יצחק עצמו שהקשה שם כבר היו יכולין ליטהר ומר' יצחק עצמו הקשו שפיר דכיון דחל ז' שלהם בערב פסח א"כ ע"כ לא נאמרה בר"ח ניסן ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש וגו' שהרי לא נטמאו עד ז' ימים קודם פסח שחל ז' שלהן בע"פ אבל לריה"ג מאי הקשו טפי מר' יצחק ודוחק לומר דר' יצחק לא הקשה כבר היו יכולין ליטהר אלא אילו נאמר להם קודם ולמה לא נאמר להם אבל לפרש"י דנאמר להם קודם [קשה טפי] אמאי לא טיהרו את עצמן [דזה דוחק] גם אמאי לא הקשו לר"ע שם [דאמר מישאל ואלצפן היו] וא"ל דקושיתם היאך תלוי בר"ח ניסן הך פרשה הניחא לר"ע שבו נולד טומאה ע"י נדב ואביהוא אבל לריה"ג ולר' יצחק קשה דהא כבר פרש"י ע"י שנאמר להם פרשת שלח טמאים לפי שבו ביום הוקבעו המחנות כו' מתוך כך הוזקקו לשאול ודו"ק: בא"ד פרשת וינזרו כו'. ואינו נכלל בפרשת כהנים דטומאה זו אף לישראל ואין מיוחד לכהנים וק"ל: **ע"ב** גמ' דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן ע"פ כו'. ב' מיעוטי דהאלה קדרים ופירושו כ ע"פ הדברים וכו' ואותן אי אתה רשאי לאומרו בכתב לכן כתוב לך את אלו שלא תכחש: גמ' בהמה המתהלכת כו'. לרב אמאי לא תני במתני' כמי בני נהרא תתאי שתו מיא ברישא מפני דרכי שלום היכא שאינה מתהלכת ע"פ בורז ואולי לרב מדינא תתאי שתו מיא ברישא מטעמא דנהרא כפשטיה ליזיל (ד) ולשמואל מדינא אין לאחד קדימה על חבירו וכל אחד יכול לעכב על חבירו ואתו לאינצויי לזה ראו והתקינו ובהמה המתהלכת תקנו לרב מפני דרכי שלום שלא יאמרו לו סביר מוסכר אף על גב דמדינא נמי נהרא כפשטיה ליזל וזה הבור היתה כרויה ועומדת כבר לכאורה מ"מ שמא מלך הדין היה כל אחד מצי לעכב על חבירו: גמ' כבי תרי עבדית וכו'. וה"ה דהו"ל דלא כמאן עבדית לי רק כיון דלזה אמר עילאי שתו כשמואל ולזה תתאי כרב ואמר כבי תרי עבדית ור"ל כרב דעילאי לא שתו וכשמואל דתתאי לא שתו: ברש"י בד"ה אילימא משום כבוד כו' ורב שרירא גאון פירש כו'. לפירוש רב שרירא אינו מחוור כ"כ אף משום כבוד מ"מ בשיפורא צריך ליתן ביד ראש הישיבה באיזה מקום שיהיה: בתוס' בד"ה במיזל כו'. קשה להו בדים מים לשתות כולן פשיטא: בתוס' בד"ה כבי תרי כו' ול"ד כו'. וה"ה דהו"ל דאביי ס"ל הלכתא כשמואל בדיני או כתבו זה לאו נמי שבדבור הקודם או לפירוש ר"ח בסמוך ד"ה שלוקי דלאביי גופיה ס"ל נמי כל דאלים גבר: בתוס' בד"ה לא טעמינהו כו' אלא מפני דרכי שלום וכיון שכבר נעשה אין כאן משום דרכי שלום לאסור הפירות: בתוס' בד"ה שלוקי וכו' שהרי לכן היה מדבר דאמרו לו קא יבשן פירי. י"ל לפירוש רש"י דבני חרמך אמרו אם יכרוה עילאה בסוף שדותיכן יארע לפעמים כשלא יתברכו מימי הנהר שלא ינבעו המים לתרילן שלנו שאינן עמוקין כ"כ [וקא יבשן פירי] והשיב להם שלוקי כו' שאינכם יכולין לעכב זאת על ידן אולם ממ"ש בפרש"י אמר להו אביי לבני בי חרמך משמע דאמרי ליה קא יבשין הוא מדברי עלאי: בסה"ד ולא דמי לדרב ושמואל כלל. דכאן היה ענין אחר כלל שעילאי צועקים על בני חרמך שלמטה מהם שגורמין שיליף שדותיהן כשמימי הנהר מרובין שוטף המים דרך שדותיהן מפני עקמומית מסיבתן כזה חרמך עלאי עיין על כוונת רש"י באוך ומה ליורו ודו"ק:

דף סא ע"א גמ' מציאת חרש שוטה וקטן כו'. נ"ל טעות סופר רק מליין ר"י דרישא וכ"ה בהשר"י ורי"ף ועיין: גמ' מ"ש רישא כו'. הו"מ למיפרך מסיפא מניה וביה משתטיל למים לא תגע משום מסייע ידי עוברי עבירה כו' וא"כ למה טוחנת כו' אלא כל מה שיכול לדקדק מרישא פריך וכן מצינו בכ"מ: גמ' אמר אביי כו'. אין להקשות למה נקיט רישא שביעית ולא מעשרות ובחשודה ואפשר לומר משום דאיירי בידוע שאין לה רק פירות שביעית ואפ"ה משאלת משום דרכי שלום וכמ"ש התוס' ולזה נקיט שביעית לרבותא דמשאלת ודו"ק: בתוס' בד"ה שדי אופיא כו' וקשה כו'. ברשב"א מיישב דאולי היה סבור שהוא עובד כוכבים ולית ביה משום דרכי שלום: בסה"ד ואמר ליה אנא בידאי כו'. דלפרש"י היה ניחא דהיה רואה שאין זה חושש לדרכי שלום הוצרך לומר בידאי שדיתינהו דיש בו גזל גמור אבל לר"ח מנא ידע אותו גברא שאין רב כהנא חושש למפני דרכי שלום דלמא סבור שאין זה חושש מן הפירות לזה פירוש שרגא להפליג שאפילו גזל נמי איכא. וא"ל לפרש"י נמי דלמא רב כהנא חושש לדרכי שלום ואין מכירו [והיה סבור שהוא עובד כוכבים] דע"כ אין זו ה"א דא"כ דלמא האמת כן ומאי מקשו רב כהנא היכי כו' ומי לא הוי חיים לדרכי שלום [אע"כ דלא נחתו לסברא זו]: בתוס' בד"ה משאלת כו' דקתני מפני דרכי שלום אפשר דל"ל דתקנו מפני דרכי שלום: בא"ד נפה לספור בה מעות כו'. והא דנקט אבל לא תבור ותטחון עמה אע"ג דלא רואה בהדיא שעוסקת בתבואה של איסור והומיא דהכי אפילו משאלת אסור יש לומר דמ"מ יש לתלות לעולם במעות וכה"ג אפילו אומרת בפירוש שואלת לתבואה ודו"ק. ועיין בר"ש בשביעית שהאריך כמדומה: בתוס' בד"ה רחיים כו' משום דתנור שתמא של חרס ואין דרך כו'. דסיפא איירי בחשודה על הטומאה כדקתני אבל משתטיל המים כו' [דא"ל דלא חשודה רק על טומאת פירות וקושיות מהרש"א] דסיפא איירי מאשת ע"ה דטמאים כדבסמוך לקמן [דף ס"ב וליחוש דלמא נגע וכפרש"י בד"ה בכפישא וטומאה אין מקבלין ובד"ה בכלי גללים שאינן מקבלין טומאה דאי נגע בכלי לא מקבלין טומאה] אבל שביעית דרישא לא איירי בע"ה: בתוס' בד"ה רבא אמר כו' וכדמוכח בסמוך כו'. דלאביי מיירי רישא בדלא הוכשר וכשתטיל מים דהייטו הוכשר אסור לסייע אפילו מטעת טחינה ומשום טומאה דרבנן [וכס"ד דמקשה ורבא הוא דחדית בתירוצו לחלק בין טומאת חלה דאורייתא] ואילו משום חששא דמעשר קודם הכשר שרי לסייע כדקתני רישא: בתוס' בד"ה איזהו כו' וא"ת בפרק היה נוטל כו'. בל"נ י"ל איזהו ע"ה דהיה נוטל קאי להשיאו בנות חבירים כו' ואיזהו ע"ה דפליגי ר"מ ורבנן הכא בשמעתין קאי אמתני' דהכא [והוי אביי ורבא פליגי בפלוגתא דר"מ וחכמים] אך השתא קשה וק"ל: בסוף הדבור איזהו ע"ה שאין מזמנין עליו כו'. [רבא] קאמר שם דע"ה דתניא אין מזמנין עליו איירי בע"ה דרבנן דר"מ ולכן כותי קתני במתניתין דמזמנין עליו דעשורי מעשרי כיון דכתוב באורייתא כדאיתא שם אבל רבנן דר"מ גופייהו ס"ל לענין זימון כל שאינו מניח תפלין ודו"ק: בתוס' בד"ה רישא כו' וי"ל דהכא כו'. ומשום לתיתה דתרומה אין כאן שכבר הופרש משא"כ התם דאיירי בענבים דאכתי לא מטא זמנא עד שירד לבור: בא"ד אע"ג דלא מחייבינן בחלה עד שתתגלגל כו'. מ"מ משנותנת את המים רשאי להפריש חלה כדאיתא במתני' ובהרשב"א מיהו ממ"ש דהכא אי מפריש חלה קודם גלגול אין שם חלה עליו כלל לא משמע כן ומתני' משנותנת המים מגבהת חלתה אין הכרח ע"ש בר"ש וק"ל: בא"ד ובירושלמי פריך הא דלא בוררין אבוררת דמתני' דהכא ומשני כאן בלותת דהוכשרו בלתיתה: בא"ד טפי מלענין דמאי. דלדידיה איירי מתני' בלא הוכשרו אבל משתטיל מים דהוכשרו אסור לסייע אבל לרבא כו' כצ"ל: בא"ד וא"ת בפ"ק דנדה כו'. אין לומר דבל"ז הך דהכא בודאי טומאה ולהכי אמרינן משתטיל מים דהתם נמי תעשה בטומאה היינו בודאי טומאה וק"ל לכן אין לקושרו ועיין בתוס' נדה דף ו' ובתוס' ר' ישמעאל באורך ולא עיינתי כעת: בסוף הדבור בטהרה אסור משתטיל כו': **ע"ב** גמ' אלא אמר

באור

חרש. שוב ראיתי לח"ס שהסייס ומלתא דלא שכיחא היא שתגדל ולא תיבעל ע"כ לא גזרו: (א) דהל"כ אין זה תלוי בקושיא ואדרבה בל"ז תקשי טפי אי כימא דוקא בשוין אבל יהיה קצת ממנו קורא לפני הכהן והכא אפילו גדול מכל בני כו לא: (ב) דהלא כמה שהשני ודאי לוי מדקרא אחריו ישראל גדול ממנו ואם היה באפשרי שהשני ישראל אין הוכחה שהראשון כהן משא"כ כשהשני גדול אף אם נאמר שהוא ישראל ע"כ הראשון כהן: (ג) איפכא הו"ל דהא ניתן ליכתב קורין בה: (ד) ולקמן בתוספות ד"ה לא טעמינהו כתבו דאין כאן גזל אלא מפני ד"ש משמע אף לרב

ר' ירמיה כו'. ולא משני תרווייהו בהוכשרו ומפקידין חולין אצל אוכלי חולין אבל לא לאוכלי כו' משום שמא תרומה הן כדמשני עתה לענין הוכשרו ואיירי בכהן החשוד אבל לא שמפקידין תרומה י"ל דחולין אצל ישראל או אצל כהן כתרומה לגבי כהן דהא רגיל בה וגם בתחלה בס"ד דהמקשה איירי על כל פנים הא דמפקידין בתרומה מכח אידך ברייתא דאין מפקידין תרומה אצל כהן וס"ד דאיירי דוקא בישראל שאוכל פירות בטומאה דאל"כ אין מפקידין אצלו דדוקא תרומה אצל ישראל שרי וקתני סיפא אבל לא לאוכלי כו' דהיינו ישראל דומיא דרישא וקשה ממתניתין לרבא ומשני דאיירי בכהן דהוי טומאה דאורייתא ופריך א"ה אי בכהן קאי כו' וכפרש"י אמאי ברישא מפקידין כו' ולזה משני כאן בהוכשרו כו' מיהו ממ"ש רש"י בד"ה כאן ותרוייהו בתרומה כו' משמע כאילו ס"ד דאיירי בחולין מיהו י"ל דודאי בה"א איירי נמי בתרומה משום הכרח דאין מפקידין תרומה אצל כהן [וה"ה חולין אצל ישראל דרגיל בה] אך השתא דמחלק ומוקי להך דמפקידין בשלא הוכשרו ה"א לאוקמי בחולין לזה פירש ותרוייהו בתרומה מכח הכרח דמתניתין דהכא דמסייעין ידי עוברי עבירה בטומאה דרבנן ודו"ק. וא"ל לפי"ז מאי פריך מהמוליך חטין לטוחן כותי כו' דלמא איירי בחולין דהשתא נמי דלמא בהוכשרו ולא מייתי רק משום דבעי למרמי אחריתא. ואולם אין כ"ז מוכרח דשאני חולין אצל ישראל כיון דליכא אלא איסורא דרבנן אף שיאכל [בטומאה] לא חיישינן כולי האי [שמא יגע] (ה) מיהו לאביי דלא מחלק בין טומאה דרבנן לדאורייתא לענין מסייע אין סברא כל כך לחלק בין דרבנן לדאורייתא לענין אכילה (ו) ודו"ק: בתום' בד"ה וליחוש כו' במסכת טהרות פ"ז כו' ע"ש: בא"ד אלא נקט ודרס כו'. ואיירי כשנוגע ברגליו יחף על הטלית ומטעם נגיעה ולא כשיש דבר חוצץ בין רגליו לבגד ומטעם מדרס ואע"ג דבכותי איירי דמטמא משכב התחתון כעליון ומי דוחקם [אמאי לא נימא דהאי מדרס ממש דמיטמא מכותי]. והכא בע"ה מיירי ז"א דטומאת כותי כע"ה ופירוש מטמא משכב התחתון כעליון של (בועל נדה) [זב כצ"ל] דמטמא אוכלין ומשקין וע"ש היטב בגמרא ובתוספות (ז): בתום' בד"ה אשת חבר כו' דמיכשי ואכיל מה דיהיב ליה כו'. ובת"ק אבל לא בזמן שהיא טהורה [לא איצטריך לפרושי כן] דהא ודאי מיכשי כיון שנוגעת בהפירות ומשטת בעצמה לתוך פיה: בא"ד ואסור לרבא. דא"ל דמיירי בע"ה דר"מ וכמתניתין דהא רש"י פירש בעצמו שחששא הוא שתתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר וק"ל: וא"ל אכתי נפרש אגן בע"ה דר"מ ומשום חששא שתאכל חולין טמאים והשתא ליכא משום מסייע ידי עוברי עבירה כרישא דמתניתין לרבא (ח) אכתי היה קשה כמו לאביי דהא מתניתין שריא אף בוררת אף שאי אפשר שלא תיגע א"כ טהורה אמאי לא משום שנוגעת חיישינן שמא תאכל הא מתניתין לא חיים לאכילה אף בנוגעת רק למה דפי' רש"י חששא דאינו מעושר הקשו הך קושיא לרבא הרי מסייע ידי עוברי עבירה ועוד בר מן דין דא"כ לרשב"א בטמאה אמאי לא הא חולין טמאין חזו לה לימי טומאתה וק"ל: רש"י במתניתין לא גרים בזמן שהוא טמאה וע"ש (ט): בא"ד ולאביי דאמר רוב ע"ה כו'. דהשתא ליכא חששא מסייע ידי עוברי עבירה כבמתניתין ברישא ומ"מ בטהורה אסורה שמא תאכל דאכילה ודאי אסור אף דרוב ע"ה מעשרין הן כדין הלוקח תבואה מע"ה וק"ל: בא"ד אי אפשר שלא תיגע. וכי תימא נמי דמתניתין איירי בטמאה וכי נמי נוגעת הא רישא איירי באינו מוכשר וסיפא משתיל למים דהיינו שמוכשר נקיט לא תיגע עמה לרבותא אע"ג דמיטמא בלא"ה מכח אשת ע"ה וכלים טמאי' שלה אפ"ה אסור לסייע (י) ומכ"ש שלא תגע בה לבדה כיון שטמאה היא סוף סוף חזינן במתני' דלא חיישינן לשמא תאכל שאינו מעושר אף שנוגעת וא"כ טהורה אמאי לא אף שנוגעת וק"ל: בא"ד אשת ע"ה אחר כו' נותנת כו'. אע"ג דאכתי לא ידע סברא דהורא מדיסיה כו' א"כ למה תתן לה לאכול טפי מאשר אוכלת היא עצמה:

דף סב ע"א גמ' וליחוש דלמא נגע בה בשלמא התם כו'. לס"ד השתא אלימא הו"ל למפרך הא נגע בכלי כשנוטל את שתיהן ומטמא והכלי מטמא לתרומה דהא ודאי דהכלי מטמא לתרומה דלכך פי' רש"י בד"ה בכפישה וטומאה אין מקבלין ובד"ה בכלי גללים דאי נגע בכלי לא מקבלין טומאה ואפ"ל דידע דאיירי בכלים שאין מקבלין טומאה וכליו של חבר משום היכרא שמשתמש בכלי של חבירו מידכרי ליה ולא יגע ופריך מאי היכרא הוא זה ומשני דמנח ליה בכלי גללים ויש היכרא בכלי עצמו לזה פריך אי הכי כו' ומשני ה"נ קאמר כו' ודו"ק: גמ' ר"ח מקדים ויהיב להו שלמא וכו'. פירש בר"ן כדי שלא יצטרך לכפול הוא שלום כדרך המשיב וכן הוא בטור יו"ד ע"ש ובישראל כופלין שלום כמשיב וא"ל ליזהר שיהיה הוא המקדים ובמלך ות"ח כופלין שלום אפילו בשאלה כגניבא בסמוך או י"ל בישראל רשאי ובמלך ות"ח חובה [כפילת שלום] אע"ג דמקרא לא משתמע חובה דא"ל כיון דאמר שלום שלום לך ושלום לעוזרך ש"מ דלא היה רוצה לכפול שלום היכא דליכא חיוב כיון דלא כפל שלום לעוזרו דזה אינו דפירוש הפסוק הוא שדוד שאל אותו אם שלום בואו לעוזרו ושאלו בשלום תחלה שלום שלום לך ואח"כ השיב על מה ששאל אותו ואמר לו שלום לעוזרך באמו וק"ל. ולפי' התום' בד"ה שלמא רב כהנא א"ל שלמא למר וכו' ולא השיב לו כפל. וק"ק מס"פ היה קורא אמרו על ריב"ז שלא הקדימו אדם שלום מעולם וכו' שהקדים שלום אפילו לעובד כוכבים בשוק מאי אפילו עובד כוכבים אדרבה הדין כן בעובד כוכבים להקדים לו שלום ואמרתי לפום ריהטא דלשון ר"ח מקדים ויהב להו כו' כשהרבה עובד כוכבים נאספין יחד היה מקדים כדי שבשלום אחד יצא ידי חובתו משא"כ אילו המתין היה צריך להשיב לכל א' ביחידות אבל בעובד כוכבים א' אין נ"מ שאלה או תשובה וריב"ז היה נזהר אפילו עובד כוכבים א' בשוק להקדים משום ד"ש ור"כ אמר לכל א' שלמא למר ולגו לרבו כפרש"י וק"ל: גמ' לא נצרכא אלא ליום חגם. מ"ש רש"י במתני' ושואלין בשלומם אע"פ שמטיל על העובדי כוכבים שם שמים כו' לכאורה א"ל לזה דאף אם אומר בשאר לשונות לא בלשון הקודש מ"מ רבותא הוא ליום אידם ועיין: גמ' ר"ה ור"ח כו' חליף ואזל גניבא. הך מעשה דגניבא נראה הוא בעצמו שעובדא דלעיל בפ' כל הגט דף ל"א ע"ב רק לעיל מייתי השייך שם להאי עובדא והכא השייך כאן וק"ל: ברש"י בד"ה הדרא לטיבליה כו' לאכול טבל שהוא במיתה. קושטא קא מפרש דלהכי נזהרין בחלה אבל אין צורך דזה פריך וליחוש דלמא לא איכפת ומשני השתא לתקוני כו' ודו"ק: ברש"י בד"ה בכלי גללים כו' ובעיסה גופה כו'. הו"ל ודזתים גופיה כו': בתום' בד"ה אין שפין כו' ולפירושו אם יפריש כו'. וא"כ לא הו"ל אין שפין חלת ע"ה בטהרה שהרי בטהרה שרי ואין עושין כו' בטומאה הו"ל: בתום' בד"ה אין עודרין כו' ולא מסתבר לחלק כו'. מדלא משנינן מחזיקין דמתני' בשכר ואין עודרין בחנם: בסה"ד א"כ שביעית בזמן הזה דרבנן כו' גבי מלך התירו. אבל ליישב רש"י בהך חילוקא לא מסתבר להו לפרש עובדא דהתם דכהן וחרש אגיסטון בשביעית דרבנן ואין עודרין בשביעית דאוריתא דדוחק דאמורא ידבר מסתם שביעית דאורייתא וכ"ש דלא ניחא ליה לתלמודא הכא למוקמי [דמתני' יהא מיירי משביעית דרבנן ורב דימי אמורא בשביעית דאורייתא]: בתום' בד"ה אסרתא כו' והלא כמ"ש שלט כו'. דלא ניחא להו לחלק דבירושלמי דאיירי בשביעית אסור בשטם והכא בשאר שנים מדפריך השתא חזוקי כו' משמע דאיירי הכל בשביעית. ולולי דבריהם היה נ"ל דירושלמי ס"ל כגמרא דידן ולעובד כוכבים אמר חורש בה שבתות ובתר שמיטה נסיבא כו' דהיינו אחזוקי ושלום פשיטא דשרי ואפילו לאחזוקי שרי ולישראל יישר אבל לא חורש בה שבתות ואיכא למ"ד כו' אבל שלמא פשיטא דשרי דאין תלוי במלאכה שיקום חיזוק יחו ודו"ק ועיין בר"ש במס' שביעית ועיין: סליק פרק הנזקין

האומר התקבל פרק ששי

ע"ב גמ' הא שויתיה איהי כו'. לפרש"י פריך מכח דומיא דהתקבל דבשויתי' פשיטא דלא מצי לחזור ודומיא דהכי הולך ומשני בהולך ה"ה שויתיה לענין דינא רק מתני' ודאי איירי בדלא שויתיה דומיא דהתקבל דמוכרח למתני דוקא בלא שויתיה וכ"ת לא ליתני התקבל כלל לזה משני אילטריכא ליה כו' ולהסברת התום' לקושטא דמלתא איירי הולך דמתני' אפילו בשויתיה דאין מוכרח לומר דומיא וקושיות המקשה היה מכח הכרח יתורא דהתקבל דלא תנא אלא למידק ולאורויי אהולך ומשני דצריך למתני התקבל לגופא ולא לאורויי וק"ל: ולא משני בהולך ולהכי בשויתי' שליח לא יכול לחזור דניחא ליה לשויי ולהניח הולך כדתנן במתני' לפניו כל כמה דמצי לשנויי בענין אחר: גמ' אמר רב מרי ת"ש אף הגטים כו'. א"ל דהשתא נפרש מתני' דהכא אשה להולכה ואיש לקבלה מנין דא"ל שכן אב מקבל כו' [ולכך ודאי דעושה ג"כ שליח] דא"כ אמאי לא פשיט בקלרה משכן אב וכו' דז"א דהא ודאי כשנפשט אחד ה"ה אידך דמ"ש ולזה הוצרך לומר פשוט מיני' כו' שכן כו' דאי לאו שכן ממילא נפשט אידך דמשי תיתי לחלק וא"כ כשנפשט אשה להולכה ה"ה וכ"ש איש לקבלה וק"ל: ברש"י בד"ה אם רצה לחזור כ"ז כו'. ברישא נמי דוקא קודם שהגיע לידה כדמסיק לקמן טעמא דאדם יודע שאין שליחות לקבלה וגמר ונתן לשם הולכה רק בה"א דטעמא משום כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר כו' יש מקום לצדד קצת דאף בהגיע לידה אם לא ניחא ליה יכול לחזור: בתום' בד"ה דלמא בהילך אינו מגיה כו'. דא"כ הו"ל תני הילך: בתום' בד"ה איש לקבלה כו'. דקי"ל בכל התורה שלוחו של אדם כמותו ל"ש איש או אשה ומ"ש כאן דמיבעיא ליה לזה כתבו משום דבגט אשה להולכה כו'. אפשר דס"ל כדעת הרבה פוסקים שאין ביד אשה לעשות שליח להולכה וכמשמעות רש"י דריש האומנין בסוגיא דבסמוך (כ) ובח"ש הפליג דבריהם לרוח אחרת ואין מקום לדבריו גם מ"ש שקשה להם היאך יעלה על הדעת שיהיה השליח כו' עדיף מהמשלח כו' לא ידעתי מאי קאמר מי ביקש שיהיה עדיף שפירוש הפשט הוא הבעל יכול לעשות שליח הולכה ולא קבלה ואשה קבלה ולא הולכה ומיבעי לי' שליח להולכה שעושה הבעל אם רשאי לעשות אשה לכך וכן אם רשאי אשה לעשות לקבלה איש ופשוט [חסר כאן מדף זה עד דף ע"ג ע"ב וה' ימלא חסרונינו]:

דף עג ע"ב בתום' בד"ה אמר רבה כו' כא"א לכל דבריה לפירוש ר"ת וכו'. א"כ חטא דוד: בא"ד אם לא יבא בסוף המלחמה וכו'. דאל"כ הרי אוריה בא ולפ"ז מתורץ כל הקושיות דלא שייך לומר בזה מעת שאני בעולם כיון דלא התנה דוקא אמיתה וכו' (ל) ועיין בתום' כתובות דף ט' ע"ב בביאור יותר ע"ש:

דף עד ע"א בגמ' רמ"א בעילתו תלויה. לר"מ משמע לי' משעת נתינה [כפי' רש"י] ולא משעת סמוך למיתה ואין ברירה דא"כ היינו ר"י ולא יש ברירה דא"כ היתה ודאי א"א בין מת או לא ולר"מ לענין שאר דברים שהזכיר ת"ק נמי לאו אשתו הוא וכיון דמת איגלאי למפרע דמגורשת היתה ולר' יוסי יהיה מה שיהיה [בין מת ובין לא מת הרי היא כא"א לענין שאר דברים עד שעה הסמוכה למיתה] (מ) מ"מ רוצה לומר נ"מ לענין בעילה מדנקיט בלשון בעילתו תלויה בעילתו ספק ולהכי לא אמר נמי נ"מ אם נקרע או נאבד הגט בינתיים ולזה אמר לשון מאי איכא וכו' ולא ר"מ היינו ר"י כדבסמוך חכמים היינו ר"י דאיכא בינייהו שובא רק מאי איכא לענין בעילה. ומדנקיט ר"מ לשון תלויה אע"ג דבלא מת לכניסה שוין דא"א היא ובמת ס"ל דפטור א"כ לא הו"ל לשון זה ואפשר דזה כוונת התום' בד"ה אם תלוי כו' ושמא אי הוי מספקא כו' לר"מ מייתי נמי אם תלוי ולענין זה נקיט הך לשון: גמ' חכמים היינו ר"י אין להקשות כלל לימא לחכמים ודאי ברירה וטעמייהו דמספקא להו או כר"מ או כת"ק וכמ"ש התום' לעיל בד"ה תנא בדר' יוסי וכ"מ אם אמר בפירוש שעה הסמוך למיתה תחול דאין זה קאי בלשון מגורשת כו' ועוד דלרש"י אין זה סברא כלל דא"כ הו"ל לפרש כן בר' יוסי דמתני' דקאמר נמי מגורשת ואינה מגורשת כו'. ולתום' לא שייך לומר אין ברירה מדהוי גיטא לכי מיית וכמ"ש לעיל בד"ה תנא: גמ' ולריכא כו'. אין כפל דעביד לריכותא מתני' דקידושין וגיטין אליבא דר"י למה לי תרווייהו מתניתין וכן אליבא דר"ה ל"ל תרווייהו: באיכא בינייהו דקידושין מאריך בלישנא [בטעמייהו] טפי מאיכא בינייהו דגט אפשר לומר דלר"י הוי ספק קידושין עד שתתן וכמ"ש התום' בסמוך ע"ב בד"ה אדמיפלגי ולזה לעיל בגט קאמר בפשיטות לר"ה א"ל גט לר"י לריך אבל בקידושין לר"י לריכה גט משניהם ולזה אמר לכי יהיב הוא דהוי קידושין ותופסין קידושין הראשונים ולא אמרי' כיון דקודם לנתינה קיבלה קידושין מאחר לא ליתפסו קידושין הראשונים א"כ לכשתתן [משום ספיקא דשמא ע"מ מעכשיו] השתא מיהא לא הוי קידושין להכי תופסין נמי קידושי שני ודו"ק: ברש"י בד"ה אבל דכ"ע תנאי הוי וכו'. שלא תימא דלמא דכ"ע לכשתתן ופליגי בלי אפילו ליורשי לזה כתב דהוי גט לאחר מיתה: ובתום' קידושין הקשו דלמא לכ"ע לי אפילו ליורשי ופליגי בפלוגתא דר"ה ור"י ע"ש ואפשר לומר דא"כ טפי הו"ל לאיורי פלוגתא מחיים וכגון שנקרע או נאבד הגט: בתום' בד"ה אם תלוי כו' משעת כתיבה ואם לא וכו' כצ"ל: בתום' בד"ה איכא בינייהו שפשטה כו'. עיין בקידושין בתום' ובח"ש כאן ושם [דלפי מ"ש התום' בסמוך דלר"י עד שתתן ספק א"כ אף לר"י לריכה גט מספק בפשטה ידה] וצ"ל שכוונתם הכא דלר"ה הוי קידושין ודאי ובא עליה על סמך אותן קידושין וא"ל עוד קידושין אחרים ולר"י הוי ספק קידושין ואינו רשאי לבעול על סמך אותן קידושין וא"ל לענין אם נתקדשה עוד מאחר לאחר שפשטה ידה וכו'. דממנ"פ לר"י נמי א"ל גט משני דאם חל גט למפרע א"כ תפסו קידושי הראשון ואין בקידושי שני ממש ואם לא חל רק לכשתתן א"כ שניהם לא תפסו אם לא שנאמר שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחד קודם נתינה ולאחר נתינה נתקדשה לאחר: בא"ד הו"ל איכא בינייהו שנקרע שטר קידושין אבל לא מצי למימר איכא בינייהו שנתאכלו כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' בעי מניה כו' ע"מ שתתני לי ר' זהובים וחזר כו'. ולא בעי באילטלא דקיימא ביה נ"ל דלשון מחילה לא שייך בדבר שהוא בעין והוי ל"ל נתונים לך וכה"ג [ונתינה אפשר דמהני דהוי כחזר ונתנו] נ"ל: ועיין בתשובת בן חביב האריך בזה ובסמוך בנתינה בע"כ שמי' נתינה עם מהר"י בי רב ע"ש באורך והובא מקצת בב"י סי' קמ"ג ומ"ש הב"י לא יכולתי לירד לסוף דעת המשיג שכתב ודברים הללו קשה לשומען ואח"כ כו' [שמדייק אח"כ מדברי התום' כדבריו] והן מבוארין פשוט דמ"ש מהר"י בי רב דלכ"ע אף למ"ד לא שמי' נתינה היכא שקבלו אפילו בע"כ הוי נתינה ע"ז כתב ודברים הללו קשה לשומען [רק מ"ש ולמ"ד נתינה בע"כ שמי' נתינה הייט

באור

ואולי הוא לתי' קמא בתוספות ד"ה בשתא וס"ל לתוספות דמסתמא סובר אביי הלכתא כשמואל בדידי: (ה) נ"ק משום קושיא ראשונה דלא מוקי תרווייהו בהוכשרו צ"ל כנ"ל: (ו) וא"כ לס"ד דמקשה דפריך הרבא תיקשי ליה נמי לאביי מרישא דמפקידין אע"ג דמיירי בתרומה: (ז) מה עמקו דבריו ואין מגוה לירד לסוף דעתו שכתבה דהם קאמר דכו' דטמא משכב התחתון כעליון ואין שורפין עליהן את התרומה אם נגע משכב התחתון בתרומה ופריך והא שורפין את התרומה על ספק בגדי ע"ה והאי כותי פיסוק ליה דע"ה הוא ומשני בשטבל והם דאי משום ע"ה הא טבל ולזה כתבו שתוספות הא דנקיט ודרס ולא נגע משום דע"כ מיירי בדרס ע"י מגע דאי דרס הייט מדרס בלא נגיעה א"כ אלי קאמר אי משום ע"ה הא טביל הלא אפילו לא טבל אין ע"ה מטמא מדרס. ומה זה שכתב אע"ג דבכותי איירי כו'. גם מ"ש ז"א דטומאת כותי כע"ה הא כותי מטמא אפילו מדרס גם מ"ש ופירוש מטמא כו' דמטמא אוכלין ומשקין לא ידע מאי בעי בזה: (ח) יש לגמגם קצת דהתוס' בעצמן לא בעי לפרושי מחמת קושית הראשונים: (ט) ואולי כוונו כאן משום דבתוספות מבואר דבמתניתין אין לחלק בין טמאה לטהורה דהא בוררת הייט טמאת: (י) אף דמלד ספק טומאה קודם שגילגלה מותר אפילו לטמא בידים אפילו אחר שגילגלה עיין ברשב"א: (כ) וכגון שנה השליח ואמר אשתך עשאתני שליח להולכה ונתן לו הגט בסתם ולא עשאו בפירוש שיהיה שלוחו: (ל) לשון מתורץ כל הקושיות לאו דוקא דקושיא הראשונה למה לא היה מתירא דוד שמא יבא בסוף המלחמה אינו מתורץ. וכן הקשו התוספות בכתובות אחר תירוץ זה: (מ) לכאורה לענין איסורא כגון הפרת נדרים ומטמא לה פשיטא דאסור מספיקא. ומציאתה מבואר להדיא בב"מ דף יב דאינו זוכה. ומעשי ידי' כיון שאין לה מזונות לר"י פשיטא דאינה זוכה במעשי ידי' ויורשה מבואר בש"ע אה"ע סי' ל' ס"ח דבאיסק גירושין אינו יורשה מספק. מיהו בח"מ כתב דאולמן פטור מקמש דיורשה

אפילו לא קיבלו פ"ז מביא ראיה מדברי התוס'] ע"ש וק"ל: בבעיא דרב אמי ז"ל באילטלא דמתני' אם אינו רוצה בדמים למה הוי גט לרשב"ג ללישנא דנתינה בע"כ לא הוי נתינה ואי ברצון א"כ אחלה גבה ותפסוס [בעיא דרב אסי לרשב"ג] וצ"ל אף ברצון מ"מ אינו מוחל על התנאי רק סובר שבזה נתקיים התנאי ופליגי אי מקרי קיום התנאי או לא והאיבעיא הוא אם יכול למחול על תנאי ודו"ק [וכ"כ הרשב"א]: ברש"י בד"ה דלצעורי איכוין דהתם מגרש כו'. לעיל לא פירש כן דלעיל בעי אף לרשב"ג ואפ"ה פשיט דאינה מגורשת אע"פ דבמתני' הוי גם אליביה ותלינן להרווחא איכוין ודו"ק (ג): בתוס' בד"ה אדמיפלגי כו' דאין סברא לומר כלל כו' כל"ל. ולאחר מיתה פליגי [דאין] מעשה כו' כל"ל: בא"ד וליכא למימר דאי הוי פליגי כו' ה"א מהיום כו' לא הוי גט כלל לרבנן כו' אבל הוי גט מעליא א"ל דכבר הבריחו דגרע מהיום מע"מ: בא"ד אמאן תרמייה כו'. דאף אם תאמר רבי מ"מ רבנן נמי סברי כן ומאי תיתי לאדם פלוגתא מעלמיהו פלוגתא שאינו מפורש דלמעט במחלוקת עדיף כי היכי דעתה דפליגי במהיום פריך דהסברא לומר אבל בע"מ דעדיף מודו רבנן לרבי דהוי גט ה"נ כאשר פליגי בע"מ אמרינן אבל במהיום תגריע מודה רבי לרבנן דהוי גט ואינו גט רק שלא תימא לרבנן גופיה לא הוי גט כלל במהיום דגריע ובזה מודה רבי לרבנן דא"כ מתני' אמאן תרמיי'. וקושיא הראשונה [ב' החלוקות] מתורלת בקלרה באמאן תרמיי' ומשום הועוד הולרכו לסברות הפוכות דאין לתרץ הועוד בקלרה לר"י עד שתתן הוי ספק [ופריך שפיר ליפלגו באותו ענין דפליגי עתה דגט ואינו גט] דמכ"ל למקשה להקשות ולר"י אדמיפלגי כו' דלמא ס"ל בע"מ ודאי אינו גם דגרע ממהיום לזה הולרכו לסברות הפוכות ואגב זה מיושבת חלוקה הא' שבקושיא הראשונה דלמא במהיום הוי גט גמור [אף שמתורץ בתירוץ החלוקה שניה דא"כ אמאן תרמייה] אף שבלא"ה נמי יש ליישב [מה דלא תירץ חלוקה הא' בתי' דאמאן תרמיי'] דריהטא משמע מכח רבותא פריך אדמיפלגי בהא לאשמעינן רבותא כבשאר דוכתא ומשני משום רבותא דרבי ופריך לאשמעינן רבותא דרבנן והקשו מאי ענין לזה עם זה שיפול עליו רבותא ותירלו דע"כ מהיום גרע מע"מ ולזה פריך מכח רבותא רק כדי שלא תקשה מבחוץ דלמא להכי לא פליגי בע"מ שלא תטעה במהיום אינו גט כלל כתבו דא"כ אמאן תרמיי' ולעוד י"ל אה"נ דאין ענין זה לזה ולא מכח רבותא פריך אלא מכח דלאשמועינן מלתא דתרוייהו [ולתרץ קושית ועוד לעוי"ל מבואר בסמוך]. ובגמ' שלי מוגה לא הוי גט כלל לרבנן הא ליכא למימר כיון שלא שנה בברייתא דמהיום ולאחר מיתה אלא מלתא דרבי לחודא [דקושית הגמ' אזיל דפלוגתא דרבנן דפליגי ארבי ליתנו בע"מ אבל מלתא דרבי ליתנו כמו שהוא לפנינו במהיום] שמעינן שפיר דלרבנן במהיום ולאחר מיתה נמי גט ואינו גם כמו בע"מ מדלא שנה [אמלתא דרבי במהיום] וחכמים אומרים אינו גט כלל ועוד דא"כ מתני' אמאן תרמיי' ולפי"ז לק"מ (ס) וצ"ל הא דמשני להודיעך כחו דרבי ר"ל דכסבר פלוגתא בלדו נראה כחו טפי ודו"ק. ולעוי"ל צ"ל נמי הכרח דסברות הפוכות לתרץ קושיות ועוד וא"כ לא הרווחנו רק שא"ל לומר אמאן תרמיי' (ע) ואפשר לומר כיון דאין מקשה רק דטפי הו"ל לאשמועינן בע"מ דאשמועינן לתרוייהו א"כ י"ל שפיר דבע"מ יאמרו חכמים אינו גט כלל דע"כ לא כתבו דמשמע דבע"מ יאמרו חכמים גט ואינו גט אלא אם הקושיא לאשמועינן רבותא ספי אם כן צ"ל בהכרח שיהיה הפלוגתא בדומה ודו"ק. [אך לפ"ז] לועי"ל מאי משני להודיעך כו' כיון דאין ענין ויכול להיות מהיום טפי גט [מבע"מ] או אינו גט א"כ מאי קאמר כח דרבי ולפי מ"ש דסברות הפוכות נשאר קיים ולא תירלו רק הוליכא למימר כו' ניחא קלת ותירלו דקושית המקשה אדמיפלגי במהיום דאף דשמעינן ע"מ במכ"ש דהוי גט לרבי מכח סברות הפוכות מ"מ לא השמיעו לנו רק הכל ברבי ולא השמיעו בדרבנן מידי דגט ואינו גט במהיום ידעינן בלא"ה מכח משנה לאשמועינן בע"מ וידעו מידי ברבנן ג"כ וזה שכתבו מלתא דתרוייהו דין ברבי ורבנן ומשני להודיעך כחו דרבי ודו"ק. ובפשטא דשמעתין היה נ"ל הדברים כפשטן לר"י לא הוי גט כלל אלא לכשיתן ופריך לר"י דאמר פירוש דע"מ הוא לכשיתן ואז חל דהוי לכשאמות דאמר לעיל אמר רבא לכשאמות ולאחר מיתה אינו גם דהוי גט לאחר מיתה א"כ הו"ל לרבנן לאשמועינן מלתייהו אפילו בע"מ דהיינו כשאמר מהיום ע"מ שאמות וכיון דבע"מ גרידא ודאי לא הוי גט א"כ במהיום ע"מ הוי גט [ואינו גט] דספק אם חזרה אם תנאי וכ"ש במהיום ולאחר מיתה. אך השתא דמיפלגי במהיום ולאחר מיתה יש לטעות בע"מ דהוי לרבנן תנאי במעכשיו כמו לרבי ומשני להודיעך כו' כנ"ל ונכון בעיני: בתוס' בד"ה חסורי מחסרא וכו' ופליגי רבנן עליה ושהלכה כמותן ודלא כרשב"ג כדאמר בסמוך כל"ל:

בתוס' בד"ה רבה כו'. עיין בר"ן תירולים. אהרים:

דף עה ע"א

גמ' אפשר דמיפייסא כו'. נראה אם לא פייסה אף דבידה לפייסו סוף לא נקיטא מידי משעה שיחול הגירושין רק ר"ל כיון דאפשר כו' א"כ נ"ל דאיירי בספייסה וכ"כ הרשב"א: ברש"י בד"ה מכלל דבעלמא כו' וגבי גט כו' לא תיקן הילל. ואח"כ בד"ה מאי דאילטריך פי' לא קיימא תקנתא דהילל דלא שייך לפרש לא תיקן הילל דאף בממונא לא תיקן בפניו רק דממונא לפי שלא הולרך לא תיקן ואילו הולרך תיקנו אבל באיסורא לא קיימא ושייכא אותה תקנה לתקן משא"כ לעיל ברבא לא חילק אכתי בין בפניו או שלא בפניו ודו"ק: ברש"י בד"ה משום דהו"ל כו' ובין לר"מ כו'. אבל קושיא דרב אדא מכח סברא אף בלי ילפינן מב"ג וב"ר כיון דזה סותר לזה אין מקום להתנאי [ומה דאמר בגמ' מכדי כל תנאי כו' אינו אלא כמורה מקום כ"כ רש"ל] וא"ל בהיפך אין מקום למעשה דאי לא דאשכחן התנאי בבני גד וב"ר ה"א לעולם אין תנאי מבטל המעשה וכמ"ש התוס' בכתובות פרק נערה ולזה לא הקשו תוס' רק ממתנה על מ"ש בתורה שליח ולא מתנאי ומעשה בדבר אחד [דזה מכח סברא הוא]: בתוס' בד"ה לאפוקי כו' מדנכתבו בזה הענין כו'. שהם אמרו יותן לנו הארץ כו' ואנחנו נעבור חלוצים ס' הו"ל להשיב ג"כ יותן כו' אם תעברו כו' מעשה קודם להתנאי עיין בר"ן: בא"ד כי ה"ג ואם בחוקותי תלכו כו' על ידי שליח. לכאורה המעשה צריך אפשר לקיימו ע"י שליח וכדבתנאי בבני גד וב"ר וחליצה מוטעת כשרה מה"ט כדפרש"י פרק המדיר ואילו הכא המלות הם התנאי ונתינת שכר בעינן אפשר לקיימו ע"י שליח גם רוב מלות נראה דאי אפשר לקיימן ע"י שליח כל השס"ה לאוין וכל מלות עשה החובות הגוף וכה"ג: בא"ד כפילות בסוטה כו'. ולא מקשה משמעתי' מגט דהוי איסורא משום דתנאי דהיינו מייר הוא ממונא משא"כ בסוטה אם שכב כו': בא"ד נראה להרב ר' אלחנן דגרסינן כו'. ובמרדכי משמע שהגירסא נכונה ור"ל בכל אתר גבי איסורא אית ליה כו' ובקידושין וגיטין דהוי נמי איסורא לית ליה ומשני שאני הך איסורא משום חומר כו': בד"ה אלא אמר רבא כו' לאו משום דל"ל לרבא כו'. דמשמע הא תנאי קודם אינה מגורשת ואילו לרבי דע"מ כמעכשיו דמי הו"ל דמגורשת וכן קושטא הוא לשיטיה דרב אסי דאיירי שהתנה כתנאי ב"ג וב"ר ואפ"ה מגורשת דע"מ כמעכשיו ומיהו אפשר לומר דרבא אית ליה דרבי רק משמע ליה מגורשת וא"ל לקיים התנאי מדלא קאמר מגורשת ותחזיר כדלעיל ותתן לזה מפרש משום דאין בתנאי ממש דהוי מעשה קודם לתנאי: בא"ד היכי יצא הא לא אלה המתנה כו'. לכאורה מה זה הא אין בתנאי ממש דהיינו תנאי ומעשה בדבר אחד ולהכי שפיר יצא וא"ל לקיים התנאי ואף אם נאמר דמשמע להו דל"ל לרבא הא דרב אדא מ"מ הוי מעשה קודם לתנאי וצ"ל דסמכו על לא החזירו לא יצא ש"מ דס"ל יש ממש בתנאי וצריך לקיים [וע"כ דהיה התנאי קודם למעשה

אלא שלא דק רבא בלישניה כמ"ש תוס' לעיל דף כ' ע"ב] א"כ היאך יצא כיון שלריך לקיים התנאי ואי לאו כמעכשיו דמי לא הלה אלא כשמקיים התנאי ואז אינו בידו וק"ל: בא"ד אלא שרולה רבא ליישב כו' אפילו כרבנן דרבי כו' כל"ל. ועיין לעיל בתוס' דף כ' ע"ב בד"ה ע"מ שתחזיר לי את הנייר דנראה סותר להתוס' דהכא ע"ש: ע"ב גמ' רב אשי אמר כו'. אין להקשות לשינויי הראשונים ליתני בסיפא אם [תחזירי לי] דמגורשת וכ"ש בע"מ דהא השתא יש לטעות דדוקא בע"מ מגורשת דעדיף דאין לטעות דא"כ בה"א דאם אינה מגורשת ליתני ברישא רבותא אם דאינה מגורשת: לא מלי למיתני ברישא והחזירי לי את הנייר דבזה מגורשת ודאי דלא תלה הגט בהחזרה וק"ל: גמ' ולימא לא יהא גט אם לא מתי כו'. עיקר הקושיא על ההיפך ויהא גט אם מתי והשתא מרחיק המיתה לבסוף ולהכי בתקנתא דרבא לא אמר בראשונה לא יהא גט אם לא מתי דלא מתי אין זה פורענות וק"ל: אם נפרש רב אשי א"ל בע"מ כתנאי ב"ג וב"ר כדעת גדולי הפוסקים הרי"ף והרמב"ם והגאונים א"כ למה לי הארכות בתקנתא דרבא דזמנין גא"ז כדפריך רבא גופי' לעיל ס"פ התקבל לתקן ע"מ ואם רלה למצוא תקנה לכ"ע לחוש לרבנן דפליגי על רבי בע"מ מ"מ לתקן מעכשיו דלא עדיף ע"מ לרבי ממעכשיו לרבנן ועוד דהא ע"כ הך תקנתא גופא במעכשיו הוא דאל"כ אם מתי לא אמר כלום כדלעיל א"כ מלאתי שכעין זה הקשה הרא"ש ע"ש: צריך ליישב קלת בשמואל כיון דתיקן כפל לחוש לר"מ ותנאי קודם למעשה לחוש [גם] לרבנן [דמודו בזה לר"מ כפרש"י לעיל] היאך נכשל בהן קודם ללאו מיהו לרבנן ודאי דלא שייך הן קודם ללאו כיון דא"ל כפילא אליבייהו רק ר"מ ס"ל [לשמואל דדוקא] לענין דלריך כפל כיון דמפורש בקרא אבל בהן כו' לא ס"ל דאין סברא בקרא: בתוס' בד"ה מת הבן כו' ואינו נראה דאם מת האב כו'. בשלמא גבי בן הולרך להשמיענו דהוי גט אע"ג דלא הניקתו כ"ד חודש אבל גבי אב אינו נראה כו' כל"ל: בא"ד דאין זה כריתות כו'. וא"ל דהא קמ"ל דלשון ע"מ שתשמש כו' ר"ל כל ימי חייו שלא תימא פירושו כל ימי חייה וקושטא הוא דלא הוי גט כיון דאגידא ביה דא"כ לא הו"ל מת האב ה"ז גם הו"ל לאשמועינן בחייו דהוי גט שאין פירושו כל ימי חייה ממילא במת האב לאחר ששימשתו יום אחד דהוי גם בפשיטות: בתוס' בד"ה כלל כו'. הא דלא נקיט שאמר הבעל או אפשי שתשמשנו כו' או ללישנא דנתינה בע"כ הוי נתינה י"ל דהוי גט אף לת"ק ואי לא שמיה נתינה י"ל דפשיטא לא פליג בזה רשב"ג ובאמר האב או אפשי כו' ללישנא דלא הוי נתינה נ"ל דעדיף מנתינה בע"כ וללישנא דהוי נתינה נ"ל דגרע לת"ק מנתינה בע"כ ודו"ק: בתוס' בד"ה מתני' רשב"ג כו' ולפ"ז אם מת כו'. ומ"ש לעיל בד"ה מת הבן היינו למתני' דקתני מת הבן או האב כו' דהוי קשה פשיטא ומתני' אתיא כרשב"ג לשיטיה דקיימינן ביה וברייתא דכרבנן קושטא דלא תני מת כו': בא"ד א"כ הכא כו'. אף בברייתא כמ"ש לעיל במתני' דהא בסמוך דאוקי מתני' כרבנן ע"כ צ"ל הך סברת הא"כ כמו שהוכיחו לעיל במתני': בתוס' בד"ה כאן במפרש דס"ד כו'. הולרכו לזה טפי מבמתני' אף דכל הברייתות רבי לא שנה ר"ח מנ"ל (פ) רק דאם כוונת הברייתא אדיוקא דאינו גם במת הו"ל רבותא טפי אפילו במפרש ב' שנים דקאי הדיוק אפילו הניקה ומת אח"כ תוך זמנו משא"כ ביום אחד דקאי הדיוק אלא הניקתו כלל דפשיטא ספי דאינו גט לזה כתבו דיש סברא לאידך גיסא נמי כו' ועיין בר"ן וברשב"א:

דף עו ע"א

גמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו'. לפי' רש"י יש לראות דפריך מיתיבי כו' מסיפא והתיובתא הוא מרישא א"כ למה מייתי הסיפא ועוד דקאמר מ"ש רישא ומ"ש סיפא ונראה שר"ל דפריך אמאי ה"ז גט הרי לא נתקיים התנאי ואי משום שכוונתו בתנאי לא הוי אלא לצורך בנו כו' וכמ"ש התוס' א"כ בסיפא נמי אמאי אינו גט לימא לא נתכוין אלא לצורך בנו כו' ואי משום דפירש הא לריך לפרושי שרולה בהנקה כ"ז לצורך בנו דהיינו ב' שנים דאי לא פירש סתמא לא הוי רק יום אחד בשלמא לרבא ניחא דסתם הנקה ב' שנים ולכן ברישא אמרינן כ"ז שלריך בנו נתכוין אבל בסיפא למה לו לפרושי ע"כ דוקא קאמר אבל לרב אשי הא הולרך לפרושי ומ"ש ב' שנים דסיפא מסתם הנקה דרישא וק"ל ולפ"ז אין הכרח סתירות התוס' האין לתרץ בד"ה ורמינהו שכתבו דאי דוקא לא הוי פריך מידי לפי סוגיתו גם אין הכרח למ"ש בד"ה מת הבן וכן משמע בפירושו בגמ' גבי בשלמא כו' ע"ש ודו"ק: גמ' וחכמים אומרים נתקיים כו'. אע"ג דהוי מעשה קודם לתנאי נ"ל דלאו דוקא לישנא דברייתא: גמ' קשיא דרבנן אדרבנן. רלה למפרך חכמים דר"מ על חכמים דר"מ ולהכי לא מקשה על חכמים דמתני': ברש"י בד"ה אמר לה בפני שנים כו' דאי מסרו לה איגרשה בהאי תנאה כו'. אין להקשות ללישנא דנתינה בע"כ לא שמיה נתינה דשאני הכא דלא תלה בו רק בהבא ולאו כל כמיניה לעכב שהדבר כבר ילא מידו [מיהו אם התנאי השני קודם עיין. זה היה במוסגר ור"ל דהתנאי השני ע"מ שתתן אם היה קודם א"כ כיון דהדבר תלוי בו הו מהני תנאי שני באינו רולה לקבל דהוי נתינה בע"כ] (צ): והתוס' לעיל בד"ה כלל אמר רשב"ג מכל עכבה שאינו הימנה הקשו [אנתינה בע"כ אמאי לא יהא שמיה נתינה כיון דאין העכבה ממנה] ויש אומרים דשאני הכא שאינו רולה בביטול הגט רק בקיומו ולהתנות תנאי אחר והיה לריך ליקח הגט מידה ולחזור וליתן לה ע"ד תנאי אחר ולא לשנות מתנאי לתנאי ודו"ק. רק ק"ק דקתני רלתה כו' והבריתא בידה אם אמר אי אפשי לקבל מעות לא שמיה נתינה והיאך תני רלתה טתנת לו ב' מאות זהובים ודו"ק: ברש"י בד"ה אנטיפרוס וכו' לאנטיפרוס וחזר לא ביטל תנאו כו'. מלייר ליור דמתני' היה הולך מיהודה לגליל באנטיפרוס ומגליל ליהודה בכפר עותנאי והו"ל בהיפך מגליל ליהודה והגיע באנטיפרוס ביטל תנאו רק להסברת הקושיא דבמשנה קתני מיהודה לגליל ביטל תנאו ולברייתא הוא להיפך לא ביטל תנאו וק"ל: ברש"י בד"ה בינתיים כו' וחזר כו' ולאחר זמן חזר כו'. ולא פירש כפשוטו בשהה בפעם ראשון ל' יום משום דמפרש דומיא דרישא אנטיפרס ביהודה כו' והתם משום הסברת הקושיא אסברה לה בליורא דמתני' וק"ל ועוד משום שלא יצטרך לשנות הפירוש אח"כ לפי האמת דלאביי ע"כ צ"ל כן ואין לפרושי בשהה בפעם ראשון דא"כ הוי מגורשת ודאי משום אידך תנאי אי משתהינא ל' יום אף דלא מטי לגליל וא"כ מגורשת ממנ"פ וצ"ל ע"כ בחזר וק"ל ועוד דברייתא אמתני' קאי לפרושי סתירות הדיוקים דברישא משמע הגיע לאנטיפרוס הא להלן ובינתים גליל הוי ואח"כ לכפר עותנאי הא בינתיים הוי יהודה לזה מפרש דבינתים הוי ספק וק"ל: בתוס' בד"ה בשלמא לרבא כו' ונראה לר"י לפרש כו'. כיון דפירש ואפילו מת לא ליהוי גט כמו בסיפא ואינו נראה להגמודא להרץ לפי האמת דברישא דלא פירש רק יום אחד כיון שהקל עליה כ"כ כי מת ולא שמשתו הוי גט משא"כ בסיפא דפירש ב' שנים וכס"ד דהתוס' לעיל בד"ה כאן במפרש ודו"ק: בתוס' בד"ה והו"ל שני כתובים כו' ועוד דשפיר משני להו רחב"ג כל"ל ואף לגירסת מלריך מ"מ מלריך דרש"י אין לפרש כן דהא קאמר וגמריך מינייהו ואם ר"ל דלריך הכפל לאומרו אין נגמור מינייהו [ולכך הקשו התוס' עליו בסמוך] וק"ל: ע"ב גמ' אמר אביי תרי תנאי כו'. לאביי קמ"ל מתני' אם אומר לשונות אלו כוונתו לב' תנאים ולא הוי תנאי אחד לומר כשהולך לגליל וישהה שמה ל' יום [דאי מתנה ב' תנאים בפירוש פשיטא דאי מקיים חד תנאי דהוי גט]: גמ' וליחוש שמא פיים: דמתני' קתני אין חוששין לפי האמת לגט ישן כיון שלא ראינו שנתיחד ופריך דמ"מ ניחוש שיערער הבעל לומר פייסתי ונתיחדתי ומשני באומר נאמנת וליכא תו אפילו ערעור ולכאורה הו"ל וליחוש שמא יאמר פייסתי ואפשר לומר שיברר באמת שפיים ונתיחד ויאמר תו

באור

דורשה. ובספר ממגיד מבואר דמחלוקת הגאונים הוא: (ג) אינו מובן לכאורה דהא מ"מ קאמר בגמרא לעיל לצעורי וע"כ דלרשב"ג לצעורי ולהרווחה מיכוין ולכך בלא דמי אף דלא אילטריך לא מהני וכמ"ש הרשב"א בחידושיו ואולי לרשב"ג י"ש לומר דמתחיר מספיקא דהתם מגרש כו' דא"כ לא היה תולה מספיקא לקולא אף שאתן משות: (ס) דבאמת כמ"ש ועוד אמאן תרמיי' בא לתרץ הב' חלוקות של קושיא הראשונה וגם לא קשה דלמא מתניתין כרבי דסובר במהיום דגריע גט ואינו גט דהא מלתא דרבי מפורש במהיום כמו שהוא לפניע כאן גט: (ע) דאף יילי הוי נקיט

במעכשיו היה אפשר לטעות בדרבנן דסברי במהיום אינו גט כלל ומתני' כר' מ"מ הא השתא נמי איכא למיטעי בדרבנן במעכשיו וכל"ש חזינן השתא לאו דנקיט במהיום אין כאן דין חדש ברבנן כלל דכבר נשמע ממתני' וטפי כו"ל למינקט במעכשיו דזה לא נשמע עדיין והוי דין חדש לרבי ולרבנן: (פ) ור"ל דא"ל דקושיתם הא כבר אשמעי' מתני' ולמה לי ברייתא הא כל הברייתות שנאן ר"ח אף דנשנו במשנת רבי דאי רבי לא שנם ר"ח מנ"ל: (צ) ולעיל בתוספות בד"ה כלל כתב שנאן דלמ"ד לא שמי' נתינה לא פליג רשב"ג באומר שבעל אי אפשי שתשמשנו ונראה שאמר

באתי עליה (ק) ועיין לעיל בתוס' דף י"ח ע"ב באורך ובכאן ברשב"א ור"ן: קושיות וליחוש אמתני' לכל הפירושים וכן ר"ה בעצמו משני בהומר נאמנת כו' אף דמוקי פליך תשמיש ולא משום דהולך ובא פריך וליחוש דממתני' די"ב חודש אף דלא הולך ובא [נמי פריך] וזה בעצמו סברת כ"ש אברייתא והא דנקיט ברייתא ולא מתני' [דהכא] צריך ישוב קלת: במשנה כתבו והגט כו' אם לא באתי כו'. קשה הא הוי מעשה קודם לתנאי ומ"ש מנתתם אם יעברו והכא א"ל דלאו דוקא ור"ל בהיפך [דהכה"ג דוקא פליג ר' יוסי] ולדעת הפוסקים בע"מ ובמעכשיו א"ל להלכתה תנאי ניהא אבל לרש"י והתוס' לעיל קשה למה אינו גט הא התנאי דאם שאמר אחריו לאו כלום ודוחק לומר דהתנאי לענין בא באמת בטל רק מ"מ קאמר שלא יכתבו רק לאחר י"ב חודש ועיין (ר): עוד במשנה בסיפא כתבו כו' ונתנו כו' ומת כו' אם הגט קודם כו'. יש לראות למאי תני לה ואי משום אם אינו ידוע דלא אמרינן אוקי בחזקת חי והשתא הוא דמית הו"ל לאייר ארישא דה"ז גיטך שנותן לה הגט עכשיו ואמר אם לא באתי וכו' ודוחק לומר (לרבותא) [נ"ל דתיבת לרבותא הוא ט"ס] דברישא י"ל לענין זה כתבו בתוכו זמנו של שטר לענין אם יהא ספק במיתתו שיהא הגט מעכשיו ודו"ק: ברש"י בד"ה ואינה מגורשת הו"ל ספק גליל ובטל כו' כצ"ל: בתוס' בד"ה תניא כוותיה דר"י וכו' בטל הגט לגמרי. ר"ל דלא נתקיים התנאי ולדידיה איירי מתני' לענין מגורשת לשעבר ואילו משום חששת גט ישן אם נשאת לא תצא ודו"ק ועיין פירושא דמתני' בהר"ן: בתוס' בד"ה הכל מודים כו' ולר"י גט ואינו גט כו'. וכפרש"י בע"ז [דהוי לר"י כמהיום ולאחר מיתה מחמת זמנו של שטר דמוכיח עליו] ודלא כמשמעות רש"י כאן בד"ה הכל מודים דאף לר"י אינו גט וכמשמעות הלשון דהכל מודים ששניהם שוין ונראה [הטעם] למשמעות פרש"י [כאן] דבמעכשיו היכא שפירש ודאי הוי גט ואינו גט רק זמנו של שטר ליכא הוכחה אף לר"י בלכשתצא חמה שכיון לתנאי ואע"ג דבגוף פלוגתא דר"י ורבנן [גבי כותב נכסיו לבנו לאחר מיתה] מועיל לר"י זמנו של שטר שאני התם דיש ליישב תרווייהו גופא מהיום ופירא לאחר מיתה אבל הכא דסתרן זה לזה אזלינן בתר מה שאמר בפירוש לכשתצא חמה: הא דלייר אביי בגוונא אחריתא ממתני' אפשר לומר גרבותא דאפילו הכי באם מגורשת לר"י מעכשיו וכי מיית בלילה לא הוי גט לאחר מיתה אע"ג דהאי אם תצא חמה כו' מפרשינן לה לתנאי אע"ג דודאי יצא חמה ומה לו לתלות בתנאי הברור שיהיה ול"ד לאם מתי דשמא יחיה וה"א סד"ל לכשתצא יהיה גט דוקא קמ"ל דאפ"ה תנאי הוי: מכאן פשט הרמב"ן ספק ר"ת לעיל דף ע"ב ע"א בד"ה מהיום שמסופק במהיום אם מתי ומת בו ביום כו' דהכא לא עדיף זמנו של שטר ממהיום דלאו שעות כתבינן וכמו שאמר בגמ' והו"ל כמהיום אם מתי כו' ואפ"ה כשמת בלילה הוי גט וא"ל דשאני הכא דע"כ לא נתכוין לסוף היום דהא אמר אם תצא חמה כו' שהוא קודם ז"א דהאי תנאי הוי ע"מ כן יחול הגט בסוף היום מיהו י"ל כיון דברור שיצא חמה ע"כ אין כוונתו לסוף היום דא"כ למה ליה הך שעות להתנות לבשעה שיחול הגט הלא כבר יצא ודאי אלא כוונתו הוא שיחול עתה בתנאי לכשתצא אז יחול מעתה ולענין שלא יהא לה רשות לינשא לאיש אחר ולהיות פטיה עתה עד אחר שיצא החמה ודו"ק (ש): עוד הוכיח מדאתקין רב מיומא דנן ולא מעכשיו לשמא ימות בו ביום וישב הר"ן היטב שרצה להורות לאפוקי דר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח (ת) ואילו תיקן מעכשיו לא היה מוכח הלאפוקי דדלמא תיקן משום מת בו ביום וק"ל:

דף עז ע"א ברש"י בד"ה קמי' שבתא האי שבת כו' שבת ממש קאמר. דמקודם לבתר שבתא נוכל לומר שבוע וכן חד בשבת כו' י"ל שבוע וע"ז כתב דאי אפשר לומר כן בקמי שבוע דא"כ אמאי לא הזכיר יום השבת עצמו אלא ר"ל שבת ממש ומעתה גם אחרים מפרשים שבת ממש או מלשון שבוע דלדינא הכל אחד דלעולם המכוון ככלות אותה השבוע דהיינו בשבת כלה השבוע רק בפירוש המלה מלשון שבת ממש או מלשון שבוע וק"ל:

סליק פרק מי שאחזו

הזורק פרק שמיני

בתוספות בד"ה וכדרב כהנא כו' שהוא עושה תנאי גמור כו'. אין ר"ל לשון טוב וגרוע רק תנאי גמור שמקדשה על מנת כן כו' ומייתי מדרב כהנא דאיירי נמי באין תנאי גמור דאי תנאי גמור למה אמר הבא ממקום אחר אפילו נחלת אבותיו יכול להתנות עליה כמו שאר כסות ועונה וכשהיורש מתנה אין בזה משום דבר שלא בא לעולם (וכן) לר"י דהלכה כוותיה ופליג אר"מ וס"ל בדבר שבממון תנאו קיים [לאפוקי שאר. זה היה במוסגר] ומ"ש וכמו שאינו יכול להתנות על נחלת אבותיו ר"ל תנאי שאינו גמור וכן מ"ש בסמוך וכ"ת מ"ש מנחלת אבותיו שאינו יכול להתנות ר"ל שאינו יכול להתנות בתנאי שאינו גמור מיהו א"כ זה שכתבו בתחלה אהא לא מייתי ראיה כו' דלמא סמך עלמו אהך דיוקא דרב כהנא איירי בלשון גרוע מדנקיט מקום אחר י"ל דלמא איירי בלשון טוב ואפילו הכי בנחלת אבותיו לא מהני דצריך תנאי גמור ועוד דאי איפכא הוי לשון טוב ולא מייתי בקרא מרבה דרבא לא איירי מסילוק כלל רק הסברא לחלק בתקנת חכמים מייתי ממנה ועיין בתוס' בהכותב ובחזקת: בסה"ד ואע"ג דלרב אית ליה בהכותב כו'. בל"ז דלמא יש חילוק בין לשון טוב לגרוע אך השתא שהכריתו דלענין סילוק אינו נראה לגמרא חילוק בין לשון טוב לגרוע מיהו שמא רב איירי בתנאי גמור כמו הא דשאר וכסות ועיין [וכבר תירץ המהרש"א דרב אמתני' דהכותב אמר למלתיה דאיירי בסילוק]: **ע"ב** גמ' ותיחוד ותפתח. ר"ל או ותפתח. או ותפתח מקודם אם סגורה היא כדי לסגרו לשם קנין כמו מטפס ועולה מטפס ויורד [דהו"ל למינקט מטפס ויורד מקודם] או דתפתח אח"כ שיוכר הדבר שסגרה לשם קנין לא לשם שמירה ועיין במהרש"א: גמ' ל"ש ארוסה כו'. ויש מפרשין בשניהם מה שקנתה אשה קנה בעלה (א) והדר ממה שאמר אם אמרו בנשואה כו' ולפי"ז לא אזיל אליביה הא דמשני לעיל בכותב לה ועודה ארוסה אבל נראה הדבר כפשוטו והאיכסף קאי דאפילו בנשואה שפיר פסק: גמ' ומר סבר חצר משום שליחות וכו'. ואפ"ה משתמר בעי כמו בעומדת בתוך ביתה דבשליח נמי משומר (ב): גמ' כי לא הוי ד' אמות מאי הוי. הכי משמע ליה פליג ליה רשותא ואינה מגורשת חדא רשותא מגורשת ואם הפרש איפכא סוף סוף קשה הלוקה שניה [אלא דנקיט לקושיתו בכי האי לישנא משום דהכי משמע לי' לישנא דפליג רשותא ואינה מגורשת] ולהכי לא משני בהיפך בחצר דידה והשאילתו מיהו בלא"ה ז"א דאושלי' פירוש לצורך הגט זו אין שייך שתשאל היא מקום לו לצורך הגט דא"כ אינה מגורשת גם נ"ל שכתב לה דין ודברים כו' [דאל"כ מה צורך לשאלה]: בתוס' בד"ה ידה כו'. בפשטא אין כאן קושיא דגוף ידה אין קנויה לו לעשות שום שימוש ביד עצמו רק חוב יש לו עלי' לתת לו כל שבוע שוה משקל חמש סלעים כו' וגם הרשות בידה להשיג להבטל כשיעור זה באיזה אופן שיהיה ואין יכול לכופה לאיזה מלאכה שירצה כמו שאמרו ועושה בצמר אין בפשתים לא כו' ואם הכניסה לו שפחה אחת או יותר במעשה ידיה בהעדפה עד שתוכל לקנות לה שפחה אין לו שיעבוד עלי' וכה"ג ההעדפה עלמה משא"כ בשדה בגוף השדה להעמיד שם בהמות ולמפטח בה פירי ואסר נפשו אותה ויעש וק"ל: בתוס' בד"ה ותיזול וכו' פרש"י וכו'. הביאו פי' רש"י לומר דמשום איסור טלטול הוצרך לזה ולא רצו להתיר בשכ"מ אע"ג דגירושין עלמו נמי איסור הוא מ"מ אותו איסור התירו בשכ"מ ובלא רש"י אפ"ל דלמא לא משום איסור נגע בי' רק משום שלא הי' יכול לתפוס הגט בידו וליתן לה מחולשתו ולולי כניסת שבת היה עושה הא דתיחוד כו' תיכף רק כאשר בא שבת רצו להמתין [מחמת הגירושין והקנין בשבת] עד שראו שאי אפשר להמתין יותר שאלו לרבא אם מותר תיקון זה בשבת או כפי' רשב"ם שהיה רה"ר מפסיק הובא במהרש"י דהוי איסור דאורייתא אע"פ שהיה יכול לעשות שליח ועיין: בתוס' בד"ה מה שקנתה אשה כו' ואומר ר"י דהכא איירי בשאלה כו'. ובסמוך אושלי' בפיסלא דס"ל כרבא באמת וגיטה וידה באין כאחד וכדמסיק: בתוס' בד"ה פליג רשותא כו' והשתא כו'. ר"ל דאינו כאן דבגיטין נופל לא הוזכר רק פיסלא דהוי כרמלית דבתחלה איירי ברוחב ד' אמות דהיינו רוחב כרמלית ויותר ולא משום הגובה דלא גבוה י' מ"מ מסתמא גבוה ג' דאי לא"ה הוי כקרקע גופיה וכן הלשון דלא גבוה י' משמע אבל גבוה מיהת ג' [ולא רצו לכתוב הוכחה מדלא קאמר לא גבוה ג' דאין זה כלום דהוצרכו לומר לא גבוה י' ודלמא ה"ה אם אינו גבוה ג' רק אם גבוה ג' ויותר מיהו נשאר הדין כן משא"כ בגבוה י' או יותר נשתנה הדין דלא הוי חדא רשותא אף דאינו רוחב ד' אמות לזה כתבו מסברא דבכל התורה הוא כלבוד וכיון שלא הוזכר בפירוש בגיטין שילא מן כלל לבוד מהי תיתי לומר כן. כל זה היה במוסגר] וא"כ הוי הפסלא כרמלית וכן הפסלא דולא אמרן דהוי רשותא לנפשיה לענין גיטין בגבוה י' אע"ג דלא הוי ד' אמות מ"מ מסתמא איירי אע"ג דלא רחב ארבע אמות אבל מיהת רחב ד' טפחים כמו בכל שאר דוכתין דלא הוי מקום חשוב בציר מרוחב ד' טפחים [גם הלשון אע"ג דלא האי ד' אמות הול"ל אע"ג דלא הוי אפילו ד' טפחים אבל התוספות לא הוכיחו מזה דאפשר דשולל ד' אמות דאיירי ביה רב יוסף כ"ז היה במוסגר] וא"כ האי רה"י אפילו ויש חיוב חטאת ביניהם ואמאי קאמר אבל פסלא לא וכן הפסלא דשם לווי משמע נמי מיהת דרחב ד' טפחים וגובה ג' טפחים דהוי כרמלית ובלא גמרא דהכא להקשות שמה מכח אומדנות והוכחות אלה דשם לא ידעינן מהו הפיסלא הנזכר לענין גיטין דפליגי ביה אי האי רשות נמי לענין שבת ודלמא הוזכר כאן בפירוש לענין גיטין דכל דבר חולק רשות לגיטין וכיון דחולק רשות לגיטין מחלקת רשות לשבת אליבא דרבא לזה כתבו דמכאן ליכא למשמע רק כתם מה שנחשב רשות נמי בעלמא ועיין בתוספות המוציא יין דף פ' וא"ל בשמעתין כי לא הוי גבוה י' ולא רחב ד' אמות ולית ליה שם לווי נמי ליתאי פליג רשותא ולמה אמר רב יוסף חזינן אי הוי ד' אמות בד' טפחים סגי אף דלא גבוה י' סוף סוף הוי כרמלית כיון דגבוה ג' נ"ל לענין אושלי מקום לא הוי ב' מקומות אם לא ברוחב ד' אמות והתוס' הקשו שפיר דעכ"פ הכא הפסלא מידי כרמלית לא יצא ודו"ק ובח"ש הבין בע"א ע"ש:

דף עח ע"א גמ' לא צריכא דגבוה עשרה. יש לראות מאי דוחקיה דרבא לאוקמי מתני' במטה שלו ובגבוה י' לוקמא בין במטה שלו או שלה וכסתם מטה דלא גבוה י' וי"ל מדנקיט סתם מטה בין בגבוה י' או לא להכי מוקי במטה שלו ועוד כדי שלא תפשוט כליו של לוקח ברשות המוכר לא קנה מדאינה מגורשת במטה שלה. ומיהו הא י"ל שאני הכא דלרחוקי קאתי כמ"ש התוס'. אך השתא דבמטה שלה מגורשת ליכא למיפשט מידי דדלמא בגבוה י' דלא הוי רשות מוכר וברשות מוכר לא קנה או אפילו בבציר מי' קונה וק"ל: גמ' אמאי כליו של לוקח כו'. משנה בלישניה ולא קאמר תפשוט כדלעיל אפ"ל ממשנה פריך אמאי לימא התם לא קני אבל לעיל מאמורא וברייתא פריך תפשוט לענין הלכתא ודוחק ולאו נמי דהתוספות [דלרחוקי כו'] ניחא דאף אם קונה התם הכא הול"ל אין קונה כיון דלרחוקי אתי לזה אמר אמאי כי סוגיא זאת של אלו המ"ד דבאו לשטיי לא באו לשנוי התפשוט דא"כ תפשוט איפכא כמ"ש התוס' רק האמאי באו לתרולי מבא"כ לעיל סתם גמרא בא לתרץ הותפשוט וגם זה אין מחוור: במתני' אמר לה כנסי שט"ח כו'. הומ"ל אפילו שהם כנסי זה. או שמצאתהו מאחוריו לפירוש הגמ' דערק לה חרציה ושלפתיה דהוי נתינה הומ"ל אפילו נתן מידו לידה ממש וכר"י בתוספות. והיא ישינה הומ"ל אפילו נתן בידה כשהיא ניעורה רק לאשמעי' דאפ"ה הוי גט היכא דאמר אח"כ זה גיטך אע"ג דקורהו והרי כו' דנקיט הוא לרבותא דאינו גט וכן בברייתא נקט ישנה לרבותא דרשב"א דאינו גט [כדבסמוך וצריכא כו'] במתני' דלא תניא מלתא דרשב"א הוי סיפא לא זו אף זו [דאפילו בישינה וניעורה אפ"ה הוי גט היכא דאמר אח"כ הא גיטך]: גמ' וכ"ת ישן שאני. והא דלא נתן טעם בניעור אינו גט משום חצר המהלכת י"ל דאיירי אף ביושב דומיא דישן דלא הוי חצר מהלכת [לפי הוכ"ת] ואפ"ה אינו גט משום דהוי שאינו משתמרת לדעתה לזה הוצרך ומיפרך מרבא ועיין לעיל בתוס' דף כ"א ע"א בד"ה והלכתא בכפות וכאן ברא"ש: בגמ' ד' אמות שלו זהו קרוב לו. וה"ה ברחוק ממנו הרבה כ"ז שאינו קרוב לה אינה מגורשת רק נקיט הדבר והיפוכו (ג): גמ' ונחזי הי מנייהו קדים כו' והא אי אפשר לצמצם כו'. לא פריך כאן והא תניד כו' וק"ל (ד): בתוס' בד"ה אמקום כרעי כו' פירשתי בישיבה כוונתם דלכאורה בשמעתין משני לא צריכא דגבוה עשרה ולזה אינו מקפיד כיון דיכול לשמש תחתיו ופריך והאיכא מקום כרעי שאינו יכול לשמש שם ומקפיד ודאי ומשני לא קפדי כו' ואין זה סוגית התלמוד כיון דלהמקשה נמשמע דבדירה ליה דיש קפידא הסיבו שאינו מקפיד ולזה פרש"י לא צריכא דגבוה עשרה לא מכח קפידא אתיין עליה רק דלא הוי כלי לוקח ברשות מוכר שאין זה רשות מוכר וכפרש"י ופריך והאיכא מקום כרעי ר"ל אם כל המטה תלויה למעלה מי' לא חשיב האי אוירא רשות מוכר אבל הא עומד על רשות המוכר א"כ הכתי כלי לוקח ברשות מוכר מצד מקום כרעי ומשני ע"ז לא קפדי אינשי. אבל התוס' פירשו שודאי מכח קפידא הקשה והאיכא מקום כרעי מכח סברא דודאי [illegible] ומשני דבאשתו מיהת לא קפדי אינשי והשתא י"ל שפיר דכן באויר המטה נמי מכח קפידא אתיין עלה ואפ"ה פריך ומשני שפיר וק"ל: בתוס' בד"ה כגון כו' בהמוכר כו' רולה [illegible] כו'. לכאורה הול"ל מדבסמוך דקאמר נמי שמעת מניה כליו של לוקח וכו' מדרבא [illegible] דתניא כוותיה ה"כ תניא נמי הכא כדר"י וצריך לעיין אחר זה בהמוכר: בא"ד א"כ אפי' כו' דלרחוקי כו'. ולעיל כתבו הסברא בהיפך לא קפדי לכל הפחות באשתו וכו' י"ל [illegible] קמדחי ליה כו' או יש לחלק לענין קפידא קפיד פחות באשתו ולענין רשות שאני [illegible] בתוס' בד"ה מקום חיקה כו' וא"ת פשיטא כו'. במתני' י"ל דינא דידה גופא קמ"ל [illegible] חיקה וידה שוין אבל למה לי לר"י מקום חיקה קטי לה דלמא מקום חיקה לא קנוי [illegible] מגורשת כנתן לידה דמגורשת בלא טעם דמקום ידה קנוי וק"ל: בתוס' בד"ה אינו [illegible] ומיהו קשה כו'. דאמתני' דהכא י"ל דטעם דצריך שיאמר הא גיטך כדי שנדע כוונתו [illegible] זו' שאמר כנסי שט"ח צריך שיאמר אח"כ הא גיטך ולכך בהגיזקין כיון שאמר לעדים הא גיטך

באור

עזר בכאן ממ"ש שם: (ק) נראה שבא ליישב בכל זה קושיא ראשונה שהקשו תוספות לעיל דף יח ע"ב דכיון דמפורש במשנה דאין חוששין כיון שלא נתיחד והיאך פריך וליחוש אבל קושיא שניה שהקשו שם דמה מהני בהומר נאמנת כיון דאיכא חשש לדידן ותירצו שם דבהמת לא הוי אלא לעז ולזה מהני בהומר נאמנת ולדבריו הדרא קושיא לדוכתי' דאי ניחוש שיברר שנתיחד עמה תו לא מהני מה שאומר נאמנת לומר שלא באתי דכיון דנתיחד הוי גט ישן מחשבה גמורה דשמא בא עליה: (ר) וכבר הקשה הר"ן ז"ל קושיא זו בשמעתא דאתקין שמואל בגיטא ותירץ דבשלית לא בעינן דינא תנאי שלא עכשיו שלוחים כלל נכתיבת הגט אם יבא וגם אם לא יבא לא עכשיו שלוחים רק לאחר י"ב חודש ע"ש: גם מ"ש לדעת הפוסקים בע"מ ומעכשיו א"ל דיני תנאי ניחא אינו מובן כלל דהא ע"כ לאו מעכשיו קאמר דהא לא"ק לא ניזום לכתוב וליתן רק אחר י"ב חודש ולר"י הנתינה לאו מעכשיו: (ש) ול"ד לאם לא באתי עד י"ב חודש ומת בתוך י"ב חודש שכתבו התוס' לקמן בסמוך דלא תנשא מיד אף שודאי לא יבא דהוא אלא משום גזירה דלא מת והכא לא שייכא גזירה דודאי תלא די"ל דמ"מ כיון שידע שתלא כודאי ומ"מ תלה [illegible] היה בלא"י תנשא מיד ולאו משום גזירה: (ת) ואף שרב פסק לעיל כר"י מ"מ רצה להורות שיעב[illegible] ובלא לבמוך אדר"י וכמ"ש התוס' לעיל: (א) רק גיטה כו'. ונ"ל אליבייהו דס"ל כפירוש ר"ת בד"ה [illegible] ועדיף מני' דאף דאין לו פירות כדתנן ניסת יתר עליו הבעל שאוכל פירות ואף דמכרה ונתנה קי[illegible] לא תמכור לא הוי כתגירה: (ב) הכהי לא מיושב למה בעי משתמר לדעתה דקאמר והוא כמו בעומדת [illegible] דחצר משתמרת לדעתה הוא וכפירוש רש"י דבעבד ניעור משתמר לדעת העבד ולא לדעתה: (ג) [illegible] התוספות דתידושא אתי לאשמעינן דהיכא דקדים איהו אע"ג דהיא נכנסת בתוך ארבע אמות דידי' [illegible] ד' אמות שיהיה לה בכן חלק ואפילו מגורשת ואינה מגורשת לא הוי: (ד) משום דכיון דקאי כולו [illegible] דידה כמו בד' אמות דידיה דין הוא דתיהוי מגורשת ואינה מגורשת אבל לקמן דקאי מקצתו [illegible]

שרי גילה דעתו אבל לר"י דאפילו בסתם טותן גט אפילו גילה דעתו ואמר זה גיטך לא סגי עד שיאמר הרי את כו'. משמע דטעמא שתדע היא שמגורשת בגט זה א"כ קשה בהגיזקין משמע דאפילו לא אמר לה מידי מגט סגי כיון שגילה דעתו להעדים ודו"ק: **ע"ב** גמ' אלא רבה ור"י כו'. לרבה ורב יוסף מתני' לענין חוב מפירש במרדכי לא ואבד כפי' רש"י [דא"כ במחלה על מחלה תקשי קושית התוס' בד"ה מחלה על מחלה נימא המוליא מחבירו עליו הראיה דהרי והרי ספיקא הוא] רק בפרעו קודם זמנו והמעות מונחים כאן בעין [והלוה רולה לחזור ולהחזיקו בידו עד זמן פרעון ואז אי קרוב למלוה זכה המלוה כו' מחלה על מחלה יחלוקו] דליכא חזקה לזה יותר מלזה ותירוץ דרשב"א אינו מחוור לי לדינא [שתירץ דכיון דהחוב ברור והפרעון ספק לא אמרינן הממע"ה ומ"מ לא מדמינן ליה לגמרי לאיני יודע אם פרעתיך דחייב לשלם הכל כיון שיש רגלים לדבר שפרעו והספק נולד בפנינו] דסוף סוף כיון שיש להלוה ב' עדיות על פרעון החוב מה לנו לעדים האחרים וודאות החיובא ואין לו דמיון לאיני יודע אם פרעתיך וק"ל (ה): גמ' היכי דמי מחלה על מחלה. וא"ל מאה אמה מזה וכן מזה דסוף סוף אגיד גביה להם"ד השתא דבקירוב תליא מלתא כל שהוא קרוב לו הרי הוא כמונח ברשותו וכד' אמות שאמרנו מקודם ולמאי דמפרש דבשמירה תליא מלתא ובכל אחד יכול לשומרו או אינו יכול מגורשת ואינה מגורשת נ"ל דלא הוי אגיד ביה דדוקא היכא דבתורת רשותא אגידא ביה כפי' רש"י בד"ה והא אגיד אבל כאן אף שלריכה לשמירתו והוא מסייע לשומרו אין זה מקרי אגיד ודוקא בד' אמות דלעיל או בק' אמה דהוי כד' אמות להם"ד דלענין רשות קרי אגיד משא"כ למסקנא כל היכא שיש לה תפיסת יד לסייע לשמור קרי רשותה אע"ג דברה"ר קיימינן וגט לריך שיבא לרשותה וכיון שלריכין לשמירתו למה קרי טפי ברשותה מרשותו עיין: גמ' תניא נמי הכי וכו' הוא יכול לשומרו כו'. ולעיל נמי בר"י הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו אין להקשות למה לי הוא יכול כיון דהיא אינה יכולה אף שהוא נמי אינו יכול לשמור אינה מגורשת דשניהם אין יכולין לשומרו דהוי מגורשת ואינה מגורשת היינו אינו יכול כל אחד לבדו אבל שניהם יחד יכולין וכמ"ש התוס' בד"ה שניהם אין יכולין זה אינו כלום דלריך לפרש קרוב לו למה מקרי טפי קרוב לו לזה פירש שהוא יכול לשומרו ולא היא ובמתני' גופא לאוקימתא הראשון דד' אמות נמי לאו דוקא רק דנקיט דבר והיפוכו דאף שאין קרוב לו כיון שאין קרוב לה דהיינו חוץ לד' אמותי' אינה מגורשת וכמ"ש לעיל. ועוד דפירוש והיא אינה יכולה לשומרו ר"ל לבדה דומיא דשניהם אין יכולין לשומרו שא"כ וא"כ הולרך לומר הוא יכול לשומרו לבד דאל"כ הוי מגורשת ואינה מגורשת וק"ל: גמ' אלא לאו ה"ק כו'. לכאורה נ"ל הך הוספה להגיה אף בשניהם אין יכולין לשומרו כלל ואילו בא כלב יכול ליטלו אינה מגורשת [ול"ל להוסיף ולהגיה והוא יכול לשומרו כו'] ואפשר לומר דזה פשיטא טפי כיון דהגט אינו משומר כלל וכמ"ש התוס' בד"ה שניהם אין יכולין אע"ג דפשיטא דהתוס' היינו כנגד היכא שמשתמרת הגט בלירוף שמירתה דאז מגורשת ואינה מגורשת ועדיפא מהיכא שאינה משתמרת כלל אבל כאן דאינה מסייע כלל לשמור [והוא יכול לשמור לבד] שמא גרע [משניהם אין יכולין לשמרו כלל דיכול הוא לבד לשמור הוי רשותו טפי והו"ל להגיה בשגם הוא אינו יכול לשמור ואפ"ה אינה מגורשת]: גמ' דכתיב וילאה והיתה. ולא משני דאמרה לה זרוק בתורת גיטין (ו) דא"כ [היינו] וכן לענין החוב ואי משום דבקידושין לא שייכא משטה כ"ש היה קשה מאי למימרא: גמ' איתביה וכן לענין החוב. אע"ג דבחוב לריך שיאמר דוקא זרוק לי חובי כדבמתני' שאני התם דבלא"ה מי הרשהו לערקו לזה משני דאמר ליה נמי ותפטר: ברש"י בד"ה כדי שתשוח כו' הוא דהוי קורבא דמתני'. ומחלה על מחלה כששניהם יכולין לשוח כו' ובסמוך דפריך לרב יהודה בד' אמות דידה קנפיל לאו דוקא ור"ל בתוך שתשוח קא נפל נסתמא כי נפל מידה ועיין במהרש"א באורך: בתוס' בד"ה ר"י אמר ס' ועוד קשה דרב אשי כו'. תפסו כאן דלעיל י"ל התם ביכול לשמור כמוה וברה"ר לא תקנו כי"ל הראשון (ז) אבל כאן לר"י הוי זה מחלה על מחלה דמגורשת ואינה מגורשת אי נמי אך השתא שתירלו בתוך ד' אמות אפילו יכול לשמור כמוה מגורשת א"כ היאך קאמר רב אשי ברה"ר לא תקנו ד' אמות [ודוחק לומר דיש לה ד' אמות דר' יוחנן שם לא איירי ברה"ר שלא הוזכר רה"ר ומתהלה מכח כ"ש הקשו דאפילו כאן דברה"ר עסקינן קאמר אפילו מאה אמה. זה היה במוסגר] והוכרחו לומר דרב אשי איירי באין יכול לשמור כלל. ויש לראות דלפי"ז בסימטא ובמקום דקונה ד' אמות אפילו בהינה יכולה לשמור מגורשת [ול"ל] כמו שעשו ד' אמות רשותה אע"פ שאין רשותה וה"כ עשו שאינו מינטר כמינטר כמ"ש בסמוך באויר ד' אמות ועיין (ח): בתוס' בד"ה והא אי אפשר כו' ולכך מוקי לה בב' כיתי עדים וא"ש ליסנא דמחלה על מחלה כל"ל והוא סוף דבור וא"כ מתחיל הדבור הכא בב' כיתי עדים וא"ת וכו'. ור"ל [בדבור הראשון] כיון דלא ידעינן כו' הול"ל ספק לא מחלה על מחלה אבל בב' כיתי עדים המכחישין הספק נמשך מכח דהוי במתומד מחלה על מחלה עד שלכך אלו אומרים קרוב לו ואלו אומרים קרוב לה משא"כ באין יודעין איזה קדים וק"ל: בתוס' בד"ה ואת לא תעביד כו' כדאמר לעיל תיזל כו'. אף דהתם היה בשכ"מ מ"מ לשויה מגט פסול כשר אי אפשר והו"ל לאלרוכה חליצה כדקאמר הוי עובדא ואלרכוה כו' ומעובדא דפסלא דהוי דיעבד אין ראיה אע"ג דאף בדיעבד קאמר ואת לא תעביד עובדא מ"מ דלמא רב יוסף ה"כ קאמר אי הוי ד' אמות ודאי אינה מגורשת ואי לא מגורשת לחומרא וק"ל: בתוס' בד"ה לגיטין וכו' והקשה ר"י כו'. אפשר לומר דבגיטין בע"כ קנוי לה וזכתה בעלמה להיות מותר לעלמא ופקע שיעבוד הבעל מינה בע"כ מגזירת הכתוב אע"ג דבשעת קניית הגט היה בע"כ אין ביד הבעל לחזור משא"כ בחוב אף דהוי נתינה לענין פטור הלוה [אף בע"כ] מ"מ אילו זרק לו חובו תוך הזמן במשל בע"כ דמלוה שאינו רולה לזכות בו עתה נראה דהלוה יכול לחזור בו ולמשוך המעות אלנו אם נתחרט ודו"ק היטב: בתוס' בד"ה אם יכול כו'. פשוט דגמרא היה משמע אינה מגורשת כ"ז שיכול לנתקו לא נגמר הנתינה ואם רלה חוזר בו וכן לא הוי גרושה לאיסור כהונה וכל כי האי גוונא ואם אח"כ מניח המשיחה מלאחוז בידו [וה"ה אם קפלה ידה אח"כ דדוקא כ"ז דאגידה ביה אינה מגורשת] הוי גט אח"כ משעה שאינו אוחז המשיחה אבל ר"י משמע ליה אם נתן הגט לידה בשעה שידה פתוח אפילו קפלה אח"כ לאחר שהגיחו אינה מגורשת כיון דבתחלת הנתינה היה יכול להביאו אללו וק"ל: בתוס' בד"ה ותתגרש כו' וא"ת כו'. וה"ה באיבעיא דר' אלעזר קשיא להו רק הקשו מקודם ואינו נראה לומר דבר' אלעזר י"ל דאיירי במינטר אבל מנ"ל לסתמא דגמרא להקשות דלמא ר"י איירי באינו מינטר דזה דוחק: בא"ד וי"ל דאויר ארבע אמות חשיב ליה מינטר כו'. ובעייתו אם תקנו כלל שיקנה אוירא דד' אמות אע"ג דמינטר ובסמוך דאויר קונה היינו אויר גג וחלר דהוי רשות מדינא וק"ל: בא"ד ור"י וכו'. אבל

בסמוך פריך שפיר והא לא מינטר דבאויר גג וחלר דקונה מדינא דקלוטה כמי שהונחה והאי לריך שיהא מינטר כאילו הונחה גופיה דלריך שיהיה מינטר אבל ד' אמות דלא קני רק מתקנת חכמים לזה מבעיא ליה אם תיקנו באויר אע"ג דלא מינטר דכיון דעשו בזה שאינו רשות [כרשות] כן [עשו לא מינטר כמינטר] ובמונח לארץ בד' אמות קונה מתקנה דמסתמא משומר בתוך ד' אמות וכי היכי דקני במונח ה"כ היה מסברא דקונה באויר דקלוטה כמי שהונחה דמי רק מספקא ליה הואיל ולא מינטר באויר דבגג וחלר דלא קני באויר אם לא במינטר אבל הכא מספקא ליה אם קני אפילו לא מינטר כיון דעשו כו' אבל אי אפשר לומר דבסמוך פריך והא לא מינטר ותיפשוט בעיא דר' אלעזר [דאם כן הול"ל ותפשוט כדקאמר הכא] וק"ל:

דף עט ע"א במתני' כיון שהגיע לאויר הגג כו'. לא קתני כיון שילא מרשות החלר כדבסיפא משום דכנגד אויר מעקה עלמו אינה מגורשת ולהכי קתני נמי לאויר הגג ולא לרשות הגג דמעקה קרוי נמי רשות הגג ולמ"ד פחות מג' כ"ש דדוקא נקיט לאויר הגג ולא מרשות החלר: שם במתניתין נמחק או נשרף. הא דלא נקיט ברישא נמחק או נשרף עיין בר"ן אליבא דהרמב"ם ע"ש: גמ' והא לא מינטר. אף דהיא עומדת על הגג מ"מ אין בידה לשמור מפני הרוח ואף שכתבו התוספות האי עומדת היינו כמי שעומדת כו' [דמשמע דאם עומדת ודאי משתמר היינו כשעומדת מלד עמידתה] מינטר לענין כלבא וגנבים לאחר הנחה או כמו שעומדת אללו בד' אמות [דמשתמר אף מן הרוח כמ"ש התוס'] מ"מ פריך שפיר דמיירי אף בעומדת חוץ לד' אמות כמ"ש התוספות לעיל בד"ה ותתגרש: גמ' הכא בפחות מג' כו'. לכאורה אם משתמר למה לי לבוד ואם אינו משתמר כי נח מאי הוי ועיין מ"ש סוף שמעתא זו ודו"ק: גמ' כגון שהיו כו' עודפות על העליונות. קשה כיון דאיירי בעודפות א"כ מינטר גג מזיקא ע"י מחילות החלר שמגינים שאינו יוכל הרוח לבא לשם כדמשמע בתוספות בד"ה כגון וק"ל [ואינו קושיא דגמרא לא נחית מתחלה לעודפות וסיפא מחדש לן עודפות מדקתני כיון שילא מרשות הגג ופריך מה בכך שילא מרשות הגג והא לא מינטר ואכתי לא בא במחילת החלר ואיירי ברישא בסתם חלירות ולזה מפרש בגג גופא דמינטר. זה היה במוסגר] ובסמוך בב' חלירות מבואר בהדיא מאי אמרת אינו משומר מבני החלר הא ע"י שעומדת על ראש הגג [ברישא] ובתוך החלר [בסיפא] משתמרת וא"כ למה לי מעקה ופחות מג' וכו' ודו"ק וא"ל כיון דסתם גג גבוה י' הו"ל משתמרת בלאו דידה וכפי' רש"י ולזה הולרכו התוספות לפרש כמי שעומדת [וא"כ אינה עומדת אלל הגג] והתוס' בב' חלירות בסמוך איירי במחילה נמוכה מי' חדא מאי פסקא ועוד דאכתי למה לי מעקה ופחות מג' כיון דעודפות ועיין: גמ' כמאן כרבי וכו'. אפשר לומר דנקיט רבי לאפוקי רבנן דיליה דאינו כרבנן כר"ע מני אתיא דדוקא ברה"ר לא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא דליכא מחילות משא"כ כאן בשמעתין דאיכא מחילות לזה פריך דלא כרבנן דרבי דפליגי אפילו ברה"י והשתא אין מקום לקושיות התוספות והו"ק. ולא משני אפי' תימא רבנן ושאני הכא דסופו לנוח בתוכו אויר דשמא פליגי רבי ורבנן אף בסופו לנוח וקלטו רוח או כלב ועוד דלר בעיא דרבא [בפ"ק דמליעא] דאויר שאין סופו לנוח [אי] כמונח דמי דהייט ממש כפלוגתא דרבי ורבנן מיבעיא ליה לענין קנין והיקשי כמאן כרבי באותו לד ורולה התלמודא לדחות דהיה שהולך בב' לדדין ועוד דרבא בעלמו קאמר הך סברא בסמוך ג' מדות בגיטין כו' אבל הכא משום אינטורי כו' ואיהו הולרך לומר סברא דמינטר משום ספיקא דבעיא שלו ודו"ק ובח"ש מניחו בתימה: גמ' לא שנו אלא שקדם גט לדליקה. האי לא שנו דנשרף הו"מ לעשות ברישא רק סיבת המחיקה יכול לבא מכמה ענינים שונים לא יכול למינקט דבר פרטי בלא שנו משא"כ בנשרף נקיט דליקה ואפשר לומר דבנמחק לא ברירה כל כך המחיקה שאפשר שיבאו עליה ויהיה רשומו ניכר לכן אין חילוק ולא שייך בזה מעיקרא למחיקה קאי ודו"ק: גמ' שלש רשויות חלוקות. נמחק שלם וכן משמע מרש"י ואינו מוכרח למוחקו דר"ל גג בית וחלר להפוקי גג וגג כדבסמוך ודו"ק בפי' רש"י ולפי"ז נ"ל גג וקרפף חדא תשמישתא הוא ואין מקפיד: גמ' למה לי אויר הגג. אין ר"ל אפילו באויר החלר נמי דהוי דרך עלייה רק ר"ל ילייהו בדרך ירידה בחלר וק"ל: גמ' הא דאמר רבי קלוטה כו'. ולא נקיט ר"ע לאשמעינן דאפי' רבנן דרבי דפליגי אפילו ברה"י לא אמרינן קלוטה מ"מ הכא מודו וצ"ל שר"ל הכא מודו בליור קלוטה דלעיל שסופו לנוח באויר זה רק נמחק או נשרף כדלעיל אפילו תימא רבנן וכו' ובאין סופו לנוח דהייט מרה"ר לרה"ר דרך פתח רשות היחיד דהייט פלוגתא דרבי ורבנן לענין שבת מבעי ליה לענין קנין בעיא דארנקי והומ"ל הא דאמר ר"ע קלוטה כמי שהונחה דמיא אפילו ברה"ר מ"מ הכא משום מינטר בעי עודפות רק נקיט דינו אליבא דהלכתא ודו"ק: גמ' והא דאמר רב חסדא כו' וברא שו טרסקל כו'. לרבותא דגיטין נקיט לה [דאפ"ה אינו גט] דר"ח אמר דינו בל"ז לענין שבת רק [לכאורה לשבת גופא בעי הנחה ע"ג מקום ד' אפי' ברה"י כמו שאמרו גבי ידו בפ"ק דשבת ועיין ברשב"א ובח"ש בזה. ולקושטא נראה] דט"ס הוא דבשבת הוזכר דברי ר"ח כמה פעמים וליתא תיבת טרסקל ובידו דוקא פריך והא בעינן מקום ד' על ד' דהדם חולק רשות לעלמו אבל בקנה נעוץ ברה"י אפילו כל שהוא ברה"ר דוקא בעינן טרסקל ומשם נמשך הטעות ע"ש בשבת ובהדיא פי' רש"י בשבת דף ז' ע"א בהך מימרא דרב חסדא נעץ קנה סתמא אינו רחב ד' כו' דלא בעינן הנחה ע"ג מקום ד' ברה"י ודו"ק: גמ' והא לא מינטר. ק"ק מ"ש מונח על טרסקל רוחב ד' [למאן דגריס טרסקל] ממונח על גג דמשמע לעיל דא"ל מעקה במונח דאפילו בפחות מג' א"ל מעקה ולא מחלק לעיל בין גג גבוה הרבה או לא או רוחב הרבה או לא ואפשר לומר דשאני גג דרחבו למטה כלמעלה ואין כח לרוח לשלוט כל כך כמו טרסקל על קנה כל שהוא ועי"ל דלעיל היא עומדת על ראש הגג וכשמונח או כשהוא פחות מג' יכולה לשמור משא"כ כאן שהוא בגובה הרבה אינה יכולה לשלוט ולשמור שם ודו"ק: ברש"י בד"ה אבל נמחק כו' אינה מגורשת כו' לא מקרי נתינה כו'. ובגיטין בעינן ונתן מיושב בזה קושית תוס' בד"ה דרך עלייה וק"ל ועיין ברש"י בב"מ בע"א: בתוס' בד"ה היתה כו' שעומדת ברשותה כו'. וכן לתירוץ דאוסלה אורי לן בזה דמסתמא מקום שעומדת אוסלה לצורך גיטה ואילו עומדת למטה לא קני ברישא וק"ל: בתוס' בד"ה כגון כו' דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד כו'. לשון זה אינו בגמ' שם ועיין בחידושינו שם מ"ש בעזה"י ופשוט דברי התוס' הלו לקושטא דאיכא למימר דאף לר"ע בעי עודפות כיון דבמינטר תלוי ומ"ש בדבור א"כ אזיל בה"א דמקשה וק"ל דגמרא דמרובה ע"כ אזיל לפי האמת דהכא דמחלק בין קנין לשבת דאל"כ ניחא שפיר לרבנן דבאין כאחד

בזיור

בד' אמות דידי' שייך למיסלק והא אגיד עכ"ל הרשב"א: (ה) וכעין זה דעת הט"ז בח"מ סוף סימן ע"ד לענין בנמלא אח"כ מטבע מזויפת בתוך הפרעון והלוה טוען בת"י אם הוא שלו. אלא דשם עדיף מזה דכבר נסתלק המלוה בחזקת פרעון גמור והספק נולד אח"כ ע"ש. ומ"מ מדברי התוס' בד"ה מחלה על מחלה נראה לסדיא דס"ל כדעת המרדכי דלא דמיא לאיני יודע אם פרעתיך דהקשו ונימא הממע"ה. ואין להקשות אי בדרבה ורב יוסף מוכרחין לפרש כפירוש המרדכי א"כ מאי מקשי נמי על ר"י די"ל דע"כ בר"י אין הפירוש כדמפרש המרדכי כדמוכח בתלמודא דאוקמי אליביה למתני' בדאמר זרוק לי חובי והפטר משמע דלענין חיוב אונסין קמיירי גם מאי דמשני הלמודא על קושיות מאי למימרא דה"א דמאי אמר משטה אני בך ע"כ לא שייכא בדינא דהמרדכי רק לענין חיוב אונסין והייט משום דלר"י דסובר דלגיטין אמרו ולא לדבר אחר דלכל שאר מילי לא תיקנו רשויות הללו והחוב דמתני' מיירי באומר המלוה זרוק לי חובי בתורת גיטין ע"כ דזה לא מהני ם זכה המלוה לענין שלא יוכל הלוה לחזור בו ולהחזיק במעות דכיון דמדינא אין זה רשות המלוה א"כ במאי זכה המלוה ע"י דיבורו שאמר בתורת גיטין וע"כ דלר"י הפי' לענין חיוב אונסין ולזה הוכרחו התוס' לתירולם דאין זה ספק אבל רבה ורב יוסף סברי דאף לדבר אחר ובאמת לפי אוקימתא דקרוב לו היינו ד' אמות ודאי דקונה בכל מקום חכה בו המלוה לענין שלא יוכל הלוה לחזור ולהחזיק עד הזמן פרעון ור"י דאמר לגיטין דוקא סייט לשיטתיה דאמר קרוב לו הייט אפילו מאה אמה רק שיכול לשמור לבד הוא דתיקט בגיטין ולא לדבר אחר וכן משמע מדברי הטור גרשו"ן בקיטר בבקי הרא"ש שבבב לבריא

יבתוך ד' אמות של מלוה אפילו אמר זרוק לי חובי סתם פטור הלוה והיינו משום דד"א קונות בכל מקום ואפילו למאי דמשמע מדברי הטור יהש"ע סי' ק"כ דאפי' בתוך ד' אמות בעינן שיאמר זרוק לי בתורת גיטין הייט לענין חיוב אונסין ומשום דמסתמא רוק לי חובי ושמור קאמר אבל לענין דינא דהמרדכי פשיטא דאם זרק הלוה המעות לתוך ארבע אמות של המלוה ודאי דלא יוכל לחזור דלא גרע ממתנה: (ו) לכאורה אינו מובן קושיתו דאי לא תיקט רבנן שיהיה קנוי לה לרשותא רק בגיטין מאי מהני אמירתה בתורת גיטין מ"מ הא בעינן שיתן הקידושין ברשותה ולא מהני ריצוי דידה בעלמא כתוב לענין פטור הלוה מחיוב אונסין שפיר נפטר באמירת המלוה זרוק לי בתורת גיטין דמהילה א"נ קנין: (ז) ומה שתירץ ר"א שם מתני' דנפל עליה ובא אחר והחזיק כו' זכה בה משום דברה"ר לא תיקט ד' אמות נ"ל דאיירי שאותו אחר עמד שם והיה יכול לשומרו ג"כ. אך קשה לכאורה דמ"מ השתא נמי בדר"י דמגורשת ואינה מגורשת מ"מ שפיר קאמר התם דזה שהחזיק זכה דברה"ר לא תיקט ד"א ומטעם יכולים לשמרו פשיטא דלא מהני במליאה כדקאמר ר"י בהדיא בסמוך לגיטין אמרו ולא לדבר אחר ומה שאמר ברה"ר לא תיקנו ד' אמות דמשמע אפילו בגט נמי ה"ש דהא דמהני הכא בגט ע"כ לאו מטעם ד' אמות דהא אפי' מאה אמה רק מטעם שמירה. מיהו זה קשה התוספות גופיה. שם שיש ליישב קלת. וצ"ל בדוחק דמשמע להו ליכא דברה"ר לא תיקנו דאינו קונה כלל ברה"ר אף בגט. ולפי"ז אין צורך למ"ש ברחשונה דאמליאה דהתם ל"ק כלל רק אמה דאמר לא תיקט: (ח) ולפי"ז צריך לכוות דאיבעיא דר"א לקמן אי תיקט באויר שיקנה אבל זה פשיטא ליה דלא בעי למינטר [illegible]

גס"ד דהכא [והתם קאמר כמאן כר"ע דלא כרבנן] ודו"ק: בא"ד דרה"י עולה עד לרקיע. נראה"ד נמי ס"ל לר"ע קלוטה כמו שהונחה דמיא רק דוקא עד י' טפחים ולמעלה מי' ברה"ר מקום פטור הוא והכא אע"ג דגבוה י' כיון דרה"י הוא עולה עד לרקיע וק"ל: בתוס' בד"ה כמאן כו' דכר"ע לא כו' מדמצריך כו'. והא דבעי מעיקרא והא לא מינטר ולא משני ר"ע היא למאי דס"ד השתא אינו קושיא שהרי הן ב' מקשנים והשתא גמרא ידע שפיר לחלק בין קנין לשבת וכמימרא דרבא בסמוך וכבעיא דרבא התם לענין ארנקי אם יש חילוק בין שבת לקנין רק רב אסי ור"ז לא ס"ד כן [וסברי דמאי דבעו כל אמוראים הקודמין מחיצות עודפות משום דסברי כר' ולא כר"ע] ודו"ק: בתוס' בד"ה דרך עלייה. לעיל ותגרש מאוירא כו' ובמתני' דהכא דמתגרשת מאוירא וכן מדרך ירידה לא קשה כלל דעדיפא הכא שסופו לנוח בתוכו אויר אטולי קלוטה כלב וכה"ג אבל מהא דאינה מגורשת בדרך עלייה אע"ג דסופו לנוח בתוכו אויר שהרי הוא תוך המחיצות הקשו במכ"ש שלא תתגרש התם וק"ל: ע"ב גמ' ב' חצירות זו בתוך זו. כן מצאתי מוגה וכצ"ל דומיא דב' קופות ממש וכן משמע לשון הגמ' עודפות על הפנימית לשון רבים ובתוס' בד"ה פנימית ומיירי כשמחיצות החיצונה מפסיקות לשון רבים ואילו בציור זה לפנים, מזה ממש מפסיקות כזה ושאין מפסיקות כזה לא א"ש וכן בציור צ"ל נמי שמחיצות הפנימיות הסובבין מבחוץ אותן ג' מחיצות עודפות נמי על מחיצה הרביעית החולקת בין פנימית לחיצונה: גמ' איכא דאמרי כו' אם נתגרשה תנשא לכתחלה. לפ"ז ר' יוחנן דלעיל דף ע"ו ע"ב ה"ז גט קתני דלא הוי גט ישן כו' לא ס"ל כהך לישנא ולפרש"י והלך בעלה למדה"י כו' א"ש ועיין בהשר"י (ט): במשנה לא פירות ולא מזונות. עיין בר"ן: שם במשנה בת ישראל נפסלה מן הכהונה. ביבמות פריך פשיטא ומשני בת לוי מן המעשר כו' אצטריכא ליה וכ"ה לפירוש התוס' כאן דהוי גרושה מן התורה ופסולה משום גרושה: ברש"י בד"ה מטמאין לה אם כהנים הם הוא סוף דבור ומתחיל הדבור מן הכהונה דזונה היא וכצ"ל ור"ל אם השני כהן ועבר ונשאה באיסור או לא ידע שהיא גרושה וסבר שהיא פנויה שמת בעלה: בתוס' בד"ה והא דאמר ר"י אמר שמואל כו' וא"ת א"כ כו'. דבל"ז ניחא באותו הגג שרי לטלטולי בתוך ד' אמות אע"ג דנפרץ כו' לא יהא בגג האיסור גופיה ומגג לגג אפילו בתוך ד' אמות אסור אבל השתא להוליך לביתו אפילו מגגו נמי אסור: בתוס' בד"ה פנימית גופיה כו' לאו דוקא משועבדת כו'. כלומר שאם יפלו שיחזור ויבנה דא"כ כו': בתוס' בד"ה דהא לא נח כו' משמע אפילו מונח בחלל כו'. דומיא דהגיע לאויר מחיצות החיצונות שפירושו תוך החלל וק"ל:

דף פ ע"א גמ' משום דמלכותא הוי. לכן לא אמרינן מאי דהוה הוה כדקאמר מקודם אבל מלכות מדי כו' מה דהוה הוה אבל בנין הבית אמרינן שפיר מה דהוה הוה וכדי שלא תקשי גם זה מלכות הוי מלכות ישראל לזה פי' רש"י דאיכא שם מלכות במנין מזכיר שם מלכות משא"כ בבנין הבית ולבריאות עולם מפורש בתוס' מעבר לדף: ברש"י בד"ה אחיו של שני כו' ואחיו של ראשון צריך לחלוץ מן התורה. צ"ל לפרש"י כיון דכל המקדש אדעתא דרבנן וכו' ודעת רבנן שהקידושין לא יתבטלו ע"י גט כזה שבא אחריו ואדעתא דהכי גמר ומקדש (י): בתוס' בד"ה שינה שמו כו' לא שינה ממש. דא"כ לינקוט לא כתבו כלל דהאי רבותא טפי דפסול נמי כדלעיל בעובדא דשקיל ס"ת ויהיב לה וכמ"ש התוס' שם: בתוס' בד"ה שם עירו כו' כיון שא"צ לכותבו כלל כו'. ומקום דירה פסול באמת אם לא כתבו כלל כמ"ש כבר ולא כמשמעות הגהת אשר"י לעיל פ"ב בשם ר"י וא"צ היא גופא טעמא מאי למה הצריכו שם דירה טפי היינו טעמא משום ב' יב"ש בב' מקומות ודאי שכיחי גם שם דירה מבורר ונודע וניכר ע"י כן טפי משא"כ מקום לידה אינו מבורר כלל ואינו ניכר טפי ע"י כן וכיון דכותבין מקום דירה או לב' יב"ש בחד מקום לא חיישינן ולא הוכיחו מדלא מוקי היה במזרח אדירה ושינה עירו בלידה דמשמעות הוא עירו דהשתא דהיינו או עמידה או דירה או הסופר אבל לידה לא מקרי השתא עירו ועוד שהתוס' רצו השתא להוכיח אפילו שינה ממש כשר בלידה ואילו מזה לא מוכח שינה ממש דמתני' איירי בב' שמות בב' מקומות דומיא דשינה שמו ושמה ובמקום עמידה דבסמוך לא מצו להוכיח יותר והוכיחו לכל הפחות זאת: בתוס' בד"ה כי יהביתו כו' ולרבותא כו'. ומתני' לא נחית לרבותא או שמא בדיעבד אינו פסול במקומות השמוטות רק מזרח ומערב: בא"ד וה"ה עדים שלא יחתמו כו'. עיין בהשר"י ויותר במרדכי דעיקר קפידא משום עדים: בא"ד שמא איחרוהו וכתבוהו כו'. ר"ל שההלואה בר"ח אדר היה בשילי ואח"כ בר"ח ניסן היו העדים בהיני וכתבו השטר והעמידו הלוה שנעשה בפניהם בשילי על היום הזה [ר"ח ניסן] ולכן אף שאמרו העדים עמנו הייתם בר"ח ניסן בהיני אינן נעשין זוממין על ההלואה שכתוב בשטר שנעשה בר"ח ניסן בשילי וק"ל וכפרש"י באד"ר"מ וכתב שם אע"ג דאמר ליה ר"ה וכו' כי יתביתו בהיני כו' היינו לכתחלה כו' ע"ש ואינו נראה לפרש כיש אומרים שמא אחרוהו כו' שר"ל שכתבו השטר באדר בשילי מקום ההלואה [והעמידו זמנו בניסן ולכן אף שאמרו העדים] עמנו הייתם בר"ח ניסן בהיני [אין נעשין זוממין] ולפי"ז צ"ל דהייתם הוא מכיון דמאוחר כשר א"כ גם שילי בהיני [דהיינו שנכתב בהיני בר"ח ניסן וכתבו שילי] יש להכשיר שיאמרו הרואים שאחרוהו וכתבוהו וכמו שהקשה אח"כ ר"י להכשיר בגט כו' ואינו נראה כלל דא"כ למסקנת התוס' מנ"ל לחלק בין גיטין לשטרות דלמא בשטרות נמי פסול שילי בהיני כיון שאינו כותב מקום שעומד באותו שעה מיחזי כשיקרא משא"כ בגט מאוחר שכתב מקום שעומד בשעת הכתיבה וכועוד י"ל ודוחק לומר דבמסקנא חזרו מחילוק דגט ושטרות ועוד דהו"ל לאתויי משנה שלימה שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים וק"ל ולשון שמא אחרוהו וכתבוהו ולא כתבוהו ואחרוהו משמע כמו שפירשתי ולכן פירשתי כן ויש לעיין שם בתוספות: בא"ד אע"פ שלא יהיה הסופר שם כו'. ר"ל והוה כשעת הדחק כיון שאין להם סופר שם ואפ"ה לא יפה עושין ויש מפרשים אע"פ שלא כו' דהשתא מחזי כשיקרא וכמ"ש לקמן בסמוך בזה"ל וכן בוקשה לר"י הלא אם ירצו שלא יהיה הסופר בעיר ביום הכתיבה כו' ואפ"ה נוהגין לעשות כן בזה לא יפה עושין ומדוקדק בזה ההסופר בהא וק"ל: בא"ד אע"פ שכתב מן האירוסין זמן שלאחר נישואין. דבכתב זמן האירוסין הוי גט ישן כיון שמיחד עמה אח"כ ונשאת לאשה אע"פ שכל מאוחר ר"ל שההלואה נעשה היום וכתבו הזמן כאילו נעשה אח"כ ואילו אם דעתו ללות למחר וכותב השטר על למחר אין זה צריך בושם השפיר דמי מ"מ בגט שכיתב לכשאכנסנה אגרשנה קרוי מאוחר דאי אפשר למצוא בגט מאוחר בענין אחר דאף אם נתן לה הגט עכשיו אינה מגורשת אלא מזמן הכתוב בו כמו שכתבו התוספות והאשר"י לעיל בשמעתין דמפני מה תקנו זמן בגיטין ודו"ק: בא"ד וי"ל שמא כו'. ולהכי פסול שילי בהיני שאם לא ירצו הסופר כו' וכי תימא למה תקנו שיהיה בעיר לבסוף לתקנו אף אם לא יהיה בעיר ויהיה שילי בהיני כשר דיתלו בזה דפסלוהו מאוחר אם לא יהיו בעיר משום דמיחזי כשיקרא בשעת כתיבה שמאחר הזמן (כ) ואין להקשות א"כ יתרצו בקצרה דשילי בהיני פסול משום דמיחזי כשיקרא בשעת כתיבה משא"כ מאוחר דכשר דמאוחר נמי מיחזי כשיקרא במה שמאחרין הזמן רק אח"כ בועוד י"ל חלקו בכך כיון דלא מיחזי כשיקרא בהא שכותב מקום שעומד שם וק"ל: בא"ד ועי"ל בגט מאוחר כו' בשעת כתיבה ולא מיחזי כשיקרא אע"פ כו' כצ"ל: בסוף הדיבור ויסברו העולם שהקדימוהו לרווחא ולאלומי החשש וק"ל: ע"ב גמ' לערבינהו כו'. דהוי מענין אחד פסול דגט משא"כ אידך בבות: גמ' זינו לא לימא כו'. ר"ל זנות במזיד דהכי אייתי רב המנונא דנשאו בעלמא הוא זנות בשוגג: גמ' כ"ז שיושבין ועסוקין באותו ענין זהו כו' כצ"ל: ברש"י בד"ה זינו לא כו' דקס ליה בלא יבנה כיון שלא בנה כו'. ומצא פוגע באשת איש שלא במקום מצוה דאי בכרת (ל) אבל מה שנשאת לאחר אין מעלה או מוריד בה"א זו דליתא לדרב המנונא רק מכח שהלך נגע בה ואין מחזור לי מה שמחק הח"ש ע"ש: ברש"י בד"ה דמיחלפא כו' אבל זנות לית ליה קלא כולי האי ומידע ידעי כו'. הדברים כפשטן ומשמען ואריכות של הח"ש לא נכנס באזני כעת: בתוס' בד"ה או דברי ר"מ כו' דמשמע מגורשת ותנשא לכתחלה כו'. לאפוקי שלא תימא מגורשת לענין הולד כשר ולא פליגי לזה כתבו שמשמע שמגורשת לכתחלה ולא בקשו לדקדק השתא דמשמע תיגרש לכתחלה וכפירוש ר"ת רק אף אם נניח שפירושו דתנשא לכתחלה מ"מ קשה וכן בסמוך אבל לשם מלכות אחרת אסור לגרש בו ובדיעבד הולד כשר נקטו ב' קלוות וכן מ"ש אח"כ ולדידיה אסור לגרש לכתחלה גם כן לרווחא כתבו כן אף שלא נדקדק אם תנשא בדיעבד [אם נתגרשה] או הולד דוקא כשר בדיעבד ולא תנשא סוף סוף לכתחלה אסור לגרש וכוונתם במ"ש דפליגי ולא בקצרה הלכה כרב באיסורי דדוקא היכא דפליגי רב ושמואל הלכה כרב משא"כ במימרא דרב באנפי נפשיה לא פסיקא הך כללא ועוד כדי להקשות לספרים דגרסי לעיל אמר ר"י אמר רב א"כ פליגי דרב אדרב דלהכי הוצרך הרב ר' אלחנן לחלק בין שטר כו' ליישב ספרים דגרסי רב בתרוייהו וק"ל ואין ענין לפרש [מ"ש] ולדידיה [היינו] לשמואל או כמ"ש בח"ש לדידן אסור מיהא לכתחלה ויש שם טעות לבית הלל צ"ל לכל הפחות נמשך מר"ת לב"ה וק"ל: בא"ד אבל לשם מלכות אחרת כו'. טפי הו"ל שלא לשם מלכות כלל אסור כו' דהוי רבותא טפי ודומיא דלבריאות עולם אך ר"ל ר"ה אמר רב דלא נקיט שטר דקאי אמתני' דנקיט לשם מלכות אחרת אע"ג דבמתני' נקיט נמי לחורבן הבית דלא הוי מלכות: בא"ד ומה שאנו כותבין כו'. דהשתא אנו נוהגין דלא כמאן דלכ"ע פסול לבריאות עולם דאפילו שמואל דוקא בשטר מכשיר דעדיף טפי משלא לשם מלכות לפירוש הרב ר' אלחנן ובתחלה לא היה קשה רק הא קי"ל כרב וכו': בא"ד והרב ר' יוסף כו'. דלהסברת תירוץ הראשון סוף סוף כל דבר שנאסר אף שבטל הטעם צריך מנין אחר להתירו כדאיתא פ"ק דביצה לזה פי' המלכיות אין מקפידין על כך ואפילו מדינא דגמ' עצמו שרי אותן שאין מקפידין ומנהגינו עכשיו אפילו לר"מ דהא טעמא משום שיטי הזמן דאינו מדינא דגמ' [בזמניהם] אף לרבנן אסור דדוקא שטר דעדיף משא"כ לפירוש ר"ת דמדינא שרי דשטר גרע מהכל לבריאות עולם אתיא דוקא כרבנן ולא כר"מ: בא"ד והשתא א"ש כו'. דלפי' רש"י לערבינהו בהדי שלום מלכות לא א"ש כל כך כיון דפסולין שאינן דומין כ"כ ואע"ג דתני נמי היה במזרח דדמיא לשינה שם עירה מ"מ אין חובה בשביל כך למיתני שינה שם עירו דאדרבה היה במזרח לא הו"ל לשנות בהדי שלום מלכות: בא"ד ומיהו קשה לפירוש ר"ת כו'. דלאידך פירושים ניחא דפריך לקמן לרב דהכא דאמר הולד כשר ועיין במלחמות שהסכים לפרש"י ע"ש: בתוס' בד"ה נשאו אין כו' ועוד לאיכא דאמרי כו'. מנ"ל הס"ה להקשות כיון דטעמא דנשאו ליתא בזינו אבל בדיחויא דלישנא קמא לא נשאו וה"ה לזינו ליש לומר ודאי י"ל כן דמתני' ס"ל ג"כ דינא דרב המנונא דאסורה ליבם מטעמא שיש לו לרב המנונא ומתני' איירי בנשאו משום לישנא מעליא אבל לאיכא דאמרי מנ"ל להקשות כיון דזינו אינו מוכרח דהא טעמא דבנשאו ליתא בזינו אבל לפירוש ר"י אתי שפיר דמכח הכרח מקשה באיכא דאמרי. נשאו וה"ה זינו: אפשר לומר לפרש"י דאיכא דאמרי ס"ל א"ל גזירה בגופיה אם לא דאסור זנות במזיד מדקאמר נשאו וה"ה לזינו ומה ענין לזה עם זה אלא מהאי טעמא וכמ"ש התוס' ולזה צ"ל [בדיחויא] דמיחלפא אבל בלישנא קמא דלא מידכר מיחלפא טעמא כפשוטו משום גזירה בגופיה אע"ג דזנות במזיד מותרת והתוס' מפרשים ס"ד דלישנא קמא כמסקנא דאיכא דאמרי דשניהם דלא כרב המנונא ונשאו דוקא משום דמיחלפא וא"צ לזוכרו בלישנא קמא כיון דבין לס"ד ובין להאמת דלישנא קמא יכול להיות קיים סברא דמיחלפא רק שלהאמת א"צ כיון דאיתא לדרב המנונא ישנו משום גזירה בגופיה אבל לאיכא דאמרי לא ס"ל להס"ד כלל סברא דמיחלפא וזה מחדש לו ההרגן: בא"ד ועוד אמאי לא דייק נמי כו'. והתם ודאי אין לדייק דזינו אסור מדאורייתא מוכחת א"כ ש"מ דע"כ אין זה דיוק: בא"ד כיון דזינתה במזיד לא מיתסרא כו'. אינו נראה שהטעם משום שיתלו בזנות דהיתירא וק"ל: בא"ד דהוי משמע תרוייהו כו'. דבשלמא בהאשה רבה הוצרך לאשמועינן דגזרינן להכי נקיט נשאו דשמעינן תרוייהו דלית לן טעמא שם בנשאו אלא משום גזירה שמא יאמרו כו' דהא ליכא למימר מיחלפא כו' א"כ ש"מ זינו נמי דאי לאו דאסור מדאורייתא זנות במזיד לא הוי גזרו אשוגג ואילו תני זינו לא הוי ידעינן נישאו דדלמא לא גזרינן מעולם אבל כאן הו"ל זינו דשמעינן תרוייהו דכיון דאסור זנות במזיד א"כ גזרינן בשוגג גופי' דומיא דהאשה רבה דמ"ש אך השתא דנקיט נשאו דאיכא למטעי דזינו שרי ונשאו אסור לא משום גזירה דבגופיה רק משום דמיחלפא בהאשה שהלך וכו' דשם יש לגזור שמא יאמרו כו' כיון דזנות דמזיד פשיטא דאסור שם מדאורייתא וק"ל: בא"ד וה"ה דהו"מ למידחי כו'. דבשלמא לפי' רש"י ודאי עדיפא דחי שם אדרבה אס"ד דמקשה קשה מאי ס"ד וכו' כמו שכתבו התוספות ועוד וכו' וק"ל:

דף פא ע"א גמ' אילימא דאי מבטלין קלא כו'. ונקיט כתב דמעשה שהיה כך הוה וכ"ע קרי לנתינה כתיבה: גמ' דורות האחרונים ר' דוסא. אבל ב"ה אינו מחמיר כב"ש אבל אינו מיקל משא"כ ב"ש ור' דוסא מקלה אל קלה: בתוס' בד"ה לא כל הימנו וא"ת לרב אדא כו'. להא אפשר לומר שהיא מחדתו במזון לעשות קטניא זאת כדי שתפקיע עצמה מבעלה השני אף שסוף סוף אסורה לראשון מה בכך: שם וא"ת לרב אדא כו'. אבל לשמואל י"ל בדוחק שניחא לה לבטל הגט שיחול מעצמו אישות שיש לה עם בעלה הראשון מלהחזיר ולהנשא מחדש לקדם קידושין חדשים עם הראשון וכ"ש אם הוא כהן שאסור להחזירה רק זנות הראוי לשני אינו מדוקדק יפה: בתוס' בד"ה ובנהרדעא כו' אפילו ע"י עדים כו'. דא"כ דלמא בעייתו ע"י עדים ולזה הקשו והא דאמרינן כו': בתוס' בד"ה טרקסמון כו' ועוד צ"ע כו'. דשאר ירק חייב מדרבנן לעשר ולהכי נקיט טרקסמון בדיוק אם נעיין שהדין כן: ע"ב גמ' אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ובפנויה בעלמא לכ"ע אדם עושה בעילתו בעילת זנות דדוקא הכא הואיל שהיתה אשתו אמרינן טפי לשם קידושין אף שיש סברא לאידך גיסא. ובמה שהקשו התוס' ד"ה ב"ש אפ"ל נמי סברת הירושלמי דלעיל דף ע"ט ע"ב בד"ה ב"ש דכל אחד לטעמיה אזיל רק תלמודינו אין נראה דס"ל כן וחו"ק: גמ' במאי פליגי. דה"ל פליגי באדם עושה בעילתו בעילת זנות ולכ"ע הן הן עידי יחוד כו' לאפוקי ר"י ורשב"א דלא נחלקו בלא ראוה כו' דאם כן ומודים במן האירוסין כו' לא הוי הודאה ממין הטענה וק"ל: במשנה הכל משלימין כו'. אף דמשמע לכתחלה כמו הכל שוחטין ועיין פ"ק דחולין מ"מ מברייתא ואם השלים כו' משמע דיעבד הולד כשר אבל לכתחלה לא תנשא (מ): גמ' כ"ע ידעי דקרוב הוא. והשה נכשיר לפי"ז ור"ע אמר אלא הקרובין הראוין כו' יש ליישב בדוחק כיון דהכל יודעין דאשה היא וקצתן אין יודעין דין עדות משא"כ בקרוב או גזלן דאין הכל יודעין וקצתו יודעין ישנו ג"כ כנגד זה מקצתן יודעין דיני עדות: ברש"י בד"ה רב יוסף מתני במלתיה דר' זירא כו' אבל כו' כצ"ל: ברש"י בד"ה דלמא אתי לקיומי כו'. ובד"ה אין יודעין שהן קרובין ויקיימוהו

באור

וצ"ל בתוספות בד"ה ושמגרש: (ט) שהוכיח דע"כ ר"י גופיה ס"ל כהאי לישנא ועיין מ"ש לעיל דף י"ח ע"א בתוס'... הכולה גם לאחתו: (י) עיין לעיל דף יז ע"ב בגמרא בדיבור מה הועילו חכמים בתקנתן במה שהגנסו שם: (כ) י"ל אף דבשעת כתיבה היה במקום הכתיבה וגם העולם יתלו שהיה במקום הכתיבה בשעת כתיבה מ"מ... א"כ כיון דאח"כ לא מיחזי כשיקרא דהרואים ידעו שהוא מאוחר רק משום שעת כתיבה א"כ יחלקו בקצרה דכמאוחר לא מיחזי כשיקרא כיון שכותב מקום שעומד שם וכסברת הטעי"ל: (ל) המוס דבכדיא מבואר ביבמות דאינה עולה אלא בלאו ופלוגתא דר"י ור"ל אם בכרת או בלאו הוא בזרת תלותו עליו או התלוה על האהין אבל התלוה על הכוהן לכ"ע אינה אלא בלאו ע"ש: (מ) ולכאורה בכמוך בהאי דהאיך לקמיה דרב אמר לא והבאם לא

מדים פסולין והרואים ילמדו מזה להכשיר פסולין במקום אחר אף דבגט זה גופיה ליכא תקלה דסוף סוף כשר הוא: בתום' בד"ה בגט קרח כו' והא דלא תני לה כו'. ולא תני גט קרח קודם הא דכתב סופר כו' דסוף סוף היה לריך לאפסוקי בפלוגתא דבן ננס ור"ע:

דף פב ע"א גמ' דאי ס"ד בעי רצופין כו' וליכשר ביה טובא. אע"ג דלאיזה לורך נתקן מקום בשביל כן כדי להכשיר הרבה והוא היפך הטונה במקושר שיהיה לו טורח בעשייתו ואף דלא רצו לפסול קרובין במקושר כיון דכשירין לעדות אחרת מ"מ לקבוע מקום בשביל כן למה לנו וק"ל: בתום' בד"ה לא והשלם כו' קרובים כשרים למלוי. והכא לא הכשירו אלא עד אחד קרוב כיון דמכל הלהא מקיימינן ולא קבעו לו דוכתא אבל למלוי לעולם תהומין בראשונה למלאות ב' שיטין ולריך לעיין שמה. טונת רש"י לכאורה י"ל שלא תימא לאח"ז כשבאה אשה בגט כזה לפני רב אמי שקשריו מרובין מעדיו דזה פסול דלמא הבעל אמר בחמת כולכם דמסתמא למנין קשרים הזמין עדים וכדמתני' ואין מועיל השלמה אלא בתחלה כשידעו בחמת שלא אמר הבעל כולכם ורק משום הרואים לאח"ז יפסלוהו לזה פירש דאיירי בשעת נתינה רק מ"מ אף לאחר נתינה והעדים בפניו ואומרים שלא אמר כולכם נמי מועיל השלמה ואולי כיון שבא בפסול ליד האשה שחכמים פסלו לגט כזה משום הרואים תו אינו מועיל השלמה לזה הולרך לפרש ועדיין לא נמסר לה והשתא נמי אין לחוש כ"כ מ"ש והסופר כו' ואולי דבריהם לא היה נראה כלל שנתכוין רש"י לזה וק"ל: בתום' בד"ה גזירה כו' מאותו טעם לפסול כו'. גט קרח פסול משום חששא הך גיטא גופא דפסול וכפרש"י במתני' ד"ה גט קרח דמסתמא למנין כו' ושמא אמר כולכם וקרוב דמכשירינן הייט כשנודע בבירור שלא אמר כולכם רק משום חשש הרואים וכפרש"י במתני' ד"ה הכל משלימין רק מאי מתקנו רבנן בזה שמחתימין עליו קרוב יותר מאילו מניחין אותו פנוי בקשריו מרובין הרי זה פסול כמו זה בכולכם אם יאמר הרואים שתמא הזמין עדיו כמנין קשריו ואמר להו כולכם הלא זה פסול כזה וק"ל: שם מאותו טעם נפסול קרוב כו'. אין מזה לדחות פירוש ר"ת דלעיל [כמו שהקשה מהרש"א] דלמאי ניחוש לה אי בהך גיטא גופא במה שמחתימין לו עכשיו זה שלא בפני זה הלא איירי בדידעינן דלא אמר כולכם ומשום גזירת הרואים ליכא כיון דמשלימין עלה בהא דרב אמי ופשוט דמה ידעו הרואים אח"כ אם נחתמו בבת אחת או לא ואף אם ירצו שחתמו זה שלא בפני זה ויסברו שמותר לחתום זה שלא בפני זה מה בכך הוי גזירה לגזירה ודו"ק ולא דעתי טונת אותו שנתקשה בזה: סליק פרק הזורק

המגרש פרק תשיעי

בתוספות בד"ה אבל בעל מנת מודי לי' כו' מאי קאמר הרי הותרה אלו בזנות כו'. וא"כ שפיר פריך ר"י אר"א היכן מליט אסור לזה ומותר לזה אפילו אי איירי ר"א בע"מ ולמה קאמר אלא בחוץ מוקי לה ר"י לפלוגתא דר"א ולכן השיב עליו היכן מליט כו' אף אי מוקי לה בעל מנת שפיר השיב עליו אלא ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי הוי כמו חוץ ונכלל באלא בחוץ: בא"ד הומ"ל שאפילו לא הותרה כו'. כגון ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי. ובהך גופיה בעל מנת שלא תנשאי גרידא נמי הומ"ל הרי הותרה אלו בזנות ובנישואין מלד הגט רק בזה פשיטא דעדיפא פריך דבזנות הותרה אפילו מלד התנאי רק הו"ל למיפרך הותרה מלד הגט כדי למיפרך אפילו בעל מנת שלא תנשאי ולא תבעלי לזה כתבו דנקיט קושיא פשוטה כו': בא"ד דהל"כ כו'. עד עתה הסיר מעליו הקושיות ועתה מתחיל להכריח פירושו זה: בא"ד אדמפליג בסמוך כו'. אבל בהך איבעיא גופי' מספקא ליה לשון אלא מהו ואיך יבעי אם היא ע"מ שלא תנשאי גרידא או ע"מ שלא תנשאי ותבעלי ואינו יודע כלל אכתי אם היא מלשון ע"מ או לא כאשר הוא באמת לשון חוץ לפי האמת: בא"ד אע"ג דבאלא סברא דאסור נשואין כו' כן מלאתי מוגה. ועיין במהרש"א בשם ריצב"א דעת ממולע בין הלכאורה ובין ר"י [דאי פליגי בחוץ הכל בכלל ע"מ דמודו בה רבנן אפילו שלא תבעלי ואי פליגי בע"מ לא פליגי כ"א בע"מ שלא תנשאי אבל שלא תבעלי הוי כמו חוץ] ומ"ש הרא"ש וניחא [נמי השתא דפריך הרי הותרה אלו בזנות משום דכי פליגי בע"מ לא פליגי אלא בע"מ שלא תנשאי] אע"ג דבמ"ש אח"כ וניחא נמי הא דקאמר אלא בחוץ [דלא מלי לאקשויי לרבנן משום דכי פליגי בחוץ בע"מ שוין להיתירא והותרה לכל אלא שהטיל תנאי בגט] מיושב זה נמי (נ) ה"א דאכתי הו"ל למיפרך טפי הרי הותרה אלו אף בנישואין מלד הגט כיון דע"כ צ"ל כן בתנאי דע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי [לפי' ר"י דאף אי פליגי בע"מ פליגי אף בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי] וצריכין לדחוק דקושיא פשוט נקיט כו' אבל לריצב"א א"ש. ויסוד פירושו בטי בזיל בתר טעמא כי פליגי בעל מנת טעמא דר"א מידי דהוי אכל תנאי א"כ בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי לא דמי לשאר תנאי ושדינן לחוץ וכי פליגי בחוץ וטעמא דר"א מקרא קרינן לע"מ הותרה לכל איש ואיש מלד הגט: בתום' בד"ה אמר רבינא ת"ש כו' כל הזבחים ס'. והא דאין משלימין עליו אלא קרובים אין ענין לזה דבכל מקום כן בלשון שלילה כולן כן אין לו שמירה אלא סכין אין חנון בכל מקום אלא כו' אין מדברין בפני מת אלא דברים של מת ועלמו מספר רק בכל מקום שיש כלל על דבר שמחליט וקיים ליה שלילה נאמר בכל מקום חוץ הכל שוחטין חוץ מחש"ו בכל מערבין חוץ מן המים ומלח ולעיל הכל כשירין להביא את הגט חוץ מחש"ו כל הפטרות הטולין בערכאות של עובד כוכבים חוץ מגיטי נשים וכו' וכן כולן וכן הרי את מותרת לכל אדם וכו' הול"ל חוץ מפלוני לזה מספקא ליה מדלא קאמר חוץ כסדרו שמא הוא לשון ע"מ ומביא ראיה מכל הבתים מטמאין כו' והתוספות מכל הזבחים כו' משא"כ על שלילה נופל לשון אלא בכל מקום וזה פשוט: בא"ד ואותו אלא לא הוי אלא לשון ס'. ואכלל דכל הזבחים קתני תו חוץ מן הפסח ומן החטאת וק"ל: ע"ב גמ' או דלמא וילאה והיתה. אין לריך בהא בעיא למינקט רק עד כאן לא קאמר ר"א כו' אבל התם קנין מעליא בעינן או דלמא אפילו לרבנן לא קאמרי אלא דבעי' כריתות כו' רק משום דמספקא ליה באמת חלוקה שלישית דלמא לר"א דהוי גט הוי קידושין ולרבנן דאינו גט אינו קידושין כדפשיט באמת: בתום' בד"ה שר"א מתיר ס' משמע כו'. דומיא דאסורה לאותו איש הוי שריותא דלכל אדם: בא"ד והקשה ר"ש כו'. בזה יש לחלק דשאני קיום תנאי בקום ועשה משב ואל תעשה וכן הוא בפוסקים והוא סברא שהשכל נותן לזה מביא ר"י ראיה מברייתא: ומה שהקשה ר"ש דלמא לא תקיים תנאה דא"ל במת המגרש דא"כ מותרת לכל אדם מלד המיתה ולמה חוץ מאותו איש אלא ע"כ בחיי המגרש איירי דאסורה לאותו איש וע"ז הקשו דאף לאחר לא תנשא דלמא לא תקיים תנאה ותנשא לפלוני לאחר מות המגרש [וכמ"ש בסמוך בשם התום'] דסוף סוף אם נשאת לאחר מיתה עברה התנאי עכ"פ והוא למפרע א"א אותן ביאות שבא עליה זה שנשאה בחיי המגרש שהרי הגט בטל למפרע ותירצו דלהנשא בע"כ אין לחוש וא"כ בידה לקיים התנאי לכן לא חיישינן שתעבור ור"א מתיר עכ"פ בכל תנאי בע"מ שלא תנשא גרידא אפילו בחיי (המגרש) [אותו איש] ובע"מ שלא תנשא ולא תבעלי לאחר מיתת (המגרש) [אותו האיש] וק"ל: עוד שם דלמא לא תקיים תנאה. אע"ג דאי אפשר שלא תקיים

תנאה דהתנאי היה שלא תנשא ואי אפשר לנשואין לחול כבר פירשו התום' בסמוך בזה בד"ה ועברה ונשאת ושם כדבר'בזה בעזה"י: בא"ד הא לאחר חוששין. טעמא אע"ג דהוי נמי איסור אשת איש [וא"כ דומה לאבא ולאביך] הוחק לומר שלא ידע או לא יחוש לתנאי של זה אבל ה"ט שמא תיבעל לאחר מיתת המגרש ונמלא אשת איש למפרע [לראשון] אבל הך בעילה ליכא איסור אשת איש משא"כ באבא ואביך וכ"כ התום' בסמוך בד"ה ועברה ונשאת: בסה"ד אי אפשר בע"כ. ולזה א"ש הא דנקיט בברייתא ע"מ שלא הנשא דבע"מ שלא הנשא ולא תבעלי לא הוי שרי ר"א בחיי אותו האיש אע"ג דלא הוי שיור כדפירש ר"י [ונדחה בזה ההוכחה שהוכיחו התום' לכאורה לעיל ע"א בד"ה אבל בע"מ דבזה הוי שיור] כן מלאתי מוגה: בתום' בד"ה אפילו כו' וא"ת כו' ואם מת מותרת להתייבם כו'. לא ידעתי פשיטות זה למאי דיליף ר"א מאיסור כהונה דלמא הה"כ אסורה להתייבם וא"ל מדלא תני במתני' רבותא דהיתירא [היינו במת המגרש דמותרת להנשא לשוק ואינה זקוקה ליבם] דלמא רבותא דרבנן נקיט דהל"כ אמאי לא נקיט הרי את אסורה לכל חוץ מפלוני דר"א מתיר כו': בא"ד אבל מע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי קשיא. ומחוץ לא הקשו להגא דמתני' לר"א דשם אין מקום לומר דדמיא שפיר לאחות אשה דבשעת נפילה הויא א"א ואם תבעל לו מ"מ היתה אשת אחיו שפיר דאין הגט בטל למפרע בחוץ דהא לא תלה הגט בזה דדוקא בע"מ שבטל הגט למפרע ע"י העברת התנאי [אז אם תבעל ותעבור התנאי לא היתה אשת אחיו משא"כ בחוץ]. דבחוץ יכולה שפיר להתייבמה כדבסמוך בגמ' ומודה ר"א במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה ונשאת לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו דפקע איסות ראשון ומותרת לזה שנאסרה וכמ"ש התום' בד"ה כגון משא"כ בע"מ וק"ל: עוד שם אבל מע"מ שלא תנשא ולא תבעלי קשיא. ואע"ג דבתנאי זה אינה רשאה ליקח לאחיו של פלוני שמא לא תקיים תנאי דשמא יבא עליה באונס מ"מ משכחת לה בעבר ונשאה וכ"כ ביבמות וי"ל מ"מ ללוי דחשיב דאי עבר ליחשב נמי הא: בא"ד נמלא שלא היתה אשת אחיו מעולם כו'. תירלו בהדרגה תחלה שאינו דומה לאחות אשה כלל ואפילו בא"ל דנחשבת לאשת איש מ"מ ל"ד לאחות אשה רק למ"ד דלא יליף מאחות אשה קשה או אפילו למאן דיליף משכחת ע"י קדושין כקושית ר"י תירצו אח"כ הוי"ל. והוי"ל כיון שנאסרה כו' לפני קידושי אחיו משום אשת איש כו' קאי נ"כ אקושיא הראשונה למאן דלא יליף מאחות אשה דמוכרחני לומר הוי"ל דשייך ג"כ אזה כיון שקודם שנשאת לאחיו נאסרה עליו משום אישות דהמגרש לא מקרי לגבי' אשת אח כלל משא"כ באחות אשה אף דנאסרה עליו גם מקודם שנשאה אחיו משום אחות אשתו סוף סוף מקרי שפיר אשת אחיו כשנשאה משא"כ כאן לגבי' מקרי אשת המגרש:

ועיין בתום' יבמות דף י' כתבו בע"מ שלא הנשא ולא תבעלי אי חשוב שיור כמו בחוץ מפלוני א"כ שריא לי' כי נשאת לאחיו מקודם ר"ל אי פליג ר"א דוקא בע"מ שלא תנשא וכתנא דברייתא אבל ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי חשיב כחוץ (ס) א"כ לא מלי לאחשובי דודאי שריא ליבם בה"א דדינו כמו חוץ דמודה ר"א כי הלכה ונשאת לאחר בינתיים דפקע אישות כדלעיל אע"ג דרחוק זה מדעתו דסוף סוף הוי ע"מ תנאי ובטל הגט [אם עברה] אף דתנאי כזה הוי שיור בגט ולענין זה הוי כמו חוץ מ"מ אינו דומה דיתבטל התנאי ע"י שנשאה אחר בינתיים אלא אף אם תאמר דנתבטל הגט למפרע מ"מ ל"ד לאחות אשה כמ"ש אח"כ בהאי לא חשיב שיור מ"מ לזאת נתכוונו וסברתם כיון דהוי שיור בגט [ולא מהני לתנא דברייתא] משום דל"ד לשאר תנאים דמועילין בגט א"כ ילא מהורת תנאי כאילו נתן הגט חוץ מפלוני דלגבי' לא יחול הגט ונשאר קלת אישות כאן וע"י שנשאת לאחר פקע אישות ודו"ק. ומ"ש מהרש"א בזה ביבמות לא נראו: בא"ד אף בלרת לרה כו'. לעיל בגירושין לא הולרכו לצייר לפשיטות אבל בקדושין ובאשת שני מתים לריך לצייר קלת חוץ מראובן ושמעון אחיו ושמעון חוץ מלוי אחיו וק"ל: בא"ד חוץ מראובן ושמעון כו'. שניהם לריכין אבל בא ראובן וקידשה סתם נמי הדין כן וא"ל לחוץ משמעון וכ"כ התום' ביבמות בהדיא וכן בסמוך חוץ מלוי א"ל רק נקיט בשניהם חוץ דאז פסיקא דמיבם הלרה אבל הא אין להקשות למה כתבו בסמוך דקידשה ראובן חוץ משמעון ולוי לא הול"ל רק חוץ משמעון ונשאר על לוי איסור אשת אח ומ"מ לא הוי אשת שני מתים כיון דקידשה שמעון חוץ מלוי ויהיה הציור בפשיטות יותר שקידש ראובן חוץ משמעון ושמעון חוץ מלוי דז"א דא"כ בייבם לוי לרתה דהיינו אשת שמעון לא נפטרה זאת בכך דזקוקה לו מחמת ראובן וצריך ליבם גם אותה נמלא שאין כאן לרת לרה מיהו ז"א דמה לנו לראובן נניח שיש לו בנים וא"ל ייבום (ע) או יש לו עוד אשה ולוי מיבמה באמת ג"כ ודו"ק. ועיין בח"ש ולא ירדתי לכוונתו. אך ז"א דא"כ אסורה לו אשת ראובן ללוי משום אשת אח שלא במקום מלוה ופוטרת לרתה דהיינו אשת שמעון (פ) וחלוקה השניה [דהיינו שיש לראובן עוד אשה ולוי ייבם אותה ג"כ] זה הציור שמצייר עתה הוא יותר בקלרה ודו"ק: בא"ד ובירושלמי כו' א"כ כו'. מפרשי ליה בגירושין כמו שכתבו האיסור תלוי במגרש ולהגא דברייתא דלמתני' אף לרבנן קשה דמודו בע"מ ואפשר לומר שהירושלמי פריך מקידושין ולמתני' דאי לברייתא בחוץ לכ"ע לא הוי קידושין וק"ל: בסד"ה שאם ירלה יתירנה ליבם כו'. ע"י גט חדש אבל מחילת התנאי פשיטא דלא מהני כדבמתני' כילד יעשה יטלנו כו' לרבנן: בתום' בד"ה אלא כו' הכא משמע דאשת שני מתים דאורייתא כו'. דהל"כ מסכחת ע"י מאמר כפי' רש"י [ומה פריך והלא אשת שני מתים כו'] אלא משום דמאמר דרבנן ופריך היכי משכחת דאורייתא ודלא כפרש"י [שפירש היכי משכחת לה] בהך עניגא כו': בתום' בד"ה כגון כו' משום דהתם הוי שיור מועט כו'. שהגט התיר לכל חוץ מאחד אמרינן פקע להתירה לאחד משא"כ הקידושין אסור לכל חוץ מאחד לא אמרינן פקע להתירה לכל: בא"ד וי"ל דהתם בגירושין כיון שהתחיל לנתקה כו'. ר"ל לנתק האישות ע"י גירושין אמרינן ע"י שנשאת לאחר מנתקה לגמרי אבל הכא שבא לקדשה שאין זה ניתוק רק אדרבה הראשון מקדשה לא אמרינן דמנתקה ע"י שנתקדשה לאחר ודו"ק:

דף פג ע"א גמ' מתנה מי קאמר לה כו'. אע"ג דאף אי קאמר לה נסיב לאחוה כו' קורא לו גורם כנושא את בת אחיו דקורא לה גורם בסמוך י"ל התם שאני דאיהו לא עביד האיסור רק התורה אסרה עליו אבל הכא אי קאמר הכי והוא עביד ג"כ האיסור הוי קורא מתנה כו' אע"ג דלא הוי מתנה ממש דאי הוי מתנה ממש כ"ש דלא פריך מידי לר"א דשפיר התנאי בטל והמעשה קיים והגט גט ואי משום דר"א קאמר חוץ מאותו איש דש"מ דהתנאי קיים מ"מ תיקשי לרבנן נמי אמאי אסורה לכל [א"ו דלא הוי מתנה ממש משום דאי בעי לא תנסיב ולא תתגרש כמ"ש הרשב"א] ועיין בהרשב"א בזה באורך מ"מ לא הוי גורם אבל אי לא קאמר [נסיב לאחוה כו'] מדמה אלו הב' חילוקים [הכא דעביד איסורא ולא קאמר נסיב והתם נושא בת אחיו ולא קעביד איסורא] דשניהם איקרי גורם: גמ' בר"ע אילימא בחוץ כו'. בה"א זה בע"מ לכ"ע מותר כתנא דמתניתין ואמאי נכנס להשיב על דברי ר"א בחוץ ולא ארבנן בע"מ אולי משום שאינו מפורש דשרי רבנן בע"מ רק מסברא דלא לאפושי בפלוגתא לפי האמת אבל בה"א זה דלמא אה"כ פליגי בע"מ נמי רק א"כ בסמוך לר"ע מאי פריך ור"ע אי חוץ ס"ל כו' לימא ס"ל דפליגי בתרוייהו ואולי עדיפא משני [צ] ועיין ברשב"א: גמרא והרי תרומה כו'. ולא פריך והרי גרושה [לכהן] דהוי בענין אישות י"ל דמיקרי

באור

מבואר להדיא דאף לכתחלה משלימין: (נ) וא"כ מה זה שכתב וניחא כו' הרי הותרה אלו כו' דמשמע דזה מסייע לפירושו דלפי זה ניחא כו' דהא בלאו הכי ניחא כפי מ"ש אחר כך די"ל דהותרה אלו בזנות מלד הגט רק מלד התנאי אסור: (ס) לשונו מגומגם דלתנא דברייתא דבחוץ מודה ר"א א"כ אי ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי חשיב שיור כמו חוץ דמודה ר"א אי אפשר למיתניה שם כיון דהגט בטל לכ"ע ואין שתחלה קושיות התום' וע"כ ר"ל אי נימא דלתנא דברייתא דוקא בע"מ שלא תנשאי לחוד פליגי אבל שלא תנשאי ולא תבעלי חשיב כחוץ וכמו שלדחו תום' כאן ע"א וא"כ לתנא דמתני' דאף בחוץ פליגי תיקשי שפיר וליתשוב נמי אשת איש באומר ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי ולזה תירץ א"כ כו': (ע) [illegible] מה שנראה ממתני' דיבמות שהביא רש"י הא דאשת שני מתים דאורייתא הוא משום שנאמר ומת אחד מהן מי שעליה זיקת יבם א' ולא שעליה זיקת שני יבמין רק אי אשת שני מתים דרבנן צ"ל דהוא אסמכתא כמ"ש התום' ביבמות דף ל"ב ואי שוי דאורייתא אמרינן דהוא דרשא גמורה א"כ ביש לראובן בנים אין עליה זיקת שני יבמין: (פ) וצריך לדחוק אף דלגבי לוי לא הוי הטרוה אשת שמעון כלל רק טפלת מראובן א"כ לא הוי אשת שמעון לרתה לפוטרה מ"מ כיון שהיא אשת שמעון לכל העולם הוי אשת שמעון אחיו אף לגבי לוי: (צ) ולקמן כתב דלא הוצה לומר דר"ע הוא דיעה שלישית לא כתנא דמתני' דפליגי בחוץ דוקא

מותר לזה לענין זנות לא הוי גרושה כדבסמוך [אי בע"מ] הרי מותרת אלו בזנות (ק) ועי"ל דאיסור כהונה שאני דודאי הרבה דברים טומאה ואלמנה לכה"ג דאסרה תורה [מיהו ר"א לא ס"ל איסור כהונה שאני י"ל היינו כדפליגי בחוץ אבל איפכא נמי אף דפליגי בע"מ (ר) ועוד כמ"ש התוס' לעיל בד"ה אפי' לא נתגרשה כו' דאף ר"א ס"ל איסור כהונה שאני כו' רק נייתי שגרא כו' אבל בסמוך בר"ע לא משמע כן כ"ז היה במוסגר מדברי הגאון] אבל מתרומה כו' פריך בהיפך דהרי לכהן ומותר לישראל : גמ' אי הני בכולהו תנאי דעלמא כו' ולפי' התוס' דלעיל בד"ה שר"א מתיר צ"ל תנאי כהאי גוונא דבע"מ שלא תנשא קאיירי מדרשאי לישא לאחר בחייו של אותו איש דבדידה תלוי ופריך בכל תנאים התלויה בה כו' והתוס' שהוצרכו לדקדק לעיל בד"ה שר"א ממשמעות הלשון ולא מכאן או מגוף הברייתא ונשאת לאחר כו' והיינו בחיו של פלוני ע"כ דאל"כ אין מקום לפירכת ר"ט ור"ע מיהו בברייתא י"ל אי עברה ונשאה באיסור [אבל אמאי לא הוכיחו מכאן] ואפשר לומר דמכח שאין זה כריתות שבתורה דבדאורייתא אי שרי והוי גט שרי לאלתר דסך דהמתין גזירה דרבנן הוא ודוק. בזה אבל לעיל משמע להו מלישנא דמתיר אף מדרבנן מדלא מסיים ולאחר לא תנשא : גמ' דבר אחר כו' וק"ו ומה גרושה כו'. הקשיתי מאי זו פירכא לר"א למאי דמסיק לעיל ויצאה והיתה כו' דאם תלמוד ק"ו זה [שלא יהא גט] הוי בקידושין קולא אף דיש ללמוד שפיר ק"ו זה בעצמו בקידושין שתיאסר בחוץ לכ"ע [אפי' לזה שאמר עליו חוץ מפלוני] והך פירכא אזיל בתוך כדמסיק ועדיפא ללמוד הך ק"ו לאסור בקדושין בק"ו דאיסור קל דגרושה מללמוד לענין גירושין דהוי כתרי דברים דסתרי אהדדי ללמוד שתהיה [אישות שיש בלד] חוץ לד אישות לכ"ע [ליאסור עליהם משום אשת איש] מק"ו שיש בחוץ דהיינו הך דינא גופא [שאוסרין משום גרושה אף על אותו איש שאמר עליו חוץ מחמת] לד [גירושין] לכ"ע [ולמאי דיליף ק"ו הויא א"א לכ"ע] וצריכין לדחוק להפים ב' חומרות איסור לד אישות בק"ו דאיסור לד גירושין . [א"כ קשה מאי פריך ר"ע] דלמא ר"א יליף ק"ו מגוות קידושין מגירושין דהוי קדושין והדר ויצאה והיתה [דהוי גט (ש) וא"ל הסברת קושיא [שלי] בסגנון ואלא מאי רבנן [דלא הוי גט] א"כ בקדושין לא הוי קדושין לרבנן [משום ויצאה והיתה] ונפרוך ק"ו [שיהיה קדושין וממילא בגירושין גט מויצאה והיתה] די"ל דרבנן ס"ל איסור כהונה שאני ואין ללמוד ק"ו זה אבל לר"א פריך שפיר למאי דיליף מאיסור כהונה כדמסיק אבל בר"א גופא קשה מאי פריך ליה דלמא יליף מאיסור קדושין וכמ"ש ודו"ק היטב. ואפשר לומר דבתחלה עבדינן טפי ק"ו הכל בעניינא דגט אם בגט לתנאין פשטה איסור גירושין בכולו כ"ש איסור אישות שבה ודו"ק : ברש"י בד"ה מה דאסר שרי כו' דהדר אמר לה קודם מסירה כו'. דביטול תנאי לא מהני [אחר מסירה] כדקתני במתניתין כילד יעשה כו' ולא מפרש לה לאחר שנטלו ממנה אמר לה לראובן ושמעון דאפשר דלא מהני אז אמירה. לראובן ושמעון לחוד וצריך לומר לה הרי את כו' דבנטילת הגט בטל אמירה קודם וא"כ הא לא התירה רק לראובן ושמעון לחוד וק"ל : בתום' בד"ה ועברה. בגמרא ועמדה וצ"ל ועברה דהא בנישואין הראשונים לא קאמר ועמדה וכן בר"ש : בא"ד וא"ת והלא אין נישואין חלין כו'. וא"ל סוף סוף לכך נתכוין בתנאי שלא תנשא כיון שא"א לנישואין בע"א [לזה כתבו] דמ"ש מדתניא כו' : בא"ד משמע דבעל מנת שלא תנשא להם אפי' נשאת כו'. דא"ל ה"ז גט כיון דבידה לקיים תנאה דנישואין אי אפשר בע"כ ובע"מ שלא תבעלי שמא יבא עליה באונס להכי אינו גט וכמ"ש התוס' לעיל ודוחק לומר דמשמע מדלא קאמר ברישא אין חוששין שמא תנשא להם כדבסיפא [ע"כ אפי' נשאת דזה דוחק אלא] דסמכו עלמן אמה שכתבו א"כ דחוששין שמא תבעל היינו אם נראה שהיבעל להם כו' דאל"כ סותר תלמוד שלני וק"ל : בא"ד אי נמי קמ"ל כו'. ואילו השמיעני באלו (ת) : בתום' בד"ה אי לימא בחוץ כו'. אפשר לומר דקשה להו למה ליה למפרך מברייתא דמודה כו' תיקשי מניה וביה אף דאסורה לפלוני מ"מ אי אפשר לומר בחוץ גט בטל למפרע שהרי לא תלה היתירא לאחרים באיסור של זה וק"ל ולזה כתבו התוס' דמכח סברא פריך בלא ברייתא וטעמא כו' וכיון שמפורש בברייתא נייתי לרווחא דשמעתא מקשה עתה נמי מיניה וביה ואלימא יותר דאפי' לזה שרי ותדע דלאו מפסק ברייתא פריך כאן ולעיל בר"ע דהא השתא דמסיק בע"מ א"כ בחוץ לכ"ע אסור כתנא דברייתא דלעיל וברייתא זאת קתני ומודה כו' חוץ כו' דס"מ דבחוץ הוי גט לר"א [וע"כ דפליג אברייתא] א"כ נימא בחוץ ופליגי אברייתא [וס"ל דאף בנשאת לאחר אסורה לפלוני] ודוחק לומר דלמסקנא בע"מ ס"ל בחוץ לכ"ע שרי וע"מ אסורה עפי משום האי פירכא גופא דלא כסברת תלמודא לעיל [וא"כ לא פליגי אברייתא דא"כ מאי ומודה ר"א הא חכמים ור"א שוין בחוץ] אלא דבאי בחוץ מקשה אף בלא ברייתא מסברא מיהו י"ל דבחוץ ובע"מ מלינו פלוגתא מתני' וברייתא דלעיל [אבל] אי פליגי בחוץ לא מלינו פלוגתא בהך סברא דפקע אישות ע"י שנשאת לאחר : ע"ב גמ' הרי גרושה אלו בזנות. הומ"ל איסור כהונה שאני דהא השתא דפליגי בע"מ לא יליף לה ר"א מאיסור כהונה רק מסברא כדלעיל : גמ' אלא בחוץ. אין להקשות סוף סוף כ"ש בע"מ דשרי ולפרוך פירכא הראשונה בממנ"פ אי פליגי בע"מ הפרכא לר"א גרידא ואי בחוץ הפרכא לר"א ולרבנן י"ל דלמא פליגי בחוץ ובע"מ אסור לכ"ע מכח הך פרכא עצמי' ואע"ג דהשתא הוי דעת ג' דלמא מתניתין נמי ס"ל כן דפליגי בחוץ ובע"מ לכ"ע אסור רק תלמודא מפרש לעיל [להיפך] לקושטא דיש פירכא על תשובת ר"ע משא"כ לפרש דעת ג' דר"ע ס"ל דפליגי בתרווייהו [ולא איצטרך לשנויי ר"ע שמיע ליה דאיכא כו'] ופריך אחוץ ואע"מ דלא כמתניתין ודלא כברייתא [זה לא ניחא ליה לתלמודא] : עוד שם הרי גרושה אלו בזנות א"ל דלמא מחוץ פריך בק"ו הרי שהיה זה כו' ואסור משום לד כי אע"ג דלא הותרה אלא בזנות דהא חוץ קאמר אפ"ה אסורה עליו משום גרושה כדיליף מאשה גרושה מאישה מכ"ש לד אישות דע"מ כו' ויש ליישב וק"ל (א) : רש"י בד"ה הרי גרושה אלו בזנות כו'. יש מגמגמין בהסברת רש"י דהוי ליה לפרש פשוט יותר כיון שיש בה לד גירושין אלא זה בעצמו [לענין זנות] אין סברא שיהיה אלא איסור א"א [לעלמא] ודו"ק : [כאן חסר בעו"ה מדף זה עד דף פ"ט וד' ימלא חסרונינו] :

דף פט ע"א גמ' מבטלין קלא. עיין בפי' רש"י ובפוסקים ודו"ק : **בתום'** בד"ה עד שמגיעין לדבר הברור כו' וקול דלעיל לא שייך אלא בקדושין כו' והך דהכא כו'. הוי כמו עוד י"ל עיין באשר"י : **בתום'** בד"ה מבטלין קלא כו' ומייתי ראיה מדאמר ר"ח כו'. נראה דהוי כמו והשתא א"ש ודו"ק (ב) : **בתום'** בד"ה כיון כו' ליסגא משמע כו'. [הייט ליתנא] דבעידנא כו' שלא תימא שלא האמין לאביה : **ע"ב** גמ' עדיין לא הגיע לפלגות כו'. ר"ח גורם לא הגיעו לפלגות גו' ומבואר באשר"י : **ברש"י** בד"ה במקום אמתלא חוששין לאמתלא כו' ועיין באשר"י שפירש בע"א ודו"ק (ג) : **ברש"י** בד"ה עיינו רבנן בקדושי שני כו'. ואין שייך לומר בקידושי ראשון דא"כ במתניתין למה חיישינן לקול לעולם נימא שיאמרי כשתתקדשה לשני עיינו ביה רבנן בקידושי ראשון אלא דוקא בקדושי שני שייך עיוני הוא"ל וקדמו קדושי ראשון שסוברין העולם מכח הקול שמקודשת לראשון ממילא קידושי שני אין תופסין מכח הקול שקדמו וק"ל ואין ל"ל דאי עיינו בקדושי ראשון א"כ סבר ר"ה דלא אמרינן עיינו בקדושי ראשון א"כ בסמוך לאמימר אליבא דר"ה אמאי מותרת לשניהם ואמרינן עיינו ודו"ק. ועיין במ"ש התום' דאין כ"א קול לקידושי ראשון ה"א דמותר לשני לגרש וכו' [עיין במהרש"א] :

דף צ ע"א גמ' אמרו להם ב"ה אם נאמר ערות כו'. קשה לב"ה יאמר קילור דאיצטריך דבר שרשאי לגרש וערות לעדים ברורים שחייב לגרש בכפייה דאילו כתב דבר לחודיה ה"א להקדיחה כו' אך השתא דכתיב ערות ולא כתיב או ערות או דבר שמעינן מינה [נמי] עדים ברורים [דהיינו] ערוה בדבר י"ל דא"כ תיקשי לב"ה לכתוב או ערוה או דבר דס"מ בפירוש דהקדיחה רשאי לגרש וערוה בעדים [ברורים] לכופו דאל"כ [דלאו לעדים ברורים] ערוה למה לי דכפשוטו לכופו בלא עדים כבר ידעינן דאסור לקיים סוטהו [וא"ל דאשמועינן דע"א מהימן דזה ידעי' מסברא דדיני ערוה כשאר אסורין כל עוד שלא ידעינן מגז"ש דדבר דבר ממנון וע"כ דאשמעינן דזינתה כפינן להוליא וזה ידעינן מסוטה] וכמ"ש רש"י בד"ה וב"ה דהא כו' דלא כפינן ליה להוליא אלא בעדות ברורה לשון שלילה לזה אמר דה"א משום תנשא נקיט ערוה : גמ' תניא היה ר"מ אומר כו'. בתוספתא דסוטה איתא להך ברייתא דהיה ר"מ אומר ואיתא שם בע"א יש לך אדם שזבוב עובר ע"ג כוסו כו' ויש לך אדם שזבוב שוכן בתוך כוסו כו' ויש לך אדם שזבוב נופל כו' ויש לך אדם כו' מוללו כו' ע"ש : מרים מגדלא כו'. אין זו אותה שהיתה בבית שני כדאיתא בתום' סוף סוף חגיגה ע"ש (ד) : גירסת רש"י בגמ' נ"ל שהיה בברייתא אחר אריכותא דב"ה אמרו להם ב"ש מי כתיב או ערוה או דבר אמרו להו ב"ה מי כתיב ערוה בדבר דהיינו כל אחד נותן קושיא לחבירו וא"כ מפרש הגמרא וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה כו' וב"ה להכי כתיב כו' והזיל וב"ש הכל דבור אחד ודו"ק (ה) : **ברש"י** בד"ה כי מצא בה כו' ועוד משמע בלשון דהא דהיינו אסר כו'. עיין ברש"י בחומש פסוק כי נגע אהרן ודו"ק : [עיקור שחילוק כתוב על הנייר שייך לכאן . כן נרשם מכבר.] (ו) : אך קשה ממנפ"ש אי סבר ר"ע כב"ה או כב"ש אי כב"ה וכפי' הרב ר' אלחנן וכ"ת א"כ למה נקיט תלמודא ב"ש ולא ב"ה [דלא שייך תירוץ ר"י בתום'] י"ל דנקיט ב"ש דלב"ה מצינו לפרש שפיר בלשון אי נמי דהיינו אם או אי דלדידיה שפירושו ערוה או דבר [והוי פירוש כי] כאילו כתיב או ערוה או דבר כמו או בן יגח או בת יגח אם בהמה אם איש גם בחור גם בתולה גם לי גם לך ובסמוך קאמר ב"ש מי כתיב או ערוה או דבר לאפוקי לב"ה [ע"כ דלב"ה צודק יותר או ערוה או דבר] וק"ל ואין להקשות עוד לפירוש הרב ר' אלחנן וכי מוכרח התורה לכתוב כי עד שהולרך לפרש דבר לגלות על כי שפירושו או טפי לכתוב אי דא"ל דרך הרר"א בענין אחר [דאי לאו דבר] ה"א אמסתבר ומוקמי הך אן לענין הקדיחה כאשר האמת לב"ה אבל כי עכ"פ לדידיה משמע אי נמי אך השתא דאייתר דבר להקדיח אייתר אן לנאה דז"א דודאי שתמא דאן בלשון אשכח שיין משמע כפשוטו לענין נאה [וא"כ קשה לפירוש הרר"א לכתוב או ולא ניכבי דבר] י"ל דבר בעצמו לאו יתורא הוא דלריך לעדות ברורה דהא דלעיל [דאמר ר"ע משיאו ויתנו כו'] דאמר ליה ריב"ן לא הנחת בת כו' והתורה אמרה דבר כו' [משמע לכאורה דר"ע לית ליה דרשא דדבר לעדות ברורה] י"ל לר"ע דברים הניכרים הוי כמו עדים תדע דאי לא"ה לכתוב לר"ע או ערוה או דבר רק מ"ש התום' דאי לאו דאייתר ליה דבר כו' ר"ל שהיה כתוב ערוה בדבר ולאו דוקא ייתור רק לשון מפורש ודו"ק. [אך א"כ] קשה אם שנא שלא פי' רש"י כר"ע למה לא כב"ה שהלכה כמותו או כב"ע אי משום דתלאה בשנאה מקרא מלא ושנאה האיש האחרון [ע"כ דיש לפרשו לכל מר כדאית ליה או משום הקדיחה או משום ערוה] והא א"ל דס"ל להלכה כב"ה רק בזיווג שני כר"ע דודאי לדינא אין חילוק ולעולם אסור לגרש לב"ה אא"כ הקדיחה ועוד מאי דוחקיה לאוקמי כר"ע ובזיווג שני בשלמא לר"י אע"ג דקשה אלימא טפי דב"ש במקום ב"ה אינה משנה י"ל שפיר אף דס"ל ודאי כב"ה דרשאי לגרש משום הקדיחה מ"מ הפסוק שנותן עלה משמע ליה דבזיווג ראשון איירי וכר"א דמוקי להנהו קראי כן משמע ליה דלא ימהר להרוס בניינו בזיווג ראשון אם לא שמצא בה דבר ערוה תדע דהא קאמר ולא פליגי ואילו ר"ע ובית שמאי פליגי אלא ר"ל [דמסים עלה טובה לא יגרש אלא בערות דבר כב"ש] (ז) : בל"ז י"ל מ"ש ר"י כר"ע ודאי פירשו [דאם שנא] כמו ושנאה האיש האחרון שנואה שהקדיחה רק ר"ל דמסתבר לומר ולפרש כי בלשון אם כר"ע ור' יוחנן דאמר [שנואה לפני המקום או] שנוי המשלח מפרש כי בלשון דהא כב"ש וקאי אשלפניו כסות דמעה וגו' ואין עוד וגו' ונקיט רש"י ב"ש [ולא נקיט ב"ה דס"ל נמי כי בלשון דהא כמ"ש רש"י] דמוכח סברת ב"ש נ"כ לשני הלשונות לענין שלא יגרש בזיוג ראשון [משום עלה טובה] אא"כ מלא בה דבר ערוה דל"ל בלא"ה [הא דקאמר] במאי קמיפלגי בדר"ל אכתי במאי פליגי [דהא ר"ל קאמר כי משמש בכל הד' לשונות] אלא מר מסתבר לומר ולפרש כי בהך משמעות ומר בהך משמעות אך השתא נסתר זה בפירוש הרב ר' אלחנן כמ"ש לעיל דלא נקיט [רש"י לר"י] ב"ה דלדידיה נמי [מלינו לפרש] כי כמו אם ואדרבה לר"ע מסתבר כי בלשון דהא אי לאו דבר וצריך דבר לגלות על כי : ואי ס"ל כב"ש (ח) קשה לב"ש אמאי איצטריך לאוי איסור גרושה לכהן הא אין גרושה א"כ מלא בה ערות דבר וא"כ תיפוק ליה דזונה היא וכ"ת בעבר וגירשה א"כ תום' בד"ה מה להלן שהקשו בשם הירושלמי לישני דאיצטריך לעבר וגירשה שלא ישוב לקחתה (דהשתא קשה) [ע"כ כל"ל דדחיק לאוקמי קרא בדאי עבר מיהו אין להקשות כ"כ מירושלמי אגמרא דידן ודלמא גמרא דידן באמת משני כן גם אקושית ירושלמי (ט) רק קשה תפסיע שאלה דר"פ לרבא ומדב"ש נשמע לב"ה וכ"ש הוא דהא אם לא יגרש א"כ מלא בה דבר ערוה ואפ"ה מאי דעביד עביד בהקדיחה כ"ש אם רשאי לגרש בהקדיחה דמאי דעביד עביד בעי איבעית אימא סברא איבעית אימא סברא לפירוש הר"א דמערוה לא הוי ידעי' הקדיחה ולבתר דאורויי בהקדיחה דרשינן כי בלשון אם ואן כפשוטו וא"ל דהאיבעיא לאו לענין מגורשת דמאן מגורשת ולכן אזהרה לכהן רק מיבעיא כפי' רש"י או כפינן ליה להדורי זה אינו מחוור לי דאם פשיטא ליה דהגט גט אם עבר וגירשה בלא מלא ערות דבר [לכל חד כדאית ליה] מהי תיתי שילטרך לחזור ויקדשנה

באור

ולא כתנא דברייתא דפליגי בע"מ דוקא. אבל לר"מ שפיר עדיפא ליה למיפרך לר"א בפשיטות משום דלרבנן אפשר דפליגי בתרווייהו משא"כ לר"ע דילמא לומר דס"ל לפי האמת כן : (ק) כדברים מגומגמין דמ"ש דמיקרי מותר לזה בזנות לא נודע כוונתו דהא בעל ולא קידש לוקה כמבואר בקידושין דף ע"ח ע"ב בפירש"י גם מ"ש לא הוי גרושה אין לו הבנה כלל אם לא שכוונתו לא הוי איסור גרושה ומ"מ קשה כל"ל אם לא לדעת כרמב"ם שם דבעל ולא קידש אינו לוקה ואפילו איסורא דאורייתא ליכא כדמשמע מרמב"ם ומגדול עוז בפ"ו מהא"ב ואף דאכתי קשה מאלמנה לכה"ג דלכ"ע בעל לוקה אולי זה כלל במ"ש בסמוך ועי"ל ואלמנה לכה"ג דאסרה תורה : (ר) נראה דר"ל אף דקושית ריה"ג אינו אלא אי פליגי בחוץ מ"מ נקיט פירכא דתרומה דשייכא אף אי הוי קושית ריה"ג בע"מ משא"כ פירכא דגרושה אינו אלא אי פליגי בחוץ וכן אידך קושיות : (ש) וצריך לדחוק דבזה אין להקשות דהאי קא דקידושין הוא קולא לגבי גירושין כיון דלד גירושין גורם לאסור לאותו חוץ משום גרושה הדין נותן שלא יאסור לד אישות לכ"ע משום אישות רק הוי גרושה לכ"ע כדי שלא יהיה תרתי דסתרי אהדדי כמ"ש הגאון למעלה בסמוך : (ת) אלו הג' שיטות כמו שהוא לפנינו אין להם הבנה כלל ונראה שהוא ט"ס וצ"ל באחר דקשיא ליה להאי תירוצא דא"כ אמאי נקיט האי דינא באבא והדיך ולא באחר ובשלמא לפשטא דתוספתא קמ"ל רבותא אפילו באבא והדיך חוששין אע"ג דמסתמא לא עבדי איסורא אבל לפירוש שפירשו נראה בנבעלה אין רבותא טפי מבאחר . ובניחא לתירוצא קמא דבא לאשמועינן דבע"מ שלא תנשאי כו' אפילו נישאת לכם הוי גם באבא והדיך רבותא טפי דהוה השמיעני באחר בכבלת בחיי שמגרש כ"ת דוקא ככה אין זה נישואין כלל ואף דאיהו. מ"מ להכי איצטריך י"ל דהנהו היה הלאחר מותו דהוי נישואין גמורין אבל באבא והדיך דלא משכחת נישואין כלל כיון דאינו גם דבא מ"מ איכו להכי נתכוין כסברת הגאון לעיל בדיבור זה אבל לבך הירוצא קשה . ולזה כתב ואלו השמיעני באחר וסמך על המעיין ליישבו שכן דרכו כמה פעמים ובאמת פ"ש ליישב קצת ועיין : (א) דאפשר דאין זה ק"ו דשני לד גירושין דהוה גירושין גמורי לכ"ע לכן אוסר גם ע"ז משא"כ לד האישות של בעל מנת שאינו לד אישות גמור דמותרת נמי אלו בזנות וכעין שכתב הגאון בסמוך ברש"י : (ב) אולי כוונתו דלפירוש הראשון לא מיתושב שפיר לישנא דקאמר מדאמר ר"ח כו' ש"מ מבטלין קלא וכו"ל מבטלין דאמר ר"ח דהא היינו מימרא דר"ח גופיה : (ג) באשר"י שלפנינו ליכא שום מבמעות במפרש בע"א שלא הזכיר אלא לשון הגמרא ואולי ט"ס וצ"ל בהלפסי דמלשון ההלפסי נראה שמפרש בע"א וכמ"ש כרשב"א : (ד) עיין במכתב"א חידושי אגדות כאן . ובתוספות בחגיגה דף ד' ע"ב בד"ה הוי שבית גבי כוי ותבין : (ה) נראה דגירסתו בדיבורי רש"י כגירסת מהרש"א ע"ש. אלא שמהרש"א גריס ברש"י כדמפרש וכ"ש כו' וממתק היבת והזיל ומפרש דמ"ש רש"י כדמפרש הייני לעיל ולהגאון לא ניחא ליה בהכי ומקיים כדמפרש והזיל וכ"ש כו' דמשמע דמפרש האמ"כ ולזה כתב דרש"י גריס בגמרא כאי וכ"ש האי דבר כאי עבדי ליה כו' לבתר הכי. גם הריכות לשון רש"י מורה כן : (ו) אפשר לבית באין חסר שום דבר מדבריו כאן ומה שנרשם עיקר החילוק כתוב על הנייר כדי יכול לטעה בכוונתו אמ"ש אא"כ קשה אם שנא שלא שהיה כתוב בדפוסים הישנים אחר כמה דיבורים אחרים וכאן כהלתו והיבת אך מקומו לקמן וצ"ל אך קשה אם שנא שלא וכאשר כנסנו בפנים : (ז) יותר נראה לודק דהאי תדע מקומו לקמן קודם בתך הבתא נכתב זה. אך על רש"י קשה כנ"ל : (ח) נראה שחסר קצת מבלבול זה דהא קושיהו שמקשה לב"ש איכא תלוי בהי ס"ל לר"ע כב"ש וכל דבריו שייכים בדברי ב"ש עצמן : (ט) איני מובן כל כך דאמאי לא ניחא דגם תלמודא דידן ס"ל כתירוץ הירושלמי וגם מגרושה לכן לא קשה דלעבור עליה בשני לאוין ואם תאמר

מאדם זו מנין לא מדאורייתא היכא רמיזא דין חדש כזו דהא ע"כ מדאורייתא מבעיא ליה מדפשיט מדגלי רחמנא כו' ואין שייך למבעיא רק אם הגט גט באופן מדאורייתא אם הפסיק בדוקא קאמר כי מצא בה ערות דבר וכתב לה כו' משמע הא לא"ה לא הוי כריתות או אם מדרבנן קנסוהו לחזור ולקדשה (י) מיהו בזה י"ל דאזהרה דגרושה כשנתגרשה מדעתה או שמא לענין כהונה איסור כהונה שאני והוי גרושה בעבר ועביד אבל מאונס גופיה נפשוט לא יכול לשלחה כו' לב"ש למה לי דאי בזנתה ודאי אינו רשאי לקיימה והיא משנה ערוכה בכתובות אלא בלא מצא בה ערות דבר ש"מ דאחר יכול לשלחה ומדב"ש נשמע לב"ה (ב) וי"ל דר"פ ידע האי דאונס ואפ"ה מספקא ליה אי ילפינן מאונס ככל בנין אב ופשיט ליה מדגלי כו' דאי בכל מגרשי נשותיהן שלא כדין הדין כך טפי הו"ל לאורויי הכי בדין דגירושין משום דהתם באונס מפורש דעבר אלאו לא יוכל כו' ויש לטעות דוקא התם דעבר אלאו משא"כ בעלמא אינו מפורש דעבר אלאו כשמגרשה [שלא כדין] וקושטא דלא עבר ולא מידי רק מדיוקא [דכי מצא כו'] שמעינן דלא יעשה כן לכתחלה ודו"ק: **סיומא** דמסכת גיטין. בראשונה נפרש הפשוט ואח"כ מעט דרשא: **ברש"י** בד"ה זיוג ראשון כו' כדכתיב בתריה אשת נעוריך וכתיב ונשמרתם ברוחכם כו'. קשה למה לא סגי בקראי דמייתר התלמודא י"ל דזיוג ראשון משמע אשתו ראשונה [אפילו אין זה בעלה הראשון] וכמו שאמר ר"א כל המגרש אשתו ראשונה כו' וכ"ה פירוש אשת נעורים כמשמעו וכמו שאמרו אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנא' ואשת נעורים כי תמאס והנה בקרא דמייתי כתיב נמי והיא חברתך ואשת בריתך דהיינו זיוג ראשון נמי לגבי דידה וכמו שאמרו אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי שנאמר כי בועליך עושיך ולזה מייתי רש"י וכתיב ונשמרתם כו' ובאשת נעוריך אל תבגוד דש"מ זו לאודא קרו בגידה ותלמודא דמייתי הך קרא דביה כתיב כסית דמעה כו' ומיניה משמע נמי קלא [דאפילו זיוג ראשון לגבי דידיה לחוד] מדכתיב אשר אתה בגדת בה בין הדבקים [היינו בין אשת נעוריך ובין והיא חברתך] וק"ל: **והיא** חברתך כו'. ג' לשונות [כי העיד ה' בינך ובין אשת נעוריך. חברתך. ואשת בריתך] במתניתין פליגי בית שמאי וב"ה ור"ע אפ"ל מחלוקתן תלוי במ"ש בגמרא בתכלית האשה בכתובות פרק אע"פ דף נ"ט ע"ב מתניתין דלא כר' חייא דתני ר"ח אין אשה אלא לבנים [אין אשה אלא ליופי. אין אשה אלא לתכשיטי אשה והיינו יופי] וביבמות אעשה לו עזר כנגדו במאי עוזרתו. אדם מביא מן השוק חטין חטין כוסס פשתן פשתן לובש. לא נמצאת מאירת עיניו כו' הן המה ג' משפחות שהוזכר בסוף תענית ת"ר יפיפיות שבהן מה הן אומרות תנו עיניכם ליופי שאין אשה אלא ליופי מיוחסות שבהן מה הן אומרת תנו עיניכם במשפחה לפי שאין אשה אלא לבנים ובסדר המשנה במשניות איתא וכתיב שקר החן כו' אשה יראת ה' כו' ע"ש בפירושים מכוערות שבהן מה הן אומרית קחו מקחיכם לשם שמים כמ"ש הכתוב לא טוב כו' אעשה עזר כנגדו. לזה אין אשה אלא לבנים זה דעת ב"ש וכן הוא אומר אשה יראת ה' היא תתהלל [כנזכר בסדר המשנה] וזה טעם שלא אמר הפסוק בקלרה ושיה כי ימצא בה ערות דבר וכתב לה כו' מיושב במ"ש בסוכה כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר וחסד ה' מעולם על יראיו ועפ"ז שקר החן כו' יראת ה' היא תתהלל דייקא היא הבעלת חן הנזכר וק"ל ז"ש והיה אם לא תמצא חן כו' [משום דמצא בה ערות דבר]. דעת ב"ה קחו מקחיכם לשם שמים עזר כו'. חיטין כו'. אשתו ביתו [גבי ר' יוסי מעולם לא קראתי אשתי אלא ביתי] לזה הקדיחה תבשילו. דעת ר"ע תנו עיניכם ביופי אין אשה אלא לתכשיטי אשה כו' וק"ל: **יאמר** וזאת שנית כו' ואמרתם על מה כו' והלא כתיב בתורה והיה אם לא תמצא חן כו' וכתב לה כו' ופי' רש"י בחומש מצוה כו' [לזה מסיים] על כי ה' העיד כו' מיושב במ"ש בסוטה דריש ר"ע מפני מה כו' י' באיש וה' באשה זכה שכינה כו' וכן פי' רש"י בסדר היחוס הראובני כו' החנוכי כו' מפני שהיו אומרים אם בנפשותם שלטו בנשותיהם לא כ"ש כו' הטיל שם יה כו' וכן נמי י' באיש וה' באשה זכו שכינה כו' שבטי יה עדות לישראל זה שאמר כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך ולא הוה כאן סילוק שכינה כי לא מצא בה ערות דבר ושמא תאמר אף שלא מצא כב"ש דלמא לא מצא חן כפשוטו כר"ע מיושב במ"ש ג' חינות הן [חן אשה כו'] כי מתחלת היצירה שם הוי"ה ב"ה חן בטבע כי חד גופא הוא ולכך בראה מצלע מצלעותיו כאשר נזכיר א"כ [מאחר שלא מצא חן] נ"ל שאינה בת זוגתך לז"א והיא חברתך חיבור שלך וא"כ היא בכלל ג' חינות ושלא תאמר כב"ה הקניטתך להכעים והקדיחה תבשילך כו' ואין אדם דר עם נחש בכפיפה כו' לזה אמר והיא אשת בריתך וזה ענין אפילו מזבח מוריד עליו דמעות כו' לקרב בטעם מזבח מאי עבידתיה ולמה מאין עוד פנות אל המנחה כו' איזו מדה כנגד מדה. אפ"ל בי האדם נברא מעפר המזבח ממקום כפרתו שנאמר מזבח אדמה. עפר מן האדמה. ולא האשה כ"א מצלע כו' וטעמא זאת הפעם עלם כו' להיות חיבור אחד ויקרא שמם אדם כו' [ובלא האשה הוא] פלג גופא כו' והנה לזה המגרש שלא הועיל זה ולא מיחשב זה א"כ לסברתו אנואי לא נבראת ממקום כפרתה מעפר המזבח חושב שאין הקב"ה חפץ בכפרתו ואין זה מקום כפרתו לזה מדה כנגד מדה מאין עוד פנות אל המנחה כו' וק"ל: **מאין** עוד פנות כו' הלשון משמע כאילו אין עוד ה"א דהלשון מאין עוד משמע כאלו שייכות [למה שלפניו שאין עוד שום אפשרי פנות אל המנחה] יתכן במ"ש וזאת שנית תעשו מאי שנית שנית לשטים שבגדו בנשותיהן וזנו אחרי בנות מואב כן עתה בגדו בנשותיהן ובעלו בת אל נכר כמפירש בפסוקי מלאכי שם ז"ש וזאת שנית כו' יתכן במ"ש ר"ה כיון שעבר אדם עבירה ושנה ב"ה דייקא נעשה לו כהיתר ובפ' יום הכיפורים האומר אחטא ואשוב כו' למה לי תרי זימני כדרב הונא כו' לזאת וזאת העבירה עצמה שנית תעשו לזה כסות כו' בכי ואנקה לועק מאוד לאשר אין תקוה לזה כי אין מפסיקין בידו לעשות תשובה כי נעשה לו כהיתר לז"א מאין עוד פנות גו' שאינו מביא קרבנות שהרי בעיניו כהיתר ואף כשמביא הוי זבח רשעים כיון שאין כאן תשובה שהרי אין מספיקין זהו לקחת רצון מידכם ואמרתם על מה חרי אף הגדול הזה מפרש ב' חילוקים על כי העיד ה'. גו' בשטים פרשת הראובני השמעוני גו' וכפי' רש"י [ולזה כתוב אשר אתה בגדת [בין הדבקים דקאי על] לשעבר והיא עתה כעת אף שאין כאן עדות במקרא מ"מ היא חברתך כו' ואין אתה יודע רעה ממנה וק"ל: **כי שנא** גו'. נביא יותר לעומק הענין בב"ר פ' י"ח עובד כוכבי' אין להם גירושין הגיא ר"ח עובד כוכבי' שגירש את אשתו והלכה ונשאת לאחר והלכו שניהם ונתגיירו אינו קורא עליו לא יוכל בעלה הראשון כו' ר"א בשם ר"ח בר פפא אמר בכל ספר מלאכי כתיב ה' צבאות וכאן כתיב ה' אלהי ישראל. כביכול לא יחול שמו אלא על ישראל בלבד אמר רב חנן בשעה שעלו ישראל מן הגולה נתפחמו פני הנשים מן השמש והניחו אותן ונשאו נשים עובד כוכבי' והלכו להם והיו מקיפות את המזבח ובוכו' כו' דקשה פירוש כביכול לא יחול כו' ומ"ש ה' צבאות או ה' ישראל וא"ל לא יחול שמי לענין גירושין אלא על גירושין של ישראל כו' ונראה כי הפסוק כאן מגנה הגירושין כמ"ש כי שנא שלח שנוי המשלח אפי' מזבח מוריד כו' ותקשי וניחא ר"ע לנפשיה (ל) הא בהקדום ב"ה כתיב לאמור הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו גו' ש"מ שלחם לזה אמר בגנותו הגירושין כי שנא שלח שיש פתחון פה כו' לז"א אמר ה' אלהי ישראל איני מיחד שמו אלא על ישראל בלבד ומעולם לא הי' כאן פירוד חלילה שלא יהיה נקרא שמי עליהן ולזה לא אמר ה' צבאות דמשמע שמיחד שמו על שאר צבאות רק אדרבה כמו שאמר ירמיה אם ימושו שמים מלמעלה גו' לא אמאס בכל זרע ישראל וחסדי לא אפיר גו' וקרא דלאמור גו' [דכתוב ביה הן ישלח] תקשי בלא"ה ואת זנית גו' דקשה הלא הלכה רוותת גרושה שזינתה מותרת לבעלה דוילאה והיתה כתיב ועוד תרי קראי דסתרן אהדדי ישעיה וירמיה כה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם גו' ובאיכה רבתי מקשה ומפרק משל כו' אבל הפירוש כתוב אצלינו במקום אחר עיין עליו דמיושב במ"ש אחרי אשר. הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה וכפי' רש"י בחומש [א"כ עיקר כוונת הכתוב דלאמור הן ישלח איש את אשתו וילאה והיתה משום דמרבינן ממחזיר גרושתו סוטה שנסתרה ואת זנית שהיה הזנות קודם גירושין דאיה ספר כריתות] ובזה מיושב קושיות התוספות בסנהדרין [דף כ"ו ע"ב על מה שאמר שם] ויצו ה' לאמור זה גילוי עריות וכן הוא אומר לאמור הן ישלח וגו' [והקשו התוספות האי במחזיר גרושתו כתיב] ובזה הניחא [ואת זנית קודם גירושין] ז"ש כי שנא שלח אמר ה' אלהי ישראל [שמיחד שמו עליהם שלא גירשם מעולם] וזה ענין הפסוקים שם במלאכי ולא אחד עשה ושאר רוח לו ומה האחד מבקש וז"ש ונשמרתם ברוחכם גו' דפסוק חמור הוא זה ומפרש"י על אברהם שלקח הגר כמ"ש אחד הי' אברהם כו' ומאי קאמר [ובאשת נעוריך אל] יבגוד תבגוד מבעי לי' וברש"י שלפנינו מתקן הענין כמו תבגוד [שהוסיף תיבות רוחך אל יבגוד רוחך שפירושו כמו תבגוד] ועפ"י דרכינו נכון מאוד ולא אחד עשה ה' אלהינו ה' אחד ב"ה וב"ש הגדול לאמור הן עמו שלח ושאר רוח לו רוח אחרת ומה האחד מבקש זרע אמת מה שלחם מעל פניו ודנם בגירושין כמו שאיתא בפתיחה איכה רבתי והמה כאדם עברו ברית דנתים בשילוחין ובגירושין כו' זה ענין כמו שאיתא לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שנאמר וזרעתיה לי בעמק יזרעאל כלום אדם זורע קב כו'. או כפשוטו שיחזרו ע"י הגלות למוטב כמו שנאמר והשבות אל לבבך בכל המקומות אשר הדיחך ה' אלקיך שמה ויש כאן להמשיך המדרש [ילקוט פ' קדושים ע"ש] דגנב הוא שיכור הוא ודו"ק: **והיא** חברתך ואשת בריתך גו' ובגדו בהן שהניחו נשותיהן ונשאו נשים עובד כוכבי' זה ענין בפסיק הנני נותן את בריתי שלום והיתה לו ולזרעו גו' וקשה מהו מדה כנגד מדה ומה פירוש לפי שהיו השבטים מבזין כו' ומה ענינו והענין עפ"י הפסוקים האלה במלאכי בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל גו' ובעלו בת אל נכר יכרת ה' גו' ומקודם כתיב בריתי היתה אתו החיים והשלום גו' תורת אמת היתה בפיהו גו' ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' גו' מפרשים על אהרן ונראה לפרש על פנחס וענינו כאן במ"ש אף הוא לעשות נרכיו נכנס כו' התירו פרוסים את הדבר כו' וכמ"ש בסנהדרין פב ע"ב כשנכנס פנחס לא רצו להניח לו אמר להם היכן מלינו שבטו של לוי גדול משל שמעון כו' [לזה נראה] מדכתיב ויבא אחר איש ישראל אחר דייקא ולזה מבזין אותו שפיטם כו' במ"ש לא עבדו ישראל ע"כ אלא כדי להתירן עריות וא"כ בודאי הדבר אמת ובא הכתוב כו' וכבר אמרנו איזה דרך לפי סברתם [שיחסוהו אחר אבי אמו] ז"ל בתר אימא דאימא דהוי מבנות יוסף שפיטפט ביצרו כמו שאיתא פוטיאל תרי משמע כו' אלא סברא יותר לילך בתר צד אביו מאלל אם א"כ כ"ש לילך בתר צד אב ממש קדוש ה' לכן אמר מדה כנגד מדה את בריתי היפך סברא במ"ש סנהדרין פ"ב ע"א כל הבא על ארמית כאילו מתחתן בעובד כוכבים דכתיב ובעל בת אל נכר וכי בת יש לו לאל נכר אלא זה הבא על ארמית ולא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש כו' וזה שאמר פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ג' דורות כו' ואני זאת בריתי והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וז"ש מקודם כהונתו שהוא לא בגד בריתי היתה אתו החיים והשלום גו' ואילו בגד באשת בריתו לא הייתי נותן לו ברית תורת אמת כו' הבועל ארמית כו' ורבים השיב מעון גו' השיב את חמתי גו' ותורה יבקשו מפיהו גו' במ"ש שם דף פ"ב נתעלמה ממנו הלכה וגעו כולם בבכייה כו' [וירא פנחס גו' ראה מעשה ונזכר הלכה] כי מלאך ה' צבאות היא פנחס זה אליהו ולזה אמר הכהן וגו' ובסמיך כו' ושם האשה גו' ודו"ק: **והיא** חברתך ואשת בריתך כו' נתחיל בעזה"י מסכת שבת לכל נתת בן זוג כו' נ"ע יהיה בזה ילאות השבת אצל וילאה והיתה גו' בזמן הגלות שנפרדו כנסת ישראל מזווג ב' שהן ד' בחוץ במ"ש ד' דברים שאל ירמיה מהקב"ה על ב' השיב לו ועל ב' לא השיב לו ודו"ק: **ובפרט** בזמנים הללו שרבים מבני עמינו מקילים בחילול שבת שהיא מצוה ממצות עיקרית שבתורה ברש"י פרשת שלח למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ע"ז לומר לך שהמחלל שבת כאילו עובד ע"ז שאף הוא שקולה ככל המצות וכן הוא אומר בעזרא על הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ושבת קדשך הודעת להם ראוהו גרים שחקו על משבתיה על שבתותיה וזה אחד מהסיבות לכובד הגלות כל המקיים את השבת ניצול מג' פורעניות כו' ועלינו להרחיקם בכל מיני הרחקות כדין החשוד לדבר אחד אין חשוד לדבר אחר חוץ כו' ומחללי שבתות בפרהסיא ואין לך מחללי שבת בפרהסיא גדול מזה ומה לנו להזכיר שאר עבירות שקרוב לודאי שעושין שפורקין עול מלכות שמים ק"ש והפלה תפלין וציצית וכה"ג עצמו מספר בלי ספק ואח"כ בבואם מכבדין אותן כאילו בא ת"ח ויותר קוראין אותן לפני ס"ת ויפשו כמה ראשי עבירות אשר בעו"ה הו ין ורגילין אין להם שייכות בדרוש הסיום ואם יזכני הש"י ב"ה ויהיה שלום נזכיר איזה מהם בפעם אחרת ובכן נזכה לביאת הגואל ליום שכולו שבת אמן:

סיימנו מסכת גיטין בלימוד הישיבה היום יום א' ט"ו תמוז שצ"ה לפ"ק

באור

שיש איזה צד סברא דלא שייך בזה תירוץ הירושלמי א"כ תיקשי אירושלמי מגרושה: (י) והכא פשיט מדגלי משמע מדאורייתא. אך קשה לדברי הגאון דבעייתו הוא אם הגט גט מאי קאמר מדגלי רחמנא באונס מכלל כו' הא גם באונס גופיה הגט גט כדמוכח מברייתא דאם כהן לוקה ואינו מחזיר וכ"כ התוספות להדיא בתמורה דף ה': (ב) מ"ש דאחר יכול לשלחה אינו מדוקדק דודאי אינו יכול לשלחה לכתחלה בלא מצא ערות דבר וקושיתו בודאי לא היתה מדאיצט' למיכתב לא יוכל לשלחה דהא בעי למיכריה באיסור לאו משא"כ באחר כמ"ש בסוף דבריו רק כוונתו לסתות מכל ימיו דלמה לא פשיט רש מדלא מצינו דגלי אלא באונס כו' ואמאי לא פשיט בפשיטות דע"כ אין הפסוק בדוקא דאי בדוקא א"כ למה לי קרא דכל ימיו באונס אלא מדאיצטריך באונס ש"מ דאין הפסוק בדוקא ואי עבר הגט גט וע"ה תירץ דלא היתה סברת הבעייתו דאינו גט מצד הסברא משום דהפסוק בדוקא רק דעיקור הבעייא דר"פ הוא משום דידע מאונס ובעי אם נלמוד בבנין אב מאונס: (ל) ליבנא דתלמודא דבב"ק דאיתא שם האי ליבנא נקיט וכן טונתו על הקב"ס: סליק בס"ד

הגהות וחדושים על מסכת גיטין

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א תד"ה המביא. אע"ג כו' כדתנן בשמלה כו'. הא דלא הביאו מתניתין דפרקין (י) כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים הוא משום כיון דתני חוץ מג"נ ידעינן דכל גט היינו שאר שטרות אבל שמא לעולם משמעו גם אשה דוקא: ד"ה אף. מש"כ מהרש"א דעיר השנוי בדברי תנאים משמע אחת היא. נסתר מהא דמשני ר"א בערכין (לג ב) תרי יובלים הוו. והרש"א שכ' דלא מסתבר דרקם דא"י לא היו דרין ישראל ובדח"ל היו ישראל. תמוה כיון דבח"ל ע"כ דרין ישראל ואמו מפני ששמה רקם לא ידורו בה. והכי איבעיא ליה למימר דלא ה"ל לסתום שם דלא ניתי למטעי דעל הרקם דח"ל יכוון כדהכא. והא דלא תנן התנא בירושלים דערכין י"ל משום דלא הוה אלא הילכתא למשיחא דהא אין בתי ע"ח אלא בזמן שהיובל נוהג: ד"ה מכפר. שהיו מצויים בה תמיד כצ"ל: ד"ה ואשקלון. וכתיב הפילה לישראל בנחלה כו' כצ"ל: באה"ד אבל קשה דרקם כו' וכתיב ביהושע ויקדשו את קדש. שם הוא בשם נקודות וכאן בקמץ וצירי: באה"ד וי"ל דתרי רקם כו'. ולענ"ד דהני דמתניתין היו נקראים בהכי"ן בראשן ואינן לשמות. ה' הידיעה דאיתו על הרוב בשם עצם פרטי. ואפשר לומר ג"כ שבאו כאן לשמות ה' המיוחדת (יען מנאתוה לפרקים ע"ש עיר כמו העי הגלגל) ורצ"ל אותן שבח"ל כי ידוע שעליהן יכוון כמו תן לי הנפש: באה"ד ואמר ר"י דאפי' בגד של א"י כו' לפי כו' ורחוק מעיקר ישוב א"י כו' וכן י"ל כו' וגבי רקם וחגר. קשה דבגמ' ק"ל סמוכות לארץ ישראל. באה"ד אע"ג דעכו היא עצמה בא"י כו'. לכאורה אף לפר"י יל"פ דר"מ דאמר עכו כא"י היינו גם חלק דח"ל: ד"ה ואם. ומיהו מזה אין להוכיח כו' טעמינן להו פרוש כו'. מש"כ מהרש"א דר"מ כגון שמת תוך הזמן כו' או הלך כו'. קשה דא"כ מ"מ לא בבקת חיי כו' דיזייף ויכתוב לאחר מיתתו או לאחר הליכתו למס"י מזמן קדום. בזמ"פ לאחר מיתתו ואחר הליכתו ול"ל להוכיח מתכר ומתנה: באה"ד בסה"ע דהא רב א"ל מודה כו'. הוא בכתובות (יט): באה"ד (ע"ב) אלא ה"ע דלא יחזיר כיון דאיתרע כו' אפי' ימלא עדי קיום כו'. נראה דל"ד אלא אפי' נמלא מקויים נמי אם הלוה טוען מזוייף ור"מ בדבריהם בב"מ שם בד"ה הא קאמר להד"ה: ע"ב רש"י ד"ה דלא איתחזק איסורא. בכך חתיכה גופא כצ"ל. וכוונתו נ"ל דאפי' בב' חתיכות דמעיקרי איקבע אסורא בכריתות (יח) מ"מ לא איתחזק איסורא בכ"א מב' החתיכות ונאמן עליה עד א': תד"ה לפי. ואין לומר כו' דשכיח שפי כו' וה"ה שאר הלכות גיטין. נ"ל דחיישינן להו. וזה אין לומר משום דלא שכיחי ל"ת להו והו לא תיקשי מהא דבין לרבה כו'. דכיון דהחשש אינו אלא משום לעז דערעור הבעל א"כ יוכל לערער גם בשאר פסולין דלא ידע: באה"ד ואין בקיאין פי' אין חוששין כו'. כיוצא בזה במשנה דסנהדרין (נב) שלא היה ב"ד כו' בקי ופי' בגמ' ב"ד של צדוקים הוה עפרש"י שם: ד"ה מאי בינייהו. ולת"ק נמי כו'. לפמש"כ כוונתם בע"ז (ו ב) דיש לפסוק כחכמים נגד הת"ק. י"ל דהש"ס ר"ל מ"ב לענין דינא. ואף לפי' מהרש"א שם י"ל ה"נ גם לרבה דחכמים לא באו אלא לפרש דברי ת"ק כדהתם. והגמרא ל"א דפליגי אלא לרווחא דמלתא דלדידיה איכא למימר נמי דפליגי. ועוד נ"ל דיש לפסוק כחכמים דהתם מתני' לקמן (מ) כוותייהו דתני שוו למוליך כו': ד"ה ורבנן (כד"ג) מוקי לה כר' אלעזר כצ"ל בל"י וכן בסמוך:

דף ג ע"א גמרא חדא מתלתא נקיט כו'. בזה א"ש מה דלא תקנו לומר בפ"נ ובפ"נ (בפני בפני נ"ל) דא"כ היה מאמר אחד בעל ג' תיבות ומייתינן לגזיזה. אבל עתה הם ב' מאמרים נפרדים בעלי ב' ב' תיבות. ולרבא ודאי א"ש דהעיקר הוא בפני נחתם. ובפני נכתב אינו אלא משום דלא ליתי לאחלופי: רש"י ד"ה הכא בפני קאמר. ולא קא מוכחא מלתא. כ"ה גי' הישנה וכ"ה ברש"ל ועיקר. דכ"מ מדבריו לעיל בד"ה אתי לאחלופי שכ' דמוכחא מלתא: ד"ה מאן האי תנא. דמתניתין כצ"ל: תד"ה מאן. מוקי מתני' כר' אלעזר כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה אי ר"מ. זו היא חתימתו הס"ד ואח"כ מה"ד חתימה. וסופו החתימה הוא: ד"ה ולא בעי ר"א חתימה. ופליג עלה ר"א כו' ולק' בד"ה ואם נשאת הולד כשר. ומדפליג ר"א עליה ש"מ כו' פי' גה"ש. ולשונו מגומגם קצת. אבל קושט קושייתו הוא דילמא ר"א לא בא להוסיף אדברי ת"ק אלא דאפי' אינו כת"י ואין עליו עדים. אבל גם הוא לא הכשירו אלא לענין הולד שאינו ממזר. לפיכך פי' הוא ז"ל דההוכחה היא מדק"ל כשר ע"ש. ולי גם זה לא מחוור דדילמא כשר דקאמר קאי על ולד שהזכיר הת"ק וה"ק אע"פ כו' כשר הולד. ול"נ דההוכחה היא מתיבת כשר שמיותר לגמרי כיון דקאי את"ק. אלא ע"כ ר"ל דכשר הגט: תד"ה דתנן בסופו. אבל לרבה קשיא. עי' ב"מ (נה ב) תד"ה ולא: ד"ה שלשה. למ"ד בפרק מ' כתב ידו ועד שניט כצ"ל: ד"ה וגובה. ל"ק לפסק ר"ח דמיירי בחתימו כו'. וכ' הרש"א דל"ק לר"ת ממאי דמסיק כו' דהיינו משום דנכתב לשון פרסי. וקשה דהא אי איכא עדי חתימה ישראל גבי ממשעבדי אפי' כתוב בל' פרסי כדלקמן (יט ב): בהה"ד דלא גבי ממשעבדי אלא בעדי חתימה כצ"ל:

דף ד ע"א גמרא ואתא ר' אליעזר כצ"ל ביו"ד וכן בסמוך וברש"י ותד"ה ומ"ב: תד"ה וחתמו. ומאן דמפרש נמי כו' ור"א היא משמע דלר"מ א"ל כו'. לכאורה יש לדחות דלהכי לא תוקי כר"מ דלדידיה מאי איריא משום תקנה תיפוק ליה משום דהוה גזירה לגזירה עי' פרש"י שם. אבל גם עתה ר"י שם ע"כ גוזר גזירה לגזירה ע"ש: באה"ד דכיון דידעי דצריך לשמה כצ"ל: ד"ה מודה בסופו. וי"ל דמ"מ איכא למיגזר חתימה אטו כתיבה. וא"ת כיון דהגזירות אינן שוות מנ"ל למילף חדא מחברתה. וי"ל דר' אבא אומר סתמא דמודה ר"מ במזוייף מתוכו ומשמע דכולל כל מיני זיופים רק דהוקשה להם דליכא טעמא דניגזר בזיוף דשלא לשמה ולכן נאמר דודאי לא כיוון ר' אבא לזיוף הזה וחדשו בתירוצם דגם בזה איכא טעמא למיגזר. ובאמת ל"י עיקר דברי ר' אבא היכא הוא דבכ"מ מביא דאמר כו' ועי' לקמן (ע) בתד"ה דאמר ובב"מ (לא) ד"ה דאמר ובמש"כ שם (לז ב): ד"ה דקי"ל. קי"ל כשמואל דבדיני פליג לקמן אדרב כו'. ק"ל דלא קי"ל כשמואל בדיני אלא נגד רב אבל היכא דפליג על ריו"ח הלכה כריו"ח וכש"כ דנגד ריב"ל א"כ כמותו דהא ריו"ח וריב"ל הלכה כריב"ל ולק' שם אריב"ל ג"כ דהילכתא כר"א בגיטי לחוד וע"ש בק"כ אות מ"א: באה"ד והאר"א מודה ר' אלעזר כצ"ל בל"י וכן לקמן: בהה"ד דקידושין אסר לה אקרובים. לכאורה הל"ל דאסר לה אכ"ע ועמש"כ בקדושין (סה ב) ברש"י ד"ה הכא קא חייבה לאחריני: ע"ב רש"י ד"ה לא צריך. ואע"ג דאין בקיאין לשמה. ולק' בד"ה רבה אית ליה דרבה כתב דכולהו בקיאין: ד"ה ואיכא דמותיב. ואע"ג דהוה מותבינן כו' נמי צריך כוף כו' כצ"ל: ד"ה אלא מ"ב. דהא א"ל דרבא כצ"ל: תד"ה תנן. ונקט האי לאפוקי רקם וחגר. ואף דגם אי הוה תני המביא במה"י היה ג"כ ממעטן. מ"מ השתא אשמעינן דגם מהם לא"י דלא שכיחי לקיימו נמי א"צ ועי' בדבור הסמוך: ד"ה כיון. גבי בני מחוזא דניידי ומצריכי בפ"נ משכונה לשכונה. ע"ש דרבא מצריך אפי' באותה שכונה: ד"ה אלא מ"ב. מקומות דלא קביעי ב"ד. מפרש"י משמע דאף במקומות דלא קביעי מ"מ שיירתא איכא וכמו בעולי רגלים:

דף ה ע"א גמרא מ"ש דבעא מיניה כו' והא אשה כו' ותנן כו' ובלבד שהיא צריכה כו' כצ"ל ומלת עצמה הב' למחוק וכדלעיל ולקמן במשנה: שם מ"ש המביא גט כו' ולא אמר בפ"נ כו' כצ"ל ומלת לה למחוק: רש"י בסה"ע ד"ה אלא להקל. מתחלה של"מ לעדים. נראה דר"ל דעיקר התקנה היה להקל ואגב התקינו ג"כ דלכתחלה דוקא צריך בפ"נ. אבל בנדה (נח ב) במשנה איתא ג"כ כהאי לישנא ושם א"א לפ' כה"ג אלא דר"ל דלא גזרו עה"ד להחמיר בכ"מ אלא דלפעמים מקילין ביה ע"ש וכמו כן יל"פ הכא: תד"ה איליימא. דברי מהרש"א בזה דחוקים. ול"נ דכוונתם דאי מיירי באלם או שלא כתב א"כ מאי רבותייהו. שפי ה"ל למיתני ולא אמר כדלק' בסה"ע בברייתא והיה כולל בזה גם אם יכול רק שנתן הגט בלא אמירה והלך לעלמא. אבל אי מיירי בחרש שפיר הוה רבותא דאע"ג דהוא פסול מ"מ כיון דעביד שליחותיה בעודו פקח אלא שנ"א בפ"נ אם יש כו'. וקושיית א"כ יכול נמי לא קאי על משנה זו אלא כפירש"י בדבור הסמוך. ולרבה למאי דמסיק נקיט בדוקא בכה"ג. ונראה דגם באלם יתקיים בתוספתו אף לרבה דלא שכיחא שיעשה שליח. ומשום שלא תחלוק ליכא באינו יכול כמש"כ רש"י ותוס'. דגם הוא נכלל באינו יכול: ע"ב גמ' דרבין בר בר חנה. כאן מצאתי עוד בן לר"ח אשר לא חשבוהו התוספות בב"ב (קמא) ועמש"כ לקמן (לא ע"ב): שם ת"ב דריו"ח המביא גט כו' ולא אמר לה בפ"נ כו'. בהעתקת התוס' ברייתא זו לעיל (ג ב) בד"ה דתנן ליתא למלת לה וכן בב"מ נה ב בד"ה ולא: שם אתא לקמי' דרב אמי ורב אסי כ"ל דצ"ל דר' אמי היה בא"י:

דף ו ע"א והא בבל לצפונה דא"י כו' כצ"ל כו': שם מ"מ בשוקייהו פרידי. כה"ג בב"ב (נ"ד): תד"ה הני. וא"ת לעיל דאמר בגירסייהו פרידי אמאי כו'. לכאורה י"ל אף דבני המקום מכירים חתימת התלמידים מ"מ חתימות רוב בני העיר שאינם תלמידים אינן נודעים להם משא"כ על שוקא באים רוב בני העיר. ומה שאמר בגירסייהו פרידי הוא לטעם למה לא נאמר דהתלמידי' יקיימו חתימת בני העיר כדפרש"י בבני אדמדיר כשהולכין לשוק יקיימוהו: ד"ה והא רבה. ותמני שאני בני מחוזא דניידי לכך מצריך רבה בר אבוה כו'. דהוא היה ג"כ במחוזא כדמוכח בשבת (נט ב). אבל רב ששת משמע לקמן (יד) דלא הוה במחוזא. והרא"ש לק' בפ' המגרש סי' י"א כתב דבנהרדעא הוה: ע"ב גמ' הא איכו נמי שלא תזקק לעדים קא"ל. עפרש"י. לכאורה לרבא דאף במקום שא"ל בפ"נ ובפ"נ אם יש עדי קיום שני. יל"פ דרי"ם לעולם היה סבור דבכפר סיקאי הוה כח"ל ואפ"ה אי הוה אשכחא עדי קיום הוה שני לכבי קא"ל שלא תזקק לעדים. ול"נ דהקושיא אזלא אליבא דרבה ויהיה ראיה לפסק הרא"ש ד' כוותיה. מיהו גם לרבא מייתי הש"ס שפיר כדתניא כו' מדקא"ל שתוק כו' הואיל ויצא הדבר בהיתר ולא חשש דילמא אתי בעל ומערער ונסמוך על אמירתו בפ"נ ובפ"נ: שם אמו כל דלא ידע כו' לאו גברא רבה הוא. כה"ג בגו"ס (מ ב): תד"ה אבי"ל. דיודע היה שאינו עיקר. אע"י יתליע הרבה אמוראי

לא הוו ידעי אינו ברייתות וכן ר' אביתר לא ידעה. והתחתם נראה מדלא מקשה הש"ס עליו מהברייתא. ונ"ל דאיה לפסוק כוותיה מדל"א אביי אמו כל דלא ידע הברייתא כו' מוכח דאינה עקרית: באה"ד כדאמר בירושלמי בפ"ק דשבת כצ"ל. והוא שם על מתניתין דלא ישב לפני הספר:

דף ז ע"א גמרא שלחו ליה למר עוקבא זמרא כו' כצ"ל: שם שוכן עדי עד עושה לו דין כצ"ל: תד"ה השתא. אע"פ שיש שם אכילת איסור תרומה לאשתו. ולא הוי כקנינו שקנה קנין דאוכל בתרומה בר"פ אלמנה ע"ש. דכיון דהוא עבד אין לו קידושין ואינה קנין: ד"ה זמרא. וכ"מ מדקאמר וליפלא להו כצ"ל: ד"ה מעבורת. ולא הויא כלילא דהכא כההיא כו' כצ"ל. ואין זה משום דהכא אפי' בחול אסירא. דהא מסקי דהיינו דוקא למשתה. ועוד דהא מסקינן דלא נאסר אלא בנגרי. אלא הואיל שכתבו שהוא כעין כיפה א"כ ע"כ אוחזין אותה ביד ומגביהין אותה למעלה מהראש. והיה אסור בשבת משום משא או משום הולך כאשר האריך הנו"ב במ"ת בחלק או"ח סי' ל' באיסור הפערלאק"ן: ד"ה בזמן. לפי שאינו אסור אלא לחתנים כדפרישית כצ"ל: ע"ב גמרא למימרא דעכו לציפונה דא"י קיימא ורמינהו כו'. ק"ל לפירש"י בתוס' לעיל במתני' ד"ה ואשקלון דאפי' בגד של א"י צ"ל בפ"נ לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב א"י כו'. מאי פריך הכא דאף א"ת שהיא תמוכה מסוף הצפון לצד דרום בכמו פרסה (דמש"כ רש"י השתא כו' מסוף כו' יום או יומים כו' אינו מוכח מהברייתא) מ"מ היא רחוקה מעיקר כו' ולכן צ"ל בפ"נ: שם מימינו למזרח הדרך כו'. ועי' גי' הגר"א ז"ל. וק"ל דהא סוף א"י לצד מערב הוא עד הים הגדול כדלקמן. ואולי עולי בבל לא כבשו כ"כ עד הים ועמש"כ רפ"ו דשביעית. או דעכו וכזיב המה בנסין שבים עי' לקמן (ח): רש"י ד"ה וארפ"ר. דהא מצפונה לבית אל כתיב וע"כ כו'. ק"ל דילמא קיימא בצפונה מזרחה לבית אל: תד"ה ויהיב. ומפרש ר"ש כו' גם פירושו דחוק. ולענ"ד דה"פ דהנסיון מעיד דדרכים הקטנים עשויין להשתנות אם מחמת קלקולם מגשמים או מריבוי החול וכובשים להם דרך מן הצד. ולזה פריך שפיר דמאי סימנא הוא כיון דעשוי להשתנות וכדאמר התנא בעצמו עד שיודע לך כו' ומייתי מדר"פ דקרא נמי מסמן במסילה: ד"ה עלין. מתוספתא דשביעית כו' כמ"א דרך ארץ כו'. במנחות לא העתיקו ב"ת אלו. ואנכי חפשתי בתוס' דשביעית ולא מצאתי: באה"ד ואף ע"ג דשכיחי וגמירי כדי שלא תחלוק כו'. ק"ל והלא הת"ק ור"ג דמתניתין נ"ל שלא תחלוק ור"א הוא דאית ליה וא"כ הוה מצי לאוקמי ב' הברייתות כר"י והא ת"ק ור"ג והא ר"א:

דף ח ע"א גמרא דמיא כי ארעא סמיכתא דמיא. שבת (ק ב): שם רבנ"א בנהרות דא"י כו'. ק"ל מדוע לא מוקי הא בנהרות דא"י והא בים הגדול ואידי ואידי רבנן: שם שנאמר וגבול ים כו' זה יהי' לכם גבול ים כצ"ל: שם וכש"כ סוריא דמרחקא טובא. לכאורה יקשה מדוע לא מביא הש"ס תניא כוותי' מהברייתא הסמוכה. ועמש"כ בברכות (כו): תד"ה כל שמופש. וקשה לר"י דא"כ כו' הל"ל כו' מטורי אמנון כו'. מפרש"י משמע דמפרש מטורי אמנון עד נחל מצרים שבדברי ת"ק היינו מרגלי ההר למערבו א"כ אם הי' ר' יהודה אומר מטורי אמנון הי' ג"כ משמעו מרגלי ההר לצפונו או לדרומו לכן אומר מקפלוריא דהוא בראש ההר: באה"ד ונראה לר"י כו'. קשה דלפירושו חסר בדברי הת"ק הגבול שבצפון. וי"ל דלא בא לסמן א"י אלא בהנסין ממזרח למערב ולאפוקי מדר"י דס"ל דאין להם גבול למערב אלא עד אוקיינוס. וא"ל ר"י דממזרח למערב א"צ סימן כי נמשך למערב עד אוקיינוס. ולא נצרך אלא לסמן גבולי צפון ודרום בהנסין: ד"ה רי"א דבזה"ז סי' לנו להתחייב כו' כצ"ל: באה"ד כדכתיב עד ים הגדול כו' וכתיב כו' ועד ים פלשתים. ק"ל נ"ל לר"י וגבול הלא ס"ל בר"ה (ל ב) דעד עצם היום הזה הוא עד ועד בכלל. וא"כ תיפוק ליה מהני קראי דמייתו התוס' ועי' בערכין (יח): ד"ה המוכר. דא"כ הוי סברתם איפכא כו'. לכאורה י"ל דמיבעי להו פסיקא להו דמסוריא אין השיירות מצויות ולכן אפי' היא כא"י לענין עבד צ"ל בפ"נ כמו ממדינה למדינה בא"י. למאי דס"ד מעיקרא אליבא דרבא. ועכו לרשב"א השיירות מצויות אפי' שהיא כח"ל כמו סמוכות ומובלעות לת"ק ור"ג: ע"ב גמ' עבד שהביא גיטו כו' נכסים לא קנה. לכאורה מכאן ראיה דטעינן מזוייף להבא ליפרע שלא בפניו עי' בתוס' ריש מכלתין בד"ה ואם: רש"י ד"ה עבד שהביא גיטו כצ"ל: ד"ה לא יצא ב"ח. ריטא דלא ג"ד כו' ל"א דשייר אבל הכא דנחית לשורא אמרינן דלדידי' נמי שייר כו'. זהו היפך מהא דאמרינן בר"פ בכל מערבין (וכ"ד) אין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בו חוץ וע"ש בפרש"י ד"ה ואפי' ול"ע: תד"ה דגזרו. ותיכן דמיירי בספר הבא מח"ל לארץ ומאהיל עליו כצ"ל: ד"ה אע"ג. כדמוכח בפ' הדר כו' אתו לקמיה דרבא כצ"ל: באה"ד ודאי איסורא דרבנן בתגר שלא עירבו שרי משום מצות מילה כצ"ל: באה"ד דע"י ישראל היה אסור להרבות. פי' משום שיש בו איסור דאורייתא כמש"כ הר"ן בפ"ב דבילה (דף קל ב). וראייתם נכונה מהא דחולין דאם איתא דריבוי אינו אסור אלא דרבנן לא הוי גזרי שמא ירבה דה"ל גזירה לגזירה. ומש"כ אבל ע"י עובד כוכבים ניחא דשרי להרבות. ר"ל אפי' לצורך דבות כיון דהיתר גמור לצורך חולה ע"י עובד כוכבים דבחולה ל"ג וכמש"כ הר"ן שם בטעמא דביו"ט מותר להרבות הואיל דלצורך או"כ היתר גמור. ושוב כתבו ושמא דוקא לצורך המילה כו' ור"ל דלא כסברת הר"ן דבהיתר גמור שרי להרבות ואפ"ה לא תיקשי מהא דביו"ט מותר להרבות דהתם איכא ג"כ מצות שמחת יו"ט. ואף דבמנחות (סד) בד"ה שתים לא כתבו כן. זה מצינו רבות בדבריהם שסותרין א"ע ממקום למקום. ודברי המהרש"א בכאן אינם מחוורין: בהה"ד משום שמחת יו"ט התירו. לכאורה בהא דממלאה אשה כו' מה שמחת יו"ט איכא בריבוי כיון דא"ל היום אלא נתיכה אחת (וכן בנחמום). ואולי משום דשמחה היא להם היום במה שימלאו למחר תיכף. וכה"ג בסוף פ"ק דבילה כל שנאותין בו בחול מבלמין אותו ביו"ט:

דף ט ע"א גמ' [אלא ערעור דבעל. התוי"ט נתקשה על לשון עוררים דהוא ל"ר. עמש"כ בריש ב"מ בתד"ה ולחזי]: תוס' ד"ה ואינו חוזר. וא"ת כו' ולא קנה אלא לאחר מיתה כו'. עי' לקמן (יד ב) בתד"ה הא בשכ"מ וצ"ע ועמש"כ שם: באה"ד א"כ אפילו סתמא דכיון כו'. דעתו שיקנה כו' דהיינו מחיים. צ"ע מהא דאיתא בב"ב (קנז) אריו"ח ומודה כו' במתנת שכ"מ צ"ע כלום מ"ע אמר אביי מתנת שכ"מ לא קנה אלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחרונים ע"ש. התם נמי ניחא דכיון שדעתו שיקנה היה כוונתו שיקנה מחיים: באה"ד ומיהו אם כותב בהדיא מהיום אם ימות א"כ שיועיל כו' כצ"ל: ד"ה אלא. וה"ה ערעור דלקוחות כו'. לכאורה משמע מזה דדוקא שטוענין שהוא מזוייף אבל אנן לא טענינן להו עי' ריש מכילתין בתד"ה ואם ועי' בשיטה מקובצת: ע"ב רש"י ד"ה פסולים. העובד כוכבים הס"ד ומה"ד שמוחזקים: ד"ה לא יתנו לא"ת. ואפי' כו' ותכין כו' כצ"ל: תד"ה מקרעין. כמו כתב ע"ג שבלא ופנקס. הוא לקמן (כ): באה"ד ועוד דאפי' כו' תביאה לקמן כו' כצ"ל בל"ו: באה"ד שא"ל להעיד על עיקר המעשה כו'. קאי על אותן שקורין לפניהם: ד"ה מילתא. כדמפרש לקמן חוץ מגיטי נשים כצ"ל:

דף י ע"א רש"י ד"ה ה"ג אלא כו'. כגון לשמה כו' איתא נמי בשטרי קידושין כדכתיב ויצאה כו'. כן איתא לסדיא בקידושין (ט ב): תד"ה בשליחות. דכיון דבא ליד השליח כאילו בא ליד דמי כצ"ל: גמרא רשב"ג אומר כל מצוה כו' כצ"ל: תד"ה מצות. בפירקי דר' אליעזר כצ"ל ביו"ד: באה"ד וא"ת אמאי יוצא בה יד"א כו'. עיין מהרש"א. ועי' מה שתמהתי עליו בקידושין שם: ע"ב גמרא מאי קמ"ל תנינא כו'. והדר פריך ותרי לא כו'. עי' לעיל (ה ב) בתד"ה והא קי"ל: בתוס' ברש"ע מהכיה לכ"ע כצ"ל: גמ' בפיסקא רש"א. והא לאו ב"כ כו' כצ"ל: רש"י ד"ה תני חוץ כו'. אבל ת"ק דמתניתין כו' ותנא לשמה ומחובר לא מוקמינן כו' כצ"ל: תד"ה חספא. אבל בשטר שמותרין בו עובדי כוכבים כו' ולא הודאת בע"ד כו' ולא הוי אלא חספא בעלמא. בעניותי לא הבנתי דכיון דמהני הודאת בע"ד בלא עדי מסירה א"כ הואיל דמחזיקינן להו דלא מרעי נפשייהו וברור הדבר שמסר לו השטר הוה כהודאת בע"ד. ואולי בדיניהם אין מוסר הנותן השטר להמקבל אלא שאומר לפניהם שהוא נותן לו במתנה ושיכולים לכתוב שטר ע"ז ולמוסרו לו להמקבל והואיל דאין שליחות לעובדי כוכבים במאי נקנה:

דף יא ע"א רש"י ד"ה כשרים במקום. כלומר אף כו' שאתם מכשירין. לשון שאתם אינו מכוון דע"כ רשב"ג פליג על ר"ש דאמר דחכמים מכשירין בעדי מסירה ושמות מובהקין. והנ"ל אף אלו כו' שהם מכשירין. דא"א לפרש דזהו מדברי ר"ש שאומר דרשב"ג אמר אז לחכמים דר"ש דהרי הן היו בדור שלפניו אבל עיקר פירושו דחוק דהכי הל"ל אף אלו אינן כשרין אלא במקום שאין כו'. ולענ"ד נ"פ דרשב"ג קאי על חכמים דר"ש שהיו אומרים חוץ מגיטי נשים כו' כלישנא דת"ק דמתניתין: תד"ה שבתאי גרסי' כו' אבל שבתאי כו'. נראה דצ"ל שיבתאי. כי שבתאי אשכחינן בסנהדרין (ח) שהוא שם חכם ועי' בסה"ד אות ש"ן. והתוס' בנזיר (ג ב) בד"ה סיכא הביאו ג"כ הר"ר שבתאי: ע"ב גמרא באנו למחלוקת ר' אליעזר כו' ר' אליעזר אומר זכה לו כצ"ל ביו"ד: רש"י במתני' ד"ה יחזור. ואין כו' לזכות בכן לצרכן כצ"ל: תד"ה בגיטי. ליש לך אלא כהדא כו'. פי' מהרש"א. ולא תתמה דבמתניתין אמרי בעלמן טעם דזכות וחוב. דכן דרך תנאים להעלים עיקר שמם ולומר שמם שאינו כמ"ש בס"ד בכ"ה (עז) בד"ה אלא אר"ת: ד"ה יתיב. כדאמרי' דהיה מישתמיש כו'. הוא בשבת (מא): באה"ד ושמואל היה צריך לר"ה כדאמרי' ס'. זהו דוחק דשמואל חבירו דרב. בעי תל"ה תלמידו. אבל נראה דזה הי' ר"ה ריש גלותא דמים בחיי רבי ור' חייא דאיתא בירושלמי בפ"ט דכלאים הביאוה התוס' במו"ק (כה) ע"ש: ד"ה כל. וא"ם למ"ד כו' אלא בפקדון מה הוצרכו כו' תיפוק ליה

משום

משום דתן לזכי . קשה כיון דק"ל מה הולרש אא"כ אפי' אי תן לאו כזכי יקשה הלא יכול להקנותו ע"י זכייה מתם . וביותר קשה מש"כ לקמן בתירוץ ר"ת דתן לא הוי כזכי אלא כשמוסר מיד ליד כו' והולרכו נמי לתקן יו' דהתם לא הוי תן כזכי . דמ"מ יקשה מזכי מתם . ולקמן (יג ב) ד"ה גופא דקדקו מזכי מתם : בא"ד ואמאי לא מפרש כו' משום תן כזכי . לכאורה א"כ לא אתיא מתניתין כרבנן דאמרי דבעבד נמי תן כזכי . אבל שם בד"ה אמו כתבו די"ל דריפא לא הוי דומיא דסיפא ע"ש . ועי"ל דהשתא דהוה ס"ד דאפי' באינו מוסר מיד ליד אמרינן תן כזכי י"ל דלהכי בעבד לא מהני דהוי כמו עלי גיטך מע"ג קרקע וכמש"כ בס"ד בב"ב (קנא ב) ע"ש . ולפ"ז דבריהם לקמן (יג) בד"ה האומר צ"ע : בא"ד (בדף יב) וכן ברים השולח כו' כשליח הגט דהולך לאו כזכי כ"ל :

דף יב ע"א גמרא כי היכי דחזו לי איכשי ומרחמין עלי . לכאורה בפשוט י"ל הטעם כי היכי דאיכל ללות ואסלק בשיעבוד הבצורת דאז אריות יותר מכדי מזונותי מא"כ עתה כשיעבור הבצורת תאמר לי עשה עמי ואזנך והוה א"ש בצורת דנקים . דאם הוא חלוש בטבעו שא"י להרויח כדי מזונותיו . אפי' כשיהי' ב"א אין לו בטחון שיוכל לגלם נשייתו . וי"ל משום דאף לפ"ז יקשה לאשמועי' בחלה דיש לו ג"כ בטחון שיבריא ברוב חולין לחיים : תד"ה אלא . וא"ת ונילף מהכא בעלמא דהמגביה מציאה לחבירו דלק"ח . לכאורה י"ל דמציאה שאני משום מיגו דזכי לנפשי' . ואולי דמשמע להו דלעני דכתיב קאי ג"כ על המלקט כמו לר"א עיין ב"מ יב תד"ה והכוס . ור"ל דגם לעני הזהיר דלא ילקט לצורך עני אחר . אבל מ"מ שפי ה"ל לאקשויי דנילף מהכא התופס לבע"ח : ד"ה מאי שנא . פי' אא"ב כו' . לולי דבריהם הנל"פ דהקושיא היא בין למאי דס"ד ובין למאי דדחי (וביותר לפי העתקתם מ"ש בלא ו') וכמו לקמן (בע"ב) הקושיא דקמא קמא קדים ליה וכן בד"ם : ע"ב גמרא בפאות פחות משוה פרוטה . עפרש"י ותוס' . ולכאורה לפמש"כ בקדושין (ג) די"ל דאלי שיעור מותר מה"ת בהנאת הקדש הוה א"ש הכא בפשיטות . אבל ז"א דהתנן בכפ"ה דמעילה דמצטרפות אפי' לזמן מרובה : שם א"ה אמאי ניזון מן הצדקה להעדפה . פרש"י שהוא צריך מפני חליו כו' . קשה דזה ה"ל לחייב את הקוטע ועמש"כ בסמוך : שם רפואתו דידיה הוא דבעי איתסויי בה . נ"ל הא דפשיטא ליה להש"ס להקשות כך ומדוע לא נאמר דהוה כמזונות דיכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך והלא ימות ברעב . די"ל משום דלפעמים תעלה דמי רפואתו יותר מדמי שויו קודם וא"כ ישתכר בו הרב הרבה וזה ודאי לא משתבר . ובזה מתורץ דקדוק התוס' מהא דעבד כנעני שלו פטור מכולן . ואולי לזה כיוונו בשאת יש לחלק כו' : תד"ה רפואתו בסופו. כדאמרינן הכא כצ"ל :

דף יג ע"א גמ' דאי בעי שקיל ד' זוזי מישראל כו' . ול"ד להא דאריו"ח גזל ולא נתייאשו שבעלים שניהם א"י להקדישו כו' . דהכא אדרבה העבד אינו חפץ לצאת מרשות אדוניו . ועוד דבקרקעי לא אמר כדאיתא בב"מ (ז) ועבדא כקרקעי דמי לרבנן לפי דאפיך רב בב"ק (לו ב) . ור"מ לשיטתו דכמטלטלי דמי וכוון בעז"ה : תד"ה ומה . והא דמקיים כו' הכל מדר"ת כו' . תימה א"כ מאי ליפנא דאבל . וכן שיומא ומפקידה מן המזונות אין לו שתר אם הוא מדר"ת : ד"ה האומר. וכגון שאינו מוסרו מיד ליד כו' דל"א תן כזכי אלא כשמוסר כו' . עי' מה שהקשיתי ע"ד אלו לעיל (יא ב) בד"ה כל : בא"ד ואשמעינן במאי דנקיט זה דאע"ג כו' . לכאורה בפשוט י"ל דדוקא נקט זה דתנו שתם בעבד הוה כייפינן היורשים לשחררו משום מצוה לקיים דברי המת כחכמים דרבי בירושלמי ועי' לקמן בתד"ה והא (ובע"ב) בד"ה ממאי : ד"ה לא . הכא אילטריך כו' שגם אחר שכתבוהו לא זכה בו העבד . ר"ל אפי' לרבנן דזכות הוא לו : ד"ה והא . תימה כו' נוקי מתניתין בבריא משום מצוה כו'. לכאורה א"כ אפי' במחבר נמי עי' לקמן (ע"ב) בד"ה ממאי : בא"ד דסבר הגמרא מצוה לקיים כו' שייך אפי' במנה שתם דבבריא נ"א כו' כ"ל דל"ל : ע"ב גמ' ושכ"מ אע"ג דל"א תנו כו' דש"א אף המסוכן . ק"ל דהלא דש"א מסוכן דוקא וכמש"כ הרא"ש שם בשם הירושלמי . ומתנת שכ"מ בכולו היא אפי' באינו מסוכן. ואולי דמשמעות לשון המשנה הוא אפי' בתקלא ואינו מועיל אלא במצוה מחמת מיתה וזה דינו כמסוכן כמש"כ הר"ן שם : תד"ה קסבר. וי"ל כו' מ"מ מדאתא ר"פ כו' משמע כו' דבשום ענין כו'. נראה דר"ל דאף דלר"פ גופי' אפשר דלא מ"ל דאיירי מתני' במעמד ג' כמו לרב אליבי' מ"מ הי' יכול לאוקמי כר"ז ולרב הוה מ"ל שפיר דמיירי במעמד ג' כמו לר"ז אליבי' . דהרי לדידי' דמוקי בשכ"מ ג"כ לית הילכתא כרב דחיים לתנה קבור : ד"ה תנהו . אמאי לא מסיק כו' באשה שמכה דעתה פליגי כו'. מש"כ המהרש"א דאפשר דפסיקא ליה לתלמודא דליכא מאן דפליג על שמואל במלוה ע"פ כו' . קשה דא"כ היכי מצי לאוקמי ריפא דפליגי בדשמואל דא"כ במלוה ע"פ מ"ע דר"מ . ויהי' מוכח ע"כ דבמעמד ג' א"י למחול . ובקדושין כתבו להדיא דאמאי ל"ק דפליגי בדשמואל : ד"ה במעמד בסופו. ועוד דבדיינו דייניכן ליה שא"ל כו' כך דיינו כ"ל דל"ל . ור"ל אף שתאמר דעובד כוכבים הנותן במעמד ג' לא קנה מ"מ פסקינן ליה כדין ישראל. ועתה יצא לי פי' חדש בהא דב"ק אם אתה יכול לזכהו בדיני ישראל כו' ר"ל בדיני דבין ישראל לישראל . בדיני עובד כוכבים כו' ר"ל בדיני שבין ישראל לעובד כוכבים . והכל המכוון בד"ת דמסתמא כשבאו לפני דייני ישראל על דין תורה באו : ד"ה הקנה . ולספרים דגרסי הכי נמי דקנו כו' כצ"ל . ונראה דלא היה לפניהם הגי' בגמרא דלא הוו בשעת מתן מעות וכמו שהעתיקו בציונם :

דף יד ע"א גמ' בהדיא הנאה כו' גמר ומשעביד נפשיה . עיין מה שכתבתי בס"ד בכורות (יח ב) תד"ה אקנויי: שם א"ל הבינהו כו' וקנו מיניה כצ"ל וכן הוא ברי"ף ובהרא"ש : רש"י ד"ה איסתירי . שתם איסתירי סלע צורי . עי' לקמן (מה ב) וברש"י ד"ה איסתרא . ובקדושין (יא ב) ובב"מ (קב ב) ועוד בכ"ד מוכח דשתם איסתרא הוא סלע מדינה . ועי' סוכה (כב ב) ובתד"ה כוזא וצ"ע : ד"ה הולך תן . א' מכל לשונות הללו . אולי צ"ל מב' לשונות עי' תוס' כתובות (ח) סד"ה שהכל . וכן בר"ן וברש"י שם ליתא מלת כל : ע"ב גמ' הולך מנה לפלוני כו' ולא מצאו תני חדא כו' ותניא אידך כו' לימא בהא קמיפלגי כו' . ק"ל מדוע לא אוקי פלוגתייהו באומרו לפלוני אם כוונתו דוקא לו ולא ליורשיו או אפי' ליורשיו ובפלוגתת רשב"ג וחכמים לק' (עד) . וי"ל דע"כ ל"א רשב"ג התם אלא באומר לו אמרינן ואפי' ליורשיו אבל בלפלוני כ"ע ל"פ דלו ולא ליורשיו וכזה אמרי' בב"מ (לד ב) כי אקנאי כפילא לאבוכון דעביד לי נייח נפשאי כו' ע"ש . ומכאן ראיה לשיטת הרשב"ם והרמב"ם שכתבתי בב"ב (קכה ב) בתד"ה לירתי . וק"ק לפ"ז ל' רש"י לק' בד"ה מה שירצה (לפי כו' אם היתה עינו יפה כו' : ואוהב כו' בניו) דלפמש"כ לכ"ע לבניו לא מקני : רש"י ד"ה כזכי דמי . וכיון שזכה בהן בחייו כו'. צ"ע דלעיל (ט ב) בד"ה לא יתנו לא"ת כתב דכל כמה דלא מטא גיטא לידיה לא הוי משוחרר עיין שם . וצ"ל דכאן כתב לאחר הזרה שכתבו התוס' שם . או אפשר דהולך עדיף שפי מתן וכדמשמע קצת בברייתא דמ"כ דרב דמכתא תני בלא זו אף זו עי' לעיל (יב) בתד"ה כל האומר : תד"ה הא בשכ"מ בסופו . דדברי ש"מ כשמת כמסורים למקבל משעת כו' או אמירתו . צ"ע דבב"ב (קלז) איתא דריו"ח ואביי ורבא ס"ל דלא קנה אלא לאחר גמר מיתה ע"ש . ואולי דלכן שכל רש"י לפי' והולך דידיה זכי הוא ולכך זוכה מיד משעת נתינה . וכ"כ לק' בד"ה הא והא בש"מ . וכן בדף הסמוך בד"ה ת"ק כר"א ודלא כמהרש"א . ויש להמתיק סברתו בדעת ר"ת לעיל (כ"ד יב) דל"א הולך כזכי אלא בחוב וכיוצא בו כגון שחרור ע"ש . וה"נ כיון דבאמירתו זכה הלה מיהא לאחר מיתה לכן הוה כעין חוב . ודע דאף לפרש"י אינו כזכי אלא אם ימות אז קני למפרע אבל כ"ז שלא מת בידו לחזור כדמוכח בדבריו לקמן : ד"ה רא"ח . ואע"ג דר"ת קאמר סתם דלר' אליעזר כו' כצ"ל ביו"ד :

דף טו ע"א גמ' אמר לכן בני רוכל כו' כצ"ל : פ"ב רש"י ד"ה שיטה אחת . שיטה ראשונה שבה כו' . משמע משום דזהו התורף . וא"כ צ"ל דגם הרי את מותרת לכ"א הוא באותה השיטה דגם זה הוא מן התורף . וא"א שתכיל שיטה אחת את הכל כפי הנהוג בינינו . ואולי במקצת התורף סגי . אבל התוס' לעיל (סוף דף ה) כתבו דמסתמא קיימו לשמה . משמע דלא תליא בתורף אלא בהתחלה ואפשר דשיטה ג"כ לאו דוקא . אמנם גם התוס' משמע דלא כתבו כן אלא אליבא דרבה אבל לרבא כתבו לעיל (ג) בד"ה אתי כפרש"י וכן כאן בסד"ה בפ"כ . ויתכן דגם לרבא כוונת בפני נכתב היינו לשמה (והא דאמרי' לעיל ורבא כו' אמר לך מי קתני בפ"כ לשמה כו' . ר"ל אם נאמר דעיקר התקנה היה משום לשמה) ולכן גם לדידיה סגי בהתחלה . ומש"כ דבעינן שיעיד על העיקר כו' לא אתו אלא לאפוקי אליו האחרון . ולקמן (כג) דאמר מאי לאו כשהוא כותבו לתורף לשמה כו' משמע קצת כפרש"י : תד"ה מי איכא (השייך לע"ב) . כיון דל"א לאיחלופי כי ליכא אחר בהדיה לפי שמעיד כו' כצ"ל : בא"ד והשתא א"ש כו' משום איחלופי כמו שפסול כי ליכא חד בהדי' . לעיל (ג) בד"ה אמו כתבו דטעמא דחד דאמר ידעתי לא מהני משום דלא דייק כ"כ . ולכן נ"ל להגיה כיון שפסול כו' אבל לכאורה קשה דל"ל טעמא דאתי לאחלופי כו' הלא גם בגט גופיה מתקיים תלתא רבעי דבר עפ"י חד . דהא דנקיט נכי ריבעא דממונא ר"ל ג"כ נכי ריבעא דבר שממון דהא בלא עד הב' לא הוה מגבינן עפ"י הראשון ולא כלום . ולפרש"י ניחא כמו שמבואר בפירושו . וי"ל דהכא כיון דלא נלרך כלל הקיום אלא משום לעז דערעור הבעל לא שייך זה כלל : ע"ב רש"י ד"ה אלא לאו ע"כ . דרבא נמי לא עדיפא מינה דהא בשאר שטרות פסול כו' כצ"ל : ד"ה הנופל ידו אחת . בזריקה על ידו כצ"ל : תד"ה אני . ונראה לר"י כו' נעשה כנוגע בעדותו כו' . כה"ג בכתובות (ס"ד כא) לפרש"י שם ד"ה הנופל . ור"ת גרס ע"פ המשניות כצ"ל : בגה"ש פ"ם וצ"ל בסוכה (ד ב) תד"ה פחות :

דף טז ע"א רש"י ד"ה והקטפרס . שמדרונו מחודד הרבה . נ"י כוונתו בזה דהכי מדתני סיפא (שם בכפ"ת דטהרות) והאשבורן חבור כו' מכלל דאפי' משופע קצת אינו חיבור. וביותר לפי מה שפי' בפסחיר (מב) דאשבורן הוא מקום בקעים בהמים נאספים ושוהין בתוכן (וכן פי' במס' פ"ז) דמשמע דאפי' בשעת ירידתו אינו חיבור ועמש"כ ע"ד במס' ע"ז שם : ד"ה אינו חבור . דכך דף הנתון במדרון כצ"ל : ד"ה לענין מקואות . משום גוד אחית. אולי יכוון למש"כ התוס' בשם ר"י לחלק דדוקא הכא סגי בשופת להשפית משום גוד אחית . ויותר נראה להגיה ב' תיבות אלו לקמן בסה"ד אף השני טהור : בא"ד ומיהו לענין נטילה מבעיין כו' . לכאורה לפ"ז יקשה למאי קאמר הש"ם ור"י היא דהיה די לומר דדוקא לענין מקוואות בעינן הא דעופא להשפית חיבור . אם לא דקס"ד דלענין מקואות ליכא לאוקמה דשם בעינן כשפופרת הנוד . א"כ אינו מדוייק במש"כ בד"ה חיבור לטומאה ולטהרה וקס"ד דה"ה לנטילה דמשמע דמפרש דחבור לטהרה היינו כדפירש לעיל לענין מקואות. והכי הל"ל וקס"ד דלא מיירי אלא לענין נטילה או לענין השקה כפי' ר"י : תד"ה הניצוק . והך דניצוק ר"י היא כו' . דהשתא הוה ס"ל מדתני משקה טופח משמע הא טופח להטפיח הוה חיבור : ע"ב גמרא בה"ע א"ל אביי אלא מעתה כו' . גי' הרי"ף והרא"ש א"ל ר' אסי : תד"ה אלמא . וא"ת ולרבה נמי בו' . כ"ה גי' המהרש"א ע"ש . אך מילת נמי אינו מדוייק לפ"ז : ד"ה במאי פליגי . מוכחא מילתא דעד חתימה כו' כצ"ל :

דף יז ע"א גמרא מפני מה תקנו זמן בגיטין כו' . ק"ל נימא משום שמא יודע הבעל עדות לאו מקרוביה מאחר שנתגרשה ואם לא יהא זמן נוקי אותה אחזקה ונאמר דעכשיו נתגרשה. וכן נוקי ממון אחזקה ולא נוציא עפ"י עדותו . ונלריו"ח קשה מדוע ל"א בפשוט שמא תזנה בעודה תחתיו וכשתוליא הגט תאמר שנתגרשה קודם הזנות ולא קטלינן לה ועי' ל' רש"י לקמן (ע"ב) בד"ה מ"ע דר"ש : שם רל"א משום פירות . נראה דהשתא קס"ד דמשעת כתיבה שוב אין לו פירות (והא דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול לת"ק . מקשה באמת לקמן אלא לר"ל מאי איכא בין ר"ש לרבנן ור"ל מ"ע דרבנן וכפרש"י) ולכן מדוייק הא דאמר לק' בשלמא לר"ל מש"ה קא מכשיר ר"ש : רש"י במשנה ד"ה כל הגיטין . של מכר ומתנה כו' . במתנה לא שייך טריפת לקוחות דסתמא אין בה אחריות עי' ב"מ (טו) אבל יש לחוש שמא ימכור או יתן לאחר ביום הכתיבה ויפסוק ב"ד חלוקה או שודא כדאי' בכתובות (לד) : תד"ה מפני . יכולה האשה לבקש עדי מסירה שיעידו בפני ב"ד או עדים שהיום נתגרשה כו' כצ"ל . משמע לכאורה דר"ל שיעידו בפני עדים אחרים שהיום נתגרשה ואותן אחרים יכתבו לה שטר. אבל ז"א דהא הוה עד מפי עד. וע"כ צ"ל דר"ל שתבקש עדים אחרים שהיו במעמד גירושיה (אף שלא נתייחדו לעדי מסירה) : בא"ד ואפי' למ"ד עדיו בחתומיו זכין לו . וכן בב"מ (יט) ד"ה וליחוש כתבו דאפילו בגט אשה אי לאו דחוב הוא לה הוה אמרינן עדיו בחתומיו זכין לה . וקצת תימה לומר שתהא מגורשת למפרע משעת חתימה בלי שום זיכוי ומסירה לידה . וכן בשיחרור דילפינן לה לה : ד"ה משום. דלא אוקמה אחזקת א"א כו' כיון שהיא גרושה לפנינו . עי' ש"ז יו"ד סי' שנ"ז שהאריך בכגון זה ודבריו לא יעלו ארוכה לנידון שלפנינו שהרי אין כל הנשים עוננות להתגרש כדאי' ברים זבחים : ע"ב רש"י ד"ה אהנו . לא כתבו ליה סופרי הדיינים ולא כו' . קשה דהכתי יכול לכתוב בכת"י עי' לק' (פו) בפרש"י בהמשנה : תד"ה זנות . דשפי איכא למיחש לשמא תזנה תלשמא זינתה . אינו מובן יפה דלכאורה תרוייהו שייכין לפ' כאן ושם : בא"ד ועוד דהתם כו' שלא תיאסר עליו עולמית . ועי' לשון הר"ן . וק"ל דגם הכא יש לחוש שמא תזנה תחתיו בעדים ותיאסר עליו ויכתוב לה גט בלא זמן ויאמר שנתגרשה קודם הזנות ויתזכנה וכמש"כ לק' (יח) בסד"ה הכהו . וי"ל דר"ל ל"א לזה שיעשה איסור ודאי. משא"כ שם יתלה דשמא זינתה קודם אירוסין ושמא נאנסה . ולק' דכתבו חשש זה הוא לריו"ח ועי' ברא"ש . ולי י"ל דהכא דהחשש אינו אלא בבת אחותו לה"ק דלא שכיח שיסא בת אחותו ותזנה . וגם גירושין גופייהו לא שכיחי כמו קידושין : ד"ה איפוך . פי' משעת חתימה . ולעד"כ דכתיבה דוקא קאמר משום דפוסק כר"ש וכן ריב"ל לק' (ר"ד יט) סמיך עליו בשעת הדחק . וכ"ל ראיה מהא דלק' (יח ב) איכא בינייהו כו' ואיך מכאן ועד י' ימים כו'. ומדוע ל"ק ואיך למחר אלא ע"כ משום דר"ל סבר כר"ש ולכן אפי' כולם משום עדים כשר . אבל בעשרה ימים אמר שם ר"ל דאפי' לר"ש פסול ועי' ברשב"ם ב"ב (קמו ב) ד"ה נפלה בסופו וכוון בעז"ה :

דף יח ע"א גמרא והלכתא משעת כתיבה . הרי"ף והרא"ש ל"ג לה : שם מ"כ דרב מאימתי כו' משתפגום ותזקוף פגמה כו' אינה משמעת עד שתפגום ותזקוף . השיטה לכאורה מיותכת כמובן . ובכה"ג דקדק התוי"ע בפ"ד דכלאים מ"ו . ואולי יכוון התנא בזה לאשמעינן דדוקא בסדר הזה אבל זקפה ואח"כ פגמה לא : שם אר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד י' ימים לא . כה"ג פליגי ר"א וריו"ח לק' (כב ב) . ונראה דלאלתר ל"ד ולא בא אלא לאפוקי עש"י וכדמסיק. וכ"מ לק' (בע"ב) א"ב כו' ואיך מכאן ועד עש"י וכמ"ש לעיל בתד"ה איפוך ע"ש . ומעט מועד עש"י כ"ל דאסמכוהו אהא דהש"ת קבע זמן לתשובה עש"י שבין ר"ה ליוה"כ . וע"כ מפני שדרך אדם לנחם על מעשיו בתסך עש"י . ובזה כ"ל הא דכתיב ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל כו' והוא כי הש"ת הוחיל לו עש"י אולי ינחם בתוכם לפייס את דוד . ויתכן דלזה כיון ר"ג בר"ה (יח) (אלו עש"י שבין ר"ה ליוה"כ) ולא דכיון לומר שהיה אז אלו עש"י דא"כ יהיה הליכת דוד אליו בראש השנה : רש"י ד"ה ב' נשים. שפירש ליה כו' . נראה דר"ל דהואיל וגירש למתיסן מפני קיבה אחת דהיינו שלא תתענגה (ולא מחמת קטנה) לכן יסברו שכתבן ביום א' : ד"ה גט ישן . שמא תתעבר ותלד כו' . לידה בכדי נקט : ד"ה המשליש . והוא הלך לדרכו כו' . עי' בתוס' ובר"ן . ולע"ד נראה דלא כיון רק לתת טעם להשלשה. משום דרולה לצאת לדרך לכן משליש דאם לא ישוב עד ג' חדשים ימסרנו לה . דאל"כ ליכתביה ולותביה בכיסתיה עד ג"ת . או ימתין תלכתו עד ג"ת דהא לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה : תד"ה אונס . אבל באונס יש בו בושת ופגם . וה"ה לצער . רק בפיתוי אין לצער . וק"ק על הסדר דה"ל למינקט אונס ופיתוי וקנס וכסדרן במשנה פ"י דשביעית מ"ג : ע"ב ד"ה שמא . ועוד דל"ל למפרך שמא פיים כו' דקאי אההיא כו' כ"ז שאעבור מכנגד פניך ל"י כו' כיון דאם בא כו' בטל הגט . תימה דהתם הקושיא דשמא פיים . הוא באיתן היתים שהיה הולך ובא . אבל באומן ל"י שעבר מכנגד פניה ל"ח כלל שמא בא כדמוכח שם בסוגיא . וצ"ל דמעכת קושייתם אינה אלא על הא דאם לא באתי כו' : בא"ד ואר"ת דשמא פיים דהכא ודפ' כל הגט כו' כצ"ל : בא"ד אנן חיישינן ולא מהימנינן לה כצ"ל :

דף יט ע"א במשנה ועל הקרן של פרה ונותן לה א"פ וכו' . מדלא נקיט כן גבי עלה של זית ונותן לה את הזית (ר"ל את האילן בכללו) מוכח דפי' עלה ש"ז היינו תלושה כדפרש"י אבל במחובר לא מהני כלל . וטעמא נראה משום דכתיב ונתן בידה משמע דראוי להנתן מיד ליד וכדדרשינן בב"מ (נו ב) . אך קשה דשם ממעטינן ג"כ עבדים . ועי' לק' (ס"ד כא) בדיני דעליך ובתד"ה יצא . שוב ראיתי כן מפורש בהרא"ש לקמן ר"ס כ"ג : שם ר' יה"ג אומר אין כותבין כו' ולא על האוכלין . משמע דבזה אתא לאפלוגי על עלה ש"ז המוזכר בדברי ת"ק . ומוכח דפי' אוכלים היינו אפי' מאכל בהמה (דעלה ש"ז נראה דל"א למאכל אדם וכ"מ מפרש"י לקמן (כ) ד"ה דחזי לאיצטרופי) . ואינו כמו שתם אוכל המוזכר בכ"מ בש"ס דפי' אוכל אדם דוקא . עי' בגמ' דשבת ר"פ כלל גדול ובפרש"י שם : גמרא לאתויי הא דתני ר' חנניא כו' . הא דל"ק ג"כ והא דתני ר' חייא . עי' בר"ן ישוב לזה . ובסופו יש ע"ק וכצ"ל ומש"ה לא אמרי' כו' : רש"י ד"ה פטור. שהרי הוא כתחלה כצ"ל : ד"ה מקרעין. מקרעים . עי' לעיל (ט ב) תד"ה מקרעין : תד"ה דיו דיותא . עי' כה"ד . והנה אם נאמר דאפצא היינו מים שבורין בהן עפצים לבד . ודיו היינו שמערבין בהן גם ד"א כגון שרף וכיוצא . יהיו נדחים כל הראיות ועי' בר"ן ובהג"א : ד"ה דיו ע"ג דיו . ועוד דרב אחא מסיק כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה ממשעבדי . והא דאמרינן בפ"ק כו'. הוא בדף יא : ד"ה דחתימו . וישראל עמאהו . ל"י מה הכריחו לזה וכי גם הוא דליפסול בכתבו פרסי כדלק' (ר"ד כג) . ועוד דא"כ מאי פריך והא ל"י למיקרי הא יכול הסופר למיקריניהו . ואף דאמר לעיל ודוקא ר"ג כו' הא משמע לעיל (ט ב) בתד"ה קורין דהגים כשרין אף בשאר אינשי וכרש"י נקיט עמאהו לר"י וזה י"ל דר"ל הסופר והעדים . ועוד מאי פריך והא בעינן כתב שא"י להזדייף ופרש"י לעיל וקלפי פרסיים אינם מעובדים בעפצים. וכיון דישראל כתבו מסתמא כתבו בהכשר : תד"ה לריכי. וקנסינן לה דאיבעי לה למיהדר כו' כצ"ל :

דף כ ע"א גמ' דלמא נתינת גט היא . וגדולה מזו מלינו בפ' אחרי וכתן אותם על ראש השעיר והרבה כיולא בזה : שם אבל לא בכתב שע"ג ציפה כו' כצ"ל : תד"ה אי . א"כ סבר כאידך כו' וכמתני' כו' כצ"ל : ד"ה הא . דע"כ לא כתבו כלל לר"ת פסול מה"ת כו' . כמש"כ לק' (כו) : ע"ב גמ' כתב כו' על טס של זהב כו' נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה . ול"ד לוהגייר שלי דלק' דהתם לא נתן לה רק אותיות פורחות באויר כדפרש"י אבל הכא נתקבלה הטס . ואף שלא נתנהו אלא במחיר כתובתה גם זה נתינה מיקרי כמו ואתנה לכם במקניכם (בפ' ויגש) וכיולא בזה ועי' ח"מ בסי' קכ"ד ס"ק כ"ג : שם ל"ל דמעורה . עי' מהר"ם שהקשה בין תיבה לתיבה מא"ל . ולכאורה נראה דרש"י ייסב זאת במש"כ דמעורה כו' בראשי כל תיבה ותיבה ור"ל דא"כ לא יוכל לחתוך כל סביבות התיבה ולכן תאמר מעורה . אבל ז"א דמ"מ יתחלק הגט מלמעלה למטה בין תיבה לתיבה . ולע"ד י"ל"פ דבעייתו לאו אהדדי קאי והוי"ו דובין תיבה לתיבה היא וי"ו המחלקת . וכמש"כ לפי העתקת הר"ן בין תיבה כו' בלא ו' וכן העתיקו התוס' לק' כ"א ב' בסד"ה יצא . ור"ל בין תיבה לתיבה לבד . וביני שיטי לא שייך לעלמו : רש"י ד"ה אף הוא העיד . ריב"ב . ע"ש ול"ל ר"ח סגן הכהנים : תד"ה לא לריכא. היינו רגל ד' כו' בש' של שיטה שתחתיה כו' . לכאורה בפשוט יש לומר דרגלן נמשך בין תיבה לתיבה דשיטה שתחתיה : ד"ה בכתובת . בסופו . אע"ג דאסור לכתוב דהא מיתהני בא"כ . וק"ל דא"כ הל"ל דאינו גט ויהיה ניצול מן האיסור וכמו דאר"י (ר"ה כח) בשופר של שלמים דאם תקע לא יצא . ולעד"כ הטעם משום דמצות לאו ליהנות ניתנו . וכגון היכא דמצוה לגרשה היינו שמצא בה דבר ערוה . ואף להתוס' ריש זבחים ד"ה סתם אשה ע"ש . מ"מ מצוה עביד אם גרשה . ואפי' מחמת שנאה בעלמא איכא מצוה כדכתיב כי שנא שלח אמר ה' (מלאכי ב) ובתורה ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות. ובזה יש לחלק בין הא להא דמסוכנת שהביא הח"מ בר"ס קכ"ד : ד"ה אשה . אע"ג כו' מ"מ טבלא דידה לא מקנו ליה . נראה שכוונו למש"כ הר"ן שם דדוקא דמים שהיא נותנת אקנו רבנן לבעל אבל כשהיא עצמה כותבת בכי הא לא תיקנו רבנן מידי ע"ש . וכן כשהיא נותנת המקבלת עצמה משלה לא הקנוה לבעל ועי' לשון הח"מ סי' ק"כ סק"ג . ולכן כתבו בסמוך דהיא דהאשה כותבת את גיטה היינו שהיא נותנת שכר שכתיבה . אבל קשה דלפי מה שסבר דהקלף הוא של בעל . ושכר הכתיבה אף ע"ג דהיא נותנת אקנוה נבעל א"כ למאי נריך לטעמא שאין קיום הגט אלא בחותמיו . ולעד"כ דמתניתין ר"ל דהאשה כותבת בעלמה ממש ור"מ היא דוכתב דקרא אחתימה קאי . ומה שאמר ליה רבא לר"ח לעיל והכא איסי קא כתבה ליה ודלמא אקנויי כו' היינו לדידן דפסקינן כר"א דוכתב אכתיבה קאי . והקלף לכ"ע מדידיה בעי למיסוי ולכן שפיר פשיט ר"א ממתני' דהאשה כותבת דבקלף לא פליגי (ועי' לק' כ"ב ב' בתד"ה וכא,

קנת

ק״ת אתירה לדברינו אלה) אבל איכא אמוראי שם דמוקי למתני׳ כר״א . ועי׳ רש״י שם בכה״ג ד״ה והוא שהיה גדול ולק׳ (כו) ד״ה איתא ר״מ היא וצ״ע :

דף כא ע״א רש״י ד״ה והאיש כותב את שוברו . ומקנהו לאשה כו׳ . לכאורה הלא השובר אינו אלא לראיה ומה צורך לאקנויי לה עי׳ לעיל תד״ה וכותב : תד״ה והילכתא . כגון שידיו כפותות בחבל ואוחזתו בידה כו׳ . ול׳ הרא״ש שם שהיו ידיו כפותות שא״י לזורקו (ונראה דר״ל דאם היה יכול לזורקו א״כ אינו משתמר בתוך החצר (שהוא העבד) כמו במשנה דב״מ (יא) אחר לגבי צבור כו׳ ואמרי׳ בגמרא והוא שרץ אחריהם ומגיען . ואף דבדעת אחרת מקנה אותו לא בעינן שמגיען כדאיתא התם . י״ל דזה דמי לגבי רך כדרכו דלא מהני אפי׳ במתנה לדעת הרמב״ם שם . ואולי ע״ם בהרא״ש וצ״ל שא״י לשומרו) וגם קשור בחבל אוחזתו בידה. ור״ל שאוחזת החבל בידה. וצ״ע למאי איצטריכו לאחיזתה דנראה דסגי כשעומדת בצידו כדאיתא שם „אבל חצר שאינו משתמר אי עומד בצד שדיהו אין" ופרש״י דשכביו היא משתמרת ע״י . ולפי הני׳ שבתוס׳ י״ל דאוחזת החבל שכפותין בו ידיו והוא בכדי שלא יוכל להתירו בשיניו . וגם עיקר קושייתם אינה חזקה כ״כ . די״ל דרבא אשמעינן דניעור אפילו ידליו כפותות אינו גט : ד״ה אמו . אבר מהלכת אמאי ל״ק כו׳ כמו שליח ההולך כצ״ל : ד״ה ואב״א . אע״ג דמאר בליח לא הוי אלא מדעתה כצ״ל : ד״ה שכן . כמו שהיא מקבלת של״מ כצ״ל : ע״ב רש״י ד״ה לא אפשר למקיימיה . ואם אבל בו יצא לחירות כו׳ אלמא כו׳ . לכאורה בלא״ה כיון דיצא לחירות א״כ אינו שלו והוי כגזל גם הכתוב דמבואר בש״ע סי׳ ק״כ ס״ב דפסול . ואין לומר דאבר הנחתך ממנו דינו כמת דאסור בהנאה לפיכך לא שייך בו גזילה וכתבו על אה״כ כשר . דבב״ק (פה) אמר דכסיפא ניהו מילתא למיבקל חבירו למעדייה לכלבים משמע דמותר בהנאה. ואולי כיון דיוצא לחירות מחמת קטיעת היד לכן שייך היד להאדון : תד״ה בכתיבה . ומוכתב אחריגא בכתיבה מתגרשת כו׳ . צ״י מדוע לא הביאו דרשה ג״כ על וכתב קמא הא דאיתא לעיל (כ) וכתב ולא וחקק . ועוד שם לעיל מינה דכתיב וכתב והכא איכי קא כתבה כו׳ . וזה י״ל דלפיעתייהו אזלי שכ׳ לקמן (כב ב) בד״ה והא. דהתם אוכתן אמיך . ויש עוד דרשה בכ״פ דלקמן ואי כ״כ וכתב ה״א למעוטי האי ע״ש : גמרא וה״ק כו׳ כתבו ג צורף תלשו וחתמו ונתנו לה כשר כצ״ל : רש״י ד״ס תורף . גילויו של שטר כצ״ל : תד״ה יצא בסופו . כדאמרי׳ לעיל גזייה כו׳. הוא (כ״ו ב) וכין שיטה כו׳ סוא (כב׳ ב) :

דף כב ע״א גמרא מכר בעל זרעים כו׳ ל״ק עד שיחזיק בזרעים . ה״ה אם מכרו למקום שפסק יניקתו כדמוכח לעיל וכמש״כ התד״ה יצא . אבל לקמן דאמר החזיק בזרעים קנה עציץ הוא בדוקא דאילו במכרו למקום שפסק יניקתו ממילא קנה גם העציץ . ועוד דאז הו״ל כמטלטלין ומטלטלין אין ניקנין אגב מטלטלין : רש״י ד״ה שתי גנות . וגידוד שלה כו׳ בגידוד הגבוה כצ״ל בב׳ דלתי״ן עי׳ לעיל (טו ב) ובתד״ה גידוד : תד״ה החזיק. ושמא התם לא בעינן אגב משום כו׳. ותהר״ן בקדושין שם שכ׳ בשם הרא״ה דהא דאמר התם ת״ש דקתני אגב . קאי גם אהא דאמר כיון שהחזיק בקרקע נקנה השטר בכ״מ שהוא מוכח דלא כהתוס׳ : ע״ב רש״י ד״ה אלא לאלתר . ביום שנמכר לה . עמש״כ לעיל (יח) בס״ד : תד״ה אבל . ופירושו דחוק דלמה יש לנו לטעות כו׳ כצ״ל : רש״י בסה״ע ולא ידעי כו׳ כצ״ל : תד״ה והא . אלא לפי של״כ לגירושי דידיה כצ״ל : בא״ד ואי לא בעינן שליחות כו׳ דאילו חרש וקטן כשרים בגדול עומד ע״ג ומיהו שוטה כו׳ . עיין מהרש״א דמשמע שהיה לפניו גי׳ משובשת אבל לא תתכן :

דף כג ע״א גמרא ור״י א״ש והוא שצייר מקום התורף ולענין עובד כוכבים משמע דפסול אף בשצייר מקום התורף משום דגזרינן טופס אטו תורף כדגזרינן לעיל במתובל ולקמן גבי הכותב טופסי גיטין . ובחש״ו ל״ג דמלתא דלא שכיחא היא כמש״כ הר״ן . וכ״מ מהתוס׳ לקמן (ע״ב) בד״ה אין של׳ דלליבנא דמוקי ריו״ח כר״א קשה כו׳ ע״ש מוכח דללשון זה ל״ל דנקיט עובד כוכבים למידק דלכתיבה כשר וזה דלא כמהרש״א : רש״י ד״ה אר״כ כו׳ . תירוצא . זה שייך לדבור דלעיל וצריך למחוק הפסק הנקודות : גמרא ואיידי דקתני שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כו׳ . צ״ל דר״ל ג״כ איידי דרישא פקח ונתחרש וחזר כו׳ אלא דמשום דאיידי דרישא לבד לא סגי לכן הוסיף ג״כ איידי דסיפא : שם ולא קתני כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר׳ פי׳ כדקתני בב״ב (קכח) : ע״ב רש״י ד״ה מכללי להיות שליח לגרש כצ״ל : תד״ה העובדי כוכבים בסופו . א״כ בשכר שדה מישראל כצ״ל :

דף כד ע״א גמרא אשה מכי מטא גיטא לידה איגרשה לה . פי׳ דלא תיקנו רבנן אמירת בפ״נ ובפ״נ אלא בשעת גירושין עי׳ לעיל (ה ב) בתד״ה יעלנו . אבל משהגיע גט לידה ונתגרשה ומביאתו לפנינו לראיה מתירין אותה דאמרינן מסתמא נעשה כתיקון : שם וכי מטית התם הוי שליח לקבלה כו׳ . לכאורה הא ליכא הכא נתינה וצ״ל הואיל דמתהפכת משליח להולכה לשליח קבלה הוה כאילו מסר שליח הולכה לשליח קבלה. ובזה א״ש ג״כ קושיית הגמ׳ ע״ז והא לא חזרה כו׳ (לפרש״י ותוס׳) דע״כ צ״ל דנסתלק שם שליחות הולכה ממנה עתה לגמרי דאל״כ ליכא מסירה מא״כ שליח אחר אף דנעשה תיכף שליח לאחרים (עיין לשון התוס׳) מ״מ שם שליחות הראשון ג״כ לא סר ממנו . אבל קשה למאי איצטריך לומר הוי שליח לקבלה . הוה די שיאמר לה דשם תסתלק ממך שם שליח להולכה ותהיה את לעצמך ותיהוי כמו שמסר השליח דהולכה לה לעצמה . ונראה דאה״כ ולא נקיט שליח אלא לאחות בעלמא לזווג שליח לשליח : שם והא לא חזרה שליחות אצל הבעל . פרש״י ותוס׳ בזה דחוקים . ואולי י״ל״פ דהא זה פשוט דאינה יכולה לעשות את הבעל גופי׳ שליח לקבלה . וגדולה מזו אמרי׳ לעיל דעבד א״י לקבל גט לחבירו מיד רבו שלו . וכיון שנעשית שליח הבעל הוא כמוהו דשלוחו של אדם כמותו. וזהו שאמר והא לא חזרה שליחות (דקבלה) אצל הבעל ר״ל שהוא בעצמו א״י להעשות שליח לקבלה והכא הרי היא כמוהו כדאמרן : תד״ה וכי . א״ל רב ספרא כו׳ . ההג״ה שבגליון בשם רש״ל תמוה ע״ש בגמרא .

פרק ג ע״ב גמרא ול״ז שנכתב לשום גירושין הא (ר״ל לשם הגדולה) אלא אף זה שלא כ לשום גירושין הא (ר״ל לשם הגדולה דוקא אלא לאיזו שתרצה) פסול כ״כ דל״ע . והא דקאמר לקמן סיפא נ״ל אף דכבר אמר כאן תאי רבותה . הוא משום דאמר טעם פיסול בבא הקודם לה מפני דכתיב לה לשמה ממילא נשמע דגם זה פסול וכמש״כ בתד״ה לאיזו : רש״י ד״ה הא אמרינן בסופו . והשליכו לאיבוד מדעת ולקחתו זו כו׳ . תימה דא״כ כל גט ניחוש שמא נמלך והשליכהו ומצאתו אשתו ואומרת שנתגרשה בו . ולקמן בד״ה בעדי מסירה סברי׳ לגזיזי׳ . ופי׳ שמא נמלך כו׳ ומסרו לזו . ואף דלכאורה אינו דומה להא דא״י לסוגיא עליהן שע״ח דהתם אמרי׳ דלא נעשה שום און אלא דהאחר לוה וכתב לו שע״ח והכא חשדינן ליה למגרש אשת חבירו . וביותר לפי משמעות דברי הר״ן דהחשש הוא דהאחר כתב לכתחלה למסור לזו . י״ל דהא גם שם חשדינן להמוציא דהאחר לוה ממנו והוא תובע לזה . וגם יש כאן חומר דא״א כדפרש״י לעיל : תד״ה יתר . א״כ י״ל כו׳ . ולקמן דא״ר כולן פוסלין חוץ מן הראשון ע״כ מוכח דבאמת הראשון גרש מכולן : ד״ה בעדי . התם מיירי כדפרשינן לעיל כצ״ל והוא (בדף ד) : בא״ד ולא חיישי שמא כו׳ כצ״ל :

דף כה ע״א גמרא אבל התם (פי׳ אפי׳ תאמר א״ב וכדמוכח בסוף בילה והיא דבכורות שהביאו התוס׳ מ״מ ס״א) מכר הוא דה״ר כו׳ והוא כמש״כ התוס׳ לקמן (בע״ב) ד״ה ר״י בסופו ע״ש וכן לקמן (מח) ד״ה אי לאו . ומיושב בזה גמגום מהר״ם : רש״י ד״ה אריו״ח כדי לזרזן בסופו . ולא הודיעם מה בלבו . לכאורה זה דלא כר״א בנדרים (לו) דאמר הפריש פסח על חבירו (בלא מדעתו) נ״ע כלום . אבל נראה משום דע״כ סוגיא דהכא איירי אי אמרינן שה לב״א דאורייתא במ״ש התוס׳ וא״כ ילפינן דלא בעינן דעת משכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים כדאיתא התם או דמוקי בקטנים ואפי׳ לר״א ולא ילפינן משכן כו׳ ודלא כריו״ח דהם. אבל בפסחים פרש״י דמיירי בהודיעם והיינו כר״א והם לב״א לאו דאורייתא (ול״פ על ריו״ח רבי׳) אלא דמוקי לה בגדולים ודלא כסוגיא בנדרים וזו״ק . ד״ה אמר אביי . דילמא תולה בד״ע כו׳ דמדאתני ברישא גילה בדעתו כו׳ . לכאורה סברא זו לא שייכא בהא דהני לוגין שאני שתיד להפריש ור״מ ק״ל תולה בד״ע. ואולי משום דלא קבע מועד הפרשתו הוה כמו שאומר שאני עתיד להפריש בזמן שארצה : תד״ה הדר. ע״ז אינה תמיהא כו׳ ול״ל לפרש דאביי תמה על רב הושעי׳ דהכי ודאי ידע למתניתין דלאיזו שארצה כו׳ אלא דמספקא לי׳ בתולה בדעת אחרים . וכיון דקס״ד דטעמא דמתניתין דפסקים משום ברירה כדמותיב מינה א״כ ע״כ מוכח דיש חילוק בין תולה בד״ע לתולה בד״א א״כ מאי קמב״ל : ע״ב רש״י ד״ה כאשת איש . אם כהן הוא אוכלת בתרומה . לכאורה קשה מהא דלקמן (כח) ה״ז גיטך שעה אחת קודם למיתתו אסורה לאכול תרומה מיד ומוקי לה התם רבא כר״י . וי״ל דרבא שם לשיטתו דסבא דטעמא דר״י משום בקיעת הטד . אבל רב משרשיא דהוא ס״ד משום דא״ב אבל לשמא יבקע ל״ח . וא״כ ה״ה דל״ח לשמא ימות וכדאביי בסוגיא דסוכה . אולם לקמן במתני׳ לא פי׳ לענין תרומה . ומש״כ ואם זינתה בחנק. לכאורה לא אתיא למ״ד במכות (טז) אליבא דר״י דהתראת ספק ל״ש התראה : תד״ה ומיתל . דקתני וקדם עליו היום . פי׳ שנכנס רש״ל . אבל מלאתי ברים ברכות מעשה שקדם היום בפ״ם וסייעו בה״ם כדפרש״י שם ועיין בר״ן בפ׳ ע״פ (ד׳ כא ב) בד״ה פוק חזי : בא״ד מערב במים ומוזג כצ״ל : ד״ה ר״י בסופו . וריו״ח דסבר מתירין כו׳ אית ליה לר״י ברירה לכאורה עדיין יקשה מר׳ יוסי דעירובין דמוכח דל״ל ברירה וכמש״כ התוס׳ לעיל : ד״ה לכי מיית. ומיהו הכא על כרחך א״א כו׳ כצ״ל : בא״ד וריו״ח נמי כו׳ אינו מחלק ולדידי׳ כו׳ כצ״ל :

דף כו ע״א ד״ה התם . מדאיירי אביי בתרי׳. עמש״כ בדבריהם במנחות (קו) בס״ד : רש״י ד״ה אף מקום . בגט זה עיקרו של גט . משמע דשמו ושמה פשוט דהם עיקרו . וכן בסוף דבור הסמוך כ׳ וכי כתיב כו׳ אעיקר כריתות קאי דהיינו כל הני דאמרן . והתוס׳ לעיל (כ) בד״ה הא שכתבו דלר״מ פסול לא אתו לאפוקי דלר״א כשר אלא משום דלר״מ פסיקא להו מפני דלא הוה מוכיח מתוכו : תד״ה ר״א . מדקתני שנאמר וכתב כו׳ כצ״ל ומלת משום למחוק : ד״ה וצריך . ובפ״ע נמי תקן גופו ע״ג כו׳ כצ״ל כי היא משנה שם : ד״ה אבל מ״מ משתבר דאתיא כחד תנא . לכאורה קשה דהא בב״ע (מא) משמע דמוקי ריו״ח מתניתין דהם רישא כי״ם וסיפא ר״ע ועי׳ בשבת (פו) : בסה״ד ועוד

דבתרתי קמייתא כו׳ . כ״ל למחוק מלת ועוד : ע״ב גמרא קפסיק ותנא ל״ש מן הנשואין כו׳. מקדים הפשוט ברישא וכ״ה הלשון ביבמות (כ) . אבל שם (סא) ובסנהדרין (יח ב) נקיט איפכא ש״מ דליכא קפידא בהא : שם ואמר עולא מ״ט גזירה כו׳ . לכאורה י״ל משום פירי דהלקוחות ל״י מהגט ויקט מטע פירות משכנתא . וי״ל כיון דהבעל אינו אוכל כלל הפירות אף משכנתא דהא משעת חתימת הגט שוב אין לו פירות והואיל שמעולם לא זכה בהן אין לחוש שיקנו ממנו ועי׳ בתד״ה ה״נ : תד״ה קא פסיק. משום דהכא נמי לא דייק אלא כו׳ . לכאורה קשה מיבמות (כ) דדייק נמי כה״ג אע״ג דליכא יתורא . ואולי סמיך שם אסיפא דקתני ממזרת כו׳ דג״כ אינן אלא מ״ל. וגם שם בשנית (בד׳ סא) ובתלתא בסנהדרין רפ״ב : ד״ה לכשאכנסנה בסופו . כשכתב זמן דקודם נישואין כצ״ל : ד״ה ה״נ . וא״ת כשינית כו׳ כיון שרואין שכתוב כו׳ כצ״ל . בא״ד וגם על בנה ידקדקו ויאמרו כו׳ כצ״ל :

דף כז ע״א גמרא כאן במקום שהשיירות מצויות כו׳ . וכתב התוס׳ והא דמחזירין לזמן מרובה היינו כשהבעל אומר תנו לה כדתנן כו׳. כ״ל דל״ד דכאן דאיירי שנאבד מיד השליח לא נצרך לאמירתו עי׳ תד״ה בב״ד דר״ה : רש״י במשנה ואו או קתני כו׳ . עמש״כ בפסחים (לג) ובנדרים (פ ב) בס״ד : ד״ה ואפי׳ במקום . אבל אם לא הוחזקו כו׳ ולא ידעינן או דלמא כו׳ כצ״ל : ד״ה בי דינא . וכתוב בו הנפק כצ״ל : בא״ד ולא הוחזקו כו׳ . אינו מדוייק דא״כ ה״ל נר״ה לתימר חיישינן לשני יוסף ב״ש עי׳ בתוס׳ . ובב״מ פי׳ ויודעים אנו שאין שם כו׳ והוא כפי׳ התוס׳ : ד״ה ס״ז יחזיר . לשמא אינו זה כצ״ל : ד״ה כשמעתי׳ . דאמר תרתי כו׳ כצ״ל : תד״ה הא . ובהדיא גרסי׳ כו׳ טעמא דנמלך כו׳ כצ״ל : ד״ה כאן . וא״ת אמאי כו׳ וי״ל דהסיא עובדא כו׳ . אבל מה יאמרו לקמן בדר״ז דמשני ג״כ כאן במקום שהשיירות מצויות כו׳ לליבנא דוהוא שהוחזקו . וכן לליבנא אע״ג דלא הוחזקו לפמש״כ הרא״ש דכש״כ אם הוחזקו אע״פ שאין השיירות מצויות (וכן הביא הר״ן) הנ״ל אידי ואידי שאין השיירות מצויות כאן שהוחזקו כו׳ . ואולי דשיגרת לישנא דרבה נקיט : ע״ב גמרא ודוקא צורבא מרבנן כו׳ . נל״פ דקאי ג״כ אסימנים דמהימן אפי׳ לאחר שראהו כמש״כ התוס׳ ד״ה כגון לגבי עדים : שם בקה״ע דאמרי נקב יש בו בצד אות פלונית . והא דלא פשטינן מינה דסימנין דרבנן (עי׳ שבועות (כ) תד״ה איסר דאין דרך משנה וברייתא ביספק התנא . ולע״ק מסוכה (לג) דר״פ גופי׳ מבע״ל ע״ש בפרש״י) דמסיפא איכא למידק איפכא דדוקא ארוך וגוץ דגריעי טובא אבל בסימני מליעי מחזירין : רש״י ד״ה כגון דקאמר . האי שליח . שליח מאי עבידתי׳ שפי הל״ל הבעל ועי׳ לעיל תד״ה ב״ד דר״ה : תד״ה בזמן . וי״ל דלא מהימן אלא מכאן ולהבא כו׳ . נראה דאזלי כאן למ״ד שם פלגינן דיבורא . והחילוק הוא דהתם י״ל דגירשה ברגע קודם בואו לפנינו אבל הכא ל״ל כן דהרי אומר שגירשה בגט זה והוא היה אבוד קודם לכן ועדיין צ״ע : ד״ה מעולם . ואר״י דלעולם לא חשדינן ליה כו׳ . וצ״ל דזה דבר פשוט מדפריך מאי למימרא :

דף כח ע״א ד״ה מצאו . וא״ת וניחוש לשמא כו׳ . לכאורה י״ל דכ״כ ל״א שיאמינם דוקא לאיש ששמו כשמו וגם שמות נשותיהם שוין : בא״ד דלא חיישינן לשמא לענין ממון כצ״ל . ועיין ביבמות (קכ ב) תד״ה כליו הב׳ : בא״ד כדתניא בתוספתא שהרה כו׳ כצ״ל . כי דלוסקמא הוא לשון זכר כמש״כ התוס׳ שם בד״ה איבעית אימא . בא״ד וי״ס דגרסי כו׳ ויודע שהוא שלו כו׳ כ״ב דל״ל . ודברי מהרש״א בזה אינן מחוורין : רש״י ד״ה כיון דאיפליג . שהאריך ימים עד מאה שנה . משמע דוקא מאה אבל מן פ׳ עד ק׳ לא . והא דתני אפי׳ בן ק׳ ר״ל לא מיבעי׳ עד פ׳ . או יותר מק׳ . ובדבור הסמוך פי׳ עד תשעים קרוב למות משמע דיותר על צ׳ קרוי ג״כ איפליג והאי דהרחיק ההפלגה עד למעלה מצ׳ הוא משום דבאבות פ״ה מכ״א לא חשיב חילופי שבע חיי האדם אלא בעשרה שנים . וגם אמר שם בן תשעים לשוח . ועי׳ בהגר״א סי׳ קמ״א ס״ק קל״ז : ד״ה גט לא אפשר . דאי חיישת כו׳ והן עגונות . לכאורה תימה דהרי יכולין להנשא ממ״נ אם מחמת גירושין או מיתת הבעל . ואפי׳ אין לו בנים ויש לו אח תחלוץ ותנשא דהרי אין כאן חשש דהכרזה לכהונה דאמרינן ביבמות (קיט ב) . דהלא ממ״נ פסולה לכהונה . אבל י״ל דאולי יוודע שמת קודם הגירושין ויש לו שם בנים . או באם יש לו אח קטן . או גדול במדה״י : תד״ה והניחו . ובת״ה מפליגינן בין עבוד כו׳ כצ״ל : ד״ה תרומה . שא״ת אלא לתרך קשיא כו׳ כצ״ל : ע״ב ד״ה והא . וי״ל דודאי כו׳ אבל להביא קרבן ודאי כגון מוס״פ כו׳. כ״ל להביא קרבן אחר כגון כו׳ כדאיתא בדבריהם בזבחים (עה) ע״ש : בסה״ד וי״ל מדדרשינן כו׳ מזובו ולא מנגעו מ״מ כו׳ . הט״א במגילה (ח) הקשה דהרי קרבן זב הוא תורים ובנ״י דאין בהן סמיכה . ועמש״כ ביבמות (קד ב) ובנזיר (נט ב) ביישוב דבריהם : ד״ה אבל . וא״ת והלא חטאת העוף באה עה״ס כו׳ . לא מצאנוה אלא במחוסרי כפרה כדי שתהא לו תקנה לאכול בקדשים והכא מיירי בבאה על חטא כגון בקרבן עולה ויורד ועי׳ בנזיר (כט) :

דף כט ע״א ד״ה אבל . שהיה אחד רוכב על סוס וסודרין בידו . פ״ם דלא ביד הרוכב היו הסודרין אלא ביד אחד העומד על פתח ב״ד והרוכב היה רחוק ממנו . והסברא היה נותנת שגם ביד הרוכב יהיו סודרין כדי שיראוהו המוליכים אותו לשקל מרחוק כשירוץ להעמידם : [משנה המביא גט כו׳ . ומשנה הסמוכה לה . לא ידעתי מדוע הפסיק במשנות הללו לבין המשנות המדברות בדיני העמדת דבר על חזקתו הראשונה . בשלמא לר״א לקמן (בע״ב) דאם מת ראשון בטלו כולם שפיר אשמעינן דאפילו חלה ל״א שמא מת . ועוד דאפי׳ למיתת א׳ משנים דהיינו הבעל או השליח לא חיישינן . ובמשנה הסמוכה אשמעינן רבותא שפי דאפי׳ כמה שלוחין (כמו שדקדק הש״ס מלשון אחרון) ג״כ ל״ח למיתת א׳ מהן . וא״ש ג״כ מאי דאשמעינן ר״כ דדוקא חלה דלא תימה דמשום רבותא דל״ח למיתה קתני חלה (והגמרא דמקשה עליה פשיטא הוא לפי מאי דמסיק מר בר״א דאפי׳ מת השליח הראשון לא בטל שליחותו) אלא למר בר״א קשיא . וי״ל בדוחק] : גמרא כמי שא״ל אל תגרשה אלא בבית וגירשה בעלייה . ק״ל דבנדרים (כ״ד ט) במשנה פליגי ר״מ וחכמים בנדר מן הבית דלר״מ מותר בעלייה ולחכ״א דעלייה בכלל בית ולדידהו הל״ל דלא אתא אלא לאפוקי יציע וכיו״ב או לאפוקי ברמוב . והי׳ מכאן ראי׳ למש״כ הר״ן שם דאפשר דקי״ל כר״מ . אבל מה נעשה להרמב״ם והטור ש״ע דשם פסקו כחכמים והביאו ג״כ דהכא לפסק הלכה . וכן הרמב״ם בפ״ו מהל׳ עירובין דין כ״ג והטוש״ע או״ח סי׳ ת״ע ס״י פסקו באומר לחבירו הנח עירובי בבית והניחו בעלייה אינו עירוב וצ״ע : רש״י ד״ה דכולי עלמא ל״פ . ככל שלוחי גיטא כו׳ כצ״ל : ע״ב במשנה עושה שליח בב״ד כו׳ . לריו״ח לעיל (ה ב) סגי בשנים אם הוא חזי לאיצטרופי עמהם וכ״ה בטוש״ע סי׳ קמ״ב ס״ם : גמרא אמרו ליה הא לא קא מיבעי׳ לן דתנן אין כו׳ מכלל דשליח דשליח משוי שליח כצ״ל . או דל״ל מכלל דמשוי שליח כדלעיל : שם דלבתר תלתין יומין משוינן שליח ויהיב ליה ניהלה כצ״ל : רש״י ד״ה א״ד. ואמר ליה ר״א כו׳. הס״ד מחק מלת ליה דמשמע רבא נולד ר״א (קדושין ע״ב ב) : ד״ה אבא ב״מ . בל״ק גרסינן מי אמר ליה בל״ב גרסי׳ מאי קאמר לי׳ כצ״ל : ד״ה ה״ג ואמר רבה . בשעה שמסרו לשליח. שליח מאן דכר שמי׳ הלא משמע דמסר לידה ממש : ד״ה אם אמרו בכשהה. שחביבה עליו כו׳. צ״י מדוע סגי ליה בטעם דאיתא במשנה לקמן (פא) מפני שאין לבו גס בה : תד״ה שקול . ותימה כו׳ דא״ל לתקוני כו׳ . לכאורה הכא נמי אפי׳ אם אמר הב לה גיטא ושקול מינה חפץ אי הוה יהיב לה גיטא ולא יהבה ליה החפץ היה השליח חייב לשלם מחיר החפץ רק דגיטא מיהא הוי גט וכמש״כ כשנתנה לו את״כ החפץ . אבל כשאמר שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא קפידא הוי ואם נתן לה גט מקודם אף דיהבה ליה את״כ החפץ הגט בטל לריו״ח ועי׳ בר״ן ובהה״מ :

דף ל ע״א גמרא במכרי כהונה כו׳ ועפרש״י : וק״ל אפי׳ אינן מכריו נמי אמאי דעתייהו דודאי לא יתן לאחרים כיון דהלווה עליהם ויכול לזכות להם ע״י אחר . ואולי משום דהוה כיאוש שלא מדעת דלא ידעי שהלווה עליהם ועמש״כ בב״מ (מט) : רש״י ד״ה ואין בו משום רבית וכאן פוסק בשעת הלואה כו׳ כצ״ל : תד״ה הא קמ״ל . וא״ת כו׳ אר״י שיכול כו׳ . צ״י מה זה הוקשה נימא דאתי כחכמים דפליגי עלי׳ שם : ע״ב רש״י ד״ה כי הוה מעשה . אתא בע״מ טרפה כצ״ל : ד״ה אין מושם . דכיון דלא ידע כמה יש לו בידו כצ״ל : תד״ה א״ב . דל״מ אלא בחזקת עניי העיר . והא דבכהן ולוי תקנו בחזקת אותו הטבע הוא משום שהם קרובי הלוה : ד״ה הניא . והסיפא קאי כו׳. משמע דמפרשי בסיפא אע״ג דא״ל ליטול רשות מ״מ בעינן שיהיו יורשין בעולם וא״כ פליגא על דאביי דאמר בחזקת עניי ישראל : בא״ד אבל אריפא כו׳ דכש״כ אם לא ירשו שצריך ליטול רשות כו׳ . פי׳ מהרש״א . ול״נ דר״ל אם לא ירשו קרקע אלא כספים דודאי מהני רשותם כיון דמ״מ מצוה עליהם לפרוע חובות אביהם . אבל בב״ד לא מהני הואיל דאין ב״ד יכול לכופן לפרוע עי׳ חו״מ ר״ס ק״ז : ד״ה סילן. הא לא מיחסר תקיכה כו׳ . פי׳ מהרש״א . ול״נ דע״כ ל״א שיכול לחזור אלא קודם שהפרים או קודם שנגמרו מלאכתם למעשר למ״ד תתנות של״ה כמו שהורמו דמיין : ד״ה וכי . דכהת״כ למידה ומלמדם חוץ כו׳ . ק״ל דהא אשכחן עוד בבכורות (ט ב) דדרשינן יהיה לך דכתיב גבי בכור למעט שותפות במעשר. ובכור גופי׳ חייב בשותפות ע״ש . וכן תרומה גדולה איתא בפ״א דתרומות מ״ז דאינה ניטלת אלא מאומד וילפינן לה מונחשב דכתיב גבי ת״מ . ואיסי נופה דוקא במדה ע״ש בפי׳ הרמב״ם והרע״ב ושנ״א. ועי׳ לקמן בתד״ה ניטלת ובתוס׳ מנחות (ס״ד נד) ובבכורות (נט) ד״ה אף : בא״ד ומפרש רנב״י כו׳ שמא עשאו ת״מ על מק״א · לפנינו שם הני׳ תרומה ומעשר וכ״כ דל״ל בתוס׳ . והשעה״מ בפ״ג מהל׳ תרומות נמשך אחר גי׳ התוס׳ שלפנינו והוכיח מזה דס״ל דאף בת״מ דפירות דרבנן נ״ל מן המוקף ע״ש ולא הרגיש בהש״ם . וגם בלא״ז כאייתו דהוייה כמש״כ בפסחים (ע) בס״ד : בא״ד וא״ת היכי ת״ל דמדאורייי׳ איירי כו׳ ומדאורייתא לתרומה גדולה אין לה שיעור . לכאורה י״ל דמ״מ בתרומת מעשר היא מה״ת :

דף לא ע״א ד״ה כהם . ופריך דהוה מרבה במעשרות ומיירי במרבה בת״מ . ק״ל דבשלמא במרבה מע״ל דהנשאר עדיין טבול למע״ש או למ״ע לכן היתרון כמו כן טבול להם ולכן הוי מקולקל. אבל בת״מ דהנשאר הוי חולין גמור מתוקן א״כ היתרון גם הוא כמוהו . וכן קשה מה שהביא מהרש״א מתוס׳ בכורות (שם ליתא רק במנחות נד ב) דלא״ה ב״ג הא דמרבה במעשרות כו׳ הוא במע״ש או במ״ע . ואולי משום דת״מ אינה נתפסת אלא על א׳ ממעשר דהנשאר והמותר שנה נשאר בטבלו כמו שהי׳ . וכן תמין דברי רש״י בקדושין (ל״ד נא) ד״ה ניטלת . שירא לנתנם שלא יטול פתות כו׳ כצ״ל :

ד"ה במחשבה . וא"ת כיון דשרי תרומה כשנותן עיניו כו' וי"ל כו' אבל תחלת תיקונה כו' לא שרינן משום דאפשר במחשבה. משמע דבמחשבה מיהא מותר אפי' בשבת . וצ"ל דפסיקא להו כן משום דשבת ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר (שבת קנ) . ועמש"כ בקדושין (נט ב) בתד"ה מיד . אבל כ"ל דכ"ז איתו אלא בתרומה ות"מ דכתיב בהו ונחשב (וכ"מ בפסקי תוס' סי' ק"י . אולם מש"כ שם ולאוכל בצד אחר ז"א לפי מה שאכתב) וכן במש"כ לפמש"כ התוס' לעיל דקריי' רחמנא תרומה. אבל מע"ש ומ"ע איננה מועלת בהן מחשבה . ולזה א"ש הא דמוכח בכ"ד דאין תקנה לטבל בשבת והוא מפני המע"ש או המ"ע . וכן אתיא לנכון הא דפסיקא להו בחולין (ו ב) בד"ה והתיר מדפריך ודלמא ר"מ נתן עיניו כו' ואכל בצד אחר דע"כ איירי בדמאי . וכ"מ בדבריהם כאן שכתבו ואפי' דמאי כו' אע"ג דשרי ליתן עיניו כו' משמע דבודאי לא והוא מפני המע"ש או המ"ע . ולהכי לא נקטי בקושייתם כאן אלא אמאי אין מגביהין תרומות ובמנחות ובבכורות דנקטי גם מעשרות כוונתם על מע"ר וכנ"ל והשעה"מ בפ"ה מהל' תרומות שגה במחכ"ת בהבנת דבריהם ע"ש . אבל זה מיהא מוכח מדבריהם דדמאי יש תקנה לתקוני' בשבת ע"י נתינת עין בצד זה ולאכול בצד אחר וצ"ע קצת מהא דפריך הש"ס בשבת (קכז ב) דמאי הא לא חזי ליה . וגם לפי מאי דמשני כיון דאי בעי מפקיר כו' . לכ"ש אסור לטלטולי' ואמאי הא אית ליה היתר כנ"ל . (ועמש"כ ברפ"ד דדמאי בס"ד) . וזה י"ל עפ"י מש"כ התוס' בעירובין (ל ב) דלא מהני מאי דא"ל תקנה אלא כמידי דחזי השתא לשום אדם ע"ש . וה"ה לענין טלטול. ותדע דאל"כ יקשה מדוע אסור לטלטל מע"ר של"כ תרומתו בר"פ מפנין הלא אפשר לתקוניה ע"י נתינת עיניו : **במשנה** מפרים עליהן בחזקת שהן קיימין. ולשון הרמב"ם בחבורו בפ"ז מהל' מעשר ה"ד ואוכל ושותה עד שיעשו כל אותן הפירות שהניח מעשר . לכאורה נראה דשיעור השרונות המפורש בב"מ (מ) ודאי צריך לנכות וע"ש (לא) בהסוגיא היטב ובמש"כ שם : **שם** בשלשה פרקים בודקין את היין כו' . ק"ל דבב"ב (ר"ד לא) במשנה משמע דבעצרת דרכו להחמיץ וא"כ יהי' צריך בדיקה אז : **רש"י** ד"ה ה"ז חושש . ואם לא אכלן צריך להפריש כו' . ובתוי"ט דקדק מלשון הרמב"ם שאעפ"י שאכלן מחוייב להפריש התו"מ ע"ש . וכה"ג כתב הרמב"ם פי"ב מהל' מעשר ה"ב בדמאי דבמוצאי שבת צריך לעשר אף על מה שאכל בשבת . ולכאורה תמוה מהא דאיתא בחולין (קל ב) מנין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלין כו' שפטור מן התשלומין כו' . ולפרש"י שם (קלא) ד"ה ש"ס דקא משתרשי ליה ע"ש דמשמע דגם באוכל טבלין דינא הכי הוה א"ש. אבל לפי' התוס' שם וכן הרמב"ם שהעתיק הברייתא הנ"ל כלשונה דמוכח דאזיל בשיטתייהו ודאי קשה . וביותר קשה פסקו בדמאי שהבאתי דהתם לא שייך גזל השבט דהמע"ה . ובדמאי משמע נכ"ד דלא תקנו שיאכל וא"כ יפרים כחלת ח"ל : **ע"ב גמרא** וא"ר אלעא בר' חנינא ר"מ אימתי כו' . הנה מצאנו כאן עוד בן לר"ח אשר לא הזכירוהו התוס' בב"ב (קמא) ועמש"כ לעיל (ה ב) : **שם** אמר רבה הכי אמר רב אשה כו' . בעי"ן הגי' רבא : **רש"י** ד"ה כל טהרות . באותה מקוה מטילה כצ"ל : ד"ה בין שהמקוה ברה"י . וכ"פ ברים נדה וכ"ה לשון הרמב"ם בחבורו ונראה דה"ה אף אם נשתמשו הטהרות בהן ברה"ר כיון דמחזיקין הכלים בטומאה ודאית וכ"מ בסוגיא דנדה שם : **תד"ה** אלא. דבהעור והרוטב משמע דהתם ר"נ הוא אתנא דבי נשיאה כצ"ל ועמ"ש במו"ק (טז ב) :

פרק ד דף לב ע"א במשנה או שלח כו' וא"ל כו' בטל הוא כו' . מזה קצת ראיה לדעת בעה"ע שהביא הר"ן בפ"ק דפסחים שיוכל לבטל חמצו ע"י שליח : **שם** אם משהגיע גט לידה שוב א"י לבטלו . בהרע"ב אי א"ל ה"ז גיטך מעכשיו ולזמן פלוני כו' מכי מטא גיטא לידה לא מצי תו לבטולי כו' . תמוה דהתנן לקמן בפ"ז מ"ג מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ופי' שם בעצמו דמספקא לן אי תנאה הוי או חזרה הוי . ובקדושין (נט ב) מדמה לה הש"ס למעכשיו ולאחר ל"י . ומשמע דכ"פ כסתמא דמתניתין דלקמן והוא כרב שם בקדושין וכ"פ הרי"ף והרא"ש. וא"כ לספק חזרה ודאי מצי לבטולי' . וכן לריו"ח שם כיון דלא נגמר הגט עד לאחר ל"י ודאי מצי לבטולי'. ואפי' לשמואל דתנאה הוי לפרש"י שם דהיינו אם לא יחזור בו עד זמן פלוני הריחזר בו כיון שבטלו. ואין קיום לדבריו כי אם לשמואל וכפי' הרמב"ן שהביא הר"ן שם דא"י לחזור דהכוונה איננה רק אם ימי' עד ל"י ע"ש . אולם כשמואל ודאי לית הלכתא אלא כרב או כריו"ח ע"ש ברא"ש ור"ן . שוב ראיתי שהרע"ב לקח דברים אלו ממקור נאמן מפי' הרמב"ם אלא דשם הלשון בסגנון טוב והרע"ב במחכ"ת ל"ד : **גמרא** הגיעו לא קתני אלא הגיע ואפי' ממילא . הנה ראינו כאן דבר חדש בחכמת הלשון אשר לא שערוהו מתקריה חילוק בין מלת הגוף לבין כינוי הבא תחתיה : **שם** מ"ד לא אלימא שליחותי' דבתרא משליחותא דקמא דליבטלי' . נראה דהוא ע"ד שאמרו אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו כו' (עדיות פ"א מ"ה) : **בסה"ע** אמר אביי בטל מתי לשוות משמע' כה"ג משני לקמן (עב) : **רש"י** ד"ה בטלה היא . הודאת בע"ד כמאה עדים דמי . ואע"ג דחב בזה לב"ח של (דמשמע אפי' אין לו ממה לפרוע זולתה) זה לא מהני אלא במקום דשייך לומר הא דר' נתן כדמוכח בכתובות (יט) ע"ש : **תד"ה** מ"ד בסופו . כמו שרוצה להוכיח כו' דדברים שבלב א"ד מהא דכופין אותו כו' כצ"ל : ד"ה מבוטלת . וקא דלא מקשה מאי אפשי בה כו' כצ"ל . ור"ל דלגי' זו דלשון עתיד דהיינו מבוטלת תיבטל לא אמר כלום . וכאי אפשי קאמר דבריו קיימים א"כ ע"כ משמע דהוא לשון עבר וגבי גט קתני דבריו קיימים וכו לא מהני אלא לשון עתיד . ומתרצי דלעולם לשון עתיד הוא ואפ"ה מהני לענין מתנה מפני דהוא לשון הפקר מאח"כ ביטול אינו לשון הפקר כמש"כ הר"ן ברים פסחים . (ומ"מ ק"ק לשון הר"ן שם שכ' בפשיטות דודאי מ"ד בנכסי דידי' דלבטלו כו' לא משמע דהוי הפקר . והרי לגי' שלפנינו בכריתות מוכח דהוי הפקר . ואולי ליתא דליהוי כטפלא מיגרע גרע לי') : **באו"ד** ור"י אומר שיש לייבש כו' דאי ליבטיל משמע כו' והוי הפקר כו' . מש"כ המהרש"א דהל"ל תיקשי ליה הכא מאי אפשי כו' . דברי תימה הן . דהא אמר נמי תיבטל דודאי הוא לשון עתיד ואפ"ה הוה ס"ד דהדרא למרה וה"ה אי אפשי כיוצא בה ולכן תני שפיר בגט דמהני. גם הצ"ע שהביא בדבור הסמוך לפרש"י דשם תמוה . דהא מ"מ מוכח משם דלשון בטל הוא ליתנא דעבר דאי הוי לשון עתיד לא הוי מהני מידי כמו תיבטל וא"כ מדוע גבי גט מהני דבו לא מהני אלא לשון עתיד : **ע"ב גמרא** ואמרי לה רב אחא בריה דרבא כצ"ל : **רש"י** ד"ה מ"מ מה"ה הקדש . ובהפקר נמי תנן בה ס"ה מופקרין לכל מי שיחפוץ כצ"ל. והוא בנדרים במשנה (מג) : **תד"ה** ור"ל . ורבא פסיק כו' כריו"ח לגבי דר"ל לבר מתלת כו' . לפי מה שהבאתי בקדושין (טו) בתד"ה ואידך מגמרא דנדה . וכה"ג כ' התוספות במגילה (כט ב) בד"ה והלכתא . אין מזה ראיה :

דף לג ע"א רש"י ד"ה נ"ל למיתני דיינים כו' . וליתני עדים וה"ה כו' דיינים . מדל"ק איפכא דליתני דיינים דקדים . משמע דדיינים עדיפי ולא הוה ידעינן עדים מנייהו . וא"כ הנ"ל וכש"כ דיינים . ועמש"כ בקדושין (מו ב) ע"ד : ד"ה ה"ג נ"ש כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים כו' . ר"ל לאפוקי גי' שלפנינו דמקדים כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים דהכי במשנה מקדים חתימת דיינים לעדים : ד"ה תקנת עגונות . והוא לא יפרש בכל אלה כצ"ל : **תד"ה** וכי תלתא . בסופו . וגבי מוכר שדהו כו' הכא בעינן גילוי מלתא מפי . לכאורה הנ"ל שאני מכר דמאן דזבין זבין בפרהסיא כדאיתא שם . ויש לכוין זאת בדבריהם : ד"ה ושמעה . אע"ג דבדין לא מיגנבא כו' . לכאורה י"ל הכא ושמעה וידעה ולא מיגנבא הוא שב לטעם דליכא בזה חשש ממזרות . ותקנת עגונות הוא דאיכא . ר"ל דאיכא לנוגעות דתיחשבה שמא ביטל אע"ג דמדינא ליכא למיחש כיון דליכא קלא. אך על כיוצא בזה פריך הגמרא בכתובות (ג ב) ולדרוש להו כו' ע"ש. ועוד היכא דאיכא קלא ליתא לחששא דלנוגעות כמש"כ התוס' שם (ג א) בסד"ה וסברה : **ע"ב גמרא** רבה"ג סבר כו' בטלה כולה כו' ושרו א"א לעלמא . ל"י מדוע ל"ק כדלעיל מפני חשש ממזרות . או התם הכא מפני איסור א"א :

דף לד ע"א גמ' ואנרכי' ר"ש גיטא אחריגא כצ"ל וכמו שהוא בפרש"י : **בסה"ע** א"ל אנא נרים יכתא דניסן אמרי כו' אי משום אונס כו' . מדלא מפרש הש"ס מהו האונס . נראה דזה גופא מה שהיה סבור דאמר לניסן הוה אונסי' : **רש"י** ד"ה ובורכין לכן . חלק יפה לתינוק שלו כצ"ל וכ"ה לשונו בכתובות : ד"ה ונוולא . אורגת . והביאו בב"ב (יג ב) : **תד"ה** ב"ד . משום דלא מסתברא כו' טעות דפחות משתות דמודה שמואל ויש ליפות בכך כח ב"ד כו' . לכאורה זה מוכח מהא דשומת הדיינין דאפי' לת"ק בפחות משתות מכלן קיים . ותימה על התוס' עם גופים בד"ה ובוררין שכתבו דה"כ הנ"ל כשמעו בפחות משתות . וי"ל : ד"ה ואי . היינו לסברת אביי כו' . ולעד"כ מדלא מסיים בזה והלכה כאביי . ע"כ ר"ל דלתרווייהו אין ביטול בכאן . לאביי משום דג"ד לאו מילתא היא . ולרבא משום דאין זה ג"ד . ואנכי מסתפק בהא דפסקינן כאביי אולי הוא רק בגילוי דעתא בגיטא דלאו מילתא היא . אבל במאי דפליגי מה נקרא ג"ד כגון דרהיט בתרייהו וחזו דאתאי דלאביי הוה ג"ד ולרבא לא אפשר דהלכה כרבא וכ"מ במקום דמהני ג"ד עי' לשון התוס' לקמן (ר"ד מו) . וכ"מ מלשון ג"ד בגיטא דמשמע דיש דברים דמהני בהו ג"ד . אבל מדקאמר סתם והלכה כנחמני משמע קצת דבכ"ד בזה הל' כוותיה : **ע"ב גמרא** והל' כנחמני . נראה דהא דק"ל הכא בזה השם להיותו דומה לשם נחמן הנזכר לפניו ועמש"כ ברים תענית : **תד"ה** וכל כדאמרי' בגמרא שרה דמיתקריא מרים . לפנינו ליתא כן . ובדבור הסמוך העתיקו הריפא מרים וכל שום שיש לה (כגי' שלפנינו) ומשמע אדרבה להיפך שאינו כותב השם השני מפורש ודלא כר"ת : ד"ה והוא . וכ"מ בירושלמי על הך ברייתא כו' . נראה דהראיה איננה על הא דתכשרי בהוחזק בשני שמות במקום אחד דכשר אף באחד מהן דהא ל"ד להביא דהתם ביהודה לא היו קורין אותו כלל בשם דגליל . אלא דראייתם על הא דמצרכי לכתחלה לכתוב שניהם וזה מוכח מק"ו דהביא בירושלמי : **רש"י** במשנה הב' ד"ה מפני תקה"ע . אכולהו קאי . אינו מדוייק לפמש"כ בב"מ מהתוספות בכתובות (ח) דלשון כל אינו נופל על פחות משלשה . ולשון הרע"ב אתרווייהו קאי :

דף לה ע"א גמרא יהנה הס"מ כו' אם נהניתי בדינרך כלום . נראה דבשבועה זו עדיין לא איפטרא מלשלם דזה הוה כמו ל"י היכא אותביניהו דבב"מ (לה) דאמרינן שם דהוה פשיטותא . ומשמע דזה הוה חוץ לב"ד בלא הזכרת השם ובלא נק"ח ואפ"ה איענשה . וא"כ קשה לשמואל דאמר דחוץ לב"ד משביעין אותה : **שם** מ"ע איענשה דאישתרשי לה כו' . אבל במדרש ויק"ר פ"ו מייתי עובדא דאיתתא דאיענשה על שבועת אמת ממש ושלא כפקדון עי' בתוס' . וע"ש במ"כ וביפ"ת בפ"ו דשבועות בירושלמי : **שם** מאי אריא אלמנה אפי' גרושה כו' . הא דלא פריך מכל הנשים שיש להן דין עם אחר ונתחייבו שבועה דלא ליתבען . הוא משום דאי השבועה היא לפטור א"ע ודאי לא יוותר הבע"ד את תביעתו בלא כלום . ואף באותן שנשבעין ונוטלין י"ל דל"ח אלא באשתו שא"א שלא תטול כלום במשך זמן שישבה תחתיו . וגם מורה התירא שפי : **שם** אר"ה מודה רב בקופלת . ואף דמשמע דנשבעה שלא בנק"ח ועי' בשו"ע חו"מ סי' פ"ז סי"ד לא גרע מהא דלשמואל משביעין אותה לכתחלה חוץ לב"ד אף דאיננה בנק"ח . וגם לא גרע מנודרת . אבל נודרת שאני שעומדת באיסור כל ימיה כמש"כ התוס' : **שם** דמתקרי איה מרי ונדרה ואסרה כו' כצ"ל וכן ברש"י ותום' : **תד"ה** לא היה בסופו . דהוה לה לאסוקי כו' כצ"ל : ד"ה ונודרת . הואיל ואיננה עומדת באיסור כל ימיה כדאפרש בסמוך כצ"ל : **באו"ד** וא"ת כו' מאי מועיל כו' דכי אגבי' מיד עבר כו' . עי' מהרש"א שנדחק מאד . ול"נ משום דלפי' הר"ן שם (מו) דבנדר בדבר שא"א לקיימו לא חייל כלל וגם אינו עובר בבל יחל וע"ש בתוס' לא הוה קשה כלל מההיא ומ"מ התרה צריך שם הואיל דבידו הוה דלא ליגנוב כמש"כ הרא"ש שם. וקושייתם איננה רק לפי מה שפי' כאן דעובר מיד בבל יחל : **ע"ב גמ'** אר"ה ל"ש כו' אבל ניסת אין מדירין אותה כו' . פשוט דלשמואל לעיל דחוץ לב"ד משביעין אותה אפי' ניסת נמי וכ"מ להר"ן ושכן כתב הרמב"ם : **שם** רב"א א"ל רב פפא אמר צריך. לכאורה הי' נראה יותר הגי' שהביאו התוס' בבכורות (מה ב) רב ששת במקום ר"פ . כי ר"פ הי' תלמיד תלמידו דר"כ . אולם מלינו כהאי עובא בתרתי כמש"כ בפסחים (עז) בס"ד ע"ש : **שם** ותני עלה נודר ומודר ומודר כו' כצ"ל : **רש"י** ד"ה ברבים . בפני עשרה . עי' לקמן (מו) דר"כ גופיה ס"ל דרבים היינו שלשה . ובתוס' הגי' שם רנב"י וכ"ה הגי' בכתובות (עה). ועי' לעיל (לא ב) תד"ה אנא . אח"ז מצאתי להפ"י שהעיר בזה : ד"ה משום איסורא. אם אעבור עבירה כו' ורוצה לעבור העבירה . זה מיקרי לא חל הנדר דלרב פפי בנדרים (נ) לכ"ע אין החכם מתיר ופסקו הפוס' כוותי' : **תד"ה** אבל . וכן קשה בסמוך דפריך וליחוש דילמא אזלה לגב"ח כו' . לכאורה זה ל"ק דאי תימא דידיכוה שלא"ת ככר זה כו' א"כ אפי' ניסת נמי : **באו"ד** ולר' אליעזר (כצ"ל) כו' שיכול כו' שעתידה לידור א"ע . תימה דהשתא אדרבה תתחזק יותר הוכן קשה כו' : ד"ה קסבר . דקאמר ר' אליעזר כפסוא מגרשה כו' כצ"ל ביו"ד :

דף לו ע"א גמרא לר"א דאמר ע"ת כותי . בגליון הוגה אלא לר"א . וכן העתיקו התוס' לעיל (ד) ד"ה דקי"ל : **רש"י** ד"ה מפרשי . ראובן כו' מעיקרא כו' אלא אני פלוני כו' . לכאורה הגי"פ דמעיקרא לא כתבו אלא ראובן עד ע' לק' (פז ב) במשנה . והתקינו שיהיו מפרשין הטיב שמותיהן דהיינו שם אביהם ג"כ וכמו שהיו נקיי הדעת עושין (שם) בכדי שיכירום מי הם . מיהו מלשון התוספתא דסוף מכילתין משמע כפרש"י : ד"ה כדתניא . ונתקיימו בב"ד ע"י העדאת החתומים עצמן ל"י מדוע לא פי' או ע"י אחרים שהכירו כ"י : **תד"ה** אמר . ואע"ג דקאמר לעיל דמדרינן לא ברבים כצ"ל : **באו"ד** וא"ל דאדר"כ נמי קאי. זה לא סליק לתירוץ ראשון דלעיל בתד"ה אבל . דבאמתו אין לחלק בין ברבים לע"ד רבים : ד"ה אבל . ופ"ד יחיד כו' יכול כו' . נ"ד דה"ה ע"ד שנים וכ"ה ברא"ש ור"ן . ועי' לק' (מו) בתד"ה רנב"י וברש"ל שם : ד"ה והעדים. ובגמרא אר"ג כו' משמע דקודם נתקנה . תימה דשם אמר ר"ג סתם והוא ר"ג דיבנה נכד ר"ג הזקן עי' בנדה (ו ב) תד"ה בשפתו. ובתוספתא שם הגי' רשב"ג : ד"ה בזמן . ושמים איל לאו על שמתם כצ"ל : **באו"ד** שהרי היה בזמן הבית דהלל כו' כצ"ל : **באו"ד** (ע"ב) דמשמע דיובל לא נהגו היינו כו' אלא שני שבטים וכשגלו כו' כצ"ל : **ע"ב גמרא** כגון ב"ד דידיה וכרב אמי ורב אסי כן צ"ל : **בסע"ה** פרוס בולי ובוטי כצ"ל . והנה המהרש"א בח"א נדחק לרמז בוטי בשם בולי . ואולי י"ל דבול הוא ל' כמישה כמו שנקרא מרחשון ירח בול במלכים (א ו) שפרש"י ע"ש שבו העשב בלה בשדה . וכן לבול עץ אסגוד (ישעיה מד) פרש"י לשון רקבון והוא תואר נאות לעני . ועי"ל ע"ד שפי' הירושלמי פ"ה דפאה מ"ו דעולים היינו עניים שילדו מנכסיהם לקתיא נווחין סגי נהור וגם י"ל דבול משמש כאן על ההפך כמו ובכל תבואתי תשרש ודומיה עמש"כ בב"ר פל"ד אות א' במ"ת : **רש"י** ד"ה ב"ד דנהרדעא. שמואל דהוו בי דיני כי אמרה שמואל להך מילתא כ"כ דל"ל . וכי איתפיל כו' הוא מוסב למטה : ד"ה ליפנא דניפותא . שלא יערימוס להגבות כו' כצ"ל : **תד"ה** אלא . ואין משמע כן בירושלמי לכאורה י"ל דזה היה יודע גם ר"י המקשה בירושלמי דשמן הוה דבר שאין רוב הצבור יכול לעמוד בו ובכזה הוא דתנן שאין ב"ד יכול לבטל כו' אא"כ גדול כו' וי"ת דבר מפני שיכול לעמוד לכן אפי' אליהו אין יכול לבטלם ואידם ליו"ח דשמן לא קבלו ג"כ רוב הצבור והיינו שלא פשט (והמהרש"א שהבין דזהו שא"י לעמוד תמוה) לכן אפי' קטן יכול לבטלו וכתי' התוס' : **באו"ד** למה נמנה עליו להתירו כצ"ל :

דף לז ע"א רש"י ד"ה אכילן של יתומין . והוו שטרותיהן כו' כצ"ל : **באו"ד** כשכנגית משנה זו . ועמש"כ בשבת (פג ב) : ד"ה אלא על הקרקע. האמרן אפי' מלא מחט כו' . הוא לעיל (ל ב) : ד"ה דמנח אסיכי . ואא"כ אין כאן קרקע . ומקיים הר"ן ומקום היכי לא תשיבא : **ע"ב** ד"ה מסם תקנו בסה"ע . רבויא הוא כו' . לכאורה הנ"ל להגיה מיעוטא הוא . ואולי יכוון למה דלמד מזה רב אויא ביבמות (מו) דהנמכר בעצמו לישראל קונהו לגופו . אבל גם שם משמע דלאו מרבויא יליף לה : **תד"ה** אי . אע"פ שמסתפק רשב"ג כו' מ"מ לא מסתבר ליה לרבא כו' . גדולה מזו מלינו לרנב"י בר"ה (ל ב) דקא"ר יהודה הוא דעבי (ר"ל בדברי ת"ק שלו) ע"ש :

דף לח ע"א גמרא עובד כוכבים ישראל מנלן דכתיב וישב ממנו שבי . לכאורה הא דלא כפרש"י שם בנימוקיו דכ"ל שפחה אחת אשר שבוה ישראל מהם מקודם (עי' מזרחי שם). ואולי י"ל דמסתמא כבר עבדוה לשם אמהות : **רש"י** ד"ה בחזקה . וקנאו בחזקה ביאוש כשהפקירו כו' כ"ה ל' הר"ן : ד"ה וכתב לה בסה"ע . ונסיב כו' ומיגטר לה . בל"ז י"ל כדי שלא יעברו על לאו דלא יהיה קדש : **תד"ה** דכתיב . וא"ת נ"ל השתא כו' . עמש"כ בקדושין (ג) בתד"ה ואשה בס"ד : **באו"ד** וי"ל דמויסב כו' לא הוה ילפינן כו' ולהכי מייתי לעיל מדר"ל כו' . ועי' מהרש"א . והתוי"ט בד"ה שמעבד ל"ד במהכ"ת בסדר לימוד המקראות : ד"ה כל . ואליו ב"ח דכופין כו' . לכאורה מאי קושיא כיון דגם עתה עובד א"ע יום אחד תו לא קרינן ביה לעולם בהם תעבודו . וכן יקשה מאי דפריך הגמ' על אביי מהא דחציה שפחה כו' . וי"ל דמלינו מלת עולם נופל אף ע"ד שאינו אלא משנה לשנה כמו והיתה לכם לחקת עולם בפ' אחרי . חקת עולם בפ' אמור גבי יוה"כ וסוכות וכן הרבה כיוצא בזה . שוב ראיתי להטע"א ברים חגיגה שכתב באמת דמאי ב"ח אין בו עשה דלעולם בהם תעבודו ותמוה מהא דמקשה כאן הגמרא אדאביי כו' : **בסוף** דבור המתחיל כדמרינן הכא משום מלוה דרבים כצ"ל : **ע"ב גמרא** מיתיבי מעשה בר"א כו' ושחרר עבדו כו' . לפי מאי דמייתי לק' דר"א גופיה ס"ל חובה ס"מ לאקשויי דר"א אדר"א : **שם** דאר"ח בר אבין א"ל אחד זה כו' . לק' (לט) ברש"י ד"ה לא סיימוהו . העתיק ר"ח בר אבא : **רש"י** ד"ה ודלמא ר' אליעזר כו' כצ"ל ביו"ד : ד"ה גופיה לא קדים . שא"ר כו' ולא לבד"ה . עמש"כ בב"מ (נח) : ד"ה גזברין מ"ע . ולפותן עליו כצ"ל : ד"ה שלא הקדים בסה"ע . וה"ה כקרקע ובהמה טמאה . תימה הכי בהמה טמאה מועלין בה וכן קרקע אם עקר חוליא כו' . כמש"כ התוס' : **תד"ה** גופיה . כדאמרינן בהמנחות והנסכים כו' כצ"ל ור"ל באותו פרק : **באו"ר** ונראה לפ' גופיה לא קדים פי' ליאסר בהנאה כו' . ל"י מאין פסיקא ליה לרב דגרע מבהמה טמאה . והלא בבכורות (ט ב) איצטריך קרא למיסרי בכור אדם בהנאה קודם פדייה : **באו"ד** לדמים ל"ק שיהא גופיה קדוש לימכר כו'. משמע דאי אמר הכי בפירוש קדוש גופיה ליאסר בהנאה א"כ קשה הברייתא דהמקדיש עבדו כו' דבסה"ע למאי דס"ד דפי' שלא הקדים אלא לדמיו דהיינו לימכר כדפרש"י אמאי עושה ואוכל . וצ"ע מאי דאמר לק' אלא דכ"ע קדוש כו' והיינו דלא כרב . נוקי כגון דאמר לדמיה : **בסה"ד** דאותו שהקדישו לדמיו הוא יפדנה כו' . עי' מהרש"א. וק"ל מש"כ דכ"ז שהממון אינו שלו לא יוכל להפקיע מידי איסורא כדלק'. הלא רב גופיה קאמר דאמר זה כו' . יצא לחירות וצריך גט שיחרור ופשטיה משמע דמהני כדפריך מזה לק' אדאמימר :

דף לט ע"א רש"י ד"ה מועלין בשערו . מפ' לה הס"ד . ומה"ד אלא דכ"ע : **תד"ה** הא . וכן בפרק האומר כו' וא"כ עלה נותן דמים ומפ' לר"מ אליבא דר"מ כו' כצ"ל : **באו"ד** ואף ע"ג כו' מפ' רב באומר ערך כלי עלי כר"מ . ר"ל וכיון דמוקי סתם מתניתין כר"מ ע"כ ס"ל דהכי הלכתא עמש"כ במגילה (ד ב) לא ס"ל הכי ל"ל משום דסתמא דמתני' דערך ידו כו' לא אמר כלום כרבנן כדאמרי' שם וסתמא דרבים עדיף . וגם תני לה גבי הלכתא דערכין ודמים עי' סנהדרין (לד ב) ופי' מהרש"א בזה דחוק : ד"ה אלמה . אי אתיא דאתימר דלא כריו"ח רביה . תימה דאתימר היה מאוחר הרבה אחר ריו"ח עי' תוס' שבת (לג) בד"ה א"ר זביד : **ע"ב גמרא** א"ל לא עשה ולא כלום מאן דחזי סבר משום דהלכה כר"מ. מזה סתירה למה שהבאתי בפסחים (פט ב) בשם תור"ע דהא הכא אהני להוציאה מידי שיעבוד ולהוסרה לעבד לשיטת רש"י : **שם** א"כ הוגא א"ר המגוגא . מזה קשה למש"כ התוס' בסנהדרין (יז ב) דלא יתכן שיאמר ר"ה בשם רה"ת ע"ש : **בסה"ע** אר"ז א"ר אסי א"ר חנינא אמר רב עבד כו' . כ"ה ברי"ף כאן וברמב"ם יבמות פרק ב סי' ג : **רש"י** ד"ה אימא לי איזי. דשמעי מינה כו' כצ"ל : ד"ה ולא היא. כדאמינא מדעתאי ובהא אף מידי כו' כצ"ל : **תד"ה** משום . דחליפין דמו לכסף וכל היכא דכסף קני כו' לבר מאשה כו' . נראה דכאן אזלי בשיטת רש"י דקדושין (שם ג) ודלא כפר"ת שהביאו שם בד"ה ואשה . ומש"כ לבר מאשה . קשה הא גם עבד עברי לא מיקני בחליפין דאיתא שם (ח) וע"ש בתד"ה ומאי ובמל"מ רפ"ב מהל' עבדים . ואולי ס"ל כאן דע"ע ילפינן מהיקשא דעבדי לעבריה ואותה הקישה הכתוב לאחרת ודלא כמ"ש שם (ג ב) : **באו"ד** (בדף הסמוך) אע"ג דרב גופיה פסיק כוותיה בפרק מי שאחזו (עב) כצ"ל . ותיבת דרב ע"ש וצ"ל דרבא או לעיל נ"ל דאתקין רב ע"ש בתד"ה הכי : **באו"ד** דהואיל דכלי ש"פ קני. בב"מ (מז) איתא אע"פ שאין בו ש"פ וכן בקדושין (ג) :

דף מ ע"א גמרא כסה"ע אזל אקנייה לבנו קטן. כה"ג בב"ב (קלז ב) ועמש"כ בסוכה (מו ב): שם כאשר עשה כן יעשה לו כו'. הוא עפ"י מליצת הכתוב כאשר עשית יעשה לך גמולך ישוב בראשך (עובדיה א טו): שם אנן קי"ל ביתוקא דמקרקא כו'. ב"ב ר"ד קנ"ו: רש"י ד"ה השיאו אשה. לא הוה מיעבד ליה כו' כצ"ל: ע"ב גמ' ת"ר כו' אתננה לפלוני ר"מ כו'. בכרי"ף הגי' הבי אומר כו' כבברייתא דלעיל גבי עבד ונכון: תד"ה וכתיב. כיון דעשה שלא כהוגן להקנותו כו' כצ"ל: באד"ד ובדין יכול האפוטרופוס כו'. אמרי' כו'. הוא לק' (נב) והגהת הב"ח בזה תמוה: באד"ד דכסף גומר בלא שטר. הוא כדמסקינן לעיל (ס"ד לט) דאין הלכה כר"ש. (ול' התוס' בב"ק (צ) ד"ה איש בסופו שכתבו וכן חציו עבד וחציו ב"ח כו' בנתן לו כל דמיו וא"מ אלא גט שיחרור כו' תמוה לפ"ז). אבל מש"כ עוד דדוקא ביוצא בר"א איכא דמצריך כו'. דמשמע קצת אבל בכסף ליכא למ"ד וז"א דהא ר"ש משום ר"ע אמר (שם) דאינו גומר בה והרבה אמוראים פסקו כוותיה: ד"ה הקדש. והא דלא חשיב רבה כו' ועובד כוכבים כגון שעשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו כו' דין זה לא מצאתי מפורש בגמרא. ואולי הם בעצמם דנו כן מסת. וכן הטור בסי' קי"ז כתב ואיסורי הנאה מפקיעו כמו קדושת הגוף וכו' ע"ש: באד"ד וא"ת כו' א"כ כל לוה יפקיע נכסיו כו' כצ"ל: באד"ד (בדף מא) ובטולא נמי לא מצי לבטויי כו'. מש"כ המהרש"א דנפרש אין העבד חייב כלום לרבו לאשון בעד העודף כו'. לכאורה לפ"ז מאי תקה"ע שייך בזה יהיה חציו (או יותר או פחות לפי ערך העודף) עבד לרבו לאשון. וא"ל דתקה"ע הוא מטעם המשנה דלקמיה ליסא שפחה א"א כו'. הא עד השתא אכתי לא שמעינן לה וה"ל לתנא לאקדומה ברישא. ועוד דא"כ ה"ל לרשב"ג לפלוגי גם שם ולומר דשותף הראשון שבחררו יכתוב לו שטר. וי"ל דתקה"ע דהכא יל"פ משום דהעולם יסברו שכולו היה משועבד להמשחרר. אבל גם תירוצו אינו מחוור. דהא עכ"פ חלק העודף אינו משוחרר מצד הדין אלא מפני תקה"ע הוא דכופין לרבו לראשון לשחררו א"כ שפיר מיקרי היזק שאינו ניכר:

דף מא ע"א רש"י ד"ה על דמיו העודפים על החוב. לשון דמיו משמע דמי שויו וכפי' הרמב"ם והרע"ב אליבא דרב וכמו במשנה הסמוכה חצי דמיו. ואפשר לומר כיון דאין שיחרורו של בני כלום לכן לא הפסיד חובו בשיחרורו והעבד כותב שטר על כל דמי שויו והמה יחלקוהו ביניהם. ולרשב"ג לא די שהפסיד חובו אלא דחייב עוד לשלם היתרון להלוה: תד"ה אשה בסופו. ומתיישב בהך פי' הקונטרס דהאשה שנפלו (ד' פא) כצ"ל והוא גם בסה"ע וע"ש בתד"ה מגרשה: במשנה תקנתם את רבו. לכאורה אף הכא מפסיד ולדות כיון שאינו יכול להשיאו שפחה. ועי' חגיגה (ב ע"ב) תד"ה תקנתם גי' הר"ת. וי"ל דעבד אחד יכול ליסא כמה שפחות ואם יש לו עבד כנעני אחר אינו מפסיד כלום. ודוקא קאמינא עבד כנעני דאילו עבד עברי אף שמותר בשפחה כנענית לא הותרה לו אלא אחת כמבואר ברמב"ם פ"ג מהלכות עבדים הלכה ה'. והכ"מ לא הראנו מקורו. וצ"ל דאזיל לשיטתיה בפי"ז מהל' איסורי ביאה הלי"ג דאסור לכה"ג ליסא שתי נשים משום שנאמר אשה אחת ולא ב'. וה"נ כתיב אם אדוניו יתן לו אשה אחת ולא ב' ואע"ג דהס"מ כתב שם משום דאשה דקרא יתירה היא. ה"נ י"ל דהאשה (דכתי' בתריה האשה וילדיה) יתירה דה"ל למיכתב היא וילדיה: תד"ה ליסא. וא"ת וליתי עשה דפו"ר ולידחי לאו דלא יהיה קדש כו'. עי' מהר"ם ומש"כ בס"ד בב"ב שם. ומה שהקשה על מש"כ התום' דבדידה ליכא עשה ממה שהביאו לקמן דאפי' בשפחה שייך שבת. תמוה דהא שפתותיהם ברור מללו דאפי' מיפקדא אפשר לה בכיוצא בה: מה שהקשה המהרש"א דליתי עשה דלעולם בהם תעבודו ולידחי לאו דל"י קדש. נ"ל דלא מצינו לעשה דשוא"ת דלידחי ל"ת בקום ועשה: באד"ד ואפי' אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד דרבו מוסר לו ש"כ. הגרי"פ ציין לקדושין (כ). אבל שם לא נמצא מפורש למי שיחלוק על ראב"י בזה לדינא. ויותר נראה שכוונו להגמרא דתמורה (ל) לפלוגתת רבי ורבנן ע"ש בפרש"י ועמש"כ בקדושין (יד ב). ולפמש"כ שם דליכא מאן דפליג בהא דאם אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו ש"כ. א"ש הא דפריך הגמרא ביבמות (ק) שיחררו אי בעי כו' ואמאי ליסא שפחה א"י כו' דהקשה הצל"ח ברים חגיגה דיכולין ליתכר בע"ע על תנאי ע"ש. ותירוצו אינו עולה לדברי התום' דאם יכול לקיים שבת כל דהו לא כפינן. אבל לפמש"כ ניחא דהא אין להם אשה ובנים: באד"ד (ע"ב) דנפקי נמי מלי"י קדש בפרק ד"ת כצ"ל בלא ו': ע"ב במשנה בת חורין א"א שכבר חציו עבד. בפסחים שם הגי' שעדיין חציו עבד: גמרא אבל בכסף ד"ה קנה פדויה ואינה פדויה. ק"ל דלמא קרא בשפחה דב' שותפין ואחד מהם שחרר כולא פלגא דידיה דבזה לכ"ע קנתה כדלקמן. וכן קשה לקמן בדרב יוסף לל"ל דרבנן סברי ד"ת כלשון ב"א לימא דמיירי בכה"ג: רש"י ד"ה מה כסף. נפדתה הס"ד וא"כ מ"ד מה אשה: ד"ה יכול לכל. ונתארסה לפ"ע. ל"ד דכיון שהיא ב"ח גמורה מותרת לכל ישראל אלא שיגרת לישנא דכריתות נקיט: תד"ה לא תוא. מש"כ המהרש"א דע"ע אסור בשפחה שאינה לרבו שלו. הקשו עליו שנעלם ממנו גמרא דתמורה (ל) ע"ש. אמנם לפי' הרמב"ם שם יש מקום לדבריו: ד"ה כופין. דפשע שהדביק סמוך לחשיכה. נ"ל אף דהוא סבר שעדיין הוא יום מ"מ כיון דבאמת כבר חשכה א"כ אף לפי שעותו היה סמוך לחשיכה ולא ה"ל להכנס לבית הספק. ועוד דמדרבנן אסור אף אם כן יש שהות שיקדמו פניה מבעוד יום:

דף מב ע"א רש"י ד"ה בשטר אחד. דכתיב לה ולא לה ולחברתה לקמן (פז): ד"ה דק"ל עבדיי. ומוצא דסבר כו'. ולעיל (ס"ד ח) פי' דלתנופי ליה קאתי: תד"ה בעבד. וא"ת והא לר"א סי' כמו שא"י בשן ועין כו'. נ"ל להגיה כמו שאינו בדין יום או יומים ע"ש בסוגיא. דלגי' שלפנינו אין טעם למש"כ א"כ וקאמר התם ת"ע כו' א"י בראשי אברים. ומש"כ המהרש"א בסופו דר"א דהכא לאו היינו דר"א דהתם. יפה כוון דהתם צ"ל אלעזר בלא י' כמו שהגהתי שם: ד"ה הא. ול"ד לשיחרר חציו ומכר חציו דהתם כו' תיתי לי שכוונתי לדעתם בהא שכתבתי ביומא (לח) ויש לחלק דהם נמי הוי בזא"ז אם כתב כסדרן. וכן שם (לז) איתא בזא"ז אם הזה מדם הפר תחלה: ד"ה יום דלת"א מעשה ידיו שלו. אע"ג דכתבו לקמן (ע"ב) בד"ה חבלי דאם קנסא לרבו חבלה נמי לרבו כו' היינו דוקא באין סופו לחזור. אבל הכא דמיירי בסופו לחזור אין התשלומין אלא שבת כדלקמן וכיון דמעשה ידיו שלו פשיטא דגם השבת שייך אליו: באד"ד ומיהו ל"ת אף למ"א כגון כו'. עמש"כ ביבמות (לט ב) בס"ד: באד"ד ואין יכול להקנות לבנו אלא מה שיש לעצמו. לכאורה בלא"ה כיון דליכא גביה אלא איסורא ואיסורא לא מצי לאקנות כדאמר אמימר לעיל דאיסורא לא מצי מוריש: ע"ב גמרא איבעיא להו מעוכב ג"ש יש לו קנס כו'. משמע דכופר פשיטא להו דאין לו אפי' את"ל דח"ע וחצי ב"ח קידושיו קידושין ויש לו יורשים. מ"מ בעד חצי עבדות שלו אין כופר כיון דעדיין מעוכב ג"ש להתירו בבת ישראל: שם קנס הוא קראי קא דרשינן. עמש"כ בקדושין שם: שם ת"ש דא"ר משרשיא כו'. הגרי"פ תמה דהא מתניתין היא. ונלע"ד דר"מ תני בה משחררין זא"ז ולא כגירסת המשנה דלפנינו ושיחררו. וראיה לדבר דבתמורה מביא ר"מ המשנה בגי' משחררין. (וצ"ל עוד דביבמות שם צ"ל א"ר משרשיא משמיה דרבא כופין אותן ומשחררין זא"ז דהשתא מובא בש"ס דאמר משמיה) והכא עיקר הפשיטות מהא דצריכין לשחרר זא"ז כדמשמע מפרש"י. וצ"ל דש"ס ברש"י וקתני וצ"ל דקתני. ועוד י"ל ע"ד שכ' התום' בכתובות (כב ב) בד"ה משום דר"א ע"ש. כי גם הכא ר"ש הביא משנה זו בתמורה שם. וכה"ג יל"פ בב"ב (פו ב) וכדאר"כ שנתות היו בהין. אע"ג דמשנה היא במנחות (והתום' נדחקו שם) אלא משום דהוא הביאה בשבת: רש"י ד"ה בכולן כ"ד ראשי אברים כו'. עמש"כ ע"ד בקדושין שם: תד"ה ובור. אפי' הוזק בשפיעה ונתבטל כו' כצ"ל: באד"ד ה"נ דרשינן איש בעמיתו ולא איש בשור דרשה זו לא נמצא בהדיא בגמרא ועפי' ה"ל להתויי מגמרא ערוכה בב"ק (ד ב) אדם דהזיק שור נזק הוא דמשלם אדם דהזיק אדם משלם ד' דברים: באד"ד מדפריך בב"ק והא ש"ת כו' כצ"ל: באד"ד ור"ח אומר כו'. ועי' ב"ק (ג:) תד"ה לפוטרו וד"ה ה"א. וק"ק מהא דאמרי' שם (ד ב) מה לי שור דהזיק שור מ"ל שור דהזיק [...]ם אידי ואידי נזק הוא דמשלם ע"ש. ולדברי ר"ח שנה ושנה בשבת וריפוי וי"ל: ד"ה מעוכב. והכא [...]ירי בח"ע וחציו ב"ח. נ"ל דה"ם דהוא גרע מפני דכופין א"ר לכתוב לו גט שיחרור. והנה כאן לא מצאו א"ח את ידיהם ליישב דבריהם דאיך יאכל בתרומה הרי חציו הוא ב"ח גמור. ולעד"נ דכמו דדרשינן בפסחים (סא ב) וכל ערל כולה ערלה פסלה מקצתה לא ה"נ דרשינן וכל זר לא"י קדש כוליה זרות דוקא. ואע"ג דהכא דרשו להאי וכל ביבמות (סח ב) תרי וכל זר כתיבי. ולפ"ז עבד של שנים א' כהן וא' ישראל יאכל בתרומה. ומותבינא אמתניתין ממשנה דיבמות (סז) בת ישראל שניסת לכהן ומת והניחה מעוברת ל"י עבדים בתרומה מפני חלקו של עובר. אבל י"ל דהתם משום דיש ברירה להחמיר דכשיחלוקו אח"כ. העבד שיפול לחלקו של עובר אמרינן שהוברר שהיה שלו למפרע ואישתכח דאכיל איסורא ועי' לקמן (עג ב) בתד"ה תנא. שוב מצאתי בת"כ פ' אמור דממעט מכספו הוא חציו עבד וחציו ב"ח של"י בתרומה. ואולי הוא למ"א ולכן שפיר ממעטו מן כספו הוא דמעשה ידיו אינו של רבו. והא דאיתא התם לעיל של שותפין. הרי כבר פי' הק"א דר"ל שהוא בעצמו שותף עם רבו. אבל בירושלמי סוף תרומות איתא להדיא תנין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות כו' שאינו מאכילו בתרומה כו'. וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מה"ת הל' י"ז:

דף מג ע"א רש"י ד"ה דלמא מודה קודם העדאת עדים. משמע דאפי' יבואו עדים אח"כ יפטר. ואף דמסקינן בב"ק (עה) דהיכא דפטר עצמו מכלום לא מיפטר בבאו עדים. ה"נ חייב א"ע בדמים דלא קי"ל כרבה שם (מג) כמש"כ שם בס"ד: ד"ה בקדושין אמרי' התקדשי לי לחציי מקודשת כצ"ל: ד"ה ושוב כופר. אבל בכופר של ב"ח כתיב והמית כו'. פי' ב"ק (מב ב) רש"י ד"ה מאי טעמא ובמש"כ שם: תד"ה מי אבל אם מכרו לקנס מכור זמנין כו' כצ"ל בל"ו: ד"ה ואי ואפי' בנו ממזר כו' תנן כו' כצ"ל בל"ו: ע"ב רש"י ד"ה פקעו ששרי בשתנית כו'. לכאורה טעמו משום דהשתא איכא שיור בקנינו והוה כמקדש חצי אשה: תד"ה אבל. וא"ת הא דאמר אמימר לעיל כו'. הא דלא תקשו אמ"ק די"ל דמיירי אחר שפדאהו ע"י קנס חכמים דנקנה לו מתחם לכ"ד אז מחויב לשחררו. ודברי מהרש"א מגומגמין: באד"ד ולא ספקיעו כו' כצ"ל כו': ד"ה הא. דמזלזל בתקנתא דרבנן קנסוהו כצ"ל:

דף מד ע"א גמרא המוכר בית לעובד כוכבים דמיו אסורין. פרש"י דהאיסור הוא משום לא תחנם. וק"ל מדוע לא קנסוהו שיחזור ויקנהו כמו בעבד ובבהמה גסה. ודוחק לומר משום דלא שכיח כ"כ לזבוני ביתא כדלקמן. ועי' לקמן (מז) במשנה במוכר שדהו לעובד כוכבים. והרמב"ם בחבורו מפרש דמכרו לעובד כוכבים כ"ל לעבוד את הבית ולכן לא שייך בזה שיחזור ויקנהו שהרי כבר נאסר. ותמיהני שהרי"ף והרא"ש והטוש"ע השמיטו לד"ז: רש"י ד"ה מלתא דלא שכיחא שימכרוהו לעובד כוכבים כצ"ל: ע"ב ד"ה וא"ת"ל. וכוון לנמלם להתחיל כו' כצ"ל: גמרא אמר פלוני עבדי מכרתיהו לפלוני אנמוכי ל"י כו'. נ"ל הא דתלי בלישנא דמוכר הוא משום דעיקר האיסור עביד הוא דלקמן מדמי ליה לגנב והלוקח לתור אלא דמ"מ קנסינן ללוקח משום דאיסורא גביה כדלקמן: שם הא דא"ל ביתא בא"י כו'. נראה דביתא ר"ל דמכר לו בית לדור שם בקביעות. ואושפיזא ר"ל שלא מכר רק על ימים אחדים: שם בעי רי"ב כו' והכניסה לו עבדים כו' מהו. נראה דבעייתו היא בין על עבדי צ"ב ובין על עבדי מלוג על עבדי צ"ב דהא פלוגתא דהדין עם מי איננה רק עליהם. והא דקאמר דאם למ"ד דהדין עמו כיון דלא קני ליה לגופיה כו'. נ"ל דר"ל משום דאף למ"ד בב"ק (יג) עבדי כמטלטלי דמי ומטלטלי לא משתעבדי לכתובה. מ"מ אם נמצא עבדי צ"ב גובה מהן. ואולי לזה כוון המהרש"א. ועל עבדי מלוג דהא קאמר כיון דמשתעבדי ליה לפירא: רש"י ד"ה ולא ידענא. ואין נכסים שאין להם אחריות נקנין עמה כצ"ל:

דף מה ע"א גמרא פרקא לברתיה בתליסר אלפי ד"ז. אולי גוזמא נקיט עי' ברכות (כ) תד"ה תליסר: שם בנתיה דר"נ כו' ק"ל לר"ע כתיב כו'. ק"ק מהא דכתובות (סז ב) במעשה דמר עוקבא דא"ל דביתהו שקיל כרעך ואותיב אכרעאי כו': רש"י ד"ה דליכא אלא חד בסופו. שמא יקלופו השבאין לייסרן ביסורין. ר"ל על שלא הודיעום שרוצין לברוח. ולכן לא חייש לתקנת השבויים העתידים דבהו ליכא חשש זה רק שמא יתנום בשלשלאות לשמירה יתירה: ע"ב גמרא דתני רב המנונא כו' ס"ת כו' שכתבן מין כו'. ובגליון ס"א ל"ג ועטמייהו דמין בלאו ה"מ דוקשרתם כו' פסולין ויפרך נמי דודאי לשם עבודת כוכבים כתבו. אבל התוס' בע"ז (כז) בסד"ה וכי. גרסי ליה ויסבוהו ע"ש: רש"י ד"ה כותי. לכאורה י"ל אפי' למ"ד גירי אמת הן מ"מ לא החזיקו בהן. כמו מסור ומומר ועי' תום' מנחות (מב) ד"ה ואל ימול: תד"ה והא. דאיירי בה בהדיא. ר"ל בכתיבת עובד כוכבים ופי' המהרש"א לא מחוור: ד"ה כל. דאין אשה אוגדת לולב. פי' מ"א סי' תרמ"ט סק"ח: ד"ה עד. ומסיק דנאמן כו' ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת. ע"ש ותראה דיש כאן ט"ס: באד"ד שמתקנין הקלפין ומשרטטין. שירטוט מאי בעי בעור בתי תפילין. ולפרש"י בשבת (עה ב) בד"ה ועייל שירטוט א"ש ועמש"כ שם: בסה"ד משמע דבעינן לגיעה לשמה. ע"ש דהש"ס גופיה דייק הכי: במשנה כמ"א כו' וא"ל חקירת חכם יחזיר. נ"ל הטעם דא"י לקלקלה ולומר שלא ידע שיוכל להפר דזיל קרי בי רב הוא ולא ה"ל למהר ולגרשה ולכן אין סתירה מהא דתנן בנדרים (פז ב) א"י שיש מפירין יפר. אבל התרת חכם אינו מפורש בקרא כדתנן היתר נדרים פורחים באויר כו' (חגיגה י). והתוי"ט כתב דיאמרו לו שיכול להפר ושוב לא יוכל לקלקלה. וצ"ל דבצריך ת"ח לא תהני מה שיאמרו לו כיון דהיא איננה רוצה עתה ללכת לחכם להתירה. אבל קשה דא"כ מ"ש דר"א דמש"כ בדבור הסמוך דס"ל כו' דיכול לומר א"י שזה נדר. תמוה א'. יאמרו לו שזה נדר ושיכול להפר. ב'. הרי מגרשה מפני שנדרה וע"כ יודע שזה נדר: רש"י ד"ה לא יחזיר. ואפי' כו' או הנדר התירו חכם. לכאורה אדרבה בלא התירו הוי רבותא טפי דאפ"ה יוכל לקלקלה בהודע לו שיכול חכם להתירו. אמנם מצינו כיוצא בזה בלשון המשנה האומר א"ע לפני התיבה בצבועין אף בלבנים ל"י כו' אף יחף ל"י כו' (מגילה כד ב): ד"ה שא"צ חקירת חכם. שהרי נדר פתוח הוא כלפי שאמרו בחכם שצריך למצוא בו פתח להכנס בו להתירו. אמר דכלפי בעל פתוח הוא:

דף מו ע"א גמ' וכמה רבים רנ"א ג' ריב"א עשרה. הרע"ב פי' כרי"ל והוא מפי' הרמב"ם. וכ"ע התוי"ח וקשה כו' ורכ"ם אפי' ג' והכי קי"ל כיו"ד כו'. ול"ד דהתם פסקו בעד"ר רבים ובזה אפי' רי"ל מודה כדקי"ל רבים ב' רק בהודר ברבים דילפינן מן כי נשבעו להם נשיאי העדה ס"ל עשרה משום דאין עדה פחותה מעשרה. וכן פרש"י לעיל (לה ב) וע"ש מש"כ. והרי התום' ג"ל בתחלה דבעד"ר סגי אפי' בשנים ועי' לקמן פ"ה מ"ה בתוי"ט ד"ה לרבים: רש"י ד"ה אדם רוצה. כלומר אינו מקפיד כו'. כאן יל"פ דדוקא נקיט רוצה בכדי שלא תדור עוד ותלמכך להתבזות: תד"ה שלא. ול"ב סבר דבמוציא משום ש"ר כו' דלא מייתי אלא דשייך במוציא משום ש"ר כו' כצ"ל: באד"ד א"נ כו' היינו ר"מ ור"א דאמר כו' כצ"ל: ד"ה כיון בסופו. וי"ל כו' נסי שלא היו יכולין להרגן כו'. לפ"ז קשה לשון הגמרא והא דלא קטלינהו משום קד"ס: ד"ה רבנ"י (בע"ב). ומיהו לפ"ז לא הוי היתר כו'. משמע דאינם חושבים דעת הקהל רק דעת יחיד ותמוה וכ"כ בעצמם בשבועות (כט ב) בד"ה מי דעי"ד הקהל הוה עד"ר. ואולי כאן אזלי בשיטת ר"ת שהביאו לעיל (לו) בד"ה אבל ע"ש. ומ"מ ל"ע דהם משמע דעד"ר סתם לא נחשב אפי' כעי"ד יחיד שפרטו וי"ל: ע"ב במשנה אומר לה פתיקותיך יפה מדיבוריך. יבמות (סה). התוי"ע (בסד"ה והכ"ח) כתב דלחכמים דאמרי יחזיר והוה גם מעליא ואפי' איננה איילונית א"י לומר לה פתיקותיך כו'. ולכאורה תימה דהא לר"י דס"ל דלא יחזיר הוה הפתח גומר ומגרש כדפי' הרע"ב במשנה דלעיל ואפ"ה ליתן כתובה אמרי' דלא גירש א"כ גם לחכמים כן. ויש לחלק קצת. אבל בתום' שם ד"ה אי משמע דאף לרבנן כן: רש"י ד"ה רי"א ל"י. שאם יבואו לך סימנים כו' כצ"ל: תד"ה המוציא. מדפליגי ר' אליעזר ור"ע כו' כצ"ל: ד"ה אומר. ומה"ט לא מצי למיתבע כתובה כצ"ל:

דף מז ע"א גמרא א"ל זיל לא קא שבקי לי כו'. כה"ג בב"מ (כט ב) ובסנהדרין (כח ב): רש"י ד"ה חייתא. ופקיע (ר"ל של ממוס או גמי) ועיגול של אבן כו' בתוכו (ר"ל בתוך הפקיע כדי שלא ירגישו): גמרא אמר רבה מנ"א לה דתנן כו' אלא לאו דעובדי כוכבים ולקטינהו ישראל כו'. ק"ל הא אפשר לאוקמי בשהביאו שליש ביד ישראל כדלקמן. ובמש"כ התום' על הסיא דתורמין משל עובד כוכבים על של ישראל. או דמיירי בשסבר שדה מישראל כמש"כ התום' לעיל (כג ב) בד"ה העובדי כוכבים: שם נסי דמפקרי אדעתא דישראל אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי. לכאורה קשה הא תנן לקמן (כט ב) אין מתחין ביד עניי עובדי כוכבים בלקט שו"פ. וצ"ל דכאן ר"ל דהתורה לא הפקירה לעניי עובדי כוכבים. ואף דחכמים הפקירו להם הלא לא הפקירו אלא לעניים והפקר לעניים אינו הפקר לב"ה (וגבי פאה גזה"כ). ולפ"ז אינו מדוייק לשון התום' "הפקר בטעות הוא" דלא שייך זה גבי רחמנא. וכן מש"כ והא דפליגי כו' דריו"ח אמר הפקר. תמוה דבפאה לכ"ע הוי הפקר: המל"מ בפ"ב מהל' תרומות הל"ע הוכיח מכאן דפאה איננה פטורה מהמעשר אלא לאחר שזכה בה העני ומקשה ע"ז מהא דשבולת של לקט שנתערבה בגדיש כו' דפ"ה דפאה מ"ב ומחלק בין לקט לפאה ע"ש. ותימה דהא הכא גם לקט תנן: שם ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים עד שלא הביאה שליש כו'. מה שדקדק המהרש"א מדוע לא תני ישראל שמכר לעובדי כוכבים שדה משהביאה שליש כו'. נ"ל דלק"מ דקמ"ל רבותא דלא בעינן שכל השליש יגדל ברשות ישראל אלא דסגי כשהיה ברשותו בגמר הבאת השליש בלבד. וכה"ג כתבו התום' לקמן בד"ה בלכן: רש"י ד"ה לקט שו"פ במה שאין לו חלק כו' כצ"ל: ד"ה ס"ד אליבא דישראל וקאמר כו' א"כ ספקירן ישראל לאשון בשדהו. ותימה מי יוכל להפקירן הרי אין שלו שכבר זכו בהן עניים עי' תמורה (כה) בבעיא דאילפא. ועי' בתרומה בבוגיא דלגועין: תד"ה לוקח. ור"ח גרס הלוקח מביא כו' כצ"ל בלא וא"ו: ד"ה אמר. והא דמדתניא לעיל כו' איכא לאוקמי בסוריא. וק"ק דמ"מ ה"ל להש"ס לאתוייה למיפרך מינה לרבה ולתרוצי כן: בסה"ד ומי פריך הכא לר"א כו'. לא מצינו הכא פירכא לר"א רק מאי דאייתי רבה ראיה לדבריו ממילא הוה פירכא לר"א: ע"ב גמרא אר"א מתי סקטת כוו. יומא (כב) כתובות (יב) מנחות (נא ב): רש"י ד"ה של ישראל חייב בסופו. ולמ"ק א"ב ואפי' חלקו בספיקא כן עומדין. אינו מובן יפה ואמאי ק"ל ספיקא דלפי לשונו דלעיל משמע דודאי כל חטה וחטה חציה שלו וחציה דעובדי כוכבים. וגם שם קשה מש"כ ולא מטבל גמור עליו. הלא יש תקנה שלא יפריש אלא על החלי וכ"כ בחולין (קלה ב): ד"ה כקנין הגוף דמי. ויכול לומר ראשית פה"א כו' כצ"ל: תד"ה מכל בסופו. וכל המתעשרות כו' יתכס כו' ולוי. תימה אמאי לא נימא המתעשר כו' ומש"כ ע"ד בב"ב (פא ב): ד"ה מתה. ועוד דה"ל כקונה פירות בשוק וא"כ קנה שדה דא"ק כדאמרי' במס' בכורים. שם במשנה ל"מ אך כוונתם נראה על הירושלמי שם בפ"א על משנה דהקונה שני אילנות ר"ב ב"כ בעי קומי ר' אילא מכר לו שדה בקומתה הלוקח מהו שיביא ממנו בכורים א"ל למה לאו כו' מעתה אפי' חטים כך אנו אומרים הלוקח מן השוק (ר"ל וא"כ קנה גם את השדה) מביא בכורים (בתמיה) משמע דפסיקא ליה דאינו מביא. אבל הרמב"ם בפ"ב מהל' בכורים הי"ד פסק בזה דמביא וע"ש. וע"כ ס"ל כמ"ש המפרש רא"פ שם דלא חשש להשיבו משום דס"ל דאפי' בכה"ג מביא. ויותר נ"ל דהרמב"ם מפרש דכך אנו אומרים כו' הוא תשובת ר' אילא לר"ב בניחותא דבאמת אנו אומרים דאף בלוקח מן השוק מביא בכורים:

דף מח ע"א גמרא בסה"ע. א"ר קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל. כעין זה בב"ק (כב ב) ובב"מ (מח): רש"י ד"ה הא שלשה. ובינייהו ומולה לכן כמלא כו' כצ"ל: תד"ה אי. גרי"ב דקי"ל כותי' בדינא אמר כו' כאמין כו'. ל"י מאי ראיה היא הא לא אמר אלא דדינן כלקוחות לענין אונאה אבל מ"מ י"ל דלכל מילי הוו כיורשין. וכן הא דאין להם דרך זע"ז י"ל רק דלענין שין רעה ויפה הוא דדינן כלקוחות דהא כ"א נוטל כנגד חלק חבירו אבל מ"מ יורשין הוו דיש ברירה: באד"ד דמכר הוא דא"ר דליהדר ירושה ומתנה לא. כן אמר הש"ס בהדיא לעיל (כה) בצריכותא למימרי דרבי יוחנן. וק"ק שלא הביאו מהם כמו שהביאו לעיל בהא דחילקו דדוקא במסיום ולאחר מיתה קי"ל כצ"ל משום דאבא כו'. מהא דמצריך לגו:

פרק ה ע"ב גמרא ול"י אי כתובה אבל כו' דמשלם ליה שמנה כצ"ל וכ"ה בב"ק: רש"י במשנה ד"ה אין מוציאין וד"ה ואת הפירות ל"ע סד"א: ד"ה מיטב שדהו. השתא משמע כו' שמין שכונה יפה שבכל שדה הניזק כו'. משמע דוקא שבאותה שדה. אבל לפי מאי דמסיק נראה דמשלם מן עידית דניזק שיש לו אף במקום אחר: ד"ה מן העדים. שאם אין לו מטות כו'. משמע דאי הוה ליה משום לא יוכל לסלקו במיטב. וכ"ת יותר בדבריו לקמן ברש"ע. שכ' ואמר אין לי מטות

נפשו

שפורעו כו'. ונ"ע דל"ת כן בב"ק: ד"ה המע"ה. ודאורייתא היא כו' מי נפ"ד יגע אליהם כו'. ע"ש דאסיק ר"א דזה ידעינן מסברה וקרא איצטריך לדבר אחר: תד"ה אמר. ולהכי פעי עפי בתילתי' דרי"ש מדברי ר"ע כו'. תמתע דר"ל דבל"ז יקשה מדוע לא ס"ד דר"ע הוא דאמר דבאכל כחושה משלם בעד שמינה. אבל לכאורה הלשון לגבות מן העידית אין משמעו אלא לשלם במיטב. וכתוס' דב"ק שם ליתא לכ"ז: ד"ה ורי"ש. א"כ ה"פ כיון דבאכל שמינה א"ת אלא שמינה כו' כשאכל כחושה נמי כו'. ק"ל תס זה תוספת דגדולה מזו מצינו בשור המועד שהמית את העבד דיפה אלף זוז אינו נותן אלא שלשים שקלים ואם אינו שוה כלום ג"כ ל' סלע ועוד כיוצא בו בפ"ג דערכין. יותר ה"ל להקשות דאם אין לו לניזק כלל שמינה משלם בעד כחושה ואם יש לו משלם בעד שמינה. אך כעין זה הוא גם כן לפי שאמת באיכות התשלומין. דאם אין לו לניזק עידית כלל משלם בזיבורית ואם יש לו משלם בעידית:

דף מט ע"א

בסה"ע גמ'. א"כ מאי לא בא הכתוב. ק"ל נימא דאתי לפלוגי על הא דס"ל לרי"ש דנידון בתשוייר שבו שהביאו התוס' לעיל: רש"י ד"ה רי"ש סבר. גרוע מעידיתו של ניזק ויש לו לסגנותו ערונה כמיטב ש"כ כו' כצ"ל: תד"ה שור. מה להדיוט שכן יפה כחו לענין ריבית כו'. כוונתם להא דאיתא בב"מ (נז ב) ריבית ואונאה להדיוט ואין ריבית ואונאה להקדש זה חומר בהדיוט מבהקדש. אבל שם הכוונה דהקדש יוכל ליקח ריבית וכדמפרש שם. וא"כ אדרבה נהפוך הוא דלהקדש יש יפוי כח נקחת ריבית מהדיוט ולהדיוט אין שום היתר: ד"ה ועוד. דלענין לחיובי מזיק בהקדש כו' מרעהו נפקא. קושיית המהרש"א תמוה דהא הק"ו אינו אלא מנא דקרן הדיוט אינו משלם אלא ח"נ ולהקדש נ"ש כמ"ש התוס' בדבור דלעיל והיינו מדרשה דרעהו. ועוד דבב"ק שם (ס"ד לז) מפרש ר"ל שפיר טעמא דרשב"ת דדרים רעהו לחיובי בהקדש נ"ש: ע"ב גמרא אר"ש מ"מ אמרו הנזקין שמין לכן בעידית כו'. לשון זה משמע דמדרבנן הוא. וא"כ זה היפך ממה שאמר רבינא ור"ש היא עפרש"י. לכן נ"ל עיקר גי' הרי"ף והרא"ש בברייתא רשב"א (ודלא כק"כ דמשבש לה) ואיתי מביא הברייתא רק לפרש הטעם. והא דר"ש דרים טעמא דקרא ידוע מהא דס"ל עשירה מתשכנין אותה כדפרש"י. אולם גי' הרי"ף והרא"ש הוא מ"מ אמרה תורה. אבל גם בבע"ח בבינונית גרסי כן ושם מדרבנן לכ"ע כדאמר עולא לקמן. (והק"כ משבש לה ג"כ). ול"כ דמלינו לשון זה גם על דרבנן כמש"כ הרמב"ן בתחלת ס' המלות ע"ש: שם מפני הגזלנין כו'. פי' דגזלן ג"כ בכלל נזיקין כדחשיב ליה ר"ח בכל"ד אבות נזיקין בב"ק ואמרינן שם כולן כאבות לשלם ממיטב: שם סד"א משום אינא אקילו כו'. עפרש"י ותוס'. ואולי י"ל"פ דהוא לשון מניעה כי שתיהן מהכפולים. והוא מפני שאין דרכה של אשה לחזר על ב"ד (לעיל מח) וע"ש בפרש"י וא"ש עפי בכתובות (פד) במשנה ליפנא דר"ע החולק ע"ז. אין מרחמין בדין: שם אראב"י הב"ע כגון שנעשה ערב לנזקי בנו כו'. נראה דבנו דנקט הוא משום אוהב"א דלקמן כל נגבי בריה שעבודי כו'. והנה רש"י פי' דמיירי שמת בנו וכן התד"ה אלא. וק"ל למה השמיטו הפוסקים חידוש דין ג"ז. דאף דדין ערב שלא ליפרע ממנו תחלה וכן קבלן לפרש"י (והוא לרשב"ג בפ' ג"פ) ואם הניח נכסים ליתמי לא הוו גובין אלא מן הזיבורית. והערב יתחייב יותר לשלם בעידית ובינונית. ואף דראב"י לא בא אלא לתרוצי למר זוטרא ואיתותב במסקנא. מ"מ דינא דראב"י לא אידחי. ונ"ל דהם נפרשי דאיירי שהבן חי וגירש את אשתו. ולכן אין חידוש דין בנזקין ובע"ח. רק בכתובה אליבא דמ"ז וסא איתותב. ומה שאמר כתובת אשה דלאחר מיתה גביא. ר"ל משום דגירושין לא שכיחא כ"כ וכמש"כ לעיל (יז ב) לכן עיקר הערבות אינו אלא על אלמנות: [תד"ה משום. ר' טרפון אומר יגבו כו' כצ"ל]:

דף נ ע"א

רש"י ד"ה כגון שהיתה. דמדאורייתא מהא גבי כצ"ל: ד"ה מאי עידית. כגון כו' או נשדפה. לכאורה קשה וכי מפני דנשדפה התבואה בשנה זו אבדה שם עידית. ואולי דאם רוצה הניזק לקחתה צריך ליקח אותה ותבואתה המחוברת בה והמה שדופות: ד"ה גובה מן שבינונית. אלא מפני תיקון העולם הוא. לכאורה מפני תקנ"ה בניזקין הל"ל דיגבה מן העידית כמו לרי"ש מפני תקה"ע גובה מעידית דמזיק: תד"ה מאי. ועוד דרבא משמע התם דא"ל בש"ע הן שמין גבי כאוכן כו'. אנכי בעניותי ל"מ שם הכרע לזה: ע"ב גמרא ש"מ במתנה נמי עבוד רבנן תקנתא. הפוסקי' העלו כן להלכה אף דדחינן לה"א. ש"מ בגווני טובא דחייתא בעלמא נינהו. ולעד"נ ראיה לפסקן ז"ל דהרי טעמא דלד שמתנה תהא כמכר הוא משום דאי לאו דאית ליה הנאה מיניה כו'. וסברא זו מקויימת במגילה (כו ב) בפלוגתת ר"א ורבינא כמש"כ שם הרי"ף וש"פ. וכן בב"ב (ר"ד קנו): רש"י ד"ה גובה מן האחרון. עד שיגבה כל חובו. שיגרת לישנא בעלמא הוא דהא השתא ס"ד דמיירי במתנה: ד"ה מעיקרא. הם מזון אשתו ובנותיו חוזרים כו' כצ"ל: תד"ה תנו. אפי' בלא אחריו נמי כו' כצ"ל: ד"ה אע"ג. ק"ק כו' והא ריפא כו'. לעד"נ דבריפא דנתן לכולן בב"א פשוט דחולקין ביניהן הבינונית והזיבורית איש איש לפ"ע חלקו. לכן כשבא בע"ח נוטל מכולן מתם הבינונית כדינו. ובסיפא כשאמר ואחריו נראה דאף דבהשאיר לפניו יוכל לתת להמקבל זיבורית וכמש"כ התוס' לעיל (ר"ד מ) מתשנה וגמ' דש"פ בית כור. מ"מ כשלא שייר לעצמו אלא שנתן את כולם כמחלק (עי' ב"ב קמח ב) בלשון ואחריו (וזה דלא כמ"כ שבתוס' דמיירי במתנה במקלת. ולדבריהם קשה מאי דקס"ד ואע"ג דקמא בינונית. דבשייר אין לכולם אלא זיבורית. אבל י"ל דר"ל דשייר מעלעלין דקי"ל שם (קנ ב) דהוו ג"כ שיור) אמרינן דלראשון נתן בעין יפה הבינונית ע"ש (קס) וכפי' הרשב"ם. לכן קאמר הכא בפשיטות אע"ג דקמא בינונית כו'. ואפי' את"ל דגם בזה חולקין בין כולם הבינונית והזיבורית אתי נמי שפיר דמשמע דגובה מן האחרון את כל חלקו הבינונית והזיבורית אף דגם בידי הראשונים יש בינונית: ד"ה ר"ת. אר"ל לא מיבעי' כו'. לכאורה נראה מדקאמר לפי שא"כ משמע דאילו היו כתובין אע"ג דאינן קטובין הוו גבו מתשעבדי. אבל בדר"ת איכא למימר דס"ל דכתובין הן כמו שהביא רש"י ולא ס"ל הסברא כיון שאינן בעולם אין קול לאותה כתיבה. אולם לפמש"כ התוס' לקמן בד"ה אלמא. דנקדם שבחו של ראשון נמקחו של שני מיקרי קטובין ולא כתובין ומשמע דלתנא דמתניתין אף בזה אינו גובה ממשעבדי א"כ איכא למימר דגם ר"ל בתי תרנייהו. וגם מאי פשיט מדר"כ דקטובין אע"פ שא"כ דלמא ס"ל דמיקרי כתובין:

דף נא ע"א

רש"י ד"ה אבל קדם שבחו. יצא כל אחריות כו'. לעד"נ דט"ס הוא ונ"ל יצא קול אחריות כו': תד"ה א"ד. וא"כ דבהדיא תנן כו'. לכאורה תמוה דהא מצינו שם גם לריו"ח ור"ל דאמרי מלוה ע"פ גובה מן הלקוחות ועמש"כ שם: ד"ה בשקנו. הא לא משני כתיבה דבנות כדאמר לעיל. אולי צ"ל כדפי' לעיל ויכוונו למש"כ לעיל בד"ה לפי דלאו מבנות פריך ור"ל דכיון דלא היו בעולם אין קול לאותה כתיבה ע"ש: ד"ה תנ"ה (בע"ב) דאע"ג דמסייעא ליה ברייתא כו' צ"ל ואע"ג כו': ע"ב רש"י ד"ה אלא לא תימא. מנה לאבא בידך אין לו בידי כו' כצ"ל: תד"ה מפני. אע"ג דבכופר הכל אמרינן נמי כו' דאישתמוטי כו'. ר"ל ובמודה במקצת חייב בכ"ע אף דמה שמודה אין בידו גם כן לשלם עכשיו: בא"ד אבל אין לפרש שבא ליתן מעט כו' דהא בבנו דמעיז פטרוהו רבנן כו' כצ"ל:

דף נב ע"א

גמרא ומוכרין להם בהמה עבדים כו' אבל לא להניח. נ"ל דהיינו דוקא להניח המעות (וכ"ה לשון הרמב"ם בחיבורו) אבל לקנות בהן שדות רשאין כמו עבדים נה"ק לקמן. ואולי אף רשב"ג מודה בבהמה. ובזה תפול קושיית הא"ל שהביא הק"כ על תוס' דשבת (נד ב) שכ' דהאפטרופוס היה מעשר דהא להניח אין מעשרין. די"ל דהיה מעשר כדי למכור וליקח שדות. ועי' ברא"ש סוף הל' נחלות ובהה"מ: שם מ"ש דלמא לא משפיין. הא דל"ק דדלמא מיתתדפן כדלעיל פי' מהרש"א. ומלשון הרמב"ם בחבורו משמע דגרים גם הכא דילמא משתדפן: שם אמרי' דיתמי רבנא עוקבא כ"כ דל"ל. או דל"ל אמרי' דר"ע יתמא. וכ"ה ברי"ף בפ' הזהב (ד' לא) לפי גירסת מהר"ם שם: רש"י ד"ה להאכיל. יתומים לאלתר חייבים לעשר. נראה דתיבת לאלתר נמשכת למעה ועי' ברא"ד שם: ד"ה ואחרים מוליאין. הן יקחום ויהיו קנויים להם כצ"ל: ד"ה לא יהא כח הדיוט חמור. כל הדיוט המוכר יכול הלוקח לחזור בו כ"ז שלא משכו אבל אם משך כו' כצ"ל: בא"ד דליפוי כח עשאוה כהקדש ולא לגרעת כח. נ"ע דהרי גם בהקדש מתם אמרינן בקדושין (כט) ג"כ סברא זו: תד"ה יהבי. וא"ת גבי הקדש כו'. נ"ל דבליונם מ"ש ול"ל יהבי זוזי ליתמי אפירי איקר כו' דלקמן (בע"ב) וכן בקדושין שם הקשו מזה וכן שם בר"ן. דלגי' שלפנינו. בכה"ג דהיינו בדיהיב גיזבר מעות אפירי וזול לא מצינו שם בגמרא דינו להדיא והרמב"ם והראב"ד פסקו גם שם דגיזבר מצי לחזור כמו הכא גבי יתומים וכמו שהביא הר"ן שם: ודע דגם שם לשון התוס' ק"ק שהעתיקו מכאן בדיהבי זוזי ליתמי אפירי וזול אין לוקח יכול לחזור. הלא זה אינו אלא לפי מאי דס"ד אבל ר"ש בריה דר"א מסיק דיכול לחזור: ע"ב גמרא אפטרא דהימי' דזעירא יתמא כ"ה ברי"ף ורא"ש. ומפרש"י משמע דגרים דאימיה דזעירא דמזבנא ארעא דיתמי: שם קאכיל ושתי ולא אמיד כצ"ל. ומ"מ מדידהו למחוק וכן ליתא ברי"ף ורא"ש: תד"ה דאתי בסופו. דהואיל ונהנה מהנה כצ"ל: ד"ה הלכה. דמסקנת ראב"י קב ונקי. הגרי"פ ציין לעירובין (סב ב) כצ"ל. ונזכר ג"כ לקמן (סז). אבל משם ושם איכא למידחי דדוקא במשנה ולא בברייתא וכמו דסגה בזה מכן הכ"מ במתכתא"ג בפ"ב מהל' בית הבחירה. ולכן ה"ל לציין ליבמות (לז א) דשם מוכח דגם בברייתא הל' כוותיה וכן הביא הרא"ש בפ"ק דבילה סוף סי' ז': בא"ד ותימה נראה כו' כדאמרי' בירושלמי כו'. עי' מהרש"א. ולכ"כ דהראיה מהירושלמי איננה רק על הא דכתבו דאי פשע חייב לשלם לכ"ע וע"ז ראייתם נכונה מהא דאמר וריב"א כו' אפי' ישבור כרבנן כו' ואין מבריח עצמו מן התשלומים. ומש"כ אבל כל כמה דלא"י אי נאבד כלום כו' זה כתבו מסברא בעלמא. וכ"ת מאידור דבריהם בב"ק (לט) ד"ה דאי וכן ברא"ש כאן. ודע דשם כתבו דאפי' ידעינן דנאבד אינו נשבע שלא פשע: רש"י ד"ה מערב. ואסרו בהנאה. בפ"ז (עד) פסק שמואל גופיה דהלכה כרשב"ג דיתכל טבא חוץ מדמי יי"כ שבו אפי' יין ביין: תד"ה מגמן. וכ' יגמיה וכג דהכא סברי כו' כצ"ל:

דף נג ע"א

גמרא ה"נ קאמר מידין חייבין הא שוגגין פטורין כו'. כה"ג לקמן (נה ב): שם משיב ר"א העושה מלאכה כו' וא"א סיזק שא"נ שמי' סיזק כו'. פי' מהרש"א

ולאשתמיטתי' דברי הראב"ד בפ"ז מהל' טוכל הל"ד והה"מ שם וע"ש בתל"ם. והגאון תוכה"ש לגדא בנו"ב מ"ת חלק חו"מ סי' ס"א בקופו ונשנה בתשו' ס"ל סי' ק"ע ויישב דעת הרמב"ם שפי' דעת המהרש"ל שהובאה בש"כ חו"מ סי' שפ"ח ס"ק נ"א דבקנסות דרבנן נמי אמרי' מודה בקנס פטור. והכא י"ל דמיירי דהעדים א"י אם היה ניחא ליה במלאכה זו רק עפ"י עצמו שאמר דהיה ניחא לי' וה"ל מודה בקנס למ"ד דהיזק שא"נ לש"ה. ואנכי תמה עליו דא"כ אמאי חייב בד"ש דהא מודה בקנס פטור אף לגאת יד"ש כמש"כ בס"ד בקדושין (כד ב). ועתה ראיתי להגר"א ז"ל ביו"ד סי' רס"ז ס"ק פ"א שמביא כן מהירושלמי ספ"ג דכתובות: רש"י ד"ה ל"ל. כיון דתנן מנסך בתרתי דריפא כ"ש מדמע כו'. לכאורה ככר אמרי' לעיל דלא הוה ידעינן מדמע מטעמא דמטמא מפסיד לגמרי וכ"ש דלא הוה ידעינן ליה ממנסך דמפסיד לגמרי שפי. ונ"ל דט"ס הוא ונ"ל כ"ש מטמא: ד"ה מנסך. דאפי' מטמא תרומה חזי כו' לבהמת כהן. עמש"כ בפ"ב דפסחים בס"ד: תד"ה בראשונה. בהגרי"פ ודע דבתוספתא כו' תניא כמו דאיתא בב"ק. ולפ"ז בעיני שהשלים פין מדברי התוס' לקמן ד"ה ותני שהעתיקו לשון התוספתא דשם כמו דאיתא הכא: ע"ב גמרא כי קניס בדרבנן בדאורייתא לא קניס. וכן לקמן בשינוייא דר"י אדר"י קרי להא דמטמא כו' דרבנן. וק"ל דהא לריו"ח בזבחים (לג ב) קרא דבכל קודש לא תגע אזהרה לנגיעת טמא בתרומה ובתוס' שם מוכח דלוקין ע"ז ועי' יבמות (עה). ולר"ל נמי איכא איסור עשה כדאמר בבכורות (לד) מתשמרת תרומותי הכיאה רש"י לקמן (סא בסה"ע). וי"ל דמיירי בתרומה בזה"ז דרבנן היא. אבל א"כ מאי פריך משביעית דר"מ אדר"מ לוקמה נ"כ בשביעית בזה"ז וכמו שהעיר המהרש"א. ועכ"ל בתרומת פירות דרבנן: תד"ה גזלן. דהא המכחיש בהמת חבירו באבנים כו' חייב והכחשה ממילא כו' א"ל הכי שלך לפניך. תמיהני דברים הנחנקין בתד"ה הכחישה באבנים כתבו דלא מחייב אלא בהכחשה דלא הדרא דאי בדהדרא לא מיקרי אלא שבת דלא שייכא בבהמה. וגם בלא"ה נ"ל דבהדרא נקרא היזק שא"כ כדמוכח בב"ק שם ולא ה"ל למיפרך נ"כ בפשיטות אקרא אלא מעתה כו'. ובדלא הדרא אפי' ממילא לא יוכל לומר הרי שלך לפניך כדאר"פ בב"ק שם. ועוד ק"ל על תמיהתם דלמא בהמת קשה גם מהכחישה למ"ד שמי' היזק והא דלא פריך מיניה משום דלא תנינן ליה בהדיא דמצי לומר ביה כש"ל: בא"ד אלא כלומר אתפסתי' גרמת להתפיס כו' כצ"ל: ד"ה המבשל. דהא מתניתין בפ"ק דחולין דתנן כו' כצ"ל ומלת היא למחוק: ד"ה בדאורייתא. וא"ת כו' וקתני כהנים שפיגלו במקדש שוגגין פטורין. לעד"נ דמאי כהנים דזריזין הן לכן לא קניסו שוגג אטו מזיד. ולהכי תני הכהנים שפיגלו לאורויי טעמא דלכן פטורין שוגגים לפי שכהנים הן. ויען שבישראל לא מ"ל שיהיו מפגלין אפי' בשחיטה שכשרין בה בקרבן אחרים. כיון דהן בעצמן אין בידן לזרוק ולהקטיר וכן אין להם חלק בבשר לאכול. ואחרים מי ישמעו להן לעבור וכדאמרינן בזבחים (לו) לא כל כמיני' ע"ש. והא דמשמע בר"פ כה"פ שהן מפגלין בשחיטה מיירי שהן בעלים ובקדשים קלים שהבשר נאכל להן. אבל בפסול שלא לשמה דשייך אפי' בישראל חייבים אף בשוגג ואפי' כהנים משום לא פלוג ומיושב בזה מה שנמנם המל"מ בפ"ז מהל' טוכל ה"ד ונכון בס"ד:

דף נד ע"א

גמרא וכ"ת שבת נמי זימנין כו'. לכאורה אכתי ל"ד דבשביעית ודאי דנטעה בז' דאם נטעה ל"י קודם לה הי' אוכל בשנה הקודמת אבל בשבת אין הוכחה די"ל שנטעה קודם לה. ורש"י נראה שהרגיש בזה כמש"כ ומזכירים שנטעה בשבת. אבל א"כ מאי איריא דמיקלע יום ל' בשבת אפי' ל"א ול"ב וקודם נמי: שם והוינן בה במזיד אמאי א"ת תשלומין. עי' מהר"ם על פרש"י דלאלומי לפירכא הוא דפריך אקיפא. לכאורה לפ"ז ה"ל ליפריך מפי אחכמים דאפי' בשוגג חוזר ומשלם. וי"ל דקס"ד השתא דא"ת תשלומין כלל קאמר (עי' בתום') ולכן אסיפא הקושיא יותר חזקה: שם הכי השתא התם גברא לשלומי כו'. קשה דלפ"ז יקשה ביותר דר"י אדר"י דחכמים דר"מ היינו ר"י כדמוכח בכ"מ ועי' תום' יומא (יב) ד"ה הא. וי"ל דוהכ"א כו' ר"ל דפליגי על סומכוס דל"א ר"מ אלא אחד זה כו' (עמש"כ כה"ג בהרא"ש בפ"ק דב"ק סי' א והבאתי שם עוד כיוצא בזה) אבל ר"י לדידי' ודאי ס"ל בזה דלא קנסינן שוגג אטו מזיד כשיטתי' בדרבנן. אלא דלפ"ז יקשה מה שפסק הרמב"ם כחכמים דהכא: רש"י ד"ה ה"ק. דתניא הנוטע ע"ש כו'. הוא בר"ה (ט ב). אך מש"כ הטעם דל"י משום דל"י חשובים שנה. נ"ע דשם מסקינן דלר"מ יום א' חשיב שנה. והכי נ"י הם לקליטה. וע"ש (י ב) בתד"ה יום: ד"ה נחשדו. ואיכא למיחש מתוך שהדבר ניכר כו'. לכאורה להד"א שוב א"ל לטעם הראשון אלא כיון דחשודין צריך חיזוק וקנסו שוגג אטו מזיד כמו בדרבנן: ד"ה דאכיל מינים. דהאוכל תרומה בטומאת הגוף במיתה ואפי' היא טמאה. הגה"ש הניחו בצ"ע מחולין (קיג ב). וכוונתו להא דאמר שם שמואל דפטור שנאמר כו' פרט לזו שמחוללת ועומדת. אבל שם משמע דהטעם הוא משום דאין איסור חע"א. וא"כ אין זה אלא בטמאת התרומה קודם שנטמא הגוף וכ"כ התוס' שם (קא) ד"ה בנטמא ובסנהדרין (פג ב ד"ה פרט). אולם לשון רש"י ביבמות (ל) ד"ה תרומה טמאה קלת נ"ע: תד"ה אבל. כדאמר התם כל היכא דמעיקרא כו'. הוא בפסחים (לג): ד"ה המעשר. ותימה דפריך בריפא מהסיפא דמעשר כצ"ל כו'. ונ"כ ליישב משום דשם כולל המעשר והמבשל בחדא בבא דבשוגג יאכל. והא דהמבשל ודאי ר"מ היא ולכן איצימא ליה להש"ס ליפרוך בריפא מזה. ומה שפי' שם הרמב"ם והרע"ב הא דהמבשל אליבא דר"י נ"ל דלא לפרושי כוונת המשנה אתו אלא לפסק הלכה כתבו כן. אבל בזה מודו דמתניתין אתיא כר"מ דזהו הלשון עצמו שאמר ר"מ. וכן בחולין (מו) דתנא קתני' דרב זה הלשון ומשתיק ליה רב משום דתני כר"מ, ובזה יפול מה שדקדק שם התוי"ט מדבריהם:

ע"ב גמרא משום דאתי לאיערומי. לכאורה גבי מטמא כו' שייך ג"כ לאיערומי וי"ל: רש"י ד"ה ה"ז לא ילקט. דכ"ז שהיא במקומה במחובר חשיבה כו' כצ"ל: גמרא א"ל רי"כ כו' שכר דס"ת כולה מי הפסיד. עי' מהרש"ל ונ"ל לדידיה הא דאמר לקמן התם איכא למימר דעשי בדרי"כ ר"ל בהא דאמר וליעבר עלייהו קולמוס דלא הוה אלא הפסד מועט. אבל בהא דקס"ד מעיקרא דראוי ללמוד בו גם בעובדא דר' אבהו ראוי לעשות אלא דהוה הפסד גדול והרי הוא כמו דיפסיד כולי' אגרא כי ללמוד בו אינו שוה אלא דבר מועט. אבל אישתמיטתי' במחכ"ת דברי המרדכי בכאן דהכר כמומם בעלמא ללמוד בו באמת לא הפסיד וע"ש ופסקו הרמ"א ביו"ד סי' רפ"א וע"ש בע"ז ובנקה"כ: תד"ה אמר. ואי מסימן עלי' כבי תרי אסור כו'. ר"ל אפי' שאמר איני יודע עי' תוס' קדושין. אבל מש"כ כדאשכחן בהשוא שמיא אינו מובן דע"כ איירי התם בדשתק מדמייתי אביי ראיה מיניה: ד"ה דכי. מה שתשב המהרש"א הקטרה בד' עבודות שמחשבת פיגול מועילה בהן שנה במחכ"ת כדאיתא בזבחים (יג) וצריך להכנים תחתיה הולכה. ואולי ט"ס הוא:

דף נה ע"א

רש"י ד"ה שלא יהו כהנים עצבים. שאכלו כו' וכ"ת בגמרא לקמן דקאמר בעולת לעולה היינו דקתני חטאת. וקשה אמאי לא חייבי משום איסור שחיטת חולין בעזרה. וי"ל עפ"י מש"כ התוס' בשבת (יב ב) דאכילת איסור הוא גנאי ביותר: ד"ה גמלא. שב וא"ת שאני כו'. קשה חטאת דמתוסרי כפרה דהוה בקום ועשה לאכול בקדשים וליכנס למקדש תא"ל. ומדוע לא פי' משום דהפקר ב"ד הפקר כדפי' לקמן בד"ה ואוקמוה רבנן: תד"ה מ"ע. נר"ל דאמר חיובי' לפני יאוש כו' כצ"ל: בא"ד וליכא לשנויי כדמשני התם ר"ל (כצ"ל) כו'. וק"ל דבפשיטות טפי ה"ל להקשות לפר"ת דלעולא בעלמא יאוש קני וא"כ ע"כ יתרץ כדר"ל שהקדישוהו בעליו וא"כ מאי פריך עלי' כרת מאי עבידתי': בא"ד ובסוכה לא בעינן שלכם כו'. תמוה דהא גזולה פסולה לכ"ע מתיעוטא דלך כדאיתא בסוכה (כז ב): ע"ב גמרא ה"נ קאמר לא נודעה מכפרת כו'. כה"ג לעיל (נג): תד"ה אלא. וכי יש כח כו' בקום ועשה כצ"ל. וק"ק כיון דהפקר ב"ד הפקר אפקעוהו רבנן לקנין דיאוש מיניה. ובקל יש לחלק בין זה להא דפריך הגמרא ביבמות (ל) מהא דבמזיד לא הורצה: ד"ה לגיזותיה. הכא מ"מ בשהקדים אוקמוה ברשותיה כ"כ דל"ל: רש"י ד"ה נותן לבעלים רביע. מוזיל גביה ריבעא כצ"ל:

דף נו ע"א

גמרא מרתא בת בייתוס כו' שדרתיה לשלוחה כצ"ל: שם שלמא עלך מלכא שלמא כו'. דכופלין שלום למלך כדלקמן בס"פ וכן בשמואל (ב טז) יחי המלך יחי המלך: רש"י ד"ה נקדה. לשון מקדדין בסכים כצ"ל בב' דלתי"ן וכגי' הערוך בערך קד. וכאן סקריאה נקדה וסד' דגושה כדין הכפולים: ד"ה קלינהו להנך אמברי. לאוצרות התבואה והעצים. בגמרא לא קאמר אלא דחיטי ושערי. ובאמת שני בזה להסיאם למלחמה כי אם אין תבואה מה יועילו להם העצים: ע"ב גמרא מי כמוכה באלמים. נראה שהוא מלשון אלם ותקיף: שם נטל את הפרוכת ועשאו כמין גרגותני כו'. נראה דסו' האחרונה דועשאו אינו לכינוי נסתר. אלא לסימן רבים נסתרים והא' בא תמורת הס' הסוגה כמו ועמי תלואים (הושע יא) ור"ל שעבדיו עשו מדברים אחרים כמין גרגותני כו'. והפרוכת נטל כדי להשתבח בהדם שבלבן ממנו: שם אל תיקרי קבורים אלא קבולים. עי'. רש"א בח"א. וכה"ג עי' במג"א פ' שלא בפסוק כי חזק הוא ממנו שדרשו חז"ל אל תקרי ממנו אלא ממנו. ועמש"כ בשבועות (מז) בתד"ה תני:

דף נז ע"ב

גמ' זו מילה שניתנה בשמיני. נ"ל דשיגרת לישנא דמנחות (מג ב) נקיט הכא: שם כבי שמעון בן נקיש אמר אלו ת"ח כו' כצ"ל: רש"י ד"ה הקול. כאה ילחק בנבואה כו' כצ"ל: תד"ה קפצו. כדאמרי' אילמלי כו' כצ"ל ביו"ד בסוף:

דף נח ע"א

גמרא הא דרעא. לפרש"י קשה הא דקאמר נמלאו בראשי הרוגי ביתר. ועוד דהמנהג הוא דבית ש"י שוה בגדלו לד' בתים דראש. ושמעתי לפרש איפכא עפ"י הא דאיתא במנחות (לו) כשהוא מניח מניח ש"י ואח"כ ש"ר וכשהוא חולץ חולץ ש"ר ואח"כ ש"י. וא"כ נמלא שני חלקי אנשים יותר אשר אינם רק בש"י לבד א' בעת הנחתם וא' בעת חליצתם. ונכון הוא: שם יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים. כמליצה זו ג"כ בנדרים (ט ב) ויסודה במקרא (שמואל א טז. ובשיר ה'): שם מובטחני בו שמורה הוראה בישראל. כזה בפסחים (ג ב) ונראה להגיה כאן ושם מיורה: בסה"ע ושמואל אמר אף בשמר כצ"ל: רש"י ד"ה קטלי. דפום תפילין כו' כצ"ל: ד"ה שהיו מגנין. לא תשולם בכתם אופיר (איוב כח): תד"ה כל תמון. כדאמרי' בפ' שפולת (דף מז כצ"ל) גבי מוכר עצמו כו'. נראה דר"ל דכתבו דאין פודין דהמוכר ע"ע מיירי בדליכא סכ"נ

ס"ל האי א"פ דימר על כדי דמיכן ג"כ בדליכא סכ"נ : ד"ה אבל בסופו . כשפירשה דל"ק אחריות מיירי כ"נ דנ"ל : ע"ב גמרא הניח מעותיו על קרן הצבי . כזה בכתובות (קז ב) במשנה : רש"י ד"ה טוענין בסופו . ולא עדי זוזי בכדי ללוקחה כו' כצ"ל : ד"ה אין בו משום סיקריקון אלא מחזיר לו קרקע בחנם . והכא מחמת חוב כ"ל דעובד כוכבים הטיל עליו שחייב לו והוא אינו מודה לו : באו"ד ואפי' בתר דגזור כל דקטיל ליקטלוהו כצ"ל :

דף נט ע"א ד"ה דכולהו מנייהו . ואע"ג דקיפי' דקרא כו' בד"נ . הן גם ריפא דריפא דקרא לא תהיה אחרי רבים לרעות ג"כ אינו אלא בד"נ וא"כ הוי ריפא וסיפא בד"נ דוקא ומציעתא אף בד"מ : גמרא פשיטא במטלטלין הכן . לכאורה יל"פ דמטלטלין דתנן קאי גם אדברי ת"ק ואתי לאפוקי קרקעות כדפרש"י בד"ה קמ"ל . ואולי משום דא"כ ה"ל למיתני הא דבמטלטלין בדברי הת"ק. ולדעת הראב"ד בפכ"ע מהל' מכירה ה"ב דתרם אפי' בקרקע נמי רוצה א"ם בפשיטות : רש"י ד"ה עד שהות . קנה הקונה ומחזיר אונאה. משמע דאפי' פחות משתות מחזיר אונאה ולא הוי מחילה ועי' בהכ"מ שם הל' ח : ע"ב גמרא מנה"מ . נראה דר"ל דנסי דהוכרחו לעשות סדר משום איבלויי אבל מנ"ל סדר הזה להקדומי כהן ללוי ולוי לישראל : שם רא"א כו' ויבדל אהרן כו' רחב"א כו' וקדשתו כו' . מהני קראי עדיין לא קדימת לוי לישראל ועי' סוף הוריות : רש"י ד"ה ולמאן לאו פגמו כצ"ל :

דף ס ע"א גמרא שנאמר לקוח את ספר התורה הזה כצ"ל : רש"י ד"ה עת לעשות . אם בא עת כו' כצ"ל : ד"ה פרשת טמאים . מה שהקשה הרש"א בח"א מש' תמיד . נראה איסתמיטתי' גמרא דחגיגה (ו ע"א וע"ב) ע"ש . אבל לי קשה מדוע לא חשיב פ' פסחים גופה דהעלותך דהיה ג"כ בר"ח עי' פסחים (ו ב) וכן מוכרח לפרש"י דכאן ועי' תוס' קדושין (לז ב) ד"ה הואיל : ע"ב גמרא הסיא שיפורא דהוה מעיקרא בי רב יהודה ולבסוף בי רבה ולבסוף בי רב יוסף כו' כצ"ל וכדמשמע מפרש"י וע"ע מגילה (ז ב) בפרש"י ד"ה אי אקלאה . וכ"ה בע"י : שם הנהו בני בי הכמך כצ"ל בה' כי כ"ה גי' הערוך . וכ"ה גי' הרי"ף והרא"ש במו"ק (ס"ד ד) ובגמרא שם ג"כ ע"ש. ויל"פ בני הרמכים דאחבורים שהוא שם היחס להרגלים או להרוכבים למקום מולדתם ועמש"כ במגילה (יח) : רש"י ד"ה רוב בכתב . במדרש הכתוב כו' כ"ה בע"י : תד"ה והשתא . א"כ הכא כו'. והרא"ש כתב בשם ר"ח משום דשמואל תרגמא להא דרב כו' . וע"ע דבב"ק (קז) איתא ג"כ כזה ואפ"ה פסק שם כשמואל :

דף סא ע"א רש"י ד"ה להוציאו בדיינין . ומיהו לר"י גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות . נ"ע דהא אפי' לרבנן פסול כדאיתא בסנהדרין (כה ב) הוסיפו עליהן הגזלנין כו' ל"ג אלא למציאת חש"ו כו' . וכן שם (בע"א) למ"ד הרא ג"כ אינו גזל אלא מפני ד"ש ע"ש . וצ"ל דכוונתו דא"פ מדאורייתא וכ"מ דבפי הברזה כדאיתא שם (כו ב) א"נ דכשר לעדות אמה כדאמרי' ספ"א דר"ה : תד"ה עני . וקשה דר"ב כו' ומי לא הוי חיים לד"ש . ואולי יש לחלק דדוקא במתנות עניים כמו נמתניתין עני המנקף כו' דהיינו להביר זיתי בכתב כמש"כ הרמב"ם בחבורו והטוש"ע . או כפי' הגר"א בפ"ז דפאה מ"ב . דכיון דהכר זכה להו רחמנא . תקנו חכמים שיהא בהן גזל מפני ד"ש . אבל בדבר של הפקר לא תקנו . ועובדא דא נראה דמיירי בהפקר דלא מצינו בר"ב שהיה עני כ"כ ליטול מת"ע . ועי' בקדושין (מ) ולפר"ת ע"כ מיירי באילן הפקר מדבדי מינים הריות : רש"י ד"ה אבל משתמיל . ואסור לגרוס טומאה לחלה . ואע"ג דהכר היא בספק טומאה כדפי' לקמן בגמרא ד"ה ריפא וסיפא. מ"מ חיישינן שמא עדיין לא נטמאה והשתא הוא דהיא נותנת בעריבה שמאה ללוש . ועי' לקמן בתד"ה ריפא בסופו : ד"ה ומחזיקין . השתא משמע מסייעא ממש . דקס"ד דפי' שוה להא דאין מחזיקין ידי ע"ע : ד"ה רבא . לעולם כמע"מ דמי וכי מספקינן לסו אסור לסייען כו' כצ"ל : ד"ה מכלל . ואי נאמן על המעשרות כו' . לכאורה יל"פ דמקשה מסיפא דמוכח דחושין לטומאה דרבנן : תד"ה משאלת. בסיפא מפרש דכולה מתניתין כו' כצ"ל : ע"ב ד"ה וליחוש והכ"מ מפומביזה כו' . ק"ל לפירושו מהא דהגנבים כו' דמטמאין כ"ח הפתוחים דהא הנושא את המדרס אינו מטמא אדם וכ"ש אפי' בלא פירש כדמוכח ברפ"ה דזבים וכ"כ התוס' בנדה (לג) ד"ה מה (ומש"כ התוס' לקמן דאין מטמא כלי חרס אחר שפירש כו' מלת חרס ט"ס דכ"ח אפי' בדלא פירש אינו מטמא) . וי"ל דמטמאים מחמת חשש ליגורא שמא ניתזה לתוכם : באו"ד ועוד גבי לדוקי כו' דאם בועל נדה הוא כו' כנושא רוקו של זב . ל"י תסיכא פסיקא להו דבועל נדה יש לו מעיינות . והר"ש ברים כלים נסתפק בזה . ויותר תימה על הר"ש גופי' שגם הוא הקשה כן על הר"ת בפ"ז דטהרות מ"ה ע"ש : באו"ד ובתוספתא דחגיגה כו' . מלת חגיגה ליתא שם לפנינו וכן לא העתיקוהו התוס' בנדה (לד) : בסה"ד והסיא דהגנבים כו' מיירי נמי בתרומה . והא דבגדי ע"ה מדרס לפרושים נ"ל דהיינו לאוכל על טהרת תרומה וצ"ע : ד"ה התם . ועוד דבמשנה קאמר ר"י עלה כו' כצ"ל : ד"ה אמת . ולאביי דאמר רוב ע"ה מעשרין כו' דהא בוררת כו' . נ"ל דר"ל דל"ת דאף דלאיסור דמסייע ידי ע"ע התירו מפני ד"ש משעמא דרע"ה מעשרין כן לאביי . מ"מ לשמא תאכל חיישינן טפי ולא מהני הא דרע"ה מעשרין . דכן מצינו ליה גופי' בשבת (יג) דמשום חששא דאכילה דמאי מחמיר טפי מרבנן . ומש"כ בפסחים (יא ב) בד"ה רי"א . וזה דלא כמהרש"א : באו"ד ובתוספתא קתני אמתו של ע"ה כו' כצ"ל :

דף סב ע"א גמרא השיד כו' משום ר' יוחנן כו' . אולי זהו התנא ר' יוחנן הסה המוזכר בנזיר (סה) ודלא כתוס' שם ועמש"כ בפסחים (פא) : שם משום ר' אלעזר בן חסמא . עתוי"ט ספ"ג דאבות : שם וליחוש דלמא נגע בה . אע"ג דתניא לעיל מפקידין תרומה אצל ישראל ע"ה ול"ח דלמא נגע. היינו דוקא דפקדון אבל של עצמו יש לחוש : שם וליחוש דלמא נגע בה בשלמא כו' . ר"ל אפי' תימא דמיירי בכלי חרס דלא מיטמא בנגיעתו בגבו מ"מ ליחוש דלמא נגע בהשמן גופי' (ברש"י ד"ה בכלי גללים ע"ש ובעיסה וצ"ל ובשמן דנראה דפי' עושין זיתים כו' היינו לדורכם בבית הבד מדק"ל בדד . ולכן גם לשון התוס' ול"ח לזיתים אינו מדוייק) או באויר הכלי : שם השתא אחזוקי מחזיקינן בולאין בשלומן בא לאשמועינן דברי להטיל שם שמים עליהם כדפרש"י במתניתין ומה ענין זה להא דאחזוקי . ונראה משום דאחזוקי הוא ג"כ בשם וכמו שאמר בועז לקוצרים ה' עמכם . ומלאך לגדעון ה' עמך . וכמו כן בלשון השמים : רש"י ד"ה ואם נוגעת בה . נ"ל אם : ד"ה הדרא לטבלא . והוא אינו חשוד כו' . קשה דלפ"ז מאי פריך דלמא לא איפכא לי' : ד"ה בכלי גללים . דאי נגע בכלי לא מקבל טומאה כצ"ל : ד"ה למימרא להו אחזקו . כמו שאומרים לע"מ כו' כצ"ל : הד"ה אין עודרין . לא כמו שפי' בקונט' כצ"ל : בסה"ד אע"ג דמדרבנן אסור לעובד כוכבים אחר. מש"כ המהרש"א ולא ניחא להו כו' ע"ש. תמוה דא"ת דהא דאין עודרין איירי בשביעית דאורייתא א"כ לא הוה קשה מתניתין די"ל דהיא איירי בשביעית דרבנן . אבל הא יש לדקדק דלמא לא התירו אלא מחמת ארנונא והכא משמע דהקרקע היא לעובד כוכבים והישראל אינו עודר עמו אלא כשכיר יום או חנם :

פרק ו ע"ב גמרא הא שויה איהי שליח לקבלה כו' ש"מ הולך כזכי דמי . ק"ל דלמא ש"ה כיון דא"ל השליח שנעשה מאתה שליח לקבלה מ"זמא אדעתא דהכי יהיב ליה כמש"כ התוס' לקמן אגיטא דכ"י : שם שכן אב מקבל גט לבתו קטנה . ה"ס נערה ולא אתי אלא לאפוקי בוגרת . ולשיטת רש"י ביבמות (קט) במשנה ד"ה קטנה שהשיאה ובסנהדרין (נה ב) ד"ה ואם בא עליה יבם ועש (קט) דקטנה אפי' נשאת אביה מקבל את גיטה י"ל דנקיט קטנה דמילתא פסיקתא היא אפי' בנישאת : רש"י ד"ה הא שויתיה איהי שליח . וקאמר איהו הולך כצ"ל : ד"ה לא בעי שלוחין . באמרה לחברתה התקבל . לכאורה קשה דא"ב התקבלי מבע"ל . וי"ל דכיון דהם שליח הוא ל"ז נכן אפי' היא אשה נופל עליה שפיר ל"ז כמו ונתן אותה לנתחיה אף דעולה באה זכר דוקא משום דשם עולה היא ל"ז : ד"ה והוא אומר . הבעל א"ל הילך כו' כצ"ל : תד"ה הא. השתא ס"ד דלא איצטרך למיתני התקבל . לע"ד נ"פ איפכא דקס"ד דהולך לא איצטרך דהוא פשיטא מהתקבל אם לא לדיוקא דאם שויתה איהי שליח מעיקרא לקבלה לא יחזור ומשני דס"ק בין שאמר בלשון קבלה בין בלשון הולכה הוה שליח להולכה כפרש"י : ד"ה אים . משום דהגט אשה בהולכה לא שייכא כו'. נראה דכוונתם להא דאכיו"א לעיל (כג ב) בעבד שאינו נעשה שליח בגט לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין ע"ש :

דף סג ע"א גמרא דאמר שליח לקבלה הויא כו' . נ"ל דאמרינן דטעי ואמר כיון דלגונה להתגרש מימר אמרה דתתגרש כל היכי דמתגרשה אף ע"י שליח לקבלה : שם לא כו' והולכה אקבלה . לכאורה אי הולך כזכי אף מתגיע לידה לא מתגרש דהכא נ"ל אדם יודע שאין שליחות לקבלה כו' דהכי הוא סובר דאיכי עשאתו שליח לקבלה כדקאמר השליח : רש"י ד"ה אלא השתא כו' דלא ניחא ליה בשליחות דהולכה כו' . עי' מהרש"א וקיצר במובן דהא עדיין י"ל דגם איפכא הוה עקירה אבל מ"מ אי אמרינן דאדיבורא דידיה קא סמיך הוה גם מתגיע לידה . אולם א"כ משום מיניה דאדיבורא דידיה קא סמיך : ע"ב גמרא מאי לאו בהילך ור"ל כו' . עי' מהרש"א שדבריו מגומגמין . ואולי ר"ל דאי בהילך ליכא לפרש דה"ק בין שאמר בלשון קבלה בין בלשון הולכה כו' כדפרש"י שם ופייט דלשון קבלה דקאמר הוה כמו דאמר בלשון הולכה . הואיל דתני הילך א"כ גם לשון זה לא פסיקא דכוונתו על שליח להולכה. ולגופיה לא איצטרך דהוא פשיטא מהתקבל כמש"כ שם : שם ת"ש לפיכך כו' רצה לחזור יחזור כצ"ל וכן לקמן ה' פעמים : שם אמרה ליה ליהוי לי בידך כו' כן גורס הר"ן ע"ש : רש"י ד"ה מספקא ליה . אי הולך כזכי כצ"ל : תד"ה כותבין לפיכך טוב כו' כמה שירצו עד כו' כצ"ל וכ"ה בפסקי תוס' : ד"ה אפי' כדאשכחן בס"פ בלומר אמרו כו' . ואע"ג דהכא דמי להא דאמר שם מעשה לא עבד ופרש"י שיעידו שקר . מ"מ כאן ה"א דפייסיה מפי משום דהיכי ממרמי כו' : באו"ד ואפי' למ"ד בעל נאמן ה"מ כו' . לכאורה בפשיטות כצ"ל כיון דאם היה גם הבעל מודה א"ל שו לעדי קבלה לכן הוה עדי אמירה כולו דבר . אבל ז"א דא"כ אמאי קרי הש"ס בח"ס שם לסא דלכל שנה מג' שני חזקה היה עדים עבריים על דבר . הלא אם היה המערער מודה בהשתי שנים אחרים היה מועיל עדותן לבד :

דף סד ע"א גמרא אלא אי אמרת כר' מהימנא מיגו כו' כצ"ל : תד"ה פליס. אפי' אוגר גבעל שנתן לו בפני עדים מ"מ סמך עליו דזימנין כו' . לכאורה לפמש"כ בסה"ד בשמא. דר"מ דע"ד כן מכר לו שיהא לגירושין כו' אע"פ שהוא מפקר. י"ל דאף שהעדים בפניו ואומרים דלפקדון נתן מ"מ יהא הבעלים נאמן ועי' בפסקי תוס' : ד"ה אסור וא"מ יתומה קטנה תיאסר לכ"א כו' . נראה דה"ס נערה ולא אתו אלא לאפוקי בוגרת ועמ"ש לעיל (סב ב) הקשה לי חכם א' הא יש לנו להעמידה בחזקת פנויה . והשבתיו . חדא דא"כ גם כל הנשים נמי נוקמי קרובותיהן אחזקת פנויות ויהיו מותרות גם לו . שניה דגם כה"ג איכא לאוקמינהו בחזקה היתר לו כמש"כ התוס' לקמן (סה) ד"ה התקבל . ומ"ש התוס' ועוד דאזלינן בתר רובא . הקשה לי החכם ממשנה דפ"ג דקדושין מי שיש לו שתי כיתי בנות כו' כולן אסורות כו' ואמאי לא אזלינן בכל חדא בתר רובא והשבתיו . חדא דהתם ו"מ קמ"ל והוא חייב למיעוטא . (ובזה יש לגמגם קצת דהוי דומה לרובא דאיתא קמן) . שניה דשם אם מתיר את כולן חדא ודאי חששא איסור ודומה למש"כ התוס' בב"ק (יא) ד"ה דקא משהרת (ובס"ד) דהוה סרי קולי דסתרן אהדדי ע"ש . ועמש"כ ע"ד בר"ה (כט) בס"ד . שלישית עפ"י מש"כ המרדכי בגלוסי פ' הזרוע כי דבר המעורב בתחלה לא שייך ביה ביטול ברוב ועי' ברא"ש בפרקין סי' פ"ז חילוק כיוצא בזה וצ"ע הכרס בזה והכמ"ל : ע"ב גמרא ולהימנה לדידה מדרב הסמוכא כו' חזקה אין האשה מעיזה כו' . לכאורה הכא לא שייכא העזה כיון דהבעל אינו יודע : במשנה וכל שא"י לשמור את גיטה א"י להתגרש. לפר"ת יל"פ דה"ק דבקטנה כזו אפי' רבנן מודו דא"י להתגרש ע"י עצמה : רש"י ד"ה היא ואביה . ואם היתה יתומה כו' והיא מקבלת את גיטה כו' . א"י מה בא זה ללמדנו דהא קטנה ג"כ יכולה לקבל את גיטה : ד"ה וכדאן . מאכפי וורדניא נזכרים ג"כ בעירובין (מס) : תד"ה נערה . והא כו' יד יתירה זכה לה רחמנא היינו יד עצמה כו' . אבל מלשון רש"י במשנה משמע דמפרש יד יתירה היינו יד האב כדמשקי התוס' לשיטתייהו : ד"ה וכל . וא"כ ילחק ושילחה כו' . ועמש"כ בקדושין (מג ב) בדרש"י : באו"ד א"כ לענין קדושין נמי כו' דויצאה והיתה כתיב כו'. מה שגמגם המהרש"א בדבריהם פי' קדושין (מד) בתד"ה עומ ובמש"כ שם ויתיישבו לך היטב : ד"ה כל שמבחנת היינו כפעוטות כו' ר"ל א"כ ידעינן דמקחן מקח כו' הוא כשמבחנת בין גיטה לד"א לזה כתבו והשתא אי פיסורא כו' . פי' דמספקא לסו אינו בחינה חזקה יותר ורוצים להראות בעניני קניין חילוק מחלוקותם ומיושב גמגומי המהרש"א : ד"ה שאני . אלא במילתא דליתיה בדנפשיה כגון תרומה דליתיה בתרומה דנפשיה כצ"ל :

דף סה ע"א גמרא משיב רב אויא מפרימין כו' . נ"ל הא דקי"ל זוכה לאחרים הוא מפני שאומר להם ופדו כו' משמע שאינו מזכה להם המעות אלא בכדי שיפדו המע"ש ובדרך קנייה כדפרש"י והיינו שיזכו אליו המעות בחזרה . ואפי' אם נפרש פדייה דהכא הוא שיאמרו פירות שלך יהיו מחוללים על המעות שבידינו והמעות יפארו תחת ידם מ"מ שם חולין שהיה עליהם מזכין לו בחזרה שיחול שם החולין על הפירות שאלו ונכון בפי"ה והתוס' נראה שלא הבינו כן : שם אלא בממון שא"כ . הא דלא משני במעשר פירות וירקות דרבנן משום דהן נקראו יש לכן עיקר מה"ת כמש"כ התוספות בעירובין (לב) ד"ה תאנים ושם (לז ב) ד"ה מאן : רש"י ד"ה ופדו . והם סמוכים ע"ש כו' . ומה שענה לריו"ח בכ"מ (יב ב) דסמוך ע"ש נקרא קמן עי' לעיל תד"ס אלא . ומדוע לא פי' כמו שם (ס"ד מה) ד"ה אומר לחבירו בהוא הוהבו וכו' וכ"ס בנו ובתו : ד"ה הפעוטות ופרשינן ככר שית ככר תמני . ל"י למה דלג' בעינן זה דגבול האחרון ככר עשר ע"ש ועי' לעיל בלשון הסד"ס כל שמבחנת : תד"ה וכנגדן. דהא מסיק כו' עד שיהא בן כ' ובפ' מ"ש כו' כצ"ל : במשנה ריא אוסר מיד . בתוי"ט וברפ"א כו' . ע"ש בגה"א ותרצה אין שהתוי"ט שם וכאן הפתיק הירושלמי בשבוש : ע"ב גמרא נ"ל דא"ל זיל למזרח דאיתיה במזרח כו' . לכאורה בכזה אף לרבנן כשר אם קבלתו במערב כמו הרי היא במקום פלוני דמתניתין . וא"כ בזה הוה פלוגתא חדבה אם חיישינן למינם גאים ולא נאמרו ספוקים . וכן מציבנא דמתניתין משמע דל"פ רק בפלוגתא ראשונה ואזלי לשיטתייהו . וגי' הר"ן היא נ"ל דאיתיה לבעל במזרח וא"ל זיל במזרח וכ"ה בתוי"ט והיא נכונה . אבל מ"מ משמע דגם רבנן ל"פ על חששא זו וכ"מ באמרה התקבל שהם וג"ז לא נאמרו הפיסקי' : שם דלמא כו' מינם גאים . לר"א לעיל (סג ב) שמ"ע חששה היותר קרובה דילמא שויה הבעל שליח להולכה . וכן אפי' לרב לגיבנא דבזיון היכא דלא קפיד כפי' כל התוס' שם : רש"י ד"ה דהא מרגלא מקום דא"ר אלעזר כצ"ל בל"י : ד"ה הא והא לרבנן . דהתם ניחא לס כו' כצ"ל וכ"ה בתוס' : תד"ה גיטא והא לא חזרה שליחות כו' . פי' לעיל (סג ב ושם) : ד"ה הא . ולכך גל"פ כו' אבל בעל חבירו כו' . נראה דלפ"ז קושיית אביי ממגדל ושובך מאי בנו ובה"ח איכא . היינו דגם בשלו אין קפידא ומקשה גם לרבה ודוחק : באו"ד וכן בפ' השליח הכא כו' כצ"ל : במ' ר"ע דבבלאה הוא דייק כו' כצ"ל בנ"ו וכ"ה בר"ן ומפרש"י ופי' לפירושו דשם פטר לא מצינו במקרא בבנין הכבד . ולכן אם אמר בבנין זה ודאי כוון ללשון ארמי דמשמשין בו לענין גט מיהו ק"ק דהא גם בא"י היו משמשין בו בנוסח הגט כדלקמן (פה ב) במשנה . וה"ל מזה ראיה לספרים דל"ג שם במשנה גט פטורין הביאו התוס' שם וכן הרי"ף והרא"ש ל"ג שם במשנה . ואולי י"ל דר"י שנה כן לתלמידיו שבבבל וכמש"כ התוס' לקמן (פד ב) : רש"י ד"ה כתבו איגרת . גם זה לשון גט כ"ה ברש"י שבאלפסי : ד"ה שמשון . חולה . בתוי"ט גמגם בזה ע"ש . ובירושלמי הביאו הרא"ש איתא תני אף החולה וכ"מ ממשנה דלקמן הבריא שאמר כו' משמע דוקא בריא :

דף סו ע"א ד"ה דמשום מחמת מיתה הוא . שהיוצא בקולר אינו חוזר . ק"ק מלעיל (כח ב) לל"ב דרב יוסף דמוקים להא דהיוצא ליהרג נותנין עליו חומרי חיים . בב"ד של עובדי כוכבים . ועי' ברא"ש לשון הירושלמי שכל קולר בחזקת סכנה : במשנה כל השומע את קולו יכתוב גט כו' . נראה דאף דתנן לקמן אמר לעשרה כו' כולכם כתובו כו' וכולם חותמין . הכא הוי בתרי אף דאמר כל דר"ל שנים מכל השומעים פי' סנהדרין (פא) אלא באחת מכל אלה כו' ושולכם שאני שהיו כולם בפניו וידעי לסו : גמרא ודלמא גרה היא . נ"ל דהכא שיגרת לישנא דיבמות (קכב) נקיט דכאן ה"ת לאקשויי דלמא איש אחר הוא כדתנן בב"ב (קסז) ובלבד שיהא מכירן . וק"ל בין אדהכא ובין אדהתם מדוע מכל המתעשים נשים תפש גרה והלא חמותה נזכרת ראשונה במשנה ד' פט"ו דיבמות . ואולי הונח שם גרה על כולן דהן גרות שונאות אותה . ועמש"כ בב"מ (יו"ד) : במשנה הבריא כו' רלה לשחק בה . בתוי"ט נתקשה בזה ע"ש . ול"נ דבא לומר דאע"פ שבעת תיכף לדרך רחוקה (בלא בדרך מדבר) וגבחהה שם (עי' ב"ש סי' קמ"א ס"ק כג) וסד"א דודאי כוון שיתנו לה ג"כ קמ"ל דאמרי' רלה לשחק בה : גמרא אמר רבא הלכתא מסוו איגבי כו' . ברי"ף הגי' והלכתא כו' בלא שם רבא עלה וכן נכון דר"פ היה תלמיד רבא ולא שייך שיפסוק הלכה כוותיה . וברא"ש נשמט לגמרי הולכתא בסוגית שמעתיק : תד"ה וליחוש . מותר ליתן שלום לחבירו ומכירו . ר"ע או גא' ממכירו : באו"ד וכ"מ בירושלמי כו' ומביאין עפ"י ב"ק ומפרש והוא דמתו בנואה . מהירושלמי הזה ראיה לתוי"ט שם ביבמות דמפרש ב"ק היינו מה דמפרש אח"כ מעשה באחד כו' ע"ש : ע"ב במשנה אומר לשלשה תנו כו' תפני שעשאן ב"ד . ק"ל דלמא כוונתו לפנים מהם כדלקמן באמר לעשרה כו' ושנים חותמין : גמ' היא גופה קמב"ל כתובו כו' . נראה דל"ל יכתבו כת"י הוא כו' : שם פשיטא דכתב הגט הוא דקתני סיפא כו' שילמדו ויכתבו כו' . ק"ל לפמש"כ התוס' ד"ה כת"י והמהרש"א בתד"ה אמר לשנים דע"כ לא קמב"ל אלא באמר לשנים לפי דהוה כאילו אמר להם בפירוש שישתתפו אחר מהם כו' אבל לג' פשיטא להו דר"ל דא' מהם יכתוב והשנים יחתמו (וכ"מ לקמן (סז ב) כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולם אלמא דאכתב הגט נמי קאי) וא"כ כמש"כ שאמר לב"ד הגדול. ואין לומר דרולה לפשוט מהלשון דקתני שילמדו ויכתבו היינו כתב הגט ש"ס יכתבו דרישא נמי . דא"כ ה"ל למיפשט מיכתבו גופיה דרישא דקאי גם אדאמר לג' כתבו : רש"י ד"ה אי נימא מילי אי מימסרן לשליח . דברים שנאמרו כו' לשליח אחר וכפר כצ"ל :

דף סז ע"א גמרא אלא ר"י תרתי אמר כו' . כה"ג לקמן (פו ב) ובב"מ (פז ב) [ובחולין (יח ע"ב)] : רש"י ד"ה אלא ר"י . ושמואל דאמר כו' דאי כתובו כתב ידן כו' כצ"ל : תד"ה דיבורא וי"ל כיון דהתם ע"י דיבורם נגמר כו' . סברא זו מצאנוה בגמרא תמורה (ג ב) לא שתני מימר דבדיבורא עשה מעשה ועי' בב"מ (צ ע"ב) תוס' ד"ה ריו"ח : ע"ב רש"י ד"ה מנה . מדמנגהו. לכולהו הך מנויין איכוון כ"ה הגי' שלפנינו ויפרש היא ותיבת לכולהו נמחקת לגמרי : ד"ה וא"ל לכאי גיסא . לא הקפיד אלא לומר בפני מנין זה . נראה דר"ל דלא תנאן אלא לומר בפניהם דשנים מהם יחתמו :

פרק ז גמרא כל דאמינא לכו תיפך הפכי א"ל ביברא סומקא כו' . כה"ג ביבמות (סג) בחייא בר רב לאימיה ע"ש : שם בקס"ע דיסתנא דחנקא חמתא . נ"ל דפי' חמתא דכאן הוא כמו שכינא המוסיף בערך חמי תרגום ומעלים עיניו דמחמי עיניה מעלי (כח כז) :

דף סח ע"א רש"י ד"ה ובדו ליה ליפתא . כדי שלא יבין מושבו כצ"ל : ד"ה לא בעי ליה. לא יכול להסתפק כצ"ל : תד"ה איכא . הכא משמע דלאבני אפוד בעי שמיר כו' . דעת הרמב"ן בפ' תרומה דלאבני אפוד לא היה לורך בשמיר אלא היה חורך בכן דבהו לא כתיב במילואותם והא דקאמר הכא שמיר לאבני אפוד ר"ל לאבני חושן שנקרא אפוד בדרך השאלה ע"ש . ולפ"ז נדחה ראייתם מהא דדתא ב"ע שהיה השמיר בב"ש . ולהשגיש בכ"מ בפ"א מהל' בית הבחירה הל' י"ד אישתמיט דברי התוס' שלפנינו ודע"ז ודזבחים שסוכיחו דהשמיר היה בב"ש . וגם בל"ז השתבש בדברי התוס' דשם דאם תאמר דלא היה שמיר בב"ש א"כ כ"ש דקשה במה התליכו פנימה הלבנים שבנו בהם המזבח בב"ש . וכן או כשמקלוס מלכי יון ע"כ נטעו מחדש . ולכן לא הוצרכו שמה לראיות שהיה בב"ש : ד"ה וכתיב זמם ויין כו' כצ"ל : באו"ד מלאכת ה' רמיה כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה דמהימן ליה מאמינו בשבועתו כצ"ל : ד"ה עד שיבא ב"ש . ויהא רשאי למלוכה כצ"ל : ד"ה נדקו בכרמיה . ברגליו של שד דומות לשל תרנגולים . עי' ברכות (ו) ובלפרא חזו כי כרעי דתרנגולא : ד"ה ואקא דכא . עמש"כ בפסחים (ע) : ד"ה וליפלייה . לתרנגול השתא כצ"ל :

דף סט ע"א גמרא וליחדו לבלבא כ"כ דצ"ל בד' : שם וניגקוס כאמגוזא בפומיה כצ"ל : רש"י ד"ס בגילא דהיעתא בסופו על החולי כצ"ל : תד"ה לברוקתי . וקשה דבבכורות כו' . ולמד"ל לחלק בין אדם לבהמה וע"ד שחילק ר"ת בחולין (מג ב) ביניהם לענין טרפות ע"ש : **ע"ב** גמרא וכי בשיל גוזא דמרמסין כצ"ל וכן ברש"י ד"ס נכתשיה : שם וכל יומא ניפתי תרתי ותילתא באמרא כ"כ דצ"ל ויהיה לג' ימים : שם ונותבה אמתליס כו' נייבש מחלא דפלגיה כצ"ל : שם אלא מרגל בפת שחרית דמעליא לכוליה גופיה . פי' ב"מ (קז ב) : שם ליתי חומא דזהוריתא כו' וליתלי ליה לאיש כו' כצ"ל : שם בפס"ע לגימרא גוונא . פי' חוט פנימי והוא נגד לימרא ברא הנזכר קודם : רש"י ד"ס מהני דידן כצ"ל : ד"ה חומרתא דפילון . קימוס במור כצ"ל והוא בתו"כ פ' ויקרא פרק כ"ב סי' ז' ע"ש :

דף ע ע"א גמרא קורממא דחרי כצ"ל וכ"ה בערוך ובזה יובן פרש"י : שם ממעטין את הזרע כו' ובגדגדניות . עי' עירובין (כח) : רש"י ד"ס קפיזא . ג' רביעיות ר"ל רביעיות הקב כי בעלמא מפרש ג' לוגין : **ע"ב** גמרא אר"פ זמנה תמוז כו' . נראה דר"ל תקופת תמוז וכלול בה ג' חדשים וכן כולם : רש"י ד"ה נילותא היא . נלולה היא דעתו כצ"ל וכ"ה בר"ן : תד"ה ומי . אבל קודם שיכתבו ויתנו יתחלש ט' כצ"ל : ד"ה התם . דאם נתקלקל בינתיים אפי' נתפקח לבסוף כו' . פי' מהרש"א ועי' בק"נ מה שהביא בשם הב"י . ול"נ דמש"כ אפי' נתפקח לבסוף ר"ל דנתפקח מתילא בלי שום מעשה וה"א דאפי' לריו"ח נדמייה ליתן וכדאמרי' בסנהדרין (מז) לזה אמרו דז"א דבהא אפי' לר"ל אינו מועיל דאין שמיה בידן . ויפן שאני דודאי דיתער משנתיה . ובאמת כלע"ד דיל"פ כוונתם דאפי' נתפקח בשעת נתינה מ"מ כיון דנשתטה אחר הכתיבה נדחה הגט ושוב א"א ונראה כדאריו"ח שם אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר ונשתפה הואיל ונדחה ידחה . והאל מצות לא איפשטא בסוכה (לג) אם יש דיחוי או לא . ועי' לעיל (לב ב) בתד"ה התם . ועי' בב"ש סי' קכ"א סק"ה : ד"ה מיפינן . והא דמשמע כו' דחייב גלות אפי' לא מת לאלתר מיירי כו' . משמע דמפרשי דלמסקנא דהכא אפי' לא מת לאלתר גולה והא דקאמר א"כ הוא קירב את מיתתו ל"ד אלא דר"ל שהוא גרם את מיתתו : ד"ה דבי ר"י . עדיפא מפי דהכי ליכא כו' כצ"ל . אבל ל"י מאי מהני שהיא חכמה גדולה להוליא מתחם דשיתא כו' נקטיה :

דף עא ע"א גמרא במד"א בחרש מעיקרא . מש"כ מהרש"ל דל"ד דא"כ לא היה בא לידי כתב . בזמנינו כמלא בווין הבירה בית תלמוד על הכתיבה לחרשים מלידה : רש"י ד"ס מפיסם . שפ"י שני עדים כ"כ דצ"ל והוא הכתוב אבל דיני ממונות (דברים יט) ודלא כהמליין : תד"ה וכא . אמירה ודאי לא הוי אלא בפה . לכאורה קשה הא כתיב ויאמר חורם מלך לר בכתב (ד"ה ב ב') וי"ל דפ"ה דכתיב בהדיא בכתב . אבל קשה מקרא דר"פ יתרו ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך דאיכא מ"ד במדרש אגרת שלח לו : ד"ה תנאי . מה דס"ד דמהרש"א לאוקמי מתניתין דנתחרש לא יוציא עולמית בחרש מעיקרא . שם במשנה מפורש דקאי על פקח שנשא פקחת : **ע"ב** רש"י ברס"ע לא איכפת לן בכשותיהן אם הן אחת פקחת . המגיה בגליון אחיות וכן הגהת הב"ח אינן נכונות דאדרבה דעיקר הרבותא הוא אם נפלה פקחת אשת חרש לפני חרש בעל חרשת פטורה מה"ת ומן סיבוס דל"ת דאלים זיקתה כפי מכשולי אחותה החרשת לאסר דהיא פקחת : ד"ה מעמא . ובהא אפי' ר"מ מודה לקמן בפ' התקבל . הגרי"פ הגיה דצ"ל לעיל . אבל פשוט דרש"י היה גורס התקבל אחר מי שאחזו וכגי' הרא"ש . ועי' בתוס' ר"פ התקבל ולקמן בר"ד הסמוך : ד"ה דאמר מילי מימסרן . עשאן ב"ד לומר לאחרים יאמרו כו' כצ"ל : תד"ה הב"ע הא'. ומעמא דרישא קמפרש כו' משום דמילי ל"ת לשליח . כן איתא לעיל (כט) דמעמא דר"מ באמר לשנים תנו או לשלשה כתבו דלא מלו לשוויי שליח הוא משום דמילי כו' :

דף עב ע"א במשנה זה גיטך מחולי זה . במשניות הגי' אם מתי מחולי זה אבל מפרש"י והרע"ב מוכח דל"ג אם מתי וכ"ה בגי' הרי"ף והרא"ש . אכן הרמב"ם גרים להו ולא יפה עשה התוי"ע שהעתיקו ולא העיר כלום : שם זה גיטך לאחר מיתה לא"כ . אף דזה אתי במכש"כ דאם מתי נקיט לה משום סיפא באם אמר מהיום יש חילוק ביניהם . והתוי"ע נדחק בזה ועי' בדבריו לפ"ב דנדרים : תד"ה הכי . והא כו' התקין רב כו' . מה שהקשה המהרש"א דלמא רב לא ס"ל כר' יוסי בפ"פ לק"מ דשם מיירי בנוסח כתיבת הגט . ואולי משום חשש שמא יאמר שכ"מ בעת נתינת הגט אם מתי בלא מהיום ועי' לקמן ע"ב בתד"ה אי ובמש"כ שם : **ע"ב** גמרא ואמרי' מאן רבותינו כצ"ל : רש"י ד"ה שאמות צ"ל כשאמות : ד"ה ר"י מאי היא. מה שנדפס בגליון ל"א ר"מ ע"ם הוא ול"ל רבי : תד"ה אי . כיון שאין כתוב בו מהיום. משמע דאם כתוב מהיום אף דבשעת נתינה לא אמר אלא אם מתי ה"ז גט אף לרבנן תדלא מספקא גם לרבנן בכה"ג :

דף עג ע"ב גמ' ותופסין משום זנות . בהגרי"פ הליטו תופסין לקולא כו' . וכ"כ התוס' בקדושין (כ ב) בד"ה ס"ג . ועי' לעיל (מ ב) תד"ה חייפינן ובהרא"ש שם. וכן לקמן (פט ב) תופסין לאמתלא הוא ג"כ לקולא : בירושלמי אמר שהביא מחלוקת זו דריב"י ורבנן ואמרו דב"ה דהמגרש א"א ולנה עמו בפונדקי כריב"י . איתא לאידך מילה ר' אלעזר אומר ליורשה כו' . ועי' ברא"ב"ד ובמ"ת בפ"א מהל' נחלות ה"ע דפירשו דקאי על ריב"י דאמר תופסין לקדושין . ולהק"ע נעלמו דבריהם ופי' דקאי אר"י דמתניתין והגיה כרלונו ונשאר בקושיא בפ"ק ע"ש : בסה"ע ויורשה ומטמאה לה . קשה דזה פשיטא דהרי ודאי לא היתה כוונתו אלא אם ימות הוא קודם ובתוספתא ל"ג להו : תד"ה נתן. ומיהו לר"א כו' נקט נמי שפיר כו'. עגה"ש . ובנו"ב מ"ת חלק אה"ע סי' ד' כתב ישוב נכון בסתירת דבריהם ע"ש :

דף עד ע"א רש"י ד"ה בעילתה תלויה . וה"ק לה ה"ז גיטך מעתה שאני בעולם כ"כ דצ"ל : תד"ה אמר רבה . ומיהו י"ל שהיו מפרשים בהדיא שמהיום כו' . נראה דר"ל דאף לפר"ת י"ל שהיו אומרים בפירוש דכוונתם מהיום דוקא ולא מעת שאנו בעולם . או שהיו אומרים מיום כתיבתו וכ"כ התוס' להדיא בכתובות (ט ב) ודלא כמו שהוגה עה"ג לפי' הקונטרס : ד"ה אמר. מגורשת משעת נתינה כצ"ל : **בא"ד** ושמא כו' לר"מ מייתי נמי א"ת . מש"כ המהרש"א דמספקא להו בדר"מ אי בעי סתיכה משתי מתיכות איסתמיעתיה גמרא דכריתות (יח) דמפורש שם דלא בעי ע"ש : ד"ה ר"י . ולא בעי ר"י סתיכה מבה"ת . עי' כריתות (יז ב) בתד"ה אר"י דכה"ג נקרא איקבע איסורא . וגם נראה לכאורה דזה דמי לעשה מלאכה בה"ש דמול"ש שכ' התוס' שם בדבור הקודם דחייב לכ"ע : **במשנה** ואבדה אילטליתו כצ"ל : גמ' השבג"א נותנת לאביו או לאחיו או לא' מן הקרובים. ראיתי מקשים ממ"נ אי יש לו אח הרי הוא קודם ליורשו ואיכא יוצאה בנתינתה לא' מן הקרובים . ואי אין לו למה סתן כיון שאינה זקוקה ליבם . ול"נ דנ"מ שתפטר מן האיבול . או דלא תקרא קטלנית . ובירושלמי דמקיים בדרשב"ג והיא פטורה מן החליצה כו' ליתא בדבריו או לא' מן הקרובים : שם וא"כ זיכה כי הוינן כו' . נראה למחוק הו' וצ"ל אר"ז וכ"ה בקדושין וע"ש : **ע"ב** בעא מיניה ר"א מריו"ח כו' וחזר וא"ע מחוליס לך מהו כו' א"ל א"מ . כ"ה בתוספתא שלפנינו בפ"ה : תד"ה הא קי"ל . הא דקאמר הלכתא כרבה לגבי ר"י כו' . זה הלשון אינו לפנינו :

דף עה ע"א גמרא מכלל דבעלמא נתינה בע"כ לה"כ . ק"ק דגבי גט כתיב ונתן בידה והוה אפי' בע"כ : רש"י ד"ס מ"ם רישא עד תיבת נקיטא צ"ל הד"א : תד"ה לאפוקי . רוב מלות פ"י שלית. עי' מהרמ"ש : ד"ה אלא . שרולה רבא כו' אפי' כרבנן דרבי כצ"ל : **ע"ב** ד"ה ורמיכהו בסופו . דאי דוקא לא הוה פריך מידי . לכאורה מ"מ פריך שפיר דמ"ם רישא דאע"ג דסתמא הוי יום אחד מכל מקום במת הגי בשעה א' ומ"ם סיפא דאפילו במת לא הגי במה שהניקתו בחייו איזה זמן :

דף עו ע"א גמ' אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול וה"ל שני כתובים הבכ"א ואין מלמדין. לכאורה נ"ד לפאר ב"כ הבכ"א לעלמא דא"מ דמלמדין לעלמא הרי השני מיותר דגם אותו הוה ילפינן מן האחד . אבל הכא אדרבה משום דמלמדין לעלמא דבעינן תנאי כפול להכי אילטרך למיכפלינהו בכולהו דאל"כ הוה המעשה קיים אף בלא קיום התנאי . ול"ל דהכוונה הוא דלמאי אילטרך למכתב הכפל דבלא"ה הוה ידעינן דמסתמא כפליה דאי לא לא הוה מהני התנאי. וכמש"כ התוס' לעיל (עה) בד"ה לאפוקי בכל ע"מ שכש"ס . ולאידך לישנא דרבנן קא"ל כו' ופרש"י דכולהו לריכי כדמתרלינן להו בקדושין (ועי' בתוס') . כ"ל דר"ל דבאמת דאפי' לא הוי כתיבי הוה ידעינן דמסתמא כפלינהו. אבל לא הוה ידעינן איך כפלינהו. אם לא ברכה ולא קללה או אפי' קללה.ולכן אין סתירה מזה למ"ש הר"ן בשבועות שילהי פ' שבה"ע דלר"מ היכא דלא כפליה בסתמא משמע שפיר קללה דוקא ודו"ק. והשעה"מ בפ"ו מה' אישות נמגס הרבה בזה ולעד"נ כמש"כ : **במשנה** הגיע להנטיפטרס במשניות הגי' לאנטיפטרס . וכן נזכר ביומא (סט) ובנדה (סב): רש"י ד"ה תנאו בטל. וכוב אין כשר לגרש בו . ק"ל דלעיל (לב ב) פסקינן כר"ג דהוזר ומגרש בו וע"ש בתוס' . ועי' לקמן (פד ב) בסוגיא ובתו' שם : **ע"ב** גמ' איכא דמתני לה אמתניתין כו' וליחוש שמא פיים . ברי"ף ורא"ש הגי' שמא בא ועי' לעיל (יח ב) תד"ה שמא פיים : רש"י ד"ס ואינה מגורשת . הואיל ועבר אנטיפטרס ה"ל ספק גליל ובטל כצ"ל : ד"ה למימרא דעכו . אמאי דהוה ס"ד מעיקרא קאי ולאו אמירולא דאביי כצ"ל : ד"ה שמא פיים . ולאח"ז אתי בעל ומערער כו' . עי' לעיל בתוס' שם בסופו . אבל למאן דמתני אמתניתין ליכא לפרש כן דהא מית ליה : תד"ה ולא . אע"ג דרב פסק כוותיה הוא לעיל (ד' עב) : בכה"ד או שמא דוקא הכא דבע"פ כו' . זה שהקשה המהרש"א מהא דרבא פסק שם כר"י אפי' בע"פ . לק"מ דהכי שם איכא ליפנא דאמר מהיום וכרבנן וא"כ הא דרבא לא מכרעא : ד"ה הכל מודים . כדאמר לעיל הוא שם בסוגיא . אבל מפרש"י לא משמע כן ועי' בר"ן :

פרק ח דף עז ע"א גמרא ולריכי כו' ואי אשמעינן גנב כו' . ק"ל דהא מגנב לא הוה ידעינן דמשום יד איתרבאי די"ל דאינן אלא משום שליחות כמבואר בסוגיא דב"מ (י ב) וכ"מ לקטנה ובע"כ ע"ש : רש"י ד"ס קנה בעלה ואכתי כו' מידיה דבעל כצ"ל : תד"ה מ"ל ונתן . וא"מ ונימא כו' . כ"ל מיעוט לאוטייתם מהא דאמרי' פקחים (עה) הכא כתיב ושרף כו' באש

לבסוף אם/למימרא דאם אין מידי אחרינא לא : ד"ה והתניא . או שנתן לה סלע במתנה כו' . שבי"ת סמהרש"א דא"כ דומיא דהכי במכרו אמאי א"מ . תמוה דהכי רישא נמי במכרו אלא שנתנו לה במתנה . וא"כ הוה כאילו אמר זרק לה בתוך חצרו אם נתנו לה במתנה (דנקרא עתה חצירה) מגורשת . בתוך חצירו (והיינו שלא נתנו לה) א"מ . אולם זה יש להקשות דליפלוג וליתני בדידה דאפי' בחצרה דהיינו על נכסי מלוג א"מ . וי"ל דזה באמת נכלל ג"כ בשם חצרו כדפריך מה שקנתה אשה קנה בעלה . גם י"ל דמשום רבותא דלתוך קלתה הו"מ נקיט חצרו : **ע"ב** גמרא אפי' היא בעבריא וחצרה בליפורי כו'. נראה דנקטם לרבותא דאף דמופלגים גם בגובה . דעבריא בעמק (ונראה דלזה כוונו גם בר"ה (לא ב) ומבריא עמוקה מכולן) וליפורי בראש ההר כדאיתא בשבת (קיח ב) . ודע דמש"כ שם בגה"ש בשם הר"י מיגאש דהם בתוך תחום אחד . צ"ע דבמדרש איכה בפסוק בלע ה' ולא חמל איתא י"ח מיל כמן עבריא לציפורי : רש"י ד"ה ה"ז חזקה . ותנן נכסים שא"ל אחריות כו' . עי' בר"ן וכן בתד"ה מה משמע דמדין חצרה מתגרשת : תד"ה פליג . עי' מהרש"א . ובגה במחכ"ת במש"כ דבאינו רחב ד' טפחים לא הוה מקום פטור עד שיהא גבוה עשרה ובפחות הוה כה"ר גמור. וז"א כדמוכח בשבת (ז) ע"ש בגמרא ופרש"י ובדברי עצמו . וז"ל הרמב"ם פי"ד מהל' שבת הל"ז איזהו מקום פטור מקום שיש בו פחות מדע"ד וגובהו ג' כו' וכ"ה בש"ע סי' שמ"ה ס"ע . ובב"ב (ט) בתד"ה אבל פיסלא נראה שחזר בו מזה . ובעיקר כוונת התוס' ה"נ לכאורה דמש"כ וגם משמעות הוי רוחב ד' כו' ר"ל דל"ת דהא דקאמר הכא אבל גבוה עשרה אע"ג דלא הוי ד"א וכן הא דאבל אית ליה שם לווי כו' . היינו אפי' אינו רחב ד"ע ועליהן טון אביי אבל פיסלא לא . ע"ז כתבו דא"א לומר כן דאינו דבר חשוב בפ"ע וי"ל דלענין גיטין ודאי דלא הוו מיקרי ב' מקומות וכן יל"פ דבריהם בח"ס. אבל בפ' המוציא מוכח בדבריהם די"ל כן דמיירי באינו רחב ד"ע :

דף עח ע"א רש"י ד"ה קורהו בשהיתה קורהו כצ"ל : תד"ה אינו גט . כדמשמע בהמגרש (דף פה) כצ"ל : גמ' וכ"ת דאתו תרווייהו בהדי הדדי כו'. לכאורה תמוה דהכי הגרלה בזה הוא בכגון שביניהם שבעה אמות וסגע בתוך אמה האמצעית אשר דלשניהן כאחד באה הזכות בה . והרי קודם שנתקרבו על ההרחק הנ"ל היה ביניהם ח' אמות וכבר זכו כ"א בד' אמותיו ומה יועיל שוב התקרבותם לזכות במה שכבר זכה בו חבירו . אם לא שנפרש שהיו מהלכין אחוזי יד זה אצל זו . אבל לשון הש"ס ל"ת הכי אלא שבאו מב' לצדדים מתנגדים כפרש"י . והנה לדעת הרא"ש המובאה בטור חו"מ סי' רס"ח דלמהלך לא תקנו ד"א ת"ל שפיר דעמדו בב"א בהרחק ז"א ביניהם . אבל לדעת הרא"ש שם דגם במהלך תקנו קשה . וי"ל דמ"ל כגון שנקשו בעגלות ובמרחק הנ"ל ירדו בב"א על הארץ. או שהיה רוחב הה"ר במשך הנ"ל מפסיק בין בתיהם ויצאו כאחת . וי"ל עוד דגם לדעת הרא"ש אינו קונה רק בהניחו רגליו על הארץ ולא כשתלויה באויר ות"ל שהיה ביניהם ט' אמות ושניהם יחד הניחו רגליהם ברחוק אמה ממלכם הראשון ועי' בתוס' ר"ע : **ע"ב** תד"ה ריו"ח . ועוד קשה דרב ששת אית ליה כו' כצ"ל ועי' לקמן בתד"ה והא ובהגרי"פ שם : ד"ה שניהם . פי' אביי לשומרו כ"א לבדו כו' . עי' תוי"ע בשם הב"י שהקשה הרשב"א דא"כ שניהם יכולים לשומרו היינו שכ"א יוכל לשומרו לבדו וא"כ אמאי אינה מגורשת ע"ש . ולכאורה כיון שהשמירה עושה רשות כמ"ש לעיל מינה בשם הר"ן הוה כרשות שניהם וכמו לאוקימתא דרב כששניהם עומדים בד"א של הגט אם היה אפשר לנמלם : ד"ה ואת . דאמר בירושלמי המחוור שבכולן כו' כצ"ל וכ"ה ברא"ש ובר"ן : ד"ה א"ה . וא"ת כו' וי"ל דמיירי מסתמא דמפרש לו כו' . והתוי"ע נדחק מאד בזה וכתב שלא חש להקשות גם זו הקושיא דמסיפא ע"ש . ומצאתי כה"ג בקדושין (כה) על שפתיו פשיטא והיה יכול להקשות עפי אמאי פליגי חכמים . אבל לפלא שהעלים עין מדברי התוס' . ופשיט שהרמב"ם והטור שהביא אזלי בשיטת התוס' . שוב מצאתי כן בב"ח ודרישה. והש"ך שם רמז עליהם . ובפיה"מ להרמב"ם כתב אבל כו' ותפטר ה"ז אינו פטור והוא תמוה דלכה"פ בקרוב למלוה פטור לכ"ע . וכבר תמה עליו הלח"מ : ד"ה מתלה דאין כאן ספק . מה שהקשה המהרש"א לרבה ור"י . כ"ל דלמסקנא דאיירי בדא"ל בתורת גיטין לכן כמו דשם הוה ספק ולא מוקמינן אחזקת א"א כמ"ש התוס' לעיל ה"נ הוה ספק ול"א אוקים אחזקת ממון ויחלוקו : ד"ה ותתגרש. כמו שעשו ד"א רפותו כו' . משמע דבעלמא פשיטא ליה לר"א דבעינן מינכר אלא בד"א קמב"ל אולי תקנו חכמים אף באוירא דלא מינכר כמו שעשו כו' ודלא כמהרש"א :

דף עט ע"א גמרא אילימא בגג דידה וחצר דידה ל"ל אויר הגג . ק"ל דהא קודם שהגיע לאויר הגג הוי דרך עלייה . ואם נפרש דהא דדרך עלייה לא היינו דוקא בנמחק אבל בלא נמחק מגורשת לתפרע. משעה שהגיע תוך המחיצות אף שהיה דרך עלייה עי' בב"ש סי' קל"ט סק"ז . ורישא מיירי בלא נמחק. דוקא כפי' הה"מ בדעת הרמב"ם הוה א"ש : רש"י ד"ה עודפות . דהאי דקאי כו' זורק כלפי מעלה כו' ויפול לחצר כצ"ל : תד"ה כגון . דאיסור שבת ואיסור מכירה באין כאחד כצ"ל : ד"ה דרך עלייה . ול"ד להא דבעי רבא כו' . לפי מה שפרש"י דלא מיקרי נתינה לכאורה ודאי ל"ד. אולם הא דלקמן אבל קדמה דליקה לגט לא מ"ע כו' דומה טפי להא דרבא ועי' בר"ן : בא"ד א"נ התם בבית מקורה כו'. ק"ל דא"כ מאי מקשה שם (קב) על הא דאמר רבא שם אויר שא"ש לנוח לאו כמונח דמי דמיירי בחצר מהא דבעי רבא כו' דמיירי בבית מקורה. וי"ל משום דמשמע שם דקאי רבא גם ארפת דתני בסיפא (וביותר לפי מאי דמפרש אביי שם ברפת שבחצר ע"ש) דאם קולט מן האויר ה"ה שלו . וסתמיה דרפת שהוא מקורה : **ע"ב** רש"י ד"ה במחיצות החיצונה. רגילה להשתמר כצ"ל : תד"ה והא דאר"י . ושמא שמואל נקיט מילתיה כר"ע כו' כצ"ל : בסה"ד והכי נמי הוה מצי כו' כצ"ל : שם אלא דניחא ליה לאתויי מילתא דשמואל. נראה דכוונו בזה למש"כ בתענית (ו) בס"ד בד"ה אר"ז ע"ש : ד"ה פנימית. ועי"ל דמיירי שפיר כו' . מש"כ המהרש"א בפי' הב' דלפ"ז ל"ל שגם ג' המחיצות של הפנימית עודפות כו' . א"כ נ"ל מחיצות החיצונות לתירוץ הראשון דהתו' לעיל בד"ה כגון . דבג' מחיצות חשוב משתמר : רש"י ד"ה אם נתגרשה. והלך בעלה למדה"י בזה מתורץ תמיהת התוס' ביבמות (יד ב) שרמז עליהם בגה"ש ועי' בק"כ אות ל"ד : תד"ה ולא בלאות . דבהדיא אמרינן כו' זינתה לא הפסידה כו' כצ"ל :

דף פ ע"א במשנה מתו אחיו ש"ז ואחיו ש"ז חולצין ול"מ . עמש"כ ביבמות (לא) בזה בס"ד : גמרא דאין להם לא כתב ולא לשון ע"ז (י) : רש"י ד"ה ונמלאו . ואיגלאי מילתא כו' . פי' ל"י ליש יבמות מה שהביא בשם רשב"א בתמה על פרש"י דשם ובמש"כ שם בס"ד : ד"ה יוצא מת"י שאים שמוליאו לפניו כו' כצ"ל : **ע"ב** גמרא איסטגדרא . בקדושין (עב ב) איסתגדרא בתי"ו : רש"י ד"ה דמיחלפא . אבל זנות ל"ל קלא כו' ומידע כו' כצ"ל : תד"ה ניסאו. גבי מי שהלכה אשתו למדה"י כצ"ל :

דף פא ע"א רש"י ד"ה מאי תלא . שהרי הוציאוה מן השני כצ"ל : תד"ה דורות . א"כ לאו מתם ד"א שלא היה מיקל כמו ר"ד . ק"ל דהא מדקאמר שם רבה עלה דריו"ח דלמא לא היא ע"כ לא קאמר ר"י כו' מוכח דריו"ח ד"א מתם קאמר וכ"כ בעצמם בב"ק (סע ב) ד"ה ה"א . וכן הר"ן בפ"ק דסוכה (כלב ב) ד"ה אמר אביי : ד"ה ערקסמון ובערוך פי' כו' . הוא בערך ערכסמון : בא"ד ועוד צ"ע במשניות אם ירק ערקסמון פטור כו' כצ"ל : ד"ה וריו"ח . היינו דבעינן שיבא דרך חצר לבית . ובב"מ (ר"ד פח) כתבו דרך שער החצר לבית . משמע דאתי לאפוקי אם הכניס לחצר דרך חור או ע"י זריקה למעלה מכותליו או דרך סולמות . ולפ"ז לא יקשה קושיית הרר"א ולכן שם לא הביאו קושייתו : **ע"ב** רש"י ד"ה בשלא רחוה וד"ה ומודים צ"ל הד"א : ד"ה ר"י מתני . במילתיה דר"ז כו'. וא"כ יאמר ע"כ דהא דא"ל ר"ז לרבה ב"ש מכדי כו' לסד"מ . אבל יל"פ דר"י מתני בריתא אחת בזה"ל . ועמש"כ בב"מ (קז) :

דף פב ע"א תוס' ד"ה לא . עי' מהרש"א. ופשוט דבהא דמזקיק אין חילוק בין קרוב אחד לב' דהא בפשוט מקיימין מתרי עדים עי' לעיל (יח ב) תוספות ד"ה אמר ליה. ואם כן גם באחד יש לחוש דלמא מקיימי בחד קרוב וחד כשר :

פרק ט גמ' א"ד ע"מ הוא ובע"מ הוא דפליג ר"א כו'. נראה דה"ה דהמ"ל א"ד בתרווייהו פליגי ודקתני בע"מ הוא לרבותא דרבנן . וכן לגד הלשון לרבותא דר"א כדאמרי' בכ"ד ועי' בר"ן : שם א"כ ת"ש כל הבתים כו' . עי' בתוס' . וק"ק מדוע לא מייתי מפ"ע דאהלות מ"ב הכל טמא אלא תוכה המוקדס וכן עו"ש במ"ח הכל טמא אלא גבה : תד"ה אבל . מודה ר' אליעזר כצ"ל ביו"ד : בסה"ד אע"ג דבחוץ מודה להו כצ"ל : **ע"ב** גמרא ע"כ ל"ק ר' אליעזר כצ"ל ביו"ד : שם לבתר דאב"ל סדר פשטה כו' ויצאה והיתה . כה"ג בקדושין (ע ב) : תד"ה שר"א . ולאחר לא תנשא עד שתתן . מה שנדפס בגליון טעות הדפוס . שבוש . כי כן איתא גם בגמרא שם ובקדושין (ס ב) : ד"ה אפי' . ועוד קשה לר"י כו' ונפלו לפני לוי דלרת לרה פטורה כו' כצ"ל . וכן לקמן לפי הגהת המהרש"א דלרת לרה אשת שני מתים צ"ל פטורה :

דף פג ע"א גמ' לראובן וה"ה לשמעון כו' לשמעון וה"ה לראובן כו' . עמש"כ בפ"ב ..אשה מ"ז בד"ה קלר בס"ד : שם אלו הן ריה"ג ור"ע כו'. בהגרי"פ דבתוספתא איתא ר"ע קודם. וכן העתיק הר"ן : שם דתניא מודה היה ר' אליעזר כצ"ל ביו"ד וכן ברש"י ד"ה אי בחוץ : בסה"ע אילימא בע"מ כו' . פי' ואסורה לכהן זה בזנות משום גרושה דבזה לא עברה על התנאי והוא מגורשת . אבל בנשואין מיברא שרי ליה דהרי עוברת על התנאי וא"כ הגט בטל ומותרת לכהן לב"ה לעיל (פא) במשנה . עי"ל דאף בנשואין מיירי ופריך לשיטת ב"ש (דר"א שמותי הוא) דמשמע שם דלדידהו אף בלא נתקיים התנאי פסלה . מדקאמרי ב"ה אע"פ כו' ומיושב הנ"ע דתו"ע שם : רש"י ד"ה א"ד האי לראובן כו'. אני מתירה לבדם כו' כצ"ל וכ"ה בר"ן : ד"ה א"א שהיה אסורה . אלו מי שהתירי אלו כצ"ל : ד"ה הרי הותרה . הוא דקאמר לה וקרינא כו' כצ"ל : **ע"ב** תד"ה מה . ובקודשי הויה שניס אסורה כו' כצ"ל :

דף פד ע"א גמרא . וכ"ת אפשר דמינסבא היום כו' . מפרש"י משמע דנרים דמיגרשה היום ומינסבא למחר : שם התם בדידיה קיימא דאי בעי מבריז נפשיה כו' . ק"ל דלפ"ז מאי פריך ר"ת בסוכה (כו) על הא דמשני במוכר שינתו לאחרים. ערבך ערבא צריך : שם ע"מ שלא תגעל

תבעל . לאבא ולאביך ה"מ שמא נבעלה לכן . התוס' לעיל (פב ב) ד"ה שר"א (ובד' פג) ד"ה ומעדה וכאן ד"ה ע"מ שתבעלי . שהתיקו שמא תבעל לכן . ועי' ר"ן בשם הרמב"ן : שם פלוני נמי אפשר דמשחדא ליה כצ"ל : תד"ה הכא . דודאי אין בידה שיאנה זה כו' . מה שהקשה המהרש"א מהא דאמרי' לקמן אפשר דמשחדא ליה כו' (מש"כ דרב אמר סברא זו . ל"ד דגם לאביי צ"ל כן וכדפרש"י שם ברע"ב) לק"מ . דל"א סברא זו אלא בכדי דלא תיהוי תנאי שא"א לקיימו . אבל דתנאה לכתחלה על סמך זה ודאי לא דדילמא לא יתרצה או שתמני ולא תהא ידה משגת לשחדו כמש"כ התוס' לעיל (פב ב) בד"ה שר"א בתנאי דע"מ שתתני מאתים זוז וא"פ : ד"ה ע"מ שתעלי בגופו . אבל תנאי אין לחוש אם לא יוכל כו' כצ"ל : ע"ב ד"ה ותיפוק. אבל וודאי כו' ע"מ שאין לי עליך דין נזק כצ"ל : ד"ה כל. וצ"ק נר"י דא"כ אפי' בע"פ נמי נגזול כו' ויפסול כל גט כו' אפי' נתקיים התנאי ובסמוך כו' . צ"ע דאיך יעלם על הדעת לפסול לרבי כל תנאי אפי' בע"פ ונתקיים התנאי הא לעיל (עד) אר"ה בשמו כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אלמא דהוי גיטא :

דף פה ע"א גמ' א"ל תניתוה קטנה מתגרשת בקדושי אביה. עי' בתוס' . ולי קשה מדוע לא הביא ממתניתין דיבמות (קט) קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב כו' ע"ש . ומהא דקתני שם ברים מכילתא וכולן כו' או שמאני כו' ופרש"י כגון שהשיאה אביה לאחד ונתגרשה כשהיא קטנה אין ראיה חדא דאיכא לאוקמי שנתארמלה וכן פרש"י בקדושין (מד ב) . שנית דא"ל כדס"ד דר"ל שם בקדושין . אבל מהא ודאי קשה . ונלע"ד דכוונת ר"נ כאן באמת למשנה זו אלא שהיא בקוצר וכזה כ' התוס' רפ"ג דשבועות . ובזבחים (כד ב) ובמנחות (י ב) ד"ה והרי . וכה"ג בנזיר (נה) ד"ה מתיב . והרא"ש בנדרים (נט) ד"ה שנפלה . ובברכות (מה ב) מאי קמ"ל תנינא שמע ולא ענה יצא . ולשון זה לא נמצא בסוכה (לח) במשנה (רק בגמרא שם) אלא נראה דכוונת הגמרא על הא דאיתא שם במשנה אם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה . ובקדושין (נג) ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת . ע"ש בפרש"י . והר"ש בפ"ה דתרומות כ' דהא דמייתי בבילה ותנן דא"ת איסור לכתחלה . אין לשון זה שנוי בשום מקום כו' ע"ש . וכזה כ' התוס' בחולין (ל) ד"ה והתנן . וכי תימא השכת כהנה רבות . והגרי"פ בב"מ (ו ב) הביא כיוצא בו מתוס' סוכה (ד) ע"ש (וצ"ל שם לד) . אך בס לא כתבו רק משניות דסדר טהרות . (ועי' תוס' בכורות (כז ב) ד"ה וכי הזאה) ואיסתמיטתיה כל המקומות שציינתי . ואל תקשה עלי מלשון תניתוה דקאמר. והש"ה (בתורה שבע"פ בתיבת תניא) כתב דזה"ל הונח על השנוי בברייתא במתכ"ת ז"א . דהא לקמן אמר תניתוה לעבד ולעובד כוכבים לאבא ולאביך והנה במשנתינו . וכן ביבמות (כט) ובנדה (כב) ובקדושין (נח) ובב"ב (פב ב. פה ב) ובזבחים (פז) ובבכורות (ז) ובעירובין (מ) וביומא (נח). ולכי תידוק תמצא עוד : שם חוץ מבעל אחותה כו' עבד ועובד כוכבים נמי כו' כצ"ל : שם חוץ מנזותיך מהו בנשואין הא לא שייר , אבל איפכא פשוט לעיל בר"פ דודאי הוה שיור : רש"י ד"ה חוץ מקידושי קטן חוץ מפלוני כו' . בטור"ע דקדק דאילו אמר סתם חוץ מן הקטנים אין כוונתו רק בעודם קטנים ופשיטא דלא הוה שיור . ולי צ"ע בזה דעי' בש"ע יו"ד סי' רי"ז סל"ה באמר יורדי הים לאחר ל"י עלי מי שהוא בשעת הנדר מיורדי הים אסור בו ור"ל אפי' נעשה מיושבי יבשה קודם חלות הנדר עי' ב"י שם בשם הירושלמי . וכש"כ דאם בשעת חלות הנדר היה מיורדי הים אף שבמשך זמן הנדר נעשה מיושבי היבשה אסור בו . וזה לכ"ע אפי' לרי"ש פי' בירושלמי . וא"כ נראה דה"ה מן הקטנים אסור בהם אף בנתגדלו אח"כ (וק"ק מ"ש מנודר מן הענבים דמותר ביין בפ"ו דנדרים מ"ז ויש לחלק). ולכן בנידון שלפנינו נמי אפי' לאחר שנתגדלו ג"כ בכלל לשונו. ועמש"כ שם (פג ב) בס"ד : ד"ה ואיפה יפרנו . וכיון דשייר הפ"כ לגביה כצ"ל ור"ל לגבי עצמו : תד"ה דנה . דאמרי' בסמוך ואב"א לאחר התורף כצ"ל : ע"ב רש"י ד"ה א"ל לאשתו לכתוב בניסא . עי' לעיל (עח) תד"ה אינו גט ובמש"כ בקדושין (ו ב) : ד"ה אמר לשפחתו דלגבי מלאכה כו' . ובקדושין פי' בע"א וכן הר"ן כאן : ד"ה ידיה שאין מוכיחות . עי' לשון הר"ן : ד"ה לא לכתוב ודין . דמשמע דין הוא שאגרשך כצ"ל : ד"ה זהו טופס הגט . מיתקרי די תהוין נסבין דעלמא כצ"ל : ד"ה ולורכיה לוי"ו דתיכוכין . איגרת נסיס עזובות דעלמא כצ"ל : ד"ה ולורכיה לוי"ו דוכדו . משמע וכדי כלומר בולא כלום כצ"ל :

דף פו ע"א ד"ה ועפיר כמו עיפרא כו' . פי' ב"ב (כט ב) ולעיל כ"ח במד"ה והניחו : ע"ב גמרא ר"א תרתי אמר ורב כו' . כה"ג לעיל (סז) וש"נ : רש"י ד"ה הלכה כר"א בגיטין כצ"ל : תד"ה כל . שמשא מפני שמשא חיותו בכלי . נ"ע דפסחים (יח) במד"ה בשלו ובחולין (ע ב) בד"ה אם מוכח להדיא דאחר קידוש אינו פסול גם מטעם זה ועי' ר"ם פ"ע דפרה מ"ג :

דף פז ע"א גמרא ותיפוק ליה דה"ל נכתב ביום ונחתם בלילה . בטור"ע אות ק"ב הביא בלע"ג דהא מוכח מתוכו דהוא מוקדם ע"ש . ול"נ כיון דמאוחר כשר כמש"כ התוס' לעיל (פ) בד"ה כי . א"כ ליכא הוכחה דיתלו דאחרונים אחרונים : במשנה ג' גיטין כו' ושנים עדים יוונים כו' את שהעדים הראשונים כו' . עי' פי' הרע"ב והוא לקוח מפי' הרמב"ם (ובציור שבו ע"ם דצ"ל בן תחת הימני כדאיתא בגמרא וכמו שבאר בעצמו . ובלשון רומי הוא שם לנכון [filis] תחת המאלי ועמש"כ בסמוך . וכן ע"ם בו בג' העניינים שהעד חותם בם שבאר עי' במשנה דלקמן ובתוס' בסוגיין). והרע"ב הסבירו ביותר . ונראה דמש"כ שהאחרונים הפכו נתבם כו' היינו בסדר התיבות כגון אם היוונים אחרונים . כתבו גם המה התיבות מימין לשמאל אבל האותיות מהתיבה גופה ע"כ כתבו כדרכן משמאל לימין . דמ"ת דגם האותיות כתבו גודלית כגון [bocaj] א"כ מוכח דודאי כתבו גודלית משמאל (וזהו שאמר התוי"ט שלא הבין) וכן אם העברים אחרונים חייבין שהפכו כתיבת התיבות משמאל לימין אבל האותיות מהתיבה גופה כתבו כסדרן מימין לשמאל וכו"ל . כגון אם הוא ראובן בן יעקב כתב כזה יעקב בן ראובן . והרמב"ם בחבורו השמיט דין זה . וכתב הכ"מ לפי שכבר נשתקע כתב היווני כו' . ותמוה כיון דכל הלשונות כשרות בגט ובעדיו וא"כ מה לנו שנשתקע ונשתכח . ול"ד למש"כ בהל' תפילין דהסם לשון יווני הברור דוקא . והכ"י סי' ק"ל כתב טעם השמטתו מפני שאינו מצוי לכתוב בדרך הזה גם ז"א לפי דרכו ז"ל בחבורו : ודע דק"ל במש"כ הרע"ב דאם היוונים תחומים למעלה השמאלי בעברו. דמשמע אפי' הגיטין עצמן כתובין עברית (ועי' לקמן ע"ב בתד"ה דהא) אמאי לא חיישינן דהיונים הפכו כתבם לסדר כתיבת הגט. וכן יקשה הא דמשמע ממתניתין דאם העברים ראשונים הימני כשר אף דהגיטין כתובים בלשון יווני ניחוש דנמא גודלית חתמו ככתיבת הגט (ובדוחק י"ל דדוקא בעדים מייסינן להקדמות אחרונים לראשונים מפני שאין חותמין אלא זה בפני זה) ולפמש"כ דמתמה דקוקה בלשונם לומר נקראין עמו דל"ל דנקראין בשוה עם הגט (כמו לשון עמו דמשנה דלקמן) והיינו סי' והייט אם הגט כתוב עברית אינו כשר אלא אם העדים הראשונים עברים דנקראין בשוה מימין לשמאל. ולאפוקי אם הראשונים יוונים דאין נקראין עמו בשוה דמהיסס פסולים אף שמאלי (ודלא כהרע"ב) וכן אם הגיטין כתובין יוונית והעדים הראשונים עברים מהיסס פסולין אף הימני משפט הנ"ל . ונכון בעיני בעז"ה : רש"י ד"ה שנים עברים בסופו . כזה . וליון יד ונשמט הציור בדפוס : ד"ה עד אחד עברי . מה שהוגה הוספת ב"ת „שלא כדרכו„ טעות גמור : גמ' דלא כתוב עד . ונראה דהשתא לא צריכנא אי לתירוצא קמא דכתב ראובן בן אקמא . דכבן יעקב לחוד בלא עד לא מתכשר כדמוכח במשנה דלקמן . ותימה על התוי"ט שהביא ב' התירוצים יחד . ונראה דנמשך אחר הגי' דמשניות לקמן בן איש פלוני ולא כתב עד כשר (ולכאורה מוכח כן מהא דפריך ולתכשר האי בראובן בן לפרש"י) אבל הרי"ף והרא"ש והפוסקי' (עי' בטור סי' ר"ל ובב"י שם) גרסי כגי' שלפנינו במשנה שבגמרא וכ"ה הגי' בירושלמי : תד"ה ולתכשר הכ' . מיוכל לפרש הוא יעקב הוא עצמו בן ראובן . וכי תמני דידעינן בכך חתימה דלאו דיעקב . ר"ל וא"כ ע"כ מתפרשת החתימה כפשוטו בעברית ראובן בנו של יעקב וכ"מ מפרש"י . והמהרש"א במתכ"ת יצא בכאן מדרך הפשוט : ע"ב רש"י ד"ה דלמא גונדלים . דברי המהרש"א כמש"כ דצ"ל ודאי כו' לא יכולתי לסולמן. וכך הל"ל דא"ת דעברי השני חתם כדרך היווני טוב אין לומר דהיווני אחריו יחתום כדרך העברי כיון דגם הוא אדרבה חתם כדרך היווני : ד"ה שניהם פסולים . שאין נקרין החתימה לא עם זה כו' . כן עם אותו שרגלי החתימות כלפי גגו שפיר נקראין . אלא דבעינן שיהיו נקרין בסופו :

דף פח ע"א גמרא עד די דורות רבי שמעון ב"א כו' כצ"ל : רש"י ד"ה אלא בדיסקי . כשהיה מזמין כו' . ולעיל (לו) פי' ספרי סו"ת ושלומות . ובגמרא קדושין (ע ב) מלינו דיסקא דהזמנותא וכן בב"ק (קיב ב) דיסקא מב"ד הגדול : תד"ה ולמא דלר"ע דאמר כו' . הוא לעיל (לב ב) : ע"ב רש"י ד"ה מיפסל נמי . כמלא כדין דישראל כצ"ל : תד"ה ובעובד כוכבים . והא דנקט אפי' כו' כצ"ל . וכן הועתק במהרש"א : ד"ה ולא . ואשה פסולה לדון כו' . דאי הוה כשרה לדון (וכדמסקי בתירוצא קמא) אף דקרא דלפניהם לא איירי רק בדיינין אפ"ה הוה א"ש הא דיליף מיניה דנידונית נ"כ מטום די"ל דסמיך אדרשה דהתקושו וקושו דבסנהדרין (יט) ע"ש . אבל כיון דאשה פסולה לדין והקרא איירי בדיינין וא"כ ע"כ איננה בכלל דלפניהם ודאי קשה היכא יליף מיניה דהשוה אשה כו' . ואשה תי' ר"י דקרא איירי בין בדיינין בין בנידונין ושה כדאי' ושה כדאי' וכמ"ש בפ' ב"ש א"ב נסי דבנידונין כו' ע"ש ועי' במהרש"א . והא דמשמע לעיל (ס ב) דאשה פסולה לדון ע"ש ברש"י ד"ה כיון דאשה כשרה . כבר כתבתי ישוב לזה בב"ק (מו) ע"ש : ד"ה במילתא . ומה שאנו מקבלים כו'. עי' בדבריהם בקדושין (סב ב) בד"ה גר ובמה שציינתי שם : רש"י במשנה ד"ה יצא. פלונית נתקדשה היום כו' כצ"ל עי' לקמן בגמרא : ד"ה זכו לה קידושיה . וה"ה נמי איפכא . עי' יבמות (לא ב) אלא אמר אביי יגיד עליו ריעו כו' : ד"ה והאמר ר"א . אם נצאת לכהן ויצא עליה קול כו' כצ"ל וכ"ה בהר"ן : גמרא והא אמר ר"א כל קלא דבתר נשואין ל"מ ליה. מה שהקשה המהרש"א איסתמיטתיה דכבר הטיר הר"ן בכזאת ותירץ דה"ם פטיעא ומריפא מפעינן לה . אך ק"ל על תירוצו דלמא אתמעינן דאפי' במ"ע חיישינן לקלא : תד"ה והאמר . דברי מהרש"א כאן מגומגמין דהא הכא בכהן אחר מיירי שיצא עליה קול שגירשה והיא יושבת תחתיו :

דף פט ע"א גמרא אדרבה מדאמר רב ששת כו' . נ"ל משום דהלכה כר"ש נגד ר"מ כמש"כ התוס' בעירובין (מ) ד"ה אדעתא וגם הרא"ש כתב כאן דהכי כוותיה באיסורי לכן קאמר אדרבה : מה שציין בגה"ש לעיין בתוס' ב"ב ד"ה ואתא (כצ"ל). ל"י מדוע הרחיק הציון כי כמו כן כתבו לעיל (פא) ד"ה ובנהרדעא : רש"י ד"ה בעיר אחרת . פלונית נתקדשה היום כו' כצ"ל ועי' מהרש"א : ע"ב גמרא רז"א במקום שמתגלה אוסין למתגלה . שאי אוסבין היינו לקולא ושמש"כ לעיל (עג ב) : שם לאו משום דאמרי' על תנאי קדיש . מזה ק"ל על תוס' דיבמות (ל"ד פט) במה שהקשו ולימא טעמא משום קדושי טעות דהכן כו' ותירלו דר"ע לחוד הוא דחייש כו' ע"ש . דאכתי תקשה דילמא טעמא משום קדושי טעות דהכא . אלא ע"כ ל"ל דסוגיא דהתם אזלא כר"פ דהכא : רש"י ד"ה ה"ג א"ל מקום אמתלא קאמר כ"ג דל"ל : תד"ה והלכתא . ואע"ג כו' דחי רבה כו' וכן הפתיקו ביבמות (קטז) בד"ה וליהמנה . אבל לפנינו בנדרים שם הגי' רבא : ד"ה אמר . דכיון דודאי קדשה ראשון כצ"ל :

דף צ ע"א גמ' ד"ה והלכתא . אבל בקול אחד יש להחמיר כצ"ל : במשנה בש"א כו' דבר ערוה שנאמר כו' . לכאורה קשה דהא שם בפרשה כתיב ושנאה האיש האחרון כו' ורש"י פי' לקמן (ע"ב) אם שנאת שלח כר"ע . מוכח דשנאה משמע אפי' מחמת שמצא אחרת נאה הימנה (ולצ"ק מהא דפסחים (קיג ב) דמוקי שם שנאה דקרא דחזיא ביה דבר ערוה) . ובקל י"ל כיון דבדבר נמצא בה דבר ערוה תחת בעלה הראשון לכן מותר השני לגרשה אפי' במצא אחרת כו' . והעיקר נ"ל דבבעל שני אפי' אחר אלמנות מותר אף לב"ש במצא אחרת כו' . וג"ל עוד דהא דקאמר הש"ם לקמן הא בזוג שני כולל ב' ענינים בין שאלו הוא זוג שני אף שעדיין היא בתולה. ובין שאלה הוא זוג שני אף שהוא עדיין בחור . וזוג ראשון איננו כי אם בחור עם בתולה . ומה שאמרו שם כל המגרש אשתו ראשונה כו' כולל שניהם היינו שהיא ראשונה לו שהיה בחור . וגם היא ראשונה בנשואיה וכדאמרינן ביבמות מאי שניה שניה בנשואין ע"ש בר"פ כילד . וא"ש מאי דכתיב בתריה דהוא קרא דכסות דמעה . אשת נעוריך (פי' שלקחתה בימי נעוריך בעוד שהיית בחור) ואשת בריתך (היינו שלקחתה בעודה בתולה) כדאמרי' בסנהדרין (כב ב) אין אשה כורתת ברית אלא גמי שעשאה כלי : גמרא רע"ם כי מצא כו' א"כ מצא כו' . עמש"כ בס"ד בפסחים (לג) : שם ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי תוללו כו' . שינה במשל זה מכום לתמחוי לרבותא דקתם תמחוי הוא רותח כדמשמע בשבת (מב ב) במשנה ולכן ודאי קבל הבלוע טעם מהזבוב . ומדינא אולי מותר דנו"ט לפגם הוא כדאיתא בטוש"ע יו"ד ססי' ק"ד . שוב ראיתי להגר"א ז"ל שם שהעיר מכאן : רש"י ד"ה כי מצא . כי תלאה תמור . תמוה דכי זה הוא משמש במקום דילמא כמו שפי' בעצמו בריש ר"ה ובנימוקיו שמות (כג ה) : ע"ב גמרא . לומר שאין זה בן זוגו כצ"ל : רש"י ד"ה זוג ראשון . כדכתיב בתריה אשת נעוריך כו' . תימה דל"ז כתיב קודם כי שנא שלח . ואולי דר"ל בתריה דקרא ואשת שנית כו' . ולא היה לפניו הגי' בגמרא סופיה דקרא דואלמתא :

סליק מסכת גיטין בס"ד

הגהות וחדושים למסכת גיטין

מאת הרב הגאון האמתי מופת הדור מוהר"ר צבי הירש חיות חונה בק"ק זאלקווא והגליל .

דף ב ע"א משנה מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום . נ"ב מכאן מוכח דאשקלון מדינת הים הוא . והקשה אותי חכם מופלג אחד לשיטת תוס' (פסחים ג ע"ב) ד"ה מאליה מי קא ספו לך . דמי שדר בח"ל פטור מן הראיה . א"כ איך יפרנסו דברי הירושלמי פ"ג דפיאה דאמרינן בם תרי אחי הוו באשקלון הוי להון מגורין נכראין אמרו כד אזלין יהודאין סלקין לירושלים אנן נסבין מהן כל מה דאית להון זימן הקב"ה מלאכים נכנסים ויוצאים ע"ש . כאינו דגם מאשקלון עלו לרגל והרי דר בח"ל פטור מן הראיה לשיטת התוס' . וא"ל דבאמת לא עלו לרגל תלד החיוב רק התמירו על עצמם במקום שפטורים מן הדין . א"כ שוב יוקשה כאן קו' הש"ם (סוטה כא ע"א) על הא דאמרו שם זכות תולה זכות דמאי אילימא זכות דמורה הרי איננה מצווה ועושה ע"ש . כאינו דהיכי דאינו מצווה ועושה לא שייך זכות מגין מן הפורענויות . וכאן כיון דבני אשקלון פטורים מן הראיה מן הדין . א"כ ל"ש זכות תולה ומדוע עביד הקב"ה להון נסים בכדי שכ"ל כהכס הגואל . ובאמת לדעתי לא דמי להך דסוטה כלל . דגם מקשה הש"ם דזכות דמורה אין יכולה להגין עליה מפני שאיננה מצווה . אבל בנידון דידן מאן לימא לן דע"י זכות עליה לרגל עביד להון קב"ה נסין . דילמא הוי להון מצות אחרות אשר הגינו עליהם ובשבילם נעשו להם נסים . ועוד תמצא מדרש שה"ש פיסקא מה יפו פעמיך. מובא ג"כ ענין דשני אחין רק שמה הגירסא בזה"ל „כד אזלין יהודאין סלקין למצלייה בירושלים„ משמע שלא עלו לרגל רק להתפלל במקדש וגם אחר החורבן שלא היו חייבין לעלות לרגל כיון שלא היה להם לא מזבח ולא זבח בכל זאת היו רגילים לעלות לירושלים להתפלל במקום המקודש עיין בראשית רבה פ' פ"א ר' ישמעאל ב"ר יוסי סליק לצלאה בירושלים עבר בהדין פלאטינוס פ"ם אף פר"י ב"ר יוסי היה בזמן רבי הרבה שנים אחר החורבן והארכתי בת"א . ועי' שו"ת חתם סופר ח"א סי' ג' : ע"ב תוס' ד"ה לפי שאין בקיאין ומפרש ר"ת דבכל הלכות גיטין בקיאין רק לה לשמה איננה נראית להם עיקר . נ"ב עיין ירושלמי כאן משמע דבכל דקדוקי גיטין אין בני (א"י)[חו"ל] בקיאין ועי' פני משה שם מ"ש בזה: תוס' ד"ה עד אחד נאמן באיסורין וא"ת אי כילוף מנדה אפי' איתחזק איסורא נמי . נ"ב עי' חידושי הרמב"ן כאן שכ' דשאני נדה מתוך שנאמנת על עצמה נאמנת ג"כ לגבי בעלה . ועי' חי' רמב"ן יבמות ר"פ האשה רבה שכ' הרמב"ן בזה"ל . אפשר לומר שאני נדה דרחמנא הימנה מאחר שהוא מעשה של עצמה מתוך שנאמנת לעצמה ועושה מעשה בכך נאמנת לגבי בעלה ע"ש . והנה לשון הרמב"ן מבואר הבנה . והגאון ר"מ סופר ז"ל השיב לי דכוונת הרמב"ן כיון דכל האיסור נדה נתחזק רק על פיה . ומפ"ז נאמנת ג"כ לספור לעצמה לגבי בעלה. והנה חוץ שבדברי הרמב"ן גיטין אין לפרש כן דמבואר קושייתו היכי דפירסה נדה עמו במטה או בילדות דבכה"ג לא נתחזק איסור על פיה לבד . הנה יותר קשה הא בנדה לא נתחזקה רק על פיה א"כ מלקות וחטאת בנדה היכי משכחת וע"כ לריך אתה לומר כיון דנתחזק הענין והתורה האמינתה לאיסור א"כ שבו דברים לענין אין ספק בו כמ"ש הרמב"ם פט"ז מהל' סנהדרין הל"ו וז"ל א"ל שני עדים למלקות רק בשעת מעשה אבל האיסור עצמו יוחזק בעד א' כיצד אמר ע"א חלב כליות הוא והכלו אדם אחר בעדים . אחר שהותרה בו לוקה אע"פ שעיקר איסור נחזק רק בע"א ע"ש וגם כאן כיון דהאמינתה תורה שוב חזקה מילתא היא לדון עי"ז בעונשין שבתורה וקי"ל מלקין ושורפין על החזקות . עי' רמב"ם פ"א מהל' א"ב הל"ב ע"ש . וכיון דגם כאן מקרי אתחזק איסורא אע"פ שלא היה רק על פי דבורה לבד ואלים דבורה לעונשין ג"כ א"כ ראינו דהאמינתה התורה להיתר ג"כ אף דאיתחזק איסורא . וכוונת הרמב"ן נ"ע לדעתי שוב נתעוררתי דכוונת הרמב"ן כסברת הרב הפ"י בסוגיא דבנים אומרים מת והמהרש"א יבמות ר"פ האשה רבה. דלא אמרה תורה הולכין אחר חזקה אלא למי שמסופק אבל אם (העובר)[הוא] טוען ברי נגד חזקה לא שייך שמוזהר על ספק כודאי מחמת החזקה אחר שלדעתו אין כאן ספק רק ברור אצלו שהענין כמצא נהפך החזקה ע"ש . וגם כאן כוונת הרמב"ן כיון שנאמנת לגבי עצמה נגד חזקה ואין אפשרות להלקות אותה היכי שאומרת ברי אע"פ דהוחזקה נדה מקודם דבדידה ליכא ספק רק ברי לה שאיננה נדה א"כ נאמנת ג"כ לגבי בעלה דעיקר מלקות לבעלה איננה רק מלידה ואם היא נאמנת לפטור עצמה מן המלקות שוב אין אפשרות לחייבו אחרי שנאמנת שאיננה נדה כמו התם בסוגיא דבנים אומרים מת כיון דאומרת ברי לי א"כ הבא עליה בהאם תלוי קאי ולא בחטאת ע"ש . אך נריכים לעיין עדיין בכך דינא דקי"ל הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה משום נדה היכי משכחת לה וע"כ רק דליתא לפנינו ואכ"מ . ועי' חי' ריטב"א יבמות ר"פ האשה רבה ד"ה מי דמי שהקשה ג"כ קו' זו דנדה איתחזק איסורא וסי' נאמנת . וכ' בזה"ל תי' ז"ל דהתם שאני שא"א אלא כבן ועוד כיון שדרך הדם להיות פוסקה לגבי לדבר ואי משום טבילה הא אמרינן כל שבידו לתקן נאמן עכ"ל. והנה לפני דפוס לוואראל ומ"מ מבואר כוונו ודבריו מסולאים הכנה ויש לתקנם ע"פ תי' השני של הרמב"ן וז"ל גבי נדה א"א שמביא עדים לפסיקת זיבתה ובדתה וספירתה. לפיכך אין דנין אפשר מאי אפשר עכ"ל וכן בריטב"א צריכים להגיה במקום כבן צ"ל כסה"ב . והכוונה דאין אפשרות כאן לעדים ומ"ש הריטב"א כיון שדרך הדם להיות פוסקה הוא ע"ם וצ"ל כיון שדרך הדם להיות פוסקה וכן הוא ברמב"ן ובריטב"א יבמות ר"פ האשה והיינו דהוי כפסקי

עבוע

פשוט להשתנות ואינה חזקה אלימתא ומש"ה נאמנת אשה נגד חזקה כזו ע"ש: ד"ה התם ספרי דדייני מגמר גמירי והוי מיעוטי דמיעוטי דלא חייש אפילו ר"מ. נ"ב כן הוא (ע"ז לד ע"ב) גבי גבינת בית אונייקי דמסיק הש"ס בהדיא דלמיעוטא דמיעוטא אפילו ר"מ לא חייש ועי' תוס' (ע"ז מ ע"ב) ד"ה ר"מ גזר שאר מקומות:

דף ד ע"ב גמרא בזמן שאין בהמ"ק קיים אמ"ל כיון דאיכא בתי דינין קבועים משכח שכיחי. נ"ב עיין (חולין מח ע"ב) מעשה ועלו עליה בני עסיא שלש רגלים ליבנה לרגל שלישי התירוה להם הרי דאף לאחר חורבן עלו לרגל במקומות שקבועים דיינים לשאול מהם הוראות. ועי' חולין (פז ע"א. ע"ז נו ע"ב יבמות קכב ע"א) והמצא ג"כ שגם אחר החורבן היו משהין ספק כל ספיקותיהם לשאול את החכמים ברגל בשעת קיבוץ החכמים יחד:

דף ה ע"א גמרא שמא יחזור הדבר לקלקולו. נ"ב דוגמת ענין זה תמצא (ביצה ד ע"ב) שלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם זימנין דגזרו גזירה ויחזור הדבר לקלקולו: שם בעא מיניה שמואל מרב הונא שניה שהביאו גט. נ"ב עי' תוס' לקמן יא ע"ב ד"ה יתיב שכ' דתרי רב הונא הוי התם ר' הונא שבש"ס היה תלמיד ר' ירמיה. ורב הונא זה אשר שמואל בעי מיניה היה גדול מר' ירמיה שמואל ור' יהודה היו צריכים לו ע"ש ואולי ר' הונא זה הוא ר' הונא הקדמון אשר היה בבבל בזמן רבי ור' חייא הנזכר בירושלמי פ"ע דכלאים ובבלי (הוריות יא ע"ב) ע"ש. ועיין סדר הדורות ערך ר' הונא: ע"ב גמ' הסתיים דר' יוחנן אמר בפני שנים. נ"ב עי' רי"ף והרא"ש כאן דפסקו כר"י משום דברייתא מסייע ליה משמע אבל לולי הברייתא אין הלכה כר' יוחנן נגד ר' חנינא משום דר"ח קשיש מיניה הרבה וביותר מזה כ' מרן הכסף משנה פ"ה מהל' תמידין ה"ע דמפ"ז פסק הרמב"ם שם דהחלות מרובעות היו כר"ח אע"ג דברייתא מסייע לר' יוחנן. וכ' מרן שם וז"ל וטעמו של הרמב"ם משום דר"ח עדיף מר"י וקשיש מיניה דהא רבינו הקדוש צוה לפני מותו. חנינא בר חמא ישב בראש והוי כמו תנא ע"ש והנה על הרמב"ם קשה דהכ' תמידין פסק כר"ח נגד ר"י אע"ג דברייתא מסייע לר"י וכאן פסק כר"י נגד ר"ח משום דברייתא וצ"ע. ועיין יד מלאכי סי' תקכ"ז באריכות לענין כלל זה דר"ח ור"י והביא דעות שונות בזה ע"ש:

דף ו ע"ב גמרא שתים כותבין שלש אין כותבין. נ"ב כבר התעוררו כלם על הסתירה בדברי הרמב"ם בהל' ס"ת פסק שלש כותבין ד' אין כותבין ובפ"ד מהל' יבום פסק שלש אין כותבין ועי' שו"ת תשב"ץ ח"א סי' ב' בטעם השרטוט ועי' שו"ת רדב"ז סוף ח"ג סי' תרמ"ז שכ' ליישב דברי הרמב"ם. וחילק בין סופר אשר דרכו להיות רגיל בכתיבה מסודרת דמותר שלש תיבות ולא יכתוב חוץ לסדר משא"כ בשאר בני אדם שאינם מורגלים גם שלש אין כותבין ע"ש ועי' תשובות רשב"א סי' תשע"ע וסי' אלף קנ"א שכ' לא הכריעו הרגול אלא לכותב ג' או ד' תיבות והנה ר' אביתר זה לא ידעתי באיזה זמן היה ובש"ס כאן נראה לנו סתירה. הנה מצינו כאן דפליג עם ר' יונתן והש"ס מקדימו עוד לר' יונתן ע"כ דהיה בימיו ור' יונתן ידענו דהיה עוד קודם ר' יוחנן ור' יונתן היה תנא מתלמידי ר' ישמעאל ומובא בהרבה מקומות מן המכילתא שהוא בעל פלוגתא דר' יאשיה ורבי ועי' ג"כ סה"ד ערך ר' יונתן ואיך פליג כאן ר' אביתר עם ר' חסדא אשר היה בזמן אמורא אחר רוב שנים הרבה ואין בידי לפרש בלתי אם נאמר דהאריך ימים מאד: תוס' ד"ה א"כ יצחק בה"ג פוסק כר' יצחק אע"ג דפליג אמתניתא דיודע היה שאיננה עיקרית. נ"ב גם מסוגיין יש להוכיח דברייתא זו איננה עיקרית דקאמר אביי כאן אטו מאן דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא. ולמה לא הוסיף אטו מאן דלא ידע ברייתא לאו גברא רבה הוא דהרי ר' אביתר כתב יותר מן ארבע תיבות בלי שרטוט נגד דין דברייתא דארבע אין כותבין אלא ודאי דברייתא זו איננה עיקרית ובלא"ה כבר הוכחתי במקום אחר דכ"מ דמובא בתלמודנו לשון במתניתא תנא איננה ברייתא מר' חייא ור' אושעיא ובר קפרא ולוי אשר סדרו ברייתות שלהם בא"י רק ברייתות בבליות כמו כל תני רב יוסף או אייתי מתניתא בידו הנזכרת בש"ס הרבה פעמים ועי' אגדה פ"ק דמגילה מובא שמה על דרשת מגילת אסתר פלוגתת רב ושמואל שהיו בבבל ומביא הש"ס אח"ז במתניתא תנא דומה לדרשתם. וכבר ידעת דכל ברייתות דלא נשנו בבי ר' חייא ור' אושעיא אינם עיקרים לפסק הלכה ומפ"ז גם כאן הך ברייתא כאן שנשנית בלשון במתניתא תנא איננה עיקרית:

דף ז ע"א גמרא שלח ליה מר עוקבא בני אדם העומדים עלי. נ"ב כבר רמזתי ע"ז במי' לברכות דמסדרי התלמוד היה להם בכל עת טעם וסיבה לסמיכת המאמרים זה לזה וכן כאן סמכו שנין של מר עוקבא. משום דמיירי לעיל מחיוב שרטוט. וכאן גם (מר עוקבא) כ"א שרטט וכו' לקרא דאשמרה דרכי וכן הענין מן זמרא מנ"ל דאסור מספר ג"כ הש"ס דמר עוקבא שרטט וכו' ועי' ירושלמי מגילה פ"ד מובא בתוס' ד"ה א"כ יצחק שם נאמר דמר עוקבא כ' בלא שרטוט רק כתב הפסוקים שלא כסדר הנאמרים בכתוב ע"ש ודע ג"כ דהארכתי במ"א בראיות דכל היכי דמספר הבבלי ענין של חכמי א"י להיפך מן הירושלמי אזי דברי הירושלמי עיקרים מפני דהם היו בקיאי טפי במאורעות חכמיהם ולהיפך היכי דמובא בירושלמי ענינים של חכמי הבבליים להיפך מן הבבלי אזי דברי תלמוד בבלי עיקר. ומה שסמך הש"ס כאן הדרשות של וקינה ודימונה ועדעדה. והדרשות מן צקלג ותדמנה וסנסנה מפני שיש להם סמיכות לענין של מעלה. דהשיב לו ר"א למר עוקבא דום לה' והתחולל לו והוא יפילם חללים. וכן כאן דרשו דמי שיש לו קנאה או צעקת לגימה על חבירו השם יתברך לוחם את ריבו ונוקם נקמתו והך ענין דכלילא מנ"ל דאסור יש לו סמיכות עם מה שהזכירו למעלה זימרא מנ"ל דאסור וכיון שעסקו בדרשות המקרא הסר המצנפת הביאו ג"כ דרשת ר' עוירא בדרשות שיום המקרא זאת לא זאת. וכיון בדרשה זו אמר ר' עוירא זימנין משום דר' אמי וזמנין משום דר' אסי הביאו ג"כ דרשה על קרא אם שלמים וכן רבים משום דנאמרה ג"כ מר' עוירא זמנין משום דר' אמי וזמנין משום דר' אסי. ואולם אם בא כאן לחשוב כל הענינים אשר דרש ר' עוירא פעם משום ר' אמי ופעם משום ר' אסי א"כ הרי יש לנו עוד מדרשות מר' עוירא אשר נאמרו פעם משום ר' אמי ופעם משום ר' אסי. כמו (ברכות כ ע"ב. סוטה ד' ע"ב. חולין פד ע"ב) ובמאמר מבוא התלמוד אשר אדפוס אי"ה בארוכה כתבתי דמענינים אלו נוכל לדעת איזהו מסכתות נסדרו מקודם ואיזהו מהם מאוחרים ואכ"מ: שם אדהכי קם ר' הונא לאפנוי א"ל ר' חסדא קרא כתיב הסר המצנפת. נ"ב אולי הלך ר' הונא משם במכוון מפני דמצינו (ב"מ לג ע"א) משום דבעי מיניה ר' חסדא מר' הונא תלמיד וצריך לו רבו מהו עד ארבעים שנה אקפדו ולא עיילו לגבי הדדי ע"ש ומפני זה הבנתי הא דמצינו (עירובין לח ע"ב) כד נח נפשי' דר' הונא עייל ר' חסדא למירמא דרב אדרב מי אמר רב הלכה כד' זקנים ע"ש ולמה הזכיר כד נח נפשי' דר' הונא והטעם מפני שהקפידו זה על זה ולא עייל ר' חסדא לבה"מ בחייו של ר"ה. רק לאחר מיתתו של ר"ה בא ר"ח לבהמ"ד וזה אמת וכן כאן אף שהיו ר"ה ור"ח ע"פ מקרה במסיבה אחת אצל ריש גלותא בכל זאת לא רצה רב הונא להתעכב שמה זמן מרובה. ור"ח לא רצה להגיד דרשה שלו בפני ר"ה רק אחר שיצא ור"ה בא עוד הפעם מפני כבודו של ר"ג ושבא דברי ר"ח: ודע דבירושלמי סוף סוטה הגי' ריש גלותא שאל לר' חסדאי מה הדין דכ' הסר המצנפת וכו' שמע ר' יוחנן ואמר הוא חסד ומלוי חסד ע"ש ובמדרש רות פיסקא ז' ה"ה קטן וגדול שם הוא נאמר ר' הונא ריש גלותא שאל לר' חסדאי א"ל הסר המצנפת מרבותינו והרם העטרה מאומות א"ל את חסד ומה לך חסד [צ"ל ומילך חסד] ע"ש הנך רואה גי' משונות הן בתוכן הענין דשמה נאמר דשאל פי' המקרא ולא על איסור כלילא כמו שבא בתלמודנו וכן בעיקר הדרשה ובשמות המדברים מחולק בין התלמוד בבלי לירושלמי:

ע"ב תד"ה אמר ר"י איתמי בזמן שהספינה גוששת דנראה כספרים דגרסי' ק"פ אלון כ"מ שאר"י במשנתינו איתמי. נ"ב אולם גי' הרי"ף והרא"ש ק"פ אלון (עירובין פב ע"א) דל"ג במשנתינו וכן הוא גי' הרמב"ם פי' המשניות ק"פ מפנין וברפ"ב דחלה ומאן דלא גרס במשנתינו איתא להך כללא בין בברייתא כמו דמצינו כיוצא בזה (כתובות קט ע"א) כ"מ שאר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו א"ל אפי' בברייתא א"ל מי קאמרינן במשנתנו כ"מ קאמרינן ע"ש ועי' ג"כ (מנחות לא ע"ב) וכ"כ הרי"ף בשבועות פ' כל הנשבעין ועי' יד מלאכי סי' ש"ב שתמה בזה על הרא"ש שסותר דבריו דהכי בעירובין ק"פ אלון ל"ג הרא"ש תיבת במשנתנו ואולם ברא"ש חולין פ' כיסוי הדם כ' כדברי התוס' דוקא במשנה איתא הך כללא ולא בברייתא וצ"ע:

דף ח ע"א גמ' אלא בספינה דלא מפסיק כו' כארעא סמיכתא דמיא. נ"ב עי' (ת"א סי' ת"ד ס"ק ג' ובמ"א סי' רס"ו ס"ק ז') דכ' בשם התוספות ג"כ סברא זו דמים חשיבו כולהו כחדא דמחוברין הם לקרקע. ועי' (עירובין מג ע"א) דפשיט ליה להש"ס דברחב ד' מקרי ארעא סמיכתא ע"ש וכאן פשיט ליה להש"ס דבעינן כיון דמפסיק אוירא לא חשיב מחובר. ולענין הליכה בקרון בשבת כתבו בפנימות כ"מ רחב ד' אע"פ שהיא למעלה מעשרה מקרי ארעא סמיכתא ע"ש סי' רס"ו ולא התעוררו בשום אחד מסוגיין ועי' תשובת הרשב"א סי' אלף ק"ע מה שנוגע לסוגיין: רש"י ד"ה איזהו ארץ הר הר מתרגם בירושלמי טורי אמנון. נ"ב בהגהות רי"ב כ' על דברי התוס' כאן דלא נמצא בתרגום ירושלמי ולא ביונתן. ובאמת בכל פ' מסעי כ"מ שנזכר הר ההר תרגם יונתן טוורי אמנום. ומי לא יודע דכיוצא בזה שכיחי החילופים בין נו"ן למ"ם ומה שרמז לעיין בערוך ערך אמנום. הייתו שגרס כאן טורי אמנום ובתרגום ירושל' גרס באמת טורי מנום ונחסר אלפ"א כאשונה: והנה מכאן מוכח דגם לפני רש"י היה תרגום ירושלמי המכונה אצלנו יונתן וכן הזכירו רש"י במשנה כאשונה פ"ב דב"מ וכבר ראיתי דהתעורר בזה חכם א' אחר שמסודר היה כבר בפני רש"י. ועוד קודם לזה לפני הרי"ף במגילה פ"ב דב"מ תרגום א"י שכל את ידיו שלחפונהו לידיו א"כ מדוע אין זכר לתרגום ירושלמי ויונתן על התורה בפי' על התורה והביא דרשות רבות בתורה המובאות בירושלמי ולא רמז עליו עכ"ל החכם. ובאמת אין מזה ראיה דיוכל להיות דבשעה שפירש רש"י פי' לתנ"ך לא היה תרגום זה למראה עיניו ואח"כ נזדמן לפניו כמו שלא זכר בפי' לסדר ויקרא את מדרש ויק"ר. ובכל זאת הן בפרש"י לש"ס הן בפרש"י לחמש מגילות מזכיר רש"י מדרש ויקרא ומזה נראה שהמדרשות לא היו לפניו בתמידות רק לפעמים: ע"ב גמ' שכותבין עליו אונו אפי' בשבת בשבת ש"ד. נ"ב עי' שו"ת נודע ביהודה מה"ת חאו"ח ס' ל"ג להקשות מסוגיין על שיטת אור זרוע מובא במ"א הלכות שבת ס' ש"ו ס"א דכתב גלאות אינו רק מדרבנן א"כ מאי מקשה הש"ס בשבת ש"ד הרי אפשר לכתוב בגופין שלהם א"ו דא"א כלל שיהיה איזה כתב שבעולם מותר בשבת ועי' מג"א הל' שבת סימן ש"ח ס"ק י' ובש"ע אהע"ז סי' קכ"ו. ועי' נו"ב מה"ת סי' כ"ע ותמצא שסתר עצמו לסי' נ"ג ואכ"מ: שם כל נכסי מהו מי פלגינן דבורא בחד דבור. נ"ב עי' רש"י כאן ועי' שו"ת נ"ב מהדו"ק אהע"ז סי' ע"ב דמסוגיין הוכיח הרשב"א בתשובה סי' אלף רל"ז דברי' לחלק בענין פלגינן דבורא בין אמר אשתך זנתה עמי דבכה"ג פלגינן ובין אם אומר אני זניתי עם אשתך דמכאן מוכח דבאמת מחלקין רק בין דבור אחד לשנים עיין שם:

דף י ע"א גמרא בשליחות בעל כרחה דבגירושין איתא ובקדושין ליתא. נ"ב מכאן קשה לשיטת הרב נו"ב מהדו"ק אהע"ז סי' ב שהחליט לשיטת הרא"ש דא"י לעשות שליח לחובתו. א"כ אף מדינא דגמרא דמותר לגרש בע"כ היינו דוקא בעצמו אבל ע"י שליח לא מהני משום דא"א לעשות שליח לחוב לאשה ונעלם ממנו גמרא ערוכה זו דמבואר בהדיא דבגירושין איתא שליחות בע"כ ועי' נו"ב מה"ת אהע"ז סי' ק"י דהקשה השואל עליו מסוגיא זו ותי' בדוחק ע"ש:

דף יא ע"א תוס' ד"ה שבתאי גרסינן דשבתי שם ישראל בכ"מ. נ"ב עיין לקמן כ"ו רע"ב ר' שבתאי משום חזקיה משום קטטה ועי' (ב"ב קסג ע"א) ר' שבתי בשם חזקיה ב' שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ע"ש וביכו' מובא ה"פ שם שבתי עיין סדה"ד ערך שבתי דהביא שם שבתאי שנזכר ה"פ בש"ס וקשה להגיה כל המקומות כד' התוס' כאן ע"ש ועי' בית שמואל אהע"ז בשמות אנשים ערך שבתאי מה שהביא בשם המהרי"ט ורש"ל: ד"ה בעאי גרסינן דשמי. שם ישראל. נ"ב עי' (ע"ז לט ע"א ודף סו ע"ב) דמשמע דשמי איננו שם יהודי רק שם עבד דוקא ואף שאח"כ נשתחרר מ"מ איננו ראיה דשמי שם ישראל דהרי שם הראשון נשאר לו שהיה לו בגיותו כמו שמי עבדו של ר"ג וכדומה וצ"ע קצת: ע"ב משנה וחכ"א בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים. נ"ב שיטת הרי"ף והרמב"ם מובא ברא"ש כאן דרק בחזרה דעת חכמים דלא יוכלו לחזור בעבד אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטא גיטא לידו. והרא"ש הקשה כיון דזכיה מטעם שליחות ושליח של אדם כמותו א"כ זכה השליח עבור העבד והוה כמטא השחרור לידו. ועי' בר"ן שהתעורר ג"כ בזה. ונ"ל דהנה ראיתי בתוס' דמחלקי בין חוב למתנה דחוב אמרינן ביה תן כזכי משא"כ במתנה. והטעם דכיון שהוא חוב וחיוב עליו מוטל לסלק את בע"ח. א"כ דעתו הותה שיזכה השליח לגמרי משא"כ מתנה שיורא שייר לעצמו דלמא ישנה אח"כ רצונו. ולא ירצה לתת לו מתנה ע"ש. לאיתו דעיקר תן כזכי תלוי ברצון הנותן והמזכה והולכין אחר אומדן דעתו. והנה כאן בשחרור קשה איך מועיל שליחות הרי קי"ל המשחרר עבדו עובר בעשה ושוב בטל השליחות וכבר התעורר הגאון מהר"י הלוי מובא בתשובות נו"ב מהדו"ק אהע"ז סי' עו והרב נו"ב בתשובה כ' שם דדבר זה מביא לידי גיחוך. וכי שליח המשחרר הוא זה הרי נעשה שלוחו של עבד ולגבי העבד ליכא איסור להשתחרר. ואולם הרב קצות החושן בחו"מ סי' קפ"ב הוכיח משיטת התוס' ב"מ פ' איזהו נשך דבכל הס"ג צריך להיות שליח של המזכה ג"כ ולא של הזוכה לבד. והדבר נכון קושי' מהר"י הלוי כיון דצריכין בזה לשליחות של המשחרר א"כ הוה דבר עבירה וקי"ל אשלד"ע ע"ש וקו' זו היה קשה להרי"ף ג"כ ותפ"ז יצא כאן לחדש דבר דאומדין דעת המשחרר שלא רצה בזה שישתחרר מיד דאתי השחרור ליד השליח רק דלגבי זה לבד הוי תן כזכי דלא מצי רבו למיהדר ביה אבל עדיין עבד הוא דהרי מחוסר גט שחרור עדיין. וליכא עבירה במה שאמר האדון תן שחרור זה לעבדי וא"כ כשמוסר השליח הגט להעבד ג"כ ליכא עבירה. כיון דמיד שזיכה האדון השחרור לשליח שוב אסור האדון לעבוד בו. ולא נחסר עדיין רק מסירת הגט ובזה ליכא איסור עשה דלעולם בהם תעבודו כמש"כ התוס' (גיטין לח ע"א) ד"ה כל המשחרר שמיד שסלק האדון רשותו אסור לעבוד בו יותר וכו' ומשום נתינת הגט שחרור ליכא איסור עשה ע"ש. וא"כ אידם לנו הרי"ף כאן דבנתינת גט שחרור ע"י שליח דנוכל לתרץ דבורו שלא יעבור על איסור עשה. דהיינו כיון שיש לנו שני ענינים סילוק רשות האדון מן העבד נעשה מיד. והעבד עדיין דינו כעבד לכל דבר כיון שמחוסר ג"ש וא"כ בשעת המסירה של גט שחרור ג"כ ליכא איסור עשה דהרי ל"ש עשה דלעולם בהם תעבודו. דהרי כבר אסור לעבוד בו וא"כ מתרצין דבורו דנעשה על אופן זה למען לא יעבור האדון על עשה ולמען שלא יתבטל השליחות ונכון:

דף יב ע"א תוס' ד"ה אלא דכתיב לא תלקט לעני. למ"ד אי עביד מהני א"כ מ"מ לא זכה ביה העני. נ"ב עי' נו"ב מה"ת אהע"ז סי' קי"א לשיטה זו דאם אמרינן אשלד"ע השליחות בטל א"כ כיון דזכיה מטעם שליחות והתורה הזהירה שלא ללקט לנוכח עני א"כ נתבטל השליחות ע"ש שתי' דאם אמרינן אי עביד מהני. א"כ אין איסור רק בשעת לקיטה. אבל אחר שכבר לקט ליכא איסור. ולא הוה דבר עבירה משא"כ א"א אי עביד לא מהני. א"כ נתבטלו מעשיו והוי כעדיין לא לקט. וא"כ ניחא שפיר דנתבטל השליחות. ותידשו התוס' דהאיסורא קאי גם אח"כ כשהוא בידו ע"ש ודבריו ברורים דאף א"א אי עביד לא מהני. מ"מ היכי שלקט כבר לא נחשב כאילו לא לקט כלל דאין האיסור מבטל המעשה כמ"ש התוס' בתמורה לענין נורה אוזן בכור. כיון דאף נפלה סכין ונרה האוזן או נתעביד ממילא ג"כ מיתשיב בעל מום. א"כ ל"ש אלו אי עביד לא מהני דהעבירה אין מסלק המעשה רק הפועל ולא הפעולה וכאן אף דכבר לקט כיון דלא זכה בשביל עני ליכא איסור ונתבטל הזכיה עבור עני אף דהמעשה לא נתבטל: ע"ב גמרא אמר לנו טוב הוא לעבד שאם היה רבו כהן פוסלו מן התרומה. נ"ב בילדותי שמעתי להקשות לדר"מ דס"ל דטוב לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות. א"כ איך כתבה תורה בעבד יוצא לחירות בשן ועין. וכי בשביל שעשאו לעבד בעל מום וסבב לו רעה תלוה התורה שיוסיף רעה על רעתו ויוציאהו ג"כ לחירות ואם אמנם שאין דורשין טעמי' דקרא. מ"מ לכאורה נראה שהוא להיפך תמורת הדין וכ"ל דהנה התוס' כ' לקמן י"ג ע"א ד"ה עבדא בהפקירא דבעבד קטן מודה ר"מ דזכות הוא לעבד ועי' נו"ב מה"ת חלק אהע"ז סי' ק"י דלא בכ"מ אומר ר"מ חוב הוא לעבד והיכי דהוא אליו עבד ותליו ב"ח מודה ר"מ דזכות הוא לעבד ע"ש. והנה יוכל להיות דר"מ כרשב"ג ס"ל (ב"ק כו ע"ב) ושחתה עד שיתכוין לשחתה. וא"כ באדון כזה אשר מכוון לעשות עבדו בעל מום בזה האופן מודה ר"מ דזכות הוא לעבד שיוצא לחירות מן אדון רע כזה והוי כמו חציו עבד דמודה ר"מ ופשוט:

דף יד ע"א תוס' ד"ה כהלכתא בלא טעמא פי' מה שמועיל לקנות אבל טעם יש למה תקנו חכמים. נ"ב נ"ל מכאן סמך לשיטת הגאון בעל מחנה אפרים הל' קנין מכירה סי' ד' וגם הגאון בתשובת בית אפרים חו"מ האריכו בזה הרבה מאד דרק להפקיר (ב"ד) היו יכולים חכמים אבל לא לעשות אינו זוכה כזוכה ע"ש וכאן נמי נהי דהיה להם טעם לחז"ל לעשות קנין מעמד שלשתן והפקירו מעות של הנותן. דכל קנין דרבנן מקרי הפקר ב"ד כמ"ש האחרונים בטעמא דרבינו ירוחם דס"ל בהע"ז סי' כ"ח וחו"מ סי' ס"ו דקניני דרבנן מועילים שיהי' קידושי דאורייתא. בכל זאת אין כח בידם לעשות אינו זוכה כזוכה ומה שקנה העני מיד אע"ג דלא מטא לידו עדיין ולזה אין כח ביד חכמים וצריכים לבוא לכך דהוי באמת הלכתא בלא טעמא וזה מדקדקו התוס' מה שמועיל לקנות ודו"ק:

דף טו ע"א רש"י ד"ה תקברם לפי שרשעים היו שהיו מקיימים קולי' בכרם. נ"ב כן הוא בהדיא בש"ס (ב"ב קנו ע"ב): תד"ה או דקאמר משמי' דנשיא לפי שלא מצינו שהיה נשיא קבעי. נ"ב ובע"כ נשיא דבבל. דברייתא זו בבלית כמש"כ למעלה וכאן אמרו כל מה שירצה שליח יעשה. ופרש"י וכאן אמרו בבבל. דלא נמצא בדורו של ר"נ הבבלי אשר נזכר כאן בברייתא. נשיא בא"י ששמו ר"ש רק רשב"ג אביו של רבי אשר ידוע ענינו עם ר"מ ור"נ סוף הוריות. הנה אינו מכונה בשום מקום רק בשם רשב"ג סתם. וכן בנו של רבינו הקדוש לא היה רק חכם ולא נשיא. כמו דצוה רבי לפני מותו אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא (כתובות קג ב') א"ו כוונת הש"ס על הנשיא מבבל. כי נתנשאו שמה מאז נשיאים וראשי גולה ורק היו שמותם לסדר ממלכתם מסופק עדיין לכן בעי הש"ס כאן. אבל שמות הנשיאים בא"י ושושלתא דהלל נודעו לכל. ואינה נופלת בעיית הש"ס ע"ז. ובמקום אחר אאריך בזה אי"ה:

דף יז ע"א במשנה שהיה ר"ש אומר נכתב ביום ונחתם בלילה כשר בגיטי נשים. נ"ב עיין הרמב"ם בפירוש המשניות דכתב עיקר תיקון הזמן בגיטין הוא משום בת אחותו. לפיכך אין בין היום והלילה דבר שיתחדש כמו זה ע"ש. וכבר תמהו עליו כלם דהרי בסוגיין אמרינן דאליבא דר"ש לא אמר ר"י הטעם משום שמא יחפה רק משום פירות. וכיון דס"ל לר"ש כיון שנתן עיניו לגרשה אין לו פירות. תפ"ז כשר בו מוקדם ע"ש. והנלע"ד כיון דדעת ר' יוחנן לקמן י"ח ע"ב. דהכשיר ר"ש מכאן עד י' ימים ונכתב ביום ונחתם בלילה לאו דוקא. וא"כ בזמן ארוך שייך שפיר הטעם דשמא יחפה. ושוב קשה מ"ט דר"ש דמכשיר. ומפ"ז ר"י לשיטתו מוכרח לתרץ דאליבא דר"ש לא הוי טעמא רק משום פירות. אבל משום זנות לא עשאו תקנה דלא שכיח. אבל הרמב"ם ידענו דנתן יתרון לדברי הירושלמי על הבבלי במקום דליכא נ"מ לדינא. רק לברר פי' המשנה ובפרט דכבר כתבתי למעלה דהיכי שבאו דברי הירושלמי להיפוך מן הבבלי בדברי חכמי א"י אזי לירושלמי היתרון מפני שהם בקיאי טפי בצורות השמועות אשר נאמרו מחכמי ארצם. והנה ר"י ור"ל חכמי א"י הם. וכאן אמרו בירושלמי להיפוך דר' יוחנן ס"ל דלא הכשיר ר"ש רק לאלתר דוקא ולא לזמן מרובה. וא"כ המשנה מתפרש שפיר לפ"ז דגם ר"ש ס"ל הטעם משום שמא יחפה רק בזמן קצר לא חיישינן לזנות למען לא נשוה פלוגתא רחוקה דפליגי רבנן ור"ש בשני דברים דר"ש ס"ל זנות לא שכיח. וס"ל כיון שנתן עיניו לגרשה אין לו פירות ורבנן ס"ל זנות שכיח ויש לבעל פירות עד שעת נתינה. ועי' הרב פ"י כאן דהתעורר באמת על מה שהצריכו לעשות כאן פלוגתות רחוקות ע"ש. ומפ"ז בחר לו הרמב"ם לפרש המשנה בטעם דר"ש אליבא דר"י בירושלמי דלא הכשיר ר"ש רק לאלתר ויסבור ר"ש ג"כ הטעם משום שמא יחפה וזנות שכיח. רק בנכתב ביום ונחתם בלילה כשר מפני שבכה"ג דאינו רק זמן קצר לא שכיח שיתחדש ענין כמו זה ופשוט: תוס' ד"ה הא מקמי דאתו חברי ואומר ר"י דחברים הם אומה אחת שבאה בימי ר"י לבבל. נ"ב נלקו דבריהם ופרש"י יש גם כן לתקן דצריך להגיה פרתיים במקום פרסיים. דחברים יקראו פרטער העובדים לשתי רשויות פועל טוב הנקרא הורמוז והוא המושל על האור ועל ענינים הטובים הנמצאים. ותפ"ז עובדים החברים את האש תחת צורת אורמוז. וכבר ביארו עפ"ז לשון הגמרא (סנהדרין לט ע"א) מפלג דידך ולמעלה הורמוז ואכ"מ: ד"ה משום בת אחותו דלא אמרי' אוקמי' על חזקת א"א ועוד שדרכה אוקמה בכשרות שלא

מכבלם באיסור אשת איש. נ"ב פי' פ"י כאן שכ' בסוף דבריו כיון דחזקת כשרות בא מכח רובא ורוב אינם מזנות אף בפנויה וא"ו מזנתה עכ"פ כשהיא פנויה איתרע חזקת כשרות שלה ע"ש ודברי הפ"י נכונים ג"כ מבואר נדה דכ' התוס' שם בשם הירושלמי כיון דקינא לה ונסתרה אזלא חזקת כשרות שלה והיינו כיון דגם סתירה ויחוד אסור מן התורה. וזו שנתיחדה שוב איתרע חזקת כשרות שלה במקצת. ושוב אין דנין אחר חזקה זו כלל והארכתי במ"א לענין דברי הש"ך בנקודות הכסף יו"ד סי' של"ז בענין הקו' על מהרי"ו מינך מנפל עליו הגג עי' שו"ן שם. והיינו כיון שאיתרע שם עכ"פ במקצת חזקת חיים ע"י נפילת הגג. שוב אין דנין בתר חזקה זו. ועי' מ"ל ס' ב' ג' ובנו"ב מהד"ק אהע"ז סי' נ"א:

דף יט ע"ב גמרא אמר רבא הלכה כרשב"ג ור"ג משמי' דרבא אמר אין הלכה כרשב"ג. נ"ב מכאן קשה לי על שטת הש"ך חו"מ סי' קצ"א ס"ק ט' דכללא דכ"מ ששנה רשב"ג הלכה כמותו לאו דוקא משנה רק הה"ד בברייתא והוכיח כן מדברי התוס' (ב"מ קט ע"א) ד"ה אלא שיטה איתמר ע"ש. ולפ"ז קשה למה צריכין כאן בש"ס לומר הלכה כרשב"ג. וכן איך אמרינן כאן משמי' דרבא אין הלכה כרשב"ג. הרי לא מצינו שום חולק על כלל זה דכ"מ ששנה רשב"ג הלכה כמותו. אלא ודאי דכלל זה אין מונח רק כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו ולא בברייתא. ועי' ס' יד מלאכי סי' ש"ו דהאריך הרבה מאד לדחות דברי הש"ך בראיות נכונות. ומכאן לא הביא ראיה לדבריו:

דף כ ע"א גמרא ודלמא אקנויי אקנו לי' רבנן ופרש"י משום הפקר ב"ד הפקר. נ"ב לפי מה שהבאתי שטת הרב מתנה אפרים אע"ג דיש כח ביד חכמים להפקיר היינו דוקא הפקר אבל לא להקנות ולעשות אינו זוכה כזוכה ומהך דכל אשר לא יבא לשלשת הימים יחרם כל רכושו. היינו להפקיר ולא להקנות. והרי כאן צריכים הב"ד לפעול שתי פעולות היינו להוציא הגט מידה דהרי הוא שלה אחר שנתנה שכר סופר וזה אינו רק הפקר והתורה כתבה ונתן ועדיין אינו שלו וצריכים הב"ד לפעול שיהיה שלו וזה אין כח ביד חכמים. וא"ל דהב"ד הוציאו הגט מידה ועשאוהו כהפקר והבעל זוכה מן ההפקר א"כ לא יתכן כלשון ודלמא אקנויי אקנו ליה רבנן דמשמע דהחכמים עשאו שקנין וצ"ע: שם כתבו על איסורי הנאה כשר. נ"ב מכאן משמע דרק בדיעבד כשר אבל לכתחלה אסור וכ"כ התוס' לקמן ע"ב ד"ה בכתובת קעקע בזה"ל כדאמרינן לעיל כ' על איסורי הנאה כשר אע"ג דאסור לכתוב דמתהני מאיסורי הנאה ע"ש. אולם ברמב"ם פ"ד מהל' גירושין ה"ב משמע אפי' לכתחלה כותבין על איסורי הנאה. ועי' בס' גט פשוט סי' קכ"ד ס"א מה שתמה על מרן הב"י דכ' לשון בדיעבד ושינה לשון הרמב"ם ע"ש. ועי' בו"ת הרשב"א סי' תר"ג מה שייך לסוגיי': תד"ה דלמא נתינת הגט. וכן תרומה קי"ל חטה א' פוטרת הכרי אע"ג דכ' מתן. נ"ב עי' תוס' רי"ד ספ"ב דקדושין מובא ג"כ בתשובה למלך פ"ו מהל' מתנות עניים וז"ל ודאי מצוה לתת דבר חשוב כיון דכתב ונתן אבל אם אינו רוצה לקיים מצות נתינה ותלה רק חטה א' הנה פוטרת הכרי ויצא מידי טבל רק שלא קיימו הבעלים מצות נתינה ע"ש הרי דמחלק דשני ענינים יש בהפרשת תרומה להפקיע איסור טבל באמת סגי בהפרשת חטה א' לבד. ופוטרת עכ"פ הכרי אבל לקיים מצות נתינה לכהן צריך שיעור וכ"כ הרמב"ן בהשגותיו לס' המצות שורש שנים עשר. ועי' שו"ת נו"ב מה"ת יו"ד שכ' ג"כ סברא זו בזה"ל ויש לי לומר דבר חדש שלא קדמני אדם מעולם דבמתנות כהונה יש ב' מצות וכו' ע"ש ונעלם במחכ"ת כי כבר קדמוהו בזה גדולי הקדמונים:

דף כא ע"ב רש"י ד"ה לא אפשר למקנייה דשייך במצות ואינו ראוי לחבול בו. נ"ב כן הוא בש"ס (ב"ק פח ע"א) דרבנן ס"ל דעבד אחיו הוא במצות ועי' רמב"ם פ"ה מה' חובל ה"ג. ומה שסיים רש"י ואם חבל בו יצא לחירות אלמא אינו ראוי לחבול בו צ"ע דלמה לי' לרש"י הוכחה ע"ז כדבר שמבואר שם בהדיא דטעם הוא משום דמקרי אחיו ולא הצריכו בש"ס שם לדיוק זה שחידש רש"י כאן וצ"ע קצת:

דף כה ע"א גמרא ואזדא ר' יוחנן לטעמי' אחין שחלקו מחזירין זה לזה ביובל וצריכא. נ"ב הנה עשה הש"ס כאן צריכא משום דלמה לי' לר' יוחנן לאשמעינן ב' פעמים דין זה דאין ברירה וקשה לי לעיל בדברי שמואל דס"ל אף האחין פוסל ואזדא לטעמי' דס"ל (כר"מ) דכ"מ ששינו גט [פוסל] פוסל מן הכהונה ולא עביד הש"ס צריכותא. והנה ראיתי ביד מלאכי סי' רמ"ג דהביא כלל מחודש בשם הרב גופי הלכות היכי דפליגי בפירושא דברייתא אז שייך אזדא לטעמייהו בלא צריכותא והיכי דפליגי בסברא אזי דרך הש"ס להקשות והא פליגי חדא זימנא או היכי דאמר ואזדא לטעמייהו עושה צריכותא. וכאן הנה ראינו דעושה הש"ס צריכות' בדברי ר"י משום דפליגי בסברא ועל שמואל לעיל דאומר ג"כ מגד סברא לא עביד הש"ס צריכותא וצ"ע. ועי' יד מלאכי שפלפל הרבה בזה ומסוגיין לא התעורר:

דף כח ע"א גמרא דרוב גוססין למיתה. נ"ב עי' תוס' שבועות (לג ע"א) שכ' דזה כ"ע מודו דרוב גוססין למיתה רק לענין עדות קרובים עדיין חי הוא ומקרי עי"ז גסותיהם קרובים ע"ש. (ועי' נזיר מג ע"א) דמאן דנפקי לי' מלאהתלו שוב אסור לגוסס להתעסק בו ועי' יו"ד סי' ש"ע מבואר דאסור לכהן להיות בבית שיש שם גוסס אע"פ שעדיין לא מת. ועי' ב"ח מובא בש"ך שם דאסור מדינא. ועי' שו"ת בית יעקב סי' ק"ל ובשו"ת חות יאיר סי' ר"א ועי' שטת רבינו יואל מובא בהא"ש פ"ד דקדושין על המשנה דאומר זה בני ממזר דגוסס אין מגרש ועי' (סנהדרין עח ע"א) דמחלק הש"ס בין גוסס בידי אדם לגוסס בידי שמים דבידי שמים נהרגין על ידו ובתשובה הארכתי ואכ"מ: שם הא כ"מ דלא חיים למיתה. נ"ב עיין שו"ת ח"ל סי' ק"ו (ועי' כתובות פג ע"ב) דאמרינן בפשיטות מיתה שכיח וכ' התוס' דוקא בהאי מפני שרוב פעמים מסתכנת בלידה ע"ש:

ע"ב גמרא שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן. נ"ב עי' תוס' (קדושין מה ע"ב) ד"ה בפירוש מה שהביאו בשם ר' מנחם מיווני לחלק כה"ג בין שמא קידם לשמא יקדש והביא ראיה מכאן ועי' שו"ת ט"ב מהדו"ק אי"ו ס' כ"ה דהשתמש ג"כ בסברא זו לחלק בין שמא תרחה לשמא רחצה ומזה הוציא דבר חדש אף לת"ד וסתות דרבנן בכל זאת סמוך לוסתה הוא אסור דבר תורה משום דלשמא רחצה ל"ח ולשמא תרחה חיישינן דאינו מוציא מחזקת טהרה שלה. ועי' שו"ת ט"ב מהדו"ת סי' ק"ג אי"ו שהחזיק סברתו שם: שם הא קי"ל דכל תביה לפי תומו מהימן. נ"ב עי' שו"ת ריב"ש ס"י דהיקשה לשטת הר"ן דס"ל דכל מסל"ת צריך להיות דוקא בקיצור דברים א"כ אין מקום לקו' הש"ס כאן דהרי כאן מיירי בלא קיצור דברים ומפ"ז לא ישיאו את אשתו. ועי' ב"ש אהע"ז סי' י"ז ס"ק ל"ח ועי' שו"ת עבודת הגרשוני סי' כ"ה ושו"ת כנסת יחזקאל סי' כ"ב ושו"ת בית אפרים אהע"ז סי' נ"א מה שנוגע לסוגיין. ועי' ג"כ שו"ת מקום שמואל סי' י"ט:

דף ל ע"א גמרא נתיאשו הבעלים אין מפרישין עליהם. נ"ב עי' פ"י כאן דהתעורר איך מהני יאוש בהלואה והרי מבואר בח"מ בסי' ל"ח דאין יאוש בחוב ולא מצא תי' מספיק. ותמיהני על הגאון הנ"ל כי נעלם ממנו במחכ"ת שטת מהרי"ק שורש ג' מובא ברמ"א חו"מ סי' קס"ג דדוקא בחוב סתם לא מהני יאוש דכל אימתי ספק אתיא ספק לא אתיא והוה יאוש בטעות אבל בדבר שמתחת הוי יאוש וא"ל גילוי דעת הבעלים פשיטא דמהני בו יאוש. וכן בעובדא שלו שכבר היה הממון אבוד אצל המושל דמהני בכה"ג יאוש אפילו בחוב ע"ש. ועי' או"ת ח"מ סי' ס"ה ס"ק י"ג דהביא ג"כ ראיה לדברי מהרי"ק מדברי הרא"ש לענין שלש מערות כרוכות עכ"פ בנ"ד כיון שהלוה להכהן או להלוי רק לנכות להם ממעשרות של שנה ונשתדפו שדותיו בודאי הוה יאוש גמור דמהני אפילו בחוב ומפ"ז אין מפרישין עליהם וזה ראיה ברורה לשיטת מהרי"ק. ועי' טורי זהב וא"ל שם בח"מ סי' קס"ג שהאריכו בזה הרבה ועיין קצות החושן תומים משפט סי' קס"ג שתמה באמת על הפ"י שנעלם ממנו דברי המהרי"ק והרמ"א בסי' קס"ג ע"ש:

דף לג ע"א רש"י ד"ה אדעתא דרבנן מקדש והרי הם אמרו שיפקיעו כל קידושין ע"י גט כזה. נ"ב מכאן משמע דשטת רש"י הוא דמטעם תנאי אתינא עלה דהוי כתלה התנאי ברצון חכמים ואם החכמים לא יתרצו בקדושין אלו אזי בטלים קדושין מתחילה כמו התנאי הריני בועלך על מנת שירצה אבא דאם לא רצה האב אינה מקודשת ועי' שיטה מקובצת (כתובות ג ע"א) דפירש ג"כ דמטעם תנאי אתינא עלה וכל שלא נכון הקדושין בעיני חז"ל בטלים משום דלא נתקיים התנאי ואולם לפ"ז קשה מה שפרש"י לקמן ד"ה תינח דקדיש בכספא דכ' בכה"ג אמרו חכמים מעות מתנה עכ"ל יאם מפני העדר קיום התנאי נתבטלו הקדושין א"כ אף דנתן המעות לשם קדושין מ"מ בטלים מפני דלא נתקיים התנאי ע"פ השיטה מקובצת. וג"ל דבלא"ה קשה איך מועיל התנאי ע"מ שיוכשר בעיני חכמים הרי צריך להיות תנאי כפול. ובכל קדושין אינו אומר רק כדת משה וישראל ואינו מכפיל שאם לא יהיה כדת משה וישראל לא יהיו קדושין וצ"ל כמ"ש הרב הפ"י כתובות ר"פ אע"פ ובשו"ת בשמים ראש סי' ר"ד באריכות דע"כ צריכים תנאי כפול רק היכי דצריכים שהתנאי יבטל את המעשה וכיון דקי"ל לא אתי דבור ומבטל מעשה ולענין זה ילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן משא"כ היכא דהתנאי א"צ לבטל מעשה רק דבור. והנה קי"ל אתי דיבור ומבטל דיבור עי' (קדושין נט ע"ב). ומפ"ז בכה"ג א"צ לתנאי כפול דא"צ ללמוד מבני גד ובני ראובן ע"ש והאריכו המחברים בסברא זו. והנה אמרינן שם בקדושין דהיכא מעות ליד אשה כמעשה דמיא. וא"כ איך מועיל תנאי אחר תלה ברצון חכמים לבטל מעשה דהרי לא אתי דבור ומבטל מעשה וכאן לא היה תנאי כפול ומפ"ז כ' רש"י כאן דהמעות מתנה ולא נעשה כאן מעשה קידושין כלל דרק נתינת מעות ליד אשה מקרי מעשה. אבל כאן לא היה נתינה לשם קדושין ולא חשיב רק דבור. ושוב מועיל התנאי דתלה בדעת חכמים לבטל הדבור אף דלא כפליה לתנאי וזה נכון: תוס' ד"ה ואפקעינהו ועוד דמוקמינן אחזקתה שהיא עכשיו נשואה דאל"כ נזיר שהיה שותה. נ"ב עי' ע"ז הל' תלה סי' שכ"ג ס"ק כ' ועי' ג"כ שו"ת חות יאיר סי' קכ"ע וסי' ק"ל ע"ש מה שנוגע לענין בלנו. ועי' ג"כ מ"ש הגאון בעל אורים ותומים חו"מ סע"ג ס"ק ו' לתרץ קו' המהרש"א כא דנקטו אל תתמה ב' פעמים ועי' ג"כ תוס' (שבת ד ע"א) ד"ה קודם ועי' רמב"ן מובא שיטה מקובצת (כתובות ג ע"א) דכל היכי דתלי בדעת אחרים או דמחוסר מעשה אז התראת ספק התראה הוא ע"ש:

דף לד ע"א גמרא וכאי דקאמר נהו הכי משום דפטי. נ"ב פי' ערוך ערך דפן שני שהביא עצי'

כאן משום דדפנות ועי' (יבמות פח ע"ב) תנין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשתו ע"ש: ע"ב רש"י ד"ה והלכתא כמתני' ע"ש שרבה בר נחמני גידל אביי בביתו השיאו את שם אביו נחמני. נ"ב פי' ערוך ערך אביי שכ' בתחלת דבריו וז"ל ונקטו לבנן דבר אחוה דרבה בר נחמני וכיון דהוי שמיה נחמני בשם אבוה דרבה לא הוה קרי ליה כל שעתא נחמני בשם אביו אלא אביי בלשון ארמית כאדם שקורא אבי ע"ש. ועי' עין יעקב סוף הוריות וספר באר שבע שם שכ' הטעם מדוע לא קרא ליה בשם אביו וסייע מכאן לשטת הרמב"ם דס"ל בהל' ממרים דאם היה שם אחרים כשם אביו צריך לשנות את שם אחרים כשמזכיר שמם למען לא יזכיר את שם אביו בשמו ע"ש:

דף לה ע"א גמרא ומ"ש איטגשא דאשתרשי לה מקום דינר. נ"ב לא ידעתי מדוע הוצרכו לזה ולהביא בדברי רב דל"ל כמו שנשבע באמת. הרי בפירוש אמרו בתנחומא ומדרש רבה ר"פ מטות וז"ל ובשמו תשבע אמר הקב"ה לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אלא אם יהיו בך כל המדות הללו אז בשמי תשבע. ואמרו שם מעשה בינאי המלך שהיו לו הרבה עיירות וכלם נחרבו על שבועת אמת ע"ש ועי' רמב"ן בהשגותיו לס' המצות מ"ע ז ומגילת אסתר שם: שם ע"ב ניסת אין מדירין אותה דמיפר לה בעל. נ"ב פי' שו"ת בשמים ראש סי' ר"ד דהקשה בשם מהרי"ע דידיה בנזירות שמשון שאין לו הפרה ועי' הגהות כסא דהרסנא שם שתי' דהרי בלא"ה הקשה הרא"ש שם איך מועיל תנאי בנזירות הרי כל תנאי שא"א לקיים ע"י שליח אינו תנאי כמו דאמרינן כתובות פ' המדיר וכאן אי אפשר לנדור ע"י שליח ועי' תוס' (נזיר יא ע"א) שהקשה ג"כ קו' זו ועי' תוס' כתובות ר"פ אע"פ ועי' פ"י דהאריך בזה ע"ד התוס' שמה והביא דברי הרמב"ן בחי' לב"ב קכ"ו ע"ב ועי' שו"ת נו"ב מהדו"ק אי"ו סי' ס"ז דכ' בפשיטות דשבועה שייך ע"י שליח מדמהני תנאי בנדרים ושבועות ועי' נו"ב מה"ת אי"ו סי' קמ"ז שהקשו לו דנעלמו ממנו דברי התוס' נזיר שהקשו בפשיטות דאיך מועיל תנאי בנזירות הרי א"א לקיים ע"י שליח. ועי' טור וש"ע או"ח הל' פסח ס"ס תל"ד שהביאו בפשיטות דשליח יכול לבטל החמץ אף דביטול הוא מטעם הפקר והפקר הוא מטעם נדר כמ"ש הרמב"ם פ"ג מה' נדרים ומרן כ' כיון דהפקר מטעם נדר וכמו שאין יכול לעשות שליח על עשיית הנדר כן לא יוכל לבטל ולהפקיר ע"י שליח ע"ש. וא"כ כיון דנדר אינו ע"י שליח איך אפשרות לתנאי. והנה הרא"ש תירץ נהי דהיכי דלא אפשר ע"י שליח תנאי בטל ומעשה קיים. מ"מ הוי כנדר ופתחו עמו ועל דעת זה לא נדרה ונתבטל הנדר לגמרי. והנה בנזירות שמשון כיון שאין לו הפרה אין מועיל ג"כ הפתח להתיר את הנזירות שוב לק"מ ק' המהרי"ע דידיה בנזירות שמשון דז"א כיון דל"מ התם הפרה א"כ לא מהני תנאי ג"כ להתנות שאם לא גבתה כתובתה לא יחול הנדר ואם גבתה יחול הנדר דהרי תנאי זה אי אפשר לקיים ע"י שליח ע"ש ונכון: שם נדר שהודר ברבים אין לו הפרה. נ"ב עי' שו"ת שער אפרים סי' ע"ב מ"ש באריכות בנוגע לסוגיין. ועי' ש"ך יו"ד סי' רכ"ח ס"ק כ"ו. ובמג"א הל' נשיאות כפים ס"ק כ"ח. ובאחרונים מה שהאריכו בסוגיא זו. והנה על מה שהקשו בתוס' כאן ידירוה שלא תאכל ככר זה ותאכל ולאלתר בפנינו קשה גם כן הרי קי"ל (שבועות כז ע"ב) אכלה כלה נשאלין עליו משום דאיכא עדיין חלות נדר למלקות. ואולי מכאן יש ראיה לשטת הרב חות יאיר סי' קכ"ע שרצה לחדש דבזמן שאין לנו מלקות וקרבן שוב הדין דאכלה כלה [אין] נשאלין. דהרי לא נשאר שום דבר שיהיה מקום לחלות הנדר. ואולם כל הפוסקים החליטו בסתם דגם אכלה כלה נשאלין ולא חלקו בין זמן המקדש לזמנינו וכמדומה לי שראיתי שהתעוררו בזה ואכ"מ:

דף לח ע"ב גמרא מיתיבי מעשה בר"א שמחרר עבדו. נ"ב עי' פ"י דהקשה דהכי בסמוך אמרינן דר"א ס"ל לעולם בהם תעבודו חובה ולמה ליה להקשות מדברי שמואל ותי' דאף דס"ל לעולם בהם תעבודו חובה. היינו בזמן שהוא עבד חייב לעבוד בו ואסור להניחו שילך בטל. אבל מ"מ רשאי לשחרר אותו. ומפ"ז הקשה מדשמואל דאמר כל המשחרר עבדו עובר בעשה. דמפורש דגם השחרור הוא באיסור עשה ע"ש. ואולם דבריו צ"ע. א"כ איך קאמר הש"ס לקמן ודלמא ר"א סבר ליה לעולם בהם תעבודו רשות. ופרש"י ומאי צורך לתרץ מצוה מאי ע"ש. ולשטת הפ"י הרי דברי שמואל אינו שייך להך דר"א דלעולם בהם תעבודו אם חובה או רשות. ושני ענינים נפרדים המה דזה מיירי בשעה שהוא עבד חייב לעבוד בו. וזה מיירי מאיסור השחרור. ובן נוכל לומר אף למאן דס"ל לעולם בהם תעבודו רשות. בכל זאת אסור לשחררו לגמרי. וצ"ל דעיקר הלמוד של שמואל דאסור לשחרר עבדו הוא מלעולם בהם תעבודו. וכיון דזה אינו רק רשות. שוב לא נדע כלל איסור השחרור. דהרי קרא זה אינו חובה ומשני הש"ס דר"א ס"ל חובה ומורה על מצות עשה. שוב יקשה ג"כ על שמואל דס"ל דגם איסור שחרור נלמד מזה. ואיך יפרנס שמואל סוגיא דר"א. והקו' על שמואל שהוא אמורא וקו' הש"ס ודלמא ר"א ס"ל רשות היינו דגם על שמואל לא קשה דר"א ס"ל רשות ושמואל סבר כר"ב דלעולם בהם תעבודו חוב. ועי' (ברכות מז ע"ב) שמה הגירסא ואיך עביד הכי והרי המשחרר עובר בעשה תמתע דהקו' הוא על ר"א. ובאמת גי' הש"ס כאן נכונה יותר דהקו' על שמואל. דעל תנא לא מקשה מדברי אמורא. ואף אי סבר ר"א לעולם בהם תעבודו חובה. עדיין נוכל לומר דבמשחרר ליכא איסור עשה: שם דליהוי עם קדוש קאמר. נ"ב עי' רש"י דליהוי עם קדוש ישראל גמור דכ' בהו כי עם קדוש אתה. והנה מכאן משמע דעבד אע"ג דחייב במצות כאשה מ"מ לא נקרא עם קדוש. א"כ בטרפה כתיב כי עם קדוש אתה ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. נימא כיון דעבד לא אקרי עם קדוש יהיה מותר בנבלות וטריפות. וא"כ למה עבד כנעני כשר לשחוט הרי אינו בתורת זביחה. ועי' יו"ד סי' א' בט"ז וש"ך בטעם דברי הטור שכ' דוקא עבדים מסוהרים. ועי' בשו"ת בשמים ראש סי' שכ"ד דהתעורר בזה בענין שחיטת עבדים כנענים ע"ש באריכה:

דף מג ע"א גמרא כשעשאו טרפה ומאי יורשיו נפשיה. נ"ב מכאן הוכיח הרב פרי חדש בקונטרס מים חיים דכשם שטרפה אינה יולדת כך טרפה אינו מוליד. דאל"כ א"כ מאי דוחק לאוקמי' יורשיו היינו נפשיה לוקי כגון שעשאו טרפה ונתחייב קנס וא"כ נשתחרר העבד כולו ונשא אשה והוליד בנים דיורשים נוטלים חלקו. א"ו דטרפה אינו מוליד וא"כ יורשים ל"מ ליה. ועי' ישועות יעקב אי"ו סי' כ"ח ס"ח מ"ש בזה ענין נאות:

דף מה ע"ב במשנה קונם אם איני מגרשך וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה. נ"ב אע"ג דקי"ל באהע"ז סי' קל"ד דהנשבע או הנודר צריך להתיר לו שבועתו. כדי שלא יהי' נראה כמגרש באונס. וא"כ במשנתינו שנדר לגרש אותה בלא"ה לא הוי גט. י"ל דדין זה המבואר בש"ע אינו רק לכתחלה. אבל פשיטא דבדיעבד לא הוי גט בע"כ. כיון דאין האונס מצד עצמו רק הוא בעצמו עשה לו האונס. ועי' מרן הב"י שם. שוב ראיתי בתשובת רלב"ח מובא במרן ב"י אבן העזר סוף סי' קל"ד שהביא גם כן ראיה זו מסוגי' דבדיעבד הוי גט אף אם נשבע או נדר לגרש ע"ש: רש"י ד"ה מין יהודי. שאינו מאמין לדברי חז"ל. נ"ב דברי רש"י צע"ג דבכ"מ פרש"י מין היינו עובד כוכבים ומזלות פי' (חולין יג ע"ב) ועי' (ע"ז כו ע"ב) איזהו מין זה העובד כוכבים ומזלות. ואיך כ' רש"י דמין היינו שאין מאמין בדברי חז"ל. ועוד ספר תורה אמאי ישרף. וצ"ל דדברי רש"י נכתבים שלא במקומם כאן. ושייכים לקמן בסמוך דתני ר' המנוגא מפשרוניא ס"ת שכ' אפיקורוס ומסור ועובד כוכבים ומזלות ועבד ואשה פסולין משום דאינו בקשירה. והיה קשה לרש"י היינו מין הייט עובד עבודת כוכבים. ובאמת בקצת ספרים נמחקה תיבת מין שמה. אולם לפני רש"י היתה גי' זו. ופרש"י דמין כאן היינו שאינו מאמין בדחז"ל. וגם זה אינו בקשירה מקרי כמ"ש המפרשים בטעם דברי הרא"ש דשחיטת צדוקים וביתוסים פסול. כיון דכתיב וזבחת ואכלת וזה כיון שאינו מאמין בתשבע"פ אינו בתורת זביחה. וכאן נמי כיון דתפילין פירושו בדברי סופרים. וזה שאינו מאמין בדחז"ל אינו בקשירה מקרי וזה אמת בדברי רש"י דשייכים לקמן: ונדפסו בטעות למעלה ע"ד ר' נחמן:

דף מז ע"ב רש"י ד"ה מדאורייתא' לא ואי אין קנין לכנעני כו' וכיון דבכורים כו' מחייב ליקח ולהביא ולי"ד למעשר דלאו מצוה דרמיא עלי'. נ"ב אע"ג דהבאתי לעיל בהגהותי לדף כ' ע"א מ"ש הרמב"ן ס' המצות שורש י"ד דבדברים המטלים יש לנו בהפרשת מתנות כהונה ב' מצות. מצות הפרשה להוציא מידי טבל. ומצות נתינה לכהן. ואם הפרים חלה ותרומה והשליך לאור נסי דמצות הפרשה קיים. והעיסה נפטרת בכך. מ"מ מצות נתינה לכהן לא קיים ע"ש. ושוב אין כותב רש"י כאן דרק בכורים מקרי מצוה דרמיא עליו ולא מעשר. ויש ליישב דמ"מ מקרי מעשר מצוה דלא רמי' עלי'. משום נהי דאם מפרים מתנות כהונה צריך לקיים מצות נתינה לכהן. בכל זאת הרשות בידו להניח התבואה בלי הפרשה ולא להשתמש בה לעולם. אבל בכורים חובת הגוף עליו ופשוט:

דף נ ע"א גמרא והתני אברם חוזאה אין נפרעין. נ"ב ראיתי בסדר הדורות ערך אברם שכ' אילולי דמסתפינא אמינא שצ"ל אבימי חוזאה עכ"ל. ולא נתן טעם לדבר מדוע צריכים להחליף הגי'. ואולי היה קשה לו. אחרי שאמרו חז"ל ספ"ק דברכות כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה ובל"ת. ועי' בספר בית שמואל שמות אנשים אות אל"ף דבזמנינו כל שם אברם נקרא על שם אברהם אבינו. ומפ"ז כותבין בגט אברהם מלא בה"א. כמ"ש לא יקרא שמך אברם. אולם בכל זאת קיים בשם הרש"ל אם יש קבלה שאיש זה נקרא שמו אברם ולא אברהם מפני איזה סיבה. אזי כותבין גם היום שם אברם ע"ש. ואולי גם באברם חוזאה זה היה איזה סיבה לקריאת שמו אברם בדוקא. ועוד הנה חפשתי בסה"ד ערך אבימי ולא מצאתי מכה שמו אבימי חוזאה. רק ציין לעיין (נדה ה ע"ב) וכשעיינתי שמה ראיתי דשמה נאמר אבימי אתא אייתי מתניתא מבי חוזאה. משמע דלא היה מן חוזאה רק מתניתא אייתי מבי חוזאה. ועי' (כתובות פה ע"א) אבימי בריה דר' אבהו הוי מסקי ביה זוזי בי חוזאה שדרינהו כו' ע"ש. ראינו דאבימי לא היה מן חוזאה. רק היה שם פעם א'. והלוה שם מעות לנכרים ופלחם להם ע"י ממה בר אבוה ע"ש: ודע אע"ג דאמרו בברכות דבה ס"פ ל"ז על קרא בימיו נפלגה הארץ: ר' יוסי ורשב"ג ר"י אומר ראשונים שידעו יחוסיהם היו מוציאין שמם לשם המאורע. אבל אנו מוציאין לשם אבותינו. ורשב"ג אומר דראשונים שהיו משתמשים ברוה"ק היו מוציאים שמם לשם המאורע. ועכשיו שאין משמשין ברוה"ק אנו מוציאין לשם אבותינו ע"ש. בכל זאת לא מצינו בזמן התנאים והאמוראים שהיו

נקראים

נקראים על שם אבותיהם. *) אהרן גד ואשר דוד ושלמה. ובלא ספק דרך מקרה קרה שלא היו חכמים בזמניהם שיהיו נקראים בשם זה. או שלא היה לחז"ל לספר מאנשי זמנם אשר היה שמם כן. כמו שמצינו (קדושין ל' ע"א) זבולון בן דן תלמיד שמואל. הנה לא מצינו בשום מקום שיהיה איש בזמן התנאים והאמוראים ששמו זבולון או דן רק במקום זה ובכ"ז מוכח מכאן דמ"מ היו נקראים גם בזמנם בשם זה. ולא ולמד גם על שאר שמות שלא נזכרו במשנה ותלמוד אינו בכוונה על ע"פ מקרה:

דף נד ע"ב גמרא נפלו ונתפלגו. נ"ב עי' תשובת הרשב"א סי' שכ"ה וסי' תל"ח לסוגיא דצד נאמן באיסורין עי' תשובת הרשב"א סי' שע"ו וסי' תרכ"א ובתשובת התשב"ץ ח"א סי' ס"ו:

דף נה ע"א תוס' ד"ה מאי טעמא יאוש כדי לא קני כתבו בסוף דבריהם ור"י לא חייש למצוה הבאה בעבירה. נ"ב מכאן קשה לשיטת הרב ש"א. בתשובה סי' ל"ח דכ' בטעמא דר"י דס"ל (ר"ה כח ע"א) דשופר של עולתים לא יצא משום דס"ל דמצות ליהנות נתנו ומתהני מעבירה. מ"מ אמאי יצא הרי כבר אתעביד עבירה וכו' כש"א כיון דר"י ס"ל מצות להנות נתנו א"כ נעשה תקיעה זו בעבירה ולא יצא דהוי מצוה הבאה בעבירה וכאן כ' התוס' דר"י לא חייש למצוה הבאה בעבירה וכתבתי במ"א לתרץ דדוקא הכא כיון דעבירה כבר נתעבדה וכבר הוא גזול ואף דלא יצא ידי קרבן מ"מ כבר נתעביד האיסור ותפ"ז יצא ג"כ ידי מצוה משא"כ התם גבי תוקע בשופר של איסור הנאה דהרי בלא"ה הקשו קול ומראה אין בו משום מעילה ורק עיקר המעילה כאן מפני הנאת המצוה כמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' שופר. ואולם אם אמרינן שלא יצא ידי מצוה שוב לא עבד איסור כלל דהתקיעה בעצמה אין בה מעילה ובכה"ג ס"ל לר"י דהוי מהב"ע ולא יצא ושוב לא נתעביד איסור כלל וכה"ג כ' המהרי"ט בתשובה לענין כ"ת דא"ר לא תעבוד ואכ"מ: ע"ב גמרא כרת דדבריהם מי איכא אלא כרת שע"י דבריהם אוקמוה רבנן ברשותי' כי היכי דלחייב עליו. נ"ב מכאן ראי' גמורה לשיטת רבינו ירוחם מובא במכן בי"י אבן העזר סי' כ"ח ובחו"מ סי' ס"ו דאע"ג דמעמד שלשתן אינו רק קנין דרבנן מ"מ מקודשת מדאורייתא וכאן ראינו ג"כ אע"ג דיאוש כדי לא קני דבר תורה בכל זאת כיון דמדרבנן נעשה שלו שוב חייב כרת ג"כ. כיון דהפקר ב"ד היה הפקר וכמ"ש רש"י כאן ג"כ טעם זה דמש"ה אוקמי רבנן ברשותו והיינו אע"פ שכתבתי לעיל בהגהות השייכים לדף כ' ע"א בשם מהגה אפרים דחז"ל לא יוכלו לעשות רק הפקר ולא קנין מ"מ כאן שכבר נפקע רשות בעלים ע"י יאוש והפקר של חז"ל א"כ' קנה הגנב את הגנבה בקנין הכר או בשינוי השם. ועי' תוס' (ב"ק סו ע"א) ד"ה באיסורא אתי לידיה ובת"א האריכתי:

דף נו ע"א גמרא שדא ביה מומא בניב שפתים ואמרי לה בדוקין שבעין. נ"ב עי' תשובת הרשב"א סי' שכ"ו איך אפשר להטיל מום בדוקין שבעין. ורלה שאפשר להסיר בדים שבעין או שהחליפה בבהמה אחרת שהיתה לה דוק בעינה. ועי' תשובת הרשב"א שם ועי' מדרש קינות פסקא בני ציון היקרים שמה הגירסא דעשה כולם בעלי מומים והכהן הקריב אחרים תחתיהם ע"ש: שם ענותנותו של ר' זכריה בן אבקולס החריבה ביתנו. נ"ב לא ידעתי מה ענוה היתה בזה שלא הניח לקבל קרבנו ולא להורגו והיה לו להם"ם לומר לדקתו או חסידתו של רזב"א. אבל לא לשון ענותנותו. ועי' רש"י שהרגים בזה וכ' שבלנותו אבן באמת ענוה לחוד וסבלנות לחוד. אולם לפי הדין היה מותר להקריב בעל מום וקרבן בזה הענין שהיה סכנה לכלל ישראל עיין (יומא סט ע"א) דלבשו הכהנים בגדי כהונה שלא בשעת עבודה והיו לובשין שעטנז. מ"מ עת לעשות לה' הפרו תורתך ועי' מג"א או"ח הל' לולב סי' תרנ"ו ס"ק ח' שכ' ג"כ ראיה מש"ס כאן דמותר לעבור על לא תעשה מפני אימת המלכות ע"ש. והיינו מזה דחזינן דלא היה נכון בעיני חז"ל דרכו של רזב"א שאמר יאמרו בעלי מומים קרבים לגביה מזבח. מוכח שמן הדין היו מותרין מפני אימת מלכות. וכן אם היו הורגין את בר קמצא היו עושין ג"כ כדין מפני שרדף אחר כלל ישראל והבא להורגך השכם להורגו. ואולם מפני גודל ענותנותו של רזב"א לא הרהיב בנפשו עוז לעשות בזה הלכה למעשה ותשש שיחשדו אותו שעשה שלא כהלכה ולא החשיב עצמו לגדול ולקבוע בדעתו להיות עושה הלכה למעשה ולתלות בהוראת שעה. וחישב כי הדבר נמסר רק לגדולי הדור. והוא אינו ראוי לזה לעשות גדולות שלא כתורה ולתלות כי עושה למען יגדור גדר ולעמוד בפרץ. ותפ"ז אמרו לשון ענותנותו הייט במה שלא רצה לעמוד על דעתו זאת היתה הסיבה לחורבן הבית. ועי' מדרש קינות פסקא בני ציון היקרים נאמר שמה והיה שמה ר' זכריה בן אבקולס שהיה סיפק בידיהון למחות ולא מיחה היינו ג"כ על כוונה זו. שהיה בידו להורות הוראת שעה משום עת לעשות לה' הפרו תורתך: רש"י ד"ה אבא סיקרא כך שמו. נ"ב לדעתי נראה כי ריש בריוני הוא העתקה מן אבא סיקרא כי סקרא בלשון יון ורומי רוצח. עי' רש"י כאן במשנה לקח מן הסקריקין רוצח. וכן ראיתי ביוסיפון לרומיים שהפריצים שהיו בירושלים ואשר סבבו חורבן הבית ע"י ששפכו דם נקי הרבה ושרפו את בתי מסכנות והאוצרות מן התבואה קורא בשם סיקריקין במקומות הרבה. ואבא סקרא הייט ראש הסקרין לרים בריוני הוא העתקה מן אבא סקרא ואינו שם העצם כמו שחישב רש"י ז"ל. ועי' מדרש קינות פיסקא היו צריה. ושמו הי' בן בטיח: ע"ב גמרא א"ר פנחס בן ערובא אני הייתי בין גדולי רומי ותנאו בו כלפור דרור משקל ב' סלעים. נ"ב עי' מדרש ויקרא רבה אחרי פכ"ב פיסקא איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור דנאמר ענין זה בשינוי קלת כי שמה נאמר בלקח ב' זוגות ועבר עבירה על המזבח. וכן שאר שינויים. אולם שמה נאמר א"ר אליעזר בר' יוסי תמן הויכא ושקלוה ע"ש. נראה יותר מגי' הבבלי דר"א ב"ר יוסי היה ברומי כמו דאמרינן (מעילה יז ע"ב) והוא העיד על הציץ שהיה כתוב שמה קודש לה' בשיטה א' (סוכה ה ע"א) וכן על הכזאות כמו מובא במעילה שם עיין שם: שם אונקלס בר קלוניקס בר אחתי' דטיטוס בעי לאיגיירי. נ"ב עי' סדר הדורות ערך אונקלס שכ' בשם מאור עינים שאין זה אונקלוס הגר בעל המתרגם דהרי מצינו (ע"ז יא ע"א) מעשה שמת ר"ג הזקן ושרף עליו אונקלס הגר כליו ע"ש. הרי דבמיתת ר"ג הזקן היה אונקלס כבר מתנהג בדת יהודית. ור"ג הזקן קדם הרבה לטיטוס דהרי אף בנו ר' שמעון בן גמליאל נהרג ב' שנים קודם החורבן. והיה ר"י בן זכאי נשיא בזמן הקלר הזה. ובקש מן הקיסר שיחזור שלשלת דר' גמליאל לאיתנה הראשון. וכן היה שנעשה ר' גמליאל דיבנה נשיא כידוע. אלא ע"כ אונקלס זה הוא גר אחר שנתגייר בזמן טיטוס. וקצת חכמים רצו לומר דאונקלס זה הוא עקילס הגר אשר נתגייר בזמן ר"א ור' יהושע כנזכר בהנחומא פ' משפטים ורק בתנחומא נאמר שהיה בן אחותו של אדריאנוס קיסר. וחילופים כאלו שכיחים מאד בין המדרשות וירושלמי שהמה באו מארץ ישראל לתלמוד שלנו אשר נשנה בבבל:

דף נז ע"א גמרא ששים ריבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך. נ"ב במדרש קינות ובירושלמי פ"ד דתענית הגי' שמנת אלפים עיירות היו בהר המלך. ובמדרש פ' תמוז הגירסא ג' אלפים עיירות היו לו לינאי המלך. ראינו גי' משונות בזה: שם ע"ב קול יעקב אספסיאנוס קיסר שהרג בביתר ד' מאות ריבוא. נ"ב אספסיאנוס ט"ס הוא ונ"ל אנדריאנוס דאספסיאנוס היה קודם חורבן ירושלים. והיה אביו של טיטוס וחורבן ביתר היתה שנים וחמשים שנה אחר החורבן המוקדם ע"י טיטוס כנזכר במדרש קינות ובירושלמי פ"ד דתענית והגי' הנכונה כאן אנדריאנוס שהוא המחריב את ביתר ואמרו בירושלמי שלש שנים ומחצה עשה אנדריאנוס מקיף על ביתר ועי' בהגהות הגאון מהר"א מווילנא ז"ל: שם מעשה בד' מאות שנשבו לקלון כו' קפצו לתוך הים. נ"ב עי' (ע"ז יח ע"א) דר' חנינא בן תרדיון ואמר מוטב שיטלנה מי שנתנה ולא אחבול בעצמי. ועי' תוס' שם ד"ה ואל יחבול דהביאו מש"ס כאן דהיכי שיראים שיעבירו עובדי כוכבים לדבר עבירה מותר. ועי' יש של שלמה ב"ק פ' שמיני סי' נ"ח ומ"ש בשם הריטב"א פי' מדרש קינות פיסקא על אלה אני בוכיה תמצא שינוים רבים מש"ס שלנו: שם אתי' לאידך א"ל כתיב בתורה זובח לאלהים יחרם. נ"ב במדרש קינות בפיסקא על אלה אני בוכיה באמצע הדיבור מתחיל מעשה דמרים בת נחתום דהשליש' אמר לא תשתחוה לאל אחר. והרביעי אמר זובח לאלהים יחרם ועוד כמה שינוים עיין שם: שם ד"ה ומה אשה דכתובתה מרובה. נ"ב עי' אהע"ז הל' גיטין סי' קי"ט דיכול לגרש לאשתו וכתובתה עליו חובה והקשה הפר"ח שם מש"ס דכאן משמע דלא היה יכול לגרשה משום שלא היה לו לפרוע כתובתה:

דף סא ע"א גמרא והא לא ניתן לכתוב. נ"ב הנה הארכתי במקום אחר להראות אע"ג שאין לכתוב הלכות משום דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב מ"מ אגדות היו כותבין עוד קודם ר' יוחנן עי' ירושלמי פ"ע דכלאים ובירושלמי כתובות פ' הנושא וב"ר פל"ג דר' חייא לא קם מקמי דרבי משום שעי' בס' אגדת תילים. ומ"ש רש"י כאן דאסור לכתוב הלכות ואגדות כדאמרינן לקמן אלה אתה כותב וכו' הנה אדרבה במה לא אמרו רק אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות. אבל אגדות לא נזכרו שמה. רק ר' יוחנן ור"ל יתרה עמו במה שעיינו בהם אפילו בשבת ולא נחשבו להם כספרי הדיוטות. והא דמקשה הש"ס והא לא ניתן לכתוב. לאו מגד איסור דאלה אתה כותב מקרא זה לא נאמר רק הלכות. רק קו' הש"ס כיון דאין מצילין אותם מפני הדליקה ומפ"ז אסור לכתוב אותם ושוב אסור לעיין בהם. עי' תוס' (שבת קטו ע"א) ד"ה לא ניתן לכתוב מה שהביאו בשם רבינו פור"ת ע"ש. ותירץ הש"ס דמשום עת לעשות לה' מותר לעיין בהם אפי' בשבת. ור' יוחנן לטעמא דאמר בירושלמי ברכות פ' אין עומדין ברית כרותה הלומד אגדה מתוך ספר לא במהרה משכח ע"ש ואכ"מ: ע"ב גמרא לא כרת הקב"ה ברית אלא בשביל דברים שבע"פ. נ"ב עי' ירושלמי פ"ב דפיאה וספ"א דחגיגה ופ"ד דמגילה וז"ל נאמרו דברים בכתב ואין יודע איזהו מהן חביב מן מה דכתיב על פי הדברים האלה כרתי ברית הדא אמרת שבע"פ חביבין. וכן הפלוגתא אם מרובין דברים הנלמדים בע"פ ג"כ נמצא שמה ועי' ספר הנכבד באר שבע פ"ק דהוריות דהתעורר על זכות המחלוקת ובספרי האריכתי להסיר קושייתו ואכ"מ: תד"ה אתמוה קא מתמה במדרש שמות אמרינן. נ"ב כבר האריכתי בת"א להוכיח דלפני התוס' לא היה עדיין מדרש שמות מסודר. רק ענין זה כתבנו וכלשונו נמצא בירושלמי פ"ב דפיאה ופ"א דחגיגה ובתנחומא פ' תשא ובפסיקתא פ"ה. ויש לתקן התנחומא ע"פ הפסיקתא. ושמה מבואר דצפה הקב"ה שעתידה תורה לתרגם יוונית. והאומות יאמרו דהם ישראל. וכיון שיפאלו על תשבע"פ ולא ידעו להשיב יהיה נחשבים לזרים עיין שם:

דף סא ע"א גמרא ר' כהנא הוי אזיל להוגל הוי שדי אופי' ונתרן תמרי. נ"ב עי' תשובת הרשב"א סי' שכ"ז: שם במשנה בוררת ומוחנת ומרקדת עמה. נ"ב עי' תשובת הרשב"א סי' ק"ג שהביא גי' שונות במשנה דבקצת הגי' בוררות ומוחנות ובקצתם לא נמצא גי' זו עיין שם:

דף סה ע"א גמרא הכא במאי עסקינן במעשר בזמן הזה דרבנן. נ"ב הנה לפי הס"ד דמיירי במעשר דאורייתא ומ"מ מותר להערים מכאן מוכח שלא כדעת התב"ש שהחליט רפ"ב דפסחים דרק בדרבנן מותר להערים ולא בשל תורה. וכאן משמע דמדאורייתא גם כן מותר להערים:

דף סו ע"א גמרא ר' יהודה חכם לשיכרא. נ"ב כבר התעוררו כלם מה שבח הוא לר' יהודה ועי' מהרש"א. ול"נ דבר נכון וברור. דהנה ידענו בנסיון דאף האדם היותר שלם בתכלית השלמות אינו פעול בכל עת להכמה והתבוננות ולא כל הזמנים שוים. ובזמן שאדם בצער או בכעס או שהוא במעמד העוני או שתקפה עליו הכעס והקנאה. הנה אינו עלול בשעה זו להעמיק במדע. וכבר אמרו בראשית רבה פ' ויהא בשר ודם חימה כובשתו בשר ודם הקנאה כובשתו. ולשחות בעמקי מצולות התורה והעבודה צריכין להשפיע כל ענינים הטובים ושאר המתיקות המבדילות. וכבר אמרו גלוי וידוע שרצונינו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות (ברכות יז ע"א) ושבחו בכאן את ר' יהודה שר' יהודה היה חכם לשיכרא. היינו בכל עת שהיה רוצה להעמיק בחכמה היה הנכל בעיניו להשקיע ביון מצולה כל עניני חושים ולהפשיט עצמו מן העולם התחתון ולהשתדל בדעה ובתבונה ודבר זה הוא מעלה גדולה מאד ולא נמצא איש אחד בין ששים ריבוא אשר יוכל להתפאר עצמו כי הוא מוכשר בכל עת ובכל רגע לכנוס בפנימית התורה. ועי' מדרש חזית פיסקא יפה את רעיתי כתרצה בכל עת שאתם רוצה ע"ש ויתפרש ג"כ על דרך זה:

דף סט ע"א גמרא מכבדא קא אתי ולית ליה תקנתא. נ"ב עי' מרן בית יוסף טור יו"ד סי' ת"א. ועי' טו"ז שם ס"ק ב' מה שפלפל בדברי הרוקח:

דף עח ע"ב גמרא שאם אמר זרוק הונו. נ"ב עי' תשובת הרשב"א סי' תרנ"ח:

דף פ ע"א גמרא ואמאי קרי ליה שאינה הוגנת מפני שאין לה כתב ולשון. נ"ב עי' (מגילה ו ע"א) שם זה הכתב שאר זה הלשון ועי' תוס' שם ותוס' (ע"ז י ע"א) ד"ה שאין להם כתב ולשון. ועי' ירושלמי פ"ק: סליק מסכת גיטין

*) עי' בסה"ד סדר תנאים ואמוראים אות א' סוד"ה אדמון וז"ל רב אהרן אמר פרק הגוזל דף קיט ב' מנחות פ"ד ב'

הגהות בן אריה למסכת גיטין

מאת הגאון וכו' מהור"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ח ע"ב גמ' פלגינן דיבורא [א"ה עי' חתם סופר חו"מ סי' קנ"ב ביאור הענין]:

דף י ע"א גמ' ר' אלעזר אוסר וכו'. נ"ב בקדושין ובחולין ובתוספתא איתא ר' אליעזר מיהו לפי מ"ש בגליון הנדפס בקדושין ע"ד א' דנ"ל שם בנוסחי' ר' אלעזר ומהא דאמרינן שם ע"ו א' מאן י"א ר"א משמע קצת דגם כאן נ"ל ר' אלעזר

דף יב ע"א תד"ה מאי שנא כו' עביד ליה תיותא עפי כו'. נ"ב עי' חידושי רשב"א:

דף טז ע"ב גמ' ורבה לשיולי ביה ונדפס מן הגד ס"א ורבנן. נ"ב וכ"ה בבה"ג:

דף כח ע"א גמ' אפילו בן מאה שנה. נ"ב עי' חידושי הרשב"א ובקרבן עדה בירושלמי:

דף כט ע"א תד"ה רשב"ג כו' דאין הבעל מקפיד כו'. נ"ב עי' ב"מ ל"ו א': ד"ה כאן כו' דלכתחלה אין לו לעשות. נ"ב עי' ב"ק י"א ב' תד"ה אא ובב"מ ל"ו א' ד"ה רב ובפ"י שם ד"ה ר"י:

דף לא ע"ב גמ' ורוח צפונית מנשבת עם כולם כו'. נ"ב עי' מדרש שיר השירים על פסוק עורי צפון [א"ה שם אמרי' בעוה"ז כשרוח דרומית מנשבת אין רוח צפונית מנשבת וכשרוח צפונית מנשבת אין רוח דרומית מנשבת כו' ע"ש]: תד"ה אי הכי כו' דלפעמים שולחה כו'. נ"ב עי' ב"ב כ"ה א' תד"ה רוח מזרחית:

דף לג ע"א תד"ה ואפקעינהו כו' עכשיו נשואה דאל"כ נזיר כו'. נ"ב עי' תוס' שבת דף ד' ע"א ד"ה קודם: בא"ד שמא ישאל על נזירותו כו'. נ"ב ועי' מהרש"א ועי' שבועות כ"ח א':

דף לה ע"ב תד"ה קסבר כו' צריך לפרט אמאי אינו מועיל כו'. נ"ב עי' תוס' שם ד"ה מר סבר וע"ע ברא"ש כאן ובק"נ אות פ':

דף לו ע"ב תוס' סוף ד"ה בזמן כו' דבעזרא מני לכל י"ב שבטים. נ"ב נ"ל דבעזרא לא מני לכל י"ב שבטים ועי' בס' סוכות להרמב"ן:

דף לז ע"א רש"י ד"ה אלא על הקרקע כו' הא אמרן אפי' מלא מחט כו'. נ"ב לעיל ל' ע"ב:

דף ם ע"ב גמ' ת"ר האומר עבדי כו' ושם ת"ר האומר נתתי כו'. נ"ב תוספתא ב"ב פ"ט:

דף מא ע"ב רש"י ד"ה דכו"ע גז"ש כו' דאין אדם דן גז"ש מעצמו כו' עדיפא מהיקש. נ"ב עי' רש"י סוכה ל"א א' ד"ה לא מקשינן וכתוי' שם:

דף מב ע"ב גמ' ת"ש דאמר רב מברשיא כו' ונדפס בגלדו הגהת מהרי"ב הך דכהנת כו' פליאה דמייתי לה משמיה דרב מברשיא [ואולי דנ"ל אמר רב מברשיא] ת"ש כהנת שנתערבה כו' כן נ"ל הגהה הנ"ל:

דף מט ע"ב תוס' סד"ה אלא וקשה דהכא איירי בקבלן. נ"ב יש לתרץ דקבלן דכתובה כערב דבפ"א דמי ועי' בעיטור אות ע' ערב [א"ה שהבעל העיטור כתב שם כן להדיא]:

דף נ ע"א רש"י ד"ה כיון דדיניה כו' דכתיב אנכי אערבנו כו'. נ"ב פי' ב"ב קע"ג ב' [א"ה דהגמ' דחי לזאת שם ויליף ממקום אחר ע"ש]:

דף נב ע"א גמ' וצריך לחשב עמהם באחרונה. נ"ב דברי רבי כן היא בתוספתא ובריי"ף וברא"ש: ע"ב תוס' סד"ה דאתו הואיל ונהגה ממנה. נ"ב נ"ל ונהנה מהנה: תד"ה הלכה מפי תלמיד וכן מוכיח כו'. נ"ב וכ"פ הבה"ג בהלכות ב"ק פ"ט:

דף נד ע"א רש"י ד"ה דאכל מינים כו' במיתה ואפי' היא טמאה. נ"ב פי' חולין קי"ג א'. [א"ה דשם מבואר דטמאה לא הוה במיתה] וביבמות נ' א' מה שכתבי' על הגליון [פי' רש"י שם ד"ה תרומה טמאה]:

דף נה ע"ב תד"ה ביהודה כו' דכתיב ידך בעורף כו'. נ"ב וכן היא בהגדת בראשית פרק פ"ב. ומה שכתבו התוס' ובסוף פ"ק דסוטה כו' שמא לא מת כו' נ"ב ועי' במדרש שוחר טוב תהלים יח פסוק ואויבי תתה לי עורף דיהודה הרגו לעשו בשעה שמת יצחק. וע"כ צ"ל דמדרשים מחולקים בה וכ"ה בילקוט ס"פ ויחי [דאית דאמרי כו'] וע"ע ילקוט פ' וישלח:

דף נט ע"א גמ' מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה. נ"ב בבה"ג איתא מחוי ר' יהודה אֲרב יצחק וכ"ה במקח וממכר לרב האי גאון ש"ג על רב יצחק [א"ה ופירושו שבנו רב יצחק היה אז קטן והראה לדוגמא עליו]:

דף ס ע"א גמ' בעא מיניה אביי מרבה כצ"ל. וכ"ב עי' ב"י סי' רפ"ג:

דף סב ע"א תד"ה אשת כו' ומפרש ר"ת וכן ר"ת כו'. נ"ב עי' ספר הישר לר"ת בשם הערוך: תד"ה אשרתא. שלום עליך ודלא כש"ס כו'. נ"ב עי' ר"ש שביעית פ"ד מ"ג:

דף סד ע"ב תד"ה אלא כו' ואת"ת מ"ש שפחה מבנו וכו'. נ"ב עי' ירושלמי עירובין פי' הלון ס"ו ובפ' הנזקין ה"ט ובקרבן עדה שם ושם:

דף עא ע"א גמ' חודקין כו' ולעדיות ולירושות כו'. נ"ב בתוספתא פ"ה איתא ולירושות ולעדיות וכן נראה מתוס' ד"ה והא כו':

דף עג ע"ב גמ' וחוששין משום זנות כו' ונדפס בגלדו מלינו חוששין לקולא כו'. נ"ב ועי' ספר הנבא לבעל המאור מדה תביעית וברמב"ן שם: תד"ה נתן כו' ומיהו לר"א דאמר פנוי כו'. נ"ב עי' תוס' יבמות ס"ט א' ד"ה לא פוסלין ומש"ב על הגליון ובירושלמי שם ובק"ע שם:

דף עח ע"ב תד"ה ואת כו' דאמר בירושלמי המחמיר שבכולן. נ"ב נ"ל המחוור שבכולן כו':

דף פ ע"א תד"ה שינה כו' כדאמר בפ"ב דף כ'. נ"ב ע"ש בתוס' ד"ה הא בעינן:

דף פה ע"ב גמ' אתקין רבא בגיטא כו' ונדפס בגלדו עי' תוס' כו' דגרסתם היה רב. נ"ב וגירסת בה"ג רב יהודה:

דף פח ע"א גמ' מאי קראה כי תוליד כו' ונדפס בגלדו ודע שבילקוט ראיתי כו'. נ"ב וכן איתא במדרש פ' ואתחנן:

דף צ ע"א תד"ה מה כו' לעבור עליו בשני לאוין. ונדפס בגלדו נ"ל בלאו. נ"ב וכן הגיה בספר פנים מאירות ס"ם ק"ד ע"ש ועי' יבמות י"א ב': ע"ב גמ' אפי' מזבח מוריד עליו דמעות כו' [א"ה עי' ביאור הגר"א ז"ל על היכלות הזוהר דפקודי רנה ב' היכל בשי אות י"א]:

בראש פ"ב סי' כו ירושלמי עבד וקיבל כו' וכתב בק"נ פי' עבד שקיבל כו'. וכ"ב יותר נראה דנ"ל עבר וקיבל וכן הוא בריי"ף וכן הוא בעיטור אות ש' ועי' ירושלמי ובר"ן: שם בק"נ אות כ' ועי' ב"ח סי' קכ"ב. נ"ב סי' קמ"א:

פ"ד קרבן נתנאל אות י' בגרסתם לא היתה כתובה. נ"ב וכ"כ בכנסת הגדולה חו"מ סי' ס"ז ע"ש וכן משמע בשאילתות פ' משפטים סי' נ"ח שכתב וקי"ל הלכתא כרב נחמן בדינים ע"ש בשאילת שלום. אכן בבה"ג בלי דיניה תיבת בדינים ליתא ועי' מש"ם: שם אות קיח ודלא כב"ש סי' ד' ס"ק כ"ח שנתקשה בזה על הרמב"ם כו'. נ"ב ע"ש ונראה דקושית הב"ש היא קושיא נכונה ואין מקום לתירוץ הרב ק"נ כאן דאף אם הוא ספק ישראל גמור מ"מ נתיר לו שפחה לתקנת הולד להרמב"ם דס"ל [דגם בודאי ממזר התירו רק משום תיקון הולד וכמ"ש הב"ש שם סי' ד' ס"ק ל"א ע"ש היטב]:

פ"ז סי' ד אבל אם א"ל הולך בין לרבי טו' נ"ל אם א"ל הילך בין לרבי כו':

פ"ח ק"נ אות צ ושם עירו כו' והתם בלא כתב כלל מיירי. נ"ב וז"ל בעל העיטור מאמר שני והא דאמר רב יוסף כו' והקשינן כו' איידא דנקט שמו ושמה נקט נמי עירו ועירה ולאו דוקא עכ"ל ועי' תשובת הרשב"א סי' אלף רי"ג: סליק

מאת הגאון כו' מוהר"ר אהרן שמואל ג"ד ישראל קיידינובר ז"ל (מהרש"ק) בעה"מ תפארת שמואל על הרא"ש :

דף ב ע"א תוס' בד"ה והאשקלון תולה לארץ דקסבר וכו'. פי' אבל סוריא הוי ארץ ישראל וקסבר וכו': בא"ד בסופו ישוב א"י לגבי חו"ל וכו'. והא דלא מסני בפרק מי שאחזו (מתניס) דאם לא באתי איירי אף באותו נד דאי מ"מ הוי כהולה לארץ לגבי עיקר ישוב א"י י"ל דווקא לענין זה חשוב כחו"ל בצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם מחמת שרחוק מעיקר ישוב א"י ואין בתי דינים קבועים שם אבל מ"מ היה מא"י ואם אמר אם לא באתי מכאן עד שלשים יום דעתו היה שיהיה לי יום כחו"ל. לאפוקי עכו שהוא מארץ ישראל להכי פריך שפיר. ע"ב גמ' מאי בינייהו וכו'. וצ"ע דהא טובא איכא בינייהו היכא שאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם אבל לא ידעתי אם נכתב לשמה אם לאו דזהו איכא בינייהו ודו"ק:

דף ג ע"א תוד"ה הכא בפני אבל ידעתי כו'. ס"א בכ"מ במקום ידעתי יש ידעתיו: סה"ד לא מהני וכו'. פי' דאי מהני ידעתו דטעמא משום קיום א' אומר בפני נכתב למה לי דהא לקמן שנים אומרים בפני נחתם א"כ לא שייך אתי לאחלופי בשנים ולמה לי בפני נכתב אלא דטעמא משום לשמה וק"ל: ע"ב רש"י ד"ה ואם נשאת וכו'. ומדפליג ר"א עליה וכו'. וצ"ע דילמא ר"א פסיל ג"כ מדרבנן ולא מכשיר אלא אם נשאת ואפילו הכי פליג שפיר את"ק דת"ק לא מכשיר אלא בים עליו עדים או בכתב ידו או בעד א' ואתי' ר"א ואמר אפילו אין עליו עדים כלל כמו שפי' בתו':

דף ד ע"א בתו' ד"ה הא מני ר' יהודה וכו'. פי' מדקאמר תלמודא הא מני ר' יהודה דס"ל דכתיבה ותתימה בעי בתלוש ולכן צריך לומר בפני נכתב ובפ"נ משמע דלת"ק דר' יהודה דס"ל כתיבה לא בעי בתלוש א"צ שיאמר בפ"נ ובפני נחתם ובריש פרק ב' מצריך ת"ק דר' יהודה בפני נכתב ובפני נחתם וכו'. ומשני התו' בהא סבר כר' יהודה פי' אעפ"י דפליג וסבר דכתיבה לא בעי בתלוש מ"מ בהא סבר כר"י דצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם משום קיום ובפני נכתב משום אתי לאחלופי כמ"ש התו' לעיל אליביה דרבי מאיר. ולהכי לא מוקי רבה מתני' כת"ק רק כר' יהודה דרבה לא סבר טעמא משום קיום ומשום חלופי ודו"ק: ע"ב בתו' בד"ה אי מההיא וכו'. דמשמע לכתחלה וכו'. וצ"ע דלפ"ז למה לי דיוקא דרישא לכתוב ברישא באותה מדינה במדינת הים צריך ומסיפא שמעינן דממדינה למדינה בא"י לא צריך אפילו לכתחלה מדקתני אין צריך משמע דלכתחלה ודו"ק:

דף ה ע"ב תוד"ה הכי גרים ר"ת וכו'. נ"ב לאפוקי גי' רבינו נסים דגרס זמנין דמייתי אשה עצמה גיטה כמו שנינן האשה עצמה מביאה גיטה אבל ר"ת גרס זמנין דמייתי ליה אתתא שעשאה הבעל שליח להביא זה הגט וסבר דלא גזרינן משום אשה שמביאה עצמה גיטה כי זהו מילתא דלא שכיחא כמו שאמרנו לעיל:

דף ו ע"א תד"ה ומני אדרשיר וכו' כדאמר לעיל כו'. פי' דסד"א דהתו' דאף לפי המסקנא דלעיל דרבה אית לי' דרבא מ"מ רבנן בתרהי פליגי את"ק דת"ק איירי במקום שא"צ קיום כגון דאתיוה בי תרי כה"ג המביא צריך לומר משום לשמה אבל המוליך א"צ ורבנן בתרהי ס"ל אף במקום שא"צ קיום מ"מ צריך למימר במוליך בפני נכתב דגזרינן מוליך אטו מביא לכך הקשו בתו' שפיר מאדרשיר לאקטיספון נמי לגזור מוליך אטו מביא ומתרץ וי"ל לא כמו שסלקא דעתא דאף למסקנא לרבה גזרינן מוליך אטו מביא רק למסקנא לכ"ע לא גזרינן מוליך אטו מביא ורבנן בתרהי פירוש קמפרשי דהיכא דצריך קיום אף במוליך צריך למימר (ועי' מ"ש בן לב ע"ז):

דף ז ע"א ד"ה והוא וכו' אתה דוס וכו'. ולכך קאמר הגמרא הדבר יצא מפי ר' אליעזר ונתנהו לגניבה בקולר פי' דאי לא יצא מפי ר' אליעזר אפשר שלא היו נותנין אותו בקולר דיכול להיות פי' הפסוק של דוס נ"ס כמו שמפרש בזבחים אך מפני שהדבר יצא מפי ר' אליעזר שהי' מפרש הפסוק כך על כן נתנהו לגניבה בקולר וק"ל: ע"ב ד"ה עלין נקוב. ואתא וכו' בנקובה ואתא וכו'. פי' דלא תימא הא דמשני כאן בשל חרס היינו בנקובה וכאן בשל עץ היינו בשאינו נקובה מדלא משני כאן בנקובה וכאן בשאינה נקובה וכו' דאין סברא לומר דמשני בשל חרס מועיל נקובה ובשל עץ אינו מועיל נקובה עי' במנחות מ"ש שם וק"ל:

דף ח ע"ב תוס' ד"ה בשידה וכו' בפשיטות טפי וכו'. פי' דלר' יוסי פשיטא ליה דטהור בסוריא בשידה תיבה ומגדול אפי' לרבי דמטמא בשידה תיבה בארץ העמים מ"מ בסוריא טהור משום דעל גושה גזרו ועל אוירה לא גזרו ומיהו וכו':

דף יא ע"א תוס' ד"ה לפלוג וכו' וא"ת וכו'. ולי נראה דקושייתי' לאו קושיא דאין הכי נמי קא פריך וליפלוג וליתני בדידה ר"ל דהא ע"כ הא דפסלינן בהדיוט היינו בשמות שאינן מובהקין דאי בשמות מובהקין למה פסל בהדיוט כיון דאיכא עידי מסירה ובשמות מובהקין אלא ע"כ באין שמות מובהקין איירי א"כ בערכאות גופי' לפלוג בין שמות מובהקין לאין מובהקין וזהו קושיות המקשן דאי לא תימא הכי מאי קפריך וליפלוג בדידה דילמא עדיפא לי' לפלוג בשמות מובהקין גופי' בין ערכאות להדיוט ודו"ק:

דף כ ע"א גמ' א"ל רבינא לרב אשי רושמא מיחרך חרין וכו' איתיבי וכו'. קשה דא"כ מעיקרא מאי קמבעיא לי' רושמא מיחרך וכו' דה"ל למיפשט לנפשי' דכתופיא מכניף מן לין דאי ס"ד מיחרך חרין הא כתיב מכתב. וי"ל בדוחק: ע"ב גמ' בעא מיניה רבא מרב נחמן וכו' א"ל נתקבלה וכו' איתיבי וכו' גם פה קשה מתחילה מאי קסבר ס"ל לרבא למיפשט לנפשיה מן ברייתא והשאר ט' דאיכא שאר וכו' טעמא דאיכא שאר וכו' ויש לתרץ בכמה דרכים: שם בעי רב פפא בין שיטה לשיטה מהו תיקו. צ"ע דה"ל להגמרא למיפשט מן הסוגי' דלעיל דמתרץ ה"ה אע"ג דליכא שאר ש"מ בין שיטה לשיטה כשר וצ"ע: שם בגמרא בעא רמי בר חמא היו מוחזקין וכו'. קשה מאי לא פשיט ממתניתין דאמרי אקנויי אקני ליה כו' הקשה הרב מהר"י בן לב והניח בצ"ע. אבל לאחר העיון לית כאן קושיא כלל דיש לחלק בין עבד סתם ובין שהיו מוחזקין שהוא שלו. ובלאו הכי יש לי עוד תירוצים בכמה אופנים וק"ל: שם ותיפוק לי' דכתב שיכול להזדייף וכו'. וצ"ע לפי הפוסקים שפסקו דכשישנו עידי התימה ליכא למיחש לזיופא א"כ מאי הקשה רבא ותיפוק לי' וכו' דילמא רמי ב"ח איירי שישנו עידי חתימה וליכא למיחש לזיוף ויש ליישב בדוחק: שם השתא דאתית להכי וכו'. קשה לפי המסקנא דאוקמי מתניתין בכתיבת קעקע למה הקשה לעיל מעבד דתקיקה בתוכה שפי ס"ל להקשות מגט אשה אגט אשה. וי"ל דהמקשן סבר דמתניתין איירי בעידי מסירה ור"א היא ולא בכתיבות קעקע. וק"ל: **תוספות** ד"ה על מנת שתחזירי לי וכו'. כוונת המסך התוס' לפי פי' מהרש"א בך הוא בפרק מי שאחזו וכו' משום דהוי תנאי ומעשה וכו' פי' שהתנאי סותר המעשה כמ"ש התוס' לקמן דף ע"ה ע"ב וא"כ לפ"ז נ"ל דקסבר ההוא לישנא דעל מנת לא כמעכשיו דמי דאי כמעכשיו דמי אז חל הגט למפרע מיד ממילא אין התנאי סותר המעשה ורבא ס"ל דע"מ כמעכשיו ולכן מוקי לקמן משום דמעשה קודם לתנאי ואפי' לא החזירתו ואלא אתרוג דווקא החזירו יצא משום דע"מ כמעכשיו דמי רק היאך מקושר מ"ש התוס' והאי לישנא וכו' אינו מיושב במהרש"א ולפע"ד גם זה מקושר היטב עם מ"ש התוס' שלפניו דעדיין קשיא להו דהשתא דמוכח דרבא ס"ל דע"מ כמעכשיו צ"ל לאוקמי בגט משום מעשה קודם לתנאי ס"ל לאוקמי משום דעל מנת כמעכשיו ולכן פירשו וההיא לישנא וכו' אא"כ החזירתו ורבא רוצה ליישב הברייתא אפילו לא החזירתו ד"ס מגורשת וכן נ"ל כוונת התוס' לקמן דף ע"ה ד"ה אלא אמר רבא וכו' מ"ש אלא שרוצה ליישב הברייתא אפילו לרבנן ר"ל דלרבי דווקא כשהחזירתו מגורשת והוא רוצה לאוקמי כרבנן דעל מנת לאו כמעכשיו דמי ואפילו לא החזירתו מגורשת וק"ל: שם ד"ה בכתיבת קעקע וכו' ואפילו הוי' הכי וכו' מ"מ הוי גט. מפשט לשונם משמע דוקא בדיעבד הוי גט א"כ צ"ע היך מצינו לאוקמי מתניתין בכתיבה קעקע הא במתניתין משמע אפילו לכתחלה מותר. וי"ל בדוחק דהתו' ה"ק ומ"מ הוי איסורא דרבנן וכו' ר"ל ולכתחילה מותר ובהדיא איירי מתניתין ואפילו הוי איסור דאורייתא מ"מ הוי גט כזה אשמועינן התוס' דין זה דין חדש במקום אם כתב בכתיבת קעקע הגט אפי' באיסור דאורייתא הוי גט בדיעבד: **שם** ד"ה ת"ש וכו' וא"ת מתני' וכו' ק"ק למה לא הקשו קושיית' על רמי ב"ח דמאי קמיבעי לי' ס"ל למפשט ממתניתין דהעבדים תוקתם ג' שנים אבל לא לאלתר ויש ליישב:

דף כא ע"א גמ' אמר אביי מכדי כו'. ק"ק למה לא הקשה אביי האי מכדי לעיל אעבד ויש ליישב: **תוס'** ד"ה אטו שליחות כו' וא"ת דבפ"ק כו'. נ"ע מאי קושי' דילמא התם משום דזכות הוא לו אבל כאן במתנה האי מתנה אע"ג דברישא זכות הוא מ"מ לבסוף חוב הוא לה וי"ל מ"מ דשם זכות הוא וכ"כ בסמ"ע סי' ס"ז ס"ק מ"ג ע"ש: בא"ד דאל"כ חצר מהלכת אמאי לא קנה כו'. נ"ע לתי' זה מאי הקשה רב שימי משליחות על חצירו דהא גבי חצר מוכח שהסי' דומי' דיד דאל"כ קשה חצר מהלכת אמאי לא קנה וי"ל בדוחק: בא"ד וא"ת כו'. אטו לא ידע כו'. לקשר האי וא"ת עם מ"ש לפני זה נ"ל דה"ק דבלא"ה לא קשה מידי על רב שימי דהיה יכול לומר דיש לו סיועא הגמרא דפ"ק דב"מ דלא גרע משליחות אבל השתא סתרו התוס' כבר אותו הסיוע קשה שפיר אטו לא ידעי ודו"ק: בא"ד וא"ת דבפ"ק דב"מ כו'. י"ל למה [לא] הקשו התוס' האי וא"ת לעיל אמאי דאמר אביי מכדי וכו'. וי"ל דלעיל א"י להקשות האי וא"ת דלא גרע משליחות די"ל דגרע משליחות שהיה אביי ידע הואי בעית אימא דבשליחות ג"כ מצינו פעם א' בע"כ משא"כ גבי מתנה ליכא שום צד בע"כ אבל השתא דסיימו התוספות בתי' וא"ת כו' וקשיא להו דהא איתא דידע אביי הא"בעית אי"א למה לא תי' תיכף כן אקושיא דרב שימי אלא ע"כ לא ידע ולכן הקשו שפיר כאן האי וא"ת כו' ותירץ לעולם לא ידע ואעפ"כ לא ק' האי וא"ת כמו שתי' התו' וק"ל: ד"ה ואיבעית אימא כו'. דיכולה להפקירו וכו'. נ"ע דלתירוץ התוס' ל"ק מידי מה שהקשה אביי מכדי כו'. ודוק ואפשר דלזה כוונו התוס' ודוחק כו': ע"ב גמ' ורבנן האי וכתב וכו'. לפרש"י ומונתן ספר כריתות אשמעינן לה כלומר הדרש של ספר לספירת דברים משמע מונתן כו'. קשה דאי הוי כתיב ונתן ספר ה"א ספר משמע קלף דאין להקשות ליכתוב ונתן בספר דכאן לא יכול הכתוב לכתוב שכי דאינו שייך משא"כ אבל וכתב ספר שייך שפיר דאי ספר משמע קלף ליכתוב וכתב בספר וי"ל דהמקשן סבר וידע דכתב עוד פעם וכתב קשה דשם ליכתוב וכתב בספר אלא ע"כ צ"ל דאי כתב ונתן ספר וגו' שמעינן ג"כ דספר הוא ספירות דברים וק"ל: **תוס'** ד"ה בכתיבה מתגרשת תרי וכתב וכו'. נ"ע דלימא דתרתי דרשות שמעי' מן וכתב כמ"ש לעיל בתוס' בדף כ' ע"ב ד"ה ספר א' אמר רחמנא וכו'. ועוד קשה למה לא כתבו זה לעיל בדברי ר' יוסי הגלילי שאמר וכתב לה מ"מ הא צריך וכתב לשמה ויתרא תרי וכתב לה כתיב ויש ליישב: **שם** תוס' ד"ה שלא תלכי וכו' תימה אם מת אביה או אם מכרו כו' וי"ל דכל יוצאי חלציו וכו'. נ"ע דהתוספות פתחו בתרתי במת או מכרו וסיימו בחדא ולא תירצו אלא מת ובאמת במקומות אחרים לא כתבו אלא מת בלבד ויש ליישב:

דף כב ע"א תוס' ד"ה עלין כו' אלא לרבות וכו'. מה שהקשה הר"ן על התוס' בכאן נראה לפענ"ד דל"ק מידי דכאן אשמעינן רבותא טפי דאפילו עלין היה כבר שלו ועשו משיכה בזרעים אפ"ה לא קנה משא"כ נסיפא לא הוי אשמועי' אלא אם עשה משיכה בעלין דלא קני הזרעים וזה הרבותא איננה גדולה כרבותא הכ"ל של התוס' ודו"ק: ע"ב גמ' מאן חכמים א"ר אליעזר ר"א היא וכו'. מאי שהקשה מהרי"ל דילמא מאן חכמים ר' מאיר היא וכגון שלאו עידי חתימה והעידו ועיין תירוצו שהוא דחוק. ולפענ"ד נראה דבלאו הכי איכא קושיא דגזרי' שמא פעם אחת לא יהיו עידי חתימה רק עידי קיום המכירים החתימות ואותן עדים אינן יודעים מ"מ בשטר ושמא זייף השטר נכ"א ר' אליעזר היא דמלתא דפסיקא הוא וליכא למיגזר שום מידי וק"ל: רש"י ד"ה אבל בפירות וכו' ושכחו עידי מסירה וכו' ושמכינן אעדי חתימה וכו' יש לדקדק לאיזה צורך הביא רש"י הטעם ושמכינן אעידי חתימה והא סגי בהטעם ושכחו עידי מסירה כרתי וכו' ונראה דכוונת רש"י דק"ל למה פסלי אפילו לאלתר בפירות לר"א דאי להטעם ושכחו עידי מסירה וכו' משהייתא לפסול כשיגיע הזמן שישכחו עידי מסירה וכו'. ולכן פרש"י ושמכינן וכו' ולכן אפילו לאלתר אסור בפירות ודו"ק. **תוס'** ד"ה אבל בפירות וכו' וא"ת לר"א וכו'. לפי פשוטו י"ל דבשלמא בלא"ז י"ל הא דפסול כאן בפירות איירי לימים רבים משא"כ לקמן איירי לאלתר. אבל השתא דפירשו התוספות דאפילו לאלתר פסול קשי' שפיר והדוחק הוא. וי"ל בד"א כלא זה לפירש"י לק"מ דהכא שייך שפיר יש למעות ולסמוך אעידי חתימה ויבטוהו עדי מכירה הדבר משום דלאו עידי מסירה שישנו כאן עידי חתימה ולא יתן עידי מסירה לבם לזכור את הדבר לימים רבים אבל לקמן אין כאן עדים כלל בודאי עידי מסירה ישימו לבם לזכור הדבר לימים רבים. אבל השתא דפירשו התוס' דהטעם דגזירת הכתוב א"כ לקמן ג"כ לאסור משום גזירת הכתוב: ד"ה והא לאו בני דעה וכו' וי"ל דחשיבי בני כריתות וכו'. יש לעיין למה לא תירצו התוס' זה התירוץ לעיל בהקשו והא לאו בני שליחות וכו' ה"ל ג"כ לתרוצי דאע"ג דהשתא לאו בני שליחות נינהו מ"מ אם הגדיל הקטן או נשתפה השוטה יהיו בני שליחות ואז לא הוי קשה ג"כ קושיא והא לאו בני כריתות נינהו וי"ל דלעיל לא מצי לתרץ כן דאי לא הוי מתרצי' לעיל דלא בעינן שליחות בכתיבה רק הוי מתרצים דאפילו הוי בכתיבה הטעם משום שליחות אפ"ה כשר משום דיהיו בני שליחות כשיגדיל הקטן וישתפה השוטה דזה אינו דאי שייך שליחות בכתיבה לא הוי כשר מטעם שיגדיל הקטן משום דבעינן שיהי' לה שליח בר דעת מתחלה ועד סוף וכמ"ש לקמן דף כג ע"א במתני' דאפי' אם הגדיל הקטן פסול לכן לא היו יכולים לתרוצי כן לעיל אבל השתא דתירצו לעיל דלא בעינן שליחות בכתיבה מתרצי שפיר כאן דחשיבי בני כריתות ודו"ק: בא"ד אבל קשה וכו'. ולא ידעתי מאי קשיא להו דהא גבי עובד כוכבים ג"כ יכול לומר דחשיבי בני כריתות כשיתגייר. ועי"ק מ"ש התוס' ונראה דלא שייך למיפסל וכו' ה"ל לתרץ כן אקושיא והא לאו בני כריתות נינהו ואז לא הוי קשה וכו' וצ"ע בזה: בא"ד אבל סיפא וכו'. אתיא כר' מאיר וכו' ואפשר לומר דאתי' ג"כ כר"א (ועובד כוכבים) ואתא לאורויי דעבד כשר לשליח כמ"ש ר' אמי לקמן בהא דבעו מיניה ע"ש לקמן וק"ל:

דף כג ע"א גמ' אלא מעתה וכו'. והתניא עובד כוכבים פסול. לכאורה קשה דילמא התם איירי בלא עע"ג. אבל אחר העיון אינו קושיא כמ"ש הרב מהרש"א ז"ל בחידושיו ע"ש. והא דהזיק הקושיא מכח סברת התוס' מ"ש לעיל ונקט עובד כוכבים לרבותא דאפי' הוא בן דעת ע"ש במהרש"א. ואינו נראה לפענ"ד כלל דהתו' כתבו לעיל כן לפי התרוץ לבתר דאמר הדר אר"נ וכו' ע"ש וקושי' מהרש"א לפי המקשן וא"כ אי' לומר סברת התוספות כהתרוץ במה שהקשה המקשן דהמקשן לא היה יודע מזה כלום דאל"כ לא היו התוספות יכולים להעמיד קושי' המקשן אלא מעתה על דוריו וק"ל: שם הדר אמר רב נחמן וכו' דמדקא פסיל עובד כוכבים לענין הבאה וכו'. קשה לפי דיוק זה למה למתניתין למימר הכל כשרים לכתוב אפילו חש"ו דהא בלאו הכי שמעי' דחש"ו כשרים לכתוב דמדקא פסיל חש"ו לענין הבאה כשרים לענין כתיבה. כמו שמדייק גבי עובד כוכבים וי"ל דאי לאו הכוא מתניתין דלעיל ה"א דכתיבה והבאה ענין אחד משא"כ השתא דאמר במתניתין דלעיל דחש"ו כשרים לכתוב ובהבאה פסלי' לקמן חש"ו ש"מ דיש חילוק בין כתיבה להבאה והשתא מדייק שפיר דמדקא פסיל עובד כוכבים לענין הבאה ש"מ דלכתיבה כשר דאל"כ לשמעי' דבכתיבה פסול ומכ"ש נשמע להבאה דפסול: שם בעא מיני' מרב אמי עבד וכו'. א"ל מדקא פסיל ליה לעובד כוכבים וכו'. ר"ל מנ"ל לר' אמי למיפשט דילמא הא דקתני עובד כוכבים אתי למידק מיניה דעובד כוכבים כשר לכתיבה ויש ליישב: **ע"ב** גמ' מתקיף לה ר"א. ק"ק למה לא הקשה כן אמ"ש לעיל ועובד כוכבים נמי דלאו בר התירה הוא ועי' פרש"י. וא"ל דה"מ לתרץ דילמא מתני' דתרומה אתיא כר"ש דזה אי' לומר דא"כ למה אמר מתני' עובד כוכבים שתרם של ישראל הכ"ל אפי' תרם דנפשי' אין תרומתו תרומה וכ"ש תרם של ישראל ויש ליישב: שם ותנן העובד כוכבים והכותי וכו'. ותנן וכו'. וקשה ה"ל להקשות ממתניתין דתרם עובד כוכבים של ישראל לבד דשם מוכח ג"כ דעובד כוכבים תורם דנפשיה דא"ל דאתיא כר"ש א"כ קשה הל' דאינו תורם משלו וכ"ש של ישראל ויש ליישב:

דף סג ע"ב תוס' ד"ה בעל אומר לפקדון וכו'. דלא ב"יך וכו'. א"א שייך ושייך דה"ק דאם איתא וכו' לדיד' וכו' דאז ירצה שרצתה לבזותו מאחר ש"כ בעיר א' אלא שרצתה לבזותו אלא ע"כ הבעל נאמן וא"כ קשה ליתני בעל אומר להולכה וצ"ע: ד"ה שליש אומר וכו'. קשיא להו דילמא הבעל רוצה לחזור לכן פירשו פי' שאומר וכו' לקבלה אך עתה קשיא ליהמנו בעל במיגו דלא היית שליש מעולם ולכן כתבו ומיירי כשיש שנים וכו' אכן קשיא לן עתה דאיך רוצים לעיל לומר הא דלא נקט להולכה וכו' לייתי עדים וניחזי מה יאמרו דע"כ כשיש עדים כמ"ש בד"ה שליש וא"ל דה"ק התוס' לעיל הא דלא נקט להולכה דהיינו שאמר הבעל אי אפשי והבעל מודה להשליש שהיה שליח לקבלה אך ביטולו כמ"ש אי אפשי א"כ למטה נמי ליהימן הבעל במיגו שהיה אומר הבעל אמת דהיית' שליח לקבלה והא ראיה דיש לך עדים אך בבעלתי שליחותך כמ"ש אי אפשי וצריך עיון:

דף סד ע"א סוגיא דשמעתין איתמר בעל אומר וכו'. לשיטת רש"י ק' לפרש"י בעל אומר לפקדון כו' ושליש אומר לגירושין נתת לי שהייתי שליח לקבלה וכו'. קשה ג' קושיות חדא מנ"ל דאיירי בשליח לקבלה דילמא איירי שעשאתו שליח להולכה. קושיא הב' למה לא נקט רש"י סברת התוס'. קושיא הג' נ"ל לר"ת דהא הימני' הכ"ל משום מיגו דאי בעי הוי יהיב לה ונראה דאם אמר שליח להולכה אני מודה רב הונא דהשליש נאמן דהא ליכא למימר הכא לדיד' הוי יהיב לה שהרי לא רצה למסור לה שתתגרש מיד אכן עתה ק' למה נ"ק דבעל עשאה להולכה ושליש אומר לקבלה. בלא"ז ה"א אמרי כמ"ש התוס' דלא שייך אם איתא אבל השתא מכח תירוץ ראשון מוכח דשייך כאן דאם איתא דבשלמא התם שעשאתה שליח להולכה קאמר שפיר דלא שייך אם איתא אבל כאן שייך דה"ק אם איתא כמו שאמר השליש לקבלה לדידה הוי יהיב לה א"כ התי' סותרים זא"ז. בלא זה הני אמרינן תי' אחר אקושי' ב' דע"כ מוכח פרש"י לקבלה הוי דאל"כ דבעל אמר להולכה ושליש אומר לקבלה ק' לא לימא כלל דאם איתא דבלא זה יהיה הבעל נאמן משום מיגו דהוי אמר דלא היית כלל שליש לגירושין לא להולכה ולא לקבלה אלא לפקדון דמאחר דכפרש"י איירי בלא עדי מסירה אלא ע"כ מוכח דשליח קבלה הוי וליתא להבעל שום מיגו לכן אמר דאם איתא הכן עתה ק' גם זה אינו דא"כ איך קאמר ר"ח דהא הימני' להשליש משום מיגו דאי בעי הוי יהיב לה. בלא"ז ה"א דהא הימנו קאי אמיגו וה"פ דרב הונא אמר בעל נאמן משום מיגו דאי בעי הוי אמר דלא היית שלוחה כלל לגירושין אלא לפקדון וגם השתא אף שאמר אמת שהיית שלוחה לקבלה רק אני בעלתי את זה ושוויך לפקדון רק להשליש יש ג"כ מיגו מ"ה אמר דאם איתא דמשום זה מהימן הבעל יותר ממנו ומיגו שלו יותר טוב מן המיגו דהשליש ורב חסדא אמר דהא הימני' כשמסרו לו דבאותו פעם ה"ל להבעל לאסוקי אדעתי' דיסיה לו מיגו. אלא ע"כ הימניה אבל השתא יהיו סותרים זא"ז והדרא קושי' לדוכתיה לומר בעל להולכה ושליש לקבלה. ודקשי' לך לא לימא כלל דאם איתא דזה נסתר דבלא"ז לא היה בעל מהימן דהא לשליש ג"כ יש מיגו וא"כ סותרים זא"ז ונשארה קושי' ג': ולשיטת התוס' קשה ג"כ ג' קושיות. חדא מ"ש הרשב"א למה לר"ת דהא הימניה ליהמן השליש מאחר דהוא שליש לקבלה ויהו כידה וכו'. קושי' ב' הוא קושי' שהקשה הרב בעל קיקיון דיונה מאי הקשה ר' אבא ארב הונא דילמא התם יש לו מיגו והכא אין להשליש מיגו כמ"ש בד"ה שליש נאמן. וקושי' ג' הוא מאי הקשה וכן לגיטין שמא ה"פ כמו דמוחל כן כאן לכתובה וכו'. והנה הוך לפי מ"ש לעיל בפי' רש"י ה"א דעל קושיא הא' מה שהקשה הרשב"א וכנ"ל הוי אמינא דהבעל נאמן מאחר שכן בעי' א' הוי לה נבא לכבוד הבעל ולקבל גט בעצמה ולא ע"י שליח ובפרט לקבלה שלא יוכל לחזור אלא כוונתה לבזותו ולכן כשראה הבעל זאת בוודאי ביטלו ואמר אי אפשי ועשאו רק לפקדון ולכן אמר דהא הימניה אכן עתה קשה קושי' הב' של הרב קיקיון מאי הקשה ר' אבא דילמא התם אין להשליש מיגו כמ"ש התו' משא"כ שם יש לו מיגו. בלא"ז ה"א דמקשה הוכית ס"ל דב"כ לית ליה לרב הונא דנאמן מכח מיגו דהוי אף במיגו טוב דאל"כ נ"ל דאם איתא הל"ל דהבעל נאמן מכח מיגו [דאי בעי] אמר דלא היית שלוחה לקבלה כלל. וא"ל דישנו עדי אמירה כ"ל דלא ידע הבעל ואילו ידע ביטל השליחות מאחר שהיה רוצה רק לבזותו ולא באתה בעצמה לקבל ממנו הגט וא"כ נ"ל הטעם דאם איתא אלא ע"כ הוכית ר' אבא דלא ס"ל לרב הונא כלל דבשליח א' לא שייך בזיון והא ראיה כמ"ש מהרש"א לעיל וגם לא ס"ל מיגו כלל וא"כ מקשה שפיר אכן עתה סותרים זא"ז דהשתא מוכח דלא איכפת להבעל אף אם עומד פנים לפנים ובזה עמה ק"ו בן בנו של ק"ו ע"י שליח דלא איכפת לן וא"כ סותרים זא"ז ונשאר קושי' קיקיון על בורי' בלא"ז ה"א תי' על קושיא קיקיון דהמקשה לא הקשה אר"ה דבאמת ידע חילוק הקיקיון רק מקשה אר"ה דשם משמע דנאמן משניהם ולעיל משמע דלא מהימן רק נגד הבעל דאל"כ ליתני אף בעידי קבלה נאמן השליש. אכן עכשיו קשה קושי' ג' מאי הקשה וכן לגיטין דילמא ה"פ כמ"ש לענין ממון כן לגיטין מוחל הכתובה בלא"ז ה"א דזה סותר דמקשה אר"ה דאמר הבעל נאמן אכן עתה זה נסתר דהוכחתן דהמקשה קאי אר"ת ונשארה קושי' ג' במקומה ודו"ק: אלא ע"כ מוכח שיטת הרי"ף ז"ל דפי' בשליח הולכה והגט בידה וראייתו מלמטה מיגו דאיבעי אמר וכו' ואין לומר דמטה מוכח כן אבל לעיל לא מוכח כן דזה אינו מדקאמר ומודה ש"מ דלעיל ג"כ איירי בזה. וא"ל לסיפוך דילמא למסה ג"כ ביד השליש ודקשיא לן למה מהימנא י"ל במיגו דאי בעי אמרה לדידה יהב בעל וסיפא נתנו לשליש דנ"א דבטות זה לא תעשה האשה דדילמא גם דשליש יטעון לפקדון והוא נאמן מאחר דהגט בידו. וא"ל איך עשתה שטות כזה מתחלה דהיא עשאת שליח להולכה י"ל דמתחלה לא ידע גם השליח מה שיאמר הבעל אבל השתא דשמע שהבעל יאמר לפקדון א"כ גם הוא יאמר כן וא"כ תעשה שטות זה אלא ע"כ מוכח דהגט בידה וא"כ לעיל מוכח גם כן. א"כ אקשה עתה מאי קאמר דאם איתא וכו' דילמא משום כיסופא דמתיירא שכוונתו לבזותו ולא תקבל ממנו אלא ע"י כפייה דבשלמא בפירושים אחרים ל"ק זה דאחר שעשתה שליח לקבלה בוודאי אין כוונתו לבזותו. אבל לפירוש הרי"ף קשה. בלא זה הוי אמינא דהוכית הבעל דוודאי אין כוונתה לבזותו דאל"כ למה עשתה שליח להולכה ה"ל להמתין עד שיתן הבעל הגט בעצמו וע"י כפייה אלא מדעשתה שליח ש"מ דאין כוונתה לבזותו ואדרבה שביישה ממנו ליקח בעצמה ממש הגט אבל השתא קשה קושיא לפי' הרי"ף דמאי אילטריך ר"ח דהא הימני' ליהמן השליש במיגו דהוי אמרי אתה נתת לה בלא זה הוי אמינא דז"א מיגו טוב דאיך יהיה הבעל שוטה ליתן לה ואימא מתיירא שיתבזה ממנה אכן עתה נסתר בלא זה הוי אמינא דלא יעשה בעל שטות זה דא"י לחזור אם יתן לה וא"כ המיגו גרוע אכן עתה קשה מאי הקשה ממתניתין [illegible] הולכה בלא זה הוי אמינא דהקשה מכח מיגו לימא מתניתין נמי מכח מיגו אם עתה נסתר ודו"ק ·

סליק

הגהות וחדושים מאת הג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל אבד"ק פרעמישלא (בעהמ"ס תפארת יוסף וכו')

דף י ע"א במתני' כל המטרות העולים כו'. נ"ב עי' בשו"ת השב"ן ח"א סי' י"ג דדייק מהרמב"ן והרשב"א דע"כ הכא לא הכשירו שטרותיהם יותר משטרות שלנו אבל עשאום שוים שלא לפוסלם משום דינא דמלכותא דינא. אבל במקום שמטר שלנו נפסל מחמת איזה חסרון גם שטרותיהם נפסל כגון בלא כ' ממלמלי אג"ק. וגם להיפוך דהיה איזה הנאי אשר נפסל בערכאותיהם גם בדינינו נפסל עיי"ש:

דף לב ע"א רש"י ד"ה ולא אמרי' לגעורי קא מכוין. נ"ב פי' כרשב"א דהקשה על רש"י דמה לנו שמכוין לגעורי מ"מ אין ביד השליח ליתן לה כיון שאומר שלא ליתן לה. הנה י"ל דמזה יהיה ראיה דרש"י סובר כדעת הסוברים השליח להולכה צריך למנותו בעדים א"כ כ"מ דאם לא ביטל כל השליחות אף שבעת א"א ליתן לה מ"מ אם נתרצה אח"כ מותרת שבו א"ל למנותו מחדש לפני עדים כיון שלא ביטל שליחותו:

דף לג ע"א תוס' ד"ה והפקיעינהו. נ"ב עי' ברשב"א שבועות דף ד' דתי' תוס' אתר אבל דמירות דלא הוי התראת ספק משום שאלה כיון דמתוסר מעשה הוא דמי ייעשר דמודקי ליה רבנן ל"ח התוס' ומש"ה גם בשבועה שלא אוכל ואכל לוקין:

דף פג ע"א תוס' ד"ה ועמדה. נ"ב ונראה מדעת התוס' דאע"ג דמית בעל תנאי לא בטיל. אבל משאר גאונים ל"מ כן. ועי' מ"ש הבה"ג גם ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פ' עיי"ש דסים דבמית בטיל תנאו ולא בטיל הגט למפרע וגם עיין בשו"ת מהרי"ט סימן מ"ה שהעיר ע"ד התוס' הללו:

דף צ ע"א גמ' א"ל רב משרשיא לרבא. נ"ב עיין ביבמות דף ל"ז. אולם כאן יותר רבותא אף דבעת שנשאה לא היה דעתו לגרשה רק אח"כ עכ"ז אסור. ועי' בהס"מ סי' קי"ט בח"מ ובב"ש תלוקי דעות אם דוקא בשעתו אסור. סליק

הגהות וחדושים למסכת גיטין

מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף ב ע"ב תוס' ד"ה דאהוה בי תוי וכו' וקשה דאמו בכיפא תלו לה. נ"ב וכי העדים יהיו תלויים לה בכיפה של ראשה רש"ל: **שם** ד"ה סתם ספרי דדייני וכו' ואפילו לר"א צריך עידי מסירה שידעו וכו'. נ"ב ר"ל אותן העדים ששליח מוסך בפניהם הגט ליד האשה צריכין שידעו שאותו יוסף בן שמעון בעלה של אשה זו עשאו שליח לזה למסור לה הגט וליכא דאיך יוכלו עידי מסירה שבכאן לדעת זאת. ע"כ מהר"ם:

דף ה ע"ב גמ' ותסברא הא מדריב"ל אמר וכו' ר' יוחנן אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. נ"ב קשה דהאיך מועיל קיום שלא בפני בעל דין הא ר' יוחנן מדויל ידי' משתלם דס"ל בב"ק דף קי"ב אין מקיימין השטר אלא בפני בע"ד בשלמא רבא לשיטתיה דס"ל התם הילכתא מקיימין השטר אפי' שלא בפני בע"ד משא"כ ר"י קשה:

דף ו ע"א תוד"ה ומבי ארדשיר כו' בהג"ה ואין זה אקטיספון וכו'. נ"ב עי' מהר"ם ומהרש"א: **ע"ב** תוס' ד"ה זבוב כו' וכתיב ותהיינה צרורות עד יום מותן וכו'. נ"ב דבריהם תמוהין דהא אנוסין היו ועוד דמבואר בירושלמי משום דנשתמש בהן הדיוט הין אסורין לדוד. שוב מצאתי בפרשת דרכים דרך המלך דרוש ב' דעמד בזה והניח בצ"ע:

דף ז ע"ב תוס' ד"ה אמר ר' יהודה וכו' דדוקא במשנה אימתי לפרש כו'. נ"ב עי' תוס' עירובין שם ועי' תוס' ביצה דף ט' ע"ב ד"ה ולא היא ועי' בחיבורי מ"ת ח"ב ועמש"ש בב"ב דף קל"ב ע"ב בגליון:

דף ח ע"א גמ' ת"ר בשלשה דרכים שוותה סוריא לא"י ובשלשה לחו"ל. נ"ב הוה מצי לאוקמי בד' לחו"ל כהיא דאיתא בב"ב דף צ' ע"ב אין מוציאין פירות מא"י לחו"ל וכשם שאין מוציאין לחו"ל כן אין מוציאין לסוריא אך משום דלקמן אוקי ברייתא זו כרבי ורבי לשיטתיה מתיר התם מהפרכי' להפרכי' א"כ ל"ד לא"י דבא"י לגמרי מותר וכאן לא שרי כ"א מהפרכי' להפרכי' וגם לא דמי לחו"ל דבחו"ל אפי' מהפרכי' להפרכי' אסור: **שם** רש"י ד"ה והמביא גט מסוריא כו' דלא שכיחי שיירתא. נ"ב והא דלא אמר דאין בקיאין לשמה משום דכבר כ' התוס' לעיל דבימי המשנה כבר למדו כמ"ש התוס' לעיל דף ה' ע"א ד"ה אי הכי רק דבחו"ל אף אי למדו גזרינן שמא יחזור הדבר לקלקולו כדאיתא שם וא"כ כאן כיון דלמעשר דינה כארץ ישראל א"צ לומר בפ"נ וא"ל כיון דעפרה טמא כחו"ל דינה כחו"ל דא"כ הקשה מהך ברייתא לר' ירמיה ולאביי דמדמי לעיל גט למעשר וכל שחשוב כא"י למעשר ה"ה לגיטין וחו"ל לאקשויי מהך ברייתא. דאף לענין מעשר חשוב כא"י אעפ"כ צ"ל בפני נכתב אע"כ צ"ל דהכא הטעם משום דלא שכיח שיירתא וא"כ לא תלוי במעשר דאף בא"י אם לא שכיח שיירתא צ"ל בפ"נ אך עדיין י"ל דהטעם משום לשמה דגזרינן שמא יחזור הדבר לקלקולו ואף דחיוב במעשר מ"מ כיון דעפרה טמא כחו"ל דיינינן ליה ולא תקשה לר' ירמיה ואביי דלעיל דמדמי לה למעשר דשאני התם דאין עפרה טמא ובכל מילי דינן כא"י ואדרבה אף חכמים מודים שם דלשאר מילי דינה כא"י ודו"ק ואדרבה קשה לטעם רש"י דמשום דלא שכיח שיירתא וא"כ במה שוותה לחו"ל בזה דגם בא"י היכא דלא שכיח שיירתא צ"ל בפ"נ אבל בשכיח א"צ לומר אבל לענין לשמה שפיר קאמר דשוה לחו"ל דאף דבקיאין צ"ל בפ"נ משא"כ בא"י: **תוס'** ד"ה ר"י אומר וכו' לכך י"ל דלא כבשו הכל עולי בבל וכו'. נ"ב וצ"ל דהא דנקט כמביא בארץ ישראל מיירי במקום שכבשו עולי בבל וכיון שהוא מקום מצער ואינו כ"כ והדבר יכול להכיר בהן שבקיאין לשמה ושמצוי לקיימן אך קשה דלפי זה הו"ל לשנויי תרוייהו כר' יהודה וכאן במקום שכבשו וכאן במקום שלא כבשו וא"ל דאי במקום שלא [כבשו] מאי אריא בספינה אפי' ביבשה ג"כ צ"ל בפ"נ דהא גם עכשיו קשה דמוקי לה כרבנן וקשה ג"כ מאי אריא בספינה אפילו ביבשה ג"כ צ"ל בפני נכתב לרבנן. והנה לפמ"ש התוס' זהו ידוע שבמקום הלז שבים שכבשו עולי בבל היו בקיאין לשמה ושמצוי לקיימו וא"כ מ"מ דמ"ד דהוו כמביא בחו"ל בשלמא למ"ד משום לשמה א"כ בחו"ל אף שבקיאין לשמה צריך לומר שמא יחזור הדבר לקלקולו כמש"ל דאף שאחר שלמדו צ"ל בפ"נ מת"ם אבל לרבא קשה ממנ"פ אם באותו מקום מצוי לקיימו אף בחו"ל אצ"ל ואם אינו מצוי אף בא"י צ"ל ובאמת כל השקלא וטריא דשמעתין דמדמי לה למעשר בדרך שינויא דמוקי לה בנסין של מערב כולהו קשה לרבא דבשלמא לרבה א"ל דכיון דעכשיו כולן בקיאין לשמה וכמ"ש התוס' לעיל דכל המשנה מיירי אחר שלמדו רק דבחו"ל אינו מועיל זאת וא"כ שפיר אמרינן דלמ"ד דהוי חשוב חו"ל לענין מעשר אינו מועיל בזה מה שבקיאין לשמה כיון דהוי חו"ל אבל לרבא אינו תלוי כלל בארץ ישראל והוצה לארץ רק במצוי לקיימו וכי משום דחייב במעשר הוא מצוי לקיימו ומ"ש התוס' לעיל סוף ד"ה עציץ כיון דשם חל על המקום צ"ל בפ"נ אף דשכיחי וגמירי היינו לרבה ונקט שכיחי דגם לרבה צריך שיהיה שכיח. דרבה אית ליה דרבא אבל לרבא אין חילוק כלל בין א"י לחו"ל דהרי הנסין שבה צ"ל בפ"נ וכן עכשיו שאין מצויין שיירות בא"י צ"ל במ"ש הר"ן וכן להיפך בחו"ל היכא דשכיח אצ"ל ומה תלוי זה במעשר. והדבר ברור דסוגיא דהכא אזלא אליבא דרבה ומכאן ראיה להראב"ד שפוסק כרבה כיון דר' ירמיה ואביי ורנב"י דהכא ע"ב ס"ל כרבה ורנב"י בתראה ספו. ומאביי ורבא הלכה כבתראי אף תלמיד נגד הרב והלכה ברנב"י אף שהיה תלמידו דרבא: **ע"ב** תוס' ד"ה אע"ג וכו' ועי' בנעני איירי התם בדפי' שם בקונטרס כו'. נ"ב בגמ' דידן דגרים בהדיא נחים ליה כנעני:

דף ט ע"א תוס' ד"ה ואינו חוזר בעבד וכו' וי"ל בדבי' ליה מהיום א"נ וכו'. נ"ב עי' תוס' לקמן דף י"ד ע"ב ד"ה הא בש"מ: **שם** ד"ה שוו למוליך ולמביא וכו' ולא יאמר בשפחה וכו'. נ"ב עפ"י ועיין בחידושי לקמן דף י"ח ע"ב: **ע"ב** גמ' בשלמא לרבנן מנינא למעוטי וכו'. נ"ב קשה למה ליה מנינא בל"ז ידעינן דלאו בכל מילי שוין מדתני דרכים ולא תני דברים כמ"ש בקידושין דף ג' ע"א דהיכא דאיכא פלוגתא תני דרכים והיכא דליכא פלוגתא תני דברים: **רש"י** ד"ה ור"א היא כו' גזירה דילמא אתי למסמך עלייהו בלא עידי מסירה. נ"ב לפי מה שכתבו התוס' לעיל דף ד' ד"ה דקי"ל דלר' אלעזר פסול בלא עידי מסירה אפילו שיש עידי חתימה כשרים א"כ ל"ש גזירה דהכא וצ"ל כמ"ש רש"י בסמוך דף י' ע"א דילמא אתי למיסמך עלייהו אהתומים ולמסרו בפניהם ובזה שכתב כאן דילמא אתו למסמך עלייהו בלא עידי מסירה אחרים כן ימסור בפניהם ועי' רש"א לקמן דף י"א ע"ב ד"ה אע"פ ששמותיהן כשמות העובדי כוכבים כשרים ואפי' בלא עידי מסירה משמע דסביר' ליה דלא בעינן עידי מסירה דוקא ואפשר דהתם אליבא דר"מ קאי דסבירא ליה עידי חתימה כרתי:

דף י ע"ב תוס' ד"ה חספא כו' דילמא אתו למסמך עלייהו בלא עידי מסירה ישראל. נ"ב רק שימסרו בפניהם עמש"ל דף ט' ע"ב ברש"י בגליון: **בא"ד** ואפילו אם נאמר ששטר מתנה שחתמו בו ישראל וכו'. נ"ב עיין לעיל דף ד' ע"א בתוס' ד"ה וקי"ל שנסתפקו בזה:

דף יא ע"א בתוס' ד"ה אבודיינא וכו' איבו אפקוד וכו'. נ"ב עי' לקמן דף ל"ה ע"א רבה בר איבו ומאביו של רב אין ראיה דהיה שמו איבו בב' יודי"ן: **ד"ה** שבתאי וכו' דשבתי שם ישראל הוא בכמה מקומות. נ"ב עי' לקמן דף כ"ג ע"ב ר' שבתי אמר חזקי': **בא"ד** כדאמר בפרק כל הבשר. נ"ב ותימה דמצינו בביצה דף ל"ב ע"ב ובבא מציעא דף י"ז ע"א שבתאי בר' מריגום והיה ת"ח כדמשמע בביצה שם: **ע"ב** רש"י ד"ה אע"פ כו' ואפילו בלא עידי מסירה. נ"ב עמש"ל דף ט' ע"ב ברש"י בגליון: **תוס'** ד"ה יתיב וכו'. אומר ר"ת דאין זה ר"ה שמוזכר סתם בכל הש"ס. נ"ב ויש לומר דתרי ר' ירמיה הוה אך התוס' בחולין דף י"ג ע"א כתבו עוד הוכחה דבערכין משמע דר"ה קטן משמואל ובחולין ובגיטין משמע דר"ה גדול משמואל וא"כ ע"כ צריך לומר דתרי ר"ה הוה ושוב אין הכרח לומר דתרי ר"י הוה אך בחבורי כנוס סופרים ערך יצחק נפחא הוכחתי דתרי ר' ירמיה הוה וגם לפי משמעות התוס' דהכא דאין זה רב הונא שמוזכר בכל הש"ס סתם ועי' שם בחולין דף כ' דהך דערכין שהי' קטן משמואל הוא ר"ה תלמידו דרב וא"כ צ"ל דגם הך דשמעתין הוא ר"ה תלמידו דרב דאלי רב הונא הב' היה גדול אפי' משמואל וא"כ הך דהכא היא ר"ה סתם המוזכר בכל הש"ס ואיך כתבו התוס' אין זה ר"ה המוזכר בכל הש"ס וע"כ צ"ל דסבירא ליה להתוס' בשמעתין דהך דבעא מיניה שמואל מרב הונא הוא ר"ה תלמידו דרב ואע"ג דמצינו בערכין דיתיב ר"ה קמיה דשמואל וי"ל באמת שר"ה היה כמו תלמיד לשמואל רק היה תלמיד ורבו צריך לו לפיכך בעא מיניה שמואל מר"ה ולעולם דשמואל היה גדול מר"ה ובזה תראה השינוי לישנא שיש בין דברי התוספות דהכא לדבריהם בחולין דהכא כתבו ושמואל היה צריך לר"ה ובחולין כתבו משמע שהיה שמואל קטן מרב הונא דכאן ס"ל דבאמת היה גדול מר"ה דהרי מצינו בערכין דיתיב קמיה דשמואל רק היה תלמיד וצריך לו רבו ועיין בחבורי כנוס סופרים שהארכתי עוד בזה דלפי זה א"צ שוב לומר דתרי ר"ה הוי רק דתרי ר' ירמיה הוה וכמ"ש שם באורך:

דף יב ע"א גמ' כי היכי דחזו ליה אינשי וכו'. נ"ב צ"ע דהא המשחרר עבדו עובר בעשה ואע"ג דאי לא משחררו מצטרך העבד לגנוב ולגזול וניחא ליה למיעבד איסורא קלילא מלמיעבד העבד איסורא רבה כדס"ל לרבי בעירובין דף ל"ב ע"ב ניחא ליה לחבר למיעבד איסורא קלילא. קשה דהא רשב"ג מדויל ידיה משתלם דהוא בעצמו לית ליה הך סברא בעירובין שם וצ"ל דל"ד הכא הברירה ביד רבו אם לא ירצה לעבור העשה דשחרור יכול לפרנסו ועוד דהכא חשוב כעין פקוח נפש שימות העבד ברעב ובזה יש ליישב ק' התוס' בד"ה כי היכי דמקשה דרבנן אדרבנן ודר"ש בן גמליאל ארר"ש בן גמליאל וי"ל דרבנן אדרבנן לא קשיא דהתם חיישי לדילמא ממנעי דאין שם עקירת עשה בפועל אבל כאן לא אמרינן דיעקור עשה בפועל לשחרר עבדו דאין כאן פקוח נפש דמאן דמרחם אבני הרי הי' ודרשב"ג אדרשב"ג לא קשיא דהתם אין כאן ריעותא לעבד זה רק להבא דילמא ממנעי ולא פרקי מזה החששא רחוקה ונדחית החששא זו בסברא קלה דכשם שמצוה לפדות אבל הכא דיש כאן קלקול בעבד זה שימות ברעב לא נסמוך אסברא קלה אמאן דמרחם ולכך יכול לומר אפרנסנו וכו' ואין כאן עקירת עשה בלבדו שהרי הרב יכול לפרנסו ולא יצטרך לעקור העשה ודו"ק: **ע"ב** תוס' ד"ה וכי תימא וכו' וי"ל דקסבר דלא חשוב ליה חוב מאי שמקבלו לזה. נ"ב ר"ל נהי דגוף השחרור חייב מכל מקום קבלת השליח ניחא ליה לעבד כיון דיכול לעשות לו החוב זה בלא קבלה זו וכיון דניחא לעבד קבלת השליח נעשה שלוחו דזכייה מטעם שליחות ואולי עשו שליח לחובתו הוי שליח הכא כאן כיון דאנן סהדי דניחא ליה בקבלת העבד אף שהוא חוב דמוטב שיעשה זה החוב על ידו מאילו יזרוק לו גט ודו"ק:

דף יג ע"א בתוס' ד"ה האומר תנו גם אי גרסינן תן גט זה אתיא מתניתין כר"מ דוקא כו'. נ"ב קשה דהא נקט עבדו סתם ומשמע אפי' קטן ובקטן של ישראל מודה ר"מ דזכות הוא לו כמ"ש התוס' לעיל ד"ה עבדא:

דף יד ע"א בתוס' ד"ה אבל מתנה וכו' ס"ד דקני מפי. נ"ב ובאמת יש סברא טובה שיועיל דהוה כאומר זכה לו דזוכין לאדם שלא בפניו: **בתוס'** ד"ה לסוף כו' אע"ג דלא הוחזקו כפרנים וכו'. נ"ב דהתוס' מפרשים אשרתא דערבלי חבילה של בגדים היו מופקדים במחוזא וכן פירש בערוך ודלא כמהרש"א וכן מצאתי בספר קרבן נתנאל שפירש דברי התוס' כמ"ש ועיין שם עוד מ"ש על מ"ש שפיר עבדת עבד לוה דלהאי לישנא מיירי בהלואה ועיין שם:

דף טו ע"א גמרא דקי"ל מצוה לקיים דברי המת כו'. נ"ב הוה מצי לשנויי דמית מקבל בחיי נותן דאז לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת כמ"ש התוס' לעיל ד"ה ור"י הנשיא וה"ה דהוה מצי לאוקמי בשכיב מרע ודמית מקבל בחיי נותן: **תוס'** ד"ה מי איכא וכו' כמו שפסול כי ליכא חד בהדי וכו'. נ"ב וקשה דמשמע דהיכא דליכא חד בהדי לא מהני ידעתי משום אחלופי ולעיל דף ג' עמוד א' כתבו התוס' דידעתי לא מהני דכשאומר בפני מרע נפשי' ודייק טפי. שוב מצאתי באליהו רבא שעמד בזה וע"ק לי מאי אחלופי שייך כיון שמעיד גם על הכתיבה כמ"ש התוס' לפני זה ונ"ל פי' התוס' כך דבעי רבא לפסול הוא ואחר משום אחלופי בקיום שטרות דנפק נבי ריבעא דמטונא אפומא דחד סהדי וכמו שפסל כי ליכא חד בהדי' משום דלא דייק כל כך ולא משום אחלופי:

דף טז ע"א גמרא אמר ר"פ הרי אמרו בע"ק חולה וכו'. נ"ב ברכות דף כ"ב עי' שם דאסקינן דחולה המרגיל מ' סאה וחולי לאונסו פטור מכלום א"כ לא אשכחן בחולה ט' קבין ואפי' למ"ד דחולה המרגיל ט' קבין מכל מקום קשה למה הוצרך לומר חולה הא גם בריא לאונסו ט' קבין וי"ל דחולה המרגיל שכיח משא"כ בריא לאונסו אך זה דוחק דליפלוג ר"פ ארבא רבי' דאסיק שם דחולה המרגיל מ' סאה ולאונסו פטור מכלום ועוד דהר"ם בפ"ד מה"ת משמע דפסק כהך דרבא ועי' בב"י באו"ח סי' פ"ח. ואמ"ד דר"פ דהכא חולק הו"ל למיפסק כוותיה דבתראה הוא ועמש"ש בברכות גבי ר"פ ורבא בר שמואל ור"ה בריה דר' יהושע כריכא ריפתא ועיי"ש מ"ש בגליון שם ואפשר לומר דאשיגרת לישנא דמשנה דפ"ג דמקוואות דתנן התם בע"ק חולה וק"ו הוא נ"ב הכא ועמ"ש שם בגליון התוס' י"ט ועיי"ש: **תוס'** ד"ה הניצוק וכו' דאין סופו ליפול בתוך הבית וכו'. נ"ב רצונו לומר בתוך הבית הראשון כיון שראשו אחר מונח על בת גושתא ויורד היין מחבית הראשון אל השני ואין סופו לחזור וליפול אל החבית הראשון שיצא משם: **ע"ב** תוס' ד"ה ומר סבר לא גזרינן וכו' ולא קאמר טעמא שמא יחזור דבר לקלקולו כו'. נ"ב ואין לומר דלא בעי' כתיבה לשמה דהא לעיל דף ד' ע"א קאמרינן דר"י בעי כתיבה וחתימה לשמה:

דף כ ע"א גמרא שאני עלה של זיתים דחזי לאיצטרופי כו'. נ"ב אע"ג דאיסורי הנאה מדאורייתא ג"כ יכול לבטלם דמה"ת מבטלין איסור יבש ביבש חד בתרי בטל מסתמא כתיבת הגט על דבר יבש הוא. מ"מ כיון דרבנן אסרו לבטל חשוב תו אין ראוי אף מן התורה ועי' בספרי מלא הרועים ערך איסור דרבנן אי חשוב ראוי מה"ת: **תוס'** ד"ה אי וכו' וי"ל דר' יוסף בשמעתין לא סבר לה כוותי' כו'. נ"ב משמע דלר"פ כשר סתמא גם בגט וקשה לדידיה ממתניתין דהכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום התורף אמאי וכן הקשה הרב פני יעקב דף קי"ב ועי' בשעה"מ פ"ג מה"ג ה"א מ"ש בזה: **שם** ד"ה משמי' דרבים כו' ולקמן איפכא כו'. נ"ב עי' מהר"ם: **ע"ב** ד"ה בכתובת קעקע וכו' מ"מ הוה גט כו'. נ"ב לפמ"ש התוס' בבא מציעא דף י' ע"ב ד"ה דאמר דהיכא דאין שליח לדבר עבירה השליחות בטל וא"כ הכא הסופר והעדים הן שלוחים ועבדו איסורא שכותבו כתובת קעקע ובטל השליחות והתוס' בעצמם כתבו לעיל דף ט' ע"ב דמדבעי שיאמר לסופר כתוב לעדים חתמו ש"מ דבעי שליחות. אך י"ל דמיירי דהוא בעצמו כתבו ולא סופר והעדים יש לומר דלא חתמו עצמם בכתובת קעקע רק כפשוטו ואע"ג דיכול לזייף מה איכפת לן בחתימת עדים אי יכול לזייף דהא ודאי אינ' מזויפת חתימת עדים דהרי עדים מכירין חתימתן ואי זייפו תפסוד כל הגט והך דכתוב על איסורי הנאה י"ל ג"כ דהבעל כתב והעדים אף שחתמו על איסור הנאה לא עבדו איסורא שהרי אין להם הנאה מזה בשלמא הבעל יש לו הנאה שמרויח נייר אחר אבל העדים מה הנאה להם בזה. לכך י"ל דמיירי שאף הסופר כותב דגם הסופר אין הנאה מזה אף שנוטל שכר כתיבה ז"א מחמת איסור הנאה דאף אם היה כותבו על נייר היתר היה נוטל שכרו משלם שוב ראיתי בתשו' נו"ב סי' ע"ו ע"ז שפלפל בהך דאיסורי הנאה ולפמ"ש לא קשה מידי ודו"ק ועי' באה"ע סי' קכ"ד בב"ח ובח"מ שהאריכו בזה אי מותר לכתחלה ולמ"ש באמת הבעל אסור לכתחלה אבל אם נתן הבעל לסופר לכתוב אזי הסופר מותר אפילו לכתחלה:

דף כא ע"א תוס' ד"ה אטו וכו' בע"כ תתגרש מכח שליחות וכו'. נ"ב צ"ע אף דהמתנה זכות הוא לה מ"מ הגט חוב הוא לה שוב מצאתי בפ"י שתמה ע"ז וראי' לדבר דבכה"ג הוי חוב ואין זכין ממ"ש הרא"ש לקמן בפ' השואל סי' ט"ו בפרוזבול דמזכה לו קרקע ע"י אחר אע"ג דחוב הוא לו בפרוזבול הקילו עכ"ל והרי התם המתנה הלז הוא זכות גמור רק שאח"כ נצמח ממנו חוב שיכול לכתוב פרוזבול מכ"ש כאן שגוף המתנה הוא חוב שבזה מתגרשת דגיטה והמתנה באין כאחד: **ע"ב** תוס' ד"ה יצא כו' דשקיל ליה ויהיב לה ניהליה כו'. נ"ב אבל אי שבר אסור אע"ג דהוא תלוש וא"ל משום דחשוב מחובר משום שהוא נקוב ויונק מן הארץ ז"א דהא זה לא חשוב מחוסר קציצה דהרי גם כשנותן לה כל העציץ צריך שיפסק היניקה מן הקרקע כמו שכתבו התוס' ואפ"ה לא חשוב מחוסר קציצה כמ"ש התוס' בסמוך. שוב ראיתי דא"צ לזה דבעציץ אינו מחובר אף שהוא נקוב רק הזרעים שבתוכו חשיבא מחובר וכמבואר לקמן בגמרא דף כ"ב ע"א דעציץ קונה במשיכה כדבר תלוש:

דף כב ע"ב תוס' ד"ה והא וכו' אבל סיפא דדייקינן מדפסל כנעני לענין הבאה כו'. נ"ב אבל כנעני אדעתיה דנפשיה קעביד דאסור אף בעומד על גביו:

דף כד ע"א בתוס' ד"ה אימור כו' שיכול לומר בשעת גירושין עדיף טפי כו'. נ"ב תימה דלשליח האמינו חכמים לומר בפ"נ ובשעת קבלה תו לאו שליח הוא רק בע"ד שוב מצאתי בחידושי רשב"א שתמה עליהם בזה:

דף כה ע"ב תוס' ד"ה דברי ר"מ וכו' דר"י דאמר לעיל אף אחרון אינו פוסל וכו'. נ"ב והוי מצי לשנויי ע"ז שאני התם דכתיב וכתב לה לשמה וכ"כ התוס' בב"ק שם: **שם** ד"ה ולבי וכו' הא לרב בתולה בדעת אחרים אית ליה ברירה וכו'. נ"ב עי' בתוס' יומא שם שמתרצים דשופרות משום תולה בדעת עצמו עיין שם:

דף כו ע"א תוס' ד"ה חוץ וכו' גבי שלשה דברים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ליתני וכדברי ר"א בארבע. נ"ב וי"ל דמילתא דאיתא בקידושין לא קתני שוב מצאתי ברשב"א שכ"כ:

דף כז ע"א תוס' ד"ה הא אמר תנו נותנין וא"ת וכו' אפי' לזמן מרובה לפי' קמא וכו'. נ"ב ר"ל לתירוץ קמא שכתבו בדיבור הקודם דאי לאלתר פשיטא: **שם** ד"ה בי דינא דר"ה וכו' ועוד דאין רגילות וכו'. נ"ב קשה למה הוצרך לפרש דמיירי בידוע שנפל מיד השליח כיון שפי' במקויים ע"כ נפל או מיד השליח או מיד האשה: **ע"ב** תוס' ד"ה מצאו וכו' בפרק בתרא דיבמות מדקדק מכאן דסימנין דאורייתא וכו'. נ"ב דאי סימנין דרבנן אף ששליח אומר סימן שהיה קשור בכיס וארנקי שמא גם אחר ג"כ היה קשור בכיס וארנקי ואין זה הגט וכיס וארנקי שלו רק של אחר:

דף כח ע"ב תוס' ד"ה והא וכו' מ"ש מההיא דפ' האשה. נ"ב וי"ל דהתם עכ"פ אחד חייב בודאי קרבן נזיר וגם בהקרבת קרבן יוצא אחד ודלי הובתו מקרבן נזירות וכהאי הוא שידחה עבור זה הסמיכה אבל הכא אי היא מותר הפסח א"כ לא תטעון כלום עבור קרבן פסח שהרי אינו חייב ועבר עבירה שהקריב מותר הפסח בלא סמיכה:

דף כט ע"ב תוס' ד"ה שקול וכו' אעפ"י שהזכירו לבסוף וכו'. נ"ב וי"ל דהתם לענין תשלומין וכאן לענין פסול הגט לא תלוי רק בקפידת הבעל ובהלשון שאמר לו שוב מצאתי בר"ן שכ"כ:

דף ל ע"ב תוס' ד"ה איכא בינייהו וכו' עסה"ד מאי בינייהו. נ"ב ע' מהר"ם:

דף לא ע"ב תוס' ד"ה אי הכי וכו' עסה"ד ואז היא עזה וקשה כו'. נ"ב וכ"ה בב"ב דף כה ע"א ברש"י ובתוס' דרוח מזרחית כשאינה לפורענות היא רכה וניחה וכשהיא לפורענות היא קשה: **שם** ד"ה אנא וכו' ויתיב רבא קמי' דר"נ וכו'. נ"ב וכ"ה בב"ב דף ק"ב ע"א יתיב רנב"י אחורי דרבא ורבא קמי' דר"נ:

דף לג ע"א גמ' ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה וכו'. נ"ב עמ"ש בגליון עירובין דף כ"ג ע"א אי שרינן לה לכהן ואי יש לה כתובה ממנו כיון דאפקעינהו לקידושין י"ל דאין כאן גירושין ואין לה כתובה ומ"ר לכהן ועי"ש שהוכחתי דיש לה כתובה ואסורה לכהן משום ריח הגט: **תוס'** ד"ה ואפקעינהו וכו' ורוב אין מגרשין נשותיהן וכו'. נ"ב תימה בכה"ג דהיא מוגה בוודאי יגרשנה ולגירושין קאי בודאי: **בא"ד** דאל"כ נזיר שהיה שותה יין וכו'. נ"ב עי' תוס' מכות דף ו' ע"ב ד"ה במאי קמיפלגי שכ' בע"א ועי' בספרי מ"ה ערך התראת ספק: **ע"ב** תוס' ד"ה צריכי כו' ותימה כו'. נ"ב עי' רש"א:

דף לד ע"א תוס' ד"ה יתומים וכו' אע"ג דשמא ימצא עובר זכר וכו'. נ"ב ושאינו ילוד אינו מאכיל בתרומה לעבדים: **שם** ד"ה ב"ד וכו' אפילו בדבר ששייך בו גוד או אגוד וכו'. נ"ב היינו היכא דתרוייהו צריכי להאי ולהאי דבזה תיקנו גוד או אגוד: **בא"ד** ועוד ה"מ שיש שדות וכו'. נ"ב ר"ל אבל אין יכולים הב"ד לסלק חלק העובר במעות בדבר דשייך גוד או אגוד: **בא"ד** כשחזר וחלקו עמו וכו'. נ"ב עי' תוס' בב"ב שם שמפרשים דמיירי שהיה ב' שדות ונטל אחד שדה אחת בגורל והב' השני בגורל ושדה הב' נשאר בלא גורל עד שיבוא השותף הג' וכשיבוא ויפול אותו השדה על חלקו ישאר החלוקה קיים: **ד"ה** התם ממונא וכו'. אע"ג דרבי גופי' וכו'. נ"ב עי' רש"ל ורש"א: **ע"ב** תוס' ד"ה והיא וכו' ומהתם נמי משמע וכו'. נ"ב עי' רש"א בד"ה בא"ד בסוף דבריו:

דף לה ע"ב תוס' ד"ה ליחוש וכו' בלא ר"ה הוה מצי לאיפרך אמתניתין וכו'. נ"ב עי' מהרש"א שהקשה דהא י"ל דאמשנה א"י להקשות די"ל דמדרינן ברבים וקי"ל דממנ"פ דאי רוצה לאוקמי מתניתין בנדר ברבים א"כ גם לר"ה מצי לאוקמי ע"ד רבים אלא ע"כ ס"ל מדתני במשנה סתם נודרות משמע אף בלא רבים: **בא"ד** כיון דאינה באיסור כל ימיה. נ"ב דס"ל כר"א דיכול להפר נדרים שעתידה לידור דזה דוחק לאוקמי מתניתין כיחידאה ובפרט דר"א שמותי הוא: **שם** ד"ה ותני עלה וכו' דקתני פסול עד שידור הנאה וכו'. נ"ב ומשמע אפי' לא גירש דאל"כ למה ליה שידור הנאה כיון דכבר גירשה וא"ל דחיישי' שמא יחזירנה דא"כ הדרא קושיא לדוכתא ליחוש דילמא אזיל לגבי חכם:

דף לו ע"א תוס' ד"ה אמר אמימר וכו' משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה וכו'. נ"ב י"ל דאי היה מדירו ברבים לא הוה לו הפרה לעולם אפי' לדבר מצוה כמ"ש התוס' לעיל דף ל"ה ע"ב סוף ד"ה אבל נישאת עי"ש לכך הדירה ע"ד רבים שיהיה לו מקום להתירו אם יבינו שהוא צורך מצוה שלא ימצא מלמד להועיל דדייק כוותיה וכיון שהיה באמת אח"כ דלא אשכח דדייק כוותיה והתירוה: **ע"ב** ברש"י ד"ה בי דינא דנהרדעא וכו' הוי בי דינא דר' אמי ור' אסי כו'. נ"ב לא הוי בי דינא דרב אמי ור' אסי ועפ"י שדחק מאד בזה ולענ"ד נראה להגיה כמ"ש: **תוס'** ד"ה אלא אי"כ וכו' אין ב"ד והתם מסתמא פשט ויכולין לעמוד. נ"ב אא"כ גדול משמע דגדול יכול להתיר אף פשט ויכולין לעמוד וי"ל דלרבותא דמילתא נקט דאף בלא פשט אין יכול להתיר אא"כ גדול והכא אין גדול מכנה"ג וכ"ש דמסתמא פשט: **בא"ד** ימיהו בדבר שלא תיקנו וכו'. נ"ב ר"ל אע"ג דלא פשט אף קטן יכול להתיר הכא דפשט איסור בעיר א"י אף שלא פשט רק באותה עיר חשוב פשט ואין יכול קטן להתיר רק גדול:

דף לז ע"א תוס' ד"ה אלא מעתה וכו' ויש לו משכת בידו וכו'. נ"ב עי' רש"ל ורש"א:

דף לח ע"א גמ' הא א"ר חנינא בר רב קטינא וכו'. נ"ב ביבמות דף פו ע"א הגי' א"ר אחא א"ר קטינא א"ר יצחק ולקמן דף מ"ג ע"ב הגי' ר"ח בר קטינא: **תוס'** ד"ה אבל וכו' לא קני עבד עברי אלא בכסף וכו' צ"ע דהכא בעבד כנעני איירי שוב מצאתי בפ"י שתמה בזה: **תוס'** ד"ה ואיזהו כו' וסברי כרבא דלעיל כו'. נ"ב עי' רש"ל ורש"א: **תוס'** ד"ה א"א וכו' כיון דאמר ישתעבד וכו'. נ"ב ר"ל כיון דהכא היה לאחר יאוש. לרבא ישתעבד לרבו שני כיון דלשום עבדות פרקוהו כמו שאמרו ואף אי סבירא ליה לשמואל כרשב"ג מ"מ כבר כתב התוס' דלרבא גם לרשב"ג בלשום עבד ישתעבד לרבו שני ורבו שני הא לא אפקריה ויצטרך גם שחרור מרבו שני אך קשה דהא רבו שני לא קני ליה אלא למעשה ידיו א"צ לשחררו כיון שאין גופו קני ליה וכדאיתא בקידושין דף ט"ו דדייק דע"ע גופו קני ליה דאי לא למה ליה גם שחרור לימא לית יל וא"כ כאן דלא קני ליה גופו לא שייך גם שחרור מרבו שני כיון דאין גופו קני ליה וגם לא מרבו ראשון

והא לאחר יאוש וגם הפקירו : ע"ב תוס' ד"ה גופי'. מיהא איכא לדמי לא קאמר וכו'. נ"ב אבל כאן ס"ל דאינו יכול להקדיש גופי' בשום אופן וכ' הרשב"א ואפשר דאית ליה שום לימוד מקרא דא"י להקדיש גופו ליאסר בהנאה : באו"ד ולא מיירי במקדיש בלשון חרם וכו'. נ"ב דלשון חרם משמע איסור הנאה ועבד לא שייך בית איסור הנאה דא"י להקדיש גופו ליאסר בהנאה :

דף לט ע"א תוס' ד"ה אלמה וכו' דאבא שאול. נ"ב ס"א ואבא ועי' רש"א : ע"ב תוס' ד"ה מה אשה כו' והפדה לא נפדתה כו' נ"ב או חופשה לא ניתן לה :

דף מ ע"א תוס' ד"ה אותו העבד וכו' תיפוק ליה משום דאסור בשפחה כו'. נ"ב דבריהם תמוהים שוב מצאתי בפ"י שתמה על דבריהם עי"ש : באו"ד דסבר רשב"ג. ע' פ"י : ע"ב תוס' ד"ה הודאת בע"ד כו' והא דבעי. נ"ב ועי' רש"ל ורש"א :

דף מא ע"א תוס' ד"ה אשה אינה גובה וכו' וכן מוכח בירושלמי. נ"ב פרק אלמנה לכ"ג הלכה א' : באו"ד אמר ליה ר' אלעזר אוכלין בתרומה מכותו כו'. נ"ב דעבדי נכסי צאן ברזל אוכלין בתרומה אף כשהיא אינה אוכלת כגון אלמנה לכ"ג אינה אוכלת ועבדי נצ"ב אוכלין מכח הבעלים : ע"ב רש"י ד"ה רכ"ע גו"ש עדיפא כו' איהו עדיפא מהיקש כו'. נ"ב משמע דהיקש דן אדם מעצמו לרש"י וקשה לדברי רש"י סוכה דף לא ע"א ד"ה ור"י סבר לא מקשינן לולב לאתרוג ועיין במשנה למלך פ"ב מהלכות ק"פ שעמד בזה ותירץ דרש"י בסוכה לא כ"כ אלא אליבא דר"י אך קשה מדברי רש"י חולין דף כ ע"ב ד"ה אדרבה איפכא מסתברא דמבואר שם מרש"י דאף היקש בסיני נאמרה וצ"ע :

דף מב ע"א תוס' ד"ה הא דאמר וכו' כמו במקדש שתי אחיות וכו'. נ"ב יל"נ דלא דמי דדווקא היכא דהחסרון מצד המקבל דלא יכול לקנות כמו בשחרר חציו שבזה אחר זה לא קני מצד עצמו דאינו יכול להשתחרר חצי אבל באומר כולו יכול להשתחרר מצד עצמו רק מצד שכבר נתן כל נכסיו לעבד קמא ואין ביד אין לשחררו ולכך בכת א' יש ביד אדון לשחררו קנו שפיר ול"ד לב' אחיות דהתם ג"כ חסרון מצד המקבל דהיינו האחיות שהרי לאשה אחרת יכול לקדש רק לזו לא תפסו קידושין הואיל והיא אחות הראשונה ודו"ס

דף מד ע"א גמ' ת"ש וכו' לפרהנג. נ"ב עי' ב"ק דף קי"ז ע"א לפרהנגא דמלכא :

דף מה ע"ב גמ' ש"מ ס"ת שנמצא וכו'. נ"ב קשה דלפמ"ש הר"ן בשמעתין דאם הוחזק שבזוז עובדי כוכבים ספרי יהודים דאז קורין בהם לכ"ע והכא ע"כ בהכא מיירי דהא אמרינן מפני תיקון העולם דלא לגרבו ולייתי טפי וא"כ מאי מקשה ש"מ דבאמת בכה"ג קורין בו לכ"ע אלא ודאי דאף בכה"ג אין קורין אך קשה מ"מ מנ"ל להקשות דילמא לעולם אימא לך ס"ת שנמצא ביד כנעני אין קורין והכא שאני דידעינן דשבו מידי ישראלים וי"ל דהא באמת גם בנמצא ביד כנעני לא שכיח שיכתוב ס"ת דזה לא שכיח כלל ואפי' מיעוט שאינו מצוי אינו וע"כ דמ"ד אין קורין ס"ל דלא פליג רבנן דאי לא הא לא קיימי הא דאי שרית נמצא סברי דכנעני כותבו ואפ"ה שרינן ליה וא"כ לפי טעם זה גם בידוע לו שבזוז ליתסר משום מראית העין :

דף מו ע"א תוס' ד"ה אמר כו' ומיהו אשכחן ר"מ דסבר יש קנין כו'. נ"ב ושיטת הירושלמי פ"ה דדמאי דר"מ סבר אין קנין וכ"כ הר"ע מברטנורה שם משנה ח' ועי' בתוס' מנחות דף ס"ו ע"ב בתוס' ד"ה ס"ק דע"ז משנה ח' שהאריך בזה : ע"ב תוס' ד"ה מביא פו' כשילקטן לשלחן ביד אחר כו'. נ"ב לר"ת צ"ל דדעתו היה הלקוחה מתוך הבית והיה על ידו רק ההבאה והיה ע"י אחר ולפי' רשב"ם א"ש ודו"ק :

דף נא ע"א תוס' ד"ה תניא נמי הכי כו' ולבסוף דלא קאי יאמר. נ"ב ע' ברא"ש :

דף נב ע"א תוס' ד"ה לכתא כו' לכך נראה דהכא בכרגא. נ"ב עי' מהר"ם :

דף נג ע"א תוס' ד"ה שלא כו' דלא שייך למיפטרי' כדי שיודיעו. נ"ב עי' רש"א : באו"ד דאין רגילות שיחזור מהוראתו כו'. נ"ב עי' תוס' סנהדרין ל"ו ע"ב שכ' דחכם אף אי מחייבת ליה מודע ליה : תוס' ד"ה העושה כו' וה"ה דכי עבוד כו'. נ"ב עי' בתוס' ב"ק דף צ"ח ע"א ד"ה הקמ"ל : שם ד"ה בדיני כו' ואע"ג דלא מינכר מחייב בדיני שמים כו'. נ"ב עי' ברא"ש ומהר"ם : בסוה"ד אלא בהיזק שאינו ניכר. נ"ב ורבה ס"ל היזק שאינו ניכר לא שמי' אבל למ"ד שמי' היזק חייב ועי' בתוס' ב"ק שם ובפ"י שם : ע"ב תוס' ד"ה גולן כו' דבעי לאוקמא הך משנה דגזל מטבע ונפסל. נ"ב לאו אגזל מטבע קאי התם רק על חמץ ועבר עליו הפסח דהוי איסור הנאה ומוקי לה כר' יעקב דס"ל אומרים באיסורי הנאה הש"ל :

דף נד ע"ב גמ' והא הכא דמדאורייתא חד בתרי בטל. נ"ב עי' פלתי סי' צ"ט ס"ק ה' שהקשה נהי דמדאורייתא לא בטל מ"מ הא דאסור לבטל במזיד הוא רק מדרבנן דמה"ת מותר לבטל לדעת התוס' הר"ן והרשב"א וא"כ האיך קנים שוגג אטו מזיד דמזיד גופה מה"ת מותר ועי' בספרי מלוא הרועים ערך ביטול איסורים שישבתי זה ועפמ"ש בתשו' נודע ביהודה מהד"ת חלק י' סי' מ"ה דביבש ביבש כ"ע אסור מה"ת לבטל : רש"י ד"ה נאמן כו' כגון שהודיעו בין שחיטה לזריקה. נ"ב עיין בסקנ"א ודבריו תמוהין דודאי ע"כ האי דכה"ג ביום הכפורים מייתי ראי' דאף דאין בידו נאמן דלא כר' אמי וכן פירש"י לקמן להדיא ד"ה האמינתו ואפי' לאחר זמן ועי' בק"נ על הרא"ש סי' י"ג ועפמ"ש דבריו מופרכים :

דף נה ע"א גמ' גזירה שמא יאכיל חרש בהרשת כו'. נ"ב עיין רש"י יבמות דף קי"ג ע"ב ועי' רש"א : רש"י ד"ה אי שרית לראכיל כו' ואיכא למ"ד ביבמות כו'. נ"ב באמת לא מצינו שם חולק ע"ז רק לר' יוחנן אמרינן שם דספוקי מספקא ליה אבל לחלוק בהדיא לא מצינו שם ואביי דדחי שם י"ל לדחויא בעלמא אבל לפי האמת י"ל דס"ל ג"כ דאין מצווין להפרישו : תוס' ד"ה ועל הקטנה כו' דקטן אוכל נבילות הוא כו'. נ"ב עי' תוס' שבת דף קכ"א דס"ל בקטן שרגיע לחינוך מצווין להפרישו וא"כ מאי מקשה דהכא סתמא קטנה שאוכלת אף דכבר הגיעה לחינוך ועי' במג"א סי' שמ"ג : באו"ד מאכילה בידים כו'. נ"ב ועי' בנזיר דף כ"ט ע"א קסבר בתוס' א"צ לחנכו ועי' בב"י סי' תרמ"ז וביומא פ"ב ועי' חידושי רשב"א הובא בב"י סי' שמ"ז אבל תרומה דרבנן מותר להאכילה בידים הואיל ויש לה נישואין דרבנן וגם לדעת הרשב"א מותר להאכיל לקטן איסור דרבנן ולהרמב"ם אסור ודעת התוס' אין הכרע מכאן כדכתיבנא : בסה"ד קטנה היא כו'. נ"ב ויש לדקדק דאכתי איכא למיגזר כיון דהך אוכלת כתב התוס' לעיל דמיירי במאכילה בידים א"כ יש ליגזור שמאכילה בידים תרומה דאורייתא דאיסור מה"ת ולא תאכילם ועי' בפרמ"ג סי' שמ"ג שמסתפק אי לוקה ע"ז ויש לומר כמ"ש רש"א בשמעתין דלא גזרינן בפקח שיאכילה הואיל ופקח הוא יודע שתרומה דאורייתא אסור לה רק קושיות התוס' דנגזור שתאכל מעצמה תרומה דאורייתא ותי' זה תירץ אחי הבחור מ' ישראל חיים ועי' בתוס' יבמות דף קי"ג שתירץ באופן אחר ועמש"ש : ע"ב רש"י ד"ה ומה טעם כו' אינה קריבה. נ"ב מתורץ קושיית תוס' ד"ה שלא ונראה דגם לרש"י אף אם נשחטה אין זורקין דמה דעדיין שייך שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות על הזריקה ותמי' לי על התוס' הנ"ל דמה הוצרכו להוכיח מחמת קושייתם בל"ז הסברא פשוטה כי אחר זריקה מאי מועיל שלא תכפר שלא יאמרו סוף סוף אכל המזבח גזילות ויש לתרץ דעי"כ לא יביא חטאות גזילה שמא יודע לרבים ולא יתכפר לו בזה ודו"ק :

דף נט ע"ב תוס' ד"ה נתפרדה החבילה. הר"י בר"י. נ"ב לפי פירש"י צ"ל ר"י הלוי וכ"כ רש"א ומהר"ם.

דף ס ע"א תוס' ד"ה תורה כו' שאותם לא נאמרו על הסדר. נ"ב עי' רש"א ומהר"ם : שם ד"ה פרשת טמאים כו' דלא יתכן לר"י הגלילי. נ"ב עי' רש"א ברש"י ד"ה פ' טמאים :

דף סא ע"א רש"י ד"ה קוקרי. נ"ב עי' רש"י שבת דף י"ח ע"א שלא פי' כן :

דף סב ע"א רש"י ד"ה נותנת לה אלמא חשודה אשת ע"ה. נ"ב אבל אשת חבר שוכחת ונותנת לתוך פיה עי' רש"י חולין : שם ד"ה בכפישא או באנחותא. נ"ב עי' ברש"י נדה דף ד' ע"א וצ"ע : תוס' ד"ה אשרתא כו' שלום עליך. נ"ב עי' בקרבן עדה שמתמיה על דבריהם בזה : שם ד"ה שלמא למר כו' גונב דעת הבריות. נ"ב עי' בזוהר פ' וישלח ד"כ דאין בזה גניבת דעת וכן עשה יעקב בהשתחוותו לעשו וכן דוד מה שאמר לנבל ואמרתם כה לחי כולהו לקב"ה קאמר וכן בנבוכדנצר דאמר מרי חלמא לשנאך ופשריה לערך : ע"ב תוס' ד"ה איש לקבלה כו' לא שייכי. נ"ב עי' רש"א ורש"ל :

דף סג ע"א תוס' ד"ה רבי כו' סתמא דמילתא. נ"ב עי' בר"ן פרק האומר : ע"ב גמ' מאן שמעת ליה. נ"ב צ"ע לפמ"ש התוס' לעיל עמוד א' ד"ה רבי דהיכא דלא אמר ליה שליח אשתך אמרה קביל לי גיטי אף רבי מודה א"כ אף כרבי מצי אתיא כאן. מיהו אף אי אתיא כרבי מרבי נשמע לר' נתן דשאני הילך מהולך : שם התם ספק ממונא כו'. נ"ב ואף דאיכא חילוק בין מתנה לחוב ופקדון עי' בר"ן מ"ש בשם הר"ב"ן :

דף סד ע"א תוס' ד"ה שליש נאמן כו' ומודה רב הונא. נ"ב וי"ל דלעולם אף דיש לשליש מיגו לא מהימן דהוה כמיגו במקום עדים דאנן סהדי דאי לגירושין יהבה ניהלה לדידה הוי יהיב אבל היכא דאי אמרה איהי קמאי דידי הוי מיגו בעיקר עדים דאי אמרה לדידי יהבה נהלי אין כאן עדים : שם ד"ה אסור כו' לא סמכינן אדיבורא בעלמא. נ"ב כיון שאין להם איסור בזה. אבל להך דמתקדשת אמרינן אם איתא דנתקדשה לא היתה חוזרת ומתקדשת כמ"ש לעיל בדבור זה משום דשם אף לדידה איכא איסור כמו לדידיה : באו"ד מיתקנן לדידיה. נ"ב ר"ל שלא לקנוס רק לו מלהביא קינין כל ימיו : ע"ב תוס' ד"ה וכל. לא תתקדש. נ"ב לפמ"ש התוס' בקידושין דמיעוט קטנים לא גמרינן מהיקשא ה"נ י"ל כאן והא דממעטינן שטר אירוסין שלא לשמה מויצאה והיתה משום דעיקר שטר לא ידעינן בקידושין רק מגט כמ"ש בחידושי באורך ואפשר כוונת התוס' דלא תתקדש ע"י אביה כיון דשטר מגט ילפינן ובגט א"י להתגרש ע"י אביה ועדיין צ"ע ודו"ק :

דף סו ע"א גמ' אמר ר"ח לימדני יונתן בני וכו'. נ"ב עי' יבמות דגרים יונתן ועי"ש בפירש"י

דף סח ע"א גמ' מפא גבי כובא דההיא ארמלתא וכו'. נ"ב בערוך נראה דגרים כוכא עי"ש

דף סט ע"א גמ' דמעלי ליה לברסם. נ"ב עי' חולין דף ק"ה ע"ב דגרים כרסם בכ"ף : ע"ב רש"י ד"ה אטרף אדרא עלין של עץ ששמו אדר וכו'. נ"ב בר"ה דף כ"ג ע"א ארונים עדי ופירש"י עדי לוירו שם האילן ואת פריו קורין ביי"ש :

דף ע ע"א גמ' ליתי ג' קפיזי קורטמי דהוחי וכו'. נ"ב דחורי וכמ"ש רש"י :

דף עא ע"ב רש"י ד"ה טעמא דלא אמר להם תנו וכו' ובהא אפי' ר"מ מודה לקמן. נ"ב לעיל וי"ל דרש"י גרים התקבל אחר מי שאחוז : תוס' ד"ה הב"ע דלא אמר אמרו וכו' כיון דכתבו לאו דווקא וה"ה תנו. נ"ב עי' רש"א :

דף עב ע"ב תוס' ד"ה אמר רב הונא וכו' וקאמר דפסומי מילי נינהו ופריך פשיטא וכו'. נ"ב באמת לא מקשה שם הש"ס פשיטא דודאי אף בלא פסומי מילי אינו מועיל התנאי שלה דבדידי' קיימא מילתא וא"כ מקשה דע"כ לא ס"ל כר"ה דא"כ בלא דבריו יכול לחזור וע"כ ס"ל דמגרש בלא תנאי וגומר בדעתו לגרשה אף אם יעמוד וא"כ אף אי לאו פסומי מילי אינו מועיל תנאי שלה ועי' בדברי התוס' בב"מ שם שבאמת מבואר מדבריהם שם דסוגי' דהתם לא ס"ל כר"ה ונתיישב להו בזה קושי' דהכא ובזה מיושב דלא סתרי דבריהם אהדדי כמ"ש בפ"י כאן דבדיבור הקודם כ' שם דמיירי שנתרצה וגמר בדעתו לגרש בלא תנאי וא"כ מאי מקשת בדיבור שאח"ז מר"ה דהכא ולפמ"ש לק"מ דכוונתם שם בדיבור הקודם דע"כ רב זביד שם לא ס"ל כר"ה דאם עמד חוזר ועל כן צריך לומר הטעם דס"ל דגמר בדעתו לגרשה אף אם יעמוד ולא דידעינן כן בפירוש רק דבכל חולה ס"ל כן. אך קשה דהא רבה ורבא דהכא אף דפליגי אר"ה מ"מ משמע דס"ל דאינו גומר לגרשה בלא תנאי רק משום גזירה שמא יאמרו כו' וא"כ מנ"ל להתוס' בדיבור הקודם שם דאיירי דגמר לגרשה בלא תנאי וע"כ דמוקי דידעינן בודאי בזה החולה שם דגמר לגרשה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא פשיטת פני יהושע דמאי מקשה בדיבור שאח"ז לר"ה דהכא וצ"ע איך שיהיה דברי התוס' דהכא תמוהין.

ולק"מ קושייתם כמש"ל וקו' הש"ס שם דא"כ ר"ז לא ס"ל כר"ה דא"כ אף דפסומי מילי מ"מ בל"ז אם עמד חוזר וע"כ דלא ס"ל כר"ה וא"כ מקשה מאי קאמר פסומי דאף אי לא פסומי מילי לאו בדידה קיימא. ולק"מ קושייתם וצע"ג :

דף עד ע"ב תוס' ד"ה רבא אמר וכו' וכיון שלא הוצרך וכו'. נ"ב משמע דווקא לא התחילו כלל במלאכה וכדעת הראב"ד הביאו הר"ן כאן והריטב"א בב"מ שם אבל דעת התוס' בב"מ שם וכן דעת הר"מ בפ"ט מהל' שכירות למדקדק בלשונו דאפילו התחילו אין להם אלא מה שעשו ולהבין גוף סברת התוס' מ"ש כיון שלא הוצרך אינו שכירו דבאמת בהך דאתי מיטרא י"ל מזל בעה"ב גרים או מזל הפועל וכ"ז כשהוא פועל אבל הכא כשלא הוצרך אין לו שם פועל כלל לומר עליו מזל גרים אבל אריס שעושה שאר מלאכות יחול עליו שם אריס שייך לומר מזלא גרים ולפי זה בפועל היכא דהתחיל במלאכה חל עליו שם פועל ושייך נ"כ לומר מזלא גרים. עי"ל דבפועל כיון שלא הוצרך אינו שכירו ובא ותבע הפועל לבעה"ב שכירתו כיון שאין עליו שם שכיר דאין לפועל שום דררא דממונא על הבעה"ב משא"כ אריס דבעבודתו שאר מלאכות השדה [עליו וזכה] בשכירתו ואין כח לבעה"ב [נמחק כאן איזה שורות וחבל] ואפי' לא יצטרכו לדלות דלכאורה ל"ד דבשלמא שאר אריסין אין נוטלין בעבור הדלי' לבד כי עושין גם שאר מלאכות אבל זה נוטל תלתא בעבור הדלי' לבד ולפמ"ש כוונתם כמו דהתם אינו יכול לנכות להם עבור חסרון הדלי' ה"ה הכא כיון שכבר זכה ועושה כל מה שצריך לעשות בשדה :

דף עז ע"א גמ' אבל גנב דליתי' וכו'. נ"ב תוס"ל אבל גנב דעבירה הוא הו"א דאין שליח לדבר עבירה קמ"ל דבחצר כיון דבע"כ מותיב הוי שליח כדאיתא בפ"א דב"מ וי"ל דזהו דווקא לר"ל דס"ל שם בב"מ חצר משום שליחות איתרבאי אבל הכא עבוד צריכותא אליבא דכ"ע אף לר"י דס"ל משום ידו איתרבאי ודו"ק : ע"ב גמ' ומר סבר חצר משום שליחות איתרבאי וכו'. נ"ב קשה דהאיך שייך הכא שליחות הא בגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם אלא בפניו כדאמיקנא בפ"ק דב"מ דף י"א ע"ב : תוס' ד"ה והוא שעומדת וכו' ולא במציאה. נ"ב תימה דהא גם במציאה בעינן עומד רק במתנה ומכירה דאיכא דעת אחרת מקנה והוה מטעם שליחות לא בעינן עומד וכמ"ש עי"ש. וי"ל דכוונת התוס' בחצר המשתמר דבמציאה לא בעינן עומד ובגט דחוב אף במשתמר בעינן עומד וכמ"ש התוס' שם דף י"ב ע"א ד"ה חצר וס"ל כסברת הר"ן הביאו בנ"י שם לחלק בין מציאה לגט מטעם דגט הוא חוב ולא הוה חצר המשתמרת כידה אבל במציאה הוה חצר המשתמרת כיד עי"ש אך בש"ס שם לא הזכיר לחלק בזה וצ"ע :

דף ע"ח ע"א גמ' רב משרשי' בר רב דימי אמר כו'. נ"ב בב"ב דף פ"ח ע"ב הגירסא משרשיא בריה דרב אמי : שם והא א"א לצמצם. נ"ב עי' תוס' סוכה דף ט"ו א' ד"ה פרוץ ובבכורות דף י"ז ע"ב ד"ה אפשר שכ' דאפי' לר"י הגלילי דס"ל אפשר לצמצם פריך ובחולין דף כ"ח ע"ב ד"ה לפי כ' דהוה כבידי שמים משמע דלר"י הגלילי דס"ל דאף בידי שמים אפשר לצמצם לא מקשה מידי עי"ש : רש"י ד"ה ד' אמות שלו וכו' דד' אמות של אדם קונות לו. נ"ב עי' תוס' כאן ע"ב ד"ה ר' יוחנן דס"ל לחד שנויא דהכא קונה ד' אמות אפי' ברשות הרבים והר"ן בשמעתין ס"ל כאידך שנויא דאף בגט אינו קונה ד"א ול"נ דבגט קונה ד"א דלפמ"ש רש"י בב"מ דף י' הטעם דברה"ר לא קנה ד"א שהרבה חבירים עומדין בתוכן ולפ"ז זהו דווקא במציאה דכולם חבירים אצלו ושייכים לזכות בה אבל בגט אין שום שייכות זכות בה אלא לבעל ולאשה ולכך תלוי באם קרוב לו או לה ול"ש כאן דהרבה עומדין דמה בצע בהעמדתן שאין להם שום שייכות זכות בזה והרשב"א תי' דבגט תקנו ד"א אפי' ברה"ר משום תקנת עגונות ולפמ"ש א"צ לזה רק כדינא קנה ד"א דעיקר קנין ד' אמות אמרינן בב"מ שם הטעם דלא ליתי לאנצויי ובמציאה ברה"ר אף אי קנו ד' אמות עדיין אתו לאנצויי דהרבה עומדין בד"א אחד משא"כ בגט דל"ש בה אלא האיש והאשה :

דף עט ע"א גמ' ובראשו טרסקל. נ"ב עי' שבת שם דלא גרס ובראשו טרסקל ואדרבה משמע שם דלא מיירי בראשו טרסקל משום דבעי למימר שם דר"ח כרבי דלא בעי מקום ד' וכן פירש"י דסתם קנה אינו רחב ד' ואילו טרסקל רחב ד' כדמוקי ר' אבא כגון שקיבל מע"ג טרסקל והניח ע"ג טרסקל ועי' בחידושי רשב"א [והשאר נמחק וחבל] :

דף פ ע"ב גמרא אמוראי נינהו ואליבא דר"י. נ"ב תימה דבחולין דף מ"ג מבואר דרבב"ח גופא ס"ל אליבא דר"י דהלכה כסתם משנה וצע"ג :

דף פב ע"ב גמ' ורבנן אמרי טעמא דר"א האי איש וכו'. נ"ב צריך למחוק תיבת אמרו טעמא דר"א כך מצאתי בנוסחאות ישנות וכן עיקר : תוס' ד"ה אפי' וכו' א"א למאן דנפקי' ליה מאחות אשה. נ"ב אבל לא לרבי דנפקא לי' מולקחת יבמות דף ח' ע"ב : באו"ד יבא ראובן וקידשה חוץ משמעון אחיו. נ"ב עי' רש"א ורש"ל :

דף פג ע"ב רש"י ד"ה תרי גרושה אצלו בזנות כו' בשביל בר אשה שיש בה. נ"ב עדיפא הו"ל למיפרך דאין כאן צד אישות כלל אפילו אצלו רק תנאי : רש"י ד"ה ורבנן כל הנך רבנן דלעיל וכו'. נ"ב קשה דהא חד מרבנן דלעיל הוא ריה"ג ורי"ג לעיל דף כ"א ע"ב דריש כרת כריתות ע"ש. אך י"ל דלריה"ג איצטריך ההוא כריתות לכדדריש שם ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה וכ"כ התוס' ולולא דברי רש"י נ"ל לפרש ורבנן היינו רבנן דמתניתין דלא ילפי מטעמי' דר"א דלעיל למישרי בכי האי גוונא א"כ מסברא אינו גט בכה"ג ולא איצטריך כריתות לזה וא"כ האי כריתות מאי עבדו ליה :

דף פד ע"א גמ' חוץ מירושתך מהו וכו'. נ"ב אף לפמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' נחלות דירושת הבעל מדרבנן וא"כ מדאורייתא לא שייר כלום דבר אישות. וי"ל כיון דמדרבנן הוה שיור לא הוה כריתות גמור אפילו מה"ת וכמ"ש בספרי מלא הרועים ערך איסור דרבנן אי חזי מדאורייתא : רש"י ד"ה אין חוששין וכו' אינו גט שמא תבעל לו וכו'. נ"ב קשה דלא ידע מכל ימי חיי פלוני דהוה גט כדלעיל דף פ"ג ע"ב ול"ד לבית אביך דאף אחר מותו בית אביך מיקרי שוב מצאתי בתשו' רשב"א שהקשה כן ועי' רש"א שרוצה ליישב ועפ"י שסותר דבריו : ע"ב רש"י ד"ה אמר לשפחה כו' דלגבי מלאכה וכו'. נ"ב עי' רש"י קידושין שפי' בע"א :

דף פז ע"ב תוס' ד"ה חתמו וכו' אעפ"י דהא נמי שמעינן מסיפא וכו'. נ"ב י"ל ראשו של זה בצד ראשו של זה א"כ על גט אחד הוה רגלי חתימות עדים כנגד גג הכתב וע"ז כתבו התוס' דהו"א דלעולם תלי החתימות כנגד גג לא פסול רק דהתם כיון דהוי גג כנגד גג וכי היכי דלא קיימי אהאי כו' :

דף פח ע"א רש"י ד"ה שנינו במשנתינו וכו' הא מני ר"י דאמר מילי לא מימסרן לשליח. נ"ב ופוסל באומר אמרו : ע"ב רש"י ד"ה מידי דהוה וכו' כדאמרינן בסנהדרין וכו'. נ"ב באמת בש"ס שם לא אמרינן שליחותייהו קא עבדי רק דמפני נעילת דלת תקנו דלא ליבעי מומחין ונ"מ דלפ"ז אף בזמן שהיו מומחין א"צ מומחין מפני נעילת דלת כיון דלא שכיחי כ"כ משא"כ למעם דשליחותייהו וצ"ל דגם למעם דשליחותייהו היינו מפני נעילת דלת דבשביל [זה] תקנו שכל ב"ד ג' יכולין לדון ד"מ אף במקום שיש מומחין ועי' ברש"י סנהדרין דף י"ג ע"ב שלא כ"כ ודברי רש"י שם פותרין ג"כ ש"ס דהכא ועמש"ש בגליון פ"ק דסנהדרין דף י"ג ע"ב : תוס' ד"ה ובכנענים וכו' אמר רב ישראל שעושה כמעשה כנעני פסול וכו'. נ"ב שעושה במעשה כנענים ר"ל שהכנעני צוו לישראל לעשות ולכפות פסול אפי' באמר אינו זן דהרין לכפותו עפ"כ [חסר כאן איזה תיבות ודבל] אבל עובדי כוכבים שעשו ע"י צווי ישראל כשר אפילו באומר אינו זן וע"ז כתב התוס' דנקט בסיפא אפי' באומר הא אדרבה באומר ראוי לכפותו לגרש רק דאפי' קאי אפי' בכה"ג דלא מתכשר עפ"י כנענים :

דף צ ע"א רש"י ד"ה פפוס בן יהודה וכו' בעלה של אשה אחת היה וכו'. נ"ב עיין בסדר הדורות ערך פפוס דגרים ברש"י בעלה של מרים מגדלה שיער נשיא המוכרת רפ"ק דחגיגה : סליק

הגהות וחידושים על הרא"ש

פ"א סי' יט איתמר כו' עד דהתם נמי מצי א"ל לוה לתופס אי קבל עליך וכו'. נ"ב משמע דאם השליח מקבל אחריות אינו יכול לחזור. וקשה האיך חזר בו תוך כדי דיבור וכתב דאפי' רב מודה דמצי למימר ליה את לא מהימנת ליה משמע אפי' במקבל השליח אחריות אינו מועיל דלא מהימן ליה לשליח גם מדברי התוס' בשמעתין ד"ה לא דכ"ע משמע דווקא כשפטרו הלוה מאחריות מודה שמואל שאינו יכול לחזור אבל בקבל השליח עליו אחריות יכול לחזור וקו' היא למ"ד כשתפס דהתם נתן לו בעצמו וס"ל הולך כזכי ואעפ"כ ס"ל לשמואל דיכול לחזור אף שקיבל עליו השליח אחריות. ועוד דאכתי הרא"ש לא מתרצא הקושיא דק' לשמואל אפי' הולך לאו כזכי לא גרע מתופס לבע"ח ואי משום דיכול לומר לו קבל עליך אחריות היה לומר לשמואל דיכול לומר לו קבל עליך אחריות או החזר לי ומדקאמר סתם אם בא לחזור חוזר משמע אפי' אם השליח רוצה לקבל אחריות עליו מ"מ מתוך שהוא חייב באחריות לגבי המלוה דהמלוה יטעון השליח לאו בע"ד דידי לכך יכול לחזור אף שהשליח מקבל אחריות ועוד י"ל דאע"ג דהתם בתופס לבע"ח יכול הלוה לטעון לתופס קבל אחריות או החזר לו משום שתפס מעצמו אבל הכא שהוא התפיסם ביד ונתן אותם לידו נ"ל דאינו יכול לטעון לתופס קבל אחריות כיון דבהיתרא אתי לידיה והארכתי בזה בחידושי :

פ"ב סי' כד וחכמים מכשירין כו' עד דכשבא לינשא בו צריכה להביא עדי מסירה. נ"ב אבל לר"מ אף אם יבואו עדי חתימה פסול דלא מוכח מתוכו כמ"ש התוס' בשמעתין : באו"ד בסוף הסימן ואתי שפיר כר' יוחנן הא דפריך והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף. נ"ב עי' ש"ך סי' מ"ב שהאריך בפי' דברי רבינו : סי' כה הכל כשרים כו' עד והוסיף הוא אף כשגדול עומד ע"ג דווקא טופס וכו'. נ"ב עיין בר"ן מה שמקשה ע"ז ועי' בק"נ מה שמיישב בזה : סי' כו וגזלן מדבריהן כו' עד ואם הביאו ה"ז פסול. נ"ב ר"ל מדרבנן :

פ"ג סי' ה שלשה דברים וכו' עד אבל כרכום של מלכות אחרת כליסטים הן. נ"ב עיין בב"י סי' קמ"א באה"ע שמפרש דבכרכום של מלכות אחרת אף דבכבשה נותנין עליו חומרי מתים שאין חסים על העיר ויושביה ועיין בקרבן עדה בירושלמי בשמעתין מה שתמה עליו ועי' בק"נ שהביא דעת הרשב"א שמפרש הירושלמי על כבשה כרכום דבמלכות אחרת אף בכבשה אין נותנין עליו חומרי מתים שיראים להרוג מחמת אימת מלכות שבאו בגבולו רק הופפין וגוזלין ובורחים כליסטים ועי"ש שהאריך עוד : באו"ד בסוף הסימן. וכלבד שיהא ישראל מעיד שיוצא ליהרג. נ"ב ר"ל בב"ד של עובדי כוכבים אבל עובדי כוכבים עצמן לא מהימני במידי דשייכי בי' כמש"ל :

פ"ד סי' ז בראשונה כו' עד וכה"ג מפרש במתני' בפרק בתרא. נ"ב ובהלכות גדולות מפרש וכו' כצ"ל כך הגי' מהרש"א בתוספות : סי' יז תנן התם וכו' עד אפילו אינו שוה אלא פלגא אינו מטמט. נ"ב עי' בכ"מ פ"ט מהלכות שמיטה ויובל מה שתמה ע"ז ועי' מ"ש בגליון הר"ש בפ"י דשביעית משנה ב' : סי' כב תניא וכו' עד איכא דאמרי קטן הוה וכאבא שאול. נ"ב עי"ש בהש"ס דהגי' ודלא כאבא שאול אך התוס' גורסין שם וכאבא שאול עי"ש באורך בתוס' : סי' לד ת"ר וכו' עד והלוקח יחוש לעצמו. נ"ב שמא ימות הבעל ותגבה האשה ממנו ואע"פ שהי' בנ"ח בשעה שמכרו לו כיון שעשה אפותיקי לא יכול לומר הנחתי מקום לגבות ממנו : סי' לז נגחו וכו' עד וכי בשביל שחציו בת חורין גריעה טפי. נ"ב עי' בק"נ פ' הניזקין סי' וא"ו : שם תנהו יתמי וכו' עד אבל מקרקע לא מסתבר לחלק וכו'. נ"ב כצ"ל אבל בקרקע לא ולא מסתבר לחלק וכו' כן הגי' בק"נ : שם בסוף הסימן הוה כאפוטרופא גמור להתעסק בכל תועלת היתומים. נ"ב משמע דווקא ע"ז חולק די"ל למכור אף מקרקעי אבל על מ"ש התוס' דפוחת מבן ס' לא סמיכתן ע"ז לא חולק הרא"ש דלא כ' טעם לסתור דברי הרס"ה באה והרבה טעם הרס"ה מסתבר וכ"כ בפ"י

בסי' ר"צ אבל דעת הטור שם וכן כאן ברמזים דהרא"ש חולק גם על זה וס"ל דאפילו בקטן פחות מבן ט' חשוב אפוטרופוס :

פ"ה סי' ח ת"ר כו' עד היכא דאיתחזק היתרא ואמר ע"א איתו, הוא א"נ . נ"ב צ"ע שזהו דין י"ב . שוב מצאתי בק"נ שעמד בזה : **סי' כ** עד אומר להן אחריהן קירין ת"ה הממונים על הצבור נ"ב ואחריהן ת"ח הראויין למנותן פרנסין על הצבור כן הגי' בגמ' :

פרק מי שאחזו סי' ט אתקין שמואל בגיטין כו' עד וה"ד כגון דאמרינן ליה חלוץ לה ע"מ וכו'. נ"ב וכיון דהחליצה א"א לקיים ע"י שליח לא הוי התנאי תנאי : **בא"ד** והא אם לאו כאחר הוא . נ"ב פי' דבתנאי בני גד כתוב אם יעברו ואם הוי כלאחר ולמה לו תנאי כפול דהא לדידן בלאחר לא בעי ת"כ ומשני כיון שהי' הארץ לפני בני גד ובני ראובן והוא רצה להוציאה מידם לכך הוצרך תנאי כפול :

פרק האומר סי' ד ת"ר כו' עד למאי נ"מ והולך לאו כזכי . נ"ב לפמ"ש התוס' בדף ס"ג ע"א ד"ה רבי דהיכא דלא אמר שליח אשתך אמרה התקבל לי גיטי אף רבי מודה א"כ אין ראיה מכאן וז"ק : **סי' י"ח** הבריא כו' עד ואומר אני זה הספק להקל וכו' . נ"ב ר"ל שיהא הגט גמור אם לאלתר נפל כפי הירושלמי : סליק

הגהות על קיצור פסקי הרא"ש

פרק המביא תנינא **סי' כ"ה** חש"ו וכו' והגט מקויים בא"י כשר. נ"ב אי בא"י כנ"ל דמקויים מתני אף בח"י לדידן דפסקינן כרבא כמ"ש בפ"א סימן א' : **סי' כ"ו** פסולי וכו' אבל לא כהו"ל . נ"ב כשאינו מקיים : **סי' כ"ח** עבד וכו' עד זכתה לו ויצאה לחירות . נ"ב תימה כיון דלא קי"ל כרבי דס"ל המשחרר חצי עבדו יצא לחירות וקי"ל דאינו נעשה שליח לקבל גט מיד רבו א"כ לא יזכה לעובר וכן פסק הרמב"ם בפ"ז מהל' עבדים הלכה ח' : **סי' כ"ט** חמותה וכו' עד אבל בא"י במקויים אינה נאמנת . נ"ב נ"ל באינו מקיים : **בא"ד** נ"ב עוד צ"ע דהא במקויים לא מצי לקלקלה :

פרק כל הגט סי' ז השולח גט לאשתו ע"י שליח ואמר טול לי ממנה החפץ תחלה וכו' . נ"ב אם לא הקפיד שיטול ממנה החפץ וכ"ה בטור :

פרק הניזקין סי' א הניזקין וכו' עד בין מיניה בין מיתמי . נ"ב קאי אכתובת אשה לחוד : **סי' ב** ש"ח וכו' בין גדולים בין קטנים . נ"ב ובניזקין גובה מעידית בגדולים ובקטנים מזיבורית : **סי' ג** אין מוציאין וכו' כגון מי שגזל שדה מלאה פירות . נ"ב והגזלן אכל הפירות בא נגזל לגבות פירות גובת מנכסים בנ"ה וכאוקימתא דרבא בב"מ דף י"ד ע"ב אבל כשמכרה עם הפירות והנגזל טורפה מלוקח עם הפירות אזי הלוקח גובה אף הפירות ממשועבדים : **סי' ד** הטוען וכו' יתומים אפילו קטנים שנתחברו וכו'. נ"ב משמע אפי' פחות מבן ס' ועיין כרא"ש וכ"כ בטור סי' ר"צ דאפילו בקטן ממש אך הב"י כתב שם דאינו מבואר בדברי הרא"ש : **סי' ה** אפוטרופא וכו' אבל איפכא שרי וכו' . נ"ב לא ס"ל הלכה כרשב"ג בברייתא : **סי' כ** כהן וכו' אבל בשני ובחמישי וכו' . נ"ב הרא"ש לא כתב זה אף דאיתמר בש"ס משום דכתבו התוס' דבזה"ז אף בב' וה' שכיחי בי' רבים לכך כ' הטעם דשבתות וימים טובים אסור דשכיחי רבים וממילא נלמוד דבב' וה' תלוי בזה אי שכיחי ביה רבים כו' וצ"ע :

פרק האומר סי' ג האשה וכו'.עד לידו מגורשת . נ"ב לידה עיין כפנים : **סי' ט** נשרה וכו' קטנה שמבחנת ... ניטה לחפץ . נ"ב והוא שיעור דפעוטות :

סליק

הגהות וחדושים על מסכת גיטין

מהגאון וכו' מ"ה שמחה מרעסויא זצ"ל

דף ב ע"א תד"ה ואם כו' ומסיק דר"ס איירי בשטר . נ"ב אלמא אמרי' שלא [להשביע] את בניו אמר כן ה"נ שמא לא להשביע את עצמו אמר כן עכ"ל גמ' שם : **בא"ד** אבל אי ליכא לוה קמן . נ"ב התוס' הוכיחו זה בפ"ק דב"מ דף יג ע"ב ד"ה הא קאמר לא הד"ס :

דף ג ע"א תד"ה ורבנן (בעמוד הקודם) ואפי' לר"א צריך עדי מסירה. נ"ב [עי'] מהר"ם ועי' בב"ב דף קסז ע"ב : **בא"ד** ואומר ר"י כל שלא ערער הבעל . נ"ב עי' מהר"ם וכדברי תוס' ז"ל מפורש בגמ' דף ה' ע"ב דפי' תוס' שם ד"ה אי בעית אימא : תד"ה תד כו' ואפי' אם יערער לא יאמינוהו . נ"ב כן אי' בגמרא דף ו' ע"ב ובסוף פרק שני דף כג ע"ב : **ע"ב** ד"ה תנן כו' ולקמן תניא . נ"ב ועיין בב"מ דף נה ע"ב בתוס' שתירצו :

דף ד ע"א תד"ה דקיימא כו' וי"ל דבמטלטלין איירי . נ"ב כדאיתא בב"ב דף קנב ע"א : **בא"ד** אבל בקדושין כו' מבוס . נ"ב כדאי' בקדושין דף ס"ה :

דף ה ע"א תד"ה אי הכי כו' כריש פ"ב . נ"ב דף טו ע"ב בתוס' ד"ה אלמא קסבר וכ"כ מהר"ם : ד"ה בי תרי כו' וב' אומרים לפנינו דדייק מינה . נ"ב נ"ל דדברי תוס' אלו מיוסדים על הא דאיתא דף יו ע"א אפי' בגט יוצא מת"י עדי חתימה כשר ע"ש ומיהו הר"ן פי' שם אחד מן עדי חתימה ולפ"ז לק"מ וז"ק :

דף ז ע"א רש"י ד"ה כלונא כו' ויש של נבועות . כנ"ל ע"פ גמרא דסוטה :

דף ח ע"ב תד"ה אע"ג כו' כדאמרי' בפ' מסגין כו' . נ"ב אבל עשין ע"י עובד כוכבים כ"ס שם

דף י ע"א תד"ה כי קתני כו' והאיכא כו' בפ' ד' מיתות . נ"ב שם תירצו התוס' תירוץ אחר ע"ש :

דף יא ע"א רש"י ד"ה בטרא פרסאה כו' ותתמו פרסיים . נ"ב עיין בהרא"ש : **ע"ב** רש"י סד"ה התם כדקתני טעמא כו' כרבנן דמתני' . נ"ב לע"ג ועי' רשב"א ומהרש"א ומהר"ם : תד"ה התופס כו' כדמוכח בפ"ק דב"מ . נ"ב דנ"ל בפ"ס דב"מ דף עב ע"א מיהו יש לייבב דכוונתם ממה שהוכיח הרא"ש ז"ל שם בב"מ דף י ע"א והנמוקי יוסף ז"ל :

דף יד ע"א גמרא איתמר הולך כו' אם בא לחזור חוזר . נ"ב עיין בהרא"ש :

דף טו ע"א רש"י ד"ה אחד . אפ"ה פסול כיון דחד כו' נ"ב עיין דף טו ע"ב בתוס' ד"ה אלמא כר דלא ס"ל כן לרבא וכן מפורש בגמ' שם :

דף טז ע"ב תד"ה אלמא כו' וא"ת ולרבה כו'. נ"ב עי' מהרש"א לפי מה דס"ד דתוס' דרבה לא ס"ל טעם דאתלו' הקשי מתני' מה בין רישא לסיפא וכ"ל דתוס' רצו להקשות קושיא מבוררת ואילו במתני' אפשר לדחוק דמיירי דיוצא מת"י עדי כתיבה לכך בסיפא כ"ל כשנים על זה כו' מבא"כ ברישא אע"ג דזה לאו כלום כלא דא"כ למה תפיס ההנא בענין זה מ"מ התוס' עדיפא להו להקשות קושיא מבוררת : **בא"ר** כדפי' לעיל בפ"ק . נ"ב סד"ה א"ה יכול נמי והתוי"ט לא ראה דברי תוס' אלו ולכן דחק עצמו במתני' לרבה יעו"ש :

דף יז ע"א תד"ה מפני מה כו' לבקש עדי מסירה שיעידו בפני ב"ד או בפני עדים כנ"ל : **בא"ד** (ומיהו שמא כו' שמאותו יום נתגרשה) כ"ז מסובב. וכ"כ כ' רש"ל דכל המסובב הוא הגהה ואינו מן תוס' וע"ש ומהרש"א מקיימו רק מהפך הדברים : **ע"ב** תד"ה עד כו' הפי' למאן דלית ליה עדיו כו' . נ"ב גי' רש"ל דאית ואמת כגרס' דידן וג' רש"ל ע"ש :

דף יח ע"ב תד"ה שמא כו' התם דקאי אהיא כו' מנגד פניך . נ"ב זה תמוה דהא כל זמן שאצור אין הגט נטל אף שבא כדאי' התם בהדיא : ד"ה אמרי כו' וי"ל דשאני גט כו' דעדיו שלשה . נ"ב כדאי' ריש פרק גט פשוט דף קס ע"א וע"ש דף קסא ע"א בתוס' בסוף דבור ראשון : **בא"ד** ובנים מסם הכשרים. נ"ב דלא מכשרין התם בהזורק הלא בתר קרוב לגר כדאי' שם דף פא ע"ב :

דף יט ע"ב תד"ה טעמא כו' וי"ל כיון ס' כי היכי דאמרי' בעל . נ"ב בב"ב דף קלד סבירו תוס' במגלתין דף כז ע"ב וע"ש :

דף כב ע"א תד"ה ולא כו' שכתב על נייר כו' . נ"ב ולשון הר"ן ז"ל מתני' בזוא על המחק ועדיו על הנייר עסקינן שהוא פסול ואין לו תקנה כדאי' התם בפ' גט פשוט עכ"ל וכן בשו"ע בחו"מ סעי' כ' וכ"ה כ"כ פסק כן דלא כמהרש"א ז"ל דלא כוון כאן לאמת : תד"ה והא כו' וי"ל דלא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי . נ"ב עיין בקדושין פ"ק דף ט ע"ב ברש"י ד"ה דעת מקנה :

דף כג ע"ב תד"ה העובד כוכבים כו' דקסבר אין קנין לעובד כוכבים . נ"ב פי' דף מז ע"א :

דף כד ע"ב רש"י ד"ה הא כו' והשליכו לאיבוד מדעת . נ"ב עי' רש"ל בגמ' וכ"כ רשב"א וכ"כ רש"י בסמוך : תד"ה בע"מ כו' כדפרישית לעיל . נ"ב דף ד ע"א ד"ה דקי"ל : **בא"ד** וא"ת דתנן בפ' גט פשוט מתכין כו' . נ"ע ע"ש בתוס' ד"ה ולייחוס לבני יוסף בן שמעון : **בא"ד** אע"פ שלא דקדקו אם היא כו'. נ"ב וגם הב"ד לא יסכו אדעתייהו למיהם לבני יוסף בן שמעון כ"כ התוס' הנ"ל : **בא"ד** וכשבאה לב"ד להתירה שיילי ב"ד לע"מ אם היו שם . נ"ב דאל"כ היכא למיחש דלמא עדי מסירה לא ידעו דין זה :

דף כה ע"ב גמ' אמר רב משרשיא . ובגליון נדפס רביגא כצ"ל . נ"ב ורש"ל החזיק בגרסא שלנו בתוס' ד"ה ר"י ע"ש :

דף כו ע"א בגליוני פי' משפט סי' א' . נ"ב וטור סי' קלא : **ע"ב** תד"ה הכא כו' וא"ת מה כו' שהרי עדים לא יחתמו לו . נ"ב פי' מהרש"א וכתב רשב"א דהא דמשמע במתני' דעדים חתמי הנוקדם דהא לכך משייר זמן דאין עדים מעגיחין על זמן ומשתלי כדאי' בירושלמי אבל ודאי אם היא נשואה וכתב בגט ארוסה מזהרי ולא חתמי עכ"ל ע"ש :

דף כז ע"ב תד"ה בזמן כו' וא"ת כיון כו' נאמן . נ"ב זה גמרא בב"ב דף קלד אלא דמסיק ז"ל תום לה משמע דלא ברירא להגמ' דין זה וכ"ל דקושית תוס' הוא ממ"נ אם נאמן קשה קושיית תוס' ואם אינו נאמן למה יחזיר לאשה בזמן שבעל מודה דלמא עדיין לא נתן לה ובעינן נתינה מידו לידה : תד"ה מעולם כו' ותי' דא"כ כו' יותר מבלא היו אומרים . נ"ב עי' רש"ל ומהרש"א ודברי רש"ל עיקר : **בא"ד** ולהר"י דלעולם לא חשדינן ליה לשקר כו'. נ"ב קשה לי א"כ גבי בזמן שהבעל מודה מה פריך כיון שהוא מודה שנתן לה ולא משקר דמיד מחזירין לה הגט להיה כמ"ש תוס' דבור דלעיל : **בא"ד** ובקונט' פירש כגון כו' . נ"ב וכן פי' הרי"ף ור"ן ז"ל וגם תוס' בב"מ נהגו דיש גורסין יוסף ב"ש זה וניחא טפי עכ"ל : **בא"ד** ולפ"ז נ"ל כו' . נ"ב פי' רש"ל דבלא פרש"י מיהו דרא ההימת עדים שהוא שלהם מ"מ שמא הוא של אחר והגט שאבד הבעל הי' שמא כשמה ועדים כעדים וגם היה דומה להותה החתימה עכ"ל :

דף ל ע"ב תד"ה וכי כו' וקשה דבפ' המפקיד כו' שמא עשאו תרומת מעשר . ו"נ שם הגי' תרומה ומעשר :

דף לא ע"ב תד"ה הכא כו' ואין נראה דבפ' מי שהוציאוהו כו' . נ"ב גם רש"י ז"ל כ' כפ"ע דברכות דף כב ע"ב ד"ה אמר רבא כו' דר"נ בר יצחק היה אחר רבא : **בא"ד** אלא ר"נ התם הוא ר"נ בר יעקב . נ"ב רש"ל ועי' פ"ק דקדושין דף לג סוף ע"א :

דף לד ע"א תד"ה התם כו' וי"ל דר"נ כו' אע"ג דרבי . נ"ב דר' נחמן וכ"ג מהרש"א ע"ש ורש"ל מקיים גרסא דידן ע"ש :

דף לה ע"א תד"ה ועדית כו' לא כו' דאע"ג דנדר חייל . נ"ב לענין דעביד איסור בשבועה ...

דף לו ע"א רש"י סד"ה מעיקרא כמאי אפקעינהו כו' התקינו . נ"ב פי' ואי"כ בשפרות תקנו שיהיו מפרשין שמותיהן : תד"ה בזמן כו' כדאמרי' בהדיא בספרי בפרשת ראה כו' ודריש מזה דבר כו' כנ"ל וכ"ב וכ"ה בקדושין דף לח ע"ב : **בא"ד** ומיהו קשה כו' . נ"ב ועיין בר"ן ז"ל :

דף לט ע"ב תד"ה מה כו' ואר"י דדוקא בקנין כו' . נ"ב ועי' בקדושין דף כג ע"א בתוס' :

דף מ ע"ב תד"ה חיישינן כו' כמו חיישינן . נ"ב עיין במהרש"א ועיין בר"ן :

דף מא ע"א תד"ה ליסא כו' הא איכא למ"ד . נ"ב קדושין דף כ ותמורה דף ל : **ע"ב** רש"י ד"ה פירות דקא כו' פליגי בה רב הונא . נ"ב ב"מ דף סו ע"ב :

דף מה ע"א גמ' דתניא לא ישבו כו' יכול בכותי כו' . נ"ב עיין בסוטה דף לה סוף ע"ב וריש דף לו ע"א :

דף מו ע"ב רש"י ד"ה והכא . ואם אי את אילונית . נ"ב פי' בתוס' ריש ע"א ד"ה אי אמר לה הכי :

דף נא ע"א תד"ה אימור כו' אבל גבי כמי תרי לא דאמרי' כו'. נ"ב פי' אפי' במקום דחיישינן בגדולה לגררי וטיט בלא שמעו בו שמת דודאי אין מניח ביתו ריקם כדפי' תוס' ור"ן שם אפ"ה אמרי' שם דבקטנה לא חיישינן לגררי ועיקר כוונת תוס' לתרץ האיך תני כאן סתם בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין ולא ממשעבדי דמשמע אפי' בנות קטנות הא אי' בפ' דייני דגררי לקטנה לא חתפים וכ"כ הר"ן בכתובות ודו"ק :

דף נב ע"א רש"י ד"ה לא יהא כח כו' המוכר כו' . נ"ב וכן הלוקח

דף נג ע"א רש"י סד"ה הא שוגגין פטורין כו' (לא) ארישא קאי . נ"ב בש"ס ישן אינו ופי' כמ"ש בתוס' : תד"ה שלא כו' ומיהו לתקן כו' כדי שיודיעו. נ"ב עי' מהרש"א ועיין מ"ש בב"ק דף כ ע"א בד"ה טימא את הטהור :

דף נד ע"א רש"י ד"ה ה"ק וכ"ת כו' דתניא בטעם . נ"ב ר"ה דף ט סוף ע"ב :

דף נה ע"ב מתני' כיצד לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל . נ"ב עי' מ"ש דף נח ע"ב בשם תוס' : שם הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע . נ"ב תקנה היא מפני ישוב הארץ שלא ישתקע ביד עובד כוכבים רשב"א ועל הא דתנן אבל יש בידם ליקח כו' פי' ר' ירוחם עפ"י ירושלמי דאם היו ביד בעלים מעות בשעה שקנה הלוקח או רשות בידם להחזיר ללוקח מעותיו אף לאחר מכאן ואם לא היה להם מעות בשעה שקנה הלוקח אינו חוזר לבעלים לב"ד של אחריהם והירושלמי זה הביאו ג"כ הר"ן ע"ש : רש"י ד"ה לקטלוהו הלכך כו' ותבין צביני' זביני . נ"ב עיין ברשב"א במשנה דכ' דניחי דאיני מתל דמים רק דסוהיל ואינו מלפה לגזב לנהלתו גמר ומקנה ע"ש וברש"י דף נח ע"ב :

דף נח ע"ב רש"י ד"ה אין בו סיקריקון כו' אלא מחזיר לו הקרקע בחנם . נ"ב והוס' בב"ק דף נח ע"א ד"ה אי נמי מבריח כו' והרא"ש שם ותוס' בב"מ דף לא סע"ב ד"ה אם יש בם ב"ד כו' כתבו דצריך סבעלים להחזיר ללוקח דמים שנתן לעובד כוכבים ע"ש . וטעם לדבר דכל העושה טובה לחבריו במעותיו אם מצילו מהפסד ברור צריך לשלם לו ע"ש עוד :

דף סב ע"א רש"י ד"ה בכלי גללים כו' ובעיסה גופה . נ"ב נ"ל ובתרומה

דף סג ע"א גמ' ש"מ דאדיבורא דידה כו' . נ"ב כ"נ רש"י ז"ל :

דף סד ע"א תד"ה שאני כו' וא"ת והא זכיי' היא . נ"ב כדאי' בב"מ דף עא ע"ב : **בא"ד** קמ"ל דבר כו' ולא דאורייתא . נ"ב כדאיתא בנדרים דף לו ע"א :

דף סה ע"א תד"ה יפדו כו' וי"ל כיון דמופלא כו' . נ"ב עיין נדה דף מו ע"ב : **ע"ב** רש"י ד"ה הגא דידן כו' ודאי נאו לגט כו' . כ"ה בס"א : תד"ה הא כו' דקאי רשב"ג בשיטתיה . נ"ב וס"ל לתוס' ז"ל דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כדאי' דף עה ע"א וזה משנה שם ריש פרק גט פשוט דף קס ע"א והא דהרי"ף ז"ל לא פסק כר' אליעזר דהלא וכרשב"ג דהתם הוא אזיל לטעמיה דכתב סוף פרק גט פשוט גבי ערב דהלכך אין סומכין על כלל זה ותלילה להגיה כאן :

דף סו ע"ב גמ' ונגמי עילוי' עד דמיסכך . נ"ב בס"א דמיסרח בתי"ת בש"ס ישן :

דף ע ע"א רש"י ד"ה קורטמי דהותי . נ"ב זה שייך הא ז : **ע"ב** רש"י ד"ה שגישתא תרגום של מהומה . נ"ב דברים כח : תד"ה נודקין כו' לאחותך אומר לו כו' . נ"ב רש"ל בין כל פעם אומרים לו להפך והוא כן ומסיים וכן להדיא בירושלמי וכן סבי' הר"ן עכ"ל ע"ש : **ע"ב** רש"י ד"ה טעמא כו' הפי' ר"מ לעיל בפ' התקבל דף סו . כנ"ל אמנם הרא"ש גרס פרק מי שאחזו קודם פ' התקבל וכן משמע דתוס' ריש פרק התקבל שכן הי' גרס' הראשונים : ד"ה הא אמר תני כו' דהכי תנן לעיל דף סו ריש ע"ב :

דף עז ע"ב תד"ה מה כו' ואור"י דהכא איירי בשלם . נ"ב עי' ברשב"א ובר"ן :

דף עח ע"א תד"ה אינו גט כו' ר"י היה מצריך לנותן גט כו' נ"ב וכן משמע בקדושין דף י ע"א : **ע"ב** תד"ה מתלה כו' דאין כאן ספק . נ"ב ולרבה ורב יוסף עי' ברשב"א בשם תוס' :

דף עט ע"א תד"ה כגון מתייב אפי' למעלה מן המחיצות. נ"ב עי' מהרש"א : **ע"ב** גמרא במאי קמפלגי ב"ה סברי לא אמרי' גזרה . נ"ב עי' רשב"א הא גזרינן משום בת אחותו : תד"ה בנימית כו' דאי כו' כשיגיע הגט להזיר . נ"ב זה אזיל לגרסת הוספות שאת"ז דהא לא נח :

דף פ ע"א רש"י ד"ה וכל הדרכים כו' וביבמות מוקמינן כו'. נ"ב דף לג ע"א : **ע"ב** תד"ה ... כו' וכא איכא שלום וכו' . נ"ב נ"ל לשום מלכות וכ"כ רש"ל :

דף פא ע"ב רש"י ד"ה הכל משלימין עליו כו' להא הבו"מס . נ"ב פי' היכא דידעינן דלא אמר טולכם .

דף פב ע"ב גמ' ורבנן האי איש כו' . נ"ב וכן בילקוט פ' אמור : שם ור' יוחנן אמר כו' . נ"ב כבר השיג מהרש"א בתוס' דף פג ע"ב ד"ה רבא על רש"ל שגרס במקום ור' יוחנן ורבנן וילקוט גרים הכי :

דף פו ע"ב גמ' וכן אמר ר"י (כתב ידו שניט) . נ"ב ס"א נ"ג :

דף פז ע"א רש"י ד"ה עד אחד עברי כו' יוסף בסוף שיטה . נ"ב מהרש"א והר"ן ז"ל מפרש שיטה כמו ריש ד"ה וליהכשר כו'. פי' שיעקב הוא איש אחר . נ"ב מהרש"א : **ע"ב** גמ' דתנן גם שכתבו כו' . נ"ב במשנה בסמוך : שם דהא תנן עד פי' . נ"ב במשנה בסמוך : מתני' מן סלד . נ"ב רש"ל פי' או מן הגד וכן הוא לסדיא כרמב"ם וטור עכ"ל :

דף צ ע"א רש"י ד"ה וכ"ש החי כו' וה"ה ערוה בה . נ"ב לע"ד הוא ט"ס כאן וצ"ל לקמן בד"ה מי שפיג כדאי' במהרש"א גר' ישן : סד"ה מי כתיב כו' . נ"ב עי' במהרש"א מה שנחסר כאן ע"ש :

הגהות על הרא"ש

פ"ב סי' ז' והרמב"ם ז"ל כתב דגם שנכתב ביום כו' באותו ענין . נ"ב טעם רמב"ם עי' בכ"י ועיין הרא"ש פי' בכ"ח סוף סי' קכ"ז דלא שכיח שיגרש באותו יום אך אם אין עסוקין באותו ענין לא חלקו בין מוקדם מועט למוקדם הרבה אבל עסוקין באותו ענין לא שייך רק בנכתב ביום ונחתם בלילה לא גזרו :

פ"ט סי' ו' ורב אלפס ז"ל כתב . נ"ב בתשובה ועי' בר"ן : סי' יב אלא סבר דמהני מיהא שלא בפני' להתמיר להצריך גט מספי כנ"ל וכ"ה בתוס' וצ"ל לאוסרה והשאר נמחק : סליק

לרבינו חזקיה די סילוא ז"ל בעהמח"ס פרי חדש.

דף ו ע"א גמ' ואפי' קן קולמוסא. רוב הפוסקים הסכימו לפי' ב' דרש"י וכ"ל לדקדק מכש"ם דכגי בקל קולמוס' דתחלת הגט דמסתמא סיימו לשמה דאם איתא דבעינן קל קולמוסא בכל הגט כיכי אקפי' לקמן בבהא הוא בבית וסופר בעלייה דלא חזי ליה אמרה כשר נכנס ויוצא מיבעיא ומאי קשיא שאני התם דאע"ג דלא חזי ליה הא קא שמע קל קולמוסא בכולי גיטא משא"כ הכא דיוצא ונכנס אלא משמע ודאי דסגי בקל קולמוסא דתחלת הגט כנ"ל:

דף יט ע"א גמרא וכי מפני שאנו מדמין פירוש רש"י אם בא מעשה לידינו [וכו']. והרמב"ם פסק בהלכות שבת דחייב שתים ונראה שהוא מפרש וכי מפני שאנו מדמין גיטין לשבת נעשה מעשה דילמא לענין גט הוי לחומרא מדרבנן מיהא ולפסול הגט ובפרק השולח דף לו ע"א אמרינן בהש"ג וכי מפני שאנו מדמין ומתפרש כפי' רש"י דהכא ודו"ק: **שם** הא נאמרה הא במיה דאבר. הרמב"ם בפ"ד מהש"ג כתב סתם משמע דבכל גוונא כשר וכתב הכ"מ דפסק דלא כשמואל משום דאיכך אמוראי פליגי עליה וזה תימה דא"כ אמאי פסק כר' אבהו דמפליג בין הפין ללא הפין אע"ג דאיכך אמוראי פליגי אלא ע"כ משום דלא פליגי בדינא ומניין לו לרבנו ז"ל דפליגי אדשמואל ועיין מה שפרש"י בשבת דף קי"ד בהך מימרא דאבר ומיהו י"ל דפסק כרבי אבהו משום דאיכא מאן דס"ל כוותיה הכל כשמואל לא משום דליכא מאן דס"ל כוותיה:

דף כא ע"א גמ' אמר (רבה) [רבא] וכו'. כתב הרמב"ם פרק ה' דין י"ח שאינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה והדבר פשוט הגלי דהיינו כדינו מיד הבעל לידה הא לאו הכי הו"ל עלי גיטך מע"ג קרקע ומ"ש הכ"מ שהרשב"א נסתפק בדין ליתא דהדין פשיטא ליה כדכתיב אלא שכתב בדברי הרמב"ם נ"ע שלא כתב כך ולדעתי הרמב"ם לא נחית לזה וסמך על המבין וזה ברור בעיני:

דף כב ע"א תד"ה המזיק בזרעים וכו' וכן גבי עפר. לכאורה נראה מדברי התוס' דגבי עפר פשיטא להו דלא בעי אגב וליתא שאין זה מוזכר בשום מקום לדעת הראב"ד בפ"ו מהל' מכירה ורש"י ורבים מסמפקים דאף בעפר בעינן אגב ואע"פ שמדברי הר"ן נראה שכן הבין בדעת התוס' לא כוון יפה אלא כוונת התוס' היא דכי היכי דמספקא להו הכא ה"נ מספקא להו לגבי עפר ולבסוף כתבו דלכשתמ"ל דגבי עפר לא בעינן אגב הכא בעינן אגב וזה נכון והנה הרמב"ם כתב בפ"א מהל' תרומות דין כ"ה עציץ נקוב שהיה בו זרע שלא השרים וכו' נראה מדברי הרב ז"ל דמפרשה דלא כרש"י ומיירי בש"ס בדלא איברום כלל אפי' בעציץ דאי כדברי רש"י מה בכך דלא אשרוש בארץ כיון דאשרוש בעציץ הא קי"ל דעציץ נקוב הרי הוא כארץ ותנן במעשרות אילן שעומד בפ"ל וכו' הכל הולך אחר העיקר וא"כ מ"ש דרבא דקאזיל בתר נוף ולכן נ"ל לרבנו לגרס כפשט הש"ס דלא אשרוש כלל ומשום דקי"ל בפירות א"י שיצאו חו"ל שפטורין מן התרומות ומעשרות פליגי אביי ורבא בשעיקרו בארץ ונופו חו"ל וקי"ל כרבא דבתר נופו אזלינן והו"ל כיוצאין חו"ל שפטורין מן התרומות וזה שדקדק הרב בלשונו דלא נקט כלשון הש"ס נקבו בארץ אלא נקט עיקרו בארץ והיינו כשלא השרים אבל אם השרים בעציץ וודאי בתר עיקרו אזלינן ומחייב בתרומות דהו"ל כאילו לא יצא לחו"ל ובהכי ניחא שכתב הרמב"ם פ"ב מהל' טומאת אוכלין קישוי' שנטעם בעציץ והגדיל חוץ לעציץ אע"פ שמאה חוץ לעציץ אינה מקבלי' טומאה' העפ"י דקאמר והלא כבר אמרי' דנופו נוטה עדיף מעיקרו ובמאי דכתיבנא ניחא ולא קשה מידי דהתם מיירי בגדל בעציץ ואשרוש ובהא עיקרו עדיף מנופו ואילו הכא מיירי בדלא אשרוש ובהא נופו עדיף מעיקרו וככון הוא:

דף כד ע"א גמ' אהנתי' אתרעא ושקלים. נ"ל דאם הבעל נתן לה גט בתנאי שיניחנו ע"ג קרקע ויטלנו דאין זה אלא תנאי בעלמא ולא מיקרי שלי גיטך מעל גבי קרקע ואם קיימה התנאי מגורשת וכן מוכח בהדיא בחידושי הרשב"א ע"ש: **שם** וכי מטית התם הוי שליח לקבלה. נראה דהש"ס שכוונת הבעל שתהא מקבלת גיטה מדין שליח קבלה ולא מצד עצמה. והיינו דפרכינן דהא לא חזרה שליחות אל הבעל אבל אם היא מקבלת הגט מצד עצמה ולא מדין שליחות ש"ד אלא דק"ל אמאי לא מוקי לה הש"ס בהכי"ג ובהכי ניק ולא מידי וצ"ע: תד"ה וכא לא חזרה שליחות וכו'. נראה שהסברה שיש בין רש"י לתוספות הוא זה דדעת התוס' אף שהאשה לא עשה שליחות לעצמו אלא שלא גמר השליחות אלא לאחרים כתבטל השליחות ולדעת רש"י דוקא לפי שבתחלתה לעצמו' ונעשית היא בעל המעשה: **ע"ב** תד"ה לאיתו שארצה אגרש בו וכו' הכא מודה משום דוכתב לה לשמה משמע שהיא מגורשת בשעת כתיבה. אבל דעת הרמב"ם והר"ן דכיון דבעלמא' מספקי' לן אי יש ברירה הכא הויא ספק מגורש' וכן עיקר דאם איתא כדברי ר"י כי מותבינן לקמן ממתניתין דהריני שוחט את הפסח אמאי לא קמשני דשאני גיטין דכתיב לה לשמה אלא וודאי דלא שאני לן מגיטין לעלמא והרא"ש דמייתי ר"י מסה דאמרינן בגמ' דאי איתמר בהא בהא קאמר ר"י דאין ברירה דבעינן לה לשמה הויא דחייה בעלמא אבל לקושטא דמילתא לא שאני לן:

דף כה ע"א גמ' בעי מיניה רב הושעיא מרב יהודה אמר לבלר וכו'. פי' מיבעי' ליה אי מפליגינן בין תולה עצמו לתולה בדעת אחרים וא"ל תניתוה כלו' ולא שאני לן וק"ל דכיון דרב הושעיא מפרש הסיה דפסחים משום ברירה א"כ מאי קמיבעיא ליה תיפשוט מינה דשאני לן בין תו"ה בדעת עצמו לתו"ה בדעת אחרים וי"ל דקבעי מרב יהודה או פשיט ליה כסברתו משום דאיכא לפרושי סוגיא דפסחים משום שם לבית אבות לאו דאורייתא: **שם** אתיב דמתניתנו מעיקרא בפיר. מה שהקבו בתוס' דהכא משמע דשם לבית אבות דאורייתא ובפ' אין בין המודר משמע דלאו דאורייתא לדידי ל"ק דהכי סבור הש"ס דהסיה דפסחים מיירי בבנים גדולים ומשום הכי בעי מינוי ובמעתתי' דנדרים סבור מיירי בבנים קטנים והני תרי סוגיא לא פליגי ותרווייהו ס"ל דשם לבית אבות לאו דאורייתא וזה נכון:

דף כז ע"א גמ' המביא גט ואבד ממנו וכו'. כ' הרמב"ם בפ"ג מהל' גרושין המביא גט ואבד ממנו וכו' דברי המגיד משנה דחוקים הרבה בל' הרב דמדקתם לבסוף בין הוחזק מכלל דרישא מיירי בלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ותו דאי בהא דהוחזק מייר בשיירות מצויות וכמסך לרישא הו"ל ואם הוחזק וכו' אלא ודאי דרישא מיירי בדלא הוחזקו וסיפא דמיירי בהוחזק מיירי במקום שאין השיירות מצויות וכ"ל להרב ז"ל דלר' זירא בשיירות מצויות אף בהוחזקו ב' יוסף בן שמעון חוששין לכתחיר ומשמע ליה להרב דהוחזקו ב' יוסף בן שמעון תמיד עפי משיירות מצויות דהא הכא הוחזקו ואע"ג דליכא שיירות מצויות מיש איכא למיחש לשמא עבר א' ונפל ממנו גט משמעון באחר משא"כ בשיירות מצויות ולא הוחזקו דהויא חששא רחוקה לחוש לב' מקומות ולב' שמעון בן יוסף ומאי דקשיא להו לראשונים במה ראה הרב לפסוק במקום השיירות מצויות כדברי האומר דלא חשש ובהוחזקו שנים כדברי האומר שלא עבר ל"ק מידי דאו היא סברת הרב מסברת עצמו משום דלדינא העיקר לפסוק כשמואל שלא בשם אדם גם דשמואל הוי מאריה דתלמודא טפי מתבריה אלא שמש לסברת הרי"ף רבו לחומר כמ"ד שלא עבר אדם גם והרב לא רצה להחמיר כן אלא בהוחזקו דחמיר טפי משיירות מצויות אבל בדין שיירות מצויות אוקמינן אדינא דבעינן שהם בכוונת הרב בלי שום ספק ודלא כהמגיד משנה ודברי הרי"ף רבו אפשר לפרשן כך שגם כתב חומרת עבר גם אלא דוקא בהוחזקו דוק ותשכח ועדיין יש לי לברר מ"ש הרב בדין מלאו בכלי שהניח בו ויש לו ט"ע בארכו ורחבו של גט כשהיה כרוך בשרי הוא בהחזקתו וב"מת בהרשב"א והר"ן והמגיד משנה לא דקדקו בלי הרב בזה דדקדק בלי הרב למה האריך לומר שיש לו ט"ע בארכו ורחבו של גט ולא הו"ל למימר אלא כלשון שכתב בפ"ח מהל' מאכלות אסורות גבי בשר שנתעלם ואסור א"כ היה לו בו טביעות והוא מכירו ודאי שהוא זה אלא שהרב דקדק בלשונו בכאן דהכא מיירי שמלאו בכלי שהניחו בו ויש לו ט"ע כל דהו דהיינו בארכו ורחבו של גט אבל אם יש לו ט"ע גמור מודה הרב דאף אם מלאו בכלי שלא הניחו שהוא בחזקתו ומתגרם בו לדעת בתר הפוסקים וזה פשוט כי הרב ז"ל ושוב ראיתי בל"מ שכתוב בלי דלעיל דלא כהמ"מ ע"ש אמנם מ"ש גם ליישב מה שלא הביא הרמב"ם דלוזרבא מרבנן מהדר' בטביעת לא דקדק בסוגי' דמאי דמספקי' לן בש"ס בטביעות דרבנן בר חנא סייעו דאספר דאהדרוה ניהליה משום סימני ותיפשוט דסימנין דאורייתא א"כ לא אהדרוה אלא בטב"ע דעדיף טפי מסימנין ובהא ליכא שום ספיקא ואפשר קאמר דלוזרבא מרבנן מהדרינן ודלא כוותיה בלאם דבטב"ע נמי איכא ספיקא ולא דק ודו"ק:

דף ל ע"א רש"י בד"ה ליטול רשות מן סורסין מפני שאין חוב מוטל עליהם לפרוע יטול מהם רשות. משמע דדוקא בשלא הכניס קרקע צריך ליטול רשות אבל אם הכניס קרקע אין ליטול רשות וכן נראה ג"כ ממ"ש בסמוך דמתני' מיירי דלא הכניס קרקע שהתפרש בסיפא גבי' כלה בשני ב"ד דאין צריך ליטול רשות משום דיב לב"ד כח להטיל חוב זה על כתובה ולוה וזה תימה דהא לשיטת התוס' לקמן בריש פ"ב הניח קרקע בין לא הניח קרקע צריך ליטול רשות מן היורשין ובסיפא דוקא בהניח קרקע א"ל ליטול ומדברי רש"י גופיה לקמן ד"ה מלא מחט משמע דמפרש כשיטת התוס' אם נאמר דמפרש כשיטת הרשב"א דקאי ארישא דוקא בבהניח קרקע מהני רשות אבל הניח כספים לא רשות אינו מועיל וא"כ דברי רש"י דפי' מתני' דוקא בשלא הניח קרקע הם קשין להלום ויש: **ע"ב** תוד"ס ביניינו וכו'. ולפי הקונטרס ק' מאי ביניינו פירוש לפי דהע"ב דלוי אזלי אזלינן בתר עניי העיר ולת"ק אזלינן בתר עניי דעלמא מיש סוף סוף בין למר ובין למר מפרים ואם כן מאי ביניינו וכ"ל דל"ק מידי דה"ק איכא ביניינו עניי כותים והפרים לנורכם דלהפק הוי גידי חריות וכאילו לא ספרים דמי והו"ל טבל טבול למעבר עני דלקי עליה ול"י אמאי אף לכתחלה מפרים עליהן ומתקן הטבל ודו"ק: **רש"י** ד"ה שירבו קרקע שעליהם מוטל המצוה לפרוע חובת אביהן. ליתא דלאו מצוה לחוד היא אלא משום דשעבודא דאורייתא:

דף לא ע"א גמ' כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד וכו'. כתב הרמב"ם בפ"ג מהל' תרומות דין ד' אין תורמין תרומה גדולה לא במדה כו' לפי שלא נאמר בה שיעור אלא אומד והשיג עליו הראב"ד דלאו מן הכם הוא זה אלא בין שלא נתנה בו תורה שיעור וכו' פי' הרמב"ם סבור שהאומד הוי מן התורה שיתן מה שירצה אפי' חטה אחת וכיון דמדאורייתא סגי באומד אף שהצריכו חכמים שיעור אוקמוה אדינא דאורייתא ושיעור ס' באומד והראב"ד סבור דכיון שלא נתנה בו תורה שיעור אם יבא לתרום במדה ב"מ דמקפיד ואם ימעט או יוסיף הרי קלקל לפי קפידתו משא"כ באומד שאף שיטעה באומדנא אין בכך כלום שהרי אומד א"א לצמצם ועבס ע"פ שהאומדן וקאי בשיטת התוס' דבכורות דף נ"ח ע"ב שכתבו דמן התורה אין שייך אומד אי פוטרת את כריו אלא משום דבתרומ' מעשר שייך אומד ובתרומ' גדולה תקנו חכמי' נמי שיעור שייך בה וכל מה שכתב הכ"מ נגד הראב"ד ועוד דרבינו במבין את המהולה אינו כלום וא"ל לסביב על דבריו ודו"ק: **ע"ב** גמ' דרבנן מקום שנמדד וכו'. כתב הרמב"ם בפ"ה מהל' תרומות דין כ"ד הבודק את התבית ומכאן ואילך ספק ותמה הכ"מ דכיון דבסוף קדושין ובריש נדה רמינן סלי בריית' אבריית' דמקום מאן הלא תבית ר"ש אבל רבנן הומריי ש"ל למפרע אמאי פסק הרב כר"ש במקום רבנן ותירץ דכיון דבפ' המוכר פירות איפליגו אמוראי בהסיה ברייתא ש"מ דהלכתא היא ואי מסה לא איירא הכא מאי דקתני בבריי' כל ג' ימים ודאי הוי מוסכם ואף לרבנן ומש"ה איפליגו אמוראי בהך ברייתא אבל מאי דקמסיים מכאן ואילך ספק דמוקמינן אליבא דר"ש איברא דרש"י בשלבי קדושין כתב הכא דרמיק תבית אמקוה מ"ש דהכא ודאי ומ"ש ספק כתב הרב מ"ש גבי תבית דקתני מכאן ולהלן ספק ולא אמרינן מטעמא דהליך ידיו מלבודקי כתמין ע"כ מוכח מדבריו דקשיא לן נמי איריא אמאי כל ג' ימים ודאי ואין זה מחור כלל ואנשם שאין סירוך הרב נכון בדרא קושין לדוכתא למאי פסק הרב כר"ש ותו קשה שהרי פסק הרב בהל' מקוואות פרק י' כרבנן דמקום ש ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות ונמצא הרב מזדי סתרא לגבי תרי דהכא פסק כר"ש ובהל' מקוואות פסק כרבנן וכבר עמד בזה בספר ברכת הזבח והניחו בצ"ע ובאמת שהיא קושיא אלימתא וכ"ל שסבור הרב ז"ל דהא דקשיא לן בריש נדה תבית אמקוה ואצרכינן לבנויי דתבית ר"ש היא היינו מש דס"ל כפי' הסיה דתבית כריב"ל דמפרש כל ג' ימים ודאי דקאמר סברייתא דהיינו ודאי חומץ ודאי חומץ ומכאן ולהלן ספק אף בג' ראשונים דהכתא הבית הו"ל דומיא דמקוה ממש וא"כ הויא דתבית ר"ש היא אבל למאי דקי"ל כר"י דג' ימים הראשונים ודאי יין איכא לפלוגי שפיר בין מקוה לחבית דכיון דבחבית אף אחר בדיקת כל ג' ימים הרא הוי ודאי יין אע"ג דהתמין לפניהם לא רים כולי האי לבווי' בודאי דומי' דמקוה ומש"ה מכאן ולהלן ספק ובהכי ניחא דלא תיקשי תרי סתמי אהדדי שהרי רבי סתם לן במקוואות כרבנן ואילו בפ"ג דתרומות ופסקי' הרב לעיל בסמוך התורם חבית יין על היין ונמצא חומץ וכו' ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום ומשמע דסו א' כר"ש ומאן סתמיה למתניתין רבי ומ"ש הכא דסתם לן כר"ש וגבי מקוה סתם כרבנן ובמאי דכתיבנא ניחא דגבי חבית אף לרבנן מודו דלא הוי ודאי אלא ספק משום דאית ליה חזקה אלימתא דכל ג' ימים הראשונים ודאי יין ומיהו קשה טובא על הש"ס דריש נדה דהדמותי' דברייתא למקוה אמאי לא מותיב מקוה אחבית דמשנין דמתניתין עדיפא מברייתא והרא"ם נרגש מזה וצ"ע ואפ"ה וכא קי"ל גבי מניח פירות להיות מפרים עליהן שאם מצאן שאבדו שהרי זה חושש לכל מה שתיקן וכמ"ש הרב בסוף הפרק והא הכא הוי ממש דומיא דמקוה ולא מחזקינן לטבל ודאי מה שתיקן וי"ל דשאני מקוה דאיכא למימר חסר ואתאי כדאיתא בריש נדה אבל הכא גבי אבדו דנגנבו או אבדו לגמרי בכה אתה דליכא למימר אבד ואתאי אבד ואתאי מעיקר הדין הו"ל אוקי פירות אחזקתייהו והשתא הוא דאבדו אלא דאיכא למימר נמי שעמד טבל על חזקתו ומש"ה מידי ספיקא לא נפקא אבל טפי מספק אין לנו כנ"ל ליישב דעת הרב בזה ודו"ק:

דף לד ע"ב תוס' בד"ה מאי איריא אלמנה וכו' בזה ליה למיתני אין נפרעין וכו' ונמנעו להשביעה. וה"ל לפי זה דמה דקתני ונמנעו להשביעה לאו למימרא שמתחלה היו משביעין אותה אלא ר"ל שנמנעו להשביעה משום חומרא אף שמעיקר הדין היתה צריכה שבועה:

דף לה ע"ב כתב מהרי"ם חביב בפי' קמ"ש הנה דברי הרמב"ם בפי' המשנה בסוף פ"ו מהל' בכורות והרע"ב במסך אחריו קשים לשמוע דמאחר שכתב שצריך לפרש את הנדר למה כתב שצריך לידור על דעת רבים וכ"כ בפ"ו מהלכות ביאת המקדש גם מ"ש דבעל דעת רבים יש לחוש שלא יאמר דבר מצוה בא לידי אם לא מטעם שצריך לפרט את הנדר זו היי הסך הש"ס דגיטין ודבכורות דאיתא בהדיא דאף למ"ד שאין צריך לפרט את הנדר סגי ליה בהדרה על דעת רבים והרב הכ"ל נדחק הרבה ליישב דברי הרמב"ם הכ"ל ועוד שצריך ליישב דעת הרמב"ם בחבורו ולפי גרוס שהרב פוסק בחבורו כמ"ד אין צריך לפרט את הנדר ולא גרים רב פפא כי הא כגרסת תוספות דבכורות דגרסי רב ששת וס"ל דכי אתשיל בבי מדרשא אתשיל לדינא וקי"ל כוותיה דרב נחמן משום דקאי כריב"ל דירושלמי ועוד בערכין לתד ביומיא ס"ל לרבי יהושע דאין צריך לפרט את הנדר ודלא כהתוס' שנדחקו לשנויי שלא הזכיר בחבורו בשום מקום דצריך לפרט את הנדר הדרבה כתב בפ"ו מהלכות שבועות שג"ד מתירין כל הנשבע ואומר אני נשבעתי על כך וכך ונתחרטתי משמע שא"צ לפרט את הנדר אלא לומר ענין הנדר והשבועה שנשבע ובהכי ניחא שפסק בפ"ו מהלכות ביאת מקדש שצריך לידור על דעת רבים דאי צריך לפרט את הנדר כשיאמר נדרתי שלא לישא נשים פסולות אל יתירו לו ומה שהוקשה לו להרב ז"ל ממש"ם הרמב"ם בפרק ט"ז מהל' איסורי ביאה סתם נודרת ליואותים כל מה שירצו ואי אין צריך לפרט את הנדר צריך להדירה על דעת רבים כדאיתא בש"ס והרב לא ביאר זה ולי לא קשה מידי שהרב סבור דכא דקשיא לן ול חוש דלמא אזלא לגבי חכם ובדי ליה ומשני קסבר צריך לפרט את הנדר הויא שינויי ואשינויי לא סמכינן דכיון דקי"ל דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו לא חיישינן דחכם יתיר שלא בפני היתומים וזלא כהתוספות ומש"ה סתם הרב דאף לדידיה דס"ל דאין צריך לפרט את הנדר אין צריך להדירה על דעת רבים אבל תירוץ זה אינו שנכון הוא ואמיתי לדעת הרמב"ם אינו עולה למרן ז"ל שפסק בש"ע א"ח סי' קכ"ח סעיף מ' דכהן שנשא נשים פסולות לא ישא כפיו עד שידור הנאה על דעת רבים מכלל דס"ל שבזה ליה דאין צריך לפרט את הנדר וביו"ד סי' רכ"ח פסק דצריך לפרט את הנדר ומה גם שיישב מוהרי"ט ז"ל דעת הרמב"ם שאע"פ שצריך לפרט את הנדר א"צ לפרט הסיבה בזה גם כן אינם מתורצים דברי הש"ע שהרי פסק בי"ד דצריך לפרט הסיבה גם מ"ש הב"י א"ח בשם חדושי הרשב"א דצריך הדר' על דעת רבים הוא תמוה שהרי הרב פוסק כמ"ד צריך לפרט את הנדר וכן בחדושיו לגיטין כתב דכיון דקי"ל דצריך לפרט את הנדר אתיא מתניתין דבכורות כפשטה ולא צריכינן לאוקמא במדיר על דעת רבים וזה הסך תשובת הרשב"א שהביא הב"י ומה שנדחק מוהרי"ט דה"ק הניחא למ"ד צריך לפרט דלדידיה נצטרך לומר כי היכי דלא תיקשי עליה מתניתין שצריך לפרט גם הטעם שבגללו נדר ואם סוגיא דגיטין אזי לפרושי הכי הכא סוגיא דבכורות הויא תיובתי' דקאמר התם סבר צריך לפרט את הנדר ע"ש דוק ותשכח כדברי גם דברי ספר מגן אברהם לא ניתן לכתוב עמ"ש ולעיש: הנה יש לדקדק בלשון הש"ע א"ח סי' קכ"ח סעיף מ' שכתב לו להאר דאף אם לא גירש עדיין סגי בהדרת הנאה כמבואר בש"ס וי"ל דמלשון הרב הכי משמע מדקאמר ואפי' גירשה משמע דה"ק ל"מ בשלא גירשה דפסול עד שידור הנאה וממילא משמע דבהדרת הנאה סגי אף אם לא גירשה עדיין: ותו קשה דמנ"ל להרב ז"ל דאף שגירשה לא סגי בהכי ובעי נמי הדרת הנאה ומש"ס התוספות הכא בגיטין ד"ה ותני עלה וכו' ע"ש איכא לאתויי ראיה דדילמא מתחלה הוי אזי למימר דהסוג' מלעבוד אפי' גירשה עד שידור הנאה אבל למסקנא ליתא להך דינא וכ"ל ראיה לדבר מסה דאמריק סוף פרק ז' דבכורות מ"ש הכא דסגי ליה בקבלה ומ"ש התם דמהדרינן ליה התם יצרו תקפו משמע דנושא נשים בעבירה אף שגירשה דסוי דומיא דמיטמא למתים דהוי לסבה בם הדר ולא סגי בקבלה משום יצרו תקפו ודו"ק:

דף לו ע"א גמ' דתניא ר' אומר בב' שמיטות הכתוב וכו'. כתב הרמב"ם בפ"ד דין כ"ח מהלכות שמיטה ויובל שבביעית נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני בנ"ה וכתב הכ"מ דנראה שהוא סובר דאף שלא בפני הבית נוהגת מן התורה וזה כחכמים דפליגי עליה דרבי אלא דקשה שהרי כתב בפי"ט הס"א דקתני הכי בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ועוד דהסיה דפרוזבול ליתא אלא אליבא דר' ורבינו פסקה להסיה משמע דפוסק כרבי לפיכך נ"ל דלעולם כרבי סבירא ליה וס"ל מפרש דהא דאמר רבי בב' שמיטות הכתוב מדבר א' שמיטת קרקעות לאו אשמיטת קרקעות בשביעית קאמר דהסיה לעולם נוהגת אף שלא בפני הבית אלא ליובל קרי שמיטת קרקעות ע"כ ולא נסירא דהא איתא בהדיא בריש מ"ק דמתניתין דקתני משקין בית השלחין במועד ובשביעית פליגי זריעה וחרישה בשביעית מי ברי דמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דסרי לך בהדיא דאף שמיטת קרקעות ס"ל לרבי דהוי דרבנן בזמן הזה ולא כהכ"מ ומעתה צריך ליישב דעת הרמב"ם דמלשון זה מוכח להדיא דפוסק כחכמים דבשביעית בזמן הזה מן התורה וכן בדין דהא קי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו וכ"כ הכ"מ לקמן בהם ספר כפתור ופ"ח ואע"פ שהוא ז"ל כתב עליו דלא דק דבהדיא כתב רבינו בפ"ט ובפ"י דשמיטת קרקע בזמן שאין יובל נוהג אינו אלא מדבריהם ע"כ דבריו תמוהים שמ"ש רבינו בפ"ט אינו אלא על שמיטת כספים אבל שמיטת קרקעות אף בזמן הזה הוי מן התורה ומה שהביא מפי' איהו ז"ל גופיה כתב לגם שאינו מדבריהם לא קאי אלא לשמיטת כספים דאילו בביעית בארץ אף בזמן הזה הוא מן התורה באופן שבג' מקומות כתב הכ"מ דשביעית בזמן הזה מן התורה הא' בכאן והב' בפר"ע והג' בפ"י ואע"ג שהשגיחו לספר כפתור ופרח כתב הרב שאינו אלא מדבריהם הכה מ"ש הוא עצמו בג' מקומות וסמי חדא מקמי תלת והשתא קשה טובא על רבינו ז"ל דכיון דמשמע בש"ס דר' ורבנן פליגי בתרתי בשמיטת קרקעות ובשמיטת כספים מה ראה הרב לפסוק שמיטת כספים כרבי דהוי דרבנן ובשמיטת קרקעות דהוי דאורייתא ול"ק מידי דכיון דלשיטת הרב בסוגיא דקאי בשיטת התוספו' ס"ל דשינויי דלבה דהסקר ב"ד הוא ספקר לא קאי אקושיא קמייתא א"כ ע"כ הלל וב"ד ס"ל כרבי דשמיטת כספים בזמן הזה דרבנן ומש"ה פסק הרב כרבי בהא אבל בשמיטת קרקעות הדרינן לכללין דקי"ל הלכה כחכמים דהויא מן התורה אף בזמן הזה ובתורת כהנים דמייתי רש"י ועוד אני אומר דלשיטה זו ע"כ לא פליגי רבי ורבנן אלא בשמיטת קרקעות אבל בשמיטת כספים אף רבנן מודו דהוי בזמן הזה דרבנן דכיון דלשיטה זו ע"כ הלל וב"ד ס"ל דשמיטת כספים הוי דרבנן איך רבנן חביריו של רבי פליגי עליהו וס"ל דהוי מן התורה והא אפי' אב"ס לא פליגי וכי אתביתיו דפליגי צריך כן למימר דס"ל דבדבר זה לא נחלקו ב"ש וב"ה אלא משמע ודאי דלכ"ע שמיטת כספים בזמן הזה דרבנן ורבנן לא פליגי עליה דרבי אלא בשמיטת קרקעות והא דקאמר בגמרא בשביעית בזמן הזה ורבי היא לאו למימרא דרבנן פליגי עליה אלא משום דאיהו אמרה בבי מדרשא איתמרא על שמיה ובהכי ניחא שפסק הרב בכל דרבנן ופסק הרב נכון וברור והיינו דבריש מ"ק איתא אפילו תימא רבנן משום דהתם דסוי בשמיטת קרקעות פליגי רבנן אבל גבי שמיטת כספים לא מצינן לשון זה ודו"ק:

דף לח ע"ב רש"י ד"ה לדמי לא קאמר. נראה לכאורה כדברי רש"י סותרים להדדי שכאן כתב היה לו לומר דמי עבדי עלי ולמטה כתב בד"ה גזברים וכו' כגון דאמר הרי הוא קדוש לדמיו וכו' ואע"פ יצא לחירות ויש לחלק דלעולם כשאמר דמי עבדי עלי יצא לחירות ולמטה הוא בענין אחר:

דף לט ע"ב תוס' ד"ה מה אשה וכו' א"כ לכשואל למה לי בעיא יפקירנו וכו'. כוונת התוס' יפקירנו באלה הלשונות וכבר כתבו לעיל דף ל"ח ד"ה המפקיר דלא מהני לאו לשונות בלשון הפקר אלא ודאי דאינם לשון הפקר וק"ל: ד"ה משום וכו' ועוד דאמרינן בנדרים וכו' דכידר קני. כוונת התוספות להביא ראיה דהלכה כרב דאמר בכליו של קונה דאי כלוי אינו עם לקנות וק"ל:

דף מ ע"א גמ' מיתיבי וכו' או שקרא ג' פסוקים בבה"כ הרי זה לא יצא לחירות וכו'. כתב הרמב"ם בפ"ח מהלכות עבדים ואסור לאדם ללמד את עבדו תורה ואם למדו לא יצא לחירות והנה מ"ש שאסור לאדם ללמד את עבדו תורה מימרא דריב"ל היא בספ"ב דכתובות אבל מ"ש שאם למדו לא יצא לחירות הוא תמוה הרבה שאף בדברים שאין בהם איסור אלא שהגילות הוא שאינו חייב בהן בן חורין כגון אם רבו הניח לו תפילין לעבד או שא"ל לקרא ג' פסוקים בתורה אעפ"כ כתב הרב דיצא לחירות א"כ כ"ש במילתא דאיסורא דודאי לאו דמתרמים לא הוי עביד איסורא ללמדו תורה וכדאיתא בש"ס גבי רבו שהביאו אשה והניחה העיר בזה ותירץ דבריים דאינן כרתין ומהיותר תימה על הכ"מ שכתב שדין זה נלמד ממ"ש שאם קרא שלשה פסוקים בב"ה בפני רבו לא יצא לחירות וזה תימה דהיך נלמד משם והדרבה משם ראיה להפך שאם אמר ליה רבו לקרות בתורה יצא לחירות וכ"ש למדו ולכן נ"ל שט"ס נפל בדפוס וצ"ל ואם למד לא יצא לחירות דלא תימא דכיון שלמד תורה ע"כ רבו למדו ונימוק לחירות קמ"ל דאיכו אקרי מדעתיה וכמשני כש"ס בספ"ב דכתובות דהא איכו לא קעבד איסורא ללמוד תורה ובכן באו דברי הכ"מ על נכון שדין זה נלמד משם וזה אמת ויציב וכן ראוי להגיה בדברי הש"ע יו"ד הל' עבדים ודו"ק שוב מצאתי בירושלמי רפ"ב דכתובות דשכי רבו למדו תורה משמע דלא יצא לחירות אלא דה"ל דבש"ס דילן פליג אירושלמי בהא ודו"ק ואם סרי לשחרר העבד או לא עיין בספ"ב דכתובות ע"ש:

דף מב ע"א גמ' תיש המית מי שחציו וכו'. כתב הרמב"ם בפי"א מהלכות נזקי ממון המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס לרבו והקשה הכ"מ בזה דכיון שפסק הרב דמעוכב גט שחרור אין לו קנס ובגמרא מוכח דמי שחציו עבד מקרי מעוכב גט שחרור א"כ איך פסק דנותן חצי קנס לרבו והיא קושיא גדולה תו קשה במ"ש בפ"ד מהלכות חובל ומזיק דמי שחציו עבד וחציו בן חורין שנגחו שור אם הרגו זה ביום של רבו לרבו וביום של עצמו לעצמו וקשה בזה למשנה ראשונה דאיכא יום של רבו ויום של עצמו אבל למשנה אחרונה חולקין וא"כ למה כתב דין המשנה ראשונה וי"ל דהסס לשון בגמרא וגם למשנה אחרונה כמ"ש התוס' כגון עבדים של יתומים קטנים דלאו בני כפיה ניכהו ובכה"ג משכחת לה שפיר אף למשנה אחרונה יום של רבו לרבו ויום של עצמו לעצמו ואי קשיא הא קשיא במ"ש או שנגחו שור דהא למאי דקי"ל כרבא דנותן בחצו שבכל יום ויום איקיימא להך דינא כשהכהו אדם כדאיתא בש"ס והא נמי קשיא אלימתא היא מהרלב"ח בתשובה הצריכה עיון ובס' ל"מ תירץ עפ"י דרכו דיש נזק בלא פחת דמים וטעות הוא וכמ"ש בסמוך וא"כ צריכינן סייעתא דשמיא לפרוקי נמי הך קושיא ותו קשה שהרב סבור בפ"ב מהל' חגיגה ובפ"ב מהל' קרבן פסח דהדרבה למשנה ראשונה מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב בראיה דכיון שיום אחד הוא בן חורין אין לו להדון אחר קרינן ביה משא"כ למשנה אחרונה דאע"פ שכופין את רבו לשחררו כל זמן שלא שחררו עבד גמור הוי לכל מילי וסוגיין דהכא מוכח להדיא איפכא ולפיכך סבור הרב ז"ל דכולא סוגיא דהכא כדחיין לפום סיפתיה דסבמן הכיא אבל לפום קושטא דמלתא לא דמי כלל מעוכב גט שחרור למי שחציו עבד וחציו בן חורין דמעוכב גט שחרור לית ליה בגיה שום שעבודה כלל ואינו מחוסר אלא גט שחרור אבל חציו עבד וחציו בן חורין הו"ל עבד גמור כל כמה דלא שחרריה ומעתה הפי' תימא דמי שחציו עבד במשנה אחרונה לא משפט מינה בעיא למעוכב גט שחרור דשאני התם דסוי עבד גמור ומש"ה נותן חצי קנס לרבו אבל במעוכב גט שחרור לעולם דאין לו קנס דהאי לאו אדון הוא ולפי זה ניחא הכל שפיר דהא דמפלגינן בש"ס בין כליה קרנא לכי לא כליה קרנא ומכח זה איצטריכין לאוקמי הסיה דמי שנגחו שור ביום שהכהו אדם לדעת רבה היינו משום דלא הוי בעי הש"ס לאוקמי' הסיה דמי שחציו עבד כמשנה אחרונה והסיה דנגחו השור במשנה ראשונה כי היכי דלא לפשוט בעיא דמעוכב גט שחרור וכמ"ש התוספו' אבל השתא דקיימא לן דלא מיפשט בעיא דמעוכב גט שחרור מהסיה דמי שחציו עבד א"כ לא צריכינן תו לשנויי דכליא קרנא ומתרצינן שנגחו שור מיירי אף בדכליא קרנא ולמשנה ראשונה ואידך מימרא דמי שחציו עבד מיירי למשנה אחרונה וע"פ"כ בעיא דמעוכב גט שחרור לא מפשיט ומש"ה פסק הרב שאין לו קנס משום ספק לקולא אבל במי שחציו עבד פסק שנותן חצי קנס לרבו משום דהוי עבד גמור כל כמה דלא שחרריה וכל דברי הרב סליקו כהוגן עפ"י דרכו וסיעתו בחבורו וסם דברי אלהים חיים בכוונת הרב ז"ל והנו לא מידי:

אלה

דף מג ע"א גמ' [אלא] אמר רבא ראוי ליפול ואין לו. הקשה הרשב"א בחידושיו מהא דאמרי' פ' החולץ מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת ישראל הולד אין לו תקנה משום דאתי לד עבדות ומשתמש באשת איש אלמא תופסין קדושין בה ותירץ בשם הרמב"ן דאינו קושיא דהתם מעיקרא קס"ד הכי אבל הא אסיקנא התם כשבא ע[ל] אשת איש דעלמא דאתי לד חירות שבו ומשתמש באשת איש וכתב על זה הרב שאינו מחוור ואף למסקנא דהתם על כרחין אית לן למימר דקדושיו קדושין דאי לא אף הוא אינו עושה ממזר למ"ד עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכדאמרינן התם למאן דמכשיר מכשיר אפי' בא"א משום דממזר מאשת אב גמרינן לה וכאשת אב מה אשת אב שאין לו בה קדושין אבל בעלמא יש לו קדושין יצא עובד כוכבים ועבד דאפי' בעלמא אין להן קדושין והלכך כשתמצא לומר שחציו עבד וחציו בן חורין אין קדושיו קדושין אפילו כשבא על אשת איש דעלמא אין הולד ממזר ורבא דהכא דיחוייא הוא דקא דחי וקושטא דמילתא קדושיו קדושין ויורשיו יורשין ממש וכן פי' בתוס' עכ"ל הרשב"א והרמב"ם קאי בשיטת הרמב"ן שהרי בפ"ד מהלכות אישות פסק דמי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת חורין הרי זה ספק קדושין ובפט"ו מהל' איסורי ביאה פסק דמי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על אשת איש אותו הבן אין לו תקנה וכן נראה לי עיקר דכיון דבעיין הכא (בעינן) לא איפשיטא ומלינן לתרוצי ההיא דפרק החולץ דליתי כסוגיא דהכא הכי מהדרינן לה דהא דאמרי' הולד אין לו תקנה משום דאיכא צד ממזרת לאו משום דאית לן בודאי דקדושיו קדושין אלא משום דמספקא לן ולכשתמצא לומר דקדושיו קדושין הו"ל לומר הולד ממזר השתא דמספקא לן הולד ספק ממזר ומש"ה אין לו תקנה לולד אלא שיש אגלי קצת תימה על הרמב"ם שכתב בפי"א מהלכות נזקי ממון המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס לרבו והחצי האחר ראוי ליתן ואין מי יקחנו ע"כ וליתא דלא קאמר רבא הכי אלא דבא לדחויי דלא תפשוט בעיין מהכא אבל לדידן דלא איפשיטא צריכין למימר דכי היכי דמספקא לן לדידן ה"נ מספקא ליה לתנא ומה דקאמר חצי כופר ליורשיו משכחת לה כשתפסו דלא מפקינן מינייהו ואפילו תימא דלברייתא פשיטא ליה חדא מתרתי מ"מ הרב ז"ל שפסק לבעיין בבעייא דלא איפשיטא הו"ל הכא והחצי האחר לא ליתן ליורשים ואם תפס אין מוציאין מידן וכן עיקר אלא שהרב לא דקדק בדבר ונמשך אחר לישנא דרבא ודו"ק

דף מד ע"א גמ' המוכר עבדו לכותים קונסין אותו וכו'. כתב הרמב"ם בפ"ח מהלכות עבדים המוכר עבדו לכותים כופין את רבו לחזור ולקנותו מן הכותים עד עשרה בדמיו. נסתפקו קצת מעיינים דאיכא מ"ד עד עשרה בדמיו דהיינו במה שמכרוהו ואיכא מ"ד בזה ששוה עכשיו וכן עיקר ופשיטא לה מדין מוכר בהמה שקונסין לקנותה עד עשרה בדמיה ואי אמרת בתר מעיקרא אזלינן דהיינו במה שמכרה הא משכחת לה דליכא קנס כשהוקרו הבהמות והשתא שויא כדי העשרה בדמי מה שמכרה אלא ודאי דעשרה כדמי מה ששוה עכשיו קאמר ומצאתי בהרי"ף בפרקין דמפרש כפירוש קמא וצריך עיון דהא פירוש בתרא משמע עיקר. עוד כתב הרב ואם אמר לו תקנס מעשה ידיו לא יצא לחירות זה הוציאו הרב מלשון הש"ס דהא לגופא הא לפירא וכ"כ הר"ן ולא מסתבר כלל דכיון דמפקיע ממצות מה טעם יש לחלק בין מכרו לגופו למכרו למעשה ידיו וכן נראה מדברי התוס' ורש"י והרשב"א וכן עיקר. עוד כתב אם תפס עבד כדי דמיו וכו' וכלשון זה כתב לקמן גבי ישראל מומר לעבודת כוכבים ואינו מדוקדק דאף אם תפס עד עשרה בדמיו לא מפקינן מיניה ואם תפס יותר מכדי עשרה בדמיו בודאי מוציאין מידו:

דף מה ע"ב הא בכדי דמיהן לוקחין. הרא"ש דקדק מכאן שמחוייבין ליקח ספרים בכדי דמיהן אף לגנוז ולדידי ליכא ראיה דדילמא הכי קאמר הא בכדי דמיהן לוקחין כלומר יכולין ליקח רשות שמטנו תיובתא לא שמטנו ודו"ק: מסתברא דאע"ג דלענין הברחה ופדיון שבוים קי"ל דשבויי עצמו יכול לברוח וכן לפדות עצמו בממון שירצה לענין ספרים אף שהבעלים ירצו לקנותן בממון הרבה יש למחות בידיהם דהא לא קי"ל טעמא דדוחקא דציבורא אלא כאידך טעמא דלא ליגרבו ולייתו ולהאי טעמא לכ"ע אסור ואין טעם בכאן לחלק בין בעלים לאחר ודו"ק: שם גמרא אמרי לה וכו'. הר"ן וב"י כתבו דפסקו הפוסקים כלישנא בתרא וליתא דלא פסקינן כלישנא בתרא אלא כלישנא דאיכא דאמרי אבל לא כלישנא דאמרי לה אלא ספק מיקרי ותדע דהא לעיל דף מ"ד ע"א גבי מוכר עבדו לישראל מומר לעבודת כוכבים אמרי לה כעובד כוכבים ואמרי לה כישראל ופסק הרמב"ם וכן הר"ן גופיה שהדבר ספק ודו"ק: שם מעשה בצידון בא' שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם. כתב הרמב"ם בפי' המשנה אם נדר שעכ"פ יגרש את אשתו ולא הזכיר בינו ובינה כשותין לעולם וגירשה מטעם הנדר אם רצה להתיר הנדר ויחזירנה הרי זה מותר ע"כ. וקשה טובא דהא בגמרא פריך פשיטא ומשני מהו דתימא ליגזור משום דר' נתן וכו' ולפי דברי הרב אדרבה כשאינו מחזירה מקיים הנדר וכשמחזירה מבטל הנדר וא"כ עדיף טפי שיחזירנה וצ"ע ולא ידעתי למה השמיט הרב דין זה בחבורו: רש"י ד"ה ואמרי לה קורין וכו' דס"ם הוא וכו'. הב"י בי"ד סי' רפ"א רצה להציל רש"י מקושית התוס' ושגם רש"י סבר לפיסול ואין הכנה לדבריו:

דף מו ע"א תד"ה כיון דאמרו וכו'. הקשה הריב"ל בתוספות למה לא הקשו לרבנן שיכריחו לר' יהודה שהוא משים חילול השם דהלת"ה האיך הניחם באדם ולענ"ד מעיקרא קושיא ליתא דבשלמא מה שהקשה לעיל דהאיך הוי נשבע לבטל את המצוה היה קושיא על מה שכתב לא הכום בני ישראל כי נשבעו וכו' אבל זאת הקושיא היא חיצונית ויותר קושיא אלימתא הקשו רבנן לר' יהודה ודו"ק:

דף מז ע"א גמרא ת"ש ישראל ועובד כוכבים כו'. קשה דנימא דכ"ע דאין קנין לעובד כוכבים ומירחו שניהם יחד העובד כוכבים והישראל ופלוגתייהו בברירה וצריך לאוקמא דוקא כשמירחו שניהם דהלת"ה לא קשיא מפני סברת רבי אבל כפי שאמרנו היא קושיא עצמית ודוק היטב. ומה דאיכא למידק על הרמב"ן עיין בקונטרס אחר: תוס' ד"ה אדעתא דעובד כוכבים כו' ה"מ כי שקיל וכו'. וקשה טובא ודקארי לה מה קארי לה ויש מי שאומר שכוונת התוס' דע"כ לא קא מיפלגי ר"ל ור"י אלא בהפקיר לישראל ולא לעובד כוכבים אבל מסתמא כי הכא אליבא דכ"ע הפקר ואם תעיין היטב בתירוץ התוס' תבינהו אבל אני אומר שזו אינו קושיא דנקט סתמא כפירושו שהוא לישראל דוקא א"כ מה הקשה התוס' והאמת שדברי התוס' צ"ע ליכד לסוף דעתם:

דף מח ע"א גמ' ת"ש הקונה ב' אילנות וכו' הא ג' וכו'. קשה דמשנה שלימה שנינו בבכורים פרק א' הקונה ג' אילנות מביא וקורא ותירץ הרשב"א כו' דטפי דיוקא ברישא מסיפא ודוחק לכן נראה דמעיקרא קושיא ליתא דבשלמא דקונה ג' אילנות הוה מצי למימר שהוא בזמן שאין היובל נוהג אבל משנה קונה ב' אילנות ודאי דמיירי בזמן שהיובל נוהג וא"כ דוחק לומר דהדיוק הוא בזמן שאין היובל נוהג דמסתמא הדיוק הוא כמה דמיירי המשנה ותירוץ לו אפ"ה וק"ל. תו איכא למידק בשמעתא ת"ש הקונה אילן וקרקעו וכו' וקשה לר' יוחנן דלמה ליה למימר וקרקעו ותו במשנה הקונה ב' אילנות ג"כ קשה ליה לר' יוחנן דלמה מביא ואינו קורא וזו אינו קושיא כמו שכתב רבינו שמשון בפי' המשניות יע"ש: ע"ב בתוס' ד"ה אמר אביי לא וכו' ולהכי טעי טפי במילתיה וכו'. נ"ל שכפי מה שאמרנו שמטעם ר"ע הוא בשביל מלת לא בא שר"ל להחמיר גם זו היתה כוונת המקשה דאמר אלא כתובה משלם שמינה דסבר ג"כ שלא בא ר"ל להחמיר ודו"ק:

דף מט ע"א תוס' ד"ה כגון שהיתה וכו' ואיפכא לא מצי למימר כו'. וא"כ קשה לאביי מנ"ל דפליגי במשויר דמשום דמלת לא בא הוא להחמיר גם עכשיו מחמיר יותר ר' ישמעאל מר"ע ותו קשה דכשהקשה מפני תיקון העולם דאורייתא היא וכו' קמ"ל דבמזיד שיימינן ואדרבה זהו קולא טפי וא"כ כפי זה האיפכא מאי תירץ הגמ' וכי תימא דאמר לא צריכא אלא לר"ע דאמר בדמזיק שיימינן קמ"ל בדניזק שיימינן וצריך לקנות מן השוק זה ליתא דהמשנה שאמרה בעידית ר"ל של המזיק כדפי' רש"י במשנה וזהו מוכרח שהוא דומיא של בע"ח בבינונית שר"ל בבינונית שלו וזה הרגישו התוס' באמרם ואיפכא לא מצי ר"ל ויש הב' קושיות הנז' ודוק. אכן קשה טובא דלמה לא הכריחו תוס' דאיפכא לא מצי למימר משום דא"כ מאי קאמר ר"ע וק"ו להקדש והלא ר"ע מיקל טפי מר"י וצ"ע ודו"ק: רש"י ד"ה וק"ו להקדש וקס"ד בניזקין נמי קאי יש מי שהקשה דהא לפי האמת נמי קאי בניזקין וכדמסיק בגמ' וכבר דייק רש"י בלישני במלת נמי ור"ל דס"ד דבניזקין ובע"ח מיירי אבל לפי האמת לא מיירי אלא בניזקין דוקא ודוק שהוא דוחק: ע"ב ברש"י ד"ה בקבלן. איכא למידק מי הכניסו לרש"י בפי' זה לומר שזה קבלן הוא דנשא ונתן ביד ואין זה קושיא דאתא לאשמועינן מש"כ תוס' בסוף ד"ה בקבלן וכו' דתרתי בעינן אבל דע דאיכא למידק בשמעתא למה לא אמר אלא בקבלן הניחא וכו' כיון שחזר מתירוץ א' אלא ודאי שכוונת הגמ' כשאמר בקבלן ר"ל בערב קבלן והיכי משכחת לה קבלן שנשא ונתן ביד וערב תן לו ואני אפרע ובזה מתורץ קושית עצמו שיש ברשב"ם פרק חזקת הבתים דף כ"ו דיבור א' שכתב קבלן ערב שקיבל המעות מידו של מלוה ונתן לידו של לוה וזה דינו דמי שירצה המלוה יפרע תחלה וכו' ע"ש. וליתא דהכא קי"ל דנשא ונתן ביד אין לו למלוה על הלוה כלום וא"כ איך כתב שיפרע ממי שירצה ובמה שאמרנו מבואר: תוס' ד"ה אלא למ"ד א"א ליה. כתבו וקשה דהכא איירי בקבלן ואיכא למידק דמה הקשה לרש"י דהא התוס' תירצו לעיל בד"ה בקבלן בשביל רש"י שמא תרווייהו בעינן ר"ל דהאי קבלן הוה כמו ערב דעלמא והוה גרוע וא"כ מאי הקשה לו וראיתי תירוצים וכולם הבל ורעות רוח ומהורתא דש"ס נפל בתוס' ואח"כ מצאתי בספר מוגה דכתב שהוא גליון וכן הוא האמת ופשוט

דף נ ע"א בגמ' תיובתא דמר זוטרא תיובתא. יש מי שהקשה דהאי קושיא לימא דמ"ש יותר ממה שהאיש רוצה היינו דלא נימא דמשום אינא יהבינן לה מבינונית כמו בבע"ח לזה אמר דיותר ממה שהאיש וכו' ואע"ג דהיכא דבא לגבות מיניה יהבינן לה מבינונית משום אינא גבי יתמי לא חיישינן אאינא משום דיותר ממה שהאיש רוצה וכו' ויפה הקשה והנראה לתרץ זו דלמה אמר טעמא דיותר ממה שהאיש רוצה דנראה דאי לאו טעמא דיותר ממה שהאיש רוצה הוה גובה בבינונית וליתא דבעל חוב יוכיח דאע"ג דאיכא טעמא משום נעילת דלת אפ"ה גובה בזיבורית ודוק שהוא פשוט וברור: ע"ב תוס' ד"ה יתומים וכו' א"כ רבית וכו' מזה הבקיאות קשה למאי דפסק הריב"ל בתשובותיו והביאם בעל הגה"ס בהל' רבית דמותר לומר הרי לך נ' זוזים ואם לא תפרע לי מכאן לשבוע אחד תתן לי בקנס חצי זוז דא"כ אמאי לא קמשני זה ואין לומר משום דרב אסי אמר מלת רבית וזה אינו רבית דליתא דמאי דנקט רבית לאו דוקא אלא ה"ה זה הקנס דז"ל בתר טעמא שהוא משום פסידא דיתמי וצ"ע: שם ד"ה הב"ע וכו' וכן הלכה במקרקע פי' דוקא במקרקע אבל לא במטלטלין דהא קי"ל דאין קדימה במטלטלין כמו שכתבו כל הפוסקים וכתבתי זה לאפוקי ממעין אחד שרצה לעקם כוונת התוספות ודו"ק:

דף נא ע"ב רש"י ד"ה אלא לא תימא. איכא למידק כפי מה שכתב רש"י דכיון דבא בטענת אביו אע"פ שהוא קטן טענה חשובה היא א"כ ליפטר בשבועות כד מקשה תנן אין נשבעין לקטן ותנן נשבעין לקטן ליפטר לא קשיא הא בטענת עצמו הא בבא בטענת אביו ואין לומר דבעי לאוקמי אפילו לרבנן דסוף סוף לא מוקי לה אלא אליבא דר' אליעזר וכבר הרגיש שם רש"י בזה ולפיכך פי' השמועה כפי שיטה זו וע"ש ולפיכך לא הקשה תוס' לרש"י אלא דהעיקר חסר מן הספר בין כאן בין התם ודו"ק: תוס' ד"ה וראב"י לית ליה וכו' יש מי שאמר לתרץ הקושיות שהקשה התוס' לרש"י דרש"י סובר דמה שכתב לעיל הוא דאומר כראב"י ר"ל הוא סובר כראב"י דיש חילוק בין אדם תובעו לשאין אדם תובעו וכמש"כ רש"י ז"ל לעיל הוא דאמר כראב"י וכו'. ויעו"ש וא"כ מתני' דקתני לא ישבע מיירי שאין הלה תובעו ומש"ה לא ישבע אתים ר' יצחק מיירי שהלה תובעו ומש"ה ישבע וכ"ת דא"כ דמתני' מיירי

בשאין הלה תובעו אמאי קאמר מפני תיקון העולם והלא תיקון העולם נמי לא ישבע וי"ל דרש"י סובר כהרמב"ם דמיגו לאפטורי משבועה לא אמרינן ומן הדין קי"ל לישבע אלא מפני תיקון העולם לא ישבע ולזה קשה דממ"ש רש"י לקמן ד"ה חזקה אין אדם וכו' משמע דס"ל כפי' התוס' שבא ליתן טעם למודה במקצת למה לא יהא נאמן במיגו ואם איתא דס"ל דמיגו לאפטורי משבועה לא אמרינן מאי קמ"ל דיהא נאמן במיגו דמיגו לאפטורי משבועה לא אמרינן אלא ודאי משמע דלא ס"ל כהרמב"ם ודו"ק אלו דברי ה"א שראיתי כתוב למי מקדושים ודע דכפי זה יתורץ קושית ה"ה בפי"ג מהל' גנבה על השגת הראב"ד שכתב שר' יצחק הוא כראב"י והקשה ה"ה דליתא דמן הסוגיא מוכח לפי המסקנא דלא נגע ולא פגע ואע"פ שהחכם הנ"ל הקשה מלשון רש"י דלקמן היינו לרש"י אבל הראב"ד מפרש כמו שאמרנו ודוק. ויש תירוצים אחרים בשיטת הראב"ד וכתבתים בחידושי וכאן אין להאריך ודו"ק. תוס' ד"ה מפני מה וכו' או נילף מסכה וכו' הקשה הריב"ל ז"ל דהא לעיל כתבו התוספות לכך נראה דפריך אמאי לא מהימן במיגו דאי בעי שתק דמיגו הוי מן התורה והביאו הרב ז"ל בד"ה וכולי בעי דלודי ונראה לי דכשמקשה מ"מ אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ר"ל ונילף מהכא דלא אמרינן מיגו וקשיא קרא אקרא וזו היא כוונת התוספות ודו"ק: דע דכששואל רבה מפני מה וכו' מקשה ב' קושיות או מודה מקצת הטענה יהיה פטור כמו כופר הכל או כופר הכל יהא חייב כמו מקצת ודו"ק: תוס' ד"ה אין אדם מעיז אין לפרש לפי שעשה לו טובה וכו' במיגו דאי בעי כופר הכל וכו'. קשה טובא דהא"כ דכופר הכל בפקדון יהיה פטור יפה הקשה אבל רש"י כתב שם בהדיא דכופר הכל בפקדון חייב וא"כ איך יהיה נפטר במיגו דאי בעי כופר הכל כיון דכופר הכל נמי חייב וי"ל דתוס' אזלו לשיטתייהו דסבר דכופר הכל אפילו בפקדון פטור וזו כוונת התוספות אין לפרש כן בגמרא דא"כ לפי שיטתנו דהא קי"ל בעלמא דכופר הכל אפילו בפקדון פטור א"כ מודה מקצת פקדון יהא פטור במיגו דאי בעי כופר הכל כנ"ל: ד"ה וכולי בעי דלודי וכו'. קשה לי טובא דלמא לא הביאו ראיה דמדאורייתא לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא מהא דאמרינן בכמה דוכתי לא יקום איש אחד לכל עון ולכל חטאה אבל קם לשבועה הרי בהדיא דמדאורייתא לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועה דאי חשיד ממ"נ אינו נשבע דאם העד אומר אמת א"כ חשיד אשבועה ואם אומר שקר א"כ אין נשבע אלא ודאי דמדאורייתא לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ודוחק לומר דאסמכתא בעלמא הוא וזיא קושיא עצמית וא"כ ראיתי שהקשה אותה במאור עיני חכמים והניחה בצ"ע שכתי ורצה לתרץ אולי הקושיות בתוס' הרגישו דמה שהקשה לרש"י אינה קושיא דזהו לפי האמת אבל רבה אומר אפילו את"ל דחשיד אממונא וכו' לפיכך הקשו טעמא מאי דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא משום דאיכא אישתמוטי והרי בחזקת הבתים דהוי גזלן דליכא טעמא דאישתמוטי ואפ"ה אי הוה אמר לא תטפי לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא אפי' דליכא אישתמוטי ובזה יתורץ למה לא הביאו ראיה מלא יקום איש דהתם במלוה דאיכא לאישתמוטי והוא כפי המסקנא דהכא ומי שדעתו רחבה יתרץ תירוץ אחר בזה וישא ברכה ודו"ק שזה ברור דמאי דאמרינן אבל קם הוא לשבועה לא ה"מ לאתויי ראיה דהתם איכא למימר דמיירי במלוה דאיכא לאישתמוטי ולא חשיד וברור ודו"ק:

דף נב ע"א גמ' לא יהא כח הדיוט חמור מן הקדש. קשה למ"ד מן התורה מעות קונות מאי קמ"ל קרא ונתן הכסף וקם לו הא בהדיוט ה"נ כך ויש מי שתירץ דאתא לאשמועי' דדוקא בכסף קני ולא במשיכה אבל בהדיוט אינו דקני במשיכה וליתא דמן התורה ליכא משיכה בין בהדיוט בין בהקדש וא"כ למאי איצטריך ונתן הכסף וראיתי למרן הכ"מ בפ"ט מהל' מכירה שהוקשה לו זה ותרוצו דחוק הרבה לכן נ"ל דמדאורייתא אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ותשם התורה שהייתי סבור שהוא בכל מילי קמ"ל ונתן הכסף שיש פעמים שצריך ליתן כסף וכמ"ש הכ"מ בתחלת פ"ט מהל' מכירה וכתב שדבריהם נכונים ועי' מה שאכתוב על מרן כ"מ ז"ל:

דף נג ע"א גמ' וצריכא וכו'. איכא למידק בשמעתתא דלימא מדמע ומנסך וכ"ש מטמא דמפסד ליה לגמרי ואין לומר דשאני מטמא משום דלא שכיח דמנסך יוכיח שאינו שכיח וי"ל דאתא חלוקה מטמא לאשמועינן דאפי' בחולין שמפסיד פחות ממדמע ודו"ק: ע"ב גמ' ורמי דר"מ אדר"מ. איכא למידק דמאי מקשה מר' יהודה לר' יהודה לימא דר' יהודה לעולם קנים שוגג אטו מזיד (וא"כ איך) [ואף מש"ס] אמר בשוגג פטור ולא קנים כדי שיודיענו כדאמרן לעיל לחזקיה וי"ל דהגמ' רוצה לתרץ אליביה דר"י ודו"ק: תו איכא למידק דנימא בר"מ גרסינן יאכל בנירי ובדברי ר' יהודה גרסינן יאכל בחול"ס ובזה לא קשיא ר"מ אדר"מ ואין זו קושיא אלא לש"ס ולא לתוספות ורש"י דהוכרחו לפרש מה שפי' משום דהגמרא קאמר ורמי דר"מ אדר"מ אבל הגמרא היה קורא הנקודות ודו"ק: רש"י בד"ה בדר' יוחנן הסנדלר וכו'. כוונת רש"י מבוארת ומבוררת דר"ל יאכל בנירי"י גרסינן ובודאי דלאפוקי דר"מ ור"י דהתם גרסינן יאכל בחול"ס וברור: תוס' ד"ה המבשל בשבת וכו' וכן משמע בריש כירה וכו'. פי' דאמר התם ותרווייהו לאיסורא ודלמא אתי לאערומי ומאי שערמה שייך אם הוא אינו יכול לאכול דאין אדם חוטא ולא לו ופשוט ודו"ק:

דף נה ע"ב תוס' ד"ה כי היכי דליחייב וכו' וקשה דמי לא עסקינן וכו'. קשה טובא דרש"י פי' דקנסוהו ולפיכך הפקירו ב"ד וממילא דכל השוחטו חייב חטאת ודו"ק שצ"ע:

דף נט ע"ב גמ' [מנה"מ] איכא למידק למה אמר מנה"מ דהמשנה לא אמרה אלא מפני דרכי שלום אלא י"ל דה"ק דמנא להו לרבנן לאקדומי כהן ללוי ודו"ק תו איכא למידק בשמעתתא דאמאי לא הקשה קודם אמר רב מתנא אינו והא רב הונא וכו' דה"א הפך מרב מתנא דבשבתות וי"ט כיון דשכיחא ביה רבים לא אתו לאנצויי ועי"ל דרצה הגמרא להשמיענו מ"ש התוס' בד"ה ואפי' בתירוץ ב' ולכך המתין הגמרא להביא זה החילוק דבשבתות וימים טובים. לתרץ בזה מיכף כייפי כלומר דוקא בשבתות וי"ט ונכון ודו"ק: תוס' ד"ה דאפי' וכו'. א"נ הא דבעי הכא כייפי היינו בשבתות וי"ט כן נראה לי עיקר משום דקשה לי בש"ס דהא דקפריך והא רב הונא קרי בכהני וכו' מיד הו"ל לאקושא בתר הכיא דאייתי אבל בב"ה לא דאתו לאנצויי ולשנויא זו ניחא דאייתי הש"ס ההיא דרב מתנא דהסיה דב"ה מיירי בשבתות וי"ט והשתא כי פרכינן מרב הונא ושנינן דשאני רב הונא דרב אמי ורב אסי כייפי ליה מסתמא קאי אשבתות וי"ט דקמיירי ונכון: ד"ה נתפרדה חבילה וכו' נ"ל דקים ליה וכו' ורש"י פי' בפרק ב' דכתובות דכהן אחד היה בב"ה ואינו נכון דא"כ למה ליה למימר משום שקרא אחריו לוי לימא לפי שהיה כהן אחר בב"ה ולזה קראו במקום כהן א"כ ע"כ כהן הוא: רש"י ד"ה ומשני וכו' הלכך ע"כ כיון דאבוה כהן אין זה חלל וכו' הוזקק הרב לכך דע"כ מיירי במוחזק לן דאבוה כהן דאל"כ בכהן שני נמי איכא פגם שיאמרו לוי הוא ודו"ק: ד"ה הא קחזו ליה. דסליק למנין שבעה וקשה טובא אמאי לא פירש דקחזו לכהן שני דקא קרו ליה מה שלא קרא עם הראשון ש"מ דקריאת הראשון עלתה לו אלא ליוצאין דהיינו שיוצאין מב"ה אחר שקראו לזה לעלות לס"ת קודם שהתחיל לקרות וגיפא למימר דרש"י כיון נמי להא דקא פירש אי לימא היושבין עד שיגלל ס"ת ומכאן יש לדקדק דאינם מחוייבים לקרות עם כל הז' עולים ענין מחודש אלא אף אם רוצה לקרות מה שקרא כבר חבירו עולה למנין שבעה ור' יוחנן סתמא קאמר לה ומי לא עסקינן שקורא לכהן ב' מה שקרא לראשון והשתא מאי קפריך והא קחזו ליה אלא ע"כ כפירש"י דסליק למנין שבעה וקצת דחוק הוא ודו"ק:

דף ס ע"א רש"י ד"ה כתוב עלי מאז ניתנה וכו'. קשה אמאי לא פירש במגילת ספר כתוב עלי היינו עמוני ולא עמונית וי"ל דדייק מלת כתוב עלי ואי עמוני ולא עמונית הא כתיב על כולי עלמא ונכון ודו"ק: תוס' ד"ה תורה וכו' עי' מה שהקשה מהריב"ל. ויש לומר דכפי פי' התוס' למ"ד חתומה ניתנה אינן יכולין לכתוב פרשת נח אלא צריך לכתוב בראשונה פרשת בראשית והא דבעי אביי מהו לכתוב היינו שלא לכתוב פ' בראשית אלא פ' שמע אלא דק"ק לזה דכיון דהיה אפשר ללומדן בפ' בראשית איך אומר התלמוד כיון דלא אפשר עוד תירוץ מע"ח לקושית הריב"ל דמשה אע"פ שהיה כותב למ"ד חתומה ניתנה היה כתוב בקונץ א' והיו על הסדר כמ"ש התוס' ומ"ד מגילה ניתנה היינו בסרוגה חלקים ובזה מתורץ דלמ"ד חתומה ניתנה היה קונץ גדול ולכך אינן יכולין לכתוב מגילה לתינוק ויש דוחק לתירוץ זה אם תעיין ומ"ש התוס' שאותם לא נאמרו וכו' פי' ולא נכתבו ג"כ וזה מייתי מדר' לוי וגרסינן א"נ וכפירוש רש"י ופשוט הוא.

דף סא ע"א משנה משאלת וכו'. איכא למידק במשנה דלמה לא נקט ככרה ורחיים ונפה ותנור כסדר וי"ל עם מה שכתב הירושלמי דנפה לספר בה מעות ולכך שינה הסדר ודו"ק ונכון: רש"י ד"ה בזמן שהיא טמאה וכו' ל"ג ובברייתא גרסינן י"ל מי הכריחו לזה ויש לומר דאם איתא איך קאמר בסיפא אבל מתטיל את המים וכו' לפי שאין מחזיקין דתיפוק ליה דמטמא החלה וברור הוא ודו"ק: תוס' ד"ה רבא אמר וכו' כדמוכח בסמוך. ודאי שכוונת התוס' היא שאמרו כדמוכח בסמוך דס"ל דהמקשן דפריך והא מדקתני סיפא וכו' כלומר בשלמא לאביי ניחא דאבל מתטיל את המים ר"ל דבכר הוכשר וטומאה וטהרה דרבנן ואע"ג דרישא נמי לא מיירי בהוכשר איצטריך דרכי שלום משום מיעוטא דלא מעשרי אלא לרבא דמוחזק לעשר קאמר קשיא זו היא כוונת התוס' בלי ספק אבל מוהרש"ך בסוף ח"ב בס' קטן דפת אחרת עמו בפירוש סוגיית הגמרא וסיא זו דהמקשן לעולם היה סבור דסיפא מיירי בטומאת חלה אלא דה"ק לרבא דודאי רישא לא הוכשר מדקאמר בסיפא מתטיל מים והרמב"ם בפ"ח מהל' בכורים נראה שפסק כאביי וצ"ל שמפרש כפי' רש"י וכשיטה זו של מהרש"ך ודו"ק:

דף סו ע"ב רש"י ד"ה ס"ג וכו' הא דקתני מתני' לכתבו בעצמן אחתימה קאי והכא הרי חתמו הן או דלמא אכתב הגט קאי. הקשה הרשב"א לרש"י דפירוש דהבעיין במתני' גופא קמבעיא ליה א"כ מה קאמר בסמוך ותפשוט ממתני' דהא מתני' גופא קמבעיא ליה ויש מי שתירץ דלעולם דרש"י ס"ל דמעיקרא נמי מספקא ליה במתני' גופיה ומאי דמספקא ליה הוי אי טעמא דמתני' דאי יכתבו הוי משום בזיון ובכתיבה ליכא קפידא אלא בהתימה והכא הרי חתמו הן או טעמא דמתני' הוי משום מילי לא מימסרן לשליח ומש"ה קאמר יכתבו בעצמן והכא הרי לא כתבו הם וא"כ מאי דמספקא ליה היינו מאיזה טעמא א' מתני' דיכתבו משום בזיון או משום מילי וא' הגמרא דמאי מספקא והאמר שמואל הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרן לשליח וטעמא דמתני' הוי משום מילי ולא משום בזיון דהכי גלה שמואל דאמר הלכה כר"י והוא תירוץ נכון ובזה מיושב מה דהקשה הרשב"א דמאי לא אמר ותפשוט ליה ממתני' לשלחו מבי רב ודע דהכנת השמעתתא היא זו שבי רב היה מסופק ביכתבו דמתני' אי משום בזיון דבעל ופירשו ותתמו כמו שכתבו התוס' דאין בזיון אלא בחתימה או משום מילי לא מימסרן לשליח והם דוקא יכתבו שלא להו מגד אחד הדבר צריך תלמוד וכו' אלא לשמואל הא קמבעיא ליה כלומר ובאומר אמרו וזה רמזו התוס' בד"ה כתב ידן וכו' הא מסיק כלומר דהשתא אזיל כמסקנא ודו"ק: תוס' ד"ה והאמר שמואל. הקשה מהרש"ך איכא למידק דאם איתא דמדר"מ ליכא לאוכותי דסבר דמילי לא מימסרן דאפי' מימסרן אכתי איכא טעמא לומר וכו' א"כ היכי קאמר מאי והדבר צריך תלמוד אילימא וכו' דמשמע דאי הוה פשיטא לן דמילי מימסרן לא תנא והא ליתא דאפילו אי מימסרן אכתי איכא למיחש לטעמא דבזיון דבעל וכו' ודבריו אינן מובנים לי דאיך כתב דאפי' אי מימסרן אכתי איכא למיחש לטעמא דבזיון וקשה דבזיון ליכא אלא בחתימה וכמו שכתבו תוס' ובשלחו הם חתמו וא"כ מאי בזיון איכא וצ"ע ודו"ק:

דף עא ע"ב ק"ק במתני' מה שכתבוהו ותמהו שהיא מיותר ותו ק"ק מה קאמר וחזר ונתנו לה י"ל דלרבותא נקט אע"ג דחזר מדבורו הראשון: תוס' ד"ה הכ"ע דלא אמר לג' תנו וכו' לא ידע שיקשה וכו' קשה טובא דהיך הוה מצי למימר עד שיאמר לג' כתבו והלא בזה אמר ר' מאיר שיכתבו הם דהתוס' חדשו עד שיאמר לג' תנו ועי' בח"ה ויש ליישב ודו"ק: תוס' ד"ה הכ"ע דלא אמר וכו' הו"ל למנקט תנו וכו' זה הדבור קשה טובא והוא עמוק וכבר פירש"י והוא מוכרח בגמרא דנקט כתבו למידק אמרו כבר וסיפא למעוטי תנו עי' בש"ס שהאריך הרבה בזה והניחו בצ"ע ודו"ק: סליק

הגהות וחדושים על מסכת גיטין

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהרב הגאון רשכבה"ג צבי אשכנזי זצ"ל

דף ב ע"א גמ' המביא. נ"ב ברישא לא קתני המוליך ע"ל דף ד' ע"א: תוס' בד"ה ואשקלון וכו' ואור"ת דעולי בבל לא כבשוה. נ"ב נעלם ממני שחזרה ארץ פלשתים ליד סרני פלשתים והיה בידם כל ימי השופטים וכל ימי מלכי בית ראשון רק גת לפעמים באה לידי מלכי בית יהודה ועמ"ש בהגהותי בס"ד לס' סי"ד ספ"ו מהל' ב"ה: בא"ד ויקדשו את קדש בהר נפתלי. נ"ב תמהתי מראות מה קדש בשם נקודות שהיה באמצע א"י בהר נפתלי לקדש בשלש נקודות והיא עומדת על הגבול במקצוע דרומית מערבית של א"י ככתוב ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור ויגר בגרר והיא ארץ פלשתים שבמערב א"י. א"כ ודאי צ"ל דהרי רקם וחגר הוו אלו כנגד אלו באלכסון. דרקם דהכא ע"כ במזרח של א"י. ותרי קדש נמי הוו כדאיתא בפ' דכוותי' תרי הר ההר הוו אחד בדרום א"י והשני בצפונה והוי נמי רקם בא"י ממש כמ"ש בס"ד בלא"ש:

ע"ב תוס' ד"ה מאי ביניייהו כו' מוליך א"ב. נ"ב דלרבה נ"ל ולרבא צריך וליכא השתא למידק תו א"ב מוליך אליבא דת"ק דהיינו נמי בכלל איכא ביניייהו ממדינה למדינה בא"י:

דף ג ע"ב תוס' בד"ה וכי לא בעי וכו' דמדאורייתא אין חילוק לכתחלה לדיעבד. נ"ב אע"ג דודאי אשכחן נעשי' הרבה דגלי קרא מיהא מסתמא לא אשכחן הכי:

דף ד ע"ב גמ' תנן המביא גט וכו' לא צריך לרבא ניחא. נ"ב תימה לרבא מי ניחא הא דתנן המביא בא"י א"צ לומר אפי' ממדינה למדינה והיכי מתרץ לה וצ"ל דלהאי לישנא ידע לתרולי כדמסיק דאיכא עולי רגלים וב"ד דקביעי. וא"ד לא אסיק אדעתי' הכי: רש"י ד"ה ואיכא דמותיב הכי וכו' מדינה נמי לא צריך. נ"ב לכאורה מלת לא ט"ס הוא וצ"ל נמי צריך כלומר דהוה מותיב מכלל דמדה"י מסקי' חד דרגא דאף באותה מדינה נמי צריך דאל"כ מאי איכא בין א"י למדה"י וא"ה תקשי לרבא וק"ל אבל בשביל כך א"צ להגיה אלא ה"ק שהואתבינן מכלל דבמדינ' נמי דינא הכי באותה מדינה נ"ל א"כ קשיא מאי איכא בין א"י למדה"י והמכוון אחד:

דף ה ע"א גמ' שמואל מרב הונא. נ"ב עי' חולין (יג"א): **ע"ב** גמ' והא דלא חשיב ני'. נ"ב דכוותי' בפ"ב דר"ה

דף ו ע"א גמ' והא בבל לצפונה דא"י. נ"ב עמ"ש ברפיו"ח ורפ"ב דעירובין ודאמר הכא לצפונה נמי משום דסלקא לעילא מהתם לצפונה א"י. וכן דנתתין לתתאי מצפונה דא"י קא אזלי להתם חשיב לי' צפונה: תוס' ד"ה ומבי ארדשיר וכו' דההוא מא"י הוה. נ"ב שבוש מתלמיד טועה: **ע"ב** גמ' ותנן ר"מ אומר וכו'. נ"ב אע"ג דמשניות כבר היו סדורות בימי תנאים ראשונים כדמוכח שלהי כלים. אבל שאותה משנה זו בימי רי"ם בשם ר"מ אינו נראה לפי שר"מ תלמידו של רי"ם היה כמ"ש פ"ק דעירובין (דף יג.) אלא תלמודא הוא דמסיק לה למתני': שם א"ל אביתר בני. נ"ב אליהו א"ל לר"א כך אומר הקב"ה אביתר בני וכו' תוס' ד"ה אמר ר"י וכו' או ד' תיבות צריכין שרטוט. נ"ב ולי נראה דטעמא דשלש אין כותבין בלי שרטוט היינו באגרת דוקא ומשום דאיכא למיחש ביה שאתר שקראה יזרקנה הוא [או] אחר. לאשפה (כדאמרינן דכוותה (ידים פ"ד) נמצא למהר זה פורע שערו וכו' ונמצא ש"ש מוטל באשפה) וכיון דכתיב בה לשון מקרא חלה עליו קדושה משו"ה אצרוכה שרטוט דלהווי לי הכירא ולא שדי' ליה או שנוי הלשון דתו ליתא קדוש משא"כ בתפילין ליכא למיחש מידי דמידע ידעי דתפילין נינהו אע"ג דלא משרטט ולא אתא למשדינהו: ד"ה זבוב וכו' ותהיינה לרורות עד וכו'. נ"ב אין מביאין ראיה מן המלכות שאין משתמשין בשרביטו וכיון שמשם בו הדיוט נתחלל ולא אורחייה לאשתמושי ביה: ד"ה שלש וכו' בסדר עולם אמר דאותו יום דפלגש בגבעה. נ"ב לא מצאתי זה בס"ע שבידינו וגם לא אדע המכוון בלשון זה של תוס' דאותו יום דפלגש בגבעה על איזה יום. ועמ"ש בספרי אם לבינה בענ"ה:

דף ז ע"ב גמ' היה מהלך מעכו לכזיב. נ"ב עלא"ש רפ"ו דשביעית במהדורא:

דף ח ע"ב גמ' ואע"ג דאמירה לעובד כוכבים שבות משום ישוב א"י ל"ג רבנן. נ"ב נ"ל היינו משום דסופר עובד כוכבים הכותב שליחותיה דעובד כוכבים המוכר קעביד והמוכר המלווה לכתוב והסופר תרוייהו אדעתא דנפשייהו קעבדי ולא שלוחי דישראל נינהו. ומ"מ אי לא משום מלוה הוה אסור משום שבות משום דישראל נהנה מן המלאכה:

דף ט ע"א גמ' מאי חזית דסמכת אהני סמוך אסני. נ"ב הו"ל ספקא הוא ואשה בחזקת א"א קיימא:

דף י ע"א תוס' ד"ה מצת כותי מותרת וא"ת הלא גזרו על פתן. נ"ב מאי קושיא דלמא ר"ע הוא אליבא דר"א כדתנן התם (ספ"ט דשביעית) דאר"ע שתוקי ל"א לכם מה שר"א אומר כו':

דף יא ע"א תוס' ד"ה בטאי וכו' בעי' ברמות רוחי'. נ"ב ול"ד אדרבה מהתם מוכח דאינו שם ישראל שמא י"ל כיו שרצה להיות נחשב מכלל ישראל ממילא היה משנה שמו נומה שהיה נקרא בעבדות:

דף יג ע"א גמ' עבד ישראל מאי איכא למימר. נ"ב וא"ת הרי יכול לחזור ולמכור עצמו וחוזר להיתרו שגם עברי עצמו הנמכר לעבד רבו מוסר לו שפחה כנענית ושמא קאי נמי אף דבעי גט חירות דגופו קנוי לו כדאמר פ"ק דקדושין [דף טז.]. אבל א"א לומר כן שהרי ע"ע ודאי לא יוכל לומר עשה עמך כו' גם לא זאי מעשה ידיך במזונותיך דכתיב כי טוב לו עמך עמך במאכל עמך במשתה: שם תנה לי בידך תנהו לפלוני כצ"ל ותי' לו נמחק וכן לקמן ע"ב נמחק תי' לו: **ע"ב** תוס' ד"ה גופא וכו' ביד הנפקד יקנה באודית. נ"ב עמ"ש שם: ד"ה במעמד שלשתן ועוד דכדיניהם דיינין ליה דאמרינן לו כצ"ל

דף יד ע"א גמ' לסוף אשתמיט. נ"ב שבבל כי ה"ג לית בי' משום מדבר שקר תרחק ומשום שארית ישראל וגו' כיון דלא מיתייב בהו ולא יכול להציל מידם באופן אחר אם לא יבטיחם על שקר. [א"ה לענ"ד נראה משום דלשון אין יש בו שני משמעות א' אין הוי שמסכים לדבריו והשני הוה משמעות כמו לא עי' ב"ק (דף לג ע"א) והוא אמר להו בלשון אין והם סברו כי הבטיחם ע"ז. והוא חשב בלשון לאו]:

דף טו ע"א תוס' ד"ה או דקאמר וכו' שהיה נשיא. נ"ב ששמו ר"ש הוא מאביו של רבי וזקנו של אביו והם לא מכרו סתם ר"ש בשום מקום אלא רשב"ג קרי ליה תנא בכל דוכתא לאבוה דרבי ולסביא שמעון קרי ליה תלמודא הלל ושמעון נהגו נשיאותן כו' בפ"ק דשבת [דף טו]:

דף טז ע"ב תוס' ד"ה אלמא בסופו ואתי לאחלופי בקיום שטרות כצ"ל:

דף יז ע"א גמ' לקבל גזרות אדומים כצ"ל. ונ"ב היינו ודאי נינהו אדומים ממש הקדמונים. דהא בגלות הראשון קאי. ובשני הגלות האל הזה לא גלו לבבל אלא לארצות אדומים. דהייט רומיים שנקרא בשם אדומים כנודע. ואינסו מעלו מפרסאי והמקשן לא ידע להלק ביניהם. אבל ה"רצן לכך נתכוון דש"ני כמי מהכנסו אדומאי קמאי וחברי לא היינו פרסאי ממש אלא עובדי כוכבים ידוע ובאה מפ"ס לבבל בזמן אחרון כמ"ש ו"ה האמת כנודע בד"ס:

דף יח ע"א גמ' כתובתי' דרבי חייא בר רב. נ"ב כמדומה ט"ס הוא דמקשי ברכות דר' חייא סתמא אבל זה בנו של רב קרי ליה בכולא תלמודא חייא בר רב סתמא בלא שום כינוי מעלה לא רבי ולא רב:

דף יט ע"ב תוס' ד"ה צריכי וכו' אפינו נא הוהנפו כצ"ל:

דף כ ע"א רש"י ד"ה כריתות וכו' פרשת כריתות כצ"ל: שם ואילו הכא וכו' העשוי להקבע כצ"ל: **ע"ב** גמ' לרבא נמי תיקשי תי' לרבא מוקף ונ"ב ר"מ מ"ז. נ"ב בהגס מחק ר"מ את זה:

דף כא ע"א רש"י ד"ה ותגר מהלכת וכו' דהאי קיקע דניידי מקרקע דלא נייד כצ"ל: תוס' ד"ה והלכתא וכו' דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה:

דף כב ע"א רש"י ד"ה כדקתני וכו'. וגורם לירק הזה זוכה בו כצ"ל. תוס' ד"ה עציץ וכו' דאע"ג דבעל עציץ קונה. נ"ב אע"פ שהוא הקונה את הזרעים אפ"ה לא קנאם אע"פ שהם בתוך העציץ שלו וצ"ל עד שיחזיק:

דף כג ע"א גמ' נכרי אדעתא דנפשיה כצ"ל וכן בכל המקומות: **ע"ב** גמ' ואם לתשך וכו' אמור לו. נ"ב זו מדברי רשב"י הוא אם יתמה אדם על ריו"ח תאמר לו כן:

דף כה ע"א תד"ה שני לוגין וכו' בסופו ולא מוכר. נ"ב ועוד שסומכין על הלוקח שיפרים ולית להו זרעך ולא לוקח:

דף כו ע"ב תוס' ד"ה הכא נמי וכו' שתתימת העדים. נ"ב בלא"ה נמי עדים החתומים עה"ש כמו שנתקרה עדותם וקיום שטרות דרבנן:

דף כז ע"ב תוס' ד"ה שתעבור וכו' מפרש ר"ת ותשרה. נ"ב כמו המשרה את אשתו ע"י שליש:

דף כח ע"ב גמ' ערבך ערבא צריך. נ"ב סוכה (כו ע"א): תוס' ד"ה והא בעי סמיכה וכו' משום דתטאת תנן. נ"ב ותנאת שמתו בעליה למיתה אזלא:

דף כט ע"ב תוס' ד"ה הכי גריס וכו' ולשתי הלשונות וכו' ולשתי הלשונות דברי ר"א מכוונים כצ"ל. נ"ב כצ"ל להגיה ור"ל ולשתי הלשונות דר"א מכוונים נמלה זו מי קא"ל לאפוקי מגרסת רש"י בלשון אחרון מאי קא"ל כאילו גם בזו ר"א מתנגד לדרבה דליתא אלא לפרושי למילתיה דרבה בלישנא אתי אבל בל שנא קמא ודאי מתמי' על רבה וכלומר במלת מי מכוונים דברי ר"א לשתי הלשונות דשתיהן בלשון תמיהא לקמא לאהווי' לדרבה ובתרא לסיועיה אבל במלות כמאי דלקמא ומאי דלבתרא אינם מכוונים לא בלשון ולא במובן דבמאי דקך תימה הוא ומאי בניחותא הוא ופרושי קמפרש:

דף ל ע"א גמ' מכרא. נ"ב עיין מובלעת:

דף לד ע"א גמ' לאתני' דרב ירמיה כצ"ל. ונ"ב לקמן (דף לה א') מוכח דתלמידי' דר"י הוה: תוס' ד"ה התם ממונא וכו'. ואע"ג דרבי גופיה כצ"ל ומה שנדפס על הגליון ס"א רב נחמן נמחק: **ע"ב** גמ' וכל שום שיש לו. נ"ב נראה שהוא כמו שם בלשון יוני: תוס' ד"ה והוא וכו'. וגירם בו כשר בדיעבד כצ"ל:

דף לה ע"א גמ' עד שמת אחד מבני'. נ"ב שמא קטן היה: רש"י ד"ה חוץ לב"ד וכו' וחוץ לב"ד שבועה דרבנן. נ"ב איכא שבועת הדיינין טובא דלאו של תורה אלא שהן בב"ד וה"ק שבועה דרבנן כגון זו שמשביעין אותה חוץ לב"ד אין בה נק"ת אבל מה שמשביעים בב"ד אפ"ל אפילו היסת צריכה נק"ת כמ"ש בס"ד במו"ק חו"מ ספ"ז: תוס' ד"ה לא שנו וכו' כדפירש בקונטרס. נ"ב עמש"ל על רש"י ותבין: **ע"ב** גמ' ושמנים בחמשה מנה. נ"ב שמענו כמה היו דמי ספרים כתובים יקרים מאד בימיהם כי גלופקרא הוא כסות גם דמיו שלהם אף שיהיו חמשה מנה מדינה עולים לחשבון גדול ס"ו סלעים וחצי סלע. וחצי משער גלופקרא לכה"פ שני דינרין וחצי מכלים של חמשים וזו נשארו שהם ט"ו ר"ט קש"ס (עיין ברכות הורי) לספר תהלים ואיוב ומשלי בלוחים ועי' ב"ב (דף קנה ב'):

דף לו ע"א גמ' מפני תיקון העולם דאורייתא. נ"ב קרי לד"ק דאורייתא וכן בכ"מ בסנהדרין ובחלק ובכתובות חולת הרבה: שם היה כותב אני פלוני. נ"ב בודאי לא היה כותב מלת פלוני אלא ר"ל שמו בלבד היה כותב ולא היה נודע וניכר מי הוא כמה יוסף איכא בש קא התקינו שיהא כותב גם שם אביו או סימן כמו ארוך או גוץ או כהן כצ"ל לפרש"י ואינו מובן לי: שם רב לייר כורא. נ"ב דג שאין ע"ר שולט בו: שם לייר חרותא נ"ב סימן לדיק כתמר יפרח גם חריות הם שבטים שתובע; בהן כדתנן התם חריות של דקל היו מביאין והובטין גם הוא סימן לשבט מושל: שם סמך. נ"ב כלומר שיש לסמוך על סתימתו זו. שם עיין נ"ב שם עיין על הכתב ולכן אתם עליו: שם מכותא. נ"ב ווילון שמוליך הספינה וכ"ה קבירנט' ספינה ומנהיגים מדברנא דאומתיה: **ע"ב** גמ' שומעין חרפתם. נ"ב רגילין לפרש שומעין חרפת עצמן של העולבים אותן שבל הפיסל במומו פוסל ואעפ"כ אין משיבין טול קורה מבין עיניך וכדומה לזה: רש"י ד"ה רבא אמר וכו' לא תקשי מידי כצ"ל: בתוס' ד"ה מי איכא (הנמעל"ד) וכו' מני לכל י"ב שבטים. נ"ב לא ידעתי מהו א"ל הכתוב בס' ו' ולפירים עזים להעלות י"ב כמנין שבטי ישראל ועי' מ"ש בספרי אם לבינה: תוס' ד"ה והתקין וכו' ש"י שנים רצופות. נ"ב אע"ג דבב"ר היו יכולין לעמוד משום דזכות המצוה שהיא דאורייתא עומדת וסוכמתו על כך ואר"י סוקו וזרעו בשביעית: שם לפי שאין בני תורה. נ"ב קשיא לי מההוא דפסמ"ג (דף נא):

דף לז ע"א גמ' א"ל פורסא. נ"ב וכול נ"ל לפ"ז הוא כמו שיש בל שהוא ענין. נ"ב כלשון הזה השיב גם לר"ל לעיל (דף יט א'): רש"י ד"ה קריביה וכו' היה המלוה. נ"ב נ"ע מנ"ל והנ אי שבקי' לר"א:
ע"ב גמ' אבא בר מרתה נ"ב בפ' בתרא דיבמות: שם אשכחי' דהוה עליב, נ"ב משום דעני הוה כדאתא במו"ק (דף ח א') ואפ"ה לא עבד עובדא כשמעתי': תוס' ד"ה לעולם לפני יאוש וכו' דהא לפני יאוש הוא. נ"ב ר"ל דהני לאשמועינן אע"ג דיהיב נמי דמי' לרבו ראשון נמי לא משתעבד כיון שילא עליו שם ב"ת ושמא לא ניחא לתו' בהכי דא"ה מאי מסיק תלמודא לראשון נמי לא דלמא ממנעי ולא פרקי ת"ל משום דנפק עליה שם ב"ת אלא ע"כ לא מפקע זכותו דראשון בהכי לפני יאוש. ולא מהני אלא גבי' שני דלא מצי מבעבד ביה. אבל זכיתו דראשון לא מצי לאפקועי מיניה אגרא קובעא דמלתא ודאי הוא כדאמינא דלב"ת לא יתעבד לא לבני אפי' מרצוו ודעתו דראשון דמלתא פסיקתא נקט תנא:

דף לח ע"א גמ' אי יאוש עבדת. נ"ב אם תרצה לעשות הטוב והישר: **ע"ב** גמ' מצוה שאני. נ"ב דרבים: שם דמפקי עבדייהו. נ"ב דילמא עבדי הכי משום דאמר בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה:

דף לט ע"א גמ' אמר רב המזוכה וכו' אמר רב אשי. נ"ב הא ר"ס סבא סתם קדים לר"א וצ"ל שהיה רב אשי קדמון וכ"מ לעיל עכ"מ:

דף מ ע"א גמ' ואיהו עבד איסורא. נ"ב לכאורה מאי קושיא בשלמא לעבדי' אין אדם חוטא ולא לו אבל לעצמו איכא למימר חוטא הוא ומי נימא מסייע להר"מ דס"ל בשפחתו אדם עושה בעילתו בעילת זנות. הברא לאו מלתא הוא דס"ק דלא שבק סיתרא ואכיל איסורא הרי בידו לשחררם ואמאי לא נימא ודאי שחררה וקשיא מ"ע דרבנן: תוס' ד"ה כשרבו הנית וכו' שהכנסים מברכות וכו' לא הוה מנת ליה. נ"ב לשטת ר"ת י"ל משום דמצוה גדולה הוא דכתיב וראו כל ע"ה כי שם ה' נקרא עליך ואר"א אלו תפלין שבראש: **ע"ב** תוס' ד"ה חייבין וכו' כמו חייבין שמא בעי מילין. נ"ב נ"ע אבל מלינו בכ"מ חושבין לקולא וכן בסוף דף ע ע"ב ועמש"ע בפרק האיש מקדש (דף נ ע"ב):

דף מא ע"ב תוס' ד"ה לישא שפחה וכו' וכמו לישא שפחה אינו יכול. נ"ב כלומר וכמו דאמר ליבא שפחה א"י כו' משמע אי הוה מותר בה שרי לישא שפחה אע"ג דלאו בת קדושין היא:

דף מב ע"א תוס' ד"ה אם תמצי לומר וכו' והוה מצי למימר איפכא. נ"ב ע"ל דודאי איכא סברא למדחי:

דף מה ע"א גמ' הוה יתיב גביה וכו'. נ"ב בשבי' ועובד פוכבים היה תוס' ד"ה כל שישנו וכו' בפ"ק דסוכה. נ"ב ואיכא נמי ראיה מקרעליתא דאשתו דרתב"ד וא"ל דמצות בטלות לע"ל א"ב ליגית מא' עבידתיה:

דף מז ע"א גמ' אבל יש קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות וכו' אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה וכו'. נ"ב נ"ע למאי נ"מ וכן בדר"א דס"ל אין קנין לחפור עובד כוכבים מי שמע לן דילמא נעין לישראל המוכר קרקעו לעובד כוכבים קמפלגי אם צריך להתנות עמו שלא יחפור בה: תוס' ד"ה ר"ל וכו' לא היה מזלזל בעצמו כל כך. נ"ב אע"ג דמייתי אבתריה כי קא שכיב לא תיכף גביה מעשה א"א אחר וזמן רב אלא אידי דאיירי ביה מסיק לכולא מלתא:

דף נב ע"א גמ' תנחומי אבלים. נ"ב שהיו מרבין להביא לבית האבל להרבות לסעוד עמו ולהשקותו כמו שפירש שלהי מו"ק ובגמ' פ"ק דכתובות [דף ח:]: שם ואין אפוטרופין ראשין וכו' אבל מוכרין עבדים. נ"ב נראה דמיירי דשיש עבדים די לצורך עבודת השדות יתרים שא"צ לשדות [עוד] כך נ"ל: שם אבי להרוס ואתה לבנות. נ"ב ודאי הוו אינשי דלא מעלי אי המורישין או היורשין אפ"ה לא אשגח בהו דילמא סדרא בהו או נפקא מינייהו זרעא מעליא ולהכי נמי מייתי עלה עובדא דר"מ דדמי לאה ודאי: שם דהוה קא מזגין ארעא וזבין הורא. נ"ב והי"ל ארעא אחרינתא דלא הו"ל צורך לבו ביום: **ע"ב** דבי רבי שילא אמרי. נראה דמיירי באפוטרופוס שמנהו אב"י:

דף נו ע"א גמ' סבור רבנן לקרובי' וכו' יאמרו בעלי מומין קרבין. נ"ב סבור שלא תקפיד המלכות מאחר שהוא בכבוד שו"ת: שם שדא גירא. נ"ב כענין שכתוב בנ"ך כי עמד וגו' אל אם הדרך קלקל בחצים וגו' ולפי שראה מה שעלתה בנ"ך בסוף לכן לא בטח בנסיון זה שכבר הי"ל ממי ללמוד: שם הנהו בריוני. נ"ב אנשי בליעל פראים ומדבריים כמו חית השדה דמתרגם חיות ברא וכמ"ש שור הבר: שם מרתא בת בייתוס. נ"ב אם היא מרתא ב"ב שנשאה יהושע ב"ג כדאיתא פ' הבעי' דעיילא לינאי מלכא תרקבא דדינרא עד דאוקמי' כב"ג. קשיא טובא דבין שיהא אותו ינאי מלכא הראשון או אפי' השני או אולי השלישי הו"ל הורקנוס האחרון תמיז של הורדוס (אין עוד הורקנוס הנקרא בלית זולתו) א"כ עכ"פ היתה מרתא בזמן החורבן האחרון לפחות זקנה מאד הרבה יותר ממאה שנים כי ממלכות בית הורדוס עד שחרב הבית יותר ממאה שנים. וכבר היתה אלמנה כשקדשה יב"ג בימי ינאי. וכנראה כאן הזכרה ונתאלמנה וזה דבר זר שחיתה כל כך שנים. ואין זה לומר דתרי מרתא ב"ב הוין ותרוייהו עתירתן טובא: שם בעו למדקי"י. נ"ב אותם שבומרים שער העיר הגנבים שם על משמרתם ואינם רשאים לזוז משם ולחקור מה נעשה בעיר לדעת אם חולה היה ומת: שם ושונילתא דר"ג. נ"ב נ"ל שהוא ר"ג דיבנה כי אביו בנו של ר"ג הזקן הוא הנהרג כמ"ש בפ"ק דסנהדרין והוא מעשרה ה"מ: שם והיה דם מגלגן. נ"ב עי' תוס' וי"ל ע"ד מפניא לגוים וגו': שם נטל את הפתוחות. נ"ב פרכות דבבי טובא הוי: שם אלא קבולים. נ"ב דרים קבורים כמו קבורתא בלשון גמ' שהוא ענין מקיבן כמו קבורתא דאבלי דאתבי וכן רבים: שם א"ד קבורים ממש. נ"ב נ"ל דלפ"ז מפרש גם ויבתכתו ככתבו וגם זה ע"ד לשון ארמית ר"ל קבורים ובשתכתו שני מלות דבוקות הן כלומר ראיתי רשעים מעט דברים קבורים ונמצא בידם: שם נעשה ראש. נ"ב כך אמרו חכמים ז"ל במ"א שלא יאמרו ביד תומז שלא מסר הקב"ה בניו:

דף נז ע"א גמ' לא תדרוש שלומם. נ"ב וא"ת מי ישמע לו לסתור את שכבר אמרו באמרו דחשיבה בההוא עלמא וי"ל משום דבהפקירא ניחא ליה לאתהוויי בהאי עלמא וישראל מדוחאים בעוה"ז וכו' גרים לפיכך לפי דרכו יפה השיבו: שם והחריב את ביתו. נ"ב בודאי לא נחרב הבית בשבילו בלבד אלא סא והא גרמא: שם תדרוש שלומם. נ"ב ענה אותו בכתוב שנאמר לישראל על עמון ומואב שסכרוהו לקלל כלומר כמים הפנים וגו' ודמדה שמדדו לכם צריכין למדוד להם. ונראה דסמיך נמי אתשובה דשונא והתלמוד קצר. ולפי שא"א לו להשיג מעלתם לפ"ז לכן יען אותו שלא ידבק בהם שלא יירש תרתי גיהנם: שם ההוא בר דרומא. נ"ב בתר מקומו והוא בדרומה של ירושלים: שם אכשלי' פומיה. נ"ב משום שבלא זאת לא היה בני בתר כשרים והגונים כל כך כדמפרש במדרש שנתחייבו לפי שהיו שמחים לאיד של ירושלים וארע בזה הענין כדרך שארע במלך מואב עם יהורם מ"י: שם אזדקור ואכול ושתו. נ"ב אזדקור קפצו ורקדו: שם היו בה כיוצאי מצרים. נ"ב שמא פירושא שכל כך יצאו ממנה מיום הוסדה עד שחרבה. שם והאי בתדא נעה. נ"ב נ"ע אי שרי בכה"ג אע"ג דליכא אלא איסורא ונ"מ נמי לס"ב: שם והעמיד להן עדים. נ"ב שיעידו בדבר מכוער ופשיטא שהפסידה כתובתה ע"פ עדות כזו דלא גרע מעוברת על דת משה ויהודה. ונ"ל שלוכן בילה שהטי"ל לא שהיה צריך לכך אלא להחזיק הקול והכיעור עשה אותו רמאי כן ולא אהני לי' דמתוך זה כתגלה רמאותו והתבוללתו שבשקר עשה לפתות העדים בדבר כזב: **ע"ב** עתק אזל שדא. נ"ב לא באותה שעה ערק דהכתיב ויעל אותם רבלתה: שם מבני בניו של סיסרא. נ"ב בניס זכורים בנתיניס שעלו מן הגולה בספר נחמיה: שם הקול זה אדריינוס. נ"ב ואשו"ל ערכינוס וכ"ה בירו': שם זה אספסיינוס. נ"ב אדריינוס: שם זו אשה ושבעה בנים. נ"ב מעשה זה ארע בפני אנטיוכוס: שם שניתנה בשמיני. נ"ב דכתיב בה וביום השמיני דהיינו כל היום ע"י מצוה בזמנה ביום: ברש"י ד"ה דבר אחר וכו' ומראות נגעים. נ"ב נ"ע מאי שייך להראות בעצמן: תוס' ד"ה זה אדריינוס וכו' דאלכסנדר מוקדון. נ"ב אין זה אלכסנדר המלך המוקדוני כי הוא אמגס בנאה והושיב בה ישראל: ד"ה קפצו וכו' ועוד דע"כ היו מענין אותן. נ"ב במשכב זכור ובזנות ולא היו הורגין כי כלי זיינם עליהם. וא"ה תקשי מה ראוי לאבד בעצמן לדעת הא הוו לה קרקע עולם ועמ"ש בפנת אבן בוחן שלי בס"ד:

דף נח ע"א גמ' קצצי תפילין. נ"ב ואע"פ שאין זה בא בערך הריבוי הגדול של הרוגי ביתר כדלעיל איכא קושיא כי נשים וקטנים פטורים מתפילין וכן חולה ומצטער והעוסק במצוה ובמלאכה ומי שאינו גוף נקי והתהוש הוא שנמצאו תפילין בראשיהן שלא בשעת ק"ש ותפלין: שם וכל אחד ואחד היו לפניו ארבע מאות. נ"ב דלמא אלו אזלי הכי ואתו אחריתא לא בשעתא הדא: שם ומני ר' ישמעאל בן אלישע. נ"ב לא ריב"א כ"ג: שם אני כהן בן כהנים גדולים. נ"ב אם ריב"א הנזכר כאן הוא אותו שנזכר למעלה בסמוך לו א"ת שהיה כ"ג אלא ר"ל ממשפחת כ"ג היה ריב"א. ואין זה ריב"א דפ"ק דברכות. או שמא זה ושל ברכות אחד הוא וממש כ"ג. וההוא דלעיל מבני בניו היה: שם ועל אותה שעה נתחתם גזר דינם. נ"ב על שראו ולא מיחו אותן שבידם למחות שלא היו חושבין זאת לעון. אפשר שלא קלקל עמה שאפילו אם גרשה מתחלה על מנת כן שתנשא לו מותרת לו בדיעבד ע"ל (דפ"ד א') ובהיתר נשאה: שם נתחתם גזר דינם. נ"ב מכאן נראה ברור שיש עון שאינו מפורם ומבואר בשום מקום והוא חמור מאד ושוי בעיני המקום יותר מעבירות חמורות להענים הרבים בעבורו בשביל שאין חושבין לו כלל. עם היותו מתנגד לשכל. והוא מפני שהיה דבר מתמיד בפרסום בכלל דשני לך לחברך לא תעביד: שם וא"ל ב' פתילות בנ"א. עד"ז ודאי נענשו מפני שלא מיתו מפני שהיה דבר מתעבד בפרסום דמשמ"ק ליסגא לומר שהיו יודעין בזה ולא היו מקפידין בשותפין: **ע"ב** גידול בר רעלאי. נ"ב מכר לעיל (דף לד ע"א):

דף נט ע"ב גמ' א"ל אביי לרב יוסף מפני דרכי שלום דאורייתא היא. נ"ב לרי"ג ולר"א מקשי דמשמע לוי נמי דאורייתא אבל לתדבר"י דמפיק לכהן מוקדשתו נראה דלק"מ די"ל אה"נ כהן ראשון לכל דבר דאורייתא אלא אחריו לוי אחריו ישראל הוא דאינו אלא מפני ד"ש. ותדע דהך לאו דאורייתא מדאביי גופיה דאמר בסמוך אם אין כהן נתפרדה חבילה א"ה נ"ל לדחוקי מידי:

דף ס ע"א גמ' דרבי יוחנן ור"ל מעייני בספרא דאגדתא. נ"ב נ"ל ספר של ע"ת וחכמת האמת הוא שאנו קורין קבלה ולא היו מעיינין בימות החול אלא בדינין והלכות לדעת מה יעשה בישראל ובשבת לא היו עוסקין בדינין והלכות דתקיפי למיגמרייהו וכי הא דאמרינן אין שונין בתולה בשבת אגב דיקירי והיו מעיינין בשבת בדבר אגדה שמושכת הלב מפני עונג שבת וקדושת היום מסייעת להשכיל ולהבין בחכמה הנעלמה. קודש קדשים היא. ואמר רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם עסוק באגדה. ואין זה אגדה של ספורי מעשיות שנקראו הגדה שה"ת:

דף סה ע"ב גמ' תנא דידן דבר ארץ ישראל וכו'. נ"ב נ"ל שאין הכונה לומר שבא"י לא היו מדקדקין בלשון עברית כראוי כמו בני בבל דודאי איפכא משמע. אלא הכי הוא דקאמר ר"ן דבבלאה הוא (לא דייק לישנא) משום הכי דייק בין פיטרוה דדייק לה בתירי"ק מושך יו"ד לפטרוה בלא יו"ד כדי להבדילם. אבל בר א"י דייק לישנא טפי לא דייק בין פיטרוה לפטרוהו דבין ביו"ד בין בלא יו"ד משכחת לה דלא אמר כלום דכי אמר פטרוה בדגש לשון עבר הוא מהכבד וכי אמר מהקל פְּטָרוּהָ נמי לא אמר מידי דהא נמי לשון עבר וכי אמר בלשון צווי מהקל בחיר"ק פִּטְרוּהָ (כמו וקבורה דאיזבל) ודאי מהני וכן בצווי. מהכבד פַּטְּרוּהָ כמשקל פַּקְּדוּהָ או פַּקְּדֻהָ:

דף סז ע"א גמ' אמר לפניו ר' שמעון ברבי. מה שנדפס בגליון ס"א ר' ישמעאל ברבי יוסי נמחק. ונ"ב הג"ה זו בטולה נגלה: שם דתניא איסי. נ"ב לאו רבי קא"ל אלא תלמודא מייתי לברייתא לסיעוי להרבי: רש"י ד"ה נימוקו עמו וכו' שהיה מיישב את דבריו. נ"ב משא כ בר"מ שלא יכלו חבריו לעמוד ע"ס דעתו: תוס' ד"ה חנות מזוינת לשון מזון. נ"ב אינו מוכרח כי אף נוסח' זה יתפרש לשון דיין כמו סוסים מזוינים: ד"ה בלוס וכו' אוצרותיו בלוסים. נ"ב ובשילהי פ' כ"ג שכן עני אוכל פיתו בעסה בלוסה: **ע"ב** גמ' למאי נפקא מינה. נ"ב עד דעבדו אסותי' א"נ תרתי עבד ליה: שם לסיכורו. נ"ב לענ"ד הוא בבי"ת וכ"ג רש"י: שם שמעי'. תי' שמעי' מוקף ונ"ב ס א ל"ג נמחק המוקפין והס"א. ונ"ב משום דר"ש ס נ הוה: שם ריסתנא. נ"ב מנה חשובה שם גשמי'. נ"ב לעלם: בתים' סוד"ה מי שאחזו. נ"ב כאן נ"ל ד"ת בודקין אותו בדף ע ע"ב כנרשם שם:

דף סח ע"א גמ' עשיתי לי. נ"ב אידי דקורדיקוס דשידא הוא. וצ"ל להכי מייתא תלמודא לעובדא דאשמדאי הכא: גמ' שלש מאות מיני שדים היו בשיחין. נ"ב נגלה פירושו שהוא מקום שהיו בו הפירות ומערות מלשון בורות שיחין ומערות לפיכך היו שדים שם וכדאי' בירושל' שהביאו תוס' לעיל (סו א') מצויין הן בבורות: שם ושידה עצמה איני יודע. נ"ב משום דאמרינן מאן דבעי למחזינהו כו' כדאיתא ריש ברכות (דף ו.) ולא רצה לעשות כן כי היה ירא שלא יוזק כמו שאירע לרב ביבי. ומ"ש שידה שמא משום אגרת בת מחלת שהיתה עדיין מצויה

מצוה בימיו קודם שבא אביי. אבל יותר נראה לי שז"ל שידה עצמו כמו יוסף שידה: רש"י ד"ה ובפנהו נמית כגון השופה יין לחמרי' כצ"ל ומה שנדפס על הגליון ס"א לחמרי' נמחק וגי' הג"ה משובשת: ע"ב גמרא אחנגא ליה כפא לקותיי' מיני' איתמר בי גרמא. נ"ב מפני שראתה מה שעשה לבית: שם שקל קניא. נ"ב אולי היה צריך למקל להשען עליו מחמת עלם שבנוד והכניסו עמו: שם אלא ארבעה גמידי. נ"ב כדתנן כתם וכבוכין ד"א: שם א"ל בעי מיניה גברא. נ"ב הא כמי שמע דמכרזי ברקיע. וכן ידע הא דכמיך: שם עד דבכייה. נ"ב משמע עד ולא יותר א"כ מילתא דתמיהא הוא אך עובדא דבתר הכי דנעשה שלמה הדיוט וכתוב מבואר שהי"ל לשלמה שלום מכל עבריו ואין שעו"פ כל ימי שלמה כי אם לעת זקנותו שהטו נשיו את לבבו אזי הקים ה' לו שטן. וה"ה דקשי' למ"ד מלך והדיוט. וי"ל אע"ג דלא היה לשלמה שטו"ם מב"א עד לסוף ימיו מ"מ זה המעשה של אשמדאי היה תיכף לבנין הבית מאחר שנשא את בת פרעה ועשתה ריקודין ויפן עד אחר זמן הקרבת התמיד כנזכר באגדה ומן אז חרה אף ה' בו ובירושלים ככתוב כי אף על אפי וחמתי היתה לי העיר הזאת מן היום אשר בנו אותה. ונמסר ביד אשמדאי לפי שעה. ומ"ד מלך והדיוט לא נתכוון לו שלא שב לכסאו ולמלכותו אחר זה המעשה. אלא ר"ל שלא הגיע לחשיבות מלכותו כמקודם שהיה נחשב חכם מכל האדם ולכן כתב ויהי שלמה מלך על כל ישראל שכולם הודו לו במלכותו מחמת פקחותו (ולא כמו בשאול וב"ב) מש"ה אחר שנחשב בעיניהם לשוטה אע"פ שחזר וישב על כסאו חשבוהו להדיוט שאבד דעתו. וקרא דייק כמ"ד מלך והדיוט מדאמר הייתי מלך על ישראל בתחלה מכלל דהשתא לא נחשב כמלך: שם לחד גפא. נ"ב דאשמדאי שיש לשדים כנפים: שם חד אמר גונדו. נ"ב כמו דתפו גונדא דפ' היה נוטל:

דף כט ע"א גמ' א"ל רב אמי לרב אסי. נ"ב שמא צ"ל רב אסי: **ע"ב** רש"י ד"ה אהלות. נ"ב לישנא דקרא מור ואהלות: שם ד"ה לפירזה תולעים. נ"ב דפכ"מ קכול"א קוקיינא:

דף ע ע"א גמ' ואלו הן פחד דרך. נ"ב סימנם פחד: שם מתיזין. נ"ב משירין מלשון המקרא הסיר התו וכן בלשון משנה מתיזין את ראשו: גמ' אמרי הי הוא וסופו למות. נ"ב נ"ע מהימתי חביב מת. נ"מ היכא דקבלה קדושין מאחר: שם גלופקרי וליחזו. נ"ב עמש"ל (מ ע"ב) ובהא"ם מקדש (ג ע"ב):

דף עו ע"ב גמ' הי הוו מיפטרי רבנן. נ"ב עיין בתוס' דרים מכילתין:

דף עח ע"א גמ' דערק לה חילים. נ"ב נלענ"ד כדלי"ת נ"ל וכערך ראיתי בשם ר"ת דגרס והדיק:

דף פ ע"א גמ' משום דאין להם לא כתב ולא לשון. נ"ב ע"ז (דף י) גמרא הוא אתם מן היוונים: רש"י ד"ה וכל כדרכים וכו' וביבמות. מה שנדפס על הגליון נ"ל וביבמה נמחק: **ע"ב** גמ' אלא לשם שנטר שבעיר. נ"ב עפרש"י והוא מ"ש לשון לועז קורין לזקן כענ"ט: תוס' ד"ה זו דברי ר"מ וכו' דלא מתקנאים בזה. נ"ב אע"פ שהו"ל מקום להתקנא לפי שיטת בטוחים שמאריכים שנות עולם לפי מנינם כבר עברו כמה מאות שנים מתחלת היצירה יותר על מנין שלנו:

דף פא ע"א גמ' דורות האחרונים ר' דוסא. נ"ב נראה דסתם ר"ד הוא ר"ד בן הרכינס והוא היה בזמן ב"ש או לאחר החורבן עם תלמידיו של ריב"ז בזמן אחד כנראה בפ"ק דיבמות: שם עד שירבה. נ"ב נפעל ע"ד ירעה כ"ז נראות פנים:

דף פה ע"ב גמ' דיתיהוויין דיתיגביין. נ"ב יודי"ן הללו שלאחר הטי"ו באמת ט"ס הוא שאין קריאת תי"ו זו בחיריק מוסף יו"ד וגם של תגביין עם בהוא חרוקה אינה צריך מוסף יו"ד: תוס' ד"ה ולא לכתוב וכו' לכתבו בי"ד. נ"ב דלא נשמע אגרא לשון שכר: ד"ה דתהוויין וכו' ואין לכתוב די יתבא. נ"ב ופשוטא דכי כתב הכי כשר:

דף פז ע"א גמ' ותותן לכל אחת. נ"ב לפי משע בל"ג כאן וכבש"מ גם לפי הוא:

דף פח ע"א גמ' ופקח בן רמלי' ומנחם. נ"ב שני אלו הפוכים כי מנחם קודם לפקח: שם באה שמשם. נ"ב נאי קרי: שם מאי קראה. נ"ב עיין שם: שם דרש מרי בר מר כצ"ל. וג"ב בסנהדרין והוא הנכוי כי מרימר הוא מאוחר אחר ר"א: שם וכמה אלף. נ"ב כלומר שאינן ביתות חלוקות כמו שיראה לפי פשוטן אלא כת אחד כחרב הם המבגר כמו שפירש ומספרם אלף בענין אי: רש"י ד"ה זי בתי דינין וכו' וזכריי לא קא חשיב. נ"ב לא היה צריך לכך:

דף פט ע"א גמ' לימא כתנאי וכו'. נ"ב נ"ע מה זה עסק לפריצו' כמדומה שאין אחת ז"הירה בכך גם לא זכריי נזכרי' ואם אזל האוכל בשוק מגונה ופסול לעדות מ"מ בלא"ה פסולה פריצות מי במעינן גם התוס' כתבו כן:

בפסקי התוספות בסימן רמג אמר לבלית תגרש את אשתי במקום פלוני. נ"ב לא דייק:

בראש פ"ב סימן ב בהגה"ה המתחלת אם הגט וכו' משמע דאפילו בכתובה קעקע. נ"ב נמ"ה לק"מ בעיא דרב"ח במוחזקין בעבד שהוא שלו ואינהו פוסקים מיירי בלא הוחזק: **פ"ד** סימן י וכי גר גם עביד כדין. נ"ב וכי אדם נשבע שלא יכווית: שם א"ל נקביוסטא. נ"ב כלומר שלא יעסוק בשחוק קוביאות על כך נשבע ורצה שיתיר לו השבועה שיוכל לשחוק: סימן ב אבל מיד כשהתחילה שנת השמיטה. נ"ב נ"ע מנ"ל הא והרמב"ם כתב בפירוש שאפילו הלוה בשביעית גובה הוא בב"ד קודם שקיעת החמה של ר"ה דמ"ש: סימן כט והא"ב אמאי אמר אמימר. נ"ב נ"ל רבינא נ"ל: **פ"ה** ס"ס ו אבל לא מקרקעי ולא משתבי לחלק מ"אחר שיש לו כח כצ"ל והשאר נמחק: סי' ט והוא שמת בישוב הדעת. נ"ב שאלמלא אונס שלא היה יכול לתקנו היה מצוה ו. פקיד להקני: סי' ב במגילי' (כח) מימי לא ברכתי לפני כהן. נ"ב לא נודע לי לם ן זה חסחתיו ותלמודו ולא מצאתיו במה נמצא כך בגמ' דבני מערבא: **פ"ו** בס"ס יג כל היכא דמשכחת ליה שקלים מינה כצ"ל: בסימן טו אבל אם הקנה עבר אות לא נתברר אלקו. נ"ב תלוי' בה"א יש ברירה: **בפ"ט** סימן ד ויו"ד אחר התי"ו. נ"ב טעות: שם אשר תהיה במקום בי"ן. נ"ב גם היה במקום אשר: שם לכתוב יו"ד בין פ"א לטי"ת. נ"ב שבוש הוא במ"ה כי שם בא היו"ד להורות נקוד החיריק כי המלה מוני מהקל מבא"כ אם תהיה מלת פטוין חריקי אז הוא"ם ממשקל כבד ומה יתם בין שתי המלות ואמנם השם נמצא בכתוב ג"כ בלשכות פטורין הוא תואר: בסימן יא שיבוש דאתרי דשמואל הוא. נ"ב וכש"מ בפ' נערה (דף נד א) נהרדעא וכל פרוודאה נהוג כשמואל ונהא לא נריך להביא עלות מרחוק דלקמן בשמעתין איתא והא נהרדעא אתרי דשמואל הוא רנה להוכיח שאין ראיה ממה שעושין כמו באתריה לקבוע הלכה כמותו וק"ל:

קיצור פסקי הרא"ש פ"ד סימן יח אלא עד סוף שנה שנית. נ"ב עמ"ש בגליון הרא"ש

פירוש המשניות להרמב"ם פ"ג במשנה המלוה מעות וכו' ויקח מתנותיהם. נ"ב לפום ריהטא נ"ל ר"ל ואם לא יפרעו מפני שלא התברר להם שהוא לוי יקח המלוה מתנותיהם של אלה כהן ולוי שהלווה ויגבה המתנות בחובו וזה דחוק בכוונתו. ויותר נראה שצריך להגיה ויקחו מתנותיהם ועלותם: **בפ"ד** במשנה המוציא את אשתו וכו' כדי שידעו בו רבים לא פחות מעשרה. נ"ב הפה דר"י בגמ' לקולא וכה"פ הפסו בדר"י לחומרא ובחבורו לא גלה דעתו בזה כמה רבים: במשנה שהליקח מן העוב"כ יביא בכורים. נ"ב נראה שחסר כאן מלת לא. אבל פירושו זה נ"ע וכמו זה נחשב בוב ראיתי בתוי"ט שנתעורר בזה וגם הגיה בו מלת לא כמ"ש אני: **בפ"ה** במשנה לא היה סיקריקון וכו' ארבעים דינרין לא יותר כצ"ל. וג"ב כך נ"ל להגיה: במשנה ואלו דברים שהוא כמותו או פחות. נ"ב מנין לו זה לא זה ולא אותו יתכן שלא אם בא לחלוק כבוד לרבו ולמי שגדול ממנו לא לשוה וכ"ש לפחות ממנו לא שמענו. הא ודאי איסורא דאורייתא הוא אם הוא ת"ח ג"כ: שם ויוסיף חומש. נ"ב ל"י מנ"ל זה ואפי' נשבע עליו והודה נ"ע דהא אר"ה אליבא דר"י ג"ג מדבריהם למנ"ת להוציאו בדיינין ותו לא וכה"פ הוא ז"ל בחבורו בכל גזל מדבריהם אינו מוסיף חומש משמע דבלא הוא אליבא דכ"ע: סליק

הגהות וחדושים על מסכת גיטין

מהרב הגאון האמיתי כו' מוהר"ר משה בר' אברהם ז"ל (בעהמ"ס תפארת למשה)

דף יא ע"א תד"ה שכתבי. דשכתבי שם ישראל כו'. נ"ב באלמנה ניזונת דף צ"ו גרסינן מעשה בכלהו של כו':

דף מ ע"א תד"ה אותו כו' וא"נ מדאמר לעיל עבד שברת כו'. נ"ב עמ"ש בטא"ע סי' ד' מזה באורך ותירצתי קושיית הרא"ם ע"ש:

דף מא ע"א תד"ה לישא שפחה אינו יכול כו' דאתי לד עבדות ומשמש בא"א כו'. נ"ב עי' ביבמות פרק החולץ דף מ"ס ע"ב דאי ה"י כן אף דאמרי' התם אפילו הכי הולד כשר ממש איסורא איכא לנושאה וק"ל:

דף מז ע"ב תד"ה חולין וטבל מעורבין כו' ומיהו יכול לתקן ביפרים עליו ממקום אחר אלא כו' כצ"ל:

דף עג ע"א תד"ה לא תתייחד עמו כו' ולא משום גט ישן כו'. נ"ב ועי' בכתובות דף כ"ד ע"ב פירש"י בהדיא הטעם משום גט ישן ע"ש וצ"ע:

דף עה ע"א תד"ה לאפוקי כו' רוב מצות ע"י בלית כו'. נ"ב צ"ע דהמצות הוא התנאי ובשכר הוי המעשה:

הגהות על הרא"ש

פ"א סימן ג ומדבריהם למדנו שאינו צריך שיראה הקלף כו'. נ"ב [אינה] מוכרת דאיכא למימר דהא דאצטריך הכ"ש דלטעמא דלמתני כשיקרא היינו לפי דברש"י שישמע העברת קולמס על הקלף אבל לפי' הראשון צריך שיכיר הקלף: סימן יא לא גבי בשום שטר ממשעבדי דעדי חתימה כו'. נ"ב והא דהר"א אף שאין עליו עדים כשר וגובה ממשועבדים עי' תוס' ד"ג ע"א ד"ה וגובה כו' דגרסי' בפ"ג שאני התם דאיכא כתובה ע"ש: שם ונודע לן בישראל הם והחתימם כו'. נ"ב ולשנא החתימם במתכוין לא הייפינן דלענין זה אזלינן בתר רוב גיטין דלא שכיח כו' וק"ל: שם דלא מצריך ר"א עדי מסירה אלא בשטר קנין כו'. נ"ב עי' תבן משפט סי' קל"א לא פסק כן: שם ואפילו נמסר בפני ישראל כו'. נ"ב ר"ל אפילו כתב ישראל רק שחתומים כנענים דאי בכתיבה וחתימה כנעני בלא"ה פסול דהוי כמסר לו חספא בעלמא עי' תוס' ד"י ע"ב ע"ש אלא דצ"ע בכתב ישראל אמאי לא מהני ערכאות דלא מרע נפשייהו וי"ל כיון דבעינן עכ"פ או עדי חתימה או עדי מסירה והאי מסר ליה בינו לבין עצמו ולא חתמו עליו סהדי פסול ולא קנה השדה א"כ מכבירה בעדי חתימה ערכאות עי' עדי מכירה ישראל אתי למסור בפניהם משא"כ בשטר ראייה דעלמא לא גזרינן דהוי למסמך עלייהו בע"פ דלא בעינן עדי מסירה כלל ודוק היטב אלא דלמ"ש בטור סי' קנ"א דלא בעינן עדי מסירה אפילו בשטר קנין י"ל דבכל בכתב ישראל בעדי מסירה ישראל ועי' טוח"מ סי' ס"א ס"ב וע"ש: סימן יט בהג"ה ד"ה וטעמא כו'. ומצאו שמת יחזיר ליורשיו כו'. נ"ב עי' בהרא"ם דלא גרס כן: שם בא"ד כל זמן שלא חזר אמאי יחזיר כו'. נ"ב וי"ל משום דמת המקבל קודם שבא לידו והילך לאו כזכי משא"כ ומת מקבל נתן ליורשיו דזכי מיד ועיין בהרא"ם:

פ"ב סימן כ בהג"ה ד"ה אם הגט כו' דאפי' בכתובת קעקע אינה מגורשת כו'. נ"ב וי"ל דאיירי בעבד שלה או שיש עדים שנתן לה העבד:

פ"ג סימן ג כיון דאפשר שיכתוב גט אחר כו'. נ"ב מלשון זה משמע דאין הבעל כאן רק מכר הגט למבלת והלך לו והשליח אבדו וכמנא לא חייבינן לר' יוסף בן שמעון בלא הוחזק כמו בעובדא דיצחק ריש גליתא דהא נ"כ צריכה להתענגן כל ימיה כיון שאין הבעל כאן וא"א לכתוב אחר וא"ש הא דאמר הביי התם מנא אמינא לה דהוא גיטא דאשתכח בנהרדעא כו' אבוה דשמואל הבדק נהרדעאי כולה ואמאי ראיה דלמא גט שאני דאפשר באחר גם רבא נ"ל למימר תבדק כל העולם מיבעי ליה הל"ל גט שאני וגם הא קי"ל מעשה רב וא"כ איך פסק הרי"ף כאבוה דשמואל דעבר מברא ולא חייש לבי' יב"ש דא"כ תבדק כולה עלמא אע"כ דהתם איירי שמת באחר ובהם א"ש הא דפסק בס ברמזים היה דאפי' בגט אי לא הוחזקו אף מבכת שכיחי מתזירין איירי בכה"ג דאיכא תשב עיגון וכמ"ש שם מיג"ס ומיישב קושית הב"י סי' קל"ב ע"ב והאפשר ממ"ש בתשובת הרא"ם דמתני' מה שכותבים שם עוד בגט שאם נאבד מחזירין בלא הוחזקו ולא שכיחי כו' ר"ל או לא שכיחי ואיירי בכה"ג דאיכא חשש עיגון ע"ש כלל מה סי' ק"ח דלא כמור"ם בהג"ה שם קל"ב אבל לכון הרא"ש שכתב יעל חומר שהחמירו בסופה מש"ה דוקא בעדי מיתה הקילו וי"ל ודו"ק: סימן ד ודוקא חולה דרוב חולין לחיים כו'. נ"ב הא דאינו מחלק בין הגיע גט ליד האשה או לא כדאמר רבה משום דהניתו בתיובתא אף דאיכא בנויי אחריתא כיון דהפניג שמיך אבנויא קמא טוא"ה ע"ש סי' קמ"א:

פ"ד סימן כט אבל הא דפריך לעיל מאמימר אינו משמע כדבריו כו'. נ"ב ולפ"מ דלק"מ דכיון דס"ל לאמימר דאיסור לבנים לא מורית א"כ כאילו אין לו יורשים לענין זה ופריך שפיר המפקיר עבדו ומת נמי הפקיע המיתה האיסור כמו בגר שמת משא"כ לדידן דקי"ל דאיסור מורית לבנו לא"ד לגר שמת שאין לו יורשים וק"ל: סי' לו מאי מגרש לה בלא גט ומותרת לאחר כו'. נ"ב ר"ל לע"ע הא והאחר הבא עלי' אינו חייב אבל גם י"ל דנ"מ אי אכלה בתרומה אם היא תניה שפחה של כהן וקדשה ע"ע כהן ונשתחרר תניו קודס ג"ש דמותרת לכה, (חסר ב' תיבות):

פ"ה סימן ב וכשפירש תנן בין הוא כו'. נ"ב ר"ל שאמר נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך כו'. עי' בהרא"ש דכתובות: שם אבל לענין נזקין דדינו מן התורה בעידית כו'. נ"ב לפי' ב"ש השתא שכתב בו שבח דדינא מדאורייתא בעידית כצ"ל גובה מיתומים גדולים וצ"ע ועוד דגם לענין שבועה אם פטרה בפי' נחלק כן בין יתמי גדולים לקטנים ולא נזכר חילוק זה בפיסקים: סימן ד אלא בדרבה קמפלגי כמו שפי' ר"י כו'. נ"ב לא ידעתי מנ"ל דהא לפרש"י דאיירי בטוענו קטן וס"ל דבפני קטן ג"כ אינו מעיז גם לי"ד למודה אבידה: סי' ח אבל לא לגבי אביו כו'. נ"ב וכמ"ש ברא"ש דכתובות ס"פ נערה דין כ"ב אבל בפ' ואלו מגלחין דין ע"ט כתב הרא"ש דגם עד אביו רשב"ג הלכתא כרבי ע"ש וצע"ג:

פ"ו סימן ג ועמד והלך בשוק ותלה כו'. נ"ב משמע אפי' הלך בלא משענתו והא דאמרינן בגמ' הלך על משענתו היינו לרב הונא דס"ל גט כמתנתו ואם עמד חוזר ולא קי"ל כוותיה עמ"ש בסמוך: סימן ד סוגיא דשמעתין בתרווייהו לא הוי גט כו'. נ"ב אע"ג דקי"ל אין אונס בגיטין אונס דלא שכיחי שאני כ"ד הרא"ש בפ"ק דכתובות ע"ש: סימן יד כותבין מיד אחר השבועה כו'. נ"ב נראה מדבריו שפי' דברי הרמב"ם שא"י לכותבו עד אחר שנה וכבר השיג עליו הטור סי' קמ"ד סעיף ל' ופי' בע"א ע"ש:

פ"ז סימן יט דהרכנה עדיפא טפי משום דמראה כו' נ"ב אמאי פריך בפ' מי שאחזו דע"א ע"א אהא דאמר רב כהנא [תרש] שיכול לדבר מתוך הכתב כותבי' מאי קמ"ל תנינא נשתתק כו' והרכין ראשו כו' דלמא הרכנה עדיפא וי"ל דעדיפא קמשני ע"ש בתוס' משמע דכתב עדיף מהרכנה שוב ראיתי בחידושי רשב"א מקשה קושיא הנ"ל ומיישב דהמקשה היה ס"ל דכתב עדיף ע"ש: סימן כא דבכולכם כתובו או כולכם או כל חד מינכון כו'. נ"ב וצ"ע למה לא פסק כרבא דהקשה עי"ז ע"ש ובב"י סס"י קי בא"ע ואפשר דטעמו משום דהשתא ד"ס ריש מגילתא דף ג' על חדא מתרתי לא גאיז עי"ש גבי בפ"ג לשמה וי"ל וק"ל:

פ"ח סימן ז ומסתברא אפי' סוגיא מרשותה בינתים כו'. נ"ב ולי"ד למ"ש לעיל בשם הרמ"ה דין זה גבי נתן ושיא יבנה דהתם נפל מידה כשהיא ישנה ולא הוו בדעת ולא הוי נתינה כלל: שם כיון שהגיע לאויר מחיצה הפנימית כו'. נ"ב כ"ה כגירס התוס' דע"ע ד"ה דהא לא נח כו' וע"ש פירוש נכון וברמזים:

פ"ט סימן א גבי נענה דר' עקיבא כו'. נ"ב ר"ל בדבר אחד הרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן גו' עי"ש בש"ס אבל בפירכא ראשונה קאי אליבא דמ"ד בגמ' פליגי ולרבנן אפילו בא"א אסור וצ"ל דלר"ש דפריך אמ"ד בתוך פליגי דלא ס"ל דבע"מ לכ"ע שרי הדרבא בע"מ לכ"ע אסור דאל"כ נפריך פרכא ראשונה אליבא דכ"ע ודו"ק:

בפסקי הרא"ש פ"א סימן ח קודם שתגשה הוא סוף הסימן ותיבות ואם נשאת בו לא תצא נמחק מכאן ושייך בסימן ט אחר תיבות עד שיתקיים: סימן מו ושחרור זה לעבדו כו'. נ"ב נ"ל דאיירי דלא מכר השטר ליד שליח אבל אי מסר השחרור ליד השליח וא"ל יתן לאחר מיתה דהוי כזכי עי' בפנים: **פ"ב** סימן כח אם היתה מעוברת זכתה לו ויצא לחירות כצ"ל. נ"ב נ"ע הא הרא"ש כתב דלית ליה לרבי דס"ל הכי ע"ש וצ"ל דנ"מ אם מכר לאחר בפ"א ועי' בפרק השולח סי' לו"ה ברמזים: סימן כט או במקוים אינה נאמנת כו' נ"ע הא במקוים לא יכול בעלה לקלקלה אף אם יערער וי"ל:

פ"ד סימן כו עבד שלוה רבו ממנו כנ"ל: סימן כט שנתן העבד לקטן וצריך ליתן ט"ח על המותר זמן לכותבין לו כו' כצ"ל: סימן לו שכתב שני שטרות בכל שטר כתב לפלוני או שכתב בא' הלאי נכסי לפלוני כו' כצ"ל: **פ"ה** סימן א דאין נפרעים מהן אלא מן הזיבורית כו'. נ"ב נ"ע למה השמיט דברי ר"י שמחלק בין יתומים גדולים לקטנים לענין נזיקין והרא"ש כתב עליו דדברי טעם הן:

פ"ו סימן י ולר"י הוי גט כו'. נ"ב ה"ה ברישא אף שמת קודם שהתחיל להניק הוי גט לדידי וצ"ע:

פ"ז סימן ט אבל קטנה אם יש לה כו'. נ"ב צ"ע דבפ' האיש מקדש סימן ה' לא פסק כן ע"ש ועי' בא"ע סי' קנו ס"ד: סימן יג במקום פלוני אחר כשר שנכתב מיהודה צריך שיגיע הגט למקום פלוני:

פ"ח סימן ה ורגליו כפותות והגט קשור בחבל והיא מיוחדת אינו גט כנ"ל: סימן ז אע"פ שעדיין לא נח כו'. כ"ה דעת תוס' דע"ע ע"ב ד"ה דהא לא נח: סימן יא וכל שלשה עשר הדרכים בה כו'. נ"ב לא דק דקודם שנשאת לא שייך כל הי"ג דרכים כגון הולד ממזר והלא ולא כדומה בודאי אפי' אחר שנתארסה לאחר אין נאמן ואם זנתה ואח"כ נודע נ"ע אי נאמן: סימן יג וכל י"ג דרכים וכו'. נ"ב היינו להרי"ף אבל להרא"ש לא תנא עיין פרק המגרש סי' ו': סליק

הגהות וחדושים מאת הגאון האמיתי צבי הירש זצ"ל אבד"ק בערלין נכד החכם צבי זצ"ל.

דף כג ע"א מתני' וסומא. נ"ב נ"ע דעדיף ותני להו בהדי הנך דפסולין אפי' עי' קיום בחותמיו משא"כ בסומא כמבואר בפוסקים ומצאתי בתשובת סב"ת סי' ק"ב שרצה ללמוד באמת דלדעת הרמב"ם אפי' נתקיים בחותמיו פסול מיהו שגרתו שכתב שם נ"ע לענ"ד ותו דמ"מ הכי אפי' נא' פסולין משא"כ בסומא ותו דהוי פסולי דאורייתא והאי דרבנן מיהו בהא אשכחן כה"ג בכמה מקומות:

דף ל ע"א ברש"י ד"ה אינו וכו' על כל הכהונה. נ"ב עי' בתוי"ט ובדוקא נקיט כהונה ולויה עי"ש ונ"ע דהכא במת מיירי ובמיתה ואפי' בעני עבדי רבנן הקנאה וא"כ למה נקט רש"י כהונה ולויה ואפשר משום דנקוט במתני' יורשין ובעני זנין דיורשים עמירים ניינהו כדכתב רש"י ז"ל בגמ' גבי ראב"י אבל דברי התוי"ט צ"ע:

דף נה ע"א במתני' שלא נודעה לרבים. נ"ב עיין בתוי"ט ומשום כך בבבלי ע"ש ובגמרא דילן אדרבה משמע בהיפך שם מדאיצטריך למאן דאמר עשרה משום דכתיב עדה משמע דכל היכא דלא שייך כך טעמא וקתני רבים כגי בשלשה וכמ"ש כל הפוסקים גבי נדר שהודר ע"ד רבים ויותר מזה גבי שבועות שהוא דאמרי' נשבע לשנות את הידוע אמר עולה והוא שניכר לג' בני אדם עיין שבועות דף כ"ט ע"ב:

דף צ ע"א גמ' כי משמש וכו'. נ"ב יעיין ברש"י ובתוס' ד"ה כי משמע דס"ל כדעת הרמב"ם בפי' התורה פ' בשלח דפסוק כי בא סוס פרעה אינו מהשירה והאיתי להרב בעל גינת וורדים תא"ח כלל ב' סימן ז' שכתב בענין הפסוק כי בא סוס דשייך להשירה וכתב שלא מצא שום חולק על זה זולת הרמב"ן דאגב חורפי' לא דק ואין לסמוך עליו בזה כלל עכ"ל והנה אמינא במחכ"ת לא טוב עשה דאגב חורפיה מחליה ליה לשבחיה דהרמב"ן דלאו יחידאה הוא בדבר וכבר מצאתי לו חברים הם רש"י ותוס' הנ"ל אף שחולקים בפירושו מודים שאינו מהשירה וכ"כ רבינו בחיי בפי' התורה וכתב סוד על השירה שהיא ח"י פסוקים וכ"כ האבודרהם שמפני זה כופלין פסוק ה' ימלוך להורות שהוא סוף השירה וכ"כ בעל שער השמים בסידור והיה מקובל גדול ובקי בכתבי האר"י ז"ל וכן נראה מהריקנטי. גם מצאתי להמחבר ס' כנפי יונה שפי' ג"כ השירה של התפלה רק עד ה' ימלוך נמצא דלאו יחידאה הוא הרמב"ן ז"ל ועי' להתוי"ט בלחם חמודות הל' ס"ת סי' כ"ה. ובמס' ברכות פ"ה סי' ט"ז. וגם ממנו נעלמו רש"י ותוס' הנ"ל. אמנם לענין הלכתא נראה כהרא"ש פ' בשלח והרמב"ם פ"ח מס"ת דבוא מהשירה הוא"ל דהמס' סופרים פי"ב כי"א כוותייהו וכן מצאתי במכילתא דר' ישמעאל שם: סליק

הגהות וחדושים מהגאון הגדול וכו' מו"ה אברהם זצ"ל (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו') עם תוספות מרובה מבי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר.

דף ב ע"ב גמ' סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי כו'. וקשה דנימא סמוך מיעוטא דלא גמירי לחזקה דאשת איש דהא כתבו התוס' בכה"ג בבכורות (דף כ ע"ב) דחיישי' למיעוט אף לדידן היכא דאיכא חזקה. ונראה דליישב עפמ"ש הריטב"א פ"ק דחולין גבי מיעוטא דאין מומחין דלא חיישינן ליה אע"ג דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת מ"מ אין כמיעוט בודאי אסור דאפשר דשחט שפיר וה"נ י"ל גבי מיעוט שאין בקיאין לשמה וה"נ אין כמיעוט אסור בודאי דמ"מ אפשר שכתבו הגט לשמה. אך מ"ש הריטב"א כאן דהקשה ג"כ דנימא סמוך מיעוטא לחזקת א"א והירץ דהוי מיעוטא דמעוטא. זה אינו מספיק. דהאכתי תקשי דס"ל להחמיר לכתחלה שלא תנשא כמו בנפל למים שאין להם סוף דאסרינן לינשא אע"ג דרוב אין נמלטין ונמלטין הוי מיעוטא דמיעוטא ואפ"ה אמרי' כמוך מיעוטא לחזקת איסור דמעיקרא משום הומר דא"א. ושוב ראיתי שהקשה כן בס' פ"י. ומה שתירץ דשאני התם גבי נפל למים שאין להם סוף דאיכא שני חזקות לאיסור דמלבד חזקת א"א איכא עוד חזקת חיים דבעל. ז"א לכמ"ש ב"י"ב והובא ג"כ בשו"ת שיבת ציון סי' כ"ה וכו' ע"ג דזה לא מהני רק חזקה אחת כיון דאין תופת ה"א בלא חזקת חיים דבעל. ולפמ"ש גם מנפל למים שאל"ם לק"מ דהתם במיעוט שנמלטין אע"ג דהוי היעוטא דמיעוטא מ"מ יש בו איסור בודאי משא"כ כאן אפשר דאין בו איסור כלל שכתבו לשמה:

דף ג ע"ב גמ' אי ר"מ תהימה בעי כתיבה לא בעי וק"ל לפמ"ש תוס' לקמן (דף סו ע"ב) ד"ה הא דר"מ מודה היכא שצוה לכתוב שצריך לעשות צווין וא"כ דילמא מש"ה בעי ר"מ בפני נכתב משום דשמא לא סבעל לאחד שהיא יכתוב דהו ר"מ נמי מצריך שיכתוב דוקא. וי"ל דבזה ודאי בקיאין דצריך לעשות צווי הבעל. וכ"ש לפר"ת לעיל (דף ב ע"ב) שאין חוששין לדרבא דלא לשמה משום דאינה נראית להם. וא"כ י"ל דזה ודאי נראה להם ותופשין לכך ולא הוי נ"ל בפ"נ. ועוד דנהי דמודה ר"מ דצריך לעשות צווין ז"א משום תורת גיטין רק משום דהוי כמו תנאי בעלמא וא"נ לכתוב לשמה דוקא דאינו בכלל וכתב דקרא רק מתוייב לעשות צווין משום תנאי. ואף בשארי שטרות נכה"ג צריך לעשות צווי בעל השטר. וא"כ משום חשש זה לא הוי מצריך ר"מ לומר לבלית כמבי' גם בפ"נ כי היכי דלא מצריך משום חשש שאר תנאים דלא הצריכו לומר בפ"נ ובפ"נ רק משום חשש דשלא לשמה דאינו רק בגיטין דבזה אין בקיאין משא"כ בשארי כמ"ש תוס' לעיל. וכה"ג כתבו המפרשים אליבא דר"א היכא שצוה לעדים שיחתמו דאינו אלא משום תנאי אבל א"צ לשמה. וה"נ י"ל אליבא דר"מ כשצוה לכתוב. ומיהו אי אתי בעל וערער ואמר שצוה לכתוב ולא כתבו לשמה מודה ר"מ דחוששין ובעי אמירה בפ"נ. ובזה י"ל המיכת התוס' מלקמן (דף ה) דתניא בהדיא דר"מ סבר המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפני נתחם יוציא והולד ממזר דהתם איירי כשהבעל אתי וערער ואמר שצוה לכתוב ולא כתבו לשמה ובזה מודה ר"מ: **שם** אי ר"מ כו' אי ר"א כו'. וקשה דהל"ל ולטעמיך תקשי דבמתני' איירי ר"מ וכן רשב"ג ואיהו ס"ל כר"א כמ"ש תוס' לקמן (דף י"א): **שם** והאמר רב נחמן אומר היה ר"מ אפי' מצאו באשפה כו'. לכאורה איכא דפליג לקמן (דף כ"ו) דס"ל דחיישינן למחזי כשקרא:

דף ד ע"א גמ' ומעיקרא מ"ט לא מוקמי' לה כר' יהודה כו' לכאורה לאו קושיא היא דאפשר לומר דס"ט דלא מוקי כר"י משום קושית התוס' בד"ה הא מני ר"י היא דברפ"ב ת"ק דר"י מצריך בפ"נ ובפ"נ ומ"ש התוס' דבהא ס"ל כר"י הוא דחוק דא"כ נצטרך לומר דסבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. ועוד דמצינו לקמן (דף כ"ו) דאיכא דס"ל מדסיפא ר"א רישא לאו ר"א וכן ס"ל לר' יוחנן ביבמות כמ"ש תוס' שם ולא אמר דסבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. ומיהו כאן אליבא דרבה קיימינן ומסתמא ס"ל כרב ואיהו סבר דמוקמי' ריבא כתנא דסיפא (כנזיר דף מ"ג):

דף ו ע"ב תוס' ד"ה אמר ר"י כו' והאומר ר"ת דתפילין לא בעי שרטוט על כל שיטה ושיטה כו' לא ס"ת ולא תפילין כו'. דע דהתוס' בסוטה (דף י"ז ע"ב) הקשו על ר"ת מהא דאמר התם גבי מגילת סוטה כתבה אגרת פסולה שנאמר בספר. ופרש"י אגרת בלא שרטוט בספר אמר רחמנא והלכה למשה מסיני שהספרים צריכין שרטוט. ולק"מ דר"ת אזיל לטעמיה שמפרש במנחות (דף לג) הא דאמר גבי מזוזה כתבה אגרת פסולה דהיינו שלא דקדק בחסירות ויתירות וה"נ מפרש הך כתבה אגרת דגבי סוטה דהיינו שלא דקדק בחסירות ויתירות אבל לא משום שרטוט: **שם** ד"ה עירבתם כו' הלא כמו שפי' בקונ' בבמה מדליקין כו' וכ"מ בפ' מי שהוציאוהו כו'. הנה לפ"ד התוס' פרש"י דכאן סותר לפי' עצמו בבמה מדליקין. ול"נ ליישב פירושו דאינו סותר דברי עצמו וגם לא תקשי עליו מפרק מי שהוציאוהו והוא עפ"י הא דאי' בעירובין (דף פ"ו ע"ב) אהא דתנן גבי זור שבין בי חצירות אמר ר' יהודה לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהם אמר רבב"ח א"ר יוחנן ר' יהודה בשיטת ר' יוסי אמרה דאמר מחיצה תלויה מתרת אפי' בינבה גבי סוכה ודחי לה הגמ' דלא ר"י ס"ל כר' יוסי ולא ר' יוסי ס"ל כר' יהודה דעד כאן לא אמר ר' יהודה אלא בעירובי חצירות דרבנן אבל סוכה דאורייתא לא ועד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא בסוכה דאיסור עשה הוא אבל בשבת דאיסור סקילה הוא לא אמר ופרש"י אבל בשבת דאיסור סקילה אע"ג דברשויות דרבנן ליכא סקילה כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ע"כ. ומשמע דרבב"ח דאמר משמיה דר"י דר' יהודה בשיטת ר' יוסי אמרה ע"כ פשיטא ליה דאין להקל בעירובי חצרות דרבנן טפי מבעשה דסוכה דאורייתא והיינו משום דשבת איסור סקילה הוא אפילו מילי דרבנן דידי' אחמור כעין דאורייתא וא"כ מטעם זה יש להחמיר בע"ת טפי מבעירובי תחומין דבם לא שייך לומר דאחמור ביה משום דשבת איסור סקילה הוא דהרי תחומין לא דמו למלאכה וליכא למיגזר ביה משום דלא ליתו לזלזולא בשארי מלאכות שבת וכמ"ש רש"י בעירובין (דף ל"ו ע"ב). אבל עירובי חצרות איתקון כי היכי דלא לבא להתיר מרה"ר לרה"י דדמי ליה וכמ"ש רש"י בעירובין (דף כ"א). והשתא א"ש פרש"י דשמעתין דקאי אליבא דרבב"ח ולשיטתו ודאי דחמיר ע"ת מע"ת. והא דפי' בפ' ב"מ דע"ת המיר מע"ת התם קאי אליבא דרב ולשיטתו ביבמות (דף י"א) משמע דלא ס"ל כל דתיקון רבנן כד"ת וא"כ לדידיה ודאי אין להחמיר בעירובי חצירות כבסוכה דאורייתא וה"ה דלא חמירא ליה כתחומין דיש לו סמך מה"ת. אך קשה דבעירובין (דף ע"ז) סבר רב דעשו חיזוק לדבריהם ברשויות דרבנן יותר משל תורה. ועיין בס' זרע ברוך ואמרי נרופה שהקשו דתיפוק ליה שה"ז לערב ע"ת בין השמשות שאין פנאי לילך ולקנות שביתה. ולדידי לק"מ דאיירי קודם ביה"ש. ועיין בס' פ"י:

דף ז ע"א גמ' וסעמידו ללס כו'. עיין תו"ת פ"ק דסנהדרין: **שם** משל לשתי רחלות שהיו עוברות במים כו' עיין זוהר מקן דף ר"א: רש"י ד"ה רב חסדא תלמידו של רב הונא כו'. ולטעמיה אזיל שפי' כן בעירובין (ד' ס"ב) אבל התוס' כתבו שם דר"ח היה רק תלמיד חבר דר"ה. ועיין מ"ש תוס' ספ"ק דסנהדרין וברכות (דף כ"ד) ושבועות (ד' מ"ז) בשם ר"ת כפרש"י:

דף ט ע"ב תוס' ד"ה אע"פ כו' ואפי' לר"מ דלא הוי בעי למפסל עבד לעדות משום דכתיב שקר ענה באחיו דעבד אחיו הוא במצות אבל עובד כוכבים דלאו אחיו היה פשיטא דפסול. וק"ל מהא דאמר בפ"ק דב"ק (ד' טו) אהא דתנן עפ"י עדים ב"ת ובני ברית ב"ת למעוטי עבדים ב"ב למעוטי עובד כוכבים וצריכי דאי אשמועינן עבד משום דאין לו יחס ואי אשמועי' כותי משום דלא שייך במצות וא"כ משמע דמסברא אינלפסיל עובד כוכבים לעדות טפי מעבד ואע"ג דלא שייך במצות כעבד יש לו יחס שאין בעבד ואיך כתבו התוס' דעובד כוכבים פשיטא דפסול דאימא דעדיף טפי מה"ע דיש לו יחס. וכן יש להקשות ע"ד הרמב"ם שכתב בפ"ט מהל' עדות העבדים פסולין לעדות מה"ת כו' קין לעובד כוכבים אם העבדים שהן במקצת מצות פסולין העובדי כוכבים לא כ"ש. והשתא מאי כ"ש הוא דאימא דעדיף עובד כוכבים מעבד מטעמא דיחס דמה"ע אמר בב"ק דצריכא תרווייהו. וי"ל דס"ל להתוס' והרמב"ם דאעפ"י דבגמ' עושה צריכותא בזה מ"מ באמת ה"ט דשייך במצות עדיף מטעם דיחס ומש"ה מסברא יש לפסול עובד כוכבים לעדות טפי מעבד אלא דצריכותא עביד בטעם כל דהו. וכן מבואר מדברי התוס' ביבמות (דף כ"ג ע"א) בד"ה יאי אשמועינן גבי הא דעביד סך צריכותא גופה בעובד כוכבים ועבד לענין תפיסת קידושין דלא תפסי בהו ע"ש וכה"ג כתבו ג"כ שם (ד' י"ז סע"ב):

דף י ע"ב גמ' בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקני ושטר ראיה בעלמא הוא. ולכאורה קשה דגבי מכר נמי לא א"ש דאמאי כשר לגבות ביה ממשעבדי אם מכר לו באחריות. וה"נ בשתמא למאי דקי"ל אחריות ט"ס הוא וי"ל דבלאו שטרא נמי גובה מכר ממשעבדי דהא אמר בפ"ק דב"ב (דף מ"ד) המוכר שדהו ועשה גובה מנכסים משועבדים והובא בתוס' לקמן (דף ל"ג) אך ק"ל הא אמרי' בפ"ק דקידושין (דף כ"ו) דבמקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר והכא שהעדים פסולין ה"ל כלא כתב. וראיתי שהקשה כה"ג בס' הפלאה פ"ד דכתובות (דף מ"ד ע"ש). ושוב ראיתי להרשב"א כאן בחידושיו שכתב דאפי' במקום שכותבין שטר אינו מעכב בקניה אלא משום דכיון דכתבין שטרא לא סמכה דעתייהו עד דכתבין שטרא. וכזה א"ש נמי ההיא דכתובות:

דף יב ע"ב תוס' ד"ה שאם כו' וא"ת טפי ה"ל למנקט לפי שאוסרו בשפחה דשייך אף בעבד ישראל. וי"ל דר"מ ס"ל דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ובשפחה ודאי דאסור כמבואר לקמן (דף מ"א). וכן מבואר מדברי התוס' רפ"ו דיבמות דר"מ ס"ל מעוכב ג"ש אוכל בתרומה:

דף יד ע"א גמ' לסוף איסתמיטו להו. ונראה דרב יוסף בר חמא אזיל לטעמיה בב"ק (דף ק"ד) דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח לפטור הלוה מאחריות הדרך וא"כ נוהו למוסרם לזה דהא מייתי התם עובדא דרי אבא הוי מסיק זוזי בדרב יוסף ב"ח א"ל לרב ספרא בהדי דאתית אייתינהו ניהלי כי אזיל להתם א"ל רבא כריה מי כתב לך התקבלתי משמע דדוקא התקבלתי מהני למפטר הלוה מאחריות אבל לעשותו שליח בעדים שלא בפניו לא מהני דאלו למ"ד כתם דהוי שליח ומשטר הלוה מאחריות ה"נ ה"ל למפטר מאחריות משמסרו לידו כיון דבאמת היה ריב"ת שלוחו של רב ששת ומה הועיל דאיסתמיטו להו אי היו פטורין מן הדין אלא כדאמרן: **ע"ב** גמ' מיהו היכא דמית אמרינן מצוה לקיים דברי המת. וק"ל ור"י הגלילי אודויי להו אודיי לפלוג עליה אפלוגי וכה"ג בשבועות (דף ל"ז) ועיין תוס' יבמות (דף מ"ו ע"ב). מיהו כאן י"ל דהי"א לא ס"ל מצוה לקיים דס"מ רק בהולך ס"ל דהוא כזכי אבל בשאר לשון לאו מצוה אע"ג דמת:

דף טו ע"ב גמ' תאיו מבעיא. לכאורה למאי דקאמר לקמן (דף ט"ז ע"ב) דר' יהודה מכשיר אף באי אומר בפ"נ ואי אומר בפ"נ א"כ י"ל דלר"י איצטריך לומר דבפ"נ תאיו פסול:

דף יז ע"א גמ' מפני מה תקנו זמן בגיטין. בס' פ"י דקדק דלר"מ דס"ל ע"ח כרתי לבעי זמן בגט מד"ת כדי שתהא עדות שיכול להזימה. ולפמ"ש תוס' ריש מכות לא בעינן בזה עדות שאתה יכול להזימה. וכ"כ בנו"ב ועיין בס' בית מאיר גם מ"ש דבעי' דרישה ותקירה והוא עי' זמן י"ל דר"מ ס"ל כר"ע דבו דאמר בשלהי יבמות דאין בודקין ע"כ בדרישה וחקירה כיון דאיכא כתובה כד"מ דמיא וה"ה לגיטין: תוס' ד"ה משום ס' שלא יחפה עליה כשאין בו זמן דלא נוקמי' אוקמתא אחזקת א"א והשתא היא דאיגרשה כיון שהיא גרושה לפנינו כו'. וסק' בס' פ"י ממ"ש תוס' בכתובות (דף ט') דחזקת בעולה עדיפא מחזקת היתר לבעלה וחזקת בעולה דהשתא וק"מ לפמ"ש שם (דף י"ב) דשאני הכא (דדף ט) דהוי תומרא חזקה קמייתא לענין איסור דאורייתא. אבל היכא דהוי תומרא חזקה דהשתא אזלי' בתרה. וא"כ כאן לענין ד"נ לקטלא אין לנו למיזל בתר מעיקרא אלא בתר חזקה דהשתא ולא לקטלא דרחמנא אמרה והצילו העדה אלא דדעת התוס' פ"ק דחולין הוא דאף לקולא אזלי' בתר חזקה קמייתא. אלא י"ל ע"פ מ"ש בס' שעה"מ הל' אישות דהיא דחולין חזקה אתא מכח רוב בהמות כשרות הן וכן בכתובות (דף ט') איכא נמי רוב נשים בתולות נשאות דמסייע לקמייתא וא"כ לא דמי לדכאן: **בא"ד** ועוד אדרבא אוקמא בחזקת כשרות. לא ה"ס לפמ"ש לקמן (דף י"ח) דגזירה משום בנים וא"כ אפשר דל"מ חזקה דידה לבן ועיין כתובות (ד' י"ג): **ע"ב** תוס' ד"ה זנות כו' ועוד דהתם אע"ג דלא שכיח עשו תקנה ותנו שלא תיאסר עליו עולמית כו'. וקשה ממ"ש התוס' לקמן (ד' י"ח) דה"נ החשש שבנים ממזרים או שזינתה ויחזירנה וא"כ תשב באיסור עמו כל ימיו ובשלמא שיחזירנה לא שכיח וכפרט כשיודע שזינתה מאוסה בעיניו כמ"ש התוס' לקמן (ד' פ"ט ע"ב) אך החשש דבנים קשה. וי"ל עפמ"ש בדרכי משה באה"ע סי' ד' דאף זינתה א"א בודאי הולד כשר מטעם ס"ס שמא מבעל ושמא מגברי וא"כ צ"ל דתוס' לקמן איירי למ"ד דעובד כוכבים הבא על בת ישראל הולד ממזר ולא קי"ל כן:

דף כ ע"א גמ' כתבו על איסורי הנאה כשר קשה הא קמשתרשי ליה דמי נייר ודמי למ"ש תוס' רפ"ב דע"ז גבי קדשה באיסור הנאה דא"מ משום דהנהנה: **ע"ב** תוס' ד"ה וכותב כו' מה ענין שטרי הלואה לגט דאינם אלא לראיה ואפי' במלוה ע"פ היה גובה ממשעבדי אי לא משום דאין לה קול כו'. וי"ל דז"א רק למ"ד שעבודא דאורייתא אבל למ"ד שלא"ד מלוה ע"פ אין גובה ממשעבדי מדינא וכדמוכח מדברי התוס' בב"ק (ד' י"ד ע"ב) וא"כ א"ש דהכיי כאן לשיטתו דסבר שעבודא ל"ד כמ"ש תוס' לקמן (ד' כ' ע"א) וא"כ אין גובה ממשעבדי מדינא אי לא משום ספר וכיון דמכתב בע"פ שפיר יליף מיניה לגט אשה:

דף כא ע"א גמ' וצריכה דאי אשמועינן עבד ה"א דוקא עבד אבל חצר ליגזר כו'. ואע"ג דחצר נמי שמופי' מעיכבא דס"מ דלקמן ס"פ הזורק. י"ל דה"א דשאני ס"מ דאקילו ביה רבנן: **שם** אמר אביי מכדי חצר מהיכא איתרבאי מידה מה ידה דאיתא ג"כ כו'. והיא הסוגיא דלקמן בס"פ ופ' התקבל גבי חצירה הבאה לאחר מכן משמע דלא כאביי דלדידיה לא מהכתת לה חצר הבאה לאחר מכן כיון שאינה מתגרשת כלל בנתינת גט לתגירו אף דנעשה תגירה מיד: תוס' ד"ה אטו כו' וא"ת רב שימי מאי קשיא ליה אטו לא ידע כו' הא ברייתא היא בפ"ב דקידושין ומילתא דפשיטא היא לכ"ע. ול"נ דו"ל דע"כ ר"ש ל"ל הסיא ברייתא דהא איצטריך ליה שליחות לגו"ם דעבד היוצא בשן ועין דצריך ג"ש כדאי' בפ"ק דקידושין (דף כ"ד ע"ב):

דף כג ע"ב רש"י ד"ה אף שלותכם כו' עבד בן ברית הוא עי' רמב"ם הל' גרושין ורס"ד דתרומות ובהלכות עדות פרק י':

דף כה ע"א רש"י ד"ה וחוזר ביובל. לתחילתו משום מצות יובל והדר שקלי' כדמעיקרא. וכתב בס' פ"י דכ"כ משום דאמר בסמוך דלהומרא הוא ואי יבטלו החלוקה לגמרי ל"ש לומר לחומרא דאדרבה קי"ל לענין ממון סמוליא מתבירו ע"ה וכיון דמספקא לן אי יש ברירה הל"ל אחזקה ובסמוך תמה אהא דאמר ואזדא ר"י לטעמיה דכיון דאחין שחלקו תומרא היא א"כ כולהי אמוראי דסברי בשמעתין דאחרון פוסל לכהונה ע"כ ס"ל נמי דמחזירים דהא דפוסל לכהונה מספק הוא דהא פסל נמי לגרש אלמא דלהחמיר אמר א"כ וא"כ מחזירים נמי לחומרא ותי' דחוק. ונראה לתרץ דהא יש עוד לדקדק לפרש"י דאכתי כדהדר שקלי' כדמעיקרא מבטל מצות השבת קרקע דיובל לבעלים לתלוטין דכל שאינה לחלוטין לא קיים מצות השבה כלל. וע"כ נראה דהא דאמר גבי אחין מחזירים לחומרא אין הכוונה משום קיום מצות השבה דאי משום קיום עשה לא הוה מחמירין מספק. ובסברא זו מצינו שכתבו התוס' בפ"ק דבכורות (דף ע ע"ב) גבי מצות עריפה וע"ש. אלא הכוונה שאם לא יחזירו האחין משכחת שתבטל יובל לגמרי אף לענין איסור דעבודת קרקע. והוא עפ"י דאיתא בר"ה (דף ט' ע"ב) דשמיטת קרקעות מעכבת קדושת היובל וכ"פ הרמב"ם. וא"כ משכחת שאם לא יחזירו האחין זל"ז וגם שאר ישראל לא שמטו שדותיהם יתבטל היובל ולכך התמירו לומר דלעולם יחזירו האחים זל"ז: תוס' ד"ה ואי אשמועינן כו' וא"ת לקולא נמי שמעינן ליה דאין ברירה בפ"ב דבכורות גבי מעשר בהמה. ויש לי ליישב דס"ה גבי מעשר איכא נמי קולא אי אמרי' ברירה ומחייבינן במעשר משום דאיכא חשש ה"ב אם אינו חייב ויקריבנו כשהוא תם א"נ אפשר דאתא לאתרומי מיניה על החיוב גמור וה"ל מן הפטור על החיוב וי"ל דמש"ה לא מחמיר ר"י לחובה במעשר דלא ליתי לידי קולא לגבי ח"כ דהוא בקום ועשה אבל כשפטר ממעשר אינו אלא בשוא"ת דהא אינו עושה. ומוטב להקל בשב ואל תעשה ובקום ועשה. וא"כ ל"ד לקולא דגבי גט דהוא בקום ועשה: **ע"ב** רש"י ד"ה אע"פ שלא רצה כהא מקודשת דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וגמר בלבו לקידושין גמורים ואפי' לא ירצה אביו. ולא מיבעיא דלא אתיא שפיר לרבי' בכתובות (ד' ע"ג) דבטעות אשה ד"ה לא בעי גט אלא אפי' למאי דמסיק התם (ד' ע"ד) דהמקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט נמי לא אתי שפיר לדעת הרי"ף והרמב"ם והר"ן שם ובפ"ב דקידושין דספיקא מיהא הוי ולא שייך לומר מקודשת. וכה"ג כתב הלח"מ רפ"ז מהל' אישות ע"ש. אלא נראה דטעמא דת"ק הוא דס"ל דע"מ שירצה אבא ע"מ שישתוק הוא והא שתיק ליה וכדמשני בפ"ו דכתובות אליבא דרב' דבהא קמיפלגי דמ"ס ע"מ שירצה אבא ע"מ שישתוק והא שתיק ומ"ס ע"מ שיאמר אבא הן והא לא אמר הן דהיינו ר"ש דאמר רצה האב מקודשת כו' דהיינו דאמר אין ואפ"ה א"ש הא דדייק בשמעתין דר"ש אית ליה ברירה מהא דאמר רצה האב מקודשת. ואע"ג דבשעה בעילה ספק רוצה כו' אמרי' הוברר דמשעת בעילה הוו קידושין דאי לא היה רוצה בתחלה לא מהני מה שאמר אח"כ אין וכמ"ש הכ"מ לדעת הרמב"ם פ"ז מהל' אישות ובחידושי לקידושין (דף ס"ג) הארכתי:

דף כו ע"א תוס' ד"ה התם כו' ונראה דהתם גרס רבה. כ"כ ביומא (דף נ"ו סע"א) ואינו מחוור דע"כ רבה סבר דטעמא משום דאין ברירה וכדמוכח שם בעירובין (דף ל"ז ע"א) גבי הא דמשני כשהתנו ואלו סבר ע"א בההוא דהלוקח אנ"ל כשהתנו דבלא"ה ל"ק דר' יוסי דהלוקח אדר' יוסי דהתם:

דף ל ע"א גמ' אמר רב במכרי כהונה כו' כה"ג אי' בחולין (דף קל"ג ע"א) ועיין ב"ב (ד' קכ"ג ע"ב):

דף לג ע"ב גמ' והנך לא ידעי ואזלי וכתבי כו' עיין פ"ק (דף י'): תוס' ד"ה אמר כו' אע"ג דרב יוסף אית ליה הכא בטלו אינו מבוטל קאמר בפ"ק דקידושין (ד' י"ב ע"ב) דרב מנגיד אמאן דמבטל גיטא כו'. נ"ל די"ל דרב יוסף לשיטתו בכתובות (דף פ"א) דעוכר אדרבנן לא מהני וע"כ ס"ל דהא דלקי אדרבנן מ"מ הוא משום דעבר אע"ג דלא אהני וכשיטת רבא בתמורה. וא"כ שפיר דלקי מבטל גיטא אע"ג דלא אהני מעשיו: **שם** דמקדש בשוקא ובביאה אע"ג דליכא איסורא לכאורה קשה מיבמות (דף ק"ח) וי"ל דהתם בלא שידוכי קאמר:

דף לה ע"א גמ' מעשה באדם א' בשני בצורת שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה כו' דמשתרשי לה מקום דינר. וצ"ל שהיה עני הסמוך עלה ומש"ה חשוב הנאה מאי דמשתרשי לה דאל"כ ל"ה הנאה. וכה"ג משמע בקידושין (דף ח') וב"ב (דף מ"ג) ול"ע בנדרים (דף ל"ג) גבי פרוטה דר"י:

דף לו ע"א רש"י ד"ה לר' אליעזר כו' והאי קרא עצה טובה קמ"ל. וראיתי בחי' הרשב"א שהקשה על פרש"י דא"כ מאי איצטריך ר"ג לתקן שיהיו עדים חותמין על הגט הא כבר אשמועינן ירמיהו זה בקרא. וע"כ פי' דוחתים דקרא לאו עצה טובה קמ"ל אלא במקושר איירי דבעי חתימת עדים לכ"ע. ויש לתמוה שהרי פרש"י הוא ברייתא ערוכה בב"ב [ד' קסו] אבל מקושר מסיק התם דאינו אלא מדרבנן. ומה שהקשה הרשב"א דל"ל לר"ג להקוניה י"ל דמקרא דירמיה לא שמעינן עצה טובה רק להבוא דרא שהיה שעת חורבן וה"ל למיחש שמא ימותו עדי מסירה בגלות אבל לא שמעי' מיניה עצה טובה לדרי עלמא ואתא ר"ג וכו'. עי' במהר"מ שי"ף. ועי' לקמן ר"פ הנזקין הומנתות (דף ס"ח):

דף לח ע"א תוס' ד"ה המפקיר עבדו כו' בס' פ"י הקשה ע"ד התוס' דהכתי תקשי דלא קתני הפקר בברייתא דקידושין דלא שייך מ"ש תוס' אמתני' דל"ק שטר שאינו אלא מדעת האדון דהרי בברייתא קתני שטר וא"כ ליתני נמי הפקר עבדו. וכבר הקשה כן מהרש"א שם. ואיכתמיטתייהו מ"ש תוס' ביבמות (דף מ"ח):

דף לט ע"א גמ' אפי' תימא ר"מ כו' אבל הכא כמה דקאי השבות מבטלת מכ"ן ק"ל אמ"ש תוס' בב"ק (דף נ"ו ע"ב) דלר"מ דס"ל נשבעין על העבדים ולא על הקרקעות דלא מקיש עבדים לקרקעות ה"ה דלא מקיש להו לגבי קנין ואין נקנין בכסף ומשמע דגם לכל מילי לא מקיש וא"כ קשה דהאיך אמר הכא דלר"מ אין מועלין בעבד העומד לגוזו ומשמע דחשוב ליה כמחובר לקרקע והא אמרי' דלא מקיש כלל עבד לקרקע וא"כ לא חשוב מחובר אלו כמחובר לקרקע ואמאי אין בו מעילה אלא ס"מ דהעיקר הוא כאידך תירוצא שכתבו שם דדוקא לענין שבועה וגו"ל לא מקיש מטעם שכתבו שם אבל לשאר דבר מקיש וכ"כ תוס' בשבועות (דף ק') וכ"מ ממ"ש ביבמות (דף נ"ם) ועיין לעיל (ר"ם דף י"ג):

דף מ ע"א גמ' הכותב שטר ארוסין לשפחתו רמ"א מקודשת כו' דסבר לו בלשון זה לשון שחרור. לכאורה קשה הא בשטר שחרור בעי' זמן כמ"ש תוס' לעיל (דף יו"ד וי"ז) ואילו שטר קידושין אין בו זמן כדאי' ביבמות (דף ל"ח):

דף מא ע"ב גמ' דכ"ע גו"ש עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך כו'. משמע דאי לאו ה"ה הוי יליף רבי גו"ש עבד מאשה דתגיו לא. ואע"ג דבזבחים (דף נ"ו) מסקינן דרבי אית ליה דון מינה ואוקי באתרא וא"כ ספי אית ליה למילף שטר שחרור בעבד מכסף דידיה דאיתא לתלאין. אפ"ה אי לאו דאיכא למיפרך הוי יליף ספי שטר שחרור מגט אשה דליתא לתלאין כיון דכל עיקר מה שיוצא עבד כלל בשטר מאשה נפקא לן. וכה"ג הירצו התוס' הא דעדיפא ליה הכא גו"ש מהיקשא וכה"ג אמר בירושלמי דפ"ג דמכילתין לענין מילף שטר קידושין מגט לפסול שלא לשמה. ובפ"ג דקידושין לענין מילף שטר קידושין מגט בגירשה לבלבים יום דלא הוו קידושין הואיל ולא למדו הכתוב כתב קידושין אלא מגרושין מה גרושין אינה מגורשת אף קידושי שטר אינה מקודשת. ולא ילפינן קידושי שטר מקידושי כסף בהיקשא דאיתקוש הוויות להדדי אפי' למ"ד דון מינה ואוקי באתרא. והיינו מטעמא דאמרן דס"ה כיון דלא הוי ידעינן כלל שם שטר קידושין אי לאו מגרושין לא שייך למימר אוקי באתרא וה"נ גבי שטר שחרור דעבד לא שייך לומר אוקי באתרא כיון דלא ידעינן ליה כלל אי לאו מגו"ש דאשה. ועיין בחי' ריטב"א ליבמות ר"פ הערל דהא דאמרי' ע"ע גופו קנוי היינו דגופו קנוי קצת לענין שהרב מוחל על גרעונו אין גרעונו מתול אבל אינו קנוי לגמרי להיות ידו כידו לכל דבר שהרי יוצא בגרעון כסף ושן ועין על כרתו והיינו דנקט הכא דלא קני ליה רבי' קנין גמור:

דף מב ע"ב גמ' דאמר רב מרשיא כהנת שנתערבה כו' עיין בהגהת רי"ב ועיין בזה בשו"ת זכרון יוסף חא"ע סי' י"ד:

דף מג ע"א גמ' ואי אמרת קידושיו לאו קידושין יורשין מנ"ל. וק"ל הא קטן נ"כ לאו בר קידושין הוא ואפ"ה משמע בר"פ בן סורר (דף ס"ט) למ"ד דמוליד יש לו יורשין. ואין לייסב דקטן בר קידושין הוא במקום יבום. דלפ"ד התוס' בקידושין (דף י"ט) ויבמות (דף ס"ח) קטן לאו בר קידושין הוא בשום מקום אף ביבמתו וא"כ יורשין מנ"ל. וכן קשה מדתנן בספ"ז דיבמות (דף ס"ט) דולד כהן שוטה מאכיל אמו בתרומה. ומשמע דולד שוטה מיוחס אחריו להקרא בנו והרי אינו בר קידושין בשום מקום. וי"ל דשוטה וקטן שאני דאע"ג דלאו בני הויה הן עכשיו מקרו בני הויה דקטן אתי לכלל הויה כדאי' לקמן (דף פ"ה) וכן חרש ושוטה חשיבי בני הויה ואפשר שיתפקח התרש ויבתפה השוטה מקרו אף עכשיו בני הויה כמ"ש בשו"ת נודע ביהודה והוכיח כן מדברי התוס' דלעיל (דף כ"ב ע"ב) [ויישב בזה סוגיא דלקמן (דף נ"ה) דלא תקשי מסוגיא (דדף פ"ה) הנז'. וזה דלא כמ"ש בס' הפלאה בכתובות (דף מ' ע"ב) דתרשת ושוטה לא הוו בני הויה וגריעי מקטנה דאתיא לכלל הויה כשתגדיל. וכזה יש לפשוט ספקו של הפמ"ג בפתיחתו אי הוי ולד ממזר כתו"ש שבאו על א"א דאפשר דהוו כעובד כוכבים שאין הולד ממזר משום דאין להן קידושין ולפמ"ש לא דמו]. אבל גבי חציו עבד וחציו ב"ח אי אמרי' קידושיו לאו קידושין לית ליה יורשין דלא הוי עכשיו בר הויה כלל. וגהי דלפי משנה אחרונה כופין רבו שיחררו מ"מ הוא מחוסר מעשה. ובלא"ה לא אתי ממילא בודאי לעולם לכלל הויה. ועוד דכי משתחרר גופא אחרינא הוא ומש"ה חשיב עכשיו לאו בר הויה כלל. וכה"ג אמר בפ"ב דיבמות (דף כג ע"א): **ע"ב** גמ' ועובד כוכבים שמכר שדהו לישראל אע"פ שעשה לו נימוסו פטורה מן המעשר. וקשה לאביי בפסחים (דף ל) בע"ת למפרע הוא גובה ומשמע שם דאפי' עובד כוכבים מישראל וכ"ש ישראל מעובד כוכבים קונה משכון למפרע. וא"כ אמאי קתני הכא דעובד כוכבים שמשכן שדהו לישראל פטורה מן המעשר בדלא מטא זימנא הא א"ל שמא לא יפדנו העובד כוכבי' ונמצא שהוא למפרע של ישראל. וי"ל עפמ"ש התוס' לקמן (דף מז ע"א) בד"ה רבה דמ"ד אין קנין לעובד כוכבים באי' להפקיע ממעשר מוקי ברייתא זו דמשמע דיש קנין דאיירי בסורי' דהתם כ"ע מודו דיש קנין לעובד כוכבים להפקיע ממעשר משום דאינה חייבת במעשר אלא מדרבנן. ולפ"ז י"ל דהכיי לשיטתו דאיו קנין כדמוכח בבכורות (דף י"א ע"א) דאית ליה הא דאמר

בהם ר' שמואל בר נתן א"ר הלוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים מעשרן ומפרש התם טעמא משום דאין קנין. וא"כ פ"כ מוקי אביי ברייתא זו דהכא בסוריא. ומש"ה לא חיישינן הכא לשמא לא יפדנו העובד כוכבים ונמצאת נמפרע של ישראל ונתחייב במעשר דהכי איירי בסוריא שאינה חייבת כלל במעשרות מה"ת רק מדרבנן. ומש"ה לא חששו לזה ולחייבה במעשר קודם שבא הזמן :

דף מד ע"ב תוס' ד"ה נטייבה פ"ה מדבלה וקשה דהא איסור דרבנן הוא וכיוי פשיט בבכורות אגורם אוזן דהוי איסור דאורייתא. וכא לק"מ לפרש"י די"ל דפשיט מינה לנכור בזה"ז דליכא איסור דאורייתא כדאמר רבא בפ"ק דע"ז (דף ס"ז פ"ב) והתוס' פי' בשם ר"ת נטייבה היינו חרש בה חרישה יתירה דהוי איסור דאורייתא. וקשה דמ"מ מאי מייתי לאיסור דאורייתא דדילמא בשביעית בזמן הזה איירי וס"ל לריב"א דהוי דרבנן וכדאית ליה לרבי ריש מ"ק (דף ב'). וי"ל דשפיר דייק מריב"א לטעמיה דס"ל שביעית בזה"ז דאורייתא כדמוכח בכ"ב (דף ל' ע"ב) דא"ל ריב"א לפוגא שמעי' פוק אוגר לי פרי ג' שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית. ופרשב"ם דס"ל קדושה ראשונה קדשה לע"ל. וא"כ לדידיה שביעית בזה"ז דאורייתא. וכ"מ להדיא בירושלמי פ"ו דשביעית וספ"א דקידושין דאיתא שם דלריב"א נתחייבו במעשרות מדבר תורה ומסתמא ה"ה לשביעית ועי"ל סוגיא דבכורות דאתיא אליבא דר"מ דקמן דקנים שוגג אטו מזיד בדרבנן ולא בדאורייתא וא"כ כיון דלא קנים בדרבנן כ"ש בדאורייתא. ומ"ש התוס' דבארעא דתבריה נמי אסור בשביעית קשה ממתני' דפ"ג דשביעית :

דף מה ע"ב תוד"ה והא דתניא כו' המא"ל רשב"ג הוא דבעי כתיבה לשמה. ובע"ז (דף כ"ז) כתבו התוס' דגם כאי הנא דנקט גבי עכו"ם טעמא דאינו בקשירה הוא אגב אשה וקטן דבלא"ה פסול משום לשמה דסתם ס"ת שלא לשמה.

דף מז ע"ב גמ' א"ר אשי בתי תקנות הוו. יומא (דף כ"ב) כתובות (דף י"ב) מנחות (דף כ"ג): רש"י ד"ה ומדאורייתא לא כו' ולא דמי למעשר וכו' ולאו מצוה דרמיא עליה היא א"כ אוכלן או מוכרן דקא מפתרשי ליה. וקשה דמעשר נמי מצוה דרמיא עליה היא להפריש דאל"כ עובר בבל תאחר כשמשהה בטבלו למעשר עני ולמעשר שני ג' רגלים כדאי' פ"ק דר"ה. ולדעת התוס' גם בתרומה ומעשר ראשון עובר. ונראה דה"ט דר"ת בתוס' לעיל במתניתין דמשמע דלא ניחא ליה בפרש"י כאן כמש"ש מהרש"א ומהר"ס. ועפ"ז א"ש מ"ש התוס' בסד"ה טבל וחולין מעורבין כו' דכל התרומות והמעשרות יהנם לכהן וללוי. ומשמע דאף אותן תרומה ומעשר שמפרים מספק לתקן הטבל וחולין המעורבין ג"כ חייב ליתן לכהן וללוי ולא אמר דפטור מספק משום דהמוציא מחבירו ע"ה ושאני הוא של חלק הנכרי דש"ס גבי נתינת תו"מ דאם לא יתנם לבעליהם יעבור בב"ת וכיון שיש בזה איסורא מחמירין מספק וכן הוכחתי בחי' לר"ה. והא דגבי דמאי א"צ ליתן מספק הוא משום שכתבו התוס' בכ"ב (דף פ"א ע"ב) דרוב ע"ה מעשרין. וגם מדבריהם דהתם משמע דבספק השקול נותן מספק. וזה דלא כמ"ש המהר"ס שי"ף דא"צ ליתן לכהן וללוי מה שמפרים מספק לתקן טבל וחולין המעורבין וז"א כמ"ש :

דף מח ע"א תוס' ד"ה אי לאו כו' ויורשין דקאמר רב לאו יורשין ממש. אלא כלומר כיורשין וברוב ספרים גרסי' הכי בפ"ק דב"ק. וכתב ע"ז במהר"ם שי"ף דלפי הנ"ל מגמ' דב"ק שם מוכרח לומר יורשין ממש מדפשלה מחלוקת וא"י לסלקו בזוזי. ונעלם ממנו מ"ש הב"י בס"פ בית כור בשם ר"ת גופיה דלאו יורשין ממש קאמר רב דהא רב עצמו אמר בכ"ב (דף כ"ה) דאחין שחלקו לקוחות הן לענין דאמר בעין רעה מוכר. אלא הא דקאמר דאם בא בע"ח וטרף חלקו של א' מהן בטלה המחלוקת הוא משום דאמרי' דעל דעת כן חלקו דאי יבוא בע"ח ויטרוף חלקו של א' מהן תתבטל מחלוקתן עכ"ד. ולזה נתכוונו גם התוס' כאן בשם ר"ת במ"ש דהוו כלקוחות באחריות כלומר שחלקו על דעת כן שיהיה אחריות של אח הנטרף על הקרקע עצמן דהיינו שתתבטל החלוקה ולא יוכלו לסלקו במעות. וא"כ בטל דיוקו של המהר"ם שי"ף מדאינו יכול לסלק הנטרף בזוזי. דלפ"ד הב"י שאני הכא משאר לקוחות באחריות דעלמא שהוא ע"מ שאם יטרפנו יסלק לו במעות אבל הכא חלקו אדעתא שיהיה אחריות דחלוקה גופה קיימת על הקרקעות עצמן שירשו. ודברי ר"ת הללו נעלמו מס' אמתחת בנימין פרק ד' דבבא בתרא :

דף נב ע"א גמ' למכור שדות וליקח עבדים. וקשה דמאי איריא יתומים הא כל אדם נמי כתב הרמב"ם פי"א דשמיטה אסור למכור שדה ובית להניח המעות בכיסו או לעשות בהן סחורה או לקנות בהן כלים ועבדים אלא למזונות לבד וכתב הכ"מ שהוא בת"כ. וי"ל דכאן אפי' דיעבד אינו מכור ואילו בשאר כל אדם בדיעבד מכור כמ"ש הרמב"ם שם וכ' הכ"מ שהוא בתוספתא דערכין. ועל מ"ש הרמב"ם דאסור למכור שדה לעשות בהמעות סחורה קשה מיבמות (דף ס"ג) דא"י התם דעיסקא עדיפא מקרקע. ומיהו י"ל דהתם איירי באדם שאינו עוסק רק בקרקע כדמשמע מדברי התוס' שם :

דף נג ע"ב גמ' מ"ש שבת ומ"ש שביעית. וק"ל דמאי רומיא דילמא ס"ל לר"מ שביעית בזה"ז דרבנן וכדרבי וכדאמר בריש מ"ק. וכן נראה דהא ס"ל לר"מ דבטלה קדושה ראשונה לענין מעשרות כדמוכח פ"ק דחולין (דף ו') גבי ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן. ובכתובות (דף קי"ב) משמע דלכל מילי חשיב לה ר"מ כחוץ לארץ. וכן אליבא דר"ל בפ' הערל (דף פ"א) ע"כ ס"ל לר"מ תרומה בזה"ז דרבנן וכמ"ש תוס' שם ובזבחים (ריש דף ע"ג) ושפיר איכא למימר דס"ל ג"כ דשביעית בזה"ז דרבנן ואין איסור בעבודת הארץ מה"ת. וס"נ איכא למימר אליבא דר' יהודה דס"ל דבזה"ז דרבנן. ובירושלמי פ"א דתרומות וביבמות איתא בהדיא דאיכא למאן דס"ל דאליבא דר' יהודה מעשרות בזה"ז דרבנן וה"ה לשביעית. ומיהו למאי דמשני טעמא דר"מ כדקתני כו' מוכח דס"ל לר"מ דשביעית בזה"ז דאורייתא דאל"כ לא צריך להאי טעמא אלא תיפוק ליה דשביעית עיקר דקנים בדרבנן. ועפ"ז אתיא לי שפיר מ"ש התוס' בבכורות (סוף דף ל"ה) עי"ש: רש"י ד"ה מטמא ומדמע איסורא דרבנן הוא כו'. וקשה דהתינח מטמא חולין אבל לטמא תרומה איסור דאורייתא הוא ואיכא מ"ד דלוקה כדאי' במכות (דף י"ד). וי"ל דס"ל לר"מ ור"י דתרומה בזה"ז דרבנן. ומצאתי כפ"י ומהר"ם שי"ף שכתבו דמטמא איירי בתרומה דרבנן או בחולין והוא דחוק אלא כמ"ש: שם ד"ה משום חומרא דעבודת כוכבי' מבדיל בדילי מיניה ולא צריך למקנסיה. משמע דגבי שבת דקניס לא ס"ל לר"י דמבדיל בדילי מיניה וק"ל דבפסחים (דף י"א) אמרי' דס"ל לר"י דאמרי' משום חומרא דשבת מבדיל בדל מיניה. ומש"ה מתיר ליתן שפופרת של שמן ע"פ הנר בשביל שתהא מנטפת ולא גזר דילמא אתי לאסתפוקי מיניה. וי"ל דיש לחלק בין גזירה דלהבא דשמא יבוא לידי איסור לקנסא דקנסי' על העבר דבדבר שעביד איסורא דנכי דפיתרא אטו איסורא לא גזר ר"י גבי שבת משום טעמא דבדילי מיניה מ"מ היכא דעביד איסורא קניס ולא מהני ליה טעמא דבדל. ודע דסוגיא זו אזלא אי אמרי' מנסך ממש דאי מערב הוי ג"כ דרבנן כ"י משמע אלא ע"כ דמנסך ממש. וא"כ קשה הא אמרי' דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו א"כ בישראל מומר לעבודת כוכבים בספ"ב דחולין ובישראל מומר לעבודת כוכבים לא שייך תי' סגמ' דמבדיל בדיל. מיהו לפרש"י שם דאית ליה שותפות מצי אסר א"ש. אך לתוס' שם קשה: תוס' ד"ה תיובתא כו' אע"ג דמייתי א"כ תנאי קאמר תיובתא. וי"ל די"ל עפמ"ש הריטב"א בחולין (דף ל' ע"ב) אהא דאמר ר"ה ג"ה של עולה חולצו להפות ואמר התם מיתיבים כו' ולא אמר תנאי היא משום דלא איפלגו בהדיא אלא מכללא נפקא כדאי' התם ע"כ. ועפ"ז י"ל ג"כ מה שהקשה בס' פ"י בקדושין (דף נ"ב) גבי פלוגתא דאביי ורבא בקידושין שא"מ לביאה דמסיק מילתא דרבא בתיובתא ולא משני דתנאי היא דהתם נמי לא איפלגו תנאי בהדיא בהכי אלא מכללא נפקא כמ"ש בעצמו שם :

דף נד ע"א גמ' הכי השתא התם גברא לשלומי קמכוון אכן ניקוס ונקנסיה. וקשה דהתינח דלא קשיא דר"מ אדר"מ אבל אכתי קשיא מדר"י אחכמים דר"מ כיון דבכללם הוי ר' יהודה כמ"ש תוס' בכתובות (דף ל"ה) וכ"מ בקידושין (דף י"ט ע"ב) והמאי ס"ל כאן דקנסו שוגג אטו מזיד ספי מבעלמא. ובשו"ת פ"מ ח"ג והפר"ת בס' מים חיים הקשו על הרמב"ם שפסק כאן כחכמים דר"מ ופסק דלא קנסי' שוגג אטו מזיד בדרבנן ולא הרגישו דהקשי מחכמים גופייהו אדר"י. וי"ל דר"י אדר"י איכא לשנויי כדמשני לקמן גבי נפלו ונתפלגו דקנים אטו מזיד בדרבנן משום דאתי לאיערומי פי' שיהיה מזיד ויאמר שוגג הייתי משום שיש לו הנאת ממון ביתבטל האיסור וה"נ איכא למיחש לאיערומי שהרי יש לו בזה ריוח בהתשלומין ול"ד למטמא ומדמע ואיך שאין לו הנאה. אך דברי הרמב"ם א"א ליישב בהכי. ועיין בחי' להרמב"ם: תוס' ד"ה המעשר כו' ותימה דפריך בריש מהסיפא דהמעשר וסיפא שנויה שם בסוף. ויש לי ליישב דההיא דהמעשר יש הוכחה דע"כ אתיא כר"מ ומש"ה פריך מינה בריש. והוא ע"פ מ"ש בחי' לשבת (דף מ"ג) ליישב קושית תוס' אההיא דהמעשר דאמאי בשוגג יאכל נימא מיגו דאיתקצאי לבין השמשות כו' דהיינו משום דאתיא כר"מ ואזיל לשיטתו דס"ל ברירה ומתיר לשתות בשבת ע"י קריאת שם בין השמשות גבי לוקח יין מבין הכותים כמ"ש תוס' בסוכה (דף כ"ג) וא"ר בחולין וא"כ לדידיה לא איתקצאי בי"ש. אבל מ"ש מהרש"א שם דאפשר דאתיא כר"ש דל"ל מוקצה אינו מחוור דהא לדידיה נמי בעי' יושב ומצפה כדאמר גבי נר ובכור וכאן ל"ש יושב ומצפה כמ"ש שם בחי'. רק לר"מ א"ש כרכ"ל ונסתלקה תמיהת התוס'. ומכאן יש להי"ר לדעת הרמב"ם פכ"ד דשבת וה"מ שפירשו מתני' דספק חשיכה אין מעשרין הודאי דאתיא נמי כרבי דכ"ד שבות לא גזרו בי"ש דהייט דוקא במקום מצוה דאל"כ תקשי קושית התוס': ע"ב גמ' נפלו ונתפלגו א' שוגג וא' מזיד לא יעלו כו'. וקשה דילמא טעמא דר"י דס"ל דאיסור הנאה אפי' דרבנן אסור דאורייתא והכרח זו כתבו התוס' בזבחים (ריש דף ע"ג) לענין בטול דבר שבמנין. וי"ל דה"ה דנהי דמנין אסור רבנן דלא לבטל אבל אמאי נחזור ג"כ לענין פליעת שוגג כיון דהא דלא בטל גופה אינו אלא דרבנן :

דף נו ע"א גמ' וכן כלבא שבוע וכ"ל הכשת. עיין רבה ויתי פ' נ"א וירושלמי פ"ד דתענית: שם אמרו לא רבנן לא מסתייע מילתא. עיין טור (דף ל"ב): ע"ב גמ' תנא כגוזל כו'. כן איתא בפדר"א פרשה מ"ט ועיין כ"ר פ"י :

דף נח ע"א תוס' ד"ה אבל כו' והיא דכתובה כבפירשם דלא קבלה אחריות איירי. ולפ"ד בריאה צ"ל דהא ר"מ הוא דקאמר התם הכי ואיהו לטעמיה אזיל דאית ליה אחריות לאו ט"ס הוא בכתובות (דף נ"ם) וא"כ אפי' איירי הכא דכתובות בסתם שטר שפיר אית ליה לר"מ דלא קנה ולא תקני עליה רבנן דאת ליה ברבנן דאחריות ט"ס הוא וסתם שטר בכתוב בו אחריות דמי. ומש"ה ס"ל דבשטר קנה. והא דמותיב לגבי אבא דתניא רשב"א לקח מן האיש והזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שתכתוב לו אחריות ומשני מאי אחריות נמי שטר. ומג"ל דרשב"א כר"מ רבי' ס"ל אלא דניחא ליה לאוקמא מילתא דרשב"א אליבא דרבנן דר"מ דהלכתא כוותייהו :

דף נט ע"א רש"י ד"ה כוו זקנים שקבלו מיהושע והאריכו ימים אחריו וקשה דבשבת (דף ק"ה) דרשי' ימים האריכו שנים לא האריכו משמע שלא האריכו עד פנחס. אך בסנהדרין פרש"י הא זקנים כגון עתניאל אבן ובועז ולאו היינו זקנים שהיו בימי יהושע רק עתניאל היה בימי יהושע. וא"ת דאמאי לא משני איהושע שהיה עתניאל כבר הרגישו בזה התוס' בסנהדרין: ע"ב רש"י ד"ה וקדשתו כי את וגו'. נראה בכוונתו עפמ"ש הרא"ש פ' אמור דעיקר דרשה זו לאו מוקדשתו אלא מקדוש יהיה דכתיב בסיפיה ומ"ש בזה בס' בית לוי דחוק. ומה שהקשה דלוי מנ"ל י"ל דבסוף הוריות (דף י"ג) יליף מכאן דכל מקודש קודם :

דף ס ע"ב רש"י ד"ה ופרשה פרה אדומה כו' ובני לו כשרפה הפרה. כתב הגלי"ת פ"ת דפסחים דלא נמצא כן מפורש. והנה הוא מפורש ברבה ס"פ נשא דרפב"י יליף כן מקרא וכן אי' בספרי שם. ומיהו לר"ע וריה"ג כתב שם הגלי"ת דטעמא דאותן אנשים לא נטהרו הוא משום דס"ל דלא נשרפה הפרה עד יו"ד בניסן והיינו משום דלדידהו התחילו המלואים בר"ח ויום ח' היה בח' בניסן ובימי מלואים א"א לעשותה כמ"ש רש"י. ומ"ש רש"י הטעם דקודם לכן לא היה אפשר דהא בעי' והזה נוכח פני אוהל מועד. וקשה דהא המלואים התחילו קודם והיה אפשר להזות בשעה שהיה המשכן עומד. וי"ל שלא היה אז למשכן רק דין במה כמ"ש תוס' בע"ז (דף ל"ד). עוד י"ל טעם אחר שלא התחילה העבודה בכהנים: שם ד"ה כל דאלים גבר. ולית ליה הלכתא כשמואל בדיני. ועיין בתוס' שנדחקו ג"כ. וי"ל דש"ה דתרגמא שמואל אליבא דרבי. וכה"ג ראיתי בנו"ב גבי כללא דאביי ורבא :

דף סא ע"א גמ' אמר אביי רוב ע"ה מעשרין הן רבא אמר כו'. בתר"י כתב דאביי לא חייש למיעוט ע"ה דאינן מעשרין אבל לטומאה דרבנן חייש דטפי חמיר ליה טומאה ודאית דרבנן מספק איסור תורה ורבא חייש טפי למיעוט ע"ה דהוי ספק איסור תורה מטומאה דרבנן אפי' איכא ודאי עכ"ל. ולכאורה קשה אאביי משלשי ר"ס דחמיר ספק תורה מודאי דרבנן וכ"מ בנדה (דף ס'). וי"ל דאביי הכא היינו טעמיה דס"ל דמעשר בזה"ז דרבנן וכ"מ בכמה דוכתי: רש"י ד"ה להוציאו בדיינין כו' ומיהו גזל מעליא לא הוי לר' יוסי ליפסל לעדות ולעבור עליו בלאו. וע"כ צ"ל דלא מיפסל לעדות מן התורה כיון שאינו עובר עליו בלאו אבל מדרבנן מיהא מפסל לעדות לאחר שהכריזו עליו לכ"ע כדאמרי' בסנהדרין (דף כ"ה) גבי פסולי דרבנן הנך הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין ומוקי לה במציאות חרש שוטה וקטן. ועי"ל דכוונת רש"י דגזל גמור לא הוי לפסול לעדות אשה דאילו גזל מדבריהם כשר לעדות אשה כדאי' בספ"ק דר"ה :

דף סב ע"א תוס' ד"ה אין עודרין כו' אי נמי בשביעית בזה"ז דרבנן כו' גבי מלך התימ. וכתב מהרש"א דלא ניחא להו למימר דהכא איירי בשביעית דאורייתא. ומהר"ם שי"ף כתב דדוחק לומר דאמורא דבר מסתם שביעית דאורייתא. ולהד"מ דהכא אליבא דרב קיימינן ואיהו ס"ל דלא בטלה קדושה ראשונה כדמוכח בברכות (דף ל"ו) ולשיטתו שביעית בזה"ז מה"ת. ונראה שזו היתה דעת רש"י ז"ל ולא תקשי עליו מה שהקשו התוס' :

דף סד ע"ב תוס' ד"ה וכל כו'. עיין בס' בית מאיר סי' קל"ז :

דף סה ע"א גמ' אי דאתיא ב' שערות מאי בעיא גביה. עיין תוס' ב"מ (דף י' ע"ב) ובמשנה למלך הל' עבדים דאשה מוכרת א"ע. ועיין קידושין (דף ד): ע"ב תוד"ה הא וכא כו' כגון דיהיב ליה חבריה רשותא לערב בתמרים דידיה דהכא ודאי קפידא כו'. יש להר"ר לזה מעירובין (דף כ"ט) וב"ב (ד' נ') דלא שוו דלענין עדיפות איכא בגרוגרת וגם מתקיימי' טפי אבל התמרים קפוץ וזינא :

דף ע ע"ב גמ' ישן לאו מחוסר מעשה כו'. ק"ל הא ר' יוחנן גופיה אמר בפ"ג דקידושין (ד' ס"ב) וכ"מ בנדרים (ד' פ"ו) דכל שבידו לעשות לאו כמחוסר מעשה. וא"כ ס"נ כיון דסמיי' בידן נדמייה לישן כדאמר ר"ל. וי"ל עפ"מ מ"ש הרשב"א בחידושיו בפ"ב דקידושין (ד' נ"ו) גבי מקדש באיסור הנאה דתנן דאינה מקודשת וז"ל דהשתא מיהא לית להו דמים ואי משום אפרן הא אינו בעולם ולכי קלי להו הוי להו גופא אחרינא ואע"ג דאמרי' דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה הוא גבי אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות אלו מחוברין לכשיתלשו ונתלשו דבריו קיימין משום דבידו לתלוש התם נמי בעינן שיאמר לכשיתלשו כו' ע"כ. ולפ"ז א"ש דלא אמר ר' יוחנן הכא דלא הוי כמחוסר מעשה משום דסמייה בידן דהכא לא אמר שיכתבו כשיתפסם. אולם מדברי התוס' ביבמות (ד' נ"ג סע"א) מוכח דלא מחלקי בין אם אמר לכשיתלשו או לא ע"ש :

דף עב ע"א רש"י ד"ה כרבנן כו' דאם לא נתן הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר המתנה. בס' פ"י האריך לתמוה לפ"ז דמאי מדמה ר"ש גט למתנה הא בגט לא שייך האי טעמא שפרש"י כלל דבלא"ה צריך לכתוב זמן בגט דאי אין בו זמן פסול. וי"ל דרש"י אזיל לטעמיה דמשמע מפירושו לעיל (דף י"ז) דשבוע או שנה או חודש כשר אף לכתוב לכתחלה. וכ"כ הב"י לדעתו בטור אה"ע סי' קכ"ז. וא"כ שפיר הוי גט דומיא דמתנה בהא דלא הוה צריך לכתוב עכ"פ זמן היום דהוי סגי בשבוע או שנה וחודש ומדכתבי' ג"כ לזמן היום ש"מ דמהיום הוא מגרשה. והרמב"ם דס"ל דשבוע או שנה וחודש אין כותבין לכתחלה באמת מחלק בין גט למתנה כמבואר בכ"מ הל' גרושין: ע"ב גמ' רבי לא ס"ל כר' יוסי כו' דתנן כתבו והנו גט לאחר כו' ר' יוסי אומר כזה גט. וק"ל הא רבי ס"ל דבעי' תנאי כפול כדמוכח ביבמות (דף נ"ג). וא"כ ס"ל ג"כ דבעי' תנאי קודם למעשה כדמוכח לקמן (דף ע"ה) וא"כ לדידיה התנאי בטל גבי כתבו ותנו אם לא באתי :

דף עג ע"ב תוס' ד"ה נתן כו' ומיהו לר"א כו' נקט נמי שפיר חוששין בזנות. עיין תוס' יבמות (דף ס"ם סע"א)

דף עה ע"ב תוס' ד"ה כלל כו' והלכה כרשב"ג במשנתינו. וי"ל דרבא לית ליה האי כללא כדמוכח בע"ז (דף ס"ט) :

דף עו ע"א גמ' ואין א' מן הראשונים וא' מן האחרונים מצטרפין. וקשה למ"ד לעיל (דף ל"א) דבעינן שיראו שניהם כאחד לא איצטריך לאשמועינן וצ"ל דס"ל כריב"ק :

דף עז ע"א רש"י ד"ה קנה בעלה לפירות להשתמש בה ואהכי לא נפק גט מיד הבעל. ונראה דלא פריך רק למ"ד דיש לבעל פירות עד שעת נתינה דאילו למ"ד משנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות או משהגט אין לו פירות לא קשה כלל: ע"ב תוס' ד"ה מה שקנתה כו' כדאמרי' בחזקת הבתים. בס' פ"י תמה דהא ליתא התם בגמ'. ונעלם ממנו מ"ש הב"י בטוי"ד סי' ל"ב ע"ד תוס' דפ' כל הבשר (דף ק"ח) שכתבו כדאמרי' בפ' גיד הנשה. ופירש שנתכוונו לדברי עצמם שכתבו בפג"ה. וה"נ י"ל כאן שנתכוונו לדברי עצמם שכתבו שם (דף נ"א ע"ב) ד"ה במתנה וכ"כ הרא"ש שם בשם ר"ת וכן אי' בתוס' דע"ז (ד' ע"ג). וכן י"ל דברי התוס' בקידושין (ד' ס') ובע"ז (ד' ס"ה) ודלא כמהרש"א שהגיה שם :

דף עט ע"א גמ' נעץ קנה ברה"י וזרקו מרסקל. רש"י וא"ר לא גרסי טרסקל. והקשה במהרש"א דמנ"ל שא דגם הנחה בעי' על מקום ד'. ולא זכר מ"ש הס"ת לדעת הרשב"א ושארי פוסקים דמחלקי בין הנחה דרה"י להנחה דרה"ר דדוקא ברה"ר בעי' ד' אבל ברה"י סגי בכ"ש. וראיותיו של מהרש"א א"מ לדחות חלוק זה: ע"ב רש"י ד"ה אם נתגרשה בגט ישן והלך בעלה למדה"י תינשא לכתחלה. משמע דאי הוא לפנינו מודה דצריך גט אחר. ובזה נסתלקה תמיהת התוס' בפ"ק דיבמות (ד' י"ד ע"ב) ד"ה בגט ישן ע"ש. וכן א"ש עפמ"ש הרא"ש כאן בשם הרמ"ה ע"ש: תוס' ד"ה וצריכה כו' ואין נראה להר"י כו' אבל הכא מה"ת צריכה גט מפני שהרי גט גמור היה אותו שגרש בו ראשון ואינו פסול אלא מדרבנן. וי"ל פרש"י דס"ל כדעת הפוסקים דכל שאינו כורת מדרבנן תו לא הוי גט מה"ת. והתוס' ס"ל כדעת הרשב"א בחי' דלא ס"ל הכי :

דף פג ע"א גמ' אלא מעתה בת אחיו לא ישא כו'. וק"ל הא ר"ש מתלמידי ב"ש הוא דמתירים צרת הבת כדאי' ביבמות (דף ט"ו) ושם (דף י"ג) מפרש רבא טעמייהו דב"ש משום דאי איסור ערוה קדים לא חייל איסור אשת אח והוי כצרת ערוה שלא במקום מצוה וא"כ מאי ביטול מצות יבום שייך ביה כיון דהוי כמי שאינה אשת אחיו כלל: תוס' ד"ה מודה כו' תימה למאן מודה דלרבנן דפליגי עליה לא הוי גט ואינה מותרת לשום אדם. ואזלי לטעמייהו דכה"ג תמהו בס"פ אותו ואת בנו אבל י"ל עפמ"ש בשיטה מקובצת בפ"ב דב"מ (דף כד) גבי ומודה ר"ש בן אלעזר בשם הרשב"א והריטב"א דמודה היינו לעצמו. וכ"פ בתורת חיים (שם דף מ"ט) הא דאמר ומודה ר' יוחנן ע"ש: ע"ב גמ' והרי נדרים דנודר אוסר וחכם מתיר. לכאורה לק"מ דר"א לשיטתו דס"ל בערכין אין שאלה בהקדש וה"ה לנדרים :

דף פח ע"א תוס' ד"ה ודלמא כו' ה"נ אפי' כר"מ ואמליך קודם שם האיש והאשה. ולכאורה דבריהם אינם מובנים דלר"מ מאי איכפת לן כלל מאי דאמליך הא איהו לא בעי כתיבה לשמה. וראיתי שהרגיש מהרש"א ונדחק. אבל באמת דבריהם א"ש עפמ"ש לעיל בס"פ התקבל (דף סו ע"ב) דהיכא שצוה לכתוב מודה ר"מ שצריך לעשות צוויו ולא סגי במצאו באשפה :

דף צ ע"א תוס' ד"ה מה להלן כו' ומשני לעבור עליו בב' לאוין. עיין פי' דבריהם בס' דורש לציון דרוש ו' ודרוש ס'. ובס' פיבת ציון סי' פ"ת ופ"ס: ע"ב גמ' לאיש אחר שכתוב קראו אחר כו'. פי' מהרש"א דדייק מדלא כתיב שני והרא"מ פי' דאחר מיותר וק"ל דאיצטריך למכתב אחר לגופא דדרים בקידושין (דף ס"ח) לאיש אחר ולא לקרובים לומר דאין קדושין תופסין בהן וי"ל דהכא מלאים דרים: **סליק**

הגהות וחדושים מאת הגאון וכו' מוהר"ר יצחק איזיק חבר זצ"ל

דף ב ע"א תוס' ד"ה המביא גט כו' לכתוב י"ב שורות בגט. נ"ב ובמ"א כתבתי טעם לזה כמ"ש שאיש ואשה שכינה ביניהם כו' י' גא ה וה' בא"שה ונודע כי בי' יש ג' עיינין ובה' ט' וזהו ג"ט שמסתלק שכינה מביניהם ע"י ג"ט

דף ג ע"ב תוס' סד"ה וגובה כו' דלא גבי ממשעבדי בעידי חתימה. נ"ל אלא בעידי חתימה

דף ט ע"ב תוס' ד"ה מילתא כו' חוץ מגיטי נשים. נ"ל מכגיטי נשים

דף כג ע"ב תוס' ד"ה העובד כוכבים והכותי כו' א"נ במכר שדה מישראל. נ"ל בתוכר שדה כו' :

דף לא ע"א תוס' ד"ה ניטלת כו' אההיא דהמוכר מעובה אמר כו'. נ"ל ממאי הוא מעובה אמר כו': ע"ב תוס' ד"ה אנא כו' ר"א סתם הוא רב נחמן בר יעקב. נ"ב פי' קדושין ל"ג ע"א דמשמע דסתם ר"נ הוא ר"נ בר אבא דאמר שם כמה נחמן בר אבא כו' וצ"ע :

דף לו ע"א גמ' היה כותב אני פלוני תתמתי. נ"ב נ"ל שתיבת פלוני מיותר ועי' תוספתא סוף המסכתא. מיר

דף כט ע"ב גמ' שככא דשכיב בשבתא. נ"ב ידוע כי בשבת שולט כוכב שבתאי והוא שולט גם כן באדם והוא אודם שבתאי כידוע ולכן מי שמת בשבת כוכב שבתאי שולט בו ולכן הוא מסוגל להקטין הטחול והבן מאד :

דף פ ע"א גמ' דאין להם לא כתב ולא לשון. נ"ב כתבתי במ"א שהענין הוא שאין להם מציאות בבריאה כלל כי האבות הוו עקרים ונודע כי כל הנבראים נבראו ע"י כ"ב אותיות התורה והם בדיבור ובמעשה בידים שם נרשמו כל האותיות לכן אין להם כתב בידים ולא לשון בפה וא"כ מקום להאריך :

דף צ ע"א מדה פפוס בן יהודה. נ"ב עי' שבת ק"ד ע"ב בעל פפוס בן יהודה הוא. מיר

ברא"ש פ"ב סי' ח איתמר כו' פי' ר"ת ז"ל דבתחלה הכא כו'. נ"ב בתוס' שלנו אינו אלא משום דאין תתמין זה בלא זה יעו"ש: **פ"ד** ס"ם ח ויש לומר דחיישינן שמא יפר לה בלחש כו'. נ"ב עי' ברא"ש פ"ג דנדרים סי' ד' שכתב שאם ביטל תחלה הנדר בחשאי וא"כ נדר אין ביטולו ביטול וצריך לחלק בין ביטול הנדר להפרת הבעל ודו"ק: סי' ט וליתום כו' ומפני הבושה שהנודר מתבייש כו'. נ"ב עי' בר"נ בפירושו לנדרים ס"ה ע"א וברא"ש שם דמפרשים מ"ש מפני הבושה היינו כדי שיתבייש בעת שמתיר וא"כ לפי טעם זה אין מועיל מה שמודיעו אח"כ וכאן משמע שמפרש מ"ש מפני הבושה היינו אם לא יתיר בפניו יתבייש הנדר מן חבירו וצ"ע: סי' ב אמר ר"י כו' אין ב"ד בודקין לנכות. נ"ב עי' סנהדרין ל"ב ע"א ברש"י ד"ה שזמנו כתוב כו' וזה קדם ותכש פ"ש: **פ"ה** סי' ה ת"ר כו' ולא אמרינן הילכתא כרבי כו'. נ"ב פי' ברא"ש פ' אלו מגלחין סי' פ"ם: **פ"ו** סי' ם אתקין כו' ושלא יהיה תנאי ומעשה בדבר אחד. נ"ב עי' תוס' ע"ס ע"ב ד"ה דתנאי דבע"מ לא בעינן תנאי ומעשה בד"א כיון דהאי כמעכשיו וכן מוכח מהא דרבא גבי אתרוג ודו"ק :

בקיצור פסקי הרא"ש פ"ב סי' כח עבד כו' אם היתה מעוברת זכתה לו. נ"ב הוא תיובה ועי' בשנים ובפ' השולח סי' ל"ס: סי' כט תמותה כו' אבל בא' י במקוים כו'. נ"ל באינו מקוים: **פ"ג** סי' ה עיר כו' או בדיני עובד כוכבים שחתמו. נ"ל קודם שחתמו: סי' ז השולח גט לאשתו ע"י שליח ואמר לו נ"ל ולא אמר לו: **פ"ה** סי' ג אין מוציאין כו' מי שגזל שדה מלאה פירות. נ"ב דברים אלו נ"מ דבאמת איירי בפירות שצמחו אצל הלוקח וכן השבח שנשבח אצלו: **פ"ז** סי' ו עדים שטעו. נ"ל עדים שאמעו: שם בהא ודאי שטו שליחותן. נ"ב לאו דוקא דבש"ס נשאר בתיקו: **סליק**

מראה כהן

חדושים והגהות מאת הגאון המובהק וכו' מו"ה בצלאל הכהן זצ"ל מ"ץ בווילנא.

דף ז ע"א ברש"י ד"ה רב חסדא תלמידו של רב הונא. נ"ב עי' פסחים ק"ז בעא מיניה רב הונא מרב חסדא ולע"ק ועיין ב"מ ל"ג תלמיד וצריך לו רבו מהו כו' ע"ש ועי' הוכ' זבחים פ"ג ד"ה אמרי ותוס' עירובין ס"ב ד"ה ר"א פ"ש ובחולין יג תד"ה בעא ולקמן יא תד"ה יתיב:

דף ח ע"ב בעין משפט בסימן מא נרשם מיי' פ"ו מהל' שבת. נ"ב טוש"ע או"ח סי' שו ס"ק יא וע"ש בסנ"ה ובמג"א סי' ש"מ ס"ק י':

דף יא ע"א בגמ' אמר רבא האי שטרא וכו'. נ"ב עי' לעיל דף ד תוס' ד"ה דקיי"ל דסיה גרסתם ר' אבא:

דף יג ע"א בתוס' ד"ה עבדא בהפקירא. והא קיי"ל ודאי. נ"ב לפנינו שם איתא דהא קיי"ל ועי' בתוס' לעיל ס' ד"ה והא ובמהרש"א שם בתוס' ד"ה והא לא משך. סבר שמואל כותיה נ"ב עי' תוס' בכורות יח: ע"ב ברש"י ד"ה הא לא אמר תנו כתבו גט זה. נ"ב תיבת זה נראה כמיותר: **שם** בתוס' ד"ה הנותא דלא סמכא דעתא אמאי לא מסיק. נ"ב נ"ל ואמאי:

דף יד ע"א ברש"י ד"ה שיהא פקדונו ביד אחר הא לאו זכי הוא. נ"ב זכות הוא כצ"ל וכ"ה בר"ן וכן ראיתי בקצת דפוסים: ע"ב בגמ' סה"ד ותכ"א אלו ואלו. נ"ב מן ותכ"א עד בהמירים ליתא במשנה דב"ב:

דף טו ע"א בתוס' ד"ה המביא דגרס בריתא בפני נחתם כולו בפני נכתב חציו. נ"ב נ"ל בפני נכתב חציו בפני נחתם כולו: ע"ב בתוס' ד"ה אני הוא. נוגע בעדות ממש. נ"ב עי' בשו"ת הרדב"ז ח"א שאלה שנע

דף טז ע"א בגמ' בניסם בבת אחת טהורים. נ"ב כל זה ליתא במשנה דמקואות ולא בחגיגה:

דף יז ע"א בתוס' ד"ה הא מקמי. פרגא נפל. נ"ב שם איתא שגא נפל ועי' פירש"י:

דף כ ע"ב בתוס' ד"ה בכתיבת קעקע הכא דאפי' אפר מקלה. נ"ב כדאמרינן התם דאפי' אפר מקלה וכו':

דף כד ע"ב בתוס' ד"ה בעדי מסירה כדפרשתי לעיל. נ"ב דף ד' ע"א ד"ה דקיי"ל:

דף כה ע"א בתוס' ד"ה קטן. אמר שמואל. נ"ב לפנינו איתא אמר ר' יהודה אמר רב ע"ש מ"ש מהרי"ב ז"ל בגליון: **שם** בתוס' ד"ה הלוקח. דאמר תורמין משל עובד כוכבים. נ"ב נ"ל דאמרי: בא"ד אע"פ שגזרו על פיתם על יינם לא גזרו. נ"ב כדאמרינן בפרקי דר' אליעזר.

דף לד ע"ב ברש"י ד"ה העדים חותמין. נ"ב נ"ל והעדים עי' תוספות לקמן ל"ו ודו"ק:

דף לט ע"א ברש"י ד"ה מוציאין בשטרו. אלא דכולי עלמא. נ"ב אלא הוא תחלת הדיבור: בא"ד קדוש לימכר דמיו. נ"ב קדוש דמיו לימכר: **שם** ברש"י ד"ה לא סיימוהו קמיה. דרבי חייא בר אבא. נ"ב חייא בר אבין: **שם** בתוס' ד"ה הא מני ר"מ היא. לא ס"ל הכי. נ"ב עי' תוס' סנהדרין סו ד"ה האומר: בא"ד דכתי לימיכר בשמואל. נ"ב לשמואל כצ"ל: בעין משפט בסימן ע' נרשם מיי' פ"ה מהלכות זכייה נ"ב פ"ב מהלכות זכייה הלכה יז: בתוס' ד"ה הלכה כאבא שאול. דהלכה כרבי פפי ונרשם בהגהות מהרי"ב עי' תוס' חולין ותוס' קדושין כ"ג. נ"ב קדושין כג ד"ה איכא דאמרי ונמשך נדף כג: ע"ב בגמ' אמר ר"א אמר רב אשי. נ"ב אולי הוא רב אשי הקדמון אבל ברא"ש ליתא לתיבות אמר רב אשי: ברש"י ד"ה מאן דתני. סודר קונה בכסף. נ"ב נ"ל בכסף: **שם** ברש"י ד"ה ולא היא. אף מידי בעבוד. נ"ב אולי נ"ל והכא אף או ואף: שם בתוס' ד"ה משום. דאתקין רבה וכו' אע"ג דרב גופיה וכו'. נ"ב דרבה דנ"ל או אידי ואידי רבה או דנ"ל אידי ואידי רב וגם מה שנרשם למעט בתוס' שני נקודות הוא ט"ס דהכל דיבור אחד:

דף מ ע"א בתוס' ד"ה הא אמרה. כדאמר לקמן. נ"ב דף מג וע"ש בתד"ה סותיל ועי' לקמן פ"ב ובתוס' ד"ה וכתוב: ע"ב תד"ס וכתוב. כדאמרינן דאפיטרופסין. נ"ב לקמן נב: בא"ד כדאמרינן ומוכרין אותן. נ"ב לקמן נב:

דף מב ע"ב בגמ' ת"ש דאמר רב משרשיא ונרשם בהגהות מהרי"ב הך דכהנת וכו' ובכן פליאה וכו'. נ"ב סדבר פשוט שאחרי תיבות קרינא ביה נ"ל אמר רב משרשיא ת"ש בהיפוך. כדרך הש"ס בכ"מ שהאמורא מביא המשנה לפשוט האבעיא וראי' ברורה לזה כי בתמורה דף ה מתיב רב משרשיא עלמו מהך משנה ע"ש כי היכי דאמר התם מתיב רב משרשיא כהנת כו' ה"נ יש לגרוס הכא אמר רב משרשיא ת"ש:

דף מה ע"ב בתוס' ד"ה עד שיעבדם לכמן. ומסיק דנאמן אתה להפסיד שכרן ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת. נ"ב שמתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן וכו' וכ"ה לקמן בגמ': בא"ד דקיי"ל כרבא. נ"ב א"ל לזה דהא בהדיא פסיק שם הילכתא כרבא וע"כ נ"ל דמיע"ל קג"ס אין ראי' להתם משום דאיכא התם אמוראי דפסקו כאביי וכה"ג כתבו התוס' בפסחים קכ: בא"ד משמע דבעינן לביעה. נ"ב משום דבעינן וכו':

דף מו ע"ב בגמ' בדלא כפליה לתגלה. נ"ב ור' יהודה לשיטתו בנדרים י"א דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ע"ש ברי"

דף נב ע"א בגמ' שב"ג אומר אינו נריך. נ"ב באחרונה דברי רבי רשב"ג אומר כו' כ"ה ברי"ף ז"ל וכ"ה בתוספתא דתרומות פ"א: **שם** בגמ' נשים ועבדים "וקטנים". נ"ב ט"ס וליתא בתוספתא קטנים אך בשו"ע ורמב"ם איתא:

דף נח ע"א בגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל משום רשב"ג. ונרשם בהגהות מהרי"ב פי' תוס' ע"ז לג. נ"ב הג"ה זו נדפס כאן בטעות כי מה שכתבו התוס' בע"ז דרשב"ג הזה הוא רשב"ג הזקן אבי של ר"ג אימו אלא מדאמר ולא נשתייר מהם אלא אני ובן אחי אבא ע"ש והא ליכא ליתא הכא כלל אלא בב"ק פ"ג ובסוטה וא"כ אכ"מ ובזה יש ליישב קצת מה שהעיר מהרי"פ ז"ל על שינוי הסוגיות דהתם והכא. די"ל דהתם רשב"ג סזקן אמרינהו והכא אולי הוא רשב"ג נכדו דרשב"ג הזקן וא"כ גברא אגברא קא רמית ואע"ג דתרווייהו רב יהודה אמר שמואל אמרינהו כיון דמשתי' דרשב"ג אמרו י"ל כמה שכתבתי:

דף ס ע"ב ברש"י ד"ה והא שופר של תקיעה ורב שרירא גאון פי' בכתב תשובתו. נ"ב עי' בספר יוחסין ותמצא שם תשובה זו:

דף סד ע"ב בתוס' וכל שהיא. וא"ר יצחק. נ"ב נ"ל ותנא דבי ר' ישמעאל.

דף סז ע"ב ברש"י ד"ה ואיכא דאפיך להו לרבה ורב יוסף. נ"ב עי' בחידושי הר"ן ז"ל שהרחיב שם דעת המפרשים ז"ל דהאי דאיכא דאפיך להו אכולהו הנך פלוגתא דאמוראי לעיל וגם אדר' חסדא ורבה בב"ת ור"נ ור"ש קאי ובהכי אתא שפיר הא דקאמר לעיל הניחא למ"ד כשר ולא תעשה אלא למ"ד כו' ע"ש:

דף עא ע"ב ברש"י ד"ה הא אמר תנו. דהכי תנן לקמן. ונרשם בהגהות מהרי"ב שם נ"ל לעיל. נ"ב באמת י"ל דגי' רש"י היה פ' מי שאחזו קודם התקבל כגי' הרא"ש:

דף עה ע"א בתוס' ד"ה לאפוקי שאר כסות ועונה. נ"ב תיבת ועונה אינו מ:

דף פה ע"ב בגמ' ת"ש דאתקין רבא בגיטי. וכתב בהגהות מהרי"ב דבתוס' ר"ה ט' מוכח דגירסתם היה רב. נ"ב ועי' בהג"ה למגיד משנה פ"א בהלכות קידושין שכתב שם בהדיא דט"ס נפל בספרים וצ"ל רב ונעלם ממנו דברי התוס' לעיל ע"ב:

דף צ ע"א בגמ' לא יוכל לשלחה. נ"ב נ"ל שלחה: **שם** בגמ' מוצאו ואוכלו זו היא מדת אדם רע. נ"ב עיין בתוספתא ובירושלמי גי' אחרת: סליק בס"ד

פורת יוסף

מאת הג"מ יוסף שליט"א חופק"ק ווילנא.

דף ב ע"א תוס' ד"ה ואם יש עליו עוררין כו' דמשום עיגונא אקילו בה רבנן. נ"ע דא"כ הא תקשה קושיית הגמרא לקמן (דף ג) האי קולא היא חומרא היא ועי' בר"ן ז"ל שכתב דאע"ג דקיי"ל דשלא בפניו טענינן ג"כ מזויף מ"מ גבי אשה כיון שהיא ברשות עצמה מותרת מן הדין להנשא דדוקא היכא שבא להוציא מלקוחות או קרקעותיו טענינן מזויף אבל גבי אשה כיון שרשאית להנשא ואינה מוציאה כלום מותרת להנשא כיון שהיא ברשות עצמה והא"ל דבלא"ה פריך שפיר: ד"ה מכפר לודים ללוד אור"י שהזכיר לוד לאשמועינן אע"פ כו'. וכ"ל די"ל דאיצטריך לאשמועינן משום דבפסחים (דף כב) איתא אין שונין לא ללודים ולא לנהרדעים והתם פרש"י ז"ל ע"ז דמשום שאינם מיוחסין וא"כ הא משמע מזה דאינם מעיקר א"י והו"א לפי"ז דגם המביא מלוד צריך לומר ע"כ אמר דדוקא מכפר לודים ללוד מבא"כ מלוד לכפר לודים א"צ משום דלוד נחשבת ג"כ לא"י: ע"ב גמ' עד אחד נאמן באיסורין. ק"ל דהא בסוף יבמות מסקינן דעידי נשים לא בעי דרישה וחקירה משום דכיון דאיכא למשקל כתובה כדיני ממונות דמיא ולכאורה הא ק"ו הדברים דהא התם מן התורה בין דיני נפשות בין דיני ממונות בעו דו"ח אלא משום שלא תנעול דלת דיני ממונות לא בעו דרישה וחקירה ע"כ גם בעדים שמת בעלה לא בעו דו"ח כש"כ הכא דכיון דלענין ממון בעו תרי גם לענין היתר ליבעי תרי וכה"ג כתב הר"ן ז"ל פ' מ"ש גבי הנאי כפול בגיטין: גמ' אבל הכא איתחזיק איסורא דא"א הוה דבר שבערוה. עי' בתוס' למה נקטה וכ"ל די"ל משום דכתבו התוס' בכמה דוכתין כתובות (דף כב) בבא בתרא (דף לב) ביבמות (דף לד) דחזקה דאשה דייקה ומנסבה מרעא לחזקת א"א ע"כ מסיים הוה דבר שבערוה. דדבר שבערוה אע"ג דליכא חזקה בעינן שנים דהא המקדש בע"א אין חוששין לקדושין אע"פ ששניהם מודים: תוס' ד"ה עד אחד נאמן כו' וי"ל שאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה. נ"ע דיותר הו"ל למנקט דהיא בחזקת שאינה רואה דהא קי"ל נדה (דף לח) כל י"א יום בחזקת טהרה וי"ל דכוונת התוס' הוא אם ראתה ביום ט' וי' וי"א דאז אע"ג דהיא בנדתה בכ"ז היא אינה בחזקת שתראה וע"ש נדה: ד"ה פ"א כו' הקשה ר"ת מה תשובה היא זאת עיקר הגט יוכית. כו' ק"ל דמאי קושיא היא זאת דהא עיקר הגט דבעינן שנים היינו משום דלא כרתי' אלא או עדי מסירה או למ"ד עדי חתימה כרתי לא מהני כלל עדי מסירה אע"פ שאנו יודעין שמסר לה הגט וכן למ"ד עדי מסירה כרתי ועי' לקמן (דף ד) תוס' ד"ה דקי"ל ודוחק לומר בזה כוונת התוס' בתירוצם: ד"ה הוי דבר שבערוה כו' וא"ת אי ע"א נאמן באיסורין אפילו א"א ולאו בידו אמאי אצטריך וספרה לה לעצמה. נ"ל די"ל ע"פ מש"כ הש"ך ז"ל (סי' קכז) דהא דאמרינן כל מקום שהאמינה תורה ע"א ה"ה כשנים זהו דוקא היכא שהאמינו בפירוש כמו גבי סוטה וגבי חלב ואשם תלוי אבל כשלא כתבה התורה בפירוש אע"ג דנאמן מ"מ לא חשיב כשנים לכאורה ל"ק כלל דלהכי כתבה התורה בפירוש גבי נדה דנדע שתהא נאמנת כשנים משא"כ אי הוה ילפינן מכללא לא הוה נאמנת אלא כעד אחד:

דף ג ע"א גמרא א"כ ניתני בפני נכתב ובפני נחתם כו'. בר"ן ז"ל גורס לימא בפני נכתב ובפני נחתם ל"ל וכ"ל פירושו דמקשה למה ליה למימר תרוייהו לימא חדא או בפני נכתב דמשמע על כל הגט או דלימא בפני נחתם. ועיין כה"ג יבמות (דף מט) תוס' ד"ה לא יקח ע"ש: שם אטו הכא כי אמרו ידעינן מי לא מהימני כו'. עי' הגי' ברש"י ובתוס' לקמן ועי' ר"ן רפ"ב שכתב דהגי' אי אגגרי בפנינו ופירש בשאר שטרות ג"כ בפנינו מהני וא"כ ההא לאיתלופא: תוס' ד"ה אתא לאיתלופי כו'. וי"ל דבתני' הראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן. ק"ל דהא לקמן קאמרינן דאפילו לא כתב בה אלא שיטה אחת לשמה שוב אין צריך אלמא דר"א גופי' ס"ל דלאו דוקא תני ראשון וגם התוס' שם פירשו שלא כתב אלא שיטה ראשונה ודוחק לומר דהתוס' אזלי בשיטת רש"י ז"ל דפירש (רפ"ב) פל שיטה אחת שבו שם האיש והאשה וכן הביא הג"א מחלוקת בין רש"י ז"ל ובין התוס' ז"ל בפירוש שיטה אחת וגם כא מסקנא כר"א דאפילו שמע קן קולמסא וקן מגילתא סגי וצ"ע בדברי התוס': תוס' ד"ה מאן כו' "מוקי" מתניתין כר"א נ"ל "לוקמי" מתניתין כר"א:

דף ד ע"א תוס' ד"ה דקי"ל. אבל בקידושין ובגרושין ל"מ הודאת בע"ד משום דמחייב לאחרים כו'. הכי איתא להדיא קידושין (דף סה) אי מה התם הודאת בע"ד כו' התם לא קא מחייב לאחריני הכא (גבי קידושין) קא מחייב לאחריני:

דף ה ע"א רש"י ד"ה ומה כו' כלומר אם רצו הן אומרים כו'. לכאורה משמע מלשון רש"י ז"ל דהיינו מתורת מגו וצ"ע דהא בשני עדים לא אמרינן מגו וכמש"כ התוס' בכתובות (דף יח) ובקידושין (דף מג) וצ"ל דכוונתו כמש"כ התוס' לעיל (דף ב) ד"ה דאתיו' בי' תרי דכיון דשנים אומרים שהם שלוחין מהימני כמו שנאמנים אלו אומרים בפנינו גרשה: ע"ב תוס' ד"ה כילד יעשה כו' אבל לולד א"ל תקנה דבלא תקנה לא הוה הולד ממזר דנ"ל כל המשנה כו'. מדבריהם משמע דאפילו אם לא אמר כלל בפ"נ ובפ"נ לרבנן לא הוה הולד ממזר וכן משמע מפירכת הגמרא ולר"מ משום דלא אמר בפ"נ הולד ממזר ר"מ לטעמיה משמע דלרבנן גם אם לא אמר כלל אין הולד ממזר אולם מדברי הר"ן כאן משמע דהא דלדרבנן אין הולד ממזר זהו דוקא אם אמר בפנ"כ ובפנ"ח אע"ג דלא נטלו ממנו אלא אמר אח"כ אבל אם לא אמר כלל גם לרבנן הולד ממזר וא"כ מצינו לרבנן שלשה חלוקים בדבר אם לא אמר כלל הולד ממזר ואם אמר אחר שנתנו לה הולד ממזר ומ"מ תנא ואם נטלו ממנה וחזר ונתן לה ואמר בשעת נתינה מותרת לבעלה והדברים צ"ע וצריך לדחוק גם בדברי הר"ן ולהשוותו לדעת התוס': בא"ד דכיון דהולד ממזר תלא מזה ומזה וכל הדרכים הללו גם ככל כנוי דתנן בסורק כנ"ל:

דף ז ע"א תוס' ד"ה עליך נקוב כו' ונראה לר"ת להסך דשל הרב בני נקיבה כו'. נ"ל די"ל ראי' לדבריו מס' דעוקצין (פ"ב מ"י) כלי גללים כלי אדמה שהשרשים יוצאים מהם אינם מכשירין ומדלא חשיב של חרס עמהם משמע דבעו נקיבה כפירוש ר"ת וע"ש בתוי"ט ובר"ש:

דף ח ע"א גמ' בשלשה דרכים שווחה סוריא לא"י. נ"ע לדברי הר"ן ז"ל בפ"ג דתענית שכתב דלגבי תענית שווחה סוריא לא"י דא"כ אמאי לא חשבה הכא:

דף ט ע"ב רש"י ד"ה חוץ כו' וכן שחרורי כו' דגמרינן לה לה. ק"ל למאי הוצרך לזה דהא גם בתורת שחרור ליתנהו עובד כוכבים דהא עובד כוכבים לא קני עובד כוכבים אלא למעשה ידיו כדאיתא לקמן (דף לח) וגם כשלקח העובד כוכבים עבד ישראל מישראל ג"כ לא קני לגופי' כדאיתא לקמן (דף מ) גבי המוכר עבדו לעובד כוכבים זילו לבני מרוותא ע"ש וא"ל משום דלקמן בזה העמוד ד"ה פסולא דרבנן כתב רש"י וז"ל משום דכתיב וכתב ונתן מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה משא"כ גבי שחרור לא כתיב ע"כ כתב רש"י ז"ל דילפינן לה לה מאשה:

דף י ע"א תוס' ד"ה והדם יוצא בה ידי חובתו זו אף זו קתני כו'. וא"ל די"ל דתרוייהו צריכי דהא בדיבור הקודם כתבו דאיירי דוקא בשאין להכותי מצה אחרת לאכול בה י"ח א"כ הא שני דינים הם דלהתיר לאכילה א"ל לזה דהא אם הי' חמץ לא הי' משהה אותו בביתו ואף דאיירי בעיסת ישראל כמש"כ התוס' בדבור שלפ"ז מ"מ מסתמא יש גם להעובד כוכבים חלק בה משא"כ לצאת י"ח צרי' דוקא לידע שאין לו להעובד כוכבים מצה אחרת זולת זה

דף יא ע"א בשנים המומר כו' ושטר שחרור זה לעבדי כו'. הר"ן ז"ל הביא ראי' לשיטת התוס' דמשוחרר מיד ממתניתין דתרומות אמרו לו שהדרך הזה אינו אוכל בתרומה וק"ל דהא אפ"ל דמיירי שקבל מעות אחר עבור העבד וכדאיתא קידושין (דף כב) בכסף ע"י אחרים: גמ' ש"מ מדרבנן התוס' לבע"ח קנה. הר"ן ז"ל

חשק שלמה

מהג"ם שלמה הכהן שליט"א מו"ץ בווילנא.

דף ב ע"א במשנה רשב"ג אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא. נ"ב הק' המהרש"א ביש מין דרשב"ג אא"י קא וכדאמרינן בגמ' א"כ הו"ל להביא דברי רשב"ג אסיפא אחר בבא דהמביא גט בח"ל אינו צריך שיאמר ע"ש מה שדחק ליישב ולענ"ד נראה דלק"מ דהא אמרינן בגמ' דהמביא ממדינה למדינה מיותר ולא אתי אלא לדיוקא דבא"י אין צריך ואפילו לרבא וא"כ א"ש דרשב"ג נמי אדיוקא קאי ואמר דלפעמים אף באותה מדינה בא"י צריך אם הוא מהגמוניא להגמוניא ועוד כיון דרשב"ג גם באותה מדינה פליג וס"ל דצריך שיאמר ובאותה מדינה אין חילוק לרבא באמת בין א"י לחו"ל וא"כ גם במדה"י הוי תידושא דהגמוניא להגמוניא ובזה ניחא נמי גם לפי הס"ד דרבא דלא ידע מעולי רגלים ולא קאי דיוקא רק אאותה מדינה במדה"י דמ"מ שייך דברי רשב"ג ע"ז משום דבאותה מדינה אין חילוק כלל בין א"י לחו"ל והא דאמר ר' יצחק לקמן דף ד' דעיר אחת היתה בא"י י"ל דמעשה שהיה כך היה אבל לעולם דגם בחו"ל יש לאשמעינן סך תידושא ובאותה מדינה ועוד י"ל דר"י ס"ל כרבה ואית ליה נמי דרבא ואין כ"מ אלא בא"י ודו"ק: רש"י ד"ה המביא. כל חו"ל קרי ליה מדה"י בר מבבל כדאמר לקמן דף ו'. נ"ב ר"ל כדאמר לקמן גבי ר' אביתר משום דכיון דאיכא רבים דסלקי ונחתי משכח שכיחי שיירות וא"ל לומר בפני נכתב ונחתם ואפילו לרבא והפסר דמשו"ה מדייק התנא ואמר המביא מדה"י והיינו ממקומות הרחוקים מא"י דלא שכיחי שיירות דסלקו ונחתו והא דנקט המביא ממדינת הים לא"י ולא תני רבותא דאפילו ממדינה למדינה בחו"ל צ"ל בפני נכתב י"ל דאדרבה לא"י הוו רבותא טפי דאף שיש מצוה לעלות לא"י והו"א דשכיחי שיירות ומצוי לקיימו קמ"ל: בתוס' ד"ה ואשקלון. ואר"ת דעולי בבל לא כבשוה וכו'. נ"ב וכ"מ להדיא בירושלמי בפ"ו דשביעית דאמר שם דאשקלון עצמה כלחוץ הוא וכמו שמדייק מדבריו בכ"מ בפ"א מהל' תרומות הלכה ט' ע"ש ואכן מדברי הרמב"ם ז"ל משמע דאשקלון חו"ל גמור הוא כמו עכו וזה צ"ע: שם באותו הדיבור וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגר. נ"ב הנה כבר העיר הפנ"י דמאי שייך לתרץ גבי לקם וחגר דמיירי ברקם וחגר של א"י דהרי רקם וחגר שהוא מא"י הוא במערב של א"י באהרך פלשתים ומתני' הא מיירי ברקם וחגר שהיה במזרח והם ודאי חו"ל היו. (ב) קשה לי דהא בגמ' אמרינן איפכא דהנך עיירות סמוכות לא"י ואינן מא"י והתוס' כתבו דהן מא"י אך דהן רחוקות מא"י. (ג) תמוה דלפי זה ישאר קושית התוס' בד"ה ממדה"י לדוכתיה דה"מ למתני' המביא גט מחו"ל ואעפ"כ לא הוי טעינן דגם מרקם ותגר צריך דהא רקם ותגר א"י הוא ואדרבה עכשיו דתני מדה"י יש לטעות טפי דגם מרקם ותגר צריך משום דהן רחוקות מעיקר הישוב וי"ל דהן בכלל מדה"י וכבר העיר גם בזה בס' פנ"י. (ד) למה נטרו התוס' מלהקשות על רקם ותגר עד שבאו לדברי ר"י ולכאורה הו"ל להקשות מיד על דברי ר"ג וכבר העיר בזה המהרש"א ז"ל. (ה) מאי הוסיף ר"י ברקם על דברי ר"ג דהא ר"ג נמי אמר דאף המביא מן הרקם צריך שיאמר וכ"ש מרקם ולהלן למזרח דוודאי צריך שיאמר. (ו) מהו הלשון שאמר ר"י מרקם למזרח ורקם כמזרח דהא עיקר כוונת ר"י אינו לכאורה רק לענין גט והו"ל לומר דאף המביא מן הרקם צריך שיאמר. (ז) צריך להבין במה דאמר ר"מ דעכו כא"י לגיטין והו"ל המביא גט מעכו א"צ שיאמר בפני נכתב ונחתם. וכ"ל ליישב הכל בחדא מחתא בעזה"ו וכ"ל דבאמת לת"ק דנקט מדה"י משמע באמת דתרתי לריעותא בעינן חו"ל וגם שיהיה רחוק מא"י ולפיכך לדידיה פשיטא דגם מרקם ותגר שהוא"ל א"צ שיאמר כיון דהם סמוכות לא"י וכמו דאמר בגמ' באמת דאותן עיירות הן סמוכות לא"י אבל אינן מא"י אבל רקם ותגר שבמערב של א"י הוא להיפך דהם מא"י אבל רחוקות מעיקר הישוב של א"י ובזה יתיישב כל הקושיות בעזה"ו דת"ק מדייק ותני מדה"י למעט רקם ותגר בין דא"י ובין דחו"ל דא"ל וא"ש דברי התוס' בד"ה ממדה"י ור"ג דאמר אף המביא מן הרקם. ומן התגר כוונתו דבכל רקם ותגר צריך שיאמר בין דא"י ובין דחו"ל דס"ל דתרתי למעליותא בעינן וכסברת ר"י בתוס' ולכן לא הקשו התוס' ע"ז כלום אבל כשבאו לדברי ר"י דאמר דהרי הוא כמזרח ומשמע דלאו לענין גיטין בלחוד אמר כן רק דהוא כחו"ל לכל דבריו ופטור מן התרומות ומעשרות שפיר הקשו התוס' דהא רקם והגר מא"י היו ותי' בתחלה דתרי הוו וכו' ור"י הא מיירי מרקם שבמזרח והתם חו"ל הוי. ולפי זה י"ל דר"י ס"ל דדוקא ברקם שבמזרח צריך שיאמר אבל ברקם ותגר שבא"י א"צ ושלש מחלוקות בדבר. ובזה כתבו התוס' בשם ר"י די"ל דר"י לא פליג בזה אר"ג דאפי' ברקם של א"י צריך שיאמר ולא בא אלא להוסיף דרקם דבמזרח הוא כחו"ל לכל דבריו. והשתא א"ש נמי דברי ר"מ מדמשמע לר"י דאמר מעכו לצפון ועכו כצפון ומשמע דס"ל דגם לענין גיטין הוי כחו"ל ולכן בא לאפלוגי ואמר דלענין גיטין הוי כא"י משום דסמוכה לא"י ובזה יתיישב הכל בעזה"י: ע"ב בגמ' ואפי' לר"מ דחיים למיעוטא התם ספרי דדיינא וכו'. אין לתמוה מכאן על דברי התוס' בחולין ד' י"א ד"ה דר"מ לא חיים למיעוטא אלא מדרבנן ובכאן משמע דחיים מה"ת דא"כ לא מקשה מידי דהא לפי דברי התוס' בלא סברא דספרא דדיינא מיגמר גמירי ג"כ אינו אלא מדרבנן דהא ליתא דהא הכא איתחזק איסורא דא"א ובמקום דיש לו חזקת איסור בוודאי הוי איסור דאורייתא דאמרי' דסמוך מיעוטא לחזקה והוי פלגא ופלגא וכן מבואר להדיא בתוס' חולין דף פ"ו ע"ב סד"ס סמוך:

דף ג ע"א ברש"י ד"ה לא גייז וכו' א"כ סתמא לשמה קא מסהיד. נ"ב ולעיל דף ב' ע"ב ד"ס לפי כתב בפשיטות ומתילא סיילינן ליה אם נכתב לשמה ולא הביא הך סברא דסתמא לשמה קמסהיד ונראה דהתם פירש לפי הס"ד דהכתי לא נחית להך סברא דכוב בקיאין הם ותיישינן ולכן בוודאי צריך לבאר מהבלית דדילמא אינו יודע כלל דבעי לשמה אבל השתא דנחית לכך סברא דרוב בקיאין הן י"ל דסתמא לשמה קמסהיד: ע"ב בגמ' אי חתימה לשמה בעי כתיבה לא בעי ופירש"י דכי כתיב וכתב לה אחתימה כתיב. נ"ב לכאורה צריך להבין דמנ"ל לר"מ הא דוכתב קאי אחתימה והתימה מאן דכר שמיה וגבי דצריך עדים ע"ז משום דאין דבר שבערוה פחות משנים מ"מ מנא ידעינן דצריכין לחתום בגט דילמא בעדות בע"פ סגי שיראו שהבעל כתב בפניהם או שצוה לכתוב לסופר ונראה דר"מ למד כתיבה מקראי דירמיה לא דכתיב שם וכתוב בספר ותחום ומבואר לקמן דף ל"ו דלר"מ הך וכתוב בספר ותחום הוא מדאורייתא רק דאתא ירמיה ואסמכוה אקרא ולמד מיניה דגם וכתב לה דגבי גט כריתות ע"י עדים הוא [וכן משמע להדיא בגמ' שם] ואף דד"ת מדברי קבלה לא ילפינן מ"מ י"ל דהכא אינו אלא גילוי מילתא בעלמא דהך כתיבה הוא ע"י חתימת העדים וכעין זה אמרינן בריש ב"ק ע"ש: ע"ש בגמ' אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה וחתמו ונתנו לה כשר. נ"ב לכאורה הדברים מתמיהין דמנ"ל הא דהא בוודאי גם לר"מ עיקר בגט הוא הכתיבה שכתוב בו דהבעל מגרש לאשתו ומתירה לכל אדם רק דס"ל דבעינן נמי חתימת עדים וכמו ספר המקנה דירמיה ועכ"פ עיקר הכתוב דלה לשמה וודאי אכתיבה קאי גם לר"מ וא"כ למה כשר במצאו באשפה ואולי י"ל דכיון דנגמר כתיבת ספר הכריתות ע"י חתימתן סגי דיהיה החתימה לשמה וכמו דלר"א סגי דיהיה נכתב שיטה הראשונה לשמה משום שבה כתוב שם האיש והאשה והזמן וכמו שפירש"י לקמן דף פ"ו ע"א ה"נ לר"מ סגי דיהיה נכתב שיטה האחרונה לשמה דהיינו חתימת העדים ומיהו לפי' התוס' לקמן דף ה' ע"ב ד"ה אפילו דנראה מדעתם שם דבאמת צריך שיהיה כל הגט נכתב לשמה והא דאמרינן דסגי בשיטה ראשונה היינו משום דאמרינן דמסתמא סיימו לשמה ע"ש לא יתכן תי' שכתבנו כלל דהא הכא הדבר ידוע דכל הגט לא נכתב לשמה ואולי דכיון דהותמין פלוני בן פלוני עד הרי נכלל בלשון עד דמעידים על מה שכ' למעלה הוי כמו דנכתב כל הגט לשמה דהא קיי"ל דאף אני כמוהו כשר בין בד"ת ובד"צ רק דמעלה עבוד רבנן וכדאיתא בסנהדרין דף ס' א"כ בעדות שבשטר נמי אמרינן כן ואף דקיי"ל דאם כתב פלוני בן פלוני ולא כתב עד נמי כשר מ"מ בלא תיבת עד ג"כ הדבר מבואר דכוונתו להעיד על כל הכ"ל וא"כ בחתימה עצמה נכלל כל מה דכתוב למעלה והוי כמו דנכתב כל ענין הגט לשמה ודו"ק:

דף ד ע"ב בגמ' כיון דאיכא עולי רגלים מצכת שכיחי. נ"ב לכאורה תימה דא"כ ממדה"י לא"י נמי מצכת שכיחי דהא כל ישראל מחוייבין לעלות לרגל ולכאורה נראה מזה ראיה לדעת התוס' בפסחים דף ג' ד"ה מאליה דיושבי חו"ל פטורין מראיה ומפסח וכן משמע באמת בירושלמי דהוריות פ"א ע"ש:

ד"ה דהרחי היה מיבעי ליה אמאי למשות כמו שכבעל דבר וצ"ע. לפי מה שפירש הר"ן ז"ל גופיה דמאן דס"ל לא קנה גם בעשה שליח לא קנה דה"כ היכי מוכח ממתניתין דהא לא שמעינן אלא דהוה כמו שליח אבל גבי תופס לבע"ח כיון דגם שליח ס"ל דלא קנה א"כ אין ראי' כלל ממתניתין בזה וע"כ ויש לסביה ראי' מזה לכאורה לשיטת הרי"ף ז"ל וכן רש"י ז"ל לעיל (דף ט) דס"ל דהע"ג דתנן כותבי מ"מ כל זמן שלא בא שטר שחרור לידו אינו משוחרר בדמוכח הידך מתניתין דתן שחרור זה לעבדי' ומת לא יתן לאחר מיתה א"כ שפיר דומה לתופס לבע"ח אבל לפירוש פסוק' לא דמי כלל ואפ"ל דגם לפירושם מעיקרא הוה ס"ל דאינו דומה אלא להא דאינו יכול לחזור אבל למסקנא דתנו כאומר זכו ס"ל דמיד נשתחרר ועיין בזה:

דף יב ע"ב תוס' ד"ה שאם כי' עבד כו' וא"ת טפי הו"ל למנקט לפי שאוסרו בשפחה דשייך אף בעבד ישראל כו'. ונ"ל דה"ל דנקט טעמא דשייך ג"כ בשפחה דלכאורה טעמא דזילא לי' לא שייך בשפחה ולטעם דפוסלו מן התרומה שייך ג"כ בשפחה של כהן וכן בעבד קטן דלא שייך ג"כ בהפקירא ניחא לי' כמש"כ התוס' לקמן (דף יג) תוס' ד"ה עבדא בהפקירא ניחא לי': תוס' ד"ה שביק לי' ועריק והוי"ל לצלמא ממשע דאי עריק אוכל בתרומה וא"ת כו'. לכאורה הו"מ לאקשויי על מתניתין פ"ח דתרומות הי' אוכל בתרומה ואמרו לו מת רבך או מכרך לישראל כו' ר"א מחייב קרן וחומש ור"י פוטר משמע להדיא דמותר לאכול העפ"י שאין רבו אצלו ואפ"ל דאי מהתם הו"א דבהא פליגי ר"א ור"י וגם כיון דלר"י פטור מחומש אע"ג דמכרו א"כ ממילא יכול לאכול אבל הכא דמשמע דכו"ע יכול לאכול מדפריך בפשיטות שפיר מקשו בתוס':

דף יג ע"א גמרא דאי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל כו'. נ"ל דהא דלא קאמר אי בעי מפקיר משום דאיכא למ"ד לקמן (דף לט) המפקיר עבדו צריך גט שחרור ואיכא למ"ד בכריתות (דף כד) דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה וא"כ הא אינו יכול לאמר מפקיר: תוס' ד"ה והא כו' וי"ל דתכמים פליגי אר"מ כו'. צ"ע דמאן ניהו חכמים דהתם בכתובות לא פליג על ר"מ אלא ר' יוסי ואדרבה התם סתם ברייתא כר"מ וגם סיפא דמתני' דהם כר"מ ע"ש ואולי י"ל דכוונתו לברייתא דבסוף פירקין דקתני סתם ותכ"א יתלוקו וכמ"ד דמוקים לה בברייתא ומ"מ גם שם דברייתא כמה תנאים ס"ל כר"מ וא"כ הא לא יתכן לקרותו יחידאה:

דף טו ע"א רש"י ד"ה תליו בגילה כו' שנפלו על תלי גופו ג' לוגין. נ"ל דהאי ג' לוגין ר"ל על כולה מילתא דהיינו דבין בביאה בין בנפילה בעי"כ הם ג"ל:

דף יז ע"א במשנה נכתב ביום ונחתם ביום. לכאורה מיותר ואפ"ל דמתניתין קמ"ל דאפי' במקום שכותבין שעות כדאיתא בכתובות (דף נב) הכא כשר ל"מ למ"ד שמא יחפה דהא חזינן דרבנן לא חשו לזה בשעות דהא לא תקנו רק לכתוב היום ולא השעה אלא אפילו למ"ד משום פירי הכא גבי גיטין כיון דגתו נגוביינא קאי אינו פסול אלא כשהוא מוקדם ביום שהקדים להקון חכמים מש"כ הקדמה בשעות אע"ג דבשטרות העומדים לגוביינא בוודאי פסול מ"מ בגט כשר ועי' בזה: שם ר"ש מכשיר כו'. עי' בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל שכתב דלטעם שמא יחפה בין יממא ללילא לא שייך וצ"ע דהא נגד הגמ' הוא לכאורה דקאמר אלא לריו"ח מ"ט דר"ש וי"ל דס"ל דקושית הגמ' לא קאי אלא לריו"ח לשיטתו דס"ל לקמן (דף יח) דר"ש מכשיר אפי' מכאן ועד י' יומים אבל רמב"ם ז"ל מפרש מתני' כפשטי' דלא הכשיר ר"ש אלא לאלתר א"כ שפיר אפ"ל דס"ל דחששא שמא יחפה לא שייך בזמן קצר כזה: גמ' מפני מה תקנו זמן בגיטין. פי' בגמ' סנהדרין פרק אחד דיני ממונות דמה"ת צריך זמן בגיטין דבעינן דרישה וחקירה ובעינן עדות שאתה יכול להזימה אלא משום דשכיחא תקנו רבנן דלא בעינן זמן וק"ל ע"ז מסוגיא דהכא דמשמע דמן הדין לא בעינן זמן אלא דמתקנת חכמים בעינן זמן וגם צ"ע על דבריו שם דבגט בלא זמן אפקועינהו רבנן לקידושין מיניה וא"כ מאי אמר ריו"ח שמא יחפה על בת אחותו דמאי איכפת לן כיון דבדין הוא וכמו שכתבו התוס' (בדף לג) ד"ה אפקועינהו דהיכא דמחפה כדין לא איכפת לן וצ"ע בסוגיא דהכא: גמ' ריוח"א משום בת אחותו רל"א משום פירות. הרי"ף ז"ל מסתפק הלכה כמי וצ"ע דהא לקמן אמר רבא מ"ט דר"ש קסבר אין לבעל פירות משעת כתיבה א"כ הא משמע דס"ל כר"ל דטעמא דזמן משום פירא ועל זה מקשה מ"ט מכשיר בנכתב ביום ונחתם בלילה ומשני ע"ז דקסבר אין לבעל פירות משנתן עיניו לגרשה אבל אי הוה ס"ל כריו"ח למימר דטעמא דר"ש דלית משום פירא לא משום דקסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה א"כ הו"ל למימר דלית ליה דשמא יחפה ואם קשה ליה א"כ מ"ט דתקון זמן אליבי' א"כ הא העיקר חסר ועיין בר"ן ז"ל שכתב לדקדק מהא דקאמר בכ"מ הניחא למ"ד שמא יחפה ולא קאמר הניחא לריו"ח:

דף יח ע"א גמ' הנהו קלא אית להו. עיין בר"ן ז"ל שהקשה לפירוש הר"י ז"ל. ע"ש. וע"כ דקושיתו היא רק לפירוש ר"י ז"ל מש"כ לפרש"י ז"ל דפירש דגיטין שנשלחו ממה"י יש להם קול וכן בגט המושלש א"כ הא לא קשה כלל מכל המוקדמים אבל לפירש"י דקלא הוא משום שרואין הזמן מוקדם אזי יזכרו הזמן א"כ שפיר קשה על כל המוקדמין ע"ש אבל לפי"ז קשה על מש"כ לקמן בשם רש"י ז"ל דדוקא בגט המושלש משום עגונא משמע דגם לרש"י ז"ל קשה מהא דהמשלים ואפ"ל דדוקא בגיטין שבאין ממה"י ניחא ליה לפרש"י ז"ל אבל מהא דמשלים גם לרש"י ז"ל קשה גם אפ"ל דרש"י ז"ל מסברא ס"ל הכי דדוקא משום עיגונא הקילו ע"ש: גמ' רב אמר משתפנים ותזקוף כו' הגיא כוותי' דרב כו' פגמה ולא זקפה. לכאורה תקשה דהא קי"ל דאמורא צריך לפרש דבריו יותר והכא אשכחינן איפכא דהתנא מפרש יותר ונ"ל די"ל משום דהתנא סבור שלא נטעה דהוה וא"ו המחלקת ועיין מזה בנדרים (דף סו) אבל רב צ"ל לפרש דהא מוכח משמואל דאמר פגמה אע"פ שלא זקפה א"כ ממילא מוכח דרב ס"ל דתרווייהו בעינן: רש"י ד"ה שתי נשים כו' יתמהו בני אדם כו'. מפירש"י ז"ל נראה דאין זה קושיא אלא שאין זו סברא ועיין יבמות (דף מב) ד"ה משעת נתינה שכתבו וז"ל שהעולם סוברים שכתיבת שניהם היתה סמוך לנתינה ויבואו להתיר תוך שלשה ימים ודבריהם צ"ע טובא דהא אס"ד דזהו עיקר הטעם של רב א"כ הא לא שייך ע"ז לשון מתקיף כיון דעיקר הפלוגתא היא דרב חייש לזה ושמואל לא חייש לזה אלא משמע כפרש"י ז"ל דעיקר טעמא דרב הוא שלא להלק בין גט שיש בו זמן ושאין בו זמן או שכתוב שבוע או חודש דכשר אפילו לכתחילה וצריכין להמתין מיום הכתיבה אלא דרגב"ה פריך לשמואל דנראה מלתא דרבנן כתמיהה ואין זו סברא ומשני דזו זמן גיטה מוכיח עליה: תוס' ד"ה אונס כו' קנס הוא מש"ר ומשום דלית ביה אלא קנס קרי ליה קנס. וצ"ל די"ל דמשר"ס קרי ליה קנס משום דקי"ל כתובות (דף מ"ה) דאינו לוקה ומשלם אלא לגבי מש"ר משום דכתיב ויסרו וענשו ויסרו זהו ממון וענשו זהו מלקות כדאיתא שם ובמכות (דף ד) ע"ש: תוס' ד"ה ממג"ד. כדאמרינן בכל דוכתי כו'. צ"ב בבא מציעא (דף סו) ב"ב (דף קע"ה) ערכין (דף ז):

דף יט ע"א גמרא מהו שיכתבו להם בסיקרא ויהתמו. מכאן יש להביא ראיה דמחוסר מחיקה לא חשיב מחוסר מעשה דהא הכא צריך למחוק החתימה וכדקאמרינן חייב שתים משום מוחק ומשום כותב ואפ"ה הוה ס"ד דחשיב החתימה ודוחק לומר דהה"ס דאפשר למחיקה וכתיבה לבא כאחת: ע"ב גמרא קרי' מאן דכר שמי' חסורי מיחסרא וה"ק עדים שאינם יכולים לקרות קורין לפניהם. ק"ל מזה על מש"כ הר"ן ז"ל בריש נדרים דלא מחסרינן מילתא דאינו שוכח התנא תחילת דבריו וא"כ צ"ע דהכא מחסרינן רישא דברייתא ואפ"ל דהא"ה משום דמוכח מדקאמר רשב"ג אם יודעין לקרות ולחתום חותמין משמע דת"ק הזכיר קרי' בתחילה אבל צ"ע דגם התם מוכח כמו כן ולולי דבריו דברי הר"ן ז"ל אפ"ל דהא"ה כיון דתחילת מסכתא היא לא ניחא ליה למימר בחסרה אך עיין בריו"ף ז"ל שגורס להיפך וא"כ אפ"ל שכן ג"כ גירסת הר"ן ז"ל: שם א"ר הלכה כרשב"ג כו' ור"ג משמי' דרבא אמר אין הלכה כו'. נ"ל דהפ"ל דמשו"ה ל"ק הלכה כת"ק משום דבת"ק חסר פלוגתא דאין יודע לקרות אלא דשמעינן מדרשב"ג ולמסקנא קאי רב גמדא על קרי' ותתימה וכה"ג מצינו ביצה (דף כד) אריה"ס אין הלכה כר"ג ול"ק אין הלכה כת"ק משום דמוקי לה בחסורי מחסרא ועיין ביצה (דף יז) אר"ה אין הלכה כאותו הזוג ברש"י שם ובתוס': שם אר"א מ"ט דרשב"ג שלא יהו בנות ישראל עגונות. ק"ל דהא בתוס' כתבו לעיל (דף יח) ד"ה רשב"ג דרשב"ג ס"ל כר"א דעדי מסירה כרתי וא"כ למאי צריך כלל עדי חתימה כיון שאין יודעים לחתום ודוחק לומר דגם זה חשיב עיגונא מה שתצטרך אח"כ להביא עדי המסירה וגם הא יכולה היא להביאם לב"ד ועיין לעיל (דף יח) בתוס' ד"ה משום פירא והפ"ל דגיטין הבאים ממה"י צריכין דוקא עדי חתימה: שם אי מהכיא הו"א ה"מ בגיטין. רש"י ז"ל פירש משום עיגונא וק"ל למה לא נפרש כפשוטו דהא מ"ט ה"א דפסול בשטרות היינו דוקא לגבות ממשעבדי משום דל"ל קלא אבל בגיטין דעיקרו הוא לגירושין שפיר כשר בכל לשון ואפ"ל דלשון אבל בשאר שטרות לא דתקו לפרש כן דמשמע דבשאר שטרות כלל כלל לא דהל"כ הו"ל לאיפלוגי גם בשאר שטרות בין משעבדי לבני חרי ומ"מ אין זה דיוק כ"כ דהא אפ"ל דמשום דאיירי בגיטין נקט לה בגיטין דוקא:

דף כ ע"א תוס' ד"ה אי משום כריתות כו' תימה דלענין מגילת סוטה משמע כו'. נ"ל די"ל דשאני גבי סוטה דכתיב ועשה לה דבעינן ג"כ מחיקה לשמה א"כ דוקא כשכתב לשם אשה אחרת שוב לא מהני מה שמוחק אח"כ לשמה אבל היכא דאיכתיב סתמא שפיר מהני מה שמותק אח"כ לשמה לגלויי גם על הכתיבה כמו גבי טבילה דקאמרינן בחגיגה (דף יז) ושם (דף כ) עודו רגלו במים מחזיק עצמו לכל דבר כיון שעדיין עוסק בטבילה מהני מחשבתו לגלויי ועי' פסחים (דף סג) תוס' ד"ה וסימן שני וע"ש (דף ס) תוס' ד"ה בשתי עבודות וא"ת דלימא רישא איירי כשפחט סתמא ולכך כשזרק שלא לשמו הוכיח סופו על תחילתו משא"כ בגט כשכתב סתמא כבר נגמר ושוב ליכא מה לאכוחי: תוס' ד"ה הא בעינן שמו ושמה כו' אע"ג דמתניתין דפרק הזורק כו' משמע "דלרבנן" לא הוה בשינה שמו אלא פסולא דרבנן. עי' במהרש"ל ובמהרש"א ז"ל שדחקו הרבה לפרש ונ"ל דזה "לרבנן" סוא ע"ס ונ"ל כך "משמע דלא הוה בשינה שמו אלא פסולא דרבנן" וה"פ משום דכיון דאוקימנא מתניתין כר"מ ולר"מ לא הוה אלא דרבנן וכדקאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים הולד ממזר משמע ודאי דלא הוה אלא פסול דרבנן אלא דבשינה שמו גם רבנן מודו ומדתני שינה ולא קתני לא כתבו משמע דבלא כתבו כלל כשר ג"כ מדרבנן וע"ש: ע"ב גמרא בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלה שהיא שלה וגט כתוב עלי' מהו כו'. צ"ע דהא קי"ל ב"ב (דף מב) דאין לאיש חזקה בנכסי אשתו ולעיל הא פשוט מגורשות דאין להם חזקה דגם הכא איכא מגורשת משום דאין להם חזקה ואע"ג דתנן התם אשה שנתגרשה הרי הן ככל אדם היינו דוקא לאחר גירושין משא"כ כאן דעדיין לא נתגרשה וגם כאיבעית דלעיל ג"כ צ"ע דהא כמו כן קי"ל דאין לה חזקה בנכסי בעלה וא"כ למה לי' לפשוט מהא דגודרות ועיין ב"מ (דף כח): תוס' ד"ה אשה לא ידעה לאקנויי. פירוש בדבר שהוא מחזיר לה ולא גמרה ומקנה לי' כו'. וק"ל מ"ט לא פשיט מהא דקידושין (דף יג) דקאמרינן או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת ואוקימנא בדשדיך ופירש שם הר"ן ז"ל דאמרינן אקנויי אקנה נהלי' ואע"ג דגם שם הא בדעתה שיחזיר לה וי"ל דשה"ה דבקידושין גם אם יקדשנה בסלע מ"מ הא נשאר אצלו החוב של סלע זה דלא איקניתי' נהלי' רק שלא יהא אצלו גוף הסלע גזל אבל מ"מ הא מחויב לשלם לה הסלע אע"פ שמקדשה אח"כ בו משא"כ בטבלא דכשהיא נותנת לו בתורת מתנה נותנת לו וכה"ג לא מקנית לי' לגמרי ע"כ שפיר מיבעיא לי'. וכדאיתא בירושלמי אמרה רוצה היא מקודשת וחייב לה סלע ועיין לקמן ד' כ"ב ברש"י והר"ן:

דף כג ע"א תוס' ד"ה עובד כוכבים נמי כו' בני ברית כו'. אפ"ל דנקים הכי דשייך גם לר"ש וכמו שהקשו התוס' לקמן דמנ"ל לר"ש: ע"ב תוס' ד"ה מה כו' משמע דלר"ש לא איצטרכא כו' וא"כ לדידי' מנ"ל כו'. נ"ל די"ש לייסב דכל עיקר דין שליחות הא ילפינן מגיטין וקידושין ותרומה וגבייהו הא לא שייך עובד כוכבים דהא אין נוהגין בעובד כוכבים וא"כ ממילא אף דילפינן לכל התורה שליחות מינייהו מ"מ ודאי הא לא עדיפי מינייהו (וכה"ג כתבו התוס' כתובות (דף לא) וב"ק (דף ל) ובשאר מקומות) אבל לרבנן כיון דס"ל דתרומות עובד כוכבים תרומה היא א"כ לדידהו תקשה דהא כיון דילפינן מתרומה ג"כ א"כ גם עובד כוכבים יכול להיות שליח דהא איתא בתרומה דנפשי' וע"כ צריכין אנו ללמוד מקרא דגם אתם משא"כ לר"ש דס"ל דעובד כוכבים ליתא בתרומה דנפשי' וכמ"ש התוס' בד"ה ותנן ובהכי אתי שפיר לעיל (דף י"ד) מאי דמקשינן והא לאו בני כריתות נינהו ולא פריך והא לאו בני שליחות נינהו אף אי קיימא דבעי שליחות בחתימה כפשטות המשנה עד שיאמר כתוב ולעדים חתומו וכמבואר לעיל (דף כ"ב) ד"ה והא לאו בני דעה נינהו ואפ"ל דהגמרא רצתה להקשות אף לר"ש אליבי' דנפשי' דהי הוו בני כריתות אף בכל התורה כולה דעובד כוכבים איתא בתורת שליחות ועי' בזה היטב:

דף כד ע"א במשנה יהא מיכן כו' יתר מיכן כו'. צ"ע דהוה מצי למיתני עוד בבא הייתי כשאחד אמר הרי את מקודשת מכאן עד לאחר ל' ואחד אמר עד לאחר כ' לריו"ח דאמר בקידושין (דף סא) דקידושין כנון תוספים וכתב לה אחד גם ונמלך ונתן לה כשני דפסול אע"פ דנכתב לשם גירושין דידה:

דף ו ע"א בגמ' אמר רב בבל כאה"י לגיטין. נ"ב לכאורה קשה דא"כ למה תנן במשנה המביא גט מא"י א"צ לומר וא"ל רבותא יותר דאפילו בבבל א"צ לפי מש"כ התוס' דמיעוט יבניה ואילך דינם לסיית כא"י ועוד דלפירש"י דמדה"י בא למעט בבל א"כ תקשי דיוקא דרישא ודסיפא אהדדי ונראה דלפי מש"כ המהרש"ם שי"ף ז"ל כאן בסוגיא דלכתחילה צריך שיאמר בפני נכתב גם בבבל רק בדיעבד אם לא אמר כשר י"ל דא"ש ודרישא דייק מדה"י למעט בבל דבדיעבד כשר ובסיפא תני המביא גם מא"י א"צ. למעט בבל דלכתחילה מיהו צריך: שם רב תגין משתעי רב כהנא אייתי גיטא ולא ידענא אי מבורא לנהרדעא וכו'. נ"ב נראה דיש בזה נפקותא לדינא דאם אייתי מסורא דהוא מקומו של רב ואמר ליה רב דלא צריכה הייט דה"ל לעמוד בפה כתיבת הגט כדי שיאמר אח"כ בפני נכתב וא"כ מוכח דאפילו לכתחילה א"צ שיאמר בפני נכתב וכמו בא"י וכ"ה כמהר"ם שי"ף בהדיא דאם אייתי מסורא לנהרדעא ע"כ מוכח כן אבל אם נאמר דאייתי מנהרדעא לסורא ובסורא הי' מקום הנתינה י"ל דלא אמר ליה רב רק דהם לא היה בעת הכתיבה ג"כ אינו קפידא בדיעבד אבל לכתחילה י"ל אה"נ דצריך: ברש"י ד"ה מכי אתא וכו' וקבע ישיבה בסוריא וכו'. נ"ב נראה דכוונת רש"י בזה לפרש במה דנקט רב הונא מכי אתא רב לבבל הלא גם שמואל היה לו ישיבה בבבל ולפי פירש"י עיקר הטעם דבבבל מצויין לקיימו הוא בשביל הישיבות שקבעו שם רב ושמואל ולכן כתב רש"י משום דרב קבע ישיבתו בסוריא דהוא אתריה דרב הונא וכדאיתא בספ"ק דסנהדרין ולכן נקט רב והו"ק: בתוס' ד"ה מכי. וקשה דא"כ מאי פריך ממתני' דמעכו לצפון וכו'. נ"ב ויש ליישב פירש"י דר' ירמיה סבר כרבה דס"ל הטעם דאין בקיאין לשמה ולפי זה המביא גט מהו"ל אף בחותה מדינה צריך שיאמר בפני נכתב וא"כ הא דתנן מעכו לצפו ועכו כצפון אפילו בחותה מדינה צריך ובבל נמי בכלל וא"כ ש"מ דבבבל אין בקיאין לשמה וקשה בין לרב ובין לשמואל דהא שניהם מודים דבבבל גמירי מימות יכניה ואילך וכמו שפירש"י בעצמו בד"ה וכי ודו"ק. שוב ראיתי להמהר"ם שי"ף שהוצרך לדחוק וליישב דמקשה לפי הס"ד דרבה לית ליה דרבא ע"ש אכן לפי מש"כ א"ש גם לפי המסקנא דמ"מ בחותה מדינה בבבל בוודאי לא צריך שיאמר לד"ה ואפילו קודם שנקבעו התם הישיבות ובזה יתיישב ג"כ במה דמסיק לעיל דבמדינה למדינה בא"י גם נראה א"נ משום דשכיח שולי רגלים והו"ל למפרך מיד דא"כ מאי ביניהו וכמו דפריך הש"ס בתר הכי כשמסיק דרבה אית ליה דרבא [וכבר הרגישו התוס' בזה שם בד"ס אלא] ולכן לפי מש"כ ניחא דמ"מ יש נ"מ ביניהו ממדינה למדינה בבבל בזמן המשנה קודם שבא רב לבבל דלרבה א"נ משום דגמירי ולרבא צריך אבל לפי מה דמסיק דרבה אית ליה דרבא וכל היכי דלרבא צריך ה"נ לרבה מקשה שפיר א"כ מאי ביניהו ודו"ק:

דף ט ע"א בגמ' אינו חוזר בעבד משום שיצא עליו שם ב"ח. נ"ב לכאורה קשה דהא בלא"ה אינו חוזר בעבד כדי שלא יאמרו דיש שטר שחרור לאחר מיתה וכדאמרי רבה ורבא לקמן דף ע"ג גבי גט אך על ר"ג י"ל דלא ס"ל להא דרבה ורבא אבל על הרמב"ם והטוש"ע ביו"ד סי' רס"ז ובחו"מ סי' ר"נ שהעתיקו טעם זה קשיא דהא הם ז"ל פוסקים כרבה בא"ע בסי' ק"מ ע"ש ומיהו לר"ת שם לקמן ד' ע"ב דכל הסוגיא שם מיירי בפירש בהדיא היום אם מתי י"ל דבהתם לא שייך גזירה כלל ומיהו מדברי הרמב"ם והטוש"ע משמע דס"ל דלא כר"ת ז"ל [ולקמן דף ע"ג יבואר בע"ה תי' לזה]: שם במשנה שוו למוליך ומביא. נ"ב מה שהזכיר מוליך ברישא ובמשנה קמא תני מביא ברישא נ"ל משום דבאמת לכאורה תמוה דלפי מה דמסיק בגמ' דפסולא דאורייתא לא קתני תקשה לרבה היכי חשיב מוליך ומביא הא מוליך ומביא נמי דאורייתא הוא וכבר הרגישו בתוס' בזה לקמן עמוד ב' ד"ה כי ותי' דחוק ולכן י"ל דמשו"ה הזכיר מוליך ברישא משום דמוליך וודאי אינו אלא מדרבנן וכמו שכתבו התוס' לעיל ד' דלאחר דמסקינן דרבה אית ליה דרבא טעמא דמוליך משום קיום הוא אפי' לרבה ולא משום גזירה דגזרו מוליך אטו מביא וא"כ במוליך לית ביה משום ליתא דאורייתא ואגב מוליך נקט נמי מביא ולכן הקדימיה למוליך ברישא ודו"ק: ברש"י למוליך ומביא בפני נכתב. נ"ב מה דלא הזכיר רש"י גם בפני נחתם נראה משום דבגמ' מסיק דמילתא דאיתא בשטרות לא קתני ובפני נחתם נוהג גם בשטרות ולכן פירש"י דהעיקר דחשיב התנא הכא דשוו למוליך ומביא משום בפני נכתב הוא דזה וודאי ליתא בשטרות ודו"ק:

דף טו ע"ב בגמ' מר סבר גזרינן דילמא אתי לאחלופי וכו'. נ"ב לפי פירש"י ותוס' קשה דלא דמי לדלקמן דאמר בד"א וכו' דילמא אתי לאחלופי נמי לא גזר דהתם הוי פירושו דהו"א דלא גזר כלל והכא פירושו דדוקא היכא דאיכא תרי דמעידים על הכתיבה לא גזר וכמו שפירש"י ותוס' להדיא וראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו שנייד משום זה באמת מפי' רש"י ותוס' ופי' דר"י לא גזר כלל אך תזר ודחה זה דא"כ הו"ל לאפלוגי גם ברישא דרישא וא"ת דהא"כ ור' הושעיא דאמר דחלוק היה ר"י גם ברחשונה קאי גם אלישנא קמא א"כ תקשה מאי בזאת ולא באחרת דקאמר בברייתא ובשאר בנ"ע ועוד קשה ע"ז דא"כ הו"ל להקשות שם בלישנא קמא ולפלוג נמי ר"י ברישא אכן לענ"ד נראה די"ל דל"ק ס"ל כרבה דבעינן בפני נכתב משום לשמה וגם לאחר שלמדו משום גזירה דשמא יחזור הדבר לקלקולו והלכך ברישא דרישא דלא אמר כלל בפני נכתב או דלא אמר בפני נחתם בוודאי פסול דהא מתני' ר"י היא דבעינן תרוייהו לשמה. וכן בסיפא דרישא דכיון דהגט יוצא מתחת עד תתימה ועד הכתיבה הוא איש אחר אינו נאמן כלל לומר בפני נכתב דדוקא לשליח האמינו כבי תרי אבל כס פא דסיפא דשנים מעידים על הכתיבה שפיר ס"ל לר"י דכשר דהא איכא שני עדים על הכתיבה ועל החתימה הא מעיד השליח ומשום דאתי לאחלופי לא חייש ר"י ודו"ק:

דף יז ע"א במשנה ביום ונחתם בלילה פסול. נ"ב עי' בב"ש בסי' קכ"ז סק"ב שכ' בשם הרא"ש דאפי' אם נשאת תצא ואפי' יש לו כמה בנים ממנה ע"ש. וכ"ל דהרא"ש ז"ל לשיטתו בס"פ א"כ דמשמע דס"ל כדעת התוס' דשט"ח המוקדמין פסולין לגמרי אפי' לגבות מבנ"ח אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דלא פסילי רק לענין משועבדים משום גזירה דשמא יגבה מזמן ראשון א"כ נראה דבגט נמי לא גרע מגט שאין בו זמן דקיי"ל דאם נישאת הוולד כשר ולא תצא. שוב ראיתי בס' בית מאיר שם בסי' קכ"ז סק"ב שהאריך לתמוה שם לשיטת ריב"ן בתוס' בב"מ [דף ע"ב] דלר"ל שם אפי' לר"מ כשר לגבות מבנ"ח וא"כ למה הכא הגט פסול ובמש"כ לק"מ דגבי גט שאני דהא אומר היה ר"מ דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר וכיון שהקדים הזמן אין לך משנה כזו ולא עדיף מאין בו זמן דג"כ הולד ממזר אליבא דר"מ:

דף יט ע"א במשנה על קרן של פרה ונותן לה את הפרה. נ"ב מה דנקט קרן של פרה דוקא נ"ל דקמ"ל בזה דלא נימא דקרן של פרה פסול לכתוב עליו את הגט משום דמתחזי כבנים ושלשה ספרים וכמו דפסלינן בשופר מה"ט וכמו דאיתא בר"ה כ"ו קמ"ל דכשר וטעם החילוק נראה לי דהתם שם שופר עליו מיד דשופר הוא מלשון שפופרת ולכן אינו מועיל מה דנתחבר אח"כ אבל גבי גט כל זמן דלא נכתב עליו אין שם ספר עליו ובפרט בקרן של פרה דאינו עומד לכתיבה כלל וכשכתב עליו כבר מחובר הוא ושוב מצאתי בעו"ה בשו"ת בית אפרים חלק או"ת סי' ב' שתי' כן והעלה מזה דאם תפר שני ניירות קודם כתיבה מקרי ספר אחד וכשר ע"ש. וכן משמע קצת בתוס' סוטה דף י"ח ד"ה כתבה [וע"ע בשו"ת חת"ס חלק או"ת סי' ה' מה שהאריך בנידון מזוזה וגט שכתבן בשתי עורות ותפרן יחד] ועוד י"ל דמתני' אתיא כר' יוסי שם בר"ה דמכשיר בהמת בקרן של פרה משום דכיון דמתחברי אהדדי חד הוא ומה דפסל ת"ק שם לקרן של פרה היינו משום שנקרא קרן וראיה לזה דלא הוזכר במשנה שם לטעמא דמתחזי כשנים ושלשה שופרות והיינו משום דרבינו הקדוש ס"ל בהך סברא כר"י דלא מקרי שני שופרות וכמו דתפי הכא ולפיכך הוצרך לפסול שם מטעם דנקרא קרן ודו"ק: ע"ב בגמ' ת"ש דאמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה. נ"ב יש להסתפק בהיו מוחזקים בפרה שהיא שלו וגט כתוב על הקרן והרי היא יוצאה מתחת ידה מהו דע"ז אין לפשוט מגודרות דשאני התם דאין כאן אלא הוכחה אחת משא"כ בנד"ד דאיכא נמי הוכחה דגט כתוב עליה ומוכח שהוא שלה ועי' בתוס' כאן ד"ה ת"ש ודו"ק ובחידושי האריכתי בזה:

דף כב ע"ב בגמ' אמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא בגיטין וכו'. נ"ב נ"ל טעם מחלוקתם דר"א ור' יוחנן דר"א ס"ל דעדות שבשטר הוא מה"ת וכדאיתא לקמן ל"ו ואתא ירמיה ואסמכיה אקרא והלכך אף בדבר שיכול להזדייף כשר ע"י עדי מסירה דהא ראוי לגבות בו לאלתר אבל ר"י סבר דהוא מדרבנן מפני תיקון העולם וכדאמרינן לקמן ל"ו אליבא דר' אליעזר וכ"ה דעת הרמב"ם באמת והא דמקשה לקמן דהוא דאורייתא היינו לר"מ והלכך בכתב שיכול להזדייף כיון שאינו ראוי להתקיים הרי אין בשטר זה תיקון העולם דהא אם מייתי עדי מסירה לא יועיל כלום וכל עיקר התקנה הוא דילמא מייתי עדים והלכך אינו שטר כלל ודו"ק:

דף כד ע"ב בגמ' חלילה פסולה ופוסלתה מן התאין. נ"ב יש להסתפק אם נפסלת מן הכהונה נמי דאפשר דכיון דחלוצה לכהן אינו אלא מדרבנן אפשר דלא גזרו רק בחלוצה גמורה אבל בחלילה פסולה אפשר דהוי כתרתי מדרבנן ומיהו לפי מה שהעלה בשו"ת שאג"א החדשות בסי' ב' דריח הגט פסולה לכהונה מה"ת א"כ פשוט דריח חלילה פסולה מדרבנן וחלילה פסולה לא גריע מריח חליצה וק"ל:

דף כח ע"א במשנה בת ישראל הנשואה לכהן וכו' אוכלת בתרומה וכו'. נ"ב וכאן לא הזכיר זקן או חולה ונראה דהנה התוס' ביומא דף נה ע"ב ד"ה והתנן כתבו דגבי תרומה אפי' בזקן שהגיע לגבורות לא חיישינן למיתה דדווקא לענין גט חיישינן משום חומרא דא"א וכתב המ"ל בפ"ד מהל' פסוה"מ הל' י"ד דה"ה גוסס דגוסס וזקן שהגיע לגבורות בחדא מחתא מתניתנו רבא וא"כ י"ל דברישא דתני זקן סתמא וחולה בעי למעט זקן שהגיע לגבורות וגוסס אבל לגבי תרומה דאין חילוק תני סתמא דאוכלת בתרומה ואף לפי מה דמסיק שם המ"ל דבגוסס לא מ"מ בזקן שהגיע לגבורות מיתת מותר והא דהוצרך הש"ס לעשות צריכותא דלמה תני נמי דין דתרומה היינו לפי מה דמסיק דתיובתא דרבא. ולאביי דאוקים למתני' כר"מ י"ל להיפך דגבי תרומה באמת בתולה חיישינן למיתה דהא ר"מ חייש למיעוטא ודוקא גבי עיגונא הקילו ודו"ק:

דף ל ע"ב בגמ' שירשו קרקע ולא שירשו כספים. נ"ב עי' תוס' דהסיפא קאי בהלוה לפני ב"ד ואכן הרמב"ם והרע"ב והרשב"א בחידושיו פירשו דהרישא קאי דבירשו כספים כיון דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח הוו להו כאדם דעלמא ואינו מועיל מה שבטל מהם רשות אבל בהלוה בפני ב"ד לא צריך נטילת רשות כלל דהא יכול להפריש אפי' על עניי עולם ואין נ"מ כלל בין ירשו קרקע לירשו כספים ודברי התוס' צ"ע ואולי דס"ל דרבי פליג על הי"א וס"ל דאינו יכול להפריש על עניי עולם ובחידושי האריכתי בזה בעז"ה: ברש"י ד"ה שירשו קרקע שעליהם מוטל המלוה לפרוע וכו'. נ"ב עי' בבעה"ת בשער ס"ה שכ' בשם רש"י ז"ל כאן דהטעם דירשו כספים לא משום דמלוה ע"פ הוא והוכיח מזה דתקנת הגאונים ז"ל דתקנו דמטלטלי דיתמי משתעבדי לא היה רק במלוה בשטר והובא בב"י חו"מ בסי' ק"ז אות טו. והנה ברש"י שלפנינו ליתא זה ואכן גירסא זו תמוה דמאי שייך לחלק במטלטלי דיתמי בין מלוה בשטר למלוה ע"פ הא מטלטלי לאו בני שעבוד נינהו ואי משום דמלוה על היתומים לפרוע תובת אביהן הא זה שייך גם במלוה ע"פ וגם מה שהוכיח מזה לענין תקנת הגאונים ז"ל תמוה דהא רש"י מיירי לפי דין התלמוד ובחידושי הארכתי בזה:

דף לא ע"ב בתוס' ד"ה בקידוש. וי"ל דאמר התם דעל התקופה לבד אין מעברין. נ"ב ובפשיטות יש ליישב דמיירי בשני רעבון או במולאי שביעית דאז אין מעברין ואף אם השנה צריכה להתעבר מפני האביב והתקופה וכדאיתא בסנהדרין ד' י"ב ואולי דהתוס' ס"ל כדעת הרמב"ם בפ"ד מהל' קידוש החודש דהא אין מעברין בשני רעבון וכיוצא היינו אם היתה צריכה מפני הדרכים והגשרים וכו' אבל מחמת אביב והתקופה מעברין ועי' בס' ראשית ביכורים למר אחי הגאון זצ"ל דף נ"ב מש"כ בזה:

דף לו ע"א ברש"י ד"ה לר"א. והאי קרא עלה טובה קמ"ל. נ"ב ור"ג הוסיף דמחוייב להחתים עדים בגט ובשטרות כ"כ הש"ך בחו"מ סי' כ"ח והמגן הרא"ש ז"ל כתב דגם ר"ג נמי לא תיקן רק מגד עלה טובה ואיש הוזכא וכ"כ התוס' לעיל דף ג' ע"ב ד"ה ר"א וכ"כ הרשב"א בחידושיו כאן ולפי דבריהם צ"ע דמאי הוסיף ר"ג אתקנת ירמיה ונראה דהם לא גרסי במתני' והעדים בוא"ו רק העדים וכגי' ר"ח ז"ל כאן בתוס' ד"ה והעדים ולא קאי באמת אר"ג רק הוא תקנה קדומה מימי ירמיה והא דאמר בגמ' תקינו רבנן י"ל דקאי אירמיה ובית דינו דאינהו נמי קרי רבנן וכדאיתא בסנהדרין ל"ג ורבנן היכי הוי אזלי וקאי אתמניה מישאל ועזריה ע"ש וכן לר' רב יוסף דמפרש דתקט שיהו מפרשין שמותיהן ג"כ הוא תקנה קדומה וכמו דתני בברייתא גבריא אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו וכמו שכתבו התוספות ודו"ק: ע"ב בגמ' כאי עולבנא ליסנה דהוצפה כוא וכו'. נ"ב נ"ל דזה היה יודע דשלב לשון הציפות הוא וכן נעלב הייט שמקבל חרפה ובזיון מאחרים דהא זה שמעינן מלישנא דברייתא דהנעלבין ואינן עולבין וכו' אבל עולבנא דהוא לשון פיעל מסתפק ליה אי לשון חציפות הוא או דלשון חרפה הוא וכמ"ש המהר"ם שי"ף ז"ל דרך ניחותא ר"י

דף כח ע"ב תוס' ד"ה וכא כו' וליכא לאוקמי בסוף דהא קתני זבח. עיין זבחים (דף תים) זבחים ולא מנחות זבחים ולא עופות ועיין תס"כ בחגיגה (דף ז):

דף ל ע"א רש"י ד"ה אותו השבט שהקרוב להם באותו השבט ראוי ליורשם. ק"ל דהא משכחת לה בכהן שיש לו בן חלל וממזר שאין יכול להפרים עליו ומ"מ קי"ל ביבמות (דף כב) דיורשו ודוחק לומר דלענין כהונה יורשו קרובו ממשפחתו הראוי לכהונה ואפ"ל דמילתא דלא שכיחא היא: **ע"ב** תוס' ד"ה א"נ כו' אלא בשביל עניי ישראל מפרים בכ"מ שהן ע"כ הם מדברי רש"י ז"ל אבל להתוס' לכו"ע אינו מפרים אלא בשביל עניי אותה העיר ועי' במהר"ם ז"ל שנראה מדבריו שהבין דהוא סיום דברי התוס' ודבריו תמוהים ואולי דט"ס יש בדבריו ומקשה לפירוש התוס' דלימא דבהא פליגי ר' אחי ורבנן ויעדיין צ"ע בדבריו: תוס' ד"ה וכמעשה דקטינא. אע"ג דאמר שהם כו'. לפי מש"כ שם דאיירי בהניה להם אכיהם מטלטלי צ"ל גם כאן דהניח להם כספים לבד הקרקעות: תוס' ד"ה הילך כו' וקשה לר"י דלאחר במכרו איך יוכל לעבותו כו'. כמהרש"א ז"ל הקשה דהא בע"א אמרו דכהן בנעט"ב יכול להזור בו ונדחק הרבה בתירוצו. וק"ל דהא לעיל פ"ט דיכול לחזור בו משום דדבר שלבל"ע הוא מבח"כ הכא דהמעשר בעולם הוא ולבעה"ב קנה לי' רשותו ואף שעדיין לא בא ליד הכהן הרי כבר תירצו לעיל בגמרא ועי' ב"מ (דף מט):

דף לב ע"א תוס' ד"ה מבוטלת היא כו' ור"י אומר שיש ליישב כאן גירסא דבריאות כו' דטוב לו שיתבטל הגט וטוב לו שלא יתבטל המתנה כו'. ק"ל דהא להדיא אמר אביי בתמורה (דף כו) איפכא והכי איתא התם אמר אביי תחת מבכחת לה ליבנא דהתפיסי וליבנא דאחולי הלכך גבי קדשי מנחה דעבדי תמורה ליבנא דהתפוסי הוא כו' והתם הא ודאי טוב לו שלא יתפוס בתמורה כי היכי דלא לילקי וגם שלא יתפסו שניהם בקדושה ואעפ"כ אזינא דכוונתו ליבנא דמהני ואהרי בבלשון אחול לא חל כלל גבי קדשים תמימים אמרינן דכוונתו ליבנא דהתפוסי ולוקה וע"כ צריכין אנו ליישב קצת על דרך הדוחק דהתם לאו בלשון בכ"ה תלוי אלא בלשון סמקרא ורש"י ז"ל פירש התם מסרן בכתוב להכמים וצ"ע מאי שייך כאן מסרן דבר התלוי בלשון ועיין בר"ן ריש נדרים:

דף לג ע"א תוס' ד"ה והפקועינהו כו' דאל"כ נזיר שהיה שותה יין או מטמא למתים כו'. נ"ל דהא דמייתי התוס' היה מטמא אע"ג דלא מקשי רק מפני שותה יין משום דהוה מצי לאוקימי בנזיר שמשון דאין לו התרה אבל נזיר שמשון הא קי"ל דמטמא למתים עוד היה אפשר לאוקמא בנזיר עולם וכמו הי"א דס"ל דצריך לגלח גם הכשל על הקמתו וכדאיתא ביו"ד ע"כ הוצרכו להביא נ"כ הא דמטמא למתים וכדאיתא נדרים (דף פד) ודילמא מיין דהא"ת לה נערה מפר לה אבל עומאה דלית לה נערה לא מפר לה וא"כ הו"א דגם הקמתו לא הוה הקמה וא"כ לא צריכה לשאלתו אבל אם היה צריך ג"כ לשאול על הקמתו אין זה קרוי הפרה ספק אלא מה שיכולה בעצמה לעשות מבא"כ מה בתלוי בדעת אחרים ועי' מ"ס ובמסקנא דנדרים שם: **ע"ב** גמרא דילמא כריב"ק ס"ל. עיין כתובות (דף כו) דהכא במלמרפין לעדות קא מיפלגי ועיין סנהדרין (דף ל) דמודם ריב"ק לר' נתן וא"כ צ"ל די"ל דהכי מחולקין כאן דמאן דס"ל התם דריב"ק ור"י ס"ל דהדדי א"כ אפשר דרבב"ג ס"ל כריב"ק מבא"כ לריו"ח דס"ל דר"נ לא מודה לריב"ק א"כ הא מדהתם בכתובות אשמועינן רשב"ג דמלמרפין בזה"ז כרבי נתן משמע דלא ס"ל כריב"ק. וא"כ הא בפיר קאמר הכי נמי מסתברא:

דף לז ע"א רש"י ד"ה אלא על הקרקע מה שנכנס כהובות צ"ת ט"ס הוא וצ"ל לעיל דף ל' ע"ב ע"ש:

דף לט ע"ב תוס' ד"ה משום כו' ול"א הואיל דכלי ש"פ קני כ"ש פירי שוה אלף זוז. נ"ע דהא בקידושין איתא קונין בכלי אע"פ שאין בו ש"פ שם (דף יג) ואפ"ל דהתוס' דהכא אזלא אליבי' דמ"ד בכליו של מקנה ולדידי' אפשר דצריך ש"פ דהא כל הטעם דקונה הוא משום דבהאי הנאה דקא מקבל מיניה וא"כ הא דווקא צריך לש"פ דיתהנה:

דף מ ע"א גמרא הכ"ע דא"ל לאי בו והתקדשי בו רמ"ס כו'. ק"ל דהא לעיל (דף ט) קאמרינן אר"א ה"ט משום דלאו כרות גיטא הוא ופירש הרי"ף ז"ל דכיון דיש להאדון זכות באותו השטר לאו גיטא הוא והרא"ש ז"ל פירש משום דבלשון שמשחרר אין לסיות להאדון שום זכות ועי' בר"ן וברא"ש ז"ל וא"כ היאך יכולה להיות בכאן משוחררת בלשון הרי את מקודשת לי דהא יש להאדון זכות בשטר ובלשון: **ע"ב** גמרא האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין כו' חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר כו' האומר נתתי שדה כו' חיישינן כו'. נ"ל די"ל דאיצטריך תרווייהו משום דהא רישא ע"כ לא אתיא כר"מ דס"ל לעיל (דף יח) דחוב הוא לעבד: **שם** רש"י ד"ה אריו"ח הא האומר דקתני כותב הוא כו'. אע"ג דהכ"ג מלינו כתובות (דף פג) הכותב לאשתו ותני ר"ח האומר לאשתו וכן שם (דף קב) וקרי תנא לאמירה כתיבה וה"ה הכא לכתיבה אמירה בכ"ז להי"א שכפרש"י לא ניחא ליה לפרש כן משום דק"ל דהו"ל אריו"ת הכותב וכליבנא דהתם: תוס' ד"ה וכתיב כו' והפקירו ב"ד תבואה של התינוק ונתנו לאפוטרופום שיוכל לתרום. ק"ל דא"כ ל"ל לעשרם כלל כיון דקי"ל דהפקר פטור מן המעשר גם ק"ל דהא בב"מ (דף פח) כתבו התוס' דלקוח פטור מן המעשר מה"ת וחיובו הוא רק מדרבנן וא"כ הכא למה צריך לאעשורי כלל כיון דקי"ל דקטן אוכל נבלות באיסורא דרבנן א"צ להפרישו ועיין לקמן (דף נה) בתוס' ד"ה ועל הקטנה ובר"י שם ועי' ב"ק (דף כח) ובב"מ (דף כה) ודוחק לומר דלא הפקירו אלא שיעור המעשר ומשום דקי"ל נדרים (דף לו) דתורם משלו על תבירו א"צ דעת בעלים ע"ש וגם אכתי הוה ליה מן הפטור על החיוב ועי' בפיאה דמירת ואת"כ הפקיר הייב ועיין שם:

דף מא ע"א תוס' ד"ה ליסא שפחה אינו יכול כו' וא"ת וליתי עשה דפ"ו ולידחי לאו דלא יהיה קדש. נ"ל דאפשר היה לומר דכיון דהעשה היא על תניו שהוא בן חורין והלאו הוא על תניו העבד דאינו מצווה על פ"ו ועי' ד"ה לא תוהו וא"כ לא שייך לומר דליתי עשה ולידחי ל"ת כיון דהוה כעין תרי: **ע"ב** גמ' אלא לרבה רישא ד"ה וסיפא רבי. ק"ל דהא לעיל (דף לט:) קאמרינן דרש"א משום ר"ע אורעה כל הפרשה ללא תופסה לומר לך שטר גומר בה ולא כסף וא"כ ממילא אינו יוצא תניו אף בשטר דהא ע"כ לא אמרינן דבשטר יוצא תניו אלא משום דאיתקש לכסף מה כסף בין כולו בין תניו אף בשטר כן הא בלא ההיקש הוה ילפינן בג"ש לה לה מאשה דדוקא כולו ולא תניו: שם רש"י ד"ה דכו"ע כו' דא"ת דן ג"ש מעצמו איסי עדיפא מהיקש. משמע דס"ל לרש"י ז"ל דכל המדות חוץ מג"ש אדם דן מעצמו וק"ל דבסוכה (דף לא) בותר א"ע בכאן וע"ש בתוס' ד"ה ור"י סבר ודוחק לומר דדוקא לר"י מפרש רש"י שם הכי ופליגי בהא ר"י ורבנן: שם תוס' ד"ה כופין כו' וא"ת וכי אומרים לו לאדם חטא כו'. וכ"ל דאפ"ל דכיון דעובד א"ע ג"כ יום אחד א"כ לא קאי ע"ז לעולם תעבודו דהא אינו מחויב לעובדו לעולם וגם אפ"ל בשלמא בעבד שייך לעולם דהא בניו ובני בניו מבועבדים לו לעולם מבא"כ בחצי עבד שאינו ראוי לבנים כיון דאינו יכול ליקח שפחה: שם תוס' ד"ה מה לאשה כו'. נ"ל דצ"ל מהופך וה"ג אע"פ דג"ש מופנה הוא מ"מ כיון דילפינן מינה מילי טובא והיכא למיפרך פרכינן לה משום הקישא ועי' ב"מ (דף קיד) שכתבו ג"כ כה"ג:

דף מב ע"א תוס' ד"ה יום של רבו כו' נ"מ אף למשנה אחרונה כו'. ק"ל דלמה להו לדחוקי לימא דנ"מ כגון שהוא סרים אדם שאינו ראוי להוליד וא"כ גם ב"ש מודים שאין כופין לשחררו או שכבר היו לו בנים ואע"ג דאמרינן יבמות (דף סב) הכל מודים בעבד שלא קיים פ"ו מ"מ קיים שבת וכדאמרינן לעיל ליסא שפחה אינו יכול משמע דאם קיים שבת כ"ד תו לא כפינן לשחררו וע"ש ביבמות דשבת סגי בבן אחד או בבת אחת דקאמרינן התם טעמא דר' נתן לשבת בעינן והא איכא וצ"ע בחגיגה (דף ג) דקאמר כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה וג"כ הא אפשר לאוקמי תרווייהו כמשנה אחרונה אלא דמיירי בגווני דאמרינן עש"ה: **ע"ב** רש"י ד"ה פירות דקל כו' דפליגי בה ר"ה ור"נ אליבא דר"מ. ק"ל דהא בהדיא אמרינן ביבמות רב הונא כרב כו' ור' כר"מ כו'. משמע דבהא פליגי דרב הונא ס"ל כר"מ ורב נחמן ס"ל כחכמים ולא דפליגי אליבא דר"מ:

דף מג ע"א רש"י ד"ה ועוד כו' אבל בכופר של בן חורין כתיב והמית איש או אשה. בב"ק (דף מב) קאמרינן דמוהמית אי אפשר למילף דה"א כשאמדוהו ג"כ חייב לשלם כופר אלא מדכתיב והשור יסקל וא"כ כופר עש"ה בסוגיא: **ע"ב** תוס' ד"ה אבל כו' דקנו לה קנס ולדות. ק"ל דמאי שייך ולדות גבי עבד דממ"נ אם נשא ישראלית הא הולד שייך לה ואם שפחה נשא הא בכ"ז שייכי לה עיין יבמות (דף סג) ועיין מש"כ לעיל (דף מא) בתוס' ד"ה כופין ואפ"ל דכוונתם להא דקידושין (דף טו) וכי עובדו ביום ובלילה אלא שרבו מוסר לו שפחה כנענית:

דף מד ע"ב תוס' ד"ה שנתקוולה פירש ר"ת ז"ל קולין התלושין. בדיבור הקודם ד"ה נטייבה כתבו בשם ר"ת נטייבה חרש חרישה יתירה וברי"ש פ"ד דשביעית הביא ירושלמי ת"א נתקוולה נטל הקוצים ות"א חרישה ומותיב ע"ז היינו נטיבה ומתרץ חרישה יתירה משמע דלמ"ד נטלו הקוצין ל"ל למימר נטייבה חרישה יתירה אלא כפשוטו חרישה חדא וכה"ג הקשה שם רעק"א ז"ל על הרע"ב ובאמת דברי הרע"ב לקוחים מפירוש התוס' דכאן בשם ר"ת וע"ש בפירוש הרא"ש ז"ל:

דף מה ע"ב גמ' ס"ת שכתב עובד כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בה. הר"ן ז"ל כתב דלפי גירסתנו צריכין לפסוק דקורין בו כליבנא בתרא ולפי גירסת הרי"ף ז"ל להיפך ע"ש וק"ל מהא דאמרינן לעיל פשיט מהא חדא גר תושב הרי הוא כעובד כוכבים כותי וישראל מומר אמרי לה כעובד כוכבים ואמרי לה כישראל ולדברי הר"ן ז"ל הא אינו פושט חדא רק תלתא היינו ג"ת וכותי וישראל מומר ועיין חולין כה"ג גבי כבד (דף מו) ואפ"ל דכללא דהר"ן ז"ל לא קאי אלא בסתמא דגמרא אבל לא בברייתא וצ"ל דיש לומר דזהו הוא כוונת רש"י ז"ל שפירש בד"ה פשוט מהא „מתניתא" הדא מהנך בעיא: במשנה רמ"א כו' ושא"ל תקירת חכם יחזיר. כ"ל דמיירי דבנדרים (דף פו) קאמרינן יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שזה נדר רבי מאיר אומר לא יפר ותכ"א יפר וא"כ הא ר"מ לשיטתו אזיל ועיין לקמן (דף מו) דר"י גופי' בא"ל כרבי מאיר ס"ל ועבז"ה:

דף מז ע"א תוס' ד"ה א"ר כו' מזוזה חובת הדר הוא כו'. נ"ל דיש ליישב דגבי תרומות ומעשרות כיון שכבר נתחייבה התבואה במעשרות וא"כ הא כשהעובד כוכבים אוכל אותו מפקיע הותם מבא"כ גבי מזוזה כיון דחובת הדר היא ממילא לא נתחייב הבית כלל במזוזה: **ע"ב** גמ' ה"נ בסוריא וקסבר כיבוש כו'. רש"י ז"ל פי' לעיל דמעשר דידיה דרבנן היא וק"ל דהא בעירובין (דף לו) קאמרינן ומאן האי תנא דבדרבנן לית לי' ברירה דהאמי לא מייתי מהכא דרבי לית לי' ברירה בדרבנן ודוחק לומר דסוגיא דשם אזלא אליבא דר"א וגם אי הוה הזולא הסוגיא אליבא דר"א הוה לן למפסק כר"א והרמב"ם ז"ל פסק כרבנן דאין קנין ואפ"ל דסוגיא דשם לא דריש אלא דבעין עירוב דל"ל עיקר מה"ת וכדאיתא לקמן (דף סה) גבי שתופי מבואות דנקרא אין לו עיקר מה"ת וכה"ג עירובי תהומין ל"מ למאן דס"ל דליכא תחומין מה"ת כלל אפי' חוץ לי"ב פרסאות אלא אפילו למאן דס"ל דחוץ לי"ב פרסאות מ"ס מ"מ עירובין ל"ל עיקר וע"ש בתוס' ד"ה מאן האי תנא:

דף מח ע"א גמרא א"ר קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל. לכאורה קשה למה לא קא מקשה מקודם לריו"ח מהא מתניתא גופיה וכש"כ להתוס' בד"ה אי לאו דפסק בהא כר' יוחנן ואפ"ל משום דריו"ח מוקי נפשים כר"מ דס"ל דמת הביו וא"כ הקדישה נמי צריך קרא ומתניתא הוה מוקים לה כר"י ור"ש ול"ל דהויא דרבנ"י: **ע"ב** גמרא דאורייתא היא דכתיב מיטב כו'. נ"ל דאע"ג דהאי קרא גבי שן ורגל כתיב אפ"ל דפריך דהא כולהו תג"ש נפקי כדאיתא בב"ק וגם י"ל דהא כולהו נזקין בחדא כיילינהו ע"כ פריך שפיר גבי שן ורגל לא בעי כלל תקון העולם: שם רש"י ד"ה כמוכר וכו' ודאורייתא היא ב"ק מי בע"ד כו'. נ"ע דהתם מסקינן דמסברא להודיה ידעינו זה:

דף נ ע"ב תוס' ד"ה גובה כו' ודה דימה למתניתין דפ' מש"נ ונראה שיש לחלק. ק"ל דכאן משמע דבמתני' דכתובות אין חולקין לפי מעות ושם מבואר בתוס' דר"ת פסק גם שם לפי מעות אלא שהתוס' כתבו שם דיש לחלק דשם גבי בעבוד כולם שוה ע"ש וא"כ קשה ר"ת אדר"ת ואפשר דבחדא צ"ל ר"י: שם תוס' ד"ה בכ"ע בב"ח ומהכא משמע דבע"ח מאוחר שקדם וגבה כו'. נ"ל דיש לומר דהכא איירי דליכא שטרא כדמסיק וא"כ ליכא למ"ל מה שגבה גבה דהא מינה ידעינן דהייב לו ומשמע מהגמרא דגם עדים ליכא דהא אי איכא עדים ניחזי עדים מאי קאמרי בלוה זמן וצ"ל דראיית התוס' היא מס"ד שבגמרא וע"כ כתבו „משמע" דבאמת מס"ד ליכא כ"כ ראיה דהא אפ"ל דעדיפא מינה קא מקשה:

ענוה ופסולה דהיו יכולים להקן לגבות אף שלא בפרוזבול רק דלא החזיקו עצמם לחשובים וגדולים ולא רצו להקל כיון גגבות שלא בפרוזבול ע"ש [וזה שאמר שמואל אי איישר חיליה אבטליניה י"ל דר"ל לכסוף דיתקן שיוכל לגבות אף שלא בפרוזבול ודו"ק] וזהו דהולך נסבה ראיה משלה ולא מהברייתא דהעגלבין ודו"ק:

דף לז ע"א לא צריכא דמנה אסיכי. וגרסם בפ"ין משפט מיי' בפ"ט מהל' שמיטה הלכה י"ם. נ"ב ציון זה שלא במשפט הוא כי הרמב"ם לא הביא בהלכותיו לדין זה כלל וכלל רק בטור ובש"ע חו"מ סי' ס"ז הביאו וטעם השמטתו נ"ל דהא באמת בענין מקום מונח ע"ג יתידות אם נחשב כקרקע הוא פלוגתא דר' זירא ורבא לעיל דף ז' דלר' זירא שם לרבנן דינו כקרקע כמו עפר הבא בספינה ולרבא שם אפי' לרבנן י"ל דהוי כתלוש וא"כ פשוט די"ל דהרמב"ם לא עתו אזיל דפסק בפ"ח מהל' שבת הלכה ד' כאביי בשבת דף פ"ה דהאי פרפיסא דמנה אארעא והניתו ע"ג יתידות חייב משום תולש ונראה מד' הס"מ שם דלהרמב"ם חייב חטאת ממש [ודלא כפירש"י שם] וא"כ מוכח דס"ל דאם הניתו ע"ג יתידות נעשה כתלוש וכסברת רבא לעיל וא"כ לא משכחת לה לדינו של הלל כלל וכלל דמ"מ הא מנח אארעא בלא"ה כותבין פרוזבול משום מקומו ואפילו אם הוא עציץ שאינו נקוב דלא גרע מהאפילו מקום לתנור וכירים דכותבין עליו פרוזבול ואם מנה אסיכי הוי כתלוש ואין כותבין עליו פרוזבול באמת וברייתא דהלל אתיא כר' זירא אליבא דרבנן אבל הטור והשו"ע מפרשים להסוגיא דשבת כפירש"י דחייב משום תולש מדרבנן אבל באמת דינו כקרקע וכסברת ר' זירא ושפיר פוסקים כהך ברייתא דהלל דאפי' אם מונח אסיכי כותבין עליו פרוזבול וזה נראה לי כשיטור ופרת בעז"ה [ושוב אחר זמן רב מאוד מצאתי קצת מזה בס' בית דוד לגאון המאיתי מו"ה דוד טעביל זצ"ל מק"ק מינסק בסי' א' ות"ל שכוונתי לדעת הגדול]: **ע"ב** בגמ' אמר רבה והלי ליה כו'. נ"ב מד' בעה"ת בשער מ"ה נראה דלא גרס עד דאמר הכי רק ותלי לי' בלבד ופי' דהמלוה אין לו להכניע המעות מיד אלא תולה ומעמיד המעות לפניו שיחזירם במעות שמיטה כדי שלא יהא נראה שלא גמר בלבו להשמיט עכ"ל וכן פירש הרהב"ד ז"ל בס' תמים דעים [ונדפס כעת בספרי הרי"ף החדשים בדפוס ראם] ומה שהקשה בס' ג"ת שם דהיאך יתכן לפי זה מעשה דאבא בר מרתא דשקיל מיניה רבה מיד ולא מליט דתלי ליה והיאך לא עבד כשמעתתיה ע"ש הנה כבר העיר בזה הרהב"ד ז"ל בעצמו שם ותי' דבימי רבה תו לא נהג שמיטת כספים רק מצד מדת חסידות וע"ש טעמו ונימוקו ומיהו הרמב"ן ז"ל בספר הזכות חולק עליו ואדרבה עפי דעתו נוטה דהלכה כרבנן דפליגי עליה דרבי דלא תליא בשמיטת קרקע כלל ונוהג מה"ת ע"ש באריכות:

דף מ ע"ב בתוס' ד"ה הודאה. בנותן לא אמרינן הכי וכו'. נ"ב לכאורה בלא"ה לק"מ דמ"מ הוי הודאה כנגד הודאה ומעמידין הקרקע בחזקת הנותן וכן כתב באמת הרשב"א בחידושיו כאן ואולי דהוצרכו לסברת דהנותן טועה בהודאתו דאל"ה היה מועיל תפיסה כמו בתרי ותרי וכמו שמבואר ברש"י ותוס' בכתובות דף כ' ע"א ומלשון הגמ' כאן משמע דלא קנה המקבל כלל ולא מהני תפיסה ולכן הוצרכו לומר דהודאת הנותן לא מקרי הודאה כלל ובחידושי הארכתי בזה בעז"ה ודו"ק:

דף מג ע"א בגמ' אלא אמר רבה ראוי ליטול ואין לו. נ"ב כעין זה בב"ק דף ל"ה ע"ב:

דף מה ע"ב בתוס' ד"ה כל. מכאן אומר ר"ת דאין אשה אוגדת לולב וכו'. נ"ב לכאורה צ"ע דהא אנן קיי"ל כרבנן דלולב א"צ אגד רק למצוה בעלמא משום זה אלי ואנוהו ומהיכי תיתי נימא דאסור ע"י אשה ועי' בשו"ע באו"ח סי' ל"ג סעיף ד' דלשתו' עור הבתים כשר ע"י עובד כוכבים ואף דמצוה לשחרן משום זה אלי ואנוהו ואולי דר"ת חולק גם בזה משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ובחידושי הארכתי בזה בעז"ה:

דף מז ע"א בגמ' אבל אין קנין וכו' לתפור בורות וכו' שנאמר לה' הארץ ומלואה. נ"ב בדברי הרמב"ן בספר המצות בלאוין רכ"ז הגי' שנאמר כי לי הארץ וגי' זו נ"ל נכון יותר ודו"ק ועי' במהר"ם שי"ף כאן דלא כ"כ וצ"ע בזה:

דף נב ע"א בגמ' ולוקחין להם ס"ת תפילין ומזוזות וכו'. נ"ב מכאן קשה לי על דעת בעל העיטור ז"ל שהובא בשו"ע או"ח סי' ל"ז דהינוק דתפילין אינו אלא מבן י"ג שנה ואילך ואז לא צריכי לאפוטרופום ואולי דכל זמן דלא הביאו ב' שערות עדיין קטנים הם וצריכי לאפוטרופום וצ"ע בזה: שם ברש"י במשנה ד"ה שבמכו וכין למר וכין למר מפני תיקון העולם הוא. נ"ב נ"ל דכוונת רש"י ז"ל לייבב מה דסמך התנא דין זה למבניות הקודמות דמיירי הכל בדברים שתקנו מפני תיקון העולם ולכן פירש"י דזה נמי מפני תיקון העולם הוא דתקנו באפוטרופום א"צ שבועה דאל"ה ממנעי ולא עבדי ונראה דרש"י ז"ל סובר דגם בטענת וודאי א"צ שבועה וכמו במולא מליהה דאינו נשבע כלל ודלא כדעת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דבטענת וודאי צריך האפוטרופוס לשבע ובחידושי הארכתי בזה בעז"ה:

דף נג ע"ב בגמ' ששקל בהן משקלות ופרש"י דלא עבד מעשה בידיו אלא במחשבה מיפסל. נ"ב אין להמוה לפי דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ח מהל' פסולי המוקדשים ה"א דמחשבה בקדשים דפוסל היינו אפי' במחשבה ממש [ודלא כדעת התוס' בב"מ דף מ"ג ע"ב ד"ה החושב] וא"כ כל פיגול אינו אלא גרמא בעלמא ולא עדיפא מהעושה מלאכה במי חטאת דפטור מדיני אדם אפילו אם עשה במזיד ועוד דמאי מקשה לעיל על מ"ד דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק מפיגול דתנן דמזידין הייבין מפני תיקון העולם הא שאני פיגול דלא מקרי מזיק כלל רק גרמא דהא אינו קושיא די"ל באמת דאף דס"ל להרמב"ם דהוי פיגול אפילו במחשבה מ"מ לענין תשלומין אם חישב בקרבן של אחרים י"ל דמודה הרמב"ם דאינו הייב רק בפיגול ע"י דיבור ופשוט הוא:

דף נה ע"ב ברש"י ד"ה והיינו משלם ואין תשלומי כפל וד' וה' נוהגין בהקדש וכו'. נ"ב דברי רש"י ז"ל אלו צ"ע דהתם בהזהב לא פטרינן בהקדש מד' וה' רק בגונב בהמת הקדש דפטור מכפל משום דגבי כפל כתיב רעהו וממילא פטור גם מד' וה' משום דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד' אבל הכא דגנב בהמת חולין דמשלם כפל באמת הה"נ דחייב גם בד' וה' אם טבח ומכר אחר ההקדש דהא גבי תשלומי ד' וה' לא כתיב רעהו כלל והמגם בהמת מטעמא אחרינא פטור בכאן מד' וה' משום דכיון שהקדישה מקודם לאו דמריה קטבח ומכר וכמו שמבואר בב"ק דף ע"ו ועל ההקדש בעצמו ג"כ פטור משום דמעיקרא תורה דראובן והשתא נמי תורה דראובן וכמבואר שם בב"ק ומצוה ליישב דברי רש"י ז"ל בזה:

דף נז ע"ב גמ' אשכחיה לדמיה דזכריה דהוי קא מרתח וכו'. נ"ב הנה הדבר פשוט דמעשה זו היה קבלה בידם איש מפי איש מ"מ בוודאי ליכא מידי דלא רמיזא בכתוב והנה בפתיחה למדרש איכה רבתי המתחלת ר"י דסיכנין בשם ר' לוי פתח משמע דמסמיך ליה אקרא דיחזקאל כ"ה דכתיב שם והוא מזכיר עון להתפש ודרשו דקאי על עונו של זכריה דמזכר להם באותה שעה ע"ש ומיהו אינו מבואר בהך קרא דקאי על זכריה ואמנם לענ"ד יש סמך גדול למעשה זו בכתוב בד"ה ב' קאפיטיל כ"ד דכתיב שם ובמותו אמר ירא ה' וידרוש ולפי קולת חז"ל י"ל דביקש דירא ה' וידרוש דמו וכמו דכהיב כי דורש דמים אותם זכר ובעת החורבן נתגלגל עליהם עון של זכריה ג"כ ונדרש דמו בעז"ה:

דף נח ע"א בגמ' ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל ומני ר' ישמעאל בן אלישע. נ"ב נ"ל דהיינו ר"י בן אלישע השני נכדו של ר"י בן אלישע כה"ג שר י בן אלישע הראשון נהרג בשעת החורבן ומעשה זו בודאי ג"כ היה בודאי אחר החורבן והיאך אפשר דהוי תינוק אלא ודאי דנכדו היה וזה סייעתא לדברי התוס' דיבמות דף ק"ד ע"א ד"ה אמר דתרי הוו ע"ש. וצ"ל דמשו"ה אמר מובטחני שמורה הוראה בישראל ולא אמר יורה הוראות בלשון רבים או מובטחני שיהיה חכם או נשיא והיינו שלפה ר' יהושע בן הנניא ברוח הקודש שר"י בן אלישע הלז יפסוק הוראה אחת שיהיה שקול כנגד כמה הוראות והיינו שחלץ במוק וביחידי ובלילה דהורה ג' קולות במעשה אחד וכדאמרינן ביבמות שם וזהו רבותא גדולה דמזה מוכח שהיה חכם גדול דסמך ארב גובריה וכמו שפירש"י בכתובות דף ז' גבי הא דאמרינן שם ומי היכא הוראה לאיסור ע"ש. ומיהו מדברי רבינו נסים גאון זצ"ל בסוף ברכות גבי הא דאמרינן שם הרואה ר"י בן אלישע ידאג מן הפורענות משמע להדיא דמפרש דהך ר"י בן אלישע שפדאו ר"י בן חנניא היה ר"י בן אלישע הנהרג עם רשב"ג בשעת החורבן. וזה דבר תימה דר"י בן הנניא דהי קרוב לע' שנים אחר החורבן וכמו שמבואר ביוחסין היה קשיש עובא מר"י בן אלישע הנהרג בזמן החורבן ושוב מצאתי בתוס' ר"י החסיד על ברכות שנדפס זה מקרוב בווארשא שכתב להדיא שם דנ"ל דהך ר"י בן אלישע שפדאו ר"י היה ר"י בן אלישע השני ות"ל שכוונתי לדעתו ומה שהתמה שם על רבנו דמה הכריחו לומר דתרי הוו תמהני דראיות התוס' ביבמות דף ק"ד מכריחות דתרי הוו וצ"ע:

דף נט ע"ב בגמ' אין שם לוי קורא כהן. נ"ב ברי"ף הגי' דכהן שקרא ראשון קורא במקום לוי.

דף ס ע"א בתוס' ד"ה תורה. ונראה לפרש דלא קאמר תורה ניתנה וכו' אלא שעל הסדר נכתבה וכו'. נ"ב וזה יתפרש יפה מה דכתיב בפ' וילך ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וגו' והוא מצות עשה של כתיבת ס"ת ולכאורה תימה דמהו הלשון ועתה הא היה מצוה הנוהגת לדורות ג"כ ולכן להנ"ל ניחא והכוונה דועתה דכבר נכתבה כל התורה מגילה מגילה עד השירה של האזינו כתבו לכם את השירה הזאת להשלים התורה ומזה שמעינן דלדורות צריך לכתוב כל התורה כולה בשלימות ובהסכמה לס' אוצר הספרים כתבתי לפרש המקרא הלז בדרך אחר ע"ש:

דף סג ע"ב בגמ' אמר רב יצחק וכו' עשו עדים שליחותן. נ"ב עי' בר"ן לעיל בסוף"ב בגמ' שעל המשנה דהכל כשרין להביא את הגט שכ' דלפי מה דמוכח מהסוגיא דלשם דלכתיבת הגט לא בעי שליחות ע"כ הכוונה כאן לאו משום שליחות רק משום דבעינן לשמה וכל שלא נכתב בציווי הבעל לא מקרי לשמה וכ"כ בחידושי הרמב"ן ז"ל שם ותמהני דהרי בפס"ת דלא בעי לא דין שליחות ולא לשמה ואעפ"כ אמרינן בב"ב דף קע"א דאם נמחק הבטר אין יכולין העדים לכתוב שטר אחר משום שעשו עדים שליחותן וע"כ דהטעם דחיישינן דשמא לא נתרצה הלוה אלא בשטר הראשון אבל כיון שכבר נמחק הבטר או נאבד אין רצונו לכתוב עוד שטר אחר והלכך אסור לכתוב פעם שנית שלא מדעת הלוה וא"כ הכ"נ י"ל כן ואולי דהם ז"ל מפרשי דהכתיבה הוי ע"י הבעל בעצמו וא"כ הרי תזינן דמתרצה בגט השני ואעפ"כ אמרינן דעשו עדים שליחותן אבל צ"ע דבהדיא איתא כאן כתובו הספא והבו לה וכן מי קאמר להו כתבו ואנחו בכיסייכו אלמא דמיירי דעשאן שלוחים גם על הנתינה וא"כ אפשר דאה"נ לכתוב גם אחר כבר ולגרש ע"י הבעל בעצמו גם לר' יצחק כשר ולא חיישינן משום לשמה. ושוב ראיתי דדברי הרמב"ן והר"ן ברורים בזה דס"ל ז"ל דלא שייך לומר דאינו מתרצה רק בנידון דהתם דכבר נתקיים צוואתו שנמסר השטר להמלוה והלוה המעות ע"י הבט"ח ושפיר י"ל דלכתוב פעם שנית אינו מתרצה אבל הכא הא מיירי דעדיין לא ניתן הגט ליד האשה כלל לא שייך לומר דאינו רוצה לכתוב גם אחר דהא טוב לכתוב גט וליתן ועדיין לא נתנו וע"כ דהטעם או משום דבעינן שליחות בכתיבת הגט או משום דלא הוי לשמה ודו"ק:

דף סו ע"א ברש"י ד"ה כמהניתו ומינה ילפינן וכו'. עי' בפני יהושע דתמה דהלא לקמן דף עב ע"ב מבואר דהכל מדברי רב הונא הוא ונשאר בצ"ע. אכן לענ"ד י"ל דודאי דמה גיטו אע"ג דלא פריש ושו' הוא דברי רב הונא בעצמו אכן דרש"י ז"ל היה קשה דהכתי לא שמעינן מרב הונא רק דגבי שכ"מ לא בעינן דיקנו מיניה אבל אינו ראיה ליוצא בקולר דאפשר דביוצא בקולר לא תקנו דיקנה המקבל בלא קנין ולכן כתב רש"י דמ"מ מדברי רב הונא יש להוכיח כן דכמו דיליף מתנה מגט גבי שכ"מ מינה ילפינן אנן נמי גם לענין יוצא בקולר דמה גיטו וכו' ודו"ק: **ע"ב** ברש"י ד"ה אי נימא ודברים שנאמר לשליח זה אם יכול למוסרן לשליח אחר. נ"ב ולקמן דף ע"א ע"ב פירש"י אינו יכול לעשות שליח על דברים בעלמא וא"כ משמע דאף שליח ראשון אינו יכול לעשות אם השליחות הוא על דברים בעלמא ולכאורה דברי רש"י ז"ל אלו סותרין זא"ז אבל אחר העיון י"ל דהתם כתב רש"י כן לפי הסוגיא דהתם דאפי' באומר אמרו ס"ל לר"י הגט בטל ובאומר אמרו הא נעשה אותם בהדיא שיאמרו לאחרים וע"כ דס"ל דאינו יכול לעשות שליח על דברים מבא"כ הכא דמיירי אליבא דשמואל דס"ל דמודה ר"י באומר אמרו דכשר והרי דיכול לעשות שליח על דברים וע"כ דהא דפסול בשמת באומר לשנים כתבו ותנו ואמרו לסופר וכתב וכו' משום מילי לא מימסרן הייב דמ"מ אין כח במילי לנשות תוכין ונמסרין לשליח אחר ובחידושי הארכתי בזה:

דף נא ע"א גמ' אר"י וכי מה תיקון העולם יש בזה והלא אין קובין . פי' בתוס' ובכתובות (דף ט) איתא אר"י וכי מה תיקון העולם יש בזה והלא אין קובין ופותחין משמע ג"כ כפירוש התוס': **ע"ב** תוס' ד"ה ובסלי כו' וא"ת מ"מ אורייתא מ"מ לאו דעדות מלאו דשבועה. ק"ל דמאי סברא היא זו דבשלמא לעדות שפיר קאמרינן דהוה פסול דהא לאחריני הוא מעיד משא"כ לשבועה ק' וכי משום שהוא חשוד נחייבנו לשלם הא י"ל דלמא אינו מחוייב ואע"ג דבשבועה מן התורה נתחייב לנכסיה זהו דוקא כשאינו רוצה לישבע משא"כ כשהוא רוצה לישבע אלא דאנן הוא דחשדינן ליה דלמא ישבע בשקר שפיר י"ל דלא פטרתו התורה מלישבע משום דלפוטרו בלא כלום לא רצתה התורה דדלמא יפרוש משבועה וישלם וכשישבע דלמא באמת נשבע ומשא"כ גבי עדות דכיון דבלא עדותו היה הבע"ד מחויב לשלם או פטור מלשלם ובעדותו הוא רוצה לחייבו או לפוטרו שפיר קאמרינן דכיון דחשוד על הגזל הוא לכן לא האמינתו התורה להעיד לאחרים בין לחייבו ובין לפוטרו ועבז"ה ועי' בכורות (דף כז) דהחשוד על הדבר נאמן על אחרים ואינו נאמן על של עצמו:

דף נג ע"ב תוס' ד"ה תיובתא אע"ג דמייתי בתר הכי תנאי קאמר תיובתא. נ"ל דאס"ל דלא מייתי תנאי אלא אי שמיה היזק אבל בכ"ז כולהו דלא כחזקי' דהא לר"מ גם בשוגג חייב:

דף נד ע"א רש"י ד"ה אר"א כו' והא הכא איסורא דרבנן הוא דמדאורייתא כו'. נ"ל די"ל לומר דהכא כיון דמשלם חולין טמאים והם נעשים תרומה הוה כמטמא תרומה ועי' ערובין (דף לה) וא"כ הא הוה איסורא דאורייתא דהא כתיב משמרת תרומותי ועי' פסחים (דף טו) ושם (דף לב) ושם (דף לד) ואפשר לייש' ועי' בכורות (דף כב) תוס' ד"ה ובלבד שלא יהא במק"א כבילה כו' ודומה כמטמא תרומה בידים עכ"ה:

דף נה ע"א במשנה ועל המריש הגזול שבנאו כו'. מלשון המשנה משמע דלאו דוקא לגבי הגזלן אלא ה"ה לגבי הלוקח מהגזלן ובברייתא דקתני גזל מריש ובנאו בבירה משמע דוקא גבי' דשייך ביה תקנת השבים ועי' ב"ק (דף נו): שם הרי"ף ז"ל הביא הברייתא גזל מריש ובנאו בש"א מקעקע כל הבירה כולה ובה"א נותן דמיו מפני תקון השבים. ולכאורה צ"ע דל"ל להביאה כיון דככר הביא מתניתין ואפ"ל דמייתי להורות דדוקא היכא דצריך לקעקע כל הבירה כולה אבל באמת אם א"צ אלא לטול מריש זה ולהחזיר אחר במקומו אפשר דגם ב"ה מודים וצ"ע סוכה (דף לא) גבי פעיתא היא דה דלא משמע כן:

דף נח ע"ב גמרא תניא כוותיה דשמואל דשבא"ה כו'. בב"מ (דף כד) קא מבעיא לן אי פליגי רבנן על רשב"א אי לאו וא"כ הא אפשר דגם כאן פליגי רבנן עליה דרשב"א וא"כ הא אפשר דרב כרבנן ס"ל וע"ש בתוס' ד"ה כלי אנפוריא ועי' ב"ק (דף עט): שם תוס' ד"ה כגון כו' וכגון זה דאמר הכי פירוש אפילו כגון זה. בסנהדרין (דף כד) התליפו רש"י ותוס' ז"ל שיטתם מדהכא:

דף סג ע"א גמרא ת"ש הבא לי גיטי ואמתך אמרה התקבל כו'. הר"ן ז"ל הקשה לבעל העיטור ז"ל דכתב דהיכא דאמר השליח התקבל והבעל אמר התקבל והולך קאמר דהא מסוגין לא משמע כן וכ"ל די"ל דס"ל ז"ל דהא דמסיק הגמרא הכי השתא התם קאמרה הולך כמו שאמרה תורה הגמרא גם מתירוץ הראשון דקאמר לא קבלה אהלכה אלא אפילו קבלה אקבלה ג"כ התקבל והולך קאמר: שם גמ' רבי אומר כו'. בשו"ע חה"ע (סי' קמ) העתיק לשון הברייתא אבל אם יאמר אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור וכתב הב"ש ז"ל ונראה דה"ה אם אמר א"א אלא התקבל וזכה לה ע"ש והנה מפירוש רש"י ז"ל לא משמע כן דהוא ז"ל כתב יחזור משום דגלי דעתיה דהולך דקאמר לאו זכה הוא משמע דאם אמר בפירוש זכי אם רצה לחזור לא יחזור וא"ת דהא אמר אי אפשי י"ל דגם לסיפך מאי אתא לאשמועינן והגמרא הא קאמרה אב"א ח"א אתא לאשמועינן אלא ע"כ דהו"א מיהדר קא הדר ביה א"כ הא י"ל גם לדידן דהיכא דקא אמר בפירוש זכה מהדר קא מהדר ביה מגאי דלאמר אי אפשי אחרי שידע שהאשה עושה אותו שליח לקבלה וגם מפשטות הלשון ג"כ משמע דרבי אתא לאשמועינן דהכא מודה לר"כ וע"ש בר"ן ז"ל שגם הוא העתיק כאן פירש"י ז"ל ובמתני' לא כתב כן עכ"ה וגם המחבר לא העתיק רק על הילך כמבואר בגמרא ועבז"ה: **ע"ב** גמ' לא חזרה שליחות אצל הבעל. עי' בר"ן ז"ל שכתב דכ"מ אף לרב דס"ל דאין עושה שליח כו' היכא דשויה איהי מעיקרא שליח לקבלה וא"כ עשאו הבעל שליח להולכה דאי לא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל ש"ד. וצ"ע דהא לעיל קאמרינן התקבל לי גטי ואמתך אמרה כו' ר"כ אומר הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור וא"כ באיזו ענין מיירי הכא דאם אמר הולך הא לא הוה שליח לקבלה כלל ואם אמר הילך הוה שליח לקבלה ולא להולכה ואפ"ל דמיירי דלא ידע הבעל שהוא שליח לקבלה דלעיל מיירי שידע שהוא שליח לקבלה והוא אומר הולך א"כ אינו רוצה שיהא שליח לקבלה משא"כ כשלא ידע ומ"מ צ"ע לעיל גבי התקבל לי גטי ואמתך אמרה הבא לי גטי והוא אומר הילך כמו שאמרה. ואיש עמיתי הגאון האמיתי ר' בצלאל זצ"ל כתב על גליון קונטרס חידושי וז"ל מ"ש כ"ג נ"י לענ"ד י"ל בפשיטות דמסקנא לא בגוונא דאמרה ליה לשליח קבלה התקבל לי גטי וכהך דלקמן (דף סה במשנה שם) במקום פלוני בדוקא והבעל אמר לשליח הזה הוה לי שליח להולכה עד דמטית למקום פלוני ההוא וכהך דלעיל (דף כד) ולקמן (דף סה) ואתי שפיר:

דף סו ע"א רש"י ד"ה כדי כו' אם התמין מן היין כו'. עי' בתוס' ונ"ל דדעת רש"י ז"ל הוא משום דחביתא דחמרא שער הבינוני הוא ד' זוזי וכדאמרינן ב"מ (דף סד) שרי לאינש למימר לחבריה הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא אי תקפה ברשותך וע"ש (דף מ) גבי ר"י ובתוס' משמע שהיו גורסין בדברי רש"י ז"ל אם התמין חבית אחת מן היין ולפי מש"כ לפי גרסתינו ברש"י ז"ל משמע דס"ל דכל ההיזק על ר"א דלא כדעת התוס' ז"ל: שם גמרא וליתום במאי שד הוא כו'. המל"מ ז"ל בהלכות גירושין (פ"ט) רצה להוכיח מכאן דהתם סופר ועד דכשר דהכא ע"כ מוקמי דלא שמעו אלא שנים דהא לשלשה קי"ל דאינו צריך ואעפ"כ הא יכתבו ויתנו. וק"ל דהא כאן קאמרינן בגמרא דקאמר כל השומע קולו וא"כ שפיר משכחת לה שהיו באמת שלשה. אך דהיו רחוקין זמ"ז ואולי אפ"ל דראייתו היא מהא דראו אותו בבואה וס"ל דכולם צריכין לראותו וצ"ע ג"כ מאי דמשני בגמ' דחזי ליה בבואה דבואה. ועי' לקמן (דף סח) שלהו להו בדקו בכרעיה ולא היו בודקין בבואה דיותר קל גם נע"ק דהא התם שלשה היו עמו ועי' פע"פ דמלכה לא איקרי מזיק: **ע"ב** גמרא נעשה כאומר אמרו כו'. בשו"ע אה"ע (סי' קכ) כתב הפר"ח דהא דכתב המ"מ פ"ד מהלכות זכיה ומתנה וז"ל ומהו באומר אמרו לפלוני ופלוני י"א שאף בגט פסול ובכה"ג אם חתמו בעצמם ואין ספק שט"ס הוא ע"ש בפר"ח. ונ"ל דאין כאן ט"ס וכוונת המ"מ דכש"כ באומר אמרו חתומו וחתמו בעצמם וזהו פשוט ומבואר בגיטין (דף סז) דאתם חתומו קיל מאומר אמרו לפלוני וזהו ברור:

דף ע ע"ב גמ' שחט בו שנים או רוב שנים ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו. הרמב"ם ז"ל בהלכות גירושין (פ"ב) העתיק ואפילו נשחטו בו רוב סימנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו והלח"מ ז"ל כתב שם וז"ל אע"ג דבגמרא אמר שנים או רוב שנים לא הוצרך רבינו לכתוב אלא רוב שנים בלבד דרובו ככולו וה"ה לכל השנים וק"ל על דבריו ז"ל דלמה לא כתב הרמב"ם ז"ל באמת שנים והוה ידעינן מכש"כ דרוב שנים ולמה ליה להוסיף תיבת רוב דלא ידעינן שנים אלא מסברא טוב טוב היה לו לכתוב שנים בלבד ולכן נ"ל דלרבינו הוה קשה ליה לשון הגמרא כאן דהא זו וא"ל לומר זו היא והנה בחולין (דף כח) קאמרינן ג"כ ובעולה שנים או רוב שנים וקא מקשינן מכי כו' והבע"א כו' מאי שנים שדומין לשנים פירוש שדומין לשנים אבל שנים לא דרהב"ש ס"ל שם דאין מבדילין לגמרי וכמש"כ התוס' שם דלרהב"ש אסור להבדיל ולכן ס"ל להרמב"ם ז"ל דג"כ הכא דכששחט בו שנים הוא חשיב כמת לגמרי אלא דכשלא שחטינהו לגמרי הוא אפילו רוב שנים כשנים ג"כ כותבין עדיין גט לאשתו וע"כ הוכרח ז"ל להעתיק ואפילו רוב סימני דס"ל דעד כולם נקרא רוב וראיה גדולה לדברי מזה דבפי"ג העתיק אידך מימרא דשמואל שחט בו שנים או רוב שנים וברח מעידין עליו וא"כ הא מוכח דבכאן כוונתו דוקא רוב שנים ודלא כדברי בעל הלח"מ ז"ל ועי' בהרי"ף והרא"ש שלא הביאו כאן מימרא דשמואל ועיין חולין (דף קיט):

דף עא ע"א גמ' מיתיבי כו'. הר"ן ז"ל ד ז בודקין מביא ירושלמי מגאו כתוב בשטר כו' יפה כח עדים שאמרו מת משיאין אשתו מגאו בשטר. כו' צ"ע דהא י"ל דהתוספתא איירי במקום דע"א אינו נאמן גבי אשה כגון במלחמה או בקטטה דהם צריכין אנו דוקא עדים ולא שטר וא"כ הא אין ראיה מהתוספתא דשטר לא מהני במקום דע"א נאמן ואפ"ל דהירושלמי ס"ל לפשוט דע"א לעולם מהימן בעדות אשה ודלא כסוגין בסוף יבמות דסלקא ע"א בקטטה ובמלחמה וביבמה בתיקו ע"ש:

דף עב ע"א במשנה זה גיטך לאח"מ לא אמר כלום. נ"ל די"ל שתי סברות או משום דאין מי שיתן הגט כיון דמת ככר או כיון דמת ככר פקע ליה שאירו וא"כ הא מגרש הוא אשה פנויה ועי' לקמן (דף פג) התם יבם קא אסר לה דאי מבעל הא בריה וקיימה ועי' לעיל (דף יג) תוס' ד"ה לא יתנו ועי' בר"ן ר"פ מ"ש מש"כ מירושלמי הרי זה גיטך לאחר ל' יום ונעשה קורדייקוס: **ע"ב** תוס' ד"ה אר"ה כו' אבל קשה דאמאי הוצרך שמואל לתקן בגט דבכ"מ כו' כיון דבהתם נמי חוזר. ונ"ל דיש ליישב דעת רש"י ז"ל לחומר הקושיא דאפ"ל דהוצרך לתקן בתנאי לאשת כהן דאע"ג דס"ל לר"ם דחוזר מ"מ אפשר דאסורה לכהן וכדקאמרינן לעיל (דף ט) שכ"מ שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד הואיל ויצא עליו שם בן חורין וא"כ הא ה"ה הכא אם הוא כהן אינו יכול להחזירה וכש"כ הוא כיון דגם ריח גט פוסל בכהונה ותדע דהא ב"ש באמת ס"ל לקמן (דף פא) דאפילו כתב לגרש את אשתו ונמלך פסלה מן הכהונה וא"כ כש"כ הכא והא דפליגי עליה ב"ה דאפי' נתן לה גט על תנאי ולא נתקיים לא פסלה מן הכהונה זהו דוקא בתנאי מפורש אבל לא בסתם וטעמא דאזלינן בתר אומדנא ועיין כתובות (דף נז) בתוס' וכן כתבו התוס' לעיל (דף ט) ד"ה אינו חוזר וז"ל ומיהו אם כתב בהדיא מהיום אם ימות אין נראה שיועיל לענין זה יצא עליו שם בן חורין ובזה נ"ל דיש לייש' קושית התוס' ז"ל מב"מ (דף סו) דהא אפ"ל דגם שם כהן היה וע"כ פריך הגמ' פשיטא פטומי מילי בעלמא וא"כ הרי זה כסתמא:

דף עד ע"ב תוס' ד"ה רבה אמר הא לא איצטריך. וא"ת כו' ונ"ל דרש"י ז"ל ככר תרלה בהא דפירש מזלו גרם וס"ל דכל פלוגתא דרבה ור"י הוא בזה דרב יוסף ס"ל דזה הפסיקא של ארבעה הוא פסיקא חדתא ולא שייך כלל לפסיקת כל האריסים וא"כ הא הו"ל כלא התחיל כלל דהוה פסידה דפועלים ורבה ס"ל דהכא שייך מזלו גרם דהא על האריס הוא דהיה מוטל לדלות וכיון דאתא מיטרא ולא הוצרך לזה מזלו הוא דגרים והא דמדמי הגמ' לפלוגתא דרשב"ג ורבנן הוא דהיאך משמע לשון התנאי דאם היה במשמעות לשונו דוקא לדלות וכמו במתניתין א"כ לא היה שייך לומר מזלו גרם ועיין בר"ן ובר"ף:

דף עה ע"א תוס' ד"ה מכלל כו' וא"ת גבי גט פשיטא כו'. ק"ל דלמה לא הקשו יותר בפשיטות על לישנא בתרא דאמר רבא דהוה נתינה אמאי בשלמא אהא דמתקיף לה ר"פ לא מקשה משום דאפ"ל דר"פ לא מקשה אלא על הא דאמר דבעלמא נתינה בע"כ לא הוה נתינה אבל על רבא בלישנא בתרא הוה הקושיא של תוס' בפשיטות ודוחק לומר דהתוס' לא הוו גרסי לישנא בתרא וגם הפוסקים פסקו כלישנא בתרא לחומרא:

דף עו ע"א תוס' ד"ה וסוו כו'. הקשה ה"ר אלחנן כו' לימא דהוו ב' כתובין כו'. ונ"ל די"ל דרוצה לתרץ שם אפילו למאן דס"ל שני כתובין מלמדין וגם ר"י ס"ל לעיל (דף מו) כרהב"ג וכן איתא בנדרים (דף יא) והוא ס"ל דב' כתובין הבאין כאחד מלמדין ואפ"ל דלאו דוקא ב' כתובין קאמרו דהא טובא איכא התם וג' כתובין גם לר"י אין מלמדין כדאיתא קדושין (דף לו) ע"ש: **ע"ב** במשנה אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש. הר"ן ז"ל הקשה דהא כבר תנינו לה לעיל וכ"ל די"ל דאי מהתם הו"א דמשו"ה ס"ל לרבנן דל"ה זמנו של גט מוכיח משום דלא היה יכול לכתוב הזמן אלא של עכשיו משא"כ הכא באם לא באתי עד י"ב חדש הוה מצי למכתב גם הזמן שלאחר י"ב חדש דהא גט מאוחר כשר הוא ועי' (בדף יז) בתוס' ובר"ן ומדכתב זמן של עכשיו בוודאי מעכשיו מכוין גם לרבנן ועי' בב"י בשיטת הרמב"ם ז"ל. עוד הקשה הר"ן ז"ל על הרמב"ם ז"ל דפסק בדיני ממונות כר"י דזמנו של שטר מוכיח עליו וגבי גיטין פסק כחכמים ואפילו לסקל וכ"ל דיש לייש' דבריו דהתם גבי ד"מ דאיכא לפרושי גופא מהיום ופירי לאחר מיתה שפיר ס"ל כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו משא"כ הכא בגט דצריכא דזמן יהא תלוי באם לא באתי הא אפ"ל דהכא לא ס"ל כלל כר"י תדע דהא הכא נתחינן הא דרגא דהיינו דלא הוא גיטא כלל והכי משמע פשטן של דברי הרי"ף ז"ל ודוחק לומר כמש"כ הר"ן ז"ל דהכא

דף עג ע"א בגמ' גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה. נ"ב הנה כבר הערותי לעיל דף ס' גבי שכ"מ שנתן כל נכסיו לעבדו דאמרינן שאינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין וכן כתבו טעם זה הרמב"ם והפוס"ע בח"מ סי' רנ"ז ותמהתי דהא בלא"ה אינו חוזר בעבד מחמת גזירה דיאמרו דיש שחרור לאחר מיתה כמו דגזרינן הכא בגט וקן אמת דלפי דעת התוס' כאן דמיירי במפרש במהיום אם מת מחולי זה ועמד והלך בלא משענת ושב מת מחולי אינו תולי התם שייך הך גזירה לק"מ דלעיל דף ס' לא מיירי בהכי כלל אבל דברי הרמב"ם והטור אין לייש' בזה דהרי הם ז"ל מפרשים הסוגיא כפירש"י דבהתם שכ"מ אם עמד אינו חוזר בגט ואין לתרץ דגבי עבד לא לגזור ויהתיר ליה בת חורין דלזה אינו מועיל הפקעת קדושין דהא ליתא דהא לפי טעם דיצא עליו שם ב"ח נמי קשה דהיאך מתירין אותו לישא בת חורין וע"כ כמו שתי' התוס' לעיל דף ס' ד"ה ואינו דכיון דדעת השכ"מ לשחררו דעתו ביקה ;ובעה שלאי לשחרר ע"ש וזה שייך גם לפי טעם הנ"ל ואולי י"ל דהרמב"ם לשיטתו אזיל דס"ל דאיסור ב"ח לעבד אינו אלא מדרבנן וכמו שמבואר בדבריו ז"ל בפי"ב מהל' איסו"ב הלכה י"א וא"כ אין שייך לגזור משום דלא יאמרו כו' דהוי גזירה לגזירה ודו"ק ושוב אחר התיפוש מצאתי בתורת גיטין כאן שהעיר בזה ותי' ג"כ כמש"כ לעיל דהכא לא שייך סברא דאפקעינהו רבנן וכו' ואף דהשתא נמי צריך לסברא דגמ' ומהר"ר כבר כתוב בחידושי הר"ן דעיקר הטעם הוא משום דאדם יודע דאסור להוציא קול ב"ח על העבדים וגמר ומשחרר ע"ש ולכן לא ידעתי היכן נמצא כן בגמ' דאסור להוציא קול ב"ח על העבדים וצ"ע:

דף עד ע"א בגמ' נותנת לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים. נ"ב לכאורה הדברים מתמיהים דהא ע"כ מיירי שיש כאן יבם דצריכה לקיים התנאי כדי שלא תצטרך לחליצה א"כ היאך יכולה ליתן לאחד מן הקרובים הא היבם קודם לשאר קרובים ובשלמא הא דאמר דנותנת לאביו ניחא דאף דהיבם קודם לאב מ"מ כיון דאם נתנת לאב הרי מקיימת התנאי נמצא דבטל הזיקה למפרע והוו כשאר את דעלמא וקיי"ל דהאב קודם לכל יוצאי ירכו ועוד דהך מאתים זוז אינו אלא ראוי וקיי"ל דאין היבם נוטל בראוי כבמוחזק אבל לשאר הקרובים קשה דהא אח קודם לשאר קרובים ונראה לייש' דר"ל אם היבם הוא קטן ובכה"ג הדין הוא דנותנין לשאר קרובי הקטן עד שיגדל וכן מבואר בחו"מ סי' רפ"ח סעיף ח' דהא דאין מורידין קרוב לנכסי קטן היינו דוקא במקרקעי אבל מעות של קטן ממנים עליהם אפי' קרוב וכתב ע"ז הרמ"א בהג"ה שם דאדרבה דעדיף טפי ליתן לקרוב מאחרים דעלמא ע"ש והוא מדברי הטור בשם הרי"ף ע"ש ולפיכך אמר דנותנת לאחד מן הקרובים דבזה יוצאה ידי נתינה וזה נ"ל נכון בעז"ה. [ובפשוטו י"ל דהיבם מוחל הירושה ואינו רוצה לקבל כדי שתזקק ליבום או נותנת לשאר הקרובים]:

דף עז ע"ב ברש"י ד"ה הרי זו חזקה ותנן נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות וכו'. נ"ב הנה לכאורה דברי רש"י תמוה דהיאך יעלה על הדעת דיועיל נתינת גט ע"י קנין אגב הא בעינן ונתן בידה או ברשותה ועוד תמה הר"ן דלמה לא פירש באמת מתורת חצר דהא הקנה לה מקום נתינת הגט וכדמסיק משום דגיטה וחצירה באין כאחד ונ"ל לייש' דודאי גם רש"י ז"ל מודה דעיקר הגירושין היה ע"י קנין חצר אך דרש"י ז"ל סובר דבעינן שיהיה האשה קונה הגט והכא כיון שהגט כבר היה מונח שם קודם שקנתה החצר אינו קונה מתורת חצר וכמו שכ' הש"ך בחו"מ סי' ר"ב ולפיכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש דהקנה את הגט ג"כ בקנין אגב ונכסים כאחד טובים ומה דאמר רבא לעיל דף ס"א כתב לה גט ונתנו בחצירו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתהו ומתגרשת בו י"ל דמיירי נמי דמקנה לה הגט נמי אגב החצר ודו"ק [ומה שהוכיח בהפלאה בכתובות דף פ"ו דגט לא בעי קנין מהא דמהני בע"כ יש לדחות ולומר דדווקא טובה לקנין לא בעי ודו"ק ובחידושי האריכתי בזה בעז"ה]:

דף עח ע"א במשנה אמר לה כנסי שט"ח זה וכו' אינו גט. נ"ב דע דבטעמא דמתני' איכא ד' שיטות דעת הראב"ד ז"ל והובא בדברי הבעהמ"א כאן משום ביטול הגט נגעו בה והבעהמ"א ז"ל השיג עליו דא"כ לרב ששת דאמר לעיל דאינו חוזר ומגרש בו היאך מהני כשחוזר ואומר לה הא גיטך ופי' הוא ז"ל דהטעם דאינו גט משום דצריך ליתן לה בתורת גירושין וכ"ה בספרי וכן כתב הרמב"ם ז"ל בריש הלכות גירושין בהלכה ט' דטעמא משו"ה הוא ושיטת הרשב"א ז"ל והובא בב"י בסי' קל"ח דלעולם משום ביטול הגט הוא אך דאינו ביטול הגט גמור דמבטל לגט עצמו רק דמבטל שאינו נותן לה עכשיו בתורת גט רק לשם שחוק בעלמא ומיהו דעתו לגרש בו בפעם אחרת ולהכי מהני כשחוזר ואומר לה הא גיטך ונראה דלזה כוון גם הראב"ד ז"ל וכן משמע מלשונו ז"ל שהובא בבעהמ"א ולפי זה יסתלק תמיהת הבעהמ"א עליו. ושיט' רביעית יש לרבינו הטור ז"ל בסי' קל"ח דבעינן שיהיה האשה יודעת דנתן לה לשם גירושין דאל"כ הוי כמשלחה ותוזרת דאינו גט והוא ע"ד שכתבו התוס' כאן בד"ה אינו גט וכ"כ הב"ח שם לדעתו ז"ל: שם בגמ' לא צריכא דערק לה תרגיה ושלפתיה. נ"ב מכאן מוכח דמהא דכתיב ונתן בידה שמעינן מיניה תרתי חדא דהוא יהיה הנותן דאפילו נפלתו מידו אינו כלום דבעינן ונתן ולא שתפול ועוד דאפילו אם הוא מסייע בנתינה כגון דקירב הגט אצלה והניח על גבי קרקע ונטלה מע"ג קרקע נמי לאו כלום הוא וזהו דקמ"ל רבא דטלי גיטיך מעל גבי קרקע לא אמר כלום ור"ל דאפילו קירב הגט אצלה וסייע בנתינה נמי אינו מועיל דבעינן ונתן בידה ממש ואין להקשות דמאי תידושא הא משנה ערוכה שנינו לעיל בסופ"ב דתש"ו פסולין להביא את הגט משום דלאו בני שליחות נינהו ומי לא עסקינן דהבעל בעצמו הוליך את הגט רק דעלם הנתינה הי' ע"י הקטן ואעפ"כ פסול וע"כ דטלי גיטך מע"ג קרקע אינו גט דאל"ה מה בכך דאינן בני שליחות מ"מ לא גרע מאם קבלה מע"ג קרקע דהא ליתא דמ"מ האמירה דנותן לה בתורת גט צריך שיאמר הבעל או שלוחו והכא הא אומר הקטן דהא גיטך שאלו ליך בעליך וזה אינו כלום אבל אם הבעל בעצמו היה עומד אצל הנתינה ואמר דהרי זה גיטך לא שמעינן ממתני' דפסול אבל לבתר דאמר רבא דטלי גיטך מע"ג קרקע לאו כלום הוא שמעינן דגם אם האמירה היה ע"י הבעל בעצמו ג"כ פסול דכיון דקטן לאו בר שליחות הוא הוי כאומר טלי גיטך מע"ג קרקע ובזה נסתלק מה שפלפל בזה הגאון בעל אבני מלואים בסי' קל"ח סעיף ב' ותמה שם לדעת הפוסקים דבקירב לה הגט כשר לא משכחת לעולם דין טלי גיטך מע"ג קרקע והוכיח מזה דבעינן דיאמר לה הרי זה גיטך בשעה שקירב ע"ש ולכן לפי' מש"כ לק"מ ודו"ק היטב: שם במשנה קרוב למלוה זכה המלוה. נ"ב בגי' שבמשניות הגי' זכה הלוה וכ"ה בנוסח המשנה שהביא הש"ס לקמן ע"ב להקשות על ר"י וכ"ה ברי"ף ועי' בתוס' ראשון לציון. ונראה דב' הגירסות תליא בחילוף הפירושים דלפי' הרע"ב ושאר מפרשים דמיירי בנאבד דקרוב למלוה כבר עומד באחריות המלוה ופטור הלוה לשלם וא"כ אינו זכות למלוה רק ללוה ולכן גרס זכה הלוה אכן גי' דידן נראה דהוא לפי פי' המרדכי דמיירי דהמעות הם עדיין בעין אך דהלוה רוצה לחזור בו מהפרעון כעת ודעתו לשלם לאחר זמן כגון שהוא עדיין תוך זמנו ואמרינן דכבר זכה בו המלוה ואינו יכול לחזור בו ולפי פי' זה ע"כ צריך לגרוס דזכה בו המלוה ופשוט הוא:

דף עט ע"ב במשנה היתה בת ישראל נפסלת מן הכהונה. נ"ב עי' במהרש"ל ומהרש"א ז"ל שתמהו לדעת התוס' דמן התורה גט גמור הוא א"כ בלא"ה פסולה מן הכהונה מן התורה מטעם גרושה ואף דלא נשאת לאחר בגט זה וע"ש מה שדחקו בזה אמנם לענ"ד נראה לייש' בפשיטות דמשכחת לה בחלל שנולד מכהן שנשא אשה שנתגרשה בגירושין כאלו ומתה בעלה א"כ דאותו החלל פשוט דמותר לישא אשה שנתגרשה בגירושין כאלו ומת בעלה את"כ בממ"נ דמן התורה חלל גמור הוא ומותר לישא גרושה ומדרבנן דלאו גט הוא ואינו חלל א"כ גם האשה אינה גרושה מדרבנן דמדרבנן לא הוי גט וקמ"ל מתני' דמ"מ בנשאת לאחר אז נפסלה גם לכהונה גם לחלל הזה משום זונה דרבנן עשאוה כזונה מטעם קנס ודו"ק:

דף פז ע"א בגמ' ותיפוק לי דהוה ליה נכתב ביום ונחתם בלילה. נ"ב עי' בספר תורת גיטין להגאון בעל נתיבות המשפט זצ"ל שתמה דהא הכא מוכח בתוך הגט דהוא מוקדם דהא הזמן שנחתם אח"כ ובכה"ג ליכא פסול מוקדם כלל וכמו שמבואר בתו"מ סי' מ"ג בסעיף י' וכן תמה הגאון מוהרע"א ז"ל בגליון המשניות כאן ונשאר בתימה ולענ"ד י"ל דעיקר קושיית הגמ' הוא דצריך לחוש לשמא פייס דאפי' לר"ש דמכשיר בנכתב ביום ונחתם בלילה מ"מ אינו מכשיר רק לאלתר אבל לאחר י' ימים לא דשמא פייס וכדאיתא לעיל י"ח ואף דר' יוחנן בעצמו ס"ל שם דלא חיישינן לשמא פייס י"ל דלא אמר כן רק לר"ש מדלא חילק אבל לרבנן מודה ובזה יתיישב גם קושית התוס' שם ד"ה חיישינן ודו"ק: **ע"ב** במשנה איש פלוני עד כשר. נ"ב לכאורה צריך להבין הטעם מה דבכל הש"ס ושטרי כתובות כתוב למטה בחתימת העדים נאום פלוני בן פלוני ואכן בגיטי נשים אין חותמין העדים בלשון נאום רק פלוני בן פלוני עד וכ"ל דהיינו טעמא דבכל השטרות כל נוסח השטר הוא לשון העדים דמעידים לוה מפלוני מנה או בשטרי כתובות מעידים דפלוני בן פלוני אמר להדא איתתא פלונית בת פלוני ולכן חותמים למטה בלשון נאום כלומר דכל לשון השטר שכתוב למעלה הוא דברי העדים פלוני בן פלוני אבל בגיטי נשים דקיי"ל כר"א דעדי מסירה כרתי הך וכתב דקרא קאי על הבעל או שלוחו הכותב בשמו ולפיכך נכתב כל דברי הגט בלשון הבעל המדבר בעדו דהנא פלוני בן פלוני שבקית ופטרית אנת אנתתי פלונית בת פלוני וזהו עיקר ספר כריתות הכתוב בתורה שיהא הבעל כותב בספר לשון כריתות שפוטר אשתו ממנו ומתירה לכל אדם אבל מה שחותמין העדים למטה אינו רק מתקנת ר"ג שתיקן שיהא העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם ולכן אינם יכולים לכתוב בלשון נאום דיהא משמע דכל דברי הגט למעלה הם דברי העדים ובאמת הם דברי הבעל רק שחותמים למטה בלשון עד כלומר דהן מעידים בדבר זה שכך כתב הבעל לאשתו וכ"ל ברור להלכה דאם נכתב בחתימת העדים נאום פלוני בן פלוני עד הגט פסול דמשמע דהעדים הם שכתבו דברי הגט וזה אינו כלום דהבעל בעצמו צריך שיכתוב כן נראה לענ"ד:

דף פח ע"א במשנה גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם. נ"ב מה שנתקן לכתוב נוסח זה בלה"ק ולא בלשון ארמי כשאר נוסח הגט נ"ל ע"פ דברי הפנ"י כאן שכתב דתקנו לשון זה כדי שיהיה גם זנות בכלל ההיתר דמלשון להתנסבא דכתוב בגט מתחילה משמע דאינו מתיר אותה אלא לנשואין וא"כ היה שיור אצל זנות ולכן תקנו לכתוב בגט גם הרי את מותרת וכו' כדי שיהיה גם זנות בכלל כ"כ הפנ"י וא"כ י"ל דאי הוי כתיב בלשון תרגום שמבינים גם המון יבוא הדבר לידי מכשול שיסברו דמותר לזנות ח"ו ובאמת הכוונה דמתיר אותה שלא יהיה בזה איסור א"א ולכן תקנו בלה"ק בלשון שאין מבינים המון העם ודו"ק:

ע"ב בגמ' א"ל והא אנן הדיוטות אנן וכו'. נ"ב הדברים מתמיהין לכאורה דמה בכך דהוא הדיוט דהא אפי' בגט שהיו מעשין אינו גט עד שיאמר רוצה אני כדאיתא בב"ב דף מ"ח ע"א ומטעם דודאי גמר בלבו לגרש בלב שלם משום דמצוה לשמוע דברי חכמים דאל"ה הא קיי"ל דתלוהו ויהיב לא הוי מתנה וא"כ מה בכך דאנן הדיוטות אנן מ"מ בודאי גירש בלב שלם משום דמצוה לשמוע דברי חכמים דאטו חכם דלאו סמוך לא מקרי חכם ועוד דאטו כו"ע דינא גמירי דצריך לזה ב"ד סמוכין. ואולי דאינו מקשה דיהא הגט פסול אלא מקשה על עיקר העישוי דכיון דאינו סמוך אסור לעשות כן לכתחילה. ועוד י"ל דכיון דאסור לעשות כן הוי כגט מעושה שלא כדין והגט בטל באמת ואף דאמר רוצה אני דהא הדבר פשוט בגט מעושה שלא כדין ואף דהבעל לא ידע שהוא שלא כדין וסבור שהיה כדין ואומר רוצה אני מ"מ הגט בטל מטעם דאילו היה יודע שכפוהו שלא כדין לא היה מתרצה וה"נ דכוותיה דאילו היה יודע שאין בכותם לכפות לא הוי מתרצה ומיהו לא דמי להתם כלל די"ל דהכא שאני דמ"מ איכא בזה משום מצוה לשמוע דברי חכמים דהא מ"מ הם מצווים לנו כפי הדין שכתוב בתורה דהא באמת הוא מחוייב לגרש ודו"ק ולכן מחוורתא כתי' הראשון שכתבתי. ובזה ניחא נמי מה שיש לתמוה לכאורה לשיטת הפוסקים ז"ל דסברא דשליחותייהו קעבדינן אינו אלא סברא דרבנן ומה"ת אין לנו ב"ד הדיינה כלל וכמו שכתוב בבאה"ט בחו"מ סי' א' בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל וא"כ מאי מתרץ דשליחותייהו קעבדינן ואין לומר דהש"ס סמך על סברא דכל המקדש ע"ד דרבנן מקדש דאל"כ הו"ל להגמ' להזכיר זה הכא כמו דמקשה בכ"ד אכן להנ"ל ניחא דאינו מקשה רק דהיכא היה רשאי רב יוסף לעשות כן לכתחילה ושוב עיינתי שם בבאה"ט וראיתי שכ' באמת דגבי גט אינו מועיל רק מגד דכל המקדש וכו' ודבריהם צריכין אגלי תלמוד:

דף פט ע"ב בגמ' אבל מגרש שני ועשה ראשון לא מ"ט אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין. נ"ב מכאן מוכח להדיא דמחזיר גרושתו אסור אפי' אם לבסוף היה מן האירוסין [ונראה דאף לר"י בן כיפר ביבמות דף י"א ע"ב דמחזיר גרושתו מן האירוסין מותרת היינו אם לשני היתה מן האירוסין משום דכתיב אחרי אשר הוטמאה אבל אם לראשון היה מן האירוסין ולשני מן הנשואין מודה דאסור ושגר בלאו דהא לגבי ראשון ליכא

הולך בשיטת רב נחמן גאון או דכוונתו מספק עש"ס : שם תוס' דהא כו' וא"ת נאלתר כו' . נ"ע על התוס' דלא מייתי מירושלמי דשם איתא הטעם דשמא יחיה . והנה בעקהע"ד ז"ל הקשה שם א"כ דכל נשים שמת בעליהן ניחוש שמא יחיה ולכאורה באמת אינו מובן אך נ"ל די"ל דלק"מ דבשלמא כל הנשים הא התורה כתבה דמיתת הבעל מתרת וא"כ אף אם יחי' בכ"ז לא ההסר משא"כ כאן שהבעל גירש אותה על תנאי אם לא יבא עד י"ב חדש ובמילא אם יבא יתבטל הגט ולא נשארת רק אלמנה ואם יש לה יבם הא תהיה זקוקה לו ועי' יבמות בסוף פלוגתא דר"מ וחכמים אם חיישינן למעשה נסים ועי' עירובין (דף מג) גבי הריני נזיר ביום שבן דוד בא :

דף עז ע"א גמ' לעולם אימא לך כו' . נ"ע דא"כ היכי קאמרינן לעיל (דף עב) לא ר"י סבר לה כרבי מדקאמר בזה גם למעוטי דרבי הא איכא למימר דלמא לעולם ס"ל כרבי ובזה גם רק למעוטי ריבא דהם לא באתי עד י"ב חדש כתבו תנו וכתב תוך י"ב חדש דפסול :

דף עח ע"א גמ' וליתני הי מינייהו קדים וג"ת כו' אלא א"ר"כ כו' . ק"ל דהא הוה מצי לאוקומה כגון שעמד אחד מקודם וא"כ באו האיש והאשה וא"כ הלך האחר דנמצאו דהאיש והאשה שניהם קונין בד"א ואפ"ל דבאמת לענין גט עמידת הראשון אינו מעלה ומוריד כלל דהא קנין ד"א אינו אלא דלא ליתו לאינצויי כדאיתא (ב"מ דף י) וא"כ הא אין לנוס אדם כלל לגבי גט והוה כמאן דליתא אבל אכתי נ"ע דמצי לאוקומי כגון שהיו עומדים ברשות אחר או ברשותו של בעל ובשעת עמידתם הפקיר רשותו וא"כ הא בא קנין שניהם ג"כ כאחד ומזה ע"כ ראיה לשיטת הפוסקים דגבי גט ברה"ר ממש ג"כ קני ד"א משא"כ בממון :

דף פא ע"א במשנה כתב לגרש את אשתו ונמלך בש"א פסלה מן הכהונה . עי' ריש יומא דאמרי' דכותב להם גיטין על תנאי וצ"ל דמודינן הוא : שם תוס' ד"ה דורות כו' א"נ לאו דבר אחד ממש קאמר . נ"ע דא"כ מאי קאמר התם ודלמא לא היא ע"כ ל"ק ר' דוסא התם אלא בתרומה ע"ש כיון דגם ביו"ה לא קאמר דבר אחד ממש אלא דמיקל כמו ר' דוסא אבל לא ס"ל כוותיה ועי' סוכה (דף ז) וב"ב (דף עח) :

דף פב ע"א תוס' ד"ה לא והכלים כו' . וכ"פ הרב אלחנן דנראה לפוסלו . הר"ן ז"ל כתב דהוא נמאן דס"ל דהמבטל גט אינו יכול לחזור ולגרש בו . וצ"ע דהא עיקרא דהתם הוא משום דלא אתי דיבור ומבטל מעשה עי' לעיל ר"פ השולח בתוס' ד"ה התם ובקדושין ר"פ האומר משא"כ הכא כיון דהתם השליש דפסול א"כ נתבטל הגט ממעשה והילך יחזור ויגרש בו וגם אם ירצה להחזיק עד השליש ג"כ הא לא יוכשר מדה דהא הוה מחוסר קציצה וגם כיון שנפסל שוב איך יחזור ויוכשר :

דף פו ע"א תוס' ד"ה מן עלולי כו' כמו הרורי דפשיטא כו' . עי' ב"ב (דף מד) רב זביד אמר אפילו נמצאת אינו שלו אינו חוזר עליו דא"ל נהכי זביני לך שלא באחריות וא"כ לכאורה גם כאן כן בנמצא מבוהרר דלא היה חוזר וע"כ צריך לכותבו ואפ"ל דר"ז מיירי דוקא במפרש שלא באחריות ועי' בכ"י : ע"ב גמרא והביאו שבקיאין בדבר הלכה כו' . עי' ביצה (דף כד) גבי נפל חברין ברברבתא וכפירש"י שם דרבה בר רב הונא לא היה חבירו של רב חסדא עש"ה : סליק

מיעוטא ודו"ק] ושוב ראיתי בספרי בפ' כי תצא דאיתא להדיא שם אחרי אשר הוטמאה אין לי אלא מן הנשואים לנשואים מן האירוסין לנשואים ומן הנשואים לאירוסין לאירוסין מן האירוסין מנין ת"ל לא יוכל בעלה הראשון וגו' לשוב לקחתה הראשון לקחתה אשר שלחה לקחתה לשוב לקחתה ע"כ ובהגהת הגר"א ז"ל שם בספרי וג"ל פירושו דקרא דתבוע לקחתה דהיינו קידושין שדינן אכולהו דאפי' היה הכל ע"י קידושין לבד בראשון ובשני ג"כ אסור ועובר בלאו ואמנם מה דמשמע מספרי דגם בקידש לבד ולא בעל ג"כ לוקה משום דכתיב לשוב לקחתה נ"ע דהא בקידושין ע"א אמרינן בהדיא להיפך דמודה אביי במחזיר גרושתו בקידש ולא בעל שאינו לוקה לקחתה להיות לו לאשה אמר רחמנא ע"ש ונע"ג :

דף צ ע"א בתוס' ד"ה מה . בירושלמי פריך וכו' . נ"ב הנה שמעתי מקשים דאמאי לא עמד הירושלמי דמאי אינטריך קרא למיסרא גרושה לכהן דהא בלא"ה אסורה משום זונה דהא אשה שזנתה תחת בעלה אסורה לכהן משום זונה והנה ע"פ פשוט אין כאן אפילו ריח קושיא דגבי כהן י"ל דהתורה הוצרכה לאסור בעבר וגירש דהא אמרינן לקמן בסוגיא דהאף לב"ש אי עבד עבד אבל על קרא דלא יוכל בעלה הראשון שפיר מקשה הירושל' דהא לב"ש מיירי הך קרא דגירש הראשון מחמת ערוה ממש ומיהו בלא"ה יש ליישב גבי גרושה לכהן דהוצרך קרא לש"מ שמגרש על תנאי כדי שלא תזקק ליבום [וזה מותר אפי' לב"ש דהא אם יעמוד מחליו תחזור אליו] וא"כ מת קמ"ל קרא דאסורה לכהן משום גרושה אבל במחזיר גרושתו דתי ועומד לפניו וא"א לאוקמי בכה"ג שפיר מקשה הירושלמי ודו"ק :

ברא"ש פ"א סי' ב וא"כ למה הוצרכו משום עיגונא וכו' היכא שיקיים השליח כתב שליחות יקיים חתימת הגט . נ"ב לכאורה לא הוי צריך לזה דאי הוי בעי קיום על השליחות לא היה צריך לומר בפני נכתב וכמו שכתב רבינו בעצמו לקמן ברפ"ב סי' ב' דאפילו איכא עד אחד שמעיד על השליחות שוב אין צריך לומר משום דנוה אלו יאמרו דבפנינו גירשה מי לא מהימני והוא מדברי התוס' שם דף עג ד"ה אבל ואמנם אחר העיון בזה ניחא ד"ל לא מהני זה רק בעדות בע"פ אבל כאן דאינו אלא עדות בכתב לא מהני דאילו היו מעידים בכתב דפלונית נתגרשה ג"כ לא מהימני דמפיהם ולא מפי כתבם והא דמשיאין אשה על עדות שבכתב אם הוא כתב [?] שאני התם דלא בעי עדות כלל דהא האשה עצמה נאמנת לומר שמת בעלה משום דהאשה עצמה דייקה ומנסבא אבל בעלמא לא ודו"ק :

פ"ב סי' טז והאי דקאמר צריכי למקרייה קודם נתינה קאמר וכו' . נ"ב אכן בסמ"ק במצוה קפ"ד כתוב וז"ל אמר אביי השנים שנותנין גט לפניהם צריכין לקרות שני פעמים ופירש"י שני פעמים אחת קודם הנתינה ואחת לאחר הנתינה וכו' וזה דבר תימה דבגמרא ליתא כלל דצריכין למקרייה ב' פעמים רק דצריכין למקרייה סתם רק דהתוס' כתבו דר"י היה רגיל לקרות קודם הנתינה ואחר הנתינה משום חששא דשמא עיילוה לבי ידי ותלפים אינו מד' הגמרא וברמב"ם לא הוזכר כלל הדין דצריך לקרות אחר הנתינה . ושוב מצאתי בהלכות גיטין שהעתיק שם לד' הסמ"ק ככתבו וכלשונו ומצאתי שכתב בלשון הזה אמר אמימר השנים שנותנין גט בפניהם צריכין לקרותו ופי' ר"י פעם אחת קודם הנתינה ואחת לאחר הנתינה עכ"ל וא"כ פשוט דכן היה הגי' לפניו בדברי הסמ"ק ומה שכתוב בתוך דברי אביי שני פעמים טס"ה . וגם מש"כ ב"ד הסמ"ק אמר אביי הנה הגי' שלפנינו בגמרא אמר רבינא אמר לי אמימר וכו' : סליק

יפה עינים על מסכת גיטין

הגהות וחדושים מאת הג"מ אריה ליב יעלין אבד"ק בילסק (בעהמ"ס מצפה אריה וכו') .

דף ב ע"א מכפר לודים ללוד ביצה ה. איתא לוד מן המערב מהלך יום א' מירושלים ובתו' ב"מ כח. ד"ה ע"ו יום כתבו דמן המערב לירושלים הוי ל"ט יום וקשה מכאן דהא גם לוד היא תחום א"י נגד מערב ואין משם לירושלים אלא יום א' כבביצה שם גם קשה לפי האמור כאן דלוד היא תחום א"י מצד מערב א"כ לפמ"ש בביצה דירדן מן המזרח מהלך יום א' ולוד מן המערב אין א"י מחזיק בארכו כ"א מהלך שני ימים וע"כ לומר דתרי לוד הוו אפס דקשיה לפ"ז דברי התוס' מגילה ד. יבי לוד ואונו מעירות המוקפות חומה מימות יב"נ דמקשה הא יהושע בנינהו אלפעל בנינהו ולא משני תרי לוד הוו ומשמעות התוס' דמאונו דמקשה שם היה יתכן ליישב תרי אונו הוי רק משום לוד קשה ליה משמע דל"ל תרי לוד הוו ועי' ט"א שם מה שהשיג על התוס' מטעם אחר . ויש לכוין דברי התוס' דעיקר הקושיא היא מאונו אחרי דלוד ע"כ היו כפולות אין לומר בתרווייהו כפולות ובערכין משום דלא הוזכר שם לוד לא פריך מאונו : תוס' ד"ה ואשקלון ואור"ת דעולי בבל לא כבשוה. עי' ירושלמי שביעית פ"ו ה"א דמדייק דאשקלון כחוץ מדתניא בתוספתא פ"ד שם גיניא דאשקלון ש"מ דאשקלון כחוץ ושם וביבמות פ"ז ה"ג ר' ור' ישמעאל ובן הקפר נמנו על אויר אשקלון וטהרוהו משום הון לארץ ואחר כך פטרוה ממעשרות משמע שם דמספק להו בזה : שם בספרי פ' והיה עקב . וכ"ה בירו' שביעית פ"ו ה"א ובתוספתא פ"ד : שם כדמוכח בירושלמי . כאן ה"ב ובשביעית שם מבואר שם עכו יש בה א"י ויש בה חו"ל ושם וכאן מבואר דכיפי דעכו הם הגבול וכמ"ש ג"כ בשביעית פ"ד ה"ז מנשק כיפי דעכו עד כה היא ארעא דישראל ועי' ירו' חלה פ"ד ה"ה ובפ"מ שם : שם דאמר בירו' . כאן ה"ב ועי' לקמן פ"ז ה"ז דגם למ"ד עכו כא"י לא לכל מילי הוא ע"ש : תוס' ד"ה ואם עמ"ש לק' ס.: ע"ב לפי שאין בקיאין לשמה . בירו' ה"א ע"ש ריב"ל לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין ומשמעות בירו' דלא על לשמה לחוד מספקינן כ"א גם על שאר דקדוקים וכן מוכח ממש"ש בירו' בפני נכתב ביום ובפני נחתם ביום בפני כו' לשמה וער"ן להרי"ף ובחידושיו שהוכיח מהירו' דבעינן לשייליה וכן שואלים אותו שאר פסולין שבגט והוא כפרש"י ועש"ק ד"ה שני' ומה"פ ד"ה המביא ובענ"ד מה שהפסו בכוונת הירו' לכל פסולי גיטין ליתא דא"כ מה מקשה בירו' ותו לומר שמא חתמו בעדים פסולין הא י"ל גם ע"ז שיילינן וע"כ לומר דגם להירו' ל"ת כ"א לשני הדברים האלו ועליהן י"ל דהו"ל בכלל בפני נכתב כו' סתם וכמ"ש הר"ן גבי לשמה והא דלא חשש הבבלי למוקדם י"ל דהבבלי לשיטתו דטעם זמן בגט משום שמא יחפה ע"כ יש תקנה למוקדם ע"י שליח להכשירו משום דאית ליה קלא ותצטרך להביא עדים שנמסר לידה טרם שזינתה אבל הירו' לשיטתו משום פירות ל"מ שליח כמ"ש באבני מלואים שם באה"ע סי' קכ"ז ולזאת בעי בירו' שיהיה נכתב ביום ונחתם ביום גם ע"י שליח וע"פ דרך הירו' מיושב מאי דמקשה הגמ' לק' ג. מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה ותתימה לשמה דלהירו' האמירה בפני נכתב הוא בשביל הזמן שנעשו כאחד הכתיבה וההתימה וממילא בכלל ג"כ דהיו לשמה ולא משום דבעו תרווייהו לשמה ולהנו"י דרך אחרת ע"ש : לפי שאין עדים מצויין לקיימו . ה"נ דעת ר' יוחנן בירו' ה"א ועי' מה"פ ד"ה א"ר יוחנן : דאתיות בי תרי . עי' ירו' ה"א דאיתא שם פלוגתא ר' בא בשם רב ר"ז בשם אבא בר הנה א"ל שיאמרו ור' יוסי בן יוסי בשם ר' יוחנן צריך והנה למ"ש הפ"מ במה"פ ד"ה ר' יוחנן דאיהו ס"ל טעם בפ"נ ובפ"נ הוא משום אין עדים מצויין לקיימו ומ"מ ס"ל לר' יוחנן דגם שנים שהביאו צריך והוא נגד סברת הבבלי כאן ובדף ס' וט"ו ע"ב ועמ"ש לק' ג. ועש"ק ומה"פ ד"ה ר' יוסי : ר"מ דחייש למעוטא . בירו' דמאי פ"ב ה"א ר' אלעזר חייש למעוטא :

דף ג ע"א משום עגונא אקילו בה רבנן . בירו' פ"א הוא ע"ש ר' יוחנן : עדים החתומים . ירו' שביעית פ"י ה"ג כתובות פ"ב ה"ג גיטין פ"ד ה"ב וסוף ב"ב : האי קולא חומרא היא . בירו' ריש ה"א מקשה ג"כ כה"ג אבל בשינוי דשם אמר דחומרא היא שאם לא אמר בפני נכתב אף אם אין מתירה להנשא משמע דהחומר הוא מה שהצריכו כלל לומר בפ"נ ועי' פ"מ : ח"א בפני שנים . לק' ה' ע"ב הסתיים דר' יוחנן הוא דאמר בפני שנים וכ"כ בירו' ה"א בדברי ר' יוחנן בפני שנים : ע"ב רא"א אע"פ שאין עליו עדים . עי' ירו' כאן ה"ד פ"ב ה"ב ופ"ד פ"ט ה"ד ב"ב פ"י ה"י :

דף ד ע"א ר' יהודה היא . עי' ירו' פ"ב ה"א דמוקי ג"כ כר"י לק' כו. מתני' דרפ"ב : דסתם מתני' ר"מ . ירו' יבמות פ"ד הי"א : והמוליך . ה"נ בירו' ה"א מקשה מזה להאי טעמא משום דאין בקיאין לשמה הא בני א"י בקיאין הן ומשני שלא תחלוק : ע"ב גזרה מוליך אטו מביא . ירו' שם כנ"ל . ממדינה למדינה בא"י . לפי הירו' בה"א פליגי בזה ר"א ורבנן במתני' א"כ ס"ל דהא דתני במתני' ממדינה למדינה כמה"י דאתי לאפוקי גם ממדינה למדינה בא"י ורק ר"א ס"ל דממדינה למדינה בא"י צריך לומר בפ"נ ולפ"ז כפר לודים היא ג"כ מא"י ועש"ק ד"ה מתיב : מתקיים בחותמיו . בירושלמי ה"ג כה"ג ומוכיח שם מזה דבמקום עדי קיום ל"מ חו ערעור :

דף ה ע"א חוץ מחרש . ירו' ספ"ו מדמאי אין שליחות לחרש ועי' תרומות פ"א ה"א : ומלתא דלא שכיחא ל"ג . ה"נ בירו' דמאי פ"ה ה"ב דבר שאינו מצוי לא גזרו : הוא עצמו שהביא גיטו . ירו' ה"א א"נ בפני שנים היינו לומר בפ"נ אבל עדי מסירה צריך : שנים שהביאו גט ממה"י . בירו' ה"א פלוגתא ור' יוחנן ס"ל צריך ועמש"ל ב: : לאחר שלמהו . עי' ירו' ה"א : האשה עצמה . ירו' פ"ב ה"ז ופ"ו ה"א : ע"ב בפלוגתא דר"י וריב"ל . בירו' ר"פ ריב"ל אמר לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין ור"י ס"ל לפי שאין עדים מצוין לקיימו כ"ה לפי הפ"מ ובפנ"א נדחק לפרש שם דגם ר"י ס"ל לפי שאין בקיאין ויתיישב יותר מ"ש ר' מנא א"כ שם ע"ש : וא"ל לא צריכא . ה"נ בירו' ה"א עובדא כזו ומטעם דהשתא בקיאין הן : בפני שנים . ה"נ בירו' לר' יוחנן : שליח נעשה עד . בירו' פ"ב דקדושין ה"א פלוגתא דב"ש וב"ה ועי' ירו' ר"פ השולח ואין השליח משום השנים ועי' רא"ש שם דהיינו שלא יהיה נחשב לא' מעדי מסירה והטור סי' קמ"א פי' שאינו חשוב כשנים אבל לא' מהשנים נחשב והרשב"א פי' דמיירי בירו' בחו"ל שצ"ל בפ"נ וצריך שלשה שהשליח נחשב לשלשה ולא נחשב עוד מהשנים : ואין עד נעשה דיין . עי' ירושלמי פ"ג ה"א סוטה פ"ט ה"א סנהדרין פ"א ה"ב ומ"ש בר"ב כה: : ישלנו הימנה . בירו' ה"א הוא ע"ש ר' יוחנן וקאמר עלה דהוא כרשב"א גבי הא גיטך כלק' עט: ודר' יוחנן הוה רבותא דאפי' בלא בפ"נ דמה"ת הוי גט והו"ל נתגרשה מ"מ מועיל נטילתו ונתינתו לה א"כ משום דבעי להחזיקה גרושה בפני שנים וכ"ז שלא בפ"נ לא הו"ל גרושה ממש ונ"ע דהכא ברייתא היא ומאי קמ"ל ר' יוחנן התם : ר"מ לטעמיה . עי' ירו' פ"ח ה"ה פ"ט ה"ג :

דף ו ע"א אפילו נכנס ויוצא . כ"ה בירו' פ"ב ה"א : רב אמר כא"י . בירושלמי כאן ה"ב אמר רב עשינו עצמינו כבבל לא"י לגיטין ושמואל פליג עליה ואמר אפי' משכונה לשכונה צריך : אר"ח עשינו עצמינו . בירו' שם ע"ש רב כנ"ל . ועבו כלפון . ה"נ מקשה בירו' שם : ואפילו ר"מ לא קאמר . שם : רב מצריך משכונה . בירו' שם ע"ש שמואל : ע"ב מכפר סיסאי . בירו' ה"ב עובדא זו ושם כפר סמיי : הואיל ויצא בהיתר . שם : שלש אין כותבין . בירושלמי מגילה פ"א ה"ב מסיק דכותבין ולהפ"מ שם דוקא בשינוי לי המקרא ע"ש : אלו ואלו דברי אלהים . ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד

דף ז ע"א שרטט וכתב ליה . בירו' מגילה פ"ג ה"ב איתא דשינה לי המקרא וכתב ישראל אל תשמח בעמים אל גיל וכייטו דכתב בלא שרטוט : והרם העטרה . חז"ר פ"ג ירו' סוטה פ"ט הט"ו : תוס' ד"ה זמרא בירו' . מגילה פ"ג ה"ב : ע"ב מימינו למזרח הדרך טמאה . בירו' שביעית פ"ו ה"א ובתוספתא פי"ח דאהלות איתא היפכא מימינו למזרח הדרך טהורה כו' ולפ"ז עכו בקרן מערבית צפונית קיימא : עד לגלגו . שם : המביא גט בספינה . בירו' סוף הל"א משמע דגם נהרות דא"י חשובים כחו"ל לענין גיטין והוא דלא כרנב"י לקמן ח. כ"א כאביי דגם בנהרות דא"י באין הספינה גוששת אין דינה כבארץ : עציץ נקוב . עי' ירו' ספ"ה מדמאי וכלאים פ"ז ה"ו חלה פ"ב ה"א ערלה פ"א ה"ב : המונח ע"ג יתדות . עי' ירו' חלה פ"ב ה"א דשם איתא דאף ר' יהודה מודה משום דשאני ספינה שעולה ויורדת אבל עציץ במקומו הוא וכמ"ש רבא כאן ע"כ לא קאמר ר"י אלא בספינה שעשוי לגרות כו' :

דף ח ע"א דמיא כארעא סמיכתא . פי' ירו' חלה שם דבעי למימר דר"י לטעמיה בסוף ביצה דמיא ליה כה ממש ודחי דא"כ ליהוי כארעא דאין אויר הפסק וע"כ דס"ל מים יש בהן ממש והו"ל הפסק ובביצה לענין תחומין הוא מטעם דבטלי לגבי העיסה ולפ"ז לא היה צ"ל בטעם ע"ג יתדות שם בירו' משום דלא נייד אלא הוה מצי לחלק דהתם המים הוי הפסק משא"כ אויר שאני ועי' ירו' ערובין פ"ה ה"ו דשם מוכח דס"ל להירו' בדעת ר"י דמים אין בהם ממש אפי' בעינן ועי' מה"פ שם וע"ע ערובין פ"י ה"ב לפי' הפ"מ שם ובביצה פ"ה ה"ד תרי לישני בירו' בזה ע"ש : איזהו ארץ . ירו' שביעית פ"ו ה"א חלה פ"ד ה"ד : מן החוץ ולפנים . פי' חלה פ"ב ה"א ופ"ד ה"ה : כל שכנגד א"י . עי' ספרי עקב נ"א : לגיטין אין . להק"ע ה"נ הוי הדיוק בירו' ה"ב דאמר הלכה כר"מ בגיטין וקאי על דין עכו כא"י והפ"מ הסב לענין אחר ע"ש : לעבדים לא . בירו' שם המוכר עבדו לעכו כמוכר לחו"ל ושם משמע דהוא לרבנן ומשום דנדונה כח"ל : במעשר ובשביעית כא"י . פי' ירו' חלה פ"ב ה"א : ע"ב כבוש יחיד . ע"ש בירו' : ר"י בר"י מטהר . עי' ירו' ערובין פ"ג סוף ה"א ועפמ"ש בש"ע ערובין לי ע"ב קאי שם נר' יהודה דס"ל דיכול לבוא בשידה תיבה ומגדל ע"ש : כותבין אונו אפי' בשבת . ירו' מ"ק פ"ב ה"ד . עצמו קנה נכסים לא קנה . בירו' ה"א כאן תלה דין זה בפלוגתא דר"י ור"ל בכותב נכסיו לבנים נמצאו העדים קרובים לא' דר' יוחנן ס"ל דבטל כל השטר ור"ל ס"ל דלזה שכשרים קיים השטר ותמהו הראשונים ומאי דפסק הרי"ף והרמב"ם בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל כר"י דבטל כל השטר וגבי כותב כל נכסיו לעבדו ס"ל דעצמו קנה ותי' הרשב"א והר"ן עי' בר"ן ובמרדכי וסג"ה תירצו באופן אחר ע"ש ובש"ק ובמה"פ ד"ה ויינא שהאריכו בזה ובלב אריה להרי"ף האריכתי בזה והכמ"ל : הכותב כל נכסיו לעבדו . תוספתא ב"ב פ"ט : רש"י ד"ה בייר . וכ"ה בירו' ספ"ג דפאה :

דף ט ע"א קרא עליו המקרא הזה . ירו' ספ"ג דפאה : אין ערעור פחות משנים . ירו' כתובות פ"ב ה"ב : מאי חזית דסמכת . להירו' כאן ה"ג הוי פלוגתא דרבנן דתמן עם רבנן דהכא ופלוגתא זו היא בירו' יבמות פ"י ה"ג כתובות פ"ב ה"ב ב"ב פ"ג ה"ד ועמ"ש לקמן בסמוך : ערעור דבעל . בירו' ה"ג ע"ש רב חסדא ור' יוסי אמר שם הלקוחות עוררין ועש"ק ומה"פ מ"ש בשם הרשב"א והר"ן להוכיח מזה דטענינן מזויף גם שלא בפני הבע"ד והקשו מריש פרקין דמשמע שם דלא טענינן ובענ"ד יתכן כאן דמיירי בעדים ומשום דגם נגד שני עדי ערעור מהני קיום להעמיד השטר בחזקתו וזהו דמסיק דזה הוי פלוגתא דר' יוחנן ורבנן דתמן ור"ל הפלוגתא דבירו' ביבמות פ"י ה"ג וכתובות פ"ב ה"ב ב"ב פ"ד ה"ד דלרבנן דתמן העדים הראשונים יש להם חזקה ע"כ קאמר דהפי' לערעור שבגופו מועיל קיום ב"ד להחזיק דברי הראשונים ולר' יוחנן דס"ל דלא אלים חזקה זו ל"מ קיום לערעור שבגופו ובזה פליגי ר"ח ור' יוסי דר"ח ס"ל כר' יוחנן ע"כ מוקי בערעור דבעל בלא עדים ור' יוסי ס"ל דמהני קיום גם לערעור דעדים ע"כ מוקי לה בלקוחות ובערעור ע"י עדים ועי' בה"א דשם משמע דגם לר' יוחנן מהני בפ"נ לבטל ערעור אף שבגופו ויתכן דזהו כוונת הירו' שם דקל שהקילו גבה דהיינו שתועיל בפ"נ לבטל ערעור שבגופו ותהיה עוד עדיף מקיום : א' גיטי נשים . ירו' פ"א ה"א : חוץ מחרש . ירו' דמאי ספ"ו תרומות פ"א ה"א : ע"ב תן גט זה לאשתי . עי' ירו' פאה פ"ד ה"ה מע"ש פ"ה ה"ד : עדים שאין יודעים לחתום . ירו' שבת פי"ב ה"ד כאן פ"ב ה"ג : תנו מנה לפלוני . ירו' פ"ו ה"ה : ואין שטר לאח"מ . ירו' קדושין פ"א ה"ה ב"ב פ"ח ה"ד ועי' ירו' פאה פ"ג ה"ז ומ"ש בב"ב קלב. וקנה : אר"ז ירד ר"ש לשיטת ר"א . ה"נ בירו' ה"ד ועי' פ"ב ה"ב : תוס' ד"ה מקרעין בירו' . שבת פי"ב ה"ד כאן פ"ב ה"ג :

דף י ע"א רשבג"א כל מצוה . ירו' פסחים פ"א ה"א : דחתים ישראל לבסוף . וה"נ בירו' ה"ד ע"ש ר' אבין : ע"ב ז"א אין עדי הגט חותמין זה בלא"ז . בירו' ה"ד איתא דר' יוסי אמר אתיא כמ"ד עדים חותמין זה בלא"ז אבל כמ"ד עדים אין חותמין אלא זה בפני זה אפי' התם עובד כוכבים בסוף כשר ור' אילא בשם ר' יסא אמר כמ"ד אין העדים חותמין אלא זה בפני זה ברם כמ"ד העדים חותמין זה שלא בפני זה אפי' התם ישראל לבסוף פסול והוא דס"ל כבסוגיין דהעיקר הטעם שחתם בפניו ואי לאו דכותי חבר הוא לא היה מניחו לחתום מקודם ור' יוסי ס"ל דכיון דאין חותמין כ"א זה בפ"ז יודע הישראל מהכותי ולא היה מצטרף עמו אם לא בידעו שהוא חבר וזהו לפי נוסחת המדפיס בירושלמי אבל לנוסחת הישנה היה נוגע ענין זה לשטר שהתומים עליו ד' ושנים מהן קא"פ ועש"ך ח"מ סי' מ"ה מ"ש בזה ובאו"ת ועמ"ש בזה בלב אריה להרי"ף ומ"ש קצת מזה בב"ב דף קסב והכמ"ל : ור"ג מפליג פליג . ה"נ משמע בירו' ה"ד דאיתא שם והא ר"ג מכשיר בגיטיהן : ירד ר"ש לשיטתו של ר"א . ה"נ בירו' ה"ד :

דף יא ע"א נעשו כמו שנעשו בהדיוט . עי' ירו' סוף ה"ד ובר"ן שהביא את הירו' ובש"ק ובמה"פ : ע"ב ושמותן כשמות העובדי כוכבים . עי' רא"ש מ"ש בשם הראב"ד ור"ת ועי' ירו' פ"א ה"א : האומר תן . ירו' פאה פ"ד ה"ה מע"ש פ"ה ה"ד : תוס' ד"ה בגיטי בירו' . כאן ה"ה : שם ד"ה התופס . עמ"ש בלב אריה להרי"ף ליישב קושית התוס' על רש"י מהך דכתובות יימר בר חשו : כל האומר תנו כאומר זכו . בירו' ה"ה מוקי מתני' באומר זכו : באנו למחלוקת . הוא כמ"ד בבע"ה עשיר מחלוקת ועי' ב"מ ט: וירו' פאה פ"ד ה"ה ריב"ל אמר כן : ר"א אמר זכה לו . עי' ירושלמי פאה פ"ה ה"ג :

דף יב ע"א לא תלקט לו לעני . ת"כ קדשים ספ"ב ודרים שם תרתי מקרא זה כך והא דלהזהיר לעני על שלו : להזהיר לעני על שלו . עי' ירו' ספ"ה דפאה : יכול הרב לומר לעבד . ירו' כתובות פ"ה ה"ס ועי' ב"ת פ"ח ה"ד : המקדיש מעשי עבדו . בירו' כתובות שם ובש"ק שם איתא יוציא מהן פרנסתו והשאר קדש ומפרש לה הפ"מ בלוה והוכל כמפרש כאן ועי' מה"פ כתובות ד"ה המקדיש ובש"ק שם ועי' תוספתא ערכין פ"ג : ע"ב הקוטע יד עבדו . בירו' שם איתא מתפרנס מן הצדקה ומ"מ מוכח דאינו מפרש להעדפה מדקאמר שם מצווין ישראל לפרנס קיטעין אפי' עבדים וא"כ אין ראיה מכאן דיכול הרב לומר בשאר עבד עשה עמי ואיני זנך דקיטע שאני ועי' מה"פ ב"ק שם : שבתו ורפואתו פשיטא . עי' מה"פ דאיכא דלא גרסי שבתו פשיטא ע"ש : ל"צ דאמדוה . בירו' משמע דכל רפואתו לרבו ומתרפא ג"כ מן הצדקה וזה נכלל בכלל מתפרנס וע"ש במה"פ שכ"ה ג"כ דברי הרי"ף :

דף יג ע"א מפני שסיא קניא דאי בעי . עי' ירו' כאן ה"ס ובתוס' בארתי דלמסקנת הירו' סדר ביה מאוקימתא דלעיל שם דמוקי למתני' באומר זכה דלעולם באמר תן והא דהכא גבי עבד דהוי כזכי הוא מטעם אחר דאימת אמרי' דכל היכי דלא זכה המקבל מצי גם הנותן לחזור הוא רק בדבר שצריך דעת המקבל ג"כ אבל בדבר שאינו תלוי בדעת המקבל חיישי' שמא זכות הוא ול"מ הנותן לחזור : כבתובים . ירו' פאה פ"ג ה"ז כתובות פי"א ה"א כאן ה"ה ב"ב פ"ט ה"ו : בשכ"מ . ה"נ מוקי בירו' ס"פ ושם משמע דלא מוקי בבכורין ומשום דלקבורה ל"ת ועי' לק' פ"ו ה"ס בעובדא דגניבא דבעי למימר דאינו קונה לאח"מ ומייתי ראיה ממתני' דהכא דיתנו והתם ג"כ מצוה מחמת מיתה דדינו כשכ"מ ועי' ירו' פאה פ"ג ה"ז קדושין פ"א ה"ה ב"ב פ"ט ה"ז דמוכח דבשכ"מ ל"צ לבורין : ע"ב ר"ש שזורי . עי' ירו' גיטין פ"ו ה"ס :

דף יד ע"א המשיא אשה לבנו . ירו' כתובות פ"ה ה"א פי"ב ה"ב ב"ב פ"ט ה"ג ועמ"ש ב"ב קמד. : הא"נ באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר . ה"נ בירו' ה"ה : ע"ב אמרי ליה לר' דוסתאי . ה"נ בירו' כאן ה"ה וקדושין פ"ג ה"ד : ר' דוסתאי בר' ינאי א"ל אין . בירו' שם איתא דר' דוסתאי אמר להו שהמצות הם אצל ר' יוסי והנסוהו לר' יוסי ולקחו ממנו ממעות בחזקה : יחזור למעלה . ה"נ בירו' ה"ה : דמית מקבל בחיי שתן . בירו' שם בגוונא דאמר זכה דהוי למקבל זכיה בגווייהו אם מת מקבל קודם שוכה השלים יחזרו למעלה ראא אחד בריא . ירו' פאה פ"ג ה"ז קדושין פ"א ה"ה ב"ב פ"ט ה"ז :

דף טו ע"א בכתובים ובמסורים . פ"ל יא. : חציו אחרון . בירו' ה"א מוקי לה כר' יהודה לקמן כו. דגזר עופס אטו טורף ולזאת אפי' חציו הראשון לא שני ומ"ש א"כ בירו' שם ר' חנין אפי' יתיב

דונא

דיוצא מותר הוא לדידן דלא קי"ל כר' יהודה: אי כולן נקיים הגט. בירו' ה"א בעי לה ר' אבין ולהק"ע הוא אליבא דר"ח דהייני תנ"ז מתקנה ותליו מס"ח ואמר שם ר' אמי בבליא אין כשר אלא זה והוא כדעת רבא כאן: ע"ב תוס' ד"ה אני. בירו' כאן ה"א:

דף טז ע"א הנצוק. עי' ירו' ע"ז פ"ד ה"ח ומש"ש פ"ו ע"א בנאורו' מקוה שיש בו. ירו' חגיגה פ"ב ה"ז: שניהם בכ"א טהורין. עי' בגרי"ב, בירו' שם איתא: ר' יהודה אומר אם היו כו'. עי' ירו' שבת פ"ב ה"ז: מרובין ס"י ה"ב לפי' הק"ע ובה"ה שם ועפ"ק שם ה"ב ד"ה דלא כן שכ' דמהירו' מוכח דלא כפשוט' שכ' דלר"י ג"כ לא טופח להטפיח הוי חבור ויש לייסב ולהכמ"ל: הבא ראשו ורובו. ירו' שבת פ"א ה"ד ועי' תוס' כאן שכ' דדוקא בעב"י ודברי הרמב"ם רפ"ט מהל' אה"ע דגם טהור הבא כו' טמא ועי' מל"מ שם: אבל גט יוצא מת"י שניהם. בירו' פ"א ה"א איתא ע"ש ר' זעירא דשנים המביאים גט אנ"ל בפ"נ ובפ"נ וכאן בס"ב ה"א איתא ע"ב ר"ז דפליגי רבנן ור"י ביוצא מת"י אחר אבל ביוצא מתחת ידו אף ר"י מודה דפסול וא"כ פליגי בזה רבנן ור"י אי שנים המביאים גט צ"ל בפ"נ ולרבנן צריכים וקשה לפ"ז דר"ז אדר"ז. ומחמת זה נראה בענ"ד דמ"ש כאן בירו' עד דלא יחזור ביה קאי על ר"ז מה שתמה על ר' יסא דמוקי להסיפא בשנים על החתימה וא' על הכתיבה ביוצא מתחת ידו המעיד על הכתיבה והוא ר"ז מסתכל ביה דס"ל דא"צ בשניה המביאים לומר בפ"נ ע"כ שפיר תמה משא"כ אחר שחזר דס"ל דלרבנן צ"ל בפ"נ ובפ"נ לא היה מתמה וא"ר מנא דגם לאחר שחזר שפיר מתמה משום דשאני שנים המעידים על החתימה וגם יוצא מתחת ידם. והחזרה היינו ממ"ש בפ"א למ"ש כאן ולחנם נדחקו הק"ע והפ"מ בביאור הירושל' ע"ש ובפנ"א באתי כל הסוגיא בירו' ע"פ באורי והכמ"ל ועמ"ש לקמן יח.: ע"ב ולפלוג נמי ר' יהודה בריבא. ה"נ מקשה בירו' ה"א כאן וכגי' הק"ע דמקשה ר' אמי לר' זירא אי ביוצא מת"י אחר דהיינו מת"י שניהם ר' יהודה מכשיר אף בקדמייתא והפ"מ מפרש כגי' הכתובה דמקשה ר"ז לר' אמי ומגיה אי ביוצא מההת ידו ר"י מכשיר אף בקמייתא והוא דלא כמ"ש כאן ברש"י ותוס' ד"ה במאי פליגי דרק לניסבא כתרא קשיא ליה ולפלוג ר"י בריבא ולאו ללקמן ועוד דסברא הפוכה דשם רק ללקמן קשיא ליה והוא דחוק מאד ונראה בענ"ד כגי' הכתובה דר"ז מקשה לר' אמי רק שיש להגיה מקודם מ"ש ר' חנניה דר' אמי א"ר זעירא שצ"ל דתנייתא דר' אמי דהיינו ליבנא אחריתא דר' אמי כמ"ש לקמן בבבלי יח. רק דשם הקודם המאוחר ונתאחר המוקדם דלי"ב דהכא הוא שם ליבנא קמא ור"ז מתיב לר' אמי דלי"ב דשם ומייתי ר' אמי ברייתא דתולק ר"י אף בראשונה כמ"ש כאן וא"כ מקשה מברייתא דאיתא בזה ומסייע לר"ז ובזה א"ש מ"ש א"כ עד דלא יחזור דקאי לר' אמי כמ"ש הק"ע א' לא מטעמיה ופירושו ועמ"ש לקמן יח.:

דף יז ע"א ל"ש אלא שהגט יוצא. בירו' ה"א אמר כן ר' יוסא והוא ר"ז מסתכל ביה פ"ש ועמש"ל טז ע"א ועי"ב בפי' הירושלמי שם עד דלא חזר ביה דקאי על ר"ז והק"ע פי' על ר' אמי והבאתי לעיל טז ב' דו"ל ג"כ כהק"ע אך לא מטעמיה כ"א ע"פ הבבלי וס"ל להירושלמי דהאי לבון אחרון שבפה נאמרה ראשונה וא"כ הלבון ראשון שבפה וא"ש: משום בת אחותו. ה"נ בירו' פ' השולח ה"ג ע"ש ר"ס ומובא ברא"ש סי' ג' וע"ש לקמן שכתב דהירו' לא הזכיר טעם בת אחותו והמוה דהא ר"ה אמר כן משום בת אחותו ועק"נ ודבריו דחוקים אלא נראה דלא גרים הרא"ש שם בפ"ד מפ"מ תקנו כו' רק עובדא הוה כו' ולא מטעם זה היה התקנה: משום פירות. בירו' כאן ה"ב ע"ש ר' יוחנן ע"ב איפוך. עי' רא"ש סי' ג' בשם בעה"ע לסכרית מהירו' דהיפוך היינו קמייתא למען להשוות התלמודים ות"ב הרא"ש ע"ז:

דף יח ע"א ניסן כבאים ממדה"י. בירו' כאן ה"ב שואל גיטין שבאים ממדה"י תחוש להם ליכתבו ביום ונחתמו בלילה והוא ענין אחר דוה ל"ק ליה מה שנתאחר זמן הנתינה מהכתיבה דלוה קנא אית ליה כי רק דק"ל לטעם פירות דנתוס ליכתב ביום ונחתם בלילה דל"מ לטעם זה הכשר ע"י בל"ח ועי' אבני מלואים סי' קכז: רב אמר מטעת נתינה. ה"נ בירו' יבמות פ"ד ה"א פלוגתא דרב ושמואל וכן פליגי שם ר' חנניה ור' יוחנן דר' חנניה ס"ל כרב ור' יוחנן כשמואל: יאמרו שתי נשים. ה"נ מקשה בירו' שם: והלכתא מטעת כתיבה. ה"נ בירו' שם ועי' רא"ש סי' ו' שכתב דהרי"ף אינו גורס זאת ע"ש: רב אמר משתפגום ותזקוף. מתלפא ביעתיה דרב בירו' שביעית פ"י ה"א דהתם אמר רב פגמה אע"פ שלא זקפה אף שלא פגמה ותני ר' חייא הוא שתפגום ותזקוף: אר"ל לא הכשיר ר"ש. בירו' ה"ב ע"ש ר' יוחנן ונתהפך הפלוגתא דר"ל ס"ל שם אפי' לאחר כמה ימים: ע"ב אר"י שנים משום עדים. בירו' כאן ה"א וה"ב נתהפך הפלוגתא דר"ל אמר דהשתא משום הנאי ור"י ס"ל דכולם משום עדים: אי התים בתחלה קרוב. עי' ירו' פ"א ה"ד בטר שתחומים בו ארבעה עדים ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים כשר והיא התוספתא שמובא כאן בתוס' ד"ה אמרי לה ועי"ש בתוס' מ"ש בשם ר"ת ושחזר בו ויש להבין לפי הזרעו דדוקא ראשונים כשר באחר בטרות ולא באמצע או בסוף ובגט פסול אף בתחלה איך מפרש מ"ש כאן בגמ' למ"ד תנאי נמצא א' מהן קא"פ כשר הא האי אמרי לה פסול הוא גם למ"ד משום הנאי מדהוצרך לטעם דאתי לאחלופי ולמ"ד כלכם משום עדים בלא"ה פסול בגט ומטעם זה הוכיח ר"ת מתחלה דבאמצע או בסוף כשר ובחזרתו לא תי' ע"ז כלום ועב"י באה"ע סי' ק"כ שכתב דבאמת להאי אמרי לה פסול בטל האי מאי ביניייהו ודוחק ונראה בענ"ד ע"פ שמצינו ביטוי בין דברי ר"ת שבתוס' ובין שברא"ש ב"ב דבתוס' מחלק בין גט לשטר דבגט כיון שאין חותמין זה בל"ז הוי כתותם לשם עדות משא"כ בשטר ועב"י שם בפי' דהא שלא ידענו בגט אם התמו במעמד שאר העדים פסול משום דמסתמא אין חותמין זה בל"ז ובהרא"ש ב"ב כ' בשם ר"ת דוקא שידענו שחתם בתחלה ולא בין בגט בין בשטר פסול ומפרש מ"ש בתחלה היינו גם בזמן קודם חתימת העדים אבל בב"ב איירי בנמצא אח"כ התום תלינן שחתם אח"כ והוא כהכתבה בעדות בשם ר"ת ונראה דמ"ש הרא"ש לר"ת היינו אחר חזרה דמפרש כן הא דאמר כאן נמצא א' קא"פ למ"ד תנאי כשר דהוא בנמצא אח"כ דתלינן דלשם תנאי ומ"ש בתחלה אמרי לה פסול הייני שחתם בזמן תחלה דהוי לשם עדות ומ"ש בתוס' בשם ר"ת הוא לר"ת קודם שחזר בו דמפרש בתחלה הייני במקום ולא בזמן ע"כ מחלק בין בתחלה או באמצע וסוף והנה לסברת ר"ת קודם חזרתו דראשונים ל"ד קשה מ"ש דלמא אתי לאחלופי בשאר שטרות הא בשאר שטרות כשר וצ"ל כמ"ש הרמב"ן דהוא משום כלכם בשאר שטרות: אולם להזרתו א"ש בפשיטות דלא מצרכינן בשאר שטרות כ"א בנמצא דתלינן שלמילוי חתמו אבל אם חתם בזמן תחלה דל"ש למילוי בודאי לשם עדות חתם. ועפ"ך ה"מ סי' מ"ה ס"ק כ"ז שהכריע כהזרת ר"ת מהא דירו' גיטין פ"א ה"ד שהבאתי לעיל ואיתא עלה א"ר הילא בשם ר' יוסי כמ"ד אין העדים חותמין זה בל"ז ברם כמ"ד כו' אפי' ההם יבהאל לבסוף פסול ומהפך ומגיה ע"ש והאו"ת מגיה באופן אחר ואנכי בענ"ד כתבתי באופן אחר ובעבור שעי"ז תנא ישוב נכון לקושית הנ"ל אביאנו בקצרה והוא עפמ"ש בתוס' והרא"ש בפ"ק דמכות דלא נבטל העדות ע"י קא"פ כ"א שנצטרפו בראיה ובהגדה בב"ד וא"כ בעדות שבשטר כשחתם הפסול שלא במעמד הכשרים אם דין עדי השטר להיות חותמין זה בפ"ז ל"א חתימת הפסול להגדה בב"ד ואין מגרע התימתו שאר העדים אבל אם העדים חותמין זה בל"ז חשיבה הגדה ובנתקרה עדותן בב"ד ע"כ אפי' חתם לבסוף פסול והיכא יבהאל נמהק לגי' האו"ת ג"כ וקשיא אמאי כשר בשטר וזה קושית הירו' על התוספתא ומשני דהלא בלא"ה קשיא ויעשה כהרחק עדות וע"כ לומר בלא בהו אלא להכשרן והו"ל כלמיתוי אתו ואין כוונתם להעיד ול"ח הגדה בב"ד ולפ"ז בגט דאין העתמין זה בל"ז אם נמצא באמצע או בסוף כשר דתלינן שחתם אח"כ ול"ח הגדה בב"ד ובהכי מיירי נמצא קא"פ כשר ור"ת גם אחר שחזר מודה בגט ולא פסל רק בשטר והא דל"ג באמצע או בסוף משום אחלופי בשאר שטרות נראה דמשום דבשאר שטרות אינו. כ"א משום גזרה דלמא אתי לקיומי מנהון הו"ל בגט גזלג"ז ובגט ל"ש השם קיום דא"ל קיום כ"א כשהבעל טוען מזויף והוא יגיד מי הוא הפסול אבל בחתום בתחלה במקום ובזמן פסול מדינא כשאר שטרות דל"ש תנאי וגזרו גם בגט אף דאיכא הנאי וא"ש דברי כר"ת לחזרהו דל"ק מאי דנמצא כו' ובענין ראית הש"ך לגי' שלפנינו בירו' מסתא ההדבה נכנסו דברי ר' הילא בענין אחר בדין תחימת טופי בגט: אתא לקמיה דריב"ל. בירו' ה"ב האי שנדא סיפר ריב"ל והעובדא היה קמי רבנן ומקשה מזה לר"י ולר"ל ע"ש:

דף יט ע"א והאר"ל. בירו' ה"ב איתא הדא מסייעא לר"ל מן דר"ש ופליגא עלוי מן דרבנן והיינו דלשיטת הירו' ס"ל לר"ל דר"ש הכשיר אפי' עד כמה ימים ובזה הוא כר"ל ולדידיה דס"ל דכולן משום הנאי גם לרבנן מותר: והא"ר יוחנן. בירו' שם מסייעא לר' יוחנן מן דרבנן ופליגא עלוי מן דר"ש ע"ש בק"ע ופ"מ: בכל כותבין. ספרי תצא רסט: על העלה של זית. שם ע"ש: ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו. ה"נ בירו' שבת פ' הבונה ה"ד וכאן ה"ג ושם איתא בדבריהם סיקרא ע"ג דיו ג"כ חייב והכא פליגי תרי ליסני בזה: מהו שיכתבו לכן בסיקרא. בירו' שם ליתא בהורת אבעיא רק ר"ל אמר שמותר לעשות כן דהו"ל כתב מעליא ור"י א"ל מפני שהגו עסוקין בהל' שבת נחיר א"א לעלמא. מוד שינוי דשם אר"ל דגם בסיקרא ע"ג דיו הו"ל חתימה מעליא והוא לשיטת הירו' דגם בזה ס"ל לר"י ור"ל דחייב בשבת ור"י חילק בין שבת לגט: מקרעין. פרש"י מקרטין. ועתוס' לעיל ט' ע"ב מ"ש בשם ר"ת ומש"ש בשם הירו' והוא בשבת פי"ב ה"ד וכאן פ"ב ה"ג ומשמעות הירו' מרתיבין להם הקרעים משמע כפי' ר"ת והרשב"א מפרש הירו' גם לפרש"י: הא באברא. הרמב"ם לא הביא חילוק זה ובלב הריא להרי"ף כתבתי דלפמ"ש הרמב"ם כרוסם על העור בגט הוי כתב והוא מהירו' שבת שם וכאן ה"ג המקרע על העור כתבנית כתב כשר לפי פירושו מקרעין רושמין קשה הא הוי כתב ע"ג כתב וע"כ לומר דכיון דרק בדיעבד הוי כתב ולא לכתחלה ל"מ כהב ע"ג כתב וא"כ לפמ"ש הרמב"ם דהאי כתבו באבר כשר הוא בדיעבד קשה א"כ מאי מקשה לשמואל הא י"ל כיון דלכתחלה ל"ה כתב ל"מ כתב ע"ג כתב וע"כ לומר דרק לשמואל פריך דאיהו לא ס"ל כן דרב מקרעין משום דהזיל בתר בדיעבד דהוי כתב מקרי כתב ע"ג כתב א"כ קשיא לדידיה מכתבו באבר כשר הבל לדידן דקי"ל כרב ובניא כוותיה אין סברת נחלק בין אבר למי אבר: ע"ב דחתימי עליה סהדי יבראל. עי' ירו' פ"א כ"ד פלוגתא דר"י ור"ל והפסר דמיירי בערכאות: ואמר שער פסים הוא. ירו' פ"א ה"א ע"ש:

דף כ ע"א לשמה. ירו' תרומות פ"א ה"א סוטה פ"ב ה"ב כאן ה"ב: קרי שהיה נריך לנהוג. ירו' שבת פי"ב ה"ה ושם מקשה מרבנן דר"י עמש"ש כתב ע"ג כתב פטור ומשני בשיטתי' השיבוהו לדידן אינו כתב. והכא דקאמר רב אחא בר יעקב דגם לרבנן הוי כתב קשיא הך דכתב ע"ג כתב פטור ועי' תוס' לעיל יט. ובש"ק בשבת שם: כתבו על אסוה"ג כשר. ירו' קדושין פ"א ה"א ע"ש רבי כלקמן בסמוך: וכתב ולא ותקק. ירו' כאן ה"ג שבת פי"ב ה"ד: שעה"ג כיפה. ירו' לק' פ"ד ה"ד ושם איתא דיוצא בכן לחירות: דחק תוכות. ירו' כאן ה"ג שבת פי"ב ה"ד ע"ש: ע"ב ר' נייר שלי. בירו' כאן ה"ג ותהנהו לי אינה מגורשת ע"מ שתחזירהו מגורשת ע"ש: בין שיטה לשיטה. עי' ירו' ה"ג: דספר א' א"ר לפי' הק"ע והפ"מ משמע דגם בירו' ס"ל כספר א' אמר ובשיטת מסמע דלא ס"ל כן בדברי הירושלמי: דאריאל סגודרות. בירו' ב"ב פ"ב ה"ב ע"ש ר' יוחנן ובקדושין פ"ד ה"ב ע"ש ר' ינאי ע"ש: לא ידעם להקנייי. עי' ירו' פ"ד ה"ב:

דף כא ע"א תוס' ד"ה והלכתא כפות ויבן בעינן. והרמב"ם פסק כפות בלא יבן כגי' ועמ"ש בלב הריא להרי"ף גט"ד: ע"ב מי שאינו מחוסר. עפ"ק ה"ג ד"ה מה ספר שכתב דאפשר דגם הירו' ס"ל כן ע"ש: מנין לרבות כ"ד. ספרי תצא רסט: אי כתב בספר. בירו' כאן ה"ג ובפרובין פ"א ה"ז לרבנן ספר אתי למעט מהוכר ובספרי שם דרש זה ע"ש ר"י בן בתירה ועי' מה"פ דהבבלי לא קאמר הכי משום דדריש מי שאינו מחוסר ידעינן מזה ג"כ פסול מחובר ולפ"ז משמע דהירו' לא ס"ל הך דרשא מי שאינו מחוסר כו' והוא דלא כהש"ק הנ"ל ועי' ירו' ערלה פ"א ה"ג דשאל הזקיה באילן שנעקר ומעורה עדן במקצת אם נחשב כמחובר או כהלוש לכתוב עליו גט והי' להתוס' ד"ה יצא להביא ראיה מזה דבתלוש ל"א מי שאינו מחוסר כו' וע"כ דס"ל להתוס' דהירו' לא ס"ל כלל כך דמי שאינו מחוסר כו' וכדוחק י"ל דמיירי הירו' שנתן לה הקרקע ג"כ אולם קשה מהא דירו' כאן ה"ג דבעי יש יד לאוכלין לענין כתיבת הגט לריב"ג דס"ל אין כותבין על האוכלין ופשיט מקרן גבי דאיתא גרדו ואח"כ ההמו הא גרדו אחר שחתמו לא משום דהו"ל ידות אוכלין או בעת וריב"ג היא ואי נימא דס"ל להירו' מי שאינו מחוסר כו' ודגם בתלוש שייך מי שאינו כו' תיפוק ליה דפסול בגרדו אחר החתימה משום מי שאינו מחוסר וכיה להתוס' להביא ראיה וע"כ דלהירו' לא מצינו דס"ל כן דרשא: מקיש יציאה להויה. ירו' כאן פ"ג ה"א קדושין פ"א ה"א פ"ג ה"א: ואין ד"א כורסה. עי' ירו' יבמות פ"ב ה"א: עד שלא תלוי. ספרי תצא רסט:

אין כותבין במחובר. הכי בירו' ערלה פ"א ה"ג סוטה פ"ב ה"ד: א"ר יוחנן והוא שבייר. עי' ירו' כ"ד ופ"ג ה"א וכ"ב והתליפו שם ר"י ור"ל ביעתם:

דף כב ע"א נכנסים שאין לכם אתיות. ירו' פאה פ"ג ה"ו קדושין פ"א ה"ג ב"ב פ"ט ה"ו: מקצתו בארץ. ירו' ערלה פ"א ה"א ומוכח שם ובבכורים פ"א ה"א דטעמא דרבי משום דשרשים יונקין זה מזה ולא מוקי לה בנוטה: מצה הוצה. עה"כ במיני פ"ו ותזריע פ"ג: ע"ב הכל כשרים לכתוב את הגט. ירו' תרומות פ"א ה"א: שאין קיום הגט אלא בחותמיו. כ"ר פס"ד ב' פעמים דפע"ח ובריית' דמס' אצילות:

דף כג ע"א והוא שיהא גדול. ה"נ בירו' כאן ה"ב ובתרומות פ"א ה"א ג"כ ע"פ ר"ה: וכתב לה לשמה. ע"ל כ' ע"א: ורב יהודה אמר שמואל והוא שבייר. ה"נ בירו' ה"ב ע"ש שמואל ועפ"ק שם שתמה על בעה"ע שכתב דמהירו' משמע דשמואל ה"לק וכ"ל דל"ב עע"ג דהלא גם בירו' אפשר לפרש דלא פליג אולם לפי הנראה מירו' תרומות פ"א ה"א דמייתי לה להא דר"ה ור' יוחנן והיתה שם תלוקין על השוטה הזה כו' ור' יוחנן בגיטין כרבנן בקדושין דל"מ עע"ג אלמא דבהורת פלוגתא אתא על ר"ה ואף דר"י בירו' כאן ה"ד ופ"ג ה"א וה"ב ס"ל דגם תורף צ"ב לשמה מ"מ שם היא והאשה בעי לשמה וע"כ בדשייר מיירי לר' יוחנן ושמואל מתרץ לר' יוחנן אבל הוא דרך פלוגתא: חוץ מחש"ו. עי' ירו' ספ"ו מדמאי אין שליחות לחרש וכ"ה כאן פ"ו ה"א: בעו מניה מר' אמי עבד. בירו' ה"ו פסק ר' אמי דכשר והשיגו ר' בא מלעשות כן: ע"ב אר"י אין העבד. כאן ה"ו קדושין פ"ג ה"ג ונזכר בפאה פ"ד ה"ו מע"ש פ"ה ה"ד: העובד כוכבים והכותי שתרמו מעלהן. מכר בירו' תרומות פ"א ה"א יבמות פי"ג ה"ב: מה אתם בני ברית. ירו' דמאי פ"ו ה"א תרומות פ"א ה"א: אם היתה מעוברה זכתה לה. ירו' קדושין פ"א ה"ג ומשני שם משום דהוי כאבר אחד מאברים וכדמסיק הכא: רבי היא דאמר כמחבר. ירו' פ"ד ה"א קדושין פ"א ה"ג: א' מאברי'. ירו' קדושין שם: שהכתב מוכיח. עי' ירו' יבמות פט"ו ה"ד ומשמע שם כאביי דכהו"ל מהימני: האשה עצמה. לעיל בירו' פ"א ה"א לק' פ"ו ה"א:

דף כד ע"א לא תתגרשי בו אלא כו'. ה"נ בירו' ס"פ: למ"ד אין האשה עושה שליח. הוא דעת רב לקמן סג: וכן אמר בירו' פ"ו ה"א ומשמע שם טעמיה משום בזיון דבעל ועפ"ק ומה"פ שם סוף ה"א: כל גט. ספרי תצא רסט: יצ"ב העשויין להתלמד. ה"נ בירו' ה"א: מאי יתר מיכן. ה"נ בירו' שם: לה לשמה. ע"ל כ.: אמר רב כולם פוסלים. בירו' ה"א החליף ביעתו וס"ל שם כולם אין פוסלין חוץ מן האחרון כרב אסי לקמן כה. ושם ס"ל לאיסי כדעת רב כאן:

דף כה ע"א ועירי אמר כולן אין פוסלין. בירו' ה"א ע"ש רב: ור' יוחנן אמר אף אחרון אינו פוסל. בירו' שם לר' יוחנן פוסל בכולן והירו' לטעמיה דס"ל בפ"ב ה"ד וכאן ה"א וה"ב בדעת ר' יוחנן דתורף ג"כ כשר שלא לשמה דלא כבבלי לעיל כה ע"ב דבעי תורף לשמה: כדי לזרזן. עי' ירו' פסחים פ"ח ה"ג: הלוקח יין מבין הכותיים. ירו' דמאי פ"ז הלכה ב' כאן ה"א: ע"ב תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה. עי' ירו' שקלים פ"ו ה"ד דאיתא שם לר"י ל"ל ברירה ומשמע אפי' תולה בדעת אחרים וטעמא דר"י הכא משום דל"ח למיתה דיחיד עי' ירו' יומא פ"א סוף ה"א וכאן פ"ז ה"ד דמוכיח לר' יהודה דחיים למיתה גם ביחיד ממ"ש רי"א לא היו שופרות לקינים מחשש שמא מתה אחת מהן ובשקלים שם מתרץ דהפי' דחיישי' שמא מתה א' מהן בודאי והוי סתירה מירו' לירו' וכתבתי ביומא י"ג דבשקלים שם ס"ל דלר"י ל"ל ברירה כדמסיק שם ובנדור לר"י ל"ל ברירה והסוגיא דיומא ודגיטין ס"ל דלר"י אית ליה ברירה ע"כ א"א לאוקמי במתה א' מהן בודאי דקשיא ונכדור וע"כ דחיים למיתה גם ביחיד ומוכרח טעמיה הכא דה"ה כה"א משום דיש ברירה ועפ"ק גיטין שם דמחלק בין תולה בדעת אחרים ולגי' התוס' ביומא בירו' שם דל"מ לקדם מאתמול משום דאין ברירה א"כ גם תולה בדבר אחרים ל"ל לר"י ברירה ועמש"ש:

דף כו ע"א שמא יבקע הנוד. הכי מפורש בברייתא בירו' דמאי פ"ז ה"ב וס"ד כאן ה"א: ר' יהודה פוסל בכולן. ירו' פ"ב ה"א פ"ג ה"א וה"ב פ"ז ה"ב: וכתב לה לשמה. עמש"ל כ' ע"א: משום תקנה סופר. ה"נ בירו' ה"ב ע"ש ר' אבהו: ע"ב הלכה כר' אלעזר. ה"נ בירו' ה"ב ושם הלכה כר' יהודה בגיטין ע"ש ועי' לקמן פ"ט ה"ד: שמר שלוה בו ופרעו. ירו' ב"מ פ"א ה"ז כתובות פ"ט ה"י:

דף כז ע"א המביא גט ואבד. ירו' יבמות פט"ז ה"ו: שהשיירות מצויות. בירו' שם וכאן ה"ג מפרש לזמן מרובה היינו שעברו שם ג' ב"א והוא כמ"ד לקמן ע"ב שתעבור שיירא שם: והוא שהוחזקו. בירו' שם משמע דאפי' לא הוחזקו ואיתא שם עוד אוקימתא דמוקי לה למתני' שהיו בידו שני גיטין א' כשר וא' פסול ואבד את הכשר והשליך את הפסול אני אומר בשעה שמצא את הפסול מצא וע"ש בק"ע ופ"מ מה שנדחקו בטעם אמאי לאחר ל"ח להפסול כיון שאינו ניכר. ונראה בענ"ד דלאלתר פי' קודם שהשליך את הפסול: ע"ב נקב יש בו בצד אות פלונית. ה"נ בירו' יבמות שם וכאן ה"ג: כדי שתעבור שיירא. בירו' יבמות שם וכאן ע"ש ריב"ל ג' ב"א: שלא עבר אדם שם. ירו' שם ע"ש ר' יוחנן שלא עבר שם בריה וע"ש דמבעיא ליה בעבר עובד כוכבים:

דף כח ע"א והניחו זקן. ירו' יומא פ"א ה"א: אפי' בן מאה שנה. ה"נ בירו' כאן ה"ג ע"ש תני בר קפרא: תרומה אגיטין קא רמית. בירו' ה"ג מקשה כהכא ומתרץ תמן משעה ראשונה נתקלקלה ברם הכא לכשימות היא מתקלקלת והוא כתי' רב אדא כאן ועש"ק שם: הא ר' יהודה. בירו' יומא פ"א ה"א מקשה ממתני' דהניחו זקן או חולה לר' יהודה ומשני הא ביחיד הא בצבור משמע דפשיטא ליה דמתני' ר' יהודה היא אך יתכן דבתר דמייתי ראיה דר"י חייש למיתה דיחיד ג"כ מהך דשופרות ע"כ לומר דהאי מתני' דהניחו נמי ר' יהודה היא: הא ר' יהודה דחיים. לפמ"ש עולא בערובין לג. זוזי זוזי קתני דברי ר"מ ור' יהודה: ר' יוסי ור"ש אוסרין ליכא לתרוצי הכי וכ"מ בירו' דמאי פ"ז ה"ב וה"ד כאן ה"ה דליתא רק ר' יוסי ור"ש אוסרין אך להירו' מהא דיומא ושופרות מוכח דחיים למיתה דהשתא דקאי בסברא דאית ליה ברירה יש, דאיה משופרות דחיים למיתה ועמ"ש לעיל כה: וביומא יג: הלוקח יין. ירו' דמאי פ"ז ה"ב כאן ה"ה: ע"ב שמא ימות תיישי'. ה"נ בירו' כאן ה"ג כנ"ל ע"א: שהקיפוה כרכום. עי' רא"ש סי' ה' מה שהביא בשם הירו' ועש"ק ד"ה תמן שתמה ע"ז דהירו' לא קאי כלל הכא כ"א אמתני' דכתובות ספ"ב ע"ש ובירו' ה"ט שם: מקומנטריסין של עובדי כוכבים. ירו' יבמות פט"ז ה"ה ושם משמע מת ממש נהרג ממש ומשום דשייכי בה ל"מ מסלפ"ת כמ"ש ספ"מ שם: דבל מסלפ"ת. עי' ירו' סוף יבמות: תוס' ד"ה והא בת"כ. מגורע זכים פרק ה':

דף כט ע"א חלה תגן. ירו' כאן ה"ס: אין השואל רשאי. ה"נ בירו' כתובות פ"ט ה"ה קדושין פ"א ה"ד ב"מ פ"ג ה"ב ועי' כאן ה"ס מה שנדחקו הק"ע והפ"מ והנראה בענ"ד כתבתי בב"ק י"א ע"ש ובפנ"א: היכי דנפקא לאפיה. בירו' ה"ה איתא קידם הבעל וגזלה אין תימר משום תנאי גיטין הוא יאות אי אמרת משום אין כלוני כו' הא אין פקדונו ביד אחר מאמע דאף בקידם הבעל ונטל השליח מידה בעלמו ג"כ אין לו לגלות ביד אחר משום דבעת נתינת הגט מבעל לשליח היה מקפיד שבעלמו ימסור לידה קם גם עתה התנאי והוא דלא כהבבלי דגם בנתינה ליד השליח השני לפרש"י [או הראשון לפי' התוס'] ג"כ הוי גיטא: תוס' ד"ה כאן. מ"ש הם הוא דלא כהירו' דמקשה מזה למ"ד בומר במשכר לבומר פטור ועי' מה"פ ד"ה לית וכתובות פ"ט ה"ה ד"ה תרי: ע"ב שליח דשליח מצוי שליח. בירו' ז"ו משמע דגם בשליח שני בעינן הא"ה ועי' מה"פ:

דף ל ע"א במכירי כהונה ולויה. ה"נ בירו' ה"ז ע"ש ר' אבהו בשם ר' יוחנן ומקשה שם בירו' ע"ז והא תניא עני ויש מכר לעני פי' דאין שייך הכרם בעני דהלא צריך ליתן לעני הבא ועי' יל"מ פ"ז ממעשרות ובש"ק ד"ה והא ולדבריהם נשאר בירו' בקושיא בלי תי' ועמ"ש לקמן בסמוך: עשו את שאינו זוכה. ה"נ בירו' שם מוקי לה ר"ל כר' יוסי דבכורות כל שחליפיו ביד כהן ודחי הירו' דבדבר שלב"ל לא אמר ר' יוסי. ולפ"ז נשאר בירו' בלא תי' כלל ונראה דהא דבעי הא"כ אי יכול להפריש עליהן על מלוה שמגיע לו מהם מקודם ומסיק דיכול. זהו הוי תי' לשני האוקימתות דהו לא הו"ל דשלב"ל דאז מזכה להן ע"י אחר וכן מה שמקשה לר' יוחנן דאין הכרם לעני ג"כ א"ש דבעת שמפריש מזכהו ע"י אחר וכל הקושיות בירו' הוא רק בהו"א דסבור דאחר הכלוה לא יוכל לזכותם ולזכות החוב אבל למסקנא שני כעת בהורת שעבוד דמהני לדשלב"ל כבה"מ סי' ר"ע וכן בעני יכול לזכותו אח"כ משום שנשעבד לו מקודם וכזה יוסרו קושיות הש"ק מעל המל"מ והכמ"ל ועי' פנ"א: ואם בא להזור אינו חוזר. בירו' ה"ז מדייק לה מהזכה הלה במה שבידו ובכהן או העני דחוזר מהאין מפרישין על עני שהעשיר ע"ש: ע"ב העשיר העני אין מפריש עליו. ה"נ בירו' ה"ז ושם איתא דגם הוסם לזה ומתקן מתני' ליה כאן אינו הושם אלא הושם שמא יעשר העני ועש"ק שהקשה אמאי חשש הירו' לעשירות דלא שכיחא יותר מלמיתה והוא בהיפך ונראה דמשום דעשירות כזה שיהיה לו מאתים זוז שלא יהיה רשאי ליטול בודאי מצוי אבל הבבלי ס"ל דריון דהך דמאתים זוז אינו כ"א מדרבנן ומה"ת יכול ליתן לו מעשר עני כיון שאין לו כדי סיפוק פרנסתו לא בפל קניני ויכול להפריש עליו כ"א כנתעשר לגמרי וע"ז אמרו כאן לא שכיח: שירשו קרקע. עי' תוס' ד"ה תניא שפי' דקאי אסישא ובירו' משמע דקאי ארישא דבלא ירשו קרקע ל"מ נטילה רשות מיורשים וכפי' הרמב"ן ועש"ק ומה"פ: והילך דמיו. ה"נ בירו' תרומות פ"א ה"א ושם הוא באופן אחר דהאי הושם שמא עשאו הבעה"ב תרומ"ע ומוכר גם התרומ"ע ונמצא דמי תרומ"ע בידו וכהה"ג דאמר כור מעשר ועי' מה"פ שם: וכי נחשדו חברים. ירו' מעשרות פ"ב ה"א: וכי יש לו רשות לבעה"ב. עי' ירו' תרומות פ"א ה"א דאיתא ע"ש ר' יוסי אם תרם בעה"ב תרומתו תרומה: תוס' ד"ה וכי. בירו' פ"ב דתרומות. ה"א ע"ש ועי' פ"א ה"א שם גיטין פ"ס ה"ד כלום למדו ת"ג אלא מתרומ"ע:

דף לא ע"א כך תרומ"ע נטלת באומד ובמחשבה. עי' ירו' תרומות פ"א ה"ד: כך יש לו רשות לבעה"ב. עי' ירו' תרומות פ"א ה"א: המניח פירות. כאן בירו' ה"ח ודמאי פ"ז ה"ד מקשה דלא אתי כר' יוסי ור"ש דחיישי לבקיעת הנוד ומשני תמן למפרע מקולקל והכא מטעה בנאבד: ר' יוחנן אמר. בירו' ה"ח החליפו ביעתו לר' יוחנן אין לך מתוקן כ"א מעל"ע הראשון ולר"א בן אנטיגנוס בשם ר"א בר' ינאי אין לך מקולקל אלא יום האחרון: תוס' ד"ה נטלת דבפ"ק דתרומות. הרש"א הגיה בפ"ד ויתכן משום דבירו' מייתי לה בפ"ק דתרומות נקטי מפ"ק: שם בירו' פ"ק דתרומות. ה"ד וע"ש בתה"פ ועי' שנו"א פ"א דתרומות דמגיה בירו' בם ר' יוחנן אמר הא רבנן הא הכא אלעזר בן גומל וכו' וריב"ל דמוקי כאן לתרומה כאן לתרומ"ע תרווייהו כהכא אלעזר בן גומל ור' יוחנן מוקי תרווייהו בתרומ"ע והא רבנן כו': שם וא"ת דבירו'. תרומות פ"ד ה"ס: תוס' ד"ה במחשבה ומפרש בירו'. פ"א דתרומות ה"ד: ע"ב חלוקין עליו חבריו. ה"נ בירו' ה"ח ר' חיננא בריה דר' אמי בר ממל מסמיה דר' אלעזר זו להוציא מר"א ור' יוחנן סבר שם דאתיא כר"א ומקוה ג"כ למפרע נפסלה לבד ממעל"ע הראשון ומייתי מכאן ראיה דגם ר"א כוונתו רק מעל"ע הראשון הם בחזקת קיימים: שבשעה שמנשבת. עי' ספרי האזינו שכו: תוס' ד"ה אנא ובירו' מוכח בדוכתי טובא. תד מנייהו הוא בסוכה פ"ד ה"ג רב ששת ור"נ בר יעקב ה"א ג' כדי עלין כו' ובבבלי מצינו ר"נ סתם ורב ששת לקמן ל"ג ע"ב ועוד בדוכתי טובא ועי' בבלי קדושין לב דשם מוכח דסתם ר"נ הוא ר"נ בר אבא ע"ש:

דף לב ע"א תוס' ד"ה השולה. עי' מה"פ ה"א ד"ה השולח וד"ה באגדה: ע"ב אתי דבור ומבטל דבור. עי' ירו' כאן ה"א דמקשה לר' יוחנן דמבטל דבור אמאי צריך לבטל בפני השליח או בפני ב"ד דוקא ומשני משום תומר בעריות שלא יהיה מכשול ובה"ב מקשה לר"ל אמאי מהני בפני ב"ד ומשני דב"ד כתו יפה ועי' ירו' קדושין פ"ד ה"ח: תוס' ד"ה ור"נ בירו' דסנהדרין פ"א ה"א וכ"ה בברכות פ"ו ה"א: בפני שנים. פ"ג סתים בירו' ה"א ע"ש:

דף לג ע"א אף דיינים נמי שנים. עי' ירו' שביעית פ"י ה"ב וספ"ק דסנהדרין דמפרש ג"כ דתותמין שני דיינים אבל מושבם היה בשלשה ומוכיח מזה דסגי בכל תתימות ב"ד ב' מהם: ר' יוחנן אמר מפני תקנת ממזרים. בירו' ה"ב שני הסברות ע"ש ר"ל וע"ש בש"ק ומה"פ: בטלו מבוטל דברי רבי. פלוגתא דר' ורשב"ג בירו' ה"ב ומשמע שם דהלכה כרשב"ג: ומי איכא דמלאורייי'. בירו' ה"ב הוא בטעם רבי דאמר מבוטל ודתי דהלא בתרומת זיתים על שמן ומנכים על יין דמה"ת הוי תרומה ורבנן עשו דגם בדיעבד אין תרומתו תרומה

הני

ופי' מהס"ם שם: **ע"ב** עד שירלו שניהם כאי. ירו' כתובות פ"ב ה"ד סוטה פ"א ה"א סנהדרין פ"ג ה"ט שבועות פ"ד ה"א ועמ"ש סנהדרין ל:: מעשה ועשה ר'. ירו' כתובות פי"א ה"ו מגילה פ"ד ה"ד סנהדרין פ"א ה"ב: בן בנו של ר' פרטא. בירו' שם איתא ר"א בן פרטא בן בנו של ר"א בן פרטא הגדול:

דף לד ע"א גילוי דעתא בגיטא. בירו' ליתא פלוגתא זו ויתכן דמשום דפסק הירו' כרשב"ג דבעינן ביטול בפני השליח או בב"ד כמ"ש הש"ק אפשר דבעינן ביטול נפי' דגילוי דעת הוי כשלא בפניו והבבלי דפסק כר' שייך פלוגתא זו אי מהני גילוי דעת כשאר ביטול שלא בפניו: **ע"ב** היה משנה שמו. עי' פרש"י. ומירו' ה"ב וב"ב פ"י ה"ד מוכח דהפי' הוא שהיה מכשול זה ברמאות שהיה יכול האיש בגרושין בע"כ לשנות שמו לפסול הגט כגון באותן שכופין להוציא ועש"ק כאן ה"ב ד"ה ברמאות מ"ש בזה: תוס' ד"ה והוא בירו'. כאן הלכה ב':

דף לה ע"א משום חינא. עי' ירו' כאן פ"ה ה"ב וה"ו כתובות פ"ט ה"ג שבועות פ"ז ה"ז ועי' ירו' כתובות פי"א ה"ג ומש"ש לג.: מעשה באדם א'. ירו' שבועות פ"ו ה"ה עובדא זו בשינוי: בקופצת. עי' ירו' כאן ה"ג אם נשבעה נשבעה: התובעת כתובתה. ירו' כתובות פי"א ה"ג סוטה פ"ג ה"ד: **ע"ב** אין הבעל מפר בקודמין. עי' ירו' נדרים פ"י ה"א: נדר שהודר ברבים. בירו' נדרים פ"ה ה"ד נסתם דאין לו היפר צריך לפרט. בירו' שם ע"ש אית תני תני כו' ומסקנא משמע התם דצריך לפרט את הנדר.

דף לו ע"א ע"ד רבים. ירו' נדרים שם: רב חסדא סמך. ירו' לקמן פ"ט ה"ד: והדיינים חותמים למטה. ירו' שביעית פ"י ה"ב וספ"ה דסנהדרין: ומי איכא מידי. ה"נ מקשה בירו' כאן ה"ג ושביעית פ"י ה"ב מקשה ג"כ כן ומתרץ דס"ל כמ"ד מעשרות בזה"ז דרבנן וה"ה לכל מצות התלויות בארץ [ומוכח מזה כדעת הרמב"ם דלמ"ד מעשר בזה"ז דרבנן הו"ל הפי' בזמן הבית שני דרבנן דהא הלל היה בזמן הבית] ומקשה ע"ז משמטת כספים דנוהג גם בחו"ל ומשני כהכא בשני שיטות כו': בזמן שאי אתה משמט קרקע. עי' ספרי ראה קיא: תוס' ד"ה בזמן בירו' דפרקין. ה"ג וכ"ה בשביעית פ"י ה"ב: **ע"ב** מנין שהפקר ב"ד הפקר. ירו' רפ"ה דפאה שקלים פ"א ה"ב ושם ר' יונתן בריה דרב יצחק בר אחא שמע לה מן הדא אין מעברין את השנה לא בשביעית כו' ואם עברוה מעוברת וחדש זה לא פטור ממעשרות ש"מ דהפקר ב"ד הפקר: אין ב"ד יכול לבטל. ירו' שביעית פ"א ה"א שבת פ"א ה"ד ע"ז פ"ב ה"ח ועי' תוי"ט פ"ה דמע"ש:

דף לז ע"א אפי' קלח של כרוב. ירו' שביעית פ"י ה"ג ע"ש ר' בא בשם רב: השאילו מקום לתמר. ירו' שם ע"ש ר"ז בשם ר' ירמיה: ולחייב לו יש לו קרקע. ה"נ בירו' שם ה"ב וה"ג: ר' נתן אומר. ספרי נשא ג' במד"ר פ"ח: שטר שאין בו אחריות. ה"נ מוקי ר' יוחנן בירו' רפ"י דשביעית אבל שיש בו אחריות ה"ס כמלוה על המשכון: סיים לו שדה. ה"נ בירו' שם: ואתא לקמיה דר' יוחנן. ה"נ בירו' ושם בשטר שא"ב אחריות ומשום דאחריות ט"ס כרבנן ומתני' מוקי לה כר"מ ופסק מ"מ דמשמט משום דוכי אנו מדמין נעשה מעשה כהלכה: המלוה על המשכון. עי' ירו' שביעית פ"י סוף ה"א וכמה"פ שם ד"ה במולל: **ע"ב** צריך שיאמר משמט אני. בירו' שביעית פ"י ה"ג אר"ה בשפה רפה והימין פשוטה לקבל ועי' רא"ש כאן שפי' מ"ש ותלי ליה סיינו שמלפפה לזה: אעפ"כ. עי' פ"מ שביעית שם דמפרש מ"ש במתני' שם המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו היינו שיאמר אעפ"כ: נאמן אדם לומר. ה"נ בירו' כתובות פ"ט ה"ט: אמר אביי לעולם לפני יאוש. ובירו' ה"ד מפיק דמיירי בלפני יאוש ופסק שם הלכה כרשב"ג וא"כ הוי הדין דלפני יאוש בין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון ובלאחר יאוש לכ"ע לשם עבד ישתעבד לרבו שני ולשום ב"ח לא ישתעבד. והתיא לפ"ז פסק הרמב"ם בפ"ה מהל' עבדים כפי הירו' והמה"פ שם ד"ה הלכה כ' דפסק הרמב"ם הוא כרבנן אליבא דרבא דמוקי למתני' לאחר יאוש ובלפני יאוש לכ"ע כרשב"ג וקשיא מהתוספתא דאיתא שם הפלוגתא והיתא ורבו נותן דמיו דמוכח דהיינו רבו ראשון כדדייק הירו' מזה והקשה לרבא וע"כ דמוקי לה בלפני יאוש וא"כ הזינן דלרבא גם בלפני יאוש פליגי והא דלא מוקי מתני' בלפני יאוש הוא משום דקשיא ליה למה לא נקט במתני' ורבו ניתן דמיו כבתוספתא ובפנ"א להירו' האריכתי בבאור הסוגיא שם והכמ"ל

דף לח ע"א ולא הס קוניס מכס. פתיחתא דאסתר ירו' דמאי פ"ב ה"ה כאן ה"ט: עמון ומואב טהרו בסיחון. בירו' שביעית פ"ו ה"א מבעיא ליה לר"ל אי טהרה אי לא ופשיט א"ר תנחומא שהל רס הולין הוא לך ופי' הפ"מ דאין נוהג שם מעשרות ובענ"ד נראה דה"פ חולין הוא לכבשה וקדשה שפיר בכבושו וה"נ מגי' הגר"א דגרים שם את"ז ולית היא עמון ומואב דרלב"ע ופי' דבמס' ידים הראב"ע דבעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית והטעם כבמס' חגיגה פ"ק דלא כבשום עולי בבל כו' והמקשן בירו' סבור דהטעם דלא קדשה גם מתחלה בימי משה א"כ מוכח דהפשיטות מתחלה הוא דטהרה וקדשה ואף דבע קר הגירסא נראה בענ"ד שקושה להעמיד גי' הספרים דהקושיא ולית היא עמון ומואב דרלב"ע כתוב מקודם והיא הקושיא ביחד עם לית היא עמון ומואב דמשה עפמ"ש התוס' מגילה י' ע"א ובר"ש פ"ד דידים ובתוס' יבמות ט"ז ע"א לסוכית בראיות מכריתות דהא דרלב"ע ע"כ בעמון ומואב דלא נכבש ע"י משה והיינו דמקשה בירו' ר' מנא קמיה ר' חגיי הא לית עמון ומואב דמשה לית עמון ומואב דרלב"ע פי' דע"כ הך דרלב"ע אינו עמון ומואב דמשה ודמשה קדשה לע"ל ומאי מבעיא ליה ומשני דמבעיא ליה אי טהרה בסיחון ופשיט דטהרה כדקאמר הכא ועי' פנ"א שביעית מס"ש: א"ר שמן בר אבא א"ר"י עבד שברח. ה"נ בירו' כאן ה"ד ר' שמעון בר בא בשם ר' יוחנן: חוץ מערב וגידון. ה"נ בירו' ב"ב פ"י ה"ח ובסנהדרין פ"ג ה"ג ועמ"ש סנהדרין לא:: המפקיר עבדו. ה"נ בירו' כאן ה"ד ע"ש ר' יוחנן וא"ל ר"ז כ"ע אמרין דצריך גט שחרור ואת אמרת א"צ: המשחרר עבדו עובר בעשה. בירו' יבמות פי"א ה"ו כמ"ד מותר לשחרר ריה"ג אמר אסור לשחרר ובכתובות פ"ג ה"י ובשבועות ספ"ה מדייק דר"ג ס"ל אסור לשחרר ועמ"ש ברכות מ"ז ע"ב: **ע"ב** המקדיש עבדו. עי' ירו' כתובות פ"ה ה"ה וב"ק פ"ח ה"א דשם איתא יוציא העבד פרנסתו ממעשי ידיו והבאר הקדש ועי' מה"פ כתובות שם ד"ה המקדיש: וצריך גט שחרור. ה"נ דברי ר"ז בירו' שהבאתיו לעיל ע"א: אלו עבדיו ופסולתיו. ת"כ בחקתי פרק י"ב:

דף לט ע"א עבדא כמקרקע דמי. בירו' קדושין פ"א ה"ג עבדים פעמים כקרקע פעמים כמטלטלין כו' ע"ש: רמ"א יש דברים. ירו' כתובות פ"ח ה"ד ועמ"ש כתובות עט.: א"ר יוחנן המפקיר כו' וצריך ג"ש. בירו' כאן ה"ד איתא ר' אבהו בשם ר' יוחנן המפקיר כו' וא"ל ג"ש: גר שמת. ה"נ בירו' ה"ד פלוגתא דאב"ש ורבנן: אריב"ל הלכה כאבא שאול. ה"נ בירו' ה"ד ושם מקשה מהלפא בטתיה דריב"ל כו' המתיאש מעבדו כו' עי' באורו בפנ"א ועכ"פ עיקר הקושיא הוא ממאי דפסק כהלכה כאב"ש משמע דאלו כרבנן ניחא ליה והכא מקשה לעולא גם מדעת רבנן עמ"ש בפנ"א: **ע"ב** נתיאשתי מפלוני עבדי. ה"נ בירו' ע"ש ריב"ל כהכא אך שם אדרבה מקשה מזה על ריב"ל דאמר הלכה כאב"ש והוא דס"ל כאשה מה אשה בין גדולה בין קטנה כו': א"ר יוחנן אין הלכה כאב"ש. ה"נ בירו' לפי' הפ"מ: גמר לה לה מאשה. ה"נ בירו' ה"ד: רש"א משום ר"ע יכול יהא כסף ת"כ קדשים פרק ס': עבד שנשא בת חורין. ה"נ בירו' ה"ד ע"ש ר' ישמעאל בר' יוסי:

דף מ ע"א הכותב שטר ארוסין לשפחתו. ירו' ה"ד ושם תחת ר"מ איתא רבי ואמר שם דר' ישמעאל בר יוסי דקאמר עבד שנשא כו' הוא כרבי והכא אתמר מפורש משמיה דרבי עבד שנשא כו': אל ישתעבדו. ירו' קדושין פ"א ה"ג: שבניה עבדים. ירו' שם: כופין את סיורשים. ירו' כאן פ"ה ה"ה ושם פלוגתא דר' ורבנן והגי' שם מהופכת והק"ע והפ"מ פי' לפי הגי' דשם ומירו' ב"ב פ"ח ה"ח מוכח דהגי' היא איפכא דשם איתא רבי אומר זכה והכ"א לא זכה וכופין וכן נ"ל גם כאן פ"ה ה"ה וכ"ה בתוספתא פ"א וא"ש ממ"ש באמר לו בתרכו אף ר' מודה היינו דלא זכה וכופין דזאת לכ"ע גם היכי דלא זכה מ"מ כופין: וצריך גט שחרור. בירו' ה"ד לר' יוחנן א"צ ג"ש בהמפקיר עבדו כמש"ל לט.: **ע"ב** רבי אומר קנה. ה"נ בירו' פ"ה ה"ה ושם בלי יעשה ב"ת ועי' ירו' ב"ב פ"ח ה"ח: א"ר יוחנן וכולם בשטר. ה"נ בירו' שם: רמ"א קנה. גרסם בלדו גיר' הרי"ף רבי אומר. וכ"ה בירו' שם: שעשאו רבו אפותיקי. ירו' פסחים פ"ב ה"ב: אמר רב רבו ראשון. בירו' פסחים שם וכאן ה"ד דעת רב בין רבו ראשון בין רבו שני: מפקיעין מידי שעבוד. ע' ירו' יבמות רפ"ז וב"ק שם ד"ה מתני' ופסחים פ"ב ה"ב כאן ה"ד קל הוא בשחרור:

דף מא ע"א במזיק שעבודו. בירו' פסחים שם כאן ה"ד טעמא דרשב"ג משום קנס דעבד היסורא לשחרר עבד: גובין מבאר נכסים. עי' ירו' שביעית פ"י ה"א ושם במכרה מיירי ומסיק שם באומר לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה מבאר נכסים ושם ליתא סיומא דרשב"ג ובירו' יבמות פ"ז ה"א איתא: תוס' ד"ה אשה בירו'. יבמות פ"ז ה"א ועי' מה"פ שביעית פ"י ה"א ד"ה תני מש"ש לתקן דבריו ביבמות שם ועפנ"א מש"ש בדבר השינוי שלאינו מירו' יבמות לירו' שביעית דשביעית מחלק בין אפותיקי מפורש ובין אפותיקי סתם ומוקי הך בברייתא באפותיקי סתם וביבמות אינו מחלק בזה מדמוקי שם דר' יוחנן כרשב"ג ואי נימא לחלק הו"ל דאתי' גם כרבנן ור' יוחנן מיירי בנכסי נ"ב דהוי כאפותיקי מפורש ושם בברייתא הוי אפותיקי סתם עש"ב ולגי' הגר"א בשביעית מוכח דהסוגיות חלוקות דלגי' הגר"א ר' יוסי מדמה לה לעבד דאינו מכור ור' אמי מחלק בין שדה לעבד משום דעבד יהכן להבריחו ויש חשש לומר מכורה לשעה פן יבריחנו הלוקח ולא יהיה לבע"ח ממה לגבות משא"כ בשדה שלא יכול להבריח א"כ ר' יוחנן הלא בעבד מיירי והברייתא בשדה אפשר דמודה ר' יוחנן דהוי מכורה לשעה כרבנן דרשב"ג וע"כ דהסוגיא דיבמות לא ס"ל לחלק בזה וע"ש בפנ"א מ"ש ליישב עפ"ז ד' הרמב"ם מהשגת הראב"ד פי"ח מה' מלוה ולוה ותכמ"ל: חציו עבד. ירו' מ"ק פ"א ה"ז: **ע"ב** תוס' ד"ה לא תהו בירו' דפרקין ודפ"ק דמ"ק. כאן ה"ה מ"ק שם ה"ז: רבי אומר קנה. ירו' כאן ה"ה קדושין פ"א ה"ג ומוקי הכא מתני' או כר' או בעבד של שני שותפין וד"ה דבזה מודו רבנן כדמסיק כאן: דרבי סבר. בירו' קדושין שם מפרש טעמא דרבנן משום דהו"ל כזוכה מיתיה לשמאלו ורבי ג"כ ע"י אחר קאמר וס"ל דאף שא"י לזכות בעצמו יכולים אחרים לזכות בעדו ורבנן סברי דכיון שא"י לזכות בעצמו אין אחרים יכולים לזכות בשבילו: דברה תורה כלב"א. עמ"ש ברכות לא: והפרה יכול לכל. ת"כ קדשים פ"ס:

דף מב ע"א בעבד של שני שותפין וד"ה. ה"נ בירו' ה"ה ועי' קדושין פ"א ה"ג: הכותב נכסיו לשני עבדיו. ירו' קדושין שם: הכותב כל נכסיו לעבדו. תוספתא ב"ב פ"ט ועי' ירו' לעיל פ"א ה"א: יום של עצמו לעצמו. בירו' כאן ה"ה במניחה יום של עצמו ולהק"ע הוי גם ביום של עצמו לרבו. ובקדושין פ"א ה"ג איתא דמהלה שלו ומהלה של רבו ואפשר דהתם למשנה אחרונה דבטלה חלוקת הימים ובכברא זו ישבתי ד' הרמב"ם לענין הגיגה בחצי עבד וחב"ח: יום של עצמו ישא בת חורין. בירו' כאן ה"ה ביום של עצמו חושבין לקדושיו ולהפ"מ הוי מסקנא שם כך ופליגי התלמודים דהכא אמר איסורא לא קאמרינן ובירו' קדושין פ"א ה"א משמע דאין חושבין לקדושיו: **ע"ב** ונותן לו דמי השני. ירו' לעיל ה"ד ב"ק פ"ח ה"ד: כמ"ד אינו צריך. מכר פלוגתא זו בה"ד ובקדושין פ"א ה"ג.

דף מג ע"א חצי שפחה ותני ב"ח המאורס' לעבד עברי. ירו' קדושין פ"א ה"א פלוגתא דר"ע ור' ישמעאל: **ע"ב** בשפחה כנענית המאורסה לעבד עברי. ת"כ קדשים פ"ס: בריב"ב דאמר על שניהם. ב"ר פ"ח ירו' תענית פ"ד ה"ו מגילה פ"א ה"ד ועי' תוי"ט ספ"ה דברכות ובירו' כפ"ו דיבמות ומש"ש בבבלי ס"ב ע"ב: המוכר עבדו לעובד כוכבים. בירו' ה"ו אפילו בא"י והמוכר נותן דמיו והלוקח משחרר ולישראל אם לא ידע הלוקח הראשון נותן דמיו ואם ידע שניהם נותנין דמים ופי' כפ"מ דמפסיד הלוקח השני:

דף מד ע"א המוכר עבדו לעובד כוכבים. עי' ירו' ע"ז פ"א ה"ד ואיתא שם המוכר עבדו לעובד כוכבים דמיו אסורין ועמ"ש ביפ"ע ע"ז י"ג: המוכר בהמה גסה. ירו' ע"ז פ"א ה"ו ופסחים פ"ד ה"ג ושם ליתא עד עשרה כ"א בכפל איתא שם באיסור דקה במקום שנהגו: ומלתא דלא שכיחא. כה"ג בירו' דמאי פ"ו ה"ג: **ע"ב** שדה שנתקוצה. ירו' שביעית פ"ג ה"ג ועי' שביעית פ"ד ה"ב המן אמרין נתקווצה ניטלו רק קוציו הכא אמרין בהדא לרבנן הכא איזהו הטיוב שחרשה שתי פעמים: הטיבה ומת בנו זורעה. ירו' שביעית פ"ד שם: מברחידו להגטוכין. בירו' כאן ה"ה בהברייתא להגטוכי יצא לחרות להגטוכי בלבד לא יצא וכ"ה בתוספתא ע"ז פ"ד ובברייתא דמייתי הכא והניא: איבד לה זכותו. ה"נ בירו' ה"ה מכרו מכור: רב אמר מכורה ויוצאה. ה"נ בירו' שביעית פ"ה ה"ג ושם משמע טעמא דשמואל משום מקח טעות ועי' מה"פ שם.

דף מה ע"א דערק מת"ל לאגן. בירו' כאן ה"ה סתים דמחזירין אותו: **א"ב** דליכא אלא חד ג ה"ס דלא יהון קסרינון ופי' הק"ע לשבויין שיבאו אח"כ ולדידיה הוא טעם להת"ק ו להשבויין שנשאו הוא טעם לרשב"ג: **ע"ב** ר"א היא דאמר סתם. ע' ירו' פ"א דגילה ה"ח וע"ז פ"ב ה לוקחין ספרים. עי' ירו' כאן ה"ו וע"ז פ"ב ה"ב דשם ליתא בתורת פלוגתא כ"א קושית ברייתא אבריי הכיא דמותר בגר שחזר לסורו והוא כשינוי דהכא: שידעו בו רבים. עי' ירו' נדרים פ"ה ה"ד: לא ה ירו' כתובות פ"ז ה"ז ובקדושין פ"ב ה"ד לענין קדושין.

דף מו ע"א טמא תלך ותנשא. ה"נ בירו' כאן ה"ו: שלשה. ע' ירו' פ"ה ה"ו: עשרה דכתיב עדם. פנ"א וירו' ברכות פ"ז ה"ג שביעית פ"ד ה"ב סנהדרין פ"א ה"ד ומ"ש ברכות כא: אין שתתגנה. פ' ירו' כתובות פ"א ה"ב: **ע"ב** תנודר כאלו בונה במה. ירו' נדרים פ"ט ה"א ושם מוכח ד הייט לע"ז: שידעו בו רבים. ע"ל מה: ור' יהודה לא חייש לקלקולא. לפי' הק"ע בירו' ה"ח לר"ז ט יהודה משום דהוא לטעמיה ביבמות דס"ל איילונית זונה היא משום קנס לא יחזיר ולא משום קלקולא ול יהודה אדר"י: והא מדקתני סיפא. לפי' הק"ע בירו' ה"ח בא"ג ולפי' הפ"מ קשיא לה ירו' איפכא כיון יחזיר ואומרים לו הוי יודע שאפילו יהיה לה בנים אין לך טענה מה שייך שתי קותך יפה מדבורך ומ לאו ר' יהודה קאמר לה אלא ר"מ ותני כן רמ"א אומר לה שתיקותך כו' ולפ"ז למאי דמסיק כאן דר' יהו א"ש הסיפא ע"ש ר' יהודה להירו' בעינן תנאי כפול. ירו' ערוכין פ"ג ה"ה נזיר פ"ב ה"ד קדושין ובדמאי פ"ז ה"ז נזכר פלוגתא דאמוראי ושם אינו ענין לזה כמ"ש הפ"מ שם ע"ש וע"ע בנדרים פ"ה ה" פ"ד ה"י ופ"ז ה"א דשם איתא בירו' דאית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן לענין נדרים ושבועות ור משום תומר עריות וממון לאו"א בענין תנאי כפול ועי' תוס' לקמן מה. להגי' בירו' ועמ"ש נדרים י ושנה. ה"נ בירו' ה"ט ושם דאם מכר עצמו ללודים אפילו בפעם ראשון אין פודין אותו ובבבלי לקמן מ

דף מז ע"א וב"ש הכא דאיכא קטלא. משמע דאפילו בשנה ושילש פודין אותו מדמשיב לו מהאי מח בשנה ושילש ובירו' ה"ט איתא דאם מכר עצמו ללודים גם בפעם ראשון אין פודין וע' ואם ויתכן דהכא מיירי דמכר עצמו מפני שלקן שלא הי' לו כדי חייו דבכה"ג איתא בירו' דפודין ע ומביא ממנו בכורים. ירו' דמאי פ"ה ה"ח: תוס' ד"ה לוקח בירו'. כאן ה"ט ושם בדמאי: אין כוכבים. פלוגתא זו הוזכרה בירו' פאה פ"ד ה"ו דמאי פ"ה ה"ח כלאים פ"ז ה"ג כאן ה"ט ועי' פ"ג ד ה"ד ותרומות פ"ט ריש ה"ג: תוס' ד"ה אר"מ דסבר יש קנין. בירו' פאה ודמאי פ"ה כלאים שם כאן לר"מ אין קנין ועמ"ש בע"ז ספ"ק מזה: טעמא דהפקיר. ע' ירו' פאה פ"ד ה"ו וכמה"פ שם ד"ה ר' יו יחיד. ע' ירו' חלה פ"ב ה"א: תוס' ד"ה אדעתא בירו' דפ"ו מס' פאה. ה"א: **ע"ב** דברי ר' רפ הגליון בירו' פאה פ"ד ה"ג והנוע"י שם הייט במחלוקת דקאמר רב ירמיה שם ובענ"ד התם בירו' קאי ונרמז להמחלוקת שבחולין פי' ראשית הגז דרבנן פטרי שותפות עובד כוכבים מפאה מדרש שדך ובת"כ ק בזה ת"ק ור"ש בן יהודה וע"ש בפנ"א: מפני תיקון העולם אין. בירו' דמאי פ"ה ה"ח וכאן ה"ט ו מביא בכורים מפני תיקון העולם ויביא בכורים ד"ת ולגי' הגר"א דגרים לה בדמאי לבתר דמסיק פל ור"ש ור"י ביש קנין או אין קנין והקושי' היא דהא כתם מתני' ר"מ ולשיטת הירו' ס"ל אין קנין ואמ בכורים. והמרכבת המשנה פי' לפי הגי' שכתובה והיא ראית ר"ז דמודה ר"מ לאכילת פירות מזה והא ה כו' וכן פי' הק"ע כאן ועולה בקנה א' עם פי' הגר"א דלגירסתו י"ל דר"ז הוא המתרץ והוא דלא שנאמר בקושי' ועמ"ש בס"ד מנחות סט. ובקול אחרי' האדרכתי ואכ"מ: איתיביה ר"י לר"ל. בירו' בכורי כתובות פ"ח ה"ה פליגי ר"י ור"ל ר"ל מוקי לאחר מיתת אשתו ור"י אמר ל"ש מחיים ול"ש לאח"מ ו ל"ק כלל לר"ל דאיהו מוקי לאח"מ שקנה גם הגוף תהו דמסיק ר"ל כדעהי' דס"ל אדם יורש אשתו ד"ת והפ"מ פי' לגי' הכתובה אין אדם יורש כו' ודחוק מאד ובירו' כתובות פ"ט ה"א מוכח דס"ל לר"ל י דאורי' ור"ל לשיטתו בזה דס"ל ק"פ לאו כקה"ג דמי וע"כ לאח"מ ומוכרת דירו' הבעל ד"ת: תוס' בירושלמי דמס' בכורים. פ"א ה"ה:

דף מח ע"א מנין ללוקח שדה מאביו. ת"כ בחוקתי פרק י"א פלוגתא דר"מ ור"י ור"ש ר' יהודה ק"פ לאו כקה"ג. לפי המבואר בירו' ה"ו דר"י ס"ל גם בקונה שני אילנות מביא וקור לדחות משם דחזינן דס"ל כקה"ג ועי' ב"ב פא: מש"ש: **ע"ב** הנזקין שמין להן בעידית. ירו' כתובו פי"ב ה"ה ב"מ פ"ט ה"ב ונזכר גם בירו' כתובות פ"ד ה"ב: אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מזבורית. פ"ט ה"ז כאן ה"ב שבועות פ"ז ה"ז: אין מוציאין לאכילת פירות. ירו' כתובות פי"ב ה"ב: של ניז ישמעאל. בירו' כאן ה"א נתהלפו המ"ד ולר' ישמעאל של מזיק ולר"ע של ניזק: וק"ו להקדש. ס"נ

דף מט ע"א לא יהא אלא בע"ח. בירו' ה"א האומר הרי עלי מנה להקדש והלך שורו והזיק שלא לפום כן צריך מימר הניזקין שמין כו' ומתק הפ"מ תיבת והלך שורו והזיק ופי' דס"ל ל דבע"ח דינו מה"ת בעידית ובהקדש הוקמה אד"ת ול' הירו' דמסיים לפום כן צריך מימר המקין ל"מ הגי' הכתובה. והוא דלשיטת הירו' ר"ע ס"ל בדניזק שיימינן ולהקל בא וע"ז אמר וק"ו להקדש אם והגזבר לגבות ויש גריעותא להקדש אם יקח הניזק מעידית דמזיק שישאר הבינונית לידון אח"כ בעידית ו הגזבר ליקח מהגרוע ע"כ אמר דק"ו להקדש פי' שנוגע הדבר להקדש כאלו ההקדש משלם לניזק ד שיימינן ושלא תאמר כו' דמשום דנוגע להקדש לא יקח הניזק כ"א כבינונית לפום כן צריך מימר הנזקין ואף דהירו' מסיק שפי' בדניזק היינו שמין בית שאה בכמה שאין כבבלי פי' שבונם מ"מ כלא פליג ע ישמעאל בדמזיק: **ע"ב** דברי רי"ש רע"א. בירו' בהילוף כמ"ד כנ"ל ע"א: מפ"מ אמרו. בירו' איתא דלהירו' כמו דמוקי לעיל מ"ת צ"ב מתני' כר' ישמעאל ה"נ מוקי הירו' כר"ע דהוא כדעת רי"ש כאן: מוציא אלא לגוש. ירו' יבמות פ"ד ה"ב וכתובות פ"ה ה"א: אין נפרעין מנכסי יתומים. ירו' כתובו כאן ה"ב שבועות פ"ז ה"ז: תוס' ד"ה משום חינא בירו'. דפרקין ה"ב וה"ו כתובות פ"ט ה"ז שבועות ירו' כתובות פי"א ה"ג ומ"ש בכתובות לג:

דף נ ע"א מה דרכו של איש להוציא. ה"נ בירו' ה"א לר' ישמעאל אבל ר' סימאי ס"ל שם והאיש ב"ד והוא מוציא בינונית וס"ל לבע"ח בינונית מה"ת: קטנים אפילו גדולים. בירו' כאן פ"ט ה"ז שבועות פ"ז ה"ז מסיק דרק קטנים אבל יתום גדול עומד במקום אביו ומביא שם ברייתא כך וק' למסקנ כאן דאפילו גדולים איך יתרץ הברייתא שם: **ע"ב** ר"ח אמר לפי שאין קלובין. ה"נ בירו' ה"ג:

דף נא ע"א א"ר יוחנן בנים ויתרה. ה"נ בירו' כתובות פ"ו ה"ו פלוגתא דר' חנינא ור' יוחנן: מתיב ר"ש ב מנות. ערש"י שם' דהקושי' היא לעולא ועש"ק כאן ה"ג ד"ה מפני ועש"ך ח"מ סי' ס' סק"י: א"ר נתן אימתי בזמן שקדם. ה"נ בירו' ה"ג ע"ש ר' חייא א"ר יוחנן: מצאתי והחזרתי לך א' מהם. בירו' ה" פלוגתא בזה דר' בא אמר דבחזרה דהתובע מכחישו בברי על הנתבע לישבע ור' פדת בשם ר' יוחנן אמר דע"ז מה התקנה לא ישבע דבטענת ספק א"צ לתקנה ובזה יש לכוין קושית הגמ' כאן ור' יצחק לית ליה כו' והתירוץ הו דאמר כראב"י לכוונה זאת דמקשה הלא בטענת שמא גם בלא תקנה א"צ לישבע וע"כ היה התקנה בגוונא שטוע ברי וע"ז משני דס"ל כראב"י דגם על טענת שמא נשבע ע"כ סובר דבמציאה משום תקנה לא ישבע על טענת שמ אבל בברי לא תקנו: **ע"ב** אין נשבעין על טענת. ע' ירו' שבועות פ"ו ה"ה ופ"ז ה"ו ובמע"ש פ"ד ה"ג בירוב פ"ו ה"ז וכאן פ"ד ה"ט לענין מתנתו דאינה מתנה: מפ"מ אמרה תורה. ע' ירו' שבועות פ"ו ה"א ומ"ש בב קז: אבל בבנו מעיז. עמ"ש כתובות י"ח ע"ב:

דף נב ע"א יתומים שסמכו. ע' ירו' תרומות: אפוטרופוס שמינהו. ירו' ב"ק פ"ד ה"ד: אתם ולא שותפין. ירו' תרומות שם וכאן ה"ד: לא קשיא. בירו' תרומות שם וכאן ה"ד משני כאן ביתום גדול כא ביתום קטן: אין אפיטרופוס רשאין לדון. בירו' כאן ה"ד פלוגתא דר' יוחנן ור"י בר' חנינא דר"י אמר ע"מ לזכו רשאין ואם חבו חבו וריב"ח סבר דבין לזכות בין לחובה אין דנין. וכ"ה בב"ק פ"ד ה"ד: לאשתי ביתי. ויק"ר פ"ה רו"ר פ"ב תוספתא סוטה פ"ז: דברי הלומות. ב"ר פס"ח ופפ"ט איכ"ר פ"א ירו' מע"ש פ"ד ה"ו: **ע"ב** ולקבורה. ע' ירו' כתובות פ"ט ה"ו: מ"ט אי לא דאית ליה הנאה. בירו' כאן ה"ד וב"ק פ"ד ה"ד משום שאין דרכו לב אבל ב"ד דרכן לבתן וכודאי בתרו איש מהימן: מ"ט מינוהו ב"ד ישבע. ה"נ בירו' ה"ד: מפני שהוא כנושא שכר. ה"נ בירו' לאבא שאול במינוהו ב"ד: תוס' ד"ה הלכה בירו' דפרקין. ה"ד: רב אמר מנסך ממש. בירו' ה ה"ה סתליף רב שמתו דשם מפרש היינו מערב: משעת הגבהה הוא דקנה. בירו' משמע דאמרינן הגבה לורך נסוך הוא ועי' ירו' ב"ק פ"ג ה"ז ובנוע"י שם:

דף נג ע"א ד"ת אחד שוגג ואחד מזיד חייב. ה"נ בירו' ע"ש ר' יהודה ברבי. ור' יוחנן אמר. ה"נ בירו': הכהני שפגלו במקדש. ירו' כאן ה"ה ושם מוכיח מזה דהאומר מותר שוגג הוא דפגול לא מצאתה לה ב שהוא חולין דאין פגול בחולין וע"כ באומר מותר קרי ליה שוגג ע"ש וקשה לטעם חזקיה דהתקנה כדי שיודע א שייך כאן באומר מותר ועי' מה"פ ד"ה מתניתא מפרש כעין זה מש"ש מתניתא מסייע לר' יוחנן כו' פרהו חברו וע"ז משני פרה שהכניסה לרבקה אך מפגול תקשה ויש לישב ועי' פנ"א: פטור מדיני אדם. ה"נ בירו' מסיי מזה לר' יוחנן: **ע"ב** תרומה ונטמאת. עי' תוס' ד"ה גזלן ובירו' ה"ה כאן באמת מקשה מתרומה ונטמאת וגנב דהכא בנטמאת מאליו שאני ועש"ק ד"ה א"ל: דקנסו שוגג אטו מזיד. הכא מחלק בין דאורייתא מדרבנן ועי' מה" פאה פ"ה ה"א ד"ה גדיש ובתרומות פ"ב ס"ג ד"ה בשוגג דהירו' אינו מחלק בזה ובפנ"א כתבתי דלפ"ז קשיא ה דמבעיא בירו' פאה פ"ד ה"ג ובפ"ה שם אי קנסו והתם קאי לר"מ דאית ליה קנסו בתרומות שם ובערלה פ"ג ה שבת רפ"ג ואי אין חילוק מאי מבעי' לכו ויתכן דהאבעי' הוא אם גם בממון קנים ר"מ שוגג: המבשל בשב בשוגג. ירו' תרומות פ"ב ה"ג שבת פ"ג ה"א ערובין פ"ד ה"א: הנוטע בשבת. תרומות שם שבת שם מפני שיבר מוזין. בתרומות שם ואתיא כמ"ד מפני המכין ובשבת שם ואתיא כמ"ד מפני החשד וסגיהו המפרשים בשבת ש כבתרומות וגירסתם נכונה אך פירושם דעשו מחלוקת בין התלמודים אין נ' אלא קאי על כאוקימתא דר' אחא ו יוסי דלטעם מפני החשד א"נ לאוקימתא כר"מ או כר' יהודה כאוקימתייהו דיש לאוקמי כד"ה וכן פי' הנו"י ו ירושלמי שביעית פ"ג ה"ד:

דף נד ע"א אכל תרומה טמאה. ירו' תרומות פ"ו ה"א פ"ז ה"א כתובות פ"ג ה"א ומקשה בתרומות פ"ז ש ובכתובות שם ולאו דמי עצים הן ומשני משום קנס מוכח מזה דאינו מגי' סברייתא כמ"ש כא חסורי מחסרא כו' אלא דגם בתרומה טמאה בעינן תשלומין מעלי' חולין טהורים: סומכוס אומר. בירושלמי פ תרומות ה"א קאמר דיחידאה דהלכה כחכמים דתמן גבי ניטמא על הטהור ועי' מה"פ שם ד"ה תני: וחוזר ומשלם בירו' שם יצא משמע דאינו חוזר ומשלם חולין טהורים: והדינן בה. בירו' שם משמע שאין מגי' סברייתא כהמוכ ה"נ מפ"ז דתרומות ה"א וכתובות פ"ג ה"א: המעשר בשבת בשוגג. ירו' שבת פ"ג ה"א ערובין פ"ד ה"א המטביל כלים. ע' ירו' תרומות פ"ב ה"א פ"ס ה"ב: תוס' ד"ה נפלו בירו' פ' בהרא דערלה. פ"ג ועי' פר"ת י פי' ל"ט שתמה על הרשב"א דתשיב לר' יהודה לחולק על ר"מ בנפלו ונתפצעו מהך ברייתא במובא כאן דר"מ ור יהודה ס"ל כחדא ומקשה ג"כ דר' יהודה אדר' יהודה א"כ מוכרח דר' יהודה כר"מ ס"ל ע"ש ובזה הספר דתפ כרשב"א גירסת הירו' ומ"מ במזיד אמר דקנסו ואף דלהירו' ר' יהודה גם במזיד לא קנים עכ"ז הלא הו"ל בו יחיד לגבי ר"מ ור' יוסי ור"ש דלכולהו במזיד קנסו: **ע"ב** נפלו ונתפצעו. ירו' ערלה פ"ג ה"ו ובירו' דמאי פ" ס"ז מדייק דוקא נתפצעו אבל לכתחלה אסור ולא הוצרך לדייק ממתני' דכ"ס מבואר בברייתא דמזיד אסור: דבר ר"מ ור' יהודה. בירו' ערלה שם ר' יהודה אומר בין בשוגג בין במזיד יעלו ולפ"ז לית דר' יהודה אדר' יהוד ר' יוסי אומר אף המזיד. ע' ירו' תרומות פ"ב ה"ג ערלה פ"א ה"ד דמפרש טעמי' דר' יוסי משום דכ דכך אדם לשום מדל בגפנים ואין מוכח שכוונו לסתיר וע"ש בפנ"א בבאור הסוגיא שם: מעביר עליו קולמוס ירושלמי שבת פי"ב ה"ה ועמש"ל כ:

ושל

דף נה ע"א ועל סמריש הגזול ירו' כאן ה"ו ב"ק פ"ט ה"א תוספתא ב"ק פ"י פלוגתא דב"ש וב"ה בלק' בגמ': ועל חטאת הגזולה. עי' ירו' תרומות פ"ח ה"ה הוריות פ"ג ה"ב: מגדותו של ריב"ג. עי' ירו' יבמות פי"ד ה"ב וכאן ומש"ס יבמות קי"ד דלפי בלורי בס ר"ת ס"ל דרק בהרבה בהינו יוצאת מרבית אבי' מקבל גיטה בעדה וכן הוא מבמר גיטה ו: קרי לפית ע"כ קשה לי' אין גלמד מזה פקחת בנתחרשה וכי מוסיפין על העדות וט"ס שם ונ"ל ר"ת סבר בתרבה בבשילה אבי' ר' יוסי סבר בקטנה שבשילה אבי' ונתחרשה ולדעת ר"ת שם אין ללמוד מעדות ריב"ג גם כך דבג"' כאן: ואילו הרבה לא אכלה. לפי הקי"ע והמו' היו ג"כ ירו' ה"ו ועי' ש"ק ד"ה קטנה ומה שפי' בירו' דקטנה אין לה חופה דהיינו דוקא בפחותה מבת ג' שנים הוא דוחק דל"מ הכי בכ' שתם קטנה אלא כ' דהא דהיתה בעדיות פ"ח קטנה נכנסה לחופה ולא נבעלה אוכלת בתרומה מפרש לה בירו' בהגדילה אח"כ וש"מ דפשיט לבעית ר' אבין והגדילה מהו מתניתא אמרה כן ע"ג תוספתא וכי הש"ק הפשתי ברייתא זו ולא מצאתי' ובעני"ד הוא רומז למתני' דעדות דאחרי שדייק מהמתני' דכאן דתני ניסת דדוקא ניסת אבל חופה לא דאין לקטנה חופה ע"כ יתפרש הך דעדיות בשהגדילה אח"כ וזה דלא כפי' הראב"ד והרע"ב בעדיות דזה הוי הוספה על עדיות ריב"ג שבפ"ז שם דקשה דהו"ל לשנותה בפ"ז בם אחר עדות ריב"ג ולהירו' א"ש דהם שני דברים: בש"א. ירו' ב"ק פ"ט ה"א וכאן ה"ו תוספתא ב"ק פ"י: אמר עולא ד"ת כו' אינה מכפרת. ה"נ בירו' ה"ו ע"ש עולא בר' ישמעאל: ורב יהודה אמר ד"ת כו' מכפרת. בירו' שם ע"ש ר"ל: **ע"ב** מזבח הוכל גזלות. ה"נ בירו' שם: שלשה גזרות גזרו. בירו' ה"ז כאופן אחר ע"ש ובש"ק ד"ה התקינו: ויל אייתי לי קמחא. איכ"ר פ"ד:

דף נו ע"א כלבא שבוע שכל הנכנס. אדר"נ פ"ו: קלנתו להגנו אמברי. איכ"ר פ"א ע"ש: אבא סקרא ריש בריוני. איכ"ר פ"א קה"ר פ"ז: נבנס בו ר"א. ע' אדר"נ פ"ד: **ע"ב** אי לאו מלכא את. אדר"נ פ"ד: ואין לבנון אלא בהמ"ק. ב"ר פט"ו שוח"ט ק"ד וע' ויק"ר פ"א שהש"ר פ"ז: אזל שדרי' לטיטוס. ספרי ת"ב בכ"ח ב"ר פ"י ויק"ר פכ"ב במד"ר פי"ח קה"ר פ"ה תנחומא חקת וע' שוח"ט קכ"א: תפש זונה בידו. בויק"ר פכ"ב ב' זונות והניע תחתיהן ס"ת ובעלן ע"ג המזבח וכ"ה בבמד"ר פי"ח ושם ליתא ע"ג המזבח וע' קה"ר פ"ה: מבצבץ. בויק"ר שם והיה הרבו מלאה דם מ"ד מן דם הקרבנות ומ"ד מן דם פר ושעיר של יוה"כ וכ"ה בקה"ר שם וכ' דתסר שם תיבות ונ"ל מ"ד על המזבח מדם הקרבנות ומ"ד על הפרוכת מדם פר כו': בא יתוש ונכנס. ויק"ר שם במד"ר שם קה"ר שם: כל המיצר לישראל. איכ"ר פ"א:

דף נז ע"א חוץ משלש שהיו בהן כפליים. איכ"ר פ"ב פ' בלק ע' ירו' תענית פ"ד ה"ה: **ע"ב** מה לי זקן א'. פתיחתא דאיכ"ר כ"ג. איכ"ר פ"ב קה"ר פ"י: אייתי תינוקות של בית רבן. ע' ירו' תענית פ"ד ה"ה פתיחתא דאיכ"ר כג איכ"ר פ"ב ופ"ד קה"ר פ"ג ופ"י פדר"כ ס"ו תנחומא ויקרא ועמ"ש סנהדרין נו: מאן אינון שמפי' ואבטליון. בתנחומא ויקהל ח' שוח"ט א' שמעיה ואבטליון מב"ב של סיסרא: הקול זה אנדריינוס. בב"ר פס"ה זה אנדריינוס קיסר שהחריב ביתר והרג פ' אלף רבוא ב"א וע' איכ"ר פ"ב שהש"ר סוף פ"ב ירושלמי תענית פ"ד ה"ה: אשה ושבעה בניה. איכ"ר פ"א ושם מפורש שמה מרים בת בייתוס סנחתוס וע' פס"ר פמ"ג תנדב"א ת"א פ"ו:

דף נח ע"א שלש קופות. איכ"ר פ"ב תדב"א ת"א פ"א ירו' תענית פ"ד ה"ה ע"ב: מ"ד עיני עוללה. ירו' שם איכ"ר פ"ב ופ"ג: ארבע מאות בתי כנסיות. שם איתא תמנ מאות ובכל אחת היו בה ג' מאות תינוקות ע"ש מעשה בר' יהושע בן חנניה איכ"ר פ"ד תוספתא הוריות פ"ג וירו' בם ה"ד: שענה אותו תינוק. בירו' הוריות פ"ג ה"ד אמר ר' יהושע בלא כ' והתינוק סיים זו הטאנו לו וע' מהר"פ שם מ"ש בזה ובדרוש בהררכי א"מ: זה אומר אני כהן בן כ"ג. איכ"ר פ"א כעין זה בבן ובת ר' צדוק הכהן: אבל בשטר קנה. ע' ירו' כאן ה"ו ובש"ק ד"ה עד כדון: **ע"ב** אנפרות א"ב משום סקריקון. ה"נ בירו' ה"ז ומשמע שם דאינו מגי' הברייתא ומפרש לה דתרי גווני אנפרות איכא חד דלא יהיב כלום והו"ל כתלוהו ויהיב וחד שנתן מקצת דמים והו"ל תלוהו וזבין ובכה"ג צריך לכתוב יב"ח ועש"ק שם: אמר רב רביע בקרקע. ע' ירו' סוף ה"ז:

דף נט ע"א וד"נ מתחילין מן הגדל. תג"ש פכ"ג: מנינא דבי רבי. עמ"ש סנהדרין לו.: אבל בגיטין ד"ס ברמיזה. כן מוכח ג"כ בירו' רפ"ד דיבמות: משום כדי חייו. ה"נ בירו' כאן ה"ח: אין מחנתו מתנה. ע' ירו' מע"ש פ"ד ה"ג ערובין פ"ז ה"ו כאן ה"ט: אלו דברים אמרו מפני ד"ש. דב"ר פ"ה: מערבין בבית ישן. ירו' ערובין פ"ו ה"ז: **ע"ב** אמר רב מתנא א"ק. ה"נ בירו' ה"ט ע"ש רשב"י: כהן בריפא. ע' ירו' כאן ה"ט ברכות פ"ה ה"ה ומ"ש בהוריות י"ב ע"ב: הבוצע הוא פושט ידו. ירו' ברכות פ"ו ה"א: אין שם לוי קורא כהן. ע' ירו' ברכות פ"ז ה"ג דר' זעירא קם מקרי כהן במקום לוי ובדק לפניה ולאחריה ובעו משתקוניה אמר לון ר' חייא בר אבי ארפוני' כו' ופי' הש"י דמשום דא' קורא פעמים ס"ל דליכא הפסק ישיבה בינתים כמ"ש בתו' כאן ע"כ בירך על הראשונה לאחריה ולפניה על השניה להפסיק בינתים לעשות היכר לשתי קריאות ועמ"ש בפנ"א שם:

דף ס ע"א דאר"ש בר נחמני א"ר יונתן ס"ת שחסרה. ה"נ על שמו בירו' מגילה פ"ג ה"א ושם מסיק דלא מדינא קאמר כ"א לגזרת שיקנו ס"ת שלימה שהרף עובד כוכבים כל הס"ת ע"ש בפ"מ: מחסר במלתי'. בירו' שם מייתי ברייתא דאפילו מבראשית עד המבול ובויקרא עד ס' שמיני קורין והכא בעי חומש שלם: אף היא עשתה טבלא. ע' תוספתא יומא פ"ב ובהגהגר"א שם ובירו' יומא פ"ג ה"ח ובסוטה פ"ב ה"ב ועמ"ש יומא לז באלף בית. שם בירו' ע"ש: תוס' ד"ה ופ' את"מ בב"ר פמ"ד. וכ"ה באסת"ר פ"ה: **ע"ב** רוב בכתב. ירו' פאה פ"ב ה"ד חגיגה פ"א ה"ח וע' תנחומא נח ג': דברים שבכתב אי אתה רשאי. ירו' מגילה פ"ד ה"א: לא כרת הקב"ה כו' שבע"פ. ע' ירו' ברכות פ"א ה"ד פאה פ"ב ה"ד חגיגה פ"א ה"ח מגילה פ"ד ה"א סנהדרין פי"א ה"ד ע"ז פ"ב ה"ז: תוס' ד"ה אתמוהי במדרש שמ"ר פ' תשא. פמ"ז וכ"ה בירו' פאה פ"ב ה"ד חגיגה פ"א ה"ח:

דף סא ע"א כי פליגי בלתי וקוקרי. בירו' כאן ה"ט הדא דתימר באלין רברבתא אבל באלין דקיקיא כמאן דאינון גו ביתי' וכי הפ"מ דבבבלי הוא איפכא ע"ש ובעני"ד בירו' הוא ענין אחר דהכא מחלק בין כלי שיש לו תוך או לא ומוקי למתני' באין לו תוך. והתם בירו' מוקי גם ביש לו תוך רק כשהוא גדול כ"כ שהגוד יכול להשמט לא קנה ליה בתוך באינו נגוד ע"י התוך: להוציאו בדיינים. עש"ק כאן ה"ט ד"ה אבל: אם ליקט ונתן ביד. ה"נ בירו' ה"ט: מפרנסים עניי עובד כוכבים. ירו' דמאי פ"ד ה"ג כאן ה"ט ע"ז פ"א ה"ג: תוס' ד"ה משאלת בירו'. שביעית ספ"ה כאן ה"י: אבל משהעיל את המים. ירו' ע"ז פ"ד ה"י: רוב ע"ה מעשרין הן. ירו' ברכות פ"ז ה"א ערלה פ"ב ה"א רוב ע"ה היו מכניסין לבתיהן וע' פנ"א: **ע"ב** תוס' ד"ה ריבא [המתחיל בפ"א] ובירו'. כאן ה"י ע"ז פ"ד ה"י: בדקתני טעמא א"ר יהודה. ה"נ מפרש בירו' דמאי פ"ג ה"ו ושם מבואר דרבנן פליגי עליה וא"כ הו"מ לשנויי דהך דהמוליך תיפוק רבנן היא דל"א לאחלופי אך מסוגדקית תקשה דבסיפא גם רבנן מודו כדאית' שם ול"פ כ"א בניתן להמותו דמדמו לנותן ושכנתו ע"ש:

דף סב ע"א תוס' ד"ה אברתא בירו'. שביעית פ"ד ה"ג פ"ה ה"ד כאן ה"י ע"ז פ"ד ה"י: אלא לניוס תגס. פי' ירו' כאן ה"ט: אסור לו לאדם ביטעום. ע' מה"פ ברכות פ"ו ה"א: **ע"ב** אי אפשי בתקבל לה. ע' ירו' מע"ש פ"ד ה"ד ומ"ש לק' בזה: תוס' ד"ה הא בויתי'. עש"ק כאן ר"פ: איש לקבלה ואשה להולכה. ע' ירו' פאה פ"ד ה"ה ומע"ש פ"ה ה"ד דשם הוי פלוגתא דאמוראי ר' יונה ור' יוסי ת"א הראוי ליטול ות"א הראוי ליתן ומקשה מסך מתני' דהתקבל והולך ומשני שכן איש ראוי לקבל גט לבתו ואח"כ מקשה מהאומר תנו גט זה לאשתי בטר בחרוב זה לעבדי ומשני לגדדין כ"ה ע"פ הגירסא שכתבתי בפנ"א ומגאתיה בפאת השלחן וכ"מ בשנו"א למע"ב שם וגי' הפ"מ דחוק שם: האשה עצמה מביאה גיטה. ירו' לעיל פ"א ה"א: אפי' הגיע גם לידה אינה מגורשת. ה"נ בירו' ה"א אך שם ליתא הילך כמה שאמרה ואיתא ג"כ באמרה התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי דג"כ אינה מגורשת משום דהיא סברה דהיא מגורשת מדעת השליח כו' ע"ש:

דף סג ע"א אדם יודע שאין שליחות לקטנה. ה"נ מקשה ומתרץ בירו': קטנה שאמרה התקבל. ירו' כאן ה"א קדושין פ"ב ה"א: אדם יודע שאין שליחות לקטן. ה"נ מקשה ומתרץ כאן בירו': ר' נתן הומר. בירו' כאן ה"א ובמע"ש פ"ד ה"ד מסיים בריפא דברי רבי ר' נתן אומר וכהוהבע"א כאן מאן ת"ק רבי ושם ר' חגיי מוקי פלוגתייהו בפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי בקדושין בשדברו מענין קדושין ונתן לה קדושין סתם אי קאי על דבורים הראשונים ואתיא דר' כר' יוסי דאמר א"צ לפרש ור' נתן כר' יהודה ודחי ר' יוסי האמורה דפלוגתייהו מר' יהודה ור' יוסי הוא בהפליגו עצמן לענייניות אחרות והכא אפילו בעסוקים באותו ענין [ובבבלי קדושין ו' ע"ב מוקי שמואל פלוגתייהו דר' יהודה ור' יוסי בעסוקים באותו ענין ועי' בנו"א מע"ש שם דמביא תוספתא דקדושין דמשמעה כהירו' והגירסות שם ודכאן מבוכות זה מזה ובפנ"א מע"ש שם בקשתי שלום בין התלמודים ועמ"ש קדושין שם] ור' נתן אי שליח שלה מקבל מיד שליח בעלה כפי' הק"ע וי"מ דלמסקנת בירו' ג"כ פליגי אי הולך כזכי כבבבלי כאן: אבע"ל הילך לר"נ. בירו' כאן ובמע"ש שם לפי' הק"ע מוכח דגם הילך מתניית בברייתא ומקשה מ"ט דר' נתן בהילך ובעני"ד נראה דהקושיא היא ממנ"פ אי מיירי בהולך קשיא לר' ואי מיירי בהילך קשיא לר"נ ומשני ר"ה נעשה שלוחו ושלוחה ולעולם מיירי בהולך ור"נ ס"ל דאין שלוחה מקבל מיד שליח בעלה וביטל שליחותו את שליחותה. ה"נ בירו' מע"ש פ"ד ה"ד: **ע"ב** נעשה שלוחו ושלוחה. ה"נ בירו' מע"ש פ"ד ה"ד כאן ה"א ע"ש: אין האשה עושה שליח. עי' ירו' שם ומשמע שם הטעם משום בזיון דבעל ועמב"ל כד.:

דף סד ע"א בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. עי' ירו' קדושין פ"ג ה"א ועמ"ש בב"ב קלד ע"ב: **ע"ב** האשה שאמרה לבעלה גרשתני. עי' ירו' יבמות פט"ו ה"א ובש"ק שם ומ"ש בס"ד יבמות קטז. כתובות כב: נערה המאורסה. עי' תוס' דהסכימו לפרש"י דקדושין דה"ה קטנה ובירו' כאן סוף ה"ב מבואר דקטנה אביה ולא היא והוא כפרש"י כאן ועי' ירו' קדושין פ"ב ה"א ובש"ק ומה"פ כאן ושם: ואביה. עי' ירו' רפ"ח התרומות; בל שמבחנת. עי' ירו' יבמות פי"ג ה"ב וכאן סוף ה"ב: צרור וזורקו. ירו' מע"ש פ"ד ה"ג ערובין פ"ז ה"ו כאן פ"ה ה"ט ושם איתא בחפן ומחזירו לאחר זמן פלוגתא דר"ג בר יעקב ס"ל דזוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים ור"ה ס"ל דזוכה גם לאחרים וכדפליגי הכא אמוראי בזה: האי ספחה ה"ד. ה"נ בירו' מע"ש פ"ד ה"ג על מתני' דשם וספחה העבריה ובערובין פ"ז הלכה ז' על מתני' דמייתי הכא: תוס' ד"ה וכל דבירושלמי יבמות פרק י"ד הלכה א':

דף סה ע"א מתיב רב הויא מערימין. ה"נ בירו' מע"ש פ"ד ה"ג ועי' ר"ש שם מפנה ד' שכתב בדעת הירו' דס"ל דמשנה דמערימין סגי בסברא דזוכה לעצמו והוא דלא כהבבלי דמוכית מכאן דזוכה גם לאחרים ע"ש והמוה דבירו' ערובין פ"ז ה"ו איתא ג"כ גבי זיכוי ערוב באותו לשון שבמשנית במע"ש והתם בערובין בודאי הוי מזכה לאחרים ונראה דגם בירו' הכוונה דמזכה גם לאחרים ומש"ע ע"ד דרבנן דתמן ניחא אין כוונתו על רנב"י דמייתי התם כ"א על ר"ה דנקט בתרים קאי דס"ל דזוכה גם לאחרים ועוד נראה בפי' הירו' ע"פ בגי' שבערובין אפי' כמ"ד אין הקטן תורם הקטן זוכה והוא בניחותא דמ"מ זוכה ומזכה וקשיא ליה נ"ל לאוקמי כמ"ד הקטן תורם ומשני משום דעת רבנן דתמן דאינו זוכה לאחרים ע"כ מוקי לה כמ"ד הקטן תורם וכ"מ מפי' הגר"א במע"ש שם ועפנ"א: תוס' ד"ה ופדו. כתי' התוס' מתרץ בירו' מע"ש וערובין שם ותימה שלא הביאו בשם בירו': שם היינו כבדעת אחרת מקנה. עש"ך ח"מ סי' רמ"ג סק"ז שהביא בשם ירו' שאין חילוק בין דעת אחרת וגם במציאה זוכה והא דאיתא במציאת חש"ו מפני ד"ש הוא בקטן שלא הגיע למעלת צרור וזורקו והשיגו הפ"י והמחנ"א והקצה"ח וגה"מ ותמהו עליו דבירו' מבואר שהיפך דכל שלא הגיע למדה זו מציאתו היא כמציאה באספה ועי' פנ"א מ"ש בזה: במעשר בזה"ז דרבנן. עי' ירו' ערובין לז ע"ב ד"ה מאן שכתב דתרומה ירק דרבנן הסיב ליה עיקר מה"ת והכא מוכח דהו"ל אין לו עיקר מה"ת והסבר דבזה"ז שהני אין כלל מה"ת משא"כ בזמן הבית דאיכא מעשר מה"ת אבל מהא דמוקי אח"כ בזמן הבית ובענין שאינו נקוב אכתי קשיא ועדיין יש לחלק. ע"כ ראיתי ביש"ש ב"ק בדיני גזירה שכ' תרומה בזה"ז חשבינן ליה עקרו מה"ת וכ"כ בס' ארעא דרבנן סי' הרכס והוכיח כן מדברי המל"מ פ"ב מהל' בכורים וכ"כ בסי' תיד בענין שאח"כ דהוי עקרו מה"ת ע"ש ולפ"ז נ"ל כמ"ש

דף סה ע"א [cont.]

(left column) ...פי' ע"פ פרש"י דלא תקשה קושית הגמ' מתמל: הא כל מה דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכמ' כפתור ופרח כתב דאין לו עיקר מה"ת כרחיה מסוגי' דכאן: אין עבד עברי נוהג. ירו' שבועות פ"ז ה"ח: צריך לזורקו. ירו' מע"ש פ"ד ה"ג ערובין פ"ז ה"ו כאן פ"ה ה"ט: קטנה שאמרה התקבל ירו' כאן ה"א קדושין פ"ב ה"א: מ"ש ריפא ומ"ב סיפא. בירו' כאן ה"ג קדושין פ"ב ה"ג מוכח דס"ל דפלוגתא דר"א קאי גם ארישא: אסורה לאכול בתרומה. ירו' דמאי פ"ד ה"ד תרומות פ"ח ה"א: שמריה פילגשים. ה"נ בירו' כאן ה"ה: בגי"א. ה"נ בירו' שם כשיטי:

דף סו ע"א אם עמד הגוזר. עי' ירו' פאה פ"ג ה"ז ב"ב פ"ט ה"ז: אי מה מתנה ישנה לאח"מ. בירו' כאן ה"ה מקשה איפכא אי מה גט אינו לאח"מ אף מתנה אינה לאח"מ ודחי לית יכיל דתנן תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאח"מ. והוא לפי אוקימתא דירו' שם ספ"ק דגיטין בשכ"מ דאילו למאי דמ קי רב זביד שם בבבלי מיירי בבריא וכמעמ"ש ואין ראיה ועמ"ש ב"ב קנ"א דלא הקשה לפ"ז קושית הבבלי ס"ק דגיטין א"כ מתני' דלא כר"ש שזורי ובירו' רוצה לאוקי כר"ש שצרי ע"ש: מי שהיה נושלן. ירו' יבמות פט"ז ה"ו: בשראו לו דמות אדם. ה"נ שם וכאן ה"ו ע"ש ר' יונתן: ארשב"ג. עי' רא"ש סי' י"א מ"ש בשם התוספתא והירו' וע"ס שם הגליון ירו' ה"ה ונ"ל ה"ו ועש"ק ד"ה הדא: **ע"ב** תצא והדבר צריך תלמוד. בירו' פ"ז ה"ב איתא ה"ז גט אלא שהדבר צריך תלמוד אך שם העובדא בשינוי דשם לא אמר להם כתבו כ"א שיאמרו לסופר ושם יחתמו ושם שינו לצוות לאחרים לחתום ע"ש והספק שם הוא דלמא לאו דוקא קפיד בחתימתן ובבבלי מוכח דבכה"ג פסול דכל הגזירה כאומר אמרו הוא דלמא מתחמי ליה לסופר משום כשופא ובעל לא אמר הכי ועי' מה"פ שם: א"ר הלכה כר' יוסי כאן ה"ז:

דף סז ע"א שמואל סבר מה כותים בתרה. בירו' פ"ז ה"ב איתא דשמואל ס"ל בחומר אמרו חששה כן בישראל ויעשה. כשר ולא תעשה. עי' ירו' פ"ז ה"ו: מה ראה רבי לומר הלכה כר' יוסי. בירו' כאן ה"ז ר' הלל בר' וולס בשם כן לרבי ע"ש: **ע"ב** הוליכו גט לאשתי. ירו' ס"פ: אבע"ל מנה, בירו' שם לא מייתי כ"א הך דר' יוחנן בשם ר"א דמן רומא: בודקין אותו ג"פ. עי' ירו' תרומות פ"א ה"א לשמיעת קול בגי' בפ"א ולהרכנה בעיק ג"ם וכ"ה כאן ה"א: מאי קורדיקים. בירו' שם מפרש קורדיקוס המים וע"ש בפ"מ דמפרש ל' שימוס:

דף סח ע"א עשיתי לי שרים. קה"ר פ"ב שוח"ט ע"ח: שדריה לבניהו. שוח"ט ע"ח: **ע"ב** א"ל בניהו שוח"ט ע"ח: הוה מחזר על הפתחים. קה"ר פ"ב שוח"ט שם: ה"א מקלו קה"ר שם שוח"ט שם תנחומא אחרי א' ירו' סנהדרין פ"ב ה"ו: רב ושמואל ת"א. שוח"ט ע"ח ועי' קה"ר פ"א:

דף ע ע"ב ארשב"ל. בירו' תרומות פ"א ה"א וכאן פ"ז ה"א נתחלפו שיטתן ואיתא שם שמואל אמר כד הוא חלים יתן גט מה שמואל כר"ל דר"ל אמר לכשיתפשה רוצה דשמואל מדר"ל דו אמר חלים יתן גט ופי' הק"ע והפ"מ דשמואל מקיל יותר ולפ"ז הוא דעת שלישית בין ר"י ור"ל ודוחק ובתשו' באחרי' בס"ד עפמ"ש הש"ק דגם בירו' מחלק בין שמיא בידן בין שאר שוטה דלאו שמיא בידן ור"ל דאמר לכשיתפשה הוא בקורדייקוס וכ"ש בשוטה דבשעת שטותו לא יוכל ליתן רק בזה אשמעינן רבותא כד הוא חלים יתן גט דלא נאמר דגם בעת חלמותו לא יתן גט דנחוש שמא בין וכך יש עתות שטות בינתיים ובזה קמ"ל דגם בכה"ג לא: דאוהו מגוייד. ה"נ מקשה בירו' על ר"ל שהוא בשיטת ר' יוחנן כאן מברייתא זו ונשאר בקושיא דאמר עלה ולית לה קיום היינו דאין לתרץ זאת והכא משני לה ועש"ק ד"ה מתני' פליגא: תוס' ד"ה בודקין בירו'. כאן פ"ז ה"א:

דף עא ע"א וזה וזה ה"ה כפקחין. עי' ירו' תרומות פ"א ה"א חגיגה פ"א ה"א דא"ר יונה לית כללין דר' כללא דגבי ראיה בין אינו שומע לחוד בין אינו מדבר לחוד הוי בכלל חרש וכן לגבי חליצה אינו מדבר הוי כחרש שאינו באמר ואמרה ע"ש: ולא מפי כתבם. עי' ירו' פ' בתרא דיבמות ה"ז דבעדות אשה י"א דמהני מפי כתבם ע"ש: כשם שבודקין. עי' ירו' סוף ה"א: ארשב"ג. ירו' תרומות פ"א ה"א כאן ה"א: **ע"ב** א"ר יוחנן הלוקין. ה"נ בירו' תרומות שם כאן ה"א אך מה דמקשה הכא ממתני' נתחרש הוא כו' משני שם דמיירי שאינו לכתוב ונ"ל דלא דייק שם יתורא דתיבת עולמית א"נ משמע ליה לכדר' יצחק ועש"ק ד"ה קיימיניה: ואמר להן כתובו. בירו' תרומות שם כאן ה"א מייתי ברייתא כה"ג דאיתא שם כתב בכתב ידו או שאמר אמרו כו' ועי' ק"ע:

דף עב ע"א לאפוקי מדרב כהנא. בירו' תרומות שם כאן ה"א קאמר כיון דקולו לאו דוקא דגם הרכנת הראש מהני י"ל כתב ידו הו"ל כהרכנת הראש והבבלי ס"ל לחלק בין הרכנת הראש לכתי"י כמ"ש התוס': זה גיטך אם מתי. עי' ירו' כאן ה"ג נדה פ"ג ה"ד דרבותינו מתירין גם בזה והוא כהוגה דלא כבבלי לקמן ע"ב דר' יוסי לא ס"ל כרבי גם במהיום ולאח"מ וכ"ש בלא מהיום ואפשר דרבותינו ס"ל בזה כרבי ובפרט לפמ"ש בירו' דהיינו ר' יהודה הנשיא שהוא רבי וס"ל גם כר' יוסי ועי' תוס' ע"ז לו ע"א ד"ה אבר שהכריחו דר' יהודה הנשיא שם אינו ר' כ"א ר' יהודה נשיאה האמורה ועמ"ש ביפ"ע שם והיה להם להוכיח מכאן דאיתא בגמ' דר' לא ס"ל כר' יוסי רבותינו הלא ס"ל כר' יוסי אולם אם רבותינו אינן ר' יותר שפיר י"ל דהם ס"ל כר' וכר' יוסי וא"ש לומר דל"פ התלמודים בזה ועמ"ש כתובות ב' ע"ב ולהירו' לפמ"ש ביפ"ע ע"ז שם להכריח דס"ל דהייט ר' צ"ל דלא ס"ל להירו' מ"ש לקמן דר' לא ס"ל דר' יוסי ולא ס"ל דיוק תיבה כזה: מהיום ולאחר מיתה. עי' ירו' ב"ב פ"ח ה"ח וכאן ה"ג דמפרש דלענין מתנה מהני דאמרי' דאמר הכי משום פירות והגוף מקנה מהיום ופירות לאח"מ אבל באשה אין לומר כן ועי"כ בגופה שייך: **ע"ב** רבותינו התירוה. ירו' שבת פ"א ה"ד ע"ז פ"ב ה"א כאן ה"ג נדה פ"ג ה"ד ועמש"ל ע"א: בישו כמתנתו. עי' ירו' לעיל פ"ז ה"ב: אם עמד חוזר. ירו' פאה פ"ג ה"ד ב"ב פ"ט ה"ו:

דף עג ע"א תוס' ד"ה מ"ש ליפא. בירו' כאן ה"ד ועי' ברא"ש סי' ד' ובש"ק ד"ה בלא: **ע"ב** ונתן לה כספים. עי' ירו' ה"ד מוקי ר' יוסי בהכי דפליגי בזה ולר' ירמיה לא פליגי כ"ה בהיתידה אי חיישי' לקדושין בבעילה ופליגי בפלוגתא דב"ש וב"ה ע"ש ומוקי לפלוגתא דב"ש וב"ה בלא ראינו שנבעלה: וכאי במליאתה. ירו' שם ע"ש:

דף עד ע"א בעילתה ספק. בירו' ה"ד ע"ש אית תני תני. לר"מ לא מייתי אשם תלוי. בירו' איפכא למ"ז ספק לא מייתי אשם תלוי: כ"מ שאמרו חכמים. עי' ירו' ב"מ פ"א ה"ה וכאן פ"ח ה"ב ומ"ש בב"מ יב: ע"מ שתתני לי. ירו' קדושין פ"ג ה"ב: רשבג"א ינתנו לאביו. ירו' קדושין שם וכאן פ"ז ה"ה ושם איתא דגם בקדושין אמרי' כה"ג אביו נותן לקיים הקדושין אחר מותו ועש"ק ומה"פ: **ע"ב** ואינו גט. עי' ירו' כאן ה"ג ב"ב פ"ח ס"ח: והב"א אף זה יכול. עי' ירו' נדרים פ"ג ה"א וה"ג ופ"ח ה"ז וע"ש נדרים כד.:

דף עה ע"א ששנה רשב"ג במשנתינו. בירו' ב"ב פ"י ה"ח ליתא תיבת במשנתינו ועי' ספ"ג דסנהדרין בירו' דמשמע שם דר' יוחנן פסק כרשב"ג גם ברא"ה אחרונה: ע"מ שתהזירי לי. ירו' פ"ב ה"ג: תנאי כפול. עי' ירו' ערובין פ"ג ה"ה קדושין פ"ג ה"ג נזיר פ"ב ה"ד ועי' ירו' דמאי פ"ז ה"ז נזכר פלוגתא דאמוראי ועמ"ש נדרים יא.: תוס' ד"ה לאפוקי בירו' פי' האומר ה"ג והנה התוס' מגיהים הירו' אבל גם בשבועות פ"ד ה"י ופ"ז ה"א ובערובין פ"ג ה"ה מבואר דלר"מ אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן וכ"ה בירו' נדרים פ"א ה"ד: **ע"ב** כל עסקה שאינו הימנה. ירו' נדרים פ"א ה"ז: רב אשי אמר כל סתם. עי' ירו' כאן ה"ז ובש"ק ד"ה אר"ת:

דף עו ע"א אנטיפרס ביהודה. ירו' ספ"ז דב"מ: **ע"ב** בעבו הוו מיפטרי. עי' ירו' כאן ה"ז ועי' לפי' פ"ה ה"ב שביעית פ"ו ה"א ובפ"ד ה"ז שם והלה פ"ד ה"ה: הואיל ולא נתייהד בפה. עי' ירו' ה"ז ובש"ק: ורבותינו התירוה להנשא. ירו' שבת פ"א ה"ד כאן ה"ג ע"ז פ"ב ה"א נדה פ"ג ה"ד: ר' יהודה כשיאה. עתוס' ע"ז לו. ומש"ש ולעיל עב.: לאלתר שריתוה. בירו' ה"ג פלוגתא ר' חגיי אמר מותרת להנשא מיד ור' יוסי האמורה סובר אסורה להנשא עד סוף יב"ח שמא גם נעשה לו וחיה: תוס' ד"ה דהא. עש"ק ה"ס ד"ה רבנג"א:

דף עז ע"א כר' יוסי דאמר זמנו של שטר. ירו' לעיל ה"ג ועמש"ל עב ע"א: מדהו"ל לומר אם לא באתי. לפי' הק"ע ה"נ בירו' ה"ח: לאחר הרגל ל' יום. ירו' שם: ת"ל ונתן מ"מ. עי' ספרי תצא רסט ובירו' כאן רפ"ח ואיתא שם עד כדון כר"ע כר' ישמעאל וקאמר דר' ישמעאל ס"ל דידו היינו רשותו ופי' הק"ע ופ"מ דמקשה לר' ישמעאל דס"ל ד"ת כלב"א ותמה הש"ק עצמו מה ענין לכאן ד"ת כלב"א ואי משום כלל ופרט גם לריש"מ מצינו דדרים כו"פ וטרה ולא מצא באור נכון ובעני"ד נראה פשוט עפמ"ש בגמ' דילן ב"מ כ"ו ע"ב דאוריית שם דידו היינו ממש ולא רשותו תדאיצטריך סמלא תמלא וא"כ לר' ישמעאל דלא דריש כפל לשון לדידיה אין הוכחה דידו ממש ולא אצטריך וכתן לזה ויתור ונתן אתי למ"ש בספרי תצא ע"ש. ובמכלתא משפטים פ"ב דסתמים ר' ישמעאל איתא בדרבתא דקרא לרבות הגרו לא מכפל לשון כ"א מחמת דידו היינו רשותו. ועי' ספרי ראה ק"ו וצרת הכסף בידך פרט למה שיצא חוץ מרשותך ועי' ירו' מע"ש סוף ה"א ובירו' ברכות פ"ג ה"ס ובנ"מ מב. דרש' מגידך דיהיה כספו בידו ודוחק לעשות פלוגתא בזה ועמ"ש ב"מ ט: דין ודברים אין לי. עי' ירו' כתובות רפ"ט כאן ס"ח: **ע"ב** ר' תוביה אומר היה בטבריה. כדעתו איתא בירו' פ"א ה"א ועי' ירו' פאה פ"ה ה"ו:

דף עח ע"א תלויה בה. ה"נ בירו' ה"א ע"ש ר' יוסי ובמגבהת מתחתה: ורשב"ל אמר קצורה. שם ע"ש תוס' ד"ה מקום. עש"ק ומה"פ ד"ה ובלבד: אמר לה כנסי שט"ח. ספרי תצא רסט: רשבא"א. עי' ירו' פ"א ה"א כאן ה"ב פ"ט ה"א ועמש"ל כ: קרוב לה מגורשת. ירו' ב"מ פ"א ה"ד: ובן לענין קדושין. ירו' פאה פ"ד ה"ב וכאן ה"ג: וכן לענין החוב ירו' שם ומשני שם בהופן אחר: ד' אמות. ה"נ בירו' כאן ס"ב: **ע"ב** ובא כלב ונטלו. ירו' ה"ב ע"ש: תוס' ד"ה ולא בירו'. כאן ה"ב ושם איתא המחוור וכגי' רש"ל: ולא לדבר אחר. עי' ירו' פאה פ"ד ה"ב וכאן ה"ג פלוגתא דר' יוחנן ור"ל ע"ש: ומשיחה בידו. עי' ירו' פ"א סוף ה"א:

דף עט ע"א היתה עומדת על ראש הגג. ירו' ערובין פ' בתרא ה: בגג שיש לו מעקה. ה"נ בירו' כאן ה"ג ובערובין שם ע"ש ר' אלעזר: הכא בפחות משלשה סמוך לגג. ה"נ בירו' שם: לענין שבת. עי' ירו' כלאים פ"ה ה"ה שבת פי"א ה"א ערובין פ"י ה"ו וה"ס כאן ה"ג: **ע"ב** בש"א פוסל. ירו' יבמות פ"א ה"ו קדושין פ"א ה"א ועי' כאן ה"ט דאיתא דב"ש לשיטתם ומובא בתוס': מאחר שכתבו לה. בירו' ה"ד איח תנוי תני מאחר שנתנו לה ע"ש: תוס' ד"ה פנימית כדמוכח בירו'. מעשרות פ"ג סוף ה"א: תוס' ד"ה ב"ש בירו'. כאן ה"ט: אמר שמואל אם נשאת לא תצא. ה"נ בירו' ה"ד:

דף פ ע"א הכונס את יבמתו כו' תצא כו' וכל הדרכים בירו' יבמות פ"י ה"ד כאן ה"ו מוקי לה כר"מ דס"ל כר"מ דיש ממזר מיבמה אבל הכא גם רבנן מודו דגזרו משום אבא אים ועי' ק"ע: משום שלום מלכות. ה"נ בירו' ה"ה: ר"מ לטעמיה. בירו' ס"ה ולקמן פ"ט ה"ג ר"ה בשם רב כל הדא פירקא דר"מ חוץ משינה שמו ועי' לקמן ע"ב דג"כ מבואר דבשינה שמו מודים חכמים ועי' ירו' פ"א ה"ב דאיתא סברת ר"מ כל המשנה מע"ש ר' בלא אמר בפני נכתב: **ע"ב** ומודים חכמים לר"מ שאם שינה. עי' ירו' כאן ה"ה לקמן פ"ט ה"ג: שומרת יבם שזינתה. ירו' יבמות פ"ה ה"א סוטה פ"ב ה"ה קדושין פ"ג ה"ה: לא נשאת זהו לאלתר. בירו' ה"ז איכא פלוגתא דאמוראי ר"ז אמר עד שלא נתארסה זהו לאלתר ור' יצחק בן חקולה אמר לא נשאת ועש"ק ומה"פ שכי כשם כרשב"א דדעתו לבבלי דנשאת לאו דוקא ע"ש ועי' בירו' שם דבידוע שטעה גם ר"מ מודה ולא פליג כ"א בסתם ועש"ק:

דף פא ע"א דברי ר' דוסא. ירו' כתובות פ"ג ה"ב: משום ר' יהודה בר אילעי בוא וראה כו'. ירו' מעשרות פ"ג ה"א: תוס' ד"ה ור' יוחנן. משמע מדבריהם דר' יוחנן דאמר אבל ספ"מ מה"ת וכן פירשו דבריהם לסדיא בב"מ פח. ובירו' מעשרות פ"ב ה"ג ופ"ג ה"א ופ"ד ה"א איתא דר' יוחנן ס"ל מקח ושכח ואמר פינה

לינה תורה ועמ"ש בכ"מ פח. ומ"ש עוד בברכות לה ובירו' מעשרות פ"ג ה"ג: בש"א כו'. בירו' פ"ז ה"ד מוקי גם פלוגתא דר"י בר"י ורבנן בפלוגתא דב"ש וב"ה ומשמע שם דבלא ראינו שנבעלה פליגי וסוזכר פלוגתא זו גם ביבמות ס"א ה"ו ובקדושין פ"א ה"א: **ע"ב** ב"ש סברי אין אדם בוטל. עתוס' ועש"ק יבמות רפי"ג ד"ס ואתי' ע"ב מחלוקה בן נגס. פי' ירו' כאן ה"י דלפי' המפרשים יותר מה' לא מכשרינן למילוי וגם לא למילוי לשלשה וזה דלא כהבבלי דמסיק דמשום דהוא דרבנן מכשרינן גם למלאות לשלשה בקרוב א' ולעומת זה נמצא קולא בירו' ומתיר במפוזרים למלאות יותר מה' משום דמקיימין דוקא רצופין והבבלי ס"פ לא ס"ל כן. ובעני"ד נראה כיון דמכשר בירו' מפוזרין קרובים אפי' טובא הלא עכ"פ יתכן שימלא קרוב א' למילוי שלשה וע"כ מש"ש מג' ולמטה בכל פי' דאתר דאיכא שנים כשרים יכול למלאות השלישי גם בקרוב ולא כפי' הפ"מ שצריך למלאות השלישי בכשר ולא כהק"ע שפי' מג' ולמטה שכבר יש ג' כשרים אלא דאם המלוי יהיה ג':

דף פב ע"א ולא בעינן רצופין. מסירו' ה"י ל"מ כן אלא בעינן רצופין וזאת מכשיר בקרובים יותר מה' ועמש"ל פ"א ע"ב: המגרש את אשתו. ספרי תצא רסט: אהוזתכם מטמאה בנגעים. ת"כ מצורע נגעים פרשה ה': **ע"ב** ור"י אמר טעמא דר"א מהכא ולהם. ה"נ בירו' ה"א ע"ש ר' אילא ומקשה דמשמעות נוכא מן מתני' דהיינו דבמתני' איתא דמתיר לכל חוץ מאדם א' והטעם הוא באופן שאין מותרת כ"א לא' ומסיק שעמיה דר"א דמקים למיתה מה מיתה אינה מתרת לכל דלקרוביו אכתי אסורה אף גרושין מבכתת לה דאינה מתרת לכל ורבנן סברי דמקשינן יציאה להויה מה הויה אין לה הויה אלא אחר אף גרושין כו' ומשמע מזה דבקדושין גם לר"א ל"מ והוא דלא כהבבלי ועש"ק ד"ה הקים מ"ש להגיה בירו' בשביל להשוות עם הבבלי בזה: תוס' ד"ה אפי'. ובירו' דמכלתין ס"א וביבמות לא מייתי התוס' בשם הירו' ועמש"ש ג.:

דף פג ע"א ולאחר פטירתו של ר"א. ספרי תצא רסט ירו' כאן ה"א: נתארמלה או נתגרשה. בירו' מוכיח מזה שאין מיתת השני מתיר וזה דלא כמ"ש לקמן דבחוץ מותר במיתת השני וכן בגירש השני ובירו' מחלק שם חד מ"ד בין מיתה לגרושין: אלא מעתה בת אחיו לא ישא. ה"נ בירו' ה"א: היינו פרכא. בירו' מתרץ דתמן התורה אסרה עליו ברם הכא הוא אסרה: **ע"ב** ע"מ שלא תלכי. ספרי תצא רסט: כיון דפסקה פסקה. הכא פשיט דמגורשת ובירו' קדושין פ"ג ה"א ה"ז גיטך שלשים יום אין זה גט ועי' מה"פ:

דף פד ע"א ע"מ שתנשאי לפלוני. בירו' ה"א ע"מ שתבעלי בתחלה הוא אסור לבעול עבר ובעל הותר הגט ועש"ק שם ד"ה ע"מ והוא כגי' ספרינו בברייתא לקמן: אינו גט ר"י בן תימא אומר כזה גט. פלוגתא זו איתא ג"כ בירו' נזיר פ"ב ה"ד: כלל אר"י בן תימא כל שהפסר. מובא בירו' ב"מ ספ"ז: **ע"ב** וכל המתנה עמש"כ. עי' ירו' כתובות פ"ט ה"ח קדושין פ"א ה"ב ומ"ש בכתובות נ"ו ב"מ נ"א ע"ב ובירו' ספ"ו דפאה הוזכר תנאו בטל סתמא: עד שיטלנו בימנה. ירו' פ"ה ה"א פ"ח ה"ב פ"ט ה"א ועמש"ל ה.: הואיל וקנאתו לפסול בו לכהונה. עי' ירו' כאן סוף ה"א ובמה"פ ד"ה ז"א: כל שפוסל ע"פ. עי' ירו' פ"ג ה"א ובש"ק ומה"פ שם מ"ש בעפ"מ ומלחמות ועי' כאן סוף ה"א לפי' הפ"מ:

דף פה ע"א ורבא אמר מחלוקת לאחר התורף. עי' ירו' פ"ג ה"א וכאן סוף ה"א ובש"ק שם: לאתויי שאר חייבי כריתות. בירו' ה"ב לא התפיסה התורה כריתות [היינו ספר כריתות] אלא למי שיש בו הויה: חוץ מהרומתך. ערש"י ותוס' ועש"ק ה"ב ד"ה אלא: **ע"ב** הרי את לעצמך. ה"נ מבעיא ליה בירו' ה"ב ולא אפשיטא כמ"ש הפ"מ: ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות. לפי' הפ"מ הנזכר דברי ר' יהודה לקמן ה"ט והק"ע גריס שם ר' יוסי ע"ש: דמשמע מדין. ה"נ בירו' ה"ב: זמנו של שטר. עמש"ל ע"ב:

דף פו ע"א לאפוקי מדנעא כו'. מוכח דלא פסקינן כדפשיט לעיל כיון דפסקה פסקה וכ"פ הרמב"ם דאינה מגורשת וכ"ה בירו' קדושין פ"ג ה"א דאינו גט ועש"ק ומה"פ שם: רא"א אע"פ שאין עליו עדים. ירו' פ"א ה"ד פ"ב ה"ג והנזכר גם בה"ד שם פ"ג ה"ב כאן ה"ג: אלא מפני תיקון העולם. ירו' סוף ב"ב למ"ד הכא לא תלא. ה"נ ס"ל להירו' ה"ג דלא תלא ע"ש שמצייר בבתו נשואה לאחיו וגרשה בגט כזה ומת נרתה מתיבמת דהו"ל גט ממש: מוקים לה כר"מ. ה"נ מוקי לה בירו' כר"מ: כיצד יעשה יטלנו. עמש"ל ס: כתב ידו שנינו. ה"נ בירו' ה"ג ע"ש ר' ירמיה בשם רב: תוס' ד"ה שלשה גיטין. ברש"י שלפנינו הזכיר בעצמו מאן דמוקי כר"מ ועי' הגהת הב"ח ועי' ש"ק ה"ג ד"ה מה תמית: **ע"ב** שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר. עי' ירו' ב"ת לפי' הק"ע דמוקי לה בחתם סופר וכרב לפרש"י כאן: יש לה בנים לא תצא. ה"נ משמע בירו' יבמות פ"ג ה"ט כאן פ"ט ה"ג שלא לבוציא לוזה על בניה ש"מ דבים לה בנים מיירי: ספק קרוב לה. בירו' שם איתא גם גבי גרושין דהו"ל ס' גרושין לדין זה והוא דלא כהבבלי יבמות ל' ע"ב: צרתה אסורה ליבומי. בירו' שם איתא דל"א תצא כדי ליזיק צרתה לאביה ומשמע שם דגם שאין לה בנים לכתחלה היבום צרתה וכדי שלא להסור צרתה מחזיקין אותה לגרושה ולא תצא כמ"ש הק"ע: דמן הונא. בירו' שם דמן הזה ועש"ק פ"ח ס"י ד"ס לית בה תלא לענין דעת ר' יוחנן בשאר פסולים: כי אמריתא קמיה דשמואל אמר אף בשטרות. **בירו'** כאן ה"ג וה"ד איתא סתם רב ושמואל תריהון אמרין הלכה כר"א ובפ"ג ה"ב איתא דהלכה כר"א אף בשטרות: **ר'** ינאי אמר אפי' בית הגט. בירו' ה"ד ר' יוחנן בשם ר' ינאי דברי חכמים פסול משמע שם דפסק דלא כר"א והוא דלא כהבבלי דמתמה ור' ינאי לית ליה דר"א ועש"ק ד"ס ר"י: שנים שכלחו שני גיטין. עי' ירו' פ"ג ה"א וכאן ס"כ דאיתא שם לחלק בין נכתב בתחלה לשם א' משתי נשים בין שנכתב לכ"א ביחוד ואח"כ נתערבו ע"ש: טופס לכל א'. ירו' שבועות פ"ה ה"ד:

דף פז ע"א שאלו פסול ואלו כשר. ירו' כאן ה"ז שבועות פ"ה ה"ד ועי' ירו' נזיר פ"א ה"ב וקדושין פ"ב ה"א דלר' יהודה וי"ו הוא יותר כלל ועמ"ש בפ"ע שבועות ל"ח ע"א ובסוף ב"ב: הכותב כל נכסיו לשני עבדיו. ירו' קדושין פ"א ה"ג: ע"א עברי וע"א יוני. ירו' ב"ב פ"י ה"א: דלא כתב עד. לפי' הפ"מ בירו' כאן ס"ז גם בלא כ' עד הוא כשר למ"ד דל"ב ידים מוכיחות: **ע"ב** רב חסדא סמך. ירו' ה"ז מלאוהו בקרובים כשר. בירו' ה"ז מקשה דר' בא אדר' בא ממאי דאמר דאינו נידון כברתק ב' ביטין אלא דאמר אם לא היכיר מענינו של גט פסול והתימות הקרובים הו"ל כענין אחר כ"ה לגי' הק"ע וגי' הפ"מ ופירושו דחוק ועש"ק שם ובפ"ג ה"ב ובכתובות פ"ג ה"ז:

דף פח ע"א הא מני ר' יוסי היא. ה"נ בירו' לפי' הק"ע וגי' הספרים והפ"מ הגיה ר' יהודה והסב הכוונה לענין אחר ע"ש: אריב"ל לא תרבה אי'. דב"ר פ"ב: אותן פרדיסאות. עיי ירו' סוף תענית ובאיכ"ר פתיחה לג תדב"א ת"ב פ"ט סע"ר פכ"ב: משום דצדיק ה' אלהינו וישקוד. תנחומא נח ג': החרש והמסגר אלף. בירו' נדרים פ"ו ה"ד וסנהדרין פ"א ה"ב פלוגתא דר' ברכיה בשם ר' חלבו ורבנן אי חרש אלף ומסגר אלף או חרש והמסגר ביחד הם אלף: חרש שבשעה. ספרי ת"ב שכ"א ס"ע פכ"ה: תוס' ד"ה וכך ור"ת וכן ר"ת גרסי. וכ"ה הגירסא במשנה שבירו': **ע"ב** כל מקום שאתה מוצא כו'. הנחומא משפטים ד': תוס' ד"ה ובעובד כוכבים בירו' דמכלתין. כ"ט ועי' מהרש"ל ומהרש"א ומה שהשיג הרש"א על הרש"ל שכתב דרב ס"ל כאומר איני זן ואיני מפרנס דאין כופין מהא דכתובות סג. עז. אמר רב יולית אינה השגה דהלא בירו' שם וביבמות פ"ט ה"ד וכתובות פי"א ה"ז אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות ומקשה מהא דהמדיר את אשתו כו' יוליא ומשני דיוליא אבל לא כופין וה"נ נ"ל לרב לגי' הרא"ש בבבלי כתובות ע"ז אר"י אמר רב אין מעשין אלא לפסולות דע"כ בכ"מ שנאמר יוליא אין מעשין וא"כ א"ש פי' הרש"ל לפי הגירסא הכתובה ולזאת ס"ל לרב דפסול והו"ל גט מעושה ור"ת ס"ל דכשר משום דס"ל דבאיני זן כופין וכדמסיים שם בירו' ר"ח בר אבי כו' איני כופין [ולפ"ז נ"ל דרב נקט ישראל בעשה כמעשה עובדי כוכבים הוא לרבותא דאפי' ישראל שעשה כאומר איני זן הוא פסול דהו"ל כמעשה עובד כוכבים דמן הדין אין כופין ור"ת ג"כ לרבותא דאפי' עובד כוכבים רק שעשה כמעשה ישראל דהוי כדין וע"פ דייני ישראל ואפי' באומר איני זן כשר ובדברי רב ליתא לפנינו בירו' תיבת אפילו נ"א ובאומר איני זן כו' והרש"א הביא הגי' בדברי רב אפילו ועי' תוס' ב"ב מ"ה דשם מהופך הגי' מדרב לר"ת והרש"א שם הסכים להגירסא דשם] ועמ"ש ב"ב מ"ה: תוס' ד"ה ולא לפני בירו' דיומא פ"ו. ס"א: יצא שמה בעיר מקודשת. ירו' יבמות פ"ו ה"ז וע"ש בק"ע ופי' הפ"מ דחוק שם:

דף פט ע"א נרות דולקות. ה"נ בירו' ושם משמע דדחי לה דבגרושין אין שייך סי' דנגות וע"כ דרך משיחת סכריות הוי הקול וה"נ בגרושין וא"כ פליג עם הבבלי וכ"כ הרשב"א ועי' מה"פ ד"ה אית לן: מבטלינן קלא. עי' ירו' ה"י ע"ש ר' יוחנן נבדק הבם ונמצא מפי נשים ומפי קטנים בטל השם ועש"ק שם: תוס' ד"ה מבטלינן ופי' ראשון אינו נראה. עש"ק שם שמקיים פי' הראשון שברש"י ע"פ הירו': **ע"ב** נתקדשה ואח"כ בא בעלה. ת"כ אמר פרק א' ובירו' יבמות פ"י הא מוכית מזה דל"ת שמא שלא לה בענה גט ע"ש: האשה שאמרה לבעלה גרשתני. ירו' יבמות פט"ו ה"א ועמ"ש יבמות קטז. כתובות כב.:

דף צ ע"א בש"א לא יגרש. ספרי תצא רסט ובירו' רפ"א דסוטה מוקי לדר"א דאמר תוכה לקנא לאשתו כב"ש ונמצא עוד ברייתא דאף בעוברת על דת יהודית יכול לגרשה ומרבה לה מדבר וקשיא לפ"ז מאי קשיא ליה להירו' מקנא דמחזיר גרושתו הא שפיר י"ל בכה"ג דודאי לא נאסרה עליו רק שיכול לגרשה ובשתקבל עליה לשוב מדרכה יתכן להחזירה גם לפי מדת חסידות אבל כשנשאת ונתגרשה יש איסור תורה וצ"ל דתרי תנאי אליבא דב"ש ולת"ק דמתני' בעי היסור ערוה ממש שתאסר עליו ועי' מה"פ ד"ה ומנין ועוד יתכן דקושי' הירו' היא אקרא דמיירי בערות דבר ממש ועי' ירו' לעיל פ"ח ה"ט דתלי פלוגתא דב"ש וב"ה בגט ישן ובנתייחד עמה בפלוגתתם כאן: מאי דעבד עבד. מהירו' מוכח דלא ס"ל הכי דאל"כ מאי קשיא ליה לב"ש ממחזיר גרושתו הא י"ל דמיירי בכה"ג שגירש בלא ערות דבר דגם כן הוי גט בדיעבד. ואפשר דקשיא ליה אקרא דמיירי בכי מצא בה ע"ד: תוס' ד"ה מה להלן בירו'. כאן ס"א ועי' הגהת הגרי"ב ובאמת אין לומר לב"ש לעבור עליו בכ' לאוין דהלא ס"ל בפ"ק דיבמות דאין איסור חל על איסור ומה נ"מ בתרי לאוי: כשם שהדעות במאכל. ירו' סוטה פ"א ה"ז במד"ר פ"ט כל הברייתא: פפוס בן יהודה. ירו' סוטה שם ובקדושין פ"ז ה"ד יהודה בן פפוס: **ע"ב** הכתוב קראו אחר. ספרי תצא ער: סליק

השמטות מאת הגאון וכו' מוהר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל

מסכת כתובות

דף ב ע"א בתולה ניסאת סי'. נ"ב בתולה היא אם ובת ואין מלכות נוגעת כו' ולכך ניסאת ליום רביעי והכן והוא יום שניקבעו בו המאורות ברקיע: ע"ב תד"ה אלא לא ניסאו פירוש דמשמע כו'. נ"ב ר"ל שבלשון ניסאו י"ל ג"כ ע"י שעיכב הבעל ברצון ע"ז לא ניסאו לו וגם יש לפרש שלא ניסאו לו מצד העכבה מהנשים אבל אין לפרש שבלשון ניסאו אין הכונה רק אם המניעה מצדם:

דף קא ע"ב תד"ה וסיא ניזונית כו' אלא האחין שכעבדו קושיא כו'. נ"ב עי' לעיל נו ע"ב בתוס' ד"ה ומאי על זו ולפי מאי דמסיק שם מיושב קושיא זאת:

דף קי ע"א רש"י ד"ה המגדלות בניהן כו' לעסוק בבריפתה כו'. נ"ב נ"ע במס' יומא מ"ג בשם מבואר דקטן פסול בבריפתה ע"ש: סליק

מסכת נדרים

דף ח ע"ב גמ' שמש צדקה אלו בני אדם שהם יראין כו'. נ"ב ע"ד מ"ש כי שמש ומגן ה' אלהים שפירושו כמו שהאור הראשון נגנז תוך השמש הנבראה ביום ד' שהוא נפש וגוף של האור כמו כן שם הוי"ה נגנז תוך שם אדנ"י בקריאתו וכיון שהוא ניזהר ומתיירא להזכיר שם לבטלה אפילו בכינויו ולבושו בשם אדנ"י לכן גם גוף השמש ונרתיקו יהיה לו למרפא ועידון לע"ל ומ"ש שמש צדקה ומרפא בכנפיה ר"ל בלבושו כמ"ש על כנפי בגדיהם. ונגע בכנפו. וז"ש ופליגא כו' דהוא דורש שהרפואה אינו בגוף השמש אלא בפנימיותו שמוציאו מנרתיקו והוא אור הפנימי והבן:

דף כ ע"ב רא"ש ד"ה בני נידוי והמורים בתשמיש. נ"ב נ"ע דפי' ואלו מגלחין ט"ו ע"ב הוא בעיא דלא אפשיטא אם אסור בתשמיש. ונקטינן בם לקולא וכן פסק שם הרא"ש וע"ש בקיצור פסקיו סי' נ"א:

דף מד ע"א ברא"ש ד"ה ומשני רבא כו' כיון דתיקון רבנן כו' אפילו לקדש בו כו'. נ"ב ועי' בא"ע סי' כ"ח בב"ש ס"ק ל"ה דמקדש אשה בדבר שקנה במעמד שלשתן דהוי קנין דרבנן דלא הוי קדושין מה"ת לדעת רי"ו דלא כמשמע כאן מדברי הרא"ש ועי' בפ' הניזקין בסוגיא דהטלת שלא מודעה בתוס' שם דמשמע ג"כ כהרא"ש ומפי' רש"י משמע כשיטת רי"ו:

דף מה ע"ב ר"ן סד"ה ואיכא דמקשו כו' כיון שעיקרו של דבר מתברר מתחילתו. נ"ב נ"ע במס' גיטין פרק מי שאחזו בסוגיא דמה היא באותם הימים כו' לפי' התוס' שם דהוי ספק מגורשת דא"י בתחילה איזה שעה היא לפני מותו יעו"ש ולפי דברי הר"ן כאן הוי מגורשת גמורה ובזה יש ברירה ולע"ג:

דף עא ע"א גמ' כיצד שמע אביה כו' שמע בעלה כו'. נ"ב הסוגיא קשה להולמה וכלל הדברים לפי פי' הרא"ש שם דגירסא ראשונה שגורס בסיפא שמע אביה והפר לה מיירי בלא נתארסה לאחר ופלוגתא דב"ס קאי בין ארישא ובין אסיפא ברישא ס"ל לב"ש דאביה ובעלה האחרון מפירין ובסיפא אביה לבד מיפר וב"ה ס"ל דבין ברישא ובין בסיפא אין האב יכול להפר כלל. ולגירסא אחרת דגרס שמע בעלה כו' מיירי סיפא נמי בנתארסה לאחר וב"ש ס"ל דבר-שא אביה ובעלה האחרון מפירין כיון שלא נראו לארוס ראשון ובסיפא דנראו לארוס ראשון אבל לחודיה מיפר וב"ה ס"ל דברישא אין יכול להפר כלל אפילו עם האחרון משום דמקלים קלים ובסיפא אין יכול להפר לבדו כיון דנראו לארוס ראשון וצריך להפר עם האחרון. ולפי שיטת הר"ן בפירושו גורס בסיפא שמע בעלה כו' ופי' ג"כ ב' פירושים בפירוש ראשון לא פליגי ב"ה ארישא והיינו כיון שלא נראו לארוס ראשון ובסיפא דנראו לארוס ראשון ס"ל לב"ש דהאב לחודיה מיפר דאסתלק ליה ארוס לגמרי כיון דמיגז גייז וב"ה ס"ל מיקלש קליש ולהכי מיפר בשותפות ארוס אחרון. ולפי' הב' הנ"ל פליגי ב"ה אב"ש בין ברישא ובין בסיפא וב"ש ס"ל דבסיפא אב לחודיה מפר משום דנראו לארוס ראשון לסכי אין זכות בזה לארוס שני וברישא ס"ל דמיפר עם האחרון משום דמיגז גייז וב"ה ס"ל דברישא אין יכול להפר כלל משום דמיקלש קליש ובסיפא אינו יכול להפר לבדו דאפילו בנדרים שנראו לארוס ראשון. יש זכות לאחרון נמצא שפירוש הב' של הר"ן עם פי' הב' של הרא"ש שוין הם ובפירוש ראשון הם מחולקים בגירסא וגם בדינא ודו"ק:

בהרא"ש פ"ג סי' ד בלהם כדי שלא ישמע חבירו. נ"ב עי' ברא"ש פ' השולח גט ס"ס ח': פ"ד סוף סי' א ירושלמי הנייה מהלך מהו. נ"ב הנייה נורך מהלך מהו כצ"ל. ר"ל אם מותר להשאילן קרדום לחטוב עצים לבשל מאכלו וע"ז רצה לפשוט ממה דתניא אבל משאילו קרדום וסבר דהיינו קרדום של ביקוע ופתח דר"ל קרדום של ניכוש שמנכשים בו השדה דהוא רחוק ממאכל ולא נקרא הניית מאכל: פי"א סי' א ואע"ג דרבא בתראה הוא מ"מ הלכה כר"נ רבו. נ"ב נ"ע בכ"מ דכתב להיפך דהלכה כרבא נגד רבו ובכ"מ מספקא לי' ועיין בס' ק"נ בזה שכתב דכאן פסק לחומרא משום דמספקא ליה והוא תמוה דאדרבה קולא הוא שמותר ליהנות ממנו בלא הפרה ולענין שאינו יכול להפר גם לרבא הדין כן וצ"ע:

פסקי הרא"ש פ"ב סי' ו לקרבן שאוכל לך. נ"ב בפנים הגירסא לקרבן לא אוכל לך: פ"ח סי' ב עד הגשמים. נ"ל עד הגשם. דאם אמר עד הגשמים אסור עד י"ז במרחשון ובגולה עד ע' בתקופה עי' בפנים. סליק

מסכת נזיר

דף יב ע"ב תוס' ד"ה כי פליגי כו' דמהני' באומר הריני נזיר. נ"ל באומר הרי עלי לגלח חצי נזיר:

דף לו ע"ב תד"ה וכזית בכדי כו' דגם אם. נ"ל וגם אם [וכ"ה בדפו"י]: **שם** בכדי אכילת פרס מחייב. נ"ל לא מחייב:

דף מב ע"ב גמרא בחיבורי אדם במת אבל כו'. נ"ב עי' בס' לחם משנה בפ"ו מה' נזירות ביאור נכון על כל הסוגיא זאת על פי' רש"י ועל פי' התוס':

דף נג ע"ב תוס' ד"ה תרב הרי הוא כו' דיש חילוק בטומאה רצוצה: נ"ל מטומאה רצוצה:

דף נד ע"א תוס' ד"ה אלא דלית נ"ל להביא קרבן טומאה האמר ברישא. נ"ל הא דהאמר ברישא: **שם** ד"ה ורביעית דם כו' בפ"ק דאהלות שאין מטמאין. נ"ל שאין מטמאין באהל:

דף נה ע"ב בתוס' כגון מי שנדר חמשים ושלשים. נ"ל חמשים ושלשה: סליק

---

*) מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף המסכת

*) ההגהות והפירושים לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמב:

[ד'קמד ע"א]

[ד'קמד ע"ב]

המביא

גט א ממדינת הים *צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר ר"א אומר אפילו מכפר לודים ללוד וחכ"א אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא גט ממדינת הים והמוליך והמביא ממדינה ב למדינה במדה"י צריך שיאמר בפני נכתב ג ובפני נחתם רשב"ג אומר אפי' מהגמוניא להגמוניא: °גמ' מ"ט א] אמר רבה *לפי שאין בקיאין לשמה ורבא

רבינו נסים

המביא גט ממדינת הים. כ' רש"י ז"ל כל חו"ל קרי מדינת הים בר מבבל כדאמרינן לקמן: צריך המביא לומר בפני נכתב וכו'. וטעמא מפרש בגמ' [דף ב:] אי משום דבחו"ל אין בקיאין לשמה אי משום דאין עדים מצויין לקיים בארץ גט שנכתב בחוצה לארץ ואם יבא הבעל ויערער לא תוכל האשה לקיימו: רקם וחגר. תרגום [בראשית טז] קדש וברד: אף מכפר לודים. שהוא חו"ל: ללוד. שהיא סמוכה לה והיא מארץ ישראל ומיקרי כפר לודים שבני לוד מצויין בה תמיד ומשום הכי נקט ללוד לרבותא. ובגמרא [דף ד.] מפרש דת"ק ור"ג ורבי אליעזר בהא פליגי דת"ק סבר ·דמרקם וחגר אע"פ שהן מחו"ל א"צ שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שהן עיירות הסמוכות לא"י וכ"ש מכפר לודים שאינו צריך לפי שהוא מובלע בתחום א"י כלומר שהכתוב מנה עיירות רבות בתחום א"י ומהם ולהלן חוצה לא"י ויש מהן בולטות *מהגורותיהן ויוצאות לחוץ ארבעה או חמשה פרסאות (ג) והמסילה ההולכת מזו לזו נכנסת לפנים מן הבליטה והמסילה היא הגבול ועיירות העומדות חוץ למסילה לפנים מבליטת העיירות הבולטות מקרו מובלעות והכי הוי כפר לודים ות"ק סבר רקם וחגר דכיון דסמוכות נינהו לא"י אין השליח הבא מהן צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכ"ש הבא מכפר לודים שהוא מובלע משום דבין סמוכות בין מובלעות גמירי לשמה ושכיחי עדים לקיימו ואתא רבן גמליאל לאפלוגי עלה ולמימר דדוקא במובלעות כגון מכפר לודים גמירי ושכיחי אבל סמוכות כגון רקם וחגר לא גמירי ולא שכיחי ואתא ר"א למימר דאפילו מכפר לודים שהוא מובלע צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דנהי דמודה לרבנן קמאי דמובלעות גמירי ושכיחי אפ"ה מצריך בהו לומר בפני נכתב ובפני נחתם כדי שלא תחלוק במדינת הים הכי איתא בגמרא בהדיא:

ולפיכך הקשו על רש"י שכתב במשנתינו דתנא כל חוצה לארץ קרי מדינת הים שאם כדבריו אף סמוכות ומובלעות בכלל והיכי אמרינן בגמרא דלת"ק במובלעות וסמוכות לא צריך. לכך פירשו דממדינת הים היינו מקום רחוק כדאמרינן בעלמא (יבמות דף פז:) האשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרינן נמי [שבועות דף מא:] פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ומשום דתנא בא"י קאי כל מקומות חוצה לארץ שאינן מובלעין ולא סמוכין לתחום א"י קרי להו מדינת הים. ואין כל זה נוח לי דלא מרחקא כל כך חו"ל מא"י למיקרי לה מדינת הים ודאמרינן בעלמא האשה שהלך בעלה למדינת הים והלכו להם למדינת הים נהי דה"ה למקום רחוק הרבה מ"מ מדינת הים ממש קאמר ולא אשכחינן בשום דוכתא דקרי למקום רחוק מדינת הים. ולפיכך אנו אומרים דת"ק דלית ליה דסמוכות ומובלעות לא צריכי נקט חו"ל שהוא מצד מערבי של א"י לפי שבאותו צד ליכא עיירות מובלעות וסמוכות שהרי הים מפסיק ובצדדין אחרים לא פסיק' ליה מלתא משום דאיכא עיירות סמוכות ומובלעות ומש"ה אמר שהמביא גט ממדינת הים דהיינו מצד מערב לא"י צריך שיאמר וה"ה לכל צדדין אחרים מאותן עיירות שהן דומות לאותן שבמדינת הים שאינן לא מובלעות ולא סמוכות ואפשר שלזה כוון רש"י ז"ל שכתב דכל חו"ל קרי מדינת הים כלומר כל חו"ל שהיא דומה לחו"ל שבמדינת הים: ורקם וחגר פרש"י ז"ל דהיינו קדש וברד כדמתרגמינן בין רקם ובין חגרא. ואע"ג דקדש וברד מא"י הוו כמו שמפורש בספר יהושע איכא למימר דהני אחריני נינהו דכי היכי דאמרינן בפרק אלו הן הגולין (דף י.) דתרי קדש היו בא"י ה"נ איכא למימר דקדש אחרינא הוה בחו"ל וכן נמי ברד מיהו האי קדש דהכא לאו היינו קדש שבגבול עמו דכתיב ביה. והנה אנחנו בקדש וגו' דא"כ היכי אמרינן דסמוך לא"י (ד) הא מרחקא טובא ועוד דכתיב והיה לכם פאת נגב ממדבר צין ע"י אדום וקדש במדבר צין היא דכתיב ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צין בחדש הראשון וישב העם בקדש והיאך שנינו מרקם למזרח ורקם כמזרח דבסיפא דהך מתני' תנן הכי רבי יהודה אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון כלומר מרקם עד סוף העולם *למזרח הוי מדינת הים ורקם עצמה נידונית כמזרח העולם ולא כא"י וכן באשקלון ועכו אבל מערב א"י א"ל גבול שהים גבול שלה דכתיב וגבול ים וגו' מ"מ קתני דרקם כמזרח הלכך ודאי קדש אחרינא היא שבחו"ל וכן צריך נמי לומר באשקלון דתנן הכא אשקלון כדרום דהלמא מחו"ל הוא ואילו בספר שופטים אשכחן דמא"י הוה דכתיב וילכוד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה אלא דאיכא למימר האי אחרינא הואי אי נמי יש לומר דהרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ואפשר שאשקלון היא מהם ולפיכך לא היו בקיאין לשמה ולא הוו עדים מצויין לקיימו ואע"ג דמלינו בספרי בתחומי א"י שהחזיקו עולי בבל בכל פרשת אשקלון *ותחומת עכו ורקם דחגרא אפשר דפרשת אשקלון איכה אשקלון הלא פרשת דרכים שלה היה לגבת לא"י והכי איתא בירושלמי במסכת שביעית [פרק ו הלכה א] דתני בתחומי א"י גינייה דאשקלון ובעי אשקלון עצמה מהו א"ר יעקב בשם ר' זעירא מן מה דתנא גינייה דאשקלון הדא אמרה אשקלון כלחוץ ורקם דחגרא נמי היינו רקם השנוי במשנתינו:

ובמאי דתנן נמי ועכו כצפון איכא למידק דהא עכו מא"י היא דכתיב *לא הורישו את יושבי עכו וכל היכא דכתיב הכי מוכח דמא"י היא דבפ"ק דחולין (דף ז.) אמרינן ומי איכא למ"ד בית שאן לאו מא"י היא והא כתיב ולא הוריש מנשה את בית שאן וליכא למימר שלא כבשו עולי בבל דהא אמרינן בסוף כתובות [דף קיב.] דר' אבא הוה מנשק כיפי דעכו וליכא למימר דאפ"ה אכתי חביבותיה גביה וכן נמי ליכא למימר דהאי עכו אחרינא הוא דהא אמרינן בפרק מי שאחזו [דף עו:] דעכו השנוי שם במשנתינו לאו במדינת הים קיימא דכי הוו מיפטרי רבנן מהדדי מעכו הוה משום שאסור לצאת מא"י לחו"ל אלמא עכו המוזכר במשנתינו מא"י היא ומכבוש שני יש לומר דעכו אליה בא"י ואליה בחו"ל והכי איתא בירושלמי [בפרק זה הלכה ב] דגרסינן התם המוכר עבדו [לעכו יצא לחירות ר' ישמעאל אבוה דר' יודן בעי ואפי' מעכו לעכו ואתיא כיי דמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' *אחא מן תרין עובדי דר' אבן ילפון] עכו יש בה א"י ויש בה חו"ל. ודאמרינן בגמ' ואפי' רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בעכו דמרחקא לא שתהא רחוקה מא"י שהרי חליה בארץ אלא דמרחקא מעיקר א"י דהיינו ירושלים שבתי דינין קבועין שם *ומלפפה שהיה שם ב"ד הגדול ולפי שחליה של עכו בחו"ל דינו כולה כחו"ל והיינו דתנן ועכו כצפון: **וחכמים** אומרים וכו' אלא המביא גט ממדינת הים והמוליך. או המוליך מא"י למדינת הים לפי שאין עדים מצויין שם לקיימו ומפרש בגמ' [דף ד:] *דאף ת"ק נמי ס"ל הכי ורבנן בתראי לפרושי מילתיה דת"ק אתו דמביא דנקט לאו דוקא אלא הוא הדין למוליך: **המביא** גט ממדינה למדינה במדינת הים וכו'. למאן דמפרש בגמ' טעמא דמתני' משום דבחו"ל אין בקיאין לשמה הוא הדין דבאותה מדינה נמי בחו"ל צריך שיאמר אלא דנקט ממדינה למדינה למידק מינה דהא ממדינה למדינה בא"י לא צריך משום דבקיאין לשמה ומצויין נמי לקיימו דכיון דאיכא בתי דינין משכח שכיחי: רשב"ג אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא. מפרש בגמ' [שם] עיר אחת היתה בא"י ועססין שמה והיו בה ב' הגמוניות שהיו מקפידין זה על זה ולפיכך לא היו עדים מצויין לקיימו ממשלת הגמוניא אחת לחברתה: **גמ'** לפי שאין בקיאין לשמה. אין בני מדינת הים בני תורה ואין יודעים שצריך לכתוב הגט לשם האשה וקרא כתיב וכתב לה דהוי לשמה הלכך יאמר שליח בפני נכתב ובפני נחתם וממילא שיילינן ליה אי נכתב לשמה והוא אומר אין כך פרש"י ז"ל ויש לזה הוכחה בירושלמי דגרסי' התם [הלכה א] בפני נכתב ובפני נחתם היינו בפני נכתב לשמה ובפני נחתם לשמה מיהו בגמ' דילן לא משמע הכי דשיילינן בגמ' [דף ד:] מאי איכא בין רבה לרבא ומהדרינן איכא בינייהו דאתיוה בי תרי. כלומר דלרבה לא

רש"י

המביא (א) ממדינת הים. כל חו"ל קרי מדינת הים לבר מבבל: צריך. השליח המביאו לומר בפני נכתב ובפני נחתם ובגמ' מפרש טעמא ושליח זה הבעל עשאו שליח להולכה: רקם וחגר. תרגום של קדש וברד: אף מכפר לודים. שהיא חוצה לארץ: ללוד. הסמוכה לה והיא מארץ ישראל ובגמ' מפרש (ב): והמוליך מא"י למדינת הים: מהגמוניא להגמוניא. מפרש בגמ' עיר אחת היתה שהיו בה שני הגמונים המקפידים זה על זה שלא יהו בני הגמוניא אחת נכנסין ויוצאין לחברתה: **גמ'** לפי שאין בקיאין לשמה. בני מדינת הים אינן בני תורה ואין יודעין שצריך לכתוב גט לשם האשה וקרא כתיב וכתב לה לשמה הלכך יאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם וממילא שיילינן ליה אם

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג מנהג הוא שכותבים גט משרטט י"ב שיטין כמנין גט ורב סעדיה פי' משום דכתיב ספר כריתות כמנין שיטין שבין ספר לספר וי"א משום דכתיב זה ספר תולדות אדם הגט נקרא ספר וזה בגימטריא י"ב הוו:

לשון ריא"ז

ב לפיכך שליח המביא גט ממקום למקום במקום שאין השיירות מצויות ואין עדים מצויין לקיימו חוששין שמא יבא הבעל ויערער ולפיכך תקנו חכמים שיאמר השליח בשעה שנותן הגט לאשה בפני נכתב ובפני נחתם כדי לקיים חתימתו ושוב אין הבעל נאמן לערער אלא אם (ה) יביא עדים שהוא פסול ואם לא אמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם הרי זה גט פסול ואף אם ניסאת בו האשה תצא ואע"פ שלא בא הבעל וערער אא"כ מתקיימת חתימתו כדרך קיום שטרות או שיבא הבעל ויודה בו כמבואר בקונטרס הראיות:

ג כתב הרא"ש ודוקא כי אמר בפני נכתב ובפני נחתם הוא דהימנוהו רבנן אבל אם אמר ידעתי כלומר מכירני חתימת העדים לא הימנוהו דדוקא כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם מידק דייק ולא מרע נפשיה לומר שנעשה בפניו והוא לא ראהו מעולם אבל בידעתי מלי לאישתמוטי למימר כסבור הייתי שאני מכיר' ולא מרע נפשיה כולי האי (ו):

גי' ד"ת למזרחו

ותומת עכו כצ"ל [וכ"ה כד"ק וכד"ם]

אשר לא הוריש את כו' *(שופטים א') (ג"א)

אליבא דרבא ונפי המסקנא דרבה אית ליה דרבא וחיים לקיום גם לרבה צ"ל כן דגם ת"ק ס"ל דה"ה למוליך משום קיום (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גט: (ב) נ"ב פלונתייהו: (ג) ומסילה כצ"ל: (ד) נ"ב הוא: (ה) נ"ב כן: (ו) נ"ב על"ל:

ירושלמי הגי' אמי

גי' ד"ת ומלפורי

השגות הראב"ד

עתה אומר מעט מן הדברים שצריכין עיון

א] **תחלה** אמרו במביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואמר רבה לפי שאין בקיאין לשמה קשיא לי והלא כמה דקדוקים אחרים יש בגט כגון שנכתב ביום ונחתם בלילה שפסול. וכתבו במחובר או בכל דבר שהיה צריך קצירה ותלישה או שמא בקרובים או בפסולים חתמו או זה שלא בפני זה חתמו. או שמא לא אמר לסופר כתוב ולעדים חתומו. (אבל) [או] אם אמר לשנים תנו גט לאשתי והם אמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו ובכל אלה הגט פסול. ואם אינן בקיאין לשמה כ"ש שאינן בקיאין בכל אלה. וכן לרבא דאמר לפי שאין עדים מצוין לקיימו על אלה הדקדוקים לא חשש וגם לבלא לשמה מפני שכל סופרי הדיינים הואיל ושולחים ידיהם לכתוב טופסי גיטין ותורפיהן בקיאים הם אלא שאנו צריכים לקיימו ואין עדים מצויים לקיימו והוא בא ומערער ומקלקל אותה. עתה קשה לי כיון שיאמר השליח הבעל נתנו לי התוס מה ערעור יכול הבעל לערער והלא אין יכול לומר האשה זייפה אותו כי זה הוא ערעור של כל השטרות שיאמר מזוייף הוא וזה אינו יכול לומר ולמה ליה למימר בפני נכתב ובפני נחתם. ובירושלמי מקשי ניחש לומר שמא בעדים פסולים חתמו. [ומשני] אינו חשוד לקלקלה בידי שמים. בב"ד הוא חשוד לקלקלה מתוך שאם בא וערער ערערו בטול אף הוא מהתמו בעדים כשרים. ואיש מגזור לפי שלא אמרו מפני חשד אלא מפני טעות לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין. עתה אין לנו לומר אלא כי כל אותן האששות שכתבנו לרבה אינן מצויים ואין לבעל בהם הנאה אבל שלא לשמה מפני שהסופרים כותבים טופסי גיטין ושטרות כדי שיבא כל הצריך להם וימצא הדבר מזומן על זה חשש רבה לשלא לשמה שמא הסופר אינו בקי וכתב הטופס והתורף כדרכו ונתנו לזה. הנה כבר פרקנו לדעת רבה מה שהוקשה לנו על דבריו גם לדעת רבא נאמר שמא יבא הבעל ויערער ויאמר מפני נתן השליח לא מצאתי עדים מזומנים וכתבתי אותם בכתב ידי בשם העדים והייתי סבור שהוא כשר ועת"כ נודע לי שהוא פסול לפיכך צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם והשתא דאמרי' דערעור הבעל מש"ה הוא כי אתו שנים והביאו לה גיטה מה טעם אינן צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם מי לא יכול למימר אני חתמתי אותו ומה בין אחד לשנים ואיכא למימר כיון דיהביה לתרי תרי הן כעדי מסירה וכיון דאיכא עדי מסירה אפי' לא חתימי עליה סהדי כשר. ואי אמרת הרי הוא כמזוייף מתוכו ופסול ה"מ בודאי אבל הכא ספק הוא ולא חיישינן ליה אי נמי כיון דמסירה לתרי לא חיישינן דלמא אתי בעל ומערער. והא דאמרי' לדעת רבה דמוקים להיא דאמרי' ואינו יכול שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו לאחר שלמדו. ואקשי ליה אי הכי יכול נמי. וקשיא לן כיון דרבה אית ליה דרבא כי יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם כדי שלא תזקק לעדות דלא שבקינן לה להנשא משום דאין עדים מצויין לקיימו עד שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. הא מלתא קשיא לן. כמה שני ולא שנינן בה מידי דאית ביה ממשא והשתא דאתחזי לי לפום מאי דחזיתי בירושלמי לא אמרו אלא בדורות הראשונים שאין חברים מצויים בחו"ל אבל בדורות האחרונים שחברים מצויים בחו"ל בקיאים הם. וכיון שחברים מצויים בחו"ל הוה ליה כא"י דשכיחן מתיבתא דאזלן מאתרא לאתרא ועדים מצויים לקיימו. ולדעת רבא לא קשיא לן ולא מידי דסבר רבא מנהגא לא איפשתני כלל. אבל לרבה כיון דאישתני מנהגא דלא חיי..ן לשלא לשמה א"כ לקיום הגט נמי לא ניחוש. וקושיא דלקמיה נמי דמקשה אי הכי אפי' חד נמי בהאי תירוצא מתרץ מאי דאיכא לאקשויי עלה

לא צריך דהא איכא עדים מצויין לקיימו אי נמי דכיון שאלו מעידין שהבעל שלחם ודאי הבעל החתימן וליכא למיחש לזיוף ולרבה צריך משום לשמה וכן נמי איכא בינייהו באותה מדינה במדינת הים דלרבא לא צריך דהא איכא עדים מצויין לקיימו ולרבה צריך ואם איתא הוה לן למימר נמי דאיכא בינייהו הא דלרבה צריך לומר לשמה ולרבא לא צריך והא עדיפא טפי דאיתא בכל מביא שצ"ל בפני נכתב אלא ודאי אפי' לרבה לא צריך והיינו דלא משתמיט תנא או אמורא למימר בשום דוכתא בפני נכתב לשמה אלא כי אמר שליח בפני נכתב ובפני נחתם די בכך דמימר אמר האי שליח למה להו לרבנן למשאל אם נכתב ונחתם בפני ש"מ שיש כתיבה וחתימה בגט שהיא פסולה ואילו לא נכתב לשמה היה אומר כך וכך אירע מעשה דלאחר נכתב ועוד שכיון שהוא שלוחו של בעלה של זו והוא אומר שבפניו נכתב ונחתם תולין להקל ואומר שבעלה של זו כתבו וחתמו בפניו ועשאו שליח ואין חוששים שמא אחר כתבו בפניו ואח"כ מצאו זה ונתנו לו ועשאו שליח שאין הדבר מצוי כן ודאמרי' בגמ' [דף ג.] ורבא מ"ט לא אמר כרבה ומהדרינן אמר לך מי קתני בפני נכתב ובפ"נ לשמה ורבה בדין הוא דליתני הכי אלא אי מפסת ליה דיבורא אתי לנגזייה לאו למימרא דלרבה בעי דלימא שליח לשמה בתחילה או בסוף אלא הכי קאמר בדין הוא דתקון רבנן דלימא הכי בפירוש אלא משום דחיישינן דילמא גאיז ליה ולא אמר לשמה וכיון שהכל אומרים כן וזה אינו אומר כן במשמעות דבריו סתם לא משמע לשמה ועוד דהוה משנה ממטבע דחכמים ואם תאמר ומאי שנא דחיישינן טפי בלשמה מכמה דברים הפוסלים בגט כמחובר ונכתב ביום ונחתם בלילה ולא אמר לסופר כתוב ולעדים חתומו וכי תימא נקט לשמה והוא הדין להנך אחריני דמסתמא כיון דחזי דבעי דלימא בפני נכתב ובפני נחתם אם איתא דאיכא פסולא במלתא מימר אמר ליה ליתא דלקמן בפרקין (דף ט:) בגמרא אמרי' והא איכא לשמה בשלמא לרבה היינו מוליך ומביא אלא לרבא קשיא ותו דבין לרבא ובין לרבה הא איכא מחובר אלמא מוליך ומביא לא מפיק אלא משום חששא דלשמה י"ל פסולין הללו לסופרים הם מסורים וסתם ספרי דדייני מיגמר גמירי וכשחששו בלשמה לא משום סופר אלא משום דילמא אכתביה בר מאתיה ויהביה להאי דשמיה כשמיה ואע"פ שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון אח"כ הוחזקו כיון דאיכא נמי מיעוטא דמיעוטא [דספרי דלא גמירי] חיישינן וכי תימא כי אמר בפני נכתב ובפני נחתם מאי הוי ליחוש דילמא בפסולין אחתמיה ולקלקלה נתכוון לאו קושיא הוא דלמאי לעביד הכי אם אין דעתו לגרש לא יגרש וכשחששו בלשמה אי נמי בשאין מצויין לקיימו לא חששו אלא שמא ימלך וירצה לפסול הגט אבל ליכא למיחש דלכתחלה יכוון לקלקלה דלמאי לעביד הכי: **ורבא** אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. אין שיירות מצויות מהם לכאן שאם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו שיהו עדים מצויין להכיר חתימת העדים ופרכינן בגמרא לרבא דלא חיים אלא משום קיום לימא בפני נחתם בפני נכתב למה לי ומפרקינן כי היכי דלא ליתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא לקיימן בעד אחד דבגיטין דוקא הוא דסמכינן על השליח המביאן משום עיגונא: ורבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה אית ליה דרבא דאמר בעי [עדים] לקיימו הכי מסקינן בגמ' ואמרי' דאיכא בין רבה לרבא היכא דאתיוה בי תרי א"נ באותה מדה"י פרש"י ז"ל דאתיוה בי תרי ושניהם נעשו שלוחין לגרשה והגט יוצא מתחת יד שניהם לרבה בעי למימר לרבא לא בעי למימר שהרי ב' הם ואם יערער בעל הרי עדים מצויין לקיימו כך פרש"י ז"ל והקשו עליו בתוס' דאטו בכיפה תלו להו שיהו מזומנים לקיימו כשיבא הבעל ויערער ועוד למה לי למימר דאתיוה בי תרי שהרי לדבריו כך הוא הדין אם יש שם שנים מן השוק שמכירים חתימת העדים לכך פי' דהכי קאמר דאתיוה ב' תרי ואמרו שהבעל שלחם דתו לא מהימן לומר לא שלחתים ולא חיישינן שמא יחתום במזיד פסולין דמסתמא כיון ששלח לה גט כדין עשאו שאינו חשוד להכשילה וכמו שכתבתי ואיכא בינייהו נמי באותה מדינה במדינת הים. דלרבא דלא חיים אלא לעדים מצויין לקיימו אינו צריך בפני נכתב ובפני נחתם דמסתמא באותה מדינה עצמה יהו עדים מצויין לקיימו ולרבה דחיים נמי משום לשמה צריך: **ובדין** הוא דליבעו תרי אליבא דתרווייהו. כלומר בין לרבא בין לרבה ואע"ג דקי"ל דעד אחד נאמן באיסורין הכא הוה ליה דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים כדאיתא בגמרא [דף ב:] אלא דמשום עגונא אקילו בה רבנן. כלומר כיון דמדאורייתא לא צריך דהא סתם ספרי דדייני מגמר גמירי ולקיום נמי ליכא למיחש דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצרוך קיום בכל השטרות ואצרוך נמי אליבא דרבה למיחש שמא לא נכתב לשמה אם יבא הבעל ויערער משום עיגונא אקילו להימוניה לחד דהם אמרו והם אמרו: **וסוגיין** כרבא וכו' כמו שכתוב בהלכות וכתב כן הרב ז"ל משום דבגמרא מותבינן תיובתא ואמרינן בהו לרבא ניחא לרבה קשיא ואע"ג דשנינו אשינויי לא סמכינן הלכך במדינה אחת בחו"ל לא צריך אבל ממדינה למדינה צריך ובא"י אפי' ממדינה למדינה לא צריך [דף ד:] דכיון דאיכא בתי דינין דקביעי משכח שכיחי שיירתא ומא"י לחו"ל א"נ מחו"ל לארץ ממקום קרוב לא צריך וכת"ק דמתני' דלא מצריך אלא מחו"ל לארץ ממקום רחוק וכמ"ש במשנתינו ומיהו כתב הרמב"ם ז"ל דהאידנא א"י כחו"ל לגיטין דהא ליכא בתי דינין דקביעי ומסתברא נמי דבכל דוכתי הכל לפי מה שהוא ענין דהא אמר בגמרא לקמן [דף ו.] דבבל כא"י לגיטין מכי אתא רב לבבל ופרש"י ז"ל שקבע שם ישיבות ואיכא עדים מצויין לקיימו ואמרי' נמי דרבא מצריך במחוזא אפילו באותה שכונה משום דשאני בני מחוזא דניידי אלמא הכל לפי מה שהוא ענין ומכאן פסק ר"ת ז"ל דבזמן הזה צריך לומר בכל מקום בפני נכתב ובפני נחתם דלא"ג דקי"ל כרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ולא חיים לשאין בקיאין לשמה אפ"ה צריך דהאידנא בכל דוכתא ניידי כבני מחוזא: **והוי** יודע שיש חולקין בדבר על ר"ת ז"ל ופוסקין כרבה דחיים נמי לאין בקיאין לשמה וזהו דעת הראב"ד ז"ל ומביאין ראיה לדבריו ז"ל מן הגמ' ומקצתן כתובות בהלכות בסמוך שאפרש בע"ה: **בר** הדיא בעי לאיתויי גיטא אתא לקמיה דר' אמי דהוה ממונה אגיטין. באותה העיר שהיו כותבין אותו ומשום דקי"ל [דף ו.] דכל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם הוה ממנין גברא רבא לאורויי היכי נעביד: א"ל צריך אתה לעמוד על כל אות ואות. לרבה אתי כפשטיה משום לשמה ומכאן סמך הראב"ד ז"ל לפסוק כמותו. ומיהו לרבא נמי מתרצא שפיר דכיון דס"ל דל"ל בפ"נ כי היכי דלא ליתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא הוה ס"ל לר' אמי דלא סגי למימר הכי אא"כ עומד על כל אות ואות שבו: **אפי'** לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך. לרבה אתיא כפשטיה דחיים לשאין בקיאין לשמה ומכאן סמך הראב"ד ז"ל ג"כ לפסוק כרבה ומיהו לרבא נמי מתרצא שפיר דהכי קאמר אפי' לא כתבו בפניו אלא אותה שיטה שצריכה לשמה מן התורה דהיינו שמו ושמה והרי את מותרת לכל אדם שוב אינו צריך לעמוד על שאר הגט דכיון דאותה שיטה עיקר הגט משום אותה שיטה בלבד יכול הוא לומר בפ"נ ובפ"נ: **אפי'** שמע קן קולמסא וקן מגילתא. תיקון

הסופר ממש אפי' היה הסופר בעלייה והשליח בבית הואיל ושמע הכרת הקולמוס בשעה שכותב דיו ואם בא אדם להחמיר על עצמו לראות כתב הסופר בכל אות ואות אין שומעין לו שא"כ הוא מוציא לעז על הגיטין הראשונים וכן כל כיוצא בזה כמו שביאר ר"ת ואפי' היה הסופר נכנס ויוצא וכותב לסירוגין כשר:

גמרא

ורבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו טעמא דאין עדים מצויין לקיימו הא יש עדים מצויין לקיימו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם [דהכל] בקיאין לשמה ורבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה *אית ליה דרבא דאמר בעינן לקיימו ובדין הוא דליבעי תרי אליבא דתרווייהו אלא (א)משום עיגונא אקילו בה רבנן וסוגיין כרבא א דהיכא דאיכא עדים דמקיימי ליה לא צריך למימר בפני נכתב ובפני נחתם אבל היכא דליכא עדים דמקיימי ליה צריך למימר בפני נכתב ובפני נחתם: *בר הדיא בעי לאיתויי גיטא אתא לקמיה דרבי *אמי דהוה ממונה אגיטין אמר ליה צריך אתה לעמוד על כל אות ואות אתא לקמיה דרב *אסי אמר ליה לא צריכת וכי תימא אעביד לחומרא אתה מוציא לעז על הגיטין ב הראשונים. רבה בר בר חנה אייתי גיטא דפלגא איכתיב קמיה ופלגיה לא איכתיב קמיה אתא לקמיה דר' אלעזר א"ל אפי' לא כתב בו אלא ג שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך °רב אשי אמר *אפילו שמע קן קולמוסא וקן מגילתא והלכתא

רש"י

נכתב לשמה ואומר אין: הא יש עדים מצויין. כגון באותה מדינה במדינת הים: דהוה ממונה אגיטי. דקי"ל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא עסק עמהן והיו ממנין בכל עיר גברא רבא לאורויי היכי נעביד: לא צריכת. אלא בשיטה אחת די: אפילו קן קולמוסא וקן מגילתא. תיקון הקולמוס והקלף ושמע שתקנוהו לשמה כשחותכין אותו ומחליקין אותו ול"נ דגרסי' קל קולמוס קול של הקולמוס וקול של היריעה שהוא נשמע:

דף ה.

גמ' אחא (ג"א)

גמ' לקמיה דר' אמי ור' אסי אמרי ליה (ג"א)

דף ו.

הגהות הב"ח (א) דמשום כצ"ל

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג ופוסק רבינו יעקב כרבא ומצריך עכשיו בכל מקום לומר בפני נכתב ובפני נחתם דכ"ע ניידי שאין להם נחלות וקרקעות כמקדם וכ"כ הטור.

לשון ריא"ז

בבל הרי היא כא"י לגיטין לפי שבאותו הזמן היו שם ישיבות קבועות והשיירות מצויות ללכת ממקום למקום ואין הדברים הללו אמורים אלא באותו הזמן כשהיו הישיבות קבועות בא"י ובבבל אבל עכשיו שנתמעטו הישיבות ובתי דינין בין בא"י בין בבבל הרי הן כולן כחו"ל וכן ביאר מ"ה בפסקיו בני העיר שיש מחלוקת ביניהם ואין רגילין ללכת בני שכונה זו אצל שכונה זו או שהיה דרכן של בני העיר לצאת לסחורה ואינן קבועין במקומן ומתוך כך אין מכירין אלו החתימות של אלו המביא גט באותה העיר אפי' משכונה לשכונה ואפי' באותה שכונה עצמה צריך לומר בפ"נ ובפני נחתם שהרי אין עדים מצויין לקיימו לפיכך נראה בעיני להחמיר בכל גט שאין חתימת העדים ניכרת לרוב בני אדם שאין חותמין אלא לפרקים שיהא צריך השליח לקיים חתימתן ולומר בפני נכתב ובפני נחתם ואפי' במקום שהשיירות מצויות כמבואר בקונטרס הראיות:

ב פסק בספר התרומה שאין לזיין בגט אותיות של שעטנ"ז ג"ץ כמו שעושין בס"ת כי אם באת לשנות המנהג נמצאת מוציא לעז על גיטין הראשונים ועוד אם ירגילו לעשות תגין יש הרבה מן הסופרים שאינן בקיאין לעשותן ויעשו גדולים כעין מקלות ויקלקלו האותיות ברוב המקומות ולכך טוב לחדול מלזיין ולעשות כמנהג ואע"פ שצריך שתהא כל אות ואות מוקפת גויל היינו טעמא דלא הוי אות כשנוגעת לחבירתה כשאין ניכר להיכן כלה האות אבל בלא תגין נקראת אות והתגין לדרשה הן באין. וריצב"א היה מדקדק כיון שלא יתחייב עליהן בשבת אם יכתוב בלא זיון כמשפטו כדאיתא בפ' הבונה א"כ לא מיקרי אות בלא תגין והיה מצריך לעשות תגין כמו בס"ת:

ג כתבו רש"י וסמ"ג דלאו שיטה ראשונה ממש קאמר אלא שיטה ראשונה שיש בה שם האיש ושם האשה והזמן אבל היו בסופו של גט ולא בתחלתו [illegible] מיד וכתבוהו לאחר זמן לשם אחר ששמו כשמו וכל זה דוקא בכתיבת הגט אבל בחתימתו כל מקום שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם צריך שיראה כל החתימות מתחלה ועד סוף ואין צריך השליח שיעמיד ויראה כתיבת

ספר הזכות

כתוב בהלכות וסוגיין כרבא דאמר דהיכא דאיכא עדים דמקיימו ליה לא צריך למימר בפני נכתב ובפני נחתם: השיב הרב ז"ל אני רואה הסוגיא יותר כרבה מפורשת ולא כרבא ועוד שנעשו מעשים כרבה ההוא מעשה דרבה בר בר חנא דאייתי גיטא דפלגיה איכתיב קמיה ופלגיה לא איכתיב קמיה אתא לקמיה דר"א א"ל אפי' לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה כשר רב אשי אמר אפי' קן קולמסא וקן מגילתא והגיא כוותיה. דרב אשי ואמרי' עלה אפי' נכנס ויוצא כל היום כולו כשר ומפרשי לה שהסופר יוצא לשוק ונכנס מהו דתימא אימיה אהרינא אשכחיה וא"ל קמ"ל הנה כל זאת הסוגיא והברייתא כרבה שחשש לשמה ובפ"ב נמי איתא להא מימרא דר"א דמקשי מינה ומפרקי לה ורב אחאי דממונה אגיטי נמי א"ל לבר הדיא צריך אתה לעמוד על כל אות ואות ואע"ג דלית הלכתא כוותיה מ"מ גמרינן מיניה דבעינן לשמה ועוד מהא' דפ"ב נמי דקתני בפני נכתב כולו בפני נחתם חציו פסול ולדעת רבא אמאי פסול והא כיון דמסהיד אכתיבה כלל לא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בשלמא לרבה מוקי לה בחציו אחרון ומשום דהורפיה דגט בחציו ראשון ודלמא לא איכתיב לשמה אלא לרבא קשיא ולא אשכחנא לרבא טעמא בהא מלתא אלא דאמינא גזירה נכתב חציו אטו נחתם חציו וטעמא דחיקא הוא וכרבה מסתברא דאתיא מתני' כפשטה ורבא ורבה הלכתא כרבה משום דרבא תלמיד הוא לגבי רבה ור"י וריב"ל ר"י תלמיד הוא לגבי ריב"ל כדאיתא בקדושין בפרק מסקין גלולין דא"ר יוחנן דבר זה שמע מרבי ופירושו לא שמע ועל ריב"ל קאמר וקראו רבו וליסנא דרב שמואל בר"י אר"י בפ"ב ליסנא בתרא כרבה ולא כרבא ולישנא קמא איכא לאוקמה נמי כרבה ולאחר שלמדו ורב יהודה נמי כרבה מוקי לה ואי משום דרבה בר בר חנא ושמעתא בתרא דרב אמי א"ר יוחנן איכא לאוקמינהו כרבה ולאחר שלמדו כדמוקי ליה רבה בפ"ק למלתיה דרב הונא בשנים שהביאו גט ממדינת הים וכדמעיינא להו לכולהו סוגיא לא אשכחנא מלתא דמסייעא ליה לרבא בר מהא דא"ר חסדא בענין נחתם חציו דהאמר ואפי' שנים מעידין על חתימת ידי שני פסול מ"ט או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים דמשמע דאי הוו כולו בקיום הגט שפיר דמי ורב אשי בכי ס"ל אלמא בקיום החתימה סגי ליה היכא דמקיים סהדי כבאר שטרות ולא חיישינן לכתיבה לשמה והיינו כרבא.

והאי לאו ראיה היא דאטו מי עדיפא הא מכל הני סוגיא דמפרשי כרבה כדכתיבנא לעיל ועוד כיון דמסהיד אכתיבה כולה כי מסהיד על חצי חתימה מאי חששא איכא והלא עדי הגט אין חותמין זה בלא זה וכי חזיה לחד סהדא דחתים אידך סהדא גביה הכוונא הוא מאי איכא למיחש דלמא בידי בידי אזיל לשוקא ואשכחיה בר מאתיה דשמיה כשמיה ואימליך ויהביה ניהליה ואחתים ליה לאידך בהדי והדר אימלך הבוא בר מאתיה נמי ואהדריה ניהליה ושדריה לביתיה בידא דהאי גברא הא ודאי מלתא דחיקא היא טובא וליכא למיחש לה וכי פסלינן ליה משום קיום הגט הוא דפסלינן ליה ורבה אית ליה דרבא ואתא רב חסדא למימר שאפי' ב' מעידין על חתימת ידי שני פסול וכן ה"ר אבי אפי' אומר אני הוא עד שני פסול או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים והא ודאי כיון דליכא למיחש בלא לשמה וכדפריסנא מש"ה נקט האי לישנא או כולו בקיום הגט והבתא לפום האי סברא המביא גט למקום באלו הארצות צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואע"פ שלמדו גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו ואין לנו חו"ל שאינו צריך אלא בבל כנגד תפני שתורה נקבעת שם בא"י. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי התלמיד: אמר המחבר ואני רואה הסוגיא ודאי כרבא דכולהו ת"פ לרבא ניחא לרבה קשיא המביא גט ואינו יכול לומר ובעיא דשמואל מרב הונא ואיצטריך לשמי תרי דמייתי גיטא מלתא דלא שכיחא היא ובלא התלוק בשליחות וכולה בנוית היא ולא סמכינן אשנויי וכן הירושלמי דהמביא גט ולא אמר לה דמוקי לה לאחר שלמדו וניסת בנוית היא ואוקמתא דמתני' דהמביא גט בא"י א"צ כולה כדאמרין לה רבה שינויא דחיקא היא טובא וליכא למיסמך אלא אמאן דמוקי פסקא דמתני' כל באותה מדינה לא צריך וממדינה למדינה במדה"י צריך ובא"י לא צריך ועוד דחזינא ליה לרב אשי דהוא בתרא דאיצטריך לאוקומי בפני נכתב בפני נחתם לר' יהודה דאמר עד שתהא כתיבתו וחתימתו בהלום ולאפוקי מתני' מהלכה הא לר"א דאמר עידי מסירה כרתי לא בעי למימר בפני נכתב משום לשמה ואע"ג דמודה במזוייף מתוכו שהוא פסול הא גזירה בעלמא ומיהא למישפה דאין בקיאין בפסול גזירה בעלמא לא חיישינן אלא לקיום השטר שמא יבא בעל ויערער והיא צריכה לקיימו כדרך כל השטרות ואיכא מוצאה עדים ואנן קי"ל כר"א הלכך נ"ל בפני נחתם משום קיום הגט בלחוד הוא ומדנחתם משום

קיום

תקון הקולמוס ותקון המגילה כשחותכים אותו וממחקין אותו לשון אחר קל קולמוסא וקל מגילתא קול הקולמוס בשעה שהוא כותב וקול היריעה שהוא נשמע כמי שאומר קן קן: **בפני** כמה נותנו לה השליח. דכ"ע (ו) בעו תלתא לקיימו. כשמקיימין הגט בפני ג' צריך לקיימו דשנים אין נקראים ב"ד: רבי יוחנן סבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין. כלומר כי היכי דשליח נעשה עד ה"נ עד נעשה דיין הלכך מצטרף בהדייהו והוו תלתא: ורבי חנינא סבר אע"ג דבדרבנן עד נעשה דיין. וקיום הגט דרבנן הוא דמדאורייתא לא בעי קיום שטרות אפ"ה אם נאמר כאן

נר מצוה

והלכתא כרב אשי: *בפני כמה נותנו לה השליח רבי יוחנן אמר בפני שנים ר' חנינא אמר בפני שלשה דכ"ע בעינן תלתא לקיימו והכא בהא קמפלגי ר' יוחנן סבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין ורבי חנינא סבר אע"ג דבדרבנן עד נעשה דיין הכא חיישינן דילמא מייתא היא גיטא וסמכי עלה ורבי יוחנן סבר לא חיישינן להכי דמידע ידעי ולא סמכי עילוה והלכתא [א] כר' יוחנן דתניא כוותיה המביא גט ממדינת הים (א) נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר ד"ר מאיר וחכ"א אין הולד ממזר כיצד יעשה [ב] יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם: דף ו. *רבי חנין משתעי רב כהנא אייתי גיטא ולא ידענא אי מסורא לנהרדעא אי מנהרדעא לסורא אתא לקמיה דרב אמר ליה צריכנא למימר בפני נכתב ובפני נחתם אמר ליה לא צריכת *ואי ה: עבדת אהנית דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה: *ת"ר עבד *שהביא גטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך עצמו קנה נכסים לא קנה עצמו קנה מידי דהוה אגט אשה דתנן האשה עצמה מביאה גיטה וכו' °נכסים לא קנה דצריך לקיומיה כשאר שטרות דעלמא איבעיא להו כל נכסי קנויין לך מהו כגון שלא היה כתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך אלא כך כתוב נכסי קנויין לך מהו אמר אביי מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו ולא פלגינן דיבורא ורבא אמר אחד זה ואחד זה עצמו קנה נכסים לא קנה ופלגינן דיבורא אמר ליה רב אדא בר מתנה לרבא כמאן כרבי שמעון דאמר פלגינן דיבורא דתנן הכותב נכסיו לעבדו יצא בן

רש"י

בפני כמה נותנו לה. השליח: שליח נעשה עד וגם עד נעשה דיין. לכך מצטרף בהדייהו והוו להו תלתא: (ב) דמדרבנן. כגון קיום שטרות דהוא דרבנן: הכא. דאי מכשרת בשנים זימנין דאתיא איהי גיטא האשה בעצמה וסמכו עלה לאכשורי בשנים ואשה לא חזיא לאיצטרופי בהדייהו: יוציא. אם נשאת בגט זה: והולד ממזר. ר"מ לטעמיה דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר: לא צריכת. דבבל כא"י לגיטין: דאי אתי בעל כו'. אבל אי לא (ג) אמר ואתי בעל ומערער מיפסיל: עבד שהביא גיטו. ממדה"י וצריך לומר בפ"נ ובפני נחתם כאשה המביאה גיטה כדאמר במתני' אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא: עצמו קנה. דנאמן על שחרורו לומר בפ"נ ובפ"נ וא"צ עדים לקיימו: כל נכסי מהו. מי אמרי' עצמך ונכסי תרי דיבורי נינהו אבל כל נכסי כיון דבחד דיבורא אתו (ד) שחרור עצמו ומתנת נכסים (ה) דקי"ל הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שהוא בכלל נכסים הלכך אי מהימן אהאי מהימן אהאי דלא פלגינן דיבורא או דילמא פלגינן דיבורא: אחד זה ואחד זה. בין עצמך ונכסי ובין כל נכסי: הכותב כל נכסיו לעבדו. כגון כל נכסי נתונין לך יצא לחירות שאף הוא בכלל הנכסים וכל שאר הנכסים נמי

אשה עצמה גיטא כדתנן [דף כג:] האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם וסמכינן עילוה להצטרף לשלשה כשאר שלוחין דעלמא ואע"ג דאשה לא שכיחא כדאיתא בגמרא [דף ה.] וליכא למגזר משום לתא דידה בלחוד אפ"ה איכא למיחש דילמא מייתי לה קרוב אלא דנקט הכא אשה משום דמתניא בהדיא וי"א דכיון שהזכיר חשש הבאת האשה שהוא דבר שאינו מצוי ולא הזכיר קרוב או פסול משמע שאף הקרובים מצטרפין לשלשה דאע"ג דדיינים קרובים לבעל דבר פסולין בעלמא אפ"ה הקלו להכשירן כאן כמו שהקלו והאמינו הבעל דבר לקיימו ולומר בפ"נ ובפ"נ וכדתנן האשה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ ואעפ"כ לא הכשירו שתצטרף האשה לג' משום דאשה לאו בת דין היא כלל: **ויש** אומרים דכיון דטעם דצריך ליתנו בפני ג' היינו משום קיום אם הביאו בא"י או בחו"ל במדינה אחת שאינו צריך קיום אינו צריך ליתנו בפני שלשה אלא כל שנותנו בינו לבינה די וכן דעת בעל העיטור ז"ל ויש מי שאומר דכיון דקי"ל [דף כו: ודף פו:] כר"א דאמר עידי מסירה כרתי צריך ליתנו בפני שנים כדי שיהו עדים שנמסר לה הגט והיינו דאמרי' בפרק המביא תניין (דף יט:) הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למיקרייה ומיהו לדברי מי שאומר *דכי אר"א עדי מסירה כרתי אף עדי מסירה קאמר אפילו לר"א כל שהחתימו בעדים אם נתנו בינו לבינה די אלא שבירושלמי אמרו דאפילו לר"מ צריך ליתנו לה בפני שנים כדי להחזיקה בתורת גרושה וכן דעת ר"ת ז"ל: **יוציא** והולד ממזר. יוציא מי שנשאה בגט זה. והולד ממזר. דסבירא ליה לר"מ דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר ולפיכך אפילו העיד לאחר נתינה שבפניו נכתב ונחתם כיון שלא אמר כן בשעת נתינה הולד ממזר: וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה וכו'. פירשו בתוספות דהכי קאמר כיצד יעשה לרבנן שתנשא [לכתחלה או אם נשאת] שלא תצא אבל לולד אין צריך שיטלנו ממנה דכל שהוא מעיד אפילו לאחר נתינה דבפני נכתב אין חוששין לו דלית להו כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ולר"מ נמי הכי קתני כיצד יעשה קודם נישואין אבל לאחר נישואין ליכא תקנתא דמסתברא דכיון דהולד ממזר תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ככל הני דתנן לקמן בפרק הזורק (דף פ.): **ולענין** הלכה לא קי"ל כר"מ דאמר דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אלא כרבנן דפליגי עליה מדמתמהין בגמרא עלה דהא [דף ה:] ור"מ משום דלא א"ל בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר ומהדרינן אין ר"מ לטעמיה ובפרק הזורק (דף עט:) נמי תנן כתב לשם מלכות שאינה הוגנת וכו' תצא מזה ומזה ואמרינן עלה [דף פ:] זו דברי ר' מאיר דאמר כל המשנה וכו' אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת ומשמע לכאורה דלא סבירא לן כוותיה וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכן כתב הרי"ף ז"ל בתשובה ואע"ג דבירושלמי [פרק הזורק הלכה ה] משמע דנקטינן כוותיה אגמ' דילן סמכינן דיחיד ורבים הלכה כרבים ומ"מ שמעינן ממתניתין דכל גט שאין פסול בגופו אלא שנפסל בנתינתו לא מיפסל בהכי ומשום הכי סגי שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה. ולתבו עוד בתוס' דמדאמרינן יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה וכו' משמע דצריך לומר בפני נכתב בשעת נתינה ומיהו ה"ה לאחר נתינה בתוך כדי דבור דמהני מדאמר לקמן [דף ס.] שנתנו לה כשהוא פיקח ולא הספיק לומר בפ"נ עד שנתחרש אבל לאחר כדי דבור מספקא לר"י ז"ל אי מהני כל זמן שעסוקין באותו ענין או לא: **וכתב** רש"י ז"ל במתניתין דשליח זה השנוי במשנה הבעל עשאו שליח להולכה וכ"נ שכתב כן משום דאי הוי שליח לקבלה כיון שהאשה נתגרשה בקבלתו אינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם והיינו נמי דפרכינן בפ' המביא תניין (דף כד.) עלה דמתני' דתנן האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ אשה מכי מטיא גיטא לידה איגרשה לה דאלמא דכל שנתגרשה כבר אינה צריכה קיום הגט וטעמא דמלתא דכיון דמדינא לא צריך אלא מפני חשש שמא יבא הבעל ויערער אין לחוש לערעורו אלא כשהוא נותנו לשליח להולכה לפי שבשעה שהגט יוצא מתחת ידו אינו גומר ומגרש עדיין ולפיכך חוששין שמא ימלך ויערער אבל כל שהוא נותנו לידה או ליד שליח לקבלה הרי בשעה שהגט יוצא מתחת ידו הוא גומר ומגרש וכיון שאין לחוש שמא יבא ויערער הרי האשה מותרת ליגשא (ז) אע"פ שלא נתקיים הגט דכל היכא דליכא למיחש לערעור דבעל אין האשה צריכה לקיומו של גט מיהו אם בא בעל וערער יתקיים בחותמיו דהוה ליה כאותה ששנינו בפרקין [דף ג.] המביא גט בא"י אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו. כן נראה לי: **אמר** ליה לא צריכת. משום דבגמ' אמרינן דבבל הרי היא כא"י לגיטין ואין השליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואי עבדת אהנית דאי אתי בעל ומערער כלומר שאומר מזוייף הוא לא משגחינן ביה ומהא שמעינן שאפילו במקום שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אי אמר מהני ואי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה ומדאמרינן לקמן בגמ' בסוף פ' המביא תניין גבי מתני' דתנן דאף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה ואמרינן עלה בגמ' [דף כג:] דהנ"מ בא"י משום דלאו אדבורא דידה סמכינן דמשמע לכאורה דבא"י לא מהני אי אמרה בפ"נ ובפ"נ ליתא [אלא] כי אמרינן דלאו אדבורא דידה סמכינן היינו דמסתמא מיירי בשלא אמרה בפ"נ ובפ"נ כשהם מביא גט בא"י אבל אי אמרה מהני כדמוכח הכא: **גרסי'** בגמרא [דף ו:] א"ר יצחק שתים כותבין. כלומר שתי תיבות כותבין בלא שרטוט ג' אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין ארבע אין כותבין. וגרסי' תו [דף ז.] שלח ליה מר עוקבא לר"א בני אדם העומדים עלי ובידי למסרם למלכות וכו' וכתבו הרי"ף במס' מגילה (פ"ב סי' אלף עז) ופירשתי שם בסייעתא דשמיא: **וגרסי'** תו [שם] שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסור וכו' א"ל ריש [גלותא] לרב חסדא כלילא מנא לן דאסור. וכתבם הרי"ף ז"ל בפ' אין עומדין ואפרשם שם בס"ד: **ת"ר** עבד שהביא גטו. ממדינת הים צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כאשה המביאה גיטה דאמרינן במתני' [דף ס.] אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא: עצמו קנה. דנאמן על שחרורו לומר בפני נכתב ואין צריך עדים לקיימו: נכסים לא קנה. דבעינן עדים כשאר קיום שטרות: כל נכסי קנויים לך מהו. מי אמרינן (ח) עצמו ונכסיו תרי מילי נינהו אבל כל נכסי כיון דבחד דבורא אתי ליה שחרור עצמו ומתנת נכסים כדקי"ל הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שהוא בכלל נכסים הלכך אי לא מהימן אהאי לא מהימן אהאי ולא פלגינן דבורא או דלמא פלגינן דבורא והאי דנקיט לה באומר כל נכסי היינו טעמא משום דאע"ג דעבדא איקרי נכסי וכי אמר נכסי לפלוני עבדו בכלל אע"ג דלא אמר כל כדמוכח בפ' מי שמת [דף קנ: וע"ש ב"ב דף סב. תוס' ד"ה ואי] אפ"ה כשהוא נוקן לעבדו אין במשמע שיהא גיטו ומהגתו [באים כאחד] אא"כ פירש ואמר כל נכסי: **כמאן** כר' שמעון דאמר פלגינן דבורא דתנן וכו'.

דת"ק

א מיי' פרק ו מהל' עבדים סמג עשין פו טור י"ד סי' רסו:

דף ה:

דף ו.

דף ה:

דף ח:

[ד' קמה ע"ב]

כן דעת הרי"ף לקמן בפ"ט סי' תקס"ב ורבים חולקים עליו ע"ש בר"ן וברא"ש סי' ז' (ג"א)

גי' ד"ה

גי' ד"ה

הגהות הב"ח

(א) נתנו כצ"ל: (ב) דבדרבנן כצ"ל: (ג) אמרת כצ"ל: (ד) נ"ב ליה: (ה) כדקי"ל כצ"ל: (ו) בעי' כצ"ל: (ז) נ"ב עיין בתשובת הריב"ש סי' שפ"ה דאין להקל למעשה: (ח) עצמך ונכסי כצ"ל: (ט) נ"ב אבל:

שלטי הגבורים

א וכרי"ף מחמיר וכתב אע"ג דקי"ל כר' יוחנן דאמר בפני שנים טוב ליתנו בפני ג' שלא יבאו לטעות כשבלית קרוב או אשה וכתב עוד א"ל שישבו סג' אע"פ שהן כעין דיינים לקבל עדות השליח שאומר בפני נכתב ובפני נחתם אמנם שמעתי ממורי ה"ר מנחם בר שמואל שהיה מצריך להושיב סג' דיינים לקבל עדות השליח ואולי לא אמר אלא לכתחלה אבל בדיעבד אין לחוש אם עמדו. ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם בשעה שנותנו ליד האשה או סמוך לו מיד בתוך כדי דבור: לשון ריא"ז

במקום שצריך שיאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם צריך שיתנהו השליח בפני ג' לפי שהגט מתקיים על פיו כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם וקיום שטרות צריך ג' ואם היה השליח עצמו כשר להיות דיין הרי הוא ממנין השלשה (ט) במקום שאינו צריך לומר בפ"נ ובפני נחתם נותנו לה בפני שנים ואם השליח כשר לאותה עדות הרי הוא עולה למנין השנים:

ב כתב סמ"ג נראה לפרש דלאו דוקא בשעת נתינה נ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אלא אפי' בתוך כדי דבור מועיל אבל קודם נתינה [לידה] (הרבה) מספקא ליה אם מועיל וכן מספקא ליה אחר כדי דבור אם מועיל כל זמן שעסוקים באותו ענין או לא ועוד כתב ר"י שנ"ע אם הלכה כר"מ במשנה ממטבע משום דהלכה כר"מ בגזירותיו אפי' לגבי רבים כדמוכח בכתובות [דף נ"ז] וגם סתמי משנה כמותו או שמא כיון דחשיב ליה (כהו הני) [כהזהב דף נ"ה] חומרא יתירתא טובא ושמא גם במקומות אחרים משמע לשון תלמודא כרבנן ואין הלכה כמותו ובירושלמי דגיטין יש ר' יעקב בשם ר' חלבו אמר הלכה כר"מ בגיטין אפי' יחיד אצל רבים והרמ"ה כתב אי איתנהו לעדי מסירה או אפי' ליתנהו כלל ואיכא עדים דידעי בהאי שליח דמסריה להאי גיטא ניהלה בעדים א"צ ליטלו ממנה וליתנו לה פעם אחרת אלא אומר לה בפני עדי מסירה או לפני עדים שיודעים שהוא מסרו לה בעדים גט שנתתי לה בפניכם או בפני פלוני ופלוני בפני נכתב ובפני נחתם וכי קאמר שצריך ליטול ממנה ולהחזיר וליתנו לה מיירי שאין כאן עדי מסירה ולא עדים שיודעים שמסרו בפני עדים וכתב עוד וצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם בפני אשה ומסתברא דאי אמר להו לסהדי ולא אמר לדילה וליתא לשליח לחזור ולומר לא מצרכי מידי אחריתא והרא"ש כתב לכך טוב ליזהר שיאמר בשעה שרוצה לתת הגט לאשה ואם שינה יחזור ויתקן מה ששינה כמו שכתב רבינו: לשון ריא"ז

שליח שנתן גט לאשה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם במקום שצריך לומר הרי זה נוטל ממנה ואפי' לאחר ג' שנים כמבואר בתוספתא וחוזר ונותנו לה ואומר בשעה נתינה בפני נכתב ובפני נחתם ואם נשתתק ואינו יכול לדבר יתקיים הגט בחותמיו ואם אין יכולין לקיימו

ספר הזכות

קיום הגט נכתב נמי משום קיום ולא משום לשמה כלל. וליפשי דפ' ב' ודאי ליפשא אחרינא דר' שמואל בר יהודה משמיה דר' יוחנן וליפשא קמא דר' אמי משמיה דר' יוחנן אבל ליפשא קמא דרב שמואל משמיה דר' יוחנן וליפשא בתרא דר' אמי משמיה דר' יוחנן אתיין כרבה והנהו ליפשי עדיפי דהגהו הוה בתורה כדאמרי' בהדיא וכי יהד הוא שלא המוט וליכא לאוקימינהו באחר שלמדו כלל דהא הכא בשמעתין אסהיים דר' יוחנן לפי שאין מצוין לקיימו וש"מ הכי הלכתא דטעם טעמא דמלתא והדר בים מטעותיה וסוגיא דרב חסדא ורב אשי ודאי כרבא אתיא ואיכו איירי בהדייהו וכולהו אמרי דכולהו בקיום הגט כבר ולרבה לא מבכתא לה לעולם אפי' לאחר שלמדו וכן נמי שנים מעידין על החתימה שני דכשרין כרבא אתי משום דלרבה כל דלא העיד אכולה חתימה בלשמה לא עשה כתיקון חכמים ולא העיד כלום דכולהו גזירות רחוקות הן שמא יחזור הדבר לקלקולו אתי לאיחלופי וכ"ש דבנתחתם תלין בפניו והלין שלא בפניו ש"מ נמלך הוא ולא נחתם כולו בבת אחת והגט עצמך שהיה גט יוצא מתחת יד שניהם והאמר בפנינו נכתב כולו ובפנינו נחתם הלין דמשום קיום הגט ליכא משום לשמה איכא מי מכשר רבה בכי האי גוונא מפני שחששא רחוקה היא ומה תאמר למי שיש לו שתי נשים ושמותיהן שוין שמא חתם לאבון לגרש את הגדולה ושני לגרש (חסר כאן):

רבינו נסים המביא גט פרק ראשון גיטין

א מיי' פרק ז מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמא :

נר מצוה | תורה אור

חורין שייר א קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ר' שמעון אומר *לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד ב מריבוא שבהם א] דתנא קמא סבר כיון דשייר קרקע כל שהוא סתם לא יכיל עבדא לברוריה לההוא כל שהוא דליקני איהו שאר נכסי הילכך לא קני בנכסים ולא מידי וכיון דלא קני בנכסים כלום עצמו נמי לא קנה דלא פלגינן דיבורא ורבי שמעון סבר אף על גב דלא יכיל לברורי לההוא מידי ולא קנה נכסים קנה עצמו ופלגינן דיבורא והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ (א) שקילס ר' יוסי את ר"ש דתניא כשנאמרו דברים לפני רבי יוסי קרא עליו המקרא הזה °שפתים ישק משיב דברים נכוחים הלכה כר"מ א"ל ההיא מתניתין משום דלאו כרות גיטא הוא דמתנינן לה דכיון דשייר ליה קרקע כל שהוא וכתב הכי בגיטא הוה ליה לרביה זכותא בגויה דגיטא וכגון זה אינו גט כריתות דבעינן דלהוי גיטא דחירותא כוליה לעבדא וליכא ומשום הכין לית הלכתא כר"ש דקאמר לעולם הוא בן חורין אבל דיבורא פלגינן דהא אמר רב יוסף בר מניומי א"ר נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד חוזר בנכסים מתנת שכיב מרע הוא ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין אלמא פלגינן ג דיבורא וסלקא שמעתא בהכין וכן הלכתא: °מתני' *א המביא דף ב. גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו

מִשלי כד | [א"ע קידושין דף סו]

רש"י

קנה : שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות . קרקע לאו דוקא כדאמר טעמא פ' מי שמת (א) דבשלמא רישא דלא גלי דעתיה דנחת לשיורא לא אמרינן דשייר אבל הכא דנחת לשיורא אמרי' מדנחית לשיורא (ב) שייר נמי העבד וכי אמר כל נכסי נתונין לך אשאר נכסים קאמר ולאחנופי ליה קא אתי ולא לשחרריה כיון דלא א"ל עצמך ונכסי: לעולם הוא בן חורין.(ב) ומאי דגלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי : עד שיאמר חוץ מאחד מריבוא שבהן. ולא פירש מאי שייר דהתם (ג) אמר לאחד מריבוא דקאמר היינו העבד ואיהו לא חשיב ליה אלא אחד מריבוא בנכסים ואף על גב דשוה ספי ומדקאמר רבי שמעון לעולם שמעינן לא שנא היכא דקנה שאר נכסים עמו כגון שפירש השיור חוץ מקרקע פלונית דהשתא קנה עצמו ושאר נכסים חוץ ממה ששייר ולא שנא היכא דלא קנה שאר נכסים עמו כגון שלא הזכיר שם הקרקע ששייר שכתב חוץ מן בית כור קרקע דהשתא לא קני שום קרקע דכל חד וחד איכא למימר האי הוא דשייר אפי' הכי הוא בן חורין (ג) דלאו קרקע הוא ולא שיירה אלמא פלגינן דיבורא דהא כל נכסי קאמר ולא קנה אלא רק את עצמו (עד כאן לשון רש"י ובעמוד פירש קלת בענין אחר דברי תנא קמא): שפתים ישק . ראוי הוא לינשק : משום דלאו כרות גיטא הוא . כלומר אפילו אם הזכיר שם הקרקע ששייר דליכא פלוגתא דדיבורא קאמר רבי מאיר דלא יצא לחירות משום דלאו כרות גיטא הוא דגבי שחרור עבדים ילפינן לה לה מאשה וגבי אשה כתיב ספר כריתות וכיון דנחת לשיורא לאו כריתות גמור הוא : שהרי יצא עליו שם בן חורין . דכיון דלא שייר נשתחרר שעה אחת לגמרי כל זמן שלא חזר ושוב אינו יכול לחזור ולהשתעבד שקדשו השם וה"ה בעבד שהביא גיטו כרות גיטא הוא והכי דנכסים לא קנה דבעינן קיום מכל מקום עצמו קנה דפלגינן דיבורא : מתני' ואם יש עליו עוררין . שהבעל מערער שהוא מזוייף יתקיים בחותמיו (ד) ואם יעידו עדים על חתימות ידיהם או עדים אחרים שיכירו חתימתן כשר ואם אין עליו עוררין מסתמא כשר דהא בקיאין לשמה ועדים מצויין תדיר

[ר"ן]

דת"ק סבר כיון דשייר קרקע כל שהוא סתם לא יכול עבדא לברורי כל שהוא וכו' זהו לשון הרי"ף ז"ל ונראה שדעתו ז"ל דכיון [דשייר] ולא פירש מה שהוא משייר יכול לדחות מקבל מתנה ולומר על כל אחד מן הנכסים זהו ששיירתי דז"ל הכא מדחה ליה וז"ל הכא מדחה ליה ולא קנה בנכסים כלום וכיון שכן אף עצמו נמי לא קנה דלא פלגינן דבורא וכן כתב הר"י הלוי ז"ל תלמידו ולפיכך אמר דהקנאה אגב ד' אמות סתם לא מהני אלא נהרשאת מלוה או פקדון דהכי שדרו ממתיבתא דאפילו על ד' אמות דא"י סמכינן דתקנתא היא כי היכי דלא ליפסיד מארי חובת חוביה או מארי פקדונא פקדוניה אבל מאן דמקני מידי לחבריה אגב ד' אמות צריך לסיומי ליה הנהו ארבע אמות ולהכי אמרי' [בב"מ דף מו.] אקנינהו ניהליה אגב אסיפא דביתיה שהוא מקום מסויים ואע"ג דאמרינן [בב"ב דף קז:] חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהם וטעל כחוש התם היינו טעמא משום דסיים לו השדה אלו דבריו ז"ל ואף דברי רש"י ז"ל מוכיחין כן שהמקנה לחברו דבר שאינו מסויים לא קנה ואין דינם מחוור מדגרסינן פ' שני דייני גזרות (דף קס:) ההוא דאמר להו דיקלא לברת אזול יתמי פלוג ולא יהבו לה דיקלא סבר רב יוסף למימר היינו מתני' וכו' אמר ליה אביי מי דמי התם כל חד וחד מלי מדחי ליה הכא דיקלא גבייהו הוא ושמעינן מינה שנוטלת דקל ואע"ג דלא אמר לה דקל פלוני ובפי"ג דמנחות [קח:] נמי גרסינן (אמר רב הונא בר חייא) בית בבתי אני מוכר לך ונפל מראהו נפול עבד בעבדי אני מוכר לך ומת מראהו מת אלמא קנה אע"פ שאינו מסויים ומעתה אין מקום לתקנת הגאונים ז"ל אלא לסמוך על ד' אמות של א"י במי שאין לו קרקע אבל מי שמקנה ד' אמות בחצרו קנה מן הדין אע"פ שלא סיים ועוד כתב הרמב"ן ז"ל שלא הצריכו לתקן אלא במקום שאין להם בהכ"נ ידוע לכולם אלא שכל אחד ואחד יש לו מקום *) ידוע לישיבתו וזה אין לו אבל במקום שיש להם בהכ"נ ידוע לכולם או בית הקברות שקנו אבותם מממון לבור יכולים להרשות אגבן ולהקנותה מעיקר הדין למה זה דומה לחצר של שותפין שאין בה דין חלוקה וכיון דמסקינן דמקנה דבר שאינו מסויים קנה צריכין אנו לפרש דטעמא דת"ק דאמר שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין משום דלא פלגינן דבורא היינו טעמא משום דכיון דמעיקרא כלל כל נכסיו והעבד בכלל נכסיו ועכשיו שאמר חוץ מקרקע פלוני פגם כללו הראשון כיון דלא פלגינן דבורא חשבינן לכלליה קמא כאילו שייר בכל מה שנכלל בו והרי העבד היה בכלל ור"ש פליג עליה משום דס"ל דפלגינן (ליה) דיבורא : **שפתים** ישק משיב דברים נכוחים. אותם (*שחבריו) משיקין שפתותיהם זו לזו שפותקים ואינם יודעים מה להשיב כך פירשו בתוספות : אמר ליה ההוא מתניתין משום דלאו כרות גיטא הוא דמתנינן לה. דכיון דשייר ליה קרקע כל שהוא וכתב הכי בגיטא הוה ליה לרביה זכותא בגויה דגיטא וכו' זהו לשון הרי"ף ז"ל. אבל בתוספות לא פירשו כן אלא מפני שיש שיור בדבור שהוא משחרר בו דקאמר כל נכסי ואינו מתקיים כולו אבל בעבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך חוץ משדה פלוני לפי דבריהם יצא לחירות דהא לא שייר במה שהוא משחרר בו דהיינו בלשון שכתב לו עצמך קנוי לך וכרות גיטא הוא ולדברי הרי"ף ז"ל כיון דאית ליה לאדון זכותא בגויה לאו כרות גיטה הוא ולא יצא לחירות : שכיב מרע חוזר בכל מתנותיו כדאיתא בבבא בתרא [דף קמו: ודף קמח:] ואעפ"כ אינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין . וכי תימא והא מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה יש לומר דכיון דדעת שכיב מרע לשחררו דעתו שיקנה בשעה שהוא ראוי לשחרר דהיינו מחיים וכי תימא ולמה אינו חוזר בעבד כיון דהזמן דעתא הוא דשכיב מרע אם עמד חוזר י"ל דמתוך שאדם יודע שאסור להוציא שם קול בן חורין על העבדים מסתמא גמר ויהיב ומיהו אם כתב לו בפירוש מהיום אם ימות ודאי מצי למיהדר ביה כיון שהתנה בפירוש : **וסלקא** שמעתין דפלגינן דבורא ואע"ג דבפרק יש נוחלין (דף קלה:) פליגי רב מארי ורב זביד אי פלגינן דבורא או לא הסיא בחד גופא אבל עבד ונכסים תרי גופי נינהו ובתרי גופי פלגינן דבורא כדרבא דאמר רבא פלוני בא על אשתו הוא ואחר מצטרפין להרגו אבל לא להרגה והכא לטעמיה אזיל ומשמע דקרוב נמי שהביא גט אשה בחו"ל וכתוב בו מתנת נכסים נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם לגבי אשה ואע"ג דאיתמר בסנהדרין (דף י.) עלה דההיא דאמר רבא פלוני בא על אשתו וכו' סד"א אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו לא אמרינן כלומר ולא פלגינן דבורא אלא בעצמו לפי שאין לגבי עצמו תורת עדות כלל ובאשתו נמי דמסקינן דפלגינן היינו משום דאשתו כגופו אבל גבי קרוב אחר לא לעדות מקריא ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אפילו הכי הכא אפשר דפלגינן לפי שעל פי הגט שהוא חתום ברחוקים היא נשאת וקרוב גלוי מילתא בעלמא הוא דמגלי דהיינו חתימות ידייהו דסהדי לאפוקי מחששא דעלמא דחיישינן בה : אלא מיהו איכא למידק מדגרסינן בירושלמי [פרק א הלכה א] כתב כל נכסיו לעבדו את אמר הוא גיטו הוא מתנהו מה את עביד לה כגט הוא וערעורו בטל או כמתנה הוא וערעורו קיים יבא כהדא כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת והיו העדים כשרים לזה ופסולים לזה רבי אילא בשם רבי אסי אתפלגון רבי יוחנן ורשב"ל חד אמר מאחר שהם פסולין לזה פסולין לזה וחד אמר כשרים לזה ופסולין לזה אלמא דהא בהא תליא ואשכחן ליה לרי"ף ז"ל שכתב בפ"ק דמכות ירושלמי כתב כל נכסיו לשני בני אדם והעדים קרובין לזה ורחוקין מזה רבי יוחנן אמר מאחר שהם פסולין לזה פסולין לזה וכיון דנקיטינן כההיא דר' יוחנן היכי מסקינן הכא דפלגינן דבורא והרי בהידך ירושלמי תלאה זו בזו . ואפשר דהתם הכי קאמרי' דלרשב"ל דאמר התם פלגינן דבורא כל שכן הכא דפלגינן ומיהו לרבי יוחנן אפשר דהכא פלגינן דבורא מטעמא דכתיבנא והתם מקריא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומש"ה נקטינן *כוותייהו . **מתני'** המביא גט בארץ ישראל וכו' אם יש עליו עוררים. שהבעל מערער שהוא מזוייף : יתקיים בחותמיו . ואם יעידו העדים על התימה ידיהם או עדים אחרים יכירו חתימתן כשר ואם אין עליו עוררים מסתמא כשר דהא בקיאין לשמה ועדים מצויים תמיד לקיימו : **וכתבו** בתוס' *דמהא שמעינן דמי שבא ליפרע מנכסי חבירו שלא בפניו או מן היתומים או מן הלקוחות בשטר שבידו גובה וא"צ לקיימו דלא חיישינן למזוייף אלא כשהלוה טוען ברי שהוא מזוייף אבל בלקוחות ויתומים דטעני שמא לא חיישינן ואע"ג דטענינן להו ליתומין כל מאי דמצי טעין אבוהון בכי הא דלא שכיחא כלל לא חיישינן ולפיכך מניחין האשה לינשא ולא חיישינן שמא מזוייף הוא . והביאו עוד ראיה לדבריהם מדאמרינן בפ"ק דבבא מציעא (דף טז:) אמר שמואל המוצא שטר הקנאה בשוק יחזור לבעלים אי משום כתב ללוות ולא לוה הא שעבד נפשיה אי משום פרעון לפרעון לא חיישינן ומדאמרינן הא שעבד נפשיה ודאי בשטר שאינו מקוייס עסקינן דאי במקויים לא צריכין להוא טענה

כתובות. ד"ס

לשון תוספות שבכתובים

דף ט.

לא קיימו לא חיישא באותו גט ואם נישאת תלא ואין הולד סימנה ממזר כמבואר בקונט' הראיות:

שלטי הגבורים

א כתב ישב"א ז"ל אסיקנא בפ' מי שמת דקרקע לאו דוקא דעשו מטלטלים שייר אלא העבד ופי' רשב"ם שם במשייר קרקע או מטלטלים סתם וטעמא משום דאי שייר קרקע אמרי' דלמא גופו של עבד שייר דדינים כקרקע . ואי שייר מטלטלים נמי אמרי' דלמא גופו של עבד הוא ששייר דקרי ליה מטלטלי משום דמטלטל ונאיד . אבל אם פירש חוץ ממטלטלי פלוני או חוץ ממקרקעי פלוני קנה עצמו בן חורין ועל זה כתב רשב"א ואינו מחוור דהא אמרי' בפרק מי שמת חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם והאריך על זה עי' בחידושי גיטין :

ב כתב מיי' שלא יצא לחירות והרא"ש כתב שיצא לחירות :

ג הא דאסיקנא הכא דפלגינן דבורא ועבד שהביא גיטו וכתוב בו כל נכסיי קנויין לך ואמר בפני נכתב ובפני נחתם דמהמנינן ליה אעצמו ויצא בן חורין ולא מהמנינן ליה אנכסים ולא קנה נכסים איכא דקשיא ליה אמאי דגרסי' בירושלמי ומייתי לה הרי"ף ז"ל במכות פרק כיצד כתב כל נכסיו לשני בני אדם והעדים כשרים לזה ופסולים לזה ר' יוחנן אמר פסול ור"ל אמר כשר א"ר אלעזר מתני' מסייעא ליה לר' יוחנן מה שנים נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג' נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אלמא משמע דלא פלגינן דבורא דקי"ל דכל ר' יוחנן ור"ל הלכה כר' יוחנן חוץ מתלת . ורבינו אפרים כתב דההיא דאתפלגון בירושלמי בכותב נכסיו לשני בני אדם ליתא דהא קי"ל דבתרי גופי פלגינן דבורא כדאסקי' ביש נוחלין . והרב בעל העיטור כתב דודאי דההיא דבירושלמי לאו בתרי גופי הוא דהא כותב כל נכסיו ביחד לשני בני אדם אחד היא וכיון דנכסים אינן מוחלקין כעדות אחת היא ולא פלגינן בה דבורא דומה לכותב כל נכסיו לשני עבדיו דנכסים אינן מוחלקין אבל בכותב לעבדו עצמך ונכסי קנויין לך בנכסים איכא לפלוגי דבורא . ועיין בחידושי רשב"א דמכילתין :

הגהות הב"ח

(א) גמ' אע"פ שקילס: (ב) רש"י ד"ה קנה וכו' לא יצא בן חורין. דבשלמא כו': (ג) ומאי כו"ל: (ג) ואמרי' כו"ל: (ד) אם כו"ל:

הגהות הרי"ו

(א) כס"ב שלטי ב"ב : (ב) נ"ע היאך מוכח מזה דס"ל לא פלגינן דיבורא מיהא גם לפי' הרי"ף נ"ע עי' ברא"ש ורמב"ם במסכת ספ"ב דדמאי ובראב"ד פ"ס : (ג) עי' מיושב ברי"ף ב"ב פ"ס פי' פתק"ם

כאן דף ב. ד"ה ואם כתבו בתוס' דטענינן מזוייף ליתמי ולקוחות וכ"כ בתוס' בשבת דף עח: ד"ה וה"ק ובב"ק דף ח: ד"ה דינא ובב"מ דף יג: ד"ה הא קאמר וכן מסקנת בתוס' בכתובות דף לב: ד"ה דינא. וע"ע מ"ש הר"ן כאן בשם התוס' לסיפך (ג"א). *) קנוע. ד"ס

טענה

השגות הראב"ד

א] כתב הרב ז"ל בענין פלגינן דבורא דת"ק סבר כיון דשייר קרקע כל שהוא סתם לא יכיל עבדא לברורי לההוא כל שהוא דליקני איהו שאר נכסי הלכך לא קנה בנכסים ולא מידי וכיון דלא קני בנכסים כלום עצמו נמי לא קני דלא פלגינן דיבורא. ואני תמה על זה וכי מפני שלא בירר את חלקו לא קנה העבד את השאר. והרי כמוכר חצי שדהו סתם קנה הלוקח חצי השדה אלא שנוטל את הכחוש כדאיתא בפ' בית כור. וי"מ מפני כי לשון כל שהוא משמע מרובה ומשמע מועט ומשמע נמי כלו כל שהוא כל מה שהוא השתא לפום האי פירושא אי פרים ואמר חוץ מבית רובע קרקע קנה שאר נכסים וקנה עצמו. ולא נהירא' אלא הפי' כיון דבכלל כל נכסיו נכנסו כל הקרקעות והעבד עצמו בכלל נכסיו וכיון דאמר חוץ הרי פגם הכלל וכיון דנפגם הכלל מ"ד אחר נמי נפגם הכל והנה שנפגם גם גוף העבד שהיה בכלל כל נכסיו דלא פלגינן דבורא ור"ש סבר פלגינן דבורא. ואע"פ שנפגם הדבור הכלל מ"ד הקרקעות לא נפגם מ"ד העבד. ומסקנא דלכ"ע פלגינן דבורא בתרי גופי כדאיתא בב"ב בפ' יש נוחלין ונכסים ועבד תרי גופי נינהו. אלא הכא היינו טעמא דת"ק משום דלאו כרות גיטא הוא דאית ליה לאדון זכותא בגויה הלכך אפי' אמר הרי עצמך ונכסי קנוים לך חוץ מבית רובע קרקע אינו גט ואע"פ דליכא הכא פלוגתא דבור כלל. מ"מ משום דאית ליה לאדון זכותא בגויה :

טעמא אלא משום דכיון דמקויים הוא על כרחיך לוה ושטר זה ליד המלוה בא דלוה לא מקיים שטריה וכדאיתא התם [דף כ:] ואם איתא דחיישינן למזוייף אמאי יחזיר כהי דלפרעון לא חיישינן ניחוש שמא מזוייף הוא. וכ"ת היא הנותנת דמשום דטענינן להו ליתמי וללקוחות מזוייף הוא משום הכי יחזיר ואם נפרע בפניו איהו טעין ואי מודה מודה ליתא דהא מוכח התם דכל שטוען מזוייף הוא אין מחזירין על סמך שלא יגבה אלא בקיום השטר ורא"ה לדבר מדגרסי' התם אמתניתין (דף יב:) דתנן מצא שטרי חוב אם יש בהם אחריות נכסים לא יחזיר אין בהם אחריות נכסים יחזיר

נר מצוה במאי עסקינן אילימא כשחייב מודה כי יש בהם אחריות נכסים אמאי לא יחזיר ואי כשאין חייב מודה כי אין בהם אחריות נכסים אמאי יחזיר הא אין חייב מודה (א) פרש"י שם דהיינו שאומר מזוייף הוא וכן עיקר דהתם אמרינן ולהדר ללוה לגור ע"פ גלוחיתו של לוה ומהדרינן לוה הא קאמר לא היו דברים מעולם אלמא באומר מזוייף הוא עסקינן דאי באומר כתב ללוות ולא לוה הוא עסקינן אי נמי פרעתי הא לא קאמר לא היו דברים מעולם אלא ודאי באומר מזוייף הוא עסקינן ואפילו הכי קשיא לן כי אין בהם אחריות נכסים אמאי יחזיר אלמא אין מחזירין על סמך שלא יגבה אלא בקיום השטר הילכך מדאמרינן במוצא שטר הקנאה דיחזיר לבעלים אף על פי שאינו מקוים שמע מינה דלא חיישינן לזיוף כלל אלא א"כ טוען בעל השטר בברי שהוא מזוייף זהו דעתם ז"ל. ואין אלו ראיות

רש"י

דף ט. לקיימו דבתי דינין קבועין שם: ואינו יכול לומר. בגמרא מפרש: שוו למוליך ולמביא. שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם: עד כותי פסול. דחשידי אעדות שקר: לכפר עותנאי. מקום: גמ' חוץ מחרש.
דף י: שאינו בן דעת וכן שוטה וקטן אין שליחותן

בחותמיו: *המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוין א למוליך ולמביא וזו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים: *כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ומעשה שהביאו לרבן גמליאל בכפר עותנאי גט אשה והיו עדיו עדי כותיים והכשיר:

[ד"ה קמו ע"ב] °גמ' *ערער בכמה אילימא ערער בחד והאמר רבי יוחנן אין ערער פחות משנים דף ט. ואלא ערער תרי יתקיים בחותמיו (א) תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא ערער דבעל: ואינו יכול לומר: מאי ואינו יכול לומר אילימא חרש והתנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש: כל א גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. *והאידנא כל עד כותי פסול בין בגיטי נשים בין בשאר שטרות דגרסינן בשחיטת חולין פ"א* לא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבי' גמורים בין לשחיטה בין דף ו. לי"נ ואפי' ליתן רשות ולבטל רשות דינן כעובדי כוכבי' כדתניא מפני שאמרו ישראל נותן רשות ומבטל רשות ובעובד כוכבי' עד שישכיר וכו"ש לעדות דדינו כעובד כוכבי' והלכתא

[לשון הרי"ף (ג"א)]

דממתני' ליכא למגמר לפי שאין אשה זו ממוט של בעל אלא ברשות עצמה היא להנשא והכן לא מנעינן לה ועוד שמתוך הומר שהאמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה ונאמנת כענין מה שהאמינוה לומר מת בעלי. ודאמרינן במוצא שטר הקנאה יחזיר לאו ראיה היא דהיא הנותנת דליכא למיחש למידי דאי אתי למיגבי ביה אמרינן ליה קיים שטרך ותדע לך דאי לא תימא הכי [אפילו תימא דבעלמא לא חיישינן] הכא ודאי איכא למיחש דכיון דנפיל איתרע ליה אלא ודאי עיקר טעמא כדאמרן. ומה שהביאו ראיה ממצא שטרי חוב דדייקינן עלה אי באין חייב מודה אפי' אין בו אחריות נכסים אמאי יחזיר איכא ראיה דהכן הכי קאמרינן ליחוש דילמא כתב ללוות ולא לוה הוא ולא מטא לידיה דמלוה כלל הילכך אפילו מקיים ליה גבי שלא כדין ואע"ג דאיהו לא טעין הכי אלא אומר מזוייף הוא מלתא דלא רמיא עליה היא ומתוך שהוא יודע שלא לוה אמר ולאו אדעתיה ומסקינן דלהכי יחזיר לגור על פי גלוחיתו של מלוה בלחוד משום דאומר היה ר"מ שטר חוב שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין כדאיתא התם אבל לא מהדרינן ליה ללוה דהא קאמר לא היו דברים מעולם. ואע"ג דהכן אמרינן דאף כתב ללוות ולא לוה בכלל טענתו כהי דמש"ה פטרינן ליה לא יהבינן ליה מידי דלא תבע אלא למלוה מהדרינן דאיהו תבע ליה ואדרבה בפרק גט פשוט (דף קעה:) מוכח דחיישינן למזוייף דאמרינן התם שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ואוקימנא כגון דנקיט שטרא בידיה אמר תנו קיימיה לשטריה [לא אמר תנו לא קיימיה לשטרא] אלמא אם לא אמר תנו אין נותנין משום דחיישינן לזיוף ואע"ג דטענתייהו דיתמי איכה אלא טענת שמא: המביא גט ממדינת הים אינו יכול לומר. מפרש בגמרא: אם יש עליו עדים. או העדים עצמן יעידו שחתמוהו או אחרים יכירוהו: שוין למוליך ולמביא. לומר בפני נכתב ובפני נחתם: וזו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים. בדין הוא דהוה ליה [לתנא] למיתני שוו שחרורי עבדים לגיטי נשים דעיקר מוליך ומביא בגיטין נשנה אלא דכיון דתנא בגיטי נשים קאי נקיט ליה ברישא ואם תאמר בשחרורי עבדים נבעי ב' עדים דהא בין לרבה בין לרבא גבי אשה משום עגונה הקלו ובעבד ליכא למימר הכי דהא בגמרא [דף ט:] תניא עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להן נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין והתמר עלה בפרק המביא תניין (דף יט:) אמר רבי אלעזר מ"ט דרשב"ג כדי שלא יהו בנות ישראל עגונות אלמא דבשחרורי עבדים ליכא משום עגון י"ל דבמביא גט ממדינת הים אפילו בעבד איכא עגון שלפעמים שהאדון שולחו לו בעל כרחו ומשנתע השליח לידו ליסא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול אבל בעדים שאין יודעים לחתום גבי אשה איכא למיחש שמא ילך בעל למדינת הים אי נמי מאית ומיעגנא ויתבה אבל עבד אם אינו משחררו יכול הוא לישא שפחה: כל גט. כלומר כל שטר: חוץ מגיטי נשים. מפרשינן טעמא בגמרא כגון דחתים ישראל לבסוף דאי לאו דכותי חבר הוא לא הוה מחתים ליה מקמיה ובשאר שטרות איכא למיחש דדילמא ישראל רווחא שבק למאן דקשים מיניה. כלומר שראה עדות זה ישראל החתום עם ישראל אחר שהוא זקן ממנו והכותי וכשחתם ישראל זה היה סבור שיחתים בעל השטר אותו ישראל אחר שהוא זקן ממנו שראה העדות עמו ומש"ה שבק ליה רווחא ובא המלוה והחתים אחריו הכותי למעלה הימנו ורבנן אחזקינהו לכותיים סתמא לפסולא אבל בגיטי נשים ליכא למיחש להכי משום דעדי הגט אין חותמין זה שלא זה כדאיתא בגמרא [דף י:] הילכך על כרחיך ישראל זה ראה הכותי חתום למעלה והוא חתם למטה ואי לאו דהבר הוא לא אחתמיה מקמיה וכי תימא והיכי מקיימינן כולי שטרא אפומא דחד סהדא דהיינו חד ישראל דחתים בסוף י"ל דלמאן דסבירא ליה דכותים גרי אמת הם אלא דחיישי שאין בקיאין בדקדוקי מצות כדאיתא בגמרא השתא דרבנן בעלמא היא וכיון דגלויי מילתא בעלמא היא סמכינן אהאי דחתם בסוף: ומעשה שהביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותני גט אשה והיו עדיו עדי כותים. מפרשינן בגמרא דרבן גמליאל מפלג פליג וחסורי מחסרא והכי קתני רבן גמליאל מכשיר בשניהם ומעשה נמי והביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותני גט אשה והיו עדיו עדי כותיים והכשיר: גמ' והאמר ר' יוחנן אין ערער פחות משנים. [פי' רש"י ז"ל לא אתפרש היכא אמרה ר' יוחנן] ואומר ר"ת ז"ל דעיקר מילתא דר' יוחנן איתמר בפ' שני דכתובות (דף כג:) גבי פלוגתא דמעלין לכהונה ע"פ עד אחד ואע"ג דהתם נמי מייתי לה כלישנא דמייתי לה הכא והכי משמע בירושלמי בהדיא בפרק שני דכתובות [הלכה ח]: מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני. שפוסלין החתימה ונוקמה בחזקת אשת איש: אלא ערעור דבעל. שהבעל מערער עליו לפסלו. (ב) וגרסינן בירושלמי [הלכה ג] מי עורר רב חסדא אמר בעל עורר אמר רב יוסף אף הלקוחות עוררין שלא תטרוף מידן ומשמע לכאורה דבירושלמי סברי דבכלל אם יש עליו עוררין דתנן במתניתין הייגו ערעור דלקוחות ומיהו דוקא בשנשאת בגט זה שאינו מקויים ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם נשאת בגט כשר שהעיד שליח שבפניו נכתב ובפניו נחתם נפרעת כתובתה מן הלקוחות דכיון דהימנו כבי תרי להתירה ליגבא אף היא נפרעת מכתובה דמספר כתובתה גלמוד [כמו ביבמות דף קיז.] שכך כתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אבל כל שלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אינה גובה מן הלקוחות שהרי לא התירוה ב"ד לינשא אלא שאם נשאת אין מוציאין אותה אלא אם כן בא הבעל וערער ועל כה"ג לא קרינן בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתב ליכי כיון שבעלה הראשון יכול עדיין לערער עליה אבל בחולה לארץ אי נמי בא"י אי אמר בפני נכתב ובפני נחתם שאין לחוש א"כ לערעורו של בעל קרינא בה לכשתנשאי לאחר והיינו דלא קתני גבי מביא גט בחו"ל אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו משום ערעור דלקוחות ומיהו אפשר דה"מ* לענין מנה ומאתים אבל לענין תוספת לא (א) שאין מדרש כתובתה אלא לעיקר אבל לא לתוספת ולפי זה הא דאמרינן הכא במתניתין ערעור דבעל בדין הוא דהוה מצי למימר ערעור לקוחות אם הוציאה גט ואין עמה כתובה אלא משום דמתני' להתירה לינשא היא מש"ה ניחא להו לאוקומי בבעל ולא נראה לי כן לפי שכבר כתבתי במשנתינו שאפי' בנפרע שלא בפניו טענינן דילמא מזוייף הוא ומעתה אם איתא דערעור דמתני' ערעור דלקוחות הוא מאי איריא בזמן שהלקוחות עוררים אפילו אינן עוררין נטעון להו אנן ומש"ה מסתברא דכי אמרינן במתניתין ערעור דבעל בדוקא נקטי ליה דליכא למימר ערעור לקוחות מטעמא דכתיבנא ואפשר שאף בירושלמי כשאמרו אף הלקוחות עוררין דלאו דוקא אמרו כן אלא לומר שאף הן יכולים לעכב שלא תטרוף משום דלא קרינא בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי מטעם דכתיבנא וכיון שהן יכולין לעכב אנן נמי טענינן להו אפי' אינן עוררים אבל מתני' דקתני בזמן שיש עליו עוררין ליכא לאוקמא בערער דלקוחות: מאי (ג) אינו יכול אילימא חרש וכו' חוץ מחרש וכו' לפי שאין בהם דעת ואין שליחותם שליחות: כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש. מהא שמעינן דלאחר נתינה תוך כדי דבור מצי למימר בפני נכתב ובפני נחתם וכמו שכתבתי למעלה ואם תאמר ונוקמה באלם שהוא כפקח לכל דבריו י"ל דאלם יכול הוא להגיד מתוך הכתב שהרי האמינו בעדות אשה להעיד מתוך הכתב כדאיתא בפרק מי שאחזו (דף עא.) וכ"ש הכא דכתיבת הגט מוכיח כדאיתא בשלהי פרק המביא תניין [דף כג:]: כל גט שיש עליו עד כותי פסול וכו'. ואפילו ליתן רשות ולבטל רשות. דינם כעובדי כוכבים אם דר כותי במבוי צריך לשכור רשותו ואפילו נתנו לו במתנה אינו מבוטלת לו עד שישכיר משום דדיניה כעובד כוכבים (ד) דישראל ששכח ולא נתן בעירוב עם בני מבוי והוא דר עמהם ואוסר עליהם מבטל להם רשותו ובעובד כוכבים עד שישכור ישראל ממנו וטעמא מפרש בגמ' בפ' הדר עם העובד כוכבים (דף סב.) וכל שכן לעדות דדינו כעובד כוכבים דאפילו למאן דלא הוה בעי למיפסל עבד לעדות משום דכתיב שקר ענה באחיו ועבד אחיו הוא במצות

א מיי' פט"ז מהל' עבדים סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז:
וכ"כ לעיל בס"ד בשם הריטב"א בשם רבו ביבמות דף קיז. באלפס סי' קנ"ז לענין אשה המעידת ע"י עד א' או על פי עצמה (ג"א)
ג"י ד"ח

א כתב מיי' שצריך ג"כ שיהא כתוב בתלוש ושיחתמו עדיו זה בפני זה כמותו ודומה לו נמי לענין שהוא פסול אם נעשה בערכאות של עובדי כוכבים אפי' בעדי מסירה ישראל ודומה לו נמי למוליך ומביא שהמביא גט שחרור בא"י אין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ואם מביאו בחו"ל אם אין עדים לקיימו אומר בפני נכתב ובפני נחתם וזהו קיומו ואם בא האדון אח"כ ומערער אינו כלום וכשם שהאשה עצמה מביאה גיטה ואומרת בפני נכתב ובפני נחתם אם התנה שלא תתגרש עד שתגיע לב"ד פלוני כן העבד מביא שחרורו ואומר בפני נכתב ובפני נחתם וכשם שהאשה שגיטה יוצא מתחת ידיה ואומרת שנתגרשה בו אינה צריכה לקיימו הואיל ויוצא מתחת ידיה כך העבד ששטר שחרור יוצא מתחת ידו א"צ לקיימו [והרי הוא] כהלכתו בכל הענינים

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) כלומר לענין תוספת מהני ערעור לקוחות להפסידה שלא תטרוף התוספת אע"ג דבעל לא מערער:

הגהות הב"ח
(א) ופרש"י כצ"ל: (ב) וג"כ ערער דלקוחות בכאה אשה לטרוף מהן כדאיתא בירושלמי וכו' כצ"ל: (ג) ואינו כצ"ל: (ד) וישראל כצ"ל:

גי' ד"ח

הגהות הו"י
(א) נ"ל משום דמשמע יתקיים גם ע"י אחרים במעידין על כתב העדים:

שלטי הגבורים

א ומיהו כתב ר"ת תתמו זה בפני זה וחותם בו שלישי שלא בפניהם שפיר דמי:

לשון ריא"ז עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה לפי שפעמים (שהוא) מקפיד הבעל להחתים בו הרבה עדים ואם יחסר א' מהם לא יהיה גט לפיכך גט שחתום בו עד אחד כותי אע"פ שהכותים פסולים בחתימת הגט לפי שאין להם מדרשי חכמים זה שחותם בו עד א' כשר הוא והוא שהיה ישראל כשר חתום למטה ממנו שהרי זה בפני זה הם חותמים ובשאר שטרות שחותמים זה שלא בפני זה אין להכשיר חתימת הכותי אע"פ שחתום ישראל למטה ממנו שאפשר שלא ידע בו שחתם עליו וכבר גזרו חכמים על הכותים ועשו אותם כעובדי כוכבים גמורים לכל דבריהם כדאיתא בפרק הכל שוחטין ופסולים בגיטין עד שיתגיירו כדרך שהעובדי כוכבים צריכים להתגייר ונראה בעיני שראוי לומר בזמן הזה על הצדוקים כדרך שאמרו על הכותים מתחלה שהרי הצדוקים אין להם מדרשי חכמים ואין מחזיקים בתורת גיטין וקדושין כישראל:

ב כתב הטור דלדברי הכל אלו השטרות שכותבים הסופרים אין להם דין ערכאות אע"פ שהם ממונים על פי השופטים כיון שאין נעשים בפני השופטים ואם לא נעשו בערכאות אפי' נעשו במקום הקבוע שלהם פסול אפי' נמסר בפני עדי ישראל כיון שעדי עובדי כוכבים חתומים ואינם ערכאות ס"ל כמזוייף מתוכו ותספא בעלמא הוא אבל אין עדי עובדי כוכבים חתומים בו ונמסר בפני עדי ישראל כשר לגבות ממנו מבני חרי ומיתמי ואינו יכול לומר פרעתי והוא שידעו עדי מסירה לקרותו ויהיה עשוי כהלכתו בכל ענייניו שיהא נכתב על דבר שאינו מזוייף והתזיכו בו מעניינו בשיטה אחרונה ומיי' כתב שאם נעשה בהדיוטות ועדי עובדי כוכבים חתומים בו ומסרו בפני עדי ישראל גובין בו מבני חרי והרא"ש כתב כרבינו: לשון ריא"ז וכן כל השטרות השולין בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהם עובדי כוכבים כשרים בד"א בשטרי מכר ושטרי הודאות והלואות וכל הדומין להם שראוי הנתבע להתחייב בהן על פי עצמו בלא שטר ובלא עדים אבל שטר מתנה שאין בו קנין ולא עדים אע"פ שהיו חתומים בו ערכאות אינו כלום שהרי מן התורה אינן בני עדות ושטר זה הרי הוא כחרס ואע"פ שאנו מוחזקים בהן שאינן משקרין לא תהא עדותן גדולה מהודאת פיו כמבואר בקונטרס הראיות:

במלות כדאיתא בהחובל [דף פח.] עובד כוכבים דלאו אחיו הוא פשיטא דפסול: **והלכתא** עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה מ"ט אמר רב אשי גזירה משום כולכם. פרש"י ז"ל דאמרינן לקמן [דף סו:] דהאומר לעשרה בני אדם כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולן חותמין ואי לא חתמי כלהו פסול לפיכך תקנו שלא יחתמו זה בלא זה כדי שלא יסמוך שליח על שנים מהם. פירוש לפירושו דאע"ג דקי"ל כר' יוחנן דאמר לקמן בפ' המביא תניין [דף יח:] דשנים משום עדים וכולן משום תנאי ואי חתום בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד י' ימים כשר וכיון דמשום תנאי הם אפי' אחר שנכנסת מאי חתמי כדיני התנאין כולן שכל שנתקיים התנאי כשר ואע"ג דכל תנאי שהוא בקיום מעשה אין מתירין אותה לינשא עד שיתקיים התנאי כדאמרי' בפ' מי שאחזו (דף עד.) הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז אע"פ שנתקרע הגט הרי זו מגורשת ולאחר לא תנשא עד שתתן אפ"ה הוה לן לאכשורי האי גיטא כי היכי דמכשרי כולהו גיטי אע"ג שיש בהן תנאי שהוא תלוי בקיום מעשה ואפ"ה הכא שאני משום דכולכם לא משמע להו לאינשי שיהא צריך שיהו כולן חותמין

נר מצוה

תט א **והלכתא** עידי א הגט* אין חותמין אלא זה בפני זה מ"ט א"ר אשי גזרה משום כולכם: **מתני'** כל תי ב השטרות העולין ב בערכאות של עובדי כוכבי' אע"פ שחותמיהם עובדי כוכבים כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים א]ר"ש אומר אף אלו כשרים לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט:

גמ'

רש"י

שליחות לגרש אשה: גזירה משום כולכם. דתנן לקמן אמר לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי א' כותב וכולן חותמין ואי לא חתימי כולהו מיפסיל דבקפידא תליא מילתא דלא הוי גיטא אלא בהכי ולפיכך תיקנו דאפילו היכא דלא אמר כולכם שיהו כל העדים נקבצים בשעת חתימה (שיחתמו כולם): **מתני'** כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים. מקום וועד שאלן דיינין שלהן קבועים שם: לא הוזכרו. בבית המדרש ליפסל. ובגמ' מפרש (בתלמודא):

גמ'

הילכך אם לא יחתמו לאלתר שמא לא יחתמו כלל לאחר זמן ונמצא גט בטל ובניה ממזרין ובפ' המביא תניין (דף יח:) דמכשרינן בדיעבד דוקא מכשרינן והיינו ליטנא דאמרינן איכא בינייהו דחתים בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד עשרה יומי מ"ד משום תנאי כשר ולא אמרינן ליטנא דלכתחלה זה נ"ל פי' לפירושו של רש"י ז"ל. אבל הרמב"ן ז"ל פי' דגזרה משום כולכם עדים קאמר משום דכיון דכולם עדים נריכין כולן לחתום ביום אחד דאי לא חתמי כולהו בחד יומא הוה ליה מוקדם ופסול ואי אמרינן שיהו עדי הגט רשאין לחתום זה בלא זה נהי דב' עדים בלבד יודעים הם שצריכים לחתום ביום אחד דאי לא חתמי כולהו בחד יומא הוה ליה מוקדם ופסול איכא למיחש שיאמר לעשרה כולכם עדים ולא יחושו לחתום ביום אחד והוה ליה מוקדם ופסול: **מתני'** כל השטרות העולות בערכאות של עובדי כוכבים. מקום בית הועד דייניס קבועים שלהם כך כתב רש"י ז"ל. ובזמן הזה סופר הממונה מן המלך יש לו דין ערכאות של עובדי כוכבים: ואע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים. מפרש טעמא בגמ': חוץ מגיטי נשים. דלאו בני כריתה נינהו. כלומר דכיון דלא שייכי בתורת גיטין וקדושין אינם נעשים עדים בדבר דכתיב וכתב ונתן מי שישנו בכתיבה ישנו בנתינה וכר מן דין דלאו בני עדות נינהו: ר"ש אומר אף אלו כשרים. מפרשים בגמ' דדוקא בדאיכא עדי מסירה הוא דמכשר דסבירא ליה כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי הא לאו הכי פסיל מטעמא דכתיבנא ומיירי כמי [דף יא.] שאותן עדים החתומים בגט שמותיהן מובהקין. כלומר שהם ניכרים שהם עובדי כוכבים הא לאו הכי חיישינן דילמא אתי למסמך עלייהו דמש"ה מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול ות"ק נהי דס"ל כר"א אפ"ה פסל גיטי נשים ושחרורי עבדים אפי' בעדי מסירה ושמות מובהקין משום דגזר שמות מובהקין אטו שאין מובהקין: **ולא** הוזכרו. בבית המדרש ליפסל אלא בזמן שנעשו בהדיוט ע"י עובדי כוכבים הדיוטות שאינן דיינין וכי תימא וכיון דאעדי מסירה סמיך ר' שמעון (א) בשמות מובהקין למה אינן כשרין אפי' נעשו בהדיוט איכא למימר אין ה"נ דבגיטי נשים ערכאות והדיוט שוין הן וכי קתני דנעשו בהדיוט פסולין אגיטי ממון קאי (א): ויש לי בזה שטה אחרת דר' שמעון לא מכשר בעדי מסירה ושמות מובהקין אלא דוקא בשנעשו בערכאות משום דערכאות קלא אית להו וידיע דעובדי כוכבים נינהו ולא אתי למסמך עלייהו ולא אתי לאכשורי אלא בעדי מסירה אבל הדיוט לית ליה קלא ואפי' בשמות מובהקין איכא למיחש שמא יטעו לומר דישראלים נינהו ואסקי שמייהו הכי ויבואו להכשיר בלא עדי מסירה ור' שמעון תרתי בעי ערכאות ושמות מובהקין ויש לזה הוכחה בירושלמי דגרסינן התם אתיא *)דר' שמעון בן אלעזר כמה דר' אלעזר אמר אע"פ שאין עליו עדים כשר ר' שמעון אמר כן אע"פ שאין עליו עדים כשר מעתה אפי' נעשו בהדיוט הוי צורכה להיא דמר רבי יעקב בר אחא קול יוצא בערכין. ויש בזה דקדוקים תלויים בסוגיית הגמרא והארכתי בחדושי בס"ד: ולענין הלכה כתב הראב"ד ז"ל דמסתברא דהלכתא כר"ש דסוגיא דשמעתין כוותיה ומשמע דאמרינן הכי מדאהדר ליה [בדף יא:] ר' יוחנן לר"ל לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנוס. כלומר מפני שהן שמות מובהקין כדאיתא בגמרא והא כר"ש אתיא ואין זה הכרע דליטנא בתרא איכא בגמרא דלא מכרע כר"ש ואף ר"ח ז"ל כתב

*) אתי' דר"ש כר"א כמה דר"א אמר אע"פ שאין עליו עדים כשר כן ר"ש אמר אע"פ כו' כ"ה בירושלמי שלנו פרק זה הלכה ד' (ג"א)

יש

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קל:
ב מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה ופ"ו מהל' עבדים סמג עשין פ"ט טוי"ד סי' רסו וטור ח"מ סי' סח:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) שיטת תוספות וגזרינן בהו הדיוטות אף בעדי מסירה ישראל ובשמות מובהקין דעובדי כוכבים חתומין הואיל ובערכאות כשרין בגיטי ממון אתי לאחלופי ולמיסמך עלייהו אף בהדיוטות שלא בעדי מסירה ישראל ובשמות שאין מובהקין אבל בגיטי נשים אף בערכאות בעינן עדי מסירה ישראל ושמות מובהקין וליכא למיטעי:

הגהות הב"ח

(א) ובשמות כצ"ל: (ב) ע כצ"ל: (ג) וסכי אמרי' כצ"ל: (ד) דמאי דלא כצ"ל: (ה) אנפשיה כצ"ל: (ו) דאמרי' כצ"ל:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר רב פפא זאת אומרת עדי הגט אין חותמין זה בלא זה וכו' ראיתי לבעלי הפירושין פי' כענין אין חותמין זה שלא בפני זה וכו' ואנן לא איתברר לן הדין סברא מדאמרי' אין חותמין זה בלא זה ולא אמרי' אין חותמין זה שלא בפני זה: **אמר** הכותב אף לדידי לא איתברר לי מאי דכתב הרב ר' אברהם ז"ל משום דמשמעתין הכי פירושה שני עידי הגט אין חותמין זה שלא בפני זה מ"ט גזירה משום כולכם עדים הם ודמו לכולם עדים אבל כולכם סתם כיון ששנים מהם עדים והשאר משום תנאי לא בעינן שיחתמו אותם תנאי ואותם שמשום עדים זה בפני זה אלא העדים חותמין כדינן ושל תנאי ואפי' מכאן ועד עשרה בלותו הגט חותמין ואפי' מתו עדים הראשונים דכיון דתנאי הוא מקיים ליה ואזיל (ה) לנפשיה ואינו מקיים תנאיה מידי דהוה אכל תנאי דעלמא דמקיים להו למחר וליומא אוחרא וזו שאמר רב (אסי) גזירה משום כולכם ולא פי' משום כולכם עדים לפי שאין צורך שכך הוא במשמע ועוד מפני דברי ר"ל דאמר כולם עדים הם ולפיכך אמרו אין חותמין זה בלא זה שיש במשמע שיחתמו זה בפני זה וזה עם עדים הם ורבינו יצחק ור"ש ז"ל גורסין זה בפני זה מפני שזו היא הגזירה דאתו ביום א' כיון דמתני' דיקא דתנן נכתב ביום ונחתם בלילה פסול וכן כתוב בהלכות גדולות עידי הגט אין חותמין אלא כתוב בפסוקות ועל פי דברינו מסכימות כל הנוסחאות ושני התלמודין קיימין והפי' שפי' הוא נכון משום שאפי' לא הלך למקום רחוק אלא מצוי בעיר לחתום היום אפשר שחתום זה ראשון מפני שהוא או בשירה או טרוד במלאכתו וכמה עניינים מזדמנים בכל יום שיש להם שבשבילם התם זה חבירו ואח"כ נשמט הראשון ולא חתם אע"פ שהיה מצוי בעיר ומזומן או שנשמט בעל הגט הוא מעצמו והם בו ועוד שגם לשון הגמ' אינו מסכים עם הפירוש שאין חותמין זה בלא זה שלא שניהם בבת אחת ומי שהוא חותם שלא בפניו של חבירו בלא חבירו הוא הותם:

ועוד בכללא דשמות מובהקין ר"א בר"י דברייתא אליבא דר"ש היינו תנא דמתני' אליבא דר"ש ור"ש בין במתני' בין בברייתא אליבא דר"ע קאי דהוא רביה וכו' והכי קאמר אמר ר"ש לא נחלקו וכו' על מה נחלקו וכו' עד ור"ש ס"ל כר"ע: **אמר** הכותב אין פי' זה עולה כהוגן שא"כ מה תשובה השיבן ר"ש אני כדברי היחיד ואתם כדברי המרובין ועוד שלפי פירושו אין שום הפרש בין הדיוט לערכאות בגיטי עבדים ולמה אמר ר"ש לא נחלקו בערכאות אלא בהדיוט והרי הדיוט וערכאות שוין וכשניהם פסולין (ר"ש) [רש"י ז"ל] מפני זה להחליף ולשנות הגירסא ועוד היאך אמר ר"ש לא נחלקו בערכאות וכי חכמים בערכאות והלא בלא עידי מסירה לא עלה על דעת ובעידי מסירה נמי הדיוט וערכאות שוין ולא עולם שהרי במשנתינו אמר ר"ש לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט ואגיטי נשים קאי ואע"פ שמשנתינו מעיקרא בגיטי ממון והא דאמרי' ליפלוג וליתני בדידה אומרים שכך פירושו ע"כ נעשו בשמות שאין מובהקין הוא דבגט אשה לענין כריתות הדיוט וערכאות שוין א"ה אפי' בערכאות נמי ליתני אבל בשמות שאינן מובהקין נעשו כשאר שטרות שנעשו בהדיוט ופסולין ואיבעית אימא לא קתני ורבנן היא ואריסא קאי זהו עיקר פירושם וא"א להם לפרש בענין אחר ואינו נכון שא"כ ליפלוג וליתני בדידה דמשמע דמתני' גופא ניחא אלא שהיה לו לתנא לחלוק חילוק אחר וזהו דרך בדידה האמורים בתלמוד בכל מקום אלא הכי הול"ל אלא הא דקתני סיפא לא הוזכרו אלא בזמן אי בשמות מובהקין אפי' בהדיוט כשרין אי בשאינן מובהקין אפי' ערכאות נמי ועוד דקאמר תנא שנעשו בהדיוט מי דמי פסולו של זה לפסולו של זה גיטי נשים פסולין אפי' בעידי מסירה ממון פסולין בלא עידי מסירה ומטעם אחר משום דלא מהימני בערכאות ואי תלאן זו בזו כך בשמות שאינן מובהקים הרי הם כשאר שטרות שעידיהם עידי עובדי כוכבים שפסולין ועוד דאי קמיה לא היה צריך למימר חסורי מיחסרא ועוד מדקאמרי' בסיפא סיפא אתאן לגיטי ממון ש"מ דעד סיפא בגיטי נשים שנעשו בהדיוט היא ופסולין אלא ש"מ דגיטי נשים נמי בהדיוט פסולין אפי' עידי מסירה וזהו עיקר גדול שכל השמועה הלויה עליו שכך פירושה מעיקרא וכא לאו בני כריתות אינן בתורת גיטין כלל שעדותן פסולה וכן כתיבתן פסולה ואדעתא דנפשייהו עבדי ועוד אינן בקיאין בדקדוקי הגט ובמאוחר ובמוקדם ובמה לא אמר להם כתובו ותתומו ובמה עשו אותו לגרש ולשאר כל דקדוקי הגט ומפרקי' בעדי מסירה עסקי' ועדי מסירה ודאי שמעו שנכתב בערכאות דקלא אית להו ואם ידעו שנכתב כמוקין לו ב"מ קים להו במלתא שפיר שסופר ישראל כתבו כהלכות גיטין אלא שנכתב במעמד הערכאות והם התמו ולפיכך בהדיוט פסולין משום שמא לא ישמעו שנכתב בעובדי כוכבים ויהיו עדי מסירה סבורים שהוא כשר בו ואע"פ שבשמותיהם מובהקים כשמות העובדי כוכבים כיון דלא שכיחי עובדי כוכבים בגיטי נשים תולין שמא יש ישראל ששמותיהם מכוערין כשמות הללו ואפי' שמעו נמי שנעשה בהדיוט לא ישמעו היאך נעשה והם תולין ואומרים שנעשה בסופר ישראל (ו) אמרו עובדי כוכבים בגיטי נשים מאי עבידתייהו לפיכך פסולין ותובעין לכל הדברים הפוסלין בגיטין ואפי' ביודעין שבדין נכתב פסולין שמא יבא לסמוך על הערכאות קלא אית להו כדפרישית וכן מצאתי מפורש בירושלמי דגרסי' התם אמר ר' יעקב בר אחא קול יוצא בערכיים מעתה אפי' שניהם עובדי כוכבים שניה היא שאין בקיאין בדקדוקי מצות ב"ד וכא ר"ש מכשיר בגיטי אתיא דר"ש כר"א כמה דר"א אמר אע"פ שאין עליו עדים כשר כן ר"ש אמר אע"פ שאין עליו עדים כשר מעתה אפי' נעשו בהדיוט הוי צורכא להא דמר ר' יעקב בר אחא קול יוצא בערכיים ושיטתו ברור לערכאות והם לאו כתב כהוגן שמעו ופרשי מיניה ולא אתי לאיסמוך עליה בדהיל שביל ויקשי ופריך עד שהעמידוה בעידי מסירה כר"א ותקשי א"ה אפי' בהדיוט נמי יהא ר"ש מכשיר גיטי נשים שאין

המאור הגדול

אמר רב פפא זאת אומרת עידי הגט אין חותמין זה בלא זה מ"ט אמר רב אשי גזירה משום כולכם. ראיתי לבעלי הפירושים שפירשוה כענין אין חותמין זה שלא בפני זה כלומר אותו ישראל לא התום אלא בפני הכותי ואי לאו דכותי חבר הוא לא הוה מחתים ליה מקמיה וה"ר אברהם ז"ל מקהי ורמי עלה ההיא דגרסי' באידך פירקין אמר לעשרה כתבו גט לאשתי וכו' ובמסקנא איכא בינייהו דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד י' ימים וקשיא ליה הלכתא אהלכתא ומשני נהי שיחתום כל א' במעמד חבירו כדגרסי' בפרק התקבל כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולן אבל יכולין הם לחתום תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד י' ימים ובלבד שיחתום כל א' במעמד חבירו ואנן לא איתברר לן הדין סברא מדאמרי' אין חותמין זה בלא זה ולא אמרי' אין חותמין זה שלא בפני זה והכי נקיטינן פירושה אין חותמין זה בלא זה כלומר שני עידי הגט המזומנים לעדות אם נשמט א' מהם והלך לו למקום רחוק אין חבירו חותם בלעדיו עד שיבא הוא או אחר במקומו שיהא מזומן לחתום עמו וכיון שיהא אחר מזומן לחתום עמו חותם בין בפניו ובין שלא בפניו ראשון ואחרון ואין זה מניח ריוח לזה הלכך כיון שראינו כותי וישראל זה חתום בגט אין חוששין שמא ישראל אחר דקשיש מיניה נזדמן עמו לעדות ונשמט והלך לו ובא זה הנשאר לחתום והניח לו ריוח ואח"כ בא זה הכותי וחתם במקומו של הנשמט אין חוששין לכך לפי שאין עושין כן ולמי שלא נזדמן עמו לעדות א"צ הדבר לומר שאין חוששין שאין אדם מניח ריוח למי שאינו מזומן עמו ומעתה שאין אנו רואין ישראל זה חתום אלא עם הכותי בידוע שלא נזדמן עמו אלא הוא ואי לאו דכותי חבר הוא לא הוה מחתים ליה מקמיה וטעמא דמלתא דאין חותמין זה בלא זה שאם נשמט א' מהן והלך לו למקום רחוק גזירה משום כולכם שמא ישמט א' מהם מלחתום הרי הגט בטל לפיכך אין חותמין עד שיהיו כולם מזומנים לחתום גזירה שמא יחתמוה בשנים מהן ויתנוהו לה ובשני עדים מתחלה אע"פ שאין לחוש לכך שאין נותנין גט חתום בעד א' דפסולא דרבנן הוא ולא שכיח אפ"ה גזרינן להו משום כולכם וה"ה לג' וד' ולא אמר כולכם שאחד כותב ושנים מהם חותמין אותן השנים מהן שמזדמנין בגט אין חותם זה עד שיהא חבירו מזומן לחתום עמו וכענין נקיי הדעת שבירושלים שלא היו חותמין אלא אם היו יודעין מי חותם עמהם וחותם כל א' מהם במקומו הראוי לו והההיא דגרסי' בפ' התקבל כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולם דוקא כתיבת הגט שהיתה נעשית באדם א' דומיא דהולכה דא' מוליך במעמד כולן אבל בכתב ידי עדים כיון שא"א לגט בלא חתימות כולן אין אנו צריכין למעמד כולן אלא אפי' זה שלא בפני זה ובלבד שיהיו מזומנים לחתום וחותם כל א' וא' במקומו בלא הנחת ריוח ומעתה אין אנו צריכין לדחוק ולפרש הא דגרסי' באידך פירקי' דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד י' ימים שיחתמו האחרונים במעמד הראשונים אלא אפי' שלא בפניהם ואפי' הלכו להם לפי שאין האחרונים בחתימתן צריכים לראשונים אבל הראשונים צריכין לאחרונים שיהו מזומנים בשעת חתימתן כדי שלא ישתמט א' מהם מלחתום כך קבלתי פי' שמועות הללו ומצאתי בתלמוד ירושלמי מעתה אפי' כותי אחד יהא פסול אמר ר' בון בר' חייא תפתר שחתם ישראל בסוף א"ר יוסה אתיא כמ"ד אין עדים חותמין בשטר אלא זה בפני זה ברם כמ"ד זה שלא בפני זה אפי' חתם ישראל בסוף פסול ואנו אין אנו סומכין על התלמוד ההוא ונראה כי יש (ב) לנו בזה חוץ מתלמודינו ופי' אחר יש לו ולא מענין הנחת ריוח ולא הייתי חושש לכל זה עד שבא בהלכות הרי"ף ז"ל והלכתא אין חותמין אלא זה בפני זה ואע"פ שלא נראה לנו זה הלשון בתלמוד ספר בעולם אנו חוששין לדברי הרב ז"ל בוה להחמיר:

כללא דשמעתא דשמות מובהקין ר"א בר' יוסי דברייתא אליבא דר"ש היינו תנא דמתני' אליבא ור"ש בין במתני' בין בברייתא אליבא דר"ע קאי דהוא רביה וכוותיה ס"ל מיהא תנא דמתני' בדינא דשמות מובהקים דרבנן גזרו מובהקין אטו שאין מובהקין (ג) והתם הכי אמרי בשמעתא דלעיל איכא בינייהו שמות מובהקין ור"ש לא גזר ואתא ר"א בר"י בברייתא ופריש דינא דשאין מובהקין (ד) לא) פריש במתני' פריש בברייתא והכי קאמר אמר ר"ש לא נהלקו ר"ע וחכמים על כל השטרות העולות בערכאות

השגות הראב"ד

[...]ון בגיטין העולין בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים שהם כשרים. [...] אע"ג דאוקימנא בעידי מסירה ובשמות מובהקין והלא אין בקיאים בדקדוקי גיטין אטו מי עדיפי [...]בו תרי כשרי משום דלאו בקיאין בדקדוקי גיטין ותד כותי הוא דמכשרינן משום דחתים [...] הא ודאי כותי חבר הוא. אבל תרי כותאי לא. ונראה דהא מתני' בכתבום סופרי ישראל [...]ם בכל דקדוקי הגט ומזכירים בהן כל הענינים שסופרי ישראל זהירין בהם והזמן שבהם לבריאת העולם כמו שישראל מונים. ומדע ומפורסם הדבר שסופר ישראל כתבו ובקי בכל עניני הגט אלא [...] מעורכי הדיינים שלהם התומים בהם. גם נודע שהם הזקיקוהו לכתבו. ומפני שכל מעשיהם כמעשה ישראל [...] תופסין בו לדקדוקי הגט גם אין חוששין לכתב (שאינו) [שהוא] יכול להזדייף ולא לנכחיר בשיטה אחרונה מעין [...] כמו שאלו בגמ' בשטר פרסאה דהתימי עליה סהדי ישראל. ובשטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל דהנהו נכתב פרסי ולשון פרסי ונודאי כשכתבן עובד כוכבים. ובשאר שטרות הוא ולא בגיטין ·

יש מי שאומר מדאוקימנא ליה כר"ש כרבי אלעזר דהלכתא כוותיה בגיטין אי [מתרמי] לן כר"ש לא פסלינן ליה ואף בזה [אין] הכרע דת"ק נמי כר"א ס"ל ושמות מובהקין בלחוד הוא דאיכא בינייהו ולפיכך נראין הדברים דקי"ל כת"ק וזהו דעת הרי"ף ז"ל שכתב משנתנו כפשטה הלכך גיטין העולין בערכאות שלהן אפילו בשמות מובהקין בעדי מסירה פסולין כת"ק ומיהו קודשין תופסין בה שגט גמור הוא מן הדין ואין פסולו אלא משום גזרה ולפיכך דנין בה כדין הספיקות : גמ' קא פסיק ותני . כל השטרות כשרין בחותמיהן עובדי כוכבים : לא שנא שטר מכירה ול"ש שטר מתנה בשלמא שטר מכר . דארעא לאו בהאי שטרא מקניא אלא בזוזי מכי יהיב האי גברא זוזי לישראל חבריה (א) קמיה דדיינין עובדי כוכבים הוא דקנה לארעא דקרקע נקנה בכסף או בשטר והאי שטר ראיה בעלמא הוא שלא יאמר [לא] מכרתיה ולא קבלתי מעות ובהא מילתא אינהו מהימני דאי לאו דיהיב זוזי קמייהו כיון דערכאות נינהו לא (ב) מרעי נפשייהו וכתבי ליה שטרא . וג"ל דלאו מדינא אמרי' הכי כיון דעובד כוכבים פסול לעדות כי לא מרעי נפשייהו מאי הוי (ג) אטו משה ואהרן מי לא מהימני ואפ"ה רחמנא פסלינהו אלא ודאי הכי קאמרי בשלמא מכר איכא למימר דתקנתא דרבנן הוא כיון דקים לן דקושטא קאמרי דאי לאו הכי [לא] הוו מרעי נפשייהו אלא מתנה דעל ידי השטר הוא קונה אותה שהוא כותב לו שדי נתונה לך ובלא שום חליפין וקנין הוא קונה אותה במסירת השטר היכי מקניא דהא האי שטרא חספא בעלמא הוא: ודאמרינן מדיהיב זוזי לאו דוקא אלא הוא הדין דאי אודי קמייהו דיהיב ליה זוזי דלא הוו מרעי נפשייהו וכתבי שטרא וכל היכא דאודי מהני' [בין בשטרי מכר בין בשטרי הודאות והלואות] דבכה"ג ליכא למימר משטה אני בך ולא אדם עשוי שלא להשביע את עצמו וכיון דהודאה מהניא כי אמר בשלמא מכר ומתמה אמתנה לאו דוקא דאין הכי נמי דמצינן למימר איפכא (ד) ומתנה אתיא שפיר היכא שהשטר אינו בא אלא לראיה כגון שהודה שנתן לו שדהו והקנהו לו בחזקה ואיכא גוונא דמצינן לאתמוהי אמכר כגון דהוי זוזי הלואה גביה שאין הקרקע נקנה בהן ולא קנה ליה אלא בשטרא אלא משום דסתם שטר מכר לראיה וסתם שטר מתנה לקנייה נקטינהו הכי וה"ק בשלמא שטר ראיה שפיר אלא שטר קנייה אמאי : **אמר** שמואל דינא דמלכותא דינא . הלכך כל השטרות העולות בערכאות של עובדי כוכבים לא שנא שטרי מכר ולא שנא שטרי הלואה כשרין לגמרי ואפילו לגבות ממשעבדי דכל שטר העשוי בערכאות קלא אית ליה והכי מוכח לקמן באידך פירקין [דף יט:] דאמרינן רב פפא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של עובדי כוכבים מקרי לשני עובדי כוכבים זה שלא בפני זה ומגבי ביה ממשעבדי וזו היא גרסת ר"ח ז"ל וכן בעיקר הנוסחאות וליכא למדחי דהיא בדאיכא עדי מסירה ישראל חדא דסתמא קאמר ועוד דאי משום שטרא גופא לא גבי ממשעבדי משום עדי מסירה נמי לא גבי כדאמרי' בסמוך [דף יא.] אי הכי ממשעבדי נמי ומפרקינן לית ליה קלא ודאי משום שטרא גופיה גבי ממשעבדי : ודאמרינן דדינא דמלכותא דינא . דוקא במה שהמלך עושה מחוקי מלכותו אבל מה שהגמון עושה שלא כדין לא ולישנא דדינא דמלכותא הכי משמע [כלומר מה שהמלך עושה מחוקי מלכות] ואי עביד הגמון שלא כדין חמסנותא הוי ולא דינא: **ואיבעית** אימא תני חוץ מכגיטי נשים . כל שטרות שהן כגיטי נשים שע"י השטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה וליכא למימר דנדינן מלישנא קמא משום דפליג עליה וס"ל דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא דהא בעלמא נקטינן לדשמואל כדמוכח בפ' הגוזל (דף קיג:) ובפ' חזקת הבתים (דף נה:) ולפיכך יש מי שפירש דנדינן מלישנא קמא משום דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בדברים שהם להנאת המלך וכדאמרינן בפרק הגוזל תדע דקטלי דקלי וגשרי גשורי ועברינן עלייהו ודאמרינן נמי בפ' חזקת הבתים דמלכא אמר לא ליקני איניש ארעא אלא באגרתא בכה"ג נמי איכא לאוקומי כדי שיקיים השטר ויקח את חוקו אבל מידי דלא שייך ביה מלכא לא אמרינן דינא דמלכותא דינא ומש"ה נדינן הכא מלישנא קמא ואמרינן ואיבעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים ולא נהירא מדאמרינן התם בפ' חזקת הבתים [דף נה.] אמר רבה הני תלת מילי אשתעי לי עוקבא בר נחמיה משמיה (דרבא) [דשמואל] דינא דמלכותא דינא אריסא דפרסאי ארבעין שנין . כלומר דמלכא אמר והנהיג שתועיל חזקה לעובד כוכבים בארבעין שנין והכא ליכא הנאה ותועלת בכך למלך אלא ודאי כי אמרינן הכא ואיבעית אימא לא פליגא אלישנא קמא אלא ה"ק מתני' אפילו בליכא הורמנא דמלכא [אערכאות אלא אינהו קיימי מנפשייהו אפ"ה קתני מתניתין דכשרין] ותני חוץ מכגיטי נשים והוא הדין לשטר מתנה דדמי להו שבכניסה הדבר מתקיים בשטר בלבד ומיהו היכא דאיכא הורמנא דמלכא כל השטרות העולות בנוטירין בערכאות שלהם כשרין ואפילו שטרי מתנה: **רבינא** סבר לאכשורי בכנופיא דארמאי . שאינן ערכאות: שטרא פרסאה . שעשאוהו בלשון פרסי וחתמו פרסאים הדיוטות עליו : והא לא ידעי העדים שמסרו לפניהם למקרייה . ולא ידעי מאי ניהו והיכי מסהדי לאחר זמן עלה דמלתא: והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף . שיהא הקלף מתוקן בעפצים בשעת עבודו שעושין אותו שחור ושוב אין אדם עושה מחק וחוזר וכותב עליו מפני שהוא ניכר וקלפי פרסיים אינן מעובדים בעפצין שקורין גלי"ש והאדם יכול למחוק כתבו ומניח חתימת העדים וכותב למעלה ממון הרבה . שהקלפים מעובדים בעפצין שקורין גלי"ש . ומשנינן בדעפיצן . ואיכא למידק וכיון דבעדי מסירה עסקינן דשמעתין כר"א אתיא דאמר עדי מסירה כרתי ור"א הא לא בעי כתב שאין יכול להזדייף דהא תנן באידך פרקין [דף כא:] אין כותבין לא על הנייר מחוק ולא על הדפתרא וחכמים מכשירין ואמרי מאן חכמים [דף כב:] ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי י"ל דאיכא *דר"א מקשינן דאמר לקמן [שם] לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשטרות לא משום דלראיה קיימי זמן מרובה וחיישינן דילמא הנאי הוה ביה וזייפיה אבל בשטר שאינו יכול להזדייף ליכא למיחש לאיחלופי שהרי עדי מסירה מכירין אותו . ומדמשנינן בדאפילן משמע דבדלא אפילן יכול להזדייף וא"ת והיאך אנו כותבין בקלפים שלנו דלא אפילן שטרות וס"ת ותפילין ומזוזות והא דפתרא דלא אפיך פסול בכולהו כדמוכח בכמה דוכתי תירץ ר"ת דעבוד סיד שלנו אינו יכול להזדייף כעבוד עפצים שלהם והיינו דבפרק הקומץ רבה [דף לא: וע"ש תוס' ד"ה הא] מוכח דכותבין ס"ת בדלא אפילן דאמרי' התם הא דאפילן הא דלא אפילן והיינו בעבוד שלנו או דומה לו : והא בעינן שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה . כדאמרינן בגט פשוט (דף קסא:) וקיבלנא מן פלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל וטעמא דמלתא לפי שאין למדים משיטה אחרונה ולפיכך צריך שלא יהא בשטה אחרונה שום דבר שיהא צריך ללמוד ממנו . ומפרקינן דמהדר . וא"ת ומאי קושיא והא מש"ה לא מפסיל שטרא אלא שאין למדין משטה אחרונה לפי שהעדים מרחיקין שטה אחת מהכתב י"ל דהיינו דוקא בשטרות שלנו שישראל חותמין בהם אבל בשטרותיהן כיון דמרחקא טובא אי אפשר ללמוד מהן כלל שהרי אפשר שהוסיף כמה שיטין אא"כ החזיר מעניינו של שטר בשטה האחרונה שנראה כסוף שטר ואם כתב בו מסס ולמטה כלום [אין] חוששין ואיכא מאן דאמר שאין צריך לחזור מעניינו של שטר בגיטי נשים שהרי כותבין בו כדת משה וישראל והרי הוא בגט במקום שריר וקים *)דשטר דמוכח התם בפרק גט פשוט (דף קסב.) דכל היכא דאיכא הכל שריר וקים

*) גי' הר"ן בחידושיו דגט חוב מקושר

גמ' קא פסיק ותני לא שנא מכר ול"ש [א] מתנה בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטר לראיה בעלמא הוא ואי לאו דיהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעו נפשייהו וכתבי ליה שטרא אלא מתנה במאי קני לה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא ואי בעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים *(פירוש כל דבר שאין קונין אותו בדינינו וקונין אותו בדיניהם אין אנו מקבלין אותן ולא מגבין בהן ואף על גב דעלו בערכאות שלהן) *רבינא סבר לאכשורי בכינופיא דארמאי אמר ליה רפרם ערכאות תנן [ב] ודוקא ערכאות דלא מקבלי שוחדא אמר רבא האי שטרא פרסאה דמסי"ה ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי והוא [ג] דידעי למקרייה והא בעינן כתב שאין יכול להזדייף וליכא בדעפיצן והא בעינן צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר

רש"י

[דף קכ: ע"א] **גמ'** קא פסיק ותני . כל השטרות כשרין בחותמיהן עובדי כוכבים: לא שנא.שטרי מכר ול"ש שטרי מתנה: בשלמא שטרי מכר.דארעא בהאי שטר לא מיקניא אלא בזוזי ומכי יהיב האי גברא זוזי לישראל חבריה קמי דדייני עובדי כוכבים הוא דקנה דקרקע נקנה בכסף או בשטר והאי שטרא ראיה בעלמא הוא שלא יאמר לא מכרתי ולא קבלתי המעות ובהאי מילתא מהימני דכיון דדיינין קבועין נינהו אי לאו דיהבי זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו וכתבו שטרא : אלא מתנה . דע"י השטר במסירת השטר הוא קונה אותה היכי מיקניא.בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא : דינא דמלכותא . דינא הוא : חוץ מכגיטי נשים . כל השטרות שהן כגיטי נשים שע"י השטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה : סבר לאכשורי . שאר שטרות : בכינופיא דארמאי . שאינן ערכאות : שטרא פרסאה . שעשאוהו בלשון פרסי וחתמו פרסיים הדיוטות עליהן : והא לא ידעי . העדים שמסרו בפניהם לא ידעי למקרי מהו והיכי מסהדי עליה לאחר זמן : שאינו יכול להזדייף . שיהא הקלף מתוקן בשעת עיבודו בעפצים שקורין גלי"ש ושוב אין אדם יכול למחוק ולחזור ולכתוב כבתחלה שמניח חתימת העדים וכותב למעלה ע"ג מחק ממון הרבה מפני שהוא ניכר:מעניינו של שטר בשיטה אחרונה . כדאמרי' בפרק גט פשוט וקבילנא מן פלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל :

הגהות הב"ח

(א) חבריה הס"ד ואח"כ מה"ד קמייהו וכו' כצ"ל: (ב) נ"ב הוו : (ג) נ"ב כצי' איתא ס"פ מי שמת דף קנ"ט : (ד) דמתנה כצ"ל .

שלטי הגבורים

א כתב הטור אבל שטרי מתנות כגון שדי נתונה לך שעיקר הקנין נעשה ע"י השטר וכן השחרורים בו וכן שטרי הודאות שמודה לפלוני שהוא חייב לו או שטרי מחילות ושטרות שנעשו בערכאות אינן כלום אפי' אם נמסרו בפני עדי ישראל וכתב הרא"ש אם הנהיג המלך שלא יעשה שום שטר אלא בפני הערכאות או כל השטרות הנעשים בערכאות כשרין אפי' שטרי מתנות והודאות משום דינא דמלכותא אבל בלאו הכי דליכא דינא דמלכותא שיהו כל השטרות נעשים בערכאות הני שטרי מתנות כנעשים בערכאותיהם חשיבי בעלמא הוא אפי' נמסרו בפני עדי ישראל אבל אם שנתן הקנה למקבל בקנין סודר וכתבו בערכאות שבפניהם הקנה ונתן למקבל בקנין סודר השטר כשר דלראיה בעלמא הוא אע"ג דקנין סודר לא מהני ליה בדיני עובד כוכבים כיון דבעלי הדבר ישראל מהני עדותן דכל מילי דאיתעביד קמייהו לא מרעו נפשייהו לאסהודי שקרא עד כאן והרמ"ה כתב דשטרי מכר והלואה שנעשו בהדיוטות או שטרי הודאות שנעשו בין בערכאות בין בהדיוטות אם נמסרו בפני עדי ישראל דידעי למקרייהו ומכירין השטר ומעידין שקראו אותו השטר בשעה שנמסר לפניהם ולא נכתב בו שום דבר והוא עשוי כהלכתו ככל תיקון השטרות ועדים החתומים בו שמות מובהקים שאין ישראל קורין בשמם או במקום שאין ישראל רגיל לחתום כלל בשטרות אז הם כשרים לגבות בו מבני חרי כדין שטרי מכר העולים בערכאות ואם חסר דבר אחד מכל זה פסולין דחספא בעלמא נינהו והרא"ש כתב כסברא הראשונה כתב הרמב"ן בשטרות העשוין בנוטורי"ן של מלכות פי' ע"י סופרי המלך ואפי' אין עדים החתומים בו אלא אחד ממונה ע"פ המלך כשר ולא מן הדין אלא משום דינא דמלכותא ואם חסר בו דרך מדרכי ההקנאה כגון שלא הקנה מטלטלי אגב מקרקעי או שלא כתב דאקני וכיוצא בהן אין דנין בו לענין אותו דבר שחסר בו ואם הוא דבר הפוסלו כגון שנתן לו מתנת מעות בלא אגב או שטרות בלא מסירה וכתיבה קני לך איהו וכל כעבודא דאית ביה פסולים לגמרי דלא עדיפי בערכאות מבסופרי ישראל שאין דינן של מלכים אלא להכשיר שטרות שלהן ולעשות סופר שלהן נאמן כמאה עדים שלנו אבל לענין דרכי ההקנאה לא עדיפי משטרות שלנו שאף העובדי כוכבים במקומות הרבה בדיניהם חלוקים דנין אותן וכשחסר להם דרך מהגימוסין שלהם לפי דעתו של דיין פוסלים אותו זה בורר לו דין וזימום אחד [וזה בורר לו כו'] כפי מחלוקת חכמיהם ומנהג מקומותיהם שאין המלכים מקפידין אלא בהכשר השטרות שלהם : ב כתב רב אלפס ז"ל ודוקא ערכאות דלא מקבלי שוחדא וכתב עליו הרא"ש ז"ל ולא ידענא פירושא דמלתא אי נחת לפרש טעמא דערכאות משום דבתם ערכאות לא מקבלי שוחדא אבל כנופייתי דארמאי חיישינן דלמא מקבלי שוחדא ומסהדי שקרא או בעי למימר דוקא ערכאות דידיע לן דהני לא מקבלי שוחדא והרמב"ם ז"ל כתב והוא שיהיו עשוים בערכאות שלהם אבל במקום קבוץ פליליהם בלא קיום השופט שלהם לא יועיל לו כלום וכן צריכין שיעידו עדי ישראל על אלו העובדי כוכבים שהן עדי השטר ועל זה השוטר או השופט שקיים עדותן שאין ידוע בקבלנות שוחד ולא מסתבר לי דא"כ נפל סיתא בבירא דמי יעיד עליהם בזה כדאמר בפ' כל כתבי אלא מסתברא דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא : ג כתב מיי' צריך שיתן המעות בפניהם ויהא כתוב בו בפניו מנה פלוני לפלוני כך וכך דמי

המאור הגדול

בערכאות אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים פי' שפסולין בשאין מובהקין על מה נחלקו בזמן שנעשו בהדיום פי' ובשמות מובהקים שר"ע מכשיר אף בגיטי נשים ובעידי מסירה כתנא דמתני' וחכמים פוסלין ור"ש ס"ל כר"ע נמצא עכשיו ר"ש אליבא דר"ע גיטין בשאין מובהקין פסולין אפי' ערכאות ומובהקין כשרין אפי' בהדיום רשב"ג אומר אף אלו כשרין כלומר אף שמות שאין מובהקין ובהדיום נמי כשרין ואפי' גיטי נשים מקום שאין ישראל חותמין אבל במקום שישראל חותמין אפי' שמות מובהקין פסולין דגזרינן להו אטו שאין מובהקין והיינו ת"ק דמתני' דפליג על ר' שמעון וכולהו אליבא דר' עקיבא והיינו דמתמיה מקום שאין ישראל חותמין נמי נגזור כלומר כי היכי דגזרינן בשמות מובהקין ומשני שמא בשמא מיחלף :

מלחמת ה'

שאין אנו סומכין על עידי מסירה אלא בערכאות מפני שיש להם קול כמו שפירשנו ודברי (ר"ש) [הראב"ד] שהעמידה בשכתבו ודאי כופרי ישראל (דכשרים הם) [אפשר דהם] להחמיר ואעפ"כ בערכאות כשרין שאלמלא עשו אותו לגרש קול יצא בהן אבל בהדיוט חוששין וגוזרין כמו שפירשנו ועל הסדר שפירשנו והא דתניא אמר ר"א בר"י כך אמר להם ר"ש לחכמים בלידן לא נחלקו ר"ע וחכמים וכו' כך פירשוהו שחכמים השיבו על ר"ש שדבריו כדברי היחיד שהוא ר"ע שהיה מכשיר גיטי נשים בערכאות והוא השיב לא נחלקו בכל השטרות העולין בערכאין שכשרין מחמת עצמן כלומר בלא עידי מסירה חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים שאין כשרים מחמת עצמן אלא בעידי מסירה ובעידי מסירה לא נחלקו בערכאות שלדברי כולם כשרים על מה נחלקו על גיטי נשים שנעשו בהדיוט שר"ע מכשיר בעידי מסירה דקסבר עידי מסירה דייקי וחכמים פוסלין רשב"ג אמר אף גיטי נשים בהדיוט כשרים במקום שאין ישראל חותמין וזו תשובת ר"ש לחביריו אם שמעתם גיטי נשים בערכאות שפסולים לא שמעתם אלא בלא עידי מסירה וד"ס וכששמעתם מחלוקת ר"ש וחכמים אפי' בעידי מסירה לא שמעתם אלא בהדיוט ותוספתא תניא כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים ר"ע מכשיר בכולם וחכמים פוסלין בגיטי נשים ובשחרורי עבדים אמר ר"א בר"י כך אמר להם ר"ש וקים בלידן לא נחלקו ר"ע וחכמים על שטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים שהן כשרים על מה נחלקו על שנעשו בהדיוט שר"ע מכשיר וחכמים פוסלין בגיטי נשים ובשחרורי עבדים רשב"ג אומר אף גיטי נשים ושחרורי עבדים כשרין במקום שאין ישראל חותם ומעתה נתבררו דברינו כולם בראיות ברורות ובטלו דברי בעה"מ ז"ל :

וקים *תו ליכא למיחש לזיוף והוא הדין לגט כיון שתקנו לכתוב בסופו כדת משה וישראל ובמסכת ידים [פרק ד] מוכח שאף בימי רז"ל היו כותבין אותו בגיטי נשים דתנן התם (א) אמר צדוקי גלילי קובלני עליכם פרושים שאתם כותבין המושל עם משה בגט ולא עוד אלא שאתם מקדימין המושל למשה כלומר שדרכן היה שהיו כותבין בשטרות ובגיטין בשנת כך וכך למלך פלוני ומסיימין בסוף הגט כדת משה וישראל (ג) [אלמא תיקנו לכתוב כן בגיטי נשים ולפ"ז מחק במקום כמ"ו] בשיעור כדת משה וישראל פוסל [אם נכתב שם תנאי חדש אבל שטה שלפניו למדין ממנה] כדאמרינן התם [בב"ב דף קסא.] גבי גר מצוה הכל שריר וקים ואין זו ראיה שאפשר שהיה מנהגן כך אבל לא נתקן לעכב ולפיכך אין ללמוד משטה אחרונה שמא לא כתבוהו וכן דעת ר"ת שאין למדין משטה אחרונה כלל אפילו בגיטי נשים. ולפיכך צריך שיהיו סופרי הדיינין זהירין שלא לכתוב בשטה אחרונה אלא כדת משה וישראל בלבד שאין הדבר צריך ללמוד הימנו ויש מקומות שנהגו לכתוב כדת משה וישראל וחתימתן של עדים בשטה אחת וכשר הדבר ובלבד שיהא אפשר לכתוב במקום כדת משה וישראל פלוני חייב לפלוני מנה דכה"ג ליכא למיחש שמא הרחיקו [וכתב בשטה אחת מאי דבעי ובשטת העדים כתב הוא כדת משה וישראל] שהרי העדים נזהרים שלא להרחיק בשטה אחרונה *אחת כשיעור הזה משום דקי"ל שטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת כשר ויש להן לחוש שלא יהא אפשר לזייף בכך: אי הכי ממשעבדי נמי לית ליה קלא.

אי הכי ממשעבדי נמי °לית ליה קלא *(בעי מיניה ריש לקיש מר' יוחנן אעדים *החתומין על הגט ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים מהו א"ל מעולם לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנום ודוקא לוקוס ולוס א דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמייהו אבל שמות אחריני דשכיחי ישראל דקא מסקי בשמייהו לא): **מתני'** בהאומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהן יחזור דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לו לאדם אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי שלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להן והלא הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו מן התרומה אמרו לו מפני שהוא קניינו: **גמ'** אמר רבי יוחנן גהתופס לבע"ח במקום ב שהוא חב לאחרים לא קנה וא"ת

רש"י

לית ליה קלא. לפי שאין חותמין ישראלים דסהדי דחתימי הוא דאפקי לקלא לכך אין הלוקח נפסד דאמר לא הוה ידענא דמשעבדא לך (א): עדים החתומין על הגט. מא"י בא: ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים. ולא ידעינן אי עובדי כוכבים נינהו אי ישראלים נינהו: מהו. לאכשורי בעידי מסירה: מעולם לא בא לידינו. גט ששמות עובדי כוכבים חתומים בו אלא אלו שהיו בו חתומין לוקוס ולוס והכשרנו בעידי מסירה דשמות מובהקין הן ולא אתי למיסמך עליהן בלא עידי מסירה: מתני' רצה לחזור בשניהם. קודם שהגיע ליד האשה והעבד יחזור ואין השליח יכול לזכות בהן לצרכן דחוב הוא להן כדמסיק: וחכמים אומרים בגיטי נשים. יכול לחזור בו אבל לא בשחרורי עבדים שזכות הוא לו וזכה בו השליח לצרכו. שאם רצה שלא לזון את עבדו רשאי הלכך כי קא מחרר ליה לא חב ליה מידי דבלאו הכי אי בעי לא זן ליה: שלא לזון את אשתו אינו רשאי. הילכך כי מגרש לה מפסיד לה מזוני: והרי הוא פוסל את עבדו מתרומה. בגט זה אם כהן הוא א"כ חוב הוא לו: מפני שהוא קניינו. מפרש בגמ' כלומר אי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל ומקנה לו העבד ופוסל אותו בע"כ מן התרומה ויאמר עבד נמצא שהשחרור זכות הוא לו: גמ' התופס לבעל חוב. אדם מן השוק שתפס מטלטלין מנכסי ראובן לצורך שמעון שהוא בע"ח שלו: במקום שחב.

לפי שאין חותמין ישראל דסהדי דחתימי בשטרי אינהו מפקי לקלא ולפיכך אין הלוקח נפסד דאמר לא הוה ידענא (ג) דמשעבד לך ובפ' שני אמרינן דאי חתימי עליה ישראל טריף ממשעבדי: **מתני'** האומר תנו גט זה לאשתי וכו' אם רצה לחזור בשניהם. קודם שהגיע הגט ליד האשה והעבד יחזור ואין השליח יכול לזכות בהם לצרכם דחוב הוא להם כדמפרש לקמן וחכ"א בגיטי נשים. יכול לחזור: אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו. הלכך זכה השליח בהם לצרכו. שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי. הילכך כי משחרר ליה לא מפסיד (ד) מזונו דבלאו הכי נמי אי בעי לא זיין (ה) אבל אם רצה שלא לזון את אשתו אינו רשאי הילכך כי מגרש לה מפסדה למזוני: והלא הוא פוסל את עבדו בגט זה מן התרומה. אם של כהן הוא אלמא חוב הוא לו: אמרו לו מפני שהוא קניינו. מפרשינן לה בגמ' [דף יב:] דר"מ ה"נ קאמר להו לרבנן הסבתוני על המזונות. כלומר דכיון שאינו חייב לזונו זכות הוא לו מה תשובה תשיבוני על התרומה שהרי כ"ז שלא שחררו הוא הוא ואוכל תרומה. בכ"מ בשביל רבו וכי תאמרו אי בעי זריק ליה גיטא כלומר ברה"ר בתוך ארבע אמות ופסיל ליה בעל כרכו שהרי משוחרר הוא זו אינה ראיה דמדביק ליה ועריק ליה ואזיל ליה לעלמא ולא יכול לפסלו בגט [שהרי עבד כהן שברח אוכל בתרומה] והדרו ליה רבנן לר"מ מפני שהוא קניינו. כלומר טעמא מאי עבד כהן שברח אוכל בתרומה מפני שהוא קניינו דכהן הילכך אי בעי לה *מיפסל מצי שקיל ארבעה זוזי מישראל ומקני ליה ניהליה כל היכא דאיתיה ובזו אינו קניינו של כהן ומפסיל: **גמ'** התופס לבעל חוב. אדם מן השוק שתפס מטלטלין של ראובן מן השוק לצורך שמעון שהוא בעל חובו. במקום שחב לאחרים. כלומר שמפסיד בתפיסתו זו לנוי דהני נמי בעל חוב דראובן לא קנה: וא"ת מתניתין. דקתני בשחרורי עבדים אם רצה לחזור לא יחזור ומשמע לן דהיינו טעמא לפי שהשליח תופס שטר שחרור בשביל העבד ואע"פ שהוא חב לאחרים דהיינו רבו ונראה לי דהשתא סבירא לן דכי תנן רצה לחזור בשחרור לא יחזור היינו כשהשליח אומר אני זכיתי לו דאי לא תימא הכי היכי אמרי' דתופס לבע"ח קנה מנ"ל דשליח זה יהא רוצה לתפוס לעבד אלא ודאי כדאמרן ומיהו במסקנא דמסקינן כל האומר תן כאומר זכי דמי אין צורך לכך. והקשה ר"י ז"ל אפילו (ו) אמרינן דתופס לב"ח קנה היכי שייך הכא דהתם היינו טעמא מפני שהוא שלוחו וקונה אפי' בע"כ לפי שהוא חייב לו והוי כאילו היה תופס הוא בעצמו אבל כאן אפילו העבד עצמו אינו יכול לעכב את האדון מלחזור בו אילו היה נותן לו גט שחרור על דעת שלא ישתחרר בקבלה זו שהרי אינו חייב לשחררו ואם כן למה יעכב את האדון מלחזור כיון דהשתא ס"ד דתן לאו כזכי דמי ועוד מה חייב האדון לעבד דחשיב ליה תופס לבע"ח ואי חשיב חוב משום דעביד ליה ניחא נפשיה א"כ היכי חשיב חב לאחרים [דהא אינו חב אלא לרבו ואיהו חייב קרית ליה] תירץ ר"י ז"ל דמשום דעביד ליה ניחא נפשיה חשיב כקצת חוב ואעפ"כ כיון שאין האדון חייב לו כלום חשיב ליה חב לאחרים. והכי פירושא בשלמא אי תופס לבע"ח קנה אין תימא אם גם כאן קנה בקבלה זו לענין שלא יוכל לחזור משום דעביד ליה ניחא נפשיה רוצה הוא שיהא בע"ח בכך שיוכל לעכבו מלחזור שאע"פ שלא נתכוון המקבל לכך דעתו הוא לקבל כרצון האדון אבל אם התופס לבע"ח לא קנה כ"ש זה שאינו בע"ח אלא דעביד ליה ניחא נפשיה שיוכל האדון לחזור בו. ודברים הללו רחוקים בעיני הרבה ועוד דא"כ היכי בעינן למילף מהכא דתופס לבע"ח קנה שאני הכא שהאדון נותנו על דעת כן. ולי נראין דברים כפשטן דממתני' שמעינן דכל אדם מדעתו יכול לעשות שליח לחבירו שיעמוד במקומו ומש"ה כיון שהאדון אמר תן שטר שחרור לעבדי הרי שליח יכול לומר הריני עושה עצמי שליח קבלה שלו והרי הוא כאילו עשאו עבד שליח לכך ומינה בעינן למילף דתופס לבע"ח קנה לפי שהתופס יכול לעשות עצמו

ותתמו ביד האשה וגט זה מזוייף הוא ואם באו עדי ישראל ואמרו שהבעל מסרו בפניהן מותרת וכן בשטר שחרור של עבד: ב ואפי' עשאו שמעון שליח וכתב לו הרשאה לא מהני וראיה מפ' הכותב גבי יימר בר חשו דאמר ליה לשלוחו זיל תפים לי וקאמר התם דלא קנה אבל אפוטרופא שתפס בשביל היתומים כתב ר"ח דמהני ואם ראובן חייב ג"כ ליהודה מהני מה שתפס לצורך שמעון אע"פ שלא תפס לצורך עצמו מיגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לאחרי: ואם אמר זכה בחפץ זה בשביל פלוני בעל חובי ודאי זכה לו ואפי' אם יש בע"ח אחרים ובמקום שאינו חב לאחרים כגון שאין לו בעלי חובות אחרים מהני תפיסה וכתב רב אלפס בתשובה דוקא דאית ליה פסידא לבע"ח כגון דמת

מלחמת ה'

וב"ה שכתב עוד והביא דבעא מיניה ר"ל מר"י בלישנא קמא עדים החתומין על הגט כלומר בא"י ושמותיהן כשמות העובדי כוכבים ונראין הדברים שהן עובדי כוכבים מהו א"ל לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנום לפי שהן מובהקין וכשרין כר"ש אפי' בהדיוט משמע מהאי לישנא דכשרין וכו' לא אפשיטא וספיקא הוי וכו': אין בדבריו תועלת לפי הפסק שלו שאפי' כשתמצא לומר פסולין כת"ק מ"מ קדושין תופסין שאינו אלא משום גזירה ודינם כדין הספיקות שגט גמור הוא מן הדין ולהכשיר כדברי היחיד לא עלה על דעת דלא קם לישנא קמא ועוד שר"י בספיקן סמך עליו כלומר כדאי הוא ר"ע לסמוך עליו בשעת הספק והדוחק הא בידוע שהן עובדי כוכבים לא והיינו דקאמר לא בא לידינו שנתיר כן אלא לוקס ולוס ותלינו בהן שמא ישראל הם וא"ת שהם עובדי כוכבים אף הן כשרים כדברי ר"ע וסמכנו עליו בספק עובדי כוכבים הא במקום שודאי עובדי כוכבים פסול לד"ה ולא תלינן בהם לומר ישראל הם ולשון הגמ' מסכים לפי' הזה שאילו לדברי בה"מ ז"ל דר"י לגמרי הוא מכשיר שמות מובהקין בהדיוט כיון שר"ל שאל אם יש לחוש שמא עובדי כוכבים הם ודנין אותן כשל עובדי כוכבים להצריכן עידי מסירה ושמות מובהקין שכשרין בעובדי כוכבים גמורים ואם תולין אותם בישראל ור"י חושש לעובדי כוכבים ולא הכשיר אלא לוקוס ולוס בעידי מסירה כדין עובדי כוכבים לא היה לו לומר והכשרנו אלא אדרבה וחששנו היה ראוי לו לומר שכבר פסק שאלתו כולה לחוש להן ולדונן כעובדי כוכבים גמורים ועוד שהוא שונה שמועותיו כדברי היחיד ויש שמפרשים מהו לחוש שמא עובדי כוכבים הן או כיון דלא שכיחי עובדי כוכבים דכתבי גיטי נשים תולין אותן בישראל וא"ל לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנו שאע"פ שהן שמות העובדי כוכבים יש ישראל בשמותיהן כך ותולין להקל אבל בשמות של עובדי כוכבים שאין מצוין בישראל חוששין ויש מפרשים בידוע שהם ישראל שאל אם חוששין משום דלמא אתי לאתלופי בגיטין דעלמא ולאכשורי גיטי עובדי כוכבים בהדיוט ובלא עידי מסירה וא"ל לא בא לידינו אלא בשמות מובהקין כגון לוקוס ולוס דכיון דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו לא אתי למיסמך עלייהו עד דידעי כמו דישראל נינהו אבל בשמהתא אחרינא דשכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו חוששין שאם תבא להתיר בידוע יתירו מספק ומיהו בין לפירושו בין לדברינו גיטי נשים ושחרורי עבדים פסולין אפי' בערכאות ובעידי מסירה בין במקום שישראל חותמין בין במקום שאין ישראל חותמין ואפי' בשמות מובהקין וזהו דעתו של רבינו הגדול ז"ל שכתב מתניתין כפשטא אלא לכם לך הכשר ואע"ג דקי"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי טעמיה דת"ק משום גזירה הוא כדאיתמר לעיל וכדחזינן נמי לרשב"ג גופיה דגזר ואע"ג דסבר לה כר"א ואם לכך נוקפן לדחות אותו תירוץ מפני שהקשו אלא במאי קמי לה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ולא מתכלי בעידי מסירה ובשמות מובהקין וכר"א כמו שכתב ר"ש ז"ל זו אינה שאלה שאין אנו אומרים מתניתין ר"א היא דוקא ולא ר"מ דוקא אלא בין לר"מ בין לר"א היא ומודה ר"א בגיטי נשים שפסולין לעולם ומודה ר"מ בשאר שטרות שכשרין ועוד שמעולם לא עלה על דעת דשאר שטרות דוקא בעידי מסירה ובמובהקין הוכשרו דהא כל השטרות קתני משמע בין מובהקין בין שאין מובהקין ועוד למה לי ערכאות אפי' בהדיוט נמי אלא כך אמרו דשאר שטרות כשרין לעולם וגיטי נשים פסולין לעולם וזהו דאמרי' כי קתני פסולה דרבנן לומר דמשום דר"א אצטריכא ליה ובעדי מסירה דלדידיה פסולה דרבנן הוא אבל פסולא דאורייתא לא אצטריכא ליה תדע דערכאות בעדי מסירה קתני להו בודאי דהיא מלתא דליתא בקדושין היא דאילו בלא עידי מסירה מלתא דאיתא בקדושין היא ולא קתני לה:

ועוד מתני' וחכמים אומרים בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים וכו' כתב עלה הרי"ף ז"ל וה"מ לחזרה אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטא גיטא לידו כדתנן האומר תנו גט זה לאשתי וכו' ואין הדברים נראין כן כמו שכתב דהא אמרי' בברייתא מה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הרי אלו אוכלין בתרומה וזה אינו אוכל אלמא נפקא ליה לחירות לגמרי כיון שהוא נפסל מן התרומה: אמר הכותב באמת אין הדברים נראין כן כדברי רבינו ז"ל אבל זו קושיא של שבל טה דה"ק שחרור שעבד חוב הוא לו כשהוא משוחרר אינו אוכל בתרומה וכך פירש רש"י ז"ל וזה אינו אוכל משוחרר אינו אוכל ומאי דקא מהדרי ליה רבנן לר"מ במתני' מפני שהוא קנינו דאי בעי שקיל ד' זוזי מישראל ופסיל ליה לומר שאינו חוב לעבד יציאתו לחירות מפני המזונות והתרומה שהרי יכול לפסלו ואין מקום לקושייתו כלל אלא אם הוא הולך יצא לחירות בזכות אחרים למה אין זוכין לו והלא אין זכיה זו שזוכין בגט חובה לעבד וזו אינה שאלה לפי שאם יצאתו לחירות חובה היא לו אע"פ שאין קבלה זו עשויה לא זכות ולא חובה שלא יצא בה לחירות אי קונה לו והרב יכול לחזור בו וכך הוא דין כל חובה בעולם שאין קבלת האחרים חובה לו שאם רצה שלא יקבל רשאי שהרי אפילו בדברים שזכין לו שלא בפניו אם צווח ביום שמעו לא קנה כדאיתא בבתרא וכיון שכן נימא שזכין לאדם שלא בפניו אפילו בדברים שבחובה ואין הלה יכול לחזור בו ומי שקבלו לו אם רצה קנה ואם לא רצה לא קנה אלא ש"מ שכל דבריה שבחובה אין קבלת האחרים כלום ויכול הלה לחזור בו ואע"פ שאין אותה קבלה לו חובה מעכשיו כ"ש שפי' אלו מגיע גט לידו וקרובי שחרור חוב הוא לעבד אבל בסוגיא שבמסכת קדושין הכי משמע דקבלת אחרים קונה את עצמו בין לדעת בין שלא לדעת לרבנן ומתני' דהתם לענין שחרור גמור תמן וכן נמי אמרינן בפ' הבולה האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחרים וכן נמי מאינו זכיה אפילו בגט אחם לגמרי דוקא היה לא דגרסינן ביבמות המזכה גט לאשתו במקום יבם מכו כיון דסניא ליה זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו:

המאור הגדול

והא דבעא מיניה ר"ל מר"י בלישנא קמא עדים החתומים על הגט כלומר בא"י ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים כלומר ונראים הדברים שהם עובדי כוכבים מפני שישראל שבא"י שמותיהן כשמות עובדי כוכבים מהו ואמר ליה אנו לא בא לידינו אלא לוקום ולום והכשרנו כלומר לפי שהם מובהקין וכשרים כר"ש ואף בהדיוט משמע מהאי לישנא דהלכה כר"ש ובסיפא אמרי' דבגיטין הבאים ממדה"י בעא מיניה כי מתניתין ופשוט ליה ממתניתא ולא איפשיטא אי הלכה כר"ש אי לא וספיקא הוי ודלמא קי"ל כלישנא קמא: **מתני'** וחכ"א בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים וכו' כתב עלה הרי"ף ז"ל (הביאו הרא"ש בסי' י"ג) וה"מ לחזרה אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטא גיטא לידו כדתנן האומר תנו גט זה לאשתי וכו' ואין הדברים נראין כן כמו שכתב דהא אמרי' בברייתא מה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הרי אלו אוכלין בתרומה וזה אינו אוכל אלמא נפיק ליה לחירות לגמרי כיון שהוא נפסל מן התרומה ובמתני' נמי מהדרי ליה רבנן לר"מ מפני שהוא קנינו דאי בעי שקיל ד' זוזי מישראל ופסיל ליה אלמא כשם שהוא נקנה לישראל בד' זוזי קנין גמור כך קנה עצמו בשטר ע"י אחרים קנין גמור ותניין נמי במס' קדושין הכי ומתני' דסוף פירקין אנן לא גרסי' בה זה אלא האומר תנו גט לאשתי וקמ"ל אין גט לאחר מיתה ואי מאן דגריס בה נמי זה מוקים לה כשלא הוציא הגט מתחת ידי עצמו ולא זכה בו לאחר ולא קשיא ולא מידי ודיקא נמי מדקתני לה דומיא דתני מנה לפלוני:

עצמו כאילו עומד במקומו של בע"ח. וכתב רש"י ז"ל בפ"ק דב"מ (דף י.) עלה דהא דהתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה היינו טעמא משום דלאו כל כמיניה שיחוב לאחרים מאחר שלא עשאו נעשה שליח ונראה מדבריו שאם עשאו שליח מהני וליתא מדגרסי' בפרק הכותב (דף פד:) יימר בר חשו הוה מסיק זוזי בההוא גברא שכיב ושבק ארבא אמר ליה לשלוחיה זיל תפסה ניהליה אזל תפסה ניהליה פגעו ביה רב פפא ורב הונא בר יהושע אמרי ליה את תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים וכל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אלמא אף על גב

רש"י

התופס הזה בתפיסה זו לאחרים כגון שחייב גם ללוי וזה שקדם ותפס לצורך שמעון מפסיד ללוי: וא"ת משנתינו. והא שמעינן ממתני' דקנה העבד בתפיסת השליח לחכמים אע"פ שחב לבעלים: כאומר זכו דמי. ואין זה כשאר תופס לבעל חוב: המזכה גט לאשתו. שעשה שליח לקבלה וזיכה לה גט על ידו שתתגרש בו מיד: במקום יבם. שיש לו אח ורוצה לפטרה ממנו מי אמרינן זכות הוא: וחוששין לדבריה. התם דקתני במתני' באשה שהיתה בחזקת היתר לשוק שהלך בנה ובעלה למדינת הים ואמרה מת בני ואח"כ מת בעלי וזקוקה אני ליבם קתני חוששין לדבריה וחולצת ולא אמרינן אוקמה אחזקה ותפטר דודאי משקרא ומשום דרחמא ליה קאמרה ומדקתני נמי התם באשה שיצאה בחזקת היתר ליבם שלא היה לה בן ובאה ואמרה ניתן לי בן במדה"י ומת בעלי ואח"כ מת בני חוששין לדבריה ולא התייבם ולא אמרינן אוקמה אחזקה שתתייבם ומשום דסניא ליה משקרא אלמא זימנין דסניא ליה וזימנין רחמא ליה דספיקא הוי אם חוב אי זכות הוא לה וחולצת ולא מתייבמת: טן דו. גופים שנים: עשה עמי מלאכה ואיני זנך. אלא חזור על הפתחים: דאמדוהו לחמשא יומי. ליתן לרופא שכר חמשה ימים: מתני' לא יתנו לאחר מיתה. דגיטא לא הוי עד דמטא לידיה וכי מטא לידיה הא מית ליה משחרר

וא"ת משנתינו כל האומר תנו כאומר זכו °דמי שמעינן מינה שהתופס לבעל א חוב במקום שאינו חב לאחרים קנה: וחכמים אומרים בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו: *והני מילי לחזרה דלא מצי רביה למיהדר ביה אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידיה דתנן *האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה ושמעת מינה ב דלחזרה הוא דזכין לו לעבד אבל מיפק לחירות לא נפיק עד דמטי גיטא לידיה ואשכחן זכייה כה"ג כדאמרי' לקמן *הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר: גרסינן בפרק האשה שהלכה היא ובעלה למדה"י שלום בינו לבינה *בעא מיניה רבא מרב נחמן המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו כיון דסניא ליה זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו או דילמא כיון דזימנין דרחמא ליה ליבמה חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו אמר ליה תניתוה וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתיבמת אמר ליה רבינא לרבא המזכה גט לאשתו ג במקום קטטה מהו כיון דאית לה קטטה בהדיה זכות הוא לה או דילמא ניחא דגופה עדיף לה תא שמע דאמר ריש לקיש (א) טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו: שאם רצה שלא לזון את עבדו רשאי. שמעת מינה יכול ד הרב לומר לעבד עשה עמי ה ואיני זנך ומסקנא ת"ש הקוטע יד עבדו של חברו נותן שבתו ורפואתו לרבו ואותו העבד ניזון מן הצדקה שמעת מינה ו יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ש"מ: רפואתו דרבו היא. דידיה היא דבעי איתסויי בה. לא צריכא דאמדוהו לחמשא יומי ועבדו ליה סמא חריפא ואיתסי בתלתא יומי מהו דתימא צערא דידיה הוא קמ"ל דההוא טופיאנא לרביה הוא: מתני' *האומר תנו ז גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה:°) גמ' מתני' ח בשכיב מרע והיינו טעמא דמתני' דדברי ש"מ ככתובין

°) [דף קטח ע"ב]

נר מצוה

דשויה שליח דא"ל זיל תפסה ניהליה לא קנה. עוד יש ראיות אחרות וכתבתים בפ"ק דב"מ: ואם תאמר משנתינו דמשמע מינה דתופס לבעל חוב אפילו במקום שחב לאחרים קנה: כל האומר תנו כאילו אומר זכו דמי. ואין זה כשאר תופס שהרי האדון עשאו שליח לזכות בו ואע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו וא"ת והא רבי יוחנן לית ליה תן כזכי מדאמרינן בפ' קמא דבבא מציעא (ט:) א"ר יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וא"ת משנתינו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי כלומר דתנן התם ראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי ונטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה תירץ *הר"ם ז"ל דלא אמרי' תן כזכי אלא בפרעון חוב אבל במתנה לא כדמוכח לקמן*) בסוף פרקין ושחרור דומיא דפרעון הוא דאי לאו דעביד ליה נייח נפשיה לא הוה משחרר ליה: **שמעינן** מינה שהתופס לבע"ח במקום שאינו חב לאחרים קנה. כתב הרי"ף ז"ל בתשובה דדוקא במקום דאיכא פסידא דבע"ח כגון בגוסס דאי לא תפיס ליה מפסיד מלוה לגמרי משום דהוו להו מטלטלי דיתמי ולא משתעבדי לבע"ח לדינא דגמרא אי נמי בגברא דמפסיד נכסי אי נמי עני ויורד מנכסיו ונראה לב"ד *שיתפסו נכסים עד שלא יבא בעל חוב ויפסיד לגמרי בכי הא אמרינן דקנה חבירו ותקנה הוא שהתקינו (ב) הא אילו היה בע"ח אמיד ויכול לפרוע לבעל חובו מה שיש לו אילו לא אלא הרי זה אומר לאו בעל דברים דידי את ושומעים לו ע"כ: וה"מ לחזרה וכו'. דעת הרי"ף ז"ל ובודאי דפשטא דמתני' הכי מוכחא דמעיקרא תנן שאם רצה לחזור בשחרורו לא יחזור ובתר הכי תנן לא יתנו לאחר מיתה דמשמע דהכי שאינו יכול לחזור ביה עבדא מיהא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידיה אבל אי אפשר לומר כן דכיון דהאומר תנו כאומר זכו דמי הוי כאילו הגיע הגט ליד העבד (דמי) דהא בפ' התקבל (דף סב:) משמע דהאשה שאמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה דאי אמרי' תן כזכי מגורשת מיד כשיבא הגט ליד השליח ובפרק קמא דקדושין (דף כג.) נמי משמע שקונה עצמו בשטר ע"י אחרים בין לדעת בין שלא לדעת ומתניתין דהתם לענין (גט) שחרור גמור תנן ובפרק השולח (דף מ:) נמי אמרי' האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר וכן נמי מלינן זכייה אפילו בגט אשה להוציאה לגמרי. כשתמצא לומר דזכות הוא לה דגרסינן בפרק האשה שלום [דף קיח:] המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו כיון דסניא ליה זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בסמוך ותנן בפרק ח' דתרומות העבד שהיה אוכל בתרומה ובאו ואמרו לו מת רבך או שעשאך בן חורין וכו' ר' אליעזר מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר וכולן שהיתה תרומה בתוך פיהם רבי אליעזר אומר יבלעו רבי יהושע אומר יפלטו אלמא אע"ג שלא הגיע גט לידו משוחרר הוא ומתני' דתנן האומר תנו גט לאשתי לאו ראיה דהתם לא גרסי' זה דמשמע שהוא מוסרו לשליח אלא לעדים הוא שאמר כן הא אילו מסרו לשליח ואמר לו תן ודאי גבי עבד כיון דזכות הוא יצא לחירות מיד ומה שכתב הרי"ף ז"ל דאשכחן זכייה כה"ג כדאמרינן לקמן הולך מנה לפלוני שאני חייב (ג) אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר אין ענין זה דומה לנדון זה כלל דהתם ודאי דינא הוא דלא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שיגיע ממון לידו דאי אמרינן מיפטר חוב הוא לו אבל הכא כיון דזכות הוא לעבד כשנתנו לשליח ואמר לו תן הרי הוא כאילו קבלו העבד: **המזכה** גט לאשתו במקום יבם. שיש לו אח ונתכוון לפטרה ממנו: א"ל תניתוה וחוששין לדבריה וחולצת (ד) אבל לא מתיבמת. התם בההוא פרקא תנן ביוצאה בחזקת היתר לשוק ובאה והחזיקה עצמה ליבם דחוששין לדבריה ולא אמרינן לוקמה אחזקה ותנשא דהא ודאי משקרא (ה) (א) ומשום דסניא ליה קאמרה אלמא זימנין דלא סניא ליה ומש"ה מספקא לן וגבי מזכה גט נמי מספקא לן אי רחמא ליה (ו) דחוב הוא לה ואי סניא ליה וזכות הוא לה (ז): טן דו. גופים שנים (ח): **שמעת** מינה יכול הרב לומר לעבד עשה עמי מלאכה ואיני זנך. אלא חוזר על הפתחים: נותן שבתו ורפואתו לרבו. שבתו שכר בטלתו בחליו ואע"פ שנותן לו דמי ידו רואין אותו כאילו שומר קשואין (ט) ועדיין הוא ראוי לכך כשעומד מחוליו: ורפואתו. לקמיה פריך הא בעי למיתביה לרופא. והוא הדין דנותן נזקו ולעבד לרבו אלא נזקו לא איצטריך לאשמועינן דהיינו דמי ידו ופשיטא דלרבו הוא דהא אפחתיה מכספיה ולעבד נמי בכלל רפואתו הוא כדמפרש לקמן דהא רפואתו היינו לערא דסמא חריפא והה"נ לצער המכה ומדקאמר דשבתו לרבו ומסיימינן בה בגמרא ואותו העבד ניזון מן הצדקה ש"מ דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך: דאמדוהו לחמשא יומי. ליתן לרופא שכר חמשה ימים: מהו דתימא צערא דידיה הוא. וצערא דידיה לא זכי ליה רחמנא קמ"ל דבכל שבח הבא לידו זוכה בו רבו כשורו וחמורו ואם תאמר והיכי אמרינן הכא רפואתו דידיה הוא והא תנן בפרק החובל (דף פז.) החובל בעבד כנעני שלו שפטור מכולן וי"ל דאע"ג דאם חבל בו אחר נותן רפואתו לעבד הוא שחבל בעבדו פטור אי נמי דעבד ליה סמא חריפא ופטור מן המותר כדאמרינן הכא: **מתני'** האומר תנו גט זה לאשתי. כתב רש"י ז"ל דלא גרסינן זה דאי הכי משמע שמסרו לשליח ואם כן הוה להו לרבנן לאפלוגי אמאי דתנן בשטר שחרור לא יתנו לאחר מיתה כיון דסבירא להו דזכות הוא וכל האומר תנו כאומר זכו דמי אלא תנו בלחוד גרסי' ובאומר לעדים מיירי ויש מקיימין הגירסא דהכא במאי עסקינן כגון שלא מסרו מיד ליד אלא הרהו לו ונוה ליתנו ושליח לא נטלו עד לאחר מיתה אי נמי אפי' נטלו לאלתר אפ"ה לא זכה עבד משום דלא אמרי' תן כזכי אלא כשמסרו לשליח מיד ליד. כך כתבו בשם ר"ת ז"ל: לא יתנו לאחר מיתה. משום דגיטא לא הוה עד דמטי לידיה ומכי מטא לידיה הא מיית ליה משחרר ופקע ליה זכותיה: תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה. איכא דמוקי לה בגמרא במעמד שלשתן דמש"ה זכה פלוני באותו מנה ומשמע מינה דדוקא במנה הא בגט ושחרור אפילו במעמד שלשתן לא יתנו לאחר מיתה דבכגון האי דתני במנה יתנו אמר בגט ושטר שחרור לא יתנו ובגט פשיטא דמעמד שלשתן לא מהני דלא תקינו רבנן מעמד שלשתן אלא במידי דזכות אבל במידי דחובה לא אבל בשטר שחרור צריך תלמוד אמאי לא מהני מדין מעמד שלשתן שעשו בו חכמים שאינו זוכה כזוכה אלא מכאן יש ללמוד שלא תקנו חכמים בשטר מעמד שלשתן וטעמא דמילתא משום דבשלמא בדבר שגופו ממון איכא למימר דמגו דמצי זכי לנפשיה תקינו רבנן דליזכי לחבריה אבל דבר שאין גופו ממון כשטר דלא מצי זכי ביה לא תקינו רבנן דליזכי לחבריה. זה נ"ל: **גמ'** מתני' בשכיב מרע. בגמ' מקשינן [אי בבריא] אמאי יתנו לאחר מיתה (י) דהא לא קנה משום דלא משך. ואיכא למידק ואמאי מחכרה מסיכה הא כיון דמת מצוה לקיים דברי המת דאפילו בבריא אמרינן הכי כדמוכח בסוף פרקין [דף יד:] וכיון דבכן הנא שפיר יתנו לאחר מיתה תירץ ר"ת ז"ל דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשמוליא הדבר

*) עי' בתוס' ריש דף יג. סוף ד"ה כל האומר תנו כו' (ג"ה)

עין משפט

א מיי' פרק ו ופ"ט מהל' עבדים טור י"ד סי' רסז:

ב מיי' פרק ו מהל' עבדים ופ"ט מהלכות גירושין טוי"ד שם:

ג מיי' פרק י מהל' זכייה טור ח"מ סי' רנג:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וקתני נמי התם באשה שיצאה בחזקת היתר ליבם ובאת ואמרה ניתן לי בן חוששין לדבריה ולא התיבם ולא אמרי' אוקמה אחזקתה ליבם ומשום כו':

פיד

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מבואר בדברי הר"ן כרים התקבל דבמקום קטטה נמי לא אפשיט' וחולצת ולא מתייבמת ומר"ל דאמר טב כו' לא שמעינן כי אם דאיכא סברא לומר ניחא דגופא עדיף לה אבל מ"מ ודאי איכא למימר ג"כ זכות הוא לה. וע"ל כמ"ש נימוקי יוסף בסי' קנ"ג חולק על זה: (ב) נ"ב והרא"ש חולק ע"ז בפ"ק דמציעא סי' כ"ז: (ג) נ"ב לו: (ד) ולא מתייבמת כצ"ל: (ה) נ"ב ומשום דרחמא ליה קאמרה אלמא לא מחזיקה לה בהכבה. ומדקתני נמי יוצאה בחזקת ליבם ובאה והחזיקה עצמה לשוק כגון ניתן לי בן ומת בעלי ואח"כ בני וקתני חוששין ולא תתיבם ולא אמרינן ודאי משקרא ומשום כו': (ו) והוה הוא לה אי סניא כצ"ל: (ז) נ"ב ותחלוץ ולא תתיבם: (ח) נ"ב כל דהו: (ט) דעדיין כו' כשיעמוד מחוליו כצ"ל: (י) והא כצ"ל:

שלטי הגבורים

ואי לא תפיס ליה מפסיד לגמרי דנכסים דיתמי לא משתעבדי אי נמי בגברא דמפסיד נכסי' או שעני ויורד מנכסיו אבל אם הוא אמיד לפרוע לא מהני ורבינו שרן כתב דלא מהני תפיסה אלא כשעבר הזמן ולא נהירא להרא"ש אלא תוך הזמן נמי מהני אם אין לו נכסים אחרים ויפסיד המלוה אי לאו הך תפיסה וכתב הרמ"ה דוקא דנקיט בע"ח שטרא בידיה דיכול שהוא לקיימו בבי דינא א"נ מחייב בע"ח שבועה לא מפקי' מיניה דתופס אלא אומרים לו לישבע מיד ונוטל התופס אבל אי לית ליה ראיה מהדרינן ממונא למריה ולא מצי למימר קבעו לי זמן דאייתי ראיה:

א כתב ב"ה התופס לבע"ח במקום שאינו חב לאחרים חייב באחריותו דשוי נפשיה עיד לוה לאיפ מלוה וכיון שקנה נעשה הלוה וחייב באחריותו ומדברי הרא"ש יראה שאינו חייב שכתב אם יאמר הלוה לתופס קבל עליך אחריות או החזיר לי מה שתפסת שומעין לו דהא' רב דאמר הולך מנה לפלוני שאני חייב אם בא לחזור וליטלו אין שומעין לו ואפ"ה הוא באחריות הלוה שאני התם שנותנו לו מידו מדעתו והאמינו אבל זה שתפס שלא מדעתו יכול לומר לו לא מהימנת לי ע"כ משמע אבל בהתם אינו חייב באחריותו כתב הרמב"ן נפקד שתפס בפקדון לתופסו לבע"ח במקום שאינו חב לאחרים מועיל לו תפיסתו לענין זה שאם מת המפקיד שאינו נעשה מטלטלין אצל בניו ובביע"ת אינה מתמעטת ואם נתנו לאחר אינו נתון ומ"מ אם אין בע"ח אין הנפקד יכול לעכב הפקדון בשבילו ואפי' אם הלוה מודה ולכשיבא מלוה יאמר אני תפסתי בשבילו וידוני ב"ד ביניהם ואם הנפקד מסרו ליד המלוה אין זו פשיעה ואפי' היה שומר שכר אינו מתחייב בכך לפי שאומר למפקיד אילו החזרתי לך היה גובהו ממך או משאר נכסיך:

ב כתב מיי' אמר זכו בגט זה לעבדי יצא מיד לחירות אע"פ שלא הגיע לידו קודם מיתת האדון אבל אמר תנו לו אע"פ שאינו יכול לחזור בו לא יתנו לאחר מיתה ור"ת כתב דבתן לו נמי אם נתן האדון הגט מידו ליד השליח ואומר ליתנו לעבד הוי כזוכה ויצא לחירות מיד כשהגיע להשליח אפי' מת האדון קודם שהגיע ליד העבד אבל אם לא נתן הגט ליד השליח אלא אמר תנו גט זה לעבדי כי האי גוונא אמרי' אם מת האדון לא יתנו לו אפי' אם הגט לפניו כיון שלא מסרו ביד השליח:

ג השיב רש"י האשה שאמרה בפני עדים הריני ממנה את פלוני במקום פלוני שליח לקבל גיטי והודיעו את השליח שכליות סוגנת הויא משום דגילתה דעתה שהיא חפצה בגירושין משום איבה שביניהם ומעתה זכות הוא לה ושליחות גמור הוא מאחר שנתרצה ליעשות שלוחה ואשה שנאסרת על בעלה ימסור הבעל גט ליד מי שירצה ויאמר בלשון הזה זכה בגט זה לאשתי פלונית והרי היא מגורשת מיד בקבלתו של זה כי זכות הוא לה מה"ג:

ד וכתב הרמב"ם בר"א בעבדיו אבל בעבדים שהכניסה לו אשתו בנכסי מלוג חייב במזונותיהם שבע"מ כן הכניסה אותם ואם לא יזון אותם ימותו או יברחו והרי הוא חייב באחריותן: ה ואי תקבי לך ברייתא דלעיל בגמ' רבב"ג אומר יכול העבד לומר לרבו בבני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות וחכמים אומרים הרבות בידו דע"כ בין רבב"ג

הדבר מרשותו ומניח ביד אחרים כההיא דהמשלים מעות לבתו וההיא דתנו לבני שקל בשבת כדאיתא בפרק מציאת האשה (דף סט:) אבל כשאינו מוציא מרשותו ומניחו ביד אחרים לא דאי לא תימא הכי מתנת שכיב מרע במקצת [ב"ב דף קנא:] אמאי בעיא קנין והא מצוה לקיים דברי המת וכי תימא משום מצוה-לא מהני דאין כופין ליורשין והא אמרינן בפרק השולח (דף מ.) פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח (א) יעשה לה קורת רוח כופין את היורשים ועושין לה קורת רוח דמצוה לקיים דברי המת דאלמא משום הך מצוה כופין אלא ודאי היינו טעמא דבעיא קנין משום דכיון שאין הדבר יוצא מרשותו לא מני

רש"י

(משהרר) ופקע רשותיה: **גמ'** שמא מנה. יש לו קבור בקרקע וההוא הוא דיהיב ליה: במעמד שלשתן. אי אמר ליה הא מלתא במעמד של שלשה קנה: לא שנה מלוה. אף על גב דלהוצאה ניתנה ואינה בעין:

כתובין וכמסורין דאמו לא שנא אמר א תנו לו מנה זה ולא שנא אמר תנו לו מנה סתם קני ולא אמרינן שמא מנה קבור קאמר ובהדיא אמרי' והלכת' למנה קבור לא חיישינן *אמר רב[דף יג:] הונא אמר רב א*מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד ב שלשתן קנה ל"ש מלוה ול"ש [תוס'] פקדון

נר מצוה דכיון שאין הדבר יוצא מרשותו לא מני למיתי עלה משום מצוה לקיים דברי המת וכי תימא והא שפחה לא הוציאה מרשותו ואפ"ה אמרינן בה דמצוה לקיים דברי המת י"ל דשניא היא דזכו בה שמים [תוס' יג:] וזכתה היא בעצמה ועדיפא ממוציא דבר מרשותו ומניח ביד אחרים ולא מחוור דבתוספתא דבתרא תניא תנתן שדה

פלוני לפלוני רבי אומר זכה וחכ"א לא זכה וכופין את היורשין [לקיים מצות המת אלמא אע"פ שלא הוציא דבר מרשותו מצוה] לקיים דברי המת לפיכך תירץ הרמב"ן ז"ל דליכא פלוגתא בין מוציא מרשותו או לא אלא (כדאמרינן (ב) מצוה לקיים דברי המת. אבל העיקר הוא) כי אמרינן מצוה לקיים דברי המת דוקא בממנה שליח או במצוה ליורשיו עשו אתם כך וכך מנכסיי דבכה"ג כי מת מצוה לקיים דברי המת וזהו שאמרו לקמן בהולך מנה לפלוני שמצוה לקיים דברי המת וזהו דין משלים מעות לבתו וזהו דין האומר תנו שקל לבני בשבת שהוא מצוה לעשות כן והיינו דאמרינן נמי דכי אמר יעשה לה קורת רוח כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח אבל באומר הריני נותן מנה לפלוני במתנה אין אומרים מצוה לקיים דבריו שהוא לא צוה ליתן אלא (אם) הוא נתן מתנה אם קנה מן הדין קנה ואם לא קנה אין מצוה לקיים מה שאמר ולפיכך אמרו דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ודאמרינן לקמן [דף יד:] הכא במאי עסקינן בשכיב מרע ובפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קא מפלגי דמשמע דבנותן הוא ואפילו הכי א"ר יהודה הנשיא-דמצוה לקיים דברי המת התם היינו טעמא משום דכל שאמר תנו או הולך יש בלשון הזה לשון צואה ולשון מתנה כדאמרינן התם פרק מי שמת (דף קמז:) עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו תנו דקל לפלוני ויאכל פירותיו והיינו מתנה אבל כל שאמר יטול ויחזיק ויקנה וכל לשון מתנה שאין בו לשון צואה לבנים אין אומרים בו מצוה לקיים דברי המת וכי תימא והא מתניתין תנו קאמר ולוקמה משום מצוה לקיים דברי המת לאו קושיא היא דמתני' לאו במצווה עסקינן דאי הכי בשטר שחרור נמי יתנו לאחר מיתה אלא על כרחין במוסר דבריו לעדים עסקינן שאמר הוו עלי עדים ותנו לפלוני מנה שאני נותן לו במתנה ולי נראה דאפילו נימא דהאי תנו כפשטה (ג) דמתני' אפ"ה על כרחיך (ד) כי תנא יתנו לאחר מיתה [היינו משום דמשעת] דבורא זכה בו ולא משום מצוה ונפקא מינה ביתומים קטנים דלאו בני מעבד מצוה נינהו דהא דומיא דרישא דקתני לא יתנו לומר שלא זכו מחמת דבורו קתני דתנו מנה דזכה מחמת דבורו דבכה"ג בלחוד הוא דאיכא לאיפלוגי בין שטר שחרור למנה ומש"ה דייקינן והא לא משך והיאך זכה בהן מעתה. ולא עוד אלא דאפשר דסבירא לן דאומר תנו אין משמעו לשון צואה אלא לשון מתנה בלבד דלית בה משום מצוה לקיים דברי המת ובירושלמי ראיתי שנחלקו בה דגרסינן בפרקין [הלכה ה] תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת רבי אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת א"ר זעירא בשתם חלוקים מה אנן קיימים אם באומר שחררו אף רבי מודה אם באומר כתבו ותנו אף רבנן מודו אלא אנן כן קיימים באומר תנו רבי אומר האומר תנו כאומר כתבו ותנו ורבנן אמרו האומר תנו כאומר שחררו ואם תאמר ובההוא עובדא דאיסור גיורא [ב"ב דף קמט.] דהוו ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא ואמר רבא היכי ליקניניהו רב מרי להני זוזי נימא מצוה לקיים דברי המת תירץ ר"ת דבגר לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת דכל דאיתיה בירושה מצוה לקיים דברי המת הואיל ולא פסק כחו מאותו ממון דמכחו באין יורשין אבל גר דליתיה בירושה ופסק כחו מממונו אין מצוה לקיים דבריו וכה"ג אמרינן התם כל דאיתיה בירושה איתיה במתנת ש"מ והרמב"ן ז"ל תירץ דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא ביורשיו ומקבלי מתנתו כענין עשו לה קורת רוח ותנו שקל וכן משלים מעות לבתו שכיון שמכח מתנתו זכתה בהן אסור להם לעבור על מצותו אבל רבא בזוזי דאיסור מן ההפקר זכה בהן ולא אמרינן מצוה לקיים דברי המת בנכסי אחרים: **והלכתא** למנה קבור לא חיישינן. כלומר דלא חיישינן שמא מנה קבור יש לו בקרקע וההוא הוא דיהיב ליה ומדסלקינן וטרינן אי חיישינן למנה קבור או לא נהי דמסקינן דלמנה קבור לא חיישינן מכל מקום.משמע שהאומר הריני נותן מנה לפלוני מנה ממש דוקא קאמר ולא אמרינן דשוה קאמר הילכך היכא דאיתיה בעיניה מנה *קאמר ואם נאבד מראהו אבוד וכן נמי כל היכא שיש לו כמה מנים בעין .כל אחד בפני עצמו ונאבד אחד מהם מראהו אבוד דיד בעל השטר על התחתונה ואפי' אמר מנכסי לא אמרינן דליפות כחו קאמר כדאמרינן בפרק התקבל (דף סו.) (ה) מחמרא כדי ליפות כחו דהתם שאני דיהיב ליה ארבע מאה זוזי ותלנהו בחמרא דהוא מידי אחרינא אבל הכא כאומר משלי קאמר . והיכא דאין לו מנה מיוחד אלא ה' מאות זוז בבת אחת ונאבד מנה מהם לא הפסיד זה אלא לפי חשבון כדתניא *בתוספתא דבבא מציעא *ב' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים נגנב מהם או נאבד מהם חולקים לפי חשבון והיכא שאין לו מעות כלל בעין כל שלא אמר מנכסי איכא למימר דלא זכה מקבל דמנה דוקא קאמר והא לית ליה: **מנה** לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. גרסינן עלה בגמרא [דף יג:] אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בפקדון אבל במלוה לא והאלהים אמר רב אפי' במלוה וטעמא מאי. כלומר מ"ט במלוה קנה דהא ליתא בעינא דליקני . ומהדרינן אמר אמימר נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לך לדידך ולכל דאתי מחמתך . כלומר כי אמר ליה תנהו לפלוני איגלאי מילתא דמשעת מתן מעות אשתעבד ליה. ופרכינן עלה אלא מעתה הקנה לנולדים דלא הוו בשעת מתן מעות ה"נ דלא קני . כלומר דכיון דטעם משום שעבודא הוא דקבל עליה לוה בשעת הלואה לאשתעבודי להאי דאתי מחמתיה כיון דאיהו לא היה בעולם בההיא שעתא לא קני דאין אדם מקנה ולא משתעבד למי שאינו בעולם . ומהדרינן אלא א"ר אשי [דף יד.] בההיא הנאה דקא מפטרא ליה בין מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד נפשיה . כלומר דמתוך שנוח לו לדחות הפרעון לזמן ארוך גמר השתא בשעת אמירה ומשעבד נפשיה בלב שלם להאי שני. ופרכינן עלה אלא מעתה כגון הני דבי בר אליש"ב דכפתי ושקלי לאלתר הכי נמי דלא קני . כלומר דכגון הני ליכא הנאה שהרי לא היו ממתינין הלואתן כלל . ואסקינן אלא אמר מר זוטרא ואי תימא רב אשי הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא . כך היא הגעה של שמועה . ואיכא למידק עלה דלמאי דסלקא דעתיה דרבא דליתא לדרב אלא בפקדון למה לי מעמד שלשתן והא תניא ברשות הלה המופקדים אצלו כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח כדאיתא בפרק הספינה [דף פה. ע"ש] יש לומר דמעמד שלשתם אפי' במתנה הוא ובמתנה קי"ל דתן לאו כזכה וכמו שיתבאר בסוף פירקין בס"ד . ועדיין אין זה מספיק דכיון דמכל מקום בזכי סגי למה לי מעמד שלשתן . לפיכך אמרו בתוס' דמעמד שלשתן קונה אפילו בעל כרחו של לוה ונפקד ונפקא מינה לבעל כרחו ועוד סמכו דבריהם מדאמרינן בפרק מי שמת (דף קמט.) גבי איסור גיורא דקאמר רבא היכי לקנינהו רב מרי להני זוזי אי במעמד שלשתן אי שלח לי לא אזילנא משמע שאם היה הולך היה קונה בעל כרחו ואין לומר אם היה הולך שם [היה] מתרצה לפי שהיה מתביים מאיסור לומר אין רצוני דאם כן אפילו בלא מעמד שלשתן הו"ל למימר לא אזילנא כדי שלא יאמר לו זכה ואין אנו רוצות דלעולם מעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתו וכי תימא אם כן למה לי מעמד שלשתן בפקדון יאמר לו זכה איכא למימר נפקא מינה היכא דליתיה ברשותיה ורבא נמי היה יכול להוציא אותן מעות מרשותו ומש"ה לא הוה מסתפי שיאמר לו זכה אבל ממעמד שלשתן הוה מסתפי דאי אזיל היה מתבייש לומר איני רוצה וסוגיין נמי מוכחא דמעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתו של זה שהמחהו אצלו מדאמר רב אשי דבההוא הנאה דקא משתגיא ליה בין מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד נפשיה והאי טעמא ודאי לא שייך אלא מדעתו ואע"ג דלמסקנא לא קאי האי טעמא מכל מקום איכהו לא פליגי אלא בטעמא אבל בדינא לא פליגי ואע"ג דאמר אמימר דנעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לדידך ולכל מאן דאתי מחמתך ה"ק משתעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך שארצה להשתעבד לו כי היכי דמשתעבדנא לדידך: **ואיבא** מאן דאמר דאע"ג דקי"ל כשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול במעמד שלשתן אינו יכול למחול משום דטעמיה דשמואל או משום דמכירת שטרות דרבנן כדעת הרי"ף ז"ל שכתב כן בכתובות פרק הכותב [סי' שנז] ובבבא בתרא בפרק מי שמת או לפי סברת ר"ת ז"ל משום דשני שעבודין יש לו למלוה על הלוה שעבוד הגוף ושעבוד הנכסים אינו אלא מדין ערב כדאמרינן [בב"ב דף קעד.] נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה ומלוה לא מצי מזבין אלא שעבוד נכסים מפני שהוא יכול לתפסם בחובו אבל שעבוד הגוף לא מצי מזבין אלא לעולם גבי מלוה הוא כשהוא מוחל ללוה שעבוד הגוף . בשעבוד נכסים שאינו אלא מדין ערב ממילא פקע אבל במעמד שלשתן כיון דלאמימר נעשה כאומר וכו' ולרב אשי נמי גמר ומשעבד נפשיה בההיא הנאה הא משתעבד ליה שעבוד גוף ונכסים לזה שהמחהו אצלו והוה ליה כאלו זקפן עליו במלוה דתו לא מצי מחיל וכיון דדינא הכי ולאמימר ולרב אשי אע"ג דלא סלקא טעמייהו אית לן למימר נמי למסקנא דדינא הכי דהא לא פליגי בדינא דהמחאה אלא בטעמא והכי נמי מוכח בפרק האיש מקדש (דף מח.) דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול דתניא התם התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה אצל אחרים ר"מ אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ואמרינן עלה בשטר חוב במאי פליגי בדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וכו' מאן דאמר מקודשת לית ליה דשמואל ומ"ד אינה מקודשת אית ליה דשמואל ואי בעית אימא דכ"ע אית להו דשמואל ובהא סמכא דעתה קמפלגי מ"ד מקודשת סבר סמכא דעתה דלא שבק לדידה ויהיב לאחריני מ"ד אינה מקודשת סבר לא סמכא דעתה והמרינן במלוה על פה במאי פליגי בדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה מ"ד מקודשת סבר כי אמר רב ל"ש מלוה ול"ש פקדון ומ"ד אינה מקודשת סבר כי אמר רב בפקדון אבל במלוה לא ומשמע דאי סבירא להו דרב אמר אפילו במלוה דכ"ע מקודשת ואם איתא דבמעמד שלשתן יכול למחול אמאי מקודשת למאן דאית ליה גבי מלוה בשטר דלא סמכא דעתה דהא לא מכיק התם ואי בעית אימא דכולי עלמא קנה ובהא סמכא דעתה פליגי

שלטי הגבורים

רשב"ג בין רבנן סברי דאינו יכול וי"ל דאע"ג דבשאר שנים יכול בשנת בצורת אינו יכול דבשאר שנים יחזור על הפתחים וימצא מרחמים יותר משני בצורת כ"כ הרא"ש:

א והרמ"ה כתב דוקא במצוה מחמת מיתה שקנה באמירה או במחלק כל נכסיו להרבה בני אדם וצוה לתת מכללן מנה לזה דהוי מבחמא מצוה מחמת מיתה אבל היכא דלא אקני אלא חד מנה בסתם לא קני באמירה דהוי מתנת ש"מ במקצת ובעי קנין כמו מתנת בריא והכא כיון דמנה אקני ליה ואפי' בקנין לא קנה דמטבע אינו נקנה בחליפין עד דאקני ליה אגב קרקע אי נמי דמסר ממונא ליד שליח מחיים ע"כ:

ב ריב"א ור"ת אומרים דאפי' בעל כרחו של לוה ושל נפקד אם א"ל במעמד שלשתן קנה והיה ר"ת אומר דמעמד שלשתן שתקנו חז"ל היינו לגבי ישראל אבל בעובד כוכבי' לא תקנו דכיון דהלכתא בלא טעמא היא הבו דלא להוסיף עלה והוסיף ר"י לבאר דב' אופנים יש בדבר דאם הנפקד או הלוה עובד כוכבים ואמר לו ישראל תנהו לישראל אחר במעמד שלשתן לא קנה שהרי אפי' זיכה לו ע"י עובד כוכבים זכייה גמורה לא קנה ולא עדיף מעמד שלשתן מזכייה גמורה . ואם הנפקד ישראל ומקבל מתנה הוא עובד כוכבים כל זמן שאין הישראל חוזר יכול הוא ליתנו לעובד כוכבים דאפי' לא אמר לו בינו לבין עצמו מה שיש לי בידך תנהו לעובד כוכבים פשיטא שיתנהו לו כל זמן שאין הישראל חוזר בו אבל אם חוזר בו הישראל אפי' במעמד שלשתן לא קנה העובד כוכבים וחייב הנפקד להחזיר למפקיד ומיהו אם אין הנפקד יכול להשמט מן העובד כוכבים שלא יפרע לו לפי בדיניהם הוא חייב לו כיון שא"ל ליתן אז ודאי יתן לעובד כוכבים ופטור מן המפקיד דאיהו הוא דהפסיד אנפשיה כי ידע שינצרך הנפקד לתתו לעובד כוכבים . ואם הנותן הוא עובד כוכבים והנפקד והמקבל מתנה ישראל קנה ישראל ויכול להוציאו מיד ישראל בב"ד דכיון שהפקיעו חכמים ממונו של ישראל במעמד שלשתן כ"ש ממון העובד כוכבים ועוד שגם בדינם הם הוא כך: ועוד אני אומר אם מלוה הוא והעובד כוכבי' אנס והוציא בכח מן הלוה קודם שפרע לישראל חייב לפרוע [גם] לישראל שהרי כבר נתחייב לפרוע לישראל ועיין בהרא"ש באורך:

*) [בטור בסי' הנותן אנס כו' קודם שיתן לישראל המקבל חייב כו']

הגהות הב"ח

(א) יעשו כצ"ל: (ב) נ"ב שהמת: (ג) נ"ב היא ותיבת דמתני' נמחק: (ד) נ"ב דמתני': (ה) נ"ב וע"ל סי' שקכ"ד:

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' מכירה ופ"ג מהלכות זכייה ומתנה סמג עשין פב טוש"מ סי' (סו) [קכו]:

גי' ד"ת

ד"ת מ"ג

גי' ד"ת

מנה ממש קאמר כו'. (ג"א)

בתוספת' דב"מ ב' כו' עכ"ל הר"ן. אמנם שכן העתיק גם הב יוסף הר"ן בח"מ סי' רנ"ג וגם בביאורי הגר"א בסי' קע"ו סעיף י' בליקוט כ' ג"כ וז"ל תוספתא דב"מ הביאו הר"ן סוף פ"ק דגיטין כו' עכ"ל. אבל פליאה נשגבה שלא נמצא כלל בתוספת' דב"מ שלנו רק בתוספתא דכתובות פ"י הלכה ס'. וז"ל התוספתא שם ג' שהטילו לכיס ונגנבו מהן מביאין בשאר לאמצע וחולקין, וכ"ה בירושלמי בב"ק פ"ד ה"א ע"ב במחלוקת בין דבר הנגזל או לא. וכ"כ ר"ש פ' הבית והעליה העתיק את הירושלמי הנ"ל דפ"ד דב"ק כנוסח שבכיא הר"ן כאן בשם התוספתא וז"ל סג"י שם וכן סוכיסו כמפרשים מן הירושלמי דשור שנגח ד' וה' דאמרי' התם תמן וכן ב' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים ונגנבו חולקין לפי דמי' עכ"ל. והוא קרוב לנוסחת התוספתא שהביא הר"ן כאן (ג"א):

פליגי כדמסיק במלוה בשטר דמוקי פלוגתייהו בדשמואל. אלא ש"מ דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול ואם תאמר דבפרק החובל (דף פט.) אמר העבד והאשה פגיעתן רעה הם שחבלו באחרים פטורין ואחרים שחבלו בהם חייבים ואפילו חבלה נמי בבעלה אמרינן התם דפטורה משום דלית לה לשלומי ופרכינן [דף פט:] התם אמאי תזבון לכתובתה בטובת הנאה ותתן ליה להאות דחבלה ליה ופרקי' כל לגבי בעל ודאי מחלה ולאטרוחי ביה דינא בכדי לא מטרחינן ואם איתא דבמעמד שלשתן אינה יכולה למחול תזבין כתובתה במעמד שלשתן ותתן ליה לאו קושיא היא

נר מצוה דכיון דאסיקנא לעיל דמעמד שלשתן

פקדון בבולהו קנה °*אמר מר זוטרא (א)הני תלת מילי שוינהו רבנן כהילכתא בלא טעמא חדא א הא דאמרן ואידך דאמר רב יהודה אמר רב הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואידך דאמר ר' חנינא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו א"ל רב לרב אחא ברדלא קבא דמוריקא איתליגבך (א)הביה לפלניא באפיה קאמינא לך דלא הדרנא בי מכלל דאי בעיא למיהדר מצי הדר הכי קאמר דברים הללו לא ניתנו לחזרה: א] הנהו *גינאי דעבוד חושבנא בהדי הדדי פש חמשה איסתרי (ב) גבי חד מינייהו אמרי ליה יהבינהו ניהליה למארי ארעא בטסקא °באפיה מאריה ארעא וקנו מיניה לסוף עבד חושבנא בין דיליה לנפשיה לא פש גביה ולא מידי אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה מאי אעביד לך חדא דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ועוד הא קנו מנך אמר ליה רבא אטו האי מי קאמר דלא יהיבנא ליכא גבאי קאמר אמר ליה א"כ קנין בטעות הוא וכל קנין בטעות חוזר הא מילתא פירשו בה רבואתא דלא עבדינן בה עובדא אלא היכא דאיכא סהדי דקמיהו עבדו [חושבנא והכין הוה] חושבנא ואישתכח דטעותא הוא אי נמי דקא מודי ליה [חבריה] דהכין הוא חושבנא ובהכי מיתוקמא האי עובדא אבל היכא דליכא סהדי דמסהדי דהכין הוא חושבנא אלא איהו דקא טעין הכי וחבריה לא קא מודי ליה לא מהניא האי טענתא מידי ומימרא דמסתבר הוא דאי לא תימא הכי כל שטרי דעלמא נמי נימא דבטעותא הוי מילתא ונפטר אלא לאו שמע מינה דהאי

רש"י

כהלכתא בלא טעמא. כאילו קבלה הלכה למשה מסיני שאינו צריך לכתוב בה שום טעם: אלא אפוטרופא. להכנים ולהוציא אע"פ שכתב לה בלשון מתנה לא קנאה ואין טעם בדבר אלא תקנת בית דין והפקר ב"ד היה הפקר: בבית. מיוחד שאינו דר בו אלא עשאו בית חתנות: באפיה קאמינא לך דלא הדרנא בי. השתא סלקא דעתך דהכי קאמר ליה בפניו אני מבטיחו שלא אחזור בי: ופרכינן מכלל דאי בעי למיהדר מצי הדר. בתמיה: דברים הללו. כיון דבאפיה קאמינא לך דתיתביה ניהליה תו לא מצי למיהדר ביה דקני במעמד שלשתן: גינאי. בעלי גינה מוכרי ירק: איסתרי. סלע מדינה שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר: באפיה מאריה ארעא. כלומר באפיה מאריה א"ל יהבינהו למארי ארעא: *(אפרתא דטרבלא. הקפה שנתן טרבלין באשראי לתת לו המעות לזמן קצוב: נקני מינך. אונסא דאורתא דאי איתנסי מינך שלא יחזור ויתבע אותנו: אמר ליה אין. כן אעשה: שפיר עבדת. דאיסתמיכת לפי שהם לווים ועבדים לי להביאו

איהו אלא מדלוהו לא אפשר שהרי הבעל לא יתרצה וכ"ת תינח כשחבלה באחרים חבלה בבעלה מאי איכא למימר דודאי בעל כדי ליפרע ממנה אישתעביד ליה ללוקח ברצונו י"ל דאין הכי נמי דאפשר בהכי מיהו תלמודא לא איירי אלא במה שב"ד יכולין לעשות וזה אינו בידן אלא ביד הבעל דאי לא תימא הכי לישתעבד בעל ללוקח ולכתוב ליה שטרא דתו ליכא למיחש למחילה אלא ודאי התם לא איירי אלא במה שב"ד יכולין לעשות וזה אינו בידן אלא ביד הבעל וא"ת דבפ"ק דב"מ (דף כ.) אמרינן מלא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל והוינן בה ואמאי ליחוש דילמא זבנה לכתובתה בטובת הנאה מניסן ועד תשרי ואזיל הבעל ומפיק תברא ואתי למטרף לקוחות שלא כדין ומפרקינן שמע מינה איתא לדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואם איתא דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול ליחוש דילמא זבנה לכתובתה במעמד שלשתן י"ל דאם איתא דזבנה במעמד שלשתן מדעתו של בעל היה דלא אפשר בלא"ה וכדכתיבנא וכיון שכן אפילו מפיק שובר לא מהני שהרי הודה לאחר זמנו של שובר שלא נפרעה מכתובתה וא"ת אכתי אמאי לא חיישינן שמא היה כתוב בכתובתה משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך ושוב אינה יכולה למחול שהרי הבעל שעבד עצמו לכל הבא מכחה וכיון שכן דנפל ואיתרע ליה הוה לן למיחש להכי יש לומר דכיון שלא היה דרכן לכתוב כך בשטרות אע"ג דנפל ואיתרע ליה לא חיישינן: ונמצא עכשיו לפי דרך זה דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול וכן נמי אי כתב בשטרא אישתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך והקנהו מלוה שוב אינו יכול למחול אבל הרב רמב"ן ז"ל סובר דבמעמד שלשתן וכן נמי אי כתיב בשטרא משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך מצי מחיל ונותן טעם לדבריו ז"ל משום דאפי' כתב ליה הכי לא מהני לאשתעבודי ליה מדאורייתא דאין ברירה ולמאי דכתיבנא לא קשיא דכי אמרינן אין ברירה הני מילי במילתא דאי דהאי לאו דהאי אבל הכא אפשר שיהא משועבד לכל העולם זה אחר זה הילכך לא שייכא הכא ברירה כלל וכתבו דמעמד שלשתן ליתיה על ידי שליח דחידוש הוא ואין לך בו אלא חדושו בלבד (א) ורא"ה לדבר מעובדא דאיסור גיורא דאמר רבא עליה אי שלח לי לא אתינא ואם איתא דמהניא ע"י שליח הו"ל נמי ואי שלח לי לא קבילנא: וכתב ר"ת שלא תקנו מעמד שלשתן בעובד כוכבים שאם הנפקד או הלוה עובד כוכבים ואמר ליה ישראל תנהו לישראל אחר לא קנה דכיון דאפילו א"ל זכה לא קנה דאין זכייה לעובד כוכבים כדאיתא בפרק איזהו נשך (דף עא:) הוא הדין דבמעמד שלשתן לא קנה ואם המקבל עובד כוכבים ואמר ישראל לישראל תנהו לעובד כוכבים פלוני כל זמן שאינו חוזר בו נותן לו אפילו אמר לו בלא מעמד שלשתן אבל אם חוזר בו לא קנה העובד כוכבים אבל אם הנותן עובד כוכבים משמע דקני שאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד שלשתן דהוי כהלכתא בלא טעמא כל שכן ממון עובד כוכבים: הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא. כאילו קבלה הלכה למשה מסיני שאין צריך לתת בה טעם: אפוטרופיא. להכנים ולהוציא ואע"פ שכתב לה בלשון מתנה לא קנאתן ואין טעם בדבר אלא כך תקנו דהפקר ב"ד היה הפקר: בבית. בבית המיוחד שאינו דר בו אלא עשאו לבית חתנות: באפיה קאמינא לך. וכיון שכן תו לא מצינא הדרנא ביה. ובגמרא אמרינן דקמ"ל דאפילו מתנה מועטת כקבא דמוריקא בעי בפניו ומכאן יש ללמוד דהן במתנה לאו כזכה וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד דאם איתא דהן כזכה למה לי מעמד שלשתן ואפשר לדחות שאותו קבא דמוריקא לא היה ברשותו: הנהו גינאי. בעלי גינה מוכרי ירק: איסתרי זוזי. סלע מדינה כהם איסתרא סלע צורי ואיסתרי זוזי סלע מדינה שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר: באפי מארי ארעא. דאמרו לו קאי כלומר אמרו לו באפי מארי ארעא יהבינהו ניהליה למארי ארעא. וכתב הרי"ף ז"ל דדוקא בדאיכא סהדי דטעותא הוא אי נמי דקא מודה ליה חבריה וכמו שכתב בהלכות והקשו עליו ואפילו ליכא סהדי יהא נאמן מגו דיכול למימר פרעתי דהא קי"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים ואפשר דאין הכי נמי דאי איכא מגו מהימן ולא בא הרי"ף ז"ל אלא לומר שמן הטענה עצמה אינו נאמן ונפקא מינה דהיכא שלא זזה ידי עידי המחאה מתוך ידו [דלא מצי אמר פרעתי] דלא מהימן לומר (פרעתי) [טעיתי] אי נמי דאפילו במיגו לא מהימן לומר טעה דה"ל כמגו במקום עדים דאי לא דדייק מעיקרא לא הוה משעבד נפשיה למארי ארעא והכי מוכח מדתנן בפרק שבועת הדיינין (דף לח:) מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי ואמר לו נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב ומפרש טעמא בריש בבא בתרא [דף ו.] משום דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואמאי לא מהימן למימר אין לך בידי שטעיתי שהייתי סבור להיות חייב לך ואיני חייב לך כלום במגו דאי בעי אמר פרעתי אלא משמע דלא מהימן משום מגו לומר שטעה ובסוף גט פשוט [דף קעה.] נמי אמרינן שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו

השגות הראב"ד

א] עוד כתב בענין הנהו גינאי דעביד חושבנא בהדי הדדי ופשו ה' אסתירי גבי חד מינייהו ואמרי ליה באפי מאריה ארעא יהבינהו ניהלי למארי ארעא בטסקא וכו'. ואסיקנא דקנין בטעות הוא ומיפטר: וכתב הרב ז"ל דפרישו רבוותא דלא עבדינן בה עובדא אלא כגון דאיכא סהדי דהכי הוא חושבנא ואישתכח דטעותא הוה א"נ דקא מודה ליה חבריה דהכי הוה חושבנא: אמר אברהם האי דקא מודי ליה חבריה דכתב הרב לא ידענא אי אגנאה חבריה קאי אי אמארי ארעא קאי ואי אגנאה קאי קשיא ליה אמאי מהימן ודלמא משום קנוניא קאמר מי לא אמרי' בשטר אמנה הוא זה במקום שכתב לאחרים אפי' אמר מלוה אינו נאמן דלמא לאפקועי לבעל חובו קאמר והא נמי להא דמיא. אלא אי קאי אמארי דארעא ניחא דהא קא מודה. ואיכא נמי למימר דאגנאה נמי קאי ומשום דליכא פסידא למארי ארעא בהאי אודיתא דהא אינכו עיילי בהדיה ופרעי ליה טסקא למאריה ארעא. אבל לענין דאיכא פסידא למקבל מתנה כי מודה ליה חבריה דטעותא הוה לא מהימן וקיל ליה מיניה והנותן מתנה מפני מה שמחהו אצלו בטענתו. ודין זה של מעמד שלשתן הואיל ואתא לידן נימא ביה מלתא: ראובן הלוה מנה ורצה ליתנם ללוי במתנה והעמידו אצל שמעון ואמר לו מנה שיש לי בידך תנהו ללוי אם הדבר ידוע לשמעון אותו מנה כיון שקבל על עצמו ליתנם ללוי דבר ברור הוא שאינו יכול לחזור בו. אלא אם אין עדים שהיה לו מנה ביד שמעון אלא שהודה לו עכשיו בשעה שסמכו אצל לוי ולאחר זמן חזר שמעון ואמר לא הייתי חייב לראובן כלום וטעיתי בהו (דא"י) אם לא היו שם עדים בשעה שמחהו אצל לוי הא ודאי לא מיבעיא לי דיכול למימר לא חייבתי את עצמי ללוי יכול לומר טעיתי עמו והמחאה בטעות הואי. אלא אם היו שם עדים בשעת המחאתו אלא שאין עדים לראובן שיש ביד שמעון מנה ובשעת המחאתו לא אמר לו אתם עדי מאי שמעון יכול לומר ללוי משטה הייתי בך דלא עדיפת מגברא דאתית מיניה כי היכי דמצי למימר לראובן משטה אני בך השתא נמי מצי למימר ללוי משטה הייתי בך דלא עדיפת מגברא דאתית מיניה כי היכי דמצי למימר לראובן משטה אני בך השתא נמי מצי למימר ללוי משטה הייתי בכם. או דלמא כיון דקביל על נפשיה למיתבינהו ללוי במעמד שלשתן כדרבנן דלא מציתו למהדר ביה הוה ליה כקנין. ובהודאה בקנין ודאי לא אמרי' משטה אני בך דכל קנין אלימא משטר ומאן דמחייב נפשיה לחבריה בשטרא מחייב כמאן דאמר ליה אתם עדי כדאיתא בכתובות. ומסתברא דבקנין טעין משטה אני בך דקנין דמי. ועוד למה ליה לאשוויי בהאיך פלישי בשלמא בהאי מצי טעין ואמר כי הוה אמינא מחייב בי דתבע מנאי מאי דלא חייבנא ליה הכי אחיכי ביה אנא. אלא בהך תליתאי אמאי חייך ביה ומהימניה דליתיב ליה כתוב. והרב ז"ל שדימה הענין הזה לכל שטרי דעלמא לחזק מה שפירשו הגאונים ז"ל דאמרי תליא מימרא דמסתבר היא דא"כ כל שטרי דעלמא נימא נמי דבטעותא הוה מלתא ונפטר. מדבריו נראה דהכי סבירא ליה ובשטרא חשיב ליה:

ספר הזכות אבא

נימא דבטעותא הוה מלתא ונפטר. מדבריו נראה דהכי ס"ל ובשטרי חשיב ליה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר ועדיין אנו צריכין לבאר דברי רבינו ז"ל דבלא הודאה דאינים נמי מיגו דמצי למימר פרעתיו למארי ארעא מהימן למימר המחאה בטעות הוה ואע"פ שמחהו בפני עדים ואמר להו אתם עדי דקי"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים וכזה סברות רבות י"א שלא הצריכוהו הגאונים להודאת חבירו אלא כשקנו מידו משום קנין כשטר הוא ואינו יכול לומר בו פרעתיו וכן מצאו דעת רבי' האיי ודברי רבינו נוטין לו בפ' האשה שנתארמלה ואין דעתינו כן בדין הזה. ורבותינו הצרפתים מורים שכל המחאה בעדים אין נאמן עליה לומר שמחאה בטעות היתה משום מיגו דפרעתי דמידק דאיק אינים והדר ממחה נפשיה אצל אחרים כענין שאמרו בסוף ב"ב תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי אין נאמנין אם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו ואע"ג שהיתומים יכולין לומר פרענו אנו אין מאמינין לו לומר שבטעות הודה לו מתחלה משום דסתמיה מידק דאיק והדר אמר וכן בריא נמי בקנין ובהמחאה אינו נאמן לומר בטעות הודיתי וקנו ממני וגדול כחן של חכמים הללו שהן מדמין בדין הזה. ולפי דעתינו שלא כוונו הגאונים ורבינו ז"ל לסלק מכאן דין מיגו אלא ללמד שאינו נאמן בטענת הטעות בעצמו כמו שהיה נאמן מתחלה לומר לממחה אין לך בידי כלום לפיכך אם המחהו בפני עדים או שקנו מידו ובמעמדן של עדים חזר ואמר טעיתי בחשבון אינו נאמן וכן אם קבע זמן לפרעון וא"ל בתוך זמנו שמהאה בטעות היתה אינו נאמן הא אם היתה המחאה שלא בעדים ובא בטענת מיגו דלא היו דברים מעולם ודאי נאמן וכן בבא במיגו דפרעתיך לאחר זמני אין לנו ולענין הודאה שאמר רבינו ז"ל דקא מודה ליה חבריה עיקר הדין הזה בפרעות דהיכא דגנא מודה ומאריה דארעא לא מודי. אי במעמד שלשתן בלחוד אקני ליה נאמן שאם רצה למחול מוחל שכן דעת הראשונים במוכר חוב לחבירו במעמד שלשתן וחזר ומחלו מחול ובגמ' נמי בראיות גדולות מכריעות כן בפרק החובל ובפ"ק דמציעא וגמלא הדין הזה כאותה שאמרו שם בפ' שנים אוחזין מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזור לבעל וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה וזבינתה לכתובתה דמניסן ועד תשרי ומפיק לה לשובר דכתיב בניסן ואתיא למיפסד לקוחות שלא כדין ומפרקי' ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול פי' וכיון שיכול למחול נאמנת לומר שובר זה של בעל הוא שכבר נפרעתי ממנו וכן הדין הזה. ואל תתייבני להביא עכשיו אותה שאמרו בכתובות האומר שטר אמנה הוא זה שאינו נאמן בשכתב לאחרים שכבר נאמר בה הרבה על דרכים רבים אבל הדין שכתבנו דין אמת הוא בלא ספק אבל אם קנו ממנו למארי ארעא ואיכו לא מודה בטעות וגנא מודה ביה שורת הדין אינו נאמן אלא רואין אם יש לנו לגנן המודה להשתלם ממנו אומרין לו כיון שהודאה בטעות הודה לך חברך ובטעות השמית אותו אצל מארי ארעא ז"ל את שלים למארי ארעא שאין הודאה של זה כלום במקום שכתב לאחרים כאותה שהזכיר הרב ז"ל ובמקום שמארי ארעא מודה הלכה פשוטה והגינאה גגן נמי פטור כשאינו מודה דהא מעידנא דאמחיה ליה להיתך גבי מארי ארעא מיפטר מיניה כדכתב רבינו ז"ל בהמקבל ואם בניכם מודים משלם [illegible] לאמרי ארעא ויאה הדין לאמיתו וכאשר לא בפרק הזה מתשובת הרב ז"ל שלא נתברר יפה מ"מ בהלכה בענין דין שתרור זה לעבדי והתלמד יוסיף לקח :

שלטי הגבורים

א ראובן שהיה לו שט"ח על לוי ואמר לו מנה יש לי בידך בשטר תנהו לשמעון במעמד שלשתן כתב מיי' שמעון קנה אותו אע"פ שלא נתן לו השטר ונשתעבדו לו הלקוחות כמו שנשתעבדו לראובן אלא שאין שמעון הזוכה יכול להוציא גוף השטר מידו של מלוה שאותיות יש בהן שני קניינים קנין הגוף וקנין השעבוד ואין אחד מהם נקנית בהקנאת חבירו אלא שמעון הוא תובע ללוה ואם כופר לו או אם הוצרך לגבות מן המשועבדים ב"ד כופין למלוה להוציא לו השטר ודנין אותו על פיו שראיה שלהוכה היא אצל המלוה ואין כותבין לו עדותו וראייתו ואם פרע הלוה לשמעון הזוכה מוציאין גוף השטר מיד המלוה ומחזירין אותו ליד הלוה: ראובן הפקיד שטרי חובות אצל שמעון ואמר לו שטרות שהפקדתי בידך תן אותם ללוי במעמד שלשתן כל זמן שלא חזר בו ראובן יש לשמעון ליתנם ללוי חזר בו יש לו להחזיר לו שכל זמן שלא קנה השעבוד שלהם לא קנה גופם בין במסירה בין בחליפין בין במעמד שלשתן ואם כתב לו וקנה הן וכל השעבוד שבהם והמחה זה אצל אותו שמפקידין בידו המהאה זו כמו מסירה ונמצא שכן קונין לו בכתיבה ומסירה: ראובן היה לו שטר על שמעון ולוי חתום בו ומכרו ללוי העד אין לוי השוב נוגע בדבר ולא חיישי' לחשדא שהוא חתם לו שקר כדי שיקנהו ממנו אח"כ לפי שהעד האחר לא היה מסכים עמו להעיד שקר בשביל הנאתו של לוי ואם מכרו לבני העדים החתומים עליו חיישינן להכי ואם אין הלוה מודה בו אין יכולים לגבות: ראובן שיש לו שטר על שמעון ונתנו ללוי בכתיבה ומסירה והיה שמעון אחד מעדי המתנה ואחר עמו ורצה ראובן לחזור מן המתנה וטוען שהשטר פסול הוא לפי ששמעון נוגע בעדות הוא שרוצה להעיד כדי שיפטר מבעל דינו שהשני נוח לו הדין עמו והרי הוא חשוב נוגע בדבר :

אבל פרעתי אין נאמנין מאי טעמא אם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו ואע"ג דהתם נמי איכא מגו ומיהו היכא דליכא סהדי [דעביד אובנא קמייהו אי נמי דאודי ליה קמייהו] אע"פ שמודה שאמר במעמד שלשתן או שקטו מידו נאמן לומר טעיתי בחשבון (א) דדוקא היכא דאיתא סהדי הוא דאמרינן דאי לאו דקים ליה לא הוה משעבד נפשיה אבל בדליכא עדים לא דייק דמימר אמר אי טעינא הדרנא בי דליכא דמסהיד עלי וכן כתב הראב"ד ז"ל ומ"ש הרי"ף ז"ל א"נ (דלודי) [דמודי] ליה חבריה דוקא דאודי ליה מארי ארעא דכיון דאודי ליה הרי הוא נפטר ממנו אבל היכא דאודי ליה גינאה

נר מצוה

מימרא דאמרי רבואתא מימרא מעליא ותריצא הוא: איתמר [א]הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר ושמואל אמר מתוך שהוא חייב באחריותו אם בא לחזור חוזר תניא כוותיה דרב הולך [ב]מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו הולך מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי תן מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי חייב באחריותו ואם בא לחזור [א] אינו חוזר פקדון לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר רבי זירא בשהוחזק כפרן אבל לא הוחזק כפרן ובא לחזור חוזר וכי קאמרינן דהולך כזכה הני מילי במלוה אי נמי בפקדון כשהוחזק [מי שהיה אצלו] כפרן אבל במתנה הולך [ב] לאו כזכה דקי"ל (א) דשליח מתנה כשליח הגט כשם ששליח הגט הולך לאו כזכה כך שליח מתנה הילך לאו כזכה ואי בעי למיהדר מצי הדר ביה: *הולך [ג]מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו יחזרו למשלח מת משלח אי בריא הוה חזינן אם מת מקבל בחיי נותן יחזרו ליורשי משלח דקי"ל דהולך בבריא לאו כזכה ואי מית נותן בחיי מקבל יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו דקיימא לן מצוה לקיים דברי המת ואי שכיב מרע הוה חזינן °אי איתיה למקבל [ג] בשעת מתן מעות יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו דקיימא לן דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דאמו ואי ליתיה למקבל בשעת מתן מעות יחזרו ליורשי

חבריה לדברי מי שאמר*) במעמד שלשתן יכול למחול כי מודה ליה נמי דלא מיחייב ליה ולא מידי מהימן מסוגיא דשנים אוחזין בטלית [דף ג.] דאמרינן ש"מ איתא לדשמואל דשמעינן מינה דכל היכא דיכול למחול מהימן נמי למימר דפרוע הוא אבל לדברי מי שאומר[שם] דאינו יכול למחול כי אמר נמי דלא פש ליה גביה ולא מידי לא מהימן ואע"ג דאיכא חד סהדא דמסהיד דלא מחייב ליה ולא מידי[וא"י ליסבע להכחיש העד] כיון דהאי לא ידע אינו מפסיד דשבועת עד אחד המעיד פרעון מדרבנן בעלמא היא כדאי' בפ' הכותב (דף פז:) (ב)דהיכא דאפשר משתבע[ושקיל] והיכא דלא אפשר לא מפסיד וכי מודה לי' מארי ארעא שהוא נפטר ממנו כדאמרן מארי ארעא אינו גובה מגנא חבריה שכיון שהעמיד אידך גינאה אלו נפטר לדעת הרי"ף ז"ל בכך כתב בפ' המקבל אבל דעת רבינו האי גאון ז"ל ור"ת אינו כן שהם סוברים שהממחה אצל אחר אינו נפטר ממי שהיה חייב לו אא"כ פטרו בפירוש ולדבריהם אע"פ שמארי ארעא מעיד דלא פש ליה גביה ולא מידי מארי ארעא חוזר וגובה מגנא וגנא גובה נמי מאידך גנא חבריה ואע"ג (דאידך גנגא) (ג) דמארי ארעא מעיד שאינו חייב לו כלום הוה ליה עד אחד ויטול הלה בשבועה כיון שהוא יכול לישבע ואע"פ שנשתעבד האי גינאי למארי ארעא ברצון חבירו כיון שאין פורע כלום למארי ארעא אינו נפטר ממנו: **איתמר** הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריות. *אם נאנסו מיד שליח זה: ואם בא לחזור. ולומר החזירם לי שמא יאנסו ממך בדרך: אינו חוזר. משום דקסבר דפקדון הולך כזכה: תניא כוותיה דרב הולך מנה זו לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו. כלומר אחד מלשונות הללו: פקדון לימא ליה. האי משלח: אין רצונו. של מפקיד: שיהא פקדונו ביד אחר. והכי קיימא לן לקמן [דף כט.] בפ' שליש וכיון שאין רצונו אשתכח דחוב הוא לו [דף יא:] דאין חבין לו לאדם אלא בפניו ואמאי אינו חוזר והא לאו זכות היא: כשהוחזק משלח זה כפרן. בפקדון דאנן סהדי דניחא ליה לבעליו שילא מידו. והוא הדין נמי דאפילו לא הוחזק כפרן אלא שהיה רגיל בעל הפקדון להפקיד לזה שהופקד אצלו עתה באחריות וכן נמי אי סדר ליה פלניא גברא מהימנא הוא אע"ג דלא פטריה אינו יכול לחזור בו וחייב באחריותו: **גרסי'** בגמ' רבי אחא בר יאשיה ה"ל איספיקא דכספא בנהרדעא. איספיקא. כלי. [דף יד:] אמר להו לר' דוסתאי בר' ינאי ולר' יוסי בן כיפר בהדי דאתיתון אתיוה ניהלאי אזול יהבו ניהלייהו אמרי להו ניקני מינייכו דקבליתו עלייכו אונסא דאורחא אמרו ליה לא א"ל אהדריגיה לן רבי דוסתאי בר ינאי אמר להו אין רבי יוסי בן כיפר אמר להו לא. כלומר כדאמרינן לעיל ואם בא לחזור אינו חוזר: אתו כפתוהו וקא מצערו ליה אמרי ליה. כלומר לרבי דוסתאי חזי מר היכי עביד. כלומר דלא מהדר לן: אמר להו טב רמו ליה (טב רמו ליה). כלומר יפה ראויות לו המכות האלו: כי אתא לגביה אמר ליה חזי מר לא מסתייה דלא סייען אלא אמר להו טב רמו ליה אמר ליה אמאי עבדת הכי. כלומר שנתרצית להחזיר מיד: א"ל אותן בני אדם הן אמה וכובען אמה. כלומר הם אנשי מדות גבוהין בקומתן ואף מלבושיהן מאויימין מאנשים אחרים: ומדברים מתלין. כלומר קולן עבה ונראה הקול יוצא מטיבורן ושמותיהן מבוהלים ארדא וארטא פילי וברים אילו אומרים כפותו כופתין אילו אומרים הרוגו הורגין אילו הרגו את דוסתאי מי נתן לינאי אבא בן כמותי א"ל בני אדם הללו קרובין למלכות הן א"ל אין יש להם סוסים ופרדים שרצים אחריהם א"ל אין א"ל אי הכי שפיר עבדת. ופי' דהכי קאמר ליה אמאי עבדת הכי כלומר דכיון שכבר זכית בשבילי כדתניא דאם בא לחזור אינו חוזר לא היה לך לחזור ופושע אתה וחייב לשלם ואהדר ליה דאונס הוא וא"ל אי הכי שפיר עבדת. ופטור אתה. ויש הוכחה לפירוש זה בירושלמי דגרסינן התם [סוף פרקין] גבי ההיא עובדא א"ר ינאי הדא דתימא בהא דלא יכול למיקמה (ד) טבאות ברם ההוא דיכיל למיקמה גביה טבאות מפיק לה מן הדין ויהבינון להדין וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה שאם החזיר שליח את המלוה חייב באחריות אע"פ שהראב"ד ז"ל השיג עליו: **ירושלמי** [שם] שא מנה זה לפלוני טול מנה זה לפלוני יהא מנה זה לפלוני בידך רצה לחזור לא יחזור. פי' משום דכל לשונות הללו בחוב ובפקדון כזכה דמי: וכי אמרינן דהולך כזכה וכו' אבל במתנה (ה) לאו כזכה. דמתוך שאדם נותן בקושי אין דעתו כשאומר הולך שיזכה בשבילו: דקיימא לן דשליח מתנה כשליח הגט. (ו) והכי אמרי בהדיא בריש פרק השולח [דף לב:] שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט. כלומר שאם בטלה הנותן קודם שתגיע ליד המקבל הרי היא בטלה ונפקא מינה להולך לאו כזכה. כלומר דאע"ג דמתנה זכות הוא מאי למהדר דהולך במתנה לאו כזכה הוא: **וכתב** רבינו תם ז"ל דכיון דהולך במתנה לאו כזכי תן נמי במתנה לאו כזכי דמי דאם איתא דתן כזכה אמאי איצטריך למתני תן גבי מלוה ופקדון בברייתא דלעיל השתא הולך דלאו כזכה במתנה במלוה ופקדון הוי כזכה תן דאפילו במתנה הוי כזכה מיבעיא דבמלוה ופקדון הוי כזכה אלא ודאי ש"מ הולך ולא שנא תן במתנה לא הוי כזכה ולהכי איצטריך למתנינהו תרוייהו במלוה ופקדון דהוי כזכה ור"י ז"ל הביא ראיה לדבריו מן התוספתא [דפרקין ע"ש] דקתני תן מנה לפלוני שאני חייב לו כו' אינו חוזר וחייב באחריותו תן מנה לפלוני שאני נותן לו רצה לחזור יחזור אלמא דבמתנה תן נמי לא הוי כזכה וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בהלכות זכייה ומתנה דתן במתנה כזכי דמי:

הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו. שמת יחזרו למשלח משום דהולך במתנה לאו כזכה דמי: חזינן אי מית מקבל בחיי נותן יחזרו ליורשי משלח. דלא זכה בהו המקבל ואפילו מת הנותן בחזרת השליח אין כאן משום מצוה לקיים דברי המת שקודם מיתתו בטלו דבריו משעת מיתת המקבל: ואי מיית נותן בחיי מקבל. שמת לאחר שמסר מנה לשליח ועדיין מקבל חי הילכך בשעת מיתת הנותן זכה בהן המקבל: דקי"ל מצוה לקיים דברי המת. ואע"פ שהיה בריא בשעה שמסר מנה לשליח: ואי שכיב מרע הוה אי איתיה למקבל בשעת מתן מעות. לשליח זכה בהן מיד וכשמת זכו יורשיו מכחו: ואי ליתיה למקבל בשעת מתן מעות. שכבר מת וזה לא היה יודע יחזרו ליורשי משלח דקי"ל אין קנין למת: **ומשמע** מהא דבשכיב מרע אפילו מת מקבל בחיי נותן קנו יורשין דאי לא למאי איצטריכין למימר בשכיב מרע אי ליתיה למקבל [בשעת מתן מעות הא אף על גב דאיתיה] בשעת מיתת נותן כיון דליתיה בשעת מיתת נותן יחזרו למשלח אלא ודאי בשכיב מרע משעה שמסר המנה לשליח דבריו ככתובין וכמסורין למקבל ואפילו מת בחיי נותן כך כתבו בתוספות אבל תמה אני למה דהא קי"ל בסוף פרק יש נוחלין [דף קנג.] דמתנת שכיב מרע לא חיילא אלא לאחר גמר מיתה וכיון דבעידנא דחיילא ליתיה למקבל היאך קנה והא אין קנין למת וצריך עיון [בתוספות ובתשובת ר"י בר ששת סימן שמ"ו]: הדרן עלך פרק המביא קמא

*) הוא הרמב"ן לעיל ד"ס ומגלה (ג"א)

רש"י

על אחריותן אני): חייב. משלח זה באחריותו ואם יאנסו משלם זה ואם בא לחזור ולומר החזירם לי שלא יאנסו ממך בדרך אינו חוזר: *(רב סבר הולך כזכי דמי. הילכך אינו חוזר ומ"מ חייב באחריותן שהמלוה לא לוה למסרם לזה: דכ"ע הולך כזכי דמי. ואם היה מתנה דלית בה אחריות מודה שמואל דאינו חוזר: אמרינן מיגו. כלומר מיגו שחייב באחריותו אסבא לחזור חוזר): הולך כו' תן. כלומר שאמר לו אחד מהלשונות הללו: לימא ליה. המשלח אין (א) רצוני שיהא פקדוני ביד אחר דהכי קיימא לן וכיון דאין רצוני אשתכח דחוב הוא לו ואין חבין לאדם שלא בפניו ואמאי אינו חוזר: כשהוחזק משלח זה כפרן. בפקדון דאנן סהדי דניחא לבעליו שיצא הפקדון מידו: ולא מצאו. שמת יחזרו למשלח דהולך[במתנה]לאו כזכי כדמסיק: דקי"ל מצוה לקיים דברי המת. הילכך משעת מיתת הנותן זכה בהן המקבל משום מצוה לדברי הכל אע"פ שהיה בריא וזכו בהו יורשיו משמת: אי איתיה למקבל. שהיה חי בשעת מתן מעות לשליח אז זכה בהן המקבל מיד וזכו בו יורשיו מחמתו כשמת: ואי ליתיה. שכבר מת המקבל

שלטי הגבורים

א] זה הטור ואם החזיר ש' במנה לראובן והשו אח"כ ולא היה לו לפרע בענין שהפסיד במעות שלו לוי חייב לשלם שהוא פשע במה שהחזיר לראובן ואם אחמת אונסו שהחזירו לראובן שאיים עליו ראובן ג"ד שהולך להחזירו פטור תגיי' כתב שהחזירו לו שניהם חייבים באחריותו עד שיגיע לו והא דפקדון אינו יכול לחזור וליטלו מ"ד לוי דוקא כשהוחזק כנפקד כפרן דלאו זכות הוא לו למפקיד שיצא מתחת רשותו אבל לא הוחזק כפרן יכול הוא לחזור ול"ע כתב הר' משה הכהן ואי שוייה מריה דפקדון שליח לאבילה לו כיון דגלי דעתו דניחא ליה דליהביה ניהליה אם בא לחזור אינו חוזר ואפי' במציאה לו שליה דלא מיפטר שומר בהכי מאחריות או אפי' לא ממציאה ליה שליח אלא דש"ית נאמן גבי מפקיד ובכל יומא הוה מפקיד גביה אם בא לחזור אינו חוזר כתב בעל התרומות אמר שליח למלוה הנה מעותיך ששלח לך פלוני נתונך בידי אך אם רוצה להחזיק בהן בשביל חוב שיש לי בידך אם המלוה מודה לשליח שיש לו בידו ואין לו שאר נכסים שיגבה זה מהם חובו והגיע זמן הלואתו אין כח ביד המלוה לערער על המשלח ולומר הפסדתני מעותי שמסרתם ליד מי שאיני יכול להוציאם מידו שהרי המשלח יאמר לו אף אם היו עדיין בידי היה מוציאן מידי מדר' נתן הואיל ואין לך נכסים אחרים אבל יש לו נכסים אחרים המשלח כופה לשליח ליתנם שכל זמן שלא נתנם לו לא נפטר המשלח מן החוב והשליח חוזר וגובה אותו ממנו וכ"ש אם אין המלוה מודה לשליח שחייב ליתנם למלוה אפי' אם אין לו נכסים אחרים אע"פ שהוא נאמן כנגד המלוה לומר אני תופסם כחובי במיגו דפרעתיך הואיל וכל זמן שלא באו ליד המלוה לא פקע שליחותו ונמצא שהשליח בעל דברים של המשלח הוא וכנגד המשלח אין לו מיגו שאינו נאמן לומר החזרתים לך הואיל והולך כזכי דמי לפיכך אם מת המשלח ולא הניח נכסים חוזר הדין בין השליח ובין המלוה שהשליחות לו ואפי' קבלם השליח מן המשלח בעדים מיגו שיכול לומר למלוה פרעתיך ונאמן בהיכא נאמן ג"כ בהיסת לומר לו אני תופסם בחובי שאתה חייב לי כיון שאין הוכשו בהן המשלח ולא יורשים אבל הרמ"ה כתב אם השליח בא להחזיק בהן בשביל חוב שיש לו ביד המלוה או המפקיד אינו יכול דכיון דאמר תן או הולך כמאן דאמר ליה זכי דמי או הולך ע"מ שתתנו לפלוני דמי ואי מקיים תנאיה זכי ואי לא לא זכי וכאילו לא יצא מיד הלוה או הנפקד:

ב פר"ת דס"ה נמי אם אמר תן מנה לפלוני במתנה שאינו כזכי ויכול לחזור בו כל זמן שלא הגיע לידו אח"כ א"ל זכה ואז זכה לו וקנה וכגון שהיה ברשותו אבל אם אינו ברשותו לא ומיהו אפי' אם אינו ברשותו לכשיבא לרשותו יזכה לו אם לא יחזור בו הנותן קודם לכן ומיי' כתב דתן הוי כזכי במתנה וכ"כ הרמ"ה וכתב ומיהו דוקא בנותן לו החפץ עתה בידו ואומר לו תן חפץ זה לפלוני דכיון דנותנו עתה לידו כדי ליתנו לו מיד כשיבא לידו זכה בו המקבל אבל אם מתחלה לא בא לידו על דעת לזכות לזה ואח"כ אמר לו תנהו לפלוני לא קנה אלא במעמד שלשתן ואפי' הוא תופס החפץ בידו בשעה שאמר לו תן כיון שלא בא לידו מתחלה לשם כך וכ"מ שאמר לו תן [illegible] אבל אם אמר זכה לו בעוד שהחפץ בידו זכה לו אע"פ שלא בא לידו מתחלה לשם כך או אפי' לא היה בידו בשעה שאמר לו זכה אפי' שלא בפני הנותן ושלא בפני המקבל דכיון שאמר לו זכה בשליחותיה קא עביד אבל אם לא אמר לו זכה [illegible] אפי' איתיה לפקדון בתאזירו של שליח לא זכה למקבל מתנה ע"כ: הרא"ש ז"ל דייק מן הירושלמי דתן והולך [illegible] בכל מקום והא דאמרי' גבי עבד תן כזכי אע"פ שמרלון לב משחררו שאני שחרור דאי לאו דעבד ליה נייח נפשיה לא הוה משחרר ליה הלכך הוי כמו חוב: ג כתב הטור לכאורה נראה שאם יכלה הנותן יכול לחזור בו כדין מתנת ש"מ שאינו קונה עד לאחר מיתה אבל הר' משה כהן כתב שאינו יכול לחזור ולהכי אמר יתן למקבל או ליורשיו אם מת ולא אמרי' שישאר ביד השליח עד שיראה אם ימות הנותן אם לא כמו שעושין לשאר מתנת ש"מ שאינו נותן במסירה ואינו מוציא הממון מתחת ידו אבל זה שהוציא הממון מתחת ידו ודאי דעתו היה שיקנה מיד ולא משום דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי וכל היכא דקני מקבל מחמתא לא קני בשמירה גרידתא אלא היכא כי קני במשיכה או במשיכת השוה דידיה דזכי ליה הוא דקנה אע"ג דהולך דבריא לאו כזכי דמי הולך דש"מ כזכי דמי דמתמה כי יהיב ממונא לשליח אדעתא דלזכי ביה למקבל קא מסר ליה והא דלא אמר זכי לערב לא רמיא אדעתיה מידי דהוה אגיטו דאע"ג דבריא שאמר כתבו גט לאשתי אינו כלום עד שיאמר תנו גבי ש"מ כותבין אע"ג דלא אמר תנו בדעתו לומר תנו אלא בבהול היה כ"ם נמי לגבי מתנתו הוי כאילו אמר מהיום אם מתי לפיכך כל זמן שלא עמד אינו חוזר ואם יעמוד חוזר אפי' אם כבר בא ליד הנותן ומ"מ כל זמן שלא נתברר שנתרפא צריך השליח לעשות שליחותו ואין לחוש שמא יתרפא אלא יתננו למקבל אם ימות הנותן ישאר למקבל ואם יתרפא יחזירנו לנותן:

עין משפט נר מצוה

ג"י מסר"ס [וכ"ס כב"א]

א מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קכה:

שייך לגמ'

ב מיי' פ"ק מהל' שכירות סמג עשין פט טור ח"מ סי' קכה:

ג מיי' פ"ד מהל' זכייה סמג עשין פב טור ח"מ סי' קכה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן כתבו תוס' בשם ר"ת ור"ת:

תכא

[דף קנ ע"א]

ד"ת מ"ח

בס"א הגי' במשלח אם

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עיין לקמן בפ' השולח סימן תנ"ב: (ב) היכא כצ"ל: (ג) מארי ארעא מעיד לו כצ"ל: (ד) נ"ב גבי: (ה) נ"ב הולך: (ו) הכי כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) ס"ג בגמ' רצונו כו' פקדונו:

א מיי' פרק ז מהל' גירושין סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב :

המביא . בפני נחתם חציו . אחד מן העדים : אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול . מסקינן בגמ' דדוקא בשאין הגט יוצא אלא מתחת ידי האחד שהוא מביאו ואין חבירו שליח בהבאתו ומשום הכי פסול דשליח אצרכינהו רבנן לממרינהו לתרוייהו אבל אם היה הגט יוצא מתחת ידי שניהם כשר דשנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם כרבה דאמר דטעמא לפי שאין עדים מצויים לקיימו וכיון שאלו יודעים על פי אלו השנים שהבעל מסרו ליכא חששא תו [למיחש] לזיוף : **שנים** אומרים

נר מצוה

בפנינו נכתב ואחד שלישי אומר בפני נחתם פסול . וביוצא מתחת ידי האחד דכיון דמאן דאמר בפני נחתם לא אמר בפני נכתב אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ור' יהודה מכשיר דכיון דאיכא תרי דמסהדי אכתיבה תו לא אתי לאחלופי : אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר . לרבה דסבירא ליה לפי שאין עדים מצוין לקיימו אפילו אין שום עד מעיד על הכתיבה כשר שהרי נתקיים ע"פ השנים ולא נקט אחד אומר בפני נכתב אלא אגב רישא דתנא אחד אומר וכו' : **גמ'** אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה . שיטה ראשונה שיש בה שם האיש ושם האשה והזמן : אני הוא עד שני פסול מאי טעמא או כולו בקיום הגט . דאני הוא עד שני היינו קיום הגט כשאר שטרות דאדם מעיד זה כתב ידי : או כולו בתקנת חכמים . שאומר בפני נכתב וכו' וטעמא דמילתא דכיון דאמר אני הוא עד שני על עיקר הגט הוא מעיד ובהך חתימה דאמר בפני (א) איהו מעיד אלא על חתם ידו ואמאי דקא מסהיד בהאי לא מסהיד בהאי ולא תיקון רבנן להימוני יחיד לחצאין : דליכא מידי דכי אמר (ב) אחד כשר . פי' רש"י ז"ל שאם היה שליח זה אומר אני מכירה כשר דסבירא ליה ז"ל שהמביא גט ממדינת הים איהו צריך שיאמר בפני נחתם דוקא אלא כל שאומר אני מכיר החתימה כשר לפי שהוא גורס בפ"ק [דף ג.] ורבא אמר אטו הכא כי אמר ידענא (ג) לא מהימן ומה"ה ס"ל ז"ל דבאמר ידענא סגי ואלקו עליו לומר דבלשון יודע אני ומכיר ולאי לא מהימן עד אחד דלאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ובההיא דלעיל הכי גרסי' אטו כי אמרי בפנינו מי לא מהמני כלומר בשאר שטרות דבקיום שטרות אי אמרי בפנינו ואי אמרי ידעינן מהני אבל בקיום הגט דוקא כי אמר בפני אבל ידענא לא מהני וה"פ מי איכא מידי [דאילו אמר חד כשר] דכיון דבקיומו של יחיד ליכא למיחש דאתי לאיחלופי שהרי אומר בפני נכתב קיומן של שנים למה יפסל דהא חד גוונא הוא בקיום כיון דבקיום שטרות דעלמא כי אמר בפני מהני ובגמרא איכא מאן דסבר שאם העידו שנים על חתימת יד שני דפסול ולא סליק הכי אלא כשר כמו שכתב הרי"ף בהלכות : **אבל** הגט יוצא מתחת ידי שניהם כשר . פי' רש"י ז"ל ששניהם אדוקין בו ולאו דוקא אלא כל שהבעל עשה את שניהם שלוחים ואמר להם שניכם הוליכו גט לאשתי ונתנו לאחד במעמד חבירו כדאמרינן בפרק התקבל [דף סו:] כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם בהכי סגי ולא עוד אלא אפילו אם האחד בלבד שליח והשני מעיד שבפניו נתן הבעל גט לחבירו להוליך לאשתו לרבא דלא חייש לשמה כשר דהא אם יאמר בפנינו גרסה [דף סו:] מי לא מהימני דלרבא דלא חייש אלא לקיום וקי"ל כוותיה כל שיש עדים לנו שהבעל מסרו להוליכו לאשתו

שוב

רש"י

שמקבל וזה לא ידע נמצא שהיה זכייה במעות ולא זכו בו יורשים כלל :

הדרן עלך המביא קמא

המביא . ובפני נחתם חציו . אחד מן העדים אחד אומר בפני נכתב ואחד (מן העדים) אומר בפני נחתם פסול . בגמ' מפרש כולה מתני' : **גמ'** שיטה אחת . שיטה ראשונה שיש בה שם האיש והאשה והזמן : בקיום הגט . דהיינו עדים המעידים על חתימת העדים שמכירין אותם : בתקנת חכמים . עדות השליח שהאמינוהו חכמים כשנים כשאומר בפני נכתב ובפ"נ : אבל אם העידו שנים . מן השוק על חתימת השני : אי נמי [העיד] הוא . השליח אם הוא ואחר מעידים על חתימת השני [כשר] : דאילו אמר חד . אם השליח אומר אני מכירה כשר אע"פ שלא אמר בפני נכתב דהכי אמרי' בפ"ק דאילו אמר יודע אני נמי מהימן : שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם . שאין שניהם שלוחין בהבאתו אלא אחד הביאו וצריך המביאו לומר בפני נכתב ובפני נחתם וזה לא אמר : אבל הגט יוצא:בב"ד . מתחת יד שניהם . [שניהם] אדוקין בו וגם שניהם שלוחים כשר ואע"ג דלאו כלום קאמרי דלחד אצרכי לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל לא לתרי :

ליורשי משלח דקיימא לן דאין קנין למת וכן הלכה :

הדרן עלך המביא קמא

***המביא** גט "ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם בפני נחתם אבל לא בפני נכתב בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ור' יהודה מכשיר אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר : **גמ'** בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול הי חציו אילימא חציו ראשון והאמר רבי אלעזר אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך [א] אלא אמר רב אשי בחציו אחרון : בפני [ב] נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול *אמר רב אשי ואפילו אמר אני הוא עד שני פסול מאי טעמא או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים אבל אם העידו שנים על חתימות יד שני כשר אי נמי העיד הוא ואחר על חתימת יד שני כשר דליכא מידי דכי אמר חד כשר וכי אמרי תרי פסול וליכא נמי מידי דאילו אסיק איהו לכולה מילתא כשר וכי איכא אחר בהדיה פסול : אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול : *אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן לא שאנו אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל הגט יוצא מתחת ידי שניהם כשר

שלטי הגבורים

א והעדים שיחתמו בו צריכין שיכתבו שם כשיכתוב הסופר שיראו שזהו הגט שאזה הבעל לכתוב ושנכתב לשמה אמנם אפי' לא היו אלא בשעת כתיבת הגט שיטה ראשונה וידעו שלשמה היה והלכו להם כשר ד"ל כמו שהתחיל לשמה כן גמרו כולו ורב"י פי' דלאו שיטה ראשונה ממש אלא שיטה ראשונה שיש בה שם האיש והאשה והזמן אבל אם היה בסופו של גט ולא בתחלתו פסול :

ב אמר בפני נכתב כולו ובפני חתם העד הא' אע"פ שהיה שליח בעצמו העד השני שחתום בגט אין הגט מתקיים על פיו הואיל והוא מעיד על כתב ידו כדרך קיום השטרות צריך שיתקיים חתימת הא' ג"כ כדרך קיום השטרות ואם היה השליח מעיד על חתימת הא' ושנים מעידים על חתימת השני כשר כמו שביאר מז"ם בפסקיו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נחתם : (ב) חד כצ"ל : (ג) נ"ב מי : (ד) וגזרינן כצ"ל : (ה) ס"ה נא כצ"ל : (ו) ס"ה לא כצ"ל

המאור הגדול

[דף מו ע"ב] **רש"י** ז"ל גרס או כרבא או כרב אשי ולאפוקי מדרב חסדא דהיא עדיפא מכולהו ולא אתיא ממשנה יתיר' דאם איתא הוה תני ליה במתני' בהדיא ואנן גרסי' לאפוקי מדרב אשי דלא אתיא מתני' משום דקתני בפני נחתם חציו ואי אמר ואני הוא עד שני כרב אשי הא לאו חציו הוא אלא כולו ושמעתתא דרבא ודרב חסדא ורב אשי כי איתמרן בעלמא איתמרן ולאו אמתני' קיימי ומתני' נמי דלא הויא סייעתא דרב אשי תיובתא נמי לא הויא ולהכי אמרי' לאפוקי כלומר לא הוי סייעתא . וטעמו של רב אשי מפורש בירושלמי מפני שנעשה כנוגע בעדותו :

וזה מצאתי מכתיבת ה"ר משה בר' יוסף ז"ל במס' גיטין בפ' המביא גט אלא אמר רב אשי חציו אחרון פי' ואשליח הוא דפלגינן בין חציו ראשון להציו אחרון אבל אסופר לא פלגינן בין חציו ראשון לחציו אחרון ופסלין להו לתרוייהו אלא לא זו אף זו קתני ואע"ג דלא דמי האי לא זו להאי לא זו איידי דתנא בפני נכתב חציו איצטריכא ליה למימר דלא מדמינן חציו האחרון לחציו ראשון תנא נמי נחתם חציו ואע"ג דלא איבעי ליה למיתנא אף בלא זו ואף זו כי ההיא דאמרי' בסנהדרין בפ' היו בודקין אותו מאי אפי' שנים פשיטא כי אמר חד איני יודע עדותן קיימת כי אמרי בי תרי נמי עדותן קיימת דלא משני לה התם בלא זו ואף זו ואיצטריכינן לשנויא אחרינא דלא זו ואף זו בכה"ג לאו שנויא הוא אפ"ה שאני רב אשי הכא דסמך על לא זו ואף זו או דרישא והדטיה נקט ואתא : [דף מ"ז ע"ב] **בר** סבר גזרינן דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות וכו' פי'.רבנן סברי גזרינן כיון דאיהו גופיה דמסהיד אחתימה לא מסהיד אכתיבה גזרינן דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות ור"י סבר כיון דאיכא עדי כתיבה לא גזרי' והיכא דליכא עדות אכתיבה אפי' ר"י מודה דגזרי' דהא לא פליג בקשייתא בא' אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם ולא מתני דלא פליג ואמר בפני נחתם אבל לא בפני נכתב דההיא כ"ע מודו דגזרי' דלמא אתי לאיהלופי בקיום שטרות אליבא דרבא ואליבא דרבה נמי יכולין לתרוצי דרבה.ודאי כתרוייהו לישני מצי לאוקמי לישנא בתרא ולישנא קמא ומתרץ הכי לר"י כיון דאיכא דמסהדי אכתיבה ליכא למיחש שמא יחזור דבר לקלקולו ורבנן סברי כיון דהאי דמסהיד אחתימה לא קא מסהיד אכתיבה גזרי' נמי שמא יחזור דבר לקלקולו שלא תחלוק בשליחותו ובגזירה שמא יחזור דבר לקלקולו קמיפלגי מר סבר גזרי' וכו' פי' גזרי' אע"ג דמלתא דלא שכיחא הוא ואע"ג דאיכא עדי כתיבה כיון דהאי דמסהיד אחתימה לא מסהיד אכתיבה גזרי' שמא יחזור דבר לקלקולו א"נ שלא תחלוק בשליחות והאי תירוצא מסייע לתירוצא דלעיל ישמע חכם ויוסיף לקח ומוקמינן ליה לרבה ודאי בתרוייהו לישני והאי לישנא בתרא כללא הוא לתרוייהו לישני דהא אפי' קאמר ולא מיבעיא בשאין גם יוצא מתחת יד שניהם דפליגי רבנן ופכלי אע"ג דהאי דגם יוצא מתחת ידו מסהיד אהתימה ושנים שאין הגט יוצא מתחת ידן מעידין אכתיבה אפ"ה פסלי רבנן וליפלוג נמי ר"י ברישא פי' בעד א' אומר בפני נכתב ועד א' אומר בפני נחתם ודוקא כשהגט יוצא מתחת יד שניהם אבל אין הגט יוצא אלא מתחת יד א' לא מצי פליג דהא איכא חד דלא מהימן מאחר שאין הגט יוצא מתחת ידו ופסול לד"ה . סד"א הואיל ולא גזר ר"י שמא יחזור דבר לקלקולו דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות נמי לא גזר. הא מלתא דהיקא לן טובא רבה דקא מוקים נפשיה לד"ה ואפי' לר"י היכי מתרץ הכי דנזר ר"י משום דאתי לאיחלופי בקיום שטרות והא רבה ל"ל האי סברא כלל וניחא לן רבה ודאי מחמיר ספי מדרבא וכל היכא דמחמיר רבא ודאי מהמיר רבה ואיכא דוכתא דמיקל רבא ומחמיר רבה דהא חייש בתרתי והכי אמרי' בריש פירקין מאי איכא בינייהו איכא שנים שהביאו גט וכו' אי נמי באותה מדינה במדינת הים וכו' דרבא מיקל ורבה מחמיר . והשתא *שנים דהיכי סד"א לר"י אפי' בהא דעד אומר בפני נחתם אבל לא בפני נכתב דמחמיר לרבא (ד) מדינא דלמא אתי לאיהלופי בקיום שטרות נקל לר' יהודה קמ"ל דמחמיר ביה ולאו מטעמיה דרבא אלא מטעמיה דרבה שמא יחזור דבר לקלקולו בעי לאחלופי ליישנא כל זה מצאתי בזה הפ' מכתיבת ידי ה"ר משה בר' יוסף ז"ל : ושאל ממני אחי ברכיה חלוי הא דכתב ה"ר משה בר' יוסף ז"ל איני מבין טעמו בתירוצו ואדרבה הוסיף לי קשיא מאי שיאמיה דרבא בתירוצה דרבה ומאי טעם לומר סד"א היכא דמחמירין לרבא נקל לר"י מה ענין רבא אצל ר"י אמו רבא בר פלוגתיה דר"י הוא דנימא כל היכא דמחמיר רבא מיקל ר"י הכי איבעיא ליה למימר סד"א הואיל ולא גזר ר"י שמא יחזור דבר לקלקולו בשנים אומרים (ה) הם הכי לא גזר בעד אומר קמ"ל דהיינו טעמא דלא גזר בשנים אומרים משום דבי תרי דמייתי גימא מלתא דלא שכיחא הוא ומלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן ועדיין קושייתינו במקומה עומדת מחסדך לברר לי תירוץ הרב בפי' מבואר אם תסכים עמו ותודיעני אם יש לך תירוץ אחר בקושיא זו זולתי תירוצו : וזו תשובה שהשיבותיו שאלת ממני לברר לך תירוץ ה"ר משה בר' יוסף ז"ל בפ' המביא בפי' מבואר אם אסכים עמו ואם יש לי תירוץ אחר בקושיא זו זולתי תירוצו ותחלת כל דבר אני מודיעך מה שראיתי בכתביך ולא נכון בעיני שכתבת הכי איבעיא ליה למימר סד"א הואיל ולא גזר ר"י שמא יחזור דבר לקלקולו בשנים אומרים (ו) הם הכי לא גזר בעד אומר קמ"ל דהיינו טעמא דלא גזר בשנים אומרים משום דבי תרי דבתרי דמייתו גימא מלתא דלא שכיחא הוא ועדיין קושייתנו במקומה שמדת דע כי לא אמרו בי תרי דמייתו גימא מלתא דלא שכיחא

הוא

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור וטעמו של רב אשי מפורש בירושלמי מפני שנעשה כנוגע בעדותו : **אמר** הכותב אבל נכנלי אומר טעם אחר לגמרי משום דבעינן או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים וצריך פירוש :

ועוד זה מצאתי מכתיבת ה"ר משה בר' יוסף ז"ל וכו' עד סד"א הואיל ולא גזר ר' יהודה וכו' ואפי' לר' יהודה היכי מתרץ הכי דגזר ר' יהודה משום דאתי לאיחלופי בקיום שטרות והא רבה לית ליה להאי סברא כלל :

אמר הכותב כל זה הבנין אין לו יסוד שמכיון שאמרו רבה אית ליה והשאלה ששאלו בגמ' רבה מ"ט לא אמר כרבא שאליה השיבו לימא בפני נחתם ותו לא לא היתה אלא כשהיה עולה בדעתינו לומר שרבי' חושש לזו ולא לזו ועכשיו בשלה מאליה דהיינו טעמיה דרבה מפני שחושש לכל החששות כדי שלא תבא האשה לידי קלקול אבל מודה הוא דאיכא למיגזר משום דלמא אתי לאיחליפי בקיום שטרות דעלמא ואי אתן לך ראיות גמורות שמשתקות כל מחליף זה הרי שינו רשב"ג אומר אפי' מהגמוניא להגמוניא כלומר צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואוקימנא בא"י ומשום קיום הגט אלמא כרבה . נמי צריך לומר בפני נכתב משום גזירת אחלופי בשאר שטרות וליכא למימר דרשב"ג אנחתם קאי דא"כ מאי אפי' סתם ליתני הכי בהדיא ותו ממעשה דר' ישמעאל דכפר סיסי ומעובדא דרב כהנא דאייתי גיטא מסורא לנהרדעא כמ"ש בעה"מ ז"ל וכל זה תשובה לדברי ה"ר משה ז"ל גם דברי בעל המאור שחלק עליו והודה במקצת לומר שמאחר שהוחזק היתוק אין מחוירין כל צרכן שהרי בא"י ובבבל לא הוחזק לאומרו אלא היה שם קלקול משולם וא"ת כיון שהוא אומר כן צריך הוא לאומרו כתיקון חכמים שתקנו אותה כתו"ל משום לשמה וכ"ש בחו"ל אף לאחר שלמדו דהוחיל והוחזק הדבר לאומרה ולא חזקה בלבד אלא אף תקנת חכמים משום לשמה דגזרינן משום חלופי שאר שטרות אפי' במקום שאין לגזור שמא יחזור הדבר לקלקולו הרי שנמצינו למידין מדבריו שבכל מקום שאומר בפני נחתם צריך הוא לומר בפני נכתב משום דלמא אתי לאחלופי והרי דבריו הראשונים שהניח הם אמת אלא שאין טעמו שלם דהא ר"מ לא בעי כתיבה לשמה ותנית המביא גט ממדה"י נתנו ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ אלמא בעי ר"מ בפני נכתב והיינו משום גזירת דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא ולא שהוחזק לאמרו משום דבר אחר מעולם וס"מ דרבה אית ליה נמי הא דרבא דאי לא תיקשי ליה הך ברייתא חו קושיא לדברי שניהם ז"ל וא"ת לדברינו אטו כי אקשינן מעיקרא מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה ותתימה לשמה ואוקימנא כר"י ולא כר"מ תיקשי לך הך ברייתא אין ה"נ אלא ברייתא לא שמיע לן ואלימא לן לאוהובי ממתני' עד דאודי לן רבה בטעמיה דרבא לגמרי ובתר הכי ניחא נמי הך ועוד שאמרה בשמועה זו מפורש אמר ר' שמואל בר"י אמר ר"י ל"ש וכו' אבל גט יוצא מתחת יד שניהם כשר ודייקינן מינה בגמ' אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדה"י אין צריכין שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם והא מנ"ל דלמא דקאמרי הכי וכי גט יוצא מתחת ידם מהימני וכ"ת לא הימנינהו רבנן אלא בשאמר א' בפני נכתב ונחתם הא לאו מלתא היא דהא קתני סיפא א' אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר והר"י ל"ש אלא שהגט יוצא מתחת יד עדי כתיבה דנעשו כשנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה ותו דאמרי' נמי בלישנא אחרינא אמר רב שמואל אר"י ואפי' גט יוצא מהחת יד שניהם פסול אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדה"י צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ונהי שצריכים למה פסול הרי אומרין כן והא אליבא דרבה היא דאילו לרבא לעולם אין שנים צריכין לומר כלום והא דתנן שנים אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול מפרשי' בגמ' דקסברי רבנן לפי שאין בקיאין לשמה כרבה ופסול אפי' כשהגט יוצא מתחת יד שניהם והיינו הפי' יוצא מתחת יד א' מעדי כתיבה ועדי תתימה דומיה דרישא אמאי הא איכא עדות כתיבה ותתימה ונעשו כשנים מעידין על זה ושנים מעידין על זה ולא עוד אלא אפי' יוצא מתחת יד עדי תתימה כשר והדתני סיפא א' אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר ואוקמוה כיוצא מתחת יד היחיד והוא לישנא דרבה הוא בהדיא ואי ס"ד לית ליה לרבה דלמא אתי לאחלופי רישא נמי דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול אמאי הא דומיא דסיפא ביוצא מתחת יד היחיד דהיינו עד התימה כשר דנעשו שנים מעידים על זה ושנים מעידים על זה והרי ה"ר משה ז"ל אומר כן דבגט יוצא מתחת יד עד תתימה קתני רישא פסול ורבה אינו בדין שיהא פסול לדבריו דמ"ש מסיפא אלא ודאי מכל הני שמעי' דרבה אית ליה דרבא לגמרי וחייש משום אחלופי דקיום שטרות דעלמא הלכך א' אומר בפני נחתם בין יוצא מתחת יד אחרים בין יוצא מתחת יד. אין סומכין עליו ועדותו כמו שאינה לגמרי ולהאי לישנא בתרא דרב שמואל בר"י אפי' גט יוצא מתחת יד שניהם ואפי' יוצא נמי מתחת יד שלשתן פסלי רבנן ויוצא מתחת יד שניהם להו למעוטי יד השלישי אלא שאין צריך לפי שביוצא מתחת עד כתיבה ועד תתימה דומיא דרישא קאמר והרי הוא כיוצא מתחת יד כולם ואוקימנא טעמייהו דרבנן משום גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו פי' וגזירה נמי משום אחלופי שכיון שאנו מצריכין אותם לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו אין היחיד האומר בפני נחתם נאמן אע"פ שהיה כדין מאחר שהגט יוצא מתחת ידו ולקיום הגט אין אנו צריכין לפי שמאחר שהעיד בהקיים הגט ואפי' אתי בעל ומערער לומר מזוייף הוא לא מגבהינן ביה וכיון שהגט נתקיים בחותמיו על פי היחיד אתי לאחלופי הואיל ולא אמר אלא בפני נחתם ור"י סבר לא גזרי' הלכך אינן צריכין לומר כלום לא משום קיום הגט ולא משום לשמה וכי אמר נמי לא בפני נקיום ואי אתי בעל ומערער וטעין מזוייף הוא מגבהינן ביה שאם אתה אומר נאמן ולא תזקק לעדים אכתי

איכא

שוב אין לחוש למזוייף : **אלמא** קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. דטעמא לפי שאין עדים מצויין לקיומו וכאן אין לחוש לזיוף וכי תימא לעולם צריכין ושאני הכא משום דקאמרי הני לאו מילתא היא דאמירה דהני לית בה מששא דהא רבנן אצרוך שליח למימרינהו לתרוייהו כי היכי דלא ליתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא דאי לא תימא הכי אפי' אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם למה פסול : וכי אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם במאי פליגי. הואיל ואחד הביאו והוא לא אמר כתקון חכמים אמאי מכשיר ר' יהודה : מר סבר וכו'. ת"ק סבר אע"פ שהגט יוצא מתחת יד המעיד על החתימה והשליח הימנוהו רבנן כבי תרי אפי' הכי כיון דלא אמר בפני נכתב פסול גזירה דילמא אתי לאיחלופי וכו' : ור' יהודה סבר כיון דאצרכוהו תרי אחריני במקומו לאסהודי אכתיבה תו לא אתי לאיחלופי: ואפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר. כלומר אפי' מתחת ידי אחד מהם ואע"ג דמאן דאמר בפני נכתב כיון שאינו שליח כמאן דליתיה דמי הרי נתקיים הגט ע"פ השנים ונראה בהכי סגי וקא דייק דכיון דבקיום הגט סגי שמע מינה נמי דשנים שהביאו אין צריכין דכיון שהם מעידין שהבעל מסרו להם תו ליכא למיחש לזיוף ומהני כעידי קיום : **מתני'** נכתב בלילה ונחתם ביום. היינו חד יומא ואין כאן גט מוקדם: ביום ונחתם בלילה. מוקדם הוא דמשמע דמההוא יומא אגרשה ולא אגרשה עד למחר ובגמרא מפרש מאי פסוליה: כל גיטין. של מכר ומתנה והלואה פסולים דאתו למטרף לקוחות מיומא דכתיבה ושלא כדין : חוץ מגיטי נשים. דלאו לגובינא עבידי : **גמ'** מפני מה תקנו זמן בגיטין. כיון דלאו שטרא לגובינא הוא וממתני' דתנן בפרק המגרש (דף פו.) ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר וחד מנייהו יש עליו עדים ואין בו זמן ילפינן דתקנו חכמים זמן בגיטין אבל ממתני' דהכא דפסול גט מוקדם ליכא למשמע מינה דתקנו חכמים זמן בגיטין משום דאיכא למימר דגט שאין בו זמן כשר דלא נפיק מינה חורבא דכי בעיא לאפוקי פירי א"ל אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך כיון שאין בו זמן אבל כי אית ביה זמן והוי מוקדם. מפקא פירי מזמנו של גט שלא כדין וא"ת ואמאי לא אמרינן דתקנו בו זמן כדי שתוכל להוציא האשה מן הבעל מזונות שלותה ואכלה קודם הזמן שכתוב בגט ולא יוכל לומר לה גרשתיך קודם לכן י"ל דאפילו אין בו זמן יכולה האשה להביא עדים בב"ד ויעידו על זמן גירושיה : ר' יוחנן אמר משום בת אחותו . והיא אשתו ושמא תזנה תחתיו וחס עליה שלא תחנק וכותב לה גט בלא זמן ונותן לה וכשמעידין עליה בב"ד מוליאה גיטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותה שעה דלא אמרינן אוקמה בחזקת אשת איש והשתא הוא דאגרשה והגט מאוחר כיון שהיא גרושה לפנינו ואדרבה אוקמא בחזקת כשרה שלא נבעלה כשהיתה א"א : **ריש** לקיש אמר משום פירות. כתב רש"י ז"ל שמזמן הגט ואילך אם ימכור הבעל פירות נכסי מלוג שלה תגבם ואם

נר מצוה

*אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם אמר ליה ר' אסי אלא מעתה סיפא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ורבי יהודה מכשיר טעמא דאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם הא גט יוצא מתחת ידי שניהן מכשרי רבנן אמר ליה אין וכי אין הגט יוצא מתחת ידי שניהן במאי פליגי מר סבר גזרינן דלמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא ומר סבר לא גזרינן רבה בר בר חנה חלש עול לגביה רב יהודה ורבנן לשיולי ביה בעו מיניה שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכין אמר להו א אין צריכין ומה אילו אמרי בפנינו גירשה מי לא מהימני : *אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר : רב אסי אשכחיה לרבי אמי דיתיב וקאמר אמר רבי יוחנן אפילו גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה [כשר] אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם וכן הלכה :

מתני' א נכתב ביום ב ונחתם ביום בלילה ונחתם בלילה ונחתם ביום כשר ביום ונחתם בלילה פסול ור"ש מכשיר שהיה רש"א כל גטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין חוץ מגיטי נשים : **גמ'** איתמר מפני מה תקנו זמן בגיטין ר' יוחנן אמר משום בת אחותו וריש לקיש אמר משום פירות רבי יוחנן אמר משום בת אחותו סבר דילמא מזנה ג ומחפי עלה

רש"י

אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם . דטעמא דצריך לומר משום דאין עדים מצויין לקיימו והרי עדים מצויין לקיימו (א) ואי קשה כיון דסוף סוף ב' הם מה לי שניהם שלוחים מה לי א' הרי עדים מצויין לקיימו ויש לומר דלא פלוג רבנן בשליח אחד בין בא עם חבורת אנשים לבא יחידי דאין מבחין ובודק באלה ולא מוכחא מילתא ואם באו להכשיר את זה יכשירו את זה אבל כשבנים מביאין אותו מוכחא מילתא ולא שכיחא ולא גזרו ביה רבנן: סיפא דקתני. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן ע"כ כשאין גט יוצא מתחת יד שניהם הוא דאי שניהם שלוחים מכשרי רבנן אף על גב דאמירה דידהו לאו כלום היא דשנים שהביאו גט אין צריכין שיאמרו : במאי פליגי. הואיל וחד מביאו ולא אמר כתיקון חכמים ואמאי מכשיר רבי יהודה : מר סבר . ת"ק אע"פ שהגט יוצא מתחת עד החתימה והשליח הימנוהו רבנן כבי תרי אפ"ה כיון דלא אמר נמי בפני נכתב פסול גזירה דילמא אתי לאיתלופי כו' ורבי יהודה סבר כיון דאצרכוה רבנן בי תרי אחריני בהדיקיה לאסהודי על הכתיבה תו לא אתי לאיתלופי : אפילו גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה . ועל הכתיבה ליכא אלא חד ולאו שליח הוא ולא מהימן אפי' הכי כשר: **מתני'** נכתב בלילה ונחתם ביום. היינו חד יומא ואין כאן גט מוקדם : ביום ונחתם בלילה . מוקדם הוא [דמשמע דמההוא יומא] אגרשה [ולא אגרשה] עד למחר ובגמ' מפרש אמאי פסול : כל גיטין. של מכר ומתנה והלואה פסולין דאתו למיטרף לקוחות מיומא דכתיבה שלא כדין : חוץ מגיטי נשים . דלאו לגובינא עבידי : **גמ'** מפני מה תקנו זמן בגיטין . כיון דלאו לגובינא עבידי: משום בת אחותו . והיא אשתו דשמא תזנה תחתיו וחס עליה שלא תחנק וכותב לה גט בלא זמן ונותן לה וכשמעידין עליה בב"ד אז תוציא גיטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותה שעה : משום פירות. שמזמן הגט ואילך אם

שלטי הגבורים

א וכתב הטור ומ"מ כשיבא הבעל יכול לערער ולומר מזוייף הוא וצריך שיתקיים בחותמיו וא"צ שיהיו שניהם אדוקים בגט אלא אפי' הוא ביד הא' ואמר שהבעל עשה שניהם שלוחים להוליך גט זה לאשתו והא' נתנו במעמד חבירו ואפי' לא עשה שליח אלא הא' והשני מעיד על שליחותו אין צריך לומר וכ' כ"כ הרמ"ה וכ' עוד דהיכא ששניהם שלוחים לא סגי דלא מסרי לה תרוייהו ומקיימי כולה מלתא בבת אחת אבל חד דמייתי אע"ג דאיכא תרי דמסהיד אשליחותיה א"כ חד דמצטרף בהדיה לא פסיקא מלתא לאכשורי ביה סתמא דהא ודאי צריך ליתנו לידה בפני עדי מסירה ואי לא מסר באפי עדי שליחות גופייהו אע"ג דמסר לה באפי סהדי אחריני לא מתכשר דה"ל שליחות דכל חד וחד תלי דבר וכהא אפי' רבנן מודי דלא מצטרפי ע"כ :

ב עי' פ' ארבעה אחין דברי סמ"ג גט שזמנו מאוחר כשר וגרס בו ופי' הראב"ד כשר לגרש בו משעת הכתיבה ור"ה כתב שאינו גט אלא עד הזמן בכתוב אבי' אם נתנו לה מיד כי אין מגורשת הלין אלא עד הזמן שכתוב בו ומיי' פסל גט המאוחר שכתב גט שיש עליו עדים ואין בו זמן או שהיה מוקדם או מאוחר או שנכתב ביום ונחתם בלילה אע"פ שהיו עסוקים באותו ענין או שכתב הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד פסול"ס והרא"ש כתב כסברא ראשונה וכתב עוד שאין לסמוך על מה שפסל נכתב ביום ונחתם בלילה אע"פ שעסוקים באותו ענין . כתב עוד הרמב"ם חתך ממנו הזמן ונתנו לה או שלא כתב שם היום אלא בשבת ראשונה או שניה בחדש פלוני ולא הזכיר החדש ואפי' בשבוע פלוני כשר וכן אם כתב בו ביום גרשתיה כשר שמשמע ביום הזה שיגיע בו הגט וכתב הטור ואיני יודע היאך מכשיר התך ממנו הזמן דהיינו אין בו זמן וכן השיג עליו הראב"ד : לשון ריא"ז וכן אם היה זמנו מאוחר פוסל הר"מ בפ"א מהל' גירושין וכבר השבתי עליו בקונטרס הראיות וביארתי שהמאוחר כשר וכן אם היה זמנו כתוב בשנה פלונית ולא באיזה יום ולא באיזה חודש ואפי' לא היה כתוב באיזו שנה אלא באיזו שמיטה של יובל כשר . גט שכתוב בו גרשתי' ביום כשר והוא שמבררין עדי מסירה שהיום נכתב והיום הוא זמנו אבל אם לא נתברר היום ע"י עדי מסירה ולא יודע איזה יום הוא ונמצא שאין בו זמן ופסול התך הבעל הזמן מן הגט ונתנו לאשה בלא זמן ר"מ מכשיר ואני אומר שהוא פסול ככל גט שאין בו זמן כמבואר בקונטרס הראיות : ג ואף בזמן הזה דליכא למיחש לתפוי פסלינן זמן

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ולכאן :

הגהות חו"י

מלחמת ה'

איכא למיגזר כדגזרי' במביא גט בא"י וחושש שלא תזקק לעדים כדאמרי' בעובדא דכפר סיסי ודרב כהנא שאין לך מקום שהיחיד נאמן בעצמו לומר בפני נחתם משום דלמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא עד שיאמר בפני נכתב ואם תשאל לדברינו אנו מאי קא קשיא ליה לרבה לימא מתני' בלאחר שלמדו וכדמתרץ רבא בלישנא קמא דכיון דרבה אית ליה דרבא אפי' בגזירת אחלופי לאחר שלמדו רבה ורבא שוין בו זו אינה שאלה חדא דגמ' לתרוצי הך לישנא דר"י מהדר דלאו לאפוקי ליה מיהת מדרבה ועוד דלישנא קמא לרבה לא אתיא ליה דמאי דוחקיה דר"י לאוקומה למתני' לאחר שלמדו דוקא ובאין גט יוצא מתחת יד שניהם דוקא כיון דבגזירה דאתי לאחלופי פליגי לוקמה למתני' קודם שלמדו כפשטה ובין גט יוצא מתחת יד שניהם בין אינו יוצא ובגזירה דחילוף פליגי ולימא נמי דבגט יוצא מתחת יד שניהם לאחר שלמדו אין צריכין וחד מהני ליפני דר"י בעי רבה לתרוצי כשמעתיה ומיהו אי בעי רבה מצי מוקים מתני' לנפשיה קודם שלמדו ואפי' גט יוצא מתחת יד שניהם ומאי למימר הא לאחר שלמדו וגט יוצא מתחת יד שניהם לא צריך והיינו פשטה דרב הונא לשמואל בפ"ק דמוקי לה רבה כוותיה והיא לאו אליבא דהך לישנא דר"י אתיא דהא קאמר התם שנים שהביאו גט אין צריכין ורב הונא ודאי לאו כר"י פשט ליה לשמואל אלא ש"מ דרבה גופיה מצי מוקי מתני' דלאו כי הך אוקמתא אלא כסברא דלישנא קמא שנים שהביאו גט אין צריכין וכדפרישית ועוד יכול רבה לתרוצי כי הך לישנא בתרא דר"י בקודם שלמדו וביוצא מתחת יד שניהם רבנן פסלי משום עד חתימה דהוא יחיד ואתי לאיחלופי ור"י לית ליה חילוף כלל ונכתב גופיה משום לשמה הלכך מכשיר היה אף בראשונה אלא דסברא דגמ' היא להך לישנא דכולהו גזרי משום חילוף ואורחא דתלמודא הוא דנאדי בחד לישנא מסברא דאידך לישנא דאי ס"ד בחילוף פליגי אמאי מוקמיה מתני' לחומרא ביוצא מתחת יד שניהם לוקמה לקולא כלישנא קמא אלא משום דסברי כהך לישנא דכולהו אית להו גזירת חלוף ועוד מדקתני ברייתא בזו למעוטי נחתם ולא נכתב ואי קודם שלמדו א"כ לאחר שלמדו וגזירה שמא יחזור פשיטא דבעי כתיבה לשמה ולא מצי לתרוצי כדמתרץ גמ' סד"א וכו'. והשמועה פשוטה לפניך לפי דרך זו וכך פירשה ר"ש ז"ל והראיה הגמורה מה שאמרו אליבא דרבה בדר"י דאע"ג דלא גזר משום שמא יחזור הדבר לקלקולו משום דלמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא גזר והפירושים שפירשו בו ה"ר משה ובעל ספר המאור הזה ז"ל הם יעידו על עצמם ומה שפירשו בהא דאיתמר בפ"ק א"ה יכול נמי אפי' יכול נמי לא לימא אלא בפני נחתם והו לא אינו כלום וכבר בטלנוהו למעלה ברוב הראיות שכבר כתבנו לומר דלרבה אית ליה גזירה משום דלמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ועוד שהוא ראוי ליבטל מאליו שא"כ לא הוה לן למימר א"ה יכול נמי דמשמע יכול כשאינו יכול אלא היה לו לפרש ולומר יכול נמי לא לומר בפני נכתב אלא במעתא כפשטה ופירושה כמשמעה דמקשי' מעיקרא בשלמא לרבא ניחא דמתני' פלוגתא דבין א"י לחו"ל קמ"ל וקתני בא"י אם יש עליו עוררים כלומר במותרת לינשא ואם בא הבעל וערער מתקיים בחותמיו ובמדה"י קתני אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו כלומר שהיא צריכה לחזור אחר עדים לקיימו ואסורה לינשא עד שיתקיים הגט בחותמיו כלומר מפי שנים ואין היחיד נאמן בקיומו וכל חומרא דאית ליה לינשא במדה"י קתני אליבא דרבא אלא לרבה קשיא ואוקמה לאחר שלמדו ואקשינן א"ה קולא דחו"ל קתני לומר שיש מקום דסגי ליה בקיום הגט א"כ ליתני אפי' יכול דהשתא משמע דקולא זו כשאינו יכול היא אבל ביכול לא סגי ליה בקיום הגט מדלא קתני סתם המביא גט ממדינת הים ולא נכתב בפניו אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו דשמעת מינה תרתי דסגי ליה בקיום אפי' ביכול ולא סגי ליה בלא קיום אפי' בשאינו יכול ופריק דהכי ודאי הוא דיכול לא סגי ליה בקיום גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו וזה כפתור ופרח :

המאור הגדול

הוא אלא כשהגט יוצא מתחת יד שניהם ואתה כשראית בגמ' אמר ליה אביי אלא מעתה סיפא דקתני שנים אומרי' בפני נכתב וכו' אפי' בשהגט יוצא מתחת יד שניהם פסלי רבנן אמר ליה אין עלה בידך פליג ר"י אלא בשהגט יוצא מתחת יד שניהם ולא היא אלא כשם שחכמים פוסלין אפי' כשהגט יוצא מתחת יד שניהם כך ר"י מכשיר אפי' בשאין הגט יוצא אלא מתחת יד א' מהם דהא מ"מ איכא עדות בין בכתיבה בין בחתימה אפי' בא' אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם תדע דהא אסיקנא בגמ' אליבא דרבה בזו ולא באחרת למעוטי בפני נחתם אבל לא בפני נכתב טעמא דליכא עדות בכתיבה כלל הא איכא עדות כל דהו בין בכתיבה בין בחתימה מיפלג פליג ר"י ומכשר אפי' בשאין הגט יוצא אלא מתחת יד אחד מהם ואני תמה עליך ולא תופסך בזה כי ידעתי כי כן היתה דעת ה"ר משה בר' יוסף ז"ל אבל באת דעתי ששאלתני עליה והנני חוזר למקום הקושיא לברר לך דברי הרב ז"ל כבחי מה שאמר היכא לרבא נקל לר"י לאו משום דרבא בר פלוגתיה אלא בסימנא בעלמא וכמראה מקום לדבריו של ר"י ול[א] דרבא דלמא אתי לאיחלופי אלא מטעמיה דרבה שמא יחזור דבר לקלקולו וריהטא הוא דארהיטא טעמיה דרבא משום דעדיף ומשום דרבה נמי אית ליה דרבא ומשום דרבה יכול לתרוצי כלישנא קמא רבא כוותיה מאחר דרבה אית ליה דרבא אע"ג דלרבא לא מתרץ אלא בחד לישנא לרבה מתרץ לישני וכיון דאמרי' בלישנא קמא דר"י לא גזר דלמא אתי לאיחלופי ארהיט לישנא דגמ' מלישנא קמא בתרא וכטעמיה דרבא לטעמיה דרבה ולא חשש להפריש ביניהם כיון דרבה אית ליה דרבא וזה הוא ידי לברר לך טעם הרב ז"ל : גם אנחנו היינו סומכין עליו מפני ששתינו מימי נחליו וישבנו בצלליו באהליו עד שמרחתי ועיינתי בדבר כפי כחי ונראה לי בו טעם אחר והנני שב לדרוש ולחקור [אחר עיקר] הקושיא שהקשו היכא מתרץ רבה דגזר ר"י דלמא אתי לאיחלופי והא רבה לית ליה האי סברא [ואני] אומר אמנם ידענו כי כן לטעמיה דרבא אלמלא לא הוצרכו להתקין בפני נכתב ובפני נחתם אלא בלבד די היה לנו בפני נחתם בלבד כי מלת בפני היתה פוטרת גזירה דלמא אתי לאיחלופי כד[אמרן] ורבה אמר לך מי דמי התם ידעי הכא בפנינו אבל מאחר שהוצרכו להתקין בפני נכתב משום לש[מה] הדבר להעמידו אף בגזירת דלמא אתי לאיחלופי מאחר שעלה בידינו דרבה אית ליה דרבא ומנא ת[ימא] הוא מההוא עובדא דרב כהנא דאייתי גיטא מסורא לנהרדעא ואמר ליה רב לא צריכת ואי עבדת אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה דייקינן מינה טעמא דאמר בפני נכתב ובפני נחתם אבל אי נחתם ולא אמר בפני נכתב אף לקיום הגט לא הועיל כלום דאי אתי בעל ומערער יכול למימר הוא ופסיל ליה שיש גזירה דלמא אתי לאיחלופי בשלא אמר בפני נכתב ואף לרבה. שהרי בבל כ[א"י] ועוד ממעשה הסמוך לו מאדם א' שהביא גט לפני ר' ישמעאל שהיה מכפר סיסי שבא"י ואמר ליה שלא תזקק לעדים ומכל הלין עובדי לא אקשי' עלה דרבה אלמא רבה נמי מודי בהו ואע"ג ד[...] בא"י משום לשמה ולא משום שמא יחזור הדבר לקלקולו דהא לא הוי התם קלקול מעולם הועיל לקיום הגט דלא ליתא לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא ואף לטעמיה דרבה בתר דקי"ל דרבה אית ולא פליג בהא והיינו דאמרי' הכא אליבא דרבה סד"א הואיל ולא גזר ר"י שמא יחזור דבר לקלקולו אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם ולא בא' אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם דלמא אתי נמי לא גזר בעד א' אומר בפני נחתם אבל לא בפני נכתב קמ"ל דהתם הוא דלא גזר דאיכא עד[ות] בין בכתיבה בין בחתימה אבל היכא דליכא עדות כלל בכתיבה מודה ר"י דגזרי' אי משום יחזור ד[בר לקלקולו] אי משום גזירת דלמא אתי לאיחלופי ונפקא מינה למביא גם בבבל או בא"י וחושש שלא יהא נזקק לעדים כמעשה דר"י ודרב כהנא : עוד ראיתי להוסיף לך ביאור במה שכתבתי דאית ליה לרבה גזירת דלמא אתי על בפני נכתב כי מאחר שהוצרכנו להתקינו משום לשמה הוחזק הדבר להעמידו אף בגזירת דלמא אתי לאיחלופי אם תשאל ותאמר א"כ קשיא הא דאמרי' בפ"ק א"ה אפי' יכול נמי ואנו מפרשין בו אפי' יכול נמי לא ניכא אלא בפני נחתם ותו לא וזו הקושיא שבא על רבה אף לבתר דאוקימנא דרבה אית ליה דרבא ואם איתא דלרבה נמי הוחזק בפני נכתב אף בגזירת דלמא אתי לאיחלופי היאך הקשינו עליו א"ה אפי' יכול נמי לא תשובתך כיון דאוקימנא לאחר שלמדו היינו סבורים שחזר הדבר לאחר תקנה כמקודם תקנה וכבר הקדמני לך בדברינו שאלמלא לא הוצרכנו להתקין אלא משום קיום הגט בלבד די לנו במלת בפני נחתם בלבד לבדה היתה פוטרת גזירה דלמא אתי לאיחלופי והיינו דאקשינן עליה דרבה א"ה אפי' יכול נמי ופריק גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו כלומר עדיין התקנה במקומה עומדת ולא נעקרה לגמרי : עוד ראיתי להוסיף שני בפירוק הקושיא הראשונה אני אומר פתח בטעמא דלישנא בתרא דסליק מינה גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו וסיים בטעמא דלישנא קמא שהיא גזירה דלמא אתי לאיחלופי כדי שיהא עולה לכאן ולכאן שחלוק היה ר"י אף בראשונה אף ללישנא קמא אע"פ שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם והרי הוא כתופס לשון קצרה כאומר סד"א הואיל ולא גזר ר"י שמא יחזור דבר לקלקולו בהא לא נגזור נמי בהא ללישנא לישנא קמא הואיל ולא גזר ר"י דלמא אתי לאיחלופי בהא לא נגזור נמי בהא קמ"ל דהיינו טעמא דלא גזר התם משום דאיכא עדות כל דהו בין בכתיבה בין בחתימה משא"כ באומרים בפני נחתם אבל לא דליכא עדות בכתיבה כלל ואיכא למיגזר אפי' לר"י אי ללישנא בתרא שמא יחזור דבר לקלקולו אי ללישנא קמא דלמא אתי לאיחלופי ובא הענין מורכב משתי לשונות להעלותו לכאן (א) לברר וללבן שחלוק היה ר"י אף ואף בשאין הגט יוצא מתחת יד שניהם ולאפוקי מדעתו של הרב ר' משה ז"ל שהיה סובר כי זה שהקשו בגמ' וליפלוג נמי ר"י ברישא אלישנא בתרא קאי ולא אלישנא קמא . הנה הרחבתי לך בענין ככל הצורך ו[...] שתי הטעמים שעלו בדעתי לפרק הקושיא ושניהם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת אבל לטעם האחרון דעתי נוטה ואתה קבע בהן מסמרות אמרת ה' אמרות טהורות :

ואם לא היה בו זמן היה מוכר והולך וכשתתבע בב"ד הויא ידה על התחתונה שאומר לה קודם גירושין מכרתי ונראה מדבריו שאילו לא היה בו זמן היינו חוששין שמא ימכור לאחר גירושין ואין זה מחוור שמשעת גירושין ואילך ודאי אין לחוש שהרי האשה יכולה לברר שעת גירושיה ולהוציא נכסי מלוג מידי הבעל אלא כי אמר ר"ל משום פירות הכי קאמר שמתוך שהבעל מפסיד פירות משעת חתימת הגט צריך שיהא בו זמן כדי שלא ימכור פירות בין חתימה לנתינה ואם מכר שתטרפם האשה: **אבל** משום פירות לא קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה. כתב

רש"י

דף יז. [ר"ן כא ע"א]

ימכור הבעל את פירות נכסי מלוג שלה תנגם ואם לא היה זמן מוכר והולך וכשתתבע לדין תהיה ידה על התחתונה שיאמר לה קודם גירושין מכרתי: עד שעת נתינה. הילכך זמן כתיבת הגט לא מהני מידי דכי אתא למיטרף בעיא לאיתויי סהדי אימת מטא גיטה לידה: לא שכיחא. לא

אבל משום פירות לא *קסבר יש לבעל פירות °עד שעת נתינה ור' שמעון בן לקיש אמר משום פירות קסבר אין לבעל פירות משעת כתיבה אבל משום בת אחותו לא קסבר זנות לא שכיחא

רש"י ז"ל הילכך זמן כתיבת הגט לא מהני מידי וכי אתיא למיטרף בעיא לאתויי סהדי אימת מטא גיטה לידה ולא נהירא מדגרסינן בפרק קמא דב"מ (דף יח:) מלא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה והוינן בה [בדף יט. ע"ש] ליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזיל בעל וזבין פירי מניסן ועד תשרי ואתיא היא ונקא מפקא ונקא טרפא לקוחות שלא כדין הניחא למ"ד משעת כתיבה אלא למ"ד משעת נתינה מאי איכא למימר ומפרקינן דאמרי לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך אלמא דוקא התם הוא דאמרי' לה הכי משום דכיון דנפל איתרע ליה אבל בעלמא לא וכדמסיימינן נמי התם אי הכי בשאר שטרות נמי נימא הכי וכו' ושמעתין נמי דייק דכל דכתב ביה זמן לא בעיא ראיה אימת מטא גיטא לידה דכיון דמוקדם פסול ולא חיישינן דילמא כתביה ואותביה בכסתיה [דאי מפייסה תיפיים] משום דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה כדאיתא בגמ' [כאן דף יח.] למאי ניחוש לה אלא עיקר פלוגתייהו דר' יוחנן ור"ל (בהכי תליא) דר"ל סבר שהבעל מפסיד פירות משעת חתימה ולפיכך צריך שיהא זמן בגיטין דאי לא זמנין שיהא הבעל גומר לגרשה ומכתיב גט בלא זמן מפני שסופר ועדים מזדמנין לו ומתוך שרואה בנכסי אשתו קמה לקצור ענבים לבצור שמיט ואכיל להו ואח"כ מגרשה בגט זה ומפסדה פירות משעת חתימה שלא כדין ולפיכך תקנו חכמים זמן בגיטין זהו טעמו של ריש לקיש ור' יוחנן סבר שמפני זה לא היה צריך להתקין זמן בגיטין דכיון דיש לבעל פירות עד שעת נתינה ואי אכיל פירי עד ההיא שעתא כדין הוא אוכל ומשעת נתינה ואילך אין לחוש לתקנה של האשה שהרי בידה להוציא נכסיה מיד הבעל אלא משום בת אחותו הוא דתקינו רבנן זמן ואי תימא וכיון דסבירא ליה לר' יוחנן דיש לבעל פירות עד שעת נתינה הילך כותבין גט לאיש ואע"פ שאין אשתו עמו ניחוש שמא כתב בניסן ולא יתן עד תשרי וכדפרכינן בפ' שנים אוחזין (דף יג.) גבי כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ואצטרכינן לאוקמא התם בשטרי אקנייתא דמשעת קנין משעבד נפשיה י"ל דבגט ליכא למיחש להכי משום דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה וכדאיתא בסוגיין בגמרא: **קסבר** זנות לא שכיחא. וכיון דמילתא דלא שכיחא היא לא חיישי רבנן למעבד תקנתא ואי תימא דהא תנן ברים כתובות בתולה נשאת ליום רביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין אלמא משום זנות עבוד רבנן תקנתא י"ל דהכא הכי קאמרינן זנות דבעדים והתראה לא שכיחא וליכא למיחש לחפויי אבת אחותו בכה"ג אי נמי י"ל דהתם אע"ג דלא שכיחא איכא חששא שלא תאסר עליו עולמית ויעמוד עמה באיסור דבתקלה מרובה כי הא ראוי לחוש אפילו למה שאינו מצוי אבל הכא ליכא תקלה אחריתי אלא דילמא מחייבא מיתה ולא מיקטלא ומש"ה לא חששו לדבר שאינו מצוי: **ונכתב** ביום ונחתם בלילה במתני' לרבי יוחנן מיפסל שמא יחפה על בת אחותו על זנות של יום ולר"ל משום פירות שיהו סבורין הדיינים שביום הכתיבה נחתם ותטרוף האשה שלא כדין פירות שמשעת כתיבה עד שעת חתימה ורבי שמעון מכשיר דלית ליה שמא יחפה משום דזנות לא שכיחא ומשום פירות נמי ליכא דקסבר שמכיון שנתן עיניו לגרשה דהיינו שעת כתיבה שוב אין לבעל פירות הילכך אי טרפא כדין טרפא והכי מפרשינן בגמ': **ולענין** גט מאוחר משמע דמיפסיל דהא איכא למיחש משום בת אחותו ומשום פירות משום בת אחותו שיכתוב זמנו של גט לאחר כמה ימים ותוליא את גיטה ותאמר קודם זנות נתגרשתי ואין זמנו של גט מוכיח שהרי על כרחנו אנו רואין שהוא מאוחר והוה ליה כגט שאין בו זמן ומשום פירות נמי איכא שאין להוכיח מתי נחתם ונמצאת מפסדת פירות משעת חתימה עד שעת נתינה לר"ל שלא כדין אבל בתוספות הכשירוהו והביאו ראיה מדאמרינן בפרק גט פשוט (דף קס.) דמקושר שכתב עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואע"ג דאי עביד הכי הוי מאוחר דמקושר מלך שנה מונין לו שתים כדאיתא התם [דף קסד:] והכל יודעים שזמנו שנה וכי עביד ליה פשוט הוי זמנו ב' כמו שכתוב בו שהרי לא ידעו דתחלתו היה מקושר אלמא משמע דגט מאוחר כשר ועוד ראיה מדתנן בשביעית [פרק י משנה ה] פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול שטרי חוב המוקדמים פסולים והמאוחרין כשרין ואם איתא דגט מאוחר פסול הוה ליה למתני גט בין מוקדם בין מאוחר פסול ובתוספתא דחולין [סוף פרק א] נמי תניא כשר בגט פסול בפרוזבול כשר בפרוזבול פסול בגט [כשר בגט] דהיינו מאוחר פסול בפרוזבול דפרוזבול מאוחר פסול וטעמא דמילתא משום דגופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין כל חוב שיש לי אצל פלוני וכשהוא מאחרו נמצא שבכלל פרוזבול זה חובות שהלוה לאחר מכאן ולפיכך פסול. [פסול] בגט וכשר בפרוזבול דהיינו מוקדם שהקדמתו אינו אלא גרעון זכותו פסול בגט [שגט מוקדם פסול] וכדאמרינן הכא בהדיא אלמא גט מאוחר כשר [וא"ת] ואמאי [כשר] והא איכא למיחש לבת אחותו ולפירות ותי' ר"י ז"ל דבגט מאוחר איכה מתגרשת אלא מזמנו של גט ואילך דהוה ליה כאילו התנה עמה שלא תתגרש עד יום פלוני וכיון שכך ליכא למיחש משום בת אחותו ומשום פירות נמי ליכא למיחש דכי מפסיד בעל פירות משעת כתיבה *או משעת חתימה ה"מ בגט הראוי לגרש בו לאלתר אבל בגט מאוחר כיון שאין ראוי לגרש בו [לאלתר] אינו מפסיד פירות אלא מן הזמן הכתוב בו ואילך ולפי זה אפשר לומר הוא הדין דכל שטר הקנאה כלומר שאינו נראיה בעלמא אלא השטר עצמו מקנה שאם היה מאוחר שלא קנה [לוקח או מקבל מתנה] עד זמן השטר דהוה ליה כאילו התנה נותן בכך: **אבל** אחרים אומרים דגט מאוחר פסול וכן דעת הרמב"ם בפרק ראשון מהלכות גרושין והתם בגט פשוט שהכשיר רבי חנינא מקושר שעדיו מתוכו אפשר שלא הכשיר אלא בגט חוב אבל בגיטי נשים לא ואע"ג דלא פלוג בהו רבנן כדאמרינן התם אפשר דאע"ג דבעיקר התקנה אמרינן דלא פלוג בהא מילתא פלוג בהו בדיעבד לדברי רבי חנינא והאי דלא תני לה התם בשביעית אפשר דהתם לא מיירי אלא במילי דממונא אי נמי כיון דמוקדם פלוגתא דר' שמעון ורבנן הוא לא קתני [ליה] והא דתניא בתוספתא כשר בגט פסול בפרוזבול כשר בגט חוב קאמר דאף [שאר] שטרות נקראין גט אבל לעולם גט אשה המאוחר פסול ומשמע דהוי דיניה כגט שאין בו זמן דפסול [ולא תנשא] ואם נשאת הולד כשר וראיה לדבר דאין גט מאוחר כשר מדאמרינן ביבמות בפרק האשה שלום (דף קטז.) ההוא גיטא דאשתכח בסורא דהוה כתב ביה הכא ענן בר חייא מסורא פטר ותריך ית פלוניתא אינתתי ובדיק רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו אלא חד ענן בר חייא מהגרא ואתו סהדי ואמרי דההוא יומא בהדן הוה בנהרדעא ואמר רבא חיישינן לגמלא פרחא אי נמי לקפילה אי נמי מילי מסר ואם איתא דגט מאוחר כשר מאי כולי האי נימא דילמא אחרוהו וכתבוהו ולאו ראיה היא דאפשר דהוי בכלל מאי דקאמרינן אי נמי מילי מסר: **גרסי'** בגמרא [דף יז:] אמר ליה אביי לרב יוסף הא דתנן שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר אם כן מה הועילו חכמים בתקנתן. פירוש דחד מג' גיטין פסולין יש עליו עדים ואין בו זמן וכיון דאם נשאת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתן משום בת אחותו ומשום פירות. ומהדרינן אהני דלכתחלה לא תנשא. גזייה לזמן ויהביה ניהלה [מאי]. כלומר שלאחר שכתבו בו זמן חתכו ונתנו לה ואמרי' דגט שאין בו זמן אם נשאת הולד כשר וכיון שכן מה הועילו חכמים בתקנתם דהא אי בעי עביד הכי ומהדרינן לרמאי לא חיישינן. כלומר לרמאות גדול כזה שהוא ניכר ונגלה דלא עביד איניש דעבדי הכי לא חשו רבנן להכי: **ודאמרי'** לרמאי לא חיישינן. פר"ח ז"ל דלרמאי לא חיישינן וכשר וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות גירושין דכשר ומשאין אותה לכתחלה ופשטא דסוגיא הכי משמע דמעיקרא אמרינן אהני דלכתחלה לא תנשא ובתר הכי פרכינן גזייה לזמן מאי דמשמע דבכה"ג תנשא לכתחלה דאי לא מאי פרכינן ומהדרינן דאין הכי נמי אלא דלרמאי לא חיישינן ולפי זה צריך לומר דתלמודא דאמר גזייה לזמן ויהביה ניהלה מאי משום הכי פשיטא ליה דתנשא לכתחלה משום דלרמאי לא חיישינן אלא שהתלמוד מפרש הדבר דרך קושיא ותירוץ אבל יותר נכון מ"ש רש"י ז"ל דכי מפרקינן אהני דלכתחלה לא תנשא היינו לומר דכיון שכן לא כתבי ליה ספרי דדייני ולא חתמי ליה ומש"ה פרכינן גזייה לזמן כלומר תינח אי לא כתב ביה זמן כלל ולא חתמי ביה סהדי אבל היכא דכתבי וחתמי ובתר הכי גזייה לזמן מאי איכא למימר ואהדר ליה דלרמאות ניכר לכל כזה לא חיישינן אבל לעולם גזייה לזמן דינו כגט שאין בו זמן שהוא פסול ואם נשאת הולד כשר וכן דעת הראב"ד ז"ל בהשגות: וגרסי' תו בגמ' [שם] כתוב בו שבוע שנה חדש שבת מאי א"ל כשר מה הועילו חכמים בתקנתן. כלומר מדכתוב בו זמנו בשבוע פלוני של יובל ולא כתוב בו אי זו שנה או כתב שנה ולא חדש או כתב חדש ולא כתב שבת או כתב שבת ולא כתב יום כיון דאמרת דכשר לכתחלה מה הועילו חכמים בתקנתן דהא לא ממנעי למיכתביה ניהליה. ומהדרינן אהני לשבוע דלקמיה ולשבוע דבתריה. כלומר לשבוע דקמיה שאם זינתה תיהרג ולשבוע דבתריה לפירות שאם ימכור בהם תוליא גיטה ותגבם. דאי לא תימא הכי יומא גופיה מי ידעי אי מצפרא אי מפניא אלא ליומא דלקמיה וליומא דבתריה הכא נמי לשבוע לקמיה ולשבוע דבתריה אמר ליה רבינא לרבא כתביה [דף יח.] ואותביה בכיסתיה דאי מפייסה בהדיה תפיים מאי. כלומר דזמנין לא מפיים ומגרשה ומכי מטא גיטא לידה הוא דמגרשה מה הועילו חכמים בתקנתן דהא איכא למיחש שמא יחפה. ומפרקינן לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה. ולעולם אינו מחתימו אלא אם כן רלה ליתנו מיד. אמר ליה רבינא לרב אשי גיטין הבאים ממדינת הים דמכתבי בניסן ולא מטו עד תשרי מה הועילו חכמים בתקנתן. כלומר דהא מצי לחפויי על בת אחותו. ומהדרינן הנהו קלא אית להו. פרש"י ז"ל ובעיא לאיתויי ראיה אימת מטא לידה. ולא נהירא דאע"פ שידוע שלא בא לידה ביום הכתוב בו אעפ"כ יכול לחפות עליה ולומר שניתן לה קודם שזינתה לפיכך פי' ר"י ז"ל דהכי קאמר דכיון שרואין שזמן הגט מוקדם לנתינתו קלא אית לה למילתא ורמו אנפשייהו ומדכר דכירי מתי נמסר לה ואם תאמר א"כ גט מוקדם למה פסול והרי כיון שזמנו קודם לנתינתו קלא אית ליה ורמו אנפשייהו ודכירי וכי תימא דלא שמכי אקלא אלא בגיטין הבאין ממדינת הים דלא אפשר בלאו הכי ומשום עגונא אקלו. משלים גט לאשתו דבסמוך מאי איכא למימר. לפיכך פי' דלא אמרינן קלא אית להו אלא בגט המשתלח או הניתן ביד השליח אבל בגיטין דעלמא לא. ולפי זה אף גט מוקדם אם נתנו לה על ידי שליח כשר וזו קולא יתירה בעיני. ולפיכך נראה לי דדוקא בגיטין הבאים ממדינת הים סמכי אקלא משום עגונא ודכותה במשלים גט לאשתו והוא הולך לדרכו וזהו שהזקיקו לרש"י ז"ל לכתוב עלה דההיא דהמשלים גט לאשתו שהוא הלך לדרכו כמו שאכתוב עלה דההיא בס"ד:

איכא

ד"א או משעת נתינה

גי' ד"ת

גי' ד"ס

זמן כדתנן ג' גיטין פסולין ובימי רבי נשנית משנה זו דאיכא למיחש שמא יחפה על בניה שהן ממזרין אי נמי שלא תיאסר עליו אם זינתה קודם גירושין אבל לאחר גירושין מותרת לחזור לו כדאיתא בפ"ב דסוטה וכתב הרא"ש והני טעמי לא מחוורן לי דאם היה ראוי לתקן זמן מהני טעמי לא הוה צריך רבי יוחנן לומר משום בת אחותו דהני טעמי שייכי בכל הנשים דאינו רוצה שיצא קול על הולד שילדה ממנו שהוא ממזר וגם אינו רוצה שתאסר עליו ואפשר דהני טעמי שעד הם לטעם דחפוי ור' יוחנן עיקר טעמא נקט והאידנא אע"ג דבטל טעם דחפוי מאינך טעמי פסלינן גט שלא זמן:

עין משפט

א מיי' פ"א מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' יג קכז :
ב מיי' פ"ין י מהל' א"ות ופכ"ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין פו לד טוח"מ סי' מג :
ג מיי' פ"ק וס"ה מהל' גירושין טור אה"ע סי' קכ :
כתובות דף מא
כאן פ"ד ס"ג
דף יח.

שלטי הגבורים

א ואם הקדים הזמן פסול ומ"מ נכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו או אפי' מכאן ועד עשרה ימים פסק הרא"ש שהוא כשר בשעת הדחק שא"א ע"י גט אחר והרמ"ה כתב שהוא פסול וכתב הרא"ש בתשובה אם נתגרשה בגט מוקדם ולא נודע פסולו עד שקדשה אחר דלא תפסי בה קדושי שני ואינה צריכה גט ממנו ומותרת לחזור לראשון . השולח :ע מקום למקום אע"פ שמקדים הזמן בהרי כותב הזמן מיום הכתיבה שאינו יודע מתי יגיע לידה כשר כיון דאית ליה קלא שהקול יוצא בשליחות הגט וכל אדם יודע שנכתב קודם שנמסר לה ואם תבא לגבות הפירות שמכר הבעל מבלה צריכה להביא ראיה מתי בא הגט לידה :

לשון ריא"ז

תקנו חכמים זמן בגיטין כדרך שתקנו בשטרות וכל גט שאין בו זמן פסול ואם ניסאת בו האשה לא הצא כמו שמבואר בפ' אחרון וכן גט שזמנו מוקדם פסול ונראה בעיני שדינו כגט שאין בו זמן לפיכך אם נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ואפי' היו עוסקין באותו הענין כדברי הר"מ וכבר הבאתי עליו וכתבתי שאם היו עוסקין באותו ענין כשר : כתב בעל העיטור ורב אלפס פסק כר' יוחנן ומדגרסי' פ' שנים אוחזין בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ול חוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזל בעל וזבין פירי מניסן עד תשרי ולא קא פריך ליחוש משום בת אחותו ש"מ זנות לא שכיחא ואע"ג דאיכא למ"ד התם ליכא למיחש משום בת אחותו דאפי' לא יחזיר לא קטלינן לה דספק נפשות להקל אכתי איכא למוכח מהא דפ' כל הגט ומקום הזמן קא פסיק ותני לא שנא מן הא רוסין ולא שנא מן הנשואין ואסיקנא דעולא ס"ל משום תקנת ולד ולא משום בת אחותו ולפי' רבותא רמי בר חמא נמי הכי ס"ל כריש לקיש והיתכהב דעולא ורמי בר חמא וריש לקיש קיימי בחדא שיטתא הלכך ר' יוחנן יחידאה הוא לגבייהו ולית הלכתא כוותיה ועוד דר"ש דמתני' הכי ס"ל דמשום פירות הוא וכן הלכתא . והרשב"א ז"ל כתב ראיותיו של בעל העיטור ועי' בחידושיו על מס' גיטין ובעל העיטור כתב דכ"ע היכא דכתב ביה שנה חודש בבה שבוע אי נמי גזייה לזמן ויהביה ניהליה וכהביה ואותביה בכיסיה וגיטין הבאים ממדה"י כולהו פשיטא לן דכשרין ביניהו ותיכנס בהן לכתחלה דהא בכולהו אמר כשר לפי שלא חידשו התקנה בגיטין מאחר שטרות אלא לעשותן כאחר שטרות והרא"ד כתב דגט מאוחר כשר לגרש בו לאחר אלא שיש לבעל פירות עד איתו זמן הכתוב בגט . וכתב הרא"ש והדברים אינם מבוארים כיון שהבעל מזה לכתוב הגט ומגרש האשה בע"כ למה תפסיד האשה פירותיה אם הבעל צוה לאחר הזמן . אלא כך יש לייסב דבריו להכשיר

רבינו נסים

איבא מ"ד הלכה כרבי יוחנן . דס"ל דיש לו לבעל פירות עד שעת נתינה . ואיכא מ"ד הלכה כר"ש בן לקיש דאמר משעת כתיבה כדקי"ל לענין שלשה חדשים דאמרינן בסמוך דג' חדשים שהאשה צריכה להמתין מלהנשא אחר שנתגרשה כדי להבחין בין זרע בעל ראשון לזרע בעל שני מונין לה משעת כתיבה אבל הכא לענין פירי בפרקונה תליא מילתא וכו' וקי"ל דלא פקע פרקונה מיניה עד דמטי גיטא לידה. דברי הרי"ף ז"ל בכאן צריכין עיון דמנא ליה דלא ליפקע פרקונה בכתיבת גט לכשיגרש בסוף ודאי מאן דאית ליה [משעת] כתיבה בפירות פרקונה נמי פקע בההיא שעתא *ועיקר פיסקא דההיא שמעתא הוא מדאיתמר בגמ' והא איפכא שמעינן להו דאיתמר מאימתי מוציאין לפירות ר' יוחנן אמר משעת כתיבה ור"ל אמר משעת נתינה ואמרינן איפוך ולא מסיימי אי מפכינן קמייתא אי בתרייתא ואפ"ה משמעו לכאורה דבתרייתא מפכינן [דמסתמא] מאן דמתרץ מתכוין להעמיד דבריו וה"נ מוכחא בפרק השולח (דף מו:) דמותבינא אמתני' דהמוציא אשתו משום אילונית דרבי יהודה אדרבי יהודה ואמרי' איפוך ומוכחא דהתם דבתרייתא מפכינן ובפרק קמא דכתובות (דף י.) נמי גבי רשב"ג דאמר כתובה דאורייתא אמרינן איפוך ומוכח דבתרייתא מפכינן הלכך דרבי יוחנן הוא דאמר משעת נתינה וקי"ל כותיה ואף על גב דאשכחן בכמה דוכתי בתלמודא דאיתמר הניחא למ"ד משום פירות א"נ למ"ד משעת כתיבה ולא אמרינן הניחא לר' יוחנן או ריש לקיש היינו משום דכיון דאיכא דמפכי לה לא מעייל תלמודא נפשיה התם בהכי אבל משמע דקושטא דמילתא היא דרבי יוחנן הוא דאמר משעת נתינה וקי"ל כותיה וסוגיין דהכא נמי במשעת נתינה רהטא מדאקשינן סתמא מכתביה ואותביה בכסתיה ומגיטין הבאים ממדינת הים והנהו פירכי למאן דאמר משום פירי לא קשו מידי אע"פ שלא פירש רש"י ז"ל כן משום דבעל הוא מפסיד פירות כדין משעת חתימה וכיון דפרכינן להו סתמא ש"מ דנקטינן כמ"ד משום בת אחותו וממילא יש לבעל פירות עד שעת נתינה דהא בהא תליא : **מאימתי** מונין לגט . שלשה חדשים שהאשה צריכה להמתין אחר שנתגרשה כדי להבחין בין זרע בעל ראשון לזרע בעל שני : המשלים גט לאשתו . כתב רש"י ז"ל מסר הגט לשליח כדי לגרש בו לסוף שלשה חדשים והוא הולך לדרכו : מותרת לינשא מיד . דמשעת כתיבה מנינן וכתבו בתוספות שבחנס כתב רש"י ז"ל והוא הולך לדרכו אלא מיירי אפילו הוא בעיר ונקט תנא דברייתא המשלים לרבותא שאף על פי שהוא בעיר מותרת לינשא מיד ואין חוששין לגט ישן ולי נראה דדוקא נקט רש"י שהלך לדרכו משום דסבירא ליה דדוקא משום עגונא כשהלך בדרך הוא שהקלו חכמים לגרש בגט שזמנו מוקדם מנתינתו דומיא דגיטין הבאים ממדינת הים אבל אם היה בעיר הוה ליה כנכתב ביום ונחתם בלילה דפסול : גט ישן . לקמן תנינא [דף עט:] דאין אדם מגרש בגט ישן ואי זהו גט ישן כל שנתיחד עמה אחר שכתבו לה . וטעמא גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה . שמא תתעבר בין כתיבתו לנתינתו ולאחר זמן יאמרו הגט קודם ובזנות נתעברה : **גרסי'** בגמרא [דף יח.] איתמר כתובה מאימתי משמטת. כלומר מאימתי תהא כתובה כשטרי חוב ומשמטתה שביעית: רב אמר משתפגום ותזוקף. כלומר משתפרע קצת ותזקיף עליו המותר במלוה דנפקא לה מתורת כתובה והויא לה כמלוה : ושמואל אמר פגמה אף על פי שלא זקפה זקפה אף על פי שלא פגמה . הויא לה כמלוה . לא פגמה ולא זקפה אינה משמטת דמדינא כתובה ותוספת אינן משמיטין מידי דהוה אשכר שכיר והקפת החנות דאין משמיטין משום דשביעית אינה משמטת אלא מלוה ולפי זה אי אפשר לפרש מאי דאמרי' התם ברים אף על פי (דף נד:) דתנאי כתובה ככתובה דמי להנהו מילי דאמרינן התם ומני בהדייהו לשביעית דהכי קאמר דכשם שכתובה אינה משמטת כך תוספת אינו משמט משום דתנאי כתובה ככתובה דמי דמאי איריא משום דהוי ככתובה תיפוק ליה דמדינא אינו משמט לפי שאין שביעית משמטת אלא מלוה ודוחק הוא לומר דאתיא כרבי יוסי דפליג התם [בפרק י דשביעית] ואמר דשכר שכיר משמט אלא ודאי הא דמני התם בשביעית היינו לומר שאם פגמה וזקפה כתובתה לרב או פגמה או זקפה אליבא דשמואל דמשמט נמי תוספת וקי"ל כשמואל ותניא נמי בגמרא דהעמדה בדין הוי כזקיפה: **כתובה** כמעשה בית דין דמיא מה מעשה בית דין וכו'. דמשעת פסק דין איכא קלא כדמוכח בפירקא קמא דבבא מציעא (דף טו.) דבשעמד בדין גבי ממשעבדי הילכך אין שם הקדמה ונכתבים ביום ונחתמים בלילה אף כתובה משעת כתיבה דנכנסה לחופה דמשום קירוב חתנות הוא דהייל שעבודא ואע"ג דלא אחתים דמסתמא איכא קלא: עסוקין באותו ענין הוו. מכתיבה ועד חתימה ואפילו בשאר שטרות כשר: לא שנו. דשטרי חוב המוקדמין פסולין: אבל עסוקין באותו ענין כשר. דאית ליה קלא כאילו חתמו כיון שהם מזומנים לחתום ומסתברא דקי"ל כשמואל דכתובה כמעשה בית דין דמיא ונכתבת ביום ונחתמת בלילה ואף על גב דרחינן דרב לא סבירא ליה הכי דחייה בעלמא היא ועוד דאפילו הוה רב פליג עליה הא קי"ל כשמואל בדיני אבל כתבו שנשאל בתשובה לרי"ף ז"ל דליתא לדשמואל וכן דעת בעל העיטור ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ג מהלכות מלוה ולא חילק ומשמע דטעמייהו דכיון דתלמודא מתמה נימא כשמואל סבירא ליה משמע דלמדחיה איכוון ומיהו אפילו [איתא] לדשמואל איכא מאן דאמר דדוקא בשאין בה תוספת אבל יש בה תוספת לא ואע"ג דקי"ל דתנאי כתובה ככתובה דמי הני מילי למאי דמני ברים אף על פי [דף נד:] אבל לשאר מילי לא ואפשר דאפילו בתוספת נמי איכא למימר בההיא הנאה וקלא נמי אית ליה (א) ומיהו היכא דקנו מיניה ליכא למיחש למידי דקנין קלא אית ליה כדאמרינן בפרק גט פשוט [דף קעב.] אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דקניתו ביה. וצ"ל דכי אמרינן דעסוקים באותו ענין כשר היינו דוקא בשטרי הלואה דזוזי משעבדי ליה וכיון שהם מזומנים לחתום איכא קלא אבל בשטרי חוב שהוא מתחייב בקנין או בשטר במה מתחייב ביום ואע"ג דאיכא קלא במילי ודאי לא משתעבד ולפיכך תמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק הגוזל ואם היו עסוקין בענין עד שנכנס הלילה וחתמוהו אע"פ שקנו מידו בלילה כשר ומשמע אפילו בשטרי חיוב : **איתמר** אמר לעשרה וכו' ועד עשרה ימים . וקודם שנתנו לה חתמו כולן דכיון דאמר להו כולכם

*) כס"א הגי' ועיקר פסיקא דההיא שמעתא הוא . וגי' ד"ת כגי' שלפנים

נר מצוה

איכא מ"ד הלכתא כר' יוחנן א ואיכא מאן דאמר הלכתא כר"ש בן לקיש דאמר משעת כתיבה כדקי"ל* לענין ג' חדשים והא לאו מילתא היא דהתם לענין °מאימתי א מונין לגט ביחוד תליא מילתא וכיון דאינו מתיחד עמה משעת כתיבה מונין משעת כתיבה אבל הכא לענין פירי בפרקונה תליא מילתא כדאמרי'* תיקנו פרקונה תחת פירות וקי"ל דלא פקע פרקונה מיניה עד דמטי גיטא לידה הלכך כל כמה דמחייב בפרקונה אית ליה פירי ושמעת מינה דהלכתא כרבי יוחנן דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה: ירושלמי* מעשה באחד שהיה נשוי בת אחותו וזינתה עד שהיא אשתו עמד וגרשה והקדים זמן הגט אמר מוטב שתידון בפנויה ולא כאשת איש *איתמר מאימתי מונין לגט רב אמר משעת נתינה ב ושמואל אמר משעת כתיבה ג תניא כותיה דשמואל המשליש גט לאשתו ואמר אל תתנו לה אלא לאחר שלשה חדשים משנתנו לה מותרת לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה וכן הילכתא ד אמר שמואל ה כתובה כמעשה בית דין דמיא מה מעשה ב"ד נכתבין ביום ונחתמין בלילה אף כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה כתובתה ה דחייא בר רב אבתיב בימבא ואיחתים בליליא הוה רב התם ולא אמר להו ולא מידי לימא כשמואל ס"ל לא עסוקין באותו ענין הוו ותניא אמר רבי אלעזר בר צדוק לא שנו אלא שאין עסוקין באותו ענין אבל עסוקין באותו ענין כשר : *איתמר ו אמר לעשרה י כולכם כתבו גט לאשתי אמר ר' יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי ור"ש בן לקיש אמר °כולן משום עדים מאי בינייהו דחתים בי תרי מינייהו ביומיה והנך מכאן ועד י' ימים לר' יוחנן דאמר משום תנאי כשר ולרבי שמעון בן לקיש דאמר משום עדים פסול אי נמי כגון שנמצא אחד מהן קרוב ז או פסול מאן דאמר משום תנאי כשר ומאן

רש"י

הטו רבנן לכך : לענין שלשה חדשים . שצריכה להמתין מלהנשא לאחר שנתגרשה ואותן ג' חדשים קי"ל דמונין לה משעת כתיבה : פרקונה . שאם נשבית חייב לפדותה כדכתב לקמן דף יח. בפרק אף על גב באשתו ואין לה אם תשתבאי אפרקינך : מאימתי מונין לגט . ג' חדשים שהאשה צריכה להמתין : המשלים גט לאשתו . שמסר הגט ביד שליש כדי לגרשה בו לסוף שלשה חדשים והוא הולך לדרכו : מותרת לינשא מיד . דמשעת כתיבה מנינן : כמעשה ב"ד דמיא . דתנאי ב"ד הוא: מה מעשה ב"ד . חיוביה משעת פסק דין ואע"ג דלא איחתים הילכך אין שם הקדמה ונכתבין ביום ונחתמין בלילה : אף כתובה . משעת כתיבה דנכנסה לחופה דקירוב חתנות הוא הל שיעבודא ואפילו לא איחתים: עם קים באותו ענין הוו . מכתיבה ועד חתימה ואפילו בשאר שטרות כשר: לא שנו . דשטרות הנכתבין ביום ונחתמין בלילה פסולין : אמר רבי יוחנן שנים . נתכוון לחתום לשם עדות וכל השאר לא החתים אלא כדי לבייסה ברבים ותנאי גמור הטיל בגט זה דלא ליהוי גיטא אלא אם כן יחתמו כולם : כולם משום עדים . נתכוון להחתים : מאי איכא בינייהו . בין תנאי לעדים ממה נפסך כולן צריכין לחתום : ועד עשרה ימים . וקודם שנתנו לה חתמו

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) והתוספות מסתפקים גם בהלכה [illegible]

מאוחר לדעת האשה או מחלה האשה פירותיה עד זמן הכתוב בגט והגט כשר כדין שטר מאוחר שכשר ואם נכתב שלא מדעת האשה תראה שהאשה גיטה בב"ד ויכתבו לה ב"ד שביום נתגרשה וחכ[illegible]
שבעל ראיה שמדעתה נכתב הזמן מאוחר בגט ומ"מ נכון להחמיר כדברי ר"י שלא תהא מגורשת בגט מאוחר עד זמן הכתוב בו כדאמרי' בעלמא זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאילו כתוב בו מהיום [illegible]
דזי כאילו אמר לה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד אותו זמן : ב כתב סמ"ג דבספר רבי פריגרו' היה כתוב מיום שניתנה אמנם ברוב ספרים כתוב מיום הכתיבה כן יש בירושלמי והרא"ש כתב משעת נתינה מעשה באחת [illegible]
זיצא קול של פסול על הגט והצריכה ר"ת גט אחר מפני הלעז אע"פ שכשר היה והתירה לינשא מיד ולא הצריכה להמתין ג' חדשים אחר הגט השני אלא לבטל הקול ור"י אומר שצריך להמתין ג' חדשים אחר הגט השני וכן ה[illegible]
הרא"ש : ג פי' ר"י דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנה להכשירו אלא ע"י שליח שימסרנו לה ע"י שליח דבהכי יש לה קלא כדאמרי' גבי גיטין הבאים ממדה"י אית להו קלא לפי שיש קול להולכת השליח ולביאתו ומ[illegible]
ליתבי זמן המסירה ס"ס נמי בגט שנכתב קודם שנמסר אע"פ שאם היה מוסרו מידו לידה היה פסול משום דאתיא למיטרף מלקוחות שלא כדין מיום שנכתב כשנתנו ליד שליח ליתנו לה אית ליה קלא ולא נפקא מינה חורבא ו[illegible]
קן מדברי הרמב"ם שכתב הרי שכתב שהיה בירושלים כשאמר לבנים לכתוב גט ולחתום וליתנו לאשתו והולכנו לכתוב לו גט אחר כשבותבים הזמן והמקום אין כותבים לא הזמן שאמר להם הבעל [illegible]
ולא הוהו במקום כיצד היה בירושלים כשאמר להם הבעל והיו עומדים בתשרי ונתאחר עד ניסן והרי הן בלוד כותבין זמן מניסן ובלוד והרא"ש כתב כדברי ר"י לפסוק הלכה סתם הגט הבא לפניו אם תולין שביום שנכתב [illegible]
זאינה צריכה להביא ראיה מתי בא לידה : ד כתב הרא"ש ודברי הרי"ף ז"ל תמוהין למה פסק הלכה כשמואל הא קי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד דרב פפא ורב הונא דאיתן אמוראי בתראי עבדי כרב ויש ספרים שכתוב בהם [illegible]
משעת כתיבה ומשמע דרב אלפס היינו גורם אותו מאחר שלא כתבו בהלכותיו ובכל אשכנז וצרפת נהגו משעת נתינה כרב : ה כתב הרא"ש מדכתיב רב אלפס עובדא דחייא בר רב משמע דפוסק הלכה דלא כשמואל וכן מ[illegible]
בר"ף בפסק כרב ותימה הוא למה פסק דלא כשמואל דהא הלכתא כוותיה בדיני וג"הא דפייט טעמיה דמדתמה תלמודא לימא כשמואל ס"ל ומאי קשיא ליה אי סבר כשמואל אלא ודאי תלמודא דסוגיא דעלמא דלא כשמואל [illegible]
במה אם רב יסבור כשמואל בזה ומשני דרב פליג אשמואל ולית הלכתא כוותיה . והרמב"ם כתב דגט שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אפי' עסוקין באותו ענין ולאו לסמוך על זה והא דפליגן שטרות שנכתבו ביום ונחת[illegible]
[illegible]

ומאן דאמר משום עדים פסול וקיימא לן כרבי א יוחנן מיחתם לכתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אמרי לה כשר תנאי הוא ואמרי לה פסול אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא: מתני׳ *בכל ‎א‎כותבין בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא של קיימא אין כותבין ב לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא על הכל כותבים על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה ועל יד של עבד ונותן לה את העבד ר׳ יוסי הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלין: גמ׳ ובכל דבר שהוא של קיימא לאיתויי מאי לאיתויי הא דתני רב חנניא כתבו במי טריא ואפצא כשר ודוקא במגילתא דלא עפיצא אבל במגילתא דעפיצא פסול דקי״ל °אין מי מילין על גבי מי מילין תאני ר׳ חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר איתמר ‎ג‎עדים שאין יודעין לחתום אמר רב מקרעין להם ג נייר חלק וממלאין את הקרען דיו

רש״י

כולן: מ״ד משום עדים. פסול דלא הוי עדות שלימה עד שיחתמו כולם וכיון דכולם לא חתמו ביום כתיבתו הוי ליה מוקדם: ואי חתים בתחלה קרוב או פסול. דקי״ל בסנהדרין אפילו מאה עדים ונמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ואם בשנים הראשונים חתם הקרוב או הפסול וכולן תתמודף יט. בו ביום: אמרי לה כשר. למ״ד משום תנאי ואף על גב דחתם ברישא מ״מ יתקיים העדות בראויין להעיד והוא יחשב לתנאי דנסתמא את הכשירים מנה לשם עדות והקרוב לתנאי: לאיחלופי בשטרות דעלמא. כיון דהתים ברישא איכא למימר זה ודאי לשם עדות חתם ויכשירו קרוב בכל שטרות: מתני׳ על העלה של זית. תלושה: ונותן לה את הפרה. מפרש בגמ׳: [גמ׳] במי טריא. במי גשמים ויש מפרשים מים שסורין בהן פירי שהוא כעין עפצים: במגילתא. קלף שאינו מעופץ: מי מילין. מים ששורין בהן עפצים: באבר. שסף העופרת במים ומשחירן: בשחור. פחמים: בשיחור. שמשחירין בו עורות: מקרעין.

כולכם לא שוייה גיטא עד דחתימו כלהו: מאן דאמר משום עדים פסול. דלא הוי עדות שלימה עד שיחתמו כולן וכיון דכולן לא חתמו ביום כתיבתו הוה ליה מוקדם: אי נמי כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול מ״ד משום עדים פסול. דקי״ל דאפילו מאה עדים שנמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה: מחתים לכתחלה קרוב או פסול וכו׳. זו היא גרסת הרי״ף ז״ל ורש״י גורס אי חתים בתחלה קרוב או פסול. ופירש אם חתם בשנים הראשונים קרוב או פסול ואפשר שאף גרסת הרי״ף ז״ל מתפרשת כן שהרמב״ם ז״ל תלמידו כתב בפ׳ [תשיעי] מהלכות גירושין היה אחד מן השנים הראשונים פסול וכו׳: אמרי לה כשר. למ״ד משום תנאי אע״ג דחתים ברישא *)העדות תתקיים בראויים להעיד והאי חשיב לתנאי ומסתמא את הכשרים לוה לשם עדות והקרוב לתנאי: ואמרי לה פסול. דנהי דבגט כשר איכא למיגזר משום שטרות דעלמא דבשטרות דעלמא פסול כמו שאפרש וא״ת ובשטרות אמאי פסול והאמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר ומשמע בהדיא בפרק המגרש (דף פז:) דממלוי שני שטין שהרחיק מן הכתב קאמר דאמרי׳ בפ׳ גט פשוט (דף קסב.) דהרחיק ב׳ שיטין מן הכתב פסול וקאמר שאם אותו ריוח מלא בקרובים כשר אע״פ שנמלאו הקרובים חתומים בתחלה ותניא נמי בפ׳ גט פשוט [שם:] היו ד׳ וה׳ התומים על השטר ונמלאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר יש לומר דמלאוהו בקרובים היינו טעמא משום דכשרים חתמי ברישא וכשהשטר יוצא לפנינו גם כן תולין להקל ואומרים דכשרים חתים ברישא ושביק רווחא ואח״כ נתמלא הריוח בקרובים אבל כשהקרובים חותמים בתחלה נראים כעדים וא״ת ומאי פסולייהו דשטרות טפי מגט דבגט נמי מדינא אית ליה למפסליה דילמא קרובים לאסהודי אתו ואמאי לא שיילינן להו אי למיחזי אתו אי לאסהודי כדאמרינן בפ״ק דמכות (דף ו.) י״ל דבגט ליכא למיחש לפי שאין עדי חתימת הגט רואין כלום אלא בעל הוא שאומר להם לחתום ואיכהו אדעתיה דבעל התמו אם הוא רוצה משום עדים ואם רוצה משום תנאי ואיהו מסתמא לכשרים מחתים משום עדים והשאר משום תנאי אבל בשאר שטרות באמנה שבאו לחתום שטר עדות זה בפני זה וחתמו תחלה קרובים או פסולים השטר פסול דדמו כמאן דאמרי לאסהודי אתינן אבל באחרונה ליכא למיחש דכיון שכנים כשרים חתמו [בתחלה] מאן דחתם בתר הכי מסתמא לאו לאסהודי אתא ולפי זה אפילו מאן דפסיל הכא לא פסיל אלא בתחלה אבל באמצע או בסוף אפי׳ בשטרות כשר והא דתניא בתוספתא ומייתי לה בריש פרק גט פשוט [דף קסב:] היו ד׳ או ה׳ חתומים על השטר ונמלאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר אומר ר״ת ז״ל דהא דנקט שנים הראשונים לרבותא נקטיה אע״פ שנראה יותר שהם עיקר העדות וכל שכן אם נמלאו אמצעיים או אחרונים קרובים או פסולים דתתקיים העדות בשאר והקשה עליו ר״י ז״ל דאי מכשירין קרובים או פסולים בשטרות בין בתחלה בין באמצע בין בסוף ניחוש דילמא אתי לקיומי בשנים קרובים או באחד כשר וחד קרוב דמטעם האי חששא אמרינן בפרק הזורק (דף פא:) דבגט מקושר לא הכשירו בו אלא עד אחד פסול בלבד וליכא למימר דלעולם אין מקיימין את השטר עד שיכירו כל החתימות שבשטר ואע״ג דבגט מקושר מקיימין (חד) מכל תלתא דאית ביה התם הוא דכיון דאטרחוה להחתים על כל קשר לא אטרחוה לקיים כולם אבל הכא דכמה דבעי מחתם בעי קיום בכולהו דליתא דהא אמרינן בריש גט פשוט [דף קסג:] לא שנו אלא בין עדים לכתב אבל בין עדים לאשרתא אפילו הרחיק שיטה אחת פסול ופריך בין עדים לכתב נמי ליחוש דילמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר לרבות עדים הוא דעבדי ומשני כל כה״ג אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה משמע דבעלמא מכל תרי דאית ביה מקיימין שאילו היה צריך לקיים כל החתימות לא הוה פריך מידי לפיכך חזר בו ר״ת ז״ל ופי׳ כמו שפי׳ בהלכות גדולות דדוקא נקט בברייתא שנים הראשונים קרובים וכו׳ דתלינן דחתמו לכבוד או למלוי ולפיכך תתקיים עדות בשאר אבל נמצא אחד מן האמצעים קרוב או פסול עדותן בטלה דודאי לשם עדות (חתמו) [חתם] ובפ׳ גט פשוט הכי קאמר כל כה״ג אין מקיימין מעדים שלמטה אלא מעדים שלמעלה אבל בעלמא אדרבה הוי איפכא דאין מקיימין מעדים שלמעלה ומאן דמכשר הכא לא מכשר אלא בתחלה אבל בסוף דכולי עלמא פסול והרמב״ם ז״ל כתב בפרק הנזכר דמשום הכי מכשר טפי בגט מבשטרות לפי שהגט נותנו לה בפני עדים ויש לסמוך בו על עדי מסירה: מתני׳ בכל כותבין בדיו בסם בסקרא בקומוס. בגמ׳ מפרש להו: ובקנקנתוס. מפרש בגמ׳ דהיינו חרתא דאושכפי. ופרש״י ז״ל שזהו הנקרא ללעוזות בלע״ז אדרימנ״ט ולפי זה אסור להטיל אדרימנ״ט לתוך דיו של ס״ת כדאמרינן במסכת סוטה (דף כ.) וכי מטילין קנקנתוס לתוך הדיו והתורה אמרה ומחה כתב שהוא יכול למחוק אבל אין פירושו מחוור שהרי הוא ז״ל פי׳ ג״כ ובשיחור דקתני בברייתא דהיינו אדרימנ״ט ואינו נראה דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני במתני׳ ור״י ז״ל פי׳ דשיחור הוא אדרימנ״ט וקנקנתוס הוא כמו שפי׳ רשב״ס בעירובין [דף יג.] שהוא קרקע ירוקה שקורין וידראו״ל ואע״ג דבפ׳ כל היד (דף כ.) תנא שחור כחרת ומפרש דהיינו חרתא דאושכפי ואינו וידריאו״ל ירוקה היא כזכוכית ועל כן נקרא וידריאו״ל. י״ל דכשמתקנין אותה כתקונה אז היא משחרת ולפיכך אמר ר״ת ז״ל שמותר להטיל אדרימנ״ט לתוך דיו של ס״ת דלא אסרו אלא קנקנתוס דהיינו וידריאו״ל. ולא נהירא שהרי דיו שיש בו אדרימנ״ט אינו נמחה ולפי זה יהו כלן אסורין אלא מה [שנהגו עכשיו] להטיל קנקנתוס לתוך דיו של ס״ת כמ״ד התם [בעירובין וסוטה] דלכל מטילין קנקנתוס לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה שבמקדש אבל בס״ת שרי: על העלה של זית. תלושה ואליבא דר״א דס״ל עדי מסירה כרתי אפילו בכותב על העלה בדיו כשר אע״פ שהוא כתב שיכול להזדייף ואליבא דר״מ דוקא ברושם וקמ״ל מתני׳ דעלה של זית דבר המתקיים הוא דבין לר״מ בין לר״א אין כותבין את הגט אלא בדבר המתקיים על דבר המתקיים. והיינו דתניא בתוספתא [פ״ב] על עלה זית על עלה דלעת על עלה חרוב על כל דבר שהוא של קיימא כשר על עלה בצלים על עלה ירקות על כל דבר שאינו של קיימא פסול זה הכלל אינו כשר עד שיכתוב בדבר של קיימא על דבר של קיימא: ונותן לה את הפרה. בגמרא מפרש טעמא וכתבו בשם רבינו מאיר הלוי שצריך שיתן את העבד ואת הפרה בפירוש הא בנותן לה ואמר הא גיטיך סתמא אינו במשמע שנתן לה כלום והגט בטל ואע״ג דאמרינן לעיל [דף כ:] אוירא דמגילתא הוא התם היינו טעמא לפי שמה שנשאר הרי הוא טפל לגט אבל הכא בעבד ופרה כיון שיש להם חיות אינם טפלים לקרן ולא ליד: גמ׳ במי טריא. מי גשמים לשון מורי פי׳ [מים] שנשארים על הגגות ל״א מי טריא מים ששורין בהם פירי שהוא כעין עפצים ועפצא גלי״ש מכאן היה אומר ר״ת ז״ל שדיו של עפצים פסול לכתוב בו ספר תורה דתנן במגילה [דף יח:] עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו ותניא בפרק הבונה (דף קד:) דכתב שלא בדיו יגנז וכס״ת מיירי כדמוכח בפ׳ הקומץ רבה [דף לא: ע״ש תוס׳ ד״ה עשאה כשירה] אלמא דיו בעינן והכא אמרינן דיו דיותא ובכל דבר המתקיים לאיתויי עפצא אלמא אין זו דיו והוו אמרינן בפרק כל היד [דף כ.] קורטא דדיותא ודיו של עפצים אינו יבש שיהא קורטא ולפיכך היה אומר הרב ז״ל שאין כותבין ס״ת אלא בדיו הנהוג בצרפת הנעשה מעץ שקורין אלידיר״ן וההוא מתעבד קורטא והא דאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כג.) כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולן לאו היינו גומא דאין דרך ליתן גומא אלא בדיו של עפצים אלא אומר ר״ת דשרף הוא לחלוחית של קליפת עץ כמו זו שירפה מלוי דפ״ק דנדה [דף י:] דהיינו לחלוחית דמים שבאשה ובפרק כל שעה (דף לט.) אמרינן ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין וירק אין לו גומא אלא לחלוחית ואין אלו ראיות דאדרבה כתם דיו הוא של עפצים כדאמרינן בירושלמי [דפירקין הלכה ג] מטיל בו דיו שאין בו עפצא אלמא שהם דיו יש בו עפצא וכי מרבינן הכא מכל דבר המתקיים מי אפצא היינו מים שנשרו בו העפצים בלא שום בישול ולא הוי דיו עד לאחר בישולו שהוא מתבשל עם אותן דברים שמערבים עמו וכשמתייבש נעשה קורטא (א) ור״ח ז״ל כתב דיו מדאר או אבר ואבר היינו דיו של עפצים: שאין מי מילין. שהרי מראה הקלפים המעובדים בעפצים כמראה הכתב ואינו ניכר: באבר. שסף העופרת במים ומשחירן: בשחור. פחמין: ובשיחור. פרשתיו במשנתינו וכתב הרמב״ם ז״ל בפרק ד׳ מהלכות גירושין דבמי טריא ואפצא כותבין אפילו לכתחלה אבל באבר בשחור ובשיחור דוקא דיעבד ואע״ג דבכלהו תני כתבו. כיון דאמרינן דמתניתין דקתני בכל כותבין שהוא לכתחלה ובכל דבר המתקיים אתיא לאיתויי מי טריא ואפצא משמע דאפילו לכתחלה אבי הא דכתבו באבר ובשחור ובשיחור דוקא דיעבד ומשום הכי אמרינן דמתניתין אתיא לאיתויי הא:

מקרעין להם נייר חלק. פרש״י ז״ל שמשרטין להם שריטות כעין אותיות והם משימין על השריטות דיו. ול״נ דהקיקה הרי היא ככתיבה כדמוכח בגמרא לקמן וכשמשימין על השריטות דיו הוה ליה כתב על גבי כתב דפסלו בגמרא ואפשר שלא היו משרטים אלא מקצת כל אות ואות ומיהו לשון מקרעין לא משמע הכי לפיכך נראה כפירוש ר״ח ז״ל שלוקחים נייר אחד ומקרעין בו במות העדים מעבר לעבר ומשימין

א מיי׳ פ״ד מהל׳ גירושין טור אה״ע סי׳ קכה:

*) ברישא קרוב או פסול מתקיים כו׳. כ״ה ברש״י בגמ׳ (ג״א)

ב מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלוה ולוה ופ״ק מהל׳ גירושין סמג עשין נ וכד טור אה״ע סי׳ קל וח״מ סי׳ מה:

[ד׳ קנב ע״ב]

ד״ת

א ובפל סעיטור כתב ומסתברא כרים לקיש דהא בההוא שבדא דאס׳ לקמיה דר׳ יהושע בן לוי אמר בההוא כריש לקיש סבירא ליה שמע מינה דהכי הלכתא ואמר רביה האי דאיכא פלוגתא ביה רבוותא איכא מ״ז מדאמר ריב״ל כדאי הוא ר״ש לסמוך עליו בשעת הדחק שמע מינה דהלכתא כוותיה ואיכא מ״ד משום דתתים עלי׳ בתרי מינייהו ביומיה הוא דקאמר הא לאו הכי לא ונראה דהלכתא כר״ש דמתמי׳ בשעת הדחק ונכתב ביום ונחתם בלילה כשר ואפי׳ מכאן ועד עשרה ימים כר׳ יוחנן דהא ריב״ל קאי כוותיה:
ב ומיי׳ כתב כתבו בשחור ובשיחור או באבר כשר ואין כותבין בהם לכתחלה ואינו נראה כן מלשון הרא״ם:
לשון ריא״ז
כתבו בדבר שאינו מתקיים כגון במשקין ובמי פירות ה״ז אינו כתב וגט זה פסול מן התורה היה רושם האותיות באבר או בפחם ה״ז כשר וכן אם היה סורט בסכין ורושם האותיות בגט בשירטוטיו כמו שביאר מז״ה בפסקיו:
ג והרמ״ה כתב דאפי׳ בגט לא שרינן לכתחלה אלא לקרוע להם נייר חלק אבל לצייר להם אפי׳ ברוק לא וכ״ש באבר או במי מילין אפי׳ על גב מי מילין דלא דכיון שרשומן ניכר לפי שעה גזרינן אטו סיקרא וכיוצא בו ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד שציירו כהן ברוק או באבר או במי מילין כשר ותתגרש בו לכתחלה. ציירו להם במיא דאכרא או בעפצא על גב מגילתא דלא עפיצא וכל כיוצא בזה שהתחתון כתב וחתמו עליו אע״פ שהעליון ניכר יותר אינו גט ואם נתגרשה בו פסולה לכהונה:

חדושי אנשי שם
מהר״ם (א) ודומה לזה כתב בהגהות אשר״י על שם ריב״ן. מרדכי:

אותו על הקלף שהגט כתוב בו ובאין עדים וממלאין את הקרעים דיו ונכרת הכתיבה על גבי הקריעה: והני מילי בגיטין. משום עגונה כדלקמן דזמנין לא משכחי סהדי בקיאי ושמא בתוך כך יפרש זה ליס או ימות ותזקק ליבם: אבל בשאר שטרות. יחזור אחר עדים הבקיאין לחתום: כותיה דרב. דאמר קורעין להם נייר חלק: הלכה כרשב"ג. דבשטרות לא וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ד מהלכות מלוה ולוה שאם עשה כן בשטרות שהשטר פסול וכתב הרשב"א דהיכא מאן דאמר מדאמרינן [דף יט:] נגדיה רב כהנא ולא אמר נגדיה ופסיל ליה לשטרא ש"מ דשטר כשר וכדאמרינן בעלמא [קדושין

נר מצוה

דף יב:] רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה נגודי מנגד ליה וקדושיו קדושין וכן הדעת נוטה דכיון דבגיטין שרי להו חתימתן חתימה היא וכיון שכן בדיעבד בשאר שטרות אמאי פסילנא ליה לשטרא עכ"ל: ודוקא רב נחמן וספרי דדייני. רב נחמן דיין הוה ממונה מפי ריש גלותא דחתניה דבי נשיאה הוה כדאמרינן בהעור והרוטב (דף קכד.) וסופרי הדיינים יראים ממנו ולא מקרו ביה ולא כעד מפי עד דמי שהרי הוא בעצמו רואה אותה עדות ואינו מאמין אחרים בה אלא לומר שכך כתוב בשטר זה וזו אינה עדות אלא מלתא דעבידא לאיגלויי הוא וכיון דאית להו אימתא דידיה מהימני: דעביד בערכאות. וחותמיו עובדי כוכבים: ממשעבדי. והא דאמרי' [דף יא.] בפ"ק מבני חרי ולא ממשעבדי בנעשה בהדיוט דלית ליה קלא: דחתימי עליה סהדי ישראל· וישראל עשאוהו אלא שכתבוהו בלשון פרסיים: שכתבו [עי' בגמ']. כתב שלו: והא לא ידעי למקרייה (אלא) בדידעי. הא לאו הכי לית להו למחתם אפומא דאחריני דידעי דדוקא ר"נ וספרי דדייני: **גרסי'** בגמרא

והנ"מ א בגיטין אבל (א) בשטרות לא (א) ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו ושאין יודעין לקרות קורין לפניהן וחותמין אמר רשב"ג במה דברים אמורים בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין ב לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין אמר רבי אלעזר מ"ט דרשב"ג שלא יהו בנות ישראל עגונות אמר רבא הלכה כרשב"ג רב נחמן קרו קמיה ספרי דדייני וחתים ודוקא רב נחמן וספרי דדייני דאית ליה אימתא עלייהו אבל רב נחמן וספרי אחריני אי נמי ספרי דדייני ואיניש אחרינא לא רב פפא בי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה ג דעביד בערכאות של עובדי כוכבים מקרי ליה לשני עובדי כוכבים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי (נ"א מבני חרי) א"ר אסי אמר לי הונא בר נתן הכי אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימו עליה בי תרי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי והא לא ידעי למיקרי בדידעי והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדעפיץ והא בעינן שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר והא קמ"ל בכל לשון כשר בין בגיטין בין בשטרות אמר רבינא אמר לי אמימר הכי אמר מרימר משמיה דרב דימי מנהרדעא הני בי תרי ד דיהבי גיטא קמייהו צריכי למקרייה והא דתניא הרי זה גטיך נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבוד וחזר ואמר

שטר

רש"י

מסרטין: בגיטין. משום עיגונא כדמפרש לקמן דזימנין דלא משכחינן סהדי בקיאי ושמא יפרש זה ליס או ימות ותיזקק ליבום אבל בשאר שטרות יחזור אחר העדים הבקיאים לחתום: כוותיה דרב. דאמר מקרעין להם נייר חלק: רב נחמן קרו קמיה. (ב) בשאר שטרות: ודוקא רב נחמן. שהיה דיין והיה ממונה מפי ריש גלותא וחתנא דבי נשיאה וסופרי הדיינים יראים ממנו ולא משקרי: דעביד בערכאות של עובדי כוכבים. וחותמיהן עובדי כוכבים דאכשרינן לעיל: ממשעבדי. והא דאמרינן בפ"ק מבני חרי ולא ממשעבדי בנעשה בהדיוט דלית ליה קלא: דחתימי עליה ישראל. וישראל עשאוהו אלא שכתבוהו בלשון פרסי: הני בי תרי. שהם עדי מסירה:

[דף יט:] אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטיך חיישינן שמא במי מילין כתבו. [ונבלעו]. כלומר חיישינן לחומרא ולפוסלה מן הכהונה שמא במי מילין כתבו ונבלעו ואמרי' לעיל כתבו במי טריא ואפצא כשר וסתם נייר של עשבים הוא ולא קלף מעובד בעפצים דאי עפיץ הא אמרינן לעיל אין מי מילין על גבי מי מילין: ומסקינן דכי אמר שמואל הכי לאו בסתמא אלא דבדקינן ליה הנייר במיא דגרא ופר"ת ז"ל וכן בערוך דהיינו מי קליפת רימונים שמעביר עליו ופולט האותיות שבולעות ונראות ואם נראות חיישינן שמא לא נבלעו יפה וכשנתנו לה היו נראות קצת ואם מת אסורה לכהן וחוללת ולא מתיבמת ויש מי שפי' דלא מספקינן כלל אי הוה גט או נייר חלק דכיון שאמר בעל הרי זה גיטיך נאמן בכך דהא קי"ל בפרק יש נוחלין (דף קלה.) דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן להבא ואע"ג דמסיק התם ז"ל חוץ לה היינו בשלא ראינו שנתן לה כלום אלא שהוא אומר שגירשה אבל כאן שנתן לה מדינא מגורשת גמורה הוא וחששא דשמואל ליתיה אלא שמא בשעת נתינה נבלעו האותיות לגמרי ולא היה רשומן ניכר כלל והא דאמרינן לעיל דאם כתבו במי אפצא כשר דהיינו מי מילין היינו כשהכתיבה נכרת לשעתה: [דף יט:] **הני** בי תרי עדי מסירה צריכי למקרייה. דאע"ג דס"ל לשמואל דכל שאמר הבעל שהוא גט מהימן שאני הכא דכיון דאינהו עדי מסירה ועבדי ליה כבריתות אין להם לסמוך בעדותן על אדם אלא כגון רב נחמן וספרי דדייני וכדאמרינן לעיל. ואקשינן עליה דאמימר מדתניא הרי זה גיטיך וכו'. דאם איתא דצריכין למקרייה היכי מצי אמר לה שטר פסים הוא. ומפרקינן דלבתר דקריוה טייליה לבי ידיה. כלומר תחת כנפיו והא דלא שני ליה דההיא בעדי חתימה משום דבעל כרחין ברייתא לא מתוקמא אלא בעדי מסירה דאי לא כיון שאין גט בידה היאך נאמנת וכיון דלא אפשר בלא עדי מסירה מסתמע ליה דמיירי ליה נמי אפילו בלא עדי חתימה וכתבו בתוס' דמדלא שני ליה הכא במאי עסקינן בדלא קריוה משמע דכי אמרינן צריכי למקרייה לאו לכתחלה בלחוד קאמרינן אלא אפילו בדיעבד אינה מגורשת גמורה וא"ת והא תנן בפרק הזורק (דף פ.) כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן וכו' ולאחר זמן גט יוצא מתחת ידי האיש ושובר מיד האשה יצאה מזה ומזה ודייק עלה בהאשה רבה [דף נא:] מאי ה"ל למעבד ומשני איבעי ליה לאקרויי גיטא אלמא דאע"ג דלא קריוה כל שלא נמצא שהוחלף מגורשת יש לומר דהכי דאסורה ליגשא בלא קרייה מ"מ אם נשאת לא תצא שכבר כתבתי דבעל מדינא מהימן עוד תירצו דהתם בדטייל לבי ידיה מיירי וקנסינן לה דהו"ל לאקרויי מיד או אחר נתינה וכן היה מנהיג ר"י ז"ל להקרות קודם נתינה ולאחר נתינה מיהו אינה אסורה לינשא אם לא קראוהו אחר נתינה כדאמרינן הכא לא כל הימנו לאסרה ועל כרחין מיירי בדלא קריוה בתר דטיילי לבי ידה ומ"מ הדבר פשוט שאם לא קראוהו קודם נתינה וקראוהו אחר נתינה מגורשת: **גרסי'** בגמ' [דף יט:] ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו לביני דני אשכח מזוזתא אמר ר"נ מזוזתא בי דני לא שכיחא. כלומר וזו היא שזרק לה ואין לחוש שמא גט זרק לה ואבד וה"מ דאשתכח חדא אבל אשתכח תרתי מדהא הוה הא נמי הוה וגיטא אימ' עכברים שקלוה. כלומר דמיירי בשראינו שזה לא זרק אלא כתב אחד וכיון דע"כ חדא הוה התם מעיקרא אמרינן דמדהא הואי חברתא נמי הואי התם וזה זרק גט ואימא עכברים שקלוה. והאי עובדא מיירי בדטייל לבי ידיה ואי לאו דמזוזתא ביני דני לא שכיחא לא חיישינן דחלופי חלפי אבל כיון דלא שכיח אינה מגורשת כלל אי נמי בדלא קריוה עסקינן ואי לא אשתכח מזוזתא הויא לה ספק מגורשת והשתא דאשתכח מזוזתא אין חוששין לה וכי אשתכח תרי אמרינן דאימר עכברים שקלוה לגיטא והואי לה ספק מגורשת [דכיון דאמר לה הרי זה גיטיך] וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות גירושין: **גרסי'** תו בגמ' [שם] ההוא גברא דעל לבי כנשתא *(דאבי גובר) שקל ספרא יהב לה לדביתהו אמר לה הא גיטיך אמר רב יוסף למאי ניחוש לה וכו' [דף כ.] הא בעינן שמו ושמה ושם עירו ושם עירה וליכא. פי' משום דכתיב ספר כריתות וא"א לספירת דברים של כריתות אא"כ כתב שמו ושמה. ושם עירו ושם עירה ודאי דרבנן הוא דמדאורייתא לא בעינן אלא שמו ושמה כדי שיהא נראה שהוא כורת בינו לבינה דבלאו הכי לא מיקרי כריתות כלל וכי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה בשם עירו ושם עירה לאו דוקא דאפילו מפסיל מדרבנן מ"מ מגורשת ואינה מגורשת הויא ורב יוסף לא חש לה כלל אלא ודאי לאו דוקא: **וגרסי'** תו בגמ' [שם] אמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם וכו' כלומר לרבנן לא הוי גיטא והכי קי"ל אע"ג דרב אחא בר יעקב דחי לה ולעיל נמי אמרינן דיו על גבי דיו פטור וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות גירושין: **וגרסי'** תו בגמ' [שם] אמר רב חסדא יכילנא למפסלינהו לכולהו גיטי דעלמא א"ל רבא מ"ט אילימא משום דכתיב וכתב לה והכא איהי קא כתבה. כלומר שהיא נותנת שכר הסופר כדאמרינן בגמרא דגט פשוט (דף קסח.) משום תקנת עגונות. ודילמא אקנויי אקני ליה רבנן. כלומר דאקנו ליה ההוא זוזא מדידה והוה כמאן דיהיב ליה איהו דהפקר ב"ד היה הפקר. ואע"ג דבלשון דילמא קאמרינן קושטא דמילתא הכי הוי ומשום כבודו הוא דאמר ליה הכי והכי מפרש בפרק גט פשוט דשדיוה רבנן אאשה: ומדאמרינן דהאי טעמא סגי דלא למפסלינהו לגיטי שמעינן מינה שאין צריך שיתן הבעל מתחלה הקלף משלו והדיו והקולמוס כמו שכתבו מקצת מחברים בתיקוני גיטין אלא דאקנו ליה רבנן קונה הסופר הקלף וזוכה לו לבעל דהוה ליה כשלוחו וזוכה לו אבל אם הקלף הוא שלו יש שכתבו שצריך שיזכה בו הבעל או שלוחו שאין הסופר זוכה לו במה שהוא שלו ואפ"ה פריך שפיר היכי יכול למפסלינהו לכולהו גיטי דהא רובייהו דגיטי דבעל ניכהו דבזוזא דאקנו ליה אזיל סופר וקני ליה לבעל וזכי ליה ומיהו אם הקלף של הסופר צריך שיזכה בו הבעל או שלוחו אבל אחרים אומרים שאינו צריך דבאותן דמים שהיא נותנת לסופר אקנו רבנן לבעל בין קלף בין דיו בין טרחו ועמלו של סופר ומ"מ כשהיא עצמה כותבת גיטה בכי הא לא תקנו רבנן מידי דאי לא תימא הכי היכי שקלינן וטרינן לקמן בגמ' [דף כ:] דאשה אי ידעה לאקנויי או לא הא רבנן ידעי לאקנויי אלא ודאי כדכתיבנא: **גרסי'** בגמ' [דף כ.] ת"ר וכתב ולא וחקק. ופרכינן ממימרא דחקיקה לאו כתיבה הוא ורמינהי וכו'. ומשני לא קשיא הא דחק תוכות הא דחק ירכות. כלומר שאם חקק תוכות האותיות ונשארו האותיות בולטות מאליהן לא קרינא ביה וכתב לפי שלא עשה מעשה כלל בגוף האות אבל אם חקק ירכותיהן של אותיות דהיינו הן ממש שבוקע הכתב כתיבה מקריא. ירושלמי בפרקין הקורע על העור כתבנית כתב כשר הרושם העור כתבנית כתב פסול ובתוס' תניא איפכא דקורע פסול ורושם כשר והרמב"ם ז"ל הכשיר לשניהן בפרק ב' מהלכות גירושין והוא תימה. ואמרינן בגמרא [שם] דרישמא מחרץ חריץ. כלומר שחותם המטבע מחריץ חריץ התוכות והסביבות של צורת החותם וכ"מ שאם חקק את הגט בחותם שנתנו על גבי טס לא הוי כתב דתוכות הוא: **וגרסי'** תו [דף כ:] בעא מיניה רבא מרב נחמן כתב לה גט על טס

של

א פי' הרמ"ה לא שישרט להם צורת האותיות של שמותיהם על הנייר של גט והם ימלאו השרטים דיו אלא חותכין צורת האותיות של שמותיהן בנייר חלק בפני עצמו ונותנין אותו על גב הגט במקום שיש להם לחתום והם מ מלאים הקרעים דיו והוא עובר דרך הקרעים ונרשם בגט. וכן פי' ר"ת: לשון ריא"ז מביאין נייר חלק וקורעין בו כעין תבנית האותיות שרוצה לחתום העד ונותנין הנייר על גבי הגט במקום שרוצה העד לחתום וממלאים הקרעים דיו ומסלק הנייר ונשאר החתימה בגט אבל אם שרטו כעין אותיות בנייר והתמו העדים באותן השריטות חתימה זו פסולה כמו שביאר מז"ה וכן אם כתבו האותיות בסיקרא או בכל דבר המתקיים וכתב עליהם עד כדי חתימתו פסולה מספק כמבואר בקונט' הראיות: ב וכתב מיי' והוא שיכירו לשון הגט ונראה דאפי' אין מכירין לשונו אם הקורא לפניהם מתרגמו לפניהם ש"ד ודוקא בגיטי נשים הקילו בכה"ג משום עיגונא אבל בשאר שטרות לא יסמכו על אי שיקרא לפניהם עד שיהיו שנים או ראש ב"ד וסופר שלו כההיא דרב נחמן שהיה דיין מומחה וסופר ב"ד קורא לפניו וחותם: ג וכתב בעל העיטור מסתברא בשאר שטרות דאי מקרי להו להני דידעי למקרי במסיח לפי תומו חותם כדאמרי' בשטר פרסאה והלכך היכא דחתימי סהדי ולא קים לן אי ידעי למקרי או לא בחזקת כשרים קיימי ומקיימי להו בי דינא ומגבינן ביה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואי קים לן דלא ידעו למקרי אע"ג דמסהדי אחתימת ידייהו דייקינן בסהדותייהו על פה אי מכווני אשטרא מקיימין ליה והכי כתבו רבוותא ואי אמרו אקרינא ליה למאן דידעי למקרי כמכינן עלייהו וכתב הרא"ש ומה שכתב במסיח לפי תומו לא נהירא דלא בעינן לפי תומו אלא משום דאי הוה ידע דסמכינן עליה הוה משקר אבל בי תרי ישראל לא חשידי לשקר: השיב רבינו שמחה גט שלא התמו העדים בכתב ידן אלא הסופר התמו כשר אפי' לר"מ דאמר עדי חתימה כרתי לא הוי מזוייף מתוכו אבל אם התמו עליו עדים פסולים או שהתמו שלא לשמו פסול וכתב בא"ז ואין נראה בעיני כלל אלא כל הגט שאין עדיו החותמים בכתב ידן הרי זה פסול גמור כדמוכח באורך ואם לא מעשה לידי אני פוסלו:

א מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טוש"מ סי' מה וסח: ב מיי' פ"ז שם ופ"ד מהל' גירושין סמג עשין נ' טור אה"ע סי' קכ וטוש"מ סי' מג: ג מיי' פ"ק ופ"ו מהל' גירושין סמג עשין נ' טור אה"ע סי' קלב:

הגהות הב"ח (א) דסכות כצ"ל:

הגהות חו"י (א) נ"ע אי מיפסיל לגמרי אף מבני חרי: (ב) י"ל דלא ידעי למיקרי גרע טפי:

תיבות דאבי גובר אינו בגמ' (ג"א)

עין משפט

א מיי' פ"ק ופ"ד מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קכד:
ב מיי' פ"ב שם טור אה"ע סי' קלט:
ג מיי' פ"ד שם סמג עשין נ טור אה"ע סי' קכד:
[ג מיי' פ"א שם טור אה"ע שם]:

דף כא:

רבינו נסים המביא גט פרק שני גיטין

של זהב ואמר לה התקבלי גיטך והתקבלי כתובתיך מהו. כלומר מי אמרי' דכיון דלפרעון כתובה יהיב לה לא קרינא ביה ונתן דהא לא יהיב לה מידי. ואהדר ליה דנתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה. וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ח' מהלכות גירושין שהיא מקבלת מכתובתה בכדי שווי הטס בלבד ומוכח בגמרא שאם כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטיך אפילו הגליון הוא שלה ואינו נכנס בפרעון כתובה משום דאוירא דמגילתא הוא ובטל לגבי הגט: **וגרסי'** תו [דף כ:] ת"ר הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת. דכיון שהנייר עכב לעצמו לא נתן לה כלום ונמצאו אותיות פורחות באויר אבל אם אמר על מנת שתחזירי לי את הנייר הרי זו מגורשת דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. ובעינן עלה בגמ' בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו. כלומר אם שייר לעצמו האויר שביניהן מהו ופרכינן ותיפוק לי דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים. כלומר דכיון דלקלישה קאי כקלוץ דמי ולא הוי גיטא דהע"ג דאמרינן לקמן [דף פז:] כתבו בשני דפין כשר היינו דוקא בחתיכה אחת *[אלא שכתבו בשני עמודין] דכי ה"ג אמרינן בפרק הקומץ (דף לג.) דמזוזה שכתבה בשני דפין כשרה*) כלומר בחתיכה אחת אבל כתב הגט בשתי חתיכות פסול והיינו דאמרינן בפ"ב דסוטה (דף יח.) כתבה בשני דפין פסולה דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים. ומפרקינן לא צריכא דמעורה. כלומר שמעורה במקצת שהיו בו אותיות ארוכין המגיעין משיטה לחברתה והוי ספר אחד: **ומכאן** דקדקו בתוספות שא"ל בגט שיהו כל אותיות מוקפות גויל מד' רוחות אע"ג דאמרי' הכי בס"ת במסכת מנחות (דף כט.) דהא אמרינן הכא דמעורה כשר ור"י ז"ל אומר שאין זו ראיה דאפשר דהכי אמרי' דמעורה היינו שראשה של למ"ד שבשיטה תחתונה נכנס לתוך חללה של ה"א או ח' של שטה עליונה וכיוצא בזה: ואחרים אומרים שזה יותר קרוב לפסול הגט מפני שמבטל צורת האות ומ"מ אומר ר"י ז"ל שאין צריך ראיה להכשיר דדוקא בס"ת ותפילין ומזוזות בעינן שיהו מוקפות גויל משום דכתיב וכתבתם שתהא כתיבה תמה אבל בגט ליכא קפידא דאפילו ספר ודיו לא בעי בגט דספר דכתב בגט לספירת דברים הוא דאתא [דף כא:] וכן דעת הרמב"ם ז"ל דכיון דבכל כתב ובכל לשון כשר א"צ לדקדק שיהו אותיות מוקפות גויל ד: **וגרסי'** תו [דף כ:] בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידה מהו. כלומר שהביאתו לפנינו ואמרה בעלי נתן לי העבד הזה וגרשני בו כדתנן במתני' [דף יט.] ונותן לה את העבד מהו. כלומר מי מהימנא בלא עדי מסירה הואיל ועכשיו הוא ברשותה או דילמא הוא מנפשיה עייל. ופשטינן ה"ס דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה. כלומר גודרות דהיינו בהמות על שם גדרות הצאן אדם שמחזיק בהן אינו יכול לטעון לבעליהם מכרתם לי דאיכא למימר מאליהן הלכו אצלו וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות גירושין דספק מגורשת מיהא הויא מיהו בגמ' מוקמינן לה דוקא בכתובת קטקע הא לאו הכי לא הויא מגורשת כלל משום דהוה ליה כתב שיכול להזדייף: **וגרסי'** תו [דף כ:] בעי רמי בר חמא ה היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו מהו מי אמרי' אקניתה ליה או דילמא אשה לא ידעה לאקנויי. כלומר לאו למימרא דלא ידעה לאקנויי כלל דמי איכא למימר שלא יהא ממכר ממכר אלא הכי קאמר דדילמא לא ידעה דשטר מקנה בעי ולפיכך לא חששה להקנות ועוד שכיון שהיא יודעת שסופו להחזירו לה אינה מקנתו לו הקנאה גמורה ופשטינן לה מדתנן אשה כותבת גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו: **וגרסי'** תו [דף כא.] אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו. כלומר קנאתו לעבד בשטר מתנה והגט שבידו דהוה ליה עבד כחצרה וגיטה וחצרה באין כאחד: ופרכינן אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא בעומד והא אמר רבא כל [שאם] מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות. כלומר שאינו ראוי לילך ואיכא מ"ד דכפות ויטן בעינן כדי שיהא הגט משתמר לדעתה ויתבאר בפ' הזורק [בסי' תקמו] בס"ד והקשו בתוס' היכי אמרינן דחצר מהלכת לא קנה והא חצר מידה איתרבאי וידה מהלכת היא ותירצו דידה אינה מהלכת אלא לדעתה ואינה משתמרת אלא לדעתה דומיא דחצר שאינה מהלכת אבל חצר מהלכת שמהלכת שלא לדעתה ומשתמרת שלא לדעתה [אינה קונה] דלא דמיא לידה כלל: **וגרסי'** תו ואמר רבא כתב לה גט ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו. כלומר שאחר שנתנו בחצרו כתב לה שטר מתנה עליו ואמר לה זכה בגט ובחצר ומתגרשת בו משום דגיטה וחצרה באין כאחת: **על** קרן של פרה וכו' בשלמא יד של עבד לא אפשר למיקץ ידיה. דשייך במצות ואינו רשאי לחבול בו ואם חבל בו יוצא ברא שי איברים אלמא אינו רשאי לחבול בו: יצא זה שמחוסר כתיבה קצירה ונתינה. איכא מ"ד דה"ה לנייר ולכל דבר תלוש שאם חתך ממנו לאחר שנכתב בו הגט פסול וכ"כ בה"ג ז"ל כלשון הזה ומאן דכתיב גיטא ליפסוק מגילתא שיעור גיטא והדר לכתביה דאי כתב ליה מקמי דליפסוק מגילתא *ופרים מגילתא ופסיק לה בתר דכתיב גיטא מפסיל גיטא דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קצירה ונתינה ואחרים כתבו דדוקא במחובר לקרקע אי נמי בבע"ח משום דהוה ליה כעוקר דבר מגידולו אבל בתלוש לא דכיון דתלוש הוא לא הואי מחוסר קצירה שיכול ליתנו לה כמות שהוא וכיון שכן כי גאיז מינה מידי לא מפסיל אבל מחובר מפני שאי אפשר ליתנו לה אלא בקצירה מקרי מחוסר קצירה ובע"ח נמי משום דדמי למחובר והביאו ראיה לדבריהם מדאמרינן לקמן [דף כא:] על *עלה של עציץ (שאינו) נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהלה על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר רבא אמר פסול גזרה שמא יקטום אלמא דוקא נקוב אבל בעציץ שאינו נקוב לא גזרינן דאפילו קטם כשר ואין זו ראיה דאפשר דבתלוש נמי אם קטם פסול מיהו במחובר גזרינן שמא יקטום לפי שרוב המחוברים אי אפשר להם בלא קטימה הילכך עציץ נקוב נמי כיון שאפשר לבא לידי קטימה פסיל ליה רבא אבל תלוש גמור בעציץ שאינו נקוב לא גזרינן ביה שמא יקטום שאם בא לגזור בתלוש אין לדבר סוף שא"כ אפילו על הקלף לא יכתוב דילמא גאיז מיניה אבל לעולם אי גאיז אפי' מן התלוש מפסיל כדברי ה"ג ז"ל והכי נמי משמע מדאמרינן כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהל' ולמה ל"ל דשקיל ליה לחרס כוליה אלא שמע מינה דאי גאיז מן החרס מקום הגט פסול דאע"פ שהיה תלוש מחוסר קצירה מיקריא ומ"מ כתב רבינו האי גאון ז"ל דלא מיקרי מחוסר קצירה אלא היכא דקודם כתיבה הוה דעתיה למיגז מיניה בתר דאכתוב אבל לא הוה דעתיה למיגז לית לן בה ובהכי אתי שפיר מאי דאמרינן לעיל [דף יז:] גזייה לזמן ויהבה ניהלה מאי וכו' כלומר מה הועילו חכמים בתקנתן שתקנו זמן מאי קא בעי בלאו הכי נמי מפסיל משום מחוסר קצירה אלא היינו טעמא דכל שמתחלה לא היתה דעתו לגוז אע"ג דגאיז ליה בתר הכי לא הוי מחוסר קצירה כדברי רבינו האי ז"ל ומיהו גבי פרה וכל דבר שאיסורו חשוב אלא הכל ושמו עליו בפני עצמו אפילו נתן דעתו שלא לשייר פסול דמתני' דנותן לה את הפרה כתמה הכן: ור"ת ז"ל היה אומר דדוקא גט שנחתך מקלף גדול חשיב מחוסר קצירה דומיא דקרן של פרה אבל אם חתך מן הגט דבר מועט כמו שעושין ליפותו לא חשיב בהכי מחוסר קצירה ולפי זה ההוא דגזייה לזמן אפילו היה דעתו לגוזו מתחלה לא מיקרי מחוסר קצירה לפי שהוא מועט מן המרובה ובעיין [דף כ.] דבין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה נמי הכי מוכחא דחותך מועט מן המרובה לא מיקרי מחוסר קצירה: [דף כ.] **שלחו** מתם כתבו על איסורי הנאה כשר. **)בכל איסורי הנאה קאמרי ואע"ג דכתותי מכתת שיעוריהו לא [איכפת] לן אלא במידי דבעי שיעור כשופר ולולב ומיהו באותן שצריכין להתבער מן העולם למאן דאמר כל העומד לשרוף כשרוף דמי משמע דלא הוי גט דכמאן דליתנהו דמו: **מתני'** אין כותבין במחובר לקרקע. דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קצירה ונתינה:

*) ע"ש בתוס' ד"ה כתבה. (ג"א) **) עי' בביאורי הגר"א בהא"ע סי' קכ"ד ס"ק א' שתמה על דברי הר"ן אלו הרבה והגיה ויהל דבריו. (ג"א)

רש"י

שטר פסים. פיוסים שפייסו לאוהבו עד שכתב לו עליו שטר חוב כדי שיראה עשיר: אמנה. שהאמינו לוה למלוה שלא יתבענו אלא אם כן לוה ממנו וכשילפרך ילוה לו: לבי ידיה. לתוך חיקו: לא אפשר למיקץ ידיה. דשייך במצות ואינו רשאי לחבל בו: קנאתו. לעבד בשטר מתנה זה: ומתגרשת. בגט זה שבידו לגיטה וחצרה באין כאחד: והני מילי בכפות. כלומר שהעבד כפות דאז הוי העבד כחצרה דאי לא הוי כפות הוי חצר מהלכת ולא קנה: משום יד איתרבאי. דכתיב ונתן בידה: אף חצרו בעינן נמי דליהוי בין מדעתה בין בע"כ. כגון חצר שהיה שלה קודם שזרק בו הגט: בעל כרחה ליתא. דאי אמרה אי אפשי לקבל מתנה ממנו לא קניא להא חצר ולא מגרשה: אשה עושה שליח. לקבלה מדעתה אבל בע"כ אינו נעשה שלוחה שתתגרש בקבלתו אלא הבעל הוא עושה שליח להולכה ונותנו לה ע"כ: ושלחה. קרי ביה ושלחה*: קטנה. אביה מקבל גיטה: **מתני'** אין כותבין במחובר לקרקע. דכתיב וכתב ונתן מי שאינו

תורה אור | **נר מצוה**

°שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת א בדקריוה סהדי ברישא ובתר הכי עייליה לבי ידיה והדר אפקיה מהו דתימא ליחוש דילמא חלופי חלפיה קא משמע לן דלא חיישינן: על *קרן של פרה ונותן לה את הפרה וכו': בשלמא יד עבד *לא אפשר למיקץ ידיה הילכך יהיב לה כוליה אלא קרן של פרה נקצייה וניתביה ניהלה אמר קרא °וכתב ב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר ג כתיבה קצירה ונתינה *(אמר רבא כתב ‎ילה גט ונתן ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו °והני מילי בכפות וכן הדין אם נתן הגט בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו אמר ליה אביי מכדי חצרו משום (א) ידה אתרבאי מה ידה דאיתא בגירושין בין מדעתה בין בע"כ אף חצירה נמי בעינן דאיתא בין מדעתה בין בעל כרחה והא מתנה בעל כרחה ליתא אמר ליה רב שימי והא שליח לקבלה מדעתה איתא בעל כרחה ליתא ומשוי שליח לקבלה ואביי אטו שליחות משום ידה איתרבאי מושלחה איתרבאי ואיבעית אימא שליחות לקבלה נמי אשכחנא בעל כרחה שכן אב מקבל גט לבתו קטנה בעל כרחה: שלחו מתם ‎יכתבו על איסורי הנאה כשר וכן הלכה): **מתני'** [ג] אין כותבין במחובר לקרקע כתבו

דברים כד | תלג | גי' ד"ה אחת | תלג | תלד

ד"ת מוחק מכאן עד וכן הלכה. [וכרי"ף דפוס קוסט' ליתא עד שלחו מתם. וכ"מ מהר"ן]

הגהות חו"י
(א) ע"ל ריש פרק הזורק:

גי' ד"ת

נ"ל ופייאה [וכ"ה בבה"ג]

גי' ד"ת על חרס. וצ"ל של עציץ נקוב כשר

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג מכאן מדקדק ר"י אם לא קראו הגט קודם נתינה שהוא פסול עיין פרק הזורק:

לשון ריא"ז

אם לא קראו העדים תוכחין שמא אינו גט ור"מ כתב שאע"פ שהבעל אומר גט כשר היה הרי זו ספק מגורשת וכבר ביארתי בקונט' הראיות שאם הבעל מודה שהגט כשר היה הרי זו מגורשת ומותרת להנשא: מעשה באחד שזרק גט לאשתו לבי דני (בין התביות) ובדקו ומצאו שם מזוזה ואמרו ז"ל אין דרך להמצא מזוזה בין התביות והוא הגט שזרק לה ואין חוששין לה משום גרושה ומותרת לכהונה כמצאו שם שתי מזוזות בידוע שהאחת היתה שם תחלה ובמה כמו שהיתה שם האחת היתה גם השניה והגט שזרק לה גט היה והעכברים נטלוהו והרי זו ספק מגורשת. ונראה בעיני שלא אמרו כן אלא כשלא קראו העדים הגט תחלה [אבל אם קראו העדים תחלה] ואח"כ הכניסו הבעל לתוך ידיו וזרקו לה בין כשמצאת שם מזוזה אחת בין כשמצאו שתי מזוזות ולא נמצא שם גט הרי זו ספק מגורשת כמבואר בקונט' הראיות: והרא"ש ז"ל מסיק הלכך לכתחלה צריך לקרותו קודם נתינה ואחר נתינה ואם קראוהו אחר נתינה ולא קודם נתינה מגורשת ואם לא קראוהו כלל ונאבד צריכה גט אחר. ואם קראוהו קודם נתינה ועיילה לבי ידיה ולא קראוהו אח"כ אינה צריכה גט אחר:

ב רבינו השמיט הא דאמרי' בגמ' כתב ולא חקק ומיי' כתב שאם חפר ירכי האותיות כשר וכן אם חקק הירכות מאחורי הטס עד שבלטו בפני הטס כשר אבל אם חפר תוך האות עד שיראו הירכות גבוהות מכאן ומכאן ככתב דינר זהב שהכתב בולט אינו גט [שאינו כתב] ומתוך כך פסק סמ"ג בשם ר"י שאם נפל דיו לתוך ד' ונעשה ה' או לתוך ב' ונעשה פ' או מ' פתוחה ונעשה סתומה שצריך לחזור ולכתוב גט אחר ולא יועילו למחוק הטיפה דמאחר שזה האות אין שמה עליה אלא על ידי מחיקת הטיפה זה קרוי חק תוכות ופסול וכ"כ הטור כדברי מיי' וכדברי סמ"ג וספר התרומה:

לשון ריא"ז

חקק הגט על גב טבלא או על גבי טס של מתכת אם חקק ירכי האותיות שהאותיות עצמן שוקעות ה"ז כשר אבל אם חקק האותיות ולדיכן עד שהאותיות עצמן בולטות כעין האותיות שבולטות במטבעות אינו כתב וגט זה פסול מן התורה ובספר התרומה אומר שאם נפלה טיפת דיו לתוך חלל האותיות *) מאחרי הטס עד שהן בולטות בפני הטס כעין האותיות שבולטות בדפוס שבתפילין ה"ז כתב כשר:

ג כתב סמ"ג מזה הטעם צריך שיחתוך הקלף כשיעור הגט מן היריעה ואח"כ יכתוב הגט שאם כתב הגט תחלה ואח"כ חתכו פסול וכן פסק ר"י ור' מנחם ור"ת הלכה למעשה בחותך גט מקלף גדול אבל לא מדבר מועט וכן נראה דהא לא גרע חותך גט מקלף גדול מעפר עיר כנדחת דאמרי' פרק כסוי הדם שמחובר תלישה קלישה ובריפה ואע"פ שרבינו שמואל ורש"י היו מחלקין שלא מצינו טעם זה אלא בקולץ מן המחובר או מבעלי חיים כגון שכתב הגט על קרן פרה אבל בחותך גט מקלף גדול אין לחוש מ"מ נכון להחמיר וב"ס נמי מכשר ובה"ג והראב"ד פסקו לפסול והרא"ש כתב ומיהו דוקא כשנחתך מקלף גדול הוא דהשיב מחוסר קלישה אבל אם חתכו ממנו דבר מועט כדי ליפותו לא מקרי מחוסר קלישה ומ"מ כתב בסדר כתיבת הגט וז"ל ויחתוך הסופר הקלף למדת הגט שלא יצטרך להחוך ממנו עוד ע"כ לפיכך אם טעה הסופר בגט לאחר שכתב קנהו ומתחיל אחר באותו הקלף יחתוך החלק המועט שכתב: כתב ב"ה כתבו על ספר אע"פ שיש עניניה אחרים בתוכו ונתן לה הכל כשר: ד הגה"ה וכתב הרא"ש ומיהו נהגו להחמיר ולהקיף האותיות גויל ואם יש בו אותיות דבוקות יכול להכיר הדיו בביניהם ולהבדילם אבל אם נפלה טיפת דיו בתוך האות ואינה ניכרת האות אינו יכול להעביר הדיו ולתקן האות דה"ל חק תוכות: ה ומההיא דהיו מוחזקין בטבלא כתבו הפוסקים שצריך שיהיה הקלף והדיו מבעל. כתב הרמ"ה האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי אין צריכין לזכות לו הנייר קודם כתיבה אלא אע"ג דכתבו מדידהו ויהבי לה כיון דבשליחותו קא עבדי מכי יהבו לה בשליחותיה דבעל כמאן דיהבו נבעל והדר נבעל ויהיב לאיתתא דמי דכיון דמזכה לאשה בשליחותיה אקנויי אקנו לבעל לגרושי ביה ונמצא זכיית הבעל וגרושי האשה באין כאחד ואי גזל נייר וכתיב בה גיטא ויהיב לה כשר אפי' נתנו לה קודם יאוש שהרי אינה חייבת להחזירו (לנעלה) [לבעלים] שיש כאן שינוי שם ושינוי מעשה: לשון ריא"ז הנותן גט לאשתו צריך שיהיה הנייר והדיו שכותב בו האותיות הכל משל בעל לפיכך אם היה הנייר והדיו של סופר צריך הסופר להקנותן לבעל. האשה עצמה כותבת גט ברשות בעלה ואע"פ שהנייר שלה ואין חוששין שמא לא הקנה הנייר לבעל:

*) הסר כאן

שלטי הגבורים

א והרמ"ה פוסק כר' יהודה דפוסל עד שיכתוב כולו בתלוש וכ"כ לטור וכתב עוד כל היכא דפסלינן מחובר אפי' תלוש ולבסוף חברו פסול ואפי' כתבו וחתמו בתלוש ואחר חתימתו הזר וחברו ואח"כ תלשו ונתנו לה פסול: כתוב בשם רש"י שהיה מכשיר אם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתכו ומעשה היה בימי ריב"א ופסלו ונחלקו עליו גדולי הדור ובעל ה"ג פוסלו אם נחתך ממנו כלום וכן ר"ת היה מחמיר בדבר וראיותיו כתובים באורך עיין בהרא"ש ונראה להרא"ש דאם חתכו מן הגט דבר מועט כדי ליפותו לא מקרי בהכי מחוסר קציצה:

ב כתב סמ"ג וצריך שלא יהיה שום טשטוש בגט ושלא יכתוב על המחק ואם יארע שיכתוב על המחק צריך שיקיימנו למטה. כתב מיי' שבכל מקום הנמחק ונתקיים כשר ונטופס כשר אפי' בלא קיום וכ"כ הרא"ש בתשובה שגט שיש בו מחקים וקיומים כשר ועיין פרק המגרש גבי גט שכתבו עברית:

ר"ן

כתבו על המחובר וכו'. בגמרא פריך והא אמרת רישא אין כותבין: על הנייר מחוק. פרש"י ז"ל מפני שיכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכתוב בו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מינכרא מילתא דהעדים נמי על המחק חותמין. ולא נהירא דהא קי"ל בפרק גט פשוט [דף קסג.] דשטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר שמא תאמר חוזר ומוחק אינו דומה נמחק פעם אחת דהיינו במקום חתימת העדים לנמחק שתי פעמים דהיינו במקום שיחזור וימחוק. אלא מתני' בהוא על המחק ועדיו על הנייר עסקינן שהוא פסול ואין לו תקנה כדאיתא התם בפרק גט פשוט (דף קסד.): ולא על הדיפתרא. לפי שאין מחק שלו ניכר ובגמרא מפרש דדיפתרא היינו דמליחו וקמיח כלומר מעובד בקמח ולא עפיץ: וחכמים מכשירין. בגמ' מפרש לה: **גמ'** והא אמרת רישא אין כותבים. דליכא למימר לכתחלה הוא דאין כותבין אבל דיעבד כשר דהא כיון דפסולא דאורייתא הוא אפי' דיעבד אית לן למפסליה: והוא ששייר מקום התורף. סיפא דקתני כשר הוא ששייר מקום התורף וכתבו לאחר תלישה: תורף. גלויו של גט מקום האיש ומקום האשה והזמן: ומתני' דבעי כתיבה בתלוש דדרש וכתב דקרא אכתב הגט ולא אחתימת עדים. רבי אלעזר היא. דאמר דחתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תקון העולם הילכך וכתב דקרא אכתיבת הגט קאי וה"ה

משנה / גמרא

כתבו על המחובר תלשו והתמו ונתנו לה כשר ר' יהודה [א] פוסל עד שתהא כתיבתו והתימתו בתלוש רבי יהודה בן בתירה אומר אין כותבין לא על [ב] נייר מחוק °ולא על הדיפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וחכמים מכשירין: **גמ'** כתבו על המחובר והא אמרת רישא אין כותבין אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן והוא ששייר מקום התורף ורבי אלעזר היא דאמר עידי מסירה כרתי והכי קאמר [א] אין כותבין טופס במחובר גזירה שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו וכתבו לתורף ונתנו לה כשר: וחכמים מכשירין: *מאן חכמים רבי אלעזר היא דאמר עידי מסירה כרתי והני

רש"י

מחוסר קציצה: כתבו על המחובר. מפרש בגמ': נייר מחוק. (א) כי הוא יכול לחזור ולמחוק עד העדים ולחזור ולפותבו ויעביר התנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא דעדים נמי על המחק חתימי: וכן דיפתרא אין המחק שלו ניכר: דיפתרא. קלף שאינו מעופץ: וחכמים מכשירין. מפרש בגמ': **גמ'** והוא ששייר מקום התורף. סיפא דקתני כשר והוא ששייר מקום התורף וכתבו לאחר תלישה. תורף מקום שם האיש והאשה והזמן: ור"א היא. מתני' דבעי כתיבה בתלוש רבי אלעזר דדריש וכתב דקרא אכתיבת הגט קאי ולא אחתימת עדים וקסבר דחתימת עדים אינו מדאורייתא אלא מפני תיקון העולם: עידי מסירה כרתי. עיקר אשה הבאה ליגרש ע"י הגט צריכה להביא עדים שנמסר לה לפניהם ואם היה בו תנאי היו זכורים אבל לרבי מאיר דאמר עידי חתימה כרתי וקסבר וכתב דקרא היינו וחתם חיישינן דילמא הוה תנאה ביה

[ר"ק קנד ע"א]

דף כב:

ר"ן (המשך)

ומאי שנא דהכא גבי מחובר שרי טופס שנכתב שלא בהכשר בדיעבד ולקמן בפ' כל הגט (דף כו:) גבי כותב טופסי גיטין אסרינן לה אפי' בדיעבד ולקמן בפרקין גבי חרש שוטה וקטן לאוקימתא [דף כג.] דאמר רב יהודה אמר שמואל דמוקי לה בשייר מקום התורף שריא לטופס אפי' לכתחלה י"ל דגבי סופרים דהיא מילתא דשכיחא טובא שטועין כן להשתכר אסרו טופס אפילו בדיעבד גזירה משום תורף והכא גבי מחובר דלא שכיח טולי האי אסרו לכתחלה והתירו בדיעבד וגבי חרש שוטה וקטן דלא שכיח כלל מוקמי ליה טופס אדיניה ושרי ליה אפילו לכתחלה: **גרסי'** בגמרא [דף כא:] כתבו על החרס של עציץ נקוב כשר דשקל ליה ויהיב ליה ניהלה. כלומר דשקיל ליה לכוליה עציץ ואין כאן מחוסר קצילה ואין לחוש שמא ישבור החרס ויתן לה רוב החתיכה והוי קצילה דלא מפסיד ליה לעציץ: על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר ורבא אמר פסול אביי אמר כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה ורבא אמר פסול גזירה שמא יקטוס [העלה]. כלומר והוה לה קצילה מן המחובר ותמהני לאביי אמאי כשר ורבא נמי אמאי לא פסיל ליה אלא משום גזירה שמא יקטוס דהא ודאי ליכא לאכשורי אלא בדיהיב ליה [ניהלה] במקום שיניקת העציץ פוסקת דאי לא לא קנאתו וכדאמרינן בסמוך [דף כב.] מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים וכיון שכן איכא למפסליה משום דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה תלישה ונתינה. ונראה לי דאע"ג דודאי דלענין שבת תולש הוי אפילו הכי לענין גיטין לא מיקרי מחוסר תלישה לפי שאותה תלישה אינה ניכרת כלל ואינו צריך מעשה אחר אלא אותו מעשה בעצמו שיש לו לעשות בעציץ שאינו נקוב דהיינו כתיבה ונתינה דבנקוב נמי תלישה ממילא קא הויא בשעת נתינה: ודאמרי' גזירה שמא יקטוס. וכתב רש"י ז"ל והויא לה קצילה מן המחובר לא נתברר לי שנראה מדבריו שאילו היה תלוש לא מקרי מחוסר קצילה ואם כן לא היה לו לומר גבי כתבו על חרס של עציץ נקוב שאין לחוש שמא ישבור החרס דלא מפסיד ליה לעציץ. ואפשר שדעתו ז"ל שאם קצץ אפילו דבר תלוש פסול משום מחוסר קצילה מיהו לא גזרינן שמא יקטוס אלא במחובר לפי שרוב המחוברין א"א להם בלא קטימה וכמו שכתבתי למעלה אבל בתלוש לא גזרינן ומיהו בחרס של עציץ נקוב איכא למימר דשייך למיגזר דדילמא חייס אזרעים ומתוך כך ישבור החרס ולפיכך כתב ז"ל דליכא למיחש להכי משום דלא מפסיד ליה לעציץ ועדיין לא נתברר כל הצורך: **וגרסי'** תו בגמרא [שם] עציץ נקוב של אחד וזרעים של אחר מכר בעל עציץ לבעל זרעים כיון שמשך קנה. משום דעציץ הוי תלוש ונקנה במשיכה: מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים. משום דזרעים הוי מחוברים ודינן כקרקע ונקנין בכסף בשטר ובחזקה ועד שיחזיק כגון דניכש קלתן או עדר קלתן דהויא חזקה ובדלא יהיב מעות קא מיירי דאי יהיב זוזי מקנו בכסף. ומכאן נראה דהא דאמרינן לעיל דכתבו על עלה של עציץ נקוב *כשר דוקא בדיהיב לה במקום שיניקת העציץ פוסק דאי לא לא קנאתו כמו שכתבנו למעלה. כתבו בתוס' דאה"נ דהוה מצי לאשמעינן האי דינא בעציץ וזרעים של אחד כי היכי דנקט אידך דינא דבסמוך בכה"ג אלא לרבותא נקט הכי דאע"ג דבעל העציץ קונה זרעים אפ"ה לא קנה אע"פ שהם בתוך העציץ שלו. ותמיהני דהך רבותא נמי שפיר משתמעת בעציץ וזרעים של אחד דלימא דעציץ קנה במשיכה וזרעים לא קנה עד שיחזיק בהן ואע"פ שהם בתוך העציץ שלו שקנאו במשיכה ואפשר דכה"ג אפילו עציץ לא קנה דכיון דבבת אחת מכר לו עציץ וזרעים ולא קנה זרעים אף קניית העציץ לא נגמרה דהא קי"ל [ב"ב דף פז: ודף קה.] דכור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור אפילו בסאה אחרונה ואע"פ שדמי כל סאה ידועים לפי חשבון הכור וכ"ש הכא שאין דמי העציץ ידועים: וגרסי' תו [שם] עציץ וזרעים של אחד ומכרן לאחר החזיק בזרעים קנה עציץ וזו היא שכינו נכסים שאין להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה וכתבו בתוספות דאע"ג דפ' קמא דקדושין (דף כז.) מסקינן דאגב וקני בעינן הכא לא בעי דכיון שהעציץ צריך לזרעים בטל אגבייהו ונקנה ממילא בקנייתן כדאמרי' התם דכיון שהחזיק בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא משום דשטר אפסירא דארעא וגרסינן בתר הכי החזיק בעציץ. כלומר שלא משכו ליקנות אלא עשה בו שום מלאכה במקומו אף עציץ לא קנה דמטלטלין לא מקנו בחזקה: **מאן** חכמים (רבי אלעזר היא). פרש"י ז"ל כלומר מאן ניהו ומ"ט מכשרי: ר' אלעזר [היא]. דאמר חתימת הגט אינה מן התורה ולא סגי למיתביה בלא עדי מסירה והינהו עבדי כריתות דעל כרחיך עדים בעינן דילפינן [דף ג.] דבר דבר ממוון הילכך לא חיישינן לדילמא מזייפה דאמרינן צריכי למקרייה ואי הוה ביה תנאה אינהו ידעי ומ"ד עידי מסירה כרתי עיקר אשה הבאה ליגרש ע"י גט צריכה להביא עדים שנמסר לה בפניהם אבל לרבי מאיר דאמר לא בעינן עדי מסירה איכא למיחש לזיופא דמדסמכי אעדי חתימה אשה הבאה לפניט ליגרש אינה מביאה לפנינו עדים החתומים בו אם יש מכיר בחתימתן ואי הוה תנאה וזייפתיה ליכא דידע עכ"ל [רש"י] ומה שכתב דלמ"ד

[ד"ק קנד ע"א]

דף כב:

הגהות הב"ח (א) נ"ב בגמ' ... לפניו עי' ח"מ סי' מה סעיף ...

אביי אמר כשר כצ"ל (ג"א)

ספר הזכות

כתב בהלכות כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין א"ר יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא ששייר מקום התורף ור"א היא דאמר עדי מסירה כרתי וה"ק אין כותבין טופס במחובר גזירה שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו וכתבו לתורף ונתנו לה כשר: השיב הרב ז"ל שבהלכות אמרו דליתא כדבעינן למימר לקמן. ופי' זה מפני שאמרו בפ"ג הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה [וכו'] וסיפא דמתני' ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים ואמרי' בגמ' טופס אטו תורף גזר שאר שטרות אטו גיטין לא גזר ואמרי' התם הלכה כר"א [וקרי רב עליה דר"א] טובינא דחכימי אלמא גזרינן טופס אטו תורף ומדקא מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים דאינו כשר ש"מ אפי' דיעבד נמי מתמע הלכך לענין מחובר דיעבד נמי פסול ואשכחן נמי לרבא דאמר [כתבו] על [עלה] עציץ נקוב (נמי) פסול גזירה שמא יקטוס אלמא משום גזירה פסלינן ליה דיעבד והא דאמרי' בהאי פירקא הכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חש"ו ואמרי' עלה א"ר הונא והוא שהיה גדול עומד על גביו ובמסקנא אר"י אמר שמואל והוא בשייר מקום התורף לא ידעינן דרב יהודה [אמר] שמואל אי פליג אדרב הונא או לא דשמואל סבר אע"ג דאין גדול עומד ע"ג אם שייר מקום התורף כותבין ורב הונא סבר אפי' לטופס נמי בעי גדול עומד ע"ג משום דגזרינן טופס אטו תורף מיהו כי הוה גדול עומד ע"ג לא בעינן שיור מקום התורף [או דלמא לא פליג דאע"ג דגדול עומד ע"ג בעינן שיור מקום התורף] דבמחשבה דגדול לא סגיא ליה לתורף אבל לטופס סגיא ליה בהכי משום דגזירה בעלמא היא ואפשר דר"ה נמי כוותיה ס"ל ורב יהודה אמר שמואל סיומי הוא דסיים למלתיה ולא פליגי מידי ורב הונא אטופס נמי בעי גדול עומד ע"ג (נמי) בעי ובעי שיור מקום התורף ומתחזי מלשון הרב ז"ל דהכי ס"ל דלא פליגי שהרי כתב דברי שמואל בגד דברי ר"ה ומלתא דעובד כוכבים כתב בסוף דמשמע דהדשמואל קאי ולפי הסברה הראשונה א"ל לדברי שמואל וכן עיקר דהא לכולהו תנאי אליבא דר"א גזרינן טופס אטו תורף איכא מאן דגזר ביה לכתחלה ואיכא מאן דגזר ביה אפי' דיעבד בר מתנא קמא דהכותב טופסי גיטין דמוקי לה שמואל כר"א ולא גזר בטופסין כלל והיא מפני התקנה [הוא דברו ליה] כדאיתא במתני'. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר טוחא מבוכת מדמנה לו לרב ז"ל בהלכה והלויה בכל

השגות הראב"ד

א] כתב הרב ז"ל בענין כתבו על המחובר תלשו והתמו ונתנו לה כשר ומפרשי לה הכי אין כותבין טופס [במחובר גזירה] שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו (והתמו) [וכתבו לתורף]ונתנו לה כשר. וכתב דליתא כדבעינן למימר לקמן: אמר אברהם מפני שאמרו בפ' כל הגט הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה וכו' סיפא דמתני' ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים ואמרי' בגמ' טופס אטו תורף גזר שטרות אטו גיטין לא גזר ואמרי' התם הלכה כר"א וקרי רב עליה דר"א טובינא דחכימי אלמא גזרינן טופס אטו תורף ומדקאמר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים דאינו כשר ש"מ אפי' דיעבד נמי פסול משום גזירה דכל פסול דיעבד נמי משמע הלכך לענין דיעבד נמי פסול ואשכחן נמי לרבא דאמר כתבו על עלה עציץ [נקוב] פסול גזירה שמא יקטוס אלמא משום גזירה פסלינן ליה נמי דיעבד. והא דאמרי' בהאי פירקא הכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חרש שוטה וקטן ואמרי' עלה א"ר הונא שהיה גדול עומד על גביו. ובמסקנא אמרי' א"ר יהודה אמר שמואל והוא בשייר מקום התורף ור"א היא לא ידעינן דרב יהודה אמר שמואל אי פליג אדרב הונא או לא דשמואל סבר אע"ג דאין גדול עומד על גביו אם שייר מקום התורף כותבין ורב הונא סבר אפי' לטופס נמי בעינן גדול עומד על גביו משום דגזרינן טופס אטו תורף. מיהו גדול עומד על גביו לא בעינן שיור מקום התורף. או דלמא לא פליג דאע"ג דגדול עומד על גביו בעינן שיור מקום התורף דבמחשבה דגדול לא סגיא ליה לתורף. אבל לטופס סגיא ליה בהכי משום דגזירה בעלמא הוא וא[פשר] דרב הונא נמי כוותיה ס"ל ורב יהודה אמר שמואל סיומיה הוא דמסיימא למלתיה דלא פליג מידי. ורב הונא נמי בעי גדול עומד על גביו ובעי שיור מקום התורף. ומתחזי מלשון הרב ז"ל דהכי ס"ל דלא פליגי שהרי כתב דברי שמואל בגד דברי רב הונא ומלתא דעובד כוכבים כתב בסוף דמשמע דהדשמואל נמי קאי ולפי הסברה הראשונה אין צורך לדברי שמואל וכן עיקר דהא לכולהו תנאי אליבא דר' אלעזר גזרינן טופס אטו תורף איכא מאן דגזר ביה לכתחלה ואיכא דגזר ביה אפי' דיעבד בר מת"ק דהכותב טופסי גיטין דמוקי לה שמואל כר"א ולא גזר בטופסין כלל והסיא מפני התקנה הוא דברו ליה כדאיתא במתני':

אחרים היא שה"ר אפרים הגיה גבי הא דהנן לקמן ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים והאי דקתני רישא כתבו על המחובר ואוקימנא כר"א והוא בשייר מקום התורף הרי תנאי ואליבא דר"א ע"כ הגי'. אבל לשון רבינו בהלכותיו כך הוא כמ"ש למעלה וכדבריו עיקר דמסתמא הלכה פסוקה הוא והרי תנאי דאליבא דר"א בטופסי גיטין תרוייהו לעובד כוכבים קטן ואינו עומד על גביו בעובד כוכבים לאו כלום הוא והסוגיא פשוטה לפניך בזה דקאמר ליה רב נחמן לרב הונא אלא מעתה עובד כוכבים נמי ופריק ליה עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה קא עביד ולא קא מהני ביה עמידת אחרים עליו בתרא והדר א"ר נחמן לאו מלתא היא דאמרי דלמתני' עובד כוכבים נמי כשר ומקשינן והא עובד כוכבים פסול ההיא ר"א היא כלומר אבל מתני' ר"מ ומש"ה כולן כשרים מדמקשינן ומפרקינן הכי ולא הדרינן לשנויא קמייתא כגון על גביו ואפי' עובד כוכבים נמי כ"מ דפשיטא להו מלתא דגבי עובד כוכבים לא מהניא עמידה על גביו כלל דכדאמרת דהא ודאי עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה קא עביד ולא מההוא טעמא אמרינן כולהו אלא באחרים עומדין על גביו מהני ורב הונא גופיה מודה בהא ומש"ה א"ר נחמן לאו מלתא היא דאמרי כלל דלמתני' עובד כוכבים כשר ומדעובד כוכבים כשר ש"מ ר"מ היא ולא כרבנן בעמידה האחרים ודידיה ודרב הונא ודאי דמתני' מכשר עובד כוכבים בכתיבה להשביעו אלא לר"מ א"נ לר"א בשיור וכדרב יהודה ובודאי אי דרב הונא בטופס בלחוד הוא נטופס גופיה הוינן ומסקינן דעובד כוכבים פסול בו ואי בתורף הוא בתורף הוא אייריגן וכי תימא דלמא לרב הוא דלא קים ליה בדרב הונא בתורף נמי מכשר ובתורף הוא דפסלינן עובד כוכבים אבל למסקנא מתני' בטיפס היא ועובד כוכבים נמי הא לאו מלתא היא דהא מינה עלה מקשה ליה ר"נ עובד כוכבים ומתרץ רב הונא עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד ומאי דמי בתרא פסול בעובד כוכבים ומסקנא נמי בהכי הלכך דרב הונא דהויה הוא ומתני' ליה לה קיום אלא במלתא הוהרי כדפריסית והרי הרב עצמו אמר דחש"ו כשרין בגדול עומד עליהן ועובד כוכבים פסול בכך דליה לאחרים עליו עסק כ[לל] ויש מעמיד דברי ההלכה והך סוגיה דהויה היא בהדיא בגמ' מדר"נ דהוא מסקנא ופשיט ליה ממתני' מדקא פסל ליה לעובד כוכבים לענין הכאה מכלל דלענין כתיבה כשר וכן דעת ר"ת ז"ל כמ"ש: ואם תאמר לדבריו שאנו מפרשים כא דרב הונא בתורף הילך הם כשרים בעמידת אחרים על גבן והא לאו בני בליהות נינהו ובעי כתיבת גיטין בלוחו בעינן דכתיב וכתב וכדאמרי' לקמן בר"פ כל הגט אי כתב רחמנא וכתב הו"א למעוטי האי דלאו איהו קא כתב ליה אלמא הוא צריך לכתבו או בלוחו שמצינו בכל מקום שלוחו של אדם כמותו ובפ' התקבל איתמר ההוא דקרו לה נפאתא אזל סהדי וכתבו הפאתא וא"ר יצחק עבו עדים שליחותן. אינה קושיא שבכל עיקר לא נפסלה כתיבת אחרים אלא מבוס שאין כתיבה שלכן לבם גיטין לפי שאין הלבה מנויה בתהגרם ובגט שלכן ומחשבם שלכן שמא תתגרש בזה אינה כלום דבעינן כתיבה כריתות לה לשמה ומפורש ברים זבחים דמוקי התם הא דהנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמו

דלמ"ד עדי מסירה עיקר לא סגי למיתביה לגט בלא עדי מסירה דאינהו הוא דעבדי כריתות ובודאי שלא אמר כן רש"י אלא בגט שכתוב על דבר שיוכל להזדייף שאילו נכתב על דבר שאינו יכול להזדייף יכולה להנשא על ידי עידי חתימה ואפילו לרבי אלעזר כדתנן בפרק בתרא (דף פו.) שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ומה שכתב ז"ל דמאן דסמך אעדי חתימה אשה הבאה לינשא בגט אינה מביאה לפנינו עדים החתומין בו ואי הוה ביה תנאי וזייפתיה ליכא דידע ונראה מדבריו דאי הוו סהדי קמן כשר חלקו עליו בתוספות דלר"מ בעינן שיהא מוכיח מתוכו והכי מוכח גר מצוה בריש כל הגט [דף כד:] וכמו שאכתוב שם בס"ד וכשהוא יכול להזדייף אינו מוכיח מתוכו כלל ומש"ה אמרינן מאן חכמים רבי אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי הילכך לא בעינן מוכיח מתוכו אבל לר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי פסול דבעינן מוכיח מתוכו וליכא: וה"מ בגיטין וכו'. בגמ' הכי איתא לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשטרות לא דכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים. וליכא (לתרוצי) [לפרושי] דלא הכשיר ר"א בעדי מסירה אלא בגיטין אבל בשטרות לא דהא תנן [דף פו.] ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים כלומר שאם גט חוב הוא גובה מנכסים משועבדים והכי איתמר עלה בפ' המגרש (שם:) וסבר רב בשאר שטרות לא והא קתני וגובה מנכסים משועבדים. אלמא בשאר שטרות אית ליה לר"א דעדי מסירה כרתי אלא הכי קאמרינן לא הכשיר ר"א לכתוב על גבי דבר שיכול להזדייף אלא בגיטין אבל בשטרות לא. וכתב רש"י ז"ל דטעמא דמלתא משום דגיטין שאין עשויין אלא להתיר יכולה להביא עדיה וגיטה לב"ד לאלתר ויתירוה ושוב אינה צריכה לגט דכיון שהותרה בב"ד יש זכרון וקול לדבר אבל בשטרות דקיימי לגוביינא דילמא לא מפקינן עד לאחר זמן וישכחו עדי מסירה את הדבר ויסמכו אעדי חתימה והוא מזייף כתב שעליהם וחותם העדים עומד במקומו כך כתב רש"י ז"ל. ואין פירושו מחוור שהרי אין לחוש שיסמכו על עדי חתימה בשיכול להזדייף לפיכך פר"י ז"ל דטעמא משום דגזירת הכתוב הוא דלא מכשיר בשטר שיכול להזדייף אפילו לאלתר משום דבעינן שיהא ראוי לעמוד ימים רבים וליכא דבשלמא בשטר שאינו יכול להזדייף [אע"פ שאין בו עדי חתימה] זוכרין צורתו של שטר ואילו מזדייף בו כלום הוה זיופו ניכר משום הכי תנן דגובה מנכסים משועבדים שהרי ראוי לעמוד ימים רבים אבל בשטר שיכול להזדייף אע"פ שאם יבואו ויעידו שלא נשתנה בו כלום היה ראוי לסמוך על עדותן אעפ"כ אין הדבר מצוי שיזכרו לזמן מרובה שלא נשתנה בו כלום ונמצא שאינו ראוי לעמוד ימים רבים או שמא כתב שהוא יכול להזדייף אינו ראוי לעמוד ימים רבים שמעצמו הוא נמחק ומ"מ כי אמרינן לא הכשיר אלא בגיטין לאו דוקא גיטין לחודייהו אלא גיטין ודכוותייהו דהיינו שטר הקנאה שהשטר (בעצמו) עושה בעצמו מעשה ואינן לראיה בעלמא דהא תניא בפ' קמא דקדושין (דף ט.)* כתב לו על הנייר או על החרס שדי מכורה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה אלמא בשטר הקנאה אע"פ שיכול להזדייף סגי שאינו (יכול) [צריך] לעמוד ימים רבים אלא לקנייה בלבד: מתני' הכל כשרים לכתוב את הגט ואפילו חש"ו. ובגמ' מפרש לה: האשה כותבת את גיטה. ומקנתו לבעל וחוזר ומוסרו לה לגירושין: שוברו. שובר פרעון כתובה שהאשה היה לה לכתבו ולמסרו להיות לו לראיה ותמהני היאך אשה כותבת את גיטה והא מחסרא הקנאת האשה לבעל בין כתיבה לנתינה דהא כתבינן לעיל* דבאשה כותבת גיטה לא אקנו ביה רבנן לבעל מידי והוי ליה מחוסר כתיבה הקנאה ונתינה וליכא למימר דבשהקנתה הקלף לבעל מעיקרא עסקינן דהא לעיל [דף כא.] פשטינן מינה בעיין דמוחזקין בטבלה שהיא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו מהו דמשמע דאכן לא ידעינן במלתא מידי אלא חזקת טבלא שלה ושהיא יוצאה מתחת ידו ועוד דאי בנתינה קודם כתיבה עסקינן ודאי בקיאה היא בהלכות הגט וידעה לאקנויי ומתוך הדוחק יש לי לומר דהקנאה כיון שאינו מעשה בגופו של גט דומיא דקלילה לא מקרי מחוסר דדומיא דכתיבה בעיא. כיון דכתיב וכתב ונתן: מתני' הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן. בגמ' מפרש לכולהו: קבל הקטן. מיד הבעל להוליכו והגדיל קודם שמסרו לה: גמ' והא לאו בני דעה נינהו. ולא ידעי לכתוב לשמה ואליבא דר' אלעזר פריך דס"ל עדי מסירה כרתי דאילו ר"מ דסבירא ליה עדי חתימה כרתי וכתב דקרא (והתם) הייטו חתימת עדים אבל כתיבה לא בעיא לשמה והכי אמרינן בגמרא [דף כג.] בהדיא אומר היה ר' מאיר אפילו מצאו בשוק חתמו ונתנו לה כשר וסיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו הייטו עדי מסירה ואמציעתא קאי ולא אריסא לאכשורי כתיבת חרש בלא גדול עומד על גביו. ומשנינן והוא שגדול עומד על גביו ואומר לו כתוב לצורך פלוני ובהכי חשיבא [כוונה] דידהו לשמה. וא"ת והא תנא בריש חולין וכולן ששחטו ואחרים רואים אותם שחיטתן כשרה ואמרינן עלה בגמ' [דף יב:] מאן תנא דלא בעיא כוונה בשחיטה אלמא אע"פ שאחרים עומדין על גבן לא חשיבא כוונה דידהו י"ל דהתם מיירי כשאינו מלמדו לכוון לשחוט אלא רואין אותו ראיה בעלמא אבל הכא מיירי בגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה ובכה"ג חשיבא לן כוונה דידהו ומשום האי טעמא נמי ממעטינן בפרק מצות חליצה [דף קד:] חרש וחרשת מחליצה משום דלאו בני קריאה נינהו. וקטן משום דאיש כתיב בפרשה ולא פסלינן להו משום דבעיא כוונה כדאמרינן התם דחליצתו פסולה עד שיכוונו שניהם והני לאו בני כוונה נינהו והיינו טעמא משום דבית דין מזהירין אותן לעשות לשמה והוי כגדול עומד על גביו דהכא ומיהו כוונה דידהו בגט מעליא מכוונה דידהו בחליצה דאילו הכא מכשירין אפילו שוטה וגדול עומד על גביו ואילו בחליצה אמרינן בתוספתא דיבמות [פרק יא הלכה ט] דשוטה שנחלץ חליצתו פסולה והיינו טעמא משום דבגט מוכחא מילתא דעביד לשמה שכותב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה ומש"ה בגט מהני בגדול עומד על גביו אפילו בשוטה אבל בחליצה משום דלא מינכרא מילתא כולי האי לא מהני בשוטה גדול עומד על גביו וא"ת ונהי דחשיבא כוונה דידהו משום גדול אכתי לאו בני שליחות נינהו ובגט בעינן שיכתוב הוא או שלוחו כדאמרינן לעיל [דף כ.] יכילנא למפסלינהו לכולהו גיטא מ"ט אלימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה וכו' ובריש כל הגט [דף כד:] נמי אמרינן ואי כתב רחמנא וכתב הוה אמינא למעוטי האי דלאו איהו קא כתיב ליה כלומר שכתב לגרש את אשתו ונמלך ובפרק מי שאחזו (דף עא.) נמי אמרינן שצריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ובפרק התקבל [דף סג:] נמי אמרינן ההיא דהוה קרו לה כפאתא אזיל סהדי כתבו טפאתא אמר ר' יצחק עשו עדים שליחותן. כלומר וצריך לחזור ולומר כתבו ואמרינן נמי התם [דף סו:] גבי כתיבת הגט מילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח אלמא שליחות בעי וחרש שוטה וקטן לאו בני שליחות נינהו י"ל דכל הני לאו דוקא משום שליחות אלא משום דבעינן לשמה וכל שלא נכתב בצוואת הבעל לא מיקרי לשמה והכי משמע בריש שחיטת קדשים [דף ב: ודף ג. ע"ש] דאמרינן שצריך להניח בטופסי גיטין תורפו של גט משום דאיתא לאו לגירושין קיימא ולא הוי לשמה ולא פסיל ליה משום דבעינן וכתב הוא או שלוחו והיינו נמי דאמרי' הכא עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד משמע הא לאו הכי אע"ג דלאו בר שליחות הוא לא מפסיל והא דאמרינן לעיל בגמרא יכילנא למפסלינהו לכולהו גיטי מ"ט אילימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה כלומר דהאשה נותנת שכר כדאיתא בפ' גט פשוט (דף קסח.) התם אוגתן סמך שאפילו נכתב בצווי הבעל אפ"ה לא יהיב לה מידי דשלה הוא וא"ת והא אע"ג דלא בעי שליחות מכל מקום לאו בני כריתות נינהו בשלמא חרש שוטה וקטן איכא למימר הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה השוטה ונתפקח [החרש] ראויין לכריתות מהשתא נמי חשיבי בני כריתות אלא עובד כוכבים קשיא דלא פסלינן ליה אלא משום דאדעתא דנפשיה קעביד כדאיתא בגמ' וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בסמוך ואמאי תיפוק ליה דלאו בר כריתות הוא כדפרכינן לעיל בגמ' [דף י:] עלה דמתניתין דכל השטרות העולות בערכאות של עובדי כוכבים ואמאי והא לאו בני כריתות נינהו י"ל דלא שייך למפסל מטעמא דלאו בני כריתות נינהו במידי דלא בעי שליחות ואינו נכתב לעדות דבמידי דשליחות הוא דאמרינן לקמן [דף כג:] הכי דאין העבד נעשה שליח לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין וכן

נר מצוה

והני מילי בגיטין אבל בשאר שטרות בעינן כתב שאינו יכול להזדייף כדכתבינן לעיל:

מתני' [א] הכל כשרין לכתוב את הגט ואפי' חרש שוטה וקטן האשה [א] כותבת גיטה והאיש כותב שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו: *הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ועובד כוכבים קיבל הקטן והגדיל החרש ונתפקח סומא ונתפתח שוטה ונשתפה עובד כוכבים ונתגייר פסול אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעת כשר: **גמ'** *והא לאו בני דעה נינהו א"ר הונא *והוא שהיה [ב] גדול עומד על

רש"י

וזייפה: וה"מ בגיטין. דאין עשויין אלא להתיר ויכולין להביאו לבית דין לאלתר ויתירוה ושוב אינה צריכה לגט דכיון שהותרה בב"ד יש לה קול וזכרון לדבר: אבל בשטרות. דקיימי לגוביינא ודילמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך ושכחו עידי מסירה הדבר וסמכי אעידי חתימה ותיישינן דילמא זייפיה כדפרישית במתני': **מתני'** ואפי' חרש שוטה וקטן. בגמ' מפרש לה: כותבת את גיטה. ומקנה לבעלה וחוזר ומוסרו לה לגירושין: שוברו. שובר פרעון כתובה שהאשה היה לה לכתוב ולמסור לו לראיה: חוץ מחרש שוטה וקטן. טעמא דכולהו מפרש בגמ': קבל הקטן. מיד הבעל להוליכו והגדיל קודם שנתנו לה: **גמ'** והא לאו בני דעה נינהו. ולא ידעי לכתוב לשמה: שיהא גדול עומד על גביו. ואומר לו כתוב לשם פלונית דקסבר רב הונא מתני' ר' אלעזר היא דבעי כתיבה לשמה וסיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו היינו עידי מסירה והאשה כותבת גיטה קאי ולא אריסא לאכשורי כתיבת חרש בלא גדול עומד

א מיי' פרק ג מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קנג:

דף כב.

דף כב:

דף כג.

גי' ד"ת

ד"ה מ"ז ע"פ תוס' ד"ה וע"ש (ג"א)

פי' תא"י סוף ד"ה וגרסי' כו' יכילנא כו' (ג"א)

שלטי הגבורים

א וכתב הרמ"ס דוקא שיאמר לו הבעל תחלה לכותבו שצריך שיכתבנו הוא או שלוחו דאי לאו הכי אינו כלום ואפי' ריח הגט אין בו. לפי' ר"י עבד פסול לכתיבת הגט וכן מצאו הרמב"ם ז"ל בכלל הפסולין:

לשון ריא"ז

אם בן דעת עומד על גבן שכן שוטין על דעתו הרי אלו כשרין ואם אין בן דעת עומד על גבן אין כותבין טופס שמא יכתבו תורף שפיסולו מן התורה ואם כתבו הטופס ונכתב התורף ע"י בן דעת פסול גזירה טופס משום תורף. תורף שמו ושמה והזמן והרי את מותרת לכל אדם וכל שאר הגט הוא טופס. העבד אע"פ שישראל עומד על גביו פסול מן התורה לכתוב גט לאשה לפי שבעל דעת עצמו הוא כותב לה ולא על דעת ישראל והוא אינו חושש לכתוב לשמה והר"מ עושה העבד כעובד כוכבים ומבטל גטו מן התורה שאינו פוסל אפי' לכהונה ואני אומר שלא פסלו אלא הבאתו כמו שביארנו אבל לא כתיבתו שהרי אף העובד כוכבים לא נפסל לכתוב הגט אלא לפי שאינו כותב לשמה אבל העבד הכותב לשמה כשר כמבואר בקונטרס הראיות:

ב וכתב הרא"ש דג"כ בטופס צריך שיהיה גדול עומד על גביו ומדברי מיי' יראה דלא בעינן עומד על גביו אלא לכתחלה כמו שכתב הטור. עוד כתב מיי' כתב גט בשבת או ביום הכפורים בשוגג הרי זו מגורשת כתבו והתמו בזדון ביו"ט ונתנו לה אינה מגורשת שהרי העדים פסולים מן התורה כתבו וחתמו בזדון ביו"ט ונתנו לה בפני עדים כשרים ה"ז גט פסול:

ספר הזכות

לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה טעמא שמזבחו שלא לשמן הא סתמא כלשמה הוי ורמינהו הכותב טופסי גיטין צריך שיניח וכו' אלמא סתמיה לאו כלשמה הוא ומשני זבחים בסתמא לשמן קאי אשה בסתמא לגירושין קיימא כתמיה דממעט מיניה דאי קיימא לגירושין טופסי גיטין כשרין אע"פ שלא עשאו בעל לסופר שליח הא כשאמר להן לבעל כתבו הגט כשר אע"פ שאין בני שליחות ממש כגון חש"ו שאחרים עומדין על גבן ועובד כוכבים נמי היה כשר אלא שהוא עושה לדעת עצמו ולא לשמה הוא. ועוד קשה לי בשוטה היאך הוא כשר אפי' בעמידת אחרים עליו והתניא ביבמות בשוטה ושוטה שהלא תלא שלא עשו דבר זה לדעת והיינו משום דבעינן עד שיתכוונו שניהם והני לאו בני כוונה ניכהו והתם ב"ד עומדין עליהן הוא וי"ל דקא סבר רב הונא חש"ו בלחוד אחרים יש להן קצת כוונה שהרי קטנה חולצת בפעוטות לדברי ר' יוסי והרשת חולצת אלא שאינה בואמר ואמרה וכן השוטה הזה שהוא כותב גיטין יש לו קצת דעת וקצת כוונה לשמה באחרים מלמדין אותו והוא כענין שאמרו שוטה שיודעת לשמור גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה אבל התם שוטה אינו חולץ שאינו עושה לדעת עצמו ולמוד אחרים כעצוי הוא אצלו והליצה מעושה פסולה כשם בגט מעשה פסול. ושוטה אינה תולצת שהתורה אמרה בגירושין מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאה זו שמשלחה

והוזרת ולמדו חליצה מן הגירושין דכה"ג נמי כתיב בחליצה אשר לא יבנה את בית אחיו ושמא מדבריהם הוא דכשם שגזרו בגירושין שלא תתגרש שלא ינהגו בה מנהג הפקר כך גזרו בחליצה שלא תחלוץ שלא ינהגו בה הפקר ואפי' יודעת לשמור גיטה והלוכה גט חליצה כל שאינה יודעת לשמור עצמה אינה חולצת ואינה מתגרשת מדבריהם וכדאיתא בפרק חרש. הרי הרווחנו בפירוש ההלכה כל הצורך שלא לשבור דברינו ודברי המפרשים שהעמדנו לרב הונא בכתיבת תורף כדי שלא תתקשה על המתלמד ויבא לדחות הפי' הנכון ולהתלות בפי' הרב ז"ל שסבר דחינו למעלה בראיות מכריעות. ולענין דברי רבינו ז"ל בהלכות נראין דבריו שהוא סובר דרב יהודה באוקימתא דמתני' פליג ולאו בעיקר דינא לפיכך אם היו אחרים עומדין עליהן כשר ואם לא עמד עליהן אחר והשאירו מקום התורף כשר אבל עובד כוכבים בשיור מקום התורף כשר כשאחרים עומדין עליו פסול דאדעתא דנפשיה עביד והיינו דקאמר משום דבעינן לשמה ואדרב הונא קאי. זהו דעת רבינו בזה הרי לדבריו הא דתניא עובד כוכבים פסול דוקא הוא הא חש"ו כשרין. ודעתו עמוקה מדעתינו שלא היה לנו להקל בלמוד אחרים כיון שפי' מתניתין כדברי ר' יהודה עלה ומי יימר דלא פליג בעיקר סבריה דרב הונא ובריית' עובד כוכבים פסול קתני וכ"ש חש"ו וקמ"ל שאין להם הכשר בלא שיור מקום התורף ואפי' אחרים עומדין על גבן:

וכן נמי בעדי חתימה לר"מ שחותמין לשם עדות פרכינן לעיל בפ"ק (דף י:) גבי גיטין שחותמיהן עובדי כוכבים והא לאו בני כריתות אבל כתיבה לרבי אלעזר כיון שאינן בתורת שליחות ולא בתורת עדות לא מפסלא משום דלאו בני כריתות נינהו וראיה לדבר דהא בפ' אין מעמידין (דף כז.) לא פסלינן מילה בעובדי כוכבים משום דלאו בני מילה נינהו : **אמר** רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר חרש שוטה וקטן מקום התורף . וכתב בן דעת את התורף משמע לכאורה דרב הונא דאוקמא כשגדול עומד על גביו ורב יהודה דאוקמא בששייר מקום התורף פליגי אהדדי דלרב הונא כל שגדול עומד על גביו אף תורף כותב ובלאו הכי אפילו טופס אינו כותב ולרב יהודה אמר שמואל כל ששייר מקום התורף אפילו בלא גדול עומד על גביו שרי וכל שלא שייר אפילו גדול עומד על גביו אסור דליכא למימר דהני אמוראי סמכי אהדדי ותרווייהו תרתי בעינן שיור מקום התורף וגדול עומד על גביו בכתיבת טופס דאינו במשמע שרב הונא שתירץ על המשנה והוא שהיה גדול עומד על גביו יסמוך על דברי רב יהודה שעתידין ליאמר בסוף השמועה כדאיתא בגמ' ורב יהודה אמר שמואל נמי לא משמע דסמיך ארב הונא ועוד דאי לא גזרינן טופס אטו תורף אפילו בלא גדול עומד על גביו לישתרי ואי גזרינן אפילו בגדול עומד על גביו ליתסר כיון דלא שרי הכא בתורף הלא ודאי משמע דכל חד מילתיה קאמר ולא סמכי אהדדי : **ולענין** הלכה יש מי שפוסק כרב הונא ומוקי לה למתני' כשגדול עומד על גביו קאמר הא לאו הכי אפילו טופס אין כותבין דגזרינן טופס אטו תורף כדתנן לקמן בפרק כל הגט (דף כו.) הכותב טופסי גיטין צריך [שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן שטרי מלוה צריך] שיניח מקום המלוה ומקום הלוה. כו' שטרי מקח וממכר צריך שיניח מקום הלוקח ומקום המוכר וכו' ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים. כלומר דגזרינן טופס אטו תורף . ואמרינן עלה [שם ע"ב] אמר רב הלכה כרבי אלעזר קרי רב עליה דר' אלעזר טובינא דחכימי אלמא גזרינן טופס אטו תורף והכא נמי דכוותה ואין זו ראיה שכבר כתבתי למעלה* שאין זו דומה לזו דגבי סופרים משום דהוי מילתא דשכיחא טובא גזרינן טופס אטו תורף אבל בחרש שוטה וקטן מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרינן ולא עוד אלא אפילו אם באו להשוות חש"ו לכותב טופסי גיטין אפשר דאפילו בההיא נמי לא קי"ל כרבי אלעזר דגזר טופס אטו תורף ואע"ג דרב פסיק התם כוותיה וקרי עליה טובינא דחכימי נהי דקי"ל כוותיה בשטרות בגיטין נקיטינן כרב יהודה אמר שמואל ורב הונא משמיה דעולא דאוקמי למתני' דהכא בששייר מקום התורף דלא גזרינן טופס אטו תורף והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ג' מהלכות גירושין מותר להניח חש"ו לכתוב טופס הגט לכתחלה והוא שיהא גדול עומד על גביו. משמע שס"ל ז"ל דרב הונא ורב יהודה אמר שמואל סמכי אהדדי ואינו מחוור וכמו שכתבתי למעלה והרי"ף כתבן בהלכותיו א"ר הונא והוא שהיה גדול עומד על גביו א"ר יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף ועובד כוכבים אע"פ שישראל עומד על גביו פסול דבעינן לשמה ועובד כוכבים אדעתא דנפשיה עביד ע"כ ואפשר שדעתו כדעת הרמב"ם ז"ל דתרתי בעינן שייר מקום התורף וגדול עומד על גביו אפילו בטופס ובעובד כוכבים גדול עומד על גביו אפילו בטופס לא מהני ולא מידי או שמא דעתו ז"ל דרב יהודה באוקימתין דמתני' פליג ולא בעיקר דינא ולפיכך אם היו אחרים עומדים על גביו כשר ואם לא עמד אדם עליהם ושיירו מקום התורף כשר אבל עובד כוכבים בשייר מקום התורף כשר אבל אחרים עומדים עליו פסול דאדעתא דנפשיה עביד ואע"פ שיש להחמיר ולומר דרב יהודה פליג בעיקר דינא עליה דרב הונא ולא מכשיר תורף באחרים עומדים על גבן סובר הרב ז"ל דכיון דאפשר דלא פליגי לית לן לשווי פלוגתא בינייהו : ולענין כתיבת עבד הרמב"ם ז"ל השוה אותו לכתיבת עובד כוכבים והרמב"ן ז"ל חלק עליו דאע"ג דלאו בר כריתות הוא משמע דלגבי כתיבה לא קפדינן אבני כריתה דהא אפילו עובד כוכבים מכשרינן אלא משום דאדעתא דנפשיה קא עביד ובעבד ליכא למימר הכי דהא שייך במצוה והוה ליה כאשה : **הכל** כשרין להביא את הגט חוץ מחש"ו. כתוב בהלכות גדולות בעו רבנן קמיה דרב חנינא גאון בכלה רבתי עובד כוכבים לאו בר שליחות הוא מהו למנסביה לחד גיטא ולבדוקיה בחד מנא ולומר לעובד כוכבים אמטי (ב) חד מנא לישראל פלוני וליתביה לאתתיה ואמר להו לרבנן ביד עובד כוכבים כלל כלל לא ורבנן דהשתא קאמרי אף על גב דאייתי עובד כוכבים לגיטא היכא דיהביה לישראל וההוא ישראל יהביה בעדי מסירה לאתתא לכתחלה לא מנסבינן לה דעובד כוכבים לאו בן ברית הוא ואי אינסיבא לא מפקינן לה משום דר"ש דתנן ר"ש אומר אף אלו כשרין אמר ר' זעירא (ג) דר"ש לטעמיה דר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי וקי"ל כר"א ע"כ ולא ידעתי מאי שייטיה דר' אלעזר הכא : וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות גירושין הפסולין בעבירה מדברי סופרים כשרים בשליחות אבל הפסולים לעבירה מדברי תורה פסולים להבאת הגט ואם הביאו הרי זה פסול כלומר שלכתחלה לא תנשא בו שכך משמעות לשון פסול בדברי הרב ז"ל כמו שכתב בפרק י' מהלכות גירושין וכתב אח"כ בד"א בשנתקיים הגט בחותמיו אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט כלומר שאפילו נשאת תצא ובודאי דכל שאינו מקוים אין סומכין להכשירו ע"פ פסול בעבירה מן התורה שאומר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שהפסול בעבירות מן התורה אף בעדות אשה פסול כדתנן ביבמות בפרק כילד (דף כה.) המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו ואמרי' עלה הוא ניהו דלא ישא את אשתו אבל לאחר תנשא אשתו אמאי רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד ואסיקנא כדרבא דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע וש"מ דרשע פסול לעדות אשה. וגרסינן נמי בסוף פ"ק דר"ה (דף כב.) אמר רב מנשה זאת אומרת גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה הא דדברי תורה פסול לעדות אשה ולפיכך יפה אמר הרב ז"ל שאין ראוי לסמוך בגט על דברי פסול בעבירה מן התורה דכי היכי דחזינן במת בעלה דאע"ג דהימנו רבנן לאשה ועבד אפ"ה לא הימנו לפסול בעבירה מדאורייתא ה"נ אע"ג דהימנו לאשה וקרובין בעדות הגט לפסולין בעבירה מדאורייתא איכא למימר דלא הימנו ואע"פ שהכתב מוכיח הילכך לא מכשרינן בעדות הגט אלא פסולין דרבנן כי התם אבל יש לתמוה על מה שכתב ז"ל דפסולין להבאת הגט אע"פ שנתקיים בחותמיו ולמה והרי אין אנו סומכין על עדותן ואע"פ שהן מביאין אותו מה בכך והרי הכל כשרין להבאתו חוץ מאותן השנויין במשנתינו לפי שאינן בני דעה או שאינן בתורת גירושין אבל פסול בעבירה מן התורה דבר דעה הוא ושייך בגירושין כל שנתקיים הגט ואינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם למה יפסל בהבאתו וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל : **גמ'** בשלמא חש"ו דלאו בני דעה נינהו . וגבי שליחות איש בעינן ולא קטן דשליחות נפקא לן [קדושין דף מב.] מויקחו להם איש שה לבית אבות דאחד לוקח לכולן : עובד כוכבים נמי לאו בר התירא הוא . כך הוא הגירסא במקצת הנסחאות בגמרא וכך גרס רש"י ז"ל . ופי' דאין להן קידושין ואין גיטין נוהגין בהם ומידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למעבד שליחותא לאחריני והרי"ף גורס עובדי כוכבים נמי לאו בני כריתות נינהו ופירושה נ"כ כמו שכתבתי ואם גירסא זאת עיקר יש ללמוד מכאן שהעבד פסול אף להבאת הגט ולפנינו נכתוב בזה בס"ד אבל יש שגורסין עובד כוכבים נמי לאו בר תורה הוא ולפי גירסא זו אין להביא ראיה מכאן על זה דלאו בר תורה הוא היינו לומר שאינו בן ברית אבל עבד שהוא בן ברית אע"ג דפסול לקבלה כדלקמן אפשר שהוא כשר להולכה : **אלא** סומא אמאי לא. ומהדרינן עלה בגמרא לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו . וכתבו בתוס' דמהא משמע שצריך שיכיר השליח שזה הוא הבעל וזו היא אשתו ושמא יש לחלק דדוקא סומא שיכול להטעותו יש לחוש יותר שמא יטעוהו ובודאי שכן עיקר דדוקא בסומא הוא דאמרינן הכי דהוה ליה שליח שלא ניתן לגירושין לפי שאי אפשר לו ליתן אלא על ידי אחרים שיאמרו לו זה פלוני וזה פלונית אבל שאר בני אדם כיון שאפשר אף על פי שאין מכירין אחרים מלמדין אותן והכי משמע לקמן בפרק כל הגט (דף כט:) בעובדא דהבא. בר מניומי ומכל מקום האי טעמא אידחי בגמרא דפרכינן עליה אלא מעתה הילך סומא מותר באשתו והילך מותרים בני אדם בנשותיהן בלילה אלא בטביעות עינא דקלא הכי נמי בטביעות עינא דקלא ומסקינן הכא בחוץ לארץ עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי אמר ואף על גב דאמרינן לעיל [דף ו.] דסגי בקל קולמוסא וקל מגילתא היינו למאן דיכול למיחזי דמסתפי סופר מיניה דילמא חזי ליה אבל בסומא כיון דלא אפשר למחזי לא מיכחפי מיניה הילכך לא מצי אמר : ושמעינן מינה דפתוח ונסתמא דמצי אמר בפני נכתב ובפני נחתם כשר להביא את הגט . ואמרינן בגמרא דהאי דקתני במתניתין פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח לאו דוקא. דהוא הדין אפילו לא חזר ונתפתח ואיידי דקתני סיפא שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה טעמא דחזר ונשתפה אבל לא חזר ונשתפה לא תנא נמי פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח : ודייק רב אשי מדקתני זה הכלל וכו'. משמע דהיכא דטעמא משום דעה הוא דבעינן תחלה וסוף אבל סומא דלא הוה טעמא משום דעה לא בעינן תחלה וסוף אלא תחלה להודיה דמצי למימר בפני נכתב דאי בסומא נמי דוקא ליתני כל שתחלתו וסופו בכשרות . ואם תאמר והא אית לן למיפסליה משום דבכולהו עדות בעינן תחלתו וסופו בכשרות דמשום הכי פסלינן פתוח ונסתמא בארעא אף על גב דמלי מכוון. מדת מגרנא ובגלימא מדת ארכה ורחבה ובנסכא מדת משקלותיו כדאיתא בפרק יש נוחלין (דף קכח.) יש לומר התם היינו טעמא משום דדילמא לא מכוון לה שפיר ואפילו תימא מצי מכוון איכא למימר דגזור רבנן אבל גט אשה מכוון דהכתיב קמיה ואימסר לידיה כשהוא פתוח אף על פי שנסתמא כל שלא יצא גט מתחת ידו יכול לומר גט זה שבידי בפני נכתב ובפני נחתם ואפילו נימא דבעלמא גזרינן הכא לא שייך למגזר דהא לא אתי לאחלופי :

אמר

על גבן °אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רב הונא משמיה דעולא ועובד כוכבים אע"פ שישראל עומד על גביו פסול משום דבעינן לשמה ועובד כוכבים אדעתא דנפשיה עביד : א הכל אכשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וכו'. בשלמא (א) שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו °עובדי כוכבים נמי לאו בני כריתות נינהו אלא ב סומא אמאי לא אמר רב יוסף הכא בחוצה לארץ עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי אמר : ושמעינן מינה דפתוח ונסתמא דמצי אמר בפני נכתב ובפני ג נחתם דכשר להביא את הגט ודייק רב אשי מדקתני זה

רש"י

עומד על גביו : והוא ששייר . חרש שוטה וקטן מקום התורף וכתב בן דעת את התורף ולא בעי לאוקמי כשגדול עומד על גביו וגם לדידיה מתני' רבי אלעזר : דלאו בני דעה נינהו . וגבי שליחות איש בעינן גדול ולא קטן דלאו בר דעה הוא וה"ה חרש ושוטה : לאו בני כריתות נינהו . דאינן בתורת גיטין וקידושין ואין נוהגין בו ומידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד שליחותא לאחריני : דפתוח ונסתמא . אע"ג דלא חזר ונתפתח והא דתנן וחזר ונתפתח אגב חרש ושוטה נקט חזר : בתחלתו

[ד' קנד ע"ב] [ד' קנה ע"א]

שלטי הגבורים

א כתב מיי' הקרובים כשרים לעדות זו וכן הפסולין מדבריהן בעבירה כשרים לעדות זו אבל הפסולים מדברי תורה פסולים להביא הגט ואם הביאו ה"ז פסול בד"א כשנתקיים בחותמיו אבל אם לא נסמך עליו אלא על דברי הפסולים בעבירה מן התורה אינו גט כלל ואין דעת הרא"ש כן שכתב כל הפסולין מד"ס יכולין להביא הגט אפי' בחו"ל ואם היו פסולים מדברי תורה פסולים להביאו כתב הרמ"ה שפסולים בין בא"י בין בחו"ל ואם היו פסולים כשנתמנו שלוחין וחזרו בתשובה קודם שנתנוהו לאשה כתב הרמ"ה שכשרים וכן מסתברא דבני כריתות נינהו ואינן פסולין אלא דחשדינן להו דמהמת ממון קא מסהדי שקרא וכיון שעשו תשובה מהימני דלא בעו התחלתן וסופן בכשרות ואם הגט מקויים אפי' לא עשו תשובה כשר דבני כריתות נינהו ולשקרא ליכא למיחש ועוד כתב הרא"ש על מה שכתבו הגאונים בגט שכרכוהו בבגד ונתן הבגד לעובד כוכבים ואומר לו הולך בגד זה לישראל ויתננו לאשתו שלא תנשא בגט זה ואם נישאת לא תצא אע"פ שלא מנה שעובד כוכבים שליח לגירושין וכתב הוא ז"ל ודבר תימה הוא ודאי אם עשה הבעל את העובד כוכבים שליח ואומר לו שימנה הוא ישראל במקומו הוי פסול דאין שליחות לעובד כוכבים וגם לא הוי בר כריתות אלא מעשה קוף בעלמא ואם מנה הבעל בכתבו שליח לישראל שבאותו מקום למה יפסל הגט וכן נוהגין באשכנז וצרפת על פי ר"ת לשלוח גט וקדושין ע"י עובד כוכבים וממנה בכתבו ישראל שבאותו מקום שליח . וכבר היה מעשה בקולונייא בגט א' שנכתב ונחתם על פי הבעל והבעל מינה בעדים שליח את ה"ר ברוך בר' שמואל שיקבל הגט מיד העובד כוכבים שהשכירו להביאו למגנצ"א ויתננו לאשתו בעדי מסירה וכתב רבינו אבי"ה ואביו רבינו יואל דהאי גט כשר הוא ועוד מצאתי כתוב אומר אני שבמקום שב"ד ירצו לעשות שליח שלהם על הגט שבא לידם ע"י שליח שלהם שהעיד בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם שיכולין ב"ד לשלחו ע"י עובד כוכבים כה"ג ע"י שליח כשר והוא יתננו לה ויאמר שליח ב"ד אני וכשר :

ב כתב סמ"ג בשם ר"י דאפי' רב ששת לא היה מחמיר בדבר זה כי אם בסומא דוקא שיש לחוש יותר שן יטעה אבל אדם אחר מותר להביא גט לאשה אע"פ שאינו מכירה אלא ע"י העדים שיאמרו לו בשעת נתינה זו היא אשתו של פלוני :

ג והוא שיכיר האשה בטביעות קול ולא מהני מה שאחרים אומרים לו שהיא זאת אע"ג דמהני בפקח וכתב הרמ"ה אם יש עדים שהבעל מסר לו זה הגט לגירושין כשר דהרי בר שליחות הוא ואינו פסול אלא משום שאין יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכיון שיש עדים א"צ לומר בפ"נ ובפני נחתם ויהיב גט באנפי הנהו סהדי גופייהו וכשר :

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' גירושין וס"ג מהלכות אישות . סמג עשין נ טוש"ע סי' קמב :

גי' ד"ת

בדף הקודם לענין מחובר (ג"א)

הגהות הב"ח

(א) נ"ב חרש : (ב) הדא מנא כצ"ל : (ג) ידך ר"ש כצ"ל :

אמר רב אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח וכו'. בגמ' הכי איתמר [דף כג.] בעי מיניה מרב אמי עבד מהו דנעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה אמר ליה מדקא פסיל ליה לעובד כוכבים מכלל דעבד כשר אמר רב אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין. ופרש"י ז"ל דהכי בעו מיניה עבד של כל אדם מהו שיעשה שליח לאשה בעלמא לקבל מיד בעלה והא מגורשת בקבלתו וה"ה נמי להולכה דכולה חדא טעמא הוא אלא כך היתה שאלה בבית המדרש ופשיט להו

ריש"י

שתחלתו וסופו בדעת. משמע דהנהו דהוו טעמא משום דעה בעינן תחלה וסוף אבל סומא דלא הוי משום דעה סגי בתחלה שיוכל לומר בפני נכתב ובפני נחתם ולא בעינן סוף. דאי סומא נמי בעינן סוף לימא כל שתחלתו וסופו בכשרות: אין עבד של כל אדם נעשה שליח לקבל גט. וה"ה שאין נעשה שליח להולכה שתתגרש על ידו כדמפרש טעמא: ולא חשו חכמים. לפוסלה לכהן: נראין הדברים שהעבד מקבל גט שחרור לחבירו מיד רבו של חבירו. שאינו רבו של המקבל כיון דעבד איתיה בתורת שיחרור: אבל לא מיד רבו שלו. אם שניהם של איש אחד דיד עבד כיד רבו ולא יצא הגט מרשות האדון אע"ג דעבד מקבל גט שחרור לעצמו התם דגיטו וידו באין כאחד אבל לאחר לא: אם לחשך אדם. באזניך להקשות: זכתה לו. אלמא שפחה זו מקבלתו לצורך עוברה מיד רבה: המשחרר חצי עבדו קנה. אותו חצי העבד: **מתני'** חמותה ובת חמותה. מפרש ביבמות דסניא לה ומכוונא לקלקלה ואין נאמנות להעיד שבעלה מת: ויבמתה. אשת אחי בעלה שונאה אותה שיראה שמא ימות אחד משני בעליהן בלא בנים ויהיו צרות זו לזו: מה בין גט למיתה. דאמיתה לא מהימנא ואגט מהימנא: **גמ'** בא"י. שאין צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ: דאי אתי בעל ומערער ואמר לא כתבתיו: משגיחין ביה. שהרי לא נתקיים [בב"ד] ואיכא למימר שזו מתכוונת לכך שתתקלקל: בחו"ל. שהצריכו לומר בפני נכתב ובפ"נ זהו קיומו לא משגחינן דלא מהימן תו לערער:

הדרן עלך פרק המביא תניין

כל הגט שנכתב. ושמע קול סופרים. הכותבין גיטין: יתר מכאן. לא מיבעיא זה שלא נכתב לשם גירושין כלל אלא אף זה שנכתב לשם גירושין פסול: ונמלך. חזר בו מלגרש: יתר מכאן. לא מיבעיא זה שלא נכתב לשם גירושין דידיה אלא אף זה שנכתב לשם גירושין

נר מצוה

זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעת כשר ולא קתני כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר שמע מינה: *אמר רב אסי אמר ר' יוחנן א אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין: ירושלמי* עבר וקבל רבי יעקב בשם רבי הושעי' מעשה היה וכהנת הות ולא חשו חכמים משום ריח הגט: אמר רבי יוחנן נראין דברים א שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו אבל לא מיד רבו שלו ואם להשך אדם לומר שנינו האומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו הא מני רבי הוא דאמר המשחרר חצי עבדו קנה וקסבר(א)עובר ירך אמו ונעשה כמי שהקנה לה אחד מאיבריה וליתא להא דרבי כדבעינן למימר לקמן (ג): **מתני'** אף הנשים ב שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה °מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שצריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם: **גמ'** והתניא כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא גיטה ופריק אביי ברייתא דקתני אין נאמנות ב בארץ ישראל דאי אתי בעל ומערער משגחינן ביה דאיכא למימר דילמא לקלקולה לצרה קא מיכוונא הילכך לא מהימנא ומתני' דקתני נאמנות להביא גיטה בחוצה לארץ דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה ותניא כוותיה דאביי וכן הילכתא: *האשה עצמה ג מביאה גיטה. אשה מכי מטי גיטה לידה איגרשה לה דאמר לה הוי את שליח להולכה עד דמטית לבי דינא דפלוני וכי מטית התם אימא קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם ונישוו שליח וניתבוה ניהליך:

דמדקא פסיל לעובד כוכבים במתניתין בהבאה ולא תנא עבד מכלל דעבד כשר וכי היכי דכשר להבאה להיות שליח נגרש כך כשר לקבלה להיות שליח להתגרש שאין חילוק ביניהם. ואחרים פירשו דאפילו איכא לאיפלוגי בין הולכה לקבלה אפ"ה שפיר פשטינן קבלה מהולכה דמדקא פסיל ליה לעובד כוכבים ולא פסיל לעבד כלל ש"מ דאפילו לקבלה כשר שאילו היה פסול לקבלה הוי תני נמי והכל כשרין לקבלו חוץ מאלו ועבד דהא קתני כשרין לכתוב וכשרין להביא ואמאי שייר קבלה אלא ש"מ דהבאה וקבלה שוים ורבי יוחנן נמי דאמר אין העבד נעשה שליח לקבל לפי דברי רש"י ז"ל ה"ה שאינו נעשה שליח להביא וכי תימא א"כ תיקשי ליה מאי דדייק ר' אמי ממתני' דמדקא פסיל ליה לעובד כוכבים מכלל דעבד כשר תירץ ר"ת ז"ל דנקט עובד כוכבים לאשמועינן עובד כוכבים ונתגייר פסול אע"פ שבאותה שעה היה בדעתו להתגייר דהוי בעובד כוכבים רבותא טפי מבעבד שאין בידו להשתחרר אבל הרב ר' יוסף הלוי ז"ל אמר שלא פסלוהו אלא לקבלה אבל להבאה כשר כדמוכח דיוקא דמתני' ועל דעתו ז"ל פירש הרמב"ן ז"ל דבעו נמי מר' אמי קבלה ופשיט להו דנעשה שליח להבאה וכיון דנעשה שליח לגט אף לקבלה כשר דלא סלקא דעתיה דר' אמי לאיפלוגי בינייהו ואתא ר' יוחנן וחדש שאע"פ שהוא נעשה שליח להולכה לקבלה מיהת פסול לפי שאינו בתורת גיטין ושנית קבלה מהולכה דשליח הולכה אינו אלא כשליח דעלמא ובשליחות דעלמא איתנהו אבל שליח קבלה מכיון שהגיע גט לידו מגורשת והוא אין לו יד לגירושין הואיל ואינו בתורת גיטין וכי היכי דבאידך דר' יוחנן דבסמוך דאמר שאין העבד מקבל גט לחבירו מיד רבו שלו משמע דדוקא לקבלה פסול אבל להולכה כשר ה"נ דכוותיה אבל בירושל' מוכיח כדברי רש"י ז"ל דגרסינן התם [בפירקין הלכה ו] אתא עובדא קמיה דר' אמי בעבד שהביא את הגט כשר א"ל רבי אבא והא תני ר' חייא עבד שהביא את הגט אינו כשר א"ר אמי אלולי דר' אבא כבר היינו מתירין אשת איש ואפילו תימא לא שמע רבי אמי הדא דתני רבי חייא לא שמע מילהון דרבנן נשמעינה מן הדא דא"ר זעירא רבי חייא בשם ר' יוחנן נראין הדברים שיקבל העבד גט שחרורו ואל יקבל גט סברי' מימר לא אמר אלא אל יקבל הא עבר וקבל כשר רבי יעקב בר אחא בשם רב אושעיא מעשה היה וכהנת היתה ולא חשו משום ריח [הגט] פסול: **אמר** ר"י נראין הדברים שהעבד מקבל גט שחרור לחבירו מיד רבו של חבירו. שאינו רבו שלו דכיון דעבד איתא בתורת שחרור שליח נמי מצי הוי: אבל לא מיד רבו שלו. (גם) אם שניהם של איש א' דיד עבד כיד רבו דמי וכשמסרו לידו לא יצא מרשותו דאע"ג דעבד נמי מקבל גט לעצמו התם הוא דגיטו וידו באין כאחד דשחרורא דידיה הוא אבל לאחריני לא: ואם לחשך אדם. באזנך להקשות ולומר הרי שנויה היא שאף מיד רבו שלו מקבלו ששנינו אם היתה עוברה זכתה לו אלמא שפחה זו מקבלתו לצורך עוברה מיד רבה: הא רבי [היא] דאמר משחרר חצי עבדו קנה העבד אותו חצי וכי תימא והא לאו חצי עבדו הוא דתרי גופי נינהו קסבר עובר ירך אמו והוה ליה כחצי גופה ואע"ג דידה כיד רבה אפ"ה כיון דאמר רבי המשחרר חצי עבדו קנה כדיליף לה בפרק השולח (דף מא:) כי היכי דקי"ל דעבד קונה עצמו בשטר ע"י עצמו משום דגיטו וידו באין כאחד ה"נ גיטו והליו באין כאחד: **מתני'** אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה וכו' חמותה ובת חמותה. כולהו מפרש ביבמות [דף קיז.] דסניין לה ומכוונן לקלקולא ואין נאמנות להעידה שמת בעלה: יבמתה. אשת אחי בעלה שונאה אותה ויראה ממנה שמא ימות אחד מבעליהן ויהו צרות זו לזו: מה בין גט למיתה. דאמיתה לא מהימנינן לה ואגט מהימנינן לה: **גמ'** ברייתא דקתני אין נאמנות בא"י דאי אתי בעל ומערער. ואמר לא כתבתיו: משגחינן ביה. שהרי לא נתקיים בבית דין ואיכא למימר שזו מתכוונת לכך שתתקלקל: בחו"ל. שצריכה לומר בפני נכתב וזהו קיומו ולא חיישינן לערעור דאי מערער לא מהימן. וכתב הרמב"ן ז"ל דכי אמרי' דבא"י לא מהימנא היינו כשנהגה כדין הארץ הא בארץ שאמרה בפני נכתב ובפני נחתם כיון דאמרינן לעיל דאי אמרה מהני ותו ליכא קלקולא מהימנא ובח"ל שלא אמרה כגון בלותה מדינה אינה נאמנת והרשב"א ז"ל כתב דבארץ אפילו אמרה לא מהימנא דאיהי לאו דינא גמירא דכיון דכולהו דמייתו בארץ לא קפדינן בין אמר בין לא אמר וכי אתי בעל משגחינן ביה אף זו סבורה אע"פ שאמרה בפני נכתב ובפני נחתם אי אתי בעל ומערער משגחינן ביה וסבורה לקלקלה הילכך בין אמרה בין לא אמרה לא מהימנא: **אשה** מכי מטי גיטה לידה. בקבלתו במדינת הים איגרשה לה. ואי בעיא למקלייה לגט מגורשת היא ואינה צריכה להביאו לפנינו אלא לראיה בעלמא ולמה לה למימר בפני נכתב הא לאו שליח היא: דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית לבי דינא דפלוני ואימא קמיה בי דינא וכו'. דהכי אמרינן בפרק כל הגט (דף כט:) שהשליח הראשון אומר בפני ב"ד בפני נכתב ובפני נחתם וב"ד עושין שליח האחרון וקמ"ל מתני' שאע"פ שאילו רצתה האשה לומר כבר נתגרשתי בגט שבידי לא היתה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם אפ"ה כל שהיא אומרת שנעשה שליח צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מיפטרה במגו דאיבעיא אמרה נתגרשתי:

הדרן עלך פרק המביא תניין

הדרן עלך פרק המביא תניין

יכל הגט שנכתב ד שלא לשום אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע *קול סופרים מקרין איש פלוני ממקום פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול מלגרש בו יתר מכאן כתב לגרש את אשתו ונמלך מצאו חבירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו *יתר מכאן

יש

כל הגט. ושמע קול סופרים. כותבי גיטין: יתר מכן. מפרשינן בגמרא דהכי קאמר לא זה שנכתב שלא לשם גירושין אלא אף זה שנכתב לשם גרושין פסול: ונמלך. חזר בו מלגרש: מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך וכו'. וא"ת והיאך נתנו הגט לראשון והא אמרי' בפ' גט פשוט (דף קסז:) דשני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה משום חששא דדילמא אזיל וממטי לאתתיה דהילך ומהאי טעמא *נמי הוא שאין נוהגין אותו לאחד מהן אלא בשעת גירושין ממש ובפני חבירו וי"ל דמיירי כגון שלא היו דרים באותה עיר שנכתב הגט שם ולא היה לסופרים לחוש ליוסף בן שמעון אחר כיון שלא הוחזקו והיינו דקאמר מצאו בן עירו: דס"מ דהיא שעתא לאו בעירם הוו קיימי אבל הרי"ף נראה שגורס מצאו חברו: **יתר** מכן. מפרשינן בגמ' דהכי קאמר לא [מבעיא] זה שנכתב שלא לשם גרושין דידיה אלא

א מיי' פרק ו מהל' עבדים טוש"ע י"ד סי' רסז: ב מיי' פ"ז מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמב: ג מיי' פרק ג שם סמג שם טור אה"ע סי' קלא:

כאן הלכה ו

[ד' קנה ע"ב]

דף כג: · תלג · תלה · דף כד. · תלג

[ונק"ד ליתא לתיבת קול וכן בזבחים ב: ליתא]

דף כד:

גי' ד"ת

הגהות הב"ח
(א) דעובר ירך אמו הוא כצ"ל: (ב) נ"ב סימן תע"ג. וע"ש סי' ת"ע:

ס"א נמי משמע שאין

גי' ד"ת

שלטי הגבורים

א והר"ר יוסף בן מיגאש כתב דעבד אינו פסול אלא לקבלה אבל להולכה שרי והרא"ש כתב כסברא ראשונה שיהא השליח קטן כשכהן לו והגדיל או חרש ונתפקח שוטה ונשתפה עבד ונשתחרר עובד כוכבים ונתגייר פסול:

לשון ריא"ז

העבד בפסול שליחותו בגט בין אם היה של איש המגרש בין אם היה של אשה המתגרשת בין אם היה של איש אחר ומעשה שקבל העבד גט אשה מן הבעל ואשת כהן היתה ולא חששו חכמים לפוסלה לבעלה משום ריח הגט וזה מבואר בתלמוד א"י כמו שכתב ר"ת. מיי' כתב על ישראל שהמיר לעבודת כוכבים או מחלל שבת בפרהסיא הוא כעובד כוכבים לכל דבר וכבר בררנו בקונטרס הראיות שקדושיו קדושין וגיטו גט כישראל גמור וכשם שהוא פוטר את אשתו בגט ואע"פ שנשאה כשהיה ישראל כשר כך יכול להביא שליחות הגט לאשת ישראל כשר:

ב וכתב הרמ"ה ואם אומרות בפני נכתב ובפני נחתם בא"י כשרות להביאו שאז אין הבעל יכול לערער ונמצא שאין יכול לקלקלה:

ג וכתב הרמ"ה שהאשה המביאה גט ואומרת בבעלה נתנו לה נאמנת ואינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואע"ג שאין מכירין החתימות ואפי' אמר לה אל תתגרשי בו אלא עד ל' יום וכשיגיעו ל' יום או לכשתבא לב"ד פלוני והגט ברשותה מתגרשת בקבלה ראשונה ואינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם:

ד כתב הטור ואפי' נכתב לשמו אם לא חתמו העדים לשמו פסול כתב מיי' י"א שהוא בטל לגמרי מפני שהוא מזוייף מתוכו ויראה לי כיון שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם שאינו מזוייף ממש והואיל ונמסר בעדים הוי גט פסול מדבריהם:

לשון ריא"ז

כל גט שלא נכתב לשם האשה אינו גט כיצד הרי שהיו לראובן שתי נשים ששמותיהן שוים ונכתב הגט לגרש בו האחת ונמלך וגרש בו השניה אינה מגורשת ואפי' לכהונה אינו פוסל לפי שגט זה פסול מן התורה כמבואר בקונטרס הראיות. נכתב הגט לשמה ונחתם שלא לשמה ה"ז פסול מד"ס כמבואר בקונט' הראיות. כתב הגט לשמה אפי' שלא מדעתה ה"ז גט כשר ואם נכתב הגט שלא מדעת האיש המגרש או שגזה המגרש לאחר *) שכתבו זה אע"פ שכתבו לשמו אינו גט:

*) נס"א הגי' וכתבו זה

*יש לו שתי נשים ושמותיהן שוות כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה יתר מכאן אמר ללבלר כתוב (א) ואי זו שארצה אגרש פסול לגרש בו: °גמ' רישא במאי אמר רב פפא בסופרים העשויין להתלמד אמר רב וכולן פוסלין מן הכהונה חוץ מן הראשון ושמואל אמר אף ראשון נמי פוסל ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל כל מקום ששנו חכמים גט א פסול פוסל חליצה פסולה פוסלת מן האחין במערבא אמרי· משמיה דרבי אלעזר שמאל ולילה פסולין ופוסלין *קטן ואנפיליא פסולין ואינן פוסלין וזעירי אמר כולן אינן פוסלין חוץ מן האחרון וכן אמר רב אסי כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון ורבי יוחנן אומר אף אחרון אינו פוסל והלכתא כולן אינן פוסלין חוץ מן האחרון דמדחזינן לכולהו דסבירא להו דאחרון פוסל וליכא מאן דפליג אלא רבי יוחנן הוה ליה רבי יוחנן יחיד וכולהו רבים וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים ושמואל נמי דאמר אף הראשון פוסל יחיד הוא ולית הלכתא כותיה ולגבי אמצעיים אע"ג דרב ושמואל תרוייהו סבירא להו דפסליה כיון דרב אסי וזעירי ורבי יוחנן כולהו סבירא להו דלא פסלי הוו להו רב ושמואל מיעוטא והלכה כרבים הילכך לא פסל אלא אחרון בלבד:

מתני'

רש"י

דידיה פסול: גדולה וקטנה. לאו דוקא: לאיזה שארצה אגרש פסול לגרש בו. דאין ברירה ולא אמרינן הוברר הדבר דבשעת כתיבה היה דעתו על זו: גמ' רישא במאי. כיון דלא הוה כעין הויא דסיפא דכתב לגרש אשתו ונמלך במאי איירי: להתלמד. לכתוב גיטין: חוץ מן הראשון. שלא נכתב כלל לשם גירושין אבל הני בתראי פסלי דריח הגט פוסל בכהונה: חליצה פסולה. דלא הויא חליצה להתירה לינשא לשוק מכל מקום חליצה היא לפוסלה על האחים שלא תתייבם להן עוד דכיון שלא בנה שוב לא יבנה דכתיב אשר לא יבנה ולא כתב אשר לא בנה: שמאל. אמרינן ביבמות חליצה בשמאל וכן בלילה חליצתה פסולה: ופוסלת. דשם חליצה עלה אלא שלא נעשית כהלכתה: קטן פסול. דאיש כתיב בפרשה: אנפיליא. קלצו"ן של בגד לאו חליצה היא כלל דנעל כתיב: חוץ מן האחרון. דלחומרא אמרינן יש ברירה ופוסל לכהונה אבל האחרות אפי' ריח הגט אין בהן ולא דמי להא דאמר ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה דהא להא מילתא מיהא נכתב לשמו ולשמה: אפי' האחרון אינו פוסל. דאין ברירה:

מתני'

גי' ד"ם
היו לו (נ"א)
[דף קנו ע"א]
דף כח.

[אלא אף זה שנכתב לשם גרושין דידיה] פסול וכולהו מוכחי מקראי בגמ' [דף כד:]: גדולה וקטנה. לאו דוקא: יתר מכאן אמר ללבלר· מפרש בגמ' דהכי קאמר לא [מבעיא] זה שנכתב שלא לשם גרושין [הא] אלא אף זה שנכתב לשם גרושין [הא] דהא אומר אי זו שארצה אגרש אפ"ה פסול לגרש בו משום דאין ברירה ולא אמרי' הוברר הדבר דמשעת כתיבה היה דעתו לזו והרי נכתב לשמה וא"ת והכי דאין ברירה אכתי ההמא מיהא (איכא) [איכתוב] וסתמא משמע דמהני כלשמה מדאמרינן במסכת סוטה בפרק היה נוטל (דף כ:) ר' יהודה אומר היה ר"מ אומר לכל מטילין קנקנתוס לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה ר' יעקב אומר משמו חוץ מפרשת סוטה שבמקדש ואמרי' מאי בינייהו למחוק לה מן התורה איכא בינייהו והכי תנאי כי הני תנאי דתניא אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ר' אחאי בר יאשיה אמר מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת אמר רב פפא דילמא לא היא עד כאן לא קאמר ת"ק הכא אלא דכיון דאיכתיבה לשום רחל לא הדרא ומיכתבא לשום לאה אבל תורה דסתמא כתיבא ה"נ דמחקינן· והא התם דבעיא לשמה דכתיב ועשה לה לשמה דמש"ה אמרינן דאין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ואפ"ה אמרי' דסתמא כלשמה דמי וכי תימא הכא שאני דכיון דס"ל אין ברירה שמא דעתו היה מתחלה לגרש האחרת ולדעתה נכתבו אכתי תקשי לך אידך מתני' דתנן בסמוך [דף כו.] הכותב טופסי גיטין צריך שיניח וכו'· והיינו משום דבעינן לשמה ואמאי והא הגהו סתמא כתיבי· י"ל דאין ודאי דסתמא לאו כלשמה דמי וסוטה שאני משום דכי בעינן התם לשמה דוקא אמחיקה ולא אכתיבה דועשה לה כתיב ומאי עשייה מחיקה כדמסקינן התם וכי קאמרי רבנן דאין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת היינו משום דסבירא להו דכיון דכתיבה לשם אלות דרחל לא הדרא ומיכתבא לשם אלות דלאה דלא מקללה באלות דחברתה אף על גב דכתיבה לא בעי לשמה אבל תורה דסתמא כתיבה אף ע"ג דסתמא לא מיקרי לשמה מקללה באלות דכתיבי בה כל מי שתמחה לשמה: גרסי' בגמרא עלה דמתניתין דתנן כתב לגרש את הגדולה לא יגרש את הקטנה וכו' קטנה הוא דלא מצי מגרש ביה הא גדולה מצי מגרש ביה. כלומר וכי מפקא ליה לא חיישינן לאיסור אשת איש למימר שמא לא לזו נתן אלא לחברתה ונפל מידה ומצאתו זו דהוציל ונקיטא לגיטא בידה לדידה מחזקינן ליה: אמר רבא זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שט"ח על אחרים· (ולא אחר יכול להוציא עליהם שטר חוב) כלומר אחד מהם שהוציא שט"ח על אחרים אין הלוה יכול לומר לא ממך לויתי אלא מפלוני ששמו כשמך וממנו נפל ולאו בעל דברים דידי את אלא כיון דהאי תפיס לשטרא גבי ביה· ומיהו אחר אינו יכול להוציא עליהן שטר חוב דאמר ליה לא אני לויתי ממך אלא חבירי לוה ממך ומסר לך שטר זה· א"ל אביי אלא מעתה רישא דקתני כתב לגרש את אשתו מלאו אחר וא"ל שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו דשני הוא דלא מצי מגרש ביה הא ראשון מצי מגרש ביה והא אמרת ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב· פי' אע"ג דלא דמיא לגמרי דהתם יכול לומר אני לא לויתי ממך אלא חברי [לוה] ממך והכא ליכא למימר הכי אכתי איכא למימר חברי נתנו לך שעיניו נתן בך ולהוציאך ממני נתכוון ומסקינן [אלא] מאי אית לן למימר בעדי מסירה ור"א היא הכא נמי בעדי מסירה ור' אלעזר היא· כלומר שמכירין את שניהם ומעידין שזה מסר לזה אבל בעידי חתימה לא כדאמר שמא נמלך זה שכתבו וחתמו ולא גירש את אשתו ומסרו לזו לגרש אשת חברו: הכא נמי· כלומר בבא דכתב לגרש את הגדולה לא יגרש את הקטנה דדייקת מינה הא גדולה מצי מגרש ביה ובעית לאוכוחי מינה דשני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים לא תליף מינה הכי דאיכא לדחויה בעדי מסירה ור' אלעזר היא הילכך ליכא למיחש שמא לחברתה נמסר אבל בעדי חתימה לעולם אימא לך דחיישינן שמא את חברתה גירש דחיישינן לנפילה וגבי שטר חוב נמי אין יכולין להוציא שטר חוב על אחרים דחיישינן לנפילה· ומיהו אע"ג דמימרא דרבא אידחיא ליה קושטא דמילתא הכי איתא דשני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים וה"נ מוכח בפרק גט פשוט (דף קעב:) ובפרק האשה שלום (דף קמז) וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ד מהלכות מלוה ולוה· והקשו בתוספות כי דחי ליה אביי לרבא אמאי איצטריך לאוקמה מתני' כרבי אלעזר לוקמה כר' מאיר במגרש בעדי חתימה וכגון דאיכא סהדי שמכירין שזו היא אשתו ושבעלה נתנו לה ותירצו דלר' מאיר דס"ל עדי חתימה כרתי בעינן שיהא מוכיח מתוך הגט מי המגרש ומי המתגרשת והקשו לעצמם מדתנן לקמן בפרק המגרש (דף פו:) שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו· נותן שניהם לזו ושניהם לזו ואמרינן עלה מאן תנא א"ר ירמיה דלא כר' אלעזר דאי כר' אלעזר כיון דאמר עדי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו קא מגרשה אלמא דלרבי מאיר אתיא שפיר ושתיהם מתגרשות בגטין הללו אף על פי שאין אחד מהם מוכיח מתוכו· ותירצו דמוכחין הן מתוכן כגון שהן משולשין אלא שהשליח אינו יודע אי זו בעלה של זו ואי זו בעלה של זו ואף הנשים אינן מכירות בשילוש בעליהן וזה דוחק דשני גיטין שוין קתני ולדבריהם אינן שוין ועוד הקשו לעצמם מדתנן בפרק גט פשוט (דף קמז:) כותבין גט לאיש ואע"פ שאין אשתו עמו ואקשינן עלה וליחוש לשני יוסף בן שמעון דילמא כתיב גיטא וממטי לאיתתא דהאיך ומפרקינן זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה והא ודאי לר' מאיר קאמרינן דאי בעדי מסירה ור' אלעזר היא היכי איכא למיחש דילמא ממטי ליה לאינתתיה דהאיך יבואו עדי מסירה עמו ויעידו ועוד לר' אלעזר למה ניחוש לכך והלא הוא יכול לכתוב בכתב ידו ולאמטויי בעדי מסירה לאתתיה דהאיך וכל שבידו אין חוששין לו אלא ודאי לר' מאיר קאמרי' ואפ"ה מסקינן דזה בפני זה מגרשין נשותיהן אלמא לא בעינן לר' מאיר שיהא הגט מוכיח מתוכו והם נדחקים הרבה בתירוץ קושיא זו ובעקר קושייתם י"ל דאין ה"נ דהוה מצי לאוקומה כר"מ אלא משום דרישא דמתניתין דשמע קול סופרים מקרין דלא כר"מ דלדידיה אפי' מצאו באשפה [חתמו] ונתנו לה כשר אלא ודאי כר' אלעזר אתיא אוקמא נמי לכולה מתני' כר' אלעזר. הרמב"ן ז"ל: רישא במאי· רישא דתני איש פלוני גירש וכו' במאי אי לאו הכי דאותו פלוני כתב לגרש את אשתו ונמלך: להתלמד· לכתוב גיטין והיינו דתנן שמע קול סופרים מקרין [שהגדולים מקרין] את הקטנים כך וכך כשיבא איש לפניכם כתבוהו והזכירו שם אינים בעלמא: וכולם פוסלין מן הכהונה· כל הגיטין השנוים במשנתינו אע"פ שפסולין לגרשה להתירה לינשא פוסלין הן אותה מן הכהונה שאם בעלה כהן נאסרה עליו משום גרושה: חוץ מן הראשון· שלא נכתב לשם גירושין כלל אבל הנך בתראי פסלו דריח הגט פוסל בכהונה דתניא בפרק בתרא [דף פב: ע"ש שינוי לשון קצת] האומר לאשתו הרי את מגורשת ממני ולאי את מותרת לכל אדם פסלה מן הכהונה שנאמר אשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולאחרים לא הותרה פסולה לכהונה: ואפי' ראשון· דריח הגט הוא: חליצה פסולה פוסלת· כ"מ ששנינו ביבמות חליצתה פסולה פסולה להתירה לשוק אבל פוסלת היא אותה מן האחין שלא תתייבם להם עוד דקמו עלה בכיון שלא בנה שוב לא יבנה: שמאל· חליצה בשמאל אמרינן ביבמות (דף קד·) פסולה וכן בלילה פסולה: ופוסלת· דשם חליצה עלה אלא שלא נעשית כהכשרה דיליף רגל רגל ממצורע דכתיב ימנית ולילה נמי כפ"ק לן התם: קטן ואנפיליא· דהיינו קלצו"ן של בגד לאו חליצה ניהו כלל דאיש ונעל כתובים בפרשה אם לא יחפוץ האיש: חוץ מן האחרון· דלחומרא אמרינן יש ברירה ופוסל לכהונה אבל אינך כולהו אפי' ריח הגט אין בהם ולא דמו למגורשת מאישה ולא הותרה לכל אדם דההוא [להא] מילתא מיהא לשמו ולשמה נכתב: ור' יוחנן אמר אפילו אחרון אינו פוסל· דאין ברירה: והלכתא כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון· כ"ל דאחרון לאו פיסול לכהונה בלחוד הוא אלא אם בא אחר וקדשה חוששין לקדושיו דכיון דקי"ל דבדרבנן יש ברירה כדאיתא בפרק מבילין (דף לז:) נשמע דמאי דאמרי' דבדאורייתא אין ברירה היינו משום דלהומרא אין ברירה אבל לקולא ודאי לא אמרינן דאין ברירה ולפיכך אמר ללבלר כתוב לאיזו מהן שארצה לגרש וגירש הרי זה ספק גירושין וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' גירושין: גרסי' בגמ' [דף כה·] בעא מיניה רב הושעיא מרב יהודה אמר ללבלר כתוב לאיזו שתצא בפתח תחלה מהו· כלומר דאע"ג דתנן במתני' אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה מהן פסול לגרש בו דילמא היינו טעמא משום דבתולה בדעת עצמו לית לן ברירה לפי שסבר גילה בדעתו שהיה פוסח על שתי הסעיפים הילכך ליכא למימר הוברר הדבר דמעיקרא דעתיה להא אבל זה שתלה באחרים [מסתמא] גמר בדעתיה מעיקרא לאיזו שתצא· ומסקי' דמאי דהוית

שלטי הגבורים

א כתב מיי' כל גט שפסול מד"ת אם נתגרשה בו עדיין היא כאשת איש ואם ניסאת בו תצא והולד ממזר וצריכה גט משני מדבריהם והראשון מן התורה להתירה לעלמא ואסורה לשניהן לעולם וכל י"ג דרכים שנוהגים באשה שהלך בעלה למדינת הים וניסאת נוהגים בה אבל אם לא ניסאת עדיין אלא נתקדשה מותרת לבעלה ואינה צריכה גט משני ואם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה. חוץ מן המגרש ואמר לה הרי את מגורשת ממני ולאי את מותרת לכל אדם שאע"פ שמן התורה אין כאן גט כלל פסול לכהונה וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה וכל גט שפוסל מדבריהם לא תנשא ואם ניסאת לא תצא והולד כשר וכותבין לה גט אחר והיא יושבת תחת בעלה ואם א"א לכתוב לה גט אחר והיה הבעל ותיק וגרשה מעצמו ה"ז מוכחת בד"א שאין לו בנים ממנה אבל יש לו בנים ממנה לא יוציא מפני שמוציא לעז על הבנים וכל שהיא ספק מגורשת בין מחמת פסול שבגט או מגדה או מלד שנאמר לא תנשא ואם ניסאת תצא והולד ספק ממזר מי שגרש אשתו בגט שיש בו פסול מדבריהם או שיש בו צד ספק ורוצה להחזירה הרי זו מותרת לבעלה וא"צ לאדם הגבוהים ולכך שבע ברכות ולכתוב לה כתובה עד שתתגרש גירושין גמורים:

מהר"ם פ"ז

הגהות הב"ח

(א) אלעזר נ"ב

א מיי' פרק ו מהל' עב"ים ופ"ו מהלכות עדות סמג עשין לד קמ טוח"מ סי' מו מח :

דאית ליה ברירה לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים אית ליה ומאן דלית ליה ברירה לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים לית ליה · ופרכינן עלה דהא רבי יהודה דתולה בדעת עצמו לית ליה ברירה דתנן הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה וכו' [דף כה:] ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון אוסרין וקא ס"ד דהיינו טעמייהו משום דלית להו ברירה בתולה בדעת עצמו שהוא עצמו מוליא היין ומש"ה לא אמרי' שכשהוא מוליא היין לשתייתו הוא הנברר לחולין ולכשישיה לו כלים ויוליא מן הנוד הוא הנברר לתרומה

רש"י

[דף קנו ע"ב] **מתני'** הכותב טופסי גיטין . שהוא סופר ונוטל שכר ורוצה שיהיו לו גיטין מזומנין שפעמים שאדם בא לשוכרו והוא טרוד בשטרות אחרים : צריך שינית מקום האיש . שאם יש תגר ביניהן לא יאמר הריני כותב מיד קודם שילוהו ואניח מקום הזמן לבדו שלא יהא מוקדם וכן אם שמע אחד רודף אחר חבירו להלוותו מנה צריך שיניח מקום הלוה והמלוה ואף על גב דליכא למיחש מידי אם הניח מקום הזמן לבד מכל מקום גזרי' שטרות אטו גיטין : מפני התקנה . ומפרש בגמרא בתלמודא דהכי פירושו דהא דהתירו לסופר לכתוב טופסי גיטין ולא גזרינן טופס אטו תורף היינו מפני תקנת סופר שיהיו לו גיטין מזומנין : פוסל בכולן . אפילו הניח מקומות הללו דגזר טופס אטו תורף וגזר שטרות אטו גיטין : ורבי אלעזר מכשיר בכולן . ובלבד שיניח מקומות הללו : חוץ מגיטי נשים . דגזרינן טופס אטו תורף ובכתיבת התורף יש בו איסור דאורייתא שנאמר וכתב לה לשמה אבל לא גזרו שטרות אטו גיטין : **גמ'** הלכה כרבי אלעזר . דפסל בגיטין אפילו טופס כדפריש' : טובינא דחכימי . מהושר שבחכמים : אשרתא . קיום שטרות הנפק שכותבין במותב תלתא הוינא וכו' :

מנאו

תורה אור

°**מתני'** *הכותב טופסי גיטין א צריך שיניח מקום [דף כו.] האיש ומקום האשה ומקום הזמן *שטרי מלוה [תוספתא] צריך שיניח מקום המלוה ומקום הלוה ומקום המעות ומקום הזמן שטרי מקח צריך שיניח מקום הלוקח ומקום המוכר ומקום המעות ומקום השדה ומקום הזמן מפני התקנה רבי יהודה פוסל בכולן רבי אלעזר מכשיר בכולן חוץ [דברים כד] מגיטי נשים שנא' °וכתב לה לשמה: **גמ'** *אמר [דף כו:] רבי זירא אמר רבה בר שילא אמר רב המנונא סבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב הלכה כר' אלעזר קרי רב עליה דר' אלעזר (א) טובינא דחכימי: אמר רב פפא האי אשרתא דדייני דמיכתב מקמי דליחזו סהדי אחתימות ידייהו פסולה משום דמיתחזי כשיקרא וליתא מדרב נחמן דאמר רב נחמן אומר היה ר' מאיר (ב) אפי' מצאו

נר מצוה

ויש ברירה אלמא לית ליה לרבי יהודה [דף כו.] ברירה בתולה בדעת עצמו ואילו בתולה בדעת אחרים אשכחן דאית ליה ברירה דתנן מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר [דף עג:] הרי היא כאשת איש לכל דבריה ולכי מיית הוי גיטא · פירוש לקמן בפרק מי שאחזו (דף עב:) תנן דהאומר הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה אם מת מחולו [דף כו:] חולי הרי זו מגורשת ואמרינן שכל ימי החולי הרי היא כאשת איש שאם כהן הוא אוכלת בתרומה ואם זינתה בחנק ולכי מיית הוי גיטא ומדקתני רישא אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואיירי ר' יהודה במה היא באותן הימים אלמא לא פליג ברישא ולא אמרינן גט לאחר מיתה הוא כיון דאמר מעכשיו ואע"ג דכשנתן הגט הוה מספקא ליה אם ימות אם יחיה ותלה התנאי בדעת מי שמיתתו וחייו בידו כשמת אמרינן הוברר הדבר דמשעת נתינה היה ר"ו למות מחולי זה והוה ליה גט מההיא שעתא שעל מנת כן מסרו ואין זה כשאר תנאין באדם מתנה בגט שבידו לקיימם ודעתו לקיימם

א ואפי' בדיעבד כו'. כתב הרמב"ן בשם' נגרס בו וכ"כ בנמ"כ ואפי' אם ניבלת הלא יהרמב"ם מכשירו אפי' לכתחלה לגרס בו אם כתבו וכ"כ הרא"ש וטור כתב ול"נ דלא נפסל אלא לכתחלה אבל בדיעבד שכתבו כבר כשר לגרס בו ומ"מ טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר אם הבעל לפניו . לא יכתב לשמו פסול לכך צריך ליזהר כשהבעל מצוה לסופר לכתוב שיאמר כתוב לשם פלונית אשתי וכן יאמר הסופר בפיו כשמתחילו לכתוב והעדים כשחותמים צריך שיהיו שם בשעה שהסופר כותבו ושיכירוהו שזהו הגט שכתב הסופר לשמה :

הגהות הב"ח
(א) נ"ב כה"ג בסוף פ' א"ו נערות:(ב) נ"ב עי' בס' כתובות:

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) מערב יו"ט להלך ביו"ט ולהוליך ביו"ט כל אחד את חלקו למקום שעירב :

כשמתנה עליהם ולכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו טעמא הוא משום ברירה אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט מחיים : ואמר ליה רבינא לרבא והא (אמר) רבי שמעון דתולה בדעת עצמו לית ליה ברירה ותולה בדעת אחרים אית ליה ברירה תולה בדעת עצמו הא דאמרן · כלומר גבי הלוקח יין מבין הכותים · דר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון אוסרין אלמא בתולה בדעת עצמו לית ליה לר' שמעון ברירה : ובתולה בדעת אחרים אית ליה דתניא הריני בועליך על מנת שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת · כלומר הריני בועל לשם קדושין דאשה נקנית בביאה אע"פ שלא רצה האב מקודשת דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וגמר בלבו לקדושין גמורין ואפי' לא ירצה אבא רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון רצה מקודשת לא רצה אינה מקודשת · דלא בעל אלא על תנאי ולא נתקיים וכי רצה מיהא מקודשת ואע"ג דבשעת בעילה ספק רוצה ספק אינו רוצה אמרינן הוברר הדבר דמשעת בעילה הוו קדושין · ומפרקינן בין לר' יהודה בין לר' שמעון לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים אית להו ברירה והתם כדקתני טעמא אמרו ליה לר"מ אי אתה מודה שמא יבקע הנוד נמצא זה שותה טבלים למפרע · כלומר שהרי לא הובררה התרומה מעולם ואמר להם לכשיבקע כלומר כשיבא לידי כך ודאי טבלים שתה אבל אין לחוש לכך דלא שכיח לבקע . זו היא הלעה של שמועה : **ואיבא** למידק טובא עלה דמדפרכינן מדתנן מה היא באותן הימים משמע דכולהו גיטי דשכיב מרע למ"ד אין ברירה לא הוו גט והיכי אפשר והא איפסיקא הלכתא בפרק משילין (דף לח:) דבדאורייתא אין ברירה והכא קי"ל דכי מיית הוי גיטא ועוד דאשכחן לשמואל דלית ליה ברירה דאמר בפרק בית כור (דף קז:) האחין שחלקו לקוחות הן ובפרק משילין (דף לז:) נמי אמר לענין תחומין גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות (א) דאפילו חבית נמי אסורה אלמא ס"ל דאפילו בדרבנן אין ברירה ואשכחן ליה דאמר במעכשיו אם מתי דכי מאית הוי גיטא דאמרינן לקמן [דף עה:] דאתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט · תירלו בתוס' דכי איפסיקא הלכתא בפרק משילין דאין ברירה ה"מ בדבר שאינו עומד להתברר משעה ראשונה כי ההיא דהתם דשנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות דשמא לא יחלקו לעולם והיינו טעמא דשמואל דאמר התם אפילו חבית אסורה אבל בדבר העשוי להתברר משעה ראשונה כגון ע"מ שירצה אבא וכגון ה"ז גיטך אם מתי בהא קי"ל דיש ברירה ומש"ה אתקין שמואל בגיטא דבש"מ *[אם מתי] אם לא מתי והרמב"ן ז"ל סירן דפלוגתא דברירה היא דוקא בנותנה על שני דברים כגון האומר לאיזו שתלא בפתח תחלה שהוא מתנה על זו ועל זו וכן האומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה שהוא מתנה על כל שני לוגין שבחבית וכן אם בא חכם למזרח עירובי למזרח למערב עירובי למערב אבל במתנה על דבר אחד בלבד כגון האומר כתוב גט לפלונית אשתי אם תלא בפתח תחלה וכן האומר אם בא חכם למזרח יהא עירובי עירוב ואם לאו יהא בטל אפילו למאן דלית ליה ברירה מהני והיינו טעמא דגיטא דש"מ דמהני ומש"ה אתקין ביה שמואל וכדמוכחין הכא דר' יהודה אית ליה ברירה בתולה בדעת אחרים מדתנן מה היא באותן הימים התם נמי על שני דברים הוא מתנה [משום דאמרינן בפרק מי שאחזו] [דף עג:] דהיינו טעמא דר' יהודה דאמר דבאותן הימים הרי היא כאשת איש משום דהאומר מהיום אם מתי כאומר מיום שמתי כלומר שעה אחת קודם מיתה ונמצא שהוא מתנה על איזו שעה שתהא קודם מיתתו וכ"ת והא ע"מ שירצה אבא אינו מתנה אלא על דבר אחד בלבד ואפ"ה מוכחינן מינה בשמעתין דאית ליה לר"ש ברירה בתולה בדעת אחרים התם היינו טעמא לפי שהוא דבר המסור ללב וכל כה"ג למ"ד אין ברירה אפי' במתנה על דבר אחד לא מהני דלא אמרינן הוברר הדבר שרלה משעה ראשונה וכי קי"ל כהתם מתניתין דתנן הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא הליבא דרב יוסף הוא דקיימא לן הכי דאמר התם בפרק האומר דקידושין (דף סג:) דע"מ שלא ימחה הוא* : **מתני'** הכותב טופסי גיטין · שסופר הוא ונוטל שכר ורוצה הוא שיהו מזומנים לו שפעמים שאדם בא לשוכרו וטרוד בשטרות אחרים : צריך שיניח מקום האיש וכו' · שאם רואה תגר ביניהם לא יאמר הריני כותב את הגט כולו אלא צריך שיניח מקום האיש וכו' · ואמרי' בגמ' דצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם שגם זה עיקרו של גט ומתני' ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי הילכך וכתב לה לאו אחתימה קאי דחתימת העדים אינה אלא מד"ס מפני תיקון העולם וכי כתיב וכתב לה לשמה אעיקר כריתות קאי דהיינו כל הני דאמרן : שטרי מלוה צריך שיניח · שאם שמע אחד שהיה רודף את חבירו להלוותו מנה לא יאמר הריני כותב מיד ואניח מקום הזמן לבדו שלא יהא השטר מוקדם אלא צריך שיניח מקום המלוה והלוה והמעות ואע"ג דליכא למיחש למידי גזירה שטרות אטו גיטין : מפני התקנה · מפרשינן בגמ' דמפני תקנת סופרים שיהו מזומנים לו התירו לכתוב טופסי גיטין הא לאו הכי לא שרי משום דילמא אתי למכתב תורף : פוסל בכולן · ואפי' הניח מקומות הללו דגזר טופס אטו תורף וגזר נמי שטרות אטו גיטין : ר"א מכשיר בכולן · ובלבד שיניח מקומות הללו : חוץ מגיטי נשים · דגזרי בהו טופס אטו תורף כיון דתורף פסול מדאורייתא שנאמר וכתב לה לשמה · ומקשינן בגמרא [דף כו:] קביה דר"א אדר"א דרישא דמתניתין אוקימנא כר"א ושרי לכתוב טופסי גיטין ובלבד שיניח ומפרקי' תרי תנאי ואליבא דר"א ומפרשי' בגמ' דבכל גט לא שנא מן הארוסין ול"ש מן הנשואין צריך שיניח מקום הזמן ופרכינן הניחא למ"ד משום בת אחותו אלא למ"ד משום פירי ארוסה מי אית לה פירי · כלומר מי אית לה דין פירות והלא אינו אוכל פירות אלא משעת הנאי כתובה ואילך שהוא מתחייב בפרקונה כדאמרינן בפרק נערה שנתפתתה (דף מז:) ומפרקי' אמר רב עמרם הא מילתא שמעית מיניה דעולא דאמר משום תקנת ולד ולא ידענא מאי ניהו כיון דשמעינן להא דתניא האומר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט ואמר עולא מה טעם גזרה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה הכא נמי גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה · כלומר דכי היכי דאמרי' באומר כתבו גט לארוסתי מעכשיו ולא אתגט לה עד לאחר שאכניסנה דאינו גט דגט ישן הוא דשמא תתעבר כשיכנסנה ויאמרו גיטה קודם לבנה שיהו סבורין שנתנו לה ביום שנכתב ה"נ במתניתין משום הכי צריך להניח מקום הזמן אף בטופס גט הארוסה שמא יכתוב זמן לבו ביום והוא לא יגרשנה עד לאחר נישואין ויאמרו בלא קידושין וכתובה נתעברה לאחר אירוסין ופגם למשפחה הוא · וא"ת דהכא אמרינן בגט ישן אינו גט דמשמע דאפי' בדיעבד לא הויא גט ואילו לקמן בפרק הזורק (דף עט:) אסיקנא דאם נתגרשה בגט ישן תנשא לכתחלה י"ל דהתם הוא בנתייחד בעלמא אבל הכא כיון שכינסה בודאי נבעלת חשבינן לה וכדי הא אמרינן דאינו גט : **גמ'** הלכה כרבי אלעזר · שפוסל בטופסי גיטין גזרה משום תורף : טובינא דחכימי · מאושר שבחכמים : **הלכך** נקיטינן דבגיטי נשים לא התירו לכתוב אפילו טופס ולפיכך השמיט הרי"ף ז"ל מאי דאמרינן בגמרא [דף כו:] דצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם משום דלא איתמר אלא אליבא דת"ק שמתיר לכתוב טופס אבל אנן דקי"ל כרבי אלעזר אפי' טופס לא שרי אבל הר"ם במז"ל כתב בפ"ג מהלכות גירושין מפני תקנת הסופר התירו חכמים לסופר שיכתוב טופסי גיטין וכו' נראה שהוא סובר דאע"ג דרבה פסיק הכא כרבי אלעזר לא קי"ל הכי דדחינן לה מקמיה דרב יהודה אמר שמואל ורב הונא משמיה דעולא דאוקמוה למתני' דהכל כשרין לכתוב את הגט ואפי' חש"ו וכו' בשייר מקום התורף כדאיתא בפ' המביא תניין (דף כג:) אלמא סבירא להו דלא גזרינן טופס אטו תורף וכבר כתבתי שם שיש לחלק ביניהם ולקיים את שתיהן : **האי** אשרתא דדייני · קיום השטרות שהעדים

מעידין על כתב ידיהן בבית דין וב"ד כותבים במותב תלתא הוינן ואתו פלוני ופלוני סהדי ואסהידו אחתימות ידייהו ואשרטוה וקיימנוה וחותמין: מלאו באשפה. ולא נכתב בשם אשה כלל אלמא לא חיישינן למחזי כשקרא כיון דנכתב בעתו חמט לבו ביום של חתימה: ופרעו · בו ביום: אינו חוזר ולוה בו · (ביום) אפילו ביום מלוה ראשונה לאחר פרעון דליכא למיחש למוקדם והכי מפרשינן לה בשנים אוחזין [דף יז']: שכבר נמחל שעבודו · כשפרעו ובטל השטר ואין הקרקעות משועבדות שוב למלוה השניה שלא עליה נכתב שטר זה והויא לה מלוה על פה: הא לשיקרא · אם היה נחתם על מלוה זו אע"פ שנכתב קודם ההלואה כשר אם בו ביום נכתב: ומיהו כי אמרי' דלמחזי כשיקרא לא חיישינן דוקא בהא דוכתא ודכוותה אבל איכא דוכתי דחיישינן בהו למיחזי כשיקרא כדאמרי' [ב"ק ע'] דלא כתבינן (אדרכתא) [אורכתא] אמטלטלי דכפריה משום דמיחזי כשיקרא ואמרי' נמי [ב"ב קעב'] כי יתביתו בהני כתובו בהיני ואע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי דאי לא מיחזי כשיקרא ואמרי' [שם] נמי כי דכריתו יומא דקניתו ביה כתובו יומא דקניתו ביה ואי לא כתובו יומא דקיימיתו ביה דאי לא מיחזי כשיקרא והייט טעמא דמילתא דכי אמרינן דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן להו [ה"מ] כגון אשרתא דדייני דאע"ג דמקמי דלחזו סהדי אחתימות ידייהו מיחזי כשיקרא מיהו בתר הכי לא מיחזי כשיקרא אבל כל הני דחיישינן בהו [?] למיחזי כשיקרא הייט משום דלעולם מיחזי הכי: מתני' המביא גט ואבד ממנו וכו' ואם לאו פסול. שמא מאחר נפל ואין זה שלו: מצאו בתפיסה · כלי ויש בו בכלי סימן והוא שלו: אם מכירו · גם לגט כשר אבל בלא תפיסה אפי' מכירו לא דלא סמכינן אטביעות עינא אלא לצורבא מרבנן כך כתב רש"י ז"ל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות גירושין ולא מיחוור דכיון שיש לו סימן בתפיסה למה צריך שיכיר את הגט דהא קי"ל בפרק ואלו מציאות (דף כז') דחמור בסימני אוכף מהדרינן ועוד דכולהו אינשי ודאי קים להו בטביעות עינא ועדיף טפי מסימנא דהא קטלינן ביה ומשום טביעות עינא דקלא נמי מותרין בנשותיהן בלילה וכדאיתא בפרק גיד הנשה (דף צו') וכי אמרינן בגמרא [גיטין דף כז:] ודוקא לצורבא מרבנן אבל אינש דעלמא לא לאו משום דעם הארץ לא קים ליה בטביעות עינא אלא משום דכיון שמלאוהו אחרים והוא בידם חיישינן דילמא משקר משום הפסד שכרו והיינו טעמא נמי במאי דאמרי' גבי מציאה [בב"מ דף כג:] דלא מהדרי' לה אלא לצורבא מרבנן אבל לעם הארץ לא דחיישינן דילמא משקר אבל הכא שהוא עצמו מצאו למאי ניחוש לה אלא ודאי תנא תרתי קאמר מצאו בתפיסה ויש לו סימן בה או שמכירו לגט בטביעות עינא כשר: נותנין לה בחזקת שהוא קיים · ולא חיישינן שמא מת ובטל שליחותו ומדאורייתא נפקא לן בהכל שוחטין [דף י:] העמד דבר על חזקתו: מקריבין אותה. ולא חיישי' שמא מתו בעליה ולמיתה אזלא: גמ' דייתיקי · צואת שכיב מרע דא תהא קאי למיקם ולהיות: ומתנת · מתנת בריא: לא יחזיר · לא לבעל ולא לאשה וכן שחרור וכן כולם ומדתלי טעמא בשאני אומר ש"מ הא אמר בעל תנו לה שאני כתבתיו לה נותנין ולא חיישינן לשמא אינו זה: במקום שהשיירות מצויות · פסול שמא מעוברים ושבים אחרים נפל: והוא שהוחזקו · שני אנשים בשם זה באותה העיר אבל אם לא הוחזקו מספיקא לא אמרינן דילמא איתנהו ולא ידעינן או דילמא יש עיר אחרת ששמה כעיר הזאת ובה אדם אחד ששמו ושם אשתו כזה שתובעו: ר' זירא רמי מתני' אברייתא · בגמ' מייתי לה: איכא דאמרי · הא דשני ר' זירא דבמקום שהשיירות מצויות פסול והוא (שלא) שהוחזקו דבעי' תרתי וכדרבה: ר' ירמיה אמר · לא מתני' קשיא ולא ברייתא קשיא דכל הנך דאמרי יחזיר לזמן מרובה כגון דאמרי עדים החתומין בו מעולם לא חתמנו אלא על גט א' של שם זה ואותו חתמנו לאיש הזה התובעו ובגמ' אמרי' אי הכי מאי למימרא מהו דתימא ליחוש דילמא אתרמי שמא כשמא ועדים כעדים קמ"ל: כגון דאמרי עדים נקב יש בצד אות פלונית · דה"ל סימן מובהק ומהני מדאורייתא: והלכה כרב אשי דהוא בתרא וכו' · יש מי שאומר דר' ירמיה ורב אשי סבירא להו

מצאו באשפה חתמו ונתנו לה בשר ואפי' רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בגיטי נשים דבעינן כתיבה לשמה אבל בשאר שטרות לא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שיעבודו טעמא דנמחל שעבודו הא לשיקרא לא חיישינן וכן הלכתא: מתני' המביא גט ואבד ממנו אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול מצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו כשר: המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים: גמ' ורמינהי מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דיאתיקי מתנה ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך שלא ליתן טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין ואפילו לזמן מרובה אמר רבה לא קשיא כאן במקום שהשיירות מצויות וכאן במקום שאין השיירות מצויות ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת רבי זירא רמי מתניתין אברייתא ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות איכא דאמרי והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת הוא דלא נהדר והיינו דרבה ואיכא דאמרי אף על גב דלא הוחזקו לא נהדר ופליגא דרבה רבי ירמיה אמר כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון רב אשי אמר כגון דאמרי עדים נקב יש בו בצד אות פלונית והלכה כרב אשי דהוא בתרא הלכך לא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אלא כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון דהא מלתא לית בה ספיקא אי נמי כדאמרי נקב יש

רש"י

מלאו באשפה. ולא נכתב כלל לשם האשה אלמא לא חיישינן למחזי כשיקרא: אינו חוזר ולוה בו. אפי' ביום מלוה ראשונה לאחר פרעון דבטל השטר ושוב אין הקרקעות משתעבדין למלוה השניה והויא לה מלוה על פה: לשקרא. שנחתם על המלוה אחרת קודם זו ההלואה (א): מתני' כשר. אם בו ביום נכתב ואם לאו פסול דשמא מאחר נפל ואין זה שלו: מצאו בחפיסה. כלי שיש סימן בכלי שהוא שלו (ד) ומכירו כשר אבל בלא חפיסה אפילו מכיר לא דלא סמכינן אטביעות עינא אלא לצורבא מרבנן: חפיסה. חמת של עור: דלוסקמא. מסק"א בלע"ז: נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא חיישינן שהוא מת ובטל שליחותו דאמרינן העמד דבר על חזקתו מדאורייתא (ה) כדילפינן פ"ק דחולין: מקריבין אותה. ולא חיישינן שמא מתו בעליה ולמיתה אזלא: גמ' דייתיקי. צוואת ש"מ: מתנות. מתנות בריא: לא יחזיר. לא לזה ולא לזה ומדתלי טעמא בשאני אומר ונמלך שלא ליתנו שמע מינה הא אמר בעל תנו לה שאני כתבתיו לה נותנין ולא חיישינן שמא אינו זה: ואפילו לזמן מרובה. מסתפל על שנמצא: במקום שהשיירות מצויות. פסול דשמא מעוברים ושבים אחרים נפל: והוא שהוחזקו. שני אנשים בשם זה באותה העיר אבל לא הוחזקו מספיקא לא אמרינן דילמא איתנהו ולא ידעינן או שמא יש עיר אחרת ששמה כשם עיר זו ויש בה אדם ששמו כשם זה התובעו: א"ד. הא דשני רבי זירא במקום שהשיירות מצויות פסול והוא שהוחזקו דבעינן תרתי כרבה: רבי ירמיה אמר. לא מתני' קשיא ולא ברייתא קשיא דכל הנך דאמרי יחזיר אפי' לזמן מרובה כגון דאמרי עדים החתומים בו מעולם לא חתמנו אלא בגט אחד ואותו חתמנו לאיש

שלטי הגבורים

א כרא"ש ז"ל פסק נפ"ג דכתובות דרב מודה דחיישינן למחזי כשיקרא בקיום שטרות ודלא כרב אלפס שפסק דליכא נדרב פפא כלל:

ב אבל לא מצאו לאלתר כיון שאינו יודע אם עבר אדם שם אם לאו ואין לו טביעות עין וסימן בכלי ולא בגט פסול דשמא לא זה הגט (שנתנה) [שנאבד] אלא אחר ששמו כשמו של זה כתבו ונפל ממנו (ואפי' אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה כתבו ונפל ממנו ואפי' אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה לא היה בעיר כשנכתב הגט פסול וכן אם ראה שעבר אדם שם פסול אפי' לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ואפי' היה עובד כוכבים שעבר שם אא"כ עדי הגט אומרים מעולם לא חתמנו על גט אחר ששמו כשם האיש הזה אז הוא כשר אפי' אם אינם מעידים שזה התובעו הוא אותו שחתמו לו:

ג כתב הרא"ש ואע"ג דלאו צורבא מרבנן הוא מהימנינן ליה במיגו דאי בעי אמר לא אבדתי דע"ה נמי אית ליה טביעות עינא כדאמר בפרק גט פשוט האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא וכו' וכפ' כל הבשר מוכח דכ"ע אית להו טביעות עינא והא דלא מהדרינן לע"ה בטביעות עין אע"ג דעדיף מסימנין משום דלא מהמנינן ליה והכא דמצאו הוא עצמו נאמן במיגו:

לשון ריא"ז

גט שנפל מיד הבעל או מיד שלוחו ומצאו זה שאבד ממנו אם מצאו לאלתר שידוע שלא עבר אדם שם ה"ז גט כשר אם אינו ידוע אם עבר אדם שם אם לאו חוששים שמא גט זה מאחר נפל ולשם אחר נכתב ששמו כשמו של זה ואם גירש בו את אשתו הרי זו ספק מגורשת בד"א כשהיו השיירות מצויות באותו מקום אבל אם לא היו השיירות מצויות באותו מקום אע"פ שמצא זה גיטו לזמן מרובה ואע"פ שאין יודע אם עבר שם אדם אחר או לאו אין חוששין שמא מאחר נפל זה הגט אלא הרי הוא גיטו ואפי' במקום שהשיירות מצויות שם אין חוששין לגט אחר אלא אם הוחזקו באותו מקום שני בני אדם ששמותיהם שוין כגון שני יוסף בן שמעון בעיר אחת ואע"פ שביום שנכתב הגט לא היה יוסף בן שמעון אחר באותה העיר שנכתב הגט חוששין שמא אמר לעדים במקום אחר לכתוב גט לאשתו ואם לא כתבו אותו עד שהגיעו לאותו העיר שהגט כתוב בו ובמא ליוסף בן שמעון אחר הוא זה הגט שהוא בן עירו כמו שמבואר ביבמות ואע"פ שאין שמות נשותיהם שוין חוששין שמא קידש זה אשה אחרת ששם אשתו של זה וכתב לה אבל אם לא הוחזקו שם שני בני אדם ששמותיהן שוין אין חוששין שם לגט אחר ואפי' במקום שהשיירות מצויות אלא הרי הוא גיטו ומגרש בו את אשתו כמו שביאר מז"ס: ד וכתב הרמ"ה אע"ג שאין מעידים שזהו חתימת ידם כגון שאין בגט עתה בפניהו אפ"ה כשר וכגון דלא איהחזק דאיכא עדים אחרים בשמם כשמם של אלו אבל אם יש עדים אחרים בשמם כשמם של אלו אינו כשר עד שיעידו שזהו חתימת ידם או שיאמרו שעדים אנו מכירים

ספר הזכות

כתוב בהלכות והלכה כרב אשי דהוא בתרא הלכך לא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אלא (במקום) [כגון] דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט א' של יוסף בן שמעון דהא מלתא לית בה ספיקא א"נ כדאמרי נקב יש בצד אות פ' דהוה ליה סימן מובהק כרב אשי אבל נקב בעלמא לא: השיב הרב ז"ל נראה מדברי הרב ז"ל דר' ירמיה ורב אשי פליגי אדרבה ובמקום שהשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו והוחזקו ואין השיירות מצויות לא מהדרינן אלא כר' ירמיה או כרב אשי והלכתא כוותיה ובאמת לכאורה כיון דאמרי' הלכה כל שלא שהה שם אדם א"כ שלא עבר שם אדם דהייט לאלתר הא אם עבר או שהה לא הוי לאלתר אלמא לא בעינן שיירות מצויות דהא לא קאמר שלא עברה שיירא או שלא שהתה אלא מכיון שעבר אדם שם אע"ג ב"א עברה שיירא אלמא לא בעינן מקום שיירות אלא אם הוחזקו שני יוסף בן שמעון במקום שנכתב הגט אין מחזירין לאחר זמן אלא או כר' ירמיה או כרב אשי וכ"כ הרב ז"ל. מיהו קשיא לי הא דאמרי' ביבמות בענין יצחק ריש גלותא דהוה אזיל מקורטובא להספמיא ושכיב ופליגי בה אביי ורבא אביי אמר חיישינן לתרי יצחק ורבא אמר לא חיישינן לתרי יצחק ופסק הרב ז"ל הלכתא כרבא והתם מקום שהשיירות מצויות הוי ובין כך ובין כך במקום שהשיירות מצויות דמי דהא מיבעי ליה למיחש לכ"ע דלא שייך הכא עיר אחת כלל וכיון דלא הוחזק תרי יצחק ריש גלותא לא חיישי ובעינן תרווייהו ...

השגות הראב"ד

א) כתב הרב ז"ל בענין המביא גט ואבד הימנו ומצאו לאלתר כשר ואם לאחר זמן פסול דרמינן מתני' אהדדי ומשנינן אמר רבה כאן במקום שהשיירות מצויות וכו' ומקום שהשיירות מצויות נמי דוקא שהוחזקו ב' יוסף בן שמעון בעיר אחת אבל לא הוחזקו אי נמי הוחזקו ואין השיירות מצויות מחזירין אפי' לזמן מרובה ר' ירמיה אמר כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון. ורב אשי אמר כגון דאמרי נקב יש בצד אות פלונית: כתב הרב ז"ל והלכתא כרב אשי דהוא בתרא הלכך לא מהדרי גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אלא כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט א' של יוסף בן שמעון דהא מלתא לית בה ספיקא. אי נמי כגון דאמר נקב יש בצד אות פלונית:

נראה מדברי הרב ז"ל דר' ירמיה ורב אשי פליגי אדרבה דמקום שהשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו ב' יוסף בן שמעון א"נ הוחזקו ואין השיירות מצויות לא מהדרינן אלא או כדר' ירמיה או כדר' אשי כוותיהו ובאמת לכאורה כיון דאמרי' לקמן הלכה שלא שהה אדם שם א"נ שלא עבר אדם שם הוא דהוי הא אם עבר או שהה לא הוי לאלתר אלמא לא בעינן שיירות [מצויות] דהא לא קאמר שלא עברה שיירה ...

להו כלישנא בתרא דר' זירא דלא בעינן תרתי אלא כל שיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו א"נ הוחזקו אע"פ שאין °השיירות מצויות לא מהדרינן ומ"ה נקדו מאוקמתיה דלא משמע להו דברייתא בשאין השיירות מצויות ולא הוחזקו דאי הכי פשיטא. בשלמא לאוקמתייהו קמ"ל לר' ירמיה דלא חיישי' דילמא אתרמי שמא כשמא ועדים כעדים ולרב אשי קמ"ל דסימן מובהק דאורייתא אבל אי הוה ס"ל לר' ירמיה ור' אשי כרבה דאמר דכל היכא דליכא תרתי דהיינו שיירות מצויות והוחזקו מהדרינן מאי דוחקייהו לאוקמא לברייתא בהכי נוקמוה כרבה וקמ"ל דאע"ג דהוחזקו א"נ דשיירות

רש"י

לאים זה התובעו: כדי שתעבור שיירא ותשרה. שיעור שתוכל שיירא לעבור (ותחנה) שם ולחנות: שיהא אדם עומד. כלומר אין הדבר תלוי בשיעור אלא צריך שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר שם אדם משעה שעבר שליח זה שם עד שעת מציאת הגט: מתני' כרקום. מצור: ספינה המטרפת. ועדיין לא טבעה: לידון. בדיני נפשות: חומרי חיים. כדמפרש ואזיל: בת ישראל לכהן. חומרי מתים* דלא תאכל בתרומה: גמ' איש פלוני מת. בב"ד מיתת כלמו כגון סלקה ושנה בב"ד כונסין אותו לכיפה: נהרג. באחת מארבע מיתותנבי פיבד כוכבים מת כגון שהכניסוהו לקמוניא הגילא כדאמרינן בע"ז [דף י:] בקטיעא בר שלום: קומנטריסין. ממונין להרוג: דכל מסיח לפי תומו. כשר בעדות אשה כדאמרי' ביבמות [דף קכא: קכב.]: דלא שייכי בה. שאינה תפארת להם: דשייכו בה. כי הכא שמתפארים שהרגו בדין עבידי לשקר ולומר נהרג אף על פי דלא ראוהו אלא יוצא לדון: מתני' המביא גט בא"י. שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם: משלחו ביד אחר. ועושהו שליח מאליו ושלא בב"ד: ואם אמר ליה. בעל לשליח: טול לי ממנה חפץ פלוני. כשתתן לה את הגט: לא ישלחנו ביד אחר. בגמרא מפרש טעמא: גמ' חלה תנן. דאנוס והוא הדין לכל אונסין אבל אי לא אניס לא ישלחנו ביד אחר: הולך. אם אמר לשליח הולך גט זה לאשתי ולא אמר

תורה אור

יש בו בצד אות פלונית דהוה ליה סימן מובהק כרב אשי אבל נקב בעלמא לא תנו רבנן אי זו הוא לאלתר רבי נתן אומר כל שלא שהה °כדי שתעבור שיירא ותשרה ר"ש בן אלעזר אומר כדי שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם וי"א שלא שהה אדם שם איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כל שלא שהה אדם שם רבה בר בר חנה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא הלכה שלא עבר אדם שם וראינו לגאון שפסק הלכה שלא שהה אדם שם ומסתברא לן דבכי הא מילתא דהיא איסורא לחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם אבל אם עבר [א] אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון חיישינן שמא ממנו נפל וצריכין אנו ליתן סימן מובהק כרב אשי או שיאמרו עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון כדאמרינן לעיל: *המביא גט °והניחו [ב] זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים (א) דוקא [ג] חולה דרוב חולים לחיים אבל גוסס דרוב גוססין [ד] למיתה לא: מתני' *שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפה כרקום ועל ספינה המיטרפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין אבל עיר שכבשה כרקום [ה] וספינה שאבדה בים ויוצא ליהרג נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא יאכלו בתרומה: גמ' תניא [ב]שמע מבית דין (א) שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו מקומנטריסין של עובדי כוכבים איש פלוני מת איש פלוני נהרג [ו] לא ישיאו את אשתו ואע"ג דקי"ל *דכל מסיח לפי תומו הימוני מהימן ה"מ במילתא דלא שייך בה אבל במילתא דשייך בה לא מהימנא דכתיב °אשר פיהם דיבר שוא וגו': מתני' [א] *המביא גט בארץ ישראל וחלה הרי זה משלחו ביד אחר ואם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר: גמ' אמר רב כהנא חלה תנן פשיטא דחלה תנן מהו דתימא הוא הדין דאע"ג דלא חלה והאי דקתני חלה אורחא דמילתא קתני קמ"ל חלה דוקא יש מי שאומר [ז] הולך גט זה לאשתי משלחו

מצויות מהדרינן לפיכך פסק רי"ף ז"ל כלישנא בתרא דר' זירא לחומרא וכתב בפ"ק דמציעא דבשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו לא מהדרינן ולפי מ"ש בהוחזקו נמי לא מהדרינן אע"פ שאינו מתברר בסוגיא זו שהוחזקו ליהוי כשיירות מצויות דאע"ג דר' זירא פליג עליה דרבה ואמר דאפי' בשיירות מצויות לא מהדרינן דילמא מודה ליה דבהוחזקו לחודיה מהדרינן דאיכא למימר דטפי איכא למיחש בשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו ממאי דאיכא למיחש בשהוחזקו כיון שאין השיירות מצויות. ואף הרי"ף ז"ל לא הזכיר כאן ולא בפ"ק דמציעא בפירוש במקום שהוחזקו לא נחזור בשאין השיירות מצויות אבל אפשר שרמז זה בכאן כמו שכתוב בזה בסמוך בס"ד וזהו ע"ד הרי"ף ז"ל אבל בעל הלכות ור"ח ז"ל פסקו כרבה דהא עבד עובדא כשמעתיה כדאיתא בגמ' ומעשה רב ועוד דמשמע בגמ' דרב חסדא ורב הונא אודו ליה לרבה מדלא אהדרו ליה מידי ועוד דר' זירא לחד לישנא כוותיה סבירא ליה ודבי ר' ירמיה ורב אשי אפשר דלא נטיילי כפשייהו בהכי אלא ה"ק דאפי' בשיירות מצויות והוחזקו מהדרינן כגון דאיכא עדים או סימן מובהק: **כדי** שתעבור שיירא ותשרה. שיעור שתוכל לעבור שיירא שם ולחנות: כדי שיהא אדם וכו'. כלומר אין הדבר תלוי בשיעור אלא צריך שיהא אדם עומד ורואה שלא יהא אדם עובר שם משעה שעבר השליח הזה שם עד מציאת הגט. והך ברייתא במקום שהשיירות מצויות היא ורבה בשהוחזקו שני יוסף בן שמעון. וללישנא בתרא דרבי זירא אע"פ שלא הוחזקו וזה שכתב הרי"ף ז"ל אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון וכו' אף על פי שהוא ז"ל פסק דבשיירות מצויות בלחוד לא מהדרינן אף על פי שלא הוחזקו היינו טעמיה לפי שלא ראה הרב ז"ל להחמיר כל כך למנקט חומרא דר"ז וחומרא דמאן דאמר כל שלא עבר אדם שם דהא איכא בגמרא מאן דפסק הלכה שלא שהה אדם שם ודלמא רבי זירא דפליג אדרבה בשיירות מצויות ולא הוחזקו הכי סבירא ליה ולפיכך לא רצה להחמיר בעבר אדם שם אלא במקום שהשיירות מצויות והוחזקו וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות גירושין או שמא דעת הרי"ף ז"ל דהך ברייתא מתוקמא אליבא דהלכתא בשאין השיירות מצויות ומשום הכי בעי שהוחזקו שני יוסף בן שמעון דס"ל ז"ל דלרבי זירא פי' היכי דלא מהדרינן בשיירות מצויות לחודיה הכי נמי לא מהדרינן בהוחזקו ב' יוסף בן שמעון לחודיה: **ודוקא** חולה דרוב חולים לחיים וכו'. בגמרא הכי איתא אמר רבא לא שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות וחולה שרוב חולים לחיים אבל זקן שהגיע לגבורות וגוסס שרוב גוססים למיתה לא איתיביה אביי המביא גט והניחו זקן בן מאה שנה נותנו לה בחזקת שהוא קיים איתותבא ואיבעית אימא כיון דאפלג אפלג והרי"ף ז"ל לא חשש לאיבעית אימא ונקט פשטא דברייתא וכן כתב הרשב"א ז"ל והביא ראיה מן הירושלמי [דפרקין הלכה ג] וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"ו מהל' גירושין: **מתני'** המביא גט בארץ ישראל. שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם: משלחו ביד אחר. ועושה שליח מאליו ושלא בב"ד: ואם אמר לו. בעל לשליח: טול לי הימנה חפץ פלוני. כשתתן לה את הגט: לא ישלחנו ביד אחר. ובגמרא מפרשינן לה: **גמ'** א"ר כהנא חלה תנן. דאנוס הוא והוא הדין לכל האונסים אבל אי לא אנוס לא ישלחנו ביד אחר ואע"ג דבפרק האיש מקדש (דף מא.) דרשינן ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח ומשמע בין חלה בין שלא חלה דמידי חלה כתיב אפ"ה אמור רבנן דחלה דוקא משום דאיכא אינשי דקפדי ואי שמעי מבטל שליחותייהו אבל בחלה ליכא דקפיד א"כ קא להיכא דגלי בעל דעתיה דלא קפיד אתא כי ההיא דסוף פרק המביא תניין [דף כט.] ואתו רבנן ופרשו דחלה נמי לא קפיד: יש מי שאומר וכו'. ליבני ניהו בגמרא וללישנא מציעא דוקא כי א"ל את הולך הוא דבעי חלה משום דמשמע את בעצמך הולך אבל אי אמר הולך אע"ג

שלטי הגבורים

שיש בו סימן מובהק שיש בו נקב בצד אות פלוני ואפי' אינם אומרים הסימן אלא אחר שיראו אותו ואם כתובו אומר הסימן אינו מועיל הא"כ אמר אותו קודם שיראה ה"ט אבל בטביעות עין א' מחזירין אותו לתובעו שאין מועיל טביעות עין לתובעו אלא כשמוצא אותו עצמו שאבד לו:

א ומיי' חילק שבמקום שהשיירות מצויות חשיב לאלתר כל שלא שהה אדם שם אע"פ שעבר שם ובמקום שהוחזקו שנים שמותיהן שוים לא חשיב לאלתר הא"כ לא עבר אדם שם ואינו נראה כן אלא אין חילוק ביניהם וכן השיג עליו הראב"ד:

ב והרמ"ם כתב דוקא בזקן שהוא פחות מבן שמונים או מבן מאה שנה ולמעלה אבל מבן שמונים עד בן מאה לא ואם נתנו לה תינשא לכתחלה והרא"ש הסכים לסברא ראשונה שאין חילוק:

לשון ריא"ז

בד"א בזקן שלא הגיע לגבורות אבל זקן שהגיע לגבורות שהוא מבן שמונים ומעלה ה"ז ספק חוששין עליו שמא מת עד שלא הגיע הגט לידה והרי היא זקוקה ליבם ואם היה זקן שהגיע למאה שנה הואיל והפליג להיות שלא כדרך הזקנים ה"ז בחזקת שהוא קיים:

לשון ריא"ז

ג וכן נראה בעיני שלא אמרו בחולה בחזקת קיים אלא בחולה בידי שמים כגון ליכ"ס פתים ויוצא בהם אבל אם הוכה ע"י אדם בהדרי בטנו או שנפלע מוחו שנעשה טריפה או ספק טריפה חוששין עליו שמא מת וה"ז ספק כמבואר בק"ה:

ד כתב סמ"ג דוקא כשהניחו גוסס חיישינן שמא מת (מבגתנו) [כשמתנו] לאשה אבל אם היה חי עדיין אע"פ שהוא גוסס כשר והשיב ריב"ם לרבינו יואל על הגוסס שאם הוא מדבר בטוב ודעתו מיושבת עליו יכול ליתן גט עיין פרק מי שאחזו:

לשון ריא"ז

הניחו גוסס הואיל ורוב גוססין למיתה חוששין עליו שמא מת והרי א ספק:

לשון ריא"ז

ה וכן אם נפלה עליו מפולת או שנגררתו חיה נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים כמו שמבואר בתוספתא ונראה בעיני שלא אמרו בספינה שאבדה בים נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים אלא כשהעיד העד שהם שאבדה הספינה בים ואינו יודע מי נצול ומי לא נצול אבל אם העיד שבעלה של זו אבד בים ולא נצול כבר אמרו [חכ]מים שאין להם סוף אשתו אסורה ואם ניסאת לא תצא. בחזקת מת הוא גם בטבע בים כמב"ס: ו והרמ"ם כתב בגם ביוצא ליהרג בדיני עובדי כוכבים הטוב כספק חי לפי' אחר פסק דין: ז זהו דעת ר"ת והביאו הטור

המאור הגדול

[כתב ה]רי"ף ז"ל לחומרא עבדינן כל שלא עבר אדם שם אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון חיישינן שמא ממנו נפל וקשיא דידיה אדידיה דהא איהו גופיה פסק בבא מציעא כלישנא בתרא דר' זירא אע"פ דלא הוחזקו לא נהדר:

מלחמת ה'

ו עוד כתב הרי"ף ז"ל לחומרא עבדינן וכו' עד כלישנא בתרא דר' זירא אע"ג דלא הוחזק לא נהדר: אמר הכותב אבל ר' זירא גופיה לא אמרה אלא במקום שהשיירות מצויות וכאן אע"פ שעבר אדם שם שהואיל ויודע שלא עברה שם שיירא כמקום שאין השיירות מצויות דמי ואי לא הוחזקו יחזור זו מתשובת הרב ר' אברהם בר דוד ז"ל וכבר כתבנוה בארוכה במקומה במס' יבמות:

השגות הראב"ד

כתב הרב ז"ל בענין המביא גט בא"י והלה משלחו ביד אחר וכו' דאמרי' חלה דוקא ואיכא דמוקי למתני' כדרבנן ודאמר ליה את הולך אבל הולך אע"ג דלא חלה משלחו ביד אחר. ואיכא דמוקי לה כרשב"ג ובין [הולך בי]ן את הולך דוקא חלה או נאנס אבל לא חלה אין משלחו ביד אחר והכריע הרב ז"ל בזה כלשון שאחרון [...]תם מתני' כוותיה דרשב"ג כלומר שאינו מפליג בין הולך לאת הולך. ואינו מחוור דהא רשב"ג לא מפליג [...] לא חלה ומכנהינו הפליגה וכיון דבמלתא דרשב"ג גופיה אצטריכינן לשנויי חלה שאני דלא אתיא מתני' [...]לא בשנויא בעלמא מוטב דלוקמא כרבנן בשנויא ולא כרשב"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים. ועוד בר מן דין [...]ין דהא תניא ושלח מלמד שהוא עושה שליח ושלחה מלמד שהיא עושה שליח ושלח פעם שני' מלמד שהשליח [...]יה וכיון דקראי קא דרשי' וקרא לא מפליג בין חלה ללא חלה אנן היכי מפלגינן. אבל בין הולך לאת הולך [...]גינן לפי שהבעל אין מוציא אלא לרצונו ובעל הא קא קפיד. ואי משום דמתני' סתמא דקתני חלה אין לא חלה [...]לא איריא דמתני' מלתא פסיקתא קתני דכל היכא דחלה עושה שליח אבל לא חלה איכא לאפלוגי בין הולך [...] כרבנן. ומשמעתיה דרבה נמי שמעי' לה דהכי הוא דאמר רבה שליח בא"י עושה כמה שלוחין מדקאמר [...]הדיא ולא קאמר שליח בא"י שחלה עושה כמה שלוחים ש"מ דאיכא אנפא דבין חלה בין לא חלה יעשה כמה [...]ומאי ניהו בהולך כרבנן. ומסתברא לי דוקא בא"י אבל במדה"י בין הולך בין את הולך בעינן חלה או נאנס [...]להא מלתא מההוא מעשה דלקמן דאמר ליה לא תיתביה ניהלה אלא לבתר תלתין יומין ואהניס בגו תלתין [...]לא חלה טעמא מאי משום דאניס אלמא דוקא היכא דאניס ולא חזינן ליה לרבא דדייק מיניה דשליח אי אמר ליה הולך או את הולך וש"מ במדה"י היכא דלא חלה לא משוי שליח כלל:

ספר הזכות

שמות שלא הוחזקו שם בעיר והאדם וכאן לא ניחוש לשם אחר שלא הוחזק ובפי' גם פשוט משמע שאפי' באותה העיר חוששין שמא יש שם יוסף בן שמעון אחר כ"ש הולך זה שאין אנו בקיאין בכן ובשמותיהן שיש לנו לחוש לשנים וכדאמרינן חוששין לשתי שוירי לומר שאין לדבר בדיקה וכ"ש דיש לחוש לשני יוסף בן שמעון באותו שוירי עד שיבדק ועוד שלפי הסברא אין לחוש לעיר בכל עלמה בבני ריש גלותא בא"ה לב' שישתמשו בכתר א' וכ"ש שראשי גליות שבבבל ידועין כן לאנשי בבל וכ"ש בשמות שעיכן שוין והלכך אם לחוש לעיר בכל עלמה מאליו הדבר נבדק ומהלוקתן של אביי ורבא בבדיקת עיר בבל מהלוקת של חגם הוא. ועוד שאין הסוגיא שהיא במקומו מוכיח כן ולכבר פירשתיו בתבור הזה פי' נכון מחוור לפי הסוגיא וברור לענין הפסק ועכשיו אנו מפרשים דרך שמוטה זו יש בכאן ללמד זכות על דברי רבינו ז"ל שהוא פוסק להחמיר בשיירות מצויות אע"ג דלא הוחזקו כליבנא בתרא דר' זירא דפליגא אדרבה ומדרב הונא דחיים לתרי שוירי והוא מחמיר בהוחזקו בלא שיירות מפס'קא דכל שלא שהה אדם שם או לא עבר שם אדם דמכיון שעבר או שהה שם אדם לא מהדרינן וכיון שלא עברה שם שיירא ודאי היינו מקום שאין השיירות מצויות ואפ"ה לא מהדרינן והוא שהוחזקו כמו שפי' הרב ז"ל ואו"ת כיון שבשיירות מצויות שם בעיר אע"פ שלא עברה שם שיירא במקום שיירות הוא נדון (ניחוש) [דחוששין] שמא פירש מן השיירא ונפל ממנו עד שיהיה אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם. זה אינו כלום דהא אמרי' היכא דתרו כיתנא דלא הוחזקו [ואע"ג דהוחזקו] אלמא אע"פ שלפום ברייתא עיר שיירות היא וסיכי דמזבני כיתנא נמי שכיחן שיירתא הולכין אחר מקום סגם עלמו אלא שתי החששות שיירות מצויות בלא הוחזקו או הוחזקו בלא שיירות מצויות שקולות הן ויבואו שניהם ורב ירמיה ורב אשי נמי ספי ס"ל תדע דקאמר ר' ירמיה ניחוש לשמא כשמא ועדים כעדים אי בהוחזקו שמא כשמא ועדים כעדים למה לא ניחוש לכן הכי מוחזקין כן לפניך אלא כשלא הוחזקו ולכמה שמות אין חוששין שהוא דבר שאינה מצויה ואינו סוה מכלל הא לשם א' חוששין תדע נמי כרבה ס"ל ולעולם אין חוששין אלא במקום שיירות והוחזקו למה לנו לאוקומי מתני' דלא יחיד בדוחק [בדאיכא] בדיקה דעדים וסימן. הא ברוותא בלא דוחקא מיתוקמא שפיר במקום שאין שיירות מצויות או בשלא הוחזקו עלמא סכי הוא אלא ודאי כליבנא בתרא דר' זירא ס"ל ופליגא דרבה וש"מ דהוחזקו אע"פ שאין שיירות מצויות כשיירות מצויות ולא הוחזקו פשיטא מאי קמ"ל ולהכי מוקמי לה כל חד בטעמיה למר קמ"ל דלא חיישינן לשמא כשמא ועדים כעדים ולמר קמ"ל דסימן מובהק מיתת דאורייתא: בהלכות יש מי שאומר הולך גט זה לאשתי משלחו ביד אחר אע"ג דלא חלה. את הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו הא"כ חלה או נאנס כו' כרשב"ג דמשנה דהכא דאמר תני' כוותיה ולא איפסק לן במחלוקת דברייתא וכן הדעת נוטה: בש"ג

אע"ג דלא חלה מלי מהוי שליח והיינו כרבנן דברייתא בגמ' וללישנא בתרא אוקמוה למתני' כרשב"ג דאפילו לא אמר ליה אלא הולך דוקא חלה מהוי שליח אבל לא חלה לא ומשום דהוה לישנא בתרא כתב רי"ף ז"ל דמסקנא דסתם מתני' כוותיה וכו' וכן הדעת נוטה וכן פסק הר"ס במז"ל בפ"ט מהל' גירושין · אבל הראב"ד ז"ל פסק כלישנא מציעא דדוקא באת הולך הוא דבעי חלה אבל בהולך אפילו לא חלה מלי מהוי שליח והוקשה לו ז"ל עובדא דהכא דאמרינן לקמן [דף כט:] *חלה טעמא [מאי] משום דאנים ה"נ הא אנים ולא שיילוה אי א"ל הולך [או את הולך] ש"מ דאפילו הולך דוקא חלה ותירץ דכי אמרי'(לקמן)דבהולך לא בעי חלה דוקא בא"י אבל בחו"ל אפילו הולך חלה אין לא חלה לא דכיון שצריך לעשות שליח בב"ד אפשר דבעל קפיד אא"כ חלה ולא נהירא דהא בהדא לישנא תני הנ"א א"י וחו"ל דתנן המביא גט בא"י וחלה והכן נמי המביא גט ממדינת הים וחלה ומשמע דתרוייהו בחדא גוונא מיתנו · ועוד דכיון דמפליג בין א"י לחו"ל לענין ב"ד משמע דלענין חלה כי הדדי נינהו הלכך פשיטא דההוא עובדא מוכח דאפילו בהולך נמי בעינן חלה וכדעת הרי"ף ז"ל אא"כ נאמר דכיון דאיתנים לא איכפת ליה לרבא לשיוליה אי אמר לו הולך דכיון דאיתנים אפי' א"ל נמי את הולך מלי מהוי שליח: **אמר** ר"ל כאן שנה רבי · במשנה זו: אין השואל וכו' · דהא דתנן לא ישלחנו ביד אחר לאו משום ביטול שליחותא דגיטא נקט ליה דהא שלחו ביד אחר הגט גט ואע"ג דאין רצונו שיהא פקודו ביד אחר שליח נגרשה מיהא שויה אלא הא דקאמר לא ישלחנו ביד אחר לאשמועינן דאין השואל רשאי להשאיל: זו אפילו תינוקות יודעין אותה · דהא השאילה לו לא לצורך אחרים השאילה לו ונמצא זה מעביר על דעתו ומקניטו אלא משום שליחותא דגט גופיה תנא לא ישלחנו דאם שלחו ביד אחר זמנין דגיטא נמי לא הוי גיטא ולקמן מפרש מאי זמנין: אל תגרשנה אלא בימין וגירשה בשמאל. דלא שוייה שליח בהכי הכא נמי פעמים שהשליחות הגט תלוי בחפץ ואיכא קפידא לבעל: דכולי עלמא וכו' · דמדאמר רבי יוחנן זימנין דגיטא לא הוי משמע דרוב הפעמים הוי גיטא ואפילו שלחו ביד אחר: כולי עלמא לא פליגי דגיטא מעליא הוי. שאף על פי שאין רצון הבעל שיהא פקודו ביד אחר אין הגט נפסל בכך: ואזל איהו ויהב לה גט ברישא וכו' רבי יוחנן פוסל בו · בשליח ראשון משום דכי אמר ליה שקול חפץ ברישא קפידא הוא שהיה בדעתו לעכב הגט אם לא תתן לו את החפץ (ה) ולהיות בעיגונה עד שתתן הלכך תלוי הגט בחפץ לדבר זה וזה אם שינה נעשה כמי שאמר לו אל תגרשה אלא בבית וגירשה בעלייה והיינו דקאמר זמנין דגיטא נמי לא הוי דאין רצונו שיהא פקודו דהיינו חפץ שלו ביד אחר דהיינו אשתו דלאחר שקבלה הגט הרי היא אצלו כאחר ומש"ה אמר לא ישלחנו ביד אחר וכו' דשמא כשימסור הראשון השליחות לשני לא ימסור לו הדברים כהוייתן או השני לא ידקדק בהם ויהא משנה ומפסיל גיטא ור"ש לקיש מכשיר דקא סבר דלאו קפידא הוא אלא אורחא דמילתא קאמר ליה · ואיכא למידק דהכא משמע דדוקא כי א"ל שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא לר' יוחנן לא הוי גיטא אבל אמר הב לה גיטא ושקול מינה חפץ אי עבד הכי הוי גט ואילו בפרק הכותב (דף פה.) אמרינן דלא שנא אמר ליה הב זוזי ושקול שטרא ולא שנא אמר ליה שקול שטרא והב זוזי מאי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי תירצו בתוספות דהתם דזוזי תלו בשטרא ולא פרע היינו בלא שטרא אבל הכא דלא תלי חפץ בגיטא כלל דוקא כי אמר ליה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא אבל אמר ליה הב לה גיטא ושקול מינה חפץ ועבד הכי הוי גט וכן דעת הר"ס במז"ל בפ"ט מהלכות גירושין והרמב"ן ז"ל כתב דה"ה דהוי אמר ליה הב גיטא ושקול מינה חפץ ועבד הכי דלא הוי גט אלא דגמרא הכא לא נחית בהאי דינא (א) *והכי אמרינן התם דבין כך ובין כך משלם לא מפני הוכחת המלות דהא כי אמר ליה הב זוזי ושקול שטרא לא מוכיח דלשקול שטרא ברישא ואפ"ה כיון שאין מוכיח מדבריו שיתן מעות תחלה משום דמשתעי אינשי הכי חייב לשלם מגו הדין בעצמו דלא לעוותי שדריה והוי הוא כאומר תן מעות לכשתלה ומיהו אם לא תחזיר לי את השטר תהא חייב לי בהם כשומר שפשע אבל כאן אע"פ שעבר על כוונת המשלח אין הגט נפסל אלא במה שמוכיח מתוך דבריו שיהא שליחות הגט תלוי בו דהא תלמודא (ו) אפילו יהבה ליה חפץ לשליח שני ברישא אעפ"כ הרי שינה שליח ראשון מדעתו של בעל הבית שאין רצונו שיהא פקודו ביד אחר ואעפ"כ לא נפסל שליחות הגט בכך כיון שאין מוכיח מלשונו שתלאן זו בזו כי אמר נמי הב לה גיטא ושקול מינה חפץ אע"פ שהיה לו ליטול חפץ תחלה כששינה ונתן הגט תחלה אין הגט נפסל כיון שאין הלשון מוכיח שיהא שליחות הגט תלוי בכך ואעפ"כ לענין תשלומי ממון מתחייב שכיון שעוות חייב בתשלומין והיינו דהכא אמרינן שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא דלאמא דוקא כי אמר והדר אבל אמר והב לה בלחוד לא מיפסיל ואפילו בכה"ג פליג ריש לקיש והתם כי אמר שקול שטרא והב זוזי פשיטא לן דחייב אע"ג דלא אמר והדר והיינו טעמא לפי שאם תלוי החיוב מצד הדין בעצמו וכאן אין הגט מתבטל אלא במה שהמלות מוכיחות שיהא השליחות תלוי בו: **מתני'** עושה ב"ד שליח ומשלחו · שצריך הוא לומר בפניהם בפני נכתב לפי שהאחרון לא יוכל לומר: שליח ב"ד אני · ומסתמא עשו ב"ד את הדבר כהכשירו: **גמ'** שמעינן דשליח השליח. השני שנעשה בב"ד: אם חלה משוי שליח · בגמרא פשטינן דשליח שליח משוי שליח ולא מדכרינן חלה

נר מצוה

ביד אחר ואע"ג דלא חלה את הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר אלא אם חלה כרבנן דברייתא (א) ויש מי שאומר אפילו הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר אלא אם (א) חלה או נאנס כרשב"ג (ב) דמסקנא דסתם מתני' כותיה ולא איכפת לן במחלוקת דברייתא וכן הדעת נוטה: ואם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני וכו': אר"ש ב"ל כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר °א"ל ר' יוחנן זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותה אלא זימנין דאפי' גיטא נמי לא הוי נעשה כאומר לו אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעלייה אל תגרשנה אלא בימין א וגירשה בשמאל דכ"ע היכא דא"ל טול לי ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה ושלח השליח גט ביד אחר והלך אותו האחר ונפקת איתתא לאפיה ויהבא ליה חפץ והדר שקלא מיניה גיטא כ"ע ל"פ דגיטא מעלייא הוא כי פליגי היכא דא"ל שקול מינה חפץ (ב) והדר הב לה גיטא ואזל איהו ויהיב גיטא והדר שקל מינה חפץ ר' יוחנן פוסל בו (ג) וכ"ש ב בשלוחו ר"ש בן לקיש מכשיר בשלוחו וכ"ש בו והלכתא כרבי יודא: **מתני'** *המביא גט ב ממדינת הים וחלה עושה (ג) ב"ד שליח ומשלחו ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם (ד) אין השליח אחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני: **גמ'** מדקתני אין השליח האחרון ולא קתני אין השליח השני שמעינן דשליח השליח ג אם חלה משוי שליח וכן עד כמה שלוחים ומדקתני אומר

רש"י

את בעצמך הולך: כאן שנה רבי. במשנה זו: אין השואל וכו'. דהא דתנן לא ישלחנו ביד אחר לא משום בטולי שליחות דגיטא הוא דנקט לה דהא שלח הגט ביד אחר הגט גט ואע"ג דאין רצונו שיהא פקודו ביד אחר נגרש מיהא שויא שליח אלא הא דתנן לא ישלחנו ביד אחר אתא לאשמועינן דאין השואל רשאי להשאיל: זו אפילו תינוקות יודעין אותה. דהא השאילה לו לא לצורך אחרים השאילה ונמצא זה מעביר על דעתו ומקניטו אלא משום שליחותא דגט גופיה תנא דלא ישלחנו דאם שלחו ביד אחר זימנין דגיטא נמי לא הוי גיטא ולקמן מפרש: אל תגרשנה אלא בימין וגירשה בשמאל. דלא שוייה שליח להכי הכא נמי פעמים ששליחות הגט תלוי בחפץ ואיכא קפידא דבעל: ויהבה ליה חפץ. לאותו שליח שני: כולי עלמא לא פליגי דהוי גיטא. דאע"ג דאין רצונו שיהא פקודו ביד אחר שליחותא מיהא הוי ככל שלוחי גט שיכול שליח לעשות שליח דהגיטא לא קפיד בעל וגם אינו תלוי בחפץ דאפשר שילך זה ויטול החפץ וישלח הגט ביד אחר הילכך אפילו שינה בחפץ אין זה שינוי בגט שהרי קבל החפץ ואחר כך נתן הגט: שקיל החפץ ברישא. קפידא הוא שדעתו לעכב הגט אם לא תתן החפץ ולרדותה *בענין עד שתתן: פוסל בו. בשליח ראשון ששינה וכל שכן בשלוחו ולכך קאמר לא ישלחנו ביד אחר דמצא כשימסור הראשון השליחות לשני לא ימסור לו הדברים כהוייתן או השני לא ידקדק וישנה ויפסול הגט: ר"ש בן לקיש מכשיר דקסבר לאו קפידא הוא אלא אורחא דמלתא קאמר ליה: **מתני'** עושה ב"ד שליח ומשלחו. וצריך הראשון לומר בפני ב"ד בפני נכתב ובפני נחתם: שליח ב"ד אני. ומסתמא ב"ד עשו הדבר

ספר הזכות

חשיב הכל הכריע הרב ז"ל בזה כלשון האחרון דאמר דסתם מתני' כוותיה דרשב"ג כלומר שאינו מפליג בין הולך לאת הולך ואינו מחוור דהא רשב"ג לא פליג בין חלה ללא חלה ומתניתנו הפליגה וכיון דבמלתיה דרשב"ג גופיה איצטריכא לשנויי חלה שאני ולא אתיא מתני' כוותיה אלא בשינויא בעלמא מוטב דלוקמה כרבנן בשינויא ולא כרשב"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד בר מן דין דהא הכא ובלא וגווה מלמד שהשליח עושה שליח וכיון דקרא דרבי וקרא לא מפליג בין חלה ללא חלה אנן קי"ל דהשליח עושה שליח אלא לפי שאין הבעל מוציא אלא לרצונו ובעל הא קא קפיד ואי משום דמתני' סתמא קתני חלה אין לא חלה לא לא איריא דמתני' מלתא פסיקא קתני דכל היכא דחלה עושה שליח אבל לא חלה איכא לאיפלוגי בין הולך לאת הולך כרבנן ומשמעתיה דרבא משמע לן דהכי הוא דאמר רבא שליח בא"י שעשה כמה שלוחים[ס"מ]דאיכא אנפא דבין חלה בין לא חלה עושה [כמה] שלוחים ומאי ניהו בהולך כרבנן ומסתברא ני דוקא בא"י אבל במדה"י בין הולך בין את הולך בעינן חלה או נאנס ודייקינן לכך מנא מההיא מעשה דלקמן דאמר לא הותביה ניהליה אלא לאחר תלתין יומין והיתנים בגו תלתין יומין ואמר רבא חלה מ"ש משום דאנים אלמא דוקא היכא דאנים ולא חזינן ליה לרבא דדאיק מיניה דשליח אי א"ל הולך או את הולך ש"מ דבמדה"י היכא דלא חלה לא מהוי שליח כלל. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמידו: אמר המחבר אבל דעתי נוטה כמו שאמר רבינו ז"ל משום דלישנא בתרא מוקי מתני' כרשב"ג ובכל כה"ג קי"ל כלישנא בתרא וזהו שכתב בהלכות דמסקנא דסתם מתני' כוותיה ואע"ג דבכולהו לישנא איתמר בהו ואיבעית אימא לישנא בתרא הפסיקו וכן נהגו הגאונים והאי דמתני' לרשב"ג אתיא כפשטא דקתני חלה אין לא חלה לא ומשמע בכל השלוחין בין הולך בין את הולך וכרבנן בתרוייהו ליכא לא אתיא אלא (בשינויא) [או] דוקא בהולך א"כ באת הולך דוקא וברייתא בין לרבנן בין לרשב"ג חלה שאני ולא שינויא דחיקא הוא דכיון שבנה רבי במתניתנו חלה עושה שליח שנה ר' חייא בברייתא בלא חלה מחלוקת וכל בתמה דמלתא נמי בלא חלה הוא ומתני' ומתניתא לרשב"ג בפשטייהו אתו ולא שאנו פוסקים הלכה בכך כמו שהרב סבור שאין הכרעה שלנו מכרעת בלשונות שבגמ' לומר זה כלשון מתוקן מזה או נכון מזה ולא נהגו בגאונים ובעלי הוראה לפסוק הלכה כן ועוד דליכא בשמעתין אוקמתא בשינויא דחיקא דברייתא אמתני' קיימא ולישנא קמא אתיא לפרושי דדוקא בהולך אבל באת הולך אפי' חלה לא וללישנא אחרינא דדוקא באת הולך אבל בהולך לא צריך חלה אבל הכרעתו של רבינו ז"ל ממסקנא דלישנא בתרא כדכתיבנא והני תמה על הרב ז"ל ועל מי שפסק כרבנן שהלך לא פסקו לשון ראשון הולך והוא דחלה דלחומרא שויה וכדאמרי' (התם בפירוש) [בפ'] במאי אומר [דף ס'] כיון דאיכא למלתא דרבנן לאוקומא לקולא ולחומרא מוקמינן לחומרא ומה שהביא הרב ז"ל דכתיב ובלא ובלחה מלמד שהשליח עושה שליח וקאמר דקרא לא מפליג בחלה דברי שיטה הם א"כ הקשי בגמ' מינה להרי לישני להולך והוא דחלה כרבנן והלה שאני כרשב"ג וסילק עלה על דעת שיטו

מתרצין בגמ' ב' לשונות דהוין מן התורה וברייתא שמיה היא ולא הזכירוה כלל אלא קרא בשגגה הבעל מקפיד כי הוות דשילהי המביא גט ואתו רבנן ופריצו דבחלה לא קפיד היינו א"נ דאורייתא בכולן עושה שמע בעל והקפיד בטלה שליחות לפיכך חששו למקצת מקפידין שמא יקפיד ויעגנו ואמרו חלה דוקא שאין כן ובמעתא דהכא שליח בא"י עושה כמה שלוחים דבר ברור הוא דשליח שני עושה שלישי קמ"ל לומר שליח בעל ולא שליח ב"ד עושה אחר מעצמו ובלא בב"ד ודין שני כדין הראשון ולא בא רבא להכריע בראשון אם בחלה אם בלא חלה ועובדא דאיתנים בגו תלתין דאמר רבא חלה טעמא מאי משום דאנים ולא בעי מיניה אי הולך א"ל או את הולך א"ל ובגמ' נמי לא מסיים בה אלא דהדר גיטא לדביתהו מתוורתא ולא אתיא כלישנא דהולך והוא דהלכה לרבנן דא"כ היכי מורה בה להתירא דלמא את הולך א"ל לא וכלישנא דאת הולך וחלה שאני לא מתוורתא דא"כ הו"ל לרבא למימר אי הולך א"ל אע"ג דלא איתנים הולך א"ל חלה טעמא מאי וכו' ועוד דמלתא דרבנן כלישני דתוספי מוקמינן כדכתיבנא לעיל וא"נ רבא דקולא לרבנן הוה להו למידק בגמ' בהכי והלמא את הולך א"ל ולמימר רבא כאידך לישנא ס"ל הא הולך אלא כרשב"ג מכרעא ומשום דסתם מתני' היא חלה דוקא בכולה שלוחים מש"ה לא דייקו בגמ' עליה אמרה לשמעתיה דרבא מתני' קאמר ומה שדחה הרב ז"ל דהכיא במדה"י הוא מעשה ובמדה"י בין הולך בין חלה אין לא חלה לא איני כלום דהא מתני' קתני המביא גט בא"י וחלה וקתני מביא גט במדה"י וחלה ואי הולך דוקא וסיפא אפי' בהולך הא כולה חד גוונא קתני ועוד [דהא] תנא לאיפלוגי בין א"י למדה"י מסדר דתני ביניהו בכל [גווני] היא ס"מ הא לענין חלה חלה דקתני בתרוייהו זה וזה שוין. וע"ק מדהוינן אמר לאתוי איננהו אין שליח לא דהתם דוקא דהולך הוא ולישנא קמא דרבנן ולישנא דרשב"ג בעי חלה ומתני' וזו קושיא הטעה מקצת התלמידים לומר דסוגיות הגמ' ותירוצא דאביי ורבא לליבנא דאת הולך והלה שאני ומדסוגיין להיות לישנא כהלכה הוא ולא מלתא היא דסברא דידהו פירכא לתרי לישני דחלה שאני הוא דהא בלא חלה משלחו ביד אחר ומתני' דאמר לשנים רבנן נמי היא דר"מ ור' יוסי קתני לה וקאמרינן שליח לא מסתברא כוותייהו אלא דומיא דמתני' היא וסתמא פריך לכולהו לישני. מאי איכא דהוה אפשר ל לישני התם כשלא חלה ואי חלה הכי נמי אביי ורבא תרוייהו ס"ל דאפי' חלה לא מר כטעמיה ומר ולישנא דקושיא מתרצים לכולהו לישני. הרי סילקו כל הדקדוקים וכל הפקפוקין וספיקין שבקיקו בהן על שאין בהם קושיא של כלום וקלנו על דבר דלישנא דרשב"ג מכרעת משום דלישנא בתרא הוא ולחומרא בשעבדא דאיתנים נסיה נדידים כדפרישית:

הגהות הב"ח

הגהות חו"ש

חדושי אנשי שם

והיה אפשר לומר דהכי דקאמר בעינן חלה היינו מפני שעשאו בעל ואפשר שהוא חפץ בו יותר מאחר כל זמן שלא חלה אבל בשליח השליח כיון שאין הבעל יודע בהן לא איכפת ליה כלל בין ב' לג' אלא שהרי"ף ז"ל החמיר וכתב אם חלה [אבל לא חלה לא] דלא עדיף ב' מראשון. שמעינן דכל חד מינייהו לא משוי שליח אלא בב"ד · שלא תאמר דוקא ראשון צריך ב"ד מפני שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם: ושליח בא"י [וכו'] · לפי שאינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם והוא"ל ואין הראשון צ"ל בפני נכתב האחרון נמי אינו צ"ל שליח ב"ד אני ומינה נמי דכל שנתקיים בחותמיו כיון שאין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אינו צריך ב"ד

נר מצוה

אומר שליח ב"ד אני שמעינן דכל חד מינייהו לא משוי שליח אלא בב"ד אמר רבא ושליח בארץ ישראל עושה כמה שלוחים פירוש שלא בב"ד לפי שאינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אמר רב אשי ואם מת ראשון בטלו כולן אמר מר בר רב אשי הא דאבא דקטנותא היא אילו מית בעל מידי משמשא אית בהו בכולהו כולהו מכח בעל קא אתו אי איתיה לבעל איתנהו לכולהו ליתיה לבעל ליתנהו לכולהו אבל שליח ראשון לא איכפת לן בין [א] מית בין לא מית והלכתא כמר בר רב אשי. ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו אמר ליה שליח לא [ידענא] לה אמר ליה זיל יהביה ניהליה לאבא בר מניומי דהוא ידע לה וליתביה ניהלה אתא לא אשכחיה לאבא בר מניומי יתיב רבי אבהו ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא ויתיב רב ספרא גבייהו אמרי ליה מסור מילך קמן דידן דכי אתי אבא בר מניומי ניתביה ניהליה ואזיל וממטי ליה ניהלה אמר להו רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין היא איכסיף אמר רבא קפחינהו רב ספרא לתלתא סבי סמיכי בטעותא אמר רב אשי מאי טעותא הכי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את וכן הילכתא דשליח שלא ניתן לגירושין הוא ולא משוי שליח. ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו אמר ליה לשליח לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין איתניס בגו תלתין יומין אתא לקמיה דרבא אמר רבא חלה טעמא מאי משום דאניס הא נמי הא אניס אמר ליה מסור מילך קמן דילן דלבתר תלתין יומין משוינן שליח ויהיב לה ניהלה אמרו ליה רבנן לרבא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא אמר להו כיון דלבתר תלתין יומין מגרש שליח [ב] שניתן לגירושין הוא וליחוש שמא פייס מי לא תנן מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש הרי זה גט והוינן בה וליחוש שמא פייס ואמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מארי משמיה דרב [ג] באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי איכסוף לסוף איגלאי מילתא דארוסה הואי אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה. אמר רבא הא ודאי מיבעי לי [*] שליח בבית דין בפניו או אפילו שלא בפניו [*] [בתר דבעיא] הדר פשטה בין בפניו בין שלא בפניו שלחו מתם בין בפניו בין שלא בפניו. ההוא [ד] דאמר להו אי לא אתינא [ג] עד תלתין יומין ליהוי גיטא ואתא ופסקי מברא ואמר חזו דאתאי חזו דאתאי אמר שמואל לא שמיה מתיא. ההוא דאמר להו אי לא מפייסנא עד תלתין יומין ליהוי גיטא אזל פייסה ולא איפייסה אמר רב יוסף מי יהיב לה תרקבא דדינרא ולא איפייסה אלמא אין אונס בגיטין וכן הלכה ואמרי' תו בפירקא דלקמן* ההוא דאמר להו אי לא נסיבנא מהכא לריש ירחא דאדר ליהוי גיטא כי מטא ריש ירחא דאדר אמר להו אנא ריש ירחא ניסן

רש"י

הדבר נהכשרו ודינו: **גמ'** אם מת שליח ראשון. עד שלא בא גט לידה בטלו כולן קסבר מכחו באו: לקטנותא היא. בקטנותו אמר אבי שמועה זו שיש להשיב: לא ידענא לה. איני מכירה: מסור מילך קמן. אמור דברי שליחותך בפנינו ותן לנו הגט ואמור בפני נכתב ובפני נחתם ואנו נמסור לו ויהא שליח ב"ד: והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא. השליח הזה לא נעשה שליח לגרשה אלא למוסרו לאבא בר מניומי לכך לאו במקום בעל קאי למוסרו ביד אחר: קפחינהו. קיטע רגליהם שלא מצאו רגלים לדבריהם: מי קאמר ליה אבא בר מניומי. יגרשנה ולא אתה אי הוה ידע לה הרי ליהו תחלה לגרשה: איתניס בגו תלתין. שלא היה יכול לילך לאחר שלשים יום: שליח שלא ניתן לגירושין. בגו תלתין הוא: וליחוש דילמא פייס. בתוך הזמן שיש שהות הרבה לבא ואין זה דומה לשולח גט למדינת הים ואינו קובע זמן לשהותו בידו (ב) דהתם ליכא למיחש שמא פייס דמימר אמר הבעל קדמוני השליח כבר וכבר בא הגט לידה ולא עקר נפשיה מספיקא: באומר. בפני ב"ד בשעה שמוסרו לשליח הרי היא נאמנת עלי כמאה עדים ולעולם אם אערער לומר גם ישן הוא הרי אני מאמינה לומר שלא באתי בתוך הזמן אלא וכיון דמעיקרא הימנה תו לא מהימן לערער וכל שכן דאנו לא ניקום ונערער אלמא טעמא דאמר הכי הא לא אמר הכי ליחוש: אם אמרו בנשואה. שהיא חביבה עליו ומחזר לפייסה: בפניו. דשליח קמא או אפי' שלא בפניו כגון זה שהוא אנוס ואינו יכול לעכב כאן וילך לדרכו: מעברא. מעבורת המים שלא מצא ספינה המעברת: לא שמיה מתיא. דלא מטית עד הכא ואין טענת אונס תנאי בגיטין למימר אנוס אני וא"נ יש אונס בגיטין הא אמרינן בפ' קמא דכתובות אונסא דשכיחא הוא ואיבעיא ליה לאתנויי: ליהוי גיטא. מעכשיו ועל תנאי זה מסר לה אי לא מפייס לה: אזל פייסה. בדברים והרבה עליה ריעים ולא נתרצית להשלים עמו: מי יהיב לה תרקבא דדינרי ולא איפייסה. הואיל ולא עשה כן (ג) נמצא שלא פייסה ואע"פ שאין לו לא אמרינן דאנוס הוא דאין אדם יכול לטעון אונס בתנאי של גט והוי גט:

רבינו נסים

וכך כתב הר"ס במז"ל בפ"ז מהלכות גירושין: אם מת ראשון · עד שלא הגיע גט לידה: בטלו כולן · קסבר שמכחו באו: דקטנותא היא · בקטנותו אמר אבי שמועה זו שיש להשיב עליה: לא ידענא לה איני מכירה: מסור מילך קמן · אמור דבר שליחותך בפנינו ותן לנו הגט ואמור בפני נכתב ואנו נמסרנו לו ויהא שליח ב"ד: והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא · השליח הזה לא נעשה שליח לגרשה אלא למוסרו לאבא בר מניומי הילכך לאו במקום בעל קאי למסרו ביד אחר ולאו למימרא דשליח שלא ניתן לגירושין לא מצי משוי שליח דהא אמרינן בסוף פרק המביא תניין [דף כד.] דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם הוי שליח להולכה וקבלי את גיטיך מיניה אלמא דשליח שלא ניתן לגירושין מצי משוי שליח אלא הכי קאמר דכיון דשליח שלא ניתן לגירושין הוא אין לו לשנות כלל ממה שאמר ליה הבעל אלא צריך ליתנו ביד אבא בר מניומי עצמו כמו שאמר לו:

קפחינהו · קיטע רגליהם שלא מצאו רגלים לדבר:

בטעותא · שאינה תשובה אלא בטעות קפחם משום דס"ל לרבא דקמא נמי ניתן לגירושין הוא דהא אי הוה ידע לה הרי לוהו תחלה [לגרשה] · ואמר ליה רב אשי דלאו טעותא הוא אלא שפיר קפחינהו דהכי קאמר ליה. אבא בר מניומי יגרשנה ולא אתה · דמאחר שאין מכירה הוא יהא שליח ולא אתה. זו היא גרסת הרי"ף ז"ל [וגם רש"י] ולפיכך כתב דראשון שליח שלא ניתן לגירושין הוא ולא משוי שליח ור"ת ז"ל גורס אמר רב אשי מאי טעותא מי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את. כלומר בתמיה ולפי גירסא זו רב אשי נמי מודה דטעותא הוא ומפרש טעמא דטעותא דמי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את הא ודאי לא דאי הוה ידע לה האי הרי לוהו מתחלה לגרשה ואף הראשון ניתן לגירושין הוא דיכול הוא לגרשה ויש לחוש לחומרי הגרסאות ואחר אינו יכול לגרש וכל שכן שאינו עושה שליח אחר תחתיו ומיהו אם גירשה הוא או שלוחו הוי לה ספק מגורשת: איתנים בגו תלתין יומין. וידע שלא יוכל ללכת לאחר שלשים ליתן הגט לאשה: שליח שלא ניתן לגירושין הוא · בתוך ל': וליחוש שמא בא הבעל אצלה ונתיחד עמה ופיים. ובעל והוי גט ישן: וליחוש שמא פיים. בתוך י"ב חדש שיש שהות הרבה לבא ואין זה דומה לבולח גט למדינת הים ואינו קובע זמן לשהותו בידו דהתם ליכא למימר שמא פיים דמימר אמר הבעל השליח קדמני וכבר הגיע לידה ולא עקר נפשיה מספיקא: ואמר רבה וכו' באומר · בפני בית דין בשעה שמסרו לשליח: הרי היא נאמנת עלי כק' עדים. לעולם אם אערער לומר גט ישן הוא הרי אני מאמינה לומר שלא באתי בתוך הזמן אלא וכיון דמעיקרא הימנה תו לא מהימן לערער וכ"ש דהכן לא ניקום ונערער אלמא טעמא דאמר הכי · אבל האי דלא אמר הכי ליחוש: אם אמרו בנשואה · שחביבה עליו ומחזר לפייסה וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ט' מהל' גירושין דכי חיישינן בנשואה שמא פיים היינו דוקא כשהיה בעלה עמה במדינה והוא אזיל לטעמיה שפסק כהנהו לישני דפרק מי שאחזו [דף עו:] שאין חוששין שמא בא לפי שאין דרך לבא בלינעא כמו שכתבתי שם בס"ד אבל לדברי מי שפוסק דחיישינן שמא בא אפילו לא היה בעלה עמה במדינה חיישינן: **אמר** רבא הא ודאי מיבעיא לי כי מנוי בית דין שליח מי בעי בפניו · דשליח קמא: או אפילו שלא בפניו · כגון זה שהוא אנוס ואינו יכול לעכב וילך לדרכו (א): שלחו מתם בין בפניו בין שלא בפניו. ומינה ודאי שהבעל יכול למנות שליח שלא בפניו ואף בשליח קבלה כתוב בה"ג ועגונה דאתיא לבי דינא ואמרה הוו עלי סהדי דפלוני דאיתיה במדינת הים מויתיה שליח לקבל גיטא מיד בעלה וכו' אם דכפיל גיטא* לידה דשליח אם נשרף או נקרע מגורשת הלא עגונה עד כאן. ומיהו כתב הרמב"ן ז"ל בפרק התקבל דמסתברא שאין שליח קבלה עושה שליח דהוו להו מילי [דף כט. וכ"מ] ומילי לעולם לא מימסרין לשליח אלא בהומנת אמרו ומינהו היא שליח שלא בפניו והכתוב עוד שם בס"ד: **ואתא** ופסקיה מברא. מעבר המים שלא מצא את הספינה: לא שמיה מתיא. שאינו כהינו בא לפי שאין טענת אונס בתנאי גיטין למימר איבנא אי נמי יש אונס הא אוקימנא בשמעתא קמייתא בכתובות [דף ב:] הא אונסא דשכיח הוא ואיבעי ליה לאתנויי: אי לא מפיים עד תלתין יומי ליהוי גיטא. מעכשיו ומסר לה הגט על תנאי זה: אזל פייסה. בדברים והרבה עליה ריעים ולא נתרצית להשלים: אטו מי יהב לה תרקבא דדינרי ולא אפייסה. וכיון שלא עשה כן נמצא שלא פייסה ואע"פ שאין לו לא אמרינן אנוס הוא דאין אדם יכול לטעון אונס בתנאי של גט והוי גיטא והקשו בתוס' והפי' אי יהיב לה תרקבא דדינרי להוי גיטא דמ"מ לא איפייסה ותי' ר"י ז"ל דאי לא מפייסנא משמע אם לא אטרח לפייסה בדבר גדול ואי יהיב לה הרי טרח לפייסה וקיים תנאו אע"ג דלא איפייסה אבל כי לא יהב לא קיים תנאו ואע"ג דאנים אין אונס בגיטין ומדאצרכינן לטעמא דאין אונס שמעינן דבדיני ממונות יש אונס האומר שדי נתונה לך אי לא מפייסנא לפלוני ופייסיה בכל מה שבידו לעשות ולא איפייס פטור דאנוס הוא: אי לא נסיבנא. כתב גט ינתן לאהובתו על מנת שאם לא יכנס לריש ירחא דאדר יהא גט:

*) [אולי צ"ל מידה דשליח או נשרף הגט כו']

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ז"ל אם מת השליח בפני לא נתבטל בכך שליחות הראשון ויכול ליטלו מיורשיו של שני ווליכם לה או ישלחנו ביד אחר ולא נאמר בזה כבר עשה שליח שליחותו כדאמרי' גבי עדים שחתמו בשטר ונאבד השטר לפי שלא נגמר שליחות זה עד שיגיע גט לידה: שאלה לגאון אשה שעשתה שליח לקבלה והלה השליח אותו השליח עושה שליח אחר או לא עד הא"ל בפירוש שוי שליח בתר שליח והיכא דשויתיה שליח להולכה ולא פירשה מי מצי שוי שליח בתר שליח או לא וא"ג שויה בני שלוחי לקבלה ואמרה אי זה מכם שיתבעו יהא שליח לקבלה יש מן מהן ליחד א' מהם או לא וכן אם עשתה שליח לקבלה וחששה שמא לא ימצאנו אותו שליח ועשתה שליח אחר לקבלה מי אמרי' נתבטל שליח הראשון או לא. והסכימה דעת עם חכמי הדור כי שידו כידה לענין קבלה לעמין שוי שליח לא מצי משוי עד דאמרה ליה בפירוש ודוקא לקבלה אבל להולכה מצי משוי דשליח הולכה מכח בעל קא אתי וכאילו בעל בעצמו עשה שליח. וכ"ה כתב על דברי הגאונים ומסתברא במקום שהבעל עושה שליח ושליח שליח גם כאשה עושה שליח ושליח שליח והם שלהם בני שלוחין או שליח אחר שליה כיון שלא בעלה בפירוש קבלת השליח כיון שהגיע הגט ליד הראשון מגורשת והרמ"ה כתב ושליח קבלה אינו יכול לעשות שליח אפי' אלה ואפי' אמרה לו תתקבל כתמא שלא אמרה התקבל אתה ולא עוד אלא אפי' נתנה לו רשות לעשות שליח אחר אינו יכול דלא מסרה לו אלא מילי ומילי לא ממסרן לשליח וכתב עוד בין אם עשתה שני שלוחין לקבלה בזה אחר זה או שהבעל עשה שני שלוחים להולכה בזה אחר זה בטל שליחות הראשון בעשיית השני אם לא שגלו דעתם כשעשו השני שעדיין חפצים בראשון. ואין דעת הרא"ש כן: ב כתב הרמ"ה דוקא שלא יתן מיד הגט לשליח השני אלא ימסור שליחותו לב"ד והם לא יעשו לשני שליח אלא עד לאחר ל' יום הכל לא יהנו לשליח אע"פ שמהנה עליו שלא יתננו לה עד לאחר ל' יום שמא לא ידקדק בשליחותו ויתננו לה קודם:

לשון ריא"ז

כל הנותן גט לאשתו אפי' השולח גט לאשתו אפי' מעיר אחרת וקבע זמן שלא תתגרש בו עד זמן פלוני צריך להתנות מתחלה ולומר שתהיה היא נאמנת לומר שלא נתיחד עמה בעלה תוך זה הזמן שאם לא התנה כן חוששין שמא בא תוך זה הזמן ונתפייס עמה ובא עליה ובטל שליחות השליח או אותה נתינה שנתנו הבעל לאשה ולא הועיל גם זה כלום אא"כ חזר הבעל ונתנו לה פעם אחרת כמו שביארו מז"ם ואם לא קבע זמן אע"פ שנשתהה השליח בדרך הרבה אין חוששין שמא קדם הבעל לשליח ובא ונתיחד עמה קודם הגעת הגט לידה כמו שביארו המורה ומז"ס:

ג ואם לא אמר מעכשיו אם לא באתי בתוך ל' יום יהא גט ואם באתי בתוך ל' יום לא יהא גט כתב מיי' שלא אל כנס עד השלום ל' יום שבגלל בא לפיכך אם מת בתוך הזמן אינו גט כלל ומתייבמת והראב"ד כתב וחזרה לבוס ותיי' תלך וכתב הע"ם שלא כתב שהנאי בגט אינו גט כלל ומתייבמת ולא כתב שהנאי בגט הוי ספק וחולצת ולא מתייבמת וי"א שלעולם הוי ספק מגורשת וחולצת ולא מתייבמת וכן דעת הסמ"ג שחולצת:

אי משום אונסא. שלא היה יכול לכונסה ואנוס הוא: אין אונס בגיטין. והוי גיטא: ואי אמרת ליבטיל משום גילוי דעתא. שהרי גלה דעתו שאינו רוצה שיהא גט פלוגתא דאביי ורבא היא לקמן בריש פרק השולח [דף לג.] וקי"ל בהא הלכתא כאביי והוי גיטא: **ושמעי'** מינה דהלכתא דאין אונס בגיטין. וג' מיני אונס הם אונסא דשכיח טובא ושכיח ולא שכיח ולא שכיח כלל. אונסא דשכיח אפי' בממון לא הוי אונס מדהוה ליה לאתנויי ולא אתני כדמוכח בריש כתובות [דף ב:] ואונס דלא שכיח כלל אפי' בגיטין טוענין ביה טענת אונס כדאמר לקמן בפ' מי שאחזו [דף עג.] אכלו ארי אין לנו וכמו שכתוב שם בס"ד. אבל באונס דשכיח ולא שכיח הוא דאיכא פלוגתא בין ממון לגיטין דבממון טוענין בו טענת אונס אבל בגיטין לא וכתוב בס' העטור דאיתבעיא קמיה אם יש אונס בקידושין אי לא ולא איפשיטא: **מתני'** המלוה מעות וכו' להיות מפרים עליהן מחלקן. המלוה הזה כשיפרים תרומותיו ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפרעון החוב הזה בשביל הכהן וכן מעשר ראשון בשביל לוי ומעשר עני בשביל עני והמעשרות יעכב ויאכל אלא שמפרים מעשר מן המעשר לכהן שיהא מותרין לזרים מכיון שאין כאן גזל מתנות שכבר נתן דמיהן לכהן זה ובשעת ההלואה פסק להם דמים. ובגמרא פרכינן היכי נפיק ידי נתינה דהא לא אתו לידיהו דכהן ולוי ומוקמינן לה במכירי כהונה ולויה. כלומר שהם מכיריו ואוהביו ואינו רגיל לתת תרומותיו אלא להם הלכך כיון דמילתא פשיטא היא דלדידהו יהיב להו אסחו להו שאר כהנים דעתייהו והוי כמאן דמטי לידייהו: צריך ליטול רשות מן היורשין. מפני שאין חוב זה מוטל עליהן לפרוע יטול מהם רשות אם רוצים שיקבל חובו בשבילם ויעכבם ממעשרות(ד) עצמם: א"צ ליטול רשות. דיש כח על ב"ד להטיל חוב זה על הכהונה ועל הלויה לפי שתקנתם הוא שימצאו מעות להלואה:

המניח פירות להיות מפריש עליהם וכו'. סומך על אלו ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומר הרי תרומתן באותן פירות שהקצתי לכך וכן עושה תמיד: ואם אבדו. אין לבדקן ומצאן שאבדו הרי זה חושש לאותם טבלים שתיקן בהבטחתן של אלו ואם לא אבדו אין צריך להפריש שמא כשאמר הרי תרומתן בפירות שהקצתי כבר היו אבודים: מעת לעת. בגמ' מפרש בחושש שמא מאתמול בעת הזה אבדו ועפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא סמכינן אחזקה של הנחה: בודקין את היין. שהניחו להיות מפריש עליו צריך לבדוק שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין: בקדים של מוצאי החג. כשמנשבת רוח קדים במוצאי החג: הוצאת סמדר. כמוס פרח וענבים נראים באשכול כסדרן: ובשעת כניסת מים לבוסר. כשהן גדולים כפול הלבן נקראין בוסר וכשהלחלוחית נכנסת וגדילה בתוכן שיכול לעצור מהן כל שהוא היינו כניסת מים ל"א היו כותשין הענבים כשהם בוסר ונותנין לתוכן מים ונעשה חומץ לטבל בו: **גמ'** א"ר אלעזר וכו'. ר"א בן פדת דגמרא ר"א בן שמוע דמתני': חלוקין עליו חביריו. דלדידהו לעולם חיישינן. הואיל ונמצאו אבודין וכל פירות שתיקנו על ידי אותם פירות צריך לחזור ולהפריש: מקוה. שהיתה בחזקת שלם ונמדד ונמצא לאחר זמן ונמצא חסר: כל טהרות שנעשו על גביו. כל תרומות וטהרות שנשתמשו בהם בכלים ואנשים שטבלו באותו מקוה מטומאתן מעולם בין שהמקום ברשות היחיד דספיקו טמא בין שהמקום ברה"ר דקי"ל ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור הכא טמאות דכי אמרי' ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור היינו בספק נגע ספק לא נגע דאיכא למיחש לטמא לא נגע אבל זה שהיה טמא ודאי ואתה בא לטהרו בטבילת ספק אל תטהרנו מספק: לשותפי. שאין האחד יכול למכור שלא מדעת חבירו חוץ לפרקים הללו אבל בפרקים הללו אין צורך לימלך עמו ואם מכר ונתיקר השער לאחר זמן אין לו עליו כלום: פירקיה. למכור: הדרן עלך כל הגט

נר מצוה

דגיסן אמרי (א) אי משום אונסא אין אונס בגיטין אי משום גלויי דעתא בגיטא פלוגתא דאביי ורבא °ושמעינן מינה דהילכתא א אין אונס בגיטין: **מתני'** *[א] המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי או העשיר העני מתו צריך ליטול רשות מן היורשין ואם הלוון בפני ב"ד א"צ ליטול רשות: *המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר"א (ב). ר' יהודה אומר בג' פרקים בודקין את היין(ג) בקדום של מוצאי החג ובהוצאת סמדר ובשעת כניסת מים לבוסר: **גמ'** *אמר רבי אלעזר חלוקין עליו חביריו על רבי אלעזר בן שמוע דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברה"י בין ברה"ר טמאות: ר' יהודה אומר בשלשה פרקים כו': תניא רבי יהודה אומר בשלשה פרקים מוכרין את התבואה לפני הזרע ובשעת הזרע ובפרוס הפסח בשלשה פרקים מוכרין את היין בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס החג ושמן מעצרת ואילך למאי הילכתא אמר רבא ואיתימא רב פפי לשותפי ב מכאן ואילך מאי אמר רבא בל יומא פירקיה (ה):

הדרן עלך פרק כל הגט

רש"י

מתני' להיות מפרים עליהן מחלקן. המלוה הזה כשיפרים תרומותיו ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפרעון החוב הזה בשביל הכהן וכן המעשר ראשון בשביל הלוי ומעשר עני בשביל העני והמעשרות יעכב ויאכל אלא שיפרים מעשר מן המעשר לכהן שיהא מותרין לזרים ואין כאן גזל מתנות שכבר נתן דמיהם לכהן ובשעת ההלואה פסק הדמים להם: צריך ליטול רשות מן היורשין. מפני [שאין] חוב זה (ב) מוטל עליהן לפרוע צריך ליטול רשות מהן אם רוצה שיקבל חובו בשבילם ויעכבם במעשרות עצמם: אין צריך ליטול רשות. דיש כח לב"ד להטיל חוב זה על כל הכהונה והלויה לפי שתקנתם היא שימצאו מעות ללוות: המניח פירות. להיות מפרים עליהן כו' סומך על אלו ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומר הרי תרומתן בפירות שהקצתי לכך וכן עושה תדיר: ואם אבדו. הלך לבדקם ומצאו שאבדו חושש לאותם טבלים שתיקן בהבטחתן של אלו ואם לא אבל צריך לפרוש מהן דשמא כשאמר הרי תרומתן בפירות כבר אבדו: מעת לעת. של בדיקה: בודקין את היין. שהניח להפרים עליו דשמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין: בקדים של מוצאי החג. כשמנשבת רוח קדים במוצאי החג: סמדר. [כמוס] פרח וענבים נראין באשכול: ובשעת כניסת מים לבוסר. כשהן כפול הלבן נקרא בוסר ונכנס לחלוחית לתוכו שיכול לעצור ממנו כל שהוא היינו כניסת מים. לשון אחר היו כותשין ענבים כשהוא בוסר ונותן לתוכו מים ונעשה חומץ כדי לטבל בו: **גמ'** חלוקין. ואמרו דלעולם חיישינן הואיל ונמצאו אבודים והיה צריך לחזור ולתקן כל הפירות: מקוה. שהיה בחזקת שלם ונמדד ונמצא לאחר זמן חסר: שנעשו על גביו. שהטבילו בו בין שהמקום עומד ברשות היחיד בין ברה"ר טמאות דטמאות ודאי היו ואתה בא לטהרם בטבילות ספק אל תטהרם מספק: לשותפי. שאין האחד יכול למכור שלא מדעת חבירו לפרקים אחרים אבל בפרקים הללו אין צריך לימלך בחבירו: הדרן עלך פרק כל הגט

שלטי הגבורים

א כתב במ"ג פסק ר"ת דאין אונס בגיטין וג' עניני אונסים הן. שהוא דפ' מי שאחזו גבי ס"ז גיטך אם ימות מחולי זה ונפל עליו הבית או נשכו נחש אינו גט אונס שאינו מצוי כזה אינו גט לכל הלכות וגם משום פרוצות ועגונות לא צריך לתקן דלעולם לא יסכרו שאירע אונס גדול כזה ואונס דפסקים מברא במצוי. לכל הלכות אינו מבטל דאיבעי ליה לאתנויי אבל באונס דשכיח ולא שכיח בזה נחלקו והלכה כרבה דאין אונס בגיטין ועי' ריש פ"ק דכתובות בתוס' שם וע"ע לפרש דברי המרדכי בהאי אונסים והארכתי בחידושי בס"ד ובפ' גט פשוט:

לשון ריא"ז

וכן בכל ענין שאנס בין שאלה בין שנהגם בבית האסורין ולא יכול לבא נקיים תנאי אינו יכול לבטל גיטו משום טענת אונס כמבואר בקונטרס הראיה:

ב פירש"י דמתפיס קודם זמנים אלו אין מוכרין זה בלא דעת חבירו אבל באותן פרקים מוכר בלי רשות ור"ת פי' דקודם זמנים אלו יפול כל אחד לעכב על חבירו אבל כשהגיעו פרקים אלו אין כל א' יכול לעכב על חבירו מלחלוק וכן פירשם רב אלפס ז"ל בב"מ פ' המקבל וד"מה אותה להידך דאמר רבא בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח חד מינייהו אמר הא נפליג ואידך אמר נרווח טפי וכו' עד מזלא דבי תרי עדיף. ופי' רב אלפס התם דמלי מעכב אוכיחי לפום מנהגא דעלמא כאידך דרגא דתרוייהו בהדי הדדי שייכן וקי"ל כרבא דהכא ודהתם:

הגהות חו"י

(א) סי' בזמנן המוכרין ר"ל לאפוקי מקמי הכי רק בימים הנ"ל ומשם ואילך ומ"מ צ"ע כי י"מ דר"ל הואיל דכל יום זמנו לא יכול כל א' למכור בלא חבירו. ע' ח"מ סי' קע"ו סעיף י"ד: (ב) בלא ירשו נכסי מהביהן בא ידי:

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' מעשר ופ"ד מהלכות שותפין סמג עשין קלה טור ח"מ סי' קש:

[ר' קנט ע"א]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ומסיק: (ב) נ"ב נן שמוע: (ג) בקידום כצ"ל: (ד) עצמו כצ"ל:

מלחמת ה'

ועוד תניא רבי אומר יורשים שירשו קרקע נראה לי דהסיפא דמתני' קאי וכו' דבפני ב"ד כמלוה בשטר דמיא וגביא מן היורשין שירשו קרקע: אמר הכותב אנו רישא מי לא גבינן הא קי"ל מלוה על פה גובה מן [illegible] במה יטענו פרע אבינו הא לא מהימני דהוה ליה כמת בתוך זמן שהרי קבעו לו זמן לגורן וקי"ל [illegible] יתומין בלא שבועה דלא עביד איניש דפרע בגו זימניה כדאיתא בבתרא פ' השותפין וכ"ש הכא [illegible] כלל ועוד דא"כ אפי' בב"ד נמי צריך ליטול רשות בכא יהו טוענים פרע אבינו בהטוען אחר [illegible] נאמן כדאמרי' במציעא פ"ק בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו וכשאמרו גובה מן המשועבדים ולא מצי למימר פרע ה"מ דלא ליית דינא א"נ איתברר דלא פרע כדפריש רבינו הגדול ז"ל התם ועוד שאם [illegible] כמלוה בעדים דמיא לא אמרו אלא במעשה ב"ד שחייבו אותו לפרוע שבזמן שנתעצמו בדין ונדונו על פיהם יש לה קול אבל לא במלוה בב"ד ואפי' תאמר כאן עשאוה כמלוה בשטר מפני שתקנה אם כמלוה [illegible] רשות מן היורשין אלא ודאי ארישא קאי ואע"פ שאין חייבין לגבות צריך ליטול רשות מהן במה יחזרו בהן שהרי כהן עצמו יכול לחזור בו ואם נתנו לו רשות מפרישין עליהן [illegible] לו לגבות כל חובו כמעשה דקטינא דאביי נמצא בשעבוד כל חובו קיים והואיל ונתנו לו רשות להפריש עליהן רשאי אבל כשירשו מטלטלין אע"פ שנתנו לו רשות אינו רשאי [illegible] אלא המלוה מעות אבל כהן שאמר לישראל הפרש עלי והן שלך במתנה אפי' כשהוא קיים אינו מפריש לא במכירי ולא במזכה ע"י אחרים [illegible] דבכן בכבכותיה דהתיקא ליה מלתא ליזכי ליה מתנתא ואע"ג דלא אתי לידיה במכירי כהונה [illegible] ש"מ שלא התירו כן אלא מפני תקנה תדע דלאו [illegible] מני' את צריך ואי הסיפא קאי הוה להו למימר אינו צריך ליטול רשות ותניא נמי בתוספתא כוותיה המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני ומתו צריך ליטול רשות מן [illegible] אומר כל שירשו ראב"י אומר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בפני ב"ד. ואע"פ שאין אני צריך עוד נראה לי לכתוב כאן מה שבא בתלמוד א"י בענין הזה מפני שיש לנו בו סיוע ר' אבהו בשם ר"ל [illegible] אומר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ר"מ מחייב [illegible] ר' אבהו בשם ר"י במכירי כהונה ולויה היא והא תנן [illegible] לוי שהיה חייב לישראל מעות ואמר לו הפרש עליהם מחלקי א"ל ולא הגינן המלוה מעות את הכהן וכו' בכבלום ע"מ כן אבל אם לא בלום ע"מ כן לא ר' זעירא אמר ואפי' לא בלום ע"מ כן [illegible] היה חייב מעות לישראל ואמר לו הפרש עליהם מחלקי לא יהא גובה ומפריש [illegible] וזו ראיה למה שפירשנו שאע"פ (שאין) [שהן] חייבין לבלם [illegible] ובמקום שאין חייבין לבלם כגון שירשו מטלטלין אע"פ שנתנו לו רשות אינו רשאי להפריש עליהם אפי' במכירי: זאת ועוד אחרת שהם אמרו ר' חמא בר"ע ור"י בר חנינא ביורשי כהונה ולויה היא מתני' [illegible] תני בר קפרא אין לך שאינו בא לידי מדה זו אם לא הוא בנו אם לא בנו בן בנו הדה אמרה כלום יכול לחזור בו המלוה מהו שיחזור בו כמשיגנה מן הדה המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרישין עלי[illegible] הדה אמרה המלוה אינו יכול לחזור בו לית הדא פליגא על רב דרב אמר יורש כמשועבד כשם שאין מלוה בעדים נגבית מן המשועבדין כך אינה נגבית מן היורשין פי' ולמה מפריש עלי[illegible] הואיל ואינן חייבין לפרוע נעשה כמי שלא הלוה [illegible] שאינו מפריש עליהם אע"פ שנתנו לו רשות כדאמרי' ומהדרי פתר לה במלוה בשטר ר' אבהו בשם ר"י מלוה בעדים נגבית מן היורשין ובלבד יורשים שיר[illegible] [אהא עובדא קמי' רבנן אמרין לון לית ליה ציבור כולו עתר ליה ציבור כולו מייט פי' אהאלון לגיבורה פריטין] לצורך ענייהם ומלוה על פי היתה שהלוה להיות מפרישין עליהם מחלק [illegible] ומתו האבות ובאו הבנים ובאו להפריש על עצמם ואמרו חכמים שאין צבור כולו עני [illegible] ר"ל שאם נתנו להם רשות מפרישין ואע"פ שאמרו למעלה אבל ביורשי עני [illegible] נתנו לו רשות אינו מפריש עליהם כהם כמלוה עני אחד שאם הוא עני אפשר שבנו יהא עשיר שאין עוני ירושה לדורות אלא גלגל הוא שחוזר בעולם אבל צבור אין כולם עשירים שלא יהיו צריכין לפרנס[illegible] שפיכך מפרישין עליהם ברשותו · וכבר נתברר פירושה של שמועה בירור אמיתי:

המאור הגדול

[דף ל ע"ב] **תניא** רבי אומר יורשין שירשו קרקע צ"ל דאסיפא דמתני' קאי אם הלוה בפני ב"ד [illegible] ליטול רשות מן היורשין דבפני ב"ד כמלוה בשטר דמיא וגביא מן היורשין שירשו [illegible] ההיא דתניא ראב"י אומר הלוה אותם בפני ב"ד ומת מפריש עליהם בחזקת אותו השבט פי' ואע"ג [illegible] יורשין כגון שהיו לו בני אחיות והם אינן לא כהנים ולא לוים וההיא איפלגא אתנני' כך נ"ל

השגות הראב"ד

[illegible] מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהם מחלקו וכו' ואמרי' בברייתא שאם [illegible] אינו חוזר ואמרי' עלה לא שאנו אלא בעה"ב בכהן אבל כהן בבעה"ב יכול לחזור בו דתנן נתן [illegible] ממנו פירות יכול לחזור בו: קשיא לן עלה הא האי מלתא כר"ש היא דאמר כל שהכסף בידו ידו [illegible] לא תקנו משיכה בלקוחות אלא במוכרים לבד אבל לרבנן כשם שזה חוזר בו כך זה חוזר בו. [illegible] לרבנן דהאי מלתא לאו זביני היא ממש אלא הלואה היא וכהלואה שיש לה אפותיקי גמור הוא [illegible] בעה"ב לא יהא לך פירעון אלא מחלקי הלכך בעה"ב לא מצי הדר ביה למתבעיה [illegible] האפותיקי דיליה אבל כהן ודאי אי בעי למפרעיה זוזי מצי למפרעיה כדין אפותיקי [illegible] פירות כדתנן כהן לו מעות וכו' אבל משיכה בפירות ודאי כבר נקנה המקח. והיינו דאמרי' [illegible] מפרישים עליהם ולאבד את מעותיו מפני דהוה ליה כשטפה נהר שאינו גובה משאר נכסים. [illegible] פוסק עמו כשער הגבוה ומפרישין אע"פ שלא פסק כמו שפסק דמי שאע"ג דלגבי מכר בעי[illegible] שיפסוק בשעת מתן מעות הכא לא צריך לפסוק בשעת מתן מעות אלא כל זמן שרוצה אותה כזול אומר לו [illegible] בשער הזה (אלא) לפי שלא נעשה המקח בשעת ההלואה אבל היא בתורת הלואה ומעותיו שלו הם עד שעת [illegible] מיהו צריך לומר שיאמר לו בשעת הזול אטול ממך כשער הזה שאם היה באמצע הזול והגורן נתיקרו הלא [illegible] אלא כשעת הפירעון כי כן הדין אבל מכיון שאמר בשעת הזול אטול ממך בשער הזה ונתרצה לו נוטל ממ[illegible] השער. כך נ"ל. והא דקא פריך בגמ' נתייאשו הבעלים אין מפרישין עליהם פשיטא ומתרצים לא צריכא דהא[illegible] דתימא אקנתא מלתא היא קמ"ל. הכי פירושא קס"ד אין מפרישין עליהם דקאמר על פירות של שנה אחרת קא[illegible] ודאי פשיטא דשמא דמלתא אפותיקי דיליה על פירות של אותה שנה הוי וכיון דשטפה כבר הו לית ליה עילויה ו[illegible] ובני ליה לא צריכא דאתקון כלומר סדר אתקון מעט והוו כהו פירי בססיה בהא מהו דתימא הסיה אקנתא מ[illegible] ופירי דהכיה שתא נינהו ליפרוש עליה קמ"ל דכיון דאיאשו להו זכה כלס במה שבידו והסיה אקנתא דהדר איתי[illegible] דהאי אחריתא נינהו והא ודאי לא דמי לאפותיקי דארעא דאין יאוש בקרקע לפי שאינה נגזלת לגמ[illegible]

השולח גט לאשתו והגיע בשליח שפגשו ממילא: הרי זה בטל. שבטל השליחות אבל הגט עצמו אינו בטל כדאיתא בגמרא: קדם הוא אצל אשתו. שקדמו לשליח: אם משהגיע לידה אינו יכול לבטל. בגמרא פרכינן פשיטא ומהדרינן לא צריכא דקא מהדר עילויה מעיקרא לבטוליה מהו דתימא אגלאי מילתא למפרע דבטוליה בטליה קמשמע לן. ואמרינן בגמרא דנקט הגיע דמשמע שפגשו ממילא לרבותא דלא מיבעיא היכא דטרח בתריה אלא אפילו פגשו ממילא הרי הוא בטל ולא אמרינן (א) לנטוריה קא מכוין ובגמרא פרכינן קדם אלא אשתו למה לי ומהדרינן מהו דתימא כי לא אמרינן לנטוריה קא מכוין ה"מ לשליח אבל לדידה לנטורה קא מכוין קמ"ל וה"ה דאם פגע באשתו ממילא אע"ג דלא טרח הרי הוא בטיל ולא אמרינן לנטורי קא מכוין דאי לא כי פרכינן קדם אצל אשתו ל"ל לימא דאתא לאשמועינן דדוקא קדם אבל הגיע בה ממילא לא נתבטל השליחות אלא ודאי ל"ש וקדם דנקט משום אורחא דמילתא דכשם שולח גט לאשתו אינו פוגש בה אא"כ מקדים וממהר ללכת אצלה:

גמ' בטל הוא. משמע בטל יהא וכן אי אפשי בו ומבטל בכך שליחות הגט: פסול הוא. לא משמע דאיהו מבטל ליה אלא מוציא עליו שם פסול והא ליכא. ופרכינן עלה בגמ' למימרא דבטל דליבטיל משמע והאמר רבה בר אבוה אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר אחר שבאת מתנה לידו מתנה זו מבוטלת תיבטל אי אפשי בה לא אמר כלום. כלומר וזכה בו בעל כרחו דלא הדרה למריה קמא ואם יש לו בעל חוב גובה אותה בשבילו לפי שכל לשונות הללו לשון עתיד הן הואיל וקיבלה אינו יכול לחזור בו: אבל אמרה בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין. דמשמע בטלה היתה קודם זמן שקבלתיה והודאת בעל דין כמאה עדים (ב) והרי הוא אומר שלא זכה בה וחוזרת לנותן והכי נמי תנן לקמן בפרקין [דף מ:] כתבתי ונתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא כתב ונתן לי הודאת בעל דין כק' עדים דמי והאי נמי דקאמר בטלה היתה קודם לכן (ג) אלמא מעיקרא משמע ומהדרינן אמר אביי בטל [דף לב:] שתי לשונות משמע משמע דליבטיל ומשמע דבטל גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר [גבי מתנה לישנא דמהני בה קאמר]. כלומר משום דסתמא דמילתא כי טעין איניש מילתא דמהני במילתיה קאמר:

והא שמעתתא דרבה בר אבוה מוחלפת בגרסתה בכריתות בפ' המביא אשם תלוי (דף כד:) דמייתי לה התם עלה דההיא דאמר ריש לקיש שהנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה ופרכינן מאי שנא מהא דאמר רבה בר אבוה אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מבוטלת היא תיבטל אי אפשי בה דבריו קיימין בטלה היא אינה מתנה לא אמר כלום מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה וקשיא לריש לקיש דאמר כל המחזיק בה זכה בה ופרקינן לא דבריו קיימין דלא (ד) הדרא למרה ודידיה נמי לא הויא אלא כל המחזיק בה זכה בה ונמצאת שמועה זו מוחלפת עם זו שבכאן אמר [אי אפשי בה] לא אמר כלום והתם אמר דבריו קיימין לפיכך אמרו *שזו מן השמועות המתחלפות (ה) בחלוף המסכתות ולא ידענו על איזו נסמוך ואחרים מקיימין את שתיהן ואומרים שהכוונה אחת אלא שהמלות מתחלפות דהכא מייתינן לה לענין דינא דנותן ומקבל ומשום הכי אמר דמבוטלת תבטל אי אפשי בה לא אמר כלום כלומר דלא הדרא (ו) ומיהו הפקר מיהא הויא ולהא מילתא אמרינן התם דדבריו קיימין וכדמסקי' התם ובסיפא דבטלה היא אינה מתנה אמרינן הכא דדבריו קיימין כלומר והדרא למרה והתם אמרינן בה לא אמר כלום לענין הפקר דהתם בהפקר עסקינן ולהאי גוונא מייתינן לה התם ונמצאו שתי סוגיות אלו שוות בדינן ויש נוסחאות שגורסות שם כך אמר ריש לקיש הנותן מתנה לחבירו וכו' איני והאמר רבה בר אבוה אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת לידו מתנה זו תבטל מבוטלת היא אי אפשי בה לא אמר כלום מאי לאו לא אמר כלום וקנה לא לא אמר כלום דלא הדרא למרה וכל המחזיק בה זכה בה ונמצאו שתי סוגיות אלו שוות בדינן ובגרסתן והא דר"ל אי מיירי קודם שבאת מתנה לידו או אחר שבאת מתנה לידו אכתוב בפ' יש נוחלין בס"ד והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהלכות זכייה דאם אמר הרי היא בטלה לא אמר כלום כלומר ולא הדרא למרה ויש לתמוה למה והראב"ד ז"ל כתב עליו דווקא הרי היא בטלה אבל אמר בטלה היא אינה מתנה והכי איתא בגיטין (דף לב.) ובכריתות (דף כד.) ואף זה תימה שלא הוזכר חילוק בגמ' בין הרי היא בטלה לבטלה היא: אינו מועיל. משמע דהוא אינו מבטלו אלא מעיד שהוא פסול והא לא חזינן ביה פסול: חרם הוא כחרם הוא לא אמר כלום. דכל לשונות הללו לשעבר הם: הרי הוא חרם מהו. להבא משמע או לשעבר משמע: מהרי הוא הקדש. דקי"ל דהוי הקדש בכמה דוכתי דתנן בנדרים (דף מח.) אם שלי הם הרי הם מוקדשין לשמים ובהפקר נמי תנן הרי הוא מופקר לכל מי שיחפוץ אלמא להבא משמע:

גרסינן בגמרא בטל מהו תיקו. כלומר אם אמר בטל ולא אמר הוא מהו לשעבר משמע ואין בדבריו כלום כיון דלא אמר הוא או דילמא בלא הוא נמי שתי לשונות משמע ולישנא דמהני ביה קאמר והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהלכות גירושין אמר גט זה בטל שמשמעו פעל עבר כמו המק עבר הרי זה ספק: שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט. ואם בטלה הנותן קודם שתגיע ליד המקבל הרי היא בטלה: ונפקא מינה להולך לאו כזכי. דאע"ג דמתנה זכות הויא מצי למיהדר ביה דהולך לאו כזכי דמי ולאו דמדמינן מתנה לגט לגמרי דבגט אע"פ באמר זכי מצי הדר ביה דחוב הוא לה ואלא הכי קאמרינן דשליח מתנה כי אמר ליה הולך מצי הדר ביה כשליח הגט משום דהולך לאו כזכי הא אי (הוי כזכי) [אמר זכי] במתנה לא מצי הדר: איבעיא להו חוזר ומגרש בו. אם נמלך הבעל לחזור ולגרש בגט שבטלו: או אינו חוזר ומגרש בו. מי אמרינן בטליה לדבור ראשון

נר מצוה

השולח *גט א לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא ה"ז בטל קדם אצל אשתו או ששילח אצלה שליח ואמר לה גט ששלחתי ליך בטל הוא ה"ז בטל ואם משהגיע הגט ב לידה אינו יכול ג לבטלו: °גמ' ת"ר בטל הוא אי אפשי בו דבריו קיימין פסול הוא אינו גט לא אמר כלום *א"ר ששת ואמרי לה במתניתא תנא גט זה לא יועיל ולא יתיר ולא יעזוב ולא ישלח ולא יגרש יהא חרם יהא כחרם דבריו קיימין אינו מועיל אינו מתיר אינו מעזיב אינו משלח אינו מגרש חרם הוא כחרם הוא לא אמר כלום: איבעיא להו הרי ד הוא חרם מהו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מאי שנא מהרי הוא הקדש הרי הוא הפקר:[א] אמר *רבא בר איבו אמר רב ששת ב מקבל מתנה שאמר לאחר ה שבאת מתנה לידו מתנה זו מבוטלת תיבטל אי אפשי בה לא אמר כלום בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין אמר אביי נקיטינן שליח מתנה כשליח הגט למאי נפקא מינה (א) להולך לאו כזכי איבעיא להו גט ו שביטלו חוזר ומגרש בו או אינו חוזר ומגרש בו רב ששת אמר אינו חוזר ומגרש

רש"י

השולח גט לאשתו והגיע. והשיג: אינו יכול לבטלו. בגמ' מפרש לה:

גמ' בטל הוא. משמע בטל יהא וכן אי אפשי בו: פסול הוא. לא משמע דאיהו מבטל ליה אלא מוציא עליו שם פסול וליכא: אינו מועיל. משמע דהוא אינו מבטלו אלא מעיד שהוא פסול וליכא: חרם הוא כחרם הוא לא אמר כלום. דכל לשונות אלו לשעבר הן: הרי הוא חרם מהו. להבא משמע או לשעבר משמע: מאי שנא מהרי הוא הקדש. דקי"ל דהוי הקדש וכן בהפקר אלמא להבא משמע: לא אמר כלום. [הואיל] וכבר זכה בה ואם יש לו בעל חוב גובה אותה בשבילו לפי שכל לשונות הללו לשון עתיד הם והואיל וקבלה הימנה אינו יכול לחזור בו: בטילה היא. משמע בטילה היתה קודם שקבלתיה והודאת בעל דין כמאה עדים דמי והאי נמי דאמר בטילה היתה קודם לכן נאמן: כשליח הגט. ואם ביטל הנותנו מתנה קודם שתגיע ליד המקבל הרי היא בטלה: להולך לאו כזכי. ואע"ג דמתנה זכות הוא לו מצי למיהדר דהולך לאו כזכי דמי: חוזר ומגרש. אם נמלך הבעל לחזור ולגרש בגט שביטלו: או אינו חוזר ומגרש. מי אמרינן בטל גיטא והוי כחספא או דילמא שליחותא דשליח בטיל עד דהדר ומשוי שליח אבל גיטא לא בטיל:

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמ:
ב מיי' פ"ד מהל' זכייה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמה ואה"ע סי' קמ:
ג מיי' פרק ז מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמא:

[פי' הגי' בגמ' גיטין לב: וכריתות כד.]

הגהות הב"ח

(א) לנטורה כצ"ל: (ב) נ"ב דמי: (ג) נ"ב נאמן: (ד) ולא כצ"ל: (ה) נ"ב כלומר דהוי איכא דאמרי כנגה רבוה בתלמוד תוס' פ' יש נוחלין: (ו) נ"ב נמרא:

תוס' מנחות דף נח. ד"ה איכא דאמרי חדא נמי (ג"א)

הגהות חו"י

(א) עיין לעיל סוף פ"ק:

שלטי הגבורים

א פסקו ר"י ומיי' שאין שליח צריך עדים לא בגיטין ולא בקדושין שבכל התורה שלוחו של אדם כמותו וכתב סמ"ג אבל אומר אני שצריך להתיישב בדבר מההיא דירושלמי דפ' השולח אח"כ עיינתי בתשובת ר"י וכתוב בה דע לך כי אמת הדבר שאין שליח להולכה המביא גט לאשה לא צריך לא חתימת ב"ד ולא חתימת עדים להודיע שעשאו הבעל שליח להולכה שהרי גט שבידו מוכיח כן אבל צריך למנות שליח בפני שני עדים כשרים והרא"ש הביא הירושלמי לפסק הלכה ופירש אותו אין השליח עולה משום השנים שהרי הוא בא במקום הבעל עכ"ל ויראה מלשונו דאפי' במקום א' אינו עולה כיון שנותן טעם לדבר שהוא במקום הבעל ונראה לטור שעולה במקום א' שהירושלמי אינו אומר אלא במקום ב' אבל עולה במקום עד א' דהא קי"ל אמר לשנים גרשו לאשתי הן הן שלוחיו הן הן עדיו ה"ה נמי אמר לאחד עולה במקום א' ואחר מצטרף עמו וכן דייק לישנא דירושלמי דקאמר אינו עולה במקום שנים אבל במקום אחד עולה וכן דקדק ב"ה לשון הירושלמי וכ"כ מיי' שהשליח הוא עד א' הלכך נראה שעולה במקום אחד ואם השני (התתום בו עמו) [התתים עמו] על השליחות צריך שתתקיים חתימתו קודם שיתן השליח הגט לאשה בד"א בארץ ישראל אבל בחו"ל א"צ כדלקמן מדברי הרי"ף מה שכתוב בתקון שטרות שטר הרשאה לשלוח גט לאשתו ממקום למקום נראה שא"צ אלא לפי שכתוב בה שנותן הבעל לשליח רשות לעשות כמה שלוחים ואפי' לא יחלה ולא יאנס ע"כ בהשבועות והורגלו עתה לעשות הרשאה לשלוח גט וז"ל בפנינו עדים ח"מ בכך וכך וכו' וגם בפנינו קבל עליו בחרם פלוני הבעל שלא לבטל לא את הגט ולא את השליח ומה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו וחתמנו וימסרנו הבעל לשליח בפני עדים ויקראוהו לפני מסירה ולאחר מסירה וכך יאמר הבעל לשליח הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ותהא מגורשת ממני ותהא מותרת לכל אדם וקודם מסירתו לשליח יבטל כל מודעי דאית ליה וגם יקבל עליו חרם שלא לעשות שום ביטול בגט והשליח אומר לאשה הילך גט מפלוני בעלך המכונה פלוני בן פלוני והרי את מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ואם הבעל רך בשנים טוב להצריך לדקדק אחריו אם הביא סימנים כשעושה שליח שאין קטן עושה שליח ומיהו אם יש לו זקן בפניו אין לחוש: ב ראובן עשה בנו שליח להוליך גט לאשתו וכשבא לאמו לא רצה ליתנו לה אא"כ התנן לו כך וכך וא"ל א' מן הזקנים כלום אתה עושה זה אלא כדי שלא תינשא בלא דעתך תמסור לנו הגט וכשתרצה לינשא נודיעך ונתנו להם על פי הדברים האלה לאחר זמן באה בעלה ועדיין היה הגט ביד הזקן ובטל הגט [illegible]

השגות הראב"ד

[illegible]

ספר הזכות

[illegible]

ראשון שצוה לכתוב הגט לשמה והוי כאילו לא נכתב לשמה כלל או דילמא שליחות דשליח הוא דבטיל עד דמהדר ומשוי ליה שליח אבל גיטא לא בטיל והלכתא כוותיה דרב נחמן. ופרכינן בגמרא והא קי"ל כותיה דר' יוחנן דאמר חוזרת. כלומר בקדושין בפ' האומר לחבירו (דף נט.) גבי אמר לה לאשה התקדשי לי במעות הללו לאחר ל' יום וחזרה בה בתוך ל' חוזרת ובטלו הקדושין הואיל ובטלתן קודם שיהו חלין והכי נמי ליבטל גיטא ומפרקינן הכי השתא התם דיבור ודיבור הוא ואתי דיבור ומבטל דיבור הכא נהי דבטליה לשליחותא דשליח גיטא גופא מי קא בטיל. כך היא הגירסא במקצת הנוסחאות. נר מצוה

וה"פ דהתם מתחלה לא היתה מתקדשת אלא בדיבור שנתרצית בקידושין ואתי דיבור של חזרה ומבטל דיבור אבל הגט שהוא בעין אי אפשר שיתבטל אפילו בטלו בפירוש כשם שאי אפשר שיפסל ס"ת שנכתב בהכשר ומדאמרינן בפרק הניזקין (דף נה.) אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת ואמרינן עלה פשיטא מהו דתימא כיון דאמר לה כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה קמשמע לן דאם איתא דבטליה לעדים הוי אמר דמשמע לכאורה דאם בטלו בפירוש מבוטל ליתא דהכי קאמרינן מהו דתימא בטולי בטליה כלומר לנתינה זו קמ"ל דלא אלא נתינה מעליא היא ומתגרשת בה אבל הגט אי אפשר שיתבטל לעולם אחר שנכתב ומיהו כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' גירושין שאם קודם שנכתב אמר גט שאני כותב לאשתי בטל הוא ואחר כן כתבו הרי הוא בטל ואינה מתגרשת בו לעולם וכן אם אמר כל הגט שאכתוב מכאן ועד זמן פלוני [בטל] הרי זה בטל ואינה מתגרשת לעולם וזו היא מסירת מודעה על הגט וזה ענין אחר הוא אבל הגט בעצמו לאחר שנכתב אי אפשר שיפסל:

ויש כאן דעת אחרת לפי מקצת

ומגרש בו רב נחמן אמר הוזר [א] ומגרש בו והלכתא כרב נחמן: **מתני'** בראשונה היו עושין בית דין במקום אחר ומבטלו התקין רבן גמליאל שלא יהו עושין כן מפני תיקון העולם: **גמ'** איתמר בפני כמה מבטלו רב נחמן אמר בפני שנים ורב ששת אמר בפני שלשה רב ששת אמר בפני שלשה בית דין קתני ור"נ אמר בפני שנים לבי תרי נמי ב"ד קרי ליה והלכתא כרב נחמן דקאי רבי יוחנן כוותיה: *ת"ר בטלו מבוטל דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו יכול לבטלו ולא להוסיף על תנאו [שאם כן מה כח ב"ד יפה]: ת"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה *אמר רבא אמר רב נחמן הלכתא כרבי בשתיהן ולית ליה לדרב נחמן (א) מה כח ב"ד יפה והא אמר רב נחמן *יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידין להן אפוטרופים ובוררין להן חלק יפה ואם הגדילו אינן יכולין למחות דאם כן מה כח בית דין יפה התם ממונא הכא איסורא: גרסי' בערכין בפ' האומר משקלי עלי א"ר ששת האי מאן [א]דמכר [ב] מודעא אגיטי מודעיה מודעא פשיטא לא צריכה דעשיה ואירצי מהו דתימא בטולי בטליה למודעיה קמ"ל ואימא הכי נמי אם כן ניתני וכן אתה אומר בגיטי

רש"י

מתני' בראשונה. לא היה מבטלו מפני השליח ולא מפני האשה אלא במקום שהיה עומד ומבטלו בפני שלשה · מפני תיקון העולם. שהשליח אינו יודע בדבר ומוליכה לה והיא נישאת בו: **גמ'** בפני כמה מבטלו. קודם תקנת רבן גמליאל: בפני שנים. דלא בעי ב"ד לאודועי בעלמא הוא ובתרי סגי: בטלו. לאחר תקנת רבן גמליאל בפני ב"ד מבוטל אע"ג דעבר על תקנתא דרבנן בטל שליחותא: ולא להוסיף על תנאו. אם היה בו שום תנאי: אמר לעשרה כתבו גט לאשתי. דקי"ל דכל כמה דלא אמר כולכם אחד כותב ושנים חותמים: יכול לבטל. ולומר לשנים מהן ואין זה עובר על תקנת ר"ג: אינו יכול. שאף זו מן התקנה ואם בטלו אינו מבוטל: בשתיהן. בשתי הברייתות: יתומים. קטנים: אפוטרופוס. לכל אחד: ובוררים להן. כל אפוטרופים יברור חלק יפה לשלו שמתוך כך יהיו החלקים שוים: כח ב"ד. שהעמידו האפיטרופוס ליתומים: ממונא. דהפקר ב"ד היה הפקר: הכא איסורא. דאשת איש ומשום כח ב"ד יפה לא אפקיעו רבנן לקדושין: דמסר מודעא. כלומר שמודיע אונסו בפני עדים קודם נתינת הגט ומודה שעל כרחו נותנו ומבטלו: מודעיה מודע'. והגט בטל: דעשייה. שכפו אותו ליתן גט: ואירצי. ולבסוף נתרצה ליתן ברצון: וכן אתה אומר כו'. התם תניא יקריב אותו על כרחו מה ת"ל לרצונו מלמד שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני וכן אתה אומר בגיטי נשים:

נוסחאות שגורסות גיטא גופא מי קא בטליה דמשמע דמסתמא אינו מבטל אלא שליחות השליח הא אילו בטל הגט בפירוש מבוטל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר. ולא מחוור דאם איתא דגט גופיה אפשר להתבטל היכי אמר רב נחמן דחוזר ומגרש בו משום דמסתמא לא בטל אלא השליחות והא יהא חרס טפי משמע ביטול הגט מביטול השליחות אלא ודאי משום דלא אפשר לקיומיה בגט גופיה לפי שאי אפשר לו להתבטל אמרינן דמשליחות קאמר: **מתני'** בראשונה. לא היה מבטלו בפני השליח ולא בפני האשה אלא במקום שהיה עומד היה מבטלו בבית דין ובגמרא מפרש כמה הן הב"ד: מפני תיקון העולם. דכיון דאצרכיה לילך אחריו או לשלוח שליח לא יטרח כל כך בשביל לעגנה: **גמ'** בפני כמה מבטלו. קודם תקנת רבן גמליאל וכי תימא מאי נפקא מינה דמאי דהוה הוה נפקא מינה לרבי דאמר בסמוך דאם בטלו מבוטל וקי"ל הכי: בפני שנים. דאף על גב דתנן ב"ד לבי תרי נמי בית דין קרי להו וכדמוכח רב נחמן ממתני' דפרוזבול דתנן מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני דאע"ג דקי"ל דשנים שדנו אין דיניהם דין ה"מ בדין דבעי משא ומתן אבל בפרוזבול דלא בעי משא ומתן דיניהן דין אלמא שנים ב"ד מיקרי ומיהו לא דמי ב"ד דמתני' לב"ד דפרוזבול דפרוזבול בעינן להו מהורת ב"ד ומתני' מתורת עדות דבהכי סגי ורב נחמן לא מייתי ראיה ממתני' דפרוזבול אלא דלשנים ב"ד קרי להו והא דבעי שנים משום דאין [דף ב:] דבר שבערוה פחות משנים והיינו דאמרינן לקמן [דף לד.] בגמ' אותיבו קרי באודנייכו דאע"ג דמוכחא מילתא שהוא היה מבטלו כיון דליכא עדים לא חשיב ביטול: **רב** ששת אמר בפני ג'. דמעיקרא נמי תקינו שלשה כדי שיהא לדבר קול ואח"כ ראו לתקן כדי שלא יעגן אותה שלא יוכל לבטל במקום אחר: והלכתא כר"נ דקאי ר' יוחנן כוותיה. בגמ' אמרי' בהדיא דר' יוחנן סבר לה כרב נחמן דאמר בפני שנים ואמרינן בגמ' אליבא דרב ששת דפרוזבול לא שנא כתוב בלשון עדים וחתימו דיינין ול"ש בלשון דיינין וחתימו עדים מהני ולשון דיינין היינו שכתוב בו מסר לנו פלוני חוב פלוני שהדיינים עצמם מדברים ולשון עדים הוא שמעידים באחרים כגון שכתוב בו שבא פלוני לב"ד ואמר להם מוסרני לכם ואע"ג דלרב ששת איתמר הכי ולא קי"ל כוותיה אפשר דבהא לא פליג רב נחמן אלא שהרמב"ם ז"ל לא כתבה בפ"ט מהל' שמטה: **ת"ר** בטלו. לאחר תקנת רבן גמליאל בפני ב"ד מבוטל. שאע"פ שעבר על התקנה ביטול מיהא הוי: להוסיף על תנאו. אם היה בו שום תנאי: מה כח ב"ד. של תקנת ר"ג יפה. אם דבריהם בטלין על ידי זה ומפ' בגמ' שאם עבר על התקנה אפקיעו רבנן לקדושי מיניה: אמר לעשרה כתבו גט לאשתי. וקי"ל [דף סו:] כל כמה דלא אמר כולכם אחד כותב ושנים חותמים: יכול לבטל. מותר לבטל ולומר לשנים מהם אל תכתבוהו ואין זו לעבור על תקנת ר"ג: [רשב"ג אומר] אינו יכול לבטל. שאף זו מן התקנה ואם בטלו אינו מבוטל דאם כן מה כח ב"ד יפה. ואמרינן בגמרא במאי קא מיפלגי בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה קא מיפלגי רבי סבר עדות שבטלה מקצתה [דף נג:] לא בטלה כולה והנך אי כתבי ויהבי ליכהבו וליתבו. כלומר הילכך לא הם רבן גמליאל להוסיף ב"ד ולמנות על כך שאין בזה מפני תקון העולם דאי אזלי הנך דלא בטיל קמייהו וכתבי ויהבי לה והזלא ומינסבא שפיר קא מינסבא: ורבן שמעון בן גמליאל סבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. כלומר שאפילו נשתיירו שנים בעדותן עדות וזה לא ביטל בפניהם בטלו [אף הם] והנך דלא ידעי כתבו ויהבי לה ומינסבא בגט פסול הילכך אף זו מתקנת רבן גמליאל ובגמרא נמי אמרינן [שם] אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו יכול לבטל זה שלא בפני זה ומוקמינן לה בעדי הולכה. כלומר שהם שלוחי הולכה ופליגי בהך פלוגתא גופה דרבי סבר דשליחות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ומש"ה ליכא למיחש לתקלה ומש"ה אפילו לכתחלה יכול לבטל זה שלא בפני זה ורשב"ג סבר דבטלה ואיכא למיחש לתקלה ואף בזו תיקן רבן גמליאל: **הלכה** כרבי בשתיהן. דבטלו מבוטל ויכול לבטלו זה שלא בפני זה: יתומין. קטנים: אפוטרופוס. לכל אחד. ובוררין להם. כל אפוטרופוס יברור חלק יפה לשלו שמתוך כך יהיו החלקים שוין: כח ב"ד. במינוי האפוטרופוס: התם ממונא. והפקר ב"ד היה הפקר: הכא איסורא. דאשת איש ומשום מה כח ב"ד יפה לא אפקיעו רבנן קדושי: **וכיון** דאיפסיקא הלכה כרבי מכלל דעדות שבטלה מקצתה בכה"ג לא בטלה כולה וכן נמי שליחות שבטלה מקצתו לא בטל כולו אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהלכות גירושין שלח הגט (ב) בפני שנים הרי זה יכול לבטל זה שלא בפני זה ואפילו היו עשרה משבטלו בפני אחד מהם בטל הגט וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב הא לא מיחוורא שהרי קי"ל כרבי דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ושליחות נמי להוי הוא דבטליה לאחריני לא בטיל ע"כ ול"נ שהרמב"ם ז"ל סובר דכיון דלא איפסיק הלכתא כרבי אלא בשתיהן בפלוגתא דשליחות לא נקטינן כוותיה דלא קי"ל כרבי במקום רשב"ג אלא היכא דאיתמר הלכך נהי דבעדות נקיטינן דכי בטלה מקצתה לא בטלה כולה בשליחות לא נקטינן דודאי אפשר לאפלוגי בינייהו כיון שהוצרכו רבי ורשב"ג לחלוק בשתיהם בעדות ובשליחות: **גרסינן** בערכין בסוף פרק האומר משקלי (דף כא:) עלה דמתני' דתנן התם חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן ואע"פ שאין מתכפר עד שירצה שנאמר לרצונו כופין עד שירצה וכן בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. כלומר באותן שכופין אותן להוציא. א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטי. כלומר שאמר כל גט שאכתוב לפלונית אשתי בטל הוא: מודעיה מודעא. עד שיבטלנה. והא מילתא שייכא במי שאונסו ידוע שהוא מן אשר היו כופין אותו להוציא דלא סגי בלא ביטול מודעא ואין הפרש נמי במי שאין לו אונס ידוע או שאין לו כלל דהא אמרינן בפרק חזקת הבתים (דף מ:) דמודעא דגיטא גלוי מילתא בעלמא. כלומר שאין אנו צריכין בגדע באונסו כל שהוא מבטל הגט שעתיד לכתוב

שלטי הגבורים

שיש לו לגבות אינו נאמן ורש"י פי' שהוא נאמן הפי' יש לו בע"ח וטעמא דמלתא כיון שלא היה בחזקתו עד עתה וכן דעת הרא"ש כתב מיי' דבשאומר אי אפשי בה לאחר שבאת לידו הוי הפקר וכל הקודם בה זכה ורש"י חלק במטלטלין כיון שהם בידו אמר אי אפשי בהן הויא לשון הפקר [אבל במקרקעי דאינםבידו לא [הוי] (משמע) לשון הפקר] אלא רוצה לבטל המתנה ואינו יכול כיון שכבר קבלה וכ"כ הרא"ש:

א תשובה להרא"ש אשה במנתה שליח לקבל גיטה מיד בעלה בכל מקום שימצאנו וכאשר ארכו לה הימים עשתה שליח אח"כ ג"כ לקבלו ואח"כ באה השליח הראשון והביא הגט ואין ידוע אם הגיע לידו קודם מנוי השני אם לאו ונסתפקה אם מנוי שליחות השני הוי בטול שליחות הראשון דע כי לא נתבטל שליחות הראשון בכך ושניהם שלוחים ואי זה מהם שמביא הגט היא מתגרשת בו ע"כ וגם מ"ש שאפילו נתנה רשות לשליח קבלה לעשות אחר שאינו יכול לעשותו משום דמילי לא מימסרא לשליח לא נהירא דלא אמרי' מילי לא מימסרן לשליח אלא כשמוסר לו דבר לעשותו אינו יכול למוסרו לאחר אבל כשאמר לו בהדיא לומר לאחר לחותמו יכול לעשותו כדאמרי' לקמן בהומר לשנים אמרו לפלוני ויכתבו בלפלוני ופלוני ויחתמו דלא הוי מילי:

ב כתב סמ"ג לפי לשון התלמוד משמע שאין כח לבעל לבטל גוף הגט ובמס' קדושין פ' האומר מוכח דאם הבעל ביטל הגט בפירוש מודה רב נחמן שבטל וגירסה זו הופס ר"מ עיקר ויש ראיה לגירסא זו מפ"ב דגיטין ועכשיו קשה דמה מועיל ביטול מודעית שנוהגין עתה לעשות בשעת נתינה והלא יש לחוש שמא ביטל גוף הגט ומודה רב נחמן בזה שאינו יכול לחזור ולגרש בו לפי הגירסא דפ' האומר וכתב מיי' וז"ל א"כ מה תקנה בדבר זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל הדברים שמסרת שגורמים כשיתקיימו אותן הדברים לבטל הגט הרי הן בטלים והוא אומר להן כן והה"נ אומר להן לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא ויבטלנו ובספר התרומה כתב שלאחר שיאמר לסופר לכתוב ו עדים לחתום אינו יכול לבטלו שלא בפניהם כיון שצוה להם לעשות מעשה וכן משמע פרק השולח לפ כך אם קודם שנגמר הגט או לאחר שנגמר בטלו הבעל לפניהם ר"ז אין מועיל ביטול מודעא המגרש אדם בשילת גט לאשתו במקום אחר דקי"ל הלכה כרבי דיכול לבטל השליח שלא בפניו נכון הדבר לומר לבעל לעשות שבועה שלא יפסלנו כשבולת גט לאשתו בעד א' וצריך להתחייב בדבר כתב הרא"ש ואם מסר מודעא ואמר אף אם אבטלנה לא הבטל אם בטל מודעא ומודעא דמודעי עד סוף כל מודעי כבר כשמועיל בטולו על מודעא א' כך מועיל על כמה מודעות ועל כל תנאי שהתנה וכן עמא דבר דלא כמיי' שכתב אמר גט זה שאכתוב לאשתי בטל הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זו הרי זה בטל וכתב אחרי כן גט ונתנו לה אע"פ שבטל המודעה קודם שיכתוב הגט ויתנו לה הרי הגט בטל א"כ מה תקנת דבר זה שיאמרו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו בכל הדברים שמסרת שגורמים כשיתקיימו אותן הדברים לבטל גט זה הרי הן בטלים והוא אומר להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא לבטלו ולא כמוסר מודעא ולא המבטל מודעה צריך קנין ע"כ. והמגרש אשתו מרצונו אין כאן חשש דכיון דמודעתו מגרשה אינו חשוד לקלקלה בידי שמים ע"כ להרא"ש ומ"מ טוב לכתחלה שיבטל כל מודעא ואפי' מרצונו: לשון ריא"ז מי שמסר מודעא על הגט ואמר בפני עדים גם זה שאני רוצה לתת לאשתי אני מבטלו בפניכם אע"פ שמרצונו הוא זימן הגט בלי שום כפייה הואיל ומסר עליו מודעא מקודם בטל הגט ואפי' כפו אותו ב"ד אח"כ עד שנתן הגט מרצונו לא בטל שמודעא זכך וגיטו בטל עד שיבטל המודעא שמסר עליו בפירוש והא מכר מודעא על בטול המודעא והמר שבאונס אני מבטל ולא דלב שלב הרי המודעא עומדת במקומה עד שיבטל גם המודעא השניה או כל מודעא שמסר כמו שכתוב בדברי הגאונים והמוסר מודעא על הגט היו מכין אותו מכת מרדות מפני שאין האשה יודעת ותנשא בגט בטל כמו שמבואר בפרק רבן גמליאל:

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קלד:

[דף קס ע"א]

דף לב.

גי' ד"ת

דף לב:

דף לד.

הגהות הב"ח

(א) ג"ב פי' לעיל פ' האומר גיזוני' סי' שעפ: (ב) ביד כצ"ל:

זו היא מודעתו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות גירושין ולא עוד אלא אפילו שלא מודעתו בדבר ונמצא שאינו. מודעתו קיימת לדעת מקצת מפרשים ז"ל ונמצא שבכל אחד מדרכים אלו מודיע מודעא עד שיבטלנה. ומקשינן פשיטא. דכיון שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו והוא מעיד על עצמו שאינו חפץ באותו גט פשיטא דלא מהני. ומהדרינן לא צריכא דעשיוה והדר וכו': מאי עד שיאמר רוצה אני עד דמבטל ליה למודעא קמא. מלישנא יתירא דייקינן הכי. והיכא שמסר מודעא על ביטול המודעא כתב הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר שאע"פ שביטל המודעא קודם שיכתוב הגט ויתנו לה הרי הגט בטל ודברים נראין הם שכשם שהוא יכול למסור מודעא על הגט כך יכול למסור מודעא על הביטול וכתב ז"ל א"כ מה תקנת דבר זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותם הדברים לבטל גט הרי הן בטלין והוא אומר הן והרשב"א ז"ל כתב עליו ול"נ שאם מסירת מודעא על בטול המודעא מבטלת בטול המודעא גם כשיאמר לשון זה מה הועיל דדילמא מסר מודעא אף על בטול כזה וא"ת כיון שהוא מבטל עכשיו כל מה שיגרום לבטל גט זה אף הוא מבטל מודעא שקדמה לו בלבב שלם אף אנו נאמר כשיאמר הריני מבטל כל מודעא שמסרתי יועיל שהרי מבטל עכשיו בלבב שלם כל מודעא שמסר לפיכך

נר מצוה

ריש"י

ונוולא גירסת רש"י ... רנת ובעמוד נרים בשולא בנ"ל: הא גיטיך. הראהו אותו לה ולא מסרו לה: ברוך הטוב והמטיב. שלא מסרת לה: ולא בטיל גיטא. ואם בא שליח זה ומסרו לה לאחר מגורשת: גילוי דעתא. שאין חפץ עוד בשליחות זה: מתני' בראשונה היה משנה שמו ושמה. שהיו לו שני שמות אחד כאן ואחד במדינת הים היה מגרש בשם הנוהג במקום כתיבת הגט ולא היה מקפיד לכתוב את שניהם: מפני תיקון העולם. שלא יוציאו לעז על בניה מן השני לומר לא נגרשה בעלה שאין זה שמו: גמ' והוא דאיתחזק. אבל לא איתחזק כאן שיש לו שני שמות אין צריך לכתוב וכל שם שיש לו ואפי' נודע לאחר זמן שיש לו שם אחר הגט כשר שאין

בגיטי נשים [א] כופין אותו עד שיתן (א) מאי עד שיאמר רוצה אני [ב] עד דמבטל ליה למודעא קמא: °גידול בר רעילאי *שדר להגיטא לדביתהו _{תנה} אזל שליח אשכחה דהות יתבא *בטולא אמר לה הא גיטיך אמרה ליה זיל השתא ברי מיהא [ותא למחר] אתא גביה אמר ליה פתח ואמר הטוב והמטיב אביי אמר ברוך הטוב והמטיב ולא בטיל גיטא ורבא אמר ברוך הטוב והמטיב ובטל גיטא במאי קא מיפלגי בגלויי [ג] דעתא בגיטא אביי סבר גלויי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ורבא סבר גלויי דעתא בגיטא מילתא היא והלכתא כאביי: *מתני' [ב]בראשונה _{תנו} היה משנה שמו ושמה [ד] שם עירו ושם עירה [א] התקין רבן גמליאל הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה מפני תקון העולם: גמ' אמר רב אשי והוא דאתחזק [ה] בתרי שמות

הוא ז"ל תיקן לצאת ידי כל ספק שיבטל כל מודעא ועוד שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעא בפניו וא"ת מה יועיל לגבי איסורא אם יעידו *אני אומר כל שהוא (א) מבטל [עדיו] אף הוא מבטל מודעא לגמרי והביא ראיה מהא דאמרינן בפרק מי שאחזו (דף עו:) גבי הרי זה גיטיך כל זמן שאעבור (ב) נגד פניך שלשים יום דלהקשינן וליחוש שמא פייס אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מארי בשם רב באומר נאמנת עלי שלא פייסתי. וזו הראיה אפשר היא למי שגורם בה כל זמן שהרי אם פייס הגט פסול הוא ובאומר נאמנת עלי מכשרינן ליה אלמא כיון דהימנה או לא מפייס ולא מבטל גיטא אע"פ דבידו הוא כיון דלא אמר ע"מ ולא מעכשיו והכי נמי כיון דפסלינהו לסהדי ודאי מבטל ברצון נפשו מודעות ומודעי מודעות שמסר אבל למי שגורם על מנת והיא גרסת הגאון ז"ל יש לי לדון הרבה אחר ראיה זו דהתם הרי הוא מגרשה בגט כשר ואי בעי לגרשה מעכשיו הרשות בידו וכיון דקא מתני [על מנת] שאעבור ונאמנת עלי הרי היא מתגרשת מעכשיו על מנת שתאמר שעבר מכנגד פניה שלשים יום ושתהא היא נאמנת לומר לא פייס ולא בא ואפילו אתו סהדי ומסהדי דפייס או בא *וודאי דמשקרא אפילו הכי כיון שהיא אומרת שלא בא ולא פייס גיטיה גיטא דהא הכי אתני איהו ובדידיה קאי למיסדי הא תנאי דבעי בגיטא אבל כל שהגט פסול בשעת שהאשה מתגרשת בו כי לא הימנה אי נמי לא פסלינהו לסהדי כי הימנה או שפסל העדים לא שמענו מכאן שיהא כשר. אבל מצאתי לזה סמך ממקום אחר מההיא דגרסי' בפ' המביא תניין [דף יח.] המשלים גט לאשתו ואמר לו אל תתנהו לה אלא אחר שלשה חדשים משנתנו לה מותרת לינשא מיד והקשו הראשונים ז"ל וליחוש שמא פייס דהא כל היכא דמוכחא מילתא חיישינן והכא הא מוכחא כיון שאינו רוצה לגרש לאלתר ותירצו דלא עדיפא ממתני' (*ר"פ) מי שאחזו דאוקימנא באומר נאמנת עלי ה"נ באומר נאמנת עלי והא הכא אי פייס הרי הוא פסול קודם שהגיע גט לידה ולאו כל כמיניה לאכשורי ואפילו הכי כי אמר נאמנת עלי מהני ויש לסמוך מכאן פסול עדים שהזכיר הרב ז"ל. ומ"מ מה שהזכיר הרמב"ם ז"ל נראה שהוא מספיק לכל מודעות שמסר שמה שאמרו בערכין מאי עד שיאמר רוצה אני עד דמבטיל ליה למודעא קמא לא על מודעא ידועה אמרו אלא מפני חשש של מודעות ובודאי שראוי לחוש שמסר מודעה על הביטול כמו שיש לחוש למודעא גרידתא ואעפ"כ העלו דבביטול סגי שאע"פ שידענו באונסו מתחלה שהרי אנו כופין אותו להוציא ואפשר ג"כ שמסר מודעא על הגט ועל הביטולין כיון שחזר וביטלן אנו דנין שנתרצה אף בשאר גיטין אפילו מסר מודעי ומודעי דמודעי אע"פ שאנו מאמינין באונסו דהא אונסא דגיטא גלוי מילתא בעלמא היא כדאיתא בפרק ח"ה (דף מ:) משום דמה לי לשקר אפילו הכי כל שחזר וביטלן יש לנו לומר שנסתלק אונסו ושחזר ונתרצה ולפיכך כתב ז"ל אמור בפנינו שכל הדברים שמסרתי שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים וכו' לפי שאילו לא אמר אלא שהוא מבטל המודעא הרי עדיין לא ביטל מודעות הביטול ואפילו ביטל גם כן מודעות הביטול שמא מסר מודעא על ביטול הביטול ואין לדבר סוף ולפיכך תיקן שיאמר כל הדברים שגורמין שעכשיו אין ספק שביטל כל מה שאמר שיהא גורם פסול לגט זה ובדיבור זה האחרון נתבטלו דברי הראשונים ובהכי סגי: גידול בר רעילאי וכו' הא גיטיך. הראהו לה ולא מסרו בידה: ברוך הטוב והמטיב. שלא מסרתו לה: ולא בטיל גיטא. ואם בא שליח זה ומסרו לה לאחר כן מגורשת: בגלויי דעתא. שאינו חפץ עוד בשליחות זה: והלכתא כאביי. דאמר גלויי דעתא בגיטא לאו מילתא היא וזו היא אחת מסימן הלכה יע"ל קג"ם דהלכתא כאביי: מתני' בראשונה היה משנה וכו'. לא שהיה עושה כן בכוונה אלא הדבר היה מזדמן שהיה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה כילד יוסף ואשתו מרים היו דרים בארץ ישראל ולפעמים היו משנים דירתם למדינת הים וקורין לו יוחנן ולאשתו שרה ואשתו היתה חוזרת לארץ ישראל ונקראת שם מרים כבתחלה והוא היה נשאר במדינת הים ונקרא שם יוחנן ולפעמים היה שולח גט לאשתו שבארץ ישראל וכותבין בו בני מדינת הים שמותיהן שבכאן ושם עירו שבכאן וכשהיה הגט בא לארץ ישראל ב"ד שלשם היו מקבלין עדים שכך היו נקראין במדינת הים והיו מתירין אותה לינשא ולזמן שהיה נשכח הדבר היה הבעל יכול לקלקלה ולומר שלא נתגרשה מעולם שבשמותיהם אינם אותם הכתובים בגט ולא שם העיר ולפיכך עמד ר"ג ותיקן שיהא כותב איש פלוני ואשה פלונית דהיינו שמות מקום הכתיבה וכל שום שיש להם בשביל שמות מקום הנתינה (א) מפני תיקון העולם כדי שלא יוכל להוציא לעז אבל מדינה מגורשת גמורה הויא ועכשיו לא יוכל להוציא לעז דכיון שיראו בגט וכל שום יאמרו אפשר ששני שמות היו לו ונודע הדבר ע"פ העדים שהותרה על פיהם ומשמע ודאי דרבן גמליאל כשם שעשה תיקון לשמותיהן כך עשה תיקון לעיירותיהן ובכלל איש פלוני הוא וכך היה כותב בגליל מתא אנא ראובן שמארץ יהודה וכל שום שיש לי כדאמרינן ביבמות [דף קטו:] בקלניא מתא אנא אנדרוגילא נהרדעא ואפשר שמתחלה מתוך שהיה מקלקל עליה בשמו ושמה היה מקלקל אותה גם כן בעירו ועירה אבל כשתיקנו שיהא כותב וכל שום שיש לו מתוך שלא היה יכול להוציא לעז עליה בשמו ובשמה אף בעירו ועירה לא היה יכול לקלקלה שהרי הגט מוכיח מתוכו ששינה את מקומו ור"ת ז"ל פירש דתקנת רבן גמליאל היתה שיכתוב כל השמות שיש לו ולישנא דמתני' לא מוכח הכי דא"כ הו"ל למיתני התקין ר"ג שיהא כותב כל שם שיש לו אבל מדקאמר אני פלוני וכל שם שיש לי משמע שאותו הלשון בעצמו תיקן אבל מדברי הראב"ד ז"ל נראה דהכי פירושא התקין ר"ג שיהא כותב איש פלוני כלומר שני השמות שיש לו בפירוש (ג) של מקום הכתיבה ושם מקום הנתינה ומפני שחשש ג"כ לשם לווי וחניכות התקין שיהא כותב ג"כ וכל שם שיש לו וכך היה כותב פלוני דמתקרי פלוני וכל שום אחרן וכו': גמ' גרסינן עלה דמתני' בגמ' שלחו ליה בני מדינת הים לר"ג בני אדם הבאין משם לכאן שמו יוסף וקורין אותו יוחנן יוחנן וקורין אותו יוסף היאך מגרשין את נשותיהן עמד רבן גמליאל והתקין שיהו כותבין איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה מפני תיקון העולם. אמר רב אשי והוא דאיתחזק בתרי שמי אמר ליה רב אחא לרב אשי רב מרי ור' אלעזר קיימו כוותך תניא כוותיה דרב אשי היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל וגרש אשתו שביהודה (ב) אינה מגורשת עד שמגרש את אשתו שביהודה בשמו ושם דגליל עמו ואשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו יצא למקום אחר וגירש באחד מהן מגורשת והא אמרת שם דגליל ושביהודה עמו (ד) ש"מ הא דאיתחזק הא

שלא יצא לעז מפני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת דלכן כותבין סימן בעלמא מקום הלידה והאיתי לרבינו יצחק מדינפיר"ה ורבנים גדולים שהיו עושים מעשה אומרים להני דכתבי גיטא אם מקום הלידה מרופה בידם יניחו מלכתוב והיכא דשינה מקום הלידה יש מחלוקת: ה כתב סמ"ג כתוב בסה"ג בתקון טופסי גיטין שצריך לכתוב כל שום וחניכה דהוי ליה ולא נתיישב לרבינו יעקב כי אדם שאין לו שום חניכה ושום כנוי וכתבו בגט כל שום וחניכה דאית ליה יאמרו שזה אדם אחר שיש לו כנוי ותיקן לכתוב אני פלוני עיקר השם דמתקרי פלוני שם הטפל או המכונה פלוני כדאמר בגמ' אחא בר הדיא דמתקרי אחא מרי ואם אין לו שום חניכה לא יכתבנו כלל. ועל גט של מומר אשתו כבר שאלו את ר' יעקב אם צריך לכתוב בגט שם שלו עם שם של יהודית והשיב חלילה שלא להזכיר שם מומר לעבודת כוכבים בתורת משה וישראל ואין לכותבו כלל דשם של יהודי לא גרע מחניכתו וחניכתה דתנן בפ' המגרש דבדבר ופי' בערוך אע"פ שלא כתב שם המובהק ועוד הביא בתוספתא גר ששינה שמו לשם עובד כוכבים כשר וכן אתה אומר בגיורת וכ"ב ישראל מומר לעבודת כוכבים ששינה שמו לשם ישראל שהוא כשר. ואף לכתחלה אין לו לכתוב רק שם של ישראל ואם כתב בגט שם של יהודי וכל שום וחניכה אית ליה טוב הדבר ואם יש לא' מהם שני שמות כותבים שם העיקר שלו וכל שום וחניכה דאית ליה אבל אין כותבין שם הטפל וכל שום וחניכה דאית ליה כדאמר לכתחלה אבל בדיעבד אפי' לא נכתב אלא א' מהם כשר ומיי' פסל שכתב השם שאין ידוע ותו כתב וכל שום וחניכה שיש לו ה"ז פסול והרא"ש כתב כשברא ראשונה. ומומר לעבודת כוכבים אין לו לגרש אלא בשם ישראל ואם גרש בשם עובד כוכבים אפי' דכריב וכל שום שיש לו פסול וגר ששינה וכתב שמו של עובד כוכבים כשר. והני ספרי דפלגי יקרא לבעלי זרועות וכתבי פלוני הכהן או רב או גביה אע"ג דלא קרו ליה אינשי הכי ואיהו נמי לאו גר הכי אין זה שינה שמו והגט כשר כיון דקרו ליה בשמיה בפירוש אע"ג דפלגי יקרא דלא הוי ליה לאו שנוי השם הוא וכן כתב ר"ת: כתב הרא"ש בתשובה שאם לא הזכיר שם אבי האשה אלא בכינוי או אפי' לא הזכיר כלל שהוא כשר וכתב עוד על א' ששמו יוסף בן שמעון והמיר אביו דתו לעבודת

השגות הראב"ד

א] הא דתקון התקין רבן גמליאל הזקן שיהיו כותבין איש פלוני וכל שום שיש לו וכו'. נראה לי דלא סגי ליה בהכי אלא למי שיש לו ב' שמות בעירו שכותב שמו העיקר וכותב כל שום שיש לו בשביל שמו הטפל או בשביל חניכתו אבל במי שיש לו ב' שמות בב' מקומות לא סגי ליה עד דכתיב להוייהו בפירוש כדתניא בברייתא אינה מגורשת עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם עמו. עוד נ"ל כי זה מעכב וזה אינו מעכב שאם לא כתב וכל שום דאית ליה לא פסל אבל בכך הא קתני אינה מגורשת ולא גזר על זה אלא מפני זה. ומשמעותו הלכה על סוף התקנה שהתקינו. עוד אני אומר שבתחלה לא היה כותב שם העיר שיצא משם כי אם שם העיר שהוא דר שם בשעת גירושין והוא היה שינוי לשם עירו כי כשהיה חוזר לעירו לא היו מוציאים בגט שם אותה העיר ולא השם שהיו קוראים אותו שם והיה מקלקל אותה. והתקין רבן גמליאל שיהא כותב ב' שמות שם העיר שנכתב שם ושם עירו שיצא משם ושניהם מעכבים בו. ואנו עכשיו כותבין לכל אדם וכל שום שיש לו מפני החניכות ואם לא כתב לא עיכב.

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' גירושין טור אה"ע סי' קמא:
ב מיי' פרק ג שם סמג עשין ע טור אה"ע סי' קכח קכט:

[דף קס ע"ב]

גמ' ונוולא (ג"א)

גי' ד"ס

דף לה:

נ"ל אם יעידו עדים כבר העידו אני אומר כו' וכן הוא בחידושי הרשב"א גיטין דף לג. (ג"א)

נ"ל וודעינן דמשקרא כ"ס בסוף הר"ן סי' מ"ג ע"ש (ג"א)

נ"ל דסוף פרק מי שאחזו דף עו: (ג"א)

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) זהכי פירש בהלכות גדולות וכן משמע מלשון רש"י: (ב) בשמו שביהודה ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל אינה כו':

הגהות הב"ח

(א) פוסל עדיו כנ"ל: (ב) מכנגד כנ"ל: (ג) נ"ב שם: (ד) נ"ב הא:

הגהות חו"י

(א) א"כ גם בקרבן דין כן:

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א מי שכפו אותו ב"ד לתת גט לאשתו וצוה לעדים ולכתוב ולחתום וחזר ובטל שליחותו ועוד כפו אותו וחזר וצוה להם וסיימו העדים אומרים שאם יבטל לא ישמעו בטולו אע"פ שראוהו שרך אחריהם ונראה שדעתו לבטל כל זמן שלא שמעו העדים בטולו [ולא הלכה] ולא הגיע הרי גט בחזקת כשרותו עומד. ומ"מ אומר שאין סומכים על הלכה זו וחוששין על גט זה משום ביטול וכבר ביארתי שהלכה זו עיקר. הרי שכפה אותו הדיין לתת גט לאשתו וצוה לעדי' לכתוב ולחתום וחזר ואמר להם שגם הדיין מצוה להם שיהיה גט זה בטל הרי הוא כאילו בטלו ומפני פחד שכפייה הוא תולה בדיין וצריך להרבותו וליכתב עוד גט שני אחר שבטל הראשון:

ב ובפרק חזקת הבתים מפרש דבגט ובמתנה אין צריכים העדים להכיר אונסו דגלוי מלתא בעלמא הוא ואפי' אם האונס שאמר היה שקר מ"מ הרי אומר שאינו חפץ בגט. ואם מסר מודעא ואמר בפני העדים אם אבטלנה לא תיבטל אם ביטל מודעא [ומודעא] דמודעא עד סוף כל מודעא הכל בטל שכשם שבטולו מועיל על מודעא אחת כדאיתא בערכין גם מועיל על כמה מודעות ועל כל התנאים שהתנה וכן עמא דבר ודלא כמ"ש הרמב"ם ז"ל (והביאו הר"ן עיין בזה הדף) עכ"ל הרא"ש וכתב עוד והמגרש אשה מרצונו ולא בטל מודעא אין בו חשש דכיון דמדעתו מגרשה אין חשוב לקלקלה:

ג שאלת ראובן מינה שליח להוליך גט לאשתו בכל מקום שימצאנה ואמר לשליח אם תאשה האשה ללכת אחריך ולבא אלי באשבילי"ה אקיימנה ואם לא תאבה פטור אותה בגט והשליח שהיה עמו לאשבילי"ה והוא מקום שנמסר בו השליחות ובבואם שמה השליח והאשה כבר הוחזק ראובן בדרך והאשה תובעת שיגרשנה בגט זה ונסתפקת אם יכול לגרשה: תשובה הגט כשר לגרש בו כי לא בטלו הבעל ולא נתבטל בשביל שבאה לאשבילי"ה כי התנה אם תבא אלי אקיימנה והיא לא באה אליו לאשבילי"ה כי פנה משם טרם בואה ואפי' אם היה עדיין ראובן באשבילי"ה כשבאו שמה האשה והשליח ולא היה רוצה להתפייס עמה היה יכול השליח ליתן הגט כי לא הטיל הנאי במנוי השליחות שיתבטל אם תבא האשה לאשבילי"ה אלא דברים בעלמא אמר אם תבא עמך אקיימנה וגלוי דעתא בגיטא לאו מלתא היא:

ד נראה לר"י אפי' אם לא כתב שם העיר כלל שהיה טוב דודקא אם שינה הוא פסול דהוא מזוייף מתוכו וראיה מהא דכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ושם העיר לא הזכיר וכל התקנה שהתקינו לכתוב מקום הלידה העיקר משום

הא דלא איתחזק ש"מ : ההיא דהוו קרו לה רובא מרים ופורתא שרה . כלומר מיעוט בני העיר קורין אותה שרה : אמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה . כלומר מרים צריך לכתוב בגט שהוא עיקר והדר וכל שום דאית לה ולא שרה וכל שום שיש לה . זו היא סוגיית הגמרא. ופירשוה כך דתקנתא דתנן במתני' לא הוצרכה אלא להוציאה מידי לעז *דמדינא בלא תקנתא מיפסיל נמי גיטא והכי מוכח ליסניה דקאמר היאך מגרשין נשותיהן דמשמע דגיטא נמי לא הוי והייט היכא דאיתחזק כאן במדינת הים בתרי שמי. אבל כאן קורין אותו לפעמים בשמו שבארץ ישראל (א) והייט דאמר רב אסי והוא דאיתחזק בתרי שמי כלומר דבכי האי גוונא דוקא הוא דאם לא כתב וכל שום אינה מגורשת אבל היכא שאינו נקרא כאן אלא בשם של מדינת הים אע"פ שאנו (ב) יודעין שנקרא בשם אחר בארץ ישראל אם לא כתב וכל שום לעז ודאי איכא אבל גיטא לא מפסיל ותקנתא בכי האי גוונא לתיקון העולם בלחוד מהני כלומר להוציאה מיד לעז והייט דמסיים ואמר עמד ר"ג והתקין וכו' כלומר שעשה תקנה כוללת להיכא דאיתחזק ולהיכא דלא איתחזק שיהו כותבין וכו' מפני תיקון העולם דאפילו היכא דלא איתחזק נהי דגיטא כשר לעז מיהא איכא וכתבו דהיכא דאיתחזק בתרי שמי שם של מקום הנתינה עדיף טפי לפי שאף במקום הכתיבה נקרא בשם של מקום הנתינה ואינו נקרא בשם מקום (א) הנתינה במקום הכתיבה ובסמוך גם כן פירשו כן כמו שאכתוב ולדבריהם כי קאמר שיהו כותבין איש פלוני לגלדין מתפרש מיהו אפילו כתב שם מקום הכתיבה כיון שכתב וכל שום מהני דלא גרע מחניכתו וחניכתה דכשר כדתנן בפרק המגרש (דף פז:) והייט דקאמר התקין שיהו כותבין איש פלוני סתמא ואם איתא דהיכא דאיתחזק בתרי שמי אם לא כתב שם מקום הנתינה בפירוש מיפסל לא הוה ליה למיסתם ליסניה ותניא כותיה דרב אסי דדוקא היכא דאיתחזק בתרי שמי כלומר שאף כאן נקרא בשני שמות (ג) הוא דאינה מגורשת אבל לא איתחזק נהי דצריך שיכתוב וכל שום כדי להוציאה מידי לעז אם יש לו ב' שמות אפ"ה כיון דלא איתחזק אע"פ שלא כתב וכל שום מגורשת מיהא הויא בדיעבד והייט ברייתא דבריתא קתני אינה מגורשת משום דמיירי בדאיתחזק בתרי שמי ובסיפא קתני יצא למקום אחר וגירש באחד מהם מגורשת כלומר דבכה"ג תיקון העולם הוא דאיכא אבל בדיעבד מגורשת דמיירי בדלא איתחזק דסתמא דמילתא הכי איתא דמי שיש לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל מסתמא בכל אחד מהמקומות הללו נקרא בשני שמותיו כיון שיש לו בכל אחד קביעות מקום אבל יצא למקום אחר מסתמא לא נקרא אלא בשם אחד ומש"ה בדיעבד מגורשת אע"פ שידעו שם שיש לו שם אחר במקום אחר . והא דקתני עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו (ד) כלומר שיכתבנו בפירוש או שיאמר וכל שום לאו למימרא דאי עביד איפכא כלומר שגירש אשתו שביהודה בשמו שבגליל וכתב וכל שום מפני שמו שביהודה שלא תהא מגורשת שכבר כתבתי דכיון דקאמר התקין שיהו כותבין איש פלוני סתמא דבכל אחד שכתב בפירוש מגורשת דאי לא הוה ליה לפרושי והאי דקתני הכי הייט משום דנקט וגירש אשתו שביהודה בשמו שביהודה אינה מגורשת כלומר אע"פ שכתב שם של מקום הנתינה שהוא יותר חשוב היכא דאיתחזק בתרי שמי כמו שכתבתי ומש"ה מסיים ואזיל עד שיגרש אשתו שביהודה וכו' כלומר דאפילו כתב שם מקום הנתינה שהוא יותר חשוב (ב) [היכא] שלא כתב וכל שום לא מהני אבל אין הכי נמי דאם גירשה בשמו של מקום הכתיבה וכתב ג"כ וכל שום דמהני : **ונמצינו** למדין לפי דרך זה דהיכא דאיתחזק בתרי שמי . כלומר שאף במקום הכתיבה קורין אותו לפעמים כשם מקום הנתינה ולא כתב וכל שום אפילו כתב שם של מקום הנתינה שהוא יותר חשוב אינה מגורשת אבל לא איתחזק בתרי שמי במקום הכתיבה . כלומר שאין קורין אותו שם אלא בשם אחד אע"פ שיודעים שנקרא במקום הנתינה בשם אחר ולא כתבו אלא שם של מקום הכתיבה בדיעבד מגורשת והייט דקתני יצא למקום אחר וגירש באחד מהם מגורשת כלומר אע"פ שיודעין שם שבמקום הנתינה נקרא בשם אחר וכן מוכיח בירושלמי כמו שאכתוב אפ"ה כיון שאינו נקרא שם אלא בשם אחד וגירש בו בדיעבד מגורשת מיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שום מפני חשש לעז ומיהו מוכח בירושלמי דכי אמרינן דהיכא דאיתחזק בתרי שמי ולא כתב אלא אחד מהם דאפילו בדיעבד אינה מגורשת הייט דוקא כשהיה ביהודה וכתב לגרש בגליל אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש ביהודה הרי זו מגורשת דכיון דהוא ואשתו במקום אחד והייט ביהודה וכתב שמו של יהודה אע"פ שיש לו שם אחר בגליל ואיתחזק ג"כ באותו שם בכאן מגורשת כיון שכתב עיקר שמו שבכאן שהוא מקום כתיבה וגירושין ומיהו משמע דדוקא בשאותו שם של יהודה עיקר בכאן ומיהו דיעבד דוקא מגורשת אבל לכתחלה צריך לכתוב וכל שום מפני חשש לעז זו היא שטתם ז"ל ופירשו כן מפני שמצאו בירושלמי [דפירקין הלכה ב] עלה דמתני' דתנן איש פלוני וכל שום שיש לו הגע עצמך דהוה שמיה ראובן ואפיך שמיה שמעון אלא אני פלוני עם כל שם שיש לי יתר מכן אמרו היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל כתב זה שביהודה לגרש זו שבגליל או זה שבגליל לגרש זו שביהודה אינה מגורשת מתניתא כשהיה ביהודה וכתב לגרש בגליל אבל אם היה מיהודה וכתב לגרש ביהודה מגליל וכתב לגרש בגליל הרי זו מגורשת א"ר אילא בתחלה הוא צריך לומר אני פלוני שמי שביהודה עם כל שם שיש לי בגליל ואם היה שרוי במקום אחר מגרש באיזה מהם שירצה א"ר יוסי הדא דתימא לשעבר אבל לכתחלה צריך למעבד כי הא דרבי אילא אמר רבי אבין אם יצא לו שם במקום אחר צריך להזכיר שלשתן עד כאן ופירשוה כך הגע עצמך דשמיה ראובן וכו' כלומר לא שעשה כן בכונה אלא שעינה עצמו מחמת שהלך לעיר אחרת ואין אנו יודעים לו אלא אותו השם לבד . (ופריך) [ופריק] אלא אני פלוני עם כל שם שיש לי ובתר הכי אמרי' יתר מכן היו לו שתי נשים וכו' והאי יתר הייט לומר שלפעמים אפילו גיטא נמי פסול מדינא ולא הוי טעמא משום לעז בלחוד כמתני' והייט בדאיתחזק ויצא להם מכאן דאיכא גוונא דמפסיל גיטא ואיכא גוונא דלא מפסיל גיטא אלא דלכתחלה צריך . היו לו שתי נשים אחת ביהודה וכו' והייט מתניתין דגמ' דילן אלא דבגמ' דילן נקטינן שכתב לגרש אשתו שביהודה [בשמו שביהודה דהוא מקום הנתינה] ובירושלמי נקטינן שכתב לגרש אשתו שבגליל בשמו שביהודה [דהוא מקום הכתיבה] ולאו דוקא דהיפכא נמי אינה מגורשת אלא דאורחא דמילתא נקטי התם דמסתמא בשם מקום הכתיבה הוא מגרש . מתני' כשהיה ביהודה וכתב לגרש בגליל אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש ביהודה וכו' הרי זו מגורשת כלומר דאפילו היכא דאיתחזק בתרי שמי ביהודה כל שכיהם [ביהודה] בדיעבד מגורשת וכמו שכתבתי למעלה אמר ר' אילא לכתחלה צריך לימר אני פלוני שביהודה עם כל שם שיש לי בגליל כלומר דאע"ג דבדיעבד בלאו הכי מגורשת לכתחלה צריך לכתוב וכל שם שיש לו ואם היה [שרוי] במקום אחר מגרש באי זה מהם שירצה כלומר בדלא איתחזק באותו מקום בתרי שמי והייט האי (ג) דיכא במקום אחר בגמ' דילן דמוקמי לה בדלא איתחזק כלומר שאין קורין אותו באותו מקום אלא בשם אחד ומיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שם והייט דגרסינן התם א"ר יוסי הדא דתימא לשעבר אבל לכתחלה צריך כי הא דר' הילא אמר ר' אבין אם יצא לו שם במקום אחר צריך להזכיר שלשתן כלומר דאפילו היכא דלא איתחזק אלא בחד שמא דבדיעבד מגורשת בשם של מקום כתיבה אפ"ה לכתחלה אם יש לו ג' שמות אחד ביהודה ואחד בגליל ואחד באותה העיר שילא שם אע"פ שאינו נקרא באותה העיר אלא בשם אחד צריך לכתחלה להזכיר שלשתן ולא תימא דסגי בתרוייהו בשם של מקום כתיבה ומקום גירושין דתו ליכא לעז קמ"ל דצריך לכתבן כולן ובהכי סגי כאילו כתב עם כל שם שיש לי ויצא להם מזה דכל שאינו נקרא באותו מקום בב' שמות מיקרי לא איתחזק אע"פ שנודע שם שיש לו שם אחר במקום אחר דהא מדאמרינן צריך להזכיר שלשתן אלמא יודעין הן באותו מקום שנקרא בשמות אחרים במקומות אחרים ואפ"ה כיון שאינו נקרא שם אלא בשם אחד מיקרי לא איתחזק ובדיעבד מגורשת בשם אותו מקום בלבד : **ואין** זה דעת הרי"ף ז"ל שהרי השמיט זו של רב יהודה אמר שמואל שלחו בני מדינת הים וכו' וכתב הא דרב אסי דאמר והוא דאיתחזק בתרי שמי' על מתניתין דמשמע דלית לן תרי גוונא גוונא דמיפסל גיטא וגוונא דצריך לכתחלה בלחוד משום לעז אלא בגוונא דמתני' נמי אם לא עשה כן אינה מגורשת וכן פירושם אינו מחוור בעיני כלל דהיאך מגרשין נשותיהן [יהא] גוונא אחריתי בר ממתניתין ויהא כשמע מלשון זה דאפי' דיעבד אינה מגורשת [ושיאמר רב אסי על זה כי אמרינן דאפילו בדיעבד אינה מגורשת] ודוקא דאיתחזק בתרי שמי דאם איתא דדינא דמתניתין לכתחלה בלחוד הוא היאך מגרשין נשותיהן נמי לא משמע אלא לכתחלה והסמך שסמכו בו מן הירושלמי אינו כלום דירושלמי הכי קאמר דתקנת רבן גמליאל היתה צריכה למי שעינה שמו במקומו דבלאו וכל שום אינה מגורשת ועם וכל שום משמע דסבירא ליה דמגורשת ובתר הכי גרסינן יתר מכן אמרו שאע"פ שלא שינה שמו אלא שיש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל וגירש זו שבגליל בשמו שביהודה אינה מגורשת וכיון שאין לנו ראיה מן הירושלמי הא דרב אסי קיימא כפשטא דמתני' דרבן גמליאל לא תיקן כלום אלא היכא דאיתחזק בתרי שמי דבכה"ג כל שעינה אינה מגורשת ואי לא איתחזק בתרי שמי אפילו לכתחלה לא צריך דבגמרא דילן לא חשש לאפיך שמיה כלל ואפשר דסבירא ליה שאם שינה ממש אפילו כתב וכל שום לא הועיל וכן כתב הר"ם בפרק שלישי מהל' גרושין וכן מה שפירשו דאפילו נודע במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום אחר לא מקרי איתחזק בתרי שמי אא"כ נקרא שם באותן שני שמות וסמכו זה מדאמרינן בירושלמי עלה דההיא דאם היה שרוי במקום אחר מגרש באיזה מהם שירצה וסבירא ליה דהייט בדלא איתחזק בתרי שמי וכדאמרינן בגמרא דילן ואמרינן נמי עלה דלכתחלה צריך להזכיר שלשתן דאלמא דשמות האחרים נודעים בכאן ואפילו הכי מיקרי לא איתחזק אינו מחוור בעיני כלל שמה שאמרו שם אינו דומה לזו שבגמרתינו דהתם בדאיתחזק מיירי דומיא דאותה שאמרו לעיל מינה אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש ביהודה דדיעבד מגורשת בשם אחד בלבד אע"ג דאיתחזק בתרי שמי כיון שהוא ואשתו במקום אחד ומיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שום אחרן כמו שאמרו שם ואח"כ אמרו שאם הלכו הוא ואשתו למקום אחר שאינו לא יהודה ולא גליל מגרש באיזה מהם שירצה אע"פ שיודעין שם שיש לו שם אחר במקום אחר והייט איתחזק בתרי שמי ומיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שום וכיון שאינו ראיית הירושלמי יש לנו לפרש והוא דאיתחזק בתרי שמי כפשוטו דכל שאנו יודעין כאן שיש לו שם [אחר] במקום אחר אע"פ שאינו נקרא כאן אלא בשם אחד בצריך לכתוב וכל שום ואם לא כתב אינה מגורשת אבל כל שאין אנו יודעין לו שם אחר אפילו נודע לאחר זמן שהיה לו שם במקום אחר זה הגט כשר וכן פרש"י ז"ל : ונמצא פסקן של דברים שמי שיש לו שני שמות אחד במקום כתיבת הגט ואחד במקום נתינתו כל שידעו כן אע"פ שאינו נקרא במקום הכתיבה אלא בשם אחד צריך לכתוב שם של מקום הנתינה וכותב וכל שום בשביל שם של מקום הכתיבה והייט ברייתא דקתני עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו של יהודה ושם דגליל עמו ולאו דוקא שם דגליל בפירוש הוא הדין נמי דאי כתב וכל שום בלחוד דמהני וכן נמי אם כתב בפירוש שם של מקום הכתיבה וכתבו

שמות. ההיא דהוו קארו לה רובא מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעי מרים וכל שם שיש לה ולא שרה וכל שם שיש לה:

רש"י

שאין לנו אלא שם שקרא הוא בעצמו בפנינו והוא הוחזק בו : ופורתא שרה . מיעוט בני עירה היו קורין אותה שרה : מרים . צריך לכתוב בגט שהוא עיקר והדר וכל שום דאית לה:

לעבודת כוכבים והבן היה לו לגרש ולא רצה להזכיר שם אביו וכתב יוסף בן שמואל שהגט פסול שכרותה אומר אחר מגרשה כי שם בעלה יוסף בן שמעון וזה היה יוסף בן שמואל :

לשון ריא"ז

צריך לכתוב בגט כל השמות שיש לו לאיש המגרש ולאשה המתגרשת שאם קורין אותו בשני שמות בין שקורין אותו בעירו בשני שמותיו ובין שקורין אותו בעיר בשם אחד ובעיר אחרת קורין אותו בשם אחר הואיל והוחזק שיש לו שני שמות צריך לכתוב בגט שני שמותיו ואם כתב א' מן השמות בלבד ה"ז גט פסול היו רוב בני העיר קורין אותו יוסף והמיעוט קורין אותו שמעון צריך לכתוב יוסף הנקרא שמעון ולא יכתוב שמעון הנקרא יוסף הלך זה שיש לו שני שמות במקום שאין לו אלא שם אחד ה"ז מגרש את אשתו באותו שם הידוע לו בלבד ואם רוצה לשלוח גט במקום שיודעים לו שם אחר צריך לכתוב שני שמותיו כמו שביארנו וכך ראוי לומר על מי שהמיר לעבודת כוכבים ושינה שמו בשם עובד כוכבים שצריך לכתוב שם היהדות ושם העובד כוכבים אנא פלוני דמקרינא בארמיותי כך וכך וכן הדין בשמות האשה המתגרשת ואפי' היה שמה כפתא וכתבו תפתא [הוי] שינוי השם . כתב חניכת אבותיהם כשבא לכתוב פלוני בן פלוני לא כתב שם אביו אלא חניכת זקנו שהיה גדול משפחתו ובני המשפחה נקראים על שמו כשר ובלבד שיכתוב שם המגרש ושם המתגרשת ואין כותבין חניכות אלא עד שלשה דורות ואם כתב משלשה דורות ולמעלה הרי הוא כשנוי השם ופסול : זה שכותבין בגט אנא פלוני וכל שום וחניכה דאית לי בלא צורך הוא שמי שאין לו אלא שם א' בלבד כותב שמו ודיו ואם הוחזק בשני שמות צריך לכתוב שני שמותיו כמ"ש ומה שכותבים וכל שום וחניכה לא מעלה ולא מוריד כמו שביאר מז"ה בפסקיו ועיין פ' הזורק ופרק המגרש :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לשון תוס' והיינו דוקא דאיתחזק בתרי שמי בשני המקומות חד במקום הכתיבה וחד במקום הנתינה דהא לא קתני אלא כשהיו לו שני שמות אחד ביהודה וא' בגליל דאותן שבגליל לא יכירו שם דיהודה ויאמרו שלא גירש והיכא לעז אבל בהוחזק בשני שמות במקום אחר כשר בדיעבד אפי' בלא מכן ואפי' בחניכה דהכי מסיק לקמן בדברי הר"ן :

(ב) והיינו דלא כרש"י שהוא פי' לא איתחזק ואפי' נודע לאחר זמן כו' משמע דאי ידעינן השתא שיש לו שם אחר במקום אחר ואפי' לא איתחזק הכא בתרוייהו בשניהם מיקרי איתחזק ופסול אפי' בדיעבד אם לא כתב כל שום ולקמיה בקיל וטרי בהכי מן הירושלמי והסיק כפי' רש"י :

(ג) אחד של מקום כתיבה וא' של מקום נתינה :

(ד) דמשמע מינה דשם מקום הנתינה עפי עיקר :

חסר לשון וכצ"ע דמדינא בלא"ה מגורשת גמורה הויא ורב יהודה אתא לאשמועינן דזימנין דבלא תקנתא וכו' . ד"ת

הגהות הב"ח

(א) בשם מקום: הכתיבה במקום הנתינה כצ"ל :

(ב) יותר חשוב: כל שלא כצ"ל :

(ג) כאי דילא: למקום אחר כצ"ל :

גי' ד"ס.

מתני' אין אלמנה נפרעת א מנכסי יתומים תנו אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם התקין הלל פרוזבול מפני תיקון העולם: גמ' *אמר רב יהודה אמר שמואל לא שאנו אלא בב"ד אבל חוץ לב"ד משביעין אותה ורב אמר אפילו חוץ ב לב"ד אין משביעין אותה רב לטעמיה דרב לא מגבי כתובה לארמלתא ולגבייה ולידרה בשני דרב קיל נדרי א"ל רב יהודה לרב ירמיה בירא אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד וליתי קלא וליפול באודנאי דבעינא דעבידנא בה מעשה. אמר ר' זירא אמר שמואל לא שאנו שמדירין אלא אלמנה אבל

רש"י

מתני' אין אלמנה נפרעת כתובתה מנכסי יתומים אלא בשבועה. שלא קיבלה כלום. נמנעו מלהשביעה. מפני גודל העונש שכל העולם לוקה בעון שבועת שוא שתהא נודרת ליתומים. לקמן מפרש לה במקומה: גמ' לא שאנו. דנמנעו מלהשביעה אלא בב"ד מפני שבועת הדיינים שבועה של תורה היא ובנקיטת חפץ ס"ת בידו או תפלין ומשביעין בשם או בכנוי כדאשכחן גבי אברהם שים נא ידך וגו' ועונשה מרובה: חוץ לב"ד. שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיט בידיה מידי ואין עונשה כל כך: לא מגבה כתובתה. משום דנמנעו מלהשביעה ולא רצה להשביעה חוץ לב"ד: ולידרה. כדתנן נודרת ליתומים כל מה שירצו: קיל נדרי. קלים היו בעיניהם נדרים לעבור עליהם לכך לא סמכינן אנדרים לאגבוייה: אדרה בבית דין. כל מה שירצו יתומים שיבחרו להם כל דבר הקשה להדירה בו כגון קונם כל מיני מזונות עלי אם נהניתי כלום מכתובתי שאם נהנית כלום הרי היא נאסרה בכל מיני מזונות: וליפול באודנאי. הפך אני שישמע הקול באזני שהוגבה כתובתה בימי: דבעינן דאיעבד בה מעשה. להוציא מלבן של תלמידים של רב שלא היו מגבין כתובת אלמנה

לא

וכתבו כל שום בשביל שם של מקום הנתינה מהני ואם לא כתב אלא אחד מהן אינה מגורשת וכל זה כשידענו שיש לו שני שמות אבל אם לא ידענו לו אלא שם אחד אע"פ שלא כתב וכל שום הרי זה הגט כשר אפילו נודעו לאחר מכן שם אחר הרי הגט כשר היה מקום הנתינה והכתיבה אחד ואין לו באותו מקום אלא שם אחד אע"פ שיש לו שם אחר במקום אחר ולא כתב וכל שום כשר מיהו לכתחלה צריך שיכתוב וכל שום בשביל שם שיש לו במקום אחר ומשמע שאם כתב שם שיש לו במקום אחר וכתב וכל שום בשביל מקום הנתינה אינה מגורשת. היו לו שני שמות במקום אחד זו היא שאמרו ההיא דהוו קרו לה רובא מרים ופורתא שרה שצריך לכתוב השם של הרוב בפירוש ושם המיעוט מרבוייא דכל שום ואם עשה בהפך כ' הר"ם בפרק שלישי מהלכות גירושין דפסול מדרבנן ובחניכתו ובחניכתה כתב דכשר ואפשר ג"כ שאפי' לא כתב וכל שום אלא שכתב שם הרוב בפירוש מגורשת גמורה היא וכתב הרשב"א ז"ל שאנו שיש לנו ב' שמות האחד בשם ישראל ושם אחר שהלועזות קורין צריך לכתוב שם הישראל והשם האחר ויאמר אנא פלוני דמתקרי פלוני ועכשיו נהגו לכתוב בכל גט וכל שום אחרן וחניכא דאית ליה וכן כותבין בשם האשה ומומר לעבודת כוכבי' שגירש מסתברא שיש לו לכתוב השם שיש לו עכשיו שהשם שהיה לו בעודו ישראל כבר נעתק ממנו. אבל ר"ת ז"ל כתב דכיון דאמרינן בהמגרש דאפי' בחניכתו וחניכתה כשר שם ישראל לא גרע מחניכה וכיון שכתב וכל שום בשביל שם של עכשיו ס. וטפי עדיף מלכתוב שם שעובד כוכבים עם כדת משה וישראל ולמכתבינהו לתרווייהו עדיף טפי: מתני' אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים. את כתובתה: אלא בשבועה. שלא נתקבלה כלום. וה"ה לכל בא ליפרע מנכסי יתומים שלא יפרע אלא בשבועה כדתנן בפרק כל הנשבעין (דף מה.) ונקט אלמנה לרבותא [גמ' דף מס.] דסד"א משום חינא אקילו רבנן עלה קמ"ל: נמנעו מלהשביעה בגמ' [שם] יהבינן טעמא משום מעשה באלמנה אחת שאע"פ שהיתה סבורה לישבע באמת נענשה ביותר ונמצא שהיתה מפסדת כתובתה [הלכך התקין ר"ג כו'] שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו. יבחרו להם היתומים דבר קשה להדירה בו כגון קונם מיני מזונות עלי אם נהניתי מכתובתי וגובה כתובתה ואם נתקבלה תחלה הרי היא נאסרת בכל מזון הילכך לא הדרה ושקלא ולא חשידא לעבור על נדרה ואפילו תעבור אין ענשן של נדרים חמור כל כך כענשן של שבועות שנפרעין ממנו ומכל העולם. ובירושלמי [הלכה ג] אמרו ברא‍שונה היו נשבעות לשקר וקוברות את בניהם ולא עוד אלא שאימת נדרים עליהם יותר מן השבועה ובגמ' אמרו ונודרת ואוסרת כל פירות שבעולם (ואמרו) וכל פירות לאו דוקא דכיון שהוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו הו"ל כאומר שבועה שלא אישן ג' ימים דמלקין אותו ויישן לאלתר כדאיתא בפרק שבועות שתים בתרא (דף כה.) אלא צריכה שתשייר דבר שתוכל להיות בו: העדים חותמין על הגט. כל אלו מתקנת ר"ג הזקן: מפני תיקון העולם. אכולהו קאי גבי אלמנה שיהו נשים נשואות לבעלים ולא תדאגנה להפסיד כתובתן וגבי חותמין מפרש בגמרא מאי תיקון העולם איכא: פרוזבול. שכתוב בו מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין כל שטרי חובות שיש לי אצל פלוני שאתם תהיו נוגשיו ואני לא אגוש ושוב אין משמיטין כדאיתא בגמ': גמ' אבל חוץ לב"ד משביעין אותה. ששבועת הדיינין שבועה של תורה הוא דנקיט ספר תורה בידיה או תפילין ומשביע לה בשם או בכנוי כדאשכחן באברהם שים נא ידך וגו' ואשביעך בה' [וענשה מרובה] וחוץ לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיט מידי ואין ענשן כל כך ואע"פ ששבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים שבועת המשנה היא ואמרו הגאונים ז"ל שטכסיסה כשל תורה ואם לא נשבע ותפן בידו נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר תקנה תיקנו כאן להקל בכך כדרך שתיקנו שתהא גובה בנדר ותקנתן של יתומים היא אם רצו מדירין אותה ואם רצו משביעין אותה שלא בב"ד וכדאמרינן בסמוך אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד כלומר אדרה או אשבעה: דרב לא מגבי כתובתא לארמלתא. משום דנמנעו מלהשביעה ואם איתא לישבעה חוץ לב"ד ולגבייה כתובתה ולידרה כדתנן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו: קילי (א) נדרים. קלים היו בעיניהם לעבור עליהם והילכך לא סמכי אנדרא' לאגבוי: גרסי' בגמ' [דף לה.] ההיא דאתאי לקמיה דרב הונא אמרה ליה הב לי כתובתי אמר לה מאי אעביד ליך דרב לא מגבי כתובתה לארמלתא אמרה ליה מידי הוא טעמא אלא דדילמא נקטה כתובתה חי ה' לבאות אם נהניתי מכתובתי כלום. אמר רב הונא מודה רב בקופלת. פרש"י ז"ל הואיל וקפלה ונשבעה תגבה וכן משמע בירושלמי [כאן הלכה ג] דגרסינן עברה ונשבעה רב הונא אמר נשבעה אבל ר"ח ז"ל כתב מודה רב בקופלת מעלמה ונשבעה שכיון שעברה ונשבעה משביעין אותה שבועה כתקנה על דעת ב"ד ומגבין לה כתובתה ומוכח לה מדאמרינן בפרק הגוזל קמא [דף קו.] א"ר הונא אמר רב מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ונשבע ובאו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו עליו בשבועה שוב אין משלמין ממון ופרכינן עלה ומשנינן כאן בקפץ כאן בשלא קפץ אלמא דשבועה בקפילה לא חשיבא שבועה ולאו ראיה היא דלעולם שמה שבועה והתם היינו טעמא משום דלא קרינא ביה ולקח בעליו ולא ישלם שהרי לא קבלו בעלים שבועה אלא הוא מעלמו הוא שקפץ: ומדאמרי' אם נהניתי מכתובתי כלום. משמע דבלשון זה נשבעה וסגי בהכי ומכאן שמי שגזל את חבירו וחבירו חייב לו ממון ומשביעו אם נפרע שאינו יכול לישבע שלא נפרע שאותו ממון שגזל עולה לפרעון: אדרה בב"ד. כל מה שירצו היתומים או אשבעה חוץ לב"ד: וליפול באודנאי. הפך אני שישמע הקול באזני שהוגבה כתובתה בימי: דבעינא דאיעביד בה מעשה.

להוציא

א מה שבועה נשבעת שלא התפיסה הבעל צררי כחיים ולא תפסה היא משלו כלום ומיי' כתב שצריכה לישבע ג"כ שלא מחלה לו כתובתה או שלא מכרה לו ונראה שאם כתובתה בידה אינה צריכה לישבע על זה שאילו מחלה לו או מכרה היתה מחזרת לו הכתובה ואם היורשים קטנים והאפוטרופסים רוצים להשביעה והיא אומרת שאינה רוצה לישבע עד שיגדלו בניה כי שמא הם ימחלו לה או תתפשר עמהם כתב הרא"ש בתשובה אין שומעין לה אלא לא תטול כלום עד שתשבע: ובשאלת אלמנה שאומרת בעלי נתן לי מנה קודם מותו במתנה גמורה ע"מ שלא יכנס לי בכתובתי ועדים אין לה. תשובה אם היא מוחזקת במנה כגון שיש ממון בעלה תחת ידיה והיא יכולה לטעון על אותו ממון אין בידי מבעלי כלום נאמנת ג"כ במיגו לומר נתנו לי במתנה ובשבועה אבל אם היא אינה מוחזקת בממון בעלה או אינה נאמנת ומדברי רבינו נראה דהם מכרה או נתנה קודם שנשבעה קיים בין ממקרקעי בין ממטלטלי והרא"ש חלק בין מקרקעי למטלטלי עיין טור אה"ע סי' צו:

ב וכתב ר"י דהאידנא נהגו להשביע האלמנה בב"ד דבאותו ענין שאנו רגילין להשביעה שהיו גוזרין עליה בהרס בשבועה שתודה על מה שקבלה בכתובתה אין העונש מרובה כ"כ כמו היכא דבשעת שבועה יוצאה שבועה מפיה לשקר דהוי כעין שבועת שוא דכתיב לא ינקה ולענין שכנגדו חשוד על השבועה הנא בפרק כל הנשבעין אחד שבועת עדות וא' שבועת הפקדון ואפי' שבועת בוטא ופריך וליתני נמי שבועת בטוי ומשני כי קתני שבועה דכי קא משתבע לשקרא קא משתבע אבל שבועת בטוי דאיכא למימר בקושטא משתבע לא קתני ולא מקרי בכך חשוד בשבועה. ומיהו ר"ת פירש דאם הגבור הטילו הרם ועבר אדם עליו או עבר על שבועת בטוי דאוכל ושלא אוכל חשוד הוא על השבועה. והאריך בראיותיו וכתב הרא"ש ומיהו הא לדברי ר"ת דהשיב חשוד על השבועה אפשר דאיתא לסא ולהא דר"י דלענין

עונש

[דף קמא ע"ב] — דף לה. — גי' ד"ה — יח מ"ז

א מיי' פט"ז ופי"ז מהל' אישות סמג ... טוש"ע אה"ע סי' צו:

הגהות הב"ח

(א) נדרי כצ"ל:

ספר הזכות

כתוב בהלכות מתני' התקין (ר"ג) [הלל] פרוזבול מפני תיקון העולם וענין הסוגיא שעליה: השיב הרב ז"ל ראיתי שכתב הרב ז"ל מענין פרוזבול והסוגיא כולה ולא ידעתי אם הוא כבור שנוהגת השמטת כספים בזמן הזה או שמא למי שנוהג מדת חסידות ומשמע כרב או כרבנן דבי רב אשי ור' חייא בר אבא וכ"ל דהני כולהו מדת חסידות קא עבדי דהא קי"ל כרבי [הדרים] דבר השמטה שמוט והשתא ודאי אין יובל נוהג לא בארץ ולא בחו"ל לא מן התורה ולא מדרבנן שהרי אין יושביה עליה ואין שם ב"ד תוקעין ואין עבדים משתלחים והנך כולהו מעכבי כדאיתא בר"ה ואמרי' בקדושין אלא הא כתיב בארץ. ההוא בזמן שהדרור נוהג בא"י יובל נוהג בחו"ל אין הדרור נוהג בא"י אין היובל נוהג בחו"ל. והאי למאי איצטריך שלא יהא נוהג בא"י ויהא נוהג בחו"ל אלא ה"ק אפי' בזמן שיושביה עליה אם אינו נוהג בא"י כגון שלא תקעו ולא שלחו אינו נוהג בחו"ל אפי' יהא שם ב"ד וכ"ש השתא. וכ"ל דהלכתא כרב דאמר נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ונאבד דהא קא עביד מעשה ואי לאו דקים ליה לא הוה עביד מעשה ומסתבר דמדת חסידות הוא בהשמטת כספים ומש"ה מקיל בה ולא היא דבשני דרב ב"ד הגדול הוה בא"י דהוה רבי ור' חייא אלא טעמא מאי משום דלא שביק איניש היתרא ואכיל איסורא כדמפרש בגמ' וכן עיקר: ועוד כתב אמר רבה ותלי ליה. ראיתי מי שפי' שהופס המלוה בבגדו עד שיאמר לו אעפ"כ ואין הדעת מקבלהו וג"כ אין לו פנים לזה הפי' (ואם) [אלא] כך כ"ל כשיאמר לו ואעפ"כ לא יניעם מיד אלא תולה אותם לפניו שיחזירם במלות שמיטה כדי שלא יראה שגמר בלבו מלהשמיט והקשה לו אביי מהא דתניא כשהוא נותן לו לא יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא שלי הן ובמתנה אני נותן לך והיה אביי סבור כי בראשונה אמר לו זה ועל כן הקשה לו כיון שכך הוא אומר כי במתנה הוא נותנה אחרי זאת למה יתלה אותם לפניו ומה ימתין לו עוד ושני ליה לא כמו שאתה סבור אלא שאני אומר ותלי ליה אחר שאמר לי אעפ"כ לבד. אני אומר שיתלה לו עד שיאמר לו במתנה אני נותן לך וז"ש רבה [ותלי ליה כו'] וכל שאנו מצריכין לומר לו כל זה ה"מ בזמן שהשמטת כספים נוהגת אבל בימי רבה ורב אשי והנך בתראי דמדת הסידות הוא דעבדי לא צריך אלא כיון דא"ל אעפ"כ שקלינהו לאלתר ולא עוד אלא דאחזיק ליה נמי כמאן דלא הוה ביה דעתא מעיקרא: עד כאן דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר *) ארקפתא נקט אך ביד ריתא אי תליא לך ביד שאני רואה דעת רבינו והגאונים ז"ל בשביעית שהוא נוהגת עכשיו ויש לי ללמוד בו זכות דבר ברור ומפרש הוא שאין היובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה ואפי' היו עליה אלא שהיו מעורבבין שבט יהודה בבנימין ובשבט בנימין ביהודה אין היובל נוהג וכי סליק עזרא לאו כל ישראל סליק אלא שבט יהודה ובנימין וכהנים ולוים שגלו לבבל כמו שמפורש בכמה מקומות ובכמה מקראות בספר עזרא וכן בדברי הימים ולא נתחלקה הארץ לשבטים אלא מעורבבים ישבו בקצת כרכים שכבשו עולי בבל ומזה נלמוד שלא נהג יובל בבית שני וה"נ אמרי' בערכין מנו יובלות לקדש שמיטין אבל יובלות משגלו שבט ראובן וגד בטלו לגמרי ולמאן דמתרץ התם עשרת השבטים ירמיהו החזירן מנו יובלות עד שגלו ומשבטלה הארץ בחורבן הבית ודאי בטלו עד הבנין העתיד במהרה בימינו בע"ה שהרי עשרת השבטים לא חזרו בימי עזרא ומקראות מפורשין הן ואין לי להאריך ואם נאמר שנהגו ביובל מדבריהם זכר ליובל כמו שמצינו במקצת מצות שתלויות ביובל כגון בית בבתי ערי חומה כדתנן התקין הלל שיהא חולט מעותיו ללשכה ואע"פ שמצינו בערכין אין בית בבתי ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא שנהגו בהן זכר למצות שלא תשכח מהם אבל אין הדעת מסכמת ולא השכל מקבל שינהגו בכך לאחר חורבן שהרי הארץ חרבה ובממה ביד ישמעאלים ואין ישראל עליה אלא כאכסניא ולמה יחזירו בדות ובתים וינהגו דרור לעבדים והם על"ע אלא ודאי מעולם לא נהג יובל בימי חכמי המשנה לאחר חורבן וה"נ מוכח בערכין בהכוא גברא דאחרימנהו לנכסה בפומבדיתא ואתא לקמיה דר"י כו' ופריך בהא דתניא אין שדה אחוזה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ואין שדה חרמין נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג וכו' הא משמע שאין יובל ולא דברים התלויין בו נוהגין אפי' מדבריהם לאחר חורבן ואעפ"כ שמיטת קרקע היתה נוהגת בהם לרבי מדבריהם כדאמרי' ברים גטין לענין חרישה וזריעה בשביעית בזמן הזה מדרבנן ורבי היא וכן לדברי האומר קדושה שניה נמי לא קדשה לעתיד לבא מדבריהם היא אבל לדברי האומר שליסית אין להם שביעית דבר תורה כתרומות ומעשרות והתם איתמר ר"ג ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו שלפני שביעית והתירום בזמן שאין בהמ"ק קיים. וממה שעמדו למנין של הפרקים הללו אתה למד שבודאי נוהגין היו בשביעית ואיתמר בסנהדרין פוקו וזרעו בשביעתא משום ארנונא ועוד בעובדי דר"ל דהתם מפורש ובפ' המוכר את הספינה א"ל ר"י בר חנינא להונא שמעיה אזול לי פירי תלת שנין ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ובפ' לולב וערבה אמר איבו הוה קאימנא קמיה דר' יצחק בן אלעזר ואתא ההוא גברא לקמיה א"ל קריאתא אית לי כרמיא אית לי זיתיא אית לי ואתו בני קריאתא ומקשקשין בכרמיא ואכלין בזיתיה אריך או לא אריך וא"ל לא אריך וכולה עובדא התם. ובפסחים בפ' מקום שנהגו א"ל רבה ב"ב חנה לבריה אל תאכל ספיחי כרוב לא בפני ולא שלא בפני והתם איתמר רב ספרא אפיק גרבא דתמרא דשביעית. הא למדנו לשמיטת קרקע כלומר בחרישה וזריעה דשביעית שנוהגת לאחר חורבן מ"מ וכל זמן שמיטת קרקע נוהגת בא"י שמיטת כספים נוהגת בכ"מ כדאמרי' בקדושין השמטת כספים נוהגת בין בארץ בין בחו"ל ואפי' לדברי רבי דכתיב כי קרא שמיטה לה' ובירושלמי גרסי' בהאי פירקא א"ר הונא קושייתא קומי ר' יעקב בר אחא כמאן דמר מעשרות מדבריכם ברם כמאן דמר מעשרות מד"ת והלל הזקן מתקן על ד"ת א"ר יוסי וכי משעה שגלו ישראל לבבל כלום נפטרו אלא ממצות שהן תלויות בא"י והשמטת כספים נוהג בין בא"י בין בחו"ל מדבר תורה בזמן שהשמטה נוהגת בא"י מדבריהם השמטת כספים נוהגת בין בא"י בין בחו"ל מדבריהם. תמן אמרי' ואפי' כמאן דאמר מעשרות מד"ת מודה בשמיטה שהיא מדבריהם וזה דבר השמיטה שמוט רבי אומר ב' שמיטין שמיטה ויובל בזמן שהיובל נוהג שמיטה נוהגת מדבר תורה פסקו היובלות שמיטה נוהגת מדבריהם. כל זה גירסת ירושלמי ואיתא נמי בפ' אחרון ממס' שביעית ולמדנו שאפי' לאחר שפסקו היובלות לגמרי שמיטה נוהגת של קרקע בא"י ושל כספים בכ"מ אלא דלרבי מדרבנן ולדברי חכמים תלויה בקדושה הארץ במעשרות ומ"מ נוהגת היא ולפי גמ' שלנו נראה שאין השמטת כספים לדברי חכמים תלויות בקדושת הארץ כלל ולא תלויה בארץ אלא לרבי שתלאה ביובל וה"נ משמע בקדושין שאפי' במדבר נהגו לדעת חכמים ובירושלמי נמי למאי דהוה סליק אדעתא מעיקרא איתמר לתרוצי מתני' בשמיטה דרבנן והא אסיקו התם והכא דרבי היא ורבא אוקמה אפי' לרבנן ותמה על עצמך היאך טעו לומר יובל נוהג אחר החורבן והלא יובל תלוי בב"ד הגדול למנות לקדש ולתקוע ואין מצוה שבב"ד הגדול נוהגת משגלתה סנהדרין מלשכת הגזית דכתיב לשכנו תדרשו וכ"ש שאפי' ב"ד כלל לא היה בא"י שהרי מבנת תר"ע לשטרות מימי הלל בנו של ר' יהודה הנשיא בטלה סנהדרין מא"י ובטלו מומחין ממנה והוא שתיקן סדר העיבור ומנה שנים וקדש חדשים לדורות וכיון שאין שם ב"ד כלל לא תוקעין ולא משמטין ולא משלחין עבדים ואין יובל נוהג דקי"ל בלשתן מעכבין ואנו רואים לחכמי בבל האחרונים לרב אשי ולרבנן דדריה שהיו לאחר הזמן הנזכר בכמה שני דורות והיו נוהגין בהשמטת כספים ומה שהשיב מדת חסידות היתה להם שאלמלא תקנת הכמים היא או דברי תורה אי זה חסידות יש בדבר להשמיט כספים ולגזול דלת בפני לווין בכיוצא בזה אמרו כל שאינו מצווה בדבר ועושה נקרא הדיוט ועוד מעובדי דרב דאמר להו מידי פרוזבול היה לך ואבד ולא שביק היתרא ואכיל איסורא משמע דאיסורא הוה להו לאנשי בשכי וערתי בה ומדברי מינם וכבר כתבתי שלא היה יובל נוהג באותו זמן כלל ומקריבה דרב אשי שדן לו ר' יוחנן בה שמיטת כספים ולא עוד אלא שהחמיר בה ואמר וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה אלמא נוהג הוא מן הדין ולא עוד אלא שהדברים מראין שהוא דבר תורה דאילו בכל דבריהם מדמין ועושין מעשה וכן בדין דרבי יתידאה הוא וליה הלכתא כוותיה ולענין קדושת הארץ נמי קי"ל קדושה ראשונה ושניה יש להן שליסית אין להן הלכך אפי' בזמן חורבן תורה הוא ואפי' למי שתלה אותם בקדושת הארץ וחזינא ליה לאביי הכא ובמסקין דמוקי כרבי ורבא פליג עלה בתרוייהו ומוקי כרבנן.

ושגיון

*) [נ"ל אלקפטין נקטן ריתא אתי לי ליד שאני כו'. והוא מלשון הגמ' זבחים יח:]

להוציא מלבן של אותן שלא היו מגבין כתובה לאלמנה: אבל גרושה משביעין אותה. דכיון דלא טרחא קמי יתמי לא אתיא לאורויי התירא: **לא** שאטו. דגביא בהדרה: אלא שלא נשאת. לאחר בשעת גביית כתובתה: אבל נשאת אין מדירין. ומיהו משמע דמשביעין אותה חוץ לב"ד ונובה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות אישות דמיפר לה בעל והיא סומכת על כך ונודרת על שקר: בקודמין. בנדרים שקדמו לנשואין ואם תאמר כי נשאת נמי נביא מאותו המין שאסרה עליה מיד ונראה אם תאכלנו י"ל דאפשר דחיישא לאיסור עולם אבל לאיסור שעה לא חיישא ובגמרא פרכינן וליחוש דילמא אזלה

נר מצוה | תורה אור

אבל גרושה משביעין (א) אותה: התקין ר"ג שתהא נודרת וכו': *אמר רב הונא לא שאנו אלא שלא נישאת אבל א נישאת אין מדירין אותה מ"ט דמפר לה בעל כי לא נישאת נמי לכי מנסבה מפר לה בעל ב אין בעל מפר בקודמין]: *אמר אמימר הילכתא אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין ג לו הפרה והנ"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה דההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא דהוה פשע בינוקי אהדריה רבינא דלא אשכח דדייק כותיה: העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם: מפני תיקון העולם הא דאורייתא היא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים אמר רבא לא צריכא (א) לר"א דאמר עידי מסירה כרתי תקנו רבנן עידי חתימה זמנין דמייתי סהדי אי נמי זמנין דאזלי למדה"י מהא שמעינן דלא (ב) צריכינן לעידי מסירה אלא היכא דליכא עידי חתימה אבל היכא דאיכא עידי חתימה סגי בלא עידי מסירה והוא דנפיק גיטא מתותי ידה וא"ת הא איתמר* בפני כמה נותנו לה ר' יוחנן ור' חנינא ח"א בפני שנים וח"א בפני ג' התם משום דבעינן לקיימו ועוד לכתחלה ד בעינן עידי מסירה וכי קאמרינן אנן דיעבד: התקין הלל פרוזבול וכו': ומי

רש"י

לא שאטו. הא דגביא בהדרה: אלא שלא נשאת. לאחר בשעת גביית כתובתה: דמיפר לה בעל. והיא סומכת על זה ונודרת ונובה על שקר: בקודמים. בנדרים שקודמין לנשואין: ברבים. בפני עשרה: והני מילי. דאין לו הפרה: לדבר הרשות. דאין צורך הפרתו לדבר מצוה: דאדריה. שלא ילמוד עוד תינוקות: דהוה פשע. חובטם יותר מדאי: לר"א דאמר עידי מסירה כרתי דאמר אפילו אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה ממשועבדים: זמנין דמייתי סהדי. שימותו עידי מסירה והבעל יערער ויאמר לא גירשתיה: והתקין

לגבי חכם ושרי לה ומפרקינן קסבר צריך לפרט את הנדר. כלומר שהנשאל לחכם על נדרו צריך לפרט לפניו היאך נדר הנדר הזה וכי אמרה קמיה דליתומים נדרה אם נהניתי מכתובתי כלום לא שרי לה ואם תאמר והיכי איכא למיחש דלישרו לה בעל וחכם דהא אמרינן בנדרים בפ' [רה"א] פותחין (דף סה.) דהמודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו ויליף לה התם ממשה ולדקיהו וי"ל דבדיעבד מיהא שרי שהרי צדקיהו צדיק גמור סמך על מה שהתירו לו סנהדרין שלא בפני נבוכדנצר והאחרים חולקים שהרי הכתוב מגנהו בדבר כדכתיב [סוף דה"י ב] וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים ולא ורואה מה עלתה לו ובסנהדרין כדאיתא התם ובתוס' תירצו דטעמא דאין מתירין לו אלא בפניו מפרש בירושלמי דנדרים בפ' השותפין דאמרי' התם [הלכה ד] המודר הנאה מחבירו בפניו אין נשאל לו אלא בפניו שלא בפניו נשאל בין בפניו בין שלא בפניו רבי יהושע בן לוי אמר מפני הבושה ורבי יוחנן אמר מפני החסד ואתא הלין פלוגתא כהלין פלוגתא כדתניא יום הכפורים צריך לפרט את מעשיו דברי רבי יהודה בן בתירא ר"ע אומר א"צ לפרט את מעשיו ע"כ בירושלמי ופי' מפני הבושה שיתביישו לפניו במה שנדר הנאה ממנו וכן מפרט מעשיו מפני שיתביישו בחטאיו. ומאן דאמר מפני החסד היינו שלא יחשדוהו שעובר על נדרו ולכך נמי לא יפרט מעשיו שלא יחשדוהו בשאר עבירות. והשתא מיתרצא קושיין דהשתא לא שייכא בושה וחשד נמי לא שייך שאין היתומים יודעין שקבלה כלום מכתובתה (א) *) [ומ"מ] מלית אמרה לחכם נדרתי בפני פלוני ופלוני בדבר *שאי אפשר לידע אם עברתי על שבועתי ובכה"ג מאי שרי לה והא דיליף לה התם במסכת נדרים ברים פ' ר"א (דף סה.) ממשה ולדקיהו היינו כר' יהושע בן לוי דהתם מפני החסד איכא מפני הבושה ליכא: **וקי"ל** דצריך לפרט את הנדר אע"ג דאיפליגי בה בגמרא [כאן דף לה:] והכי מוכח בירושלמי דגרסינן התם [פ"ה דנדרים הלכה ד] חד בר נש נדר דלא מרוותא אתא לגבי ר' יודן בר שלום א"ל ומאי אשתבעת אמר ליה דלא מרוותנא א"ל וכן בר נש עביד א"ל לקביוסטוס אמר ברוך שבחר בהם שאמרו צריך לפרט את הנדר: **אמר** אמימר הלכתא אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן היא לקמן בפירקין [דף מה:]: על דעת רבים אין לו הפרה. ורבים היינו שלשה כרב נחמן דאמר הכי לקמן בפרקין [דף מו.] (ב) וכל שנשבע בפניהם ואמר להם על דעתכם או שאמר על דעת פלוני ופלוני או שאמר סתם על דעת רבים כולהו הני גווני על דעת רבים מיקרי ואין לו הפרה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שבועות אבל רש"י ז"ל כתב על דעת רבים כך יאמרו לו הרי אנו מדירים אותך על דעתינו וכן כתב רבינו האיי גאון ז"ל בתשובה ובתוספות כתבו בשם ר"ת דעל דעת רבים היינו על דעת פלוני ופלוני אפילו שלא בפניהם אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא וכל זה אינו במשמע אלא אפילו על דעת רבים סתם אין לו הפרה וטעמא משום דכל שנשבע על דעת רבים אלימא מילתא ולאי אפשר לה שתהא ניתרת וא"ת א"כ אמאי אמרינן [בדף לה:] דנשאת אין מדירין אותה נדירנה על דעת רבים ושוב אין נחוש להפרת בעל י"ל דבנדרי אשתו אין לחלק בין ברבים לעל דעת רבים דברבים יש לו הפרה על דעת רבים נמי יש לו הפרה דכיון שאינו תלוי בדעתה שהרי הבעל מפר אפי' בלא תרעה דידה כשם שאין דעתה מעכבתו כך דעת רבים אינו מעכבתו ומיהו כי פרכינן לעיל [שם] בדרב הונא דילמא אזלה לגבי חכם ושרי לה הוה מצי לשנויי דמדרינן לה על דעת רבים אלא דכיון דקסבר צריך לפרט את הנדר לא איצטריך לשנויי הכי וכתב הראב"ד ז"ל דכי אמרינן דעל דעת רבים אין לו הפרה לא אמרו אלא בשנשבע לדבר מצוה אבל לדבר הרשות יש לו הפרה וחזר בו מדאמרי' בפ' אלו הן הלוקין (דף טו.) גבי אונס שגירש כגון שהדירה על דעת רבים. כלומר שאין לו הפרה והתם לאו לדבר מצוה הוא אלא עבירה נמי היא שהרי אמרה תורה לא יוכל לשלחה אלמא אפילו נשבע לדבר הרשות על דעת רבים אין לו הפרה מ"מ משמע דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה דאע"ג דלא פסיק הכי אמימר בהדיא כיון שהיה יכול לומר שלא בלשון פסק הלכה אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה וכו' ואמר הלכתא וכו' משמע שבא לפסוק בנדר שהודר ברבים דיש לו הפרה [ועוד דבפרק אלו הן הלוקין [שם] רוב הנוסחאות אמר אמימר הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה] ועוד דפלוגתא דרבי יהודה ורבנן היא לקמן בפרקין [דף מה:]* ומשמע דרבנן סבירא להו דיש לו הפרה: **והני** מילי. דאין לו הפרה: לדבר הרשות. שאין צריכין להפרתו לצורך דבר מצוה: ואדריה. שלא ילמד עוד לתינוקות: דהוה פשע בינוקי. חובטן יותר מדאי ור"ת גורס כי הוא מקרי דרדקי ואמר דלא אמרינן דלדבר מצוה יש לו הפרה אלא כעין ההוא עובדא דהו"ל כעין נדרי טעות שהיו סבורין שהתינוקות ילכו יותר בלמודן ממקרי דרדקי אחר ונמצא בהיפך אבל בשביל מצוה אחרת שאין הנדר טעות מתחלה אין לו הפרה והביא ראיה מדאמר ר' יהודה לקמן בפרקין דכל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ומוכח לה [דף מו.] מדכתיב גבי גבעונים ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה דאלמא לא היתה הפרה לשבועתן ואע"פ שיש מצוה בהריגתם דכתיב בהו לא תחיה כל נשמה וברבים לר' יהודה כעל דעת רבים לרבנן ולאו ראיה היא דכיון שחזרו בתשובה לא היה מצוה בהריגתם וכדתניא בפרק ואלו נאמרין (דף לה:) וכתבו להם למטה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות הא למדת שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן ולפיכך נראה דכל לדבר מצוה אפילו על דעת רבים יש לו הפרה: העדים חותמין על הגט. כן גורס ר"ת העדים בלא וי"ו דאי גרסי' בוי"ו הוה משמע דרבן גמליאל תיקן ובגמרא אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו דמשמע שכבר נתקנה: לר' אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי. בפירקא בתרא [דף פו.] דקתני רבי אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר והאי קרא עלה טובה קמ"ל: התם משום דבעינן לקיימו. [דמיירי] בשניה שמעיד בפני נכתב ובפני נחתם: ועוד דלכתחלה בעינן עידי מסירה. כבר כתבתי זה עלה דההיא דבפני כמה נותנו לה: וכי קאמרינן אנן דיעבד. דאפילו נתנו לה בינו לבינה כשר בעידי חתימה כיון שהגט יוצא מתחת ידה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ראשון מהלכות גירושין אלא שכתב שיש מן הגאונים שהורו שהוא פסול כלומר מדרבנן:

פיסקא. התקין הלל הזקן פרוזבול. תנן בסוף מסכת שביעית ומייתי לה בגמרא [דף לו.] לפי שראה שנמנעו העם מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' עמד והתקין להם פרוזבול וזו היא גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני את כל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבה כל זמן שארצה והדיינין חותמין למטה או העדים. ומפרשינן בגמ' [סוף דף לו:] דפרוזבול לשון לעז הוא ופרוז לשון תקנה ובול הייט בולי ובוטי כלומר עשירים ועניים שלא יפסידו ועניים שלא ינעלו דלת בפניהם. וא"ת והא מדאורייתא הוא וכדתניא בספרי ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך ולא של אחיך בידך יצא המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד שאין משמיטין י"ל דהיכא דמסר שטרותיו ממש דאורייתא היא אלא דאתא הלל ותיקן דאע"ג דלא מסר ואפילו אינן בידו נמי כי אמר מוסרני כמאן דמסר דמי וכן אמרו בירושלמי [בפרק בתרא דשביעית סוף הלכה ג] אפילו נהונין ברומי והיינו דאמר בירושלמי בפ' בתרא דשביעית [ריש הלכה ב' ע"ש שחסר שם] תשמט ידיך ולא המוסר שטרותיו לב"ד מכאן כמשו לפרוזבול מה"ת כלומר וכיון דמסירת שטרות דאורייתא תקנו אף הם פרוזבול והכי

ספר הזכות

*) בכי"ק ד' קוסט' הגי' ומש"ס

וסוגיין נמי בפ' בתרא דערכין דלא כר' יהודה ומה שהיו מקילין בפרוזבול במסירה מילי להדדי ובפני דיינין כר"ג משום דס"ל כר"ג באידך דאמר אי איכא מילי אקיימנה ומתקנתו של הלל אפקע ממונא ולא צריך אלא ב"ד כל דהוא דלכולהו בהי דיינין תיקון ולא ס"ל כשמואל דאמר כי דינא דסורא או דנהרדעא דוקא וכן דעת רבינו הגדול ז"ל ואליס מכרעת בשמיטת כספים שנוהגת שהרי בנת שמיטה ידועה ומפורסמת בא"י ומנהג אבותיהם בידיהם לנהוג בה קדושת שביעית וכך הסכימו כל הגאונים ז"ל. והכיא דאמר רבה ותלי לה בפי' הגכון שבה שהמלוה תולה וממתין לו עד שיתבייש ויאמר לו אעפ"כ משמע אני ובירושלמי בשביעית משמע אני רב הונא אמר בשפה רפה וסימן פשוטה לקבל ובכר ראיתי לרב ר' אברהם ז"ל בפירושיו במס' ע"ז בשמעתא דרב הונא בריה דרב יהושע שכתב קמ"ל רב הונא דשמיטת כספים נוהגת אע"פ שאין שמיטת קרקעות נוהגת דלא ס"ל כרבי וא"כ ס"ל כוותיה סס דמדאורייתא לא נהגא מדרבנן מיהא נהגא ואפי' בהו"ל. תנוח דעתו שכבנית את דעתינו וחזר והודה על האמת וכן דעת רבינו שלמה כמ"ש בפ"ק דע"ז ואין בדבר בית מיחוש וספק:

השגות הראב"ד והכי

א] הא דמקשינן בגמ'*) נישאת ודאי מפר לה בעל. איכא דקשיא להו הא דאמרי' בנדרים המודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו. ולאו קושיא היא כלל דהאי לאו מודרת הנאה מן היתומים היא כלל ולאו נודרת לצורך היתומים אלא כמי שנודרת בפני ב"ד או בפני חבירו ומודר הנאה מחבירו שאמרו שצריך בפניו לא אמרו אלא מפני הבושה או מפני החסד וכך פי' בירושלמי והכא לא שייכי כלל. א"כ איכא למיחש דלמא שרי לה בעל לפני היתומים אבל חכם ודאי לא שרי לה. ורב הונא ור"נ תרוייהו ס"ל אין הפרש בין נדר שהודר ברבים לנדר שהודר על דעת רבים. אלא דרב נחמן סבר הרווייהו אין להם הפרה. ורב הונא סבר יש להן הפרה אי נמי דחייב רב הונא דלמא בעל לא דייק ומפר בכולה וסמכה עילויה אבל לקודמין ודאי לא חיישינן חיל קרי ביה רב הוא ואם בית אישה נדרה. ומי שאמר דהא דאמרי' אין מתירין לו אלא בפניו לכתחלה הוא דלא אבל אם התירו מותר טועה הוא וא"כ היינו דכתיב ביחזקאל [י"ז] אם לא אלתי אשר בזה ובריתי אשר הפיר ונתתיו (גמולו) בראשו כלומר שינקרו את עיניו ועל צדקיהו קאמר שהתירו לו שבועה שנשבע לנבוכדנצר שלא בפניו והוא לא בזה ולא הפר והם שהתירוהו פשעו בדבר:

*) [נ"ל ומיחש דלמא אזלה לגבי חכם ושרי לה ועוד מקשינן נישאת נמי]

שלטי הגבורים

שנם לא ופיס שוגה כמו היכא דיולא שבועה לשקר מפיה:

א כתב מיי' באם נישאת קודם שתשבע הרי זו נשבעת אחר שנשואין ונוטלת כל זמן שתרלה אבל אינה נודרת ונוטלת שמא יפר הבעל וכתב סמ"ג על שם ר"י כי נדר על דעת רבים יועיל בזה וטור כתב אבל אם נישאת אינה גובה בנדרה שהבעל יפר לה אפי' נדרה על דעת רבים ואפי' נתן לה בעלה רשות שתדור על דעת ב"ד יכול לחזור ממה שהרשה ויפר לה:

ב כתב הטור נדר על דעת חבירו אין לו התרה אלא מדעת אותו שנדר על דעתו ודוקא שנדר על דעתו בשביל זום טובה שעשה לו כמו משה שנדר על דעת יתרו בשביל שהשיא לו בתו אבל אם מעצמו נדר על דעת חבירו יכולין להתיר לו בלא דעתו ואפי' נדר על דעתו בשביל טובה שעשה לו אם בדיעבד התירו בלא דעתו הויא התרה ומיי' לא חלק שכתב ראובן שהשביע לשמעון וענה אמן אין מתירין לשמעון אלא בפני ראובן [וכן אם נשבע ראובן או נדר שלא יהנה ממנו שמעון וניחם ונשאל לחכם אין מתירין לו אלא בפני שמעון] ואפי' אם היה שמעון קטן או עובד כוכבים כדי שידע הנדור שהתיר זה נדרו ולכך יהנה לו:

ג כתב הטור ואין נקרא רבים פחות מג' וכגון שיפרוש אותם על דעת פלוני ופלוני אבל אם אומר בכלל על דעת רבים יש לו התרה וכתב סמ"ג בשם ר"ת שאם נדר בפני ג' אפי' לא פרט אותן רבים שעומדין לפניו קאמר ונדר שנדר מעצמו על דעת שנים יש לו התרה אפי' בלא דעתם ונדר שהודר ברבים יש לו התרה ותרמים שהיו מטילים הקהל לא מקרי על דעת רבים אע"פ שיאמר על דעת המקום ויש לכם התרה בלא פתח וחרטה ואע"ג לא יחיד מומחה ולא ג' הדיוטות שאינן אלא כעין גזירה ונדוי לכל מי שיעבור על גזירתם הלכך נודרין ומתירין הם בעצמם ומהסיא דצריך לפרט בנדר כתב מיי' דנודר אינו עושה שליח לישאל על נדרו והרא"ש כתב שיוכל לצוות לחכם בכתב את נדרו והוא יודיע שמתחרט ומתיר לו:

ד וכ"כ מיי' חתמו בו שנים ומסר ונתנו בינו לבינה או שנמצאו עדי מסירה פסולים ה"ז כשר הואיל ועדים שבו כשרים והרי הוא יוצא מתחת ידה ויש מהגאונים שהורו שהוא פסול והרא"ש כתב כדברי הגאונים והלכך טעמי אף לכתחלה מתירין הנדר שלא בפניו רק שהודיע לו שהיתר וטעמא דגמ' דילן עיקר ואין להתיר לו אלא בפניו פירוש בידיעתו כמו אין תבין לאדם שלא דפניו פכ"ל הרא"ש ז"ל:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק ? מהל' ... סמג לאוין ... טור אה"ע סי' ...

ב מיי' ... סמג ... טור ...

הגהות הב"ח

(א) ג"ב אלא: (ב) וכן כל"ל:

חדושי אנשי שם

הגהות חו"ד

והכי מוכח בסוף שביעית דמסירת שטרות דאורייתא ופרוזבול דרבנן דתנן התם המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין פרוזבול אינו משמט וזה אחד מדברים שהתקין הלל ומדלא ערבינהו בהדי הדדי ותנא מסירת שטרות בהדי מלוה על המשכון בחד בבא משמע דאינהו דאורייתא ופרוזבול תקנת הלל וכ"ת כיון דמדאורייתא במסירת שטרות סגי למה הוצרך לתקן פרוזבול י"ל מפני שאין הכל רוצין למסור שטרותיהן ועוד שלפעמים אינם בידם ועוד דפרוזבול מהני אף למלוה ע"פ ואע"פ דבמתנה בשעת הלואה ע"מ שלא תשמיטנו שביעית סגי זימנין דלא דכירי: ומי איכא מידי וכו' ומתקן הלל דלא תשמט. ועוקר דבר מה"ת: בשביעית בזמן הזה. והלל כרבי ס"ל דאמר דשביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דרבנן שאע"פ שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ ילפינן לה בהקישא דלא נהגא: אחת שמטת קרקע. עיקר הפי' דהשמטת קרקע היינו יובל שקרקע חוזרת לבעליה וה"ק בזמן שאתה משמט קרקע היינו בשעה שהיובל נוהג אתה משמט כספים וכספים לאו דוקא דה"ה לעבודת קרקע אלא משום דבהאי קרא כתיב כל בעל משה ידו דהיינו הלואת כספים נקטה בכספים וה"ה לכל דיני שמטה וכ"ה [מפורש] בירושל' [בפירקין ה"ג] וזה דבר השמטה שמוט רבי אומר שתי שמטות שמטה ויובל בשעת שהיובל נוהג שמטה נוהגת דבר תורה פסקו היובלות שמטה נוהגת מדבריהם: בזמן שאין אתה משמט קרקע. כלומר שאין היובל נוהג אי אתה משמט כספים אע"ג דהלל בפני הבית היה וכדאמרי' בפ"ק דשבת (דף טו.) הלל ושמעון וגמליאל [ושמעון] נהגו נשיאותן בפני הבית ק' שנה בבית שני לא נהגו יובל שאין היובל נוהג [ירושלמי שם גם בבלי ערכין דף לב:] אלא בזמן שכל יושביה עליה ולא היה כן בבית שני ואע"ג דתנן בערכין (דף לא:) ...

והתקין הלל. פרוזבול: דלא תשמט. ועוקר דבר מן התורה: ורבי היא. דאמר שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דרבנן ואע"ג דהלל היה בבית שני סבר אביי דבבית שני הואיל ולא היה יובל נוהג גם שביעית לא היה נוהג מדאורייתא: בזמן שאין אתה משמט קרקע. כגון עכשיו שבטלה חלוקת הארץ אין אתה משמט כספים אע"פ שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ ילפינן מהקישא דלא נהגו: ותקינו רבנן. להשמט בזמן הזה זכר לשביעית שלא תשתכח תורת שביעית: שב ואל תעשה. שב ואל תגבה הובך אין זו עקירה אלא תוספת הואיל ולא עבד ליה בידים: רבא אמר. אפילו למ"ד שביעית בזמן הזה דאורייתא תיקן הלל [דלא] תשמט: דהפקר ב"ד. בממון היה הפקר: וכל אשר לא יבא וגו'. בעזרא כתיב: מה ענין ראשים אצל אבות. הו"ל למיכתב ראשי המטות: כל מה שרוצין. מחלק נכסיו על פיו: יותר מהלל. שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין: עולבנא. לשון חולפה שנוטלין ממון שלא בדין בחזקה: אי איישר חילי. אם אחזיק כח: אימא בה מילתא. אוסיב ב"ד ואתקן דשטרות מלוין יהו כמו מוסרין שטרותיהן לב"ד ואע"פ שלא כתב יהיה כמי שכתב: מסרי מילייהו. בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אומרים לחבריהם הרי אתם בית דין וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שארצה:

[דף קכב ע"ב] דף לה דף לו.

תורה אור

ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטת שביעית והתקין הלל דלא תשמיט אמר אביי בשביעית בזמן הזה °ורבי היא דתניא רבי אומר °וזה דבר [דברים טו] השמטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים *ותקינו רבנן א דתשמיט זכר לשביעית ראה הלל שנמנעו מלהלוות זה את זה עמד והתקין ב פרוזבול ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא ומתקני רבנן דמשמטא אמר אביי שב ואל תעשה הוא רבא אמר הפקר ב"ד היה הפקר דא"ר יצחק (א) מניין שהפקר ב"ד היה הפקר שנא' [עזרא י] °וכל אשר לא יבא לשלשת ימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו וגו' ר"א אמר מהכא [יהושע יט] °אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות למטות בני ישראל וכי מה ענין אבות אצל ראשים אלא לומר לך מה אבות מנחילים לבנים כל מה שרוצין אף ראשים מנחילין לעם כל מה שרוצין: אמר שמואל האי פרוזבול עולבנא דדייני הוא אי איישר חילי אבטליניה רב נחמן אמר אקיימיניה והא מיקיים וקאי אלא הכי קאמר אימא בה מילתא דאע"ג שלא כתב כמי שכתב דאמי: *רבנן דבי רב אשי ג מסרין מילייהו להדדי רבי יונתן מסר מיליה לרבי חייא בר אבא אמר ליה מי צריכנא מידי אחרינא או לא אמר ליה לא

בערכין היה נטמן כל י"ב חודש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה והלה שובר הדלת ונכנס דאלמא בית בבתי ערי חומה היה נוהג בזמנו אע"ג דקי"ל בערכין [דף כט.] דאין בית בבתי ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אפשר שאע"פ שלא היה היובל נוהג מה"ת נוהגים היו דיני יובל מדבריהם ובספר יוסף בן גוריון ג"כ כתוב שהיובל נתקדם בימי א' ממלכי החשמונאים ודאמרי' במס' כריתות [דף יא.] ויתנו ידם להוציא נשיהם ואשמים איל צאן על אשמתם [עזרא י] וא"ר חסדא מלמד שכולן בעלו שפחה חרופה ושפחה חרופה היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי וקי"ל דאין עבד עברי נוהג [ערכין דף כט.] אלא בזמן שהיובל נוהג אפשר שהעבדים שנרצעו בפני בית ראשון קודם שגלו עשרת השבטים גלו עמהן לבבל ושם הרבו שפחות ומהם בעלו אבל בבית שני לא היה יובל נוהג וכדאמר ר"נ בר יצחק התם בסוף ערכין [דף לב:] מנו יובלות לקדש שמיטין דמשמע שיובל עצמו לא נהוג וזה שלא כדברי ר"ת שכתב דיובל נהוג בבית שני מכח הקושיות שתרצנו והלל לאו לדריה תקין אלא לאחר חורבן דהא הוו ידעו דחריב כדאי' במסכת נזיר (דף לב:) ודבעי בגמרא בסמוך הלל לדריה תקן או לדרי עלמא תקן לאו לדריה ממש קאמר אלא לדור הסמוך לו אחר החורבן וזה דוחק גדול שאע"פ שהיה יודע שיחרב הבית לא היה ראוי שיעשה תקנה אחר חורבן בעוד שהבית קיים: ותקינו רבנן דתשמט בזמן הזה זכר לשביעית. שלא תשתכח תורת שביעית והא דלא תקין נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה לאסור בעבודת קרקע ב' שנים רצופות: ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטת. שביעית בזמן הזה ואמור רבנן דתשמט. ומפקיעין ממונו של זה: שב ואל תעשה הוא. אל תגבה חובך אין זו עקירה אלא תוספת הואיל ולא עקר לה בידים: רבא אמר. לעולם בין לרבנן דפליגי אדרבי ואמרי שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דאורייתא והתקין הלל דלא תשמט ובין לרבי דאמר לאו דאורייתא ואמור רבנן (א) תשמט לא קשיא דבדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מה"ת במקום שייג וגדר דהפקר ב"ד בממון היה הפקר: יחרם כל רכושו. באנשי כנה"ג כתיב: מה ענין ראשים אצל אבות. הו"ל למכתב וראשי המטות: לכל מה שירצו. מחלק נכסיו על פיו: גרסי' בגמרא [דף לו:] איבעיא להו כי התקין הלל פרוזבול לדריה התקין או דילמא לדרי עלמא ואי נ"מ לבטוליה. כלומר להושיב ב"ד על זאת אי אכשור דרי שלא יהיו נמנעין מלהלוות נבטל תקנת הלל שאפילו כתב פרוזבול ישמט ומ"מ צריך ב"ד לבטלה משום דאפילו אי אמרינן לדריה לאו לדריה בלחוד אמרינן אלא כל שיהיו נוהגין כדריה שיהיו נמנעים מלהלוות ולפיכך צריך להושיב ב"ד לעיין בדבר אם ראוי לבטלה: אלא א"א לדרי עלמא תקין הא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין מאי. מ"ש דאמר שמואל לא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא. פירוש משום דאלימי היו לאפקועי ממונא בלא תקנת הלל מדין הפקר ב"ד. ואי ס"ד לדרי עלמא תקין בשאר בי דינא נמי לכתבי. דילמא כי תקין הלל לדרי עלמא כגון בי דינא דר' אמי ורבי אסי דאלימי היו לאפקועי ממונא אבל כ"ע לא ת"ש דאמר שמואל האי פרוזבול עולבנא דדייני הוא. כלומר חולפה דיינין היא שנוטלין ממון שלא כדין. ותנא אי איישר חילי אבטליניה ואי ס"ד לדרי עלמא תקין הא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין ה"ק אי איישר חילי יותר מהלל אבטליניה ור"נ אמר אקיימיניה והא מיקם וקאי ה"ק אימא ביה מילתא דאע"ג דלא כתיב ככתוב דמי. כלומר אי איישר חילי אוסיב ב"ד ואתקן דסתם מלוין יהיו כמוסרין שטרותיהן לב"ד ואע"ג דלא כתב נהוי נמי כמי שכתב. זו היא סוגיית הגמרא ובעיין לא איפשיטא. אלא שהרי"ף כתב אי איישר חילי יותר מהלל משמע דס"ל דנקיטינן דלדרי עלמא תקין והרמב"ן ז"ל כמך דבריו משום דמשמע דלא קי"ל כשמואל [דף נו:] דאמר דלא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא דשמואל לטעמיה דמהדר לבטוליה דאמר אי איישר חילי אבטליניה והנן קי"ל כר"נ דאמר אקיימיניה ועוד דחזינן [דף לז.] לרבנן דבי רב אשי דמסרי מילי להדדי ולא מסרי מילי לרב אשי דהוי בי דינא רבה בשעתייהו אלמא אפילו בי דינא לא הוים כוליה האי מלי כתב ועוד דהא קי"ל כר"נ דס"ל [ריש דף לג.] דפרוזבול בשנים סגי ליה כדאיתא לעיל [ברי"ף סי' תתג] אלמא גריע בי ממונות ולא בעינן ביה בי דינא רבה וס"מ דכי תקין הלל לאו בכגון רבי אמי ורבי אסי בלחוד. תקין ועוד מדרב יהודה א"ר דאמר בסמוך דגמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד מ"ט כיון דתקינו רבנן פרוזבול לא שביק היתירא ואכיל איסורא ואם איתא דבעינן בי דינא רבה אשכחינהו ואיזדקיקו ליה ואמאי נמי לא מוקמי' מתניתין דהרי הלו לא יפרעו דפרכינן מינה בסמוך באתרא דליכא בי דינא בר הכי וקמ"ל כשמואל אלא ש"מ ליתא לדשמואל ולפיכך לא כתבה הרי"ף ז"ל וכיון דליתא לדשמואל משמע דנקיטינן דלדרי עלמא תקין דאי לדריה תקין וגריכא אפקעתא חדתא משמע דבעינן ביה בי דינא רבה וכל שכן דלא מפקע ממונא דגברי במסירת מילי בעלמא בלאו דיינין דמכנפין ויתבין אלו דבריו ז"ל והיכי רואה דזה הכח (ב) אפי' אי ליתא לדשמואל ליכא למיפשט מינה דלדרי עלמא תקין שכבר פירשתי דאפי' אי אמרינן דלדריה תקין לאו לדריה בלחוד קאמרי' אלא עד שיושיבו ב"ד לבטל תקנתו דמדאמרינן למאי נפקא מינה לבטוליה משמע דצריכה ביטול וכיון שכן עד שתתבטל תקנת הלל הרשות היא ביד ב"ד שלא הלים לכתוב פרוזבול מכח תקנת הלל וכן נמי מאי דאמר דאי לדריה תקין היכי מפקע ממונא במסירת מילי בעלמא בלאו דייני דמכנפין אין בזה הכרע שהרי רש"י ז"ל כתב מסרי מילייהו בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אומרים לחבריהם *הוו ב"ד וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שארצה ע"כ והרי אין כאן קולא אחרת אלא שהיו מקילין שלא לכתוב פרוזבול ומ"מ במושב ב"ד היו עושין כן וכ"ש שנראה מדברי רמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' שמטה שקל הוא שהקלו בת"ח שהלוו זה את זה מפני שהם יודעים שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם ובדברים בלבד היא נדחית דומיא דמאי דאמרינן בפרק איזהו נשך [דף עה.] דתלמידי חכמים מותרין להלוות זה בזה ברבית ולפיכך כתב ז"ל באותו הפרק בעצמו הא דשמואל דאמר דלא

לשון ריא"ז. והתלמידים מוסרים דברי הוכחותיהם אלו לאלו ונראה בעיני שאפי' למלוה על פה יכול אדם למסור לב"ד ואין השמיטה משמטת כמבואר בקונטרס הראיות:

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א השמיטה משמטת בין במלוה על פה בין במלוה בשטר ואפי' בשטר שיש בו שעבוד נכסים מלוה שיש עליה משכון אינה משמטת ואפי' משכון כל שהוא וכן הכתובה אין השביעית משמטתה לפי שהוא הנאי ב"ד ודומה למעשה ב"ד וכל מעשה ב"ד אינו משמט ודינה תוספת כדין הכתובה וזקפה עליה במלוה או שפרע קלתה נעשית עליו כשאר חוב והשביעית משמטתו כמו שמבואר למעלה בפ"ב וכ' הרא"ש בתשובה בשאלת שנוהגים בארץ הזאת לגבות שטרות שעברה עליהן שביעית הוי יודע שתמהתי על זה מיום בואי לארץ הזאת וצווחתי ככרוכיא ולית דמשגח בי ואמרו כי כבר נהגו כן בארץ הזאת וא"א לשנות המנהג ואמרתי מנהג כזה שהוא לעבור על ד"ת ולהוציא ממון שלא כדין אין לילך אחריו ואמרו לי כי הרבה יפוי לשון רגילין לכתוב בשטרות שהן מורין על זה שלא תהא שביעית משמטתו ודקדקתי ולא מצאתי שום תנאי ויפוי לשון שיורה על דרך זה ומה שכתבת שכתוב בשטרות שיוכל המלוה לגבות בכל צד שיוכל בין בדרכים הדתיים בין בדרכים שאינם דתיים אם הוא מתנה לגבות בדרכים שאינם דתיים הרי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה ואני מיום בואי לכאן איני דן שלא תשמט השביעית וגם איני סותר מנהגם אני מניחם לדון כמנהגם ובהשבין שנה שביעית איכא פלוגתא לר"י היתה בשנת פ"ת ולרש"י בשנת פ"ט והוא עיקר:

ב ובשאלת אם הנודע הלך והראה שטר שיש לו על חבירו והיה מתרעם ממנו קודם שביעית שלא היה יכול להשיג ממנו דין ונתנו לו ב"ד הזמנה שיזמין אותו לדין והלך והזמינו ולא הגיע לדין עד שבאת שביעית אם יהיה זה כמוסר שטרותיו לב"ד אין לנו אלא מה שאמרו חכמים המוסר שטרותיו לב"ד דוקא משום דלא קרינן ביה ולא יגוש שא"צ ליגש שב"ד נוגשים אותו אבל בנדון זה נוגש הוא:

לשון ריא"ז

ואע"פ שאין כח בחכמים לעקור דברי תורה יש בהם כח להפקיר ממונו של זה וליתן לזה לפי שהפקר ב"ד הפקר וכן היו כותבין הפרוזבול אנו ב"ד ח"מ בא לפנינו פלוני ופלוני ואמר לנו מוסר אני לכם פלוני ופלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה ודי לו בבני דיינים ואותם הדיינים חותמין בו או העדים שהן מעידים שמסר לפני הב"ד וכותבין דבריהם בלשון עדות ואפי' אם לא כתב הרי הוא כמו שכתב:

ג ר"ת כתב בספר הישר דשביעית נוהגת בזמן הזה מדרבנן לכולהו אמוראי שמואל ורב נחמן רבה ואביי ורבנן דבי רב אשי שהיו נוהגים שמיטת כספים ואין לכתוב פרוזבול בזמן הזה שאין אנו בקיאין ומומחין כרב אמי ורב אסי ושוב חזר בו וכתב הוא בעצמו פרוזבול והכי כתב סמ"ג מעשה היה וכתב רבינו יעקב פרוזבול מפני שהיה גדול הדור וכן ס"ס בכל דור ודור הרשות ביד גדול הדור לכותבו:

[דף קכב ע"ב] דף לה דף לו.

הגהות הב"ח (א) דהשמט כצ"ל: (ב) דאפי' כצ"ל:

הגהות הגר"א (א) ער' [רי"ף] יבמות ס"פ [סי' קט"ז]:

ג"י ד"ה סרי אתם בית דין

השגות הראב"ד

ראיתי שכתב הרב ז"ל ענין פרוזבול והסוגיא כולה ולא ידעתי אם הוא סובר שנוהג השמטת כספים בזמן הזה ... מדת חסידות ומשמע כרבה או כרבנן דבי רב אשי ור' חייא בר אבא וכו"ל דהכי ... דהא קי"ל כרבי דדרים דבר השמטה שמוט והשתא ודאי אין יובל נוהג לא בארץ ולא ... דרבנן שהרי אין יושביה עליה ואין שם ב"ד תוקעים ואין עבדים משתלחים והנך מעכבי ... בארץ אין וכו'. והא למאי איצטריך [סיפי ס"ד שלא יהא נוהג בארץ ייהא נוהג בחו"ל אלא ודאי ה"ק אפי' בזמן ש ובבית עליה אם אינו נוהג בארץ כגון שלא תקעו ולא שלחו אינו נוהג בחו"ל אפי' יהיו שם ב"ד וכ"ש בשתא. ונראה לי דהלכתא כרב דאמר נאמן אדם לומר פרוזבול היה לו ואבד דהא קא עבד מעשה ואי לאו דקים ליה לא הוה מגיד עובדא ומסתברא דמדת חסידות הוא לנו בשמטת כספים ומש"ה מיקל בה ולא היה דהא (בשעה) [בבני] דרב ב"ד גדול היה בא"י דהא הוה (רב) [רבי] ור' חייא אלא טעמא מאי משום דלא שביק היתרא ואכיל איסורא כדמפרש בגמ' וכן עיקר:

דלא כתבינן פרוזבולא אלא בכגון בי דינא דרבי אמי ור' אסי ולא דחה זו מפני זו וכן מ"ש דמדסגי בשנים אלמא לא בעינן בי דינא רבה אינו מכריע דאפשר שהתקינוהו בשנים מפני שאינו דבר שיהא צריך משא ומתן ואעפ"כ מפני שיש בו הפקעת ממון בעינן ביה גברי דרב גוברייהו וכן נמי הא דאמרינן דנאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד לא מוכחא מילתא דודאי ב"ד גדול שבדור נזקק הוא לכך ואין ראוי לדחות מימרא פשוטה שבאה בגמרא בלא מחלוקת בדברים שאינן מכריעין אלא כדברי הרמב"ם ז"ל עיקר שכתבה (א) . ומ"מ בי דינא דרבי אמי ור' אסי לאו דוקא אלא ה"ה לכל ב"ד חשוב שבדור וכן כתבו בתוס' שר"ת ז"ל כתב פרוזבול מזה הטעם ולפי מה שכתבתי בעינן לא איפשיטא ואעפ"כ אין בנו כח להושיב בית דין ולבטל תקנת פרוזבול דהא כי הוה ס"ל בגמ' דשמואל דאמר אם אייסר חילי אבטליניה הוה סבירא ליה דהלל לדריה בלחוד תקין ואפילו הכי אמר אי אייסר חילי כלומר שיהא יותר גדול ממה שהיה בלותה שעה וכיון ששמואל היה חושש שלא לסמוך על עצמו מי הוא שיחזיק עצמו מספיק בכך ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל תקנת הלל בסתם בפ' הנזכר כאילו נתקן לדרי עלמא ולפי שמעתתא אין כח ביד שום ב"ד לבטלה ואפשר שאף

תורה אור

°תנן התם א אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע אם אין לו מזכהו לתוך שדהו כל שהוא וכמה כל שהוא א"ר חייא בר אבא אמר רב אפילו קלח של כרוב אמר רב יהודה השאילו מקום לתנור או לכירה כותבין עליו פרוזבול: תנו רבנן אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול. לו ולערב אין לו קרקע ולדחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול מדר' נתן דתניא רבי נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה ת"ל °ונתן לאשר אשם לו (א) °*(אמר רב יהודה א"ר נחמן נאמן אדם לומר ב פרוזבול היה לי ואבד מ"ט כיון דתקינו רבנן פרוזבול לא שבק היתירא

במדבר ה

רש"י

אלא על הקרקע. אלא אם יש קרקע ללוה דלא תיקן הלל אלא כשהחוב כשאר רוב שטרות שנגבין מן הקרקע דהויא מילתא דשכיחא דבמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא ואע"פ שאינו שוה כל החוב כדמסיק אפילו קרקע כל שהוא אפילו מלא מחט גובה מלא קורדום כמעשה דקטינא דאביי: ואם אין לו. קרקע ללוה: מזכהו. המלוה קרקע כל שהוא בתוך שדהו: לתנור. לתת בו תנור או כירה המטלטלין: ולדחייב. אדם אחר שחייב ללוה יש לו קרקע: מדרבי נתן. הוי קרקע לוי שחייב לשמעון משועבד לפרוזבולו של ראובן זה המלוה את שמעון: לא שביק היתירא. להלוות בלא פרוזבול

זה דעת הרי"ף ז"ל שכתב אי אייסר חילי יותר מהלל שבא ללמדך שעכשיו א"א לבטל פרוזבול ויותר מהלל לאו דוקא וזהו דעתי: **גרסי'** בגמ' [דף לז.] א"ר יהודה אמר שמואל יתומין אין צריכין פרוזבול. פרש"י ז"ל שאין שביעית משמטת חוב אביהם המת וכן תני רמי בר חמא יתומים אין צריכין פרוזבול ר"ג ובית דינו אביהם של יתומים הם. וממונין עליהם ועל ממונם והוו שטרותיהם כמסורין לב"ד והא דנקט ר"ג לפי שהיה בית דינו קיים ונוהג כשנשנית משנה זו דהא דרמי ב"ח ברייתא היא. והרא"ה ז"ל כתב דממה שהלוו הם קאמר דאי ממה שירשו מאביהם אינו צריך וכדאמרי' בספרי ר"ש אומר כל בעל משה ידו ולא היורש ומיהו דוקא יורש אבל לוקח לא דלוקח לא זכי אלא בשעבוד נכסים ואכתי שעבוד הגוף קיים ואע"ג דלא קרינא ביה לא יגוש כיון דאידך נגוש מתמתיה לא יגוש קרינא ביה ע"כ ורש"י ז"ל שכתב שאין שביעית משמטת חוב אביהם המת אפשר דס"ל דההיא דספרי ר"ש הוא דקאמר לה ואפשר דרבנן פליגי עליה: **אין** כותבין פרוזבול אלא על הקרקע. אם יש קרקע ללוה דלא תקין הלל אלא בזמן שהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע דהויא מילתא דשכיחא כדאמרינן בכמה דוכתי דבמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא כך פרש"י ז"ל אבל במקומה בשביעית כתב רבינו שמשון ז"ל דהייני טעמא משום דאז חשוב החוב כגבוי ביד ב"ד ולא קרינא ביה לא יגוש וכמלוה שיש עליה משכון דמי והאי דעדיפא קרקע ממטלטלין לאו משום דמטלטלין יכול לכלותן שהרי עדיין נקוב המונח ע"ג יתדות דיכול לכלותו ואמרינן בפ' השולח (דף לז.) דכותבין עליו פרוזבול אלא כך הוא הדין דקרקע חשיבא כגבויה טפי ע"כ: **ואם** אין לו קרקע מזכהו בשדהו כל שהוא. אע"פ שאינו שוה כל החוב דהא אמרינן בפרקין דלעיל [דף ל:] דאפילו מלא מחט גובה מלא קרדום כמעשה דקטינא דאביי [כתובות דף נא:] ואחרים פירשו אמשום דקרקע כל שהוא שוה כל החוב דאין אונאה לקרקעות: השאילו מקום לתנור. להניח בו תנור או כירים המטלטלין ופרכינן עלה בגמרא איני והא תני הלל אין כותבין פרוזבול אלא על עציץ נקוב בלבד. כלומר שהוא מחובר וכ"ש על קרקע עצמו אם שלו הוא נקוב אין שאינו נקוב לא ואמאי והא איכא מקומו כלומר דהא מקומו או שלו הוא או השאילוהו לו הואיל ועציץ שלו הוא ומפרקינן לא צריכא דמנח אסיכי. כלומר על גבי יתדות ואין הקרקע שלו הילכך נקוב הוי כמחובר שאינו נקוב אין כאן קרקע ומקום סיכי לא חשיבא: **ומסתברא** דמאי דאמרינן מזכהו בשדהו כל שהוא שאם היה שם וצוות לא מהני שאין אדם זוכה בעל כרחו ומיהו אם לא היה שם משמע דמהני ומכאן כ"ל דמאי דקי"ל [דף יא:] זכין לאדם שלא בפניו כל שהדבר בעצמו זכות אע"פ שנמשך ממנו חוב שהוא יתר על הזכות זכה וקנה דהא הכא כשמזכהו קרקע כל שהוא מתחייב הוא בכך שאין שביעית משמטת חובו ואפ"ה אמרינן דמהני אלא שאפשר לדחות ולומר שאף זה מקולי פרוזבול. והיכא שלוה כשמע. לדברי רש"י שכתב דהאי דבעינן קרקע הייני משום דבעינן שיהא החוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע קרוב הדבר לומר דכיון דבשעת כתיבת הפרוזבול היה הקרקע בחזקתו מהני אבל לדברי רבינו שמשון שכתב דהיינו טעמא מפני שאז החוב כגבוי ביד ב"ד משמע דלא מהני וכן הדין אם היה לו קרקע בשעת כתיבת פרוזבול ומכרו קודם שביעית שהדבר תלוי בסברות שני הפרושין וזהו דעתי: **ולדחייב** לו יש לו קרקע. אדם אחר שחייב ללוה זה מנה: מדרבי נתן. הוי קרקע לוי החייב לשמעון משועבד לפרוזבול של ראובן המלוה את שמעון: **וגרסי'** בגמרא [דף לז.] תנן התם בפרק בתרא דשביעית שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרווייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים [שלא בשטר שאין בו אחריות נכסים] וכל שכן מלוה על פה ורבי יוחנן ור"ש לקיש דאמרי תרווייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים משמט שלא בשטר מלוה על פה אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט. כלומר דכיון ששעבד לו קרקעותיו כגבוי דמי וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הם וגבויות ממש ואין כאן חוב: תניא כוותיה דר' יוחנן ור"ל שטר חוב משמטת ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא אידך שיים לו שדה בהלואתו אינו משמט. כלומר הרשה בסימניה ובמצריה וייחדה לו לגבותו כגבוי ממש דמי. ולא עוד אלא אפי' כתב כל נכסיו אחראין וערבאין אינו משמט. כלומר אע"ג דלא דמי לגבוי כל כך כשיים. ובתר הכי אמרינן בגמ' דלא סמכינן עלה דההיא דתניא כוותיה דרבי יוחנן דמתוך שאינו מדמי' לא נעשה מעשה דדילמא ההיא ב"ש היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי: **הלכך** אפילו שטר חוב שיש בו אחריות נכסים משמט והרמב"ן ז"ל כתב דשיים לו שדה בהלואתו נמי משמט דהא קסבר האי תנא בכל שטר שיש בו אחריות נכסים שאינו משמט ודחי ליה ואמרינן בהדיא בפרק (הזהב) [איזהו נשך דף סז:] האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטתה וכ"ש שיים [אבל הרמב"ם ז"ל פסקה בפרק ט' מהל' שמיטה] ואפשר דמוקים לה (ב) באפותיקי מפורש ולאו מילתא היא דאפ"ה משמט (כלומר) כיון דיכול לסלקו בכל שעה שירצה ומשמע לי דס"ל דלא דחינן אלא מאי דמדחי בגמרא בהדיא אבל שיים לו שדה כיון דלא מדחי לא דחינן (ג) אע"ג דההוא תנא בכל אחריות נכסים נמי הכי ס"ל ודילמא לטעמיה אזיל והא דמשכנתא לאו ראיה היא שהרי לא יחדה לפרעון ואע"ג דבאפותיקי נמי מצי לסלוקי אפילו הכי כיון דרבי יוחנן ור"ל סברי דאפילו באחריות סתם אע"ג דודאי מצי לסלוקי אפ"ה אינו משמט ותניא כוותייהו הכי דלא לוסיף עלה בשיים לו שדה כיון דלא מדחיא בהדיא בגמ': **וגרסינן** תו תנן התם המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין ויהבינן טעמא למלוה על המשכון משום דקני ליה מדרבי יצחק דאמר דבעל חוב קנה משכון. ומהא משמע דאע"ג דאמרינן בעלמא [ב"מ דף פב. וכ"מ] אימר דשמעת ליה לר' יצחק משכנו שלא בשעת הלואתו בשעת הלואתו מי אמר לאו דוקא דקושטא דמילתא היא דאף במשכון בשעת הלואתו נמי אמר ומיהו כי אמרינן דאינו משמט דוקא כנגד שווי דחוב אבל מה שהחוב יתר על המשכון משמט דהכי מסקינן בסוף פרק שבועת הדיינין [דף מד:]: **וגרסי'** תו [דף לז:] המחזיר חוב לחברו בשביעית צריך לומר משמט אני. כלומר בזמן שהשביעית נוהגת ועברה עליו שביעית ואח"כ החזירו ולא שהחזירו בשביעית עצמה דא"כ לא היה צריך למימר ליה משמט אני דקי"ל [ערכין דף כח:] שביעית משמטת בסופה: ואם אמר ליה אעפ"כ יקבל הימנו. כלומר אם אמר ליה אעפ"כ אני רוצה ליתנם לך: שנאמר וזה דבר השמטה. פרש"י ז"ל צריך לומר דבור של שמטה ולפי זה ארישא מהדר ומכיימין בהך מתניתין בדוכתא בשביעית [סוף פרק בתרא] הכי כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני אמרו לו אעפ"כ יקבל מהם שנאמר וזה דבר הרוצח ע"כ ולפיכך פירש רבינו שמשון ז"ל דהכי קתני שנאמר וזה דבר השמטה אסיפא מהדר דכל שאמר לו משמט אני פעם אחת סגי וכי אמר ליה אעפ"כ אין צריך לחזור לשנות משמט אני אלא יקבל ממנו מיד וכדאמרינן בירושלמי [פ"י דשביעית ה"ג] האומר לו משמט אני בשפה רפה והימין פשוטה לקבל ומפיק לה מזה דבר כלומר דבור בעלמא ומדכתיב וזה דריש דאין צריך אלא דיבור אחד כדמוכחא בתוספתא דמכות גבי רוצח דקתני לא יאמר את הדבר וישנה שנאמר וזה דבר הרוצח אין לך אלא דיבור ראשון וגרסינן עלה דמתני' בירושלמי [שם] א"ר יוסה הדא אמרה בר נש דתני חדא מכילא ואזיל לאתר ואינון מוקרין ליה בגין תרתי צריך למימר לון חדא מכילא אנא חכים מכילא כמו מכילתא שבקי במסכת אחת ורצו לכבדו כסבורין שבקי בשתים יאמר להם בחדא מסכתא אנא חכים ולא בשתים: **אמר** רבה ותלי ליה עד דאמר הכי. פירש רש"י ז"ל אם היה רוצה לחזור בו יתלנו על עץ אם גברה ידו עד שיאמר לו אעפ"כ. ובערוך פירש תולה עיניו בו כאילו רוצה לקבל כדי שיתבייש הלה ויאמר לו אעפ"כ וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר ואמרינן בגמ' דכי אמר ליה אעפ"כ לא יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך: **וגרסי'** תו [דף לז:] א"ר יהודה אר"נ נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד מ"ט כיון דתקין רבנן פרוזבול לא שביק היתירא

מלחמת ה'

ועוד תנן התם המלוה את חבירו על המשכון וכו' עד א"ל שאני משכון הואיל וקני ליה וכו' והיכא דקביה ליה וכו' והפי' הנכון כך הוא א"ל שאני משכון הואיל וקני ליה כדר"י כלומר מיגו דמשכחת לה לד דקני וכו':
אמר הכותב אלו דברים בלא טעם אבל אנו כבר האריכנו בענין זה בפ' שבועת הדיינין על דעת הגאונים ז"ל:

המאור הגדול ואכיל

[דף לז ע"א] **תנן** התם המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין וכו' עד אמר ליה שאני משכון הואיל וקני ליה כדר' יצחק דאר"י מנין לבע"ח שקנה משכון וכו'. ואיכא דקשיא ליה הא דגרסי' בפ' שבועת הדיינין והסברא אימר דאר"י משכנו שלא בשעת הלואתו מי אמר והכא ממאי דבשעת הלואתו עסקי' דקתני המלוה את חבירו על המשכון וכדמתמהינן התם בב"מ והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני אלמא כל כה"ג משכנו בשעת הלואתו משמע ויש מי שסובר לדחות ההיא דשבועות ולהעמיד דברי ר"י בכל משכון אפי' שמשכנו בשעת הלואתו והאי סבירא ליתא דלא עקרינן אוקמתא דשמעתא דאתוקמא בדוכתא גבי הלכתא דדיני משום אוקמתא דעלמא דנסבי לה בגיטין; אבל נראה דשמיטה והפי' הנכון כך הוא אמר ליה שאני משכון הואיל וקני ליה כדר"י כלומר מינו דמשכחת לה צד דקני ביה כדר"י והוא שמשכנו שלא בשעת הלואתו מהניא ליה נמי תפיסתו אפי' במשכנו בשעת הלואתו שהוא כנגוש ועומד ולא קרינן ביה לא יגוש הואיל ואיכא שם משכון בעולם דקניא ליד משא"ב בהלואתו חוץ בחצירו דלא מקניא ליה חצר בהלואה לעולם הלכך לא מהניא ליה תפיסתו:

השגות הראב"ד

אמר רבה ותני נים רחיתי מי שפי' בתוספתא שמלוה את הלוה כנגדו עד שיאמר לו אעפ"כ. ואין הדעת מקבלו גם אין לו פנים לזה הפי' ואני כך נ"ל כשיאמר לו אעפ"כ לא יקבלם מיד אלא תולה אותם לפניו שיחזירם במנות שמיטה כדי

[ר' קסג ע"א]
[ר' קסג ע"ב] דף לז: ד"ת מ"ז [וכן ברי"ף דפוס קושט' ליתא]
ג"י ד"ת

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) להכיא דשמואל אין כותבין פרוזבול אלא בבי דינא דר' אמי ור' אסי ודומיה משמע דהלל כי תקון פרוזבול לדורו הוא דתקון: (ב) להך דשיים דאינו משמט

שלטי הגבורים

א מלוה על המשכון אינו משמט ומיי' כתב דוקא מה שכנגד המשכון אבל המותר משמט והרא"ש כתב שאינו משמט כלל וכן משכנו שלא בשעת הלואתו ע"י ב"ד ולקח ממנו כלים אע"פ שצריך להחזירם אינו משמט וכן ב"ד שגמרו הדין וכתבו איש פלוני חייב לאיש פלוני כך וכך אינו משמט שכל מעשה ב"ד כגבוי דמי:

ב כתב סמ"ג אומר רבינו יעקב דמטעם זה נאמן שלא בשבועה ונראין הדברים דוקא במקום שרגילין לכתוב פרוזבול אבל במקום שאין רגילין אינו נאמן. ופותחין לו תחלה כלום היה לך פרוזבול: כתב בעל העיטור שאין הלכה כר"נ אלא כסתם משנה שאינו נאמן [וכן דעת הרי"ף ז"ל. והרא"ש ז"ל פסק כרב נחמן שהוא נאמן] ולא עוד אלא שפותחין לו שמא פרוזבול היה לך ואבד ואם אמר כן נאמן וכן אם אמר המלוה תנאי היה בינינו שלא תשמטנו שביעית או שקפה תנות היה או שאר דברים שאין שביעית משמטתן נאמן במיגו דאי בעי אמר פרוזבול היה לי ואבד והרמ"ה כתב שהוא נאמן אבל צריך שבועה ואפי' בשבועה לא מהימן אלא באתרא דנהיגי למכתב פרוזבול אבל באתרא דלא נהיגי למיכתב פרוזבול לא נאמן והרא"ש הביא בפסקיו דברי ר"ת שכתב שנאמן בלא שבועה ולא חלק ובתשובת שאלה כתב ומה ששאלת אם נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד. האמת שכתבו רבותינו שנאמן אפי' בלא שבועה ואני לא סמכתי מעולם על זה מפני דלא שכיחי האידנא כותבי פרוזבול וגם אין איסור שמיטת כספים ידוע להמון העם ולא מחזיקין ליה איסורא להדורי בתר היתרא ולכתוב פרוזבול וכשהיה בא לפני אחד וטוען פרוזבול היה לי

הגהות הב"ח

(א) מכאן עד מתני' מוקף ונ"ב הגה"ה היא שהרי הר"ן והרשב"א והרא"ש כתבו דהאלפסי לא הביא כל זה בהלכותיו ומתני' דהוליא שט"ח כו' כתבה בפ' הכותב אלמא דס"ל דהלכה כסתם משנה דאינו נאמן לומר פרוסבול היה לי ואבד מיהו אפשר דס"ל להאלפסי דהלכה כרשב"ג במשנתינו כדמוכח בסמוך גבי עבד שברח כו' וא"כ בהכותב דהביא בע"ת כו' דפליג את"ק וכבר דרשב"ג דפליג ולא גזר דגלומים עם הסכנה ואליך בע"ת גובה שלא בפרוזבול משמע דבל בזה מן הסכנה ואליך אע"פ שעברה גזירה נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד וכן פסק נהדיא כרמב"ם פ"ט דה"ש וקרובים הדברים דכשיטת כהלפסי רבו המרה:
(ג) נ"ב לה :

ואכיל איסורא. כלומר ובודאי עבד פרוזבול כי אתו לקמיה דרב אמר ליה מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לאלם הוא. תנן וכן בעל חוב במוציא שט"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו משנה היא בכתובות בפרק הכותב (דף פט.) אלמא לא מהימן לומר פרוזבול היה לי ואבד דע"כ בדטעין שהיה לו עסקינן דאי לאו הכי צריכא למימר דשביעית משמטתו ומפרקינן תנאי היא דתניא המוציא שט"ח צריך שיהא עמו פרוזבול וחכמים אומרים אינו צריך. כלו' דנאמן לומר אבד ומשמע דקי"ל כרב דהא עבד בה עובדא ולא אשכחן אמורא דפליג עליה ואע"ג דסתם מתני' נר מצוה דלא כוותיה וקי"ל [ביבמות דף מב:] סתם דמתני' ומחלוקת דברייתא הלכה כסתם הכא לא קי"ל הכי כיון דרב דהוא אמורא דחי לה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר ויש לתמוה על הרי"ף ז"ל שלא הביאה והביא מתני' דבעל חוב שהוציא שטר כצורתה בפרק הכותב וכתב הרמב"ן ז"ל דכיון דנאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד אם אמר ע"מ שלא תשמיטנו בשביעית הלויתי נאמן משום מגו: ויש מן החכמים מקילין ואומרים שעכשיו אין שמטת כספים נוהגת כלל ואין אנו צריכין לפרוזבול לפי שאומרים דקי"ל כרבי דאמר שאין השמטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג דכיון דחזינן קולי טובא בפרוזבול משמע דשמטה בזמן הזה דרבנן היא דאי דאורייתא וכרבנן דפליגי עליה דרבי לא היו מקילין בה כל כך וכיון שהשמטה תלויה ביובל דבר תורה אף מדבריהם

תורה אור

ואכל איסורא כי אתו לקמיה דרב אמר להו מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זה °פתח פיך לאלם): **מתני'** א] עבד *שנשבה ופדאוהו לשום עבד ישתעבד לשום בן חורין לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד: *עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושיחררו שורת הדין אין העבד חייב בכום אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר חוב על דמיו רשב"ג אומר (א) אינו כותב אלא *המשחרר: **גמ'** *במאי עסקינן אילימא לפני יאוש לשם בן חורין אמאי לא ישתעבד ואלא לאחר יאוש לשם עבד אמאי ישתעבד אמר רבא לעולם לאחר יאוש לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לא דהא לשם בן חורין פרקיה לרבו ראשון לא דהא לאחר יאוש הוה רבן שמעון בן גמליאל אומר בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד (א) (בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין ישתעבד) לרבו ראשון כדחזקיה דאמר מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו

משלי לא

תוספ

דף לז:

רש"י

פרוזבול: **מתני'** עבד. כנעני: שנשבה ופדאוהו. ישראל אחר: ישתעבד. בגמרא מפרש אי לפני יאוש בעלים ראשונים פדאוהו אי לאחר יאוש של בעלים ראשונים פדאוהו: עבד שעשאו רבו כו'. הך משנה מפורשת לקמן במקומה: **גמ'** אילימא לפני יאוש. של בעלים ראשונים פדאוהו הישראל השני מי העובד כוכבים: עבד

וחזינן אינה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג ובימי רבותינו היה ב"ד קבוע בא"י שהיו מקדשין היובל והיו תוקעין ומשלחין עבדים ושדות חוזרות לבעליהן זכר ליובל ולפיכך היתה שמטה נוהגת מדבריהם בין בעבודת קרקע בין בהשמטת כספים אבל עכשיו שאין שם ב"ד שמקדשין אותו ולא תוקעין אין היובל נוהג כלל שדברים הללו מעכבין ביובל כדאיתא בפרק קמא דר"ה (דף ח:) וכיון שבטל היובל לגמרי אפילו מדבריהם אף השמטה אינה נוהגת כלל ואין זה נכון שהרי מימי הלל הנשיא שתקן לנו סדר מועדות וקידשן לדורות ע"פ מנין שאנו מונין בו שוב לא היה בא"י ב"ד ראוי לקדש וכ"ש בימי רב אשי שכבר בטלו מומחין בא"י לגמרי ואעפ"כ מצינו לו ולרבנן דדריה דמשמטי ומטרחי נפשיהו למכתב פרוזבול הילכך שמטת כספים נוהגת בכל מקום ובכל זמן ומיהו מדרבנן בעלמא היא וכרבי כיון דחזינן דמקילין כולי האי בדיני פרוזבול: **מתני'** עבד. כנעני: שנשבה ופדאוהו. ישראלים אחרים: ישתעבד. בגמ' מפרש: עבד שעשאו רבו אפותיקי וכו'. לקמן אפרשנה בס"ד: **גמ'** במאי עסקינן אילימא לפני יאוש. של בעלים הראשונים פדאוהו מיד עובד כוכבים: לשם בן חורין אמאי לא ישתעבד. כלומר לרבו ראשון דאע"ג דשבאי עובד כוכבים קונה ליה לעבד למעשה ידיו כמו שכתוב בסמוך בס"ד ה"מ היכא דאין ישראל יכול להציל דכה"ג קרינא ביה שביו אבל כיון דלפני יאוש הוא אלמא יכול ישראל להציל ושבאי לא קני ליה וכיון שכן אע"פ שפדאו ישראל לשם בן חורין אית לן למימר דישתעבד לרבו ראשון: אלא לאחר יאוש לשום עבד אמאי ישתעבד. קס"ד דלרבו ראשון קאמר: אמר רבא לעולם לאחר יאוש [לשם עבד ישתעבד] לרבו שני. ופרכינן עלה בגמרא רבו שני ממאן קני משבאי שבאי גופיה במאי קני ליה ומהדרינן אין קני ליה למעשה ידיו. כלומר וישראל קני ליה מיניה למעשה ידיו בכספא ולגופיה בטבילה לשום עבדות כדאמרינן ביבמות בהחולץ (דף מו:) ואפילו מל וטבל גבי רבו ראשון קנייה שבאי ביאוש למעשה ידיו דהא אפילו ישראל נמי מקני ליה לעובד כוכבים (ב) וגבי דישראל הוא הואיל ומל וטבל ואי הוי נמכר לעבד לישראל נפיק מיניה ביובל השתא כי קנאו לשם עבד משתעבד לעולם ומוכחינן דשבאי קונה עבד למעשה ידיו מדרים לקיש דאמר ריש לקיש מנין לעובד כוכבים שקונה עבד למעשה ידיו שנאמר וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה מזה. כלומר דמהם תקנו יתירא הוא דהא כתיב לעיל מיניה מהם תקנו עבד ואמה וכתיב בתריה וגם מבני התושבים הגרים עמכם ולשתוק ומשום הכי דרשינן מיניה הך דרשא. ומסיימינן יכול לא יקנו זה (ג) מזה. והא אמרת ולא הם קונים זה מזה אלא ה"ק ולא הם קונים זה מזה לגופן. כלומר שיהא צריך הימנו גט או אם יברח ממנו ויתגייר מותר בבת ישראל שאין גופו קנוי לחברו יכול לא יקנו [זה את זה] למעשה ידיו אמרת עובד כוכבים ישראל קונה עובד כוכבים עובד כוכבים לא כ"ש. כלומר דעובד כוכבים קונה ישראל למעשה ידיו דכתיב וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו' או לעקר משפחת גר. ואימא ה"מ בכספא אבל בחזקה לא. כלומר ה"מ דעובד כוכבים קונה חברו בכספא דומיא דעובד כוכבים שקונה ישראל בכסף כדכתיב (ויקרא כה) מכסף מקנתו* זה בעברי הנמכר לעובד כוכבים וקניית עובד כוכבים בעובד כוכבים הא ילפת ליה מקניית עובד כוכבים בישראל אבל בחזקה כגון שבאי זה שהחזיק בו וקנאו בחזקה ביאוש כשהפקירו רבו כשנתייאש ממנו ולא בכסף* ולא בחזקה שעבד כנעני נקנה בו דהיינו חזקה של עבודות הלבישו הנעילו הרחיצו סכו לרבו כדתניא בהאשה נקנית (דף כב:) ונהי דישראל קני עובד כוכבים בחזקה דאיתקוש עבדים לקרקעות אבל עובד כוכבים לא קני קרקע בחזקה מישראל אלא כל קניתו בכסף ומהדרינן עמון ומואב טהרו בסיחון כלומר דכתיב (דברים ב) אל תצר את מואב וכן בעמון אל תגרם וא"כ כשכבש סיחון את הארץ הותרה לישראל דאע"ג דקרקע אינה נגזלת חזקת מלחמה שאני וסיחון קנאה קנין גמור בחזקה שהחזיק בה ע"י מלחמה אלמא עובד כוכבים קונה מחברו קרקע בחזקה ופרכינן אשכחן עובד כוכבים עובד כוכבים ישראל מנא ליה כגון עבד זה דשייך במצות ומהדרינן דכתיב (במדבר כא) וישב ממנו שבי מדקרי ליה שבי דידיה ש"מ קנייה בחזקה והאי עבד נמי כיון דאיתייאש מיניה ישראל קני ליה עובד כוכבים בחזקה: **רשב"ג** אומר בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון. או היא גירסת הרי"ף ז"ל וכן גרס רש"י ז"ל דאע"ג דמדינא הוה לן למימר דלשם עבד ישתעבד לרבו שני דהא קנייה שבאי בחזקה וישראל קני ליה מינ׳ ולשם בן חורין הוה לן למימר דלא ישתעבד מהאי טעמא אפ"ה ישתעבד לרבו ראשון כדי שלא יהא מפיל עצמו לגייסות וכדחזקיה דאפילו אי אמרי' דלשם עבד ישתעבד לרבו שני כדיניה אכתי איכא למיחש שמא יפיל עצמו לגייסות כדי שיציל עצמו מידי אדונים קשה ואף על פי שאינו יודע אם [לא] יהיה יותר קשה שני מראשון אכתי איכא למיחש שיעשה כן משום תמות נפשי עם פלשתים ומשום הכי אמרינן דבין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון מיהו רבו ראשון נותן דמיו לשני והכי איתא בתוספתא [פרק ג הלכה ז] דגרסינן התם עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו לשם בן חורין לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן דמיו והך תוספתא בלפני יאוש מיתוקמא ומשום הכי לתנא קמא משתעבד לרבו ראשון ומכל מקום ילפינן מינה דכשהוא משתעבד לרבו ראשון חייב ליתן דמיו לשני ופשטה דהך תוספתא משמע דאפילו שפדאו לשום בן חורין צריך ראשון ליתן דמיו אלא שהרמב"ם ז"ל כתב בפרק ח' מהלכות עבדים דלשם בן חורין חוזר לרבו ראשון בלא כלום:

שלטי הגבורים

לי ואבד הייתי נאמן מהו פרוזבול ולמה כתבת אותו ומי הוא שכתבו לך עד שהיה נתפס בשקרן ומעולם לא זכה לפני אדם כאשכנו בטענה זו: והא דאין כותבין פרוזבול בשביעית אע"פ שאינה משמטת אלא בסופה כתב הרא"ש נראה לפרש הטעם על פי המקראות מקץ עשר שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו דפשטיה דקרא ילפינן דאין שביעית משמטת אלא בסופה כדכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה שאינו אלא בסוף השנה אבל מיד כשהתחילה שנת השמיטה אין ב"ד נזקקין לגבות שום חוב וגם המלוה עצמו אין לו ליגוש הלוה דכתיב לא יגוש את אחיו ואת רעהו כי קרא שמיטה לה' מיד שנכנס השמיטה לא יגוש אבל אם יפרע הלוה מעצמו א"נ שיאמר משמט אני וכמו שאין נזקקין לגבות החוב כך אין נזקקין לכתוב פרוזבול מיד כשנכנסה שביעית:

א מיי' פר' ח מהל' עבדים טוש"ע י"ד סי' רכז:

דף מ:

בס"י הגי' משחררו

ד"ה מ"ז

גי' ד"ה

הגהות הב"ח

(א) תי' בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד מוקף ונ"ב ס"א אין זה:(ב) וגבי וכו' משתעבד לעולם כ"ז מוקף ונ"ב לשון רש"י וגבי דישראל נפק מיניה ביובל אבל עבד משתעבד לעולם: (ג) לא יקנו זה את זה כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) פי' אין עבד כותב רק זה שמחררו:

[גי' ד"ה מקנתו בעברי כו']

[נ"י ולא בכסף. תוספ' כו']

השגות הראב"ד

כדי שלא יראה שלא גמר בלבו להשמיט. והקשה לו אביי מהא דתניא כשהוא נותן לו לא יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא שלי הם ובמתנה אני נותן לך. והנה אביי סובר כי מן הדבור הראשון אומר לו זה ועל כן הוקשה לו כיון שכך הוא אומר כי במתנה הוא נותנם לו אחרי זאת למה יתלה אותם לפניו ומה ימתין לו עוד. ושני ליה לא כמו שאתה סובר אלא מה שאני אומר ותלי ליה אחר שאמר לו אעפ"כ לבד אני אומר שיתלה לו עד שיאמר לו במתנה אני נותן לך. וזה שאמר רבה [תלי ליה' נמי כו'] וכל מה שאנו מצריכין לומר לו כל זה ה"מ בזמן שהשמטת כספים נוהגת אבל בימי רבה ורב אשי והנך בתראי דמדת חסידות הוא דעבדי' לא צריך. אלא כיון דאמר ליה אעפ"כ מגע להו לאלתר דהא רבה מאריה דשמעתא הוה ואיהו גופיה כיון דאמר ליה אעפ"כ שקליגהו לאלתר ואזל. ולא עוד אלא דאחזיק ליה נמי כמאן דלא הוה ביה דעתא מעיקרא:

העבד שנשבה ופדאוהו אם לשם עבד ישתעבד וכו'. פי' לה למתני' אביי ורבא. וכתב הר"ב ז"ל כרבא דאמר מתני' לאחר יאוש. וראיתי בנוסחא שלו שכתב רשב"ג אומר בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה וכו' רשב"ג אומר בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל א' וא' וכו'. זאת הנוסחא מצאתי בשתי הלכות ספרדיות לא ידעתי מה הן שתי הלשונות שפי' לרשב"ג. עוד מה הוא בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ולדעה אחת מהם לא דבר ת"ק בלפני יאוש ולאחר יאוש שיאמר רשב"ג בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ועל מה נחלק ת"ק הבוה רשב"ג. אולי סבר הרב ז"ל כרשב"ג ועל כן שינה ופירש את דבריו בכל דיניהם. ונראה לרב ז"ל דהא דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון שלא יהא כל א' וא' מפיל עצמו לגייסות וכו' לא אמר (רב) אלא כשפדאוהו לשם בן חורין דכיון דשני לא מני משתעבד ביה תקינו דלשתעביד ביה ר[אשון] אפי' לאחר יאוש כדי שלא יהא כל א' וא' מפיל עצמו וכו' אבל כשפדאוהו לשם עבד ולאחר יאוש ישתעבד בו שני כיון דמשתעבד לשני הו ליכא למימר שמא יפיל עצמו לגייסות דהא מ"מ עבד הוא. ומ"ש הרב ז"ל בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה על לשם בן חורין בלבד קאי ענין זה אני סובר כדברי הרב לפי הנוסחאות שמצאתי בהלכותיו מ"מ בין כך ובין כך לא יבא בעוב על לפני יאוש (ולאחר יאוש) שהרי לא חלק בו ת"ק אלא כמו שפירש בהלה בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד שהם ואם לפני יאוש ישתעבד לראשון כאביי והיינו דאמר להו אם שמעון לפדות וכו'. ואם לאחר יאוש לשם עבד ישתעבד לשני לשם בן חורין ישתעבד לראשון כדחזקיה והאי דקאמר חזינן לגאון דפסק כרבנן דברי גאון הוא דקא מייתי וליה לא סבירא ליה וכן עיקר דודאי כרשב"ג ס"ל בהא לפירושא דאביי בין לפירושא דרבא. הדא דקאמר חזקיה מפני מה אמרו דמשמע דרביה סבירא להו כוותיה. ועוד דקא מקשי' מיניה דר' יוחנן אדר' יוחנן דאמר כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו ולא קא מתרץ ליה אמוראי ניניהו אליבא דר' יוחנן כדמתרץ בכמה דוכתי אלמא בהא כוותיה סבירא ליה כחזקיה רביה דמפרש טעמיה ועוד דאמרי' בשמעתא בענין אמהיה דמר במואל הכן כרשב"ג סבירא לן. ואע"ג דההוא ליכא אתיא כפירושא דאביי דמוקי לה לפני יאוש מ"מ סייעתא היא דכרשב"ג סבירא לן. ובירושלמי פסק הלכה כרשב"ג בפירוש ואע"ג דבגמ' דילן לא פסקו כיון דאיכא מילי דמוכחי הכי לא גרע מפסקא דגאון. ואם יטען טוען הא איכא שמואל דלא סבירא ליה כוותיה דהא [לא] אשתעבד. ואי כדחזקיה אליבא דרשב"ג אפי' פרקוה לשם בן חורין מבתעבדא לראשון ואפי' לאחר יאוש. נשיב ונאמר ולטעמך ולהדרה מיהליה דהא פירקו׳ מיהליה לשם אמהותא ואשתעבדו בה איהו כפירושא קמא דפרים הרב ז"ל דלאחר יאוש ישתעבד לרבו שני כדברי הכל. אלא הא לאו קושיא היא כיון דשמואל ס"ל דבת חורין גמורה היא לא אשתעבד בה (ואינהו נמי מ"ט) [איהו. ומס"ט נמי] לא אהדרה ניהליהו משום דמשעת יאוש דידיה ישראלית גמורה היא ועוד דאינהו נמי כי פרקוה לשם אמהותא לאו אדעתא דנפשייהו פרקוה אלא לאהדורה למר שמואל פרקוה ואיהו לא בעה לאשתעבודי בה כנ"ל בכל הענין הזה והמשכיל יראה ויבין:

כפר הזכות וחזינן

כתוב בהלכות אמר רבא לעולם לאחר יאוש כו' עד רשב"ג אומר בין לשום עבד בין לשום בן חורין ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל א' וא' הולך ומפיל עצמו לעובדי כוכבים ומפקיע עצמו מיד רבו והזינן לגאון דקא פסק הלכתא כרבנן דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים: כתב הרב ז"ל ראיתי בנוסחא שלו שכתב רשב"ג בין לשום עבד בין לשום ב"ח ישתעבד לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין לרבו ראשון כדחזקיה וכו' רשב"ג אומר בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל א' וא' וכו' זאת הנוסחא מצאתי בב' הלכות ספרדיות ולא ידעתי מה הן שתי הלשונות שפי' לרשב"ג ועוד מהו בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ולדעת א' מהם לא דבר ת"ק בלפני יאוש ולאחר יאוש שיאמר רשב"ג בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ועוד מה שחלק ת"ק השוה רשב"ג ואולי סבר הרב ז"ל כרשב"ג ועל כן שנה ופירש דבריו בכל דיניהם ונראה לרב ז"ל הא דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון שלא יהא כל א' וא' מפיל עצמו לעובדי כוכבים לא אמר אלא כשפדאוהו לשם בן חורין דכיון דשני לא מצי משתעבד ביה תקינו דלשתעבד ביה ראשון אפי' לאחר יאוש כדי שלא יהא כל א' מפיל עצמו

וקשה לי בשמועה מה שאמרו בגמ' ולרבא דאמר ולאחר יאוש ולשום עבד ישתעבד לרבו שני רבו שני ממאן קנו משבאי שבאי גופיה מי קני ליה אין קני ליה למעשה ידיו כדריש לקיש. קשיא לי טובא היכי קני ליה

וחזינן לגאון דקא פסק הלכה כרבנן וכו'. הראב"ד השיג עליו ואמר אדרבה כרשב"ג מסתבר דהא חזקיה מפרש טעמיה ומשמע דס"ל הכי ועוד דלקמן מקשי' מדרבי יוחנן אדר' יוחנן כמו שכתוב בסמוך בס"ה ולא פריק אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן כדפריק באחר דוכתי דמשמע דהוא פסקא הכא דווקא הויא ובירושלמי נמי פסקו הלכה כרשב"ג והרמב"ן ז"ל הטעיד דברי הרי"ף ז"ל ואמר דחזקיה אמרו קאמר וליה לא סבירא ליה [והא דלא פריק לקמן אמוראי נינהו משום דהוה שינויא דחיקא הוא דעדיפא מיניה פריק ובירושלמי דפסקו כרשב"ג הייט משום דבירושלמי אזלא בשטתיה דאביי דמוקי מתני' באוקמתא אחריתי כדאיתא בגמרא ולטעמיה מסתבר למפסק כרשב"ג דאמר דינא ולא כרבנן דאמרי תקנתא אבל לאוקמתי' דרבא איפכא מסתברא דרבנן אמרי דינא ורשב"ג אמר תקנתא הילכך כרבנן נקטינן דרבים נינהו](א): **עבד**. כנעני של ישראל שנשבה וברח מבית האסורין של עובדי כוכבים יצא לחירות. מלהשתעבד לרבו משום דמסתמא אייאש מריה מיניה ואיהו זכה בנפשיה וכיון דפקע זכותא דמריה לענין מעשה ידיו כופין את רבו לכתוב לו גט שחרור להתירו בבת ישראל: ואי קשיא לך הא דר' יוחנן אדרבי יוחנן דהא אמר הלכה כרשב"ג וכו' לא אמרה ר"י עלה דהא בהדיא אלא בגמ' [דף לח.] הכי פרכינן תנן רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן אע"ג דבדוכתי טובא [כתובות דף עז. ב"מ דף לח:] מפרקינן בהך פירכא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן הכא לא אצטריך דמפרק לה (ד) בשינויא רווחא וכמו שכתבתי לנוטלה דבורה שאני דהשתא לקטלא מסר נפשיה כדי לצאת מידי גייסות שהרי ברח מן האסורין ויודע שאם ישיגוהו יהרג אפולי מפיל עצמו לגייסות בתמיה: **גר** שמת. (ה) וכל נכסיו היו הפקר: קנו עצמן. הן קודמין לכל אדם להחזיק בעצמן מן ההפקר: אבא שאול אומר קטנים. אין להם יד לזכות בעצמם: הגדולה. מארץ כוש. כוש מתרגמין הנדיותא: דתקיף ליה עלמא טובא. גוסס למות: אמר ליה מר זוטרא לעבד שלוף לי מסאני. לקנותו בחזקה היה מתכוין שיהא נקנה בעבודתו כשימות אדוניו: איכא דאמרי גדול היה. העבד והחזיק בו קודם שיזכה העבד בעצמו מן ההפקר לפיכך קודם לפני המיתה וזכה בו: פירש. הגר למיתה והעבד פירש לעבודתו. של מר זוטרא ונמצא שלא היה העבד בלי אדון רגע אחד: ואיכא דאמרי קטן הוה וכדאבא שאול. פליג אלישנא קמא דללישנא בתרא סבירא ליה דבגדול [הוה"ל] דלא מהני ביה חזקה דלאחר מיתה מחיים נמי לא מהני ביה דמחיים ברשות אחר הוא אלא קטן היה ובחזקה דלאחר מיתה קנייה וכאבא שאול ומה שהקדים להחזיק בו מחיים אינו מטעם קנייה דכיון דברשות אחר הוא לא מהניא ביה אלא כדי להראות לכל שהיה הוא רוצה להחזיק בו ושוב לא יקדמנו אחר לאחר מיתה כיון שהוא היה מהפך לזכות בו ועוד שבתוך שמושו ימות האדון ונמצא זוכה בו מחמת שמושו שלאחר מיתה אלמא הלכה כאבא שאול הילכך נקטינן דקטנים כל המחזיק בהן זכה בהן אבל גדולים קנו עצמן בני חורין ואע"ג דקי"ל דמפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור כדאיתא לקמן [דף מ.] ועבדים הללו אין להם גט שחרור אמרינן טעמא בגמ' דעבדו נגר כאשתו מה אשתו משתלחת בלא גט אף עבדו משתלח בלא גט. כלומר כיון שאין לו יורשים מה שאין כן בישראל דמפקיר עבדו איסורא דפש ליה גביה יכול להורישו לבניו ולפיכך צריך גט שחרור מן היורשים כמו שיתבאר בסמוך: **כל** המשחרר עבדו עובר בעשה. משמע דלאו עשה גמור הוא דבגמ' פרכינן מיתיבי מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה ומפרקינן מצוה שאני ואי עשה גמור הוא היכי דחינן עשה שבתורה משום האי מצוה ויש מתרצים שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבודו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם כענין שכתוב בעובדי כוכבים לא תחנם וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קא עביד אלא לצורך עצמו והוה ליה כנותן דמי עצמו: דכתב ליה גט חירות. ונסיב לה ישראל ומנטר לה: דמפקי עבדייהו לחירות. ועברי אעשה: ודסיירי נכסייהו. מסתכלין בשדותיהן בשבת לידע מה הן צריכין: בעידן בי מדרשא. שהחכם דורש דרשה לרבים בשבת והם יושבים בסעודה והיה להם להקדים או לאחר: בע"ש. פירש רש"י ז"ל בחד

נר מצוה — תורה אור

°וחזינן לגאון דקא פסק הילכתא א כרבנן דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים *אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן עבד שברח מבית האסורין יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותבין לו גט חירות ודוקא לאחר יאוש ואי קשיא לך דר' יוחנן אדרבי יוחנן דהתם אמר הלכה כרשב"ג דאמר ישתעבד לרבו ראשון והכא אמר יצא לחירות לא קשיא התם טעמא מאי ישתעבד לרבו ראשון משום דחזקיה הכא ליכא למיגזר משום דחזקיה (א) השתא לקטלא מסר נפשיה אפילו מפיל נפשיה לגייסות: *תניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין קטנים בין גדולים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר ב גדולים קנו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן א"ר יעקב בר אידי א"ר יהושע ב"ל הלכה כאבא שאול ורבי חייא (ב) א"ר יוחנן אין הלכה כאבא שאול והלכתא כאבא שאול מההוא מעשה דקידושין* (ג) דגרסי' התם רב יהודה הנדואה גר שאין לו יורשין הוה חליש עאל מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקיף ליה עלמא טובא אמר ליה לעבדיה שלוף לי מסאנאי ואמטינהו לגו ביתאי איכא דאמרי גדול היה זה פירש למיתה וזה פירש לעבדות ואיכא דאמרי קטן היה וכדאבא שאול דתניא גר שמת וכו' אלמא הלכה כאבא שאול: *אמר רב יהודה א כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר °לעולם בהם תעבודו ת"ר לעולם בהם תעבודו רשות דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר חובה וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו הילכך הלכה כרב יהודה דקאי כוותיה: *ההיא אמתא דהויא בפומבדיתא דהוו קא מעבדי אינשי בה איסורא אמר אביי אי לאו דאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוה כייפנא ליה למרה דכתב לה גט חירות רבינא אמר בהא מודה רב יהודה משום איסורא וקי"ל כרבינא דבתרא הוא: *ואמר רבה בהני ב תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסהון דמפקי עבדייהו להירות ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן מדרשא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בע"ש ואחת קבעה

רש"י

עבד שברח. עבד כנעני של ישראל שנשבה וברח מבית האסורין של עובדי כוכבים יצא לחירות ולא ישתעבד בו רבו עוד וכותב גט חירות כדי להתירו בבת ישראל: לקטלא מסר נפשיה. כדי לצאת מידי גייסות שברח מן האסורין והיה יודע אם ישיגוהו שיהרגוהו: גר שמת. ואין לו יורשים וכל נכסיו היו הפקר: קנו עצמן. הן קודמין לכל אדם להחזיק בעצמן מן ההפקר: אבא שאול אומר. קטנים אין להם יד לזכות בעצמן: זה פירש למיתה. רב יהודה הנדואה. והוא מר זוטרא נתכוין להשתעבד בו סמוך למיתה כדי שיזכה בו ויהיה בעבודתו מיד אחר מותו ולא יזכה העבד בעצמו: ואיכא דאמרי קטן היה. העבד ולאחר מות רב יהודה אמר לו שלוף לי מסאני כדי שיזכה כי לא היה לעבד יד לזכות בעצמו: רשות. משום דכתיב בשבע אומות לא תחיה כל נשמה ואיצטריך למיכתב בבני התושבים לעולם בהם תעבודו להתיר אחד משאר עובדי כוכבים הבא על הכנענית שהיא מז' אומות והוליד בן שאתה רוצה לקנותו שאתה רשאי לקנותו: דמפקי עבדייהו לחירות. ועברי בעשה: דסיירי נכסייהו. מסתכלין שדותיהן בשבת לידע מה הן צריכין: בעידן בי מדרשא. בעת שהחכם דורש הדרשה לרבים בשבת והם יושבין בסעודה והיה להם להקדים או לאחר: בע"ש. בלילי שבת ואין כאן כבוד שבת דקי"ל כבוד יום קודם לכבוד לילה והם היו מתכוונין לזה משום ביטול בהמ"ד וי"מ בע"ש ממש וכן בכל יום מרוב עושר אבל הכא מיהא איכא איסורא שיכנס אדם לשבת כשהוא בתאוב: שהגיתו

שלטי הגבורים

א מיי' נמי פסק כחכמים וכ"כ הרמ"ה והרמב"ן והראב"ד ז"ל והרא"ש ז"ל פסקו כרשב"ג: והראב"ד כתב דנראה דאף דעת רב אלפס כרשב"ג מדכתב אחזינן לגאון דקא פסק כלכתא כרבנן ולא אמר מסתברה כוותיה אלמא לא מסתבר ליה כפסקא דגאון וכן דעת ר"י והלכה כרשב"ג בפסקא דר' יוחנן:

לשון ריא"ז

ואם פדאו לשם בן חורין הרי הוא בן חורין לא נתיאש ממנו רבו הראשון וש שפדאו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו ומוזר לרבו ואם פדאו לשם בן חורין חוזר לרבו הראשון בלא כלום כדברי ר"מ ולי נראה בין שפדאו לשם עבד בין שפדאו לשם בן חורין בין לפני יאוש בין לאחר יאוש חוזר לרבו [הראשון] ונוטל פדיונו מרבו כמבואר בקונטרס הראיות:

ב כתב הרמ"ה ואם לא זכה בהן שום אדם עד שיגדלו אין להם תקנה שבמיתת הגר לא פקע איסורא מינייהו כי גדלו נמי בתר הכי אע"ג דפקע ממונא אימורייהו לא פקע דבמאי פקע בשעה שאין מיתת האדון דליפקע איסורא מינייהו:

לשון ריא"ז

ואף העבדים הגדולים אם החזיק בעבד אחד בחיי רבו והולך ומשתעבד בו עד שמת רבו קנאו שהרי רבו פירש למיתה והוא פירש לעבדות ולא זכה הוא בעצמו במיתת האדון כמבואר בקונטרס הראיות:

הגהות הב"ח

(א) ג"ב הכיא דחזקיה ה"ק אי אמרת לא ישתעבד מעיקרא יפיל עצמו לגייסות כי היכי דליפקע עצמו מיד רבו הלכך הכא דלקטלא מסר נפשיה ליתא להך הכשא דס"ל דלא חיישינן להרינא אלא לסכות גופים: (ב) ג"ב בר אבא: (ג) ג"ב ע"ל פ"ק דקדושין סי' תקל"ז: (ד) ג"ב בפיר: (ה) ג"ב ואין לו יורשין:

עין משפט

א מיי' פרק ט מהל' עבדים סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז: ב סמג לאוין כה:

[ד' קסדע"א] דף לח.

חדושי אנשי שם

ד"ת א) והר"ן כתב בחידושיו ג"כ הקשה כן דאין סומכין בפסק הלכה על הירושלמי וכ"כ הרי"ף ז"ל בתשובות:

ספר הזכות

עלמו לעובדי כוכבים אבל כשפדאוהו לשם עבד ולאחר יאוש ישתעבד בו שני דתו ניכא ,מיגזר במה יפיל עלמו לעובדי כוכבים הא מ"מ עבד הוא ומ"ש הרב ז"ל בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד לרבו הראשון כחזקיה [על] לשם ב"ה בלחוד קאי ענין זה אני סובר כדברי הרב ז"ל לפי הנוסחאות שמצאתי בהלכותיו מ"מ לא יצא בטוב בין לפני יאוש שהרי לא חלק בו ת"ק אלא כמו שפירש בתחלה בין לשם עבד בין לשם ב"ח ישתעבד סתם ואם לפני יאוש ישתעבד לראשון כדאביי והיינו דא"ל כשם שמצוה לפדות וכו' ואם לאחר יאוש הם לשם עבד ישתעבד לשני ואם לשם ב"ח לראשון כדחזקיה והא דקאמר הזיקן ליה לגאון ז"ל דפסק כרבנן דברי גאון הוא דקא מייתי וליה דודאי כרשב"ג ס"ל בהא בין לפירושא דאביי בין לפירושא דרבא הדא דקאמר חזקיה מפני מה ליה ס"ל כוותיה ועוד דקא מקשינן מינה דר' יוחנן הדר"י דאמר כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו ולא נינהו ואליבא דר"י כדמתרץ בכמה דוכתי אלמא בהא כוותיה ס"ל כדחזקיה רביה המפרש טעמים עתין בענין המתים דשמואל אין כרשב"ג ס"ל ובירושלמי פסקו כרשב"ג בפירוש והע"ג דגמ' דילן איכא מילי דמיכחי הכי לא גרע מפסקא דגאון ואם יטעון טוען דהא איכא שמואל דלא ס"ל כוותיה בה ואי כדחזקיה אליבא דרשב"ג אפי' פרקוה לשם ב"ח משתעבד לראשון ואפי' לאחר יאוש נשיב ליהדריה ניסלייהו דהא פרקיה ניבליה לשם אמהתא וליבתעבדו בהו איהו כפירושא קמא דפריש יאוש ישתעבד לרבו שני לדברי הכל אלא הא לאו קשיא הוא כיון דהויא ליה כבת חורין גמורה דהא ואיהו נמי טעמא דלא אהדרה ניסלייהו משום דמשעת יאוש ישראלית גמורה היא ועוד איהו נמי הא פרקוה לאו הטעא דנפשייהו זבנוה אלא לאהדורי למר שמואל ואיהו לא בעא לאשתעבודי בה כך

השגות הראב"ד

ניס למעשה ידיו ואי קאי בסדיה בדינא מי לא נפיק מהותי ידיה מי מצי למימר ליה הא קניתי לך בחזקה. מיניה נמי מי מצי לאהדוריה בדיניה ולגב אוגסא הוא דקא משתעבד ביה. מעתה הישראל דזבניה לשם ישתעבד ביה דמשמע דמדינא קאמר ליקום בהדיה בדינא וליפוק דהאי ישראל לאו אנס הוא ומדינא נמי ולא מידי. ותיו כהאי פירוקא דהא מלתא לא איתברר לי שפיר אלא דאמינא אגב דוחקא דהאי דקני ליה הכי קני ליה דהוי אתי אחרינא עביד ביה עבידתא כמה דלא ערק מיניה יהיב ליה אגרא לבהאי דיליה משום כמו שנשתמש בבהמתו וכיון דהוית ליה קנין עילויה בהכי כי אתי ישראל וזבין ליה מיניה קני ליה נמי ליה בוס קנין עילויה חייל עילויה שם עבדות ובעי מיניה גיטא דהירותא מש"ה ישתעבד. ומנ"ל דקנין בעי גיטא דהירותא מדאמרי' בקדושין גבי עבד עברי וקונה עצמו בכסף ובשטר. ומפרש' שחרור והקשינן שטר שחרור למה ליה לימא ליה באפי תרי זיל. ואמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו ודאי פשיטא לן דלאי קנין הגוף ממה קאמר דהא לגבי מציאה יד עבד עברי לאו כיד רבו דמיא כד מציאות. וכן לענין שאלה אר"י פ' הגוזל דיד עבד עברי לאו כיד רבו דמיא. וכן לענין זכוי העירוב הוא זה אלא מאי גופו קנוי דקאמר דלא הוי כהלואה גביה. ולא סגי ליה במחילה לתודה ומנא לן דכי קנין הגוף קרי ליה מדאמרי' פרק הגוזל זוטא והאי עבד עברי שנמכר לעובד כוכבים ספקעת כלואתו הוא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי. והתם ודאי קי"ל דאין עובד כוכבים קונה ישראל לגופו אלא וקאמר גופו קנוי. אלמא קנין מעשה ידיו קנין הגוף קרי ליה לגבי שעבוד הלואה ולגבי גדולה

והחכם יראה ויבין . ע"כ דברי הרב . והלו דברי תלמיד : אמר המחבר ומה נהקן בהלכות מלת: שהרב ר' אברהם ז"ל סומך על תלויות משובשות שבהן אבל נוסחא של רבינו ז"ל כמ"ש למעלה רשב"ג אומר בין לב[illegible]
לרבו הראשון [כדחזקיה וכ"ה בספרדיות ובמערביות] והלא דבר ברור הוא דנוסחא שכתב הרב שהוא שגגה ולשון אחר והילך יתכן לפרש ולחזור ולפרש רשב"ג אומר עד סוף מימרא דחזקיה והרי היה לו לומר בין לב[illegible]
יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד לשם עבד ולאחר יאוש ישתעבד לרבו שני לשם ב"ח ולאחר יאוש א"כ לשום עבד ולפני יאוש ישתעבד לרבו ראשון כך היה לו לכתוב לא שיחזיר דברי רשב"ג משנה וגמ' פעם אחר
[illegible] בכך שבושין אבל הנוסחא כמ"ש ועיקר הפי' כן לרבו ראשון וכן הפסק של רבינו כדברי הגאון הוא כרבנן ולא כרשב"ג לפיכך לא חלק עליו בביאור ולא פסק כדברי היחיד שאין דרכו של רבינו ולא יקך שלא מהם
[illegible] ולחלוק עליו ברמיזה אלא אליו הוא סומך בכך וכן בדין דיחיד ורבים כן ועוד שדברי חכמים הורס ושורת הדין ודברי רשב"ג תקנה שלא יצא כל א' וא' הולך ומפיל עצמו לעובדי כוכבים וכל תקנה של[illegible]
[illegible] אלא יקוב הדין את ההר . והשובות שהשיב הרב אין בהן ראיה של כלום לפסוק כדברי היחיד מה שאמר אדקאמר חזקיה מפני מה אמרו דמשמע דרבים ס"ל כוותיה לאו ראיה היא דשיטה דלישנא למימר כ[illegible]

[illegible]

בחד לישנא בלילי שבת ואין זה כבוד שבת דקי"ל [פסחים דף קה.] דכבוד יום קודם לכבוד לילה ולא מחוור דלישנא דע"ש משמע מע"ש ואית דמפרשים מע"ש ממש מבע"י אלא שהיו קובעין אותה בערב שבת ואף על גב דקי"ל [שם דף ק.] כרבי יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך הנ"מ באקראי בעלמא אבל תדיר מיחזי כמאן דמזלזל ביקרא דשבת: **ודוקא** בשרבו השיאו אשה. דאי לאו דשחרריה לא מעבד ליה איסורא על ידיה: עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות. שאין דרך עבד להניח תפילין דמצות עשה שהזמן גרמא הוא דלילה ושבת [מנחות דף לו:] לאו זמן נר מצוה תפילין הוא: אפוטרופוס. על נכסיו דאי לאו דשחרריה לא היה חשיב ליה: וצריך גט שחרור. להתירו בבת ישראל: אי אתה מודה שבניה עבדים. דהאי לישנא לא משמע לשון שחרור ולא לוה ג"כ לבנים שישחררו אותה אלא שלא ישתעבדו בה ומשום מצוה לקיים דברי המת הוא שאסורין להשתעבד בה וקנין מעשה ידיה לא פקע בהכי וכיון שכן ודאי דבניה עבדים ואמאי כופין את היורשין לכתוב לה גט שחרור ויפסידו בניה: **אמר** אמימר וכו'. דסקרתא. קריה: דעבדי. עבדים של ישראל היו ומכרום לעובדי כוכבים ותנן [דף מג:] המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות: כלו מרוותייהו בתראי. כלו אדוניהם האחרונים שהם העובדי כוכבים: אתו העבדים לקמיה דרבינא. להתירם בבנות ישראל: זילו הדרו אבני מרוותייכו קמאי. חזרו על בני אדוניכם הראשונים ובקשו מהם לכתוב לכם גט חירות משום דעובד כוכבים לא קנה קנין איסור שבהם ונשאר אצל הבעלים הראשונים ובניהם ירשו אותו דס"ל לרבינא דאיסורא לבריה מורית הילכך מצי כתבי להו איגהו גיטא דחירותא: אין לו תקנה. דאיסורא לבריה לא מורית והכי נמי מכי זבנינהו פקע כספייהו (א) מיניה ואיסורא הוא דהוה ליה גבייהו ואיסורא לא ירושה הוא להורישו לבניו: כרב דימי ס"ל. דכי אמר לא ישתעבדו בה ופקעו להו ממונא מינה אפ"ה כותבין לה גט שחרור: הא אמרה בלשון שחרור כגון הרי את בת חורין: הכי נמי. דלאו טעותא הוא וכופין דאיסורא מצי מורית לבניה: **ההוא** עבדא וכו' מפסדי ליה מינאי. כדאמרינן במתני' בפרקין [דף מא:] כופין את רבו ועושה אותו בן חורין: אקנייה לבנו קטן. שאין ראוי לכופו מוקמי אפוטרופוס לינוקא. פרש"י לברור לו דמים יפים כמה שהוא נישום בשוק שהרי צריך העבד לכתוב שטר על חצי דמיו: ומקרקיש ליה. עבדא: זוזי. דבר מועט לינוקא ולא יצטרכו לכופו שהוא ישחררהו מדעתו בשביל זוזי ובלאו קרקושי זוזי לא אפשר דינוקא לאו בר כפייה

רש"י

שהניח תפילין. אין דרך העבד להניח תפילין דמצות עשה שהזמן גרמא הוא דלילה לאו זמן תפילין הוא ושבת לאו זמן תפילין הוא: אפוטרופוס. על נכסיו דהיה לנו לומר אי לאו דשחרריה לא היה מחשיב ליה אפ"ה אינו יוצא לחירות: אמרו לפניו. לפני רבי יוחנן אי אתה מודה דאל ישתעבדו אינו לשון שחרור ולא לשון הפקר אלא שלא ירדוה בעבודתה אבל הולדות היוצאים ממנה מעכשיו עבדים הן ואמאי כופין לשחררה ויפסידו ולדות מכאן ולהבא שלא נוח אביהם: כי אתא רב שמואל ה"ג ולא גרס אלא דפליג על דרב דימי ואמר לא כך א"ר יוחנן אלא כך אמר: ועושין לה קורת רוח. ואם אין רוחה מתקררת בלא שחרור ישחררוה: אין לו תקנה. אפי' בשטר: לא מורית. שאין ירושה אלא בדבר שיש בו ממון: דיסקרתא. קריה: דעבדי. עבדים של ישראל היו ומכרום לעובדי כוכבים ותנן המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות: כלו מרוותא. כלו אדוניהם האחרונים העובדי כוכבים: אתו העבדים: קמיה דרבינא. להתירן בבנות ישראל: הדרו אבני מרוותייכו קמאי. חזרו על בני אדוניכם הראשונים ובקשו להן לכתוב גט חירות: אין לו תקנה. דאיסורא לבניה לא מורית וה"נ מכי זבניה להן פקע כספי' מינייהו ואיסורא הוא דהוה ליה גביה ואיסורא לאו ירושה היא להורישה לבניו: כרב דימי ס"ל. דאמר אל ישתעבדו בה ופקע ליה ממונא מיניה ואפי' הכי קאמר וכותבין לה גט שחרור: הא אמרה בלשון שחרור. כגון הרי את בת חורין ה"ג דלאו טעותא הוא וכופין דירושה הויא להורישה לבניו: ומפסדי ליה מינאי. כדאמרינן במתני' כופין את רבו ועושין אותו בן חורין: אקנייה לבנו קטן. שאינו בר כפייה ואין ראוי לכוף אותו בב"ד: מוקמי' ליה אפוטרופוס. לינוקא לברור לו דמים יפים כמה הוא נישום בשוק שהרי צריך העבד לכתוב שטר על חצי דמיו: ומקרקים ליה עבד זוזא. דבר מועט לינוקא ולא יצטרכו ב"ד לכופו כי הוא ישחררהו מדעתו בשביל זוזי ובלא קרקוש זוזי לא אפשר דינוקא לאו בר כפייה הוא והאפוטרופסין אין רשאין להוציא עבדים לחירות ולא לחוב ליתומים ותינוק זה מקחו מקח במטלטלין וממכרו ממכר כדתנן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין והאפוטרופוס מוקמינן לעיין בתקנתו ולשומו

רבינו אלפס

קבעה סעודתה בשבת ושניהן נעקרו: א"ר זירא א"ר אסי א"ר חנינא אמר רבי עבד א שנשא אשה בת חורין בפני *רבו יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו שטר שחרור °ודוקא א בשרבו השיאו אשה א"ר יהושע בן לוי עבד שהניח תפלין ב בפני רבו יצא לחרות מיתיבי לוה ממנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא ג' פסוקים בבית הכנסת בפני רבו הרי זה לא יצא לחירות אמר רבה בר רב שילא בשרבו ג הניחלו תפילין אמר עולא אמר רבי יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן מי שאמר בשעת ג מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה יורשין כופין את היורשין וכותבין לה גט שחרור אמרו לפניו רבי אמי ורבי אסי אי אתה מודה שבניה עבדים אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח יעשה לה קורת רוח כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח מאי טעמא מצוה לקיים דברי המת. *מאי ד קורת רוח דעבדין לה דאי אמרה האי עבידתא לא מצינא למעבדה לא כייפינן לה. אמר אמימר ג המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה מ"ט גופיה לא קני ליה איסורא הוא דאיכא גביה ואיסורא לבריה לא מורית וליתא לדאמימר דאמרינן ההיא דסקרתא ג דעבדי דאיזדבן לעובדי כוכבים כלו מרוותא דידהו אתו לקמיה דרבינא אמר להו זילו הדרו אבני מרוותייכו קמאי וניכתוב לכו גיטא דחירותא אמרו ליה רבנן לרבינא והאמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה א"ל אנא כרב דימי ס"ל א"ל דרב דימי טעותא היא א"ל מאי טעותא דלא אמרה בלשון שחרור הא אמרה בלשון שחרור הכי נמי והלכתא כרבינא [א] ההוא עבדא דהוה לבי תרי קם חד מינייהו שחרריה לפלגיה אמר אידך השתא שמעו בי רבנן ומפסדי ליה מינאי אזל אקנייה לבנו קטן דקטן מיקנא קני אקנויי לא מקני שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא שלח ליה כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישיב בראשו אנן קיםלן בינוקא דמקרבא דעתיה לגבי זוזי מוקמי ליה אפוטרופא *ומקרקיש ליה בזוזי וכתיב ליה גיטא דחירותא ה יש ששואלין כאן ואומרים וכי מאחר דמוקמינן אפוטרופא למאי הלכתא אמרינן ידעינן בינוקא דמקרבא דעתיה לגבי זוזי ומהדרי רבנן תשובה משום דחיישינן דילמא מסתריד ביה ינוקא בההוא עבדא וכיון דמקרקיש ליה

שלטי הגבורים

א ואל"ל אם האדון נושא שפחתו שהיא בת חורין שאנו אומרים אם לא בשחררה לא היה עושה איסור וכתב הרמ"ה במקודשת מספק וכופין את רבה לכתוב לה גט שחרור ואי בעי לשוויה בתר הכי בעיא קדושין אחריני דקדושין קמאי ספק קדושין נינהו ואי לא בעיא לשוויה לשם אישות בעיא גט לקדושין קמאי דמשום אומדן דעתא היו מפקיעין ממונא אבל גבי איסורא לא אזלינן בתר אומדן דעתא להתירה בלא גט שחרור בין שהשיאו רבו בין בנושא שפחתו והרא"ש כתב הא דמצריכינן גט שחרור במשיא עבדו משום שלא יאמר האדון לא שחררתיו ועבדי הוא אבל ודאי אזלינן בתר אומדן דעתא דודאי שחרר ומפקיעין אותו משני ומותר בבת חורין הלכך גבי מקדש שפחתו דליכא למיחש שיאמר לא שחררתיה אפי' גט שחרור אינה צריכה:

לשון ריא"ז

עבד שהשיאו רבו אשה בידוע שכבר שחררו רבו וכתב לו גט שחרור אע"ג שהעבד אינו יודע שמא זכה לו ע"י אחר שאל"כ [לא] היה משיאו אשה האסורה לו וכופין את רבו שיכתוב לו גט שחרור להיות בידו לראיה כמב"ה:

ב וכתב מיי' וכותב גט שחרור וכן כל כיוצא באלו הדברים שעשה דבר שאינו חייב בו אלא בן חורין יצא לשחרור וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור וכן אם נדר נדר שכופין אותו לעבור עליו כגון שנדר שלא יאכל בשר וכיוצא בו שאין הנדר חל עליו והיה יכול לכופו להוכלו ולא כפאו אלא א"ל מופר לך יצא לחירות שכיון שלא כפאו במקום שיכול לכפותו גילה דעתו שהפקיע שעבודו ומכאן היה אומר שהמשחרר עבדו בכל לשון והוציא הדברים מפיו שמשמען שלא נשאר עליו שעבוד כלל ושגמר בלבו לדבר זה שאינו יכול לחזור וכופין אותו לכתוב לו גט שחרור אע"פ שעדיין לא כתב ע"כ:

ג ולא משום דלא מעביד ליה איסורא דמברך עלייהו ואיכא ברכה לבטלה שהרי נשים מברכות על מ"ע שהזמן גרמא ואין מוחה בידן ור"ת פי' שיכולין לברך ואין בזה משום ברכה לבטלה אלא משום דאין עבדים רגילין בתפילין ואי לאו

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק ח מהל' עבדים טור אה"ע סי' קס"ו ב מיי' פרק ו ... ג מיי' פרק ח ... ד מיי' פרק ז ...

תסד | תסה | תסו | תסז

הגהות הב"ח

(א) מינייהו כצ"ל:

[illegible] הוה מנח ליה שלא יצא עליו קול שחרור ויפסיד את עבדו וכן נמי אם רבו שליח צבור וקראו בתורה יצא לחירות: ד רש"י פי' שאם לא נתקררה דעתו אלא בשחרור כופין את היורשין לשחררה והכי מסתבר להרא"ש כתב [illegible] אל ישתעבדו בה היורשין לא מצו כייפו לה למעבד עבידתא כלל ולא מצו לזבונה [ל"ש אמר יעשו לה קורת רוח ול"ש אמר אל ישתעבדו בה יורשין דאי אמר יעשו לה קורת רוח לא מצו לזבונה] דהא לא מתעביד לה קורת רוח [illegible] לא ישתעבדו בה סתמא ואם אמר לא ישתעבדו בה יורשין נמי לא מצו לזבונה דמכירתה לשם שעבוד זהו שעבודה: לשון ריא"ז מי שלוה בשעת מותו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה או שאמר עשו לה קורת רוח מצוה לקיים [illegible] וכופין את היורשין ועושין לה קורת רוח שלא להשתעבד בה בעבודת פרך ובניה הרי הן לרבו כשאר כל העבדים: ה הקשה רשב"ם דהא דמקחו מקח וממכרו ממכר דוקא משום כדי חייו ומדרבנן ובממון הפקר ב"ד היה הפקר אבל להתירו

ספר הזכות

כתוב בהלכות יש שואלין כאן ואומרים וכי מאחר דמוקמינן אפוטרופא למאי הלכתא אמרי' ידעינן בינוקא דמקרבא דעתיה לגבי זוזי ומהדרי רבנן תשובה משום דחיישינן דלמא מסתריך ביה ינוקא בההוא עבדא וכיון דמקרקשי' ליה זוזי מיפייס ולא אתי לאיסתרוכי ביה: השיב הרב ז"ל כתב הרב ז"ל יש ששואלין כאן וכי מאחר דמוקמינן אפוטרופא למה לי קרקושי זוזי כלומר והלא האפוטרופא יכול למכרו שלא מדעת התינוק כדתניא בפ' הניזקין אין האפוטרופסין רשאין להוציא עבדים לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות זאת השאלה והיא קשה שהיה להם לישאל מה צריך לגט חירות של תינוק והא קי"ל כרבי דאמר כסף גומר בה כדקתני התם רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו לאפוטרופא ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו ועוד גיטו של קטן מה צורך יש בו והוא אינו בן שלות וגרושין כלל וכל אלה השאלות מתוקנות בתשובה א' שהשיבו כי היכי דלא ליסתריך ביה ינוקא מיהו עוד יש להקשות למה לא חשבו בדברי רבי שאמר נותן דמי עצמו ויוצא דמשמע דלא צריך קרקושי זוזי לינוקא וי"ל שאני הכא דכיון דאקניה לבנו קטן והוי מקרי על שמיה חיישינן דלמא מסתריך ביה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמידו אמר המרבר אבל דעת רבינו שאין אפוטרופין רשאין להוציא עבדים לחירות כת"ק דפליג עליה דרבי ולפיכך כתב אותה ברייתא שבפ' הניזקין סתם לומר שהלכה כדברי רבים וכיון שכן היאך נשתחרר כאן מידו של אפוטרופוס זה וא"ת שהעמידו לו אפוטרופוס למוכרו לאחרים ואחרים יוציאו אותו לחירות א"כ היאך התינוק כותב גט חירות שטר מכר היה לו לכתוב לאחרים אלא מדברי הגאונים נלמוד שאין הטעם שאין אפוטרופסין רשאין להוציא עבדים לחירות מפני שאין כסף גומר בה כמו שאמרו קצת המפרשים אלא השם חכמים היה שמא לא דקדקו בדמים עמהם ויקבלו מהם קצת כסף לשחררן בו כדרך בשחרור ועוד שמא יתאוננו בשחרור או (במכרו) [מישחררו] שלא להשכיל ולא ליקח עדות אלא להכיח דמכרן בטל הוא מן הדין וא"א להחזיר מפני שיצא עליו שם ב"ח אבל מוכרין אותם לאחרים ועל כרחן מדקדקין במכירה שלא ההבטל בב"ד והיינו דקתני אין רשאין ולא קתני אין יכולין משום חשש הפסד יתומים הוא דומיא דרישא דאין אפוטרופסין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב ואין אפוטרופסין רשאין לדון לחוב ולזכות וקתני התם בתוספתא שאם נטלו רשות מב"ד רשאין לפיכך קנסו אותו בכאן ואמרו כאשר עשה כן יעשה לו שלא לחוש בכאן לתקנת אין אפוטרופין רשאי אלא נעמוד אפוטרופוס ונותנין לו רשות לשחררו שיכתוב לו העבד שטר על דמיו ומקרקש ליה זוזי לתינוק והוא מסתכר בהם בכבש של אחרים מידו של אפוטרופוס שמקבל אותם לדעתו של תינוק כדי שיתרצה בשחרורו ויכתוב לו [illegible]

השגות הראב"ד

[דף לח ע"ב] **הא** דאקשינן לרב דאמר המקדיש עבדו יצא לחירות מהא דתניא בתורת כהנים בענין חרמים. מאדם אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים. ולדעתיה דרב כיון דאמר עבדי זה יהא חרם יצא לחירות דה"ק אין לי רשות [illegible] כאילו הוא הרם. קשיא לי אימר דאמר רב מקדיש עבדו דהוא גופיה לא קדיש אבל בחרמי כהנים דהוא גופיה [illegible] אמאי יצא לחירות והלא איכו גופיה קדוש והוי ממון כהן למכרו ולהשתעבד בו. ומנ"ל דבחרמי כהנים [illegible] דהא כתיב לא ימכר ולא יגאל ודרשי' התם לא ימכר מכר גזבר ולא יגאל לבעלים ומה יעשה בהן יתנגו [illegible] בשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. ואיכא למימר דמסופיה דקרא קא מותיב דכתיב כל חרם קדש קדשים [illegible] דקיימא לן התם דהשתא קא מבעיא כחרמי בדק הבית ופליגי ר' יהודה בן בתירא ורבנן בהאי קרא דר' יהודה [illegible] דקרא בסתם חרמים והם לבדק הבית ויש להם פדיון ורבנן סברי בחרמי בדק הבית מפורשים קא משתעי [illegible] חרמים הם לכהן ובין למר ובין למר סיפיה דקרא בחרמי בדק הבית שיש להם פדיון ועל אדם ובהמה ושדה [illegible] דכתיבי בריבא דקרא אלמא מקדש קדישי ולחירות לא נפקי. ומתרצינן הכא במאי עסקינן דאמר לדמי עבדי זה יקדש לדמיו ואי קשיא לך אף רישא דקרא נמי דאמר לדמי אמאי לא ימכר לא יגאל והלא לא [illegible] דמיו. ס"ק לא ימכר מכר גזבר לפי שאין לו גזברות בזה אלא ממון כהן הוא. ולא יגאל לבעלים ביוסיף [illegible] גאולת בעלים שמוסיפים חומש כשהן פודים מיד הקדש אלא נותן דמיו לכהן בלבד שלא בחרים אלא דמיו [illegible] נמי כיון שלא החרים אלא דמיו אין לגזבר רשות למוכרו אלא שמין אותו והבעלים נותנים דמיו ואין [illegible] שלא חל עליו שום קדושה ולא בא הכתוב לחלק אלא שזה דמיו לכהן וזה לה' לבדק הבית ואקשינן אי [illegible] בברייתא דלעיל נמי ליבעי ליה דאמר לדמי. אי הכי אין הגזברין רשאין פשיטא גזברין מאי עבידתייהו [illegible] גזבר רשות עליו כלל לא למכרו ולא להפדותו לבעלים שלא חל עליו שום קדושה ואין עליו שום גאולה שא"צ [illegible] דבר אחר. ואי קשיא לך מאי שנא ממקדיש בהמה טמאה שהרי אינה קדושה אלא לדמיה וגזבר מוכרה [illegible] לבעלים ומוסיף עליה חומש. התם שהקדישה בסתם אבל כשאמר לדמיה בודאי לא הקדישה אלא לדמיה [illegible] לומר בה לדמיה פשיטא דהא לגופה לא חזיא אלא ודאי כאילו אמר דמים בלבד אני מקדיש. ובבהמה טהורה [illegible] אמר שור זה יקדש דמיו הוא עצמו קדוש ומועלין בו והכי איתא בערכין סוף פ' האומר משקלי עלי [illegible] משום דבבהמה טהורה חזיא לגופה ואע"ג דאמר לדמיה חייל עלה קדושה ולא עוד אלא שאין לה פדיון [illegible] ואינה יוצאה מידי מזבח מש"ה אע"ג דאמר לדמיה קדשה היא גופה. והרב נרפתי ז"ל מחק והגיה והקשה [illegible] שהגיה הכא במאי עסקינן דאמר (דמיה) [דמיו עלי] שאם אמר לדמיה היה עצמו היה קדוש וגזבר מוכל [illegible] כעין בהמה טמאה שסתם הקדשה לדמיה והגזבר מוכרה. ותוזר הוא עצמו והקשה באידך מתני' דמתמהינן [illegible] יש לו רשות למוכרו מידי דהוה אבהמה טמאה דסתם הקדשה לדמיה וגזבר מוכרה ומועלין בה. ותירץ אי [illegible] לחירות והדר קושין לדוכתיה לרב זהו טופס דבריו ואני לא הוצרכתי לא למחק ולא להגיה ולא נהקשות ולא [illegible] דרב ומנא ליה דלאו הכי הוא שהרי אמרו אבל מוכרים אותם לאחרים ואחרים מוציאים אותם לחירות וה"[illegible] הקדישו לדמיו ואין הקדש יוצא ריקן. אבל הוא כשיפדה יצא לחירות אלא ודאי פשיטא לן דבעבד ובהמה טמאה [illegible] דמיו בין שאמר לדמיה. הדע דהיא ברייתא דערכין דקתני בסופה דמי שור זה עלי עולה הרי הוא חולין וא[illegible] ומש"ה מועלין בו וסיפא דקתני הרי השור חולין וכו' דאמר שור זה לכשיבאו דמיו יקדשו ואמרי' עלה כמאן [illegible] וכר"מ נוקמה דאמר דמיה דלא חייל עלה קדושה כלל וכרבנן דכה"ג דבר שבעולם הוא. אלא ש"מ אין הפרש [illegible] עבדא דבי תרי קם [חד] ושחרריה לפלגיה כו' ואמרי' דמוקמינן ליה אפוטרופוס לינוקא ומקרקש ליה זוזי וכתיב ליה

כפייה הוא ואפוטרופוס אינו רשאי להוציא עבדים לחירות ולא לחוב היתומים כדאמרי' בהניזקין (דף נב:) ותינוק זה מקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין כדתנן [דף נט:] הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ואפוטרופוס מוקמינן לעיין בתקנתו ולשומו בדמים מעולין כך כתב רש"י ז"ל · ולא מחוור דקטן לאו בר [משוי] שליח הוא וגט עבד כגט אשה הוא וגבי שליח דקטן קי"ל [ביבמות דף קה:] דפסולה ואינה פוסלת לפיכך פי' ר"י שהאפוטרופוס משחררו ורשאי הוא לעשות כן דאתיא כרבי דאמר לקמן בפרק הניזקין (דף נב:) אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו ולא אמרו דמקרקש ליטקא בזוזי נר מצוה

אלא משום שמא ימלאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה וזהו דעת הרי"ף ז"ל שכתב יש שואלין כאן וכו' ודאמרינן כאשר עשה כן יעשה לו משום דאי מדינא לא מוקמינן ליה אפוטרופא וימתין עד שיגדל ולפי זה לא קי"ל כרבנן דאמרי בפרק הניזקין (שם) דאין אפוטרופין רשאין להוציא עבדים לחירות אלא כרבי דפליג עלייהו ואמר רשאין אלא שהרי"ף ז"ל כתבה להאי ולא פסק בה הלכה כרבי לפיכך פירשו דכי אמרינן דאין רשאין להוציא אותן לחירות לא שאין דין לעשות כן דכיון דקיימא לן דכסף גומר בו כדאיתא הכא [דף לט:] בגמ' כשם שמוכרין אותו לאחרים כך רשאין ליטול ממנו דמי עצמו אלא שחששו שמא לא ידקדקו עמהם בשומת דמיהן וכאן קנסו אותו משום כאשר עשה כן יעשה לו והעמידו דבריהם על דין תורה:

תנו רבנן האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין נעשה בן חורין הרי הוא בן חורין · כלומר באחד מג' לשונות אלו · הרי הוא בן חורין: [אעשנו בן חורין] רבי אומר קנה· דהכי משמע אעשנו בן חורין בשחרור זה שאני מוסר לו עכשיו ובסמוך מוקמינן לה בדכתב ליה הני לישני בשטר"א ומסר ליה: וחכ"א לא קנה · שאין זו אלא הבטחה שיעשנו בן חורין לאחר זמן ובשטר אחר ועדיין לא עשה: א"ר יוחנן וכולן בשטר · האי האומר דקתני כותב הוא שכתב אחת מן הלשונות הללו ומסר לו השטר אבל באמירה בעלמא לא הוי בן חורין ולא פקע ממוניה מיניה ומאי תעא למהדר ביה אם לא קנו מידו על ידי חליפין דהוי כקונה עצמו מידו בככף כדאמרי' לעיל בגמ' [דף לט:] גבי ההוא דשקל כומתא שדא בה אי נמי שכיב מרע משום דדבריו ככתובים וכמסורים דמו ובסמוך נמי דאמרינן גבי שדה וכולן בשטר הכי מפרשינן לה דבדבורא בעלמא לא מיקניא ארעא וכי תימא בין בעבד ובין בשדה אמאי לא מהני אפילו בעל פה באומר עשיתי ונתתי משום הודאת בעל דין יש לומר דכי אמר בדרך הודאה ה"נ אבל הכא בבא לשחררו עכשיו בלשונות אלו עסקינן ומשום דלא הוי לישנא מעליא לשחררו בו בתחלה אמרינן דלא מהני אפילו לענין מעשה ידיו אלא בשטר ומיהו בשטר הוי משוחרר גמור והיינו טעמא דמשמע ליה לר' יוחנן דתנא לאו מדין הודאה קאמר הדא דלא הוי בן חורין גמור דהכי לריך גיטא דחירותא וכדאמרינן לעיל [דף מ:] גבי עבד שנשא אשה בפני רבו דאמרינן דילא לחירות מדין הודאה ואפ"ה לריך גט שחרור ועוד דעשיתי דומיא דאעשנו מה אעשנו שבא לעשותו עכשיו אף עשיתי נמי והא דשדה נמי כה"ג מפרשים:

האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו גט חירות על ידי אחר · ואמר ליה זכה בו לפלוני דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו והא דהכא מדין הודאה מהני והרי הוא ישראל גמור וחייב במצות ומיהו לא שרי בבת חורין בלא גט שחרור דומיא דעבד שנשא אשה בפני רבו: הודאת בעל דין · עבד וכן מקבל מתנה כיון דאמר לא קבלתי נאמן ויכול לו לחזור ולזכות בו אם רלה ומש"ה אמרינן טפי במקבל דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואין אומרים כן על הנותן דשמא הנותן מתוך שקדמה מחשבתו ליתנה הוא סבור שנתנה אע"פ שעדיין לא נתנה והמקבל בהם ידע בדבר יותר ממנו: ומי אוכל פירות · כלומר (ג) *מאן אמרינן שהודאתו הודאה ואידך זכה: נותן אוכל פירות · לפי שהודאתו הודאה גמורה כדכתיבנא: הא בהבא והא בברא · בהבא נותן אוכל פירות אבל אם מת ובנו אמר לא נתן זה שדהו לאבא משלשין דשמא יבאו עדים שמסר לאביו וזה לא ידע: **מתני'** עבד שעשאו רבו אפותיקי · אם לא אפרע חובך ממקום אחר הרי זה לפניך לגבותו: ושחררו · בגמ' מפרש לה לכולה: **גמ'** שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני · שלא היה גופו קנוי לו אלא משועבד ואתי שחרור ומפקע לשעבוד

תורה אור

בזוזי מיפיים ולא אתי לאיסתרובי ביה: ת"ר *עשיתי א פלוני עבדי בן חורין נעשה בן חורין הרי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין ב אעשנו בן חורין; רבי אומר קנה וחכ"א לא קנה אמר רבי יוחנן וכולן בשטר ת"ר האומר נתתי ג שדה פלונית לפלוני נתתיה לו הרי היא לו הרי היא שלו אתננה לו רבי אומר קנה וחכמים אומרים לא קנה ואמר רבי יוחנן וכולן בשטר תנו רבנן האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר ד לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו על ידי אחר כתבתי וחתמתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ולא חתם ולא נתן לי ה הודאת בעל דין כמאה עדים. האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר ו לא נתן לי א] חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים ומי אוכל פירות רב חסדא אמר נותן אוכל פירות רבה אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא באבא הא בברא. פירוש מאן דאמר נותן אוכל פירות כשמקבל מתנה אמר לא כתב ולא נתן לי ומ"ד משלשין כגון שלא היה המקבל מצוי ואמר בנו ז לא הקנה לאבא כלום משלשין את הפירות עד שמתברר הדבר: גרסינן בקידושין בסוף האומר לחבירו* האומר (א) לשפחה הרי את בת חורין וולדך עבד ולדה כמוה בן חורין דברי רבי יוסי הגלילי וחכמים אומרים דבריו קיימין משום שנאמר האשה וילדיה וגו' קרא מאי תלמודיה לרבנן אמר רבא קרא לרבי יוסי הגלילי דקתני ולדה כמוה (א) שנאמר האשה וילדיה תהיה לאדוניה בזמן שהאשה לאדוניה ולדה לאדוניה אין האשה לאדוניה אין ולדה לאדוניה והלכתא כחכמים: ג] עבד שעשאו רבו אפותיקי וכו': ומי שחררו אמר רב רבו ראשון שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני כדרבא דאמר רבא

רש"י

בדמים מעולין: האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין נעשה בן חורין הרי הוא בן חורין. כלומר באחד מג' לשונות אלו הרי הוא בן חורין: רבי אומר קנה. דהכי משמע אעשנו בן חורין בשחרור זה שאני מוסר לו עכשיו ומיירי בדכתב ליה הני לישני בשטר ומסר לו: וחכ"א לא קנה. שאין זו אלא הבטחה שיעשנו בן חורין לאחר זמן ועל ידי ספר אחר ועדיין לא עשה: א"ר יוחנן וכולן בשטר. האי האומר דקתני כותב הוא שכותב אחד מלשונות הללו ומוסר לו אבל באמירה בעלמא לא פקע ממוניה מיניה ולא הוי בן חורין ומצי הדר ביה אי לא קנו מידו על ידי חליפין דהוי כקונה עצמו מידו בכסף כדאמרינן בהלמודא גבי ההוא דשקיל כומתיה שדא בה וא"ל קני הא וקני נפשך או בשכיב מרע דדבריו ככתובים וכמסורין וכן כולן בשטר בשדה הכי פירושו דבדיבורא לא קני ארעא (ולא כים דמפרשים בע"א): הודאת בעל דין. העבד וכן המקבל מתנה כיון דא"ל לא קבלתי נאמן ויכול זה להזור בו אם ירצה דאמרי' מעה וסבר שקבל מידו: משלשין. ביד שליש נאמן עד שיבא אליהו: הא בהבא הא בברא. אם המקבל מתנה עצמו בחיים ואמר לא נתן לי נאמן ואוכל הנותן את הפירות אבל אם מת ואמר בנו לא ניתן שדה זו לאבא משלשין דשמא יבאו עדים שמסרו לאביו בפניהם וזה לא ידע: קרא מאי תלמודא לרבנן. אדרבה הוא סתירה לדברי רבנן ומשני שהוא סיום דברי רבי יוסי הגלילי: **מתני'** אפותיקי. אם לא אפרע חובך ממקום אחר הרי זה לפניך לגבותו: ושחררו. בגמ' מפרש הכל: **גמ'** שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני. שלא היה גופו קנוי לו אלא רק משועבד היה לו ואתי שחרור ומפקע מידי שיעבוד כדרבא:

שלטי הגבורים

להתירו בבת חורין אין כח ביד ב"ד לעשות כשמו של קטן ואין מעשה קטן כלום דומיא דגט אשה דקטן שבא על יבמתו אינו נותן גט עד שיגדיל ופרשב"ם דהכא כיון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן להפקיע תקנת חכמים היו ב"ד מפקירין לממון הקטן ונתנוהו לאפוטרופוס כדי לשחררו וכתב ליה גיטא על שמיה דאפוטרופוס וכתב הטור דוקא בהאי גוונא שכוון להפקיע תקנת חכמים אבל מת והניח בן קטן ואח"כ שחרר השותף אין מעמידין אפוטרופוס לשחררו אלא טובד את עצמו יום א' ואת הקטן יום א' עד שיגדיל:

וכתב הרמ"ס ס"מ בבריא אבל שכיב מרע שאומר א' מהלשונות האלו כיון שמשמעות לשון שחרור זכה מיד בגופו ואינו יכול לשעבד בו וצריך גט שחרור להתירו בבת חורין ואפי' בבריא אם אמרו דרך הודאה גמורה מהני למקניא נפשיה וצריך גט שחרור להתירו בבת חורין וזה כדברי מיי':

ב וכתב הרמ"ס דוקא אעשנו אבל אם כתב יהא בן חורין קנה דאעשנו לישנא דהבטחה הוא להבא אבל יהא בן חורין לאו הבטחה הוא אלא לשון שחרור:

ג וכתב הרמ"ס אבל אם כתב לו בשטר שדה פלוני תהא נתונה לו או תהא שלו קנה אבל בדבורא לא קנה בחד מהנך לישני אא"כ קנו מידו אבל אם אמר אתננו לו אפי' אם קנו מידו לא קנה דקנין דברים בעלמא הוא ולא מחייב לקיומי בעל כרחיה ומיהו אם אמר אתננה לו מעכשיו בין בשטר בין בקנין קנה לאלתר דכיון דאמר מעכשיו אין זה לשון הבטחה אלא בהאי בטרא או בהאי קנין מקנה ליה גופא דארעא:

ד וכתב הרמ"ס אם רצה האדון לחזור בו אינו יכול וכופין לו לכתוב גט שחרור והרא"ש ז"ל כתב ודאי זיכה לו ע"י אחר כיון שהעבד אפשר לומר שלא ידע והאדון טוען ודאי הרי הוא בן חורין ומותר בישראלית:

ה וכתב הרמ"ס ואם שניהם עומדים בדבורם לא איצטריך לאשמועינן דהא לא תבע חד מחבריה מידי ולא איצטריך לאשמועינן אלא דהדרי תרוייהו שהרב אומר לא נתתיו והעבד אומר כן קבלתיו אבל אם העבד חזר בו ואמר כן קבלתיו והרב לא חזר בו כופין אותו וכותב גט שחרור:

ו כתב מיי' מקבל שטען שדה זו שתחת ידי אינה מתנה בידי או שומר אני עליה וכיוצא בזה או בטלה היתה מעיקרא שלא קבלתיה אלא בעל כרחו באונס או בטעות או כיוצא בזה דבריו קיימין ונשבע על זה שבועת היסת ונפטר ע"כ וכתב הטור ואי... ענין בטעה לכאן כשטוען המקבל שאינה מתנה יסתלק ממנה ויניחנה. שאלה להרא"ש יעקב נתן לראובן בנו קרקע במתנה מעכשיו ואחר זמן ירד יעקב מנכסיו ופייס מראובן שיחזור לו שטר המתנה וכן עשה וגם עשה לאביו... אחר כן נתעשר יעקב וביקש ראובן מאביו שיחזור ויעשה לו שטר מתנה כבתחלה ולא רצה יעקב אז ערער ראובן על הבית ואמר שלא יצא מתחת ידו בחזרת שטר המתנה ובמחילה שעשה לו. תשובה הדין עם ראובן שיעקב לא... בשטר ולא במחילה ואם יעקב מודה בכל הדברים יחזיקו ב"ד הקרקע ביד ראובן ואם כופר ואומר שלא נתן לראובן מעולם אם עדי המתנה הם קיימים ומעידים על המתנה הרי הבית של ראובן ואם אין עדים ישבע יעקב שלא נתן...

ז ודוקא כשהבן אומר אני הייתי במעמד שאתה אומר שנתת לאבי וראיתי שלא נתת ואפ"ה משלשין ולא אמרי' הודאת בעל דין כק' עדים דמי כיון שהבן לא קבל השטר בידו אלא אומר על קבלת אביו שלא קבל ואיכא למימר ובנר

השגות הראב"ד

דמוקמינן ליה אפוטרופא נמה ליה קרקושי זוזי. כלומר והיה האפוטרופא יכול למכרו שלא מדעת התינוק כדתניא פ' הניזקין אין האפוטרופין רשאין להוציא עבדים לחירות אבל מוכרים אותם לאחרים ואחרים מוציאין אותם לחירות זאת היא השאלה. והיא קשה שהיה להם לשאול מה צורך לגט חירות של תינוק והא קי"ל כרבי דאמר כסף גומר: דקתני התם רבי אומר אף הוא נותן [דמי] עצמו לאפוטרופא ויוצא [מפני] שהוא כמוכרו לו ועוד גיטו של קטן מה צורך יש בו והוא אינו בן בלות וגירושין כלל. וכל אלה השאלות מתוקנות בתשובה שהשיבו כי היכי דלא ליהדריך ביה יונקא וכו'. מיהו יש להקשות עוד למה לא חששו כן לדברי רבי שאמר שהוא נותן דמי עצמו ויוצא דמשמע דלא לריך קרקושי זוזי לינוקא וי"ל שאני הכא כיון דאקנייה לבנו קטן והיה מקרי על שמיה חיישינן דלמא מהדריך ביה:

א] חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר. ואפי' בדבורא בעלמא נמי דהא קא מודה דאפקוריה אפקריה ופקע ליה כספא מיניה דלא גרע מן האומר נתיאשתי מפלוני עבדי ואי למימרא דשרינן ליה בבת חורין הא ודאי לא שרינן ליה לכתחלה דהא חיישינן קאמר אלא לאו דהי נסיב לא מפקינן לה מיניה. ואי קדיש בת ישראל לא נפקא בלא גט וקרוב אני לומר שמתירין אותו בבת ישראל לכתחלה מאי טעמא עד א' נאמן באיסורין אפי' באיסור ערוה הואיל ובידו לשחררו. ואע"ג דגבי גט אשה בבעל דאמר גרשתי דאיכא מ"ד נאמן ואיכא מ"ד אינו נאמן וא"ל רבא לרב נתן בר אמי חוש לה. ה"מ באשת איש דחמירא אבל לגבי עבד אמרי' ביה הואיל והאי דקתני חיישינן משום דאיכו אמר לא עשאני. מ"מ אי קדיש בת ישראל לא נפקא בלא גט הלכך אע"ג דאיהו קא מכחיש ליה אית ביה צד חירות. ומשמע נמי דהאי לא הוה מכחיש ליה אפי' לכתחלה שרינן ליה משום הואיל ואי משום הא דתנן תנו גט זה לעבדי לא יתנו לאחר מיתה. אין תנו גט לעבדי גרסינן ולא גרסינן זה. אלא כי הכיא דתנן פ' המקבל אמר לבנים תנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו. והכי נמי מסתברא דהא דומיא דתנו מנה לפלוני קתני לה:

ירושלמי תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת רבי אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופין את היורשים לקיים דברי המת. אמר ר' זעירא בשם אין חלוקין מה אנן קיימין אי בהומר שחררו אף רבי מודה אם בהומר כתבו והנו אף רבנן מודו. אלא כן אנן קיימין בהומר תנו רבי הומר כאומר תנו כאומר כתבו ותנו ורבנן אמרין כאומר תם כאומר שחררו. שכך הגירסא ולכאורה דלא גרסי' בה זה דלכ"ע בין לרבי ובין לרבנן זכות הוא לעבד שיוצא מיד רבו לחירות. ואילו אמר תנו שטר שחרור זה לעבדי זכו לו וכיון שזכו לו כופין את היורשים לשחררו אלא במה הם חולקין באומר לבניו תנו שטר שחרור לעבדים רבי סבר הרי הוא כאומר לעבדים כתבו והנו שאין כאן שום זכות לעבד ורבנן סברי הרי הוא כאומר לבניו שחררו אותו ומצוה לקיים דברי המת כך היא נראה דרך הענין הזה וכיון שכן הוכיח זה על ענין משנתנו דלא גרסי' בה זה אלא שבענין הזה הוא באומר לבניו תם שטר שחרור לעבדי ומשניתנו באומר לבנים תנו שאילו אמר לבניו מה טעם לא יתנו לאחר מיתה והלא אם רצו לשחרר משחררין. ועוד דומיא דגט אשה קתני לה:

ג] העושה עבדו אפותיקי לאחרים ושחררו שורת הדין וכו'. האי אפותיקי כגון דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו דאי באפותיקי סתם כעבד אמאי כותב שטר על דמיו לגבי מבאר נכסים שהרי אמרו העושה שדהו אפותיקי לבעל חובו ומכרה לאחר גובה מבאר נכסים. וכן מה שאמרו במזיק שעבודו של חבירו פטור לאו... סתם קאמר שהרי גובה מבאר נכסים. ושור תם שהזיק עד שלא עמד בדין מכרו מכור וכו' שתפסו ונה... מה שעשה עשוי. ואמרי' התם לא נצרכה אלא לפחת בה טעה. ואמר רב הונא בריה דרב יהושע זאת אומרת המזיק שעבודו של חבירו פטור זה יוכיח כי על שעבוד גמור קאמר שהרי שור תם שהזיק אפותיקי גמור הוא וק... ובאפותיקי סתם הא אמרי' שאם מכרה לאחר שגובה מבאר נכסים וכן אם הזיקו גובה מבאר נכסים. והרב... בשמועה זו ירושלמי שאמרו פ' אלמנה לכה"ג העושה שדהו אפותיקי לבעל חובו ולכתובת אשתו ומכרה מכו... יהוש לעצמו רשב"ג אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלה על דעת שתהא אשתו מחזרת וכו' ה... לשעה אנן קיימין אבל לא מכרן לשעה דברי הכל אינן מכורין. ואני לא ידעתי למה הביאו בכאן זה שירוש... זה דומה למה שאמרו בשמועה זו כי מה שנאמר כאן הוא באפותיקי סתם ולאשה בכתובתה לא מיירי באותן... שנכתבו בכתובתה שקבלה עליו כנאן ברזל אלא באפותיקי אחרת שהוא חוץ לכתובתה. ואותה הברייתא שהוזכרה... באפותיקי גמור לבעל חובו. ובאותן שלש שדות של נ"ב שנכתבים לאשה בכתובתה ועליהם אמרו מכורה לש... יחוש לעצמו. כלומר יראה אם יש נכסים שיוכל לגבות מהם שאם לא הניח שם שאר נכסים כשיבאו ל... יוצאה מתחת ידו לפי שאינן מכורים לעולם. ואילו באפותיקי האמור בשמועה זה הרי אמרו גובין מבאר נכ... אותה שדה של אפותיקי מכרה לעולם. וש"מ דאפותיקי סתם קאמר ורשב"ג פליג בתרווייהו דבאפותיקי... רשב"ג מכורה לשעה אבל בשתא האשה לגבות גובה ממנו ובאפותיקי גמור שהן ג' שדות של נ"ב אמר ש... אינן מכורין. וג"ל דבאפותיקי סתם קי"ל כרבנן שגובין מבאר נכסים א' בע"ח וא' כתובת אשה וכן ב... אבל בנכסי נ"ב הלכה כרשב"ג שאפי' לשעה אינן מכורים דהא הפליגו בהו ר' יוחנן ור"א בירושלמי. והכי... ר' יעקב בר אחא אמר בנכסי נ"ב פליגין ר' יוחנן ור"א. ר' יוחנן אמר מכרן אינן מכורין אמר לו ר"א... אוכלין בתרומה ואת אמרת אינן מכורין. אמר לו ר' יוחנן והלא עבדי מלוג מכרו הן אוכלין ומכרן אינ... אמר לו ר"א הגע עצמך מבלך נתנו לך כדין הוא שלא יאכלו והן אמרו אוכלין והן אמרו אינן מכורין. במה... בשמכרן לשעה או בשמכרן לעולם אם בשמוכרן לשעה דברי הכל נמכרין לעולם דברי הכל אינן מכורין אם במכ... אבל במכרן לשעה דברי הכל מכורים. בשמעינן מן הדא העושה שדהו אפותיקי לבעל חובו ולכתובת אש... מכורין והלוקח יחוש לעצמו. רשב"ג אומר לכתובה אשתו אינה מכורה ומעשיו כמכר גמל שלא עלה על... אשתו מחזרת וכו' הוי במכרן לשעה אנן קיימין אבל במכרן לעולם דברי הכל אינן מכורים ר"א כרבנן... כרשב"ג וכיון דקאי ר' יוחנן כוותיה הלכתא היא. ואמרי' נמי בכתובות ייחד לה ארעא בארעא מגרבה... מגרא שקלה בלא שבועה בין מן היורשים בין מן הלקוחות הלמא אינו מכור כלל שאם היה מכור אינו... לוקה כלה שבועה ובגמ' דילן אמרי' המכנסת שום לבעלה ורלה הבעל למכור לא ימכור. ואמרי' נמי בכי... כיכא דאמור רבנן לא לזבון לא לזבון אע"ג דזבון לא הוו זביני אא"כ פירש ואם מכר מכרו קיים כדקא מפרש בענין... לאשה פי' אשה שנפלו לה נכסים ונשאת שמעתא בהכי הלכך אפי' לשעה אינן מכורין כך נ"ל נאמת...

הגהות הב"ח (א) נ"ב ע"ל סי' תל"ו (ג) מי כו"ל

הגהות חו"י (א) נ"ל שאומר נכשיכך

לשעבוד כדאמר רבא : הקדש · עשה שורו אפותיקי והקדישו קדושת הגוף למזבח ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לא מפקע מידי שעבוד כדתנן [ערכין דף כג:] מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו : חמץ · עובד כוכבים דהלוה את ישראל ושעבד לו חמצו ולא הרהינו אצלו אתי איסור חמץ ומפקע לשעבודא דעובד כוכבים והוה ליה חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואסור בהנאה : ויאמר לו עבדי אתה · ויוציא לעז על בניו : אלא המשחרר כותב · שטר חוב לבעל חובו על דמיו הואיל והזיק שעבודו ישלם לו ומשמע מהא דמתני' באפותיקי מפורש עסקינן דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה דאי באפותיקי סתם

נר מצוה

א מיי' פי"ח מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קיז

רבא א הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד אלא מפני תיקון העולם (א) כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין שמא ימצאנו בשוק *ויאמר לו עבדי אתה וכותב שטר על דמיו. רבן שמעון ב"ג אומר אינו כותב אלא המשחרר וקא מיפלגי במזיק שעבודו של חבירו רשב"ג סבר חייב ורבנן סברי פטור וקי"ל כרבן שמעון בן גמליאל דדינא דגרמי הוא : °תנו רבנן *העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשה גובין משאר נכסים רשב"ג אומר בע"ח גובה משאר נכסים כתובת אשה אינה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין. ירושלמי בפרק אלמנה לכה"ג* העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה או לבע"ח בחובו ומכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלה על דעת שתהא מחזרת על בתי דינין הוי כשמכרן לשעה אנן קיימין אבל אם לא מכרן לשעה

רש"י

*) [נכ"ד הגי' הכשר] דף מא.

הקדש. עשה שורו אפותיקי והקדישו קדושת הגוף למזבח ודוקא קדושת הגוף דקדושת דמים לא מפקע מידי שעבוד כדתנן מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים הללו : [חמץ]. עובד כוכבים שהלוה את ישראל ושיעבד חמצו ולא הרהינו אצלו אתי איסור חמץ ומפקע שיעבוד העובדי כוכבים והוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואסור בהנאה : ויאמר לו עבדי אתה ויוציא לעז על בניו אלא המשחרר. כותב שטר לבע"ח של בניו [ד"קסה ע"ב] הואיל והזיק שיעבודו ישלם לו : ושטפה נהר. ושוב כל השדה וגוף הקרקע מקולקל כי המים עוד צפין עליהם לעולם וכגון שאמר לו אם לא אפרע לך גבה מזה דלא קיימא ליה ברשותיה ולאו אדעתא דהך ארעא לחוד אוזפיה ואינו חייב באחריותה : גובים משאר נכסים. כלומר אם מוכר את זו הן גובין מן השאר אבל אם א"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו אז על השדה [זו] דוקא הגוהו:ולכתובת אשה.בכל ענין אינו גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין והטילה אחריות כתובתה על השדה ועל מנת כן נישאת לו ולא שיהיו כל נכסיו אחראין לה ולא תדע על מי לחזור (א) מי קנה ראשון ומי קנה אחרון ותצטרך לדון עם כל אחד : יחוש לעצמו. שאם ימות או יגרשנה המוכר תטרוף כתובתה ממנו ואינה מכורה אלא כל זמן שהמוכר חי ולא גירשה כדמסיק שמכרו לשעה אבל לא מכרו לשעה אלא עולמית אפילו תנא קמא מודה דתטרוף

הלכה א'

למה למשחרר לכתוב *)השתא הא כתוב וקאי דהא משתעבדי ליה כולהו נכסי אלא ודאי מתני' באפותיקי מפורש הוא וקי"ל כרשב"ג בדיני דגרמי כך נמצא במקצת נוסחי הלכות ובקצתן לא נמצא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהל' חובל ומזיק ובפרק י"ח מהלכות מלוה ולוה אבל הראב"ד ז"ל כתב עליו אינו כן דרבי שמעון בן גמליאל הוא דאית ליה הכי ורבנן פליגי עליה וקי"ל כרבנן ולא דמי לשורף שטר חברו דהתם בדחבריה קא עביד מעשה אבל הכא בדנפשיה קא עביד ע"כ ודברי הרמב"ם ז"ל מחוורין יותר וכן דעת הרמב"ן ז"ל ומ"מ באפותיקי סתם לדברי הכל משחרר חייב שהרי אפילו מת *)גובה משאר נכסים : תנו רבנן העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר · גי' (ב) *ושטף כל השדה וגוף הקרקע מהר"ם ותוס' מקולקל שהמים צפין לעולם עליה : גובה משאר נכסים · שאע"פ שאמר ליה הכי אם לא פרעתיך גבה מזה לא קמה ליה ברשותיה ולאו אדעתיה דידה אוזפיה ואינו חייב באחריותה וגובה משאר נכסים ושלשה מיני אפותיקי

הן אפותיקי סתם ומשכנתא ואפותיקי מפורש · אפותיקי סתם היינו שאמר לו אם לא פרעתיך גבה מזה ובכה"ג אחריותו על כל נכסיו ואפי' לא שטפה נהר יכול לגבות חובו מקרקע אחר כדיט ואין צריך לומר בשטפה נהר ואם רצה לגבות ממנו אין לו רשות לבעל חובו לדחותו לקרקע אחר ומשכנתא שאוכל פירותיה מעתה עד שתפדה אע"פ שלא אמר לו בפירוש גבה מזה הסכימו הראשונים ז"ל שדינה כאפותיקי סתם וגובה ממנה אם ירצה או מקרקע אחר כדיט ועדיפא מאפותיקי שאם מכרה בתוך הזמן שאוכל פירות אינה מכורה כלל ואפילו לשעה והכי מוכח בפרק אע"פ (דף נט:) דאמרינן שדה שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדש דקדשה מכלל דמהשתא לא קדשה ובאפותיקי סתם הכל מודים בשמכרה לשעה שהיא מכורה עד שיבא לגבות חובו אבל במכר לעולם יש דעות כמו שיתבאר בסמוך בע"ה ואפותיקי מפורש היינו דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו ובכה"ג אינו גובה אלא ממנה וכן לוה אינו יכול לדחותו לקרקע אחר ואם שטפה נהר הפסיד חובו ואם מכרה יתבאר בסמוך אם מכרו קיים עד שעת גביית החוב אם לאו : תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשה גובין משאר נכסים · כלומר אם מכרה וסבר ת"ק דמכורה דמצי אמר הנחתי לך מקום בין לבעל חוב בין לכתובת אשה . ורשב"ג סבר דלגבי אשה אינו מכורה לפי שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין ומשמע דלדידיה המכר בטל מיד והיינו דקאמר שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין ואי מכורה לשעה הרי צריכה לחזור אלא ודאי כדכתיבנא . ופירשה לזו הרי"ף בתשובה באפותיקי סתם וכן מוכח בירושל' כמו שאכתוב בסמוך ולפיכך גובה מלוה משאר נכסים דמצו אמרי לקוחות הנחנו לך מקום לגבות הימנו אבל באפותיקי מפורש לא מצו אמרי הכי שהרי אין שעבודו אלא עליו והרי"ף כתבה לזו סתם ונראה שדעתו דקי"ל כתנא קמא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ח מהלכות מלוה ולוה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרב רבינו יונה והרשב"א ז"ל פסקו כרבן שמעון בן גמליאל דבאשה אפילו באפותיקי סתם המכר בטל לאלתר · וראיה לדבר מדתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ואוקימנא לה בפרק חזקת הבתים (דף מט:) באותן שלש שדות וכבר כתבתי שם שאין זו של אפותיקי דומה להן . ובירושלמי במסכת שביעית נחלקו (ג) המשעבד שדהו באפותיקי מפורש אם הוא מכור לשעתה אם לאו דגרסינן התם בפ"י [הלכה א] המשעבד שדהו לחברו והלך ומכרה ר' אחא אומר מכורה לשעתה ר' יוסי אומר אינה מכורה לשעתה והוינן בה הכותב שדה אפותיקי לאשה בכתובתה ובעל חוב בחובו ומכרה הרי זו מכורה והלוקח יחוש לעצמו ופריק מתניתא כשאמר יהא לך פרעון מזה מה פליגין בשאמר לא יהא לך פרעון אלא מזו : וכתב הרמב"ן פרק אלמנה לכהן גדול דכיון דאנן לא קיים לן (ד) פסקא דרבנן מערבאי המכר קיים עד שעת גוביינא ועל בעל חוב להביא ראיה והרי"ף ז"ל הביא בכאן ירושלמי שבפרק אלמנה לכהן גדול העושה שדהו אפותיקי וכו' הוי כשמכרן לשעה אנן קיימין אבל אם לא מכרן לשעה

דברי

*) פי' באפי' מת העבד גובה משאר נכסים כמו בעשה שדה אפותיקי ושטפה נהר . כאן דף מח. (ג"ה)

שלטי הגבורים

וסבר שלא קבל וקבל אבל אי לא היה במעמד היינו כמו נותני שדה לפלוני והוא אומר לא נתנו דחיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר :

א נד"א כשהקדישן קדושת הגוף כגון שמעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי והיה בהן שור והקדישו למזבח אבל קדושת דמים אינו מפקיע אלא יפדהו המלוה בדבר מועט שלא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון ואותו המעט של כפדיון יוסיפו על החוב ויגבנו עם שאר החוב לפיכך האידנא שאין קדושת הגוף אינו מפקיע ואיסור הנאה מפקיע כמו קדושת הגוף לפיכך אם אסרו בהנאה כההיא דפרסי אמיתנא או שעשאה עבודת כוכבים והשתחוה לה מפקיע מידי שעבוד ורבינו האי כתב שאין חילוק בין קדושת הגוף לקדושת דמים אלא אם שייר לעצמו כדי חובו של זה והקדיש השאר וכ"מ שאפי' היה בהקדש אפותיקי מפורש שהקדש מפקיעו וצריך לגבות ממקום אחר מש"כ במכר אבל אם הקדיש כל נכסיו אפי' קדושת הגוף אינו מפקיע מידי שעבוד אלא פודהו בדבר מועט שלא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון אבל משביעין אותו תחלה כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים הון משביע מרע שהקדיש נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי שאין משביעין אותו דחזקה דאין אדם עושה קנוניא בשעת מיתה . ומיי' כתב הקדיש נכסיו אין בע"ח יכול לטרוף מההקדש שהקדש מפקיע מידי שעבוד וכשפודין הקרקע אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו על מנת לפרוע בעל חובו . לפיכך לכשתפדה ותצא לחולין ביד הלוקח יבא בעל חובו ויטרוף אותה שהרי שעבודו עליה הא למה זה דומה לשני לקוחות שכתב מלוה לראשון דין ודברים אין לי עמך על שדה זו ומכר הראשון לשני שטורף מן השני והרא"ש ז"ל הסכים לסברא ראשונה

הגהות הב"ח

(א) נ"ל תיקון העולם שמא יוציאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין וכותב כו' : ב) ושטף כצ"ל : (ג) המשעבד כצ"ל : (ד) בפסקא דרבנן כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) פי' זה בים בכ"ח אינה גובה מזה ע"י בתוס' ור"ן .

ספר הזכות

כתוב בהל' ירושלמי העושה שדהו אפותיקי לבע"ח ולכתובת אשה ומכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלה על הדעת שתהא אשה מחזרת על בתי דינין וכשמכרן לשעה אנן קיימין אבל מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין : השיב הרב ז"ל אני [לא] ידעתי למה הביאו בכאן כי אין זה דומה למה שאמרו בשמועה זו כי מה שנאמר כאן הוא באפותיקי סתם ולאשה בכתובתה לא באותן ג' שדות שנכתבו בכתובה שקבלן עליו בנ"ב אלא באפותיקי אחר שהוא חוץ לכתובה ואותה הברייתא שהוזכרו בירושלמי באפותיקי גמור לבע"ח ולאשה באותן ג' שדות של נ"ב שנכתבין לאשה בכתובתה ועליהם אמרו מכורה [לשעה] והלוקח יחוש לעצמו שאם לא הניח שם שאר נכסים שכשיבואו לגבות תהא יוצאה מתחת ידו לפי שאין מכורין לעולם וש"מ כבאפותיקי האמור בשמועתינו אמרו גובין משאר נכסים אלמנה אותה שדה של אפותיקי מכורה לעולם ושמע מינה דבאפותיקי סתם קאמר ורשב"ג פליג בתרווייהו דבאפותיקי סתם אמר רשב"ג מכורה לשעה אבל כשתבא האשה לגבות גובה ממנו ובאפותיקי גמור שהן ג' שדות של נ"ב אפי' לשעה אינן מכורין וכ"ל דבאפותיקי סתם קי"ל כרבנן שגובין משאר נכסים א' בע"ח ואו' כתובת אשה בשטפה נהר אבל בנכסי נ"ב הלכה כרשב"ג שאפי' לשעה אינן מכורין דהא אפליגו בה ר' יוחנן ור"א בירושלמי והכי איתא התם ור' יעקב בר אחא אמר בנכסי נ"ב פליגי ר' יוחנן ור"א ר"י אמר מכרן אינן מכורין אמר לו ר"א אוכלין בתרומה מכאו ואת אמר מכרן אינן מכורין א"ל הרי עבדי מלוג אוכלין בתרומה מכאו ואת אמרת מכרן אינן מכורין מתלך נתנו לך בדין הוא שלא יאכל בתרומה והם אמרו אוכלין והם אמרו מכרן אינן מכורין במה אנו קיימין אם במכרן לשעה אבל במכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין אם במכרן לעולם אבל מכרן לשעה דברי הכל מכורין לשמעינה מן הדא העושה שדהו אפותיקי לבעל חובו ולכתובת אשה ומכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג אומר לכתובת אשה אינה מכורה וכו' הוי כשמכרן לשעה אנן קיימין אבל במכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין ר"א כרבנן ור' יוחנן כרשב"ג וכיון דקאי ר"י כוותיה הלכתא היא ואמרי' נמי בכתובות ייחד לה ארעא בארבע מארנהא או אפי' בחד מארה שקלא ליה בלא שבועה בין מן היורשין בין מן הלקוחות אלמא אינו מכור כלל שאם היה מכור אינו יוצא מרשות לוקח בלא שום שבועה ובגמ' המכנסת שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור ואמרי' נמי בכתובות כל היכא דאמור רבנן לא ליזבון הע"ג דזבין לא הוו זביני אא"כ פירשו אם מכרו מכור כדקא מפרש בענין נ"מ לאשה פ' האשה שנפלו לה נכסים וסלקא שמעתא בהכי הלכך אפי' לשעה אינן מכורין כך נ"ל באמת . ע"כ דברי הרב . ואלו דברי התלמיד : אמר המדבר וזה הירושלמי כבר נשאל עליו רבינו ז"ל והשיב שהוא באפותיקי סתם והלוקח יחוש לעצמו להשאיר נכסים לבע"ח לדחותו אצלם שיאמר לך הנחתי לך מקום לגבות הימנו והיא הברייתא ששנויה כאן בגמ' שלנו וכבר נמצא במס' שביעית בפ' אהרון גירסת ירושלמית המשעבד שדה לחבירו והלך ומכרה רב אחא אמר מכורה לשעה ר' יוסי אומר אינה מכורה לשעה והוינן בה בכותב שדה אפותיקי לאשה בכתובתה ולבע"ח בחובו ומכרה הרי זו מכורה והלוקח יחוש לעצמו ופריק מתני' בשאמר יהא לך פרעון מזו מה פליגין בשאמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו וה"ז מבואר וא"ת מה יחוש הלוקח לעצמו יותר משאר הלוקחין ממי שיש עליהן בע"ח וכתובה סתם . יחוש בשאר מלוין דעתן להסתלק במעות ומחזירין אחריהם וזה דעתו על אותה שדה והוא מחזר לגבותה ממנו ועוד שכל המלוין צריכין שבועה וזו כיון שייחד לה אינה צריכה שבועה א"נ מלתא בעלמא קאמר ויחוש כשאר לוקחי משועבדין וענין בירושלמי שבמס' יבמות ברור הוא שנחלקו ר' יוחנן ור"א בעבדי נ"ב ר"י אומר אינן מכורין דידה הוו ר"א אומר מכורין ברשותיה קיימי ושאלו בגמ' במכרן לשעה פליגי ור"י מבטל המכר מיד דומיא דכ"מ שלה או במכרן לעולם פליגי ור"א מקיים המכר לעולם וגובה משאר נכסים שיש להן אחריות אבל מהם אינה גובה לעולם דמטלטלי דבעל נינהו והביאו ראיה מזו הברייתא דהעושה אפותיקי דפליגי רשב"ג ורבנן באין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין אמרו אהיא דר"א כרבנן ור"י כרשב"ג הוי במכרן לשעה אנן קיימין ור"א מבטל המכר מיד מפני שאין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין ואין לה עסק עם הה"ים ואפי' מהיים דבעל בטל מקח ור"י סבר כרבנן הלכך אין חוששין לכך עד שתבא לגבות ואם לא מצאה שאר נכסים גובה מהן כדין האפותיקי זהו דרך הירושלמי ברור ומפורש ורבי' הגדול ז"ל שכתב גבי שדה הוי כשמכרן לשעה אנן קיימין אבל במכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין שיטה דגמ' ירושלמית הפס . ודבר פשוט כתב דמשדה של אפותיקי ודאי גובה ממנו אם אין לו שאר נכסים ולא הוצרך בירושלמי הזה לדעת חכמים אלא לומר דהעושה שדהו אפותיקי גובה משאר נכסים השנוי בגמ' שלנו במכרה לאחר הוא והיא הברייתא השנויה בירושלמי . ואני חוזר עכשיו לדינו של ה"ר אברהם ז"ל כאפותיקי מפורש שהוא מבטל המכר לשעה ואין דינו [נכון] וכבר נלמד הדין הזה מהיותו נלמד מן הירושלמי הזה שאינו אלא באפותיקי סתם ומחלוקת ר"י ור"א בנכסי נ"ב שלה הוא ובגמ' שלנו מפורש בפלוגתא דמכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן רב יהודה אמר הדין עמה משום שבח בית אביה דידה הוו [כו'] . ואיתמר עלה נמי אע"ג דתניא כוותיה דרב אמי מסתברא כוותיה דרב יהודה משום שבח בית אביה דשמעת מינה דליתיה להאי דינא אלא בנכסי נ"ב שהכניסה מבית אביה דאימון שבח שלה אבל בשדה שכתב לה אפותיקי משלו לכתובה ותוספת הדין עמו וכיון שהדין עמו ליתן דמיה מכורין הן כדמוכח התם בגמ' בהדיא דמייתי תניא כוותיה דרב יהודה דהדין עמה מדתניא רצה הבעל למכור וכו' וכן הא דאיתמר בכתובות ייחד לה ארעא בד' מארנהא או בחד מארה נוטלת בלא שבועה ש"מ שהמקח קיים עד שעת גביית כתובתה אלא שאין לחוש להפסקת נכרי אחר הייחוד הזה שכבר סמכה דעת שניהם עליו דאילו במקח בטל מיד לא איירי' התם דבשבועה של יתומים עסקינן תדע שהרי לענין אפותיקי סתם או מפורש אין בו חלוק בין מגר לו מגר א' או ד' או שלא מגר כלל אלא שייחד לו שדה שיש לי בעיר משועבדת לך ולא יהא לך פרעון אלא ממנה אלא דין א' לשבועה מפני סמיכות דעתה של אשה ושל בעל ותדע דהא מטלטלי ואיתנהו בעינייהו גובה בלא שבועה ואם מכרן מכורין אף לעולם בהעושה שורו אפותיקי לבע"ח ומכרו אין בע"ח גובה ממנו ולא כתובת אשה דטעמא משום דל"ל קלא הוא ל"ש בע"ח ול"ש כתובת אשה והכא לא איירי' בדאקני מטלטלי אגב מקרקעי כדרבא ועוד שהרי נחלקו בירושלמי באפותיקי מפורש לבע"ח ור' אחא אמר מכורה לשעה וסוגיין בגמ' דילן כוותיה כדמשמע בהדיא בב"מ ובשאר דוכתי טובא דלוקח שדה של אפותיקי מפורש מקחו מקח אלא שלא יסלקנו לוקח בדמים בשעת גבייה אבל לוה מסלקו בזוזי אפי' בשעת תביעה והרי הרב ז"ל מודה כן וכיון שבבע"ח מכרו מכור לשעה אף באשה למה יבטל מכר מיד לא מצינו לדעת חכמים שיפה כחה של אשה משל בע"ח אלא אדרבה מקולי כתובה אנו שונין בהרבה מקומות ולא שמענו כדעת הזו אלא לרשב"ג שהוא שונה חומרי כתובה בכ"מ ואין הלכה כמותו בכ"מ וכאן חשש לפי שאין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין ואין הלכה כמותו . ואל השיבני יבמה שמבטלת מקח מיד כדאמר בכתובות בין חלק ואח"כ ייבם ובין ייבם ואח"כ חלק לא עשה ולא כלום דהתם כבר הגיע שעת גבייה של כתובה שלה והעמידו כל הנכסים ברשותה ועשו אותן כאילו הכניסו נ"מ ליבם וכבר פירשתי בחבור שזה במס' יבמות בהא דתניא התם המכנסת שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות דרישא ודאי בשום שלה הלכה פסוקה היא כר' יהודה דאמר הדין עמה משום שבח בית אביה וסיפא בשום שלו לא ימכור מכר הוא בין לפרנסה בין לשאר דברים הוא אינו מוציא מיד הלקוחות לעולם היא מוציאה מהן לכשתבא לגבות כתובתה מהן ודברי רשב"ג שאמר הבעל מוציא משום דקסבר מקח בטל בהן מיד לפי שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין הלכך אפי' הוא עצמו מוציא ואין הלכה כן וזהו שכתוב שם בהלכה והאי מכרו שניהם לפרנסה דקאמר רשב"ג הבעל מוציא לא איפשטא שפיר דניעביד בה מעשה . ובגמ' נמי רמיזא דתניא כוותיה דר' אמי עבדי נ"ב יוצאין בשן ועין לאיש ותניא כוותיה דרב יהודה [וכו'] א"ל אע"ג דתניא כוותיה דר' אמי הלכה כוותיה דר' יהודה משום שבח בית אביה מדקאמר (הוי) [ליה] רבא בהאי ליפנא והא תניא כוותיה דר' אמי משמע דכר' אמי תניא וכרב יהודה לא תניא אלמא תושבין היו לזו הברייתא שבלשון יחיד הן שונין אותה לרשב"ג ולא לרבנן ודע שכבר נמצא למקצת הגאונים ז"ל כן דבשדה שהכניסה נ"ב המקח בטל מיד אבל לא בשאר נכסים כולן . ומי שרוצה לקיים הלכה כרשב"ג במכרו שניהם לפרנסה לפי דעתו יפרשו שום שהכנים לה משלו כגון שהכניסה לו ממון של נדוניא ושמו שדה שלו כנגד ממון של נדוניא וכתב לה שיהא אותו שדה במקום השום והאחריות השדה על כל נכסיו בזו אמרו שאע"פ שלא הוחזקו שדה לבני משפחה יש בו משום שבח בית אביה והרי הוא לה כקטי בממון הנדוניא והדין עמה ליטול אותו משום שבח בית אביה לפיכך מכר בטל מיד והויא דרבא והתניא כוותיה דרב אמי יש לפרש משום דס"ד דרב נחמן משום סיוע דברייתא פסק כרב יהודה ואקשי לה אטו כרב יהודה תניא כרב אמי לא תניא וא"ל אע"ג דתניא נמי כוותיה מסתברא כרב יהודה ואין דרך מתחוור לפסוק הלכה כאותה ברייתא אלא בענין הזה וכיוצא בו דמכל מקום בנכסים שלו בין של אפותיקי סתם בין של אפותיקי מפורש מקח קיים עד שתבא לגבות כתובה . ושוב חפשתי בדברי הגאונים ומצאתי לבעל המתיבות שכתב בפירוש שאותן שלש שדות אחר שכתב לה שום משלו דשיימינן לתכשיטין ולמאנה כלומר דנדוניא ואמר לה דמיהון כן וכן והא ארעא כן וכן ודמי ארעא חלופיהון ופסיקא מן אחריות תכשיטין ומאנים . וקרובין דברי הגאון לדברינו והאמת יורה דרכו :

דברי הכל אינן מכורין וזה הירושלמי הוא שם על פלוגתייהו דר' יוחנן ור"ל במוכר עבדי נכסי לו"ב ודעת המפרשים ז"ל שלא הביאו הרי"ף ז"ל כאן אלא ללמוד ממנו דפלוגתייהו דרבנן ורבן שמעון בן גמליאל במכרה לאותה שדה שעשה ממנו אפותיקי הוא וסיים הירושלמי כמו שהוא שם אבל מה שאמרו בו אבל אם לא מכרן לשעה דברי הכל אינן מכורין אינו ענין בכאן כלל אלא במוכר נכסי צאן ברזל אבל בעושה שדהו אפותיקי אפי' מכרן לעולם מכורין אלא אם כן לא ימצא בעל חוב שאר נכסים דבכי האי גוונא גובה מהם אבל הרמב"ם ז"ל כתב זה הירושלמי בפרק י"ח מהלכות מלוה ולוה (א) [וז"ל עשה שדהו אפותיקי לב"ח או לכתובת אשה ומכרה הרי זו מכורה וכשיבא בעל חוב לגבות אם לא ימצא נכסים בני חורין יטרוף אותם בד"א שמכרה לשעה אבל מכרה ממכר עולם אינה מכורה ונראה שדעתו ז"ל לפרש] שאע"פ שאם יש שם נכסים בני חורין גובה מהן אעפ"כ יפה כח האפותיקי בשני דברים האחד שאם מכר לוה שאר נכסים אחרי שמכר זה מלוה טורף זו של אפותיקי וכן פירש רבינו אפרים ז"ל וזהו שאמר בירושלמי והלוקח יחוש לעצמו דמשמע שיותר יש לו לחוש ללוקח בשביל האפותיקי משאר לוקחים מלוים ועל ירך זה גם כן כשמכרו ממכר עולם אינו מכור לפי שהיה לו לפרש שהוא משועבד באפותיקי כדי שאם ימכור שאר נכסיו שיגבה בעל חוב מזו ולפיכך אינה מכורה כלל אלא אם כן מכרה בפירוש עד זמן גביית החוב בלבד והראב"ד ז"ל כתב עליו לא הבין ולא הבחין דרך הירושלמי אשר מלא על זו המימרא: **מתני'** מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו': תקנתם את רבו · שאינו חסר כלום: לישא שפחה אינו יכול · מפני צד חירות שבו: לישא בת חורין אינו יכול. מפני צד עבדות שבו: לא תוהו בראה · יוצר הארץ (ב) להיות ריקנית אלא להיות בה ישוב יצרה: **גמ'** אבל בכסף דברי הכל קנה · דכתיב גבי שפחה חרופה והפדה לא נפדתה ודרשינן לה בגמרא בפדויה ואינה פדויה וסתם פרייה בכסף ובשוה כסף . אבל בשטר הוא דפליגי דרבי סבר דמקשינן שטר לכסף דכתיב והפדה לא נפדתה והיינו בכסף או הופשה לא ניתן לה דהיינו בשטר דגמיר לה לה מאשה מה כסף בין לכולו בין לחציו אף שטר נמי בין כולו בין חציו.

נר מצוה ... תורה:

לשעה דברי הכל אינן מכורין: **מתני'** מי "שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה אמרו להם ב"ש תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול *בת חורין אינו יכול ליבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנא' °לא תוהו בראה לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו חזרו בית הלל להורות כב"ש: **גמ'** ת"ר המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה והכ"א לא קנה אמר רבה מחלוקת בשטר אבל בכסף דברי הכל קנה והילכתא כוותיה. *ועבד של שני שותפין בין בשטר בין בכסף דברי הכל קנה דכל חד מינייהו °לא שייר בקניינו והמשחרר שני עבדים בשטר אחד לא קנו *תניא בכולן (א) פירוש עשרים וא[רב]עה ראשי איברים עבד יוצא בהן לחירות וצריך גט שחרור דברי ר"ש ר"מ אומר אינו צריך ר"א אומר צריך רבי טרפון אומר אינו צריך ר"ע אומר צריך המכריעין לפני חכמים אומרים נראין דברי רבי טרפון בשן ועין הואיל וזיכתה לו התורה ודברי ר"ע בשאר איברים הואיל וקנס חכמים הוא קנס קראי קא דרשינן אלא אימא הואיל ומדרש חכמים הוא והלכתא כר' עקיבא דקי"ל* הלכה כר"ע מחבירו ואף על גב דאמרינן כל מקום שאתה מוצא שנים חולקין ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע ה"מ במתני' אבל בברייתא לא קי"ל הכי דגרסינן בפ' כירה* דילמא ה"מ במתני' אבל בברייתא לא וכבר בירדנו זה הענין בקידושין*: *אמר רב חנא בר רב קטינא אמר ר' יצחק מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשה אותה בת חורין כמאן כרבי יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהן הוא אומר °ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו אר"נ בר יצחק לא התם מנהג הפקר נהגו בה: **מתני'** המוכר א עבדו לעובד כוכבים או לחו"ל יצא בן חורין: *אין פודין את ב השבוין יתר על דמיהן מפני תיקון העולם

רש"י

מן הלוקח כדפרישית: **מתני'** תקנתם את רבו. שאינו הסר כלום: לישא שפחה אינו יכול. מפני צד חירות שבו: בת חורין אינו יכול. מפני צד עבדות שבו: לא תוהו בראה. כי אם לשבת יצרה להיות ריקנית לא בראה כי אם לשבת יצרה. להיות בו יישוב: **גמ'** רבי אמר קנה. והוי חציו בן חורין: מחלוקת בשטר. דרבי יליף שטר מכסף מה כסף בין כולו בין חציו דכתיב בשפחה חרופה והפדה לא נפדתה ודרשינן בפדויה ואינה פדויה בחציה שפחה וחציה בת חורין וסתם פדייה בכסף וחפשה לא ניתן לה היינו שטר ואיתקשו להדדי ורבנן ילפי לה לה מאשה מה אשה להלאים לא דאין אשה [יוצאה] לחצאין מבעלה אבל כסף דברי הכל קני כדפירשנו דכתיב והפדה לא נפדתה פדויה ואינה פדויה לא שייר בקניינו. בשחרורו לחצי שיש לו בו והוי כאשה דנפקא מיניה לגמרי: עשרים וארבעה ראשי איברים. אותם האמורים במס' נגעים לענין שאין מטמאין משום מחיה כגון ראשי אצבעות ידים ורגלים וראש החוטם וראשי האזנים וראש הגיד שהן משופעין לכאן ולכאן ואין נגע נראה לכהן בבת אחת ולא קרינא ביה לכל מראה עיני הכהן: עבד יוצא בהן לחירות. דכמומין שבגלוי הן ואינן חוזרין כשן ועין ואיתרבו בכלל ופרט וכלל: המכריעין. לא איתפרים מאן נינהו: קראי קדרשינן. כלל ופרט וכלל פ"ק דקדושין: על שניהם הוא אומר. דאשה נמי מפקדא אפריה ורביה: מנהג הפקר נהגו בה. בזנות שלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה: **מתני'** יצא בן חורין. לפי שהוציאו מארץ ישראל לחו"ל:

מפני

ורבנן גמרי לה לה מאשה מה אשה חליה לא אף עבד נמי בשטר חליו לא: ועבד של שני שותפין בין בשטר בין בכסף דברי הכל קנה. דכיון דאין לכל אחד בו אלא חליו אפילו רבנן מודו דקנה כי שחרריה לפלגיה דהא לא שייר מידי והוי כאשה דנפקא מיניה לגמרי: והמשחרר שני עבדים בשטר אחד לא קנו · דגמרינן מגט כריתות דכתיב לה ולא לה ולחברתה [לקמן דף פז·] דאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד וה"נ אין שני עבדים משתחררין בגט אחד: **גרסי'** בגמ' [דף מב·] אמר רבה מחלוקת דרבי ורבנן במשחרר חליו והניח חליו · כלומר דבעינן דנפיק כוליה מיניה כאשה אבל שחרר חליו ומכר או נתן תחלה חליו או בבת אחת כיון דנפיק כוליה מיניה קני · ופרכינן ובכולו לא פליגי והתניא הכותב נכסיו לשני עבדיו · כלומר שכתב שני שטרות וכתב כל נכסיו לזה וכל נכסיו לזה וזיכה לשליח אחד בבת אחת לשניהם: קנו ומשחררין זה את זה · כלומר קנו ופלגי דלא קדים חד לחבריה והן משחררין זה את זה לפי שכל אחד זכה בחלי חברו ותניא אידך האומר כל נכסי נתונין לפלוני ופלוני עבדיי אף עלמן לא קנו מאי לאו הא רבי והא רבנן ולא קשיא הא דאמר כולו הא דאמר חלי חלי פרש"י ז"ל קמייתא כגון שכתב שני שטרות ובכל אחד כתב כל נכסי לפלוני עבדי ומודו רבנן דכיון דזיכה להם בבת אחת ונפקי כולהו מיניה קנו ובתרייתא דאמר חלי חלי שכתב בשטר אחד חלי נכסי לך וכן בשני לחברו ולפיכך לא קנו דהוה ליה בכל חד שחרר חליו והניח חליו ולא מבעיא כתב ומסר לזה והדר מסר לזה דלא קנו דכי מסר לקמא שייר פלגיה ולא קנה וכן לשני אלא אפי' מסר לשניהם כאחד לא קנו דכיון דחלי נכסיו כתב בכל חד· דילמא חד פלגא הוא דכתיב לתרוייהו ואיכא שיור כך כתב רש"י ז"ל ולא מיחוור דכיון דקתני בבתרייתא כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדיי מוכח דבהדיא (משמע) [מפרש] שכל נכסיו נתן בין שניהם ועוד דודאי משמע שהכותב חלי שדהו לראובן וחלי שדהו לשמעון שזכו לכולה בין שניהם ורבינו שמואל ז"ל פי' דרב' לטעמיה דאמר בפרק האיש מקדש (דף נא·) ובפרק מי שהוליאוהו (דף ני·) דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו והכא אינו בזה אחר זה שאם נתן המתלית לזה ואחר זמן נתן המתלית האחר לזה ודאי לא קנו דהא איכא שיור בכל חד וחד הילכך אפי' בבת אחת לא קנו ולא דמי לשחרר חליו ומכר חליו דהתם הוי בזה אחר זה אם מכר חליו תחלה והרמב"ן ז"ל פי' דמשום הכי לא קנו לפי שאין עלמו בכלל חלי נכסים שהנותן חלי נכסיו לחבירו אינו נוטל חלי בכל כלי וכלי ולא בכל שדה ושדה אלא שמין את הנכסים [ונוטל חליין] ונוטל כחוש הילכך זה שכתב לו רבו חלי נכסים אין עלמו בכלל אותו חלי ולפיכך לא עשה ולא כלום ולא ידעתי מניין לו לרב דין זה שהנותן חלי נכסיו לחברו [למה לא] יזכה במחלית כל דבר ודבר ואפשר דסבירא ליה ז"ל דכשם שידו על התחתונה לגבי כחוש כך נמי יכול לדחותו ולומר לו לא תטול החלי בכל דבר ודבר. ולי אין לריך לכל זה אלא הייט טעמא דחלי חלי לא מהני לפי שאין העבד משתחרר אלא מחמת השטר שנמסר בידו ובעינן שלא יהא בו שיור כלל דהא אמרי' דכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות משום דהיכא שיורא בגט וה"נ מתוך השטר שנמסר לידו הא איכא שיורא והע"פ ששטר חברו מוכיח דליכא שיורא גבי טותן הרי הוא אינו משתחרר בשטר חבירו שלא זכה בו וכי אמרינן דשחרר חליו ונתן במתנה חליו קנה היינו כגון שנתן תחלה דהשתא ליכא שיורא בשחרור דידיה או כגון שהוא כותב בשטר שחרור עלמו שהוא נותן חליו האחד לאותו אחר ומזכה השטר לאחר בשביל שניהם וכיון דליכא שיורא בשטר שחרור קני וכן נמי היכא שכתב בכל אחד מן השטרות כל נכסי כיון דליכא שיורא קני ומשחררין זה את זה: **תניא** בכולן וכו' עבד יוצא בהן לחירות · עשרים וארבעה ראשי איברים קאי: וצריך גט שחרור · להתירו בבת ישראל: שהתורה זכתה לו · דכתיבי בקראי בהדיא: הואיל ומדרש חכמים הוא · וחייבינן במה ימצאתו בשוק ויאמר לו עבדי אתה שאין המדרש ידוע לכל כך פי' ר"ת ז"ל ופסק הרי"ף ז"ל כר' עקיבא דאמר צריך גט שחרור משום דקי"ל כר"ע מחבירו וס"ל דר' טרפון חבירו דר' עקיבא הוה. והקשו עליו מאי נפקא מינה מהאי פיסקא דהא אין דנין דיני קנסות בבבל דכמוכין בעינן ויש לומר דאע"ג דאין דנין דיני קנסות הא אסיקנא בפ' אלו נערות (דף מא:) דאי תפס לא מפקינן מיניה והכא הרי העבד תופס בעלמו ולפיכך אינו רשאי להשתעבד בו ועדיף ליה טפי לעבד כשאין דנין דיני קנסות כפי שאין האדון יכול להפטר שהרי מודה בקנס אינו פטור עד שיודה בב"ד וליכא ב"ד ולפיכך כיון שהעבד תופס בעלמו זכה וכופין את רבו לכתוב לו גט חירות: **גרסי'** בגמ' [דף מג·] איבעיא להו מי שחליו עבד וחליו בן חורין וקדש בת חורין מהו · וגרסינן תו [שם] דרש רבה בר רב הונא כשם שהמקדש חלי אשה אינה מקודשת וכו'. וגרסי' תו [שם] איתמר חליה שפחה וחליה בת חורין שנתקדשה לראובן כו' וכתבתי שמועות הללו פירשתים בפ"ק דקידושין בס"ד: **מעשה** באשה אחת וכו' כמאן כר' יוחנן בן ברוקה דאמר · בפרק הבא על יבמתו (דף סה:) על שניהם הוא אומר וכו' · דאשה נמי מפקדא אפריה ורביה: מנהג הפקר · היו נוהגין בה בזנות דלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עלמה: **מתני'** המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות · אם ברח מן העובד כוכבים או שקנסוהו ב"ד לפדותו כדאמרי' לקמן [דף מד·] דקונסין אותו לפדותו וכשיפדנו לא ישתעבד בו וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המלות וכן בחולה לארץ ילא לחירות מפני שהוליאו מארץ ישראל לחו"ל ובגמ' [שם ע"ב] מפרש דקנסו את הלוקח ואבד דמיו לפי שאילו לא לקח זה לא ילא העבד לחו"ל: **ואין** פודין את השבויין יתר על דמיהן מפני

תקון

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א מכר עבדו לגר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים אבל אוכל נבלות וטרפות ואינו שומר שבתות וי"ש או שמכר לכותי הרי הוא כמוכרו לעובד כוכבים מכרו לישראל מומר לעבודת כוכבים ה"ז ספק וכן נראה בעיני אם מכרו לצדוקי כמבואר בקונטרס הראיות: עובד כוכבים שקנה עבד מישראל ומת אותו העובד כוכבים וכל יורשיו ונשאר אותו העבד בלא בעלים או ששחררו רבו העובד כוכבים צריך גט שחרור מישראל רבו ראשון או מיורשיו שלא קנאו העובד כוכבים אלא למעשה ידיו וקנין האיסור נשאר עליו אצל הראשון ומז"ה אומר שאם מכר העובד כוכבים עוד לישראל ובקש הלוקח לשחררו צריך גט שחרור מרבו ראשון כמו שביאר בפסקיו ול"נ שא"צ גט שחרור אלא מרבו שני שלא נשאר שום קנין ושום זכות לרבו ראשון עליו הואיל וקנה אותו להשתעבד בו ישראל שני כל זכותו של ראשון חזר לשני כמבואר בקונטרס הראיות:

ב כתב הטור דאם רצו קרובים לפדותו ביותר מכדי דמיו אין מניחין אותן אבל אדם יכול לפדות עצמו בכל מה שירצה וריא"ז כתב דאם רצו קרובים לפדותו בדמים יקרים אין מוחין בידם והא דאמרי' בכתובות נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה היינו משום דאשתו חשיבה כגופו ועל עצמו לא תקון רבנן שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו. וכן ת"ת שנשבה בהא לא תקון דר' יהושע פדה תינוק שבוי וכ"ש מי שהוא כבר אדם גדול כפי' הרא"ש ז"ל:

הגהות הב"ח

(א) מלוה ולוה ועל כרחך מפרש בירושלמי שכך מכרו שלא"ס כצ"ל: (ב) יוצר הארץ לא תוהו להיות ריקנית ברא אותה אלא כו' כצ"ל:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק ז מהל' עבדים טוש"ע י"ד סי' רסז:

גי' ד"ה

מיי' פרק ח שם סמג עשין פח ולאוין קפ טוש"ע שם:

דף מא:

ג מיי' פרק ח מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנב:

דף מב.

[דף קסו ע"א]

דף מב:

עירובין דף מז: ועיין כתובות דף פו: (ג"ה)

דף מג.

בראשית א

תענ

הגהות הגר"א

(א) עי' רי"ף קידושין פ"א סי' תקל"ט:

תקון העולם· [גמ' דף מה.] (ב) [אבעיא להו האי מפני תקון העולם] משום דוחקא דצבורא הוא. שאין עליו לדחוק הצבור ולהביאן לידי עניות בשביל אלו: או דילמא דלא ליגרו בהו ולייתו טפי· כלומר כדי שלא ימסרו עובדי כוכבים נפשם עליהם לגנוב מהם הרבה מפני שמוכרין אותם ביוקר ונפקא מינה אם יש לו אב עשיר או קרוב שרוצה לפדותו בדמים הרבה ולא יטילוהו על הצבור· ואמרינן· תא שמע דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתריסר אלפי דינרי· אלמא דמתני' משום דוחקא דצבורא הוא ודחי אביי מאן לימא לן דברצון חכמים עבד דילמא שלא ברצון חכמים עבד הילכך בעיין הכא לא איפשיטא וי"א דאפ"ה מיפשטא מדתניא בפ' נערה שנתפתתה (דף נב.) נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל אומר אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהן מפני תקון העולם אלמא לרבן שמעון בן גמליאל אע"ג דליכא דוחקא דצבורא כי התם דבעל חייב לפדותה אין פודין כי היכי דלא ניגרי בהו ופסק שם הרי"ף ז"ל כרשב"ג ונראה שפסק כן משום דסתם מתני' דהכא כותיה וליכא למימר דת"ק דהתם נמי מודה כסתמא דמתני' אלא דאיהו ורשב"ג בטעמא דתקנתא פליגי דת"ק סבר דמשום דוחקא דצבורא הוא ומשום הכי אמר דפעם ראשונה פודה אפי' עד עשרה בדמיה כיון דליכא הכא דוחקא דצבורא דהא בעל חייב לפדותה ורשב"ג סבר דמשום דלא ניגרי בהו הוא. דלא משמע הכי דמתניתין דהכא ודרשב"ג בחד לישנא מיתנו ומדטעמיה דרשב"ג כי היכי דלא ניגרו בהו משמע דטעמא דמתני' נמי משום הכי הוא ות"ק דהתם לית ליה מתני' כלל הילכך בעיין מיפשטא מהא אע"ג דלא איפשטא הכא ואשכחן דכוותיה בעיא דלא מיפשטא בדוכתא ומיפשטא מדוכתא אחריתי דלעיל בגמ' [דף מב:] איבעיא לן (מחוסר) [מעוכב] גט שחרור אם אוכל בתרומה אי לא ובמס' כריתות בפרק המביא אשם תלוי (דף כד:) אסיקנא דרשב"ג סבר דאוכל בתרומה ומשמע התם דהלכתא כותיה וכ"כ דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ח מהלכות מתנות עניים אין פודין את השבויין ביותר על דמיהן מפני תקון העולם שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם לשבותן וכי תימא אם כן תקשי לן הא דאמרינן לקמן בפ' הניזקין (דף נח.) דר' יהושע פדה לאותו תינוק בממון הרבה יש לומר דמפני שהכיר בו שהוא תלמיד ותיק עשה כן שתלמיד חכם אין לנו כיוצא בו ולא חיישינן *לפדיונו כלל אלא פודין אותו בכל מה שיכולין לפדותו וקודם לפדות למלך ישראל כדאיתא בהוריות (דף יג.) ול"נ דבעיין מהתם לא מפשטא *דכיון דחיישי' לדוחקא דצבורא כ"ש דאיכא למיחש לדוחקא דבעל שלא נחייבו בתקנת חכמים לפדותה יותר מכדי דמיה ואם איתא דהוה מיפשטא מההיא ברייתא הוה להו בגמ' לאיתויי הכא. אבל נראה שדעת הראשונים ז"ל היה דכיון דלא מיפשטא ואיכא למיחש לתקלה אין פודין דשב ואל תעשה שאני *)ועוד דכיון דבגמ' פשט לה מההיא דלוי בר דרגא לא שבקינן פשטין דתלמודא משום ספיקא דאביי דאמר מאן לימא לן : אין מבריחין את השבוין וכו' רשב"ג אומר מפני תקון שבויין. אמרי' בגמרא דאיכא בינייהו היכא דליכא אלא חד שבוי דתנא קמא חייש שמא יקלפו על השבויין העתידים לבא ויתנום בשלשלאות ורשב"ג לא חייש אלא אם כן יש שבויין אחרים שמא יקלפו עליהן השבאין : ואין לוקחין ספרים וכו' מפני תקון העולם· אי משום דוחקא דצבורא אי משום דלא *)ליגרבו ולייתו טפי : גמ' המוכר עבדו לעובד כוכבים וכו' וגרסי' בגמ' [דף מג:] לוה עליו מן העובד כוכבים כיון שעשה לו עובד כוכבים נימוסו יצא לחירות· כלומר משום דהוי כמכירה ואמרי' מאי נימוסו אמר רב ששת זמן· כלומר שאמר ליה אם הגיע זמן פלוני ולא פרעתיך תקנה עבד זה· ומיהו דוקא לגופא· כלומר שא"ל שלאחר אותו זמן יהא גופו חלוט לו ובכה"ג יצא לחירות אע"פ שלא הגיע זמן אבל לפירא שא"ל אם לא אפרע לך ליום פלוני תקנה מעשה ידיו בלבד לא יצא לחירות· וגרסי' תו [דף מד.] גבאו בחובו כלומר שהעובד כוכבים גבה לעבד בחובו שהיה לו על ישראל והוא לא מכרו לו ולא לוה עליו או שלקחו סקריקון דהיינו בשעה שהיו ישראל מופקרין להריגה ואמר לעובד כוכבים טול קרקע זו או עבד זה והניחני וזה לשון סקריקון שא קרקע זה והניחני לא יצא לחירות דאונס הוא וליכא למקנסיה אבל מכר עבדו לאפרכסי עובד כוכבים דהיינו אחד מגדולי המלך אע"פ שהוא מתירא ממנו יצא העבד לחירות מפני שהיה לו לפייסו בממון אחר : וגרסי' תו [שם] בעי רבי ירמיה מכרו לשלשים יום מא· כלומר (ג) לאחר ל' יום יחזור אליו. חוץ ממלאכתו מהו. כלומר א"ל גופו מכור לך ובלבד שלא תשתעבד בו דהשתא לא מפקע ליה ממצות (ד) נח"ל שבתות מהו. חוץ מן המצות חוץ משבתות וימים טובים מהו לגר תושב מהו· כלומר שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבלות : לעובד כוכבים וישראל מומר לעבודת כוכבים מהו· ומסקי'· פשוט מינה חדא גר תושב הרי הוא כעובד כוכבים כותי וישראל מומר לעבודת כוכבים אמרי לה כעובד כוכבים ואמרי לה כישראל מיהו כותי ודאי הרי הוא כעובד כוכבים דהא מסקינן בפ"ק דחולין (דף ו.) דלא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורין והנך אחריני דלא מיפשטן כתב הר"ם במז"ל בפ"ח מהלכות עבדים שאם תפס העבד כדי דמיו מרבו כדי לצאת בהן לחירות אין מוציאין מידו : שלח ר' אמי וכו' מותר ליטול את דמיו· ולא גזרינן דלמא שכיח ליה אתי לזבוני בתחלה : וכותב לו· שטר ומעלהו בערכאות שלהן· לחותמו אע"פ שחשיבות הוא להם : קונסין אותו· לפדותו מיד העובד כוכבים : עד עשרה בדמיו· ולא יותר : המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים· ועבד איסורא דאין מוכרין להם בהמה גסה גזרה משום שאלה ושכירות ונסיוני כדאיתא בפ"ק דמסכת ע"ז (דף טו.) : קונסין אותו. ללוקחה מן העובד כוכבים : עד מאה בדמיה· ולא יותר אבל בעבד דמשום דמילתא דלא שכיחא היא לא קנסוהו אלא י': מהו שיקנסו בנו אחריו· לפדותו ואסיק דלבריה לא קנסו רבנן : וגרסי' בגמ' [דף מד:] אמר אביי נקטינן טימא טהרותיו של חברו ומת לא קנסו בנו אחריו· כלומר אע"ג דהוא חייב לשלם כדתנן בהניזקין (דף נג.) המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב : מאי טעמא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקנסא דרבנן הוא לדידיה קנסוהו רבנן לבריה לא קנסוהו רבנן : מגלגל עמו כל שנים עשר חדש· אם לא רצה למול ולקבל מצות העבדים מיד מגלגל עמו כל שנים עשר חדש ובכל יום ויום מטעים לו דברי תורה כדי שיכניס עצמו תחת כנפי השכינה ואם לא רצה חייב למכרו מיהו אמרי' התם בפ' החולץ (דף מח:) שאם לקחו מתחלה ע"מ שלא למולו רשאי לקיימו : [דף מד:] תנו רבנן כו' לחוצה לארץ· אפי' לישראל : וצריך גט שחרור מרבו שני. משום דקניה ליה רבו שני וכופין אותו לשחררו ואבד את דמיו דקנסינן ליה ללוקח משום דאיסורא גביה הוא : גרסי' בגמ' [שם] בעי ר' ירמיה בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל והכניסה לו עבדים ושפחות ודעתו לחזור לבבל מהו· כלומר מי הויא הך אתתא כמוכרת עבדיה לחו"ל בנכסים הללו דקי"ל [כתובות דף נה:] בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ויצאו לחירות או לא ולא איפשיטא : וגרסי' תו [שם] אמר ר' אבהו שנה לי ר' יוחנן עבד שילא אחרי רבו לסוריא ומכרו רבו (ה) שם יצא לחירות. פי' סוריא היינו ארם צובה וכבושה לארץ היא למכירת עבדים כדתניא בפ"ק [דף ח.] המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחו"ל וקאמר דיצא לחירות· כלומר אע"פ שהעבד יצא מתחלה לדעת ואי הוה מחי לא הוה מצי רביה כייף ליה כדתנן הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין. בשני דייני גזירות (דף קי:). ופרכינן והא תני ר' חייא איבד את זכותו ומפרקינן דבשדעת רבו לחזור יצא לחירות משום דכשילא ע"מ כן יצא וכיון דמכרו הוה ליה כמוכר מהארץ לחו"ל אבל בשאין דעת רבו לחזור איבד את זכותו כיון שהעבד מדעתו יצא : ההוא עבדא וכו' אזל מריה בתריה· להשיבו בחזקה : ואי לא מפקעינן ליה מינך· לאו דוקא הפקעה גמורה דאם רוצה להשתעבד בו בא"י רשאי אלא לומר דלא יהיב ליה רשותא להשיבו לחו"ל וממילא הוי כמופקע לפי שהוא לא ירצה להשתעבד בארץ ואף למוכרו שם לא ימצא אלא בפחות מדמיו כיון שהכל יודעין שאינו רשאי להוציאו לפיכך הסיאו עצה דלכתוב ליה שטרא אדמיה ולכתוב ליה גיטא דחירותא אבל הר"ם במז"ל כתב בפ"ח מהלכות עבדים ואם לא ירצה האדון לשחררו מפקיעין ב"ד שעבודו מעליו וילך לו עד כאן משמע ליה מילתא כפשטא דלא תסגיר עבד אל אדוניו היינו שאין מחזירין אותו לעבודת אפילו בא"י ומ"מ צריך לומר שאין כופין את רבו לכתוב לו גט שחרור דאם כן אמאי אמר לו דלכתוב ליה שטרא אדמיה והיינו טעמא משום דקרא לא

קאמר

*) מ"ש הר"ן ועוד דכיון כו' חוזר לדבריו הראשונים דס"ל דלא נפשטה האיבעיא והפסד דטעמא משום דוחקא דצבורא הוא וא"כ ר[שאי] לפדות את בניו ואת קרוביו בכל ממון שירצה. עכ"ל הימ"ש פ' זה סי' ס"ז ועי' ב"י וב"ח יו"ד סי' רנ"ב (ג"א):

רש"י

מפני תקנת שבויין. מפרש בגמ' : גמ' תורה יוצאה. כלומר הוראה זו יוצאה לכל ישראל : קונסין אותו. שצריך לחזור ולקנותו מן העובדי כוכבים : בהמה. דתנן במס' ע"ז אין מוכרין בהמה גסה לעובד כוכבי' משום שאלה ומשום נסיוני כדמפרש התם : מהו שיקנסו בנו אחריו. לפדותו: לחו"ל. אפי' לישראל: אזל [מריה] בתריה. להחזירו בחוזק : לסוריא. ארם צובא שנוהו"ל היא לענין עבדים כדמסיק דדוד כבשה ולא היו שם כל ישראל והוי כבוש יחיד והוסיפו על ארץ ישראל: לגיטין. שהמביא גט (מסוריא) [מעכו] אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם:

תורה אור

מתני'

העולם. ◦אין מבריחין את השבויין מפני תקון העולם רשב"ג אומר מפני תקנת שבויין אין לוקחין ספרים ומזוזות מן העובדי כוכבים יתר על דמיהן מפני תקון העולם : גמ' *ת"ר המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון: *שלח ר' אמי מיני אמי בר נתן תורה יוצאה לכל ישראל עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול א דמיו וכותב ומעלה בערכאות של עובדי כוכבים מפני שהוא כמציל מידם אמר ריב"ל המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו א"ר שמעון בן לקיש המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיה כלומר שמחייבין אותו להחזירה מיד הלוקח ואם אינו מקבל ממנו מוסיף בדמים עד שמגיע למאה בדמים שנטל ממנו ואם לא החזיר לו אחר כך פוטרין אותו.וחזינן לגאון דקאמר לא ב מגבינן האי קנסא אלא בא"י אבל בחו"ל לא דלא מגבינן קנסא בבבל : בעא מיניה ר' ירמיה מר' אסי מכר (א) ומת מהו שיקנסו בנו אחריו ופשט ליה *לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן (א) : גרסינן בפרק ההולץ* אמר ריב"ל הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מגלגל עמו כל שנים עשר חדש וחוזר ומוכרו לעובד כוכבים : או לחוצה לארץ : *ת"ר המוכר עבדו לחוצה לארץ ג יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני: *ההוא עבדא דערק מחוצה לארץ לארץ אזל מריה בתריה ואשכחיה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה ליכתוב לך שטרא אדמיה וכתוב ליה ד גיטא דחירותא ואי לא מפקעינן ליה מינך מדרבי אחי ברבי יאשיה דאמר ◦לא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחו"ל לארץ הכתוב מדבר : גרסינן בהאי מסכת בפירקא קמא* בעו מיניה מרבי חייא בר אבא המוכר עבדו ◦לסוריא ה כמוכר לחו"ל דאמי או לא אמר ליה תניתוה ר"מ אומר עכו כא"י לגטין אין לעבדים לא וכ"ש סוריא דמרחקא טפי : אין

[דקסו ע"ב] דף מג: דף מד: דף מה: דף מד: דף מה. דברים כג דף ח. [דקסו ע"א]

הגהות חו"י
(א) עי' מו"ק כפ"ג :

ס"א לגרויי

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש וה"ה [אם] לא הפיל עצמו לגייסות אלא שנשבוהו דכיון דאין יכול להציל מידם בשום ענין למה לא יטול את דמיו :

ב וכ"כ מיי' וכתב הרא"ש ותמהתי על דברי הגאון דמה ענין זה לקנסות שאין גובין בבבל דהיינו קנסות שחייבה תורה ואין גובין אותו בבבל משום דבעינן מומחים ואין סמוכים בבבל אבל אלו חכמים תקנו קנס לעשות סייג לתורה למה לא יגבו אותו בבבל :

לשון ריא"ז

אמרו משם הגאון שאין גובין קנס זה אלא בארץ ולא בחו"ל כשאר כל הקנסות וכבר ביארתי בקונט' הראיות שאין זה דומה לשאר תקנות וגזירות שתקנו חכמים בין בא"י בין בחו"ל :

ג וכתב הרמ"ה אפי' אם עדיין לא נתן הדמים אלא קנאו במשיכה או בהגבהה או בחזקה צריך ליתן למוכר מעותיו לשחררו ואפי' אם יאמר איני רוצה להוציאו לחו"ל אלא להשתעבד בו בא"י אין שומעין לו דחיישינן שמא ישדלנו בדברים שילך אחריו לחו"ל :

לשון ריא"ז

המוכר עבדו בא"י ע"מ להוציאו לחו"ל ומפקיעו ממצות א"י קונסין את הלוקח להוציאו לחירות וכותב לו גט שחרור ומפסיד דמיו ואפי' חזר ואמר הלוקח אני אדור עמו בא"י כדי שלא יקנסו אותו אין שומעין לו אלא מאחר שלקחו על דעת להוציאו יצא לחירות כמו שביאר מז"ה בפסקיו וקנסו שלוקח ולא קנסו המוכר לפי שהאיסור נמצא בידו :

ד וכתב הטור י"ד סי' רס"ז ואפי' יאמר אשתעבד בו במה אין שומעין לו שמא ישדלנו ללכת אחריו :

לשון ריא"ז

ה המוכר עבדו להוציאו בסוריא שהיא מארם צובה ועוד דמשק ודמשק בכלל כמו שביאר מז"ה ס"ו כמוכרו לחו"ל וכן כמוכרו להוציאו בעכו כמו שמבואר בפ' ראשון :

*) [ע"א דלא ליגרבו]

הגהות הב"ח
(א) ר"ג עבדו : (ב) ר"ג גרסי' בגמ' : (ג) ואמר נ"ב : (ד) ואתלל שבתות. חוץ מן המצות מהו כנ"ל : (ה) לגם כנ"ל·

קאמר אלא לא תסגיר כלומר אל תחזירנו לעבדות ומיהו צריך גט שחרור ואין כופין את רבו לכתוב לו: **ספר** תורה שכתבו מין. אדוק בעבודת כוכבים כגון כומר: ישרף. דודאי לשם עבודת כוכבים כתבו: כתבו עובד כוכבים יגנז. שאע"פ שאינו כותב לשם עבודת כוכבים פסול מדתניא בגמ' ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין ומסור לאנסים ועובד כוכבים ועבד ואשה וכותי וקטן וישראל מומר לעבודת כוכבים פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. כלומר דעבד ואשה אינו בקשירה אפילו דמצות עשה שהזמן גרמא הוא [מנחות דף מג:] דלילה ושבת לאו זמן תפילין הם וכותי משום דקסבר גירי אריות הם ומומר לעבודת כוכבים ומסור לאנסים הרי פרקו עול מצות תורת משה מעליהן כפרש"י ז"ל וכ"כ מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות תפילין דפסולייהו מדאורייתא הוא ואחרים פירשו דמסור לאנסים וישראל מומר לעבודת כוכבים מדינא איתנהו בקשירה אלא דמדרבנן כיון שפרק מעליו עול מצוה אפילו לא הוי מומר אלא למצוה אחת דשביק בה היתירא ואכל איסורא עשאוהו מדבריהם כאילו אינו בקשירה וכל הני הוא"ל וליתנהו בקשירה ליתנהו נמי בכתיבת תפילין ומזוזות דמשתעי בהו קרא וכ"ש בס"ת דהא קדיש טפי מינייהו ומכאן למד ר"ת דאין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא מיפקדא וחלקו עליו בתוספות מדפסלינן בפרק התכלת (דף מב:) ציצית בעובד כוכבים מדרשא דבני ישראל ועשו ולא העובדי כוכבים ועשו ומדאיצטריכין להאי דרשא ולא נפקא לן משום דליתנהו בלבישה דנימא כל שאינו בלבישה אינו בעשיה כדאמרי' הכא בתפילין ש"מ דלא דרשינן הכי בציצית ומינה דנשים עושות ציצית אע"פ שאינן בלבישה דדוקא בס"ת ותפילין ומזוזות הוא דנפקא לן מדכתיב וקשרתם וכתבתם ובפ"ק דסוכה (דף ח:) נמי מכשירין סוכות גנב"ך: **נמצא** ביד מין יגנז. משום דספק כתבו ספק מצאו וכשר הוא: נמצא ביד עובדי כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו. כך היא הגרסא בספרים והכי פירושה אמרי לה יגנז מספקא דשמא הוא כתבו ואמרי לה קורין בו משום דסכית טפי שישראל כתבו לפי שאין דרך עובד כוכבים לכתוב אבל מין דרכו לכתוב ולפי גרסא זו משמע דנקטינן כלישנא בתרא דקורין בו וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר אבל הרי"ף ז"ל כתב אמרי לה קורין בו ואמרי לה יגנז דחיישינן שמא עובד כוכבים כתבו נראה שהוא פוסק דיגנז ומיהו אפשר שאם הוחזק שבזזו עובד כוכבים ספרי יהודים דתולין דאותן ספרים שלהם הוי וקורין בהם דבכי ה"ג סכית טפי: **גרסי'** בגמ' [דף מה:] ציפן זהב. כלומר לתפילין או שטולה עליהן עור בהמה טמאה פסולין. כלומר אם חיפן בעור בהמה טמאה פסולין דכתיב בפיך מן המותר בפיך וטולה מלשון טלאי: עור בהמה טהורה כשרין. אע"פ שלא עבדן לשמה רשב"ג אומר אפי' עור בהמה טהורה פסולין עד שיעבדם לשמן. ואמרינן בגמ' דכיון דרשב"ג בעי עיבוד לשמה כ"ש דבעי כתיבה לשמה והרי"ף ז"ל הביא ברייתא זו בהלכות תפילין ולא פסק בה כלום (א) דמשמע דס"ל דכרבנן נקטינן דרבים נינהו והכי נמי מוכח בפרק נגמר הדין (דף מז:) דליתא לדרשב"ג דאמרינן התם האורג בגד למת אביי אמר אסור רבא אמר מותר אביי אמר הזמנה מילתא היא ורבא אמר מותר הזמנה לאו מילתא היא ופרכינן עלה דאביי מהא דתניא [דף מח:] אמר לאומן עשה לי תיק של ס"ת ונרתק של תפילין ורצועותיהן עד שלא נשתמש בו [קדש ישתמש בו] חול משנשתמש בו קדש [אל ישתמש בו חול]. אלמא הזמנה לאו מילתא היא וקשיא לאביי. ופרקינן תנאי היא דתניא ציפן זהב וכו'. כלומר דאביי דאמר כרשב"ג ורבא דאמר כרבנן וכיון שכן משמע דלית הלכתא כרשב"ג דהא בפלוגתא דאביי ורבא קי"ל כרבא וכיון דלית הלכתא כרשב"ג לית לן למיפסק כשמואל דקאי כוותיה בהתכלת [דף מב:]. ואיכא למידק דבפ"ק דסוכה (דף ט:) עלה דמתני' דתנן סוכה ישנה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין פרכינן בגמ' וב"ה לית להו הא דאמר רב דאמר רב יהודה אמר רב עשאה לציצית מן הקוצין ומן הגרדין ומן הגימין פסולה. כלומר כל אלו הן חוטין התלויין בבגד וכיון שלא נתלו בה לשום ציצית פסולה משום תעשה ולא מן העשוי אבל מן הסיסין. כלומר פקעיות של חוטין שאינן טוון לשם ציצית כשרה דרב לא בעי טוויה לשמה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי אף מן הסיסין פסולה אלמא בעינן טוויה לשמה (א) ה"נ בעינן עשיה לשמה. ומפרקינן שאני התם דאמר קרא גדילים תעשה לך לשם חובך. והרי"ף ז"ל הביאה בהלכות ציצית ופסקה לדשמואל ונראה שפסק כן משום דמדשמואל מקשינן ובדידיה שקלינן וטרינן התם ומשמע דכיון דקי"ל כשמואל איתא לדרשב"ג דבפ' התכלת (שם) מייתי פלוגתייהו דרב ושמואל ואמרי' עלה כתנאי ציפן זהב וכו' רשב"ג אומר אף עור בהמה טהורה פסולין עד שיעבדם לשמן כלומר ושמואל כרשב"ג וכיון דקי"ל כשמואל על כרחין אית לן למפסק כרשב"ג. (ג) תירץ הרמב"ן ז"ל דסוגיין דפ"ק דסוכה מיחלפא אסוגיין דפרק התכלת משום דהתם הוה סבירא ליה דשמואל לאו משום דגדילים תעשה לך אמרה אלא ה"ה לכל המצות כדקא ס"ד בסוגיא דסוכה מעיקרא ומש"ה מוקמינן ליה כרשב"ג אבל לפום מסקנא דסוכה דמסקינן שאני התם דאמר קרא גדילים תעשה לך לשם חובך מש"ה בעינן לשמה אבל בסוכה דלא כתיב בה הכי *לא בעינן עשיה לשמה ממילא תפילין נמי כיון דלא מייתי בהו קרא דהא לא כתיב בהו הכי לא בעינן לשמה בעשיה כלל דקרא דוהיו לך לאות לאו בעשייה הוא דהא דרשינן לה במנחות [דף לז:] לך לאות ולא לאחרים לאות הלכך לא בעינן בהו עיבוד לשמה דמאי שנא מסוכה. הילכך לפום מסקנא דסוכה הוו יכלי למימר התם במנחות לרב ודאי תנאי היא ושמואל אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבנן ואע"ג דלא מסיימינן התם הכי כיון דאסיקנא בסוכה דשאני ציצית משום דכתיב בה לך לשם חובך אבל היכא דלא רבי לא בעינן עשיה לשמה והיינו טעמא דסוכה ממילא ידעינן דשמואל דאמר אפילו לרבנן והדריכא לכללא דנקטינן דיחיד ורבים הלכה כרבים וליתא לדרשב"ג זו היא שטתו ז"ל ואינה ברורה אצלי שאע"פ שמצינו סוגיות מתחלפות בתלמוד היינו אי משום דבחדא סוגיא לא שמיע לן ברייתא דשמעינן לה בתר הכי באידך אי משום דבתר הכי מחדשינן אוקמתא וסברא חדתא אבל דלא שמיע לן מתני' הא ודאי ליכא למימר ואם איתא דהתם דבפרק התכלת סבירא לן דשמואל בכולהו מצות נמי בעי לשמה ומש"ה מוקמינן לדידיה ולדרב בפלוגתא דתנאי אי הכי פלוגתייהו תליא בפלוגתייהו דב"ש וב"ה במתני' טפי ממאי דתליא בפלוגתא דרבנן ורשב"ג ותקשי דב"ה לשמואל ואיני רואה מקום לדחות זה אא"כ נדחוק ונאמר דהתם סבירא לן דב"ה ס"ל דבעינן סוכה לשם חג ומתני' הכי קתני אי זו היא סוכה ישנה שהתירו ב"ה כל שעשאה באותן ל' יום שקודם לחג דמסתמא לשום חג איתעבידא ואם עשאה לשום חג אפילו מתחלת השנה כשרה לב"ה וב"ש פסלי לה משום דלא מינכרא שתהא סוכת מצוה וזה ודאי אינו במשמע דאי תוך שלשים יום מיקרי ישנה מאי ניהו חדשה דמכשרי ב"ש ופי לא מכשרי אלא בעשאה בערב יו"ט ממש או מחצות היום ולמעלה ועוד דהתם לעיל מינה בסמוך [בדף מב.] אמרינן הרי סוכה *ישנה דכשרה בעובדי כוכבים דתניא סוכת עובדי כוכבים סוכת נשים וכו' סוכה מ"מ כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה וליכא ספיקא דכיון דמכשרינן סוכת עובדי כוכבים לא בעינן לשמה דעובד כוכבים ודאי אדעתא דנפשיה קא עביד ואפילו ישראל עומד על גביו כדאיתא בפ' המביא תניין (דף כג.) אלמא ס"ל דב"ה לא בעי בסוכה לשמה ואי אפשר דהדרינן מהך סברא דקושטא ממילא בתוך כדי דיבור. לפיכך אני אומר דהתם בפ' התכלת [דף מב:] כי אוקמינן פלוגתייהו דרב ושמואל בעשאה מן הסיסין בפלוגתייהו דרבנן ורשב"ג. סברי דרב נמי בציצית בעי עשיה לשמה ולא פליג איהו ושמואל אלא בטוויה משום דהתם איכא תרי לישני חד מינייהו [בדף מב:] דאמר רב יהודה אמר רב מניין לציצית בעובד כוכבים שפסולה ובהאי לישנא שקלינן וטרינן התם טובא ובתר הכי אמרינן [שם ע"ב] א"ל רב מרדכי לרב אשי אתון הכי מתניתו לה אנן הכי מתנינן לה אמר רב יהודה אמר רב מניין לציצית בעובד כוכבים שכשרה ולפום סוגיא דהתם משמע דכדמתני לה רב אשי עיקר דעלה שקלינן וטרינן טובא ועוד דרב מרדכי תלמידיה הוה וכמאן דמתני לה רביה עיקר וכיון דציצית בעובד כוכבים לרב פסולה נקיט תלמודא דרב בציצית לשמה בעי ומש"ה כי מייתי בתר הכי פלוגתייהו דרב ושמואל במן הסיסין סבירא לן דרב נמי בציצית עשיה לשמה בעי ופסוליה דמן הגרדין ומן הקוצים ומן הגימין משום דליכא תליה לשמה אבל מן סיסין כשרה דטוויה לא מגוף העשיה היא ושמואל ס"ל דאף טוויה נמי בעינן לשמה ומש"ה מוקמינן להו לדרב ושמואל בפלוגתא דרשב"ג ורבנן משום דס"ל דעיבוד וטוויה כי הדדי נינהו שכשם שאין הטוויה מגוף עשיית הציצית כך אין העיבוד מגוף עשיית התפילין וס"ל דאפילו רבנן מודו לרשב"ג דבתפילין בעינן לשמן אלא דבעיבוד שאינו מגוף העשיה פליגי ואמרי דלא בעי לשמה כסבריה דרב דפליג אדשמואל בטוויה דציצית אע"ג דבתליה ועשיה מודה ליה. הא הוא מאן דס"ל בסוגיא דהתם וכודאי דלפום ההיא סוגיא לא קי"ל לא כשמואל ולא כרשב"ג אלא הדרינן לכללין דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי ויחיד ורבים הלכה כרבים *אבל בסוגיא דהכא סמכו הרי"ף ז"ל והגאונים על מה שמצאו בנסחאות אלמא בעינן טוויה לשמה ה"נ בעינן עשיה לשמה (ג) ולפי נוסחא זו דלא פרכינן אלא מדשמואל משמע דלא בעי [רב] עשיה לשמה כלל דאי (ד) הכי לפרוך מתרווייהו והוה עדיף טפי אלא משמע דבסוגין דהכא סבירא לן כי ההוא לישנא דהתם דרב יהודה אמר רב דציצית בעובד כוכבים כשרה דלא בעי רב בציצית עשיה לשמה ולפיכך פסקו כשמואל מדשקלינן וטרינן הכא כוותיה ומדאמרי' בפ' התכלת [דף מב:] דבעינן בציצית לביעה לשמה אבל מ"מ לפום סוגיין דהכא אע"ג דקי"ל כשמואל לית לן למיפסק כרשב"ג אי משום דבתפילין לא בעינן לשמה כלל וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד או שמא אע"ג דבעינן בהו לשמה עיבוד מיהא אינו מגוף מלאכתן ולא דמי לטוויה דהתם במנחות משום דסברי דרב אע"ג דבעי לשמה בעשיית ציצית בטוויה לא בעי הוה לן למימר דטוויה איגה אלא כעיבוד ומשום הכי קם ליה כרשב"ג אבל לפום סוגיא דהכא לאו בהכי תלי כלל אלא רב לא בעי עשייה לשמה ושמואל בעי אבל טוויה לדברי הכל מגוף הציצית היא ועדיפא מעיבוד דתפילין הילכך אע"ג דבעינן טוויה לשמה בעיבוד לשמן לא קי"ל כרשב"ג אלא הדרינן לכללין דיחיד ורבים הלכה כרבים כנ"ל: ומכל מקום לענין תפילין וספר תורה אי בעינן בהו לשמה כלל או לא לכאורה משמע מסוגיא דהכא*) (ב): **מתני'** המוציא את אשתו משום שם רע. שאמרו לו שזינתה: משום נדר. שנדרה היא והוא הוליאה

נר מצוה

רש"י

תנו רבנן לוקחין ספרים וכו' *אמר רב נחמן נקטינן ס"ת שכתבו מין ישרף כתבו עובד כוכבים יגנז נמצא ביד מין יגנז ביד עובד כוכבים אמרי לה קורין בו ואמרי לה יגנז דחיישינן שמא עובד כוכבים כתבו: מתני' המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר נדר

מתני' משום ש"ר. שיצא עליה לעז זנות: משום נדר. שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרנית לא יחזיר. אפי' נמצאו הדברים בדאים או הנדר שהתירו חכם ופליגי בגמ' בטעמא איכא למ"ד משום קלקולא ואיכא למ"ד משום קנס הוא שקנסוהו שלא יהו בנות ישראל פרוצות

השגות הראב"ד

עוד כתב הרב ז"ל בענין המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר דאיבעיא לן ביבמות כנס מהו שיוציא ופסק הרב ז"ל שאם כנס לא יוציא משום דאמרי' התם ולא היא התם אלומיה אלומיה לקלא פי' בענין הנטען מתחת ידו דאמרי' אע"פ שכנס יוציא אבל הכא אמרי' קים ליה בקלא וליתיה: קשיא לי כיון דאמרי' קים ליה בקלא וליתיה כ"ש דמאי מקלקלה. והכיא סוגיא לא אתיא אלא כלישנא בתרא דרב נחמן דאמר שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים ואנן כלישנא קמא קי"ל דסוגיין כוותיה. והרב ז"ל פסק כלישנא קמא הלכך לא איברירא שפיר אם כנס יוציא או לא. ומסתברא לחומרא מדאמר רב אשי ברננה לא מפקינן הא לאו משום רננה מפקינן. ולישנא קמא דרב נחמן לאו משום רננה היא אלא משום תקנתא היא דלא ליתי לקלקולא: דאי מתני' דהמוציא את אשתו משום שם רע וכו' תיגלא לפרוצה משום דאית בה קטרי ורבים משתבשים בה

*) בדפוס קושטאנטינא נדפס בכאן: חסר מעט ולא נמצא בשום העתק]

לשון ריא"ז

א ונראה בעיני שהצדוקי הרי הוא ככותי בכתיבת התפילין לפי הצדוקים אינן מודים בקשירת התפילין כמדרש חכמים כמבואר בקונטי' הראיות:

ב וס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים חייבין הצבור לקנותו בכדי דמיו אף ליגנז מדדייקין יתר על דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין ש"מ ס"ת שכתבו עובד כוכבים קורין בו ומשני דלמא ליגנז אלמא דצריך ליקח אותו בכדי דמיו לגנוז:

ג ודוקא שאמר לה משום שם רע או משום איילונית או משום נדרנית אני מוציאך וכפל דבריו לומר אלמלא השם רע או איילונית או הנדר לא הייתי מוציאך ולא יאמרו לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע או משום איילונית ונדר לא יחזיר אבל לא כפל דבריו יכול להחזירה והרמ"ה כתב שאם אמר לה משום שם רע ואיילונית ונדר אני מוציאך אע"פ שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה והרא"ש כתב כסברא ראשונה אבל כאיש שהוציא אשתו משום נדר שנדר להוציאה יכול להחזירה:

גי' ד"א

ד' משום דחג הסוכות תעשה לך דכתיב גבי סוכה למעוטי גזולה הוא דאתי כמ"ש בגמ' סוכה דף ט. ע"ש (ג"א):

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) זו היא גי' הגמ' לפנינו ופריך מדשמואל ולא מרב ומיהו רש"י מחק שם גירסא זו ופירש דמדרב נמי מותיב דהא תרווייהו עשיה לשמה בעו כמו שמפרש והולך: ד"ת (ב) הלשון ארוך ולא כא נדפוס כי אם תחלת הלשון והשלום הלשון המצא בסוכה בחידושי הר"ן ע"ש דף ד' ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) ומשמע כנ"ל:(ב) נ"ב כך כתב בספר המלחמות פ"ק דסוכה ושם האריך גם בעל המאור וכתב דהגירסא הנכונה היא אלמא בעי' טוויה לשמה דלא כרש"י שכתב דלא גרסי' אלמא כו' ע"ש בפירש"י: (ג) לפי כצ"ל: (ד) נ"ב לאו:

א ב' מיי' פ"א מהל' תפילין הל' יג סמג עשין כב טוש"ע יו"ד סי' רפא: ב מיי' פרק י' מהל' גירושין הל' ... וסי' ... מהלכות שבועות טור אה"ע סי' י:

פי' יבמה ע"ס (נ"ת)

וזו סופת רש"י וגירסתו

הוליאה מפני שהיא כעסנית כ"כ שהיא נודרת: לא יחזיר. בגמ' מפרש טעמא: לא אסרו זה אלא מפני זה. לא אסרו לריך אלא מפני שאינו לריך משום דקסבר טעמא דלא יחזיר משום קלקולא הוא שיאמר אילו הייתי יודע שהיה אפשר להתיר הנדר אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה וכשלריך חקירת חכם מדינא אינו יכול לקלקלה דכיון שחכם לריך לידע הנדר ולהתיר אין אדם רולה שתתבזה אשתו בב"ד ולגמרי גמר וגירשה אלא שגזרו בזה שלא יחזיר אטו אינו לריך חקירת חכם. פירוש א"ל חקירת חכם היינו שהבעל יכול להתירה כנדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה וכן

רש"י

בנדרים: שידעו בו רבים. שנדרה ברבים לא יחזיר דאין לו הפרה ורבי יהודה לא חייש לקלקולא אלא שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בנדרים לכך כשנדרה נדר ברבים פריצות הוא בנדרים וקנסוה וכשלא עשתה ברבים לא קנסוה: שצריך חקירת חכם. ליל"ך לפני חכם שיתיר לה והבעל אינו יכול להפר לא יחזיר וקסבר רבי מאיר טעמא משום קלקולא הוא הילכך כשאינו יכול להפר וחכם יכול להתיר מצי מקלקל לה ולומר אילו הייתי יודע שהחכם יכול להתיר אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי כו' כדאמרינן בגמ': ושאינו צריך חקירת חכם. אלא הוא יכול להפר יחזיר אם ירצה ולא מצי מקלקל לה ולומר אילו הייתי יודע כו' דנדר פתוח הוא והיה לו להפר ולא הפר: לא אסרו זה. שצריך חקירת חכם אלא מפני זה שאינו צריך דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקולא דלא מצי למימר אילו הייתי יודע שהחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשך דאנן סהדי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו ליל"ך לב"ד ולשאל על נדרה אלא מפני נדר שאין צריך חקירת חכם ובעל יכול להפר אסרו את כולן שיכול לומר אילו הייתי יודע שבעל יכול להפר לא הייתי מגרשך: מעשה בצידן. בגמ' מפרש מאי קאמר: מפני תקון העולם. בגמ' מפרש: גמ' והוא שאמר לה. בשעת גירושין משום נדר אני מוציאך בההיא אסרו רבנן להחזיר ואי לא אמר הכי מותר להחזיר: קסבר. ר"נ טעמא דמתני': משום קלקולא. שלא יקלקלה על בעלה לאחר שתנשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע כו' כדמסיק בברייתא לכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שלא תחזירנה עולמית ושוב אינו יכול לקלקלה דכיון שיודע שאסור להחזירה אפי' אם לא תנשא לאחר ולא הם להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה דעתו שלא היתה חביבה עליו כולי האי: ואי לא. אמר לה הכי קודם גירושין לא מצי מקלקל לה כיון דלא אמר משום נדר או משום שם רע מוליאה וכיון דלא מצי מקלקל לה משנשאת לא אסרו להחזירה עד שלא נשאת: הנטען. הנחשד אע"פ שכנס הנטען אחר שגרשה בעלה: התם. כשכנסה הנטען: אלומיה אלמיה לקליה. הוא מחזיק הקול: הכא. כשמחזירה המגרש משום שם רע: אמרינן קים ליה. בדק אחר הקול ומלא שהוא שקר: מאי תנא. מאי שנה לעיל בנדרים שנדר הוא דקתני מעשה הא לא איירי אלא בנדר שנדרה היא: אבל נדר הוא. שגירשה יחזיר אם ירצה דליכא למיחש לקלקולא: מאי קונם. הלא קונם לשון הקדש שאוסר הדבר עליו כהקדש דמה אסר זה עליו: יאסרו כו'. והכי קאמר קונם כל פירות עלי אם איני מגרשך: אין בזו כו'. והכי קאמר והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תקון העולם שלא נמלא כאן לאסור: מתני' המוליא את אשתו. בגמ': משום אילונית. שלא הכיר בה כשכנסה ומכל מקום צריכה גט (ב) דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין: לא יחזיר. דשמא תינשא ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשיך דלדעת כן גרשתיך שאם יבאו לך סימנין שאחזירך ואם ידעתי שלא תשובי אלי ואת ראויה לילד לא גירשתיך לכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמגרש אשתו משום אילונית לא יחזיר: וחכ"א יחזיר. דלא חיישינן לקלקולא: והיא תובעת כתובתה. מראשון שהוליאה בלא כתובה משום מקח טעות והשתא נודע שלא הטעתו: שתיקותיך יפה מדיבוריך. שיאמר לה אילו ידעתי שסופי ליתן לך כתובתה לא גרשתיך:

נדר שידעו בו רבים א לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר רבי מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר אמר ר"א לא אסרו זה אלא מפני זה א"ר יוסי ברבי יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם שאני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם: גמ' אמר רב יוסף בר מניומי אר"נ והוא שאמר לה משום נדר אני מוציאך *משום שם רע אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקלה ואי לא לא מצי מקלקלה כדתניא אמר ר"מ מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר וכן הלכה אבל אם החזיר וכנס אינו מוציא דגרסינן (א) בפרק כיצד אשת אחיו *שלח ליה רבה בריה דרב הונא לרבה בריה דרב נחמן ילמדנו רבינו כנס מהו שיוציא א"ל תניתוה הנטען מאשת איש והוציאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא ואסיקנא ולא היא התם אלומיה אלמיה לקליה הכא אמרינן קים ליה בקליה וליתיה: ומעשה בצידן וכו': (מאן) [מאי] תנא דקתני מעשה חסורי מחסרא והכי קתני בד"א שנדרה היא אבל נדר הוא יחזיר וא"ר יוסי ברבי יהודה מעשה בצידן וכו': *מאי קונם א"ר הונא באומר יאסרו כל פירות העולם עלי אם איני מגרשך: מפני תיקון העולם: מאי מפני תיקון העולם איכא אמר רבינא ה"ק אין בזו מפני תיקון העולם: מתני' א] המוציא את אשתו משום אילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר נשאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה רבי יהודה אומר אומרים לה שתיקותיך יפה ליך מדבוריך: גמ' דאומרי' לה(א) השתא

פירשו בירושלמי: ובתוספות פירשו אף בשאר נדרים וכגון שתלתה נדרה בדבר ואמרה קונם בעלי נהנה שגנב כיסי והכה בני ונודע שלא גנב ולא הכה וכן מוכח בתוספתא [פ"ג הלכה ח]: גמ' והוא שאמר לה משום נדר וכו'. הא לא אמר לה כן יחזיר: נמלא גט בטל ובניה ממזרים. פירוש הוא יוליא לעז ויאמר כן: אלומי אלמיה לקליה. דכיון שכנסה זה מוכיח לנו שהשם רע אמת: הכא אמרינן קים ליה בקלא. עמד על אמתת הקול ויודע שאינו אמת: מאי קונם. פירוש היכי שייך למימר קונם שאני מגרשיך ומפרקינן דמיירי כגון שאסר עליו הפירות אם לא יגרשנה: אין בזו מפני תיקון העולם. פירוש כל שנדר הוא יכול הוא להחזיר ואין לחוש בזה לתיקון העולם שתקנו כשנדרה היא: מתני' המוליא אשתו משום אילונית. פירוש שחשב שהיא אילונית גמורה דהיינו דוכרניתא דלא ילדה וגירשה בגט ואע"פ שהאילונית אינה צריכה גט כדתנן ביבמות [דף ב:] וכולן שמתו או שמיאנו או שנמלאו אילונית צרותיהן מותרות ואילו היתה צריכה גט אפי' מדרבנן לא היתה צרתה מותרת להתיבם דהויא לה צרת ערוה וכדאיתא התם י"ל דלא נולדו בה סימני אילונית גמורים אלא שהוא חשב כן והיינו דקתני סיפא נשאת לאחר והיו לה בנים ואם נולדו בה סימני אילונית אי אפשר בשום לד שיהיו לה בנים ורש"י ז"ל כתב בשלא הכיר בה כשכנסה וצריכה גט דחזקה בעל לשם קדושין כדי שלא יבעול בזנות ואינו מחוור דא"כ לא משכחת אילונית יוצאה בלא גט *כלל: אומרים לה שתיקותיך יפה ליך מדבוריך. פי' הרב הגאון ז"ל דאמרינן לה השתא הוא דבריאת. ואינו מחוור שהרי הוא היה מוליאה משום אילונית שאי אפשר לה להתרפאות ועל דעת כן גירשה וא"כ היאך (ג) אומר לה השתא הוא דבריאת והלא אי אפשר שתתרפא ממה שהיה הוא מחזיקה ועל דעת כן גירשה לא היה מגרשה והגכון דה"ק על דעת שתתבע כתובתיך

המאור הגדול

המאור הגדול

הא דתנן אומרים לה שתיקותיך יפה ליך מדיבוריך פי' הרי"ף ז"ל בהלכות משום דאמרי' לה השתא היא דבריית ואין הפי' הזה נכון שאין לאיילונית בריאות לעולם אלא טעות היתה שהיו סבורים בה שהיא איילונית וההיא דאמרי' בפ' הבא על יבמתו לאו באיילונית היא אלא בששהתה י' שנים ולא ילדה עם הראשון ועם השני ועם השלישי ונישאת לרביעי וילדה כי יש מן העקרות נפקדות וחוזרות לבריאותן ויולדות אבל איילונית ודאי א"א לעולם שתלד ופי' משנתינו כך הוא אמרי' לה שתיקותיך יפה ליך מדיבוריך דמצי אמר לה בעל אדעתא דתתבעין כתובתיך לא גרשתיך ור"י לטעמיה דחייש לקלקולא ואמר לא יחזיר וס"ל דלא בעינן תנאי כפול ומסתברא לן (ג) דבבריא כר"י נקיטין לחומרא כיון דר"ם הוא דפליג עליה וסוגיין בגמ' דחיישי' לקלקלא ולא בעינן תנאי כפול אלא בגיטא דשכיב מרע ומאי דדמי ליה משום איסורא כתקנתא דאתקין שמואל לאפוקי לגיטא מכל ספיקא או זימנין דהוי בעל כהן ומיתסרא עליה בדלא כפליה לתנאיה למ"ד בעינן תנאי כפול הלכך אתקין הכי לכתחלה לאפוקי גיטא מכל פלוגתא ותקנתא דשמואל בתנאי כפול כתקנתא דרב במן יומא דנן ולעלם לשופרא דשטרא לאפוקי מכל פלוגתא כדבעינן למימר לקמן:

מלחמת ה'

השתא

ועוד הא דתנן אומרים לה שתיקותיך יפה ליך מדיבוריך פי' הרי"ף ז"ל בהלכות משום דאמרי' לה השתא היא דבריית ואין ספי' הזה נכון שאין לאיילונית בריאות לעולם: אמר הכותב אבל רבינו הגדול כך אמר מאחר שזו יש לה סימני איילונית שלא היו לה דדים ומתקשה בשעת תשמיש ולא היו לה שערות לפיכך היו סבורין בה שהיא איילונית והיו מוליאין אותה בלא כתובה אע"פ שנודע עכשיו שלא היתה איילונית אומרים לה מחמת עקרות ואולי אחר שהיה בך נראו עליך אותן סימנין כדאמרי' בעלמא הנך סימנין זימנין אזלי מחמת כחישותא והשתא הוא דבריית וכתובה לית לך וכיון שאין ליך כתובה ודבוריך אינו מועיל שתיקותיך יפה לך שלא יערער עליך הבעל אע"פ שכבר (ד) יודיעוהו שלא יחזיר:

השגות הראב"ד

כה. פירשו עלה בגמ' תרי טעמי ותניא כתרוייהו. וחד מינייהו שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים. ולהאי טעמא האי תנא דרישא חד הנא באנפי נפשיה הוא ולא ר"מ הוא וחד טעמא מינייהו משום קלקול וקא מפרש לה ר"מ כדאיתא בהדא ברייתא ולהאי ליכא ת"ק דמתני' לאו תנא אחרינא הוא אלא תני בכללא והדר מפרש ור' יהודה מודה בשם רע דחיישי' לקלקולא כדאמרי' באיילונית ובנדר כדמפרש בגמ' דליכא למיחש לקלקולא לא בצריך חקירת חכם ולא באינו צריך דבצריך סבר לה כר"א ובאינו צריך סבר לה כר"מ וליכא קלקולא אלא כשהנדר אין לו הפרה לא יחזיר בין שנדר הוא הגאה מאשתי בין שנדרה היא וקיים לה הוא והוא הנדר שהודר בפני רבים או רבים שנדרו כעין שבועת הנשיאים לגבעונים אבל נדר שלא ידעו בו רבים כשישאלו לחכם ויתיר את נדרו יחזיר. ור"מ חייש לקלקול וכשהנדר צריך חקירת חכם לא יחזיר מפני (שצריך) [שיכול] לקלקלה לומר אילו הייתי יודע שיהא לי פתח לנדרי או לנדרים לא הייתי מגרשה. אבל אם אינו צריך חקירת חכם כמו שאמר קונם הנאת אשתי על שהכתה את בני או שגנבה את כיסי ונודע שלא הכתה ולא גנבה כיון שתלה נדרו בדבר וכן שנדרה היא [וקיים לה הוא] בענין זה יחזיר שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שימלא פתח לנדרי לא הייתי מגרשה אפי' טפש שבישראל יודע שהוא נדר ופתחו עמו ואפי' לא נודע שלא גנבה אלא לאחר שגירש יכול להחזיר מפני שאומרים לו היה לך לחקור אם גנבה או אם הכתה אלא ודאי מדעת גמורה גירשת אותה ור"מ ס"ל אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד וכיון שצריך חקירת חכם יכול לקלקלה כאשר פירשתי. ור"א אמר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך כי כשאינו צריך יכול לקלקלה לומר אילו הייתי יודע שלא היתה צריכה לה היתר חכם ולהתבזות בפניו לא הייתי מגרשה. אבל כשצריך חקירת חכם והיא צריכה להתבזות לפניו אינו יכול לקלקלה כי בעבור זה מגרשה. ור' יוסי בר' יהודה בא לסייע על דברי ר"א שאף הנדר התלוי בדבר כשנדר הוא לאסרה על עצמו אין כאן קלקול לפי שאין לו בזיון אם ילך לפני חכם אבל אם נדרה כי"ז יש בו קלקול כאשר פירשנו ומעשה נמי בצידן בא' שאמר קונם פירות העולם עלי אם איני מגרשך הרי זה נתכוין לאסור הנאת תשמישה עליו כל זמן שלא תהא מגורשת והלא נדרו בדבר שגירושין ובשנמלא הפתח והוא הגירושין שגרש התירו לו שיחזירנה שאין כאן מפני תיקון העולם שאין כאן קלקול. וסיינו דאמרי' מאן תנא דקתני מעשה כלומר מי חלק בין נדרו לנדרה שהבין דב"ה שנדרה היא שיש כאן קלקול [שיאמר] אילו הייתי יודע שלא היה צריך היתר הכם ולא היתה צריכה להתבזות [לא הייתי מגרשה]. אבל נדר הוא נדר שהוא תלוי בדבר יחזיר שאין כאן קלקול. ועוד למדנו מן המעשה הזה שאין קונסין אותו על שנדר וקיים אע"פ שהוא כגונה במה ומקריב עליה קרבן שהיה לו לישאל על נדרו ולא יגרש את אשתו אבל ודאי בנדר שצריך חקירת חכם כי בנדרו יטול לקלקלה לומר אילו הייתי יודע שיש פתח לנדרי לא הייתי מגרשה אבל בנדרים היכא הרי אמרו שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד. ויש מפרשים הכא דאמרי' בד"א שנדרה היא וכו'. ארישא דמתני' קאי וכליבנא בפרק שלא יהו בנות ישראל פרוצות בנדרים ועליה קאמר בד"א וכו' כלומר דבנדרי נשים היכא משום פריצותא מפני שדעתן קלה ואין להם מעצור. [illegible]

[illegible]

המוציא את אשתו משום איילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר וכו'. ר' יהודה חייש לקלקולא והלכתא כוותיה ומאן חכמים ר"מ הוא דבעי תנאי כפול ובדלא כפליה לתנאיה: נישאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה אר' יהודה אומרים לה שתיקותיך יפה מדבוריך. קשיא לי כיון דאמרי' לא יחזיר היכי מצי מקלקל לה [illegible]

[illegible]

ספר הזכות

ספר הזכות

כתוב בהלכות אבל אם החזיר וכנס אינו מוליא דגרסי' בפ' כיצד אשת אחיו שלח ליה רבה בריה דרב הונא לרבה בריה דרב נחמן כנס מהו שיוליא א"ל תניתוה הנטען מאשת איש והוליאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוליא ואסיקנא ולא היא התם אלומיה אלמיה לקליה הכא אמרי' קים ליה בקליה וליתיה: השיב הרב ז"ל קשיא לי כיון דחיישינן לקלקולא כי אמרי קים ליה בקליה וליתיה כ"ש דמצי לקלקלה והאי סוגיא לא אתיא אלא כלישנא בתרא דר"נ דאמר כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים ואנן כלישנא קמא קי"ל דסוגיין כוותיה והרב ז"ל פסק כלישנא קמא הלכך לא אבריתא שפיר אם כנס אם יוליא אם לא ומסתברא לחומרא מדא"ר אשי ברננא לא מפקי' הא לאו משום רננא דר"נ [לאו משום רננא היא] אלא משום תקנתא דלא ליתיה לקלקולא. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר כבר פירשתי על זאת התשובה ביבמות דמתני' דקתני לא יחזיר משנה ראשונה היא לומר שלא יחזיר לעולם ואפי' לאחר שימלאו דברים בדאין וכ"ש קודם לכן ונתפרשו ב' לשונות הללו כאן בגמ' לאחר שנמלאו דברים בדאין לא יחזיר הא קודם לכן משום חשד סוטה נמי אסור ושם שאלו על התשובה כנס מהו שיוליא ופשטו בה לקולא דברננא אפקים מדעתיה ואנן משום רננא לא מפקי' הא משנמלאו דברים בדאין דבר פשוט הוא דמשום חשש קלקול לא מפקי' דכיון דאבורה היא לו וכבר התרו בו בכך וגרם אין יכול לקלקל ולטעון עליה כלום. ויותר מזה כתוב במקומו:

א כתב הרא"ש יש שואלים לומר דעל דעת רבים לא בעי אלא שנים וראייתם מפרק בנותא הדיינים אמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי ופי' רש"י ז"ל שהם דסייעו על דעת רבים ולפי זה לא היה היתר לתרמות שהוטלו על דעת המקום ועל דעת הקהל ונראה דלא אמר משה כן אלא מפני שלא יערימו משום קיום דרבה ונראה דהאי מג' לא מקרי רבים פי' כלה:

כתובתיך לא גרסתיך כי הוא היה סבור שהיתה אילונית אלא שאמרו לו שיהא גומר ומגרש בכל לד אבל לא גירשה על דעת שתתבע כתובה: לוקח מביא בכורים. פי' אע"פ שגדלו הפירות ברשות עובד כוכבים: גמ' דאיכא קטלא. שהיו רשאין להרגו אם יעבור הזמן ולא יפרענו כי כן היה דרכם: לתאבון. שאין לו מה יאכל אלא האיסור ההוא: גרסי' בגמ' [סוף הפרק דף מח:] אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא בדליכא פירא בארעא אבל איכא פירא בארעא מגו דמשתעי דינא אפירא משתעי אקרנא. וכיון דטעמא משום מגו הוה ליה כההיא דאמרי' בפ' מי שהיה נשוי (דף נד.) הני תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד לא מצי למימר ליה איך לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותיה קא עביד ולא מצי אמר אידך אי הואי אנא הוה טענינא טפי (א) ולא אמרן אלא דלא הוה במתא אבל הוה במתא איבעי ליה למיתי ואף כאן אי ליתה במתא או איתה ומיחתה בו שלא ידון מחמתה מצי למימר אי הואי אנא הוה טענינא טפי ומבטלת הדין לגבי הקרקע ואף כשנתחייב ע"פ שנים עדים משום דהו"ל כקבלה עדים שלא בפני בעל דין ואף לגבי פירות יכולה לבטל אם נתחייב מחמת הודאת פיו וזה כלל גדול שבדין זה (אית ליה) [אי איכא] פירא ואיתה במתא מהני כשהפסיד בעדים שלא הוי כשלא בפני בעל דין דכיון [דאיתא] (ליה) פירא בארעא חשיב כשותף אבל ליתא במתא לא. וזהו דין הקרקע. ולגבי פירות מהני בעדים [אפילו ליתה במתא] ולא בהודאת פיו דליכא למימר שתועיל הודאתו למחלית הפירות כמו בשותף שמועיל הודאתו לחלקו שהרי אינו יכול למכור בהם כלום משום ריוח ביתם והכל משועבד לשניהם עוד כתב רבינו ז"ל דאף בנכסי צאן ברזל אם (אבד)[דנו] הדין שלא ע"פ עדים אלא בהודאתו יכולה היא לבטל הדין דכיון שיכולה לומר [יבמות דף סו:] כליי אני נוטלת הרי הן כשלה אבל דנו הדין על פי העדים ודאי מהני אפילו ליתה במתא דאינה כשותף בנכסי צאן ברזל:

הדרן עלך השולח

(ד) **הניזקין** שמין בעידית. כשבאין להגבות לניזק מנכסי המזיק שמין לו בעידית שנאמר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: ובעל חוב בבינונית. שבנכסיו: **גמ'** אתה נועל דלת בפני לוין. אם לא יוכל לגבות אלא מן הזיבורית שאע"פ שהוא שוה כנגד חובו לא קפיץ עליו זביני: כתובת אשה בזבורית. ולא תמנע מליכנס מחמת כך. דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא. ויש כותבים דאף הנדוניא

השתא הוא דבריאת: **מתני'** [א]המוכר עצמו ובניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן: *המוכר שדהו לעובד כוכבים וחזר ולקחו ממנו ישראל לוקח מביא בכורים: **גמ'** *אמר רב אסי והוא שמכר ושנה ושלש. ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי אתא לקמיה דר' אמי אמר ליה *פירקן א"ל תנן המוכר עצמו ובניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן משום קלקולא [ב]וכל שכן הכא דאיכא קטלא א"ל רבנן לר' אמי האי ישראל מומר לעבודת כוכבים הוא דקא חזו ליה דקא אכיל נבלות אמר להו אימור לתיאבון הוא דאכיל והא זימנין דאיכא איסורא והיתירא קמיה וקא שביק היתירא ואכיל איסורא אמר ליה זיל לא שבקי לי דאיפרקך:

הדרן עלך פרק השולח

הניזקין [ג]שמין להן בעידית ובע"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ר"מ אומר אף כתובת אשה בבינונית אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפילו הן זיבורית אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית: **גמ'** *תניא אמר *)רשב"א מפני מה אמרה תורה [א] הניזקין שמין להן בעידית מפני הגזלנין והחמסנין כדי שיאמר אדם מפני מה אני גוזל וחומס למחר ב"ד יורדין (א) לנכסאי ונוטלין שדה נאה שלי וסומכים על מה שכתוב בתורה °מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם לפיכך *אמרה תורה הניזקין שמין להם בעידית ומפני מה *אמרה תורה בעל חוב [ב] בבינונית (ב) שלא יראה אדם דירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלוונו כדי שאגבנה בחובי לפיכך אמרו בע"ח בבינונית אלא מעתה יהא בזיבורית א"כ אתה נועל דלת בפני לווין [ד]כתובת אשה בזיבורית שיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא: *אמר מר זוטרא בריה דר"נ משמיה דרב נחמן שטר [ג] חוב היוצא על [ה]היתומים אע"פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית ורבא פליג עליה ואקשי ליה ופריק הילכך הילכתא כוותיה ואיכא למימר כיון דאביי (א) ורב נחמן קיימי בחדא שיטתא הוה ליה יחיד לגבייהו ולית הלכתא כוותיה והיא פירוקא דפריק**) שינויא היא: והלכתא *יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר [ד] קטנים בין לשבועה בין לזיבורית: °)אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום [ה] שיש נכסים בני חורין ואפילו הן

°)[דף קסח ע"ב] *) בגמ' אמר ר"ש מפני מה אמרו הניזקין כו' (ג"א)

גמ' השתא הוא דבריאת. עתה נעשית בריאה ליולד ומתחלה היה מקח טעות: **מתני'** אין פודין אותו. הואיל ורגיל בכך כדאמרי' בגמ' והוא שמכר ושנה ושלש: **גמ'** ללודאי. אומה שאוכלין ב"א: פירקן. פדני: משום קלקולא. שלא (ג)יטמע בין העובדי כוכבים: אימור לתיאבון. ולא הוי מין אלא מומר לעבודת כוכבים: ואכיל איסורא. עדים העידו עליו כן ומומר לעבודת כוכבים להכעיס הוא: הדרן עלך השולח

הניזקין שמין להן. דמי נזקן וגובין דמי הנזק בעידית שבנכסי שדות המזיק שאם בא אדם לגבות מעט קרקע מעידית ולא לגבות הרבה מזיבורית וכולהו מפני תיקון העולם כדמסיק: **גמ'** הגזלנים והחמסנין. גזלן לא יהיב דמי המחסן יהיב דמי: שטר חוב היוצא על היתומין. שלוה אביהן מעות שכתוב בו שבח שהתנה עם המלוה לגבות מן העידית אותו תנאי אינו מועיל גבי היתומים דגובה מהן מן הזיבורית: בין לשבועה. לענין שאמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אפילו הוציא שטר דאי הוה אבי היתומים קיים דילמא הוה טעין והוה אומר אישתבע לי דלא פרעתיך והיה צריך לישבע כדאמרינן דשבועות והשתא אנו טוענין בשביל היתומים ואפילו הן גדולים: בין לענין זיבורית. שבע"ח גובה מן היתומים מזיבורית: [מתני'] אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין. דאתי לקוחות לאינצויי ולמימר גבה מבני חורין שהרי יש לך מקום לגבות מן

איכה נגבת אלא מן הזיבורית דהא קי"ל [דף נ.] דבר תורה בעל חוב בזיבורית אלא שלא תנעול דלת בפני לוין והכא ליכא נעילת דלת דרוצה אשה להנשא יותר מהאיש ויש דוחין זה דודאי במה שהביאה מבית האב אם תוציאנה בזבורית ממנעי ולא נסבי ולזה הדעת נוטה: ואע"ג שכתוב בו שבח. שהתנה בשטר ליפרע ממובחר שבנכסיו אינה גובה אלא מן הזיבורית דרבן גמליאל ג) ובית דינו הן הן אביהם של יתומים ותיקנו שלא ליפרע מן יתומים אלא מזיבורית וכן הלכה וכתב הרמב"ן ז"ל שאם פירש בין ממני בין מיורשי מהני וכדאמרינן בכתובות (דף פו:) דאף בפוטר האשה מן השבועה (יורשיה) [יורשין] משביעין אותה מתקנת הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואפ"ה אם כתב בפירוש בין ממני בין מיורשי גובה שלא בשבועה כמו שכתב שם הרב הגאון ז"ל: יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה בין לזיבורית. ודוקא בבעל חוב אבל בנזקין לקטנים דוקא עבוד רבנן תקנתא שלא ליפרע מהם אלא מזיבורית אבל לא לגדולים והכי מוכח ג) בגמ'. (ה)יתומים לאו דוקא דה"ה לאחין או לשאר יורשין בין לשבועה בין לזיבורית וא"ת למ"ד בערכין (דף כג.) אין נזקקין לנכסי יתומים (ו) אלא לשטר שרבית אוכלת בו היכי משכחת לה גובה מהן בשבועה. כי

הגהות הב"ח (א) לנכסי כצ"ל: (ב) נ"ב כדי: (ג) יטמעו כצ"ל: (ד) הב"ח סגיה כאן שהפי' הזה הוא נמוקי יוסף: (ה) ויתומים כצ"ל: (ו) נ"ב קטנים:

מן הזיבורית ואפי' היו היתומים גדולים אפי' התנה לוה בשטרו שיגבה המלוה חובו מן העידית ומת אינו גובה מן היתומים אלא מן הזיבורית ואפי' כתב לו בפירוש שיגבה מעידית נכסיו בין בחייו בין במותו שאין תנאי הלוה מועיל אלא אצל עצמו ולא אצל היתומים ואינו יכול לגבות מן העידית של יתומים אא"כ יחדם לו אביהן בדרך אפותיקי וכן אם התנה הלוה שיגבה מן העידית או מן המטלטלין שהוא מניח לבניו לא הועיל תנאו אצל היתומים [illegible] אלא מן הקרקעות ויש מן הגאונים שפוסקים כדברי האומר שאם התנה שתהא שיגבה מהעידית של קרקעותיו ה"ז גובה מעידית קרקעותיו אפי' מהיתומים וכך היא שיטת מז"ה ולפי דבריהם אף הניזקין גובין מן העידית של יתומים בלי שום תנאי שכך הוא הפסק שלכם כבדפה העידית שלו ואבדה ממנו אע"פ שהתנה הלוה למלוה לגבות מעידית נכסיו אינו גובה מהיתומים אלא מן הזיבורית הואיל ואבדה העידית שלו אבד דינו של זה וחוזר על הזיבורית [illegible] הגאונים כמו שביאר המורה: ד כתב רבינו יונה ה"מ לענין בע"ח דלא מסיק אדעתיה דמיית ונפלי נכסי קמי יתמי אבל לענין מזיקין דדינו מן התורה בעידית לקטנים עבדינן תקנה ולא לגדולים וכתב הרא"ש ודברים של [illegible] ה ואם מכר הלוה קרקע שיש לו ויש לו קרקע עוד בעיר אחרת כתב הרא"ש שבע"ח גובה מן הלוקח ואינו יכול לומר לו הנחתי לך בני חורין כיון שאינן בעירו שגם הלוה בעצמו לא היה יכול לגבות למלוה מנכסיו שיש לו בעיר [illegible] דאתי מתמתיה. הניחו הלקוחות בני חרי ביד הלוה ונתקלקלו בע"ח טורף מהלקוחות ודוקא נתקלקלו אבל לא נתקלקלו אלא שאינו יכול לגבות מהן מחמת פשיעתו כגון שסלק שעבודו מהם ולקח מהמלוה [illegible] מהלקוחות שיאמרו הנחנו לך מקום לגבות ממנו ואם יש כאן ב' או ג' לקוחות שקנו ממנו כא' ואין א' מהם קודם לחבירו ובא בע"ח לטרוף כתב רב האי שגובה מאיזה מהם שירצה וה"ל ליקח חצי שדה [illegible] שקנה מהלוה מכרו לאחר ואחר לאחר אפי' עד מאה ובא בע"ח לטרוף מהלוקח האחרון כתב הרא"ש ז"ל בתשובה שאינו יכול לומר לו למה לא תבעת תוכך מהראשון דשמא לא רצה להכנס עד ע"ה שלפנ[illegible] [illegible] אדם עביר ויש לו בטרות הרבה ואינו זוכר את כולם עד שיזדמן לידו ומיהו כשבא לידו שטר ישן ה"ל שהיה דורש וחוקר על איחור הגבייה לידע אם יש רמאות בדבר: לשון ריא"ז אפי' אם חזר הלוה [illegible] בע"ח גובה מן הראשון אלא מן האחרון שאומר לו הראשון מקום הנחתי לך לגבות חובך ממנו וכראה בעיני שאם נתן במתנה הלוה הבינונית שלו לבנו אינו דומה כאילו מכרו ובע"ח גובה מיד בנו ואינו יכול [illegible] הזיבורית שביד האב. ואם נשאר בינונית אחרת ביד האב גובה הבינונית של האב ולא של הבן וכן כתובת אשה שדינה בזיבורית גובה מן הזיבורית שביד האב ולא מן הזיבורית שנתן האב לבן:

המאור הגדול

ה"ג וחזר ישראל ולקחה ממנו לוקח מביא בכורים מפני תקון העולם וקס"ל אע"פ שבכרו וכל גדלתן היתה ברשות עובד כוכבים לא מפקעי מבכורים ומאי דפי' רש"י ז"ל וגרסיה דברים לוקח ומביא בכורים ליתא כלל: [דף ג ע"א] ה"ג בפי' ר"ח ז"ל שפאי עידית גובה בבינונית והשפאין הם סביבות העידית כגון עשבים הגדלים על המצרים הוא הדבר העומד לימכר ולימול דמיו ולפיכך המזיק אותן נדון כבע"ח אע"פ שהם סמוכות לעידית וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא:

השגות הראב"ד

ולא ילדה ונישאת לרביעי והיו לה בנים דהאמרי' שאינה יכולה לתבוע כתובה מן השלישי משום דאמרי' לה השתא הוא דבריאת והכא נמי נימא לה הכי ומה לנו אי שתקה אי לא שתקה דמדינא לית לה אי צווחה נמי כוליה יומא. אלא ודאי כתובה לית לה וכו' יהודה מלתא יתירתא קאמר דאמרי לה גלוי הוא לך למתבע כתובה מינה דלע"ג דאתרו ביה מעיקרא ואמרי ליה שלא יחזירנה אפי' יהיו לה כמה בנים כדבר ידוע שלא גירש אותה אלא מחמת איילונית ומייתא רגלא עלוה ולעז לבריות כי היא אומרת שלא היתה איילונית וזהו שתיקותיך יפה מדבוריך כלומר דבוריך לא יועילך ולא עוד אלא שתביא לעז על עצמך לומר גם בעל ובניה ממזרים:

א] (הניזקין שמין להם בעידית וכו'). אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן משמיה דרב נחמן שט"ח היוצא על היתומים אע"פ שכתב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית. ואביי סייעה לכה מלתא ורבא פליג עליה: וכתב הרב ז"ל דהלכתא כרבא. עוד כתב דאיכא למימר כיון דאביי ורב נחמן תרוייהו קיימי בחדא שיטתא רבא יחיד הוא לגבייהו. ועוד הא דתני אלעזר ניוהאה והא דתני אברם חוזאה קיימי כרב נחמן ואע"ג דפרקינהו רבא לא סמכי' אשנויה. מעתה לפום האי סברא מאי דכתבין בשטרי כתובות מכל שפר ארג נכסין וקנינין לגבי יתמי לא מהני ולא מידי ולאו היא להו ארעא ליתמי לא מגבי לה אלא ארעא ומן הזיבורית ולע"ג דתקנת גאונים היא דתגבה מן המטלטלין ה"מ היכא דלית להו ארעא אבל היכא דאית להו ארעא מגבו לה ארעא ומן הזיבורית דהא אמרי' כל

מילי מיטב הוא ואמרי' נמי לבע"ח יהבינן ליה זוזי דאשה יהבינן לה ארעא האי כדיניה והאי כדיניה: ואי דאפי' לדעת רבא דקא אמר דמאן דאית ליה מן דינא למגבי מעידית אפי' מיתמי נמי גבי לא אמר אלא מיי מלקוחות היכא דאיכא בני חורין אפי' זבורית לא גבי אלא מבני חרי מפני שהלקוחות כמו ערבים הם והנ את חבירו ע"י ערב לא יתבע את הערב תחלה. והיינו דאמרי' בית פשוט הוא דיינא דאזיל למלוה לנכס מקמי דלתבעי ללוה ולקיש רב ייבא וגבחיה רבא מהאי טעמא ונכסים משועבדים דיליה קאמר ומקמי מקמי דלשבעיה דלית ליה בני חרי קאמר: והאי דאמרי' בהאי שמעתתא ואמר רבא הזיק זבורית גובה מן שפאי עידית גובה בבינונית וגבי יתמי אוקמי' אזבורית. האי מלתא לא איתברר לי פירוש' שפיר ונואלו פירושי ולא מייתבא דעתי עלייהו. הרב לרפתי ז"ל פי' שפאי עידית שנכסף העידית מלבון שפוי ע"ש כלו מפסיד. ואי איכא עידית אחרינא אמאי לא גבי מיניה. ואי בתר שומא ואחיא אפי' מבינונית נמי לא גבי ד שדהו. עוד ראיתי בו פי' אחר לגאון שפי' שפאי עידית גובה בבינונית. והוא כמו על שפאים קיה וה מגרים. והטעם מפני שהם פתוחים מן הזבורית מפני שאין השוורים והמחרישה הולכים שם והוא חרב וא מגלית שם. ודי לו אם הזיק לאותן שפאים שיגבה בבינונית ויהא כבע"ח וגבי יתמי אוקמוה אזבורית. ולהאי כאי

א) נ"ל ולא אמרן דמצי למימר הכי אלא דלא כו' וכ"ה ביש"ס סי' ע"ד (ג"א): ג) זהו לשון הגמ' לעיל דף נ. וס"ל להר"ן דכולהו תקנת דמתני' בפ' זה ר"ג תיקן אותם מפני תיקון העולם כמ"ש לעיל (דף לב.) סופן כו' מפני תיקון העולם וכך הוא (בדף לד:) שתי תקנות שתיקן ר"ג לכך ס"ל להר"ן דכולהו תקנות דפ' זה מפני תיקון העולם ג"כ ר"ג תיקן אותם וקט ליפנא דהס"ם בדף לו. וע"ש ברש"י ד"ה אביהם כו' (ג"א): ג) חו"מ סוף סי' ק"ח ע"ש שכתב ומ"ש הר"ן דהכי מוכח בש"ס נראה שכוונתו למ"ש הרשב"א בחידושיו פ' הניזקין עכ"ל (ג"א):

שלטי הגבורים

א ובאידנא בתקנו הגאונים דמטלטלי דיתמי נשתעבדו לבע"ח מגבין לניזק ממטלטלי דיתמי כ"כ רבינו פ"ק דב"ק. וה"ר אפרים כתב דלא תקנו זה אלא לבע"ח משום נעילת דלת אבל לנזקין דלא שכיחי לא תקון ולהרא"ש נראה דבדורות הללו מטלטלי כמקרקעי לכל מילי בעבוד מדינא דגמ' אף בלא תקנה מידי דהוה אגמלא דערבי שהאשה גובה כתובתה מהם:

ב עי' פ"ק דב"ק תשובה לגאון מי שאין לו אלא עידית ויש עליו בע"ח אינו יכול למוכרם ולקנות בינונית שכך שנינו אין לו אלא עידית כולן גובין מן העידית ואפי' אם יש לו עידית במקומו ובינונית במקום אחר אינו יכול לומר שיטול מן הבינונית שיש לו במקום אחר אלא צריך ליתן לו מעידית שבמקומו ע"כ:

ג כתב הטור אין גובין מהיתומים אלא מהזיבורית בין אם הם גדולים בין אם הם קטנים בין מהיתומים בין משאר יורשים כגון שירשוהו אחיו או שאר קרוביו ואפי' התנה שיגבה עידית או בינונית לא מהני תנאה גבייהו וכתב דוקא שכתב כתם שיגבה מעידית או מבינונית אבל אם פירש בפירוש ממני ומיורשי מהני תנאה וכן מסתבר להרא"ש וכתב רב אלפס בתשובה דוקא שהזיבורית עושה פירות יותר על עבודתם. אבל אם אינה עושה פירות רק כדי עבודתה אין שם קרקע עליה אלא ארץ גזירה היא ואין בע"ח נוטל הימנו. והיכא דתפס בע"ח בינונית בחיי אביהן כגון שלוה אביהן ממנו מנה והוא לוה מאביהן מנה ויש ליתומים זיבורית ויש לו בינונית ובאין ליטול ממנו בינונית בחובן וליתן לו זיבורית בחובו הרי הוא מעכב בינונית שלו בחובו שהרי הפיסתו מחיים אבל אם היתה תפיסתו אחר מיתת אביהן כגון שקנה הוא בינונית שלו אחרי מות אביהם לא מהניא תפיסה ואם ניזק בא לגבות נזקו מהיתומים כתב ה"ר יונה אם הם קטנים אינו גובה אלא מהזיבורית אבל אם הם גדולים גובה כדינו מהעידית:

לשון ריא"ז

וכן בע"ח שבא לגבות חובו מן היתומים אינו גובה אלא מן הקרקע שהניח להן אביהן מן הזיבורית שלהן ואם גבה מן הבינונית שלהן מוציאין מידו אא"כ גבה הוא' בחיי אביהם שאין נפרעין

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' עבדים ופ"ח מהלכות מתנות עניים סמג עשין קסב טור י"ד סי' רנב:

ב מיי' וסמג שם:

[ד'קסח ע"א]

ג מיי' פ"ק מהל' נזקי ממון סמג עשין סז טור ח"מ סי' תיט:

ד מיי' פט"ז מהל' אישות סמג עשין מח טוא"ע סי' ק:

ה מיי' פט"ו ופי"ט מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טוח"מ סי' קח:

ו מיי' פי"ח ופי"ט שם סמג עשין צד טור ח"מ סי' קיא:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ודוקא בדבר שאין יכול לשנות בטענה אבל בדבר שיכול לשנות בטענות מצי אמר אי אתי התם הוה טענינן טפי:

בגמ' איתא אמרו (ג"א)

הגהות חו"י

(א) תימה התם אביי [אמר] תדע דבע"ח דינים בבינוני' ומיתמי בזיבורית וא"כ רבא הכי השתא בע"ח דינים מדאורייתא בזיבורית וכו' אלא הכא כיון דדינים מדאורייתא בזיבורית שהרי מעבדים לו בפירוש אפי' מיתמי נמי:

**) נראה דר"ל שינויא היא לא סמכינן אשנויא. וכן משמע מהם. ות הרא"ד

(ג)כי המלוה ברבית אין מוסרין לו שבועה י"ל משכחת לה בגר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים אבל לא קבל עליו שלא ללוות ברבית(ג) אי נמי בעובד כוכבים שקבל לדון בדינינו וכפי מה שכתב רת"ס דלא אסרו לעשות שותפות עם העובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה והתורה אמרה לא ישמע על פיך [אלא דוקא לכתחלה] אבל בדיעבד אם נתחייב לו שבועה מותר להשביעו אבל (ד) רש"י ז"ל אסר אף בדיעבד ועכשיו אין נמנעין מלהשתתף עמהם וכתבו משם התוס' דהאידנא שרי שאין נשבעין בשם עבודת כוכבים: אין אומרים כל הקודם בשטר [גובה] זה זכה. שאם אין מספיקין הנכסים לכולם א"א הקודם בשטר ראשון נוטל ראשון: לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולן. פי' לפי חשבון (ה) וכן אם לא הספיקו הנכסים נוטלין לפי חשבון כל אחד מהם שהרי נתכוון לתת לזה פי שנים על זה: ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית(ו). (ז) *ומשום דסתמא קתני (א) משמע אף בנתרצה לו (ח) לא היה בע"ח גבי מבינונית אלא מזיבורית (ט) דכיון דאחרון זה היה ראוי *לו (י) ור"ל בינונית אע"פ שנתרצה לו הוה ליה כמכרו לו ואמר רבא [בפרק מי שהיה נשוי] (דף צב.) ובפרק קמא דב"ק (דף ח:) ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא בע"ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה כל דזבן בינונית אלא ודאי כדאמרן [וכן מצאתי ספרים ישנים] כתוב בהן אע"ג דקמא בבינונית ובתרא בזיבורית דאלמא דינן בכך (ב) ורבינו ז"ל דחה דדילמא כגון שהבינונית כנגד חוב של זה וכשבאו לחלק לקח כל אחד מחצית *) (השדה) ומחצית הזיבורית וכמאה שהבעל חוב כשגובה חובו מאחרון צריך לגבות מקלתו מהזיבורית ובתוספות נסתפקו בדין זה. וא"ת והיכי קרי למתנת ש"מ משעבדי דא"כ מלוה על פה בגו זימנא ומזון האשה והבנות לא יגבו מהן וליתא מדאמרינן בים נוחלין (דף קלג.) השתא ירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו מתנת ש"מ לא כ"ש ויש לומר דהכא במתנת ש"מ במקצת ובקנין דכמתנת בריא היא אבל במתנת ש"מ בכולה אי קמא בינונית ובתרא זיבורית מבינונית דקמא גבי וכן דעת הרי"ף ז"ל והרמב"ן ז"ל בבבא בתרא: אשתדוף. נשדפו: מתני' אין מוציאין לאכילת פירות. הרי שגזל שדה מחברו ומכרה לאחר והלוקח זרעה ועשאה פירות ובא הנגזל וטרפה מן הלוקח ולא נתן לו כי אם היא כדינו והלוקח גובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שהרי באחריות מכרה לו בשטר והויא כמלוה בשטר והפירות גובה מנכסים בני חורין כדמפרש בגמ': ולשבח קרקעות. אם השביח אותה שנטע בה אילנות והנגזל טרפה הימנו: ולמזון אשה והבנות. שלו שקבל עליו לזונן כדתנן [כתובות דף נב:] לא כתב לה בנן נוקבן דהויין ליכי מינאי יהון יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי חייב מפני שהוא תנאי ב"ד: גמ' מפני שאינן כתובין. [שאין כותבין הפירות] הללו כשנכתב שטר מכירה על קרקע הגזולה שעדיין לא היו [בעולם] ולא

*) הבינונית ומחצית הזיבורית כצ"ל (ג"ה)

הן זיבורית ולא שנא מכר ולא שנא מתנה דתניא שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ושלש מאות לפלוני וארבע מאות לפלוני אין אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מכולן אבל אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית מזיבורית גבי מבינונית לא גבי שמעינן מינה דבמתנה נמי עבוד רבנן תקנתא וכן הילכתא ואע"ג דדחינן ואוקימנא בבע"ח אי נמי אין נפסד אלא אחרון אי נמי בדשוו קרקעות להדדי ההיא דחייתא בעלמא היא ולא סמכינן עלה: גרסינן בפרק מי שהיה נשוי* איבעיא להו אישתדפי בני חרי מהו דליטרוף ממשעבדי ואיפסיקא הלכתא אישתדוף בני חרי טריף ממשעבדי: **מתני'** *אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח הקרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם: **גמ'** *מאי טעמא אמר רבי שמעון בן לקיש לפי שאינן כתובין ואע"ג דמזון האשה והבנות כמאן דכתיבי דאמו מעיקרא כי איתקון הכי איתקון כתובין הן אצל

רש"י

מן הלוה עצמו: לא שנא מתנה. אם נתן במתנה הלוה מקלת נכסיו עידית ובינונית ושייר לעצמו זיבורית: אין אומרים כל הקודם בשטר. לומר זכה לו קודם שלא יטלו האחרונים אלא מה ששייר הראשון שאם יחסר שלא נמצא כל כך שם שלא יהא הראשון נפסד אלא אמרינן דכיון דלא אמר ואחריו לאו דוקא אקדמיה אלא שא"א להוציא שני דבריו כאחד: יצא [עליו] שט"ח. על המת לאחר שנבו אלו: גובה מכולן. כלומר כולם יפסידו בדבר אים איש לפי חלקו בעל ד' מאות מפסיד יותר מכולן שאם יצא עליהן שט"ח של מנה חולקין לט' חלקים אותו מנה וישלם זה ב' חלקים וזה ג' וזה ד': גובה מן האחרון. דקמאי אמרי מתחלה קודם שאמר ואחריו לפלוני על האחרון היה הלקנו משועבדין ושלבני חורין והוטל דין הבעל חוב עליו ובתרא שקיל שעבודו אלמא במתנה נמי אמרינן אין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין: בבע"ח. אותם שאמר תנו להם כך וכך מלוה בעל פה היו וכל הקודם בשטר בשטר לוה איירי: אישתדיף. שלקו בשדפון אותן בני חרי שהניחו לקוחות ללוה: **מתני'** לאכילת פירות. הרי זה שגזל שדה מחבירו ומכרו לאחר והלוקח זרעה ועשאה פירי ובא הנגזל וטרפה מן הלוקח ולא נתן לו כי אם היא כדינו הלוקח גובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שהרי באחריות מכרה לו בשטר והויא כמלוה בשטר והפירות גובה מנכסין בני חורין כדמפרש בגמ' וכן לשבח קרקעות אם השביח אותה שטייבה ונטע בה אילנות והנגזל טרפה ממנו: המוצא מציאה. ומחזירה והלה טוען שלא החזירה כולה: **גמ'**(א) שאינן כתובין. פירות הללו כשנכתב שטר המכירה על קרקע הגזולה עדיין לא היו כתובין שלא כתב בשטר אלא פלוני מכר קרקע לפלוני באחריות הלכך דמי הקרקע הוי כמלוה בשטר אבל דמי הפירות הוי כמלוה על פה אע"פ שכתב לו אנא איקום ואשפי איטון ועמליהון ושבחיהון ופיריהון מ"מ כיון שהפירות אינן עדיין בשעת מכירה אין קול יוצא והוי כמלוה על פה: הכי איתקון. תנאי ב"ד כך הוא שיהיו כתובין אצל בני חורין ולא יהא חשובין ככתובין אצל משועבדין לפי שלא היה אדם קונה שדה מחבירו אם מזון אשתו

המאור הגדול

[דף נא ע"א] **אמר** ר' יצחק שני כיסין קשורין מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא א' נשבע. פי' אע"פ שלא ידע בעל האבידה במציאתו אלא מתוך דבריו של המוצא כשהחזירה ואמר ליה כיס א' מצאתי לך וכן דרך מציאה שאין בעל האבידה יודע בה אלא משעת חזרתה לידו וכשא"ל זה כיס א' מצאתי לך ... לו א"א שמאחר שמצאת את הא' שלא מצאת את הב' שהרי קשורין היו אע"פ שהמוצא פתח ... ענה אפ"ה נשבע דטענת ברי היא כיון דלא מנתחי אהדדי אבל בשוורים כה"ג אינו נשבע דלאו ... היא כיון דמנתחי אהדדי ורמינן עלה ממתני' דקתני המוצא (כ) אבידה לא ישבע מפני תיקון העולם ... המשיב אבידה לא ישבע וקתני המוצא מציאה מכלל דאיכא (ל) טועני טענת ברי ואפ"ה לא ישבע ... העולם ואוקימנא הוא דאמר כראב"י דאמר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו ולאו כמשיב אבידה ... שהוא פתח בטענה לומר מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס ומתוך טענתו השיבו הלה ואמר ברי לי ... תו מעולם פרס שכך אמר לי אבא וה"נ אוקימנא בשבועות בדא"ל ברי לי וחכ"א אינו אלא כמשיב ... ור מאחר שהוא עצמו פתח לו בטענה דקא סברי רבנן בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו כה"ג מעיז ... שלא בא אליו בנו אלא מתוך טענתו ולית לן ראיה לדחויה לדרבנן דרבים נינהו ומתני' דהמוצא ... דייקא לא כר"י ולא כראב"י (מ) הא פליג עלה שמואל ואמר מאי לקטן ליפרע מנכסי קטן דלא למסתמה

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר ר' יצחק ב' כיסין קשורין מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא א' נשבע. פי' אע"פ שלא ידע בעל האבידה במציאתו אלא מתוך דבריו של המוצא וכו' עד והוקימנא הוא דאמר כראב"י וכו'. והכי נמי אוקימנא בשבועות בדאמר ליה ברי לי: **אמר** שכותב בזה שגאונים והחכמים אומרים אינו אלא כמשיב אבידה ופטור שכל טוען כך אמר לי אבא טענת שמא הוא ואם כפר בכל נמי אינו נשבע היסת וכן כתוב בהלכות גדולות וה"נ משמע בפ' יש נוחלין דתנן זה אחי אינו נאמן ויטול עמו בחלקו והוקימנא דקאמרי אין אנו יודעין והסקינן דכמנה לאחד בידך דמי ש"מ דלא מצי טעין האי ברי אפומה דאחוה ואע"ג דהתם הוה לן למימר מתוך שנאמן להפסיד חלקו ודאי קושטא קאמר כ"ש בא בטענה שאמר לי אבא שאין זה ברי שמא טעה בחשבונו או להשביע את עצמו אמר או ענין אחר הצריכו לומר כן אבל שלא לצורך פי' כן שהיה לו לומר כגון דאמר ברי לי שלא האכלתיו שכך הודית לו בפני מיתתו של אבא ואין כל דבריו בכאן מתוקנים שא"א שיהיה נשבע בענין זה שאמר לפי שקדמה הודאה לתביעה וכל שקדמה הודאה לתביעה אינו נשבע שאם הודה בחמשין ואח"כ טענו מנה פטור כדאמרי' בשבועת הדיינין טענו חטים וקדם והודה לו בשעורים אם כמודה הוא פטור אלמא אע"פ שהשלים הלה דבריו ונמצאת טענתו חטים ושעורים והודה באחת מהן פטור משום דבעי' טענה ואח"כ הודאה. ואל יטעון מיעוט נוסחאות שכתוב בהן שני שורים קשורים מצאת לי והלה אמר מצאתי לך אחד והחזרתי לך א' מהן והלה אומר לא החזרת לי נשבע משום שכל שטוען שני שורים כטענו שלא החזרת לי או משבועה זו לא בלשונה נאמרה ואין מוקדם ומאוחר בה וכן דרך

השגות הראב"ד

ספר הזכות

ולא כתב בשטר [אלא] שפלוני מכר לפלוני קרקע פלונית באחריות הילכך דמי הקרקע הוי כמלוה בשטר אבל דמי הפירות הוי כמלוה על פה דאע"פ דכתב ליה מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי [זביני אלין] אינון ועמליהון ושבחיהון ופיריהון אפ"ה אין קול יוצא אלא על הנוקח לא על המוכר כיון שעדיין אינן בעולם ואפשר שלא יבאו. ודפרכינן והא מזון האשה והבנות וכו' לא פריך אלא ממזון האשה ולא משל בנות דהנהו נמי לא באו לעולם בשעת כתיבה ואולי לא יבואו: מתני' יתומים שסמכו אצל בעל הבית. שבאו אצלו להסתפק בנכסיהם אבל לא מנוהו אביהם אפוטרופוס חייב לעשר פירותיהם (ה). כאפוטרופא: נר מצוה

אצל בני חורין ואינן כתובין אצל משועבדים:

*מתני' יתומים שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להן אביהן אפוטרופוס חייבין לעשר פירותיהן אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו ב"ד לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים: *המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב: *הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבים ושוגגים פטורין: גמ' *תנו רבנן אפוטרופין תורמין ומעשרין להאכיל אבל לא להניח °ומוכרין בהמה עבדים ושפחות בתים ושדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ועושין להן סוכה לולב* וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאיתויי שופר ולוקחין (א) ספר תורה תפילין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאיתויי מגילה ואין פוסקין עליהן צדקה ואין מפדין עליהן את השבויין וכל דבר שאין לו קצבה לאיתויי תנחומי אבלים ואין אפוטרופין רשאים לדון א לחוב על מנת לזכות בנכסי יתומים ואין אפוטרופין רשאין למכור ב ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה מ"ט דילמא משתדפו ואין אפוטרופין רשאין למכור שדות וליקח עבדים אבל מוכרין עבדים ולוקחין בהן שדות רשב"ג אומר אף ג לא למכור עבדים וליקח בהן שדות מאי טעמא דילמא לא משפיאן ואין אפוטרופין רשאין להוציא עבדים לחירות אבל מוכרין אותם לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו וצריך לחשב עמהן באחרונה דברי רבי רשב"א אינו צריך ואין

ישבע. כשמחזיר הנכסים ליתומים נשבע שלא לקח משלהם כלום: חלוף הדברים. דמנוהו בית דין ישבע דליכא למיחש דלמא מימנע ולא מקבל דבההיא הנאה דנפיק עליה קלא דגברא מהימנא הוא. דאין ב"ד ממנין אלא אדם נאמן וכשר והאי לא מימנע אע"ג דרמי עליה שבועה אבל מינהו אבי יתומים אי רמית עליה שבועה אתי לאימנועי ומ"מ כל שהחזיקו בנכסים אין יכולין לחזור בהן והכי איתא בתוספתא [דב"ב פ"ח הל"ג]: המטמא. טהרותיו של חברו: והמדמע. שמערב חולין עם תרומה: שפיגלו. ששחטו הזבח לאכלו חוץ למקומו: גמ' להאכיל. הפירות שרולין לאכול אבל לא הפירות שרולין להניח ולהצניע: לחוב על מנת לזכות. כלומר אפילו דנו על מנת לזכות ונתחייבו בזה אין היתומים נפסדין ולכשיגדלו ידונו עמו: ברחוק. שדה הרחוק מן העיר כדי לגאול הקרוב דדילמא משתדיף הקרוב שאין אדם יודע אי זה מהם יכשר: לא משפיין. לא יעשו פירות בשופי: להוציא עבדים לחירות. אם באים לפדות עלמן בכסף שנותנים להם אחרים ע"מ שאין ליתומים רשות בהם: אבל מוכרין אותם לאחרים. לתקנת היתומים כגון להאכילם: אף העבד עלמו נותן דמי עלמו ויולא. לחירות: מפני שהוא כמוכרו לעלמו. ומה לי מכרו לעלמו מה לי לאחרים ותנא קמא סבר מפני שנראה כמוליאן לחירות שאין הכל יודעין בדמים שהוא נותן: וצריך לחשב עמהן באחרונה. פירוש ולהשביען אם נטלו משל יתומים כלום: רשב"ג אומר אינו צריך. והלכתא כוותיה והרב בעל העיטור ז"ל כתב

רש"י

אשתו ובניו עולמית עליו: מתני' יתומין שסמכו אצל בעל הבית. לעשות על פיו ולא נתמנה לאפוטרופא לא אביהן ולא בית דין ואפילו הכי הוי כאפוטרופוס: ישבע. כשיגדלו היתומים ישבע להן שאין (ב) בידו משלהן כלום: מינהו ב"ד לא ישבע. דאם כן ממנעו אבל מינוהו אבי יתומים אינו נמנע דאי לאו דאהוהון עבד ליה מיגא נפשה לא הוי אפוטרופוס ולא מימנע: חלוף הדברים. מינוהו בית דין ישבע דלא מימנע דניחא ליה דליפוק עליה קלא דמהימן הוא בב"ד כלומר שב"ד מינוהו אבל במינוהו אבי יתומים אי הוה בעי אישתבועי (א"כ) מימנע ולא עביד: גמ' להאכיל. ליתומים לאלתר חייב לעשר: לא להניח. את התבואה באולר עד שיגדלו: ומוכרין. להן לצרכן (ג) מנכסיהם: להאכיל. המעות הללו: ולא להניח. שמא יגנבו (ד) או משום דשבח בית אביהן נוי וכבוד הוא להם: צדקה הוי דבר שאין לו קצבה דכל שעתא קיימי עניים ונמלא נכסיהן כלים: לדון. עם בעלי דין של יתומים הבאין לעורר על נכסיהן: לחוב על מנת לזכות. כלומר אפילו דנו כדי לזכות ונתחייבו בזה אין היתומים נפסדין ולכשיגדלו ידונו עמו: דילמא משתדפי. ילקו בשדפון: להוציא עבדים לחירות. אם באין לפדות עלמן בכסף שנותנין להן אחרים על מנת שאין ליתומים רשות בהם: אבל מוכרין אותן לאחרים. לתקנת היתומים כגון להאכיל ואותן אחרים שרלו לתת להם הכסף לפדות עלמן הם יקחום ויהיו קנוים להן ואחר כך ישחררום: מפני שהוא כמוכרו לו. כלומר כשקבל הכסף מן העבד בתורת מכירה הוי האפוטרופוס כמוכר העבד לעלמו:

לידו לטובת בעליו כאילו היה שלו: לשון ריא"ז ואם באו האפוטרופין לדון ולטעון בנכסי היתומים שבבורים לזכות בטענותיהם ונתחייבו בדין לא עשו כלום: ב וכתב הרמ"ס דכל זה מיירי בלא רשות ב"ד אבל ב"ד רשאין לעשות כל מה שיראה להם תועלת ליתומים: ג מיי' פוסק כרשב"ג דהוסר והרמ"ה פסק כת"ק וכן הוא דעת הרא"ש: לשון ריא"ז וכן מוכרין קרקע כדי לקנות שוורים לחרוש בכן שאר שדות ואין האפוטרופין מוכרין קרקע של יתומים אלא בהכרזה במקום שנהגו להכריז וכותב בשטר המכר שמכרו בהכרזה כמבואר בקונטרס הראיות:

מלחמת ה'

פטור ולא מפני ההקנה כדאמרי' נמי בכמה [דוכתי] אבל פקדון מעיז ומעיז וראב"י סבר בבנו אינו מעיז ומן התורה הוא חייב ואין כאן מפני תיקון העולם שלא מתוך טענתו בא לו ופי' בטענת עלמו שאפי' בטוענו קטן נמי נשבע זו היא טענת עלמו שאינו נשבע אלא מפני שאינו מעיז פניו בבנו של בעל חובו וכדמתרץ רב מעיקרא בטוענו קטן אבל במתני' מודה ראב"י בהוא פטור מפני תיקון העולם שאם אתה מחייבו אין לך מגביה מליאה להחזירה כדי שלא יטעננו כלה ויביא אותו לבית השבועה הלכך קם ליה ר"י דלא כחד אלא דתניא כוותיה ובלשון הזה כתב ר"א ז"ל הוא דאמר כר"א ולא עמדה דאפי' ר"א אית ליה משיב אבידה פטור ולא חלקו ר"א וחכמים אלא בהא דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו וכו' ולפיכך השמיטה רבינו הגדול ז"ל וכן משמע בלשון הגמ' דקאמר בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומעיז ועוד דאלת"ה ראב"י ליתני בדידיה פעמים שאדם נשבע על טענת עלמו כילד מנה (ח) לי בידך והאכלתיך פרס נאמן בשאין כלה טוענו ברי שיש לך בידי אלא מתוך טענתו מחייבו ברי לי שלא האכלתני וליתני וחכמים פוטרין נמי בו וכ"נ מוכח בפ' האשה שנתארמלה ואע"פ שיש לורך להאריך קלת בפי' השמועה בזה נהגנו לקלר והמחלוקת שבין מקלת הגאונים ורבינו ז"ל עיקרן ממקום זה שיש מפרשין אלא כדרכה קא מיפלגי ... אבל בטוענו גדול אפי' רבנן מודו והא דאמרי' בשבועות מה לי הוא מה לי אבוה בטוענו גדול בין היורשים דומיא דדין שניהם ואתיא אפי' כרבנן וי"מ דרבנן אפי' בטוענו גדול פטרי וכן פרש"י ז"ל הלכך (ס) אתיא כר... דעת רבינו הגדול בזקנותו שפסק הלכה כראב"י ועוד סמך דבריו משום דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי כדאמרי' בפ' כתובן אביי סבר לה כשמואל דאמר הלכה כהלל ומוקים לה לראב"י אליבא דהלכתא כי היכי דלא תיקשי... אהלכתא ותו איתמר נמי בפ' הבא על יבמתו והם ניבאת ראב"י אומר הולד חלל וחכ"א הולד כשר ואיתמר עלה מ"ם דר"א בן יעקב ס"ל כר"א וכוונן בה ומי סבר לה והא קי"ל דמשנת ר"א בן יעקב קב ונקי ואילו עמה"ס אין הלכה כר"א במעי' מינה דמשנת ר"א בן יעקב אפי' במקום רבים קב ונקי הוא וכן מוכיח נמי בפ' כדר בפ' כדר בעירובין ומיהו האי כללא היכא דלא איתמר אבל היכא דאיתמר אין הלכה וככי אמרי' בפ' כיל... וכל היכא דאיתמר הלכה כר"א בן יעקב גמידי אילטריך וכולן נריכות תלמוד:

המאור הגדול

למסתמה למתני' כיחיראה וקי"ל כשמואל בדיני והא דתני רב אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם וכו' עלה היכי דמי אילימא דא"ל מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה חמשין אית ליה וחמשין לית ליה מה לי אבוה י"ל בההיא אפי' רבנן מודו שהתובע פתח בטענת ברי ולא פתח הנתבע בטענה וההיא מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא נ' דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבידה אוקימנא התם בשבועות ברי לי ואע"פ שפתח התובע בטענה כיון דטענת ספק היא אינו נשבע ובהא אפי' ראב"י מודה ויש ב' סברות בענין הזה ותמצאם במס' (ו) כתובות אחת שכתב מתחלה ואפקה לדר"א בן יעקב לבר ואחת שהגיה ותיקן בסוף ופסק כראב"י (ז) בעלמא לא כתב הא דר"י ... קשורין ואם איתא להא איתא נמי להא ואנן כתבינן מאי דסבירא לן וכך כתבו הגאונים כולן כרבנן ולא ...

ספר הזכות

כמו שהאב נשבע כך הבן נשבע אלמא הלכה כראב"י כך כתב הרב ז"ל שם ואפשר שהיה זה מן החזרות שחזר בסוף ימיו מעתה נראת החזרה הא דר' ילחק דאזלא כראב"י הלכה היא אלא שלא הסכימה דעתי עמו על אותה חזרה ואין ראיה מכם כלל והא דאמרי' התם מה לי הוא מה לי אבוה לא כשבא בכת נוואת אביו אלא שאמר אני הייתי עמו בשעת מיתת אבי ובמעתי שהודית לו מנה והלה אומר לא הודיתי לו אלא בחמשים כגון זה ודאי נשבע אפי' לרבנן ועל זה אמר מה לי הוא מה לי אבוה וא"ת אי לא ס"ל כראב"י לוקי רבה להא דתני ר' אמי כגון שבא הבן בכת נוואת אביו דלהביו נשבע ולבנו אינו נשבע ולא הבן לבן אלא ש"מ דכה"ג נמי אחד האב ואחד הבן לבן נשבעין מדקאמר מה לי הוא מה לי אבוה וש"מ דס"ל כראב"י הא לאו מלתא היא דרבנן נמי דפטרי לאו מדאורייתא פטרי ליה אלא מתקון העולם דמשיב אבידה פטור מפני תיקון העולם הוא ולא מד"ת והא דתנא ר' אמי דבר תורה קאמר ודבר תורה מה לי הוא מה לי אבוה ואפי' לרבנן אביו כה"ג אי הוה שייך ביה משיב אבידה איהו נמי פטור א"נ יורשים דומיא דידהו מה איהו בטענת ברי אף יורשים בטענת ברי ואי בטענת ברי מה לי הוא מה לי אבוה. כך היא הלעת שמועה זו ואין כל כך ראיה לדחות דברי חכמים הלכך דר' ילחק נמי דאתיא כראב"י ליתא ובירושלמי נמי הכי איתא תמן תנינן מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשין דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבידה אר"א תקנה תקנו בה כדרך שתקנו במליאה דתנינן המולא מליאה לא ישבע מפני תקון העולם א"ר בא מתניי כשאמר לו שני שוורים מלאת לי וזה אומר לא מלאתי אלא א' אבל אם אמר לו שני שוורים מלאתי לך והחזרתים לך והוא אומר לא כחזרת לי אלא א' בזה לא תקנו. ר' פדת בשם ר' יוחנן ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן בזה [תקנו] אבל בראשונה דבר תורה כהדה דתני יכול אם אמר ב' שוורים מלאת לי והוא אומר לא מלאתי אלא א' יהא חייב ת"ל או מלא אבידה וכתב בה פרט לזה שלא כחש [פי'] משום דמנתחי אהדדי אבל אם אמר עומד הייתי ברלס הכר וראיתיך מושך שני שוורים והלה אומר לא משכתי אלא א' לא בזה תקנו ודכוותה עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה והודית לו והוא אומר לא הודיתי אלא בחמשין לא בזה תקנו שמעינן מהא דר' יוחנן פליג אדר' ילחק דאילו לר' ילחק חזרת שוורים כמליאת כיסין וחייב שבועה דהא עמיה דר' ילחק דפטר במליאת שוורים משום דמנתחי מהדדי אבל בחזרה דליכא למימר הכי נשבע ואילו לר' יוחנן אפי' בחזרת שוורים אינו נשבע וה"ה למליאת כיסין או בחזרתן וכיון דר' יוחנן פליג עליה דר' ילחק אין הלכה כר' ילחק ואין הלכה כראב"י ואיכא נמי למימר דר' יוחנן לא פליג עליה דר' ילחק במליאת כיסין מקוברים דנשבע משום דאיהו קא תבע ליה תחלה כדרך שפירשתי למעלה אבל בחזרת שוורים הע"ג דליכא למימר דמנתחי מודה ר' ילחק דאיהו נשבע משום דאיהו לא תבע ליה תחלה הלכך משיב אבידה פוי ופטור ואין לנו ראיה מכאן לא לסייע ולא לדחות אלא שיש הוכחה בדבר דמדקאמר דכוותה עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה והודית לו וכו' לא בזה תקנו ולא קאמר כך אמר לי אבא שטענך מנה והודית לו וכו' ש"מ דכה"ג תקנה היא ולאו נשבע וש"מ דלא סבירא לן כראב"י הלכך סוגיין כרבנן וקי"ל כוותיה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר הרי שכללי השמועה מדברי הרב ז"ל דר' ילחק אתא לאשמועינן דטענת כיסין בקבירה כטענת ברי היא ליטבע עליה ובגמ' מדקדקים עליו שהיה לו לפטור מפני שאינה טענה תוקה דאפשר בדרך רחוקה דמיטבל קטרייהו והכמים פטרו טענה תלושה כגון זו דתנן המולא מליאה לא ישבע מפני תקון העולם ולפיכך העמידו שמועתו של ר' ילחק כראב"י דאמר אדם נשבע על טענת בן הבא בכת נוואת אביו שאינה ג"כ טענה תוקה והכמים ...

השגות הראב"ד

...ין כי האי גוונא נשבע ואפי' הוא כמשיב אבידה מפני שלא הודה ע"י טענה ואע"פ שאין טטנה ... והרי היא כטענת בן הבא מכח נוואת אביו דלראב"י נשבע ולרבנן אינו נשבע והלכה כרבנן. ודומה שנית הרב ז"ל דברי ר' ילחק. וראינו במס' שבועות בפסק כראב"י פ' כל הנשבעין כענין שאמר רבא כ... אבא מסתברא דתני אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים. היכי דמי אילימא דאמר ליה ... ביד אביך ואמר ליה אידך חמשין אית ליה וחמשין לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה כלומר כמו שהאב ... הבן נשבע. אלמא הלכה כראב"י כך כתב הרב ז"ל שם. ואפשר כי היה זה מן החזרות שחזר בסוף החזרה [מע... החזרה]הא דר' ילחק דאזלא כראב"י הלכה היא אלא[שלא הסכימה]דעתי על אותה חזרה. ואין ראיה מכם כלום ד... התם מה לי הוא מה לי אבוה לא שבא הבן מכח נוואת אביו אלא שאמר אני הייתי בשעת מיתת אבי וראיתי שהוד... והלה אומר לא הודיתי אלא חמשין כגון זה ודאי נשבע אפי' לרבנן ועל זה אמר מה לי הוא מה לי אבו... אם לא ס"ל כראב"י לוקים רבה להא דתני אמי כגון שבא הבן בכח נוואת אביו דלאביו נשבע ולבן אינו ... הבן לבן. אלא ש"מ דבכה"ג נמי אחד האב לאב ואחד הבן לבן נשבעין (ועל כן אמר) [מדקאמר] מה לי ה... אבוה. וש"מ דסבירא לן כראב"י הא לאו מלתא היא דרבנן נמי דפטרי לאו מדאורייתא פטרי ליה אלא מתי... דמשיב אבידה פטור מפני תיקון העולם הוא ולא מדאורייתא. והא דתני אמי דבר תורה קאמר ודבר ... לי הוא מה לי אבוה ואפי' לרבנן ואביו כה"ג אי הוה שייך ביה השבת אבידה איהו נמי פטור. אי ... דומיא דידהו מה אינהו בטענת ברי אף יורשין בטענת ברי. ואי בטענת ברי מה לי הוא מה לי אבוה ...

כתב דדוקא באחרונה אין מחשבין אבל בתחלה צריכין ב"ד לחשוב עמהן ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקעות והחובות וכל מה שנתנו בידם ואע"ג דאמרינן דאין נשבעין הני מילי בטענת שמא אבל בטענת ברי כגון שאמר ליה יודע אני שלקחת משלי כך וכך משביעין והילכך צריך שידעו מה שקבלו ומה שהחזירו וכתב הראב"ד ז"ל שכותבין שני שטרות א' לאפוטרופוס ואחד לקרובים של יתומים אות באות והוא הנקרא שטר במוש ב"ד: ואם מינן אבי יתומים. בחיין הרשות בידו. פי' ולא חשבינן להו כאפוטרופא דמפסיד דמסלקינן ליה.וכתב (ו) ר"י ז"ל דהרשות בידם גרסינן.והכי פירושו אם מינן אבי יתומים בחיין שהיה רגיל להפקיד להם הרשות ביד ב"ד למנותן עכשיו דאכן סהדי דניחא ליה לאב.וה"ג בתוספתא (ז) [דב"ב פ"ח הל"ד ע"ש] אין עושין אפוטרופין נשים ועבדים (ח) וקטנים ואם מינן אבי יתומים בחייו הרשות בידו ושמעינן מסיפא דאף באפוטרופוס שמינוהו ב"ד אין רשאין לעשות כל הדברים הנזכרים למעלה שלא לעשותן דהא בסיפא קתני ואם מינן אבי יתומים מכלל דעד השתא במינוהו ב"ד איירינן ומכל מקום כשנטלו רשות מב"ד הכל מותר וה"ג בתוספתא [שם] וכולן אם נטלו רשות מב"ד מותר שאין לך בדברים אלא מקומן ושעתן: לאשתי ביתי ולשורי שדי · שהאשה עיקר הבית ורוב תבואות בכח שור: מאי עבידתא דמזבנא. היך יכולה למכור: יתומים שסמכו אצל בעל הבית. דינו כאפוטרופא אף לענין הפירות ומכאן דיתומים שסמכו אצל בעל הבית דינו כאפוטרופא לכל דבר וכתב הראב"ד ז"ל דלא משבעינן ליה דהשתא מינהו אבי יתומים דאי לאו דעבד ליה ניית נפשא לא הוה ממני ליה אפוטרופא חששו דילמא מימנע כ"ש זה שסמכו אצלו וכן דעת הרמב"ן ז"ל והכי מוכח בפרק הכותב [ואין דעת הרא"ש כן בספרו]: משוך פירי מיתמי. שמכרו היתומים פירות ומשכן הלוקח מהם ולא נתן דמים: זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. כלומר היתומים כהקדש הן לא יהא כח הדיוט חמור משל הקדש ובהדיוט דבר תורה מעות קונות ותיקנו שתהא משיכה קונה והילכך כיון דבעלמא אין ההדיוט יכול לחזור בו *)כל שמכר להדיוט אף לגבי יתומים אע"ג דאמרינן דלא מקנו אלא בכספא אין הלוקח יכול לחזור בו ולא אמרו לא מקנו אלא בכספא אלא לתועלת היתומים: אמשיכו פירי ליתמי. שקנו לצורך יתומים פירות ומשכום: היינו דרב נהילאי. דאמר דלא מקנו אלא בכספא: וליכא דיהיב להו. אם תהיה ידם על העליונה לעולם: יהיב זוזי דיתמי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. פי' בהדיוט דכוותה יכול לחזור בו שאין המעות קונות: דאמרינן להו נשרפו חטיך בעליה. [וא"ת אמאי] לא אמרינן הכי במשוך פירי מיתמי ואייקר **)[וכי תימא] דאמרי [יתמי ללקוחות] שלכם נשרף שקנה לכם משיכה אף כאן נאמר כן. [למוכרים] י"ל שכך ה"ה כיון שאם רצו כסף ומשיכה קונין בשל יתומים לענין אונסין משעה ראשונה קנו אלא שאם חזרו בהן המקח [בטל] וכ"ז שלא חזרו אם נאנס ללוקח נאנס וכ"כ מדברי רש"י ז"ל: יהיב זוזי ליתמי אפירי אייקור לא יהא כח הדיוט כו'. והרי הדיוט היה יכול לחזור בו דמעות אינן קונות כ"ש יתומים: לכרגא. מס המלך שחייבין היתומים. וכן למזונות היתומים ולקבורת' מזבנינן בלא אכרזתא. שאי אפשר להמתין לדברים אלו ימי הכרזה: כי היכי דלישתמעון מיליה. פירוש הרשות בידו לעשות כן כדי שיהיה מכובד וישמעו דבריו ולא יגזלוהו: ולא אמיד. אינו מוחזק בעשיר ונמצא שהוא גונב משל יתומים: אימור מציאה אשכח. וכתב הרמב"ן ז"ל דלא תלינן הכי אלא באפוטרופא שמינהו

אבי

*) [נ"א כשמשכן להדיוט **) גי' ד"ת

ואין עושין אפוטרופין א נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומים (א) הרשות בידו.חזינן לגאון דקא פסק הלכתא כרשב"ג וקאמר לא אמרינן הלכה כרבי אלא לגבי חבירו אבל לגבי אביו לא.ההוא(ב) דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי דהוה מזבין ארעא וזבין תורי ולא א"ל ולא מידי (ג) דתניא אמר רבי יוסי מימי לא קראתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי. הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא הויא להו תורתא שקלה זבינתה ניהלייהו אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרו ליה מאי עבידתא דמזבנה אמר להו יתומים ב שסמכו אצל בעה"ב תנן והא אייקר ברשותיה דלוקח אייקר והא לא נקיטי יתמי דמי אמר להו א"כ היינו דרב *נהילאי דא"ר נהילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומים הרי הן כהקדש ולא מיקנו (א) אלא בכספא. (ב)משוך פירי מיתמי איקור היינו דרב נהילאי בר אידי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. אימשיכו להו פירי ליתמי איקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש זול סבור מינה היינו דרב נהילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה לדידהו היא דזמנין דמצטרכי לפירי וליכא דיהיב להו עד דיהיב זוזי: יהבי יתמי זוזי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש איקור סבור מינה היינו דרב נהילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא ליתמי דזמנין דאמרי להו* נשרפו חיטכם בעלייה. דף נב: יהבו זוזי ליתמי אפירי איקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש זול סבור מינה היינו דרב נהילאי בר אידי אמר להו רב [*שישא] בריה דרב אידי הא רעה הוא לדידהו דזימנין דמצטרכין לזוזי וליכא מאן דיהיב להו: אמר רב אשי אני וארי שבחבורה ומנו רב כהנא חתמינן בשטרי דאימיה דזעירי יתמי *)דזבין ארעא °לכרגא ולמזוני בלא אכרזתא דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא. עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרי ליה קא לביש ומיכסי מדיתמי אמר להו כי היכי דלישתמעון מיליה הא קא אכיל ושתי ולא אמיד אימור מציאה אשכח והא קא מפסיד אמר להו אייתי לי סהדי דמפסיד ג ומסלקינן ליה דאמר

רב

*) [בגמ' הגי' דמזבנה וברא"ש הגי' אסטרא דזעירא יתמי דזבין]

רש"י

ביתי. שכל צרכי הבית נעשין על ידה והיא עיקר וכן שור עיקר שדה: מאי עבידתא. מי מינה אותה למכור: יתומים שסמכו תנן. ואע"פ שלא נתמנה חשיב כאפוטרופוס: הרי הן כהקדש. דכתיב [ויקרא כז] ונתן הכסף וקם לו ולא שייך בהו משיכה: משוך. לקוחות פירי מיתמי: היינו דרב נהילאי. ויכולין יתומין לחזור בהן (ג): לא יהא כח הדיוט כו'. שהדיוט (ד) יכול לחזור המוכר כל זמן שלא משך הלוקח (ה) [אבל משך לא] וכ"ש הקדש או יתומים שהן כהקדש דליפוי כח עשאום כמו הקדש ולא להרעת כח: אמשיכו פירי ליתמי. שהיתומים משכו פירות מאחרים ולא נתנו דמים: אייקור. ורוצה מוכר לחזור בו משום דקנין יתמי בכסף: לא יהא כח הדיוט וכו'. וכיון ללוקח הדיוט שמשך לא מצי המוכר הדר וכ"ש באלו: היינו דרב נהילאי. ויחזרו בהן היתומים: נשרפו חיטכם. שהרי קניתם במעות והרי הם ברשותכם וברשותכם נשרפו: לכרגא. לפיים גובי המס: בלא אכרזתא. שמכריזין שלשים יום קרקע פלוני יוצאה למכור בב"ד לפי שאין פנאי לעשותו לפי שגבאי המלך נחוץ: א"ר נחמן. שמא כי היכי דלישתמעון מיליה ועורך היתומים הוא שיראה כאדם חשוב: ולא אמיד. שאינו עשיר להוציא יציאות אלו משלו ומשל יתומין הוא: והא קא מפסיד. בנכסי היתומין שאינו מפרנס הקרקעות כראוי

וקוצץ

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בחייו: (ב) נ"ב לאפוטרופא: (ג) נ"ב ס"א כר' יוסי: (ד) שההדיוט המוכר יכול לחזור בו כ"ה כצ"ל: (ה) נ"ב אבל אם משך הלוקח לא יכול לחזור וכ"ש כו': (ו) הרשב"א כצ"ל: (ז) נ"ב בפ"ק דתרומו': (ח) נ"ב בתחלה ואם מינה אותן אביהן בחייו. עושין אותן אפוטרו'. ותי' ו'קטנים נמחק. ואם כו' בידו. שמעינן כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) מש"כ בלי כסף ובלי משיכה אפי' בהקדש בכה"ג לא הוי אמירתו לגבוה עי' תוס' בקידושין דף כ"ט: (ב) הובא עוד בפ' הזהב סי' שע"א. וע"ע בפ"ק דקידושין סי' הר"ז: (ג) נ"ל דע"כ מחויב האפוטרופוס לחזור אם לא שרואה שהוא תקלה ורעה ליתמי ואי טען לוקח שהפירות שלך הם משתבע היסת בדטען ודאי ובספק חרם סתם:

שלטי הגבורים

א כתב מיי' בודקין על אדם נאמן ואיש חיל ויודע להפך בזכות היתומי' וטוען טענותיהם ויש לו כח בעסקי העולם כדי לשמור את נכסיהם ולהרויח בהם ומעמידין אותו על הקטנים בין שהוא רחוק או קרוב לקטן אלא שאם הוא קרוב לא ירד לקרקעות ע"כ וכאשר ימנו אותו צריכין ב"ד לחשוב עמו ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקעות והחובות וכל הדברים שמסורים לידם דהא על טענת ברי משביעין ליה לכן צריך שידעו מה שמקבל ומה שיחזיר וכתב הראב"ד שכותבין שני שטרות אות באות אחד לאפוטרופא וא' לקרובים:

ב וכתב הראב"ד שאין משביעין אותו וק"ו הדבר השתא באפוטרופא שמינהו אבי יתומים דאיכא למימר אי לאו דאית ליה הנאה לגופיה מיניה לא הוה עביד אמרת לא ישבע דלמא ממנע כ"ש כשסמכו אצליהן דאתי לאמנועי וקורא אני בזה משלם רעה תחת טובה ולא נהירא לי האי פסקא כלל דאיכא למיחש לאדם שאינו הגון שימשוך היתומים אצלו ויכלה ממונם מאחר שאין לו לישבע כך כתב הרא"ש וכ"כ הרמ"ם וכתב הא דיש לו דין אפוטרופא דוקא שהקטן בן ט' אבל פחות מבן ט' לא ואפי' בבן ט' אין לו רשות לבעה"ב זה למכור אלא ממטלטלין כי היכי דקטן גופיה מצי לזבוניה אבל מקרקעי לא והרא"ש כתב דאין חלוק אלא הרי הוא כאפוטרופא ממש ואפי' בקטן ממש: לשון מיי' ז"ל אע"פ שאין האפוטרופוס צריך לעשות חשבון צריך לחשוב בינו לבין עצמו ולדקדק ולהזהר הרבה מאביהם של אלו היתומים שהוא רוכב ערבות שנאמר סולו לרוכב בערבות ביה שמו וכתיב אחריו אבי יתומים ודיין אלמנות אלהים ממעון קדשו:

ג וכתב מיי' דוקא כשמנהו אבי היתומים אין מסלקין אותו בשביל חשד אא"כ יש עדים אבל מנוהו ב"ד מסלקין אותו ואפי' בשביל חשד והרא"ש לא חלק בזה וכתב מיי' עוד ה"ה נמי אם מנהו אבי היתומים בשעת שהיתה שמועתו טוב ויצר ורודף מזות וחזר להיות זולל וסובא והולך בדרכי חשך או שפורץ בגדרים

שחייבין ב"ד לסלקו ולהשביעו ולמנות להם אפוטרופא כשר וכל אלו הדברים כפי מה שיראה לדיין. שכל ב"ד אביהם של יתומים הם ושמעמיד ב"ד האפוטרופא מוסרים כל נכסי הקטן מקרקעי ומטלטלי שלא נמכר והוא מוציא בונה וסוחר ונוטע וזורע ועושה כפי מה שיראה לו שזה טוב ליתומים ומאכילן ומשקן ומלבישן ונותן להם הואלתן כפי הממון וכפי הראוי להם לא ירוית להם יותר מדאי ולא ימעט להם יותר מדאי ובמעות יתומים כתב שא"ל יכן אפוטרופוס אלא כיצד עושין בודקין על מי שיש לו נכסים שיש להם אחריות ויהיו עידית ויהיה איש נאמן ושומע ד"ת ומעולם לא קבל עליו נדוי ונותנין לו המעות בב"ד קרוב לשכר ורחוק להפסד ונמצאו היתומים מתפרנסים עות וכן אם אין לו קרקע ונתן משכון זהב מבורר שאין לו סימן ונותנין ב"ד המשכון קרוב לשכר ורחוק להפסד וכמה יפסידו בשכר לפי ראות הדיינים או שליש השכר או חציו או רביע שכר ליתומים אם יראו שזו תקנה להם

עושין

ספר הזכות

יה דר' יצחק ור' יצחק לית ליה מוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם ופריק הוא דאמר כראב"י דלית והדר מקשי וראב"י נמי לית ליה משיב אבידה פטור ואי משיב אבידה היינו מוצא מציאה ופטור מתקון העולם על הראשונות הרי כבר אמרנו לך דלית ליה לראב"י תקון העולם כזו ועוד שהרי בגמ' לא לתרץ קושיא זו ור"א בן יעקב וכי ל"ל משיב אבידה פטור מפני תקון העולם אלא ודאי דרך מסובב הוא זה תדע דקאמרינן זה לא ישבע ולא קתני פטור כלומר פטור מן הדין ולא הזכירו לעולם במשיב אבידה מפני תקון העולם ולא יאה פטור סתם אלא לא ישבע ומפני תקון העולם וכן תראה במס' כתובות בפ' האשה שנתארמלה דאמרי' דם ר' יהושע באומר לחבירו מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס נאמן אליבא דמאן אי אליבא דרבנן הא יב אבידה הוי ש"מ דינא קאמרי' דאי לא הו"ל סתם אי לרבנן ואי לראב"י תיובי מחייבין ורבנן הוא קשה גופיה היאך הקשה תקנה הא ר' יהושע דינא קתני והתם בשבועות דקא מתמה סתם וראב"י לית ליה ידה פטור מאי קושיא הו"ל ל"ל משיב אבידה פטור והא לא תנן אלא המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון וד דהא לא מתרץ מידי בהא דלכולהו טעמי נמי לית ליה לראב"י משיב אבידה פטור כדכתבינן לעיל אלא יב אבידה דבר תורה פטור וכן נמי מוכיח בפ' הגוזל דקאמרי' גבי מודה מקצת בפקדון מדבר תורה ומאי כדרבה מלוה הוא דאינו מעיז אבל פקדון מעיז ומעיז כלומר ואי כופר בכל פטור בפקדון מודה מקצת בו אלמא כל היכא דמעיז ומעיז מודה מקצת ככופר בכל הוא דבר תורה ורלוי סייתי עכשיו לפרש כל ועה מפני שהיא מסתכלת בזו אלא שאיני רוצה להאריך בכאן וכמה שהוא מפורש ביד אחרים אבל דבר א משום שזו הטענה שאמרו חכמים בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומעיז לפטור שבן מדבר תורה הוא וב על שיטת השמועה דבר ברור הוא בשבועות שאין מודה מקצת חייב עד שיטעננו ברי במנה וא"כ יודה ם לא שיודה תחלה מעצמו בחמשים ויטעננו בסוף במנה וכן הילך פטור ולפיכך אין המוצא מציאה חייב דבר תורה אלא כגון שראה כיסו ביד חבירו אמר לו מה טיבו אצלך מוצלך בדרך מצאתיו ואיני יודע בעליו הוא ויש לי עדים בדבר או שאתה מכיר בו שהוא שלי שבכך הוא חייב להחזיר לו וטענו שכים אחר מצאת י שניהן קשורין נפלו ממני והלה אומר שלך הוא וא' מצאתי והוצאתי ממנו דלאו הילך הוא כזה וכיוצא שבועה מן התורה לפי שהוא טענת ברי לדעת ר' יצחק וטענה במקצת והודאה במקצת שאין כאן דין מיגו אלא כל דיני מודה מקצת עליו אבל חכמים פטרו אותו ולא מן הדין אלא שא"כ אין אדם מגביה מציאה ליה שמא יתגלגלו הדברים ויבוא בה לבית השבועה ולפיכך דקדקו על דר' יצחק ולית ליה המוצא מציאה מפני תקון העולם ומפרקינן לית ליה מדראב"י דאמר אדם נשבע על טענת עצמו ואינו פטור מפני תקון ם תחייב אותו אין לך מודה מעצמו שמא תגלגל עליו שבועה אלמא אין לו תקון העולם בזו והדר מקשי ת ליה משיב אבידה פטור כלומר נהי נמי דלית ליה מוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם אבל משיב ור מן הדין הוא והיכי סליק אדעתא דלית ליה ופריק ואזיל עד דמפרש בדרבה פליגי דראב"י סבר ל"ש בבנו אינו מעיז והלכך לאו משיב אבידה הוא לפטרו מן הדין ואע"פ שראוי לפטרו מפני התקנה שבתחיל ית לן מוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם והיינו דר' יצחק ורבנן סברי משיב אבידה הוא ופטור אפי' ופי' הענין כגון שאמר מנה הלוני אביך ביום פלוני ברי לי שלא פרעת כלום תנהו לי פרעתי לו פרס ה"ז ת מן הדין לדעת ראב"י דאמר ל"ש בבנו ול"ש בבנו אינו מעיז אלא שראוי לפטרו מפני תקון העולם שהודה ראב"י לית ליה הכי זהו ענין השמועה על דרך מי שהעלה דר' יצחק כראב"י וזה מוסיף כח לפסוק הלכה פני שאין לנו בגמ' שלנו אמורא שסובר אלא כדבריו והלכה כמתניתין. ומה שהביא הרב ז"ל כר' יוחנן יברי תימה הם אלא שכבר הרגילנו הרב בכך שאין בעלי הוראה פוסקים כאמוראים הירושלמיים כחולקים

עם בעלי התלמוד שלנו שא"כ לא מצינו ידינו ורגלינו בבהמ"ד אבל אין דעת רבינו הגדול ז"ל כפי' הזה שכתבנו ולא דברי ר"ת ז"ל כן וכן פי' ר"ת ז"ל דמעיקרא דייקי' בגמ' ור' יצחק לית ליה מוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם שלא ימנע אדם מלהודות כלל ואין ראב"י פוטר בכך אלמא אין לו תקון העולם בזו וכן במוצא מציאה והדר מקשי ותסברא דראב"י בטענת עצמו מחייב וכי לית ליה משיב אבידה פטור דהוא פטור מן הדין אלא התם בשטענו אחר עסקינן לרב בטוענו קטן ומסקנא כדרבה דר"א סבר ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז והלכך לאו משיב אבידה הוא ותקון העולם ודאי ליכא כיון דטענו אחר ורבנן סברי משיב אבידה הוא ופטור מן הדין כנאה עכשיו דר' יצחק יחידאה היא ופליג אמתני' ומתני' הויא תיובתיה אלא דתניא כוותיה הלכך ליתא לדר' יצחק מקמיה מתני' לפיכך נמעטה מן ההלכה ולענין פסק הלכה כראב"י מסתברא כזקנותו דרבינו הגדול ז"ל דרבנן אפי' בטוענו גדול בברי בפני הודית לו פטרו משום דבו הוא דאינו מעיז שיודע במה שבינו לבינו בברי אבל בבנו מעיז יכול לומר שלא להשביעני הודיתי או שמא היה לי אצלו הלואה אחרת ויצאה זו בזו או דבר קטניה היה ביניהם וכן כיוצא בענינים אלו וכן פי' רש"י ז"ל דרבנן פוטרין אפי' בטוענו גדול הלכך הסיא דאמרי' מה לי הוא מה לי אבוה כראב"י אתיא והטעם השני משום שסגי' בסוף משום דמשנת ראב"י קב ונקי נכון וברור הוא שמא תאמר לא במקום רבים יאמר אלא עם היחיד הרי אמרו ביבמות בפ' הבא על יבמתו ואם נשא ראב"י אומר הולד חלל ותכ"א הולד כשר ואיתמר עלה מ"ט דראב"י סבר לה כר"א והוינן בה ומי סבר לה והא קי"ל משנת ראב"י קב ונקי ואילו בהא א"ר עמרם אין הלכה כר"א שמעי' מינה דמשנת ראב"י אפי' במקום חכמים קב ונקי היא וכן נמי מוכיח בפ' הדר בעירובין ושם ביבמות בפ' החולץ איתמר אביי סבר לה כרב דאמר הלכה כר"א ומוקי לה לראב"י אליבא דהלכתא כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא רבא סבר לה כרב דאמר הלכה כר"א ומוקי לה לראב"י אליבא דהלכתא כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא. כל אלו מעשים ברורים שמחזיקים הכלל הזה שהלכה כר"א בן יעקב בכ"מ ואע"פ שנמצא במיעוט מקומות אין הלכה כראב"י כללא להיכא דלא אפסיקא הלכתא איתמר אבל היכא דאיתמר אין הלכה בפירוש איתמר וה"נ אמרי' בפ' כיצד מערבין ובמקומות מועטים שנאמר בהן בתלמוד הלכה כראב"י בפ' אלו קשרים ובפ' השותפים שנדרו לתלמודן באו כענין שנאמר בתלמוד במקומות הלכה כדברי חכמים משום דלמא היכא דאמר מסתבר טעמי' דמאן דפליג הלכך מסתברא דהלכה כר"א בן יעקב כדברי רבינו ז"ל ומן הגאונים ז"ל שפסקו כדברי חכמים והירושלמי שכתב הרב ז"ל כך הוא דרך פירושו דר"א מנה לאבא בידך בגדול הוא ובטוענו ברי הלכך מן הדין חייב הוא אלא מפני תקון העולם פטרוהו כדי שיודה אדם ליורשים ולא יתיירא שמא מתוך הדברים יתגלגל שבועה דומיא דמוצא מציאה שהוא פטור מן התקנה ולא מן הדין וקא ר' בא ופירש דמתני' דמוצא מציאה בבני שוורים מצאתי לי שהם טוענים על המציאה הא בטענת תורה חייב ואין בזה תקנה לפי שהוא יכול להשמר ולהחזיר בעדים ולשון הירושלמי דקאמר החזרתי לך את שניהם והוא אומר לא החזרת לי אלא א' טעות סופר הוא דא"כ אין זה מודה מקצת אלא שני שוורים מצאתי לך והחזרתי לך א' מהם והוא אומר לא החזרת לי את שניהם לא בזה תקנו לפי שלא הוקנו כלום בהחזרה כדפרישית. ור' בא לא חלק לגבי הבן כלום ולהכי לא אמר והדבותה בבן ור' יוחנן פליג עלייהו ואמר דבחזרה תקנו דקסבר ר' יוחנן דמתני' משנה תחוכה היא בכל מוצא מציאה שלא רצו חכמים שיתחייב אדם במציאה שבועה לעולם אבל כראשונה דבר תורה דטענת שמא היא אבל עומד הייתי בראש ההר וראיתיך מושך שני שוורים שלי לא בזה תקנו שאין כאן דין מוצא מציאה כלל שהרי ראה אותו מתחלה וכן עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה לא בזה תקנו אלא נשבע הלכך מתני' דשבועות בטוענו שמא ופטור מן הדין ולא מפני התקנה וכר' יוחנן היתה בגמ' דילן דאוקימנא במס' שבועות להא מתני' בדלא אמר ברי לי ולית ליה עסק בתקנת מוצא מציאה אלא משיב אבידה הוא ופטור הוא מן הדין דבר תורה:

אבי יתומים אבל לא במינהו ב"ד שאין לב"ד למנות אלא גברא מהימנא ולא דסנו שומעניה וכן דעת הרמב"ם ז"ל [בפ"י מהלכות נחלות] ורבינו ז"ל חולק עליהם דכיון דטעמא משום דלא מחזיקינן אינשי בגנבי לא שנא מינהו ב"ד ל"ש מינהו אביהן [של יתומים] דאי לא [תימא הכי הוה ליה לגמרא] למימר בהדיא עמדם לבעת אפוטרופא שמינהו אבי יתומים הוא כיון דתלי דינא בהכי: הלכה כאבא שאול. וכתב הרמב"ן ז"ל דאף לענין תשלומין כן דאם פשע ומינהו אבי יתומים פטור דילמא מימנעי והכי מוכח בפרק שור שנגח ד' וה' (דף לט.) דאמרינן שור חרש שוטה וקטן שנגחו מעמידין להם אפוטרופא [ומעידין להם בפני האפוטרופא ומשוי ליה מועד וכי הדר נגח] משלם מן העליה ואמרינן מעלית מאן (ב) רבי יוחנן אמר מעלית יתומים דאי אמר' מעלית אפוטרופין מימנעי ולא עבדי ואע"ג דהתם מינהו ב"ד הוא מ"מ הוה ליה כמינהו אבי יתומים כיון דלא נפיק עליה קלא בהכי דגברא מהימנא הוא דאין ממנין אותו אלא לשמור השור שלא יזיק ור"ת ז"ל סובר דכל אפוטרופא שפשע חייב אף על פי שמינהו אבי יתומים והכי מוכח בפרק המפקיד (דף מב:) דאמרינן בההוא אפוטרופא דזבן תורא ליתמי ולא הוו ליה ככי ושיני למיכל מסריה לבקרא ומית אמרינן התם היכי נעביד נימא ליה לאפוטרופא זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה אלמא הא לאו הכי חייב וטעמא משום דהוה ליה נושא שכר משום פרוטה דרב יוסף [ב"מ דף כט.] והיא דב"ק שאני דאינו נעשה אפוטרופא לתועלת היתומים אלא אדרבה להזיקם ואי מעלית אפוטרופא מימנע אבל כל שמשתדל בתועלת היתומים אינו נמנע מחמת תשלומין שהוא אומר בלבו אני אזהר מלפשוע ואין הפשיעה מצויה כ"כ: גווילים שבו לא עבדתים לשמן. וספר תורה בעי עבוד לשמו דבתפילין הוא דאפליגו [דף מה:] רשב"ג ורבנן דלרבנן לא בעי עבוד לשמה אבל בס"ת מודו [והרמב"ן ז"ל כתב] ומזוזה דינה כתפילין מדאמרינן [מנחות דף לב.] ס"ת שבלו ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה שאין מורידין מקדושה חמורה לקלה הא מורידין עושין [אלמא מזוזה אינה צריכה עבוד לשמה כתפילין] אבל הרמב"ם סובר [דתפילין בעי עבוד לשמה כס"ת אבל] מזוזה לא בעיא עבוד לשמה: ס"ת ביד מי [א"ל] ביד לוקח וכו' ואינך נאמן להפסיד ס"ת. ומשום (ג) דחזקת פועל עשה כהוגן מה שבידו וכל שאין בידו אינו נאמן דחזקה משקר (א) ומיהו באדם בעלמא [גיטין דף ג.] עד אחד נאמן באיסורין בכל לד דסתמא אמרו נאמן: טעי בדרבי ירמיה. והיה סבור כמו שהיה סובר רבי ירמיה שאין הספר כולו נפסד מחמת כך אלא סגי בהעברת הקולמוס על האזכרות לשמן: מתני' העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת ואע"פ שהשיאה אביה*) [קטנה דהויא לה אשת איש גמורה אפ"ה מקבלת גיטה ומתגרשת משום דלא בעינן דעתה דאשה מתגרשת בעל כרחה]: ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה. ולמאן דאמר ביבמות [דף קיד.] דקטן אוכל נבילות בית דין מצווין להפרישו (ד) [הכא מיירי] בתרומה דרבנן ובאיסורין דרבנן לכולי עלמא אין אנו מצווין להפרישו: מריש. קורה: שיטול את דמיו. ולא הצריכו לקעקע כל הבירה וליטלה ולהחזיר הגזולה בעין: ושלא נודעה לרבים. שלא נודע הגזל לרבים:

*) כשהיא קטנה כצ"ל (ג"ה)

גמ'

נר מצוה

רב הינא חברין משמיה דרב האי אפוטרופוס דאפסיד מסלקינן ליה איתמר אפוטרופא דאפסיד רב הונא אמר מסלקינן ליה דבי ר' שילא אמרי לא מסלקינן ליה והלכתא מסלקינן ליה וקאמרי רבואתה מגו דמסלקינן ליה משבעינן ליה והאי דאיפסקא הלכתא דלא משבעינן ליה ה"מ דלא אישתכח עליה פסידא אבל היכא דאישתכח עליה פסידא מסלקינן ליה ומשבעינן ליה: אפוטרופוס שמינהו א אבי יתומים ישבע וכו': אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול א]והני מילי בטענת ב שמא אבל בטענת ברי משבעינן כגון דגדלי יתמי וטעני עליה בטענת ברי וכפר איהו כגון דא ודאי משתבע: המטמא והמדמע וכו': **ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני אזכרות שבו אינן כתובין לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל נאמן אתה להפסיד שכרך ג ואי אתה נאמן להפסיד ס"ת א"ל ר' ירמיה נהי דאפסיד שכר אזכרות דכוליה ספר אמאי אפסיד א"ל שאני אומ' כל ס"ת שאין אזכרות שבו כתובין לשמן אינו שוה כלום ההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני גוילים שבו לא עיבדתים לשמן א"ל ס"ת ביד (א) מי א"ל ביד לוקח א"ל (א) מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך נאמן אתה להפסיד ס"ת *ומ"ש מדר' אמי התם איכא למימר טעי בדר' ירמיה הכא קא פסיד כוליה אגריה וקאתי ואמר ש"מ קושטא קאמר: מתני' העיד רבי יוחנן בן גודגדא ג על החרשת שהשיאה אביה שיוצאה בגט ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שהיא אוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה ועל המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול את דמיו ועל החטאת הגזולה שלא נודעת לרבים שמכפרת מפני תקון המזבח:

רש"י

וקולין האילנות: המטמא טהרות של חברו. כגון תרומה: והמדמע. תרומה בחולין של חבירו ומפסידן שאסורין לזרים וצריך למוכרן בזול לכהנים: והמנסך. יין של חברו בשוגג פטור בגמ' מפרש טעמא (בתלמודא): גוילים. קלפים: ומאי שנא מדרב אמי. דאמר ליה אי אתה נאמן להפסיד ספר תורה: התם איכא למימר. דמשקר ומכוין להקניטו וסבור שלא יפסיד אלא שכר האזכרות כרבי ירמיה אבל הכא גבי קלפים יודע שיפסיד את כל שכרו ואתא ואמר אימור קושטא קאמר: מתני' שהשיאה אביה. רבותא נקט אע"ג דקבל אביה הקידושין כשהיא קטנה והויא אשת איש גמורה אפילו הכי יוצאה בגט ומקבלת גיטה אע"פ שאין לה דעת דלא בעינן דעתה שאשה מתגרשת אפי' בעל כרחה: ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן. והיא יתומה דלא הוי נישואיה אלא דרבנן שאוכלת בתרומה דרבנן בהנך נישואין ולא גזרו מידי: מריש. קורה: בירה. בית גדולה: שלא נודעת לרבים. שהיא גזולה: שמכפרת. ואין צריך להביא אחרת: מפני תיקון המזבח. שלא יהו כהנים עצבים שאכלו: תוכן ***שחטו בעזרה שאסורין וגמלא

מזבח

[illegible]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב יש לתמוה דמשמע דאי הוה ספר תורה ביד מוכר כ"ש דמהימן וא"כ לאיזה צורך שאלו ספר תורה ביד מי וכבר הקשו כן הרשב"א בחידושיו והרא"ש בפסקיו ע"ש ולענ"ד יראה דאי הוה ספר תורה ביד הסופר מסימן בכל גווני אפי' לא היה מקבל שכר כל עיקר אלא עשה עמו בחנם ועכשיו שכבר הוציאה מידו לא מהימן אלא מטעם מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך כו' דאם עשה עמו בחנם לא היה נאמן כיון שאינה בידו ולכך שאלו אתם ס"ת ביד מי דמתוך תשובתו ישמע ויבין אם עשה עמו בשכר או בחנם ואם עשה עמו בחנם יש חילוק בדין בין בידו לבין הוציאה מידו וכאשר השיב לו ביד לוקח אז א"ל כיון שאתה מקבל שכר מתוך כו': (ב) נ"ב משלם סברא זו כתב הרשב"א ורבינו ירוחם והביא בית יוסף דבריהם ביו"ד סי' קפ"ז וע"ש וראיה לסברא זו מוריים אומן שרי לפי פי' הערוך דאומן לא מרע נפשיה: (ד) מיהו בתרומה כצ"ל:

ספר הזכות

כתב בהלכות א"ר חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול וה"מ בטענת שמא אבל בטענת ברי משבעינן ליה כגון דגדלי יתמי וטענו עליה טענת ברי וכפר איהו הא ודאי משתבע: כתב הרב ז"ל וכ"ל והוא שיהא בטענתם שתי כסף והודאה בשוה פרוטה או שיהא מקצת האפוטרופסות קיים בידו שהוא כהודאה אבל אם אין שם [illegible]

השגות הראב"ד

א] כתב הרב ז"ל בענין אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים לא ישבע ה"מ בטענת שמא אבל בטענת ברי יתמי וטעני עלויה ברי וכפר איהו כגון דא ודאי משתבע. אלו דברי הרב. וכ"ל דצריך שיהא כסף והודאה שוה פרוטה או שיהא מקצת האפוטרופסות קיים בידו שהוא כהודאה. אבל אם אין שם [illegible]

[illegible]

גמ' מפני תקנת השבים. שאם יצטרכו לקעקע הבירה ימנעו מלעשות תשובה: מתני' לא היה סיקריקון. פי' אנס. כלומר שאינו יכול לטעון דין אונס ולומר אנוס הייתי כשמכרתי: בהרוגי המלחמה. אבל מכאן ואילך היה יכול לטעון דין אונס וטעמא מפרש בגמ' דבשעת הרוגי המלחמה דגזרו כל דלא קטיל(ג) לקטליה אגב אונסיה גמר ומקני אבל בתר הכי אמרו כל דקטיל לקטלוהו והילכך כשאנסו שדה לא גמר והקנה ונקט ביהודה מפני ששם היתה [הגזרה שהיתה] [ירושלמי הלכה ז] קבלה בידם שיהודה הרג עשו דכתיב ידך בעורף אויביך: מקחו בטל. שיכול לומר כשהסכמתי על המכירה נחת רוח עשיתי גר מצוה לסיקריקון: אבל אם לקח תחלה מבעל הבית ואחר כך מסיקריקון מקחו קיים. שלא היה לו לקיים תחלה המקח מתוך נחת רוח אם לא במכר מרצונו: נותן לבעלים רביע. דמן הסתם רביע מוזיל הסיקריקון: אימתי. שני בנתינת רביע: בזמן. שאין ביד בעה"ב במה ליקח השדה: ירושלמי [סוף הלכה ז] הם אומרים היה בידינו ליקח והלקוחות אומרים לא היה בידכם ליקח אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת הלקוחות שהמוציא מחבירו עליו הראיה ע"כ ובלשון הזה הביא הרשב"א ז"ל בתשובה: בפני סיקריקון. פירוש ברשותו: גמ' לא שנו. דמקחו בטל: אלא שאמר בעל השדה לקונה זה לך חזק וקנה. ועל כן יכול לטעון נחת רוח עשיתי לסיקריקון כיון דלא הוי אלא דבורא בלחוד. אבל אם קיים בשטר המכר קנה לוקח דאי משום נ"ר לא היה לו לעשות כל כך לכתוב שטר בדבר: עד שיכתוב אחריות. שיקבל עליו ישראל זה אחריות דכולי האי לא איבעי ליה למעבד אם לאו שמרצונו קיים המקח שאם לא כן היה יכול לומר לסיקריקון את מזבנא ואנא מקבלנא אחריות ומ"מ אם יש לו עדים שנאנס בקבלת האחריות ודאי בטל מקח: מאי אחריות נמי שטר. דכל שכתב שטר הוה ליה כקבל אחריות: נכי ריבעא זבין. שוה ד' מאות מכר לו בג' מאות: ארצי ליה זוזי. מנה לו המעות מלבון המרצה מעות: אנפרא‍ות. אונס: דואר. שוטר: קביל. נוטק: אחולי אחליה. ואע"ג דתלוה ויהיב הוא איט כלום*[משום דלא אמרי' בעלמא אין מתנתו מתנה אלא דמשום דאיכא למימר אע"ג דלא אזיל וקביל לא משום דאוחיל ליה הוא אלא משום דלא מלא עת למיזל ולמקבל אבל הכא כי דואר קבוע בכל עת כיון דלא קביל ש"מ אחולי אחיל]: רבו קרקע. דמי אותו רביע נוטלין:

רש"י

מזבח בטל שיהיו נמנעים מלעבוד: גמ' דלא בעינן דעתה. דאשה דהא חרשת אין לה דעת ולא אמרינן כשאמר לה כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה לגט: מפני תקנת השבים. שאם תצריכו לקעקע ביתו וליטול המרים ולהחזירו מימנע מלעשות תשובה: מתני' סיקריקון. עובד כוכבים רוצח שנותן לו ישראל קרקע בפדיון נפשו ואומר שא קרקע זה ואל תמיתני: בהרוגי מלחמה. מלחמת טיטוס שהיתה בירושלים ויהודה וקאמר דבהרוגי מלחמה לא היה דין סיקריקון נוהג והמקח היה קיים דאגב אונסיה מפחד ודאגת מיתה גמר ומקנה: מהרוגי מלחמה ואילך. שלא היה כל כך אונס אלא קצת פחד לא גמר ומקני כל כך אלא מחמת יראה אומר לו כך שא קרקע זו והניחני: מקחו בטל. דאמר מחמת יראה עבד אי נמי השני נוח לי והראשון קשה הימנו ובגמרא מוקי לה דלא כתיב ליה שטרא: לקח מן האיש קרקע. המיוחד לכתובת אשה או שכתבו בכתובתה או שהכניסה לו שום בכתובתה וכל שכן שאר נכסים דהאי לא עבדא ליה אומר לה עיניך נתת בגירושין ומיתה מקחו בטל. דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: נותן לבעלים רביע. ששיערו שסיקריקון מוזיל נביה רביע: גמ' לא שנו. הא דמקחן בטל דאמר ליה בעלים לזה שלקח מן הסיקריקון: לך חזק וקני. בחזקה דכיון דדיבורא בעלמא הוא איכא למימר השני נוח לי אבל אי כתב ליה שטרא בשמיה (ב) כולי האי לא הוה ליה למעבד אי לאו דזבנה מכר גמור ומדעת: אחריות. דאי טרפה מיניה לגבייה דמי ארעא: הלויהו. תלו ואנסוהו עד שמכר זביניה זביני דאגב אונסיה גמר ומקני: אבל בשטר קנה. וה"נ בשטר איירי דתלוהו. וזבין איירי דכתב בשטר: היכא דיהיב זוזי. כיון שנותנין לו מעות דמי קרקע בזול גמר ומקני אגב אונסיה ואפי' בשדה זו שאנסוהו למכור שדה זו וכ"ש אם אנסיהו למכור סתם אחת משדותיו ומכר זו: ארצי ליה זוזי. ללוקח כדמפרש התם: אין דין אנפרות בבבל. אם עובד כוכבים אנס קרקע מישראל בבבל ובא ישראל וערער על חבירו ואמר קרקע שלקחת מן העובד כוכבים שלי היתה וגזולה היתה ממני: אינו נאמן. להפסיד הלוקח: בי דואר. מושל: רביע בקרקע. עצמו נותן לו שהוא שלים במעות דקסבר נכי רבעא זבין שוה ד' [לקח] בשלש:

גמ' אמר רבא מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא נשמע אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחזר ואמר כנסי שט"ה זה מגורשת מי לא א"ר יוחנן בן גודגדא דלא בעינן דעתה ה"נ לא בעינן דעתה ולא אמרינן בטולי בטליה אלא משום כיסופא הוא דאמר לה הכי: ועל המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול את דמיו: ת"ר גזל מריש ובנאו בבירה ב"ש אומרים יקעקע כל הבירה כולה ויחזיר מריש לבעליו ובה"א אין לו אלא דמי מרישו מפני תקנת השבים: מתני' *לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי המלחמה מהרוגי מלחמה ואילך יש בו סיקריקון לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל לקח מבעה"ב וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים: לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה ובית דין של אחריהם אמרו הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים רביע אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש כל הקודם ליקח זוכה אבל נותן לבעלים רביע: גמ' לקח מסיקריקון כו'. *אמר רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקנה אבל בשטר קנה ושמואל אמר אף בשטר לא קנה (א) עד שיכתוב לו אחריות ואותבינן עליה דרב מהא *דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר לקח מן האשה בכתובתה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שיכתוב אחריות ופריק מאי אחריות נמי שטר והלכתא כשמואל דקי"ל דכל היכא דפליגי רב ושמואל ולא איתמר הלכתא כחד מינייהו *הלכתא כשמואל בדיני ועוד דתניא מסייעא ליה ופירוקא דרב שינויא הוא ולא סמכינן אשינויא ואי קשיא לך ההיא דגרסינן בחזקת הבתים* אמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני ואותיב *רב המנונא עליה דרב הונא מהא מתני' לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומקני ופריק הא איתמר עלה אמר רב לא שאנו אלא דא"ל לך חזק וקנה אבל בשטר קנה ואקשינן ולשמואל דאמר אף בשטר לא קנה מאי איכא למימר ופריק מודה שמואל היכא דיהיב זוזי ואסיקנא *והלכתא בכולהו זביניה זביני ואפי' בשדה זו בין ארצי ליה זוזי בין (א) לא ארצי ליה זוזי אלא בשטר בלבד קנה וכי אמר ליה בתר הבינתא שקול זוזך לא מצי למהדר ביה למימרא דהלכתא כרב דאמר לא צריכינן לכתיבת אחריות ההיא לא קשיא מידי דהא אמרינן מודה שמואל היכא דיהיב זוזי ואע"ג דאיפסיקא הלכתא בין ארצי ליה זוזי בין לא ארצי ליה זוזי התם גבי תליוה וזבין דעתיה למיתן ליה זוזי ודעתיה דמוכר למישקל מיניה זוזי אבל הכא גבי אשה וסיקריקון ליכא מאן דיהיב להו זוזי הילכך לא מהניא כתיבת שטר עלייהו עד דכתיבי אחריות: *אמר רב יוסף נקטינן אין דין א אנפרות בבבל מאי טעמא כיון דאיכא בי דואר ולא אזיל קביל אימור אחולי אחליה: זו משנה ראשונה וכו': ת"ר זו משנה ראשונה וב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע ויד בעלים על העליונה רצו מעות נוטלין רצו קרקע נוטלין אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חדש ב כל הקודם ליקח זכה ונותן לבעלים רביע בקרקע או רביע במעות ששוה קרקע שהן שליש המעות שנטל הסיקריקון דקי"ל כשמואל דאמר רביע בקרקע שהוא שליש המעות דכל דזבין נכי ריבעא זבין:

מתני'

הגהות הרי"ו (א) ומיירי בלא נתן לו מעות וכדמסיק הרי"ף:

כוכבים כדי שיחזירנו לו וכך יתן ללוקח ואם יש שופטים בארץ והיה אפשר להוציאו מיד העובד כוכבים בדין ולא עשה או ודאי נתיאש וישאר ביד הלוקח ולזה הסכים. הרא"ש וכתב הרא"ש בתשובה שאם הוציא עליו הלוקח כדי להוציאה מיד העובד כוכבים עד כדי דמי הבית צריכים הבעלים ליתן לו אם רוצה הוא ליטלו מידו וגם אין צריכין ליתן לו יותר ממה שהוציא עליו כגון שאם היה העובד כוכבים אוהבו ונתנו לו בזול אין הבעלים צריכין ליתן לו אלא כמו שנתן לשבד כוכבים אע"פ שהוא לא היה יכול להוציא בכך מידי העובד כוכבים ואפי' שהעובד כוכבים נתנו לו בחנם צריך להחזירו לבעלים ג"כ בחנם. ואפי' בעודה בידו בנה אותה הוי כיורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות ובנאו שיכול לומר לו טול עציך ואבניך: ב לקח העובד כוכבים מהבעלים קרקע בתוכו ומכרו לאחר כתב מיי' אין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח בד"א שהודו הבעלים שאמת טען העובד כוכבים המוכר והרא"ש כתב שמוציאו מיד הלוקח אפי' שהתה בידו יותר מי"ב חדש ונותן לו מה שפרע בשבילו:

וכתליי' לא ארצי ליה אלא בשטר לבד מכר לו אלא שבסוף המכירה אמר ליה הא שקול זוזך לא מצי למיהדר ביה דכיון דדעתיה למיכב ליה זוזא ודעתא דמוכר למיקבל מיניה זוזא גמר ומקנה אע"ג דלא ארצי ליה בשעת מכירה ותלייה כיון דלסוף יהיב ליה זוזא הו"ל כאילו יהיב ליה בשעת מכירה ולפ"ז גם לדעת הרי"ף בעינן שיתן לו דמי המכר הא כל שלא נתן לו עדיין אע"פ שכתב לו בשטר לא הוי זביניה זביניה כמו לפי' הרשב"ם. וכ"ה דעת הרמב"ם והסמ"ג דבעינן דוקא שלקח דמי המקח אלא שהם סוברים אע"פ שלא לקח דמים בפני העדים נמי אינו יכול לחזור ובזה חולקים אהראב"ד. וכתב הרב המגיד דפי' לא ארצי ליה זוזי לדעת הרמב"ם היינו דלא ארצי בעדים אלא שהמוכר מודה דיהיב ליה זוזא קני ולא אמרי' אגב אונסא קא מודה כל זמן שלא מסר מודעא ואם באנו לפרש דברי הרי"ף ג"כ ע"ד זה צריך לומר דמאי דהוה קשיא ליה להרי"ף מההוא דפ' חזקת היינו משום דלכאורה יראה דמאי דקאמר לא ארצי ליה זוזא היינו דלא קבל המעות כלל אלא בשטר לבד קנה וקאמר דהכיא נ"ק מידי דקושטא דמלתא לאו הכי הוא דהא אמרי' מודה שמואל היכא דיהיב זוזא דאלמא דבשטר לבד לא קנה אלא ע"י קבלת המעות ואע"ג דאיפסקא הלכתא [בין ארצי ליה זוזא] בין לא ארצי ליה זוזא לאו למימרא דלא א:צי זוזי כלל דהא ודאי ליתא דהא התם גבי תלויה וזבין דעתיה למיתן ליה זוזיה ודעתיה דמוכר למיקבל מיניה זוזא אלא ודאי לא ארצי ליה זוזי בפני עדים קאמר אבל מ"מ יהיב ליה זוזא ולכך קנה בשטר בלא אחריות אבל הכא גבי אשה וסיקריקון ליכא מאן דיהיב לה זוזא הלכך לא מהני כתיבת שטר וכו': (ב) נ"ב קנה: (ג) לקטליהו כצ"ל:

השגת הראב"ד

[דף נח ע"א] הא דתניא הלוקח מסיקריקון והלכה ג' שנים וחזר ומכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום. ואמרי' מה נפשך אי למ- מינך זבנתה אפי' לוקח ראשון נמי. קשיא לי מכדי הלוקח מסיקריקון קתני כי אמר לבעלים מינך זבנ־ה מאי הוי ליכא בתר דזבנתה מן הסיקריקון זבנתה מהאי וכי היכי דהוייתי אנים בזביני הוייתי אנים במחאה דלא מצינא למחויי ואוקים ארעא בחזקת אבהתיה. השתא היכא דטעין בפשטי' בראי הו' ולא ידעית בחזקתך אמרי' להיאך ברור אכילתך היכא דידוע דמסיקריקון זבנה לא כ"ש דליטעון בתר סיקריקון זבנתה מינאי ולא מצינא למחויי הלכך צריך לפרושי דהאי הלוקח מסיקריקון דקתני לא כנודע כן אלא שהוחזק סוקריקון על אותה קרקע ולא נודע אם פדאוהו בעלים מידו אם לאו ואכלו אח"כ ג' שנים ובאו בעלים ואמרו כי מסיקריקון לקחו ורצו להוציאו מידו אם טען זה ואמר אני לא לקחתיו אלא ממך טענתו טענה ולא כל הימנו של זה לומר מסיקריקון לקחת ותו אבל אם לא טען אין טוענים לו אע"פ שהבעלים מודים כי הוא לוקח ואינו גזלן אבל ללוקח שני טוענין לו ואומרים לבעלים כי הלוקח ראשון לא לקחו מסיקריקון אלא ממך אי נמי ממך לקחו תחלה ואח"כ מסיקריקון: [שם] הא דגידול בר רעילאי דאקדים ויהיב זוזי לגבי באגי מתלת שנין. ובני באגי יהודים היו וגזברי המלך היו והותן בעלי הבאגי ברחו ולא נתנו מס המלך והגזברים מכרו אותן לגידול בר רעילאי ונתנו אותם המעות למלך. ונראה כי המלך שינה אותן גזברים לאחר שנה ומנה אחרים תחתיהם וכשבאו בעלי הבאגי והוציאו הבאגי מיד גידול זה להוציא מעותיו מיד הגזברים הראשונים שעברו ואמרו לו כי הנית מעותיו על קרן הצבי. כלומר כי הם בדין מכרו ונתנו המעות למלך אחר שברחו ולא נתנו מס

בידוע דברי הכל יאוש כדי (לא) קני ורבה אמר בידוע נמי מחלוקת ור"ח ז"ל הירך דכי אמר עולא (מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל) [בין נודעה כו' מ"ע] יאוש כדי לא קני ה"מ לענין כפרה אבל לענין מקנא ממונא קני או מדאורייתא או מדרבנן כדרבה דאמר הכי בפ' מרובה וקשיא לי בהאי פירושא מאי דאמרי' במסקנא דהאי מלתא דאמר רבה הא מבעיא לי כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת הקדשה או משעת גניבה למאי נ"מ לגיזותיה וולדותיה. ופשטא דמשעת הקדשה שלא יהא חוטא נשכר אלמא לענין ממונא נמי לא קני. ועוד דבפ' הגוזל רבה אסיקנא דשבת שעל גבי גזלנא דגזלן דאמר רבה גזל ושבית ומכר מה שהשביח מכר וכו' טעמא דמלתא משום תקנת השבים כדאיתא התם. ואפי' בלא יאוש נמי אמרי' הכי וכ"ש ביאוש וקשיא דעולא אדעולא וקשיא נמי דרבה אדרבה דהא רבה ס"ל דמדרבנן מיהת קני. ולא איתברר לי תירוצא דהא מלתא בפיר. אלא אמינא דלמא כי אמר עולא התם דיאוש קני להנהו תנאי קאמר משום דמשמע ליה מדקאמרי לפי שלא נתיאשו הבעלים משמע הא בידוע קני. אבל לדידיה לא קני כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן לא לענין כפרה ולא לענין ממונא ומשום תקנת השבים נמי לא אמרי' דליקני אלא משעת הקדשה לבד. וכלא נודעה דאמור רבנן דקני מפני תקנת השבים כדרבה. וכן הלכתא והאי גיזותיה וולדותיה דקאמרי' הכא שנטענה הגזלן ונתעברה אצלו ולא גזזה ולא ילדה והקדושה והאי שלא יהא חוטא נשכר דאמרי' לענין תשלומין קאמרי' דאם קנאה משעת גניבה לא היה משלם גיזות וולדות לבעלים ועכשיו שאנו אומרים משעת הקדשה משלם הכל בין כך ובין כך לא קנה לעצמו כלום שהרי הקדיש הכל:

יודע. אבל אי שזיק מהימן כגון שאמר לו כפר ופשאו פירותיך בפניך. והריב"ש בסי' א' אמר דאם שזק מעיקרא ולבסוף גוות ומכחישו אם נותן אמתלא לדבריו כך שזיקה לאו כהודאה דמיא וכתב הרא"ש שיש י"ד תיקון בענין נאמנות דאיסורין: א) כל דבר שהוא ספק ולא איתחזק לא איסור ולא היתר עד א' נאמן לומר שהוא מותר: ב) היכא דאיתחזק היתרא ואמר עד א' איסור הוא אינו נאמן: ג) היכא דאיתחזק א' סורא ועד אחד אומר היתר הוא אינו נאמן: ד) כל אדם נאמן על שלו אפי' איתחזק איסורא: ה) עמי הארץ וחשודין אינם נאמנים על שלהם: ו) אמר טבל הלה מתוקן אמרו לו היאך. ואמר אמרתי לו לפלוני לתקנו והלכו ושאלוהו ואמר לא תקנתיו הרי הוא בחזקת טבל ואע"ג דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כבנים מ"מ כיון שהוא אומר שאמר לאחר לתקנו והלה מודה שלא תקנו הרי הוא בחזקת טבל גמור: ז) אשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר: ח) אשת איש שאמרה מת בעלי נאמנת: ט) חבר שמת כל פירותיו בחזקת מתוקנין ואפי' הן בני יומן ירושלמי והוא שמת בישוב הדעת דאמרי' חזקה חבר אינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן: י) אינו נאמן לומר כהן אני להאכילו בתרומה: יא) כל דבר שהוא בידו של אדם אפי' איתחזק התירא נאמן עד א' לטמא ולאסור ואפי'

א מיי' פ"ח מהל' גזילה הל' יד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ [סי' שס]: ב מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה סוש"ע סי' כ: י מיי' פרק י מהל' גזילה סמג עשין עג טור ח"מ סי' רט:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב כרשב"ם ז"ל פי' דלא ארצי זוזי לא מנה המעות גילה דעתו דבע"כ מקבל ע"כ וכ"כ הטור בסי' ר"ס אבל לדעת הרי"ף א"א לפרש כך דאם כן לא קשיא ולא מידי מההיא דחזקה ותו מאי האי דקאמר בין לא ארצי ליה זוזי אלא בשטר בלבד קנה אלא ודאי דלהרי"ף לא ארצי ליה וזוזי היינו דלא קבל מידו כלל שום פרוטה אלא בשטר לבד קנה ולכך קשיא מההם. וצ"ע במאי דקאמר הרי"ף הכיא ל"ק מידי כו'

מתני' חרש רומז ונרמז. פי' מועילין מעשיו אם רומז או רומזין לו וע"י כן נט: בן בתירא אומר קופץ ונקפץ. ומועיל לגבי מטלטלין אם קנאם לו או מכרם בכך והרמיזה הוא בעיניו וקפילה בשפתיו : גמ' אבל בגיטין דברי הכל ברמיזה . בלבד הוא שמוציא ומיירי בשנשא כשהוא חרש אבל נשא כשהוא פקח ונתחרש לא וכמ"ש הרב ז"ל בריש פ' מי שאחזו : כל חד וחד לפום חורפיה: אם הוא פקח וחריף מבר שית מהני ואי לא בר שבעה או בר תמניא לפי מה שהוא אדם : וטעמא מאי . (ג) מועיל והלא אין מעשה קטן כלום: משום כדי חייו. שיוכל להתפרנס כשיוכל למכור שלו שאם לא כן לא יוכל להתפרנס:

רש"י

מתני' רומז ונרמז. מה שרומז הוא קיים ומה שרומזין לו והוא מתרצה קיים . רמיזה בידו ובראשו. קפילה הוא עקימת שפתיו כמו קפלה פיה ואינו סימן ניכר כל כך כרמיזה : במטלטלין . אם מכר מטלטלין : גמ' אבל בגיטין. קיימא לן חרש שנשא אשה כשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה : משום כדי חייו. דאי לאו זביניה זביני לא מזבני להו מזוני : וטעיתן . של פעוטות : עד כמה הדרא: עד שתות כגדול . דעד שתות קנה הקונה ומחזיר אונאה ויותר משתות בטל מקח: ומתנתו מתנה. במטלטלים: מתני' כהן קורא ראשון . דלא ליתו לאינצויי שכל אחד יאמר אני אקרא ראשון : ומערבין בבית ישן. בני חצר שרגילין ליתן עירוב חצר בבית אחד אין משנין את מקומן ליתנו בבית אחר : מפני דרכי שלום . שאם לא יתנו בבית שהורגלו לתת אותו בתוכו עד עתה והנכנסין שם רואין אותן מטלטלין ואין רואין את העירוב יחשדום שמטלטלין בלא עירוב ואתו לאינצויי : בור הקרוב לאמה . אמת המים המביאה מים מן הנהר אל השדות ורגילין לעשות בורות שאם תיבש האמה ימלאו מן הבורות וישקו השדות ומרגילין מי האמה לבור עד שיתמלא ותיקנו חכמים שיתמלאו בורות שבשדות העליונות תחלה שהן קרובות למוצאי מי האמה ואחר כך ימלאו התחתונות וכשממלאים העליונות סוכרין העליונים את האמה עד שיתמלאו (א) : מפני דרכי שלום . שלא יאמר כל אחד אני אשכור ראשון: מצודת חיה ועוף ודגים. דמדאורייתא אין בהן גזל דלית בהן תוך במצודות דליקני ליה כליו : גזל גמור מדבריהם . ונפקא מינה להוציאו בדיינים: המנקף. חובט:על השביעית. לשמור פירות שביעית ולהצניעם מן הביעור ואילך לא תטחון עמה . לסייעה שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת העבירה: ובוררת וטוחנת . אע"פ שחשודה על המעשר דרוב עמי הארץ מעשרין הן : בזמן שהיא טמאה . לפי שבשעת טומאה אינה ראויה ליגע באוכלין ולא בדבר המקבל טומאה : אבל משתטיל מים . לפי שמשגלגלה הוטבלה לחלה וקא מיטמא משום כלים שמאין וזו מסייעה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה : וכולן לא אמרו. שהתירו להשאילן כלים אלא מפני דרכי שלום : מחזיקין ידי עובדי כוכבים . סלקא דעתך מסייע ממש ובגמ' מפרש : ושואלין בשלומם . כל הימים אע"פ שמטיל עליהם שם שמים שהשלום הוא שמו של הקדוש ב"ה : גמ' וקדשתו. כי את לחם אלהיך הוא מקריב וגו' : לפתוח ראשון . בכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש : ולברך ראשון . בסעודה : וליטול מנה יפה ראשון . אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר לאחר שיחלקו בשוה אומרים ברור ונטול מה שתרצה: נקיטינן. מסורת בידינו מאבותינו : נתפרדה החבילה . נפסק הקשר ואבד הלוי את כבודו בשביל חבילתו הנפרדת ואינו קורא כלל כך אומר מורי הזקן ומורי ר"י בר יהודה וסדר רב עמרם אבל משום מורי ר"י הלוי שמעתי שאין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים : קורא [כהן] במקום לוי. אותו כהן שקרא ראשון: אחריהן . דכהן ולוי : מי יקרא . כלום תקינו לישראל שום סדר : הראוין למנותן . ובפרק (כל כתבי הקודש) [ואלו קשרים דף קיד.] מפרש מי הם תלמידי חכמים הראויים למנותן פרנסים על הציבור כל ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר אותה : בחומשין יש שכותבין להם חומשין כל חומש לעצמו כל ספריהם היו כמגילה כספר תורה שלנו : דלא ניתן ליכתב . פחות מספר אחד שלם : והא לא ניתן ליכתב. שום דבר תלמוד והלכה ואגדה דהם דברים שבעל פה : כיון דלא אפשר . מלכתוב שנתמעט הלב והתורה משתכחת : עת לעשות לה'. ואם בא לעשות תקנה לשמים הפרו דברי תורתך לעשות הצריכה : הכא נמי כיון דלא אפשר. שאין לכל ציבור וציבור יכולת לכתוב נביאים שלם : מגילה

נר מצוה

דף נט. *מתני' [*חרש רומז ונרמז] בן בתירא אומר תלג א קופץ ונקפץ במטלטלין הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין : גמ' אמר רב נחמן מחלוקת במטלטלין אבל בגיטין דברי הכל ברמיזה ואיכא דאמרי אמר רב נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין והא אנן תלד במטלטלין תנן אימא אף במטלטלין: ב הפעוטות מקחן מקח כו' . ועד כמה מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית כבר שבע רב כהנא אמר כבר שבע כבר תמני במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ול"פ כל חד וחד לפום חורפיה וטעמא מאי א"ר אבא בר יעקב א"ר יוחנן משום כדי חייו ואמרי' עלה בפ' מציאת האשה *אמר רפרם ל"ש אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר וטעותו עד כמה א"ר זירא עד שתות כגדול ומתנתו מתנה אחת מתנת בריא ואחת מתנת שכיב מרע ואחת מתנה מרובה ואחת מתנה ג מועטת : מתני' אלו דברים אמרו מפני דרכי תלה שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום מערבין בבית ישן מפני דרכי תלו שלום *בור הקרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום מצודות חיה ועופות ודגים יש בהן גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור . מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור. העני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור. אין ממחין ביד עניי עובדי כוכבים בלקט שכחה ופיאה מפני דרכי שלום : *משאלת דף סא. אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה ריחים ותנור אבל לא תבור ותטחן עמה אשת חבר משאלת לאשת ע"ה נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה בזמן שהיא טמאה אבל לא בזמן שהיא טהורה אבל משתטיל למים לא תגע אצלה שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום מחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית אבל לא [ידי] ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום : גמ' *ת"ר וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול ד מנה יפה ראשון אמר אביי נקטינן אין שם כהן נתפרדה החבילה ואמר אביי נקטינן אם אין שם לוי כהן שקרא ראשון קורא שלחו בני גלילא לרבי חלבו אחריהן מי קורא לא *הוה בידיה אתא שייליה לר' יצחק נפחא א"ל אחריהן קוראין ת"ח הממונין על הציבור אחריהן ת"ח הראויין למנותן פרנסין על הציבור אחריהן בני ת"ח שאבותן ממונין פרנסין על הציבור ואחריהן ראשי כנסיות וכל העם. רבה ור' יוסף דאמרי תרוייהו אין קורין בחומשין בבהכ"נ מפני כבוד הציבור רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו האי ספר ה אפטרתא אסור למיקרי ביה בשבתא מ"ט דלא ניתן ליכתב מר בר רב אשי אמר תלז לטלטולי נמי אסור מ"ט דלא חזי למיקרי ביה בשבתא ולאו היא שרי למקרי ביה ושרי לטלטוליה דר' יוחנן ורשב"ל מעייני בספרא דאגדתא בשבת והא לא ניתן ליכתב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך הכי נמי כיון דלא אפשר עת לעשות

ועטותו עד כמה. אם טעה במכר עד כמה הוא חוזר: עד שתות כגדול . דאפסיקא הלכתא במציעא [דף נ:] שתות קנה ומחזיר אונאה וכת' רבינו האי ז"ל דכיון דטעמא משום כדי חייו אין ממכרו ממכר אלא לכדי חייו ולפי דעתנו אנו [רואין] אם יש שם ממון הרבה שנתנין לו קצת ממנו לסחורה כדי להתלמד [כמו"מ אע"פ שאינו צריך לכדי חייו] לפי מראית עיני הדיין ע"כ והרמב"ן ז"ל כ' דכיון דתקון רבנן שיהא ממכרו ממכר לא פלוג רבנן בין כדי חייו ליותר מכאן דאף במתנתו אסיקנא דמהני אחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטת כי היכי דליעבדו מיליה ולא עוד אלא אף במתנת ש"מ דלא שייך למימרא ליעבדו מיליה מהני משום דלא פלוג רבנן והכי מוכח בשילהי מציאת האשה [דף ע. ע"ש] : ומתנתו מתנה . פירוש במטלטלין דאילו בקרקעות אינו מוכר עד שיהא בן י"ג ויודע בטיב משא ומתן ומתנתו מהניא אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ולמכור בקרקעות שירש מאביו עד שיהא בן עשרים וכל זה מפורש בפ' מי שמת [דף קנה: ודף קנו.]: מתני' מערבין בבית ישן . אם נהגו להניח עירוב בבית א' מהמבוי אין להם להניחו בבית אחרת כדי שלא יתקוטטו : בור הקרוב (ג). לאמת המים: המנקף . מלשון כנוקף זית: אין מוחין ביד . עניים עובדי כוכבים שלא יטלו הלקט או הפאה: לא תבור ולא תטחון עמה. שמסייעת ידי עוברי עבירה : מחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית. שאומר להם חזקו : גמ' לפתוח ראשון . בבית הכנסת : ולברך . בסעודה ראשון או בכל מקום : נקיטינן . הלכה למעשה : אין שם כהן נתפרדה חבילה . ואין הלוי קורא כלל : אחריהן . של אלו של כהן ושל לוי מי קורא : בחומשין . הספרים שלהם היו בגלילה וחומשין היינו שאין שם כל החמשה חומשי תורה : מפני כבוד הצבור . שנראה כעני ובכאן כתב רבינו ז"ל הלכה ולא למעשה שאם נמצא טעות בס"ת באחד מן החומשים מותר לקרות בשאר דהא אין החומשין מעכבין זה את זה אלא מפני כבוד הצבור וכיון שהס"ת שלם ספיר דמי : והא לא ניתן ליכתב . דדברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרן בכתב : כיון דלא אפשר . שלא לכתבה מפני שהיתה תורה משתכחת עת לעשות לה' [הפרו תורתך . כלומר עת שיכול האדם להפר התורה כדי לעשות לה']

לעשות

א וכתב הרא"ש יראה מדברי רב אלפס שאף בקפילה הוא מוכר ולא משתבר לי ואחד חרש גמור שאינו לא שומע ולא מדבר ואחד נשתתק שאינו מדבר ושומע דינן שוה ובשניהם אין מעשיהם קיימים עד שיבדקו אותם אם יש להן דעת כדרך שבודקין אותם לגיטין כמו שפי' בטור באה"ע בהל' גיטין ויראה שהמדבר ואינו שומע דינו כפיקח ואין דעת מיי' כן שכתב חרש שאינו מדבר או מדבר ואינו שומע מוכר ולוקח ברמיזה במטלטלין ולא במקרקעי ואף במטלטלין לא נתקיימו מעשיו עד שבודקים אותו ומתיישבין בדבר . אלם (שאינו) [שהוא] שומע ואינו מדבר או שנשתתק מקחו וממכרו ומתנותיו קיימים בין במקרקעי בין במטלטלי והוא שיבדק כמו שבודקין לגיטין או שיכתוב בכתב ידו הרי החמיר יותר במדבר ואינו שומע ואין נראה כן:שאלה להרא"ש בשאלת מי שהוא חרש ונושא ונותן יפה ומבין כשמדברים עמו בקול רם אע"פ שדעתו אינו מיושבת עליו כל כך אם יכול לעשות מחילה ולהיות מוכר ומקדיש תשובה דע כי כל מקום שהזכירו חרש אצל שוטה וקטן היינו שאינו מדבר ולא שומע כלל וכך היה ממעי אמו אבל זה ששומע כשמדברים עמו בקול רם אינו נקרא אלא שכבדו אזניו משמוע והרי הוא כפיקח לכל דבר. שוטה אין מעשיו קיימין לא במטלטלי ולא במקרקעי וכתב מיי' צריכין ב"ד להעמיד אפוטרופוס לשוטה כדרך שמעמידין לקטן : ב מיי' כתב קטן עד י"ב אין מקנאותיו כלום מי"ב ואילך ממכרו ממכר אם יודע בטיב משא ומתן והרא"ש כתב כסברא ראשונה וכן הרמ"ה אלא שחלק עד עשרה סתמיה בחזקת שאינו חריף והרא"ש היה אומר שמן י' ואילך כל שאינו שוטה ממכרו ממכר בד"א שאין לו אפוטרופים אבל יש לו אפוטרופוס אין ממכרו ממכר וטעמא דתקינו רבנן שיהיה ממכרו ממכר משום כדי חייו ועל כן כתב רב האי שלא ימכור אלא כדי חייו ולפי דעתינו אנו רואין אם יש שם ממון הרבה (שנותן) [נותנין] לו ממנו קצת בסחורה כדי שיתלמד במקח וממכר אע"פ שאינו צריך לכדי חייו ולפי מראית עיני הדיינים ע"כ (ומיי") [והרמב"ן ז"ל] כתב כיון דתיקון רבנן שיהיה ממכרו ממכר לא פלוג בין מוכר לכדי חייו ובין מוכר יותר מכדי חייו ולזה הסכים הרא"ש : ג וכתב הרא"ש בתשובה שאם ירש שט"ח מאביו שיכול ליתנו לאחר במסירה' וכתיבה דלענין זה חשיב כמטלטלין ויכול ליתנו ור"ת כתב דמתנתו מתנה אפי' אם יש לו אפוטרופוס דלענין מתנה אין חילוק אם יש לו אפוטרופא או אין לו שכאפוטרופא אין רשאי ליתן משל יתומים כלום וכתב מיי' אין מקח הקטן קיים במטלטלין אלא כשמשך או כשמשיך אבל אם נתן מעות על המקח וחזר בו אינו מקבל מי שפרע ואחרים שחזרו בהם עומדים במי שפרע וכן אם קנו מיד כקטן או כשכיר מקום המטלטלין וחזר בו לא קנה שלוקח שאין מוציאין מיד הקטן כלום שקנין כשטר ואין העדים חותמין אלא על שטר אדם גדול וכן קטן שקנה מטלטלים מאחרים וקנה מידם או שכר את מקום מטלטלים שכן עליהם לא קנה עד שימשוך לפי שאינו זוכה בדברים שזוכין הגדולים בהן כמו שאין חצירו קונה לו מפני שנתרבה מדין שליחות ולא מדין ידו אבל קטנה שנתרבית מידה קונה מטלטלין מאחרים אם קנתה מידן או בשכירות מקום ויראה לי שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק שהעמיד בידו אע"פ שאין ממכרו ממכר בקרקע דקטן כאילו אינו בפניו חשיב וזכין לו שלא בפניו ע"כ והראב"ד השיג עליו בזה שקנה בקנין קנה וכן אם קנה הוא בקנין קנה שהמקנה מקנה לו כל קנינו ואינו חוזר בו אבל אם הוא השכיר מקום הפירות לא קנה ממש דשכירות כמכר הוא ואם אחרים השכירו לו מקום הפירות זכה בשכירות מקומו דכשאמרו אין לו חצר לענין מציאה לבד אמרו : ד כתב הרא"ש כגון מעשר עני או צדקה המתחלקת לעניים או חברים המסובין בסעודה אבל במילי דשותפות לא דהא אמרי' בפ' מקום שנהגו הנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה ולא משמע לדרוש הפסוק הזה להרגיל הכהן שיתן עינו בחלק יפה ואף אם בא הכהן לחלק כבוד לרבו או (ד) שגדול ממנו בחכמה שיקרא ראשון בבהכ"נ בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים בבהכ"נ אין הרשות בידו דלא ליתי לאנצויי דהא רב הונא (ה) קרי בכהני בשבתות ויו"ט משום דמופלג בחכמה היה דהא ר' אמי ור' אסי כהני חשיבי דארעא דישראל מיכף הוו כייפי ליה לרב הונא :

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' גירושין ופ"ט מהלכות טוען ונטען סמג עשין פב טור אה"ע סי' קכא וח"מ רלה:
[דף קע ע"ב]
ב מיי' פכ"ט מהל' מכירה סמג שם טור שם :
ג מיי' פי"א מהל' תפלה סמג עשין יט טור א"ח סי' קלה קלו קמב :
ד מיי' פרק א מהל' ערובין סמ"ג עשין מד"ס א' טור או"ח סי' שפ"ו:
ה מיי' פכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שז:
כתובות דף ע.
דף נט:

הגהות הב"ח

(א) ר"ב (כתחתונות) [סכורות]: (ב) דמועיל כצ"ל: (ג) נ"ב לאמה: (ד) נ"ב נמי: (ה) דקרי כצ"ל :

דף נט: איתא תנא דבי רבי ישמעאל(ג"א)

השגות הראב"ד

מס המלך והוא הוא שפשע בעצמו שהפקידם ונתן מעות בשביל ג' שנים . ואילו לא שינה המלך גזברים שלו למה הניח מעותיו על קרן הצבי המס שבעלים רוצים לתת למלך יתנו אותו לגידול זה במקום מעותיו שהמלך לא יבקש המס ב' פעמים מגזבר אחד על כן נ"ל שהגזברים הראשונים עברו והשניים בקשו המס מן הבעלים כשחזרו כי המלך לכך מינה אותם תחת הראשונים כדי שיבקשו המס בתחלה לכל מי שיכנס בבאגי :

א] בן בתירא אומר קפץ ונקפץ במטלטלין . פי' בירושלמי שור ומשהור . והוא לשון קופץ ממקום למקום . (והטעם) [והרהם] נתינת המעות ונטילת החפץ והוא יותר מן הרמיזה . ואמר רב נחמן מחלוקת במטלטלין אבל בגיטין דברי הכל אף ברמיזה . מ"ע כשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה ובקדושין ובגירושין לא שייכא בהו נטילה ונתינה . פשיטא במטלטלין הכן מהו דתימא אפי' במטלטלין קאמר דבעי בן בתירא קפיצה . כלומר דהחמיר עליה גיטין ממטלטלין וקאמר דהך במטלטלין בעינן קפיצה קמ"ל דקילי ליה גיטין ממטלטלין דגיטין ברמיזה סגי ליה . ובערוך פי' רמיזה בעין וביד . קפילה בפה . וסימן לדבר ושלתה קפצה פיה . קופץ את פיו עד שמגיע אצל הגורהו והוכל . בפסח שני והאי פי' לא דייק ומה מעלה יש בין רמיזת העין לרמיזת הפה :

המאור הגדול

אשת חבר טוחנת עם אשת ע"ה בזמן שהיא טמאה . כלומר אשת ע"ה טמאה שהיא נדה ואפי' היא עצמה יודעת בעצמה שהיא טמאה הלכך נזהרת היא בעצמה שלא ליגע ברמים של אשת חבר כדי שלא תטמאם אבל לא בזמן שהיא טהורה כלומר שאינה נדה וסבורה היא שהיא טהורה והיא נוגעת ונוטלת וגונבת וגוזלת שמתוך שהרחיים שלה היא גוזלת ועושקת ומטמאתן במגעה רשב"א אומר אף לא בזמן שהיא טמאה מפני שחבירתה אשת ע"ה שהיא טהורה בעיניה נותנת לה ואוכלת כלומר היא מצוה לחבירתה אשת ע"ה טהורה שתטול מהן ותאכילנה וכסבורה היא שלא תטמאם בכך אבל לגזילה אינה חוששת והיינו דאמרי' השתא מיגנב גנבה ומיגזל גזלה חלעפי מבעיא כך פי' הערוך ולא כן פי' רש"י ז"ל :

דבר מלוה: כותבין מגילה. לתינוק להתלמד בה וכן הלכה. (ג) תימה הוא(ד)דבגמ' מוכח בהדיא דהלכה כמ"ד אין כותבין(א): בני נהרא. שיש שדות רבים השותים מנהר אחד: במיזל. כשהנהר הולך דרך הילוכו [ומפסיק] כ"ע לא פליגי דעילאי שתו ברישא: כי פליגי במסכר ואשקויי. [שאין בו כדי לדלות כולן יחד ורוצין העליונים שיהו סוכרין העליונים] סמוך לשדותיהן ומשקים: באוזלי ואוהרי. אוזלי רשתות של חוטין. ואוהרי של גמי וכן מצודות שיש להן תוך וזכה לו כליו והלכך גזל גמור הוא: בלחי וקוקרי. אין להם תוך: אם נטל ונתן ביד הרי זה גזל גמור. פי' אע"פ שלא נתכוון לזכות דאי לא מאי נר מצוה קמ"ל פשיטא וכן הוא בירושלמי*):

רש"י

מגילה. פרשה לבדה של תורה או שתים: בני נהרא. שדות שעל שפת הנהר: במיזל כ"ע לא פליגי. אם אין סוכרין את הנהר אלא דולין והולכין והנהר מושך כפשטה דכ"ע ל"פ דכל הרוצה לדלות ידלה: כי פליגי במיסכר. הנהר דרך נגרים קטנים עד שישתו כל שדותיהן: אוזלי. רשתות של חוטין שיש להן תוך: אוהרי. של גמי זיממ"א בלשכנז: כ"ע לא פליגי. דכיון שיש להן תוך קנו לו כליו והוי גזל גמור: לחי. חכין: קוקרי. שאר מצודות ומכשולין שנותנין חוט אחד על פני כולו במחטין: עם מתי ישראל. ולא בקברי ישראל אלא שמתעסקין בהן לקוברן אם מוצאן הרוגים: ועודרין. חופרין: אין כופלין. דהאי דנותנין שלום לעובד כוכבים משום דרכי שלום הוא דשרי ומשום דרכי שלום בזימנא חדא סגי: למימר להו אחזוקי. כדרך שאומר לעושי המלאכה העובר עליהן אומר להן תחזקנה ידיכם: אשרתא. אף הוא לשון חיזוק כמו אישרנוהו: שלמא למר. ולא היה מתכוון לברכו אלא לבו היה לרבו:

הדרן עלך פרק הניזקין

האומר התקבל גט זה לאשתי. אם רצה לחזור חוזר. דחוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו לעשות שליח לחובתו: לא יחזיר. כי איהי שויתיה שליח והוא כידה ונתגרשה מיד בקבלתו של זה: לפיכך. כיון דאמרת אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אא"כ אמר הבעל לזה שעשאתו שליח לקבלה אי אפשי שתקבל להיות ידך כידה אלא תהיה שליח שלי להוליכה לידה (א) ואם רצה לחזור כל זמן שלא הגיע הגט לידה (ב) יחזור שאינה מתגרשת אלא מדעת המגרש והוא אינו רוצה שיהא גט עד שיגיע לידה: גמ' פשיטא איש. זכר יכול ליעשות שליח להולכה לבעל כיון דאיתרבאי שליחות בקרא מושלחה פשיטא ודאי להולכה איתרבאי שכן בעל עצמו כשר להוליך גט לאשתו ובמידי דאיהו כשר שליח כשר: וכן אשה. אחרת הויא שליח לחברתה מאהר דרבי שליחות לקבלה מושלחה מביתו שכן היא עצמה מקבלת גטה: איפכא מאי. מי אמרינן כיון דהוא עצמו לאו בר קבלה הוא וכן לענין הולכה באשה: שכן אב מקבל גט. לבתו שהתורה זכתה לו דכתיב ויצאה חנם אין כסף מלמד שמקבל קידושין וגם לקבל גטה דכתיב ויצאה והיתה איתקש יציאה להויה

נר מצוה

תנה לעשות לה' הפרו תורתך "כותבין א מגילה

קדים: לתינוק להתלמד בה וכן הלכה: *ב"בור הקרוב תנט לאמה. איתמר בני נהרא רב אמר תתאי שתו ברישא ושמואל אמר עילאי שתו ברישא במיזל כ"ע לא פליגי כי פליגי במיסכר ואשקויי והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר מאן דאלים גבר: מצודות חיה: באוזלי ואוהרי *כ"ע דף סא. לא פליגי כי פליגי בלחי וקוקרי ר' יוסי ג'סבר גזל תק גמור הוא ואע"ג דמדבריהם הוא מוציאין אותו בדיינין ורבנן סברי לא והלכתא כרבנן: העני המנקף כו'. תנא אם ד'נטל ונתן ביד הרי זה גזל תקא גמור: אין ממחין ביד עניי עובדי כוכבים כו': ת"ר ה'מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל תקב ומבקרין חולי עובדי כוכבים עם חולי ישראל מפני דרכי שלום וקוברין מתי עובדי כוכבים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום: מחזיקין ידי

דף סב. עובדי כוכבים כו'. *ו'מחזיקין והאמר רב דימי בר תקג ששנא משמיה דרב אין עודרין עם העובדי כוכבים בשביעית ואין כופלין שלום לעובדי כוכבים לא צריכא למימר להו אחזוקי בעלמא כי הא דרב יהודה אמר להו אחזוקי רב ששת א"ל אשרתא: ואין כופלין שלום לעובדי כוכבים רב חסדא הוה מקדים יהיב להו שלמא ר"נ בר יצחק אמר להו שלמא למר תניא לא יכנס אדם בביתו של עובדי כוכבים ביום אידו ויתן לו שלום מצאו בשוק נותן לו בשפה רפה ובכובד ראש:

הדרן עלך פרק הניזקין

דף סב: *האומר התקבל גט זה לאשתי או א'הולך גט זה תקד לאשתי אם רצה להחזיר יחזיר האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה להחזיר לא יחזיר לפיכך אם אמר הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא ב' הולך ותן לה אם רצה להחזיר יחזיר רשב"א אף האומרת טול לי גיטי אם רצה להחזיר לא יחזיר: °גמ' פשיטא איש הוי שליח להולכה שכן בעל מוליך גט לאשתו אשה הויא שליח ג'לקבלה שכן אשה מקבלת גיטה מיד בעלה איש לקבלה ואשה להולכה מאי ופשטינן דאיש הוי נמי שליח לקבלה שכן אב מקבל גט לבתו קטנה ואשה נמי הויא שליח להולכה שכן אשה עצמה מביאה גיטה כדתנן* נע"ל וכו' דף כג. האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה למימר בפני נכתב ובפ"נ ואוקימנא בהולכה

קודם ישראל. פירש רש"י אם מצאום הרוגים עם מתי ישראל וליתא לאו דוקא דה"ה כשנמצאו מתי עובדי כוכבים לבד שמתעסקים בהם מפני השלום וכן לפרנס ענייהם ולבקר חוליהם ובפירוש אמרו בתוספתא [סוף פ"ג] נוספידים מתי עובדי כוכבים ומנחמים אבליהם מפני דרכי שלום ובירושלמי [כאן סוף הלכה ט] לא בנו עם בכל אלו כלל. ומכל מקום לא שיהו קוברים אותן אצל ישראל דהא אין קוברין רשע אצל צדיק אלא לומר שמתעסקין עמהם: אשרתא לשון חוזק. כמו [כתובות דף כא:] אשרתא דדייני שהוא קיום השטר: מקדים יהיב להו שלמא. כדי שלא יצטרך לכפלו אם ישאילוהו הם לשלום תחלה: שלמא למר. והיה לבו על רבו:

הדרן עלך פרק הניזקין

האומר התקבל גט זה לאשתי וכו'. רצה לחזור הבעל יחזור. דגט חוב היא לה ואין חבין לאדם אלא מדעתו לעשות לו שליח לחובתו ומיהו כי מטי גיטא לידה מיגרשא ואע"ג דבעל לאו בר שויא שליח לקבלה הוא אפ"ה אמרינן דאדם יודע שאינו יכול לעשות שליח לקבלה וגמר ונתן לשם הולכה והתקבל והולך קאמר והכי איתא בגמ' וגרסינן בירושלמי בכל אתר אתמר התקבל כזכה הכא אתמר הכי [התקבל כהולך] שניא היא דאין חבין לאדם שלא בפניו. כלומר וכיון דחוב הוא לאשה אפי' א"ל בפירוש זכה בשבילה אם רצה לחזור יחזור הגט עצמך שהיתה נוחה להתגרש אני אומר שמא חזרה בה. ומיהו במזכה גט לאשתו במקום יבם ובמקום קטטה איבעיא לן בפרק האשה שלום (דף קיח:**) ולא איפשיטא הילכך חולצת ולא מתייבמת:

האשה שאמרה התקבל לי גיטי רצה לחזור לא יחזור. דכיון דאיהי שויתיה שליח הרי הוא כידה ונתגרשה מיד בקבלתו של זה ומיהו דוקא בשא"ל הבעל התקבל גט זה לאשתי או בא"ל הילך דמפרש בגמ' דבהכי

סגי דמשמע הילך(ה)[כמו שאמרה] אבל א"ל הולך גט זה לאשתי רצה לחזור יחזור לפי דעת הרי"ף ז"ל שהוא פוסק דהולך לאו כזכה ויתבאר בגמ' בס"ד:
לפיכך אם אמר הבעל וכו'. פרש"י ז"ל וכיון דאמרן אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אא"כ א"ל הבעל לזה שעשאתו היא שליח לקבלה אי אפשי שתקבל לה להיות כידה אלא שתהא שליח שלי להוליכו לידה ובכה"ג אם רצה לחזור כל זמן שלא הגיע גט לידה יחזור שאינה מתגרשת אלא מדעת המגרש (ו) והכי קאמר שלא יהא גט עד שיגיע לידה כך פרש"י ז"ל ואין הלשון נח בכך. לפיכך נ"ל דהכי פירושה דסד"א דכי תנן בהאומר התקבל רצה לחזור יחזור היינו משום דכיון דאיתתא לא ניחא לה לאו כל כמיניה לזכות לה גיטא ע"י אחר דחוב הוא לה אבל כשעשאתו היא שליח לקבלה סד"א שאע"פ שאמר הבעל לשליח שאין רצונו שיקבלנו מחמת שליחות אלא שיזכה מיד מחמת הבעל דלסגי וגימא דאם רצה לחזור לא יחזור קמ"ל שאם אמר הבעל אי אפשי שתקבלנו לה כלומר בשליחותה אלא הריני מזכהו לה על ידך והולך ותן לה למ"ד הולך כזכה א"נ דא"ל הילך דלכ"ע הוי כזכה דכמו שאמרה משמע דהכי מוקמינן לה בגמ' אפ"ה אם רצה לחזור יחזור אע"ג דגלויה דעתה דניחא לה משום דכי תנן ברישא דהאומר התקבל אם רצה לחזור יחזור היינו אפילו היכא דגליא דעתה וכטעמא דאמרינן בירושלמי הגט עצמך שהיתה נוחה להתגרש אני אומר שמא חזרה בה: אף האומרת טול לי גיטי. לשון קבלה הוא: **גמ'** פשיטא איש הוי שליח להולכה. פשיטא איש דבר שליחות הוא יכול ליעשות שליח לבעל להולכה דכיון דאיתרבי שליחות [קדושין דף מא.] מקרא דושלחה פשיטא דודאי להולכה זכר הוי שליח לחבירו שכן בעל עצמו כשר להוליך גט לאשתו ובמידי דאיהו כשר שלוחיה נמי כשר: ואשה. אחרת נמי פשיטא לן דהויא שליח לקבלה מאחר דרבי קרא שליחות לקבלה מושלחה מביתו קרי ביה ושלחה בלא מפיק שכן היא עצמה מקבלת את גיטה: איפכא מאי. מי אמרינן כיון דהוא עצמו לאו בר קבלה הוא שאר זכרים נמי לאו בני קבלה נינהו וכן לענין הולכה דאשה: שכן אב מקבל גט לבתו קטנה. שהתורה זכתה לו לקבל קדושיה כדילפינן בכתובות [דף מו:] מויצאה חנם ולקבל את גיטה דאיתקש [שם דף מז.] (ז) יציאות להדדי הלכך בשליחות נמי כשר: ואוקימנא בהולכה. לעיל בפ' שני [דף כד.] דהוינן בה אמאי צריכה לומר בפני נכתב והא מכי מטא גיטא לידה איגרשה לה ותרצינן דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית התם הילכך בין איש בין אשה הוו שלוחי קבלה והולכה: ונחלקו הראשונים ז"ל אם האשה עושה שליח להולכה או לא שר"ח כתב שאין האשה עושה שליח להולכה [והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהלכות גירושין שהאשה עושה שליח להולכה] וכן דעת הרמב"ן ז"ל ותימה הוא שאם אמרה האשה לשליח שיביא לה גיטה מיד בעלה והלך אצל הבעל ואמר ליה הבעל הוליכהו לה בכה"ג ודאי מהני שהרי הבעל עשאו שליח אבל אם אומר לו הבעל שאינו רוצה שיהא שלוחו כלל היכי מיגרשה דהא איהי לא קבלה הגט לא מיד הבעל ולא מיד שלוחו ול"ל דאפשר דכיון דשלוחו של אדם כמותו הרי הוא כאילו היא קבלתו אלא שהיא מתנה שאינה רוצה שתתגרש אלא כשיגיע גט לידה ומתניתין דפירקין דף

*) לפי הירושלמי שלנו סוף הלכה ט' אין שום משמעות ע"ש בשירי קרבן. (ג"א) **) לכאורה צ"ע דהא בעי' דבמקום קטטה נפשטה שם בגמ' דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. אך הב"י באה"ע סי' ק"מ כתב דאפשר שהר"ן מפרש דכי אמרי' ת"ש דאמר ר"ל טב למיתב טן דו כו' היינו לומר דאע"ג דאית ליה קטטה אכתי מספקי לן דלמא חוב הוא לה משום דטב למיתב טן דו הלכך חולצת ולא מתייבמת עכ"ל. וגם הריטב"א כתב כאן דלא איפשיטא האיבעיא דקטטה. (ג"א)

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ותימה על דברי הרי"ף ז"ל כיון דרבה השיב לאביי אין כותבין וליכא מאן דפליג עליה ועוד ראוי לפסוק הלכה כת"ק דר' יהודה דלא שרי אלא כדעתו להשלים ואפשר דסבר הלכה כר' יוחנן דאמר תורה מגילה ניתנה ולא חיים להא דקאמר כיון דאדבוק אידבוק ועוד ראה להקל משום דלא אפשר לכל עני שבישראל לכתוב תורה שלמה לבנו: והטור גם כתב וז"ל והרמב"ם כתב לא יכתוב מגילה בפני עצמה שיהיו בה פרשיות ואין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואם דעתו להשלימה לחומש מותר ולזה הסכים הרא"ש אלא שכתב במסקנא ואפשר שרב אלפס ראה להקל שא"א לכל עני בישראל לכתוב תורה שלמה לבנו:

ב כתב הטור ואפי' לא אמר לו איני רוצה שתהיה שליח לקבלה אלא אמר הולך גט זה או תן לה לא הוי כזכי ולא נתגרשה עד שיגיע לידה אבל אמר לו הולך לה גט או זכי לה בגט זה או התקבל והיא עשאתו שליח לקבלה נתגרשה מיד בקבלתו ומדברי ב"ה יראה היכא דאמר לו זכי לה או התקבל לה והיא רוצה בו נתגרשה מיד בקבלתו אפי' לא עשאתו שליח לקבלה שכתב על שם הגאונים אמר לו זכי לה בגט זה ובא לחזור אינו יכול ופירש הוא דבריהם כיון דאמר לו זכי לה והיא רוצה בו מתגרשת אבל בע"כ אינה מתגרשת ואינו נראה אלא כל זמן שלא עשאה אותו שליח אינו יכול לזכות לה שהוא חוב לה וא"כ יכול לחזור בו:

ג שליח קבלה צריך שטר הרשאה זכרון עדות מה שהיה בפנינו וכו' איך מרת פלונית וכו' מנתה בפנינו את פלוני וכו' להיות שליח לקבל גיטה מיד פלוני וכו' ותהא ידך כידי וכו' ותזכה לי בו ותקבלהו לי ומיד כשיגיע הגט לידך אהיה מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ומה שנעשה בפנינו וכו' והכל שריר וקים ויחתמו בו שנים עדים כשרים וצריך שיהיו בני אדם ידועים שתהיה חתימתן ניכרת במקום הנתינה ואף אם יקיימו בהנפק צריך שתהיה חתימות הדיינים ניכרת וידועות לבני מקום הנתינה וגם צריך ליזהר ולדקדק שתהא האשה שעושה שליח לקבלה גדולה בשנים ובסימנים ואם אין השנים ידועים כי אם על פי האב צריך רבוי שערות שחורות וגדולות כדי לכוף ראשן לעקרן ובשעת נתינת הגט ליד השליח יושיב הבעל ב"ד כשרים שאין קרובין זה לזה לא לבעל ולא לאשה ולא לשליח קבלה ויראו שטר ההרשאה אם החתימות ניכרות ואחר שיכירו חתימות הרשאה יביא הבעל הגט ויקראוהו קודם הנתינה ויחזירוהו לו ויבטל כל מודעא ויתנהו ליד השליח ויאמר לו התקבל גט זה לפלונית אשתי המכונה פלונית בת פלוני והרי היא מותרת לכל אדם ולא יטיל בו שום תנאי ויקראוהו אחר הנתינה והדיינים יכתבו עדותן וימסרוהו ליד השליח וז"ל בבית כך וכך וכו' כאן מהא וכו' במותב תלתא הוינא בת פלוני וכו' וגירש לאשתו פלונית פלוני וכו' שעשאתו אשתו שלוחה לקבל גיטה מיד בעלה וכו' ואמר התקבל גט זה לאשתי וכו' והרי היא מותרת לכל אדם וקודם נתינתו בטל לפנינו כל מודעי דהוי ליה שאם מסר שום מודעי שתהיה מבוטלת ולא נתן לה שום תנאי בגירושין אלא גרשה גירושין גמורין והגט קראוהו וראינוהו כשר כדת וכהלכה ומחמת שראינו גרושי פלונית בת ר' פלוני מר' פלוני בן פלוני בעלה שנתן גט ליד שלוחה לקבלה כתבנו לה שטר זה להיות בידה לראיה שריר וקים פלוני בן פלוני דיין פלוני בן פלוני דיין וגם הבעל יכתוב תחת החתימות כך אני פלוני התחום מטה המכונה פלוני בפני ב"ד פלוני וכו' התחומים בשטר שלמעלה גרשתיה גירושין גמורין בבטול כל מודעי ובלא שום תנאי ככל הכתוב למעלה ושטר זה הוא אמתי ובעבור שהכל אמת כתבתי גם אני שטר זה להיות להם גם כתב ידי לראיה ולזכות שלא יהיה לי פתחון פה לערער על דבר זה והכל שריר וקים פלוני בן פלוני ע"כ דברי הר"ף הנה הפליג להחמיר ואחר כל זה כתב הנה פירשנו דין שליח לקבלה אבל נכון שלא תעשה אשה שליח לקבלה שאין אדם יכול לצאת ידי חובתו נקי וצריך שהשלשה דיינים שהם בשעת נתינה שיכירו החתימה שחתמו בשטר שעשאתו שליח קבלה ולא סגי בחתימות שקיימום מעיר לעיר דשמא לא יכירו החתימות מכולם וצריך לקיים כל ג' בגט דקיום שטרות בג' לכך נכון להחמיר שלא לעשות שליח לקבלה ע"כ:

הקרבנות ופרשיות של ק"ש שאנו כותבין משום שא"א לכל אדם לכתוב תורה שלמה ונמצא נתבטל מק"ש ... וכך נתפשט המנהג שלא כדעת הרמב"ם דמחמיר ועוד לדידן שאין אנו כותבין בגלילה אפי' ספר שלם ... דף ודף הוי מגילה כמ"ש ר"ת להדיא במרדכי ריש פ' הניזקין בהג"ה וכן במרדכי הלכות קטנות בשם ... בטלת לגמרי כל לימוד אלא משום עת לעשות הפרו תורתך ולכך נתפשט המנהג להתיר אפי' מה שאינו ... ודאי ראוי להחמיר עי' בספר המלחמות להרמב"ן ר"פ כל כתבי והר"ן שם: (ד) כ"ב דהא בגמ': (ה) כ"ב לה: (ו) והרי אמר שלא יהא גט כצ"ל: (ז) יציאה והויה כצ"ל:

וכו' ולא יכתבו שם מקומה כיון שאינה עומדת שם לקבל גיטה מבעלה ונתן גיטה ביד פלוני וכו' שעשאתו אשתו שלוחה לקבל גיטה מיד בעלה וכו' ואמר התקבל גט זה לאשתי וכו' והרי היא מותרת לכל אדם וקודם נתינתו בטל לפנינו כל מודעי דהוי ליה שאם מסר שום מודעי שתהיה מבוטלת ולא נתן לה שום תנאי בגירושין אלא גרשה גירושין גמורין והגט קראוהו וראינוהו כשר כדת וכהלכה ומחמת שראינו גרושי פלונית בת ר' פלוני מר' פלוני בן פלוני בעלה שנתן גט ליד שלוחה לקבלה כתבנו לה שטר זה להיות בידה לראיה שריר וקים פלוני בן פלוני דיין פלוני בן פלוני דיין וגם הבעל יכתוב תחת החתימות כך אני פלוני התחום מטה המכונה פלוני בפני ב"ד פלוני וכו' התחומים בשטר שלמעלה גרשתיה גירושין גמורין בבטול כל מודעי ובלא שום תנאי ככל הכתוב למעלה ושטר

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' תפילין טוש"ע י"ד סי' רפג:
ב מיי' פרק ג מהל' שכנים טוש"ע ח"מ סי' קפג:
ג מיי' פרק ו מהל' גזילה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' ...:
ה מיי' פ"ק ופ"ו מהל' מתנות עניים טוש"ע י"ד ...
ו מיי' פרק י מהלכות ע"ז ...
ז מיי' פרק ו מהל' גירושין סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ:

הדרושי אנשי שם.
מהר"ם (א) ...

הגהות הב"ח
(א) לידה ...
(ב) לידה ...

רבינו נסים התקבל פרק ששי גיטין

[דף סה.] דייקא לי הכי דאשה עושה שליח להולכה דתנן הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר ואם איתא שאין האשה עושה שליח להבאה פשיטא דכשר שאינו שליח שלה אלא שליח הבעל ולא משמע דאיצטריך לאשמועינן הכי משום דמיירי שאמר ליה הילך כמו שאמרה דודאי כיון שנותנו לו במקום אחר משמע שעושה אותו שליח להולכה ופשיטא דכשר ועוד דסתמא לא משמע הכי אלא ודאי משמע דאשה עושה שליח להולכה וקמ"ל שכיון שאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר: **איתמר** התקבל לי גיטי. פירוש אשה שאמרה לשלוחה הבא לי גיטי והוא אומר לבעל שאשתו אמרה התקבל לי גיטי: והוא אומר. כלומר הבעל אומר הילך כמו שאמרה: שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא. כלומר דאע"ג דאיבעיא לן בריש פרק השוכר את האומנין [דף עו.] היכא שאמר בעל הבית לשלוחו שכור פועלים בד' זוזי ואמר להו איהו בתלתא ואמרו ליה כמו שאמר בעל הבית אי אדיבורא דשליח סמכי (ג) דאמרו ליה מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב ולא שקלי אלא תלתא או דילמא אדיבורא דבעה"ב סמכי והכי קאמרי ליה כדקאמר בעה"ב [משכרינן] ויהיב להו ד' ולא איפשיטא התם אבל הכא ליכא לספוקי דילמא אדיבורא דידה קא סמיך ומשיגיע גט לידה מגורשת דהא עקריה שליח לשליחותיה דלא ניחא ליה בטרחא דהולכה ואמר שליח קבלה אפשי להיות. להולכה אי אפשי להיות: וכתב הרב בעל העטור ז"ל דדווקא כדאמר בעל הילך כמו שאמרה אבל א"ל התקבל מגורשת משיגיע גט לידה. וליתא (ג) דבגמרא מוכח בהא דאמרי' בסוגיין [דף סג.] מאי לאו קבלה [אקבלה כו'] דבהבא לי גטי ואשתך אמרה התקבל לי ובעל אומר זכי לה והתקבל לה דאפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת דלא אמרינן התקבל והולך [קאמר] משום (ד) דבעל אמאי דא"ל שליח סמיך ולא מחית אנפשיה לעשותו שליח להולכה ומיהו אם האשה אמרה התקבל לי גיטי והשליח אמר לבעל אשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אמר התקבל לה משהגיע גט לידה מגורשת דהתקבל והולך קאמר הכי מוכח בגמ':

נר מצוה

בהולכה: איתמר התקבל לי גיטי ואשתו אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הא לך כמה שאמרה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה. אפילו הגיע דף סג. גט לידה אינה מגורשת *דהא עקריה שליח לשליחותיה לגמרי (א) אמר (ליה) שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא הבא לי גיטי ואשתו אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הא לך כמה א שאמרה כיון שהגיע גט לידה מגורשת דהא לא עקר ליה שליח לשליחותיה אלא מעוטי הוא דמעיט בשליחותיה וכן הלכתא. ת"ר התקבל לי גיטי ואשתו אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה זכה לה והתקבל לה רצה להחזיר לא יחזיר ר' נתן אומר הולך ותן לה רצה להחזיר יחזיר זכה לה והתקבל לה רצה להחזיר לא יחזיר רבי אומר בכולן רצה להחזיר לא יחזיר אבל אם אמר אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה רצה להחזיר יחזיר. °*איתמר התקבל לי גיטי דף סג: ואשתו אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר א]הולך ותן לה אמר רבי אבא *בר רב הונא אמר רב (מנשה) נעשה שלוחו ושלוחה ואם מת ולא הגיע הגט לידה חולצת ולא מתיבמת אלמא מספקא ליה אי הלכה כרבי נתן או כרבי אבל אמר ליה הילך בין לרבי בין לרבי נתן כזכה דמי והלכה כר' נתן דאמר הולך לאו כזכה דגרסינן בפרק השולח* (א) אמר אביי נקטינן שליח מתנה כשליח הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכה דמי: אמר רב *אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שלוחו של בעלה ור' חנינא אמר אשה ב עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שלוחו של בעלה מאי טעמיה דרב איבעית אימא משום בזיון דבעל ואי

רש"י

הבא לי גיטי. אשה שאמרה לשלוחה הבא לי גיטי והוא אומר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי והבעל אומר הילך כמו שאמרה אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת: להולכה לא הוינא. שאינו רוצה לטרוח ועקר שליחותו הילכך אי נמי מימליך וממטיה ניהליה לאו גיטא הוא דמעיקרא לא קבל עליו להיות שליח של הבעל להוליך: התקבל לי גיטי. כך אמר האשה לשליח והוא אומר לבעל אשתך אמרה הבא לי גיטי (ב) והבעל אומר הילך כמו שאמרה: משהגיע הגט לידה מגורשת. דאדיבורא דידיה דשליח קסמיך דהימניה דהכי אמרה ומסרו לו בתורת הולכה: הולך ותן לה זכה לה. אם אמר אחת מלשונות הללו: לא יחזיר. דהולך כזכי דמי: אמר לו אי אפשי שתקבל. אז גלי דעתיה דהולך לאו כזכי דמי: איתמר התקבל לי גיטי. כך אמר השליח וכן האשה אמרה כן: ואם מת הבעל. קודם שהגיע הגט לידה: חולצת ולא מתייבמת. דמספקא ליה האי הולך אם כזכי דמי או לאו כזכי דמי: משום בזיון דבעל. סבר קל אני בעיניה שאינה מקבלתו בעצמה אבל אי עבדא שליח לקבל מיד הבעל עצמו אין כאן חשש בזיון דהא ידע ולא קפיד: משום

התקבל לי גיטי. כך אמרה האשה לשליח והשליח אמר לבעל שאשתו אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה כיון שהגיע גט לידה הרי היא ודאי מגורשת. דמה נפשך אי אדיבורא דידה קא סמיך בעל הרי נתגרשה מיד שהגיע גט ליד השליח ואי אדיבורא דידיה קא סמיך משהגיע גט לידה מיהת מגורשת וליכא למימר דילמא אדיבורא (ה) דידיה קא סמיך ולא עשאו שליח להולכה ושליח קא עקר שליחות האשה דאמר שליח להבאה הוינא לקבלה לא הוינא דהא ליכא למימר הכי דמאן דניחא ליה למטרח בהולכה כ"ש דניחא ליה להיות שליח לקבלה הלכך מה נפשך משיגיע גט לידה מגורשת ומיהו אם מית בעל קודם שהגיע גט לידה חולצת ולא מתיבמת דכיון דלא איפשיטא בעיין בפרק השוכר את האומנין (דף עו.) הכא איכא למיחש דילמא אדיבורא דידה קא סמיך ומכיון שהגיע גט ליד השליח נתגרשה הילכך ספקא הוי:

תנן רבנן וכו' והוא אומר הולך ותן לה. פירוש הולך או תן לה והכי איתא בירושלמי* דבין הולך בין תן לרבי הוי כזכי ולר' נתן לא הוי כזכי: אבל אם אמר אי אפשי שתקבל לה. גלי אדעתיה דהולך דקאמר ליה לאו זכי הוא: [דף סג:] נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת. אם מת הבעל קודם שהגיע גט לידה חולצת ולא מתיבמת דמספקא ליה לרב אי הולך כזכי דמי או לא ופרכינן עלה בגמרא ומי מספקא ליה והא איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו כלומר חייב המשלח באחריותו אם יאנסו מיד שליח זה ואפ"ה אם בא לחזור ולומר החזירם לי שמא יאנסו ממך בדרך אינו חוזר שכבר זכה שליח בשבילו אלמא פשיטא ליה לרב דהולך כזכי דמי ומפרקינן לעולם מספקא ליה ומיהו התם היינו טעמא משום דספק ממונא לקולא דהמוציא מחבירו ידו על התחתונה ומש"ה אינו חוזר [הכא ספק איסורא לחומרא] (דרבנן) זו הוא סוגיית הגמרא: והקשה הרמב"ן ז"ל מאי קא מקשה מפקדון לגט דילמא גט הרי הוא כמתנה דאע"ג דבפקדון הולך כזכי דמי דהא קי"ל כרב דתניא כוותיה כדאיתא בפרק קמא (דף יד.) אפ"ה במתנה אסקינן התם [דף טו.] דהלכה כר"ש הנשיא דהולך לאו כזכי ואביי נמי הכי אמר בפ' השולח (דף לב:) דשליח מתנה הרי הוא כשליח הגט וי"ל דסבירא לן הכא דגט נמי כיון שעשאתו האשה שליח לקבלה וזה נותן לו סתם דמי לפקדון וה"ה למתנה אם המקבל עשאו שליח [אבל כל שהנותן עושה שליח מעצמו אין רצונו שיתן אלא במתנה] ומש"ה מקשינן הכא מפקדון לגט ומתרץ לה לדרב לרווחא דמילתא ומיהו קושטא דמילתא דגט אע"פ שעשאתו האשה שליח קבלה הולך לאו כזכי דומיא דמתנה והיינו דאמר אביי בפרק השולח נקטינן שליח מתנה (לאו) כשליח הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכי ובודאי דאפילו בעשאתו שליח קאמר דאי לא היכי קאמר דהולך לאו כזכי אפילו הוי כזכי לא מהני אלא ודאי דאפילו בעשאתו שליח קאמר דהולך לאו כזכי וזהו דעת הרי"ף ז"ל שהביא בכאן ראיה מדאביי. וכיון דקי"ל כר' נתן בהולך בתן נמי קי"ל כוותיה ואע"ג דאמרי' בפ"ק [דף יא:] גבי עבד כל האומר תנו כאומר זכי דמי היינו טעמא משום דכיון דהרבה פעמים נותן דמי עצמו ויולא [מלתא דזכותא היא] אבל בגיטי נשים ומתנה תן לאו כזכי: אבל אחרים פסקו כרב דאמר חולצת דס"ל דהולך מספקא לן בכולהו והאי כדיניה והאי כדיניה גבי פקדון ספק ממונא לקולא ולא מפקינן מיניה דשליח וגבי מתנה ממונא בחזקת נותן הוא ואביי נמי ה"ק שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט כלומר דמספקא לן ומספיקא במתנה לאו כזכי ובגט חולצת ולא נהירא דאי הכי לא הול"ל בהדיא דהולך לאו כזכי ועוד דבפ"ק (דף יד.) מוכח דהולך לא שוה בכולהו דהא בהולך מנה לפלוני שאני חייב לו מסקינן בלא פלוגתא תניא כוותיה דרב דהולך כזכי ולא מייתי עלה איזך ברייתא דפליגי בה כמה תנאי במתנה ואמרי' עלה דכ"ע הולך לאו כזכי והכי איתא בתוספתא בהדיא דמתנה דינא לחוד ופקדון דינא לחוד ולפיכך אין שיטה זו מחוורת. ועדיין אני אומר דאע"ג דודאי קושטא דמילתא דמתנה דינא לחוד ופקדון דיניה לחוד אפ"ה בדוקא מקשינן ומפרקינן ולא לרווחא דמילתא בלחוד משום דגט כיון שעשאתו האשה שליח לקבלה לפקדון דמי ולא למתנה ורחיה לדבר דרבי אמר הכא בשמעתין גבי גט דהולך כזכי ור' יהודה הנשיא דהייט רבי אמר בספ"ק דמכילתין [דף יד:] גבי מתנה דהולך לאו כזכי אלמא גט לפקדון דמי ולא למתנה וכיון דסוגיין דוקא היא לא עדיפא הסיא דאביי דפרק השולח (דף לב:) למדחייה דאיכא למימר אביי ה"ק שליח מתנה יכול משלח לחזור בו כשליח הגט שלא עשאתו האשה שליח משום דהולך לאו כזכי ולא"כ דבגט אפי' הוי כזכי כל שלא עשאתו האשה שליח לקבלה יכול בעל לחזור בו וקאמר אביי דבמתנה נמי הכי דיניה משום הולך לאו כזכי ולא עדיפא מימרא דאביי דאיפשר לפרש שם כדפרישנא למדחי מסקנא דשמעתא דהכא זה נ"ל: **אמר** רב אין האשה עושה שליח וכו'. משום בזיון דבעל. קסבר קלותי בעיניה שאינה מקבלתו בעצמה דאיהי כי עבדה שליח לקבל מיד הבעל עצמו אין כאן חשש בזיון דבעל דהא

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א אמר לו בעל הילך כמו שאמרה ה"ז ספק אם הוא שליח לקבלה או להולכה לפיכך אם לא הגיע הגט ליד האשה הרי אלו ספק גרושין ואם הגיע הגט ליד האשה הרי זו מגורשת בודאי כמבואר בקונט' הראיות:

ב וכן פסק רב האי וכתב סמ"ג מאחר שלא נתברר מתוך התלמוד אי זה טעם עיקר יש להחמיר בדבר לכן פסק בה"ג ובספר התרומה כתב שאינה יכולה לעשות שליח קבלה מיד שליח הבעל והרא"ש הסכים לדעת רבינו מיהו אם אמרה לשליח הבעל תהיה גם שלוחי לקבלה ה"ז ספק מגורשת ואם מת חולצת ולא מתייבמת

לשון ריא"ז

ויכולה האשה למנות שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה כמו שביאר מז"ה.

הגהות הב"ח

(א) דאמר כנ"ל:(ב) והכי קאמרי ליה כנ"ל: (ג) נ"ב נראה בעיני ...

[illegible]

השגות הראב"ד

א] הא דאמרי' בהולך ותן לה נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת אלמא מספקא אי הולך כזכי או לא. והרב ז"ל כתב זו המימרא אלמא הכי הלכתא. ואיכא דקשיא ליה הא דאמרי' פ' השולח אמר אביי נקיטינן שליח מתנה הרי כשליח הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכי. אלמא פשיטא לן דהולך לאו כזכי בגט. ואיכא למימר דגלא אמרה ליה התקבל הוא דפשיטא לן דלאו כזכי הוא וכי מספקא לן היכא דאמרה לה איהי התקבל ואמר ליה היכו הולך ותן לה. א"נ אע"ג דאמרה ליה איהי התקבל אמר אביי דהולך לאו כזכי דכיון דמספקא אוקי ממונא בחזקת מאריה והדרה מתנתה למרה קמא. ודוקא דהדר ביה אבל אי לא הדר ביה השליח עושה ואי מיית מבלה יורשים לא מצו הדרי בהו דקי"ל מצוה לקיים דברי המת. והכי איתא בפרק קמא

דהא ידע ולא קפיד: משום חצרה הבאה לאחר מכאן. לאחר שנתן לה הבעל הגט בחצר של אחרים קנאתו דההוא לאו גיטא הוא דבעינן ונתן בידה או בחצרה דאתרבאי מידה וזה בשעה שנתן לחצר לא היה החצר שלה וגזרינן שלא יקבל שליח האשה מיד שליח בעלה משום דדמי להא שקדם הבעל ומסרו ליד שליח ואחר כך עשתה היא שליח לקבלו ואתא למימר נמי דחצר הוה שליח וכשקנאתו היא נעשה החצר עצמו שלוחה: מאי בינייהו. בין הני תרי לישני: דקדמה איהי ושויא שליח. דידה קודם שמסר הבעל ליד שלוחו דהשתא לא דמי לחצרה הבאה לאחר מכאן וה"נ דהוה יכול למימר דאיכא נר מצוה בינייהו היכא דבעל לא קפיד דלמ"ד

ר"י"ף

ואי בעית אימא משום חצרה הבאה לאחר מכאן מאי בינייהו איכא בינייהו דקדמה איהי ושויא שליח מעיקרא. הא מילתא חזינן בה פלוגתא ביני רבואתא איכא מאן דפסק הלכתא כרב ואיכא מאן דפסק הלכתא כר"ח ומסייעא ליה למימריה מהאי מעשה דההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו אתא שליח אשכחה דקא לישה אמר לה הא גיטיך אמרה ליה ליהוי פקדון גבך אר"נ אם איתא לדר' חנינא עבידנא בה עובדא אמר ליה רבא ואם איתא עבדת בה עובדא והא לא חזרה שליחות אצל הבעל שלחוה *קמיה דר' אמי שלח להו לא חזרה שליחות אצל הבעל ורבי חייא בר אבא אמר נתיישב בדבר הדור שלחוה קמיה דר' חייא בר אבא אמר כולי האי שלחו לי ואזלי כי היכי דמספקא להו לדידהו הכא נמי מספקא לדידן הוי דבר שבערוה וכל דבר שבערוה חולצת ולא מתיבמת הוה עובדא ואצרכה רב יצחק בר שמואל בר מרתא גט וחליצה (א) גט מחיים וחליצה לאחר מיתה אלמא מדלא איסתפקא למאן דאיסתפקא ליה אלא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל ומאן דבטליה לגיטא נמי לא בטליה אלא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל מכלל דפשיטא להו לכולהו דהילכתא כר' חנינא דאי סבירא להו הלכה כרב אפילו חזרה שליחות אצל הבעל לא מספקא להו דגט פסול הוא °הילכך הלכה כרבי חנינא ודא היא סברא דרב האי גאון ז"ל ומיסתברא כוותיה [א]ההיא דהוו קארו לה נפאתא אזול סהדי [א] כתוב טפאתא אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב עשו עדים שליחותן מתקיף לה *רבא מי קאמר כתובו חספא והבו לה אלא אמר *רבא אי ודאי כתבו סהדי גיטא מעליא ואבד עשו עדים שליחותן מתקיפלה ר"נ מי קאמר להו כתובו ואנחו בכיסייכו אלא אמר רב נחמן כותבין ונותנין אפילו מאה פעמים וכן [ב] הילכתא א] בעא מיניה רבא מר"נ אמר לשנים כתבו [ג] ותנו לשליח מהו סלוקי סלקינהו או דילמא לטרחייהו חייש ואסיקנא תיקו ותיקו דאיסורא לחומרא הילכך לא מצי אינהו למיהוי שלוחים להולכה דחיישינן דילמא סלוקי סלקינהו: רשב"ג אומר אף האומרת טול לי גיטי אם רצה להחזיר לא יחזיר ת"ר טול לי [ג] *יהא לי בידך כולן לשון קבלה הן: מתני' ג] [ב]האשה שאמרה התקבל לי גיטי [ד] צריכה שתי כיתי עדים שנים שיאמרו

רש"י

משום חצרה הבאה לאחר מכאן. לאחר שנתן לה הבעל גט בחצר של אחרים קנאתו דהוה לאו גיטא הוא דבעינן ונתן בידה או בחצרה דאיתרבאי מידה וזה בשעה שנתן לה בחצר לא היה החצר שלה וגזרינן שלא יקבל שליח האשה מיד שליח בעלה משום דדמי להא שקדם הבעל ומסרו ליד השליח ואח"כ עשתה שליח לקבלו ואתי למימר נמי חצר הוי שליח הבעל וכשקנאתו היא נעשה החצר עצמו שלוחה: מאי בינייהו. בין הנהו תרי לישני: דקדמה איהי ושויא שליח. דידה קודם שמסר הבעל ליד שלוחו דהשתא לא דמי לחצרה הבאה לאחר מכאן: כר' חנינא. דפליג אדרב ואמר אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה: דהוה לשה. שהיתה לשה עיסה: ליהוי פקדון גבך. ותהיה אתה שלוחי לקבלה: אם איתא לדר' חנינא. אם הייתי יודע שהלכה כמותו עבידנא בהאי מלתא עובדא כוותיה ואמינא מגורשת ולא חיישינן לחצרה הבאה לאחר מכאן: והא לא חזרה שליחות אצל הבעל. שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו ניתק משליחות הראשון עד שלא היה לו שהות לחזור אצל שולחו ולומר לו עשיתי שליחותך ואינה שליחות: נתיישב בדבר. לעיין בו: הדור שלחוה. לאחר ימים לדעת מה נתיישב בדבר: כולי האי. כל אלו פעמים חוזרין ושולחים: הוי דבר שבערוה. שנולד ספק בערוה בבית המדרש: חולצת ולא מתייבמת. אם מת: הוה עובדא. כי הא גונא ואצרכה גט אחר ומשום דלא חזרה שליחות: מחיים. אם באת לינשא בחייו וחליצה לאחר מיתה. אם מת ולא נתן גט אחר: דגט פסול הוא. משום חצרה הבאה לאחר מכאן דמה לי שעשאתו אותו שליח לקבלה מה לי שליח אחר: נפאתא. כך שמה: אזול סהדי. שאמר להן בעל כתבו ותנו לה וטעו בשמה וכתבו טפאתא: עשו עדים שליחותן. ואין רשאין לכתוב גט שני: כתבו ותנו לשליח. שליח שמניתי וכן עשו ואבד בדרך מי אמרי' עשו עדים שליחותן ונסתלקו או דילמא האי נמי עד שיגיע הגט לידה ותתגרש עשאן שלוחין לכתוב אלא למיטרחייהו חס שלא להטריחן בהולכה: מתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי. והוא חוזר ואומר התקבלתי צריכה להביא לפנינו שתי כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה לו לקבלה ושנים שיאמרו שקבל וקרע ובגמרא מפרש

נימוקי יוסף

משום בזיון דבעל ליכא והכי מוכח בסוף פרק המביא תניין (דף כד.):

אמרה ליה ליהוי פקדון בידך. זו היא גירסת הרי"ף ז"ל אבל בנוסחאות בגמ' כתוב אמרה ליה ליהוי [לי] בידך. כלומר ותהא את שלוחי לקבלה ובודאי דבהך נוסחא לי גרסינן אבל אמרה ליה ליהוי בידך בלא לי לא מהני דלא משמע דאיהי עבדה ליה שליח לקבלה והכי מוכח בירושלמי [סוף הל"א] ובתוספתא נמי תניא [בפרק ד] הרי זה גיטיך תנהו לפלוני אינה מגורשת שיקבלהו לי מגורשת ובמתני' נמי תנן טול לי ובברייתא טול לי שא לי יהא לי ולענין קדושין נמי אמרי' בפ"ק דקדושין (דף ח:) התקדשי לי במנה תנהו לאבא אינה מקודשת שיקבלהו לי מקודשת ואין בין תנהו לאבא ולהוי בידך כלום הלכך ודאי בעינן דלימא לי. ולהוי פקדון בידך שגורס הרי"ף ז"ל כיהא לי בידך דמי דבעל לאו לפקדון יהביה ניהליה: אם איתא לדר"ח. אם הייתי יודע שהלכה כמותו: עבידנא בהא מילתא עובדא כותיה. ואמינא מגורשת ולא חיישינן לחצרה הבאה לאחר מכאן אע"ג דבהאי עובדא דמי לה טפי משום דחד שליח הוא: והא לא חזרה שליחות אצל הבעל. שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו ניתק משליחות הראשון עד שלא היה לו שהות לחזור אצל שולחו ולומר עשיתי שליחותך ושליחות שאינה ראויה לחזור ולהגיד אינה שליחות: נתיישב בדבר. נעיין בה עד שיתישב דעתנו להשיב כהלכה: הדור שלחוה. לאחר ימים לדעת מה נתיישב בדבר: כל הני. כל אלו פעמים חוזרים ושולחים: דבר שבערוה. שנולד בו ספק בבית המדרש: חולצת ולא מתייבמת. אם מת: הוה עובדא. כי [הא גוונא] ואצרכוה גט אחר משום דלא חזרה השליחות: תרתי. בתמיה אם גט למה חליצה משמת: גט מחיים. אם באה לינשא בחייו צריכה גט שני: וחליצה לאחר מיתה. אם מת ולא נתן לה גט: הילכך הלכה כר' חנינא וכו'. זהו דעתם ז"ל ואחרים דוחין דליכא למפשט מהא דקי"ל כרבי חנינא אלא היכא דוקא

שלטי הגבורים

א כ' סמ"ג יש להסתפק אם הכותב כתב גם במצות הבעל ואירע בו שום ספק אם יכול לכתוב אחר בלא רשות הבעל דשמא נאמר בזה שעשה שליחותו כי אולי הגט הראשון הוא טוב וראוי לגרש בו וכדי להסתלק מן הספיקות היה מצריך ר"י שבתחלה כשהבעל אומר לסופר לכתוב הגט יאמר לו אני נותן לך רשות לכתוב הרבה גיטין כמו שתחפוץ עד שיהיה כשר לדעתך או לדעת הרב שבעירך וכן יאמר לעדים לחתום בהרבה גיטין בלא רשותו עד שיהיה הגט כשר לדעת כולם וכ"כ הרא"ש והטור סי' ק"מ כתב ב"ה אמר לשליח הולך גט זה לאשתי בפני עדים ואם יאבד תכתוב גם אחר עד שיבא הגט לידה לית רשות למימר לספרא למיכתב אחרינא דמילי לא מימסרן לשליח ואם כתבו הוא בעצמו ונתנו לה בפני עדים כשר ותינשא בו לכתחלה דעדי מסירה כרתי בדיעבד ע"כ:

ב כתב הרא"ש וכן הלכתא דאם נאבד הגט כותבין כמה פעמים ומיהו אם לא נאבד ומסופקין אם הוא כשר אם לאו מכמה חומרות שנהגו להחמיר ואין להם שורש ועיקר מן התורה הרי עשו עדים שליחותן אם הוא כשר. לפיכך טוב להנהיג שיאמר הבעל לסופר ולעדים לכתוב ולחתום עד שיהא הגט כשר לדעתם בלי שום ספק ופקפוק:

לשון ריא"ז
האומר לעדים כתבו ותנו גט לאשתי וכתבו גט פסול או שהיה הגט כשר ואבד מהן הרי אלו כותבין וחותמין גט אחר ואפי' עד מאה פעמים שלא גמרו שליחותן עד שיגיעוהו ליד האשה ואין צריכין ליטול רשות מהבעל פעם שניה ונראה בעיני שאף אם נולד להם שום גמגום בגט או אפי' היה הגט כשר בידם יכולין לכתוב גט אחר ולתתו לאשה בלא רשות הבעל כמבואר בק"ס:

ג כתב סמ"ג בשם ר"י והאשה יכולה להרשות אדם לקבל גיטה בעיר אחרת אע"פ שאינו שומע קולה ע"פ עדים שישמעו שהיא מתרצה בכך והם יכתבו שטר וישלחו לו בכל מקום שהוא שידוע לנו שהיא רוצה בכך ומועיל בלא שמיעת קול: כתב הרא"ש בין שליח האשה בין שליח האיש א"צ שישמע מפיהם שממנין אותו שליח לפיכך בין האיש בין האשה יכולין לעשות בפני עדים שליח העומד במקום אחר והעדים כותבין וחותמין שמינה לפלוני שליח:

לשון ריא"ז
שליח לקבלה צריך שני כתי עדים שני עדים שיאמרו בפנינו מינתהו (האיש) [האשה] שליח שנים שיאמרו בפנינו קבל הגט מן הבעל ואפי' הן הראשונים הן האחרונים ואם אין לו עדים שקיבל הגט אע"פ שהגט יוצא מתחת ידו יכול הבעל לומר לפקדון נתתיו לו ור"ת אומר שאין הבעל נאמן בטענה זו אלא כשהיו האיש והאשה שתיהן בעיר אחת אבל אם היו בשתי עיירות

רבינו נסים

דליכא בזיון דבעל כי הכא כיון דקא לשה ליכא בזיון אבל היכא דאיכא למיחש לבזיון דבעל אפשר דלא קיימא לן כוותיה ולא נהירא דבכי האי גוונא נמי איכא בזיון כיון שלא הפסיקה לישתה לקבל גיטה אלא הכא הוא דאיכא למימר דהני עובדי לא מוכחי מידי דהא אינהו לא שלחו לקמיה דרבי אמי אלא אי איכא למיחש אי חזרה שליחות או לא ומשכחת לה אפילו אליבא דרב כגון דבעל לא קפיד וליכא משום בזיון דידיה וקדמה איהי ושויה שליחא וליכא משום חצרה הבאה לאחר מכאן ורב נחמן נמי אם איתא לדרבי חנינא קאמר ולאו דפשיטא ליה דאיתא הילכך חיישינן לדרב ואין האשה עושה שליח לקבל את גיטה מיד שליח [בעלה] ואם עשאתו חולצת ולא מתייבמת:

ההיא דהוו קרו לה נפאתא. כך שמה: אזול סהדי. שאמר להם בעל כתבו גט ותנו לה: וכתוב טפאתא. וטעו בשמה: עשו עדים שליחותן. לגט אחד עשאן שלוחים ועדים והרי כתבו גט אחד ואינן שלוחיו עוד לחזור ולכתוב גט כשר: ואבד. קודם שנתנוהו לה: עשו עדים שליחותן ואינן רשאין לכתוב גט שני וליתן לה שהרי כבר כתבו גט כשר: אלא אמר *(רבא) כותבין ונותנין אפילו מאה פעמים. כתבו בתוספות בשם ר"י ז"ל דהיכא דלא נאבד הגט אלא מסופקים בו אם נעשה כתקנו אם לאו דאין לעשות אחר שהרי עשו שליחותן אם הוא כשר ולפיכך טוב ללמד לבעל שיצוה להם לעשות כמה שירצו עד שיצאו מן הספק ויש מי שכתב דדוקא בגט הוא דאמרינן דאם אבד כותבין אפילו מאה פעמים וכן בשטרות שמחוסרות נתינה שאין המקבל זוכה בהן עד שיגיעו לידו אבל בשטרות שאין מחוסרות נתינה כגון שטר שכתוב בו קנין דמשעת קנין שעביד נפשיה כיון שנעשה השטר ונחתם כהוגן עשו עדים שליחותן ושוב אין כותבין ומתנין שלא אמרו אלא כעין גט שאינו כלום עד שמגיע לידה: בעא מיניה רבא מרב נחמן וכו'. פירשה הרי"ף ז"ל [להולכה] כמו שכתוב בהלכותיו אבל רש"י ז"ל פירש כתבו ותנו לשליח שלי וכן עשו ואבד (ב) מי אמרינן עשו כל שליחותן ונסתלקו או דילמא האי נמי עד שיבא גט לידה ותתגרש עשאם שלוחים לכתוב אלא אטירחא דידהו חשש שלא להטריחם בהולכה: אמר ליה רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו תיקו. הכי איתא בגמ'. ופירש רש"י ז"ל על דרך פירושו אם ת"ל בהך דלא אמר אלא כתבו ותנו (ג) לו לשליח והרי כתב ונתנו לו ואבד דעשו שליחותן דהא כל מה שנוס גמרו ועשו הכא מאי מי אמרינן כיון דאמר כתבו ותנו לשליח ויוליך לה עשאן שלוחים לחזור ולכתוב עד שיגיע גט לידה ולכך פירש להם כל כך או דילמא לא שנא. ועל דרך הרי"ף ז"ל נראה שתתפרש כך אם ת"ל בהך דלא אמר ויוליך לה דלא סלקינהו משליחות אלא אם רצו מוליכין הן עצמן היכא דאמר ויוליך לה מהו: מתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי. והוא חזר ואמר קבלתי: צריכה להביא לפניו שני כיתי עדים

שהיא והגט יוצא מתחת יד השליח נאמן לומר שהבעל נתנו לה לגירושין ואני אומר שאע"פ שהיו בשתי עיירות יכול הבעל לטעון טענה זו וצריך עדים שהבעל נתנו לה לגירושין כמבואר בקונטרס הראיות:

השגות הראב"ד

א] הא דבעא מיניה רבא מרב נחמן כתבו ותנו גט לשליח ואבד מיד השליח מהו שיחזרו ויכתבו מי אמרי' סלוקי סלקינהו וכבר עשו שליחותן או דלמא לטרחייהו חייש ושלוחין שנתנו לגירושין נינהו ואי אבד חוזרין וכותבין. א"ל רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו. כלומר את"ל סלוקי סלקינהו אבל אם אמר תנו לשליח ויוליך לה כיון דאמר ויוליך לה הרי הוקיקם שיהו משתדלים להוליך לה הגט הלכך אם אבד חוזרים וכותבים או דלמא בהא נמי סלקינהו תיקו. הלכך אין כותבים: והרב ז"ל כתב הלכך לא מצו אינהו למהוי שלוחים להולכה דחיישינן דלמא סלוקי סלקינהו ולפי דעתי לא היה צריך לכך שהרי אמרו פ' כל הגט במעשה דאדא בר מניומי דאסקא רב אדא בר מניומי ולא את. ומה התם דמעיקרא משוי ליה שליח לנתינה וכיון דאמר לא ידענא לה ואמר ליה לרב אדא בר מניומי דלותבים שיכלה אמרי' דלא הוי שליח שנתן לגירושין כ"ש הכא דמעיקרא ותנו לשליח קאמר להו. ואיכא מאן דקשיא ליה הא דתניא בגט פשוט מי שפרע מקצת חובו עדים מקרעין לו את השטר וכותבין לו שטר מזמן ראשון (ואמרי' למ"ד) [ואמרי' לה] מזמן שני. והרי [התם] עשו עדים שליחותן וכתבו ונתנו ביד בעלים שהוא יותר מכלית (ואין) [ואפ"ה] חוזרים וכותבים לו שטר אחר. ולא היא. התם עדיין המלוה שהעידו עליה קיימת מקצתה מש"ה חוזרין וכותבין אותו מקצת אבל הכא הא איסתלקו לגמרי:

ב] הא דאמרי' בברייתא האומרת יהא לי בידך לשון קבלה הוא. בירושלמי מפליג בין יהא בידך ויהא לי בידך כי יהא בידך אינו לשון קבלה. וז"ל כי כן נחלוק בין טול לי ושא לי. לטול גיטי ושא גיטי. ולפי הירושלמי הא דאמרי' בגמ' דידן בההוא מעשה דהשיא אתתא דהות לשה ואמרה ליה להוי בידך ותאבו ליה שליח לקבלה. הא דאמרי' להוי בידך לאו דוקא אלא להוי לי בידך אמרה:

ג] הא דאמרי' במתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כתי עדים וכו' ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע. הקשו בירושלמי ויצטרך השליח. תפתר שהיה קרוב. הדא אמרה שהקרוב נעשה שליח:

שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע ואפילו הן הראשונים והן האחרונים *או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהן: **גמ'** איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין רב הונא אמר בעל נאמן °רב חסדא אמר שליש נאמן רב הונא אמר בעל [א] נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב ליה ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה ואותיב רבי אבא לרב הונא מהא דתניא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והשליש נאמן משניהם ופריק שאני ממון דאיתיהיב למחילה ואקשינן והא תניא וכן לגיטין ופריק גיטי ממון ופסקו רבוואתא הלכתא כרב הונא ואנן לא סבירא לן הכי אלא הלכתא כרב חסדא דסוגיין כוותיה (ה) כדמברר (א) לקמן. [ב] ומודה רב הונא דאי אמרה קמאי דידי [ג] לגירושין יהיב ניהליה מהימנא מגו דאי בעיא אמרה לדידי (ב) יהביה ניהלי. (תנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים כו' ואמאי נהימניה לשליח מי קנפיק גיטא מתותיה ידיה דליהמניה הא תינח בפנינו

רש"י

מפרש למה לי למקרעיה: ואפילו הן וכו'. שהשנים שאמרו בפנינו אמרה הן עצמן ראו כשקבלה או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד שלישי שנעשה עד בזו ובזו מצטרף עמהן: **גמ'** בעל אומר לפקדון. גט שנתון ביד שליש והבעל אומר לפקדון הפקדתיו ושליש אומר לגירושין נתתו לי שהייתי שלוחה לקבלה ונתגרשה בקבלתי והאיש והאשה יחד בעיר: דהא הימניה. כשנתן לו הבעל: דאיתיהיב למחילה. שאם מחלו מחול הילכך שליש נאמן דכיון שהאמינו ומסר בידו נתרצה בהבטחתו עליו ולמחול על ממונו כל מה שיאמר אבל במילתא דאסורא אין בידו להאמינו: אמאי. בעי עדים כלל להימניה דהא הימניה בעל: מי קא נפיק מתותי ידיה. בפנינו להראותו דליהמניה הרי קרעו ואף על פי שהקרעין בידו אין בזה כלום דאין שליש נאמן אא"כ היה שליחותו בידו דאז מהימן במיגו דאי בעי הוה עביד ביה מאי דקאמר: קבל

עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה (ג) לקבלו ושנים שיאמרו בפנינו קבלו וקרעו. ובגמ' פריך למה לי למקרעיה: ואפי' הן הן וכו'. שהשנים שאמרה בפניהם הן עצמן ראו כשקבלו: או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד. שלישי שנעשה עד בזו ובזו מצטרף עמהם. ואיכא למידק מאי אפילו אדרבה הכי עדיף טפי דבשני כיתי עדים מחזי כתלי דבר אע"ג דלאו תלי דבר הוא שהרי מכיון שמינהו שליח נעשה ידו כידה ולכשיתן לו תתגרש מכל מקום כשהם הראשונים והן האחרונים עדיף טפי דליכא לספוקי במידי יש לומר סד"א (ג) מיחזי כעיקרא שהילך אפשר שנזדמן הדבר שאותן בעצמן שמעו השליחות ראו הקבלה דמסתמא [נר מצוה] הבעל והאשה בשתי עיירות הן כיון שהיא ממנה שליח ואינה מקבלתו מיד הבעל ומש"ה הדר תני או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהם דסלקא דעתך אמינא דנהי לתרי לא חיישינן דמסקרי לחד מיהא חיישינן קמ"ל: **גמ'** איתמר בעל אומר לפקדון. גט שנתון ביד שליש ובעל אומר לפקדון הפקדתיו בידך: ושליש אומר לגירושין. נתתו לי שהייתי שלוחה לקבלה ונתגרשה בקבלתי והאיש והאשה יחד בעיר כ"כ רש"י ז"ל והקשו עליו דאם איתא שאין ידוע לנו שהיה שליח קבלה מאי טעמא דרב חסדא דאמר שליש נאמן דהא ודאי לא הימניה אלא במה שבידו לעשות והרי אין בידו אלא ליתנו לאשה אבל היכי נהימניה לומר שהאשה מתגרשת בקבלתו לפיכך פירשו דאפילו רב חסדא לא קאמר אלא בדאיכא סהדי שהוא שליח קבלה ותניהכי אף לדבריהם היכא נהימניה לומר שנתגרשה בקבלתו והלא בעל יכול לומר לא ידעתי שהיה שליח קבלה ולהולכה נתתיו לך ואפילו ידענו שידע הבעל שהיה שליח קבלה הילך האמינו לומר שלקבלה נתנו לו ולא להולכה ואפשר דכי קאמר רב חסדא דשליש נאמן דהא הימניה היינו לומר שהיא מגורשת בקבלתו משעה שידענו שהאשה היתה עמו דכיון דהימניה ליתנו לה ובידו היה ליתנו לה אף הבעל נותנו לו על דעת שתתגרש בכל מה שבידו לעשות וכיון שנתברר שהוא שליח קבלה הרי נתגרשה משעה שהיו האשה והשליש יחד בקבלתו מתוך שבידו ליתנו לה אבל לענין שתתגרש משעה ראשונה אע"פ שאין האשה עמו ודאי לא דהא לא הימניה אלא במה שבידו או שמא אין הבעל מדקדק בשעות אלא כיון שהוא יודע שבידו ליתנו לה כשימלאנה אף מעכשיו גומר ונותן שאם הוא שליח קבלה שתתגרש מעתה וכן לדברי רש"י יש לי לומר שכיון שבשעה שבאו לבית דין קודם שאמר בעל לפקדון היה יכול ליתנו לאשה והאשה היתה מקבלתו מידו נאמן לומר שליח קבלה הייתי ולקבלה נתנו לי ונאמן בכך להתגרש משעה זו אבל משעה ראשונה ודאי לא ומכחישים דברי רש"י ז"ל דאפילו בדליכא עדים שהוא שליח קבלה שליש נאמן מדפרכינן במתניתין ואמאי נהימניה לשליש וכמו שאכתוב לפנינו בס"ד: **רב** הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב ליה. ואם תאמר אם כן בכל שליח המביא גט ממקום למקום ניחוש דילמא אתי בעל ומערער ואמר לפקדון מסרתיו בידו ואילו אנן אמרינן בפ"ק [דף ו:] דאי אתי בעל ומערער לא משגיחין ביה ואפילו בארץ ישראל נמי אמרינן דאי אמר מהכי דהא אמרינן [שם] הואיל ויצא הדבר בהיתר יצא כבר נגמר מזה רש"י ז"ל שפירש דבשניהם בעיר אחת עסקינן ומש"ה אמר רב הונא דאם איתא דלגירושין יהביה לדידה הוה יהיב ליה ולפי זה הא דאמרינן בפרק קמא [דף ו.] דאפילו משכונה לשכונה צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם לאו דאי אתי בעל ומערער ואמר לפקדון דלא משגחינן ביה דודאי לרב הונא נאמן אלא דכיון דתקון רבנן לומר בפני נכתב ובפני נחתם לא פלוג בכל מקום שאין עדים מצויין ומיהו בעיר אחת אי אתי בעל ומערער משגחינן ביה. אי נמי דכי אמר רב הונא בעל נאמן דוקא בשליח קבלה דאיכא ריעותא דכיון שידו כידה לדידה הוה מסר ליה אבל בשליח הולכה ליכא ריעותא שלא רצה למסור לה שתתגרש מיד. אי נמי דכי קאמר רב הונא בעל נאמן דוקא שהוא עדיין ביד שליש ורב הונא הכי קאמר אם איתא דלגירושין יהביה בעל לשליש לדידה הוה יהיב ליה השליש ולא היה מעכבו בידו הילכך כיון שלא מסרו לה מוכח דלפקדון יהביה לשליש ולעולם קא מכוין אבל מגיע גט לידה שוב אין הבעל נאמן אע"פ שאינה טוענת ברי: **ורב** חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה. פי' אע"פ שעכשיו אין בידו ליתנו לאשה שהרי לא תקבלנו ממנו שהרי תחוש שמא תקלקל עצמה כיון דבעל אומר לפקדון אפי' הכי מתוך שהיה בידו למסרו לה מתחלה ואם רצתה היתה הולכת ונישאת בו הרי הוא כמו שא"ל נאמן תהיה עלי והריני נותנו לך על אותו ענין שתאמר כענין שאמרו* באומר נאמנת עלי שלא פייסתי הילך אע"פ שאין בידו עכשיו נאמן דהכי אסיקנא בסנהדרין בפרק זה בורר (דף כג.) גבי ההיא [אתתא] דאפקא שטרא מתותי ידה ואמרה ידענא ביה דפריעא הוא ולא הימנה רב נחמן משום דכיון דאיתחזק שטרא בבי דינא אי בעיא קלתה לא אמרינן ואותבינה עליה מהא דתניא ושליש נאמן משניהם ואסיקנא בתיובתא וכן הא דאמרי' בסוף שמעתין ומודה רב הונא דאי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנא מגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה ה"נ (ד) קאמר דמגו דאי בעיא שקלא לגיטא מיניה ואמרה לדידי יהביה [ניהליה] מהימנא ובשעה דאתי לב"ד הוו יכלי למעבד הכי: **שאני** ממון דאיתיהיב למחילה. כתב רש"י ז"ל שאם מחלו מחול הילכך שליש נאמן דכיון שהאמינו דמסרו בידו נתרצה בהבטחתו עליו למחול על ממונו ולהאמין כל מה שיאמר אבל במילתא דאיסורא אין בידו [להאמינו] ע"כ ותמיהני דהא כי היכי דבממון אמרינן דמשעה שנמסר ביד שליש גמר והקנה שכל מה שירצה שליש יעשה בגיטין נמי מצינן למימר הכי וכענין שאמרו [דף כט: ודף עו: ע"ש] נאמנת עלי שלא פייסתי וכ"ל דה"ק שאני ממון שהוא דבר שניתן לימחל (ה) וגמר והקנה בכל מה שיאמר שליש [ואפי' ישקר] אבל באשה לא עביד איניש דמחיל הילכך מסתמא לא יהביה ניהליה אדעתא דהכי: וגרסינן עלה בגמ' [דף סד.] תנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים ואמאי נהמניה לשליש וכתב רש"י ז"ל ואמאי בעי עדים כלל לא בקבלה ולא באמירת השליח בלבד ולהימניה דהא הימניה הבעל ואשה נמי ומהדרינן מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהימניה. כלומר הא קרעיה ואע"פ שהקרעים בידו בפנינו אין שליש נאמן אלא א"כ השליחות בידו דמגו דאי בעי הוה עביד ביה מאי דקאמר נאמן נמי על אמירתו אבל זה שקרע אין בידו למסרו בידה ופרכינן תינח אמרה קיבל ל"ל. כלומר ל"ל לאיתויי ראיה שראוהו שקבל מיד הבעל הרי הוא בידו בפנינו והא ודאי קבליה ומהדרי' אמר *רבה הא מני ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי. כלומר ר"א היא דאמר אין גט כשר בלא עדי מסירה וזהו פרש"י ז"ל. ומדפרכינן ולהימניה לשליש ואמרינן תינח אמרה מוכח שאפילו אין עדים שהוא שליח קבלה נאמן וכמ"ש רש"י ז"ל למעלה ומיהו לא להתגרש משעה ראשונה דהא ודאי אין בידו אלא להתגרש בקבלתו משעה זו שהוא אומר שהוא שליח קבלה ואילך מתוך שבידו ליתנו לה וכמו שכתבתי למעלה. ודפרכינן קבל ל"ל וכתב רש"י ז"ל הרי הוא בידו בפנינו והא ודאי קבליה תמיהני ומאן לימא לן דלקבלה יהביה ניהליה דילמא להולכה וכי תימא ה"ק קבל ל"ל בדאיכא עדים דשליש אמר בשעה שהגט בידו דלקבלה יהביה ניהליה סגי א"ה אמרה נמי תיקשי לן ל"ל בדאמר שליש בשעה שהיה הגט בידו דאיהי אמרה לסגי מתוך שבידו ליתנו לה. וניחא לי דה"ק קבל ל"ל בדאיכא עדים דאמרה ושהבעל ידע בכך סגי דכיון דחזו דודאי בעל יהביה ניהליה ואיהו ידע דשליח קבלה הוי מסתמא אית לן למימר דלקבלה יהביה ניהליה דכיון דבדאמר ליה הילך סגי ואנן ידעינן דהילך א"ל ה"ל הילך [לקבלה] ודאי והילך להולכה ספק ויש לנו לתפוס את הודאי ולהניח את הספק דאי לא תימא הכי אף כשהגט יוצא מתחת ידי האשה ניחוש לומר שמא להולכה נתנו לה עד [מקום] פלוני וכדאמרינן בסוף פרק המביא תניין (דף כד.) הוי שליח להולכה עד דמטית התם אלא ודאי אין לנו לחוש לתנאין ועניינים שאין אנו יודעין ויש לנו לתפוס הדבר במה שהתפיסה מוכחת עליו בלבד והרי איננה מוכחת אלא הילך ובכך היא מגורשת בקבלתו ומיהו דוקא בקים לן שהבעל היה יודע שהוא שליח קבלה הא לאו הכי לא שאין תפיסתו מוכחת אלא דאמר לה הילך והילך למי שאין הבעל יודע שהוא שליח לקבלה לא לשם קבלה הוא. עוד אפשר לי לומר דכיון שהתפיסה שהוא תפוס בגט ועומד מוכחת דהילך א"ל ואין לנו לספק ולהדש מה שאין לנו הוכחה בו אמרינן דאומר הילך לשליח סתם משמע שאם הוא שליח קבלה תתגרש בקבלתו ואם הוא שליח הולכה שיוליכנו לה ומש"ה פרכינן קבל למה לי דהא קים לן דקבליה ונתגרשה בקבלתו אבל זו קולא יתירה ומיהו אפילו אם נאמר כן דוקא דומיא דמתני' שאין הבעל מערער אבל כשהבעל מערער ואומר להולכה אין לנו כיון דלא נפיק גיטא מתותי ידיה ואפילו לרב חסדא. כל זה נ"ל על דרך רש"י ז"ל: **אבל** נמלא לרי"ף בתשובה שפי' שמועתינו בשליח הולכה ובשהגט יוצא מתחת יד האשה ואפילו הכי לרב הונא בעל נאמן והביא ראיה מדאמרינן לקמן אי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנא מגו דאי בעיא אמרה

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין וכו' כתב עלה הרי"ף ז"ל מתחלה בהלכות הלכתא כרב הונא ולבסוף חזר בו ונוה להגיה בהלכות והלכתא כוותיה דר"ח דסוגיין כוותיה וה"ר אפרים ז"ל הכריע כדברי הרב הראשונים וכו' דליכא דמכחיש ליה: **אמר** הכותב זכיתי בהלכה זו לנוסחא הראשונה מוגהת בסדרת הקדם מכתיבת המחבר ז"ל וכך היה כתוב בה חזינן מאן דפסק כר"ח ואנן לא ס"ל הכי דרב הונא רבו של ר"ח ואין הלכה כתלמיד במקום הרב הלכך הלכתא כרב הונא וגבי קושיא דליהמניה לשליש כתיב באותו נוסחא ואי קשיא לך הך קמייתא דאמרי' שליש לא מהימן ואע"ג דקא נפיק גיטא מתותי ידיה והכא אי נפיק גיטא מתותי ידיה נאמן התם בעל קא מכחיש ליה הלכך איתרע ליה שליחותו והכא בעל קא מסיים ליה עד כאן דברי הראשונים וכבר תלמידיו מתגדרין עליו במחקן שלו ומכל מקום הדבר ראוי להחמיר:

המאור הגדול

איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין וכו' כתב עלה הרי"ף ז"ל מתחלה בהלכות הלכתא כרב הונא ולבסוף חזר בו ורצה להגיה בהלכות והלכתא כוותיה דר"ח דסוגיין כוותיה מדאמרי' לקמן בגמ' אמאי ונהימניה לשליש וה"ר אפרים ז"ל הכריע כדברי הרב הראשונים משום דרב הונא רביה דר"ח הוא ואע"ג דאמרי' עלה ההיא ונהמניה לשליש שאני התם דליכא דמכחיש ליה ולא גמרי' מאי דאית ביה הכחשה ממאי דלית ביה הכחשה וכן פסק ר"ח ז"ל וכנון זה ראוי להחמיר

שלטי הגבורים

א כתב הטור אם שלשתן בעיר אחת הבעל נאמן דאם איתא דבתורת גירושין יהבו לו לדידה הוה יהיב לה ודוקא כשטוען שלפקדון נתנו לו אבל אם טוען שעשאו שליח להולכה ורצה לחזור בו קודם שיגיע לידה אינו נאמן ואם אינן בעיר אחת השליח נאמן ומיירי באומר שמסרו לו בפני עדים ועל כן טוב ליזהר שלא לגרש ע"י שליח כשהבעל והאשה שניהם בעיר כיון דמלי מיפק מיניה תקלה שאם יטעון שלא נתנו לו' לגירושין שהוא נאמן ומיי' כתב שהשליח נאמן בכל ענין אפי' אין הגט בידו והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

ב כתב הרא"ש ואינו נ"ל ראיה דהתם אין הבעל מכחישו ולא פליג רב הונא בהא ושוב מצאתי כתוב קושיא זו בשם רבינו אפרים תלמידו של הרי"ף (והרמב"ם) [והרמב"ן] ז"ל העיד שראה בנוסחא ראשונה של רב אלפס ז"ל מכתיבת ידו חזינן מאן דפסק כרב חסדא ואנן לא סבירא לן הכי דרב הונא רבו של רב חסדא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד היה כתוב בה ונהמניה לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהמניה ואי קשיא לך הא קמייתא דאמר שליש לא מהימן ואע"ג דנפיק גיטא מתותי ידיה והכא אי נפיק גיטא מתותי ידיה מהימן התם בעל קא מכחיש ליה הלכך איתרע ליה שליחותיה והכא קא מודה ליה ע"כ וכיון שלא נתגלה לנו טעמו של רב אלפס ראוי להחמיר כדבריו הראשונים וכמו שפסק ר"ת ז"ל:

ג י"א דוקא כשהגט ביד האשה ואומרת שהשליח קבלו לגירושין ואח"כ נתנו לה והרא"ש כתב דאפי' אם הוא ביד השליח נאמנת

דף כט: ועי' תוס' דף יח: ד"ה תיישי' וד"ה במה פיים כו' (ג"א)

הגהות חו"י

(א) הו"ל לאתויי ראיה ממ"ש בסמוך מיגו דאמרה לדידי יהביה ניהלי ולרב הונא אין זה מיגו *) ודו"ק ועי' בהרא"ש: (ב) נ"ע הא קי"ל בדיש מסייע לה מעיזה ואינה נאמנת עי' ברא"ש:

*) [דבריו צ"ע ואולי יש איזה ט"ס בכאן]

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמא:

דף סד.

[ד' קעג ע"א]

ד"ה תוהק כ"ו

הגהות הב"ח

(א) כדמברר כנ"ל: (ב) נ"ב לו: (ו) נ"ב וכן פי' התוס': (ד) קאמרינן כנ"ל: (ה) גמר כנ"ל:

בגמ' רבה

פי' שקודם שבאת לב"ד היתה יכולה ליקח הגט מיד השלים ולומר לפני ב"ד בעלי יהבית ניהלה לגירושין וכמ"ש הר"ן לעיל בד"ה ורב חסדא (ג"א)

א מיי' פרק ו מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמא:

גי' ד"ת דף סד:

לשון הרי"ף

אמרה לדידי יהביה ניהליה ואם אינו תחת יד האשה היכי מלית אמרה הכי. ובודאי שאין זו ראיה מכרעת דאיכא למימר דה"ק דכי אתי' לב"ד הות יכלה למימר הכי וכמו שכתבתי למעלה ואשכחן מגו בכה"ג בפרק זה בורר [דף לא.] מגו דאי בעיא קלתה ומיהו כי אמר רב הונא דבעל נאמן אע"פ שהגט יוצא מתחת יד האשה דוקא בשנים בעיר אחת כמו שכתבתי למעלה לשטת רש"י ז"ל אבל בשולח גט ממקום אחר ודאי לא דאלת"ה כולהו גיטין הבאין ממדינת הים ניחוש להו הכי אלא ודאי כדאמרן: ולפי שיטת הרי"ף ז"ל כי פרכינן לרב חסדא ממתני' דהאשה נר מצוה שאמרה התקבל וכו' ואמרינן ולהמניה

רש"י

קבל למה לי לאיתויי עדים שראוהו שקבל מיד הבעל הרי הוא בידו לפנינו ודאי קבליה: רבי אלעזר היא. דאמר אין גט כשר בלא עידי מסירה: קרע למה לי. כלומר למה לי למיקרעיה: בשעת הגזירה. שגזרו על המלות: בעל אומר לגירושין. נתתיו לשליש למוסרו לה: חזקה שליח כו'. וכיון דבעל נאמן דמסרה להאי על מנת לגרשה נימא דחזקה היא דהשליח עושה שליחותו: בכל הנשים. דשמא זו קרובת ארוסתו שקידש לו שלוחו היא אלא אם כן חזר שלוחו ואומר קידשתי לך פלונית או לא קדשתי לך שום אשה: לחומרא. כי הא דר' יצחק: מתני' היא ואביה. או היא או אביה היא יש לה יד דגדולה היא ואביה נמי זכאי לקבל ומ"מ יד דידה כדקיימא [קיימא] דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היא מקנה עצמה ומקבלת גיטה השתא נמי לא שנא: גמ'

אמרה) קיבל למה לי אמר רבא הא מני רבי אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי קרע למה לי אמר רב יהודה אמר רב בשעת הגזירה שנו. °איתמר בעל אמר לגירושין ושליש אמר לגירושין והיא אומרת נתנו לי ואבד ממני א"ר יוחנן הוה דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים אמאי ניהמניה לשליש מיקא נפיק גיטא מתותיה ידיה דליהמניה מהא שמעינן דהילכתא כרב חסדא והיינו דאמרי' דסוגיין כוותיה ולימא חזקה שליח עושה שליחותו דאמר (א) רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת שליח אסור בכל הנשים חזקה שליח עושה שליחותו [כי אמרינן חזקה שליח (ב) עושה שליחותו] *לחומרא אבל לקולא לא. ולהימנוה לדידה מדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ה"מ (ג) היכא דליכא דמסייע לה אבל היכא דאיכא (ד) (בעל ושליש) דקא מסייעי לה מעיזה:

א *והשתא דאמרת דאמרינן חזקה שליח עושה שליחותו לחומרא אי בעלה כהן הוא איתסרא עליה ולעלמא לא משתריא עד דיהיב לה גיטא אחרינא ואי מיית ועדיין לא יהיב לה גיטא אחרינא אסירא לכהן ואי אית לה יבם חולצת ולא מתייבמת: מתני' אנערה מאורסה היא ואביה מקבלין ב גיטה

אמר

לשליש היינו משום דקא סלקין דעתי' שאין תקנה לאשה זו אלא בענין זה ואפילו כשהגט ביד השליח ואמאי ליתביה ניהליה ולהמניה לשליש אלא ש"מ דלעולם בעיר (אחרת) [אחת] אין תקנה לאשה לצאת מערעור הבעל אלא בכך ומפרקינן מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דשליח שיהא יכול ליתנו עסקינן הא ודאי מתני' בשדעתו לקרעו מיד עסקינן ומש"ה צריכה שני כיתי עדים ופרכינן תינח אמרה כלומר כיון שאמרת שדעתו להתירה בקבלה שלו קודם שיגיע גט לידה שהרי קורעו ודאי צריכה היא לשנים שיאמרו בפנינו אמרה אבל משים לה עדים שהוא שליח קבלה למה צריכה כת אחרת שיאמרו בפנינו קיבל אפילו לא היה שם עדי קבלה אלא שנים שראוהו הגט בידו בדלא קרוע ושמעו מפיו שהוא אמר לקבלה נתנו לו נאמן ומגורשת דהא הימניה אפי' כשהוא ברשותו שהרי ידו כידה של אשה או שמא אפילו לא שמעו מפיו שלקבלה נתנו לו סגי כל שידעגו שידע הבעל שהוא שליח לקבלה שהרי הוא והאשה שוין וכשם שהאשה שהיה גט יוצא מתחת ידה אינה צריכה לעדים של קבלה כך זה משנעשה שליח שלה ויודע הבעל בכך והרי גט בידו אינה צריכה עדי קבלה ואם רצה אחר כן לקרעו בפני עדים או בב"ד הרשות בידו כאשה עצמה אלא שמע מינה דלא אמרינן הימניה וקשיא לרב חסדא: קיבל ל"ל. בדאיכא עדים שראו הגט בידו בדלא קרוע סגי וכמו שפירשתי למעלה וליכא לפרושי קבל ל"ל הרי הקרעים בידו לפי שאין הקרעים ראיה שאפשר שנמלך בעל שלא לגרש וזרקו קרוע וזה מצאו באשפה ואפילו לאשה עצמה אינה ראיה כדאמרינן בפרק קמא [דמליעא] (דף יח.) וכי תימא דקרעינן לגיטא אמרה בעינא לאנסובי ביה ואיתא נמי בפרק הכותב (דף פט:): ומפרקינן הא מני ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי. כתב רש"י ז"ל ר' אלעזר היא דאמר אין גט כשר בלא (א) [עדי מסירה וקשה לפי' מהא דאמרי' פרק השולח (דף לו.) א"ר לא צריכה אלא לר' אלעזר דאמר] עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דזמנין דמייתי סהדי א"נ אזלו להו למדינת הים. ולקמן בפרק המגרש (דף פו.) תנן במילתיה דר"א גופיה שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם אלא ודאי הכא מיירי בשאין עדים חתומין בו אבל אם עדים חתומין בו כשר ומפרקינן בשעת הגזירה שנו כלומר שגזרו על המלות: איתמר בעל אומר לגירושין וכו' ולהמניה לשליש וכו'. מהא שמעינן דהלכתא כרב חסדא זהו דעת הרי"ף ז"ל ואין זו ראיה דהכא אפילו רב הונא מודה משום דאיכא מגו דאם רצה מסרו ליד האשה שהרי היא מקבלתו מידו ולא דמיא להאיך דלעיל התם ליכא מגו גמור שהרי לא תקבל מידו כדי שלא תקלקל עצמה ואע"פ שכבר כתבתי למעלה דאפילו מגו כי האי מהני כדאשכחן [סנהדרין דף לא.] גבי ההיא [איתתא] עדיין יש לחלק ולומר דלא דמיין דהכא ליתיה לטעמיה דרב הונא דאמר דאם איתא דלגירושין לדידה הוה יהיב ליה דהא בעל אמר דלדידיה יהביה ומהימן וכן כתב רבינו אפרים דכיון דליכא הכחשה לכ"ע שליש נאמן ולא גמרינן מאי דאית ביה הכחשה ממאי דלית ביה הכחשה וכן פסק ר"ח ז"ל כרב הונא דרביה דרב חסדא הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב: ונימא חזקה שליח עושה שליחותו. כיון דבעל מסריה להאי על מנת לגרש נימא שחזקה היא שהשליח עושה שליחותו: אסור בכל הנשים. שמא זו קרובת ארוסתו שקדש לו שלוחו היא אא"כ חוזר שליח לומר לו פלונית קדשתי לך או לא קדשתי לך שום אשה: לחומרא. כי הא דרבי יצחק. וכתבו בתוס' דהוא אסור בכל הנשים שבעולם אבל לכל אדם אין לאסור לקדש ולחוש שמא זו היא שקדשה השליח דאם איתא דנתקדשה לא היתה חוזרת ומתקדשת אבל האי אסור לקדש דשמא שלוחו קדש לו אחת מקרובותיה ואפילו באו כל הקרובות ואמרו לא נתקדשנו לא סמכינן אדיבורא בעלמא ולפי זה מותר המשלח לקדש אשה שכל קרובותיה נתקדשו לאחרים דאם איתא דקדש השליח אחת מהן לא היו חוזרות ומתקדשות ואסור בכל הנשים שבעולם היינו נשים שיש להן קרובות פנויות והקשו על דבריהם יתומה קטנה תיתסר לכל אדם שמא קדשה שליח זה על ידי אביה לכך העלו דקנסא בעלמא הוא דקנסינן ליה שלוה לקדש סתם ולא חש על עצמו שלא יבא לידי תקלה אבל מן הדין מותר בכל הנשים שאין זו חזקה גמורה דאינה בידו להתקדש שמא לא תתרצה ועוד דאזלינן בתר רובא ואפילו הכי שפיר דייק דחזקה שליח עושה שליחותו דאי לא לא היה ראוי לקנסו כאן והא דפרכינן עליה דרבי יצחק בפרק ב' דנזיר (דף יב.) מקן סתומה שפרח אחד מהן לאויר העולם יקח זוג לשני ואילו שאר קינין דעלמא מתקנו ואע"ג דהכא קנסא בעלמא הוא אפילו הכי פריך שפיר דהתם נמי הוה לן למקנסיה על שלא נזהר שלא יפרח ואמאי לא קנסינן ליה שיאסרו עליו קינין דעלמא משום קנס שלא שמר קינו: והרמב"ן ז"ל הקשה דאי הכי מאי מוכח מהא דחזקה שליח עושה שליחותו לעולם אימא לך דאין חזקה ואפ"ה קנסינן ליה דמכל מקום הכניס עצמו לספק הזה ועוד מה *איסור בזה וכי היה לן לחוש שימות שליח ועוד אי משום קנס היאך עלה בדעתם בגמרא לומר דאפילו לקולא נאמר כן לכך פירש דכל הנשים מותרות ליכנס אפילו קטנות שמת אביהן לפי שבחזקת פנויות הן ואין חזקת שליח עושה שליחותו מוציאן מחזקה ועוד חזקה על האב שאינו מקדש בתו ושותק לקלקל עליה שאילו קדשה היה מודיע לה ולאנשים הרבה אבל הוא אסור בנשים שיש להן קרובות לפי שאין חזקה של קרובות שאינן באות לדון בפנינו מועלת לו הא אילו באות קרובות ואמרו לא קדשנו שליח ודאי מותר בהן דעד אחד [דף ב:] נאמן באיסורין וכל שכן הכא דלא איתחזק איסורא וחששא בעלמא היא וכל שכן שמתוך שנאמנות על עצמן ונישאות לאחרים נאמנות הן לזה אילו דבריו ז"ל ולא נתבררו אלא מדאמרינן סתמא אסור בכל הנשים שבעולם (א) [לא משמע דבעדות קרובות בלחוד סגי ועוד אי מדינא אסור בכל הנשים שבעולם] (אי לאו) [ולאו] משום קנסא בלחוד היאך הוא מותר בעדות עד א' הוה ליה דבר שבערוה ואינו פחות משנים אע"ג דלא איתחזק איסורא שהרי אפילו לאיסור אמרו כן [גבי אשתו זינתה בעד אחד אינה נאסרת לרבא] בפרק האומר דקדושין (דף סו.) לפיכך נראה כדברי התוס' דקנסא בעלמא הוא שאין אומרים חזקת שליח עושה שליחותו אלא במה שבידו וכאן אין בידו ומה שהקשה אי משום קנס הוא היאך עלה בדעתם בגמ' כאן ובמס' חולין [דף יב.] לומר דאפילו לקולא נאמר כן לא קשה מידי דהכי קאמרינן בשלמא אי אמרינן חזקת שליח עושה שליחתו כלומר דכל מה שבידו ודאי עושה אף כאן אע"פ שאין בידו ראוי לקנסו דכיון שודאי יעשה כל יכולתו היה לו לחוש שמא ימלא אלא אי אמרת דאפילו מה שביד השליח לעשות אין חזקתו לעשות שליחותו כל שכן הכא שאינו בידו שאין החשש כ"כ מצוי שיהא ראוי לקנסו מפני שלא חשש בו דהא איכא ספיקי טובי שמא לא ישתדל שליח כלל לעשות שליחותו ואם תמצא לומר יעשה שמא לא ימלא ואם תמצא לומר ימלא שמא יחזור ויודיענו: ולהימניה לדידה מדרב המנונא וכו'. מהא משמע דהא דרב המנונא אפילו להתירה ליכנס לכתחלה סגיא דבתר דפרקינן הני מילי לחומרא אבל לקולא לא פרכינן ולהימנה מדרב המנונא כלומר אפילו לקולא ומשמע אפילו להתירה ליכנס והכי נמי מוכח בפרק האשה שלום (דף קטז.) גבי מתני' דתנן קטטה בינו לבינה ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ואמרינן עלה היכי דמי קטטה בינו לבינה כגון דאמרה לבעלה גרשתני ופרכינן ולהימנה מדרב המנונא כלומר מאי נפקא מינה דאי לא מהימנא מאי דאמרה מת בעלי קא מהימנא במאי דאמרה לבעלה גרשתני עד שלא הלכו למדינת הים ומותרת ליכנס אלמא דמדרב המנונא שרינן לה אפילו ליכנס לכתחלה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות גירושין ואחרים כתבו דרב המנונא לא אמר אלא בדיעבד והכא כי פרכינן מדרב המנונא לעיל קא מהדר דאמר רבי יוחנן דאין דבר שבערוה פחות משנים כלומר ואפילו נשאת תצא ומש"ה פרכינן להימנה מדרב המנונא לענין שלא תצא אבל להתירה לכתחלה קשה הדבר לאמרו: והשתא דאמרת וכו' פשוט הוא: מתני' נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה. היא או אביה: וכתב רש"י ז"ל כאן היא יש לה יד דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היתה מקנה עצמה והיא מקבלת גיטה והשתא נמי לא שנא אלמא סבירא ליה ז"ל דדוקא נערה אבל קטנה לא ואפילו יש בה דעת וכן דעת הרי"ף ז"ל שכתב בגמ' בסמוך במאי דאמרינן וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה דדוקא כשמת אביה אבל בחיי אביה והיא ברשות אביה אביה מקבל גיטה ולא היא אבל במסכת קידושין (דף מג:) כתב רש"י ז"ל דמאי דאמרו רבנן דנערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה הוא הדין לקטנה והאי דנקט נערה להודיעך כחו דרבי יהודה דאפילו בנערה נמי ברשות אביה היא ואפ"ה היא עצמה מקבלת את גיטה

אם

א כתב מיי' אפי' אמרה בפני נתנו לשליח לגירושין ונתנו לי ואבד והשליח והבעל מסייעין אותה אפשר שתעיז פניה ושמא עדיין לא נתגרשה כתב מיי' שליח קבלה שקבל הגט לאשה ושלחו לה בפני עדים והגיע הגט לידה ואינה יודעת אם בעלה שלחו או שליח קבלה שלחו או שלוחו שלו הרי זו מגורשת בא הבעל וערער שלא נתנו ה"ז יתקיים בחותמיו שהרי עדים שהגט שנתנו לה יוצא מתחת יד שלוחה שידו כידה ואע"פ שהיא אינה יודעת הרי העדים יודעים ואם לא יתקיים בחותמיו אינה מגורשת:

לשון ריא"ז

ב נערה המאורסה שלא הגיע לכלל נעורים אביה מקבל גיטה ולא היא וכך שיטת מו"ה ויש גאונים אומרים אף הקטנה בין היא בין אביה ואין שיטת התלמוד כדבריהם כמבואר בקונט' הראיות:

חדושי אנשי שם

(א) וזה לשון ד"ת בלא עדי מסירה ולא דייק דהא אמרי' לעיל דלמ"ד עדי מסירה כרתי וכו'. ובספרים אחרים הוגה כך בלא עדי מסירה ולא נהירא דהא אמרי' בפ' השולח אמר רבא לא צריכא [אלא] לר"א דאמר עדי מסירה כרתי כו':

הגהות חו"י

(א) עי' רי"ף קדושין סי' תרל"ו: (ב) עי' תוס' ור"ן דלא אסרינן כל הפנויות לכל אדם: (ג) עי' רי"ף כתובות סי' ר"ג: (ד) בגמ' ליתא:

גי' מהר"ס [וכ"ה הכ"ת]

הגהות הב"ח

(א) שבעולם אי לאו כו' היאך הוא נאסר בעדות עד א' כצ"ל *). [ברי"ף שלפניו לא הוה גי' ד"ת

*)[לכאורה לפי הגהתו אינו מבן מה דמסיים הר"ן שהרי אפילו לאיסור כו' וצ"ע]

נ"ל מה עשה איסור בזה וכי היה לו לחוש

גי' ד"ת

אף בקטנה י"ל כן כל שיש בה דעת דמציא זכיא לנפשה וכן דעת הר"ז הלוי ז"ל ולפניט נצריך בזה בס"ד. ואביה הייט טעמא דמקבל את גיטה שהתורה זכתה לו [כתובות דף מו: ודף מז.] לקבל קידושיה ואיתקש יציאה להויה ודוקא מן האירוסין אבל מן הנישואין היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה: ר' יהודה אומר אין שתי ידים זוכות כאחת. בגוף אחד אלא אביה מקבל את גיטה בלבד: וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש. פירש"י ז"ל אפילו ע"י אביה משום דהרי היא כשוטה דמשלחה וחוזרת ותנא דבי רבי ישמעאל ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת כדאי' ביבמות בפ' נר מצוה

(א) אמר רבי יהודה אין שתי ידים זוכות כאחת אלא אביה מקבל גיטה בלבד וכל שאינה יכולה לשמור גיטה אינה יכולה להתגרש: גמ' במאי קא מיפלגי רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא ורבי יהודה סבר במקום אביה ידה ולא כלום וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים וכי פליגי רבנן עליה דר' יהודה בגירושין אבל בקידושין דברי הכל אביה ולא היא כדגרסי' בפ' האיש מקדש* אמר רבי יוחנן מחלוקת לגירושין אבל לקידושין דברי הכל אביה ולאהיא פירוש שהתורה זיכתה שבח נעוריה לאב ולהכי שאני קידושין מגירושין וגרסינן נמי התם* בעא מניה רבא מרב נחמן נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה כלומר בחיי אביה מי אלימא ידה כיד אביה לשוויי שליח או לא אמר ליה אין עושה שליח וה"מ בחיי אביה אבל לאחר מיתת אביה כיון שהביאה שתי שערות עושה שליח לקבלה: וכל שאינה יכולה לשמור גיטה אינה מגורשת תנו רבנן קטנה שהיא יודעת לשמור גיטה מתגרשת ושאינה יודעת לשמור גיטה אינה מתגרשת ואי זו היא קטנה שהיא יודעת לשמור גיטה כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר: א] *אמר רבא שלש מדות בקטן צרור וזרקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה. פירוש כגון שמת

חרש (דף קיג:) וליתנא דאינה יכולה להתגרש הכי דייק שאינה מתגרשת כלל אבל ר"ת ז"ל כתב (א) דמתגרשת היא על ידי אביה דהא לר' ינאי דמפרש התם טעמא דשוטה מדכתיב ונתן בידה מי שיש לה יד יצתה זו שאין לה יד קטנה שיש לה אב ודאי מתגרשת היא על ידו שהרי יש לה יד. ומדרבי ינאי נשמע לתנא דבי ר' ישמעאל דמתגרשת היא ע"י אביה דהא לא פליגי אלא בטעמא ולא בדינא והיינו טעמא משום דכיון שיש לה אב הרי אביה משמרה ואינה חוזרת הלכך ודאי כי אמרינן אינה יכולה להתגרש דוקא על ידי עצמה קאמרינן וכ"כ בעל הלכות ורבינו האי ז"ל והכי מוכח בירושלמי בפרק חרש [הלכה א] דגרסינן התם גבי הא דתנן [דף קיב:] נשטית לא יוציא עולמית דבי רבי ינאי אמרו משום גרירה. כלומר שנגררים אחריה בני אדם לזנות. רבי זעירא ורבי אילא תרויהון אמרין מפני שאינה יכולה לשמור את גיטה רבי נחמיה בר מר עוקבא בשם רבי יוסי אמר תלתי פי' איכא בינייהו ג' דברים עבר וגירש מאן (ב) דמר מפני גרירה גירש. מאן דמר (ג) שאינה יכולה לשמור את גיטה לא גירש. יש לה אב מאן דמר מפני גרירה אסור. מאן דמר מפני שאינה יכולה לשמור את גיטה הרי יש לה אב ויכול לשמור את גיטה. עתים שוטה עתים חלומה וכו' הא משמע דלמאן דאמר שאינה יכולה לשמור את גיטה מתגרשת על ידי אביה [הלכך קטנה נמי דנסיב מתניתין טעמא כשאינה יכולה לשמור את גיטה מתגרשת ע"י אביה]: גמ' רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא. פי' רש"י ז"ל דיד יתירה היינו יד אביה ומיהו אע"ג דקרי לה יתירה ידו עדיפא מידה דאילו איהי אינה עושה שליח לקבל את גיטה כדאיתא בפרק האיש מקדש (דף מד:) והביאה הרי"ף ז"ל בסמוך ואיהו מצי עביד: ור' יהודה סבר במקום אב ידה לאו כלום הוא. דלגמרי אוקמה רחמנא ברשותיה כל ימי נערות אא"כ ניסאת: אבל בקדושין דברי הכל אביה ולא היא. מפרשינן התם טעמא דקדושין דמדעתה דהא בעינן דעת מקנה אביה ולא היא שהתורה זכתה לו אבל גירושין שהן בע"כ בין היא בין אביה דמה לנו ולדעתו כי מקבל ליה איהו נמי ע"כ הוא: נערה מהו וכו'. לרבנן דאמרי מקבלת גיטה מהו שתעשה את אחר שליח לקבל גיטה בחיי אביה ופשט ליה דאין עושה שליח והתם בגמרא מותבינן עליה דרב נחמן מדתנן הכא בפרקין קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע הגט לידה הא נערה הרי זה גט ודחינן הכא במאי עסקינן בשאין לה אב ומהא משמע דקטנה נמי מקבלת גיטה בחיי אביה ושלא כדברי הרי"ף ז"ל דאי לא מעיקרא כי הוה סליק אדעתין דבשיש לה אב עסקינן לימא ליה וליטעמיך כי הגיע גט לידה נמי אמאי מגורשת ואפשר דהא"כ דהוה מצי למימר ליה וליטעמיך כמו שנמצא בכמה מקומות דמצי למימר ולטעמיך ולא אמר ולמסקנא לא קשיא דהא אוקמינא בשאין לה אב והרמב"ן ז"ל תירץ עוד ואמר דלרבא דהוה ס"ל דנערה עושה שליח הוה סלקא דעתיה דיד אביה יד יתירה הוא דזכי לה רחמנא ולטעמיה אפשר דאפי' קטנה נמי מקבלת גיטה בחיי אביה ואיהו הוא דהוה ס"ד לאוקמה למתני' בשיש לה אב אבל כיון דקי"ל כר"נ דפשט ליה דאין עושה שליח דאין נערה במקום אב אלא כשליח שמינתה תורה לפי שירדה תורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידא בגירושין שישנן בע"כ ומעתה קטנה שאינה בתורת שליחות ואין לה יד בשל אחרים כלל אביה ולא היא דהדרינן לפשטא דמתני' דתנן נערה ולא קתני קטנה להודיעך כחן דרבנן דאם איתא דלרבנן אפי' קטנה כח דהתירא הוה עדיף ליה ועוד סייעיה לדברי הרי"ף ז"ל מדגרסינן בירושלמי בפ' התקבל גבי הך מתני' נשאת היא ולא אביה קטנה אביה ולא היא נשאת היא ואביה אם יש בה דעת היא ולא אביה פירוש לפרושי מתני' אתא דדוקא נקט מאורסה דאילו נשואה היא ולא אביה דמשניסאת אין לאביה רשות בה ודוקא נמי נערה דאילו קטנה מאורסה אביה ולא היא נשאת היא ואביה כלומר היא ואביה שוין בדבר וקטנה שאין בה דעת [איירי וקאמר דכשם שאביה אינו מקבל את גיטה לפי שכבר יצאה מרשותו אף על ידי עצמה אינה מתגרשת כיון שאין בה דעת] אבל יש בה דעת היא ולא אביה (ד) מדמפליג בסיפא בין יש בה דעת לאין בה דעת שמע מינה דרישא דקטנה מאורסה בין יש בה דעת בין שאין בה לעולם אביה ולא היא כדברי הרי"ף ז"ל וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל ולפי שטה זו הא דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש ופירשנו על דעת ר"ת דאינה יכולה להתגרש על ידי עצמה קאמר בקטנה שאין לה אב עסקינן דבשיש בה דעת מתגרשת ע"י עצמה וזו אינה יכולה להתגרש דאי בשיש לה אב אפילו בשיש בה דעת נמי אביה ולא היא ולרבי יהודה נמי בשאין לה אב אצטריכא דהא סיפא כ"ע אתיא: אמר רבא שלש מדות. תנוקות בזכיית קטן צרור וזרקו וכו'. קטן שנותנין לו צרור וזורקו וכשנותנין לו אגוז נוטלו: זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים. אם זיכה אדם לחבירו דבר ע"י אותו קטן שמסר בידו החפץ ואמר זכה בחפץ זה לפלוני לא זכה ואם בא הנותן לחזור חוזר וא"ת דהכא אמרינן דקטן זוכה לעצמו ואילו בפרק הניזקין (דף נט:) תנן מציאת חרש שוטה וקטן יש בהם גזל מפני דרכי שלום י"ל דהתם היינו טעמא משום דליכא דעת אחרת מקנה [ומש"ה מפני דרכי שלום ותו לא אבל הכא איכא דעת אחרת מקנה] אית להו זכייה וא"ת דבפ' מי שמת (דף קנו.) אמרינן דזכין לקטן ואין זכין לגדול כלומר דאיכא תנא דס"ל דקטן משום דאיהו לא מצי זכי זכין לו אבל גדול כיון דאיהו מצי זכי אין זכין לו מ"מ משמע מהתם דקטן לא מצי זכי והכא אמרינן דזוכה לעצמו תירצו בזה דמהכא משמע דכי אמרינן זוכה לעצמו דוקא במטלטלין ודוקא בשהגיע לידו אבל בהקנאה אחרת כגון אגב וחליפין לא לפי שהקטן אינו יודע בדרכי הקנאה כלל וכשאמרו הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין דוקא בשמחזיק בהם הזוכה דכיון דברשותו של קטן מחזיק בהן תקנו בהן שיזכה משום כדי חייו אבל בהקנאה אחרת ליתיה כלל ולפיכך מי שמתחייב לקטן בין בשטר בין בקנין כיון שאין אותו דבר תחת ידו אינו זוכה אא"כ זכהו ע"י אחר והיינו דאמרינן התם בפ' מי שמת (שם) דזכין לקטן משום דאיהו גופיה לאו בר זכייה הוא בדרכי ההקנאות. אבל אין זכין לגדול כיון שהוא עצמו יכול לזכות בהן. ואחרים העמידו ההיא דבפרק מי שמת בקטן שלא הגיע עדיין *למדה הזאת. [ושני התירוצים בתוספות]: וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה. שמשהגיעה למדה הזו

משלחה

נ"א עדיין לחינוך

רש"י

גמ' יד דידה לאו כלום היא. דלגמרי אוקמה רחמנא ברשות האב כל ימי נערות אלא אם כן ניסת: וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה. שהיא קטנה או שוטה: אינה מתגרשת. דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאה זו שמשלחה וחוזרת הילכך אפילו בקבלת אביה אינה מתגרשת: קטן. שנותנין לו צרור וזורקו וכשנותנין לו אגוז אז נוטלו: זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים. אם זיכה אדם לחבירו דבר ע"י אותו קטן שמסר החפץ בידו ואמר זכה אותו חפץ לפלוני לא זכה ואם בא הנותן לחזור חוזר: ה"ג רש"י וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון. כלומר שצריכה למאן ואינה יוצאת בלא מיאון דתנן ביבמות כל תינוקת שאינה יכולה לשמור

שלטי הגבורים

א פירש"י דאף ע"י אביה אינה יכולה להתגרש דהא שוטה היא ורבינו יעקב פי' דע"י אביה מתגרשת אף קודם שהגיעה לפעוטות אע"פ שאינה יודעת לשמור גיטה וכן הורה הלכה למעשה וכ"כ הרא"ש נשתטית שאינה יודעת לשמור עצמה לא יוציאנה אפי' אם יודעת לשמור גיטה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר לפי שאין בה דעת לשמור את עצמה וכתב מיי' לפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה ואין מחייבין אותו בשאר כסות ועונה שאין בה כח בנן דעת לדור עם השוטים ואינו חייב לפדותה ולרפאותה ואם גרשה הרי זו מגורשת ומוציאה מביתו ואינו חייב עוד ליטפל בה ע"כ. ומדברי הרמ"ה ז"ל יראה שחייב במזונותיה וכל תנאי כתובה לבד מתשמיש המטה שאסור דאי אמרת פטור מה הועילו חכמים בתקנתם ועוד כיון דאמרי רבנן לא יוציא לא מצי מפיק לה ולא גרעה ממגורשת ואינה מגורשת דבעלה חייב במזונותיה ע"כ וא"כ כ"ש כל זמן שלא גרשה שחייב בכל וגם על מה שפטרו מלרפאותה כתב הרא"ש ז"ל ואם בת רפואה היא למה לא יתחייב לרפאותה וכמה יש משתטות מחמת חולי וחוזרות ומתרפאות ע"כ:

לשון ריא"ז

קטנה שנתקדשה על דעת אביה שקדושיה קדושי תורה ומת אביה אם מבחנת בין גיטה לדבר אחר מתגרשת ע"י עצמה ואם אין לה דעת להבחין אינה מתגרשת והמורה אומר שאף ע"י אביה אינה מתגרשת כשאין לה דעת להבחין ומז"ה אומר שע"י אביה מתגרשת וכן מבואר בספר התרומה: נסם ר"ת

עין משפט

א מיי' פרק ג וס"ד מהל' אישות סמג עשין מח:
ב מיי' פרק ב מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמא:
ג מיי' שם סמג שם טור אה"ע סי' קיט קמא:
ד מיי' פרק ד מהל' זכייה סמג עשין פב טור ח"מ סי' רמג:
ה מיי' פרק ב מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמא:

גי' ד"ס

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עי' בתוס' ועיין בנימוקי יוסף פרק חרש סי' קל"ט:
(ב) דאמר כצ"ל וכן לקמן:
(ג) נ"ב מפני.
(ד) ומדמפליג כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) עיין עוד רי"ף קדושין סי' תרכ"ח:

מלחמת ה'

ועוד כתב הרי"ף ז"ל צרור וזרקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה פי' כגון שמת אביה וכו' עד ולעולם ה"ה לקטנה שיש לה אב וכן נראין הדברים: אמר הכותב אבל צריכין אנו לחוש לדברי רבינו ז"ל ולא עוד אלא שאף רבינו האיי גאון אביהן של ישראל כך כתב בתשובתו דנערה דוקא אבל קטנה שיש לה אב אביה ולא היא ובודאי מתני' נמי דיקא מדלא קתני קטנה להודיעך כחן דרבנן דכח דהיתירא הוה עדיף ליה ואפי' ר"ש שכתב במס' קדושין ה"ה לקטנה נראה שחזר בו כאן במה שפי' שקבל בה אביה קדושין ומת ועוד שנה בפ' המגרש דתנינא קטנה מתגרשת בקדושי אביה ופי' אם קבלה את גיטה לאחר מיתת אביה אבל יש לנו קושיא גדולה כנגדם דגרסי' במס' קדושין איתיביה קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא הגיע גט לידה מיהא הוי גט וקס"ד לאוקומה בשיש לה אב ואפשר שהיה ר"נ יכול לומר וליטעמיך בשיש לה אב אפי' הגיע גט לידה נמי לא תתגרש וכן נמצא בכמה מקומות שהיה יכול לומר וליטעמיך וכל דכמסקנא לא קיימא איכא למדחיה מהלכה ומסקנא דהתם הא תריצנא בד"א בשאין לה אב אבל בשיש לה אב אם אמר אביה וכו' ולא קתני בקבלת עצמה בשיש לה אב כלום: ועוד יש לי ללמד עליהם ז"ל זכות דלרבא דאמר התם נערה עושה שליח ס"ל דיד אביה יד יתירה הוא דזכי ליה רחמנא ולטעמו אפשר דאפי' קטנה נמי והיינו קס"ד לאוקומה למתני' בשיש לה אב אבל מאחר דקי"ל כר"נ דפשט ליה דאינה עושה שליח שאין הנערה במקום אב אלא כשליח שמנתה תורה בדבר שמכנסת עצמה לרשות אביה ולא זכתה לעשות שליח ומעתה קטנה שאינה בתורת שליחות ואין לה יד בשל אחרים כלל אביה ולא היא דהדרינן לפשטה דמתני' נערה ולא קטנה לפי שהיא זוכה בגט לאביה ואין לקטנה שיש לה אב יד לשום דבר להכניס עצמה לרשות אביה ולא להוציא אבל נערה כיון שישנה בתורת שליחות וזכייה ירדה תורה לסוף דעתו של אב שהוא רוצה שתכנים עצמה לרשותו ואין לו קפידא בגירושין שישנן בע"כ וכל זה לסמוך על קבלת רבותינו הראשונים וסעד יש להם מזו שאמרו קטנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה והנערה בין מדעת אביה בין מדעת עצמה ומדמו בגמ' דהאיש מקדש מאמר לגירושין ובמאמר דבע"כ ואפ"ה נערה אין קטנה לא אלמא בגירושין נמי נערה ולא קטנה במשמע: ושוב מצאתי להם סיוע בירושלמי דגרסי' התם בפירקין דהתקבל נישאת היא ולא אביה קטנה אביה ולא היא נישאת בין היא בין אביה אם יש בה דעת היא ולא אביה פי' קטנה המאורסה אביה מקבל גיטה ולא היא ואם נישאת בין היא בין אביה אין מקבלין לה ואינה מתגרשת שמכיון שניסאת שוב אין לאביה רשות בה ואם יש לה דעת היא ולא אביה וש"מ דקטנה המאורסה בין שיש בה דעת בין שאין בה לעולם אביה ולא היא כדברי הראשונים ז"ל ומה שהוקשה בשתי מדות הראשונות כאן ובפ' ב"ש אינה קושיא ואע"פ ששנינו כל שאינה יכולה לשמור את גיטה כשם ששנינו שאינה יכולה לשמור קדושיה הרי פירשו בברייתא שאינה צריכה שתהא יודעת לשמור את גיטה במידה מעולה אלא כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר וזה סיוע לגירסת רבינו ז"ל ומדקתני בברייתא שיהא יודעת לשמור את גיטה מתגרשת ש"מ אפי' לכתחלה להוציא מן התירוץ שלו שכתב ביבמות ומה שפי' במדה השלישית של רבא שהוא סמוך לפירקן ומופלא סמוך לאיש ורבא כר"י דברי הרב ר' יעקב הם ונכונים הם אע"פ שאמרו

בפרק

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל צרור וזרקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה פי' כגון שמת אביה. ועל זה הפי' קשיא מאי דכתב ה"ר שלמה ז"ל בפירושו כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש אפי' בקבלת אביה ולדבריו אע"פ שאביה קיים אינה מתגרשת קודם הזמן הזה ואין אנו צריכין בשמועה זו להעמידה ביתומה דוקא. ומה שפי' ה"ר שלמה ז"ל מתגרשת בקבלת עצמה אפי' קבל בה אביה קדושין ומת מת לאו דוקא אלא רבותא קמ"ל שאע"פ שמת אביה יש בה כח להתגרש ולדברי הרי"ף ז"ל שפי' כגון שמת אביה יתומה דוקא ואף בעיקר הגירסא אתה מוצא הילוף בין הרי"ף ז"ל ובין ה"ר שלמה ז"ל בשתי המדות הראשונות (במדה ראשונה הוא גרס וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה ובמדה' שניה גורס בקטנה מתקדשת למיאון) ולדברי רבינו שלמה ז"ל הא דתנן נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה ה"ה בכל קטנה שיש לה יד והאי דקתני נערה להודיעך כח דרבנן דאפי' נערה אביה מקבל גיטה כמו שהיא מקבלתו ולהודיעך כח דר"י דאפי' נערה אביה ולא היא ולעולם ה"ה לקטנה שיש לה אב וכן נראין הדברים וכבי' רש"י ז"ל כך היא כל גי' הגאונים ז"ל עד שבא רבינו האיי גאון וכתבה בחילוף כמו שהיא כתובה בהלכות הרי"ף ז"ל כך מצאתי בתשובת רבינו האיי ז"ל ומצאתי בדבריו התירוץ שכתבתי במס' יבמות שיש הפרש בין שמירת קדושין לשמירת גט מפני שיש בהן כסף ושוה כסף ודעתי נוטה לדברי ה"ר שלמה ז"ל בכל זה חוץ ממה שכתב שכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש אפי' בקבלת אביה אע"פ שנתן טעם מפני שהוא משלחה וחוזרת וכשוטה דמיא לא נראו לי דבריו מבוררים לפי שאביה

משמרה

השגות הראב"ד

א] הא דאמר רבא ג' מדות בקטן צרור וזרקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה. פי' מפני שיודעת לשמור את גיטה. ודוקא לאחר מיתת אביה אי נמי כשנישאת:

כשעשות

א מיי' פכ"ט מהל' מכירה סמג עשין פב טוח"מ סי' רלה: ב מיי' פרק ד מהל' אישות סמג עשין ג טור אה"ע סי' מג מד קנה :
לעיל דף נט.
נ"ר קעד ע"ב]
גרסם במהר"ס למתוק [וכן כד"ק ליתא]
ג מיי' פי"א מהל' נדרים סמג לאוין רמג טור י"ד סי' רלג :
לעיל דף סה:
ד מיי' פ"ק מהל' יבום טור אה"ע סי' קסז :
ד מיי' פכ"ט מהל' מכירה טור ח"מ סי' רלם :

הגהות חו"י
(א) בר"י"ף סי' תתקי"ח ועיין ביבמות ס"ס כ"ב :

משלחה ואינה חוזרת קרינא בה ומתגרשת בקבלת עצמה אפילו קבל אביה קדושין ואע"פ שקדושיה קדושי תורה וכתב הרי"ף ז"ל דדוקא כגון שמת אביה אבל בחיי אביה לא וכבר הארכתי בזה למעלה: הפעוטות תנן בהניזקין דמקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. וכנגדו בקטנה. חשיב לה יודעת לשמור קדושיה ומתקדשת בקדושי אמה (ג) לדעתה או בקבלת עצמה אם יתומה היא: למיאון. שצריכה למאן ואינה יוצאה בלא מיאון דתנן ביבמות [דף קז:] כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אין צריכה למאן וזו יודעת לשמור היא. והוי יודע שרש"י ז"ל מחליף

רש"י

קידושיה אין צריכה למאן וזו יודעת היא לשמור: לפום חורפיה. לפי חכמתו: וכנגדו בקטנה. שהגיעה לימים שלא משלחה ואינה חוזרת קרינא בה ומתגרשת בקבלת עצמה ואפי' קבל בה אביה קידושין ומת אע"ג שקידושיה קידושי תורה (ובתמוד גריס איפכא): הגיעו לעונת נדרים. היא שנה אחת לפני נערות ונדריה נבדקין כדתנן במסכת נדה אם ידעה לומר לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר והקדשה הקדש: חולצת. אם הביאה סימנין ולא אמרינן שומא נינהו אבל קודם זמן הזה קטנה היא ואין סימניה סימנין ואינה חולצת: ולמכור. קרקעות בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים הוי קטן: ומחזירו לאחר שעה. כשתובעו ממנו: זוכה. אף לאחרים [דבנן] מתני'

אביה אבל בחיי אביה והיא ברשות אביה אביה מקבל את גיטה ולא היא:[א] הפעוטות [א]מקחן מקח תקטו ומִמכרן ממכרן במטלטלין והן *כבר שית כבר שבע כבר תמני כבר תשע כבר עשר כל חד וחד לפום חורפיה וכנגדו בקטנה [א] מתקדשת [ג]למיאון תקי"ו [ס]הגיעו לעונת הנדרים נדריהן נדר והקדשן תקי"ז הקדש וכנגדו [ד]בקטנה חולצת (א)*(ולית הילכתא תקי"ח (א) כרבא בחליצה דהא פסיקנא בב"ב פ' מי שמת (א) אמר רב נחמן אמר שמואל וכו') (ג): [ת]למכור בנכסי אביו עד שיהא [ב] בן עשרים שנה. ושמעינן [ה]מהא דאע"ג דהביא הבן שתי שערות תקי"ט אינו מוכר בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים שנה: *אמר רב יהודה אמר רב אסי נותנין לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו [ג] ואינו זוכה לאחרים חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה לעצמו וזוכה לאחרים ושמואל אמר אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים שאין זוכה לאחרים עד שיביא

נר מצוה הגירסא בשתי מדות הללו וגורס במדה ראשונה וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון ובמדה שנית גורס וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה וכן גורס הרז"ה ז"ל וא"ת היכי מפליג בין שיעור גירושין וקידושין דהא כי חד לישנא איתמר בהו דהכא תנן כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש והתם ביבמות אמרינן קטנה שיודעת לשמור קדושיה מתקדשת למיאון וי"ל לפי גי' הרי"ף ז"ל דהיינו טעמא משום דבקדושין איכא קדושי כסף שהן צריכין שמירה מעולה ומשום הכי בעי שתגיע לעונת הפעוטות אבל בגט שאינו צריך שמירה כל כך בצרור וזורקו אגוז ונוטלו כו'. ולפי גירסת רש"י ז"ל שלא רצו להתיר איסות דאורייתא בפחות מעונת הפעוטות אבל בקדושין למיאון הקדימו הזמן שאין כאן נד קולא כלל: הגיעו לעונת נדרים. שנה אחת לפני גדלותן נדריהן נבדקין כדתנן במסכת נדה (דף מה:) בת אחת עשרה שנה נדריה נבדקין אם יודעת לומר לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר והקדישה הקדש: חולצת. אם הביאה סימנין ולא אמרינן שומא נינהו אבל קודם הזמן הזה קטנה היא ואינה חולצת דאיש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש כך פרש"י ז"ל. ואיכא למידק דהא רבא גופיה אמר בפ' יוצא דופן (שם) תוך זמן כלפני זמן ואם הביאה סימנין בזמן עונת נדרים שומא בעלמא נינהו לפיכך פי' ר"ת ז"ל דהכא מיירי אפי' בדלא הביאה שתי שערות דרבא ס"ל כר' יוסי דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה ואמרי' עלה בפ' מצות חליצה (דף קה:) א"ר אמי מדבריו של ברבי נלמוד קטנה חולצת בפעוטות רבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים. אלמא רבא כר' יוסי ס"ל ואע"ג דבפ' יוצא דופן אמרינן אמר רבא הלכתא תוך זמן כלפני זמן ורב שמואל בר זוטרא מתני לה לשמעתא דרבא בהאי לישנא אמר רבא קטנה כל שנים עשר ממאנת והולכת מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת משום דחוששין שמא נשרו דאלמא לאו כר' יוסי סבירא ליה איכא למימר דההוא לישנא דרב ושמואל פליג אשמעתא דרבא דהכא א"נ דרבא גופיה לאו כר' יוסי ס"ל אלא דנקיט לה הכא אליבא דר"י כדי להשלים כלל שלו ולומר בכל המדות וכנגדו בקטנה והתם נמי בפ' מצות חליצה הכי מסקינן ורבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים והלכתא עד שתביא שתי שערות ואפשר דרבא גופיה הוא דמסיק לה הכי וה"ק ורבא אמר אפילו לרבי יוסי אינה חולצת עד שתגיע לעונת נדרים ומיהו לדידן אליבא דהלכתא (דידיה) עד שתביא שתי שערות וכולה מדברי רבא הוא. עוד אמרו בתוספות דאפשר דהכא רבה גרסינן דהא מסיק ולמכור בנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים ובפרק מי שמת (דף קנה.) אמרי' רבא אמר רב נחמן בן שמונה עשרה וליכא למימר דהתם משמיה דרב נחמן א"ל ולא סבירא ליה דהא מסיק התם דמכללא איתמר ומוכח מההוא עובדא דאתא לקמיה דרבא דההוא פחות מבן עשרים דזבין נכסיה דס"ל לרבא בן שמונה עשר ולפי זה לא קי"ל בהך מדה שלישית דחולצת אבל הרי"ף והגאונים ז"ל כתבוה לפיכך נדחק הרמב"ן ז"ל ופירש דהא דאמרינן וכנגדו בקטנה חולצת בעונת נדרים של קטן היא דהיינו שנת שלש עשרה וקטנה שהגיע לפרק גדולה היא וכל שהביאה סימנין חולצת והא דנקט קטנה משום דזכר הוי קטן בפרק הזה נקט קטנה והוה ליה כאילו אמר וכנגדו באשה חולצת ואע"ג דהא מילתא פשיטא היא ובמתני' מתניא בהדיא שהאשה ממהרת לבא מפני האיש עשה כן להשלים מדות שלו ולפי זה אי גרסינן הכא רבה על כרחין הא דאמר התם בפ' מצות חליצה ורבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים ע"כ אליבא דרבי יוסי קאמר ולאו דאיהו ס"ל הכי ואפשר דאיהו גופיה מסיק התם והלכתא עד שתביא שתי שערות וכדכתיבנא: ולמכור בנכסי. קרקעות אביו הוי קטן עד שיהא בן עשרים. משום דבאו לו מכח ירושה אבל בנכסים שלו לא צריך ומשמע דטעמא דמילתא משום דנפלו לו בירושה זילי גביה ומוזיל בהו ואפילו ביודע בטיב משא ומתן בעינן שיהא בן עשרים כמו שכתוב בהלכות בפ' מי שמת אבל כשהוא בן עשרים והביא שתי שערות אפילו אינו יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר: ושמעינן מהא וכו'. כתב זה הרב ז"ל מפני שרבינו האיי גאון ז"ל חולק בזה בספר המקח עלה דההיא דאמרינן בפרק מי שמת [דף קנו.] בודקין לקדושין וכו' ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים שהוא סובר שהבן אע"פ שהוא פחות מבן עשרים יכול למכור בנכסי אביו כל שהגדיל והביא שתי שערות ודאמרינן התם עד שיהא בן עשרים אבודקין מהדר ואכולהו קאי לקידושין לגירושין ולחליצה ולמיאונין ולמכור בנכסי אביו דבכולהו לאחר שהגדיל צריך בדיקה אם הביא שתי שערות ובדיקה זו של שערות הוא עד שיהא בן עשרים דלאחר מכן אע"פ שלא הביא שתי שערות דינו כגדול וכדתנן בפ' יוצא דופן (דף מז:) בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסריס וכו' והרי"ף ז"ל הביא ראיה מזו שאין הפי' כך כמו שכתוב בארוכה בהלכותיו בפ' מי שמת [סי' תתקיט]: ודאמרי' ולמכור בנכסי אביו כתב בעל העיטור ז"ל דה"ה לשאר מורישיו וכן לעת הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ט מהלכות מכירה אבל הרשב"א ז"ל חולק על זה וכתב שהדברים אמורים בדוקא כלומר בן ממש ובנכסי ירושת אביו הא בן בנכסי מתנת בריה מאביו או בת בנכסי ירושת אביה או בן בנכסי שאר מורישיו חוץ מאב הרי ממכרן באותן נכסים כממכרן בנכסי עצמן והטעם שחכמים לא תקנו אלא בדבר המצוי ונכסי ירושת האב לבן מצויה ושאר ירושות אינן מצויות וכן מתנת בריה מאב לבן אינה מצויה ולא חששו אלא למצוי וסמך דבריו דבת בנכסי ירושת אביה מוכרת אפילו פחותה מבת עשרים מדתנן בסוף פרק מציאת האשה (דף סט:) המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי רבי מאיר א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו במה דברים אמורים בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום והיא סתמא תניא לה ל"ש בת בין הבנים ול"ש בת בין הבנות ואין זו ראיה של כלום ודברי הראשונים נראין לי עיקר: צרור וזורקו וכו' חפץ ומחזירו לאחר שעה. כשתובעו ממנו זוכה אף לאחרים מדרבנן. כך כתב רש"י ז"ל ונראה שהזקיקו לומר כן משום דזכייה לאחרים מטעם שליחות היא ואין שליחות לקטן כדאיתא בריש פרק האיש מקדש (דף מא:) אבל בתוספות כתבו דלרב יהודה אפילו מדאורייתא זוכה לאחרים ולשמואל אמר דאין זוכה לאחרים דוקא מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא זכי דבגמרא [דף סד:] פרכינן עליה דשמואל מדתנן כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית ואומר הרי זה לכל בני המבוי ומזכה להם על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים האי שפחה היכי דמי אי דאתיא שתי שערות מאי בעיא גביה. הא תנא [קדושין דף יד:] יתירה עליו אמה העבריה שיוצאה אף בסימנין. אלא לאו דלא אתיא שתי שערות ומפרקינן שאני שתופי מבואות דרבנן ואם איתא דלשמואל לא זכיא לאחרים אפילו מדרבנן אמאי זכיא להו בשתופי מבואות אלא ודאי משמע דאפילו לשמואל זכייה לאחרים מדרבנן ומש"ה מהני דרבנן לדרבנן ומינה דלרב יהודה זוכה לאחרים אפילו מדאורייתא וכי תימא אמאי והא אין שליחות לקטן תירצו דכי אמעיט קטן לרב יהודה משליחות מהנהו קראי דמוכחינן שליחות מינייהו בריש פרק האיש מקדש ה"מ במילתא דליתיה (ד) בתרומה וגירושין וקדושין אבל בזכייה כיון דאיתיה דהא זוכה לעצמו הוה ליה כגדול וזוכה נמי לאחרים לרב יהודה אפילו מדאורייתא ושמואל פליג משום דס"ל דלאו בר שליחות הוא כלל ומיהו מודה דמדרבנן מיהא זכי ומש"ה מהני בשתופי מבואות [בלחוד] ואני תמה אי מודה שמואל דזכייה מדרבנן אית ליה למה לן לפרוקי שאני שתופי מבואות דרבנן ואפילו הוא מדאורייתא אמאי לא מהני כיון דרבנן תקון ליה זכייה והא

המאור הגדול

מלחוור ובפ' חרש שנשא פיקחת אמרי דבי ר' ינאי ונתן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה וכל אב בידוע שיש לה יד דהא אמרי' יד יתירה זכי לה רחמנא וכן מ"ש ה"ר שלמה ז"ל במדה שלישית שהיא משתביא שתי שערות הא ודאי ליתא כי עונת נדרים כמוך לפירקן היא ובמופלא סמוך לאיש ר"י ס"ל דאמר איש כתוב בפרשה (ס) אשה בין גדולה בין קטנה ולית הלכתא בהא לא כר"י ולא כרבה ומפורש היא בפ' מצות חליצה ובנדה פ' יוצא דופן :

מלחמת ה' ק"ל

בפ' יוצא דופן אמר רבא הלכתא תוך זמן כלפני זמן ורב שמואל בר זוטרא מתני לה לשמעתא דרבא בהאי לישנא אמר רבא קטנה כל י"ב ממאנת והולכת מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת משום שחוששין שמא נשרו אלמא לאו כר"י ס"ל אלא שיש לומר ההוא לישנא דרב ושמואל פליגא אשמעתים דרבא דהכא ולזה הפי' נאמר שמה שכתב רבינו גם הגאונים בחבוריהם דברי רבא כמה שהם מפני שלא הוצרכו לפרש שכבר פסקינן הלכה ביבמות עד שתביא שתי שערות אבל יש לתקן דברי רבא כהלכה בעונת הנדרים לקטן הוא מבן י"ב שנה ויום אחד שאע"פ שהביאה שתי שערות נדריו נבדקין וכנגדו בקטנה שהגיע לכלל השנים הללו שהיא בת י"ב שנה ויום אחד חולצת דלגבי קטנה גדלות היא והוא שהביא שתי שערות שהאשה ממהרת לבא לפני האיש כדתנן במשנת יוצא דופן ואל תתמה על לשון הגמ' שהוא קורא אותה קטנה והיא נערה שכלפי שאמרו ג' מדות בקטן אמרו בלשון הזה ואינו אלא כאומר וכנגדו ... חולצת וזו שאמר רבא ביבמות עד שתגיע לעונת נדרים לדבריו דרבי האמר כדמפורש בגמ' בהדיא ואפשר דרבא גופיה הוא דמסיים בה והלכתא עד שתביא שתי שערות ושמא זהו סמך רבינו הגדול ז"ל בדברי רבא אלא שיש ידים לפי' הראשון מפני שכאן וכאן אמרו דבר אחד •

השגות הראב"ד

א] הפעוטות והן כבן ט' וכבן עשר מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון. קשיא לי בה דאמרי' ביבמות פ' בית שמאי ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר קטנה שאינה יודעת לשמור קדושיה אינה צריכה למאן. כה ידעה לשמור צריכה למאן והכא אמרי' עד שתגיע לפעוטות. לא קשיא התם שבשילוה אמה או אחיה אבל הכא מתקדשת ע"י עצמה קאמרינן דבעיא שתהא כפעוטות: הגיעו לעונת נדרים כו'. פי' לאותו זמן שאמרו אין אנו יודעים לשם מי נדרנו נדריהם נדר והקדשן הקדש דהיינו מי"ג שנה ויום אחד: כנגדו בקטנה חולצת. והוא שהביאה שתי שערות אבל קודם הזמן הזה אע"פ שהביאה שתי שערות לאו כלום הוא דקי"ל תוך זמן כלפני זמן: ואני תמה למה הניח פרק אחד והוא שאם יודע בטיב משא ומתן שממכרו ממכר בנכסי אביו אפי' בקרקעות מעונת נדרים ולמעלה כדאיתא בב"ב ולאו מלתא היא שלא חשב רבא כי אם שינוי העתים בפרקי השנים כמו שאמר ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים אבל זה השנוי אינו תלוי בשנים אלא בדעת התינוק ובהריפות שלו :

א הרא"ש ז"ל גריס אמר רבה שלש מדות בקטן צרור וזרקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין כנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה והיינו שיעורא דלעיל דיודעת לשמור גיטה והא דקרינן לה יודעת לשמור קדושיה בפחות מכאן הייני משום דקדושי קטנה דרבנן אבל להפקיע קדושין דאורייתא ע"י גט בעינן דעתא רבתי ורב אלפס ז"ל גורס איפכא וטפי מסתבר כגירסת הספרים מטעמא דפרישית :
ב עיין לעיל פ' הנזקין ובב"ב פ' מי שמת :
ג וכן החרש זוכה לעצמו ולא לאחרים אבל שוטה אין לו זכייה ואפי' לעצמו והמזכה לחרש שוטה וקטן אפי' בן יומו ע"י פקח קנה וכתב מיי' אחד האיש ואחד האשה יכולין לזכות למקבל ואפי' אשת איש ואפי' עבד ושפחה אבל עובד כוכבים אינו זוכה הואיל ואינו ראוי לשליחות לעולם כך אינו זוכה לישראל וכשם שאין ישראל נעשה שליח לעובד כוכבים כך אינו זוכה לו :

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) מוכיח בפירוש כר"ן ובהשגות דהאי ולית הלכתא כו' לא היה כתוב בספרי רב אלפס שלפניהם :

הגהות הב"ח
(א) נ"ב גא"ס: (ב) נ"ב ע"כ גא"ס: (ג) נ"ב או אחיה: (ד) בתרומה כצ"ל [וכ"ה בר"ן]: (ה) נ"ב אבל

קי"ל [לעיל דף נו:] דהפקר ב"ד היה הפקר ומיהו אשכחן זכייה דרבנן דקלישא מזכייה דאורייתא דגרסינן בפרק מי שמת [דף קמז:] ומי אמר רב נחמן הכי והא אמר רבא אמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא מש"ה אינו יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אינו יכול למחול אלמא כיון דאלימא ממונא לא אתא לרשות זוכה ולא זכי ביה אלא מדרבנן לא אלימא זכייה דיליה כדאורייתא ומאי מחיל והכא נמי אם איתא דאינו זוכה לאחרים מדאורייתא לא מהני גר מצוה

שיביא שתי שערות וכן א הלכתא : מתני' *קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך אם רצה להחזיר [יחזיר] שאין הקטן עושה שליח ואם אמר לו אביה התקבל לבתי גט אם רצה להחזיר לא יחזיר. האומר ב תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול. הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר. האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר פסול ור' אלעזר מכשיר הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר. הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע הגט לידה. התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד. קבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע הגט לאותו מקום ור"א אוסר מיד : גמ' רבי אלעזר מכשיר סבר ב מראה מקום היא לו ולית הלכתא כותיה חדא דקי"ל הלכה כסתם מתני' ועוד הא אוקימנא בפרק גט פשוט בשיטה דגרסי' התם* (א) אמר אביי רשב"ג ור' שמעון ור' אלעזר כולהו סבירא להו מראה מקום הוא לו רבי אלעזר דתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי (א) ממקום פלוני וקבלו לה ממקום אחר פסול ור' אלעזר מכשיר: מתני' *ג האומר כתבו גט ותנו לאשתי גרשוה כתבו אגרת ותנו לה הרי אלו יכתבו ויתנו פטרוה פרנסוה עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום : גמ' תנו רבנן שלחוה

רש"י

מתני' אם רצה הבעל לחזור. קודם שיגיע הגט לידה חוזר : פסול . דאין רצונו שילעיזו עליו וקפידא הוא : הרי היא במקום פלוני אינו אלא כמראה מקום כלומר שם תמצאנה : ור' אלעזר מכשיר . דכיון דבע"כ מתגרשת ודאי מראה מקום היא לו למנא ידעה דניחא ליה לבעל למיתביה לה התם : הבא לי גטי . אוכלת בתרומה. אם אשת כהן היא: עד שיגיע גט לידה . לאותו מקום שכך אמרה לא תהא שלוחי לקבלה עד לשם : ר"א אוסר מיד . ר"א לטעמיה דמכשיר כשקבלו במקום אחר דמראה מקום היא לו למשעת קבלה איגרשא לה לפיכך מיד משפירש מלפניה אסורה דשמא מצאו חוץ לעירו וקבלו ממנו : גמ' בשיטה . בכל מקום בתלמוד כשאומר פלוני ופלוני ופלוני בחדא שיטה אמרינן לית הילכתא כחד מינייהו: מתני' כתבו גט. לשון בנ"א החזיקו לקרות לספר כריתות גט: גרשוה. נמי כבר נהגו לקרות גירושין : כתבו אגרת . גם זה לשון גט שכותבין אגרת שבוקין: פטרוה. לא אמר כלום דדילמא להקל מעליה חובות שחייבת: פרנסוה. כל לשון פרנסה עשיית צרכיה כמו לפרנסה שמין באב : כנימוס . כחוק לא ידעינן אם חוק [גט אם חוק] מזונות וכסות הוא וכן כראוי :

סיומא

בדאורייתא ומיהו התם איכא למימר לרבנן דרבנן הכי תקון [דהם אמרו] והם אמרו אבל הכא היכי [מפרקינן] בפשיטות דלא ליהני במדאוריי' ולפיכך נראין לי דבריו של רש"י ז"ל עיקר וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל שכתב סתם דזוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים דמשמע דלית ליה זכייה לאחרים כלל ומיהו במידי דרבנן בשתופי מבואות זוכה אף לאחרים ומ"ש הרי"ף ז"ל שאינו זוכה לאחרים עד שיביא שתי שערות אע"ג דממילתיה דשמואל לא משמע הכי בהדיא דייק לה ז"ל מדפרכינן עליה דשמואל מההיא דכילד משתתפין במבוי וכו' ואמרי' האי ספחה היכי דמי וכו' אלא לאו דלא אתיא שתי שערות ואם איתא דשמואל מודה דקודם שתי שערות זוכה לאחרים כל שיש לו דעת יותר גדול מתפן ומחזירו לאחר שעה לוקמא בהכי אלא ודאי לשמואל [לעולם] אינו זוכה לאחרים עד שיביא שתי שערות ובתוספות פסקו כרב יהודה א"ר אסי משום דפשטיה דמתניתא הכי מוכחא ולשמואל צריכין לדחוייהו כדאיתא בגמ': מתני' קטנה שאמרה וכו' לפיכך אם רצה. הבעל לחזור קודם שיגיע גט לידה: יחזור. שאין הקטן עושה שליח והך מתני' אוקימנא לה בפ' האיש מקדש (דף מד:) בשאין לה אב / אם יש לה אב מאי איריא קטנה דאין עושה שליח אפילו נערה נמי בחיי אביה אין עושה שליח לקבל את גיטה דהכי פשטינן התם בפ' האיש מקדש :

האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול . דאין רצונו שילעיזו עליו שם וקפידא הוי : הרי היא במקום פלוני אינו אלא כמראה מקום שם תמצאנה : ורבי אלעזר מכשיר . מפרשינן בגמ' דהאי דפליג רבי אלעזר באומרת התקבל ולא פליג באומר תן משום דאיהו דמדעתיה מגרש והדבר תלוי בו איכא למימר קפידא הוא ודוקא קאמר ליה אבל איהי דבע"כ מיגרשה אין לה לעשות קפידא בדבר והא דאמרה הכי משום דידעה דניחא ליה לבעל למיתביה התם הלכך אינה אלא כמראה מקום שם תמצאנו : הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר . אפילו לרבנן דכיון דאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר : הבא לי גיטי אוכלת בתרומה . אם אשת כהן היא : התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד . שמא קבלו כבר (ג) ואע"ג דהוה לן למימר אוקי אשה בחזקת שלא נתגרשה חומרא בעלמא הוא שהחמירו חכמים משום דחזקה שליח עושה שליחותו אע"ג דאין ביד השליח לעשות שמא לא יתן לו הבעל הגט כמו [שאמרו לעיל] [דף סד.] שאסור בכל הנשים שבעולם אע"ג דכל אחת היא לו בחזקת היתר וגם אין ביד השליח לעשות שליחותו : עד שיגיע גט לאותו מקום . שכך אמרה לו לא תהא שלוחי לקבלה אלא שם ובגמרא פריך וכיון שקבלו במקום אחר היכי הוי גיטא כלל והא תנן ברישא התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר [פסול] ומוקמינן לה בדאמרה ליה קבל לי גיטי במתא מחסיא וזמנין דמשכחת ליה בבבל והכי קאמרה ליה משקל כל היכא דמשכחת ליה שקול ליה מיניה גיטא לא להוי עד דמטית למתא מחסיא (ג) וא"ת וכיון דאינה רוצה שיהא גט עד מתא מחסיא היכי הוי גט כלל דהא אינו מקבלו שם מיד הבעל והוי ליה [דף כד.] כטלי גיטיך מעל גבי קרקע ואי מיירי כשהבעל עושה אותו שליח להולכה עד מתא מחסיא ושם נעשה [שליח] לקבלה הרי לא חזרה שליחות אצל הבעל [דף סג:] י"ל דהאי מעשה ראשונה שליח קבלה הוא וידו כידה אלא שהתנה עמו שלא התגרש אלא באותו מקום והוי ליה כאומר לאשה הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום ועל דעת מי שאומר [עי' ר"ן ריש פרק זה] שהאשה עושה שליח להולכה ולקבלה אתי שפיר שמעשה ראשונה נעשה שליח להבאה מחמת האשה וכי מטי למתא מחסיא הוי שליח קבלה שלה : ורבי אלעזר אוסר מיד . דהואיל ומכשיר כשהוא מקבלו במקום אחר דמראה מקום היא לו ומשעת קבלה איגרשה לה לפיכך משעה שפירש מלפניו אסורה שמא מצאו חוץ לעיר וקבלו הימנו ובגמ' [דף סה:] פרכי' פשיטא ומפרקינן לא צריכא דאתיה לבעל במזרח ואמרה ליה זיל במזרח וקא אזיל במערב מהו דתימא במערב הא לא איתיה קמ"ל דילמא בהדי דקא אזיל מפגע פגע ביה : גרסי' בגמ' [שם] האומ. לשלוחו לא וערב לי בתמרים ועירב לו בגרוגרות ועירב לו בתמרים . כלומר לסוף אלפים אמה של תחום תני חדא עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב אמר רבה לא קשיא הא רבנן הא ר"א הא רבנן דאמרי קפידא הא ר"א דאמר מראה מקום הוא לו פרש"י ז"ל הא רבנן דאמרי לעיל גבי דידה דאע"ג דלאו בדידה תליא ולא איכפת לה אמרינן כל מאי דאמרה איהי לשלוחה אי שינה לאו שלוחה הוי הכי נמי לאו עירובו עירוב והא ר"א דאמר מראה מקום הוא לו במידי דליכא קפידא ולא איכפת ליה רב יוסף אמר הא והא רבנן כאן בשלו כאן בשל חברו . פרש"י ז"ל הא והא רבנן ואינהו נמי לא אמור קפידא אלא *דהתם ניחא ליה דתתזיל ולא בדוכתא אחרינא והך מתניתא בשלו עירובו עירוב דלא איכפת ליה והא דקתני אין עירובו עירוב דיהב ליה חבריה רשותא לערובי מתמרים דידיה וא"ל האיך לשלוחיה ערב לי בתמרים דהכא ודאי קפידא הוא דבגרוגרות דחבריה לית ליה רשותא ופרכינן אלא הא דתניא האומר לשלוחו ערב לי במגדל ועירב לו בשובך בשובך ועירב לו במגדל תני חדא עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב התם מאי שלו ומאי של חבירו איכא . דקס"ד דה"ק הניח לי עירובי במגדל דבסוף אלפים אמה ומש"ה פרכינן מאי שלו ומאי של חבירו איכא דנקפיד מיקפיד ההוא חבריה אי מנח ליה בהאי או בהאי ומפרקינן התם נמי איכא פירי דמגדל ופירי דשובך . כלומר דשובך ומגדל דקתני לאו לאתנוחי הוא [אלא] ערב לי מפירות פלוני שיש לי במגדל כך פרש"י ז"ל ובתוס' הקשו עליו דלא משמע דפליג רב יוסף אשלו כלל דלרבנן הוי קפידא כדסליק אדעתא עד השתא ועוד דא"כ ה"ל לרב יוסף למימר הא והא ר"א דבשל חבירו אמאי לפליג ר"א דלא להוי קפידא והא לגבי בעל מודה ר"א דקפידא הוי וכ"ש כאן שלא כל הימנו לכך פירשו דרב יוסף דה"ק בשלו ודאי לרבנן קפידא הוי אבל בשל חבירו כגון שאמר לשלוחו לא וערב לי בתמרים שלך בכה"ג ודאי לא הוי קפידא אם שינה ועירב בגרוגרות כיון שמפירותיו של שליח הוא מערב וזה פירוש נאה אבל תמיהני דלפ"ז ע"כ אית לן למימר לרב יוסף דכל מאי דליכא למיקפד עליה אע"פ ששינה אפילו לרבנן מראה מקום הוא לו מדאמרינן בשל חבירו עירובו עירוב ושלו מש"ה אין עירובו עירוב משום דאיכא למיקפד בהכי וכיון שכן מי שקל לו קפידות הללו ולמימר דרבנן דוקא ולא ר"א דהא מצית שפיר למימר דנהי דר"א בהאשה לאו קפידא בעירוב בשלו קפידא וכ"ת לעולם לרב יוסף לאו בקפידא תלי אלא במתנה ומיהו דוקא במתנה בשלו אבל במתנה בשל חבירו לאו מתנה הוי כלל אי הכי מאי מקשינן מאי שלו ושל חבירו דהתם מתנה בשלו וכל שהוא מתנה בשלו אע"פ שאין קפידא בדבר כלל לא הוי שליח והם הקשו על פירוש דהכא משמע דלרבנן בשלו הויא קפידא אפילו לרב יוסף וה"נ מוכח במס' מעילה בפ' (הגולה) [השליח] (דף כא.) דאמרינן דהבא לי מן החלון והביא לו מן הדלוסקמא דשליח מעל משום דלא עשה שליחותו דקפידא הוי ואילו בפ' המפקיד (דף מב:) אמרי' ההוא גברא דאפקיד כשותא גבי חבריה והוה ליה לגידיה נמי כריא דכשותא א"ל לסרסיה רמי מהאי אזל איהו רמיא מאידך אמר רב עמרם היכי לידייני דייני להאי דינא נימא ליה לסרסיה שלים אמר לא אמר לי (ד) מהא רמי ומהא לא תרמי אלמא כל כה"ג לא הוי קפידא ותירצו דהכא שאני דכיון שהזכיר בפירוש תמרים וגרוגרות [ותלון] ודלוסקמא ודאי איכא קפידא שאם לא היה מקפיד לא היה מזכירם אבל בההיא דהמפקיד לא הזכיר אלא שהראה מקום הכשות וכיון שהכל מין א' ומוטל במקום אחד לא משמע דלהוי קפידא דבשלו אין דרך להקפיד ולא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שהיה שם כשות של אדם אחר : מתני' האומר כתבו גט ותנו לאשתי . לשון בני אדם הוא כבר החזיקו לקרות לספר כריתות אשה גט : גרשוה . נמי כבר נהגו לקרותו גירושין : כתבו אגרת . גם זה לשון הגט שכותבין בו ודין דליהוי ליכי מינאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין : פטרוה לא אמר כלום . (ה) דלמא לשון פטור וחובה הוא להקל מעליה חובות שחייבת . פרנסוה . כל לשון פרנסה לשון עשיית צרכיה הוא כמו [כתובות דף סח.] לפרנסה שמין באב יבמו [שם:] מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות הלכך לא ידעינן אי צרכי גט הוא שלא תהא זקוקה ליבם או צרכי מלבוש וכסות הוא : כנימוס . כחוק :

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ולית הלכתא כפסקא דרבא דהגיעו לעונת נדרים דהיינו בת י"א ויום אחד דהולכת דהא פסקינן פ' יוצא דופן דתוך זמן כלפני זמן ובפ' מצות חליצה נמי פסקינן דאינה חולצת עד שתביא ב' שערות לאחר שהיא בת י"ב והרי"ף ז"ל שהביאה שמא דעתו לפרש כפי' רשב"ם וכנגדו בקטנה כלומר כנגד עונת נדרים דקטן בקטנה חולצת :

ב כתב מיי' אמר לו תנהו לה ביום פלוני ונתנו לה בתוך הזמן אינו גט א"ל אל תתנהו לה אלא ביום פלוני ונתנו לה בין מלפניו בין מלאחריו אינו גט שהרי הקפיד על עצמו של יום ומשמע מדבריו אבל כשאמר תנהו לה ביום פלוני יכול לאחר ובלבד שלא יקדים :

[דף קעה ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר כצ"ל : (ב) נ"ב וכ"כ בתוס' : (ג) נ"ב וכ"כ בתוס' : (ד) מהאי רמי ומהאי לא תרמי כצ"ל : (ה) דדלמא כצ"ל :

עין משפט

א מיי' פרק י מהל' גירושין טור אה"ע סי' קמח :

ב מיי' פרק ט שם טור אה"ע סי' קמח :

ג מיי' פ"ק שם טוש"ע שם :

הגהות חו"י

(א) ברי"ף תתקכ"ט

דף קסה.

דף סה: תקכב

אגא גבי אשה דהתם ט"ו(ג"ח)

א מיי׳ פי״א מהל׳ זכייה וס״ס מהלכות גירושין טור אה״ע סי׳ קמא ח״מ סי׳ רנד:

ולא ידעינן אי חוק גט אי חוק מזון וכסות וכן כרלוי: **גמ׳** שלחוה. לשון [דברים כד] ושלחה מביתו נקט האי גברא: שבקוה. לשון אגרת שבוקין: תרכוה. ל׳ תירוכין וגירושין: **גרסי׳** בגמ׳ תניא רבי נתן אומר [עי׳ בגמ׳ דף סה: ברש״י] פטרוה דבריו קיימין פיטרוה לא אמר כלום והא אנן תנן פטרוה לא אמר כלום אמר רבא רבי נתן דבבלאה הוא דייק בין פטרוה לפיטרוה תנא דידן דבר א״י הוא לא דייק. וכתבה רש״י ז״ל בשני פנים דפיטרוה בחירק תחת הפ״א דבריו קיימין אבל בפתח ובדגש לא אמר כלום ל״א פטרוה בדגש דבריו קיימים שהוא מל׳ גט פטורין נר מצוה אבל רפה לא אמר כלום ורבי נתן דבבלאה הוא בבא מבבל כדאמרינן בבבא בתרא [דף קלא.] ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי ושם מספרין פעם בלשון עברי ופעם בלשון ארמי הילכך כשהוא מדגיש מספר בלשון ארמי ומכוון לגט פטורין וכשאינו מדגיש אינו אלא לשון פטור וחובה ותנא דידן דבר ארעא דישראל הוא וכל סיפורן בלשון עברי לא דייק ומש״ה לא מפליג תנא דמתני׳ דבין שהדגיש בין שלא הדגיש לאו לגט פטורין איכוון דפטורין לשון ארמי הוא תרגום של שליח והרי״ף ז״ל והרמב״ם ז״ל לא כתבוה ולא ידעתי למה דהא אנן להא מילתא כבלאי אנן: **תו** גרסי׳ בגמ׳ איבעיא להו הוליאוה מהו עזובה מהו הניחוה מהו התירוה מהו הוציאו לה מהו. ולא איפשיטו וה״פ הוליאוה מהו. מי אמרינן לישנא דקרא נקט [דברים כד] ויצאה מביתו או לאו לישנא דקרא הוא דהא לא כתיב והוליאוה מביתו אלא ויצאה מעצמה: עזובה. לשון אגרת שבוקין הוא או דילמא דכיון דלאו לשון עזיבה כתוב בגיטא לאו לישנא דגיטא הוא: התירוה מהו. לשון מותרת לכל אדם:

שלחוה שבקוה תרכוה הרי אלו יכתבו ויתנו פטרוה פרנסוה עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום: **מתני׳** בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר א אף המפרש והיוצא בשיירא רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן **גמ׳** והלכתא כר״ש שזורי דגרסינן בשחיטת חולין א״ר יוחנן הלכה כר׳ שמעון שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי: גניבא יוצא בקולר הוה כי קא נפיק אמר להו הבו ארבע מאה זוזי לרבינא מחמרא דנהר פקוד קשיא ליה לרבי אבא *חמרא לא אמר דמי חמרא לא אמר מחמרא קאמר ואידך מחמרא כדי ליפות את כחו שלחו מתם מחמרא ב כדי ליפות את כחו א״ר הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ומה גיטו אע״ג דלא פריש כיון דאמר כתובו אע״ג דלא [אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע״ג דלא] קנו מיניה למימרא דהני ארבעה דתנינן במתני׳ כולהו כשכיב מרע דמצוה מחמת מיתה נינהו וכן הלכתא:

דף סו

גי׳ ד״ת

רש״י

היוצא בקולר. ליהרג ואומר כתבו אף על פי שלא אמר תנו: יכתבו ויתנו. דאגב פחדיה טריד ולא פירש: אף המפרש. מיבשה לים: והיוצא בשיירא. למדברות: והמסוכן. חולה: **גמ׳** מחמרא. מיין שיש לי: חמרא לא קאמר. הבו ליה חמרא בד׳ מאה זוזי: דמי חמרא. לא קאמר הבו ליה ארבע מאה זוזי מדמי חמרא לזבוני למיתב ליה: מחמרא קאמר. דניתבו ליה זוזי מחמרא וכי עושין מעות מיין: כדי לייפות את כחו. שיהא לו כל היין כולו באחריות שאם אמר תנו לו יין אם החמיץ מן היין מאה חביות היו היורשין אומרים לו שלך החמיץ ואם אמר דמי חמרא ומכרו הימנו קצת ונאבדו המעות אומרים לו אבדו מעותיך הילכך מחמרא משמע היין ודמיו שהכל אחריות לו: גיטו של ש״מ כמתנתו. כלמפסיק ואז״ל: מתני׳

כתיב והוליאוה מביתו אלא ויצאה מעצמה: עזובה. לשון אגרת שבוקין הוא או דילמא דכיון דלאו לשון עזיבה כתוב בגיטא לאו לישנא דגיטא הוא: התירוה מהו. לשון מותרת לכל אדם: **מתני׳** בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ליהרג: ואמר כתבו. אף על גב שלא אמר תנו: יכתבו ויתנו. דאגב פחדיה טריד ולא פריש: המפרש ליס והיוצא בשיירא. למדברות: המסוכן. אומר מסוכן אני ובירושלמי [סוף הלכה ה] אמרו כל שקפץ עליו החולי וכ״כ הרמב״ם ז״ל בפ״ב מהלכות גירושין בד״א בבריא אבל במסוכן והוא אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד חליו מיד: **גמ׳** גרסינן בשחיטת חולין בפ׳ בהמה המקשה (דף עה:) הלכה כר״ש שזורי במסוכן. הא דפרקין: ובתרומת מעשר של דמאי. דאמרינן התם תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ר״ש שזורי אומר אף בחול שואלו ואוכלו על פיו. כלומר לא מיבעיא אם חזרה ונפלה לתוך התבואה בשבת דמשום עונג שבת שואלו לעם הארץ [אם תקנה כל צרכה] ואוכל על פיו אלא אפילו בחול אוכל על פיו דכיון דמדמעת כל התבואה דשוב אין לה תקנה בהפרשת דמאי לא אסרינן עליה כל התבואה משום תרומת מעשר דמאי: **גניבא** יוצא בקולר היה וכו׳. מחמרא דנהר פקוד. מיין שיש לו במקום פלוני: קשיא ליה לר׳ אבא. היכי ליקני: חמרא [לא קאמר]. (א) מדלא קאמר חמרא בד׳ מאה זוזי: דמי חמרא לא קאמר. הבו ליה ד׳ מאה זוזי מדמי חמרא דנימא לזבוני חמרא ומיתב ליה. מחמרא קאמר. (ב) דליתבו ליה וכי עושין מעות מיין: מחמרא כדי ליפות את כחו. פרש״י כדי שיהא לו כל היין לאחריות שאם אמר תנו לו יין אם החמיץ מן היין מאה חביות היורשין אומרים לו שלך החמיץ ואם אמר דמי חמרא ומכרו ממנו קצת ואבדו המעות אומרים לו אבדו מעותיך הילכך אמר מחמרא דמשתמע (ג) לדמיו שהכל אחריות לו ובתוס׳ כתבו שלא ר״ל רש״י ז״ל שיהא כל ההפסד עליו דמן הדין אין לו להפסיד אלא לפי חשבון ומ״מ לפי חשבון מפסיד אבל השתא דכולו אחריות אינו מפסיד כלל. פירוש לפירושם דאע״ג דאמרינן בית בביתי או שור בשוורי אני מוכר לך ומת אחד או נפל מראהו מת ומראהו נפול כדאיתא בפ׳ בתרא דמנחות (דף קח:) התם היינו טעמא לפי שכל בית וכל שור עומדין בפני עצמן ומש״ה מראהו מת ונפול אבל הכא שלא זיכה לו חביות כך וכך אלא חמרא הרי היין כולו מעורב והילך יאמרו לו שלך החמיץ אבל הרמב״ן ז״ל כתב דבדוקא אמר כך רש״י ז״ל דאפילו בכה״ג מראהו חמוץ כבית בביתי דמראהו נפול ור״ח ז״ל פי׳ דהאי כך וכך דמים ר״ל ומיהו להכי קאמר מחמרא כי היכי דלא לדחויה אאחר נכסים ואע״פ שהורע כחו ג״כ שאינו גובה מאחר נכסים וכדאמרינן בפרק הנודר מן הירק [דף נח.] מר בר שמואל פקיד דליתנון תרין עשר אלפי זוזי לרבא מן עללתא דנהר פניא שלח רבא קמיה דרב יוסף עללתא היכי מיקריא (ד) דאלמא אינו גובה מאחר נכסים אעפ״כ יפוי הוא לענין שאינו יכול לדחותו אצל אחר נכסים ומשמע דאי אמר חמרא שוי ארבע [מאה] זוזי נוטל יין שוה אותו סך בשעת נתינה. ואי אמר ארבע מאה זוזי דמי חמרא נוטל ארבע מאות זוזי בין הוזל בין הוקר מדאמרינן בסוף פרק נערה שנתפתתה (דף נד:) ההוא דאמר להו ארבע מאה זוזי דמי חמרא לברת אייקר חמרא א״ר יוסף רווחא ליתמי וכן גרסא זו שנויה בהלכות דרב אלפס ז״ל ומשמע דלענין זילא נמי הכי דיגא ולא שנא: **אמר** רב הונא גיטו. דשכיב מרע: כמתנתו מה מתנתו. בכל הנכסים בשהם אי נמי במקצתן אם הוא מצוה מחמת מיתה בפירוש: אם עמד חוזר. כדאיתא בפ׳ מי שמת [דף קמח:] אף גיטו אם עמד חוזר: ומה גיטו כיון דאמר כתבו אע״ג דלא אמר תנו. כדתנן במתני׳ אף מתנתו כיון דאמר תנו אע״ג דלא קנו מיניה: וכתב הרי״ף ז״ל למימרא דהני ארבעה דתנינן במתני׳ כולהו כשכיב מרע דמצוה מחמת מיתה נינהו וכי תימא ומנא ליה לרב ז״ל דר״ה בכולהו ארבעה קאמר הכי דילמא בשכיב מרע בלחוד קאמר ואמסוכן דתנן במתני׳ קאי ובאומר מסוכן אני אי נמי בקפץ עליו החולי דסתמיה מצוה מחמת מיתה י״ל אי הכי מאי קא משמע לן רב הונא הא מתניתין היא בהדיא בפרק מי שמת* דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אלא ודאי רב הונא ה״ק דבכל דוכתא דבגיטו כיון דאמר כתבו אע״ג דלא אמר תנו במתנתו נמי כיון דאמר תנו אע״ג דלא קנו מיניה והיינו דזכה רבינא* בשמעתיה דרב הונא רביה אע״ג דגניבא לאו שכיב מרע הוה אלא יוצא בקולר וכן כתב הרמב״ם ז״ל פ׳ ח׳ מהלכות זכייה ומתנה דכל הני ארבעה דמתניתין דינן כמצוה מחמת מיתה לגמרי וקנין דבריהם באמירה בעלמא ואם ניצל ועמד חוזר אפילו קנו מידו ואפילו במקצת אבל הרב רבינו יונה כתב דלא הוי כמצוה מחמת מיתה אלא יוצא בקולר ומסוכן אבל מפרש ויוצא בשיירא לא דהנהו כיון שדעתם לחזור שהרי מדעת עצמן הולכין לסחורה לא מקנו באמירה וכן נמי אם קנו מידן אין חוזרין דלענין מתנותיהן כבריאין הן לא נשתנה דינן אלא לענין גט שאנו אומרים שכיון שאמרו כתבו דעתן לגרש שלא לעגן את נשותיהן אלא שמתוך שהיו טרודין נשכח להם. גמרו דבריהן הילכך הוה ליה כאילו אמרו כתבו ותנו אבל לענין מתנה כבריאין לגמרי [וכן דעת הרא״ש] ויש מכריעין כדברי הראשונים דאי לא מאי קמ״ל רב הונא במאי דקאמר אף מתנתו כיון דאמר תנו אע״ג דלא קנו מיניה אטו בלאו רב הונא לא ידעינן דמסוכן ויוצא בקולר מקנו באמירה בעלמא והא התם בפרק מי שמת (דף קמז.) אמרינן דמתנת שכיב מרע מאחיתופל גמרינן לה והא אחיתופל כיוצא בקולר הוה וגריע מיניה אבל לדברי הראשונים אתי שפיר דקמ״ל רב הונא דאפי׳ מפרש ויוצא בשיירא מקנו באמירה. ולי מהא לא איריא דהא דאחיתופל לא קמה לה התם במסקנא דרבא מסיק ואמר דמתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא הוא ועוד דאפילו למאן דגמר לה מאחיתופל לא פסיט מילתא כולי האי דמהתם גמרינן דלא ליצטרך רב הונא לאשמועינן ועוד דאפשר דמסוכן אתא לאשמועינן וכל שקפץ עליו החולי וכדברי הירושלמי (כלומר) שלא כדרך בני אדם (ה) כמצוה מחמת מיתה בפירוש דמי דאילו בשכיב מרע אחר לא מהני אא״כ פירש [אי נמי] דאמר ווי ליה דקא מאית וכדמוכח התם ואעפ״כ נראה לי כדברי הראשונים ז״ל דמדקאמר לה רב הונא בהמה שמע מינה דאכולהו קאי שאם לא כן היה לו לפרש ועוד דמלישניה דרב הונא משמע דמגט מוכח לה דקאמר ומה גיטו דאלמא ה״ק כיון דבגיטו לא צריך תנו במתנה נמי לא צריך קנין וכי תימא ומה ענין זו אצל זו נראה לי דה״ק מאן אמר לן דתנו לא רצה לומר דילמא רצה לשחק בה אלא ודאי היינו טעמא דמשום דקים לן שכל אלו מתיראין על מיתתן ואין אדם משטה ומשחק בשעה שהוא מתירא ממיתתו וכיון דטעמא משום הכי הוא אף מתנתו בכל הני לא צריך למקנא מיניה שהשוו חכמים מדותיהם בכל מצוה מחמת מיתה שיהו דבריו כמסורין ולא משמע כלל דרב הונא לאו מגט למד למתנה אלא שבא להשוותם ולא לכולן אלא לב׳ מהם וסתם דבריו ולא פירש ולפיכך נראים דברי הראשונים אבל הרשב״א מסכים לדברי רבותינו בפ׳ מי שמת ולא קי״ל כרב הונא במאי דאמר דבגיטו אם עמד חוזר וכמ״ש הרי״ף ז״ל בהידך פירקא. מיהו גמרינן ממימריה לגבי גט דבכל מצוה מחמת מיתה [אפילו שאין מסוכן] כיון דאמר כתבו אע״ג דלא אמר תנו [כאילו אמר תנו] דהא איהו אמר דטעמא דמתניתין בהני ארבע משום דמצוה מחמת מיתה נינהו וכיון שכן ה״ה לכל מצוה מחמת מיתה וראיה לדבר עוד מדתנן לעיל בפרק קמא (דף יג.) האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ובגמ׳ היכא מאן דמוקי לה בבריא ואמרי׳

גי׳ ד״ת

גי׳ ד״ת

דף קמו: ודף קנו: ע״ש כי לשון זה דברי ש״מ ככתובין וכמסורין דמי אינו בשום משנה רק ר״נ אמר לשון זה בב״ב דף קנא. (ג״א)

השגות הראב״ד

[דף ס״ה ע״א] **הא** דאמרי׳ ר׳ נתן בבלאה הוא דייק בין פטרוה לפיטרוה. כלומר פטרוה משמע לשון הוה. פיטרוה משמע ליה לשעבר. ופטרוה מיהא משמע ליה מלשון ספר כריתות דמתרגמי׳ גט פטורין מפני שהם רגילין בלשון ארמית אבל תנא דידן דבר ארץ ישראל הוא ואינן רגילין בארמית לא משמע ליה לשון פטורין אלא ענין פטור וחיוב ובאת פטורה מבבועה קאמר ואין מעלה בדעתו תרגום כריתות. ואיכא מ״ד אע״ג דלענין פטרוה אין הלכה כר׳ נתן דוקא בא״י אבל בבבל הלכה כמותו דהא אמר רבא דלא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה. וכ״ל דאנן השתא כר׳ נתן עבדינן. דהא כוליה גמ׳ וכולה תניין בלשון ארמית איירינן ליה כלישנא דבבל. עוד נ״ל מדר׳ נתן נשמע לרבנן בשלחוה תרכוה שבקוה באם אמר (שלחוה) בפתח (הבית) בהוות כראשון היט גט דלא פליגי אלא בפטרוה כדפרשי׳:

הא דאמרי׳ בגמ׳ שלחוה שבקוה תרכוה הרי אלו יכתבו ויתנו וכן אותם ששנו במשנתנו גרשוה כתבו אגרת ובתבו לה הרי אלו יכתבו ויתנו. נכונן אני אומר שכבר דבר עמהן על עסקי גרושיה שאל״כ מנין שם יודעים שעל עסקי גירושין הוא אומר והלא כתיב שלחו זאת מעלי. גרש את האמה הזאת. כלה גרש [יגרש] אתכם וכל אותן הלשונות שאלו בגמ׳ עליהם הוליאוה עזובה הניחוה הותירוה אם לא שכבר דבר עמהם בענין גירושיה מה היה לו באלו הלשונות: **כל** מסוכן מצוה מחמת מיתה הוא ואיזהו מסוכן כל שקפץ עליו החולי אבל לא קפץ עליו אחר זמן שכיב מרע שהוזכר במשנת מי שמת וכל הני דמתני׳ כמסוכן הם ולא בעי קנין אפי׳ במקצת

שלטי הגבורים

א כתב הרא״ש דמפרש ויוצא בשיירא לענין גט דוקא יש להם דין ש״מ דאיכהו בהילי וטרידי ומועיל כתבו בלא תנו אבל לא לענין מתנה. ירושלמי אמר ר׳ מנא לא סוף דבר בקולר של סכנה אלא בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה ועוד גרסי׳ בירושל׳ תני אף החולה תני ר׳ יעקב בר אידי בשם ר׳ יוחנן הלכה כר׳ שמעון שזורי במסוכן מה בין חולה למסוכן חולה כדרך ארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי. בחולה דרך ארץ הקרובים נכנסים לו מיד והרחוקים אחר ג׳ ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים מיד:

ב פי׳ רש״י שאם היה אומר תנו לו יין אם החמיץ מהיין מאה חביות היורשין אומרים לו הרי שלך לפניך וכתב הרא״ש ונראה דלא פי׳ כן בשביל שיהיה כל ההפסד עליו דמן הדין אינו מפסיד אלא לפי חשבון אבל השתא הכל באחריותו היין והמעות ואינו מפסיד כלל וריצב״א היה אומר דפי׳ רש״י עיקר דאדם המקנה לחבירו י׳ חביות בחביותיו והחמיצו מקצתן מצי למימר שלך החמיצו כדאמר בפ״ב דבכורות הכל מודים בא׳ שהפקיד אצל חבירו טלה ומת א׳ דמצי למימר ליה שלך מת דהמוציא מחבירו עליו הראיה וי״ל דלא דמי דודאי כשהפקיד דבר מבורר אצל חבירו מצי למימר ליה שלך מת אבל אם הקנה לו בחביותיו עשר חביות לא נתברר חלקו מעולם הלכך הוי שותף בכל היין:

הגהות הב״ח

(א) תיבת לא קאמר. הבו ליה חמרא כו׳ כנ״ל: (ב) נ״ב עושי מחמרא קאמר: (ג) נ״ב יין: (ד) נ״ב כו׳ ואסיקנא אמר רבא הדא לא מיבעיא לי דעללתא כל מילי משמע הדא הוא דמיבעי לי שכר בתים שכר ספינות מאי: (ה) נ״ב דיט:

כאן בגמ׳ דף סו. רבי אבינא (ג״א). [וכ״ה בד״ק]

והמרינן ולמאן דמוקי לה בבריא מ"ט לא מוקי לה בשכיב מרע ומהדרינן לא מהוקמא ליה מתני' בשכ"מ ממאי מדקתני האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה טעמא דמת הא מחיים נותנין טעמא דאמר תנו הא לא אמר תנו אין נותנין ובשכ"מ אע"ג דלא אמר תנו נותנין דתנן ר"ש שזורי אומר אף המסוכן אלמא לר"ש שזורי דקי"ל כוותיה כל ש"מ שהוא מצוה מחמת מיתה דינו כמסוכן דלא צ"ל תנו דאי לא לוקמה בש"מ דלאו מסוכן: מתני' מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי וכו'. ופירש שמו ושם עירו וכו': הרי אלו יכתבו ויתנו. ופרש"י טעמא כריש פרק המדיר (דף ע:) דכיון דאמר יכתוב שליחותיה קא עביד וא"ת דהא תנן בפ' אין בין המודר (דף לה:) ותורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו ופרכי' [דף לו:] אי תורם משל בעל הכרי [ולדעתו של בעל הכרי] הא קא מהני ליה דקא עביד שליחותיה ומפרקינן באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום אלמא כה"ג לא הוי שליחות דאי הוי מאי מפרקינן הא קא מהני ליה ואיכא קושיא דהתם כל הרוצה לתרום קאמר מדעתו ואיט אלא כנותן רשות אבל לאו שליחותיה הוא וגבי תרומה אפי' גלוי דעתא נמי מהני כדאמרי' בפרק אלו מציאות (דף כב.) כלך אצל יפות הם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה כך כתוב בחידושי הרמב"ן ז"ל ולפי זה בגט אי אמר כל הרוצה לכתוב יכתוב לא מהני ותמהני דהתם בפ' אלו מציאות (שם) *קא אמינא דההיא דכלך אצל יפות דוקא דשויה שליח דאמרינן התם [תרגמה אביי] אליבא דרבא דשויה שליח וה"נ מסתברא דאי לא שויה שליח מי הוי תרומתו תרומה אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתיכם אלא כגון דשויה שליח וא"ל זיל תרום ולא אמר מהני תרום וסתמיה דבעל הבית כי תרים מבינונית תרים ואזל איהו ותרים מיפות ובא בעל הבית ומצאו וא"ל כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה וכי איתמר התם לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד משמע דאהך גוונא נמי קאי והדרא קושין לדוכתיה ולפיכך נראה כמו שתירצו בתוס' דהכי דבאומר כל הרוצה שלוחיה הוי אפ"ה כיון שלא יחדו לא חשיב מהני ליה כדי שיהא אסור במודר הנאה. וכתב הרמב"ן ז"ל ומסתברא נמי באומר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי ושמעו שלשה שאחד כותב וב' חותמין והיינו צריך במעמד כולן כדאמרינן לקמן [דף סו:] בכלכם שאע"פ שאמר כל השומע לא נתכוון זה לרבות בעדים אלא ליתן רשות לכל שנים שאיזה שירצה יהא רשאי לכתוב: וגרסי' בג"מ' וליחוש במאי שד הוא אמר רב יהודה אמר שמואל בראו לו דמות אדם איכהו נמי אידמו מדמו. כלומר שלפעמים שעושין עצמן בדמות אדם ומפרקינן דחזו ליה בבואה שלו. כלומר כל. ופרכינן איכהו נמי אית להו בבואה דחזו ליה בבואה דבבואה ודילמא איכהו נמי אית להו א"ר חנינא למדני יונתן בני דבבואה אית להו בבואה דבבואה לית להו וליחוש דילמא צרה היא. כלומר שמכוונת לקלקלה שתנשא בגט זה ותיאסר על בעלה תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין. כלומר כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי כותבין אע"פ שאין מכירין אים זה שפירש שמו וכתב רי"ף ז"ל לזו בפ' בתרא דיבמות [סי' קנח] וכתב ר"ח ז"ל לשד לא חיישינן כיון דחזו ליה לאותו המושלך בבואה דבבואה ולצרה נמי לא חיישינן כדתנא דבי ר' ישמעאל משמע דס"ל ז"ל דהא דמייתי הא דתנא דבי רבי ישמעאל לאו למדחייה לדרב יהודה דלעולם לאפוקי מחששא דשד בעינן דחזו ליה בבואה דבבואה מפני שהמזיקין מצויין בבורות אבל לחששא דצרה דלא שכיחא סמכינן אתנא דבי ר' ישמעאל ומיהו דוקא בבור אי נמי בשדה הוא דחיישינן לשד כדתנן בפרק בתרא דיבמות [דף קכב.] מעשה בעמד אחד על ראש ההר וכו' ופרכינן עלה וליחוש שמא שד הוא אבל בעיר אפילו בלילה לא חיישינן לשד דגרסינן בירושלמי בפרקין [הלכה ו] תמן תנינן מעידין לאור הנר ולאור הלבנה ומשיאין ע"פ בת קול והוא שראו בוביא של אדם רבי הכא בשם רבי חנינא הדא דתימא בשדה אבל בעיר אפילו לא ראו בוביא של אדם והא תנינן מי שהיה מושלך בבור *ומדר' יונתן והם שראו בוביא של אדם אמר רבי אבין המזיקין מצויין בבורות כדרך שהם מצויין בשדות ומש"ה נהי דלא חיישינן לצרה מפני שהיא שעת הסכנה חיישינן לשד אא"כ ראו לו בבואה אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' גירושין נראה דבתר דמייתין הא דתני דבי רבי ישמעאל לא צריכין בבואה כלל אלא כי היכי דלא חיישינן לצרה ה"נ לא חיישינן לשד: הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה. הואיל ולא אמר תנו: אם מעצמו נפל הרי זה גט. לפי שבדעתו היה מתחלה לכך וסופו הוכיח והוה ליה כמפרש ומסוכן: גמ' מעשה לסתור. רישא תנא לא אמר כלום ואח"כ נתן רשב"ג חלוק בין מעצמו נפל ובין דחפו הרוח: חסורי מיחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו. ואע"פ שנשנית משנתינו בלשון יחיד לא פליגי רבנן עליה ויש כיוצא בזה בשבת [דף קו:] ובילה [דף כג:] רשב"ג אומר לא כל הציידין שוין ובפרק אלו קשרים* רבי אליעזר אומר קושרין לפני הבהמה ובכתובות [דף סו:] רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה ורשב"ג הכא לאו לטעמיה אזל דאמר גבי כותב נכסיו לאחרים ושתק ולבסוף צוח דהוכיח סופו על תחלתו דהתם פליגי רבנן עליה כדאיתא בפ' יש נוחלין (דף קלח.) ובמסכת חולין (דף לט:) והכא לא פליגי כלל דשאני הכא דאמר כתבו כדאיתא בפרק השוחט (שם) וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות גירושין שאם נסתפק לנו אם מעצמו נפל או אם הרוח דחפתו (הרי זה גט) [הרי זה ספק גט כן מוכח מהשגת הראב"ד שם ומביא בהכר"ן] עד שיודע לך שהרוח דחפתו אבל בתוספתא* שנינו ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאלתר נפל כותבים ונותנין אני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן אין כותבים ונותנים אני אומר הרוח דהפתו: ההוא גברא וכו' מי משוי איניש ברא שליחא במקום אבא. דלא ליקפד בחד מינייהו ומעיקרא להאי ברא נמי שוייה שליח ועכשיו שמת האב יכתוב לה הבן זה וחבירו שהרי הלך הבעל למד"ה: מתני' אמר לשנים תנו גט לאשתי. אע"ג דלא אמר כתבו ותנו הרי אלו יחתמו בעצמן ולא יאמרו לעדים אחרים לחתום דלאו ב"ד מניהו לצוות על אחרים אלא עדים שוינהו ובגמ' בעינן על כתב הגט אם יכולין לצוות לסופר אחר לכתוב דנימא דמאי דאמר להו כתבו היינו חתימת ידן ומדלא פירש להו מידי בכתב הגט עצמו משמע דלא קפיד עליה כלל ונעשה כאומר אמרו לאיזה סופר שתרצו ויכתוב ולמ"ד דאומר אמרו כשר מנו למעבד הכי ויתבאר בגמ' בס"ד: אמר לשלשה כתבו גט ותנו. אע"פ שהם ראויים להיות ב"ד דהא תלתא נינהו אפ"ה כיון שאמר להם כתבו לאו ב"ד שוינהו אלא עדים: אמר לשלשה תנו. ולא אמר כתבו הרי אלו יאמרו לעדים אחרים לכתוב ולחתום וליתן מפני שעשאם ב"ד: מבית האסורים משמו של רבי עקיבא שנחבש בבית האסורין: נומינו לשליח. אמרנו לשליח לחנינא שנעשה שליח בהלכה זו לאמרה בבית המדרש: ילמדו. אם אינם יודעים לכתוב ילמדו לכתוב עד שיכתבוהו בעצמן: גמ' מילי לא מימסרן לשליח. שאין בדברים כח להיות חוזרין ונמסרים לאחר: שלחו ליה מבי רב לשמואל וכו' שלח להו תלא והדבר צריך תלמוד. הכי איתא בגמ' ומפרשינן דמספקא ליה אי כחובו דאמר להו הייט בין כתיבת הגט בין חתימתו

נר מצוה

מתני' מי שהיה מושלך בבור [א]ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו א] הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה מעשה בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת אמר רשב"ג א אם מעצמו נפל הרי זה גט ואם הרוח דחפתו אינו גט: גמ' מעשה בבריא כו': מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו הרי זה גט ומעשה נמי בבריא שאמר כו' ההוא [ב]גברא דעאל לבי כנישתא אשכחי למקרי ינוקי הוא ובריה דיתבי ויתיב אחרינא גבייהו אמר להו בי תרי מינייכו ליכתבו גט לאינתתיה לסוף שכיב מקרי דרדקי מי משוי איניש לברא שליחא במקום אבא או לא רב נחמן אמר לא משוי איניש ברא שליחא במקום אבא ורב פפא אמר משוי איניש ברא שליחא במקום אבא והילכתא משוי איניש ברא שליחא במקום אבא: מתני' אמר [ג]לשנים תנו גט לאשתי או *לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אמר לשלשה תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן בית דין דברי ר"מ וזו הלכה העלה חנניה איש אונו מבית האסורים מקובל אני באומר לשלשה תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים ויתנו מפני שעשאן ב"ד אמר ר' יוסי נומינו לשליח אף אנו מקובלין שאפילו אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו לה: גמ' והלכתא כרבי יוסי דאמר שמואל אמר רבי הלכה כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח ואמרינן נמי א"ר ירמיה שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לב' כתבו גט ותנו לאשתי ב ואמרו לסופר וכתב והתמוהו מהו שלח להו תצא וכן

רש"י

מתני' כל השומע. ופירש שמו ושם עירו: רצה לשחק בה. הואיל ולא אמר תנו: אם מעצמו נפל הרי זה גט. דמתחלה היה דעתו לכך והוכיח סופו והוה ליה כמפרש ליה ומסוכן: גמ' מעשה לסתור. מתחלה אמר לא אמר כלום ולאחר כן נתן חלוק בין מעצמו או הרוח דחפתו: מי משוי איניש שליח ברא במקום אביו. ולא ליקפיד בחד מינייהו ומעיקרא להאי ברא נמי שויה שליח ועכשיו שמת האב יכתוב לה הבן הזה וחבירו שהרי הלך הבעל למדינת הים: מתני' האומר לשנים תנו גט לאשתי אע"פ שלא אמר כתבו ותנו הרי אלו יחתמו מעצמן ולא יאמרו לאחרים לחתום דלא בית דין מניהו לצוות על אחרים אלא עדים שוינהו ובגמ' מפרש על כתב הגט אם יכולין לצוות לסופר אחר לכתוב או אם הם עצמן צריכין לכותבו: אם אמר לשלשה תנו. ולא אמר כתבו הרי אלו יאמרו לעדים אחרים לכתוב ולחתום מפני שעשאן ב"ד אבל כשאמר לשלשה כתבו ותנו אע"פ שהן ראויין ליעשות ב"ד כיון דבהדיא אמר להם כתבו לאו בית דין שוינהו אלא עדים: מבית האסורין. משום ר' עקיבא: נומינו לשליח. אמרנו לשליח: ילמדו. אם [אינם] יודעין לכתוב ילמדו שיכתבוהו בעצמן: גמ' מילי. דברים בעלמא מסר להן שאין חוזרין ונמסרין לשליח ולא דמי למוסר גט לשלוחו שיכול לחזור ולעשות שליח אחר: אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתבו וחתמו הן בעצמן מהו. הא דקתני מתני' יכתבו בעצמן אהתימה קאי והכא כרי חתמו או דלמא וכתב אכתב הגט קאי: תנא. אם נשאת בגט זה כי מספקא לן הם

שלטי הגבורים

א ספק אם הרוח דחפו או מעצמו נפל כתב מיי' שהוא ספק גט עד שידע בודאי שהרוח דחפו והראב"ד השיג עליו וכתב שהוא ודאי גט והכי איתא בירושלמי וכן היא מסקנת הרא"ש: ב כתב סמ"ג פסק ר"ח היה רוצה שאין הלכה ככל אותן האמוראין שמכשירין באומר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו וריב"ש מסופק שמא הלכ' כשמואל ככל אותן האמוראים שמכשירים אומר אמרו ואע"פ שנוהגת ספיקא זו אין לנו להקל נפקא מינה לענין הומרא התלויה בדבר זה כמו שמוכיח כאן שלדברי האומר אומר אמרו כשר ותעשה סובר שאסור להחתים בסופר בגט שאם היינו מתירין ביחתום הלא תורבה מן הדבר וכו' ואף אותם האמוראים שאומרים אומר אמרו כשר בדיעבד ולא תעשה כן לכתחלה יפסלו חתימת הסיפר בגט מן הטעם שאמרנו הואיל ובדיעבד כשר במה שאומר התלמוד כיון דאמר כשר ולא תעשה לא שכיח ומאחר שאינו מצוי אין להוש למורבה דבר זה שאומר התלמוד דהוי הוא והנ"ל כן במסקנא כשתירץ שמואל פליג עליה דר' יוסי בהדא ודאי לפי דברי סוף השמועה שיש להוש לא רבה ויפסלו מטעם זה חתימת סופר בגט ואע"פ שרב מכשיר בפ' המגרש התם סופר ועד והלכה כרב באיסורי בדבר זה אין הלכה כמותו לגבי שמואל מאחר שבאר האמוראים סוברין כשמואל וגם אין לנו להורות להקל באומר אמרו שיהיה כשר כי אין הדבר זה מבורר בידינו ואע"פ ששני פסקים אלו סותרים זה את זה מ"מ הואיל והדבר ספק בידינו יש להוש לשניהם להחמיר ע"כ:

לשון ריא"ז

אמר להם כתבו ותנו גט ואמרו לסופר וכתבו וחתמו הם בעצמם ונתנו הן להאשה הרי היא ספק מגורשת וכן אם אמר להם הבעל אמרו לפלוני שיכתוב ולפלוני ולפלוני שיחתמו או שאמר אמרו לפלוני שיכתוב ואתם התמו והם עשו כמו שצוה הבעל הלכה זו מסופקת והרי זו ספק מגורשת בגט זה בין שנתנו לה הבעל בין שנתנו לה שלוחיו כמבואר בקונטרס הראיות והרא"ש כתב כרבינו באומר אמרו שאינו גט כלל והרמ"ה כתב באומר לשנים אמרו לסופר לכתוב ולעדים שיחתמו ואמרו להם וכתבו וחתמו [ונגרש] בו הוי ספק מגורשת:

א מיי' פרק ב מהל' גירושין טור אה"ע סי' קמא: ב מיי' פ"ם שם טור אה"ע שם: ג מיי' פרק ג שם סמ"ג עשין נ טוש"ע סימן קכ:

דף כו:

נ"ל ואמר ר' יונתן כו' (ג"א)

דף קיח: רשב"ג אומר כו' (ג"א)

פ"ד ע"ש שינוי לשון ועיין בירושלמי דפרקין הלכה ו' כעסת של הר"ן (ג"א)

גי' מהר"ם

המאור הגדול

שלחו ליה מבי רב לשמואל אמר לשנים כתבו ותנו וכו'. ולאו דוקא כתבו אלא משום דכל תנו לשנים כמאן דאמר להו כתבו דמי ונקט לישנא רויחא והכי שלחו ליה אע"ג דכמ"ד להו כתבו דמי אפ"ה מספקא לן כיון דתתמוהו הן שלח להו תצא וכו' מאי היא אילימא מילי (אין) מימסרן לשליח אי לא כלומר אי כר"מ אי כר"י וכתב הגט לשנים כדין התימה לשלשה הוא שאם זה כשר ע"י שליח אף זה כשר ואם זה פסול אף זה פסיל ואפי' כתב הגט באומר לשלשה פסול למ"ד מילי לא מימסרן לשליח אלא הדבר צריך תלמוד כתבו אם כתב ידן הוא או כתב הגט ואמסקנא קא סמכינן דאי כתב ידן הוא כתב הגט נעשה כאומר אמרו וכו' וה"ה אף באומר תנו ולא אמר כתבו: (פשיטא [ותפשום] וכו' עד ומי מודה ר"י באומר אמרו. וכו' וא"ת היכי מקשינן מדר' ירמיה ור"ה לשמואל והא חזינן בהדיא בפ' המגרש דשמואל ל"ל דר"י ובברא דמובהק מוקים לה למתני' בשלא

השגות הראב"ד

א] הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה. ואמרי' בגמ' שאם הוכיח סופו על תחלתו כ"ז גט ורשב"ג קתני לבכיא מעשה. והרב ז"ל כניא זו כמימרא כמות שהיא למימרא דהכי הלכתא. ואי קשיא לך והא פלוגתא היא דפליגי רבנן עליה בהוכיח סופו על תחלתו בענין הכותב נכסיו לאחרים והיו בהם עבדים ואמר כלה אי אפשי בהם וכו'. ופליגי בשותק ולבסוף צווח ובהוכיח סופו על תחלתו. וקי"ל כרבנן דלא אמרי' סופו הוכיח על תחלתו. לא קשיא דהא אמרי' במס' חולין פ"ב שאני התם דאמר כתבו הלכך אפי' רבנן מודו בהא: על מה שאמרו מודה ר' יוסי באומר אמרו אני תמה איך עלה בדעתם ואיך יתכן להיות וכלא עד מפי עד הוא זה ואיך יחתמו עדי הגט במצות של אלו ואיך יכתוב אותו הסופר לשמה והוא לא שמע מפי הבעל ונמצא הכשר לשמה בגט זה עד מפי עד בשלמא לר"מ כאומר לשלשה תנו הואיל ועשאן ב"ד יש להם רשות לכתוב ולחתום שלא נתכוין

חתימתו הילכך כיון שאינו ואמרו לסופר וכתב פסול או דילמא דכתבו לא משמע אלא חתימת ידן ומדלא פריש להו בכתב הג"ז מידי משמע דלא קפיד ביה כלל ונעשה כאילו אמר אמרו לאיזה סופר שתרצו ויכתוב וסבירא ליה לשמואל דאומר אמרו כשר ולפי שהרי"ף פוסק דאומר אמרו פסול לא כתב בהלכות והדבר צריך תלמוד דכיון דאומר אמרו פסול אין כאן ספק כלל דמה נפשך אי כתובו דאמר להו אף כתב הגט במשמע הרי שינו ופסול ואי כתב ידן בלחוד הוא כתב הגט נעשה כאומר אמרו הרי אומר אמרו פסול ולפיכך כתב הר"ב ז"ל שלא להו תלא וטעמא דאומר אמרו דפסול אפרש לפנינו בסייעתא דשמיא:

רש"י

אם הגט כשר אם לאו: אפילו אמר אמרו. שהבעל אמר לא בפירוש שיאמרו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו הרי הגט בטל כרבי יוסי דאמר מילי ניכהו ומילי לא מימסרן לשליח: אמרו לו. לבריא או לשכיב מרע הכא נכתוב גט לאשתך שלא תזקק ליבום ואמר להם כתובו והם אמרו לסופר כו': ר' יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח. והא דקתני כתובו הוא הדין אפילו אמר תנו נמי הם היו צריכין לכתוב בעצמן והא דקתני סיפא עד שיאמר לסופר כתוב אורחא דתנא למיתני ולאסופי ונקט מילתיה בלשון לא מיבעיא קא אלא הך נמי פסול עד שיאמר כו': ותניא כותיה דרב אשי. דאמר אמרו נמי פסול.

וכן הילכתא ואפילו אמר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתומו הרי הגט בטל דתנן בפרקא דלקמן* אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להן כתובו אמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמוהו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו. ושקלינן וטרינן בה בגמ' ואסקה רב אשי* כולה ר' יוסי היא ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכא דלא אמר תנו אלא אפי' אמר תנו נמי לא ולא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא אלא אפי' אמר לבי תלתא נמי לא ולא מיבעיא היכא דלא אמר אמרו אלא אפילו אמר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו לא °ותניא כותיה דרב אשי כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ישמעו לאפוקי ממ"ד מודה רבי יוסי באומר אמרו קולו לאפוקי מדרב כהנא דאמר רב כהנא אמר רב א חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו

ואפילן אמר אמרו לסופר ויכתוב. מפורש בגמ' דמאן דס"ל דאומר [אמרו] כשר ס"ל דחתם סופר ועד פסול. כלומר שאם הסופר עצמו חותם בעדות הגט עם עד אחר פסול דאי אמרת כשר נפיק מינה חורבא דזמנין דאמר בעל אמרו לסופר ויכתבו ולפלוני ולפלוני ויחתמו ומשום כיסופא דסופר שלא יתביישו לומר שאין מקבלין אותו בעד מחתימו ליה שאומרים לו שהבעל אמר כן ובעל לא אמר הכי ונמלא בטל הגט ולפיכך מחמת חשש חורבא זו אין להכשיר חתם סופר ועד אבל למאן דס"ל דאומר אמרו פסול [הלכך כיון דפסול] משום דמילי לא מימסרן לשליח אפילו באומר אמרו כמו שאפרש בס"ד תו ליכא למיחש להך חורבא דלעולם אין השליח רשאי לומר לעדים חתומו ולעולם אין הסופר חותם

דא"כ שומע מפי הבעל. הילכך הני תרתי מילי כל חדא תליא בחברתה דאי אומר אמרו [כשר חתם סופר ועד פסול מפני חשש חורבא שכתבתי ואי אומר אמרו] פסול חתם סופר ועד כשר דליכא למיחש לחורבא כלל וכמ"ש. והרי"ף ז"ל פוסק דאומר אמרו פסול כמ"ש בהלכותיו וממילא חתם סופר ועד כשר ולפיכך כ' בפ' המגרש [ס"ס תקסד] מתני' דתנן כתב סופר ועד (א) ומאי דאיתמר עלה בגמ' א"ר ירמיה חתם סופר שנינו. ואע"פ שמפורש בגמ' בהדיא הכא דשמואל ס"ל דאומר אמרו כשר אע"ג דלר' יוסי אומר אמרו פסול כדמוכח בגמ' שמואל סבר לה כוותיה במאי דאמר מילי לא מימסרן לשליח ופליג עליה ומכשר באומר אמרו אעפ"כ סמך הרב ז"ל על סוגיא שבפ' מי שאחזו כמו שמפורש בהלכותיו וכ"כ בעל הלכות ור"ח ז"ל: וכתב בספר התרומה שר"י ז"ל חולק ואומר דמההיא דפ' מי שאחזו לא איריא דרב אשי התם לאו למפסק הלכה אתא אלא לפרושי מתני' אתא דלית ליה אוקמתא אלא כדר' יוסי ולמימר נמי דלא מודה ר' יוסי באומר אמרו ושמואל נמי הכי ס"ל אלא דאיהו פליג עליה באומר אמרו וסבר דלית הלכתא כותיה ולא חזינן אמוראי דפליג עליה ואפשר דכיון דאוקמה רב אשי דהוא בתרא למתני' דפרק מי שאחזו כר' יוסי הוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם ובתרא מס' יש סדר [ב"ק דף קב.] ופרקין דהתקבל ודאי מקמי פרקא דמי שאחזו הוא שכן הוא סדרן של פרקים הניזקין בתר השולח דתקון העולם הוא דקא מפרש ואזיל וכל עלמו לא נשנה במסכתא זו אלא מפני כך ואח"כ חוזר לענין ראשון של שליחות ותני התקבל ואיידי דתנא אמר לשנים כתבו (ב) ותנא נמי מי שהיה מושלך בבור ואמר כתבו תנא נמי מי שאחזו קורדיקוס ואמר כתבו ותנו שסמכו ענין לו ואיידי דתנא התם א' היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת תנא הזורק דתנן ביה ספק קרוב לו ספק קרוב לה מגורשת ואינה מגורשת. והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ב' מהלכות גירושין באומר אמרו הרי זה גט פסול ומתיישבין בדבר זה הרבה מפני שהוא קרוב להיות גט בטל נראה דרפויי מירפייא בידיה ז"ל ומיהו א"כ למה הכשיר חתם סופר ועד דכיון שהוא מסופק באומר אמרו אף בחתם סופר ועד היה לו לספק שכבר כתבתי דהא בהא תליא. ואפשר דכיון דבגמרא מוכח דלמאן דס"ל דאומר אמרו כשר ולא תעשה זאת בישראל משום גזירה דשמא תשכור עדים כדאיתא בגמ' [דף סו.] דחתם סופר ועד כשר דליכא למיחש לחורבא כיון דלא תעשה כ"ש לדידן דפסלינן אומר אמרו מספיקא דלית לן למיחש לחורבא. אבל אין דעתי מתיישבת בכך דאי אנן מספקינן בדינא אית לן למיזל הכא והכא לחומרא ולית לן למימר כיון דאנן מספקינן לא נפקא לן חורבא דדילמא איכא דפסיקא ליה דאומר אמרו כשר ונפיק חורבא לחתם סופר ועד. ומהוראתא דפסקא למיזל הכא והכא לחומרא למפסל אומר אמרו ולמפסל חתם סופר ועד וכן דעת ר"י ז"ל ולדבריו הסכים הרמב"ן ז"ל ומיהו היכא דאיכא תרי עדים לבד מסופר כשר דהא תנן [שם] כלכם כתובו אחד כותב וכולן חותמין אלמא אע"ג דאיכא חתם סופר ועד כיון שהוא מרבה בעדים ליכא למיחש לכיסופא דסופר דמידע ידע דבעל קפיד לרבות בעדים:

והקשה הרמב"ן ז"ל מ"ט דמאן דפסל באומר אמרו אי משום מילי מאי מילי קא מסר איהו לשליח הא לאו מילי מסר אלא הרי הוא עושה השליח שלא בפניו וכי אין אדם עשוי לעשות שליח שלא בפניו וא"ת שלא חילק רבי יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם [ולא בירר פלוני סופר ופלוני ופלוני עדים] אבל לא בעושה אותו שליח בכל מקום שהוא הא לא משמע הכי דהא אמרינן בהדיא ולפלוני ולפלוני ויחתומו. וכן פרש"י ז"ל לסופר פלוני שיכתוב ואין לך לד. היתר לומר לאחרים לכתוב אלא השומע מפיו הוא יכתוב ועוד דאי ס"ד מודה רבי יוסי בממנה אותו שליח במקום שהוא נפיק מינה חורבא בכה"ג וה"נ משמע בפרקין דלקמן [דף עב.] דקתני בדר' יוסי עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב [...] גט דכיון דבעינן לשמה ובעינן נמי וכתב לה כלומר שיכתבנו לה הבעל אין הסופר והעדים [חותמים] במקום הבעל אלא כששמעו מפיו אבל בשאר הדברים עושה אדם שליח שלא בפניו לפיכך יכולה אשה לומר פלוני שהוא במדינת הים הריני עושה אותו שליח לקבל לי גיטי ומיהו מסתברא שאין שליח קבלה עושה שליח דהוי להו מילי ומילי לא מימסרן לשליח אלא באומרת אמרו ומנהו היא שליח שלא בפניו דהתם טעמא אחריתא הוא כדפרישית. [וכבר נזכר סוף פרק כלהגט]. והיא דאמרינן מתנה הרי היא כגט לענין מילי לא מימסרן לשליח האמר אבל באומר אמרו לא שייך אלא בגיטי נשים תדע דהא שמואל אמרה ומודה שמואל באומר אמרו אפי' באומר אמרו סתם עכ"ל הרמב"ן ז"ל. והרא"ה ז"ל תלמידו הקשה עליו אם כן דסבירא לר' יוסי דאפילו בממנה שליח [מבורר] שלא בפניו פסול [בגט] מנא ידעי דטעמא דר' יוסי משום דמילי לא מימסרן לשליח דילמא טעמא דר' יוסי משום דבעיא שישמעו מפיו ממש לפיכך כתב דלא פליג ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם אבל בממנה שליח שלא בפניו בכי הא ודאי לא (ג) פליגי וכי תימא אם כן נפיק מינה חורבא בכה"ג דזימנין דאמר לשנים אמרו לסופר שאני ממנה אותו שליח לכתוב ולפלוני ולפלוני שאני ממנה אותם שלוחים שיחתמו ומשום כיסופא דסופר מחתמו ליה ליתא דליכא למיחש לכיסופא אלא כשעושין הדבר מדעת עצמן אבל כשעושים הדבר מדעת הבעל בהא לית להו כיסופא דלדידהו לא עבדי מידי אלא בעל הוא דעבד ולא נ"ל כן דאי הכי מאי מקשי ולימא דילמא אמר להו אמרו לסופר כתוב ואתם חתומו ומשום כיסופא דסופר מחתמי ליה דהא בכה"ג ליכא [למיחש] לכיסופא כיון דבעל אמר להו ואתם חתומו והיכי ליחתומו ליה הא בעל גופיה אמר להו לדידהו דליחתמו ובמא כיון דמ"מ איכהו אמרי ליה לסופר לכתוב מכספי מיניה. ומיהו מאי דקשיא ליה ז"ל ל"ק לי דאם איתא דמילי מימסרן לשליח כיון ששלוחו של אדם כמותו כשהסופר והעדים שומעין מפי השליח הרי הן כאילו שומעין מפי הבעל הלכך ע"כ מאי דקא פסיל ר' יוסי באומר אמרו [בין במברר בין] מדעתכם משום דמילי לא מימסרן לשליח אבל דעתי מסכמת לדעתו שכל שהבעל ממנה סופר ועדים שלא בפניהם מהני ולא פסיל ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם משום דמילי לא מימסרן לשליח וכ"ת א"כ נפיק מינה חורבא בכה"ג ליתא דאנן לא חיישינן דמשום כיסופא דסופר יכוונו לעשות שלא כדין אלא כל שאמר להם אמרו הם סבורים שהדבר מסור להם לשנותו לכל מה שירצו ומה שאמר להם הבעל ולפלוני ולפלוני ויחתומו אינו אלא כמראה מקום להם דמימר אמרי אם לא כן (לא) [למה] אמר לנו הבעל שממנה אנחנו שלוחים ולא מינן הוא [מדעתו] אלא ודאי לרצוננו הדבר מסור ומשום כיסופא *דבעל מחתמי ליה אבל בממנה סופר ועדים מדעתו ליכא למיחש לחורבא שהרי אין להם מקום לטעות ומשום כיסופא דסופר לא יעידו שקר להרבות ממזרים בישראל זה נ"ל: **אמרו** לו. לבריא או לשכיב מרע [הכא]: נכתוב גט לאשתך. כדי שלא תזקק ליבום: קולו לאפוקי מדרב כהנא וכו'. קולו לאו דוקא דהא איכא הרכנת הראש כדמוכח בפרק מי שאחזו (דף עא.) ובירושלמי [פ"ז סוף הלכה א] אמרו היא שמיעת הקול היא הרכנת הראש: חרש שיכול לדבר מתוך הכתב. אע"פ שאינו מדבר ואינו שומע ומש"ה לא קי"ל כותיה אבל מדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר הרי הן כפקחין לכל דבריהם ובבדיקה סגי והכי איתמר בפרק מי שאחזו [שם]. וכתבו בתוספות דדוקא חרש משום שאין כתיבתו מוליכה אותו מידי ספק שטותו אבל

פקח

הגהות הב"ח: (א) נ"ב כשר: (ב) נ"ב והנו: (ג) פליגי בכה"ג:

שלטי הגבורים

א וכ"כ סמ"ג שאין אדם חרש או פקח יכולין לגלות כתב ידם לב"ד שבמקום אחר שיגרשו את נשותיהן. כתב המגיד ואף אם הוא חרש אפי' הוא שומע אלא שאין מדבר או אפי' פקח וכתב להם בכתב ידו שיכתבו ויחתמו לא יעשו עד שישמעו מפיו ומ"מ כתב נשתתק וכתב בכתב ידו שיכתבו גט לאשתו אם דעתו מיושבת עליו כותבין ונותנין שאין דין מי שנשתתק כדין החרש והרא"ש הסכים לסברא ראשונה.

לשון ריא"ז

וכן אם שלח לסופר ולעדים בכתבו שיכתבו ויתנו גט לאשתו ונתנו ונתבטל ידי שליחות הרי זו ספק מגורשת והוא שיהיו לו עדים לשליח שגרשה הבעל בכך שאין השליח נאמן הואיל ולא מסר לו הבעל גט התום ואם התחיל עדים אפי' גרשה הבעל ס"ז פ"ק כמו שביארתי עד שיאמר להם הבעל בפניו לחתום:

המאור הגדול

בשלא חתם איכא למימר דלמא נהי דפליג שמואל בפי' משנתינו אבל לא פליג דמימרא דר' ירמיה דהתם הכי ס"ל דחתם סופר כשר ואי מודה ר"י באומר אמרו נפיק מיניה חורבא ובדין הוא דשמואל גופיה בהו ר"י קשיא ליה אלא קושיא דתנא עדיפא מקושיא דאמוראי ושנינן לר"י תרתי אמר מילי לא מימסרן לשליח בלא אומר אמרו ואף באומר אמרו ושמואל סבר ליה כוותיה בהדא בלא אומר אמרו ופליג עליה באומר אמרו דלשמואל כשר וחתם סופר לר"י כשר דהא לא מודה כאומר אמרו וכולן גיטין פסולין הן אפי' אתם התומי והלכתא כוותיה ולר"מ ולשמואל התם סופר פסול דכיון דתרוייהו מורו באתם חתומו שהוא כשר ותעשה נפיק מיניה חורבא וכל פלוגתא דאמוראי דפליגי באומר לשנים אמרו כולה אליבא דר"מ היא ולאו כהלכתא וכי אמרי' ואר"ח שתני' ר"י היא אליבא דלישנא בתרא דאיכא דמפכי להו וגרסי' לר"ח כשר ותעשה ולהכי מתוקמה מתני' כר"י ולא כר"מ ואיבא למימש לאתם חתומו שהוא כשר ותעשה ונפיק מיניה חורבא אבל כאן דמתני כלישנא קמא ר"ח אמר כשר ולא תעשה מתני לה להיא מימרא לעיל ברובה בר רב הונא דתנא ביה ונגיה דר"ח והכי קא סלקא כולה שמעתא שפיר:

השגות הראב"ד

א. אלא שיתקיים המעשה בב"ד. אבל שנים ודאי עדים הם ולא ב"ד ואיך יכתוב סופר ויחתמו עדים על פיהם והוא עד מפי עד. ואולי מי שאמר דמודה ר' יוסי באומר אמרו לא אמר אלא באומר לג' אמרו ודאי שאלן ב"ד. וכל זה לא יועיל לפי מה שנמלא בגמ'. ובמתנה קשה לי יותר מגט למ"ד משום בזיון דבעל גט הוא דלא יאמר לאחרים ויכתבו אבל מתנה אומר לאחרים וכותבים ואיך יאמרו יודעים או עדים תהומי מעט שאמר לנו פלוני כך וכך. אלא מדלא קפדיק בכל הני ש"מ דאין עד מפי עד פסול אלא בעדות על פה שהעדות מתקיים ונגמר על פיהם. אבל עדות בשטר שאין עדות נגמר אלא במכירת השטר לא קפדינן בה שהרי הבעלים מוכרים אותה או השלוחים במלותו. ועל זה הדרך יתכן להיות בגט ובמתנה שאם יאמרו לאחרים דיכתבו ויתומו מ"מ הם שגלוו מפי הבעל יתנו אותו או הבעל עצמו: והא דתקין רב יהודה בגט דכולכם או כולכון או כל תרין מנכון הרבה דמעים בדבורא ואתקין כהובו כל חד מנכון תהומו כל תרין מנכון אובילו כל חד מנכון. תמה אני מה צורך לא בגלותה [תקנה] שאם לא אמר כן לא אמר כלום. ואיכא למימר שאם אמר כולכם תהומו על תקנת חכמים כאילו אמר התומו כל שרי מינייכו. ולזה מועילה התקנה:

פקת ששלח בכתב ידו למדינת הים נכתוב וניתן גט לאשתו כותבין ומיהו בתוספתא [פרק שני הלכה י] לא משמע הכי דגרסינן התם אפי' כתב בכתב ידו (ואמר) לסופר כתוב ולעדים חתומו [הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו] והתם בפקח משמע דלא איירי בחרש וא"כ ראוי להחמיר: גרסי' בפרק כל הגט (דף כט.) וכו' משום בזיון דבעל. שעליו לכתוב הגט ואינו רוצה שידעו רבים שאינו יודע לכותבו דס"ל לרב דטעמייהו דר"מ ור' יוסי במתני' משום בזיון דבעל הוא ובאומר לשלשה תנו (א) קא מיפלגי דר"מ סבר כיון שעשאן ב"ד ודרך לצוות לאחרים גלי בדעתיה דלא קפיד אבזיוני ור' יוסי סבר דליכא בהכי גלויי דעתא ולשמואל דאמר דטעמא דמתני' משום דמילי לא מימסרן לשליח באומר לשלשה תנו בהא פליגי ר"מ ורבי יוסי דר"מ סבר נהי דלא מימסרו לשליח לבי דינא מימסרן דאלימא מילתא דבי דינא ור' יוסי סבר דכי היכי דלא מימסרן לשליח ה"נ לא מימסר לבית דין: וקיימ' לן כשמואל בדיני. כבר כתבתי למעלה שהרמב"ן ז"ל סובר דנהי דאמרינן דמתנה הרי הוא כגט דוקא באומר לג' תנו אבל באומר אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו אינה כגט דבגט טעמא אחרינא הוא דאפי' ממנה אותם הבעל שלוחין לכך מדעתו שלא בפניהם לא מהני. ולפי דעת הרא"ה ז"ל ולמה שכתבתי אפילו בגט [מהני] אם ממנה אותם שלוחים מדעתו [ואפילו שלא בפניהם מהני] ובאומר אמרו אפילו במתנה פסול וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות זכייה ומתנה: מתני' אמר לעשרה וכו' ילמדו ויכתבו ויתנו לה. אם אין יודעין לכתוב [ילמדו] עד שיכתבוהו בעצמם: כולכם כתובו אחד כותב. במעמד כולן כדמפרש בגמ': וכולן חותמין. לרבי יוחנן דקי"ל כוותיה שנים משום עדים וכולן משום תנאי כדאיתא בפ' המביא תניין [דף יח:] ואפ"ה צריכין לחתום [לכתחלה] זה בפני זה כמ"ש בפרקא קמא [ס' הט] מיהו חתום תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד עשרה ימים [כשר] כדאיתא בפ' המביא תניין (דף יח:): לפיכך אם מת אחד מהם. קודם שחתם. הרי הגט בטל: גמ' אחד כותב ע"י כולן. בשביל כולם: מוליך במעמד כולן. כולן ילכו עמו: וגרסי' בגמ' איבעיא להו מנה מהו. כלומר אם לא אמר כולכם אלא מנאן אבג"ד ואמר כתבו גט לאשתי מהו מדמניהו לכלהו הכי קאמר אינון אנון או דילמא כיון דלא אמר כלכם המנויין כתבו לא בעינן כולהו [רב הונא אמר מנה אינו ככולכם ר' יוחנן ט' אמר מנה הרי ככולכם אמר רב פפא ולא פליגי הא דמנה כולהו הא דמנה מקצתייהו] אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא. כלומר אמרי לה דמנה כולהו אכולהו קפיד אבל מנה מקצתייהו לא קפיד אלא אמנויין דכיון דלא מנה לכולהו הוברר הדבר שהוטרח הדבר עליו וחדל לו מדעתו הכתובה כך כתב רש"י ז"ל ויותר היה נ"ל לומר דמנה מקצתייהו חזר בו לגמרי ולא קפיד כלל. ואמרי לה להאי גיסא. כלומר דמנה מקצתייהו גלי דעתיה דאהני קפיד וצריכין כל המנויין לחתום אבל מנה כולהו כיון דלא אמר כלכם לא הקפיד אלא לומר בפני מנין זה אבל לא שיחתמו כולן. ולא ידעתי למה לא הביאה הרי"ף ז"ל וכן תמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ט מהלכות גירושין ואם מנאן בין שמנה כולן בין שמנה מקצתן ואמר להם חתומו הרי זה כאומר כלכם חתומו וכו' מת אחד מהם קודם החתימה הרי זה גט בטל ואמאי והא מנה ספקא הוי: והשתא תקנו רבנן בגיטא דכולכם. הכי איתא בגמרא דאתקין רב יהודה בגיטא דכולכם. כלומר בגט שאדם אומר במעמד רבים שלא יאמר כולכם ולא יחתמו כולם ימצא גט בטל אלא כך יאמר כתבו כל חד מנכון וכו': הדרן עלך פרק התקבל

לאשתו אלמא לית הלכתא כוותייהו גרסינן בפרק כל הגט *רב אמר מתנה אינה כגט כלומר בגט הוא דאי אמר כתבו גט לאשתי לא מצו לשוויי שליח למיכתב גט מישום בזיון דבעל אבל במתנה דליכא בזיון דבעל כי אמר [א] כתובו שטר מתנה לפלוני על שדה שלי מצי לשוויי שליח למכתב ושמואל אמר *מתנה הרי היא כגט טעמיה דשמואל בגט משום דמילי נינהו [ב] ומילי לא מימסרן לשליח ה"נ במתנה מילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח וקי"ל הלכתא כשמואל בדיני: מתני' [ג](אמר [ג] לעשרה כתבו גט לאשתי ילמדו ויכתבו ויתנו לה) *אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמין כולכם כתובו אחד כותב וכולן חותמין לפיכך אם מת אחד מהם הרי הגט בטל: גמ' *תנו רבנן אמר לעשרה כתבו גט לאשתי [א]אחד כותב ע"י כולן כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולן הוליכו גט לאשתי אחד מוליך ע"י כולן כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם והשתא [ד] תקינו רבנן בגיטא דכולכם כתובו כל חד מינכון תתומו כל תרי מינכון אובילו כל חד מינכון:

הדרן עלך פרק התקבל

מי שאחזו [ה] קורדיקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום כתבו גט לאשתי ואחזו קורדיקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שליש פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הין הין הרי [אלו] יכתבו ויתנו: *אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להן כתובו אמרו לסופר וכתבו לעדים ותתמו אע"פ שכתבוהו ותתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו: גמ' *כתבו גט לאשתי ואחזו קורדיקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום. אמר רבי שמעון בן לקיש כותבין ונותנין גט לאלתר ורבי יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשישתפה מ"ט דר"ש בן לקיש דקתני אין דבריו האחרונים כלום ורבי יוחנן מאי אין בדבריו אחרונים כלום דלכי מיתציל לא צריך לאימלוכי ביה ולעולם אין כותבין אלא לכשישתפה והלכתא כרבי יוחנן: [י] נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין

רש"י

גמ' ע"י כולן. בשביל כולן: מוליך במעמד כולן. כולן ילכו עמו: אתקין רב יהודה בגיטא דכולכם. בגט שאדם אומר במעמד רבים ויש לחוש שמא יאמרו כולכם ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל התקין שיהיו כותבין כך(א) אמר לנו פלוני או כולכן או כל חד מנכון אפילו אין חבירו עמו: אובילו. הוליכו ולא לימא אינים כולכם שלא יבא לידי פסול שמא לא יהיה אחד במעמד חבירו כשיכתבו הגט או כשיחתמוהו:

הדרן עלך פרק התקבל

מי שאחזו קורדיקוס. שם שידה השולטת בשותה יין הרבה מגיתו: לא אמר כלום. לפי שאין דעתו מיושבת עליו: נשתתק. אין זה קאי על מי שאחזו קורדיקוס אלא אאדם שנעשה אלם מחמת חולי: הרכין. תרגום ויט שמים וארכין: בודקין אותו. בדברים אחרים שואלין אותו דברים שהוא ראוי להשיב עליהם אם דעתו מיושבת שמרמז על תשובות לאו הרכנה שדרך בני אדם להרכין על לאו (הרכנת לאו) ועל הן הרכנת הן שלשה פעמים לכל אחד כותבין ונותנין אם מרכין על הגט הרכנת הן: אמרו לו. לבריא או לשכיב מרע חכם נכתוב גט לאשתך אמר להם כתבו והם אמרו לסופר כו' כדי שלא תזקק לייבום: גמ' וכותבין גט לאלתר. אפילו בתוך חליו הואיל ואמר קודם לכן ולא אמרינן שוטה הוא ואינו יכול לגרש: לכשישתפה. אז כותבין ואין צריך לימלך בו שנית: לאימלוכי ביה. ליטול רשות ממנו:

מי שאחזו קורדיקוס. שם שידה השולטת על מי ששותה יין מגתו: לא אמר כלום. שאין דעתו מיושבת עליו: נשתתק. לאו אמי שאחזו קורדיקוס קאי דהא לא מהניא ביה בדיקה דהא אמרינן דחזר ואמר אל תכתבו אין בדבריו האחרונים כלום אלמא כשוטה דיינינן ליה ולא מספקינן ביה כלל אלא בנשתתק הייט אדם שאחזו חולי שתוק: הרכין. ויט שמים [תהלים יח] מתרגמינן וארכין שמיא: בודקין אותו. בדברים אחרים שואלין לו דברים שראוי להשיב עליהם לאו או הן ואם דעתו מיושבת במרמז על תשובת לאו הרכנה שדרך בני אדם להרכין על לאו ועל [הן] הרכנת הן ג' פעמים לכל אחד כותבין ונותנין אם הרכין על הגט הרכנת הן: אמרו לו. לבריא או לשכיב מרע חכם: נכתוב גט לאשתך. שלא תזקק לייבום: ואמר להם כתבו והנו והם אמרו לסופר וכו' הרי הגט בטל. דמילי לא מימסרן לשליח כדאיתא בפרק התקבל [דף סו:]: גמ' אמר רשב"ל כותבין ונותנין גט לאלתר. ואפילו בתוך חליו הואיל ואמר קודם לכן ולא אמרינן שוטה הוא ואינו יכול לגרש: לאימלוכי ביה. ליטול רשות ואמרינן בגמרא דריש לקיש מדמי ליה לישן ורבי יוחנן מדמי ליה לשוטה ודייק עלה ורבי יוחנן נדמייה לישן ישן לאו מחוסר מעשה האי מחוסר מעשה. כלומר שצריך רפואה. ור"ל נדמייה לשוטה שוטה לאו כמיה בידן. כלומר אין רפואתו בידינו: האי סמיה בידן בשרא סומקא אגומרי. כלומר כחום: וחמרא מרקא. כלומר מזוג במים הרבה. ופרכינן איני והא אמר רב יהודה אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו והנא רלוהו מגוייד מחותך בחתיכות לשון גודו אילנא או ללוב ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו והך פירכא אפילו לריש לקיש היא דע"כ לא פליג ריש לקיש עליה דרבי יוחנן אלא משום דסמיה בידן והאי ודאי לאו כמיה בידן ומפרקינן הכי השתא התם דעתא צילתא הוא וכחישותא הוא דאתחילה ביה. כלומר גלולה היא דעתו אלא שתשש כחו מלהוציא דבר מפיו אבל הכא דעתא שגישתא הוא. ואיכא למידק ואי סבירא לן כי פרכינן דהאי גוונא לקורדיקוס דמי' תקשי ליה אמתני' דתנן (ג) אמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום והכא אמרינן דהרי אלו יכתבו ויתנו יש לומר דודאי פשיטא לן דהשתא כי רמז ואמר דעתא צילתא אית ביה אלא דס"ל דאי אפשר שלא תטרף דעתו עליו שעה אחת קודם למיתתו ואפ"ה אמרינן דיכתבו ויתנו אלמא כל היכא דמעיקרא אית ביה דעתא צילתא אף על גב דבתר הכי אית ליה דעתא שגישתא כותבין ונותנין וכן איתא בירושלמי אלא שהחליפו בם דריש לקיש לר' יוחנן ור' יוחנן לריש לקיש דגרסינן התם [הלכה א] ר' יוחנן אומר עודהו קורדיקוס עליו כותבין ונותנין גט לאשתו ריש לקיש אמר לכשישתפה א"ר זעירא מתניתין פליגא על ריש לקיש ולית לה קיום. הרי שהיה ללוב או מגוייד ורמז ואמר כתבו גט לאשתו כותבין ונותנין בחזקת שהנשמה תלוי' בו ואי אפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת הדא פליגא על ריש לקיש ולית לה קיום עד כאן. ובגמרא דילן אשכחו לה קיום כמו שתירצו הכי השתא התם דעתא צילתא הוא. וכתבו המפרשים ז"ל דבשחט בו שנים [או רוב שנים] ומגוייד אע"פ שנשתתק אינו צריך בדיקה וכן כתבו בתוספות דליכא למימר דכי אמרינן כותבין היינו בבדיקה דאי הכי מאי קא פריך מינה אלא ודאי אפילו בלא בדיקה ואע"ג דבנשתתק אמרינן במתניתין דבודקין אותו התם בנשתתק מתוך בוריו אבל היכא דידעינן דמחמת בחיטתו נשתתק לא חיישינן שמא נטרפה דעתו ולפי זה היכא מ"ד דבנשתתק מתוך חליו לנשחט בו שנים או רוב שנים דמי דהתם

נמי

א כתב מיי' שאם אמר לשלשה שיאמרו לעדים שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני אינו כלום ואם אמרו לעדים וכתבו וחתמו לתקבל לא קנה והוסיף הראב"ד על דבריו וכ"ש אם חתמו הם בעצמם וכ"פ אם אומר להם הנו אבל הרמב"ן כתב דלא אמרי' מתנה הרי הוא כגט אלא באומר כתבו שאין יכולין לעשות שליח אחר משום דמילי לא מימסרן לשליח אבל באומר אמרו לעדים וכתוב לחתום כשר לכ"ע במתנה והכי מסתברא:

לשון ריא"ז

ב אמרו אלו לאחרים כתבו וחתמו אע"פ שלא נתנוהו לאשה אינו גט שהרי לא מסר להם הבעל אלא דברים ואין השליח יכול למסור דברים שנמסרו לו לשליח אחר וכן שליח לקבלה אינו יכול למסור שליחותו לאחר שלא נמסרו לו אלא דברים כמו שביאר מז"ה:

ג מיי' כתב אפי' אם כיון הכותב א' מבני העדים התומים בו והוא כשליח שנתנו לה ס"ז כשר ויראה מדבריו שהוא מכשיר כתב סופר ועד ולקמן בעינן לברורי שהוא פסול:

ד פירש"י תיקון חכמים בגט שאדם מצוה לכתוב במעמד רבים שיכתבו בפירוש שכן אמר שיכתבו כל אחד מהם שלא יטעו לומר שצוה לכולם ומשמע מדבריו שיפרשו שכן אמר אפי' אמר סתם ובאר המפרשים פירשו שתקנו שיפרש דבריו ומיהו כתב גאון דאפי' בתר תקנה אי אמר סתם ולא אמר כולכם כשר אע"פ שאמר במעמד כולם:

ה כתב סמ"ג מכאן אומר רבינו יצחק ב"ר שמואל שהכותב גט לאשתו של ש"מ יזהר שלא יתקלקל בחוליו בשעת כתיבה דפעמים שאינו בדעתו והוי כמו מטורף ואינו יודע מהו אומר מהו מדבר וב"ה כתב בא"ז אלא כיון שצוה לכתוב כותבין אפי' אם נשתתק וכתב מיי' שכור שהגיע לשכרותו של לוט ואמר כתבו אין כותבין שיה הדבר ספק אם הגיע לשכרותו של לוט ה"ז ספק:

לשון ריא"ז

מי שאחזו קורדיקוס והוא רוח רעה שורה על מי ששותה יין מגיתו ומשעממתו ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום שאינו שפוי בדעתו וכן שכור שהגיע לשכרותו של לוט אין בדבריו כלום ואם לא הגיע לשכרותו של לוט אע"פ שאינו יכול לדבר בפני המלך הרי הוא כפקח לכל דבריו אמר כתבו גט לאשתי כשהיה בריא ואח"כ נשתעמם ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום ולכשיבריא כותבים מיד ואין צריכין לחזור ולהמלך בו ואם כתבו ונתנו כשהוא משועמם פסול מד"ס כדברי ר"מ וכבר ביארתי בקונטרס הראיות שהוא בטל מן התורה ואף לכהונה אינו פוסל:

ו כתב סמ"ג דרמב"ם פי' דגושם אם יש לו כח לדבר וליתן מתנתו מתנה אבל אם אינו יכול לדבר אינו יכול ליתן כלום והקשה רבינו יואל אמאי נקט גוסס אפי' חולה או בריא כיון שאינו יכול לדבר אין מתנתו ומקחו כלום והשיב לו ר"י דהא דלא נקט חולה או

הגהות הב"ח
(א) [illegible] כצ"ל: (ב) [illegible] מי שאחזו קורדיקוס ואמר כצ"ל:

הגהות חו"י
(א) [illegible]

השגות הראב"ד

א] אחד כותב ע"י כולן. א"א תמיד אחד כיון דאמרי' עדי בגט אין חותמים זה שלא בפני זה [גזירה] משום כולכם חתומו משום אין כותבים אותו אלא במעמד כולן. כדאמרי' בכולכם כתובו אחד כותב במעמד (שנים) [כולן]. ולא שנא בחתימה הוא דגזריט משום כולכם משום דשנים דמו לכולכם לענין החתימה. אבל לענין כתיבה וכולכם אחד שנים ואחד עשרה שוים הם ודי לו באחד מהם הלכך כי אמר כולכם צריך שיכתוב אותו במעמד כולן שנים הם במעמד שניהם. אבל אם לא אמר כולכם אחד כותב [ע"י כולן] שלא במעמד כולם אחד שנים ואחד

נמי כיון דידעינן דמחמת חליו נשתתק לא חיישינן לטירוף הדעת. מיהו בירושלמי [סוף הל"א] גרסינן עלה דמתניתין תני בד"א בנשתתק מתוך בוריו אבל בנשתתק מתוך חוליו דיו פעם אחת אלמא משמע דפעם אחת מיהא בעי. ובנפל מן הגג תניא בתוספתא* דכותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה ואיכא מ"ד דדיניה כנשתתק מתוך בוריו ובעי בדיקה ג"פ שהרי יש לחוש שמתוך הנפילה נטרפה דעתו עליו. ואני תוכך עוד להחמיר בכל נשתתק דצריך בדיקה ואפילו בשוחט בו שנים דאע"ג דאמרינן סתמא הרי אלו יכתבו ויתנו דילמא לעולם בבדיקה דהא לאו בהאי דינא עסיק אלא לומר שאע"פ שבודאי סופו למות אין דינו כמת מעכשיו ולעולם כל נשתתק בדיקה בעי וכי תימא אי בדיקה קאמר מאי פרכינן מינה לר' יוחנן ור"ל לא קשיא מידי דמעיקרא סברי שאי אפשר שלא יבא קודם נתינת הגט לידי טירוף דעת כקורדיקוס ולא סגי ליה בבדיקה כדכתיבנא ומשני דלאו הכי דדעתא צילותא אית ביה ואפילו נשתתק בבדיקה מיהא סגי ליה ומיהו בבדיקה בפעם אחת סגי ליה דלא גרע מנשתתק מתוך חליו לפי דברי הירושלמי אלא שמן התוספתא [שם] נראה דאפילו נשתתק מתוך חליו בעי בדיקה ג"פ דתניא התם היה חולה או משותק והרכין בראשו בודקין אותו ג"פ אם אמר על הן הן ועל לאו לאו דבריו קיימין. כתב ר"י ז"ל דבגט שכיב מרע צריך ליזהר שלא תטרף דעתו עליו בשעת כתיבה ובשעת נתינה שאם תטרף דעתו עליו אפילו לר"ל לא מהני דהא לאו כמיה בידן ואפי' שמיה בידן לרבי יוחנן אין כותבין כיון שהוא מחוסר מעשה וכל שהוא מטורף קלא איכא לספוקי אי חשבינן ליה כשוטה או שמא תונבא בעלמא הוא דנקיט ליה וכישן דמי וצריך בדיקה ג"כ בשעת נתינה דגרסינן בירושלמי [הלכה א] נתן לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר ונעשה קורדיקוס פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן כלומר דלר' יוחנן צריך שיהא בדעתו בשעה שהגט גומר: ולענין גוסס כתב ה"ר יונה ז"ל דכמת הוא חשוב ואע"פ שדעתו מיושבת עליו ודבריו מכוונים בפיו אינו יכול לגרש מדאמרינן בפרק יש נוחלין (דף קכז:) ובפרק י' יוחסין (דף עח:) ולר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ופר"ח ז"ל שאינו יכול להקנותם דכיון דרוב גוססים למיתה הרי הוא כמת ולפי זה כשם שאינו יכול להקנות נכסים כך אינו יכול לגרש ואע"ג דתנן בריש אהלות [משנה ו] ובמסכת שמחות [ריש פ"א] הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו נוחל ומנחיל זוקק ליבום ופוטר מן היבום היינו דוקא במילי דאתו ממילא אבל גיטו ומתנתו דמכח דעתו ודיבורו אתו לא והא דתנן בפרק כל הגט (דף כח.) הניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ואמרינן עלה בגמרא לא שאנו אלא חולה הרוב חולים לחיים אבל גוסס שרוב גוססים למיתה לא דמשמע דטעמא משום דלאו מחזקינן אותו בקיים הא ידעינן ביה שעדיין הוא חי נותנים איכא למימר דה"פ שאם נתנו לשליח קודם שיהא גוסס ולא הספיק ללכת עד שנעשה גוסס אינו יכול ליתנו בחזקת שנתרפא משום דאין רוב גוססין לרפואה ולחיים אלא למיתה ולא נתרפא אלא עדיין גוסס הוא או מת אבל ר"י ז"ל כתב דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו כל שהוא מדבר ודעתו מיושבת עליו מתנתו מתנה וגיטו גט מדאמר שמואל [דף ע:] שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין ואין לך גוסס גדול מזה וגרע נמי מגוסס דפעמים שהגוסס מתרפא ושחט בו שנים אי אפשר להתרפאות ולחיות ומגוייד וצלוב נמי גוססין הן ואפילו הכי כותבין ונותנין ותניא נמי בפ"ק דערכין [דף ו:] גוסס נודר ומעריך אלמא מתנתו מתנה דאי לא לא עדיפא אמירתו לגבוה ממסירתו להדיוט והיא דנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס היינו טעמא משום דרוב גוססין אין יכולין לדבר אבל בשיכול לדבר ודאי נותן ומזכה והכי נמי מוכחא ההיא תוספתא דכתיבנא לעיל דקתני דנפל מן הגג דכותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה: **וניחוש** דילמא שיחיא דלאו לאו או דהן הן נקטיה. חולי השגעון המלמדו להרכין תמיד ראשו לאו או הן ואינו משיב על דברי שאלתם: שחיא. השתחואה: דאמרינן ליה בסירוגין חד הן ותרי לאו חד לאו ותרין הן. דכי הך שחיא לא נקטיה: אומרין לו. כשבודקין אותו על לאו שואלין לו דברים הראוים לו בימות החמה ועכשיו ימות הגשמים: מאי היא פירי. שאין מצויין באותה שעה כגון פירלו"ש בימות הגשמים ובימות החמה ניספלו"ש. ונמצאת בדיקה זו שלשה פעמים על לאו וג' פעמים על הן והכי איתא בירושלמי דאמרינן התם נכתוב גט לאשתך הן לבתך לאו לאשתך הן לאמך לאו לאשתך הן לאחותך לאו ואף על גב דבגמ' דילן לא אמרי' הכי אלא חד הן ותרין לאו חד לאו ותרין הן מכל מקום נלמוד ממנו ששה פעמים בודקין אותו: **תנו** רבנן כשם שבודקין אותו.(ב) והרכין בראשו ונשתתק קאי: בעדות אשה. להשיאה. דאקילו רבנן בה בעד אחד קרוב עבד ושפחה. הרי"ף ז"ל כתב בפרק בתרא דיבמות ירושלמי מצאו כתוב איש פלוני מת איש פלוני נהרג רבי ירמיה אומר משיאין את אשתו ר' בון אומר אין משיאין את אשתו והני' נמשך לדין ולדין (ג) לר' ירמיה דתני' ע"פ עדים ולא ע"פ כתבם ולא ע"פ תורגמן ולא ע"פ עד א' ועכשיו הלא משיאין (ד) עד מפי עד ודכותה ע"פ כתבם וע"פ תורגמן משיאין. (ה)מתני' מסייע לר' בון דתניא יפה כח העדים מכח השטר שהעדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני משיאין את אשתו מצאו כתוב בשטר (ו) מת פלוני אין משיאין את אשתו ולא פסק שם הרי"ף כלום ונראה שסמך הרב ז"ל (ז) (בשטר מת) על מה שכתב כאן דבעדות אשה אפילו מפי כתבם מהני וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות גירושין מצאו כתוב בשטר איש פלוני בן פלוני מת או נהרג פלוני בן פלוני ונודע שזה כתב ישראל ה"ז תנשא אשתו וכתב הרמב"ן שם בפרק בתרא דיבמות והזינא בה פלוגתא איכא מ"ד דוקא היכא דמקויים אבל אין עדים מצויין לקיימו אין משיאין ואיכא מ"ד אע"ג דאין עדים מצויין לקיימו דכיון דקיום שטרות דרבנן כדמפרש בריש גיטין (דף ג.) בעדות אשה לא תקון רבנן דלא מיבעיא אחמורי דלא מחמרינן בה אדאורייתא אלא אפילו קולא נמי מקילינן בה טפי מדאורייתא דהא תלמוד מפי כתבם גופיה דרחמנא פסליה ואעפ"כ משיאין והוחזקו משיאין ע"פ עבד וע"פ שפחה אלמא אפי' עד א' כשר לא בעינן ולא דמי לגט דבעי בפני נכתב ובפני נחתם דהכא איתא דייקא טפי ומינסבא ומילתא דעבידא לגלויי והדין סברא עדיפא טפי הילכך אפילו בעד אחד מפי כתבו ואע"פ שאינו מקויים משיאין ע"כ: **ירושות**. לאו ירושות דעלמא. כלומר להעיד על ירושה שהורים אדם בעלמא. אלא ירושת בנו הבכור. אם רצה להשוות את הבכור לאחד מבניו ולהכי נקט ירושת בנו הבכור דאם לא לשנות על משפט הירושה של תורה הוא בא מה לנו ולדבריו הירושה מאליה תפול: ומשאות ומתנות נמי דידיה. שיכול לישא וליתן ברמיזה: אבל לחרש לא. כשאינו מדבר ואינו שומע: כשם שכונס ברמיזה. ולא היו קדושין גמורים: נשטית היא משנשאת לא יוציא. אסור להוציאה ואע"פ שפקחת ונתחרשה יוצאה דאשה לא בעי דעתה שהרי יוצאה לרצונה ושלא לרצונה היכא דנשטית אמור רבנן דלא יוציא דכיון שאינה יודעת לשמור את [עצמה] ינהגו בה מנהג הפקר: נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית. מפרשינן בגמרא דתנא עולמית למידק מינה מדתנא בסיפא עולמית וברישא דנשטית לא תנא עולמית משום דרישא דרבנן וכדכתיבנא. וסיפא דאורייתא דגבי מגרש בעינן דעת שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו: רומז ונרמז. מה שהוא רומז קיים ומה שהם רומזים לו והוא מתרצה קיים. רמיזה בידו ובראשו. קפילה עקימת שפתים כמו קפלה פיה ואינו סימן ניכר כרמיזה: **מתני'** הרי זה גיטיך אם מתי. לא אמר כלום דמשמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה: זה גיטיך מחולי זה. משמע מחולי זה ואילך וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט גט ולא חל עליו אלא לאחר מיתה: מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט. מספקא לן אי תנאי הוי מהיום אם אמות וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו או חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר מהיום ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום דבשלמא גבי מתנה איכא למימר מהיום גופא ופירות לאחר מיתה אבל הכא ליכא למימר הכי ואי משום

נר מצוה

והרכין בראשו וכו': °וניחוש דילמא שיחיא דלאו לאו אי נמי שיחיא דהין הין נקטיה א"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן דאמרינן ליה בסירוגין חד הין ותרין לאו חד לאו ותרין הין דבי ר' ישמעאל תנא אומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה(א) מאי היא פירי: *תנו רבנן כשם א שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ולירושות. לעדיות אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב ששת בעדות אשה דאקילו בה רבנן משום עגונא אבל עדות דעלמא לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם. ירושות לאו ירושות דעלמא אלא ירושת בנו הבכור דנכסי דידיה נינהו לכל מאן דבעי מזכי בהו ומשאות ומתנות נמי דידיה אבל לאסהודי בבדיקה לא וכי קאמרינן דבדקינן לגיטין דוקא למי שנשתתק אבל לחרש לא דתנו רבנן חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין אבל לא בגיטין והאי חרש דלא בדקינן לענין גטין דוקא שנשא כשהוא פקח ואח"כ נתחרש אבל חרש מעיקרו בדקינן ליה דתנן* חרש שנשא פקחת או פקח שנשא חרשת רצה יוציא רצה יקיים כשם שכונס ברמיזה כך יוציא ברמיזה פקח שנשא פקחת ונתחרשה רצה יוציא רצה יקיים נשטית לא יוציא נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית ותנן נמי* חרש רומז ונרמז בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין ואמר רב נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין: אמרו לו נכתוב גט לאשתך כו'. כבר כתבינן לה בפרקא דמקמי האי*:

מתני' *זה גיטיך אם מתי ²זה גיטיך מחולי זה זה גיטיך לאחר מיתתי לא אמר כלום מהיום אם מתי מעכשיו ב אם מתי הרי זה גט מהיום ולאחר מיתה גט ואינו

רש"י

שיחיא דלאו לאו. חולי של שגעון המלמדו להרכין תמיד ראשו בהרכנת לאו או הן ואינו משיב דבר על שאלתם: שיחיא. השתחואה: בסירוגין. ממתינין בין הרכנה לשאלה שעה וחוזרין ושואלין אותו שאלה שצריך להשיב עליה לאו ותרי הן ואחד לאו דכי הך שיחיא לא נקטיה: פירי. שאין מצוין באותה שעה כגון קירס"ן בימות הגשמים ואיספלו"ן בימות החמה: כשם שבודקין אותו. אם נשתתק והרכין בראשו: למשאות ולמתנות. למכור נכסיו: לעדיות ולירושות. כלהו מפרש ואזיל: בעדות אשה דאקילו בה. להשיאה בעד אחד ואפילו שפחה: ירושת בנו הבכור. להשוותו כאחד מבניו ולכך נקט בנו הבכור דאם לא לשנות על משפט הירושה של תורה הוא בא מה לנו לדבריו הירושה מאליה תפול: שנשא כשהוא פקח. דקדושין דידיה מדאורייתא: ונתחרשה. רצה יוציא דלא בעינן דעת האשה בגט דאשה מתגרשת על כרחה: נשטית לא יוציא. מדרבנן שלא ינהגו בה מנהג הפקר: לא יוציא עולמית. דקדושין גמורין היו ואין לו דעת ליתנה לגרש: רמז. ביד או בראש: קופץ. בפה כמו קפלה פיה ואינו ניכר כל כך כמו רמיזה: במטלטלין. ברמיזה או בקפיצה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: **מתני'** אם מתי לא אמר כלום. דמשמע לכשימות ואין גט לאחר מיתה: מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט. מספקא ליה אי תנאי הוה מהיום אם ימות וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינה או חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר [מהיום ואמר] לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום דבשלמא גבי מתנה איכא למימר גופא מהיום ופירי לאחר מיתה אבל הכא ליכא למימר הכי אי משום תנאי הוה ליה למימר מהיום אם מתי ובגמרא פריך מאי שנא רישא ומאי

שלטי הגבורים

או בריא שנשתתק משום דנקט מלתא דפסיקא דהתם גוסס אינו יכול לדבר ושייך חולה שנשתתק שבהמה יתרפא וכן שוא הדעת נוטה שאם יכול לדבר ומיושב בדעתו שגיטו ומתנתו מועיל בטוב. ובתשו' ניסים רבי' פי' דהשוב כמת ואינו מוציא את אשתו וכן פסק ר"ת אבל ר"י כתב שהשוב כחי ויכול לגרש וכ"ס מסקנת הרא"ש:

לשון ריא"ז

א חרש המדבר ואינו שומע וכן האלם ששומע ואינו מדבר הרי הן כפקחין לכל דבריהם ואם קדש האלם אשה ברמיזה או שגירש ברמיזה קדושיו קדושין גמורין וגרושיו גרושין גמורין מן התורה וכן כתב בכתב ידו לעדים כתבו ותנו גט לאשתי כותבין ונותנין על פי כתבו ואם שלא להם בכתבו ע"י אחרים ה"ז ספק כמו שביארנו למעלה וכן בכל דבר סומכין על רמזיו של אלם ועל כתבו חוץ מעדות שהתורה אמרה על פי שנים עדים מפיהם ולא מפי כתבם ואפי' אם היה שומע ומדבר אינו יכול להעיד בב"ד בכתבו ובעדות האשה שבא להעיד שמת בעלה הקילו בו חכמים והאמינו האלם על פי כתבו וכן חולה שנשתתק ובא להעיד עדות אשה בכתיבתו ויודע להשיב על הן הן ועל לאו לאו כדרך שביארנו סומכין בעדות כתבו ונראה בעיני שעדות הגרושין שהוא מן התורה כגון שאין לקבלה שצריך להביא עדים שמינתו אשה שליח לקבלם וכן צריך עדים שקבל הגט מן הבעל אין סומכין בעדות זה על פי כתב אלא צריכין להעיד בב"ד וכתבו ב"ד במותב תלתא הוינא והעיד בפנינו פלוני ופלוני והתרו האשה על פיהם הרי התימת הדיינים מתקבלת בכל מקום שתחת מתן ניכרת אע"פ שאין העדים יכולין להעיד בכתב כשהותמין בשטרי הודאות והלואות ובשטרי מקח וממכר נעשית התימתן כמי שנחקרה עדותן בב"ד אלא מסרו התימתן ביד בעל הדבר ולא תקנו חכמים כן אלא בשטרי הודאות והלואות וכיוצא בהן אבל לא בשאר עדיות שצריך קיום בעדות צריך ג' שהוא מעשה ב"ד ואינם יכולין להעיד שנים על פי כתבם כמו שביאר מז"ס בפ' גט פשוט:

ב כתב ר"ת ז"ל שיש לכתוב בגט שכיב מרע מעכשיו ואם כתבו ביה מהיום ומת בההוא יומא לא ידענא מאי אדון ביה:

עין משפט

ריש פ"ה בגלוה דמגוייד ולא מכר בם כלל נפל מן הגג פ"ם (ג"א)

א מיי' פכ"ט מהל' מכירה ופ"ט מהלכות עדות הל' ... סמג עשין ... ופב טור ח"מ סי' לה רלה:

ב מיי' פרק ט מהל' גירושין סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה:

יבמות דף קיב:

לעיל דף נט.

בשי' פקנח

דף עב.

הגהות הב"ח

(א) מאי כצ"ל: (ב) אנשתתק והרכין בראשו קאי כצ"ל. (ג) נ"ב מסייע: (ד) נ"ב ע"פ עד א' ועל פי עד כו': (ה) מתניתא כצ"ל: (ו) נ"ב נהרג פלוני מת כו': (ז) בשטר מת נמחק:

תנאה הוה ליה למימר מהיום אם מתי: חולצת. שמא אינו גט: ולא מתיבמת. שמא גט הוא והויא לה גרושת אחיו וקיימא עליה בכרת הואיל ולא החזירה ואמרי' בגמ' דלר' יוסי דס"ל זמנו של שטר מוכיח עליו. כלומר דמהני כאילו אמר מהיום שאל"כ למה נכתב הזמן בשטר יהא הדין כך דאם מתי הוי כמהיום אם מתי שהוא גט גמור ולאחר מיתה הוה כמהיום ולאחר מיתה שהוא גט ואינו גט ובסוף הפרק יתבאר אי קי"ל כר' יוסי או לא: גמ' אמר אביי אם מתי שתי לשונות משמע. פירוש אמר אביי הכי לפרוקי מאי דקשיא לן בגמ' רישא אסיפא דבריתא תנן ה"ז גיטיך אם מתי לא אמר כלום דאלמא אם מתי כלאחר מיתה דמי והדר תני מהיום אם מתי הרי זה גט דאלמא לאו כלאחר מיתה דמי דאי הכי הוה ליה גט ואינו גט ומהדר אביי דאם מתי שתי לשונות משמע וכו' לא אמר מהיום כמאן דאמר לאחר מיתה דמי שכך הדין בכל התנאין שהאומר הרי זה גיטך אם אעשה דבר פלוני אם לא אעשה אין הגט חל אלא מאותו זמן ואילך כדתנן (דף עו:) הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר זהו אינו גט:

נר מצוה

ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתיבמת: °גמ' אמר אביי א אם מתי שתי לשונות משמע משמע מעכשיו ומשמע לאחר מיתה אמר לה מהיום כמעכשיו דאמי לא אמר לה מהיום כמאן דאמר לאחר מיתה דאמי: מהיום ולאחר מיתה כו': מספקא לן אי תנאה הוי ואי חזרה הוי הילכך חולצת ולא מתיבמת: מתני' הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ב ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט: גמ' *אמר רב הונא גיטו של שכיב מרע כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ג ולית הילכתא כרב הונא דהא אסיקנא *רבא לא סבירא להו הא דרב הונא גזרה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה הילכך אם עמד אינו חוזר אלא היכי עביד כדאתקין שמואל כדבעינן למימר קמן. °אמר רבי אלעזר משמיה דרב *שכיב ד מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה (א) ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה קביל

רש"י

ומאי שנא סיפא: חולצת. שמא אינו גט: ולא מתייבמת. שמא הוא גט והויא גרושת אחיו: גמ' משמע מעכשיו. אם יתקיים תנאי זה שאמות וכשמת זה הוי גט למפרע כמאן דאמר לאחר מיתה בלא תנאי: אם עמד חוזר. כדאמרינן בבבא בתרא גזרה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה אי אמרת אם עמד חוזר אתי למימר לא הוי גט עד דמיית וכי חזינן דלכי מיית הוה גט אתי למימר יש גט לאחר מיתה ואתי להכשיר גט זה גיטך לאחר מיתה ולא ידעי דכיון דלא פריש מידי להכי יהבי' ניהליה שיהא גט מעכשיו על מנת שימות: שניתק מחולי לחולי. ואין זו עמידה אא"כ נתרפא שעה אחת והלך ונשען על מקלו אבל זה לעולם

גיטו כמתנתו. גיטא דש"מ כמתנתו. מה מתנתו אמרינן בבבא בתרא (דף קנג:) דאם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ולא מיבעיא היכא דאמר אם מתי דהא לא מיית אלא אפילו לא אמר אם מתי אלא יהב לה גיטא סתמא אם עמד חוזר דמסתמא אדעתיה דמיתה יהב לה והא לא מת. זה לשון רש"י ז"ל. וכתב ג"כ במאי דאמרינן רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא [דהיכא דלא אמר אם מתי סבירא להו דאם עמד אינו חוזר] גזרה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה דאי אמרינן חוזר אתי למימר לא הוי גט עד דמיית וכי חזינא דלכי מיית הוי גיטא שמע מינה יש גט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גיטיך לאחר מיתה עד כאן. ונראה מדבריו דלא פליגינן אדרב הונא אלא בבבא דלא אמר אם מתי אבל באומר אם מתי דברי הכל אם עמד חוזר ואף על פי שמת מאותו חולי. והקשו עליו מדפרכינן בגמ' עליה ממתני' דתנן הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה והלך ועמד בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד כלומר ובטל הגט מאליו ומפרקינן אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא שניתק מחולי לחולי כלומר שלא נתרפא כל כך מחולי ראשון עד שיוכל ללכת בלא משענת לפי שבא עליו חולי אחר ונמצא שלא עמד כלל בלא חולי והא הלך בשוק קתני הלך על משענתו כלומר נשען על מקלו ואין זו עמידה והא קמ"ל הלך על משענתו הוא דבעי אומדנא אידך לא בעי אומדנא כלומר בשלמא אי ליתא לדרב הונא טובא קמשמע לן שאף על פי שעמד לגמרי אפ"ה אומדין אותו ולאפוקי מדרב הונא אלא אי אמרת שלא הלך בלא משענת פשיטא דבכה"ג אומדנא בעי ומאי קמשמע לן ומהדרינן אין הכי נמי אלא לדיוקא הוא דאיצטריך דדוקא הלך הוא דבעינן אומדנא אם מחמת חולי הראשון מת דאיכא למימר הואיל והלך ניצל מאותו חולי ומת מחולי אחר והוא אמר אם מתי מחולי זה אבל אידך כלומר מי שלא הלך בשוק מסתמא אף על פי שניתק מחולי זה לחולי אחר יש בו מחולי הראשון ולא בעי אומדנא [דוודאי גיטא מעליא הוה דמחולי הראשון מת ועמידה נמי ליתא] ואמרינן עלה שמעת מינה ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה כלומר אפילו מת מחולי האחר דהא אמרת לאו עמידה הוא וגבי גט דמתניתין הוא דבעי אומדנא משום דמחולי זה קאמר ומהדרינן אין דא"ר אלעזר משמיה דרב ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה כלומר אפילו מת מחולי האחר (דהא) רבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה. זו היא סוגיית הגמרא. והקשו ממנה לרש"י ז"ל דאם איתא דהכא נמי מודינן לרב הונא באם מתי דאם עמד חוזר כי פרכינן עליה ממתני' (א) הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד נימא ולטעמיך מי לא מודינן באם מתי דאם עמד הרי הגט בטל וכיון שכן אם מתי מחולי זה נמי אם עמד חוזר הוא דמחולי זה לגרועי אתא וכל שאילו עמד חוזר באם מתי גרידא חוזר הוא ודאי באם מתי מחולי זה לכך אמרו שכך הוא הלעה של שמועה דרב הונא אזל בתר אומדנא בגט כדאזלינן אנן גבי מתנה ולגבי מתנה כל שעמד והלך בשוק בלא משענת חזרה מתנתו אף על פי שמת מאותו חולי לפי שכיון שנתחזק סבור הוא שניצל מאותה מיתה של אותו חולי וכן בגט לרב הונא בין בסתם בין במפרש אם מתי בין במפרש מחולי זה בכולן כיון שהלך בלא משענת בטל גיטו אבל לדידן אפילו באומר אם מתי אין הגט בטל עד שיתרפא מאותו חולי לגמרי לפיכך האומר הרי גיטיך אם מתי ועמד והלך בשוק וחלה ומת אע"פ שלא מת מאותו חולי הראשון הרי זה גט עד שיבריא מאותו חולי ראשון לגמרי כמו שהיה קודם שחלה ונפל ממנו למשכב הלכך כשאמר מחולי זה אף על פי שעמד אומדין אותו אם מת מאותו חולי ראשון מפני תנאו אע"פ שאינה נקראת עמידה עד שיתרפא ממנו לגמרי כמתחלה כך כתוב בחדושי הרמב"ן ז"ל ולפיכך כתב שמה שכתב רש"י ז"ל בסוף השמועה רבה ורבא לא ס"ל דרב הונא דהיכא דלא אמר לה אם מתי ס"ל אם עמד אינו חוזר לישנא רויחא נקט לפרושי פלוגתייהו בחוזר ובאינו חוזר כלל אבל ודאי אפילו באומר אם מתי מחולי זה פליגי לענין עמידה כגון שהלך בשוק בלא משענת דלרב הונא בטל הגט ולרבה ורבא אומדין אותו מפני התנאי שלו ע"כ: ונראה לפי זה שדעתו ז"ל שמה שכתב רש"י ז"ל בתחלת השמועה לא מיבעיא היכא דאמר אם מתי וכו' לא נתכוון לומר דבאם מתי מודו רבה ורבא דליתא דאפילו באם מתי פליגי אלא דמ"מ בסתם הוי רבותא טפי וכ"כ דעת הר"ם במז"ל שכתב בפ"ט מהלכות גירושין ה"ז [גיטיך מעכשיו אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט] ואם לאו אינו גט ע"כ הרי שהולכך אומדנא אפילו בהולך בלא משענת ולפי שיטה זו ג"כ באומר אם מתי אפילו שהלך בלא משענת כל שמת אח"כ קודם שנתרפא לגמרי גיטו גט. ואני אומר כן אלא רבה ורבא באם מתי מודו ודברי רש"י ז"ל מדוקדקין דנהי דכי פרכינן עליה דרב הונא ממתניתין הכי בעי למימר דאפילו באם מתי עמד אינו חוזר ומשום הכי לא פריך ולטעמיך אפ"ה רבה ורבא לא פליגי אלא בסתם משום דבכי האי גוונא איכא למיחש לשמא יאמרו יש גט לאחר מיתה שכיון שלא הטיל שום תנאי בגט ואעפ"כ אנו אומרים שאם עמד חוזר יאמרו שהדין כך לפי שאנו אומדין דעתו שלא נתכוון לגרש אלא לאחר מיתה ויאמרו יש גט לאחר מיתה שהרי הוא לא אמר מהיום אבל באומר [מהיום] אם מתי או מהיום אם מתי מחולי זה מודו לרב הונא שכל שהלך בלא משענת בטל הגט שלא יאמרו כשמת שיש גט לאחר מיתה שהרי הזכיר בפירוש מהיום ומה שחוזר בהלך בלא משענת או יתלו הדבר מפני שלשון תנאי משמע כך או משום דאזלינן בתר אומדנא כדאזלינן בתרה במתנה דהא רבה ורבא גופייהו באומדנא דגט מודו אי לאו מטעמא דיש גט לאחר מיתה והאי חששא לא שייך באומר מהיום ואף על פי שלא אסמוך על סברתי להקל מ"מ אין הדבר יוצא מידי ספק באומר מהיום אם מתי או אם מתי מחולי זה להצריכה גט שני כל שהלך בלא משענת ויש כאן שיטה אחרת לרבותינו הצרפתים ז"ל שאומרים דאפילו רב הונא לא קאמר אלא במפרש מהיום אם מתי [ורב הונא הכי קאמר גטו דמתניתין מהיום אם מתי] כמתנתו סתם דמה מתנתו בדלא אתני אם עמד חוזר ואע"פ שחזר ומת מאותו חולי דמ"מ כיון שעמד נתבטלה מתנתו ואף גיטו כשפירש אם עמד חוזר ומ"מ אף ר"ה סבר דדוקא בדאתני אבל בסתם לא דמי למתנה דחוזר מן הסתם דשאני מתנה שיכול לומר שכל עיקר לא רצה שתחול עד לאחר מיתה מה שאין כן בגט שאם אינו חל מחיים לא יחול לאחר מיתה הלכך אלים טפי כח הגט מכח המתנה והא דאסיקנא רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא היינו לומר דלא ס"ל דמתניתין דוקא בהלך על משענתו אבל הלך בלא משענת שיהא הגט בטל ואע"פ שמת מאותו חולי אלא איכהו ס"ל דמתני' ואפי' הלך בלא משענת גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה שאם אתה אומר דכל שהלך בלא משענת ואע"פ שהתנה אם מתי מחולי זה ורואיהו שמת מאותו חולי אינו גט יאמרו שאין התנאי מועיל שהרי מת מאותו חולי ואפ"ה אינו גט אבל הרי הוא כאילו לא התנה כלום והוה ליה כאומר זה גיטיך לאחר מיתה ולפיכך כשהלך בלא משענת נתבטל גיטו וכשמת בלא עמידה בלא משענת שהגט גט יאמרו שאין זה גט מחמת תנאו זה גט מחמת המיתה כאילו אמר זה גיטיך לאחר מיתה: אמר ר"א משמיה דרב ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה. כתב רש"י ז"ל אפילו מת מחולי האחר וגבי גט דמתני' הוא דבעינן אומדנא משום דמחולי זה קאמר אבל הרי"ף ז"ל כתב עלה דהא בפ' מי שמת בסוגיא דשמעתא דוקא בשלא עמד והלך על משענתו אבל עמד והלך על משענתו אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה ואם הלך בשוק בלא משענת אין מתנתו מתנה ואין צריך אומד ע"כ וכן כתב הר"ם במז"ל בפ' ח' מהלכות זכייה ומתנה ודבריהם מתמיהים דמתני' מוכחא דכי בעי אומדנא הייני דוקא באומר מחולי זה אבל באומר אם מתי וכן במתנה בסתם גיטו גט ומתנתו מתנה ולא בעי אומדנא דהא קתני ברישא תלתא בבי הרי זה גיטיך אם מתי הרי זה גיטיך מחולי זה הרי זה גיטיך לאחר מיתה וקתני דלא אמר כלום והדר מפרש תרתי מינייהו במהיום אם מתי הרי זה גט ומהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט והדר מפרש מחולי זה במהיום דאומדין אותו דאלמא ליכא אומד אלא במחולי זה אבל מהיום אם מתי לא בעי אומדנא ומכל מקום משמע ודאי דהאומר אם מתי [קודם] שאתרפא מחולי קאמר ולא הנאה דלעולם הוא והכי מוכח מדאתקין שמואל בגיטא דש"מ באם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט ואי כאי ליבעי הנאה דלעולם משמע היכי תקין ליה שמואל בגיטא דש"מ דהא איהו לא בעי דתהוי מגורשת אלא בשלא עמד אבל

שלטי הגבורים

א כתב הטור וסי"ג לענין שיאמר מעכשיו אם מתי שאם אמר מהיום שמא אין דעתו אלא בסוף היום ואילך ואם מת קודם שיעבור היום אין גט לאחר מיתה. וברמ"ה כתב דמהיום כמעכשיו דמי ואם מת קודם שיעבור היום מגורשת ודוקא שיש עדים שהגיע הגט לידה בחייו אבל אם אין עדים מתי בא לידה אע"פ שכתוב בו זמן וכתוב בו מהיום כיון דלא משתריא אלא בעדי חתימה לא הוו גרושין דעדי חתימה אין עושין אותו גט אלא אחר היום וכיון שמת קודם לכן הויא ספק גרושה וחולצת ולא מתיבמת [אמר מהיום או מעכשיו ולאחר מיתה הוי ספק שמא חזר בו ממה שאמר מהיום או לא [והו ספק גרושה וחולצת ולא מתיבמת]. והרמ"ה כתב שאין מעכשיו כמו מהיום דאע"ג דמהיום ולאחר מיתה הוי ספק מעכשיו ולאחר מיתה הוי גט:

ב כתב הטור עמד מחליו והלך בשוק בלא משענת כדרך הבריאים אע"פ שחזר וחלה ומת מהחולי הראשון בטל הגט כיון שנתרפא בינתיים לא הלך בשוק אפי' נתק מחולי לחולי והלך בינתיים בביתו בלא משענת ה"ז גט ואינו צריך אומד שודאי מחולי זה מת ואם עמד והלך בשוק על משענתו אם לא נתק מחולי לחולי אלא שהכביד עליו חליו ומת אפי' הוקל בינתיים אין צריך אומד שודאי מחולי הראשון מת ואם ניתק מחולי לחולי כיון שעמד והלך בשוק על משענתו אומדין אותו אם מחולי הראשון מת ה"ז גט ואם לאו אינו גט לא עמד מחוליו וגם לא מת מחמת החולי אלא נהרג או נחש או נפל עליו הבית ומת לא הוי גט:

ג יש לדקדק מכאן דהא דאמר בש"מ אם עמד חוזר לאו דוקא חוזר שיצטרך לומר אני חוזר בי ואם לא אמר כן ומת אח"כ הויא מתנה אלא מיד כשעומד מחוליו נתבטלה המתנה ממילא מדדייק הכא אי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הא עמד משמע מיד שעמד נתבטל הגט ועוד על כרחך צריך למימר הכי דאי עד דאמר אני חוזר בי למה לי עמד הא אמרי' כל שאילו עמד חוזר [חוזר] במתנתו והכי הוי ליה למימר ש"מ שנתן מתנה אימתי שירצה יחזור והיינו טעמא דחוזרת ש"מ הוי משום אומדן דעתא ולכן סהדי דאין רוצה שתתקיים כשיעמוד עכ"ל הרא"ש ז"ל:

ד עיין פרק מי שמת:

עין משפט

א מיי' פרק ח מהל' זכייה סמג עשין פב טוח"מ סי' רנ:

[דף קנג ע"ב]

דף עב:

דף עג. רבה ורבא לא ס"ל הא דר"ה כו' כ"ה בגמ' (נ"א)

נ"י ר"ם

נ"י מהרי"ם

ד"ם פ"א

הגהות הב"ח

(א) דתקן סרי כנ"ל:

נ"י ד"ם

נ"י ד"ם

נ"י ד"ם

הגהות הר"י

(א) בגמ' כתובות ...

א מיי' פי"ט מהל' מכירה סמג לאוין קע טור ח"מ סי' רכה :
ב מיי' פרק ח ופ"ט מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמה:

בטענה לא הלא ודאי כדכתיבנא ומיהו ה"מ בש"מ שאומר כן לפי שדעתו בכך הכל. בבריא שהתנה ואמר אם מתי הנאה דלעולם הוא ואע"פ שסוף התנאי להתקיים שסוף אדם למות מגיעו תנאה כיולא בו כדאמרינן לקמן [דף עז.] ע"מ שתלא חמה מנרתקה: **גרסי'** בגמרא [דף עג.] ת"ר ה"ז גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש אינו גט. פירש"י ז"ל דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה ולא אמר אלא אם ימות ע"י החולי ומש"ה אינו גט. אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש ה"ז גט מ"ש רישא ומ"ש סיפא. פירש"י ז"ל אי אונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה רישא נמי להוי גיטא דהא מתוך אותו חולי מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה. שלחו מתם [אכלו] ארי אין לנו. פירש"י ז"ל ע"י מעשה שאירע בא' שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לא"י והשיבו אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה וסיפא משבשתא היא ולזה הפי' היה לו לרי"ף ז"ל לכתבו בהלכות ובתר הכי גרסי' ההוא גברא וכו' כדאיתא בהלכות: קבל עליה כל אונסא דמתיליד בה. שיפלה אותו המוכר: אפיקו בה נהרא. נוה המלך שיעבירו הנהר דרך אותו שדה: שפי ליה. העמידה לפניו בשופי: אונסא דלא שכיח הוא. ולא מיחייב ביה דלא אסקיה אדעתיה. וגרסי' עלה בגמרא איתיביה רבינא לרבא אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש הרי זה גט והא אונסא דלא שכיח הוא וקא הוי גט א"ל רבא אימא רישא אינו גט א"ל רב אחא מדפתי לרבינא משום דקשיא רישא לסיפא לא מותבינן תיובתא (ואמר) [מיניה וא"ל אין] כיון דקשיא רישא לסיפא לא איתמר בי מדרשא ומשבשתא היא ז"ל בתר סברא דאונסא דלא שכיח הוא ע"כ והשתא קשיא טובא לרש"י ז"ל היכי אמרינן משום דקשיא רישא לסיפא לא מותבינן תיובתא [מינה דודאי דלא דכיון דמרישא משמע דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה היכא מותבינן תיובתא] מסיפא אדרבה סייעיה מרישא לפיכך נראה כמ"ש הרמב"ן ז"ל דכי אמרינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא סיפא הוא דקשיא לן אבל רישא לא קשיא ליה מידי דאפילו נימא דאונסא דלא שכיח מסיק איניש אדעתיה הכא שאני. דבהדיא אמר מחולי זה וכיון שנשכו נחש הרי לא מת מאותו חולי אבל סיפא הוא דקשיא ליה משום דאם לא אעמוד מחולי זה משמע שאם לא יעמוד מחמת אותו חולי וכשנשכו נחש הרי לא מנעו אותו חולי מלעמוד ואמאי קתני ה"ז גט ומתני' נמי מוכחא דמחולי זה מחמת חולי זה משמע דקתני גבי מהיום אם מתי מחולי זה דאומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת אלמא מחולי זה מחמת אותו חולי משמע דאילו לפרש"י ז"ל הכי הל"ל רואין אם מתוך חולי הראשון מת כלומר שלא פסק חולי הראשון מעליו אע"פ שלא מת ממנו ושלחו מתם דאכלו ארי אין לנו דמשמעות אם לא יעמוד מחולי זה מחמת אותו חולי משמע והרי לא מת מאותו חולי ולא מיבעיא כי מת באונסא דלא שכיחא דלא הוי גיטא אלא אפילו מת נמי באונסא דשכיחא כיון שלא מת באותו חולי ממש אינו גט לפ"ז אתי שפיר מאי דאמרינן משום דקשיא רישא לסיפא לא מותבינן תיובתא מיניה דה"ק דנהי דברייתא [משבשתא] היא משום דהם לא אעמוד מחולי זה הרי הוא כאם מתי מחולי זה [דרישא וה"ל למתני בתרוייהו אינו גט] מ"מ שמעי' מינה דהיכא דלא אמר מחולי זה אלא אם מתי סתמא דאפילו אכלו ארי או הכישו נחש דה"ז גט דאפילו אונס דלא שכיח מסיק אדעתיה ומדלא מתרץ רבא דהתם היינו טעמא משום דאין אונס בגיטין ש"מ דאע"ג דאין טוענין טענת אונס בגיטין באונס דלא שכיח טוענין דלא עדיפי גיטין מהיכא דקביל עליה כל אונסא דאפ"ה אמרינן דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה ונמצאת אומר שפלשה מיני אונס הן אונסא דשכיח טובא ואונסא דשכיח ולא שכיח ואונסא דלא שכיח כלל. אונסא דשכיח אפילו בממון לא הוי אונסא מדהוה ליה לאתנויי ולא אתני כדמוכח בריש כתובות. ואונסא דלא שכיח כלל אפילו בגיטין טוענין בו טענת אונס אבל באונסא דשכיח ולא שכיח הוא דאיכא פלוגתא בין ממון לגיטין דבממון טוענים בו טענת אונס אבל בגיטין לא דקיימא לן אין אונס בגיטין וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בפרק כל הגט והר"ם במז"ל סובר דמאי דאמרינן אכלו ארי אין לנו היינו לומר שאין לנו שיהא גט גמור ומספקא לן מילתא וספק מגורשת מיהא הויא ולפיכך כתב בפ' תשיעי מהלכות גרושין [הלכה יז] במהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית וכו' אינו גט אמר לה אם לא יעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או טרפו ארי הרי זה ספק מגורשת: **רב** פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבון שומשמי. לקחו שומשמים: אגרוי מלחי. שלחו להם ספנים להוליכם לביתם וקבילו עלייהו המוכרים כל אונסא דמתיליד בדרך: איסתכר נהר מלכא. ולא יכלו הספינות לעבור שעשו בנהר סכר שקורין אשקלוס"א: אמרו ליה רב פפא ורב הונא למוכרים אגירו חמרי וכו': קאקי חיורי. אווזים לבנים לפי שהיו זקנים: משלחי גלימי. מפשיטין בגדי אנשים כלומר פוסקין עליהם דין להגאתן: **מתני'** לא תתייחד עמו. זה שנתן לה הגט ואמר לה מהיום אם מתי לא תתיחד עמו שמא [יבא עליה ואיכא מ"ד בגמרא [דף עג:] דחיישינן שמא] בעל לשם קדושין וצריכה גט שני וכגון דאיכא עדי יחוד דאמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עידי ביאה כדאיתא בהזורק [דף פא:] ולמאן דלא חיים נמי מכל מקום פנויה היא [ע"ז דף לו:] ואסור להתייחד עם הפנויה אבל לאו משום גט ישן אתינן עלה דכיון לרבנן דקיימא לן כוותייהו אם מת הרי היא מגורשת מעכשיו כדאיתא בגמרא הא ליכא משום גט ישן דלא חיישינן להכי אלא כשילעיזו עליה דגיטה קודם לבנה ואינו כן אבל הכא שהיא מגורשת גמורה לרבנן אם ילעיזו עליה כדין ילעיזו ומיהו לר' יהודה דסבר דבינתים הרי היא כאשת איש לכל דבריה [ודאי ליכא למיחש משום קידושין ולדידיה היינו טעמא דלא התייחד משום גט ישן ר' יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה] וטעמייהו דרבי יהודה ור' יוסי מפרש בגמרא: **גמ'** תאנא ובלבד שימות הא דקתני מגורשת ואינה מגורשת והוי באשם תלוי ובלבד שימות אבל אי לא מת אגלאי מילתא דלאו גיטא הוא וחייב חטאת ופרכינן בין לרבי יוסי בין לר' יהודה הא לדידהו לא הוי גיטא למפרע משעת מסירה א"כ לא הוי גט עד לאחר מיתה אמר רבא מעת שאני בעולם עיקר הפירוש דס"ל לר' יהודה דמהיום אם מתי ר"ל מהיום שמתי בו כלומר שעה אחת לפני מיתתו ור' יוסי מספקא ליה דלמא מהיום ממש קאמר או שמא מהיום שמתי קאמר וכרבי יהודה ולפיכך בעילתו ספק: ימים שבינתים. בין נתינה למיתה: ומיטמא לה. אם כהן הוא: שאינה צריכה הימנו גט שני. אם מת דסמוך למיתה הוי גט: בעילתה תלויה. הדבר תלוי עד שימות או יעמוד מחולי זה דלרבי מאיר משמע ליה מהיום משעת מסירת הגט וכשמת נמצאת מגורשת גמורה למפרע רבי יוסי אומר בעילתה ספק ואם ימות חייב באשם תלוי וכטעמא דפרישית: **וחכמים** אומרים מגורשת ואינה מגורשת*) לכל דבר ובלבד שימות.

דמהיום

*) ברי"ף ד' קושט' ליתא לתיבות ואינה מגורשת וכן ברי"ף ליתא

נר מצוה

קביל עליה כל אונסא דמיתיליד בה לסוף אפיקו בה נהרא אתו לקמיה דרבינא א"ל זיל שפי ליה דהא קבילת עלך כל אונסא דמתיליד בה אמר ליה רב אחא בר תחליפא לרבינא אונסא דלא שכיח הוא איגלגל מילתא ומטת לקמיה דרבא אמר אונסא דלא שכיח הוא (א) רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבון שומשמא אגודא דנהר מלכא (ב) אגורו מלחי למעברינהו וקבילו עליהו כל אונסא דמתיליד לסוף איסתכר נהר מלכא [סבא] נקטו מלחי אמרי להו אגורו חמרא ואפקינהו ניהלן דהא קבילתון כל אונסא דמתיליד אתו לקמיה דרבא אמר להו קאקי חיורי משלחי גלימא דאינשי אונסא דלא שכיח הוא והלכתא כרבא: **מתני'** לא תתייחד עמו אלא על פי עדים אפילו עבד אפילו שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה: מה היא באותן הימים ר' יהודה אומר הרי היא *כאשת איש לכל דבר רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת: **גמ'** תאנא ובלבד שימות ולכי מאית הוי גיטא והא קיימא לן אין גט לאחר מיתה אמר רבא באומר מעת שאני בעולם תנו רבנן ימים שבינתים בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה *כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שאינה צריכה הימנו גט שני דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר בעילתה תלויה רבי יוסי אומר בעילתה ספק וחכמים אומרים מגורשת (ואינה מגורשת) *לכל דבר ובלבד שימות:

ולא

רש"י

הוא חולה: קביל. המוכר: כל אונסא דאתיליד בה. שיפלה את הלוקח: אפיקו בה נהרא. נוה המלך שיעבירו את הנהר דרך אותה שדה: שפי. העמידה בידו בשופי: אגור מלחי. שכרו להם ספנים להוליכם לביתם: קבילו עלייהו. המוכרים כל אונסי דאתיליד בדרך: איסתכר נהר מלכא. ולא יכלו הספינות לעבור שעשו בו סכר שקורין אשקלוס"א: אמרי להו רב הונא ורב פפא. למוכרין אגירו חמרא כו': קאקי חוורי. אווזים לבנים לפי שהיו זקנים: משלחי גלימא. מפשיטי בגדי אנשים כלומר פוסקין להגאתן: **מתני'** לא תתייחד עמו. זו שנתן לה גט ואמר לה אם מתי לא תתיחד עמו שמא יבא עליה ואיכא למיחש שמא בעל לשם קידושין וצריכה גט שני ואפילו לא חיישינן להכי מכל מקום פנויה היא ואסור להתייחד עם פנויה: כאשת איש לכל דבר. והבא עליה מזיד בחנק שוגג בחטאת ואע"ג דמית מאותו חולי לפי שלא גירשה אלא סמוך למיתה ובגמ' מוקי לה באומר לה הרי זה גיטיך והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתי הילכך רבי יהודה סבר סמוך למיתה הוא דהוי גט ומקמי הכי הויא אשת איש: ור' יוסי. סבר מכי יהיב לה גיטא כל שעה מספקא לן במעת שאני בעולם הלכך ספיקא היא והבא עליה באשם תלוי הוא: **גמ'** והא קי"ל דאין גט לאחר מיתה. ובין לר' יוסי דמשוי לה ספק א"א ובין לר' יהודה דמשוי לה ודאי אשת איש הא לדידהו לא הוי גיטא למפרע משעת מסירה א"כ לא הוי גט עד לאחר מיתה. ומשני רבא מתניתין לאו באומר מהיום אם מתי דהויא ודאי לכי מיית איגלאי מילתא למפרע דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור: אלא באומר מעת שאני בעולם. ליהוי גיטא הילכך לר' יהודה סמוך למיתה חייל גיטא ומעיקרא היא אשת איש ור' יוסי סבר דמשעת נתינה מספקא לן דילמא זו שעה הסמוכה למיתה והוי גט ספק ואע"ג דחיי טפי אין ברירה: ימים שבינתים. בין נתינה למיתה: ומטמא לה. אם כהן הוא: שאינה צריכה גט שני. אם מת כי סמוך למיתה הוי גט: בעילתה תלויה. הדבר תלוי עד שימות או עד שיעמוד מחולי זה שאם מת מחולי זה הבא עליה פטור דלר' מאיר משמע ליה מעת שאני בעולם היינו משעת נתינה והכי קאמר ה"ז גיטיך מעת שאני בעולם אם מתי הילכך כשמת איגלאי מילתא דגרושה הואי בשעת ביאה ואם לא מת הבא עליה בחטאת: בעילת ספק. אם גרושה היא אם לאו כדפרישית לעיל: מגורשת ואינה מגורשת. ובלבד שימות והיינו נמי כר' יוסי דמייתי אשם תלוי דספיקא משוי ליה אלא מזוני איכא בינייהו דלהכי לא נקט ר' יוסי האי לישנא ורבנן נקטי לישנא דמגורשת ואינה מגורשת לאשמועינן דלרבנן חייב במזונותיה דבכל מקום שאמרו חכמים מגורשת

שלטי הגבורים

א באלה ילמדו רבינו ראובן שמכר לשמעון מרתף של יין שהיה לו בכפר כל מדה בכך וכך ועשה לו שטר עליו במעות לפי אומד שכום המדות וכשיבואו לחשבון אם יוסיף היין יוסיף לו מעות ואם יחסר יחסר לו מעות ומסר המוכר ללוקח מפתח המרתף והתנו ביניהם וזה לשון התנאי שלא יהא אחריות על המוכר מאותו יין רק אם תשבר החביות או תשפך בלבד וגם לא יהא אחריות על הלוקח כי אם לענין הטעם בלבד כגון אם יחמיץ יהא באחריותו לדבר זה ועתה בא עובד כוכבים אנס על הכפר לגלול ויראה המוכר שמא יונסך היין והתרה ללוקח שימדוד היין קודם שיבא האנס ואמר הלוקח אין עלי אחריות כי אם לענין הטעם והמוכר טוען אם יתנסך יתנסך ברשותך כי מסרתי לך כבר המפתח ואין עלי אחריות אלא שבירת החבית ושפיכתה לכן אם יתנסך חייב אתה ליתן לי מעותי ואעפ"כ אם תרצה לבטל המקח עכשיו וישאר היין ברשותי לי ולמזלי אבטלנו ואתן לך שטרך והלוקח השיב איני רוצה לבטל כי עליך ליתן לי היין כל זמן שארצה למדוד אותו כי לא פסקנו זמן למדידה ועכשיו הייתי הולך למודדו לולא סכנת הדרך. התשובה. רואה אני. התנאים שהתנו ביניהם המוכר שלא יהיה עליו אחריות מאותו היין אלא אם תשבר החבית או תשפך בלבד ותנאי הלוקח שלא יהיה אחריות עליו מן היין אלא לטעם בלבד אם יחמיץ ואם יארע בו הפסד ניסוך לא פורש על מי יהיה אותו האחריות והיכא למידק אחריות שבירה ושפיכה קבל עליו המוכר בלבד ולא אחריות שום הפסד אחר שיבא ליין והיכא נמי למידק איפכא שאחריות הטעם קבל עליו הלוקח בלבד ולא קבל עליו אחריות שום הפסד אחר שיבא ליין והואיל והיכא למידק הכי והכי אוקי ממונא בחזקת מריה ולא נוכל להוציא מעות מהלוקח שהוא מוחזק בהן כי עדיין לא פרע המעות ועוד כי הדבר מוכיח כן כי המוכר קבל אחריות היין אונס דאתי ליה מעלמא שפיכה ושבירה ומשתמא ס"ה נמי כל אונסא דאתי ליה מעלמא דמ"ש האי מהאי אלא שכתבו אונס שפיכה ושבירה דשכיח אבל אונס ניסוך דלא שכיח לא אסקו אדעתייהו להזכיר בכתיבה אבל הלוקח לא קבל עליו אלא אחריות גוף היין אם יתקלקל בטעם ואין להכניס בכלל אונס זה שום אונס דאתי ליה מעלמא אלא לכל שאר אונסין נשאר ברשות המוכר ומה שאמר המוכר ללוקח כשהיה היין בספק שהיה רוצה להזור בו מן המקח ולא רצה הלוקח בזה לא הורע כחו של לוקח כי רצה לעמוד במקח על פי התנאים שהתנו ביניהם:

לשון ריא"ז:

ב וכל אותן הימים שבין נתינת הגט עד שעת המיתה הרי היא תלויה שאם לא ימות גיטה בטל והבא עליה באותן הימים כאילו בא על אשת איש גמורה ואם ימות הרי היא מגורשת למפרע מעת נתינת הגט והבא עליה כבא על הפנויה ומז"ם אומר שאע"פ שאמר מהיום נעשה כאומר מעת שאני בעולם ואין הגט קונה אלא סמוך למיתתו ולפי דבריו צריך שיהא הגט קיים עד שעת מיתתו ואין שיטת התלמוד כדבריו ואין בעלה חייב במזונותיה באותן הימים כמב"ה : ג כתב הרא"ש והרי"ף ז"ל כתב והחכמים אומרים מגורשת לכל דבר ואני כתבתי כגירסת גמ' דידן דפריך חכמים היינו ר' יוסי וקאמר דאיכא בינייהו הא דר' זירא דלרבנן אית לה מזוני ולר' יוסי לית לה מזוני ואי גרסי' מגורשת לכל דבר מאי פריך חכמים היינו ר' יוסי והלכה כחכמים והיינו ר' יוסי דמתני' : לשון ריא"ז וכן כל המגרש את אשתו אם יש עדים שנתיחד עמה חוששים שמא בא עליה באותו היחוד וצריכה ממנו גט שני ונראה בעיני שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם שהדבר ספק אם בא עלי' באותו היחוד אם לאו ואם שניהם מודים שלא בא עליה באותו היחוד אינה צריכה גט שני ממנו אין שם עדי יחוד אע"פ ששניהם מודים שבא עליה אחר הגט לשם קידושין אינה צריכה ממנו גט שני שאין קידושין בלא עדים כמו שביארנו בהלכות קדושין אע"פ שיש עדים שנתייחד עמה אח"כ אין חוששין שמא בא עליה באותו היחוד שאין לנו גם בה וכן נראה בעיני שגרושה מן הנשואין שאם ניסאת לאחר ונתאלמנה ואח"כ נתייחדה עם בעלה הראשון אינה צריכה ממנו גט שאף אם בא עליה באותו

הגהות הב"ח
(א) [illegible]
(ב) [illegible]

המאור הגדול

ה"ג בספרי ספרד ובספרים הבאים מישיבה וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר ובלבד שימות מאי איכא מיהא בין ר' מאיר לר' יוסי אמר ר' יוחנן אשם תלוי איכא בינייהו לר' מאיר לא מייתי לר' יוסי מייתי [illegible]
[illegible] שלמה ז"ל מוחלפת השיטה

דמשום משמע להו מיום המסירה ופרכינן בגמרא חכמים היינו ר' *)יוסי ומשנינן דאיכא בינייהו הא דר' זירא דא"ר זירא כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה דלר' יוסי כיון דאגידה גביה בחיוו הרי היא כספק מגורשת דעלמא ולרבנן כיון שהדבר עומד להתברר אין הבעל חייב במזונותיה: *ולא תתייחד עמו ואפילו בנה קטן וכו'. תוספתא היא זו: אחד אינה צריכה הימנו גט שני. שאפילו קידש ממש בפניו אין חוששין לקדושין שאין דבר שבערוה פחות משנים כדאיתא בפרק האומר דקדושין (דף סה:): זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין. דאע"ג נר מצוה דלגבי ממון קיימא לן בפרק זה בורר (דף ל:) דהלואה אחר הלואה והודאה אחר הודאה מצטרפין לגבי איסורא דשייך בדיני נפשות בבת אחת בעינא להו: **וכתב** הרשב"א ז"ל ומסתברא כגון שראה הוא את העדים אבל ראו אותו שנים מן החלון והם רואין ואינן נראין לו אינה צריכה ממנו גט שני לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמו שלא בפני עדים אע"פ ששניהם מודים אינה מקודשת הלכך כשבעל זה לא לשם קדושין בעל אלא לזנות בעלמא: **מתני'** נתנה לו בתוך שלשים יום מגורשת לאחר שלשים יום אינה מגורשת. בגמרא [דף עד:] פריך פשיטא ומפרקינן מהו דתימא קפידא לא הוי כדי לזרזה אתי קא משמע לן: אמר רשב"ג מעשה בצידן וכו'. בגמ' פרכינן מאן (ג)תנא דקתני מעשה כלומר שאין דרך התנא לשנות מעשה אלא לראיה ומפרקינן חסורי מיחסרא והכי קתני אם אמר לה ע"מ שתתני לי אצטליתי ואבדה אצטליתו אצטלית דוקא קאמר לה רשב"ג אומר תתן את דמיה ואמר רשב"ג מעשה בצידן וכו' וכ"ת ולמה הוצרך לחסר דפליגי רבנן עליה דרשב"ג תירץ ר"ח ז"ל קבלה היתה בידם דפליגי [רבנן] והלכה גי' ד"ה כמותם כדאמרינן בגמ' עוד יש לומר

ולא תתיחד עמו ואפי' בנה קטן עמה לפי שאינה בושה לשמש כנגדו: ראוה שנים שנתיחדה עמו צריכה הימנו גט שני אחד אינה צריכה הימנו גט שני אחד בשחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין: **מתני'** ה"ז [א]גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת (א) והיא תתן. ע"מ שתתני לי מכאן ועד שלשים יום [א] נתנה לו בתוך שלשים יום מגורשת לאחר שלשים יום אינה מגורשת אמר ר"ש בן גמליאל מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו ה"ז גיטיך ע"מ שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו אמרו חכמים שתתן לו את דמיה: **גמ'** מאי (ב) והיא תתן ר"ה אמר והיא תתן רב יהודה אמר לכשתתן מאי בינייהו איכא בינייהו שנקרע הגט או נאבד לרב הונא דאמר והיא תתן אין צריכה ממנו גט שני לרב יהודה דאמר לכשתתן צריכה ממנו גט שני והלכתא כרב הונא דקי"ל כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דאמי ותניא נמי כוותיה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ואע"פ שנקרע הגט או אבד ולאחר [ב] לא תנשא עד שתתן: *בעא מיניה רב אסי מר' יוחנן הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר [ג] מחולין ליך מהו אמר ליה אינה מגורשת דלצעורה קא מיכוון והא לא ציערה [א] °ההוא [ג]גברא דאמר ליה לאריסיה כולי עלמא דלו תלת דליאתא ואכלי ריבעא ואת דלי ארבעה ואכול תילתא לסוף אתא [ד] מיטרא ולא דלה. אמר רב יוסף הא לא דלה רבה אמר הא לא איצטריך והלכתא כרבה (א) וקשיא לן ההיא דאמר רבא בהשוכר את האומנין* האי מאן דאגר אגירי לדוולא ואתא מיטרא פסידא דפועלין ומסתברא לן דשאני אריס מפועל דארים בשותף דאמי דאי איתניסא ההיא ארעא לא הוה שקיל מידי הילכך כיון דקביל ע"ה

רש"י

ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה ולרבי יוסי אינו חייב במזונותיה: ראוה שנים צריכה הימנו גט שני. דשמא בא עליה לשם קידושין: אחד. שלא ראה כי אם עד אחד: שנקרע הגט. קודם מתן מעות: והיא תתן. תנאה בעלמא הוא דמשעת נתינה הוי גט דכל על מנת מעכשיו הוא ועל מנת דלקיים: לכשתתן. אז חל הגט ואז אינו בעולם שנקרע כבר: מהו. מי הויא הך מחילה כמו קיום התנאי כאילו נתנו לו או לא: תלת דלוואתא. כל שאר אריסין שבמקום זה משקין את התבואה שלשה פעמים בשנה: ושקלי ריבעא. ומנהג אריסין ליטול רביעית התבואה בשביל טורח חרישה וזרע וניכוש והשקאה וכל צרכי השדה: ואת דלי ארבעה. השקה ארבעה פעמים את השדה: אתא מיטרא. בזמן השקאה רביעית: הא לא איצטריך. דמזלו גרם: לדוולא.

דאי לא הוו פליגי רבנן עליה דרשב"ג לא הוה שייך למיתני אמר רבי שמעון בן גמליאל מעשה בצידן אלא הכי הוה תני תתן את דמיה דברי רבן שמעון בן גמליאל ומעשה בצידן וכו' ומדתנן במתניתין אמר רבן שמעון בן גמליאל משמע להו דפליג אדרבנן: **גמ'** רב הונא אמר והיא תתן. תנאה בעלמא הוי וכי מקיימא ליה אגלי מילתא דמשעת נתינה הוי גיטא דכל ע"מ כמעכשיו הוא: ולאחר לא תנשא עד שתתן. מכאן נראה שכל אשה המתגרשת על תנאי אין מתירין אותה לינשא עד שתקיים תנאה והכי נמי משמע לקמן בפרק המגרש (דף פה.) דאמרינן ע"מ שתבעל לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם. כלומר שמא תבעל להם ומותרת לינשא מיד אלמא בריא עד שיתקיים התנאי אין מתירין אותה לינשא וגדולה מכולן אמרו לקמן בסוף פירקין [דף עו:] גבי מעכשיו אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ומת דלא שריא לה אלא לאחר י"ב חדש דמקיים תנאה ואע"פ שאין לחוש שמא יבטל התנאי שהרי מת ושוב לא יבא ואיכא למידק דבפרק המגרש (דף פג.) מקשינן אי הכי כולהו תנאין דעלמא לא תנסוב דלמא לא מקיים תנאה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין דאלמא בכל תנאי מותרת לינשא. ואין חוששין שמא [לא] יתקיים התנאי יש לומר אינו דומה תנאי שהוא בשב ואל תעשה לתנאי שיש בו קום עשה שכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה כגון שלא תנשא לפלוני ושלא תשתי יין מתירין אותה לינשא מיד ואין חוששין שמא תעבור על תנאה ומש"ה פרכינן בפרק המגרש אי הכי בכולהו תנאין דעלמא לא תנסוב דלאמא שריא לאינסובי משום דהתם אתנאי שהוא בשב ואל תעשה קיימי אבל תנאה שהוא בקום עשה כגון שתתני לי מאתים זוז ושתבעלי או שתנשא לאיש פלוני או שתשתי יין. חוששין שמא לא תתקיים התנאי וכן כל תנאי שברשות אחרים בין שהוא [בקום עשה בין שהוא] בביטול חוששין לו כגון אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש חוששין שמא יבא ואפילו מת נמי גזרינן ואחרים מחמירין ואומרים שאפילו בתנאי שהוא תלוי בה ואפילו שהוא שב ואל תעשה אסורה לינשא עד שיתקיים התנאי כגון ע"מ שלא תשתי יין עד ל' יום שאין מתירין אותה עד שיעברו עליה ל' יום ודפרכינן בפ' המגרש (דף פג.) אי הכי בכולהו תנאין דעלמא נמי לא תנסוב. גבי דודאי אסורה לינשא עד [שלא] יהא אפשר לתנאי שיתבטל אפ"ה צריך לומר שאפילו בקיום התנאי לא תנסוב לפי שכיון שבשעת נתינת הגט היה ראוי לחוש לביטולו נמצא שאין זה כריתות ופרכינן הכי לר' עקיבא דחייש התם כה"ג. ואחרים מקילין בה ואומרים שכל תנאי שהוא בידה בין שהוא בשב ואל תעשה בין יש בו קום עשה כגון על מנת שתשתי יין ועל מנת שלא תשתי מותרת לינשא מיד והכי מוכחא בפרק המגרש [דף פד:] גבי על מנת שתנשאי לפלוני דבעינן למימר התם דשריא לינשא לאחר ופרכינן והא לא איקיים תנאה ובטל הגט וכי תימא אפשר דמינסבא לאחר היום ומגרשה למחר אטו בדידה קאי לאיגרושי דאלמא אי הוה קאי בדידה היתה מותרת לינשא ולא היינו חוששין שמא לא תתקיים תנאה והיינו נמי דאמרינן התם (הכי השתא) בדידיה קאי קיומי לתנאי דאי בעי מבריז נפשיה בסילוא ולא נאים וכו' אלמא כל שבידו אין חוששין לו וכ"ת א"כ היכי אמרינן הכא דלאחר לא תנשא עד שתתן היינו טעמא לפי שהוא תנאי שתלוי בדעת אחרים דשמא ילך לו הבעל למדינת הים ונתינה בעל כרחו שלא בפניו לא שמה נתינה כמו שנתבאר לפניו בס"ד וכל שהדבר תלוי ברשות אחרים חוששין לו שהרי באם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש אפילו מת גזרינן אבל בתנאי שבידה אין חוששין שמא לא תקיימנו ואפילו הוא בקום עשה וזהו דעת הר"ם במז"ל בפ"ח מהלכות גירושין שכתב ויש לה לינשא לכתחלה ואף על פי שעדיין לא נתקיים התנאי. ואין חוששין שמא לא יתקיים הואיל והיה התנאי במעכשיו או בעל מנת: **והמחוור** שבדברים אלו דבתנאי שבידה והוא בשב ואל תעשה לא חיישינן שמא תעבור עליו אבל אם הוא בקום עשה חוששין שמא לא תקיימנו (א) וכל תנאי שהוא תלוי באחרים בין שיש בו קום עשה בין שהוא שב ואל תעשה חוששין שמא לא יתקיים ולפי זה משמע דהאומר לחבירו הרי אני נותן לך כך וכך על מנת שתעשה דבר פלוני על המקבל להביא ראיה שקיים תנאו אבל אמר ע"מ שלא תעשה על הנותן להביא ראיה שביטל תנאו: **ודאמרי'** דהיכא שנתקרע הגט או שאבד דמגורשת היינו דוקא בע"מ משום דכאומר מעכשיו דמי אבל באם כיון שאין הגט חל אלא בשעה שהתנאי מתקיים משמע שאם נתקרע קודם לכן אינה מגורשת כלל ואפילו נשאת תצא ויש לתמוה על הר"ם במז"ל שכתב בפ' הנזכר שאם נשרף הגט או שאבד קודם שנתקיים התנאי שהוא באם אינה מגורשת ולכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא וכבר השיגו ה"ר משה הכהן ז"ל: **בעא** מיניה ר' אסי מר' יוחנן וכו' וחזר ואמר מחולין לך מהו. מי הוי הך מחילה קיום תנאי כאילו נתנתן לו או לא אמר ליה אינה מגורשת דלצעורה קא מכוין והא לא ציערה. כלומר דאע"ג דבנדרים (דף כד.) אמרינן האומר קונם שאי אתה [נהנה לי אם אי אתה] נותן לבני כור אחד של חטים ושתי חביות של יין שיכול להתיר את נדרו שלא על פי חכם ואומר הרי אני כאילו התקבלתי דאלמא מחילה מהניא *בקבלה הכא שאני משום דלצעורה איכוון: **ההוא** גברא דאמר ליה לאריסיה כולי עלמא דלו תלת דלואתא.כל שאר האריסין של מקום זה משקין את התבואה שלש פעמים בשנה: ושקלי רבעא. ומנהג האריסים ליטול רביע התבואה בשביל טורח חרישה וזרע וניכוש והשקאה וכל צרכי השדה: את דלי ארבעה. השקה השדה ד' פעמים: אתא מטרא. סמוך להשקאה רביעית: הא לא דלה. ולא שקיל אלא ריבעא כמנהג המקום: הא לא איצטריך. למדלי ומזלו גרם: וקשיא לן וכו'. וכמו שכתוב בהלכות [וכן תירץ בתוספות] אבל הראב"ד ז"ל כתב דלאו דוקא אריס באפילו קבלן נמי כך הוא דיש שאם קבל קמה לקצור וקצר חציה ובאו אחרים [וגמרוה] או כמלים וקרסמוה

ספר הזכות

כתוב בהלכות וקשיא לן ההיא דאמר רבא בהשוכר את האומנין האי מאן דאגר אגירי לדולא ואתא מטרא פסידא דפועלים ומסתברא לן דשאני אריס מפועל דאריס כשותף דמי וכו': השיב הרב ז"ל ול"נ דבכל קבלנות נמי דינו הכי וכיון דנחית לעבידתא כל מאי דמתרמי רווחא בההוא עבידתא לקבלן הוי דאי מתרמי ליה נמי טירחא יתירה עליה דידיה רמי הלכך רווחא נמי לדידיה הוא דהוי גם יש מי שאומר שאפי' פועל שהוא כמו זה הענין והיכי דמי דאתא ליה מיטרא בפלגי דיומא כי הכא אי נמי משהתחיל במלאכה הוי פסידא דבעה"ב ואי אית ליה עבידתא רווחא מיניה א"נ דכוותה עביד ואי לית ליה יהיב ליה כפועל בטל דכולי יומא דדמיא להא דאמר רב' האי מאן דאגר אגירי לעבידתיה ושלים לעבידתיה בפלגי יומא אי אית ליה עבידתא דניחא מינה או דקשיא מינה לא עביד ויהיב להו כפועל בטל וכיון דאתא מטרא בפלגי יומא כמאן דשלים עבידתא דאמי ואי לית ליה עבידתא להו כפועל בטל וקיימא פסידא דבעה"ב והא דאמר רבא דאי אתא מטרא פסידא דפועלים בשלא התחילו במלאכה קאמר אבל מבהתחילו במלאכה מאי כוה דסייעי בהדייהו תדע שאם שכר פועלים לקצור קמתו ולא הרוח ... ...

*) בד"ם הגי' היינו ר"מ וכו' דלר"מ כיון. ועי' בבעל המאור

השגות הראב"ד

[א] ההוא גברא דאמר ליה לאריסיה כולי עלמא דלו תלת דלוואתא בתלתא זימני בשתא ושקלי רבעא ואת דלי ארבעה ושקול תלתאי. וכי מטי זמן דריבעותא אתא מטרא. ואמר רבה דשקיל תלתא כי בכדים דהא לא איצטריך לדולא וכמאן דדלא דמי. ואקשי הרב ז"ל מהא מלתא אהדא הסיא דאמר רבא את האומנין האי מאן דאגר אגירי לדולא ואתא מיטרא פסידא לפועלים. ותירץ הרב ז"ל דשאני דאריס כיון דנחית לארעא כשותף דמי וכו' כדאיתא בהלכות: ולי נראה דכל קבלנות נמי דיניה הכי לעביד

שלטי הגבורים

באותו יחוד אין בעילתו לשם אישות אלא לשם זנות שאם יבטל לשם אישות הוא נוקה שנאמר לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה:

א כתב הרמ"ה אפי' לא נתנה לו עד ל' יום בסופן מגורשת דעד ל' יום היינו שלמים קאמר ואם אמר לה בתחלת יום ראשון לחדש ונתנה לו המעות בסוף ליל ראשון לחדש שני הוי ספק מגורשת דמספקא לן אי בעי ל' יום מעת לעת או ל' יום כדאמרי אינשי דלא קפדי בההיא ליליא דעבר לה מיומא קמא וצריכה גט שני ואם מת קודם שיתן לה גם שני חולצת ולא מתייבמת כתב מיי' מת בתוך ל' כיון שבלמו ל' יום ולא נתנה לו אינה מגורשת לא קבע זמן לנתינתה ומת קודם שנתנה אינה יכולה ליתן ליורשיו שלא התנה עליה אלא שתתן לו ולא בטל התנאי שהרי לא קבע זמן לפיכך אע"פ שאבד הגט או נקרע קודם שימות הרי זו מגורשת מספק ולא תינשא לאחר עד שתתנן ואיני מבין דבריו כיון שאינה יכולה לקיים התנאי לעולם א"כ למה לא יתבטל הגט:

ב ואם ניסאת כתב הרמ"ם שיוציא עד שיתקיים התנאי ואם קיימה התנאי וכו' ומיי' כתב שיכולה לינשא מיד ולא חיישינן שמא לא תתן כיון שהיה התנאי במעכשיו או בע"מ [וכתב הטור] ולא נהירא דבהדיא קתני בברייתא על זה ולאחר לא תינשא עד שתתן [כו']:

ג ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ולא רצה לקבלה ונתנה לו בעל כרחו כתב רב האי דהוי גט ומיי' כתב דהוי ספק מגורשת וכתב הרא"ש הא דשקיל ושרי רבא בנתינה בעל כרחו לאו לענין מתנת הגט איירי דמלתא דפשיטא היא דאינו זוכה בעל כרחו ולענין פריעת חוב פשיטא דהוי פירעון ומיפטר אם זרק לו חובו בפניו בעה"ב וכן נמי לענין פקדון דתנן בהגוזל בתרא הלוה מחבירו או הפקיד אצלו בישוב לא יחזיר לו במדבר הא בישוב מחזיר לו בע"כ. אלא הכא מיירי בדבר שהוא זקוק לקבל מחבירו וחבירו יש לו לזכות בדבר אחר כנגדו כגון גט על תנאי דמאתים זוז ובתי ערי חומה והא דלא חייש רבא לקושיות דרב פפא משום דס"ל דאם איתא דבע"מ הוי נתינה בפניו ה"ה שלא בפניו ולא היה צריך הלל לתקן ואי משום ליחד מקום שיתן שם המעות אפשר שיזכה לו ע"י אחר. ובמסקנא כתב וטוב להחמיר:

ד כתב הר"ר יואל הלוי מי ששכר מלמד לבנו וחלה התלמיד אם אינו רגיל בחולי או אפי' אם רגיל והמלמד מן העיר ומכיר בו פסידא דמלמד אבל אם רגיל בחולי ואין המלמד מכיר בו כגון שאינו מן העיר פסידא דבעה"ב ונותן לו שכרו משלם ולא כפועל בטל וכל לומדי תורה כשאין לומדין בבטלה גורם להם שבתם ודמי לאוכלוסי דמחוזא דכי לא עבדי חלשי:

עין משפט

ג"ל ולא תתיחד עמו ואפי' בנה קטן וכו' עד המשנה אינו בגמרא רק תוספתא היא זו. במכילתין פ"ה. (ג"א)

א מיי' פרק ח מהל' גירושין טור אה"ע סי' קמג:

ב מיי' פרק ט מהל' שכירות טור ח"מ סי' שלד:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן מבר לקמן בר"פ המגרש בשם הרמב"ן גבי ה"ז גיטך ע"מ שתעלה לרקיע:

דף עד:

תקנו

דף פג.

הגהות הב"ח

(א) הרי זו מגורשת והיא תתן כצ"ל: (ב) מאי והיא תתן כצ"ל: (ג) מאי קתני דקתני כצ"ל:

גי' ד"ת

ד"ס מ"ו

הגהות חו"י

(א) וכן כתבו התוס' דף ע' ע"א

[נראה דצ"ל מהניא כקבלה]

א מיי' פ"ח ה מהל' גירושין טור אה"ע סי'

ב מיי' פרק ט שם סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמה:

וקרסמוה זכה בשכירותיה דדוקא בפועל הוא דאמרינן דפסידא דידיה לפי ששכרו אינו אלא כפי טרחו וכל שאינו טורח אינו נוטל אבל קבלן אין שכרו תלוי אלא בגמר מלאכה וכל שנגמר בין על ידו בין על ידי אחרים נוטל קבלנותו. עוד כתב הרב ז"ל בשם אחרים שאפילו בפועל כך הוא דינו כל זמן שהתחיל במלאכה במאותה שעה זכה בשכירותו ואף על פי שלא נעשית על ידו ורווחא דידיה הוא וכי אמרינן פסידא דפועלין דוקא כשלא התחילו במלאכה וראיה לדבר מדאמרינן התם [בב"מ דף עז.] בסמוך [האי] מאן דאגר אגירי לעבידתיה ושלים עבידתא בפלגי דיומא נר מצוה דלאי לית ליה דכותה נותן להם שכרן משלם כלומר של כל היום אלמא דאפי' פועל כל שהתחיל במלאכה אע"פ שלא טרח בה כפי מה שנשכר נוטל שכרו משלם והרמב"ן ז"ל חולק בשתיהן בפועל כל שלא עשה שליחותו אף על פי שמשהתחיל במלאכה נעשית מלאכתו מאליה לא זכה בשכרו וראיה לדבר מדאמרי' בפרק הגוזל בתרא (דף קטז.) גבי שטף נהר את חמורו וחמור חבירו בעא מיניה רב מרבי ירד להציל ולא הציל מהו א"ל זו שאלה היא אין לו אלא שכרו איתיביה השוכר את הפועל להביא לו כרוב ודורמסקין לחולה ומצאו שמת

רש"י

לדלות לשדהו: ערב. בשלהי גט פשוט: צידן. במתני': ראיה אחרונה. בפ' דיני ממונות: התקין שמואל כו'. שצריך לומר כשמסרו לה אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט דבעי תנאי כפול דאי לא כפליה הוי גיטא מיד ואם כתן הוא מיפכלה עליה ותיקן דלימא אם לא מתי ברישא דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה והדר לימא אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט כי בעינן הן קודם ללאו והכי לימא אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט:

והגייר

דף ע:

עליה דדלי ארבעה קנה ליה תילתא וכיון דלא איצטריך לא פקעא מנתא דיליה: אמר רשב"ג "מעשה בצידן כו': °אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה הילכך איצטלית דוקא בעיא למיתב ליה ואי אבדה אע"ג דיהבא ליה דמי דידה לא הוי גט: *אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע א אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט אם לא מתי לא יהא גט לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה ואם מתי

או שהבריא נותן לו שכרו משלם ושני ליה התם עבד שליח שליחותיה הכא לא עבד שליח שליחותיה אלמא טעמא דעבד שליחותיה הא לאו הכי אע"פ שנעשית מלאכה מאליה כגון שבאו לו דורמסקין ממקום אחר הפסיד שכרו ואפי' בקבלנ נמי הפסיד דמסתמא הך ברייתא דמצאו שמת או שהבריא בקבלן היא ואפ"ה טעמא דעבד שליח שליחותיה הא לאו הכי אינו נוטלו שכרו וכי תימא א"כ קשיא הך דאמר רבה התם בסמוך דאי [לית] ליה [עבידתא] דכותה נותן להם שכרן משלם ואמאי והא לא טרח לאו קושיא היא דהתם נמי עבד שליח שליחותיה דההיא ע"כ בששכרו בפירוש למלאכה ידועה היא דאי לא תימא הכי דקשיא מינה אמאי לא מפקיד להו והא כיון ששכרו סתם אי בעי מסר ליה [עבידתא] קשיא ברישא אלא ודאי בששכרו למלאכה ידועה היא וכיון שכן בעל הבית דהוה ליה לאתנויי ולא אתני איהו דאפסיד אנפשיה דכולא פשיעותא דידיה היא דאיהו הוא דידע אבל פועל לא ידע ולא הוה ליה לאתנויי: **ומה** שכתב הרי"ף ז"ל והלכתא כרבה כתב כן מדאמרינן בגמרא לימא רב יוסף דאמר כרבנן. כלומר דסבירא ליה דאין דמים במקום איצטלית והכי נמי אין מטר תחת השקאה ורבה דאמר כרבן שמעון בן גמליאל. כלומר דסבירא להו דדמים במקום איצטלית והכא נמי מטר תחת השקאה. ואמרינן עלה והסברא והא קיימא לן הלכתא כוותיה דרבה ובהא אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. משמע מהא בהדיא דהלכתא כרבה בהא ודקדקו מכאן בתוספות דבכולי תלמודא הלכתא כרבה לגבי רב יוסף מדלא קאמרינן הכא והא קי"ל בהא כרבה כדאמרינן ובהא לא קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל וזה שלא כדברי האומר דהא דאמרינן בפרק יש נוחלין (דף קיד:) ובפרק מי שמת (דף קמג:) דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף בר משדה ענין ומחלה היינו דוקא במאי דפליגי בבבא בתרא אבל במאי דפליגי בעלמא זמנין כרבה וזמנין כרב יוסף וסמכו דבריהם דהא אפליגו רבה ורב יוסף [ב"ק דף נו: וב"מ] בשומר אבידה וקי"ל כרב יוסף דאמר שומר שכר הוי דליכא למימר דבההיא נמי הלכה כרבה דהא בפרק האומנין (דף פב·) ובפרק הדיינים [שבועות דף מד:] מתמיהין לימא דרב יוסף תנאי ואמרינן דלכולי עלמא אית להו דרב יוסף אלמא הלכתא כוותיה ועוד דבפרק הדיינין [שם] מוקמינן פלוגתייהו דרבה ורב יוסף כתנאי ואתוקים רבה כר"א ורב יוסף כר"ע ור' אליעזר במקום ר"ע אינה משנה דשמותי הוא ועוד דבנדרים (דף נג:) אקשינן מינה ואמרינן ואידך פרוטה דרב יוסף לא שכיחא ומשמע מכל הני דהלכתא כרב יוסף וכן פסק הרי"ף ז"ל בפרק הכונס לאן לדיר. ולפיכך אמרו דההוא כללא ליתיה אלא בבבא בתרא בלבד אבל באידך תלמודא לא איפסק בין רבה לרב יוסף ולא מחוור דמדאמרינן הכא דהא קיימא לן הלכתא כוותיה דרבה ולא אמרינן בהא כרבה משמע דבכוליה תלמודא קי"ל כרבה לגבי רב יוסף ואף על גב דקי"ל כרב יוסף בשומר אבידה ונפקא מהאי כללא לאו פירכא היא שאף ברוב הכללות איכא דנפקי מינייהו ואפילו במקום שנאמר בהן תוך ומיהו כל היכא דלא אשכחן בהדיא דנפקי מכללא סמכינן עליה הלכך נקיטינן בכוליה תלמודא בפלוגתא דרב יוסף ורבה כרבה בר משדה ענין ומחלה ושומר אבידה דמוכחא בהדיא וכי תימא אם כן אמאי איצטריך למיפסק בפלוגתייהו דרבה ורב יוסף בשירתי בפ"ק דקדושין [דף ז:] כרבה דאמרינן התם [דף ט.] והלכתא שירתי לא צריכי שומא י"ל דאיידי דאצטריך התם (למפסק) רב אשי [למפסק בהב אתקי ושדי] כמ"ד אינה מקודשת פסק נמי התם כרבה אף על גב דלא הוה צריך ובדפסקינן נמי התם כר' אליעזר וכרבה אמר רב נחמן אף על גב דליכא דפליג עלייהו ועוד משום דרב יוסף מייתי התם טובא מנא אמינא לה והא דלא חשיב התם ההיא דחזקת הבתים [דף נג:] דהלכתא כרב יוסף בזוזי משום דבההיא מילתא גופא הלכתא כרבה בארעא: **גרסי'** בגמרא [דף עד:] תנן התם במסכת ערכין [דף לא:] בראשונה היה נטמן יום שנים עשר חדש כדי שיהא חלוט לו. כלומר הקונה בית בבתי ערי חומה היה נטמן יום סוף שנים עשר חדש כדי שלא ימצאנו המוכר לתת לו מעותיו. כדי שיהא חלוט כדכתיב (ויקרא כה) ואם לא יגאל עד מלאת לו וגו': התקין הלל שיהא חולש את מעותיו ללשכה. כלומר שיתנם בלשכה המוכנת לכך וחולש היינו זורק כמו (ישעיה יד) חולש על גוים מטיל גורל ואמרינן עלה אמר רבה מתקנתו של הלל נלמוד אמר לאשה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת על כרחו אינה מגורשת מדאיצטריך ליה להלל לתקוני נתינה בעל כרחו דהוייא נתינה [דף עה.] מכלל דבעלמא נתינה בעל כרחו לא הויא נתינה מתקיף לה רב פפא ואי תימא רב שימי בר אשי דלמא כי איצטריך ליה לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין בעל כרחו בין מדעתו הויא נתינה ואיכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל נלמוד אמר לאשה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בין מדעתו בין בעל כרחו הוי נתינה מדאיצטריך ליה להלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה. כלומר דאי לא הוה ליה להלל נמי לתקוני בפניו בעל כרחו ואמרינן עלה מתקיף לה רב פפא ואי תימא רב שימי בר אשי ודלמא אפילו בפניו נמי מדעתו אין *בעל כרחו לא (א) [במתנה פשיטא דלא נחלקו דכ"ע בעל כרחו לא הוו מתנה] וכדמוכח בסוף פרק שני דחולין [דף לט:] בפרעון חוב נמי לא נחלקו דלכולי עלמא נתינה בעל כרחו שמה נתינה ופרעון וראיה לדבר מדאמרינן בפרקא בתרא דבבא קמא (דף קיח.) הלוהו בישוב לא יחזור לו במדבר מכלל דבישוב מחזיר לו על כרחו ותניא נמי בתוספתא התם מי שבא בדרך והיו בידו מעות וראה אנס בא כנגדו ואמר ליה טול את אלו שאני חייב לך אם קבל עליו פטור ואם לאו חייב טעמא דראה אנס הא לאו הכי אף על פי שלא קבל עליו פטור לא נחלקו אלא בגט על תנאי דמעות הללו שהיא חייבת כדי להשלים תנאה דמו לחוב ודמו למתנה ובעינא למידק האי גוונא מבית בבתי ערי חומה דדמי לה שהבית מכור אגלו מכירה גמורה אלא דרחמנא אוקמיה אפדיון ומשום הכי דמי לחוב ודמי למתנה: **ולענין** הלכה כתוב בספר העיטור בשם רבינו האי גאון ז"ל במאמר שלישי דהלכתא כלישנא בתרא דרבא דאף על גב דאתקיף עלה רב פפא ואמר דלמא אפילו בפניו נמי מדעתו אין בעל כרחו לא לא שבקינן מאי דפשיטא ליה לרבא משום אתקפתיה דרב פפא דלא איתמר אלא דרך דחייה בעלמא ואף דברי הר"ם במז"ל מטין כן שכתב בפ"ח מהלכות גירושין נתנה לו בעל כרחו והוא אינו רוצה לקבל הרי זה גט פסול עד שתתן מדעתו וכבר כתב הרב ז"ל בפ"י מהלכות גירושין שכל מקום שנאמר בחבור זה שהגט פסול אין פסולו אלא מדברי סופרים בלבד ולכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא והולד כשר ומעתה אילו היה הרב ז"ל סובר שהדבר ספק היה כותב מגורשת ואינה מגורשת אלא ודאי נראה שהוא פוסק כלישנא בתרא דרבא אלא שרצה להחמיר לכתחלה מפני חומר ערוה ולא רצה להתירה לינשא לכתחלה וגמגמו למה שהאומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זוז ונתנם לה בעל כרחה מקודשת וכן לענין דיני ממונות נתן לו בית נתן לו שדה על מנת שיתן לו מאתים זוז ונתנם לו על כרחו זכה ואחרים אומרים שהדבר ספק בהני לישני הלכתא כמאן ולפיכך בגיטין וקדושין הרי היא ספק מגורשת וספק מקודשת ובדיני ממונות במטלטלין שמסר ליד המקבל מספיקא לא מפקינן מיניה ובקרקעות הרי הן בחזקת בעלים הראשונים דלעולם ארעא בחזקת מרה קמא קיימא: **כל** מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב. בשלהי גט פשוט [דף קעג:]: צידן. במתני': ראיה אחרונה. בפרק זה בורר (דף לא.) דאיפלוג התם באמרו לו כל ראיות שיש לך להביא הבא עד שלשים יום ולא הביא עד לאחר שלשים יום ובאמרו לו הבא ראיה ואמר אין לי ראיה בקמייתא הלכתא כוותיה ובבתרייתא לית הלכתא כוותיה וכתב הרי"ף ז"ל בפרק גט פשוט דהדין כללא לאו דוקא הוא *דלא אמרינן הלכה כרשב"ג אלא עד דהיכא טעמא: **אתקין** שמואל בגיטא דשכיב מרע. שיאמר לה כשימסרנה לה: אם לא מתי לא יהא גט וכו'. אם לא מתי לא יהא גט לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה. כלומר שאם לא כן היה אומר בתחלה אם מתי

יהא

א כתב סמ"ג דכן הלכה שצריך כנס ש"מ תנאי כפול וכן נראה לר"י שכל המתנות המדברים בתנאי גיטין מדברים בתנאי כפול אע"פ שלא פירש ואפי' כשאומר על מנת אמנם אומר ר"י כי שמא אם אומר סתם שיהיה תנאי זה כתנאי בני גד ובני ראובן יכול להיות שיועיל בלא כפילות התנאי כי יש הרבה דברים דאפי' בלא תנאי הוי כאילו התנה ויש מקומות שא"צ כפילות כי אם גלוי דעת אמירה בעלמא:

חדושי אנשי שם

(א) וז"ל ד"א הא דשקלינן וטרינן בנתינה בעל כרחיה אי הוה נתינה לא לענין מתנה איירי דהא פשיטא דאינו זוכה בעל כרחו [כדמוכח כו']. ובס"א נ"ב נ"ל שחסר זה [והלל מה דאיצטריך ליה. תיקון מה שנחלקו לאו לענין מתנת חנם הוא דמלתא דפשיטא הוא שאינו זוכה בע"כ כדמוכח וכו' גנ"י. ובס"א כוגה כך מה דאיצטריך ליה תיקון זו היא גי' הגמ' וה"פ דבמתנה ודאי לא פליגי דלדברי הכל אין אדם זוכה בע"כ]:

גי' ד"א

ז"ל בעל כרחו לא והלל מאי דאיצטריך ליה תיקון. במתנה.פשיטא דלא נחלקו ט'. (ג"ה)

עיין ר"ן סוף כתובות בד"ה ולענין הלכה כו' בענין זה. (ג"א)

השגות הראב"ד

לעבידתא כל מאי דמתרמי רווחא בהסיא עבידתא לקבלן הוי דאי מתרמי ליה נמי טרחא יתירא עליה דידיה רמי הלכך רווחא נמי לדידיה הוא דהוי. גם יש מי שאומר שאפי' פועל שהוא כמו זה הענין הכי דיניה דאי אגריה לדולא ואתא מטרא והיכי דמי דאתא ליה מטרא בפלגא דיומא כי הכא. אי נמי משהתחיל במלאכה הוי פסידא דבעה"ב ואי אית ליה עבידתא דניחא מיניה אי נמי דכוותה עביד לה ואי לית ליה יהיב ליה כפועל בטל דכולי יומא דדמיא להא דאמר רבא האי מאן דאגר אגירי לעבידתא ושלים עבידתיה בפלגי דיומא אי אית ליה עבידתא דניחא מינה וכו' עבדי. דקשיא מיניה לא עבדי ויהיב להו כפועל בטל וכיון דאתא מטרא בפלגא דיומא כמאן דשלים עבידתיה דמי. ואי לית ליה עבידתא דכוותה יהיב ליה כפועל בטל והיינו פסידא דבעה"ב. והא דאמר רבא דאי אתא מטרא פסידא דפועלים כשלא התחילו במלאכה קאמר אבל משהתחילו במלאכה משמיא הוא דמסייע בהדייהו. תדע שאם שכר אדם פועלים לקצור קמתו ובא הרוח ובכרה הו שבאו נמלים וקרסמוה הלא הוא נותן להם שכרם משלם והא נמי להא דמיא:

ספר הזכות

שבאו נמלים וקרסמוה הלא נותן להם שכרם משלם והא נמי להא דמיא. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר זו הסברא של י"א טעות היא שלא אמרו במשלם עבידתא דמסר ליה אחריתי ואי לית ליה דותן שכרן כפועל בטל אלא משום שבעה"ב היה לו להתנות לפי שאין הפועלים יודעים בעסקיו של בעה"ב אם מלאכתו נעשית בחצי היום או שאין לו מלאכה כיוצא בה למסור להם דומה למה שאמרו שם בנהרא דפסיק אי לא הוה רגיל דפסיק פסידא דפועלים ואי פועלים בני דההוא מתא ניכהו פסידא דפועלים ואי לאו בני דההוא מתא ניכהו פסידא דבעה"ב לפי שזה היה לו להתנות וזה לא היה לו להתנות ולפיכך אמר רבא אתא מטרא פסידא דפועלים אתא נהרא פסידא דבעה"ב דאיהו דידע בנהרא ובארעיה ועליה דידיה רמיא מלתא לאתנויי ובפ' הגוזל בתרא נמי אמרי' השוכר את הפועל להביא לו כרוב ודורמסקין לחולה ומצאו שהבריא נותן לו שכרו משלם דעבד שליח שליחותיה דאלמא הא לא עשה שליחותו אע"פ שהבריא קודם שישלים שליחותו או שבאו לו דורמסקין ממקום אחר וא"כ לאלו של שליח אינו נוטל שכרו תדע דהא בשמעתין אמר דכ"ע מטרא דארים שיה אלא דרב יוסף סבר השקאה דוקא יצא גשמים ורבה סבר כל מידי דמבקה ואילו התם גבי פועל רווחא דבעה"ב היא דהא אי אית ליה עבידתא מסר להו ואי מצאין להסביר עצמן אינו נותן להם אלא כמה שמבו וכן מפורש בתוספתא ולענין קבלנות שהורס הרב ז"ל דכל רווחא דמתרמי ליה דקבלן הוי אין לי ללמוד בה ראיה אלא שאמרו בירושלמי בפ' הגוזל גבי שטף נהר המורו וחמור חבירו הני בניה את שלו להציל את של חבירו ועלה של חבירו מאליו אינו נזקק לכלום וזו קבלנות היא אצל חבירו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי והתחיל בה שכרי ירד להציל ונזדמן בו ריוח ולא כוזכך לקבלנותו ואין כריוח לקבלן אלא לבעה"ב. (חסר כאן):

מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט א בעינן הן קודם ללאו: ת"ר הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שתחזירי לי את הנייר מגורשת מאי שנא רישא מאי שנא סיפא א"ר אשי הא מני רבי היא דאמר כל ב האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי וכן הלכתא:

מתני'

רש"י

והנייר שלי. לא יהיב לה מידי ורחמנא אמר ונתן בידה: כאומר מעכשיו דמי. ואשתכח דבשעת גירושין נקטה לגט ואחר זמן מחזירתה ומתנה על מנת להחזיר שמה מתנה:

מתני'

יהא גט שהרי הוא לגרש מתכוין: בעינן הן קודם ללאו. כדאשכחן בתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם וכ"ל דמאי דבעינן הן קודם ללאו היינו שלא יהא מסיים דבריו בהן [בכי האי גונא ס"ל] דבגמר דבריו אדם מתפיס ונמצא מעשה קיים ותנאי בטל הלכך אף על גב דמקדימין לאו להן כי היכי דלא לקדים פורענותא לנפשיה כיון שגומר דבריו בלאו סגי ודעת הר"ס במז"ל דשמואל מדינא אתקין הכי משום דקי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול בין בגיטין וקדושין בין בדיני ממונות שכך כתוב בפירוש בפרק שני מהלכות אישות אבל אחרים אומרים דהא דאתקין ביה שמואל תנאי כפול לרווחא

נר מצוה

דמילתא אתקין הכי ולאו דבעינן ליה מדינא וכו' מאיר וראיה לדבר דהתם בסוף פרק שבועת העדות *)(דף לו:) אמרינן דלא בעי ר"מ תנאי כפול [אלא בממונא אבל באיסורא לא] גי' ד"ס והא דבעי ר"מ תנאי כפול] בגיטין וקדושין משום דאיסורא דאית ביה ממונא הוא ואילו אנן אשכחן דאפילו בממונא גרידתא לא בעינן תנאי כפול אלמא ליתא לדר"מ וראיה לדבר מדאמרינן בפרק האיש מקדש (דף נ.) ההוא גברא דזבנינהו לנכסי אדעתא למיסק לארץ ישראל ולא סליק ואמר רב אשי אמרינן ליה קום סליק ואיכא דאמרי אי בעית סלקת והתם ליכא למימר שהתנה וכפל תנאו שאם יעלה יהא מכר ואם לאו לא יהא מכר דאי הכי לא אמרינן ליה קום סליק ולא אי בעית סלקת שאין בעל התנאי חייב לקיים תנאו אלא אדרבה אם רצה הוא עצמו מבטלו כדי שיהא המעשה בטל כדאמרינן בפרקא קמא דקדושין (דף כו:) זכו בשדה זו לפלוני על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה אלא ודאי בשלא התנה עסקינן אלא אמר סתם כדי לעלות לארץ ישראל אני מוכר ואפ"ה דוקא משום דאמרינן ליה עשין אתה יכול לעלות הא לאו הכי תנאו קיים אע"פ שלא כפל תנאו וליכא למימר *דטפי עדיף לר"מ אומדנא בגלוי הדעת מתנאי שלא נכפל דהא לעיל בפרק השולח (דף מו:) גבי מוציא אשתו משום איילונית איכא אומדנא וגלוי דעתא ואפ"ה אמרינן התם דלר"מ בעי דליכפליה לתנאיה אלמא אפילו היכא דאיכא אומדנא וגלוי הדעת בעי ר"מ תנאי כפול אלא ודאי ליתא לדר"מ ושמואל לרווחא דמילתא אתקין לאומרא דלמא איכא דסבר לה כר"מ ואתי לאכשורי לגיטא אפילו כי לא מת ושרי אשת איש לעלמא וכן כתב רביט שמואל בפרק יש נוחלין [דף קלז:]**) ומיהו אע"ג דלא קי"ל כר"מ דבעי דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן לגמרי איכא מילתא מיהא דקי"ל כוותיה דר"מ יליף מתנאי בני גד ובני ראובן חמשה דקדוקי תנאין תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחר ומעשה בדבר אחד ותנאי קודם למעשה ושיהא אפשר לקיים המעשה על ידי שליח ואנן קיימא לן כוותיה בתנאי קודם למעשה דהתם משנה היא בפ' השוכר את הפועלים (דף צד.) כל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו תנאו בטל והרי"ף כתבה בהלכותיו. ור"ח ז"ל גם כן כתב דאף על גב דלא אשכחן לה אלא אליבא דר"מ הלכתא כוותיה משום דתני לה גבי הלכתא פסיקתא וכן נמי קיימא לן דבעי שיהא אפשר לקיים המעשה על ידי שליח ומשום הכי קי"ל דאין תנאי בחליצה כדאיתא בפרק מצות חליצה (דף קו.) ובפ' המדיר (דף עד.) וכי תימא מאי שנא דגמרינן להני תרי מילי מתנאי בני גד ולא גמרינן לכולהו יש לומר דאנן לא גמרינן מתנאי בני ראובן ובני גד דמעשה שהיה כך היה ולא משום דאיצטריך להכי ותדע לה דהא תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ודאי בלאו הכי לא אפשר ליה אלא דמאי דמשמע לן מסברא מסמכינן ביה ותדע דהא איכא תנא התם ביבמות בפרק ר"ג (דף נג.) דס"ל דבעי' תנאי כפול וילפי' ליה מתנאי בני גד ובני ראובן אבל לא ילפינן מיניה דניבעי שיהא אפשר לקיים המעשה ע"י שליח וקסבר דיש תנאי בחליצה וכיון שכן לדידן נמי מאי דחזי לן מסברא דמצטריך ילפינן מיניה ואידך לא ילפינן ונקטינן מיניה בלחוד דבעינן שיהא אפשר למעשה להתקיים ע"י שליח ושיהא התנאי קודם למעשה וא"ת והא תנן בפרקין [דף עו:] כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש והא הכא דמעשה קודם לתנאי ואפ"ה תנאו קיים איכא למימר דמתני' בהדי שליח שאני דכל תנאי מהני ביה לפי שאינו נעשה שלוחו אלא במה שנראה מתוך גלוי דבריו ומ"מ צריך לומר דהא דתנן בפרקין [שם] הרי זה גיטיך אם לא באתי ופרכינן עלה וליחוש שמא בא דאלמא התנאי קיים שהמשנה שנויה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בה דאי לא הוה ליה מעשה בתחלתו ותנאו בטל אבל יש דעת אחרת לר"ס במז"ל במעשה קודם לתנאי כמו שכתבתי בפ' האומר בקדושין בס"ד: תנן רבנן הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת. דלא יהיב לה מידי ורחמנא אמר (דברים כד) ונתן בידה: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. קא סלקא דעתין ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי כרבנן [דף עד.] דפליגי עליה דרבי והוי כאילו אמר לכשתחזירי לי את הנייר יהא גט ואמאי מגורשת והא בשעת גירושין לאו מידי נקטה ואמר עלה בגמרא אמר רב חסדא הא מני רשב"ג היא דאמר תתן לו את דמיה והכא נמי אפשר דמפייסה בדמיה ומדאמרינן דדוקא כרשב"ג אתיא ולא כרבנן שמעי' מינה דרבנן לאו באיצטלית דוקא שהוא דבר חשוב פליגי אלא ה"ה בדבר שאינו חשוב כנייר וכיוצא בו הלכך אמר לה זה גיטיך ע"מ שתחזירי לי את הנייר ונשרף או נאבד לדידן דקיימא לן כרבנן אינה מגורשת וזה שלא כדברי הרב בעל העיטור ז"ל ואמרינן עלה בגמרא מתקיף לה אביי אימר דאמר רשב"ג היכא דליתא בעינא אבל היכא דאיתא בעינא מי אמר אמר אביי הא מני ר"מ היא דאמר בעי' תנאי כפול והכא בדלא כפליה לתנאה מתקיף לה רבא טעמא דלא כפליה לתנאה הא כפליה לתנאה לא הוי גיטא מכדי כל תנאי מהיכא גמרי לה מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם למעשה אף כל תנאי קודם למעשה לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי אלא אמר רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי מתקיף לה רב אדא בר אהבה טעמא דמעשה קודם לתנאי הא תנאי קודם למעשה לא הוי גיטא מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר לאפוקי הכא דתנאי ומעשה בדבר אחד [כלומר שהכל הוא בגט עצמו אלא אמר רב אדא בר אהבה משום גי' ד"ס דתנאי ומעשה בדבר אחד] ובתר הכי אמרינן רב אשי אמר הא מני רבי היא דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. כלומר הא דקתני ע"מ שתחזירי לי את הנייר מגורשת רבי היא דאמר כאומר מעכשיו דמי ואשתכח דבשעת גירושין נקיטא ליה לגט ולאחר זמן היא מחזירהו ומתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה. ונראה מדברי רש"י ז"ל דתנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר אפילו לרבנן בעי הכי דלא איפלוג רבנן אלא בכפילא וכדמפרש טעמא בפרק האומר בקדושין (דף סא:) דהתם הוצרך הדבר לאמרו שאלמלא כן יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו. ותמהני דאדרבה אית לן למימר דאפילו לר"מ לא בעינן להו משום דאיהו לא בעי כפילא אלא משום דס"ל שלא היה הדבר צריך לאמרו ומיתורא מפיק לה כדמוכח התם אבל בתנאי קודם למעשה מאי יתורא איכא דלמא לאו בקפידא עבד הכי אלא אף על פי *שהקדים התנאי היה אפשר לו ג"כ להקדים המעשה וכן נמי תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר התם אי אפשר בלאו הכי אבל אין ה"נ שאם היה אפשר להיות שניהם בדבר אחד (ומעשה בדבר אחר התם אי אפשר בלאו הכי אבל אין הכי נמי שאם היה אפשר להיות שניהם בדבר אחד) מהני. וכ"ל דתנאי ד"ס קודם למעשה מוכחינן ליה משום דאם איתא דאפילו מעשה קודם לתנאי מהני כשם שבני גד ובני ראובן הקדימו המעשה לתנאי כדאיתא בקראי כך היה לו למשה להקדים ג"כ המעשה אלא ודאי כיון ששינה את סדרן מוכח דתנאי קודם למעשה בעינן ולפיכך אומר רש"י ז"ל דבהא ליכא לשוייה פלוגתא בין ר"מ ורבנן דהא איהו לא פליגי אלא בתנאי כפול דר"מ אמר דאית ביה ייתורא ורבנן אמרי דלית ביה יתורא אבל בתנאי קודם למעשה אין מקום למחלוקת ר"מ וחכמים וכן נמי תנאי ומעשה בדבר אחד הייט טעמא דלא מהני משום דכיון דמעיקרא ס"ל דהאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ונמצא שהתנאי סותר את המעשה דאין הגט חל אלא לאחר שנתקיים התנאי ואז אין הגט בידה אבל לגמרי דמסקינן דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כיון שאין התנאי סותר את המעשה הוה ליה כתנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ומש"ה קיימא לן בפרק יש נוחלין (דף קלז:) דהאומר הילך אתרוג זה במתנה ע"מ שתחזירהו לי החזירו יצא לא החזירו לא יצא ולפי שיטה זו שפירשתי אתי לי שפיר מה שאמרו מקצת הגאונים והרי"ף ז"ל דבע"מ לא בעינן דקדוקי [תנאים] כלל ואף הר"ס במז"ל כתב בפרק ששי מהלכות אישות כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאי ולא להקדים תנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים והא דרב אשי מוכחא הכי [דכיון] דבין רבנן בין ר' מאיר מודו דבעינן תנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר למה הוצרך רב אשי לאוקמ' כרבי והא שפיר מיתוקמא כדברי הכל אלא ודאי דמשום דקושטא דמילתא דבע"מ לא קפדינן בדקדוקי תנאין אוקמה כרבי. והראב"ד ז"ל נותן טעם לדבריהם ואומר דתנאי על מנת או של מעכשיו כיון דמהשתא חייל מעשה [בתנאי הוא דחייל] דהשתא מתנה עמו אבל על תנאי דאם כיון שהתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול מעתה אין [*בו] כח לבטל המעשה אלא א"כ כפל אותו. אבל אין שיטה זו מחוורת דהא בסוף פרק הפועלים [דף צד.] מוכח דרבנן פליגי עליה דר' מאיר כ"א ט ולא בעו תנאי קודם למעשה ומשמע דהיינו טעמא דר"מ מיתורא דכפילא יליף נמי שאין לנו בתנאין אלא כמו שנכתב תנאי בני גד ובני ראובן ורבנן דס"ל דליכא יתורא לא גמרינן מינה מידי ומעתה פשטן של דברים דרב אשי בעי לאוקומה אפילו כרבנן ומיהו מודה הוא דמיתוקמא שפיר כר"מ ודר"מ עדיפא מדרבנן דאילו לרבנן אינה מגורשת אלא אם תקיים תנאה ולר"מ מגורשת מיד מטעמיה דרב אדא בר אהבה משום דהוה ליה תנאי ומעשה בדבר אחד דאפילו ס"ל [לר"מ] דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי בעי נמי כל חזוקי התנאין ואי לא איט מבטל המעשה וק"ו

הדברים

א כתב מיי' יש דבר שדומה לתנאי ואינו תנאי כגון המגרש לאחר זמן שקבע כגון שאמר לה ה"ז גיטך ולא תתגרש בו עד לאחר ל' יום ה"ז דומה לתנאי שאינה מגורשת עד לאחר ל' יום ואם מת הבעל תוך ל' יום או נשרף הגט או נאבד אינה מתגרשת ואינו תנאי שהמגרש על תנאי מגרש מיד אלא שמטיל תנאי בגט וזה אינו מגרש עד שיגיע אותו הזמן לפיכך המגרש על תנאי צריך לכפול תנאו וזה אינו צריך לכפול תנאו ולא לשאר משפט התנאים. הניח הגט בלדי רס"ר בסוף ל' יום ונגנב משם לאחר ל' יום הרי זו מגורשת הואיל והיה קיים ביום שהיתה מתגרשת בו ויחדה אותו במקום שאינו רס"ר שלדי רה"ר אין כרס"ר וכן אם תלה הגרושין במעשה דינו כדין המגרש אחר זמן כיצד אמר לה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים זוז מתגרשת אחר שתתן מאתים זוז וא"צ לכפול תנאו ולא לשאר משפטי התנאים שהרי לא פירש על תנאי אלא שתלה הגירושין בעשיית המעשה ואחר המעשה תתגרש ומה יש בין המגרש על תנאי לזה שקובע זמן לגירושין או שתלאן בעשיית מעשה שהמגרש על תנאי יש שם גירושין ואינן גומרים עד שיתקיים התנאי ולפיכך כשמתקיים התנאי מגורשת כו' שהרי כבר הגיע לידה בתורת גירושין ואם ניסת קודם שיתקיים התנאי לא תצא אבל התולה גירושין בזמן או בעשיית מעשה לא בא הגט לידה בתורת גירושין אלא בתורת פקדון עד זמן שקבע או עד שנעשה המעשה לכך צריך שיהא הגט ברשותה או שתחזור והטלנו או שיהיה במקום שיחדה אותו ואם ניסת קודם הזמן שקבע או קודם שנעשה המעשה תצא והולד ממזר שהרי היא עדיין אשת איש גמורה. הנותן גט לאשתו בידה ויאמר לה אם לא תתני לי מאתים זוז אין זה גט או אין את מתגרשת לא אמר כלום שאין כאן גט לא על תנאי ולא גט התלוי במעשה:

לשון ריא"ז

הנותן גט על תנאי לאשתו צריך לכפול תנאו ולומר שאם יהיה כך וכך יהיה גט ואם לאו לא יהיה גט כענין שנאמר בבני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם ובין אם התנה תנאו בלשון אם בין התנה בלשון ע"מ ואפי' הזכיר תנאי דרך גלוי דעת כגון שאמר משום דבר פלוני אני מגרשך צריך לכפול תנאו ולא יקדים המעשה לתנאי לומר שיהיה הגט גט אם יתקיים התנאי זה אלא יקדים התנאי תחלה לומר שאם יתקיים תנאי זה כענין אם יעברו ונתתם וכן אל יקדים הלאו תחלה לומר שאם לא יתקיים התנאי לא יהא גט אלא יקדים ההן תחלה לומר שאם יתקיים התנאי זה יהא גט כתנאי בני גד ובני ראובן לפיכך התקין שמואל בגט ע"מ שיתנה כך אם לא מתי יהא גט ואם מתי יהא גט מעכשיו [ואם לא מתי לא יהא גט] ונוהג כאם לא מתי תחלה שלא יפתח פיו תחלה לפורענות ואח"כ אומר אם מתי ואם לא מתי שיהא התנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ואם לא כפל תנאו או שלא התנה הן קודם ללאו או שלא היה תנאו קודם למעשה הרי הוא כמי שלא התנה וגט זה פוסל לכהונה אע"פ שלא נתקיים התנאי אבל אין מתירין אותה להנשא בגט זה עד שיתקיים התנאי שאין התנאי זה בטל מן הדין בשום מקום אלא בגט בלבד החמירו בו כמבואר בקונטרס הראיות: מכאן משמע דהלכה כר"מ דבעינן תנאי כפול ואין לומר דשמואל ורבא לגופיה דשטרי הוא דתקון דא"כ נפוק מיניה חורבה היכא דאתני ולא כפל וכן פסק בה"ג ובעל מנת נמי בעי כפילות לר"מ דהא בעל מנת איירי במתניתין ולקמן נמי פליגי בע"מ שתשמשי את אבא ובהניקי את בני ומלתא דר"מ מתניא בפ' האומר גבי על מנת לפיכך צריך ליזהר בכל התנאים שיהיה התנאי כפול והן קודם ללאו והתנאי קודם למעשה ושלא יהיה תנאי ומעשה בדבר אחד והא דאמר באיזהו נשך הכיא דאמרה אי קיימא דידך אנא ואמר פטומי מילי ניהו לר"מ לא איצטריך דבעינן תנאי כפול אלא אשמעינן דאפי' לרבנן לא מהני. יש דברים דלא בעינן אלא גלוי דעת כי ההוא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י ויש דברים שאפי' גלוי דעת לא בעי כגון שכר מבריחת וכידוע שהם בנו קיים חבין ולא אצטריכו ליה זוזי דאזלינן בתר אומדן דעתא אבל היכא דבעי תנאי בעי כפילות ואי לא כפל התנאי בטל והמעשה קיים: והרי"ף ז"ל כתב בתשובה דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי בין באיסורא בין בממונא וכן נמצא משמו של רב האי ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה והראב"ד נתן טעם לדבריהם דתנאי של ע"מ או מעכשיו כיון דמכשתא חייל כמעשה בתנאי הוא דחייל והאריך הרא"ש לשאת ולתת על דין זה ובמסקנא כתב דבכל התנאים בעינן שיהא בהם כל דין תנאים וכן הסכימו חכמי ארצינו וכן עמא דבר: ב כתב מיי' כל תנאי שאינו במעכשיו או בע"מ אלא אמר לה אם תעשה כך וכך יהא גט יכול הבעל לבטל התנאי או להוסיף על התנאי או להתנות תנאי אחר כל זמן שלא נתקיים תנאי ראשון אע"ג שהגיע לידה אינה מגורשת ואם מת הבעל או נאבד הגט קודם שיתקיים אינה מגורשת ולכשתלה לא תינשא עד שיתקיים ואם ניסת לא תצא אבל אמר מעכשיו או ע"מ כיון שנתקיים התנאי חל הגט למפרע משעת נתינה ואינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על התנאי משיגיע הגט לידה ואם אבד הגט או נשרף אפי' מת הבעל קודם שנתקיים הרי זו מקויימת בתנאי אחרי מותו וכבר היא מגורשת משהגיע הגט לידה ויש לה לכנסה אע"פ שעדיין לא נתקיים התנאי ואין לחוש שמא לא תקיים הואיל והוא במעכשיו או בע"מ ע"כ וכן יראה מדברי רביט שכתב בתשובה נגבך גם על תנאי צריך

בישבור

*) ושם איתא וכרי סוטה דאיסורא הוא ט' ומשני בלוני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא. ולא נזכר כלל שם גיטין וקדושין. (ג"א) **) רמב"ם ד"ה ואם לאו ע"ש היטב. (ג"א)

א מיי' פרק ח מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמג:

עי' ר"ן פ"ג דקדושין סי' תרנ"א ד"ה מתני' המקדש את האשה ואמר סבור הייתי כו' ע"ש שהאריך בסברא זו שדחה כאן וכ"כ ג"כ בפ"ב דקדושין סי' תרל"ד סוף ד"ה הכא גברא ע"ש וצ"ע (ג"א)

הדברים הסתם אפילו במעשה שאינו תל ומעכשיו דלא אלים סבירא ליה לר"מ שאין תנאי מבטלו אלא א"כ נתחזק התנאי בכל חיזוקי תנאין כ"ש במעשה שהוא מעכשיו דאלים שאין תנאי מבטלו אלא אם כן נתחזק התנאי כהלכתו. וראיה לדבר מדאמרינן בסמוך [דף עה:] דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ושכיב מרע ודאי במעכשיו הוא דאמר מעכשיו אם מתי אי נמי מהיום אם מתי דאילו אם מתי גרידא מתנה שלימה שנינו [דף עב.] דלא אמר כלום אלא ודאי בדאמר מעכשיו עסקינן ואפילו הכי בעינן תנאי כפול ואמאי לא נבעי ליה נמי בע"מ

רש"י

מתני' שתי שנים. זמן הנקתו ולענין לשמש את אביו כל ימי חייו: שמונה עשר. דקסבר ר' יהודה זמן הנקת תינוק היא שמונה עשר חדשים: מת הבן. קודם הזמן: או מת האב הרי זה גט. דכיון דלא פירש מידי לא איכוין אלא להרווחה כל הימים שהוא צריך: שלא בהקפדה. היא לא הכעיסתו אפ"ה אינו גט וכל שכן בהקפדה: ורבן שמעון בן גמליאל אומר כזה גט. כיון דלא הקפידתו ולא העכבה ממנה: **גמ'** מתניתין רבנן. דקפדי בתנאי ואמרו באיצטלית דדוקא תתן איצטלית ולא דמיה: רשב"ג. דמיקל וקאמר תתן את דמיה: כאן בסתם. מתניתין דקתני ב' שנים תניק סתם ובריית' במפרש יום אחד: לאפוקי לאחר שתי שנים. הניקתו לאחר שעברו לו שתי שנים

שאין

מתני' *הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא על מנת שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים ר' יהודה אומר (א) שמנה עשר חדש מת הבן או שמת א האב הרי זה גט °הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים על מנת שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שמת האב או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט רבן שמעון בן גמליאל אומר כזה גט בלל אמר רשב"ג כל עכבה שאינה ממנה הרי זה גט: **גמ'** ומי בעינן כולי האי ורמינהי שימשתו יום אחד הניקתו יום אחד הרי זה גט אמר רב חסדא לא קשיא מתני' רבנן ברייתא רבן שמעון בן גמליאל דמיקל בתנאי ג ולית הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל רבא אמר לא קשיא כאן בסתם שתי שנים כאן במפרש יום אחד רב אשי אמר סתם נמי כמפרש יום אחד דמי ומתניתין ובריית' חד טעמא אינון ולא פליגי ואי מתני' כמפרש יום אחד דמי מה לי שתי שנים ומה לי שמנה עשר חדש יום אחד סגיא הכי קאמר יום אחד משתי שנים לאפוקי לאחר שתי שנים דלא יום אחד משמונה עשר חדש לאפוקי לאחר שמנה עשר חדש דלא כלומר אם שמשתו לאביו יום אחד בחיים או הניקתו לבנו יום אחד בתוך שתי שנים אלו או בתוך שמנה עשר חדש אלו הרי זה גט אבל לאחר שתי שנים ולאחר שמנה עשר חדש לא והלכתא כרב אשי דבתרא הוא ואע"ג דאקשינן ליה ואסיקנא בקשיא הלכתא כוותיה דהא לא אסיקנא בתיובתא ואיכא מאן דאמר כיון דדייקא מתני' כוותיה דרבא הלכתא

מסוס דכאומר מעכשיו דמי ואע"פ שנראה מדברי הר"ס במז"ל בפ' תשיעי מהלכות גירושין דהא דאתקין שמואל דלא אמר מעכשיו היא דבריו תמוהין הרבה ועוד ראיה מדר' יוחנן דאמר לעיל [דף עד.] הכל מודים באומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואיהו הוא דאמר התם ביבמות (דף קו.) דחליצה מוטעת כשרה ואי זו היא חליצה מוטעת כל שאומרים לו חלוץ לה על מנת שתתן ק"ק זוז ואפילו הכי לא מהני תנאה לבטולי למעשה משום דהוה ליה מעשה שאי אפשר לקיימו על ידי שליח ולא דמי למעשה בני גד ובני ראובן אלמא דאפי' בע"מ בעי ר"מ כל דקדוקי התנאין וה"נ מוכח בירושלמי בפ' האומר דקדושין [הלכה ג] דגרסי' התם תמן תנינן מתנה אדם על עירובו אמר ר"א מאן תנא אם בא ואם לא בא ר"מ היא (היכא) [הוי דין] ר"מ. חבריה (מדין) [אמרין] ר"מ דקדושין דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ר"מ אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודשת עד שיכפול תנאו הכל מודים בלאחר שירדו גשמים ירדו מקודשת לא ירדו אינה מקודשת כלומר משום דלאחר לאו תנאי הוא ר' יוסי וכן אם לאו כלאחר הוא כלומר אם יעברו ואם לא יעברו דכתיב גבי בני גד ובני ראובן לאו כלאחר הוא דהא משמע דלא היו נותנין להם הארץ מיד אלא לאחר שיעברו א"ל שאני התם שהיתה הארץ לפניהם והוא מבקש להוציאה מידם כלומר מפני שמיד היה נותן להם הארץ. הרי מפורשת דבע"מ בעי ר"מ תנאי כפול (א) ומשמע נמי לפום גמרא דידהו דדוקא בע"מ הוא דבעי ר"מ תנאי כפול אבל באם לא בעי והרי זה הפך סברת הגאונים ז"ל וגהי דלפום גמרא דילן משמע דבאם בעי רבי מאיר תנאי כפול מכל מקום נראה שאין לנו לתפוס הפך סברת הירושלמי לגמרי דנימא דדוקא באם הוא דבעיא אבל בע"מ לא בעיא: **מתני'** כמה היא מניקתו שתי שנים. עד שיהא הולד בן שתי שנים שכך היא זמן הנקתו ולענין לשמש את אביו כל ימי חייו: ר' יהודה אומר י"ח חדש. לר' יהודה זו היא זמן הנקת תינוק עד שיהא לו י"ח חדשים בכתובות בפרק אע"פ (דף ס:): מת הבן. קודם הזמן: או מת האב הרי זה גט. דכיון דלא פירש מידי לא איכוין אלא להרווחה כל ימים שהוא צריך ומכאן ואילך אינו צריך כך כתב רש"י ז"ל ובגמרא גם כן בהא דאמרינן [דף עו.] בשלמא לרבא רישא דלא פריש וסיפא דפריש כתב דבסיפא דמתני' דפריש שתי שנים כיון דלא איצטריך לפרושי ופריש דוקא קאמר ואין כל זה מחוור אלא דכיון דרישא דמתני' כרבנן מוקמינן לה [לרב חסדא] כדאיתא בגמרא היכי נימי דלהרווחא קא מכוין אדרבה רבנן סברי דלצעוריה קא מכוין לפיכך נ"ל דטעמא דמתני' משום דאמרינן דלצעורה קא מכוין [ואין לנו בפירוש תנאו אלא אחד משני דברים או שנאמר שהוא מתכוין לצורך הנקתו והצטרך להניקו ב' שנים ואם מת ה"ז גט או שנאמר שאינו מתכוין אלא להנקה ולא תצטרך להניקו אלא יום א' ואם מת אינו גט ומשום דמתני' כרבנן דס"ל דלצעורה קא מכוין] אנו תופסין המשמעות שהוא מצער אותה יותר והיינו שתניקהו כל הזמן שיצטרך להנקה ואע"פ שיש בו צד קולא שאם מת הרי זה גט אי אפשר לתפוס מדבריו תרי חומרי דסתרן אהדדי ולפיכך אנו תופסין הצד שהוא יותר חמור אבל בסיפא דפריש שתי שנים משום דמתני' כרבנן דסברי דלצעורה קא מכוין אמרינן דאם מת אינו גט ולא נצטרך להקל עליה בשביל זה שהזמן כבר הוא קבוע בדבריו ועל כרחך אתה צריך לומר כן שאם אתה מפרש דטעמא דסיפא מפני שלא הוצרך לפרש ופירש כמו שכתב רש"י ז"ל תינח תניקי את בני לרבנן אבל תשמשי את אבא ותניקי את בני לר' יהודה מאי איכא למימר אלא ודאי כדכתיבנא. ומדברי רש"י ז"ל נראה דכי אמרינן מת הבן או מת האב ה"ז גט היינו דוקא בשהתחילה להניק או לשמש אבל בשלא התחילה כלל אינו גט וכן נראה מפירושו בגמ' גבי בשלמא לרבא וכו' אלא לרב אשי וכו' ולרב אשי הוא דהוי גט אע"פ שלא הניקה ושמשה כלל [ומשום הכי פריך ליה מ"ש רישא ומ"ש סיפא כיון דלא נתקיים כלום מן התנאי אמאי הרי זה גט] אבל לרבא לא ובתוספות הקשו עליו [אי כשהתחילה פשיטא אם מת הרי זה גט] דבשלמא גבי בן הוצרך התנא להשמיענו דהוי גט אע"פ שלא הניקתו כ"ד חדש אבל גבי אב אם איתא ששמשתו כלל מאי קא משמע לן פשיטא דהוי גט כיון ששמשתו כל ימי חייו דמאי איבעי לה למעבד טפי וליכא למימר דאשמעינן דאע"ג דאיהו מיית ברישא [הוי גט] דלא בעינן ששמשתהו כל ימי חייה דאם איתא דבעינן הכי לא הוי גט כדאמרינן בפ' בתרא [דף פג:] כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות ובמתני' לא אתא לאשמעינן דהוי כריתות אלא דבשמוש כי האי סגי. לפיכך פירש ר"י ז"ל דאפילו מת קודם שמניקה ושמשה הרי זה גט אבל דעת הר"ס ז"ל בפ"ח מהלכות גירושין כדברי רש"י ז"ל דמת הבן או האב קודם שתניק או שתשמש אינו גט וכמו שאכתוב בגמ' בס"ד: **הרי** זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים וכו'. פרשתיה: שלא בהקפדה. והיא לא הכעיסתו ואפ"ה שאין העכבה ממנו אינו גט וכ"ש בהקפדה: רשב"ג אומר כזה גט. הואיל ולא הקפידתו ואין העכבה ממנה: **גמ'** ברייתא רשב"ג דמיקל בתנאי. דאמר תתן את דמיה וקאמר כל עכבה שאין הימנה הרי זה גט: ולית הלכתא כרשב"ג. דכללא דחוץ מערב וצידן לאו דוקא הוא וכמו שכתבתי למעלה*: כאן במפרש יום אחד. וקמ"ל דדוקא הניקתהו ושמשתהו יום אחד אבל מת ולא הניקתהו ולא שמשתהו כלל אינו גט דסד"א כיון שהקל עליה כל כך שלא אמר אלא יום אחד אף על גב דמת ולא הניקתו ולא שמשתו כלל להוי גט קמשמע לן דכיון דפריש יום א' אע"ג דמית כיון שלא הניקתו ולא שמשתהו כלל אינו גט: אבל לאחר שתי שנים או לאחר י"ח חדש לא. לפי שכבר עבר זמן הנקה: **והלכתא** כרב אשי דבתרא הוא ואע"ג דאקשינן עליה ואסיקנא בקשיא וכו'. פי' דבגמרא אמר מיתיבי הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט בשלמא לרבא רישא בדלא פריש סיפא דפריש אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא קשיא ופרש"י ז"ל בשלמא לרבא דאוקי רישא דמתני' דאמר שתי שנים [ממש] אע"ג דבסתם רישא דקאמר מת הבן בתוך ב' שנים הרי זה גט בדלא פירש שתי שנים וכל צרכו הניקתהו וסיפא כיון דפריש שתי שנים על כרחיך דוקא קאמר דהא לא איצטריך לפרושי ומפרש אלא לרב אשי דפריש רישא דמתני' יום אחד קאמר על כרחיך מת הבן דקתני היינו כגון שמת ולא הניקתו כלל ואמאי הרי זה גט והרי לא נתקיים כלום מן התנאי כך פרש"י ז"ל. ונראה מדבריו דדוקא לדרב אשי מיירי כשלא נתקיים מן התנאי כלום אבל לרבא דווקא כשהתחילה להניק: וגמלינו למדין לפי שיטתו שלדברי מי שפוסק כרבא מת הבן קודם שהתחילה להניק אינו גט ולרב אשי הרי זה גט אבל ר"י ז"ל סובר דאפילו לרבא מת קודם שהתחילה להניק הרי זה גט וכמו שכתבתי במתניתין והכא ה"ק בשלמא לרבא וכו' סיפא כדפריש דהואיל ופי' שתי שנים ודאי לצעורה קא מכוון ואפילו מת אינו גט אלא לרב אשי *כיון דרישא במפרש יום אחד הרי נתכוון לצעורה כיון דכמפרש דמי ואפי' מת לא להוי גיטא כדאמרינן בסיפא. ונמצא לפי שיטה זו דבין לרבא בין לרב אשי אפילו מת קודם שהתחילה להניק ה"ז גט והר"ס במז"ל פסק בפ' ח' מהלכות גירושין כרב אשי אלא שכתב מת האב או הבן קודם שתניק או תשמש אינו גט והוא מן התימה דמשמע דלרב אשי אף על פי שלא התחילה להניק כלל כיון שמת ה"ז גט על הדרך שפירשנו ונראה שהוא ז"ל היה מפרש כך בין לרבא בין לרב אשי ודאי בעינן שיתקיים התנאי בהנקה ומש"ה [פריך] בשלמא לרבא רישא כיון דלא פריש והתחילה להניקו הרי נתקיים וסיפא דפריש כיון שמתו האב והבן בתוך הזמן לא נתקיים אלא לרב אשי על כרחין רישא בהניקתו יום אחד עסקינן דאי לא הניקתהו כלל אפילו ברישא לא הוי גט שהרי לא נתקיים וכיון שכן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא כלומר [פשיטא] כיון דברישא לא הוי גט אלא כשנתקיים [התנאי] בסיפא נמי אילו נתקיים הוי גט ואמאי תנא ברישא הרי זה גט ובסיפא אינו גט דכאן וכאן נתקיים התנאי הרי זה גט ולא נתקיים אינו גט רב אשי אמר לך אין ה"נ וכי תנן ומת הבן או מת האב הרי זה גט אתא לאשמועינן דסתם כמפרש יום אחד דמי והכי קאמר כל שהתחילה להניקו מת הרי זה גט והוא הדין נמי לא מת אלא דתנא הכי אגב סיפא ולפי זה נ"ל דמת האב לא אתא לאשמועינן מידי דכיון שהתחילה לשמשו ומת מאי הוה לה למעבד טפי והא ליכא למימר דאיהו מכוון טפי מהכי אלא אגב סיפא נקטינן או שמא אתא לאשמועינן

שלטי הגבורים

שיחסר הגט ליד האשה כדי שלא יוכל לבטלו ונראה דמה שחלק בין תנאי דמעכשיו לתנאי דאם דבמעכשיו תהא מגורשת למפרע אפי' מת הבעל או נשרף הגט משא"כ בתנאי דאם יפה חילק אבל מה שכתב דבמעכשיו יכולה לינשא מיד אע"ג שלא נתקיים התנאי נ"ל שאין תלוי בזה דאע"ם שאל למפרע מ"מ אינה יכולה לינשא בתנאי שאין בידה לקיימו אע"פ שהוא חל למפרע אם יתקיים שמא לא יתקיים ולא יתור הגט לעולם. כתב הרא"ש בתשובה כא' שנתן גט במעכשיו אם לא יבא תוך ב' שנים שיכול לבטל התנאי ותנשא מיד כי בביטול התנאי חל גט למפרע מעתה שיבא הגט לידה וכתב ה"ה בכל תנאי שמתנה בשעת שנותן הגט ומגרשו אח"כ קודם שיתקיים התנאי שהוא בטל אע"פ שהתנאי לטובתה ולא היתה מקבלת הגט אלא בתנאי זה ואינה רוצה בביטולו אפי' הכי יכול לבטלו דכיון שבא הגט לידה מגורשת דלא בעינן דעתה וכ"כ ב"ה שיכול לבטלו כל זמן שלא יתקיים.

א וכן פסקו מיי' ור"י שהוא גט כיון שהעכבה אינו מלדה.

ב התנה עמה שתעשה דברים ולא פירש כמה כגון על מנת שתעשה לו מלאכה או שתשמשי את אבא או תניקי את בני כתב מיי' דהוי כמפרש יום א' ואם עשתה עמו מלאכה יום א' או ששמשה את אביו או הניקה את בנו יום א' בתוך הזמן שהתינוק יונק שהוא כ"ד חדש דהוי גט וכן הוא דעת ר"י אבל לדעת הרא"ש צריכה לשמש את אביו כל ימי חייו ולהניק את בנו עד שישלמו לו כ"ד חדשים ללידתו וכן פסק הרמ"ה ותוך הזמן אינה רשאה להנשא שמא לא תקיים התנאי וה"מ דלא בעי ב' שנים שלמים אלא עד שיהא לולד ב' שנים שיכא דאתנו מקתי דשלמו לה ב' שנים אבל לאחר שלמו לה ב' שנים על כרחך לאו שיעורא זוטא דהיינו ב' שנים איכוון אלא לכל זמן שהתינוק ראוי לינק כר' יהושע דאמר אפי' ד' וה' שנים ולא נהירא להרא"ש אלא אפי' לא הניקתו אלא שעה אחת קיימת תנאה כיון שמלאו השתי שנים. כתב הרמ"ה אמר לה ע"מ שתשמשי את אבא ותניקי את בני יום אחד אם הניקתו ושמשתו יום א' כליל שבת ויומו ה"ז גט ואם לאו אע"פ שמשתו מעט לעת ומת הבן או האב אינו גט והוא שיהיה יום א' בתוך שתי השנים של הנקת הולד ע"כ ונראה לטור שאם אמר ע"מ שתניקי לבני ששה חדשים רואין אם נשאר לזמן הנקת העובר דהיינו עד שתהיה לו ב' שנים יותר מו' חדשים או ודאי לאו לצעורה מיכוון אלא להקל מעליה שלא תניק עד שישלמו לו כ"ד חדשים וא"כ אם מת הבן תוך ששה חדשים אחר שהניקה מעט הוי גט אבל אם לא נשאר ו' חדשים להנקת העובר או ודאי כיון שפירש ו' חדשים לצעורה קא מיכוון ואם מת תוך ששה חדשים אינו גט:

ג ור"ת ור"י ז"ל פוסקים בכל מקום כהאי פסקא דר' יוחנן דפסיק הלכה כרשב"ג במתניתין:

דף עה. [ר"קפא ע"ב]

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן פירשו התוס' בהלכות והאשר"י בשם ר"ת ובשם הרמב"ם וכתב האשר"י וכן עמא דבר:

גי' ד"ס

פי' מהר"ם

בוף פי' הק"ז ד"ס כל מקום (ג"א)

הגהות חו"י

(א) עיין בר"יף כתובות פרק אע"פ סי' רעז:

[נראה דצ"ל לר"א דמפרש דבריתא כמפרש יום א' וכו']

לאשמועינן דשמוש יום אחד שמוש מיקרי ואיקיים תנאי דסתם כדמפרש יום אחד דמי ונמלא לפי שיטה זו דבין לרבה בין לרב אשי כל שלא התחילה להניק ומת אינו גט ומ"מ לדברי כולם [נראה דיום אחד] לאו דוקא אלא אפילו שעה אחת ותוכל ללמוד זה ממה שפירש"י ז"ל במאי דפרכינן אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומ"ש סיפא דאי יום אחד דוקא לא הוה פריך ליה מידי לפי שיטתו : ואיכא מ"ד כיון דדייקא מתני' כוותיה דרבה הלכתא כוותיה. וכתב הרשב"א ז"ל דבדיני ממונות כיוצא בזה אם אמר לו בית זה נתון לך במתנה ע"מ שתזון את בני או את אבי ולא פירש לו זמן דלרבה צריך לזונן כל ימי חייהם ולרב אשי כמפרש יום אחד או *שנה אחת דמי. ואיכא למימר דלכ"ע לענין ממונא סתם כמפרש כל ימי חייו ולא פליג רב אשי אלא לגבי גיטין דלצעורה קא מכוין והרי לערה יום אחד או שעה אחת והדבר צריך תלמוד ע"כ:

ת"ר ה"ז גיטיך וכו' לפי שלא אמר לה אם תניקי יהא גט. ואם לא תניקי לא יהא גט. דבעינן תנאי כפול והלכתא כרבנן דבעל מנת לא בעי' תנאי כפול :

ת"ר אמר לה בפני שנים הרי זה גיטיך וכו'. ולא מסרו לה בפניהם דאי מסרו לה איגרשה לה בההיא תנאה ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא אלא כך אמר לה בפניהם כשאמסרנו לה לא אמסרנו לה אלא ע"מ כן : וחזר ואמר לה בפני שנים כו' ומסרו לה לא בטל כו'. שלא בא זה להוסיף [מדלא אמר לה ע"מ שתתני מאתים זוז] תוספת על תנאי ראשון ולא בא ג"כ לבטל [מדלא בטל] תנאו הראשון בפני אלו אלא הכי קאמר לה או תנאי ראשון או מאתים זוז : ג' מאות. ודאי עקר ליה לתנאי קמא כך פירש"י ז"ל ועל דרך זה שנויה בתוספתא (פרק ד הלכה ז) דתניא התם אמר לשנים תנו גט לאשתי על מנת שתמתין לי [שתי] שנים וחזר ואמר לשנים תנו גט לאשתי ע"מ שתתן לי ק"ק זוז לא בטלו דבריו אחרונים את הראשונים אלא הרשות בידה רצתה תמתין רצתה תתן אמר לשנים תנו גט לאשתי על מנת שתמתין לי שתי שנים וחזר ואמר לשנים תנו גט לאשתי על מנת שתמתין לי שלש שנים בטלו דבריו האחרונים את הראשונים ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין לתת לה גט ע"כ ואף על פי שאין זה שוה לגמרתינו מכל מקום נראה ממנו דלאו בשנתן לה גיטה בתנאי הראשון עסקינן ועוד נראה ממנה דאפילו בשעה שאמר תנאי שני לא מסרו אלא לאחר מכאן שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב וחזר ואמר לה בפני שנים ומסרו לה ואפשר דבכי האי גוונא תנאי דבשעת מעשה מבטל דבריו הראשונים אף על פי שבתחלה אמר בפני שנים כשאתן גט לאשתי ע"מ כן אתנגו לה ולא דמי להאיך דתניא בתוס' דקדושין [סוף פרק ג] [זה אומר במנה] וזה אומר במאתים והלך זה לביתו [וזה לביתו] ואחר כך תבעו זה את זה וקדשו אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה וכו' דהלמא על דעת ראשון גמרו מעשה דשאני התם דסתם הוא אבל התנה תנאי אחר אין לנו ולפיכך לפי דרכו של רש"י ז"ל כך יש לאומרה שאמר בפני שנים הראשונים ע"מ כן אתן לה ולא מסר לה וכן בפני האחרונים ולא מסר לה וכשמסר לה לאחר כן מסרו לה בפני כולם סתם ועל תנאין הראשונים מסר והא דקתני הרי זה גיטיך ע"מ לאו דאמר הכי בפירוש אלא (ג) דהוא כמאן דפריש וכן העמידה רב אחא משבחא ז"ל בדלא מטא גיטא לידה מתנאה קמא : **אבל** אחרים פירשו דהכא בשנתן לה גיטה ואמר על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ואח"כ אמר (ד) שתתני לי מאתים זוז וכה"ג לא בטל אלא רצתה משמשתו רצתה נותנת לו מאתים זוז שכיון שלא קיימה תנאי ראשון נמלא הגט *לבטל ומתגרשת בתנאי שני מאמירה שניה ואע"ג דתניא בתוספתא [דגיטין פ"ה הל"ה] ה"ז גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר הרי זה גיטיך מעכשיו לא אמר כלום כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך מעכשיו ליתא אלא אפילו אמר לה הרי זה גיטיך מעכשיו בלא שום תנאי הרי זה גט דקיימא לן כרבי דאמר בפ' הזורק [דף עח.] עד שיאמר לה הא גיטיך והיא כר"ש בן אלעזר דבעי שיטלנו הימנה ויתננו לה וסיפא דקתני בטלו דבריו אחרונים את הראשונים ה"ג הוא דכיון דאמר הרי זה גיטיך ע"מ שתתן לי שלש מאות זוז וקבלה עליה הרי בטלו שניהם תנאי ראשון וכיון שהסכימו שניהם לבטלו אפילו נתקיים אינו כלום ומתגרשת מנתינה זו על תנאי זה השני ובודאי שזה מן התימה שכיון שנהגו לה בע"מ שהוא כאומר מעכשיו היאך הוא ביד שניהם לבטלו. ועוד אכתוב בזה בסמוך בס"ד : **ואין** אחד מן העדים הראשונים ואחד מן העדים האחרונים מצטרפין. להעיד שהיה תנאי בגט זה וכל זמן שלא יבאו שנים באחד מן התנאים הגט כשר ע"י עדי החתימה ולאו כל כמינייהו דהנך לשוויי תנאה בגיטא : אילימא אסיפא. פשיטא דאין אחד מן הראשונים כלום שאפילו באו שניהם אינן כלום דהא בטיל ליה ההוא תנאה : אלא ארישא. דקאמר או האי או האי מהו דתימא הואיל ומתקיים גיטא בחד מהני תנאי הוו להו כחד תנאה וכל סהדי

תורה אור | נר מצוה

א הלכתא כוותיה. *ת"ר הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים על מנת שתניקי את בני שתי שנים אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט לפי שלא אמר אם תשמשי ואם לא תשמשי אם תניקי ואם לא תניקי דברי ר' מאיר וחכמים אומרים נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים התנאי אינו גט *והלכתא כרבנן א] ואע"ג דקי"ל דבעינן תנאי *כפול הני מילי (א) דאם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר °אם יעברו בני גד [וגו'] ואם לא יעברו וכדאתקין *שמואל בגיטא דש"מ אבל בעל מנת ב לא (ב) וקי"ל *דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי תנו רבנן אמר לה ג בפני שנים ג] ה"ז גיטיך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים °וחזר ואמר לה בפני שנים הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז לא ביטלו דבריו האחרונים את הראשונים רצתה משמשתו רצתה נותנת לו מאתים זוז אבל אם אמר לה בפני שנים הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר לה בפני שנים הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי שלש מאות זוז בטלו דבריו האחרונים את הראשונים ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין אהייא אילימא אסיפא הרי ביטל אלא ארישא מהו דתימא כל לקומי תנאה מצטרפין

רש"י

שאין זו נקראת הנקה : לפי שלא אמר אם תשמשי. יהא גט אם לא תשמשי לא יהא גט : דבעינן תנאי כפול. כתנאי בני גד ובני ראובן: אמר לה בפני שנים עדים הרי זה גיטיך כו'. ולא מסרו בפניהם דאי מסרו לה כבר איגרשה לה בהך תנאה ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא אלא כך אמר לה בפניהם כשאמסרנו לה לא אמסרנו לה אלא ע"מ כן : וחזר ואמר לה בפני שנים כו' לא בטלו כו'. שלא בא להוסיף מדלא אמר שתתני מאתים זוז תוספת על תנאי הראשון ולעקור נמי לא בא מדלא ביטל דברו הראשון בפני אלו אלא הכי קאמר או תנאי הראשון או מאתים זוז : שלש מאות זוז. דודאי לעקור תנאי הראשון קאמר : ואין אחד מן העדים הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין. להעיד שהיה תנאי בגט וכל זמן שלא יבאו שנים כאחד ויעידו באחד מן התנאים כשר ע"י עדי חתימה : אילימא אסיפא. פשיטא דאין אחד מן הראשונים כלום דאפילו באו שניהן אינו כלום דהא ביטל הך תנאה : אלא ארישא. דקאמר או האי או האי : מהו דתימא. הואיל ומקיים גיטא בחד מהנך תנאי הוה ליה כחד תנאה וכל סהדא דמסהיד לקיומיה תנאה דהאי גיטא

שלטי הגבורים

א וכתב הרא"ש ז"ל ודאה לי עיקר כפוסקים כרבה דאע"ג דלא מסיק בתיובתא קושיא חזקה היא וכיון דדייקא מתני' דלא כוותי' היאך נפסוק כמותו לפיכך ראוי לפסוק כרבה לחומרא וכן פסק הרמב"ם ז"ל :

ב וכן פסקו מיי' וסמ"ג דכל האומר מעכשיו א"צ לכפול התנאי ולא להקדים תנאו למעשה אלא אע"פ שמקדים המעשה תנאו קיים אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו שאם התנה בדבר שא"א לקיימו ה"ז כמפליג בדברים ואין שם תנאי וכן האומר על מנת הרי הוא כאומר מעכשיו ואין צריך לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה והאריך סמ"ג בראיות :

עין משפט

א מיי' פרק י מהל' אישות ופ"ט מהלכות גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמג:
ב מיי' פרק ח מהל' גירושין טור אה"ע שם:

לשון הרי"ף. (ג א)

הגהות הב"ח

(א) באם כצ"ל: (ב) דקי"ל כצ"ל: (ג) דהוא כצ"ל: (ד) נ"ב ע"מ:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור כתוב בהלכות כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכן הלכתא כתב עלה ה"ר אפרים וכו' ובודאי שהשמועות הללו צריכות להשלים חבור ההלכות אלא שלא עלו לפי' ה"ר אפרים ז"ל כהוגן וכו' דבדאמר לה מעכשיו לא איצטריכא ליה לרמי שאפי' נקרע הגט או שאבד מגורשת : **אמר** הכותב אינו אלא מן המתמיהין מעכשיו ולאחר מיתה מגורשת ואינה מגורשת דספיקא הוי אי תנאה הוא אי חזרה הוא כ"ש מעכשיו ולא תתגרשי אלא לאחר ל' שאינה מגורשת מעכשיו וכן מצינו לענין קדושין דמעכשיו ולאחר ל' ספיקא הוי כרב דאמר מקודשת ואינה מקודשת לעולם דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי זו מתשובת ה"ר אברהם בר' דוד ז"ל אבל דברי הרב ר' אפרים לפי דעתי לא עלו כהוגן שהרי מ"מ אפי' נתקרע הגט או שאבד מגורשת ואינה מגורשת היא דהא אמר מעכשיו ואם יאמר הרב שאל רמי בר חמא אם היא מגורשת לגמרי מפני שהוא בצדי רה"ר ככר חזר בו מפירושו שהרי אנו מסופקין במה חזרה היא והוה ליה כלאחר ל' יום גרידא ולפיכך אנו אומרים שאינה מגורשת לגמרי כשנשרף הגט או שאבד ואם אתה אומר בהניחתו בצדי רה"ר מגורשת גמורה א"כ אפי' בשלא מעכשיו נמי שהרי אין הדבר פשוט שיהא כאן מעכשיו וכן נמי לא משמע דר"נ בדאמר מעכשיו הוא דא"כ בדבר שבממון מאי איריא אגם אפי' רה"ר נמי דגופיה קני מהיום ופירי לאחר ל' וקנין פירות ממילא אתי ולא בעינן רשותו ולא ידו אלא כמתנה לאכול פירות מכאן ועד ל' יום זכי מלו תלתין ממילא קני ואפי' לאחר מיתה כדאמרי' בכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה בפ' יש נוחלין אלא ודאי בדלא אמר לה מעכשיו היא ודכוותה בעי מיניה רמי בר חמא מר"ח ואפי' אמר מעכשיו ונפקא מינה אי מגורשת גמורה או מגורשת ואינה מגורשת שתי בעיות הללו אחת הן כמו שפירשתי והכי מיבעיא ליה לרמי אם נטילה זו שנטלתו מידו עולה לה שתקנה בה לאחר ל' כל זמן שהגט במקום שיש לה רשות להניח אע"פ שאין אותו מקום קונה לה ואתו למיפשטא מדר"נ דאמר משיכה קונה לאחר ל' אע"פ שאינה קונה עכשיו וכן נטילת הגט ואנן לא קי"ל כר"נ מסוגיין דפ' האשה שנפלו דאתיא כר"י דאמר לא קנה אלא בדאמר מעכשיו וסוגיין בעלמא נמי כוותיה כמ"ש בה"מ עצמו וממילא מיפשטא בעיא דרמי דהיכא דאמר מעכשיו מגורשת ואינה מגורשת והיכא דלא אמר מעכשיו אינה מגורשת כלל שאין משיכה והגבהה קונין אלא לשעתן ולא לאחר זמן כדר"י ולא כדברי בה"מ ז"ל שאמר אינה מגורשת ולחומרא שלפי דבריו הולכת אלא בין לחומרא בין לקולא אינה מגורשת ואם תיקשי היאך לא פשטוה מדר"י איכא למימר כיון דכי אתא רב דימי אמר שהם קנה ולא פי' דלמא מיפלג פליג אדרבין ואפי' לא אמר מעכשיו קנה א"נ משום דר"ת גופיה כר ס"ל מדאמר ליה אינה מגורשת משום דלדי רה"ר כרה"ר דמי ולפיכך הקשה לו רמי בר חמא הדרבה מגורשת מדר"נ דכאגס דמי אבל אנן כר"י קי"ל וכדמתרצי אמוראי אליביה דסוגיין הכי ודר"נ גופיה לא פליג בהדיא לתרוייה במעכשיו כרב דימי ומעתה למדנו שאין צריכות השלום ההלכות שכבר נפשטו מדר"י כך נראה לדעת רבינו ז"ל וכבר הגענו בכתובות לנוסחא קדמוניות שבהלכות שהוגהה בקדושת ידי המחבר ז"ל בשמועה כולה כתובה שם ונמתק הכל וכן בדין וכן אני אומר במה ששאל רמי אם לדי רה"ר כרה"ר ככר נפשט מסוגיא דפ' אלו נערות דאמרי' התם בין לרבנן בין לר' אליעזר לענין מקנה לדי רס"ר לאו כרס"ר נסימטא דמי וכן לענין ארבע אמות בפ"ק דמציעא :

המאור הגדול למסהדי

כתוב בהלכות כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי וכן הלכתא. כתב עלה ה"ר אפרים ז"ל גרסי' בפ' הכותב בעי מיניה רמי בר חמא מרב חסדא ה"ז גיטיך ולא תתגרש בו וכו' ומדאוקים דר"נ בדא"ל קנה מעכשיו הם ה"נ גבי גט כדאמר לה הרי זה גיטיך מעכשיו ולאחר ל' יום. זה ה הרב הזה ז"ל. ובודאי שהשמועות הללו צריכות לתשלום חבור ההלכות אלא שלא עלו לפי' ה"ר כהוגן דבעיא דרמי בר חמא ושמעתא דר"נ לאו בדאמר לה מעכשיו עסקינן דבא"ל מעכשיו לא אי לרמי שאפי' נקרע הגט או שאבד מגורשת וכ"ש כשהוא קיים ול"נ בבעיא דרמי ונקרע הגט או שא לדרב נחמן מדאמר רבין אר"י לא קנה ואוקימנא בפ' האשה שנפלו לה נכסים בדלא אמר לית מעכ דעלמא כרבין אמר ר' יוחנן מדאמרי' בפ' המפקיד מאי בינייהו קושיא דר' זירא אי נמי דקיימי ב גבי גט אי לא אמר לה מעכשיו והלכה והניחתו בצדי רה"ר אינה מגורשת ולהומרא ואי אמר ל מגורשת ואפי' נקרע הגט או שאבד בין לקולא בין לחומרא ויש מי שאומר כל היכא דאמר לה ל בו אלא לאחר ל' יום לא מהני לה מעכשיו שהרי אמר לה לא תתגרשי בו :

ת"ר זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים וכו'. כתב עלה הרי"ף ז"ל והלכתא כרבנן ואע"ג דקי תנאי כפול ה"מ באם תשמשי אם לא תשמשי וכו' כדכתיבנא בהלכות (וכמו שפסק הה"מ והוה קשה לי טובא פסק זה משום דלא משמע מסוגיא דגמ' דמימרא דרבי דכל האומר ע"מ כאומ דמי שייכא בכפילת תנאי ולא מכרעא לא כר"מ ולא כרבנן דלא שייכא בהאי סברא כל עיקר וה מלתא מדת"ר ה"ז גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת ע"מ שתחזירי לי את הנייר מגורשת והוינן רישא ומ"ש סיפא ואוקמא אביי הא מני ר"מ היא וכולה עד סופא עד שראיתי בפירוש בתשובת ש האיי גאון ז"ל שכתב מבואר בלשון הזה וה"ה נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק אין בנו כח לע ונראה לנו מדבריו דאוקמתא דרב אשי דאוקמה לההיא כרבי דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו אאוקמתא דאביי דאוקמא לההיא כר"מ משום דהא דרבי נמי פליגא אדר"מ וקי"ל כרב אשי דהא

ספר הזכות

כתוב בהלכות ואע"ג דקי"ל דבעינן תנאי כפול הני מילי דאם תעשי ולא תעשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ובני ראובן [וגו'] ואם לא יעברו וכדאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אבל בע"מ לא דקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי : השיב הרב ז"ל כאי טעמא לא מחוור דהיכא דבעינן תנאי כפול אי לא כפליה לתנאיה תנאי בטל ומעשה

השגות הראב"ד

א] עוד כתב הרב ז"ל בענין תנאי כפול אע"ג דקי"ל דבעינן תנאי כפול הני מילי באם תעשי או לא ת שנאמר אם יעברו [וגו'] ואם לא יעברו אבל בע"מ [כו'] כאומר מעכשיו דמי : אמר הרב ר' אברה טעמא לא מחוור דהיכא דבעי תנאי כפול אם לא כפליה לתנאיה תנאו בטל ומעשה קיים ואי לא בעינן ב לא כפליה לתנאיה תנאי קיים ומעשה בטל . וא"כ היכי אמרי' כמעכשיו דמי . אלא סו"ל למימר אבל בע"מ

בני גד לא הוה בע"מ . וקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי . ושמעתי דאיכא מרבוותא דאמרי דכי בעינן תנאי כפול ה"מ בגיטין וקדושין אבל בממונא לא . וזה תימה כי עיקר בני גד ובני ראובן בממונא הוא [ואי] כ"ש דבממונא ילפינן ליה . ואם יטעון טוען ויאמר היינו טעמא דבממונא [לא] בעינן תנאי כפול משום דתנאי ממון הוא הא אמרי' כל דאי לא קני מאי איכא *)דאמרי מעכשיו ומעכשיו לא בעינן כפול דתנאי בני גד ובני ר מעכשיו ודמיא לכהות טעמא דאמרי' בע"מ . איברא מעשה בני גד ובני ראובן מעכשיו הוה דהא כתיב ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן וגו' . וכ"ל דההיא מימרא לאו [דשמ

ג] הא דתניא אמר לה בפני שנים ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים וחזר ואמר לה בפני שנים ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים וכו' . שכי פירושו אמר לה בפני שנים אחרים הראשונים אתן לך גט ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונטל הגט מיד הסופר ונתנו לה בפני כולם ולא אמר ולא כלום באותה שעה אעפ"כ מודים שעל התנאים הראשונים שהתנה עמה נהגו לה רצתה משמשתו רצתה נותנת אבל תרוייהו לא הואיל ומה שאמר בפני אלו לא אמר בפני אלו . ושמעינן מינה שהתנאים שאדם מתנה קודם מעשה והלך ועשה מעשה בסתם שעל התנאים עשה ולא בעינן תנאי בשעת מעשה . ועוד תניא בתוספ' קדושין שתקדשי לי במנה הסר דינר אינה מקודשת היה בו דינר רע יחליף . היה מונה והולך ומשליך לתוך ידה ראשון [ראשון] יכולה היא לחזור בה עד שיגמור . זה אומר במנה וזה אומר במאתים והלך זה לביתו וזה לביתו ואח"כ תבעו זה את זה וקדשו אם הא האשה יעשו דברי האשה ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש . וכן המוכר חפץ לחבירו זה אומר במנה וזה אומר במאתים וכו' אלמא לא בעינן תנאי בשעת מעשה . אלא אפי' קודם מעשה והמעשה נעשה סתם על תנאי הרא

*) [אולי צ"ל מאי איכא דקנה כדאמר ליה קני מעכשיו ובמעכשיו וכו'. ועיין בב"מ דף ס"ו ע"ב]

א מיי' פרק ט מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמד :

דמסהדי לקיומי תנאה בהאי גיטא ליצטרפו קמ"ל: **מתני'** הרי זה גיטך אם לא באתי וכו' והגיע לאנטיפרס. מוכחין בגמרא דאנטיפרס בסוף יהודה בתוך לד שיהודה סמוכה לגליל ושני תנאין הוא מתנה עמה בשעה שהוא נפרד ממנה כדי לילך בגליל אחד מהם שאם לא יבא מכאן ועד שלשים יום ואפילו לא יצא מיהודה שיהא גט והיינו דקתני אם לא באתי וכו' ותנאי שני שאפילו לא נשתהה שלשים יום כל שיגיע לגליל תהא מגורשת והיינו דקתני והיה הולך מיהודה לגליל לרמוז על תנאי שני והכי משמע מתניתין הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום מיום שאלא מכאן והיה הולך מיהודה

נר מצוה

מצטרפין קמ"ל דלא: **מתני'** הרי זה גיטך אם לא א באתי מכאן ועד שלשים יום והיה הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר בטל התנאי הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד ל' יום והיה הולך מגליל ליהודה הגיע לכפר עותני וחזר בטל התנאי הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד ל' יום והיה הולך למדינת הים הגיע לעכו וחזר בטל התנאי הרי זה גיטך תקמב כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום היה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט: **גמ'** *והא לא עבר אמר רב הונא מאי פניך תשמיש ואמאי קארי ליה פניך לישנא מעליא ורבי יוחנן אמר לעולם פניך ממש מי קתני ה"ז גט ומגורשת הרי זה גט °קתני דלא הוי גט ישן ולכי מלו תלתין יומין הוי גיטא תניא כוותיה דר' יוחנן הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא הוא"ל ולא נתייחד עמה הרי זה גט ולא תנשא לאחר עד שיעברו ל' יום ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה וליחוש שמא ב פיים אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מארי משמיה דרב

רש"י

ניסא ליצטרפו קמ"ל: **מתני'** והגיע לאנטיפרס וחזר. מיד בטל תנאו ושוב אין כשר לגרש בו אפילו חזר והלך לגליל ונשתהה ל' יום אינו גט דאנטיפרס בתחילת גליל הוא והרי בתנאי ראשון הלך לגליל ולא שהה שלשים יום ובטל הגט שהרי בא אבל לא הגיע לאנטיפרס וחזר ולאחר שלשים ימים הלך לגליל ונשתהה שלשים יום הרי זו מגורשת דזמן השלשים יום לא נקרא אלא משילך לגליל והרי לא הלך עד עתה ונשתהה: לכפר עותני. בתחילת יהודה כבואו מגליל ליהודה: לעכו. תחילת מדינת הים: כל זמן שאעבור מכנגד פניך. מיד יהא גט: והיה הולך ובא. ובגמ' מפרש לה והא לא עבר מכנגד פניה שלשים יום רצופין שהרי היה הולך ובא בתוך שלשים יום: **גמ'** תשמיש. והרי עבר שלשים יום רצופין בלא תשמיש כדקתני ואזיל הואיל ולא נתייחד עמה: לישנא מעליא. פניה של מטה: דלא הוי גט ישן. הואיל ולא נתייחד עמה בין כתיבה לנתינה ופסלו רבנן גט ישן משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה לקמן פ' הזורק: שמא פיים. כשבא אצלה פיים קטטה שהיתה ביניהן ונתייחד עמה ואחר זמן אתי בעל ומערער

דף עו: [דף קפב ע"ב]

לגליל ותלה הגט גם בביאתו לגליל ומשום הכי קתני שאם הגיע לאנטיפרס שביהודה כלומר שלא יצא מיהודה וחזר לאחר כלומר שלא נשתהה שלשים יום בטל תנאו ואין כאן עוד לקיימו שהרי לגליל לא בא ולא נשתהה בדרך ואפילו קיימו לאחר זמן הרי לא התנה אלא על מהלך ראשון: והיה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותני. שהוא בסוף הגליל בתוך לד הסמוך ליהודה ונמצא שלא יצא מגליל וחזר בתוך ל' יום בטל התנאי ושוב אי אפשר שיתקיים ושני תנאים הוא מתנה עמה בזו ג"כ כמו שפירשתיה למעלה: והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו. כלומר שעדיין לא יצא מא"י לפי שעכו מא"י היא ובסופה ואע"פ שחליה ג"כ בחולה לארץ כמו שכתבתי בריש מכילתין כיון דתנא מיירי בהולך מא"י למדינת הים הגיע לעכו משמע שמיד שהגיע לחומת עכו שכנגד א"י חזר ותרי תנאי קא מתנה עמה כמו שפירשתי למעלה לפיכך כיון שלא הגיע למדינת הים ולא נשתהה ג"כ שלשים יום בטל תנאו ושוב אי אפשר לקיימו שאפילו הלך לאחר מכן ושהה שלשים יום הרי לא התנה אלא על מהלך ראשון: כל זמן שאעבור מכנגד פניך. מיד יהא גט ובגמרא פריך והא לא עבר שהרי היה הולך ובא בתוך שלשים יום: **גמ'** והא לא עבר. ל' יום רצופין: גי' מהר"ם [תשמיש. והרי שלשים יום רצופין] בלא תשמיש כדקתני הואיל ולא נתייחד עמה: לישנא מעליא. פניה של מטה: הרי זה גט קתני. ואין הגט נפסל משום גט ישן הואיל ולא נתייחד עמה: גט ישן. כל שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה ופסלוהו רבנן משום שלא יאמרו גיטה קודם לבנה לקמן בהזורק (דף עט:) תניא כוותיה דר' יוחנן. מסייע ליה מינה מדקתני ולגט ישן אין חוששין דמשמע דאם נתייחד עמה לא הוי אלא גט ישן ואילו לרב הונא אם נתייחד עמה בטל הגט לגמרי: וליחוש שמא פיים. פירש"י ז"ל שמא פיים ונתייחדה עמו ובעל והויא לה גט ישן ואף על גב דקיימא לן בפרק הזורק (שם) שאם נתגרשה בו הנשא לכתחלה הכי קאמר היכי אמרת דהרי זה גט דמשמע גט שראוי להתגרש בו לכתחלה ליחוש שמא יבא בעל ויערער ויאמר שפיים והוה לה גט ישן ומפרקינן באומר בשעת התנאי ע"מ כן אני מוסר לה שתהא נאמנת עלי כמאה עדים כל זמן שתאמר שלא באתי ונתיחדתי ופייסתי ולא נהירא דאם איתא דאיכא למיחש לגט ישן כי הימנה מאי הוי וכי נפקא מידי חששא דגט ישן בהכי ואפשר דכל היכא דבעל לא מערער אכן לא חיישינן וכיון דהימנה תו לא אתי ומערער אבל הרי"ף ז"ל פי' בתשובה דה"ק כיון שהיה הולך ובא אע"פ שלא נתייחד עמה ניחוש שמא פייסה בדברים ומחלה התנאי ויש נוסחאות שגורסים בהך ברייתא ע"מ שאעבור וכתב הרמב"ן ז"ל שלפי גירסה זו למדנו בפי' שהנותן גט לאשתו אע"פ שאמר לה מעכשיו אם התנה עליה תנאי ובטלוהו שניהם בטל הגט שאין התנאי כלום מאחר שבטלו אותו ואינן רוצין שיהא תנאי דהא הכא ע"מ קאמר לה שהוא כאומר מעכשיו ואפילו הכי פרכינן וליחוש שמא פיים ולפיכך האומר לאשה ע"מ שתתני לי מאתים זוז אם רצו שניהם ובטלו התנאי הגט בטל ואף על פי שנתנה לו אחר כן שכל זמן שלא קיימתו לתנאי אפשר לבטלו מדעת שניהם וכשמתקיים התנאי אח"כ כאילו לא נתקיים ומיהו דוקא בשהסכימה היא בבטולו הא לאו הכי לא שלא כדברי מי שמפרש שמא נתפייס הוא ובטלו שאע"פ שכבר משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו הכא כיון שעל תנאי ניתן ולא נתקיים עדיין התנאי יכול הוא לבטלו ואין זה מחוור כמ"ש

א כתב מיי"מ שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קודם שנתקיים התנאי אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו בטל הגט ואינה צריכה גט משני אבל אם נישאת ולא נתקיים התנאי בטל הגט וצריכה גט משני ע"כ. והראב"ד כתב כמדומה לי שהוא מדמה זו לאשה שהלך בעלה למדה"י ואמרו לה מת בעלך שאם נתקדשה מותרת לחזור לו ואם נישאת אסורה לחזור לו ואין הנדון דומה לראיה דלעולם אסורה לחזור לראשון דמאן מוכח שלא נתקיים התנאי שהרי בידה לקיימו והיא מגורשת גמורה ואסורה לחזור לראשון הלכך בין כך ובין כך צריכה גט משני ואסורה לראשון :

ב כתב הרמ"ה דוקא שאמר כל זמן שאעבור ולא אמר מעכשיו אבל אמר לה מעכשיו אם לא אעבור או על מנת שלא אעבור בשלא עבר חל הגט למפרע ואינו יכול לבטל תנאו וא"צ להאמינה ולפי מ"ש הטור בשם הרא"ש אף בתנאי דמעכשיו יכול לבטל אין חילוק וכן כל מי שנותן לגט זמן קבוע שאם לא יבא לאותו זמן שיהא גט אינו גט אא"כ יאמינה להכחישו ולומר שלא בא אף אם אמר שבא בד"א במגרש מן הנשואין אבל במגרש מן האירוסין א"צ להאמינה וכתב הרא"ש בתשובה אם כשהתנה תלה ביאתו בעדים שלא יתבטל הגט בבואו א"כ יעידו עליו עדים שבא ועבר הזמן ואין עדים מעידים שבא הרי הוא גט אע"פ שלא האמינה. כתב הרמב"ם דוקא כשהוא עמה במדינה ונתן לה גט לאחר זמן חיישינן שמא פיים עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי וכן בכל הדברים שתלוים ברצונה ואם רצתה מחלה אותה לבעל בטל הגט דחוששין שמא פיים עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי אבל אם פיט

ספר הזכות

ומעשה קיים ואי לא בעי תנאי כפול אי לא כפליה לתנאיה תנאו קיים ומעשה בטל וא"כ היכי אמרי' דכמעכשיו דמי אלא הו"ל ז"ל למימר אבל בע"מ לא דתנאי בני גד ובני ראובן לא הוה בע"מ וקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. ומשמעתי דאיכא רבוותא דאמרי דכי בעינן תנאי כפול ה"מ בגיטין וקדושין אבל בממונא לא וזהו תימה כי עיקר תנאי בני גד ובני ראובן בממונא הוה ואי ילפינן מיניה כ"ש דבממונא ילפינן לה ואם יטעון טוען ויאמר הייט טעמא דלא בעינן בממון תנאי כפול דתנאי בני גד לא הוה ביה מעכשיו ודמיא להאי טעמא דאמרי' בע"מ. איברא מעשה מעכשיו הוה ביה דהא כתיב ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן וכו' את ממלכת עוג וגו' וכתיב ובני גד בנו וגו' ובני ראובן בנו וגו' ויתן להם משה את הגלעד למכיר וישב בה. וכ"ל דהאי מימרא לאו דמתא הוא. עד כאן דברי הרב. והאלו דברי תלמיד: אמר המחבר פסק זה שאמור בהלכה איני יודע ותקון זה שתיקן הרב ז"ל איני מכיר שהרבה ע"מ וכן מעכשיו שהצריכו אותן בגמ' לתנאי כפול ודעת הגאונים רחבה מדעתנו והם ידעו מה שאמרו אבל לענין מה שהורו דכי אמרי' דבעי תנאי כפול ה"מ בגיטין וקדושין אבל לא בממון זה דעת רבינו בעל הלכות הוא שהוא ז"ל כתב כן בתשובה ובזה יש לנו ללמד עליו זכות שלא אמר כן לדעת ר"מ דר"מ ודאי בממון אמרה דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן כמו שהשיב הרב ז"ל ועוד שהרי בגמ' איפכא איתמר כדאמרי' בסוף פ' שבועת העדות כי לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן בממונא אבל באיסורא אית ליה ודקא קשיא לך ממון ועדים איסורא דאית ביה ממונא שאני הא למדת שלא הצריך ר"מ תנאי כפול בגיטין וקדושין אלא מפני דין ממון שבהם דאילו באיסורא גרידא אית ליה מכלל לאו הן אבל דעת רבי' הגדול כדעת ה"ר שמואל הצרפתי ז"ל שכתב בס' ים עתלין בפירושי ב"ב שלו ואע"ג דלגבי גיטין קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול כדאמרי' בפ' מי שאחזו אתקין שמואל בגיטא דש"מ וכו' ה"מ לענין גיטין וקדושין הוא דבעיא תנאי כפול לכתחלה לרווחא דמלתא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ומיהו דיני ממונות לא בעיא תנאי כפול אלא גלויי דעתא בעלמא תנאי הוי. אלו הן דברי הרב ז"ל. וכן נרא"ן ודאי כדברים דסוגיין בכולה הנאי דר"מ בתנאי כפול יחידאה הוא ורבנן פליגי עליה ואין לנו הלכה כיחיד אלא מתקנת שמואל בגיטין ושמואל לכתחלה תקון למיחש לספק איסורא א"כ סבר דלמא איכא דסבר לה כר"מ ואתי לאסורי לגיטא ושרי אשת איש לעלמא כדאיתמר בשטרא דיתמי בכתובות הא לענין גיטין וקדושין לקולא ולדיני ממונות בין לקולא בין לחומרא לא בעינן כפיל דקי"ל כרבנן דפליגי עליה דר"מ דאית להו מכלל לאו אתה שומע הן דהשכחן בד"מ דאפי' גלויי דעתא דתנאי נמי מהני בהו ומבטל מעשה ואנ"ל תנאי גמור שאינו כפול. וכבר ראיתי לה"ר אברהם עצמו ז"ל שכתב כן בפי' מס' קדושין שלו דההוא גברא דזבנינהו לנכסיה דבעי למיסק לארעא די וטעינן לא אמר והיסתפק לן בגמ' דברים שבלב אי הוו דברים אי לא ש"מ דאי הוו דברים בטל מקח ואע"פ שאין כאן תנאי כפול דלא בעינן תנאי כפול בד"מ אלא בגיטין וקדושין אלו דבריו ז"ל ואע"פ שמקצת חכמים מתעקשים בזה ואומרים דגלויי דעתא עדיף מתנאי שאינו כפול שי"ל אינו הוציא הדבר השפירשנו טים מוציאו כהלכה לפי שהרי אינו הגון אמרו שד"מ אין להלותן בגזירות הכתוב אלא דברים שבדעת נוטה לדין הם והדבר ידוע שמי שההנה ואמר הלך לא"י שדי מכורה לך וכן אם הלך לא"י שדי מכורה לך כענין תנאי של בני גד ובני ראובן שבולן גלה דעתו בבטול המכירה יותר ממי ברמז לעלות לא"י אני עושה וכן ההוא דזבין אדעתא למיסק*) לבסוף לא סליק ולא איתדר ליה והוא דאמרו ליה אי בעית קלקלת תרווייהו מפני שגילה דעתו בשעת מכירה כדי שהלך לא"י אני עושה קיים כתנאי והרי הוציא תנאי מה שבלבו בשפתיו ולא הוציאו כהלכה וא"ת התם בכיפל דיני בתנאי. אדעתא למיסק אמרינן לא שהתנה תנאי שלם שאינו בתנאי גמור אין אומרים לו קום סליק כדאמרי' התם ע"מ שהכתבו לי את הבטל חוזר בזה ובזה שאין בתנאי חיוב אחר אלא בטול המעשה אלא בשאמר שהם על דעת לעלות אני מוכר הלכך אמרי' ליה הרי דעתך עליך עלה והגלה והנה זו ראיה גמורה כפי דעתם ואם נדחה אנהגו ונאמר שלא מצינו לר"מ תנאי כפול אלא בתולה בדעת הכירו אם יעברו בני גד וכו' שי"ל גומר ונותן על ספק הוא אבל תולה תנאי בעצמו ודאי לא חימא הכי כל אסמכתא קניא עד שיכפול אם יבנה הלכך אפי' בגלויי דעתא בטל מקח ואפי' לר"מ ולא הא בהרי אמרם במוציא אשתו משום איילונית וכן במוציא משום שם רע ומשום נדר דלר"מ בעינן תנאי כפול ואע"פ שאינו כענין תנאי בני גד לפי שהוא תולה במה שעבר ונראין הדברים בגמ' דלא בעינן בהו תנאי גמור לא לר"מ ולא לרבנן אם את איילונית הרי גיטך אלא כגון שאמרו משום שם רע אני מוציאך והטעם לפי שאינו דומה לתנאי בני גד כבוא תנאי בדבר שעבר ואעפ"כ בעי ר"מ כפילא דכפל לר"מ הוא בכ"מ (הוא) דלית ליה מכלל לאו הן בין בטעות בין בנדרים וכן בפסוקי התורה הלכך נתקיים מן הענין הזה שאין הלכה כר"מ בד"מ כלל. ולענין איסורין ששנינו המוציא את אשתו משום איילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר ואוקימנא מאן חכמים ר"מ היא דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאי והתם כר' יהודה קי"ל לפי דברי רבינו הגדול שפי' כר' יהודה שתיקותיך יפה לך מדבוריך דלמא שייך בהא מלתא קלקולא ובפ' איזהו נשך גרסי' ההוא ש"מ דכתב לה גיטא לדביתהו איגיד ואיתנח אמרה ליה דביתהו אמאי מתנחת אי קיימת דידך הנא וא"ר זביד פטומי מילי בעלמא נינהו ואי"ל בר אחא מדיפתי לרב הונא אי לאו פטומי מילי בדידיה קיימא למבדא הנאה בגיטא נ"ל מהו דתימא הוא אדעתא דידה קא גמר ויהיב קמ"ל וזה כתנאי אינו רואה להו מתקיים על דרך תנאיו של ר"מ שאם אמר לה הרי ... גיטיך אפי' היה תנאי של בעל שאין בו פטום כגון שאמר הוא ואי קיימנא דידי את הוא ליה ה"ז גיטיך אם לא מתי לא יהא גט ומעתה מעשה קודם לתנאי הוא ואם אמרה היא ונתן הוא נמי אפי' בתנאי כבעל אינו מתקיים דהו"ל אם לא מתי לא יהא גט וה"ז גיטך ובעינן הן קודם ללאו אלא ש"מ דלא בעינן כל דקדוקי תנאין דר"מ אלא שחוששין בכן להחמיר וטעמא משום דאיתתא פטומי מילי קא עבדה ונעשה כמאן דאמרה ליה מדעתי הוא הא בתנאי גמור אי קאים בטיל גיטא ואולי יש מבעלי הסברות המשובשות שיהו סבורין לומר משום דפטומי מילי נינהו גם זה מן השיבוש שהזכרנו עליו למעלה שלא יהא תנאי שלם שלו כשיהא בטלה שלא או במקצת רמז וגלוי דעת אלא שאין הלכה כר"מ כמו שפירשתי ותמה על עצמך וכי מי פסק כמותו שיהא קשה עלינו לדחותו שאילו משום תקנת שמואל בגיטין לחומרא הוא כתקנת רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם מדר' יוסי דאיהו פסק כוותיה ותקנת ר' יהודה בשטרות קני לך דקלין תהלין והוצין דאע"ג דלא כתב ליה קני מינו שופרא דשטרא הוא אלא מיהו בחדא מלתא אשכחן וגמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן דקי"ל ביבמות אין תנאי בחליצה ומפרש עליו בפ' המדיר ומשום דכל תנאי מהיכא גמרי' מתנאי בני גד ובני ראובן תנאה דאפשר לקיומה ע"י שליח כי התם הוי תנאיה תנאה דלא אפשר לקיומיה ע"י שליח כגון חליצה לא הוי תנאה וי"ל שאני תנאי כפול שצריך שיה הדבר לאמרו כדאמר ר' חנינא בן גמליאל א"כ שאין לך תנאי בכתובים שאינו כפול והוו להו ב' כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין כדברי רשב"ג א"כ משום דאשכחן לענין איסורא גרידא דאפי' לר"מ אית ליה מכלל לאו הן משתויי יין ושכר אתיא כדאיתא בשבועות וגמרי' מינה אנו אפי' לענין ממון אבל לגבי תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח אפי' רבנן מודו דגמרי' מבני גד ובני ראובן ומלתא דטעמא נמי הוא דכל מעשה שא"א לעשותו ע"י שליח מעשה רבה הוא ולא אתי דבור ומבטל לה ומדאית לך מכלל לאו הן שמעינן נמי דלא בעינן הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר דבכלל לאו הן ובכלל הן לאו לא שייכי כל הני ויש מי שאומר דתנאי קודם למעשה בעינן דסתם לן תנא הכי כל התנאי שיש בו מעשה בתחלתו תנאו בטל ואף רב הנגאל כתב שם אע"ג דלא אשכחן לה אלא אליבא דר"מ הלכתא כוותיה דתני לה גבי הלכתא פסיקתא דהא מתני' סתמא הוא וכולהו הלכתא נינהו וזה אפשר הוא עם תנאי שאינו כפול שאפי' כשנשמע מכלל הן לאו ומכלל לאו הן כיון שאמר מעשה תחלה עשאו עיקר ותפוס לשון ראשון ולזה הסברה אף בדיני ממונות במינן תנאי קודם למעשה שהרי מביא זו בדין ממון היא שנויה הא אם אמר שדה מכורה לך אם הלך לא"י אינו תנאי. ואין דבריו שכתבנו למעלה מסכימין כך ורבי' הגדול ז"ל מפורש אמר בתשובה שלו שכל אלו הדקדוקין כולן ותנאי קודם למעשה עמהן אינן צריכות אלא בגיטין וקדושין שהן אסורא וכן הדעת מכרעת שאין לחוש לאותו סתם משנה בדין ממון ואע"ג דפסק רב נחמן בסיפא הלכה כר' יהודה בן תימא ואיתמר עלה מתני' נמי דייקא משום דסתם לן תנא כוותיה מדלא פסקו בריש הלכה כאבא חלפתא משום ר"מ ש"מ שאין לסמוך על תנאי דבני גד ובני ראובן בכפול ותנאי קודם למעשה ושאר דקדוקין שבו כולהו בפלוגתא דר"מ ורבנן תלו וסתמי אחריני כרבנן איכא טובא הלכך לא סמכינן אהך סתמא דיחיד דמתני' אולמא מהך דרבים ובפ' האיש מקדש מצינו בירושלמי ר' חייא בשם ר' יוחנן כל תנאי שמעשה מתחלתו מקודשת לתורמה גם זה סיוע לדברינו שכתבנו וע"כ הסיגה דעתנו לפרש דעת רבי' הגדול ז"ל בענין הזה ואע"פ שמקצת הגאונים חולקים בכך דברים עתיקים הם. וראיתי עוד בדברי הרב ז"ל שיטה מתהבכת עלי והוצרכתי להתלמד בה שאמר הרב ואם יטעון טוען ויאמר הייט טעמא דלא בעינן בממון תנאי כפול משום דבתנאי ממון הא אמרי' כל דאי לא קני מאי איכא דאמר מעכשיו וכמעכשיו לא בעינן תנאי כפול דהתנאי בני גד ובני ראובן לא היה במעכשיו זו היא הטענה והרב משיב עליו דתנאי בני גד ובני ראובן כמעכשיו הוא ואני אומר שזה הטוען כבר הכריע את הרב ז"ל להלוק על הגאונים שלא מדעתו שהם ז"ל כך הם אומרים דכל מעכשיו וע"מ אינם צריכים לתנאי כפול וכן תמצא בהוראה תשובה של רבינו ז"ל שהזכרתי וכן בגליוני תשובות של רבינו האיי גאון ז"ל וכן בחבורי רבני ספרד האחרונים ועוד שטעמים הללו שהרב אומר שבני גד ובני ראובן בע"מ והטוען אומר שאינן נמי במעכשיו ולפיכך אינן צריכים לכפול. סיפך אני רואה בגמ' שא"כ כל תנאי דע"מ או של מעכשיו אע"פ שכפל תנאי בטל ומעשה קיים דודאי מימר קאמרי' כדאמרי' בגמ' כל תנאי מה"כ גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם בהם לאפוקי הכא דעל מנת ולפיכך תנאו בטל וכן הדין לפי שהמעשה נתקיים במעכשיו שבו ושוב אינו מתבטל ועוד בר מן דין שהטוען הזה טעות גדול טען על הרב ז"ל שלא ראי אסמכתא כראי תנאי בני גד ובני ראובן דהתם מקרה הוא שהתנה על עצמו אם לא הבאתי לך מכאן ועד ל' יום החזר לו את שטרו הלוה על שדהו ואמר לו אם אין אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי סמך בדעתו לטעות ולא נזדמן לו לפיכך לא קנה הלה שזה לא גמר להקנותו וגבי תנאין על הקונה הוא שהטיל תנאו אם יעברו בני גד ובני ראובן והקונה בדעתו לקיים תנאו ולקנות הלכך זה שתלה בו מעיקרא וגמר והקני והדבר ברור הוא זה שבכל מה שתרצה בגמ' באסמכתא באם לא באתי ולא עשיתי הוא וכל מה שתרצה בתנאין של ממון באם הנא ואם תעשה וכן לא תמצאני בכל מיני אסמכתא בתלמוד אלא תנאין של בטול מעשה אם לא באתי תקנה אם לא פרעתיך תקח אבל בקיום מעשה אם הלך לאקום פלוני שדי קנויה לך וכיון שלא הבגיח ועשה מעשה לעבור על תנאו גמר ומקנה הוא ובתולה בדעת אחרים יש דרכים תלויים לאסמכתא וכבר בררתי אותם יפה בהלכות [?] נדרים אבל בתולה בדעת קונה לבדו דבר פשוט הוא שאין בו משום אסמכתא כלל שאילו לדברי הרב ר' אברהם ז"ל אין לך תנאי בכתובים ובתלמוד בדיני ממונות שלא יהא צריך מעכשיו ואין זה נכון מ"מ לפי דרכינו נשמע לדברי הכל שאין אסמכתא בגיטין וקדושין שהרי כמה פעמים שמינו בכן אם לא באתי בלא מעכשיו למדנו שלא הוזכרה אסמכתא אלא בדין ממון :

*) [נראה דצ"ל סליק ולא איתדר ליה וכן בסכות דזבין כו' לבסוף לא סליק אמר רב אשי הי בעי סליק ותרווייהו טי'] **) [נ"ל לדברי ר"י דאמר שתיקותיך יפה לך מדבוריך משום דאמר לה דהשתא הוא דבריאת אלמא הדייך טי'].

כמ"ש הרי"ף ז"ל בתשובה דכיון שאם נתקרע הגט או שאבד ה"ז גט כ"ש שאינו יכול לבטלו וכ"כ רב אחא גאון ז"ל בשאלתות דראשי המטות אבל כשהסכימה היא בביטול התנאי משמע מהכא דבטל הגט דהא פרכינן ליחוש שמא פייס ומיהו דוקא בתנאי שהוא בידם שלא יתקיים שמתוך שבידם שלא יתקיים יכולים הם לומר שאע"פ שיתקיים יהא כאילו לא נתקיים אבל בתנאי שהוא מתקיים על כרחן אין בידם לומר שיהא כאילו לא נתקיים דאי לא תימא הכי לעיל בפרקין בגמרא [דף עג:] דשקלינן וטרי' בראוה שנתייחדה עמו באפילה אי חוששין משום קדושין או לא למה לא חששו בבטול התנאי דהא אמתני' דאם מתי קיימין אלא ודאי כל תנאי שהוא מתקיים על כרחן אין בידם לבטלו אבל בתנאי שאפשר להתבטל רשאין לבטלו ולפיכך כתב הרמב"ן ז"ל [דאומר] ע"מ שתתני לי מאתים זוז אם קבלה עליה שלא תקיים התנאי ולא תתגרש באותה כתיבה בטל הגט מעתה ואין צריך לומר שאם לא נתנה לשם תנאי ונתנה לו לשם מתנה דגט בטל אלא אפילו אמרה אחר כך נותנת אני ומקיימת התנאי כבר נתבטל שכיון שבידם לבטל התנאי שלא תתן מכיון שבטלוהו בטל לגמרי ושוב אין לו קיום ואני תמה אם איתא שהיא יכולה לבטל התנאי לומר שאע"פ שנתקיים יהא כאילו לא נתקיים ולבטל הגט בכך היכי אסיקנא לעיל [דף עד:] (ב) כדאמרי' מחולין לך דאינה מגורשת נהי דמעיקרא לנטורה איכוין למה לא יהא בידו לומר שיהא כאילו נתקיים כשם שבידה לומר שיהא כאילו לא נתקיים ולפיכך אני אומר שבכל גט הניתן במעכשיו או בעל מנת דכאומר

באומר נאמנת עלי לומר שלא פייס ואיכא מאן דמתני לה אמתני' מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט וליחוש שמא בא אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מארי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי מאן דמתני לה אמתניתין כ"ש אברייתא ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתני' לא אם לא באתי קאמר והא לא אתא: **מתני'** הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט הרי זה גיטיך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ומת א בתוך י"ב חדש ה"ז גט אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו גט ותנו לאשתי כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט: **גמ'** (א) אמר אביי א]°הכל מודים היכא דאמר לה לכשתצא ב חמה מנרתיקה *לכי נפקא אמר לה ואי מאית בליליא הוי גט לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה על מנת שתצא חמה מנרתיקה מעכשיו קאמר לה והוה לה גט מחיים כדרב הונא דאמר רב הונא כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא באם תצא

רש"י
ומערער ואמר פייסתי: באומר. בשעת התנאי ע"מ כן אני מוסר לה שתהא נאמנת כמאה עדים כל זמן שתאמר שלא באתי ונתייחדתי ופייסתי: כ"ש אברייתא. כיון דהיכא דלא בא חיישי' שמא פייס אי לא דאמר נאמנת עלי בריש' כל שכן אברייתא שהיה הולך תמיד ובא: אבל אמתני'. דמת בתוך שנים עשר חדש ולא ראינו שבא בעיר מסילא לא חיישינן שמא פייס ואפי' לא הימנה מעיקרא הוי גט דהא לא בא בתוך כך: מתני' אינו גט. דכיון דלא אמר מעכשיו אין הגט חל אלא לאחר שנים עשר חדש והרי מת בתוך הזמן וצריכה יבום או חליצה: אינו גט. דהוא לא צוה לכותבו אלא אחר שנים עשר חדש והם קדמו וכתבוהו: גמ' הכל מודים. האומר לאשתו בלילה ה"ז גיטיך לכשתצא חמה מנרתיקה: לכי נפקא קאמר לה. ואם מת בלילה לא הוי גט דבמתני' נמי אמר ה"ז גיטיך לכשלא אבא לאחר שנים עשר חדש ומת בתוך כך לא הוי גט דהא בהדיא אמר לכשלא אבא יהא גט ולא מעכשיו: באם תצא. [ד' קמב ע"א]

מעכשיו דמי (ג) ואין ביד שניהם לבטל התנאי אלא דוקא במתנה להנאתה של אשה כי הכא שהתנה אם לא באתי וכל זמן שאעבור מכנגד פניך דמסתמא להנאתה מתנה עמה ולומר שאם לא יהגוג עמה בזמן זה מנהג אישות שלא תתעגן מחמתו ותהא מגורשת ומשום הכי פרכינן וליחוש שמא פייס ומחלה לו והויא כאומרת כלום אמרת אלא להנאתי זו היא הנאתי אבל במתנה עמה על מנת שתתני מאתים זוז ונתגרשה מעכשיו ודאי לא כל הימנה לומר שאפי' (לא) קיימה תנאה שלא תהא מגורשת והיא ברייתא דלעיל [דף עו.] דבטלו דבריו האחרונים את הראשונים או תתפרש כדברי רש"י ז"ל או אתיא כמאן דאמר דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי: **ואיכא** דמתני לה אמתני' וכו' כ"ש אברייתא. שהיה הולך ובא: אבל אמתני'. דאמר בתוך י"ב חדש ולא ראינו שבא בעיר מסילא לא חיישינן שמא בא ואפילו לא הימנה עליה מעיקרא הוי גט דהא לא אתא והרי"ף ז"ל כ' לשונות הללו סתם ונראה שהוא פוסק כלישנא בתרא ואפילו אמתני' בעינן נאמנת עלי וה"ה מוכח בגמ' בפ' כל הגט [דף כח:] דפרכינן וליחוש שמא פייסה מי לא תנן מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וכו' ואמר רבה בר רב הונא באומר נאמנת עלי שלא באתי אלמא סוגין דעלמא כמאן דמתני לה אמתני' וכן דעת ר"ח ז"ל והראב"ד ז"ל בהשגות אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ט מהלכות גירושין הרי זה גיטיך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש אין חוששין שמא בא בסתר וטעמו ז"ל לפי שהוא סובר דהאי חשש דשמא פייס ובא מדרבנן בעלמא ניהו שכך כתב בפרק זה ומפני חשש זה יהא הגט פסול וכבר ביאר ז"ל בפ' עשירי שכל מקום שהוא מזכיר פסול אין פיסולו אלא מדברי סופרים בלבד ולפיכך הוא פוסק בלשונות הללו להקל: **מתני'** אינו גט. דכיון דלא אמר מעכשיו משמע לאחר י"ב חדש יהא גט והרי מת בתוך הזמן וזקוקה ליבם ותמהני הך מתני' יתירתא היא דתרי גווני דידה מאם מתי אינו גט ומעכשיו אם מתי הרי זה גט דתנא לעיל [דף עב.] שמעינן להו וג"ל (דה"ק) דסד"א נהי דאם מתי כלאחר מיתה משמע ה"מ היכא דתלה במיתה דכיון דלא מגרש לה אלא כי היכי דלא תיפול קמי יבם אף הוא אינו רוצה שיחול גיטה אלא לאחר מיתה דסבר הוא דיש גט לאחר מיתה אבל (א) הכא דתלה באם לא באתי סד"א דמעכשיו משמע קמ"ל א"כ סד"א התם מש"ה אמרי' דכי לא אמר מעכשיו כלאחר מיתה דמי דחיישינן דלמא אינו רוצה בגירושיה כלל דיודע הוא שאין גט לאחר מיתה ולפיכך איכוין אבל הכא דאפי' נימא דלאחר שלא יבא משמע מ"מ כי לא מת גירושיה חיילי וגירושיה קא מכוין הלכך סד"א שאם לא באתי גרידא מעכשיו משמע קמ"ל ובהכי מיתרצא לי לישנא דנקט אביי בגמ' הכל מודים כל היכא דאמר לכשתצא חמה מנרתקה וכו' ואמאי לא נקטה בגוונא דמתני' ולימא הכל מודים היכא דאמר לה לאחר שלא אבא וכו' לא נחלקו אלא באם לא אבא אלא [דהיכא] דרבותא דמתניתין נקט דלא מיבעיא (דפסולה) גיטא בתנאי שאפשר שלא יתקיים אמרינן דלרבנן אם לאו כאומר מעכשיו דמי אלא אפילו תלה בתנאי המתקיים ודאי דסד"א דמעכשיו גמר ומגרש קמשמע לן דאפ"ה לרבנן אם לאו כאומר מעכשיו דמי: **כתבו** בתוך י"ב חדש אע"פ שנתנו לאחר יב"ח אינו גט. דלא תימא שלא הקפיד אלא על הנתינה אלא אף על הכתיבה הקפיד: **גמ'** *התירוה לינשא. דאע"ג דלא אמר מעכשיו דמסתמא מעכשיו קאמר לה: בי דינא דשרו משחא. שמן של עובדי כוכבים והוא רבי יהודה נשיאה שהיה בימי האמוראים בן בנו של רבינו הקדוש כדאמרינן במסכת ע"ז (דף לו.) מסתמיך ואזיל ר' יהודה נשיאה אכתפיה דר' שמלאי וכו': כר' יוסי. בבבא בתרא (דף קנו.) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ר' יוסי אומר אינו צריך שזמנו של שטר מוכיח עליו דלהכי אכתוב זמן בשטרא לידע שמהיום נתן לו גוף הקרקע שלא ירשו אחיו עמו והפירות לאחר מיתה: **הכל** מודים היכא דאמר לה לכשתצא חמה מנרתקה. פרש"י ז"ל האומר לאשתו בלילה הרי זה גיטיך לכשתצא חמה מנרתקה. לכי נפקא אמר לה. ואי מית בלילה לא הוי גט וגבי מתני' נמי הרי זה גיטיך לכשלא אבא לאחר שנים עשר חדש לא הוי גט וליכא למיסמך אזמנו של שטר מוכיח עליו דהא בהדיא אמר לכשלא אבא לאחר שנים עשר חדש יהא גט אבל לא מעכשיו נראה מדבריו דאפילו רבי יוסי מודה דבכי האי גוונא לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו דנימא דליהוי כמהיום [ולאחר] מיתה וליהוי גט ואינו גט דליתא דכיון דבהדיא אמר לכשתצא לא חיישינן לזמנו של שטר למחשביה כמהיום ולכשתצא אלמא לא הוי גט כלל ואע"ג דרבי יוסי כי אמרה בכותב נכסיו לבנו לאחר מיתה אמרה שאני התם דאיכא תרי מילי גופא ופירות ואיכא לקיומינהו לתרווייהו גופא מהיום ופירי לאחר מיתה [אבל הכא לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו דהא לכשתצא קאמר דמשמע ולא מהיום] והקשו עליו מדאמרינן לעיל בגמ' [דף עב:] בלישנא בתרא דרב הונא אמר בהרי זה גיטיך לאחר מיתה דלדברי ר' יוסי הוא הולכת ואקשינן פשיטא ואם איתא דאביי פליג בהאי מאי פשיטותא ואפשר דאין הכי נמי [דהוי מצי] לתרוצא הכי אלא פרקי' פירוקא אחרינא דאיצטריך לאשמועינן דלא סבר לה רבי יוסי כרבי ורבי יוסי גופיה איצטריך למעוטה דאמר כזה ג"ט כדאיתא לעיל בגמ' ונמצא לפי שיטה זו שאפילו נחוש לדברי ר' יוסי הרי זה גיטיך לאחר מיתה לא אמר כלום ומתיבמת: **אבל** רש"י ז"ל עצמו פי' בפ' אין מעמידין (דף לז.) בענין אחר דה"ק הכל מודים וכו' וכי מיית בליליא לא הוי גיטא. כלומר דאפילו ר' יוסי מודה דלא הוי גט גמור דנהי דאית ליה לר' יוסי אפילו בכי הא זמנו של שטר מוכיח עליו מכל מקום הוה ליה כמעכשיו ולכשתצא ומספקא ליה לרבי יוסי אי תנאה הוי אי חזרה הוי כדמספקא להו לרבנן במהיום ואע"ג דאמרינן לא הוי גיטא לאו דלא הוי גיטא כלל אלא דלא הוי גט גמור ואשכחן דכותיה דאמר (רבה) [רבא] לעיל בגמ' [דף עב:] כשאמות ולאחר מיתה אין זה גט ומוקמינן לה לחד לישנא דאמר מהיום ורבנן ובודאי דלהאי לישנא כי קאמר אין זה גט אין זה גט גמור קאמר דליכא [למימר] דלא הוי גיטא כלל דהא בהדיא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ה"נ ה"ק הכל מודים דלא הוי גט גמור ולרבנן אינו גט כלל ואפילו לר' יוסי לא הוי גיטא מעליא וחולצת והמיהכי דהיכי לימא דהכל מודים כיון דבהאי גוונא גופא פליגי ולאו משום דלאפי' לר' יוסי לא הוי גיטא מעליא פשיטא והאי מילתא לא שייכא בפלוגתייהו כלל ואפשר דאיצטריך להשמועינן דאע"ג דרבי יוסי מיקל בהאי אפ"ה לא סבר לה כרבי דאמר במהיום ולאחר מיתה דגיטא מעליא הוי וכדאיתא בסוגיין לעיל [שם] בגמ': לא נחלקו אלא באם תצא. ודכותה אם לא באתי (והא"ג) דאמרינן לעיל בפרקין גבי אם מתי דשתי לשונות משמע מעכשיו ומשמע לכשימות [אמר מהיום כמעכשיו דמי לא אמר כלאחר מיתה דמי הלכך פליגי רבותינו המתירים סברי כר' יוסי] באם מתי גרידא אמרינן לעיל דכלאחר מיתה דמי: **וכתב** הרמב"ן ז"ל שלפי פי' רש"י ז"ל שמעמידה במתנה עם אשתו בלילה ומת באותו לילה ולר' יוסי כשר משום זמנו של שטר מוכיח עליו ושמעינן מינה דשכיב מרע שאמר מהיום אם מתי ומת בו ביום דהרי זה גט דמהיום כמעכשיו דמי שהרי זמנו של שטר יום הוא שהרי אין כותבין שעות ומכשירין אותו לר' יוסי וזה שלא כדברי רמ"ס שכתב בסדר הגט שלו ניחא לי מעכשיו ממהיום דאי מיית בההוא יומא לא ידענא מה אדון בה ולי מהא לא איריא דנהי דבגיטא דש"מ איכא לספוקי דילמא מסוף היום קאמר הכא ליכא למימר הכי דהא קאמר אם תצא ואפילו תימא דהוי כאחר שתצא מכל מקום דבריו מוכיחין שדעתו לגרשה קודם סוף היום הילך על כרחין [מתחלת היום] קאמר אבל בש"מ דאמר מהיום אם מתי דילמא מסוף היום קאמר ועוד הקשה עליו א"כ רב דאתקין בגיטין פטרית פטוניאת איתתי מיומא דנן ולעלם כדאיתא לקמן בפרק המגרש (דף פה:) אמאי לא איתקין מעכשיו ולעולם משום שכיב מרע דמית ביומיה דהא רובא כי תקיף ליה עלמא טובא יהבי גיטא ולדידי לא קשיא דרב לתקוני דלא נסמוך עליה דר' יוסי עבד הכי ובשלמא כי תקין מהיום מיכבר שפיר דלא סמכינן עליה

ד"ה מ"ש

גי' ד"ה דכתובה

קאי על כ"ה ע"ש דף עה: (ג"א)

גי' ד"ג

ד"ה מ"ש

גי' ד"ס

שלטי הגבורים

אינו במדינה ואמר ה"ז גט אם לא באתי בתוך י"ב חדש אין חוששין שמא בא בסתר שאין דרך בני אדם לבא בסתר ואם תם הזמן ולא בא הרי א מגורשת ולא נהירא להרא"ש אלא בכל ענין צריך להאמינה וכ"כ הראב"ד:

א בעיא היא בגמ' אם מת בתוך י"ב חדש אי שרינן לה לאלתר ולא איפשיטא הלכך עבדינן לחומרא גזירה אטו לא מת ולא שרינן לה לעלמא בתוך י"ב חדש אם לא ע"י חליצה ואם נישאת לא מפקינן לה מיניה כך כתב הרא"ש ז"ל:

ב וכ"כ מיי' דאינו גט ולדברי הראב"ד הוי גט גמור ולדברי הרמב"ם הוא ספק:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם אמר ה"ז גיטך לאחר ל' יום ומת או לכשתצא חמה מנרתקה ומת הרי זו ספק מגורשת מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו והרי הוא כאומר מהיום ולאחר מיתה אמר לה ע"מ שתצא חמה מנרתקה הרי היא מגורשת למפרע ואע"פ שמת קודם לכן שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו הוא דומה ונראה בעיני שאם בא עליה בלילה קודם שיתקיים התנאי ה"ז גט בטל כאילו אינו ואם היא אשת כהן מותרת לבעלה כמב"ה:

חדושי אנשי שם

(א) אמר הקטן יוסף בעל המדפיס והמגיה יש לי בזה מקום עיון. לפי דברי הר"ן מאי מקשה הגמ' ריש כתובות ע"ב אין גט לאחר מיתה הא תנא ליה רישא ה"ז גיטך מאלי זה הרי גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום ע"כ וע"ש. מאי פריך הלא אילטריך למתני כיון דשני ושני בין הכא להתם כמבואר בדברי הר"ן ודו"ק וללימוד הישיבה הרחבתי הדיבור בזה בס"ד:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב תנא רבותינו התירוה להנשא ואמרי' מאן רבותינו אמר רב יהודה אמר שמואל בי דינא דשרי משחא ס"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אמר אביי כו': (ב) כדאמר כנ"ל: (ג) דאין כנ"ל:

השגות הראב"ד

א] הא דאמר הכל מודים היכא דאמר לה לכשתצא חמה מנרתקה לכי נפקא קאמר לה וכו' לא נחלקו אלא באם תצא. רבותינו שהתירוה להנשא סברי לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו:

דרבי יוסי דלדידיה לא צריך מהיום דהא איכא יום בשטרא ואילו תקין מעכשיו לא הוה מיככר כלל דדלמא כי היכי דניחול מעכשיו עבד הכי דדכוותא אמרינן התם דתקין ולעלם לא פוקי מדבעא מיניה רבא מר"נ כלומר דבעא מיניה היום אין את אשתי ולמחר את אשתי אע"ג דאסיקנא התם כיון דפסקא פסקא בעא לתקוני הכי לרווחא דמלתא ובודאי דאפ"ה לעלם לא צריך דמסתמא לעלם משמע אלא דתקין לפרושי הכי כי היכי דנשמע ממילתיה דלא נסמוך אהיום אין את אשתי ולמחר את אשתי וה"נ התקין מהיום ולא בעי לתקוני מעכשיו כי היכי דנשמע ממילתיה דלא ניסמוך אדר' יוסי:

רש"י

ודכוותה אם לא באתי בזו נחלקו רבנן דמתני' ורבותינו דאמרו בגמ' רבותינו התירוה לינשא כך דאם לא באתי דאמרי' לעיל גבי אם מתי אם לא מתי ב' לשונות משמע מעכשיו וגם משמע לכשיגיע: מר סבר. מאן דשרי סבר כר"י דאמר בבבא בתרא הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ר' יוסי אומר אינו צריך שזמנו של שטר מוכיח עליו ולכך נכתב זמן בשטר לידע שמהיום נתן לו גוף הקרקע והפירות לאחר מיתה דהוי כאילו אמר מעכשיו: כאם מתי גרידתא. דהוי לאחר מיתה לכשימות וה"נ משמע לכשלא אבא אחר שנים עשר חדש: לאלתר שרינן. ואפילו קודם שנים עשר חדש: דהא לא אתי. ודאי לא יבא עוד ויש כאן קיום התנאי: (גמ') כתבו גט על תנאי כשר. ואפי' לא נתקיים התנאי דהא הכא הוא לא צוה לכותבו אלא לאחר י"ב חדש והן קדמו וכתבוהו ומכשיר רבי יוסי ונימא דפליג נמי ארישא: מדהו"ל כו' אבל ברישא מודה: ורבנן דפליגי עליה סברי דלא שנא אמר כתבו אם לא באתי ל"ש אמר אם לא באתי כתבו לא צוה לכותבו אלא לאחר י"ב חדש: לאחר שבוע שנה. אם אמר הרי זה גיטך אם לא אבא אחר שבוע זו ממתינין לו שנה תמימה דכל שנה שמינית קרוי אחר שבוע: חד בשבא תרי בשבא תלתא בשבא קרי אחר שבת שעברה אבל רביעי וחמישי ושתי נקראין על שם שבת הבאה:

מר סבר כר' יוסי (א) דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והו"ל כמהיום אם מתי מעכשיו אם מתי ומ"ס לא אמרי' כר' יוסי והו"ל כאם מתי גרידא א] והילכתא כרבנן: ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט איבעיא לן* כי שרינן לה לאלתר שרינן לה דהא ודאי לא אתי או דלמא לאחר י"ב חדש שרינן לה לכי מקיים תנאיה ולא איפשיטא. ולחומרא עבדינן ולא פטרינן לה בלא חליצה ולא שרינן לה לעלמא אלא לאחר י"ב חדש לכי מקיים תנאיה: °מתני' כתבו ותנו גט לאשתי אםלא באתי מכאןועד י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט ר' יוסי אומר כזה גט כתבו לאחר י"ב חדש (א) ומת אם גט קודם למיתה הרי זה גט ואם מיתה קדמה לגט אינו גט אין ידוע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת: גמ' *א"ל רב יימר לרב אשי לימא קסבר ר' יוסי כתבו גט על תנאי כשר לא לעולם אימא לך פסול ושאני הכא מדהו"ל למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי שמע מינה ה"ק כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי ורבנן לא שנא הכי ולא שנא הכי והילכתא כרבנן[ג"י ד"ס] ת"ר לאחר א שבוע שנה לאחר שנה חדש לאחר חדש שבת לאחר שבת מאי יתיב ר' זירא קמיה דרב יוסף ואמרי לה קמיה דרבי יוחנן ויתיב וקאמר חד בשבא ותרי בשבא ותלתא בשבא בתר שבתא ארבעה והמשה ומעלי [שבתא] קמי'

והלכתא כרבנן. זהו לשון הרי"ף ז"ל ונראה שהוא סומך ארבנן אפילו להקל דהיכא דאמר אם תלא אינו גט כלל ומתיבמת ואע"ג דרב פסיק כרבי יוסי כדאיתא לעיל בפרקין בגמ' ובפ' יש נוחלין (דף קלו.) איפשר שהוא דוחה אותה מהלכה משום דרב גופיה אתקין בגיטא דס"מ מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי ועוד דהכא אמרי' בגמ' [דף עו:] א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן רבי יהודה הנשיא בנו של ר"ג הורה ולא הודו לו כל שעתו ואמרי לה כל סייעתו ומשמע שאמר כן לומר שאין הלכה כמותו ואפילו רבנן דדריה פליגי עליה וקי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ולפי זה לא קי"ל כר' יוסי אפי' בממון. אבל אין נראה כן דעת הרי"ף ז"ל ממ"ש בפ' יש נוחלין [סי' תת"ע] בלשון הזה ופסק רב הלכה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואשכחן בגיטין בפ' המגרש (דף פה:) דאתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וקשיא לן דרב אדרב דהכא קא פסיק הלכתא כרבי יוסי והתם אתקין מן יומא [דנן ולעלם] לאפוקי מדר' יוסי. וחזינן למקלתרבוותא דשני לא דמי מתנה לגט דהכא ממונא [והתם] איסורא וטעמא דמסתבר הוא כי היכי דלא תקשי דרב אדרב. ורב נחשון גאון ז"ל פליג ואמר הכין נהיגי במתיבתא כר' יהודה* [דאיהו פליג על ר' יוסי התם בים נוחלין] כתקנת רב בגיטין עכ"ל שם: ונראה שלפי דעת מקלת רבוואתא שסמך עליו הרב שם נהי דמחמירינן בגיטין שלא לסמוך על דברי ר' יוסי אפ"ה לא מקילין בהכי שתתייבם דכיון דבממונא נקטינן כוותיה (כי) היכי לא ניחוש בסבריה לאיסורא אלא ודאי משמע דכי אמרין הנהו רבוואתא דלא דמי מתנה לגט דהכא ממונא והכא איסורא היינו לומר דבאיסורא לא סמכינן בדר' יוסי אבל מ"מ מיחש חיישינן ליה שהרי מן הדין הלכה כמותו ומה שכתב כאן והלכתא כרבנן היינו להצריכה חליצה אבל לא שתתייבם או שסמך כאן על דברי רב נחשון גאון ז"ל דפליג ואמר דלא נקטינן כר' יוסי כלל ואפי' בממון ולפי זה אין דבריו מסכימין עם מ"ש בפ' יש נוחלין אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה דקי"ל כר' יוסי בממונא ובגיטין לא חיישינן ליה כלל שהרי פסק בפרק אחרון מהלכות זכייה ומתנה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו גבי נותן נכסיו לבנו לאחר מותו ובפ' שמיני מהלכות גירושין כתב התנה עליה שאם זרחה חמה יהא גט אם לא לא יהא גט ומת בלילה אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת ואין גט לאחר מיתה הרי שהוא ז"ל פוסק כר' יוסי בממון [ואינו חושש בגיטין כלל ולא ידעתי למה דכיון דפסקינן כר' יוסי בממון] ואיהו נמי בגיטין אמר כדאיתא בסוגיין היאך לא ניחוש בגיטין כלל אי מדרב [דף פה:] דאתקין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דילמא לאו משום דלא סבר לה כוותיה אלא לרווחא דמילתא הוא דתקין הכי למיחש לבר פלוגתיה וכן כתב רש"י ז"ל שם לקמן בפרק המגרש וכדחזינן דתקין ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן דאע"ג דאסיקנא התם [ריש דף פד.] כיון דפסקא פסקא תקין הכי לרווחא דמילתא ובתוספות פוסקים כר' יוסי כיון דרב פסק הלכתא כותיה ומאי דתקין ולעלם לרווחא דמילתא תקון ועוד דרבותינו דבתראי ניהו דהיינו ר' יהודה הנשיא בן בנו של רבינו הקדוש כדמוכח בגמרא עבדו בה עובדא והתירוה להנשא ומיהו מוכיח בגמ' בפרקין דר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אפילו בעל פה כלומר דלא מיבעיא דזמנו של שטר מוכיח למאי דכתב בשטר דמהיום חייל אלא אפילו בתנאין דמתנה על פה כי הכא מוכח זמנו של שטר דמהיום חיילי ואי מדרבי יוחנן דאמר דלא הודו לו כל סייעתו לא איריא דדילמא רבי יוחנן לאו למיפלג אמר הכי אלא לומר דאע"ג דלא הודו לו כל סייעתו איהו אגמריה סמך ומהוראתא דפסקא דספקא הוי וחוללת ולא מתיבמת: כי שרי לה לאלתר שרו לה. כששמעו בו שמת ואפילו קודם שנים עשר חדש דהא ודאי לא אתי שהרי ודאי לא יבא עוד ויש כאן קיום תנאי ולא איפשיטא ולחומרא. והקשו בתוספות ולאלתר מה יש לחוש והא ודאי נתקיים התנאי דכיון שמת לא ישוב עוד לביתו ותירצו דאיכא למיגזר אטו לא מת לפי שאין העולם יודעין שמת אבל לאחר י"ב חדש הכל יודעין שנתקיים התנאי ול"נ דהיינו טעמא משום דאיהו ודאי לא הוה חייש למיתה דידיה ולא היה גומר ומגרש אלא לאחר י"ב חדש ומש"ה חיישינן ולא שרינן לה מקמי הכי וליכא הכי מוכח דאמרינן או דילמא לאחר יב"ח שרינן לה לכי מקיים תנאיה: מתני' ר' יוסי אומר כזה גט. מפרש טעמא בגמ': זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת. דלא מוקמינן ליה בחזקת חי ונימא דלאחר י"ב חדש מת אלא כיון דהשתא מת מקמי הכי מספקינן ליה דילמא בתוך י"ב חדש מת: גמ' לימא קסבר ר"י כתבו גט על תנאי כשר. ואפילו לא נתקיים התנאי דהא הכא לא צוה לכתוב אלא לאחר יב"ח והם קדמו וכתבוהו ומכשר ר' יוסי ונימא נמי דפליג אמתני' קמייתא דהם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו ותנו גט לאשתי: מדהל"ל וכו' אבל ברישא מודה ולרבנן דפליגי עליה סברי ל"ש אמר כתבו אם לא באתי ול"ש אם לא באתי כתבו הוא לא צוה אלא לאחר יב"ח: לאחר שבוע. אמר ה"ז גיטיך אם לא אבא לאחר שבוע כלומר לאחר שמיטה זו ממתינין לו שנה שמינית דכל שנה שמינית קרויה [אחר] שבוע וטעמא דמילתא דכיון שהוא תפוס חשבון זמן שהוא מקובץ מפרטים כשבוע שהיא מקובלת משנים אחר שלו היינו החשבון המקובץ מפרטים שהוא בא אחריו [ומש"ה] לאחר שבוע שנה שהוא החשבון המקובץ הבא אחריו. ולאחר שנה חדש ולאחר חדש שבת. וכתבו בתוס' שאפילו לא נשאר מן השבוע אלא מעט ואמר לאחר שבוע זה אחריו שנה כיון שהזכיר לשון שבוע אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות גירושין נראה שהוא היה מפרשה כך שאם אמר להם כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע אין כותבין אלא תוך שנה שמינית אבל לא לאחר מכן ומיהו תכף אחר שבוע כותבין וכן באומר לאחר שנה כותבין מיד תוך חדש ראשון משנה שניה ואיכך נמי דכותייהו ולא ידעתי למה כתב לאחר מכאן שאם אחרו לאחר הזמן שאמר ואחר כך כתבו שהגט פסול ומשמע שאינו פסול אלא מדברי סופרים ואם נשאת לא תצא כמו שהוא נתן כלל בזה ברפ"ם פרק עשירי. והוא מן התימה דמשמע ודאי דמידי ספיקא לא נפיק ואפילו נשאת תצא: חד בשבא תרי ותלתא בשבא קרי בתר שבת שעברה. אבל רביעי וחמישי ושתי נקראין על שם שבת הבאה:

השגות הראב"ד

כתב הרב אלפס ז"ל והלכתא כרבנן דלא אמרי' זמנו של שטר מוכיח עליו. ובפ' יש נוחלין כתב הרב דאיכא מרבוותא דאמרי דשאני ממונא מאיסורא וגבי ממונא קי"ל כר' יוסי. וגבי איסורא עבדינן כרבנן וטעמא הוא כי היכי דלא תקשי דרב אדרב. ואני אומר אם איתא דהכי הוא עבדי' לחומרא והיכא דלא כתב [...] דנן ומת בתוך זמן חולצת ולא מתיבמת. אלא דקשיא לי רבותינו בתר רב הוו דהיינו ר' יהודה הנשיא [...]ג ברבי ועבדי עובדא כוותיה דר' יוסי בגיטין ומעשה רב ואי משום תקנת רב בגיטין לא איריא דהכי [...]למא (קאי) [איכא] דיה דינא דלא סבירא ליה כר' יוסי ואתי לקלקולי מש"ה תקון דליהדרו הכי בגופא [...]י משום דאמרי' מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי משום דהאי תקנתא למאן דפליג על ר' יוסי היא משום הששא דבר פלוגתיה. כך נ"ל ולא קשיא מידי דרב אדרב.

ספר הזכות קמ"י

כתוב בהלכות מר סבר לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוה ליה כמהיום אם מתי ומעכשיו אם מתי ומר לא סבר כר' יוסי והו"ל כאם מתי גרידא והלכתא כרבנן: השיב הרב ז"ל ובפ' יש נוחלין כתב הרב ז"ל דאיכא מרבוותא דאמרי דשאני ממונא מאיסורא וגבי ממונא קי"ל כר' יוסי וגבי איסורא עבדינן כרבנן וטעמא דמסתבר הוא כי היכי דלא תקשי דרב אדרב ואני אומר אם איתא דהכין הוא עבדינן לחומרא והיכא דלא כתב ביה מן יומא דנן ולעלם ומת בתוך הזמן חולצת ולא מתיבמת אלא דקשיא לי רבותינו בתר רב הוו דהיינו ר' יהודה הנשיא בנו של ר"ג ברבי ועבדו עובדא כוותיה דר' יוסי בגיטין ומעשה רב ואי משום תקנת רב בגיטין לא איריא דהכי סבר. דלמא איכא כי דינא דלא ס"ל כר' יוסי ואתי לקלקולי מש"ה תקון לכתחלה דליכתבו הכי בגופא דגיטא ואי משום דאמרי' מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי [משום דהאי תקנתא למאן דפליג על ר' יוסי] היא ומשום השש דבר פלוגתיה הוא ככ"ל ול"ק מידי דרב אדרב. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר

[...]כל לדדיו ולא מצינו גט שזה יוצא מידי ספק דהא ר' יוחנן פליג אדרבותינו דא"ר חייא בר אבא אמר [ר"י] ר' יהודה הנשיא בנו של ר"ג ברבי הורה ולא הודו לו כל שעתו ואמרי לה כל סייעתו לומר שאין הלכה כמותו ואפי' [...]ה פליגי עליה ובירושלמי נמי אמר ר' יוחנן בי דינו חלוק עליו בגיטין וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ואי טעמיה דר' יוחנן דפליגי אדר' יוסי דלית ליה זמנו של שטר מוכיח עליו ליתא לדרב בין בשטרות [...] יוחנן עדיפא מדידיה ורב גופיה לא סמך אסבריה ואתקין לאפוקי מדר' יוסי וזו היא סברת רב נחשון הגאון ז"ל שאמר רבינו בשמו נהיגי במתיבתא כרבי יהודה בתקנתא אבל דעתו של רבינו וקצת הגאונים שלא לדחות הלכה [...]פסק רב כר' יוסי בשטרות דהא רב הונא ור"ג קבלו מרבה בר אבוה וטעמיה דר' יוחנן בגיטין איכא למימר משום דקסבר מודה ר' יוסי בעל פה א"נ אין הלכה כמותו בעל פה בטעמא דליגנא קמא דרב הונא לעיל בפירקין [...]דו לו כל סייעתו לעשות מעשה בזמנו של שטר מוכיח עליו שלא כמכו מגיריו בהיכר זה אלא בשטרות ורב גופיה כוותייהו ס"ל ודרש ותקן מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דלא ליתי למיסמך עליה בספק איסורא דהבת [...]איה סברת של קצת גאונים ורבינו ז"ל שכתב בפ' מי שמת לא דמי גיטין לשטרות דהכא ממונא והתם איסורא ומ"מ חולצת ולא מתייבמת היא לחומרא. ובהלכות גדולות נמי דחו לדרבותינו מדר' יוחנן וכך כתוב שם ורבותינו [...]כבא סבר לה כר' יוסי ולא היא לעולם אינו גט ואסורה ליכנס כדאמרי' א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ר' יהודה הנשיא בנו של ר"ג הורה ולא הודו לו כל סייעתו ואמרי לה כל שעתו מאן לא הודו לו רבנן וס"ל יחיד ורבים וקי"ל הלכה כמתני' דאינו גט ולא כרבותינו דהתירוה ליכנס ע"כ בהלכות וכ"ג שלא נתכוונו אלא להצריכה חליצה לא שתתייבם.

שלטי הגבורים

א ור"ת פי' שאם נתן גט לאשתו ואמר ה"ז גיטך אחר השבוע אינו גט עד שיעבור שנה ראשונה של שמינית וחדש ראשון של שנה שניה וכן באידך וכתב הרא"ש על דבריו שהיא מתגרשת מיד אחר השבוע ולא דמי לאומר ה"ז גיטך אם לא אבא לאחר השבוע דלא מצי למימר שיהא גט אם לא בא בתוך השבוע דא"כ ה"ל למימר אם לא באתי בתוך שבוע זו אלא ודאי מדתלה זמן ביאתו בלאחר השבוע על כרחך רצונו לומר אם לא יבא בזמן שנקרא אחר השבוע והיינו שנה בשנת השבוע שבאה ובשנה חדש אחד מחדשי השנה הבאה ובחדש שבת אחד משבתות חדש ב' ובשבת ליבנא דעלמא לחלק ימי השבוע תליין נקראין אחר שבת שעברה ותליין נקראין קודם שבת שבאה אבל הנותן גט לאשתו שתתגרש לאחר שבוע למה לא תתגרש מיד לאחר שתעבור השמיטה כי קביעות הזמן היה כדי שלא תתגרש בתוך השבוע ואם היה בדעתו עד שתעבור שנה שמינית היה אומר [לאחר] אחר השבוע ע"כ. וכתב ז"ל דהפי' הנכון הוא באומר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע לא יכתבו עד שתעבור השבוע ושנה שמינית וכן כולם ופי' זה ניחא דקאי אמתני' כתבו ותנו אם לא באתי וכו' אבל לאחר זמן אין קפידא אם מאחרין הכתיבה: כתב מיי' אמר כתבו גט לאשתי לאחר שבוע אין כותבין ונותנין עד חדש שלאחר השנה ובחדש אין כותבין ונותנין אלא עד שבת שבחדש השני אמר כתבו ותנו לה קודם השבת כותבין לה מיום רביעי עד סוף יום ששי אחרו הזמן שאמר ואח"כ כתבו ונתנו כגון שאמר אחר החדש וכתבו ונתנו לה אחר ב' שבתות מחדש השני ה"ז פסול ע"כ וכתב הרא"ש על דבריו גם פי' זה אינו נכון דאם צוה לכתוב וליתן אחר השבוע כותבין מיד אחר השבוע ע"כ ויראה שהוא מפרש דברי מיי' שר"ל שלא יכתבו עד בנה אחר השבוע והיינו נראה כן מדבריו אלא אדרבה ר"ל ש כתבו מיד אחר השבוע ואין להם זמן לכותבו אלא בתוך השנה וכן באידך:

לשון ריא"ז

האומר לאשתו ה"ז גיטיך אם לא אבא עד כל שבוע זו בכן שבוע בני שמטה או עד זמן פלוני והגיע אותו הזמן ולא בא ה"ז גט אבל אם אמר אם לא אבא לאחר שבוע זו נותנין לו כל שנה שמינית שהיא אחרי השבוע שכן משמעות אחר שבוע כל השנה הבאה אחריו וכן אם אמר לאחר שנה נותנין לו חדש הבא אחר שנה וכן לאחר חדש נותנין לו כל ימי השבת הבאין אחר החדש ואם אמר לאחר שבת נותנין לו ג' ימים אחר שבת ומז"ה כתב שאם אומר י"ב חדש אין נותנין לו אלא

כדף עו:
[דף עו ע"ב]
דף עז.

הגהות הב"ח (א) ג"ב ונתנו לאחר י"ב חדש:

[וכדי"ף שם פי' כר' יהודה ואפי' בממון כתקנת כו']

גי' ד"ס

הגהות חו"י (א) עי' רי"ף ב"ב ס' ת"ח ע:

קמי שבתא. האי שבת דקאמר הכא יום שבת ממש קאמר : לאחר הרגל. אם לא אבא לאחר הרגל צריך להמתין ל' יום : וקלסוה. יפה אמרת דודאי יחידאה היא : ולא קלסוה. ולא הודו לו שנאמרה מפני רבים משום דלית הלכתא כותיה. הלכך באומר לאחר הרגל לא אתפרש ומיהו איכא מאן דאמר דלאחר שלו כלאחר שבת דהיינו שלשה ימים שהוא הקטן שבכולם אבל רבינו מאיר הלוי ז"ל סובר דכי היכי דלאחר שבת הוי מחצית הזמן שבין שבת לשבת הכי נמי לאחר הרגל מחצית הזמן שבין רגל לרגל וכן כתב הרי"ף ז"ל בתשובה ראובן שנשבע לחבירו לפרוע אחר הפסח רואין אותו כמה יש בין פסח לעצרת ויש לו מחצית הימים שביניהם כמו בשבוע שמחלקין מחציתו לפני שבת ומחציתו לאחריו ולפי זה אם נשבע לפרוע אחר סוכות יש לו שלשה חדשים ור"ת ז"ל כתב דלאחר הרגל ט"ו יום ולא נתבררו דבריו ולפני שנה ולפני חדש ושבוע לא אתפרש ולכאורה משמע דלפני שלו כלאחר וכדאמרי' לגבי שבת אבל בירושלמי לא משמע הכי :

הדרן עלך פרק מי שאחזו

הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה. של נכסי מלוג וזרקו לה על גבי קרקע : הרי זו מגורשת. דקנתה לה חצרה כאילו נתנו בידה כדמוכחינן בגמרא מדכתב תרי ונתן בידה בפרשה ובתרא מיותר לדרשא ומרבינן מיניה חצרה אי נמי משום דהוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות : לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת. ואפילו היא בתוך חצרו וטעמא מפרש בגמ' : קלתה. של שהנשים נותנין לתוכה מחטין ומגורות : **גמ'** חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה. לפירות להשתמש בה ואכתי לא נפק גט מידיה דבעל : למ"ד בהאשה נקנית [דף כג:] שהעבד קונה עצמו בשטר שחרור על ידי עצמו כלו' בקבלת עצמו : אלא גיטו וידו באין כאחד. על ידי הגט באה ידו לו עם קבלת גיטו : **ההוא** ש"מ וכו' למחר תקיף ליה עלמא טובא. והיה ירא פן ימות ותזקק ליבום ואסור לטלטל הגט בשבת ולמוסרו לה : נקנייה ניהלה. הבעל. לדוכתא דמחית ביה גיטא בחזקה דקרקע נקנית בחזקה : ותיחוד ותפתח. תסגור דלת החדר שיקנה לה לשום חזקה : דתנן נעל. דלת. או גדר פרצה. או פרץ גדר. הרי זו חזקה. לקנות שאין המוכר יכול לחזור בו והשתא יהב לה חצר וגט בתוכו וקני לה מדין חצרה והוה ליה גיטה וחצרה באין כאחת. ומקשו הכא כשם שחששו לטלטול הגט למה לא חששו לקנין הבית דהוה ליה קונה קנין בשבת ואסור וכן הגירושין עצמן אסורים הן כדתניא בתוספתא בפ' בתרא דביצה דאין מקדשין ואין מגרשין ולא חולצין בשבת וכך שנויה בתורת כהנים בפרשת יום הכפורים שביתת מלוה מנין שלא יקדש ולא יגרש ולא יחלוץ ולא ייבם וכו' כדאיתא התם יש לומר דמפני שהוא ש"מ התירו כדי שלא תטרף דעתו עליו כשם שהתירו מפני כך כל צוואת ש"מ שהיה בדין לאסור כיון דדבריו ככתובין וכמסורין דמו וכי תימא כיון דסוף סוף היו צריכין לדחות איסור דרבנן יטלטלו הגט יש לומר דכמה דאפשר לתקוני מתקנין ובתיחוד ותפתח לא יהיה נראה כמקנה שהרי דרך הוא לפתוח ולסגור ביתו ולא יהיו יודעין הרואין שהיה כדי להקנות אבל הרב בעל העיטור ז"ל כתב דאע"ג שהיו מתירין טלטול הגט כשם שהתירו מקנה דשותא שהוא אסור בשבת אלא דהכא רשות הרבים היתה מפסקת [דהוי איסורא דאורייתא] : **והא** דאורי להו רבא בחזקה ה"ה דאף בחליפין שרי אלא דכיון דאיפשר אורי להו בהכי דלא מינכרא מילתא וכן התיר רבינו שמואל ז"ל לקנות *משכ"מ במתנה שכיב מרע במקצת דבעיא קנין כדי שלא תטרף דעתו עליו והכי מוכח בפרק מי שמת (דף קנז:) דגרסינן התם קונין מש"מ ואפילו בשבת ולא ניחוש לדברי ר"א [אלא] כדי שלא תטרף דעתו עליו. והכי פירושא קונין מש"מ בשבת בדבר הצריך קנין כגון מתנת ש"מ במקצת דבעיא קנין ואין חוששין לדברי ר"א דלימא כי היכי דלדידיה דאמר דכל מתנת ש"מ בעי קנין ובשבת ס"ל דמקניא באמירה בעלמא דנימא דלדידן נמי במאי דבעי קנין דהיינו מתנת ש"מ במקצה דבשבת ליסגי באמירה [בעלמא] דליתא. מ"מ שמעינן מינה שקונין מש"מ בשבת מאי דבעי קנין. ושמעינן משמעתין דנעל אינו תיקון המנעול כמ"ש מקצת מפרשים ז"ל דא"כ היכי לישרי בשבת אלא נעילת דלת היא כפשטיה ותיחוד ותפתח [היינו תיחוד או תפתח] ומיירי כגון שהבית משומר בלאו הכי דלאי לא מבריח ארי מנכסי חבירו הוא ולא קני כדאיתא בפרק חזקת הבתים (דף נג.) ואע"ג דבחזקה בעיא תקון גוף הקרקע נעילת הדלת או פתיחתו כתקון גוף הקרקע דמי ובגמ' פריך עליה דרבא היכי מהני דהא מה שקנתה אשה קנה בעלה ורבא אכסיף ובסוף מסקי' דגיטה וחצרה באין כאחד ואיכא למידק מאי קושיא ורבא אמאי אכסיף הא איהו הוא דאמר בפרק חזקת הבתים [דף נא:] דבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות וי"ל דגט זה לא היה בביתו של ש"מ אלא בבית השליח שהוא עשה שליח מערב שבת להת גט לאשתו והגט היה עדיין בבית השליח וחצרו של שליח כידו וחצרו של בעל ורבא אמר לשליח דליקני לה ההוא דוכתא כדי שלא תטרף דעתו של ש"מ עליו וליקני לה גיטה מדין חצרה כנותן גט בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו דקנאתו ומתגרשת בו כדאיתא בפרק הנזקין תניין (דף כא.) ומש"ה מקשינן דמה שקנתה אשה קנה בעלה ומסקינן דגיטה וחצרה באין כאחד ומ"מ מדין חצרה היא מתגרשת שלא כדברי רש"י ז"ל שפירש דקניא ליה לגט באגב כדתנן [דף כב.] נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה ולא נהירא דאם כן למה לי ההוא דוכתא דיתיב ביה גיטא דהא קי"ל דלא בעינן צבורין כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף כז.) אלא ודאי אין אשה מתגרשת באגב דבעינן ונתן בידה וליכא והכא מדין חצרה נגעו בה כדאמרינן בהדיא דהוה ליה גיטה וחצרה באין כאחד : **הצר** איתרבאי מידה. דכי רבי רחמנא חצר משום ידה רבי ליה וכיון שכן מה ידה בסמוכה לה אף חצרה בסמוכה לה ומיהו אפילו אינה סמוכה לה לא גרעא משליחות הלכך גבי גט

לחוב

נר מצוה

קמי שבתא תניא רבי אומר לאחר הרגל ל' א יום נפק רבי חייא דרשה משמיה דרבי וקלסוה משמייהו דרבים ולא קלסוה אלמא לית הלכתא כותיה דרבי :

הדרן עלך פרק מי שאחזו

הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת זרקו לה לתוך ביתו או לתוך חצרו אפילו *הוא עמה במטה אינה מגורשת לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת : **גמ'** חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה *אמר רבא אטו ידו דעבד למאן דאמר בשטר ע"י עצמו לאו כיד רבו דמיא אלא גיטו וידו באין כאחד ה"נ גיטה וחצרה באין כאחד °ההוא ש"מ דכתב גיטא לדביתהו בפניא דמעלי שבתא לא איספיק למיתביה ניהלה למחר תקיף ליה עלמא אתו לקמיה דרבא אמר להו זילו אמרו ליה ב נקנייה ניהלה להוא דוכתא דיתיב בה גיטא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח ותחזיק בה דתנן נעל גדר פרץ כל שהוא הרי זו חזקה והוה ליה גיטה וחצרה באין כאחת וכן הלכתא : בתוך ביתה או בתוך חצרה : אמר עולא והוא ג שעומדת בתוך ביתה או בתוך חצרה ור' הושעיא אמר אפי' היא בטבריא וחצרה בציפורי והלכתא כעולא דהכין אסקה רב אשי בפרק שנים אוחזין בטלית* כוותיה דאמר רב אשי הצר איתרבאי מידה (א) ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה ואין חבין לו לאדם אלא בפניו הלכך בעינן והוא שעומדת בצד ביתה או בצד חצרה

גבי

רש"י

קמי שבתא. האי שבתא דהכא יום שבת ממש קאמר : לאחר הרגל. אם לא אבא עד לאחר הרגל צריך להמתין שלשים יום : וקילסוה. יפה אמרת : ולא קלסוה. לא הודו לו שנאמרה מפי רבים משום דלית הלכתא כוותיה :

הדרן עלך פרק מי שאחזו

הזורק גט לאשתו. והיתה בתוך ביתה וזרקו לה על גבי קרקע : הרי זו מגורשת. דקנתה לה חצרה כאילו נתנו בידה כמו דמפרש בגמ': לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת. אפילו היא בתוך ביתו ובגמ' מפרש טעמא : קלתה. סל שהנשים נותנין לתוכו ליגורות ומחטין : **גמ'** קנה בעלה. לפירות להשתמש בו ואכתי לא נפק גט מידיה דבעל : למאן דאמר. בפ"ק דקידושין שהעבד קונה את עצמו בשטר שחרור : ע"י עצמו. כלומר בקבלת עצמו : גיטו וידו באין כאחד. על ידי הגט בא ידו לו עם נתינתו : תקיף ליה עלמא. והיה ירא פן ימות ותיזקק ליבום ואסור לטלטל הגט בשבת למוסרו לה : לקנייה הבעל לדוכתא דמנח ביה גיטא. לאשה בחזקה דקרקע נקנית בחזקה : ותיחוד ותפתח. תסגור הדלת לשם חזקה : דתנן נעל גדר פרץ כל שהוא הרי זו חזקה. דהשתא קנייה לחצר והגט שבתוכו דתנן נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה · משום ידה איתרבאי. מוגתן בידה : גבי גט דחוב הוא לה. ואין שליח יכול להיות לחובתו של אדם שלא נודעתו לכך מטעם שליחות לא מצי הצר למיקני גבי גט כי אם מטעם יד דמגרשה בידה דאפילו על כרחה הילכך בעינן שתהא עומדת בצד חצרה שתהא

אלא י"ב חדש בלבד ואני אומר הואיל ואמר לאחר מה לי לאחר שנה ומה לי לאחר י"ב חדש ואם אמר לאחר ל' יום או לאחר כך וכך ימים נותנין לו יום א' אח"כ ואם אמר אחר הרגל הרי הוא כאילו אמר לאחר חדש ונותנין לו כל ימי השבת שהם אחריו כמבואר בקונט' הראיות :

א וכתב ר"ת ז"ל אפי' לא עברו עליו אלא ט"ו יום דיו וכתב הרא"ש ואפשר שהוא מחלק הל' יום כמו ג' ימי השבוע שהם נמנין אחר השבת אע"פ שאינו דומה :

ב כתב סמ"ג למדנו מכאן שמגרשין בשבת כגון בשכ"מ דלא אפשר להמתין ועוד למדנו שאע"פ שאין קונין בשבת קנין שאלה בעלמא מותר ועוד למדנו דנעל לא הוי תיקון מנעל שזה אסור לעשותו בשבת אלא נעל הוי נעילת דלת ועוד למדנו שאסור לטלטל הגט בשבת ודוקא גט שמוקצה לראיה אבל שאר כתבים מותרים לטלטל בראוין לגור על פי גלויות ומטעם זה אפי' קלף חלק אם אינו מוקצה לכתיבה מותר לטלטל וגט נמי דוקא בימיהם שלא היו לומדים תורה בבעל פה מתוך הכתב אבל עתה מותר לטלטלו באדם יכול ללמוד הימנו כמה הלכות גט : ורשב"ם פי' בשגט מותר לטלטל אלא שלא היו יכולים להביאו אצל החולה דרך רה"ר ולא נהירא שהרי היה יכול לעשות שליח וילך שם ויתן לה הגט ואע"פ שאסור לקנות בשבת גבי ש"מ התירו כדאמרי' בפ' מי שמת קונין מש"מ ואפי' בשבת:

ג ר"ת כתב אפי' זרק לה גט בחצירה לא משתריא לעלמא עד דמטא לידה ותמה הרא"ש על דבריו. כתב הרמ"ה אם נתן הגט בחצירה ואח"כ באה שם ואמר לה ה"ז גיטך אע"פ שעדיין הגט שם אינה מגורשת עד שתטלנו משם או עד שיטלנו הוא משם ויתננו לה להתגרש בו דבעינן שתהא סמוכה לחצר בשעת נתינת הגט לתוכה וכן בגיטה וחצירה באין כא' בעינן שעומדת בצד החצר בשעת הנתינה ואע"ג דאזלא בתר הכי והדר אתיא ואקנייה לה חצר בתר דאתיא ואמר לה ה"ז גיטך מגורשת כיון שהיא סמוכה לחצר תחלה וסוף דכ"ע בחצר דידה בעינן דתיהוי סמוכה לה בעידן דלימא לה ה"ז גיטך ואי לא סמוכה לה מתחלה ועד סוף מספקא לן ולהומרא עבדינן בה ע"כ :

לשון ריא"ז

אם זרק לה גט בחצירה או ברשותה בענין שביארנו הרי זו מותרת לינשא כאילו הגיע הגט לידה כמו שביאר מז"ה וכן בספר התרומה מבאר ראיותיו :

א מיי' פרק ס מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קלט :

נ"א אפי' היא עמו. ד"ס

דף עז: ע"ש

[דף קפד ע"א]

הגהות חו"י (א) עי' לעיל גרי"ף ...

דף יג:

גי' ד"ס

גי' ד"ס לקנות ממש במתנה

גי' ד"ס

ספר הזכות

כתוב בהלכות ענין הזורק גט לאשתו והוא בתוך ביתה או בתוך חצירה וקצת הסוגיא השמיטו משם : השיב הרב ז"ל הניח הרב ז"ל דברים הרבה מזה הפרק ולא ידעתי למה כההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו ונפל בפסלא כולה מלתא כדאיתא וכי האי מלתא דא"ר חסדא לקמן רצוות חלוקות לגיטין ורבא סייעיה ממתני' ושמעתיה דרבא דאמר ג' מדות בגיטין ושמעתיה דאביי דאמר שתי חצירות זו לפנים מזו משא"כ בקופות ושמעתיה דר' יהודה דאמר היתה ידה עשויה כקטפרס וזרקו לה אינה מגורשת ושמעתיה דר"נ דאיפליג בין נמתק דרך עליה לנמתק דרך ירידה ונשרף בין שקדם גט לשריפה לקדמה שריפה לגט וכן בעומדת בראש הגג וזרקו לה דאמרי' כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת ואוקימנא בגג שיש לו מעקה א"נ בפחות מג' סמוך לגג וכו' כל אלו השמועות הניח הרב ז"ל ולא ידעתי על מה ואולי כי היה סובר דשמעתיה דשמואל דא"ל לרב יהודה שיננא כדי שתשוט והטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה דוחה כל הענינים האלו דפסלא ודראש הגג ודהצירות זו לפנים מזו והקופות ואם מזה הטעם דוחה אותם שגגה היא שלא נאמרו דברי שמואל אלא ברה"ר או בסימטא אבל בגגות והצירות לא אמר ומגורשת על הדרכים שפירשו בהם. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד : אמר המדבר ורבינו הגדול מקלר ומדלג בעניינים הללו א' שלא לפרסם נהם קולא כמנהגו בכל מקום הראוי להחמיר שלא ליתן איסור המוג לשיעורין בין פחות מג' ליותר מג' בין דרך עליה לדרך ירידה וקדם גט לדליקה לקדמה דליקה לגט וידוע זה כמנהגו בהלכות אבל לאמת שהרב הגדול דוחה את כולם בקבלה שלו מדשמואל וכך אמר קבלנו מרבותינו שאפי' זרקו לה בחצירה לא משתריא לעלמא עד דמטי גיטא לידה דגרסי' בירושלמי המחוור מכולם עד שיתננו לידה ולדעת זו עובדא דרבא בגיטא בהוצא דש"מ דריש פירקין להסלה על האמין הוא וא"נ דבא עבד ביה מעשה האחרונים הפו לדשמואל דעקדיה לרב יהודה לאוב דא"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואצרכוה חליצה עד דמטון גיטא לידה לא רלה לסמוך על מתניתו לא במאי דקתני היתה קרוב לה מגורשת ולא במאי דתנן בריטא בחצירה מגורשת דכולה מתני' דחוים היא לענין מעשה ואני אומר כמחוור שבכולם האמור בירושלמי אף הוא לענין רה"ר נאמר ומחוור שבכל השיעורין של רב ושמואל ור' יוחנן קאמר וכן הוא ענין הסוגיא שם :

השגות הראב"ד

הניח הרב אלפס ז"ל מזה הפרק דברים הרבה ולא ידעתי למה (הגוזא) [שהוא] גברא דזרק גיטא הוה קיימא בהצר אזל גיטא נפל בפיסלא אמר רב יוסף אי אית ליה ארבע אמות רשותא לנפשיה ולא הוי גט ואוקימוה בדאורבנה מקום בחצר דחד מקום מובלי אגבי וכו'. ואמרי' עלה לא דלא גבוה עשרה אבל גבוה עשרה אע"ג דלא הוי ד' אמות על ד' אמות פליג ליה רשותא לנפשיה וכו' כדאיתא. ומלתא דרב חסדא דאמר לקמן בהאי פירקא רצויות הלוקות זו מזו בגיטין ורבא סייעיה ממתני'. דרבא דאמר ג' מדות בגיטין כלומר שהן חלוקות בשבת. ושמעתיה דאביי דאמר שתי חצירות זו לפנים משא"כ בקופות. ושמעתיה דרב יהודה דאמר היתה ידה עשויה כקטפרס וזרקו לה אינה מגורשת משום דלא ידה ראויה לנוח בה. ושמעתיה דרב נחמן דאפליג בין נמתק דרך ירידה לנמתק דרך עליה. ונשרף אפליג גט לדליקה לקדמה דליקה לגט. וכן בעומדת בראש הגג וזרקו לה דאמרי' כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת בגג שיש לו מעקה אי נמי בפחות מג' סמוך לגג וכלבוד דמי ואע"ג דקי"ל כרבנן דאמרי לענין שבת ג' צריך הנחה על גבי משהו אפ"ה גבי גט כהונה דמי והוא מלמטה והיא מלמעלה נמי דאוקימנא כשהיו התחתונות עודפות על העליונות. כל אלה השמועות הניח הרב ז"ל ולא ידעתי על מה. ואולי כי הוא סובר דשמואל דאמר ליה לרב יהודה שיננא כדי שתשוט והטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה דוחה העניינים כלנו דפיסלא ודראש הגג והחצירות זו לפנים מזו והקופות ואם מזה הטעם דחה אותה שגגה היא שלא דברי שמואל אלא ברה"ר או בסימטא אבל בגגה וחצירה לא אמר ומגורשת הויא על הדרכים שפירשו בהם של דבר בעינן המינטר. ואי קשיא לך היתה עומדת בראש הגג. וכן הוא מלמעלה והיא מלמטה דמקשי' לא מינטר כיון שהיא עומדת בראש הגג וחצירה למה לה דמינטר והא כל דהוא בתוך רשותה לא בעיא חצר המשתמרת כדאיתא לענין מציאה פ' שנים אוחזין. לא קשיא דהכי דלא בעיא חצר המשתמרת בואיל והיא בתוך הצירה שהיא משמרת מה שבתוכה ואילו אינה יכולה היא לא יועיל עמידתה בחצר ולא כלום. ועל זה הקשו והא לא כלומר שאפי' היא עצמה לא תוכל לשמרו מאויר הגג והחצר ולכך הוצרכו לספמיד בגג שיש לו מעקה או התחתונות עודפות על העליונות. ור' אלעזר דמבעיא ליה ד' אמות של אדם יש להם אויר או אין להם אויר באין לכם מתיאום כלל. התם כיון דבתוך ד' אמות דידה יכולה היא לשמרו אפי' מאויר. אבל היתה עומדת בראש הגג וכן הוא מלמעלה והיא מלמטה אפי' רתוקה ממש קאמר דלא מצי מנטרא ליה. והא דאמרי' כנגן כר... קלוסה:

דחוב הוא לה אי אפשר לחצרה שתקנה לה מתורת שליחות אלא מתורת יד ומש"ה אפילו משתמרת בעינן שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצרה דכיון דמידה גמרינן סמוכה לה בעינן אבל לגבי מתנה דזכות הוא לה מצינן למיתי בחצר מדין שליחות דאפילו אינה סמוכה לה לא גרעא משליחות. הילכך נקיטינן דבעומדת בצד ביתה וזרק לה גיטה מגורשת אפילו בעל כרחה אבל אינה עומדת בצד ביתה אפילו זרקו לה מדעתה מסתברא דאינה מגורשת דליכא למימר דכיון שהיתה מחזרת להתגרש זכות הוא לה ומגורשת דהא איכא למימר שמא חזרה בה כדאמרי' בירושלמי בפ' התקבל [הל' א] הגט עלמך שהיא נוחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה. וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל בלשון הזה אבל אם נתנו כבר בחצרה *שהיא משתמרת וא"ל הא גיטיך בחצריך ואמרה תזכי לי חצרי בזו נראה דמגורשת (מצאתי בירושלמי דמכילתין בפ' קמא נתן לה את גיטה ואמרה תזכי לי חצרי בזו נראה דמגורשת) ומצאתי בירושלמי דמכילתין בפ"ק [סוף הלכה א] נתן לה את גיטה ואמרה תזכי לי חצרי שבעכו אמר רבי חנינא נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה אלמא בענין זה זכתה לה חצרה ומגורשת אא"כ תדחה דרבי חנינא כר' אושעיא ס"ל והראשון נראה עיקר ולא עוד אלא אפי' לא נתנו שם עדיין אלא שאמרה היא זרוק לי גיטי בחצרי ותזכה לי חצרי משמע לי דמגורשת דהא חצר לא גרע משליחות כדאיתא בפרק קמא דמציעא [דף יב.] ושליח דכוותיה מגורשת במינוה שליח לקבלה ע"כ [ולי משמע] דירושלמי דקאמר נעשית כמו שהיתה ידה ארוכה בכה"ג בתרא [עדיף] הוא שאמרה היא מתחלה זרוק

גבי מתנה דזכות הוא לה °זכין לו לאדם שלא בפניו: אפילו [היא] עמו במטה אינה מגורשת: *אמר רבא לא שנו אלא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח לא צריכא במטה דגביהה עשרה ואף על גב דאיכא מקום כרעי המטה ברשותיה דבעל מקום כרעי המטה לא קפדי אינשי: לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת: מאי טעמא לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה ולא על דבר שהוא בקלתה מאי היא *)טיפקא דאכלה ביה תמרי: **מתני'** א אמר לה א כנסי שטר חוב (א) זה או שמצאתו (א) מאחריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך נתן בידה והיא ב ישנה נעורה קוראה והריהוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה (ג) למחצה מגורשת ואינה מגורשת וכן ב לענין ג קדושין (ג) ולענין החוב אמר לו זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה זכה *הלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה על מחצה יחלוקו: **גמ'** או שמצאתו מאחריו: וכי אמר לה הא גיטיך מאי הוי הוה ליה טלי גיטיך מע"ג קרקע ואמר רבא ד טלי גיטיך מע"ג קרקע לא

*) בגמ' הגי' פסקא

רש"י

דומיא דידה הסמוכה לה: זכין לאדם שלא בפניו. וקונה מטעם שליחות: אבל במטה שלה. אע"פ שבתוך ביתו מגורשת: כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח. מה שנותן לתוכו ופלוגתא היא בב"ב: דגביה עשרה. דהויא רשותא לנפשה ולא חשוב ההוא אוירא רשות מוכר לבטל רשות הכלי: מקום כרעי. שמונחין בארץ: אמקום כרעי לא קפדי אינשי. הואיל וגבוה מן הארץ י' טפחים שנות להשתמש תחתיה: לפי שאין אדם מקפיד. על כל מקום מושב אשתו ועל עכשיו היה אותו מקום קנוי לה: **מתני'** עד שיאמר לה הא גיטיך. אפילו אם לאחר שבאת לידה אמר כן דיו: קוראה והרי היא גיטה. כלומר כשקוראה בו רואה שהוא גיטה: קרוב לה. מפרש בגמ': א"נ. לוה למלוה זרוק לי חובי ברשות הרבים וזרקו לו ואבד: **גמ'** טלי גיטיך מעל גבי קרקע לא אמר כלום. דבעינן ונתן בידה:

לי גיטי ותזכה לי חצרי ואח"כ זרקו לה שם דאילו בההוא גוונא קמא שהרב ז"ל מחשב יותר דהיינו שנתנו כבר בחצרה ואח"כ אמרה תזכי לי חצרי שבעכו לא ידעתי היאך היא מתגרשת דהא בשעה שזרקו שם חצר לא הוי שליח דידיה ולא שליח דידה ואין לך לומר שיהא אלא כאילו נתנו בידה לפקדון ובתר הכי כי אמרה תזכה לי חצרי שבעכו היכי מתגרשת והא בעינא שיאמר לה הרי זה גיטיך ואם באמר לה כן לאחר שאמרה תזכה לי חצרי הרי היא כאומרת מתחלה תזכה לי חצרי ואח"כ זרקו לה דהיינו האי גוונא בתרא שבדברי הרב ז"ל וכתב עוד דהיכא דנתנו בחצרה שלא מדעתה ואינה עומדת בצד ביתה מסתברא דבמקום יבם הויא לה ספק מגורשת דהא מספקא לן בפ' האשה שלום (דף קיח:) מזכה גט לאשתו במקום יבם אי מהני דדילמא זכות הוא לה הילכך בחצרה נמי חולצת ולא מתיבמת והיכא דקיימא בצד ביתה וזרקו לה [בתוך] ביתה ושלא מדעתה אפשר לומר דמגורשת אי זרקו לה בפני עדים ואמר להם ראו גט שאני נותן לאשתי דומיא דידה מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא [דף נה.] שהעיד על חרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ולא דמי לישנה דהכא אית לה יד לזכות וכיון דאית לה יד אף חצרה קונה לה כידה [מה ידה אילו נתנו לה כשם ואמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי מגורשת דלא אמרינן אינה מגורשת אלא בישנה [דף עח.] דלאו בת איגרושי היא אבל נעורה דבת איגרושי היא מגורשת והוא הדין לחצרה] ועוד כתב וכן נמי צריך עיון אם זרקו לה בחצרה שהיא עומדת בה והיא ישנה אם היא מגורשת דאיכא למימר דלא עדיפא מידה ומסתברא דהואיל ואין לה יד אין לה חצר ע"כ:

גרסינן בגמרא [דף עז:] ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו הוה קיימא בחצר אגדר גיטא ואיתיב אפכא. כלומר התיכא עץ. אמר רב יוסף חזינן אי הוה ד' אמות על ד' אמות פלג ליה רשותא לנפשיה. כלומר ואינו בטל לגבי חצר ואינה מגורשת במאי עסקינן אילימא בחצר דידה כי הוי ד' אמות מאי הוי ומפרקינן לא צריכא דאושלה מקום בחצרו. כלומר לקנות בו גט. דחד מקום מושלי אינשי תרי מקומות לא מושלי אינשי ולא אמרן אלא דלא גבוה עשרה אבל גבוה עשרה אע"ג דלא הוי ד' אמות ולא אמרן אלא דלית ליה שם לווי אבל אית ליה שם לווי אע"ג דלא גבוה עשרה ואע"ג דלא הוי ד"א. כלומר דכולהו פסלא מקרי [ואינה מגורשת] ואי הוי להאי שם בפני עצמו הו"ל חשוב ולא בטיל ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' גירושין נראה דהיינו דוקא כגון שזה הפסלא הוא רחוק מארבע אמותיה אבל אם הוא בתוך ד' אמותיה מגורשת דכל שתוך ד' אמותיה (מקומה) *[חד מקום] מיקרי ול"ע מנין לו זה וכבר השיגו הר"ש הכהן ז"ל: **אבל** במטה שלה. אע"פ שהיא בתוך ביתו מגורשת: שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח. כלומר שהקנה חפץ הנתון בתוכו לבעליו ובעיא היא בפרק [המוכר את הספינה (דף פה:)]: דגביהה עשרה. דהוי רשותא לנפשיה דלא חשיב ההוא אוירא רשות מוכר לבטל רשות הכלי: מקום כרעי המטה לא קפדי אינשי. דהואיל וגבוהה מן הארץ עשרה יכול להשתמש תחתיה: **מאי** טעמא. דהא הוי ליה כליו של לוקח ברשות מוכר. ומפרקינן לפי שאין אדם מקפיד וכו'. ומושיל לה ההוא דוכתא וטובא אמוראי מפרקינן לה למתני' בגמ' כי היכי דלא נשמע מינה דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ומסקינן כר' יוחנן דאמר דהיינו טעמא לפי שאין אדם מקפיד ותניא כוותיה הילכך הני דבפרק הספינה [דף פה.] איבעיא לן כליו של לוקח ברשות מוכר אי קנה או לא קנה ולא איפשיטא כוליין דהכא מוכחא דלא קנה: **מתני'** אמר לה כנסי שטר חוב זה. בעסוקים בענין גירושין עסקינן דאי לא מאי איריא אמר לה כנסי שטר חוב זה ומאי איריא מצאתו מאחריו וקראתו אפילו נתנו לה נתינה מעליא אלא שלא פירש אינו כלום דהא קי"ל דצריך לפרש כדאיתא בפ"ק דקידושין [דף ו.] אלא הכא בעסוקין בענין גירושין מתחלה עסקינן ואילו נתנו לה נתינה מעלייתא בסתם מהני אבל כיון שאמר לה כנסי שטר חוב זה הרי נתבטל כל מה שהיו עסוקין באותו ענין מתחלה כיון שלא אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה דבהכי מהני כדאיתא בפרק הניזקין [דף נה.] וכן נמי כשמצאתו מאחוריו אינו גט שאין עסוקים באותו ענין מועיל כשנתנו סתם אלא היכא דאיכא נתינה מעלייתא אבל בזו שהיא נתינה גרועה כדאוקי לה בגמ' דעריק ליה חרציה ושקלתיה לא מהני ומיהו כי אמר לה בתר הכי הא גיטיך אפילו אחר שבא לידה מהני דונתן בידה קרינא ביה אע"ג דנתינה ראשונה לאו כלום היא וה"ה כשנתנו לה לשם פקדון או שנתנו בחצרה לשם גירושין ואח"כ אמר לה הא גיטיך ועומדת בצד חצרה מתגרשת כיון שמיד הבעל בא לידה או לחצרה ומיהו אם דחאתו הרוח ונתנו בחצרה אע"פ שאמר לה הא גיטיך אינה מגורשת דה"ל כטלי גיטיך מעל גבי קרקע דאמרי' בגמ' דאינה מגורשת משום דליכא נתינת בעל: **נתן** בידה והיא ישנה נעורה קוראה והרי הוא גיטה. כשהיא קוראה בו רואה שהוא גיטה: אינו גט. אע"פ שהיו מתחלה עסוקין באותו ענין ואפי' אמר לעדים מתחלה ראו גט שאני נותן לה ישנה לאו בת אגרושי היא כדאי' בגמ' דאע"ג דלא בעינן דעתה דידה מקום המשתמר מיהא בעינן וכשהיא ישנה לא מינטר וכיון דמהאי טעמא הוא אין ספק שאם נתנו לשליח קבלה שלה בשעה שהיא ישנה שמתגרשת דהא מינטר ומיהו בחצרה כיון דבעינן שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצרה כל שהיא ישנה אינה מתגרשת ע"י חצרה: קרוב לה. מפרש בגמ': אמר ט. מלוה ללוה. זרוק לי חובי ברה"ר ואבד: **גמ'** טלי גיטיך מע"ג קרקע לא

המאור הגדול

אמר לה כנסי שט"ח זה או שמצאתו מאחריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך. ואיכא דקשיא ליה הא דגרסי' בפ' הניזקין ובפ' חרש ביבמות אמר רבא מעדותו של ר"י בן גודגדא אמר לעדים ראו גם זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שט"ח זה הרי זו מגורשת לאו אמר בעינן דעתה ה"נ לא בעינן דעתה ויש להשיב נהי דלא בעינן דעתה אבל בעינן שיוציא הבעל השלוחין אחר כתיבת הגט בענין שיתבונן הדבר או לעדים או לאשה וכיון שפירש הדבר לעדים אין צריך דעת בגירושין וכן בקדושין צריך שיוציא בפיו הקדושין בענין שיתבונן לעדים ולאשה כדאמרי' התם גבי כתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו גבי גירושין כתיב ושלחה ולא שישלח את עצמו. וגרסי' תו התם בר עמה על עסקי גיטה וקדושיה ונתן לה ולא פירש ר"י אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש אלמא שיוציא בפיו דברי השלוחין והקדושין ואמרי' נתן בידה והיא ישנה לאו בת איגרושי היא מפני שאין [שמ]ור בידה ולא משום דבעינן דעתה וחרשת שהשיאה אביה אע"פ שיודעת בשמירת גיטה ושמירת [ע]צמה שאלמלא כן לא היתה מתגרשת אינה שומעת מה שאומר לה בפיו הא גיטיך ומש"ה שמעינן מינה [דב]עינן דעתה שתתבונן היא בשלוחין שמוציא מפיו ודי לנו בשמיעת העדים: וה"ר אברהם ז"ל כתב כנסי שט"ח זה דאמרי' אינו גט משום דחיישי' דלמא גברא גופיה בטליה לגיטה ואין דעתו לגרשה בהא נתינה עד [שיאמר] לה הא גיטך וקשיא לן על הדין פי' א"ה ניטא תהוי תיובתא דרב ששת דאמר אינו חוזר ומגרש בו ועוד כתב ה"ר אברהם ז"ל דמאי דמקשינן בקדושין במאי עסקינן אילימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור מתני' אמר לה כנסי שט"ח זה או שמצאתו מאחוריו וכו' ואיכא דקשיא ליה הא דגרסי' בפ' הניזקין אמר רבא מעדותו וכו' עד ה"ז מגורשת: **אמר** הכותב דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר דתניא בספרי ונתן בידה ושלחה מביתו מכאן אמרו כתב גט לאשתו ואמר לה כנסי שט"ח זה וכו' ושנו עוד בתוספתא הוליך אשתו אצל לבלר וכתב גיטה ונתנו לה ולא אמר לה (הרי) הא גיטך ר"י אומר אם עסוקין באותו ענין מגורשת ואם לאו אינה מגורשת ולפי זה הא דקתני מתני' כנסי שט"ח זה לא נצרכה אלא אפי' במדבר עמה על עסקי גיטה דאי יהיב לה ושתיק או דאמר לה כנסי זה הוי גט וכיון דיהיב לה בהאי לישנא לאו לגירושין משמע ובענין ושלחה וכן סיפא מצאתו מאחוריו כיון דאיהו הוא דאייתו כה יהא אינו גט דכל שמדבר עמה אתן לך גט ונתן לה שטר סתם הוכיח תחלתו על סופו שהוא הגט והם הגירושין דמעלים דבורו הוא אבל זו שתפסה לעצמה שטר ממנו אע"פ שמדבר עמה אינו גט ובכולהו לא חיישי' לבטול דאם איתא דבטליה לעדים הוה אמר ואע"ג דלא אמר לשו מעיקרא ראו גט זה שאני נותן לאשתי דכל לשון סתום בפנים אינו אלא משום כסופא

השגות הראב"ד

קלוסה כמי שהונחה דמיא. וזרקו את זה על הוא מלמעלה והיא מלמטה ולא הקשו על רישא דמתני' היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת. איכא למימר משום דלא פליגי רבנן עליה אלא (מלמטה) [למעלה] מעברה. ולא אלא היא דקלוסה כמי שהונחה אינו אלא למטה מעשרה אבל למעלה מעשרה בטעמא אחרינא פליגי דילפינן ארץ ממושיט כדאיתא פ' הזורק. אלא הקשו על סיפא דמתני' וס"ה על רישא: שמעתיה דאביי דאמר שתי מחיצות ש לפנים מזו החיצונה שלו והפנימית שלה כיון שהגיע לאויר החיצונה מגורשת וכו'. שכי פירושא כגון שבמחיצות החיצונות עודפות על הפנימיות והגיע הגט כנגד אויר הפנימיות אע"פ שלא ירד לתוך מחיצותיה כיון שירד למטה ממחיצות החיצונות מגורשת מאי טעמא שאף אויר שכנגד הפנימית משתמר בגובה החיצונות מה שאין כן בקופות שאפי' הגיע לתוך מחיצות של פנימית אינה מגורשת מאי טעמא דהא לא נח ואוקימנא בקופה שאין להם שולים. פי' שתיהן אין להם שולים אבל מונחת בסימטא מ"מ אין להם אויר ואילו היה לפנימית שולים מגורשת היא מאוירה כאויר [כלין] ככלי דמי כדאקשי' במס' ע"ז. ותקנו ליה כליו ובאויר כלי קאמר לפי הסוגיא:

שלטי הגבורים

א וכתב הרמ"ה חזקה דאמר כנסי דמשמע לשם פקדון בעלמא אבל אם אמר לה משיקיה זכי בשט"ח זה מינו דקני' בנתינה קמייתא לגור ע"פ צלותה אע"ג דאמר לה בתר הכי ה"ז גיטך לית לה תקנתא עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה:

לשון ריא"ז

שנותן גט לאשתו צריך שיאמר לה ה"ז גיטך ואם היה מדבר לה על עסקי גיטה ונתנו לה סתם ה"ז מגורשת והוא שיהיו עסוקים בעת נתינת הגט באותו ענין אבל אם פסקו מלדבר בענין גיטה אע"פ שמדברים קרוב לאותו ענין אינו גט עד שיאמר ה"ז גיטך אמר לה כנסי שט"ח זה וקראתו והרי הוא גיטה אינה מגורשת עד שיחזור ויאמר לה ה"ז גיטך ואפי' אחר שנתנו לה והוא שיאמר לה באותו מעמד מיד כמב"ה:

ב כתב הטור וכן אם נפל מידה בעודה ישנה אע"פ שחזרה ולקחתו אינו גט עד שיחזור ויתנו לה ויאמר ה"ז גיטך כתב הרמ"ה דה"ה אם מסר מודעא על הגט ונתנו לה ואח"כ בטל המודעא מרצונו ואמר לה תתגרשי בגט שנתתי לך כבר א"צ לחזור וליטלו ממנה כיון שמכח נתינת הבעל בא לידה אע"ג דמעיקרא לא הוי בדעתו ליתנו לה בתורת גירושין:

ג כתב מיי' היו שניהם עומדין ברה"ר וברשות שאינו שלהם וזרק לה קרוב לה מקודשת קרוב לו אינה מקודשת מחצה על מחצה או שהוא ספק אם קרוב לו אם קרוב לה הוי ספק קדושין כיצד קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשומרו ולא היא זהו קרוב לו היא יכולה לשומרו ולא הוא זהו קרוב לה שניהם יכולין לשומרו זהו מחצה על מחצה ע"כ:

ד כתב הטור או אפי' היה מונח על גבי ידו והיא קרובה אליו ולקחתו משם אינו גט כיון שלא סייע בנטילתו או אפי' היתה ידו סגורה והגט בתוכה ופתח הוא ידו ולקחתו מתוכו שסייע בנטילתו אפ"ה אינו גט כיון שלא קירב אליה אבל אם אוחז הגט בראש האחד ומושיטו לה והיא לקחתו בראש הב' הוי גט וכן אם הגט תחוב לו תחת חגורתו על מתניו וגלגלה מתניו והטה עצמו לנדה ונטלתו קרינא ביה שפיר ונתן אבל אם נמאס מתניו ולא הטה עצמו אליה או שהטה עצמו ולא נמאס מתניו לא הוי נתינה ומיי' כתב בזה שהוא גט והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

לשון ריא"ז

ואם אמר לה ה"ז גיטך ואפי' אחר שנתנו לה ה"ז מגורשת וכן נראה בעיני שאם היה הגט ביד הבעל ונטלתו היא מתוך ידו אינה מגורשת שאין כאן נתינה ואם הושיט לה ידו ונטלתו היא מתוך ידו ה"ז מגורשת והוא שאמר לה ה"ז גיטך:

עין משפט

א מיי' פ"ה מהל' גירושין סמג עשין נ טור א"ה סי' קלט וקלח:

[קפד ע"ב]

דף עח.

ב מיי' פ"ה מהל' אישות סמג עשין מח טור א"ה סי' ל:

הגהות הב"ח

(א) מאחוריו כצ"ל וכן בכל הספרים: (ב) מחצה על מחצה כצ"ל: (ג) וכן לענין החוב כצ"ל:

בגמ' ובה"ש איתא המלוה (נ"א)

נ"י ד"ס

נ"י ד"ס

הגהות חו"י

(א) אף על פי שעסוקין באותו ענין [עיין בר"ן]:

גי' ד"ס

[כ"כ בר"ן]

גי' ר"י

לא אמר כלום. דבעינן ונתן: שלפתו. שהיה תחוב בין חגורתו למתניו ושלפתו משם: דעריק לה חרציה. עקם לה מתניו להקריב לה הגט. ומהא שמעינן שאם תפס הבעל הגט ולקחתו האשה מתוך ידו לא קרינא ביה ונתן אא"כ נתנו הוא לתוך ידה או שיקריבהו לה דומיא דעריק לה חרציה:

גרסינן בגמ' [דף עח.] אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו ה"ז גט. כלומר דכיון דישן אינו משתמר אלא על ידה: כפות אינו גט דהויא לה חצר המשתמרת שלא לדעתה. כלומר לפי שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו ופרכינן ישן ומשמרתו הרי זה גט אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה. כלומר דכי אמור רבנן חצרו של אדם קונה לו לאו במהלכת אמור דשני קרקעי דניידי ממקרקעי דלא ניידי. וכ"ת ישן שאני והא אמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות. כלומר כי קאמר רבא ישן ומשמרתו ה"ז גט בכפות קאמר הלכך כפות וישן בעינן כפות כדי שלא יהא חצר מהלכת וישן כדי שיהא משתמר לדעתה ולפי זה הא דאמרינן בהמביא תניין (דף כא.) כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו ואוקימנא בכפות ולא מדכרינא ישן כלל היינו טעמא משום דלא אקשינן התם אלא חצר מהלכת היא והכי פרכינן לה ומש"ה אוקימנא לה בכפות ומיהו ה"ה דבעינן ישן דשמעתא דרבא היא בהדיא ואחרים פירשו דה"ק והלכתא דישן לא קנה אלא בכפות ואימא הכי כפות ומשמרתו הרי זה גט אינו כפות אינו גט הילכך כפות בין נעור בין ישן הוי גט וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות גירושין ואינו מחוור ועוד דבריו מתמיהין שכתב נתנו ביד העבד והוא ישן והיא משמרתו ה"ז [גט] פסול וידוע לפי הכלל שלו שכל מקום שהוא מזכיר פסול אינו אלא מדברי סופרים ואם נשאת לא תצא וזו מנין לו. וכתב עוד שם שאם אינו כפות וניעור [קנתה] העבד ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה משמע דס"ל שאם נטלתו מן העבד מגורשת והרשב"א ז"ל מסתפק אם צריך שיטלנו הבעל ויחזור ויתננו לה דכשנטלתו היא דילמא הוה ליה כשלי גיטיך מעל גבי קרקע:

היכי דמי קרוב לה וכו'. בגמ' הכי גרסינן היכי דמי קרוב לה היכי דמי קרוב לו אמר רב ד' אמות שלה זהו קרוב לה ד' אמות שלו זהו קרוב לו. פי' אליבא דמ"ד בפ"ק דבבא מציעא (דף י.) דד' אמות של אדם קונות לו ואפילו ברה"ר ה"נ ברה"ר ממש ואליבא דמ"ד שאין קונות אלא בסימטא ה"נ בסימטא ואמאי קרי ליה רה"ר לפי שאינו רה"י כדמפרקינן בעלמא וה"נ דד' אמות לכ"ע אינן קונות דבר תורה כיון דרבנן תקינהו ואמרי שיהו קונות הרי הקנום לו ועשאום כחצרו והפקר ב"ד היה הפקר. ובתר הכי גרסינן היכי דמי מחצה על מחצה כגון שהיו שניהם עומדים בארבע אמות. כלומר שכל הגט בתוך ד' אמות שלה ובתוך ד' אמות שלו ופרכינן ולחזי הי מינייהו קדים וכ"ת דאתו תרוייהו בהדי הדדי והא אי אפשר לצמצם. כלומר ליחזי הי מינייהו קדם לבא במעמדו ואם קדם הוא זכה בכל ארבע אמות הסמוכות לו ואם קדמה היא זכתה בכל ארבע אמות הסמוכות לה ושוב לא נכנסה זכותו לתוכו. ואי אפשר לצמצם שלא יקדים האחד. ומיהא שמעינן שכל הקודם לבא בד' אמות זכה בהן ואין לחבירו הבא אח"כ זכות בהן כלל. ומפרקינן אמר רב כהנא הכא בח' אמות מצומצמות עסקינן וגט יוצא מד' אמות שלו לד' אמות שלה כלומר שמקצתו בד' אמות שלה ומקצתו בד' אמות שלו ופרכינן והא אגיד גביה. כלומר שעדיין הגט ברשותו ואנן ונתן בידה בעינן שיהא כולו ברשותה ובתר הכי אמר ר' יוחנן קרוב לו שניהו אפילו מאה אמה קרוב לה שניהו אפילו מאה אמה היכי דמי מחצה על מחצה אמר רב שמן בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זהו קרוב לו היא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו זה קרוב לה שניהם לא יכולין לשמרו או שניהם יכולין לשמרו זהו מחצה על מחצה ואמרינן עלה תניא נמי הכי ולרבי יוחנן ודאי לאו מדינא הוא אלא מפני תקנת עגונות ומשום הכי א"ר יוחנן גופיה בסמוך דלגיטין וקדושין אמרו ולא לדבר אחר. כלומר שמפני תקנת עגונות אמרו כן בגיטין ולא היה אפשר להם לחלק בין גיטין לקידושין משום דכתיב ויצאה והיתה אבל דבר אחר לא ואפשר שעת גזירה היה והיינו דאמרינן בסוף שמעתין א"ל שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה ואי לאו דמתני' בשעת גזירה נשנית היכי קאמר דלא ליעבד בה עובדא ובתר הכי גרסינן א"ל רב שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו [וכמ"ש בהלכות ופרש"י דאקרוב לה דמתני' קאי דכדי שתשוח ותטלנו] הוא דהויא קורבא דמתני' ואפ"ה לא תעביד עובדא להתירה עד דמטי גיטא לידה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב והוה עובדא שזרקו קרוב לה ומת והצרכוה חליצה ואפשר לפרש על דרך פירושו ז"ל דשמואל ברשות הרבים ממש מוקים לה למתני' וס"ל דמדינא ד' אמות [אין] קונות ברשות הרבים אלא מפני תקנת עגונות התקינו שכל שהוא קרוב לה בכדי שתשוח ותטלנו שתהא מגורשת והיינו קרוב לה דתנן במתני' ומש"ה א"ל שכיון שאין ד' אמות קונות ברה"ר מן הדין דלא ליעביד בה עובדא ומיהא במקום שהם קונות [מן הדין] מסתברא דעבדי בה עובדא ואין צריך לומר בחצרה שהיא זוכה לה ואשכחן ליה לרבא בתרא דעבד עובדא [דף עז:] ואמר דלקנייה להאי דוכתא ותיזיל איהי ותחוד ותפתח אלא שראוי לחוש לדברי ר"ח ז"ל שכתב ואנו קבלנו מרבותינו שאפילו זרקו לה בחצרה לא משתריא לעלמא עד דמטי גיטא לידה דגרסינן בירושלמי [כאן הלכה ב] המחוור מכולם עד [שיתננו] לידה אלו דבריו ז"ל ואין הירושלמי מכריע שאפשר לפרשו כדפרישנא הא דאיתמר בגמרא דילן ואת לא תעביד בה עובדא עד דמטי גיטא לידה והרי"ף ז"ל שכתב בהלכות (הוה) [האי] עובדא דרבא נראה שלהלכה כתבו: ולענין הלכה הרי"ף ז"ל לא הביא בהלכות אלא הא דשמואל וודאי דלענין דלא נעביד בה עובדא עד דמטי גיטא לידה מסקנא דשמעתא היא דהא א"ל רב מרדכי לרב אשי דהוה עובדא והצרכוה חליצה אלא מיהו לענין פלוגתא דשמואל בהדי רבי יוחנן לענין קרוב לה נראה לי דקי"ל כר' יוחנן דהא שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ועלה דר' יוחנן אמרינן בגמ' תנ"ה וכ"מ שכל שהיא יכולה לשמרו ואפילו מאה אמה אם נשאת לא תצא והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה מהלכות גירושין בלשון הזה זרקו לה ברה"ר או ברשות שאינה של שניהם קרוב לה [מגורשת קרוב לו] אינה מגורשת היה הגט מחצה למחצה וממחצה למחצה עד שיהא קרוב לה הרי זה ספק מגורשת היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו ה"ז פסול עד שיגיע הגט לידה ואח"כ תנשא בו לכתחלה כיצד הוא קרוב לו היה הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זה (ד) קרוב לו שניהם יכולין לשמרו או שניהם אינן יכולין לשמרו זהו מחצה על מחצה בא הוא תחלה ועמד ואח"כ עמדה היא כנגדו וזרקו לה אם היה הגט בתוך ד' אמות שלו אינה מגורשת אע"פ שאם תשוח תטלנו עמדה היא תחלה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אע"פ שהוא מחצה למחצה הואיל והוא בתוך ד' אמות שלה ה"ז (ה) פסול עד שיגיע גט לידה ע"כ ודבריו תמוהין הרבה שהוא פוסק כשמואל ואעפ"כ אינו דוחה הא דר' יוחנן שהרי כתב ששניהם יכולין לשמרו מגורשת ואינה מגורשת ואם הרב ז"ל סבר דשמואל לא פליגא אדר' יוחנן מדינא אלא דמחומרא בעלמא אמר כדי שתשוח ותטלנו ומחמיר עוד לומר דאפילו בכי הא אינה נשאת אלא לאחר שיגיע הגט לידה מ"מ היה לו לכתוב דכל שהיא יכולה לשמרו שהגט פסול מדבריהם ונפקא מינה שאם נשאת לא תצא ובודאי שהוא ז"ל כך הוא סבר דשמואל לא פליג אדרבי יוחנן וא"כ פליג כדרבי יוחנן נקטינן וכמ"ש למעלה שהרי לענין קדושין הוא פוסק כמותו בפ"ד מהלכות אישות וכיון שכן למה לא כתב דכל שהיא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו שאינו פסול אלא בדבריהם בלבד וכ"ל שהוא סובר דכיון דהא דר' יוחנן לאו מדינא אלא מתקנתא שהרי אין קנייה תלוי בשום מקום בשמירה הלכך אע"ג דשמואל מודה לרבי יוחנן כיון דעקר לה לתקנתא דמתני' לחומרא הדר דינא לדוכתא דביכולה לשמרו אינה מגורשת גמורה דאורייתא ולפיכך כל שהוא מקרוב לו עד קרוב לה דהיינו כדי שתשוח ותטלנו פסק ז"ל דהויא לה ספק מגורשת ובכלל זה קרוב לה שיכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו ועולה יפה על הדרך שכתבתי ועדיין לפי זה היה ראוי לומר דכיון דשמואל עקר לה לתקנתא דקרוב לה מגורשת [ביכולה] לשמרו משום חומרא דגיטין אף בקידושין היה ראוי לומר כן שהרי לא אמרו בקידושין אלא משום לתא דגיטין ולמה פסק בקדושין דבהיא יכולה לשמור והוא אינו יכול דמקודשת ודאי אבל נראה שהוא סובר דכיון דשמואל מודה לרבי יוחנן אלא דבגיטין עקר לתקנתא דיכולה לשמרו לענין שתהא מגורשת גמורה דאורייתא בקידושין סמכינן אתקנתא קמייתא וכל שהיא יכולה לשמור מקודשת גמורה משום דלא חזינן דמעיקרא תקנה בקידושין כלל. זה נראה לדעת הרב ז"ל. ומ"מ אני תמה למה פסק בשבאה היא תחלה בתוך ד' אמות שלה פסול מדבריהם בלבד שהרי ברה"ר הוא עסוק וד' אמות אינן קונות שם אלא בסימטא וכמו שהוא ז"ל כתב בפרק י"ז מהלכות גזלה ומציאה כל שאינו [בשיעור] שאם תשוח תטלנו שהיא מגורשת מן התקנה למה אמר שהוא פסול ומשמע מדבריהם בלבד והרי [כתב] כל שאינו בכדי שיעור שתשוח אינו אלא ספק מגורשת מטעם יכול לשמרו ובודאי כשיעור שתשוח ותטלנו פחות מד' אמות הוא שא"א שיהא יותר מד' אמות דהא אמרינן בפרק מי שהוציאוהו (דף מח.) דגופו של אדם ג' אמות ואמה [רביעית] לפישוט ידים ואי כי הדדי נינהו למה אמרו כדי שתשוח ותטלנו ולא אמרו ד"א אלא ודאי בציר מד"א הוי וכיון שכן ביתר מכדי שתשוח ואפי' [הוא] תוך ד"א ברה"ר מגורשת ואינה מגורשת ול"ע ודאמרינן דשניהם אינן יכולין לשמרו מגורשת ואינה מגורשת תימה הוא כיון [שאין] היא יכולה לשמרו אמאי מגורשת כלל תירצו בתוס' דשניהם אינן יכולין לשמרו היינו כל אחד בפ"ע אבל שניהם ביחד יכולין לשמרו והקשה הרמב"ן ז"ל שכיון שהדבר תלוי בשמירה כ"מ שצריך לשמירת הבעל אגיד ביה הוא ואינה מגורשת ולי נראה דכי פרכינן והא אגיד ביה היינו דוקא בגט יוצא מד' אמות שלו לד' אמות שלה שמקצת הגט בתוך שלו לגמרי אבל כאן כיון שהשמירה עושה רשות ומקום זה בין שניהם הוא מסתמא בעל משאיל לה מקום כיון שאינו מיוחד לו והיינו דברים שמעתין דמוקמינן מחצה על מחצה כגון שהיו שניהם עומדין בתוך ד"א לא פרכינן והא אגיד ביה: **לגיטין** אמרו. כתב רש"י ז"ל דמשום קורבה מגורשת ולא לדבר אחר כגון אם זרק לו חובו [קרוב לו] ואבד דגט הוא דבע"כ קני לה הילכך לאלתר הוי גיטא אבל [בעלמא] לא

לא אמר כלום אימא ששלפתו מאחריו והא בעינא ונתן בידה וליכא לא צריכא דעריק לה חרציה ושקלתיה: היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה כו': היכי דמי קרוב לה *א"ל שמואל לרב יהודה(א) כדי שתשוח ותטלנו (א)ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא א לידה א"ל רב מרדכי לרב אשי הוי עובדא(ב) ואצרכוה חליצה:(ג)א"ר אסי א"ר יוחנן °לגיטין ולקדושין אמרו ולא

[דף קפה ע"א]

רש"י

ששלפתו מאחריו. שהגט היה תחוב בין חגורו למתניו ושלפתו משם: ועריק לה חרציה. עקם לה מתניו להקריב לה הגט: כדי שתשוח ותטלנו. היא קורבה דמתני' ואפילו הכי את לא תעביד עובדא להתירה לינשא עד דמטי גיטא לידה גזירה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב: הוה עובדא. שזרק אחד גט קרוב לה ומת והצרכוה חליצה: לגיטין אמרו.

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש דשמואל לאו לפרושי מתני' אתא אלא אמר לתלמידו שראוי להחמיר אם שניהם עומדין בתוך ד' אמות אע"פ שקדמה האשה לתוכו וזכתה בהן שאינו גט אלא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו לפי שפעמים שהאיש יקרב לתוך ד' אמות. והלכה כשמואל דמחמיר היכא דשניהם עומדים בתוך ד' אמות או חוץ לד' אמות אבל אם זרקו לתוך ד' אמותיה והוא עומד חוץ לד' אמות בהא מודה שמואל דמגורשת כך נראה לפרש שיטה זו: והרי"ף ז"ל כתב היכי דמי קרוב לה א"ל שמואל לרב יהודה וכו' ולא הביא דברי רב ור' יוחנן משמע דס"ל דשמואל לפרושי מתני' קא אתי ותימה היכי פסיק כוותיה דשמואל והא קי"ל כרב באיסורי ועוד דהלכה כר' יוחנן בכל מקום כנגד רב ושמואל לכך אני אומר שהרי"ף דילג דברי רב ור' יוחנן משום דס"ל הלכה כשמואל דמחמיר ולא בא לפרש המשנה ור"ת ז"ל כתב קבלנו מאבותינו דאפי' זרק לה גט בחצירה לא משתריא לעלמא עד דמטי גיטא לידה וגרסי' נמי בירושלמי המחוור שבכולן עד שיתן לה גט לידה ודבריו תמוהין:

הגהות חו"י

(א) וכן נפרש קרוב לו כדי שישוח [ויטלנו וכן] הוא אם שניהם יכולין [וכו'] ועיין בגמ'

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שיננא: (ב) נ"ב הכי: (ג) נ"ב וכן לענין קדושין: (ד) נ"ב ה"א: (ה) הרי זה גט פסול עד שיגיע הגט כנ"ל:

המאור הגדול

לא

וקדישיה בנא ידעא מאי קאמר לה לא מקשינן אלא על עסקי גירושין בלבד דבקדושין ודאי בעינן דעתה רא נתחא ולדברינו אלו ה"ה לגירושין דבעינן שידעו העדים במאי דקאמר ואין בין קדושין לגירושין אלא שבקדושין בעינן דעת העדים ודעת האשה ובגירושין די לנו בדעת העדים ואין לנו צורך בדעת האשה שתשמע (ודעת) השלוחין שתוציא הבעל מפיו:

לא. ועל הדרך שכתבתי למעלה לגיטין אמרו מפני התקנה ולא לדבר אחר. ולקדושין לדברי הכל היינו טעמא לפי שא"א לחלק בין גיטין לקדושין דהא כתיב ויצאה והיתה: **גט** בידה ומשיחה בידו. שנתן הגט בידה וראש המשיחה עדיין בידו משיחה. חוט שהגט קשור בו לנגי"ל בלע"ז וכתב הרשב"א פי' בתוס' בשם רבינו יעקב ז"ל כל שאילו גט כבד ומשיחה דקה שתפסק במשיכתו ה"ז מגורשת אבל אם המשיחה חזקה שיכול למשכו ולא תנתק המשיחה אינה מגורשת אפילו קפלה האשה ידה ביותר וכחה יפה משל בעל ומפני זה אינו יכול להביאו אצלה אינה מגורשת דאין

רש"י

דמשום קורבה מגורשת וכן לענין קידושין: ולא לדבר אחר. כגון אם זרק לו חובו קרוב לו ואבד וטעמא דדוקא גבי גט דבע"כ קטני לה הילכך גלאתר הוי גט וקידושין נמי משום דאיתקש יציאה להויה דכתיב ויצאה והיתה אבל בעלמא לא אמרינן הכי: גט בידה. שנתנו לה וראש המשיחה עדיין בידו:
גיטין

ולא לדבר אחר איתיביה רבי אבא וכן [א]**לענין החוב אמר לו זרוק לי חובי וכו' ופריק הבא במאי עסקינן דאמר ליה זרוק לי חובי בתורת גיטין אי הכי מאי למימרא מהו דתימא מצי אמר ליה משטה אני בך קמ"ל דלא. אמר רב חסדא גט בידה** [ב]**ומשיחה בידו רואין אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת מ"ט דאינה מגורשת בעינן כריתות וליכא**

נר מצוה זו כתיבה אלא כעין גזילה וכעין זה פי' משמו של רבינו שמואל ז"ל אבל ר"י [ז"ל] פי' דכיון שנתנו הבעל לידה וקפלה ידה מרצון הבעל עד שאין הבעל יכול לנתקו ולהביאו אצלו אע"פ שאם לא קפלה ידה היה הבעל יכול להביאו אצלו מחמת המשיחה הרי זו מגורשת דכיון שקפלה ידה מרצון הבעל לא גרע מעריק לה חרליה ושלפתיה [דף עח.] שאין הבעל נותנו ממש לידה ואפ"ה מגורשת ואעפ"כ הורה להחמיר כדברי הראשונים ז"ל והצריך לתת הגט בידה פתוחה או לתוך חיקה שהבעל גומר נתינת הגט לגמרי ובזה אין לפקפק כלום ע"כ:

גרסינן בגמ' [דף עח:] אמר ר' יהודה היתה ידה עשויה כקטפרס. כלומר מדרון שראשי אצבעותיה מוטין לקרקע שלא פשטה ידה זקופה כדרך פישוט יד וזרקו לה: אינה מגורשת ואמאי הא כי נפל בד' אמות דידה קא נפיל. כלומר ומה לי אם אין ידה ראויה לקבל בפשיטותה. ומפרקינן בדלא נח לארץ אלא כשנפל מתוך ידה נשרף וקבלה שבא לידה לאו קבלה היא. ופרכינן ותגרס מאוירא תפשוט דבעי ר"א ד' אמות שאמרו יש להם אויר או אין להם אויר תפשוט דאין להם אויר. כלומר מי אמרינן כיון דארבע אמות תקנתא דרבנן נינהו כי היכי דלא ליתו לאנצויי כדמפרש בשנים אוחזין [דף י.] ארעא תקון אוירא לא תקון או דילמא לא שנא ומיהו פשיטא לי דברשות הקנוי' לאדם לגמרי יש לו אויר דהא שלו הוא מתהום ארעא ועד רום רקיע שרשות היחיד עולה עד לרקיע ומפרקינן הכא במאי עסקינן בעומדת על גבי הנהר דמעיקרא לאיבוד קאי. ואויר שאינו ראוי לנוח לא קני ובעיא דר"א לא איפשיטא וצ"ל דכי פרכינן והא כי קא נפל בד' אמות דידה קא נפיל דמשמע דפשיטא לן דבתוך ארבע אמות מגורשת ה"מ במקום שד' אמות קונות אבל לדידן דקי"ל שאין קונות ברה"ר אלא בסימטא אינה מגורשת דהא אסבריה שמואל רביה לרב יהודה דברשות הרבים שאינן קונות דוקא כדי שתשוח ותטלנו מפני תקנת עגונות בגיטין וכמו שכתבתי למעלה והיכי נפרוך אליביה והא כי קא נפיל בד' אמות דידה קא נפיל אלא ודאי כדאמרן: **תנן** בפרקין [דף עט.] היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת הוא למעלה והיא למטה כיון שיצא מראש הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת. ובגמרא מוקי רישא בגג דידה וסיפא בגג דידיה וחצר דידה. ופרכינן בגמרא ארישא דמתני' והא לא מינטר. כלומר דהא אתי זיקא כשהגט בראש הגג ושדי ליה מקמי דלינח וכי לא שדייה זיקא ואירע לו דבר אחר שבא כלב וקלטו או גשמים ומחקוהו אמאי מגורשת מן האויר הא בעינן אויר שסופו לנוח. ומפרקינן אמר רב יהודה אמר שמואל *כגון שיש לה מעקה עסקינן. כלומר ומתני' דקתני כיון שהגיע לאויר הרי זו מגורשת היינו דוקא כשהגיע לאויר מחיצות המעקה. עולא בר מנשה משמיה דאבימי אמר הכא בפחות משלשה סמוך לגג עסקינן וכל פחות משלשה סמוך לגג כלבוד דמי. וכי תימא כיון דהכא פרכינן והא לא מינטר היכי פרכינן לעיל [דף עח:] ותגרס מאוירא דד' אמות דהא לא מינטר י"ל משום דס"ל דכל תוך ד' אמות דידה שפיר מינטר אע"פ דליכא מחיצות וכי אילטריך הכא לאוקמה בגג שיש לו מעקה אי נמי בפחות משלשה היינו משום דמתני' קתני כיון שהגיע לאויר הגג דמשמע אפילו רחוק מד' אמותיה. ובגמ' פרכינן אסיפא דתנן הוא מלמעלה והיא מלמטה כיון שיצא מראש הגג וכו' והא לא מינטר. כלומר דקס"ד שהגג גבוה *מחומת החצר והיכי קתני דכיון שיצא מראש הגג מגורשת הא אין סופו לנוח אפילו לא באת דליקה דאתי זיקא ודחי ליה חוץ למחיצות. ומפרקינן אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שהיו מחיצות התחתונות. כלומר של חצר. עודפות על העליונות. כלומר של מעקה הגג דכי נפיק מן הגג מטא לאויר מחיצות החצר ומש"ה בעינן עודפות דהאי דקאי בתוך מחיצות מעקה הגג וזרקו כלפי מעלה כדי שיעבור מעקה הגג ויפול לחצר. וגרסינן תו בגמ' עלה דמתני' דתנן נמחק או נשרף וכו' אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שאנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל נמחק דרך עליה לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי. ופרש"י ז"ל דדרך ירידה היינו דכשזרקו כלפי מעלה להעביר את המעקה לא נמחק עד שהגיע לחזור ולירד אבל נמחק דרך עליה אע"פ שיצא מאויר גג לאויר חצר ומחיצות התחתונות עודפות אינה מגורשת דדרך שלוקו לא מקריא נתינה אלא דרך הנחתו לבא ברשותה וכתב הרמב"ן ז"ל דהא דתנן [רישא] כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת ולא קתני נמחק או נשרף כדקתני סיפא משום דאורחא דמילתא נקט דלמעלה בגג שכיח רוח מצויה ושאינה מצויה ואם נטלתו הרוח בהא קתני מתני' דמגורשת מיד ובחצר שכיחי מים ואש ומשום הכי קתני נמחק או נשרף ותימה מן ה"ר משה הספרדי שכתב כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות מג' סמוך לגג נתגרשה ובלבד שינוח אבל אם נמחק או נשרף הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט וזה אי אפשר שאם כדבריו היכי תנן מגורשת [שם] כיון שנשרף או נמחק אינה מגורשת ע"כ. אבל לפי דעתי הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות גירושין אינו אומר כן אבל הוא סובר דברישא דמתני' דהיתה עומדת בראש הגג איכא דרך עליה ודרך ירידה דדרך עליה היינו קודם שהגט מתחיל לירד ודרך ירידה היינו משהגט מתחיל לירד ומש"ה לא תנא ברישא דמתני' נמחק או נשרף הרי זו מגורשת משום דאיכא גוונא דלא הויא מגורשת דהיינו נמחק או נשרף דרך עליה אבל בסיפא דהוא למעלה והיא למטה מסתמא לעולם הוא דרך ירידה וכי אוקימנא כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות לאו משום דאית ביה דרך עליה אלא לפי שאי אפשר לנמלם אוקימנא בעודפות וכי אמרי' לא שאנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל דרך עליה לא הכי מפרש לה ז"ל לא שאנו דנמחק או נשרף מגורשת אלא דרך ירידה בסיפא דמתני' אבל דרך עליה [ברישא] אינה מגורשת ומ"מ לא מצי תני ברישא נמחק או נשרף הרי זו מגורשת משום דלאו מילתא פסיקתא הוא שאילו נמחק קודם שירד לנוח אינה מגורשת ומיהו דאי אם נמחק לאחר שהיה יורד לנוח מגורשת זהו דעתי בדבריו ז"ל: **גרסינן** תו בגמ' [דף עט.] נשרף הרי זו מגורשת אמר רב נחמן בר יצחק לא שאנו אלא שקדם גט לדליקה. כלומר שקדם זריקת הגט בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר אבל קדמה דליקה לגט לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי. ויש מי שאומר דמהכא איפשיטא הא דאיבעיא לן בפ' שנים אוחזין (דף יב.) זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא ואע"ג דלא איפשיטא התם מהכא איפשיטא דלאו כמונח דמי והרמב"ן ז"ל סובר דשאני הכא דכיון דקדמה דליקה לגט הרי הוא כמאבדו לדעת דמעיקרא לאיבוד אזיל והי בעיין לא איפשיטא דינא בממון כשאר ספיקי ממון ובגט ספק מגורשת אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ה' מהלכות גירושין [זרק לה גיטה לרשותה ועבר מתוך רשותה שהיא משתמרת בה ונפל חוץ לרשותה אע"פ שעבר בפחות מג' סמוך לארץ אינה מגורשת עד שיבא ברשותה] משמע דמפשטא ליה מהא דלגבי גט לאו כמונח דמי אי נמי מדאמרי' אבל נמחק דרך עלייה לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי [ה"נ מ"מ כיון שנפל חוץ לרשותה איגלאי מילתא דמעיקרא לאו ברשותה קאי הלכך אינה מגורשת] ואע"ג שאיפשר לחלק ביניהם (א): וגרסינן תו בגמ' אמר רבא שלש מדות בגיטין. כלומר חלוקות מדין שאר איסורין: הא דאמר רבי קלוטה כמי שהונחה ופליגי רבנן עליה. כלומר דתניא התם הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי מחייב משום דס"ל דקלוטה בתוך האויר כמי שהונחה לארץ דמי וחכמים פוטרים. וה"מ דאמרי רבנן הכי לענין שבת אבל הכא משום אנטורי הוא והא מינטר כלומר ומש"ה תנן כיון שהגיע לאויר הגג או לאויר חצר מגורשת. והא דאמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י וברואשו טרסקל וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב שרה"י עולה עד לרקיע ה"מ לענין שבת אבל הכא משום אנטורי הוא והא לא מינטר כלומר ולפיכך אם היה החצר של אשה וקנה נעוץ גבוה מן המחיצות אינה מגורשת שאין סופו לנוח לארץ דדחי ליה זיקא חוץ למחיצות וטעמא דגיטא משום חצר המשתמרת הוא דומיא דידה והא לא מינטר. [דף עט:] והא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגגו של חבירו. כלומר הלפין על גגו של חבירו שכשם שדיורין חלוקין מלמטה כך חלוקין מלמעלה (כלומר) ולפיכך אם לא עירבו הוי מוציא מרשות לרשות שאע"פ שאין דרין על הגגות שייך בהו נמי איסורא דחלוק רשות. וה"מ לענין שבת אבל הכא משום קפידא הוא וכולי האי לא קפדי אינשי. כלומר ה"מ דחלוקות רשויות גגין כרשויות בתים לענין שבת אבל בגיטין היו לו שני גגין הסמוכין זה לזה והשאילה מקום בזה לקבל גיטה וקבלתו בזה לא אמרינן הכא רשויות חלוקות דהא דאמרינן לעיל שני מקומות לא מושלי אינשי משום קפידא הוא [שיש משאיל חצירו ומקפיד על ביתו] אבל כולי האי גגין הסמוכים ואין תשמיש רגיל בהם לא קפדי אינשי כך פרש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל מפרשה בפ"ה מהלכות גירושין בשגג אחד שלה והאחר מאיש אחר דומיא דהא דשמואל דלא יעמוד אדם בגג זה: וגרסינן תו בגמ' [שם] אמר אביי שתי חצרות זו לפנים מזו פנימית שלה וחיצונה שלו [ומחיצות החיצונות עודפות על הפנימית] כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונה הרי זו מגורשת מ"ט פנימית גופה במחיצות דחיצונה קא מינטרא. כלומר רגילה להשתמר בהם הילכך משועבדות הן לה וקנו לה ומיהו דוקא כגון שהיה כנגד החצר הפנימית דאי נפל לתוך פנימית נפל והו"ל אויר חצרה ומסיימינן בה משא"כ בקופות שתי קופות זו בתוך זו פנימית שלה וחיצונה שלו ומחיצות החיצונה עודפות על הפנימית וזרקו לה אע"פ שהגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת מ"ט דהא לא נח. ופרש"י ז"ל לפי שאין מחיצות כלי עשויות להוירן לשמור שאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו ואינו מחוור דודאי אויר כלי קונה כדאמרינן בפ"ב דמס' ע"ז (דף עא:) מכי מטי לאוירא דמנא קנייה [יין נסך לא הוי עד דמטי לארעיתא דמנא] ובמס' (*מנחות) נמי אמרינן דאויר כלי ככלי דמי] אלא הכא היינו טעמא דלא קני משום דהאויר דחיצונה הוא שהרי בתוך מחיצות של חיצונה הוא עומד וכיון דהאי גיטא מינטר במחיצות דחיצונה ופנימית לאו במחיצות דחיצונה מינטרא דלאו להכי עבידא אינה מגורשת והיינו דאמרינן משא"כ בקופות. ופרכינן עלה וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא ומפרקינן הכא במאי עסקינן בקופה שאין לה שולים. כלומר לחיצונה ונמצאת פנימית מונחת ע"ג הקרקע והקרקע שלה כך [פי' הרמב"ן] ז"ל ודברי הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות גירושין מתמיהין:

יתגני'

עין משפט

א מיי' פס"ז מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור ח"מ סי' קכ:
ב מיי' פ"ק ופ"ה מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קלט:

שלטי הגבורים

א וכתב הרמב"ן דכל זמן מיידי כשהם שלא גילה המלוה דעתו שאינו רוצה לקבלם לפיכך אם זרקו לו ונאבד חייב שאומר לו אם נתתם לי הייתי שומרם אבל אם אמר הלוה הילך מעותיך ולא רצה המלוה לקבלם תרקם לפניו אם הוא במקום שמלוה משתלמת בם נפטר וא"צ להביאם לב"ד דפרעון בעל כרחו הוי פרעון וכן נמי כי אמר לו הנה מעותיך צרורים ומונחים בביתי בא וטול מעותיך והלה מסרב בו ונגנבו או נאבדו הלוה פטור אא"כ פשע בהם ונגנבו או נאבדו:

ב טור הביא דברי סמ"ג ור"י ור"ת בזה והרא"ש הסכים לדעת ר"ת:

בגג שיש לו כצ"ל

מחומת. ד"ס

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) כאן שמחלק בתוס' בד"ה דקך פליר.

גי' ד"ס

גי' מהר"ם

גי' ד"ס

לא נמצא במנחות וצ"ל בזבחים דף כה: (ג"א)

גי' ד"ס

מתני' בש"א פוטר אדם את אשתו וכו' גיטה קודם לבנה. שמא ישהה את הגט שנתים ושלש בין כתיבה ונתינה ויהיו לה בנים ממנו בתוך הזמן ואח"כ יגרשנה בו ולימים כשיתיישן הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו סבורין *שנתן משעת [כתיבה] ויאמר מן הפנויה נולד כשנתגרשה והוי פגום: ואם נתגרשה. בגט ישן והלך בעלה למדינת הים. תנשא לכתחלה. ובירושלמי [הלכה ט] מפרש דב"ש וב"ה אזלי לטעמייהו דב"ש אית להו בפרק המגרש (דף צ.) שלא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר הלכך מזוהמת הוא בעיניו ואיט בא עליה וב"ה אית להו אפילו הקדיחה תבשילו יכול לגרשה ואינה מזוהמת בעיניו ויאמרו שבא עליה ובכה"ג פליגי לקמן בהמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי למאן דמוקי לה [דף פא:] בלא ראוה שנבעלה: מתני' כתב לשם מלכות שאינה הוגנת. בגמרא מפרש דתקנו שימנו בגיטין לזמן המלכות שהם עומדין בה משום שלום מלכות ומש"ה קתני דמי שהיה במלכות אחת וכתב בשנת כך וכך למלכות אחרת ומפרשינן בגמרא דקרי לה מלכות שאינה הוגנת משום דאין לה כתב ולא לשון אלא משל אומה אחרת ואשמעינן דאע"ג דאינה הוגנת אעפ"כ מתקנאין בה: או שכתב לשם מדי או לשם יון או שכתב לשם בנין הבית או לחורבנו פסול. מפני שלא כתב לשם המלכות: היה במזרח וכתב במערב. בגמ' מפרש לה: תצא מזה ומזה. אם נשאת בגט זה תצא מן הראשון ומן השני [וצריכה גט מזה ומזה צריכה גט שני מהראשון וגם מן השני] ואע"פ שקדושי שני לא היו קדושין וביבמות [דף פח:] מפרש טעמא גזירה שמא יאמרו גרש הראשון בגט גמור ונשא שני ונמצאת א"א יוצאה בלא גט כך. כתב רש"י ז"ל וליתא דהתם ביבמות אמרינן הכי משום דהתם היא אשת הראשון ואינה מקודשת לשני אבל הכא גט ראשון כשר מדאורייתא דהא מפרשינן בגמ' טעמא משום שלום מלכות [וכיון שכן] ודאי קדושי שני קדושין גמורים הן אלא הכי פירושא תצא מן הראשון מן הדין שקדושי שני קדושין גמורין הן שהרי נתגרשה מן הראשון מדאורייתא ומן השני נמי תצא שכיון שגט ראשון פסול מדבריהם הרי הוא כאילו זנתה עם השני הלכך אפילו נתגרשה מן הראשון אסורה עליו דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל וצריכה גט מן השני מן הדין ומראשון מדבריהם: ולא פירות. פרש"י ז"ל דין פירות שתקנו לאשה פרקונה מעכיה תחת פירות ועל אלו אין לה כלום אבל בירושלמי אמרו ביבמות [פ"י הלכה א] עלה דמתני' דהאשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת וכו' אמרינן בה שאינה יכולה להוציא ממנו אכילת פירות שאכל הדא דתימא בשאכל עד שלא בא הראשון אבל אם אכל משבא הראשון מוציאין ויש ללמוד ממנו כאן לחלק בין קודם שנודע פיסול הגט לאחר שנודע: ולא מזונות. כלומר שאם לותה ואכלה קודם לכן. אין הבעל חייב לפרוע לה אבל לכופו עכשיו ליתן לה מזונות פשיטא דלא דהשתא בעמוד והוצא קאי מזונות אית לה: ולא בלאות. פרש"י ז"ל הקיימין מבגדים שהכניסה לו וקנסא הוא דקנסוה כדמפרש בגמ' ביבמות [דף צא:] טעמא דאיבעיא לה לאקרויי לגיטא ולא נהירא דאפילו זנתה ברצון לא הפסידה בלאותיה הקיימין כדאמרינן בפרק אלמנה ניזונת (דף קא:) אם היא זנתה כליה מי זינו אלא פי' בלאות היינו מה שבלה או אבד מנכסיה אפי' מנכסי צאן ברזל שאע"פ שקבל עליו אחריות הבעל כיון שבלה אינו משלם וכן פי' הרי"ף ז"ל ביבמות והרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות גירושין: ואם נטלה מזה ומזה תחזיר. ירושלמי הדא דתימא בשנטלה משבא הראשון אבל נטלה עד שלא בא הראשון כמה דלא מפקא מיניה כך לא מפיק מינה ויש ללמוד ממנו ג"כ לחלק בין קודם שנודע פיסול הגט לאחר שנודע: והולד ממזר מזה ומזה. פרש"י ז"ל אם החזירה הראשון וילדה לו בן הוי ממזר מדרבנן וביבמות (שם) אמרינן דאסור בממזרת הואיל וכשר מן התורה וליתא דהתם הוא בשאמרו לה מת בעליך ונשאת ואח"כ בא ראשון דאשתו של ראשון היא לגמרי [ולגבי שני הויא לה זונה ואסורה לבעל ולבועל] אבל כאן קדושי שני גמורין הן ואם גרשה שני ונשאה ראשון כשר גמור הוא אפילו מדרבנן דלא גרע ממחזיר גרושתו דעלמא* דאין הולד ממזר כלל (א) אלא הכא בשבעל ראשון בא עליה בעודה תחת השני מיירי דכיון דנשואי שני נשואין גמורין מדאורייתא ממזר גמור הוא אבל בנה משני קודם שיגרש הראשון הוי ממזר דרבנן ואסור בממזרת: ולא זה וזה מטמאין לה. אם כהנים הם: מן הכהונה. דסתם זונה אשת איש היא שמזנה תחת בעלה לאחרים דהיינו נפקת ברא: בת לוי מן המעשר. קנסא כדמפרש התם ביבמות [דף צא.]: בת כהן מן התרומה. כדאמרי' בסוטה [דף כח.] ונטמאה ונטמאה [ונטמאה] ג' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה: אין יורשין של זה. בנים שהיו לו ממנה יורשין כתובתה [וביבמות [דף צא.] פרכינן כתובה מאי עבידתה הא קתני אין לה כתובה] ומשנינן כתובת בנין דכרין שתקנו חכמים שירשו בניה יותר על חולקיהון עם האחים האחרים שיהיו להם נולדים מאשה אחרת כשמתה בחיי בעלה ואע"פ שבעלה יורשה לא שקלי משום קנסא: אחיו של זה וכו' אחיו של שני צריך לחלוץ מדאורייתא ושל ראשון מדרבנן ולדברי רש"י ז"ל איפכא: שינה שמו ושמה. בגט: וכל הדרכים הללו. המפורשים במשנתינו. וכתבו בתוס' דלאו שינה ממש קאמר אלא כגון שהלך מיהודה לגליל ושמו יוסי* וקורין לו יוחנן וכן שם עירו ושם עירה לא איירי בשינה ממש אלא שיש להותה העיר שני שמות בשני מקומות. ושם עירו ושם עירה *(א"ר"ל) דהיינו דוקא בעיר שדרין בה אבל עיר שנולדו בה אפילו שינה כשר כיון שא"צ לכתוב כלל והקדמונים שהרגילו לכתבו משום שמא אירע שיש שם יוסף בן שמעון אחר יהיה בו סימן ע"י מקום הלידה ותדע כי כמה פעמים כותבין מקום הלידה ע"פ הבעל או האשה ואם שינה פסול לא היה נכון לכתוב אלא ע"פ עדים ולא דמי לאשתמודעינא דאפילו מפי קרוב או אשה נאמן כדאמרי' בהחולץ [דף לט:] דשם קל הדבר לברר ועביד לאיגלויי טובא ועוד דאשתמודעינא צריך להעיד שלא תתעגן אבל כאן מה לנו לתקן ולכתוב מקום הלידה בחנם כיון שע"י כן יכול לבא לידי פיסול אם ישנה אלא ודאי אפילו שינה כשר ור"ת ז"ל הביא ראיה דאין השטר נפסל כשמשנה דבר שאין צריך לכתוב מדאמרי' בפ"ב דכתובות (דף כד:) דאין מעלין משטרות ליוחסין דלאו אכולה מילתא קא מסהדי אלא אמנה שבשטר ולא על מה שכתוב בשטר שהוא כהן אלמא אפי' [אינו] כהן [השטר] כשר וסברא הוא דעדים לא קיימי אלא אעיקר מעשה ומעשה באחד שינה מקום הלידה והכשירה הר"י ז"ל והרבה פעמים כשלא היה ברור להם מקום הלידה היה אומר להם אל תכתבו כלל ומקום עמידה נמי א"צ לכתוב דכל גיטין הבאין ממדה"י אין כותבין מקום עמידת האשה ולהכי לא אוקי מתני' בבעל היה במזרח וכו' ובשינה מקום עמידהו כדמוקי אסופר משום [דפשיטא] דא"צ לכתוב מקום עמידה ע"כ כתוב בתוס' ר"א מטו"ך ז"ל:

גמ'

נר מצוה

וליבא: מתני' בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן ובית הלל אוסרין אי זה הוא גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה (א): גמ' במאי קא מיפלגי ב"ש סברי לא אמרינן גזרה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ובית הלל סברי אמרינן גזרה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אמר רבי אבא אמר שמואל ואם נשאת לא תצא ואיכא דאמרי אמר רבי אבא אמר שמואל ואם נתגרשה תנשא א לכתחלה: מתני' כתב לשם מלכות שאינה הוגנת לשם ב מלכות מדי לשם מלכות יון לחורבן הבית לבנין הבית היה במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה אין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות על זה ועל זה אם נטלה מזה ומזה תחזיר והולד ממזר מזה ומזה ולא זה וזה מיטמאין לה ולא זה וזה זכאין במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה בת לוי מן המעשר בת כהן מן התרומה ואין יורשיו של זה ויורשיו של זה יורשין כתובתה מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין שינה שמו ושמה שם ג עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: גמ' אמר עולא מפני מה תקנו מלכות

רש"י

גיטה קודם לבנה. שמא ישהה (ב) את הגט שנתים ושלש בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ממנו בתוך הזמן ואחר כך יגרשנה בו ולימים שישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם לידת הבן ויהיו סבורין שניתן לה משעת הכתיבה ויאמרו מן הפנויה נולד משנתגרשה והוי פגום. ואם נתגרשה בגט. ישן והלך בעלה למדינת הים תינשא לכתחלה: מתני' כתב לשם מלכות שאינה הוגנת. אם היה בבבל וכתב לשם מלכות אחרת ובגמרא מפרש אמאי קרי לה שאינה הוגנת: או שכתב לשם מדי כו'. לפי שצריך לכתוב לשם מלכות שנכתב בה: או שנכתב לבנין הבית או לחורבנו. פסול לפי שלא נכתב לשם המלכות: תצא מזה ומזה. אם ניסאת בגט זה תצא מן הראשון ומן השני וצריכה גט שני מן הראשון וגם מן השני ואע"פ שקידושי שני לא הוו קידושין וביבמות מפרש טעמא גזרה שמא יאמרו גירש ראשון בגט גמור ונשאה שני ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט: ולא פירות. דין פירות שתקנו לה לאשה פרקונה תחת פירות ועל אלו אין להם כלום: ולא בלאות. הקיימים מבגדים שהכניסה לו וקנסא הוא דקנסוה כדמפרש ביבמות דאיבעי לה לקרוייה גיטא: הולד ממזר מזה ומזה. ואם החזירה הראשון וילדה לו בן הוי ממזר מדרבנן וביבמות אמרינן דאסור בממזרת הואיל וכשר מן התורה: מטמאין לה. אם כהנים הם: מן הכהונה. דזונה היא דסתם זונה אשת איש שמזנה תחת בעלה לאחרים: בת לוי מן המעשר. קנסא הוא כדמפרש התם: מן התרומה. כדאמרי' בסוטה מונטמאה דכתיב ג' פעמים אחד לבעל וא' לבועל ואחד לתרומה: אין יורשין של זה. בנים שהיו לו ממנה: יורשין כתובתה. ביבמות פרכינן כתובה מאי עבידתה הא קתני אין לה כתובה ומשני כתובת בנין דכרין שתיקנו לה חכמים שירשו בניה יותר על חולקהון דעם אחיהון כשמתה בחיי בעלה אע"פ שבעלה יורשה והכא לא שקלי דקנסא קנסוה: אחיו. של שני חולץ מדרבנן כדפרישית גבי גט גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ואחיו של ראשון צריך לחלוץ מן התורה ולא מייבמין. קנסא: שינה שמו או שמה. בגט: וכל הדרכים. המפורשים לעיל במשנתינו כולן הם בה:
הולד

שלטי הגבורים

א והלכתא כליבנא בתרא וכן מוכח לקמן בפ' בתרא וכן מוכח ליבנא וב"ה אוסרין משמע אוסרין לכתחלה לפוטרה בגט ישן אבל אם גרשה מגורשת כתב הרמ"ה אי תקשי הא דאמרי' לעיל בפ"ב המביא גט לאשתו ואמר אל תתנהו אלא לאחר ג' חדשים משנתנו לה מותרת לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתיחד עמה משמע הא אי חוששין לגט ישן אסורה לינשא ותירץ הא דאמר הכא דאם נתגרשה בגט ישן תינשא לכתחלה היינו היכא דנתנו לה אחר היחוד דלכתחלה אסרו חכמים לגרש ביה גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אבל אם נתנו לה הבעל אחר היחוד תינשא לכתחלה דאם איתא דבא עליה הוה חייש לפגם בנו והוה כתיב לה גיטא אחרינא. אבל היכא דינא הגט מתחת ידו קודם ייחוד ונתנו לה השליח אחר ייחוד לא תינשא לכתחלה דאי הוה ממליך ביה שליח היה מצוה לכתוב גט א' י':

ב כתב זמן הגט בין למלכות יון בין למלכות רומי בין לבנין הבית בין לחורבן הבית בין לבריאת העולם כמו שאנו מונין ה"ז גט כשר ואין חוששין למנות לשנות המלך שמולך שאין בזה משום שלום המלכות שאין המלכים מקפידים בכך כמבואר בקונטרס הראיות

ג כתב סמ"ג שהסופר כותב למנין שאנו מונין כאן. ונראין הדברים*) שכ"ש העדים שיש לכתוב מקום שעומדים שם בשעת כתיבת הגט וחתימתו אע"פ שאין מקום עיקר דירתם ופוסק ריב"ש שא"ל לכתוב שם העיר שהבעל עומד שם בשעת נתינת הגט ולא מקום שהאשה עומדת בשעת קבלת הגט אלא כותב מקום עיקר דירתם והאריך בראיות. עוד אומר ר"ת שאף על פי שהקדמונים הרגילו לכתוב מקום שנולדו האשה והאיש מ"מ אפי' שינה מקום האשה אינו פסול בכך וכן היה מעשה בא' ששינה מקום לידתו והכשירו ר"י וכשהיה כותב גיטין היה אומר לעומדין שם אם מרופה בידכם מקום הלידה אל תכתבו אותו כלל וכ"כ רבינו יחיאל גם על עיקר הדירה אם אינו יודע בודאי אל יכתבוהו כלל וכתב סמ"ג דאע"פ שבגט צריך לכתוב מקום עמידת הסופר והעדים ביום כתיבת הגט ותתימתו מ"מ נראה לר"י דבשאר שטרות כשר ומכאן נהגו החזנים שכותבין הכתובות וכותבים מקום שילכו בהם שם למחר לעשות החופה ושיחתמו שם העדים וקשה לר"י לעשות כן לכתחלה מדאמר להו רב לספריה כי יתביתו וכו'. שינה מקום עמידת העדים כתב ר"ת שאם ניסאת בו הולד ממזר וכ"כ הרמ"ה שאפי' אם ניסאת הלא הבל הולד כשר מן השני ודוקא מן השני אבל מן הראשון הוי ממזר ול"נ להרא"ש ור"ת פסק שהולד כשר אבל לא תינשא בו לכתחלה וכ"כ דעת רבינו:

עין משפט

גי' ד"ה שנתגרשה

א מיי' פרק ג מהל' גירושין טור אה"ע סי' קמח:

ב מיי' פ"ק ... סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמז: ג מיי' פרק ג ... סי' קנ' וקעט:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ואפי' נתגרשה אחר שנתיחד לשני ... ויליף לה בפ"ק דיבמות [דף יא:] מדכתיב תועבה היא היא תועבה ואין בניה תועבים:

הגהות הב"ח

(א) אפילו נתגרשה ביום ... (ב) עי' מ"ש בגליון ... סי' תכ"ב:

יבמות דף מד. דקי"ל כחכמים: (ג"א)

[פי' בדף לה:] (ג"א)

צ"ל אומר ר"י וכ"ה בתוס' כאן (ד"ס) וכ"ה ... עירו (ג"א)

לשון ריא"ז שינה שם האיש המגרש או שם האשה המתגרשת או שם עירו או שם עירה ה"ז גט בטל מה"ת ואם ניסאת בו האשה אסורה לזה ולזה והמחירו נה בכל הדרכים שביארנו באשה שהלך בעלה למדה"י וניסאת וכן אם שלא

*) [כ"ה בלשון בסמ"ג שם אמנם נראה דצ"ל דכ"ש שיש לכתוב מקום העדים שעומדים וכו']

מלחמת ה'

ועוד מתני' כתב לשם מלכות שאינה הוגנת וכו' רישא דמתני' נקט ואסיפא קאי וכו' גם הרי"ף ז"ל טעה בזה שלא הזכיר שמעתתא דר"י אמר שמואל: אמר הכותב יודע אני שדברי ה"ר יעקב הם אבל על כה"מ אני תמה שאיך הוא תוקע עצמו בדבר הלכה שאין לה הכרע וקורא לאבות העולם טועים ולא עוד אלא שלורת השמועה ופשטה כדבריהם כן היא שאם דברי רב הונא ורב לאו אשלום מלכות קיימי היה להם לפרש היה במזרח וכתב במערב לדברי חכמים הולד כשר ומהאי שמעא סמיכין לדברי ר"י אמר שמואל ולעובדא דרבא דאיירי בשלום מלכות ש"מ אף היא בשלום מלכות איתא ועוד דר"נ בר חסדא דשלח ליה לרבא כה"ג מאי מי לא שמיע דשמואל ומאי תיבעי ליה ורבא נמי הוה ליה למימר הדא דאמר שמואל אבל חכמים אומרים וכו' ועוד בהא אפי' ר"מ מודה אלא סוגיין דלא כשמואל דרב פליג עליה ומש"ה מיבעיא ליה כה"ג מי אית ביה משום שלום מלכות ושלא ליה אפי' ר"מ דמחמיר בשטי מסכת דגיטין מודה בהא ולאו למימרא דרבנן פליגי בהכשר שלום מלכות אלא דר"מ אמרה ומחמיר בה ועוד שאמרו בפ' המגרש והא איכא שלום מלכות לרבנן ומה שפי' רישא משום סיפא אינו כלום שאין לשון משנתינו שלום מלכות כדי שנאמר רישא דמתני' נקט ומסיפא פריך אבל ה"ר יעקב ז"ל יצטרך לפרש דרישא נקט ומכולם פריך לה מתרץ ליה לר"מ כדר לאקשויי אלא לרבנן מא"ל דמ"מ קביא סיפא ובעיא קנרה סיתה ועם כל זה קבלת הראשונים הכריע ומתורת היא מזו ונכונה ממנה כדפרישית ועוד שהיא לתומתה

המאור הגדול

מתני' כתב לשם מלכות שאינה הוגנת אר"י אמר שמואל זו דברי ר"מ פי' דלדידיה תצא והולד ממזר אבל חכמים אומרים אפי' לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת ותנשא לכתחלה. ודאמרי' בפ' המגרש והא איכא שלום מלכות וכו' רישא דמתני' נקט ואסיפא קאי אהיה סופר במזרח וכתב במערב דההיא לרבנן תצא והולד כשר ועלה אמרי' הכא בפ' הזורק אמר *)רבא אמר רב הונא זו דברי ר"מ אבל חכ"א הולד כשר תצא ומודים חכמים בשינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה דהיא דומיא דהיה במזרח וכתב במערב ולא... כן פי' רבינו שלמה ז"ל גם הרי"ף ז"ל טעה בזה שלא הזכיר שמעתתא דר"י אמר שמואל:

*) בגמ' סגי' אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב

השגות הראב"ד

א] הא דתנן במתני' כתב לשום מלכות שאינה הוגנת וכו' ואמרי' עלה זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר. פירשו לדברי הכל תנא. ואמרי' מאי טעמא משום שלום מלכות ואנן לא הבינן השתא מלכות כלל. וני"ל בזמן שהאומות היו כותבין למלכיהם תקנו חכמים לישראל שיהיו גם הם כותבים משום שלום מלכות פן יחשבו לבזיון אבל עכשיו שאף הם אינם מונים אלא ליצירה גם אנחנו מונים לבריאת העולם.

גמ' משום שלום מלכות. שיהא לנו שלום עמהם שיאמרו חשובין אנו בעיניהם שכותבין שטרותיהם בשמנו : תלא והולד ממזר. בתמיה : ר"מ לטעמיה. התם משנה ר"מ ולקמן נמי אמרינן זו דברי רבי מאיר : ועכשיו נהגו למנות ליצירה ונותנין טעם לדבר שלא תיקנו כך אלא בזמן שהיה דרך העובדי כוכבים למנות למלכיהן והיו מקפידין בכך ותקנו בגיטין ולא בשטרות משום דבגיטין יש לחוש לשלום מלכות שהוא דבר גדול שמפרידין בין איש לאשתו אבל בשטרות לא חששו דהא אמרי' בפ"ק דע"ז (דף י.) דבגולה לא היו מונים אלא למלכי יון בלבד עוד אמרו [דכיון] דבגמ' עבדינן לציצות מאלו נר מצוה השטייס במשנתינו דוקא לשם אלו שהם שם מלכות ובנין הבית דחשיבותא דידן (ומלכות שלמה) וחורבנו נמי תוקף מלכות נבוכדנצר חשיבותא דידן הוא הוא שמונין להפסק מלכות שלנו ולא להתחלת מלכות של אחרי' אבל ליצירה וכבוד שמים אין אדם מקפיד ולא תקנו כן תדע מדלא תני ליצירה דרבותא הוא טפי מחורבן הבית :

בגיטין משום שלום מלכות ומשום שלום מלכות תצא והולד ממזר אין רבי מאיר לטעמיה דאמר רב המנונא משמיה דעולא אומר היה רבי מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר : °*אמר רב *יהודה אמר רב זו דברי ר"מ ג"י ד"א הונא אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר' מאיר שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אמר *רב אסי אף אנן נמי תנינא א שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה הא מאן קתני לה אילימא ר"מ אי הכי נערבינהו ונתנינהו אלא לאו ש"מ רבנן היא ש"מ : מתני' *כל *העריות שאמרו תקנא צרותיהן מותרות הלכו הצרות האלו ונישאו ונמצאו אלו אילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונשאת לאחר ונמצא זו שהיא אילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה : [גמ' ירושלמי*] הלכה ו ע"ש זו דברי ר' מאיר שאמר משום ר' עקיבא אבל חכמים אומרים אין ממזר ביבמה וקי"ל כחכמים :

רש"י

גמ' הולד כשר. אשלום מלכות קאי שצריך לכתוב לשם מלכות שעומד בה משום שלום מלכות : נערבינהו ולתנינהו. בהדי הך דלשם מלכות דחד פסולא הוא : מתני' כל העריות. כלומר כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות לינשא לשוק בלא חליצה כשמתו בעליהן בלא בנים אם הלכו צרות של אלו העריות ונשאו לשוק ונמצאו העריות אילונית דאיגלאי מילתא שהיו קידושי המת בהן בטעות ונמצאו שלא היו אלו צרותיהן ולא פטרום העריות האלו מן חליצה : תצא מזה ומזה. מבעל שנשאת לו ומיבם: זו דברי ר"מ. שאמר משום ר"ע דאמר ביבמות יש ממזר מחייבי לאוין ויבמה לשוק הוא מחייבי לאוין כל זמן שלא חלצה דכתיב לא תהיה אשת המת וגו' : אין ממזר מיבמה. כי אין ממזר אלא מחייבי כריתות: מתני' כתב הסופר גט לאיש. לגרש בו אשתו : ושובר לאשה. שתמסור לבעלה כשיפרע לה כתובתה: וטעה הסופר. כשמסר להן השטרות : ונתן גט לאשה ושובר לאיש ומסרו זה לזה. והלכה זו ונשאת כי סבורה שזה גט שמסר לה בעלה וזה סבור שמסרה לו השובר : אם לאלתר. בגמ' מפרש : לא כל הימנו. אין הכל לדבריו להאמינו : לאבד זכותו של שני. שנשאה דאמרינן קנוניא היא ביניהן והחליפו את השטרות

גרסי' בגמ' א"ר יהודה אמר [שמואל] [דף פ:] זו דברי רבי מאיר. כלומר דאית ליה דמשום שלום מלכות תלא מזה ומזה אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הרי זה מגורשת. סנטר בר מחוזניתא בבבא בתרא (דף סח.) תקנא זקן הממונה להיות בקי בכחלות גבול שדה של כל איש ואיש וגרסינן תו בגמרא אפיסקא דהיה במזרח וכתב במערב [דף פ.] מאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא סופר כדאמר להו רב לספרי כי יתביתו בשילי כתובו בשילי אע"ג דמימסרן לכו מילי בהיני כי יתביתו בהיני כתובו בהיני ואף על גב תקנב דמימסרן לכו מילי בשילי ואומר ר"ת ז"ל דשני מקומות אלו סמוכין זה לזה כדאמרינן בבילה (דף כה:) דרב הונא מכתפי ליה משילי להיני ומהיני לשילי משמע שקרובים זה לזה ומשום הכי

מתני' בכתב *הסופר ב (א) וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש נתנו זה לזה תקנב לאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש והשובר מיד האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה רבי אליעזר אומר אם לאלתר יצא אינו גט אם לאחר זמן יצא הרי זה גט °)לא כל הימנו של ראשון לאבד זכותו של שני . גמ' *היכי דמי דף פ: לאחר

°) [דף קפו ע"א]

נקטינהו לרבותא דאע"ג דלא מיתחזי כולי האי כשיקרא כיון שיכול לבא מזה לזה ביום אחד אפ"ה יש להחמיר ע"כ ומיהו דוקא בשטרי דלא אקנייתא דכיון שכותבין בהם ביום שנכתב השטר אם אינם כותבין [מקום] שעומדין בו בשעת כתיבתו מיחזי כשקרא אבל בשטרי דאקנייתא דכתבו יומא דקנו ביה יש להם לכתוב אתרא דקנו ביה דאי לא מיתחזי כשקרא דלעולם יש להם לכתוב המקום שהיו עומדים בו באותו יום שכתוב בשטר דאי לא מיחזי כשקרא ואומר ר"י ז"ל דאע"ג דבגט פסלינן היה במזרח וכתב במערב מ"מ בשאר שטרות אי כתב שילי בהיני כשר כדאמרינן בפרק אחד דיני ממונות (דף לב.) שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמטה ובאו עדים ואמרו באחד בניסן עמנו הייתם כשר חיישינן שמא אחרוהו וכתבוהו אלמא אע"פ שלא היה בעיר ביום הכתוב בו כשר ובודאי שלפסול בשטרות אין לנו אבל ראיה זו איני מכיר דדילמא התם בפרק אחד דיני ממונות הכי קאמרינן שבאותו מקום עצמו שראו את ההלואה שם כתבו את השטר ואחרו הזמן כלומר שכתבו השטר בתשרי ועשו הזמן מניסן הבא ובניסן לא היו הם באותו מקום שנכתב השטר ורשאין היו בכך שלא היה להם לחוש שמא לא היו העדים באותו זמן באותו מקום דנהי דלודאי מחזי כשקרא חיישינן לשמא יזדמן הדבר שיהא מחזי כשקרא לא חיישינן ולפיכך אין ראיה מכאן אבל רש"י ז"ל פירש בפרק אחד דיני ממונות כדבריו דה"ק שמא קודם לכן ראו המלוה במקום הכתוב בשטר והוטל עליהם לכתוב ואחרוהו מלכתוב עד אחד בניסן וכתבוהו במקום שאומרים המזומין ולא כתב בו שם המקום ההוא אלא שם אותו מקום שראו בו את המלוה ואע"ג דאמרינן בגיטין כי יתביתו בשילי כתובו בשילי ואע"ג דממסרן לכו מילי בהיני מיהו אי כתבו שילי לא מפסל ע"כ : אמר רב הונא אמר רב זו דברי רבי מאיר . בגמרא איתמר אפיסקא דהולד ממזר : נערבינהו וליתנינהו . בהדי משנה שם מלכות דהא חד פסולא הוא ופרש"י ז"ל דהא דאמר רב הונא אמר רב זו דברי רבי מאיר אשלום מלכות קאי ולפי פירושו אמרו דרב הונא פליג אדשמואל דשמואל אמר לעיל אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשום סנטר שבעיר מגורשת דאלמא תנשא לכתחלה ורב הונא אמר הולד כשר ומשמע מיהא דתלא ולפי זה נקיטינן כרב דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי הלכך הולד כשר ותלא וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל שהשמיטה לדשמואל וכתב הא דרב הונא אמר רב ולכאורה הכי משמע מדאקשינן בפ' המגרש (דף פו.) עלה דמתניתין דתנן שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר והו ליכא והא איכא שלום מלכות ופרקינן התם הולד ממזר הכא ולד כשר ומקשינן הניחא לר"מ אלא לרבנן מאי איכא למימר [ומפרקינן] התם תלא הכא לא תלא אלמא דלרבנן תלא והולד כשר והיינו כרב ולא כשמואל אבל ר"ת ז"ל והרב בעל המאור ז"ל כתבו דרב לא פליג עלה דשמואל כלל דשמואל קאי אשלום מלכות ורב הונא משמיה דרב קאי אהיה במזרח וכתב במערב אי נמי דרב הונא אכולה מתני' קאי וה"ק זו דברי רבי מאיר דאמר דכל היכא דמפסיל גט מדרבנן הולד ממזר אבל חכמים אומרים דכל היכא דלא מיפסיל מדאורייתא אע"ג דמיפסיל מדרבנן הולד כשר ולאו לאפלוגי עליה דשמואל בשלום מלכות אתא דההוא אפילו מדרבנן לא מיפסיל וראיה לדבר דהא איתא דפליגי הוה ליה לתלמודא למימר (ורב אבא) אמר רב הונא אמר רב ולא הוה ליה למעבד מימרא באפי נפשה ולאפסוקי בינייהו בעובדא דההוא גיטא כדאיתא בגמרא ודפרכינן בפרק המגרש (שם) והא איכא שלום מלכות הניחא לר"מ אלא לרבנן מאי איכא למימר לרבנן מכולה מתני' פרכינן דלא עבדי רבנן הולד ממזר ומפרקינן התם תלא דודאי בכולה מתני' ס"ל לרבנן תלא חוץ משלום מלכות דליכא פסולא בגט כלל זו היא דרך ר"ת והרב בעל המאור ז"ל . ואני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא שמואל ה"ק זו דברי ר"מ דחייש טפי טובא לשלום מלכות דס"ל דהולד ממזר דאע"ג דלא עביד הולד ממזר בכל פיסול דרבנן דהא בג' גיטין פסולין מודה דהולד כשר הכא מחמיר ביה טפי ולדידיה ודאי בעינן שיכתוב לשם אותה מלכות ממש אבל רבנן לא מחמרי ביה כולי האי וסברי שאפי' לא חלק כבוד למלכות אלא כתב בו לשום סנטר שבעירו הרי זו מגורשת ותנשא ולישנא דאפילו לא כתב אלא לשום סנטר שבעיר הכי מוכח ואם לא כתב אפילו לשום סנטר שבעיר ולא חלק כבוד למלכות כלל אפילו לרבנן איכה מגורשת מיהו הולד כשר והיינו מימריה דרב דקיימא אפיסקא דהולד ממזר מזה ומזה [וזהו תירוצו של רבינו אלחנן בתוס'] וזה שהשמיט הרי"ף ז"ל מימריה דשמואל לאו משום דס"ל דפליגא אדרב אלא לפי שאינה נוהגת בזמן הזה לפי שאין המלכים מקפידין למנות להם ואנו מונין ליצירה וכתבה להא דרב ללמוד הימנה להיה במזרח וכתב במערב :

מתני' כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות . חמש עשרה נשים שאמרו חכמים שצרותיהן מותרות לינשא לשוק בלא חליצה כשמתו בעליהם בלא בנים : והלכו הצרות . של עריות הללו ונשאו לשוק : ונמצאו העריות איילונית . דאגלאי מילתא שהיו קדושי המת בהן בטעות ונמצא שלא היו אלו צרותיהן ולא פטרום העריות האלו מן החליצה : תצא מזה . הבעל השני : ומזה . מן היבם : והלכה צרתה ונשאת לאחר . דקי"ל [ביבמות סוף דף מג:] ביאת האחת פוטרת צרתה : ונמצאת זו . שנתיבמה : איילונית . ואין יבומה יבומין שהרי לא היתה אשת המת ונמצא שלא נפטרה צרתה ונשאת לשוק בלא חליצה : תצא מזה ומזה . מבעל זה (ב) ומיבמה הראשון : וכל הדרכים האלו בה . השנויין במשנה של מעלה : [גמ'] זו דברי ר"מ שאמר משום ר"ע . רבו דס"ל דיש ממזר מחייבי לאוין וכיון שכן הולד מן השני ממזר מן הדין ומן הראשון מדרבנן והצריכוה גט מן השני כדי [שלא] יהא בנה מן הראשון ממזר אבל לרבנן כיון דסברי שקידושין תופסין בחייבי לאוין אין הולד ממזר כלל דאע"ג דמודו רבנן בשינה שמו ושמה דהולד ממזר אפילו מן הראשון התם היינו טעמא לפי שנשאת בגט פסול שעושה ולדה מן השני ממזר מדאורייתא ומש"ה קנסינן לה מדרבנן בולדה מן הראשון אבל כל היכא דליכא ממזר מדאורייתא לא קנסינן למעבד ממזר מדרבנן : אבל חכ"א אין ממזר ביבמה · והכי אוקימנא לה ביבמות (דף פא· ופ"ז) ומיהו תצא מזה ומזה ודוקא כשנישאו אבל זנו לא דליתא לדרב המנונא דאמר שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה דהא אידחי לה במס' סוטה פ' היה מביא (דף יח:) : מתני' כתב סופר גט · לאחד לגרש את אשתו : ושובר לאשתו . שתמסור לבעלה כשיפרע לה כתובתה : וטעה הסופר · כשמסר להם השטרות : ונתן גט לאשה ושובר לאיש · והם מסרו זה לזה · והלכה זו ונשאת כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה וזה סבור שמסרה לו אשתו שובר : לאחר זמן הגט יוצא מתחת ידי האיש · שמוציאו לפנינו להראות שוברו והרי הוא גט : לאלתר · מפרש בגמרא : לא כל הימנו · אין הכל כדבריו להאמינו לאבד זכותו של שני שנשאה דאמרינן קנוניא היא ביניהם והחליפו השטרות לאחר שנשאת . ומקשו הכא הך מתניתין היכא משכחת לה דהא אמרי' בפרק המביא תניין (דף יט:) דהני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למקרייה ומוכח התם דאי לא קריוה אינה מגורשת מדפרכינן התם מברייתא דקתני הרי זו מגורשת ולא פרקינן לה בדלא קריוה וכיון שכן במאי עסקי' אי דלא קריוה בלאו ה"נ

שלטי הגבורים

שאם לא כתב שמה ושמו כל עיקר או שלא כתב שם עירו ושם עירה ה"ז גט בטל מה"ת ואם היו כאיש וכאשה · מאותו העיר שנכתב בו הגט אין צריכין לכתוב פלוני דממתא פלונית שכבר כתבו שם העיר שנכתב בו הגט ושהם הדבר מאותו העיר הן ואם היו מעיר אחרת צריך לכתוב שם עירם ומה שנהגו לכתוב שם עירם אע"פ שהיו מאותו העיר שנכתב בו הגט כדי לעשות הסיתר מרוות עושין כן שהרי אין המנהג כך בשאר שטרות ועוד נראה בעיני שאם כתב בגט פלוני בן פלוני כגון שהיה נקרא רב טוביה .כתב פלוני בן טוביה חוששין בו לשינוי השם שהאחד הוא טוביה והאחר הוא רב טוביה כמבואר בק"ה . אמר להם הבעל לעדים בא' בניסן בעירו לכתוב גט לאשתו ולא הספיקו לכותבו עד שהלכו בעיר אחרת וכתבוהו שם בעשרה בניסן ראוי להם לעדים לכתוב שנכתב בעיר שכתבוה ולא בעיר שנמסר להם שהרי בזמן הכתוב בגט באותה העיר היו . כתבו בו העדים העיר הראשון שנמסר להם בו ה"ז גט פסול : כתב הרא"ש דעירו ועירה אין עיכוב בכתיבתו דמתני' לא קאמר אלא שינה אבל אם לא כתב כלל לא מפסיל גיטא בהכי ונהגו באשכנז ובצרפת לכתוב מקום הלידה ועמידה ודירה שיהא דיודעין משום חשש שני יוסף בן שמעון ואם טעו ושינו מקום הלידה מעשה היה והכשירו ר"ת דדוקא שינה מקום הדירה הוא דאיכא חששא משום שידוע לכל שכל אדם נקרא ע"ש מקום דירתו פלוני ממקום פלוני וכשרואין שינוי מקום אומרים לא גירש זה אלא אחר הוא שגירש אבל מקום לידת האדם אינו ידוע וגם אינו נקרא על מקום לידתו וליכא חששא ומשום שעדים אין לפוסלו דחתמי אשקרא דכיון דא"צ לכתבו לא קיימי סהדי עליה כדאמרי' בכתובות דאין מעלין משטרות ליוחסין אם היה כתוב בן איש פלוני כהן דעדים אמנה שבשטר קא מסהדי ולא אפלוני כהן דא"צ לכותבו :

א י"מ שינה שמו לגמרי שהיה שמו יוסי ואסיק שמיה יוחנן . פסולא דאורייתא הוא לפי שכתבו בשם איש אחר ואינו מחוור דאטו מי איצטריך מתני' למיפסל גט שנכתב לשם איש אחר אלא הכא בפסולא דרבנן מיירי כגון שהיו לו שני שמות א' בגליל וא' ביהודה (ובעירו נמי קורין אותו בשם א' ביהודה ובשם א' בגליל) וכתב לגרש אשתו שביהודה בשמו שבגליל *)ועירו נמי קורין אותה בשם אחד ביהודה ובשם אחר בגליל וכתב לגרש אשתו שביהודה בשם עירו שבגליל וכדאמרי' לעיל בפרק השולח עכ"ל הרשב"א ז"ל :

כתב סמ"ג ואומר על דבר זה פרק האשה רבה שקנסוה מפני שהיה לה להקרות את הגט וצריך לייסב שם היאך היתה זאת השגגה מאחר שקראו הגט קודם הנתינה וצ"ל שלאחר שקראוהו הכניסו בבית יד שלו וחלפו וקנסים אותה על שהיה לה להקרות את הגט אחר נתינה ומ"מ אין אותם שקריאה אחרונה כ"כ חמורה שתיאסר בכך לינשא ולא כל

*) [נראה דל"ג ובשינה שם עירו נמי י"ל דצריך כו']

עין משפט

א מיי' פרק ג ופ"ו מהל' יבום ופרק י מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמט קמג : ב מיי' פר' י מהל' גירושין סמג שם טור אה"ע סי' קנח:

[דף קפו ע"ב] דף פ: [ושם סגי' אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב]

[בגמ' הגירסא רב אשי]

דף פ.

ג"י תסר"ס

נ"ל כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה כו' אך גם בירושלמי הלכה ו' נוסח המשנה כמו ברי"ף כאן . (ג"א)

ד"ס מ"ז

הגהות הב"ח

(א) גט לאיש ושובר לאשה וטעה. וכ"ה בגמ': (ב) נ"ב ונ"ל שאם לפני שנישאת בעלה בא עליה יבמה וידוע שממנו נתעברה הוי ספק ממזר. עי' טור אה"ע סי' מד וכש"ע שם סעיף ז :

ה"נ תלא מזה ומזה ולאו בדקריוה היכא הוחלף הגט בשובר יש לומר משכחת לה בקריוה ואחר מכאן הוחלף ואע"פ שקראוה מתחלה קנסינן לה משום דאיבעיא לה לאקרויי גיטה סמוך לנתינה מיד או תיכף אחר נתינה ומהא משמע דאע"ג דאמרי' בפרק המביא תניין [דף יט:] דאע"ג דעייל ליה בעל לידיה ואפקיה לא חיישי' דילמא חלופי חלפיה היינו לומר דבדיעבד מגורשת אבל לכתחלה חוזרין וקורין אותו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות גירושין וכן היה נוהג ר"י ז"ל לקרות קודם נתינה ואחר נתינה : מתני' כתב לגרש את אשתו וכו' ונמלך . ולא נתן לה גט :

גמ' והיכא דכתב לה גט לדביתהו וכו'. והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה : ילמדנו רבינו וכו' איש פלוני כהן . מעשה בא לפנינו שכתב [כהן] גט לאשתו ונמלך ולא גרש את אשתו ויצא קול בעיר על כך שכתב לה גט מי מפקינן לה מיניה משום קלא שלא יהו אומרים גרשה והחזירה ונמצא כהן מחזיר גרושתו : תצא. מפני הקול · אבל הדבר צריך בדיקה. קודם שנוציאה ממנו דאי מיגליא מילתא שרגילין בני העיר לקרות לנתינה כתיבה אע"ג דלכתיבה לחודיה נמי קרו כתיבה מחמרינן למיחש לקלא ואמרינן כתב ונתן קאמרי ותצא מפני חשד הקול וטעמא מפורש בתוספ' לפי שקול זה לא לחנם יצא אלא לאוסרה על בעלה וכיון שהכתיבה אינה כלום אלא לדברי ב"ש ודאי משום נתינה יצא הקול: כל קלא דבתר נישואין. אע"פ ששנינו בהמגרש דחיישינן לקלא דתנן [דף פח:] יצא שמה בעיר מקודשת לפלוני הרי זו מקודשת ואסורה ליכנס עד שיתן אותו פלוני גט הני מילי בשיצא הקול קודם שתכנס לאחר אבל יצא לאחר נישואין לא חיישינן ליה וזו נשואה ועומדת לכהן שנים רבים ומפני שיצא עליה קול גרושין יוציאה מתחתיו הא קלא דבתר נישואין הוא : מאי תצא נמי משני. אם מת כהן זה ונשאה כהן אחר (תחתיו) תצא שהרי יצא עליה קול גרושה זה כמה שנים : ופרכינן והרי אתה מוציא לעז על בניו של ראשון. לומר חללים הם שהרי הוציאוה מן השני שבדקו הדברים ונמצאו אמת : אתו למימר סמוך למיתה גרשה . הראשון ולפיכך חכמים מוציאין אותה מן השני ולא אתו לאחזוקי קלא קמא בהכי דהואיל ומראשון לא אפקוה אין כאן לעז ותמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפי"ז מהלכות איסורי ביאה ואם נשאת לכהן אחר תצא מן השני ולא חשש לבדוק אי קרו לנתינה כתיבה : מתני' צריכה ממנו גט שני . מפרש בגמ' : לבו גס בה . פריב"ט בנע"ז : גט קרח. שקשריו מרובין מעדיו: שתקנו חכמים גט מקושר מפני כהנים קפדנים שהיו מגרשין נשותיהן ומיד היו אסורין בהם ותקנו לכתוב גט כזה שצריך זמן מרובה בכתיבתו ושמא בתוך כך יתפייס לפי שהיו כותבין שטה ומניחין שטה חלק וכורכין אותה וחותם עד בחוץ וכן בכל שטה ושטה ותקנו שיחתמו בו ג' עדים ואם יש עוד קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זהו קרח ופסול כדמפרש בגמרא גזרה משום כולכם דמסתמא כמנין קשריו היו עדיו מתחלה וחיישינן דילמא אמר להו כולכם חתומו והרי אחד שלא חתם ואמרינן בפרק המגרש [דף פו.] דהא מתניתין ר"מ היא אבל לרבנן הולד כשר והכי קי"ל: גמ' וב"ה סברי הן עדי יחוד הן עדי ביאה . ומסתמא אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולקידושין איכוין ובגמרא אמרינן אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת בראוה שנבעלה דב"ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות וב"ה סברי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אינה צריכה גט שני ומקשינן עליה ממתני' דתנן ומודים (ודאי) בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה ואי בראוה שנבעלה מה לי מן האירוסין מה לי מן הנישואין אלא ודאי מתני' בשלא ראוה שנבעלה ורבי יוחנן דאמר כי האי תנא דתניא וכו' . ואע"ג דרבי יוחנן הוא דאמר הלכה כסתם משנה אמרינן אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן : ויש שפוסקין כר' יוחנן דכל שלא ראוה שנבעלה אינה צריכה הימנו גט שני אפילו בנשואה אבל ראוה שנבעלה צריכה הימנו גט שני אפילו בארוסה והרי"ף ז"ל פוסק כסתם מתני' וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות גירושין הלכך בנשואה אפילו לא ראוה שנבעלה צריכה ממנו גט שני כל שנתייחד עמה בפני עדים והוא שיהו שני העדים כאחד שראה הוא את העדים וכמו שכתבתי למעלה [בשם הרשב"א] בפרק מי שאחזו [סוף סי' תקלד] (דף עג:) ואם ראוה שנבעלה אפילו מן האירוסין צריכה הימנו גט שני . וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר שמקצת הגאונים הורו שלא בארוסה בלבד אלא כל אשה שתבעל בפני עדים צריכה גט חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והוא ז"ל חולק עליהם שלא אמרו כן אלא כשהיו ביניהם קדושין קודם לכן וכן הסכים הרשב"א ז"ל שהרי שנינו [יבמות דף ז. ודף נז.] עשאה אדם אנוסת אביו ומפותת אביו ל"ש מפותה בפני אחד או בפני שנים דמסתמא קתני ולפיכך לא הוזכר דבר זה אלא בגרושה בלבד וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' גרושין נתייחד עמה אחר שאמר [להם] לכתוב ולחתום וליתן לה הרי [אלו] לא יכתבו וק"ו הדברים אם הגט שנתן לה לידה כשנתייחד עמה נפסל הגט שמא בעל קל וחומר לזה שלא נכתב ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתייחד עמה אינו גט ע"כ ודבריו תמוהין הרבה שהרי אין זה ק"ו של כלום דבשמעתין איכא למיחש לקדושין ובנדון שלו ליכא למיחש להכי ועוד שהלך פסק בפירוש דאינו גט דהא בשמעתין ספוקי בעלמא דמספקינן להצריכה גט שני ובודאי דלשמא פייס ובטל השליחות הוא דאיכא למיחש להכי אבל אין מקום לומר שיהא הגט בטל לגמרי וכן דעת הרמב"ן ז"ל: ומודים בשנתגרשה מן האירוסין וכו' דלא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה משום דאין לבו גס בה . ומיהו היכי דחזינן להו דגייסי אהדדי איכא למימר דצריכה ממנו גט שני מדאמרינן בסוף פרק האשה שנתאלמנה (דף כח.) בעובדא דההוא ארוס וארוסתו דאוקי רבא שלוחא בינייהו משום דחזינהו דגייסי אהדדי אע"ג דתניא שאם נתגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י טלמה שאין לבו גס בה וה"ל דטותה או גייסי אהדדי איכא למימר דצריכה ממנו גט שני הרשב"א ז"ל ועוד סמך דבריו מן הירושלמי : תנן בפרקין גט קרח הכל משלימין עליו ר"ע אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראויים להעיד במקום אחר איזהו גט קרח כל שקשריו מרובין מעדיו . וה"פ היכא דחזינן בהדיא שריבה הסופר בו קשרים יותר ממנין העדים והכא ליכא למיחש לכולכם הכל משלימין עליו ואפילו פסולין דליתא להא השלמה אלא משום חששא בעלמא

נר מצוה

לאחר זמן היכי דמי לאלתר אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שושבינין (א) (א) זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ורב אדא בר אהבה אמר לא נשאת זהו לאלתר נשאת זהו לאחר זמן : *ומדקא מפרשינן דברי רבי אליעזר ש"מ הלכתא כוותיה ומסתברא כדקא פריש רב אדא בר אהבה דדייקא מתני' כוותיה ואף על גב דפריק שמואל שינויא בעלמא הוא ולא סמכינן אשינויא :

דף פא. תקנג מתני' *כתב לגרש את א אשתו ונמלך ב"ש אומרים פסלה מן הכהונה ובית הלל אומרים אע"פ שנתן לה הגט על התנאי ולא נעשה התנאי א לא פסלה מן הכהונה: גמ' *והיכא דכתב לה גיטא לדביתהו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם אע"ג דלא מישתריא לעלמא איפסילא לה לכהונה דתניא *ואשה גרושה מאישה (ב) אע"פ שלא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה : *שלח ליה רב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל לשמואל ילמדנו רבינו תקנד ב יצא עליו קול איש פלוני כהן כתב לה גט לאשתו והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו שלח ליה תצא והדבר צריך בדיקה מאי היא דאי איגליא מלתא דקרו לנתינה כתיבה דילמא נתן קאמרי ותצא תצא והאמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה מאי תצא דקאמר ד"ה מ"ז שמואל משני א"כ אתה מוציא לעז על בניו של ראשון כיון דמשני מפקת לה ומראשון לא מפקת תקנה לה אתו למימר סמוך למיתה גירשה : מתני' *המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומרים אין צריכה ממנו גט שני ובית הלל אומרים צריכה ממנו גט שני ומודים בשנתגרשה מן האירוסין שאין צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה:*כנסה א] בגט קרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה:

דף פא: גמ' מתני' בשלא ראוה ב שנבעלה ובדאיכא עידי יחוד וליכא עידי ביאה פליגי ב"ש סברי לא אמרי' הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה וב"ה סברי אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה °ומודים בשנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה ממנו גט שני דלא אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה משום דאין לבו גס בה :

הדרן עלך פרק הזורק

רש"י

השפרות אחר שנשאת : גמ' איש פלוני כהן. מעשה בא לפנינו שכתב כהן לגרש אשתו ויצא קול בעיר על כך שכתב לה הגט : מי מפקינא לה מיניה. משום קלא שלא יאמרו הרי גירשה והחזירה ונמצא כהן מחזיר גרושתו : תצא. מפני הקול והדבר צריך תלמוד ובדיקה קודם שאנו נוציאנה ממנו: דאי איגליא מילתא דקרו. בני העיר שרגילין לקרות לנתינה כתיבה חיישינן לקלא ואמרינן דילמא האי כתב נתן קאמרי ותצא מפני חשד הקול: כל קלא דבתר נשואין (ג) לא חיישינן ליה. וזו נשואה ועומדת לכהן זה כמה ימים : מאי תצא. נמי משני אם מת כהן זה ונשאה כהן אחר תצא שהרי יצא עליה קול גרושה זה כמה שנים : ופריך הרי אתה מוציא לעז על בניו של ראשון. לומר חללים הם שהרי הוציאוה מן השני כי בדקו אחר הדברים ונמצאו אמת : ומשני כיון דקא מפקת ליה משני ולא מראשון אתי למימר סמוך למיתה גירשה. הראשון לכך חכמים מוציאין אותה משני ולא אתי לאחזוקי קלא קמא בהכי: מתני' צריכה [ממנו] גט שני. בגמ' מפרש פלוגתייהו : גס בה. אינו בוש ממנה : בגט קרח. בבבא בתרא אמרינן דתיקון רבנן גט מקושר שאינו נוח לכתוב שמא בתוך כך יתפייס וחותמין עדיו מבחוץ כיצד כותב שיטה אחת או שתים מבפנים וכורך אותו על החלק וחותם עד על הכרך מבחוץ וכן עד שני ועד שלישי ואם יש קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זהו קרח ופסול גזירה משום כולכם דמסתמא כמנין קשריו היו עדיו מתחלה וחיישינן דילמא אמר להן כולכם חתומו והרי אחד שלא חתם ופסול : גמ' הן הן עידי כו'. כלומר כיון דראו שנתייחדו אין צריך עדות של ביאה דאלו סהדי שבא עליה :

הדרן עלך פרק הזורק

כל סימן לאסור תה"ש שלא קראוהו אחר נתינה שאין אנו חוששין לחלוף עד שיתברר הדבר שחלף ור"י בר שמואל ז"ל היה נוהג לקרות הגט קודם נתינה ולאחר נתינה ואם קראוהו אחר נתינה וזהו דבר פשוט דמגורשת אע"פ שלא קראוהו קודם נתינה [illegible] ספק מגורשת :

א עיין לעיל פרק כל הגט ופרק מי שאחזו :

ב כתב הרא"ש בתשובה [illegible]

ג כתב הרשב"א [illegible] תלמוד :

א מיי' פרק י' מהל' גירושין טוש"ע אה"ע סי' קנ : ב מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה : ג מיי' פרק י' מהל' גירושין טוש"ע אה"ע סי' קמט :

עי' מ"ש בגליון הש"ס [illegible]

לשון הרי"ף (ג"א)

הגהות הב"ח (א) [illegible]

הגהות חו"י (א) [illegible] (ב) עי' לעיל ברי"ף יבמות סי' קכ"ב : (ג) עי' לקמן סי' [illegible]

השגות הראב"ד

א] גט קרח . קרוב בעיני שמשלימים עליו אפי' לאחר חתימת הראשונים שהרי אמרו במשנה גט קרח הכל משלימים עליו אלמא אין מקפידים על חתימתם שיהיו זה בפני זה אלא על השלשה בלבד שהם כשנים בפשוט . והטעם מפני שהשלמה עצמה אינה אלא גזרה משום כולכם לפי שהיה מנהג שיהיו שם עדים כנגד הקשרים . וזה הואיל ונראה שכבר זימן לו עדים כנגדם ובשיראה קרח יאמרו זימן תמהם ולא חתמו כי אם ארבעה ואתי לקלקולי נמי בכולכם וכיון שאינה אלא גזירה די לו בהשלמה אפי' בסוף . והיינו דלא קפדינן בה לכם דלא אתי לאיחלופי בשאר שטרות דמידע ידעי דלהשלמה בעלמא התם . ומהאי טעמא לא מקיימי' במקושר אלא שלשה בלבד מה"כ בכולכם דמקיימים להו לכולהו : הא דאמר אביי מכל תלתא מקיימין ומש"ה לא הכשירו אלא קרוב אחד בלבד דלמא אתי לקיומי שני קרובים ואחד כשר . קשיא לן עלה הא דאמרי' מלאהו בקרובים כשר מאי טעמא לא חיישי' הכא דלמא אתי לקיומי בשני קרובים ואחד כשר או כולהו בקרובים ואי אמרת כיון דחזו ב"ד דחתימי כל בני מימר אמרי האי כולכם חתומו אמר להו ומקיימים להו לכולהו . תינח בגט שיכא דאיכא קפידא דכולכם אבל בשטרות מאי שייכא למימר . ועוד האי דאמרי' בפ"ב בענין כולכם מיחתם לכתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול משום דאתי לאיחלופי בקיום בשטרות ובעלמא מאן דתני בה לכתחלה הא דיעבד שפיר דמי ניחא . אלא למאן דתני מיחתם חתים בתחלה קרוב או פסול כלומר ראשון ולא מלאהו בקרובים דאשונים הם וכשר . וכ"ל למאן דתני הכי הא דאמרי' מלאהו בקרובים כשר כגון שכתבו כן אנחנו הקרובים לא חתמנו אלא לכבוד בעלמא דהו ליכא למיחש כלל . והרב ר' יצחק ז"ל כתב מיחתם לכתחלה . וכן עיקר :

* מיי' פרק ח מהל' גירושין וס"ג מהלכות אישות טור אה"ע סי' קלז וקמג :

בעלמא שמא כשילא לאחר זמן בב"ד יפסלוהו שיהו סבורין שהזמין הבעל עדיו למנין קשריו ולא חתמו בו כולם. ור"ע פליג ואמר דאין משלימין עליו אלא קרוב שהוא ראוי להעיד עדות אחרת שאין עליו פיסול עדות אלא קורבא אבל עבד וגזלן לא. ומפרשינן בגמ' טעמא דעבד משום דאתי למימר שחרורי שחרריה וגזלן נמי אתי למימר תשובה עבד. כלומר שיטעו ויאמרו שאין הכשרו מפני שאינו צריך לעדות שכבר נתקיים בשלשה אלא יאמרו שעבד משוחרר הוא ושהגזלן עשה תשובה ויכשירוהו לעדות אחרת אבל בקרוב ליכא למטעי דמידע ידעי דקרוב הוא ויתנו אל לבם שלא הוכשר גט זה אלא מפני שהעדות מתקיימת בשלשה. ותמיהני דכיון שמשלימין עליו קרוב משמע דכי תנן כשרה בגט קרח תלא מזה ומזה וי"ז בין טעמא בגמ' משום כולכם דלאו לכולכם עדים חיישינן שא"כ היאך משלימין עליו קרוב והרי יבא ב"ד אחר לפסלו משום חשש כולכם דהא אמרינן בפ' המביא תניין (דף יח:) דלר"ל דאמר דבאומר כולכם משום עדים קאמר שאםנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אלא ודאי כי חיישינן לכולכם היינו משום תנאי אי לר"י מפני שהדין כך אפילו בפשוט דהא אמר התם שנים משום עדים וכולן משום תנאי ואי לר"ל משום דאע"ג דבפשוט ס"ל [דכולן] משום עדים במקושר מיהא מודה דאיכא משום תנאי וטעמא דמילתא לדידיה משום דבפשוט שעיקרו שנים והם משום עדים אף כשהוא מוסיף עליהם כולם משום עדים אבל במקושר שהשלישי שהצריכו חכמים ודאי דינו כמשום תנאי שאם לא כן נמצאת עדותן בטלה אף כשהוא מוסיף על ג' ג"כ לתנאי הוא מתכוין. ומ"מ א"א להכשיר קרוב אם יש לחוש שכולכם עדים אמר ומעתה למה אמרו כנסה בגט קרח תלא מזה ומזה משום חשש כולכם והא אפילו אם אמר כולכם כיון דלא משמע אלא משום תנאי יכולה היא לקיים תנאה אפילו לאחר שנשאת כדאמרינן בפרק המגרש (דף פד.) וכ"ת אפשר דמיכנסא לאחר היום ומיגרשא למחר ומקיימא לתנאיה וכו' אטו בדידה קיימא לאיגרושי. ומשמע מיהא בהדיא שאף לאחר גירושיה יכולה לקיים תנאה ומעתה למה תלא לבדוק אם אמר כולכם ותחתימם עליו כיון דמשום תנאי אמר הכי. ואפשר שאע"פ שמשום תנאי הוא כיון שהתנאי בגופו של גט אין רצונו שתתגרש אלא לאחר שיהא הגט נשלם כפי תנאו ומש"ה תלא ולפי זה איפשר דאע"ג דאמרינן בפרק המביא תניין [דף יח:] דהיכא דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד עשרה ימים דלמאן דאמר משום תנאי כשר היינו דווקא כשחתמו כולם קודם נתינת הגט או שמא לא אמרינן הכי אלא במקושר מפני שנראה כחסר מפני קרחתו ואין דעתו לגרש אלא בגט שנראה שלם. ואפשר עוד לומר דכי אמרינן גזירה משום כולכם עדים קאמרינן דבגט קרח מסתמא עדיו למנין קשריו הם ואפ"ה משלימין עליו קרוב לפי שלא יבא ב"ד אחר לפוסלו דכיון דבעיקר עדותו של מקושר דהיינו בג' עדים הצריכן בו עד א' קרוב כשר משום דג' במקושר כאו דאורייתא כדאיתא בגמ' [כאן דף פא:] אפילו אמר כולכם עדים לא נצרף עדותן אמר כן ותהא עדותן בטלה אלא כך אמר שיחתמו הכשרים כדינן והקרוב כדינו וכן נראה עיקר דהא ודאי כיון שהצריכו חכמים ג' במקושר אף השלישי משום עד הוא ולא משום תנאי ואי חתום בי תרי מינייהו ביומיה והשלישי מכאן עד עשרה ימים מוקדם הוא ופסול לפי שאינו ראוי לגרש בשנים ואפ"ה אין הקרוב פוסל שנים הכשרים הלכך כי אמרינן גזירה משום כולכם עדים קאמר בין לר"י בין לר"ל דמסתמא הבעל כמנין קשריו הזמין עדיו ואעפ"כ אין הקרוב פוסל בו מן הטעם שכתבתי: גרסי' בגמ' [דף פב.] כי אתו לקמיה דרבי אמי אמר ליה לא והשלים עליו עבד מן השוק. כלומר דהיכא דחזינן בהדיא שריבה הסופר בו קשרים יותר ממנין העדים שאמר הבעל בפניהם אפילו עבד כשר בו להשלמה כבן נגס. וכתבו בתוספות שמעשה בא לפני רבינו משולם בא' שכתב גט לאשתו והחתים עליו שנים ולאחר זמן החתים עוד שלישי והכשירו מסברא דהא דאמרי' דאין עדי הגט חותמין זה בלא זה היינו בשנים או שזימן ג' ביחד שכיון שאין הגט מתקיים בפחות צריכין לחתום זה בפני זה אבל כשהגט נגמר בשנים ולא היה דעתו להחתים יותר כשחזר והחתים שלישי אינו נפסל בכך כיון שנגמר ע"י הראשונים ור"ת ז"ל הביא ראייה מכאן דליתנא דלא והשלים עליו עבד מן השוק משמע שכבר חתמו הראשונים ולא היה צריך כי אם להשלים אלמא כיון שהוכשר הגט ע"י הראשונים אע"פ שעדיין צריך השלמה לא בעינן זה בפני זה וכ"ש כשאינו צריך השלמה כלל. ומיהו רש"י ז"ל כתב כאן והסופר והעדים בפניו ועדיין לא נמסר משמע שסובר דבעינן זה בפני זה ומ"ש ועדיין לא נמסר אינו ר"ל שכבר חתמו העדים אלא שלא נמסר לה עדיין דאיגהו נמי בעי למחתם בפניו אלא ר"ל שהעדים לא חתמו עדיין לכך לא נמסר לה וחותמין כולם יחד זה בפני זה אך מ"ש שהסופר בפניו בחנם פי' דמה לנו אם הלך לו הסופר וכן פירש ה"ר אלחנן דנראה לפוסלו דכיון שבא להחתים שלישי גילה דעתו שלא יהא גט עד שיחתום השלישי וחתימתו אינה כלום כיון שלא חתמו זה בפני זה ע"כ בתוספות ונראה שזה על דעת מי שסובר כההיא דרים פרק השולח (דף לב:) שאם ביטל הגט בפירוש מבוטל ושוב אינו חוזר ומגרש בו [ובהדיא פסקינן התם דלא כוותיה] דאילו למאן דס"ל שגט הנכתב בהכשר אי אפשר לבטלו אין הגלוי דעת [שלו] כלום כיון שהוא חוזר ומגרש בו : הדרן עלך פרק הזורק

דף פב.

רש"י

המגרש את אשתו ואמר לה. בשעת מסירה הרי את כו': גמ' ע"מ הוא. והוי כאומר על מנת שלא תנשאי לעולם: אבל בעל מנת מודו. דבגט לא שייר שהתירה במסירת הגט לכל אדם אלא שהתנה עמה ע"מ שלא תנשאי לזה ואין זה אלא כתנאי בעלמא:

נר מצוה

*המגרש "את אשתו ואמר לה הרי את [תקנו] מותרת לכל אדם אלא לפלוני ר"א מתיר וחכמים אוסרים כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ואם כתבו *)לתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול:

[דף קפח ע"א]

°גמ' איבעיא להו [א] האי אלא חוץ הוא או ע"מ הוא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר"א דהא שייר לה בגט אבל בע"מ מודו ליה מידי דהוה אבל תנאי דעלמא או

*) [בגמ' סגי' בתוכו]

גי' רש"י

המגרש את אשתו ואמר לה. בשעת מסירה: הרי את וכו' כיצד יעשה יטלנו ממנה וכו'. אמרינן עלה בגמ' [דף פד:] מאן תנא. כלומר דצריך ליטלו הימנו ולא סגי באמירה בעלמא שיחזור ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם. [אמר חזקיה] ר"ש ב"א היא דתניא אמר ר"ש ב"א כילד יעשה יטלנו הימנו ויתננו לה ויאמר לה הרי גיטך. כלומר דבאומר לה כנסי שט"ח ס"ל לרב דבאומר לה בתר הכי הא גיטיך סגי ור"ש ב"א פליג ואמר דלא סגי עד שיטלנו הימנה וכו' כדאיתא לעיל בפרק הזורק בגמרא [דף עח.] ובההיא קי"ל כרבי דסתם מתניתין התם כוותיה ואמר חזקיה דמתני' דהכא כר"ש ב"א אתיא ולדידיה משמע דלא קי"ל כסתם מתני' דאע"ג דסתמא דהכא בתרא הוא מדאמר חזקיה רשב"א היא משמע דמהלכתא מפיק לה. ור' יוחנן אמר אפילו תימא רבי דילכון אמר שאני הכא הואיל וקנאתו לפסול בו מן הכהונה. כלומר רב כהנא שהיה שלכם משל בבל שעלה לא"י ללמוד תורה מר"י כדאמרינן בהגוזל בתרא (דף קיז:) ושאל ממנו דברים הרבה ועלה קאמר ר"י בכל דוכתא דילכון אמר שאני הכא וכו' כלומר להכי צריך לחזור וליטלו משום דבנתינה קמייתא זכתה בו לפסול לכהונה הילכך אי לא שקיל ליה מינה לא מהניא אמירה שהרי כבר זכתה בו ע"מ תנאי הראשון אבל ההוא לא זכתה בו כלום ולענין הלכה נראה מתוך פרש"י ז"ל דר' יוחנן לחזקיה רבו היה אומר כן לפי שרב כהנא היה מבבל וחזקיה היה מבבל כדאיתא בפ"ק דסוכה (דף כ.) עלו ר' חייא ובניו ויסדוה וחזקיה בריה דרבי חייא הוא ולפי זה אפשר דלא קי"ל כסתם מתני' לפי שאין הלכה כתלמיד במקום הרב אבל הר"י ז"ל אומר דמסתברא דכשעלה רב כהנא לפני רבי יוחנן כבר נפטר חזקיה משום דבפ' הגוזל (דף קיז:) אמרינן שפשט רב כהנא לר' יוחנן כמה ספקות ששאל ואילו היה חזקיה קיים לא היה שואל ר' יוחנן ספקותיו מרב כהנא אלא מחזקיה שהיה רבו כדאמרי' באלו קשרים (דף קיב:) דא"ל רבי יוחנן רבי כבר שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו וכו' וגם רב כהנא לא היה מניח חזקיה ויושב לפני רבי יוחנן ור' יוחנן עצמו לא היה בעל ישיבה בעוד שחזקיה היה קיים ואע"ג דאשכחן בהקומץ רבה (דף עג:) דכשעלה רב כהנא אשכחינהו לבני רבי חייא דיתבי וקאמרי עשרון שחלקו *(בכלים) ונגע טבול יום באחת מהן מהו צריך לומר ששתי פעמים עלה אחת בימי חזקיה ואחת בימי רבי יוחנן ללמוד הימנו ובאותה שעה כבר נפטר חזקיה ורבי יוחנן נמי הוה קשיש טובא כדאיתא בפרק הגוזל (שם) ורבי יוחנן דאמר הכא דילכון אמר לתלמידיו שהיו לפניו מבבל היה אומר כן שכן דרך ת"ח שבא"י לדבר עם תלמידיהם שמא"י כדאשכחן בפ' לולב וערבה (דף מח.) דרב חייא בר אשי שהיה מבבל אמר פותח בה ארבעה ואיירי לבני א"י וריב"ל שהיה מא"י אמר מדליק בה את הנר לבני בבל ור' יוחנן נמי הכא לתלמידיו שמבבל היה אומר דילכון וכיון שלאחר פטירת חזקיה אמר כן כדכתבינן נקטינן כר' יוחנן דכי אמרינן אין הלכה כתלמיד במקום הרב ה"מ היכא דפליג בהדיה אבל אי בתר הכי פליג עליה נקיטינן כוותיה דבתרא הוא ולפיכך כתב הרי"ף ז"ל משנתינו כצורתה דבעינן שיטלנו ממנה ויחזור ויתנגו לה ובעינן נמי שיאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ואע"ג דבעלמא בהא גיטיך סתמא סגי הכא שאני כיון דמעיקרא אמר בהדיא אלא לפלוני אי אמר בתר הכי הא גיטיך סתמא לא מבטל מאי דאמר מעיקרא בהדיא: גמ' אבל בע"מ מודו ליה.

נ"ל והמיתו בכיסא

השגות הראב"ד

[א] שאלו בגמ' האי אלא לפלוני חוץ הוא וכו'. הכי פי' ודאי כל אלא האמור במשנה ובתוספתא ובגמ' לא נסתפקו עליהם ורובי רובן ע"מ הם לפי שהוא לשון מורכב משתי מלות אם לא שהוא בלשון תנאי. ואפשר כמו כן לפרשו בלשון אחר מורכב אך לא שהוא כמו חוץ. ועתה שאלו אם נמצא בשום מקום שיהא בענין חוץ שאם נמצא אותו כך בשום מקום יש לנו לומר כי זה ג"כ נאמר על אותו הדרך. מדשני תנא בדבוריה דבכולהו פרקי אמר ע"מ וכאן תפס לשון אלא. באמת לא אמר אלא [אלא] על לשון חוץ. ועוד דטעמייהו דרבנן דפסלי מסתבר ספי בחוץ משום דהוי שיור אבל ע"מ לא פסיל מידי דהוה אבל תנאי דעלמא. ואייתי רבינא עובדא מתוספתא נגעים דתניא כל הבתים מטמאים בנגעים אלא של עובד כוכבים והכא ודאי לא שייך לשון ע"מ אלא לשון חוץ כלומר אך לא של עובד כוכבים. ועוד בתי עובדי כוכבים מי מטמאו. כלומר וכי תימא הכי קאמר כל הבתים מטמאים בנגעים על הסדר האמור בתורה אם לא נראו ברשות העובד כוכבים תחלה אם לקח בית מנוגע מישראל אם היה מוסגר יחשב לו הסגרו לפי ימיו. ואם היה בימי חלוט האבנים יעשה לו חלוטו ואם היה בימי נתילה יתלנו שלא נשתנה דינו מפני לקיחתו של זה אם לא נראה הנגע ברשות העובד כוכבים תחלה שאם נראה ברשות העובד כוכבים תחלה אע"פ שהסגירו הכהן והיה בימי הסגרו או שהיה בימי חלוטו כיון שבא עכשיו לרשות ישראל נשתנה דינו ויראה בתחלה. שכך שנינו במשנת נגעים כל הבתים מטמאים בנגעים חוץ משל עובדי כוכבים הלוקח בתים מן העובד כוכבים יראה בתחלה. הרי שנוכל להעמיד האי אלא בלשון אם לא. מ"מ א"כ הוא הענין הרי יש לך לומר כי בתי עובדי כוכבים מטמאים בנגעים שאם לא יטמאו בנגעים כלל איך הביאו הכהן לידי הסגר או לידי חלוט כי אין טומאת נגעים אלא על פי כהן איך טמאו הכהן. אטו בתי עובדי כוכבים מי מטמאו בנגעים אחוזתכם אמר רחמנא היינו דקאמר ועוד. אלא על כרחך האי אלא חוץ הוא אך לא של עובדי כוכבים קאמר וכיון דאשכחן אלא שהוא לשון חוץ באי אלא דמתני' נמי חוץ הוא מדשני תנא בדבוריה כדפריטנא. מ"מ גוף המשנה קשה לי הלוקח בתים מן העובדי כוכבים יראו בתחלה פשיטא מי מטמאו לזה בתחלה מי הסגירו או מי חלטו. והיכא למימר מתני' הכי קאמר יראו כאילו הם תחלה נולדו ברשות ישראל שלא תאמר כיון שנולדו ברשות העובד כוכבים שאינו ראוי להטמא עוד לא יטמא בנגע זה קמ"ל.

ספר הזכות דבגט

השיב הרב ז"ל הגיה הרב ז"ל בעיי דאביי והם לדעת חכמים ותיקו דאיסורא לחומרא שאם אמר לה בתחלה חוץ מפלוני ופלוני נטלו הימנה וחזר ונתנו לה ואמר הרי את מותרת לפלוני ופלוני חוששין שמא מאי דאסר שרא ומאי דשרא אסר וקא אסר לה אכ"ע חוץ מאותו פלוני והגט בטל ולא תינשא בו ואם מת חולצת ולא מתייבמת. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר איני רואה לזכות רבינו הגדול מן התשובה הזאת שכבר זכאי הוא מן המנהג שתפס [בכל ההלכות] שלא לכתוב דברים רחוקים שאינן מצויים בבני אדם שכן בזה הפרק עצמו השמיט בעיא דרבא בחוץ מקדושי קטן והנולדים ובעל אחותה וחוץ מזנותיך ושלא כדרכה וחוץ מהפרת נדרים ותרומתך וקדושין בשטר וכן כל כיוצא בהן ככ"מ אבל סברתי אומר שלפי דעתי אם נתן גט לאשה בחוץ מראובן ושמעון ונטלו ממנה כדעת חכמים ונתנו לה ואמר לה הרי את מותרת לראובן ושמעון בודאי שאינו גט שזו נתינה אחרת היא ואין משמען של דברים לסמוך דבריו בנתינה ראשונה כדי שנאמר מאי דאסר שרא ואפי' היה דעתו בכך לסתירה אף לראובן ושמעון מ"מ הוא אומר שבנתינה ראשונה תהא מותרת לשאר בני אדם ובנתינה זו תהא מותרת לראובן ושמעון ונמצאו שתיהן פסולות לדעת חכמים וכ"ש לדברי ר"א דלא מתוקמא בעיא בחזר ונתנו לה משום דליכא למימר מאי דשרי אסר שכבר נתגרשה זו אצל שאר בני אדם ובידוע שעכשיו לראובן ושמעון הוא מתירה והרי הותרה לכולם וכ"ל לדעת ר"א אע"פ שנטלו ממנה וחזר ונתנו לה אינה מתגרשת לראובן ושמעון בגט זה לעולם ואסר' פירש. שכבר קנאתו לגמרי ועשה הגט שליחותו ויצא מתורת גיטו של בעל ודמי לשטר דכי משלם אינו חוזר ולווה בו שכבר נמחל שעבודו וזו סברא נכונה אבל פי' אלו הבעיות בשאמר שני תנאין קודם מסירה וכן פירשה ר' שלמה ז"ל שאיי' במוסר ותנאה בכדי דבור אין לנו שאין בגיטין משום כדי דבור ובין לענין היתרן של שאר בני אדם [לר"א] בין לרבנן לענין פסול הגט והכשרו נאמרו בעיות הללו :

דבגט לא שייר מידי שהרי התירה במסירת הגט לכל אדם אלא שהתנה עמה ע"מ שלא תנשאי לזה ואין זה אלא כתנאי בעלמא כן כתב רש"י ז"ל ולישנא דאיתמר בברייתא בגמ' [דף פג.] נקט דתניא על מה נחלקו על המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשאי לפלוני ומיהו אה"נ דאפילו אמר ע"מ שלא תנשאי לפלוני ולא תבעלי אמרינן דמודו ליה דע"מ דומיא דחוץ קאמרינן דאי לא תימא הכי אדמפליג בין ע"מ לחוץ לפלוג בע"מ גופיה ועוד מדאמרי' או דלמא האי אלא ע"מ הוא וכו' אבל בחוץ מודה להו והא ודאי אי אלא דמתני' ע"מ הוא הא אסר נישואין ובעילה דסתמא קאמר אלא לפלוני ואפ"ה אמרי' דאע"ג דבחוץ מודה להו ר"א לרבנן בהאי ע"מ פליג דאע"ג דאסר נשואין ובעילה לא דמי לחוץ כי אמרינן נמי בע"מ מודו ליה אפי' בהאי על מנת קאמר ואע"ג דאמר בגמ' [דף פג.] ובמאי אילימא

רש"י

אין זה כריתות. שאין מפרידן כי אם המות דעד יום מותו קשורה בו: הרי זה כריתות. מיד

או דילמא ע"מ הוא ובעל מנת הוא (א) **דפליג ר"א עלייהו דרבנן אבל בחוץ מודה להו דהא שייר ליה בגט ופשט רבינא דחוץ הוא** א **אבל בע"מ מודו ליה °*אמר רבא הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין** ב **כל ימי *חיי וחייכי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות מאי**

בע"מ שלא תנשאי לפלוני הרי הותרה אלא בזנות אליבא דברייתא דקתני ע"מ שלא תנשאי פריך וה"ה דהוי מצי למפרך אפילו לא הותרה אלא בזנות כגון ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי הרי הותרה לכל כיון שלא אסרה אלא דרך תנאי ודאמרינן נמי בגמ' אי בע"מ הרי גרושה אלא בזנות אליבא דברייתא פריך ועיקר פירכא היא דהרי היא גרושה אלא לגמרי כיון דלא אסרה אלא דרך תנאי הלכך אי בע"מ מודו רבנן לר"א אפילו בע"מ שלא תנשאי לפלוני ולא תבעלי מודו ליה: **ופשט** רבינא דחוץ הוא אבל ע"מ מודו ליה זהו לשון הרי"ף ז"ל. ומיהא בגמ' לא איתמר בהדיא אלא הכי מסקינן אלא לאו ש"מ חוץ הוא ש"מ אלא שהרי"ף ז"ל סובר דכיון דבבעיין אמרינן דאי האי אלא חוץ הוא בחוץ הוא דפליגי רבנן אבל בע"מ מודו ליה כי פשטינן דהאי אלא חוץ הוא ממילא משמע דבע"מ מודו ליה וה"נ מוכחא הא דתניא לקמן [דף פד:] וחכ"א שכל הפוסל על פה פוסל בכתב כל שאינו פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל בכתב ע"פ פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב ואע"ג דאיכא למימר דההוא על מנת לאו ע"מ שלא תנשאי לפלוני היא אלא על מנת שתתני לי מאתים זוז וה"נ איתא בירושלמי בהדיא ברים פרק כל הגט וחכ"א את שהוא פוסל בפה פוסל בכתב ואת שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני הואיל והוא פוסל על פה פוסל בכתב ה"ז גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז הואיל ואינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב אפ"ה יש להביא ראיה ממאי דאיתמר בההיא סוגיא [דף פה.] דאמר אלא מתניתין דקתני כתבו בתוכו ומוקמינן בחוץ אבל על מנת לא פסיל אלמא למסקנא דהך בעיא על מנת לא פסיל אפילו על מנת שלא תנשאי דלאו שיורא הוא (וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ח' מהלכות גירושין): **אבל** אחרים אומרים דמדלא מסקינן בפשטא דבעיין ש"מ חוץ הוא אבל ע"מ מודו ליה משמע דהכתי מספקא אי פליגי נמי בע"מ ודאמרינן מעיקרא אבל על מנת מודו ליה לאו דפשיטא לן הכי אלא הכי קאמרינן דאי חוץ הוא איפשר דבעל מנת מודו ליה ונפקותא דבעיין מפרשינן והאי דנקט מתני' פלוגתייהו בחוץ לאו משום דבעל מנת מודו רבנן אלא להודיעך כחה דהתירא דר"א נקטי' הכי אי נמי לאפוקי מתנא דברייתא דאמר דבע"מ פליגי אבל בחוץ מודו דאינה מגורשת כדאמרינן בגמ' [דף פג.] מתני' דלא כי האי תנא וכו' ואיפשר דמש"ה מייתי' הך ברייתא בגמ' בסמוך לאשמועינן דלאפוקי מהאי תנא נקט תנא דמתני' פלוגתייהו בחוץ ואילו בע"מ לא אילטריך דהא תנא דברייתא גופיה מודה דבעל מנת פליגי וראיה לדבר דליכא למפשט ע"מ להיתרא דהא בגמרא [דף פג.] אמרינן שלאחר פטירתו של ר"א נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו ואלו הן ר' טרפון ור"י הגלילי ור"א בן עזריה [ור"ע] ור"ט ור"ע פרכוה בע"מ ור"א בן עזריה נמי משמע דבין בחוץ בין בע"מ פריך מדלא שקלי וטרי בגמ' במאי פריך אי בחוץ אי בע"מ כדעבדינן באינך תנאי וכיון שכן היכי דחינן הכי אשלי רברבי ומאן אמר לן דרבנן דמתני' פליגי עלייהו ודאמרינן לקמן [דף פה.] ומתני' דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ אבל בע"מ לא פסיל איפשר דלא ע"מ שלא תנשאי לפלוני קאמר דההוא איכא למימר דכחוץ דמי אלא הכי קאמר והא מתני' דקתני כתבו על כרחין שיורא קתני חוץ או על מנת דומיא דחוץ אבל על מנת דעלמא דלאו שיורא כגון שלא תשתי יין לא פסיל [ודאמרינן] ואוקימנא לאו דוקא אלא לרווחא דמילתא אייתי אוקימתיה לומר דמתני' שיורא קתני ולפיכך הדבר נראה להחמיר ולומר דאפילו בע"מ לא מודו רבנן לר"א ומידי ספיקא מיהא לא נפיק:

גרסינן בגמרא [דף פג:] בעי ר' אבא בקדושין היאך. כלומר א"ל התקדשי לי ליאסר לכל אדם חוץ מפלוני מהו. ומסקינן בתר דבעיא הדר פשטא בין לר"א בין לרבנן בעינן ויאלה והיתה. כלומר וכמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין. וגרסינן תו בעי אביי אמר לאשתו הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרי [או דילמא מאי דאסר שרי] ומאי דשרי אסר. כלומר מי אמרינן דהאי לראובן ושמעון דהדר ואמר לה קודם מסירה אף לראובן ושמעון קאמר ואין כאן שיורא וכשר אפילו לרבנן או דילמא האי לראובן ושמעון דהדר קאמר חזרה היא שחזר והפך תנאו לומר לראובן ושמעון אני מתירך לבדם ותאסר על הכל [דף פג.] אם ת"ל מאי דאסר שרי לראובן מהו לשמעון וה"ה לשמעון והאי דקאמר לראובן משום דמיניה אתחיל או דילמא לראובן אבל לא לשמעון אם ת"ל לראובן אבל לא לשמעון לשמעון מהו לשמעון והוא הדין לראובן והאי דקאמר לשמעון משום דסליק מיניה או דילמא לשמעון אבל לא לראובן בעי רב אשי אף לשמעון מהו מי אמרי אף אראובן קאי או דילמא אף אעלמא קאי תיקו. כלומר א"ל חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר אף לשמעון מהו אם ת"ל דהיכא דחזר ואמר לשמעון ולא אמר אף דוקא לשמעון קאמר הכא מאי כיון דאמר אף ודאי להתירה לשניהם דהאי אף אראובן קאי אע"פ שלא הזכיר שמו א"ד לשמעון אבל לא לראובן והאי אף אכולי עלמא קאי וסלקא בתיקו ויש מי שאומר דנקטינן בכל הני בעיא לחומרא ככל תיקו דאיסורא אבל הרמב"ם ז"ל [בפ"ח] פוסק במאי דאיתמר ביה את"ל כאילו איפשיט בהדיא וכן דרכו בכל מקום ובתרי בעי' בתראי פוסק שהיא ספק מגורשת: **וגרסי'** תו בגמרא [שם] נטנה ר"ע ואמר הרי שהלכה זו ונישאת לאחד מן השוק והיה לו בנים הימנה ונתאלמנה או נתגרשה ועברה ונישאת לזה שאסרה עליו. כלומר שאמר לה ע"מ שלא תנשאי לפלוני. לא נמצא גט בטל ובניה ממזרים. כלומר מן האמצעי. הא למדת שאין זה כריתות. כלומר לא אמרה תורה כריתות המביא ישראל לידי פיסול. ומוכח מהא דאפילו ע"מ שלא תנשאי לפלוני אינה מגורשת וזו תשובה לר"א דשרי הכי בברייתא וא"ת והיאך יהא גט בטל ובניה ממזרים והרי אינה יכולה לעבור על תנאו שהרי אם נישאת לזה שנאסרה עליו נמצא גט בטל ואין קדושין תופסין בה ונמצא שאי איפשר לה שתנשא. תירצו בתוספות דמשכחת לה בנשאת לאחר מיתת המגרש [ונמצא גט בטל ובניה מראשון שבחיי הבעל ממזרים] וכי אמרינן ועברה ונשאת לאו משום דאיכא עבירה בנישואין הללו אלא דכיון שעכשיו היא עושה למפרע ביאתה ביאת זנות ובניה ממזרים שפיר מיקרי עבירה והרמב"ן ז"ל תירץ דכי אמר לה שלא תנשאי לאו נישואין גמורין קאמר שהרי אי איפשר אלא שלא תהא נשאת לו בדרך נישואין הילכך אע"פ שאין הנישואין נישואין גיטה בטל שהרי עברה על תנאה. ושמעינן מינה שהנותן מתנה לחבירו ע"מ שלא יתננה לאחר והלך הוא ונתנה שאע"פ שלא זכה מקבל במתנתו זו נתבטלה המתנה מעיקרא כיון שבדרך הנותנין נתנה לו ול"נ כיון שאי אפשר לגט להתבטל אלא מחמת חלות הנשואין על כרחין הנשואין חיילי שאין לך דבר שמעכב אותן מלחול שהרי מגורשת גמורה היא [אבל כל אדם אלא שהתנה עליה כתנאי בעלמא] והרי הוא כאילו אמר לה הרי את מותרת לכל אדם ולהנשא לכל מי שתרצי אלא שאם תנשאי לפלוני הרי את אשתי [עד שעת נישואין ומשעת נישואין ואילך אלא שבשעת נישואין אי את אשתי] ואע"ג דמסקינן לקמן [דף פה.] בהיום אי את אשתי ולמחר את אשתי דכיון דפסקה פסקה ה"מ היכא דיום אחד פסקה לגמרי אבל הכא לא פסקה אלא לענין שאיפשר לנישואי אותו פלוני לחול: **אמר** רבא הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי [*וחיי פלוני הרי זה כריתות כל ימי] חייכי אין זה כריתות. שאין מפרידן אלא יום המיתה ועד יום המיתה קשורה בו: *הרי זה כריתות. מגורשת היא מיד והיא תקיים תנאו וכתוב בהלכות גדולות אמר לה כל ימי חיי פלוני ואינסבא לאחר והיו לה בנים בחיי בעל הראשון ומיית ליה בעל הראשון והדר היו לה בנים לאחר מיתתו ועדיין ההוא פלוני דתלייה לתנאה בגופיה קיים *[ואישתאי] בחייו לאחר מיתתו דבעל בטל ליה גט למפרע ובני קמאי ממזרי בתראי לאו ממזרי ואסורה לשני דכיון דבטיל גט למפרע כי הדר גבה אשת איש הויא ותנן [סוטה דף כז:] כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל והוו פליגי רבנן דהוו קאמרי כיון דבחיי הבעל לא עברה עלוי תנאה [ולאחר מיתה הוא דעברה כיון דמת בעל בטל ליה תנאה] ולא בטיל גיטא למפרע ע"כ ובתוספות אמרו שהגט בטל למפרע וכן עיקר דאי לא תימא הכי אפילו אמר לה כל ימי חייכי ה"ז כריתות שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חייו של בעל וכתב הרשב"א ז"ל דכל ימי חיי וחיי פלוני דאמרינן הרי זה כריתות אע"פ שהוא ילד והיא זקנה ואפילו היא זקנה ואמר לה ע"מ שלא תשתי יין מכאן ועד כ' שנה הרי זה גט כריתות כיון שאיפשר שתחיה היא יותר. ומדאמרינן דכל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות משמע דלמאן דס"ל דבע"מ שלא תנשאי מודו ליה רבנן לר"א וכמ"ש למעלה אפילו אמר לה נמי ע"מ שלא תנשאי לו לעולם מגורשת שכיון שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חייו ה"ל כע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ח' מהלכות גירושין הרי זה גיטיך על מנת שלא תנשאי לפלוני אינו גט הא למה זה דומה לאומר לה על מנת שלא תשתי יין לעולם או שלא תלכי לבית אביך לעולם או כל ימי חייכי אבל אם אמר לה ע"מ שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה ה"ז גט ודבריו תמוהין דאפילו אמר לה ע"מ שלא תנשאי לפלוני לעולם אינו (אלא) כע"מ שלא תשתי יין לעולם [אלא כע"מ שלא תשתי יין] כל ימי חיי פלוני ונראה שדעתו ז"ל דהתם שאני מפני שהיא רשאה לשתות יין לאחר מיתתו ונמצא שלא נאסרה ביין לעולם אבל זו נאסרה בנישואיו של זה לעולם שהרי כל ימי חייו לא תנשא לו ונשואין לאחר מיתה א"א ולמדה מדאמרינן בגמ' דע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות ואמאי והא אמרינן בנדרים בפרק השותפין (דף מז.) קונם ביתך שאיני נכנס מת או מכרו לאחר מותר והכא נמי רשאה לילך לבית אביה לאחר מיתתו ונמצא שאין תנאי זה אלא ככל ימי חיי פלוני אלא ודאי הייט טעמא שאע"פ שלאחר מיתת האב א"א לה לעבור על תנאה אפ"ה בבית אביה שנאסרה לא תהא מותרת לעולם דלאחר מיתת אביה לאו בית אביה הוא ה"נ במתנה שלא תנשאי לפלוני לעולם אע"פ שלאחר מיתתו א"א לה לעבור על תנאה מ"מ לא תהא מותרת בנשואי אותו פלוני לעולם ואח"כ דוחין דלבית אביך לאו דווקא *אלא שאמר לה לבית זה שהוא של אביך שהיא אסורה בו אפילו מת או מכרו לאחר כך איתא התם ובתוספות תירצו דכל יוצאי ירכו קרויין בית אביו אע"פ שמת כדכתיב גבי תמר (בראשית לח) שבי אלמנה בית אביך וכבר מת שם אביה כדמוכחי קראי ולבי מפקפק בזה דמאי לא הוו כל יוצאי ירכו נמי ככל ימי

א כתב הרמ"ם על מנת שלא תהא מותרת לפלוני לא הוי גט ולא נהירא להרא"ש:

ב כתב מיי' אמר לה על מנת שלא תינשא לפלוני אין זה כריתות כמו על מנת שלא תשתי יין או שלא תלכי לבית אביך ולא נהירא לטור דכיון באפשר שימות אותו פלוני בחייה ויתבטל התנאי הוי שפיר כריתות ולא דמי שלא תלכי לבית אביך שאפי' לאחר מיתתו אסורה ליכנס בו שנקרא על שם אביה וכתב עוד הרמב"ם על מנת שלא תשתי יין זה לעולם ונשפך היין אין זה כריתות משום שלא הותרה במה שנאסרה ובתוספתא איתא בהדיא בהיפך זה דקתני על מנת שלא תעלה באילן זה לעולם ונקצץ האילן הרי זה גט:

דף פג:

הרי"ף ז"ל גרים ספא בגיטין כמו ביומא (דף יג.) ולא קשיא מידי קושית התוס' דהכא כד"ס כל ימי ע"ש. (ג"א)

יש מ"ז

גי' ד"ס

גי' מהר"ם

הגהות חו"י
(א) ונ"ע וכי ס"ל לחכמים שא"א לתת גט על תנאי וי"ל דס"ל לחכמים דהנאי דאינו מתרת לכל שאני:

גי' ד"ס

גי' ד"ס

' ד"ס

חיי וחייכי א"ז כו' כנ"ל.(ג"א) [וכ"ה ברי"ף דפוס קוסט']

כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות כו' כנ"ל (ג"א)

כנ"ל.פי' שתשתה יין.וכ"ה הגי' במ"מ פ"ח מהל' גירושין הלכה י"א ושתתה יין בחייו (ג"א)

גי' ד"ס

גי' ד"ס

ד"ת מ"ז

עיין משנה למלך בפ"ח מהל' גירושין הלכה י"א ד"ה וראיתי כו' מה שהקשה ע"ז ע"ש. (ג"א)

חי פלוני דהא אפשר דמיתו כולהו ותירוץ הראשון הוא עיקר ומ"מ אין מכאן ראיה [לדברי הרמב"ם] לע"מ שלא תנשאי לפלוני כל ימי חייו דכיון שאיפשר שיבא זמן שא"א לעבור על תנאה משמע דה"ז כריתות וכל ימי חייכי היינו טעמא דאין זה כריתות לפי שכל ימיה היא עומדת בענין שאיפשר לו לגט שיבטל: גרסי' בגמ' [דף פג:] בעא מיניה רבא מר"נ היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו. כלומר נתן לה גט ואמר לה היום יהא גירושין ולמחר לא יהו גרושין מהו. תיבעי לר"א תיבעי לרבנן. כלומר דפליגי במתני' בהרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני. אסיקנא בתר דבעיא הדר פשטה כיון דפסקה פסקה. כלומר [דכיון] דפסקה מיניה היום לגמרי אגב כל אדם פסקה לעולם ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדשנה הילכך אין תנאי זה כלום ומשמע דהכי קי"ל דכיון דפסקה פסקה ואע"פ דלקמן בפרקין [דף פה:] אמרי' דאתקין רב בגיטי מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מר"נ וכתבה הרי"ף ז"ל בהלכות כבר כתב רש"י ז"ל שם דאע"ג דפשטה כיון דפסקה פסקה אפ"ה לא נעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ח' מהלכות גירושין התנה עליה ואמר היום אי את אשתי ולמחר את אשתי אינה מגורשת דאזה הרב ז"ל לזו לגמרי מדאמרינן לאפוקי [מדבעא מיניה] רבא מרב נחמן ונראה שזהו דעת הרי"ף ז"ל שהשמיטה מן ההלכות *והיינו מחוור דמידי ספק

מאי שנא חיי פלוני דילמא מאית ומקיימא ליה לתנאה הוא נמי דילמא מאית ומקיימא ליה לתנאיה אלא אימא כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות וכן כל ימי חיי הרי זה כריתות *תנו רבנן הרי זה גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא מאי קאמר אמר רבא הכי קאמר הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר לו שמא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה לאחר לא תנשא דבעיא קיומי לתנאיה ואם נשאת לו לא תצא לאחר א תצא: ת"ר הרי זה גיטיך על מנת שתעלי (א) לרקיע על מנת שתרדי לתהום על מנת (א) שתבלעי קנה בן מאה אמה ע"מ שתפרחי באויר ע"מ שתעברי את הים הגדול ברגליך אינו גט ר' יהודה בן תימא אומר כזה גט כלל א"ר יהודה בן תימא כל שא"א לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו אינו אלא כמפליגה בדברים וכשר אמר ר"נ אמר רב הלכה כרבי יהודה בן תימא אמר רנב"י מתני' נמי דייקא דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו תנאו קיים הא א"א תנאו בטל ש"מ: *ואם כתבו לתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול: א"ר ספרא כתבו בתוכו תנן [ד' קפט ע"א] פשיטא

רש"י

והיא תקיים התנאי: ה"ז לא תנשא לו. גזירה שמא יאמרו נשותיהן נותנים במתנה ואין לך לעז גדול מזה: ואם נשאת לו לא תצא. שאין כאן איסור אלא חשש בעלמא ואם נשאת לאחר תצא כי לא נתקיים התנאי והוא על תנאי נירשה: מפליגה. דוחה אותה לנערה בדברי הבאי: כתבו בתוכו תנן. כלומר דוקא כתבו בתוכו הוא דלית ליה תקנה אבל לא כתבו בתוכו אפילו אמר לעדים ולסופר ע"מ כן אינו נפסל בכך ובלבד שיאמר בשעת מסירה הרי את

מגורשת מיהא לא נפקא דאי בעיין לא מיפשטה לרב דתקין ולעלם לאפוקי מדבעי מיניה רבא מרב נחמן שפיר שייך למימר לאפוקי: ת"ר הרי זה גיטיך על מנת שתנשאי לפלוני וכו': שמא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה. ואין לך לעז גדול מזה: ואם נשאת לו לא תצא. שאין כאן איסור אלא חשש לעז בעלמא: לאחר תצא. משום דבעיא לקיומא [תנאה]. ומכל מקום צריכה גט גמור מדאורייתא מאחר זה דשמא תקיים תנאה ותנשא לאותו פלוני שהתנה עמה שתנשא לו ונמצא הגט קיים ובניה מאותו אחר כשרין אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ח' מהלכות גירושין נשאת לאחר קודם שתנשא לו בטל הגט ותצא והולד ממזר וצריכה גט משני. כלומר מדבריהם ודבריו תמוהין למה בטל כיון שהתנאי יכול להתקיים וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל: תנו רבנן הרי זה גיטיך על מנת שתעלי לרקיע וכו' אינו אלא כמפליגה בדברים. כדי לנערה בדברי הבאי: מתני' נמי דיקא. בבבא מציעא בהשוכר את הפועלים (דף צד.): וגרסינן עלה בגמ' זה גיטיך על מנת שתאכלי בשר חזיר מהו אביי אמר היא היא רבא אמר איפשר דאכלה ולקיא. כלומר ולבן תימא גופיה תנאו קיים ופרכינן עליה דרבא מדתניא הרי זה גיטיך על מנת שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם. פרש"י ז"ל מותרת לינשא מיד ואין חוששין שמא תבעל להם ויבטל הגט אבל אמר לה על מנת שלא תבעלי לפלוני אינו גט שמא תבעל לו ואין לשון אין חוששין שמא נבעלה להם נוח בכך. והרמב"ן ז"ל פירש דברים כפשטן רישא קתני נתקיים התנאי בפני עדים מגורשת ואם לאו אינה מגורשת שכל תנאי שהוא בקיום מעשה עליה להביא ראיה בקיימתו וסיפא קתני אין חוששין שמא נבעלה להם שאע"פ שהבעל מכחישה ואומר לה בברי שעברה נאמנת היא לומר לא עברתי על תנאי שכל תנאי שבידה והוא בשב ולא תעשה עליו להביא ראיה שביטלתו *והא דלא נקטה בשלא תבעלי לפלוני היינו משום דסבירא ליה להאי תנא דשיורא הוי ואינו גט. ודייקינן עלה ואילו על מנת שתבעלי לאבא ולאביך לא קתני. כלומר דנימא ביה נתקיים התנאי הרי זה גט: לאביי ניחא. משום דלדידיה לרבי יהודה בן תימא אפילו לא נתקיים התנאי הרי זה גט: אלא לרבא קשיא. דהא אמר דאפילו יהודה בן תימא מודה ביה. ומפרקינן אמר לך רבא בשלמא בשר חזיר איפשר דאכלה ולקיא. כלומר [בידה לקיימו באיסור ועל מנת שתבעלי לפלוני] נמי איפשר דמשחדא ליה בממון ומרציא ליה ובעיל לה אלא אבא ואביך בדידה קיימא כהי דאיהי עבדא איסורא אינהו מי עבדי איסורא. כלומר הילכך הוה ליה כעל מנת שתעלי לרקיע וכלל דאמר רבי יהודה בן תימא לאתויי אבא ואביך: ואי כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול. כתבו בתוספות דמהא שמעינן שכשר לעשות קיום מחקין בגט מדאמרינן בחוץ כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול מכלל דבשאר מחקין שרי כדין השטרות והרשב"א ז"ל כתב [שכ"כ רבינו סעדיה גאון] והגאונים ז"ל אמרו מחק שמו ושמה פסול אע"פ שמקויים ושאר המחקין אם נתקיים כשר דיעבד אבל לכתחלה לא והא"ב בעל העיטור ז"ל כתב שאפילו בשמו ושמה כשר לכתחלה והכי מוכח בתוספתא דתניא בסוף מכילתין גט שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר ואם החזירו למטה אפילו מגופו כשר ע"כ ומדלא מפליג בין שמו ושמה לשאר גופו של גט משמע דאפילו בשמו ושמה כל שנתקיים אינו פסול וכן הר"ם במז"ל בפ"ד מהלכות גירושין לא חלק ועכשיו נהגו שלא לקיים שום מחק בגט ותניא נמי התם בתוספתא בסוף מכילתין נקרע *כשר נתקרע פסול נקרע בו קרע של ב"ד פסול נמוק או שנרקב או שנטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו פסול וכתבה הר"ם במז"ל בפרק הנזכר והשיג עליו הראב"ד שאם גט מקויים הוא למה יפסל מלהיותה מגורשת [ולא אמרו פסול] אלא לענין שלא תגבה בו כתובתה והרשב"א ז"ל כתב שאף הרמב"ם ז"ל יודה בזה דכיון שכתוב בו הנפק יש הוכחה שבלם בא ליד האשה וכדאמרינן בפ"ק דמציעא (דף כ:) דמלוה הוא דמקיים שטריה ולא לוה וה"נ אשה מקיימת גיטא ולא הבעל וכתב עוד הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר דכי אמרינן דגט שיש בו מחק או תלוי פסול וכן נמי נקרע קרע ב"ד דפסול דוקא כשהיה הגט יוצא מתחת ידה בעדי חתימה ואין שם עדי מסירה אבל אם יש שם עדים שנמסר הגט בפניהם כשר אע"פ שהיה תורף הגט על המחק או בין השטין או שהיה קרוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם עד כאן וטעמא דמלתא דכיון דלדידן דקי"ל עדי [מסירה] כרתי אפילו על הנייר מחוק ועל הדפתרא כשר כדאיתא בפ' המביא תניין (דף כג.) אף בנקרע קרע ב"ד ראוי שיהא כשר אבל הרשב"א ז"ל חולק בזה בפרק התקבל* ואומר שכיון שהוא קרוע כעין קרע ב"ד הרי הוא כחרס ופסול. נגרס בו: גמ' כתבו בתוכו תנן. דוקא כתבו בתוכו הוא דלית ליה תקנתא אפילו אמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם אבל לא כתבו בתוכו אפילו אמר לעדים ולסופר על מנת כן תכתבו שתהא מותרת לכל אדם אלא לפלוני אינו נפסל בכך ובלבד שיאמר

[ד' קפט ע"א]

עי' מ"ש הסמ"ע המלך שם ע"ז בסוף הל' ט' (ג"א)

הגהות חו"ס
(א) עי' בהרי"ף ב"מ סוף פ' השוכר.

גי' ד"ס

גי' ד"ס

בכ"ב דף קסח: איתא איפכא נקרע פסול נתקרע כשר ע"ש. (ג"א)

דף סד. בחידושיו ד"ה ודברי הרמב"ם (ג"א)

שלטי הגבורים

א כתב הרמ"ס דתנא ולא יחזיר עולמית ואפי' לאחר מיתת הבעל אפי' נתן לה הבעל גט שני לאחר נשואי שני אי לא יתקיים תנאה דגט ראשון [לא מצי לאהדורה] דכי איגבא ליה מעיקרא באיסור א"א איגבא ליה ואיתסר ליה איסור עולם כמו סוטה שאסורה לבועלה אפי' לאחר מיתת הבעל ה"נ כיון דלא מיקיים תנאה דגט ראשון [לא מצי לאהדורה] אפי' לאחר מיתת הבעל נמי לענין התם דאיסורא כבחיי הבעל דמי דכי היכי דבחיי הבעל אלא משום דחיישינן דלמא לא תקיים תנאה [לאחר מיתת הבעל נמי אלא דחיישי' דלמא לא תקיים תנאה] ופגע באיסור סוטה אבועל. ואי אקיים תנאה נמי אסורה אבני לאהדורי דהא לא מבטלת דמקיימא תנאה בחיי שני אא"כ גרשה וניסת לבעל התנאי ותו לא מצי נמי לאהדורה דהוה ליה מחזיר גרושתו מן הנשואין וה"מ שניסת לשני אבל נתקדשה הא ולא יחזיר אלא לאחר מיתת הבעל או שיתן לה הבעל גט שני בלא תנאי אבל בתר דמקיים תנאה בגט ראשון לא מצי לאהדורה דהוה ליה מחזיר גרושתו מן האירוסין:

מפורש לעיל בפי' מי שאחזו גבי פלוגתא דרב הונא ורב יהודה וכיא מתן או לכשתתן.

הגהות הב"ח
(א) נ"ל ע"מ שתבלע קנה של ארבע אמות על מנת שתביאי לי קנה בן מאה אמה.

[בתוספתא שם הגי' נמוק כו' ככברה כשר וכ"ה ברמב"ם ובכל הפוסקים ז"ל] (מהרש"ב)

המאור הגדול

*)אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן וכו' עד אבל לפני התורף אפי' על פה נמי פוסל קמ"ל ומתני' בחוץ הוא ואמר רב ספרא דעל פה לא פסול אפי' לפני התורף. ולדעתיה דרב ספרא מתני' לא כרבי ולא כרבנן דלדידהו בין לרבא בין לר' זירא חוץ פוסל על פה לפני התורף כך הם דברי הרב ז"ל. ולי לא נראה כן אלא רב ספרא כר' זירא דאמר מחלוקת לפני התורף דרבי סבר גזרינן ע"מ אטו חוץ כשכתבו בתוכו וחזר ומחקו אבל בעל פה אפי' חוץ ואפי' לפני התורף אם חזר בו בשעת נתינת הגט לא פסיל כרב ספרא ודאמרינן בברייתא חוץ שפוסל על פה פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב על פה בשעת נתינת הגט קאמרי' ולא בשעת כתיבתו וכדתנן במתני' המגרש את האשה ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני וכולה שמעתא כעין משנתינו מפרשינן לה וקבעינן לה במסמרות ודאמר רבא להנהו דכתבי גיטי שתיקו שתוקי לבעל עד דכתביתו תורפיה דגיטא שלא יזכיר שום תנאי כי שמא יכתבנו בו ויחזור בו ולא יתקיים התנאי והוה ליה גט כתוב על תנאי או שמא יזכיר חוץ ואע"פ שלא כתבו שהוא פוסל על פה ורבא לטעמיה דאמר חוץ פוסל על פה לפני התורף בפלוגתיה דפליג על רב ספרא ואזיל נמי לטעמיה דאמר כל התנאין פוסלין בגט לפני התורף ואפי' לרבנן אבל ע"מ בעל פה ואפי' לפני התורף ואפי' לרבא ואפי' לרבי כשר ואע"פ שלא נתקיים התנאי כגון שחזר בו מן התנאי בשעת נתינה ונתנו שלא על התנאי דל"ל ראיה למיסר ע"מ בעל פה לפני התורף ואפי' לרבא ואפי' לרבי דיעד כאן לא פסיל רבא בפלוגתיה דפליג על רב ספרא אלא בחוץ אבל ע"מ לא ועד כאן לא פסיל רבי כל התנאין בגט אלא בכתב אבל על פה לא ואם נתקיים התנאי אע"פ שכתבו בתוכו ואפי' לפני התורף כשר לדעתו מיהו חיישי' למנהגא דנהוג עלמא דלית למיכתב תנאי בגיטא כלל ולא שרינן הכי לכתחלה. ומה שפסק הרי"ף ז"ל כרבא ואע"ג דר' זירא ורב ספרא תרווייהו פליגי עליה משום דבתרא הוה ולחומרא אי נמי איכא למימר דההיא ברייתא דתני תנא קמיה דר' זירא כרבא דייקא ור' זירא דאפכיה לגרמיה הוא דאפכיה כטעמיה ושנויא הוא ולא סמכינן עליה והתנאי' המתקיימין כך דיניהם

*) כ"ז במאור שייך לעמוד ב' בסופו אחר תי' שכתב בלשון הזה. והד"א

כל תנאי שתלה הבעל בעצמו או באחר בין בקיום מעשה כגון דאמר אם אעשה כך וכך או אם יעשה פלוני כך וכך בין בביטול מעשה כגון דאמר אם לא אעשה כך וכך או אם לא יעשה פלוני כך וכך אין האשה מותרת לינשא עד שיתקיים התנאי כולו ואע"פ שבידוע שסופו להתקיים כגון מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש ולא משתריא במקום יבם אלא לאחר י"ב חדש דמקיים תנאיה אבל התנאים שתלה הבעל באשה אם הם בקיום מעשה אסורה לינשא עד שיתקיים כגון האומר ע"מ שתתני לי מאתים זוז לא תינשא לאחר עד שתתן וה"ה לאומר ע"מ שתאכלי בשר חזיר וע"מ שתבעלי לפלוני אם לא נתקיים התנאי אינו גט ואינה מותרת לינשא עד שיתקיים התנאי ואם התנאים הם בביטול מעשה כגון ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי וחיי פלוני כיון דלכי מאית מתקיים תנאיה ה"ז כריתות ומשתריא לאלתר וכן ע"מ שלא תינשא לאיש פלוני רמינן עלה בגמ' אי הכי בכולהו תנאי דעלמא נמי לא תינסיב דלמא לא מקיים ליה לתנאיה דאלמא כל כה"ג שריא לאינסובי לאלתר ולא חיישי' שמא תעבור על התנאי ואע"ג דמעיקר דינא הכי הוא החמירו הגאונים ונמצא כתוב בתשובת רבינו האיי ז"ל דלא שריא למעבד הכי לכתחלה משום גדר שלא לפרוץ באיסור א"א ממנהג הראשונים ותקנתם. ויש בפי' רבינו שלמה ז"ל בענין ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך וע"מ שלא תבעלי לפלוני חילוף ממה שכתבנו ולא נראו לנו דבריו ויש מי שמפרש אי הכי בכולהו תנאי בעלמא נמי לא תינסוב אפי' בקיומן דלמא מינסבא ולא מקיימא ליה לתנאיה ומתכוין בפירושו זה כדי שלא לחלוק בכל התנאים למימרא דלא משתריא בכולהו עד שמקיימא להו ואין הדברים נראין כן מדקתני הרי שהלכה ונישאת לא' מן השוק והיו לה בנים ונתאלמנה או נתגרשה ועברה ונישאת לזה שנאסרה עליו אלמא נשואין הראשונים היתר הוו ולא בעבירה ויש מי שאומר בע"מ שלא תבעלי לפלוני כיון שלא הותרה אצלו בשום ביאה לעולם לא בנשואין ולא בזנות שיורא הוי בגיטא והא ע"מ כחוץ דמי משום דבעינן עד שיתירנה לכל איש ואיש ולדידן לא מכרעת מלתא הכי שהרי התירה להתפיס לו בה קדושי כסף ושטר ואפ"ה מינקט לחומרא בכל האי מלתא טפי עדיף:

השגות

א] והא דאמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן. והא קמ"ל דאפי' לפני התורף על פה אינו פוסל ואפי' תוך. הביא לן הא דתניא בברייתא לקמן ותכ"א חוץ שפוסל על פה פוסל בכתב וכו' אלמא חוץ פוסל על פ' ואיכא למימר האי על פה דקאמרי רבנן הכא בשעת נתינה קאמרי דלכ"ע פסול. ורבא פליג עליה ואמר האי דקתני כתבו דמשמע על פה לא פסיל דוקא לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' על פה נמי פסול. והאי מימרא דרבא בחוץ ובפלוגתא דרבי ורבנן דפליגי בשאר תנאים הכתובים בגט דרבי פוסל וחכמים מכשירים. ואוקמה רבא לאחר התורף אבל לפני התורף דברי הכל פסול ואפי' תנאי דעלמא. האי מימרא דרבא כשכתבו הגט אע"פ שחזר ומחקו פסול לא שמענו לרבא שיפסול אותו לפני התורף. וא"ת הא אמר להו לספרי שתיקו שתוקי לבעל עד דכתבית תורפא דגיטא אלמא אפי' תנאי נמי פוסל לפני התורף ואפי' על פה. מהא לא איריא דהכי קתני להו שתיקו שתוקי לבעל דלמא אמר ביה חוץ ופוסל אפי' על פה וס"ל מסתברא דתנאי אינו פוסל על פה ואפי' לפני התורף מדאמרי' פ' מי

הראב"ד

שאחזו אמר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ותנו לאחר י"ב חדש אמר ר' יוסי כזה גט ואמר טעמא דר' יוסי מדהוה ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי הכי קאמר כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי. והא הכא דתנאי זה לפני התורף נאמר וקא מכשר ר' יוסי ואפי' רבנן דפסלי לאו משום דהוה ביה תנאי לפני התורף פסלו ליה אלא משום דמשמע להו נמי כתבו אם לא באתי ותנו ונמצא שהגט נכתב על הספק וכה"ג ודאי פסול לדברי הכל אבל אם נאמר התנאי על הנתינה אע"פ שהזכירו לפני התורף כשר כך נ"ל. ואם נכתבו בגט לאחר התורף קי"ל כרבנן דמכשרי בשאר תנאים חוץ מתנאי דנשואין שהרי אפי' על פה נמי פוסל בשעת נתינה. ואמרי' נמי פ' ב' לא הכשיר ר"א אלא לאחר אבל מכאן ועד י' ימים לא דלמא הוה ביה תנאה וחיפתיה אלמא תנאי כשר בגט ונמאי לאחר התורף כרבא ואליבא דרבנן:

שיאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם: מהו דתימא ה"מ לאחר התורף. כלומר להכי נקט כתבו בתוכו למפסק מילתיה למפסליה אפי' לאחר התורף דאילו על פה כיון שלא אמר אלא לאחר כתיבת התורף לא פסיל אבל אה"נ דכל שאמר בשעת כתיבת התורף אפילו על פה נמי פסול קמ"ל רב ספרא דמאי דתנן דוקא כתבו בתוכו אפילו אלפני התורף קאי דדוקא בכתיבה הוא דפוסל אבל על פה אינו פוסל כלל אפי' לפני התורף: ורבא אמר לא שנו אלא לאחר התורף. כלומר הא דנקט כתבו דמשמע אבל על-פה לא משום לאחר התורף נקט הכי אבל לפני התורף אפילו על פה פוסל ומדמודה נר מצוה

רבא מיהא דחוץ לאחר התורף אינו פוסל על פה משמע דמאי דפסיל ע"פ לפני התורף לא הוה מדינא אלא מגזירה אטו בכתב דאילו הוי מדינא כי היכי דגזרינן לאחר התורף בכתב אטו לפני התורף בכתב וכדמוכח לקמן בסמוך הייני גוזרין נ"כ לאחר התורף על פה אטו לפני התורף [על פה] אלא ודאי חוץ לפני התורף על פה לא פסיל אלא משום גזרה אטו בכתב ומכל מקום משמע דמאי דאמרינן ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא להנהו דכתבי גיטין שתוקי שתיקו לבעל עד דכתביתו לתורף בגיטא היינו כדי שלא יזכיר חוץ בפוסל על פה לפני התורף משום גזרה וכמו שכתבתי אבל אילו אמר על מנת לא מיפסל כלל דכיון דעל מנת אפילו נכתב בגט לפני התורף אינו פוסל אלא משום גזירת חוץ כמו שאכתוב בסמוך על מנת דעל פה הויא לה גזירה לגזירה דהיינו ע"מ על פה אטו חוץ על פה וחוץ על פה אטו חוץ בכתב ולקמן מוכח דלא גזרי בהאי עניגא גזרה לגזרה וזה

פשיטא כתבו בתוכו תנן מהו דתימא ה"מ לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו ע"פ פסול קמ"ל ורבא אמר לא שנו אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פסול ואזד; רבא לטעמיה דאמר רבא להנהו דכתבי גיטי שתיקו לבעל עד דכתביתו לתורפיה דגיטא והלכתא כרבא: ת"ר כל התנאין פוסלין בגט דברי רבי וחכמים אומרים כל הפוסל על פה פוסל בכתב וכל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל על פה פוסל בכתב על מנת שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב *אמר רבא מחלוקת לאחר התורף דרבי סבר גזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף ורבנן סברי לא גזרינן אבל לפני [א] התורף דברי הכל פסול ומתניתין דקתני כתבו לתוכו ואוקימנא בחוץ אבל על מנת לא פסיל לאחר התורף ורבנן היא וכן הלכה:

מתני' הרי את [ב] מותרת לכל אדם אלא [א] לאבא ולאביך לאחי ולאחיך לעבד ולעובד כוכבים ולכל מי שאין לה עליו קדושין כשר הרי את מותרת לכל אדם אלא °אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין ולכל מי שיש לה עליו קידושין אפילו בעבירה פסול:

גופו

רש"י

את מותרת לכל אדם: ה"מ. דבעיא (כתובו) [בתוכו] ולא מהני ליפסול מאי דאמר לסהדי על מנת כן היכא דאמר לאחר כתיבת התורף ע"מ שלא תנשא לפלוני דכיון דנכתב עיקר הגט קודם הזכרת התנאי לא מיפסיל אי לא כתבו ליה בתוכו בהדיא: אפילו על פה. שהרי עיקר הגט ע"מ כן נכתב: קמ"ל. רב ספרא (דכתובו) [דבתוכו] דוקא: שתיקו. *כופין אותו שלא יזכיר שום תנאי: כל תנאים פסולין בגט. אם כתב לתוכו ואפילו נתקיים: חוץ שפוסל בכתב. דהוי שיור בגט: מחלוקת. דרבי ורבנן: **מתני'** לאבא כו'. לאו שיורא הוא דבלא איסור אישות נמי לא תפסי להו בה קידושין: אלמנה לכהן גדול. וקידושין תופסין בה אם לא היתה אשת איש דחייבי לאוין היא ולכך הוי שיור בגט: וכן לכל מי שיש לה עליו קידושין. אם היתה פנויה: ואפי' בעבירה.

שלא כדברי רש"י שכתב שתוקי שתיקו כופין בו שלא יזכיר שום תנאי ואף בתוספות כתבו כן וכן הרמב"ם ז"ל כתב בפרק שמיני מהלכות גירושין וכן אם התנה בפה קודם כתיבת התורף הרי זה ספק גירושין ע"כ ומשמעו כל תנאי ומ"מ מה שכתב הרי זו ספק גירושין וכן כתב *(ס"מ) בע"מ לפני התורף שאם נכתב בגט הרי זה ספק גירושין הוא מפני שהוא סובר שתנאים הללו פוסלין מטעם ברירה [שאע"פ שנתקיימו מ"מ בשעה שנכתב הגט לא היה ספר כריתות] וזה דרך הירושלמי בפ' כל הגט [הלכה א] וכתוב בספר המלחמות ואינו דרך גמרתינו דבגמ' מוכח דמשום גזרת חוץ מפסל: תנו רבנן כל התנאים פוסלין בגט. פרש"י ז"ל אם נכתבו בתוכו ואפילו נתקיים התנאי: כל הפוסל על פה. בשעת נתינה דהיינו חוץ: פוסל בכתב. אע"פ שחזר ובטלו: כל שאינו פוסל על פה. בשעת נתינה כגון ע"מ: אינו פוסל בכתב. ומקיימה תנאה ואזלא ואם חזר ובטלו כשר אע"פ שלא נתקיים התנאי: מחלוקת לאחר התורף דרבי סבר גזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף. דאף על גב דע"מ לפני התורף לא מיפסל אלא משום גזרת חוץ אפ"ה ס"ל לרבי דכולה חדא גזרה היא: ורבנן סברי לא גזרינן. משום דהויא לה גזרה לגזרה: אבל לפני התורף דברי הכל פסול. דליכא אלא חדא גזרה דגזרינן ע"מ אטו חוץ. ומהא משמע דליכא דמפסיל מדאורייתא אלא חוץ בכתב לפני התורף אבל לאחר התורף אפי' חוץ בכתב לא מפסיל מדאורייתא דאם איתא כי היכי דגזרי רבנן בע"מ לפני התורף אטו חוץ נגזור נמי לאחר התורף וכן נמי חוץ על פה לפני התורף לא פסיל אלא מדרבנן דאי מדאורייתא נגזור חוץ על פה לאחר התורף אטו חוץ על פה לפני התורף כי היכי דגזרינן בכתב אלא ודאי כדאמרן: ומתני' דקתני כתבו בתוכו והוקימנא בחוץ. ברים פירקין אוקימנא לה הכי. ונמצא פסקן של דברים דחוץ פוסל בין בכתב בין בע"פ לפני התורף בכתב מדאורייתא ובעל פה מדבריהם אבל לאחר התורף בכתב פוסל מדבריהם אבל בעל פה אינו פוסל כלל וע"מ לפני התורף פוסל מדבריהם בכתב ואף בעל פה לפי דעת קצת מפרשים כמו שכתבתי למעלה אבל לאחר התורף אינו פוסל בין שנתקיים בין שחזר וביטלו וכבר כתבתי למעלה שרש"י ז"ל סובר דתנאי דע"מ הפוסל בגט הוא פוסל אפילו נתקיים ור"י ז"ל חלק עליו דלא שייך למגזר תנאי דע"מ שתתני ר' זוז וכיוצא בו אטו חוץ כיון שאין שם שיור כלל כמו בחוץ ולא הוה שייך בתנאי למגזר אטו חוץ אלא בתנאי דעל מנת שלא תנשאי לפלוני דהוי שיור ועוד דאם כן אפילו על פה נמי ניגזור אטו חוץ ויפסל כל גט שיש בו תנאי אפילו בעל פה ואפילו נתקיים התנאי ובהדיא מהדרי רבנן לרבי דעל מנת שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב מכלל דבעל פה מודה להו רבי דאינו פוסל לפיכך כתב ר"י ז"ל דכל התנאין אם נתקיימו אפילו נכתבו בגט כשר כמו בע"פ דלא שייך למגזר אטו חוץ כדפרישית והכא בלא נתקיים התנאי קאמר [רבי] דפסול בגט וכגון שנכתבו ומחקן שאין מועלת מחיקה בהם כשם שאינה מועלת בחוץ דגזרינן מחיקה דעל מנת אטו מחיקה דחוץ ורבנן פליגי עליה לאחר ההורף ובלפני התורף מודו ליה. ועכשיו נהגו להזהיר שלא לכתוב שום תנאי בגט ולא להזכירו בשעת כתיבת הגט וכשר הדבר לפי שאין הכל בקיאין לחלק בין תנאי לתנאי ובין אחר תורף ללפני התורף: **מתני'** הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך ולכל מי שאין עליו קדושין. ומפרשינן בגמ' לאיתויי שאר חייבי כריתות: כשר. דלאו שיורא הוא דבלא איסור אישות [נמי] לא תפסי להו בה קדושין: אלמנה לכה"ג וכו'. כיון דקדושין תופסין בחייבי לאוין והאי לא תפסו בה קידושין משום אישות שבה אשתכח דשייר בגיטא: נתינה. מן הגבעונים שהיו משבע אומות ואיכא לאו דלא תתחתן בם: ולכל מי שיש לה עליו קידושין. אם היתה פנויה ומפרשינן בגמ' לאיתויי שאר חייבי לאוין והא דנקט הכא אלא אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט משום סרכא דבשאר דוכתי נקט הכי שהרי כאן משום גירושין הללו היא נאסרת והוה ליה למיתני הרי את מותרת לכל אדם אלא לכהן גדול ולכהן הדיוט אי נמי רבותא קמ"ל שאע"פ שהיתה אלמנה או שנאסרה בגירושין גמורין [מקודם לכן] הוי שיור כיון דליכא אלא חיוב לאו: **גרסי'** בגמ' [דף פה.] בעי מיניה [רבא] מר"נ חוץ מקדושי קטן מהו השתא מיהא לאו בר קידושין הוא או דלמא אתי לכלל קדושין אמר ליה תניתוה קטנה מתגרשת בקדושי אביה. כלומר אפי' קדשה אביה מתגרשת אם קבלה גיטה לאחר מיתתו. ואמאי והא בעינן וילכה והיתה. (א) כלומר הילכך לא מיגרשה אא"כ ראויה לקדש עצמה לאיש אחר: אלא אתיא לכלל הויה ה"נ אתיא לכלל הויה. כלומר דכיון דלא דק קרא למימר דתיהוי השתא בת הויה אלא כיון דאתיא לכלל הויה לאחר זמן חשיב לה נמי [בת] הויה מעכשיו לענין שיור נמי הוי שיור. ובעי' תו חוץ מן הילודים מהו. כלומר העתידים להולד: השתא מיהא לא איתילדו או דילמא עתידי דמתילדי. ומהדר' עלייהו משום אישותו של זה הילכך הוי שיור: חוץ מבעל אחותה מהו השתא מיהא לא חזיא ליה או דילמא זימנין דמתה אחותה וחזיא ליה: חוץ מזנתיך

מהו

שלטי הגבורים

א פי' רש"י אפי' אם נתקיים ואם נכתב אחר התורף כשר אם יתקיים ומוסיף עליהם תנאי דחוץ מפלוני שאפי' אם כתבו אחר התורף פסול אפי' אם חזר ומחקו ואם אמר אותו על פה לפני התורף פסול ולאחר התורף כשר [אם חזר ובטלו] אבל ר"י פי' דכשאר כל תנאי בר חוץ מפלוני אפי' נכתב לפני התורף אי לא נמחק כשר אבל אם נכתב לפני התורף ונמחק פסול אע"פ שבטלו וכגון שלא נתקיים דגזרי' אטו חוץ מפלוני דבההיא לא מהניא ביה מחיקה כיון שלא נכתב לשם כריתות והוא פסול אם נכתב בו אפי' אם נמחק אבל לאחר התורף אין שאר תנאי פסול אפי' אם נכתב בתוכו אם נמחק אפי' אם לא נתקיים כיון שמבטלו: וכתב הרא"ש בתשובה פי' זה נאה ומקובל אלא שלא מלאני לבי להקל כי ראיתי שהחמיר בו מיי' שכתב כיצד מגרש אדם על תנאי לא שיאמר כתבו גט אסתי על תנאי או כתבו ותנו לה על תנאי ואין צ"ל שלא יכתבו בגט על תנאי זה גירש פלוני לפלונית אלא יאמר לסופר ולעדים לכתוב ולחתום גט בלא תנאי ואח"כ נותן לה הגט ויאמר לה ה"ז גיטך ע"מ כך וכך או יאמר לשליח תן לה הגט ע"מ כך וכך כתב תנאי בגט אחר שגמר לכתוב תורף הגט ה"ז גט כשר בין שכתבו קודם חתימת העדים בין [שכתבו] אחר חתימת העדים אבל אם כתבו קודם התורף אפי' כתב ע"מ כך וכך ה"ז ספק כריתות שהרי נשאר לו זכות בגט וכן אם התנה על פה קודם כתיבת התורף ה"ז ספק גירושין. כל המגרש על תנאי שמבטל הגט כגון חוץ מפלוני או שהתנה עליה שאר תנאים קודם כתיבת התורף אם היה התנאי כתוב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה הרי זו ספק מגורשת ואם היה התנאי על פה ה"ז נוטל הגט ממנה וחוזר ונותנו לה בתנאי כשר או בלא תנאי כלל ע"כ. ויותר מזה מחמיר הרב אלפס שכתב בתשובה הנותן גט על תנאי צריך שימסור הגט לאשה כדי שלא יוכל לבטלו ולא ימסור ליד שליש ושטר התנאי ביד הבעל או ביד השליש אבל לכתוב התנאי בתוך הגט או מאחריו אינו רשאי שאם כתבו בתוכו ה"ל לבעל זכות בגויה ואינו כריתות ואם בא הבעל בתוך הזמן אפי' ריח הגט אין בו ומ"מ הורה הרא"ש הלכה למעשה בגט שהיה כתוב מעכשיו אם מתי מחולי זה קודם התורף ולא נכפל וחזר וכתב אחר התורף אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט מעת שאני בעולם והכשירו משום דלא חשיב תנאי מה שכתב מעכשיו. אם מתי מחולי זה אלא הוי כאומר מעת שאני בעולם מעכשיו ושעה אחת קודם למיתתו דהכי מפרש לה תלמודא נעשה כאומר מעת שאני בעולם וכוי כאומר לאשתו ה"ז גיטך לאחר שלשים יום דלא חשיב תנאה ואפי' אם תמצא לומר תנאה הוי כיון שלא נכפל לית ליה דינא דתנאה והגט קיים אע"פ שלא נתקיים התנאי נמצא שאין כאן תנאי קודם התורף ולכך כפלו התנאי אחר התורף וכ"ש דאפי' תנאה ליכא אלא קביעות זמן למתי יחול הלכך הגט כשר:
ב התירה לכל חוץ מפלוני. לדברי ר"ת הוי ספק מגורשת:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור כל התנאין פוסלין בגט פי' אם כתבו בתוכו וכ"ל ה"מ בשלא נתקיים התנאי וכו' אבל אם נתקיים אין ע"מ ושאר תנאין פוסלין בכתיבת הגט ובירושלמי גרסי' א"ר יודן בשבטל התנאי אבל אם לא בטל תנאו אף רבי מודה: **אמר** הכותב לפי שלא כתב מה למעלה מה למטה נראה כראיה לדבריו אבל הירושלמי מתחלתו כך היא גבי מתני' דתנן אי זה מהם שהרגה אגרש פסול לגרש בו דמקבי' כהם מכיון שנתנו לה יעשה כמי שהיה כרות לשמה משעה ראשונה ר"י בשם ר' בון בר חייא דר"ש הוא וכו' כלומר דל"ל ברירה ר' חיננא אמר דרבי היא א"ר יוחנן ותני כן כל התנאין פוסלין בגט דברי רבי וחכ"א את שהוא פוסל בפה פוסל בכתב והא שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני כואיל והוא פוסל בפה פוסל בכתב ה"ז גיטך ע"מ שתתני מאתים זוז הואיל ואינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב אמר ר' יודן מה פליגין בשבטל תנאין אבל אם לא בטל תנאין אף רבי מודה הדה אמרה כל התנאין דתנינן בגיטין דלא כרבי אר"ח תמן כותב ע"מ כן גרס הכא בנותן ע"מ כן ר' עזרא בעא קומי ר' מנא הדא אמרה אין טפסים כרבי א"ל מי לא בעי מרבי רבי כר"י דר"י פוסל בטפסים זו היא גירסת הירושלמי אם כפשוטו כדברי בה"מ למה א"ר יודן הדה אמרה כל התנאין שבינו בגיטין דלא כרבי אבל כך פירושו מתני' רבי היא דל"ל ברירה דאמר שכל התנאין פוסלין בגט ואפי' כתב הרי את מותרת לכל אדם ע"מ שתתני מאתים זוז ונתקיים התנאי לפי שמשעה ראשונה לא כרות גיטה ואין אומרים לכשיתקיים התנאי נתברר שכרות היה מתחלתו ואמר ר' יודן כשנחלקו רבי וחכמים בכתב אבל על פה אינו פוסל בשחזר הבעל ובטלו שכיון שלא כתבו ואח"כ חזר הוא עצמו ובטל ש"מ דלא דעתיה בתנאים ומשעה ראשונה על דעת כריתות גמור נכתב אבל אם לא בטל תנאיה בטל תנאיה אף רבי מודה שכל הפוסל על פה פוסל בכתב שלדעתו כל התנאין פוסלין בין על פה בין בכתב שמשעה ראשונה על תנאי היה ולא אמרי' כשנתקיים התנאי תחול למפרע דל"ל ברירה כדאמרן ולפיכך אמרו הדה אמרה כל התנאין שבינו בגיטין דלא כרבי ורבי הנ לא פליג ואמר בין ביטל בין לא ביטל לא פסל רבי בעל פה דהתם כדרבי וכן כמתני' כותב ע"מ כן הוא ע"מ שאינו שהרגה אגרש וכיון שמוזכיר שמות כמי שנכתב התנאי בגט הוא ואינו כריתות אבל הנא אבל בעל פה אינו אלא כנותן ע"מ כן ומכיון שלא כתבו רואה הוא שתהא כתיבת הגט כרות לגמרי הלכך כשנתקיים התנאי כוי גט וכן אם חזר וביטל וחקו עליו סדה אמרה אין הופסין כרבי שכיון שהוא מכשיר בנותן ע"מ כן למה הוא פוסל בכותב ע"מ כן לאחר התורף לית ליה דין הופס ודין הורף א"ל מה אהם לומר על רבי שהוא סובר כר"י שהוא פוסל בטופסים בטופסיה שהיה עושה הופס כתורף לגמרי דהתן ר"י פוסל בכולן וי"א שהגירסא בהיפך מה פליגין בשלא ביטל התנאין אבל הם ביטל התנאין אף רבי מודה שכיון שחזר וכטלו אגלאי מלתא דמעיקרא גמר לגרש ועל דעת כריתות גמור נכתב (אמר) [אמת] אין הירושלמי סיוע לדברי בה"מ כמו שכתב אבל הוא קושיא עליו אלא שאין לנו לסמוך על הירושלמי בזה וכשנהויר לגמ' שלנו אין לומר כן שהרי גזרו ע"מ אטו חוץ ותוך בין שחזר ומחקו בין שלא חזר ומחקו אלא שקיימה תנאה פוסל ושבלו תירה ודירושלמי פליגא אגמ' דילן דהכא מפרשינן משום גזירה והתם משום ברירה ולא כרות גיטה ומה שפי' דר' זירא ורב ספרא תרוייהו פליגו עליה דרבא אני אומר דרב ספרא לא מכרעא אי כמר אי כמר והכי פירושא דמתני' לאחר התורף היא וס"ד כי פסיל חוץ בכתב ה"מ לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' על פה נמי פסיל קמ"ל דמתני' ה"ק בכתב פוסל ואפי' לאחר התורף אבל על פה אינו פוסל לעולם ואפי' לפני התורף ולא הבכת תנא פסולה לעולם אלא או בכתיבה או על פה בשעת נתינה והיינו דפסק רבינו הגדול ז"ל כרבא ועוד דבריית' דאבוה דר' אבין כרבא דיקא ור' זירא איצטריך לאפוכא לגמרי לטעמיה ושניא הוא ולא סמכינן עלה כמו שכתב בעל המאור ז"ל:

המאור הגדול

כל התנאין פוסלין בגט פי' אם כתבו בתוכו וכ"ל ה"מ בשלא נתקיים התנאי כלומר שחזר בו ובטלו וחזר ומחקו מכתב הגט דהיינו דומיא דמהני' אם כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול אבל אם נתקיים אין ע"מ ושאר תנאין פוסלין בכתיבת הגט ובירושלמי גרסי' א"ר יודן בשבטל תנאו אבל אם לא בטל תנאו אף רבי מודה וכל היכא דאמרי כתב הגט על תנאי על הדין אורחא הוא כלומר שלא נתקיים התנאי שהיה בכתיבת הגט והכי מוכח מסוף פ' מי שאחזו דאמרי' התם לימא קסבר ר"י כתב גט על תנאי כשר גבי כתבו ותנו אם לא באתי אלא דהתם איירי בשלא חזר ומחקו מפני שאין התנאי עצמו כתוב בגט אלא דגט הוא שנכתב שלא כדרך התנאי והכא איירינן בשמחל התנאי לאחר כתיבת הגט וחזר ומחקו מן הגט דומיא דמתני' הלכך לא נ"ל פי' ה"ר שלמה ז"ל שאמר פוסלין בגט אם כתבו בתוכו ואפי' נתקיים התנאי וגם לא נ"ל פי' ה"ר אברהם ז"ל שכתב בלשון הזה *) [יחסר כאן מהמאור ונדפס בע"ח ושייך לכאן כל הדבור דבס]

[דף קפט ע"ב]
א מיי' פ"ח מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קמג:
ג"א תוספ' ...
דף פח.
ג"י ב"ה
ג"י ר"ש
ג"י ר"ש

הגהות הב"ח
(א) ג"ה כו' [illegible]

מהו. כלומר שלא תבעלי בזנות: בנשואין הא לא שייר א"ד שייר בביאה. כלומר ולד אישות קרינא ביה: חוץ משלא כדרכה מהו בכדרכה הא לא שייר או דילמא משכבי אשה כתיב. כלומר שהקיש שני משכבות לכל דבר: חוץ מהפרת נדרים. [כלומר שיוכל עדיין להפר נדריה: בנשואין הא לא שייר או דילמא אישה יקימנה ואישה יפירנה כתיב. כלומר וכיון דשייר בהפרת נדריה] לגבי נדרים אישה קרינן ביה: חוץ מתרומתיך מהו. כלומר כהן שגירש והתנה שיוכל עדיין להאכילה בתרומה: בנשואין הא לא שייר או דילמא קנין כספו כתיב. כלומר דע"י קדושין אוכלת נר מצוה בתרומה ואם כן עדיין קדושין עליה ואין זה כריתות: חוץ מירושתך מהו. כלומר שאם תמותי אני יורשך: בנשואין הא לא שייר או דלמא לשארו וירש אותה כתיב. דדרשינן ליה בים נוחלין (דף קיא:) שארו הקרוב אליו זו אשתו וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו וכיון דירית לה אשתו היא ושייר הוא: חוץ מקדושיך בשטר מהו. כלומר שאם יקדשוך בשטר לא יהיו קדושין: איפשר דמיקדשא לה בכסף ובביאה או דילמא וילאה והיתה איתקוש הויות להדדי. כלומר דהיכא דשייר חדא מינייהו לא קרינא ויצאה וסלקן כל הני בעיי בתיקו בר מקמייתא דחוץ מקדושי קטן דאיפשיטא. והרי"ף ז"ל השמיט כל זה לפי שאינו מצוי: מתני' גופו של גט. כלומר עיקר כתב של גט כך יכתבו בו: ודן דיהוי ליכי מינאי. וזה ספר אשר יהיה לך מאתי: ספר תרוכין ואגרת שבוקין. שצריך להוכיח בתוכו שעל ידי ספר זה הוא מגרשה: גוף של גט שחרור וכו':

גופו *של גט הרי את מותרת לכל אדם *רבי יהודה אומר א ודן די יהוין ליך מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין* למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין גופו של שטר שחרור הרי אתה בן חורין הרי אתה לעצמך: גמ' אמר אביי א]מאן דכתב גיטא לא לכתוב ב ודין דמשמע דין אלא ודן ולא ליכתוב איגרת דמשמע איגרת אלא *ואגרת (א) דיתהויין דיתצביין תלת תלת יודין מאי טעמא דמשמע (ב) דתהוין דתצביין ג ולורכיה לואו דתירוכין ולואו דשבוקין דמשמע תריכין ושביקין ולורכיה לואו ד דוכדו דמשמע וכדי ולא ליכתוב (ג) לימחך דמשמע כחוכא אלא למהך ולא ליכתוב לאתנסבא דמשמע לא תנסבא אלא להתנסבא איבעיא להו מי בעינן ודן או לא בעינן ודן ת"ש

רש"י

דאיסור לאו פסול דהוי שיור: גופו של גט. עיקרו של גט: ודן די יהוי ליכי מינאי. וזה הספר שיהיה לך מאתי: ספר תירוכין ואגרת שבוקין. וצריך להוכיח מתוכו שע"י ספר זה מגרשה: גמ' לא לכתוב ודין. ביו"ד דמשמע דין הוא למגרשה אבל אם אינו דין עלי שאגרשך לא תתגרש: ולא לכתוב איגרת שבוקין. ביו"ד: דמשמע איגרא. גג: דיתיהויין. ליכדי ביה תלתא יודי"ן דלופין דניתקרי דיתיהויין דאי לא שדי ביה אלא תרי יודי"ן מיקרי דיתהויין נשים בעלמא וכן דיתצביין דכי כתב תלתא יודי"ן משמע שתהא רשאה לינשא לכל אדם לכל מי שתרצה: ולורכי לוי"ו דתירוכין. יאריך הוי"ו שבספר תירוכין ולוי"ו דשבוקין דאי לא מאריך להו מיחזי כיו"ד ומשמע תריכין גרושות דעלמא ושביקין נשים עזובות דעלמא ולא שלה הוא: ולורכיה לוי"ו דוכדו. וכדו פשרי' יתיכי יאריך הוי"ו אהרונה של וכדו שלא יראה כיו"ד אי לא מאריך לה והוה משמע וכדי כלומר בולא כלום בלא ספר כמו כדי נסבא: לא לכתוב לאיתנסבא. באלף אלא להתנסבא בה"א שמא ירחיק לאלף מן יתנסבא ומשמע לא יתנסבא לא תינשא: מי בעינן ודן. כלומר הלכה כרבי יהודה או הלכה כחכמים:

גרסינן בגמרא [דף פה:] פשיטא אמר לאשתו הרי את בת חורין לא אמר כלום. כלומר שאם אמר לאשתו לכתוב בגיטה הרי את בת חורין ולא כתב בו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום: אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום. דהרי את מותרת לשון גירושין הוא ולא לשון שחרור דשפחה דאי בת חורין משוי לה אינה מותרת לעבדים אבל לשון גט הוא לאשה שמתירה לכל מי שהיתה אסורה לו על ידו: אמר לה לאשה הרי את לעצמיך מהו לגמרי קאמר לה. כלומר ואפילו להנאה: או למלאכה קאמר לה. שיהא מעשה ידיה שלה: א"ל רבינא לרב אשי ת"ש גופו של גט שחרור הרי את בת חורין הרי את לעצמיך השתא ומה עבדו דקני ליה גופא כי א"ל הרי את לעצמיך קני גופיה אשה לא כ"ש א"ל רבינא לרב אשי אמר לעבדו אין לי עסק בך מהו לגמרי קאמר ליה או למלאכה קאמר ליה. ודוקא בעבד הוא דקא בעי לה אבל באשה לא מספקא ליה משום דלא שייך לישנא דאין לי עסק בך אלא בעבד שגופו קנוי: ואמרינן עלה ת"ש המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון. כלומר שאע"פ שקנסוהו לפדותו עד עשרה בדמיו לא ישתעבד בו עוד ומיהו צריך גט שחרור להתירו בבת ישראל: אמר רשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו. כלומר שטר כשמכרו לעובד כוכבים אבל כתב עליו אונו זה הוא שחרורו מאי אונו א"ר ששת דכתב ליה לכשתברח ממני אין לי עסק בך. כלומר אם תוכל להמלט מן העובד כוכבים אין לי עסק בך אלמא אין לי עסק בך לשון שחרור הוא ואע"ג דהתם ליכא למימר דלמלאכה קאמר שכבר מכרו אפ"ה מדנקיט רב ששת הא לישנא משמע לשון חירות גמור הוא דאי לא לכתוב לכשתברח ממני הרי אתה בן חורין וכ"ת היכי מהניא לישנא דאין לי עסק בך והתניא [דף עז.] דין ודברים אין לי על שדה זו אין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה לא אמר כלום וי"ל עבד שאני שיכול לזכות בעצמו מכיון שסלק זכותו ממנו וקטן גמי זכו בו שמים משום דמייתי ליה לכלל מצות מאח"כ בשדה: אמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא ליכתוב ודין. ביו"ד דמשמע דין הוא שאגרשיך אבל אם אינו דין עלי שאגרשי לא תתגרשי: ולא ליכתוב איגרת שבוקין ביו"ד דמשמע איגרא. לשון גג אי נמי לפי שנראין כשתי תיבות אי גרת כלומר אי זוכתה יהא גט ואם לא זוכתה איני מגרשיך וכן פירש הר"ם במז"ל: דיתיהויין דיתיצביין תלתא תלתא יודי"ן דאם לא כתבן אלא בשני יודי"ן שמא יקרא הקורא תהוין תצבין. כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים וכמלא שאינו מגרש לזו אלא לשתים אחרות וכתב הרב בעל העיטור ז"ל דאי כתב ביה דתיהוי את רשאה למהך וכו' טפי עדיף מלישנא דדיתיהויין: דמשמע תריכין ושביקין. כלומר שהוא אומר לה שהיא שבקה אותו וגרשה אותו: ולורכיה לויו דוכדו. שמא תדמה ליו"ד והיה משמעו כדי [כלומר בחנם כמו וכדי נסבה] והאי ולורכי דקאמרינן לאו לאורכי משאר ווין קאמר אלא שיהו בענין שלא ירא
ו יודין וכן כתבו בתוספות ועכשיו נהגו להאריכן ממש וכשר הדבר כדי שלא יבואו לידי קלור. ביו"ד שמא יקרא הקורא לי מחך כלומר לי שחוק ויש גרסאות בגמרא שכתוב בהן ולא ליכתוב למחך כלומר שצריך להבדיל רגלו של ה"א שיהא אויר בין רגלו לגגו דלא ליתחזי כחי"ת דמשמע למחך לנחק כלומר מלחק אני בך. וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות גירושין שאם לא דקדק בדקדוקין הללו הרי הגט פסול. כלומר שלא תנשא בו לכתחלה ואם נשאת לא תלא והשיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב בשם גאון שכל אלו הדקדוקין כשהבעל עומד ומעורער ובספר העיטור כתוב כלשון הזה דכל הני דקדוקי דאביי הייט היכא דכתב ליה בעל גופיה אי נמי סופר מפומיה ובתר הכי אתי בעל ומערער ואמר אנא הוא דפסילנא ליה בהני ז דקדוקי ולקלקולא איכוונית אבל אם אמר בעל לסופר ולעדים לכתוב את הגט סתם וטעו הסופר והעדים באחת מאלו האותיות והבעל אינו מערער הגט כשר ותנשא בו ואם עדים מלויין יעידו בפני ב"ד שטעות סופר היה וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל ואי יהיב בעל רשותא לסופר למכתב גט שלם וטעי בהני כולהון או במקלתהון אי איתיה לספרא מתקן ליה ואי לא ואינסבא בהאי גיטא לא מפקינן לה, ודאי אי אתיא לאנסובי ואתי בעל ומערער ואמר האי דכתיב ודין דיכא הוא דאמרי א"כ למחך חוכא ולהכי איכוונית לא מינסבא אבל אי מינסבא לא מפקינן לה דהא קאמרינן [דף פ.] ומשום שלום מלכות יוליא והולד ממזר אין ר"מ היא דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוליא והולד ממזר וליתא לדר' מאיר וכל שכן לענין טעות סופר ורבינו נסים ז"ל כמו כן השיב בקבלה מפי הגאונים ז"ל היכא שכתב הגט הבעל בעלמו אם נשאת וערער תלא ואם האשה טוענת טעות סופר הוא עליה להביא ראיה אבל אם אין שם ערעור הבעל ויש בו טעות מתחת ידי סופר ולוה לכתוב גט סתם כיון דמדעת שלימה רלה לגרש אינה לריכה גט שני וכל טעות שבא מתחת ידי סופר אין ערעור הבעל כלום וכן דעת הגאונים ז"ל ובתשובות לר"ח ז"ל כגון אלו שאינם מפורשין אם יבא אדם לכתוב אלו הדברים שמא יפלו בידי אדם שאינו הגון וילמדו לשקר ולפיכך אין לנו אלא מן הפה לאוזן נגאמנין ע"כ בספר העיטור והביאו הרשב"א ז"ל בחידושיו כאן: איבעיא להו בעינן ודן או לא בעינן ודן. בגמ' אמרי' מעיקרא דרבנן ור' יהודה בהא קא מיפלגי דרבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים ואע"ג דלא כתוב ודן מוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה. פי' ידים שאין מוכיחות הייט בית אחיזת הדבר שאינו מוכיח שהוא בית אחיזה (כי הכא דסברי רבנן דאע"ג דלא כתב ודן להוכיח בית אחיזה) לדבר לאחוז בו ולומר הוכחה שעל ידי סופר זה גרשה אפ"ה הוי בית יד ואמרינן דמדכתב גט ויהיב לה גלי דעתיה דבהאי גיטא גרשה: ורבי יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וטעמא דכתב לה ודן דמוכח מילתא דבהאי גיטא הוא דקא מגרש אבל לא כתב לה אמרי' בדבור גרשה ושטרא ראיה בעלמא. [כלומר בדבורא דקאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם הוא דקא מגרש לה ושטר ראיה בעלמא] להיות לה לזכות בכל מקום שתלך להראות שהיא פנויה: והך סוגיא מיחלפא *אסוגיא דפ"ק דנדרים (דף ה:) דהתם פליגי אביי ורבא בידים שאין מוכיחות דאביי אמר הויין ידים ורבא אמר לא הויין ידים ואמרינן התם לימא בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן קא מיפלגי דתנן גופו של גט וכו' רבי יהודה אומר ודן וכו' דאביי דאמר כרבנן ורבא דאמר כרבי יהודה ומהדרינן אמר לך אביי אנא דאמרי אפילו לרבי יהודה ע"כ לא קאמר ר' יהודה בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט דבעינן כריתות וליכא אבל בעלמא מי שמעת ליה ורבא אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבנן ע"כ לא קאמרי רבנן לא בעינן ידים מוכיחות אלא לגבי גט דאין אדם מגרש את חבירו אבל בעלמא

לפיכך אל יכתוב ודין ביו"ד שלא יהא משמעות דין כלומר שאלולי דין לא היה מגרשה אלא יכתוב ודן בלא יו"ד וכן לא יכתוב איגרת ביו"ד שלא יראה לשון איגרא ונראה שישתק בה אלא יכתוב אגרת בלא יו"ד די תיהוויין די תיצביין צריך בכל א' ג' יודי"ן שאל"כ נראה שאומר דתהוין דתצביין על נשים דעלמא וכן צריך להאריך ו' דתירוכין ו' דשבוקין שאם לא יאריכנו נראה שהוא אומר תריכין ושביקין ע' נשים דעלמא וכן כשכותב וכדו צריך להאריך בוי"ו שאם לא יאריכנו נראה שאומר דבר ריק וכדי הוא הדבר הזה וכן למהך אל יכתוב ביו"ד שלא יראה כאומר לי מכך כלומר מכיים תכיה בלי וכן יזהר שלא יכתוב למחך בחי"ת שנראה שאומר שהוא משחק בה וכן אל יכתוב לאתנסבא באל"ף שנראה שאומר לא תינשא אלא יכתוב להתנסבא בה"א. ובספר התרומה אומר שצריך לכתוב הגט בתיקון ס"ת שתהיה כל אות מוקפת גויל ולא תדבק אות בחברתה לפי שנראית ככל כלות אחת וכבר ביארתי שאם היה כתבו מבואר וניכר לכל עד שיודע לקרותו תינוק בינוני שאינו לא חכם ולא טפש שכבר למד קריאת הגט אע"פ שדבוקה אות בחבירתה ה"ז גט כשר אבל יזהר שלא יכתוב דלתי"ן רישי"ן ורישי"ן דלתי"ן או כפי"ן ביתי"ן ביתי"ן כפי"ן וכן כל כיוצא בזה שהכתב משתנה ואין הלשון מבואר לכל. היו בו אותיות כתובות על המחק או תלויות בין השיטין אם מן הטופס הן ה"ז כשר ואם מן התורף הם ה"ז פסולות אא"כ חזר וקיימו לבסוף נמחק הגט או נטשטש ובכותב שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו פסול כמב"ם: ב כתב מיי' ואם לא האריך בווי"ן או שלא כתב יודי"ן שאמרנו שלא היה לו לכתוב הגט פסול וב"ה כתב משמייהו דרבוותא כל הני דקדוקי דוקא כשהבעל כתב גט או שהסופר כותבו מפיו ובא הבעל ואמר כוונתי לשנות כדי לקלקלה אבל האומר לסופר לכתוב ולחתום גט סתם וטעו בא' מאלה והבעל אין מערער הגט כשר ותינשא לכתחלה וכ"כ רבינו האיי אי יהיב בעל רשותא לסופר למכתב וטעה בהון או במקלתהון אי איתיה לספרא מתקן להו ואי לא מתקן ומנסבא לא מפקינן לה ואי אתיא לאינסובי ובעל מערער ואומר האי דכתיבים ודין דינא אמרית לא מינסבא ואי מנסבא לא מפקינן לה וכך היא מסקנת הרא"ש. תשובה לו שאלתם שלית הולכה שכתיב גט ולא היו ווי"ן ארוכין אם ב"ד רשאין להאריכן תשובה אין ב"ד יכולין להאריכן ואם נתן לה הגט ואין ווי"ן ארוכים והבעל רחוק מכאן לא הייתי פוסלו בשביל זה וכן אם יש תקנת עיגון כגון שבוא ממקום רחוק יאריכו הווי"ן כי מסתמא הבעל לוה לכתוב כתיקון חכמים ואם לא כתב הסופר כראוי ניחא ליה לבעל שיתקנוהו ועל זה יש לסמוך בשעת הדחק: ד כתב סמ"ג מעשה בא לפני רבינו אליהו בגט שהיה כתוב דלי"ת של כדת משה וישראל קטנה וכיתה דומה קצת ליו"ד והורה רבינו אליהו להביא תינוק שאינו לא חכם ולא טפש וקרא אותו תינוק כדת משה וישראל בדלי"ת והכשירו:

השגות הראב"ד

א] כל הני בעיי דאיבעי להו בחוץ קיימי בחוץ ולתומרא. וכל הני דוקי דדייק אביי בליבנא דגיטא ודן אגרת וכן כלן דוקא דקאי בעל ומערער אבל אי לא מערער לא פסלי ליה בהכי. וכן הא דאיבעיא לן אי בעינן ודן כרבי יהודה או לא אע"ג דהא קי"ל דבעינן ידים מוכיחות בקדושין ובנזיר*): *[נ"ב פלוגתא דתסר איזה היכות וצ"ל מ"מ לענין גיטין מבעיא ליה. ועי' בנדרים דף ס' ע"ב אנא דאמרי אפי' לרבנן וכו']

הגהות הב"ח

(א) דיתהוויין די תצביין: (ב) דתהויין דתצבין: (ג) לימחך דמשמע למחך ולא לכתוב דמשמע וכו' כן הגי' בגמרא וכנ"ל:

עין משפט

ג' ד"ה

א מיי' פ"ד מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קכו:

[גמ' ...אלא אגרת ...]

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג דרגילין לכתוב ודן דיהוי ליכי מנאי בשטה אחרונה אע"פ שהיא עיקר הדבר וסומכין על מה שכתוב בסוף הגט כדת משה וישראל ושאל ר"י את ר"ת שיאך הורגלו לעשות כן והלא גט פשוט כשר בלי שריר וקים וא"כ היה לנו לחוש שמא בא השטר ליד בעליו בלי שריר וקים כי כשר והגון הוא בכך וא"כ מחק למעלה תוכתו והגיה תחתיו דבר אחר וקיימו בשטה שבין עדים לשטר וכתב אח"כ שריר וקים והשיב ר"ת כי מאחר שהורגלו העולם לכתוב שריר וקים יהיה פסול אם לא יכתב בו וא"כ לא יחתמו העדים עד שנכתב בשטר שריר וקים ולכך למדים בטוב מקיום מתקים שבשטה אחרונה כיון שיש אח"כ שריר וקים וכן ספר תירוכין בגט או קיום מתקים בגט בשטה אחרונה כיון שיש בסוף כדת משה וישראל המגרש לא כמך ר"ת ע"ז ואמר שאין לעשות כי אם לפני וקיים בשטרית וכן בגט והגון שלא לעשות שום קיום מתקים בגט והטור מכשיר קיום מתקים בגט:

לשון ריא"ז

הרי את בת חורין לא אמר כלום שאין זה לשון גירושין נראה בעיני שאם כתב לה אין לי עסק בך אינה מגורשת. אע"פ שכתב הרי את מותרת לכל אדם. צריך שיכתוב עוד ודן דיהוי ליכי מנאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין למהך לאתנסבא לכל גבר די תיצביין כדי לבאר הדברים שבגט זה הוא מגרשה ולא יאמרו בדברים מגרשה וזה כותב להיות ראיה בידה וכן צריך לכתוב כל אלה הדברים לבאר ענין גירושין היטב ואם לא כתב בגט ודן או שלא כתב מנאי הרי זו ספק מגורשת בגט זה כמבואר בקונטרס הראיות:

ב כתב הרא"ש בתקון שגט של רבינו יוסף טוב עלם די תיהוויין די תיצביין כל א' וא' ג' יודין כי דיתיהוויין הן ב' תיבות אשר תסיי ודי הוא תרגום של אשר וכן די תיצביין אשר תרצי ואני אומר דאף הכותב דתיהוויין תיבה אחת אינו טעות ע"כ. ולורכיה לוי"ו דתרוכין ולוי"ו דשבוקין ולוי"ו שניה דוכדו ולאו חקא לורכי טפי משאר ווין אלא שצריך לדקדק בהן שלא יקצר בהן עד שיהו נראות כמו יו"ד. תרוכין שבוקין חסר יו"ד ראשונה ופיטורין מלא בב' יודי"ן ולמהך חסר יו"ד ויזהר יפה ברגל של ה' דלמהך שירחיקנה מגגה וכן בכל הה"ין צריך שיזהר שלא יגע הרגל למעלה אלא שבזה צריך ליזהר יותר לפי שבזה משתנה כל המשמעות ולא לכתוב לאיתנסבא אלא להתנסבא כתב מיי' ועל דרך זה צריך ליזהר בכל כתב ובכל לשון שיכתוב שלא יהא בהם משמעות ב' ענינים ע"כ וכתב ה"ר סכן לא ימחה באלף:

לשון ריא"ז

וצריך לכתוב לשון הגט מבואר שלא יהיה בו משמעות שום דבר אחר

ד"ה מ"ז

גי' ד"ה

עי' ר"ן פ"ק דקידושין סי' תקצ"א ד"ה אמר שמואל. (נ"א)

בעלמא מי שמעת להו דלא בעינן ידים מוכיחות זו היא הסוגיא האמורה שם. ולפ"ז משמע דכי אמרינן הכא רבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים מסתמינן סתומי למלתא דהם איתא דאביי ורבא התם בפלוגתא דרבנן ורבי יהודה קא מיפלגי כדקא ס"ד ברים סוגיא דהתם הכא הכי קאמרי' רבנן סברי דבכל דוכתא ידים שאין מוכיחות הויין ידים [ור' יהודה סבר לא הויין ידים] ואי אביי דאמר אף לר' יהודה ורבא דאמר אפי' לרבנן (הכא) הכי קאמרינן רבנן סברי ידים שאין *מוכיחות [הכא] הויין ידים] ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות [הכא] לא הוויין ידים. ומיהו מוכח דסוגיא דהכא מיחלפא מסוגיא דהתם דהכא משמע דפלוגתייהו בודן דר' יהודה בעי ליה דאי לא אמרינן דכיבורא מגרש לה. והתם בנדרים משמע דפלוגתייהו במינאי היא ומפרשינן טעמא דרבנן משום דאין אדם מגרש אשת חברו ולא קשיין אהדדי דשתי סוגיות הללו כל אחת מגלה על חברתה דבתרתי פליגי והכא מפרש' טעמא דפלוגתייהו בודן והתם מפרש' טעמא דפלוגתייהו במינאי. ואיכא מ"ד דכיון דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה במינאי קי"ל כרבנן דלא בעינן מינאי דיחיד ורבים הלכה כרבים ואף על גב דקיימא לן כרבא דאמר התם בנדרים דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים הא אמרינן התם דרבא דאמר אפי' לרבנן הילכך מינאי לא בעינן מיהו ודן בעינן דכיון דמספקא לן הכא אי בעיא ודן או לא ולא איפשיטא אית לן למינקט לחומרא כיון דלרבנן דגמרא מספקא להו [אית לן למנקט לחומרא] דאיפכא למסתבר טעמיה דר' יהודה בודן טפי ממאי דמסתבר במינאי. ואיכא מ"ד דכיון דבודן קיימינן לדר' יהודה אלמא מספקא לן דילמא דמאי דלא בעי רבנן ודן היינו משום דסבירא ליה דידים שאין מוכיחות הויין ידים ודלא כרבא וכיון שכן במינאי נמי איכא למימר דלטעמייהו אזלי ולאו משום דאין אדם מגרש אשת חבירו אלא משום דידים שאין מוכיחות הויין ידים ואנן קי"ל כרבא דאמר דלא הויין ידים הילכך בעי ודן ובעי מינאי. והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ה' מהלכות גירושין גופו של גט הרי את [מותרת] לכל אדם נראה שהוא פוסק כרבנן לגמרי ואע"פ שכתב ודן בטופס הגט שכתב בפ"ד אין הוכחה משם דבעינן ליה לעיכובא ונראה שהוא סובר דאע"ג דבעיין הכא לא מפסקא אפ"ה מפסקא מסוגיין דפ"ק דנדרים דאמרינן דרבא דאמר אפילו לרבנן ואין זה מחוור: ת"ש דאתקין רב בגיטין איך פלוני בר פלוני פטר ותריך. האי ליסנא לאו דוקא דכיון דספר מקנה בעינן צריך שידבר הוא כדאמרינן [יבמות דף קטו:] בההוא גיטא דאישתכח בנהרדעא אנא אנדרוגינא דנהרדעא פטרית ותרוכית יתיכי: ולטעמיך כולהו קאמר. כל שאר הדברים הנזכרים בגט [כלום] הזכירם רב בתקנה זו אלא אע"פ דלא אדכרינהו רב בעינן דנכתבינהו הכא נמי ודן בעינן ומיהו רב לא הוצרך לתקן אלא אלו כדמפרש ואזיל. ומסתברא דצריך ליזהר לכתוב ודן בראש הגט או בסופו כדי שיהא מוכיח דאכולא מילתא קאי: מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדרבי יוסי. דאמר א"צ לכתוב בגט דסגיב מרע מהיום דזמנו של שטר מוכיח עליו ולא הוי גט לאחר מיתה לכך בא רב ותיקן בכל הגיטין להיות כל הסופרים זהירין בו ואע"ג דקי"ל [דף עב.] כרבי יוסי בעינן לאפוקי נפשין מפלוגתא שילא הדבר בהיתר ולא יצא (בפיסול כלומר) שם פיסול במשפחות ישראל כך כתב רש"י ז"ל כאן וכבר כתבתי בזה סברות למעלה [בסוף פרק מי שאחזו]: ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה [דף פג:] רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר את אשתי וכו'. ואע"ג דפשט ליה כיון דפסקה פסקה אפילו הכי לא נעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט כך כתב רש"י ז"ל וכבר כתבתי למעלה [בפרק זה] שהרמב"ם ז"ל חולק בדבר: והרי"ף ז"ל כותב בכאן טופס הגט ונוסחי ההלכות בזה מתחלפות שבקצתן כתוב איך אנא פלוני בר פלוני דממתא פלוני וכל שום אחר וחניכה דאית לי ולאבהתי ולאתרי ולאתריהון דאבהתי וכן כתוב בנוסח הגט שכתב הר"ם במז"ל בפ"ד מהלכות גירושין אלמא ס"ל דצריך למכתב וכל שום בשמא דאבוה כשם שצריך למכתב בשמו [וכן בשם עירו ושם עירה ושם עיר אבותם צריך למכתב וכל שום] לפיכך היה הוא מיהודה ואביו מגליל צריך לכתוב אנא פלוני דמיהודה בר פלוני דמגליל. אבל הרמב"ן ז"ל העיד שראה נוסחא ישנה של הרי"ף מוגהת מכתב ידו אין כתוב בה אלא אנא פלוני בר פלוני וכל שום דאית לי דממתא פלוני לביתי ברעות נפשי וכן בשם שלה וכתב גם כן הרי"ף בנוסח שלו וכדו תרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני וכל שום דאית ליכי דממתא פלונית ובודאי שלשון זה מיותר שא"ל לחזר ולכפול אלא הכי כתבו וכדו פטרית ותרוכית יתיכי דיתהויין וכו' וכן כתוב בנוסח הגט של הר"ם במז"ל [והרי"ף ז"ל לא כתב והרי את מותרת לכל אדם] ואף רש"י ז"ל לא כתבו בנוסח שלו ונראה שהם סומכין דכיון דכתב ביה למהך להתנסבא לא צריך למכתב הרי את מותרת לכל אדם דלא תימא לא משמע אלא נשואין אבל בזנות לא התירה והוה ליה [דף פה.] כתוך מזטתיך דהוי שיור דליתא דבכלל היתר נשואין אף [היתר] זנות במשמע וראיה לדבר מדתנן בפרק האשה רבה (דף נג.) התירוה ליכנס והלכה וקלקלה חייבת שלא התירוה אלא ליכנס ומסקינן בגמרא דקלקלה היינו כגון אלמנה לכה"ג אבל זינתה פטורה אלמא אף היתר זנות בכלל היתר נשואין ולפי זה אין כותבין הרי את מותרת לכל אדם אלא לשופרא דגיטא בעלמא ואין זו ראיה לפי שאין הוראות ב"ד למחלה כשהתירוה ליכנס אף היתר זנות בכלל אלא שודאי לא התירוה בנשואי איסור ומש"ה אלמנה לכה"ג חייבת אבל מגרש אשתו איכא למיחש לשיורא וכן כתב הרמב"ן ז"ל דצריך לכתוב הרי את מותרת לכל אדם ואם לא כתב קרוב הדבר שאפילו נשאת תצא דסוגיין בעלמא משמע שזהו גופו של גט כדאמרי' [דף ט.] וצריך להגיה אף מקום הרי את מותרת לכל אדם ואמרי' בפרקין לקמן בגמ' [דף פה.] כגון שכתב הרי את למטה ומותרת למעלה ואע"ג דכתב הרי את מותרת לכל אדם צריך נמי למכתב למהך להתנסבא דאי לא משמע שתהא פנויה ומותרת לכל ולא שתנשא לאחד והאסר לכולם:

אתקין רב בגיטי דזביני דעבדי עבדא דנן מולדק לעבדות. דינו פסוק לעבדות שאין שום ערעור במכירה זו: ופטיר ועטיר מן חרורי. פי' ומופלג מכל חירות ופטיר כגון [יומא דף ע.] הנפטר מרבו ועטיר כמו *עטרה שסר הלקחו רק הבמות לא סרו [מ"ב יב] מתרגמינן לא עטרו: ומן ערורי מלכא ומלכתא. ומערעור המלך והמלכה שלא חטא להיות מוכתב למלכות ליהרג שאם היה מוכתב למלכות היה מקחו בטל כדאמרי' *)בב"מ פ' השוכר את האומנין: ורושם דאינשי. רושם סימן שעושין על העבדים כדאמרי' במס' שבת (דף נח.): לא אית עליה. מאדם אחר חוץ מזה המוכר: ומנוקה מכל

*) וכ"ה ברש"י אבל ט"ס הוא כי איתא בב"מ רק בב"ב דף לב: והובא בקדושין דף יא. ובכתובות דף נח. (ג"א)

ת"ש דאתקין (א) רב בגיטי איך פלוני בר פלוני פטר ותריך ית פלונית אינתתיה דהוית אינתתיה מן קדמת דנא מיומא דנן ולעלם ואילו ודן לא קאמר ולטעמיך כולהו מי קאמר אלא בעינן ה"נ בעינן. מן יומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר* זמנו של שטר מוכיח עליו ולעלם *לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן דבעא מיניה רבא מר"נ היום אין את אשתי ולמחר את אשתי מהו:

גט כריתות

בבך (א) בשבת א בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך ב לבריאת עולם במניינא דרגילנא למימני ביה בדוכתא פלונית איך ג אנא פלוני בר פלוני וכל שום דאית לי דממתא פלונית צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ופטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני וכל שום דאית ליכי דממתא פלונית דהוית ד אנתתי מן קדמת דנא וכדו תרוכית יתיכי ליכי אנת פב"פ וכל שום דאית ליכי דממתא פלונית ודיתיהוויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתיצביין ואינש לא ימחה בידיכי מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מינאי ספר תירוכין וגט פיטורין ואגרת שבוקין ה כדת משה וישראל:

ראובן בן יעקב עד
אליעזר בן גלעד עד

°א גופו של גט שהרור הרי ו אתה בן חורין הרי אתה של עצמך. אתקין רב (ב) בגיטי דזביני דעבדי עבדא דנן מוצדק לעבדות ופטיר ועטיר מן חרורי ומן עלולי ומן ערורי מלכא ומלכתא ורושם דאיניש לא איתי עלוהי ומינקי מכל מום ומן

רש"י

כלהו מי קאמר. כל שאר דברים הנכתבים בגט כגון דיתיצביין כו' כלומר כלום הזכירו רב בתקנה אלא. דאע"ג דלא הזכירו רבא בעינן דנכתבינהו הכא נמי ודן בעי' ורבא הזכיר אלו לצורך כדמסיק: לאפוקי מדר' יוסי. דאמר אין צריך לכתוב בגט ש"ת מהיום דזמנו של שטר מוכיח עליו ולא הוי כגט לאחר מיתה והילכך תיקן רבא בכל גיטין להיות הסופרים רגילין לכתוב מהיום ואע"ג דקי"ל כר' יוסי בעינן לאפוקי נפשיה מפלוגתא כדי שילא הדבר בהיתר ולא יצא שם פסול במשפחות ישראל: היום אין את אשתי כו'. ופשט ליה כיון דפסקא פסקא ובריא אפילו הכי תיקן דלא ליעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט: דזביני דעבדי. במכירת שטר עבדים: מולדק לעבדות. דינו פסוק לעבדות שאין שום ערעור במכירה זו: ופטיר ועטיר. ופרוש ומופלג: מן חרורי. מכל חירות: ומן עלולי ומן עירעורי מלכא ומלכתא. ומכל עלילות וערעורים של המלך והמלכה שלא חטא להיות מוכתב למלך ליהרג שאם היה מוכתב למלך ליהרג היה מקחו בטל: ורושם דאינשי. סימן שעושין על העבדים כדאמרינן במסכת שבת: דאינים. מאדם אחר חוץ מן המוכר לא אית ליה עילויה: ומינקי. ומנוקה מכל מום כגון ניספים מזוינין דמקחן מקח טעות. ומכל

הגהות הב"ח

(א) ג"כ וכך: (ב) ג"כ יטוסם:

שלטי הגבורים

א כתב ה"ר פרץ ביום ר"ח יכתוב ביום אחד לירח פלוני בשני יכתוב בשני ימים בשלשה בארבעה כולן לשון זכר בכ"א לבסוף וכן באחד ועשרים בב' ועשרים וכן כלם ובחשבון השנים יכתוב לשון נקבה כגון בשנת חמשת אלפים ואחת לבריאת עולם בשנים שלש ארבע כלם בלא ה' לבסוף וכן אחת עשרה שתים עשרה עד עשרים ומשם והילך עשרים ואחד עשרים ושתים עשרים ושלש סמנין המועט לשון נקבה וכן לעולם וכן אם יכתוב גט ביום ראשון של ר"ח אייר יכתוב ביום שלשים לירח ניסן [שהוא ראש חודש אייר] וכן בכל ר"ח של שני ימים וביום שני של ר"ח יכתוב באחד לירח פלוני כי תשבוט מיום השני ואם השנה מעוברת יכתוב באדר הראשון לירח אדר הראשון ובשני יכתוב לירח אדר השני:

ב שבאותם גם שכתוב בו למנין אנו מונים ודלג הפי"ן וכתב בכיטי כ' ימים לירח שבט ודלג ולא כתב בשבת וגם יום ד' היה בא' ועשרים לשבט והוא כתב כ' הגט כשר [illegible]

[illegible]

מלחמת ה'

ועוד כא דאתקין רב בגיטי מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר"י וכו' תקנתא ניהו לשופרא דגיטי להרחיק מן הלעז וכו' והרי"ף ז"ל פסק בענין זה במשנה ורבותינו שהתירוה ליכנס ובמס' כ"ב בס' י"ג שלא כדבריט: אמר הכותב [illegible]

המאור הגדול

הא דאתקין רב בגיטי מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ולעלם לאפוקי מדבעי מיניה רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר את אשתי תקנתא ניהו לשופרא דגיטי להרחיק מן הלעז אבל בדיעבד לא פסלינן ליה לגיטא דהא רב נפיה הוא דאמר הלכה כר' יוסי הלכך בזה גיטך אם מתי

א מיי' פ"ק מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קכו קכז קכט :

מכל מום ומכל שחין דנפיק עד לצר. בלשון פרסי שתי שנים ודרך שחין ישן שהולך לו וחוזר עד שנתים לכך מתנה עמו שאם יצא לפניו אותו שחין בתוך שתי שנים שיהא מקחו בטל לפי שכבר היה בו מום זה ולא ראוהו ומאיס למיקם קמיה. והא דאמרי' [בקדושין יא.] סמפון בעבדים ליכא היינו היכא דזבין בסתמא דמצי א"ל שחין זה עכשיו נולד שכבר היה נרפא לגמרי אבל הכא כיון דאתני מקחו בטל: **מתני'** שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. מתני' ר"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי מדפליג ר"א בסיפא ואמר אע"פ שאין עליו עדים וכו' ואפ"ה כתב בכתב ידו הולד כשר

ור מצוה ולא תנא כדמסקינן בגמרא משום דכתב ידו כמאה עדים דמי: **ומהא** שמעינן דכתב ידו בלא חתימה כשר בדיני ממונות וגובה מנכסים בני חורין שלא כדברי מי שכתב שזו ששנינו בסוף בתרא [דף קעה:] הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין התם ידו הוא אבל כתב ידו לא מהני ומהכא משמע דאפילו כתב ידו בלא חתימה מהני בגט דהכא ודאי בלא חתימה עסקינן מדאמרינן בגמ' דדוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד פסול ואילו חתם סופר ועד לרב כשר כדמוכח בגמ' והלכך כתב סופר ודאי היינו כתיבתו ולא חתימתו וכתב ידו נמי דכוותה מהני בגט אלמא שטר מקריא ובדיני ממונות

מתני' ומן כל שחין עד *צדר חדת ועתיק: *גיטין פסולין ואם נשאת א הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד אלו ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם: **גמ'** ותו ליכא והא איכא גט ישן התם לא תצא הכא תצא הניחא למ"ד הכא תצא אלא למ"ד הכא לא תצא מאי איכא למימר התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד: כתב בכתב ידו ואין עליו עדים אמר

רש"י

ומכל שחין דנפק עד לצר. ומכל שחין שיוצא בפניו עד ב' שנים דמאיס למיקם קמיה. עד לצר בלשון פרס שתי שנים והא דאמרינן סימפון בעבדים ליכא היינו (א) (משום דהנך דבגוואי לא איכפת ליה והנך דבבראי הא חזי ליה ולא קפיד) הילכך זה מעכשיו אין בו שחין ודרך שחין ישן שהולך לו וחוזר עד שתי שנים שמקחו בטל לפי שכבר היה בו מום זה ולא ראוהו: **מתני'** שלש גיטין פסולין · מדרבנן דכתב ידו כמאה עדים דמו וכשר מדאורייתא לר"מ אבל רבנן פסלוהו דילמא אתי לאכשורי בכתב סופר בלא שום עד ולכך אם נשאת הולד כשר אבל אם היה כתב סופר הוי הולד ממזר כשאין שם שום עד: זמן. תקנתא דרבנן הוא כדאמרי' פ"ק: ואין בו אלא עד אחד. בגמ' איכא מ"ד אכתב ידו קאי ורישא אשמעינן אפילו אין בו שום עד הולד כשר וסיפא אשמועינן דלא תינשא לכתחילה אפילו כשיש שם גם עד אחד ואיכא למ"ד אכתב סופר קאי ואפ"ה הולד כשר דסופר הוי במקום עד שני: ר"א אומר. אע"ג שאין שם עליו עדים כלל וגם אינו כתב ידו אלא שנתנו לה בפני עדים כשר לכתחלה דקסבר עדי מסירה כרתי מפני תיקון העולם שמא ימותו עדי מסירה ויערער הבעל לומר לא גירשתיה: **גמ'** ותו ליכא. גיטין פסולין לכתחלה ואם נשאת הולד כשר:

הכי

נמי דכוותה ויש לדחות ולומר דגיטין שאני דכיון שהוא צריך לכתוב שמו הא איכא חתם ידו ומהני אפי' למה שכתב בו משמו ואילך כיון שהכל כתיבה אחת אבל כתיבתו בלא חתימתו כלל איפשר דלא מהני ומיהו חתימתו בלא כתיבתו ודאי מהני מדאמרינן בפ' האשה שנתארמלה (דף כא.) דלא ליחתום איניש אחתימות ידיה אמגילתא דילמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתב עלה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין אלמא חתם ידו בלא כתיבתו מהני ומ"מ נ"ל ממתני' דהא דתנן דכתב ידו גובה מנכסים בני חורין לאו במודה שהוא חייב לו בלחוד אלא אפילו במחייב עצמו דכיון דקיימא לן כרבי יוחנן דאמר בריש פרק הגוזל [דף קה:] דחייב אני לך מנה בשטר חייב והכא תנן דאפילו למאן דבעי עדי חתימה כתב ידו מעשה שטר קא עביד מחייב עצמו נמי בכתב ידו מהני וגובה מנכסים בני חורין: יש עליו עדים ואין בו זמן. זמן תקנתא דרבנן בלחוד היא [דף יז.] משום בת אחותו הילכך הולד כשר: ואין בו אלא עד אחד. בגמ' פליגי בה איכא מ"ד דאכתב ידו קאי ואפ"ה אשמעינן דלכתחלה לא תנשא ורישא אשמעינן דאפילו אין בו עד אם נשאת הולד כשר ואיכא מ"ד דאכתב סופר קאי ואפ"ה הולד כשר דסופר הוי במקום עד שני: ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים ואין כתב ידו אלא שנתנו לה בפני עדים כשר. לינשא בו לכתחלה וגובה מנכסים משועבדים מוכח בגמ' דהכי קאמר ואם שטר הוא גובה מנכסים משועבדים דרבי אלעזר סבירא ליה דעדי מסירה כרתי בין בגיטין בין בשטרות: אלא מפני תיקון העולם. שמא ימותו עדי מסירה ויבא הבעל ויערער ויאמר לא גרשתיה: **גמ'** ותו ליכא · גיטין פסולין לכתחלה והולד כשר: והא איכא גט ישן. דאמרינן לעיל בגמ' דהזורק [דף עט:] אם נשאת לא תצא: הכא תנא. לקמן פליגי בה במעתין: התם תנשא לכתחלה. הכי אמרינן בפרק הזורק [שם] בהאיכא דאמרי: ומקשינן תו בגמ' והא איכא [דף פא:] גט קרח התם הולד ממזר הכא הולד כשר הניחא לר"מ. כלומר דסבירא ליה דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אבל לרבנן מאי איכא למימר. כלומר אי מתניתין דהכא רבנן היא ניתני נמי הכא גט קרח. ומפרקינן התם תנא. כלומר דהתם נמי קתני תנא מזה ומזה אפי' לרבנן והכא לא תנא ומקשינן הניחא למאן דאמר הכא לא תנא אלא למאן דאמר תנא מאי איכא למימר *ופרקינן נמי דכוותה משלום מלכות ומסקינן דלמאן דאמר תנא מוקים מתני' כר"מ והתם הולד ממזר והכא כשר. ומסקנא בג' גיטין דמתני' דלא תנא כמו שכתב הרב אלפסי ז"ל בסמוך מיהו בגט קרח משמע דמודו רבנן תנא כדמפרקינן התם תנא והכא לא תנא ואע"ג דפסולא דרבנן הוא משום גזרה בעלמא ומשמע דה"ה לכל הגיטין הפסולין שאע"פ שאין פסולין אלא משום גזרה כגון כתב על עלה של עציץ נקוב שהוא פסול [דף כב.] שמא יקטום וכותב טופסי גיטין נמי דכתב [לא לשמה] וגזר [דף כו.] רבי אליעזר טופס אטו תורף שאם נשאת תנא ורא"ה לדבר עוד מדאמרינן בפרק הזורק (דף עט:) גבי גט ישן לנסבה קמא ואם

בג"מ' הגי' מצהר

שלטי הגבורים

א ובשאלת אם כתבי עדים נתגרשה פלונית בגט כשר ואח"כ נתגלה שהיה בו טעות הדבר פשוט שאין עדות העדים מועיל להכשיר גט פסול אלא תלינן שמא לא דקדקו העדים ולא הרגישו בטעות או שלא היו יודעים בדיני גיטין ולא ידעו שהוא פסול :

הגהות חו"י

(א) אלו תיבות מוקפות וכ"ב שצ"ל היינו היכא דזבין סתמא אבל היכא דאתני מקחו בטל הלכך :

קשה מפני מה השמיטו הר"ן מה שמתרץ ע"ז בגמ' במקושר לא קא מיירי אך דבריו נכונים מאד דהא לפי מה דמסיק הש"ס דלמ"ד תנא מוקים מתני' כר"מ והתם הולד ממזר והכא כשר. ממילא מתורץ בזה גם קושיא והאיכא גט קרח. משום דהתם ג"כ לר"מ הולד ממזר והכא הולד כשר והו א"צ לתירוץ דבמקושר לא קמיירי. ובזה מתורץ קושית הפני יהושע שהקשה דהא במתני' איתא שלום מלכות קודם גט קרח ולמאי סידר כאן הש"ס קושיא דגט קרח תחלה ואח"כ הקשה משלום מלכות. אבל לפי דברי הר"ן אלו ניחא. משום דאי הוה מקשה תחלה משלום מלכות והוה משני ע"ז דמ"ד תנא מוקי מתני' כר"מ. תו לא הוה מצי לאקשויי מגט קרח דכיון דכר"מ ס"ל א"כ הולד ממזר והכא הולד כשר.. לכך פריך תחלה מגט קרח ומשני דבמקושר לא קא מיירי ואח"כ פריך משלום מלכות ומתרץ אתרוייהו ביחד דכר"מ ס"ל וכן סוגית הש"ס בכמה מקומות כמ"ש בכללי הש"ס (ג"א)

המאור הגדול

אתי נמי עבדינן כלישנא קמא דרב הונא דאמר חולצת ודאמרי' נמי לאפוקי מדרבא אמר רב נחמן תקנתא נמי היא לשופרא דשטרא תדע דהא ר"נ פשט ליה לרבא כיון דפסקה פסקה ולא אשכחן מאן דפליג עליה בהדיא ואפי' בש טרות נמי כמה שאפשר לכתחלה מהדרינן בתר שופרא דשטרא לאפוקי מכל שקלי וטריי ובעי'. והיינו דאמר רב נחשון גאון ז"ל הכין נהגינן במתיבתא בשטרות כתקנת רב בנימין והרי"ף ז"ל כתב בענין זה במשנה ורבותינו התירוה לינשא ובמס' ב"ב בפ' יש נוחלין שלא כדברינו [אלא כרבנן ולא כר"י] :

כתב בכתב ידו ואין עליו עדים כתב ה"ר אפרים ז"ל הא דאמר מרן לא מסתבר דלרבנן דאמרי כתב בכתב ידו ואין עליו עדים פסול הוא ואפי' נתנו לה בפני מאה עדים קא פסלי והיינו דאיכא בין ת"ק לר"א באין עליו עדים דת"ק סבר אפי' נתנו לה בפני עדים פסול הוא ולא תינשא בו ודאי מדמכשר ר"א באין עליו עדים כלל אלא שנתנו לה בפני עדים כ"ש דמכשיר ביש עליו עד א' ונתנו לה בפני עדים ולת"ק אפי' נתנו לה בפני עדים פסול דעדי חתימה כרתי הלכך הא דאמר רב הונא אליבא דרבנן אפי' שנתנו בפני עדים קאמר כדאיתא לרבנן והוא גופיה לא ס"ל כרבנן אלא כר"א מדלא פליג ר"א אלא בשאין עליו עדים שמעינן דבאין בו זמן לא פליג אדרבנן אלא לדברי הכל פסול ואפי' נתנו לה בפני עדים לא תינשא בו לכתחלת ואם נשאת לא תצא וכבר ברירנא דהא דפסיל רב בעד א' אפי' איכא עדי מסירה אליבא דרבנן ודקאמר מרן ז"ל נמי דבחדא מינייהו סגיא א"כ מאי עדי מסירה כרתי דקאמר ר"א אף עדי מסירה כרתי מיבעיא ליה אלא ודאי כי היכא דלמאן דאמר עדי התימה כרתי לא סגיא בלא עדי מסירה והא דאמר ר"א אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם לאו למימרא דלא מצריך עדי מסירה אלא אצרוכי מצריך עדי מסירה בכל גט שבעולם אלא מיהו היכא דהוציאה גט ונתקיים בחותמיו סבר ר"א כיון דמעיקרא צריך עדי מסירה מימר אמרי' דמידע ידעי הא מלתא ובעדי מסירה מטא לידה ולא אמרי' דלמא בלא עדי מסירה מטא לידה וכי תימא אי הכי אפי' כי ליכא עדי חתימה נמי הואיל והגט יוצא מתחת ידה לימא נמי בעדי מסירה אמטייה לידה דהא אמרת דמידע ידעי דבעי עדי מסירה היינו דקאמר מרן ז"ל דאי מייתי עדי מסירה אתי בעל ומערער מאי מערער דאמר איתי זייפתיה אבל בדאית ביה עדי חתימה ומתקיים בחותמיו אפי' אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה דהא עדים ההתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ושמעינן מינה דהיכא דקים לן דבלא עדי מסירה מטא לידה אפי' נתקיים בחותמיו פסול ולא תינשא בו ונראין דברי הרב הזה ז"ל ואף אנו יש לנו להשיב על הרי"ף ז"ל (והרמ"ב כיונו כסי' ז') במאי דקאמר דבחדא מינייהו סגיא לר"א או בעדי מסירה או בעדי חתימה דא"כ קשיא ההיא דרב' שטרות היוצאין ביום א' פלוגתא דרב ושמואל בכתובות בפ' מי שהיה נשוי דאוקימנא רב דאמר כר' מאיר ושמואל דאמר כר' אליעזר ואם איתא דר' אליעזר ס"ל עדי התימה נמי כרתי על מה פליג שמואל עליה דרב ומאי טעמיה ועוד יש לנו ראיה לדברינו מהתיא דתנן שנים שהלחו שני גיטין שוין ונתערבו דאוקמה רב יהודה דלא כר' אליעזר ואם איתא דאית ליה לר' אליעזר עדי התימה נמי כרתי היכי מתוקמא מתני' כר' מאיר ולא מתוקמא כר' אליעזר ואמאי לא אוקמא בעדי התימה ודברי הכל ותו לא מידי :

מלחמת ה'

בית דינו כדאמרי' בירושלמי ב"ד תלוק עליו בגיטין ואמרי לה כל שעתו כלומר כל ימיו לא מצא מי שהודה לו לא בבית דינו ולא בב"ד אחר וא"כ אנו היאך נעשה מעשה כרב והא קי"ל רב ור"י הלכה כר"י ועוד דחזינן לרב דתם לה אבל אין אנו יוצאין מידי ספק הלכך חולצת :

ועוד כתב בכתב ידו ואין עליו עדים כתב ה"ר אפרים ז"ל הא דאמר מרן לא מסתבר וכו' ודקאמר מרן ז"ל נמי דבחדא מינייהו סגיא א"כ מאי עדי מסירה כרתי דקאמר ר"א אף עדי מסירה כרתי מיבעיא ליה : **אמר** הכותב זו איננה קושיא שאילו אמר כן יש במשמע שאף עדי חתימה כרתי כלומר שאין הגט כורת עד שיהיו שם עדי חתימה ועדי מסירה לפיכך אמרו לר"א עדי מסירה כרתי ולכתחלה נמי צריך עדי מסירה שלא תהא צריכה לשמור גיטה לקיימו כמו שכתב רבינו עצמו ז"ל ולא צריך למימר אף עדי מסירה כרתי וכמ"ש הקשינו תשובות שאין בהם ממש שמה שהקשה מההיא דשני שטרות היוצאים ביום אחד פלוגתא דרב ושמואל בכתובות בפ' מי שהיה נשוי דאוקימנא רב כר"מ ושמואל כר"א ואמר דאם איתא דר"א ס"ל עדי חתימה נמי כרתי על מה פליג שמואל עליה דרב ומאי טעמיה איננה קושיא למי שיודע לפרש דרב סבר כר"מ דאמר עדי התימה כרתי ואלו שניהם נחתמו ביום אחד דשניהם זוכין כאחד דבמקום שאין כותבין שעות מדגלו דעתייהו דאין מקפידין על הקודם להבירו ואפי' זה נכתב שחרית וזה מנחה אין זה זוכה מזה שאע"ת כתב ומסר לראשון ושוב אינו יכול לחזור בו ולא לכתוב לשני דינא דתלוקה שכיחא עפי לר"מ דלא עביד איניש למעבד הכי כלל דכיון שכתב ומסר הלה מפרסם זכותו והיאך חוזר וכותב לשני הלכך ליכא למעבד שודא לר"מ ושמואל כר"א דאמר אפי' אין עליו עדים אלא שנתנו בפני עדים כשר והכא י"ל שאחד הביא עליו יותר וקדם ומסרו לו ואת השני כטעה הא למדת שאין עדי חתימה כורתין בו בהוהו יום ואינן כורתין אלא מסוף היום ואילך שאין מקפידין לכתוב שעות המוכיח בחתימה והוא הכורת בו בלא מסירה ולפיכך צריכין לעדי מסירה להיות כורתין בו ביום שבמסירה אדם קונה לשעות וה"ל כאילו נכתב זה בסוף היום וזה נמסר התלם לכתיבה שלו הלכך דינא דשודא שכיחא עפי וא"ת כיון דלא צריך לעדי מסירה במקום שיש עדי חתימה דלמא בלא עדי מסירה מסר . לענין דיני ממונות מסירת בעל דין כמאה עדים . ועוד הייט שודא דאמרי' הכי הוא לפי שרצה לזכות את הראשון ואת השני כטעה שהרי אפי' במסירה אפשר שמסר בבת אחת ושניהם זוכין כאחד ואפ"ה אומרין בזה אחר זה הוא מעשה ועבדינן שודא ומאי דאמרי' בפירקין בסמוך דאי ר"א כיון דאמר עדי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו מגרשה משום דקס"ד דכי היכא דר"מ בעי חתימה לשמה משום דעדי חתימה כרתי ה"נ בעי ר"א נתינה לשמה מפני שעדי מסירה כרתי הלכך לדידיה הא דכתב רחמנא לה לשמה לאו אוכתב בלחוד קאי דהוא כתיבת הגט שאין כריתות הגט בכתיבה זו אלא אף בעדי מסירה אלא הוכתב ונתן קאי וכשם שצריך כתיבה לשמה לר"א אפי' כשיש שם עדי חתימה משום דליכא למימר וכתב אחתימת עדים כלחוד קאי שהרי פעמים שאין העדים חותמין על הגט כך צריך נתינה לשמה מפני שפעמים שהוא נמסר בעדי מסירה וצריך שיהא כריתות לשמה הלכך אפי' יש שם עדי חתימה נמי דהאי לה לשמה אוכתב ונתן בידה קאי . ומתשובה שהשיב אביי אתה למד דאמרי' אימר דבעי ר"א כתיבה לשמה מי בעי אפי' ליכא עדי חתימה אלמא לר' ירמיה מסירה ככתיבה וצריכה לשמה אפי' יש שם עדי חתימה והיינו דמקשינן ומפרקינן בפ"ק אי ר"א חתימה לא בעי דהא כי יהיב לה בפני שנים ישב לה וכתו לנו עדי מסירה וכרתי ומסקי' כי לא בעי ר"א חתימה לשמה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי דאמר ר' אבא וכו' והכא נמי משעת כתיבתו נפסל חיישינן דלמא מסר לה בלא עדי מסירה דעדי חתימה נמי כרתי ותתימה זו דהיא שלא לשמה אינה כורתת : עוד אשוב להשיב על דברי החולקים על רבינו הגדול ז"ל בזה שמה שאפי' רבינו [אפרים] תלמידו ז"ל דהיכא דהוציא גט ונתקיים בחותמיו סבר ר"א כיון דמעיקרא צריך עדי מסירה מימר אמרי' דמידע ידע הא מלתא ובעדי מסירה מטא לידיה איט נכון שאין כל עם הארץ יודע כן ואין לסמוך על חתימת העדים שהרי כן כוהנך גט לאיש ואע"פ שאין אשתו עמו וכל דמגרש לאו בבי דינא מגרש כדאמרי' בפ"ק דמציעא ועוד אם בא הבעל וערער היכי לא משגחינן ביה. משום לשמה דהוא מלתא דספרי וסהדי ושתי ספרי דיינא מיגמר גמירי תשבו במדינת הים. משום חששא זו דסהם איכסי לא גמירי לא חיישינן ואפי' בא הבעל וערער לא משגחינן ביה אתמהה. ועוד א"כ אפי' גט שאין עליו עדים ואין אנו יודעים אם מסרו לה בפני עדים אם יש עדים שראו אותו בידה של בעל דליכא למימר איהי זייפתיה ליכשר דודאי בעל מסר לה ומידע ידיע דצריך עדי מסירה ובעדים אמטייה לידה ולא"ל כתוב בכתב ידו ואין עליו עדים שאע"פ שאין עדי מסירה באין לפניו כשר ותינשא ולמה צריך עדי חתימה ומסתברא נמי מדאמרי' הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשטרות ש"מ עדי חתימה כרתי בין בגיטין בין בשטרות אלא שאין עדי מסירה כורתין בשטרות משום דבעינן למען יעמדו ימים רבים א"נ דלא גבי ממשועבדין דל"ל קלא אלא אי ס"ד אין עדי חתימה כלום בגיטין היאך הוכשרו בשטרות והלא כאן וכאן ספר כתיב ועוד היכי לא משתמיט תנא והני יש עליו עדים ולא נתנו לה בפני עדים *) ר"א מכשיר וחכמים פוסלין ועוד דמתני' דיקא דקתני ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר ואע"פ שאין שם עדי מסירה ולא חלק ר"א אלא שאמר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר משמע שאילו לא נתנו לה בפני עדים אית ליה ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר דאי לא ליתני ר"א אומר אם נתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים ואם לאו פסול והולד ממזר והאן נמי כתבו עדים בראש הדף מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול ודאי לר"א נתנו לה בפני עדים כשר דהא לאו מזוייף מתוכו הוא ולא אתי [למיכמן] עליה ודמי לשני גיטין פסולין דמכשר בהו ר"א בעדי מסירה כיון דפסולו ניכר מתוכו ולא אתיא למסרכה בהאי גיטא וכן שיטה הקיף ראשו של זה בצד ראשו או בצד סופו כולה בעדי מסירה לר"א כשר וא"נ לפנים א"כ היאך שנינו פסול נימא הכן סתמא דלא כר"א וה"ל נמי מחלוקת ואח"כ סתם דהלכתא כסתם ור' ירמיה דמהדר אסתמי דלא כר"א לימא מהני אלא ודאי מתני' בעדי חתימה וקתני דפסולין לר"ש שאילו רבו ומסר לה בפני עדים כשר שמע מ"ה מכשיר. ועוד ראיה לדברי רבינו דאשכחן לשמואל דסבר עדיו בחותמיו זכין לו בפ"ק דמציעא אלמא עדי התימה כרתי וסמעינן ליה הכא דאמר הלכתא כר"א אף בשטרות אלמא עדי מסירה כרתי אלא שמע מינה לר"א עדי חתימה כרתי כדברי רבינו הגדול ז"ל ותו לא מידי : סליקא מסכת גיטין

*) [א"ה נראה דצ"ל ר"א פוסל וחכמים מכשירין . וכ"ה בס' הזכות]

השגות הראב"ד

(א) הא דתנן ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר. וא' מהן יש עליו עדים ואין בו זמן ומוקים לה בגמ' כר"מ. וקשיא לן כיון דאין בו זמן היכא הוא שלום מלכות. השתא היכא דאם כתב לשם מלכות שבעיר אמר ר"מ הולד ממזר היכא דליכא כלל לא כ"ש. והיכא מאן דאמר אדרבה משום היא גופה כיון דכתב לשם שטור ובכך עיקר המלכות אלא בה מלתא אבל היכא דלא כתב ולא מידי ליכא קפידא. אי נמי יכילנא למימר בזמן שאין האומה מונה למלכא קאמר דהתם והאי ליכא קפידא לישראל כדכתבינן לעיל פ' הזורק. מיהו קשיא לן טפי דליכא משום שלום מלכות תיפוק לי משום דמשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין שהרי מקצו בו זמן משום בת אחותו או משום פירות ואיכא למימר דכולהו תלת גיטי בדאיכא עדי מסירה קמיירי דהזמן מידע ידעי ועיקר הזמן הוא זמן (הכתיבה) [הנתינה] מיהו כיון דליכא זמן בגט פסלינן ליה מדרבנן אליבא דר' מאיר :

עין משפט

א מיי' פרק ט מהל' גירושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קכ וקל :
ב מיי' פ"ק שם סמג שם טור אה"ע סי' קלג :
ג מיי' פרק יא מהל' מלוה ולוה סמג עשין צו טוח"מ סי' מ ונא וסט :

ואם נשאת לא תצא אלמא דבשאר פסולי דעלמא אם נשאת תצא שאינו בן ללמד שלא תנשא לכתחלה ולאפוקי מלישנא בתרא הוה ליה למימר לא תינשא ואע"ג דקי"ל כלישנא בתרא דאמר אם נתגרשה תנשא לכתחלה ואפילו ללישנא קמא אם נשאת מיהא לא תצא שאני התם דקתני וב"ה אוסרין ולא קתני פוסלין אבל כל האומר בהן פסול אם נשאת תצא ומיהו דוקא בשלא היו להם בנים אבל היו להם בנים לא תצא וראיה לדבר מדאמרינן בשמעתין הניחא למאן דאמר הכא לא תצא אלא למ"ד תצא מאי איכא למימר [ומשני במקושר לא קמיירי] ומאן שמעת ליה דאמר תצא רב והיינו גופיה אמר דאם יש לה בנים לא נר מצוה

רש"י

הרי יש עליו עדים . ומה לי כתב ידו ומה לי כתב סופר : הלכך לגבי גט ישן תינשא לכתחלה דאם לא כן ליתנייה במתני' בהדי ג' גיטין פסולין : הלכה כרבי אלעזר בגיטין . דעדי מסירה כרתי ואפי' פסולא דרבנן ליכא : אבל לא בשטרות . דכתיב וכתוב בספר וחתום בספר ירמיה : אפילו בשטרות . דהתם עגה טובה קא משמע לי מפני תיקון העולם : שני

אמר רב כתב ידו שנינו [א]אהייא אילימא ארישא פשיטא כתב ידו קתני אלא אמציעתא הרי יש עליו עדים אלא אסיפא יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד וקתני שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר אמר רב *דוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד אין הולד כשר וכי קתני כתב סופר ועד כשר חתם א סופר ועד הוא אבל כתב סופר לא מהני ולא מידי וכן א"ר יוחנן כתב ידו שנינו וכן הלכתא : שלשה ב גיטין אלו הפסולין אם נשאת באחד מהן זימנין אמר רב תצא וזימנין אמר רב לא תצא יש לה בנים לא תצא אין לה בנים תצא (א)רבא אמר לעולם לא תצא וכן א"ר יוחנן לעולם לא תצא וכן הלכתא הלכך לגבי ג"ט ישן תנשא לכתחלה : רבי אלעזר אומר ב אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר . אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"א בגיטין ג] אבל לא ג בשטרות ושמואל אמר אף ג בשטרות וכן אמר רבי

תלא ואם איתא דבשאר גיטין פסולין לעולם תלא מאי קושיא לימא התם יש לה בנים נמי תלא הכא יש לה בנים לא תלא אלא שמע מינה דכל שהולד כשר אם יש לה בניה לא תלא שלא להוליא לעז על בניה אבל בשאין לה בנים אפילו נשאת תלא בר מהני דמתני' דמסקינן לא תלא ומה שהקלו בשלשה גיטין הללו יותר מבשאר גיטין פסולין דלר' מאיר בהנהו הולד ממזר והכא הולד כשר ולרבנן בהנהו תלא והכא לא תלא היינו טעמא משום דדבר הנוהג בגיטין ולא בשטרות החמירו יותר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדי שלא יבואו להשוות גיטין לשטרות ואע"ה כתב לשם מלכות אחרת שאינו נוהג אלא בגיטין לפי שלא היו מקפידין בשטרות וכמו שכתבתי למעלה וכן כל הדברים שנתקנו בגיטין בלבד ס"ל לר"מ שכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בהם הולד ממזר ולרבנן תלא אבל בדברים שלא נתקנו" בלבד אלא גיטין ושטרות שוין בהם כך מדתן נוהגת דמידי דלית לן למעבד בשאר שטרות כגון היה במזרח וכתב במערב דאפילו בשאר שטרות אית להו למכתב דוכתא דקיימי ביה דאי לא מיחזי כשקרא בגיטין לר"מ הולד ממזר ולרבנן תלא אבל כתב בכתב ידו ואין בו אלא עד אחד או שאין בו זמן כיון דבשאר שטרות רשאי לעשות כן לכתחלה בגיטין נמי כשר וליכא למיחש באין בו זמן לשלום מלכות שאין מקפידין אלא כשמונין למלכות אחרת אבל כשאין כותבין בו זמן כלל אין קפידא בדבר ומש"ה כשרין אלא דכיון דבשאר שטרות לאו שטרי מעלייתא נינהו למגבי ממשעבדי החמירו בגיטין לפסלה לכתחלה אבל לא שיהא הולד ממזר בהם לר"מ ולא להוליאה מתחת בעלה לרבנן אבל שאר גיטין פסולין משמע דאפילו לרבנן תלא וכדכתיבנא ואע"ג דאסכתן בריש פ"ק [דף ה.] לרבא דלאחר שלמדו פסול גזרו שמא יחזור דבר לקלקולו ואפ"ה אם נשאת לא תלא התם הא פרישו טעמא משום דהשתא בעל לא מערער אבן ניקום ונערער זהו דעת הרמב"ן ז"ל . אבל רבינו האיי גאון ז"ל כתב בתשובה בענין היה סופר במזרח וכתב במערב שאם נשאת לא תלא ונראה שדעתו ז"ל דכי אמרי' התם תלא הכא לא תלא ה"מ מקמי דמוקמי מתני' כר"מ אבל בתר דאוקימנא לה כר' מאיר לא לריכין למימר התם הלא אלא בכולהו גיטין דפסולי מדרבנן אמרינן לרבנן לא תלא דומיא דהני דמתני' דאע"ג דלא תנן בהו אלא הולד כשר קי"ל דלא תלא דאלמא ליכא למימר תלא כל היכא דהולד כשר אלא שאין פשט הדברים מראה כן דמשמע דמ"ד הכא תלא על כרחיך מוקי לה למתני' כר' מאיר דאי כרבנן הא איכא גט קרח ושלום מלכות ומש"ה אמר דאפילו לרבנן הכא תלא משום דהרי אלו דמתני' למעוטי הנהו אחריני שהולד בהם ממזר לר"מ וכיון דהרי אלו מתוקם שפיר אמרי' דאפי' לרבנן תלא ומ"ד לא תלא מוקי מתני' כרבנן ולדידיה על כרחין הרי אלו למעוטי איכך דאמרינן בהו תלא דלא מתוקם לדידיה מעוטי דהרי אלו אלא בהאי גוונא וכיון דקי"ל כמ"ד דלא תלא ממילא בשאר"א תלא . אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהלכות גירושין כדברי הגאון ז"ל וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל שלא הביא בהלכותיו הא דאמרינן התם תלא הכא לא תלא אע"פ שנמלא לו בתשובה כלשון הזה והנך פסולי דקתני בהו פסול כגון ההיא דריש פרקא קמא אם נשאת תלא והולד ספק ממזר ואסור בממזרת ואסור בבת ישראל וליכא גט פסול והולד כשר בר מהלין דמנינן גבי גיטין פסולין ומקשינן ותו ליכא והא איכא גט ישן התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד ש"מ דליכא גט פסול והולד כשר אלא הני דמנינן וש"מ נמי *דכל הני פסולי אם נשאת תלא בר מהני לאו למימרא דהנך דקתני בהו פסול כולהו ממזרין נינהו אלא דלא הוו כשרים ואיכא מינייהו ממזרים ואיכא מינייהו ספק ממזרים [עכ"ד] . וכבר כתב הרמב"ן ז"ל שאין דברי תשובה זו מכוונים ושמא סופרים שיבשוה ולא א"ר כן אלא כגון אותו שבפ"ק שיש לחוש לזייף ולא נתקיים אבל שאר הפסולין משום גזרת חכמים דמי להני דשלום מלכות וחבריו והרי אמרו הולד כשר וכן כל כיולא בהא דהא תלמודא כל שהזכירו חכמים בפסולי גיטין של דבריהם בסגנון הכשירו הולד ובקלין שבהם לא תלא ושמא רבינו ז"ל סובר דדוקא הקשו ותרלו שלום מלכות וחבריו מפני שפירש רב בכל אותה משנה אבל חכמים אומרים הולד כשר אבל בשאר מקומות שלא נתפרש לא *תלא אעפ"כ אינו מכוון מן הטעם שאמרתי שהרי מ"מ כל הנזכרים בתלמוד הולד כשר והיאך נניח מפורשים ונלמוד מן הסתומים ואדרבה רב בההיא משנה פריש משום דידע דכל פסולי גיטין לחכמים ולד כשר והתם לא איתמר מניינא למעוטי כלום כי הכא ע"כ : וגט מוקדם דקי"ל דפסול איכא מ"ד דאם נשאת לא תלא כגט שאין בו זמן משום דכל מאי דאיכא למיחש (התם) [בגט מוקדם משום בת אחותו איכא למיחש נמי] בגט שאין בו זמן ואפ"ה אמרינן ביה דאם נשאת לא תלא ובגט מוקדם נמי דכוותה ומיהו דוקא לדעת רש"י ז"ל שאומר דבכל גט אמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך וכמו שכתבתי למעלה בפ' המביא בתרא [סי' תכ"ג] אבל לדברי מי שאומר דדוקא בגט שנפל הוא דאמרינן הכי משום דאיתרע ליה אבל כשלא נפל אינה לריכה להביא ראיה אימת מטא גיטה לידה גט מוקדם פסול דהא אתיא למטרף לקוחות שלקחו פירות שלא כדין ואפילו לדברי רש"י ז"ל יש להחמיר ולומר דכיון דמוקדם בשאר שטרות פסול בגט נמי פסול ואפילו נשאת תלא כל שאין לה בנים : אמר רב כתב ידו שנינו אהייא אילימא ארישא . דליכא שום עד : אלא אמליעתא יש עליו עדים ואין בו זמן הרי יש עליו עדים . ומה לי כתב ידו ומה לי כתב סופר : אלא אסיפא וכו' א"ר דוקא כתב ידו ועד . הוא דאמרי' הולד כשר וכי תימא הא מרישא שמעי' לה דאפילו בלא שום עד הולד כשר אי לאו סיפא הוה אמינא דהיכא דאיכא עד אחד עם כתב ידו תינשא לכתחלה וכמו שכתבתי במשנתינו : וכי קתני כתב סופר ועד כשר. מתני' היא לקמן [דף פז:] : אבל כתב סופר לא מהני ולא מידי . אפילו בספרא דמובהק והכי מוכח בגמרא : ויש לה בנים . מן השני קודם שנודע לנו שבגט זה נשאת : לא תלא . שלא תוליא לעז ממזרות על בניה הילך גבי גט ישן תינשא לכתחלה כדאמרינן לעיל דלמאן דאמר לא תלא התם תינשא לכתחלה והכא דיעבד : אמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי אליעזר בגיטין טעמי ההלכות בכאן מתחלפות שברובן כתב במסקנא

לשון רא"ז

א התם בו בשופר שכתבו ועד אחר עמו פסול לדעת התוס' לפיכך אם אמר לבנים כתבו גט ותנו לאשתי לא אמר כלום כי השופר היה צריך להיות עם בעני וזה א"א ואם תתמו בו השניים ושופר כתב הרא"ש לכתחלה אין לעשות אבל בדיעבד כשר אבל מיי' מכשיר תם סופר ועד וכן פסק הרמ"ם :
יב פוסלין ואע"פ שהיו כמה עדים חתומים בו ובדברי הפוסלים נראה כעיני :
ב כתב הרא"ש כל פסולי גט מדרבנן שאין אם נישאת לא תלא חוץ מגט ישן שתינשא בו לכתחלה ורב האי כתב כמו' שכתבתי דבריו לעיל ס' כל הגט .
ג כתב הטור כתב לו בכתב ידו ונתנו לו בפני עדים זהו שט"ח גמור וגובה בו ממשועבדים משעת מסירה דקי"ל עדי מסירה כרתי ואפי' אם לא היה כתב ידו היה לו דין שטר גמור אע"פ שפסק רב אלפס שאין הלכה כר"א דאמר עדי מסירה כרתי אלא בגיטין אבל לא בשאר שטרות ר"י פסק כר"א אף בשאר שטרות וכן היא מסקנת הרא"ש :

שלא נתקנו בגיטין בלבד כו' כצ"ל (ג"א)

הגהות הב"ח
(א) לוי כצ"ל : [ניכ"ס בקי"ד]

[נדפוסים ישנים הגי' דכל דתני פסול אם כו' וכ"ה בחידושי הרמב"ן]

[ברי"ף דפוס קוסטאנטין ליתא לחיבת תלא וכ"ה בחידושי הרמב"ן]

ספר הזכות

כתוב בהלכות והלכה כר"א בגיטין ונמלאת סגה בקלתן והלכה כר"א אף בשטרות משום דההיא מתניתא דהוו תימי עלה תרי גיסי וכו' : השיב הרב ז"ל כתב הרב ז"ל אע"פ שכולן השוו שאין הלכה כר"א בשטרות חוץ משמואל הלכה כמותו אף בשטרות מההיא מעשה דסנהדרין ואני אומר אם קבלה נקבל ואם סברא יש תשובה גדולה דהא דאמרי כולהו אמוראי בשטרות לא . משום דההוא שטרא ל"ל קלא וכעדות על פה היא ודוקא בשטרי הלואה ובשטרי מקח וממכר דאית בהו אחריות ולגובייינא קיימא ולריכי לקלא אבל מתנה דלמקנא בעלמא היא ולא לגובייינא קאי סו"ל כגיטא ובכל אתר מתנה הרי היא כגט ותדע עוד כי הוא עלמו כתב בפ' גם פשוט בענין הוליא עליו כתב ידו הוחזק כתב ידו בב"ד מהו א"ל אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מבני חורין וכתב זאת הסוגיא ופירש אותה נראה כי היא עיקר והתם אותיבו עליה דר' יוחנן ממלתא דר"א ושני לכו שאני התם דאיכא כתובה ומשעת כתובה שעבד נפשיה אלמא אין הלכה כר"א בשטרות שהרי הוחזק כתב ידו בב"ד דאיכא עדי מסירה ועדיף נמי מעדי מסירה דהא אסהיד אתתימות ידיה בבי דינא ומסר ליה שטרי באפי בי דינא ואפ"ה לא גבי ממשעבדי ולפום האי סוגיא למאי דמוקי לה ר' יוחנן משמע דר"א גופיה לא אמר בשאר שטרות אלא בפרעון כתובה בלהוד משום דאיכא שטר כתובה אבל היכא דליכא שטר כתובה לא גביה בגט שאין עליו עדים כלל מיהו להאי סוגיא דהכא משמע דר"א דאפי' בשאר שטרות נמי אמר וגובה מנכסים משועבדים דקתני באותו גט קאמר אע"ג דליכא שטר כתובה סוף דבר אם דברי ר' יוחנן דהתם הלכה הם כבר שמענו שאין הלכה כר"א בשטרות . ע"כ דברי הרב . ואלו דברי התלמיד : אמר המחבר ואנו מלאנוה לנו תלויה בהלכות וכבר נדקנו אחריבן וזכינו ההלכה לנכחה יסנה מוגהת מכתיבת ידי המחבר זצ"ל וכך היה כתוב בה תחלה והלכה כר"א בגיטין ולא בשטרות וחזר ומחק ולא בשטרות והניח הדבר בסתם כר"א בגיטין וזהו עיקר מסת ההלכה וסוף דבר בזו ההגהה אם קבלה נקבל ואם אינה מדברי רבינו ז"ל סיא התשובה גדולה דלכולהו אמוראי דאמרי בגיטין אבל לא בשטרות אפי' בשטרי קנייה דלית בהו אחריות קאמרי כגון שטרי מקח וממכר ושטרי מתנות דהא תלמוד מקראי דירמיה קא גמרי דכתיב וכתוב בספר וחתום וכעד עדים וכהם דמקנא ממש הוא ולאוקומי ארעא בידיה ולא לענין שעבוד אחריות וראיה לדבר מזו שאמרו בב' שטרות היולאים ביום א' דרב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני עדיף והוינן בה ומי מלית מוקמת לה לרב כר"א והא א"ר יהודה אמר רב הלכה כר"א בגיטין ושמואל אמר אף בשטרות מכלל דרב סבר בשטרות לא אלא מתורתא רב כר"מ ושמואל כר"א שמעינן מיהא דאפי' בשטרי קנייה לרב עדי תתימה קונין לו ולא עדי מסירה דהא התם בשטרי קרקעות הוה ולמקנא ממש וליתא בשטרי שעבוד ולענין גוביינא כלל כדפריב בה רבינו הגדול התם וא"נ איתא אף בשטרי הודאות וכלואות מ"מ מימר קאמרי בכולהו שטרות תולקין משום דעדי תתימה כרתי ולא אסבר דקדים חד מהכרים דעדי מסירה לא כרתי בהו אלמא לית ליה לרב עדי מסירה בשטרות ואפי' בשטרי מתנות דלמיקנא ממש נינהו הלכך בהוא מתנתא דסנהדרין דאמר רב יוסף ז"ל קנייה בעדי מסירה וכר"א ודאי כשמואל אתיא מיהו אנן לא מכרעא לן למיפסק בה הלכה דלא עדיפא דרב יוסף מדרב ור' יעקב בר אידי א"ר יהושע ב"ל ור"י בר חנינא אמר ר"ל וחבריהו הבקיאין בדבר הלכה ותלמידי רבינו ורבן או"ת ותסקנא דשמעתין הוא ועוד דהתם משום דסבר רב יוסף הלכה כר' יוסי דמתניתין

השגות הראב"ד והלכתא

א] כתב הרב ז"ל בענין הא דאמר רב כתב ידו שנינו וכו' . מיהא שמעינן דלא בעי עדי מסירה היכא דאיכא עדי תתימה דהא רב הוא דאמר אם נשאת בעד א' וכתב ידי סופר הולד ממזר והוא אמר הלכה כר"א בגיטין ואי ס"ד בעינן עדי מסירה היכא דאיכא עדי תתימה וכולה מלתא כדכתיבנא בהלכות . וסבר הרב ז"ל דהא דפסיל רב בעד א' היכא דליכא עדי מסירה הוא וקא דייק מינה דאי איכא בני עדים בתתימה כשר ואע"ג דליכא עדי מסירה : אמר הרב ר' אברהם ז"ל שגגה הוא זה ומהא ליכא למשמע מידי לר"א משום דמלתא דרב דאמר בכתב ידו שנינו אליבא דת"ק קא מיירי ולעולם אפי' איכא כמה עדי מסירה כי ליכא עדי תתימה כלל פסול מיהו רב גופיה לא סבר לה הכי אלא כר"א ס"ל דהא פסיק כוותיה בגיטין הלכך אי איכא עדי מסירה אפי' ליכא עדי תתימה כלל כשר . וכ"ש היכא דאיכא תד עדי (מסירה) [תתימה] דכשר הנה זאת הראיה כבר נידחת אבל הטעם שלו אינו נדחה ומן הראיה האחרת שהביא מדברי ר"א עלמו שאמר אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם . ובפ' השולח ס"נ אמרי' מכם יש ראיה כמו שכתב בהלכותיו ואע"פ כי הרב ר' אפרים ז"ל משיב על דבריו ואין ממש בתשובותיו . גם לתשובת הרב ר' זרחיה אין תקומה כי בודאי מפני תיקון העולם דאי מיתי סהדי קיימא לה עגונה תקינו לה דסגי לה בעדי תתימה אם נתגרשה בו שתנשא לכתחלה . מיהו לר"א נעי עדי מסירה ועדי תתימה מדכתיב וכתוב בספר ותתום וכעד עדים . עכ"ל הרב ז"ל . ועוד אני מביא ראיה לדברי הרב דאף ר"א מודה דסגי ליה בעדי תתימה דסבר מדאמרי' מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול . וכל הני שקלי וטריי' דפירקא קמא בשמות עובדי כוכבים מובהקים דטעמא דהנהו מילי דלמא אתי למיסמך עלייהו . ואי ס"ד דר"א תרתי בעי או דלא סגי ליה בעדי התימה כלל מזוייף מתוכו אמאי פסול הא סהדי על עדים כשרים לא סמכינן בלא עדי מסירה על העדים פסולים סמכינן . ותו לא מידי :
נ] כתב הרב ז"ל אע"פ שכולם השוו שאין הלכה כר"א בשטרות חוץ מדשמואל (דאמר) הלכה כמותו אף בשטרות מההוא מעשה דסנהדרין [במהנתא] דהוו תתימי עלה תרי גיסי דאמר ליה רב יוסף ז"ל קנייה בעדי מסירה . ואביי ורב יוסף הוו בההוא עובדא דלא אקשי ליה אלא מפני שהוא מזוייף מתוכו הא לאו הכי קני : ואני אומר אם קבלה הוא נקבל ואם סברא הוא יש תשובה גדולה דהא דאמרי כולהו אמוראי בשטרות לא . משום דההוא שטרא ל"ל קלא וכעדות על פה דמי . ודוקא בשטרי הלואה ובשטר מקח וממכר דאית בהו אחריות ולגובייינא קיימי ולריכי לקלא . אבל שטר מתנה למקנא בעלמא הוא ולאו לגובייינא קאי הוה ליה כגיטא וככל אתר מתנה הרי הוא כגט . בין ותדע . ועוד כי הוא עלמו כתב פ' גט פשוט בענין הוליא עליו כתב ידו שהוא חייב לו וכו' . ואמרי' עלה בגמ' בעא מיניה רבה בר נתן מר' יוחנן הוחזק כתב ידו בב"ד מהו אמר ליה אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מבני תרי . וכתב זאת הסוגיא ופירש אותה . נראה כי היא עיקר והתם אותיבו עליה דר' יוחנן ממלתיה דר"א ושני ליה שאני התם דאיכא כתובה ומשעת כתובה שעביד נפשיה אלמא אין הלכה כר"א בשטרות שהרי הוחזק כתב ידו בב"ד דאיכא עדי מסירה ועדיף נמי מעדי מסירה דהא אסהיד אתתימת ידיה בבי דינא ומסר ליה שטרא באפי בי דינא ואפ"ה לא גבי ממשעבדי . ולפום האי סוגיא למאי דמוקים לה ר' יוחנן משמע נמי דר"א גופיה לא אמר בשטרות אלא בפרעון כתובה בלתוד משום דאיכא שטר כתובה אבל היכא דליכא שטר כתובה לא גביה בגט שאין עליו עדים כלל .

פיטו לפלי סוגיא דהכא משמע לר"א דאפי' בשאר שטרות נמי אמר וגובה מנכסים משועבדים דקתני בלוהו גם קאמר אע"ג דליכא שטר כתובה . סוף דבר . אם דברי ר' יוחנן דהתם הלכה הם כבר שמענו שאין הלכה כר"א בשטרות :

והלכתא כר"א בגיטין ונמלאת הגהה במקלתן והלכה כר"א אף בשטרות מדגרסינן [פרק זה בורר] (דף כח:) ההיא מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי סבר רב יוסף לאכשורה א"ל אביי מאי דעתיך דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ממאי דכר' יוסי דמתני' דמכשר בגיסו דילמא כר' יוסי דברייתא דפוסל בגיסו א"ל ז"ל נקטיה ניהלך בעדי מסירה אמר ליה אביי כמאן כר"א דאמר עדי מסירה כרתי והאמר ר' אבא מודה ר"א במזוייף

רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כר' אלעזר בגיטין.והלכתא כר"א בגיטין:

מתוכו שהוא פסול אלמא שטרות נמי מקנו קנו בלא חתימה וכן הלכה ע"כ והרמב"ן ז"ל העיד שמצא נוסחא ישנה ומוגהת בכתיבת ידי המחבר ז"ל וכך היה כתוב בה תחלה והלכה כר"א בגיטין ולא בשטרות וחזר ומחק ולא בשטרות והניח הדבר בסתם כר"א בגיטין וזהו עיקר נוסח ההלכות ע"כ ומשמע שאין עדי מסירה כורתין בשטרות משום דכתוב בהו וכתוב בספר וחתום בירמיה [לב] בספר המקנה וכודאי דעובדא דההיא מתנתא לא מכרע משום דסבר רב יוסף התם דהלכה כרבי יוסי דמתני' דמכשר [בגיסו] אע"ג דמספק עליה אביי דילמא כר' יוסי דברייתא מש"ה א"ל לדידך דמספקא כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בספקא דידך הילכך לא סגי למגמר מיניה למידחי פסיקא דתלי רברבי טובא כדאיתא בגמ' דאיתמר הכא בדוכתא בהדיא הלכתא כר"א בגיטין דמשמע בגיטין ולא בשטרות והרי"ף ז"ל כתב בפרק קמא דמכות היכא דליכא בשטרא אלא תרי וחד מינייהו קרוב או פסול א"נ תרי קרובין להדדי אפילו מסריה ניהליה באפי סהדי אחריני דכשרי לא מהני מידי דהוה ליה מזוייף מתוכו כדגרסי' בפרק [שלישי דסנהדרין] (דף כח:) בענין ההיא מתנתא דהוי חתימי עלה תרי גיסי וכו' ופשט דבריו (מר"א) [מראה] דאי ליכא סהדי בשטרא כלל כשר בעידי מסירה דהלכה כר"א אף בשטרות אבל הרמב"ן ז"ל כתב שלא ללמד על עצמה כתבה אלא ללמד על דין מזוייף מתוכו דגיטין ואין דבריו מראין כן לפיכך נ"ל שזה נכתב על דעת מי שאומר שהלכה כר"א אף בשטרות וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות מלוה ולוה ויש מוכיחין כן מגרסינן בסוף פרק גט פשוט [דף קעו.] גבי הא דתנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו בעא מיניה רבה בר [יונתן] [נתן] מר' יוחנן הוחזק כתב ידו בב"ד מאי א"ל אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מנכסים בני חורין מתיב רמי בר חמא ג' גיטין פסולין וכו' ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים [משועבדים] ומפרקינן שאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה. כך היא עיקר הגירסא. ופירושה דקא מקשינן עלה דרבי יוחנן מגובה מנכסים משועבדים דר"א דאלמא כל היכא דאיכא סהדי דידעי בשטרא גובה מנכסים משועבדים ואע"ג דלא חתימי אמלוה וה"נ הא ידעי ביה בי דינא ומפרקינן שאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה כלומר דהתם במתני' שכיון שכתב לו הריני חייב לך מנה שלויתי ממך והעמיד עליו עדים ומסרו בפניהם כדי שיהו עדים שלוה ממנו שעבד נפשיה למלוה בשטר ועדים ומשעת כתיבה ומסירה לכך נתכוון אבל הוחזק כתב ידו בב"ד לא העיד הב"ד על עצמו שלוה שלא על מנה שבשטר הן מעידין אלא על חתם ידו הן מעידין. ומ"מ משמע דקי"ל כר"א אף בשטרות מדפריך מינה והרמב"ן ז"ל דוחה ואומר דלאו משום דהלכה כר"א פרכינן מינה אלא על דרך ע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא משום דליכא שטר בחתימה אבל היכא דאיכא שטר בחתימה אפילו לרבנן גובה דהא איכא קלא וזה דוחק. ויותר נ"ל לומר דהתם אין ה"נ דהוה מצי לדחוייה דר' יוחנן לית ליה דר"א בשטרות אלא דכיון דלא שמעינן ליה לר' יוחנן הכי דחי ליה בקושטא דאפילו ת"ל דר' יוחנן כר"א ס"ל לא דמו דשאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה אבל זו קשה מן הראשונות דגרסי' בפ' מי שהיה נשוי (דף נד.) שני שטרות היוצאין ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני ואוקימנא רב כר"מ דאמר עידי חתימה כרתי והילכך שניהם זכו כאחת כיון דלא כתבו שעות ושמואל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי הלכך זה שנמסר לו בתחלה קנה ומדלא ידעינן הי ניהו עבדינן שודא דדייני והתם קי"ל כשמואל דר"נ הכי ס"ל ועבד עובדא התם כוותיה וקי"ל [בכתובות דף יג.] הלכתא כרב נחמן בדיני דאלמא הלכתא כר"א אף בשטרות תי' הרמב"ן ז"ל שכשאמרו שם דלר"מ חולקין וליכא שודא דדייני אלא לר"א היינו למאן דס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו ושמעינן ליה לשמואל דאמר הכי בפ"ק דמציעא (דף יג.) הילכך כיון דעדיו בחתומיו זכין לו והרי שתיהן כאילו נחתמו בשעה אחת אפילו מסר וחזר ומסר שניהן קונין משעת חתימה שיהא לשניהם כאחד הלכך אין אדם יכול ליפות כחו של זה מכחו של זה ומאי שודא איכא למימר אבל אנן כיון דקי"ל דלא קני בעדי חתימה עד דמטי שטרא לידיה אפילו לר"מ איכא למעבד שודא שהרי בשעה שכתב להם לא קנו כלום אלא משעה שמסר להם הוא שקונין

הילכך אם מסר לראשון וחזר ומסר לשני זה שמסר לו תחלה קנה וזו עלה עמוקה ואין דרך לנטות ממנה ואפי' *לפסוק כר"א בשטרות שהרי על כרחנו אפי' לר"מ הכותב שטר מתנה לחבירו ביום פלוני ומסר לו בו ביום קנה מיד לשעתו ואינו יכול לחזור בו כל אותו היום אע"פ שלא כתבו בו שעות ואפילו כתב שבוע או שנה וכיון שהוא קונה מיד היאך איפשר לדון בכותב שני שטרות ומסר לראשון בשחרית וחזר ומסר לשני ערבית שקנה שני כלום ואפילו קדמה כתיבת שטרו לשל ראשון והלא כתיבה אינו זוכה לו כלל ומסירה זוכה לזה בשעתה אלא ודאי זה שמסר לו קנה והילכך אפילו לר"מ איכא למעבד שודא וכדפרישית הרי טרחנו לקיים הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשטרות לפי שהיא סברא המתחוורת בשמועה זו עכ"ל בספר הזכות. ומה שכתב ז"ל דאותה שטה שבפרק מי שהיה נשוי לא נאמרה אלא לדברי האומר עדיו בחתומיו זכין לו דשמעינן ליה לשמואל דאמר הכי בפ"ק דמציעא תמהני דלא חזינא ליה לשמואל דאמר הכי דנהי דאמרי' התם בסוגיין דמלא שטרי חוב [דף יג.] ולשמואל דאמר לא חיישינן לפרעון מאי איכא למימר הא ניחא אי סבר לה כרב אסי דאמר בשטרי הקנאה (א) מוקי לה למתני' בשטרי דלאו הקנאה אלא אי ס"ל כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו אמאי לא יחזיר שמואל מוקי ליה למתני' בשאין חייב מודה אי הכי כי אין בהם אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי ממשעבדי מבני חרי מגבה גבי שמואל לטעמיה דאמר אומר היה רבי מאיר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין זו היא הסוגיא האמורה שם וכהי דהך סוגיא נקיטא דשמואל מצי סבר דעדיו בחתומיו זכין לו אבל לא מוכחא דסבר הכי אלא לעולם מצי סבר דלא קני עד דמטי שטרא לידיה ומיהו להכי אוקמא בשאין חייב מודה ולא אוקמא בשחייב מודה ובשטרי דלאו אקנייתא משום דבעיא לאוקומא בכולהו שטרי ואפי' למאן דס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו [ואדרבה התם מוכח דליה ליה לשמואל עדיו בחתומיו זכין לו דהא אמר שמואל התם המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים אי משום כתב ללוות ולא לוה הא שעבד נפשיה *ואי אית ליה לשמואל עדיו בחתומיו זכין לו אפי' שטר דלאו הקנאה נמי יחזיר אלא ודאי ס"ל לשמואל דבעיא דמטי שטרא לידיה ואי איתא] דשמואל מאי אמר שודא אפי' לר"מ למה לן לאוקמה כר"א וכ"ת כיון דחזינן מ"מ דשמואל כר"א ס"ל כדאמרי' בסוגיין דגמ' הכא והתם [בכתובות דף לה:] אמר *רב הלכה כר"א בגיטין כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי אף בשטרות למה לן למטרח ולמימר שודא בדר"מ למאן דבעי דלמטי שטרא לידיה הא לשמואל על כרחיה אית ליה למעבד שודא אפילו ס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו כיון דאיהו ודאי כר"א ס"ל דהא אמר הכי בהדיא זו אינה תורה דהם איתא דלר"מ שייכא שודא למאן דבעי דלמטי שטרא לידיה טפי הוה עדיף לן לאוקמיה דשמואל [אפי'] כר"מ ונפקא מינה דאפי' ידעי ודאי שלא היו שם עדי מסירה כגון שלא היה אדם עמהם או שלא היו שם אלא קרובים עבדינן שודא לשמואל ואליבא דהלכתא משום דקי"ל דבעי דלמטי שטרא לידיה (ומיהו ליתא) דהא אפילו מאן דס"ל דעדי מסירה כרתי מודה דבעדי חתימה סגי [וכמו שנכתוב לפנינו בס"ד אלא ודאי משמע דלר"מ ליכא למימר שודא כלל דאע"ג דקי"ל דלא קני בעדי חתימה עד דמטי שטרא לידיה מה בכך והא כי מטי שטרא לידיה אין המסירה מקנה אלא עידי חתימה הם שמקנין] וכיון שאין כותבין שעות הרי הן מקנין בסוף היום לשניהם כאחד כיון דכבר מטא שטרא ליד כל א' מהם וליכא למימר זה שנמסר בתחלה קנה שאין המסירה מקנה אלא כל שהגיע שטר לידם עדי חתימה מקנין להם בסוף היום ואין לחוש ולומר דשמא לא נמסר אלא למחר דהא לא חיישינן להכי אלא היכא דנפל דאיתרע ליה כדאיתא פ"ק דמציעא [שם].ומה שכתב ז"ל שזו עלה עמוקה ואין דרך לנטות ממנה שהרי על כרחנו אפי' לדברי ר"מ הכותב שטר מתנה לחבירו ביום פלוני ומסר לו בו ביום קנה מיד לשעתו ואינו יכול לחזור בו כל אותו היום אע"פ שלא כתב שעות וכיון שהוא קונה מיד היאך איפשר לדון בכותב שני שטרות ומסר לראשון בשחרית וחזר ומסר לשני ערבית שקנה לשני כלום אלו דבריו ז"ל ואין הנדון דומה לראיה דהכא ודאי מודינן שהכותב שטר מתנה לחבירו ומסרו לו אע"פ שלא כתב שעות אינו יכול לחזור בו ולא כשמסרו בלבד אלא אפילו בין כתיבה למסירה אין חזרתו כלום שכיון שאין עדי חתימה מקנין אלא בשעת מסירה נמלא שההקנאה נעשית לאחר חזרתו בשעה שמסר ואעפ"כ אם הקנה לאחר באותו היום אע"פ שכבר מסר לראשון יד שניהם שוה שכיון שאין כותבין שעות ועדי חתימה המקנין הרי הוא כמשייר בקניינו שלא יקנה אלא בקנין [ברי] ומי שאינו יכול לברר אם קנה מתחלת היום או מסוף היום שדינן אותו לסוף היום ונמלא זכות חבירו שוה לו הילכך

לר"מ

נ"א לא נפסוק

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' שטר הקנאה שמקנה לו נכסיו מהיום בין ילוה בין לא ילוה ;

ד"ס

ע"ש בב"מ דף יג. ברש"י ד"ה מתני' במאי מוקי כו' בדחה ראיה זו של הר"ן ונ"ע דהא ע"כ צ"ל דשמואל לא מצי סבר כאביי כיון דהש"ס קאמר בהדיא אלא אי סבר לה כאביי כו'. ונע"ג סד"ה כאן. (ג"א)

ג"ה

ספר הזכות

מתניתין דמכשר (בגיטין) [בגיטי] אע"ג דמספק עליה אביי דלמא כר' יוסי דברייתא מ"ה א"נ למיסמך אדר"א דכדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק הלכך לא גמרינן מינה למדחא פסקא דתלי רבבי דאיתמר בהדיא בגיטין אבל לא בשטרות אלא דקשיא לן הא דאמר רבא לענין שטרא פרסאה דמסרי' ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי וכוין ביה נמי א"ה אפי' ממשעבדי נמי ומפרקינן לית ליה קלא ומשמע דבשטר דישראל אית ליה קלא לגבי מסירה ומגבינן ביה אפי' ממשעבדי מ"מ השטר כשר אלמא הלכה כר"א אף בשטרות ורבא בתרא הוא ואיכא למימר דשטרא פרסאה הוא גופיה כשר (הוא) דאמרי' בזוזי [דיהיב] קמייהו קני ושטרא ראיה בעלמא הוא אלא משום דחשידי ודלמא לא יהיב קמייהו כלום ושיקרא הוא מ"ה בעינן ערכאות של עובדי כוכבים. וכיון דמסר ליה שטרא באפי ישראל הא אודו קמייהו דקושטא התום פרסאי וזוזי שקיל מיניה וה"ל כשל ערכאות של עובדי כוכבים לגבי חרי אבל לא למשעבדי לפי שאין השטר בעצמו כשר והודאה של עדי מסירה אינה עושה אלא מלוה על פה. עוד קשה עלינו מזו שאמר בפ' מי שהיה נשוי רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני ואוקימנא חולקין כר"מ ושודא כר"א וקי"ל הלכה כשמואל בר"נ דהוה דיינא עבד בהו שודא וכשתאמר שאין הלכה כר"א בשטרות קשיא הלכתא אהלכתא וזו שאלה קשה על דעת רוב הפוסקים הגאונים שפוסקים כר"א בגיטין ולא בשטרות ותשובת שאלה זאת שכשאמרו בגמ' דלר"מ חולקין וליכא שודא אלא לר"א לא נאמרה שיטה זו אלא לדברי האומר עדיו בחתומיו זכין לו דשמעינן ליה לשמואל דאמר הכי בפ"ק דמציעא דודאי כיון דעדיו בחתומיו זכין הרי שתיהם כאילו נחתם בשעה אחת אפי' מסר וחזר ומסר שניהן קונין משעת חתימה שהיא לשניהם כאחד ושניהם זוכין כאחד מאי אמרת שמא כתב ומסר לראשון ואח"כ כתב לשני דינא דחלוקה שכיחא ספי ושפי והלכך לר"מ חולקים ושמואל כר"א וכיון דעדי חתימה אין כורתין ביניהן לשעות וה"ל כשטר שאין עליו עדים דעדי מסירה טורחין בו ומי שנמסר לו תחלה בו ביום קנה ואסתמא ביומן נמסרו שניהן ושלא מקדים אינה פורעתא (לנפשיה) מאי אמרת שמא לשניהם מסר כאחד דינא דשודא שכיחא טפי אי נמי דכל היכא דמצינן למימר או כולה דמר או כולה דמר עדיפא לן למעבד שודא וכיון דקי"ל דלא קני בעדי חתימה עד דמטי שטרא לידיה אפי' לר"מ איכא למעבד שודא שהרי בשעה שכתב להם לא קנו כלום ומשעה שמסר להם הוא שקונין הלכך אם מסר לראשון וחזר ומסר לשני זה שמסר לו תחלה קנה וזו עלה עמוקה ואין דרך לנטות ממנה ואפי' לפסוק כר"א בשטרות שהרי על כרחנו אפי' לדברי ר"מ הכותב שטר מתנה לחבירו ביום פלוני ומסר לו ביום קנה מיד לשעתו ואינו יכול לחזור בו כל אותו היום אע"פ שלא כתב שעות ואפי' כתב שבוע או שנה וכיון שהוא קונה מיד היאך אפשר לדון בכותב שני שטרות ומסר לראשון בשחרית וחזר ומסר לשני ערבית שקנה שני כלום ואפי' קודמת כתיבת שטרו לשל ראשון והלא כתיבה אינו זוכה לו כלל ומסירה זוכה לזה בשעתה אלא ודאי זה שמסר לו תחלה קנה והלכך אפי' לר"מ איכא למיעבד שודא וכדפרישית הרי טרחנו לקיים הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשטרות לפי שהיא סברא המתחוורת בשמועה זו ואין דעתנו מקבלת לדחות הלכה פסוקה ומסקנא דשמעתא דאיתמר בדוכתא ג[illegible] פסיקתא דהאי דינא והוא דעת הגאונים ושל רבינו הגדול ז"ל הגמלא בנוסחי הלכות שלו ויש מקיימין כל[illegible] בכל השטרות ומסלקי מעליהם כל דקדוקי שמועות שכתבנו ומ"ש הרב ז"ל מן הסברא שבפ' גם פשוט [illegible] יהא מונח במקומו שגירסא משובשת כתב דל"ל גובה מנכסים משועבדים דקאמר ר"א דוקא בגט ומשום דהא[illegible] כתובה דהיכי קתני וגובה מנכסים משועבדים וכי בגט היא גובה ומזמן הגט היא גובה והלא מזמן נישואין [illegible] גובה ואפי' בעדי גירושין ומדתנן אע"פ שאין עליו עדים כשר ודאי שגובה כתובתה אבל הגירסא הנכונה [illegible] ספרד ובפי' ר"ח ז"ל ורב יוסף הלוי בן מיגש ז"ל שאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה ולגי' הרב ז"ל [illegible] בכתובה נתחלפה לו ופי' הענין קא מקשינן עליה דר' יוחנן מגובה מנכסים משועבדים דר"א דאלמא כל הי[illegible] סהדי דידעי בשטרא גובה מן המשועבדין אע"ג דלא חתימי אמלוה (אלמוה) ולפום מאי דכתבינן לעיל לאו מש[illegible] כר"א אלא על דרך ע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא משום דליכא שטר בחתימה אבל איכא שטר בחת[illegible] לרבנן גובה דהא אית להו קלא ופריק שאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה פי' דמתני' לענין גט תוב כיון [illegible] כהריני חייב לך מנה שלויתי ממך בשטר זה והעמיד עליו עדים ומסרו בפניהם כדי שיהיו עדים שלוה ממנ[illegible] שעבד נפשיה למלוה בשטר ועדים אבל הוחזק כתב ידו בב"ד לא העיד על עצמו בב"ד שלוה שלא על מנה ש[illegible] מעידין אלא על חתם ידו הם מעידין והטעם הזה נכון וברור והוא מוכית על הגירסא שהיא כמו שכתבנו :

ומהא נמי שמעי' דלא בעינן (א)עדי מסירה היכא דאיכא עדי חתימה דהא רב הוא דאמר אם נשאת בעד אחד וכתב ידי סופר שהולד ממזר והוא אמר הלכה כר"א בגיטין ואי ס"ד (ב)בעינן עדי מסירה היכא דאיכא עדי חתימה השתא היכא דליכא עדי חתימה כלל ואפילו עד אחד מכשר רב היכא דאיכא ע"א ועדי מסירה פסיל והוה ליה הולד ממזר אטו עד אחד מגרע גרע מהיכא דליכא עד כלל אלא ודאי מדפסיל רב בעד אחד ומכשר היכא דאיכא עדי מסירה אפי' ליכא עד אחד שמעינן (ג)דהאי דפסיל עד אחד היכא דליכא עדי מסירה הוא ואי איכא בחתימה א שני עדים מכשר ואע"ג דליכא עדי מסירה.

והיינו דקתני שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כלומר דאי ליכא בגט עדי חתימה אלא ניתן בעדי מסירה בלבד זימנין דמייתי עדי מסירה ואתי בעל ומערער ומקלקל לה הילכך תקינו שיהו העדים חותמין בגט דאי אתי בעל ומערער מפקא ליה לגיטא ומקיימא ליה בעדי חתימה ודחיא ליה. ואי סלקא דעתך דלא סגי לן בעדי חתימה אלא עד דאיכא עדי מסירה מאי תיקון העולם איכא אע"ג דמקיימא ליה לגיטא בעדי חתימה ליחוש דלמא לא איתיהיב ליה בעדי מסירה אלא ודאי כל היכא דאיכא עדי חתימה לא בעינן עדי מסירה וכל

[דף קצא ע"ב]

לר"מ לא משכחת לה שודא כלל אבל לענין חזרה אין בכך כלום דמה נפשך בין שחזר בו קודם שהקנה בין שחזר בו לאחר שהקנה אין ממש בחזרתו הילכך אם אנו דנין הקנאתו לתחלת היום אין בידו לחזור ואי בסוף היום הרי הקנה לו אחר שחזר וכיון שהעליט דלא משכחת לה שודא לר"מ הרי אותה שמועה שבפרק מי שהיה נשוי תשובה גמורה למי שפוסק דלא כר"א בשטרות אבל יש לי דעת אחרת בזה ואכתבנו בסמוך בס"ד: **ומהא** נמי שמעינן וכו' דהא רב הוא דאמר אם נשאת בעד אחד וכו'. הראב"ד ז"ל דוחה ראיה זאת ואומר דמהא ליכא למשמע מידי לר"א משום דמילתיה דרב דאמר דכתב ידו שניט אליבא דת"ק מיירי ולעולם אפילו איכא כמה עדי מסירה כי ליכא שני עדי חתימה פסול מיהו רב גופיה לא סבר לה הכי אלא כר"א ס"ל דהא קא פסיק כותיה בגיטין הילכך אי איכא עדי מסירה אפי' ליכא עדי חתימה כלל כשר וכ"ש כי איכא עד אחד ואיכא עדי מסירה דכשר והרמב"ן ז"ל השיב דאי רב לת"ק קאמר ולדידיה לא ס"ל הוו דייקי עליה בגמ' ומי אמר רב הכי והא אמר רב הלכה כר"א בגיטין והוו מפרקי' דלת"ק קאמר וליה לא ס"ל ועוד דמשמע דרב מודה דשלשה גיטין פסולין שאם נשאת הולד כשר דהא אמרי' עלה זמנין אמר רב תלא וזמנין אמר רב לא תלא: **והיינו** דקתני שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם וכו' ואי ס"ד לא סגיא ליה בעדי החתימה אלא עד דאיכא עדי מסירה מאי תיקון העולם איכא. הוי יודע שרבינו אפרים תלמידו ז"ל חולק עליו ואומר דמדאמרי' בכל דוכתא דר"א סבר עדי מסירה כרתי ולא אמרינן בשום דוכתא אף עדי מסירה משמע דדוקא עדי מסירה קאמר והא דתנן שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם היינו טעמא [משום] דכל היכא דאיכא עדי חתימה מסתמא אמרינן דבעדי מסירה אתא לידה אבל כשאין שם עדי חתימה חיישינן דילמא איהי זייפתיה וכן דעת רבותינו הצרפתים ז"ל. ולא נהירא שעל מי נסמוך בחזקה זו אם על העדים החתומין בו והלא הם כותבין [גט לאיש ואע"פ שאין אשתו עמו ואפילו במדינת הים כותבין] ונותנין לו ועל הבעל גם כן אין לסמוך דאטו כל המגרש בבי דינא מגרש וכי כל עמי הארץ יודעין שהלכה כרבי אלעזר בגיטין ומוסר בעדי מסירה שלא כדרך שטרות שהם נמסרות בינן לבין עצמן. ועוד אי איתא דכל שיש עדי חתימה אנו סומכין שבעדי מסירה נמסר מאי האי דמפרקינן ברים מכילתין כי בעי מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה וחתימה לשמה ומסקינן [דף ד.] לעולם רבי אלעזר היא וכי לא בעי ר"א חתימה לשמה היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים בעי דאמר רבי אבא מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול שכיון שאין הכשרו אלא מחמת עדי מסירה מאי מזוייף מתוכו איכא בשלמא אי סגי ליה לרבי אלעזר בעדי חתימה שפיר שכיון שהם הכורתים בעינן שיחתמו לשמה אבל אם אין הכשרו אלא משום חזקה שבעדי מסירה נמסר כי לא חתמו לשמה מאי מזוייף מתוכו איכא ומתני' גופיה נמי מוכחא דרבי אלעזר סגי ליה בעדי חתימה דהא לא פליג בג' גיטין פסולין שאם נשאת הולד כשר אלא דמיקל טפי ואמר שאם נתנו לה בפני עדים כשר והא ת"ק בלא עדי מסירה איירי וקא פליג עלה רבי אלעזר לקולא [מדקתני אע"פ שאין עליו] ולא קתני רבי אלעזר אומר אם נתנו לה בפני עדים כשר ואם לאו פסול והולד ממזר אלמא משמע דרבי אלעזר נמי בעדי חתימה סגי ליה ועוד דאם איתא דרבי אלעזר לא מכשר אלא בעדי מסירה היכי פסקינן כוותיה בגיטין אבל לא בשטרות דכיון דעדי חתימה פסולין בגיטין היאך נכשירם בשטרות בשלמא אי אמרינן דלר' אלעזר נמי מהני עדי חתימה משום הכי אמרינן דבשטרות דקיימא לראיה אין קונין עדי מסירה אלא עדי חתימה אבל אי עדי חתימה פסולין בגיטין למה יהו כשרין בשטרות ועוד ראיה מדתניא לקמן בסמוך [דף פו:] היה כתוב טופס לכל אחד ואחד והעדים למטה את שהעדים נקרין עמו כשר. כלומר ואידך פסול ותנן נמי [דף פז:] *כתבו עדים בראש הדף או מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול ותנן נמי [שם] הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין ומשמע ודאי דכל הני לרבי אלעזר אם נתנן בעדי מסירה כשרין וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות גירושין שכיון שפסולן ניכר ליכא למיחש למזוייף מתוכו כדמודה רבי אלעזר בכתב ידו ואין עליו עדים או שאין בו אלא עד אחד שאם נתנו בפני עדים כשרים דהא ליכא למיחש למזוייף מתוכו ואם איתא דלרבי אלעזר לא סגי ליה בעדי חתימה קמו להו כל הני סתמי דלא כר"א דאי בעדי מסירה לדידיה כולו כשרין ואי בלא עדי מסירה מאי איריא כתבו עדים בראש הדף והקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה אפילו חתמו כדרכם לרבי אלעזר פסול ואי כל הני סתמי דלא כרבי אלעזר הוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם *ואין הלכה כסתם [ב"ק קב.] וכי איכפול כל הני אמוראי בגמ' למדחיה לסתם מתני' ולא עוד אלא דמתמהינן בגמ' [דף פו:] עליה דרבי יוחנן דקאמר אפילו ריח הגט אין בו לימא ר' יוחנן לית ליה דר' אלעזר [ומפרקינן ה"ק לרבנן אפילו ריח הגט אין בו ואי סתם מתני' דלא כרבי אלעזר מאי מתמהינן דאי רבי יוחנן לית ליה דרבי אלעזר] דהא איהו הוא דאמר [נזיר דף פא:] *הלכה כסתם מתני' אלא ודאי מכל הני משמע דלרבי אלעזר נמי סגי בעדי חתימה אלא שהר"ז הלוי ז"ל הקשה מסוגיא דפרק מי שהיה נשוי (דף לב.) בשני שטרות היוצאין ביום אחד דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דדייני ואמרינן התם דרב דאמר כר"מ ושמואל דאמר כר"א. כלומר דלר"מ דאמר עדי חתימה כרתי שניהם בבת אחת נכתבו דהא לא כתבינן שעות ולר"א דאמר עדי מסירה כרתי נמסר לאחד קודם לחבירו ואי דמר לא דמר ומש"ה עבדינן שודא ואם איתא דלר"א נמי עדי חתימה כרתי הוה לן למימר לדידיה נמי יחלוקו כדאמרינן לר"מ והרמב"ן ז"ל תירץ דאע"ג דר"א מודה דעדי חתימה כרתי מ"מ כיון שאין כותבין שעות אין קונין אלא מסוף היום וזה שמסר לו בתחלה קנה משעת מסירה דמסירה קונה לשעות ומש"ה איכא למימר שודא וכי תימא כיון דלא צריך לעדי מסירה במקום שיש עדי חתימה דלמא בלא עדי מסירה מסר י"ל לענין דיני ממונות מסירת בעל דין כמאה עדים דמי ועוד דהיינו שודא דאמרי' הכי הוה לפי סברא לזכות את הראשון ואת השני הטעה אלו דבריו ז"ל. ואינן נראין לי דודאי ר"א [מסירה בעדים] מיהא בעי ומסירה בינו לבינו בלא עדים לא מהניא שאם היה קונה בממון

ספר הזכות

נמי שמעינן דלא בעינן עדי מסירה היכא דאיכא עדי חתימה דהא רב הונא דאמר ניבאת ב ידי סופר שהולד ממזר והוא אומר הלכה כר"א בגיטין וכו'. השיב הרב ז"ל הרי כתבתי ביו ומיהא ליכא למישמע מינה מידי לר"א משום דמלתיה דרב דאמר דכתב ידו שניט אליבא אפי' איכא כמה עדי מסירה כי ליכא שני עדי חתימה פסול מיהו רב גופיה לא סבר לה הכי ליכא עדי מסירה אפי' ליכא עדי חתימה כלל כשר וכ"ש כי איכא עד א' ואיכא עדי מסירה יה אינה אבל באחרת שהגיה מדברי ר"א עצמו באמר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני בולא נמי הכי אמר מכה והאי יש ראיה כמ"ש בהלכותיו ואע"פ שהר"ר אפרים ז"ל משיב על ובהו ומפני תיקון העולם דאי מייתי סהדי קיימי לה עגונא תקינו להו דסגי בעדי חתימה אם נבתהלה מיהו לר"א לכתחלה בעי עדי מסירה ועדי חתימה וכתוב בספר והתום וכו' וכן דברי ביה ראוים על דבריו דאף ר"א מודה דסגי ליה בעדי החתימה דיעבד מדאמרי' מודה ר"א במזוייף כל הנהו שקלי וטריא בפרקא קמא נבאות מובהקים דטעמא דסגנו מילי דלמא אתי למיסמך כרבי בעי ולא דסגי לה בעדי חתימה כלל מזויף מתוכו אמאי פסול בשאה העדים כשרים לא ירה על עדים שאולים שמכין יתו לא פידי. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: אמר המחבר ערוך כשרה בן בשגגה באה דודאי ביטת כהלמוד אמר דאי רב לת"ק קאמר ולדידיה לא ס"ל בגמ' ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה כר"א בגיטין ולאוקמי רב מתני' קא מפרש וליה לא במשמעא הולך דרב מודה בג' גיטין פסולין שאם נשאת הולד כשר דקאמרינן עלה בהם דאמין אמר רב לא שנא וכ"ש דמתני' גופיה אפיא דמודה ר"א בג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד שאם נתנו לה בפני עדים כשר והא ת"ק בלא עדי מסירה וקא פליג עליה ר"א לקולא באע"פ ולא נתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים ואם לאו פסול והולד ממזר והיינו דתנן כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וכו' והאמת כדברי שכל אחד ראוים מכרעת והיא מכוון ראייתו על עצמך לדבריכם מי לא מחתמים הנא ותני יש עליו עדים ולא נתנו לה בפני עדים ר"א ין והראיה שכתב הרב ז"ל מדאמרי' מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול דלמא אתי למיסמך ביה אבל מה נעשה שה"ר אפרים בעל המחלוקת הוא ז"ל כבר הוא יודע זו הראיה ועליה הוא מפורש בגמ' ובהלכה שכל גט היוצא מתחת ידה של אשה בעדי חתימה ניסאת לכתחלה ובעיבא את אותו נתותמיו ודיים והוא סולה לומר כיון דמעיקרא צריך עדי מסירה מימר אמרי דמידע עדי מסירה מטא לידה וכ"ש אפ"ה כי ליכא עדי חתימה נמי הואיל והגט יוצא מתחת ידה לימא ס"יה ועדי חתימה למה דהא אמרת דמידע ידעי דבעו עדי מסירה היינו דאמר מר דאי מייתי ומערער ומאי מערער דאמר איהי זייפתיה אבל בדאית בה עדי חתימה ומתקיים בחותמיו על לא מהגחינן ביה דהא עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ובמעינן דבלא עדי מסירה מטא לידה אפי' נתקיים בחותמיו פסול ולא תינשא בו. זו סברת הרב בזה קפיד על ראיית ה"ר אפרים ז"ל שהרי הוא מודה במזויף מתוכו דפסול במאי תינשא בגט זה ין ולומר בעדי מסירה באה לידה כשאר הגיטין המחוקמין בכשר שפולין בכשרן בחתימות

בעדים והיא נשאת בו בחזקה של חתימה והוא מזוייף אבל אנו הוזרין לדון. אחר טעמו של ה"ר אפרים על מי ואת סומך בחזקה זו שהוא אומר בודאי בעדי מסירה בא לידה אם על העדים החתומין בו יבלא הם כותבין גט לאיש ואע"פ שאין אשתו עמו ואפי' במדה"י כותבין לו ואם על הבעל הוא סומך אטו כל המגרש בבי דינא מגרש וכי כל עמי הארץ יודעין שהלכה כר"א בגיטין ומוסר בעדי מסירה שלא כדרך שאר שטרות שהם נמסרין בינן לבין עצמן ועוד אם לא וערער לומר סבור הייתי שהוא כשר וביני לבינה מסרתי היכי לא מהגחינן ביה הפתח משום הגט לשמה דהיא מלתא דשכיחי ושכיחי וסתם ספרי דדייני מגמר גמירי הכא במדה"י משום חשאה זו שהיא ביד כל עמי הארץ יבור וסתם הגבי לא גמרי לא חיישינן אפי' אי אתי בעל ומערער אתמהה. ועוד הרי שהיה אוכל שדה שלו ושל אבותיו והוציא כלה שטר שמכר לו או שנתן לו במתנה יתקיים השטר בחותמיו ומוציאין שדה מידו לדברי הכל ואינו צריך להביא עדי מסירה לפנינו ואפי' לר"א ומשום חזקה זו שתאמר בעדי מסירה בא לידו יעשה מעשה ונוציא ממון והלא אין הולכין בממון אחר הרוב וכ"ש אחר חזקה וכ"ש אחר דבר רעוע וקלוש כזה ועוד לטעמו של הרב בזה ז"ל כתב בכתב ידו ואין עליו עדים והוציאתו לפנינו תינשא בו לכתחלה דהא בעל מסר לידה ומידע ידע דצריך עדי מסירה ובעדי מסירה מטא לידה ומסתברא נמי מדאמרי' הלכה כר"א בגיטין אבל בשטרות כרבנן ש"מ עדי החתימה כרתי בין בגיטין בין בשטרות אלא שאין עדי מסירה כורתין בשטרות משום דבעינן למען יעמדו ימים רבים אלא אי ס"ד אין עדי חתימה כלום בגיטין היאך הוכשרו בשטרות והלא כאן וכאן ספר כתיב ועוד ראיה גדולה וחזקה ותנן נמי כתבו העדים בראש הדף או מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול ואי לר"א והבו לה בפני עדים כשר דהא לאו מזוייף מתוכו הוא ולא אתי למיסמך עליה כלל ודאי לכל גיטין פסולין דמכשר בהו ר"א בעדי מסירה כיון דפסולו ניכר מתוכו ולא אתי למבריה בבאי גיטא וכן הוא היקף ראשו של זה כנגד ראשו של זה או כנגד סופו כולה בעדי מסירה לר"א כשר ואי"ל לפנים א"כ היאך שינו פסול דהיינו פסול נגרש בו לימא תנן בחמת דלא כר"א והו"ל נמי מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם ור' ירמיה דמהדר אסתמי דלא כר"א לימא מהכא הוא ודאי כולה מתני' בעדי חתימה היא וקא תני דפסולין לדברי הכל שאילו רצה ומסר לה בפני עדים כשר שניט שר"א מכשיר וכן בדברים מזין ונראין דהתם שכתבו כלל בתוך הגט כולה מתני' בלא עדי מסירה היא שאם היו שם עדי מסירה כולן כשרין דמשום מזוייף מתוכו ליכא כיון שפסולו ניכר ולא אתי למיסמך עליה דשבקא כתב בכתב ידו ואין עליו עדים או כתב ידו ועד דלענין שאר שטרות כשרין וגובין מנכסים בני חרי כמו שמפורש בירושלמי ואפ"ה בגיטין לא חיישינן דלמא אתי לתיסמך עלייהו ומנסבא בהו כיון דפסולן ניכר אלמא כל שפסולו ניכר מתוכו לב"ד אין בו משום מזוייף מתוכו אע"פ שהעדים חתומין בו וכ"ש בשנך דמופס כל א' וא' שכן פסולין לגמרי אפי' בשטרות ופסולן ידוע בהן וכן נמי אמרי' בשמות מובהקין דעובדי כוכבים וכ"ש בכתב על הנייר כמחוק ועל כדיפתרא דכשרין בעדי מסירה ואע"פ שעדים חתומין בהן ואין בהם משום מזוייף מתוכו כיון דפסולן ניכר. וכ"ש בשיש ריוח זמן לכל א' וא' שהן מופסקים לתרא"ת בעין דודאי כשרין בעדי מסירה. וא"ת שאין גם כשר בעדי החתימה בנגד אפקתא לגולה מתני' ובמעתי' דעלה שהלכתא אלא כולא בעדי חתימה בלבד וכל בשטרי יקרין עמו כשר בהן עוד ראיה לדבר מדאשכחן לשמואל דסבר עדיו בחותמיו זכין לו אלמא עדי חתימה כרתי דאי ודאי עדי מסירה לבד כורתין החתימה אינה עושה כלום ולא נהגו בה אלא כדי לסמוך על תקנתן בבעדי מסירה נתן ובמפיק ליה בכלא דאמר הלכה כר"א אף בשטרות אלא ש"מ דר"א נמי מודה בעדי חתימה הלכך קאמר דמבעת חתימה צבן

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג פי' ר"י ורבינו שמואל דאפי' ר"מ מודה דאע"ג דאיכא עדי חתימה צריך מ"מ עדים בשעת מסירה ומשום דאין דבר שבערוה פחות משנים וגבי שטר מכר ושטר מתנה פי' ר"ת דמודה ר"א שכמו שעדי מסירה לבדם מועילים כיון שהשטר טוב וראוי לקנות שאפי' אין שם כי אם הודאת פיו כמאה עדים דמו אבל בגט אין שייך ענין זה: רבב מיי' תמו בו שאים ומכר ואתם ביט לבינה או שנמצאו עדי מסירה פסולין כ"ז כשר הואיל ועדים שבו כשרין והרי הוא יוצא מתחת ידה וי"ם שהגאונים שהורו שהוא פסול והרא"ש כתב כדברי הגאונים

לשון ריא"ז

נתן גט לאשתו ביט לבינה ואין בו עדים כל עיקר אע"פ שבניהם מודים לא עשו כלום שאין דבר שבערוה פחות מב' נתנו לה בפני עדים אע"פ שאין עדים חתומים בו כשר שלא אמרה תורה וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה אלא שיכתב לה הגט ויתנהו לה בעדי מסירה אע"פ שאין עדים חתומין בו וכל דבר הנקנה בשטר כגון שטר קדושי אשה או שטר קרקע בין שטרי מכר בין שטרי מתנה שאם עדים [illegible]

בממון למה לא תכרות בגיטין וכי תימא אין הכי נמי אלא דאיכא למיחש דילמא איהי זייפתיה א״כ היכי קאמרינן בריש מכילתין [דף ד.] דנהי דלא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה מודה במזוייף מתוכו שהוא פסול. כלומר משום דאיכא למיחש דילמא יהיב לה גיטא בלא עדי מסירה וכי יהיב לה הכי מאי הוי *דילמא שמסירתו כורתת דכל שנתקיים בחותמיו ליכא למיחש דאיהי זייפתיה ואנן סהדי דאיהו יהביה ניהלה כיון שהגט יוצא מתחת ידה כיון שאנו מכשירים אותו בלא עדי מסירה כשנחתם לשמה ויוצא מתחת ידה אלא ודאי [מסירה] לרבי אלעזר בלא עדים לא מהניא מידי. ומה שכתב ועוד

[וכרי מסירתו *כצ״ל]

א מיי׳ פרק ג מהל׳ גירושין סמג עשין נ טור אה״ע סי׳ קלב:

ב מיי׳ פרק ה שם טור אה״ע סי׳ קל:

רש״י

מתני׳ שני גיטין שוין. בשמותיהן: (ג) הרי השני בטל. דלא ידעינן דמאן ניהו: טופס לכל אחת ואחת. מפרש בגמ׳: את שהעדים נקראין עמו. היינו התחתון אבל העליונים פסולין שמא לא העידו העדים אלא על האחרון:

נר מצוה

היכא דאיכא עידי מסירה לא בעינן עידי חתימה דבחד מינייהו סגיא אלא מיהו הנ״מ בדיעבד א״נ דאישתכחי עידי מסירה פסולין דלא אמרי׳ עדיין אשת איש היא אלא הואיל ואיכא עידי חתימה והן כשרים והגט יוצא מתחת ידה גירושי׳ מעליא אינון אבל לכתחלה בעינן עידי מסירה והן העיקר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כדאמרינן דאי אביד גיטא קיימי עידי מסירה ואי מייתי עידי מסירה קיימי עידי חתימה. וחזינן לגאון דאמר הוו ידעין דהאי דאר״א כתב סופר ועד הולד ממזר משום דהויא לה הא מילתא לר״א כמזוייף מתוכו שהולד ממזר. ואע״ג דהאי מילי דגאון סתרי למילי דידן הזינא למכתבינהו משום דמלאכת שמים היא: °מתני׳ אשנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהן לזו ושניהן לזו לפיכך אם אבד אחד מהן הרי השני בטל. בחמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש (א) פלונית ופלוני לפלונית והעדים חתומים למטה כולן כשרין וינתן לכל א אחת ואחת. היה טופס לכל אחד ואחד והעדים למטה את שהעדים נקרין עמו כשר: גמ׳ היכי דמי כלל היכי דמי טופס

תקסד

תקסה

[ר׳כצב ע״ב]

א״ר

דהיינו שודא דאמרינן הכי הוה לפי שרצה לזכות את הראשון ואת השני הטעה. אינו מחוור כלל שכיון שאנו יודעין בודאי שמחמת עדי חתימה שניהם זכו בשוה היאך נניח את הודאי ונתפוס את הספק לומר שמא אחר כך מסר בעדים כדי לומר שודא והא אפילו (אינו) ודאי הכי הוה [איכא] (ליה) למימר דחלוקה עדיפא דהא איפליגו בהא מילתא תנאי בסוף פ״ק דגיטין [דף יד:] אי חלוקה עדיפא אי שודא עדיפא וג״כ באותה שמועה שבפרק מי שהיה נשוי וכ״ש דכיון דקים לן דבחתימה זכות [שניהם] שוה לית לן למימר מנפשין דילמא בעדים מסר כדי לומר שודא שאין ספק מוציא מידי ודאי אבל מה שנראה לי בזה דרבי אלעזר ס״ל דעדי מסירה בלחוד כרתי ועדי חתימה לא כרתי והיינו דאמרינן בכל דוכתא דר״א ס״ל דעדי מסירה כרתי ולא אמרינן אף עדי מסירה ומיהו מאי דמודה ר״א דעדי חתימה מהני היינו משום דס״ל שהמסירה כורתת כל שיש בשעתה עדים (בדבר) בין שהם מעידים על המסירה עצמה או על גוף הדבר. ומעתה מה שמודה ר״א דגט החתום בעדים כורת אע״פ שלא נתן בעדי מסירה כמו שמוכיחות כל אותן ראיות שכתבתי למעלה לאו משום דס״ל דעדי חתימה כרתי אלא שהמסירה כורתת מכיון שיש עדים על עיקר הדבר דהוו להו עדי חתימה כעדי מסירה שהרי הגט יוצא מתחת ידה בעדים הללו וכידוע שהבעל מסרה לה ונמצאו כאילו הן עצמן מעידים על המסירה וכי פסקינן הלכה כרבי אלעזר בגיטין ומשמע אבל לא בשטרות לא באנו לומר דעדי חתימה קונים בשטרות דלא היא דבין בשטרות בין בגיטין אין כורתין [בלא מסירה] *דהא כי נמי קאמרינן דהא דאמר ר״א [דאף] בשטרות לא בעינן שיהו חותמיו (על השטר) ליתא משום דבשטרות בעינן שטר קנייה חתום בעדים כדי שיהא ראוי לעמוד ימים רבים וכי הוי כה״ג המסירה היא כורתת משום בעדים החתומים על השטר הוו כעדי מסירה ומעתה כל הסוגיות מתחוורות ואפילו למי שפסק שאין הלכה כרבי אלעזר בשטרות והיא דפרק מי שהיה נשוי [דף לד:] לא קשיא מידי ושפיר עבדינן שודא נר״א אע״פ שהוא מודה בעדי חתימה כיון שאינן כורתין מגד התימתן שלא כתבו בה שעות אלא מסירה היא שקונה ואפילו מסר בלא עדים הואו שמסר לו בתחלה קנה משום דעדים החתומין על השטר מהנו כעדי מסירה ומסירה זו קונה היא לשעות כשם שהיא קונה לשעות בעדים על פה שהעדים החתומין על השטר לא מטעם חתימתן הם מקנין אבל ר״מ ס״ל דמטעם התימתן הם מקנין שהרי אילו ראו המסירה ולא התמו על השטר אינן מקנין וכיון שבחתימתן מקנין בשאין בה שעות על כרחנו יד שניהם שוה בו ואפילו אניבא דהלכתא דבעי דלמטי שטרא לידיה וכמה שכתבתי למעלה ומן הטעם הזה שכתבתי אתי שפיר מאי דקי״ל [שם] בב׳ שטרות היוצאין ביום א׳ דעבדינן בהא שודא אפילו נפסוק [דלא] כרבי אלעזר בשטרות משום דכי אמרינן אבל לא בשטרות היינו דבעינן קנייה ראויה לעמוד ימים רבים ומש״ה בעינן שיחתמו על השטר וכשהם חותמין מטעם עדי מסירה הם מקנין ולא מטעם עדי חתימה כי היכי דס״ל לרבי אלעזר גופיה. וכי אמרינן אבל לא בשטרות *[דבעינן קנייה הראוייה לעמוד ימים רבים ומש״ה בעינן שיחתמו עליו] לא באנו לומר דבשטרות לא מהני אלא משום עדי חתימה דאמאי נימא הכי כלום חלקו בין שטרות לגיטין אלא משום דבעינן בשטרות ראוי לעמוד ימים רבים [וכיון שהם חתומים בשטר הרי ראוי לעמוד ימים רבים] ובכך מתיישבות השמועות כולן ואין דבר שמתקשה עליה לפי דרך זה. אלא מאי דאמרינן בההיא שמעתא בפרק מי שהיה נשוי [שם] דכ״ע כר׳ אלעזר והכא בהא קא מיפלגי רב סבר חלוקה עדיפא ושמואל סבר שודא עדיפא ומי מלית מוקמת לה לרב כר׳ אלעזר והא אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר״א בגיטין כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי אף בשטרות מכלל דרב סבר בשטרות לא אלא מחוורתא רב כרבי מאיר ושמואל כרבי אלעזר ואילו למה שכתבתי למה לן לאסוקי דרב כר׳ מאיר נימא דרב לטעמיה אזיל דאמר דהלכה כרבי אלעזר בגיטין אבל לא בשטרות ומיהו בשטרות מתורת עדי מסירה הוא דמהני אלא חלוקה עדיפא ואעפ״כ יש לי לומר דלא בעינן למימר הכי דמדקא מהדר שמואל ואמר אף בשטרות מכלל דרב סבר דבשטרות כלל כלל לא דאם איתא דרב גופיה סבר דאף בשטרות מקנין עדי חתימה מטעם עדי מסירה לא ה״ל לשמואל לאהדורי אף בשטרות דהא רב גופיה מודה דכשחתמו עדים בשטרות משום עדי מסירה הם מקנין ואע״ג דלא נפקא מינה מידי אי ס״ל דחלוקה עדיפא מכל מקום אי בשיטתיה דר׳ אלעזר אזיל דאמר עדי מסירה כרתי הו״ל לשמואל למימר הלכה כרבי אלעזר בין בגיטין בין בשטרות מדלא אמר הכי מכלל דרב סבר דבשטרות עדי חתימה כרתי בהו ולא עדי מסירה. ומיהו אע״ג דרב ס״ל הכי אנן בפסקנו לאו אדרב סמכינן דהא קי״ל לגביה כשמואל בדיני אלא אכולהו אמוראי דהכפול ואמרו דהלכה כרבי אלעזר בגיטין וכיון דלא מפרשינן אבל לא בשטרות איכא למימר דבשטרות בעי שיחתמו על השטר מטעם עדי מסירה הם כורתים על הדרך שכתבתי ואף לדברי הרי״ף ז״ל מטין כך שכתב והלכתא כר׳ אלעזר בגיטין וממחק אבל לא בשטרות כמו שמעיד הרמב״ן ז״ל וכן לא הזכיר כלל שיהו עדי חתימה כורתין אלא דבעדי חתימה סגי וכתב ג״כ דלכתחלה בעינן עדי מסירה שהם העיקר ועולה יפה ע״פ מה שכתבתי לפי שאין עדי חתימה מועילין אלא משום דהוה כאילו נמסר בפניהם: מתני׳ שנים ששלחו שני גיטין שוין. בשמותיהן: טתן שניהם לזו ושניהם לזו. וממה נפשך כל אחת מגורשת. ובגמרא בעינן לאוקמה כר״מ ודלא כרבי אלעזר. וכתבו בתוספות דאי מתניתין רבי מאיר בוין לאו דוקא דלרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי בעינן שיהא הגט מוכיח מתוכו מי המגרש ומי המתגרשת. ודייקינן לה מדאמרינן בגמרא בפרק כל הגט (דף כד:) אמר ליה אביי אלא מעתה רישא דקתני כתב לגרש את אשתו מצאו אחר ואמר לו שמי כשמך ושם אבתי כשם אשתך פסול לגרש בו שני הוא דלא מלי מגרש ביה הא ראשון מלי מגרש ביה והא אמרת ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב אלא מאי אית לך למימר בעדי מסירה ורבי אלעזר היא והם הקשו ולוקמה כרבי מאיר במגרש בעדי חתימה וכגון דאיכא סהדי שמכירין שזו היא אשתו ושבעלה נתנו לה ומדלא מוקי לה הכי למדו דלרבי מאיר דסבירא ליה דעדי חתימה כרתי בעינן שיהא מוכיח מתוך הגט מי המגרש ומי המתגרשת ומהניתין דהכא במוכיחין מתוכן כגון שהן משולשין או שאחד מהן כהן או בסימן אחר אלא שהשליח אינו יודע איזו בעלה של זו ואיזו בעלה של זו ואף הנשים אינן מכירות בשלוח בעליהן. וזה דוחק דשני גיטין שוין קתני [ולדבריהם אינם שוים לכולי עלמא] לפיכך נראה דאפילו לרבי מאיר לא בעינן מוכיח מתוכו והתם אין הכי נמי דהוה איפשר ליה לאוקומה כר״מ אלא משום דרישא דמתניתין דהתם לא אתיא אלא כרבי אלעזר אוקמה להא נמי כרבי אלעזר וכבר כתבתי זה [בריש] פרק כל הגט: לפיכך אם אבד אחד מהם הרי השני בטל. לא בטל ממש אלא דכיון דלא ידעינן דמאן ניהו לא יתנן לאחת מהן [אבל אם נתנו לאחת מהן] או לשניהם ודאי דהרי זה ספק גירושין: טופס לכל אחד ואחד. בגמרא מפרש לה: את שהעדים נקרין עמו. היינו התחתון אבל בעליונים איכא למיחש שמא לא העידו העדים אלא על האחרון והם נתגרשו [האחרות] בגט זה הוי ספק גירושין כמו שאכתוב בגמרא בסייעתא דשמיא:

גמ׳

ד״ה מ״ו

גי׳ מהר״ש

[נ״ד כנ״ד דהכי קאמר]

ג״י ד״ם

לשון כפול וכו׳ (נ״א)

גי׳ ד״ם

הגהות הב״ח

(א) לפל את כצ״ל:

(ג) כרי כצ״ל:

גי׳ ד״ת

גי׳ ד״ת

גי׳ ד״ם

נתנו לי בפני עדי מסירה אבל אם היה הגט חתום בידה כדבר ידוע שהעדים ביד הבעל חתמוהו ושהם הדבר כשנתנו הבעל לאשה ככשרות נתנו לה שהיו שם עדי מסירה והלכו להם ובזאת שהיה הגט כתוב ככשרות ובכתב שאינו יכול לזוייף:

א כתב מיי׳ ותנתן לכל אחת בעדי מסירה ואם אין שם עדי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת ולמאי דבעינן למכתב שכל גט שבא לפנינו חתום צריך לבקש אחר עדי מסירה ואם לא נמסר בפני עדים פסול אפי׳ עדים חתומים בו ה״נ צריך שיהו עדי מסירה לפנינו ואז כולן מתגרשות בו ואחת תתפוס אותו בשביל כולן או תתן אותו לכל אחת כשתצטרך לו ואם אין שם עדי מסירה כלל אין שום אחד מהם מתגרשת אפי׳ אותה שהוציאה מתחת ידה:

ספר הזכות

ש ומאן דבעי דלימטי שטרא לידיה נמי עדי חתימה אכין לו דמשעת מסירה ואע״ג דלא מסר לו בעדים גם זו ראיה גמורה. וראיתי מסיבים עליה תשובות של הבל מהם שהקשה מזו שאמרנו בסמוך דאי ר״א כיון דאמר עדי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו מגרשה וקאמרי לדבריהם מאי קושיא מתני׳ בעדי חתימה כיא. ופירושה ברור דקא סלקא אדעתא דכי היכי דר״מ בעי חתימה לשמה משום דעדי חתימה כורתין ס״ג בעי ר״א נתינה לשמה משום בעדי מסירה כורתין והא דכתב רחמנא לה לשמה לר״א לאו אכתב בלחוד קאי דהוא כתיבת הגט שאין כריתות אלא בעדי מסירה הלכך אוכתב ונתן קאי וכשם שצריך כתיבה לשמה לר״א אפי׳ כשיש שם עדי חתימה משום דליכא למימר דהאי וכתב אחתימת עדים בלחוד הוא שהרי פעמים שאין העדים חותמין על הגט כך בעי נתינה לשמה מפני שפעמים שהוא נמסר בעדי מסירה וקרא לאו לגדדין כתיב אלא כל שהוא עושה כריתות בעולם צריך לשמה לעולם דאפי׳ יש שם עדי חתימה צריך לשמה בנתינה כשם שצריך לשמה בכתיבה דלא לשמה הוכשר ונתן קאי ומהתשובה שהשיב אביי אתה למד דאמרי׳ אימור דבעי ר״א כתיבה לשמה מי בעי אפי׳ ליכא עדי חתימה אלמא לר׳ ירמיה מסירה ככתיבה וצריכין לשמה אפי׳ יש שם עדי חתימה והיינו דמקשינן ומפרקינן בפ״ק ר״א חתימה לשמה לא בעי דהא כי יהיב לה בפני שנים יהיב לה והוו להו עדי מסירה וכרתי ומשקינן כי לא בעי ר״א חתימה לשמה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי דא״ר אבא מודה ר״א במזוייף מתוכו שהוא פסול וה״נ משעת חתימה פסול חיישינן דלמא מסר לה בלא עדי מסירה דעדי חתימה נמי כורתין ותתימה זו שהיא שלא לשמה אינה כורתת. עוד השיבו מזו שאמרי׳ בפ׳ ההקבל קבל למה לי כא מני ר״א היא דאמר עדי מסירה כרתי ואמאי צריכה כא א לכתוב על עדים כהוגנין כגט מפני תקון העולם. גם א אינה התובה שכבר אמר רבינו הגדול ז״ל דלכתחלה

בעינן עדי מסירה שמא יערער עליה הבעל ולא יזדמן לקימו בחותמיו ועוד א״נ אין צריכין כלל כך שהר״א האשה באמרה התקבל לי גיטי וקבל לה גט בלא עדי חתימה שצריכה שני כתי עדים ומה קושיא יש בזו הקושיא ודאי אינה כמום אלא שהם טעו בפי׳ השמועה שהרי כבר טעלו בגמ׳ שאילו רצה לקיים וליתנו לה אינו צריך לאותן עדים לא הצריכו אותן אלא כשרצה השליח לקרעו ושתתגרש בקבלה שלו מיד ועל זה הקשו קבל למה לי כלומר תביא הגט בחותמיו לבד ויתירוה בקבלתו של שליח כשם שמתירין אותה בקבלה שלה דכשם שהאשה שהיה גיטה יוצא מתחת ידה אינה צריכה עדים כל קבלה כך זה משנעשה שליח שלה והרי גיטה בידו אינו צריך לעדי קבלה אלא ב״ד מתירין אותה [כשיוצא] מתחת ידו ופריק הא מני ר״א היא ומתני׳ הכי קתני האשה שאמרה התקבל לי גיטי ואין שליח רוצה לקיים גיטה עד שיביאנו לידה צריכה ב׳ כתי עדים א׳ שיאמרו בפנינו אמרה וא׳ שיאמרו בפנינו קבל ואינו צריך לעדי התימה ולדברי ר״מ צריכין הן ג׳ כתי עדים א׳ של אמירה וא׳ של תתימה ואחת שהביא אותו בפני ב״ד וקרעו לאחר שנתקיים בחותמיו שאילו קרעו ביני לבין עצמו אין הקרעים ראיה שמא נמלך הבעל שלא לגרש ומלא זה קרוע כאשה דאפי׳ ביד האשה עצמה אינה ראיה כדאמרי׳ בפ״ק דמציעא וכי תימא דקרעי ליה לגיטא אמרה בעינא לאיכובי ביה ואיתא בכותב. וזה פי׳ אותה שיטה על נכון ומאליה נתלקה הקושיא של הבל שנתלו בה לומר דר״א מצריך עדי מסירה לעולם וכבר הזכרנו כל הראוי להזכירו מדברי החולקים על רבינו ז״ל בזה ותירלנו הכל כהוגן עם מה שכתבתי כדבר בראיות גמורות ועם הודאת הר״ר אברהם ז״ל שהוא מודה בדינו ויראה מבכת שלנו בשלום ושלום על כל עמו ישראל אמן:

תם ונשלם ספר הזכות בס״ד

גמ' זמן אחד לכולן זהו כלל. כגון שכתב בחד בשבא גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית. ופרכינן בגמרא ודילמא כי חתמי סהדי אבתרא הוא דחתימי מי לא תניא עדים החתומים על שאלת שלום בגט פסול חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו. כלומר שאם כתב תחת הגט ושאלו בשלומה והעדים חתמו מלמטה [פסול] שמא על שאלת שלום חתמו ולא על הגט. ומפרקינן א"ר אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן שאלו פסול ושאלו כשר. כלומר לפי שהוי"ו מחבר הכל הכא נמי דכתב ביה ופלוני פלונית: זמן לכל אחד ואחד כגון בחד בשבא בחד בשבא. כלומר שכתב לכל אחד ואחד בחד בשבא: זהו טופס. ואינו כשר גמור אלא האחרון אבל הראשונים בספק וכן כתב הר"ס במז"ל בפ"ד מהל' גירושין דומיא דמאי דאמרינן שאלו פסול (ואמרינן) חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו הכי נמי חיישינן שמא על האחרון בלבד חתמו ומיהו שמא על הראשונים נמי חתמו ומש"ה הויא לה ספק מגורשת. ולי נראה (אפשר) דכיון שאין העדות מתברר ומוכיח הרי אלו כאילו אין כאן עדים כלל ודקאמר חיישינן אינו אלא טעם הפיסול ומיהא מנקט לחומרא עדיף טפי. וכתב ז"ל בפרק הנזכר דכלהו בעדי מסירה כשרים שאין לחוש כאן לנזוייף מתוכו כיון שפסולו ניכר והאי דמצטריכינן לאוקומה בחד בשבא כו' [משום] דאי בחד בשבא בתרי בשבא תיפוק לי דראשון מוקדם ופסול שהרי לא חתמו עדים אלא עד תרי בשבא: אפילו זמן אחד לכולן הוי טופס. כל אחד ואחד לפסול העליונים אם כתבו איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית דהואיל והזכיר שם איש ואשתו לכל אחד ואחד הוי כל אחד ואחד לעצמו ונמצא האחרון מפסיק ואין עדים מעידין אלא עליו: דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית. פי' היכי דליהוו כל חד וחד באפיה נפשיה ומיהו אהני ליסגי קמא לאשמעינן שהעדים ידעו בכל הגיטין: והלכתא כר' יוחנן. מיהו רבי יוחנן גופיה מודה לר"ל דכלל כשר ולא חיישינן משום ולא לה ולחברתה כיון דהדר כתב פלוני גירש פלונית וכן כתב הר"ס במז"ל בפ' הנזכר ופשוט הוא אבל ראיתי מי שחולק בזה: מתני' שני גיטין שכתבן זה בצד זה. ברוחב המגילה: וב' עדים עברים באים מתחת הראשון לתחת השני. שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני הב' וכן עד שני תחתיו וחזרו וחתמו התחיהן ב' ישראלים יונים הדרים בארץ יון ובלשון יונית כדרך הזה אבל חתימת היונים אינה נקראת כחתימת העברים שכשהיוני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתו יוסף בן כלומר בנו של יוסף שמעון נמצא שם העד חתום על הגט השני ושם אביו חתום על ראשון הלכך היונים תחת השני חתמו כזה*: את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר. אם העברים חתומים למעלה הימני כשר ואם היונים החתומים למעלה השמאלי כשר ובגמרא מפרש אידך אמאי מפסיל: עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד עברי ועד אחד יוני. כלומר שחתמו כסדר הזה עברי ויוני: [באין] מתחת זה לתחת זה [ומתחת זה לתחת זה]. ונמצאו שני עברים מעידים על הראשון ושני עדים יונים על השני: שניהם פסולין. בגמ' מפרש אמאי פסולין: גמ' זעירי תני שניהם כשרים. בין ברישא בין בסיפא שהראשון כשר בשני עדים עברים והשני בשני יונים ותנא דידן דפסל אחרון ברישא חייש דילמא גונדלית חתום היונים כלומר שלא כמנהגם אלא כדרך העברים ונמצא שכולן חתומין על הראשון. כל שלא כמנהגו קרי גונדלית. וכתוב בתשובת הגאונים ז"ל אדם המתחתם בידו השמאלית קורין לו במקומו גונדלית לפי שמשנה מסדר שמשתמשים. ומיהו את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר משום דודאי הראשונים בין עברים בין יונים אינם משנים מנהגם ובסיפא היינו טעמא דשניהם פסולין משום דחיישינן שמא שני היונים או אחד מהם גונדלית התם ונמצא השני פסול או שמא עברי שני חתם גונדלית וכדרך היוני שלמעלה הימנו והיונים לא שינו מנהגם ונמצאו עברי שני ושני יונים מעידים על השני ואין מעיד על הגט ראשון אלא עברי ראשון וסיפא דמתני' איצטריכא ליה לתנא דאי מרישא הוה אמינא כי חיישינן לגונדלית הני מילי ביונים אבל בעברים לא קמשמע לן סיפא [דאפילו בעברים חיישינן לגונדלית]. ויש על משנה זו הויה בגמרא ולרש"י ז"ל דרך אחרת בסיפא דמתני' ולפי שאין ענין זה מצוי ודרך יוני נשתקע ואבד מן העולם לא רציתי להאריך: מתני' שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני. שאלנו ברוחב המגילה שקורין קולונ"ל: מן הצד. בגליון של ימין הגט או בגליון השמאל: או מאחוריו בגט פשוט. שתקנו להיות עדיו בתוכו: הקיף. חבר זה אצל זה כמו אין מקיפין שתי חביות: שניהם פסולין. שאין נקראת החתימה לא עם זה ולא עם זה: גמ' אמר רב אשי והוא דידיע במתחתא דמגילתא. לעיל מהא פרכינן בגמ' דליחוש אחששי טובא וחדא מינייהו וליחוש דילמא אימלוכי אימליך שלא לגרשה והדר אימליך לאחר זמן לחזור ולגרשה והתחיל לכתוב בדף השני ונמצא הראשון בטל והדברים מוכיחין כיון שלא גמר הגט בדף הראשון ואע"פ שאין אנו רואין בסוף דף ראשון קלף חלוק שמא לאחר שנמלך והשלימו בדף השני מיגז גזייה. ולפרוקי הך פרכא ואידך חששי דחוששין בגמ' מפרש רב אשי כגון דידיע במתחתא דמגילתא. כלומר שניכר במתיחת הקלף סביב כל הגט שלא היה בו קלף אלא זה לא למעלה ולא למטה שניכר סביבות הקלף שחור ועב שלא נגע שם תער הגלבין כדרך עושי קלפים שקושרין אבנים למתוח הקלף ומתחילין לתקנו בסמוך הילכך כיון שלא היה קלף אחר סוף דף זה מעולם ליכא למיחש לאימלוכי אמליך. והקשו בתוספות כי אמליך מאי הוה הא קי"ל כרב נחמן דאמר [דף לג:] חוזר ומגרש בו כדאיתא בפרק השולח ואיפשר דהתם היינו טעמא לפי שהגט נגמר ולפיכך אינו יכול לבטלו אבל כשלא נגמר מודה רב נחמן דאינו חוזר ומגרש בו ורש"י ז"ל פירש דאיכא למיחש שמא הסופר התחיל הגט לשם אדם אחר ונמלך ואח"כ סיימו לשם זה ולשון אמלוכי אמליך לפירוש זה ליבנא קטיע הוא ואינו במשמע. והרמב"ן ז"ל פירש שמא מתחלה אמר לסופר כתוב גט לאשתי וכתב אליו ונמלך בעל וחזר בו ומנעו מלהשלים הגט והבטל שליחותו וכשחזר אחר כך וא"ל השלם אותו הגט לא עשאו שליח אלא לחצי הגט ולא ניתן לגירושין ע"כ. ולא ידעתי למה פסול בכך דכשם שהבעל יכול לכתוב ולהמלך ולחזור ולכתוב שהרי לא שמענו פסול בכך למה לא יהא רשאי למנות שליח להלאין. וכי תימא שליח שאני מדאמרינן בפרק כל הגט [דף כט:] והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא. זה אינו מן השם דהתם היינו טעמא משום דכיון דשליח זה אינו יכול לעשות שליח אחר שיגרש אבל הכא בעל עצמו למה לא יהא רשאי לעשות הסופר שליח לחלאין ולי נראה דהכי פרכינן וליחוש שמא נמלך בעל וביטל שליחות הסופר ואחר כך כשנתרצה לגרש לא חשש הסופר *לעשותו שליח אלא הסליק את [הגט על

א"ר יוחנן זמן אחד לכולן זה הוא כלל זמן לכל אחד ואחד כגון בחד בשבא בחד בשבא זה הוא טופס וריש לקיש אמר *אפילו זמן אחד לכולן הוי טופס ואלא היכי דמי כלל דכתבי הכי אנו פלוני ופלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית ופלונית. א"ה נמצאו שתי נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחברתה *דהדר כתיב פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית. תניא כוותיה דר' יוחנן ותניא כוותיה דר"ל וכו'. והלכתא כר' יוחנן: מתני' שני גיטין שכתבן זה בצד זה ושני עדים עברים באין מתחת זה לתחת זה ושני עדים יונים באין מתחת זה לתחת זה °את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר. עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד עברי ועד א' יוני באין מתחת זה לתחת זה(א) (א)(ומתחת זה לתחת זה) שניהם פסולין: גמ' *זעירי תני שניהן כשרין. והנא דידן דילמא גונדלית חתם וכולהו אחד הוא דחתימי (ג). והלכתא כתנא דידן: מתני' שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני ועדים מלמטה כשר חתמו עדים א בראש הדף (ג) מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע פסולין (ב) ראשו של זה בצד סופו של זה (ד) והעדים *מלמטה את שהעדים נקרין *עמו בסוף כשר: גמ' שייר מקצת הגט וכו'. *א"ר אשי והוא ב דידיע במתחתא דמגילתא:

רש"י

גמ' זמן אחד לכולן. נמי הוה טופס לכל א' וא' נפסול את העליונים דהואיל והזכיר שם האיש ואשתו של [כל] א' לבדו הוי כל א' גט לעצמו ונמצא האחרון מפסיק בעדות ואין עדים מעידין אלא עליו: מתני' שני גיטין שכתבן זה בצד זה. ברוחב המגילה: ושני עדים עברים. הבאים מתחת ראשון לתחת שני שם העד הראשון תחת הראשון ושם אביו תחת השני וכן עד שני תחתיו. וחזרו וחתמו תחתיהם שני ישראלים יונים ובלשון יונית כדרך זה אבל חתימת יונית אינה נקראת כחתימת העברי' שכשהיווני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתו יוסף בן כלומר בנו של יוסף שמעון ונמצא שם העד חתום על הגט שני ושם אביו חתום על הראשון הלכך על כרחך היונים חתמו תחת השני כזה*):

גב		גט	
ראובן	בן	יעקב	עברי
קהת	בן	לוי	עברי
יוסף	בן	שמעון	יוני
נפתלי	בן	יהללאל	יוני

את שהעדים הראשוני' נקראין עמו כשר. (ג) פי' הגט הראשון שהעדים העברים החתומים למעלה הימנו כשר. וגם השני שהיונים החתומין תחתיו פסול ובגמ' מפרש אמאי מיפסל: עד א' עברי ועד א' יווני. באין מתחת גט הימין לתחת גט השמאל: ועד עברי ועד יווני שוב התחיהן. באין מתחת גט השמאלי לתחת גט הימין כגון שהיווני ראשון חתם תחת השמאלי יוסף בסוף השיטה וחזר והתם בן שמעון בראש שיטה שניה תחת הימני נמצא שמו תחת הימני דהכי מיפרשא חתימה דידהו בנו של יוסף שמעון שתחת הגט הימין ונמצא שם אביו על השמאלי ושמו על הימין והעברי השני חתם שמו תחת גט השמאלי בסוף השיטה ושם אביו תחת הימני בראש שיטה שתחתיו נמצא שבא מתחת גט שני לתחת גט ראשון והיווני השני חתם תחתיו כדרכו בשיטה אחרון יהלאל בן תחת הראשון ונפתלי תחת השני ונמצא שמו חתום על השני שניהן פסולין. ובגמרא מפרש טעמא: גמ' גונדלית חתם. כלומר להכי פסל תנא דמתניתין ברישא את הגט השני דקסבר דלמא גונדלית חתם היוני כלומר שלא כמנהגם אלא כדרך העברים ונמצאו כולן חתומין על הראשון וסיפא דמתני' דקתני שניהם פסולין דדלמא גונדלית חתם חד מינייהו דלמא היוני ראשון חתם כסדר העברי שחתם למעלה הימנו תחלה שמו ואח"כ שם אביו ונמצא שהוא חתום על השני ועברי שני רואין אנו שעל השני הוא חתום ויון האחרון שמא חתם כמנהגו ונמצא ג' עדים על גט השני וכא' על הראשון או שמא היון ראשון חתם כדרכו ויון האחרון חתם גונדלית כמו שראה העברים שחתמין ונמצא שני היונים ועברי ראשון חתומין על הראשון ואין על הגט השני כי אם עד אחד לכך שניהם פסולים: גונדלית. דבר שלא כמנהגו קרוי גונדלית. בתשובת הגאונים קורא אדם היכר גונדלה לפי שמשנה סדר שמשתמשים בימין: מתני' בדף השני. (ה) שאלנו בעמוד שני שאלנו *ברוחב המגילה: מן הצד. בגליון של ימין הגט או בגליון השמאלי או מאחוריו: בגט פשוט. שעדיו צריכין להיות בתוכו: הקיף. חיבר וסמיך לשון מן המוקף: פסולין. שניהן שאין חתימה נקראת לא עם זה ולא עם זה: את שעדים נקראין עמו [בסוף]. שגג החתימה כלפי סופו דהיינו הראשון ולא השני שרגלי החתימה כלפי ראשו: גמ' והוא דידיע במתחתא דמגילתא. שניכר בה מתחת הקלף סביב כל הגט שלא היה בו קלף אלא זה לא מלמעלה ולא מלמטה שניכר סביבות הקלף שחור ועב שלא נגע שם תער הגלבים כדרך שעושים קלפים שקושרין אבנים סביב ומתוח הקלף לתקנו ובשאין ריוח מלמטה איירי דאל"כ איכא למיחש דלמא כתב תחלה מקצת הגט ונמלך מלגרש ואחר זמן נמלך לגמרי ונמצא

השגות הראב"ד

דעת] הראשונה: **מתני'** גט שכתבו עברית וכו' כשר. גרסינן בתוספתא [בסוף פרק בתרא דגיטין] גט שכתבו בחמשה לשונות וחתמו עליו ה' עדים בה' לשונות כשר כך הגרסא בספרים שלנו אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהלכות גירושין אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחת ומקצתו בלשון אחרת פסול ונראה שהוא ז"ל גורס פסול וכן נראה ממ"ש הראב"ד ז"ל בהשגות אלא שהגיה עליו שלא שמענו פסול אלא בכתב בשתי לשונות וחתמו עליו עדים בשתי לשונות אבל חתמו עליו באחד מן הלשונות לא שמענו ונראה לי שדעת הר"ס במז"ל היתה דחתמו עליו בה' לשונות לרבותא נקטיה

רש"י

הראשון בטל: **מתני'** כך היו נקיי הדעת שבירושלים. שלשונם קצרה לא היו חותמים עד אלא פלוני בן פלוני: חניכתו. שם לווי של כל המשפחה: **גמ'** חתם סופר. עם עד אחד: שנינו. במתני' דכשר דהוו להו שני עדים ושמעינן ממתני' דלא חיישינן למימר שמא הבעל לא צוה שיחתום הסופר אלא אמר לשנים אמרו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו פלוני ופלוני ותנו שלוחין לכיסופא דספרא ואחתימו ליה להא לא חיישינן דר' יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח כדאמרי' לעיל במי שאחזו: דהוה ידע לטופסא דשטרי. היו מכירין כתב יד הסופר ותימת עד א' ולא הכירו חתימת השני: עד עשרה דורות. הוי חניכתו ולא הוי כשינה שמו ואם כתב בגט כשר: בנים. הרי דור שני ובני בנים הרי דור שלישי ומכאן ואילך קרי להו ונושנתם בארץ: מעושה. שכפוהו בחזקה ליתן גט: כדין כשר. כגון הנהו דאמרי' בהן יוציא ויתן כתובה או שהיתה אסורה לו: שלא כדין פסול. ואסורה לינשא: [ובעובד כוכבים כדין פסול] ופוסל. מן הכהונה משום ריח הגט ומשום דמיחלף בדין דישראל דאתי למימר ישראל שעשוהו (שלא) כדיו לא פוסל וההוא גיטא

תורה אור | נר מצוה

מתני' *גט שכתבו עברית א ועדיו יונית [דף פו:] עדיו עברית עד אחד עברי ועד אחד יוני *עד אחד יוני ואחד עברי ב כשר °כתב סופר ועד כשר איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר *כך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין א] כתב חניכתו והניכתה כשר: *גט מעושה בישראל כשר [דף פח:] *)ובעובדי כוכבים הובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך: **גמ'** *כתב סופר ועד [דף פח.] כשר. א"ר ירמיה חתם סופר שנינו. ההיא כתובת חתנים דאתאי לקמיה דרבי אבהו דהוה ידע ליה לטופסא דשטרא ולחתימות ידיה דחד סהדא סבר לאכשורה א"ל ר' ירמיה חתם סופר שנינו: כתב חניכתו והניכתה כשר: ג תנו רבנן חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות רבי שמעון בן אלעזר אומר עד שלשה דורות כשר מכאן ואילך פסול כמאן אזלא הא דאמר רבי חנינא חניכת אבות בגיטין עד שלשה דורות כשר כמאן כרבי שמעון בן אלעזר וכן הלכתא אמר רב הונא מאי קראה °כי תוליד בנים ובני בנים וגו': *גט *מעושה בישראל כשר: אמר רב [דף פח:] נחמן אמר שמואל גט מעושה בישראל כדין כשר ד שלא כדין פסול ופוסל ה ובעובדי [תקסו] כוכבים כדין פסול ופוסל שלא כדין אפילו ריח הגט אין בו אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה קא מעשה אגיטי א"ל והא אנן ו הדיוטות אנן ותניא היה רבי טרפון אומר כ"מ [תקסז] שאתה

*) בגמ' איתא ובעובדי כוכבים פסול בעובדי כוכבים חובטין אותו כו' (ג"א)

ר"ן

ומתני' נמי אתא לאשמועינן דכל שהגט בלשון אחד אע"פ שאינו כלשון החתימות כשר ומיהו לא הכשיר אלא בגט כתוב בלשון אחד שכיון שהגט ענין לעצמו וכל אחד מן העדים ענין לעצמו אין קפידא אם כל אחד מתחלף מחברו אבל בגט עצמו שהוא ענין אחד כל שהוא מתחלף בעצמו לא הכשיר תנא דמתני' ותנא דתוספתא אשמעי' בהדיא דפסול אע"פ שהוא מעין החתימות: **כתב** סופר ועד כשר. מפרשינן בגמ' דחתם סופר שנינו: כך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין. פלוני בן איש פלוני ולא היו כותבין עד: כתב חניכתו וחניכתה. פירש"י ז"ל שם לווי של משפחה כולה דהיינו חניכת אבות דאמרינן בגמ' [דף פח.] ור"ח ור"ת ז"ל פי' שם לווי של האיש עצמו או של האשה וחניכת אבות דברייתא הוא חניכה אחרת דהיינו חניכת המשפחה שנקראין כולה על שמה ולא מיירי בשם לווי דבגופיה ור"ת ז"ל גורס במשנתינו כתב חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין. כלומר שלא היו כותבין אלא החניכה: **גט** מעושה. בחזקה: בישראל כשר. שהיו כופין אותו כדין [כגון] הנך דאמרינן בהו יוציא: ובעובדי כוכבים היו חובטין אותו וכו'. כלומר ובעובדי כוכבים פעמים שכשר אם אומרים לו עשה מה שחכמי ישראל אומרים לך שעי"ז לא היה העובד כוכבים אלא כמקל ורצועה לב"ד של ישראל שלוחו של ב"ד ואין מדקדקין בשליח שהוא חובט אם הוא ישראל או עובד כוכבים וכן כתב בה"ג. ואיכא נוסחי דגרסינן גט מעושה בישראל כשר בעובדי כוכבים פסול ובעובדי כוכבים חובטין אותו וכו' ורצה ר"ת ז"ל לפרש דכי קאמר ובעובדי כוכבים חובטין אותו קאי אמאי דקתני ובעובדי כוכבים פסול דאפילו באותו ענין שאומרים לו עשה מה שישראל אומר לך פסול והקשו עליו דאטו לאביי דהוא ס"ל דלא אמרינן שליחותייהו קא עבדינן כדאיתא בגמ' [כאן דף פח:] וכי היה סבור אביי דבארץ ישראל לא יכול לחבוט אלא המומחה ולי נראה מהא לא איריא דנהי דאביי לא הוה ס"ל דמסתמא שליחותייהו קא עבדינן כשהמומחים עושין שליח בפירוש (א) איפשר דהוה מודה אבל בירושלמי משמע דכשר דגרסי' עלה דמתני' ישראל *)שעשה מעשה עובד כוכבים כשר ובאומר איני זן ואיני מפרנס פי' ואפילו הוה [שלא] כדין (א) ומתני' אמרה כן ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומר לו עשה מה שישראל אומרים לך ולא מה שאני אומר לך אלמא כל שהן חובטין ע"פ ישראל כשר ואף ר"ת ז"ל כן השיב בתשובה: **גמ'** אמר רבי ירמיה חתם סופר שנינו. במשנתינו דכשר דהוו להו שני עדים ואשמעינן מתניתין דלא חיישינן למימר דבעל לא צוה שיחתום הסופר אלא אמר לשנים אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתומו ותנו הנך שלוחים לכסופא דספרא ויחתמוהו דלהא לא חיישינן כדאוקי בפרק התקבל (דף סו:) דמתני' רבי יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח וכבר כתבתי שם שזהו דעת הרי"ף ז"ל לפסול באומר אמרו ולהכשיר בחתם סופר ועד ומיהו מחוורתא דפסקא למיזל הכא והכא לחומרא למיפסל אומר אמרו ולמיפסל חתם סופר ועד: דהוה ידע לטופסא דשטרא. שהיו מכירין כתב הסופר וחתימת עד אחד ולא היו מכירין חתימת עד השני: א"ל רבי ירמיה חתם סופר שנינו. כתב סופר ועד דתנן במתניתין היינו חתם סופר אבל כתב סופר לא ואע"ג דלמאן דאית ליה חתם סופר [פסול] משום חששא דאומר אמרו כדאיתא בפרק התקבל [ריש דף סו.] מתניתין כתב סופר הוא ואנן פסלינן חתם סופר כדכתבינא אפ"ה מספקא לן [למיפסל] כולהו אומר אמרו וחתם סופר: **חניכת** אבות בגיטין עד עשרה דורות. הויא הכירא שאם כתבה בגט לא פסלה למהוי כשינה שמו ושמה: בנים. היינו דור שני ובני בנים היינו דור שלישי ומכאן ואילך קרי ליה ונושנתם: **גט** מעושה בישראל כדין. כגון הנך דאמרינן בהו יוציא ויתן כתובה או שהיתה אסורה לו: פסול. להתירה לינשא: ופוסל מן הכהונה. משום ריח הגט ומפרשינן בגמרא דבעובד כוכבים כדין מש"ה פוסל לכהונה משום דמיחלף בכדין דישראל ואתי למימר נמי דישראל שעשוהו כדין (לא) פוסל וההוא גיטא מעליא הוא אבל שלא כדין דבעובד כוכבים בכדין ישראל לא מיחלף ואי אמרת מיחלף בשלא כדין דישראל דפסול כדאמרינן לעיל פסול ופוסל היא גופה גזירה היא [שלא כדין] אטו כדין דישראל וגזירה לגזירה לא גזרינן. ותמיהני כיון דאמרינן דכדין בעובד כוכבים מיחלף בכדין דישראל נימא שאם נתגרשה בכדין דעובד כוכבים ובא אחר וקדשה ניחוש לקדושיו אטו כדין דישראל וכ"ת ה"נ א"כ דגזרינן אפילו (לגבי ישראל) עובד כוכבים אטו ישראל נגזר נמי ישראל אטו עובד כוכבים ונימא דגט המעושה בישראל כדין לא יהא כשר דילמא אתי לאכשורי בכדין דעובד כוכבים וי"ל דאע"ג דאמרינן דכדין בכדין מיחלף לא מיחלף ממש קאמרינן דלגבי ישראל מידע ידעי דכדין ישראל וכדין עובדי כוכבים לא דמו אהדדי ואפ"ה לגבי כהונה מיחלף דאי אמרינן דכדין דעובד כוכבים שלא יפסול לכהונה מימר אמרי ש"מ שאין שום גט מעושה אפילו בישראל פוסל לכהונה דאם איתא דפוסל. בעובדי כוכבים ריח הגט מיהא הוי שהרי אפי' שמץ גט פוסל בכהונה אלא ודאי אפילו מעושה בישראל אינו פוסל ואפילו ידעינן שהוא כשר איפשר שיטעו לומר שלא פסלה תורה גרושה לכהן אלא היכא דאיהו מפיק לה מפני כבוד כהונה אבל במעושה דאיהי מפקא ליה נהי דכשר אינו פוסל או שמא יטעו לומר דאינו כשר ונפקא מיניה חורבא לכהונה ולעלמא נמי שאם קדשה אחר לא יחושו לקדושיו: **אביי** אשכחיה לרב יוסף דהוה קא מעשה אגיטי. כופה את האיש להוציא את אשתו בדין: הדיוטות אנן. שאין מומחין אלא סמוכין דמקרי אלהים

*) בירושלמי שלני בל"ט איתא [ישראל] שעישו במעשה עובד כוכבים [פסול ועובד כוכבים שעישו במעשה ישראל כשר כו']. ועי' כאן בתוס' ורא"ש ומרדכי (ג"א)

גט	גס

עברי ראובן בן יעקב עד
יוני נפתלי בנו יחזאל עד
עברי קהת בן לוי עד
יוני איעזר בנו גלעד עד

אלהים ודיינין ואין סמוכין בחוצה לארץ כדאמרינן בסנהדרין (דף יד.) : אגוריות . אסיפות כמו [משלי י] אוגר בקיץ : לפניהם . קאי אשבעים זקנים שעלו עמו בהר כדכתיב [שמות כד] ואל משה אמר עלה וכו' ואע"פ שנכתבה פרשה זו אחר מתן תורה קודם מתן תורה נאמרה ונבנה המזבח והעלו העולה והשלמים ובאותו דם נכנסו לברית כך פירש"י ז"ל ור"י ז"ל אומר דהאלהים טובא דכתיבי בפרשה קאי והכי משמע ברים החובל [דף פד.] דמאלהים נפקא לן מומחין דאמרינן התם מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דלא דאלהים בעינן וליכא אלמא מאלהים נפקא לן מומחין ואפ"ה איצטריך לפניהם דאי מאלהים גרידא לא הוה ממעטינן הדיוטות אלא ממה שכתוב בפרשה להכי איצטריך לפניהם דקאי אאלהים לומר שבכל משפט בעי מומחין ועישוי דגיטין משפט הוא : דבר אחר לפניהם ולא לפני הדיוטות . וא"ת דהכא משמע דקרא מיירי בכשרין לדון ואילו בפ"ק דקדושין (דף לה.) ובב"ק (דף טו.) דרשינן מיניה דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה ואשה ודאי פסולה לדין דהתנן בפרק בא סימן (דף מט:) כל הכשר לדון כשר להעיד וכיון דאשה פסולה להעיד כדמוכח בהחובל [דף פח.] ובפרק שבועת העדות (דף ל.) ממילא פסולה לדון . תירצו בזה דכלל דפ' בא סימן באיש בלחוד מיירי דכל איש הכשר לדון כשר להעיד אבל אשה כשרה לדון אע"פ שפסולה להעיד ודבורה תוכיח דכתיב [שופטים ד] והיא שופטה את ישראל . וליתא דבירושלמי דיומא [פ"ו הלכה א] אמרו מעתה דאין אשה מעידה אינה דנה ומדבורה לא איריא דשמא לא היתה דנה ממש אלא שהיתה מלמדה להם דבר המשפט או שמא

נר מצוה | תורה אור

שאתה מוצא אוגריות של עובדי כוכבים אע"פ שדיניהן כדיני ישראל אי אתה רשאי להזדקק להן שנאמר °ואלה המשפטים אשר תשים שמות כא תקכז לפניהם לפניהם [א] ולא א לפני עובדי כוכבים ד"א לפניהם ולא לפני הדיוטות אמר ליה °אנן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות אי הכי גזילות וחבלות נמי כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא במילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו : מתני' יצא תקכח ב שמה בעיר מקודשת ב הרי זו מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת ובלבד שלא יהא שם אמתלא אי זה היא אמתלא גירש פלוני את אשתו על תנאי זרק לה קידושיה ספק קרוב לה ספק קרוב לו זו היא אמתלא : גמ' מגורשת הרי זו מגורשת. ואסרינן לה אגברא והאמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה ה"ק מקודשת הרי זו מקודשת א] מקודשת ומגורשת הרי *זו מגורשת מ"ט שהרי קול ושוברו עמו : אמר עולא לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה ואומרות פלונית נתקדשה

רש"י

גימא מעליא הוא : אוגריות . אסיפה לשון אגרה בקיץ לחמה : לפניהם . לפני מומחין כמו סנהדרין : שליחותייהו. דבני ארץ ישראל: עבדינן. שנתנו לנו רשות: מידי דהוה. אדיני ממונות דהודאות והלואות . דעבדינן שליחותייהו : גזילות וחבלות נמי . נעביד שליחותייהו ובפ"ק דסנהדרין אמרי' דבעינן מומחין : במלתא דשכיחא . כגון הלואה וגם : מתני' יצא שמה בעיר . פנויה שיצא עליה קול פלונית מקודשת לפלוני היום ויש שם דברים ניכרים כדמפרש בגמ' : ה"ז מקודשת ולא תנשא לאחר בלא גט : ה"ז מגורשת . ואסורה לישב תחתיו [אם אשת כהן היא] אבל אסורה לינשא לשוק דלהחמיר מהני הקול לא לקולא : ובלבד שלא תהא שם אמתלא . שלא יהא עם הקול של קידושין או גירושין משל וטעם הסותר את הקול: גירש פלוני את אשתו. על תנאי זהו שובר של גירושין דשמא לא נתקיים התנאי : זרק לה קידושיה . זו היא אמתלא של קידושין והוא הדין נמי איפכא : גמ' ואסרינן לה אגברא . בתמיה ואמגורשת קאי אשת כהן שיצא עליה קול שגירשה בעלה קתני מתני' דחיישינן לה לקלא ואסרינן לה על בעלה : והאמר רב אשי כל קלא . היוצא על האשה משניסת לא מפקינן לה אלא בעדות ברורה וזו נשואה ועומדת : הכי קאמר . האי מגורשת ארישא קאי והכי קאמר אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה לינשא

מקבלים היו אותה עליהם . ובעיקר קושיין נ"ל דנהי דלפניהם קאי אמומחין אפ"ה כיון שלא פי' הכתוב מי יהיו הנדונין ולא כתב דבר אל בני ישראל וכיוצא בו כמו שכתוב בשאר מצות ממילא השוה אשה לאיש : אנן שליחותייהו קא עבדינן . ואפילו בזמן שאין מומחין בארץ ישראל מסתמא שליחותא דקמאי קא עבדינן ובפרק החולץ [סוף דף מה:] נמי קאמרינן מי לא טבלה לנדתה ומי לא טבל לקריו ומאן יהיב להו רשותא בהכי אלא מסתמא אמרינן דשליחותייהו עבדינן : מידי דהוה אהודאות והלואות . דעבדינן שליחותייהו משום שלא תנעול דלת בפני לווין כדאיתא ברים סנהדרין [דף ג.] וגיטין נמי דומיא דהודאות והלואות נינהו דאי לא [לא] מינסבן לגברי והוו להו בנות ישראל עגונות : אי הכי גזלות וחבלות נמי נעביד שליחותייהו . ואנן אמרינן בשמעתא קמייתא דסנהדרין [שם] דבעינן מומחין וא"ת דהכא משמע שאין דנין גזלות בבבל ובכמה מקומות בתלמוד משמע שהיו דנין כדאמרינן [בב"ק דף צו:] ההוא גברא דגזל *אפדנא מחבריה ובפ"ק דב"מ (דף ה.) אמרינן ההוא רעיא דכל יומא הוה מפקדי ליה חיותא בסהדי תירצו בתוס' שהיו דוחקין אותו ע"י הקבעת זימנא לא"י כדאיתא בסוף פ"ק דב"ק [דף טו:] ועוד אומר ר"י ז"ל דגזלות שע"י חבלות הוא דקאמר דאין דנין [בבבל כגון שחבל בחבירו וגזלו] : כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא כהלואה וגם ומיהו בפרק החובל (דף פד:) מסקינן דתרתי בעינן שכיחא ואית בה חסרון כיס ושם אפרש בס"ד : במילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו . וא"ת [אם כן] היאך היו מקבלין גרים בבבל דהא גר בעינן שלשה מומחין דמשפט כתיב ביה כדאיתא בהחולץ (דף מו:) וגירות לא שכיחא דהכי אמרינן לעיל בפרקין [דף פה.] בגמ' עבד ועובד כוכבים נמי עבדי דמגיירי ומהדרינן גירות לא שכיחא ואילו בפרק החולץ [שם] מוכח בהדיא שהיו מקבלין גרים בבבל וג"ל דבממונא הוא דאמרינן דלא חיישינן במילתא דלא שכיחא למעבד שליחותייהו אבל להכניס אדם תחת כנפי שכינה אע"ג דלא שכיח עדיף טפי מממונא דשכיח : מתני' יצא שמה בעיר מקודשת . פנויה שיצא עליה קול פלונית מקודשת היום לפלוני ויש דברים נראין כדמפרשי אמוראי בגמ' [דף פט.] : הרי זו מקודשת . ולא תינשא לאחר בלא גט : מגורשת הרי זו מגורשת. ליכא לפרושי שאם יצא הקול על אשת איש שהיא מגורשת שנתירנה להנשא לשוק דמשום יציאת קול לא שרינן אשת איש לעלמא אלא משמע דה"ק שאם נשאת אשה בחזקת אלמנה לכהן ואח"כ יצא עליה קול שנתגרשה קודם מיתת בעלה דמחזיקין אותה כמגורשת ואסרינן לה עלויה ובגמרא פריך עלה : ובלבד שלא תהא שם אמתלא . שלא יבא עם הקול של קידושין או גירושין משל וטעם שהוא סובר את כח הקול : גירש פלוני את אשתו על תנאי . זהו סובר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי : זרק לה קידושיה וכו' . זהו אמתלא של קדושין והוא הדין איפכא : גמ' מגורשת ואסרינן לה אגברא . בתמיה ואמגורשת דתנן במתני' קאי וכי אשת כהן שיצא עליה קול שגירשה בעלה קתני במתני' דחיישינן לקלא ואסרינן לה עליו . והא אמר רב אשי כל קול שיצא על האשה משנשאת ולא יצא עליה קודם נישואין לא חיישינן ליה . כגון אם נשאת לכהן ויצא עליה קול שהיתה זונה או גרושה לא מפקינן לה מיניה אלא בעדות ברורה וזו נשואה ועומדת היא ולא מצי לתרוצי דמיירי כשהיתה בחזקת אלמנה ויצא עליה קול שהיא גרושה שאוסרין אותה לינשא [לכהן] דאי הכי פשיטא ומרישא שמעינן לה : ה"ק וכו' . האי קול דמגורשת ארישא קאי אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה לינשא אלא לאותו האיש : חזר ויצא עליה קול מגורשת . שגירשה אותו פלוני שיצא עליה קול בקדושיו הרי זו מגורשת ואסורה לכהן ומותרת לעלמא : מ"ט הרי קול . שסמעט תחלה סוברו עמו . ונראה מדברי רש"י ז"ל שאפילו יצא קול שני של גירושין אפי' מכאן ועד י' ימים מהני דאע"ג דלקמן מסקינן דבאמתלא לא שריא אלא כשהיא יוצאת כאחד עם [קול] הקדושין התם היינו טעמא לפי שהאמתלא היינו על תנאי וכיוצא בו הפך הקול הראשון שהיה סתם אבל קול של גירושין אינו סותר כלל קול הקדושין אבל הראב"ד ז"ל כתב אף בגרושין בעינן שיצא קול הגירושין עם הקדושין כדי שיהא סוברו עמו : והא דקתני סיפא ובלבד שלא תהא שם אמתלא אי זו היא אמתלא וכו' . כתב הרמב"ן ז"ל דלאוקימתא דרב אשי לאו ארישא קאי דאפילו יצא קול מקודשת ומגורשת על תנאי [ודאי דמבטלינן ליה לקלא] קול ושוברו עמו הוא ושריא לעלמא דהא חזינן לקמן בשמעתין בגמ' דלא חשו רבנן לספיקי דקלא כלל דאמרינן ההיא דנפק עליה קלא דאיתקדשה בליפא דתוחלא בעיכא דבי שיפי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כה"ג מאי א"ל אפילו למ"ד לא מבטלינן קלא בהא מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו רבנן בקידושין דלית בהו שוה פרוטה . ואמרינן תו ההיא דנפק עליה קלא דאיקדשה לחד מבי פלניא אמר רבא אפילו למ"ד לא מבטלינן קלא בהא מבטלינן מימר אמרי עיינו רבנן בקדושי וקדושי קטן הוו אלמא אע"פ שלא בדקו הדבר כלל כיון שהיה איפשר להם לתלות תלו להקל שלא חשו לקול אלא כשהוא בלא שום סובר שמא יוליאו לעז על המשפחות ואף כאן תולין שמא נתקיים התנאי [והרי היא מגורשת] והוי סובר לקול דקדושין אלא מתני' הכי קתני מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת ואסורה לכהן ואימתי חשו לקול במקום שאין שם אמתלא אבל בקול שיש אמתלא כגון שהוציאו קול על האשה שנתגרשה על תנאי ואח"כ מת בעלה וכן בקדושין אין חוששין לאותו קול . אבל הראב"ד ז"ל פירש דאגופה דרישא קאי שאם אמרו מקודשת סתם ומגורשת על תנאי אין קול זה דגירושין סובר לקידושין וחוששין לה וכתב הרמב"ן ז"ל שלדעת הראב"ד ז"ל איפשר שלא תלו לקמן בשמעתין בקדושי קטן ובפחות משוה פרוטה אלא לומר שאם בדקו ונמצא כן מבטלין הקול דמימר אמרי הכי ולא חשדי להו ואינו נראה דהא לא חזינן בגמ' דבדקו עלה דמילתא כלל אלא בכתם תלו להקל והא דאמר רבא אפילו למ"ד לא מבטלינן קלא הכא מבטלינן היינו לומר שאפי' לדברי המחמיר שלא לבטל אפי' בידיעה גמורה הכא מבטלינן בסתמא אלו דבריו ז"ל ול"נ דודאי הכהו עובדי מוכחי דבסתמא תלינן לקולא ואעפ"כ ליסנא דמתני' מוכח דאגופא דרישא קאי וכדברי הראב"ד ז"ל ואין הנדון דומה לראיה שכל שהקול יוצא תחלה באמתלא וזו בחזקת פנויה עומדת אין לבן של בני אדם מתיישב שתהא מקודשת ובכל מאי דאיכא למיתלי תלו ומש"ה אמרינן דמימר אמרי עיינו רבנן בהו בקדושי וכו' אבל כשקול קדושין יוצא בלא אמתלא ומחזיקין אותה במקודשת גמורה לא תלא מלבן מחזקת מקודשת מחמת קול גירושין שיש בו ספק ולא אמרינן עיינו רבנן בגיטא ומעליא הוא אדרבה אמרינן אם איתא דעיינו קלא הוה לה למילתא כיון שמתחלה החזיקו אותה במקודשת גמורה ובהכי אתיילן מתניתין ועובדי דגמרא כפשטייהו : לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות . כדרך המתקדשות שנוהגות שמחה ואור נר כדאמרינן בסנהדרין

שלטי הגבורים

לכהונה אינו פוסל הוא מן כנותן גט לאשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני אע"פ שגם זה בטל מן התורה פוסל לכהונה שנאמר ואשה גרושה מאישה אפי' לא נתגרשה אלא מאישה שכתב לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם הרי זו פסולה לכהונה ואין גם זה פוסל אלא לכהונה ולא ליבם כמבואר בפ"ג דקדושין וכן נראה בעיני שהמגרש את אשתו בגט שיש בו עדי חתימה ואין בו עדי מסירה אע"פ שהוא פסול מן התורה פוסל לכהונה שראוי לגזור בו משום גט כשר כמו שגזרו בגט מעושה בישראל שלא כדין אע"פ שפסולו מה"ת כמבואר בקונטרס הראיות וכל מקום שכתבנו שהוא ספק הרי זו ספק אשת איש ואם ניבאת תלא והולד ספק ממזר) :

א כתב בעל התרומות לוה שחייב עצמו בקנין בכך וכך לילך עם המלוה לדון בדיני עובדי כוכבים אם יש זכות למלוה בכך שיכול לזכות בדיניהן ולא בדייני ישראל אין הלוה יכול לחזור בו שאינו מועיל אחר קנין כלום וה"ז כמקבל עליו עדות עובדי כוכבים בקנין שאינו יכול לחזור בו ומכאן אני אומר הואיל וכותבין בשטרי החוב שיכול לגבות חובו בין בדיני ישראל בין בדיני העובדי כוכבי' רשאי להביאו לפני דייני עובדי כוכבים בזמן שלא היה יכול לכופו בדיני ישראל כגון שעברה עליו שמיטה וכיוצא בזה שהרי קנו מידו אבל בזמן שהיה יכול לכופו בדיני ישראל כמו בדיני עובדי כוכבים היה אסור להביאו בפני עובדי כוכבי' והקנין אינו כלום שאינו אלא קנין דברים וכמו שהקנין אינו כלום גם הקנס שהתנה על עצמו בשביל הקנין אינו כלום ואין מוציאין ממנו בב"ד אלא שאם התנה על עצמו להתחייב כך וכך לעניים או לבהכ"נ מודיעין אותו שאל הנדר עליו ואומרים לו עליך ליתן מדעתך מה שפסקת על עצמך כי זהו כמו נודר שאם לא יחלל השבת שיתן מנה לעניים שהוא חייב לשמור השבת וליתן מנה לעניים בקיום מצוה חייב באותו מנה אבל אין ב"ד מחייבין אותו ע"כ : אבל הרא"ש כתב אע"פ שכותב בשטר לידך בדיני עובדי כוכבים אין בכלל זה שלא ישמע שאין הכוונה בזה אלא שהוא אנס ולא ציית דינא שמקבל על עצמו שיכריחוהו בדיני עובדי כוכבים אבל לא שיעבור על דברי התורה וכתב עוד תשובה אע"פ שכתב בשטר לדון בדיני העובדי כוכבים לא היה רשאי להוכעו שם כל זמן שהוא ציית דינא ולא דיין ישראל רשאי לדונו בדיני העובדי כוכבים ואפי' אם יש על המלוה שט"ח לעובד כוכבי' לא היה יכול למוסרו לו זה השטר שכתוב בו שיכול להוכעו בדיני העובדי כוכבים כדי שלא יתבענו עובד כוכבים בדיני העובדי כוכבים ואם עבר ומכרו לעובד כוכבים צריך לקבל עליו כל הוצאה דאיתיליד ליה ואם יעבור עליו העובד כוכבי' הדרך ויוציא ממנו יותר ממה שהישראל יכול להוציא ממנו בדיני ישראל באותו שטר או אם בא לו היזק מפני שתבעו עובד כוכבים בדינים שלהם והוצרך ליקח מליץ שיטעון בעדו וכל כיוצא בזה צריך לסלק הכל מעליו :

ב שאלה להרא"ש ראובן שיש לו בת ומיראתו עליה שיש משמעון שיתן לה קדושין בשם לוי וכן עשה ולוי לא היה בעיר וכשבא נתרצה בדבר ויצא לה קול בעיר שהיא מקודשת ללוי : תשובה צריכה גט מלוי אפי' אם הוא כופר ואומר בשמעון

השגות הראב"ד

א] הא דא:רי' מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת. מאי טעמא קול ושוברו עמו מ"מ אסורה לכהן . ואני תמיה למה הוצרך לזה הדוחק ולמה לא אמר אם היא בחזקת אלמנה ויצא עליה שם שהיתה מגורשת אסורה לכהן דקלא דקמי נשואין הוא . ולענין כשהמתאלה שפירשו במשנה ובגירושין לא יבא כי אם בדוחק . כלומר אם אמרה מקודשת ומגורשת על תנאי הרי היא בחזקת מקודשת לפי שאין הקול הזה של מגו:רשת שוברו לפי שיש אמתלא בגירושין ואין אמתלא בקדושין ואם אמר אמתלא בקדושין גם הקדושין בטלים וכל זה אפי' במקום דלא מבטלי קלא לפי שאין הקול חזק כדי לאוסרה ולהוציאה מחזקתה :

עין משפט

[א] [מיי' פכ"ו מהל' סנהדרין סמג עשין צז טור ח"מ סי' כו] :
ב מיי' פרק י' מהל' גירושין ופ"ט מהלכות אישות סמג עשין מח טור אה"ע סי' מו :

[דף קצד ע"א]

דף פט.

גי' רש"י

נ"ל פרנה דהוא מחבריה (ג"א)

גי' רש"י

גי' רש"י

בסנהדרין (דף לב:) אור הנר בברור חיל משתה שם: א"ר אבא וכו' אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני. כלומר דאיכא קמן עד אחד שאומר אני שמעתי מראובן ועד אחד אומר אני שמעתי משמעון דהשתא איכא תרי סהדי דמסהדי מפומא דתרי אחריני והלכו הני קמאי למדינת הים רבותא קמשמע לן דאע"ג דכל חד וחד מבוס חד בלחוד קא מסהיד ואין כאן שנים ששמעו מפי שנים כאחד בהכי סגי ולישנא דכדי שיאמרו ה"ק שהקול יוצא כך שראובן שמע משמעון ולוי מיהודה והלכו להם שמעון ויהודה ובאו לפניהו ראובן ולוי והעידו שהם שמעו כמו שהקול יצא. והא דר' אבא לא פליגא אדעולא דאמר כדי שיהיו נרות דולקות וכו' אלא בדעולא דאיכא רגלים לדבר לא בעינן כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני כו' דמשמע בגמ' דקרו ליה דבר ברור אבל כל שאין רגלים לדבר בעינן דבר ברור כי ה"ג ועוד דמילתיה דעולא לא שייכא אלא בקדושין ומילתיה דרבי אבא שייכא בין בקדושין בין בגרושין. והר"ם במז"ל כתב בפרק ט' מהלכות אישות וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו מפלוני [ששמע מפלוני] דנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני תקסט נראה מדבריו דבדעולא היינו ששמעו דקאמרי טובא פלונית נתקדשה היום ובדרבי אבא אע"פ שלא שמעו אלא מאחד ולא אמרו ג"כ נתקדשה היום אלא נתקדשה סתם סגי כיון שהקול גומר לשנים שהלכו להם אבל מה שהוא אומר דסגיא בשנים מעידין ששמעו מאחד שאמר כן מפי שנים איכי יכול ליסבו ללשון הגמרא אא"כ גרים כדי שיאמרו פלוני שמע מפלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים:

ההיא דנפק עלה קלא וכו' לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא. משום דבעינן שתצא האמתלא יחד עם הקול כדאמרינן לקמן: יצא לה לאשה פנויה קול בעיר שמזנה. לעובד כוכבים ולעבד שפוסלין אותה לכהונה: אין חוששין לה. לאוסרה לכהונה: גרגרה בשוק. הלכה נטויית גרון: מוזרות בלבנה. נשים הטוות לאור הלבנה דרכן להשיח שיחות בטלות ולדבר בחשודות שבעיר: לא הנחת בת. שלעולם אויבים מוציאין קול חנם ברמז מועט והני תנאי בקלא דקמי נשואין מיירי דאי בתר נשואין כ"ע מודו דלא חיישינן ליה וכדרב אשי אלא הכא כגון שיצא עליה לעז קודם שנשאת לכהן ואפ"ה א"ר יוחנן בן נורי א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה כהן שהרי הוא אינו יודע מה שדברו עליה קודם. שנשאה ומה יוכל לעשות: **תנן** רבנן יצא עליה קול שהיא בעולה. יצא על בתולה בעיר קול בעולה אין חוששין לה לאוסרה על כה"ג דלמא פריצותא בעלמא חזו לה דהא דתנן במתני' דחיישינן לקלא היינו בכגון נרות דולקות שהדברים ניכרין כך פרש"י ז"ל. ולעיל ג"כ פי' יצא לה שם מזנה בעיר כגון שנבעלה לעובד כוכבים ולעבד. ור"י ז"ל אומר דסתם בעולה בזנות שאינו נודע ממי פסולה *לכהונה והרי היא בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה כדאמרינן פ"ק דכתובות [דף יד.] שאין אשה מזנה בודקת ואפילו לר"ג דאמר התם [דף יג.] נאמנת היינו כשאומרת לכשר נבעלתי אבל היכא דאמרה לא נבעלתי או שאינה יודעת ממי נבעלה אפי' ר"ג מודה: **נשואה** אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה. לא מיבעיא נשואה שאם היה אמת היה הדבר מתפרסם אלא אפי' ארוסה שאינו מתפרסם כל כך אין חוששין לה ולא מיבעי בארוסה סתמא אלא אפילו ארוסה של פלוני אין חוששין לה: בעיר אחרת. ויצא עליה קול שהיא נתקדשה היום במקום פלוני: הקדיש פלוני נכסיו אין חוששין. לאסור נכסיו עליו: **גרסי'** בגמ' [דף פט.] מבטלינן קלא או לא מבטלינן קלא. כלומר חזרו פלוני ופלוני ממדינת הים ואמרו לא היו דברים מעולם מבטלינן קלא או לא מבטלינן. ומסקינן אתרוותא ניהו בסורא מבטלי קלא בנהרדעא לא מבטלינן קלא. והכי מוכח האי פירושא לקמן בגמ' דאמרינן [שם ע"ב] אילימא דאי מגליא מילתא דקודשי קמא לאו קודשי מעליא ניהו מבטלינן קלא הא נהרדעא אתרא דשמואל הוה ובנהרדעא לא מבטלי קלא אלמא פירושא דמבטלינן קלא כדכתיבנא ונראה שעכשיו בסתם מקומות אין מבטלין את הקול בשום מקום אפילו בכענין זה ולפיכך לא כתבה הרי"ף ז"ל בהלכותיו (א):

אמתלא שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים. יצא קול בעיר מקודשת ועד עשרה ימים יצתה אמתלא שהיו קדושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה האמתלא מיקרי לבטל קול של קידושין: במקום אמתלא. אפילו אין אמתלא אלא מקום ופתח יש לדבר שיוכל לומר שיש שם אמתלא חוששין שמא אמתלא [פלונית] יש לדבר והקול בטל כך פרש"י ז"ל ופ"ז מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. אבל הרי"ף ז"ל כתב ומסתברא כוותיה דהא דרבה דחאה ר' יוחנן לעילא משמע דס"ל דרב זביד פליג עליה דרבה לפיכך פירש הרמב"ן ז"ל דרב זביד פליג ואמר שאין תולין באמתלא שמכאן ועד עשרה ימים אלא (ג) שאם היה מקום אמתלא כגון שאמרו שמעשה ראשונה זרק לה קדושין שמא קרוב לו היו ולפיכך רואין אם (לא) יצתה האמתלא (ד) מכאן ועד עשרה ימים ואמרו כן היו תולין בה ומתירין אותה לינשא לכתחלה ואם לא יצאה שם [מקום] אמתלא [ויצאת מכאן ועד עשרה ימים] לעולם אם נשאת לא תצא אלא שלכתחלה אין מתירין אותה לינשא והיינו לשון חוששין והר"ם במז"ל כתב בפ"ט מהלכות אישות יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני ולאחר עשרה ימים אמרו אמתלא אם נראו הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלא ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלא בעת שנשמעו הקידושין אין חוששין לאמתלא וגם זה על דרך הרי"ף ז"ל: *

איתיביה ובלבד שלא תהא שם אמתלא. אלמא אמתלא בהדיא בעינן אבל במקום אמתלא אפילו נשאת תצא. והדר ליה דהכי קאמר ובלבד שלא תהא שם מקום אמתלא: דהא דרבה דחאה רבי יוחנן לעילא. הכי איתא בגמ' [בדף פט.] לעיל מהא: **כל** קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא. כתב הרמב"ן ז"ל כל שלא בדקו ב"ד אחריו אם הוא קול גמור בשמיעת קול פלוני ופלוני שהלכו למדינת הים או בנרות דולקות עד שבאו אותן עדים והעידו בביטול שלו דכל קול שהוחזק אין מבטלין אותו ואם לא הוחזק מבטלין אותו וכן אם לא בדקו עליו בזמנו ולאחר זמן

תורה אור

נתקדשה היום פלונית נתקדשה היום וכן תני לוי במתניתיה לא שישמעו קול הברה כו' וכן אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שישמעו קול הברה וכו': א"ר שמואל בר יהודה אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע [א] מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להן למדינת הים: °ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לבר בי רב אייתי רב חמא לאבוה א"ל אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה על תנאי [ב] קדיש אדעתא דלא אזיל לבי חוזאי ואזל אמר ליה כיון דבעידנא דהוה קלא לא הוה אמתלא לאו כל במינך דמחזקת אמתלא תקסט א] אמר רבא [א] יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה כתנאי אכלה בשוק גרגרה בשוק הניקה בנה בשוק על כולן אמר ר"מ תצא רבי עקיבא אומר משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה אמר לו רבי יוחנן בן נורי א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה והתורה דברים כד אמרה °כי מצא בה ערות דבר ולהלן הוא אומר שם יט °על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר מה להלן דבר ברור אף כאן דבר ברור: ת"ר יצא עליה קול [ג] שהיא בעולה אין חוששין לה חלוצה אין חוששין לה שהיא נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה* (א) שנתקדשה בעיר אחרת אין חוששין לה שהיא ממזרת אין חוששין לה שהיא שפחה אין חוששין לה שהקדיש פלוני את נכסיו [ב] או שהפקיר את נכסיו אין חוששין לו: [תקסט]
*ובלבד שלא יהא שם אמתלא: אמר רבה בר רב הונא אמתלא שאמרו אפילו מכאן דף פט: ועד י' ימים [ג] ורב זביד אמר במקום אמתלא חוששין לאמתלא (ג) והאי דקתני ובלבד שלא יהא שם אמתלא מקום אמתלא קאמרינן (א) ומסתברא כוותיה דהא דרבה כבר דחאה רבי יוחנן לעילא: א"ר אשי °כל קלא דלא איתחזק בב"ד לאו קלא הוא ואמר רב

רש"י

לינשא אלא לאותו האיש חזר ויצא עליה קול מגורשת שגירשה אותו פלוני שיצא עליה קול שקידשה נגורשת ומותרת לכל: והלכו להם למדינת הים. אותם שאמרו עליהם שהיו המגידים ראשונים אותם הלכו למדינת הים: יצא עליה. על אשה פנויה שיצא קול בעיר שזינתה מכותי ועבד שפוסלין אותה לכהונה: אין חוששין. לאוסרה לכהן: אכלה בשוק פריצותא בעלמא הוא: גרגרה בשוק. הלכה נטויית גרון: מוזרות בלבנה. נשים הטוות לאור הלבנה ודרכן להשיח שיחות בטילות ולספר בחשודות העיר: לא הנחת כו'. שיש אויבים המוציאין קול חנם *בזמן מועט: שיצא עליה קול. שנבעלה אין חוששין לה לאוסרה לכהן [גדול] דדילמא פריצותא בעלמא חזו לה דהא דתנן במתני' חיישינן לקלא דהיינו כדאמרי' לעיל שהיו נרות דולקות כו' שיש דברים ניכרים: נשואה. פנויה שהיו מחזיקין שהיא פנויה ויצא עליה קול שהיתה נשואה מכמה ימים: אין חוששין לה. דקלא דמתני' היינו שאומרים היום נתקדשה פלונית: ארוסה. יצא עליה קול שנתארסה מכמה ימים: שלא לפלוני. יצא עליה קול שמקודשת היום אבל לא הזכירו שמו לומר לפלוני נתקדשה אלא נתקדשה סתם אין חוששין לה: בעיר אחרת. יצא עליה קול פלונית נתקדשה היום במקום פלוני: ממזרת. יצא עליה קול שהיא ממזרת: הקדיש פלוני נכסיו אין חוששין. לאסור נכסיו עליו: במקום אמתלא חוששין לאמתלא. כלומר אפילו אין שם אמתלא אלא מקום ופתח יש לדבר שנוכל ללמוד שום אמתלא חוששין לומר אמתלא פלוני יש לדבר ובטל הקול: דלא איתחזק בב"ד. שלא בדקו ב"ד אחריו שלא תהא שמיעת קול הברה לא חיישינן לה אא"כ ידעו ב"ד שכך יצא קול פלוני מהיכן שמע מפלוני כו'

[דף קצד ע"ב] [דף קצה ע"א]

שלטי הגבורים

שמעון לא היה שלוחי ואפי' אם גם שמעון אומר כן: שהלה אחרת לאה שיצא עליה קול שנתקדשה ולא הוחזק הקול בב"ד אלא שהיה קול סברה שבגילה בלאה מן סמרתן בת פלוני וקדשה בלא דעת קרובים ולא נשמע הדבר מפי עדים וקרובי לאה הבריחו למקדש ליתן גט ושוב נתקדשה לאחר קדושין ודאין וגרשה האחר ורוצה להנשא לראשון שיצא עליו קול בקדושים והשיב שאסורה לינשא לו:
א ודוקא תרי מתרי כדפי' כגון ששמע ראובן משמעון ולוי ושמעון ולוי שמעו מיששכר ויהודה אבל חד מבחד או תרי מחד לא אבל חד מתרי כתב הרמב"ם דהוי קלא אפי' אשה שאמרה מפי תרי ודוקא שהלו בשנים שהלכו למדה"י דמרתתי היום או למחר אתו אבל אם תולין בשנים שמתו לא הוי קלא ע"כ והרא"ש כתב דלא מהני אלא תרי מתרי וכן אם אינם מזכירין שנתקדשה לפלוני אלא שנתקדשה סתם או אפי' אומרים נתקדשה לפלוני ואומרים שנתקדשה לו בעיר אחרת או שאומרים פלונית תתקדש היום לפלוני אינו קול:
ב וכל קול שיש לו אמתלא שסוברת אותו כגון שיצא הקול שקדשה על תנאי או זורק לה קדושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו או אפי' אם יש לחוש לאמתלא לבטל הקול כגון

המאור הגדול

[דף פ"ט ע"א] הא דאמרינן (בנהרדעא) [בסורא] מבטלי קלא. באמתלא היוצאת אפי' מכאן ועד עשרה ימים:

הגהות הב"ח

(א) ארוסה אין חוששין לה של פלוני אין חוששין לה שנתקדשה כו' כצ"ל וכ"ה גי' רש"י ורוב הפוסקים שלא לפלוני אין חוששין לה: (ב) כ"ב פי' רב זביד פליג

עלה דרבה ואמר דאין סומכין על אמתלא שלא יצאה בשעת הקול אא"כ במקום הוכחה שאותה אמתלא אמיתית כגון שמעיקרא יצא הקול שזרק לה קדושין ולאחר עשרה ימים אמרו אמתלא שהיה קרוב לו תולין באמתלא ומתירין אותה לינשא כיון שאמרו בתחלה שקידשה בזריקה אבל אם יצא שמה בעיר מקודשת בסתמא ולאחר עשרה ימים אמרו שקידשה בזריקה ושהיה קרוב לו אין מתירין אותה ע"פ אמתלא זו מאחר שלא היה שם מקום אמתלא בתחלת יציאת הקול שהרי יצא שמה בעיר בסתם פלונית מקודשת לפלוני: (ג) כ"ב סיכה: (ד) אם לא יצתה אמתלא אלא מכאן ועד עשרה ימים כצ"ל:

השגות הראב"ד

א] **הא** דאמר רבא יצא עליה שם מזנה בעיר אין חוששין לה. א"ל לומר שאין ב"ד אוסרה עליו אלא אפי' למי שמחמיר על עצמו אינו צריך לו להחמיר על זאת מאי טעמא פריצותא בעלמא הוא דחזו לה. ודלא כר"מ ור"ע דאינהו מחמרי בקלא דפריצותא למי שמחמיר על עצמו אבל ר' יוחנן בן נורי לא צריך ואם בא לצאת אומרים לו אין אתה צריך להחמיר בזאת משום דבר ערוה. ור"מ ור"ע דאמרי הלא נותן לה כתובה ויוצאה לפי שאותן ביזאות בלא כתובה משום פריצות כבר נתפרסו במשנה בכתובות ואין מוסיפין עליהם אלא כיוצא בהן. מיהו קשיא לי לר' יוחנן בן נורי דבעי דבר ברור וסמיך ליה לגזירה שוה דיליף דבר דבר מממון אלמא בעינן עדי טומאה אטו ליה ליה הא דתנן ואלו יוצאות שלא בכתובה עוברת על דת משה ויהודית. וי"ל דהאי דבר ברור דקאמר ר' יוחנן לאו דבעינן עדי טומאה אלא דבעינן עדים בדבר מכוער ולא מפי מוזרות בלבנה. ולפום האי פירושא הא דרבא לאו לאפוקי מדר"מ דר"מ לאו בקלא קא מיירי אלא לאפוקי מדר"ע להודיע דאינו מחמיר בקלא: ב] **הא** דתניא בעולה אין חוששין לה לאוסרה לכהן גדול כו'. חלוצה אין חוששין וכו'. שלא לפלוני אין חוששין לה. פי' אינה יכולה להיות לפלוני שכבר היתה לקרוביו. או שיצא עליה קול בעיר אחרת אפי' יהיה הקול חזק על הדרך שמפרשין אותו בשמועה שלפנינו אין חוששין לה הואיל ובעירה אין הקיל יוצא אינה כלום. וכל זאת הסברייתא בקול סברה שאינו קול כאותו קול שפירשו בו. ועולא ושאר האמוראים על הקול שבמשנה באו לפרש: [דף פט ע"א] **הא** דאמרי' בסורא מבטלי קלא לכי מגליא מלתא דלאו קידושי מעליא ניהו קאמר. ובנהרדעא דלא מבטלי קלא אע"ג דמגליא מלתא לא נפקא בלא גט: ג] **הא** דאמר רב זביד במקום אמתלא חוששין לאמתלא כגון שיצא קול שזרק פלוני קדושין לפלונית אע"פ שלא אמרו כה ולא ידענו אם קרוב לו היו אם קרוב לה היו הואיל ואמרו בזריקה נתקדשה ואפשר להיות שקרוב לו נתקדשו. אי נמי שאמרו פלוני גירש את אשתו על תנאי אע"פ שלא אמרו ולא ידענו אם נעשה תנאי אם לא חוששין לאמתלא ואומרים שמא לא נעשה התנאי. אבל אם לא הזכירו שם זריקה או שם תנאי אין תולין בשם אמתלא. ולא ידענא אם בא רב זביד להוסיף על דברי רבה בר ר' הונא לומר שאע"ג לומר אם הזכירו האמתלא שחוששין לה ואפי' מכאן עד עשרה ימים. אבל אפי' לא יזכירו אותה

זמן לא מצאו ולא ידעו מי שמעיד להם בדבר הברור אין חוששין לו כך פירש [רש"י ז"ל] ועיקר הוא וא"ת כל שלא הוחזק ממש יחזקו אותו עכשיו ויבדקו עליו ושמא אם נשאת קודם בדיקה אין בודקין אחר נשואין והטעם לכל אלו שהרבה אומרים פלוני שמע מפלוני והם אומרים שמענו מפלוני ופלוני שהלכו להם למדינת הים ואילו יבאו לבית דין ויחקרו יאמרו לא שמענו ולא ראינו: **כל** קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה. נישאת היום ואח"כ יצא הקול שהיום הזה נתקדשה לאחר קודם נישואיה לא חיישינן לאוסרה על בעלה ולא להצריכה גט מפני הקול שאם אתה מצריכה גט נמצאת אוסרה על זה ומחזקת לקלא ונמצא זה בועל א"א וקי"ל דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל: הא דבתר אירוסין חיישינן ליה. ומגרש ראשון ונושא שני: לא חיישינן ליה. ואינה צריכה גט הימנו: **יצא** עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קדושי מעליא. בעדים: והעמידו דבר על בוריו. היו בודקין אחר הקול להעמיד דבר על אמתתו אם הוא אמת או שקר והודיעוני עיקרו של דבר: מאי היא. למה הוזקקם להעמיד דבר על בוריו: לא צריכה גט משני. דלא כרב הונא דאמר אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אפילו שלא בפני הבעל מקודשת. כלומר להצריכה גט דאיכא למיחש דאי לאו דראשון גרשה לא היתה מקבלת קדושין מאחר זהו דעת הרי"ף ז"ל לדחותה לרב הונא [וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ' רביעי מהלכות אישות והרמב"ן חושש לה להחמיר כמו שכתבתי בפרק ב' דכתובות] ומ"מ אם קבלה קדושין מאחר בפני בעלה הכל מודים דמקודשת דהויא לה כרב המנונא דאמר דהאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת והכי מוכח בגמ': מגרש ראשון ונושא שני אם ירצה: אתו למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין. דאמרי' על ידי שגרשה ראשון תחלה קידש ועכשיו חוזר ומחזירה: עייני רבנן בקדושי שני דלאו קדושי נינהו. מפני שהיתה מקודשת לראשון ולא יאמרו מקודשת היתה לשני שגירשה ראשון תחלה שהכל לא ידעו בגט שהצריכוה משני: יצא עליה קול מזה ואחר כך מזה. שלא קדשה בפניו קדושי תורה אלא קול יצא שקדשה אחר הראשון: אף בזו מגרש הראשון. ולא יגרש שני וישא ראשון ואע"ג דקלא בעלמא הוו (ג) הנך קדושי חיישינן דלא לימרו גירש ראשון תחלה וקידש שני ועכשיו חוזרת לראשון גרושה שנתארסה: מותרת לשניהם. כלומר אף מגרש שני ונושא ראשון ואפילו רב הונא מודה בהא: **והלכתא** מותרת לשניהם. כתבו בתוספות שמעשה בא לפני ר"ת ז"ל שיצא על גט קול פיסול ונתנו גט שני מפני הלעז ולא הצריכה ר"ת ז"ל להמתין ג' חדשים מזמן גט שני כיון שהראשון היה כשר ולא היה גט שני אלא מפני חשש לעז בעלמא והביא ראיה מכאן דאמרינן הכא מותרת [לשניהם] דאע"ג דדמי למחזיר גרושתו מן האירוסין כיון שאין כאן אלא קול בעלמא לא החמירו ואומר ר"י ז"ל דאינה ראיה דשאני הכא דהוי קול מזה ומזה ואינה דומה כל כך למחזיר גרושתו מן האירוסין אבל בקול אחד יש להחמיר כדאמרינן לעיל בשלא מצאו דבר על בוריו שלא יגרש שני וישא ראשון אע"ג דקדושי ראשון לא היו אלא קול בעלמא אפ"ה החמירו לפי שקידושי שני היו קדושי תורה ודמי טפי למחזיר גרושתו מן האירוסין: **מתני'** אפי' הקדיחה לו תבשילו. שרפה או ע"י האור [או] במלח כמו [דברים לב] כי אש קדחה: ערות דבר. לב"ה משמע להו או ערוה או שאר דבר ואיצטריך [ערות] לומר שאפילו יוצאה משום ערוה מותרת לינשא לאחר כדכתיב והיתה לאיש אחר ואיצטריך דבר [לומר] שאפילו משום דבר ראשי לגרשה הכי איתא בגמ': שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו. מפרשינן בגמ' רבי עקיבא סבר והיה אם לא תמצא חן בעיניו אי נמי מצא בה ערות דבר: **גמ'** לא מצא בה לא ערוה ולא דבר. לב"ה וגירשה: מהו. מי כייפינן ליה לאהדורי או לא: גבי אונס. (ד) נערה בתולה: לא יוכל לשלחה כל ימיו. ואמרינן במסכת מכות (דף טו.) דהאי כל ימיו קרא יתירא הוא ובא ללמדך לא יוכל לשלחה לא יהא בשלוחה כל ימיו שב"ד היו כופין אותו להחזירה ואינו לוקה על שלוחה שניתקו הכתוב לעשה בעמוד והחזיר מכלל דכל המגרשין אינם בעמוד והחזיר דא"כ ל"ל לגלויי בהאי: כשם שדעות במאכל. דעות בני אדם חלוקות באסטניסות של מאכל ומשתה יש שהוא איסטנים וקץ במאכל מחמת מיאוס מועט ויש שאינו איסטנים כל כך ויש שאינו איסטנים כלל כך דעות בני אדם [חלוקות] בפריצות יש שמקפיד על [פריצות] מעט ויש שאינו מקפיד כל כך ויש שאינו מקפיד כלל: פפוס בן יהודה שנועל דלת בפני אשתו ויוצא. כשיוצא מביתו נועל דלת בפניה שלא תדבר עם כל אדם ומדה שאינה הוגנת היא שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם: ופרומה משני צדדיה. אצל אציליי ידיה כדרך אדומיות שבצרפת שבשרן נראה מצדיהן: עם בני אדם ס"ד. פרש"י ז"ל א"כ רגלים לדבר שזונה היא ואסורה לו וחובה לגרשה ולא מצוה. והקשו בתוס' דיוצאה וראשה פרוע נמי חובה לגרשה דבעיין היא בסוטה [דף כה.] אי עוברת על דת יהודית מותר לקיימה או לא ולא איפשיטא ואמאי לא פריך נמי עלה ויש לומר דכיון דבעיין בסוטה לא הויא אלא מדרבנן קאמר שפיר דמצוה לגרשה אבל זו חובה לגרשה מן התורה ויש לפרש רוחצת עם בני אדם ס"ד אפילו אדם רע אינו סובל זה מאשתו אי נמי אפילו קלה שבקלות אינה עושה כן.

נר מצוה — תורה אור

רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה הא דבתר אירוסין חיישינן ליה רב חביבא אמר אפילו לבתר אירוסין נמי לא חיישינן ליה והילכתא לא חיישינן ליה: א"ר ירמיה בר אבא שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו] *יצא קול ובא אחר וקידשה קידושי מעליא מהו שלח להו תצא והעמידו דבר על בוריו והודיעני מאי היא דאי מיגליא מילתא דקידושי קמא קידושי מעליא נינהו לא צריכה גט משני. לא מצאו דבר על בוריו מהו אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון א לא מ"ט אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין רב שישא בריה דרב אידי אמר אף מגרש שני ונושא ראשון מ"ט אמרי עיינו רבנן בקידושיה וקידושי טעות הוו. יצא עליה קול מזה ומזה מהו אמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני אמימר אמר מותרת לשניהן *והלכתא מותרת לשניהן. *ומדאמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני שמעינן דהך קמייתא נמי הכין היא ולאו כדקאמר רב שישא בריה דרב אידי:

מתני' בית שמאי א אומרים לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה (א) ערות דבר שנאמר כי מצא בה ערות דבר ובית הלל אומרים אפי' הקדיחה תבשילו שנאמר כי מצא בה *ערות דבר ר"ע אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו: **גמ'** א"ל רב פפא לרבא לא מצא בה לא דבר ולא ערוה מהו א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו [כל ימיו] בעמוד והחזיר קאי מכלל דהכא מאי דעבד עבד. *ש"מ דהיכא דלא מצא בה לא דבר ולא ערוה לכתחלה לא יגרש א"ל רב משרשיא לרבא חישב בלבו לגרשה ויושבת תחתיו ומשמשתו מהו קרי עליה אל תחרוש על רעך רעה וגו' תניא היה ר"מ אומר כשם שהדעות במאכל כך הדעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואינו שותהו וזו היא מדת פפוס בן יהודה שנועל דלת בפני אשתו ויוצא ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו זו היא מדת כל אדם שרואה את אשתו מדברת עם כל שכניה ועם קרוביה ומניחה ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך התמחוי מוצצו ואוכלו וזו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאת וראשה פרוע *ופרומה משני צדדיה ורוחצת עם בני אדם עם בני אדם סלקא דעתך אלא במקום שבני אדם רוחצין ואינו חושש זו מצוה מן התורה לגרשה שנאמר כי מצא בה ערות דבר וכתיב (ג) ויצאה מביתו

(שוליים: דברים כד · שם · שם כב · משלי ג · דברים כד)

רש"י

דבתר נישואין. נשאת היום ואח"כ יצא קול שהיום הזה נתקדשה לאחר קודם נישואין לא חיישינן ליה לאוסרה על בעלה ולא להצריכה גט מבעל [הקול]: קידושי מעליא. בעדים: והעמידו דבר על בוריו. והיו בודקין אחר הקול אם אמת אם שקר והודיעוני עיקרו של דבר: מאי היא. כלומר למה הצריכו להעמיד על בוריו: מחזיר גרושתו מן האירוסין. דאמרינן ע"י שגירשה ראשון תחלה נשאת לשני ועתה חוזר ומחזירה: עיינו בהו רבנן. בקידושי שני ולא קידושי נינהו ולא יאמרו שגירשה ראשון תחלה שהכל לא ידעו בגט שהצריכוה מן השני: יצא עליה קול. מזה ואח"כ מזה שלא קידשה שני בפנינו קידושי תורה אלא יצא עליה קול שקידשה אחר הראשון: אף בזו מגרש ראשון. ולא מגרש שני וישא ראשון אע"ג דקלא בעלמא הוי נמי קידושי שני חיישינן דלא נימרו גירש ראשון תחלה וקידש שני ועכשיו חוזרת לראשון: **מתני'** הקדיחה. שרפה על ידי האור או במלח: **גמ'** לא מצא בה לא ערוה ולא דבר לב"ה וגירשה מהו. מי כייפינן ליה להחזירה או לא: גבי אונס. במאנס הנערה כתיב לא יוכל לשלחה כל ימיו ואמרינן במסכת מכות [דף טו.] דכל ימיו קרא יתירה הוא ובא ללמדך כן לא יוכל לשלחה כל ימיו ואם שילחה לא יהא בשילוחה כל ימיו שב"ד היו כופין אותו להחזיר אותה ואינו לוקה על שילוחה שנתקו לעשה של עמוד והחזיר מכלל דכל המגרשין אינן בעמוד והחזיר דלמה לי לגלויי בהאי ספי מבאשר מגרש: מהו. יש עונש בזה הדבר או לא: יש דעות במאכל. כלומר שדעות ב"א חלוקות באיסטניסות של מאכל ומשתה יש שהוא איסטנים וקץ במאכל מחמת מיאוס מועט ויש שאינו כל כך איסטנים כך דרך בני אדם חלוקות בפריצות יש מקפיד על פריצות מועט ויש שאינו מקפיד כלל: [פפוס בן יהודה. בעלה של אשה אחת] וכשיוצא לשוק נועל דלת בפניה שלא תדבר עם כל אדם ומדה שאינה הוגנת היא זו שמתוך כך נכנסת איבה ביניהם: ופרומה משני צדדיה. אלל אציליי ידיה כדרך אדומיות שבצרפת שבשרן נראה בצדיהן: עם בני אדם. ס"ד א"כ רגלים לדבר שזינתה ואסורה לו: במקום שבני אדם רוחצים. היא נכנסת לעיניהם לאחר יציאתן.

שלטי הגבורים

בקדושין אין חוששין לקול הקדושין במה לא נתקיים התנאי והוא שיצא קול התנאי עם קול שקדושין אבל אם יצא קול התנאי אחר מכן אינו מבטל קול הקדושין וכן אם אמרו שהקדושין היו ספק קרוב לה ספק קרוב לו אין חוששין לאותו הקול: נתברר הדבר אח"כ לב"ד שזה הקול האומר' שקר היה יש מקומות שהיו מבטלים הקול ומכריזין עליו ב"ד שהוא שקר ומתירין האשה ויש מקומות שלא היו מבטלין הקול הואיל והוחזק בפי העם שלא ילמדו להקל אלא אם ניכר הדבר לעם שאפשר שהיה הדבר בטל כיצד כגון שיצא עליה קול שנתקדשה בחפן קלי אע"פ שיצא הקול על קדושי ודאית אם נתברר הדבר לב"ד מתירין אותה שאומרים העם נתברר לב"ד שלא היה בו שוה פרוטה וכן אם יצא עליה קול שנתקדשה לא' מבני פלוני והיה ביניהם קטן גם בזה אומרים העם נתברר לב"ד שקדושי קטן היו:

א כתב סמ"ג מעשה אירע בגט שיצא עליו קול של פיסול והצריך רבינו יעקב גט אחר מפני הלעז ודקדק מכאן שא"צ להמתין ג' חדשים אחר הגט שני כיון שאינו בא אלא להפסיק הקול כמו שלא החמירו כאן לחוש משום מחזיר גרושתו מן האירוסין לאוסרה לראשון הואיל ואין כאן אלא קול:

עין משפט

גי' ר"ח

א מיי' פרק י' מהל' גירושין טור אה"ע סי' קיט:

גי' ר"ח יצא עליה קול מראשון ובא אחר

דף צ:

לשון הרי"ף (ג"א)

גי' ר"ח מצא בה דבר

[לשון הרי"ף]

דף צ:

[דף קצה ע"ב]

גי' ר"ס

גי' ר"ח

גי' ר"ח

הגהות הב"ח

(א) דבר ערוה כצ"ל: (ב) ג"כ ונתבת לה ספר כריתות וגו': (ג) נ"ב נמי: (ד) נ"ב באונס:

השגות הראב"ד

מקום אמתלא הוא אנחנו תולין בו אמתלא. וא"כ הוא אע"פ שר' יוחנן לא השוה עם רבה בר רב הונא מעלה כיון דרב זביד ורבה בתראי נינהו וסבירא להו כהדדי ופליגי אשמעתא דר' יוחנן הלכה כתרוייהו. דברי רבה בר רב הונא מההוא דר' יוחנן ולא דחה דברי רב זביד וש"מ שמעתתא באפי נפשייהו קיימי: [דף פ"ט ע"ב] אמר ליה רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא והא תנן נתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לא אמרי' גזירה שמא יאמרו גירש זה וקדש זה ותהא צריכה גט משני לאו משום דתלינן ביה אמתלא אי קדשה שלם הוא אמת שסבר מת בעלה קדשה זה ובודאי מקום אמתלא הוא ואע"פ שלא הוזכר בו איל ויצא עליה קול בעד אי שמת בעלה הדבר מוכיח שע"מ כן קדשה משא"כ בניסת לפי שאין תנאי אי ההם דאתי בעל וקאי ואגלי מלתא דקדושי בתרה לאו קדושין הוו אבל אי לא איגלי מלתא משום לא מבטלינן קלא. אי הכי אפי' אם ניסת נמי שהדר לבעלה דהא אגליא מלתא דלאו נישואין נינהו דעבדא איסורא קנסוה רבנן גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה והצריכוה גט משני. וממילא אתסרא אקמא אבל נתקדשה דלא עבדא איסורא לא קנסוה ולא גזרו בה:

א] יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קדושי תורה מהו. לא ידעתי על מה שאלו ואולי על הטענה כסוף שאלו. אי מגליא מלתא דקדושי קמא קדושי מעליא נינהו אי צריכה גט משני או לא. דכיון ספק ראשון נתקדשה לשני תו לא נפקא בלא גט. והוא השיב להם כחכמתו תלא. כי לעולם לא תתקיים ביד שני ומו הותה מתחת ידו ואפשר שתצא בלא גט. וזהו שאמרו העמידו הדבר על בוריו והודיעוני. אבל מגרש שני ו ראשון [לא] דלא נמצא דבר על בוריו וצריכה גט משני. דאתי למימר ראשון גרשה מן האירוסין. ושמא יאמרו ראשון וקדש שני ועכשיו מחזיר אותה. רב שישא בריה דרב אידי אמר אף מגרש שני ונשא ראשון מימר אמרי עייני בהו בקדושי ראשון וקדושי טעות הוו וכי קדשה שני וגרשה לא מתסרא על הראשון: [דף צ' ע"א] הא דבעא מיניה רב משרשיא מרבה היה בלבו לגרשה ויושבת תחתיו ומשמשתו מהו לא על קאמר דהיינו לבני גרושת הלב שאמרו בנדרים וסמכו אותה על מקרא זה וברורי מכם הפושעים והמורדים בי אלא על שמוש אחר אם הוא מותר להשהותה אלא כדי לשמשו ואמר לו אסור אלא מודיע אותה ואם ה לשבת תחתיו תשב כדכתיב אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך:

ומפרקין

סליקו להו השגות הראב"ד על מסכת גיטין

ומפרקינן הלא במקום שבני אדם רוחצין . והיא נכנסת לעיניהם לאחר יציאתן כשהן לובשין בגדיהם : הכתוב קראו אחר . אפילו כב"ה אתיא ולעבור קאי : כי שנא שלח . פסוק זה בנבואת מלאכי הוא : אם שנאת שלח . כר"ע : שנוי המשלח . לפני המקום ואפילו לב"ה דנהי דלא כייפינן ליה שלא להוציאה מיהו שנוי הוא : זוג ראשון . אשת נעורים וכה משתעי קרא כדכתיב בתריה אשת נעוריך : תנו רבנן האוהב את אשתו כגופו וכו'. בפרק הבא על יבמתו הוא (דף סב:) עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא :

רש"י

כשהן לובשין בגדיהם : כי שנא שלח . פסוק הוא בנבואת מלאכי : אם שנאת שלח . כרבי עקיבא : אם שנואה לפני המקום שלח כב"ש ואית דגרסי שנוי הוא המשלח כלומר שנוי המשלח לפני המקום אפילו לב"ה דנהי דלא כייפינן ליה [שלא] להוציא מכל מקום שנוי הוא לפני המקום: זוג ראשון. אשת נעורים וכה קרא קא מישתעי כדכתיב בתריה אשת נעוריך .
הדרן עלך פרק המגרש וסליקא לה מסכת גיטין

תורה אור

והלכה והיתה לאיש אחר הכתוב קראו אחר שאין זה בן זוגו של ראשון שזה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו זכה השני משלחה שנא' °ושנאה האיש האחרון לא זכה קוברתו שנאמר °או כי ימות האיש האחרון כדי הוא במיתה שזה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו : וגרסינן בפרק הבא על יבמתו* אמר רבא אשה רעה מצוה לגרשה שנאמר °גרש לץ ויצא מדון : *°כי שנא שלח אמר רב יהודה אם שנאת שלח ורבי יוחנן אמר א שנוי המשלח ולא פליגי הא בזוג ראשון הא בזוג שני דאמר ר"א כל המגרש את אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות שנאמר °וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' [וגו'] ואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך וגרסינן בפ' החולץ* תניא ר' אליעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה שנאמר °אל תחרוש על רעך וגו' : *תנו רבנן (א) האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו והמדריך בניו בדרך ישרה והמשיאן נשים סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר °וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא :

דברים כד | דף סג: | משלי כב | לו דף צ: | מלאכי ב | דף לג: | משלי ג | איוב ה

הדרן עלך פרק המגרש וסליקא לה מסכת גיטין

תקון גט אשה לרשב"א ז"ל

נהגו לכתוב הגט בי"ב שיטין כמנין גט : וצריך לחתוך הקלף שכותבין בו קודם כתיבה כדי שלא יצטרך לחתוך ממנו אחר כתיבה : וכן נהגו לעשות הקלף שכותבין הגט ארכו יתר על רחבו : וצריך שיהא הקלף והדיו משל בעל : וצריך שלא יניח חלק כלל לא בראש השיטין ולא בסופן: וצריך לכתוב הגט חוץ מכדת משה וישראל בי"א שיטין וכדת משה וישראל לבדו בשיטת השנים עשר : ויחתמו עדי הגט שניהם באותה שיטה עצמה : וצריך הבעל לומר לסופר כתוב גט לאשתי פלונית וכן יאמר לעדים חתמו גט לשם אשתי פלונית : וצריך ליזהר שלא יהא הסופר מעדי החתימה אלא אחד כותב ושנים האחרים חותמין : וצריך שיבטל הבעל קודם כתיבת הגט כל מודעא שמסר על הגט ויאמר כן הריני מבטל כל מודעא שמסרתי על גט זה וכן אני מבטל כל דבר שגורם כשיתקיימו אותן דברים ביטול לגט זה וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר · על הגט שיבוטל הגט מחמתו והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר שיבוטל מחמתו גט זה או שיורע כחו של גט זה מחמת אותה מודעא או אותו דיבור : ויכתבו העדים כן בשטר בפני עצמו להעיד שהוא ביטל בפניהם בענין זה כל מודעא או דיבור שאמר או שמסר על הגט שכתב לאשתו פלונית: וצריך שיהא הבעל עומד במעמד שהגט נכתב או נחתם בו עד שיכתוב הגט ויחתם וימסור הגט ליד האשה או ליד שליח קבלה שלה כדי שלא ידבר ולא ימסור לאחר מכן שום מודעא ויבטלנו : וצריך ליזהר בכתיבת הגט שלא תהא אות דבוקה בחברתה אלא כל אות ואות יהא קלף מקיף אותה: וצריך ליזהר בוי"ו דוכדו : ולא יכתוב ודין ביוד אלא ודן בלא יו"ד וכן לא יכתוב יו"ד באיגרת אלא אגרת וכן לא יכתוב לימהך ביו"ד אלא למהך בלא יו"ד : אם הגט נכתב ונחתם בעיר שהמגרש והמתגרשת שם אין צריך לכתוב בתוך הגט אלא שם העיר שהוא מקום עיקר דירתו ויכתבו כך איך אנא פלוני דלהירנא השתא במקום פלוני דעל נהר פלוני מותבהא פטרית ושבקית ותירוכית יתיכי אנת פלונית בת (רבי) פלוני ממדינת וכו' : ואם הגט נכתב ונחתם במקום אחר יכתבו העדים שם המקום שנכתב ונחתם בו ויכתבו כן למנינא דרגילנא במקום פלוני : העדים החתומים בגט צריכין לראות שנכתב הגט לשם האשה המתגרשת ואם גם כן יחתמו לשם האשה ההיא: ועדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה. הנה כתבנו מה שצריך לכתיבת הגט וחתימתו כתקונו : ועתה נכתוב היאך יתנהג בנתינתו אם הוא עמה בעיר יתנהו הוא מידו לידה אחר שנכתב מיד וכשהוא נותנו לה צריכין שנים לקרותו קודם שיתנהו לה ואחר שיקראוהו נותנו לה מיד בפני אותם שנים וכן לאחר שנותנו לה כדי שלא יתחלף בין קריאה לנתינה : וצריך שיאמר לה בשעה שנותנו לה הרי זה: גיטיך ואם היא בושה לקבלו מידו תמנה היא שליח שיקבל לה הגט מיד בעלה ותעשה אותו שליח לקבלה בפני שני עדים כשרים ותאמר לו קבלי לי גיטי מיד בעלי או בלשון לעז . וכן אם הוא איננו עמה במדינה תמנה היא שליח קבלה בענין זה לקבל לה גיטה מיד הבעל בכל מקום שהוא והבעל נותנו לשליח ויאמר לו בפני שנים לקבל גט זה לאשתו פלונית כמו שאמרה והשליח יביאנו לאשה ואחר כך אם תרצה היא להביאו לפני ב"ד ולכתוב לה שטר מעשה בית דין תבא לפניהם והם כותבים לה מעשה בית דין שראו בידה גט כתוב כהוגן וכתיקון :

הדרן עלך פרק המגרש וסליקא לה מסכת גיטין

שלטי הגבורים:
א כתב מיי' אין למהר לגלח אשתו ראשונה אבל אם שנאה ישלחנה ולא נסירה נטור דכתיב כי שנא שלח מוקמינן ליה בזיווג שני אבל בזיווג ראשון אין לגלח אא"כ מצא בה ערות דבר ובין בזיווג ראשון בין בזיווג שני בכל ממון שעבר וגירשה אין כופין אותו לפתור :

הגהות הרי"ף (א) עי' בהרי"ף יבמות סג:

לוח הדינים אשר נמצאו בהר"ן ממסכת גיטין

מאת הרב הגאון ר' יוסף אוטילינג זללה"ה .

המביא

א מסתמא כיון ששלח גט כדין עשאו ואינו חשוד להכשילה : דף א ע"א סד"ה לפי שאין
ב האידנא א"י כח"ל לגיטין ובכל דוכתא הכל לפי הענין שלפעמים בבל כא"י לגיטין : ע"ב ד"ה וסוגין
ג צ"ל בפני נ"נ בשעת נתינה או תוך כדי דבור לאחר נתינה : דף ג ע"א ד"ה ולענין
ד המקנה לחבירו איזה דבר אגב ד' אמות קרקע צריך לסיימינהו אבל אקני סתם לא מהני אלא להרשאת מלוה או לפקדון ויש חולק יש לסמוך על ד' אמות קרקע של א"י במי שאין לו קרקע ומי שמקנה לחבירו ד' אמות קרקע בחצירו אין צריך לסיים : שם סד"ה כמאן כר"ש
ה קרוב שהביא גט אשה בחוצה לארץ וכתוב בו מתנת נכסים נאמן לומר בפני נ"נ לגבי אשה : ע"ב ד"ה וסלקא שמעתין
מי שבא לפרע מנכסי חבירו שלא בפניו או מן היתומים או מן הלקוחות בשטר שבידו גובה ואין צריך לקיימו דלא חיישינן למזוייף אלא כשהלוה טוען ברי שהוא מזויף : שם ד"ה וכתבו תוס'
ז גיטין העולין בע"ש עובדי כוכבים אפילו בשמות מובהקים ובעידי מסירה פסולים ומיהו קדושין תופסין בה : דף ג ע"ב סד"ה ולא הוזכרו
ח דינא דמלכותא דינא דוקא במה שהשר עושה מהחוק אבל מה שהוא עושה שלא כחוק לא : דף ד ע"א ד"ה אמר שמואל
ט עבוד סיד שלנו אינו יכול להזדייף כעבוד עפצים שלהם : שם ד"ה והא בעינן
י בשיטה אחרונה לא יכתוב אלא כדת משה וישראל בלבד : שם בה"ד
יא העדים נזהרים שלא להרחיק בשיטה אחרונה כשיעור לכתוב פלוני חייב לפלוני מנה משום דקי"ל שטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת כשרה ויש להם לחוש שלא יהא אפשר לזייף בכך : שם בה"ד
יב אע"ג דשוי שליח וא"ל זיל תפוס לא קנה : ע"ב סד"ה וא"ת מכניתין
יג לא אמרינן תן כזכי אלא בפרעון חוב אבל במתנה לא : דף ה ע"א ד"ה כל האומר
יד במקום דאיכא פסידא דב"ח כגון באונס דאי לא נפיס ליה מפסיד מלוה לגמרי משום דהוו להו מטלטלי דיתמי ולא משתעבדי לב"ח לדינא דגמרא א"נ בגברא דמפסיד נכסי א"נ עני ויורד מנכסיו ונראה לב"ד שיתפסו נכסים עד שלא יבא בעל חוב ויפסיד לגמרי בכה"ג אמרינן התופס לב"ח במקום שאינו חב לאחרים קנה ואילו היה בעל חוב אמיד ויכול לפרוע לב"ח מה שיש לו אצלו התופס לב"ח אפילו במקום שאינו חב לאחרים לא קנה : שם ד"ה ושמעינן
טו לא אמרינן תן כזכי אלא כשמסרו לשליח מיד ליד : שם ד"ה וה"מ
טז לא תקני חכמים בשטר מעמד שלשתן : שם ד"ה תנו מנה
יז מתנת ש"מ במקצת בעיא קנין : שם סד"ה מתני'
יח אם אין מעות בעין כלל כל שלא אמר מנכסי איכא למימר דלא זכה מקבל דמנה דוקא קאמר והא לית ליה : ע"ב ד"ה והלכתא
יט מעמד שלשתן קונה אפילו בע"ב של לוה ונפקד : שם ד"ה מנה לי
כ מעמד שלשתן ליתיה ע"י שליח : דף ו ע"א ד"ה ונמצא
כא אע"פ שמודה שאמר במעמד שלשתן או שקנו מידו נאמן לומר פעיתי בחשבון היכא דאיכא עדים ובדליכא עדים לא : שם ד"ה באפי מתרי
כב הממחה אצל אחד אינו נפטר ממי שהיה חייב לו אא"כ פטרו בפי' ויש חולק : בה"ד בסופו
כג אי שדר ליה פלניא גברא מהימנא הוא אע"ג דלא פטריה אינו יכול לחזור בו וחייב באחריותו : ע"ב ד"ה כשהוחזק
כד במתנה הולך לאו כזכי הוא אלא בחוב ופקדון מהני וכן שא מנה פול מנה יהא מנה זו לפלוני רצה לחזור אינו חוזר : שם ד"ה ירושלמי
כה בשעת מיתת הנותן זכה המקבל אע"פ שהיה בריא בשעת מסירת מנה לשליח מ"מ מצוה לקיים דברי המת ואי שכיב מרע הוה אי איתיה למקבל מתנה בשעת מתן מעות לשליח וזכה בהם מיד ואי ליתיה שכבר מת וזה לא היה יודע יחזרו ליורשי משלח דאין קנין למת : שם ד"ה ואי מיית עד שה"ש

המביא תניין

כו כל שטר הקנאה כלומר שאינו לראיה בעלמא אלא השטר עצמו מקנה אם היה מאוחר לא קנה עד זמן השטר דהוה ליה כאילו התנה נותן בכך : דף ח ע"א ד"ה ולענין
כז פגמה או זקפה משמש נמי תוספת כתובה והעמד' בדין הוי כזקיפה : ע"ב ד"ה ושמואל אמר
כח לא אמרינן תנאי כתובה ככתובה אלא להנך דמתניא בריש פ' אע"פ : שם ד"ה אבל עסוקין
כט תמיה על הר"מ ז"ל שכתב ואם היו עסוקים באותו ענין עד שיכנס הלילה והתמוהו אע"פ שקנו מידו בלילה כשר ומשמע אפילו בשטרי חיוב : שם
ל עדים שאינן יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו דוקא בגיטא אבל לא בשטרות: דף ט ע"א ד"ה מקרעין וע"ב ד"ה אבל בשאר
לא מנהג לקרות הגט לפני נתינה ולאחריה ואינה אסורה להנשא אם לא קראוהו אחר נתינה : ע"ב ד"ה הני בי תרי
לב שם עירה מדרבנן הוא ומדאורייתא סגי בשמו ושמה : שם ד"ה גרסי' תו בגמ'
לג אין צריך שיתן הבעל מתחלה הקלף משלו והדיו והקולמוס אלא בההוא זוזא דאקנו ליה רבנן קונה הסופר הקלף וזכה לו לבעל אבל אם הקלף הוא של הסופר יש שכתבו שצריך שיזכה בו הבעל או שלוחו : שם ד"ה ומדאמרי'
לד אם כתב לה גט על פס של זהב ואמר לה התקבלי גיטך אפילו הגליון הוא שלה ואינו נכנס לפרעון כתובת : דף י ע"א ד"ה וכתב הרמב"ם
לה בגט אין צריך היקף גויל ולא ספר ולא דיו : שם ד"ה ומכאן
לו כתבו על כל איסורי הנאה כשר הגט אבל באותן העומדים לבער מן העולם לא הוי גט למ"ד כל העומד לישרף כשרוף דמי : שם ד"ה שלתו מתם
לז שאר בני אדם שאינם סומין כיון שאפשר אע"פ שאינן מכירין אחרים מלמדים אותם לענין שליחות הגט : דף יא ע"ב ד"ס אלא סומא

כל הגט

לח פעמים דחיישינן למיחזי כשקרא ופעמים לא וכיצד : דף יג ע"ב ד"ה ומיהו
לט רוב גיטין למיתה : דף יד ע"א ד"ה והזקא
מ כי א"ל לוה הב זוזי ושקול שטרא מלוה לא מוכח דלשקול שטרא ברישא ואפילו הכי כיון שאין מוכיח מדבריו שיתן מעות תחלה משום דמשתש אינשי הכי חייב לשלם דלא לעוותיה שדריה : ע"ב ד"ה והזל איהו
מא אין שליח לקבלה עושה שליח אלא באומרת אמרו ומינתו היא שליח שלא בפניו : דף טו ע"א ד"ס שלתו מתם
מב האומר שדי נתונה לך אי לא מפייסי' לפלוני ופייסיה בכל מה שבידו לעשות ולא אפיים פטור : שם ד"ה אטו מי

השולח

מג קודם שנכתב הגט אמר גט שאני כותב לאשתי בטל הוא בטל ואינה מתגרשת בו לעולם וכן אם אמר כל גט שאני כותב מכאן ועד זמן פלוני [בטל הרי זה בטל] והגט בעצמו לאחר שנכתב אי אפשר שיפסל : דף ס"ו ע"ב ד"ה ופרכינן
מד יבטל המגרש כל מודע' ועו' יפסל כל עד שיעיד שמסר מודעה בפניו : דף יז ע"א ד"ה מאי
מה יאמר המגרש כל הדברים שגורסים פסול לגט זה הוא מבטלם : שם
מו יש לו שם ישראל ושם לועזי [יכתבו] אני פלוני דמתקרי פלוני וכל שום ותניכא דאית ליה וכן באשה : ע"ב ד"ה ונמצא
מז ממיר דתו לעבודת כוכבים כותב שמו האחרון ויש חולק : שם
מח הנודרת ליתומים כל מה שירצו לגבות כתובתה בלי שבועה ונודרת שיאסרו כל פירות שבעולם עליה צריכה שתשייר דבר שתוכל לחיות בו ואי לא הוי דבר שאי אפשר לעמוד עליו : דף יח ע"א ד"ה אין האלמנה
מט קפצה ונשבעת אין משביעין את האלמנה עוד ויש חולק : שם ד"ה גרסי'
נ מי שגזל חבירו וחבירו חייב לו ממון ומשביעו אם נפרע אינו יכול לשבע שלא נפרע שאותו ממון שגזל עולה לפרעון : שם ד"ה ומדאמרי'
נא נשאת אין מדירין אותה אבל משביעין אותה חוץ לב"ד וגובה : ע"ב ד"ה אבל נשאת
נב הנשאל לחכם על נדרו צריך לפרט לפניו הנדר : שם ד"ה נקודמין
נג נדר בפני ג' ואמר להם על דעתכם או ע"ד פלוני ופלוני או סתם על דעת רבים טלתו על דעת רבים הוי ואין לו הפרה ויש חולק : שם ד"ה אמר אמימר

לוח הדינים אשר נמצאו בהר״ן ממסכת גיטין

נד ע״ד רבים אין לו הפרה דוקא בנשבע לדבר מצוה אבל נשבע לדבר הרשות יש לו הפרה ויש חולק : שם

נה בדבר שבממון הפקר ב״ד היה הפקר במקום סייג וגדר ואין בו משום עקירת דבר מן התורה : דף יט ע״א ד״ה רבה אמר

נו עציץ נקוב הוו כמחובר ושאינו נקוב אין כאן קרקע לענין כתיבת פרוזבול : ע״ב ד״ה השאילו

נז י״א כיון שבטלה היובל לגמרי אפי׳ מדבריהם אף השמטה אינה נוהגת כלל . ואין זה נכון : דף כ ע״א ד״ה ויש מן

נח חלוקי דיני אפותיקי : דף כג ע״א ד״ה הניא אידך

נט לא תסגיר עבד אל אדוניו היינו שאין מחזירין אותו לעבדות אפילו בא״י ואין כופין רבו לכתוב לו גט שחרור : דף כג ע״א ד״ה ואי לא

ס אין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית ויש חולק : ע״ב סד״ה וגרסי׳

סא המוציא אשתו משום נדר לא יחזיר אם הוא נדר שאינו צריך חקירת חכם : דף כד ע״א ד״ה לא אסרו

סב בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ואי ליתא במתא אי איתה ומהתת בשלא ידון מחאתה מבטלת הדין לגבי קרקע אף כשנתחייב על פי ב׳ עדים : ע״ב ד״ה גרסי׳ בגמ׳

הנזקין

סג לא עבוד רבנן תקנת׳ ליתומים גדולים שלא לפרע מהם אלא מזיבורית אלא לקטנים : שם ד״ה יתומים

סד היתר שותפות עם העובד כוכבים בזמן הזה : שם

סה מתנת ש״מ במקצת ובקנין כמתנת בריא היא : דף כה ע״א ד״ה אין

סו מינהו אבי יתומים אין משביעין אותו מינהו ב״ד משביעין : ע״ב ד״ה תילוף

סז דנו אפוטרופסין על מנת לזכות ונתחייבו בזה אין היתומים נפסדים ולכשיגדילו ידינו עמו : שם ד״ה להוב

סח בתחלה ב״ד כותבין מטלטלין והקרקעות והחובות וכל מה שנתנו בידם אפוטרופסים ועל טענת בריא ישביעוהו : שם ד״ה רשב״ג

סט אם היה רגיל אבי יתומים להפקיד לזה הרשות ביד ב״ד למנותו עכשיו : שם

ע נטלו האפוטרופסים רשות מב״ד אין לך בדברים [אלו] אלא מקימן ושעתן : דף כו ע״א ד״ה ואם

עא יתומים שסמכו אצל בעל הבית דינו כאפוטרופוס לכל דבר ולא משביעין ליה : שם ד״ה יתומים

עב אפוטרופא שפשע אע״פ שמינהו אבי יתומים חייב: ע״ב ד״ה הלכה

עג בן אינו מוכר בקרקעות אביו שירש עד שיהא בן עשרים ומתנתו מתנה אע״פ שאינו יודע בטיב משא ומתן וכשיודע מוכר בקרקעותיו כשהוא בן י״ג : דף כו ע״ב ד״ה ומתנתו

האומר

עד מוכה גט לאשתו במקום יבם ובמקום קטנה חולצת ולא מתיבמת : דף כ״ח ע״א ד״ה האומר

עה אשה עושה שליח להולכה וליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר : סד״ה ונחלקו

עו שטרות שא״ן מחוסר נתינה כגון שטר שכתוב בו קנין דמשעת קנין שעבד נפשיה כיון שנעשה השטר ונחתם כהגון עשו עדים שליחותן ושוב אין כותבין ונותנין : דף כט ע״א ד״ה אלא אמר רבא

עז הטולה לקדש סתם שאסור בכל הנשים היינו משום קנס ולא מן הדין : דף ל ע״א ד״ה לתומרא

עח מי שנתחייב לקטן בין בשטר בין בקנין כיון שאין אותו דבר תחת ידו אינו זוכה אלא א״כ זכתו ע״י אחר : ע״ב ד״ה זוכה

מי שאחזו

עט יכולה אשה שתאמר לפלוני שהוא במדינת הים הריני עושה אותו שליח לקבל לי גיטי : דף לא ע״ב ד״ה עד שיגיע

פ אמר מהיום אם מתי או אם מתי מתולי זה ספק י״מ צריכה גט שני כל שהלך בלא משענת : דף לד ע״ב ד״ה גיטו

פא איזה טענת אונסין שייכא בגיטין ואיזה לא : דף לה ע״א ד״ה אונסא

פב גרש אשתו על תנאי ובעל בעדים בימים שבינתים והעדים דאוהו מן החלון הם רואים ואינם נראים לו אינה צריכה ממנו גט שני : ע״ב ד״ה וכתב

פג תנאי שבידה והוא שב ואל תעשה לא חיישינן שמא תעבור עליו ואם הוא בקום ועשה חוששין שמא לא תקיימנו ותנאי התלוי באחרים בין שיש בו קום עשה בין שהוא שב ואל תעשה חוששין שמא לא יתקיים והאומר לחבירו אני נותן לך כך וכך ע״מ שתעשה דבר פלוני על המקבל להביא ראיה שקיים תנאו ואם אמר על מנת שלא תעשה על הנותן להביא ראיה : שם ד״ה ולאחר

פד האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע״מ שאתן לך ר׳ זוז ותתנם לה בעל כרחה וכן לעני׳ דיני ממונות זכה ומקודשת ויש חולק : דף לו ע״א ד״ה ולענין

פה כל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו תנאו בטל : שם סד״ה אתקין

פו תנאי כפול אי בעי דוקא באם ובעל מנת לא או בעל מנת נמי : ע״ב ד״ה מאי שנא

פז הרי זה גיטך ע״מ (שתשמש) [שתניקי] את בני שנתים כל שלא התחילה להניק ומת אינו גט : דף לז ע״א ד״ה והלכתא

פח צ״ע במקבל עליו לזון פלוני סתם אי כל ימיו קאמר : ע״ב ד״ה ואיכא מ״ד

פט אמר בפני שנים על מנת כן אני נותן לך הגט ולא מסר וכן בפני שנים אחרים ולא מסר לה וכשמסר לה לאח״כ מסרו בפני כולם סתם על תנאים ראשונים מסר : שם ד״ה ג׳ מאות

צ בכל גט הניתן במעכשיו או בעל מנת דכאומר מעכשיו דמי ואין ביד שניהם לבטל התנאי אלא דוקא (בנותנה) [במתנה] להנאתה של אשה אבל במתנה עמה ע״מ שתתני ר׳ זוז ונתגרשה מעכשיו ודאי לא כל הימנה לומר שאפילו לא קיימה תנאה שלא תהא מגורשת : שם ד״ה הכל אתרים

צא הרי זה גיטך אם תצא חמה מנרתיקה ספקא הוי וחולצת ולא מתיבמת : דף לט ע״א ד״ה והלכתא

הזורק

צב מותר לקנות מש״מ במתנת ש״מ ובמקצת כדי שלא תטרף דעתו וקנין בשבת מש״מ מאי דבעי קנין נעל גדר ופרץ נעל לא הוו תקון המפתח אלא נעילת דלת : ע״ב ד״ה והא

צג נתן הגט בחצרה ואח״כ אמר לה הא גיטך בחצרך ואמרה תזכי לי חצרי מגורשת: דף מ ע״א ד״ה וכתוב

צד נתנו בחצרה שלא מדעתה ואינה עומדת בחצר ביתה במקום יבם מסתברא דהויא לה ספק מגורשת : שם

צה כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה : שם ד״ה מאי טעמא

צו ישנה לאו בת גרושין היא דבעינן מקום המשתמר לדעתה : שם ד״ה איגר״ גט

צז כל הקודם לבא בד׳ אמות זכה בהן ואין לחבירו הבא אח״כ זכות בהן כלל : ע״ב ד״ה ולענין הלכה

צח כל שהיא יכולה לשמור אפילו רחוק מאה אמה אם נשאת לא תצא : שם

צט נתנו הבעל לידה וקפצה ידה מרצון הבעל עד שאין הבעל יכול לנתקו ולהביאו אצלו אע״פ שאם לא קפצה ידה היה הבעל יכול להביאו אצלו מחמת המשיחה הרי זו מגורשת : דף מא ע״א ד״ה מביחה

ק שינה מקום הלידה כשר : ע״ב ד״ה וכל הדרכים

קא אין השטר נפסל כשמשנה דבר שאין צריך לכתוב : שם

קב אע״ג דעיילית בעל לידיה ואפקיה לא חיישינן דילמא חלופי חלפית חייתו לומר דבדיעבד מגורשת אבל לכתחלה תחרין וקורין אותו : דף מג ע״א סד״ה לאחר

קג כל אשה שתבעל בפני עדים צריכה גט ויש חולקים : ע״ב ד״ה וכ״ש

קד אי אפשר להכשיר קרוב לעדות אם יש לחוש שכולכם עדים אמר : שם סד״ה תקן

קה צריך שיחתמו העדים זה בפני זה ובפני הסופר ויש חולק : דף מג ע״א ד״ה גרסי׳

המגרש

קו בעינן שיסלנו מטנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם כשאמר בראשונה הרי״ן מלפלוני : שם ד״ה הרי את

קז הנותן מתנה לחברו ע״מ שלא יתננה לאחר והלך הוא ונתנה שאע״פ שלא זכה מקבל במתנתו ש נתבטלה המתנה מעיקרה ויש חולק : ע״ב ד״ה גרסי׳

קח אמר לה ע״מ שלא תשתי יין עד ג׳ שנה אפילו היא זקנה הרי זה גט כריתות : שם ד״ה אמר רבא

קט נוהגין שלא לקיים שום מחק בגט : דף מד ע״א ד״ה ולא

קי נהגו לזהר שלא לכתוב שום תנאי בגט ולא להזכירו בשעת כתיבתו : שם סד״ה כתנו

קיא נהגו להאריך וא״ו של וכדו מטש : דף מה ע״א ד״ה ולורכי׳

קיב בגט צריך שידבר הוא כגון אנא אבדרונילא דנהרדעא פטרית ותרוכית יתיכי : ע״ב ד״ה ת״ש דאתקין

קיג אמר חייב אני לך מנה בשטר חייב וכן מחייב עצמו בכתב ידו מתני ותובה מנכסים בני חורין : דף מו ע״א ד״ה ומהא שמעינן

קיד כל האמור בהן פסול אם נשאת תצא כשלא הוו להם בנים אבל הוי להם בנים לא תצא : שם ד״ה ומקשינן

קטו לכתחלה בגיטין כשר כתב בכתב ידו ואין בו אלא עד אחד או שאין בו זמן : שם בה״ד כסוסו

קטז להכניס אדם תחת כנפי השכינה עבדינן שליחותייהו אף על גב דלא שכיח : דף מט ע״ב ד״ה במלתא

קיז נאמנת אשה כשאומרת לכשר נבעלתי וכשאמרת נבעלתי או שאינה יודעת ממי נבעלה היא בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה ופסולה לכהונה : דף נ ע״א ד״ה ת״ר

קיח כשנותנים גט שני מפני לעז לא הצריכה ר״ת ז״ל להמתין ג׳ חדשים מזמן גט שני: ע״ב ד״ה והלכתא

סליק

מחנה אפרים רי״ף על מסכת גיטין מהגאו׳ המובהק וכו׳ מו״ה אפרים נבון זצ״ל

דף ו ע״א כתב הר״ן ז״ל ומשמע מכאן דבש״מ וכו׳ אבל תמה אני וכו׳ . נ״ב עיין בתו׳ דף י״ד ע״ב בד״ה כאן בשכיב מרע וכו׳ :

דף י ע״ב ד״ה ומתני׳ כתב הר״ן ז״ל וגבי חרש שוטה וקטן דלא שכיח כלל מוקמי ליה סופא אדיניה ופריק ליה אפי׳ לכתחלה עכ״ל . נ״ב ובחידושי הרשב״א כתב איפכא וכתב עוד דבמחובר לא גזרו אטו שטרות :

דף יא ע״ב ד״ה ולענין הלכה כתב הר״ן ז״ל ולא עוד אלא וכו׳ עד מ״ש דלא גזרינן טופס אטו תורף . נ״ב אבל הר״ן כתב בפרק כל הגט דהלכתא כר׳ אלעזר אף בגיטין :

דף יב ע״א ד״ה אמר רב אסי כתב הר״ן ז״ל וכי תימא אם כן כו׳ עד מ״ש שאין בידו להשתחרר . נ״ב וגר נמי אינו בידו כדאיתא בקידושין דף ס״ב אלא דמ״מ בדעתו להתגייר אי מזדקקי תלתא משא״כ בעבד דאינו בדעתו :

דף יג ע״א ד״ה הלכך נקטינן כתב הר״ן ז״ל וכו׳ אבל הרמב״ם ז״ל וכו׳ עד מ״ש דלא גזרינן טופס אטו תורף . נ״ב אין ראיה משם דהתם נמי בשאין גדול עומד על גביו גזרו טופס אטו תורף ועיין בהר״ן שם בפ״ב :

דף יז ע״א ד״ה מאי עד שיאמר כתב הר״ן ז״ל וזו הראיה איפשר וכו׳ עד מ״ש אפ״ה כיון שהיא אומרת וכו׳ נ״ב עי׳ בהר״ן בפרק מי שאחזו תקל״ב ע״ב וכתב הרשב״א בחידושיו פרק מי שאחזו דמעיקרא הכי מתנה והדעתא דהכי גמר ויהיב לה דאי אמרה לא בא ולא פיים דליהוי גיטא מעליא ומבטל תנאו מעתה ונ״ע ליישב שם עם מה שכתב כאן בפירקין : ע״ב סד״ה ואין זה דעת הרי״ף כתב הר״ן ז״ל וכתב הרשב״א שאנו וכו׳ עד מ״ש צריך נכתוב שם הישראל והשם האחר וכו׳ . נ״ב ונ״ע שלדעת הרשב״א דכל שיש לו שני שמות במקום אחד א״צ לכתוב אלא האחד ועיין בר״ש סי׳ קכ״ט בב״י :

דף כ ע״א ד״ה רשב״ג כתב הר״ן ז״ל רשב״ג אומר וכו׳ עד מ״ש וה״א בתוספתא דגרסי׳ התם עבד משכנו ופדאוהו לשם עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו לשם בן חורין לא ישתעבד וכו׳ . נ״ב הך תוספתא לא אתיא לא כת״ק ולא כרשב״ג : ע״ב כתב הר״ן ז״ל כל המשחרר עבדו עובר בעשה משמע דלאו עשה גמור וכו׳ עד מ״ש ויש מתרלים וכו׳ . נ״ב ק״ק דבפרק שלשה שאכלו דף מ״ז מייתי האי עובדא ופריך והא מצוה הבאה בעבירה היא יע״ב

דף לא ע״א ד״ה אתמר כתב הר״ן ז״ל מכאן שמעינן דהלכתא כרב חסדא וכו דעת הרי״ף ז״ל ואין זו ראיה וכו׳ . נ״ב כתב הרשב״א וז״ל דטעמו של הרי״ף מדקאמר וליהמניה לשליש דאילו לרב הונא לא שייך נאמנות לגבי גט דאיסורא : שם ד״ה להומרא כתב הר״ן ז״ל והרמב״ן ז״ל הקשה דאי הכי מאי מוכח מהא דהזקת שליח עשה שליחותו וכו׳ עד מ״ש וז״ל לכך פי׳ דכל הנשים מותרות אפילו קטנות שמת אביהן לפי שבחזקת פנויות הן וכו׳ עד סוף לשונו נאמנות הן לזה . נ״ב עיין בתוס׳ פ׳ האיש מקדש דף מ״ה בד״ה בפירוש אמר מר עד מחלוקת ר׳ מנחם ור״ת יע״ש ובתוס׳ בפ׳ התקבל דף ס״ה בדיבור המתחיל התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה ובהרי״ב״ש סימן פ״ב : שם כתב הר״ן ז״ל ולא נתבררו לי דבריו דהיאך מותר בעד אחד הוא ליה דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים הע״ג דלא איתחזק איסורא וכו׳ עכ״ד ויש לדקדק מדאמרינן בפ״ק דגיטין ולרבה דאמר לפי שאין בקיאין ליבעי תרי מידי דהוה אכל עדיות שבתורה ע״א נאמן באיסורין ופריך איסור דאמרינן ע״א נאמן באיסורין היכא דלא איתחזק אבל הכא איתחזק איסורא אלמא דכל היכא דלא איתחזק איסורא ע״א נאמן אפי׳ בדבר שבערוה מדלא פריך אלא משום דאיתחזק איסור וכ״כ מוהרי״י קולון בשורש ע״ב :

דף לב ע״א ד״ה מתמרא כתב הר״ן ז״ל ור״ת ז״ל פי׳ דהאי כך וכך דמים ר״ל ומיהו לסכי קאמר מתמרא כי היכי דלא לידחי זה אשאר נכסי וכו׳ . נ״ב ק״ל היכי מיירי אי דאית ליה זוזי היכי מצו מדחי ליה הא זוזי קאמר ואי דלית ליה זוזי אינו נוטל כלום דהוה לא קאמר ועיין ב״י סי׳ רנ״ג והרשב״א כתב דליפות כחו כי היכי דלא דידחו אשאר נכסי ולא הבנתי דבלאו הכי לא מצו מדחי ליה : ע״ב כתב הר״ן גבי מתני׳ מי שהיה מושלך בבור ז״ל וגבי תרומה אפילו גלויי דעתא נמי מהני וכו׳ . נ״ב עי׳ בהר״ן פרק האיש מקדש גבי ההוא גברא דקדיש בפרוטיא דשכרא ומדברי הרמב״ם הל׳ תרומות נראה דבגלוי דעת לבד מהני :

דף לג ע״ב סד״ה ובגמ׳ דילן כתב הר״ן ז״ל ואני תוכך להתמיר וכו׳ עד וכי תימא אי בבדיקה קאמר מאי פרכי׳ מינה וכו׳ ולא סגי לי׳ בבדיקה וכו׳. נ״ב נ״ע דנשתתק ג״כ דפירושו שהוא תולי שגעון אמאי מהני בדיקה :

דף לד ע״א כתב הר״ן ז״ל וכתב הרמב״ן ז״ל שלפי פירוש רש״י וכו׳ עמ״ש אבל בש״מ דאמר מהיום אם מתי דילמא מסוף היום קאמר וכו׳ . נ״ב מדברי רש״י בפי׳ דמתני׳ דלעיל גבי מה שיה באותן הימים משמע דמהיום אם מתי משעת נתינה קאמר : ע״ב כתב הר״ן ז״ל כי שרו לה לאלתר שרו לה כו׳ עד מ״ש ולי ה״ע משום דאיהו ודאי לא הוה חייש למיתה דידיה וכו׳ . נ״ב עי׳ בהר״ן בנדרים פ״ב ד׳ כ״ח גבי מתני׳ נודרי אונסים דפריך מהכא :

דף לה ע״א כתב הר״ן ז״ל הלכך נקטינן וכו׳ עמ״ש דהיינו האי גוונא בתרא שבדברי הרב ז״ל עכ״ל . נ״ב האי גוונא בתרא תידושא אשמועינן דאע״ג דאיכא למימר שמא תזרה כה מה שאין כן בגוונא קמא דלא שייך לומר שמא תזרה :

דף לז ע״ב כתב הר״ן ז״ל כתב לשם מלכות שאינה הוגנת וכו׳ עד מ״ש כך כתב רש״י וליתא וכו׳ . נ״ב עיין בירושלמי שהביא ה״ה פרק י״א מהלכות גירושין באשת חרש שהלך בעלה למדינת הים באו ואמרו לה מת בעליך ונשאת לפקח תצא מזה ומזה דמשמע כפרש״י :

דף מה ע״ב בסופו כתב הר״ן ז״ל ואינם נראין לי וכו׳ עד מ״ש למה לא תכרות בגיטין וכו׳ . נ״ב כממון ה״ע משום דהודאת בע״ד כמאה עדים דמי משא״כ בגיטין דבעינן עדי מסירה כדי להחזיקה בגרושה כמ״ש בירושלמי הביאו הר״ן פרק קמא דמכלתין :

דף מט ע״ב ד״ה מ״ט כתב הר״ן ז״ל וכתב הרמב״ן ז״ל וכו׳ עד מ״ש בסתם אלו נהקל וכו׳ . נ״ב עיין בתשובות משאת בנימין סי׳ נ״א דאישתמיטיה דברים אלו ולכך כתב מ״ש :

בכפ״ק דגיטין כתב המרדכי וז״ל תני חדא הולך מנה לפלוני וכו׳ עד מ״ש ואין נ״ל דהא״כ אפי׳ בריא כל זמן שלא חזר בו וכו׳ . נ״ב דברים אלו צריך עיון דבבריא כיון דהולך לאו כזכי אין יפטו ליורשים וזה לא שלחם ליורשים · סליק

הגהות וחדושים על רי״ף מסכת גיטין מהגאון וכו׳ מרנא אפרים זלמן מרגליות זצ״ל מבראדי (בעה״מ שו״ת בית אפרים וכו׳)

דף א ע״א ר״ן ד״ה ולפיכך . וכעי אשקלון עלמס מאי כו׳ . עי׳ בכ״מ פ״א מהל׳ תרומות הל׳ י״ד שלא הזכיר דברי הר״ן אלו וכן הר״ן פ״ג דתענית כתב בזה עמש״ש :

דף ב ע״ב ר״ן סד״ה וכתבו . הכא ודאי היכא למיתם כיון דנפל איתרע כו׳ . קצת יש לדחות ולומר דטעמא דאמרינן נפל איתרע הוא משום שאם היה מלוה עליו מעות היה נזהר בו כראוי משא״כ בשטר הקנאה דשעבד נפשיה אף אם לא ילוה אין ריעותא בנפילה זו דשמא באמת לא ניה עליו ולכך אין נזהר בו כ״כ כיון שלא הוציא עליו מעותיו ואפ״ה מחזירין עליו כיון דזה שיעבד נפשיה :

דף ה ע״ב ר״ן ד״ה והלכתא. והיכא דאין לו מנה מיוחד אלא ת״ק זוז בב״א ונאבד מנה מהם לא הפסיד אלא לפי חשבון כו׳ . ונ״ע דהא לקמן (דף לב ע״א) הביא סברת הרמב״ן דאפי׳ באומר תמרא נמי אם החמיץ מראהו תמוץ ע״ש וקשה לזה מהתוספתא שהביא הר״ן ועיין בתס״ד סי׳ שכ״ב ועיין בב״י ברי״ף הבית והעליה :

דף ו ע״א ר״ן ד״ה ונמצא . אבל הרב הרמב״ן ז״ל סובר דבמעמד ג׳ כו׳ ונותן טעם לדבריו דאפילו כתב לי׳ הכי לא מהני דמדאורייתא אין ברירה כו׳ . ונל״ע לפי׳ הרמב״ן בהזיא כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי כמבואר דף קע״ד דמהני ואמאי הא מדאורייתא אין ברירה ולסברת הר״ן ז״ל שכתב דלא שייך ברירה כי אם במילתא דאי דהאי כו׳ ליתא דהאי ניחא ועיין בשו״ת מהרי״ט ובמ״ש בזה בתשובה :

דף טז ע״א ר״ן ד״ה והא במעמד דרבה ב״א כו׳ שבכוונה א׳ כו׳ ובסיפא דבטילה היא אינה מתנה אמרינן דדבריו קיימין כלומר והדר׳ למרא כו׳ עיין בשער המלך שהקשה דא״כ דברי הש״ס דמייתי הר״ן לעיל דאביי מתרץ דבטל ב׳ לשונות משמע כו׳ גבי מתנה ליסגא דמהני בי׳ קאמר ולדברי ר״ן אלו הכתי מכ״ל ד״ל דבטל ודלמא כוונתו דלבע״י וכוי כמו תבטל אי אפשי כו׳ דלא הדרא למרא והוי הפקר ונלע״ד דגבי מתנה לא הוי הך ליסגא דמהני כו׳ דהא רוצה להפקירו ליתא הכי ולמה לי׳ למימר שיבטל המתנה כיון שרצונו לזכות בה רק שמבטלה מכאן ולהכא דלהוי הפקר הא״כ דכוונתו על לשעבר דבטלה והדרא למרא :

דף כה ע״א בחידושי אנשי השם ס״ק א׳ ד״ה גי׳ משמע אף בנתרצה לו כו׳. ע״ש מה שהאריך מהר״מ ולענ״ד בחידושי רשב״א מבואר באריכות הכל על נכון :

דף כו ע״ב ר״ן ד״ה ועל קטנה וכו׳ . ובאיסורין דרבנן כ״ע אין אנו מצווים להפרישו . ונ״ע דבפסיעות י״ל דבשאין דרבנן מאכילין אותו בתרומה דרבנן אמנם ראיתי שברשב״א שם פלפל בזה : בחידושי אנשי שם סק״ג ד״ה היה במת״כ נעלם ממנו דברי הרשב״א שם ביאר על נכון החילוק בין פועל לאינש דעלמא :

הסמ״ע בסי׳ ל״ט והש״ך שם ס״ק ס׳ הביאו דברי הנ״י דבקנין לא אמרינן אחריות ט״ס ועיין בש״ך שם ותמהני שלא הזכירו דברי הגאונים אשרי פרק הא״פ שמבואר מדבריו להדיא דבקנין לא אמרינן אחריות ט״ס הוא :

דף לא ע״א ר״ן ד״ה והאמרי׳ בקטן ואין אנו נאמרים כו׳ ואני תמה אי מודה במוחל דזכיה דרבנן אית ליה ז״ל לפרוקי שאני שתופי מבואות דרבנן ואפילו הוא מדאורייתא אמאי לא מהני כיון דרבנן תיקן ליה זכיה כו׳ ואני תמה על תמיהתו היאך שייך בקטן הפקר ב״ד דאעפ״כ היאך אנו יכולין לזכות גבי שהפקיעו הכמים הממון מיד המזכה ועשו אותו כהפקר מ״מ זה הקטן אין לו יד שיוכלו אלו לזכות עי׳ בעירוב דמן הפקר פשיטא דבעינן יד לזכות והיה אפשר להעמיד סברא זו בלשון הר״ן כמ״ש שם את״כ אלמא כיון דהכתי ממונא לא אתי לרשות זוכה כו׳ אלא דא״כ אין דבריו עולים כהוגן לפ״ז כמ״ש ומיהו שתם כו׳ וגם מלשונו נראה שלא כוון לזה רק מטעמא אחרינא דלא אלימא כו׳ ולענ״ד הסברא מתוורת דבכה״ג דלא אתי לרשות זוכה אי אפשר בשום אופן שיהיה לו זכיה מדאורייתא אע״פ ששייך הפקר ב״ד רק מדרבנן בלבד הוי כשלו ולא מהני אלא בשיתופי מבואות דרבנן וכבר כתבתי סברא זו בתשובה לגבי קטן שזוכה לעצמו מדרבנן ועיין בשיטה מקובצת ב״מ דע״ב גבי זכיית כותי לענין ריבית שהריטב״א שם חולק על הרמב״ן וס״ל דאפי׳ מדאורייתא הוי מטעם הפקר ב״ד ולענ״ד סברת הרמב״ן בזה כמ״ש לעיל ודו״ק :

דף לב ע״א ר״ן ד״ה גניבה . ומשמע דאי אמר תמרא שוי ת׳ זוז סטל כמו שהוא אותו סך בשעת נתינה כו׳ . ותמהני שבב״י סימן רי״ג לא הוזכר דעתו והדרכה בב״ת מפרש להדיא כדברי הטור ואפילו אמר תמרא נמי זולא ויוקרא ברשותא דנותן קאי ואמת שכן משמע לכאורה מדברי הטור והב״ש הביות ליורשים באיזה ענין שאמר קאי גם אאמר תנו שוה ר׳ זוז ודברי הר״ן היפך זה וכן מבואר בחידושי רמב״ן בגיטין ומדברי הרא״ש בכתובות סוף פרק נערה אין הכרע דלא פליג רק אסברת הראב״ד דס״ל דהיכא דאמר תנו לי׳ ת׳ זוז מתמרא דבכה״ג אין לחלק בין יוקרא וזולא כיון דת׳ זוז קאמר למיתב ליה משא״כ היכא שאוה לו יין והדברים מבוארים לחלק בדברי רש״י ור״ן בפרק נערה שכתבו אבל יין לא אמר ליתן כשעת הצוואה ע״ש : ע״ב ר״ן ד״ה הרי אלו וכו׳ . אמרינן סתם תרגמא אביי כו׳. ע״ש הוא וז״ל תרגמא רבא אליבא דאביי ועיין בים״ש גיטין מ״ת להצדיק דברי הרמב״ן ולי תמוהים דברי הר״ן דבנדרים דל״ס פי׳ כדברי הרמב״ן דבתרומה בתגלויא דעתא סגי ומה שהקשה דבתרומה בעינן שליחות כדמוקמינן בב״מ אין זה סברת שברי הרמב״ם והסמ״ג כתבו הדין בהל׳ תרומות בסתם ומוקי לה אע״ג דלא שויה שליח עיין בכ״מ ובט״ז יו״ד סי׳ של״א (ובב״ש סימן ע׳ כתב דהפוסקים בי״ד אסתמיה לי׳ כעט״ת ובאמת שכן ביאר הר״ן בנדרים דף לו) וא״ל דלכך אוקימתא דווקא כדשוי׳ שליח קשיא מתניתין ז״א דלכך אוקימתא י״ל דסבר תורם משלו על חבירו א״צ דעת בעלים ולא מוקמינן דמיירי בכל התורם כו׳ גם מ״ש כאן דכ״ל תי׳ התוס׳ דאע״ג דהוי כשליחות מ״מ לא תשיב ליה הכא ל״ש דבר״ן בנדרים כתב לחלק בין כי כרוצה לכל כשומע והוא כתי׳ השני בתוס׳ ויותר מבואר בתוס׳ בנדרים פ״ש ולתירוץ הזה עכצ״ל דגבי תרומה בגילוי דעתא סגי ע״ש בר״ן וכאן הסכים לתירוץ הזה בתוספות ועיין בב״ש סי׳ קמ״א מ״ש דלחילוק הזה דשליחות אין הנאה גם בכבוא דכל הון י״ל כן ודברי׳ מתמיהין דמה ענין כך שכתבו דלא מקרי בנאה מה שעשה שליחותו לכא דבל אך שנשנה מסתודר ע״י שלים דוק ותבנה : סליס

ספר מרדכי ממסכת גיטין

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחדושי דינים רבים:

עם הגהות הרמ"א ז"ל. והן מסוגרות בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*). גם הצגנו הדפין גמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי ·

הגביא גט (א) ממדינת הים שיד *כתב בספר התרומ' הכותב גט ישרטטו תחלה י"ב שיטין לא פחות ולא יותר כמנין גט ורב סעדיה פירש משום דכתיב ספר כריתות כמנין שיטין שבכריתות ס"ת דאמרינן בפ"ק דב"ב בין ספר לספר [*חלק] ד' שיטין ד' בין ספר בראשית לספר ואלה שמות וד' בין ספר שמות לספר ויקרא וד' בין ספר ויקרא לספר במדבר אבל ארבע של משנה תורה [*שלפני אלה הדברים] לא חשיב שאינו אלא כחוזר ושונה התורה הרי לך י"ב *כדאיתא פרק השותפין [א] ומיהו אי הוי חסר או יתר מי"ב שיטין אין לפוסלו בכך כיון שלא הוזכר בתלמוד כ"פ אביאסף. וי"מ משום דאמרי' במדרש מנין שאפילו סרגול הספר פי' שרטוט למד אדם מראשון שנאמר זה ספר *תולדות [*פי' שגט נקרא ספר וזה י"ב] וגו' זה בגימטריא י"ב [ב] והכי דריש בפ"ק דכריתות גבי שמן המשחה מזה י"ב לוגין דזה בגי' י"ב וכן גט סמ"ג עכ"ל: [גמ'] ורבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו שמו וסוגיא דשמעתין כרבא ולקמן בפירקין בתלמודא מצריך לבני מחוזא לומר בפני נכתב ובפני נחתם אפילו באותה שכונה משום דניידי ופסק רבינו תם דה"ה לכולנו עתה בזמן הזה [*תוס' מ"י] וכ"פ א"א עיין לקמן ספ"ב :

[*משום ישוב א"י לא גזרו רבנן. משמע דוקא ישוב א"י אבל משום מצוה אחרת לא יהו מוהרין שבות וקשה דהא אמרי' בפ' כדי שהוא יונקא דאשתפיך חמימא כו' ליחממו אגב אימיה פי' שיאמר לעובד כוכבים דלייתינהו וי"ל דהיינו דוקא לצורך מילה שהיא בכרת והיא עצמה דוחה שבת אבל בשאר מצוה לא. מכאן נראה לפסוק דאם שכחו להביא חומש בבהכ"נ מע"ש לומר בו ההפטרות אין לומר לעובד כוכבים להביא אלא הולכין שם אצל החומש ואומרים ההפטרות שם. תוס': זמרא מנלן דאסור מצאתי בתוס' במשתה בלא אכילה הוא דאסור דזהו דרך העובדי כוכבים אבל במשתה של אכילה מותר. ואפילו אותם האוסרים במשתה של התנים מותר כדי לשמח החתן. פי' רי"ף הא דאמר זימרא דפומא דאסור ה"מ כגון עגבים של אהבת אדם הבית ולשבח ביפיו. אבל דברי שירות ותשבחות וזכרון חסדיו של הקב"ה אומר ואין אדם מישראל נמנע מזאת ומנהג כל ישראל לאומרן בבית החתנים ובבית משתאות בקול נגינות ובקול שמחה ולא ראינו מי שמוחה בזאת. שנים כותבין שלא אין כותבין כו'. בה"ג פסק כן ור"ת אומר דדוקא בפסוק כדי לדורשו כי הכא אבל השולח אגרת שלומים לחבירו וכותב לשון המקרא כדי לכתוב לשון צחות מותר. וכ"כ ריב"א. אבל קשה מירושלמי מהו לכתוב תרתי תלת מילי מן הפסוקים. ר' מנא שלח לר' הושעיא בר שימי ראשיתך מצער היה מאד ישגא אחריתך. מר עוקבא שלח לריש גלותא כדהוה דמיך וקאי' בזימרין פי' בשכבו ובקומו היו מזמרין לפניו אל תשמח בעמים אל גיל ישראל. ר' ירמיה כתב לר' יוחנן לשטא את אוהביך ולאהבה את שונאיך. הרי שאפילו באגרת שלומים היו מספקין שלא לכתוב על הסדר ותימה דהרי תפלין דאין צריכין שרטוט וי"ל דלא צריכי בין כל שיטה ושיטה אבל בד' שיטין שסביבות הדף צריכין. וה"נ מיירי הכא עוד פי' ר"ת דהכא בשרטוט העליון שני. כל זה הוא בפנים במ"י] :

[דף ה ע"ב] וכ"ת איעבד לחומרא נמלאת מוציא לעז על גיטין הראשונים. **שמז** פסק בספר התרומה דאין לזיין בגט אותיות של שעטנ"ז ג"ץ כמו שעושין בס"ת כי אין לשנות המנהג פן יוציאו לעז על גיטין הראשונים ועוד אם ירגילו לעשות תגין יש הרבה מן הסופרים שאין בקיאין לעשות ויעשו גדולות כעין מקלות ויקלקלו האותיות ברוב המקומות לכן טוב (*להניח) [*להזהר מ"י] מלזיין ולעשות כמנהג ואע"פ שצריך שתהא כל אות מוקפת גויל הייני טעמא משום דהאותיות המדובקות נראות אחת או אין נראות אות למי שאין מבחין מה בין אות זה ומה בין חברתה לפיכך נהגו להפריד אבל בלא תגין נקראין אות והתגים לדרשא [*הן] באים. אמנם ר"י בר אברהם היה מדקדק כיון שלא יתחייב עליהם בשבת אם יכתבם בלא זיון כמשפטם כדאיתא פרק הבונה א"כ לא מקרי אות בלא תגין והיה מצריך לעשות תגין כמו בס"ת והכי איתא בפרק הבונה תגא נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים חייב והתניא פטור לא קשיא הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני. וכן מצאתי בדברי ר"ב ממנגלא שכתב וז"ל צריך הסופר ליזהר לכתוב כתיבה שלמה ומזוינת כל אות ואות בזיונה ושלא לחסר אפילו קוצו של אות אחת כאילו היה כותב תפלין ומזוזה ובספר התרומה כתב דההוא דהבונה י"ל דמיירי בס"ת או במקום אחר שנתכוון לכתוב כמשפט ס"ת [*אבל במקום אחר לא] וה"פ הא דבעי הסופר לזיוני כגון בס"ת הא דלא בעי הכותב לזיוני אבל אידי ואידי מיירי כשעלו בידו לכתוב ב' אותיות שצריכין זיון אילו היה בס"ת דהא לא קאמר הא בהאותיות שדינם לזיון והא באין דינם לזיון ותדע דהא קאמר התם נטל גגו של חית ועשאה כמין ב' זיינין חייב משמע דבנטילת הגג לחוד חייב אע"ג דלא זיין האותיות אלמא כיון דאין דעתו לזיין ולעשות תגין מקרי אות (*בלאו הכי) [*בהכי וכן עמא דבר מ"י] עיין בהלכות תפלין פרק הקומץ: רב אשי [דף ו ע"א] אמר אפילו לא שמע אלא קן קולמסא וקן מגילתא. **שיז** וקשה דלקמן ספ"ב אמרי' הלכתא הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחש"ו והסומא הבא מחוץ לארץ עסקינן ובעי למימר בפנ"כ ובפנ"ח ולא מצי אמר [*אלמא] הואיל ואינו יכול לראות לא מצי למימר בפנ"כ ובפנ"ח וי"ל דהכא ראה באר תקוני הקלף שחתך ותיקן עצמו לכתוב אך לא ראה שכתב לכן די כשישמע קן הקולמס וקן המגילתא אבל גבי סומא לא ראה שום תיקון לכך גם השמיעה אינו כלום ועוד דהכא ראוי הוא לראות אבל גבי סומא אין ראוי לראות לכן אינו דומה (*תוספתא) [*תוספות]: **הגה"ה שיח** [דף ב ע"א] ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו אבל כ"ז דלא אתי בעל ומערער כשרה על פי הגט ולא טענינן מזוייף דמשום עיגונא הקילו **שיט** אבל בממון טענינן מזוייף לנפרע שלא בפניו ומיתומים ומלקוחות ואם נפל ונמצא כיון דאיתרע בנפילה אפילו אם ימצא עידי קיום אם הלוה טוען מזוייף מן הדין אין לו לגבות דחיישינן שמא זייף בהיה דנ"פ דאגת ידיה אורטקא אבל אי ליכא לוה קמן והגולה מצא עידי קיום מחזירין לו אי הדר אתא לוה וטעין מזוייף נראה דהו לא מהימן כיון שהוחזק בהיתר עכ"ל תוס' ודין שליח עליו כתב ידו אם נאמן לומר פרעתי עיין בגט פשוט עכ"ה: [דף ה ע"ב] איתמר בפני מה נותנו לה (*שליח) [*השליח] **שב** פר"ת שאם קרוב מביא גט צריך ליתנו בפני ג' דבעי' שלשה כשרים כמו בדין והכי מוכח מדקאמר ר' יוחנן טעמא משום השליח נעשה עד ועד נעשה דיין. שליח נעשה עד עפ"ב דקדושין. עד נעשה דיין עי' פרק יש נוחלין ופ"ב דכתובות: **שבא** גרסינן בירושלמי פ"ק דסנהדרין רב הונא ידע שהודאתא לבר איגש אזל למידן קומיה אמר ביה אמר ליה רב שמואל בר רב יצחק כיון דאת ידע דרב הונא גברא רבא הוא את אמר ביה יכול למיזל למיבה"ד קנוי ב"ד אוחרן אמר ליה רב הונא ועבדין כדין א"ל אין עמד רב הונא גרמיה מן דינא ואזל אסהיד סהדותא בב"ד אוחרן: כילד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתנו לה בפני שנים כו'. **שבב** ר"י אומר דמכאן נכאן דבשעת נתינתו יאמר בפנ"כ ובפנ"ח וה"ה תוך כדי דבור כדאמרי' (לקמן) [לעיל] הכא במאי עסקינן כשנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפנ"כ ובפנ"ח עד שנתחרש וכן כתב בספר התרומה דלאחר הנתינה מיד צ"ל בפנ"כ ובפנ"ח ולא ישהה לאומרו עד [*כדי דבור] לאחר נתינה [*לשון מ"י דלאחר נתינה מיד צריך לומר בפנ"כ ובפנ"ח ולא ישהה לאומרו לאחר נתינה]: **הגה"ה** ר"י היה מסופק אם יכולין לאומרו [לאחר כדי דבור] כל זמן שעסוקין באותו ענין אומר הר"ם מקינון דאף לאחר זמן מרובה אם ימצא עדי המסירה יכול לומר בפנ"כ ובפנ"ח אבל לא בפני עדים אחרים שלא מן המסירה דה"ל חצי עדות והכא שמצריך ליטלו כו' לפי שלא מצא עדי מסירה וקצת מפרשים כן בירושלמי דהד אייתי גיטא ולא אמר בפנ"כ ובפנ"ח אמר ר' יוחנן יחזור ויתנו לה ומסיק דטעמא דר' יוחנן כדי להחזיקה גרושה בפני שנים: [דף ב ע"ב] עד אחד נאמן באיסורין ע"פ הלכה רבה וכאן בתוס' עכ"ה: [דף ח ע"ב] [*הכותב כל נכסיו לעבדו] **שבג** מעשה בא"מ שחילק נכסיו לכמה בני אדם בפני עדים ותחתמו העדים ושוב נמצא שאחד מן העדים היה מן מקבלי המתנה והלך מתנתו כתוב בשטר ופסל רבינו יואל הלוי את השטר אפילו לשאר מקבלי מתנה מההיא דירושלמי דריש גיטין ומייתי לה באלפס פ"ק דמכות כתב נכסיו לשני בני אדם והיו העדים כשרין לזה ופסולין לזה רבי יוחנן אומר פסול ר"ל אומר כשר והלכתא כרבי יוחנן ונמצא שטר זה מזוייף מתוכו *והא דאמרי' פ"ק דגיטין [*דף ח] הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות ומשמע דלא קנה הנכסים בעדות דעצמו שאמר בפני נכתב ובפני נחתם אבל לחירות יצא הייטו כשלא ערערו על הנכסים אבל ערערו על הנכסים צריך לקיים שטרו בעדים אף על השחרור *וא"ת הא מסקינן פ"ק דגיטין לרבא אחד זה ואחד זה עצמו קנה נכסים לא קנה אלמא פלגינן דיבורא והנה בירושלמי [ג] דגיטין משוו להו אהדדי דגרס התם היה כתוב בו מתנה ואמר בפנ"כ ובפנ"ח מאחר שערערו בטל אף הגט פי' דאי אתי בעל ומערער לא מסגינן ביה ערערו נמי בטל אף המתנה או מאחר שערערו קיים אף המתנה קיימת אף הגט ומייתי התם פלוגתא דר' יוחנן ור"ל כתב כל נכסיו לשני בני אדם כו' וי"ל דלמא רבא לא ס"ל כירושל' דמדמה להו אהדדי ומודה ר' יוחנן בכותב כל נכסיו לב' בני אדם והעדים כשרים לזה ופסולין לזה פסול לשניהם וטעמא משום דאתי לאיחלופי בשטרות דעלמא שיאמרו קרוב כשר להעיד כדאיתא בריש גיטין אבל בגט שחרור ליכא לאיחלופי הואיל וצ"ל בפנ"כ ובפנ"ח ולכך אמר רבא דקני. וגרסינן בפרק יש נוחלין בתרי גופי פלגינן דיבורא בחד גופא לא פלגינן דיבורא הלכך ההיא דירושלמי אע"ג דתרי גופי נינהו ומשמע לר' יוחנן דלא פלגינן דיבורא היינו טעמא דלא אתי לאיחלופי ע"כ דברי רבינו יואל הלוי ואני קלרתי. ולי אני הדיוט נראה דב' שהיו שותפים והעדים קרובין לזה וכשרים לזה מעידים לרחוק דהא תרי גופי נינהו ובעדות ע"פ לא שייך למימר אתי לאיחלופי ובמיימוני בהלכות עדות פרק י"ד כתב דוקא הכותב נכסיו לשני בני אדם ביחד אבל אם כתב לראובן חצר פלוני ולשמעון שדה פלוני הרי אלו ב' עדות והרחוק מתנתו קיימת אע"פ שהן בשטר אחד: **הגה"ה** ירושלמי כתב כל נכסיו לב' בני אדם והעדים כשרים לזה ופסולים לזה רבי יוחנן אמר פסול ור"ל אמר כשר א"ר אלעזר מתני' מסייע ליה לר' יוחנן מה שנים נמצא אחד פסול עדותן בטלה אף ג' ואפילו הן ק' עדים והיכא דליכא בשטר אלא ב' עדים אפילו נמסר באפי סהדי אחריני דכשרים אם נמצא אחד מן החותמין קרוב או פסול לא מהני מידי דה"ל מזוייף מתוכו כדאמרי' פרק א' דיני ממונות גבי ההיא מתנה דהוו חתימי עלה תרי ניסי עכ"ל רי"ף ספ"ק דמכות עכ"ה: **שבד** [דף י ע"ב] כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים [*כו' עד] אי לא יהבי קמייהו זוזי לא הוו מרעי נפשייהו וא"ת א"כ משה ואהרן אמאי לא מהימני הא ודאי לא מרעי נפשייהו ויש לומר דעובדי כוכבים אינן פסולין מן התורה אלא מטעם שהם גזלנים והני דידעי' בהו דלא מרעי נפשייהו מהימני מש' החכמה רבינו יקיר ז"ל היה אומר דעובדי כוכבים המוחזקים שאינם שקרנים כשרים להעיד כדאיתא פ"ק דגיטין כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים כשרים אפילו שחותמיהם עובדי כוכבים אבל משה ואהרן מן התורה פסולין הן משום קורבה ואין צ"ל להכשיר עובדי כוכבים לעדות כיון שאין בכלל אחיך *) ולא עדיף מעבד והכא נראה שתקנת חכמים היא שתקנו בשטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים שיהו כשרים לפי שהעובדי כוכבים מקפידין על השטרות שבערכאותיהן [אם נפסלין]: **הגה"ה** כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים כשרים והוא דלא מקבלי שוחדא עכ"ל האלפסי: **שבה** אמר שמואל דינא דמלכותא דינא והכי הלכתא לי"ש מכר לי"ש מתנה וכן נ"ל בזמן הזה בהג"ע וסג"ה [ד] בלע"ז וגם בעל פה לפני עובדי כוכבים בערכאות שבעיר [*מועיל] והא דאמרינן דינא דמלכותא דינא דוקא כמו מוכס שיש לו קצבה וגמרינן דפ' הגוזל בתרא וכרגא בקרקעות בפ' חזקת הבתים וכל מס קצוב הנותנין למלך דינו כן אבל אם יעליל שר אנס על שני בני אדם ונפטר אחד מהם בחכמתו אין לשני עליו כלום. תוס': **הגה"ה** דינא דמלכותא דינא י"מ דלא מקרי דינא דמלכותא אלא דבר הנעשה בערכאות לפני שופטים וליתא דהא כל השטרות העולים בערכאות כו' ה"ה אפילו הדיוטות אי לאו משום דחיישינן דמשקרי ולא (*חיישינן) [*חיישי] לאורועי נפשייהו ועוד אמרי' פרק חזקת הבתים אריסותא דפרסאי עד מ' שנים אפילו מישראל לישראל שייך דינא דמלכותא ע"כ: **שבו** וכתב רבינו שמואל בן חפני שטר העולה בערכאות של עובדי כוכבים שאנו צריכין לקנין וחליפין אין אנו עושים [*בו] דין ואפילו בדיני ישראל וכ"ש עובדי כוכבים ולא ברירא לן דהא דינא דמלכותא דינא עיטור עכ"ה: [דף יא ע"א] בדעפין פר"ת וקלפים שלנו הייני כמו עפיצן הואיל ואנו מתקנים אותו [*באבן סקורין] פולצ"א ובפרנ"ק פיר"ת בלעז עד כאן לשון: **הגה"ה שבז** מדברי רבינו (שמעון) [*שמשון] משאנן משמע שאין כותבין גט או ס"ת בקולמוס של כנף שפי' מסרגלין בקנה וכו' מזיינין בקולמוס של קנה לאפוקי קולמוס של נוצה ודו"ק: אבל כל האומר תנו כאומר זכו דמי פירוש דכיון דמסר ונתן החפץ לאחר בעין יפה יהיב ליה. אבל בב"מ פ"ק שהרוכב אומר תנה לי לאו כזכה לי שהרוכב אין תלוי כ"א בנותן וכן כתבתי פ"ק דב"מ משם ר"ת. ורב נחמן אית ליה התם המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו הא"כ הגביה ונתן לו כבר אז אין יכול לחזור בו וקנה חבירו כדאמר רב נחמן בסוף בילה גבי מילא מים ונתן לחבירו (*והכא) [*הכא] פרש"י ז"ל וגם הרי"ף פסק כן [*וכתב] דהא דאמרי רבנן הכא אבל לא בשחרורי עבדים ה"מ לחזרה כו'. וריב"א פליג ואמר כיון דזכין לו משתחרר מיד דהוה שלוחו כיד עצמו וסיפא דמתני' דלא יתנו לאחר מיתה מיירי שאינו מוסרו ליד השליח: **שבח** התופס לבע"ח קנה ודוקא היכא דמבורר החוב דמחויב לו דהא סוף סוף מחויב הוא לפורעו אבל על הספק היכא שרוצה ליטבע לא והכא גבי עמי קנה משום דכיון דגילה בדעתו

[* הא דאמר רבא הכא אחד זה ואחד זה עצמו קנה ונכסים לא קנה דפלגינן דבורא י"ל שאני התם דחיישינן דלמא אתי לאחלופי כו'. כן היא הגירסא בהגהות אשר"י בהביא דברי המרדכי] :

[*ועוד יש לחלק בין שאר שטרות לדסכא. נראה לעורי ס"ן זה חסר] :

*) ר"ל כמאמרם ז"ל אחיך במצות היינו שאין לכם הקים ומשפטים לדיקים בין אדם לחבירו .

הגהות הב"ח א (כדאיתא פ' השותפין) הא"מ : ב נ"ב מסיק דרבא : ג נ"ב אבל בלאו הכי חייב בלא תגין · ד תו"ג : ה נ"ל ויתננה : ו נ"ב ס"א דהשיב : ז נ"ל לר' : ח נ"ב ומורי : ט נ"ל שטר מכר ול"ש שטר מתנה · י נ"ב הייט : כ נ"ל מכם : ל נ"ל הוי : מ נ"ל לא הוי : נ אבל אם הגביה כנ"ל :

שלטי הגבורים

(א) לשון גם כמו שמצינו בירושל' אבן אחת בכרכי הים וגט שמה ומגרשת כל חברותיה מפי הר"ר אברהם מאוסטריקייאה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] והר"ר אברהם מעגלי כתב כיון שבכל פרשה פתוחה צריך להניח שיטה אין למטה כביצן שבין ספר לספר דבגמ"ס צריך להניח שיעור פתוחה יעלה לך לכל ספר ג' שיטין הרי י"ב עם ד' של מגיה הוא . ובעל אגודה כתב כנגד י"ב שבטים לומר שהיא מותרת לכל ישראל : ב"מ [ב] פירוש וגם קרוי נמי ספר ולשון גם הוא כמו שמצינו במדרש אבן אחת בכרכי הים וגט שמה ומגרשת לכל חברותיה ממליטותיה מפי הר"ר אברהם מאוסטריקייאה : בהר"ם [ג] פי' וס"כ הוה לן לאפלוגי דבור העדים לומר שהוא כשרים לו יועיל עדותן ולמי שאינן כשרין לו לא יועיל וקושיא קמייתא שהקשו מההיא דהכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות דפלגינן עדות עצמו שנאמן של פירות ולא כל הנכסים נמי הדרא לדוכתא דלא הדלא לעיל אלא כדקי"ל לא פלגינן דיבורא ובמאי האמר דלא אמר רבא דפלגי' דיבורא אלא לגבי הוא עצמו לפי שהדבר תלוי לדעת אית לן למיזל בתר אומדנא ויישב דבריו אבל עדים אין כדנג הני להעבר אלא ברעת ב"ד אם יאמינו או כולו קיים או כולו בטל לככי מייתי מירושלמי דלא שנא : [ד] פי' ענין הפיסה וקיום והתלפס נראה לי כעין סיטומתא שנהגו הסוחרים קרוי סג"ע ויסג"ה ובלשונינו ניבלאק תורהגק

לחבירו הוי כאילו מבורר דמחייב לו שמכניסו תחת כנפי השכינה ומה שפי' רש"י ז"ל התופס לבעל חוב[ס] לא קנה כיון דלא עשאו שליח קשה דבהכותב [*פ"ד] בעובדא דיימר בר חשו מוכח דכי נמי עשאו שליח (לא) [נמי] הוי תופס לבע"ח מהוספות ב"מ. ול"ע אם יד הפועל כיד בעה"ב להפוס (*חוב) [*בחוב] הקשה ר"ת הכא אמר ר' יוחנן התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ובפ"ק דב"מ א"ר יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו אע"ג דחב לאחרים ותירץ ר"ת כל היכא דאיכא למימר מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה תופס לחבירו [ע]אפילו הוי חב לאחרים כגון גבי מציאה דמגביה מהפקר ואי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה אבל במקום דלא שייכא זכייה לנפשיה [פ]לא שייך זכייה לחבריה במקום שחב לאחרים וכ"מ מפי' ר"ת אם אדם חייב לשני בני אדם או לג' והאחד יתפוס משל המחוייב (*ויתן) [*יכול ליתן] לחבירו מה שתופס אם ירצה דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה והוא יחזור *על הבעל חוב עוד ויתבע את שלו וכן אם הלוה אמר זכה בחפץ

[*ומשמע ליה דאפילו תפס סתם קאמר דהרשות בידו לתת לחבירו ולחזור ולתבוע את שלו. ב"י ח"מ סי' ק"ס]:

זה לפלוני או תן מנה זה לפלוני זכה לו ואין אחד[צ] מאלו הבעלי חובות יכולין לגבות מאלו המטלטלין [*הג"ה] מיי': שכב [דף יג ע"א] האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ומוקי לה רב זביד במעמד שלשתן. תימה אמאי לא מפרש משום דתן כזכי כיון שהוא בעין דמוקי לה בצבורין ויש לומר דתן לאו כזכי אלא היכא דמוסר לו מיד ליד ואמר לו תן לפלוני ומתני' מיירי כגון שהיה בידו של נפקד מקודם לכן מדלא קאמר ליה הנו מנה זה ואומר ר"ת עוד דלא אמרינן תן כזכי אלא בחוב ופקדון שצריך בע"כ להחזיר ולא במתנה ומציאה וכן בגט שחרור תן כזכי דאי לאו דעבד ליה ניחא לנפשיה לא הוה משחרר ליה והאי כחוב: וכי לצורים מאי הוי והא לא משך וקשה דכי לא משך מאי הוי והא קי"ל מצוה לקיים דברי המת וי"ל דקים ליה להלמודא דרבי יצחק לא סבירא ליה מצוה לקיים דברי המת עי"ל דלא שייך לומר[ק] אלא בשלים שהושלם מתחלה לשם כך דמצוה בשגים לקיים דברי המת דומיא דהמשלים מעות לבהו וראיה מפרק מי שמת דאמרינן [ר]גבי איסור גיורא ה"ל הליסר אלפי זוזי ביד רבא אמר [רבא] היכי קני להו מרי בר רחל להנהו זוזי אי במתנה ש"מ כו' ואי לא בעינן הושלם מתחלה לשם כך ליקני במצוה לקיים דברי המת אלא שמע מינה בעינן שהושלש בידו לשם כך [*תוס']: מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה אומר ריב"א דבמעמד שלשתן קנה המקבל מתנה אפילו בעל כרחו של נפקד או של לוה וראיה מפרק המוכר הספינה גבי המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד דאמר התם ברשות הלה המופקדין אצלו לא קנה עד שיקבל הנפקד עליו לייחד רשותו ללוקח ואז קני ליה חצירו של נפקד ללוקח והקשה ריב"א התם מאי אצטריכא בשום מקום מעמד שלשתן והלא כיון שקבל עליו הנפקד קנה המקבל מתנה ותירץ ריב"א דבלא מעמד שלשתן בעינן שיתרצה לו הנפקד קודם שיקנה דאז קנה אבל במעמד שלשתן קנה אפילו לא [ש]נתרצה הנפקד ואפילו בע"כ וכן משמע נמי בסוף פירקין האומר תן מנה לפלוני [ת]תן כזכי דמי ואמאי בעינן מעמד שלשתן בשום מקום והא אפילו אומר תן כזכי דמי אלא שמע מינה כדפרישית כן הוכיח ר"ת בפ' מי שמת גבי איסור גיורא דקאמר אי במעמד שלשתן לא אזלינא ולא קאמר הזלינא ולא אתרצה לו משמע דאי אזיל קנה בעל כרחו וע"ש ובפרק הספינה. ואומר ר"ת דכיון דמעמד שלשתן הוי הלכתא בלא טעמא דקנה הכו דלא להוסיף עלה ואין שייך מעמד שלשתן בעובד כוכבים ואם העובד כוכבים נפקד והנותן והמקבל ישראל לא זכה ואם הנותן עובד כוכבים והנפקד והמקבל ישראל זכה המקבל ואפילו אם זכיה מטעם שליחות איתרבאי ואין שליחות לעובד כוכבים מ"מ נימא ק"ו דהשתא ממונו של ישראל הפקיעו בהלכתא בלא טעמא משום מעמד שלשתן ממונו של עובד כוכבים לכ"ש ואם הנפקד והנותן ישראל והמקבל מתנה עובד כוכבים כל זמן שאין הישראל חוזר בו יכול ליתנו לעובד כוכבים אבל אם חוזר בו אינו יכול ליתנו לעובד כוכבים וחייב הנפקד להחזיר למפקיד ומיהו אם אין הנפקד יכול להשמט מן העובד כוכבים מליתן לו לפי שבדיניהם של עובדי כוכבים חייב מכיון שא"ל ליתן אז ודאי יתן להעובד כוכבים אפילו לכתחלה והטעם משום דכל מי [א]שקבל פקדון הוי כאילו מתנה בהדי המפקיד מעיקרא שאם יבאו גנבים עליו או אנסין מחמת פקדון זה דליסקליה וליתנו ניהלייהו וליפטר מן המפקיד ורשב"ם פי' דבמעמד שלשתן קנה בין בפקדון בין במלוה על הך מלתא בפ' מי שמת הלת מילי הלכתא בלא טעמא: שכל [דף יד ע"א] א"כ דטעי קנין בטעות הוא וכל קנין בטעות חוזר נראה לפרש דהייט דוקא היכא שהתובע עצמו מודה דטעי אבל אם אין התובע מודה אינו נאמן לומר טעיתי במגו דיכול לומר פרעתי וראיה מהא דאמרי' בשבועות מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל הנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב ואין נאמן לומר טעיתי במה שאמרתי הן במגו דאי בעי יכול לומר נתתיו לך כלומר פרעתיו לך ומ"מ כיון דטעות לא שכיח אין נאמן במגו תוס': שלא ומ"ס הולך לאו כזכי דמי וא"ת לא יהא אלא כתופס לבע"ח דקי"ל דקנה היכא דאין חב לאחר וי"ל דהייט דוקא כשאין ללוה נכסים אחרים ויפסיד המלוה אי לא תפיס השליח אבל הכא מיירי שיש לו הרבה נכסים דאז ודאי לא אמרי' התופס לבע"ח קנה דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה דכל אחד ואחד יבא ויתפוס נכסי הלוה ויאמר בשביל [ב]חובך אני תופסו עי"ל הא דקאמר הכא חוזר הייט בהלואה שיש בו זמן והלוה משלחו תוך הזמן ובתוך הזמן לא שייך התופס לבע"ח קנה שהרי המלוה עצמו אין יכול להפוס תוך הזמן הוכפית [ג]עיין פרק מי שמת ופרק הספינה על מנה לי בידך תנהו לפלוני עיין באלפס פרק המקבל על (*הראהו) [*המחהו] אצל חנוני ואצל שולחני עיין גבי ש"מ שאמר הלואתי לפלוני: [*ל' רי"ף] שליח המתנה כשליח הגט והולך לאו כזכי וטעמא כיון דבחנם נותן לו אין דעתו שילא מכחו עד שיגיע ליד המקבל מתנה והכי תניא בהדיא בתוספתא *הולך מנה [*לפלוני] פקדון כו' כדלעיל ומביים וחייב באחריות עד שיקבל האיש את שלו. [רצה לחזור אינו חוזר]: שלב תן מנה זה לפלוני הולך מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זו לפלוני [זכה בשטר מתנה זו לפלוני התקבל שטר מתנה זה לפלוני] אם רצה לחזור יחזור [כ] הלך ומצאו שמת (*יחזרו) [*יתן] *ליורשיו ואם לאחר מיתה [*זכה לו] יחזירו לנותן שאין זכין לאחר מיתה אמר מנה זה לפלוני יהא מנה זה[ד] לפלוני בידך

[*כהוס' דף י"א בד"ה כל האומר תנו כאומר זכו דמי מביא התוספתא ע"ש]:

[*אחר ימים רבים אינה כ' לידי ספר הבי"ס ומצאתי שכתב הלך ומצאו שמת יתן ליורשיו ואם לאחר מיתה כו' כאשר הוא בפנים וכן מצאתי אח"כ במ"י]:

ומת רצו יורשין לכופו אין יכולין ואין צ"ל באומר לו זכה לו התקבל לו ואני תמה על זכה לו בשטר מתנה אמאי יכול לחזור ויש תוספתא שכתוב בה לא יחזור וליתא דא"כ נערבינהו וליתנינהו בהדי פקדון ומלוה עכ"ל א"ח: לסוף אישתמיט להו משמע דבדין לא (*היה) [*היו] יכולין לכופו להחזיר אע"ג דלא הוחזקו כפרנין הייט משום דאמת היה בהיה בלוהו ולא מצי אמר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר: לא דכ"ע הולך כזכי דמי פי' בקונטרס אם היה במתנה דליכא אחריות בהא מודה שמואל דאין חוזר ול"נ לר"י דהא במתנה הולך לאו כזכי דמי אלא י"ל כשפטרו המלוה ללוה מאחריות בהא מודה שמואל דאין חוזר: שלג הא בש"מ אומר ר"י אע"ג דמית מקבל בחיי נותן ולא קני אלא לאחר מיתת הנותן אפ"ה קנו יורשין דדעת נותן הוא דכיון דישנו למקבל מתנה בשעת [ה]מעשה שיזכה המקבל או הוא או יורשיו אפילו לא נולדו יורשי המקבל עד אחר מיתת נותן קני ואפילו למ"ד המזכה לעובר לא קנה הכא קני דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי: [דף טו ע"א] ור' יהודה הנשיא כר"א כו' והיכא דמת אמרי' מצוה לקיים דברי המת כו' פי' היכא דמית נותן קודם שמת המקבל [א] אבל דברי ש"מ ככתובין וכמסורים דמי אפילו מת מקבל בריא כדפרישית: שלד השיב ר"ת לבני רגנשפורק על דבר לוי שהפקיד מנה ליד שמעון בלא עדים וראובן ביקש מלוי שיקבל לו מנה משמעון שנתחייב לו שמעון וקבל לוי ואח"כ בא שמעון ללוי ותבעו להחזיר לו המנה שנתן לו לצורך ראובן כי בטעות פרעו ואם לא יחזיר יעכב שמעון מנה שהפקיד לו לוי שלא בעדים וראובן תובע מלוי מנה שזיכה לו ולוי טוען לא זכיתי לך ע"מ שאפסיד אני פקדוני שביד שמעון נ"ל כי מן הדין יחזיר לוי מנה שנתן לו שמעון לראובן שהרי זכה לו כיון שחוב מלוה היה כדאמר בפ"ק דגיטין הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אין חוזר ואע"ג דשמואל פליג עליה והלכתא כשמואל בדיני מ"מ בהא הלכתא כוותיה דרב דהניא כוותיה ואפילו אם פקדון היה זכה לו ולא מצי למיהדר דכי פרכינן התם גבי פקדון נימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כו' ומוקמינן ליה בשהוחזק כפרן ה"מ היכא דמדעתיה אמר ליה הנפקד הולך אבל אמר ליה מפקיד הבא לי פקדון ונפקד (*אמר ליה תן) [*נתן] ה"ל כזכי ולא מצי הדר ביה כדמוכח במעשה דר' דוסתאי בר' ינאי דלא הוחזק כפרן ובדין לא היו יכולין לכופו למיהדר אלא דגבי מתנה אמרינן הולך לאו כזכי אבל גבי מלוה ופקדון הולך כזכי דמי ומה שאמר לוי לא זכיתי לך ע"מ שאפסיד דברים שבלב הן (*ואין) [*ואינן] דברים [*ושלום יעקב בר' מאיר מ"י]: דף יד ע"ב] הני חדא הולך מנה לפלוני כו' כתב רבינו יואל הלוי ז"ל (*דמספקא) [*מספקא] לי אני יואל אם ש"מ זכה (*בנכסים) [*נכסים] ע"י אחר שנתנם בידו ואמר ליה לשליח זכה לפלוני בהם אם יכול לחזור כשעומד דבסוף פ"ק דגיטין משמע דלכאורה אין יכול לחזור דגרסינן התם הגא חדא הולך מנה לפלוני וכו' ואסיקנא דכ"ע הולך לאו כזכי דמיא פי' אם בריא הוא ובמתנה מיירי התם דאי בחוב ופקדון קי"ל כזכי דמיא ולא קשיא הא בבריא הא בש"מ פי' בבריא לאו כזכי הלכך יחזרו למשלח בש"מ ליורשי מי שנשתלחו לו ולא למשלח דהולך דידיה כזכי דמי וזכה לו השליח למקבל כן נ"ל אבל רש"י ז"ל פי' הולך כזכי כל זמן שלא חזר בו ואין נ"ל דא"כ אפילו בריא כל זמן שלא חזר בו אמאי יחזיר למשלח אלא ע"כ כשחזר בו מיירי ה"נ בש"מ ואפ"ה קתני ליורשי מי שנשתלחו לו עכ"ל:

הדרן עלך המביא גט קמא

המביא גט תניין: שלה [דף טו ע"א] אמר ר' אלעזר אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה כו': כתב בספר התרומה הבעל שכותב הגט צריך שיאמר לשם פלונית אשתי אני כותבו שתהא מגורשת ממני ואם אמר לסופר לכתוב כמו כן צ"ל לו כתוב הגט לשם פלונית אשתי והסופר צריך לכותבו לשמה והעדים [ו]צריכין שישבו שם כשיכתוב הסופר שידעו שזה הוא הגט שצוה הבעל לכתוב ושנכתב לשמה אמנם אפילו לא היו העדים אלא בשעת כתיבת הגט שיטה ראשונה וידעו שהיתה לשמה והגט להם (*למדינת הים) כשר דיש לומר כמו שהתחיל לשמה כך גמרו לשמה. ורש"י ז"ל פי' דלאו דוקא שיטה ראשונה ממש אלא שיטה ראשונה שיש בה שם האיש והאשה והזמן אבל אם היה בסופו של גט ולא בתחלתו פסול כדתנן במתני' בפני נכתב חציו פסול ומוקי לה בחצי אחרון: שלו [דף יז ע"א] נכתב בלילה ונחתם ביום כשר נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ור"ש מכשיר דלית ליה שמא יחפה ומשום פירי נמי ליכא דקסבר משנתן עיניו לגרשה דהייטו משעת כתיבה שוב אין לבעל פירות וא"ת וניחוש שמא נכתב בלילה והקדימו הבעל והאשה וכתבו בו זמנו של יום הנכתב לעשות קנויא על הלקוחות ולטרוף שלא כדין ואע"פ שבא לגרשה כדחיישינן ספ"ק דב"מ [*דף יט] גבי (*כותבים) [*במ"י אינו] שוכר ויש לומר דלעולם אין העדים חותמין כשרואין הזמן מוקדם אא"כ יודעים שביום הזמן נכתב: באלפס איכא מ"ד הלכתא כר' יוחנן דאמר יש לבעל פירות עד [ז]נתינה ואיכא מ"ד דהלכתא כרים לקיש דאמר משעת כתיבה כדקי"ל לענין ג' הדסים ולאו מילתא היא דהתם לענין [ח]למנות בייחוד תליא מלתא וכיון דאין מתייחד עמה משעת כתיבה מונין משעת כתיבה אבל הכא לענין פירות בפרקונא תליא מלתא כדאמרי' הקנו פרקונה תחת פירות וקי"ל דלא פקע פרקונה מינה עד דמטא גיטא לידה הלכך כל כמה דמיחייב בפרקונה אית ליה פירי וש"מ דהלכתא כר' יוחנן דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה והייטו דלא כפירוש רשב"ם בפרק מי שמת גבי מעשה דהותרני': שלז [דף יח ע"א] כתובה כמעשה ב"ד דמיא כתב ראבי"ה דמס"ה לא משמטא לה שביעית אע"פ שהיתה אלמנה זמן מרובה כדתנן פרק הנושא ובפירקין הכי תניא כתובה מאימתי משמטת[ט] והלכתא כשמואל דאמר זקפה אע"פ שלא פגמה. פגמה אע"פ שלא זקפה. כתובתיה דחייא בר רב איכתוב ביממא כו' נראה אע"ג דקי"ל כשמואל בדיני [ג] אין אנו יכולין להקדים הכתיבה לחתימה משום הוספת דאין מעשה ב"ד ומשום עסוקין באותו ענין (*ליכא לאכשורי דהן עסוקין בחופה) [*דהן עסוקין בחופה ליכא לאכשורי. גל"ה] לפי שעסוקין באותו ענין ר"ל בחתימה ומיהו מפני קנין שעושין ביום יכולין לחתום בלילה דקנין יש לו קול כדאמרי' סתם קנין לכתיבה עומד ומהיא שעתא ידעי לקוחות דאישתעביד נכסי וה"ג משמע בגט פשוט אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה ואי לא כתובו יומא דקיימיתו ביה כו' עיין פרק גט פשוט גבי (מילתא בקרובים) כי יהביתו בהיני כתובו בהיני: שלח ואי חתים בתחלה קרוב או פסול אמרי לה פסול כו' והא דאמר בפרק גט פשוט הרחיק העדים ב' שיטין מן הכתב פסול מילתא בקרובין ובפסולין כשר התם מיירי שהכשרים חתמו קודם שנחתמו הפסולין ומוכחא מילתא דלמילוי חותמין אבל הכא מיירי שחתמו הפסולים קודם לכשרים ואתי לאיחלופי בשאר בטרות שיאמרו הרואים אותם שחתמו תחלה הני ודאי עיקר עדות נינהו ויחתמו כן בשאר שטרות קרוב לעיקר חתימה תוס' עי' פ' גט פשוט גבי מילתא בקרובים: שלט [דף יט ע"א] בכל כותבין בדיו בסם בסיקרא כו' אור"ת דכיון דס"ת בעי דיו וכן [י]גבי מגילה כדתנן עד שתהא כתיבה אשורית על הספר ובדיו א"כ דיו של עפצים אסור לכתוב בו ספר תורה דהא לא מקרי דיו וראיה דהכי תני בגמ' תני ר' חייא כתבו במי טריא ועפצי כשר משמע שר' חייא בא והוסיף על משנתינו אלמא מי עפצים אינו דיו ועוד דאמר הכא עדים שאין יודעים לחתום כותבין להם במי מילין ופריך והא תני ר' חייא כתבו במי עפצא כשר ולא פריך ממתני' דכותבין בדיו ועוד דפ' כל היד [*אמר ר' אמי] פלי קורטא דדיותא וזה שייך בדיו שלנו שהוא יבש וקשה אבל דיו של עפצים לעולם הוא לח ולא שייך למימר פלי קורטא ובפ' במה מדליקין אמרי' כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולן ור"ה דשרף הוא לחלוחית קליפת עץ שעושין ממנו דיו שלנו כמו ירק מר יש לו שרף (*כמו שמפ' פ') [*דפרק] כל שעה וכמו זו שרפה מגוי דפ' כל היד ור"ל לחלוחית דמים [*שכשרה] וזה שייך בדיו שלנו שסורין קליפה במים ויוצא הלחלוחית ושולקין אותו היטב עד שנעשה עב ואח"כ נקרשין המים ומתייבשים ונעשה דיו ולא כאותם שמפרשים שרף גומא בלע"ז שנוטף מן האילן וטתנין אותו בדיו להאהילו דא"כ (*הוה ליה דיו של עפצים דאין דרך ליתן גומא אלא בדיו של עפצים) [*הול"ל גומא. מ"י] [*כ"נ למורי פי' בסר"ן ואינו כן במ"י] ועוד אמר פ"ק דשבת אין שורין דיו וסממנים ואמרינן מאן תנא דאמר נתינת מים בדיו זו היא שרייתו משמע שקודם נתינת מים קרוי דיו ואין זה בשל עפצים כי אם בדיו שלנו שהוא יבש ונותנין אותו במים כדי לעשותו לח אבל רמב"ן פליג ופי' דא"כ דדיו של עפצים שרף פסול לס"ה ומגילה לא לישתמיט תנא כי תניא (*כתבו) [*היתה כתובה] בסם ובסיקרא כו' דליתני דיו של עפצים ושרף בהדייהו אלא ודאי [*דיו] של עפצים ושרף של קוצים הכל נקרא דיו והא דמייתי הכא מי טריא ועפצי לא זו היא ג] (*שרף של דיו דעפצים) [*דיו של שרף ועפצים] דהא הנא ליה כבר אלא כאשר פי' רבותינו [*מי מטר ומי עפצים בלא שרף

חדושי אנשי שם

מהר"ם [כ] מדחלק בתוס' בין מנה פקדון אינו חוזר למנה מתנה דקתני חוזר מכלל דטעמא דמתנה כיון שבהגס [illegible] שלפניו אין הגירסא כן וה"ג לא אם רצה לחזור יחזור הלך ומצאו שמת יחזיר לנותן מת מחזיר ליורשיו התקבל מנה נתנו לו כו' והאי הלך ומצאו שמת יחזור ליורשיו ע"כ צריך לפרש יחזיר ליורשי מקבל לפי גירסא זו אבל בתוספתא [illegible] וזכה מנה זו לי מקנה שטר מתנה זו לפלוני רצה לחזור לא יחזור מצאו שמת יחזיר לנותן לו ואם לאחר מיתה יחזיר ליורשיו

הגהות מהר"ם בשיקטי. א] והיינו בבריא משום מצוה לקיים דברי המת: ב] דאמר כתובה כמעשה ב"ד דמיא [illegible] נכתבת ביום ונחתמת בלילה: ג] בד"ק הגי' לא זו היא דיו דעפצים והגי' מהר"ם כך היא בגבגם [illegible] אשר"י ע"ש וחסם [illegible] כתוב בפרישת הר"ן

רכל. מ"י] *(מי סרף ומי עפלים) דכל חד לחודיה לא דיו מקרי אלא כשהן מעורבין יחד מי (מטר) [סרף] ומי עפלים והיינו דאמרי' כל השרפין יפין לדיו והשיא דנדה ודאי בדיו של קולים מיירי וכן ההיא דשבת ואע"ג ה"ק אין שורין לעשות דיו (*ול"ג) [*ונראה לי] אני הדיוט שראיתי בא"ז שכתב שאותם ווטריול"א שמשימים בדיו של עפלים ודאי הוא פסול שאין זהו דיו אלא צבע: קנקנתוס אומר ר"ת שאין זה אדרמנ"ט בלע"ז דאפילו מאן דאסר פ"ק דעירובין לתת קנקנתוס לתוך הדיו מודה הוא דאדרמנ"ט בלע"ז מותר וראיה דהא בתלמודא מפרש קנקנתוס חרתא דאושכפי יברייתא קתני ובשיחור ומסתמא ברייתא לאוסופי אתא אמתני' א"כ שיחור אינו חרתא דאושכפי כדפרש"י ז"ל אלא שיחור זו היא אדרמנ"ט [*וקנקנתוס היא קרקע ירוקה שקורין וירדו"ל"ש. תוס']: שמ וכל דבר שהוא מתקיים כו' מכאן יש ליזהר שלא ליתן גט לאשה כשהוא לח שהרי אינו של קיימא. תוס': שמא מקרעין להם נייר חלק. גרסי' בירושלמי דפרק הבונה מקרעין להם נייר חלק ופריך ולאו כתב ע"ג כתב הוא פי' הקריעה הוי כתב (*דחק) [*דהא חק. מ"י] ירטות הוא (*וקרי ליה לקמן כתב) [*והוא קרוי כתב לקמן בפרקין. מ"י] ומשני מרחיב להם הקרע ופירש רבינו יעקב דאורלייג"ש ורבינו יואל הלוי דמביאין נייר מעלמא ומקרעין אותו עד מעבר ומשים אותו על הגט והעדים נותנין בתוך הקרעים דיו והקשה ראבי"ה דאם כן אמאי נקט נייר חלק אפילו בנייר כתוב מצי למיעבד הכי אלא הכי פירושו מרחיב לפניהם הקרע כזה*

[*כן הוא הגירסא בהגהת אשר"י שהביא המרדכי שנ מצאתי כן במ"י] [וכ"ה הב"ח]:

פ וחם ממלאי' בתוכו דיו ולא על השריטה ראשונה: *ודוקא ר"נ וספרי דייני דאית להו אימתא. על זה סמכו (*חכמי הקהל לחתום שכיב כתובה קודם הברכה) [*חכמים לאסוף הקהל לחתום הכתובה אותם שאינם יודעים לקרות מ"י] דאיכא אימתא דצבורא לשקר וגם העדים חותמין קודם הברכ' א] וליכא משום מיחזי כשיקרא כיון דעסוקין בהוהו. ענין ויש מקומות שאין חותמין עד אחר הברכה שכבר הקנין נעשה בפניהם [*אבי"ה]: הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכין למיקרייה כו': שמג ר"י מצריך לקרות הגט קודם הנתינה מדפריך (*ואי לא קרויה פסול מדלא) [*בתר דקריוה מי מצי אמר בטר פסיס ואמאי לא] משני הכא במאי עסקינן דלא קריוה ש"מ (*דאז לא הויא מגורשת)

[*ודוקא רב נחמן וספרי דדיינא דאית להו אימתא על זה סמכו הכמים שמניחים לחתום הכתובה אותם שאינם יודעים לקרות משום דאיכא אימת הקהל ואיכא אימתא דציבורא וגם העדים חותמים קודם הברכה ולא מיחזי כשיקרא כיון דעסוקין בההוא ענין ויש מקומות שאין העדים חותמים עד אחר הברכה שכבר נעשה הקנין בפניהם. אבי"ה מרדכי ישן וראיתי באבי"ה שהגירסא הנכונה במרדכי ישן שכתב באבי"ה ודוקא רב נחמן וספרי דדיינא דאית אימתא עלייהו אבל רב נחמן וספרי אחריני א"נ ספרי דדיינא ואינם אחרינא לא וכן נהגו בחתימת הכתובה מפני אימת צבור ע"כ הרי שכתב ראבי"ה שכן נהגו בכתובה לקרות לפניהם ולחתום וכן כתוב בהגהת אשר"י בשם א"ז וז"ל ובכתובות שלנו חותמים העדים אע"פ שלא שמעו הקריאה וטעמא משום שקראוהו חכמי הקהל ואיכא אימתא דצבורא לשקר ולחזור בקנין וגם לקרות שקר טפי מדרב נחמן דקרו קמיה והתם משום אימתא ע"כ מכל הלין משמע שני' הספרים שלפנינו הוא טעות וספר מ"י הוא עיקר נל"ט אח"כ מצאתי שהגאון מהר"מ וירבליר ז"ל הגיה כן במרדכי שלו כאשר הגיה במ"י שכבאתי לעיל]:

[*דאם לא קריוה פסול] וגם יש לקרות אחר הנתינה דתנן פרק הזורק כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן הגט לאשה והשובר לאיש לאחר זמן יצא הגט מן האיש והשובר מן האשה תצא מזה ומזה והולד ממזר מזה ומזה ומקשה בפ' האשה רבה מאי ה"ל למיעבד ומשני ה"ל לאקרויי גיטא והשתא אי לא קריוה תחלה מאי אריא שנמצא הגט ביד האיש אפילו נטרף מיד אחר הנתינה ואין יודע מאי הוה [*לפ"ה] פסול (*כדמפרש) [*כדפי'] אלא ע"כ הכא מיירי שקראוהו לגיטא תחלה והדר עיילוה לבי ידיה והלפיה והשתא [שבאת לידי תקלה] קנסוה דתצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה משום דהוה לה לאקרויי לגיטא אחר הנתינה משום דלמא חלפיה ומיהו אם לא קראוהו אחר הנתינה לא מיפסיל בהכי ג] דהא הכא כי אמר לה שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא חיישינן דלמא חלפיה אא"כ נתברר הדבר שנתחלף כההיא דפ' האשה רבה ואם קראוהו אחר הנתינה וקודם הנתינה לא קראוהו דבר פשוט הוא שמגורשת ולא נראה להר"ם משום דבעינן דבשעת נתינה ידעו סהדי דהוי גט ודומיא דהכי אמרי' לעיל בפ"ק שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח קודם נתינה או אחר נתינה תוך כדי דבור: שדמ [דף כ ע"א] ה"ר וכתב לה ולא חקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהו עבד היוצא בכתב שעל גב טבלא ופנקס יוצא לחירות לא קשיא הא דחק תוכות הא דחק יריכות פי' כי חקק תוך אות וחוצה לה נבארת האות בולטת מאליה פסול דהא לא עשה מעשה בגוף האות אבל חקק ירך האותיות שעשה מעשה בגופן כשר ומתוך כך פסק רבינו יצחק דהכותב צהגט ופעמים שנופל דיו מן הקולמוס בתוך חלל האות כגון בתוך בית ונעשה פ"א או מטי"ת שי"ן או בחלל אות אחרת קאין עתה שמה עליה ואח"כ מחק הטיפה מתוך האות ר(*וחוקק תוכה ונעשית האות ע"י מחיקת תוכה פסול) [*זהו חק תוכות שנעשה האות ע"י מחיקת תוכה ופסול מ"י] או פעמים כשרוצה לעשות מ"ס פתוחה נדבק עוקצה השמאלית על משך. התחתון ונעשית מ"ס סתומה ועיין פרק הבונה וכתבתם שלא יעשה פתוחים סתומים ואע"ג דאיכא הגא דמכשר כמו כן איכא הגא דפסיל וג"ה הוא מוחק הדיבוקות בתער כדי לעשות פתוחה זהו חק תוכות ופסול כי אירע לו אחד מן הדברים האלו וצריך לחזור ולעשות לכתוב גט אחר בתחלה וא"ת והלא כה"ג דחק תוכות מקרייה כתיבה לענין מלאכת שבת כדאמרי' פרק הבונה נטל לגגו של חי"ת ונעשה שני זיינין חייב וי"ל דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה ש ובמחשבה תלויין מלאכות דשבת וכיון שמתכוין לעשות אותיות אין קפידא באיזה ענין שנעשה רק שיהא ע"י מעשיו ועל קרשי המשכן שהיו עושין עליהן אבג"ד לדעת אי זה בן זוגו ולא היו חוששין באי זה ענין יהיו האותיות עשויות אבל במקום שנאמר וכתב צריך שיכתוב גוף האותיות ולא שיהיו נעשות מאליהם וגם להעביר עליו קולמוס לאחר התיקון לא יועיל לא לר' יהודה ולא לרבנן דאם מועיל על האות הנכתב שלא לשמה לשווי' כלשמה מ"מ לשויה אות לא יועיל: שמה וכן יש ליזהר שיהא כל אות מוקפת גויל שלא הגע אות לאות מפני שאינו נראה יפה כשהיא מחוברת לחברתה והא דקאמר הגמודא לא צריכה דמעורה אין ר"ל שנגעה אלא כגון ד' או ק' או ן' דעליון (*כי) נכנס [*בטית] בשיטה של מטה או ל' דהתחתונה נכנס בשיטה של מעלה בה' או ה"א ואור"י דבדיעבד אין לפוסלו [ו] בשביל כך שהרי אין כתוב בו וכתבתם כתיבה תמה כמו בתפילין ומזוזות אבל בגט ליכא קפידא דאפילו ספר ודיו לא בעינן כדתנן בכל כותבין וכו' וספר דגט איצטריך לספירות דברים בעלמא וא"כ אין להחמיר בגט כמו בתפילין ומזוזות ואפילו תפילין ומזוזות כתב בס' התרומה דמועיל תיקון בחיבור ולא דמי לחק תוכות: שמו [דף כא ע"ב] יצא זה שמחוסר (*קצילה) כתיבה [*קצילה] ונתינה ה"ג (*ר"ת) [*ור"ת] ור"י ב"ר *אברהם פוסלין גט שחותכים ממנו אחר כתיבה משום מחוסר קצילה ורש"י ז"ל ורשב"א מכשירין דלא מקרי מחוסר קצילה אלא בבעלי חיים כגון קרן של פרה או מחובר לקרקע ותדע דהא בסמוך קאמר כתבו על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר דיהיב לה פילה ורבא אמר פסול גזירה שמא יקטוס אבל עלה של עציץ שאין נקוב משמע דכשר אפילו לרבא דאי נמי קטיס ליה לא מקרי מחוסר קצילה כיון שאין נקוב ואין יונק וה"נ אמרינן לעיל גזייה לזמן ויהביה ניהלה מאי איכא למימר משמע דמגורשת: שמז אין כותבין לא על הנייר מחוק ולא על דיפתרא מפני שיכול להזדייף וחכמים מכשירין ואמרי' מאן חכמים ר"א דאמר עידי מסירה כרתי ואע"פ שיכול לזייף כשר שהרי עידי מסירה קראוה ואם באה לינשא צריכה להביא עידי מסירה וכ"כ המיימון חוהא דאמרי' פרק גט

פשוט דגיטין ושטרות שיכול לזייף פסול *בד"א כשהיה הגט יוצא מתחת אידו (ולא היה שם עידי מסירה) אבל היה הגט יוצא מתחת ידה (*או שהיו) [*ושהיו] שם עידי מסירה אע"פ

[*בד"א כשהיה הגט יוצא מתחת ידה ולא היה שם עידי מסירה אבל אם יוצא מתחת ידו או שהיה שם עידי מסירה אע"פ שהן מרוחקים הרבה כו' כן הוא הגירסא בהגהת אשר"י שהביא [דברי] הרמב"ם]:

שעידי חתימה (*הן) מרוחקים הרבה ואין נקראין עמו ואע"פ שאין חתום עליו כ כלל כשר דעיקר הגט בעידי מסירה הוי עכ"ל אבל בדבר שאין יכול להזדייף אפילו לר"א יכולה לינשא בהכרת חתימת ידי העדים שבו כדתנן פ"ב דגיטין שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם שלא תהא צריכה להביא עידי מסירה לב"ד אבל לר"מ דאמר עידי חתימה כרתי כל דבר שיכול להזדייף פסול בכל ענין דבעינן שיהא מוכיח מתוך הכתב עצמו: כתוב בסמ"ג מכח אלו הסברות שהאשה או השלים שהגט בידם א"ל עידי מסירה מפני שהכתב מוכיח וכן בס' התרומה וכ"פ ר"י דהא דאמר ר"א עידי מסירה כרתי הייט כגון אם אין עדים חתומין אז צריך להביא עידי מסירה דהא אמרי' פרק המגרש אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וה"נ א"פ השולח [*זימנין] דאזלי סהדי למ"ה: שמח בתשובת רש"י ז"ל כתב מעשה באחד שרצה לשלוח גט לאשתו ע"י עובד כוכבים או לעשותו קבלן ואמר דלא מהני אם לא שיאמר לישראל ג (*וכתב) [*וכן כתב. מ"י] ראבי"ה דהייט דוקא היכא דעובד כוכבים מוליך או מקבל (*והא) [*דהא] דתנן פ"ב דגיטין הכל כשרין להביא הגט חוץ מחש"ו [*וסומא ונכרי] הייט פי' להביא ולמסור כמו כל הבאת דמס' גיטין אבל הבאת עובד כוכבים ליד ישראל שרי לכתחלה ודמי הא מלתא להא דאמר פרק המקבל אדם יודע שאין עושה שליח לקבלה וגמר ונתן לשם הולכה דידיה ולא טעי ה"נ אדם יודע שאין שליחות לעובד כוכבים ולא טעי וכ"ש היכא שפי' בפי' שמינה לישראל לשליח ותו ראיה מדתנן פרק בכל מערבין השולח עירובו [*ביד חש"ו או] ביד מי שאין מודה בעירוב אין עירוב ואם אמר לאחר לקבלו הימנו הרי זה עירוב רק שיתברר שיעשה שליחותו כדאוקימנא בעומד ורואהו אלמא אע"ג דליתיה בשליחות יכול להגיע עירובו ליד אחר ואפילו בעירובי תחומין [*דאורייתא] מוקמינן לה בגמ' *) ד"כ: שמט הגה"ה י"מ דהיכא דזכות לאשה יכולין לעשות שליח לקבלה שלא מדעתה דכיון שהוא מומר לעבודת כוכבים זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו ותימה ממתני' פרק כל הגט השולח גט לאשתו והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקה שהוא קיים וקאמר בגמרא דאי אפשר בע"א שהאשה מגורשת מיד ואם איתא ליעביד שליח לקבלה דזכות הוא לה כיון שהוא זקן או חולה שהפטר מן החליצה ומן היבום ול"ע פרק *חרש גבי המזכה גט לאשתו במקום יבם או במקום קטטה דמשמע שמותר לעשות ועוד ראיה מפ"ק דגיטין תנו גט לאשתי ה ושחרור לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה ופרש"י ז"ל דל"ג ג] זה [*עיין בר"ן דף תקי"ח] דאי הוה גרים זה (לא) [*אז הוה תני כזכי ועיין לעיל] הוו פליגי רבנן בשחרורי עבדים דזכות הוא לו ויתנו לאחר מיתה א"כ משמע דזכין לו גט אע"פ שלא עשאו שליח אך בגמ' פרש"י דגרסי' זה ובירושלמי פ"ק דגיטין גבי חוב הוא לאשה וזכות לעבד קאמר אילו עבדו של קלין וכי 'אין משוחרר אילו אשתו של מוכה שחין וכי אינה מגורשת ברם טעמא דמהני' משום דיכול למכור עבדו שלא מדעתו ואין יכול לגרש אשתו שלא מדעתה ובירושלמי דפרק התקבל משמע דאפילו זכין לו שלא בפניו הייטו היכא דשתק אבל אם מיד כשידע צווח ומיחה אינה זכייה ר"י בר פרץ ער"פ *חרש עכ"ה: [דף יח ע"א] המשלים גט לאשתו פ"ה והוא הלך לדרכו ובחנס פי' כן אלא מיירי אפילו הוא בעיר ונקט בהך ברייתא המשלים לרבותא דאע"ג שהוא בעיר מותרת לינשא מיד ולא חיישינן לגט ישן ולעיל נקט השולח [*לרבותא] דאע"ג דאין בעיר צריכה להמתין ג' חדשים: מה מעשה ב"ד נכתב ביום ונחתם כו' 'משמע דמשעה פסק דין אית ליה קלא כמו בשטר כדאמרי' בכל דוכתא כשעמד בדין דגבי ממשעבדי: שנ אף כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה יש מקומות שנוהגין לכתוב הכתובה מע"ש ולחותמה במוצ"ש ואין נכון לעשות כן משום תוספת דלא הוי מעשה ב"ד ומיהו היכא דקנו מיניה ליכא למיחש מידי כדאמר פרק גט פשוט אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו ההוא יומא: [דף כ ע"ב] ת"ש דאמר רשב"ל הגודרות אין להם חזקה פי' לאלתר אלא חע"י שלש שנים כדאמרי' פרק חזקת הבתים [*דף לו] וא"ת ממתני' ה"ל לאיתויי דתנן התם העבדים חזקתן שלש שנים מיום ליום *י"ל דה"א דוקא עבדים דבני דעת נינהו ועיילי מנפשייהו אבל גודרות אין דרכם לילך לבית 'נכרי וליכא למימר מנפשייהו קא עיילי אי לא מכרן לו והוליכו לשם ולא היו הולכין מאליהם קמ"ל ר"ל דאין להם חזקה ולכך היכא שהגט כתוב על ידו ומוכח קלא דאקנויי אקני לה והל"ל דיש להם חזקה להכי מייתי מגודרות דאין להם חזקה אע"פ שיש הוכחה דלא עיילי מנפשייהו [כמו עבדים] ולהכי לא מייתי ראיה מעבדים דהתם דין הוא דאין להם חזקה לאלתר דליכא הוכחה דניהוי החזקה חזקה דאיכא למימר מנפשייהו קא עיילי כיון דבני דעה נינהו: [דף כא ע"א] שכן אב מקבל גט לבתו קטנה בע"כ ואפילו בע"כ של אב מתגרשת בנותן לו בע"כ כדמוכח פרק שני דקדושין [*דף מד] דאמר קדושין דמדעת אביה םהוא ולא היא גרושין דבע"כ בין היא בין אביה פי' כיון דבע"כ של אב יכולה לקבלה כמותו וכ"פ שם בקונטרס: שנא שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות. תימה הא אם מת אביה או מכר ביתו הו לא השיב בית אביה כדאמרי' בנדרים [*דף מו] קונם שאיני נכנס לביתך או שאני לוקח שדך מת או מכרו לאחר מותר וי"ל דכל יומאי הלליו קרויין בית אב ואפילו מת כדכתיב שבי אלמנה בית אביך וכבר מת אביה של תמר כדמוכחי קראי: שנב מכאן פסק ריצב"א דאם כתב בכתובת יתומה דהנעלת ליה מבית אביה אין קפידא: שנג לא על נייר מחוק שהכתב על הנייר ועדיו על המחק אבל שניהם על המחק כשר דאמר בפ' גט פשוט דאין דומה נמחק פעם אחד לנמחק שני פעמים: [דף כב ע"א] מאן חכמים ר"א פ"ה דמ"ד עדי מסירה כרתי הבאה לינשא צריכה להביא עדי מסירה ודוקא (*הבאה) [*הכא] בגיטין הכתובים ע"ד שיכול להזדייף צריך עדי מסירה אבל גיטין הכתובין על דבר שאין יכול להזדייף יכול לינשא ע"י עדי חתימה ואפילו לר"א כדאמרי' פ"ב [*דף פו] ומייתי לה ברים מכילתין שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני ת"ה כאין להתנות איך מכשיר ר"א בדבר שיכול להזדייף והא מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול דהא מודה [*נמי] ר"א היכא דלא אתי למיסמך עלייהו [פי'] ד] כגון בשמות מובהקין דכשר ה"נ הכא ולפי זה הרחיק ב' שיטין מן הכתב פסול לר"א בעידי מסירה דהא מזוייף מתוכו עולא כפי' המיימון דמכשר בהרחיק ב' שיטין מן הכתב לר"א כמו בדבר שיכול להזדייף [*עכ"ה של הר"ר אליעזר. מ"י]: הדרן עלך המביא תניין

[דף כד ע"א] כל הגט שנד כתב רבינו יואל הלוי אי לאו דמכהפינא מחבריא ה"א אפי' לא הזכיר שם האיש והאשה בגט כשר רק שיהא כתוב כהלכתו (*ואפילו) לר"א דאמר עידי מסירה כרתי וקי"ל כוותיה דכיון דקיימי עדים קמן ואמרי נמסר הגט לזו פשהגט בידה מיד בעלה מה לנו להזכיר שמותן וראיה דה"פ כל הגט [*דף כד] כתב לגרש הגדולה לא יגרש צהקטנה וקאמר בגמ' קטנה הוא דלא מלי מגרש כהא גדולה מלי מגרש ומוקי לה כר"א דאמר עדי מסירה כרתי והוא שיש עדי מסירה שנמסר לגדולה ואע"ג דשמותיהן שוין אין לחוש שמא מן הקטנה נפל הגט ומלאתו הגדולה והא הכא מה שהוזכר בגט שם הגדולה אינו מועיל והוי כמו שלא כתב שום שם של אחת מהם דכיון דידעי דלגדולה נמסר הוי כשר ה"נ ל"ש. ותו דא"פ בהרא כתב הניכהו והניכהה כשר. ומפרשים רבותא אע"פ שלא הוזכרו שמותיהם כ"א רחם המשפחה

*) נד"ק הגי' הגה"ה הכי נמי י"מ ובד"ס ליתא להי' הגה"ה.

הגהות הב"ח כ נ"ל אי נמי: ל נ"ל וככל: מ נ"ב הני: נ לחתום כתובה קודם הברכה אחר שקראו חכמי הקהל ואיכא כנ"ל: ס נ"ל גם: ע נ"ב הוא: פ נ"ל ידוע: צ נ"ב את: ק נ"ב ונתקלקל: ר נ"ל וחקק: ש נ"ל וכה תלויין מילי דשבת ת נ"ל דהא: א (ידו אבל כו' ידה או) תא"מ ונ"ב ידה ולא היו שם עידי מסירה. אבל היו שם כו': ב נ"ב עדי: ג נ"ב לקבלו: ד (ס"נ) הא"מ: ה נ"ל ושטר שחרור: ו תז"נ: ח נ"ל עד: ט נ"ב ועוד מאי קמ"ל ריש לקיש מתני' היא וי"ל דממתני' לא שמעינן גודרות דס"א כנ"ל י נ"ב אים: כ נ"ב הוה אמינא: ל נ"ב ס"א לה: מ תז"נ: נ נ"ב מתגרשת: ס נ"ב הגה מר' אליעזר: ע ודלא כהמיימוני כנ"ל: פ נ"ב כהשה: צ נ"ב נו: ק נ"ב ביה הא גדולה מצי מגרש ביה כנ"ל. ר נ"ב ואפילו הכי כיון:

חדושי אנשי שם

ליורשים שאין זכין למת אחר מותו וגי' א היא נראית יותר נכונה אלא שצריך להגיה בסיפא מצאו שמת יחזיר ליורשים ואם לאחר מיתה יחזיר לנותן כו': ב"ם [ו] יש מקשים והלא אדרבה מפשט דברי ר"י משמע דאפילו לכתחלה מדכתב הכל

הגהות מהר"ם בטיקטין א] שכבר נעשה קנין לפניהם: ב] מלינשא לכתחלה: ג] תן דהוה משמע דמסרו לידו ל' אשר"י פרק קמייתא קמא ור"ת פי' דל"ג זה נ"ל: ד] בלא עדי מסירה כשרים

של שניהם ובעל כרחו אית לן לאוקומי בעידי מסירה דאל"כ מה אנו יודעים אי זו מן המשפחה גירש הואיל ולא הזכיר שמותם. ומיהו לריך לכתחלה לכתוב שמותם כדתנן בפ' כל הגט הכותב טופסי גיטין לריך שיניח מקום האיש ומקום האשה והזמן ומוקמינן לה בגמ' כר"א והתם מיירי לכתחלה דבדיעבד כשר בלא זמן כדאמרי' פ"ק נזייה לזמן ויהביה ניהלה: שנה [דף כו ע"ב] טעמא דנמחל שיעבודו פרשב"ם דאם חזר ולוה באותו יום עלמו והקנה לו פעם שנית בשעת הלואה הוה כשר למיגבא ביה דלא בעי כתיבה לשמה גבי שאר שטרות והשתא מש"ה פסול דנמחל שיעבודו וקנינו הראשון · שנו [דף כט ע"א] אין השואל רשאי להשאיל אפילו למ"ד פרק המפקיד שומר שמסר לשומר פטור מ"מ לכתחלה אינו רשאי להשאיל ולהשכיר: שנז [דף כו ע"א] ולריך שיניח מקום הרי את מותרת לכל אדם [*תוס'] בכל דוכתא משמע שלריך לכתוב זה הלשון בגיטין ובפרק בתרא נמי תניא גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם וכו' והנהיג ר"ת לכתוב לשון זה בגט אבל בתיקון טופסי גיטין הראשונים לא היה כתוב ומ"מ אין להוליא לעז על גיטין הראשונים שהרי מאריכין כמה לשונות בגיטין דחשיב כמו הרי את מותרת לכל אדם: שנח [דף כז ע"ב] ודוקא לורבא מרבנן כו'. אומר ר"י דעם הארץ נמי יש לו טביעות עין כדאמר בגט פשוט [*דף קסח] לורבא מרבנן דאזיל לקרוסי איתתא לידבר ע"ה בהדיה ובפרק כל הבשר [*בתוספות כתוב פ' גיד הנשה] נמי אמרינן כ"ע אית להו טביעות עינא אלא שע"ה אין נאמן: מלאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר כשמלאו[ש] עלמו מיירי מדסמכינן אהכרתו ואע"ג דלאו לורבא מרבנן הוא נאמן במגו דאי בעי אמר לא איבדתי דכ"ע אית ליה טביעות עינא כדפרישית לעיל שנט ומכירו אחפיסה או אדלוסקמא קאי ואע"פ שאין מכיר הגט דאי מכיר הגט למה לי מלאו בחפיסה: [דף כט ע"א] רשב"ג אומר בין כך ובין כך לא ישלחנו ביד אחר והא דדרשינן ושילח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח היינו היכא שאין הבעל מקפיד תוספות. וכ"ל שגילה דעתו בפירוש שאין מקפיד [*לשון רי"ף] ומסקנא הוי כרשב"ג דהלה דוקא תנן: ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו כו' עד ה"ק ליה אבא בר מניומי ולא את [*לשון רי"ף] וכן הלכתא דשליח שלא ניתן לגירושין[ת] הוי (*וטעמא) [*משמע טעמא. מ"י] משום שהשליח לא רלה מתחלה להיות שליח לגירושין כי לא רלה לטרוח לבקשה ולחפשה אבל אם היו רולין הבעל והשליח היה נעשה שליח אע"ג שאין מכיר אלא ע"י עדים שאמרו לו בשעת נתינה זו היא אשתו של פלוני וא"ת והא לעיל בפ"ש תנן הכל כשרין להביא הגט חוץ מחש"ו ועובד כוכבים וסומא ופריך בגמ' בשלמא חש"ו לאו בני דעה נינהו עובד כוכבים נמי לאו[א] בני התירא נינהו אלא סומא אמאי לא אמר רב (*שישא) [*ששת] לפי שאינו יודע ממי נטלו ולמי נותנו מתקיף לה רב יוסף א"כ היאך סומא מותר באשתו ושאר בני אדם כו' אלא בטביעות עינא דקלא וטעמא דסומא פסול לפי שאין יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם משמע בין לר"י בין לרב ששת לא שני בהיכרא ע"י עדים וי"ל דוקא סומא שאין יכול להכירה במראה פסול להיות שליח פן יטעה אבל אדם אחר מותר להביא גט לאשה אע"פ שאין מכירה אלא ע"י עדים שיאמרו לו בשעת נתינה זו היא אשתו של פלוני: הגה"ה לעיל אמר ליה[ב] לא ידענא לה א"ל יהביה ניהליה לאבא בר מניומי ואיהו ליתיב לה אזל ולא אשכח אבא בר מניומי יתיב ר' אבהו ור' חנינא ור"י נפחא ויתיב רב ספרא גבייהו א"ל מסור מילך קמי דידן אמר להו רב ספרא[ג] שליח שלא ניתן לגירושין הוא ולא הוי שליח וכן הלכתא דשליח שלא ניתן לגירושין לא משוי שליח עכ"ל רי"ף: וליחוש שמא פיים פרש"י ובא עליה והוי גט ישן [ז] וקשה מסיפא פ' מי שאחזו בסופו [*דף עט] ולגט ישן[ד] לא חיישינן שהרי לא נתייחד עמה. ופריך וליחוש שמא פיים אלמא דחיישינן שמא פיים אע"ג (*דלא) [*דליכא למיחש שמא מ"י] בא עליה ולכן פי' ריב"א [התם] פרק מי שאחזו וליחוש שמא פיים וביטל הגט כיון דשם לה זמן קלוב ומשני באומר נאמנת עלי שלא באתי ובטלתי לא אני ולא שלוחי אבל כאן גבי מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש יש לפרש וליחוש שמא בא (*עליה) [*אליה] דלא שייך ביטול כיון שבא הגט בידה וכאן איכא למיחש שמא בא (*עליה והוי גט ישן) [*אליה] ומשני באומר נאמנת עלי שלא באתי דבשעת הנתינה התנה כך את תהא מגורשת ממני מעכשיו אם תאמרי שלא באתי ונראה לר"י כל היכא שהוא נותן לה גט מאהבה שאין רולה שתתעגן כי דעתו לילך למרחקים וירא שמא ימות בדרך[ה] ואינו רולה שיחול הגט אלא עד זמן קבוע (*אמר ר"י ל"ח אבל) [*אמרי'] לא קבע לה זמן אלא (*מפני שהוא) [*שיהא] בטוח שיבא תוך הזמן התם חיישינן שמא בא לקיים התנאי כדי שלא יחול הגט ואיכא [*נמי] למימר שמא פיים והרחיב הזמן כדי שלא יחול הגט והכי (*אמרי') [*פרכינן. מ"י] הכא ובפ' מי שאחזו וליחוש שמא פיים ואינו משום גט ישן דלא חיישינן לגט ישן אם לא ראינו שנתייחד עמה. אבל הא דאמר' בפרק שני [*דף יח] אמר רבי יוחנן אפילו מכאן ועד י' ימים אי איתא דפיים קלא אית לה למילתיה מיירי שמגרשה (*בתוך) [*מתוך] קטטה והוא עמה בעיר דאם איתא דפיים קלא אית ליה למילתיה[ח] והיינו נמי דלעיל המשלח גט לאשתו וא"ל אל תתנהו לה אלא לאחר ג' חדשים התם לא חיישינן שמא פיים כיון שמגרשה מתוך קטטה. וליחוש שמא פיים וכו' נראה לראבי"ה דלגט ישן אין חוששין היכא שאינו עמה בעיר כדאמרי' התם ונפתה השליח בדרך כו' אבל הכא היה עמה בעיר ושדר לה ביד שליח הלכך חיישינן שמא פיים ובא עליה והא דפריך מההיא דאם לא באתי מכאן עד י"ב חדש כו' וליחוש שמא פיוס ההוא פיים אין רולה לומר שבא עליה והוי גט ישן אלא שמא בא בתוך העיר[ט] דהנאי' תלויין בביאת העיר גרידא וכן פלוגתא דר' יוחנן ור"ל דהוא היה עמה בעיר וההוא פיוס שנהרלה מכעס ונמלך שלא ליתן גט ושוב נמלך לגרש בזה הגט ואתי למיטרף שלא כדין משעת כתיבה וכה"ג פי' [כ]ריב"א דההוא פיוס אם לא באתי ביאה גרידא ואיידי דנקט לישנא דפיים לקמן בפ' מי שאחזו [*דף עו] אברייתא נקט נמי אמתני': שם [דף ל ע"א] אין אונס בגיטין עיין לקמן בפ' מי שאחזו על אונסא דלא שכיח ' ריב"ן פסק דאפילו בידי שמים אין אונס בגיטין ובס' המקלועות פסק דאונס בידי אדם לא הוי אונס בידי שמים הוי אונס וכן פסקו בשתי ישיבות ויש מביאין ראיה *[דיש אונס בגיטין בידי שמים] מדאמרי' פ' מי שאחזו [*דף עג] שלאו מתם אכלי ארי[מ] אטו אין לגט[נ] כר"ח [*עיין בהשר"י פרק מי שאחזו דף קנ"ט ע"ב וגם ביאר דברי ר"ח וסוגיית הגמ' לפי פי' ר"ח] דהיוולא הוא דנשכו נחש [דברייתא] הוי כמו אכלו ארי שהוא בידי שמים [ח] ולא קשיא רישא לסיפא דרבא אית ליה התם [בכתובות בלישנא בתרא] טענת דאונס בגיטין והך דהכא [ולישנא קמא] דרבא מיירי בידי אדם ותרתי לישנא לא קשיא אבל רש"י פי' אכלו ארי אין גט וסיפא דמשבשתא היא עכ"ל [*אביאסף] וכ"פ האלפס ור"ח אבל בתשובת הגאון ראיתי לחומרא דיש אונס כלישנא בתרא דפ"ק דכתובות ואם מת חוללת ולא מתיבמת: שסא [דף כט ע"א] אלא אומר שליח ב"ד אנא כתב בה"ג בעו רבנן קמיה דרבי חנינא [גאון] מדאמרי' עובד כוכבים לא הוי שליח לקבלה (ולהוליך את הגט) מהו למיכרכיה לגיטא בחד מנא ומימר ליה לעובד כוכבים אמטייה הא מנא לישראל פלוני וליתביה לאנתתיה ואמר ודאי לא מהני מידי ואומר אני שבמקום שב"ד (*שלהם) ירלו לעשות שליח שלהם על הגט שבא לידם ע"י שליח שהעיד בפניהם בפנ"כ ובפנ"ח יכולין ב"ד לשולחו ע"י עובד כוכבים כה"ג ליד שליח כשר והוא יתננו לה ויאמר שליח ב"ד אני. [ס]מלאתי: שסב מתני' [דף ל ע"א] המלוה

את הכהן מעות יש מרבותינו שרלו לפסוק המלוה לתוך כיס (*ללדקה) [*של לדקה] דלא יפרע לעלמו מן הכיס אם לא בדעת הקהל ולא נראה לראבי"ה דבפ' מליאת האשה *בירושל' [*עי' בהגהות ב"ב]: פליגי ר' חנינא ורבי יוסי אם מוטל על הגבאין ללות או לא ומדקרי ליה הלואה שמע מינה שנפרעין מכיס של לדקה כשימלאו בו לאחר זמן וא"ל ליטול רשות מן הנותנים לתוך הכיס וגרסי' [ע]בירושלמי המלוה מעות את העני והעשיר אין מפרים עליהן שאין מפריסין על האבוד וזכה העני במה שבידו תני אליון דבי רב אשאלון פריטיא לליבורא אתי עובדא קמי רבנן ואמרי לית לבור כוליה עתר לית לבור כוליה מייט [*לשון ומטה ידו] פי' סומך על מקלת עניים שבהן שאין לומר העשירו כולם ואפילו בעני אחד הכן אין חוששין שמא העשיר אבל אם ייחד לעני אחד ושוב נודע שהעשיר ויתר וזכה העני במה שבידו א"א בפ' א] אע"פ: שסג המלוה[פ] הכהן ומוקי לה בגמ' במכירי כהונה ואע"ג דלא אתא לידיה ולא הופרשו עדיין יכול להקנותם וטעמא משום דכל מתנות כהונה חשיבא מתנה מועטת ואסור לחזור[צ] כדאמרי' פרק הזהב ועוד אמרי' פרק הזהב ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי יכול לעשותו[ק] תרומה ומעשר על מקום אחר וטעמא משום דאסור לחזור[ר] אפי' בדברים בעלמא משום דמתנה מועטת היא ומיהו אם בדיעבד חזר בו חוזר[ש] היא וכן פסק[ת] מהר"ם שסד *בנהיגת [*עי' בתשובת הרא"ש סי' מ"ח ובאשר"י פ' כיסוי הדם]: מלוה דמוהל ובעל ברית [ג] וכו': ופוסק עמהן כשער הזול כדמפרש (*השתא) אע"פ שלא פסק כמי שפסק דמי ואין בה משום רבית אפילו פוסק הרבה פחות משער הזול ומתוך פ"ב משמע דחדא מלתא היא ולר"י נראה דתרי מילי נינהו: פוסק כשער הזול הא קמ"ל דאפילו לא פסק כו' וא"ת הא נמי פשיטא דבפ' איזהו נשך [*דף עב] א"ר יוסי שיכול לומר לו או תן לי מעותי או תן לי כזה וי"ל התם מיירי שאומר לו כשער הזול אבל הכא אפילו שתק עד שהוקר השער: שסה [דף לא ע"א] ובשעת כניסת מים לבוסר [*תוס'] נראה לר"י כלשון השני שפ"ה כשנכנסת בו לחלוחית שיכול לעלור (*בהם) [*מהם] כל שהוא היינו כניסת מים וי"א שאין בו משום מגע עובד כוכבים מדקרי לה מים ואומר ר"ת שאין להקל דאין אנו בקיאין בו אימתי קרוי בוסר או יין וכתב ר"ת שפעם אחת היה שלא נתבשלו היטב והיה הכל בוסר וכי לא נהג יין נסך אותה שנה:

הדרן עלך כל הגט

שסו [דף לב ע"א] **השולח** גט לאשתו או ששלח אחריו שליח ומפרש ריב"א כגון שיש עדים לשליח הב' שמנו הבעל שליח קודם שהגיע גט לידה דאל"כ חיישינן לקיקוניא דאפילו אם יאמר אחר שבא הגט לידה אני שלחתיו לבטלו אין להאמינו: מלאתי תשובת רש"י ז"ל ששאלת על האשה שעשתה שליח לקבל גיטה ונתעלל השליח בשליחותו ועשתה שליח אחר וקבל זה השליח האחר גט שאין הגון וכששמע הראשון נתחזק בשליחותו והלך אלל הבעל וקיבל גט כשר דעתו נוטה שלא בטלה שליחותו של ראשון בשביל שליחותו של שני שלא מלינו בכ"מ שליח בטל בגלוי דעתא ואף במבטלת השליח עלמו לפנינו נחלקו בה ר"י ור"ל דתנן וכן היא שנתנה רשות לשליח לקדשה והלכה היא וקדשה עלמה אם שלה קדמו קדושיה קדושין ואם של שלוחה קדמו קדושיו קדושין ואיתמר לא קדשה עלמה וחזרה בה מהו רבי יוחנן אומר חוזרת דאתי דבור ומבטל דבור ור"ל אמר אינה חוזרת[א] לא אתי דיבור ומבטל דבור ואיתותב ר"ל מדתנן השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח וא"ל גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל וטעמא דבטליה אבל גלויי דעתא לא אשכחנא דבטל ועוד מדקתני אם הגיע גט לידה אינו יכול לבטל והוינן בה פשיטא ומשנין לא לריכא דמיהדר עליה מעיקרא לבטולי מהו דתימא כאילו בטליה מעיקרא דמי קמ"ל ועוד דאביי ורבא פליגי בגלוי דעתא בגיטא והלכה כאביי דאמר לאו מלתא היא וכ"ש הכא דליכא גלוי לבטולי אלא להדורי בתר גירושין וכל הקודם קודם ואנן סהדי דניחא לה כל היכא שתתגרש שהרי כמה ימים חזרה אחר גירושין ועוד דתנן בפסחים[ב] חבורה שאבדה פסחה ואמרו לאחד לא ובקש לנו ושחוט עלינו והלך ומלאו ושחט והן לקחו אחר ושחטו אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין עמו ושלהן יולא לבית השריפה כו' אלמא היכא דשלו נשחט ראשון אע"פ שקדמה לקיחתן לשחיטתו קתני הן אוכלין עמו ושלהן ילא לבית השריפה אלמא אע"פ שמחזירין לעשות שליחותו ע"י עלמן אפ"ה לא בטלה שליחות מן השליח ושלום שלמה ברבי ילחק: שסז המקבל מתנה שאמר לאחר שבאה מתנה לידו כו' כתב רשב"ם פרק יש נוחלין [*קל"ז וגם בתוס' ביאר היטב] הכותב כל נכסיו לאחד ואמר הלה אי אפשי בה קנה מיירי לאחר שבאה המתנה לידו והאי קנה משמע לגמרי קנה והיא שלו והא דאמרי' בכריתות פרק בתרא אמר ר"ל הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם בה זכה מיירי קודם שבאת מתנה לידו ולכך לא קנה שאין מזכין לאדם בעל כרחו ועוד דחוב הוא לו דכתיב שונא מתנות יחיה [*וסבר כר' יוחנן דאמר בלווח מעיקרא לא. ול"נ לר"י דהא דפריך התם כו'] ולא נראה לר"י דהא פריך התם לר"ל מהאומר לחבירו דין ודברים אין לי (בנכסיך) בשדה זו ודאי מסולקת הימנה לא אמר כלום והיינו טעמא דלא אמר כלום משום דכבר באה לידו א"כ מאי פירכא הוי לרשב"ל אלא ע"כ הסיא דרשב"ל מיירי לאחר שבאת מתנה לידו והשתא ניחא הא דמייתי עלה הך (*האומר) [*דהאומר] דין ודברים אין לי והא דאמרי' הכא אי איפשי בה לא אמר כלום לא פליג אדרשב"ל[ד] (*דאין ר"ל) [*דר"ל] לא אמר כלום דהדרא למרה אלא הפקר הוי וכל המחזיק בה זכה בה מ"ר (*ומכל מקום) [*ומלאתי מקשי'] מההיא שמעתא דכריתות פרק המביא [*אשם הלוי] [דף כד] גרס לה איכא מתנה זו מבוטלת הבעל אי אפשי בה דבריו קיימין בטלה היא אינה מתנה לא אמר כלום [*ופי' ר"ת דגרים הכא כדהתם מבוטל תיבטל אי אפשי בה דבריו קיימין מכאן ואילך בטלה היא אינה מתנה לא אמר כלום דהא אמר בטילה מעיקרא וזה אינו] ולר"ת נראה שהסוגיא שבכריתות שיבשוה לפי שלא ידעו לפרשה וכשבורין (*דהאי)[ה] [*דמאי] אפשי פריך לרשב"ל דהא איהו נמי (*האי)[ו] [*באי] אפשי מיירי לפיכך (*כתב דאי) [*כתבו באי] אפשי דבריו קיימין ולא היא כמו שנאמרה כאן כך היא הלעה וכן יש לאומרה בכריתות לפרש הכי מילתיה דרשב"ל דאמר הנותן מתנה לחבירו כו' כגון שזיכה לו ע"י אחר וקודם שבאה ליד המקבל אמר אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה ופריך מ"ש מהא דאמר רב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבא מתנה לידו מבוטלת היא הבעל אי אפשי בה לא אמר כלום בטילה היא אינה מתנה דבריו קיימין מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה שהרי כשאמר בטלה היא ר"ל מעיקרא קודם שבאת לידו והוי דומיא דאי אפשי שהוא להבא וקודם שבא לידו (*כמו) [*שאמר] רשב"ל וטעמא דרשב"ל משום דאסתלק נותן וליד השני לא בא שאינו רולה לזכות בה והוי הפקר וה"נ אם לאחר שבא המתנה לידו אמר בטלה היתה קודם שבאת לידו נמלא הראשון מסולק והשני לא זכה והוי הפקר ואמאי קאמר רב ששת דבריו קיימין ומשני דלא הדרא למרה ושוב מתיב האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ודאי מסולקת הימנה לא אמר כלום דכיון דקאמר האומר לחבירו ש"מ שחבירו רולה ליתן לו שדה והלה אומר אין לי עסק בה ודאי מסולקת הימנה והוי דומיא דרשב"ג והיינו דקא פריך ליה והא דין ודברים כאי אפשי דמי וקשיא לרשב"ל דאיהו אמר באי אפשי דבריו קיימין והתם קתני לא אמר כלום ומשני לה (*שוב דיהיב כו' מיתיבי) [*שוב מתיב] הכותב נכסיו לאחרים והיו בהן עבדים כו' בשלמא (*לרשב"ל) [*לרשב"ג] קסבר כי יהיב איניש

הגהות הב"ח ש נ"ב הוא: ת הוא דלא משוי שליח כנ"ל: א נ"ל בר סהירא הוא: ב נ"ב שליח: ג נ"ב וכא: ד אין חוששין כנ"ל · ה נ"ב ותתעגן ו נ"ב והרחיב הזמן. ז נ"ב לעיל. ח נ"ל וכן שכיח: ט נ"ל דהנאי הלוי: י נ"ב הוא: כ נ"ל ר"ת: ל נ"ל ראב"ן: מ תז"כ: נ נ"ב ע"ש בחדושי רשב"א ובפסקי הרא"ש והר"ן ז"ל כמביאים דברי ר"ת: ס תז"כ: ע נ"ב הכא: פ נ"ב את הכהן מעות: צ נ"ב בו: ק נ"ל תרומה מעשר: ר נ"ב בו: ש נ"ב גמורה · ת נ"ב עיין בתשובות מהרי"ק סימן פ"ו ובתשובת הרא"ש כלל ק"ב סי' י': א נ"ל דלא: ב נ"ב בפ' מ"ש טמא: ג נ"ב תורת · ד (דאין ר"ל כו' דהדרא למרה) הא"מ ונ"ב דלא אמר כלום פירוש דלא הדרא למרה: ה כ"ס הכ"ח: ו נ"ל כאי:

חדושי אנשי שם

בגט אין קפידא וליכא קפידא לכתחלה משמע וי"ל דליכא קפידא דקאמר היינו היכא דניתן כבר: ג"מ [ז] אע"ג דקי"ל שאם נתגרשה בו תנאה לכתחלה ה"ק היכי אמרת ה"ז גט דמשמע גט שראוי להתגרש בו לכתחלה ליחוש שמא יבא בעל ויערער ויאמר שפיים והוי ליה גט ישן: מהר"ם [ח] ת"ר זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש הרי זה גט מ"ש רישא ומ"ש סיפא שלאו מתם אכלו ארי אין גט ופר"ת דשלחו מתם אכלו ארי אין גט אהגולה דרישא קאי ובתאי ליה בין אם מתי לאם לא אעמוד ולעולם יש טעם... אונס בגיטין באונס גדול דלא שכיח. כגון אכלו ארי או נחש דבידי שמים אבל רש"י פי' דסיפא משבשתא היא ולא שאני בין אם מתי לאם לא אעמוד כי בשניהם אינו גם באונסא דלא שכיחא ובין לפרש"י ובין לפר"ח יש טענת אונס בגיטין בידי שמים בהא לא פליגי וצ"ע לענין מה הזכיר כאן קושיא דרישא לסיפא ופלוגתא דרש"י ור"ת באם לא אעמוד מ"מ בים אונס כל אפי שוין לפי סוגיא דשמעתתא ועיין בהשר"י פ"ק דכתובות ובפרק מי שאחזו. ובלשה עניני אונס כן עיין במרדכי בפרק מי שאחזו והיינו דקאמר ובן פסק האלפס ור"ת היא

הגהות מהר"ם במיקטין א] ושני דינים אלו כתובות בהגהות מרדכי ריש ב"ב: ב] ואע"ג דהוי דבר שלא בא לעולם מדמהו לבימותמא דס"פ איזהו נשך דמידי הוא טעמא אלא מגי שבך נהגו הסוחרים בכך נמי נהגו וכן יתוב בספר התג"ן בשמו קרוב לנוסו. וכן שביאו באגודה:

ס' ואומר רבי דרשב"ל דלא כרשב"ג קאי א] 'דהא דקאמר קא בעי לפרושי מילתיה דר"ש קאמר עיין ס"פ יש נחלין ובמיימוני בפ"ו דהלכות זכיה : **ששה** בראשונה היה עושה ב"ד ט' ירושלמי. ולית הא פליג על רשב"ל דאמר רשב"ל אין אדם מבטל שליחותו בדברים פחר לה בב"ד שכח ב"ד יפה : ורב נחמן אמר בפני שנים בי תרי נמי ב"ד קרו ליה ודוקא גבי ביטול סגי לן בתרי דאיתן כעדות בעלמא ודי בבי תרי דאיקרו ב"ד בדיעבד אבל גבי שומר בפרק אלו מציאות מודה רב נחמן דבעינן תלתא והא דאמרי' ביבמות פרק שני [*דף כה] מפני שהן בית דין ודייק בגמרא טעמא דב"ד הא בי תרי לא (*הויא ב"ד) [*במ"י אינו]. [וכ"נו כב"ח] התם ליכא דייק מפני שהוא בית דין וגם גבי קיום שטרות פירש רשב"ם דלדברי הכל בעינן תלתא דהל"כ במה היה נראה שהתקיים באחרונים יותר מבראשונים : [*לשון רי"ף] והלכתא כרב נחמן דקאי ר' יוחנן כוותיה *וכ"פ רש"י ז"ל לקמן בסוף שמעתא בהלמודא ב] והלכתא כנחמני ופירש רש"י ז"ל והלכתא

[*בגמרא דף ל"ג אמר ר' יוחנן ס"ל כרב נחמן (כשסיה דפליג אשמואל לגבי יתומים שבאו לחלוק כו'). שוב מצאתי כן במ"י] :

כר"נ דמבטלין בפני שנים ולא נראה לרבינו הם דכיון (*דתיקנו לר"נ) [*דתקן ר"נ] דאין לבטל מה צריך לפסוק כוותיה לכ"נ כפר"ח דהלכתא כרב נחמן בההיא דפליג אשמואל גבי יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ור"נ דידיה אמר הגדילו אין יכולין למחות והלכתא כר"נ בההיא דפסק הלכתא כרבי בשתיהן : גרסינן בערכין פרק האומר משקלי עלי א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא פשיטא לא צריכא דעשיוה ואירלי מ"ד בטולי בטליה קמ"ל ואימא ה"נ א"כ ליתני עד שיתן מאי עד שיאמר עד דמבטל ליה למודעיה ע"כ הגמרא. דא"כ ליתני פי' במתני' דתנא כופין אותו עד שיאמר ליתני עד שיתן מאי עד שיאמר דמבטל ליה למודעיה ט' [*פי'] מאי עד שיאמר. רוצה אני עד דמבטל למודעא קמא וכן נכון לבטל כל מודעא דעבד אפילו לטוהני גט בלא כפייה פן ירשיע המגרש למסור מודעא מחמת שנאה וקשה דרב ששת [*דף לד] אשקליה גיטא לההוא גברא בעל כרחיה ובטליה לגיטא ואגרכיה רב ששת לגיטא אחרינא וכן רב יהודה עבד הכי לחתגיה דירמיה בירא והשתא אמאי אצרכיה גיטא אחרינא לא היה לו רק לבטל מודעא דעבד ומצינא למימר דרב ששת לטעמיה דאמר כי בטלו לשליח אין חוזר ומגרש בו (*אבל מר"י קשהם דוחק לומר שסובר כרב ששת). [*אבל לרב יהודה דוחק הוא לומר דסבר דאינו חוזר ומגרש בו] דהא פסיק תלמודא כר"נ דאמר חוזר ומגרש בו (*ולידך) [*ולדידן] דס"ל חוזר ומגרש בו סגי בביטול מודעי בשעת נתינה אך אכתי קשה דהכא פריך תלמודא 'והא קי"ל כר"נ דחוזר ומגרש בו וקי"ל כרבי יוחנן דאמר בפ' האומר [*דף נט] דאם קדשה עצמה לאחר חוזרת [ובטלי קדושין] ומשני התם אתי דבור ומבטל דבור והכי נמי דבטליה לשליחותיה דשליח גט גופיה מי (*מבטל ליה) [*קא בטיל] פי' אינו יכול לבטל הגט אלא כ"א השליחות^[מ] (*וגירסא אחרת יש גט גופיה מי בטליה משמע הא בטליה בטיל) [*ובקדושין כתוב בכל הספרים נהי דבטליה מתורת שליחות מתורת הגט לא בטליה משמע דאם בטליה בפירוש מודה ר"נ דבטליה] [*כן מצאתי מוגה במרדכי של הגאון מהור"ר מאיר ויכבליר] ושתי הגירסות נמחו רבותינו השתא לפי (*גירסת) [*גירסא' אחרת שיכול לבטל הגט א"כ לדידן מה מועיל ביטול מודעי בשעת נתינה דלמא בטל גוף הגט ואין יכול לחזור ולגרש בו (*והא) [*דהא] מדמה לר' יוחנן דאמר חוזרת וגם ביטול מודעי אין מועיל דהא רב יהודה ורב ששת עשו גט אחר לאחר ביטול הגט דסבורין דאין חוזר ומגרש בו ולא עשו ביטול מודעי וכ"ל דמצי למימר דלאחר שאמר לסופר לכתוב ולעדים לחתום אינו יכול לבטל שלא בפניהם כ"א על פיהם כיון שצוה להם לעשות מעשה [ואע"פ שלא כתבו ולא חתמו ולא עשו מעשה עדיין] *וכן משמע הכא בשמעתין דהא רבי סבר בטלו מבוטל אם ביטל השליח שלא בפניו (*ר') [*ורבי] סבר אמר ליה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה ורשב"ג סבר אין יכול לבטל זה שלא בפני זה כי אם בפני שלן ואפילו רבי מודה שאין מבטל כ"א אותו שדיבר אליו דהא סבר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה וא"כ ליכא הורבא דאי אזלי הנך וכתבי גיטא שפיר הוי גט אלמא לאחר שאמר להם לעשות אין יכול לבטל הגט שלא בפניהם [ט] ואם קודם שנגמר הגט ביטל בפניהם אין מועיל ביטול מודעי ולכך רב יהודה ורב ששת הצרכו גיטא אחרינא שהבעל ביטל הגט לעדים עצמן קודם שנגמר אבל לאחר שנגמר שנכתב ונחתם [*אינו] יכול לבטל הגט (*בפני) עצמו [*אלא הנתינה אפילו] שלא בפניהם (*ולגירסא) [*אפילו לגירסא] דגט גופיה מי קא ^[כ]בטיל דמשמע דגט גופיה יכול לבטל ובזה מועיל [*ביטול] מודעי וכן אם עשה שליח להולכה יכול לבטלו שלא בפני השליח דהלכה כר"נ דאמר הלכתא כרבי בשתיהם ובטלו מבוטל וכמו כן סגי בביטול מודעי לכך בביטול מודעי סגי בשעת נתינה דאי בטלו לאחר שנגמר הגט או קודם שאמר לעדים לחתום ולסופר לכתוב אמר כל [*מי] שאצוה לעשות גט לא יועיל ואני מבטל הכל בזה (*לא) יועיל ביטול מודעי ואי לאחר שאמר להם לכתוב ולחתום [*אמר] אין ביטול [הגט] מועיל אלא לעדים עצמן ולסופר ואם אמר להם עצמם ל בטל קודם שיתחילו לכתוב או קודם שיגמרוהו בזה לא אליפי שהדי לעשותו אחר ששמעו ביטולו ולכן בביטול מודעי בשעת נתינה סגי וכשר הדבר והשולח גט לאשתו במקום אחר יכול הבעל לבטלו שלא בפניו דהלכה כר"נ דאמר הלכה כרבי בשתיהן דביטל שלא בפניו מבוטל השליח וא"כ נכון הדבר שי"ל לבעל שישבע שלא יבטלנו כששולח גט ביד אחר עכ"ל ספר התרומה עיין פרק חזקת הבתים. בא"א. כתב בספר החכמה וז"ל אני שאלתי ממורי קרובי

[*נא אמן יאיר עיני תלמידך הקטן כו' בדברי המרדכי פרק השולח דף תר"ת ע"ד שכתב בשם הס"ת וז"ל וי"ל דלאחר שאמר לסופר לכתוב ולעדים לחתום אינו יכול לבטלה שלא בפניהם כ"א על פיהם כיון שצוה להם לעשות מעשה כו' עד אלא לאחר שאמר להם לעשות אין יכול לבטל שלא בפניהם ואם קודם שנגמר הגט ביטל בפניהם אין מועיל ביטול מודעי ולכך רב יהודה ורב ששת אצריכי גיטא אחרינא שהבעל ביטל הגט לעדים עצמן קודם שנגמר אבל לאחר שנגמר שנכתב ונחתם יכול לבטל הגט בפני עצמו שלא בפניהם לגירסא דגט אפילו כו' כך היה הגירסא בפנים קודם שהגיה מר ומחק קצת אך מכ"ת דקדק מלשון שאמר ואם קודם שנגמר הגט ביטל בפניהם אינו מועיל ביטול מודעי ולכך רב יהודה כו' משמע אבל לאחר שנגמר הגט אינו יכול לבטל הגט עצמו אפילו בפני העדים כיון שכבר נעשה המעשה דאל"כ הול"ל ואם קודם שנגמר הגט או לאחר שנגמר הגט ביטל בפניהם אינו מועיל ביטול מודעי ולא היה לו להשמיט אחר שנגמר ה:ט ולכן מה שכתב אח"כ אבל אחר שנגמר ונכתב ונחתם הגט יכול לבטל הגט בפ"ע שלא בפניהם. הגיה מכ"ת אינו יכול לבטל הגט עצמו ומחק בפנים. והגיה עוד אלא הנתינה אפילו שלא בפניהם ר"ל שבלא ליתן לה הגט יכול לבטל אפילו שלא בפני עדים אבל הגט עצמו אינו יכול לבטל אחר שנגמר ונכתב ונחתם אפילו בפני העדים וכל זה פי' מכ"ת לפי מה שכתוב ואם קודם שנגמר הגט ביטל בפניהם אינו מועיל ביטול מודעי והשמיט לאחר שנגמר הגט כדפירשתי לעיל וראיתי בסמ"ג חדש עשין סי' נ' דף קל"א ע"ב שמביא גם הס"ת דלעיל וז"ל נפיכך אם קודם שנגמר הגט או לאחר שנגמר ביטל הבעל לפניהם אז אין מועיל ביטול מודעי עכ"ל. הרי שכתב להדיא שאף לאחר שנגמר הגט יכול לבטל הגט עצמו בפני עדים. ולפי מה שהגיה מכ"ת אינו יכול לבטל הגט עצמו אפילו בפני העדים לאחר שנגמר אלא הנתינה ועל פי הסמ"ג שמביא הס"ת נראה מה שכתב במרדכי ואם קודם שנגמר הגט ביטל בפניהם אין מועיל ביטול מודעי נפל בו טעות סופר ודילג לאחר שנגמר הגט וצ"ל ואם קודם שנגמר הגט או לאחר שנגמר הגט ביטל בפניהם אין מועיל כו' ולפ"ז מה שכתב אח"כ וז"ל אבל לאחר שנגמר שנכתב ושנחתם יכול לבטל הגט בפני עצמו שלא בפניהם ע"כ נמי היה גירסא נכונה וא"צ להגיה ולמחוק והכי פי' אבל לאחר שנגמר ונכתב ונחתם יכול לבטל הגט בפ"ע פי' יכול לבטל הגט שלא בפני עדים ובפני עצמו ר"ל שלא בפני עדים ואם בטלו שלא בפני עדים צריך ביטול מודעי ומועיל בו ביטול מודעי כמ"ש אח"כ וז"ל ומשמע דגט גופיה יכול לבטל ובזה מועיל ביטול מודעי עכ"ל. ואם ביטל הגט בפני עדים עצמן לאחר שנגמר הגט אין מועיל בו ביטול מודעי ובזה הם מחולקים אם ביטל בפני העדים עצמן ובין אם לא ביטלו בפני העדים עצמן דגרס אבל אחר שאמר לעדים לכתוב ולחתום וביטל שלא בפניהם קודם שגמרו אין צריך ביטול מודעי ובזה הם מחולקים קודם שנגמר ולאחר שנגמר ועיין מר בביאורי מהרר"א שעיין על הסמ"ג שספ' כן ונותן טעם לדבר ובמטו ממכ"ת שיורני דרך אמת ויורני בפסק זה ע"י מוקדם. חס אשר השיב. אשר שאל מע"ל במרדכי בענין מסירת מודעה שכתב שם בשם הס"ת

ז"ל מאחר דהלכה כר' בשתיהן ואם ביו"ג מבוטל מה תקנה יש למשלחי גיטין שלא יבט. ורציתי לומר דיש תקנה ע"י ביטול מודעי כמו שכותבין בשטרי כל מודעי שמסרתי ושאני עתיד למסור כולם ביטלתי בפניכם ה"נ בשעת נתינת הגט להולכה יבטל ויאמר כל מה שאני עתיד לבטלו ולעשות יהא בטל ומורי אמר לי דלא מהני מידי ולא ידעתי מנא ליה והכי ראיתי שכתב הלכך בשעת נתינת הגט ובשליחות כתיבתו ונתינתו צריך שיבטל כל מודעי ומודעי דמודעי ומודעי דנפקי מגו מודעי דמודעי עד סוף כל מודעי עכ"ל : *השיב רבינו שמחה על אחד שעשה שליח לקדש לו אשה ואח"כ

[*כאן שייך הגה"ה ד"ה ותימה לי כו' עד מודעות ע"כ]:

חזר וביטל שליחותו בפני ב"ד שלא בפני השליח אומר אני דשלא כדין עשה כי אחר תקנת הזקן אינו יכול לבטל אלא בפני השליח דכי היכי דשייך תקנת ממזרים ועגונות לענין גירושין ה"נ שייך לענין קדושין פעמים שיגיעו הקדושין לידה לאחר שביטלו והיא סבורה שלא בטלו ומיענגת ויתבא או יגיעו לידה קודם שביטלו והיא סבורה שביטלו קודם לכן ואתי לידי ממזרות וה"נ בירושלמי פרק השולח הלכך אין לבטל אלא בפני השליח מיהו אם עבר וביטלו מבוטל דקי"ל כר"נ עכ"ל. [*הגה"ה] ^[ל]ותימה לי מפרק השולח דרב יהודה אשקליה גיטא לחתניה דירמיה בירא ובטליה כו' עד אמר להו לסהדי זילו אותיבו קרא באודנייכו וכתבו לה וא"כ דמהני ביטול מודעי אמאי הוצרך לכל זה למה לא כפאוהו לבטל מודעות [*ע"כ] : [דף לד ע"ב] בראשונה היה משנה שמו וכו' פי' לא היה חושש אם הוא משנה^[מ] (*שם) [*שמו ושם] עירו ושם עירה ונראה לר"י דאפילו לא כתב שם העיר כלל שהיה טוב דדוקא אם שינה הוא פסול דהוי מזוייף מתוכו וראיה מהא הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש והאשה והזמן ושם העיר לא הזכיר וכן בפ"ב לעיל ההוא גברא דעאל לבי כנישתא שקל ס"ת יהב לדביתהו ומסיק הא בעינן שמו ושמה [*ושם העיר לא הזכיר] וכל התקנה שהתקינו לכתוב מקום הלידה ^[נ]העיקר הוא משום שלא יהא מוחלף משני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת לכן כותבין לסימן בעלמא מקום הלידה. וראיתי מכתב ר"י מדנפירא ורבנים גדולים שהיו עושים מעשה והיו אומרים לכותבי גיטין שאם מקום הלידה רפיא בידייהו שיניחוהו מכל וכל מלכתוב וגם רבני מגנצ"א הסכימו כן שלא לכתוב מקום הלידה כ"א אנא פלוני ^[ס]דמקום פלוני וכן נמצא ^[ע]בתיקוני הגיטין שתקנו הגאונים לבד של ר"ת שנכתב בטופס הגט שלו שצריך מקום הלידה וגם בטופס של ספר התרומה מצריך אבל מ"מ א"צ כ"כ לדקדק דאפילו לא כתב הוי כשר והכי מוכחת ההלכה פרק האשה שלום [*דף קטו] בלד קלויה [*מתא] אנא דוד בר נהילאי

מה שהגהתי שם שהקשה מע"ל על זו מדברי הסמ"ג דע אהובי שראיתי דברי הסמ"ג והביאורים שעליה מה שהגהתיו הכל הוא נכון אלא שמע"ל נטה מני הדרך בהבנת טעם הגהתי לכן אעלה על ספר כל החלוקים וטעם הגהתי ואראה לך שהוא מוכרח כן. דעהו. ג' חלוקים הן בענין ביטול מודעי דעת הס"ת קודם שצוה להסופר לכתוב ולחתום יכול למסור על הכתיבה אבל לא על הגט גופיה מאחר שעדיין אינו נעשה ולא נוח לכתוב ולחתום ואח"כ נוח לכתוב ולחתום אינו יכול לבטל שלא בפניהם לא הגוף הגט ולא הנתינה והכתיבה דלא אתי דבור ומבטל מה שצוה להם שלא בפניהם אבל בפניהם יכול לבטל בגוף הגט. ולאחר שנגמר יכול לבטל הנתינה אפילו שלא בפניהם אבל הגוף הגט אינו יכול לבטל כי אם בפניהם אלא שכי כתב הס"ת דמהני ביטול מסירת מודעי בגט כי תוספין שמא קודם שצוה לכתוב מסר מודעה או לאחר שנגמר כתיבת הגט מסר מודעי שלא בפני העדים דאז הנתינה בטלה לא הגוף הגט ולכן מהני ביטול מסירת מודעה אבל אין לחוש שביטל הגוף הגט ואז לא היה מהני ביטול מסירת מודעי דלזה אין לחוש דהא אי אפשר לבטל הגוף הגט כי אם בפני עדים עצמן ואז לא הוו אליפי עדים וכו' וכל הנ"ל מבואר מדברי הסמ"ג והמרדכי שכן הוא דעת הס"ת ואתה רואה שיפה הגהתי כי בתחלה כתב המרדכי ונ"ל דמצי למימר דלאחר שאמר לסופר לכתוב כו' עד אלא לאחר שאמר להן לעשות אין יכול לבטל שלא בפניהם. ר"ל דאינו יכול לבטל הנתינה ולא גוף הגט שלא בפניהם ובזה אין אנו צריכין כלל לביטול מודעה. והדר ואמר ואם קודם שנגמר הביטול בפניהם וכו' עד אבל לאחר שנגמר שנכתב אין יכול לבטל עצמו אלא הנתינה אפילו שלא בפניהם אפילו לגירסא דגט גופא מי קא בטיל וכו' כך הגהתי והוא אמת. זהו עצמו החילוק בין שמבטלו קודם שנגמר לאחר שנגמר כי לאחר שנגמר יכול לבטל הנתינה שלא בפניהם אבל לא הגוף הגט אפילו לאותה גירסא דגט גופא מי קא בטליה דמשמע דיכול לבטל גוף הגט ואז לא הוי מועיל מסירת מודעה ולכן קאמר דלא יוכל לבטל רק הנתינה ובזה מועיל ביטול מודעי אבל קודם שנגמר לא מהני מסירת מודעי כלל דאי מסר שלא בפניהם אפילו הנתינה אינה בטלה וא"כ ביטול המודעי ל"ל ואי עשה בפניהם לא מהני הביטול דהא הגט גופיה בטיל לאותה הגירסא וה"ה אם לאחר שנגמר הגט בטלו בפניהם דאינו מועיל ביטול מסירת מודעי דהא גט גופיה בטיל ולזה אין אנו צריכין לביטול מסירת מודעי רק משום חשש שמא ביטלה לאחר שנגמר שלא בפניהם או שמא מסר מודעי קודם שצוה לכתוב ובאלו ב' חילוקים מועיל הביטול זהו דעת הס"ת והסמ"ג והמרדכי אבל אם לא מגיהין מה שהגהתי לא היה נכון גירסת הספרים כלל מה שקאמר אבל לאחר שנגמר שנכתב ונחתם יכול לבטל הגט בפני עצמו שלא בפניהם כו' תדע דאם היה יכול לבטל הגט מאי מהני הא"כ הביטול כי זה הוא עיקר הקושיא של הס"ת ואם רצונו לומר במה שאמר יכול לבטל הגט וכו' הנתינה אבל לא הגוף הגט א"כ איך נקשר מה שאמר אחר כך לגירסת הגט גופא מי קא בטלה וכו' ועוד דהלשון הוא דוחק לומר הא דקאמר יכול לבטל הגט ר"ל הנתינה ולכן הגהתי מה שהגהתי אין יכול לבטל הגט עצמו אלא הנתינה אפילו שלא בפניהם כו' אבל פשיטא בפניהם יכול לבטל אפילו גוף הגט לאותה הגי' דגט גופיה מי קא בטלו. ומעולם לא עלה על דעתי מה שדקדקתי מאחר שקאמר לעיל ואם קודם שנגמר הגט ביטל בפניהם אין מועיל כו' ורצית לומר שדעתי דוקא קודם שנגמר אבל לאחר שנגמר אפילו בפניהם לא יוכל לבטל וחלילה לי כי מי יאמר כאלה שכל זמן שלא נמסר הגט לידה שלא יוכל לבטלו לפי אותו גי' דגט גופא מי קא בטלו אלא מה שקאמר קודם שנגמר הגט משום רישא נקטיה דקאמר שלא יוכל לבטל כלום שלא בפניהם ועליה קאמר ואמר ואם קודם שנגמר ביטל בפניהם וכו' ור"ל דבאותו חלק לא שייכי ביטול מסירת מודעי או מגד שאינה צריכה כגון אם ביטל שלא בפניהם או מגד שאינה מועילה כגון אם ביטל בפניהם אבל לאחר שנגמר מהני ביטול מסירת מודעי מכח חשש שמא ביטל שלא בפניהם דאז הנתינה בטלה ולא הגוף וכמו שכתבתי ואין אנו צריכים מה שכתבת שחסר מן הספר ורצית להגיה ואם קודם שנגמר או לאחר שנגמר כו' דוק והשכח. משה איסרלש מקראקא] :

נהרדעא כו' והא דאמר תיבדק (*טולה נהרדעא) [*נהרדעא כולה] זה מטעם מקום דירה שא"ת מקום לידה א"כ מה [שייך] לבדוק כל נהרדעא כולו שמא יש בשאר מקומות שנולד בנהרדעא והא דקאמר יבדוק כל העולם היינו משום תרי נהרדעא ולעולם נהרדעא היה מקום דירתו ונראה הטעם מה שאנו כותבין שם הנהר היינו משום סימן ובה"ג לא תקנו רב יהודאי מכל מקום לרווחא דמלתא טוב לכתוב. ואע"ג דאמר לעיל דאם דילג שם העיר לגמרי שהוא כשר וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ודאי לא נעשה מעשה כי ר"ת פוסלו ואם מת. חולצת ולא מתייבמת ומצאתי תשובה שכתב ראבי"ה דהיכא דשינה מקום הלידה בזה פוסל אבי"ה ורבינו יואל הלוי אבל כשנכתב מקום הדירה ולא מקום הלידה מעולם לא שמעו קורא תגר ופוצה פה ואע"ג שבתיקון הגט של ר"ת כתוב דירה ולידה לשופרא בעלמא כתביה ובטופס כל הגאונים אין כתוב אלא ממדינתא פלוני ולא יותר ושוב מצאתי שהתוס' פסקו דאפילו שינה מקום הלידה שהוא כשר בדיעבד וכך כתב רבינו יהודה משם ר"י בסמ"ג וכן פירש ר"י פרק הזורק ור"ת הביא ראיה שאין השטר נפסל כשמשנה דבר שאין צריך לכתוב מדאמרי' פרק ב' דכתובות דאין מעלין משטרות ליוחסין דלאו אכולא מלתא קא מסהדי אלא אמנה שבשטר ולא על מ"ש שהוא כהן אלמא אפילו אינו כהן כשר השטר וסברא היא דעדים לא קיימי אלא על עיקר המעשה ^[פ](*גרם) [*עיין לקמן בתוס'] בפרק הזורק : והוא דאיתחזק בתרי שמי פירש כשהבעל עומד במקום אחד כגון ביהודה ואשתו במקום אחר כגון בגליל ואתחזק בתרי שמי מסונים שביהודה קורין אותו בשם אחד ובגליל קורין אותו בשם אחר ואותו שם שקוראים אותו ביהודה אין יודעים כלל בגליל ושם של גליל אינם יודעים ביהודה לכן אם גרש באחד מהם אינה מגורשת וע"כ יכתוב כל השני שמות כדמפרש הברייתא שיגרש אשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו פי' שיעשה שם שיש לו במקום הנתינה דהיינו מקום שאשתו עומדת שם עיקר ושם שיש לו במקום הכתיבה דהוא מקום שהוא שם יעשנו טפל ויכתוב בו אני פלוני שם הנתינה דמתקרי פלוני דהיינו שם מקום הכתיבה כדאמר בגמ' אתא בר הדיא דאיתקרי אייא מרי אבל לא איתחזק בתרי שמי המסוים במקום שאשתו עומדת שם ממקום שעומד שם כגון אם הבעל

חדושי אנשי שם

שיח מהגה המרדכי שמע כן כתב מלשון א"א ולעקרא דספקא מסדר שאונסים חלוקים יש : מהר"ם [ט] לעניותי לא הבינותיו דודאי לרבי אינו פי' בבדיא לזה שמקלת אבר בפניו שאת כל העברה הוא מבטל שהם כנצ"ים ולע"ג דיאי שלא

הגהת מהר"ם כטיקטין א] מלתא דרשב"ג מייתי לה בפ' יש נוחלין הכותב נכסיו לאחר כו' : ב] והלכתא כנחמן :

והאשה בין שניהם במקום אחד בין שהם *מב' מקומות והאיש יש לו ב' שמות ומכירים ב' השמות בשני המקומות אם גירש באחד מב' השמות כשר כ"כ בס' התרומה וכ"פ ראבי"ה [*תוס'] כתב בה"ג בתיקון תופסי גיטין שצריך[ק] בגט וכל שום וחניכא דאית לי ולאבהתי ול"נ לר"ת דכשיש אדם שאין לו שום חניכא ושום כינוי אם נכתוב בגט שלו כינוי שם יאמרו אין זו בעלה של אשה זו שאותו אין לו שום כינוי ויוציאו לעז על הגט ותיקן לכתוב (א) אני פלוני עיקר השם דמתקרי פלוני שם הטפל או המטנה פלוני כגון רובא מרים ופורתא שרה דיכתוב מרים דמתקרי שרה וכן אחא בר הדיא. דמתקרי איירא מרי [*עכ"ל תוס'] וא"צ לכתוב כנוי שהוא קצור של השם כמו ביל"א בילת"א שמואל מואל מרגליות מרגלט"א לפורה פורה בנימן בונמי יצחק חקין שאין זה לא כינוי ולא שינוי . לשון ר"ת [*תוס' בד"ה והוא דאתחזק] ועל גט מומר לעבודת כוכבים שגירש את אשתו שאלו לר"ת אם צריך לכתוב שם דעובד כוכבים עם שם של יהודות והשיב חלילה ותם מלהזכיר שם של עובד כוכבים בתורת משה וישראל דשם של יהודות לא גרע מחניכתו וחניכתה דתנן בפרק המגרש שהוא כשר ופי' בערוך אע"פ שלא כתב שם המובהק ומתני' דפ"ב [*דף פז] אמר' כן וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין ומפרש בה"ג שהיו כותבין חניכתו וחניכתה לכתחלה ולא יותר ועוד דתניא בתוספתא דפרק הזורק גר ששינה שמו לשם עובד כוכבים כשר וכן אתה מוצא בגיורת וכ"ש בישראל מומר לעבודת כוכבים ששינה שמו לשם יהודות כשר ואף לכתחלה אין לכתוב רק שם של ישראל ועוד שלא שנינו היו לו שני שמות ביהודה שיגרש בשני שמותיו אלא שיש לו ב' שמות אחד לבד ביהודה ואחד לבד בגליל ואין שם דגליל ניכר [ר]לבן יהודה ושם דיהודה אין ניכר בגליל שאז צריך לכתוב שני שמות כדפ"ל ומקום הדירה אין לכתוב אא"כ נתיישב בעיר שלשים יום כדמפרש בפרק השותפין ואם יצא ממדינה למדינה אחרת אחר אחרון אני בא כך פסק ראבי"ה בתשובתו ומצאתי [ש]דאף מי שבא מארץ רחוקה לא נכתוב לו גט אא"כ הוחזק שמו בעיר שלשים יום וכן משמע בפרק גט פשוט על אותה משנה כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ואם החליף שמו והוחזק בשם השני אין נגרש כ"א בשם השני ובטופסי גיטי הגאונים כתוב וכל שום וחניכא דאית לי ולאבהתי לאפוקי נפשייהו מפלוגתא ומכל הספק שבעולם וכן עשה רשב"ם ואומר ריב"א דפשיטא שא"צ לכתוב שם העיר שהבעל עומד שם בשעת כתיבת הגט כי אם עיקר מקום דירתו שהרי גיטין הבאים ממדה"י היאך יודע הסופר מקום שהאשה עומדת באותה שעה וגם מקום שתהא עומדת בשעת קבלת הגט אלא כותב עיקר מקום דירתה ולא יותר כך א"צ לכתוב לבעל רק מקום עיקר דירתו [ת](ולא יותר) ולא מקום שהלך שם לפי שעה כיון שלא הלך שם לדור לגמרי ופעמים שכותב והנני עתה במקום פלוני אבל א"צ (*ושמא אפילו מקום עמידתו א"צ כלומר אין פסול אם לא כתבו כיון שא"צ לכותבו כלל וצ"ע) [*ומ"מ אפילו אינה מקום עמידתו אינו פסול כיון שאינו צריך לכתוב כלל וצ"ע] . [*מ"י וכן מצאתי הגי' בהגהת אשר"י שהביא המרדכי] [וכ"ה הב"ח] אבל הסופר שכתב מנין שאנו מנין בו כאן יש לו לכתוב מקום שעומד בשעה שכותב הגט אע"פ שאינו מקום דירתו כדתנן היה במזרח וכתב במערב פסול ומוקי לה בסופר ומי' יש שכותבין הכל בגט כו' שנולדתי במקום פלוני ועכשיו אני דר במקום פלוני והנני עומד היום במקום פלוני ובטופס הגט של ראבי"ה לא הזכיר לידה וז"ל [א]כך למנין שאנו מונין [ב]בו כאן במדינה פלונית דיתבא על נהר פלוני שמע איך אנא פלוני בר' פלוני דממדינה פלונית ועומד היום כאן במקום פלוני וכל שום וחניכא דאית לי ולאבהתי ולמקומי ולמקום אבהתי כו' עד אנתתי פלונית פלוני בת דמעיר פלוני ועומדת היום בעיר פלוני וכל שום וחניכה[ג] וכתב מורי רבינו פרץ אדם שנשתנה שמו מחמת חולי אע"ג שקורין לו תדיר בשם הראשון מ"מ שם שני הוא עיקר וכותבין אותו קודם : אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ע"פ האשה שנפלו ובפרק השותפין : שע [דף לה ע"א] לא שנו אלא בב"ד אבל (ב) חוץ לב"ד משביעין אותה פירש"י ז"ל בב"ד משביעין אותה מן התורה בנק"ח ובשם ועונשה מרובה חוץ לב"ד שבועה דרבנן בארור בעלמא ולא בנק"ח ותימה דבפ' הכותב קאמר אי פקח[ד] שמעון הוה מייתי לה לידי שבועה דאורייתא ופי'[ה] התוס' התם שעא דשבועה דאורייתא היא בנקיטת חפץ ושבועה [ו]דרבנן לא בעי מידי [*חפצי . ושבועת אלמנה דרבנן הוא והוי בנקיטת חפצא. פירש"י בעלמא הכא. מ"י] ונראה לר"י דבין שבועה דאורייתא ובין שבועה דרבנן הויא בנקיטת חפץ מדלא

[*פי' ולעיל גבי כתובה שהיא מדרבנן פי' רש"י משביעין בנקיטת חפץ בפני ב"ד וא"כ דבריו סותרים זא"ז ואף פרש"י פי' משביעין אותה מן התורה בנק"ח ר"ל כעין של תורה כי אין שייך שבועת התורה גבי כתובה כיון שהיא נשבעת ונוטלת ועי' בהכותב בשמעתא דהפוגמת כתובתה] :

קאמר בפ' שבועת הדיינין דאיכא בין שבועה דרבנן לשבועה דאורייתא נקיטת חפץ והכא דהכותב מייתי לה לידי שבועה דאורייתא נפקא מינה (*להפך) [*להיפך] שבועה [*עי' בר"ף פ' מי שהיה נשוי] ולהנהו מילי דמפרש בשבועות דאיכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן ומצאתי נראה לר"י דהכא ה"פ לא שנו אלא בב"ד שלא ישביעוה ב"ד שעב אבל אם תקבץ ג' בני אדם ותשבע בפניהם שפיר גביא מינייהו עיין באלפסי פרק הכותב ולא יקשה . והאידנא משביעין אפילו בב"ד דשבועה שלנו אינה חמורה כל כך משום דשבועה שלהם משביעין שאומר אמת עכשיו ונמצא כשהיא משקר בשעת השבועה והרי זה שבועת שוא אבל השתא משביעין אותה (*שיאמרו) [י][*שתאמר] אמת אא"כ [ז]ממה שישאלו לה[א] וכשהיא משקרת לאחר השבועה הרי זה שבועת שקר ואינה חמורה כ"כ משום דבשעת שבועה שמא היה (*בדעתו) [*בדעתה] לומר אמת תוס' [*עי' פ' זה בורר] [ח]והאידנא אין אנו משביעין אפילו בבית דין אלא תרמות : שעג אבל נישאת אין (ג) מדירין [ט]אותה מכאן הביא רש"י ראיה שהאשה גובה כתובתה אע"פ שנשאת : אבל נישאת אין מדירין דדלמא מיפר לה בעל וא"ת וידירוה בדבר שאין בו עינוי נפש י"ל דלא תחוש ותוכל לעמוד עליהם הואיל ואין בהם עינוי נפש וא"ת ויצוו לבעל לקיים לה כדאיתא פרק נערה וי"ל שמא יפר לה בעלה [*בלחש] קודם שיאמר לה קיים ליכי . אבל נישאת לא דמיפר לה בעל הקשה ר"ת היכי מצי מיפר לה בעל או חכם בלא דעת היתומים הא קי"ל אין מתירין אלא בפניו פירוש מדעתו כדאמרי' בנדרים ר"פ רבי אליעזר [*דף סה] במדין נדרת כו' וגם גבי צדקיהו ותירץ ודאי לכתחלה אין להפר כ"א בפניו ומיהו אם היפר לה הוי מופר דאל"כ צדקיהו היה צדיק והיאך עבר על שבועתו והא דאמרי' התם על דעת רבים אין לו הפרה אינו אלא שנים כדאמר בשבועות להכי אמר על דעתי ועל דעת המקום כי היכי דלא תיהוי ליה הפרה : רב פפא אמר משום איסורא שעד נראה לפסוק דצריך לפרוט הנדר שהרי רב פפא בתראה הוא וכן משמע הלכה בירושלמי דנדרים פרק השותפים אית תנן צריך לפרוט הנדר חד בר נש נדר דלא מרוות אתא לקמיה דרבי יודן ברבי שלום דעטיף ויתיב א"ל מאי אישתבעת א"ל דלא מרווחנא א"ל וכי בר נש עבד כך א"ל בקיוסטא קאמינא אמר ברוך שבחר בדברי חכמים שאמרו צריך לפרוט הנדר ומכאן ראיה שאין להתיר הנדר דקיוסטא דהיינו לשחק וגם ריב"א לא רצה להתירו תוס' : שעה [דף לו ע"א] אמר אמימר הלכתא אפילו למ"ד נדר שנודר ברבים כו' פסקו התוס' הלכה למעשה [כ]נדר שנודר ברבים יש לו הפרה מדהזכיר אמימר לישנא דהלכתא ואפילו לספרים דל"ג הלכתא מ"מ כיון שהוצרך לפסוק דעל דעת רבים אין לו הפרה מכלל דהודר ברבים דקיל טפי יש לו הפרה: אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה שהודר על דעת רבים אין לו הפרה ואומר רבינו יצחק דאפילו [ל]למ"ד שעו בתלמוד דהודר ברבים לא מיפר לה (בעל) [חכם] אבל הודר ע"ד רבים ודאי מיפר לה וסברא הוא דחכם לא מיפר בלא חרטה אבל אם לא נתחרטה האשה מנדריה לא מצי מיפר לה הכא נמי כיון דהיא תליא דעתה בדעת רבים לא מצי מיפר חכם אם לא שהרבים נמי נתחרטו אבל בעל דלא צריך חרטה דהא מיפר לה בעל כרחה גם כשנדרה על דעת רבים לא צריך שיתחרטו בה רבים ויבטלו דעתם ומיפר לה בלא דעתם דאל"כ אפילו נשאת ידירוה ע"ד רבים [ג] ואמר רבינו יצחק (*בדברים) [*דבדברים] שבינו לבינה לא מצי (*מיפר) [*מתיר] לה חכם דאם לא הפר לה בעל ביום שמעו גם חכם לא מצי מתיר לה לנדר ור"י הביא ראיה מספרי פרשה מטות אלה החקים (*שומע אני בין יש בה עינוי נפש בין אין בה עינוי נפש ת"ל לענות נפש מה נדר שאין[מ] מתחלל ע"י אחרים הוא מפר אף כל נדר שאין מתחלל ע"י אחרים הוא מיפר דברי ר' יאשיה רבי יונתן אומר מצינו נדר שאין מתחלל ע"י אחרים אלא בו והרי הוא מופר) [*שומע אני בין שיש בהם עינוי נפש ובין שאין בהם עינוי נפש ת"ל כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש ומה זה נדר שאינו מתחלל אלא ע"פ אחרים הוא מיפר כך כל נדר שאינו מתחלל אלא ע"פ אחרים הוא מיפר דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר מצינו נדר שאינו מתחלל ע"י אחרים אלא בו הרי הוא מיפר] [*כך מצאתי הלשון בספרי] ופירש רבינו הלל הגאון [נ]בפירושו נדרי עינוי נפש דברים שבינו לבינה היינו העברת תער בשיער באותו מקום והגאת תשמיש זו היא נדר שאין מתחלל ע"י אחרים (*ובנדרי) [*דנדרי] עינוי נפש אינם מתחללין ע"י חכם אלא ע"י בעל כך נדרים שבינו לבינה [*הוא] מיפר לאפוקי דברים שאין בהם עינוי נפש דאין מפר אלא חכם מ"ר [י] : שעז ה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה פר"ת הטעם דע"ד רבים אין [לו] הפרה משום דצריך דעת רבים להפר הואיל ונדר על דעתם וסתמא אין דעתם להפר אבל משום דבר מצוה אנן סהדי דלדבר מצוה ניחא להו שיתירו וע"ד רבים היינו כשאומר לרבים על דעתיכון אני נודר או אפילו שלא בפניהם אלא שאמר על דעת פלוני ופלוני ואם היו לפניו והיה דעתם שוה להפר יפר ודוקא על דעת רבים אבל על דעת יחיד אע"ג שנדר על דעתו לא קפדינן ואע"ג דקי"ל דבעינן לפניו להתירה היכא דנדר לדעתו כדאמרינן בנדרים פרק ר"א א"ר יוחנן המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו דכתיב ויאמר ה' אל משה במדין וגו' במדין נדרת במדין התר נדרך וכן אמרי' בצדקיהו דאשכחיה לנבוכדנצר דקא אכיל ארנבא כו' עד דמסיק בפניו או שלא בפניו אמר ליה בפניו דוקא ה"מ כשנודר בשבילו דהוא מכריחו כמו יתרו למשה שלא רצה לתת לו בתו עד שנדר וכן נבוכדנצר דחק לצדקיהו והשתא אתי שפיר דאמרינן לקמן [*דף מו] א"ר יהודה כל נדר [ס]שהודר ברבים אין לו הפרה ואמרינן מ"ט דר' יהודה דכתיב כי לא הכום בני ישראל כי נשבעו להם וגו' ותימה מאי קא פשט דלמא טעמא (*משום) דלא נשאלו על שבועתם משום דאדעתא של גבעונים נדרו ואם כן לא מצו להתיר כי אם אדעתם אלא כדפרי' הא דלא מצו להתיר אלא בפניו היינו כשאותו הכריחו ונדר [ע]לדעתם בין מחמת אהבה בין מחמת יראה אבל הגבעונים לא הכריחו [פ]ישראל לידור אלא מרצונם נדרו הלכך אי לא הוו ברבים מצי מיפר ועל דעת יחיד נמי אע"ג דנדר לדעתו ובפניו הואיל וברצונו נדר ואותו לא הכריחו מצי לישאל עליו שלא מדעתו : [דף לה ע"א] מודה רב בקופלת ולא דמי להא דאמר רבא האי דיינא דאשבע בה' אלהי ישראל [*ולא אתפיסיה חפצא בידיה] נעשה כמי שטועה בדבר משנה וחוזר דלמא שאני התם כיון שבא לב"ד יש לעשות[צ] (*מדאורייתא) [*כראוי] וה"ר ר"ב בר' אליעזר פי' בקופלת [*וחוזרת] ונשבעה על דעת ב"ד : [דף לז ע"א] מזכהו בתוך שדהו קרקע כל שהוא פרשב"ם משום דקרקע כל שהוא חשוב כנגד כל החוב דהא אין אונאה לקרקעות ול"נ לר"ת דנהי דאונאה אין להם ביטול מקח יש להם ומפרש משום דיכול לגבותו ולחזור ולגבותו עד כדי חובו כההיא קטינא דאביי ע"ס פרק הזהב : שעח גרסינן הכא בתלמודא נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד משום דלא שבק איניש היתרא ואכיל איסורא פר"ת דנאמן בלא שבועה שהרי פותחין לו מידי פרוזבול היה לך ואבד והטעם דמסתמא פרוזבל היה לו ואבד דלא שבק איניש כו' : שעט מעשה באחד שתבע מחבירו ר' זקוקים והלה השיב איני חייב לך אלא ק' כי הלויתני ק' במאתים רבית קצוצה והשיב השני חלילה לי אך שאלתני להלוות ק' זקוקים שהייתי רוצה להלותם במאתים ריוח לשנה והמותר יהיה שלך והלה משיב המעשה היה כאשר טענתי ואם הרווחתי הרווחתי לעצמי ושלח ה"ר יחזקיהו הדין לפני ר' יחיאל מפרי"ש והשיב הלה נאמן כמו שטוען שהלוה לו בהיתר [ק]דקי"ל אדם נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד ופירש ר"ת אף בלא שבועה [ר]דלא שביק היתרא וכו' והקשה לו ה"ר חזקיה דלמא שאני פרוזבול משום

[*וצ"ל דשטר או משכון שיש בידו ולפיכך נאמן שמלוה אבל אם היה נגלה ע"פ פשיטא דאינו נאמן להוציא ואפי' בשבועה וכן כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה שאם המשכון בידו נאמן ונוטל הרבית בלא שבועה.ב"י ס"ס קע"ט בי"ד] :

דאידך לא מצי מכחיש ליה דמה יודע זה אם כתבו לו ב"ד זה או לאו אבל בנידון זה הרי מכחישו ואומר שבאיסור הלוהו והשיב רבינו יחיאל על כרחך גבי פרוזבול נמי איירי במכחישו דהא סתמא קאמר התלמודא נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד וקי"ל דלא כותבין פרוזבול אלא ב"ד הגדול שבדור לדברי ר"ת או בי דינא דרבי אמי ורבי אסי ובמקום שידוע שלא עמד זה במקום ב"ד דרבי אמי ורבי אסי או נשאל מב"ד דרבי אמי ורבי אסי אם כתבו לו פרוזבול או לא וא"כ היכי מצי למימר פרוזבול היה לי[ר] (*אא"כ דאמר) [*אלא ע"כ מיירי דא"ל קבלת עליך כו' מ"י] עלי קבלתי שלשה רועי בקר במקום ב"ד דרבי אמי ורבי אסי והלה מכחישו ואפ"ה קאמר דנאמן לומר[ש] היה לי ואבד ואפילו בלא שבועה מטעם דלא שביק היתרא כו'[ת] וכן פסק רבינו שמואל בן ר"ב וכ"פ הר"ם דנאמן בלא שבועה : שפ שאל רבינו חזקיה לרבינו אביגדור הכהן לבי טקפי ונסתפקתי על מעשה באחד שהיה נושה בחבירו מכבר ז' שנים ועתה תובעו והוא משיב כי כבר [*השמטה] השמיטתו והמת שר"י פוסק שהשמטה נוהגת בזמן הזה אך בשנה. השמטה לא בא אליו ולא אמר ליה משמט אני [*עד שעברה השמיטה מ"י] ושמא כיון שעברה השמטה ולא אמר משמט אני תו לא מחויב להשמיט עד שמטה אחרת ולפי הענין נראה דשביעית הפקעתא דמלכא הוא אע"ג דלא אמר משמט אני וזו השיב לענין השמטת כספים קבלתי שהשביעית משמטת מאיליה אע"פ שלא אמר משמט אני . אלא מצוה הוא דרמיא עליה [באמירה] דכתיב וזה דבר השמטה ומ"מ אם בא להחזיר במוצאי שביעית כלשון המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני כו' אבל אם לא בא להחזיר במוצאי שביעית כלשון המחזיר חוב בשביעית א"ל כלום דשמוט ועומד הוא דומיא דקתני התם בסיפא רוצח שגלה לערי מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר רוצח אני משמע דלא רמי עליה לומר כן אא"כ רצו לכבדו כדי למונעם הכי נמי לא רמי עליה אא"כ בא להחזיר אבל הדיבור אינו מעכב השמטה זכר לדבר נולד לו בכור בעדרו מצוה להקדישו אע"פ שכבר קדוש מאליו משעת לידה . ומלוה שאמר פרוזבול היה לי ואבד כתב ר"י בתשובתו דנאמן בלא שבועה מטעם דלא שביק איניש היתירא ואכיל איסורא ואע"ג דלא טעין טענינן ליה דלמא פרוזבול היה לך ואבד כדאיתא פרק השולח [*שם] ואפילו ידעינן ביה דלא הוה ליה קרקע והמלוה אומר פרוזבול היה לי ואבד מהימנינן ליה וגובה חובו דתלינן שזיכה לו מלוה או אדם אחר קרקע כל שהוא ועל שהקשה ה"ר יחיאל אם ב"ד גדולי הדור רחוקים ממנו [שאו בודאי] אמר שקר הוא למה יהא נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד נ"ל דלאו ברוחקא וקורבא תליא מלתא דהא גרסינן עלה בירושלמי דשביעית דרבי חזקיה

הגהות הב"ח צ נ"ל בכ': ק נ"ל לכתוב : ר נ"ל לבני : ש נ"ל דמי ותי' דאף נמחק : ת (ולא יותר) תא"מ א פי' כך נמחק: ב תיבת בו נמחק : ג נ"ב וכו' . ד נ"ל הוא מייתי ותי' שמעון נמחק : ה תו"ב : ו כ"ה הב"ח : ז מה שבאלו לה כצ"ל : ח פי' והאידנא וכו' תרמות רבוש למתוק : ט נ"ב אותה : י הכה כצ"ל כ דנדר כצ"ל : ל דאפי' לר"נ דאמר בתלמוד כצ"ל : מ נ"ב זה : נ בפירוש כצ"ל : ס נ"ל שידש בו רבים לא יחזיר ואמרינן : ע נ"ל לדעתו פ נ"ל לישראל : צ נ"ל כדאורייתא : ק נ"ב מטעם : ר נ"ב ואבד : ש נ"ב פרוזבול : ת נ"ב ס"נ נאמן לומר דרך היתר הלויתי אע"פ שזה מכחישו :

חדושי אנשי שם

שלא בפניהם דהא אית ליה ביטלו מבוטל. וי"ל דעד כאן לא פליגי רבי ור"ש אלא בשליחות השליח הא גיטא לכ"ע לא בטיל : מהר"ם [י] זה לפי דעת ר' יאשיה ור' יונתן דורש כענין אחר מצינו נדר שאין מתחלל ע"י אחרים אלא בו הוא מיפר . כלומר אם נדרה על דבר שאין מצוי לה בלתי הפרתו הוא מיפר . אבל אם דבר שנדרה עליו מצוי לה במקום אחר בלתי הפרתו אין יכול להפר . כאותה ששנינו בריש פ"ב דנדרים קונם פירות עולם עלי יפר . קונם פירות מדינה זו עלי יביא לה ממדינה אחרת . וכן פירות חנוני זה עלי אין יכול לכפר . ואם לא היתה פרנסתו אלא

שלטי הגבורים

(א) ובשמות יכתוב יהודה דמתקרי ליאון וכיוצא בזה ואם היה כינוי שאין לו דומה כלל לשם העברי יכתוב המכונה כך כגון יצחק המכונה דורלאנטי או משלם המכונה מנין או יחיאל המכונה בניאמן וכיוצא באלו וכינוי האבות לא יכתוב עכ"ל ספר הנייר אבל יצחק דמיתקרי איסק אל יכתוב וכן חיים דמתקרי וויוואנט אל יכתוב ע"כ : (ב) פירשו התוס' דכל שבועה שמשביעין עכשיו אלמנות חוץ לב"ד היא ואם תקבץ ג' בני אדם והשבע בפניהם די בכך הגה"ה : (ג) וא"ת ידירוה על י' סדכרות דאותה שבועה אין לה התרה כדפי' רב אחאי גאון וי"ל דיש לחלק בין לשון שבועה ובין לשון נדר ועיין בשבועות :

הגהות מהר"ם מטיקטין א] לשון אשר"י בתודה על מה שקבלה : ב] אבל נדר שהודר ברבים גזירת הכתוב הוא אין לחלק בין בעל לחכם תוס' שלנ"ן מצאתי :

בשם רבי ירמיה אפילו נתונים ברומי פירוש הדיינים כלומר יכול לומר מוסרני לפלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני אפילו רחוקין ממנו הרבה אע"פ שאינם בפניו שפיר דמי (*רב) [*ורבא] [*ולא דמי להא . מ"י] דאמר אחריות לאו טעות סופר הוא הייט טעמא דמלתא כיון דספרי דדייני רגילין לכתוב בהן אחריות ובזה לא נכתב אגן סהדי שלא קיבל עליו אחריות דאם קבל מכתב הוו כתבי ליה דבטעות ליכא למתלי דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי וזריזין ולא טעו הלכך לא מהימנינן ליה באומרו הוא קביל עליו אחריות דהא לקמן דלא קיבל דהכתב מוכיח כן אבל שטר היוצא בב"ד אין מוכיח מתוכו שלא נכתבה עליו פרוזבול שאין דרך פרוזבול לכתוב בתוך שטר חוב עלמו ע"כ: **שפא** רבנן דבי רב אסי מסרו מלייהו להדדי. נראה לר"ת דהכי הלכתא ולא כהני דאמר לא כתבינן פרוזבול אלא בי דינא דר' אמי ור' אסי או בי דינא דנהרדעא דהא רבנן דבי רב אסי ור' חייא בר אבא לא הוו כולהו כבי דינא דר' אמי ור' אסי וכן מצאתי שהן הר"ס. ופסק הרא"ש בס"י דבימיהם דוקא פותחין לו למלוה כשאין יודע לטעון ואומר לו מידי פרוזבול היה לך ואבד אבל עתה בזמן הזה שאין מלוי לכתוב פרוזבול לא טענינן ליה ומיהו אי טעין נאמן. וכן דן הר"ס ומצאתי משם ה"ר קופלין מויירצבורק דעתה בזמן הזה צריך לישבע שה"ל פרוזבול. וכן מצאתי בא"א משם ראב"ן ולא נהירא לראבי"ה ולי הדיוט נראה מאחר שלא הזכיר האלפס בספרו נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד שמע מינה דכ"ל דאפילו בשבועה אין נאמן דנראה לו דלא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דר' אמי ור' אסי או בבי דינא דנהרדעא או כרבנן דבי רב אסי ור' חייא בר אבא וכן דרך האלפס לאחר ולדלג כל מה שנראה לו שאין לפסוק כן הלכה ושוב מצאתי כן בתוס' א] *וי"ע דשמא סובר הלכה כרבי יוחנן דפסק הלכתא כסתם משנה ותנן בע"ת שהוליא שט"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו וז"ל ר"ב בס' התרומה קבלתי ממורי קרובי ז"ל דוקא במקום שרגילין לכתוב פרוזבול אבל במקום שאין רגילין אין נאמן ואני אומר אין הלכה כרב דסתם מתניתין דפרק (*הכונס) [*הכותב] [*עיין גר"ן דף תקמ"ג] דלא כוותיה ומיהו יחידאה היא דלא כחכמים דהכא : ב] דרבי נתן מנין לנושה עיין בסוף כתובות : [דף מ ע"א] שפין היורשין ועושין לה קורת רוח עיין פרק מי שמת בדברי רביט (*שמואל) [*שמחה] ז"ל : מוקמינן ליה אפוטרופא ומקרקש ליה זוזי הקשה ר"י בר' מרדכי מה הפסד יש לו בזה לאביו ואין כאן כאשר עשה כן יעשה לו ומפרש מקרקש ליה זוזי מבל האב כי האב צריך לקנות העבד מן הבן ויתן לו ממעותיו וכתיב ליה האב גיטא דחירותא והשתא איכא קנסא גבי אב מספר החכמה:

[*ונפלאתי שכתב המרדכי דאפילו בשבועה אינו נאמן כו' עד וכן מצאתי בתוס' ואדרבה התוס' כתבו שר"ת כתב פרוזבול וכו' ולא הביאו שום חולק ושמא שכן ראה בתוס' שלנו וקודם חזרה שהרי ר"ת מתחלה היה אומר שאין לכתוב פרוזבול בזמן הזה וכ"כ בספר הישר ושוב חזר בו וכ"כ הרא"ש בחידושיו שחדש שחזר בו ר"ת ' מהרי"ק שורש נ"ב] :

שפב שאל ר"ב את הרא"ש על מעשה שבא ראובן ולווה וקבל לקהל על היתומים קטנים בני שמעון שיעמידו להם הקהל אפוטרופא כי יש [*לו דין] עליהם (*דין) מקרקע שירשו מאביהם ואומר ראובן שיש לו היזקות מבני שמעון על כן רולה שיעמידו להם אפוטרופים נראה דאין בידינו להעמיד אפוטרופים ליתומים כה"ג לחובתן כ"א לזכותן כגון אם יש להם תביעה על אחרים וראיה מפרק חזקת הבתים גבי רבה בר שרשום זיל הדר ארעא למריה ולכי גדלי יתמי אישתעי דינא בהדייהו משמע אבל כ"ז שלא גדלו אין להעמיד להם אפוטרופים וכן פרק בתרא דב"ב ההוא שטרא דיתמי דנפק עלייהו קלא דתברא אמר רב נחמן לא מגבה מגבינן ביה דהא נפק עלייהו קלא ולא מיקרע קרעינן ליה ולכי גדלי יתמי אישתעי דינא בהדיהו וכן בהגוזל בתרא גבי עובדא דבר תמוה דרבי ירמיה טרק גלי באפי רבי ירמיה כו' מייתי הא דרבי אושעיא תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה של חבירו ואמר שלי הוא אין אומרים לו נמתין עד שיגדיל כו' ומסיק התם שאני התם דלית ליה חזקה דאבוה אבל היכא שיש לו חזקה דאבוה יש להמתין עד שיגדלו והא דאמר פרק שור שנגח ד' וה' שור של חש"ו שנגח מעמידין להם אפוטרופים י"ל דמזיק שאני והא דאמרינן התם ובגיטין פרק השולח ך גבי ההוא עבדא דבי תרי קם חד מינייהו ושחרריה לפלגא וכו' עד ומוקמינא אפוטרופא ליטוקא ומקרקש ליה זוזי וכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה י"ל דשאני התם דאין לספק כלל דבודאי כשיגדיל הקטן יש לכופו כדי לכתוב גט שחררותו ותו שאני התם משום קנסא כדמסיק התם כאשר עשה כן יעשה לו אי נמי משום פריה ורביה שהיא מלוה שאני אבל היכא שיש (*לספק בפקפוק בדבר) [*ספק ופקפוק בדבר . מ"י] יש להמתין עד שיגדלו וכגון שהקטן בעצמו אין עושה הסיזק בידים לאחרים ותימה דבסנהדרין שלהי זה בורר אמרינן ההוא ינוקא דתבעיה לדינא קמיה דרב נחמן כו' מלינו למימר דהתם ס כגון שהיה בן י"ג שנה אי נמי מיירי כגון שתקף בעבד. וירד כו' וכן בכתובות פרק בתרא גבי עשאה סימן לאחר גרס דאוקמו אפוטרופא ליתמי (*לקטנים) [*קטנים] בהלכה העורר על השדה בגמרא ובתוספתא דמסכת תרומות בפרק קמא גרסינן אין מוכרין ברחוק ליקח בקרוב ואין דנין לחוב ולזכות ולהכנים ולהוליא ליתומים אא"כ נטלו רשות מב"ד כו' ובגיטין פרק הניזקין מייתי לה כי האי גוונא וקי"ל אין נזקקין לנכסי יתומין אא"כ רבית אוכלה בהם והלכך לאו כל כמיניה להעמיד אפוטרופא ליתומים לחובתן ע ברוך בר' שמואל עכ"ל. ועוד כתב אע"פ שמקיימין השטר שלא בפני בעל דין מ"מ אין להעמיד [*לקטנים] אפוטרופא והשיבו הרא"ש נתת חילוק בין קיום שטרות להעמדת אפוטרופים ולא פירשת למה אנגס יש להקשות מדרבא (*אדרבא) לפי (*פירושה) [*פי' רש"י] דרבא פסק מקיימין השטר שלא בפני ב"ד פרק הגוזל בתרא ובערכין פסק דאין נזקקין לנכסי יתומים כו' ובערכין נראה דרבא אף בשטר קאמר דכולה שמעתא אף בשטר מיירי אלמא אע"ג דמקיימין שטר שלא בפני בע"ד אין נזקקים לנכסי יתומים ואומר אני הא דפסקינן כרבא בערכין לאו אשטר קאי עיין בפרק הכותב ובפרק מי שמת וסוף פרק מציאת האשה ולקמן פרק הנזקין : וכולן בשטר פירש ר"ב שאומר אלו הלשונות בשטר שחרור ואם תאמר פשיטא דאפילו בסתמא נתן גט שחרור משוחרר וי"ל קמ"ל דאע"ג דהלו הלשונות גרועין (*דגרע) [*וגרע] השטר אעפ"כ משוחרר וכן במתנה וכן מסיק פ"ק דקדושין אי דיהיב לה ושתיק הכי נמי הב"ע דיהיב לה ואמר לה בהאי ליסגא כתב המיימוני בהלכות זכייה פרק רביעי הכותב בשטר נתתי שדה פלוני לפלוני או נתתיה לו הרי היא שלו כשיגיע השטר לידו אבל אם כתב בשטר אתננה לו אע"פ שהעידו עליו עדים לא זכה המקבל עד שיאמר לעדים כתבו לו שטר מתנה או עד שיזכה לו ע"י אחר : [גי' מכאן לשטר שידוכין דלא קנה במה שיחול שיעבודו אחר נשואין ע"כ מגה"י] **שפג** מקבל מתנה שטוען ז שתחת ידי. הינה מתנה בידי אלא שומר אני עליה וכיולא בו שאמר בטילה היתה מתחלה לפי שלא קבלתיה או בעל כרחי או באונס או בטעות וכיולא בדברים האלו דבריו קיימין ונשבע על ז שבועת היסת ותחזור לבעליה : [דף מא ע"א] ת"ר העושה שדהו אפותיקי כו' כתב המיימוני פרק י"ח דהלכות מלוה עשה שדהו אפותיקי לבע"ח או לכתובת אשה והוא שיכתוב להם מכאן תגבו ושטפו נהר ה"ז גובה משאר נכסים וטורפה ואם התנה פ לא יהא לך פרעון אלא מזו אין גובה צ ממשועבדים משאר נכסים וכן אם לוה ממנו ופי' שאין עליה אחריות הרי זה אינו גובה ממשועבדים לעולם : העושה שדהו אפותיקי לבע"ח או לאשה בכתובתה ומכרה ה"ז מכירה גמורה וכשיבא בע"ח לגבות אם לא ימלא בני חורין יטרפנו בד"א כשמכרה לשעתה אבל מכרה ממכר עולם אינה מכורה עכ"ל המיי' : [דף מ ע"ב] כתבתי ונתתי שדה זו לפלוני חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר האי חיישינן הוי (*פירוש) [*ודאי] כמו חיישינן ק דלעיל כי חיישינן שמא במי מילין כתבו וכן חיישינן שמא חוץ לתומה לגו בפרק השולח :

הודאת בעל דין כק' עדים דמי בנתן לא אמרינן הכי דפעמים שסבר שקבל מידו וחכה' והוא לא קיבל עיין ברים ב"מ : [דף מא ע"א] במזיק שיעבודו של חבירו קא מיפלגי וכגון דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזה דלא גבה משאר נכסים דאל"כ אמאי פטור הרי עדיין חייב לו חובו והא דלא מוקי פלוגתייהו בדינא דגרמי משום דאפילו מאן דפטר בדינא דגרמי אפשר דמחייב במזיק שיעבודו של חבירו כ־מוכח פרק המניח : בהיזק שאין ניכר קא מיפלגי (*לרבה) [*לרב] דמוקי לה בשיחררו רבו ראשון חשיב שפיר היזק ניכר אבל שיחררו רבו שני דלא הוי אלא מדרבנן חשיב היזק שאינו ניכר וצריך לומר דההיא היזק שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מההיא דפרק הנזקין דהתם קי"ל לאו שמיה היזק והכא קי"ל כרשב"ג במתני' דשמיה היזק : אינה גובה מבאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין נראה לר"י דאם מכר מכרו בטל לגמרי דאפילו בעל עלמו שמכר יכול לחזור בו לבטל המכירה דהכי אמרי' פרק אלמנה לכ"ג [*דף סו] גבי מכנסת שום לבעלה דהגיא מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רבן גמליאל ואמר הבעל מוליא מיד הלקוחות ופי' שם בקונטרס מכרו שניהם לו זה לו זה דאם הבעל מכר האשה מוליאה מיד הלקוחות ואם האשה מכרה הבעל מוליא אבל ר"ח פי' דאפילו מכר הבעל הוא עלמו מוליא דתקנו רבנן שלא התקיים כלל ובטל לאלתר : **שפד** [דף מד ע"א] המוכר עבדו לעובד טכבים קונסין אותו כו'. חזינן לגאון דאמר לא מגבינן האי קנסא אלא בא"י אלפסי. והרא"ש כתב בס"י גבי השמטת כספים דאם המלוה אינו רולה לומר משמט אני טופין אותו כדתנן גבי אומרים לו עשה סוכה כו' מכין אותו וכו' בבית דין של ח"ל אין רשאין לכופו במכות וכל קנס דממון אין דנין בח"ל אלא במילי דשכיחא ואית ביה חסרון כים כדאמרינן פרק החובל ולקמן פרק המגרש ור"ב אומר דהא דאין דנין דיני קנסות בבבל הייט קנסות הכתובות בתורה כגון אונס ומפתה ומוליא שם רע ול' שקלים של עבד ותשלומי כפל ד' וה' וחצי נזק אבל דברים שבאו חכמים לקנוס מעלמן כגון על ידי תקנתן קונסין בכ"מ ג] כדאיתא פרק האשה רבה ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין ובפרק הגוזל קמא אמר רב נחמן האי גזלנא עתיקא הוא ובעי למקנסיה ופרק זה בורר אמר ריש גלותא ליכהוי לעיניה עד"פ החובל : ודיני קנסות שפירש שאין דנין בזמן הזה שמעתי בשם הר"י מאייור"א שיש לדונם ע"פ שבעה טובי העיר וכן הוא מקובל מרבותיו : [דף מה ע"ב] המוליא אשתו משום שם רע כו' וטעמא משום קלקולא נראה לר"י דלא היה יכול לבטל הגט אלא לעז בעלמא משום דהואיל ולא אמר בהדיא ולא כפליה להתנאיה לומר אם השם רע אמת הרי זה גט ואם לאו לא יהא גט ותדע מדאמרי' לקמן שתיקותה יפה מדבורה אלמא דלא חיישינן אלא ללעז דאי הוה תנאי גמור אי איהי שתקה אנן מי שתקינן : [דף מו ע"א] ר"א סבר אין אדם רולה שתתבזה אשתו בב"ד מכאן הוכיח רשב"ם **שפה** דאין לעשות שליח לישאל על נדרו דאל"כ מ"ט דר"א (*נעשה) [*דנעשה] שליח לב"ד ולא תתבזה וקשה מפ"ק דנדרים רבינא הוה ליה נדרא ד] כו' אי מיכנפי כו' משמע דעושין שליח ונראה לר"י דגרסינן נידויא פירוש שנידוה בחלום ואמרינן התם דלריך י' בני אדם להתיר ותדע דלשון כנופיא לא שייך בג' ולא נראה לר"ת דלא הוה ליה למימר נידויא אלא נידוי או שמתא להכי נראה כגירסת הספרים והא דקאמר רשב"ם אמאי אינה עושה שליח בב"ד ולא תתבזה לא ק' דאפילו ע"י שליח אין רולה שתתבזה אשתו בב"ד כדמוכח פרק אלמנה ניזונית אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין מוכרת שלא בב"ד ומפרש טעמא בגמ' לפי שאין אדם רולה שתתבזה אשתו בב"ד אע"ג דיכולה למנות שליח אינו רולה שתתבזה וליסגא דכיטופיא אשכחן שפיר (*כה"ג) [*בגמ'] בפ' זה בורר האי אודיתא זימנין כתבינן וזימנין לא כתבינן כנופי ויתבי [*לא] כותבין [*כו'] : דאי אמר לה הכי מאי מקלקל לה נראה דחששא ש אינו אלא לעז בעלמא ולא שיהא גט בטל ממש ובניה ממזרים דהא לא אמר ע"מ אע"ג דבכמה דוכתי מהני גילוי דעת כמו בשטר מברחת דהאשה שנפלו [*דף עט] וזבין ולא אילטריך ליה זוזי בפ' אלמנה ניזונית [*דף לז] הכא ליכא למימר הכי מדבעי ר"מ תנאי כפול לכ"ע דלא הוי אלא לעז בעלמא שיולא עליה כדי להחזירה ואע"ג דנסתא לאחר סבור הוא דשרינן ליה דזנות בשוגג הוא : **שפו** [דף מח ע"א] אי לאו דאמר ר' יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מליטו ידיטו ורגליטו בבה"מ והקשה ר"ת והאיך ת מליטו ידיטו ורגליטו דקי"ל כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי בפרק החולץ [*דף לו] וקי"ל נמי כמ"ד אין ברירה במסכת בילה [*דף לח] דקי"ל כרב נחמן וכרבי אושעיא ונמלא דלא אשכחינא דמייתי בכורים אלא חד בר (*נס) [*חד] עד יהושע בן נון והא דפסקינן בנדרים פ' השותפין [*דף מו] כראב"י בשותפין שנדרו הנאה זה מזה דמותרין ליכנס בחלר לאו הייט טעמא משום ברירה כדמוכח פרק הפרה [*דף נא] אלא משום דויתור מותר במודר הנאה כדאיתא פרק חזקת הבתים [*דף נז] ויש לומר בהקיא לחודיה הכותב לבנו מהיום ולאחר מיתה קי"ל כר"ל דלאו כקנין הגוף דמי משום דהאב לגבי ברא מחולי מחיל ליה דהכי איתא נריכותא בפרק יש טחלין [*דף קלו] לתרי מילי דריש לקיש דהכא ודהתם אבל בעלמא קי"ל כקנין הגוף דמי ואע"י דאמר רבא הכא קרא ומתניתא מסייעא לרשב"ל לרבא לא סבירא ליה הכי דא"כ לא מליטו ידיטו ורגליטו כו' דרבא סבר האחין שחלקו לקוחות הן ברים פ"ב דקידושין [*דף מב] וכי האי גוונא איכא בפרק הזהב [*דף מח] דאמר רבא גבי משיכה מפורשת מן התורה קרא ומתניתא מסייעא לרשב"ל ואע"ג דרבא פסיק כר' יוחנן בר מתלת : סליק פירקא

הניזקין שמין להם [דף נ ע"א] יתומים שאמרו א בין לשבועה בין לזיבורית ואם האמר לשבועה היכי משכחת לה בקטנים לרב אסי דאמר פרק שום היתומים [*דף כב] אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהם בשלמא זיבורית משכחת לה כשהודה ומת לרב הונא דאמר משום נררי ב אבל משום שבועה ליכא ותירץ ר"ת דמפרש **שפז** דדוקא שותפות אסור לעשות עם עובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה אבל אם נתחייב לו כבר שבועה מותר לקבלה הימנו כדי להליל מידו וקרא למייתי (ושם אלהים אחרים לא תזכירו) לא ישמע על פיך הוא אסמכתא בעלמא דבישראל מיירי שפיר דאיכא לאוקמי בשטר שיש בו רבית ובעובד כוכבים שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אבל לפי מה שפי' רשב"ם דאסור לקבל שבועה מן העובד כוכבים מק"ו דשותפות ק' וי"ל דמיירי בגר תושב שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים א"כ כדמוקי לה בירושלמי בפרק הכותב תפתר כשערב לו מן העובד כוכבים וקבל עליו העובד טכבים ליפרע מן החייב תחלה דאל"כ עובדי כוכבים בתר ערבא אזיל ואסיר כדאמר פרק איזהו נשך [*דף עא] : א"כ לכתובה כרבי יוחנן דאמר נזקקין אף לכתובה תוס' : תנו ר' זוז [לפלוני ושלש מאות לפלוני וכו' יחלוקו וכו'] ג] דוקא כהאי גוונא שאין נותן להם לכל אחד דאי נותן להם בשוה לכל אחד ב' מאות אפילו בלא אחריו נמי כל הקודם בשטר זכה מדלא קאמר תנו לפלוני [ולפלוני] ולפלוני שש מאות זוז : **שפח** [דף נא ע"א] כשקנו מידו פ"ה דהוו ככתובים משום דסתם קנין לכתיבה עומד וקשה לפי' דא"כ מאי פריך בעות נמי הא לא מהני כתיבה ד דהתם בבעות דליתנהו בעולם בשעת כתיבה על (*כרחך) [*כן נראה] דקנין אלים טפי מכתיבה על כן פריך בעות נמי דנהי דכתיבה לא מהני מיהו קנין ה מהני וכ"ל מכאן ראיה להא דפסק רב האי גאון בפרק ג' ובפרק ה' וכן האלפסי בשער ד' ובשער ו' וכן המיימוני בפרק שני דטוען ונטען דקנין בעדים חשיבא כשטר גמור לכל מילי : **שפט** [דף נב ע"א] אבא שאול אומר חילוף הדברים ס] אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול וכן פסק ר"ח וכתב בעל העיטור אי איכא סהדי דמפסיד בנכסי קלת אפילו מינהו אבי יתומים ישבע כיון דמסלקינן ליה משבעינן ליה נמי וכן פסק באביאסף משם הגאון דבטיל דיט מדין אפוטרופים שאין עליו לישבע : **שצ** ובשאלתות אם יכולין להשביעו אם הוא כדבריו שמינהו אבי יתומים נ"ל דאי ליכא סהדי

הגהות הב"ח נ נ"ב גרסינן : ס נ"ב מיירי : ע ז"ל עכ"ל ר' ברוך ב"ר שמואל ועוד : פ נ"ב עמו : צ תו"ג שבועה ליכא ולר"ת דמפרש דדוקא כו"ל : ב תו"ג : ד ז"ל ליתכוי : ק (דלעיל כי חיישינן) תא"מ : ר נ"ב נס : ש נ"ב ט : ת נ"ב אט : א נ"ב גדולים ואין נ"ל קטנים : ב אבל

חדושי אנשי שם

אלא ממנו הרי זה יפה דברי ר"י וכן נמי דברי ר' יונתן בהדיא בספרי : ב"ם [כ] פי' ואין יכול לכללם כאחד וכ"ת א"כ לפלוג בדידה סכל בלא אחריות י"ל דבותא קמ"ל כרשב"ם אע"ג דאחרון חביב ליה שריכה ליתן לו אפ"ס גובה

הגהות מהר"ם בטיקטין א] וז"ל : ב] משום · ג] וכ"כ בהאבי"י : ד] לדניקתו : כ] מיטעו ב"ד ישבע מינהו אבי יתומים לא ישבע :

בנוינא אבי יתומים בית דין אביהן של יתומים [הוא] אפילו בשבועה לא יניחוהו לעסוק בנכסיו אי לא מהימן להו לבי דינא ומסלקי ליה עד שיביא ראיה וגדולה מזו כתב בעל העיטור דנראה לו דפלוגתא דרבי ורשב"ג דרבי סבר צריך לחשב עמהם באחרונה ורשב"ג סבר א"צ לחשב עמהם דפליגי בדאבא שאול ורבנן ורבי דאמר צריך לחשב באפוטרופוס שמינוהו ב"ד דס"ל כרבנן דאמר לא ישבע הלכך צריך לכל הפחות לחשב עמהם באחרונה ורשב"ג כאבא שאול דאמר ישבע וסיים בדבריו הלכך מינהו אבי יתומים דאיפסיקא הלכתא כאבא שאול צריך לחשב' כיון דלא ישבע וא"כ כ"ש שלא יניחוהו ב"ד לירד לנכסיו בלא ראיה ושלום מבר"ב. בפ"ט דהלכות שלוחין פסק המיימוני דאין להשביע בטענת שמא האפוטרופוס שמינהו אבי יתומים: **שצא** השיב הרא"ש ראובן שהודה ואמר יש בידי ממון פלוני שמת והוא צוה לי לתת לבנו פלוני כך וכך ולבנו פלוני כך וכך אם אותו השלים ראובן רוצה לחלק הממון שוה לכל הזכרים אין היורשין יכולין להשביעו מספק כלומר השבע לנו שלא עכבת משל אביו דבר דה"ל אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים וקי"ל דלא ישבע בטענת שמא אא"כ יטענו עליו בודאי אבל אם ראובן בא ליתן לאחד ולא לאחרים אע"פ שאומר אבי יתומים צוהו לעשות כן אותן היורשין שאין חפץ ליתן להם (*כלום) [*במ"י אינו] יכולים להשביעו שלא עיכב ושלא בזבז ושלא פשע בשלהם כלום דטעמא מאי אמור רבנן מינהו אבי יתומים לא ישבע משום דאי אמרת ישבע מימנעי ולא עבדי וכיון דמדינא הוה ליה לאישתבועי אלא משום אימנועי לא משבעינן א"כ ה"מ דוקא אותן יתומים שנתמנה להיות אפוטרופוס שלהם לפי דבריו אבל האחרים מלי שפיר להשביעו אם הם גדולים ואם הם קטנים בי דינא מוקמינן להו אפוטרופא ומשביע להו כדין כל אפוטרופא הנשבע בטענת שמא מתשובת הר"ם ז"ל: כתב המיימוני בפ"י דהלכות נחלות אפוטרופוס שמינהו אבי יתומין והיתה שמועתו טובה והיה ישר ורודף מצות וחזר להיות זולל וסובא והולך בדרכי החשך או שפרץ בנדרים או באבק הגזל ב"ד חייבין לסלקו ולהשביעו ולמנות להם אפוטרופוס כשר עיין פרק יש נוחלין גבי הכותב כל נכסיו: [דף נב ע"א] הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההוא סיבתא [*כו'] יתומים שסמכו אצל בעל הבית תנן: **שצב** מעשה באשה אלמנת ראובן הנשאת לשמעון והכניסה לו ספרים שהיו של בעלה הראשון ופסקה עם שמעון לפרנס בנה חנוך בן ראובן וללמדו וכן עשה ושוב מתה לאה ובא חנוך וערער על הספרים ואמר לא נשבעה אמי על כתובתה ופסק הר"ס אם יש בממון שהכניסה לו רק כדי יציאת הנער הוה ליה איהי כאפיטרופוס דיתמי המוכר משל יתומים כדי להאכילן ולצורך פרנסתן כדאמרי' הכא אפוטרופא מוכר להאכיל ואע"ג שלא מינוהו אפיטרופוס לא ב"ד ולא אבי יתומין מ"מ לא גרעי מיתומים שסומכין אצל בעל הבית דחשיב כמו אפוטרופוס דמה דזבין לצורך הוי זביניה זבינא הלכך אומדין אם יש ביציאת הנער במזונותיו (*לפרנסה) [*ולפרנסה] וללמדו ספר כנגד הממון שהיא הכניסה לו אז הוא פטור וראיות אחרות יש (*וכן כתובות עיין פרק חזקת הבתים) [*והנם כתובים פרק ח"ה סי' תשל"ח מ"י]. (*וכן נמי) פרק קמא דבבא מציעא [*סי' רט] גבי רעיא שם כתבתי תשובה שאפוטרופוס של יתומים שהלוה מעותיו ברבית שהוא פסול לעדות ולשבועה ועיין בקלר שם: יתומים הרי הן כהקדש. כתב הר"מ ז"ל **שצג** כ"ל שאם אדם תובע יתומים ואומר אביכם היה חייב לי והם משיבים לא היו דברים מעולם או אין אנו יודעין שאין לנו להשביעם שבועת היסת ואפילו ביתומים גדולים כי לא נתקנה שבועת היסת אלא בטענת ברי' משום חזקה אין אדם תובע אא"כ יש לו עליו והכא אין [*טוען] טענת בריא שהן יודעין אלא אומר אביהם היה חייב לו ויכול להיות שלא היה חייב לו וכיון שאין לו לא (*עדים ולא שטר) [*שטר ולא עדים] שהודה בשעת מיתתו ה' או צוה להם מקודם לכן לפורעו אין כאן בכה"ג משום מצוה לפרוע חוב אביהם ואם הוא טוען שמא צוה לכם לפורעני אין נשבעין בטענת שמא אלא הנך דתני פרק כל הנשבעין השותפין והאפוטרופין [וט'] דמורו היתרא וכן משמע במיי' פי"א דהלכות מלוה עיין פרק שבועת הדיינין ופרק הכותב והא דתנן פרק כל הנשבעין שבועה שלא פקדנו אבא הייט יתומים מן היתומים וכשיש להם שטר ובאין ליטול אז יש להם לישבע שלא פקדנו וגובין מה שכתוב בשטר שלהן אבל לישבע וליפטר לא מצינו שישבעו כה"ג ולא דמי למנה לי בידך והלה אומר איני יודע דפטור וקי"ל דנשבע שבועת היסת שאין יודע דהתם שכנגדו טוען טענת בריא אבל הכא לא מצי טעין טענת בריא כי מה היה לו לנתבע לידע ומפרק הניזקין אין להביא ראיה דקאמר יתומין הרי הן כהקדש אלמא אע"ג דתקון רבנן משיכה גבי יתמי אוקמוה אדאורייתא לטובתן א"כ שבועת היסת נמי לא תקינו איתמי דאין זה ראיה דאיכא למימר האי דהכא איירי בקטנים אבל לא בגדולים ואע"פ שהן פטורין מן השבועה היתומין יחושו לעצמן ואם יודעין שאביהן ט חייב לו יחזירו לו פיסת ידיהן דיתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שיבקייהו ואם הוא טוען טענת בריא בפני צוה לכם אביכם לפורעני או בפני עדים צוה לכם והם הגידו לי והלכו להם אז ודאי נשבעין שלא צוה להם אם [*הם] גדולים אבל בקטנים אין נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהם וכן הגיד לי ה"ר ישעיה משם רבינו מטרנא וכן שמעתי מקרובי ה"ר שמואל מבונ"י' ולאחר זמן מצאתי כתוב שרבינו יהודה מפרים כתב סוף פרק המוכר הבית וז"ל שטר כים היוצא על היתומים נשבע וגובה מחלה פרשב"ם ז"ל ובאידך מחלה משתבעי יורשין שלא אמר להם אבא שחייב לזה החצי של פקדון ואין נראה (*לר"י) [לי מ"י] דהא שבועה זו לא מצינו בתלמוד כדי לפטור כי אם לגבות דהא ההיא דפרק כל הנשבעין דהאב גובה בשבועה והבן גובה בין בשבועה בין שלא בשבועה ומוקמינן לה כב"ש דאמר שטר העומד לגבות כגבוי דמי ואפ"ה נשבע הבן שבועת יורשין ואע"פ שהאב חשוב כמוחזק ע"י שטר שבידו ודומה בכך הבן כאילו בא לפטור ע"י שבועת יורשין מ"מ אין זה לפטור אלא לגבות שיגבה ע"י השטר ואפילו שבועת יורשין דשבועת היסת לא אשכחן כי (*אם) [*אין. מ"י] להטיל עליהם שבועת יורשין כיון שאין להם לידע אם פרע אביהם אם לאו ושלום מבר"ב. עיין פרק חזקת הבתים ופרק (*התקבל) [*המקבל סי' תשל"ט]: **שצד** יהיב זוזי יתמי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש תימה לר"י הא הדיוט קאי במי שפרע וכיון דהדיוט קאי במי שפרע לא יהיו יתומים יכולים לחזור בה דהא קאמרינן בקדושין [*דף כט] גבי הקדש עלה דההיא משנה רשות גבוה בכסף וקאמר התם פדאו ולא הספיק למושכו כו' ופריך לא יהא כח הדיוט חמור משל הקדש ומשני אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי ה"נ נימא גבי יתומים וי"ל (*דוקא) [*דדוקא] גבי הקדש הואיל והדיוט נמי קאי במי שפרע הוה זילותא דהקדש אבל גבי יתמי ליכא זילותא ויש להם שני טוחות כח הדיוט וכח הקדש: יתומים הרי הן כהקדש פי' ר"י דהך סוגיא אתיא אליבא (*דרבי יוחנן) [*דריש לקיש. מ"י] דאמר משיכה מפורשת מן התורה ומעות מדרבנן בעלמא דקי"ל הכי כר' יוחנן ומשום הכי קאמר הרי הן כהקדש אבל אליבא דרבי (*שמעון בן לקיש) *[*יוחנן. מ"י] דאית ליה מעות קונות מדאורייתא הוי ליה למימר גבי יתמי אוקמוה אדאורייתא כדאמרי' לעיל גבי זיבורית:

[*כן מצאתי מוגה במרדכי של מהר"ר ליזר טרוים ז"ל והאמת דר"ל סבר משיכה מפורשת כו' ור"י סבר מעות קונות וא"כ לפי הגי' הזאת קשה מ"ש דקי"ל הכי כר"י וצריך להיות אע"ג דלא קי"ל הכי אלא כר"י וז"ק]:

דהתי למימר נשרפו חטיך בעלייה ואם תאמר לעיל דאמרינן משוך פירי מיתמי אייקור הייט דרבי חנילאי והדרי בהו יתמי הא רעה היא ליתמי שיאמרו להם הלקוחות נשרפו חטיך בעלייה ויש לומר דנעשו הלקוחות שומרי שכר כיון דיכולין לאוכלו ולעשות בהם כל חפצם כדאמרינן בהשוכר האומנין [*דף פא] הלוקח כלי מבית האומן לשגרו בבית חמיו ונאנס בהליכה חייב ובחזרה פטור משום דהוי כשומר שכר אלמא בחזרה הוי כטעה שכר הואיל והנאה מהם הוא' וכן נתן (*כל) המעות על החפץ ולא משך החפץ אע"ג דיכול לחזור בו מותר להשתמש הלה במעותיו ונעשה עליהם שואל מיהו לוה לא הוי כל זמן שלא הוציאם ואי אמר שקול זוזך ולא שקלינהו אפילו כשומר חנם לא הוי ולוה אין פטור עד שיגיע ליד המלוה או לחזירו בפניו ואפילו בעל כרחו פטור ואפילו למ"ד נתינה בעל כרחה לאו שמה נתינה [בפרק מי שאחזו] ואם זיכה לו על ידי אחר שלא בפניו לא מיפטר אם נאנסו אפילו למ"ד גבי הרי זה גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז או לגבי ערי חומה *שנתינה בעל כרחו [*או ע"י אחר. מ"י] שמה

[*ערי חומה א"י לגאול כ"א עד מלאת לו שנה תמימה ולפעמים מתחבא כדי שיוחלט לו או טתן לאחר [או טתן לו] בע"כ]:

נתינה הייט לענין דהוי גט והבית פדוי אבל אחריות המעות לעולם על הגואל עד שיזכה לו בפניו אבל אשה מגורשת ופטורה כי לא נתחייבה כלום פירוש ר"י *(פ' כילד מעברין): [דף נד ע"ב] א"ל ר' ירמיה נהי דהפסיד שכר הזכרות תימה לריב"א מאי דעתה דרבי ירמיה היאך הוא נאמן להפסיד שכר של הזכרות שלא יפסיד שכר כתיבה כולה דאם ספר תורה פסולה בכך הכל יפסיד ואם אין פסולה בכך אפילו שכר הזכרות לא יפסיד ותירץ דהיה סבור שיעביר עליהם קולמוס לקדשו ולכך לא הפסיד רק שכר הזכרות ותלמודא קא מפרש למילתיה ואזיל שאני אומר כל ספר תורה שאין אזכרות שלה כתובים לשמה אין שוה כלום הקשה תלמיד לראבי"ה ויתן לכל הפחות כשכר חומש בעלמא ללמוד בו תינוק ותירץ דאין הכי נמי רק העודף ששוה ס"ת העשויה כדין יותר מחומש זה לא יתן עיין בהלכות תפלין אמר ליה מתוך שנאמן אתה להפסיד שכרך כו' מכאן פסק ר"ת דס"ת בעי עיבוד לשמה כדקאמר רבי אבהו הכא וסוגיא דתלמודא דהוא גברא נמי הוה פשיטא ליה שהיה פוסל ס"ת בכך שעיקרו לכך בא כמו בטהרות שעשיתי עמך נטמאו וקשה לו על פירוש רבינו שלמה בס"פ נגמר הדין [*דף מח] דפליגי התם אביי ורבא באורג בגד למת דאביי אמר הזמנה מלתא היא ורבא אמר לאו מלתא היא ומוקי להו התם בפלוגתא דרשב"ג ורבנן דלעיל פרק השולח דתניא ליפן זהב כו' ופליגי בעיבוד לשמן ופירש"י דאביי דאמר הזמנה מלתא היא סבר כרשב"ג דבעי עיבוד לשמן ורבא דאמר לאו מלתא היא סבר כרבנן דלא בעי עיבוד לשמן דעיבוד כהזמנה ועיבוד נמי לאו מלתא היא כי היכי דהזמנה לאו מלתא היא והלכך לא בעי עיבוד לשמן וא"כ הלכתא דלא בעי עיבוד לשמה דהא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם ופסקינן נמי התם בהדיא הלכתא כרבא והכא מוכח דצריך עיבוד לשמן על כן נראה לר"ת לפרש התם איפכא דלרבא צריך לשמה לפי שהזמנה לאו מלתא היא וצריך עיבוד לשמה לרבא במקום הזמנה לאביי אבל לאביי אין צריך אלא הזמנה דהזמנה מלתא היא. תוס': [דף נה ע"א] אמר לעדים ראו גט זה ואח"כ חזר ואמר כנסי שטר חוב זה כו' אע"ג דאמרינן לקמן בהזורק כנסי שטר חוב זה או שמצאתו מאחוריו ל אין גט התם מיירי שלא אמר לעדים ראו גט זה שאני טהן לה ולכך ל אין גט דלא הוי בדעתו ליתן לה לשם גירושין אבל הכא מיירי כשאמר לעדים ראו גט זה הואיל ודעתו לשם גירושין בדעתה לא איכפת לן מ"ר: לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל לקח מבעה"ב וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים בתלמודא מפרש מ דשלשה גזירות [*הוי] [גזרו הלכך] קנייתא ומציעתא אגב אונסא גמר ומקני ואע"ג דאמר תלוהו ויהב אין מתנתו מתנה נראה לר"ת דהא מלתא דמי לזביני דקי"ל תלוהו וזבין זביניה זביני כיון דהי לא יהב ליה קרקע מסתפי דלמא קטיל ליה דמי כאילו הסיקריקון (*עצמו מכר) [*מכר עצמו] לו בשביל הקרקע שלו: **שצה** מעשה ביהודים שדחקו את חביריהם בתפיסה לקבל עליהם חרם להת להם כך ופסק הר"ס דאין באותו חרם ממש כיון דאנוסין היו (*אפילו) [*דאפילו] תלוהו ויהיב לא הוי מתנה כ"ש בנדון זה דאכתי לא יהיב מידי אלא קבלו להת ולא דמי לגזירה קמייתא ומציעתא דסיקריקון דאמרינן הכא דאגב אונסא גמר ומקני דשאני התם דהעובדי כוכבים היו צריכים להורגו מפני היראה גמר ומקנה אפילו במציעתא דאמר כל דקטיל ליתיב ארבע זוזי ולא היו צריכין להורגו מ"מ היהודים היו יראים כיון דכבר הורגלו להורגן מכח הגזירה ראשונה [*ונעשה בביתר] ואגב אונסא גמר ומקני אבל הכא לא שייך דאי משום דמגזמו [*להו. מ"י] עביד איניש דגזים ולא עביד אפילו במילי דממונא כגון איזיל ואיקטיל דקלא דפלניא כ"ש למיקטל איהו דלא עבידי דיראים היהודים מעונש דשפיכות דמים ומפני עלילות השרים דאע"פ שהיו מגזמים להרוג אותם לא היו רשאים לעשות דבר זה מפני השר שהיה דורש דמם מידיהם עי"ל דלא דמי דודאי גבי מקרקעי דלא מיחסרי גוביינא שייך לומר אגב אונסא גמר ומקני ליה לסיקריקון אבל גבי מטלטלי דמחסרי גוביינא לא קנה הסיקריקון וא"כ ודאי אין באותו חרם ממש ואע"פ שקבלו עליהם על דעת המקום ועל דעת הקהל חלילה שיהיה דעת המקום מסכמת לרעה רק לטובה ודעת המקום היא עיקר ולזה התכוונה דעתו לדעת המקום ולא לדעת הקהל אע"ג דנדר שהודר (*ברבים) [*על דעת רבים] אין לו הפרה היינו היכא דאמר ע"ד פלוני ופלוני או ע"ד ג' כדפי' ר"ת פרק השולח אבל הכא לא חל כלל שאנוסין הן הדע דהא אשכחן כשהשביע משה את ישראל בערבות מואב אמר להם לא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי שנאמר לא אתכם לבדכם וגו' ואמרינן פרק אמר ר"ע ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית [*כו'] ועיין בשבועות [*סי' אלף כ"ז] תשובת מהר"ם אבל הכא דאיכא ייסורים והכאות שאין להם קצבה בטל הנדר והשבועה לגמרי דאמרינן האדם בשבועה פרט לאנוס היכא דלביה אנסיה כ"ש אונס דיסורים דפטור לגמרי מקרבן וממלקות ומאיסור דיסורים גדולים ממיתה כדאמרינן אלמלא נגדוה כו' ואין לומר הכא כיון שבידם לקיים הנדר וליתן הממון של החרם ויתנו הממון הא ליתא דהא אמרי' בשבת [*מכאן] מודעא רבה לאורייי' אע"ג דבידם [*לקיים והתם בידם. מ"י] לקיים מצות המקום והסכימה דעת המקום כ"ש וכ"ש בנדון זה דאנן סהדי דלא הסכים דעת המקום דאחד ייסר וישפוך דם יהודי אחר עד שיתן לו ממון דבטל דעתו אצל דעת הקהל ואין אצל דעת הקהל ממש באותו חרם ואפילו שאלה אין צריכה דהא רבי חננאל פירש ד' נדרים אין צריכין שאלה לחכמים כשמואל ר"פ ד' דנדרים ולא כרב אסי דאמר טלן צריכות שאלה לחכם דהא רב ס"ל כשמואל בירושלמי ובפ"ק דנדרים מוקי פלוגתא דר"ש ורבנן בפלוגתא דשמואל ורב אסי דשמואל כרבנן ורב אסי כר"ש והלכתא כרבנן לגבי ר"ש עוד הביא ראיה משבועות ושם אכתבנו: לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים [דף נח ע"א] אמר רב לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קני ושמואל אמר אפי' בשטר לא קני עד שיכתוב לו אחריות נכסים פירש"י ז"ל במס' כתובות מקחו בטל בהנהו שלש שדות אחת שייחד לה בכתובתה ואחת שכתב בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה והקשה רשב"ם מהא מ דפרק חזקת הבתים למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כ"ש דה"ל איבה אלמה מסתבע התם דגם בשאר נכסים מקחו בטל ונראה [*לייסב פרש"י. מ"י] דבשלש שדות אפילו הבעל יכול לחזור בו ולומר מכירתי אינה כלום אבל בשאר שדות המקח קיים שאין הבעל יכול לחזור אבל האשה היא תטרוף כתובתה והאמר נחת רוח עשיתי לבעלי עיין פרק חזקת הבתים [*תשל"ב ותשל"ג] ובפרק אלמנה לכהן גדול [*קל"ד וקל"ה] ופרק הגוזל: **שצו** ולענין יבם אית לפרושי דהחכמים החמירו ביבם טפי שלא יוכל למכור כלל בנכסי אחיו בלא רשות יבמתו ואע"פ שסופה לטרוף מן הלקוחות אם לא תמלא בני חרי אפ"ה לא הויא מכירה כלל ומקחו בטל לגמרי משום דשאר נכסים אין משועבדים לה אלא נכסי אחיו בלבד כדתנן כתובתה על נכסי בעלה הראשון אבל בעלמא שמשעבד כל נכסיו להשה לא החמירו כלל אלא לי כמי לזבוני מיניה מזבין ומיהא מקחו בטל לענין גיבוי כתובה אשה שאם אין בני חרי תטרוף מהלקוחות כדמוכח פרק חזקת הבתים: **שצז** [דף נט ע"א] הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין מ"ט משום כדי חייו כתב ראבי"ה ומשום כדי חייו אמרו אפילו יותר מכדי חייו וכן הגו מפרשים **שצח** גבי מה שאירש מאבא מכור לך וכן בפרק איזהו נשך גבי רבית העובד כוכבים וכדאמרינן במגילה מיכרך דפא אדפא היכי כרכינן אלא כיון דלא אפשר שרי פי' אפילו בלא כריכה דהתירו לגמרי להגיח זע"ז אע"ג דזימנין אפשר וג"כ אני מפרש **שצט** עמעמו עליו והתירוהו משום חיי נפש (*דההוא גזירה דפת) [*דדהו הגזירה של פת] לגמרי עיין בסוף פרק מציאת האשה ולקמן בפרק מי שאחזו: [דף נח ע"א] אבל בשטר קנה והאשה נמי קאי והא דאמר ס"פ מי שהיה נשוי [*דף נה] דיכולה היא לומר נחת רוח עשיתי לבעלי היכא דיהב

ראשון ותתמה לו י"ל התם כשחתמה לו על השטר וחכא מיירי בשעשתה לו שטר בפני עצמו או נמי התם כשנתגלית במכירת הבעל או שמחלה השיעבוד והכא שכתבה בשטר מכירה שמוכרת בעצמה. תוס' ע"ש פרק מי שהיה נשוי: למכתב טירפא [*תוס'] אבני בתגא לא אבני בתגא דקביל מיגהון דמה להם לפרוע מה שהקדים זה אלא אמרוהא קמאי: ת [דף נט ע"א] א' מתנה מרובה וא' מתנה מועטת מדלא קאמר נמי א' מתנת מטלטלי וא' מתנת קרקעות נראה דוקא במטלטלין דאיירי בהו קאמר והא דאמרי' פרק מי שמת גבי פחות מבן עשרים דאין מוכר בנכסי אביו ומתנתו מתנה [*במקרקעי] התם בהיא בן י"ג שנה ויום אחד הלא דלא הוי בן כ'. [*עיין פרק מציאת האשה תשובת הר"ם ובהגהות רבנן דאין למכור מ"י] ושאלתם [למכור בנכסי אביו עד שיהיה בן כ'. אם אבותיו נתנו לו קרקע בעודו קטן ולא ירש מהם [*אם יכול למכור] הילך לשון רשב"ם בפרק מי שמת והיכא לאוקומי דוקא בנכסי אבא אבל בנכסים שנתנו לו במתנה או שקנה מטלטלין בהיא ירושה אביו הנהו מוכר פחות מבן כ' כדין מטלטלי עכ"ל ולפי לשונו כתוס קלא אפרשו. שקנה מטלטלין שלו בין שירשן בין שנתנו לו בין שקנאן למטלטלין הללו דגבי מטלטלין אין חילוק היכך בהו לידו דרשאי הוא לעשות בהם מה שירלה משהגיע לכלל פעוטה ובהיא ירושה אביו קאי אנכסים דרישא דמלתא דהיינו קרקעות וה"ק או שקנה נכסים ממטלטלין שלו שנתן מטלטלין עבור קרקע שקנה ולא נתן קרקע שירש עבור קרקע שקנה דזה לא היה יכול לעשות עד שיהא בן כ' וק"ל. אלמא דוקא ירש ממורישו [ג] אבל נתנן לו או קנה. לא עכ"ל וז"ל הר"י ז"ל בפ' התקבל. ולמכור בנכסי אביו קרקעות עד שיהא בן כ' הוי קטן משום דאלימא כח ירושה אבל בנכסים שלו לא עכ"ל: תא אלו דברים שאמרו מפני דרכי שלום ט' השובה הר"מ. אשר שאלת מורי ה"ר אשר בקדושת כהן לפתוח ראשון אם הרשות בידו ליתן רשות לישראל לברך לפניו בסעודה וכ"ל שהרשות בידו כדמשמע סוף פרק הניזקין אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל ופריך בגמ' מפני דרכי שלום דאורייתא הוא. אמר אביי לכדמר ט' עד דמסיק אם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול הימנו הרשות בידו ואמר מר עלה לא שאנו אלא בסעודה אבל בב"ה לא דאתו לאינצויי פרש"י ז"ל וז"ל אבל לענין לקרות בתורה בבהכ"נ אין כהן חולק כבוד ללוי ולא [*לוי] לישראל דלא ליתו שארא לאינצויי ולומר אגב 'קרינא בריש' והייט דקתני במתני' כהן קורא ראשון * בתורה [מן התורה] ואין רשאי לחלק כבוד ולבטלו מפני ד"ש עכ"ל אלמא הא דקאמר כהן קורא ראשון היינו מצוה לישראל להקרות לכהן ראשון אבל אי קאמר כהן אני מוחל על כבודי כבודו מחול כמו הרב שמחל על כבודו. דכבודו מחול דאורייתא דיליה הוא כ"ש כהן שהכהונה ניתנה לו ולזרעו עד עולם בברית מלח דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וכן בפרשת קרח. כמה פעמים כהונתכם אלמא שהכהונה שלהם היא ולא דמי למלך שאין יכול למחול על כבודו כדבעינא כי לה' המלוכה (*ממליך) [*הממליך] מלכים ולו המלוכה והכי כתיב שום תשים עליך מלך שתהא בו הכתוב אימות הרבה לומר שאין כבודו מחול והשתא ע"כ ההוא דגיטין הכי מיפרשה כהן קורא ראשון כמ"ש בתורה על כרחך מלוה דאורייתא לקרותו ראשון היכא דלא מחיל ליקריה והפילו היכא דמחיל ליקריה דהשתא לא הוי מלוה דאורייתא אפ"ה קורא ראשון מפני ד"ש דלמא אתי לאינצויי והני מילי בבית הכנסת אבל בסעודה דלא אתי לאינצויי אי מחיל בשיר דמי. ולא כמו שכתבת כיון דמוקדשתו יליף אמאי לא יכפו אותו דהני מילי גבי נושא נשים בעבירה אבל לפתוח ראשון ולברך ראשון דלא הוי אלא כבודו יכול למחול דאתו ליטול מנה ראשון אם לא רלה הכהן ליטול וכי תיסק אדעתי' למימר דיכפנו חלילה למימרא כן ואם שונא מתנות הוא הבא עליו ברכה אלמא דלא אמרינן דיכפנו אע"ג דמוקדשתו יליף אלא ודאי לא אמרינן יכפנו אלא טבא נשים בעבירה אבל דברים שהן לכבודו או לריוח ממון מלי מחיל אבל לא בביהכ"נ משום אינצויי. ובסעודה לא שייך אינצויי כדאיתא בגיטין משום דלא שכיחי בה רבים ואפילו בסעודת נשואין וברית מילה דשכיחי בה רבים לא פלוג רבנן מדלא מפליג הגמרא בין סעודה לסעודה ועוד כי אפילו שכיחי רבים לא אתי לאינצויי [*שהבעה"ב נותן רשות לברך למי שירלה לאשר ישר בעיניו. מ"י] *שהבעל [*הסעודה] נותן לברך לאשר ישר בעיניו ובשני וה' קאמר הגמרא דאפילו בביהכ"נ יכול כהן ליתן רשות לישראל שגדול ממנו לברך ולעמוד לתורה דלא שכיחי רבים (*ומייהו ר"ת) [*וכ"ש בסעודה ואע"ג דר"ת. מ"י] פי' דה"מ בימיהם שהיו עסוקים במלאכתן כל ימות החול ולא רגילין לבא לביהכ"נ כי אם בשבתות וי"ט אבל השתא בזמן הזה דאין אנו עסוקין במלאכה אין חילוק בין שבתות וחול דכל שעתא שכיחי רבים ומ"מ בסעודה ליכא מאן דפליג ודבר פשוט הוא שאם בא כהן לחלוק כבוד למי שגדול הימנו הרשות בידו: הגה"ה ורבינו שמחה כתב דאין יכול כהן ליתן רשות לישראל לברך כ"א לרבו או למי שגדול ממנו גם היה עושה מעשה לגרף אשה לזמון י' ואפילו את"ל דאשה לא מחייבא (לא) מדאורייתא אלא מדרבנן דבעיא היא בפרק מי שמתו ה"מ לאפוקי אחרים י"ח אבל לגרוף בעלמא להזכרת שם שמים שפיר מלטרף עכ"ה: תב ועיר שכולה כהנים ואין בה כי אם ב' או ג' ישראלים לא יקראו כהנים במקום (*הישראל) [*הישראלים מ"י] להשלים מנין ז' דכהן אחר כהן לא יקרא (*גם בשני) [*וברביעי ובחמישי כ"ש לא יקרא משום פגם ט'. מ"י] וחמישי כ"ש שלא יקראו משום פגם שניהם פגם ראשון מפני היוצאין לאחר שקרא כהן ב' שיאמרו שנודע לחזן עכשיו שחלל היה הראשון וצריך להחזיר בסדר ולקרות כהן אחר ואע"פ שאין אומר עמוד פלוני הכהן מה בכך וכי חובה לקרות הכהן נהי דנהגו עתה לקרות בשם הקרואים משום דלמא אתי לאינצויי מ"מ אין חובה להזכיר כהן ועוד אפילו שמו א"ל להזכיר אלא מרמז לו שיעלה וכן שמעתי שהיה עושה קרובי ה"ר שמואל מבייבר"ק. ועוד אם יקרא כהן אחר בד' או בה' יש לו פגם לעצמו כי יאמרו שאינו כהן אלא חלל כיון שקרא במקום ישראל כמו לוי אחר לוי לא יקרא מפני פגם שניהם דהלוי הקורא בשלישי במקום ישראל יאמרו שישראל הוא. ה"נ כהן הקורא בד' או בה' ששי וז' יאמרו חלל הוא תג [מ] ובשמחת תורה שקורין כהן או לוי החן תורה או חתן בראשית שאני התם שכבר קראו ה' כמשפט היום ולא סלקי הני למנינא (*וכן) [*והו] ליכא למיחש לנכנסים ויוצאין ועוד שמפסיקין להם ואומרים פיוטין (*ועוד שקורין) [*וקורין] להם בשם חתן תורה ובשם חתן בראשית וברוב מקומות הולכין עמהן חשובי הקהל [*על המגדל] ומינכרא מלתא טובא: תד ועיר שכולה כהנים ואין בה (*שום ישראל) [*אפילו ישראל אחד. מ"י] כ"ל דהכהן יקרא שני פעמים ושוב יקראו נשים דהכל משלימין למנין ז' ואפילו עבד ואשה וקטן ופירש רבינו שמחה דלאו דוקא למנין ז' אלא ה"ה לג' מדהגן סהמא בפרק שלישי דמגילה קטן קורא בתורה ומתרגם ונשי דמסיק עלה אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד לבור היכא דלא אפשר ידחה כבוד לבור משום פגם כהנים שלא יאמרו בני גרושות הן אבל בעיר שיש שם שלשה ישראלים קורין וחוזרין וקורין כמו בני העיר שאין להם מי שיקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב וחוזר ועומד וקורא עד ז' פעמים כדאיתא בתוספתא דמגילה ואם יש קטנים ישראלים שהגיעו לחינוך גם הם עולים למנין ואע"ג שכתב רבינו שמחה שיש בירושלמי גבי ההיא דאשה מברכת לבעלה וכן לאביו לא כן א"ר חייא ברבי יוסי ברבי נהוראי כל שאמרו בקטן לא אמרו אלא כדי לחנכו תפתר בשונה אחריהם כהדא דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה מקרין אותו עונין אחריהם מה שהם אומרים ט' ה"נ הרי החזן קורא עמהם ועיר שכולה כהנים ואין בה נשים ועבדים וקטנים וישראלים לא יקראו בתורה כלל ושלום מאיר בר"ב: ועוד מצאתי שכתב רבינו אברהם בשם הר"ם אחיו היכא דליכא כהן ויש שם לוים וישראלים אין לקרות לוים כלל אם יש שם ז' ישראלים יקראו כולם ואם אין שם אלא ישראל אחד יקרא ולאחר קריאתו ישב מעט ויעמוד פעם שניה וכן יעשה עד סיום ז' ואם אין שם ישראל יקרא לקטנים או נשים ולא יקראו לוים וכתב ר"ב וז"ל היכא שאין לוי צריך הכהן לישב ולחזור במקומו ושוב יעמיד ויקרא במקום לוי פעם שניה כדאמרינן בתוספתא דמגילה במקום שאין שם כי אם ישראל אחד שיודע לקרות בתורה ישב למקומו בין כל פרשה ופרשה ויחזור ויעמוד ויקרא ואז יעלה למנין ז' ור"י פירש דההיא דתוספתא מיירי קודם שתקנו דכל אחד מברך לפניה ולאחריה דאז' נראה הכל כקריאה אחת מש"ה היה צריך לישב תה אבל עכשיו אחר התקנה יש היכר דיו ואין צריך לחזור למקומו ולישב וכן אנו רגילין שהכהן קורא פעמיים ונשם רבינו יהודה כתבו דאם אין שם ישראלים רק כהנים כהן אחד יקרא ז' פעמים ובכל פעם ופעם יברך לפניה ולאחריה ואין צריך לישב בינתים: נשאל לרבינו אבי"ה עיר שכל יושביה כהנים או לוים והשיב שיקראו במקום ישראל וכן מצאתי שכתב רבינו יעבץ דאף לוים קרו במקום כהן היכא דליכא כהן וליכא למיחש משום פגם כיון דכולה כהנים או לוים מוכח מלתא ודוקא בשים רק שנים או שלשה כהנים והשאר ישראלים אז איכא פגם: אמר אביי נקטינן אם אין שם כהן (א) נתפרדה החבילה דהשתא אין סדר לדבר דטעמא דלוי קורא שני הוי משום כבודו של (*משה) [*כהן בעבור. מ"י] שהוא משבטו וכי ליכא כהן הקורא קודם ללוי קורא כפי חשיבתו או ראשון או אחרון ואין להקפיד בדבר כלל כך פירש ר"ת והוא פירוש שני של רש"י ז"ל א] אבל פירוש ראשון לא נהירא לו דאילו משום חשיבותו דלוי קורא אחר כהן כי ליכא כהן כ"ש דהיכא כיוד טפי אם יקרא ראשון ולמה יש לנו ליטול כבודו משום שאין שם כהן והיא דפ"ב דכתובות מוחזקני בזה שהוא כהן מה ראית שקרא אחריו לוי אין ראיה לומר דאין קורא לוי רק לאחר כהן דמליט לפרש שקראו אחריו לוי גדול הימנו והיכא דליכא כהן לא היו קוראין ישראל קטן קודם לוי גדול: תו [דף ס ע"א] מהו לקרות בחומשין בבהכ"נ פרש"י ז"ל יש שכותבים להם חמשה חומשי תורה בחמשה חתיכות כל חומש לעצמו דכל ספריהם היו נגללין כמו ס"ת ומסיק הכא דאין קורין בו משום כבוד לבור דהוי גנאי להם שאין להם אלא ספר אחד לבד ויש מדקדקין מכאן דודאי בספר אחד אין לקרות מפני כבוד לבור הא בחומשין דידן דיש כל ה' חומשין דעתה אין גנאי מותר ואומר ראבי"ה דאין בדבריהם ממש דלא הוי טעמא אלא כדמפרש בירושלמי דמגילה בפרק בני העיר דגרסינן התם אתון סיילין לר' יוסי מהו לקרות ברבים בחומשים אמר לון אסור לאו דאסור אלא מנו דנפשיה עגומה אנו זבין לון תורה פירוש כל עוד שנפשינו עגומה שנאסר עלינו לקרות בחומש נצטרך לקנות ס"ת וכן מצאתי הקורא (ג) בחומשין אין רוח חכמים נוחה הימנו מוטב שלא יקרא שאפילו בס"ת שאינה עשויה כתיקון חכמים שאינה תפורה בגידין ואין בין שיטה לשיטה כמלא שיטה אסור לקרות כ"ש בחומשין דאסור לקרות ולהזכיר שם שמים לבטלה: תז כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה וה"ה דמותר לכתוב פרשת הקרבנות וכן כל קריאת שמע שבתפלות שלנו משום עת לעשות לה' שהרי אין כל העולם יודעים בע"פ ואין לכל העולם חומשין להביאם לבהכ"נ ואתי לבטולי תפלה וק"ש שהוא מן התורה לכך מותר לכתוב הני אע"פ שלא ניתן ליכתב וא"ת והיאך קרינא שירת הים ופרשת הקרבנות בבהכ"נ בע"פ והלא דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ ואומר ר"ת דהני מיגרס גריסן תדע דאמרי' תפלין ומזוזות נכתבין שלא מן הכתב משום דמגרס גריסי והא דאמרי' ביומא ובעשור שבחומש הפקודים קורא כהן גדול ע"פ התם נמי טעמא (*כדפרישית) [*כדמפרשי'] דא"א לגלול שם דאין גוללין ס"ת בלבור ולהביא ס"ת אחרת נמי לא אפשר משום פגמו של ראשון: תח [דף נט ע"ב] מצודת חיה ועוף יש בהם משום גזל מפני דרכי שלום תימה לר"י הא אמר פרק לא יחפור [*דף כא] מרחיקין ממצודת הדג כמלא ריצת הדג וכ"ש כשבא במצודה ונראה לר"י דודאי לכתחלה מרחיקין אבל גזל ליכא ועוד י"ל דהתם אומנתו בכך לכך ירחיק דא"ל חיותאי שקלת אבל הכא דאין אומנתו בכך אין גזל אלא מפני דרכי שלום: סליק פירקא

תם האומר

התקבל גט זה [דף סג ע"א] בשלמא אי איתמר איפכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי (*והוא) [*ובעל] אמר הילך כמו שאמרה ואמר ר"נ אמר רבה בר אבוה משהגיע גט לידה מגורשת ש"מ דאדיבורא דידיה קא סמיך [*והימניה דהכי אמרה ומסרי' לידו בתורת הולכה. רש"י] אלמא אע"ג דלא ידע הבעל אי הוה שליח לקבלה אורחא דמלתא (*למיכתב לה) [*למיתב ליה] גיטא ולא מצרכין ליה לברר שהוא שליח ולא חיישינן לב"ד טועה שישיאוה בלא עידי אמירה דהא לא טעו והכי תנן במתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים וכו' וע"כ מיירי דכת אמירה לא זזה ממקומה ולא ראתה קבלת הגט והבעל נותן הגט בפני כת דקבלה אע"פ שאין שם עידי אמירה דאי קיימי התם עידי אמירה ליסהדי נמי אקבלה וב' כיתי עדים למה לי ומיהו משום חשש לעז יש להזהיר ולהצריך לברר שליחותו בעדים קודם נתינת הגט מתשובת הר"ם: [דף סד ע"א] בעל אומר לפקדון' ואני מצאתי דשליח המוליך א"ל להביא חתימות ב"ד ולא חתימות עדים להודיע שהבעל עשאו שליח להולכה דגט שבידו מוכיח כן וכי היכי דאין הבעל נאמן כשהגט ביד האשה לומר לפקדון נתתיו ולא לגירושין ה"נ כי הוי ביד השליח ולא דמי לשליח דקבלה דצריך כת אחד להעיד (*בפניהם) [*בפניו] אמרה דהתם אין דבר מוכיח אלא עדים (*אומרים) [*במ"י איתו] ואפילו (*מ"ד) [*למ"ד] בפרק התקבל דבעל אומר לפקדון נאמן הייט כשהאיש והאשה בעיר דאי איתא דלגרושין [*לדידה הוה כו'] [כן מצאתי מוגה במ"י] איהו הוה יהיב לה וכן פר"ת בתשובה לה"ר פטר המתחלת מן השמים יתנו לך חכמה ועוד דאם יש לו חתימת ב"ד ועדים (*המביא גט ממדה"י (*אמאי) נ"ל דבפג"כ ובפג"ח ואמאי נ"ל ואפילו בא"י הא אי נמי אתי בעל ומערער [מה לריך] קיום חותמיו הא איכא חתימת עדים וב"ד וא"כ לא יהא צריך קיום הותמיו) [*המביא גט ממדה"י אמאי נ"ל בפג"כ ובפג"ח ואפילו בא"י אי אתי בעל ומערער מה צריך קיום חותמיו דהרי איכא חתימת עדים וב"ד והא דמצריכין כו' מ"י] [*עיין בתוס' כד ה בעל נאמן] מערער לערער בהותה העיר הייט כשאין שם הבעל ונוח לכתוב והלך לו דאילו היה שם יתן לה בעל עצמו ולא יהיה צריך לומר בפג"כ ובפג"ח ותו' דבתיקון שטרות כתיב הרשאה להולכת הגט וכן כתיב וקנינא ומה קנין שייך: תי שליש נאמן דהא הימניה וסומך עליו בכל מה שיאמר וא"ת אם שהנו לו בפני עדים לפקדון מה הימניה שייך והלא על העדים סמך וי"ל שדעתו לסמוך עליו אם ימותו או ילכו למדה"י ואפילו בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר יהא נאמן שליש בכל מה שיאמר ואפילו היו עדים כשהפקידו אצלו כדפרשינן וה"נ משמע לישנא דקאמר בסמוך שאני ממון דאיתיהיב למחילה משמע מחילה שלא כדין שסמך עליו להפסיד ממון לשון התוס':

הגהות הב"ח ס נ"ב של בעלה: ע נ"ב לו: פ נ"ל שטר: צ נ"ב דין זה נמלא גם בפ"ז דשבועות ובתשובות מיימוני השייכים לספר הפלאה: ק נ"ב בהא דאמרי רבנן דאין: ר נ"ל אביו: ש נ"ל ממטלטלין: ת נ"ב נמי:
א נ"ב כמה שכתוב בתורה: ב נ"ב תורה: ג נ"ב יפה: ג מלומר כנ"ל: ד דלא כנ"ל: ר נ"ב אלא: ה נ"ב ישראלים: ו נ"ב שיה: ז תו"כ: ח נ"ב שאין לו ליקח מן המצודה: ט נ"ב הוא: י נ"ב וט':
כ נ"ל אם יאמר הבעל נשמי לה:

שלטי הגבורים

(א) וגם ריב"א הוסס מיקר אותו לשון בשירס. רש"י נתפרדה החבילה שאף הלוי קורא במקומו ומותר ישראל לקרות לפניו. אבל ת"ת הלוי קורא. אא"כ והוסיף ריב"א ואומר דמה שישראל קורא לפני הלוי כדפרישית ס"ת כגון שהיה ישראל חשוב ממנו אבל אם היו שוים לוי קודם ואפילו לעמוד במקום כהן כדאמר ריב"ל בפרק בתרא דמגילה מימי לא ברכתי לפני כהן ולא נכך ישראל לפני וריב"ל היה לוי כדאמרי' גבי ר' מייבא וקאמר שלא היה מנית ישראל לקרות לפניו ובשוים מיירי דומיא דלא ברכתי לפני כהן דמוקי התם בשוים. ע"כ: (ג) ועוד אומר ר"ת דדוקא חומשין שלהם שהיו בגלילה ותפור בגידין כמו ס"ת ואין להם חילוק מס"ת אלא שאין בהם רק ספר חומש אחד אבל בשלנו כל דף ודף לבדו וכוי כמו מגילה וכו ודאי מהוסר כמילתיה וכוי פסול [illegible]. עיין בכלטת ס"ם:

חדושי אנשי שם

גובה מן האחרון: נ"ם [ו] מדברי הספר משמע דנכסי אביו לאו דוקא דה"ה קרקעות של אחר מורישו' אלא בדכתב בהוה וכ"כ הריב"ש סי' הס"א וכתב בשם הרמ"ה ז"ל שהטעם בכולן שוה שחששו חכמים ז"ל שכיון שבאו לו בירושה דלא טרח בהו וממילא אתו ליה לא קפיד עלייהו ומזבין להו לכולהו משום דתיטק מקרבא דעתיה לגבי אחי אע"פ שיודע בטיב משא ומתן עד שיהא בן עשרים אבל בקרקעות של עצמו שלא באו לו בירושה כיון דטרח בהו קפיד עלייהו וכן באותן שניתן לו במתנה דאי לאו דהו"ל הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה ולאו ממילא קא אתי: מהרי"ם [מ] ושוד כתב הר"ר אורייה שאם קראו כהן אחד ואינו בבהכ"נ לא יקרא כהן אחר וכן הלוי אך יעמוד אחר מעצמו או ירמוז לו עכ"ל. ונספר א"ח סי' קל"ה כתב וז"ל ויש מקומות שנוהגין לקרות שנים כהנים כשפסק ישראל ביניהם ואין [illegible]

הגהות מהר"ם במיקשין א] וכן כתב באשר"י:

דהא איתגיה פרש"י ז"ל בסמוך דנאמנות השליש הוי משום מגו דאי בעי עביד מה דקאמר וא"נ נר"י כי אין (כאן) [*זה] מגו (*דאין יטל) [*שיטול] ליתנו לאשה כי שמא לא התקבלנו מידו כיון שבעל אומר לפקדון ואפילו אינה יודעת שלפקדון נתנו הבעל מ"מ מודה [ל]הוא ששלוחו של בעל נתנו לה ולא הבעל (*אלמא) [*אלא] הוי טעמא דהא הימניה לפי שסמך על נאמנותו כדפ"ל וכן ההיא דפ"ק דבבא מציעא שטר שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו ושאין עליו עדים דידעי אי פרע אי לא פרע כדמפרש התם ויוצא מתחת יד שליש כשר ומפרש טעמא דהא הימניה מלוה לשליש דהוי נמי טעמא לפי שסמך על נאמנותו כדאמר הכא ואין לפרש הכא דהא הימניה מלוה לשליש מתוך שהיה יטל ליתנו ללוה להכי נאמן וכן פירש רש"י ז"ל דאין זה מגו דכיון שהוא מוחזק שהוא בידו אין לו מגו כדאמר פרק זה בורר גבי ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידיה תוס': שאני ממון דאיתיהיב למחילה פרש"י ז"ל כיון שהאמינו ומסר בידו ונתרצה בהבטחתו למחול על ממונו ולהאמין כל מה שיאמר אפילו משקר שהאמינו להפסיד ממונו שלא כדין אבל במלתא דאיסורא אין בידו להאמינו, מכאן מדקדק הר"ס דשליש נאמן שלא בשבועה וכן הוא רגיל לדון ואפילו במקום שאין שליחותו [ל](*בידו עכשיו) [*עכשיו בידו]. תימא דכדין עבד דחזקה שליח עושה שליחותו כדאמרי' הכא בשמעתין ונימא חזקה שליח עושה שליחותו ואע"ג דאמרי' פרק [*האיש] מקדש והשתא דתקון רבנן שבועת היסת משתבעי עדים דיהבי למלוה כו' אלמא דתקינו ליה רבנן שבועה על השליח שאני התם דיהיב [מ]ליה זוזי לאמטויינהו ליד המלוה ומלוה מכחיש להו ואומר לא נטלתי ואינהו אמרי נתננו וכיון דמכחיש להו מלוה משביעין להו כדין חנוני על פנקסו להפיס דעתו של בעה"ב שצריך ליתן ב' פעמים ואיכא למיחש שמא עיכבו לעצמם המעות וקושטא קאמר מלוה אבל בשאר שליחות דליכא למיחשדיה לשליח שמא עיכב לעצמו סמכינן אחזקה שליח עושה שליחותו ולא שינה בשליחות להיות חוטא ולא לו כיון דלא איתרע החזקה במידי ואין להקשות מדאמרי' בתוספתא דבאין שליחות בידו דאין נאמן דהתם לא איירי במאי דעבד כי הוה שליחותו בידו דאז הוה נאמן[נ] אלא כגון שלאחר זמן נחלקו הבעלי דינין בתנאי שלהן שהיו ביניהן ושואלין לשליש היאך היו [ס]ההגאים מעיקרא בהכי ודאי לא מהימן טפי משגיחם מכיון שאין שליחותו בידו דלא רמי אנפשיה למדכר אבל שליש נאמן למפרע לומר מה שעשיתי בעוד שהשליחות בידי כדין עשיתי כיון דההיא שעתא דעבד רמי אנפשיה ומידכר וכן מצאתי בתשובת ר"ת דבין שליש ובין שליח נאמנין לומר עשינו כמו שאמרת לנו דאין אדם חוטא ולא לו יחזקה שליח עושה שליחותו ומיהו אם יש עדים ששינה בשליחותו חייב ודמי להוא דפרק שבועת הדיינין נהי דהימניה טפי מנפשיה טפי מסהדי לא המניה ע"ש פ"ק דב"מ ובפרק זה בורר: חזקה שליח עושה שליחותו ה"מ לחומרא אבל לקולא לא מכאן היה מדקדק ר"ת דלהקל לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו ויש לדחות דהכא הוא דליכא איסורא למשלח אם אין השליח עושה שליחותו כגון אם לא קידש או אם לא גירש אין חושש השליח לעשות שליחותו אבל היכא דאיכא איסורא למשלח כגון אומר לחבירו צא ותרום והאומר לשלוחו צא ושחוט פ"ק דחולין התם ודאי טורח השליח לעשות שליחותו ועוד הביא ר"ת ראיה מפ"ק דחולין דקאמר לעולם אין חזקה שליח עושה שליחותו ור"נ לטעמיה דאמר פרק בכל מערבין בשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו בשל סופרים ודאי עושה שליחותו וכיון שלא חשש להביא דברי רב ששת דפליג ואומר אחד זה ואחד זה חזקה שליח ע"ש ש"מ דאין הלכה כמותו אבל רבינו שמשון זקינו של רבינו שמשון משאנץ פסק כרב ששת דבסדר הגאונים והמוראין פוסקין כרב ששת דבתראה הוא: חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. עיין סוף קדושין: תיא נערה מאורסה היא ואביה מקבלין גיטה פרש"י ז"ל דוקא נערה אבל קטנה אפילו לרבנן אביה ולא היא כשיש לה אב ולא דק דהא תנן בסמוך קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה משמע הא כשהגיע גט לידה הרי זה גט אלמא מקבלת גיטה וכ"ת כשאין לה אב מיירי. הא קתני סיפא אמר לה אביה כו' וכ"ת חסורי מחסרא כו' [ע]כדאמרינן פ"ב דקדושין ומיירי באין לה אב מ"מ לרבא תקשי דהתם בעי לאוקמי כשיש לה אב ואפ"ה מקבלת גיטה אלא לאו ש"מ דה"ה קטנה בין היא בין אביה מקבלין גיטה וכן הגיה [*שוב] רש"י ז"ל בפרק האיש מקדש דהוא הדין לקטנה והא דקא מיפלגי בנערה לרבותא דר' יהודה נקטיה דאע"ג דנערה היא אפ"ה אביה ולא היא וכן פסק ר"י בר"מ וכן הוא בספר התרומה [פ]והא דנקט הכא נערה לרבותא דרבי יהודה נקטיה ואע"ג דלענין קדושין אין לה יד כלל מדאורייתא אפ"ה גרושין שאני דהויין בע"כ דידה ובע"כ דאב ולא בעי מדעתיה כלל יש לה זכות דכיד או חצר של אביה היא והא דקאמר הכא בגמ' יד יתירא זכי ליה רחמנא לנערה לא קרי לידה יד יתירא משום דבקטנותה נמי יש לה יד [בתוספות מוכיח בבגרות נמי יש לה יד ע"ש] כדפרישית אלא יד יתירא קרי לה לפי שיש לה שני ידים ע"פ שני דקדושין וכל הדינין הללו דוקא כשהגיע לפעוטות שיש להם ז' שנים כדאמר רבא לקמן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה אבל קודם שהגיע לפעוטות אם אין לה אב אחר שנתקדשה או שנשאת אינה יכולה להתגרש בשום ענין אבל אם יש לה אב ועדיין ארוסה היא[צ] [*או] אפילו קטנה ביותר יכולה להתגרש ע"י אביה לפירוש ר"ת כדמשמע פרק חרש ובירושלמי למ"ש בעז"ה יתברך: [*הגה"ה וגדולי הדור לא סמכו על הוראתו והצריכו לה גט כשהיתה גדולה ע"כ]: תיב וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש פרש"י ז"ל ואפילו ע"י אביה דהא שוטה היא (*דאמר) [*ואמר] ר' יצחק ושילחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאת זאת שמשלחה וחוזרת ביבמות פ' חרש [*דף קיג] עכ"ל. ור"ת מפרש דע"י אביה מתגרשת אע"פ שאינה יודעת לשמור גיטה[ק] קודם שהגיעה לפעוטות וכן הורה הלכה למעשה דהא פ' חרש מפרש רבי ינאי טעם אחר משום דכתיב ונתן בידה מי שיש לה יד לגרש עצמה יצתה זו שאין לה יד לגרש עצמה ולפי אותה סברא שוטה שיש לה אב מתגרשת ע"י אביה מן התורה שהרי יש לה יד אביה שהוא כידה [ר]ואפילו פקחת אביה מקבל גיטה לרבנן בין היא בין אביה ולר"י אביה ולא היא והנא דבי רבי ישמעאל [ר]דמפקי לה משלחה לא פליג אלא בהא דנפקא ליה מקרא אחרינא אבל משמע דליכא מידי אחרינא בינייהו ויש ליתן טעם כיון דיש לה אב משלחה ואינה חוזרת [ש]שאביה משמרה מלחזור ועוד מביא ראיה מפרק חרש בירושלמי גשטיה לא יוליא דבי רבי ינאי אמר מפני גרירה פירוש שנגררת אחר כל אדם ונוהגין בה מנהג הפקר ורבי זירא ורבי זריקא תרווייהו אמרי שאינה יכולה לשמור גיטה ור' נחמיה ורב יוסף אמרו הלת פי' הלת מילי איכא בינייהו עבר וגירש מ"ד מפני גרירה מותרת ומ"ד שאינה יכולה לשמור גיטה אסור ועוד פעמים שוטה ופעמים חלומה מ"ד מפני גרירה אסורה דבשעת שטות נגררת לזנות ומ"ד מפני שאינה יכולה לשמור גיטה יש עתים שיכולה לשמור גיטה ונראה דחסר מן הירושלמי [*דהא אין כאן אלא תרי] [*מצאתי מוגה במרדכי של מהרא"מ ו וכן מצאתי בסה"ת סוף סי' קל"א]* [דאין כאן תלת אלא] תרי מילי ויש להיות כן עבר וגירש מ"ד מפני גרירה מותר פי' כיון דליכא איסורא אלא משום שלא ינהגו בה מנהג הפקר לכן אם עבר וגירש הוי גט ומ"ד מפני שאין יכולה לשמור גיטה אסורה פי' אין הגט גט דאורייתא ועוד א"ב יש לה אב מ"ד משום גרירה אסור לכתחלה שלא יוכל לשומרה מהפקר ומ"ד מפני שאין יכולה לשמור גיטה מותרת *כיון שהיא קטנה או נערה אביה משמר גיטה [*ועוד איכא בינייהו פעמים שוטה וכו'] ועוד האריך בס' התרומ'*: [*כאן שייך הגה"ה ה"ג[ת] באלפסי גבי צרור וזרקו וגדולי וכו' ככ"ל]: אגוז וטעלו מתגרשת בקדושי אביה וגבי פעוטות מתקדשת למיאון אך אין הגירסא כן בכל הספרים שלנו אלא ה"ג צרור וזרקו אגוז ונטלו

[*וזהו שיוצא לר"ת דכי יש לה אב לכ"ע שרי בדיעבד ואף ר' ינאי דאסר לכתחלה הייט בשוטה ומשום הפקר אבל בקטנה לא. סה"ת ס"ס קל"א ובסמ"ג סי' ל' ג"כ דברים אלו וכתב וז"ל משמע דר' ינאי אוסר בשוטה לכתחלה אף כשיש לה אב ומשום הפקר אבל בקטנה מודה שאין שם הפקר וגם יכולה לשמור את גיטה כשיש לה אב כאשר באמרנו למעלה עכ"ל ועי' בתוס' דקדושין דף מ"ג בד"ה וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה כי שם ימצא שבכאן יש טעות וע"ש]:

[ס]כו' וכנגדה בקטנה (*מתגרשת) [*מתקדשת] למיאון פי' אבל לא להתגרש לפי שאז אינה יודעת להבחין בין גיטה לדבר אחר עד שתגיע לפעוטות כדקאמרינן בתר הכי: תיג [דף סה ע"א] הפעוטות מקחן מקח וכו' וההיא דסוכה פרק לולב וערבה דיוקא מיקנא קני אקנויי לא מקני מיירי קודם שהגיע לפעוטות דאי הגיע מתנתו מתנה אי נמי כשיש לו אב ומפרנסו דהתם לא תקנו משום כדי חייו אבל אם אין לו אב מתנתו מתנה אפילו יש לו אפוטרופוס וההוא עובדא דהוה לבי תרי ואזל חד ואקנייה לבנו קטן כו' פ' השולח התם ה"ל אב אך לא הגיע לפעוטות ושוטה גרע דאפילו לעצמו אין זוכה כדאמר פרק ד' אחין כשהוא שוטה זבן כשהוא שוטה זבין. וכנגדן בקטנה תולה פרש"י ז"ל דהיינו י"א שנים [*ויום אחד] תיד וס"ל תוך הזמן כלאחר הזמן וכגדולה חשיבה ואין נראה דהא פסק רבא פרק יוצא דופן [*דף מו] דתוך הזמן כלפני הזמן [*תוס' דף סה] ורשב"ם פי' כנגדו בקטנה (*היינו הגיע לעונת נדרים באיש בן י"ג) [*בת י"ב שנים ויום אחד דהוי עונת נדרים לקטן] ובאשה בת י"ב שנים ויום אחד דגדולה היא וק"ק מאי כנגדו בקטנה והא גדולה היא ובפ' בא סימן אפרש בע"ה: תטו [דף סו ע"א] דמי חמרא כו' וא"ת ואם היה אומר דמי חמרא היאך [א]מועיל והא הוי דבר שלא בא לעולם כדאמרינן בערכין פרק האומר משקלי עלי [*דף כ] גבי דמי שור זה עלי עולה ומפרש התם שמקדים הדמים שיקחו ממנו דחשיב ליה התם דבר שלא בא לעולם וי"ל דוקא התם דמקדים אמר לכשימכר אבל אמר דמי שור זה הוי כמו דקל לפירותיו[ב] [*והכא נמי כי אמר מחמרא שיהא היין קנוי לדמיו. מ"י] ועי"ל שהיה כאן מדמי היין הנמכר ויין שלא נמכר וה"ק דמי חמרא הנמכר כבר לא קאמר וגם חמרא העומד למכור לא קאמר ומי' בלאו הכי א"ש דהא (*רב הונא) [*ר' אבא] אית ליה בהאשה רבה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואליביה קיימין הכא מ"ר: מחמרא כדי ליפות כחו פרש"י ז"ל שאם אמר לו חמרא (*זה) והחמיץ מן היין יאמרו לו היורשין שאבד [*כל] חלקו ולא נהירא לר"י שיפסיד יותר מכדי חלקו שהוא והיורשין שותפין אלא משמע שבא ליפות כחו שכ"ז שישארו ת' זוז מן היין או מן הדמים יקח רבי אבינא שלו [*הכל] אי נמי י"ל שאפילו אומר (*או) חמרא או דמי חמרא ונתקלקל היין או אבדו המעות לא יפסיד ר' אבינא אפילו לפי חשבון שיש לו כח יותר מן היורשין כי לעולם אמר שיתנו לו ת' זוז אפילו יפסידו היורשין בירושתן ומה שהוצרך ליפות כחו [ג]זו היא אפילו נתקלקל כל היין יקח מן הדמים ואם נאבדו [*כל] הדמים יקח מן היין. ולריב"א נראה דפ"ה עיקר דכיון דמלוה מחמת מיתה לא בעי קנין הרי הוא כאילו הקנה לו מיד בחביותיו ק' חביות וכיון דנכסי בחזקת יתמי קיימי א"כ שלא נפסדו דהמוציא מחבירו עליו הראיה כי ההיא דאמר פ"ב דבכורות דהכל מודים באחד שהפקיד אצל בעה"ב שהמוציא מחבירו עליו הראיה [והאשר"י חולק דבעיא חלק מבורר]: *ישמעו לאפוקי ממ"ד מודה ר"י באומר אמרו וכן פי' ר"ח דאין הלכה ככל הני אמוראי דמכשרי באומר אמרו ולפי רי"ף ור"ח תטז יש להכשיר חתם סופר ועד כרב בפ' המגרש אמנם ר"י אומר דיש להחמיר בדבר ולפסול חתם סופר ועד דהא מוכח [ד]התם תלמודא דמ"ד מודה ר"י באומר אמרו דכשר אי ס"ל [ד]חתם סופר ועד כשר א"כ נפיק מינה חורבא דזימנין אמר לשנים אמרו לסופר לכתוב ולפלוני ולפלוני לחתום ומשום כיסופא דסופר חיישי (*וחתמי) [*ומחתמי] ליה לסופר ובעל לא אמר הכי א"כ כולהו אמוראי דסברי אומר אמרו דכשר ותיעשה ואף הני אמוראי דסברי כשר ולא תיעשה מ"מ כיון דבדיעבד כשר יפסלו חתם סופר ועד ואע"ג דרב מכשיר חתם סופר ועד בפרק המגרש והלכה כרב לגבי שמואל כדאיתא פרק יש בכור לנחלה הייט לגבי שמואל לחודיה[ה] (*והשתא שמא) [*ושמא מ"י] הלכה כשמואל וכולהו אמוראי דמכשרי הכא בתלמודא באומר אמרו ופסלי חתם סופר ועד ואע"ג דהני תרי פסקי סתרי אהדדי מ"מ אין מבורר הלכה כמי ויכול להיות דרב אלפס ור"ח דפסקו כמאן דפסלי אומר אמרו לא לגמרי פסקו כמותן בין לקולא בין לחומרא אלא דיש לחוש לדברי שניהם: תיז *קולו לאפוקי מדרב כהנא דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו ואומר ר"י דוקא חרש הוא דממעט ופסול ליתן גט ע"י הכתב דאין שומע ואין מדבר אבל פקח כשר ע"י שכתב דלא גרע מאלם דמועלת הרכנה כדתנן בפ' מי שאחזו כשתתק והרכין בראשו ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו יכתבו ויתנו ותניא שומע ואין מדבר (אין) זהו אלם והוי כפקח לכל דבריו מיהו נראה אע"ג שהרכנה ורמז בגופו מועיל מ"מ ע"י כתב אינו מועיל ואפילו בפקח וכן תניא בתוספתא פ"ב [ג] כתב בכתב ידו לסופר כתוב ולעדים חתומו לא יכתבו והתם לא מיירי כלל בחרש ול"ע בירושלמי א"כ אין אדם יכול לשלוח כתב ידו לב"ד שבמקום פלוני שיכתבו ויתנו גט לאשתו לשון ספר התרומה והתוס' פסקו דאשה יכולה למנות שליח במקום אחר ע"י כתיבה וחתימת עדים אע"ג דאין [השליח] שומע קולה כדאמר לעיל פ"ק האומר תן גט זה לאשתי דיכול לחזור דחוב הוא לה [*הא אם היה כו'. מ"י] ואם היה זכות לה לא היה יכול לחזור אע"ג דלא [*אמרה כלום והכא כיון דקים לן שהיא חפלה בגט וא"כ זכות הוא לה ולא בעינן שמע בקולה. מ"י] אמר כלום [*מקבלה] [ו]וכיון דקי"ל דמותר [והכא כיון דקים לן דחפילה בגט] ה"נ לא בעי' נמי לשמוע קולה: בסי' (*תתק"ז) [*תתק"ח] כתב ראבי"ה על אשר כתב מורי אבי כי אודה לו העד [ז]שחתם אני פלוני סופר ועד והוא לא כתב הגט כי אם אחד מתלמידיו נ"ל שאם לא אמר הבעל לאותו שכתב הגט להיות סופר הגט פסול דהלכתא כר"י דמילי לא מימסרן לשליח ואפילו באומר אמרו כדאיתא פרק התקבל וכ"ש הכא ובפרק מי שאחזו מסקינן נמי הכי עד שישמעו קולו לאפוקי ממ"ד מודה ר"י באומר אמרו ואפילו [ח]לבי תלתא אמר נמי לא כדאיתא התם וכן פסקו ר"ח ורב אלפס ומשום בזיון דבעל [*כתביי דשילהי כל הגט] ליכא (*ומשום) [*אלא משום. מ"י] מילי דלא מימסרן לשליח [ט]איכא אבל ילמדנו רבותי אם אמר הבעל לסופר שכתב הגט לכתוב והוא עשה כאשר צוהו ולעד צוה [*רק] לחתום ולא להיות סופר וגם הוא חתם כאשר צוהו אך שחתם בטעות סופר [י]ולא היה לו לחתום כ"א עד מי פסול (*הכי) [*בהכי] או לא מי הוי כמזוייף מתוכו או לא (*דלשאלה) [*דלשאילת] שלום לא דמי דזימנין דפסול כדאיתא בגיטין ובסוף ב"ב [*דף קטו] (*דהיכא) [*איכא למימר] דאין לתלות ששני העדים העידו על השליש שסופר היה דהם לא באו להעיד אלא בדברים שבין הבעל לאשה כדאמרינן פ"ב דכתובות איבעיא להו מהו להעלות משטרות ליוחסין היכי דמי אילימא דכתב ביה אני פלוני כהן חתמתי מאן קא מסהיד עילויה אלא דכתיב [כ]אני פלוני כהן לויתי מפלוני מנה (*דאין) [*אין] חילוק בין ב' לג': תיח וזאת השיב רבינו יואל הלוי [*שנית וכך היא. מ"י] הגידו לי העדים שתחלה אמר לג' כתבו ותנו לאשתי גט ומינה את רבינו ברוך לקבל וליתנו לה וכתב אחד מן הג' הגט ולאחר שכתבו חזר בו העד ולא רצה לחתום מפני יראה וחזר הבעל ולקח עד אחר במקומו וצירף עם שני העדים הראשונים ואמר להם תנו גט לאשתי ומינה ר"ב כבראשונה ליתנו [ל]והעדים חתמו אך השליש כתב סופר ועד והוא לא היה סופר ונ"ל דכשר הוא אך ימחקו סופר מתוך הגט דא"ל לכתוב בשום גט שיש עליו שלשה עדים סופר ועד כ"א במקום שיש רק אחד חתום אז צריך השני לכתוב סופר ועד דחתם סופר פניו והכתב סופר ועד קאי והשתא איכא (*ג') [*שני] עדים דה"ג בסוף התקבל ומחתמי ליה חד מהני סהדי וסופר [*בהדיה והוי גט פסול דאין בו אלא עד אחד חתום מהנך דקאמרי ליה בעל דאי. מ"י] בהדייהו מיחתמי סיפר. משום כיסופא (*ומשום) [*משום] הא ליכא למיפסלי' דקא חתומי עליה בי תרי סהדי דא"ל בעל לחתום (*ובהכי) [*ובהני] נכשיר הגט [ל]חתימת סופר כמאן דליתיה ולקפידא אין לחוש דנימא לא ניחא ליה דידע בגירושין דבלא"ה ידע [ל]כשנכתב הגט (*והיכא) [*והכא] שמינה שלשתן אם טעה וחתם סופר אין בכך כלום והכי תנן א"ל לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב וב' חותמין והכותב אין צריך לחתום ועוד אומר אני הואיל ולג' אמר כתבו הן נעשו שלוחין ואמר להם לכתוב גט אחר גט עד שיבא גט לידה בכשרות דאמר ר"נ פרק התקבל כותבין גט אפילו מאה פעמים בלא ידיעת הבעל דעושה [מ](*ק')

הגהות הב"ח ל נ"ב ס"א היא: ל שאין שליחותו בידו עכשיו נאמן אמאי דעבד בעוד שליחותו בידו ונימא כצ"ל: מ לנו כצ"ל: נ נ"ב כדפרישית: ס ההגאי כצ"ל: ע מחסרא וכו' ומיירי באין לה אב כדאמרינן וכו' כצ"ל: פ נ"ב ח"ל: צ ארוסה היא או אפילו היא קטנה כצ"ל: ק נ"ב אף: ר ואפילו היא כצ"ל: ר דמפיק כצ"ל: ש נ"ב היא: ת נ"ב עיין בפירוש הר"ן ז"ל שפירש הטעם לשני הגירסאות: א נ"ב היה: ב נ"ב דבעי למימ' יקדים השכיר לדמיו. וה"נ כי אמר דמי תמרא בעי למימ' שיהא היין קנוי לו לדמיו: ג נ"ל זהו: ד נ"ל הכא בתלמודא: ד נ"ב נמי: ה נ"ל והכא שמא: ו (וכיון דקי"ל כו' קולה) תא"מ ונ"ב ס"א כיון דקים לן דהיא חפילה בגט א"כ זכות הוא לה ולא בעינן שמיעת קולה: ז נ"ב כאחד: ח נ"ל אמר לבי תלתא: ט נ"ב ס"א לרבה: י נ"ב ועד: כ נ"ב ביה: ל נ"ב לה: ל כשנכתב הגט: מ נ"ב דעושה ק' פעמים שלוחין כצ"ל:

חדושי אנשי שם

תוספים שיאמרו אנוס הוא כראשון כיון שקראו ישראל אחריו וכן כתב רב עמרם ובתר דקרי כהן לוי וישראל אי בעי כהן למתניה ומקרי שפיר דמי עכ"ל. נעברי תשובת מהר"ם אלה אשר בפנים לא כניה: ב"ם [ג] פי' פ"ם תוספת' דפוסל

שלוחין [*עד מאה] עד שיעשה בהכשר ואין לבעל למסור הקלף והקולמוס[צ] לידם כ"א במקום שהוא עלמו שהנו מידו לידה אבל היכא דאמר לג' ואין שלוחין שלו הרי הן במקומו ואפילו במסירת קולמוס והקלף והדיו אינו יודע מנלן דהא תנן מי שהיה נושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו והא ליכא נתינת קלף ודיו וזה לא מבטל בפי' אך שמע ואומר אם יתנו לי פעם שנית [לא] אכתוב לה גט והומה להא דאמרי' (*להטוב) [*ברוך הטוב] והמטיב דבגילוי דעת לאו כלום הוא: תיפ ירושלמי היוצא בקולר אמר רבי מנא ולא סוף דבר בקולר של סכנה אלא אפילו בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה מה בין מסוכן לחולה חולה כדרך כל הארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי[ס] [*חולה] הקרובים נכנסים אצלו מיד והרחוקים לאחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסין אצלו מיד ולפ"ז יש להסתפק באיזה מסוכן קאמר ר"ש בן שזורי אף המסוכן: [דף סו ע"א] מי שהיה מושלך בבור עיין בסיף יבמות: כל השומע קולו כו' והא דאמרי' פרק אין בין המודר [*דף לו] גבי המודר הנאה מחבירו דתורם תרומתו לדעתו ודייק בגמ' לדעתו דמאן אלימא לדעת דידיה מאן שויה שליח אלא דבעל הכרי הא קא מהני ליה דקעביד שליחותיה ומשני באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום לאו משום דכי אמר הכי לאו שליחותי' עביד דבתרומה בעינן שליחות אלא לענין מודר הנאה דוקא לא חשיב שליחות ולענין דיחשב בכך מהנה כיון דלא נוח לו לעלמו [או] שמא [*עוד] יש לחלק דהכא לא קאמר כל הרוצה[ע] אלא כל השומע קולו דיחודיה יחדיה למי ששומע קולו · וליחוש שמא שד הוא עיין פ' האשה שלום: תב מילי נינהו ומילי לא מימסרי לשליח הקשה הר"ב ז"ל פ"ב דקדושין בספר החכמה והא אמרינן ושילת ושילחה מלמד שהשליח עושה שליח ואין זה כ"א מילי והיכי משוה שליח וי"מ דקבלת גירושין הגט או קדושין הוי מעשה גמור וממורי הכהן קבלתי כל היכא שאין הדבר נגמר ע"פ השליח חשיב מילי ולא מימסר לשליח אבל קבלת הגט זהו גמר [ע]דבר אבל הכתיבה שאמר לעדים חשיב מילי משום דאין הדבר נגמר עד נתינת הגט ואע"ג דהם שלוחים על הכל מ"מ שליחות הכתיבה מילי נינהו ואע"ג דפליגי ר"מ ור"י במילי אי מימסרן לשליח הנ"מ כשעבאן ב"ד כגון שאמר לשלשה אבל אמר לשנים דאינם ב"ד טולי עלמא מודו דלא מימסרן לשליח עיין פרק האיש מקדש בהגה"ה: סליק פירקא

מי שאחזו קורדייקוס [דף ע ע"ב] *והלכה כר' יוחנן דאמר אין כותבין אלא כשישתפה. תבא מכלן אומר ר"י שהכותב גט לש"מ יזהר שלא יתקלקל בחוליו בין כתיבה לנתינה דפעמי' שאינו בדעתו הוי כמו מטורף ואינו יודע מהו מדבר ובין לר"י ובין לרשב"ל לא דמי ליבן (*ולא) [*וגם לא. מ"י] שמיא ביזן* והוי כעתים שוטה ועתים חלים: הודיע לכבוד מורי הר"מ על דבר הגט הניתן בוירלבור"ק כי לא (*הודיע) [*הודיעוני] בכתבם אך זה שנטרפה דעת הבעל ובדקוהו בדיקה משולשת ונתברר להם כי באותה שעה חלים היה ועל זאת בעוניי השיבותי אם לא הוחזק שוטה בדברים האמורין בפ"ק דחגיגה הרי הוא כפיקח וא"ל בדיקה ואם לא ניתן מדעת הקהלות בזה לא יפסל כי בגט שזמנו בהול לא הקנו חכמי הדור התקנה זו שאם אמר כן בגט של ש"מ ג"כ לריך דעת הקהלות וזה איך יתכן הלא דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ועת משפט ידע לב חכם ועתה אור התורה האיר עיניו בכתבו והודיע למשרתו כי היו בו עוד דברים נוספים חתימת סופר (*גם) [*וגם] לא אמר שליח הולכה בפנ"כ ובפנ"ח ועתה יראה המורה כי שעת הדחק הוא וכשר אם בעיניך יישר דבכל פסולי דרבנן בשעת הדחק מכשירין להו בדיעבד ובנין אב לכולם גט מוקדם דאמרינן פ"ב דגיטין ההוא דאמר להו לעשרה כתבו גט לאשתי חתום תרי מינייהו ביומיה ואיך לאחר עשרה יומי אתו לקמיה דריב"ל אמר להו כדי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ותניא כוותיה דרב אשי הפוסל באומר אמרו מדקתני בה עד שישמעו הסברא נוהגת והדעת מכרעת דלגמרי קאמר וראוי לסמוך עליה בין להחמיר בין להקל ולא לעשות כתרי חומרי דסתרן אהדדי ואף אם לא נאמר לעיולי פילא בקופא דמחטא משום חומרא דאשת איש ה"מ לכתחלה עבדינן כתרוייהו לחומרא אבל בדיעבד ובשעת הדחק הלכה ברחבה אפר דרכו רחבוים ר"ת ומורי רבינו שמחה המכשירים בחתימת סופר ועד וגם ר"י הזקן כתב בתשובתו כדי הוא ר"ת לסמוך עליו בשעת הדחק על מעשה שהיה בגט שחתום בו סופר ועד ונשאת לאחר וילדה והכשיר הולד וסיים בדבריו אמנם אני נזהר ומזהיר לכתחלה שלא להחתים סופר ועד בשום גט כי לא נתברר אצלי אם גט בלא נשאת או נשאת בלא ילדה מה יאמר רבינו הזקן בהם שהרי יש גיטין פסולין והולד כשר ואני אחרי בואי בארץ הזאת בא מעשה לידינו בגט שחתם בו סופר עם ב' עדים ורצו להכשירו ולא שמעו להם והוצרכו לכתוב אחר כהלכתו מיהו ה"מ היכא דאפשר ושלום אנכי הצעיר אביגדור בר' אליה הכהן זלה"ה ע"כ: [פ]ועל הגוסס כבר שלח רבינו יואל הלוי לר"י דגוסס אע"פ שהוא מדבר בטוב ודעתו מיושבת עליו אין יכול ליתן גט דחשוב כמת: [פ]הגה"ה והא דתנן במס' אהלות ובמס' שמחות הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וזוקק ליבום ופוטר מן הייבום היינו דוקא מילי דאתו ממילא אבל עשייתו ומתנתו וגיטו אינו כלום והא דתנן פרק כל הגט המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו בחזקת שהוא קיים וקאמר לא שנו אלא בחולה שרוב חולים לחיים אבל בגוסס שרוב גוססין למיתה לא ומשמע דוקא כשהגיעו גוסס חיישינן שמא מת כשיתננו לאשה אבל אם היה חי עדיין כשר הא ליתא די"ל דה"פ אבל אם קודם שהיה גוסס נתן לשליח הגט *וקודם שנתנו השליח הגיעו גוסס לא יתננו בחזקת חולה לומר הולי

[*פי' אבל אם נותנו לשליח בשעה שהוא גוסס אף אם היה בחזקת שהוא חי ונתרפא אין השליח רשאי לנותנו]:

יתרפא כמו רוב חולים לחיים אלא כמו רוב גוססין למיתה ולא נתרפא ואפילו עדיין חי וגוסס לא יתננו לה דלאו גט [הגה"ה] ור"י השיבו דהוי גט כמו שמפורש בפנים ועוד יש להביא ראיה לדברי רבינו יצחק דתניא פרק קמא דערכין גוסס נודר ומעריך ואמאי מי עדיף אמירתו ממסירתו להדיוט אלא ודאי גיטו ומתנתו מועיל והיכא דנפל לו כשהוא גוסס מיירי שגם אין יכול לדבר כדפי' רשב"ם והא דלא נקט חולה או בריא שנשתתק דנקט מלתא דפסיקא דרוב גוססין אין יכולין לדבר וגם רבינו חננאל נמי שפירש שאין יכול להקנות משום דחשיב כמת דרוב גוססין למיתה לא פירש כן אלא לפי שאין יכול לדבר ואין דעתו מיושבת עליו אבל אם מדבר בטוב ומיושב בדעתו מתנתו וגיטו מועיל ע"כ הגה"ה: (*על הגוסס כבר שלח רבינו יואל לר"י כי הגוסס אע"פ שמדבר בטוב ודעתו מיושבת עליו אין יכול ליתן גט) והיה מביא ראיה מפרק יש נוחלין [*דף קכו] ומפרק עשרה יוחסין דפריך לר"מ דאמר (*אין) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ומפרש רבינו חננאל שאין יכול להקנותו בנתינה כיון דרוב גוססין למיתה הרי הוא חשוב כמת וכיון שאין יכול ליקח וליתן כמו כן אין יכול לגרש ור"י השיב הגוסס כיון שמדבר בטוב ודעתו מיושבת עליו שפיר נותן גט ואין ספק בדבר שהרי שנינו בפרק מי שאחזו ובפ"ב דמכות שחט בו ב' או רוב ב' ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו והרי בזה הענין הכל מתים ואפ"ה מועיל גט כ"ש גוסס שמיעוטן חיים והיכא דנפלו לו כשהוא גוסס פרשב"ם שאין יכול לדבר משמע הא יש לו כח לדבר יש לו כח ליתן: תבב [דף סז ע"ב] מתני' והרכין בראשו בודקין אותו ג"פ. בירושלמי פליגי אמוראי אית דאמר היינו הרכנת הראש כשנשתתק היינו השמעת הקול פי' שלריך ג"פ לבודקו והבדיקה שלשה הן ושלשה לאו דהיינו ו' עם הכל כדמפרש חד הן ותרי לאו ותרי הן וחד לאו וכ"פ רבינו ילחק ואית דפליגי ואמרי להרכנה ג"פ להשמעת קולו שאמרו ניתן גט לאשתך (*מיד) [*די] שאמר הן פעם אחת[צ] אמרו לו נכתוב גט לאשתך ואומר הן לבתך ואמר לאו לאשתך ואמר הן לאמך ואמר לאו לאשתך ואמר הן לאחותך ואמר לאו כותבין ונותנין גם לאשתו כל זה בירושלמי ונראה לרבי"ה דלא דק בלישניה דשרוגין לא מהני אם לא כעין חד לאו ותרי הן או להפך דאי לאו הכי אמרי שיחיא דשרוגין נקטי' כדאיתא בגמ' דידן: [דף ע ע"ב] דבי ר' ישמעאל תנא אומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים כו' מדקאמר דבי ר' ישמעאל תנא ולא קאמר תנא דבי ר' ישמעאל ש"מ דבי רבי ישמעאל אבדיקה דמתני' פליג דמתני' מלריך לבדוק בענין הגט כדמפרש בירושלמי כילד בודקין לאו והן אומרים לו נכתוב גט לאשתך כו' כדלעיל וא"ת למה לי בדיקה אחרת והלא בדיקה דמתני' טובה היא ויש לומר דר' ישמעאל עדיף טפי דאין לומר שיחיא דהן ולאו נקטיה כיון שאין טועה כלל בין ימות החמה לימות הגשמים ואפילו בעי שלשה לאו ושלשה הן שרוגין לא בעי פירש ר"י: [דף עא ע"א] ומאי ניהו פירי אין לפרש כששואלין לו אם רוצה בפירות של ימות החמה בימות הגשמים והוא אומר כן כי יטול להיות בכבוש בדבש [*אלא ששואלין לו אם רוצה שילקטו לו מן האילן תוס'] (אלא יש לומר רוצה אתה שילקטו לך מן האילן). מפיהם ולא מפי כתבם עי' פ' ד' אחין: תבג [דף עב ע"א] מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי הרי זה גט פירש ר"ת בסידור גט ש"מ (*מיחא לי) [*דעדיף. מ"י] מעכשיו אם מתי מהיום דאם מת באותו היום לא ידענא מה אדון ביה ומיהו אומר הרב (*פרץ) [*ר' אלחנן] זצ"ל כי לפי המשנה משמע דאין חילוק בין מהיום למעכשיו דמהיום נמי משמע מעכשיו דאי לא הוה נשמע הכי וכי אין לו לירא לש"מ שמא ימות באותו יום כיון במחמת מיתה הוא עושה כן ומ"מ נכון הוא להחמיר כדברי ר"ת ולומר מעכשיו כדי שלא יהא שום גמגום בדבר ורבינו יחיאל מפרי"ש היה רגיל בגט ש"מ[ק] לגרש לגמרי בלא שום תנאי לאפוקי נפשיה מכל ספיקות וגמגום והיה מזקיקם לקבל חרם תקנת הקהלות לישא זה את זה (*כשיעמוד) מיד [*כשיעמוד] או לקיים ולהבטיח במשכונות לישא זה את זה לשון רבינו פרץ ברבי אליהו: תבד אמר רב הונא גיטו כמתנתו ט' פירש ר"ח ורש"י ז"ל דאסתם גט דש"מ קאי וקאמר דסתם גט דש"מ בלא תנאי הוי כמתנתו מה מתנת ש"מ אם עמד חוזר מאליו דאדעתא דעמד

[*במ"י מצאתי הטבעת קולמוס על אין וגם למטה כתב פליג ארב הונא כאשר הוא בפנים ולא כאשר הגהתי]:

לא נתנה אף גיטו בסתם חוזר ולפ"ז (*אין) נראה לי דשמואל דאתקין בגט ש"מ הנאי כפול (פליג) [*דפליג] ארב הונא וכן דעת האלפס וקשה לר"ת על פי' רבינו חננאל ורש"י ז"ל דמוקמי מלתא דרב הונא בגט סתם דהא גיטו משמע דקאי אגט דש"מ דמתני' (*דמיירי על תנאי) [*ומיירי בתנאי. מ"י] ולא בסתם גט [ש"מ] מדלא קאמר גט ש"מ וע"ק דקאמרינן באיזהו נשך ההוא ש"מ דכתיב גיטא לדביתהו ואיתנא אמרה ליה דביתהו אמאי קא מהנחת אי קיימת דידך אנא וקאמר דפטומי מילי נינהו ואם עמד אינו חוזר וא"ת ההוא דלא כרב הונא דהכא מ"מ קשה מאי פריך התם פשיטא פטומי מילי נינהו מאי פשיטותא כיון דפליג אדרב הונא עכ"ל לר"ת דכל סתם גט דש"מ אם עמד אינו חוזר כיון שלא התנה דלא דמי למתנת ש"מ דאם עמד חוזר ממילא דכל עיקר מתנה של ש"מ אינה אלא עד לאחר מיתה אבל גט חל מחיים ולכך דעתו [ר]שחל מיד ואינו חוזר ממילא אם לא פירש ורב הונא דהכא מיירי בגט ש"מ דעל תנאי דאיירי ביה מתני' וקאמר דגיטו בתנאי כמתנתו בלא תנאי [*[ש]דכיון דעמד אע"פ שחזר ונפל למשכב באותו חולי הראשון חוזר ה"ה בגט על תנאי וקאמר כו'. מ"י] וקאמר רבה ורבא לא סבירא להו הא [ת]דאמר רב הונא דאוקי למתני' בהולך על משענתו אבל (*בלא הולך על) [*הולך בלא] משענתו אם עמד חוזר אע"פ שמת מאותו חולי אלא אפילו אם עמד והלך בלא משענתו הוי גט גזירה שמא יאמרו שיש גט לאחר מיתה כלומר כי יאמרו שאין התנאי החולי גורם שהרי[א] מאותו חולי מת אלא תנאי מיתה גורם ואמרי דיש גט לאחר מיתה אבל [הפתח] אם הלך בלא משענת כיון דמת מחולי זה אין חוזר כי יאמרו שהחולי גרם ולא המיתה: אמר רב הונא גיטו כמתנתו (*מה) [*כו' עד אף] מתנתו אע"ג דלא קנו מיניה כו' וקשה מה חידוש הוא זה פשיטא והא קי"ל דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו ותירץ ריב"ם דאתא לאשמועינן יולא בקולר דבפרק התקבל דכל היכא דמועיל כתבו אע"ג דלא אמר תנו מועיל (*תנו) [ליתנו] אע"ג דלא קנו מיניה וזו היא מ"ש האלפסי למימרא דהני [*ארבעה] דתנינן במתני' (*כו') [*כולהו] בש"מ [*דמלוה מחמת מיתה נינהו] כ"פ רש"י ז"ל ור"ת מפרש שבא לאדם שמייפים כחו [ב]בכתבו בקנו מיניה כי ההיא דד' מאה זוזי (*דחמרא) [*מחמרא] דאי קנו מיניה פשיטא דליפות כחו קאמר הכי וה"ה היכא דלא קנו מיניה: [דף עג ע"א] אונסא דלא שכיחא תימה הואיל ולא קבלו עלייהו אונסא דלא שכיחא גם אונסא דשכיחא לא הולרכו לקבל דאפילו לא קבלו חייבין כיון דה"ל לאסוקי אדעתייהו[ג] [*וא"כ מה קיבלו עליהם] יש לומר דקבילו עלייהו אונסא דשכיח ולא שכיח וכה"ג מפרש [ר"י] הא דפליגי לעיל פרק כל הגט דאין אונס בגיטין מיירי בשכיח ולא שכיח ואונס דשכיח טובא לכ"ע אין אונס כמו אפסקי' מברא דה"ל לאסוקי אדעתייהו ובאונס דלא שכיח כגון אכלו ארי או נשכו נחש יש טענת אונס דליכא למיגזר משום לנועות כיון דלא שכיח כלל [ד]לא גזרו רבנן ולא חיישינן להכי ומשום פרוצות נמי כיון דלא שכיח כלל לא גזרו רבנן ובריש פרק השואל משמע דשבוייה אונסא דלא שכיח: תבה ראוה שניה שנתייחד עמה באפילה והא דתנן בהזורק [*דף פא] פלוגתא דב"ש וב"ה בהמגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי לאו דוקא לנה דה"ה נתייחד עמה באפילה כדמשמע הכא ומייתי עלה נמי בהלמודא בסמוך פלוגתא דב"ש וב"ה: תבו [דף עד ע"א] על מנת שתתני לי ר' זוז אומר רבינו ילחק דכולהו ע"מ שבהלמודא מיירי בתנאי כפול והן קודם ללאו והתנאי קודם למעשה דמשהמא הנך משניות לא פליגי על ר"מ דבעי כפילות וכן בע"מ שתחזירהו לי דאתרוג וכן סוברי' שמואל ורבא בסמוך גבי אתקין שמואל בגיטא דש"מ כמו שאפרש בעז"ה ויש דברים הרבה שאפילו בלא תנאי הוי כאילו התנה כמו שטר מברחת דהאשה שנפלו וכן זבין ולא אילטריכו ליה זוזי שהדבר ידוע שלאותו לורך שהיו לריכין [ד]אותו אז עשו כן ואין לריך תנאי אלא בדבר שאין ברור כ"כ אם לא יעשוהו בתנאי. ויש מקומות שלריך גילוי דעת ואם לא גילה בדעתו אמרינן דברים שבלב אינם דברים והרי"ף פליג לקמן בשמעתא ומחלק בין ע"מ לאם תעשה כך וכך: [דף עה ע"א] ה"ז גיטך ע"מ שתחזירי לי הנייר מגורשת ומפרש רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי ורב אדא פירש משום דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד וא"כ הא דקתני ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז[ה] לאו דוקא נקט ואיפכא יש להתנות ע"מ שתתני לי ר' זוז ה"ז גיטך וכן בכל הגאונים כתב רי"ף אע"ג דקי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול ה"מ היכא שלא אמר ע"מ אבל היכא שאמר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ולא בעי תנאי כפול ולא להקדים תנאי למעשה ולעולם תנאו קיים כן כתב רי"ף בתשובה ונראה. דאפילו בע"מ בעיא תנאי כפול וכל דיני תנאי כדגרסי' בירושלמי האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ר"מ אומר בין כך ובין כך (*אינה) מקודשת עד שיכפול תנאו הלכך [בין] לר"מ כיון דכפליה להנאי ולרבנן היכא דלא כפליה קי"ל כרבי דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כלומר כאילו אמר מעכשיו תתקיים המעשה אם תתקיים התנאי וכשנתקיים התנאי איגלאי מלתא דמההיא שעתא (*איקיים) [*איתקיים] ליה וכ"מ אם קבלה קדושין מאחר בינתים: ועוד כתב רי"ף בתשובה מי שנתן גט לאשה ע"מ ואמר לה (*מעכשיו) אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש אין יכול לבטלו דהאי ע"מ מוכיח [*שהוא] מעכשיו והכן נמי ע"מ שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ומסיק דאפילו נקרע הגט קודם גמר התנאי אין לריכה גט אחר כ"ש שאם בטלו שאין כלום והיא עובדא דריש כתובות דלא אתינא עד ל' יומין ט' דפריך התם לבטולי קא מכוין דמשמע דמאי

חדושי אנשי שם

דפוסל גם הנכתב ע"י פקח גמור כ"ש דמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר ולפי שטה זו כי אמרינן לאפוקי מדרב כהנא לאו אחרש אמר דמפקי מיניה אלא אעיקר דינא דמכשר לכתוב ע"י כתב ידו מסקיה וא"ת א"כ דכשר ידו לא מהני היכי תק במתני' דכותבין ע"י הרכנת הראש ותי' הרשב"א דהרכנת הראש חשיבא כקולו ובכן כתב בירושלמי היא הרכנת הראש הוא קולו וכ"כ ג"כ הרא"ש דאפשר דהרכנה עדיפא משום דמראה בגופו וכתב שד ברא"ש

לבטולי התם בדלא אמר מעכשיו או במסרו ליד שליח וצ"ע דא"ל דע"מ ועכשיו לא מהני אלא לאחר שנתקיים התנאי אבל קודם מצי לבטולי ויכול לחזור בו ומסתברא דבין בגיטין בין בקדושין בין בממונא בעי' תנאי כפול וכל דקדוקי תנאי וכן השיב רבינו משה גאון וכן הורו גדולי הראשונים ורי"ף כתב בתשובה דוקא בגיטין וקדושין אבל לא בממונא ואין נראה דהא כל תנאי מבני גד ומבני ראובן גמרינן לה והתם (*לא) ממונא הוא (*והר"מ ברבי) [*וה"ר] ברוך אומר דכל סוגיא דהכא כרבנן דפליגי עליה דרבי דלית להו כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אבל דכיון דקי"ל כר' דע"מ כמעכשיו דמי לית לן בה ורבא גופיה אמר בים שהלין אתרוג זה אני נותן לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי נטלו והחזירו יצא לא החזירו לא יצא והרי התם נמי מעשה קודם לתנאי וגם תנאי ומעשה בדבר אחד וע"כ י"ל דודאי רבא אמר התם למלתיה כרב אשי[ז] דאית ליה כר' דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי: **תבז** הגה"ה ושאלתם אם יכולין לכתוב שום תנאי בגט נ"ל דאין לכתוב כלל כי אם נכתוב בגט היה בו חשש פסול ואפילו נתקיים התנאי דתנן בפרק המגרש רבי פוסל כל התנאים בגט ופרש"י ז"ל אפילו נתקיים התנאי ואע"ג ורבנן פליגי עליה דר' הא מוקמינן התם פלוגתייהו לאחר התורף אבל לפני התורף ד"ה פסול ור"י הקשה על פ"ה ומפרש כגון שלא נתקיים התנאי אך חזר ומחקו מתוך הגט וכה"ג דוקא פוסל תנאי בגט ומ"מ נכון להחמיר כפרש"י ז"ל וש"מ שנותן גט על תנאי אומר התנאי כדאתקין מר שמואל ולא יכתבו בגט ורבינו יצחק מפרי"ש היה מוחה מלכתוב תנאי בגט פן יטעה בלשון התנאי אך היה מזקיק לקבל חרם שאם יבריא שישאו זא"ז וכן נכון לעשות והעיטור כתב מדאמרי' פ"ם לעיל אר"א לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד י' ימים לא חיישינן דלמא תנאי הוה ביה וזייפתי' ש"מ דכותבין תנאי בגט עכ"ל: הגה"ה י"מ שצריך לכתוב כל הנהרות שבתוך תחום העיר דכל תוך תחום העיר הוי בכלל העיר וראייתם מפרק כל הבשר גבי שמעתין דכחל דקאמר אכלינהו חוץ לתחום אך בנדרים פרק הנודר מן הירק לא משמע כן אלא דוקא תוך עיבורה של העיר הוי כתוך העיר דקאמר התם הנודר מן העיר מותר לכנוס בתחומה ואסור לכנוס בתוך עיבורה. וקאמר ר"י דאמר קרא ויהי בהיות יהושע ביריחו והכתיב ויריחו סוגרת ומסוגרת אלא ש"מ בעיבורה הוי קאי ופריך דלמא בתחומה ומשני כתיב ומדותם חוץ לעיר והתם גבי מדת תחומין הוה קאי ואפ"ה קרי תוך התחום חוץ לעיר [*עכ"ה]: בממונא בעינא [תנאי כפול] באיסורא גרידא לא בעינא דגרסי' שילהי שבועת העדות [*אל] יככה יברכך וייטב לך ר"מ מחייב וחכמים פוטרין ופריך בגמ' והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן כי לית ליה בממונא באיסורא אית ליה [ופריך מסוטה אם שטית אם לא שטית] ומסיק סוטה שאני דאיסורא דאית ביה ממונא הוא ש"מ דבממונא פשיטא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ורבינו חננאל ורי"ף פסקו הלכה כסתם משנה דהשוכר הפועלים בתנאי שים בו מעשה בתחלה דלא אוקמא [*ר"ל בגיטין אוקמינא וכדפרישית התם והוא מלשון העיטור שפי' כן במקום אחר נראה למורי] בגיטין וקדושין [וש"מ דבעי תנאי כפול בגיטין וקדושין] אע"ג דאיסורא הוא לא אמרינן בהו מכלל לאו אתה שומע הן ואולי לחומרא דגרס בירושלמי בקדושין ואיתא נמי בעירובין וז"ל ירדו לשימפון בשיטת ר"מ (*בקדושין נמי) [*דקדושין] [ס] ורבי חנינא חבירו דרבנן בעיא [*למה לי] כר"מ אפילו כרבנן לא אמר כן אמר רבי אבא בשם ר' יוחנן סדר שמפון כך הוא אנא פלוני בר פלוני מקדש לך פלונית בת פלוני [*ע"מ ליתן לך קודם יום פלן] ומכניסתה ליום פלוני ואי אתא יום פלוני ולא אכנסך לא ליהוי לך עלי [קידושין] כלום ויאמר ע"מ שלא (*לבטל) [*ליכפול] תנאו [ומתרץ] [*אילו] לא כפל תנאו מעיקרא לקדושין אמר ר"י ברבי בון כל אתר אית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ובהא לית ליה אמר רבי מהתיא חומרא הוא בעריות וה"פ ויאמר ע"מ שלא (*לבטל) [*לכפול] תנאו ומכלל לאו אתה שומע הן (*ואיטו) [*אילו] לא כפל תנאו מקרי קדושין שאם בא אחר וקדשה קודם קיום התנאי אינה מקודשת לא לראשון ולא לשני לחומרא אמרה ר"מ כדאמרינן בירושלמי בע"מ שירדו גשמים לראשון אינה מקודשת שהרי לא ירדו גשמים וכיון דלא ירדו גשמים תפסי קדושי שני ולשני אין מקודשת שהרי לא כפל הראשון וכיון שלא כפל תפסי קדושי ראשון אר"י ברבי בון בכל אתר אומר ממשמעות לאו אתה שומע הן כלומר באיסורא כדאמרינן בשבועות גבי [*אל] יככה יברכך כו' וכדתנן נמי אלו הן בנויהם פרועי ראש ושתויי יין וכתמא כר"מ והכא דהוי איסורא לית ליה דאי אית ליה קדושי (*ראשון) [*שני] גמורים הוי ומשני חומרא הוא באיסור ערוה מבאיסור אחר הלכך בממונא אי לא כפלינן לתנאי המעשה קיים והתנאי בטל [דלית ליה גבי ממונא מכלל לאו אתה שומע הן כך נ"ל כי לא מצא בנוסחא] באיסור שאין איסור ערוה אין המעשה קיים עד שיתקיים התנאי (*דלית) [*דאית] ליה מכלל לאו אתה שומע הן בקדושין וגיטין דאיסור ערוה אם לא כפל מקודשת לחומרא ומשום חומרא הוא דבעינן תנאי כפול וכן הלכתא אבל רבינו שמואל פירש בים שהלין כרי"ף וז"ל בגיטין בעינן תנאי כפול לרווחא דמלתא אבל בממונא אזלינן בתר אומד דעתא כר"ש שזורי וא"ת והא [*אי] אוביר ולא אעביד לית ביה תנאי כפול וי"ל התם לא מקנינן ליה ולא מידי דהא לא קאמר מלתא יתירתא הלכך מחייב לקיומי תנאיה אע"ג דבלשון אי [*קאמר] ועי"ל דהוי תנאי כפול דהא קאמר אנא איקום ואשפי כו' ולא אסמכתא הוא דלא קאמר מלתא יתירתא עכ"ל העיטור ועיין סמ"ג בתחלת מצוה לקדש ע"כ: [דף עד ע"ב] אמר רבא מתקנתו של הלל נשמע ט' עד בעלמא (*מתנה) [*נתינה] בע"כ לא הויא נתינה מצאתי בשם ריב"א וז"ל מהכא הוה בעי רבי למידק דאדם שחייב לחבירו מנה אם יכול לומר הנה המנה מזומן לך ואם לא תרצה ליקחנו מידי עכשיו שוב לא יהיה עלי באחריותי אלא אניחנו בביתי מי אמרינן כה"ג (*דודאי הוה) [*דהוה. מ"י] נתינה בע"כ **תבח** ודאי פקדון פשיטא דפטור כיון דאמר איני רוצה לשומרו עוד פטור אפילו מפשיעה אבל מלוה מתוך שהלוה יכול לחזור ולהוציא אותו מנה חייב באחריותו וראבי"ה פטרו מפרק הגוזל בתרא הגוזל את חבירו או שלוה ממנו או שהפקיד אצלו בישוב לא יחזיר לו במדבר מכלל דביישוב מיהא יכול להחזיר לו אפילו בעל כרחו וכן בפ' האומנין וכגון שאמרו טול שלך והבא מעות ש"ח ואמרי' בגמ' טול שלך איצטריך ליה סלקא דעתך אמינא שומר חנם [*נמי] לא הוי קא משמע לן ופרש"י דאינו תופסו על כרחו קא"ל אבל מדין פקדון לא סליק נפשיה אבל אי הוה א"ל איני שומרו אפילו ש"ח לא הוי ופטור מפשיעה כגון אם הניחו בבית פתוח או שהניחו לפניו ברה"ר וכן בפרק הזהב גבי ההוא גברא דיהיב זוזי אשומשמי וכו' ומסיק אפילו ש"ח לא הוי וה"מ דפטור היינו היכא דבידו מזומנין להחזיר לו וזה אינו רוצה לקבלם וזה הניחם לפניו או בביתו והמלוה והמפקיד הלכו להם דהשתא איכא למימר למה לא לקחם אבל אם אין הופס מזומנין ואמר אני אביא לך פקדונך וזה המפקיד הלך לו הנפקד חייב באחריותו כדאמרי' פ"ק דקדושין גבי ההוא גברא דקדים בליפתא דאמא[ה] עד מי דמי התם בתורת פקדון יהביה ניהליה כו' א]. ור"י פירש דוקא בעלמא כגון ההוא דפרק הגוזל ובפרק האומנין ובפרק הזהב פשיטא דהוי נתינה דאין המלוה מפסיד בקבלת הפרעון אבל היכא דמפסיד בקבלת הפרעון (*צריך) [*דצריך] להחזיר (*בבית) [*לו הבית] וכן כאן דע"י קבלתו הוי גט לא הוי נתינה ואם תאמר פשיטא דלגבי גט לא הוי נתינה ומה צריך ללמוד מתקנתו של הלל וכי אם יתן מנה לחבירו יקבלנו בע"כ ואומר רבינו יצחק דכיון דקאמר לה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ותלה הדבר בדעתה ועליו לקבלם ח כמו בבתי ערי חומה וקא משמע לן רבא דאפ"ה בע"כ לא הוי נתינה: [דף עג ע"א] מה היא באותן הימים[ט] פרש"י ז"ל דקאי ארישא דמתני' דהתם הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה[ט] וקשה דפריך עלה התם בגמ' ולכי מיית הוי גיטא והא אין גט לאחר מיתה ומאי פריך הואיל ואמר מהיום אין זה לאחר מיתה וי"ל דה"פ הואיל ובאותן הימים הרי היא כאשת איש מה מועיל מה שאמר מהיום הגט לא הוי עד לאחר מיתה ומשני באומר מעת שאני בעולם לאו לגמרי מהיום אלא שעה אחת לפני מיתתו חפץ שיחול הגט כלומר מיום שאני בעולם עדיין וכן משמע בתוספתא דקתני הרי זה גיטך מהיום זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה משמע אפילו במקום שאומר מהיום אינו חל מיד עכ"ל[ט](*מו' ר"ת) [*תוס' לעיל בפ' כל הגט. מצאתי מוגה במ"י] וכן בסוף פרק הזהב: **תבט** מכאן הצריך[י] מהר"ם שיהא גטו של שכיב מרע קיים עד שעת מיתה כדאמרינן במי שאחזו היכא בינייהו שנקרע הגט או שאבד. ובמיי' רפ"ה דגירושין כתב דכל היכא דאמר מעכשיו או מהיום הרי היא מגורשת[כ] משהגיע גט לידה ומשמע שם אפילו נשרף הגט קודם מיתת הבעל: ב] ושוב מצאתי בסוף פ' ים שהלין שכתב רבינו שמשון וז"ל לאפוקי היכא דתנאי ומעשה בדבר אחד (*כגון ההיא) [*וההיא] דאתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי דאמר רבא לא החזירו לא יצא רבא לטעמיה דהכא לא חיים לתנאי ומעשה בדבר אחד ועי"ל דדבר אחד דהכא היינו (טעמא) שהתנאי סותר המעשה דלא מיירי לר' דאמר על מנת כמו מעכשיו דמי הלכך [*אם תחזור חייל כו'] אימת חייל גיטא לאחר [שתחזיר הנייר] שהתנאי מקויים ואז אין הגט בידה [הלכך לא הוי תנאה] אבל התם אין התנאי סותר המעשה (*כדפריך) [*כדפרישית] דסבירא[ל] (*ליה) [*לן] כר' עכ"ל ופירוש שני פר"י דלההוא שינויא דמשני משום תנאי ומעשה בדבר אחד קסבר ת"ל כל האומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ואין הגט חל עד שתחזירהו ואז אי אפשר שתתגרש דאין הגט בידה הלכך אע"פ שלא החזירתו מגורשת ורבא דאמר בפרק שני דקדושין הילך אתרוג כו' לא סבר כההיא לישנא אלא רבא לטעמיה[מ] דמפרש משום דהוי מעשה קודם לתנאי וכן ההיא דאתרוג נמי[נ] צריך לומר (*דמעשה קודם לתנאי) [*דתנאי קודם למעשה] [ו]ורבא לא דק ולמאן דאמר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא הוי גט אא"כ החזירתו [דתנאי קיים] ואז הוי גט למפרע משהגיע גט לידה: (*ידגו) [*ידנה] לרוב על פני הארץ מורי רבינו פרץ[ס] וז"ל מה שנסתפקת לפירוש ר"ת דמהיום [ע] אם מתי הרי היא כאשת איש לכל דבריה למר ולמר מגורשת ואינה מגורשת ולמר בעילתה תלויה מה יאמר במהיום אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ונקרע הגט או שאבד קודם הזמן דכה"ג דמהיום אם מתי אם נתקרע הגט או שאבד קודם מיתתו אינה מגורשת לפי' ר"ת שפי' דלאו לגמרי מהיום אלא שעה אחת לפני מיתתו חפץ שיחול הגט מה יאמר[ע] במהיום אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש יפה נתת לבך לחלק בין [*במהיום אם מתי הוא דאמר כו'. מ"י] מהיום אם מתי (*לפי) [*להא] הא דאמר מעת שאני בעולם ואין דעתו שיחול עכשיו אלא שעה אחת לפני מיתתו כי היכי דלא ליהוי[פ] עגונה לאחר מיתה והוי כאילו אמר מעת שאני[צ] בעולם כלומר שעה אחת קודם מיתתי[ק] ולכך מהיום [*לאו] לאלתר ממש דאילו לא אמר מהיום אלא אמר אם מתי ותו לא הוי גט לאחר מיתה והכי קאמר מהיום שיחול שעה אחת קודם מיתתו אבל מהיום אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש למה יש לנו לעקור עיקר משמעות של היום דמשמע לאלתר מיד דאי לא אמר הכי שיחול עכשיו אלא בסוף רגע אחד קודם גמר שנים עשר חדש למה ליה לאומרו לימא הרי זה גיטך אם לא באתי עד שנים עשר חדש ולא לימא מהיום וליחול הגט בסוף שנים עשר חדש אם לא יבא דבשלמא התם כיון שתלה תנאו במיתה דאמר אם מתי אם לא אמר מהיום לא הוי גט חל כלל דקודם מיתה אכתי לא מטא זימניה ואי לאחר מיתה מאן מגרשה אין המתים מגרשים[ר] ולהכי אמר מהיום דליחול גיטא רגע אחת בחייו קודם מיתתו והא לא שייך במהיום אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש וק"ל. וראיה לדבריו מדאמרינן פרק האומר ופרק מי שאחזו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז מגורשת והיא תתן ופליגי בה רב הונא ורב יהודה רב יהודה אמר לכשתתן ורב הונא אמר והיא תתן וקאמר איכא בינייהו שנקרע הגט או שאבד קודם שנתנה ר' זוז וקאמר התם טעמא דרב הונא משום דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ופסקו כוותיה בפ"ק דקדושין אלמא דהאומר הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז או אמר הרי זה גיטך מעכשיו אם תתני לי ר' זוז ונקרע הגט או שאבד קודם שנתנה מגורשת אף לרב יהודה דע"כ ל"פ אלא היכא דלא אמר מעכשיו[ש] אבל אמר ע"מ בלא מעכשיו בהא פליגי אי כמעכשיו דמי או לא אבל אם אמר מעכשיו כ"ע מודו אלמא כל תנאי דאמר מעכשיו ולא תלאו במיתה מעכשיו ממש קאמר ואפילו אם נתקרע הגט קודם קיום התנאי מגורשת מההיא שעתא ובלבד שיתקיים התנאי לסוף ואין חלוק בין אמר מהיום ובין אמר מעכשיו כדמשמע בפרק מי שאחזו דשוין הן גבי אם מתי שתי לשונות משמע אם אמר מהיום כמ"ד מעכשיו דמי ושלום מבר"ב: [דף עד ע"א] רב הונא אמר והיא תתן וכן הלכה דקי"ל כרבי דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי דבפ"ק דקדושין פסקינן הלכתא כרבי אלעזר דאמר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר מקודשת וישלים וכאילו אמר[ת] ע"מ דמי: ג] רבה אמר הא לא נריכא ואם תאמר ובפרק האומנין [*דף עז] אמרינן שכר פועלים ואתא מיטרא פסידא דפועלים וי"ל שאני התם דאינו אלא שכיר יום דלא שכרו בעל הבית אלא לדלות וכיון דלא הוצרך לא הוה שכירו אבל הכא הוא אריסו ועושה כל מלאכות שבשדה ויש לו חלק בקרקע כמו בעל השדה ומיד כשהתנה עמו לדלות עמו ד' זוכה בשליש השדה אפילו אתא מיטרא ולא איצטריך כמו שאר אריסי דנטלו ריבעא אפילו לא יצטרך לדלות ורב יוסף סבר כיון דמשנה עלמו משאר אריסין אמרינן הא לא דלה והאלפסי הירך בענין אחר וע"ש: **תלא** ושאלתם על ראובן שנתן כל נכסיו לבנו ע"מ שיתן לארבע בנותיו כך וכך ממעותיו ואם יפחתו מן השר [*המעות. מ"י] שיש להם ליתן לבנות יתנו מן הקרקעות לבנות ונפטרת אחת מן הבנות בחיי אביהם נראה לי דאפילו הכי שמתנה מתנה ד] אם הן יתנו לשלש הבנות הנמצאות לכל אחת חלק המתנה ומחלק המתה יהיו פטורין אפילו מיורשיה כדתניא ומייתי לה בפרק מי שאחזו הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז כו' עד רשב"ג אומר נותנת לאביו או לאחד מהיורשין וכו' עד מר סבר פי' תנא קמא אית ליה לי ולא ליורשי ורשב"ג סבר לי וליורשי ונראה דהלכתא כת"ק ולא כרשב"ג דהא דכ"מ ששנה רשב"ג הלכה כמותו היינו במתני' דוקא ולא בברייתא ואע"פ שהבנים פטורין מחלק המתה המתנה אינה בטלה כיון דמן הדין אין לבנות אחרות במקום הבנים אלא לקיים תנאיה הוא דבעי וכיון דמתה יתנו לאחרות ומחלקה יהיו פטורין ודמיא להאי דמי שאחזו דההוא דאמר ליה לאריסיה כ"ע דלו תלת תלת דלוותא ואכלי ריבעא את דלי לי ארבע וטול תילתא לסוף אתא מיטרא רבה אמר הא לא איצטריך וקי"ל כוותיה ואפילו דאיצטריך מיא בהא [*מודה] דלהרויח קא מיכוין והא לא איצטריך והא לא דמי להאי' דפ' הפועלים דאתא מיטרא ומסיק התם פסידא דפועלים הוי שאני התם דלא קעבדי פועלים מידי ואכתי לא נכנסו לה אבל הכא הא קא יהבי לשאר בנות חלקם ועוד דהבא לגבי ברתא גמר ומקני ולא קא מכוין אלא להרווח ולענין זילותא נמי ברתא עדיפא ליה וכיון דמתה הם יקחו חלקה ולא יתנו ליורשיה דהלכה כת"ק כדפרישית: הגה"ה ועוד דאמרינן פ' מי שמת ההוא דאמר נכסי לברתי ה"ל ברתא ובר ברתא ומסקינן דלא קרי איניש לבר ברתא ברתא ומייתי התם הגיא כוותיה דרב אשי המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים ה"נ לבנות דוקא ולא לשרשיהם ע"כ הגה"ה. וא"ת ולמאי דפרישית דפטורין לגמרי מחלק המתה מ"ש מהא דתנן בפ"ק הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו ואיכא מ"ד יחזיר ליורשי משלח או למשלח לא קשה כלל דהתם למי שנתנה עיקר המתנה מת קודם שבאת המתנה לידו וכי יהיב איניש מתנה אדעתא דמקבל לה מיניה יהיב והרי מת קודם והוא לא נתכוון אלא ליתן לו ולא ליורשיו ולהכי חזרה למרה ואדרבה חד טעמא הוי דהולך מנה לפלוני ולא ליורשיו

הגהות הב"ח ו נ"ב זה שייך לעיל קודם כתב רי"ף אע"ג דקי"ל כו' וכן המלא בכל ספרי מרדכי מדוייקים: ז נ"ב דהכא: ז דכיון כצ"ל: ח נ"ב וכו': ח נ"ב והוי: ח נ"ב כך פרש"י ז"ל לעיל בפ' כל הגט וכל זה הוא לשון ר"ת בתוספות שם. אבל כאן בפ"ק מי שאחזו פרש"י ז"ל ממש להיפך דלא קאי ארישא דמתני' אלא מלתא באפי נפשיה הוא דוק ותשכח: ט נ"ב הרי זה גט אם מת: ט עכ"ל ר"ת כצ"ל: י נ"ב מורי: כ נ"ב מיד: ל נ"ב ר"ל לרבא: מ נ"ל דאמר: נ (צריך לומר) תא"נ: נ נ"ל רבה לא דק: ס (וז"ל) הז"ג: ע נ"ב ר"ת: פ נ"ל גם: צ נ"ב עדיין: ק ולא מהיום לאלתר ממש ואלו לא כצ"ל: ר נ"ב נשותיהן: ש נ"ל אלא: ת נ"ב לם:

חדושי אנשי שם

כרא"ש אי נמי נסתפק דאי אפשר בענין אחר אקילו ביה משום תקנת עגונות: מהר"ם [ב] נראה לי דרבי חנינא פליג אתנא קמא ואומר כי חבריו רוצים להקליף מלתא דרבנן כרבי מאיר. לאו אלא אפילו כרבנן: [ע] פירש מעת שאני בעולם כלומר מהיום יחול תנאי זה שאם ימות יחול הגט בשעה אחת קודם למיתה:

הגהות מהר"ם מטיקטין א] עד שברא אי שדינא להו ומתאבדי מחייבנא בהו: ב] לעיל. לרב אדא פי' משום דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד: ג] ההוא דאמר לאריסי' כ"ע דלו תלתא ואכלי רבעא את דלי ארבע ואכלי תילתא כו' אתא מטרא רב יוסף אמר הא לא דלה: ד] פי' יצאו ידי מתנת אביהם:

קאמר ה"נ מתנה גמורה נתן לבניו אך שהתנה שיתנו לארבע בנותיו כך וכך (ולהם) ולכך [*לכן] קאמר ולא ליורשיהן וכי היכי דהולך מנה לפלוני ומת המתנה בטלה דלפלוני ולא ליורשיו קאמר ה"נ כשהתנה שיתנו לארבע בנותיו ואחת מהן מתה התנאי בטלה לגבי דילה דלא אמר ולא ליורשיה קאמר ושלום מבר"ב : [דף עה ע"ב] אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט כו' והא דלא אזכר הכא מעכשיו משום דכתיב בגט מן יומא דנן ולעלם דאם לא כן הוי גט לאחר מיתה עד דאמר מעכשיו עכ"ל העיטור : כתב רי"ף בתשובה טותן גט על תנאי צריך שימסור הגט לאשה כדי שלא יוכל לבטלו ולא ימסרנו ליד שליש ושטר התנאי ביד הבעל או ביד שליש אבל לכתוב התנאי בסוף הגט מאחוריו אין רשאי שאם כתבו ה"ל לבעל זכייה בגויה ואין כריתות ואם בעל תוך הזמן אפילו ריח הגט אין בו וכן כתב גאון אחד ומסתברא דאפילו נתנו ליד האשה יכול לבטלו קודם שנתקיים ובין לרבה ובין לר' זירא לאחר שתורף כשר אלא כי היכי דלא ליטעו בין לאחר התורף ובין לפני התורף לא הורגל לכתוב התנאי בתוך הגט וכן כתב רב האי גאון בתשובתו וגרסינן נמי גבי אם מתי הלכה כר' יוסי בעל פה או לא ש"מ דהתנאה בין על פה בין בכתב הוא ואם הוא על פה מוסרו לה בפני עדי מסירה. עיטור : [*אתקין שמואל בגיטין דש"מ משמע. מ"י] משמע הכא דהלכה כר"מ דבעי תנאי כפול דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן דהא שמואל ורבא (*סבירא) [*סברי] להו הכי ואין נראה לדחות דלשופרא דשטרא אתקין שמואל הכי הלכך שכיב מרע שנותן גט לאשתו על תנאי צריך לכפול תנאו והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה כדאתקין רבא הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ויאמר כן הרי זה גיטך אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט מעכשיו ותהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם ואם לא מתי לא יהא גט ואם עמד מחליו בטל הגט ואם יחלה אח"כ צריך גט אחר ואם רוצה שתהיה מגורשת בגט ראשון יתן זמן בתנאי ויאמר אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי עד זמן פלוני יהא גט מעכשיו ותהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם ואם לא מתי עד אותו זמן פלוני לא תהא מגורשת ומיהו אומר רבינו יצחק באם נתנו סתם ע"מ שאם ימות ופירש שיהיה זה התנאי כתנאי בני גד ובני ראובן וכו' יכול להיות שיועיל בלא כפילות התנאי ואם נפסק לומר היאך יתן אדם ש"מ שום תנאי בגט א"כ צריך לסבור יש ברירה כדפרש"י ז"ל פרק כל הגט גבי מה היא באותן הימים הרי היא כאשת איש לכל דבריה דברי ר' יהודה ודייק תלמודא ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה. פי' הגאון כל תנאי שאין בידו לקיים כגון מיתה וחיים דהוי בידי שמים אינו מועיל שום תנאי אלא למאן דאמר יש ברירה והרי נחלקו ר"ת ור"י נכדו אי הלכתא כמאן דאמר יש ברירה אם לאו בשמעתין דקנין פירות בפלוגתא דר"י ורשב"ל וי"ל הרי שמואל עצמו סובר שילהי בילה גבי חבית ובהמה שלקחו בשותפות דאין ברירה ואפ"ה אתקין שמואל תנאה בגיטא דש"מ והיינו טעמא דדבר העומד להתברר כגון מיתה וחיים מודה שמואל דיש ברירה וגם לכל הראיות שהביא ר"ת לפסוק דאין ברירה היינו בדבר שאין עומד להתברר אבל בדבר העומד להתברר מודה ר"ת דיש ברירה וגם ר' יהודה דאמר הרי היא כאשת איש לכל דבריה ור' יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת מודה דיש ברירה לפרש"י ז"ל דפי' בפ' כל הגט דכי מיית הוי גיטא והוא עיקר ולא כמו שפי' הכא במי שאחזו וכן עמא דבר לתת ש"מ גיטא בעל תנאי במותו ובחייו עכ"ל ספר התרומה : [דף עו ע"ב] וליחוש שמא פייס עיין לעיל בפ' כל הגט . ש"מ המגרש יאמר יהא גט מעכשיו שאם יאמר מהיום ומת באותו יום אור"ת לא ידענא מאי אדון ביה דשמא דעתו מעכשיו בשעת נתינה קאמר או שמא דעתו היה מסוף היום ואי מסוף היום קאמר ומת באותו היום הרי נפסל הגט . בתשובת הגאונים דשאלתן הא דאתקין שמואל בגיטא דש"מ אומר אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט אם סופר כתב (*תנאי) [*לתנאי זה] בתוך הגט אותו הגט כשר או פסול כך ראינו שאינו לא מעלה ולא מוריד דת"ר כל התנאין פוסלין בגט דברי רבי* וחכמים אומרים כל הפוסל ע"פ פוסל בכתב ושאין פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב וזה התנאי הואיל ותקנת חכמים הוא ולא מיפסל ע"פ לא פסיל נמי בכתב ואפילו הכי אנן במתיבתא דאדונינו רב יהודאי גאון ז"ל אין אנו כותבים תנאי זה ולא תנאי אחר בגט דחיישינן ב ליה לדר' דאמר כל התנאים פוסלין בגט משום ספק גיטא אבל ע"פ אמרי' אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט כתקנתא דשמואל תלב וכהן המסוכן הנותן גט לאשתו על תנאי אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט ועמד מחליו ישאלהם אם פוסל אותו הגט לכהונה משום ריח הגט הכי חזינן דודאי לא פסיל לא משום ריח הגט ולא משום גט עצמו ומותרת לו דעיקר תקנה משום כהנים היתה כי היכי דלא ליתסרא עליה וכן מצאנו בשאלתות אתקין שמואל בגיטי דכהני אם לא מתי כו' וכהן דאזל ג אורחא ויהב גיטא על תנאי הדר תוך הזמן לא פסיל בכהונה כדפירש מר דניאל גאון . נשאל לה"ר יצחק אם כהן יכול לגרש אשתו על תנאי ולומר לה על פה אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט כי היכי דלא תיפול קמי יבם ואם יכול לקיימה ולהחזירה אם עמד והשיב דיכול לעשות כדתנן בפרק הזורק כתב לגרש אשתו ונמלך ב"ש אומרים פסלה מן הכהונה וב"ה אומרים כיון שנתנו על תנאי לא פסלה מן הכהונה וקי"ל כב"ה וכן פסקו ה"ג ובתיקון שטרות דאפילו ריח הגט אין כאן אחרי שלא נתקיים התנאי ועוד ראיה דאמר בפ"ק דיומא מתקינין לו לכ"ג אשה אחרת וקשיא וטרי בגמ' ומסיק הכי דמגרש אשתו על תנאי ואי אסירא ליה כמאן שהוא שרוי בלא אשה ובעינן וכפר בעדו ובעד ביתו אלא ודאי שריא ליה ואפילו ריח הגט אין כאן אמנם אין להביא ראיה מכל היוצא למלחמת בית דוד כו' דהא גם כהנים היו עמהם ולכל הפחות צריך להיות עמהם כהן אחד הקורא מי האיש הירא ורך הלבב *דא"כ מה שאל התלמוד פ"ק דקדושין כהן מהו ביפת תואר תיפוק ליה דכהן היה במלחמה דגם כהן משוח היה במלחמה אלא ודאי לא קאי עליה דשמא היה חוזר לביתו ולא היה נכנס בעורכי המלחמה גם בנדון זה לא הפסוט ועוד דיש מפרשים דהיא דכל היוצא למלחמת בית דוד כו' שהיו נותנין גט גמור מעכשיו כדפי' בפ"ק דכתובות ובשבת בפרק במה בהמה ע"כ : סליק פירקא

[*כאן מגומגם ואולי חסר כאן]

הזורק גט לאשתו תלג [דף עז ע"ב] ליקנייה להאי דוכתא דאית בה גיטא והיזיל איהי ותחוד דשא ותפתח וא"ת ומה צריך קנין והלא דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי וי"ל דהכא הוה מתנת שכיב מרע במקצת וא"ת והא מצוה מחמת מיתה ואפילו במקצת לא בעי קנין ופי' הר"ם דדברי ש"מ ככתובים כו' הוי מדרבנן וגבי גט בעיא קנין מדאורייתא : ותחוד דשא ותפתח ותימה מה היא צריכה חזקה לאחר קנין חליפין ועוד מה מועיל הא הוי טלי גיטך מעל גבי קרקע דלא אמר כלום ומי' הא לא קשיא דכיון דגיטא וחצירה באין כאחד ה"ל כאילו זרקו בחצרה : ליקנייה להאי דוכתא מכאן משמע תלד שמגרשין בשבת כגון שכיב מרע דלא אפשר ד ואע"ג דתניא בתוספתא אין מקדשין ואין מגרשין בשבת תלה ועוד למדנו אע"פ שאין קונין בשבת ה קנין שלף איש נעלו [*ע"י שאלה. מ"י] מותר ועוד למדנו דנעל לא הוי תיקון מנעול שזה אי אפשר לעשותו בשבת אלא נעל הוי נעילת דלת ועוד למדנו שאסור לטלטל תלו גט בשבת כדפרש"י ז"ל ונראה דדוקא גט שמוקצה ו לדבר לראיה אבל שאר כתבין שראויין לצור על פי צלוחית מותרין לטלטל מטעם זה מותר לטלטל אפילו קלף חלק אם אינו מוקצה לכתיבה ואפילו גט בזמן הזה שנכתבה תורה שבעל פה מותר לטלטלו שאדם יכול ללמוד הימנו כמה הלכות גט מסמ"ג : ותיזיל איהי ותיחוד דשא ותפתח כו' מה שקנתה אשה קנה בעלה וא"ת הא אמרינן פרק חזקת הבתים [*דף נא] במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ויש לומר דהכא איירי בשאלה דלא אלימא כמו מתנה ור"ת מפרש אע"ג דבמתנה אין הבעל אוכל פירות אם מכרה ונתנה אין קיים וכן פסק ר"ת פרק חזקת הבתים : [דף עח ע"א] אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח תלז ותטלנו והא לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה ופר"ח והביאו בערוך בערך גט היתה ברשות הרבים וזרקו לה מגורשת אך קבלנו מרבותינו אפילו זרקו לה בתוך חצירה לא מפתריא לעלמא עד דמטי גיטא לידה כדגרסינן בירושלמי והמחמיר שלא לגרש עד שיתן בי גיטה לידה תע"ב עכ"ל הערוך . ולא נראה לר"ת דהא מעשים הרבה היו עושים האמוראים לגרש בנתינה לרשות ביתה וחצרה כגון תחוד דשא וכהנה רבות והשיא דירושלמי קאי אד' אמות ברה"ר וה"ל תניא רבי אליעזר אומר אפילו קרוב לה מלו ובא כלב ונטלו אינה מגורשת [*ועלה קאמר . מ"י] שמואל (*כהדא) דר"א דפליג המחמיר בכולן עד שיתננו לידה תע"ב עיין בספר החכמה פ"ק דב"מ : א] גרסי' בירושלמי המחמיר בכולן עד שיתננו לידה תע"ב נהגו העם שלא לגרש ע"י נתינת גט תוך ביתה או חצרה ואפילו בתוך קלתה או בתוך מלבושיה והטעם פירש רבינו יחיאל לפי שלפעמים מלבושיה שאולין ואולי הבעלים מקפידין על כך וא"כ לא הוי גיטא כיון דלאו להכי אושלינהו לכך טוב לתת הגט לידה ממש וידה תהיה פתוחה מתחלת הנתינה עד גמר הנתינה וכ"כ רבינו פרץ בן רבינו אליהו זצ"ל : רואים אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו כתב בספר התרומה דיש ליזהר כשנותן הגט ליד האשה שהיא לא תסגור את ידה כלל עד שיוליך הבעל כל הגט מידו דגרסינן פ"ק דב"מ והכא בפירקין גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת . ופי' ר"י שכבר היתה ידה סגורה והוא תחב בתוך ידה הסגורה ואם תחב כל כך בחוזק שלא יכול להביא אצלו במשיכת המשיחה מגורשת ולא כדברי המפרשים כך דאם היתה ידה פשוטה ונתן הגט [*בידה] ועדיין המשיחה של הגט בידו ואחר כך סגרה ידה והשתא קאמר דאם לא סגרה ידה כל כך בחוזק שאם הבעל רוצה למשוך המשיחה היה מביא הגט אצלו' אינה מגורשת עד שיניח המשיחה מידו דאכתי אגוד הגט ביד הבעל ואם לאו (*שלא) [*אלא] סגרה ידה כל כך בחוזק שלא יוכל להביא הגט אצלו ע"י משיחתו מגורשת אע"ג שהמשיחה עדיין בידו וקשה על פי' זה דכי נמי סגרה ידה בחזקה שלא יוכל הבעל להביאו אצלו במשיכת המשיחה אמאי מגורשת הלא כשנתן הגט בידה היה יכול לנתקו ולהביאו אצלו במשיכת המשיחה שבידו ומה שקפלה ידה אח"כ לא עשה הבעל אלא היא וה"ל כטלי גיטך מע"ג קרקע דאין גט (*על) [*ועל] כן יש לפרש כדפי' לעיל ח ומיהו יש גירסא פ"ק דגיטין שחילק מטלי גיטך מע"ג קרקע וע"ש . ולפי זה א"כ פעמים שהבעל אוחז הגט בראשו ונותנו בידה ואוחזתו [*בידו בראשו] [בראשו] השני וסוגרת ידה בחוזק קודם שהניח הבעל ראש הגט מידו והוי כמו גט בידה ומשיחה בידו אמנם בדיעבד יש להכשיר דלא גרע מערק חרליה ושלפתיה דשרי ט בשמעתין והמחמיר תע"ב .

תלח זרוק לי חובי וזרקו (*לה) [*לו] כו' מחלה על מחלה יחלוקו מה שפרש"י וזרקו לו ואבד החוב לא נראה דאמאי לא אמרינן המע"ה ונראה כדפי' ר"י שפי' שהמלוה בעין וה"פ קרוב למלוה הלוה אמר לו החזיר לי ואפרע לך לזמן כי זמנו לא הגיע עדיין והמלוה אומר לא (*היא) [*כי] מאחר שזרקתו לי זכיתי בו : פסק המיימוני פרק ג' דאם נתגרשה בגט ישן דהיא תנשא לכתחלה : תלט [דף עט ע"א] היה במזרח וכתב במערב כו' בגמ' דייק היה במזרח מאן אילימא בעל היינו שינה שם עירו אלא סופר ופי' [*לימא לעולם קאי אבעל ושינה שם כו'. מ"י] [דהיה לו לתרץ] שינה שם עיקר דירתו היינו שינה שם עירו אבל היה במזרח וכתב במערב היינו שינה שם העיר שהבעל עומד בה עתה ביום כתיבת הגט וכתב הסופר מקום אחר ואותו מקום לא כתב ואומר ר"י דפשיטא שאין לכתוב מקום שהבעל עומד שם בשעת כתיבת הגט אלא מקום עיקר דירתו [*כדפי' לעיל פרק השולח. אבל מקום כתיבת הגט יש לכתוב אע"פ שאין מקום דירתו כדתנן היה במזרח וכתב במערב ומוקי לה בסופר ונראה דכ"ש כו'] כדתניא היה במזרח וכתב במערב ומוקי לה בסופר [*ולא מוקי לה אבעל בשינוי מקום עמידתו כדמוקי אסופר דפשיטא דא"ל לכתוב מקום עמידה מלאתי מוגה במ"י] ונראה דכל שכן שצריך שיעמדו שם העדים במקום שכותבין י שם שאם לא היו שם אתי למימר אחרים חתמו בשמם ומזוייף הוא שהרי לא היו שם : מתני' ולא בלאות פרש"י ז"ל בלאותיה קיימין (*ופי' ר"י) [ור"י פירש] בלאותיה שאינן קיימין דהא אמרי' בסוף אלמנה ניזונית [*דף קא] זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין : שינה שמו ושמה לא שינה ממש כדפי' ל פ"ב וכן שם עירו ושם עירה לא איירי בשינה ממש אלא שיש לאותה העיר ב' שמות בשני מקומות [עיין בר"ן דתקנ"ו] :

תמ [דף פ ע"א] כי יתביתו בהיני כתובו בהיני פר"י אע"ג דבגט פסלי' היה במזרח וכתב במערב מ"מ בשאר שטרות כשר כדאמרי' בא' דיני ממונות [*דף לב] שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמטה ובאו עדים ואמרו במקום פלוני הייתם עמנו כשר חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו אלמא אפילו לא היה בעיר ביום הכתיבה כשר ודוקא בגט הוא דפסול ומ"מ אומר ר"י לא נכון לעשות כן לכתוב כתובה שלא במקום חופה כי לכתחלה צריך ליזהר אף לשטרות כדאמר רב לספריה כי יתביתו בהיני כתובו בהיני ושמא י"ל דבסופר ליכא קפידא דמאי חששא איכא אלא פסול משום עדים דרגילות דמקום שהסופר מ שם עדים חותמים ורב נמי דאמר לסופרים לא חשש אלא משום עדים ועיין פ' גט פשוט בב"ב . אמר עולא מפני מה תקנו מלכות בגיטין משום שלום מלכות והשתא בזמן הזה אין מלכות מקפדת דגם הם אינם מונים מנות המלכים : [דף פב ע"א] לא והשלם עליו עבד מן הסוק אומר ר"י דהך דהכא פליג אדחזקיה דאמר פ' גט פשוט [*דף קסב] מלאהו בקרובים כשרים דמשמע דוקא בקרובים כשרים למילוי. ורבי יוחנן נמי לא מכשר אלא קרובים תמא ומעשה בא לפני רבי משולם באחד שכתב גט לאשתו והחתים עליו שני עדים ולאחר זמן החתים עוד עד שלישי יען שהיתה חתימתו ניכרת והכשירו מסברא דהא דאין עדי הגט חותמין זה בלא זה היינו בשנים או שזימן שלשה יחד דאז אין הגט יכול להיות בפחות ולכך חותמין זה בפני זה אבל כשהגט נגמר בב' ולא היה בדעתו להחתים יותר כשחזר והחתים השלישי אינו נפסל בכך כיון דנגמר ע"י הראשונים. ור"ת הביא ראיה מכאן דכשר דהא לא והשלם עליו נ מן הסוק משמע שכבר חתמו הראשונים ולא היה צריך רק להשלים אלמא כיון דהוכשר הגט ע"י הראשונים תו לא בעינן בהשלמת אחרים זה בפני זה ורבינו אלחנן פסק דכיון דבא להחתים השלישי גילה בדעתו שלא יהא גט עד שיחתום גם השלישי *וחתימתו אינו כלום כיון שחתמו זה שלא בפני זה : סליק פירקא

[*עיי' בתוס' שגם רש"י הסכים לדעת ר' אלחנן לפסול הגט ע"ש] :

תמב [דף פד ע"א] **המגרש** את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם . ס כשהוא עוסק בנתינת הגט מצריך לנותן הגט לומר הרי זה גיטך והרי את מגורשת ממני והרי את מותרת לכל אדם ומיהו אין צריך לומר כן אלא לרווחא דמלתא בעלמא כדאמרינן לעיל פרק הנזקין מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא נשמע אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה ואח"כ חזר ואמר כנסי שטר חוב זה מגורשת אלמא לא אמר לה הרי זה גיטך ולא הרי את מותרת לכל אדם שאינה יודעת שהוא גט ולא בעינן (*דעתא) [*דעתה] וכ"פ בסה"מ וראיה היה מדבר [*עמה] על עסקי גיטה ונתן לה גט ר"י אומר דיו ואע"ג דאמר לעיל נתן לה גט והיא ישינה דאינו גט אלמא דבעינן דעתה היינו משום דאין בה דעת כלל וגרועה מחרשת : כלל א"ר יהודה בן תימא כל תנאי תמג שאי אפשר לקיים כו' עיין פרק השוכר את הפועלין : [דף פה ע"א] ומתני' דקתני כתבו בתוכו ואוקימנא בחוץ אבל ע"מ לא פסיל הכי אמר מר נטרונאי גאון תמד המקנא לאשה ורוצה לגרשה והוא חושד אותה על שום אדם כילד יעשה את"ל יאמר לה חוץ א"כ ע"מ נמצא גט בטל ובניה ממזרין אלא אומר לב"ד והם מוחין בידיהם שלא ישאו זה את זה לעולם ואח"כ נותן לה גט ואומר לה הרי את מותרת לכל אדם ואם נתן גט לאשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני כילד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם מן יומא דנן ולעלם ע"פ יש נוחלין : [דף פד ע"ב] ותיפוק ליה דה"ל מתנה על מה שכתוב בתורה אור"י דקרע כסותי ע"מ [לפטור] אע"ג דנזקין חשיב ליה תלמודא בערכין מלוה הכתובה [בתורה] מ"מ לא חשיב ליה מתנה על מה שכתוב בתורה כיון שמוחל בהדיא אבל ודאי אם היה אומר קרע כסותי ע"מ שאין לך עלי דין נזק (שלם) חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה [*כאומר ע"מ שאין לך עלי אונאה] ס ולמאי

הגהות הב"ח א נ"ב מאיר : ב צ"ל להא דר"מ : ג לאורחא כו' כי הדר כצ"ל : ד נ"ב להמתין : ה נ"ב בשבת קנין גמור שהלא בעלמא מותר כצ"ל והשאר נמחק : ו תי' לדבר נמחק : ז תי' לה נמחק : ז נ"ב ומנעלן : ח כדפרישית לעיל וא"כ פעמים כצ"ל והשאר מוקף : ט נ"ב הכא : י צ"ל כדתנן : כ טעם כצ"ל : ל פרק השולח כצ"ל : מ צ"ל כותב : נ נ"ב עבד : ס נ"ב ר"י : ס ולמאן כצ"ל :

הגהות מהר"ם מטיקטין א] נוס' :

דמפרש דוקא גבי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה לפי שאין קדושין לחלאין וגם גבי אונאה אין מכר לחלאין אבל גבי נזקין אין שייך לומר כן ולפי זה קשה [ס] דבסמוך אי לאו טעמא דבסמוך היה חשיב ע"מ שתאכל חזיר מתנה על מה שכתוב בתורה אע"ג דאין [ע] זה גט לחלאין וי"ל דוקא גבי ממון דניתן למחילה לא חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה היכא דלא האי לחלאין [*תוס']: **תמה** אם כתבו בתוכו וחזר ומחקו פסול פי' לפי שלא נכתב אלא על תנאי זה ואין כאן כריתות משמע דוקא תוך דלא הוה כריתות חזר ומחקו פסול אבל שאר מחקים כשר בגט רק שיעשה קיום המחק לפני שריר וקים ומ"מ נהגו העולם להחמיר שלא לעשות: בסימן תתקי"ו שאל (*ראבי"ה מהרב רבינו קלונימוס) [*שאלתי אני אבי"ה מהר"ר דוד בר קלונימוס] על גט שיש בו מחק [*או תלוי] שנהגו להחמיר ובתוספתא תניא גט שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר אם החזירו למטה אפילו מגופו כשר וסבור אני שהפירוש כך דבר שתלוי בו (*בגופו) [*גופו] של גט [כי הך] דהגן פרק המגרש אם כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול וטעמא משום דעל תנאי נכתב ושוב חזר בו דהכי מפליג התם [בגמרא] הא אם מחמת טעות נכתב איגו נפסל רק שיחזור למטה ודין קיומיה והשיב אשר שאלת על גט שיש בו מחק או תלוי אמת כדבריך כן הוא [*פי' שנהגו להחמיר] וכן כתוב בסידורי גיטין ואם עשו בו מחק פסול [*פי' לכתחלה] ומה שאין כן בשאר שטרות [*] וטעמא כי יש חילוק בין מחק למחק כי ודאי מחק או תלוי שסבר הסופר לכתוב כראוי וטעה והשמיט תיבה או שתים וכשנזכר תלאו ביני שיטי ואח"כ מחק וכתב [*על] המחק אפילו מגופו של גט כגון הרי את מותרת לכל אדם וכיוצא בו והחזירו למטה וקיימו כהוגן כשר בין בגט בין בשאר שטרות כדתניא לענין גיטין בתוספתא כמו שכתבתי וכן (*תניא) [*תנא] לענין שטרות בתוספתא דב"ב פ' בתרא שטר שיש בו מחק כו' וקיום שטרות ידוע הכשרו כדאמרי' בגט פשוט אבל אם נכתב הגט פסול מדעת אע"ג שחזר ומחקו פסול שהרי אדעתא דפסול נכתב ושויה חספא ושוב לא יחזור להכשירו ודמי (*לגט) [*לביטל גט] דריש פרק השולח דלינו חוזר ומגרש בו והדע שכן הוא דכשנכתב אדעתא דפסול אין לו תקנה כדאמרינן לפני התורף אפילו בע"פ פסול אע"ג דנכתב כל הגט בהכשר הואיל וכתבוהו אדעתא [דעל פה] פסול ונראה דמשום גזירת המחק כה"ג גזרו והחמירו בכל המחקים כולם מיהו בדיעבד כשר: [דף פה ע"א] אמר אביי **תמו** (א) האי מאן דכתב גיטא לורכיה לוי"ו אחרונה דוכדו דלא ליסתמע וכדי וטרכיה לווין

*) מהר"ל מפראג הגי' ס"א וטעו :

הגהות הב"ח ס נ"ל דהכא : ע נ"ל דאין שייך בזה : פ ס"א וטעו : צ כלומר אבל יש זולתו כנ"ל : ק נ"ב לממני : ר נ"ל כשהעיר ותי' כשכותבין נמחק : ש נ"ב ועתה כותב כל הלשונות של גט הכתובה למעלה ולומ' הגט זה אני רוצה שיתקיימו כל התנאים הכתובין למעלה ולא בדברים : ת נ"ל ורבותינו כו' נומר לשון גירושין : א נ"ב משום שאם לא היו כותבין עד היה משמעו בהחותם הוא המגרש אבל בשאר שטרות השטר מדבר בלשון עדים ולא הורגלו לכתוב אחר התימתן עד : ב דלשון שילוח משמע משתי כו' כנ"ל : ג נ"ב לשון שילוח : ד נ"ל וע"כ תירוכין במקום שילוח : ה נ"ל ע"פ דעת קצת מדקדקים על לשון שלוח שקל וכבד סקל כנ"ל : ו נ"ב או גדולה נמי תהא מגורשת :

שלטי הגבורים

(א) לפי שיש בטופסי גיטין כמה גמגומים בלשונם ודברים צריכין ביאור נתתי את לבי להאיר מאפל דבריהם לשום מעקשים למישור ומה' אשאל עזר ובשמו שלא אכשל. יש לשאול מה לנו להאריך כ"כ למנין שאנו מונין כאן היה לנו לכתוב כמו שאר שטרות. ונראה לפי שיש מקומות שמונין לחורבן הבית או שמיטות ויובלות ויש שמונין למלכות לכבוד המלך ואנחנו במלכות אין מקפידין עלינו ועל זה כותבין למנין שאנו מונין כאן צ אבל זולתינו מנין אחר ודכוותיה איתא במתני' כתב לשם מלכות מדי או פרס לחורבן הבית כו' תנא מזה ומזה. ויש ספרים קדמונים כתוב בטופסים במנין דרגילנא ק וכן בספר אלפסי והיא היא לפי שאנו משנין מנהג בבל ברצוננו לפי שאנו מונין לבריאת עולם. בפלונית מתא בהרבה מקומות בספרד ובאשכנז כשכותבין ר בעיר גדולה כותבים במדינת פלונית אבל בגליל צרפת אין כותבין כן דלפי הלשון מדינה ר"ל גליל אחד כמו שכותבין בצרפת קאנפנגייא"ה וורמאנדיא"ה לפי שלועזים מדינה פאייס"ו ואמנם יש ראיה לדברי הכותבים מדינה שעיר גדולה נקראת מדינה מפ"ב דבקלים כשם שאלחנות במקדש כך שולחנות במדינה וכ"ל בירושלים וכן בפ"ב דנזיר קאמר חוץ ממזיר שבמדינה ר"ל בירושלים וכן במקרא כתוב ואני בעילם המדינה. ובירושלמי דמגילה משפחה ומשפחה אלו הכפרים מדינה ומדינה אלו הכרכים ועיר ועיר אלו עיירות גדולות. ואולי לא נהגו כן בצרפת דלא ידעי שיעור מה נקרא מדינה אם כאנטוכיה או ביתר וכתבו דמפקא מכפר ומפקא מכרך. צביתי ברעות נפשי בא לפרש שאינו גט מעושה שלא כתבו בע"כ. דא"כ ידוע לכל שהיה פסול. בדלא אניסנא כלומר לא אנסו אותי עד שאומר רוצה אני דאם כן הוי פסול כאותם שכופין להוציא. ושבקית ופטרית ותרוכית צריך ליתן טעם מה לנו לג' דברים. ועוד דבתר הכי איכא כי האי ליטנא וכדו פטרית ושבקית כו' ועוד מאי וי"ו דושבקית דהכי הול"ל שבקית או צביתי למשבק ולמפטר דהוי לשון לא יותר. ועוד מאי שנא דהכא כתיב ושבקית ברישא ולבסוף כתיב פטרית ברישא והדר ושבקית. ונראה דהא דאמרינן עכשיו צביתי ושבקית כו' ר"ל שהוא פוטר אותה דהייט הא דקאמר בתר הכי אלא מגלה שכבר מצא בה ערות דבר כב"ש ולב"ה הקדיחה תבשילו או שאר דברים לא ישרו בעיניו לפי שאסור לגרש אשתו בלא טעם כדאיתא בפ"ב אמר ליה רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר ולא טעם מהו (תוס') [כו'] משמע דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור וכן פסק הרי"ף ולכן ושבקית כלומר מאותה שעה משום אל תחרוש על רעיך רעה כדאמר רב משרשיא ולכן קאמר ושבקית ופטרית זה ימים רבים היה בלבי לגרשה. וכדו פטרית פירוש כדו כמו עתה. כלומר עכשיו אני פוטר ומגרש ולכך פטרית קודם שהוא תרגום של כריתות ממש. ושבקית כלומר אל תאמר שיהא פטור זה עד זמן ידוע או בתנאי על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם דא"כ לא היה לגמרי ואין זה כריתות והרוכית כלומר לאחר שפטרתיה והנחתיה שלחתי אותה מביתי ונקט ליטנא דקרא ושלחה מביתו. די תיהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי לאפוקי מי שמגרש ונותן לה רשות מלבד אדם אחד כדתנן התם וחכמים אוסרין ולכן קאמר אח"כ למהך להתנסבא לכל גבר דהלכה כחכמים שאם אמר הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל וכו' ולכל מי שיש לה קדושין פסול ועוד דאצטריך לאפוקי שאין דעתו לומר שתהא מגורשת ממנו ואין מותר לכל אדם דבכה"ג הוי ריח הגט כדאיתא בפרק המולך אשה גרושה מאישה אפילו אינה גרושה אלא מאישה הוי ריח הגט ופסולה לכהונה. ואנש לא ימחא בידיכי מן יומא דנן ולעלם זה לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו דלדידיה א"ל מן יומא דנן ולעלם דזמנו של שטר מוכיח עליו שהרי כתב זמן בגט והא דקאמר לעלם לאפוקי הא דקאמר רבא אמר היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו וכן אם לא באתי מכאן ועד וכיוצא בזה אם היה בא בתוך הזמן יכול למחות שאינה מגורשת ובספר קדמון ראיתי כתוב ואנש לא ימחא בידיכי מבמאי כלומר מכחי שיוכל לבטל שלא יהא גט אבל מ"מ הבורה בקרוביו שאין תלוי בחסרון הגט והא דקאמר די תיגביין ר"ל פי בכל כתי נויתי לכותבו בלא שום תנאי אלא בכל לשון השוב וטוב והרי את מותרת לכל אדם. ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין משום דהוי גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ורבי יהודה אמר ודן די יהוי ליכי מינאי ולכך אנו כותבין שניהם לשופרא דגיטא ואע"ג דהלכה כרבי יהודה מדשקלי וטרי אמוראי אליביה דאמר אביי מאן דכתיב גטא לא ליכתוב ודין ביו"ד דמשמע דין ולא לכתוב ואגרת ביו"ד כיוצא בזה דאפילו לת"ק ס"ל דכותבין ודן די יהוי וכו' אלא ס"ל דלא הוי גופו של גט אלא הרי את מותרת ועד עתה היה מדבר אל העדים ומגיד דעתו ועתה מבאר שאין גם בדברים בעלמא והתורה אמרה וכתב לה ספר כריתות ספר כורתה ואין ד"א כורתה ולכך קאמר ודן די יהוי ליכי מינאי כלומר אפילו הנייר והכל שלך שאם היה אומר לה הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת כדאיתא התם ספר תירוכין ליטנא דקרא ספר כריתות ר"ל דבר הכורת בינו לבינה דהוי תירוכין שמשלחה ומגרשה מעל פניו ש ובטופסי קדמונים אין כתוב והרי את מותרת לכל אדם ונראה טעמא דזהו משום דס"ל דהלכה כרבי יהודה כדמשמע על הא דקאמר מי בעינן ודן או לא והרי התנאי למעשה ולא בדבור אך צריך ליתן טעם לשנוי הסדר כי מתחלה קאמר הכא ספר תירוכין כו' ונראה דתירוכין ליטנא דקרא כדפרישית והוא לשון שלוח כמו ושלחה מביתו ת וכן הרגילו לומר גירושין במקום שלוחין כמו המגרש אשתו אומר הרי את מגורשת. ואגרת שבוקים לפי שהגט כשר על עלה של זית ועל קרן פרה דלא הוי ספר קרוי ליה אגרת. גט פטורין הוא תרגום של ספר כריתות והספרים ישנים לא כתוב גט פטורין ויש ראיה לדבריהם. ומה שאין כתוב כלשון שאר שטרות שכתוב בהן בפנינו עדים ת"מ בא פלוני ואמר לנא כו' ובגט אין כן אלא המקנה מדבר ולא העדים והייט טעמא דכתיב ונתן שהמגרש כותב אני פלוני מגרש אשתי פלונית והעדים החתומים בו לכך כותבין אחר התימתן עד א שאין רק זכרון דברים אע"ג דלפעמים קרקע נקנה במסירת השטר מ"מ רוב פעמים נקנית ע"י קנין ועדים לכך נהגו לעשות כמו שהעדים מדברים ומעידין שכך אמר המקנה אבל בגט צריך שיהא כולו דברי המקנה כדכתיב וכתב ונתן ועל דברי המגרש מעידין העדים שכך אמר ועשה ולכך כותבין ספר קודם לאגרת שהוא חשוב טפי. ועוד דספר הוי לה"ק ואגרת הוי לשון ארמי ויש ליתן טעם למה הניחו רז"ל ליטנא דקרא דשלוח דכתיב ושלחה מביתו ותפסו לשון גירושין ותירוכין וכן בכמה מקומות במשנה ובגמרא ונראה משום דלשון ב שלח אחד משתי לשונות האחד באדם שמשלח חבירו ובב אליו לרצונו וזהו רובו של לשון מקרא כגון לא שלח יעקב שלחה הנער ידם ליהד תשלחנה הוא לשון הושטה וכן שלח ידך וישלח ידו וכאלה רבים שאינם אלא לשון שליחות לעשות מלאכתו או שליחות מדברים או הושטה וכן יד שלוח אלי הך יש בלשון גירושין מקומות מועטין כמו ושלחה מביתו וישלחהו ה' אלהים מג"ע ע"כ הניחום שרובם ג אינם לשון גירושין ולקחו לשון גירושין דבר שאין חוזר לרצונו כמו ויגרשהו וילך גרש לץ ויצא מדון וגרשתמו מפניך וכאלה רבים ד וא"כ הניחו במקומה שהרי ושלחה מביתו באורו וגרשה כדפי' והרגום של גירושין תרוכין וגט פטורין תרגום של ספר כריתות ושבוקין הרגום של עזיבה לגמרי. עוד נראה למה הניחו רז"ל לשון שלוח ע"פ המדקדקין קצת בלשון ה שלוח הקל הוא חוזר והכבד שלוח שאין חילוק בין הקל והכבד אם לא במקרא והניחו אותו דלא לבתמע הקל שהוא חוזר ודכוותה דרשו רבינו ז"ל ושלחה פרט למשלחת וחוזרת וכן לא לקחו לשון הוצאה אע"פ שכתוב ויצאה מביתו משום דלא כתיב והוציאה דמשמע שהיא מוציא אלא ויצאה דמשמע מדעתה כמו שמספר לנו שתהא מגורשת. כדת משה וישראל כי היכי דתקינו בקדושין כדת משה וישראל כדאיתא בפ"ק דכתובות כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש גבי מי שמגרש על תנאי דאם לא באתי וכו' ואמרו גט כזה מבטל הקדושין ג"כ נוכל לומר כל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש וכגון שזורק גט (לקטנה) בד' אמותיה דהוי גט ו אע"ג דד' אמות בסימטא או ברה"ר דלא הוי רשות האשה אפ"ה הויא מגורשת משום דכל מאן דמגרש אדעתא דרבנן מגרש וחכמים נתנו שיעור לאשה ד"א דהפקר ב"ד הפקר והוי הגרה ואי לאו כדת משה וישראל לא הוי הגרה דד"א לא הוי חצרה רק דרבנן. ע"כ ביאור הגט ממהרש"ק לא קדמהו אדם לבארו וכל שאר הדברים כגון המעייעת והעמדה לא רצה לבאר וסמך על דברי הקדומים שאריכו ודקדקו עכ"ל מהו' שמשון מקינן זצ"ל: תשובת ר"ת להר"ר יוסף מאורלייאנ"ן אני ישן ולבי ער. לאהבת דודי כאש בוער. צרור הכסף. הר"ר יוסף. על אשר כתבת על טופס הגט שנכתב ע"פ וכתב בו פלוני דמתקרי פלוני ואמר' שאני גורס לעז על גיטין הראשונים שלא נהגו לכתוב רק פלוני עם כל שום וחניכה דאית ליה ואי משום הכיא דאמרת קבילית גיטא מן ידא דאתא בר כדיא דמתקריא אית מרי ההם לאו גיטא הוי אלא לסימנא בעלמא הלא זה דברי שאתה טועה בפתרון בבא אחרון נבהל להשיב ובמת בהוראה ולא נותן לב לראות אחרית דבר וזה בורות וגם בטות אמר דשגי בפלוני וכל שום והניכא דאית לי ולא ממך יצא רק מן הראשון שבשבו את בני מלכותינו וראיתי כי בארץ הגר ובאשכנז לא נשתבשו בכך שאתה שמו ושמה משנה שאם אין לו שום והניכא יערער על זה הגט ויאמר שלא נכתב בו שמותיו בטות כזה לא שמעתי שאפילו אם יש לו מה הענין לכתוב כיון שלא נתפרש. ומה שדחיהם ראייתי מאי אמרי תורה שלמה נניחה בטלה וגם כהבת שלא לשנות המנהג מפני הלעג מנהג זהו גהנ"ס למפרע אם שוטין נהגו חכמים לא נהגו ואפילו מנהג הגון אין עוקר הלכה בזה טעות גדול טעיתם ואל תוסף עוד לדמות דמיונות כאלה עכ"ל. בגיטין הנתונין כשכותבים שם האיש המגרש וכותבין אנא פלוני בר ר' פלוני העומד היום בפאנ"ו אין כותבין העומד היום כאן בפאנ"ו וכן ראיתי בגט הניתן ע"י מהר"מ ולגבי אתתא לא היה כתוב כאן רק בהתלה יותבין שאנו מנין כאן ותו לא וכן המנהג: כל כפיקי מימי העיר יכתוב בגט והר"ר יחיאל אומר שאין לכתוב כי אם עיקר ספיקי העיר ועיר שאין בה כי אם הסיפת מים בעלמא ולפעמים אין בו מים יכתוב גם העיר הסמוכה ומימיו. כל כינוי שהוא קשר השם כגון שמואל מואל מרגליות מרגלו"ש לפורה פורה אין זה כינוי. כשים לו שם לעז כותבין המכונה ובשם קדש כותבים דמתקרי ומומר אין כותבין שם עובד כוכבים כלל וטוב לכתוב בו וכל שום וחניכא דאית ליה אבל לא בשאר גיטין לר"ת ואותב בני אדם ששם שלהם מהחלק לכמה ענייני שמות כמו יצחק שקורין חק"י או חקלו"ס ויעקב שקורין קופין וכן שרה שקורין שרון או שר"א אין צריך לכתוב כולם אלא עיקר השם שמתחלקים כהרים ממנו ודיו בכך כך שמעתי ממורי הר"ר פרץ שבמע מפי הר"ר יקר בשמע מפי רבינו יחיאל זצ"ל: כתב בא"ז מעשה בגט אחד שנכתב מכתיבה דקה שקורין מקיי"ש ופסלוהו רבותינו דילפינן לה לה מאשה וכתב גט ואין זה קרוי כתיבה ופי' רבותינו וע"ז אנו סומכין שסבגים לכתוב פסוקין בשטרי הדיוטות ובאגרות שלומים בלא שרטוט משום דכתיבה דקה שקורין מקיי"ש שאנו כותבין בו בשטרי הדיוטות אינה חשוב שהרי אינה מתוקנת כהוגן וג"ל דעל זה נהגו לכתוב בהה"מ בלא שמי מכתיבה מקיי"ש עכ"ל. מצאתי צריך לקבל עליה שלא תנשא בתוך שלשה הדשים וסימן יב"ש יהי"ד מודעא התרה שאל"ה סימן פתוח"ה אמיר"ה קריא"ה קריע"ה חרמ"ה קבלתי מרבותי שאין לדקדק בשמות אב המגרש או אב המתגרשת ולא בהם לכתוב כשיש להם שני שמות המכונה או דמתקרי ודו"ק: מצאתי בנמוקי האשכנזים דצריך לכתוב כנוי האב. וקורעין את הגט מיד אחר נתינה כדי שלא יוציאו לעז על הגט הרר"י בשם רש"י מצאתי בלקוטים. מצאתי עוד בתשובות בלקוטים דאם אמר בשעת המסירה אם יכפוני לבטל בטול על בטול אפילו עד אלף דעו שאני אנוס שוב אין מועיל מ"מ בגט בטול מודעי. ובגט מ"מ נהגו לעשות כדעת סמ"ק שכתב וז"ל ומורי רבי יחיאל כ"ר יוסף היה רגיל להצריך בגט דמ"מ לגרש לגמרי בלא שום תנאי כדי לאפוקי נפשיה מכל ספק וגמגום אך היה מזקיקם לקבל עליהם חרם של תקנת קהלות לישא אותם מביעמוד עכ"ל: אך באמת יש מאד להיות נזהר שיהא הבעל בישוב הדעת מתחלת שעת הצווי עד סוף כתיבה וחתימה ונתינה ליד האשה ולזה הזהירו כל הפוסקים ודו"ק. צריך לחתוך הקלף קודם הכתיבה. דין ארכו יותר מרחבו יארכו זהו דרך כתיבתו. ונהגו העולם שלא להקפיד. צריך י"ב שיטין כמנין ג"ט. צריך שירטוט בברזל ולא באבר. צריך לכתוב כתיבה תמה וכמו כן תתימת העדים צריכה כתיבה תמה ומוקפת גויל וכו ולבי וחבר וכד סכל שלם: צריך שלא יהו שום עשטוש ומחק בגט. צריך שלא יעברו האותיות את השרטוט. צריך להיות הגט יבש קודם נתינה. צריך לכתוב האותיות כהלכתן ואם יש ספק יביאו קטן להכיר האותיות. צריך שיהיו השין תלויין לכרעייהו גם הקוף: צריך שלא לכתוב על המחק ואם יפול דיו בתוך האות לא יתקן אותה ע"י מחק משום חק תוכות אכן מיו"ד או מוי"ו וכיוצא בו לעשות מטפה אשר נפלה אות שלימה אין בכך כלום כי זה חק ירכותיו כשר. צריך שיהא הקלף והדיו והקולמוס הכל לבעל האשה: צריך שיצוה הבעל לסופר שיכתוב הגט לשם אשתו פב"פ בפני עדים כשרים שלא יהיו קרובים לא לבעל ולא לאשה ולא זה לזה: צריך שיצוה לסופר שיכתוב כ"כ גיטין שיהא אחד מהם כשר לפי ראות עיני ת"ח אשר בעיר או אחר המחמיר אכן מורי רבינו יחיאל היה מגמגם בזה דאין זה גט כשר אלא מטעם ברירה וקי"ל דאין ברירה לכן נ"ל דטוב לומר לסופר על כל גט וגט כתוב גט לאשתי צריך להזהר שלא יעשה הבעל שליח לצוות לכתוב הגט רק הוא בעצמו יצוה לסופר לכותבו ולעדים שיחתמו. צריך שיהו העדים בשעת כתיבה כשיתחיל הסופר לכתוב לכל הפחות בשטה ראשונה. מצאתי ויתנו בו סימן. צריך שיאמר הסופר בפני אותם עדים הנני כותב גט לשם פלונית אשת פב"פ המכונה פלוני. צריך שיחתמו כמו כן העדים לשמה כמו הסופר צריך שיחתמו בראש השטה תחת הגט זה תחת זה ואם בפני זה. צריך שיכתבו אחר שמותם עד באחרונה כמו שלמה בן דוד מלך ישראל עד: צריך שלא ירחיקו מן הגט ב' שיטות: צריך בעל לבטל כל מודעות. צריך למקרייה לגט קודם נתינה ולאחר נתינה ושיאמרו העדים זה הוא: צריך לכתוב שם העיר היושבת על הנהר: צריך לשום חרם שלא להוציא לעז על הגט ואם היה נשבע ליתן גט צריך שיתירו לו קודם שיתן הגט שלא יהא דומה לאונס אך ערבון יתן אם ירצה שאין זה אונס: צריך ליתנו בפני שלשה. צריך לכתוב כל הכנויין בגט משמות האיש והאשה. צריך לכתוב הגט מכתיבה גסה: צריך לשאול מן האשה הכתובה בשעת נתינת הגט או השובר ע"כ. משלם חסר וכן הוא בעזרא: קלונימוס מלא מהר"י וי"ל הגט שנתן פס היה כתוב בו זנווי"ל בב' ווי"ן וגם כתוב בה אורשיג"ה בא' מעינות בחד יו"ד. על נהר פלוני. ואם יש שני נהרות יכתוב ועל נהר פלוני. אנא פב"פ ואם יש לו שם אחד קדש יכתוב דמתקרי פלוני ואם הכינוי לשון לעז יכתוב המכונה כך: העומד בוי"ו ויש שאין מקפידין. הראשון שבקית ופטרית ולמטה יכתוב פטרית ושבקית פטרית בלא וי"ו קודם ושבקית ותרוכית וי"ו אמצעית גדולה יתיכי ג' יודי"ן כו' ואם אין האשה בעיר אין כותבין מקום האשה: כדת משה וישראל בשיטה אחת ולא יותר: בתשובת הר"ר ישעיה הגדול על גט שכתוב בו בי"ב לירח פלוני ולא כתב שנים עשר אין בכך כלום ובעבור זה לא יפסל הגט כי הדבר ידוע לכל כי י"ב הם שנים עשר ואין לערער בדבר זה לא משום פירות ולא משום זנות ובג"פ אמר רב פפא פשיטא לי ספל למעלה וקפל למטה כו' אלמא גם בשטרות היו רגילים לכתוב גמטריאות ע"כ. בעשרים יום באחד ועשרים יום בשנים ועשרים יום וכן כולם: בשנת חמשת אלפים ואחת או שתים שלש כו' אחת עשרה שתים עשרה שלש עשרה כו' עד עשרים ומכאן ואילך עשרים ואחת עשרים ושתים: כסליו ביו"ד בין ל' לוי"ו שכן הוא [בתרגום] בזכריה *) (ועזרא) ניסן ביו"ד לפי שכן הוא במגילת אסתר ועזרא סיון ביו"ד כן הוא במגילת אסתר. אלול בלא יו"ד שכן הוא בעזרא וגם הוא נקרא אלול בחטף סגול: מצאתי העידו בשם מהרר"י מויינא הייר בב' יודין וכן נהגו כל חכמי אוסטריך וכסלו יש לכתוב חסר יו"ד אחר הכף ואחר סל' וכן הוא בת"ע בזכריה בעזרא. תמוז מלא. וגם שמעתי משם מהר"א ז"ל שכל שמות שיש להסתפק אם יש לכתוב לבסוף א' או ה' שיש לכתוב בה' כגון הושעיה עקיבה שעדיה שמריה וכיוצא בהן שאותם שבמקרא לא תמצא אלא בסופו ה' וראיתי גט אחד בווייג"א שכתוב בו י' במיתקרי בין מ"ם ותי"ו עכ"ת. והרי את מותרת בוי"ו בין מ' לתי"ו תרוכין בלא יו"ד בין תי"ו ורי"ש והוי"ו גדולה. אגרת בלא יו"ד שבוקין וי"ו גאולה פטורין וי"ו גדולה ושניהן ביו"ד אחת. כל אות ואות מתתימת העדים תהיה מוקפת גויל. כן יאמר הבעל הרי זה גיטך והרי את מגורשת ממני והרי את מותרת לכל אדם. על נהר פלוני ואם יש שנים או שלשה נהרות יכתוב על נהר פלוני ופלוני אפילו יהיו הנהרות רחוקים מן העיר יותר מן התחום כיון שמוליכים שם הסוסים או ללבן הבגדים כיון שבפוק העיר מאותם הנהרות צריך לכותבם ואם ספוק העיר ממי בארות או מעיינות יכתוב היושבת על מי בארות ועל מי מעיינות ע"כ מצאתי: צריך לקרות הגט עם העדים ולשאול לעדים שזהו הגט שכתבו ושתתמו ע"י סימן מובהק להעיד שהבעל צוה לסופר לכתוב לשמו ולשמה ושהסופר אמר כן קודם התחלת הכתיבה ושהו שם שטה ראשונה ושתתמו לשמו ולשמה זה בפני זה ובזה תתימתו ותתימת תבירו וכן לשני. הבעל ידבר עם האשה שיכוין לגרש וידה פתוחה ולא תסגור ידה עד שיסלק הבעל הגט מידו לגמרי ויאמר לה כו': הגה"ה שאלה על כתיבת שם הנהור בגט שמתחלה נקרא שמו ראובן בשם זקנו ושוב חלה ונקרא שמו יחיאל ועוד היו קורין שמו בכינוי השם פוא"ה על שם המשפחה שהיו נקראין כולם פלוני פוא"ה דבר פשוט הוא לעניות דעתי דמאחר שבמקומכם שהיא מקום הנתינה לא הוחזק שם יחיאל כלל אלא שם ראובן כאשר נראה מתוך כתבך שיש להקדים שם דמקום הנתינה דהייט ראובן ואפילו היתה הכתיבה במקום אחר ושם היו מכירים בשם האחד לבד כ"ש וכ"ש בהיותו נכתב ונתתם ונתן במקום אחד ושם מכירים שם דראובן ולא שם דיחיאל וכך יש לכתוב אנא ראובן דמתקרי יחיאל המכונה פואה כמ"ש התוס' וס"ה וכמ"ג ומ"ק ועל כי קוראים אותו פואה נקרא כן על שם משפחתו ולא שיהא קצור השם וא"כ דבר פשוט הוא שיש לכותבו בגט בלשון המכונה כיון דהוי לשון לעז כמו שכתב ר"ף ע"כ הגה"ה. וצריך שלא יגע שום דבר של אדם בגט בשעת נתינת הגט ואם יגע צריך להחזיר ולגרשה. האשה בעצמה צריכה לפתוח ידיה ולקפוץ. מעשה לפני הר"ר פרץ באשה שקבלה גיטה וסייע איש אחד לקפוץ והצריכה החסיד לקבל גיטה שנית. עכ"מ. יען כי כתיבת הגט ותתימתו מפוזר ומפורד ורבו בו הדעות אלקט נא בשבולים ואסדרהו סדר מתוקן לעושי המלאכה ע"פ הרמב"ן וסה"ת ומ"ג והרא"ש וע"פ אשר ראיתי מרבותי מאשר אני זכור צריך שיהא הקלף והדיו משל בעל או יהנגו לו במתנה ומר"ף ומ"ג הזכירו גם הקולמוס והרא"ש לא הזכיר כלל ולכ"ע בדיעבד שרי לשון א"ה בשם אביו. ויזמין לו הבעל סופר וב' עדים כשרים זה לזה ולא קרובים לא לבעל ולא לאשה ולא זה לזה לשון סמ"ג ואם הסופר אינו קרוב די בעד אחד עמו. וק"ל בגוה אמאי נאמן הסופר הלא נוגע בעדות כי נוטל שכר מן הבעל וי"ל דמיירי כשאין נוטל שכר רק מעט שכר בטלה. ע"כ כתב דהאידנא דנוטל שכר הרבה יש ליזהר שלא יהיו העדים קרובים לסופר דאל"כ ליכא עדות כלל ואין דבר שבערוה פחות משנים כתב הריא"ז שלא יטלו עדי הגט כ"א שכר בטלה כדאמרי' פרק שני דייני גזרות גבי קרנא דנוטל שכר לדון דיניו בטלים ה"ה עדים עכ"ל. ויושיט הבעל הקלף והדיו בפני עדים ויאמר לו בפניכם כתוב גט לאשתי פלונית ואתם עדי תתתמוהו. והנני מבטל בפניכם כל מודעא ומודעי דמודעי ומודעי דנפקי מגו מודעי דמודעי עד סוף כל מודעי דעלמא שמסרתי וכל דברים שגורמים לבטל את הגט לשון א"ה בשם אביו. והריני מגרשך מדעתי בלב שלם בלי שום אונס ותנאי עכ"ל ע"כ טול אלו וכתוב גט לפלונית אשתי שתהא מותרת לכל אדם ויאמר לעדים ואתם תתתמוהו וז"ל אבי"ה גם תכתוב גט אחר גט כמה גיטין עד יזדמן לכם אחד כתוב והתום כראוי לדעת התכם פלוני שבעיר א"ה בשם אביו. וכתב מהרי"ק צריך הבעל לצוות בכל גט וגט לסופר כתוב גט לאשתי ולי הדיוט נראה שיאמר בביטול המודעי כך והריני פוסל כל עדים שיאמר שעשיתי שום מודעא. וטוב שיהיה הבעל אצל הסופר והעדים עד שיכתב ויחתום ויתנן הגט לידה והרמב"ם כתב צריך שיהיה הבעל אצל הסופר וכו' א"ה ואם יצא הבעל אין לפסול כל זמן שלא שמענו שביטל ואם עושה שליח להולכה ישביעוהו שלא למסור מודעה ושלא לבטלו עכ"ל: לשון הרא"ש ז"ל ויתחוך הסופר לקלף למדת הגט שלא יצטרך להתוך ממנו כלום עכ"ל ויהיה ארכו יותר על רחבו עם העדים אבל השטה נקרא רוחב מהר"ף נהגו שלא להקפיד עכ"ל. ולבי מגמגם איך נהגו שלא להקפיד לכתחלה וכל הספרים כתבו דצריך ונראה לי הטעם דנהגו שלא להקפיד נכתב כמו שכתב מהר"ם בווי העמודים גבי ס"ת שאין לעשות דע"י כן יתקלקל הכתב לעשות אותיות רחבות וקצרות שלא כדת. אכן נ"ל שבגליון יש להיות ארכו יתר על רחבו כמו ספר תורה דלמטה טפח וכן משמע לשון ראבי"ה דכתב והמגילה צריכה להיות ארכה יותר על רחבה וכן במקצת פוסקים, נמצא בסדור הגט שהזכירו דין ארכו יותר על רחבו קודם דין שרטוט א"כ משמע דקאי אגודל וכן דעתי נוטה וישרטט י"ב שטין לא פחות ולא יותר וישרטט בקנה או בברזל לאפוקי עופרת וכל דבר הצובע אבן הצור: ויאמר הסופר בפיו ובקול רם בפני העדים שישמעו הנני כותב גט זה לשם פלוני ולשם גרושין אשתו פלונית ויהיו שם עדי התימה בשכותב הסופר את הגט שידעו העדים שנכתב לשמו ולשמה ולשם גירושין ושיכירוהו שזהו הגט שכתב הסופר עכ"ל: ושיכתוב כתיבה תמה שקורין גרו"ש בלע"ז ולא יגיע אות לאות והאותיות צלמן כתקנן כס"ת ובלא זיונים א"ס. נהגו להחמיר לעשות האותיות מוקף גויל ואם יש בו אותיות דבוקות אין יכול לגרור האותיות הדיו שביניהם להבדילם עכ"ל סה"ת ואם רצה לעשות מ"ם פתוחה, ונמשכה ידו והמה אין יכול לגרר הדיו שביניהם להבדילם

*) עי' בתשובת הרשן סי' כל"ג.

דהוס

שבאמצע שבוקין תרוכין ופטורין דלא ליתשמע שביקין תריכין פטירין וקאי על נשים דעלמא: דתהויין דתלביין תלתא יודי"ן סמוך לט"ן ובמכתב רבינו (*יצחק) [*יוסף] ע"ע כתוב בו כוד שתי יודי"ן אחרות אחת בסמוך לתי"ו ואחת בסמוך לדל"ת דהיינו ה' יודין לתיבה וליכתוב למהך בלא יוד אחר הלמד דלא ליתשמע לי מהך (*לשון שחוק) [*כמ"י איתו] [וכ"מ סכ"ח] ולירחוק רגל [*שמאלי] של ה"א דלמהך מגנה דלא ליתשמע למחך לשון חוכא וליכתוב להתנסבא ולא לכתוב לאתנסבא דלא ליתשמע לא תנסבא ויכתוב ודן בלא יוד דלא ליתשמע ודין לשון דינא ולא לכתוב ואיגרת ביוד דליתשמע לשון אגרא אי נמי לשון (*איגרת) [*אי גרת] כלומר אי זנית דבלשון ארמי קורין לזונת גרת אלא ליכתוב אגרת': רבי יהודה אומר ספר תרוכין ואגרת שבוקין בספרים לא היה כתוב וגט פטורין ובגמרא נמי קאמר וצריכה לוי"ו דתרוכין ולוי"ו דשבוקין ולא קאמר 'פטורין ומיהו בפ"ק דנדרים כתוב בספרים נמי גט פטורין ונראה דהוא הדין דגרסינן ליה הכא דהא ספר כריתות מתרגמינן גט פטורין: ולא אגרת ביו"ד בסידור תיקון של רבינו [*יוסף] ע"ע כתוב לא לכתוב אגרת בלא וי"ו דמשמע אגרא בעלמא דאדם שולח לחבירו אלא (*אגרות) [*ואגרת] [*כן הוא במ"י וכן הוא בתוס' פרק המגרש דפ"ה] דמשמע דקאי [ח]אגיטין ואודין דלעיל: [ט]דצריכה לוי"ו ט' נראה דאם לא האריך כשר דלא בעינן אלא שלא תהא נראית כיו"ד ומעשה היה בגט שלא היה ניכר בין וי"ו ליו"ד שבא לפני ר' אליהו והביא תינוק דלא חכים ולא טיפש לקרות אותה תיבה כדאמרי' במנחות גבי תפלין. תשובת ריצב"א על גט שבא מארץ הגר יען אשר עגמה נפשי על [*עלבון. מ"י] האיש הלזה ועל עיגון הבת דקדקתי על הגט אשר הובא [*לפניו] מארץ הגר ועמדתי על בוריו של דבר וכן נראה בעיני שאע"פ שלא נעשה כמנהג מקומנו [*ובמ"י כתב שלא נעשה כמנהג מקומינו כשר וגם מנהג המקום כי דייקינן ביה שפיר מנהג כשר הוא] וגם מנהג המקום כי דייקת בה שפיר מנהג כשר הוא וחס ושלום שלא להוציא לעז על גיטיהן כי אשר נהגו לכתוב לשון מגרם אפילו בעיירות גדולות כגון טרויי"ש ואע"פ שלשון מגרש הוא קרקע שסביבות העיר כדכתיב מגרש העיר אשר סביבותיה וכדאמר אלף אמה מגרש ממה שנהגו כך אני לומד שכך רוצים לומר במגרש פלוני (*אשר 'הוא עומד בה [שהוא עומד כמה שבתוך] המגרש) [*שהוא עומד בה] והרי העיר בכלל תוך המגרש שהרי המגרש מקיפה ונראה שלכך נהגו לכתוב כך לפי שלפעמים (*דרך בתים) [שהוא דר בבתים] שבולטים ויוצאים חוץ לעיר ובלשון בני אדם אין שם העיר עליהם ובלשונם שנכתב מגרש הכל בכלל ומנהג כשר הוא ומה שקורין (*בורזי"ש) [*בורי"ש] ואנו קורין באוריי"ש נראה בעיני דכיון שמתוך מקום דירת האיש ומקום כתיבת הגט מוכיח שמארץ הגר בא והוא לשונם לדבר לשון קלילא אין להקפיד כלל ומה שכתוב על נהר יי"ר ואנו נוהגין לכתוב על נהר קיי"ר כיון שאין שום אות במקום הלעז *כך שוה יו"ד במקום קו"ף [פ] ומה שכתבו *ודן בלא יו"ד יפה כתבו וכן נהר שינא שכתבו בלא יו"ד שנא כך הוא לשונם* לומר שנא כי גם במקומנו קורים אותו לפעמים בלא יו"ד ומה שכתבו דתהויין ולא עשו כמנהגינו לכתוב יו"ד בין דלי"ת לתי"ו ובין תי"ו לה"א

[*פי' במקום שיש לחוש לעז אין האות של הנהר ניכר] :

[*ואף כי לא אוכל לפרש היטב לשון זה מ"מ נראה שהכשיר השנוי המועט הזה מאחר שהמובן הכל אחד ואין *לדקדק מסיפא דמלתא בתשובה זה שכתב בלא י' שנא כך הוא לשונם לומר שנא כי גם במקומינו קורין אותו בלא י' ע"כ משמע הא לאו הכי פסול זה אינו דא"כ סותרין זא"ז אלא ר"ל דאפילו לכתחלה יכולין לכתוב שנא ויפה כתבו כמו שאמר לפני זה וז"ל ומה שכתב ודן בלא י' יפה כתבו שר"ל לכתחלה כותבין כן עכ"ל תשובת מהר"ם מפדוואה] :

והוי די כמו אשר והתווין כמו תהיי אין ראוי לפוסלו בכך כי ד' [כ]במקום שי"ן כמו שתהיי[כ] שאתה מדבר עמי דמתרגמינן דאת ממלל וכן שקמתי דבורה דמתרגמינן עד דאיתלאית וכן רבים דמתרגמינן כך ומה שלא כתבו יו"ד בין תי"ו לה"א דתיהויין [ג] אני בדקתי בתרגום בבלי ראשון שהובא מרומי ואין כתוב בו יו"ד וכן בכמה תרגומין אלא שעל אותו סמכתי יותר מן הכל כי אין כמוהו בדקדוק אותיות. ומה שאין יו"ד בין תי"ו לנ"די גם בזה אין לחוש כי אינה ראויה להיות[ל] כלל כמו שאינה ראויה להיות בעברי שלנו תהלי ודיהוי ליכי מגלי שכתבו תיבה אחת ולא כתבו (*ודי הוי) [*די יהוי] ליכי גם אותה דלי"ת במקום שי"ן ותרוכין שלא כתבו יו"ד[מ] וכן שבוקין בין שי"ן לבי"ת וכן פטורין בין פ"א לטי"ת כדין עשו לפי סוגיא גיטין אין [נ]בו יו"ד דקאמר וצרכי' לוי"ו דתירוכין ושבוקין כי היכי דלא ליתשמע תריכין ושביקין והיאך היה משמע תריכין ושביקין אם היה יו"ד בין תי"ו לרי"ש ובין שי"ן לבי"ת אלא ודאי יפה כתבו ואין להשיבו בכל הצדדין כשר גמור הוא לפי ראות עיני והנה לויתי לאיש הלזה להרצות דברי לפני אחי רבי שמשון ולפני רבותי שבפרי"ש כי אני כדי שיסמוך על דברי עד שיבאו דבריהם דברי צדק ושלום יצחק בן אברהם תנצב"ה. אמנם דברי אחי נראין ואין לפקפק עליו ודרכיו דרכי נועם ונתיבותיו שלום שמשון ברבי אברהם: תמז [דף פו ע"א] אמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי אלעזר בגיטין אבל בשטרות לא כתב בספר התרומה דלרבי מאיר בעידי חתימה דוקא אבל לא בעדי מסירה דעדי מסירה לא מהני מידי וראיה מפרק כל הגט כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ופרכינן הא גדולה מלי מגרש לה ומשני הא מני ר' אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי משמע דלרבי מאיר לא מהני מידי. ולרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי דוקא עדי מסירה אבל עדי חתימה אינו מועיל שהרי אמר רבי אלעזר אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ושמואל אמר אפילו בשטרות והלכה כשמואל בדיני [ס]ממונות כדאיתא פרק יש בכור וכן בפירקא קמא דגבי שטרא פרסאה קאמר דגבי ממשעבדי ע"י עדי מסירה וכן פרק זה בורר גבי מתנתא דחתימי עליה תרי גיסי קאמר וליקני בעידי מסירה [א] וגבי גט פי' ר"ת ורשב"ם דמודה ר"מ דאע"ג דאיכא עדי חתימה מ"מ צריך עדים בשעת מסירה מטעם דאין דבר שבערוה פחות משנים וגבי שטר מכר או מתנת קרקע הנקנית בשטר פי' ר"ת דמודה ר"א דכמו דעדי מסירה גרידא מהני ואפילו בלא עדי חתימה כך עדי חתימה גרידא מהני כיון שהשטר טוב וראוי לקנות אם מסרו ביני לבין עצמו מועיל שפיר אם מודה שמסרו לו דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי אבל בגט לא שייך טעם זה: אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר כתב ראב"ן שאלוני הא דאמרי' פרק מי שהיה נשוי כתב וחתם לזה [*וכתב וחתם] ומסר לזה לר' מאיר דאמר עדי חתימה כרתי קנה מי שחתמו לו תחלה אע"פ שמסר לאחר תחלה ולר' אלעזר קנה מי שנמסר לו השטר[ע] ושאלו לי אי ר' אלעזר אית ליה הא דאמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו אמאי קנה מי שנמסר לו והשבתי דהא דאמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו לא אמר אלא היכא שמסר לו את השטר כדאמרי' פ"ק דבבא מציעא אבל לא מסר לו השטר לא קנה הלכך למי שנמסר קנה וכי מסר לו את השטר מהני החתימה לרבי אלעזר דלא צריך להביא ראיה מאימת מטא שטרא לידיה ולחזור אחר עדי מסירה כאשר שנה לנו ר' אלעזר שאין עדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ואביי נמי אית ליה דר"א דלא זכה בחותמיו אלא בעדי מסירה כדפרישית וסתם מסירה בפני עדים ולהכי תקנו הראשונים לכתוב בשטר כתב וחתמו והנו[פ] והן הן שלוחים לכתוב וליתן ולהיות עדים והן הן עדים שעשאן שלוחים ועשו שליחותם ואין צריך הנותן עצמו למסור עוד אלא עדים ימסרו לו השטר וקנה אבל לרבי מאיר אפילו לא נמסר השטר קנה משעת חתימה ולית לן [*הלכתא כוותיה[צ] דהלכתא כר"א כו' מ"י] כרבי אלעזר אף בשטרות עכ"ל: [דף פט ע"א] יצא עליה קול בעיר שהיא בעולה אין חוששין לה פ"ה משום בעולה לכ"ג ולעיל נמי פירש יצא לה שם מזנה בעיר כגון שנבעלה לעבד או לעובד כוכבים דפסולה בביאתן. ורבינו יצחק פי' דסתם בעולה לזנות שאינו יודע ממי פסולה לכהונה והרי היא בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה (*כמו לתנא) [*כדאמרי' פרק] קמא דכתובות דאין אשה בודקת ומזנה אפילו לר"ג דאמר נאמנת היינו [*היכא] דאמרה לכשר נבעלתי אבל היכא דאמרה לא נבעלתי או שאינה יודעת ממי אפילו רבן גמליאל מודה: (*והלכתא) [*והלכך] לא חיישינן תמח מעשה בא לפני ר"ת באשה שיצא עליה קול לאחר נישואין שנתקדשה לאחר והיה אותו האיש שיצא עליו קול בחופתה כשנשאת לשני ואמר ר"ת דאינה צריכה גט מן הראשון ומותרת לשני חדא דקלא דבתר נשואין לא חיישינן ועוד כיון דנתקדשה לזה בפניו שריא חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה וכרב המנונא קי"ל מדפריך מיניה תלמודא בכל דוכתא: אמימר אמר מותרת לשניהם תמט מעשה בא לפני ר"ת שיצא קול על גט דפסול וכתבו גט שני מפני הלעז ולא הצריך רבינו תם שלשה חדשים מזמן גט שני כיון דהראשון היה כשר ולא היה פסול אלא משום חשש לעז והביא ראיה מכאן דאמר דמותרת *(*לשני) אע"ג דדמי למחזיר גרושתו מן האירוסין כיון שאין כאן אלא קול בעלמא לא החמירו. ואומר רבינו דאינה ראיה דשאני הכא דהוי קול מזה ומזה ולא דמי כל כך למחזיר גרושתו אבל בקול אחד יש לנו להחמיר כדאמרי' לעיל בשלא מצאו דבר על בוריו שלא יגרש שני ויש' ראשון [ק]אפילו דקדושי ראשונה לא הוי אלא קול בעלמא מכל מקום מחמרינן משום דקדושי (*שניהם) [*שני הם] מן התורה ודמי שפיר למחזיר גרושתו מן האירוסין: [דף פו ע"ב] חתם סופר ועד עיין לעיל פרק התקבל: תנן [דף פח ע"ב] תנן גט המעושה בישראל כשר ובעובד כוכבים פסול כיון שהדיינין עובדי כוכבים כדכתיב לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים או משום הא דרב משרשיא שלא תהא תולה עצמה בעובד כוכבים ומפקעת עצמה מיד בעלה ובעובדי כוכבים חובטין אותו (*עד) ואומרין לו עשה מה שישראל אומר לך האי סיפא לא קיימא כלל אעובד כוכבים דרישא למימר דאפילו בעובד כוכבים אומרים לו עשה מה שישראל אומר לך [פסול] אלא בא להכשיר ולומר אע"פ שמעשים וחובטים אותו אפילו (*הכי) [*ע"י] עובד כוכבים כשר כיון שהדיינים ישראלים [ק]שאומרין חייב אתה ליתן גט והכי מוכח בירושלמי רב אמר ישראל שעשו כמעשה עובדי כוכבים פסולין באומר איני זן ואיני מפרנס פי' היכא שהישראל מעשין ומכריחין אותו ליתן גט כיון שהדיינין הם עובדי כוכבים הגט פסול אפילו הדין אמת כגון איני זן ואיני מפרנס תנא ר' חייא עובדי כוכבים שעשו כמעשה ישראל כשר באומר איני זן ואיני מפרנס ומתניתא אמרה כן ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך פירוש היכא שהעובדי כוכבים מכריחין ומעשין אותו ליתן גט כמעשה ישראל כלומר לעשות כדייני ישראל כיון שהדיינין ישראל ואמת הדין כגון איני זן ואיני מפרנס ומתני' אומר כן ובעובדי כוכבים חובטין כו' אלמא מתני' להכשיר מיירי א"כ אותם מומרין לעבודת כוכבים מותר להכריחן ע"י עובדי כוכבים עד שירצו ליתן גט כדין ישראל וכן כל אותן המנויין שאלהי המדיר מותר להכריחן עובדי כוכבים וצריך שיאמרו לבסוף רוצה אני כדתניא פ' האומר משקלי עלי ובגיטין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וצריך לבטל המודעא כדכתיבנא לעיל פרק השולח: כי עבדינן שליחותייהו במלתא דשכיחא ע"פ החובל: תנא זרק לה קדושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה זו היא אמתלא כתב הר"ם דכל היכא דעדים לא ראו שקדשה או (*זרק) [*שזרק] לה לתוך חיקה או לתוך חצירה א"צ גט (התחלת התשובה היא תשובה ראשונה לספר נשים במיימוני) וראיה מפרק ד' אחין [*דף לא] וכולן שהיו בהן ספק קדושין כו' כיצד ספק קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה ולא איירי כה"ג ששני עדים לא ידעו אם קרוב לו או קרוב לה אלא כדמוקי לה בגמ' בכת אחת אחד אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה ואע"ג דמדאורייתא אינה מקודשת דמוקי חד לבהדי חד ואוקי איתתא בחזקה דמעיקרא ובחזקת פנויה הרי מ"מ (*כת אחת) [*במ"י העביר עליו קולמוס] ספיקא דרבנן היא משום דאיכא חד סהדא דאמר קרוב לה גזרו בה רבנן אבל בנדון זה דליכא סהדותא כלל ואפילו אחד מהן אין אומר שראה שנפלה הטבעת לתוך חיקה אין כאן אפילו חשש קדושין וראיה מפרק ד' אחין מדאוקימנא בכת אחת (*אחד) [*שאחד] אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה [*לוקמא בשני עדים מספקא להו אי קרוב לה אי קרוב לו אלא ש"מ. מ"י] [ולא אוקמא כגון דמספקא לסהדי אי קרוב לו או קרוב לה] אלמא ש"מ כל כה"ג אין כאן בית מיחוש. דאוקימנא אחזקה ואפילו אם היא יודעת בטוב שנפלה לתוך חיקה בעינן (*דליסוו) [*דליחזו] סהדי שהגיעו הקדושין לידה דילפינן דבר דבר מממון ואין כאן קדושי תורה (*עד דאיכא סהדי תרי) [*אלא עד דחזו תרי סהדי] דמטו הקדושין לידה והכא דאיכא תרי סהדי [ר]דאמרי חד קרוב לה וחד אמר קרוב לו הוו קדושי דרבנן כדפי' והיכא דליכא אפילו חד שראה שהגיעו הקדושין לידה אינה מקודשת אפילו מדרבנן אע"פ שהיא[ש] מודה שנפלה הטבעת לתוך חיקה דומיא דהא דאמרינן המקדש בעד אחד אין חוששין לקדושיו אפילו. שניהם מודין ועוד הביא ראיה מפרק הזורק [*דף פא] המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי כו' עד ב"ש סברי לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה וב"ה סברי אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה הימנו גט שני דאין לבו גס בה ולא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ועל כרחין הא דקאמרי ב"ה צריכה הימנו גט היינו לחומרא אבל להפקיע קדושי [ת]של שני לא מדלא קאמר ב"ש אומרים אינה מקודשת וב"ה א' מקודשת מכלל דבנתגרשה מן האירוסין לא בעיא גט אפילו לחומרא ואפילו אם תמצא לומר דלב"ה ודאי קדושין הן כיון דנייסי אהדדי ודאי בעל כיון דראו שנתיחד עמה ואין לך עדי ביאה גדולה מזה מ"מ בשנתגרשה מן האירוסין אפילו ספק מקודשת לא הויא

[*במ"י על הגליון כתוב נ"ל לשניהם ואני הכותב מצאתי כן בתוס':]

הגהות הב"ח ו נ"ב בלא יו"ד : ז נ"ל דפטורין : ח נ"ל אגיטא ואודן : ט נ"ל וצריכי : י תי' הוא נמחק : כ נ"ל ודין : כ אוקוס כנ"ל : ב נ"ב כמו : ל נ"ב נג : מ נ"ב בין תי"ו לרי"ש . נ נ"ל בהם : ס תי' ממונות נמחק :
ע נ"ב תחלה : פ נ"ב לו : צ נ"ב כלומר : ק נ"ל אע"פ : ק נ"ב הם : ר נ"ל דחד אמר : ש נ"ב בעצמה : ת תי' של נמחק

שלטי הגבורים

דהוה ליה כתק תוכות ולא יהיה השטות שברים מכשטות ימין ושמאל לתוך הגליון ולא יהיו בו שום עטוש ולא יכתבנו על המחק עכ"ל: וכשחותמים העדים יוציא כל אחד מהעדים בפה שהוא חותם לשם פלוני ולשם גרושי אשתו פלונית ויחתמו זה בפני זה וזה תחת זה כראש השטה ממש ולא ירחקו משטה אחרונה יותר משטה אחת א"ה: ואם ירצו העדים יחתמו זה אחר זה בשטה אחת ואם ירצו יחתמו זה תחת זה בשני שטות ואחר שיחתמוהו יתנוהו לבעל עכ"ל: וצריך שיהא הגט יבש בשעת נתינה ויזמינו עדי מסירה: ולי הדיוט נראה דאחרי דנהגינן ליתן הגט במנין טוב יותר שלא ליחד ב' עדי מסירה פן ח"ו ימצא איזה ערעור דפסול עליהם רק יאמרו שמשו כולכם הכשרים להעיד ויש ליזהר מאד בזה לומר שישמשו הכשרים להעיד דוקא כדי לסלק הפסולים מאותה עדות שאם לא היה מיחד עדי מסירה רק היה נותנו סתם לפני העומדים שם ונמצא אחד מהם קרוב או פסול אם נתכוין להעיד הרי העדות בטלה לדברי קצת פוסקים ובאיסור כזה יש לחוש מאד עכ"ל. ואם נשבע הבעל ליתן גט יתירו לו שבועתו: לשון מהרי"ק או יתן ערבים ע"כ טוב לשאול לו עשית שום איסר או שבועה שמכריחך ליתן אותו ואח"כ יאמר לו בטל כל מודעות ומודעי דמודעי דנפקו מגו מודעי עד סוף כל מודעות וכל דברים שמסרת שגורמים לבטל גירושין אלו ואתה מגרשה בלב שלם בלי שום אונס ובלא שום תנאי והוא אומר הן על כל דבר. מלשון הפוסקים וגם הגמ' משמע שהעדים עדי מסירה יקראו הגט קודם נתינה ואחר נתינה. והמר"ג כתב ויקראוהו העדים או יעיינו בטוב שזהו הגט שחתמו ואותו שנכתב בשבילה. ואנו נוהגין שהחכם קורא אותו ואח"כ ההרי קורא ישאל להם וכן ראיתי ששואל תחלה לסופר זהו גט שכתבת כתבת אותו בציוי הבעל לשמו ולשם גרושי אשתו פלונית ואומר הן ושואל לעדים לכל אחד לבד שמעת שצוה הבעל לסופר לכתוב גט לשמו ולשם גרושי אשתו פלונית וכשכותבו הסופר אמר שכותבו לשם פלוני ולשם גרושי אשתו פלונית אתה מכיר שהוא גט זה ואתה חתמת בציוו הבעל חתמת לשמו ולשם אשתו פלונית אתה מכיר חתימתך חתמת בפני חברך אתה מכיר חתימתו והוא משיב הן על כל שאלה וגם את השני כמשפט הזה יעשה לו ואח"כ יתן הגט לבעל. ויצוה לאשה שתהא ידה פתוחה לקבל הגט ולא תקפוץ ידה עד יאמרו לה ויתן הבעל הגט לידה וכה יאמר לה לשון מהר"ף. הרי זה גיטך. התקבלי גטך זה והרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם עכ"ל. ומהר"ף היה מקרא לבעל תיבה אחר תיבה למי שאינו יודע. ואחרי שהגיע הגט לידה וסלק ידו מכל וכל לא היה תקפוץ את ידה ותחזיק הגט ולא תניחהו ליפול ואח"כ יקח החכם הגט מידה ויקראנו בפני העדים ויחזור וישאל לסופר ולעדי חתימה לכל אחד לבד אתה מכיר גט זה הוא הגט שכתב הסופר בציווי הבעל לשמו ולשמה אתה חתמת בצווי הבעל לשמו ולשמה חתמת בפני חברך אתה מכיר חתימתו וכן יעשה לשני. ועל השבות השאלה ותקירה זאת אין כל כך צורך רק שיאמרו אנו מכירין שהוא הגט שקראת תחלה ואפילו לא קראוהו כלל לאחר נתינה כשר בדיעבד הואיל ולא נפל אך כתבתי כאשר ראיתי ומתלמידי השכלתי וצריך לשום חרם שלא להוציא לעז על הגט: ויאמר מי שבכך ולבסוף יאמר כמוטל שט ישא וכל ישראל יהיו נקיים אמן אמן סלה. עוד שמעתי שמזהרים שלא לתקן הסופר סקלף יוירבי"ם פן יהיה הכתב ראוי להזדייף לשון מהר"ב.

חדושי אנשי שם

מהר"ם [פ] נראה לי שר"ל בכתב שלש"ו הסגרים שפעמים שמשתמשין יו"ד במקום ק"ף ובמקום ג': [ג] אין ראוי לפוסלו בכך כי אנחנו נהגנו כך מפני התרגום של היו תהיה נתיה תרגום של תהיה תיהוי אבל אני [וכ"ם סכ"ח] : ולנ"ו

הגהות מהר"ם מטיקטין א) השם סתום' והכהב"י

מדקאמר אינה צריכה גט חנמא כל היכא דליכא סהדי [*דנכנס עמה לקדשה. מ"י] מוכח מילתא דהוי קרוב לודאי שלא קדשה וגדולה מזו אפילו חזו סהדי שנכנס עמה לקדשה בכסף ולא ראו שקדשה לא בעי גט כיון דלא חזו ממש שקדשה דדוקא בביאה הוא דאמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה דילרו תוקפו דאיפשר אם בנערות ואינה מהבהבת ולבו גס בה ודכוותה אי חזו סהדי שזרק לה הקדושין בחצרה וראו שהגיעו נגד אויר חצירה ולא ראו שנפל לתוך חלל המחיצות היתה צריכה גט אבל בכדון זה אינו קרוב לודאי דדלמא לא נפיל לתוך חיקה [*ואפילו נפל לתוך חיקה דלמא. מ"י] דדלמא חיק עשוי קטפרס ואויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמיא כדאמר פרק הזורק היתה ידה עשויה קטפרס אע"פ שהגיע לידה אינה מגורשת אע"ג דמוקי לה תלמודא בעומדת על גב הנהר דאויר שאין סופו לנוח לא קנה ה"נ אי קיימא בחצר דלאו דידה אינה מקודשת כלל דאויר שאין סופו לנוח (*לא) ברשותו (*דמי) [*הוי] ואין לאוסרה מטעם דנפק עלה קלא דאיקדשא ולקלא דמיקמי נשואין חיישינן דהא כיון דאיסתכח והוברר ע"פ עדים דלאו כלום הוא הא קי"ל בסורא אתריה דרב דמבטלי קלא ולא כנהרדעא אתריה דשמואל דלא מבטלי קלא דהלכתא כרב באיסורין ורבי יוחנן נמי סבר כוותיה בירושלמי ואע"ג דהלכתא כרב ששת באיסורי כמו שפסקו הגאונים מ"מ על כרחך נראה בהא דהלכתא כרב חדא דבשל סופרים הלך אחר המיקל ועוד מדפשט ליה רב יוסף לאביי סתמא מבטלינן לקלא ש"מ מכלל דהכי הלכתא לבר מנהרדעא ובאתרא דנהיגי כשמואל ועוד מדקאמר התם כמה זימני אפילו למאן דאמר לא מבטלי[א] מכלל דלדידן מבטלין קלא ע"כ דברי הר"ס: [*עיין בהג"ה פ"ק דיש להחמיר כשמואל דלא מבטלין ע"ש. גי' מ"י]: ושוב מצאתי שכתוב בדברי המיימוני בקדושי ביאה אמרי' הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה והוו קדושין מספק אבל בשאר קדושין עד דחזו דקדשה:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת גיטין

הלכות גט

תנב **צריך** שיהא הקלף והדיו והקולמוס משל בעל וימסרנו לסופר ואם אין לו אחרים יקנו לו לבעל דבעינן וכתב ונתן וה"ה אם כתבו הסופר בקלף שלו במצות הבעל שהוא כשר ובלבד שיתננו לו אח"כ [*במתנה] להיות שלו כדתניא הכותב טופסי גיטין צריך שיניח כו' משמע שהסופר כותבו בקלף שלו אבל מ"מ עדיף טפי ליתנו תחלה לבעל שמא ישכח הסופר ליתנו לו אח"כ במתנה לבעל ואם הקולמוס של אחרים אינו פסול בכך שהרי בעל הקולמוס אין לו (*בגט כלום) [*קפידא] בשביל כך כיון שמן הקולמוס לא נשאר הימנה בגט כלום כמו שנשאר מן הדיו (*ומלוה) [*ויצוה] הבעל לסופר בפני עדים כשרים שאינם קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה ויאמר בפניהם לכתוב גט לאשתו עד שיהא לדעתו או לדעת החכם העומד בעיר ואם הסופר אינו קרוב שני בעד אחד עמו וצריך ב' עדים שיכתוב בפניהם לשמה[ב] שיודעים שכותבין לשם פלוני לשם אשתו פלונית ואח"כ יאמר הבעל לעדים כשרים שאין קרובים זה לזה לא לבעל ולא לאשה ויאמר בפניהם לחתום את הגט והסופר אינו יכול להיות אחד מעידי החתימה דחתם סופר ועד שמא פסול כדפ"ל בשמעתין דהומר אמרו אע"פ שהם ג' כיתי עדים שליוה הבעל לכתוב לסופר ועדי כתיבה לשמה ועדי חתימה אין בכך כלום ולא מקרי חצי דבר כיון דכל כת וכת ראתה בפעם אחת כל מה שצריך לראות בשעת ראיה דומיא דג' כתות[ג] (*ועידי) [*בעידי] חזקה דכל אחת ואחת ראתה בפ"א כל מה שיכולה לראות ולא כפי' האלפס שפירש דלא מקרי חצי דבר משום שעדות כל כת וכת מועיל לענין [*להחזיר פירות שאכל מצאתי מוגה במ"י] פירות והוא לאפוקי נפשין מפלוגתא טוב הדבר לעשות הכל בכת אחת שיאמר הבעל לסופר בפני עדים כשרים לכתוב גט לאשתו ואותם העדים יהיו בשעת כתיבה ויאמר להם הסופר שכותבו לשם פלונית אשת פלוני ולשמו של פלוני ולאותם עדים עצמם יאמר הבעל לחתום בגט ואם אין שם עדים בשעת כתיבת הגט נראה שהוא כשר דמסתמא כיון שהבעל צוה לסופר לכותבו לשמה בפני עדים מסתמא כותבו כן לשמה ובהכשר ואפילו אינו מכיר כתיבת הסופר דרוב בקיאין הן ולא הצריכו חכמים להיות בשעת כתיבת הגט כי אם השליח המוליך את הגט שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם שלא להוציא הבעל לעז על הגט אבל כשהבעל עצמו נותנו אין לחוש שמא לא כתבו לשמה דאם יש לחוש שמא טעה הסופר או הבעל א"כ הוא עצמו שהביא גטו אמאי אין צריך לומר בפנ"כ ובפנ"ח אלא ודאי אין לחוש שמא טעה דרוב בקיאין הן ובשליח להולכה דוקא הצריכו רבנן שלא יוציא הבעל לעז על הגט אבל בגירושין שהוא עצמו עושה אין לחוש ואין להביא ראיה שאין עדים צריכין להיות בשעת כתיבה מדאמרי' גבי חש"ו שכותבין גט שצריך גדול לעמוד על גביו דמשמע אבל כשכתבו פקח א"צ גדול לעמוד על גביו דאיכא למימר ה"פ צריך גדול לעמוד על גביו המלמדו כל שעה ושעה לעשות כל דבר ודבר לשמה אבל מהוא עצמו שהביא גטו שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם משם היא ראיה וסתם סופרי דדייני מיגמר גמירי ואעפ"כ טוב הדבר להיות בשעת כתיבת הגט וכן עמא דבר: ויחתמו העדים למטה ולא ירחיקו החתימה יותר מריוח שיטה אחת ויחתמו בראש השיטה שלא יהא חלק מימין חתימתו בגליון כדי שיוכל לכתוב פלוני לוה מפלוני מנה ואח"כ יניחנו עד שיהא יבש שלא יהא קרוי כתב שיוכל להזדייף. ואח"כ יבטל הבעל כל מודעי דעבד ואח"כ יתננו לאשה בפני עדים ותהיה ידה פתוחה עד שיניח הבעל מאליו בידה ויאמר לה בשעת הנתינה התקבלי גיטיך זה והא מגורשת ממני והא מותרת לכל אדם ויקראוהו העדים או יעיינו בטוב היאך הכתיבה שזהו הגט שחתמו בו שהוא אותו שנכתב בשבילה. ותימה היאך מצטרפין העדים להכשיר הגט שראו שעשאו הבעל שליח להולכה והעדים שראו מסירת הגט לאשה לרבי עקיבא דאמר דבר ולא חצי דבר דהני והני מהני צריכין אהדדי והוי חצי דבר כמו שעדי קדושין מקרי חצי דבר אם צריכי לעדי ביאה וכל משניות דהמביא גט לא מסתבר דהוו כולהו דלא כרבי עקיבא ויש לומר כשהגט ביד האשה חתום יכולה להנשא באותו גט או לגבות כתובתה בלא הבאת עדי מסירה לב"ד אע"פ שצריך עדי מסירה שראו שבא הגט ליד האשה בתורת גירושין לרבי אלעזר ושמא אפילו לר"מ צריך עדי מסירה אפילו כשיש עדי חתימה כדפ"ל מ"מ אינן צריכין לבא לב"ד דכיון שהגט ביד האשה חתום י"ל שבא לידה בהכשר ובמשפט עדי מסירה כדתנן פרק השולח אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ומוקי לה כרבי אלעזר וזהו תיקון העולם שלא תהא צריכה להביא עדי מסירה לב"ד דלרבי מאיר צריך עדי חתימה ואינו תיקון העולם וגם לדידיה[ד] כ"ש שאינה צריכה להביא עדים שהיו בשעת מסירה כדי להנשא כיון שהוא חתום כמשפט ומינה יש ללמוד שכמו כן אינה צריכה להביא עדים שצוה הבעל לסופר לכתוב לשמה ושנכתב לשמה וראיה מהמביא גט ממד"י שאינה צריכה להביא עדים שצוה הבעל לסופר לכתוב לשמה והא דאמר פרק התקבל צריכה שתי כיתי עדים אחת שאומרת בפנינו אמרה נעשה שליח התקבל ואחת שאומרת בפנינו קבלה הגט ונקרע היינו משום שאין הגט בפנינו[ה] וליכא שום הוכחה אבל אם הוא שלם ביד האשה חתום מסתמא בהכשר בא לידה וכן אם הוא ביד השליח שלם א"צ רק שנדע שעשאתו שליח לקבלה ונאמן מכאן ואילך לומר שלשם גירושין נתנו לו הבעל ואפילו לנו"ד פרק התקבל נאמן בעל לומר לפקדון נתתיו ולא לגירושין פי' ר"ת היינו כשהבעל והאשה במקום אחד כדאמר טעמא אי לגירושין יהביה לידה הוה יהיב לה ולא לשליח: ספר תרוכין צריך לכתוב קודם שיטה אחרונה והטעם דאיבעיא להו בפרק המגרש אי בעי ודן די יהוי ליכי מינאי ספר תרוכין כר' יהודה דלא ליהוי משמע דבדיבורא מגרש לה כדמפרש התם טעמא ולא איפשיט א"כ דבר עיקר הוא והרי אין למדין משיטה אחרונה א"כ צריך לכותבו קודם לכן שהרי אנו אומרים בפרק גט פשוט שאין למדין משיטה אחרונה והטעם שאין למדין משיטה אחרונה לפי שאי אפשר[ו] שלא יהא הפסק בין העדים לכתב[ז] לכך אמרינן שיטה אחת כשר ובאותו שיטה שהניח חלק יכול לזייף מה שירצה לכך אמרינן אין למדין משיטה אחרונה[ח] שמא הגט בא ליד האשה בלא ודן דיהוי ליכי מינאי והיא הוסיפה אותו בשיטה שבין העדים לכתב א"כ היה פסול דשמא היה צריך לכתוב ודן ומאי טעמא תנב פירש ר"ת שאין לכתוב קיום מחקים ולא תלויות בשיטה אחרונה[ט] דכתובות ולא בשטרות כ"א לפני וקיימא מיניה אע"ג דהורגלו לכתוב [י]בתוך שטר שריר וקיים והיינו טעמא דשמא בא ליד הבעל השטר בלא שריר וקיים ומחק למעלה חובתו וכתב עליו או הגיה דבר אחד וכתב קיום מחקים בשיטה חלק שבין העדים לכתב וכתב אח"כ שריר וקיים אמנם רגילין העולם לכתוב קיום מחקים אף בשיטה אחרונה: ונראה [כ]אין עושין בזה [כ]שורות שלמדין שפיר משיטה אחרונה וסומכין על מה שכותבין אח"כ שריר וקיים ולכך נמי היו כותבין בשיטה אחרונה ודן דיהוי ליכי מינאי א"כ סבורין העולם שלומדין שפיר משיטה אחרונה וסומכין על מה שכותבין בסוף כדת משה וישראל וקשה למורי היאך הורגלו העם לעשות כן הלא השטר כשר בלא שריר וקיים מלבד גט מקושר אבל בפשוט כשר מדאמרי' התם אין למידין משיטה אחרונה דאי גט פשוט פסול בלא שריר וקיים אמאי אין למידין משיטה אחרונה וכיון דהכי הוא ניחוש שמא יבא השטר ליד בעליו בלא שריר וקיים כי הגון וכשר הוא בכך ואח"כ ימחוק חובתו למעלה ויכתוב מה שיחפוץ במקומו ויקיימנו באחרון בחלק שבין העדים לכתב ויכתוב אח"כ שריר וקיים והשיב לו ר"ת כיון דהורגלו העולם לכתוב שריר וקיים א"כ יהא פסול השטר אם לא יכתוב בו וא"כ לא יחתמו העדים עד שיכתוב שריר וקיים לבסוף השטר ולכך למידין שפיר משיטה אחרונה בקיום מחקים שבתוכה כיון שיש שריר וקיים לבסוף וכן ספר תרוכין בגט או קיום מחקים בשיטה אחרונה כיון שיש לבסוף כדת משה וישראל וא"ת והלא בגט בימי התלמוד היו כותבין בו כדת משה וישראל כדתנן במס' ידים שהיו כותבין המושל עם משה בגט ואפ"ה קאמר תלמודא דאין למידין משיטה אחרונה וי"ל שלא היה כתוב בסוף הגט בימי חכמי המשנה אבל [ל]הכא עכשיו תקנוהו בסוף הגט ואמנם לא סמך ר"ת על זה [מ]שכתב ואמר שאין לעשות קיום מחקים כי אם לפני וקיימא מיניה בשטרות ובגט לפני [נ]ודן ובסמ"ג מצאתי שכתב משם ר"ת שנכון שלא לעשות קיום מחקים בגט ובשטרות אמרינן בפרק גט פשוט שאם כתב תרי שריר וקיים או מחקו וכתב עליו דבר אחר וקיימו בשיטה אחרונה וגם כתב בסוף שריר וקיים אחר פסול כדאיתא בפרק גט פשוט דאין עושין מחק במקום שה"ל לכתוב שריר וקיים וסיום הגט [*פי' וסיום הגט שהיא ואגרת וכו'] ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל ליהוי כגון חזרה מענייט של שטר [ס]ויכתבנו בשיטה אחרונה ואם השטה ארוכה יותר מדאי יכתוב אותיות רחבות וימלא כל השיטה מכתיבה שוה לשאר השורות ולא יסיים הגט באמצע השיטה והטעם משום דאין למידין משיטה אחרונה כדאמרי' פרק גט פשוט משום דעדים שהרחיקו חתימת ידם מן השטר שיטה אחת כשר ובאותה שיטה של חלק יכול לזייף מה שירצה לכך אמרו אין למידין משיטה אחרונה ואם לא היה בשיטה אחרונה אלא חצי שיטה אם יחתמו העדים בחלק חצי השני של שיטה אחרונה שוב לא נלמוד משיטה שלפני חצי שיטה אחרונה [ע] שכיון שהיא סמוכה לעדים יש לחוש שמא הוסיפה בעל השטר בין עדים לכתב ונמצא שבטלת ודן דיהוי ליכי מינאי הכתוב באותה שיטה ואותו דיבור הוא עיקר כדפ"ל דלא איפשיט פרק המגרש אי צריך ודן או לא ואם יחתמו תחת הכתב של חצי שיטה האחרונה יש לחוש שמא תמלא עוד חצי שיטה [*החלק] ותוסף עוד שיטה אחרונה שלימה בין העדים לכתב וילמדו מחצי שיטה שהוסיפו שהרי היא עתה קודם האחרונה. וכשהעדים חותמין יחתמו זה תחת זה בתחלת השיטה דאי זה אחר זה [*דלמא] יהא ריוח חלק בגליון לכתוב בפנינו לוה פלוני מפלוני מנה וה"ל שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת ויחתוך כל אשר למעלה מינה [ק] כי ליכא נמי אלא עד אחד יכתוב לפנינו אני החתום חייב לפלוני מנה ויוציא עליו כתב ידו: וז"ל מכתב ר"י הזקן ז"ל אשה שמנתה שליח לקבל גיטה במקום שיגיע השליח ישבו ב"ד שאינן קרובין לא לבעל ולא לשליח ויראו הגט ויקראוהו קודם הנתינה ויחזירוהו לו ויבטל כל מודעי ויתנוהו ליד זה שנעשה שליח לקבלה ויאמר התקבל גט זה לאשתי פלונית דמיתקרי פלונית בת ר"פ והרי היא מגורשת ממני והרי היא מותרת לכל אדם כדת משה וישראל והם יכתבו כך וכך בשבת כך לירח פלוני כך למנין עולם שאנו מונים בו כאן בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני נחנו ב"ד חתומי מטה במותב תלתא הוינא בא לפנינו פב"פ הנולד בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני או על אמת המים וגירש פלונית אשתו בת ר"פ ונתן גיטה לפב"פ שלוחה וא"ל התקבל גט זה לאשתי פלונית דמתקריא פלונית בת ר"פ והרי היא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וקודם מסירתו ביטל כל מודעי דהוו ליה ואם מסר שום מודעה שתהא מבוטלת ואין שום תנאי בגירושין אך הן גרושין גמורין וקרינא הגט קודם הנתינה ולאחר הנתינה והיה כשר כדת וכהלכה ומחמת שראינו גירושי פלונית בת ר"פ שנתן בעלה גיטה ביד פלוני בר ר"פ שלוחה לקבלה כתבנו לה שטר זה לראיה ולזכות להיות בידה שריר וקיים וא"ל הכרת חתימת ב"ד כל זמן שלא יערער הבעל ונכון לחזור אחר ב"ד שחתימותיהן ניכרות מפני ערעור הבעל וגם טוב שיכתוב אחר חתימת ב"ד אני פלוני בר ר"פ החתום מטה העומד היום בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני גרשתי אשתי פלונית דמתקריא פלונית בר"פ בפני ב"ד פבר"פ ופבר"פ ופבר"פ ובלא שום תנאי ובביטול כל מודעי ככל הכתוב למעלה ושטר חתימתם אמת שריר וקיים: וזה כותבין במקום שהאשה דרה שעושה שליח לקבלה. דוכרן פתגמיא דהות קדמנא נחנא דייני דחתימי לתתא במותב תלתא הוינא בכך וכך לחדש שנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני בפנינו באת פלונית בת פלוני שנולדה בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני ואמרה קדמנא פלוני ברבי פלוני שנולד בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני הוי שלוחי במקומי לקבל גיטי מיד אישי פלוני בן ר' פלוני שנולד בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני ותהא ידך כידי ורשותך כרשותי לקבל גיטי בכל מקום מרצון נפשי ומה שנעשה בפנינו כתבנו וחתמנו שריר וקיים עכ"ל: טופס אחר לקבלת הגט בפנינו חתומי מטה מינתה פלונית ב"ר פלוני את פלוני ב"ר פלוני שליח לקבל גיטה מיד פלוני בעלה להתגרש בקבלתו להיות מותרת לינשא לכל אדם ותהא ידו כידה ופיו כפיה ועשייתו כעשייתה ובכל מקום שירצה יקבל גיטה מיד בעלה ומה שנעשה בפנינו כך וכך לפרט כתבנו וחתמנו. וכתב רבינו יצחק אור זרוע שלא יטלו עדי הגט שכר אא"כ שכר בטלה דמוכח [ר] כדאיתא פרק שני דייני גזירות גבי קרנא דכי היכי דהנוטל שכר לדון דיניו בטלין הוא הדין לעדים בשם רבי יהודה מפרי"ש: **תנד** שכיב מרע שגירש אין מדקדקין בגיטו ואם מת אינה צריכה להתאבל עליו כן כתב רבינו שמחה: כתב ראב"ן שצריך לכוין השורות מכאן ומכאן מרבינו פרץ זצ"ל: כן עיר קטנה כן עיר גדולה כותב מתא פלוני דגרסינן בפרק עושין פסין [*דף כא] [אתי הנך] מתווהא דמבלען בע' אמה ושירים ופי' ר"י דכפרים קטנים היו מדלא ידעם וקרי להו מתווהא ובפ"ק דגיטין קרי לעיירות גדולות מתווהא וקיסרי ודמוגא ועדעדא מתווהא דארעא דישראל קא חשיב [*דקאמר מתווהא דא"י קא חשיב מ"י] ובטופס ראבי"ה נמצא מדינה פלוני עיר שסיפיקה ממי בארות כותבין על מי בארות [ש] ועיר שסיפיקה ממי מעיינות כותבים מי מעיינות ובחד יו"ד. וצריך שיהא הגט ארכו יתר על רחבו. ויכתוב בשלישי ברביעי ובחמישי ביו"ד באמצע [*בשני ובששי בלא יו"ד באמצע. מ"י] ביום ראשון לאחד כותב באחד לירח פלוני. (בשני בשבת) בשני ימים בשלשה ימים בארבעה ימים וכן יעשה עד י'[ע] ימים

הגהות הב"ח א נ"ב קלא: ב נ"ב ולשמו: ג נ"ל דעדי: ד נ"ב ר"ל לר"מ: ה נ"ב שנקרעתו כו' הוכחה בקנ"ל: ו והרי אין למדין משיטה אחרונה כל זה מוקף: ז נ"ב לגמרי: ח נ"ב שיטה אחת שהעדים שהרחיקו כתב ידם מן הכתב: ט ושמא זה הגט כנ"ל: י נ"ל לא בכתובות: כ נ"ל בסוף השטר: כ שאין כנ"ל: כ נ"ב ר"ל נור ריק: ל אבל עכשיו תקנוהו לכותבו בסוף כנ"ל. מ הג"ה: נ נ"ב ס"א לפני שיטה אחרונה: ס ס"א: ע נ"ב יבטל:

חדושי אנשי שם

נ"ב [ק] ולכן יש מקומות שנהגו לכתוב כדת משה וישראל וחתימתן של עדים בשיטה אחת וכשר הדבר וכתב כר"ל ובלבד שיהא אפשר לכתוב במקום כדת משה וישראל פלוני חייב לפלוני מנה דבכהאי גוונא ליכא למיחש שמא ירחיקו העדים משום דקי"ל שטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת כשר ויש להם לחוש שלא יהא אפשר לזייף בכך: [ר] ויש מפרשים דמסכין עם העדים שאם יקלקלו הגט שישלמו אותו ומכח זה מותר להם לקבל שכר טרחה: [ש] פירוש וכותבין בארה

מכאן ואילך יכתוב יום באחד עשר יום בשנים עשר יום בשלשה עשר יום בארבעה עשר יום וכן לעולם יכתוב יום א) . ואם ראש חודש שני ימים והוא כותב גט ביום שני יכתוב בא' לירח פלוני לפי שחשבונו מיום ב' ואם יכתוב גט ביום א' של ר"ח אייר יכתוב ביום ל' של ר"ח ניסן שהוא ר"ח אייר וכן כל ר"ח שהוא ב' ימים אך יש למנוע מלכתוב גט באותו יום ל' ולדחות עד למחר שלא להכניס ראשו בשום ספק ואם אותה שנה עבור וכתב הגט באדר א' כותב לירח אדר הראשון בשני יכתוב לירח אדר הב' וכללו של דבר כל הימים יכתוב בלשון זכר והשנים יכתוב בלשון נקבה אחת שתים שלש ארבע אחת עשרה עשרים ואחת עשרים ושתים והימים יכתוב מנין הקטן קודם (*לשון זכר והשנים יכתוב המנין הקטן קודם) עד עשרים [*ולשון זכר והשנים יכתוב הקטן קודם עד עשרים ומכאן ואילך ט'. מ"י] ומשם ואילך המנין הגדול קודם והמנין המועט לשון נקבה. למנין באחד יו"ד מנין בלא וי"ו דיתבה בחד יו"ד לפי שהיא תיבה אחת במקום היושבת הגהתי בלא יו"ד אחר האלף יתיבי תלתא יודין דיתיביין חמשה יודין בנפשיכי שני יודין. וצריך למהלי כרעיה דה"א אבל ה' דלמהך ירחיק יותר. להתנסבא יש כותבין יו"ד אחר ה"א ויש שאין כותבין יו"ד. דיתיצביין ה' יודין. ואנס בלא יו"ד. בידיכי שלשה יודין ימחא יש כותבין בה' ויש כותבין באלף וכן הוא פסוק בדניאל. ודן בלא יו"ד דלא למטעי בדין דייתאי ג' יודין תרוכין שבוקין פטורין וי"ו אחרונה ארוכה וכדו וי"ו אחרונה ארוכה ואגרת בלא יו"ד מגאי בלא יו"ד בין מ"ם לנו"ן אדם שיש לו כינוי אם הכינוי ל' לעז צרפת כותבין מכונה ואם הכינוי בל"ה יכתוב דמתקרי*. בשיטה אחרונה כדת משה וישראל ולא יותר והעדים יחתמו זה תחת זה בראש השיטה ויכתבו כתיבה תמה מלא פב"פ עד וכן השני וכל אות ואות בחתימת העדים מוקפת גויל עכ"ל: תנה כך החרים ר"ת והסכים רבינו משה תלמידו עמו וכל הגדולים גזרו בכנופיא של שוק טרוייש באלה חמורה ובגזרה חמורה שלא יקרא שום בר ישראל ערעור על שום גט אחר נתינתו ואם לא יתנן בפניו אל יאמר אלו היה ניתן בפני כך הייתי מערער על העדים או על הגט או על כל שאר דברים על כל אלה גזרנו והחרמנו באלה ובנידוי ובשמתא בשם מיתה ובשממה והחרמנו בשם ליפרע ממנו ומכל משפחתו ובשממה יהיה מי שעושה אלה בארור ליקום ובשמתא להוי לכל ישראל ולא יהיה אדם רשאי להתירו עד עמוד הכהן לאורים ותומים אך יוכלו בני אדם להתיר ביניהם להיות להם עסק עם אותו איש מזמן לזמן אך לא לכל הימים כי על דבר זה ריבתה מריבה בישראל כי הפריצים שומעים לרחק אבל לא לקרב ובזויי משפחה עושין כן להשפיל הגבוה ולשום שפליה למרום והמערים ערום יחרם חרום לומר לולי הגזירה יש לי להשיב למען ירצה להקשיב דבורו בשתיקה לאחרים המקום יחרים אותו ויגערנו מביתו ומיגיעו כל שורש בארץ גזעו והכל עשינו לש"ש מפני הרמאים [*חלוקם מחמאים ימסו כמו מים. מ"י] חלקו מחמאים ימחו כמו מים ואנחנו נקיים לפני אלהים חיים והוא למען רחמיו יעמידנו על האמת והשלום יעקב ברבי מאיר : סליקו הלכות גיטין

[*וכתב מהרי"ק שורש קס"ב ענף ב' היכא ששם הלעז או שם הצרפת בא מחמת כנוי כגון מאולס המכונה דינלאס או יחיאל המכונה בונין וכיוצא בהם שאין השם דומה כ"כ ללשון העברי דאז ודאי הוה כינוי אבל היכא שהשם יוצא ממשמעות העברי כגון שליהודה הורגלו לקרות ליאו"ן או ליאונ"ש על שם גור אריה יהודה פשיטא שכל הכותב בזה וכיוצא בזה המכונה אינו אלא טועה שהרי בכל התלמוד לשון כינוי משמע שאינו השם כלל והאריך בראיות והוכיח מלשון הסמ"ק שכתב וז"ל וא"צ לכתוב יצחק דמתקרי הקון ולא חיים דמתקרי וויאונ"ט עכ"ל משמע הא אם היה צריך לכתוב היינו כותבין דמתקרי דאי זה כינוי לכתוב המכונה כיון שהוא יוצא ממש מלשון העברי דאי לא תימא הכי הל"ל א"צ לכתוב יצחק המכונה חקין והנה דבר פשוט זה לכל מבין עכ"ל] :

הגהות ממסכת גיטין

תנו השיב הרב מטרני על הגט שכתוב בו בי"ב ימים לירח פלוני ואין כתוב בו שנים עשר כשר הוא דידוע לכל י"ב הם שנים עשר ואין לערער עליו לא משום פירות ולא משום זנות ובפרק גט פשוט אמרי' אמר רב פשיטא לי ספל מלמעלה וקפל מלמטה הכל הולך אחר התחתון אלמא דגם בשטרות היו רגילין גמטריאות וז"ל הערוך ספל וקפל הם שמות של כלי פ"א ספל סאה ופלגא קפל קב ופלגא וכן פי' העיטור פ"א קפל דבר מקופל וכפל כמו מקטרין שהוא מכוסה מבגד מבחוץ או שאר בגד כפול עכ"ל ורבינו שמואל מפרש ספלא דיד קפל טלית הראוי לקיפול עכ"ל ואני שמואל הקטן לכל אלו הפרושין לא הבנתי הראיה של הרב מטרני דהא אין כאן גמטריות וכ"ל שוב דה"פ ספל סאה פלגא קפל קב פלגא והם כמו ראשי תיבות וא"כ הראיה שהיו רגילין לכתוב ר"ת ס' הוא סאה קב הוא קוף של קפל פל היא פלגא וטעות סופר הוא שכתב גמטריאות אלא שיש להיות ראשי תיבות. על העיר ונהרות שיש להם שני שמות איזה שיכתוב בלא חבירו כשר כיון דמכירין שניהם כמו שפי' רש"י ושם נהר אין כותבין מפי התלמוד רק לסימן התקינו והנהיגו שלא לטעות בעיר אחרת ששמה כשמה ולהקדים מהא לשמא או להיפך אין קפידא מדאמרי' פרק. האשה שלום בסוריא נותא בנד קלניא מתא ומצאתי דכשאין נהר בעיר ויש נהר תוך התחום שמוליכין סוסים לשתות או כובסין בגדים צריך לכתוב בגט מפ"ק: טופס של תנאי עבד בכך וכך בשבת כו' איך אמר לנא פב"פ הוו עלי סהדי וקנו מני וכתובו וחתומו והבו לפלוני דהוי רבוני מקדמת דנא ולביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא וקבלית עלי ועל נפשי למיפלח ליה בכך וכך שנין כי היכי דפלחי ליה עד השתא לא יהא לי רשותא לעכובי ולמיעבד כל דעתיה ומודינא קדמיכון דאית ליה לפלוני רבוני עלי פולחן שניא הילן כחומר כל שטרא יופתא דנהיגו בישראל מיומא דנן ולעלם דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי וקנינא מפלוני דנא ככל מה דכתיב ומפרש לעיל במנא דכשר למקניא ביה. רובא דהדין נוסחא כנוסחא דקמאי ונוסחא דילן כנוסחא דגיטא דעלמא אנא פב"פ שחררית פלוני בגיטא דחירותא דמסרנא קדמיכון על תנאי דפלח יתי כך וכך שנין ואי פלח לי שניא הילן ליהוי גיטא דחירותא מעכשיו ואי לא ליבטיל ההיא גיטא דחירות על האי תנאה ולפום דלא חזי רברבתא למכתב תנאה בגיטא כו' כמו שכתבתי בטופס תנאי פרק מי שאחזו עכ"ל ומסתברא דלא בעי קנין עכ"ל בעל העטור פ"ג: [פ' הנזקין] מלוה הוא דעבד ולא מידי חסריה ב' טעמים חדא דמלוה עביד ועוד דלאו מידי חסריה ופעמים אהא מולא זה בלא זה כגון שנעשה ערב לאשה לנל"ב בשעת נשואין דחסריה ממונא אבל מלוה עביד ואי נעשה ערב לאחר נשואין מן הכתובה ובקנין דערב שלא בשעת מעשה בעי קנין התם לאו מידי חסריה אבל מלוה ליכא כיון דכבר נעשו הנשואין ואי בעינן הני תרי טעמי יחד א"כ בהני תרי דפרים דליכא אלא חדא משתעבד שפיר תנן ואותם הנעשים ערבים לנדונית חתנים בשעת הנשואין ודאי לא משתעבדי אפילו בקנין ובלבד שלא יהא קבלן דהא איכא הני תרי טעמי משיטת ר"י מפרי"ש ועיין שילהי גט פשוט: פרוזבול עי' פ"ד וה': [פ' השולח] אמר אביי נקטינן שליח מהגה כשליח גט לענין הולך לאו כזכה פי' שאם אמר לשליח זכה בגט זה לאשה אינו יכול לחזור ומכאן הורה על מומר לעבודת כוכבים אחד ששלח גט לאשתו והיו יראים שיבטל השליחות וצויתי שיאמר לשליח זכה בגט זה לאשתי והו לא מצי הדר ביה: תנה מצאתי נראה לי דאותם ריקים כיון ששחקו שני פעמים או שלשה על גופם אין פודין אותם וראיה מפרק השולח הנהו בני מיכסי דיזפי זוזי מעובד כוכבים לא הוו להו למיפרע אתו וגנבה להו פירוש גופייהו אתא לקמיה דרבא אמר מאי איעבד לכו דתנן המוכר עצמו לעובד כוכבים אין פודין אותו ומוקי לה בגמרא ששנה ושילש. שאל הר"י מאורלייינ"ש את ר"ת אחד שלא דר בעיר רק חצי השנה והלך לדור בעיר אחרת אי זה עיר יכתוב כי ביום לכתו מן העיר גירש אשתו והשיב העיר שילא ממנה כי שמה שמו נודע ובעיר אחרת עדיין לא נתפרסם שמו והדבר תלוי בקול ולא בעינן י"ב חדש כי אם לפסי העיר כדאיתא פ"ק דב"ב: במסכת שביעית שנינו תנט פרוזבול מוקדם כשר ומאוחר פסול והיינו להיפוך מכל השטרות וטעמא מפרש בירושלמי אם כתב בפרוזבול ניסן שלפניו הבא עליו ברכה שכל חובותיו שהלוה מניסן ולמטה אין עליהן פרוזבול ושמטין בשביעית שאין הפרוזבול אלא על החובות שעשה עד זמן הכתוב בפרוזבול אבל אם כתוב בו ניסן של אחרת פסול דא"כ יגבה לאחר השמיטה החובות שיעשה מתשרי שהוא עומד בו עד ניסן של אחריו ואין פרוזבול מועיל אלא על חובות שעברו לא על חובות הבאים ושמיטה לפי בני א"י היתה שנת ל' ושמנה לפרט לרש"י ולר"ת שנת ל"ט : ובסדר רבנן סבוראי יש שהיתה שמיטה בשנת ארבע אלפים וחמש מאות וששים וארבע לבריאת עולם : כל השבועות שמשביעין עכשיו האלמנות חוץ לב"ד הם כדפי' תוס' שאנן: תם [פ' הנזקין] השיב רבי' יצחק לא יתכן בעיני להשביע מן הדין את היתומי' הנתבעין במה שהניח להם אביהם בירושה יכולין לעכב לעצמם בלא שבועה דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אי לא שוייה ראיה אע"פ שטוענין שאינן יודעין אם היה של אביהם של זה הנתבע או לא ואע"פ שרבינו שלמה יצחקי ז"ל מחייב שבועת היסת באינו יודע שאני הכא שאין להם לידע דלא קים ליה ליורש במילי דאבוה עכ"ל: פנים מוקמי אפוטרופא ט' עיין בחיבור הרב אלפס אם אפוטרופוס משלם בפשיעה פרק שור שנגח ארבע וחמשה ולעיל בפרק המפקיד: וקדשתו לכל דבר שבקדושה. עי' פרק קונם בקלר בנדרים: יתומים הרי הם כהקדש ט': הגה"ה עיין בגליון בספר מ"ק שכיב מלות שלא להעיד קרוב שם פירש אם אפוטרופוס של היתומים כשר להעיד ליתומים: פנים דאי א"ל הכי מצי לקלקל כו': פנים דבור לא שאנו אלא לב"ד כו': הגה"ה בפרק הכותב פה לעיל כתב לשון הרי"ף בגי' סוף הפרק וע"ש ובתוס' פרק המדיר הוסיף וז"ל ולרבי מאיר דבעי תנאי כפול אפילו לעז ליכא היכא דלא כפליה כיון שאם היה מתנה לא היה התנאי מועיל עכ"ל והאריך וע"ש עיין בחיבורי פרק איזהו נשך על המשנה בגמ' דמפריז על שדהו שם תמצא הרבה מדיני אפוטרופוס של יתומים: הפעוטות כו' פרק מציאת האשה מפרש דאם יש שם אפוטרופוס אין מקחו מקח ודוקא גבי מקח יש לחלק בין היכא דאיכא אפוטרופוס להיכא דליכא אפוטרופוס אבל גבי מתנה אין לחלק דטעמא מאי דאיכא חילוק בין אפוטרופוס לאין אפוטרופוס לפי שבעל האפוטרופוס ליקח ולמכור אבל ליתן אין רשאי והיכא שיש לו אפוטרופוס אפילו כדי חייו לא ימכור כדאמרינן שילהי מציאת האשה: תסא אין כהן נרצע מעשה בכהן שילק מים ע"י ר"ת והקשה לו תלמיד הא שנינו בירושלמי המשתמש בכהונה מעל והשיב לו אין בהם קדושה בזמן הזה דקי"ל בגדיהם עליהם קדושה עליהם ואי לא לא והקשה א"כ כל מיני קדושה לא ליעבד להו ושתיק ר"ת והשיב ה"ר פטר דנהי דיש בהן קדושה יכול למחול כדאמרינן פ"ק דקדושין אין כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום והשתא בלא הך טעמי תקשי היאך מצי משתעביד ביה אלא ודאי מצי מחיל והלכך איצטריך לטעמא לבעל מום דא"כ היה נרצע: בשילהי פ"ק דב"מ גבי [שמע מינה] אית ליה לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב וחזר ומחלו שם פירשנו אם מחילת פעוטות הוי מחילה: ליטול מנה ראשון פ"ה אם לענין שותפות או חלוקה שיש לו עם ישראל ואחר שחלקו בשוה יאמר הישראל לכהן טול אתה מה שתרצה א"כ לענין סעודה שנותנין לפניו מנה יפה א"כ לענין מתנת אביונים אם הוא עני: תסב אבל בשני ובחמישי לית לן בה אומר ר"י דוקא בימיהם אבל עכשיו באין רבים לביהכ"נ אין חילוק דלא ליתי לאנצויי עיין פרק בני העיר : פנים. אלמא הא דקאמר ריב"א מה שישראל קורא לפני לוי לפי' האחד א) עיקר ה"מ כגון שהישראל גדול מן הלוי אבל אם שוין לוי קודם ואפילו לעמוד במקום כהן כדאריב"ל פרק בתרא דמגילה מימי לא ברכתי לפני כהן ולא בירך ישראל לפני וריב"ל לוי היה כדאמרינן גבי רב מיישא בריה וקאמר שלא היה מניח ישראל לברך לפניו ובשוין מיירי דומיא דלא ברכתי לפני כהן דמוקי התם בשוין. לפירוש ב) שפירש בקונטרס נתפרדה החבילה שאין קורא לוי במקומו הא אחר ישראל יקרא ק' דאמרינן פ"ב דכתובות מוחזקני בזה שכהן הוא שקרא אחריו לוי ואם איתא שקורא שלא במקומו שמא הראשון ישראל היה וי"ל היכא דליכא כהן אינו קורא שני אלא או ראשון או שלישי וההוא קרא שני מכלל דקמא כהן הוה ורש"י ז"ל תירץ בע"א דמיירי דכהן אחר היה שם דאי לאו הכי ה"א שמא הראשון ישראל גדול היה אבל כאן דכהן אחר היה בבית הכנסת אי הוה קרי ראשון בתורת ישראל גדול לא היה קורא לוי אחריו דמימר אמר לוי אי קרינן אחר ישראל גדול בפני כהן הכהן לא יניח אותי לקרות אחריו פעם אחרת כשיקרא בתורה דסבר שאני ישראל ויקרא שני במקומו ובקלר מצאתי בשם רש"י ז"ל דודאי כהן אחר היה שם וא"כ אם קרי בחזקת ישראל גדול לפני הכהן לא היה הלוי קורא כיון [שהכהן] לא קרא עכ"ל: השיב השר משאנץ תסג ושאלתם על ס"ת שנקרע שלש שיטין הא א"פ הקומץ רבה א"ר חננאל אמר רב קרע הבא בשני שיטין יתפור ג) ומסיק התם דהא לא יתפור מיירי בדאפיץ אבל לא אפיץ כי הני ספרי דידן אפילו בשלש יתפור וכיון דפרינן בשלש הוא הדין בארבע וחמש ואפילו טובא ל"ש ודוקא בגידין אבל בשאר דברים לא כדאיתא התם בהדיא ודוקא באותה יריעה אין קורין אבל בשאר יריעות קורין והא דא"פ הניזקין ס"ת שחסר יריעה אין קורין בה משום דחסר במילתיה מסתבר טעמא משום כבוד לבור כדאמרי' התם רבה ורב יוסף לא קרו בחומשין בבית הכנסת משום כבוד לבור וה"ה נמי בס"ת שחסר יריעה אחת ומוטב ידחה כבוד לבור היכא דלא אפשר קודם שתדחה תקנת חכמים שנתקן מימי משה לקרות בתורה דכה"ג אמר שילהי פרק בתרא דמגילה אין גוללין ס"ת בלבור מפני כבוד ומעשים בכל יום שגוללין ביו"ט או ר"ח כשאין שם ס"ת אחרת ועוד תדע גבי חסר יריעה אחת קאמר אין קורין ולא קאמר אסור לקרות כדקאמרינן גבי ספרא דאפטרתא אסור למיקרי בציבורא דלא ניתן ליכתב אלא ודאי ש"מ אין קורין היכא דאפשר אבל היכא דלא איפשר שרי ושלום שמשון בר אברהם. שלא מן הכתב פי' בלא העתק : מיגרים גריסן פי' שגורות בפי כל ועיין לעיל בסוף הלכות תפלין בגי' פ"י . תסד אין נותנין ואין כופלין כו' הא דנותנין שלום הוי מפני דרכי שלום הלכך בחדא זימנא סגיא לומר חזקו כדרך שאומרים לעושי מלאכה תחזקנה ידיכם איסרו לשון חוזק כמו אסרו חמוץ :

(פרק ששי) שלמא למר פרש"י שלא היה בלבו לברכו אך נבו לרבו ומכח זה נראה לי דאם עוסקין במלאכה שאינה אסורה להם מותר לומר להם תחזקנה ידיכם כמו העסוקים בחרישת שור וחמור לפי שאין אסורים אלא בהרכבת אילן ובהרבעת בהמה כדמוכח פ' ארבע מיתות מותרין בני נח ללבוש כלאים ולזרוע כלאים ואינן אסורים אלא בהרבעת בהמה והרכבת אילן . מה"מ אמר שמואל אמר קרא חוקתי תשמרו חוקים שחקקתי לכם כבר לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמה בהרבעה אף שדך בהרכבה כו' : וקוברין מתי עובדי כוכבים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום פ"ה מתעסקין בהם אם מצאו הרוגים עם מתי ישראל ומפי' נראה שאין מפרנסין או קוברין או מבקרין חולין אלא דוקא עם ישראל: [פ' התקבל] פנים. שאני ממון דאיתיהיב כו' עד שאין שליחותו בידו וקשה דאמרי' שילהי זה בורר אין עליו עדים ויוצא מתחת יד שליש אלמא בעינן שיהא שליחותו בידו וי"ל ה"ה אפילו אין יוצא מתחת יד שליש אלא משום דבסיפא אשמעינן חדוש או שהיה יוצא אחר חתום שטרות אשמעינן גם ברישא: תסה השיב מהר"ם נאמנים ראובן ושמעון השלישים לומר שכך היו התנאים שאם לא יקיים יהודה כך וכך יתנו כל מה שבידם [ללוי] אפילו בלא שבועה היכא שאין השליש מעכב לעצמו אבל אם טוען על השליש עכבת לעצמך מן השליחות ישבע שלא עיכב דאפילו בטענת שמא נשבעין כדאיתא פ' כל הנשבעין : כותבין ונותנין אפילו מאה פעמים אומר ר"י שטוב לומר לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו כ"כ גיטין עד שיהא א' לדעת הרב והרבי יוסף קלוא"ן אומר דשמא בענין זה פסול דדמי לברירה דשאר גיטין כשרין מיד שנעשו כתקנן וגט זה תלוי בדעת הרב וצ"ל הוברר הדבר שהיה עומד לדעת הדבר משעת כתיבה ואנן קי"ל דבגיטין אין ברירה כדאיתא פרק כל הגט גבי לאיזה שתרצה אגרש הלכך טוב שיאמר כל פעם ומיהו נהגו כפי' ר"י : כתב הרב מלונדרש מה שפי' רש"י ז"ל אבל קטנה אביה ולא היא בשיש לה אב האמת פירש ע"פ הירושלמי דפרק התקבל והכי איתא התם נערה המאורסה בין היא

הגהות מ"י א) כ"פ עד שיגיע לעשרים ואז יכתוב באחד ועשרים יום בשנים ועשרים כו' לעולם מנין המועט בלשון זכר מקודם משא"כ בשנים עי' בא"ס סי' קכ"ו ובטור ובשו"ע

הגהות מהר"ם מטיקטין א) שהוא : ב) שני : ג) בשלש לא יתפור :

בין אביה מקבלין גיטה נשאת היא ולא אביה קטנה אביה ולא היא נשאת הקטנה בין היא בין אביה ואם יש בקטנה דעת היא ולא אביה [ה] והא דאמרי' בכוליה תלמודא כיון שנשאת אין לאביה רשות בה היינו ביש לה דעת והא דמשמע בפ' האיש מקדש למאי דס"ד דמיירי ביש לה אב ואפ"ה אם הגיע גט לידה מגורשת מיירי בנשאת שאין לה דעת והא דדייק הא נערה הרי זה גט אלמא [דעושה] שליח ואי בנישאת מאי למימרא הא בארוסה קא מיבעיא ליה כ"ל דהכי דייק מאחר דקטנה שנשאת ונערה ארוסה חד דינא אית להו כדאיתא בירושל' ואי נערה ארוסה לא משויא שליח וכ"ש דקטנה [נשואה] דאין לה דעת אלא מדנקט קטנה נשואה משמע הא נערה ארוסה משויא שליח ע"כ לשון הר"ם פ"ז: [פרק הזורק] תנן בהאי פירקא המגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומרים אינה צריכה גט שני וב"ה אומרים צריכה גט שני ובגמ' דבני מערבא משמע דהך דהמגרש אשתו שייכא בההיא דגט ישן וחד טעמא נינהו דגבי גט ישן גרסינן אית תנא תני אחר שכתבו לה ואית תני אחר שנתנו לה מ"ד אחר שכתבו לה מסייע לב"ש ומ"ד אחר שנתנו לה מסייע לב"ה [א] וגבי לנה בפונדקי גרסינן התם א"ר מונא ב"ש כטעמייהו דאמרי אדם פוטר אשתו בגט ישן ואמרי' אינה צריכה גט שני וב"ה כטעמייהו דאסרי ואמרי' צריכה גט שני א"ר יוסי בר בון ב"ש כדעתייהו דאמרי לא יגרש אדם אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר אינון אמרי מזוהמת היא לפניו ואינו חשוד עליה לפיכך אינה צריכה גט שני. וב"ה דאמרי אפילו הקדיחה תבשילו אינון דאמרי אינה מזוהמת לפיכך חשוד עליה וצריכה גט שני ולפי גמ' דבני מערבא [לר' מונא] לב"ה דאמרי צריכה גט שני לכתחלה הוא ואם נתגרשה והלך בעלה למדה"י אחר שלנה עמו בפונדקי תנשא לכתחלה כדין גט ישן ואיכא מרבוותא קמאי דמפרשי המגרש ולנה עמו בפונדקי כגון שכתבו ועדיין לא נתנו לה וטעמא משום גט ישן ולא משום קדושין [כגמ' דבני מערבא] ולא בריר וגמ' דילן מסתברא דאזלא כטעמא דר' יוסי בר בון דגמ' דירושל' ולא משום גט ישן עכ"ל העיטור: **תשו** מעשה באשה שהביאה גיטה ממדה"י והביאה עמה הרשאה כתוב בעדים ולא מצאה קיום לכתבה והשיב שמותרת לינשא ולכי אתי בעל תבקש קיום או בירור גירושין וה"ה אם שלחו ב"ד חתימתן שבאותו מקום שנתן שם הגט שבפניהם נתגרשה שמותרת לינשא אפילו אין מכירין החתימה כיון דליכא כאן מערער השיב ר"ת דשליח להולכה א"צ עדים ולא חתימת ב"ד להודיע שעשאו הבעל שליח להולכה כי הגט שבידו מוכיח ור"י [חולק] פירשה פ' התקבל: **תשז** מעשה באחד שקיבל עליו בגזירות חרם ונדוי ב"ד להזקיק בנו לגרש ונראה שיכול להתיר לעצמו ולווי ב"ד אינה כלום שהמלוה לגרש כאילו טעה בדבר משנה ואף לבעל אין יכולין לכוף וכ"ש לאחרים ואף אם נשבע שבועה דאורייתא יכול להתיר ואם נתן גט בכפיה ה"ל גט מעושה שלא כדין: ר"י מפרים וחתנו היו מוכחין מלכתוב לא מעייטות ולא באורות בעיר שיש שם נהר וגם בטרוש שיש כמה באורות אין כותבין רק הנהרות וכן הנהיג ר"פ בסוף ימיו וכן נכון וגם בנפשכי לא יכתוב יו"ד אחר השי"ן דמשמע שיש לאדם שתי נפשות וגם ר"מ לא היה כותב יו"ד וגם בפרים לא היו כותבין יו"ד רק בנפשכי ומיהו אם היה כתוב בו יו"ד אין לפוסלו שיש לקרות בנפשיכי והיו"ד למילוי ולא בנפשכי דמשמע שתי נפשות ורבינו יהודה כתב בסוף בילה שיש לכתוב כל סיפוקי העיר בגט ועיר שיש באורות ומעיינות ונהרות יכתוב כולן ור"י מפרים חולק ואומר שאין לכתוב כ"א עיקר סיפוק המים והביא ראיה מרים מ"ק ועיר שאין בה שום מים כי אם אסיפת מים ולפעמים יבשו ואין שותין כי אם מאותן מים שנאספין לפעמים יכתוב גם העיר הסמוכה לה ומימיה: כתב העיטור וז"ל מדכתבינן ודין די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ולמהך להתנסבא לכל גבר דתיצביין היינו הרי את [מגורשת הרי את] מותרת לכל אדם וא"כ מה צורך תו לאהדורי ולשון להתנסבא משמע היתר בין לנשואין בין לזנות עד דאמר חוץ מזנות ואפילו אמר שהיא מותרת להנשא לכל אדם הוי זנות בכלל ההיתר דגרסינן פרק האשה הורוה ב"ד לינשא והלכה וקלקלה חייבת שלא התירוה כי אם לינשא ומסיק מאי קלקלה כגון אלמנה לכ"ג אבל זינתה לא וכן הלכתא ש"מ זינתה בכלל להנשא הוא אבל אלמנה לכ"ג לאו בכלל להנשא הוא הלכך להתנסבא כולל נמי זנות ואלמנה לכ"ג בכלל כל גבר דתצביין ולית בה שיורא ותדע דאי איתא דבלישנא להתנסבא אית ביה שיורא אמאי נקט ר"י בהאי לישנא לימא דתהוי רשאה ושלטאה בנפשכי ומשרי לכל גבר דתצביין ותו הא דכתיב ודן די יהוי ליכי מינאי כו' ה"ל כמו הרי את מגורשת וגרסינן בקדושין הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם הרי זו מגורשת והו לישנא אי ארמית והרי את מותרת עברית אלא כ"ל דהרי את מותרת תוס' הוא ואינו בטופס ר"ש ורב אלפס ובה"ג כתוב בגליון וה"ר הלל מרומי פוסלו וה"ר שבתי חולק עליו וכו' דכתבו רבוותא דכל הני דקדוקים אורך הווין ותיקון האותיות ה"מ בכתב לה בעל גופיה א"נ דכתב לה סופר מפומיה ואתא בעל ומערער ואמר אנא הוא דפסילנא ליה בהני דקדוקי ולקלקולא איכוונית אבל אם אמר בעל לסופר לכתוב הגט אפילו סתם וטעו הסופר והעדים בא' מאלו האותיות ובעל אינו מערער הגט כשר ותינשא בו ואם העדים מצויין יעידו שטעות סופר היה. וכן כתב רבינו האי ז"ל אי יהיב בעל רשות לסופר לכתוב גט שלם וטעה בהני כולהו או במקצתיהון אי איתנהו לספרא מתקן להו ואי לא ומינסיבא בהאי גיטא לא מפקינן לה ודאי אי אתי לאינסובי ואתי בעל ומערער ואמר האי דכתב ודן דין איכוני א"כ למהך לחוכא קאמינא לא מנסבינן לה אבל אי נסיבא לא מפקינן לה דהא דקאמר משום שלום מלכות יוצא והולד ממזר אין דר"מ לטעמיה כו' ולית הלכתא כר"מ וכ"ש לענין טעות סופר *ורב האי השיב קבלה מפי הגאונים היכא שהבעל כתב הגט בעצמו ובא אחר שנשאת וערער תלא ואם האשה אומרת שהוא טעות סופר עליה להביא ראיה אבל אם אין שם ערעור הבעל ויש טעות מתחת יד סופר ונוה לכתוב גט סתם מדעת שלימה הינה צריכה גט שני וכל טעות הבא מתחת יד סופר אין חוששין לו ואין ערעור הבעל כלום וכן הורו הגאונים: ובתשובת ר"ח כתב כגון אלו דברים שאינן מפורשין אם יבא אדם לכתוב אלו הדברים שמא יפלו ביד אדם שאינו הגון וילמדו לשקר וכן אין לנו (לגאונים) אלא מן הפה לאוזן [לנאמנים] ע"כ לשון הגאונים ודוק בלשון ר"ח ועוד מצאתי וז"ל גרסינן בתוס' גט שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר ואם החזיר למטה אפילו מגופו כשר ומסתבר כל שניכר שהוא טעות סופר כגון שלא כתב שי"ן אמצעית של בשמי או רי"ש של ברביעי או תיבה אחת שניכר שהוא ט"ס א"ל קיום מדאמרינן אחריות ט"ס ש"מ שכל דבר שהוא ט"ס אין לחוש כי אם בגוף שמות הבעלים ובגוף הממון ובתשובות כתב ר"כ גאון אם יש ב' פעמים הזמן תוך הגט ונקד הא' או העביר עליו קולמוס ומחקו וכן אם טעה באותיות אין לחוש אלא במקומות ידועים כגון שם האשה רחל וכתב רחל ושרה ונקד הא' ולא כ' וכל שם שיש לה בגט ודאי חיישינן שמא יבא בעל ויערער וכן אם כתב בגט תנאי ע"מ כך וכך וניקד עליו וכן תיבות שיש בהם חיסור כגון דין ודן ונקד על ודין וכן כולם יש לחוש שמא יבא הבעל ויערער ואם כתב קיומו בסוף כשר והיכא שאירע כן בגט צריך שיכתוב בסוף וגיטא דנן כשר כדת משה וישראל ואי טעי ספרא באותם שהזכרנו לא תעמוד בעיגונא ומיהא איכא מילי הכא דלא נהירא לן ורב סעדיה כתב וכן שאר גאונים שם האיש והאשה אם נמחק אע"פ שמקויים פסול ושאר מחקים מקויימין דיעבד כשר ולא לכתחלה וכ"ל דלכתחלה כשר אפילו בשמו ושמה ע"כ לשון בעל העיטור: עוד כתב לר"ת דמכשיר בגט בעדי מסירה לבד בין ע"י עצמו שנתן לה בפני עדי מסירה בין שאמר לשליח תנהו לה בפני עדים דהיינו שליח נהולכה והרב הבבלי אומר דע"י שליח ספק מגורשת ולא דייק לן עכ"ל: עיין פרק המפקיד בב"מ גבי בשמעו בו שמת כ"ע ל"פ שם פירשנו מה קרוי קול וע"ש בחיבורי. השיב הר"י מלונדרש היכא שאנו יודעין בודאי שזנות לאשה שיוכל אדם אחד לקבל גיטה בלא מדעתה וער"פ האשה שלום: ומעשה היה בימי רש"י ז"ל על (אשת) מומר לעבודת כוכבים שנהרגה לתת גט לאשתו והורה רש"י לאחר לקבל הגט שלא מדעתה עוד השיב אע"ג שהשליח נותן הגט בפני שלשה משום דדמי למשפט אפ"ה כיון דקיום שטרות דרבנן יכול ליתנו בלילה ולא דמי לקיום שטרות דעלמא דתחלת דין הוא אבל הכא סוף דין הוא: **תשח** מעשה בבחור אחד שגירש אשתו וניסאת לאחר וקודם הנשואין הוציא קול שכתת משה היה כתוב בריש' וכשבא לחופה לא רצה ליהנות מן הסעודה וכפה ר"ת את הבחור לתת לה גט כשר דכל קלא דקמי נשואין יש לחוש אפילו ידוע שלא ימלא אמה אבל הטוב והמטיב לבטל לא קלא הוא דפסקינן כאביי א] ורוצה ר"ת להוציא מן השני שנשאה אחר הקול: **תשט** עוד אומר ר"ת שאם קדש אדם אשה ואינה חפצה אין לכופו לא בדיני ישראל ולא בעובדי כוכבים שיגרש אך אם נתפס עבור מס או ד"א יכולים לומר לו לא נעזור לך לצאת מתפיסתך עד שתגרש דאין זו כפייה דאין עושין לו דבר רק שנמנעים מלעזור לו ב]: רב אמר כתב יד בעל ועד הולד כשר אבל כתב סופר ועד הולד ממזר ומסתברא דסופר מובהק הבקי בגיטין וקדושין לא גרע מכתב ידו אליבא דרב ואי נמי ספרא דלא מובהק ואיתבריר מלתא דבשליחותא דבעל כתב קי"ל שלוחו של אדם כמותו והוה ליה ככתב ידו ועד ואם ניסאת הולד כשר וכן הלכתא עכ"ל העיטור:

הרשאת שליח הולכת גט פסק רבינו יחיאל שליח להולכת הגט אין צריך הרשאה אך הורגלו עתה לכתוב בזה הלשון בפנינו ח"מ בכך וכך בשבת כו' מסר פלוני בר' פלוני גט ליד פלוני ב"פ וכן אמר ליה הולך גט זה לאשתי פב"פ ואם עשה תנאי יפרש התנאי בה ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ודיבורך כדיבורי ונותן אני לך רשות לעשות שליח ושליח לשליח עד מאה אפילו בלא אונס ולתת גט לאשתי פב"פ בכל מקום שתמצאה והגט שנעשה עליו פב"פ שליח להוליכו ככל הכתוב למעלה נכתב ונחתם בעיר פלוני ביום פלוני בכך ימים כו' ועדיו החתומים בו פב"פ ובפנינו ביטל פב"פ הבעל כל מודעי שמסר על גט זה וגם בפנינו קבל עליו בחרם שלא לבטל לא את הגט ולא את השליח מה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו וחתמנו ובשעת נתינתו לשליח יקראהו תחלה לשני עדים ויאמר לו בפניהם הולך גט זה לפלונית אשתי בת פלוני ואם יש תנאי יפרשנו ויאמר תהא מגורשת ממני משעה שיגיע גט זה לידה בתנאי כך וכך ואם לא יהיה כך לא תהא מגורשת ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ושלוחך כשלוחי ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושליח שליח עד מאה ואפילו בלא אונס ותהא היא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וזה הגט מרצון נפשי אני נותנו לה ואני מבטל כל מודעות על גט זה והנני מקבל עלי בתוקף חרם שלא אבטל לא את הגט ולא את השליח ויקראוהו ויחזירוהו לשליח והשליח יאמר לאשה הרי זה גיטיך מפלוני בן פלוני בעליך והתקבלי גיטיך זה והרי את מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם וגט זה בפני נכתב ובפני נחתם ויפרש התנאי אם יש תנאי וישבו שלשה דיינין לקבל עדות השליח ויקראו הגט קודם נתינתו בידה ואחר כך יתננה לה א"ר תשלום כל דבריו: כל דין האותיות עיין פרק הקומץ בתוס' שאנץ גם שם כתוב מה דינו של אות מן השם שנטפה בו דיו שאם לתקנו שרי למחוק וע"ש. לי הדיוט הכותב נראה שצריך לעשות ליו"ד ב' כפופות אחד למעלה ואחד למטה דגרסינן פרק הקומץ לא נצרכה אלא לקוצו של יו"ד וכתוב בתוספות שאנץ וז"ל פ"ה רגל ימינו ול"נ לר"ת דפשיטא דזו היא גופו של יו"ד ובע"א אינו אלא נקודה בעלמא: נראה לר"ת דהיינו רגל שמאלי של יו"ד שהוא כפוף מעט כדלקמן מפני מה ראשה כפוף מפני שצדיקים שבה ראשן כפוף ואפילו לפ"ה יש ליזהר בהא דפירש ר"ת משום ההיא דלקמן ובפסיקתא מוכח דיש לה למעלה ולמטה דקאמר עה"ז נבראת ביו"ד מה יו"ד יש לה נקודה אחת למטה רמז שכל המתים יורדים לגיהנם ונקודה אחת למעלה רמז שהם עתידין לעלות שנאמר ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל עכ"ל תוס' שאנץ והאריך מאד גם בענין מוקף גויל האריכו וע"ש פרק הקומץ: **תשי** שאל אני מקודשים אפנה אל מורי הרב להשכילני להדריכני על דרך האמת כי מי כמוהו מורה צדק לעמו תורת אמת בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו מאורע אחד שאירע שבחור אחד היה מדבר עם יהודית אחת להלוות לו מעות על קרם של כסף והראה לה הקרם אח"כ אמר לה תרצי להתקדש בו אם אתנהו לך התחילה לשחק וחזר ואמר לה הרי הוא לך לשם קדושין ממש בזה הלשון אמר לה ולא אמר לה הרי את מקודשת לי בזה הקרם והנה הח"ר נתן מורה בה להתירה ותפס לה פשטיה דגמ' פ"ק דקדושין אמר שמואל בקדושין נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת הרי את מאורסת הרי זו מקודשת ופריך לימא קסבר שמואל ידים שאינם מוכיחות הויין ידים ומסיק הב"ע דאמר לי ופליאה דבר זה בעיני מי גרע מאילו שתק ולא אמר לה לשם קדושין מהיי כיון שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה דהא פסקינן כר' יוסי דאמר היה מדבר עמה על עסקי גיטין וקדושין ונתן לה ולא פירש מידי והכא נמי הרי היה מדבר עמה ששאל לה כדלעיל ויש ר"ל דהיה מדבר דקאמר רבי יוסי הוי פירוש שהיא מסיבה על דבריו וכן משמע הלשון דמדבר עמה ואין נראה לי מדבעי תלמודא במאי עסקינן אילימא שאינו מדבר עמה כו' עד [ואלא במדבר וכו'] אע"ג דלא קאמר לה נמי פירוש שלא אמר לה הרי את מקודשת נמי מהני והשתא אי בעינן שתהא היא מסיבה על דבריו לוקמה בדשתקה דאיכי ידעה מאי קאמר ואפ"ה אינה מקודשת ועוד נראה לי בעניותי שאפילו אם אותו הבחור אמר בתחלת דבריו תרצאו לשם קדושין נכון להחמיר דלפירוש ר"ת שפירש דבכל דוכתא אית ליה לשמואל ידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים א"כ אינו מחלק בין הני ידים דקדושין לשאר ידים ובשאר ידים אשכחן דפליגי אביי ורבא אי הויין ידים או לא פ"ק דנדרים ואע"ג דסבירא ליה לרבא לא הויין ידים והלכתא כרבא לגבי אביי הא דחי תלמודא התם דרבא מלי סבר כרבנן דר"י דע"כ לא קאמרי רבנן ט' [אלא גבי גט] עד אין אדם מגרש אשת חבירו וקך סברא נמי שייכא בקדושין דאין אדם מקדש אשת חבירו אע"פ שיש מקשים הכל אחד מכאן גבי בעי רבא יש יד לקדושין או לא מקשינן והא אסיקנא אליבא דרבא דגבי גט אין אדם מגרש אשת חבירו וכמו כן י"ל גבי קדושין ומחלקין בין גיטין לקדושין חילוקין שאין נשמעין לאוזן. בתוספות קדומות ליתא הך קושיא וטעות הוא דהא דאמרי' לעיל אנא דאמרי אפילו לרבנן תלמודא הוא דאמרה גבי דמלי סבר כרבנן אבל הוכחה אין לנו מזה ותדע שהרי פרק המגרש בעי תלמודא אי בעינן ודן או לא ואמאי לא פשיט מהכא דאפילו רבא סבירא ליה כרבנן אלא ש"מ דחיי' בעלמא הוא ועוד דבפרק בתרא דנזיר גרס איפכא אביי אמר לא הויין ידים רבא אמר הויין ידים ולפי אותה גירסא נראה הלכתא דהווין ידים ומיהו תוס' תפסו דגירסא דנדרים עיקר ואומרים דההיא דנזיר שבשתא היא מדבעי' כי יפליא דנדרים ל"ל הניחא לרבא ט' וכי רבה ס"ל הויין ידים אדרבה לדידיה קשה דכי יפליא משמע למעוטי ידים שאמר. וריב"א מיישב הגירסא ופירש דהא דקאמר אביי לא הויין ידים היינו בעלמא [כגון גט] ומשום הכי אילטריך [ודן] משום דבעינן כריתות ורבא אמר הויין ידים בעלמא והשתא פריך הניחא לרבא כיון דסבירא ליה בעלמא הויין ידים אילטריך שפיר למעוטי אלא לאביי דנדרים סבירא ליה דהויין ידים מאי איכא למימר ועתה שני הגירסות אחת ועוד כ"ל להביא ראיה מההיא דהמגרש דבעי מי בעינן ודן או לא ולא איפשיטא אלמא יש לספק אי בעינן ידים מוכיחות ומיהו לפירוש ר"י שפירש דהני ידים דקדושין גרעי [בפ"ק דקדושין בד"ה הב"ע] יש להתיר אך לפירוש ר"ת יש להחמיר ואע"פ שמקשים על פי' ר"ת מדפריך דשמואל אמאי דחיק לאוקומי מתני' כר' יהודה ומאי פריך משום דסבירא ליה כר' יהודה והרב מקיטון תירץ משום דלא ניחא ליה לאוקמי מתני' כיחידאה אע"ג דסבירא לן כוותיה כדאשכחן פרק כל הגט כעולא לא אמר כיחידאה לא מוקמינן ואע"פ שזכרנו שדחה לנו מ"ו הר"ם הראיה ואמר לנו כי ההיא דגיטין דמוקי לה כשמואל במזכה לה על יד אחר אינו סותר מילתיה דר' אסי אבל אי

חדושי אנשי שם

באות בלא ויו ואם המעיין מים תמן כותבין עם מי מעיינות תמן: מהר"ם [ה] לשון הר"ן ומדפליג בנשאת בין יש בה דעת לאין בה דעת ש"מ דרישא דמאורסה קטנה בין יש בה דעת בין אין בה דעת אביה ולא היא: מהר"ם [א] כמה שנחלקו במשנה שם בכתב לגרש את אשתו ונמלך אם פסלה לכהונה ואין הטעם משום חשש קידושין אלא שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ורבי יוסי בר בון פליג עליה דרבי מונא וסבירא ליה טעמא משום חשש קידושין בגמרא דילן. סליק

הגהות מהר"ם כמשיקמין א) בגילוי דעת ריש פרק השולח ב) עיין בתשובת מיימון לנשי' אישות סי' י' ובתשובת מהרי"ק סי' כ"ט ובמרדכי פרק המדיר

שבירא לן כר' יהודה היכי הוה מוקי לה כרבנן ואע"ג שיש לדחות ראיית הרב מקוטן מ"מ אין לנו ראיה לסתור הרוצו ועוד מדקאמרינן פ"ק דקדושין אי דייהיב לה ושתיק מנא ידעה לימא דיהיב לה ואמר לה תרתי להיות מקודשת בו ולא פירש למי ואח"כ אמר לה כי הני לשני דאי ידים שה"מ לא הויין ידים אי הוה שתיק לא הוה מהני וליכא למימר מנא ידעה שהרי דבר לה מענין קדושין שהיה רוצה לייסב אפילו למאן דאמר הויין ידים דהנך [ליסני] דקדושין לא גרעי מאחריני ונא מורי גלה לי דעתך בזה. והשיב ז"ל כ"ל לפי עניות דעתי שאם לא היו שני עדים בדבר אפילו שניהם מודים ואפילו עד אחד אין חוששין לקדושין כדאמרי' פרק האומר אם יש עדים שדבר תחלה עמה על עסקי קדושין אע"פ שלא פירש בשעת קדושין שקדשה צריכה גט דשתיקה בשעת שדיבר עמה ונתן בידה הוי שתיקה דבשעת מתן מעות ומקודשת אבל אם לאחר [נתינת] הקרס דבר עמה ושתקה וקבלה אז אין קדושין ודאי אבל צריכה גט מספק וכן משמע גבי ההיא דרלתה פרק קמא דקדושין וכן פסק רבינו גרשון בתשובותיו וז"ל **תעא** מה שהעד אומר שראה שלקח ידה בע"כ ונתן הטבעת בידה מאחר שלא זרקה צריכה גט ואע"פ שיש עדים שלא דיבר עמה בשעת נתינה כיון שדיבר עמה תחלה הוי קדושין דתנן היה מדבר עמה כו' עכ"ל. ומי שאומר דהיה מדבר עמה מיירי במסיבה לו זה אינו דהא גבי רלתה מוכח כן דאע"פ שלקח ידה וכו' וגם בהרבה מקומות בספרי אמנם מה שדחיתם משום דאיבעי ליה לשטויי כגון שדיבר עמה ושתקה לא איפשר דא"כ לפי דבריה דאינו מועיל מאחר שלא השיבה מאי הריא דנקט הני ליסני לנקוט אפילו לשון טוב דאינו מועיל מאחר שלא השיבה ומה שהבאת ראיה מריב"א א"כ מאי פריך לאביי בנזיר יתרץ טעמא דידיה לא הויא ידים מלא יפליא ילפינן ומה שהבאת ראיה דכיחידאה לא מוקמינן הלא רבי יהודה איירי [בהיפא כנדרי כשרים לא אמר כלום כנדבתם נדר בנזיר ובקרבן ופריך בגמ' מאן תנא דשני ליה בין נדר לנדבה לימא לא ר"מ ולא ר' יהודה כו' ומשיק] ר' יהודה היא וא"כ דישא שפיר איכא לאוקמי כר' יהודה ועוד דהתם בר פלוגתיה דר' יהודה היינו ר"מ ואינו נקרא יחיד לגביה ולא דמי להויא דגיטין כמו שפירשו התוס' בגיטין ובב"מ אך נראה לי דצריכה גט כדפרי' לעיל ובלבד שהקדושין היו בעדים ועיין בעובדא דפרק שלישי ובפרק שני דקדושין שלום כנפשך תלמידך חיים בר' יוסף:

תעב נשאלתי על אשה שחלצה תוך ג' חדשים למיתת בעלה ונחלקו בה רבותינו אם צריכה לחזור על כל האחין או יחלוץ לה החולץ פעם שנית ולא תחזור על כל האחין דאמרי' פרק החולץ מעשה בחכם אחד שבא לפני ר"י א"ל מה לחלוץ תוך שלשה א"ל לא ותחלוץ ומה בכך קרא עליו המקרא הזה וגו' כל העולה ליבום כו' (וכתוב) *תניא כל הראויה ליבום ראויה לחליצה כו' ומדקאמר שאינה ראויה ליבום אינה ראויה לחליצה א"כ החליצה שבתוך שלשה חדשים חליצתה פסולה. והא אמרינן מעשה ברופא אחד שהלך למדינת הים והיה לו שומרת יבם וכו' עד וחכ"א כשם שאין אומרים ליבם תוך ג' כך אין אומרים לחלוץ תוך שלשה משמע דרבנן סבירא להו כרבי יוסי והא דקי"ל כר"ל דחליצת מעוברת לאו שמה חליצה וביאת מעוברת לאו שמה ביאה ש"מ דהא בהא תליא והחולץ למעוברת צריכה לחזור על כל האחין דכיון שאינה ראויה ליבם אינה [ראויה] לחליצה וחליצתה פסולה ה"ה תוך שלשה ואם תאמר אמאי לא חשיב ליה עם שאר פסולין דחליצתה פסולה יש לומר דלא חשיב אלא פסולין באין מחמת חליצה גופה כגון חלצה בשמאל ובלילה אבל פסול הבא מחמת דבר אחר כגון זה לא חשיב ותדע דהא לא חשיב בהדיה החולץ ליבמתו וחזר וקדשה דקי"ל צריכה לחזור על כל האחין וכן משמע בירושלמי דהויא חליצה פסולה דאמרינן בירושלמי דהחולץ חליצה תוך שלשה מהו שתחלוץ אחר שלשה כשמיניה מן הדא קטנה שחלצה תחלוץ לאחר שתגדיל ור"מ היא דאמר אין קטנה חולצת ואם חלצה חולצת:

סליקו הגהות מפסקי המרדכי ממסכת גיטין

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת גיטין

מאת הגאון המפורסם מוהר"ר **יוסף אוטילינג** ז"ל.

המביא קמא

(לא)
(א) הכותב גט ישרטטנו תחלה י"ב שיטין ולא פחות ולא יותר כמנין גט [ספר] התרומה : (לב)
(ב) מיהו אי הוי יתר או חסר מי"ב שיטין אין לפוסלו בכך : (לג)
(ג) תלמודא מצריך לבני מחוזא לומר בפני נכתב ובפני נחתם אפילו באותה שבונה מבוש דניידי :
(ד) פסק ר"ת ה"ה לכולנו עתה בזמן הזה : (לד)
(ה) אין לזיין בגט אותיות של בעטנ"ז ג"ץ כמו שעושין בס"ת כי אין לבנות כמנהג פן יוציאו לעז על גיטין הראשונים ועוד יש הרבה סופרים שאין (לה) בקיאין בכך ויקלקלו האותיות : (לו)
(ו) ר"ב. צריך הסופר ליזהר לכתוב כתיבה שלמה ומזויינת כל אות ואות ושלא לחסר אפי' קוצו של (לז) אות אחת כאילו היה כותב תפילין ומזוזות : (לח)
(ז) הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו והסומא :
(ח) ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו אבל כ"ז (לט) דלא אתי בעל ומערער נשאת על פי הגט ולא שטינן מזוייף דמשום עיגונא הקילו :
(ט) אבל בממון שטינן מזוייף לנפרע שלא בפניו ומיתומים ומלקוחות :
(י) ואם נפל ונמצא כיון דאיתרע בנפילה אפי' אם (מ) ימצא עדי קיום אם הלוה טוען מזוייף מן הדין אין לו לגבות דחיישינן שמא זייף אבל אי ליכא לוה קמן והמלוה מצא עדי קיום מחזירין לו ואי הדר אתי לוה וטוען מזוייף נראה דתו לא מהימן :
(יא) פר"ת אם קרוב מביא גם צריך ליתנו בפני ג' ובפינן ג' כשרים כמו בדין : (מא)
(יב) בשעת נתינתו יאמר בפני נכתב ובפני נחתם וה"ה תוך כדי דבור : (מב)
(יג) מעשה בש"מ שחילק נכסיו לכמה בני אדם בפני עדים ונתמו העדים ושוב נמצא באחד מן העדים היה מן מקבלי מתנתו וחלק מתנתו כתוב בשטר אבל רבינו יואל את השטר אפילו לשאר (מג) מקבלי מתנה :
(יד) ולי ההדיוט נראה דכ'שהיו שותפים והעדים קרובים לזה וכשרים לזה מעידין לרחוק : (מד)
(טו) מיימוני. דוקא הכותב נכסיו לשני בני אדם ביחד אבל אם כתב לראובן תגר פלוני ולשמעון שדה (מה) פלוני הרי אילו ב' עדיות והרחוק מתנתו קיימת אע"פ שהן בשטר אחד :
(טז) כתב כל נכסיו לב' בני אדם והעדים כשרים לזה ופסולים לזה כו' והיכא דליכא בשטר אלא ב' (מו) עדים אפילו נמסר באפי סהדי אחריני דכשרים אי נמצא אחד מן העדים קרוב או פסול לא מהני (מז) מידי דה"ל מזוייף מתוכו : (מח)
(יז) כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים (מט) אי לא יהבי קמייהו זוזי לא הוה מרעי נפשייהו : (נ)
(יח) ר' יקר היה אומר דעובדי כוכבים המוחזקים שאינם שקרנים כשרים להעיד ואין נ"ל : (נא)
(יט) נראה שתקנת חכמים היא שתקנו בשטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים שיהו כשרים לפי שהעובדי כוכבים מקפידין על עשיית שטרות (נב) בערכאותיהן :
(כ) דינא דמלכותא דינא : (נג)
(כא) שטר העולה בערכאות של עובדי כוכבים שאנו צריכין לקנין ותליפין אין אנו עושין דין ואפי' (נד) בדיני ישראל וכ"ש עובדי כוכבים : (נה)
(כב) פר"ת וקלפים שלנו היינו כמו עפיצן דהויל ואנו מתקנין בפונקא כו' :
(כג) משמע שאין כותבין גט או ס"ת בקולמוס של כנף (נו) שפי' משרגלין בקנה כו' : (נז)
(כד) כל האומר תנו כאומר זכו דמי : (נח)
(כה) התופס לבע"ח קנה ודוקא היכא דמבורר החוב דמחויב לו אבל על הספק היכא שרוצה לישבע לא : (נט)
(כו) אם אדם חייב לשני בני אדם או לג' והאחד יתפוס משל המחוייב יתן לחבירו מה שתופס אם ירצה דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה :
(כז) האומר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ומוקי במעמד שלשתן :
(כח) תן לאו כזכי אלא היכא דמוסר לו מיד ליד : (ס)
(כט) והאומר ר"ת דלא אמרי' תן כזכי אלא בחוב והקדש שצריך בע"כ להחזיר ולא במתנה ומציאה וכן בגט (סא) שהגרוש תן כזכי :
(ל) ריב"א. במעמד שלשתן קנה שמקבל מתנה אפי' (סב) בעל כרחו של נפקד או של לוה :
(לא) אומר ר"ת כיון דמעמד שלשתן הוי הלכתא בלא טעמא דקה הכו דלא לוסיף עלה : (סג)
(לב) ואין שייך מעמד שלשתן בעובד כוכבים : (סד)
(לג) ואם העובד כוכבים נפקד והנותן והמקבל ישראל לא קנה ואם הנותן עובד כוכבים והנפקד והמקבל ישראל זכה המקבל ואם הנפקד והנותן ישראל והמקבל מתנה עובד כוכבים כו' :
(לד) כל קנין בטעות חוזר נראה לפרש היינו דוקא היכא שהתובע עצמו מודה דטעי אבל אם אין התובע (סה) מודה אינו נאמן :
(לה) מ"מ הולך לאו כזכי : (סו)
(לו) שליח המתנה כשליח הגט :
(לז) תן מנה זה לפלוני הולך מנה זה לפלוני תן שטר מנה זו לפלוני אם רצה לחזור יחזור :
(לח) אומר ר"י אע"ג דמית מקבל בחיי נותן ולא קני אלא לאחר מיתת הנותן אפ"ה קנו יורשין : (סז)
(לט) לוי הפקיד מנה ליד שמעון בלא עדים וראובן בקש (סח) מלוי שיקבל לו מנה משמעון שנתחייב לו שמעון (סט) וקבל לוי ואח"כ בא שמעון ללוי ותבעו להחזיר לו המנה כו' מן הדין יחזיר לוי מנה שנתן (ע) שמעון לראובן :
(מ) מספקא לי אני יואל אם ש"מ זיכה בנכסים ע"י אחר בתפס בידו וא"ל לשליח זכה לפלוני בהם אם יכול לחזור כשעומד :

המביא תניין

(עא)
(מא) אמר ר' אלעזר אפי' לא כתב אלא שיטה אחת לשמה כו' : (עב)
(מב) ספר התרומה. הבעל שכותב הגט צריך שיאמר לשם פלונית אשתי אני כותבו שתהא מגורשת ממני ואם אמר לסופר לכתוב כמו כן צ"ל לו כתוב (עג) הגט לשם פלונית אשתי והסופר צריך לכותבו לשמה : (עד)
(מג) והעדים צריכים שישבו שם כשיכתוב הסופר שידעו שזה הוא הגט שאוה הבעל לכתוב ושנכתב לשמה :
(מד) אמנם אפי' לא היו העדים אלא בשעת כתיבת הגט שיטה ראשונה וידעו שהיתה לשמה והלכו (עה) להם למדינת הים כשר : (עו)
(מה) פרש"י דלאו דוקא שיטה ראשונה ממש אלא שיטה שיש בה שם האיש והאשה והזמן אבל אם היה בסופו של גט ולא בתחלתו פסול :
(מו) נכתב ביום ונחתם ביום כשר נכתב ביום ונחתם בלילה פסול : (עז)
(מז) כתובה כמעשה ב"ד דמיא ומש"ה לא מחמטה שביעית אע"פ שהיתה אלמנה זמן מרובה : (עח) (עט)
(מח) ואי תתים בתחלה קרוב או פסול אמרי לה פסול כו' :
(מט) בכל כותבין בדיו בסם בסיקרא כו' :
(נ) ר"ת. שרף הוא לתלותית קליפת עץ שעושין ממנו דיו שלנו :
(נא) ול"נ אני הדיוט שראיתי בא"ז שכתב שאותם ויטריאול"ש משימין בדיו של עפצים ודאי הוא פסול שאין זה דיו אלא צבע :
(נב) קנקנתום אומר ר"ת שאין זה אדרמנ"ט בלע"ז אלא שיתור זו היא אדרמנ"ט : (פ)
(נג) יש ליזהר שלא ליתן גט לאשה רשמא לא שברי אינו של קיימא :
(נד) פירוש מקרעין לבן נייר הוא : (פא)
(נה) סמכו חכמי הקהל לחתום הכתובה קודם הברכה דהיכא אימתא דגבור לשקר וגם העדים חותמין קודם הברכה וליכא משום מיחזי כשיקרא. (פב)
(נו) ר"י מצריך לקרות הגט קודם נתינה :
(נז) ומיהו אם לא קראוהו אחר הכתיבה לא מפסיל בהכי : (פג)
(נח) ת"ר וכתב לה ולא תקק היינו שחקק (ירך האותיות נעשה מעשה) [תוך האותיות שלא עשה מעשה] :
(נט) פסק ר"י הכותב גט ופעמים נופל דיו מן הקולמוס בתוך חלל האות כגון בתוך בי"ת ונעשית פ"א ואח"כ מחק הטיפה מתוך האות וחוקק תוכה ונעשית האות על ידי מחיקה תוכה ופסול או (פד) פעמים כשרוצה לעשות מ"ם פתוחה נדבק עוקצה השמאלית על מגג התחתון ונעשית מ"ם סתומה :
(ס) וכן יש ליזהר שיהא כל אות מוקפת גויל שלא תגע אות לאות מפני שאינו נראה יפה :
(סא) ר"ת וריב"א פוסלין גט שמותכין ממנו אחר כתיבה משום מחוסר קציצה ורש"י ורשב"א מכשירין : (פה)
(סב) אין כותבין על נייר מחוק ולא על דפתרא מפני שיכול להזדייף וחכמים מכשירין :
(סג) סמ"ג. האשה או השליח שהגט בידם אין צריך עדי מסירה מפני שהכתב מוכח : (פז)
(סד) מעשה באחד שרצה לשלוח גט לאשתו ע"י עובד כוכבים או לעשותו קבלן ואמר רש"י דלא מהני אם (פח) לא שיאמר לישראל וראבי"ה כתב היינו דוקא היכא דעובד כוכבים מוליך או מקבל אבל שבאת עובד (פט) כוכבים ליד ישראל שרי לכתחלה : (צ)
(סה) וי"מ היכא דזכות לאשה יכולין לעשות שליח לקבלה שלא מדעתה דכיון שהוא מומר לעבודת כוכבים זכות (צא) הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו :
(סו) יש מקומות שנוהגין לכתוב הכתובה מע"ש ולהותמה במוצ"ש ואין נכון לעשות כן משום תוספת דלא (צב) הוי מעשה ב"ד ומיהו היכא דקנו מיניה ליכא למיחש מידי :
(סז) הגודרות אין להם חזקה פי' לאלתר אלא על ידי (צג) שלש שנים :
(סח) שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות :
(סט) פסק ריצב"א דאם כתב בכתובת יתומה דהנצלת ליה מבית אביה אין קפידא (צד)
(ע) ולא על נייר מחוק שהכתב על הנייר ועדיו על (צה) המחק אבל שניהם על המחק כשר :

כל הגט

(צו) (צז)
(עא) כתב ר' יואל אי לאו דמסתפינא מחבראי הו"א אפי' לא הזכיר שם האיש והאשה בגט כשר רק (צח) שיהא כתוב כהלכתו :
(עב) טעמא דנמחל בעבודו פי' רשב"ם ואם חזר ולוה אותו יום עצמו והקנה לו פעם שנית בשעת הלואה (צט) היה כשר למיגבא ביה דלא בעי כתיבה לשמה גבי שאר שטרות :
(עג) אין השואל רשאי להשאיל :
(עד) וצריך שיניח מקום שהרי את מותרת לכל אדם מ"מ (ק) אין להוציא לעז על גיטין הראשונים שהרי מאריכין (קא) כמה לשונות בגיטין דחשיב כמו הרי את מותרת :
(עה) ר"י. עם הארץ נמי יש לו שביעות עין אלא שאינו נאמן : (קב)
(עו) דוקא סומא שאין יכול להכירה במראה פסול להיות שליח פן יטעה אבל אדם אחר מותר להביא גט לאשה אע"פ שאין מכירה אלא ע"י עדים שיאמרו (קג) לו בשעת נתינה זו היא אשתו של פלוני :
(עז) וליתום שמא פיים פרש"י ובא עליה והוי גט ישן (קד) ושם באורך :
(עח) אין אונס בגיטין וריב"ן פסק אפי' בידי שמים :
(עט) בעי רבנן קמי דר' חנינא מדאמרי' עובד כוכבים (קה) לא הוי שליח לקבלה מהו למכרכיה לגיטא בהד מנא ומימר ליה עובד כוכבים אמטייה האי מנא (קו) לישראל פלוני וליתביה לאנתתיה ואמר ודאי לא (קז) מהני מידי ואומר אני שבמקום ב"ד שלהם ירצו לעשות שליח שלהם על הגט שבא לידם על ידי (קח) שליח שהעיד בפניהם בפ"נ ובפ"נ יכולין ב"ד לשולחו ע"י עובד כוכבים כה"ג ע"י שליח כשר (קט) הוא והוא יתנו לה ויאמר שליח ב"ד אני :
(פ) יש מרבותינו שרצו לפסוק כמלוה לתוך כיס של (קי) צדקה דלא יפרע לעצמו מן הכיס אם לא בדעת הקהל ולא נראה לראבי"ה :
(פא) המלוה הכהן ומוקי לה בגמרא במכרי כהונה אע"ג (קיא) דלא אתא לידיה ולא הופרשו עדיין יכול להקנותם וכן פסק מהר"ם בנתינת מלוה דמוהל ובעל ברית : (קיב)
(פב) ופוסק עמהן כשער הזול אע"פ שלא פסק כמי (קיג) שפסק דמי ואין בה משום רבית :
(פג) ר"ת אומר דאין להקל דאין אנו בקיאין אימתי קרוי בוסר או יין ושנה אחת לא נתבשלו ענבים וכי לא נהג יין נסך אותו שנה : (קיד)

השולח

(פד) אשה שעשת' שליח לקבל גיטה והמשיל השליח בשליחותו ועשה שליח אחר וקבל זה השליח האחר גם שאין הגון וכשמוע הראשון נתחזק בשליחותו (קטו) והלך אצל הבעל וקבל גט כשר לא בטלה שליחותו רש"י ושם באורך :
(פה) הכותב כל נכסיו לה' ואמר הלה אי אפשי בה קנה מיירי לאחר שבאה המתנה לידו והאי קנה משמע (קטז) לגמרי קנה והיא שלו פרשב"ם :

וגר"ת נראה שהשוגה בבכריות שיבמו לפי שלא ידעו לפרשה :
(פז) טעמא דרשב"ל משום דאיסתלק הנותן ולינד השני לא בא שאינו רוצה לזכות בה והוי הפקר :
(פח) אין אדם מבטל שליחותו בדברים פתר לה כב"ד שכח ב"ד יפה :
(פט) בי תרי נמי ב"ד קרו לה :
(צ) אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא ושם באורך :
(צא) יש תקנה ע"י ביטול מודעי כמו שכותבין בשטרי כל מודעי שמסרתי כו' ומורי אמר לי דלא מהני מידי ושם באורך :
(צב) רבים גדולים שהיו עושין מעשה והיו אומרים לכותבי גיטין אם מקום הלידה רפיא בידייהו שיניחוהו מכל וכל לכתוב :
(צג) גם רבני מגנצא הסכימו כן שלא לכתוב מקום הלידה כ"א הנה פלוני דבמקום פלוני וכן נמצא בתקוני גיטין שתקנו הגאונים לבד של ר"ת וספר התרומה מצריך מקום הלידה :
(צד) מה שאנו כותבין שם הנהר היינו משום סימן :
(צה) התוס' פסקו אפילו שינה מקום הלידה שהוא כשר וכן הרבה גאונים ור"ת הביא ראיה שאין השטר נפסל כשמשנה דבר שאין צריך לכתוב :
(צו) פירוש והוא דאיתחזק בתרי שמי :
(צז) כה"ג בתיקון טופסי גיטין שצריך לכתוב בגט וכל שום ותניכא דאית לי ולאתרי ולא נראה לר"ת :
(צח) ועל גט מומר לעבודת כוכבים שגירש אשתו שאינו לר"ת אם צריך לכתוב שם עובד כוכבים עם שם של יהודית והשיב א"ז מלהזכיר שם של עובד כוכבים כתורת משה וישראל :
(צט) ומקום הדירה אין לכתוב אלא א"כ נתיישב בעיר שלשים יום ואם יצא ממדינה למדינה אחרת אחר אחרון אני בא ראבי"ה :
(ק) טופס הגט של ראבי"ה :
(קא) אדם שנשתנה שמו מחמת חולי אע"פ שקורין לו תדיר בשם הראשון מ"מ שם שני הוא עיקר וכותבין אותו קודם :
(קב) פרש"י בב"ד משביעין אותה מן התורה בנקיטת חפץ ועושה מרובה חוץ לבית דין שבועה דרבנן בארור בעלמא :
(קג) תוספת שבועה דאורייתא הוא בנקיטת חפץ ושבועה דרבנן לא בעי מידי ולא נראה לר"י :
(קד) נראה לר"י דהכא ה"פ לא שנו אלא בב"ד שלא ישביעוהו ב"ד אבל אם תקבן ג' בני אדם ותשבע בפניהם שפיר גבית מינייהו :
(קה) אבל נישאת אין מדירין אותה מכאן שהאשה גובה כתובתה אע"פ שנשאת :
(קו) צריך לפרט הנדר :
(קז) אין להתיר נדר דקביוסטא דסיינו לשתק וגם ריב"א לא רצה להתירו תוס' :
(קח) נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה :
(קט) ר"י. אפילו למ"ד בתלמוד דהודר ברבים לא מיפר לה בעל אבל הודר ע"ד רבים מיפר לה :
(קי) ר"י. דברים שבינו לבינה לא מצי מיפר לה חכם דאם לא הפר לה בעל ביום שומעו גם הכם לא מצי מתיר לה :
(קיא) ה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה ופר"ת הטעם ושם באורך :
(קיב) נאמן אדם לומר פרוזבל היה לי ואבד ופר"ת דנאמן בלא שבועה :
(קיג) מעשה באחד שתבע מחבירו ר' זקוקים והלה השיב איני חייב לך אלא מנה כי הלויתני ק' במאתים רבית קצוצה והשיב השני חלילה לי שלה נאמן כמו שטען שהלוה לו בהיתר :
(קיד) מעשה באחד שהיה נושה בחבירו תכבר ד' שנים ועתה תובעו והוא משיב כי כבר השמיטתו ואמר שר"י פוסק שהשמטה נוהגת בזמן הזה אך בשנת השמטה לא בא אליו ולא אמר אליו משמט אני או לא מחייב להשמיט עד שמיטה אחרת כו' באורך
(קטו) ר"ת. דוקא בימיהם דפותחין לו למלוה כשאין יודע לטעון אבל עתה בזמן הזה שאין מצוי לכתוב פרוזבול לא טענינן ליה מיהו אי טעין נאמן והרבי קולנון אומר שצריך לישבע ולא נראה לראבי"ה :
(קטז) ראובן קובל לקהל על היתומים קטנים בני שמעון שיעמידו להם הקהל אפטרופוס כי יש עליהם דין

מקרקע

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת גיטין

מקיקה שירשו מאביהם ויש לו היזקות מבני במשון פ"כ רוצה שיעמידו להם אפוטרופוס נראה דאין בידינו להעמיד. האפוטרופוס ליתומים כה"ג לתובתן כי אם לזכותן כגון אם יש להם הבית בג תהרים :

(קיז) מקבל מתנה בטוען ש בחתת ידי אינה מתנה בידי אלא בומר אני עליה וביולא בו באמר בשילם היתה מתחלה לפי שלא קבלתיה או בשל כרתי או בטעות או באונס דבריו קיימין ושבע על זו שבועת היסת וחוזר לנעליה :

(קיח) מיימוני. עשה בדרו אפותיקי לבע"ח או לכתובת אשה ובא שיכתוב להם מכאן תגבו ובטפה נכר הרי זה גובה מבאר נכסים ויורשין ואם כתבה לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אין גובה ממשועבדין :

(קיט) כשעשה שדהו אפותיקי לבע"ח או לאשה בכתובתה ומכרה הרי ש מכירה ומכירה בע"ח לגבות אם לא ימצא בני חורין יטרפנה בד"א כשמכרה לשעתה אבל מכרה ממכר עולם אינה מכירה :

(קכ) המוכר עבדו לעובדי כוכבים קונסין אותו הזיגן לגאון דאמר לא מגבינן הלי קנסא אלא בא"י :

(קכא) רשב"ם. אין לעשות שליח ליטאל על נדרו :

(קכב) אי לאו דאמר רבי יוחנן קנין פירות כקנין הגוף הוי לא מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש :

הניזקין

(קכג) דוקא שותפות אסור לעשות עם המשוד שמא יתחייב לו שבועה אבל אם נתחייב לו כבר שבועה מותר לקבלה הימנו כדי להציל מידו :

(קכד) קנין בעדות חשיב כשטר גמור לכל מילי :

(קכה) אי איכא סהדא דמפסיד בנכסי קטן אפילו מינהו אבי יתומים ישבע :

(קכו) נראה לי דאי ליכא סהדי שמינהו אבי יתומים בב"ד אביהן של יתומים אפילו בשבועה לא יניחוהו לעשות לפסוד בנכסיו אי לא מהימן להו לב"ד ומסלקי להו עד שיביא ראיה :

(קכז) אין להשביע בשבועת שמא האפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ושם באורך :

(קכח) מיימוני. האפוטרופוס שמינהו אבי יתומים והיתה שמועתו טובה וחזר להיות אוכל וסובא והולך בדרך הפקר ב"ד חייבין לסלקו ולהבכישו ולמנות להם אפוטרופוס אחר :

(קכט) מעשה בלאה אלמנת ראובן הבאת לשמעון והכניסה לו ספרים שהיו של בעלה הראשון ושכבה עם שמעון לפרנס בנה חנוך בן ראובן וללמדו וכן עשה ושוב מתה לאה זכאת חנוך וערער על הספרים כי לא נשבעה אמו על כתובתה פסק ר"מ אם יש נאמן שהכניסה לו רק כדי יציאת הנער הוא ליה איהו אפוטרופוס דיתמי דמוכר להאכיל :

(קל) אפוטרופוס של יתומים שהלוה מעותיו ברבית פסול לעדות ולשבועה :

(קלא) אם אדם תובע יתומים ואומר אביהם היה חייב לי והם משיבים לא היו דברים מעולם או אין אנו יודעים אין לנו להשביעם בישה ואפילו יתומים גדולים ושם באורך :

(קלב) יתומים הרי הן כהקדש .

(קלג) כל ס"ת שאין אזכרות שלא כתובים לשמה אין שוה כלום .

(קלד) פסק ר"ת דס"ת דבי פגוד לשמה :

(קלה) מעשה ביהודים שדחקו את חביריהם בתפיסה לקבל עליהם לתת להם כך פסק ר"ת דאין באותו קבלה ממש כיון דאנוסין היו ושם באורך :

(קלו) לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים :

(קלז) ולענין יבם אית לפרושי דחכמים החמירו ביבם שפי שלא יוכל למכור כלל בנכסי אחיו בלא רשות יבמתו :

(קלח) אבל בעלמא שמשעבד כל נכסיו לאשתו לא החמירו כ"כ ומיהו מקחו בטל לענין גבוי כתובת אשה שאין כאן חרי הטרוף הלקוחות :

(קלט) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין משום כדי חייו :

(קמ) ראבי"ה ומשום כדי חייו אמרו אפילו יותר מכדי חייו :

(קמא) אחד מתנה מרובה ואחד מתנה מועטת נראה דוקא במטלטלין איירי :

(קמב) בקדושה כהן לפתוח ראשון רשות בידו ליתן רשות לישראל לברך לפניו בסעודה :

(קמג) אבל בבהכ"נ לקרות בתורה אין כהן מולך כבוד ללוי ולא לישראל :

(קמד) ואם מחל על כבודו אינו מחול :

(קמה) אבל דברים שהן לכבודו או לריוח ממון מצי מחיל אבל לא בבהכ"נ ובסעודה לא שייך איבעויי דלא שכיחי ביה רבים ואפילו בסעודת נשואין וברית מילה דשכיחי בה רבים לא פלוג רבנן .

(קמו) ובבני ובחמישי קאמר תלמודא דאפילו בבהכ"נ יכול כהן ליתן רשות לישראל שגדול ממנו לברך ולעמוד בתורה דלא שכיחי רבים ומיהו ר"ת פירש דה"מ בימיהם שהיו עסוקים במלאכתן כל ימי החול ולא היו רגילין לבא לבהכ"נ כי אם בשבתות וי"מ אבל בשבת בזמן הזה אין חילוק :

(קמז) רבי שמחה כתב דאין יכול כהן ליתן רשות לישראל לברך כי אם לרבו או לגדול ממנו :

(קמח) גם היה עושה מעשה לצרף אשה לזימון שברה :

(קמט) ועיר שכולה כהנים ואין בה כ"א ב' או ג' ישראלים לא יקראו כהנים במקום ישראל להשלים מנין ז' :

(קנ) נהי דנהגו עתה לקרות בשם הקרואים משום דילמא אתי לאינצויי מ"מ אין הובה להזכיר כהן ועוד שמו א"צ להזכיר אלא מרמז לו שיעלה :

(קנא) ועוד אם יקרא כהן אחר כה' או כה' יש לו פגם לעצמו כי יאמרו שאינו כהן אלא חלל :

(קנב) ובשמחת תורה שקורין כהן או לוי חתן תורה או חתן בראשית שאני התם שבשבר קראו כה' ועוד מפסיקין להם בפיוטין והולכין ממקן חשובי העיר מנכרא מילתא טובא :

(קנג) עיר שכולה כהנים ואין בה שום ישראל נ"ל דהכהן יקרא שתי פעמים ושוב יקראו נשים :

(קנד) הכל משלימין למנין ז' ואפילו עבד ואשה וקטן ופירש רבי שמחה לאו דוקא לענין ז' אלא ה"ה לג' :

(קנה) אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד צבור היכי דלא אפשר ידחה כבוד צבור משום פגם כהנים :

(קנו) אבל בעיר שיש שם ג' ישראלים קורין וחוזרין וקורין כמו בעיר שאין להם מי שיקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב וחוזר ועומד וקורא עד ז' פעמים :

(קנז) ועיר שכולה כהנים ואין בה נשים ועבדים וקטנים וישראלים לא יקראו בתורה כלל :

(קנח) והיכא דליכא כהן ויש בה לוים וישראלים אין לקרות לוים כלל אם יש בה ז' ישראלים יקראו כולם ואם אין בה אלא ישראל אחד יעשה כדלעיל :

(קנט) ואם אין בה ישראל יקראו קטנים או נשים ולא יקראו לוים :

(קס) היכא דאין לוי צריך הכהן לישב ולחזור במקומו ושוב יעמוד ליקרא במקום לוי פעם שני :

(קסא) ר"י פירש דההוא מיירי קודם שתקנו דכל אחד מברך לפניו ולאחריו דאז נראה הכל כקריאה אחת מש"ה היה צריך לישב אבל עכשיו יש היכר די ואין צריך לחזור למקומו ולישב וכן אנו רגילים שכהן קורא פעמים :

(קסב) ומשם רבינו יהודה כתבו דאם אין שם ישראלים רק כהנים כהן אחד יקרא ז' פעמים ובכל פעם ופעם יברך לפניו ולאחריו ואין צריך לישב בינתיים :

(קסג) נשאל לראבי"ה עיר שכל יושביה כהנים או לוים והשיב שיקראו במקום ישראל וכן כתב רבינו יעבץ דאף לוים קרו במקום כהנים היכא דליכא כהן וליכא למיחש משום פגם :

(קסד) פירש אם אין שם כהן נתפרדה החבילה :

(קסה) מהו לקרות בחומשין בבהכ"נ ומסיק דאין קורין משום כבוד צבור :

(קסו) וכן מצאתי שקורא בחומשין אין רוח חכמים נוחה הימנו מוטב שלא יקרא שאפילו בס"ת שאינה עשויה כתקון חכמים אסור לקרות כל שכן בחומשין דאסור לקרות להזכיר שם שמים לבטלה :

(קסז) כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה וה"ה דמותר לכתוב פרשת הקרבנות וכן כל קרית שמע בתפלות שלנו משום עת לעשות לה' שהרי אין כל העולם יודעים בע"פ ואין לכל העולם חומשים להביאם לבהכ"נ ואתי לבטולי קרית שמע ותפלה :

(קסח) וא"ת והיאך קרינא פרשת הים ופרשת הקרבנות בבהכ"נ בע"פ והלא דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם ע"פ והומר ר"ת דהני מיגרס גריסן :

(קסט) מצודת חיה ועוף יש בהם משום גזל מפני דרכי שלום :

האומר

(קע) מיהו משום חשש לעז יש להחמיר ולהצריך לברר שליחותם בעדים קודם נתינת הגט :

(קעא) מצאתי דשליח כמוליך א"צ להביא חתימות ב"ד ולא חתימות עדים להודיע שהבעל עשאו שליח להולכה דגט שבידו מוכיח :

(קעב) שליח נאמן דהא שימניה וסומך עליו ושם באורך :

(קעד) בתשובת ר"ת דבין שליח ובין שליח נאמנין לומר עשינו כמו שאמרת לנו מיהו אם יש עדים ששינה בשליחותו חייב :

(קעה) חזקה שליח עושה שליחותו ס"מ להומרא אבל לקולא לא :

(קעו) נערה מאורסה היא ואביה מקבלין גיטה פרש"י דוקא נערה ולא קטנה :

(קעז) וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש פרש"י אפילו ע"י אביה וגדולי הדור לא סמכו על סורתו ושם באורך :

(קעח) הפעוטות מקחן מקח כו' :

(קעט) רש"י ס"ל תוך הזמן כלאחר זמן וכגדולה חשיבא :

(קפ) דמי תמ"א כו' נראה לראבי"ה פרש"י ז"ל עיקר :

(קפא) לפי רי"ף ור"ת יש להכשיר חתם סופר ועד אמנם ר"י אומר דיש להחמיר :

(קפב) קולי לאפוקי מדרב כהנא דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו :

(קפג) מיהו נראה אע"ג שהרכנה ורמז בגופו מועיל מ"מ על ידי כתב אינו מועיל ואפילו בפקח :

(קפד) תשובות ר' יואל הלוי שגידו לי העדים שתחלה אמר לג' כתבו ותנו גט לאשתי ומינה את ר"ב לקבלו וליתנו לה וכתב אחד מן הג' הגט ולאחר שכתבו חזר בו העד ולא רצה לחתום מפני יראתו וחזר הבעל ולקח עד אחר במקומו וצירף עם שני עדים הראשונים ואמר להם תנו גט לאשתי ומינה ר"ב כבראשונה ליתנו והעדים חתמו אך השלישי כתב סופר ועד והוא לא היה סופר נראה לי דכשר אך ימחקו סופר מתוך הגט כו' :

(קפה) היוצא בקולר לא סוף דבר בקולר של סכנה אלא אפילו בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה :

(קפו) מה בין מסוכן לחולה חולה כדרך כל הארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי הקרובים נכנסים אצלו מיד והרחוקים לאחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסות אצלו מיד :

(קפז) מילי ניכסו ומילי לא מימסרו לשליח

מי שאחזו

(קפח) ר"י. הכותב גט לש"מ יזהר שלא יתקלקל בחליו בין כתיבה לנתינה דפעמים שאינו בדעתו והוי כמו מטורף ואינו יודע מה מדבר :

(קפט) אם עד כשר וסופר :

(קצ) ועל הנוסס שלח ר' יואל לר"י דנוסס אע"פ שהוא מדבר בטוב ודעתו מיושבת עליו אין יכול ליתן גט דחשוב כמת :

(קצא) ור"י חולק עליו :

(קצב) והרבין כרא"ש בודקין אותו ג"פ :

(קצג) מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי הרי זה גט :

(קצד) ר' יחיאל מפרי"ש היה רגיל בגט ש"מ לגרש לגמרי בלא שום תנאי לאפוקי נפשיה מכל ספיקות וגמגום והיה מזקיקם לקבל חרם תקנת הקהלות לישא זה את זה כשיעמוד מיד או לקיים ולהבטיח במשכונות לישא זה את זה :

(קצה) אמר רב הונא גיטו כמתנתו כו' שם באורך :

(קצו) ראוים שנים שנתייחד עמה באפילה :

(קצז) ואומר ר"י דכולהו על מנת שבתלמודא מיירי בתנאי כפול והן קודם ללאו כו' :

(קצח) ויש דברים הרבה שאפילו בלא תנאי הרי כאילו התנה כמו שטר מברחת :

(קצט) הרי זה גיטך על מנת שתחזירי לי הנייר מגורשת :

(ר) הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז לאו דוקא נקט ואיפכא יש להתנות על מנת שתתני לי ר' זוז הרי זה גיטך וכן בכל התנאים :

(רא) רי"ף.מי שנתן גט לאשה על מנת ואמר לה מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש אין יכול לבטלו דהא על מנת מוכיח מעכשיו :

(רב) ומסתברא דבין בגטין בין בקדושין בין בממונא בעינן תנאי כפול וכל דקדוקי תנאי ורי"ף כתב דוקא בגטין וקדושין אבל לא בממונא ואין נראה :

(רג) שבאלתם אם יכולין לכתוב שם תנאי בגט נראה לי דאין לכתוב כלל :

(רד) י"מ שצריך לכתוב כל הנהרות שבתוך תחום העיר דכל תוך תחום העיר הוי בכלל העיר :

(רה) סדר שמעון :

(רו) ריב"א אדם שחייב לחבירו מנה אם יכול לומר הנה המנה מזומן לך אם לא תרצה ליקחנו מידי עכשיו שוב לא יהיה עלי באחריותי אלא אניחנו בביתי מי אמרינן כהאי גוונא שם באורך :

(רז) הצריך מהר"ם שיהא גיטו של ש"מ קיים עד שעת מיתה ומיימוני אינו מצריך :

(רח) כל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו דמי :

(רט) אם אמר מעכשיו כולי עלמא מודו :

(רי) ראובן נתן כל נכסיו לבנו על מנת שיתנו לארבע בנותיו כך וכך ממעותיו ואם ימהתו מן הנכס שיש להם ליתן לבנות יתנו מן הקרקעות לבנות ונפטרה אחת מן הבנות בחיי אביהן אע"פ המתנה מתנה אם כם יתנו לשלש הבנות הנשארות לכל אחת חלק מתנה ומחלק המתה יהיו פטורין :

(ריא) מסקינן דלא קרו אינשי לבר ברא ברא :

(ריב) הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו איכא מאן דאמר יחזיר ליורשי משלח :

(ריג) כי יהיב איניש מתנה אדעתא דמקבלי לה מיניה יהיב :

(ריד) אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט כו' :

(רטו) רי"ף. מתן גט על תנאי צריך שימסור הגט לאשה כדי שלא יוכל לבטלו ולא ימסרנו ליד שליש ובשטר התנאי ביד בעל או ביד שליש אבל לכתוב התנאי בסוף הגט מאחוריו אין ראוי .

(רטז) ש"מ שנתן גט לאשתו על תנאי צריך לכפול תנאו והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה :

(ריז) מיהו אומר ר"י שאם נתנו סתם על מנת שאם ימות ופירש שיהיה זה התנאי כתנאי בני גד ובני ראובן כו' יכול להיות שיועיל בלא כפילות התנאי :

(ריח) כל תנאי שאין בידו לקיים כגון מיתה וחיים דהוי בידי שמים אינו מועיל שום תנאי אלא למאן דאמר ברירה :

(ריט) וכהן המסוכן הנותן גט לאשתו על תנאי אם לא מתי כו' לא פסול לא משום גט ולא משום ריח הגט :

(רכ) נשאל להר' יצחק אם כהן יכול לגרש אשתו על תנאי כו' כי היכי דלא תיפול קמי יבם ואם יבא לקיימה ולהתירה אם עמד והבריא דיכול לעשות :

הזורק

(רכא) הזורק גט לאשתו ליקיימיה לההוא דוכתא דאיש ביה גיטא ותזיל איהי והתוד דשא ותפתח :

(רכב) למדנו שמגרשין בשבת כגון שהיה מרע דלא אפשר :

(רכג) עוד למדנו אע"פ שאין קונין בשבת קנין שלף איש את נעלו מותר :

(רכד) עוד למדנו דשרו לטלטל גט בשבת :

(רכה) בזמן הזה שנכתבה תורה שבעל פה מותר לטלטלו שאדם יכול ללמוד הימנו כמה הלכות הגט :

(רכו) אפילו זרקו לה בתוך חצרה לא מתחריא לעצמה עד דמטי גיטא לידה ולא נראה לר"ת :

(רכז) נהגו העם שלא לגרש על ידי נתינת גט תוך ביתה או חצר ואפילו בתוך קלתה או בתוך מלבושיה :

(רכח) יש ליזהר כשנותן הגט ליד האשה שהיא לא תסגור ידה כלל עד שיוציא הבעל כל הגט מידו כ"ה התרומה ושם באורך :

(רכט) זרוק לי חובי וזרקו לה הרי מחלה על מחלה יחלוקו ולא נראה מה שפי' רש"י :

(רל) מיימוני. אם נתגרשה בגט ישן פסולה לכתחלה :

(רלא) היה במזרח וכתב במערב כשר :

(רלב) שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה לא איירי בשינה ממש אלא שיש לאותה העיר ב' שמות בב' מקומות :

(רלג) פר"י אע"ג דבגט פסלינן היה במזרח וכתב במערב מ"מ בשאר שטרות כשר :

(רלד) מ"מ אר"י לא נכון לעשות כן לכתוב כתובה שלא במקום חופה כי לכתחלה צריך ליזהר אף בשטרות :

(רלה) מעשה בא לפני ר' משלם באחד שכתב גט לאשתו והחתים עליו ב' עדים ולאחר זמן החתים עוד עד שלישי והכשירו :

המגרש

(רלו) ר'.כשהוא עוסק בנתינת גט מצריך לומר לנותן גט הרי זה גיטך והרי את מותרת לכל אדם מיהו אין צריך לומר כן אלא לרווחא דמילתא בעלמא :

(רלז) כל תנאי שאי אפשר לקיים כו' :

(רלח) המקנא לאשה ורוצה לגרשה והוא חושד אותה על שום אדם כיצד יעשה :

(רלט) אם כתבו בתוכו וחזר ומחקו פסול :

(רמ) גט שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר אם החזירו למטה אפילו מגופו כשר תוספתא :

(רמא) יש חילוק בין מחק למחק כי מחק או תלוי שטועה הסופר לכתוב כראוי וטעה כו' זה כשר אבל אם נכתב הגט פסול מדעת אע"ג שחזר ומחקו פסול :

(רמב) האי מאן דכתב גיטא לורכים לוי"ו אחרונה דוכדו ולורכים לוויין שבאמצע ארוכין ופטורין דיתיסויין דיתיצביין תלתא יודין סמוך לנון :

(רמג) לא יכתב אגרת בלא וא"ו :

(רמד) גט שבא מארץ הגריפן אע"פ שלא נעשה כמנהג מקומנו וגם מנהג המקום כי דייקת ספיר כשר הוא :

(רמה) וכן שינו בהרבה דברים והכשירו אותו :

(רמו) הלכה כר' אליעזר בגיטין אבל בשאר שטרות לא שם באורך :

(רמז) מעשה בא לפני ר"ת באשה שיצא עליה קול לאחר נשואין שנתקדשה לאחר והיה אותו האיש שיצא עליו קול בתוספתה כשבאת לפני אמר ר"ת דאינה צריכה גט מן הראשון ומותרת לשני :

(רמח) מעשה בא לפני ר"ת שיצא קול על גט דפסול וכתבו גט שני מפני הלעז ולא הצריך ר"ת ג' חדשים מזמן גט שני :

(רמט) תנן גט המעושה בישראל כשר ובעובדי כוכבים פסול כיון שהדיינים עובדי כוכבים :

(רנ) היכא שהישראל מעשין ומכריחין אותו ליתן גט כיון שהדיינים הם עובדי כוכבים הגט פסול אפילו בדין אמת :

(רנא) והיכא שהעובדי כוכבים מכריחין ומעשין אותו ליתן גט כמעשה ישראל כלומר לעשות כדייני ישראל כיון שהדיינין ישראל ואמת הדין כשר :

(רנב) אם כן אותם מומרים לעבודת כוכבים מותרין להכריחן ע"י עובדי כוכבים עד שירצו ליתן גט כדין ישראל וכן כל אותם המגויין שלהי כמזיד :

(רנג) כתב פר"ס כל היכא דהעדים לא ראו שקדשה או זרק לתוך חיקה או לתוך חצירה אינה צריכה גט ושם באורך :

(רנד) וגדולה מזו אפי' חזו סהדי שכנסה עמה לקדשה בכסף ולא ראו שקדשה לא בעיא גט :

(רנה) ריב"ם בקדושי ביאה אמר הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה והוו קדושין מספק אבל בשאר קדושין עד שיקדשנה :

(רנו) הלכות גט :

(רנז) צריך שיהא הקלף והדיו והקולמוס משל בעל ואם אין לו אחרים יקנו לו לבעל :

(רנח) הוא הדין אם כתבו הסופר בקלף שלו במאור כבסל שהוא כשר ובלבד שיתננו לו אח"כ להיות שלו :

(רנט) ואם הקולמוס של אחרים אינו פסול בכך :

(רס) ומצוה הבעל לסופר בפני עדים כשרים שאינם קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה ויאמר בפניהם לכתוב גט לאשתו עד שיהא לדעתו או לדעת החכם העומד בעיר ואם הסופר אינו קרוב סגי בעד אחד :

(רסא) ואח"כ יאמר הבעל לעדים כשרים לחתום את הגט והסופר אינו יכול להיות אחד מעדי החתימה :

(רסב) לאפוקי נפשין מפלוגתא טוב הדבר לעשות הכל בבת אחת עדי כתיבה וחתימה :

(רסג) טוב הדבר להיות בשעת כתיבת הגט וכן עמא דבר :

(רסד) ויחתמו העדים למטה ולא ירחיקו החתימה יותר מריוח שיטה אחת ויחתמו כראש השיטה שלא יהא חלק מימין חתימתו בגליון :

(רסה) ואח"כ יניחנו עד שיהא יבש :

(רסו) ואח"כ יבטל הבעל כל מודעי דמסר ואח"כ יתננו לאשה בפני עדים ותהיה ידה פתוחה :

(רסז) ויאמר לה בשעת נתינה התקבלי גיטך זה והרי את מגורשת ממני והרי את מותרת לכל אדם ויקראוהו העדים או יעייני בטוב שזהו הגט שחתמו בו :

(רסח) כשהגט ביד האשה תחוס יכולה להנשא באותו גט או לגבות כתובתה בלא שבאת עדי מסירה לב"ד ושם באורך :

(רסט) הטעם מפני אין למדין משיטה אחרונה :

(ער) פר"ת שאין לכתוב קיום מתקים ולא תלויות בשיטה אחרונה דכתובות ולא בשטרות כי אם לפני וקנינא מיניה אע"ג דסורגא לכתוב בתוך שטר שריר וקיים שמא בא ליד בעל השטר בלא שריר וקיים ומחק למעלה תוכתו והגיה ואח"כ כתב שריר וקיים :

(רעא) אמנם רגילין העולם לכתוב קיום מתקים אף בשיטה אחרונה :

(רעב) השיב ר"ת דלמידין שפיר משיטה אחרונה כיון שיש לבסוף כדת משה וישראל :

(רעג) אם כתב הרי שריר וקיים או מחקו וכתב כליד דבר אחר וקיימו בשיטה אחרונה וגם כתב בסוף שריר וקים פסול :

(רעד) וימלא כל השיטה מכתיבה שוה לשאר השורות ולא יסיים הגט באמצע השיטה :

(רעה) אשה שמנתה שליח לקבל גיטה במקום שיגיע השליח ישבו ב"ד כו' :

(רעו) והם יכתבו כך וכך בשבת לירח פלוני כך למנין עולם כו' :

(רעז) וא"צ הכרת חתימת ב"ד כל זמן שלא יערער הבעל ונכון לחזור אחר ב"ד שהחתימותיהן נכרות מפני ערעור הבעל :

(רעח) וגם טוב שיכתוב אחר חתימת ב"ד אני פלוני בר ר"פ החתום מטה כו' :

(רעט) וזה כותבין במקום שהאשה דרה שעושה שליח לקבלה דוכרן סהדותא דהוות קדמנא נחנא דייני דחתימי לתתא במותב תלתא כחדא הוינא כו' :

(רפ) טופס אחר לקבלת הגט בפנינו ח"מ מינתה פלונית ב"ר פלוני את כו' :

(רפא) ב"מ שגירש אין מדקדקין בגיטו :

(רפב) ואם מת אינה צריכה להתקבל עליו :

(רפג) כתב רא"ן שצריך לכוין השורות מכאן ומכאן :

(רפד) בן עיר קטנה בן עיר גדולה כותב מתא פלוני :

(רפה) ובטופס ראבי"ה נמלא מדינה פלונית :

(רפו) עיר שמסופקה ממי נהרות כותבין על מי נהרות ועיר שמסופקה ממי מעיינות כותבין ומי מעיינות וכחד יו"ד :

(רפז) וצריך שיהא הגט ארכו יתר על רחבו :

(רפח) ויכתוב בשלישי ורביעי ובחמישי ביו"ד באמצע :

(רפט) ביום ראשון לחודש כותב באחד לירח פלוני :

(רצ) בשני בשבת בשני ימים בשלשה ימים וכן יעשה עד י' ימים מכאן ואילך יכתוב יום באחד עשר יום בשנים עשר יום :

(רצא) ואם ר"ח שני ימים והוא כותב גט ביום שני יכתוב באחד לירח פלוני לפי שחשבונו מיום ב' :

(רצב) ואם יכתוב גט ביום אחד של ר"ח אייר יכתוב ביום שלשים של ר"ח ניסן שהוא ר"ח אייר וכן כל ר"ח שהוא שני ימים :

(רצג) אך יש למנוע מלכתוב גט באותו יום שלשים ולדחות עד למחר שלא להכניס ראשו בשום ספק :

(רצד) וכותב לירח אדר הראשון או לירח אדר השני :

(רצה) כללו של דבר כל הימים יכתוב בלשון זכר והשנים יכתוב לשון נקבה אחת שתים שלש :

(רצו) והימים יכתוב מנין הקטן קודם עד שיגיע לעשרים ומכאן ואילך המנין הגדול קודם :

(רצז) למנין כחד יו"ד מנין בלא וי"ו דיתבא בחד יו"ד אנתתי בלא יו"ד אחר האל"ף יתיבי תלתא יודי"ן דיתיהוויין [תמשה יודי"ן] בנשביכי שני יודי"ן :

(רצח) וצריך למתלי כרעיה דה"א אבל ה"א דלמהך ידחיק יותר :

(רצט) להתנסבא יש כותבין יו"ד אחר שס"א ויש שאין כותבין (דיתיהוויין) [דיתיצביין] חמשה יודי"ן ואינים בלא יו"ד בידיכי שלשה יודין :

(ש) יתתה יש כותבין בה' ויש כותבין באל"ף וכן הוא פסוק בדניאל :

(שא) ודן בלא יו"ד דייכוי שלשה יודי"ן ארוכין שבוקין פטורין וי"ו ארוכה :

(שב) וכדו וי"ו אחרונה ארוכה ואגרת בלא יו"ד מגלא בלא יו"ד בין מ"ם לנו"ן :

(שג) אדם שיש לו כנוי אם הכנוי לשון לעז צריך כותבין מכונה ואם הכנוי בלשון הקדש יכתוב דמתקרי :

(שד) בשיטה אחרונה כדת משה וישראל ולא יותר :

(שה) והעדים יחתמו זה תחת זה בראש השיטה ויכתבו כתיבה תמה פלוני בר פלוני עד וכל אות ואות בחתימת העדים מוקפת גויל :

(שו) חרם ר"ת וכל הגדולים שלא לטעון לעז ולערער על שום גט אחר נתינתו : סליק

לוח הדינים שבהגהות מרדכי ממסכת גיטין

(א) השיב הרב על גט שכתוב בו בי"ב ימים לירח פלוני ואין כתוב בו שנים עשר דכשר הוא:
(ב) על העיר ונהרות שיש להם ב' שמות אינו צריך לכתוב כלא הניכר כשר כיון דמכירין בניהם:
(ג) ובזה נהגו אין כותבין אפילו לפי התלמוד רק לסימן כתקינו פ"א לטעות בעיר אחרת:
(ד) טופס של תנאי עבד בכך וכך כבכת כו':
(ה) ולותם בנעשי' ערבים לנדוניית התנים בשעת כתיבין ודאי לא משתעבדי אפילו בקנין ובלבד שלא יהא קנין:
(ו) ומכאן המורה על מומר לעבודת כוכבים אחד שהלך גם לאשתו והיו יראים שיבטל כשליחות וצויתי שיאמר לשליח זכה בגט זה לאשתי ותו לא מצי הדר ביה:
(ז) אותם רקים כיון שמחקו ג' פעמים או ג' על גופם אין פודין אותם:
(ח) אחד שלא דר בעיר רק חצי שנה והלך לדור בעיר אחרת יכתוב העיר שיצא ממנה כי שמה נודע שמו ובאחרת לא נתפרסם שמו ולא בעינן י"ב חודש כי הם לפני העיר
(ט) ושמיטה לפי בני ישראל היתה שנת ל"ח לפרט לרש"י ולר"ת שנת ל"ט ובסדר רבנן סבוראי יש בהיתה שמיטה בשנת ארבע' אלפים ות"פ וס"ד לבריאת עולם.

(י) כל השבועות משביעין עכשיו האלמנות חוץ לב"ד הם:
(יא) מעשה בכהן שיצק מים על ידי רבינו תם והקשה לו תלמיד כא בנינו המשתמש בכהונה מעל והשיב לו אין נהנה קדושה בזמן הזה הקשה א"כ כל מיני קדושה לא ליעביד בהו שתק ר"ת והשיב הרב ספר דנהי דיש בהם קדושה יכול למחול:
(יב) אבל בשני ובחמישי לית לן בה אר"י דוקא בימיהם אבל עכשיו דאין רבים לבהכ"נ אין חילוק:
(יג) ריב"א. מה שישראל קורא לפני לוי לפירוש כאחר עיקר ה"מ כגון שבישראל גדול מן הלוי אבל אם שוין לוי קודם ואפי' לעמוד במקום כהן ובם בחורך:
(יד) כשאלתם על ס"ת שנקרע ג' שיטין כו' ומשיק אבל אפילו כי הני ספרי דידן אפילו בשלם יתפור:
(טו) בלמא למר פרש"י שלא היה לברכו אך לנו לברכו וכ"ל דאם עוסקים במלאכה שאינה אסורה לכם מותר לומר להם התזקנה ידיכם:
(טז) נראה שאין מפרנסין או מבקרין חולי עובדי כוכבים אלא דוקא עם ישראל:
(יז) מכר"ס נאמנים ראובן ושמעון כשליבים לומר שכן היו התנאים:
(יח) אר"י בטוב לומר לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו כל כך עד שיהא אחד לדעת הרב:
(יט) מעשה באשה שהביאה גיטה ממדינת הים והביאה עמה כתובה בעדים ולא מצאה קיום לכתובה והשיב שמותרת לינשא ולכי אתי בעל תבקש קיום או בירור גרושין:

(כ) ר"ת השיב דשליח להולכה אין צריך עדים ולא חתימת ב"ד להודיע שעשאו כבעל שליח להולכה כי הגט בידו מוכיח:
(כא) מעשה באחד שקבל עליו בגזרת חרם ונדוי ב"ד להזקיק בנו לגרש ונראה שיכול להתיר לעצמו ונדוי ב"ד אינו כלום:
(כב) ר"י מפריש והתנו היו תוקעין מלכתוב לא מציינות ולא נהרות בעיר שיש בה נהר וגם בשרוויי"ש כמה נהרות אין נוהגין רק בנהרות:
(כג) וגם בנפשיכי לא יכתוב יו"ד אחר השי"ן דמשמע שיש לאדם שתי נפשות:
(כד) וכתב דכתבו רבוותא דכל הני דקדוקי הווין ותקון האותיות ה"מ בכתב לה בעל גופיה אי נמי דכתב לה סופר מפומיה והאח בעל ומערער אבל אם אומר לכתוב הגט אפילו כתם וטעו הסופר והעדים ובעל לא מערער הגט כשר והכלה טו:
(כה) ומסתבר כל שניכר שהוא טעות סופר כגון שלא כתב שי"ן האמצעית של בשבי אין צריך קיום:
(כו) כתב רבינו נסים אם יש כתוב ב' פעמים הזמן היך הגט ונקד האחד או העביר עליו קולמוס ומחקו וכן אם טעה באותיות אין לחוש אלא במקומות ידועים כגון שם האשה רחל וכתב רחל ושרה ונקד האחד כו':

(כז) עוד כתב הרב אליעזר דמכשיר גם בעדי מסירה לבד בין ע"י עומו שכתב לה בפני עדי מסירה בין שאומר לשליח הגיעו לה בפני עדים:
(כח) היכא שאנו יודעין בודאי בזכות לאשה יוכל אדם אחד לקבל גיטה שלא מדעתה:
(כט) מעשה (כשומר) [בבחור] שגרש את אשתו ונשאת לאחר וקודם הנשואין הוציא קול שבדת היה כתוב בריאה ושבא להוסיף לא רצה ליכנות מן השדוכה וכפה ר"ת את הבחור לתת לה גט כשר:
(ל) עוד אר"ת קדש אדם אשה ואינה תשלום אין לכופו לא בדיני ישראל ולא בדיני אומות העולם שיגרש אך אם נתפש עבור מס או ד"א יכולין לומר לא נעזור לך לצאת מתפיסתך עד שתגרש דאין זו כפיה:
(לא) כרשאת שליח הולכה הגט בפניו ה"מ בכך וכך בכבת כו':
(לב) נ"ל שצריך לעשות ליו"ד ב' כשופות אחד למעלה ואחד למטה:
(לג) בחור שהיה מדבר עם יהודית להלוות לו מעות על קרס של כסף ובראה לה הקרס אח"כ אמר לה תרצי להתקדש בו אהגנו לך בתחילה נבחק ותזר ואמר לה הרי הוא לך לשם קדושין שם באורך רב:
(לד) נשאלתי על אשה שחלצה תוך ג' חדשים למיתת בעלה ונחלקו בה רבים אם צריכה לחזור על כל כתחין או יחלוץ לה כחולץ פעם שנים: סליק

מאה שערים על הרי"ף מסכת גיטין

לרבינו יצחק בר אבא מרי ז"ל ממארשיל"א (בעל העיטור)

[לד] דף יד ע"א אמר ר' יהודה אמר שמואל הלכה כל שלא שהה אדם שם רבה בר הונא אמר הלכה שלא עבר. ראינו לגאון שפסק כהלכתא שלא שהה אדם שם ומבתמ' לן דכי האי מילתא דאיסורא ואומרא עבדינן וכו': ד"ת מדקאמר שלא עבר הא עבר פסיל אע"ג דלא שכיחי שיירתא ולא הוחזקו פסול דחיישינן לחששא דבני משרבא אני אומר אחר היה שם והיה שמו כשמו כנגע עצמך שבדקו כל אותו המקום ולא מצאו אחד ששמו כשמו א"ל ר' מנא כן אמר ר' שמואל ר' אחא בשם ר' בון בר חייא האיש הזה ב' גיטין היו בידו אחד כשר ואחד פסול אבד הכשר והשליך הפסול בשעה שמצא אני אומר אותו הפסול מצא ואיכא למימר דר' ירמיה אמר מעולם לא התמתי אלא על גט אחד ורבה אבי דקאמר נקב יש בו בצד אות פלוני פליגי' עליה דר' זירא והע"ג דלא הוחזקו ולא שכיחי שיירתא פסול משום האי טעמא ולא מהדרינן אלא כר' ירמיה או כרבה אבי בסימן מובהק אבל רבינו כתב לא מהדרינן לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אלא או כר' ירמיה או כרבה אבי הא אין השיירות מצויות ולא הוחזקו מהדרינן ולכן כתבתי מאי דסבירא לן:

[לה] שם המביא גט מא"י ותלה הרי זה משלחו ביד אחר אמר רב הלה הכן יש מי שאומר הילך גט זה לאשתי ה"ז משלחו ביד אחר וכו' עד וכן הדעת נוטה: ד"ת דניחא לן לאוקמיה למתניתין בפרוקא דאת הולך ותלה שאני מ'אוקומה כפרוקא בתרא אליבא דרשב"ג הילך הלה אע"ג דאמר ליה את הולך משלחו ביד אחר כבהמא דמתניתין את הילך ולא הלה דברי הכל אין שליח עושה שליח בהילך ולא הלה פליגי וקיימא לן כרבנן מדאותבינן עלה מהא דתנן אמר לשנים כתבו גט לאשתו או לשלשה כתבו ותנו הרי אלו יכתבו ויתנו והתם הולך הוא ולא שנא הלה ולא בנא לא הלה לא משוי שליח ואביי ורבא מתרצי לה דהתם טעמא מאי משום בזיון דבעל ורבא משום דמילי ניכהו ש"מ דסבירא להו היכא דליכא בזיון דבעל לא קפיד ולא מילי ניכהו כגון בהולכת הגט וקבלתו משוי שליח אע"ג דלא הלה כרבנן. והא דתניא ושלח מלמד שהשליח עושה שליח לא שני בין הלה בין לא הלה והלכתא כותי' וכן פסק בעל מתיבו' ור"ת ז"ל ובמדינת הים דבעינן ב"ד בא"י לענין הולך ואת הולך דעתו נוטה כהדדי ניכהו:

[לו] דף כח ע"א בהתקבל אמר [רב] אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה ור' חנינא אמר אשה עושה שליח וכו' הא מלתא הזינא בה פלוגתי' ביני רבוותא איכא מאן דפסק הלכת' כרב וכו' עד ומסת' כוותיה: ד"ת כרב לאומרא דכל רב ור' חנינא הלכת' כרב וכן פסק בעל מתיבו' וטעמי' קלים' הוא *) דאיתי רבנן כהי הדא דאי פסיק ליה הלכה כר' חנינא לא קאמר הם איתא ומדקאמר הכי ש"מ מספק' ליה. ועוד דהאי דעבד עובדא התם משום דליכא בזיון דבעל הוא דהא דלא קבלה לגיטא משום דקא ליבא הוא ורב נחמן משום תגרה הכא נאמר מכן לא היים כר' חנינא אבל היכא דאיכ' בזיון חייש והלכך מספקא לן אי כרב אי כר' חנינא וספיקא הוא ולחומרא מיהו היכא דקדמה איהו ושויה שליח מעיקרא אי נמי היכא דא"ל בעל לשלוחו תן לאשה או לשלוחו משויה שליח. ורבנו בסוף גמרא דהמביא גט בתרא משמע דס"ל כרב דקא פסיק וגמר מסקנא דשמעת' כוותיה: ירושלמי האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה אתא עובד' קומי רב אמר אם רצה לחזור לא יחזור מחלפא שיטתי' דרב תמן אמר רב אין אשה עושה שליח והכא הוא אמר הכין אני אומר אחר הדלת היה מגלה עומד ושמע קולה: וכתב ר"ת מסתברא דלא אמר רב אלא משום בזיון דבעל:

[לז] דף כט ע"ב איתמר בעל אומר לפקדון ושליח אומר לגירושין רב הונא אמר בעל נאמן דאי איתא דלגרושין יהבה ניהליה לדידה וכו' עד כדאמר לקמן: ד"ת בפסק' דרבינו האיי וכולהו רבוות' דפסקי כרב הונא דאמר בעל נאמן דרב חסדא תלמידיה דרב הונא הוא דסוגיין דשמעת' היכא דליכא למימר טעמא דאם איתא דלגירושין יהביה ניהלה לדידה הוה יהיב לה כגון דאיתתא ליתא בההוא דוכתא דבעל דכולי עלמא שליח נאמן דהוה ליה כמ"ד לדידיה יהבי' ניהלי' בעל והיכא דאיתא בהדיה פליגי והא דמקשי ר' אחא מיהא דהודאת בעל דין כמאה עדים ושליח נאמן מהניהם ממשנה יתירה קא פריך דקתני זה אומר כך וזה אומר כן שליח נאמן ולא מצי לשנויי כגון דליתא לאתתיה בהדיה דאם כן הכי למה לי והיכא דאיתתיה בהדיה בעל נאמן כרב הונא והא דאמר לקמן ונאמני' (לבני) [ושליח] משום דבעל לא קא מערער ואי הוה נפיק מתותי' ידיה דשלי' עלמא שליח מהימן וכי פליגי היכא דבעל קא מערער דרב הונא סבר לא מהימן שליח והע"ג דגיטא נפיק מתותי ידיה דאם איתא דלגרושין יהביה ניהלה לדידה הוה יהיב ליה והלכתא כוותי' וכו' עיטור הארכנו:

*) אולי נ"ל דאמר רבנא כאי.

[לח] דף לה ע"ב ההוא גברא דא"ל להריסיה כולי עלמא דלו הלת דלות' ואכלו ריבעא את דלי הרבעה והכו' הלתא וכו' עד לא פקעה מנתא דיליה: ד"ת התם בפלגא דלילא אתא מיטרא והכי איתא בנוסחי' דינן הילכך היכא שלא התחילו במלאכה ובעל הבית לא איצטריך לא יהבי להו כלל אבל התחילו במלאכה ואתא מטרא בפלגא דיומא נימא דבעל הבית וגבי הריסיה כפלגא דיומא דמי:

[לט] דף כב ע"א היכי דמי לאחר זמן והיכי דמי לאלתר אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שיושבי' ועסו' לאלתר וכו' עד דדייקינן מתני' כותיה: ד"ת הילכתא כשמואל דרב אדא בר אהבי' תלמיד הוא לגביה ומתניתין נמי דיק' כשמואל דהא קתני לאלתר והיכא דנשאת לאחר שנה ושתים ולאלו לאלתר הוא וכיון דפריך שמואל לא דהיק לה. והיכא מאן דפסק כת"ק דספק איסורא דאורייתא הוא:

[מא] דף כה ע"ב ולעולם להפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו. וכת' רב אלפס הזיקן למקצת רבוות' דבני לא דמי מתנה לגט דהכא ממונא והכא איסורא דטעמי' דמסת' הוא כי היכי דלא הקשי דרב אדרב דפסק הילכת' כר' יוסי בין בגיטין בין בשטרות ובגיטין הוא דהתקי' רב ואי לא כתיב ביה לא מיפסיל:

[מ] דף מו ע"ב אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין אבל לא בשטרו' ושמואל אמר אף בשטרות. מהא שמעינן דלא בעינן עידי מסירה היכא דאיכא עידי חתימה דהא רב הוא דאמר אם נכתב בעד אחד וכתב ידי סופר הולד ממזר והוא אמר הלכה כר' אלעזר בגיטין וכו' עד אע"ג דהאי מילי דגאון סברי מילי דידן חזי למכתביניהו. ד"ת דעידי חתימה לא סגיא בלא עידי מסירה כדעת ר"ם ורבי' אפרים ז"ל ותמיה' לן היכי איתי ראיה מדרבנן למילתיה דר' אלעזר דהא אמר רב כת' סופר ועד הולד ממזר אליבא דרבנן הוא דפסל ג' גיטין אפילו בעידי מסירה אי נמי כר' אלעזר היכא דליכא עידי מסירה אבל לר' אלעזר היכא דאיכא עידי מסירה כולהו ג' גיטין כשרין כא היכא עידי חתימה וליכא עידי מסירה פסול והא דאיתי מיהא דתנן אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם הכי פירושא שיהיו עידי מסירה חותמין על הגט ועידי חתימה כן עידי מסירה. ואי נמי הצריכוהו אף עידי חתימה מדאורייתא עידי מסירה לחוד כרתי ואין אשה יכולה להנשא בלא עידי מסירה ותקינו עידי חתימה מדרבנן דלא מיכשרא בעידי מסירה לחוד זמנין דמיתי סהדי ואתי בעל לקלקולא ואמר לא גרשתי וליכא עידי גרושין ותקינו עידי מסירה וכיון דנפק גיטא מתותי ידא ואתקיימו חתימות ידיהו לא בעינן עידי מסירה דהא ידיעא מילת' דעידי כריתות וליכא למיחש דילמא לא אתיהיב לה בסהדי דאי (ח"ד) [מדאורייתא] בחתימ' לחוד סגי מי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי כריתות ותקינו רבנן כריתות אחרינא אלא על כרחך תרווייהו בעינן ובספר עיטור אפסינן סיעתא טובא:

[מב] דף נ ע"א ובלבד שיהא שם המתנא אמר רבה בר (הנא) [רב הונא] המתנא שאמרו אפי' מכאן ועד עשרה ימים ורב זביד אמר במקום אמתנא וכו' עד ומסת' כוותיה דהא דרב כבר דתאה רב יהודה לעיל: ד"ת היכי הלי הא דרב זביד בהא דרב דהיכא למימר ליתא לרב וליתא לדרב זביד וכי דתינן לרבה כ"ש דדייקי' להא דרב זביד ואי סבירא ליה למימר דלית' לרב ואיתא לרב זביד הוה ליה למימר ומסת' כוותיה והא דרב כבר דתאה ר' יוחנן: ור"ת הכין כתב הא דרב דתאה ר' יוחנן לעיל וכיון דמקשינן ומפרקינן אליבא דרב זביד הלכתא כרב זביד ותו דרב זביד מודי להא דרב ורב לא מודי להא דרב זביד ואפי' במקום אמתנא חושין לאמתנא קאמר הי הכי כי אמרי לעיל להפוקי מדרבה לימא להפוקי דרב זביד ואם אמרו דבר הוי אמתנא לא אמרו דבר לא הוי אמתנא: סליק

מלא הרועים על הרי"ף מסכת גיטין מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל.

דף א ע"א ר"נ ד"ה ולפיכך כו' דהסוכות וטובלעות לא צריכי נקט ה"ל. נ"ב מדינת הים: שם ר"נ ד"ה ובמאי דתנן נמי ועכו כצפון כו' עד ותי' בא"י. נ"ב בירושלמי פ"ק דגיטין הלכה ב' תני' ואתיא כההיא דמר ר' יהודה בר אחא בשם ר' אמי מן תרין עוברי כו':

דף ג ע"ב ר"נ ד"ה ויש לי בזה שטה אחרת כו' עד וכ"ש תרתי בעי ערכאות ושמות מובהקין כו'. נ"ב ותימה דר"י דאכשיר בלוקוס ולוס משום דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו ומה מועיל זה כיון דלא ידעינן שהן ערכאות ואין לומר דמפרש כפי' רשב"ם שמביא הרא"ש דהא בסמוך שסותר דברי הראב"ד אינו מביא פי' רשב"ם כלל ידוחק לומר דהוי' ידוע לו דלוקוס ולוס הן ערכאות דו"א דהא אין ידוע כלל אם הן ישראלים או עובדי כוכבים רק מטעם דלא שכיח ישראל מכשיר ועכ"פ אין ראיה אם הן ערכאות ודוחק לומר דר"י ידע שבעיר זה שנכתב הגט יש ערכאות ששמן לוקוס ולוס ולא היה מסופק כלל שהן ישראלים דמלבד שהוא דוחק עוד קשה מה קאמר ודוקא לוקוס ולוס דלא שכיחי ישראל דמסקי אבל שמות אחריני דשכיחי הול"ל ודוקא הני דהן ערכאות אלא מדתלי בשכיחי משמע דלא בעינן ערכאות כלל:

דף ד ע"א ר"נ ד"ה ואיבעית אימא כו' ארישא דפרסאי כו'. נ"ב אריסותא גרים שם בגמ' ובערוך גרים ארישן ופי' נ"כ לשון חזקה:

דף ח ע"א ר"נ ד"ה אבל אחרים אומרים כו' א"נ כיון דמוקדם פלוגתא כו'. נ"ב קשה דגם לר"ש בהקדימו בכוונה פסול דלא שייך הטעם כיון שנתן עיניו לגרשה: ע"ב ד"ה כתובה כו' עד בתוספת נמי איכא למימר כההוא הנאה דקירוב התנות וקלא כו' כצ"ל:

דף יא ע"ב ר"נ ד"ה ולענין הלכה כו' עסה"ד ולא ידעתי מאי שנה דר' אלעזר הכא. נ"ב עי' ברא"ש:
דף טו ע"ב ר"נ ד"ה ושמעינן עסה"ד ולא איפשיטא. נ"ב וזהו מהלוקת ר"י ור"ל בירושלמי הביאו הר"ן בפ' תאומר והש"ך בחו"מ סי' כ"א ועיי"ש:

דף יז ע"ב ר"נ ד"ה ונמצינו למדין כו' עד דהוה שמי' ראובן ואהנך שמי' שמעון אלא אני פלוני עד כל כו'. נ"ב ר"ל בשביל זה צריך לכתוב אני פ' וכל שם שיש לי ועי' בקרבן עדה שמפרש פי' אחר ועי' בפ"ו בפ"מ: בא"ד ופריך אלא אני פלוני כו'. זפריק אלא כ"י כנ"ל ועי' בקרבן עדה שכתב דברי הר"ן פתומים עיי"ש: שם ד"ה ואין זה דעת הרי"ף כו' דהיאך מגרשין נשותיהן גוונא כו'. נ"ב ר"ל היאך מגרשין נשותיהן דשלחו לי' בני מדינת הים היינו באיתחזק ופסיל מדינא אפי' בדיעבד ומשנתינו מיירי בלא איתחזק והוא רק מפני התקנה:

דף כד ע"ב ר"נ ד"ה נרסינן בגמ' כו' ולא אמרן אלא דלא הוה בהתא כו'. נ"ב הר"ן קיצר כאן לשון הש"ס שם דאסיק דהכא מצי אמר אילו אנא הוואי הוה טעיננא טפי ויכול השותף לחזור ולדון אותו וע"ז אמר ולא אמרן דהשותף יכול לחזור ולדון אלא דלא הוה בהתא אבל הוי בהתא אבעיא למיתי ומדלא אתי ש"מ שסמך עצמו על טענת האחר:

דף כז ע"א ר"נ ד"ה ירושלמי כו' והלקוחות אומרים כו'. נ"ב עי' סמ"ע סי' רל"ו ס"ק ח' פי' הדברים ועמש"ש בגליון:

דף כח ע"א ר"נ ד"ה קוברין כו' ובירושלמי לא שנו עם בכל אלו. נ"ב ר"ל שלא שנה עם מתי ישראל ומיהו בירושלמי כאן לא מצאתי הברייתא זו כלל: ע"ב ר"נ ד"ה שליח לקבלה הוינא כו' עד אבל אמר ליה התקבל מגורשת משיגיע גם לידה כו'. נ"ב והטעם כשאמר לו הבעל התקבל היינו התקבל והולך והשליח כשקבלו נתרצה אצלו להיות שליח להולכה וע"ז הקשה הר"ן דבגמ' מקשה דבאומר הבעל התקבל אמאי דאמר השליח סמוך ולא עשאו שליח להולכה אבל אם עשאו בפירוש שליח להולכה כגון שא"ל הולך אף הר"ן מודה דהוה גט כשיגיע גם לידה אע"ג דעקר שליח שליחותיה ואמר שליח להולכה לא בעינא זהו מתחלה אצל האשה אבל אצל הבעל התרצה להיות שליח להולכה שהרי א"ל הולך והוא קבלו וכן הוא בהדי' בטור סי' ק"ם. ומכאן מוכח קצת כדעת הרמב"ם דשליח הולכה יכולה האשה לחודה לעשות דאל"כ כיון דאמר תחלה להולכה לא בעינא היינו אף אם אתה תעשה אותו שליח להולכה דהא האשה אין יכולה לעשות שליח להולכה וא"כ איך נאמר אח"כ שתיכף אח"כ נתרצה להיות שליח להולכה אלא ע"כ כהרמב"ם ואינו סותר דבריו שמתחלה אמר אצל האשה איני רוצה לעשות שלוחה להולכה אבל אצלך רוצה אני ועי' בש"ס דמשני הולכה אקבלה מוכח בהדיא הך דינא דהיכא דהבעל. א"ל הולך מתגרשת כשיגיע גם לידה ומשמע כהרמב"ם וי"ל דר"ה ס"ל דאף מתחלה לא רצה להיות שליח להולכה אצל הבעל עכשיו בשא"ל הבעל הולך וקבלו אמרינן דחזר ונתרצה להיות שליח הולכה: שם ד"ה והקשה הרמב"ן דהולך לא כוכי. נ"ב עי' תוס' גיטין ס"ג א' ד"ה רבי:

דף כ"ט ע"א ר"נ ד"ה בעי מיניה כו' עסה"ד נראה שהתפרש כך אם ת"ל בהך כו'. נ"ב צ"ע דא"כ הו"ל לרי"ף למיפסק כאת"ל דלא סלקינהו משליחות שכן דרכו של הרי"ף והרמב"ם בכ"מ ואפשר כיון שאינו מפורש בש"ס את"ל: סליק

מלאכת יום טוב על הרי"ף מסכת גיטין מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר יום טוב ליפמאן אבד"ק קאפולי.

דף ד ע"א בר"ן ד"ה גמ' קא פסיק ותני וכו' כי לא מרעי נפשי' מאי הוי אטו משה ואהרן מי לא מהימני וכו'. נ"ב כוונתו מידי דהוי אקרובים:

דף כג ע"א בר"ן ד"ה ואי דלמא כו' * וכן נראה דעת הר"ם במז"ל וכו' דהא ואל תעשה כאני ועוד דכיון דבגמ' פשט לה מהכיא דלוי בר דרגא וכו'. נ"ב וצ"ע דאדרבה מדלוי בר דרגא איפשטא דאם רצו הקרובים לחתום אין מוחין בידם דטעמא משום דאתקא הוי ונע"ג

סליק

הגהות פעולת שכיר ז"ל הרי"ף ממסכת גיטין

מהרב המאוה"ג המפורסם בתורתו ובחכמתו כו' מוהר"ר ישכר בער בהגאון כו' מוהר"ר תנחום זצ"ל זקן ההוראה פה ק"ק ווילנא.

דף ב ע"ב ר"ן בד"ה (הנמעל"ד) כמאן כר"ש וכו' דלא פליגי דיבורא היינו טעמא. נ"ב ר"ל משום דכיון דבנותן לעבדו אינו בכלל העבד בכלל נכסים אלא משום דאמר כל נכסיו אין במשמע שיא גיטו ומתנתו באין כאחד כמ"ש לעיל א"כ דווקא היכא דקיימא כלא נדיכתא אבל הכא שנפגם מכלל נכסיו אלא בקרקע כיון דלא פלגינן דיבורא ה"ה כאילו פגמו לענין העבד והרי הוא כאילו לא אמר כלל:

דף ג ע"א נהריבי א"ם אות א' לענין תוספת לא כאומר ומכני כנ"ל:

דף ה עב ר"ן ד"ה כמעל"ד מתני' בבכ"מ וכו' אלא כן אנן קיימים כנ"ל:

דף ח עא ר"ן ד"ה אבל אהר"ס וכו' אגא אנן בר היא נס"דעא כנ"ל ותי' משורא מוקף:

דף י עא ר"ן ד"ה יצא זה שמהוסר כתיבה וכו' ולמה ל"ל. נ"ב ר"ת לי למימר: שם ד"ה שלהו מהם וכו' ומיהו באותן שצריכין לכתפר וכו'. נ"ב עיין סי' גט פשוט סי' קכ"ד ס"ק ב' ופר"ח שם סק"ב מ"ש בכוונת דברים אלו של הר"ן ז"ל: ע"ב ר"ן ד"ה גרסי' בגמ' כתבו על החרס וכו' ויתן לה רוחב בחתיכה כנ"ל ותי' רוב מוקף: ד"ה מאן חכמים וכו' ומאן דאמר עידי מסירה עיקר אבה סגאה כנ"ל ותי' כהי מוקף:

שם דמדכמכי אעדי התימה. תי' דמכמכי מוקף. ונ"ב דמאן דסמיך:

דף יא ע"א ר"ן סד"ה וה"מ בגיטין אע"פ שאינו יכול להזדייף כגי שאינו עשוי לעמוד ימים רבים כנ"ל: ע"ב ר"ן ד"ה הכל כשרין לכביאת את הגט חוץ מחש"ו וכו' לכון פסול כדברי הרב ז"ל כנ"ל:

דף יב ע"א בר"ף דלמא לקלקולה לגרה קאי. תי' לגרה מוקף:

דף יג ע"א ר"ן ד"ה תוך מגיטי נשים וכו' ויאמרו בלא קדושין וכתובה נתעברה לאחר אירוסין. תי' אירוסין מוקף. ונ"ב גירושין: ע"ב ר"ן ד"ה ומיהו וכו' כדאמרי'. נ"ב שבועות דף ל"ג ע"ב ע"ש:

דף יד ע"א ר"ן סד"ה יש מי שאומר וכו' וקושיא לו ז"ל עובדא דרבה כנ"ל: ע"ב ר"ן ד"ה ואזל איהו ויהב לה גט וכו' ולהכי אמרי'. נ"ב ולי נראה דלהכי אמרי' כנ"ל: שם דהא הלמודה. תי' תלמודה מוקף:

דף טו ע"א ר"ן ד"ה קתיכתו וכו' והאחר אינו יכול לגרש. תי' והאחר מוקף. ונ"ב והאחד ז"ל ור"ל הראשון: שם ד"ה שלחו מתם וכו' ומינה ודאי שהבעל יכול. נ"ב עיי' סי' קמ"ב בפי' דהדלעיל קאי והוא כרש"י ז"ל ועיי"ש ועיין ברא"ש שלרי"ף יש לו פי' אחר גפי גירסתו ולגי' זו כפי שפי' הרא"ש מדוקדק טפי האי ומינה שכתב הר"ן והפשר שיש חסרון בדבריו גי' הרי"ף ופירושו:

דף טז ע"א ר"ן ד"ה ונפקא מינה כו'. תי' אמר כזכי אבר במרובעין. נ"ב נ"י עיקר:

דף יז ע"א ר"ן ד"ה גרסי' עלה דמזוני נגמי'. נ"ב אמר רב יהודה אמר שמואל:

דף יח ע"ב ברי"ף דאזרי' רב אחא. נ"ב עה"ד רבים: שם בר"ן ד"ה בקודמין וכו' דכתבא לא שייכא בוסה. תי' דכתבא מוקף. ונ"ב דכבא:

דף כב ע"ב ברי"ף נתתיו לו. תי' נתתיו מוקף. ונ"ב נתונה: שם ר"ן ד"ה נותן אוכל פירות לפי שפודאתו פודאה גמורה. נ"ב בהודאת המקבל נ"ל ד"ת ועיקר שנ"ל שפודאתו אינה פודאה כו' ולנותן קאי:

דף כג ע"א ר"ן סד"ה ואמרי' תיש וכו' ועוד כיון דבגמ' פשט לה וכו'. נ"ב האי ועוד כו' נראה שצ"ל קודם אבל נראה שדעת כו' ומסקנת ר"ן למעשה כדעת הראשונים ז"ל ועי"י וב"ה י"ד סי' רנ"ב מ"ש בזה:

ע"ב ר"ן ד"ה המוליא את אשתו משום שם רע. נ"ב מכאן עד ס"פ הנזקין הוא פי' הנמוק"י ולא פי' הר"ן:

דף כד ע"ב ר"ן ד"ה גרסי' בגמרא אמר אביי וכו' ולא אמרן. תי' ולא אמרן מוקף. ונ"ב כאן עיקר למחוק שני תי' ולא אמרן אולי שנ"ל דלא אמרן:

דף כה ע"א בחדושי אנשי שם אות א' ואות ב'. נ"ב כל מ"ש מהר"ס אות א' וב' הוא מגלי השגתה בחי' הרשב"א ע"כ היטב כוונת הנמוקי' לדברים שלא עלו על לב והמעיין בחי' הרשב"א יראה לעין שהנוסחא שלפנינו הוא נכון רק שצריך קצת תיקון וכנ"ל ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית מהכא משמע דקמא גבי בינונית מדינא דהאי משום דסתמא קתני ומשמע אף בנתרצה לו (ר"ל דהאי מדינא לא גבי קמא בינונית רק דתלמודא דייק מדקתני סתמא מיירי אפילו היכא שנתרצה האחרון להגבות לקמא בינונית שלא מן הדין דמדינא כולן שוין בבינונית וזיבורית ואפ"ה) לא הוי ב"ח גובה מבינונית אלא מזיבורית ליתא דכיון דאחרון זה כו' וע"ש חי' הרשב"א ביאור דברים אלו בארוכה וכן מ"ה באר לפי נוסחא הישנה מדפוס ראשון שהיא ממש כנוסחא שלפנינו רק בראשיתו כתוב שם והאי משום דסתמא כו' וזה נכון ונ"ל דהאי משום כו'. ומהר"ס העתיק הנ"י ע"פ הגהותיו לפי פירושו ולא נמצא כן: ע"ב ר"ן סד"ה וצריך לחשב עמהם באחרונה וכו' ואע"ג דאמרי' דאין נשבעין. נ"ב עי' פרישה סי' ר"ן אות ה' וסמ"ע שם ס"ק ט' מ"ש ע"ז:

דף כו ע"א ר"ן ד"ה זו"ל לא יהא כח הדיוט וכו' אין ההדיוט יכול לחזור בו כשמזכה מהדיוט כנ"ל: ע"ב בחדושי אנשי שם אות א' ד"ה לעניותי. נ"ב ער"ן דקדושין פ"ג גבי א"ל עד א' אכלת חלב שהביא שם שיטת האחרונים ז"ל החולקים על ר"ת ז"ל ועי' עוד בחי' רשב"א ור"ן במכלתין ויתבאר לך דברי הנ"י כאן:

דף כז ע"א ר"ן ד"ה אחולי אחלי וכו' אינו כלום משום דאיכא. נ"ב דלא אמרי' בעלמא אין מתנתו מתנה אלא משום דאיכא כו' כנ"ל ד"ת: ע"ב ברי"ף בזמן שהיא טמאה. נ"ב כ"ה בברייתא בחולין דף ו' ע"ב: ר"ן ד"ה בן בתירא וכו' והרמיזה היא בעיניו. נ"ב לשון רש"י בידיו ובראשו וכ"ה לשון נ"י ריש פרק התרש וכ"כ כל הפוסקים ועיין ערוך ערך קפץ וערך רמז:

דף כח ע"א ר"ן ד"ה ונחלקו הראשונים ז"ל וכו' ולי אפשר דכיון דבלוחו של אדם כמותו כנ"ל: ע"ב רי"ף איתמר הבא לי גיטי ואשתו אמר התקבל וכו' לא הויא התקבל לי גיטי ואשתו אמרה הבא לי גיטי כנ"ל:

דף כט ע"א ר"ן ד"ה משום תנרה וכו' ואתא למימר נמי דתנר הוה שליח הבעל כנ"ל: שם ד"ה בעא מיניה וכו' פירשה הרי"ף ז"ל להולכה. תי' להולכה אבר במרובעין נ"ל במוקפין: ע"ב ר"ן ד"ה שאני ממון וכו' ה"ל סילך לקבלה. תי' לקבלה אבר במרובעים נ"ל במוקפין:

דף ל ע"א ר"ן ד"ה ולפי שיטת הרי"ף וכו' ואפי' כשהגט ביד השליח. נ"ב נ"ל שנ"ל בענין זה ואמאי ואפי' כשהגט ביד השליח ויתבי' ניהלי וכו' ולשון הר"ן בחידושיו כ"ה וקס"ד שצריכה שתי כתי עדים לעולם אע"פ שהגט יוצא מתחת ידה:

דף לא ע"ב בד"ה (הנמעל"ד) צרור וזרקו וכו' אבל הכא היכי מפרקינן. תי' מפרקינן הוא במרובעין. נ"ב נ"י מקשינן ועיקר ור"ל דהתם קאתינן לתרוצי מילתא דרבנן דס"ל מהנת שכ"מ דאורייתא ל"ק הא דמודה שמואל במתנת שכ"מ דאינו חוזר ומותל משום דאיכא למימר דכל דאינו מוחל אנא כמוכר דלא זכה ליקח אלא מדרבנן אא"ה דרבנן והאי קרא ולתרוצי מילתא מדרבנן אפי' כשנו' דוקא אבל הכא דלא מקשי' בפשיטות והאי תימה מנא לן קושיא:

דף לב ע"א ר"ן ד"ה קמי' ליה וכו' היכי ליקני אמרה מדלא קאמר כנ"ל והד"א: ע"ב ר"ן ד"ה הרי אלו יכתבו ויתנו וכו' דאמרינן התם אליבא דרבא תרגמא אביי כנ"ל: שם סד"ה מילי לא מימסרן לשליח וכו' ולאי כתב יהן וכו'. תי' כתב מוקף. ונ"ב התם:

דף לג ע"א ר"ן ד"ה וס"פה הרמב"ן וכו' ואין הסופר והעדים חותמין. תי' חותמין אבר במרובעים מוקף. ונ"ב עימדין: באשר אבל דעתו מסכמת נ"ב עיין סו"ת רד"ך בית כ' חדר כ' ובית ו' חדר א' שהאריך לבאר תוקת הרא"ש והר"ן עם הרמ"ן דלרמב"ן אין הפרש לענין גט אשה בין אומר אמרו לפלוני לכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו והיכא שאומר אמרו לפלוני שאני ממנה אותו שליח לכתוב ולפלוני ולפלוני עדים לחתום ולהרא"ש ור"ן באמרו לפלוני לכתוב ופלוני ופלוני לחתום בטיל משום מילי לא מימסרן לשליח וכן במתנה לא מהני משום האי טעמא ובאמרו להם שאני ממנה אותו מהני בגט ומתנה וכן מתבאר מדברי הנ"י סי' קכ"ב ע"ב ומה שהוסיף מהר"ס בדברי רמב"ן והא"ס בין שני האלו עיגולים ליתא דאפילו במבורר הוה אמרי' מדעתיכם שמלום להם בכם ימנו פלוני ופלוני: שם בא"ד אם לא כן לא אמר לנו. נ"ב למה אמר לנו נ"ל ד"ת: עב ר"ן ד"ה רב הונא אמר אינו כבולכם וכו' לא קפיד אלא אמנויין. נ"ב חסר ועיין רש"י:

דף לד ע"א ר"ן ד"ה ת"ר כהם וכו' שמא סמך הרב ז"ל בבטר מת. תי' בבטר מת אבר במרובעים נ"ל במוקפין: שם ד"ה זה גיטיך וכו' שאין הגט גט. נ"ב לשון רש"י נמצא שאין הגט גט אלא כו': ע"ב ר"ן ד"ה גיטו כמתנתו וכו' ואם לאו אינו גט ע"כ הרי שהורך וכו'. נ"ב אע"ג דהרמב"ם ליתא דמפני' נקט מ"מ נ"ל לפרושי ליהניה כמו דמפרש תלמודא אליבא דר"ה דעמד והלך בכלך על מטעת דמסיים בהר ככי ואם ניתק מחולי לחולי ולא עמד בשוק ה"ז גט ואי"נ אומד ואי לפרש"י דלדידן באם מתי נקטינן כר"ה כ"ש גם ריבה: ליבניה שניתק מחולי לחולי מיירי כמו דלוקי מר בריה דרבי אלא ע"כ דס"ל להרמב"ם דבריפא אף בלא ניתק ואף בעמד והלך בלא מטעת בעי אומד כ"ז שלא נתרפא לגמרי ואם ניתק ולא עמד א"צ אומד דמדאמרינן הכי אליבא דר"ה כ"ש לדידן כמ"ש כמ"מ שם הלי' יוח:

דף לה ע"א ברי"ף מגורשת ואינה מגורשת. נ"ב ד"ת מ"ז:

דף לו ע"א ר"ן ד"ה ומה שכתב הרי"ף וכו' י"ל דאיידי דאיצטריך התם למפסק בהם כנ"ל ותי' רב אבי מוקף: ע"ב ר"ן ד"ה וכו' וה"נ אפשר דמפסיי' ליה נדמי' כנ"ל:

דף לז ע"א ר"ן ד"ה והלכתא וכו' בשלמא לרבא וכו' סיפא בדפרים וכו' אלא לרב אבי כיון דרישא במפרש כנ"ל:

דף לח ע"ב בר"ן ד"ה וכתב הרמב"ן וכו' הלכך ע"כ מתחלת היום על. תי' מתחלת היום אבר במרובעין. נ"ב נ"י מעכשיו ועיקר: בחדושי אנשי שם אות א' ד"ה אמר הקטן וכו' מאי סריך. נ"ב לק"מ דלפום מאי דקיימינן התם דיש טענת אונס בגיטין והאי לא איצטריכינן כלל לגיוני דאם לא באתי דאין גט לאחר מיתה מרישא שמעינן והכי תיבת אדבתין דמעכשיו משמע כמ"ש הר"ן אכתי אינו גם מטעם טענת אונס וכך סברת דגמרא ניחא לי' דלא היפול קמי יבם אכתי לא ידע כמ"ש התוס' שם ד"ה מת כו' וכ"ש לסברת הר"ן דבגמרא כי היכי דלא תיפול קמי יבם אינו רוצה ביטול אלא לאחר מיתה וא"כ מש"כ אם אין כוונתו מפני יבם ה"ל מעכשיו משמע א"כ יש טענת אונס ולימני הלם ואם כוונתו מפני יבם אינו רוצה ביטול אלא לאחר מיתה ומרישא שמעינן דאינו גט וצריך הא דהר"ן אינו אלא אליבא דהאמת דאין טענת אונס בגיטין:

דף מ עא ר"ן ד"ה גרסי' בגמ' וכו' דכולהו פסלא מקרי ואינה מגורשת. תי' ואינה מגורשת נ"ל מוקפין: ע"ב ר"ן ד"ה גרסינן בגמרא אמר רבא וכו' והכי פרכינן לה. נ"ב והכי פרקינן לה נ"ל כ"ל: שם סד"ה היכי דמי וכו' והרי"ף ז"ל שכתב בהלכות הסוף עובדא דרבא כנ"ל:

דף מא ע"א ר"ן ד"ה תנן בפרקין וכתב הרמב"ן ז"ל דהא דתנן ריבה כנ"ל: ע"ב ר"ן ד"ה ואם נתגרשה וכו' ויאמרו בנה עלי'. נ"ב לשון הירושלמי הל"ט ב"ה דאינון אמרין ואפילו הקדישה תבבילו אינון דאמרי אינה מוזהמת לפניו והוא חשוד עלי' ואם אין ס' הר"ן כוונתו לומר שיאמרו ב"ה לביתם דבודאי בא עליה ויאמרו הבריות גיטה קודם לבנה:

דף מב ע"א ר"ן ד"ה ועכשיו נהגו למנות ליזירה וכו' עוד אמרו דכיון דבגמ' עבדינן נריכותא כנ"ל: שם כד"ה גרסי' בגמ' וכו'. ומיהו אי כתבו היינו לא מיפסל כנ"ל: שם ד"ה אמר ר"ה וכו' (ורב הבא) אבר במוקפין. ונ"ב ד"ת מ"ז נ"ב נ"י עיקר: שם ד"ה זו דברי ר"מ שאמר משום ר"ע וכו' כדי שלא יהא בנה. תי' שלא אבר במרובעין נ"ל מוקף. וג"ב נ"י כדי שיהא כו' וכן עיקר ועיין נ"י פ"ג דיבמות גבי ריפא דעבדא איסורא קנסוה כו' מ"ש שם בשם ש"ס ירושלמי:

דף מה ע"ב ד"ה ואיכא מ"ד וכו'. תי' איא לן למנקט להומרא אבר במרובעים נ"ל במוקפין: שם ד"ה ומניקה וכו'. שאם יצא בפני' כנ"ל:

דף מו ע"ב כד"ה (הנמעל"ד) ותו ליכא וכו'. תי' ומשני במקושר לא קמיירי אבר במרובעים נ"ל מוקפין:

דף מז ע"א ר"ן ד"ה ומה שכתב ז"ל וכו'. תי' ומיהו ליתא מוקף: ע"ב בא"ד הנ"ל אבל לענין הזרה. נ"ב נ"ל דכוונת דבריו שלמ"ד ע"ת כרתי אע"ג שלא קני עד דמטי שטרא לידי' מ"מ המסירה אינה עושה קנין אלא דשביק רווחא לקנין של ע"ת לחול מאותה שעה ובשטר שכתב בשעת מקמי מסירה הרי חלות הקנין והמסירה תרווייהו כהדדי אהו ובאין כתוב בו בשעת הרי הוא כאילו כתוב מפורש שלא יקנה אלא בסוף היום והמסירה שהיתה גוסס בסוף היום גרירא בתר זמן חלות הקנין ואהבה כאילו נמסר ג"כ בסוף היום ומש"ה אפילו עומד וצוות בסוף היום שחוזר בו לאו כלום הוא כיון דהוי כאילו מוסר לו בהותה שעה הכי מעשה המסירה סותרת הזרתו ועושה קנין אבל בשני שטרות שאע"פ במסירת האחד קודם לשני מ"מ כיון שהמסירה אינו עושה קנין לשעתא אלא דגרירא לזמן חלות הקנין דע"ח שהיא בסוף היום כשחזר ומכר שטר לשני הרי זכות שניהם שוה בסוף היום לזמן חלות הקנין:

דף מח ע"א בא"ד הנ"ל דהא כי נמי. תי' אלו מוקף. ונ"ב אלא הכי נ"ל ד"ת: שם בא"ד דבעינן וכו' שיחתמו עלי' אבר במרובעין. ונ"ב גי' ד"ת נ"ב נ"י יותר נכונה:

דף מט ע"א ר"ן ד"ה ופוסל מן הכהונה וכו' כדין (לא) פסול. תי' לא אבר במוקפין ונ"ב ד"ת מ"ז נ"ב נ"י עיקר:

דף נ ע"א ר"ן ד"ה נשואים אין תובעין. נ"ב נראה דגורס כן בברייתא ולא כגי' רש"י שלא לפלוני אין תובעין: שם ד"ה במקום אמתלא וכו' ואם לא יצאה שם מקום. נ"ב נ"י הוא הנכונה וכ"ה בחי' הרמב"ן ובב"י סי' מ"ו וע"ש בב"ש סוף ס"ק י"ב דאם יצא הקול סתם אפי' נשאת תצא ומשמע שם אפילו בי"א אמתלא לאחר יו"ד ימים דלא כמהר"ס שהוסיף מדעתו על דברי הרמב"ן ז"ל: כליק

בן אריה על הרי"ף ממסכת גיטין

מאת הגאון וכו' מוהר"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ב ע"א רי"ף איבעי לכו כו' אלא כך כתוב נכסי קנויין לך כו'. נ"ב נ"ל כך כתוב כל נכסי קנויין לך כו':

דף ה ע"א ר"ן ד"ה שמעינן מינה שהתופס כו' כתב הרי"ף ז"ל בתשובה דדוקא כו'. נ"ב בתשובת הרי"ף סי' ער"ה:

דף ז ע"א רש"י ריש הפרק במתני'. ד"ה אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול כו' כנ"ל ותיבת מן העדים נמחק:

דף ח ע"ב בשלטי הגבורים אות י"א ד"ה כתב בעל העיטור ורב אלפס כו'. נ"ב בבעל העיטור מאמר ראשון זמן: שם ומדגרסינן פ' שנים אוחזין בזמן שהבעל כו'. נ"ב בב"מ דף יט ע"א ועי' בשירי קרבן על הירושלמי כאן פ"ב ה"ב ד"ה ר"י אומר כו' מה שכתב על זה: בא"ד רמי בר חמא נמי הכי ס"ל כו'. נ"ב יבמות דף נב [ועי' ברא"ש סי' ד]:

דף ט ע"א ר"ן ד"ה ובשיחור כו' דוקא בדיעבד ומשום הכי אמרינן דמתני' אפי' לאתויי הא. נ"ב נ"ל ומשום הכי לא אמרינן דמתני' כו':

דף יא ע"א ר"ן ד"ה הכל כשרין להביא את הגט כו' ולא ידעתי מה שיטה דר' אלעזר הכא. נ"ב עי' לחם משנה על הרמב"ם פרק ו' מהל' גירושין הלכה ז' [מה שפירש בזה. ועי' בב"ח סי' קמא סעיף כג]:

דף יב ע"ב ר"ן ד"ה ויהא מכן כו' י"ל דאין ודאי דסתמא לאו כלגמה דמי. נ"ב וכן הוא להדיא ריש זבחים ע"ש [דף ב ע"ב ודף ג ע"א]:

דף יג ע"ב רש"י ד"ה כבר אם בו ביום נכתב. כל זה הוא דיבור אחד עם הקודם וציון במתני' נ"ל אחר זה וכד"ה לביקרא צריך להיות כנוסח הזה: לביקרא שנתתם על המלוה זו קודם הלואה כשר אם בו ביום נכתב ואח"ז נ"ל ציון כמתני' ותיבת אחרת מוקף [וכהגנון הזה היא ג"כ בר"ן כאן וברש"י בגמרא ע"ש]:

דף טו ע"ב ר"ן ד"ה ושמעינן מינה דהלכתא כו' וכתב בס' העיטור דאיתבל קמיה אם יש אונס בקדושין או לא ולא איפשטא. נ"ב נ"ל דאיתבל קמי ריש כלה אם יש אונס כו' וכן העתיק הרב המגיד פ"ע מהל' גירושין הלכה ח' וכן הוא הלשון בבעל העיטור אות ק' קידושין דאיתבל מקמי מר במותאל ריש כלה [ובאות פ' שליחות גט הלשון דאיתבל מקמי מר גלותא] ופי' בבעל העיטור דמשמע דהיינו דריש כלה לא איפשיט אבל דעת בעל העיטור בעצמו משמע לכאורה דאין אונס בקדושין וז"ל שם באות ק' תנאי בד"ה ארבעה עבר שכל תנאי שאירע בו אונס בתנאי בעל לבד מגיטין וקידשין עכ"ל ובאות ש' שליחות גט אחר שכתב דאיתבל קמי ריש גלותא אם יש אונס בקדושין ולא איפשט הביא ירושלמי דקדושין פ"ג ה"ב דפליגי ר' יוחנן ור"ל אם אונסא כמאן דעבד כו' ונראה דכוונתו לפסוק בזה כסיקו דריש גלותא ולפסוק כר' יוחנן דאין אונס בקדושין וכמו שהביא הר"ן פ' האומר בקדושין (דף רלד ע"ב) את הירושלמי הזה לפסוק ממנו דאין אונס בקדושין ע"ש (ועי' ש"ך חו"מ סי' כא) ולכן סתם הבעל העיטור באות ת' תנאי שם וכתב לבד מגיטין וקידושין (ודלא כמ"ש הבית שמואל בריש סי' ל"ח דהבעה"ם ס"ל דהוה ספק קידושין ע"ש) והר"ן כאן חסר תיבת ריש כלה ועי' תשובת מהר"ם אלשקר סי' ל"ב [ועי' כנסת הגדולה אה"ע סי' ל"ח סק"א]:

דף טז ע"א ר"ן ד"ה והא שמעתא כו' והרמב"ם ז"ל כתב כו' ויש לתמוה למה והראב"ד כו' ואף זה תימה כו'. נ"ב עי' לחם משנה על הרמב"ם [בפ"ד מהלכות זכיה הלכה א]: שם ד"ה שליח מתנה כו' כשליח הגט משום דהולך לאו הזכי הא אי אמר זכי הוה כזכי במתנה לא מני כדר. תיבת אמר זכי מוקף ונ"ל הא אי הוה כזכי במתנה לא מני כדר:

דף יט ע"ב ר"ן ד"ה גרסינן בגמ' אמר רב יהודה כו' וכדאמרינן בספרי ר"ש אומר כו'. נ"ב לפנינו ליתא בספרי אכן בהוספה סוף שביעית איתא [בפ"ח מ"ח בזה הלשון. ר"ש אומר הוא מכמים ואין יורשין מכמיסין שנאמר שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו עכ"ל] ועי' אורים ותומים סי' סז [ס"ק כה]: שם ב"ג אות ב' ד"ה כתב כמ"ג אומר רבינו יעקב כו' שאין הלכה כר"נ אלא כהאם מבנה שאינו נאמן ולא עוד אלא שפוהחין לו כו'. נ"ב חסר כאן עי' טור חושן משפט סי' סז [לשון הטור שם בסעיף כו כתב בעל העיטור שאין הלכה כר"נ אלא כהתם מבנה שאינו נאמן וכן דעת רב אלפס והרא"ש פסק כר"נ שהוא נאמן ולא עוד אלא שפותחין לו שמא פרוזבול כו' עכ"ל וכן צריך להגיה כאן שכל הדבור הזה של שלטי הגבורים כאן הוא לשון הטור שם ועי' בבעל העיטור אות פ' פרוזבול ולפנינו שם איתא בבעל העיטור ומסתברא דנאמן בשבועה עכ"ל]:

דף כ ע"א ברי"ף בין לפני יאוש כו' ונדפס בלדו ד"ת מ"ז. נ"ב ועי' בספר הזכות להרמב"ן: ע"ב ר"ן ד"ה וחזינן לגאון כו' והרמב"ן ז"ל העמיד דברי הרי"ף ז"ל כו'. נ"ב בספר הזכות ע"ש:

דף כב ע"א ר"ן ד"ה תני' אידך כו' ופירשה לנו הרי"ף בתשובה כו'. נ"ב בתשובות הרי"ף סי' רי"ד ע"ש:

דף כה ע"א ר"ן ד"ה ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבוריות ומשום דסתמא קתני משמע אף בנתרצה לו כו'. נ"ב עי' חידושי הרשב"א והריטב"א ותבין דברי הר"ן כאן אף שהלשון מגומגם. ומהר"ס ז"ל (שבחידושי אנשי שם) לא עיין שם. [וז"ל הרשב"א (דף נ ע"ב) מהכא משמע דקמא גבי בינונית ובתרא זיבורית מדינא' דכי היכי דהקדמי' בפרעון הכי אקדמי' ליטול מן העדיות או מן הבינונית אם אין לו עדיות דאי לא תימא [כן היכי] משכחת לה דקמא בינונית ובתרא זיבורית. וא"ת בשנתרצו לו האחרונים [ביטול הוא הבינונית והם כזיבורית] הא ליתא דא"כ כו' לפי שהאחרון נכנס תחת הבעלים והוא זכה בבינונית והזיבורית ואחר שזכה בו מכר בינונית לראשון בזיבוריות כו' והיינו דרבא כו' והלך במעון ומכר שדה אחת ללוי כו'. עכ"ל. ונראה שבר"ן כאן נ"ל כסגנון הזה ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית ומשום [שכן נוטלין מדינא. ואין לומר דפשיט לי' משום] דסתמא קתני משמע אף בנתרצה לו (פי' כשנתרצה האחרון שיקח זיבורית והקמא הבינונית לא הוי בעל חוב גבי מבינונית אלא מזיבורית. דכיון דהאחרון כו' כמכרו לו ואמר רבא כו' וכן כתב הריטב"א ע"ש]:

דף כז ע"ב ר"ן ד"ה עד שחות כגדול כו' וכתב רב האי ז"ל כו'. נ"ב בספר מקח וממכר שער ג': שם בא"ד ולפי דעתינו אנו אם יש שם ממון כו'. נ"ב נ"ל ולפי דעתינו אנו רואים אם יש שם כו' [וכן הוא במקח וממכר שם שער ג]:

דף כח ע"א ר"ן ד"ה וכן הלכה תימה הוא דבגמ' מוכח בהדי' דהלכה כמ"ד אין כותבין. נ"ב עי' לשון הר"ן ריש פרק כל כתבי ובבית יוסף יורה דעה סי' רפ"ג [וז"ל הר"ן שם בסוף ד"ה רב הונא אמר אין מגילין כו' ועוד דהא אסיקנא התם שאין כותבין מגילה להתלמד בה ואעפ"ה כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו דקי"ל כותבין מגילה להתלמד בה ומשמע שטעמו משום עת לעשות לה' הפרו תורתך דדבר הלמד מענינו כו' וע"ש. ובבית יוסף שם מה שכתב על זה]: ע"ב ר"ן ד"ה שליח לקבלה הויא כו' וכתב הרב בעל העיטור ז"ל כו'. נ"ב בהות ש' שליחות גט ע"ש וע"ע בחידושי הרשב"א. [ולפנינו בבעל העיטור שם אינו מפורש דבהבעל אמר התקבל מגורשת שאחר שכתב שם דברי ר"נ באפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת דעקר לי' שליח לשליחותי' כו' כתב בזה הלשון ודוקא דאמר הבעל הא לך כמה שאמרה הלא"ה לכשיגיע גט לידה מגורשת דשליח להולכה משוי עכ"ל ויש לומר דכוונתו רק אם אמר הבעל הולך וגם אם אמר הבעל הולך כמו שאמרה דכיון דהבעל הזכיר הולך והשליח קיבל הגט אחרי דברי הבעל הרי נתרצה עתה להיות שליח להולכה וכמו שכתב במשנה למלך פ"ו מהל' גירושין הלכה י"א ד"ה הכלל העולה כו' דהאופנים הנ"ל מגורשת ומוכח כן מן הגמרא ע"ש אבל באם גם הבעל אמר התקבל י"ל דס"ל לבעל העיטור ג"כ דלא מגורשת וס"ל דגרע יותר מאם אמר כמה שאמרה ופשיטא דלא מהני ולכן לא הוצרך לפרש זאת וע"ש ועי' בהרב המגיד פ"ו מהל' גירושין הי"א שם]:

דף לג ע"א ר"ן ד"ה והקשה הרמב"ן ז"ל כו' ובעינן נמי וכתב לה כלומר שיכתבנו לה הבעל ואין הסופר והעדים חותמים במקום הבעל אלא כו' תיבת חותמים מוקף ונ"ל ואין הסופר והעדים במקום הבעל כו' [עי' שאינם במקומו שיהי' נחשב מה שעשו הם כאילו עשה הוא אלא אם שמעו מפיו כו']:

דף לה ע"א רי"ף והכ"א מגורשת ואינה מגורשת לכל דבר ונלבד שימות. נ"ב עי' רא"ש [שלפני הרא"ש הי' כתוב בהרי"ף והכ"א מגורשת לכל דבר וכ"כ הריטב"א שכן הוא גירסת הרי"ף ונראה שכן הי' כתוב לפני הר"ן וצריך להגיה בר"ן והכ"א מגורשת לכל דבר. ולכן כתב הר"ן פ"ז דמסיים משמע לגו מיום המסירה וגם כתב הר"ן ופרכינן בגמרא תכמים היינו ר"מ שהוא ס"ל מגורשת לכל דבר לפי גירסה הו"ל מגורשת לכל דבר וכמ"ש בחידושי הרשב"א

הרשב"א הל לפי גירסת רש"י מגורשת ואינה מגורשת צריך לגרוס בגמרא חכמים היינו ר' יוסי וכמ"ש הרשב"א והרא"ש וע"ש וקרבן נתנאל שם :

דף לו ע"א ר"ן ד"ה אתקין שמואל כו'. ור"ת ז"ל ג"כ כתב כו' איכא למימר דמתני בהדי שליח שאמי דכל תנאי מהני בי' כו'. כ"ב כ"כ בעל העיטור אות ת' תנאי [בד"ה הרביעי כו'] וע"ע בשאילתות פרשת מטות סי' קלח [וז"ל השאילתות שם. והי בעינן תנאי כפול דקא יהיב לה גט לאשתו וקא מתני בהדה הכל קא מתני שליח לא בעינן תנאי כפול דאדעתא דמאי דקאמר לי' הוא דמשוי שליח ואע"ג דתנאה דבני גד ובני ראובן בהדי אלעזר הכהן ובהדי יהושע בן נון קא מתני ומשה הוא דהוה להון כשליח כיון דהוקשו ראשון לאבות [כמ"ש גיטין לו ע"ב] כמאן דמתני בהדייהו דידהו דמי עכ"ל השאילתות שם ועי' בית שמואל אה"ע סי' לח סק"ב וכנסת הגדולה שם הגהות ב"י סק"ח הובא בבאר היטב שם]:

דף לו ע"ב ש"ה אות א' ד"ה וכתב הרא"ש ז"ל ויראה לי עיקר כו' וכן פסק הרמב"ם ז"ל. נ"ב עי' בית יוסף [אה"ע סי' קמ"ג ד"ה כתנה כו'] וקרבן נתנאל על הרא"ש [סי' יוד] :

דף לח ע"א ר"ן ד"ה וליתוש במה פיים כו' אבל הרי"ף ז"ל פי' בתשובה דה"ק כו'. נ"ב בסימן ל"ב :

דף לט ע"ב ר"ן ד"ה ה"ז מגורשת כו' ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. נ"ב וכן הוא בבה"ג. [וז"ל בהב"ג ת"ל ונתן בידה מכל מקום. מכדי כתב אדא זימנא. מיהדר מיכתב וכתן בידה אחרינא ל"ל לרבויי גגה חצרה וקרפיפה כוה מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות עכ"ל] ועי' תוס' ב"מ דף י"ד ע"ב ד"ה ואי מהוס כו' ועי' ירושלמי כאן [דקאמר דדרשינן מדכתיב ונתן ונתן ב' פעמים] הביאו ג"כ הרשב"א כאן וי"ל שבבה"ג הוסיף הוה מיעוט כו' משום דקשי' לי' הא בהידך קרא נמי בידה כתיב לזה מפרש משום מיעוט אחר מיעוט ועי' פני יהושע כאן :

דף מג ע"א רש"י ד"ה על מנת כו' כאומר על מנת שלא תנשאי לעולם. נ"ב נ"ל שלא תנשאי לפלוני [וכ"ה . בפירש"י בגמ'] :

דף מד ע"ב ר"ן ד"ה ורבא אמר לא שנו אלא כו' ומ"מ מה שכתב הרי זו ספק גירושין וכן כתב ש"מ בע"מ לפני התורף כו'. נ"ב נ"ל וכן כתב שם בע"מ לפני כו':

במלחמות בד"ה אמר הכותב זו אינה קושיא שאילו אמר כו' היכי לא מבהמיע תנא והני יש עליו עדים ולא נתנו לה בפני עדים ר' אלעזר מכשיר והכמים פוסלים. נ"ב נ"ל לא מבהמיע תנא ותני יש עליו עדים ולא נתנו לה בפני עדים ר' אלעזר פוסל וחכמים מכשירים כו' : **שם** ש"ה אות א' ד"ה פירש"י אפי' אם נתקיים כו'. נ"ב [כל דיבור זה הוא] לשון הטור סי' קמז : בא"ד אבל ר"י פירש דבשאר כל תנאי ב"ד מחוץ מפלוני כו'. נ"ב נ"ל כל תנאי בר מחוץ לפלוני כו' [וכן הוא בטור שם] : בא"ד בתנאי כשר או בלא תנאי כלל ע"כ ויותר מזה מחמיר שכתב בתשובה כותן כו'. נ"ב נ"ל ויותר מזה מחמיר הרי"ף שכתב בתשובה כו' [וכן הוא בטור שם] ותשובת הרי"ף הוא בסי' לב :

דף כה ע"א ר"ן ד"ה ולורכי לואו דוכדו כו' ובספר העיטור כתב כלשון הזה כו'. נ"ב במאמר שביעי :

דף ג. ע"א רש"י ד"ה שינא עליה קול כו' אין הושבין לה לאוסרה לכהן דדילמא כו'. נ"ב נ"ל לאוסרה לכהן גדול דדילמא כו' [וכן הוא בפירש"י בגמ' דף פט ע"א ד"ה אין הושבין] : **שם** בר"ן ד"ה נשואה אין הושבין לה כו' ולא מיבעי בארוסה סתמא אלא אפילו ארוסה של פלוני אין חושבין לה. נ"ב כן הוא גירסת הבה"ג ועי' חידושי הרשב"א [דרש"י גרס בגמרא (דף פט ע"א) ארוסה אין חושבין לה. שלא לפלוני אין חושבין לה עפירש"י. ובה"ג גרס בגמרא ארוסה אין חושבין לה של פלוני אין חושבין לה ועל גירסת הבה"ג קאי פירוש דברי הר"ן כאן שכן הי' גירסתו ובחידושי הרשב"א הביא שני הגירסות ע"ש והרי"ף לפנינו ליתא כלל]:

מרדכי פרק הבולח סימן בס"א אין הלכה כרב דהתם מתני' דפ' הכונס דלא כוותי' כו'. נ"ב נ"ל דהתם מתני' דפ' הכותב [וכוונתו למשנה שם דף פט ע"א בעל חוב שהוציא שטר ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו וכמו שהקשה הגמרא מן המתני' הזאת לרב בגיטין דף לז ע"ב]: **שם** פ' מי שאחזו סימן תכ"ו. כתב ר"יף אע"ג דקי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול ה"מ כו'. נ"ב מכאן עד והתם ממונא הוא. (והג"ה כ"ר ברוך) כל זה הוא לשון בעל העיטור בקצרה ע"ש אות ת' תנאי : **שם** מכאן עד י"ב חודש אינו יכול לבטלו דהא ע"מ מוכית מעכשיו ותנן כו'. נ"ב נ"ל דהא ע"מ מכח מעכשיו כו' [וכן הוא בבעל העיטור שם] : **שם** וההוא עובדא דרים כתובות דפריך התם לי־טולי קא מכוין כו'. נ"ב גיטין דף לד ע"א : **שם** והרי"ף כתב בתשובה דוקא בגיטין כו'. נ"ב עי' תשובות הרי"ף סי' ל"א : **שם** מבני גד ובני ראובן גמרינן לה והתם לא ממונא הוא. תיבת לא מוקף ונ"ל והתם ממונא הוא [וכן הוא בבעל העיטור שם] : **שם** וכן נכון לעשות והעיטור כתב מדאמריכן כו'. נ"ב במאמר שביעי. ובאות ת' תנאי [בד"ה ארבעה עשר כו'] : **שם** הרי"י אפי' כרבנן לא אמר כן אמר ר' אבא בשם ר' יוחנן כו' נ"ל אפילו כרבנן לא כן אמר ר' אבא כו' (ותיבת אמר מוקף) [וכן הוא בירושלמי שם בקדושין פ"ג ה"ג]: **שם** והכי פירושא ויאמר ע"מ כו' ואילו לא כפל הנאיו מקרי קידושין שאם בא כו'. נ"ב בעיטור שם הלשון ואילו לא כפל תנאו מעקר קידושין כו' [וע"ש בירושלמי הקדושין שם פ"ג ה"ג ובירושלמי עירובין שם פ"ג ה"ה] : **שם** אין המעשה קיים עד שיתקיים התנאי דלית לי' מכלל לאו אתה שומע הן כו'. נ"ב נ"ל עד שיתקיים התנאי דאית לי' מכלל לאו כו' [וכן הוא בעיטור שם] : **שם** אבל רבינו שמואל פי' בפרק יש נותלין כו'. נ"ב דף קל ע"ב : **שם** ולא אסמכתא הוא דלא קאמר מילתא יתירתא עכ"ל העיטור. נ"ב אות ת' הנאי ע"ש : **שם** סי' תלא אתקין שמואל בגיטא כו' עד דאמר מעכשיו עכ"ל העיטור. נ"ב אות ת' תנאי [בד"ה ארבעה עשר כו'] : **שם** כתב רי"ף בתשובה נותן גט על תנאי כו'. נ"ב בסי' ל"ב ע"ש : **שם** ה"ז לכשנבעל זכיה בגוי' ואין כאן כריתות ואם בעל תוך הזמן אפילו כו'. נ"ב נ"ל ואין כאן כריתות ואם בא בעל תוך הזמן כו' [וכן הוא בבעל העיטור שם] : **שם** מוסרו לה בפני עדי מסירה עיטור. נ"ב אות ת' תנאי :

הגהות מרדכי סי' תנו לא יהא לי רשותא לעכובי ולמיעבד כל דעתי' כו'. נ"ב נ"ל לעכובי ולמיעבד על דעתי' : **שם** להוי גיטא דהירותא מעכשיו ואי לא ליבטל ההוא גיטא דחירות על האי תנאה ולפוס כו'. נ"ב נ"ל ואי לא ליבטל ההוא גיטא דחירות וקביל פלוני גיטא דחירות על האי תנאי ולפוס כו' [וכן הוא בעיטור שם אות ת' תנאי] : **שם** סי' תכז כתב העיטור וז"ל מדכתבינן ודן די יהוי כו'. נ"ב במאמר שביעי : **שם** להתנסבא לכל גבר דיתיצביין הייני הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם וא"כ כו'. תיבות הרי את מגורשת מוקף ונ"ל הייני הרי את מותרת לכל אדם וא"כ כו' [וכן הוא בעיטור שם]: **שם** דלכתחילה כשר אפי' בשמו ושמה ע"כ לשון בעל העיטור. נ"ב במאמר שמיני : **סליק**

ר"יף **גליון אלפים** גיטין

הנהות מאת הג"מ **שניאור זלמן בר אברהם** שליט"א אבד"ק גאלדינגען.

מלבד המראה מקומות ברי"ף ונו"כ [ונדפסו בפנים מסוגרים במרובעים] ושנויים בגירסות הרי"ף ונו"כ לפי גירסת תלמוד בבלי וירושלמי, וחדושים על **הרי"ף** ור"ן, שנדפסו על גליון האלפס בציון בובב כזה *) ונקראים ג"א. אלה המה **החדושים אשר לא יכולנו להציג על הגליון**].

דף א ע"ב ר"ן ד"ה לפי שאין בקיאין לשמה כו' וממילא שיילינן לי' אי נכתב לשמה והוא אומר כן כך פרש"י פו' ומיהו בגמרא דילן לא משמע הכי דשיילינן בגמרא מאי איכא בין רבה לרבא ומהדרינן איכא בינייהו דאתיוה בי תרי דלרבא לא צריך ולרבה צריך וכן נמי א"ב באותו מדינה במדינת הים דלרבא לא צריך ולרבה צריך ואם איתא הל"ל נמי דאיכא בינייהו הא דלרבה צריך לומר לשמה ולרבא לא צריך כו'. וכ"כ התוס' (בדף ב:) בד"ה לפי כו' סוכתה זו מדלא קאמר איכא בינייהו לשמה יע"ש. וקשה דהא לקמן בפ' התקבל (דף סג:) דפריך מ"ט דרב דס"ל שאין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שלוחו של בעלה ומשני משום בזיון דבעל אי נמי משום אימה הבאה לאחר מכאן ופריך מאי בינייהו ומשני א"ב דשויא שליח מעיקרא דמשום תגרה הבאה לאחר. [מכאן] ליכא ומשום בזיון איכא וכתבו שם התוס' והר"ן (בסי' תק"ד) דה"ה נמי שהי' יכול לומר דאיכא בינייהו היכא דבעל לא קפיד דלמ"ד משום בזיון דבעל ליכא. ולא קשי' להו כלל להר"ן והתוס' אמאי לא קאמר נמי האי א"ב היכא דבעל לא קפיד. ואמאי הכא קשי' להו לפרש"י אמאי לא קאמר נמי א"ב לשמה. ועפי איכא לאקשויי התם מהכא משום דהתם האי איכא בינייהו היכא דבעל לא קפיד הוה איפכא מן הא"ב דקאמר הש"ם דלמאי דקאמר הש"ם א"ב דשוי' שליח מעיקרא איכא קולא למ"ד משום תגרה הבאה לאחר מכאן ותומרא למ"ד משום בזיון והאי א"ב דבעל לא קפיד הוה איפכא דהוה תומרא למ"ד משום תגרה הבאה לאחר מכאן וקולא למ"ד משום בזיון. ועדיפא הפי למימר א"ב בשני הצדדים. משא"כ בשמעתין דגם הא"ב אם צריך לומר לשמה הוא גם כן בגוונא הדא כמו הא"ב דקאמר הש"ם קולא לרבא והומרא לרבה ולא הוה חידוש כ"כ. וקשה לפי זה אמאי מקשו התוס' והר"ן הכא ולא התם ובאמת איפכא מסתברא :

וע"ב צריך לתרץ דעיקר קושי' התוס' והר"ן על פרש"י מ"ט לא קאמר נמי א"ב לשמה אינו רק מטעמא דקאמר הר"ן דהאי א"ב עדיפא טפי דאיתא בכל מגיא שצ"ל לשמה. ואע"פ שהתוס' לא הזכירו זה מ"מ ע"כ כוונתם ג"כ מטעם זה שכ' הר"ן. או עיקר סמיכת התוס' והר"ן הוא על ראי' השני' שהביאו משום דלא אשתמע שום תנא או אמורא לומר שצ"ל בפני נכתב לשמה או שיהי' צריך לשאול ע"ז. ורא"י זו דלא קאמר א"ב לשמה אינו רק לסניף בעלמא. משום דבכמה דוכתי מצי למימר א"ב טובא ולא קאמר. ואפי' היכא דהוה מצי למימר א"ב בשני צדדים ולא קאמר רק א"ב בחד צד נמי לא קשי' כ"כ משום דמצינו הש"ג טובא כמו הא דפ' התקבל (דף סג:) הנ"ל. וכ"כ התוספות בסוכה (דף לה:) גבי אתרוג של תרומה לא יטול דפליגי בה ר' אמי ור' אסי חד אמר מפני שמכשירה וה"א מפני שמפסידה וקאמר מאי בינייהו א"ב כגון שקרא עלי' שם חוץ מקליפתה החיצונה דלמ"ד מפני שמכשירה איכא ולמ"ד מפני שמפסידה ליכא. וכתבו שם התוס' דהוה מצי למימר נמי א"ב שכבר הוכשר עכ"ל. פי' דהוה כ"מ איפכא דלמ"ד שמכשירה ליכא ולמ"ד שמפסידה איכא. וכ"כ התוס' בב"ק (דף לג.) בד"ה בקדישו ניזק א"ב דה"מ לומר דלמר יכול לסלקו ולומר הא"י ומילי טובא דלקמן נמי א"ב אלא חד מינייהו נקט. וכ"כ התוס' בב"ב (דף כ:) בד"ה ואפי' מיהמי כו' ואין לנכיא ראי' מסוף מכילתין דקאמר מאי בינייהו דרב פפא ור"ס ברי' דרב יהושע ולא קאמר איכא בינייהו דמת לוה תוך הזמן. דבכמה מקומות יכול למצא א"ב טובא ואיט חושב לומר עכ"ל התוס'. וכן בנדה (דף גנ:) דקאמר ומאי איכא בין האי לישנא להאיך לישנא ומשני לאביי איכא אוך לרבא איכא מוך דחוק דללישנא קמא משום דאשה מרגשת אפי' במשמשת במוך או מוך דחוק ג"כ ס"ל לב"ש דיה שעתה וללישנא דאי הוה דם מעיקרא הוה אתי מחמיר בית שמאי במוך וכ' התוס' בד"ה לאביי דהוה מצי למימר נמי איכא בינייהו שוטה כו'. שהוא להיפך תומרא ללישנא קמא דשוטה מטמאה למפרע וקולא ללישנא בתרא דמיקל ב"ש גם בשוטה עכ"ל התוס'. ולא קשי' להו כלל להתוס' דהכל טעמא מאי אמאי לא קאמר האי איכא בינייהו להיפך.

ובזה דחיתי בעזהי"ת בתשובה אחת דברי הגאון הגלי' מסכת (בחלק אהע"ז סי' יא) בד"ה מכל זה מוכח כו' שהשיג על הרא"ם בתשובה שכתב שהטעם דקטלנית אסורה להנשא הוא משום דאשה מתפרנסת על ידי הבעל ונגזר על האשה שימותו בעלי' כו' כדי שתהי' כל ימי' בעוני. וז"ל הגלי' מס'. ואולם לפי זה קשה דתלמודא בעי לעבות כ"מ בין טעמא דמעיין לטעמא דמזל ואמרו באירסה ומת או נפל מדיקלא ומת דלטעמא דמזל הוה קטלנית ולא לטעמא דמעיין. וקשה שלא ידוע דאורחא דתלמודא בכל מקום להמציא כ"מ על שני הצדדים ולמישכח ענין שאסור להאי ומותר להאי וכן איפכא וא"כ לסברת הרא"ם ה"ל לתלמודא לעבות הנ"מ לאלמנה עשירה שאסורה לטעמא דמעיין ומותרת לטעמא דמזל. א"כ ליתא לשיטת הרא"ם. עכ"ל הגלי' מסכת ז"ל. ואחר רוב המחילה מכתר"ה לא הי' לו להיות עד ממהר להשיב על רבינו הגדול הרא"ם ז"ל בזה דאורחא דתלמודא בכל מקום להמציא כ"מ על שני הצדדים כו'. וזה מבואר הביטול מכל המקומות הנ"ל שהבאתי. דבכולהו כתבו התוס' דהוה מצי למימר איכא בינייהו גם לצד השני ולא קאמר. א"כ ה"ה נמי ביבמות. נמי הוה מצי לומר א"ב אלמנה עשירה ולא קאמר. ובחנם השיג על הרא"ם ז"ל :

ואין להקשות דהא הרא"ם גופי' בפ"ק דגיטין (סוף סי' ב) דחה לפי' רש"י שפירש אהא דקאמר רבא אטו הכא כי אמרי ידעינן מי לא מהימני. דמהכי ידעתי כמו בפני נכתב. והקשה הרא"ם דא"כ הל"ל ידעתו א"ב ולא תירץ דהוה מצי למימר א"ב ולא קאמר. אלמא דלא ס"ל להרא"ם סברא זו. דזה אינו. דע"כ נ"ל דעיקר קושי' הרא"ם הוא ג"כ משום דעפי הל"ל ידעתו א"ב משום דשייך בכל הגיטין וכמ"ש הר"ן הנ"ל. או שסמך על הקושי' השני' שהקשה שם הרא"ם דלא משתמע בשום דוכתא למתני מדעתו. ורא"י זו מדלא קאמר ידעתו א"ב לא כתבה הרא"ם רק לסניף בעלמא. וכמו שכ' לעיל לדעת הר"ן והתוס'. והיכא שיש עוד ראי' אז גם התוס' והר"ן מביאין ראי' זו לסניף. כמו בפרק אין מעמידין (דף לח.) דפריך מאי בינייהו ומשני איכא בינייהו דגים קטנים והרדי ודייסא וכתבו שם התוס' והרא"ש והר"ן (בסי' אלף רמ"ד). דמדנקט הש"ם דברים האסורים ללשון ראשון ומותרין ללשון שני ולא נקט נמי א"ב דברים שנאכלים חיים ועולין על שולחן מלכים דמותרין ללשון א' ואסור ללשון שני ש"מ דלשון שני נסקל בה. הרי דמייתי ראי' מזה מדלא קאמר איכא בינייהו לסיפך. וזה סיפך כל המקומות הנ"ל. אע"כ שסמכו על שארי הראיות שהביאו :

ובזה ניחא נמי מה שיש להקשות על התוס' דזבחים (דף קיז:) בד"ה ורבנן כו' שכתבו ג"כ דלא מסתבר למימר תירצו כאן וכאן לא קרבו לר' יהודה קרבו בבמה ליבור דמסיכא תיתי קך דרשה למר ולמר. ועוד א"כ לקמן דפריך תכמים היינו ת"ק ומשני קרבו נסכים במדבר איכא בינייהו לימא דמנחה קרבה בבמת ליבור א"ב דלרבנן קדמאי קרבה ולבתראי לא קרבה עכ"ל התוס'. וקשה דאע"ג דהאי איכא בינייהו שכ' התוס' הוה איפכא מן הא"ב דקאמר בגמרא מ"מ הא גם היכא דמצי למימר א"ב איפכא ג"כ כתבו התוס' בכל מקומות הנ"ל דלא קשי' אמאי לא קאמר ולפי מ"ש לעיל דהיכא שיש עוד ראי' עושין אותו סברא ג"כ לסניף אתי שפיר דה"נ אוכיחו התוס' דלא קרבו משום דמה"ת הך דרשה למר ולמר כמ"ש התוס' :

ובהבי אתי שפיר גם בבילה (דף כ:) דקאמר מאי בינייהו דרבא ורבה בר ר"ה כגון שנטמא בשר או שאבד דלרבא לא זריק ולרבה בר"ה זריק והקשו התוס' ולימא א"ב כגון שנטמאו האימורין דלרבא זריק ולרבה בר ר"ה לא זריק כו' ותירץ הר"ש מקוצי דרבה בר ר"ה מודה לרבא דזורק את הדם להתיר בשר באכילה דהוה צורך אוכל נפש ושמחת יו"ט אבל הוא מוסיף עליו כו' עכ"ל התוס'. וקשה אמאי לא תירצו כמו בכל דוכתי דהוה מצי לומר א"ב ולא קאמר. ולפי מ"ש לעיל אתי שפיר משום דבלא"ה מסתבר דרבה בר"ה מודה לרבא דהשתא לצורך גבוה לאוד אע"ג דדרשי' לכם ולא לגבוה אפ"ה שרו רבנן לזרוק את הדם אע"ג שא"א להקטיר אימורין עד לערב. כ"ש וק"ו לצורך הדיוט דשרי כדי לאכול בשר להלתר ומעתה ממילא מתורץ בזה ג"כ הא דלא קאמר א"ב שנטמאו אימורין. אבל אינו אלא לסניף בעלמא :

ועתה מתורץ היטב קושיות המהרש"א והפני יהושע אמאי לא הקשו התוס' דלימא איכא בינייהו שבת או א"ב עולת נדבה ע"ש. משום דבאמת זה אינה קושי' כ"כ מה שיכול לומר עוד א"ב ולא קאמר כמ"ש התוס' בכל המקומות הנ"ל דאפי' היכא דמצי למימר א"ב איפכא ג"כ אינו חושש לומר. וכ"ש הא"ב שהקשו המהרש"א והפנ"י דהוה בגווני ממש דקאמר הש"ס דלרבה בר"ה זריק ולרבא לא זריק דפשיטא דלא קשי' מידי. וגם הא"ב שהקשו התוס' דהוה איפכא ממה דקאמר הש"ס ג"כ לא הקשו זה לקושי' מקויימת רק משום דלקושטא דמילתא מתורץ גם זה ועושין זה רק לסניף בעלמא :

והנה מקום אתי לחלק ולומר. דבכל מקום דקאמר בגמרא רק חד איכא בינייהו או דוקא לא קשי' אמאי לא קאמר עוד איכא בינייהו. משום דאמרי' אטו כי רוכלא לחשוב וליזל. אבל היכא דקאמר בגמ' תרי א"ב או שפיר הקשו התוס' והר"ן אמאי לא קאמר עוד א"ב מאחר דנחית למימר טפי מחדא ליכא תו למימר אטו כי רוכלא לחשב דא"כ בחדא הוה סגי. ובזה יתי' מתורץ ג"כ דברי הר"ן והתוס' דריש מכילתין שהקשו על רש"י אמאי לא קאמר א"ב אם צ"ל לשמה. משום דהש"ם קאמר תרי א"ב. דאתיוה בי תרי א"ב באותה מדינה כו'. אבל בפ' התקבל (דף סג.) דלא קאמר הש"ם רק חדא א"ב שפיר ניחא להו לתוס' והר"ן מה דמצי לומר א"ב דבעל לא קפיד ולא קאמר. ובזה מתורץ ג"כ הא דסוכה (דף לה:) והא דב"ק (לג:) והא דנדה (דף ג:) דבכולהו כתבו התוס' דה"מ למימר עוד א"ב ולא קאמר משום דבכולהו ליכא רק חד א"ב בגמרא. משא"כ בבילה (דף כ:) דקאמר הש"ם תרי א"ב. שנטמא בשר. או שנאבד. וכן בע"ז (דף לח.) דקאמר א"ב דגים קטנים. ואהרדי ודייסא. לכך שפיר דייקו התוס' התם אמאי לא קאמר עוד איכא בינייהו. וא"כ הי' עולה ארוכה לדברי הגלי' מסכת ז"ל. דהא ביבמות נמי איכא תרי א"ב בגמרא דאירסה ומת. א"נ דנפל מדקלא ומת ולכך שפיר הקשה הגאון בעל גלי' מס' ז"ל על הרא"ם דאמאי לא קאמר עוד א"ב אלמנה עשירה :

אבל זה אינו דהא בזבחים (דף קיח.) לא קאמר הש"ם חד א"ב ואפ"ה הקשו התוס' שם (בדף קיז:) בד"ה ורבנן כו' דלימא נמי מנחה קרבה בבמה א"ב. ובב"ב (דף קעד:) דאיכא תרי א"ב בגמרא ואפ"ה כתבו התוס' שם (בדף כ:) דלא קשי' אמאי לא קאמר נמי א"ב במת לוה תוך הזמן משום שהרבה יש דמצי לומר א"ב ולא קאמר. עכ"ל :

אמנם דהא דב"ב (דף קעד:) יש לתרץ משום דהא"ב השלישי שכתבו התוס' הוא ג"כ בהדא גווני עם השני א"ב דקאמר הגמרא דלרב הונא ברי' דר"י גבי מיתמי ולר"פ לא גבי ולכך לא קשי' להו אמאי לא קאמר האי א"ב משום דליכא חידושא. אבל בגיטין (ב:) ובבילה (כ:) ובע"ז (לח.) בכולהו קאמר הש"ם תרי א"ב בהדא גווני ואיכא עוד א"ב להיפך לכך שפיר דייקו התוס' בכולהו אמאי לא קאמר א"ב להיפך דהוה חידוש טפי ותרתי בהדא גווני למה לי. והשתא שפיר הא דסוכה וגיטין (סג:) ונדה וב"ק הנ"ל אע"ג דאיכא למימר א"ב גם להיפך ולא קאמר משום דהש"ם לא נחית לומר רק חד א"ב. ובב"ב (קעד:) דאיכא תרי א"ב ג"כ לא קשי' אמאי לא קאמר א"ב שלישי משום דגם הא"ב שלישי הוא בהדא גווני עם השנים דקאמר הש"ם. ולא קשי' להו להתוס' וסייעתיהו רק בבילה (כ:) ובגיטין (ג:) ובע"ז (לח.) משום דבכולהו תרתי אית בהו. חדא דהש"ם קאמר תרי א"ב ועוד שיש ג' להיפך. לכך שפיר הקשו אמאי לא קאמר א"ב השלישי להיפך מתרי א"ב דקאמר הש"ם. ועתה היו דברי הגלי' מסכת ז"ל חוזרים וניעורים וכראי מוצקים. דהא ביבמות (סד:) ג"כ תרתי אית בהו. דהתלמודא קאמר תרי א"ב בהדא גווני ואיכא נמי א"ב להיפך להרא"ש. לכן שפיר הקשה על הרא"ש אמאי לא קאמר הש"ם לדידי' האי א"ב :

אך כל זה אינה מעלה ארוכה דעדיין תקשה הא דזבחים. דהא התם (דף קיח.) לא קאמר הש"ם רק חד א"ב ואפ"ה הקשו התוס' (דף קיז:) שם דלימא מנחה קרבה בבמה איכא בינייהו. ואין לומר משום דהא"ב זה הוה איפכא ממאי דקאמר הש"ם דהא בסוכה ובפ' התקבל ובנדה בכולהו איכא נמי א"ב איפכא ולא קא קשי' להו. אלא מתוורתא כדשנינן מעיקרא בעזהי"ת. דדוקא היכא שיש הוכחה הזקה חוץ מזו עושין אותה סברא מאי דלא קאמר עוד איכא בינייהו לסניף בעלמא אבל מזה לחודה ליכא להוכיח מידי. ואע"ג דהש"ם קאמר תרי א"ב ואיכא נמי להיפך ג"כ משנינן הוה מצי למימר עוד א"ב ולא קאמר. ולא קשי' לן מידי. וא"כ דברי הרא"ש כראי מוצקים ולא קשי' מידי מה שהקשה הגלי' מסכת ז"ל עליו. וביותר דהא רבינו הרא"ש טעמא קאמר. משום שא"א לפרש כלל דמזל גורם שימותו אנשי' כי מיתת האיש אינו תלוי במזל שלה. וא"כ מוכרחים אנו לומר דמשום מזל מזוהת הוה ותו לא מידי. ודו"ק בכל זה כי מעתה אין שום סתירה במקומות הרבים שסותרים א"ע לכאורה. ומפני שענין זה יש בו תועלת בכמה מקומות ויש בו סתירות רבות בדברי הר"ן והתוס' והרא"ש ולא קדמני אדם מעולם בזה ולפי מה שהעליתי בזה בעזהי"ת נעשה העקוב למישור בעזהי"ת ביושר בלא שום דוחק. לכן האריכתי קצת בזה. יהשי"ת יאיר עיניו בתורתו הקדושה. אמן : **סליק**

השמטות למסכת כתובות

מאת הג"מ שמואל מרובזעוויץ ז"ל מו"ץ דמאהליב (והרד"ל ז"ל העתיקם בכ"י מגליון האלפס שלו).

דף מא ע"א ר"ן ד"ה ככותב לאשתו וכו' אלמא דליכא מאן דס"ל הכי אלא רבותינו כו'. זה צ"ע דהא אמרו לו לא הוי רק בעיא ומאי אמרי' הא בגמ' כמאן לא כר"י ולא כרחב"ע א"ו דלעולם אמרו לו פליג אלא דפריך הא כמאן היינו על נכסים שנפלו לה קודם שנתארסה או בתנאי דהכא מהני דאף לאחר מיתה א"י להוציא מלקוחות מתקנת אושא בכו אף לנכסים שנפלו קודם ארוסין:

דף מב ע"א ר"ן ד"ה ולית הלכתא כוותיה וכו' וכן דעת הרמב"ם בפכ"ג מהל' אישות כו'. ואף דלעיל בפ' אע"פ הביא הר"ן בשם הרמב"ם דפסק דבכתובה לא מהני תנאי משום דכתובה דרבנן ועשו חיזוק יותר משל תורה וא"כ ה"נ ירושת הבעל דרבנן י"ל דוקא בכתובה דשייכא אבל בירושה אפשר דלא שייכא ככתובה מפני תנאי כדמחלק שם בגמ' גבי רבי יהודה ע"ש: **ע"ב** ר"ן ד"ה אין להן חזקה כו' והמ"ל לקוח הוא בידי במיגו כו'. וצ"ע דא"כ מאי פריך בגמ' והאר"ל הגודרות הא מהימן שפיר אף בגודרות במיגו דהחזרתי כמבואר גם מ"מ לא קאמר בגמ' הך מיגו דהחזרתי ובדוחק י"ל. אבל נראה בפשיטות טפי דבעי דוקא עדים דתפסיה ולא אותן עדים ידעי ובאימתי תפס מחיים או לאחר מיתה מש"ה קאמר הר"ן אית לך סהדי דתפסיה לאחר מיתה: **בא"ד** סה"ד אף בע"ת זה נשבע דמחיים תפסי'. אפשר אינו מוכרח דהא ס"ל להגאונים דצריך לישבע היינו היכא שחלוקים בסך הלואה דס"ל בא להוציא בטענתו ולפ"ד הלוה אין מגיע לו סך זה שהוא תובע וה"ל לאוקמא אחזקת מ"ק. משא"כ הכא דאינן חלוקים בסך הלואה כגון דמודו ליה יתמי בסך הלואה רק אומר מחיים תפס ובקרא אמר לאחר מיתה. בזה לא קאי רבא להוציא מידם דלפ"ד שתפס מחיים לא הוי הוא המוציא כלל מהם. ועוד דבשלמא התם הוי הלוה טוען ברי שאינו מגיע לך סך זה משא"כ הכא היורשים א"י מתי תפס טענתם שמא ומכח הבקרא אינו נאמן כמ"ש לעיל וא"כ א"צ שבועה כלל אך שבועת היסת ודאי דהיה צריך כמו בטוען לקוח. ואפשר הכא בעי שבועה בנק"ת מפני שהבקרא מכחישו והוי כמו בחנוני על פנקסו שאפ"ה החנוני או הפועלים צריכים לישבע בנק"ת מחמת דמכחשי אהדדי ה"נ כאן מפני שהבקרא מכחישו. ואפ"ה לא דמו. דהתם באים להוציא משא"כ הכא וצ"ע ובדוחק יש ליישב: **שם** ד"ה סהדי כו' והי' להם לחזור בשרו כו'. ז"א דמ"מ אפשר לו לעכב בשרו למשכן להוב אחר:

דף מג ע"א בהרי"ף דאי אמרה לקוחין כו' אתוי שטרך דקי"ל אין האותיות נקנית במסירה כו'. ולי נראה בלא"ה ליכא מיגו דלקוחין הן בידי דילמא מהני היורשין. וב"ת א"כ היו צריכין לשלם. דז"א דודאי להוציא מיתומים אינה נאמנת לומר לקוח שיצטרכו היורשים לשלם לה. ומכ"ש אם נאמר דהוו יתומים קטנים. אבל כי אמרו תפסינהו מחיים ונשתעבדו מדר"נ מחיים דאבוהון תו לא מצי מחיל משא"כ בלא תפסה מחיים צ"ל דעכשיו נשתעבדו מדר"נ דהא מית ובמטלטלי צ"ל כי היכא דמשתעבדי לאבוהון משתעבדי לב"ת דאבוהון כדאי' בפ' כל שעה ע"ש:

דף מד ע"א ר"ן ד"ה מעכשה כו' ומה בין זה לשומשמי לפיכך נ"ל כו'. וצ"ל דהך דיבמות דליכא עדי פקדון והכא בדאיכא עדי פקדון דבהך דיבמות כיון דקאמר דלאו סימן הוא כי איכא עדי פקדון מאי הוי דידך שקלתינהו. ומש"ה נ"ל הכא דוקא משום דלא אמידי אך מסיום דבריו דהכא איירי בליכא עדי פקדון דוקא וא"כ משמע אף דהך סימן הוי כהך דיבמות אפ"ה כי איכא עדי פקדון בשימנא בלחוד כה"ג מהדרינן וא"כ הכתי מצי למימר דהכא בסימן לחוד מהדרינן והך דיבמות מיירי בליכא ע"פ. ועוד דל"ל כל הטורח בזה הו"ל דהך דאיזהו נשך יש לחוש שיתן סימן מובהק גמור דהתם ודאי משום סימן לחוד מהדרינן והכא הואיל דלאו סימן גמור הוא מש"ה בעי נמי לא אמיד. ויש לי בעסבי"ת לתרץ כל הסוגיא ואכמ"ל: **שם** ההוא בפ' איזהו נשך כו' מיירי בדאיכא עדי פקדון כו' והיינו נמי בגוונא דכ' לעיל בשם הרי"ף ז"ל דעדים לא ידעי איזהו. דאל"ה ל"ל סימנין כלל: **שם** סד"ה שודא דדיינא כו' אלא באומר מלוה או פקדון יש לו בידי כו'. אבל קשה א"כ נימא יהא מונח עד שיבא אליהו כמו בשנים שהפקידו אצל א' בב"מ. והכא אין החלוקה יכולה להיות אמת וצ"ע שם בסוגיא: **שם** סד"ה המוכר שט"ח כו' ושעבוד הגוף שיש למלוה על הלוה לאו בר מכירה כו'. וכי מת המלוה צ"ל דשעבוד הגוף מורית ליה ליורשים דאל"ה היכי מצי היורש למחול. וצ"ע מ"ט דלמכור א"י למכור שעבוד הגוף דלוה ולהוריש יכול אף שעבוד הגוף. דאי משום דיורש כרעא דאבוה אינו מחוור: **בא"ד** אע"ג דשעבוד גופו פקע שעבוד נכסיו לא פקע כו'. לפ"ז כשמת הלוה קודם שמחל המלוה שוב א"י המלוה למחול ליורשי הלוה כמבואר דהא בשעבוד הגוף אין כלל אצל המלוה ושעבוד נכסים כבר מכר. ולפ"ז צ"ע בהך דקרובתיה דר"נ דלקמן דכתב הרא"ש דמיירי דגם אביו מת ואפ"ה קאמר ר"נ דלית ליה לנפשיה ע"ש והרי כיון שמת הבעל שוב א"י האשה למחול וכ"ש יורשי האשה וצ"ע בסברת ר"ת זו.

דף מה ע"ב בהרי"ף דאם איתא דפליג שמואל אמתני' אדמותבינן עלה כו'. זו אינו קושיא. דעיקר הקושיא מברייתא דלא משמע ליה לאוקמה כר"מ מסיפא דתני כתב לאחר כו' ע"ש. אבל סתם משנה ודאי ידע דמצי לאוקמה כר"מ. ופשוט: **שם** ולא משנינן הכי בהני שטרות היוצאין כו'. ג"ז אינו ראיה. דודאי מעולם לא עלה ע"ד לומר דהך דשני שטרות כו' לא אייתי אלא בהודאות והלואות. דזה ליתא. אלא דאיירי נמי בכל שטרות והלכך משום שטרי מכר ומתנה לא אפשר לתרץ שם הכא איכא דררא דממונא וכו' ומש"ה אצטריך לתרץ מעיקרא משום דליכא למיקם עלה דמילתא ופשוט:

דף מו ע"א ר"ן ד"ה ולענין הלכה כו' אלא כסברתיה דרב"ח ור"ח הלכך לענין גיטין כו'. זה צ"ע דהרשב"א ז"ל גופיה פסק כר' יוחנן בקדושין במעכשיו ולאחר ל' יום לא נגמר הקנין עד לאחר ל' יום ובעינן שיהא השטר שלם עד סוף ל' יום ולא משום ספקא הלכך נראה דהכא לר"י בעינן דוקא שתהא עומדת באגם והשטר ג"כ דוקא בידי רב"ר והדברים ארוכים ואכמ"ל: **ע"ב** ד"ה אבל משביע כו' הלכך צריכה היא או המלוה לישבע בעצמם כו'. ואם אינו רוצה לישבע מ"מ קשה למה יפסידו הלקוחות ישבעו שלא אמר לנו כו' כסי אם היתה אומרת פרוע היה מהימנא אבל עכשיו שאינה אומרת פרוע מ"מ לא ישבעו הלקוחות ויטלו וצ"ע:

דף מז ע"א ר"ן סד"ה ומנכסי יתומים כו' ושלא בפניו מה"ט הוא כו'. ולפ"ז הא דפריך על רב פפא וכי מה בין זה לפוגם כו' הוא למיפרך אמתני'. ובמ"א הארכתי:

דף מח ע"א ר"ן ד"ה דקי"ל דבדרבנן אי לא משתבע כו' לא נחתי לנכסי' אלא משמתינן להו כו'. צ"ע דהתם בשבועה מסקי' דבדרבנן לא משמתינן ליה ע"ש: **ע"ב** בהרי"ף ועוד הא מקשינן בערכין כו'. אפשר התם לרבא מקשה דקאמר שם משום שובר והכא קאמר רבא משום ר"נ אף ב"ת ודוחק לומר דרבא לא ס"ל:

דף מט ע"ב ר"ן ד"ה כתובה נעשית וכו' ואין זה כלום וכמ"ש בחדושי הרשב"א. וצ"ע דהר"ן מדחה זה בב' ידים והרי מדברי הרי"ף נראה כן. מדכתב לקמן והיכא דאיכא ב"ת ואיכא מותר על ב' כתובות מאי דשקל ב"ת כו' משמע דוקא דנשאר ב' הכתובות בשלימות דאל"כ אף כי ליכא אלא כדי ב' הכתובות בע"כ כיון דשקיל ב"ת מיקיימא נחלה דאורייתא בזה א"כ יחלוקו השאר לפי ערך כב"ד א"ו דבעי שיקחו כל כתובתם בשלימות: **שם** ר"ן ד"ה וש"מ כתובות ב"ד והרשב"א דוחה ואומר דבמזונות הקילו כו' פי' ולעולם מלוה ע"פ מוקדמת קודמת למלוה בשטר מאוחרת והכא שאני דמזונות אלמנה הוי כמאוחרת. וקשה דלפ"ז כ"ש נראה מלוה ע"פ קודמת ודאי קודם למלוה ע"פ מאוחרת וא"כ כיון דמזונות עשאו כאילו לא חל כלל מעיקרא א"כ מ"ט קאמר שם בא מלוה בעדים אומרת למזונות מכרתי והרי המלוה בעדים קודמת למזונות ויכול לגבות המעות אצל הלקוחות. ויש ליישב בדוחק וצ"ע ויתבאר במ"א. ואפשר דס"ל מלוה ע"פ מוקדמת ומלוה בשטר מאוחרת כי הדדי נינהו וה"ה למלוה ע"פ מוקדמת עם מלוה ע"פ מאוחרת. אבל אין לזה טעם כיון דקי"ל שעבודא דאורייתא: **בא"ד** לפי שאין דין קדימה במטלטלין כו'. והמעות שביד לוקח נ"ל דהוו כמקרקעי שאל"כ אין כאן דין קדימה כלל. ואפשר דדמים דכתב הר"ן לעיל ל"ד אלא דהמלוה בשטר יגבה הקרקע מהלוקח ובזה ניחא במלוה ע"פ לא יוכל לגבות הקרקע ובדמים אין קדימה כלל דמטלטלי דיתמי כו':

דף נ ע"א ד"ה אבל אמרו ליה כו' ודאמרינן דאי א"ל דמי קטינא שלוקו כו'. ודרב ושמואל דאמרי מלוה ע"פ אינו גובה מן היורשין אפשר הה"נ דלא קי"ל כוותייהו וגם מלוה ע"פ גובה מהיורשין. אך זאת אי בעבודה דאורייתא ודוקא כשבנים להם הניחם אחריות נכסים. ולא משמע משום מלוה. ואפשר דהכא ביתומים קטנים דלאו בני מעשה נינהו וכן נ"ל כל הסוגיא דמטלטלי דיתמי משתעבדי בכל ביתומים קטנים. והא דהוא מאד ובזה יש להאריך ואכ"מ:

דף נד ע"א ר"ן ד"ה אמר רבינא כו' ונשאר דינה על ע"ה כו' כבר באה תפיסה שני' כו'. ז"א מוכרח דנהי דתפיסה דע"ה היה מחיים ותלקו ע"ה זהו' לאחר מיתה ותפיסה דרכ"ה היה אחר חלוקה ולאחר מיתה ותפסו קרקעי' בעד רכ"ה זהו' או שהיתומים בעצמם רוצים לסלק להם במטלטלין אחר מיתה אך העיקר דע"ה זהו' תפסו מעיקרא וא"כ דתפסו מחיים וכמ"ש ומכ"ש די"ל לעולם שני התפיסות היו לאחר מיתה אך היתומים אין רוצים להוציא מידם ודינא דחלוקת נשים קמ"ל וזה פשוט. גם מהך דתפסא כסא דכספא נמי ניחא דאיירי דאין היורשים רוצים להוציא מידה משום דיש קרקע ורוצים שתשאר בידה המטלטלין גם הך דשבועות יש ליישב לפ"ז:

דף נו ע"א ר"ן ד"ה וסמך לה כו' דהו"ל מטלטלי ולא משתעבדי כו'. צ"ע א"כ איך יטרוף הב"ח דהא קי"ל כר"ע דאף כשהן ברשות אחר לא גבו ב"ח. ולעיל כתבתי דנ"ל לפי דבריו דהוי כמו קרקעי הואיל דמכרו קרקע והמעות מחמת הקרקע הם וצ"ע. ובאמת במטלטלי כה"ג שהיתומים מכרו הקרקע אף אם היו המעות ביד היתומים נראים דיכולים לגבות מהן דבכה"ג לא שייך לומר מטלטלי דיתמי לב"ת לא משתעבדי. ובלא"ה י"ל דהמלוה בשטר יטרוף מהלקוחות הקרקע גופא דמלוה בשטר קודמת למזונות כמ"ש בפ' מי שהיה נשוי והיא לא תוכל לטרוף מהלוקח לכתובה דקי"ל מוכרת למזונות אינה יכולה לטרוף בשביל כתובתה. ואפשר דה"נ קאמר הוא ומאי דכ' דאתי מלוה בשטר ויטרוף הדמים הוא ל"ד אלא כלומר דהלוקח יסלק לב"ת בדמים והיא לא תוכל לעכב הדמים בשביל כתובתה משום דס"ל מטלטלי. ומ"מ מלבד דלשונו מגומגם אבל צ"ע דבכה"ג נ"ל מטלטלי דיתמי כו' ועוד דא"כ מ"ט לא דייק מהכא דמוכרת למזונות אינה מוכרת בשביל כתובתה וצ"ל למידק מליבנא דסמך ע"ש בגמ' ועוד דנהי דמוכרת למזונות אינה יכולה לטרוף מלקוחות לכתובתה היינו משום דאחריות דנפשה קבילת עלה אבל כשיבא מלוה בשטר לטרוף היא תטרוף מהמלוה בשטר שכתובתה קודם ומה בכך שקיבלה אחריות דנפשה לגבי לוקח. ובזה היה אפשר ליתן קצת מקום לדברי הרי"ף ז"ל. ויש להאריך בזה ואכמ"ל: **ע"ב** ד"ה אלא מן האירוסין כו' שתשייר קצת מכתובתה כו'. אין זה קושיא דעכ"פ הואיל שמכרה קצת לכתובתה בע"כ יכולין היורשים לסלק לה מותר הכתובה ומפסיד מזונות משא"כ קודם שמכרה כלל קי"ל כאנשי גליל דבע"כ ניזונית אבל לא בגבתה קצת מכתובתה כמ"ש הרא"ש:

דף נח ע"ב ר"ן ד"ה משום איבה כו'. ולי צ"ע מ"ט אמרו בכאן דיש יותר להגבות לאשה כתובתה מב"ח הוכו משום איבה וקי"ל היכא דלית אלא חדא ארעא לב"ת יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר ממה שהאיש רוצה לישא וכו' וא"כ מיפיס כח הב"ח יותר. ואפשר היכא שאפשר לה להמתין יותר יש להמתין הב"ח אבל היכא דליכא לגבות אלא לחד לב"ת יהבינן דחסר ממונא וצ"ע בעניני' אלו דיש מקומות דיפה כח האשה ויש להפך ולפיכך תמהני על הר"ן לעיל דהכריע כמ"ד משום חינא לגבי מכירה שלא בב"ד מדקי"ל הכא משום חינא. דבודאי לא כל הדברים שוין וצ"ע: **שם** ד"ה והלכתא כו' דתוך זמן ליכא למיחש לגררי כו'. לפ"ז בערכין הו"מ לאוקמא שמת תוך זמנו אלא דבלא"ה משני שפיר. ועוד דר"ה ברי' דר"י סובר בב"ב דאף ת"ז חיישינן לפרעון:

דף ס ע"א ד"ה וקי"ל כתנן כו' ה"נ נ"ל לאגבויי מזוני אלא ש"מ דלמזוני לא בעיא כו'. ועדיין אינו מחוור דהא הא דלא בעי שבועה בתחלה כפרש"י דבע"כ תשבע לבסוף ע"ש. משא"כ זו שלעולם לא תבא לידי שבועה איך תגבה שלא בשבועה אבל נראה דודאי אף למזוני צריכה שבועה כל היכא דאפשר לישבע אבל התם דלא אפשר לה לישבע לא מפסדת מזונות בשביל כן ול"ד לכתובה דלכתובה נכסי בחזקת יתמי קאי והיא באה להוציא מש"ה כשאינה יכולה לישבע ואינה נפרעת משא"כ למזוני דקי"ל נכסי בחזקת אלמנה והו"ל היתומים באים להוציא מידה וא"כ כל שאינה יכולה לישבע א"א ליתומים להוציא ממנה דהא קי"ל בדרבנן כל שאינו רוצה לישבע לא נחתינן לנכסי' כ"ש זו שאינה יכולה לישבע ופשוט:

מרדכי סי' קמז כיון דאיכא ע"א לאו כל כמינך כו'. וזה צ"ע דבגמ' לא קאמר מחמת הע"א רק אמרי' כיון דאיכא עדים שנשבית אבל משום ע"א אינה נאסרת: **שם** בהג"ה דרוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות וא"ל מדברת היינו נסתרה כו' זה אינו מובן כלל גם כל ראי' זו איני מכיר מהא דקי"ל כר"ג דהא התם אף בודאי נבעלה מכשירין: סי' קמח ובע"א פורשי' אפי' כו'. זה שייך לקמן אחר דברי ר"ת: סי' קנו מכאן פסק הר"מ כו'. אין מכאן ראי' דהא הכא לא אמר שלא לקבור אותו כלל רק לקבור אותו מצדקה ואף אם אמר לא לקבור אותו כלל אין שומעין לו דקבורה מה"ת. משא"כ לענין פדיון אם הוא רוצה להיות בשבי' אפשר אין פודין אותו ולא נחתי' לנכסי' גם מהך דקדושין אין ראי' דהתם משום פגם משפחה כדאי' שם אבל פודין אותו מנכסי הקרובים אבל לא מנכסי עצמו ויש קצת ראי' מהך דפ' מציאת האשה וג"ז יש לדחות: סי' קנט ובירושלמי מפרש נמי הכי משמע הא כו'. חסר כאן קצת עי' בהג"א: סי' קפ והשתא מאי פריך משום הלכה כר"מ כו'. זה צ"ע דהא בהדיא אמרי' שם בגמ' אהך דרדופה דמש"ה צריך לפסוק הלכה כר' יהודה משום דאר"נ הלכה כר"מ בגזרותיו. ומכל הני בפרקי' שם הו"מ להוכיח מדלא קאמר דלמא מש"ה הוצרך לפסוק משום דהלכה כר"מ כו' ובאמת בהא דרדופה הוי שפיר גזרותיו דגזר הני אטו הני: סי' קצ דהיינו מקרקעי עד שיהא בן כ' כו': נ"ל משום דבעי עד שיהא בן כ' דאפשר בבת אינו נוהג זה אלא בקטנה אין מחילתה בקרקע: סי' קצח לא היתה בתורת מכר אלא בתורת שאלה כו'. זה אינו עולה יפה לסברת הרי"ף גם תי' שני צ"ע דבהדיא משמע בגמ' דהשני מחוייב כמו הטבח אף דלא יהיב דמי ע"ש בגמ'. ולי הי' נראה משום דהכא ליכא חזקה בגופא והדברים ארוכים אכ"מ או בלא"ה השני טוען ברי לי שמעיקרא הי' אלא דצ"ע דמשמע דאיירי בשמא: סי' ר דאיכא למימר הרי ידע ונתפייס כו'. אינו מובן לי. דהניחא אילו שמעון אינו טוען ברי שברשותך נולד אבל מלשון דאיכא למימר ראה ונתפייס משמע אף אם טוען ברי שברשותך ומ"מ לא נאמן בזה שלא נתפייס במיגו דפרעתי ואפשר דה"ק בע"כ לשמעון ליכא למטען ודאי ברשותך נולד דמנא ידע ואם הוא אומר שידע בבירור בע"כ ראה מתחלה ברשות ראובן וראה ונתפייס וא"כ בע"כ אינו יכול לומר ברי שברשות ראובן נולד אבל משכחת לה שזה יודע בבירור שברשותו לא נעשה ומשכחת לה בגווני טובי וא"כ מצי למטען ברי [שנעשה ברשות ראובן] וצ"ע: סי' רב אבל לאחר שתתגרש יכול. זה צ"ע דכל תנאי הוא שלא יהא לה כתובה לאחר שתתגרש ואפ"ה אינו מועיל ואיפשר התנאי הוא אם תרצה להתגרש בע"כ לא יהא לה כתובה ובזה מועיל תנאי שפיר. ומ"מ אינו מחוור: סי' רו משום דמעיקרא ברי הוי כו'. ובסיפא דהם הי' שכ"מ עליו להביא ראי' אע"ג דרוב בריאים הם וש"מ דאזלינן בתר השתא או בלא"ה הו"ל שטר שבוק עשוי להשתנות ואין ליזל כאן כלל בתר השתא ויש להתיישב מ"מ בדין זה הרבה וצ"ע שאין שייך כאן כלל לומר כל שברשותו נולד הספק עליו להביא ראי' והדברים ארוכים: סי' ריב לעולם מסתלק אדם בטוב בדשב"ל כו' ומ"מ ק' תימא נחת רוח עשיתי לבעלי דוודאי לא עדיף מדשב"ל: סי' ריד משמע שהאשה גובה כתובתה מהמלוה ואיפשר היינו מדר"נ והוי כאילו המלוה חייב לה. והכא דתני דגובה ממלוה לפמ"ש א"ש משום דהוי ראוי ובמשנה דתני דגובה היינו מדר"נ ואף דדר"נ לא שייך אלא כאין לו נכסים ה"נ הוי כאין לו נכסים כיון דמטלטלי שהן ברשות היתומים לא גבי מהם אבל עכשיו שגובה ממטלטלי דיתמי הרי יש ליתמי נכסים אחרים ולא שייך דר"נ וא"כ מש"ה אינו גובה ממלוה ובמ"א יתבאר: **שם** סה"ד הכותי דלא שייך למקם לא קני. צ"ע דהא ת"ק דר"מ ס"ל שם בפסחים דק"ו ישראל מישראל קונה ישראל מכותי לכ"ש ע"ש. ובוודאי הלכה כת"ק דר"מ ע"ש: סי' ריח ופיר"ת כו' לא היתה יכולה לגבות מהם כו'. זה אינו מחוור דאף עכשיו אינה יכולה לגבות מהם עי' ברא"ש ורי"ף ור"ן: סי' רכב מייתי ביתומים קטנים. וצ"ע דביתומים קטנים אף קרקעות אין נפרעין ואף במלוה בשטר אם לא כשחייב מודה. ועוד מאי אשל אביי הני זוזי מעות קטנדיתא הא בקטנים לא שייך מלוה כלל וצ"ע בענין זה: סי' רכח למעט בעדות משבועה והא אין נשבעין כו'. צ"ע דהתם קאי בהפקיד לו ספר וטוען שנגנב ממנו ומ: עמן זה לשעבוד קרקעות. ודוחק לומר דהוי כהפקיד לו קרקע ירק שמין את הבשר כמה הוא שוה למכור וזה פשוט: **סליק**

פרק א א (א) המביא גט א) מסוריא כמביא מחוצה לארץ צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם מעבר הירדן כמביא מארץ ישראל ואין צריך (א) [לומר] בפני נכתב ובפני נחתם: **ב** המביא גט ממדינת הים (ב) (ב) [ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אם יכול לקיים בחותמיו כשר ואם לאו פסול (ג) הוי אומר לא אמרו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם להחמיר אלא להקל עליו]: **ג** (ד) המביא גט ממדה"י ולא נכתב [בפניו] ולא נחתם בפניו ה"ז מחזירו למקומו ועושה לו ב"ד ומקיימו בחותמיו ומביאו (ג) [ואומר] שליח ב"ד אני (ה) בא"י ג) שליח עושה שליח רשב"ג אומר אין (ד) [השליח] עושה שליח בגיטין: **ד** בראשונה היו אומרים ממדינה למדינה חזרו לומר (ו) משכונה לשכונה רשב"ג אומר אף מהגמוניא להגמוניא: **ה** חומר במדה"י שאין בא"י ובא"י שאין במדינת הים שהמביא גט ממדה"י ג) צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש ד) (ה) [עוררין עליו] יתקיים בחותמיו המביא גט מא"י (ז) ה) אין יכול לומר בפנ"כ ובפנ"ח אם יש עליו ו) עדים יתקיים בחותמיו: **ו** כיצד אמרו יתקיים בחותמיו עדים שאמרו כתב ידינו הוא זה[כשר] ז) (*ז) אבל אין אנו מכירין לא את האיש ולא את האשה כשר (ח) אין כתב ידינו זה אבל אחרים מעידין בהם שהוא כתב ידן או שהיה כתב ידן יוצא ממקום אחר כשר: **ז** ר' מאיר אומר (ט) עכו ותחומיה כא"י לגיטין וחכ"א עכו ותחומיה כח"ל לגיטין (י) מעשה באחד מכפר ח) ססי שהביא (ו) לפני ר' ישמעאל [גט אשה] אמר לו [א] אף אתה צריך (ז) [שתאמר] בפנ"כ ובפנ"ח (ח) [ולא נזקק] לעדים לאחר שיצא (ט) [אמר לפניו ר' אלעי רבי כפר ססי תחומה של א"י קרובה] לצפורי יותר מעכו אמר לו (י) האיל ויצא (יא) [מעשה] בהיתר יצא: **ח** [ר' (*) יהודה אומר אע"פ (כ) ששני עדים כותים כשר] א"ר יהודה מעשה (יב) [והביאו לפני רבן] גמליאל בכפר (יג) [עותני] גט אשה ט) והיו עדיו כותים והכשירו: **ט** (ל) כל שטרות העולים בערכאות (יד) [של עובדי כוכבים]אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים (מ) ר"ע מכשיר בכולן וחכמים פוסלין י) בגיטי נשים ובשחרורי עבדים אמר ר"א בר' יוסי כך אמר (טו) [להם ר"ש בן גמליאל לזקנים] בצידן [לא נחלקו ר"ע וחכמים] על (טז) [שטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים (יז) כ) [שאף]ע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים [שהם] כשרים (יח) [על מה נחלקו על] שנעשו בהדיוט שר' עקיבא מכשיר [בכולן] וחכמים פוסלין (יט) [בגיטי נשים ובשחרורי] עבדים רשב"ג אומר אף (כ) [גיטי נשים ושחרורי עבדים] כשרים במקום שאין ישראל (כא) חותם: **י** אמר ר' אלעזר (נ) אמרנו (כב) לר' מאיר ל) מפני [ג] מה (כג) [זכין לעבדים שלא בפניו] אמר לנו [אינו אלא] חוב הוא [ג] (כד) שאם היה עבד כהן [נמצא] פוסלו מן התרומה אמרנו לו (כה) [והלא אם רצה] שלא לזונו ושלא לפרנסו הרשות בידו אמר לנו (ט) [והלא] עבד כהן שברח (כו) [ואשתו של] כהן שמרדה (כז) [הרי אלו] אוכלין בתרומה (כח) אבל אשה אינה כן אלא (ל) [חבין לה מזונות ופוסלין אותה מן התרומה]: **יא** (ס) האומר (לא) תן מנה מ) לפלוני שאני חייב לו נ) [תן מנה זו לפלוני פקדון שיש לו בידי] (ע) הולך מנה [זו] לפלוני פקדון שיש לו בידי (לב) [אם רצה להזור לא יחזור וחייב באחריותו עד שיקבל את שלו הולך מנה זו לפלוני] תן מנה (לג) [זו] לפלוני (הולך מנה זו לפלוני) הולך שטר מתנה (לד) [זו] לפלוני תן שטר מתנה (לה) לפלוני אם רצה (לו) [לחזור יחזור] הלך ומצאו שמת יחזור (לז) לנותן אם מת מחזיר ליורשיו התקבל מנה זו לפלוני זכי ס) במתנה זו לפלוני התקבל שטר מתנה זו לפלוני זכי בשטר מתנה זו לפלוני אם רצה לחזור לא יחזור (פ) הלך ומצאו שמת (לח) [יחזור לנותן לו] ואם לאחר מיתה[ג](לט) יחזור ע)[ליורשים שאין זכין פ) למת אחר מיתה] שא מנה (מ) [זו] לפלוני טול מנה (מא) [זו] לפלוני יהא מנה (מב) [זו] לפלוני בידך (מג) [ומת אם רצו יורשים לכופו אין יכולין] ואין צריך לומר באומר (מד) [זכי] לו ובאומר התקבל לו:

פרק ב א (א) המביא גט ממדה"י ונתנו לה ולא אמר לה בפנ"כ ובפנ"ח הרי זה מקבלו הימנה אפילו לאחר צ) שלש שנים ויחזור ויתננו לה ויאמר [לה] בפנ"כ ובפנ"ח: **ב** (ב) נאמנת אשה שתאמר זהו גט שנתת לי (ג) נקרע כשר. נתקרע פסול ק) נקרע בו קרע של ב"ד [א]פסול ר"ש בן אלעזר אומר מדבק את הקרעים ונותן לה ואומר לה בפנ"כ ובפנ"ח: **ג** (ד) אחד אומר בפנ"כ ואחד אומר בפנ"ח פסול שנים אומרים בפנ"כ ואחד אומר בפנ"ח (א) ר' יהודה מכשיר בזה: **ד** (ה) ר"ש אומר (*ה) אפילו כתבו היום ותתמו למחר כשר

אור הגנוז

פרק א [א] ר' ישמעאל מאין אתה א"ל רבי מכפר ססי תהומה של א"י [ובכ"י הגי' של עכו] אמר לו אף אתה וכו': [ב] לו: [ג] זכה: **פ"ב** [א] כשר:

נוסחאות כ"י

א) בספינה. ב) משלחו שליח ביד שליח. ג) אינו יכול שיאמר. ד) עליו עדים. ה) אין צריך שיאמר. ו) עוררין. ז) כתב ידינו זה אבל כו'. ח) סאסאי. ט) יחתומים עליו עדי כותים. י) חוץ מגיטי כו'. כ) שהן כו'. ל) היאך נמצא זכות לעבד זה שלא כו'. מ) זה. נ) הולך מנה זה לפלוני שאני חייב לו תן כו'. ס) במנה. ע) לנותן. פ) לאדם. צ) כמה שנים. ק) מכאן עד ר"ש ליתא.

הגהות הגר"א (א) שיאמר: (ב) ונתנו לה ולא אמרו לה בפני נכתב ובפני נחתם אם נתקיים בחותמיו כשר ואם לאו פסול הרי לא הוצרכו לומר בפנ"כ ובפנ"ח להחמיר עליה אלא להקל עליה: (ג) ואין צריך שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח אלא אומר: (ד) שליח: (ה) עליו עוררין: (ו) גם: (ז) לומר: (ח) שלא תזקק: (ט) נכנס לפניו רבי אלעאי א"ל והלא כפר סוסאי מובלעת בתחום א"י וקרובה: (י) שתוק בני שתוק: (יא) הדבר: (יב) שהביא לרבן: (יג) עותנאי: (יד) שלהם: (טו) ר"ש לחכמים: (טז) כל השטרות: (יז) אף: (יח) ואפילו גיטי נשים ושחרורי עבדים לא נחלקו אלא בזמן: (יט) חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים: (כ) אלו: (כא) חותמין: (כב) לו: (כג) והלא זכות הוא לעבד שיצא מת"י רבו לחירות: (כד) לו: (כה) ומה אם ירצה: (כו) ומה אם אלו: (כז) ואשת: (כח) על בעלה הלא: (כט) וזה אינו אוכל: (ל) הוב הוא לה שכן פסלה מן התרומה ומפסידה מן המזונות: (לא) לחבירו הולך מנה לפלוני שאני חייב לו: (לב) חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר: (לג) זה: (לד) זה: (לה) זה: (לו) להחזיר לא יחזיר: (לז) למשלח ואם מת יתן ליורשיו זכה מנה זה לפלוני קבל מנה זה לפלוני זכה שטר מתנה זה לפלוני: (לח) יתן ליורשיו: (לט) וזכה יחזיר למשלח שאין אדם זוכה בכתב לאח"מ מי שאמר: (מ) זה: (מא) זה: (מב) זה: (מג) אם רצה להחזיר לא יחזיר: (מד) זכה: (א) פסול [וכ"ה בכ"י]:

חסדי דוד

פרק א א המביא גט מסוריא כו'. לא מיבעי למ"ד כיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש אלא אפילו למ"ד כיבוש יחיד שמיה כיבוש דינא הכי דהא בגמרא (דף ח) ת"ר בג' דרכים שוותה סוריא [לא"י] ובג' לחו"ל חייבת במעשר ובשביעית כא"י דקסבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש ואפ"ה תני המביא גט מסוריא כמביא מחו"ל וטעמא כדפירש"י ז"ל משום דלא שכיחא שיירתא ומעבר הירדן קמ"ל אע"ג דהירדן מפסיק ומשו"ה אמרינן ג' ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל וה"נ תנן ג' ארצות לביעור עכ"ז לענין גיטין ה"ז כבאר א"י גמורה ועי' בספר כפתור ופרח ספי"א: **חומר** במדינת הים שאין בא"י כו'. לא מצאתיה בשום מקום ולא מתוקמא כמו שהיא לפנינו וכצ"ל ברישא במד"ה אם יש עוררין א"צ שיתקיים בחותמיו משום דהחומרא שיש בחו"ל דצריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ מביא לידי קולא דלא מהני עוררין ולא מבגיחינן בזה. והקולא בא"י שא"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ מביא לידי חומרא שאם ערער הבעל צריך שיתקיים בחותמיו וכן מבואר בגמרא דף כג: **כיצד** אמרו וכו' כתב ידינו זה אבל אין אנו מכירין לא את האיש ולא את האשה וכו'. כנ"ל ואע"ג דבפרק גט פשוט תנן כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו. ובלבד שיהא מכירן ע"ש בגמרא (דף קסז) דכל שהוחזק שמו בעיר אין חוששין וכר מן דין זה דוקא לכתחלה והכא קמ"ל דבדיעבד אם התמו בלא הכרה הואיל ואנחנו ידענו דקושטא הכי כשר ולכן בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין וכ"כ הרב ח"מ בסי' ק"כ ומתוספתא זו סייעתא לדבריו:

פרק ב המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ כו'. ובגמרא (דף ה) תניא המביא גט וכו' ולא אמר וכו' יוליא והולד ממזר דר"מ ותכ"א אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו וכו' וכתב בתוס' שם כיצד יעשה שתנשא לכתחלה או אם נשאת שלא תצא אבל לולד א"צ תקנה ולר"מ כיצד יעשה קודם נשואין אבל אחר נשואין אין תקנה לדידיה ע"ש ולפ"ז מתוקמא הך תוס' בין לרבנן ומיירי גם לאחר נשואין ובין לר"מ ומיירי לפני נשואין וקמ"ל דמהני אם אמר בפ"נ ובפ"נ ולא חיישינן שמא מת הבעל ועי' במכן סי' קמ"ב ס"ת ובב"ש שם: **נאמנת** אשה כו' נקרע כשר נתקרע פסול נקרע בו קרע של בית דין כו' תנא והדר מפרש

מצפה שמואל (א) המביא גט. ח: (ב) ואינו יכול ד: (ג) הוי אומר. ה. ועיין ירושלמי פ"א ה"ג: (ד) המביא גט. ה.: (ה) בא"י. כט: (ו) משכונה לשכונה. עי' ד: ו. ועי' תוס' שם בשם ר"ת דהאידנא כולה ניידי וזה מוכח מכאן ועי' בב"י אה"ע סי' קמ"ב מהחומרא לגרש בעיר אחת ע"י שליח ומשום דסברא דניידי הוא רק חומרא ולא לקולא דהלא בני מחוזא התיר ר"ת לגרש ע"י שליח א"כ כיון דסברא דניידי מוזכר בתוספתא יש להקל גם לענין שליח ועי' עטור בכורים: (ז) אין יכול. כן הוא בנוסח הגר"א וכן הגירסא בדפוס סביוניטא וכ"כ אינו מועיל לו הכוונה דלכתחלה לא מהני אמירת השליח בפ"נ לענין קיום וזה תומר בא"י מחו"ל אבל בדיעבד מבואר לקמן דמועיל אמירת השליח וכן בגמרא. ובירושלמי פ"א ה"ב וא"ש: (*ז) אבל אין אנו מכירין. עיין ש"ע סי' ק"כ סעיף ג: (ח) אין כתב ידינו. עי' רא"ה והריטב"א כתובות פ"ב ובש"ך ח"מ סי' מ"ו ס"ק י"ב ובקצה"ח שם: (ט) עכו ותהומיה. ב: (י) מעשה באחד. ו: ירושלמי פ"א ה"ב: (*י) מיי' פ"ו מהל' עבדים הל' ג טוש"ע יו"ד סי' רס"ז סע"ז דלא כר"י: (כ) ששני עדים. י': (ל) כל שטרות. יא ע"ש: (מ) ר"ע מכשיר. שם: (נ) אמרנו לר"מ. יב': (ס) האומר תן. יד. ירושלמי פ"א ה"ה: (ע) הולך מנה. שם ושם. ועי' בתוס' ורא"ש כשיטת ר"ת דתן במתנה לא הוי כזכי ע"ש יא. ועי' בש"ך ר"ס קכ"ה שהביא תוספתא זו מסובשת כמו שכתובה בהגהות אשר"י בסוף פ"ק והשיג עליו התומים ולדינא עי' בטור ש"ע סי' קכה: (פ) הלך ומצאו. יד: ירושלמי שם: (א) המביא גט. עי' בגמרא ה. ועי' תוס' שם ד"ה יטלנה ובש"ע סי' קמב סעיף ו' ובב"ש ס"ק ט': (ב) נאמנת אשה. עי' רמב"ם פ"ז מהל' גירושין הלכה כד ובפי"ג ה"ב ועי' בהרב המגיד פ"ז שם וכן מבמע כאן: (ג) נקרע. עי' בתוספתא בסוף מכילתין ובסוף ב"ב ובירושלמי כאן פ"ב ה"ג ויש שם ע"ס שצ"ל נתקרע קרע ב"ד נקרע בשלא בקרע ב"ד וזה פי' נקרע ונתקרע וכן בב"ב קסח. אלא ששם בהיפך והפני משה שגה בזה הרבה ועי' ברמב"ם פ"ד מהל' גירושין ה' ט"ו ובש"ע סי' קכ"ה סעיף כ' וכ"ח: (ד) אחד אומר עו. (ה) ר"ש אומר. פז. ועי' ירושלמי פ"ב ה"א: (*ה) מיי' פ"א מהל' גירושין הל' כה טוש"ע אה"ע סי' קכ"ז ס"ב ודלא כר"ש:

מנחת בכורים

פרק א א מסוריא. היא ארם צובה וכבשה דוד והוסיפה על ארץ ישראל: צריך שיאמר. שליח המביא גט מבעל שהוא בסוריא לא"י צריך שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח לפי דלא שכיחי שיירתא לקיימו וחיישינן שמא הבעל יערער לכן אומר השליח בפני נחתם דלא ליתי לערעורי ותקנו שיאמר גם בפני נכתב דלא ליתי לאחלופי באחר קיום שטרות דעלמא דלהוי סגי בע"א: מעבר הירדן. מארץ סיחון ועוג ה"ה כארץ ישראל: **ב** ואינו יכול לומר. שנתחרש אחר שכתבו הגט: לקיימו בחותמיו. חתימת העדים. להחמיר. שיצריכוהו קיום וזאתו אלא להקל דבעד אחד סגי ואם לא אמר השליח בעינן שנים לקיימו ולרבה דס"ל הטעם דצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום דאין בני ח"ל בקיאין לשמה מוקי לברייתא זו לאחר שלמדו בני חו"ל לארץ ובקיאין שצריך לכתוב גט לשמה ומ"מ ביכול לומר משום שמא יחזור הדבר לקלקולו שישכחו עוד דבעי לשמה ולכן אף במצוי לקיימו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וזה דוקא ביכול אבל באינו יכול דמלתא דלא שכיח הוא לא גזרו רבנן וסגי בקיום חותמיו להוד אף שלא אמר בפנ"כ ובפנ"ח והא דאמרינן לא אמרו להחמיר אלא להקל עלי' לרבה מיירי בכניסת דלא מחמרינן לומר דהלא אלא כיון דמקוים סגי אף ביכול אבל בלא ניסת ודאי הדין דמהמרינן לומר בפנ"ח אף שמקוים: **ג** שליח ב"ד אני. וסגי בהכי דכיון דמקוים אין צריך שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח: בארץ ישראל. דאין צריך בפני נכתב ובפני נחתם דשכיחי שיירתא ובקיאין לשמה יכול שליח זה לעשות שליח אחר אבל בחו"ל דצריך שיאמר א"כ איך יאמר השליח השני בפנ"כ ובפנ"ח לכן צריך ליתן בפני ב"ד ולומר בפני ב"ד והב"ד עושין שליח והומר שליח ב"ד אני: אין השליח עושה שליח בגיטין. אפי' בא"י ופליגי בלא חלה אבל חלה השליח כרהשון דהיכא הוכם אמרינן דאינו מקפיד הבעל ועושה שליח לכ"ע: **ד** ממדינה למדינה. צריך שיאמר אבל משכונה לשכונה דשכיחי שיירתא א"צ: אף משכונה לשכונה. דניידי ואין מצויין לקיימו דכרבא אתיא ג"כ א"כ י"ל משום דאין בקיאין לשמה צריכין שיאמר אף משכונה לשכונה: מהגמוניא להגמוניא. אף אם סמוכים אלא אם שייכים העיירות לשני מושלים כגון דמקפידין זע"ז צריכין שיאמרו אף בא"י דאינם מצויין לקיימו ורשב"ג מודה רבה דהיכא דאינו יכול לקיימו אומר בפני נכתב ובפני נחתם אף בא"י כרבא דרבה אית ליה דרבא: **ה** ה"ג המביא גט בא"י אין צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, והיינו חומר דבתחלה חומר הוא דצריך שיאמר ולבסוף בא"י חומר הוא דצריכין לקיים התחימות וכן מבואר במשנה: המביא גט מחו"ל גרסינן: וא"י לומר שנתחרש: **ו** כתב ידינו הוא זה אבל אין מכירין לא את האיש ולא את האשה כשר גרסינן. וכן בנוסחת הגר"א וקמ"ל דאף דשליח הגט צריך שיאמר בפנ"כ ג"כ א"כ מכיר האיש והאשה וזוכר מעשה הגט. בשני עדים אין צריך לזכור מעשה הגט רק מקיימין התחימות וסגי בהכי: יוצא ממקום אחר. שמדמין התימתן למה שחתמו במקום אחר: **ז** מכפר סוסאי. סמוך לא"י הוא: ולא נזקק לעדים. שלא נזקק לעדים אם יערער הבעל ויהיה ערעורו בטל דאף במקום שאין צריך אם אמרו מהני: קרובה לצפורי. מובלעת בתחום א"י ואפילו רבנן דפליגי בעכו מ"מ כפר סוסאי דמקרבא מודו: הואיל. ובגמ' היתה שתוק בני הואיל ויצא בהיתר וכן הגיה הגר"א ע"פ הש"ס ואף דר' ישמעאל נמי אמר שלא תזקק לעדים א"כ מהדין אין צריך שיאמר לא סיימוה קמיה דר' אלעי לכן מקשה לו והשיבו לפ"ד: **ח** ר' יהודה אומר. פליג על ת"ק דס"ל במשנה דדוקא ע"א כותי כשר וכגון דחתם לקמיה דאי לאו דכותי חבר הוא לא הוה מחתים ליה לקמיה כיון דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה ור' יהודה פליג דאפילו בשניהם כותים כשר וכגון דאחזוק בגיטין לכתבו כדת ישראל דת"ק סבר דאחזוק לא מהני ור"י ס"ל דאהזוק מהני והגר"א מחק זה וכ"מ בגמ' מאוקימתא אביי (דף י' ב): **ט** מכשיר בכולן. אף בגיטי נשים בעדי מסירה ישראל ובשמות מובהקין דידעינן דעובד כוכבים חתם עליהם לא אתי למסמך עלייהו וחכמים פוסלין אף בשמות מובהקין דגזרינן אטו שמות שאין מובהקין: שהן כשרין. כל חד כדיניה שטרי מכר ומתנה דלא מרעי נפשייהו לכן כשר אף בלא עדי מסירה וגיטי נשים ושחרור צריכין לעדי מסירה ובשמות מובהקין: שנעשו בהדיוט. שחתמו עדים עובדי כוכבים שלא בערכאות והיכא עדי מסירה לר' עקיבא כשר אף בגיטי נשים כיון דאיכא עדי מסירה וחכמים גזרו בשאר שטרות דגזרינן אטו ערכאות דאין צריך עדי מסירה ואם יכשירו הדיוט בע"מ יבאו להכשיר בלא עדי מסירה שהרי ערכאות כשר בלא ע"מ אבל בגיטי נשים דאף ערכאות פסול בלא עידי מסירה ליכא גזירה וכשר אף בהדיוט בעידי מסירה ובשמות מובהקין ורשב"ג פוסל אף בשמות מובהקין במקום דישראל חותמים ולא הכשיר אלא במקום שאין ישראל חותמין על הגט דבהא ידעינן דעובד כוכבים הוא ולא סמכינן עליה רק על ע"מ אבל מקום שחותמין גזרינן והגר"א שינה קצת לשון ברייתא זו ע"פ הש"ס: **י** אמר ר' אלעזר אמרנו לר' מאיר. דס"ל במשנה דאמר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי יכול לחזור ואין השליח זוכה בנטילתו דחוב הוא להם ואין חבין שלא בפניו ותכמים פליגי בשטר שחרור דזכות הוא שיצא לחירות וזה הוא מבואר כאן מה הזכות לרבנן והתובה לר' מאיר: והלא זכין גרסינן. כלומר שלא זכות הוא וזכין שלא בפניו: פוסלו מן התרומה. עיקר טעמא דר"מ הוא לפי שאוסרו בשפחה דשכיחא ליה ופריצא ליה ולכן אף שמתירו בבת חורין מ"מ אין זה זכות ור"מ לדבריהם קאמר אף לדידכו דס"ל דזה זכות שמתירו בבת חורין תינח בעבד ישראל אבל בעבד כהן חוב הוא שפוסלו מן התרומה ואמרו לו דאם ירצה שלא לזונו רשאי א"כ לענין מזונות ליכא חוב ואף דבתרומה איכא חוב מ"מ אי בעי זריק ליה ופסל ליה וכיון שיכול הרב לפוסלו קבלת השליח אינו חוב לו רק זכות שהרי אולי יזרוק השטר שחרור ספק קרוב לו ספק להעבד ויהיה פסול מתרומה ואסור בשפחה ובבת חורין וע"ז השיב ר"מ שיכול לברוח ונהי דמזונות יפסיד מ"מ תרומה יכול לאכול דעבד כהן שברח אוכל בתרומה בחזקת שהוא חי ורבנן ס"ל כיון דיכול למוכרו לישראל בד' זוזי א"כ שוב לא יאכל בתרומה א"כ הגט שחרור זכות הוא לו: אבל אשה אינה כן. לרבנן הוא דגט אשה ודאי חוב הוא דיפטרנה ממזונות שהרי אינו רשאי שלא לזונה וגם בתרומה לא יפסילנה שהרי אינו יכול למוכרה לאיש אחר כמו עבד לכן לכ"ע הוא חובה ועי' בהגר"א נוסחתו ע"פ הש"ס: **יא** ה"ג שאני חייב לו הולך מנה שאני חייב לו תן מנה פקדון וכו' וכה"ג הגיה הגר"א: לא יחזיר. אם רוצה לקבל מן השליח לא יתן לו דזכה בשביל המקבל דתן והולך כזכי: וחייב באחריותו. הלוה או הנפקד עד שיבא לידו דשליח שעשאו לוה הוא ובאחריותו הם והא דפקדון אינו חוזר היינו דוקא כשהוחזק הנפקד כפרן אבל בלא הוחזק כפרן אמרינן דחוב הוא ליה שילא מת"י הנפקד דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ותוזר בו אם רוצה: ה"ג תן מנה זו לפלוני הולך שטר וכו': יחזור. דבמתנה תן והולך לאו כזכי ולא זכה המקבל והגר"א הגיה בזה אם רצה לחזור לא יחזור דגם במתנה תן והולך כזכי וכן מבואר בירושלמי: שמת. המקבל כיון דלא זכה יוחזר לנותן: ליורשיו. של המשלח דמצוה לקיים דברי המת: התקבל. הוה כזכי ולכן אינו חוזר: הלך ומצא שמת יתן ליורשיו גרסינן וכ"ה בירושלמי וכן הגיה הגר"א כיון דזכה מיד שאמר קבל וזכי: ה"ג ואם לאחר מיתה יחזיר לנותן לו שאין זכין לאחר מיתה. והגר"א הגיה יחזיר למשלח וכן הוא בירושלמי והיא היא כלומר אם המקבל מת קודם שזכה בשטר ובמעות לא זכה שלא זכה לאח"מ והזכיה בטלה: רצו יורשים לכופו. להחזיר להם אין יכולין דשא וטול הוה כזכי וזכה חבירו וכ"ש באומר זכי וקבל ובירושלמי הגירסא קצת באופן אחר והגר"א הגיה בזה אם רצה לחזור לא יחזור והיינו כדפירשתי והנוסחא יותר מכוון בלשון וכן הגירסא בירושלמי:

פרק ב ב נאמנת אשה. אם מקבל בחזרה לומר בפנ"כ ובפנ"ח ואין חוששין שמא גט אחר הוא: נקרע. שלא בקרע ב"ד כשר דאף אם כתב מתחלה על נייר זה כשר הוא א"כ מה דנקרע אח"כ לא מיפסל ויכול לומר עדיין בפ"כ: נתקרע. בקריעת שתי וערב מפסל הגט א"כ לא מהני שוב אמירה והנתינה לאו כלום הוא עתה ורשב"א ס"ל דמדבק הקרעים וכשר ליתן לה ולומר בפנ"כ ובפנ"ח: **ג** אחד אומר. בזמן שהגט יוצא מת"י אחד מהם דהצריכו רבנן לשליח המביא גט לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם הגט יוצא מת"י שניהם כשר ששנים שהביאו גט אין צריך שיאמרו בפנ"כ ובפנ"ח: ר' יהודה מכשיר. אפילו יוצא מתחת ידי אחד מהם דכיון דאיכא תרי דמסהדי אכתיבה לא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא וסגי במה שאומר כאחד בפני נחתם: בזה. דוקא בזה דשנים אומרים בפני נכתב אבל בא' אומר בפנ"כ וא' בפנ"ח לא פליג ר"י דפסול ואיכא חד לישנא בגמ' דאף בזה פליג ר"י וקאמר בזה למעוטי א' אומר בפנ"ח ואין כאן עד על הכתיבה כלל דסד"א לר"י לא ס"ל כלל סברא דאתי לאחלופי קמ"ל (עי' הסוגיא דף ע"ו ודף י"ז): **ד** ר"ש אומר. קאי על נכתב ביום ונחתם בלילה דלת"ק פסול דהוה מוקדם דחיישינן לבת אחותו שמא יקח בת אחותו ותזנה בין הכתיבה לנתינה ויחפה עליה בזמן שבגט קודם לזנות ור"ש סבר דזנות לא שכיח ועיקר תקנתא דזמן הוא משום פירי דבשלא יהיה זמן כלל בגיטין יהיה מוכר והולך פירות נכסי מלוג של אשתו אחר גירושין ויאמר

(ו*) כתבו בעיר זו לא יחתמנו בעיר אחרת (ו) ואם חתמו כשר (ז) כתבו (ז*) בארץ וחתמו בח"ל צריך שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח כתבו בחו"ל וחתמו בארץ [ישראל] אין צריך שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח: ה כתבו א) בקליפי אגוזים (ב) [ובקליפי] רמונים בדם הקרוש (ג) [בחלב] הקרוש על עלי זית על עלי דלעת על עלי חרוב על [כל] דבר שהוא של קיימא כשר על ג) עלי חזרין על עלי כרשין על עלי בצלים ג) על עלי ירקות (ד) על כל דבר שאינו של קיימא ד) פסול [זה הכלל כתב דבר שהוא של קיימא על גבי דבר שאינו של קיימא] או (ה) [דבר] שאינו של קיימא על [גבי] דבר [שהוא] של קיימא פסול עד שיכתוב בדבר שהוא של קיימא (ו) [על] דבר שהוא של קיימא: ו (ח) (*ח) המקרע על העור כתבנית כתב פסול הרושם על העור כתבנית כתב כשר רבי יוסי הגלילי אומר (ט) מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים יצא דבר שיש בו רוח חיים ר' יהודה בן בתירה אומר מה ספר מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע יצא דבר המחובר (ז) [בקרקע] כתב על קרן הצבי ותתבו וחתמו ונתנו לה פסול שנא' (דברים כד) וכתב ונתן מה נתינה בתלוש אף כתיבה בתלוש כתב על קרן (ח) [הפרה] ונתן לה [את] הפרה על היד של עבד ונתן לה את העבד זכתה בהן: ז (י) אמר לה [ה"ז גיטיך והשאר כתובתיך נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה] (כ) הרי זה גיטיך ע"מ (ט) [שתחזירי] לי את הנייר ה"ז מגורשת ע"מ שהנייר שלי או ס) שנתנו לה הנייר עצמו או שכתבו על ידה אינה מגורשת: ח (ל) הכל כשרין לקבל (י) [לה] גיטה חוץ מחרש שוטה וקטן הכל נאמנים להביא לה (יא) גיטה אפילו בנה אפילו בתה (יב) [ואף] חמש נשים שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה (מ) ר"ש בן אלעזר אומר (יג) [משם] ר"ע אשה עצמה (יד) [מביאה גיטה] מק"ו ומה צרתה שאין נאמנת לומר מת בעלה נאמנת להביא גיטה היא שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין (טו) [שתהא נאמנת] להביא גיטה דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה (טז) [צרתה צריכה שתאמר] בפנ"כ ובפנ"ח אף היא [עצמה שהביאה] צריכה שתאמר בפנ"כ ובפנ"ח [ב]: ט גט (יז) שכתבו שלא לשמה פסול שנאמר (שם) וכתב לה לשמה (נ) שחרור (*נ) עבד שכתבו שלא לשמו פסול שנאמר (ויקרא יט) או חופשה לא נתן לה ולהלן הוא אומר וכתב לה מה לה האמור להלן לשמה אף לה האמור כאן לשמה: י (ס) מגילת סוטה שכתבה שלא לשמה פסולה שנאמר (במדבר ה) ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת שיהיו כל מעשיה לשמה כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו (יח) [ונתנוהו] לה פסול

עד שיאמר לסופר (יט) [כתבו] ולעדים חתומו ולא עוד אלא (ע) אפילו כתב בכתב (כ) [ידו] לסופר כתוב ולעדים חתומו אע"פ שכתבוהו [וחתמוהו] י) ונתנו לה פסול עד שישמעו [את] קולו שיאמר [הוא] לסופר כתוב ולעדים חתומו: יא (פ) לוה ממנו אלף דינר בשטר ופרע לו ומבקש ללות ממנו שניה ה"ז לא יחזיר לו שטר הראשון מפני שמריע [כת הלקוחות משכן לו בית משכן לו שדה ופרע לו ומבקש ללות ממנו שניה ה"ז לא יחזיר לו שטר הראשון מפני שמריע] כת הבאין אחריו א"ר יהודה מעשה בבן ז) קדירה שהיה כותב ח) טפוסי גיטין בערב ובא מעשה לפני חכמים ופסלו את כולן ר' אלעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים ט) שנאמר (דברים כד) וכתב לה לשמה: יב גט שאבד ממנו ומצאו לאחר זמן אע"פ שמכיר את (כא) [סימניו] פסול (צ) שאין סימן לגיטין איזהו (כב) [אחר] זמן כדי שילך אחר לאותו מקום אבל נתנו בשידה ובתיבה ובמגדל ונעל בפניו י) אבד אע"פ שמצאו לאחר זמן [כשר]: יג כ) ועוד שלשה (ק) היסיפו (כג) [גררתו חיה או ל) ששטפו נהר או] שנפל עליו מפולת נותנין (כד) [עליה] חומרי חיים וחומרי מתים בת כהן לישראל ובת ישראל לכהן (כה) [אין אוכלין] בתרומה (ר) עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה הרי אלו אוכלין בתרומה (ש) לא יצא הרוצח חוץ לגבול עיר מקלטו בחזקת שכהן גדול קיים: יד הולך גט [ג] לאשתי ע"מ שתתן לאבא ולאחי מאתים (כו) [זוזין] יכול לעשות שליח על מנת שתתן מ) לך מאתים זוז אין יכול לעשות שליח שלא האמין לכל אדם אלא לו (ת) אמר לו הולך גט זה לאשתי יכול לעשות שליח את הולך גט זה לאשתי אין יכול לעשות שליח שלא האמין לכל אדם אלא לו:

פרק ג

א המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני נ) ומת צריך ליטול רשות מן היורשין אלו הן היורשין (א) רבי אומר כל שירשו (ב) ר' אליעזר בן יעקב אומר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בפני ב"ד ומתו מפריש עליהן ברשות אותו שבט המלוה מעות את העני ס) ומת מפריש עליהם ברשות כל עניים ר' אחא אומר ברשות (א) [עניי ישראל]: ב המלוה מעות את (ג) העני והעשיר אין מפרישין [א] שאין מפרישין על האבוד זכה עני במה שבידו המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני (ב) [מפריש] עליהן כשער הזול (ג) [ואין שמיטה משמטתו אם רצה ע) לחזור לא יחזור אם נתיאשו מהן אין מפרישין עליהן] שאין מפרישין על האבוד: ג האומר הילך מנה פ) ותן לפלוני בן לוי מחלקו (ד) אם רצה לחזור לא יחזור (ה) [(*ה) צ) קח מנה זו] מדמי מעשר שיש לך בידי ק) והילך דמיו (ד) [הרי זה אינו חושש] לתרומת מעשר (ה) כור מעשר

נוסחאות כ"י

א) מכאן עד ברם ליתא. ב) עור כרישין כו'. ג) על עלי זרדין ועל כו'. ד) בדבר שהוא של קיימא פסול עד כו'. ה) שכתבו לה ע"י עצמה אינה כו'. ו) ונתנוהו לו ונתנו לה. ז) קרא"ה. ח) תי' תיפסי ליתא. ט) ושחרורי עבדים גם כו'. י) ואבד המפתח ואח"כ מצאו כשר. כ) תי' ועוד ליתא. ל) שנטלוהו לסטין. מ) לי. נ) ומתו. ס) בפני ב"ד. ע) להחזיר יחזיר. פ) זו לפלוני ב"ל כו'. צ) הילך. ק) תי' והילך דמיו ליתא.

אור הגנוז

[ב] הוא עצמו שיביא א"צ שיאמר בפ"נ ובפנ"ח: [ג] זה: פ"ג [א] עליו

הגהות הגר"א (ב) בקליפי: (ג) ובחלב: (ד) וורדין: (ה) בדבר: (ו) ועל: (ז) לקרקע: (ח) פרה: (ט) שתחזיר: (י) את: (יא) את: (יב) ואפילו: (יג) משום: (יד) נאמנת להביא גיטה: (טו) שנאמנת: (טז) באלו צריכות שיאמרו: (יז) אשה: (יח) ונתנו: (יט) כתוב: (כ) ידו: (כא) סימנו פסול לפי: (כב) לאחר: (כג) עליהן את שגררתו חיה ואת ששטפו נהר ואת: (כד) עליהם: (כה) לא תאכל: (כו) זוו אין: (א) עניי עולם: (ב) להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ומפריש: (ג) ואין בו משום רבית ואין שביעית משמטת ואם בא לחזור אינו חוזר ואם נתיאשו הבעלים אין מפרישין עליהן לפי: (ד) אין חוששין: (ה) שבו:

חסדי דוד

לנתקרע פסול מה הוא נתקרע זה שנקרע בו קרע של בית דין א"נ דה"פ נתקרע לקרעים קרעים ואין בו חבור כלל פסול ואם נקרע בו קרע ב"ד אע"פ שכולו מחובר הרי הוא כאילו נתקרע להלקים רבים ופסול ועי' בתוספתא בשילהי מגילתין ורשב"א סובר כיון דאמירת בפ"כ ובפ"נ הוא תקנתא דרבנן בדיעבד יש להקל גם בהאי שנקרע לגמרי: המקרע על העור כו'. פי' המקרע בסכין כמין צורת אותיות בקרע מפולש מעבר לעבר אין זה כתב כלל כיון דמקום האותיות חלול. ואע"ג דהכתב של לוחות ג"כ היה מפולש וכדאיתא בש"ס פרק הבונה ובירושלמי וקרי ליה קרא כתב כדכתיב מכתב אלהים הוא שאני התם דבנס הוה אבל בעלמא כה"ג לא מקרי כתב. ועי' בירושלמי בפירקין דתנינן התם איפכא ממה הקודע כשר והרושם פסול מיירי בקרע שאינו מפולש ועי' ברמב"ם פ"ד ובה"ה שם. ודברי הרב פר"ת בסי' קכ"ה לא נכונים כמה ועי' בספר גט פשוט שביאר דברי ה"ה כהוגן: כתב על קרן הצבי וכו' עי' בגמרא ובמ"ש התוס' בשם הרשב"ם דלדידיה א"ש ליתא מש נתינה בתלוש וכו' והשתא י"ל דלרבותא נקט צבי ולא פרה וכדלקמן למימרא דאפילו בקרני הצבי דעבידי דנפלי ממילא וכמ"ש התוי"ט רפי"ג דכתובות ע"ש א"ש לא מקרי בתלוש ולפ"ז מש דקתני ותתבו הוא לאו דוקא דה"ה אם הפילו הצבי מעצמו: הכל כשרין לקבל לה גיטה חוץ מחש"ו ועבד וכותי. כצ"ל וכ"ה בגמרא וכ"כ הרמב"ם בפ"ו דין ו' וע"ש בהרב המגיד. וכ"ה דעת הרי"ף והרמב"ן והרשב"א דל"ש שליח הולכה ולא שליח קבלה עבד פסול וכ"כ מהירושלמי: כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנו לו ונתנו לה פסול. כצ"ל ועי' בפ' מי שאחזו (דף ע"ב):

פרק ג המלוה מעות את הכהן כו'. עי' ברשב"א מ"ש בשם הרמב"ן וכדבריהם נראה גם מדברי הרמב"ם בפ"ז מהל' מעשר וע"ע במהרש"א בחדושי הלכות: האומר הילך מנה ותן לפלוני בן לוי כו'. ידוע הוא דיש לבעה"ב טובת הנאה ליתן מעשרותיו לכל מי שירצה וכיון שקבל המנה נקנה המעשר לאותו בן לוי דהבוב

מצפה שמואל (*ה) עי' הס"מ שם הל' כה טוש"ע סי' קכ"ה ס"א: (ו) ואם חתמו. עי' דף פו: (ז) כתבו בארץ. ירושלמי פ"א ה"א ועי' בהרב המגיד פ"ה מה"ג הלכה כה שהביא הא דלא בעינן כתיבה ותחימה בעיר אחת ועי' בהרב המגיד פ"ז הלכה י"א שכתב דאם כתבו והחתמו בא"י ונתנו בח"ל צ"ל בפ"נ: (*ז) מיי' פ"ז שם הל' י"א: (ח) המקרע. ירושלמי פ"ב ה"ג ושבת פ"ו: (*ח) מיי' פ"ד מה"ג הל' ז' ע"ש בהס"מ: (ט) מה ספר. כא. (עירובין טו סוכה י) ועיין ירושלמי עירובין פ"א ה"ז וכאן פרק ב ה"ג: (י) אמר לה. כ: (כ) הרי זה גיטך. עה.: (ל) הכל כשרין. כג.: (מ) ר"ש בן אלעזר. כג: ירושלמי פ"א ה"א: (נ) שיחרור עבד. יג ועי' ירושלמי סוטה פ"ב ה"ב: (*נ) מיי' פ"ו מהל' עבדים הל' ז' טוש"ע יו"ד סי' רכז סע"א ועט"ז שם ס"ק כ: (ס) מגילת סוטה. עירובין יג.: (ע) ואפילו כתב. עב. ועיין ירושלמי ה"א ובירושלמי ריש תרומות: (פ) ליה ממני. כו: רושלמי ב"מ פ"א ה"ז: (צ) שאין סימן לגיטין. כז. ירושלמי פ"ג ה"ג יבמות פ' ט"ז ה"ד: (ק) הוסיפו. ירושלמי פ"ג ה"ג: (ר) עבד כהן. יב: (ש) לא יצא הרוצח. מכאן לדין חזקה מקרא ואם יצא הרוצח במקום אחר מבואר: (ת) אמר לו הילך. כט.: (א) רבי אומר ל: (ב) ר"א אומר. שם: (ג) העני. ירושלמי פ"ג ה"ו: (ד) אם רצה לחזור. מיירי בהילך ביו"ד אבל בהולך מבואר לעיל דבמתנה תן והולך לאו זוכי רק בתורת נדקה ולא מהני באלה דהוי כמו שהגיע ליד גבאי. ועי' במ"ע וש"ך סי' קמ"ה סעיף ו' עי' עטור בכורים: (ה) קח מנה. ירושלמי פ"א דתרומות: (*ה) עי' מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' טו וכב"מ שם והוא כהגהת הגר"א:

מנחת בכורים

קודם גירושין מכרתי ולהכי מכשיר בנכתב ביום דמשעה שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות א"כ לא יאכל מזמן הכתיבה: ואם חתמו כשר. בכתב בג"ן מקום החתימה: וחתמו בא"י. דהכל הילך אחר החתימה אם בא"י אין צריך שיאמר ואם בחו"ל צריך שיאמר: ה דבר שהוא של קיימא כמו בדבר כלומר בדיו שהוא של קיימא לאפוקי במי פירות ומשקין כמבואר בפ"ב מ"ג: ו המקרע שחוקק ומשרט בו: מה ספר. פליג על ת"ק דס"ל יד העבד ופרה כשר לכתוב עליו הגט ור' יוסי הגלילי פוסל דכתיב וכתב לה ספר כריתות לדרוש מה ספר שאין בו רוח חיים אף כל שאין בו רוח חיים: שהוא תלוש מן הקרקע. במשנה פ"ב מבואר דאם כתב במחובר לקרקע פסול הגט וקאמר כאן דיליף לה מה ספר שהוא בתלוש אף כל שהוא בתלוש: מה נתינה בתלוש. אף הכתיבה צריך להיות בתלוש ולא שיקצץ בין הכתיבה לנתינה דבעינן שאינו מחוסר רק נתינה ולא קצירה ונתינה: זכתה בהן. ורבנן היא דפליגי על ר' יוסי הגלילי ומתירין לכתוב על בעלי חיים וגם פליגי על דרשת ריב"ב דיליף לה מספר אלא ס"ל דמחובר לקרקע דפסול ילפינן מדכתיב וכתב ונתן ולכן אף בקרן פרה אם חתכו אחר החתימה פסול אבל אם נותן הפרה בשלימות וכן העבד הוה גיטא וזכתה אף העבד והפרה ואין מגרין על כתובתה כיון דלא אמר והשאר: ז והשאר כתובתיך. אף בדאמר לה כולה לכתובתך מ"מ מהני והא דקתני והשאר לכתובה קמ"ל אף בדאיכא שאר זולת הגט מ"מ אי אמר לה נתקבלה כתובתה אבל לא אמר לה לא נתקבלה כתובתה דבשאר אורחא דמגילתא היא: ה"ז מגורשת. והחזיר דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה והוה ליה כאילו הנייר שלה. אבל בעל מנת שהנייר שלי א"כ לא נתן לה כלום והרי אותיות פורחות באויר: או שנתנו לך הנייר עצמה. כלומר שהנייר מעיקרא שלה שנתנו לה במתנה שאין לבעלה רשות בה או על ידה כיון דאינו נותן לה גוף הנייר ליכא נתינה ואינה מתגרשת: ח הכל כשרין לקבל לה. להעשות שליח לקבלה חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בר שליחות נינהו: חמותה. פירושא דחמש נשים הוא וכולהו לא חיישינן לקלקולא מחמת שנאה כיון דאומרת בפני נכתב אי אתא בעל ומערער לא מהימנינן ביה ולכן נאמנות אבל בא"י אינה נאמנת דחיישינן לקלקולא: היא עצמה. שהביאה בתורת שליח להולכה שאינה מתגרשת מיד בקבלתה וכגון שאמר לא תתגרשי עד דמטית להתם וכי מטית להתם שוי שליח להולכה וקבל גיטיך מיניה א"נ כי מטית להתם תתן לב"ד ומשוי ב"ד שליח להולכה ותקבל מיניה ובכה"ג צריכה שתאמר בפנ"כ קודם שיצא מתחת ידה והשליח השני כשנותן לה אומר שליח ב"ד אני: ט וכתב לה. כיון דכתיב ונתן בידה לה למה לי שמע מינה דלה לשמה: י מעשיה. הכתיבה והמחיקה לשמה: עד שישמעו את קולו. ממעט מהא עד שישמעו לאפוקי באומר לאחרים אמרו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו דלא מהני: קולו. ממעט כתב: יא ופרע לו. אפילו באותו היום לא ילוה ממנו שנית דה"ל שטר שנמחל שעבודו וגובה מלקוחות שלא כדין וכש"כ ביום אחר דהוה ליה מוקדם: משכן לו בית. ופדאו. אף דליכא חששא דלקוחות שהרי שעבד לו בית זה ומשכן בידו מ"מ הרי מריע כח הבאין אחריו דחיישינן שמא ילוה עוד מאחר וישעבד לו ג"כ השדה או אף שלא שעבוד אם ירצה לגבות מן הבית בתורת גביה יבא הוא המוקדם ולא יניחנו ובאמת שטרו בטל כיון דנמחל שעבודו ה"ל כמלוה ע"פ ובמלוה ע"פ מוקדמת ומלוה בשטר מאוחרת מלוה בשטר קודם וכאן יגבה המלוה ע"פ א"נ דנפקא מינה כגון שימכור השדה לאחר וזה יגבה ממנו שלא כדין והיינו כח הבאין אחריו באותו שדה ומייתי לה הכא דדמי להך דטופסי גיטין דמבואר לקמן והגר"א לא גרס זה דמשכן לו בית משום דדמיא לגוונא דרישא: ופסלו את כולם. אף בשאר שטרות ואתיא כת"ק במשנה פרק ג' דפוסל הורף בין בגיטין בין בשטרות דגזרו תורף דשטרות אטו תורף דגיטין ורבי אלעזר מכשיר בשטרות אפילו תורף דלא גזר אטו גיטין ופוסל בגיטין אפי' טופס משום שנאמר וכתב לה לשמה בתורף הגט לכן גזרי' טופס אטו תורף וטופס הוא נוסח השטר והתורף הוא מקום הזמן ושם המלוה והלוה ומקום הרי את מותרת לכל אדם: יב שאין סימן לגיטין. בגמ' קאמר רב אשי דסימן מובהק מהני וכאן מיירי בסימן שאינו מובהק אבל באומר נקב יש בצד אות פלוני מחזירין אפי' לאחר זמן: אחר לאותו מקום. אבל בלא עבר שם מחזירין הגט דודאי גיטא דידיה הוא: לאחר זמן כשר. כגון שיש לו סימן בשידה וה"ל כתיבה וכדלוסקמא דמבואר במשנה דבסימן מחזירין: יג שלשה הוסיפו. על מה דמבואר במשנה דעיר שהקיפה כרכום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג שנותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים: בת כהן. מספק אינה חוזרת לבית אביה אף שאין לה זרע ממנו דלמא חי הוא: אוכלין בתרומה. בחזקת שהוא חי: יד ע"מ שתתן. האשה מאתים זוז יכול השליח לעשות שליח

והאומר להשליח השני התנאי כמו שלוה ולא חיישינן שמא ישנה השליח השני ויתן לה בלא תנאי והגר"א גרס אינו יכול דחיישינן שמא ישנה ולא יתן כמו שהתנה עמו: אינו יכול לעשות שליח. ואף דשליח לא ישנה ויטול הממון קודם הגט מ"מ כיון דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר והוא תלה נתינת הגט בנתינת הממון אם משנה בממון הוה כמו שינוי בגט לכן כאן שאינה השליח בממון שרצה הבעל שיהיה דוקא בידו הוה כמו שינוי בגט ופסול אף בלא שינה השליח השני: את הולך. איכא ליפנא בגמ' דבשתם הולך מצוהו ביד אחר אפי' בלא אונס ובאת הולך אינו משלח אלא באונס ואיכא ליפנא דבהולך בעינן אונס ובאת הולך אפי' באונס לא ישלח והא דס"ל לרשב"ג בפ"ק ה"ג דאין עושה שליח לליפנא קמא דת"ק מיירי בלא אונס איכא למימר דרשב"ג מודה באונס דמשלחו אבל להך ליפנא דת"ק מיירי באונס א"כ רשב"ג אף בהולך סתמא ובאונס לא ישלח ביד אחר:

פרק ג א המלוה מעות את הכהן. להיות מפרים עליהם תרומת מעשר ומעשר עני ואין נותן להם רק מנכה מחלקו על החוב שחייב ורשאי לעשות כן ברגיל ליתן להם מתנותיהן אי נמי במזכה להן ע"י אחר ומקיים מצות נתינה ואח"כ נוטל בחובו ומת או אינו רשאי לנכות שאין החוב מוטל על היורשין לפרוע מזה ויכולין לפרוע ממקום אחר כשירשו קרקע וכשנוטל רשות מן היורשים רשאי לספרים ומיירי ביורשי כהונה ולויה אבל ביורשי עני לא שהרי אין מוכרת שיהיה הבן עני ואין לעני נחלה ויש אומרים דאם הוא אינו עני בן בנו עני לכן רשות מהני אף בעני (ירושלמי ריש פ"ג הל' ז): כל שירשו. ומפרש בגמ' שירשו קרקע וקאי אסיפא דרשות מהני שיהו דוקא בירשו קרקע דאז מוטל עליהן לפרוע חוב אביהן אבל ירשו מטלטלין לא משתעבדו מדינא דגמרא א"כ פקע החוב במיתת אביהן ולא מהני נטילת רשות מן היורשין: ברשות אותו שבט. כאילו הרשוהו כל השבט ומנכה מהלואתו על תרומה לכל הקרובים לו באותו השבט שראוי ליורשו ואין בזה איסור שכן היה תנאי ב"ד ותקנות כהנים ולוים הוא שיהא מגוי להלותם: ברשות כל עניים. מהופך דברי ת"ק לדברי ר' אחא והגירסא בגמרא בדברי ת"ק בחזקת עניי ישראל ובר"א בחזקת עניי עולם ולפי הגירסא דהכא בדברי ת"ק ר"ל על כל עניי העיר מפרים עליהן דניחא להו ללוים בהכי כדי שיהא מגוי להלותם. ברשות עניי העולם גרסי' בר' אחא וכן הגיה הגר"א. ועניי כותים איכא בינייהו דלת"ק אין מפרישין עליהם אם ליכא עניים בעיר רק כותים דקסבר כותים גירי אריות הן ור' אחא פליג על עניי כותים ומפרישין בעניי אותה העיר אבל על עניי עיר אחרת לכ"ע אין מפרישין (דף ל: וכסברת התוס' ד"ה איכא בינייהו): ב אין מפרישין עליו. דאף דבמת עבוד רבנן תקנתא שיפרים על כל עניי העיר בהעשיר דלא שכיח לא עבוד רבנן תקנתא וה"ל המלוה כאבוד שהלוהו ע"מ לנכות מעשר עני והרי אין כאן עני ואינו גובה המלוה לפי שמתחלה כלוהו ע"מ כן: כשער הזול. פוסק על התרומה ומעשר כמו שיהיה בעת הנתינה אע"ג דלא יצא המקח עכשיו בשוק וקי"ל אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער אין כאן איסור רבית כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כדאמרינן לעיל שהלוהו רק ע"מ שינכה כי אית ליה נמי לאו איסור רבית הוא ונוסחת הגר"א יותר מכוון ע"פ הגמרא: משמטת. דכיון דלית ליה לא קרינן לא יגוש ולכן אין שביעית משמטת: אם רצה לחזור. כבעה"ב ולתבוע הדמים אינו יכול לחזור דכבר כספו ביד הכהן ובעה"ב אין לו מה למשוך ממנו דלבעי משיכה ובכה"ג כסף קונה אבל כהן בבעה"ב יכול לחזור ולשלם לו המעות ולא לנכות שוב על התרומה ומעשרות דכיון דעשאוהו לכהן כזוכה בתרומה מיד ישראל דאל"כ אי לקיים מצות נתינה לכן כל שעתא ושעתא בכל נכיון הוא נגמר הקנין שאז הכהן מושך הפירות וכל זמן שלא ניכה יכול לחזור: נתיאשו. שנתקלקלו פירות השדה ונתיאשו שוב מלהפרים ואח"כ חזר ונתקן הפירות אין לו להפרים ע"ז שכבר נתיאש מן החוב וסבר שלא יפרים עוד עליו ואף שהתבואה עלו בקנים ונתיבשו סד"א דאינו מייאש דסובר דיחזור ויתוקן קמ"ל דלא אמרינן הכי: ג מחלקו. לנכות על חלקו במעשר: לא יחזור. שנותן המנה דהילך כזכי וזכה הלוי מה שבידו (ס"ג ב'): קח מנה זו. ובגמרא מוקמינן דאמר ישראל לבן לוי כך אמר לי אבא דמעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שמא לא הפריש עדיין שהרי כיון דלא אמר סכום מדה לא אמרינן בכה"ג חזקה על חבר שאינו מוציא מת"י דבר שאינו מתוקן דהמעשר דלא הוה קים ליה כמה יש במעשר זו כיון דלא אמר סכום מדה: כור מעשר. לפי הגמרא הכי גרסינן כור מעשר לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר והיינו בגוונא שאביו אמר לו דיש לפלוני לוי מעשר בידי כיון דלא פי' ליה כמה אמרי' חזקה על חבר שאינו מוציא מת"י דבר שאינו נתוקן ומסתמא הפריש

תרומת

יש לך בידי ו) (ו) (י) והלך ונתנו לאחר אין לו עליו אלא תרעומת: ד (ז) (י) [הניח] פירות להיות מפריש עליהן (ח) [תרומה] ומעשרות מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימים ואינו חושש שמא הרקיבה (ט) [תבואה] ושמא החמיץ (י) [יין] ושמא הלידו (יא) [מעות] הלך ומצאן שירקיבו ושהחמיץ ושהלידו ה"ז [ג] חושש לתבואה כדי שתירקב וליין כדי שיחמיץ ולמעות כדי (יב) [שיהליד] (ח) אבדו ה"ז חושש מעת לעת דברי ר' אליעזר ר' יהודה אומר בשלשה פרקים בודקין את היין (יג): ה (ט) קידם אצל אשתו או ששלח אצלה שליח (יד) [אמר] להגט ששלחתי לך אי אפשי (טו) [שתתגרשי] בו ג) ה"ז בטל (טז) (י) בראשונה היה עושה ב"ד במקום אחר ומבטלו [אם] בטלו מבוטל (יז) ג) [מבטלו] דברי רבי רשב"ג אומר אין יכול לבטלו (יח) [ולהוסיף על תנאו]: ו (כ) אמר לשנים תנו גט (יט) לאשתי יכול (כ) [לחזור בו ולבטלו] זה שלא בפני זה [דברי רבי] רשבג"א אינו יכול (כא) [לבטלו] אלא זה בפני זה [אם אמר לזה בפ"ע ולזה בפ"ע יכול לבטלו אפילו זה שלא בפני זה]: ז (ל) עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו לשם בן חורין לא ישתעבד ואין רבו נותן דמיו ר' שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ד) ישתעבד ורבו נותן דמיו (כב) (מ) כשם שמצווין ישראל לפדות בני חורין כך מצווים לפדות (כג) [עבדיהן]: ח (נ) איזהו נדר ה) שצריך חקירת חכם אמר קונם אם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי שהכתה את בני (כד) [נודע] שלא הכתו (כה) [ונודע שלא] גנבה ר' אליעזר אומר ו) אף בזה לא יחזיר מפני תיקון העולם (ס) בד"א בזמן שנדר ואח"כ גרש אבל גרש ואח"כ נדר מותר נדר לגרש ונמלך מותר נדר בנזיר (כו) [בקרבן] ובשבועה מותר: ט (ע) מפני מה אמרו המוציא [את] אשתו משום שם רע לא יחזיר (כז) שהמוציא [את] אשתו משום שם רע ונשאת לאחר וילדה ואח"כ נמצאו דברים בדאים אמר אילו הייתי יודע שהדברים בדאין אפילו נתנו לי מאה מנה לא הייתי מגרשה נמצא גט (כח) [פסול] והולד ממזר ומפני מה אמרו המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר (כט) שהמוציא [את] אשתו משום נדר ונשאת לאחר וילדה ואח"כ נמצא נדר בטל (ל) [אמר] אילו הייתי יודע שהנדר בטל אפי' נתנו לי מאה מנה לא הייתי מגרשה נמצא גט פסול והולד ממזר: י (פ) ר' אלעזר בר' יוסי אומר מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ז) אומרין ח) לה הוי יודעת שהמוציא את אשתו משום שם רע אין יכולה היא שתחזור ח) מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בנדרים ט) אומרים לה הוי יודעת שהמוציא את אשתו משום נדר אין יכולה היא שתחזור: יא (צ) המוציא את אשתו משום איילונית ונשאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה מן הראשון משום י) ר' יהודה בן בתירה אמרו אומרים לה (לא) שתיקותיך [יפה] מדבוריך ר' אליעזר בר' כ) יוסי אומר [ג] משום איילונית נותנים לה כתובתה בחזקת שהיא כשרה: יב (ק) אין מבליעין דנרי זהב במלחמה מפני סכנות נפשות (ר) רשב"ג אומר אין מבריחין את השבויין מפני (לב) [תקון שבויים] (ש) בראשונה היו אומרים המטמא (לג) [והמדמע] חזרו לומר אף [המנסך] בשוגג פטור במזיד חייב [מפני תקון העולם]: יג (ת) כהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין מפני תקון העולם (א) שליח ב"ד (*א) שהכה ברשות ב"ד והזיק בשוגג פטור במזיד חייב מפני תקון העולם רופא אומן שריפא (**א) ברשות ב"ד והזיק בשוגג פטור במזיד חייב מפני תקון העולם המחתך את העובר במעי אשה ברשות ב"ד והזיק בשוגג פטור במזיד חייב מפני תקון העולם: יד (ב) ארץ יהודה אין בה משום סקריקין מפני ישוב המדינה בד"א בהרוגין שנהרגו לפני (לד) [מלחמה ובשעת מלחמה] אבל הרוגין שנהרגו מן המלחמה ואילך יש בו משום סקריקין גליל לעולם יש בה משום סקריקין: טו הלוקח מן הסקריקין וחזר ולקח מבעה"ב מקחו קיים מבעה"ב וחזר ולקח מסקריקין מקחו בטל ואם עשה לו בעה"ב אחריות מקחו קיים (ג) זו משנה ראשונה ל) ב"ד שאחריהן אמרו הלוקח מן הסקריקין נותן לבעלים מ) רביע [רביע בקרקעות רביע במעות] ויד בעלים על העליונה (לה) אם יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דינו נ) [ד] [שם] שאם שהתה בפני סקריקין שנים-עשר חדש כל הקודם ס) [ליקח] נותן לבעלים ע) רביע רביע (לו) [בקרקעות] רביע במעות יד בעלים על העליונה אם יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם: טז (ד) האריסין והחכורות והאפטרופסין אין בהם משום סקריקין (לז) [היורד לשם חוב לשם] אנפרות אין בהם משום סקריקין (לח) [אנפרות] עצמה ממתנת לבעלים [כל] שנים עשר חדש: יז (ה) ר' שמעון בן אלעזר אומר (לט) [ה] [הלוקח] מן האשה [בכתובתה] וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אם עשתה לו אשה

אור הגנוז

[ג] אינו חושש חשש לתבואה וכו': [ג] המוציא את אשתו: [ד] ונמנו: [ה] הלוקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו קיים מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו בטל

נוסחאות כ"י

א) הילך דמיו ה"ז חושש לתרומת מעשר כור מעשר לך בידי והלך כו'. ב) בטל הוא ה"ז כו'. ג) ה"ז ליתא. ד) לא. ה) שאין צריך. ו) תי' אף ליתא. ז) לפיכך. ח) וכן היה ר"א בר"א. ט) לפיכך. י) ר"מ. כ) שמעון. ל) רבותינו אמרו לוקח ואין נמנע נותן כו'. מ) ה"ז ליתא. נ) ונמנו שאם. ס) ללוקח. ע) ה"ז ליתא.

הגהות הגר"א (ו) חוששין לתרומת מעשר שבו: (ז) המניח: (ח) תרומה: (ט) התבואה: (י) היין: (יא) המעות: (יב) שיהלידו: (יג) בקידום של מוצאי החג של תקופה: (יד) ואמר: (טו) שתעשי: (טז) הוא דבריו קיימים פסול הוא אינו גם לא אמר כלום בראשונה: (יז) מבוטל: (יח) ולא להוסיף על תנאי שא"כ מה כח ב"ד יפה: (יט) זה: (כ) לבטל: (כא) לבטל: (כב) א"ל רשב"ג: (כג) את העבדים: (כד) ונודע: (כה) ושלא: (כו) ובקרבן: (כז) עולמית: (כח) בטל: (כט) מפני שהמוציא אשתו בנדר: (ל) ואמר: (לא) יפה: (לב) תקנת השבוים: (לג) והמנסך חזרו לומר אף המדמע: (לד) המלחמה ובשעת המלחמה: (לה) רצו בקרקע נוטלים רצו במעות נוטלים אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל אם יש בידם ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתה בפני סקריקין שנים עשר חדש כל הקודם יקח אבל נותן: (לו) בקרקע: (לז) הבא מחמת חוב ומחמת: (לח) ואנפרות: (לט) לקח:

חסדי דוד

בספרים ישנים דנקיט במעות וא"ל משיכה ובכלא באתו"ז נראה שיש להגיה יש לאליך בידי במקום לו: המוציא את אשתו משום איילונית וכו' הרשב"א בתשובה פי' דלא מיירי באיילונית גמורה דא"כ אינה צריכה גט אלא בנולדו בה קצת סימני איילונית ומוכרח הוא דאל"כ היאך ילדה לאחר:

מצפה שמואל (ו) והלך. ב"מ מג: (ז) הניח פירות. לא: (ח) אבדו. שם. (ט) קידם אל אשתו. לב (י) בראשונה. לג: (כ) אמר לשנים. שם ב: (ל) עבד שנשבה. ל"ז: ירושלמי פ"ד ה"ד: (מ) כשם שמצווים. לז: (נ) איזהו נדר. ירושלמי נדרים פ"ג ה"ב ועי' רפ"י במשנה מ"ה. נראה כסותר לתוספתא דהכא: (ס) בד"א. לקמן מבואר בנדר הוא מותר לחזור ועי' פרישה א"ע סי' יו"ד הטעם דבנדר לגרש מותר לחזור ולא חיישינן לקלקולא היינו משום שיכול להחזירה אחר הגירושין א"כ בקום בההיא שפיר שייך טעמא דקלקולא ולקמן מיירי בנדר לגרש סתם ועי' בב"ש סוף סימן שם ולא ראו דברי הרשב"א בחדושיו שהטעם בנדר הוא דמה בידו שיכול לילך אצל חכם ויתירו אבל בנדרה היא לא ידבה שמתחרטת א"כ הקושיא במקומה עומדת ועי' תוי"ט ד"ה אמר ר"א דס"ל כרבנן ע"ש ונעלם ממנו דברי הרשב"א אבל באמת עי' בר"ן דהתוספתא כאן מיירי בנדרה איכי וע"ש כאן (ע) מפני. מה מו. ירושלמי פ"ד ה"ז וכתובות פ"ז ה"ז: (פ) ר"א בר' יוסי. שם: (צ) המוציא את אשתו שם: (ק) אין מבלעין. לא מצאתי שהוזכר זה באיזה מקום. ובכתב הגאון רד"ל ראיתי שכתב כפירוש האמת שבולעין במלחמה ע"מ להבריח מן הסוגה ואסור מפני סכנה כמו שהיה בימי חורבן בית שני שישראל היו בולעין הדינרין והרגישו בהם רומיים והיו מבקעין מעיהן להוציא כ"ז ומוזכר ביוסיפון: (ר) רשב"ג. מה: (ש) בראשונה. נג. פ"ה: (ת) כהנים שפגלו. ב"ק קט: (א) שליח ב"ד ב"ק כח. מכות ח. ירושלמי ב"ק פ"ח ה"ג: (*א) חו"מ סי' ת ס"ה בהג"ה: (**א) טור ש"ע יו"ד סי' שלו ס"א וע"ש בש"ך ס"ק ב: (ב) ארץ יהודה. נח: ירושלמי פ"ה ה"ו: (ג) זו משנה ראשונה. נח: (ד) האריסין. נח: בירושלמי פ"ה ה"ו: (ה) ר"ש בן אלעזר. שם ושם:

מנחת בכורים

תרומת מעשר וקי"ל דמעה"כ יש לו כח להפריש תרומת מעשר ולפי גירסת הגר"א הוא להיפך דקאמר מעשר סתם חושש אבל כאומר כור מעשר אינו חושש: והלך ונתן לאחר. ה"ג לה בב"מ (דף מט) במימרא דר"י דישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לך בידי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת דבתחלה רשאי לפי שמסתמא בחרית ישראל לא יעשו עולה אבל מ"מ לא קנה ויכול לחזור ויש לבן לוי ראשון על הישראל תרעומת שהבטיחו בתולות נכונה: ד ה"ז חושש. למפרע: מעל"ע. למפרע מעת לעת דיקה ומצאן שאבדו חושש למה שהפריש על כשעתתן מעל"ע שמא נאבדו מעל"ע קודם והפירות שהפריש עליהן מעשר מפירות שנאבדו בתוך מעל"ע זה יחזור ויתקן: בודקין את היין. שהניח להיות מפריש עליו בודק שמא החמיץ היין שאין מפרישין מחומץ על יין ואוכל סמך וג' פרקים אלו מבואר במשנה ספ"ג: הגר"א גרס בקידום של מוצאי החג של תקופה וזה הוספה על המשנה דמפרש מה דמבואר שם בחד פרק קידום (כלומר רוח קדים המנשבת במוצאי החג) היינו של תקופה אם תקופת תשרי נופלת אבל אי משכה תקופת תמוז אין כרות מזיק ליין וכן הוא בגמרא (ל"א ב) • ה קידם אצל אשתו. קאי אהפ"ד דאמרינן השולח גט לאשתו דיכול לבטל גט זה קודם הגעתו ואמר כאן נמי קידם אצל אשתו דיכול לבטל וקמ"ל דאף דאמר לידה וי"ל לגעורה קא מכוין מ"מ בטל: או ששלח אצלה שליח. דמהו דתימא כיון דלא איכפת ליה בטרחא דשליח ודאי אמרי' לגעורה קא מכוין קמ"ל דבטל בכל זה: בנוסחת הגר"א בטל הוא דבריו קיימין. דליכא דמשני ביה קאמר וכוונתו דלינטל. אבל פסול הוא משמע שמודיא לפי שהוא פסול אבל אינו מבטל ולאו כלום הוא וכן הוא בגמרא: בראשונה. היו מבטלין שלא בפני האשה והשליח ומבואר במשנה דהתקין ר"ג הזקן שלא יהיו עושין כן דלפעמים לא ידע השליח מזה ויתן לה ונמצאת אשת איש נשאת לשוק: בטלו מבוטל. אחר תקנת ר"ג הזקן דלא יהא מבטל אלא בפני השליח אם בטלו שלא בפניו מבוטל דאע"ג דעבר אתקנתא בטל שליחותיה: אין יכול לבטלו. דאל"כ מה כח ב"ד יפה ומה תועלת בתקנתם (וכן הגיה הגר"א בהדיא וכן הוא בגמרא) ואף דמה"ת גיטא בטל אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש: ו זה שלא בפני זה. מיירי בשליח להולכה דרבי ס"ל דשליחות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ויכול השליח השני ליתן הגט א"כ לא איכפת לן אם לא ידע מביטול חבירו ורשב"ג ס"ל דבטל כולה א"כ חיישינן שמא יתן השליח השני שלא ידע בביטול חבירו וכן פליגי בעשרה שמשאן בלוחים דלרבי יכול לבטל זה שלא בפני זה ור"ש פליג דאינו יכול לבטל וכן פליגי באמר לעשרה כתבו גט לאשתי דלרשב"ג אינו יכול לבטל מהאי טעמא שמא האחרים לא ידעו מזה ויתנו הגט אבל באמר לשנים כתבו כ"ע מודו דיכול לבטל שהרי חבירו לא יכתוב הגט לבדו והרי זה שביטל לא יחתום על הגט א"כ לא איכפת לן ויכול לבטל ואיכא דבעי למימר אף בכתיבת הגט ובשנים ס"ל לרשב"ג דאינו יכול לבטל והכוונה שאין ביטולו ביטול דכל מילתא דמתעבדא בפני ב"ת צריכה ביטול כעשייתו ואם אמר לשנים צריכה ביטול בשנים אלו ואם אמר לעשרה צריך לבטל בפני כולן ואם לאו אין ביטולו ביטול כלל ויכולין לכתוב הגט ורבי פליג דבטולו בטול והלכה כרבי בזה וגם הלכה כרבי בזה דבטלו מבוטל: ז לשם עבד. אם פדאוהו ע"מ שיהיה עבד ישתעבד לרבו הראשון דלפני יאוש מיירי • ורבו הראשון נותן דמיו לשני שפדאהו שהצילו השני לראשון בכך • לא ישתעבד. כלל לשני לא ישתעבד דהא לשם בן חורין פרקיה לראשון לא ישתעבד דלמא ממנעי ולא פרקי: בין כך ובין כך ישתעבד. לראשון אפילו פרקיה לשם בן חורין דליכא חששא זו ישתעבד לראשון: ורבו נותן דמיו. אם פרקיה לשם עבד אבל פרקיה לשם בן חורין אף לרשב"ג רבו ראשון אינו נותן דמיו אף שמשתעבד בו מ"מ כיון דפדאו לשם בן חורין הפקיר דמיו: כשם שמצווין. קאי על דברי ת"ק דקאמר דלשם ב"ח לא ישתעבד דלמא ממנעי ולא פרקי לזה אמר דמצוה לפדותו ולכן לא ממנעי וישתעבד לראשון דברי קודם יאוש הוא: ח איזו הוא נדר שאין צריך חקירת חכם גרסי' ועל דברי ר"מ במשנה קאי דאמר המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר דחיישינן לקלקולא שיאמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה לכן אומרים הוי יודע שהמוציא משום נדר לא יחזיר ומגרשה בלב שלם ומחלק ר"מ בנדר שאין צריך חקירת חכם שיכול להתיר בלא חכם יכול לחזור משום דליכא למימר אילו הייתי יודע ומפרש כאן איזו נדר שא"צ חקירת חכם כגון בנדרי שגגות דנודע שלא גנבה ושלא הכתו ובכה"ג מקרי נדר שא"צ חקירת חכם כמבואר בירושלמי בנדרים (פ"ג הל' ב) בכך נדר גופא: אף בזה. שאין צריך חקירת חכם איכא למימר אילו הייתי יודע ואיכא קלקולא והיינו מפני תקון העולם דלא ליתי לקלקולא והדרבה בנדר שצריך חקירת חכם ליכא למיחש לקלקולא דאין אדם רוצה בהתבזות אשתו בבית דין וא"כ אינו יכול לומר אילו הייתי יודע שיש מתירין הייתי מתיר: מותר. ליטאנה: ונמלך. שאתיר נדרו: מותר. לקיימנה: בנזיר. שנדר בנזירות אם לא יגרשנה או בקרבן או נשבע ונמלך מותר לקיימנה: ר' ראב"י אומר. ופליג על טעמא דקלקולא וס"ל הטעם משום פריצותא וג"מ אם הוא נדר שאינו ידוע לרבים כגון עברה לא הוא פריצותא ויחזיר כמבואר במשנה בשם ר"י: יא שתיקותיך יפה מדבוריך. שאומר אילו הייתי יודע שאצטרך ליתן לה כתובה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין: משום איילונית. כשמגרשה משום איילונית בחזקת שהיא כשרה. כמו בכשרה וס"ל ספק איילונית יש לה כתובה דמיירי בספק איילונית כיון דאח"כ ילדה (ועי' תוס' מו ב ד"ה המוציא וד"ה כאומר) וא"כ ליכא לאיקלקולי מידי: יב אין מבלעין. [illegible]

שיש אתו במאסר שלא תכבד עליהם השמירה אבל כי ליכא שבוים אחרים לא חיישינן לשבוים דהא"כ ופליג על ת"ק דס"ל דגם כאין שבוין אחרים מ"מ איכא תקנת העתידין לבא אח"כ. בראשונה. קאי על משנה דפ' הנזקין משנה ד' דהמטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ובמזיד קנסו ולא קנסו בשוגג ומפרש כאן דלאו כולה בחדא תקנה תקנו אלא בראשונה לא היו אומרים רק המטמא והמדמע אבל מנסך סבורין לומר דפטור דהגבהה לצורך ניסוך הוא א"כ קם ליה בדרבה מיניה ופטור מממון והוסיפו אח"כ מנסך דמשעת הגבהה חייב ממון ומיתה לא הוי עד שעת ניסוך לכן חייב אף במנסך: מפני תקון העולם. בדין שאפילו במזיד נמי פטור ומפני שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו לכן קנסו במזיד: הגר"א גרס בהיפוך בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע וה"ט דמטמא ומנסך הפסד מרובה הוא אבל מדמע דחזי לכהנים אימא לא לגלם חזרו ואמר אף מדמע וכן הנוסחא בגיטין (נג) וכן הובא בתוס' שם ד"ה ותני: יג מפני תקון העולם. לכן מזידין חייבין אף דהוה היזק שאינו ניכר דבמחשבה נפסל ולא הורגה לבעלים מ"מ תקנו דלעולם שלא יהא הכהנים מפגלין: ברשות ב"ד. בשוגג פטור מפני תקון העולם וכן ברופא אומן בשוגג פטור אף דאדם מועד לעולם מ"מ פטרוהו כדי שיהא רופא מצוי לרפאות אבל במזיד מזיק ממש הוא: המחתך את העובר. במקשה לילד דס"ל העובר רודף ומותר לחתוך העובר כדי להציל אמו אם הזיק להאם בשעת חתיכה פטור בשוגג מפני תקון העולם שימצא מי שירפאנה ואף בכה"ג דהזיקו מצוי מ"מ פטרוהו: יד ארץ יהודה אין בה משום סקריקין לשון סקריקין שא קרקע והניחני שהעובדי כוכבים היו טורפים קרקעות מישראל ותומסין מהן ומוכרין לישראל ומבואר במשנה דהבעלים לוקחין מיד הלוקח מן העובדי כוכבים ומבאר כאן דביהודה אין דין סקריקין ואין הבעלים יכולים לדון עם הלוקח מן הסקריקין: מפני ישוב העולם. שהיה גזירת הריגה ביהודה לפי שמסורת בידיהם שיהודה הרג את עשו שנאמר ידך בעורף אויביך ומחמת הגזירה היו בני ישראל מתנין קרקעות ובאין אחרים ולוקחין מהם ואח"כ באין הבעלים וטורפים מהלוקח והיו נמנעין שוב מליקח נמצא הארץ תלויה ביד עובדי כוכבים וליכא ישוב הארץ לכן אין בה דין סקריקין והארץ חלוטה ביד הלוקח מן העובדי כוכבים: לפני מלחמה. או בשעת מלחמה דאז גמר ומקנה אבל אם הורגין אחר מלחמה אינו מקנה לעובדי כוכבים דאמר למחר תבענא ליה בדינא ולכן אין הלוקח מן העובדי כוכבים קונה והבעלים חוזרין וטורפין מהם והא דלפני המלחמה אין בה דין סקריקין מיירי שלקח ממנו קודם מלחמה ונתפשטו מלחמה בעולם דאז כיון דלאותן שלקחו בשעת מלחמה ממקח קיים ה"ה באותן שלקחו קודם מלחמה דלא ידעי להבחין בין אלו לאלו דסבורין דאף אותן נלקחו בשעת מלחמה ואתי למטעי לדון דין סקריקין גם באותן שנלקחו בשעת מלחמה והכי מפרשינן בירושלמי: שנהרגו. אף דאיכא אונס הריגה לא גמר ומקנה דסבור למחר תבענא ליה בדינא: גליל. שלא היה שם גזירה: טו מבעל הבית וחזר ולקח מבעה"ב גרסינן: מסקריקין וחזר ולקח מבעה"ב גרסינן: מקחו בטל. דמיראה עבד: אחריות. שמעבד לו נכסים אם יטרפוהו ממנו בזה ודאי לאו מיראה עבד דמי הכריחו לכך לכן אפילו לקח מסקריקין קודם מקחו קיים ורב מוקים לה בגמרא דשטר מהני ומאי אחריות שטר ואין הלכה כמותו אלא בעינן דוקא אחריות נכסים דבשטר לחודא איכא למימר דמיראה עבד: משנה ראשונה. דבעה"ב טורף מן הלוקח מסקריקין: רביע. דמוזיל גביה רביע מעות ואותו השכר מחזיר הלוקח לבעל השדה: ורביע במעות. או רביע במעות שנתן לכותי אם נתן לו מאה נותן לבעלים כ"ה שהוא חמישית דהכותי מוזיל גביה רביעית מלגו שהוא חמישית מלבר כגון שוה חמשה מוזל גביה בארבעה והדינר הוא רביעית מהד' חמישית מלגו או נותן לו רביעית בקרקע היינו רביעית מעות כגון כ"ה דינרים בעד אותן המעות נותן הקרקע והיינו חמישית הקרקע שהרי הקרקע שוה מאה ועשרים וחמשה והכי אוקים רב אבל שמואל ס"ל דהכי רבעא מלבר מוזיל גביה כגון שוה ד' מוכר בג' א"כ צריך ליתן לבעל השדה רביעית קרקע ממש והיינו שמכר לו שוה מנה בע"ה נותן לבעלים רביע שהוא כ"ה או רביע במעות אחר שנצרף המעות שנתן לכותי ואותן שלוקח הבעה"ב הוא של בעה"ב רביע מכולן: על עליונה. רצו בקרקע נוטלין רצו במעות נוטלין: יש בידן ליקח. בשעת שלקח הלוקח מסקריקין מחלק הלוקח שקנה: הכי גרסינן כל הקודם ליקח יקח ונותן וכו' יד בעלים על עליונה ול"ג אם יש בידם וטיפסא דלישנא דלעיל הוא: טז האריסין. שנוטל חלק מפירות: והחכירין. שחוכר בכך כורים לשנה אם נטל הגזלן מהם ומסר לחוכר אחר אין בה דין סקריקין לומר שיתן החוכר השני לחוכר הראשון רביע אלא מחזיר הקרקע בשלמות דאמר ליה החוכר הראשון הלא בחכירות בא לידך ולמה לא תתן לי השדה א"כ בלקח הגזלן מיד הבעה"ב ומסר לחוכר ג"כ אין בה דין סקריקין ויחזור הקרקע לבעה"ב בשלמות. ירושלמי ועי' בפ"מ שם: לשם חוב. הכותי לקח בחוב: או באנפרות. גזלן בעלמא ולא שרוצה להרוג אין כאן טענת אונס ולא גמר ומקני לכן מחזיר לבעלים הקרקע בשלמות ואינו נוטל מעות כלל: ואנפרות עצמה. כלומר סקריקין עצמה לא דנותן לבעלים רביע היינו לאחר יב"ח אבל קודם לכן הדרא ארעא למרה ולא קאי אאנפרות דבאנפרות לעולם הדרא למרה בלא דמי: ממתנת לבעלים כל י"ב חדש. אם בא תוך יב"ח הדרא ארעא ולאחר י"ב חדש דינו דנותן לבעלים רביע: יז בכתובתה. כגון קרקע המשועבד לכתובתה או שכתוב בכתובתה: מקחו בטל. דתימא נחת רוח עשיתי לבעלי: אם עשתה לו האשה אחריות מקחה קיים גרסינן דהוי כאי לא עבדה [?] נחת רוח [illegible] בסייעתא

אחריות בכתובתה מקחה קיים הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין אבל לא בקרקעות (ו) רשב"ג אומר לא אמרו פעוטות אלא בהווה (ז) ט) עני שנוטל בידו ומשליך אחת אחת מה שתחתיו גזל גמור: יח עיר שיש בה ישראל ועובדי כוכבים (ח) הפרנסין גובין מישראל ומעובדי כוכבים מפני דרכי שלום ומפרנסין עניי עובדי כוכבים (מ) [ועניי] ישראל מפני דרכי שלום [מספידין] וקוברין מתי עובדי כוכבים (מא) מפני דרכי שלום [מנחמין] (מב) אבילי עובדי כוכבים מפני דרכי שלום:

פרק ד

א (א) א) האשה שאמרה התקבל לי גיטי ב) ואשתך אמרה התקבל לי גיטי ג) הילך הוליך לה התקבל לה וזכי לה אם רצה ד) לחזור לא יחזור (ב) הבא לי ה) גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי ו) הילך הולך לה ותן לה התקבל לה וזכי לה אם רצה לחזור יחזור דברי רבי ז) רשב"ג אומר הולך לה ותן לה אם רצה לחזור יחזור התקבל לה וזכי לה אם רצה לחזור לא יחזור רבי אומר בכולם לא יחזור עד שיאמר אי (א) [אפשר] שתקבל אלא הולך ותן לה: ב הבא לי גיטי ח) ואשתך אמרה התקבל לי גיטי התקבל לי (ב) [גיטי] ואשתך אמרה (ג) הבא לי גיטי הולך לה ותן לה התקבל לה וזכי לה אם רצה ט) לחזור יחזור שא לי גיטי טול לי גיטי יהא גיטי לי בידך י) האומרת תתקבל לי (ג) הולך גט אשתך גט בתך גט אחותך והלך ונתנו לה [כשר אמרו לו נכתוב גט לאשתך הולך גט אשתך גט בתך גט אחותך והלך ונתנו לה] פסול (ד) אפילו הן הראשונים הן האחרונים כ) אין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים אפילו שני אחים ואחד מצטרף עמהן: ג (ה) קטנה שיודעת לשמור את גיטה ה"ז מתגרשת אבל אין עושה שליח עד שתביא שתי שערות איזו היא קטנה שיודעת לשמור את גיטה (ו) כל (ד) [שנותנין לה גיטה או דבר אחר ומחזירתו] לאחר שעה: ד האשה שאמרה התקבל לי (ז) גיטי במקום פלוני וקבל לה במקום אחר פסול ור"א מכשיר ל) הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר בכולם אין מגורשת עד שיאמר אי אפשי שתקבלנו לה אלא במקום פלוני מ) האומר תרכו את אשתי (ח) כותבין ונותנין לה נ) ה"ז גיטך ואמרה תנוהו לפלוני אין מגורשת שיקבלנו לי ה"ז מגורשת ה (ס) (ט) [אמר] לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי (ו) [כותבין ונותנין לה] ואם אינם יודעים ילמדו (*ט) (י) מכירין את האיש ואין מכירין את האשה כותבין ונותנין מכירין את האשה ואין מכירין את האיש כותבין ואין נותנין אמר (ז) [כתובו] ולא אמר תנו אע"פ שמכירין את שניהם כותבין ואין נותנין היה צורח וצווח מראש ההר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו: ו (כ) ס) בריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל כותבין ונותנין לה כל זמן שיש בו נשמה (ל) ע) רשב"ג אומר אם מעצמו נפל הרי זה גט אם לאחר זמן נפל כותבין ואין נותנין שאני אומר שמא הרוח דחפתו: ז (מ) אמר לשנים תנו גט לאשתי ע"מ שתמתין לי שתי שנים וחזר ואמר לשנים פ) תנו גט לאשתי ע"מ שתתן לי מאתים זוז לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים אלא הרשות בידה רצתה תמתין רצתה תתן אמר לשנים תנו גט לאשתי ע"מ שתמתין לי שתי שנים וחזר ואמר לשנים צ) תנו גט לאשתי ע"מ שתמתין לי שלש שנים בטלו דבריו האחרונים את הראשונים ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים (נ) מצטרפין לתת לה (ה) גיטה: ח ה"ז גיטך ע"מ (ט) [שלא ק) תבעל] לפלוני ה"ז גט ואינו חושש שמא תלך ותבעל ע"מ שתבעל ותנשא לאבא ולאחי ה"ז לא תנשא ולא תצא ע"מ שתבעלי לפלוני אם נבעלה ה"ז גט ואם לאו אינו גט: ט (ס) ה"ז גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר ר) ואם היתה זרה ע"מ שתאכלי תרומה ואם היתה נזירה ע"מ שתשתי יין אם אכלה ושתתה ה"ז גט ואם לאו אינו גט: י (ע) האומר לאשתו הולך גיטך שעה אחת לפני מיתתי וכן האומר לשפחתו הולך גט שחרורך שעה אחת לפני מיתתי הרי אלו לא יאכלו בתרומה שמא ימות לאחר שעה: יא (י) (פ) [אמר לעשרה ש) תנו גט לאשתי אחד מוליך ע"י כולן כולכם הוליכו אחד נותן במעמד כולם] לפיכך אם מת אחד מהן הרי הגט פסול:

פרק ה

א (א) היה צלוב ומגוייד ורמז לכתוב גט לאשתו כותבין ונותנין לה כל זמן שיש בו נשמה (ב) היה חולה ומשותק ת) אמרו נכתוב גט לאשתך הרכין בראשו בודקין אותו שלש פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן דבריו קיימין (ג) וכשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למקחות ולמתנות ולירושות ולעדות: ב (א) (ד) [זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה אם מתי מחולי [א] זה ה"ז גיטך מהיום דבריו קיימין] (ה) זה גיטך מהיום אם מתי מחולי [ב] [נפל עליו בית ונשכו נחש אינו גט שלא מת מאותו חולי] אם לא (ב) [עמדתי] מחולי זה נפל עליו בית ונשכו נחש א) [ג] ה"ז גט [שלא עמד מאותו חולי]: ג [(ו) האומר לאשתו] ה"ז גיטך מהיום ולאחר מיתה רבי אומר גט וחכ"א אינו גט [אם מת חולצת ולא מתיבמת] וכן האומר לשפחתו הילך גט שחרורך מהיום ולאחר מיתה רבי אומר גט (ג) וחכ"א שחרור עבדים כגיטי נשים (ז) האומר עשו (ד) [פלוני עבדי] בן חורין מהיום ולאחר מיתה לא אמר כלום וכופין את היורשין לקיים דברי המת: ד זה גיטך מהיום אם מתי מחולי

נוסחאות כ"י

א) תי' האשה שאמרה ליתא. ב) ואשתו. ג) הולך ותנו לה כו'. ד) להחזיר. ה) ואשתו. ו) הולך ותן כו'. ז) ר' נתן. ח) ואשתו. ט) להחזיר לא יחזיר. י) כאומרת התקבל. כ) ואפי' שני כו'. ל) עד כו'. מ) וכולן כיון שהגיע גט לידה מגורשת. נ) הרי לך גיטך ואמרה כו'. ס) רשבג"א. ע) אם לאחר כו'. פ) האחרונים. צ) תנשא לאבא לאחי ה"ז גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאחי אינו גט שמא תבעל להן ע"מ שתנשא לפלוני ה"ז לא תנשא אם נשאת ה"ז גט ע"מ שתבעלי כו'. ק) ע"מ ר) הוליכו. ש) והרכין כו'. ת) ומת כו'.

אור הגנוז

[ו] פסקא זו ליתא בכ"י: **פרק ה** [א] בכ"י ליתא תיבת זה: [ב] זה: [ג] אינו גט שלא עמד מאותה חולי

הגהות הגר"א

(מ) עם עניי: (מא) עם מתי ישראל: (מב) ומבקרין חולי כותים עם חולי ישראל מפני דרכי שלום ומנחמין אבילי כותים עם אבילי ישראל: (א) אפשי: (ב) לה גיטה: (ג) התקבל: (ד) כל שמשמרת גיטה וד"א ומחזרת: (ה) האומר: (ו) ה"ז יכתבו ויתנו לה: (ז) כתבו: (ח) את: (ט) שתבעל: (י) האומר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי א' כותב במעמד כולן הוליכו גט לאשתי א' מוליך לכולן בלכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולן: (א) הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה אם מת מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל הבית עליו או הכישו נחש אינו גט: (ב) אעמוד: (ג) שחרור: (ד) לעבדי פלוני:

חסדי דוד

פרק ד האשה שאמרה כו'. כך מהניחא בנויה כאן בשיבוש עצום מאד ולכן צריך אני לכתוב כל הלשון כפי שצריך להיות וכן הוא. האשה שאמרה הבא לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי הילך הולך לה ותן לה התקבל לה וזכי לה אם רצה לחזור יחזור התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי הילך הולך לה ותן לה התקבל לה וזכי לה אם רצה לחזור לא יחזור ר"נ אומר הולך לה ותן לה אם רצה לחזור יחזור התקבל לה וזכי לה אם רצה לחזור לא יחזור ר' אומר בכלם לא יחזור עד שיאמר אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה ע"כ. ועי' היטב בגמ' (דף סג) ותראה שהאמת כאשר הגהתי. וה"פ אם האשה עשתה שליח להולכה ואמר כן לבעל או בכל לשון שיאמר אפילו בלשון זכי יכול להזור עד שיגיע גט לידה כי הבעל לא יכול לעשותו לשליח קבלה כיון שחוב הוא לה ואין חבין לאדם אלא בפניו ובזה כ"ע מודו אבל אם האשה אמרה בל' התקבל וכן אמר השליח לבעל או גם אם אמר הולך ס"ז בלשון זכי ואינו יכול לחזור ור"נ חולק וסובר דהולך ותן לאו כזכי אבל בהילך לא אמר ר"נ דעתו ובגמ' פשטו לה דבהילך מודה ר"נ. ור' היינו ת"ק וקמ"ל מאן ת"ק ר' וממילא שצריך למחוק ברישא ד"ר: **הבא** לי וכו' התקבל לי וכו' כצ"ל וכ"ה בגמ'. ובסיפא דהכא צ"ל שא לי גיטי וכו' כאומרת התקבל לי כלומר דבין לשון שאי ובין לשון טול וכו' לשון קבלה הוא. והוה כאילו אמר בהדיא התקבל. וכן סיפא הילך גט וכו' קשה להולמה אבל בירושלמי איתא להך מתניתא בנוסחא אחרת ואותה נוסחא עיקר ויש להגיה כן לפנינו בתוס' וברישא צ"ל פסול ובסיפא כשר וכאן מתחיל הילך:

פרק ה היה צלוב ומגויד כו'. ואע"ג דודאי למיתה אזיל מ"מ דעתא צילתא. ולא דמי לסיפא היה חולה ומשותק. ומשמע דגם בדיקה א"צ וכ"כ מדברי הרמב"ם בפרק ב' וכ"כ הרשב"א בחידושיו ולא כהר"ן

מצפה שמואל

(ו) רשב"ג אומר. גט: (ז) עני שנוטל. ירושלמי פ"ה ה"ט שם ועיין תוס' ס"א. דפ"ה לוקט: (ח) הפרנסין. ירושלמי ע"ז פ"א ה"ג ודמאי פ"ד ועיין רא"ש ספ"ד ובר"ן ובטור יו"ד סימן שס"ז. ועיין רמב"ם פ"י מהלכות מלכים הל' י"ב ועיין חדושי רשב"א: (א) האשה שאמרה. סג. ירושלמי פ"ו ה"א: (ב) הבא לי. שם ושם וירושלמי מעשר שני פ"ד: (ג) הולך גט. ירושלמי פ"ו ה"א: (ד) אפילו הן. סד. עיין ב"ב (דף נו): (ה) קטנה שיודעת. סה ועיין ירושלמי פ"ו ה"א: (ו) כל שנותנין. סד. ירושלמי פ"ו ה"ב: (ז) גיטי במקום פלוני. עירובין פז: (ח) כותבין. ירושלמי יבמות פי"ג ה"ב: (ט) אמרו לשנים. סה: (*ט) מיי' פ"ג מהלכות גירושין הל' ג טוש"ע אה"ע סי' קמ"ב סעיף ג דלא כתוספתא זו: (י) מכירין את האיש. סו. ועיין ב"ב קסז ועדיין יש לפרש כאן דכותבין לאיש אע"פ שאין מכירין את האשה רק מכירין שהמה כך ועי' שו"ע סי' קכ וב"ש שם סק"ו. ועיין ירושלמי פ"ו ה"ג וקדושין פ"ב ה"ג: (כ) בריא שאמר. סה: (ל) רשב"ג. ירושלמי פ"ו ה"ו וקידושין פ"ז ה"ז ב"ב פ"ח ה"ז והגירסא שם משובשת קצת: (מ) אומר לשנים. עו: (נ) מצטרפין להם. נראה מזה עיקר הצירוף לענין השליחות אבל רש"י והר"ן פירשו בגמרא לענין הנתינה שאין מצטרפין להעיד שהגט על תנאי והוא בגמרא מבואר אמר לה ומסר לה ולדינא הכל אחד: (ס) הרי זה גיטך ע"מ. עיין דף פד ועיין רא"ש פ"ט סימן ב' הביא התוספתא דחוששין שמא תבעל ואולי גרסינן כאן ברישא ע"מ שלא תבעל לאבא ולאחיך דבזה אין חוששין אבל לפלוני דהוי איסור פנויה חוששין ולגירסת הגר"א נראה בגורס שתבעל הכוונה דאינו היתר דמסתמא לא אמרינן שיתקיים התנאי עד שתברר כמו שכתב הר"ן בשם הרמב"ן בפירושא דש"ס דף פד אם יתקיים התנאי כלומר שצריכה להביא עדים על קיום התנאי ועיין תוספתא קדושין פ"ג ה"ב ומה שכתבתי שם ועיין עיטור בכורים: (ע) שתאכלו בשר. עי"ש: (פ) האומר לאשתו. יבמות ס"ט. ירושלמי גיטין פ"ג ה"ג: (צ) אמר לעשרה סו. ירושלמי סוף פ"ו: (א) היה צלוב. עיין ירושלמי פ"ז ה"א: (ב) היה חולה. בירושלמי מבואר דבודקין. פעם אחת ועי' שו"ע סימן קכ"א סעיף ח: (ג) וכשם שבודקין. ס"ח. ירושלמי שם: (ד) זה גיטך. ע"ג: (ה) זה גיטך מהיום: ע"ג. קידושין ג"ס ירושלמי שם ה"ד: (ו) האומר לאשתו. ס"ד. ועיין ירושלמי ב"ב פ"א ה"ה: (ז) האומר עשו. מ"ד.:

מנחת בכורים

הפעוטות. קטן מבן שית ועד עשר כל חד לפום חורפיה ומשום כדי חייו תקנו חכמים דמכירתו מכירה במטלטלין: אלא בהוה. דאף לפחות מכן מקחו מקח: מתחתיו. תחת האילן אף דבעי המנקף ברשם הזית הוה גזלן מדבריהם הכא שלקח ביד זהו מן התורה והוה גזל דאורייתא (ס"א):

פרק ד א ואשתך אמרה שהשליח גם אני הבעל ואמר אשתך אמרה התקבל לי. הילך. שהבעל אמר לשליח הילך או הולך כוא"ו או התקבל לה בכל אי מלשונות הללו אם רצה לחזור לא יחזור דהשליח זוכה בגט מיד כשקיבל ונתגרשה בקבלת השליח. אם רצה להזור יחזור. כ"ע מודו בזה דהיא לא עשתה אותו שליח לקבלה. רשב"ג אומר. פליג ארישא באמרה התקבל והבעל אמר לשונות הללו בזה סובר אם אמר הולך ותן לה עקריה משליחות קבלה ונעשה שליח הולכה ולכן יכול לחזור קודם שבא לידה ורבי סבר דלא עקריה אא"כ אמר בפירוש דאי אפשי שתקבל לה: ב התקבל. או בהכ"ג שהאשה אמרה התקבל והשליח אמר הבא והבעל אמר הילך וכו'. יחזור. לא מיבעי אם האשה אמרה הבא דלא עשתה אותו שליח קבלה אלא אפילו אמרה התקבל כיון דהשליח אמר הבא הבעל אדבורא דידיה סמיך ולא עשאו אלא שליח הולכה לכן מתגרשת כשהגיע ליד האשה וכשהיא אמרה הבא והשליח התקבל אף בהגיע לידה אינה מגורשת דאמרינן שליח להולכה לא בעינא שליח לקבלה בעינא והרי לא עשתה אותו שליח קבלה לכן אינה מתגרשת ורישא וסיפא אינם שוים בדינא: לי בידך הולך לשון קבלה הן גרסינן. וכן הוא בגמרא והרי השליח הוה שליח קבלה: כאומרת התקבל לי. שהאשה עשתה אותו שליח קבלה ואמר הבעל הולך גט אשתי גרסינן שא"ל הבעל הולך גט אשתי וכתן ואמר גט בתך או גט אחותה גרסינן כמבואר בירושלמי (פ"ו הל' א) ומבטל הגט שנתן אינו כלום דזכה השליח מיד כשקבל (ואולי גרסינן כאומרת התקבל לי ולעיל קאי דכאומרת שא לי הוה כאומרת התקבל לי וה"ל הולך ענין בפ"ע הוא ומיירי בשליח קבלה כדפרשתי וכן משמע בירושלמי): והלך ונתנו לה. ל"ד דמיד כשר ובירושלמי גם כ מיותר. אמרו לו נכתוב. כלומר אם עשה הבעל שליח להולכה ואמר הולך גט אשתי גרסינן: גט בתך. ואחר שהגיעה ליד השליח אמר כן בטיל ומבטל לגיטא והגט בטל: אפילו הן הראשונים. קאי על האשה בעשתה שליח קבלה שצריכה שתי כיתי עדים אחד שאמרה בפניהם להשליח ועוד ב' שהשליח מקבל מן הבעל ומבואר במשנה דאחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד שלישי מצטרף עמהם והוסיף כאן דאפילו שני אחים ואחד מצטרף עמהם כגון שאח אחד היה עד בשליחות מן האשה ועוד אחד עמו ואח היה עד בקבלה מן הבעל ואחד עמו וגרסינן כאן או אחד מן הראשונים וכו': ג ומחזירתו לאחר שעה. שיודעת לשמרו אבל אין עושה שליח דאין קטן עושה שליח דשליחות לאיש ותרבעי ולא לקטן: ד במקום אחר פסול. הוה שינוי בשליחות שמקפדת להתגרש רק במקום הזה. ור"א מכשיר. דאמרינן מראה מקום הוא לו: ממקום אחר כשר. דשליח הבאה כיון דאינה מתגרשת בקבלתו אין קפידא להאשה ורבנן מודו דכשר: בכולם אין מתגרשת. זה מדברי ר"א הוא דפליג ארישא דמתניתין דמבואר אם אמר הן לה גיטה במקום פלוני והלך ונתן לה במקום אחר פסול ופליג ר"א דכאן נמי כשר וקאמר בכולם אף שאמר הבעל אינה מגורשת עד שיאמר אי אפשי שתגרש אלא במקום פלוני כלומר אומרת אינה מגורשת אלא בכי האי גוונא שאמר לה אי אפשי אבל לא אמר אי אפשי אמרינן לר"א דמראה מקום וקאמר דאף בבעל דמדעתו מגרשה מ"מ אמרינן מראה מקום ופליג על הש"ס דמבואר דמודה ר' אליעזר ברישא דקפידא דבעל הוי קפידא וכן הוא בירושלמי. תרכו. הבעל שאמר לעדים בלשון תרכו הוא לשון גט דתירוכין הוא לשון גירושין: תנוהו לפלוני. כיון דלא עשתה אותו שליח קבלה אינה מתגרשת בקבלתו אא"כ אמרה בלשון קבלה: ה אמר לב' תנו. אף דלא אמר כתבו כיון דאינם ב"ד צריכין שיכתבו בעצמם: לשלשה. אם אמר תנו כלל דעשאן כב"ד יכולין לומר לאחרים שיכתבו אבל אמר לכן כתבו ותנו הקפיד על כתיבתו דוקא ולא לזולתן: אין יודעין לכתוב ילמדו. לכתוב ויכתבו בעצמן ודברי ת"ק הוא במשנה ז' ופליגי עליה דאפילו בשלשה ולא אמר כתבו מ"מ צריכים לכתוב בעצמם: מכירין את האיש. יודעין שכך שמו ואין מכירין אם זו אשתו כותבין וכו' ולא חיישינן שמא לא אשתו היא ומגרש אשה אחרת ותנשא בגט זה דכשתבא לכנסה צריכה בסהדי ראיה לדברים שאם הבעל שנכתב בגט הוא בעלה: ואין נותנין. כיון דאין מכירין אותו חיישינן שמא בשם בעל אשה אחרת ותנשא ותגבה כתובתה מבאהר בגט זה דמוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה: ולא אמר תנו. לא עשאן שלוחין אלא על הכתיבה ולא על הנתינה. השומע קולי. ופירוש כמו ושם עירו: ו כותבין ונותנין לה. אע"פ שלא אמר תני כיון דעלה על הגג אמדינן דעתו מעיקרא דרצה להמית את עצמו וה"ל כמסוכן והכי דכתבו לחוד: שיש בו נשמה. בהוה תי עדיין: מעצמו נפל הרי זה גט. והסי' שנפל מיד או הוכיח סופו על תחלתו א"כ בזה שאמר כתבו לחוד יכתבו ויתנו דשעת סכנה הוה כיון שנדה מראש סבר וה"ג לה בתוס' רשב"ג אומר אם על אחר נפל ה"ז גט שאני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל וכו' והיינו בנפל מיד תלינן מספק להכשיר אבל באחר זמן תלינן ברוח (עיין הדוסים): כותבין. כל זמן שיש בו נשמה וכ"מ לכשיבריא מועיל כתיבה זו ובירושלמי הגירסא אינו גט: ז ע"מ שתמתין. וחזר ואמר לשם קודם שנתינה אם רצתה מקיימת זה או זה אבל אם כבר נתנו לה על תנאי דראשון לא מצי לאוסופי תנאי ואינה מקיימת אלא תנאי הראשון: בטלו. כיון דמוסיף על דבריו הראשונים ולאו מילתא אחריתי הוא בזה בטל תנאי הראשון: ואין אחד מן הראשונים. אריפא קאי דבשני התנאים קיימים לא הוה כחד לתת הגט לפניהם ולומר ב' התנאים אלא על כל תנאי בעינן ב' עדים ונותנים לה הגט בפני ארבעה: ח שמא תלך ותבעל. באונס ואין בידה לקיים התנאי: ע"מ שתבעלי ותנשא. לפי סוגית הגמרא בדף פ"ד נראה דלא גרסי' כן בתוספתא ובתוס' בדף פ"ג בד"ה ועמדה בעמיקו לשון התוס' ע"מ שלא תנשא לאבא ולאחיך הרי זה גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאחיך הינו גט חוששין שמא תבעל להם ע"כ דבע"מ שלא תנשא לא עברה על תנאה אף אם הנשאת דאין נשואין תלין באבא א"כ לא עברה על תנאו אבל ע"מ שלא תבעלי לשעמים אינו גט כגון כשתבעל לו: ולא תצא. אין לו הבנה ונראה דחסר כאן בבא אחד וצ"ל ע"מ שתנשא לפלוני לא תנשא ולא תצא והיפ דלא תנשא לאחר דהכי לא קיימא ולו לא תנשא שמא יאמרו נשותיהן נותנין זה לזה במתנה ואם נישאת לאותו פלוני לא תצא והכי איתא בגמ' (פ"ד א): אם נבעלה. ולא הוה תנאי שא"א לקיימו דקי"ל תנאו בטל דכאן אפשר לקיימו כיון דליכא אלא איסור פנוייה אפשר לעשותו בממון אבל באמר ע"מ שתבעלי לאבא ה"ל הנאי שא"א לקיימו דלאו בידה הוא כיון דאיכא כרת ומיתה לא ישמע לה אביה (ועיין הגהת הגר"א והדוסים): ט אם אכלה ושתתה. דכאן התנאי קיים אף דהוה איסור דאורייתא מ"מ בידה הוא לעבור על איסור זה ואינה צריכה לזולתה לקיים התנאי וכן התנאי קיים: י לאחר שעה. ונמצא כל שעתא ושעתא שמא הוא שעה קודם למיתתו: יא ע"י כולן. בשביל כולן: במעמד כולן. דכולן ילכו עמו (ס"ז ב) ובגמרא גרסי' נמי אמר לעשרה כתבו ותנו גט אחד כותב ע"י כלם (וכן הגיה הגר"א) כלכם כתבו אחד כותב במעמד כלם:

פרק ה א היה צלוב. תלוי על תלייה להמיתו: מגויד. לשון גודו אילנא שלא מכה חרב ופצעים אף בודאי ימות מ"מ כותבין גט לאשתו ברמיזה. ומשותק שאינו יכול לדבר: הן הן. על דברים שצריכין לומר הן אומר גם הוא הן ובדקינן ליה בסירוגין חד לאו ותרי הן ותרי לאו וחד הן אי נמי בדקינן ליה בסירוגין של ימות החמה בימות הגשמים אם יאמר להביא מן האילן ובזה תזינן אם דעתו צלולה (דף ע"א): לעדות. להעיד בעדות אשה שמי בסרכנה דהקילו בה רבנן: ולירושות. להשוות בנו הבכור כשאר בניו ולחלק נחלתו כאות נפשו בזה צריך בדיקה אם דעתו צלולה דאל"כ אין מעשיו כלום: ב אם מתי. שהיפך הלשון ואמר אם מתי מחולי זה הרי זה גיטך מהיום כיון דאמר מהיום מעכשיו מגרש אותה על תנאי אם ימות ולא הוה גט לאחר מיתה והגר"א הגיה בזה (עיין חדושים קדושין פ"ג): שלא עמד מאותו חולי. ברישא בעינן שימות דוקא מאותו חולי ובסיפא כיון במת בתוך אותו החולי ולא הבריא ביניתים ה"ז נתקיים התנאי ובגמרא מסקינן דלא קי"ל הכי אלא אין חילוק לעולם לא הוה גט ודאי דהוכחא דלא הביאה שימות בזה והדעתא דהכי לא אתי וה"ל כאילו לא נתקיים התנאי (עג.) ומסקינן לה בספיקא והגר"א לא גרס הטעם שלא עמד ומן מוכח בגמרא דלא גרסי' לה: ג גט. דתנאה הוה ותייל גיטא מעכשיו: אינו גט. ספק גט הוא ואינו גט ודאי כדמפרש דהולצת ולא מתיבמת לאחיו אם מת בלא בנים דמספקא לן אי תנאי הוא והוה כא מר מהיום אם מתי או חזרה הוה במה שאמר ולאחר מיתה ואין גט לאחר מ"מ: שחרור עבדים כגיטי נשים. והוה ספק שחרור: לא אמר כלום. דליכא שחרור אל מחיים אלא מבוא עבד הוא כיון דאמר מבו הוא לא שחרר אלא גוף אם בניו וכל זמן שלא ישחררו בניו עבד הוא וכופין את היורשין לשחררו כמו בצוה אביהם: ד זה גיטך. מיירי באמר לה בשעת נתינה זה גיטך מעת בחוני בעולם הזה

זה (ח) ימים שבינתים (ט) זכאי במציאתה במעשה ידיה ובהפרת נדריה (ו) דברי א) ר' יהודה ר' מאיר אומר (ז) [ספק] ר' יוסי אומר (ח) [בעילתו תלויה] וחכ"א מגורשת (ט) [לכל דבר] (ט) ובלבד שימות ב) לא תתיחד (י) [עמו] אפילו בנה הקטן לפי שאינה בושה לשמש כנגדו ראוה שנתיחדה עמו באפילה או (יא) [שישבה] עמו במרגלות המטה אפילו הוא ער והיא ישנה הוא ישן והיא נרה (י) אין חוששין שמא נתעסקו בדבר אחר (יב) ג) [ואין חוששין משום ביאה] ואין חוששין משום קדושין (יג) ראו שנים שנתיחדה עמו צריכה הימנו גט שני אחד אינה צריכה הימנו גט שני (כ) אחד בשחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ובא ושאל ר' אליעזר בן תדאי לחכמים ואמרו ד) (*כ) אחד הן ואין צריכה [ממנו] גט שני: ה (ל) ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת אם נתנה אין זקוקה ליבם ואם לאו ה) זקוקה רשב"ג א' תתן לאביו ולאחיו או לאחד מן היורשים (מ) ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונתקרע (יד) [גט או אבד ה"ז גט ו) שהאומר ע"מ כאומר מעכשיו ולא תנשא עד שעה שתתן לכשתתני לי מאתים זוז ונתקרע גט או אבד אם נתנה ה"ז גט אם לאו אינו גט] ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים [זוז] וחזר ואמר [לה] ה"ז גיטך מעכשיו לא אמר כלום (נ) כיצד יעשה יטלנו מידה ויחזור ויתננו לה: ו ה"ז גיטך (ס) ע"מ שתשמשי את אבא וע"מ שתניקי את בני (*ס) שמשתו שעה אחת והניקתו שעה אחת ה"ז גט ע"מ שתניקי את בני עשרים וארבעה חדש דברי ר"מ ר' יהודה אומר שמונה עשר חדש רשב"ג אומר מונין לתינוק משעת לידתו ע"מ שתשמשי את אבא (ע) וע"מ שתניקי את בני (טו) [ה"ז מגורשת מיד עד שיאמר [א] לא תשמשי ולא תניקי] דברי ר"מ וחכ"א אם נתקיים התנאי (טז) [מגורשת ואם לאו אינה מגורשת] רשב"ג אומר אין (יז) תנאי בכתובין שאינו כפול ז (פ) ע"מ שתשמשי את אבא וע"מ שתניקי את בני ז) ומת (יח) [הואיל ולא נתקיים התנאי] אינו גט דר"מ וחכ"א (יט) יכולה היא שתאמר לו (כ) [הבא] אביך ואשמשני (כא) [הבא] בנך ואניקנו ע"מ שתשמשי את אבא ואמר האב אי אפשי שתשמשנו הואיל ולא נתקיים התנאי אינו גט רשב"ג אומר (צ) אם בהקפדה אמר אינו גט אם ברצון אמר ה"ז גט: ח ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים וע"מ שתניקי את בני שתי שנים ונתקרע (כב) [גט] או אבד אפילו בתוך שתי שנים ה"ז גט (ק) שהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי לכשתשמשי את אבא שתי שנים לכשתניקי את בני שתי שנים ונתקרע הגט או שאבד בתוך שתי שנים אינו גט לאחר שתי שנים ה"ז גט ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים וע"מ שתניקי את בני שתי שנים ומת יתקיים התנאי אפילו לאחר מיתה: ט (כג) (ר) [כפר עותני בגליל אנטיפטרס] ביהודה בינתים מטילין אותו לחומרא מגורשת ואינו מגורשת שאני הולך מיהודה לגליל והגיע (כד) [לאנטיפטרס] וחזר בטל התנאי שאני הולך מגליל ח) והגיע לכפר (כה) [עותני] וחזר בטל התנאי שאני הולך ט) למדה"י והגיע לעכו וחזר בטל התנאי שאני מפרש (כו) [בים] הגדול והגיע למקום שהספינות מפרשות וחזר בטל התנאי: י (ש) ה"ז גיטך כ"ז שאעבור מכנגד פניך שלשים יום היה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתיחד עמה ה"ז גט ולא תנשא עד ייעבור מכנגד פניה ל' יום: יא ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש לא תנשא (ת) ורבותינו התירוה לה לינשא ואם נתקרע גט או אבד בתוך י"ב חדש אינו גט לאחר י"ב חדש ה"ז גט י) ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר לה הרי הן מחולין לך לא אמר כלום כיצד יעשה יטלם ממנה ויחזור ויתנם לה ויאמר הרי הן מחולין לך: יב (א) ה"ז גיטך ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם ע"מ שלא תשתי יין לעולם אינו גט שמא תלך ושמא תשתה ע"מ שלא תלכי לבית אביך מכאן ועד שלשים יום ע"מ שלא תשתי יין מכאן עד שלשים יום ה"ז גט ואינו חושש שמא תלך ושמא תשתה: יג (ב) (*ב) כ) ה"ז גיטך ע"מ שלא תעלי באילן זה וע"מ שלא תעלי בכותל זה נקצץ האילן נסתר הכותל ה"ז גט ע"מ שתעלי באילן זה ושתעלי בכותל זה ונקצץ האילן ונפל הכותל אינו גט (ג) ע"מ שלא תפריחי באויר וע"מ שלא תעברי את הים הגדול ברגליך ה"ז גט ע"מ שתפריחי באויר וע"מ שתעברי את הים הגדול ברגליך ה"ז אינו גט ר"י בן תימא אומר כזה גט (ד) כלל א"ר יהודה בן תימא כל תנאי שאי אפשר לה לעשות והתנה עמה לא נתכוין זה אלא להפליגה בין שאמר בפה ובין שאמר בשטר כללו של דבר (ה) כל תנאי המתקיים בפה נתקיים בשטר כל תנאי שאין מתקיים בפה אין מתקיים בשטר:

פרק ו א (א) ר"א אומר אפי' קרוב לה ל) מיל ובא כלב ונטלו אינה מגורשת מ) ואם לאו מגורשת היה הוא מבפנים והיא מבחוץ (א) [וזרקו] לה כיון שיצאה מאסקופה ולחוץ ה"ז מגורשת והיה הוא מבחוץ והיא מבפנים וזרקו לה כיון שנכנס מאסקופה ולפנים ה"ז מגורשת: ב (ב) אמר לה כנסי שט"ח זה או שמצאתו (ב) נ) [מאחריו] והרי הוא גיטה ואח"כ אמר לה הא גיטך רבי אומר גט (ג) ר"ש בן אלעזר אומר אינו גט עד שיאמר לה בשעת מתנה הא גיטך נתנו בידה והיא ישנה ננערה (ג) (ד) [קוראה והרי הוא גיטה] ואח"כ אמר [לה] הא גיטך רבי אומר גט ר"ש בן אלעזר אומר אינו גט עד שיאמר (ד) בשעת מתנה הא גיטך: ג (ה) היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף ה"ז מגורשת: ד (ו) הרי זה גיטך ונטלתו מידו והטילתו לים או לנהר חזר ואמר לה שטר פסול (ה) נייר חלק הוא לא כל הימנו לאוסרה: ה ב"ה אומרים אין אדם פוטר את אשתו בגט ישן (ז) שלא יהא גיטה גדול מבנה: ו (ח) כתב לשם הפרכין לשם הורכינוס או שהיה שם שני מלכים עומדים וכתב לשם אחד מהם כשר (ט) (*ט) לשם אבי אביו כשר לשם אבי

אור הגנוז

[א] אם לא תשמשי ולא תניקי:

נוסחאות כ"י

א) דברי ר"מ רבי יהודה אומר ספק: ב) ולא תתייחד עמה ע"פ בנה קטן שאינה: ג) והוששין משום ביאה: ד) ואמרו אין צריכה: ה) הרי היא זקוקה: ו) ה"ז גט ולא תנשא והשאר ליתא: ז) ויאמר לה זה גיטך מעכשיו: ח) ומתו: ט) ליהודה ומפריש למדה"י הג"ע למקום שהספינות וכו': י) תי' ה"ז גיטך ליתא בכ"י: כ) תי' ה"ז גיטך ליתא בכ"י: ל) מלו: מ) מגורשת היה הוא וכו' והשאר ליתא: נ) מאחורי' וקורא:

הגהות הגר"א (ה) בעלה: (ו) ויורשת ומטמאה לה כש"ד ה"ה כאשתו לכל דבר אלא שאין צריכה הימנו גט שני: (ז) בעילתה תלויה: (ח) בעילתה ספק: (ט) ואינה מגורשת: (י) עמו: (יא) ששנה: (יב) וחוששין משום זנות: (יג) ר"י בר"י אומר אף חוששין משום קדושין: (יד) הגט או שנאבד מגורשת ו אבד מגורשת ולאחר לא תנשא עד שתתן: (טו) אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט לפי שלא אמר לה אם תניקי ואם לא תניקי: (טז) הרי זה גט ואם לאו אינו גט: (יז) לך: (יח) האב או מת הבן: (יט) אע"פ שלא נתקיים התנאי: (כ) תן לי: (כא) תן לי את: (כב) הגט: (כג) אנטיפרס ביהודה כפר עותנאי בגליל: (כד) לאנטיפרס: (כה) עותנאי: (כו) לים: (א) זרקו: (ב) מאחוריה קוראה: (ג) קוראה: (ד) לה: (ה) הוא:

חסדי דוד

זמורים בכ"ם ק"ה וע"ש בפר"ח: הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז כו'. לדעת הרמב"ם בפ"ז יש חלוק בכך בבא דהא אמר ע"מ שתתנו לי מכאן ועד זמן פלוני ומת בתוך אותו הזמן כשיגיע הזמן מתבטל התנאי בטול גמור כפועל ואז הגט בטל לגמרי ומותרת להתייבם אבל אם התנה סתם כדקתני הכא אע"ג דמת ואינה יכולה להתקיים התנאי עוד מ"מ אין הגט בטל לגמרי וחולצת ולא מתייבמת ועמ"ש ה"ה שם ומלשון התוס' דהכא דקתני ואם לאו זקוקה משמע כדבריו דאל"כ הו"ל למימר אם נתנה פטורה מן החליצה ומן היבום ואם לאו מתייבמת ומדאמר זקוקה משמע רק זיקה אית בה אבל לא מתייבמת ורק חולצת: הרי זה גיטך אם לא באתי כו' מתני' היא וכאן הוסיף ורבותינו התירו לה ואמרינן שם בגמרא מאן רבותינו ר"י נשיאה בר בריה דר' ומ"ש ואם נתקרע כו' ליתא בגמרא ואיבעי להו שם בגמרא אי לאלתר צריכן לה או לאחר י"ב חדש ע"ש ובסיפא צ"ל ה"ז גיטך ע"מ שתתני כו' כיצד יעשה יטלנו ממנו ויחזור ויתננו לה ויאמר כו' וקאי על הגט דאילו כדקתני והמעות קאי הא ודאי דלא מהני בין אי נימא דלהרוחה קא מכוין בין אי נימא לצעורה קא מכוין דכיון שמחזירן לה לא הרוחה איכא ולא צערא איכא אלא אגט גופיה קאי וצ"ל כדכתיב וכך העתיקה הרשב"א ז"ל בחדושיו (דף ע"ד)

מצפה שמואל (ח) ימים שבינתים. ע"ג: (ט) ובלבד שימות. (שם ודף ע"ב): (י) אין חוששין. ע"ג ירושלמי פ"ז ה"ד: (כ) אחד בשחרית. ירושלמי (סוטה פ"א) כאן פ"ז ה"ד: (*כ) מיי' פ"י מהל' גירושין הל' י"ח טוש"ע סי' קמט ס"א ונרמז בתי' שני העדים כאחד: (ל) הרי זה גיטך. (ע"ד). ירושלמי פ"ז ה"ה: (מ) הרי זה גיטך. (שם): (נ) כיצד יעשה. עי' דף עח: (ס) ע"מ שתשמשי. ע"ה: (*ס) עי' טור סי' קמג בשם הרמ"ה וש"ע סי' קמג סעיף ה: (ע) ע"מ שתניקי. (ע"ו): (פ) ע"מ שתשמשי. שם: (צ) אם בהקפדה. (ע"ה): (ק) שהאומר ע"מ. (עד. קדושין דף ח ודף ס ע"ז ל"ו): (ר) כפר עותני. ע"ו. ירושלמי ב"מ סוף פ"ז: (ש) הרי זה גיטך. עיי"ש: (ת) ורבותינו התירו. (ע"ז דף ל"ו) וירושלמי פ"ז ה"ג שבת פ"א ה"ז עי' פ"ב ה"ח נדה פ"ג ה"ד: (א) הרי זה גיטך. ע"ד: (ב) הרי זה גיטך עי' ב"ח. ונראה כאן בתוספתא חילוק בתנאי בין לעולם ובין זמן קצוב. ועי' ב"י בשם ספר התרומה סי' קמ"ג ובש"ע שם סעיף כ"א וביארתי זה בעיטור בכורים ועי' ברשב"א בחדושיו פ' המגרש והכל מבואר שם (*ב) עי' טור וש"ע סי' קמ"ג סכ"ג: (ג) ע"מ שלא תפריחי. פ"ד (ד) כלל אמר. ירושלמי נזיר פ"ב ה"ד: (ה) כל תנאי המתקיים. פ"ד: ובירושלמי פ"ג ה"א: (א) ר"א אומר. ע"ח: וירושלמי פ"ח ה"ב: (ב) אמר לה כנסי. ע"ח.: (ג) ור"ש. ירושלמי פ"א ה"א ופ"ח ה"ב ופ"ט ה"א: (ד) קוראה. עי' לעיל פ"ה ה"ה ורשב"א בחידושיו ע"ד: (ה) היתה עומדת. ע"ט: (ו) הרי זה גיטך. י"ט: וירושלמי פ"א ה"א: (ז) שלא יהא. ע"ט: (ח) כתב לשם. פ' ב': (ט) לשם אבי. פ"ח. ועי' רי"ף ורא"ש שם במרדכי שכתב רק שם אבי המשפחה ולא הזכיר שמו ומיירי בעדי מסירה לכן כשר עד ג' דורות דניכר ועי' בב"י סי' קכ"ט בד"ה וכן בחניכת ובד"מ שם: (*ט) עי' טוש"ע סי' קכט סעיף:

מנחת בכורים

אם מתי דלר"י חל הגט שעה אחת קודם למיתתו ועד אותה שעה אשת איש גמורה היא ולר"מ בעילתה תלויה גרסי' וכן הגיה הגר"א דס"ל דחל משעת נתינה אם ימות הלכך אם בא עליה אדם אח"כ תלוי ועומד אם ימות הבעל ה"ל גיטא למפרע ופנויה קא בעיל אבל אם לא מת אשת איש קא בעיל ולר' יוסי בעילתה ספק גרסי' דכל שעתא ושעתא מספקינן ליה במעת שאני בעולם והבא עליה באשם תלוי קיימא דספק זה א"א להתברר במיתתו דדלמא על אחר אותה שעה שבעל כיון ובעל אשת איש: ה"ג וחכ"א מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות. וכן הגיה הגר"א וס"ל כר' יוסי דבעילתה ספק ומזונות איכא בינייהו דלרבנן חייב במזונותיה עד שימות דמגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה ולר' יוסי פטור ממזונות ולדידהו נמי אם לא מת אגלאי מילתא למפרע דגיטא בטל הוא וחייב חטאת ואם מת לא אמרי' דהוברר הדבר דשעה אחת קודם למיתתו נתגרשה ומקודם אשת איש היתה אלא אין ברירה וכל שעתא בחיים ראוי להסתפק ונשאר בספק קיים ויש מפרשים דהספק הכא במהיום אם מתי אם חייל הגט מיד כר"מ או עד שעה שימות כר' יהודה (תוס' ע"ב ד"ה תנא): לא תתיחד. עם אותו שאמר מהיום אם מתי שמא ימות ונמצא מתיחד עם פנויה דאסור וכש"כ למ"ד דחוששין לקדושין א"כ אם הכנסה בלא חליצה איכא איסורא דיבמה לשוק: אפילו בנה הקטן עמה גרסי'. מ"מ חיישינן לבעילה שאינה בושה לשמש בפניו: או שישבה עמו. בגמרא איתא או שישנה עמו תחת מרגלות המטה: בדבר אחר. תשמיש: ה"ג וחוששין משום זנות ואין חוששין משום קדושין ר"י בר"י אומר אף חוששין משום קדושין וכן הגיה הגר"א ומוקמינן פלוגתייהו בבא עליה לת"ק אין חשש קדושין ולר"י אף בלא ביאה רק יחוד בעלמא חוששין לקדושין: אחד הן. הוה כע"א דעדות מיוחדת הוא: ואין מצטרפין. בקדושין דכדיני נפשות הוא ואין עדות מיוחדת מצטרף בדיני נפשות אבל בדיני ממונות עדות מיוחדת כשר כמבואר בסנהדרין (דף ל' ובמכות ספ"ק) וקי"ל הכי דביחוד חוששין לקדושין ובטל הגט ודוקא בפני שנים אבל בפני אחד אפילו בא עליה בודאי בעילת זנות הוא כיון דליכא עדים והנשא לכתחלה וליכא חששא דגט ישן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה שהרי כבר ניתן הגט לידה: ה זקוקה. ולא מהני נתינה ליורשים ורשב"ג סבר לי אפילו ליורשי: שכל האומר ע"מ. בגמרא ליתא וכנוסחת הגר"א: עד שעה שתתן. דלמא לא תקיים התנאי כיון דהוא בקים ועשה: לכשתתני. ולא אמר ע"מ אינו חל הגט רק לכשיתן ולכן בנתקרע הגט פסול: וחזר ואמר. שיהיה חל הגט מעכשיו בלא תנאי לא מהני כיון שכבר הגט בידה לכן צריך לחזור וליטול מידה וליתן לה: ו שעה אחת ה"ז גט. וסגי ביום א' מהב' שנים לר"מ או י"ח חדש לר' יהודה וזה דאמר עוד ע"מ שתניקי את בני כ"ד חדש דביום א' מכ"ד חדש ולא אח"כ דאינו זמן הנקה כלל ולר"י י"ח חדש: ע"מ שתניקי את בני. כמה הם: משעת לידתו. הכ"ד חדש הוא משעת לידתו ואפילו אמר בפירוש כ"ד חדש דצריכה להניק כל כ"ד חדש דלא סגי ביום אחד רק בסתם ולא במפרש מ"מ אזלינן בתר כוונתו ומיום לידתו מנינן ואין צריכה להוסיף על ימי הנקתו אם גירש בתוך המשך של כ"ד חודש: עד שיאמר לא תשמשי. שיכפול תנאו אם תניקי להוי גט ואם לא תניקי לא ליהוי גיטא דר"מ לטעמיה דס"ל דבעינן תנאי כפול: ואם לאו אין מגורשת דלא בעינן תנאי כפול: אין תנאי בכתובין. וכר"מ ס"ל והוכיח זה מכמה כתובין כגון אם תיטיב ואם לא תיטיב וגו' אם בחקותי תלכו ואם בחקותי תמאסו וכן בתנאי ב"ג וב"ר ואיכא מאן דאמר דלרבנן הוא דכיון דהוה ב' כתובים שהרי כפל בתורה הרבה פעמים לא גמרינן מינייהו ודלא כר"מ: ז ומת. הבן בתנאי דהנקה ומת האב בתנאי דשמוש והגר"א גרס בהדיא ומת האב או מת הבן וכן הוא בגמרא: אם בהקפדה אמר. שהאשה הקפידה את אביו והכעיסתו דא"כ העיכוב מחמתה ה"ז אינו גט אבל אם אין העיכוב ממנה הוה גט ות"ק לא מחלק ואפילו שלא בהקפדה אינו גט: אינו גט. מיירי בדכפליה לתנאי: יכולה שתאמר. כרשב"ג דס"ל לקמן הכי דאם שלא בהקפדה מגורשת: ח בתוך ב' שנים. שצריכה להשלים ב' שנים דוקא ועדיין לא השלימתו ונקרע הגט מ"מ כשר דחייל גיטא למפרע: לכשתשמשי. ולא אמר ע"מ נגמר הגרושין אחר קיום התנאי ולכן בנקרע הגט בטל שצריך להיות קיים בשעת גמר הגירושין: לאחר ב' שנים. אם נקרע אח"כ הוה גט שכבר קיימה התנאי: יתקיים התנאי. כלומר וכיון שמת האב או הבן וא"א לקיים התנאי לאחר מיתה בטל גיטא ודוקא במפרש ב' שנים אבל בסתם ביום אחד סגי כדר"א בגמ' ומאי דאמרו רבנן לעיל יכולה היא שתאמר הבא אביך ואשמשנו

אתיא כרשב"ג דכל שאין העכבה ממנה בטל התנאי אבל לרבנן לא הוה גיטא והכי מבואר בגמרא ושם הגירסא במפרש ב' שנים דבהא פליגי ר"מ וחכמים א"נ ומת הבעל קאמר דמקיימת התנאי אפילו אחר מיתת הבעל כיון שהאב והבן קיים ולדידהו אתני: ט כפר עותני. הגר"א גרס בהיפך וכן הוא בגמ' והוא בסוף הגליל ואנטיפרס בסוף יהודה סמוכים זה לזה אם התנה ב' תנאים ואמר אי אגיע לגליל לאלתר להוי גיטא ואי לא אתינא עד ל' יום אף שלא הגיע לגליל להוי גיטא והיה הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר מיד א"כ לא מטא לגליל שהרי אנטיפרס קצה ארץ יהודה היא ועדיין לא הגיע לגליל וגם לא שהה ל' יום אבל בהגיע לכפר עותני הרי כבר הגיע לגליל וגט מעליא הוא: בינתים. אם הלך מיהודה לגליל ועבר אנטיפרס ועדיין לא הגיע לכפר עותני הוה ספק אם הגיע לגליל והוה גיטא או לא הגיע ובטל גיטא: שאני הולך. מבאר הענין כיצד וכדפרשתי שהיה ב' תנאים: למדה"י. מארץ ישראל והגיע לעכו סוף תחום א"י וחזר הרי בטל תנאו: שהספינות מפרשות. אבל לא ירד לספינה וחזר מיד בטל תנאו דתנאי היה בהליכה זו: י כל זמן. אפילו שלא בהליכה ראשונה ה"ז גט. ולא חיישינן שמא נתיחד עמה: עד שיעבור. דהרי התנה כל זמן וכל אימת דמקיים לתנאי הוה גיטא: יא לא תנשא. אם יש לה יבם ואף דודאי לא יבא מ"מ עדיין לא נתקיים התנאי ובשכלה י"ב חודש חייל גיטא וכבר מת ואין גט לאחר מיתה: ורבותינו. הוא ר' יהודה נשיאה דס"ל כר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו כיון שנכתב בו זמן מסתמא כוונתו שמגרש מעכשיו על תנאי אם לא באתי מכאן וכיון שלא בא חייל גיטא למפרע: ואם נתקרע. לרבנן דס"ל דכי חייל אחר י"ב חדש הוא דחייל אם נקרע בתוך י"ב חדש לא הוה גיטא ומיירי שלא מת: יב שמא תשתה. דא"א לה להתאפק על ימים רבים אבל בל' יום הוה גט (עי' ע"ב): ואינו חושש. דכל תנאי שבידה בשב ואל תעשה לא חיישינן שמא תעבור על תנאי זולת בע"מ שלא תבעלי לפלוני דשמא תבעל באונס: יג ה"ז גט. דהרי עתה כרות ממנה: אינו גט. שהרי עברה על התנאי: ה"ז גט. שהרי מקיימת התנאי: ה"ז אינו גט. דא"א לה לקיים התנאי: להפליגה. שיחה בעלמא הוא: בין שאמר בשטר. תנאי זה מ"מ הגט קיים כיון דאינו קיים התנאי בעל פה אינו פוסל הכתב וכל תנאי אם כתב בגט יש מקום לפסול כמבואר בפ' המגרש (דף פה) אבל בתנאי דאינו מתקיים בע"פ אינו פוסל הכתב כלל וכן נמי במקום דכשר תנאי בגט צריך לקיים עכ"פ התנאי אבל תנאי כזה כיון דבטל בע"פ בטל בכתב:

פרק ו א ה"ג בגמרא ר"א אומר אפילו קרוב לה מלו ובא כלב ונטלו. וה"פ אם זרק לה הגט והיה הגט קרוב לה מלו ואילו היה בא כלב ונטלו לא היה משתמר מחמתה אינה מגורשת אבל אם היא יכולה לשמרו מגורשת דהיינו קרוב לה ולפי הנו"י נמי א"ש דקמ"ל אפילו רחוק מיל נמי הוה גט אף שאינה בד' אמות וכן הגר"א לא הגיה בזה: ולחוץ מגורשת. דנשתמר מחמתה: ולפנים מגורשת. דברשותה היא ומיירי שלא היה ביתו ופסק הלכה דאינה מגורשת רק בבא לידה או לחצרה אבל אינה מגורשת מחמת שברשותה לשמרו: ב שנפלתו מאחוריו. גרסי' בגמרא שעיקם לה גבו ונטלה מעל גבו ולא היתה יודעת שהוא גט כיון שאמר לה עתה הרי גיטך הוה גט ורשב"א ס"ל דלא מהני אמירת הרי גיטך רק בשעת נתינה: ננערה. ופליגי רבי ורשב"א בתרווייהו דרישא קמ"ל רבותא כרשב"א אף דבת אגרושי היא מ"מ בעינן אמירה בשעת מעשה וסיפא קמ"ל רבותא דרבי אף בשינה דלאו בת אגרושי היא מ"מ סגי אמירה דידה אחר הנתינה: ג לאויר הגג. בתוך ג' סמוך לגג דכלבוד הוא: מרשות. יצא ממחיצת הגג לתוך מחיצת חצר שלה מגורשת אפילו נמחק או נשרף אח"כ ומיירי שקדמה כניסת הגט לחצר קודם הדליקה דאל"כ אינו גט דמעיקרא לשריפה קיימא: ד לא כל הימנו. אינו נאמן הבעל לאוסרה אף שאחר שכתיבה נתנו הגט לידו ונתן לה ולא קראוהו בשעת נתינה לא חיישינן שמא חלופי תליסה אלא הגט כשר. (י"ט ע"ב): ה בגט ישן. שנתייחד עמה אחר שכתיבה: שלא יהא גיטה. כלומר שמא בעל אותה ויוליד ממנו בן וכשישהה נתינת הגט זמן רב ואח"כ יתן לה יוציאו לעז על בנה שנולד אחר נתינת הגט שהרי זמן הגט קודם לזמן עבורו ואיכא חשדא ולכתחלה לא יתן ואם נתן תנשא לכתחלה: ו לשם הפרכוס. שר העיר: הורכינס. ג"כ כעין שרו: ב' מלכים. מושלים: כשר. ולא הוה שינוי מלכות דמבואר במשנה דפסול: לשם אבי אביו. אף שלא כתב עיקר השם רק חניכתו והחניכה הוא מאבי אביו כשר דעד ג' דורות כותבין בחניכה אף שהוא אינו נקרא בחניכה זו: אבי המשפחה. יותר מג' דורות ונפקא

ט

משפחה פסול אם היו נקראין על שמו כשר גר ששינה שמו כשם העובד כוכבים כשר ז אתה אומר בגיורות (') (*') גיטין הבאין ממדה"י אע"פ ששמותיהן כשמות הכותים (ו) כשרין מפני שישראל שבמדה"י שמותיהן כשמות הכותים: ז (ז) (**') [יש] לו שתי נשים אחת (ח) [ביהודה] ואחת (ט) [בגליל] ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל גירש אשתו שביהודה (י) [בשמו] שבגליל א) ואשתו שבגליל (יא) [בשמו] שביהודה פסול (יג) [אם] אמר אני פלוני (יב) [מיהודה] עם השם שיש לי בגליל ב) [ונשוי אני אשה מגליל] או שהיה במקום אחר (יד) [וכתב למקום לשם] אחד מהם כשר (כ) ג) ר"ש (טו) אומר אפילו כתב (טז) [עמו שמו ביהודה בגליל ושמו שביהודה] כשר: ח (ל) כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו צרות אלו ונישאו ונמצאו אלו איילונית תצא (יז) ושלש עשרה (יח) [דבר] בה דברי ר"מ שאמר משום ר"ע וחכ"א אין ממזרים ביבמה הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונשאת לאחר ונמצאת זו ד) איילונית ה) תצא [היא] מזה ומזה ושלשה עשר (יט) [דבר] בה דברי ר"מ (כ) שאמר [משם] ר"ע וחכ"א אין ו) ממזרים ביבמה: ט הנותן גט לאשתו ולא סיהדו בש"א פסלה מן הכהונה ז) הוליך אשתו אצל לבלר ונטל גיטה ונתנו לה ולא אמר לה הא גיטך (מ) ר' יוסי אומר אם עסוקין באותו ענין מגורשת ואם לאו אין מגורשת אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי (כא) שאין צריכה הימנו גט שני (נ) על מה נחלקו על (כב) [שבעל]: י (ס) גט פשוט שכתוב בו ע"א מקושר שכתוב בו שני עדים עדיו מתוכו תצא [היא] ושלש עשרה דבר בה דברי ר"מ ח) שאמר משום ר"ע וחכ"א אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם: יא איזהו (ע) גט קרח כל שיש בו שבעה קשרים וששה עדים ששה קשרים וחמשה עדים חמשה קשרים וארבעה עדים ארבעה קשרים ושלשה עדים שלשה קשרים ושני עדים (פ) פחות מכאן אין משלימין עליו אלא קרובין הראוין להעיד במקום אחר:

פרק ז א המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני רבי אליעזר מתירה [לינשא] לכל אדם חוץ מאותו האיש (א) ומודה ר' אליעזר שאם נשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה שמותרת לינשא זה [שנאסרה עליו] (ב) לאחר (א) [מיתתו] של ר' אליעזר נכנסו ארבעה [זקנים] להשיב על דבריו (ג) [ר' טרפון ור' יוסי הגלילי] וראב"ע ור"ע: ב (ג) [אמר] ר' טרפון (ד) [הלכה] ונשאת לאחיו (ה) ומת בלא (ו) [ולד] היאך זו מתיבמת לא נמצא (ז) מתנה על מה שכתוב בתורה [וכל המתנה על מה שכתוב בתורה] תנאו בטל הא למדנו דאין זה כריתות (ח) [אמר] ר' יוסי הגלילי (ט) היכן מצינו (י) [ערוה בתורה שמותרת לאחד ואסורה לאחר אלא המותרת מותרת לכל אדם והאסורה אסורה לכל אדם] הא למדנו שאין זו כריתות: ג [ר' אלעזר בן עזריה אומר כריתות דבר הכורת בינו לבינה הא למדנו שאין זו כריתות] א"ר יוסי רואה אני את דברי ראב"ע (יא) [נענה ר"ש בן אלעזר ואמר הרי שנשאת לאחר וגרשה ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם היאך זה מתיר מה שאסר הראשון הא למדת שאין זו כריתות ר"ע אומר היה זה שנאסרה עליו כהן ומת המגרש לא נמצאת אלמנה לו וגרושה לכל אחין הכהנים הא למדנו שאין זו כריתות] ד [ר"א את מי החמירה תורה כלל גרושה או כלל אלמנה חמורה גרושה מאלמנה מה ט) אלמנה קלה נאסרה מן המותר לה גרושה חמורה אינו דין שתאסר כ) המותר לה הא למדנו שאין זו כריתות]: ה [ר"א הלכה ונשאת לאחר והיו לו בנים הימנה ומת כשהיא חוזרת לזה שנאסרה עליו לא נמצאו בניו של הראשון ממזרים הא למדנו שאין זו כריתות] י) ר"ש בן אלעזר אומר הלכה ונשאת לאחר וגרשה ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם היאך זה מתיר מה שאסר הראשון הא למדנו שאין זו כריתות: ו [גט שאין בו זמן] (ג) אבא שאול אומר אפילו כתוב בו אני היום גרשתיך כשר כתבו ביום כ) שקרע פלוני שטרותיו כשר (ד) גט שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים (יג) [כשר משם] ר' אליעזר אמרו מביא (יג) [עדיו] לב"ד וא"צ להביא את הגט וגובה מנכסים משועבדים: ז (*ד) גט (ה) שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר אם החזירו מלמטה אפילו (יד) [בגופו] כשר גט שחתמו עליו עדיו אחר שאלת שלום (ו) פסול שלא חתמו אלא על שאלת שלום החזיר בו דבר אחד או שני דברים מענינו של גט כשר: ח (ז) כתבו בדף זה וחתמו עדיו בדף שני פסול החזיר בו דבר אחד או שני דברים מענינו של גט כשר: ט (ח) הרחיק את העדים מן הכתב מלא שתי שיטין פסול פחות מכן כשר כמה ירחיק את העדים מן הכתב ויהא כשר (*ח) כדי שיהו נקרין עמו דברי ר' ר"ש אומר מלא שיטה אחת ר' דוסתאי בר' ינאי אומר מלא חתימת ב' עדים: י (**ח) גט שחתמו עליו חמשה עדים ונמצאו שלשה הראשונים קרובין או פסולין תתקיים עדות בשאר עדים (***ח) גט שכתבו בחמשה לשונות וחתמו עליו חמשה עדים בחמשה לשונות פסול (ט) נקרע (*ט) כשר נתקרע פסול נקרע בו קרע של ב"ד פסול נימוק או שהרקיב או שנעשה ככברה כשר נמחק או שנטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר אם לאו פסול: יא (י) אני עד חתמתי עד אם היה כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול רשב"ג אומר תקנה גדולה התקינו שיהו העדים משימין את שמן בגיטין:

נוסחאות כ"י

א) או אשתו: ב) בגליל או שהיה במקום אחר וכתב משם אחד מהם כשר: ג) ב"ד: ד) זו שהיא איילונית. ה) תצא ושלשה עשר דבר: ו) ממזר: ז) הלך אצל לבלר וכו' ואח"כ אמר לה הא גיטך ר' יוסי אמר מגורשת ר' יהודה אמר אינה מגורשת רבי אומר אם עסוקין וכו' רשב"א וכו': ח) דברי ר"מ וחכ"א וכו': ט) מה גרושה חמורה לא נאסרה מן האסור לה אלמנה קלה אינו דין שתאסר מן המותר לה: י) רשב"א וכו' שאין זו כריתות כ"ז ליתא בכ"י: כ) שקרא בו פלוני שטרותינו:

אור הגנוז

פרק ו [א] שביהודה בגליל ושמו שבגליל ביהודה כשר:

הגהות הגר"א (ו) כשר: (ז) היה: (ח) בגליל: (ט) ביהודה: (י) בשם: (יא) בשם: (יב) ואם: (יג) שביהודה: (יד) נכתב: (טו) בן גמליאל: (טז) שם דיהודה בגליל ושם דגליל ביהודה: (יז) מזה ומזה: (יח) דברים: (יט) דברים: (כ) ולא ראוה שנבעלה: (כב) שראוה שנבעלה: (כא) משום: (א) פטירתו: (ב) אלו הן ר"י הגלילי ור"ט: (ג) נענה: (ד) ואמר הרי שהלכה זו: (ה) של זה שנאסרת עליו: (ו) בנים: (ז) זה: (ח) נענה: (ט) ואמר: (י) האסור לזה ומותר לזה האסור אסור לכל מותר מותר לכל: (יא) מדברי כולן נענה ר"ע ואמר הרי שהלכה זו ונשאת לאחד מן השוק והיה לה בנים ונתארמלה או נתגרשה ועמדה ונשאת לזה שנאסרת עליו לא נמצא גט בטל ובניה ממזרים הא למדת שאין זה כריתות ד"א הרי שהיה זה שנאסרה ליו כהן ומת המגרש אלמנה אצלו וגרושה לכל אדם לא נמצאת וק"ו ומה גרושה שהיא קלה אסורה בשביל צד גירושין שבה אשת איש שהיא חמורה לא כ"ש הא למדת שאין זה כריתות א"ל ר' יהושע אין משיבין את הארי לאחר מיתה: (יב) משום: (יג) עדים: (יד) מגופו:

מצפה שמואל (י) גיטין הבאים. י"א. וירושלמי פ"א ה"א ועי' ירושלמי תרומות פ"י דף מ'. וירושלמי ע"ז פ"ב ה"ט: (*י) שם סעיף ו': (**י) עי' מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה י"ג טוש"ע סי' קכט: (כ) ר"ש אומר. ... דף ל"ד וירושלמי פ"ד ה"ב וכאן שעיקר שם מקום הכתיבה ובש"ס לא משמע כן וכן פסקו הפוסקים דשם מקום נתינה עיקר ולכתחלה יש לכתוב ב' השמות ועי' בתוס' ורא"ש ור"ן ורשב"א ובש"ע סי' קכ"ט. (ל) כל עריות. פ"א: (מ) ר' יוסי אומר. קדושין ו.: (נ) על מה נחלקו. פ"א: (ס) גט פשוט. עי' רמב"ם פ"א מהל' גירושין ה"ח ובל"מ שם ושם פ"ג ה"ח דפסול בעד אחד דהוי מזויף מתוכו ולפ"ז כאן הוא מן התורה אבל מדרבנן פסול: (ע) גט קרח. ע"ו: (פ) פחות מכאן. עי' פ"א. וירושלמי פ"ח ה"ו: (א) ומודה. פ"ג. ירושלמי פ"ט ה"א: (ב) לאחר מיתתו. שם ושם עד סוף הלכה ה. (ג) אבא שאול אומר. ב"ב קע"ב: (ד) גט שאין. פ"ו.: (ד) מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' ט"ו טוש"ע אה"ע סי' קכ"ה סעיף י"ט: (ה) שיש בו מחק. שם ב' ירושלמי פ"ט ה"ב ב"ב פרק בתרא ה"א: (ו) פסול. פ"ז. ועי' ירושלמי פ"ט ה"ו ושבועות פ"ה ה"א: (ז) כתבו בדף. פ"ז: (ח) הרחיק את העדים. ירושלמי פ"ט ה"ז וב"ב פ' גט פשוט ה"א: (*ח) מיי' פ"א שם הל' י"ח: (**ח) מיי' פ"ה מהל' עדות הל' ו' טוש"ע חו"מ סי' מ"ה סעיף ב': (***ח) מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' ח טוש"ע סי' קכ"ו סעיף א' וסי' ק"ל סעיף ע"ו: (ט) נקרע. ב"ב קס"ח: ועי' לעיל ריש פ"ב: (*ט) מיי' שם הלכה ע"ו טוש"ע שם סי' קכ"ה סעיף כ' וכ"א: (י) אני עד. לו. ועי' ירושלמי ב"ב סוף פרק ה"י ופירושו בפנים ומבואר כן ברמב"ם בפ"א מהל' גירושין ה"ח והפני משה נדחק לפרש שלא כהוגן ועי' תוס' ב"ב קס"ג בד"ה פחות פירשו בענין אחר.

מנחת בכורים

לן מקרא כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם הרי אתם כנושנים ולא נקרא על שם המשפחה רק עד ג' דורות. נקראין על שמו. דנקרא באותו השניה ונקראין קאי על השניה כיון שהוא נקרא בשניה זו כשכתב בגט שניתנו כשר ולא הוי שינוי השם ואתיא כרשב"א (דף פח): כשם הכותים. שכתב שם הכותים אף שנשתקע ממנו שם הכותים כשר: מפני שישראל שבמדינת הים. בגמרא איתא רוב שמותיהן כשמות כותים (ירושלמי פ"א הל' א' ובבלי דף י"א ב): ז פסול. והיינו דוקא כשמגרש בגליל אשתו שבגליל בשם שביהודה אע"פ שהכתיבה היה ביהודה אבל אם מגרש ביהודה הגי בשם שביהודה הואיל שהכתיבה והנתינה במקום אחד: עם השם שיש לו מגליל. וכותב בגט שם שניהם מגרש באיזה מקום שירצה: או שהיה במקום אחר. וכתב השם של מקום אחר כשר או מיהודה או מגליל כיון דאיתחזק שם בההוא שמא מגרש: למקום לשם לא גרסינן כנוסחת הגר"א דיותר מכוון: ה"ג רשב"ג אומר אפילו כתב שמו שביהודה בגליל ושמו שבגליל ביהודה כשר וכן הגיה הגר"א דס"ל דסגי בשם מקום הכתיבה ולא בעינן מקום הנתינה: ח כל עריות. שנפלו ליבום עם צרות דמותרות להנשא כמבואר ביבמות פ"ק: אלו איילונית. הערוה נמצא איילונית ואין פוטרת צרתה וה"ל יבמה לשוק: וי"ג דבר. מבואר במשנה ה' פ"ח: ביבמה. אבל חייבי לאוין דאתר כגון מחזיר גרושתו הוא ממזר להאי תנא ואליבא דר"ע הוא אבל חכמים ס"ל דאין ממזר מחייבי לאוין כלל (יבמות פ' האשה רבה): איילונית ואינה זקוקה ליבום ונמצא הצרה זקוקה: ט ולא סיהדו. בלא עדים אף בכתב ידי סופר אף שלא היה עדים על הגט פסלה דס"ל כב"ש דהכותב גט לאשתו ונמלך לגרש פסלה מן הכהונה משום מעלת יוחסין: אם עסוקין באותו ענין. קודם הגירושין מסתמא על דעת כן נתן כיון שהיו מדברים תחלה על עסקי גירושין מגורשת (קדושין דף ו): לא נחלקו. פליג על המשנה דס"ל דב"ש וב"ה פליגי בנתיחדה עמו אחר הגט אי אמרינן הן הן עדי ביאה ואמר רשב"א דלא נחלקו ביחוד כי פליגי בביאה דב"ש סברי דעושה בעילתו בעילת זנות וב"ה סברי דבעי גט: י ב' עדים. ודינו של מקושר שהוא בג' עדים: מתוכו. או שחתמו מתוכו ובמקושר חותמין על הקשרים ותקנו גט מקושר משום כהנים דהם קפדנים ומגרשין נשותיהן מחמת כעס ותקנו מקושר דנפישי עבידתיה ובין הכי והכי יונח רוגזיה ולא יגרש: תצא. דלא נעשה כתיקון חכמים וכל שלא נעשה כתיקון חכמים השטר פסול: מפני תיקון העולם. דמן התורה עדי מסירה כרתי וחכמים תקנו עדי חתימה פן ימותו עדי מסירה וא"כ בפשוט דאין בו אלא ע"א וכן במקושר שפסולו משום עדים כשר דאיכא עדי מסירה: יא איזהו גט קרח. דפליגי בן ננס ור"ע אם קשריו מרובה מעדיו דלבן ננס משלים אפי' עבד וגזלן ולר"ע אינו משלים רק קרוב דבעבד אתי למימר שחררו ובגזלן אתי למימר עבד תשובה ומפרש כאן דכי פליגי בקשרין ז' ועדיו ו' או קשריו ד' ועדיו ג' אבל בקשרין ג' ועדיו ב' כיון דג' במקושר תקנתא הוא לכן אין משלימין בעבד וגזלן לכ"ע: קרובין. הקרובין דעלמא קאי כיון דג' במקושר תקנתא הוא לכן כשר אפי' קרוב לעד השני ולרב יוסף בגמ' דגרסי' כשר אינו משלים רק כשר: ג' עדים. בזה פליגי ר"ע ובן ננס במשנה ספ"ח: ג' קשרין. בזה כ"ע מודו דאין משלימין אלא קרוב. פחות מכאן לא גרסי':

פרק ז א אלא לפלוני. תשאר באיסורה: חוץ מאותו האיש. נשאר באיסור אשת איש ורבנן פליגי עליה וס"ל דאין גירושין לחצאין ואסורה לכל אדם כמבואר במשנה ר"פ המגרש: לזה שנאסרה עליו. בשעת גירושין הראשון דניתקה מאיסור דקמאי בעת שהיה נשואה להבי' ומיירי דאמר חוץ מפלוני דשיורי שייר בגט ובזה ס"ל לר"א דאם נשאת לאחר מותרת א"כ לכולן: ב לאחיו. של מי שנאסרה עליו: היאך זו מתיבמת. הרי הוא אשת איש לכונס ונמצא גורם לעקור דבר מן התורה אף דלא הוא מתנה על מה שכתוב בתורה ממש סברי רבנן שלא להנשא לאחי שנאסר מ"מ גורם הוא ואף דאמר ר"א לעיל דאם נשאת לאחר פקע איסורים היינו בחוץ אבל אם אמר ע"מ שלא תנשא לפלוני ס"ל לר"א דאפילו אם נישאת לאחר קיימא באיסורה לאותו פלוני לכן מקשה ר"ט שפיר דכיון דתנאה הוא ולא נתקיים נעקר גיטא למפרע והוה א"א אלא ס"ל דאין זה כריתות ובזה לא קי"ל כוותיה אלא תנאי מהני וגם רבנן מודו ולא פליגי אלא בחוץ גם אית ליה פירכא דא"כ בת אחיו לא ישא שעוקר מיבום: ערוה בתורה. שנאסרה ע"י קדושין ולא מצד קורבה ואית ליה פירכא דהרי א"א מותרת לבעל ואסורה לכל אדם א"כ האשה הזאת מותרת לכל אדם ואסורה לזה ועיקר דבריו הוא בחוץ אבל בעל מנת לא שייך זה שהרי מותרת לאחר בזנות דאמר ע"מ שלא תנשאי והרי לא נשאת: ג אין זו כריתות. דבעינן דבר הכורת בינו לבינה והא אגידא ביה: נענה ר' שמעון בן אלעזר. לא גרסי' לה כלל וכפול הוא לקמן והגר"א לא גרס זה (עי' ע"ב): לא נמצאת אלמנה לו וגרושה לכל אחין הא למדנו שאין זה כריתות. בגמרא מסיים ק"ו ומה גרושה שהיא קלה נאסרה מצד גירושין שבה אשת איש חמורה לא כ"ש ופירוש דכיון דנאסרה מצד הגירושין אף שלא הותרה לכל וכ"ש שנאסרה מצד א"א כיון שלא הותרה לאחד ובחוץ מיירי דאינו בעל מנת הותרה לכל בזנות וא"כ נעשה גרושה לכל אדם בזה לכן הוא גרושה לכל אחין הכהנים אבל אשת איש לא הוה: ד ר"א את מי החמירה תורה. ודאי דגרושה חמורה דנאסרה אף לכהן הדיוט ואם באנו לדייק לומר ק"ו לגבי אלמנה נימא הכי מה אם גרושה החמורה ואסורה לכל לא נאסרה לאותו פלוני מצד גירושין שבה אלמנה שהיא קלה לא כ"ש דלא נאסרה מצד אלמנה שבה וא"כ לכ"ג ליכא בה איסור אלמנה כלל והא ודאי לא יתכן שהרי עכ"פ שם אלמנה עליה א"כ אמרי' ק"ו איפכא מה אלמנה שהיא קלה נאסרה מן המותר לה כלומר דנעשה אלמנה מצד שהותר לה אותו פלוני מצד א"א שבה וע"כ נאסרה לכהן גדול כדאמר לעיל גרושה שהיא חמורה שאסורה לכהן הדיוט לא כ"ש דתיאסר מצד הגרושין שבה לכל הכהנים והרי מוכח מזה דנעשה גרושה אף לזה שנאסרה א"כ אין זה כריתות דאיך נימא דנאסרה עליו משום גרושה וכישראל כה"ג אסורה משום א"א אלא ודאי דאינו גט כלל והאי פירכא נמי בחוץ הוא: ה כשהיא חוזרת. אם תנאה לפלוני זה שנאסר הרי נעקר התנאי ונתבטל הגט למפרע א"כ אין זה כריתות דחיישינן שמא תנשא ומיירי בע"מ דאז נעקר הגט למפרע אבל בחוץ שיורי שייר לגט וליכא עקירת הגט ומותרת לחזור לראשון כדלעיל ור"ע בעי ממ"נ אי מיירי בחוץ קשה ק"ו הראשון ואי מיירי בעל מנת א"כ חיישינן שמא תבטל גיטא אלא ודאי אסורה לכל: רשב"א אומר. קאי אלעיל דאמרי' ומודה ר"א אם ניסת לאחר מותרת אח"כ לזה שנאסרה דנתרוקנה האיסורה אבל האחר אם נתגרשה מהאחר איך זה מתיר מה שאסר הראשון דלא מצינו שזה אוסר וזה מתיר וביבמה היבם אוסר והיבם מתיר וכן בהתרת נדר הוא אסר והוא מתיר מחמת חרטתו והחכם המתיר הוא רק מצד חרטת הנודר וכן בהפרת נדר האשה על דעת בעלה היא נודרת ואין הבעל מתיר מה שאסרה האשה אבל כאן זה אוסר וזה מתיר והגר"א הגיה בזה כג"א ע"פ הש"ס (עי' ע"ב בהלכה ג' ד"ה נענה רשב"א): ו גט שאין בו זמן. מבואר במשנה דלכתחלה לא תינשא ואם ניסת הולד כשר ואמר אבא שאול דאפי' נכתב בו אני היום נמי הוא כיש בו זמן דהיום היינו היום שנתגרשה בו משמע ושיגא בב"ד קאמר והוה כזמן (ב"ב קע"ב): ביום שקרע. כתבו זה לסימן דנכתב ביום שנעשה דבר זה הוה כזמן דהרי יכולין לברר הזמן אימת שנקרע השטרות וכל שיש להתברר מתוכו הוה כזמן: כשר. כר"א דעדי מסירה כרתי ומפרש דאמרו משום ר"א דבעדי מסירה לחוד נשאת אף שלא הביאה הגט לב"ד: וגובה. בעידי מסירה ממשועבדים: ז או תלוי. שנכתב התיבה בין שיטי: מגופו. היינו מתורף הגט הזמן ושם הבעל והאשה והרי את מותרת לכל אדם דאם חסר מכל אלו תיבה אחת הרי הגט פסול א"כ פסול אף בתלה בגט אבל בטופס כשר: ואם החזיר מלמטה. כגון שנכתב עוד הפעם שם הבעל או שקיים לבסוף שכתב תיבת זו על המחק או על התלוי כשר (סי' מ"ד בחו"מ ועי' בש"ך שם): אחר שאלת שלום. שכתב קודם חתימה שואל אני בשלום פלוני והעדים חותמין אחריו פסול הגט דה"ל כגט בלא עדים דהעדים נראה דקאי על שאלת שלום וי"א על גוף הגט: כשר. כיון דקודם חתימת העדים מבואר מעשה הגט אמרינן דעל הגט כולו חתמו אף על מה שמבואר קודם השאלת שלום: ט מלא שתי שיטין. דה"ל שטר שיוכל לזייף וגם לא נראה דהעדים חתמו על השטר: כדי שיהו נקרין. כדרך שטר ולא יהא הפסק והרחקה ביניהם כדי שני שיטין וטעמא קא מפרש: עדים. ולקולא שיהא הכתב גסה דכל המזייף אינו הולך אלא הסופר שהוא דקה אלא העדים מזייפין וסתם כתבם גסה הוא ואינו יפסל רק כשהוא ב' שיטין ככתבן ומסקינן דמשערין כדי ב' שיטין וג' אוירין ל' בשיטה עליונה ואויר שבין שיטה לשיטה וכ' בשיטה התחתונה: י הראשונים. דאמרינן למילוי התמו שהאחרונים הכשרין הניחו אויר כדי ב' שיטין ומלאוהו בקרובין או פסולין או לכבוד התמו אבל נמצא באחרונים קרוב או פסול בטל השטר דאמרינן לעדות התמו וקי"ל אם נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול עדותן בטלה ויש מפרשים לא מיבעיא האחרונים ודאי כשר דאמרינן א"כ חתמו שלא לשם עדות אלא אפי' הראשונים דמסתמא היה נראה דחתמו לעדות מ"מ כשר דאמרי' לכבוד או למילוי חתמו (יעוין ב"ב כ"ז כפ"ב דמכילתין דף י"ח ב' ובדברי התוס' שם ובר"ן ובדברי הפוסקים ובטור חו"מ סי' מ"ה וש"ך שם): בחמשה לשונות פסול. הפסול הוא מה שכתב בה' לשונות מחולפין אף דנכתב בכל לשון מ"מ בב' לשונות פסול ויש גורסין בתוס' כשר דמבואר במשנה ע"א עברי וע"א לועז כשר (ויעוין ברמב"ם פ"ד מה"ג ובשה"מ שם): נקרע. בקרע שאינו של ב"ד כשר ליתן הגט: נתקרע. בקרע ב"ד פסול: קרע של ב"ד. פירוש הוא מאי נתקרע קרע ב"ד והיינו שתי וערב: כשר. דעדיין השטר קיים: ובבואה. הוא שחרות הכתב אם יכול לקרות שיכולין להכיר טיב האותיות כשר: יא חתמתי עד. ולא כתב שמו: יוצא ממ"א. שמכירין הכתב של מי הוא ע"פ דימוי הכתבים הגט כשר דה"ל כחתם שמו: משימין. מפרשין את שמן מפני תקון העולם שלא יוודע מי חתם את עצמו כיון דאינו כתוב שמו אי אפשר שיקוים ע"י הכרת הכתב שא"י לבקש עדים מכירין ויודעין שיעידו על כ"י וצריכין לחזור אחר שטרות אחרים שנתקיימו בב"ד שחתימתן דומה לזו וילמד מהם על זה הגט ולפי שהוא בקושי לכן תקנו שיפרשו שמותיהן ויתנו אחר עדים המכירין ויודעין חתימתן:

סליק תוספתא ממסכת גיטין בס"ד

עמוד	בריית'	שורה	נוסחת התוספתא ד' שלנו	נוסחת כ"י ערפורט
			פרק ראשון	
א	ב	ג	לקיים	לקיימו
	ז	ח	רבי כפר ססי	רבי ותלא כפר סאסאי
	ח	ב	עדים	עדיו
			פרק שני	
2	י	ג	ונתנוהו לה פסול	ונתנוהו לו ונתנו לה פסול
			פרק שלישי	
	ח			
	יב	ב	רשב"ג אומר אין מבריהין	רשב"ג אומר אף אין מבריחין
	טז	א	והאפטרופסין	והמטלטלין
	יז	ו	אחת אחת מה שתחתיו	אחת אחת תחתיו מה שתחתיו
			פרק רביעי	
	ד	ב	ור"א מכשיר הבא לי ניטי ממקום פלוני והביאו לה ממקים אחר כשר בכולם אין מגורשת עד שיאמר אי אפשי שתקבלנו לה אלא במקום פלוני.	ר' אלעזר מכשיר עד שיאמר [שתאמר] אי אפשי אלא שתקבלנו במקום פלוני
			פרק חמישי	
	א	א	ורמז לכתוב גט	ורמז ואמר כתובו גט
	א	ב	אם מתי מחולי זה ה"ז ניטך מהיום דבריו קיימין	אם מתי מחולי זה זה ניטך מהיום ולאחר מיתה הרי זה גט
		ג	רבי אומר גט	רבי אומר הרי זה גט שחרוו
טו	ד	ו	שישבה	שישנה
	ה	ז	ויחזור ויהננו לה	ויתנה לה ויאמר לה זה ניטך מעכשיו
	ו	ב	והניקתו שעה אחת ה"ז גט	והניקתו שעה אחת הואיל ונתקיים תנאו ה"ז גט
		ח	שתניקי את בני ה"ז מגורשת מיד	שתניקי את בני נתן לה ניטה ה"ז מגורשת מיד
	ז	ב	ומת	ומתו
	ט	ד	מגליל והגיע	מגליל ליהודה הגיע
	יא	ב	התירו לה להנשא	הורו שתינשא
	יג	ח	המתקיים בפה נתקיים	המתקיים בפה מתקיים
			פרק ששי	
30	ו	ה-ו	הכותים... הכותים	הגוים... הגוים
	ז	ו	אפילו כתב עמו שמו ביהודה בגליל ושמו שביהודה כשר	אפילו כתב שם יהודה בגליל ושם גליל ביהודה כשר
			פרק שביעי	
	י		חמשה עדים בחמשה לשונות פסול	חמשה עדים בחמשה לשונות כשר
	יא	ג	משימין את שמן	מפרשין את שמותיהם